Sc.9.Pl.5.

37
13 C
12

MAG 3138

Digitized by Google

Digitized by Google

R. P. NATALIS
ALEXANDRI
ORDINIS FF. PRÆDICATORUM,
IN SACRA FACULTATE PARISIENSI DOCTORIS
ET EMERITI PROFESSORIS

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS
NOVIQUE TESTAMENTI

Ab orbe condito ad Annum poſt Chriſtum natum milleſimum ſexcenteſimum : Et in loca ejuſdem inſignia Diſſertationes Hiſtoricæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ.

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA

Notis & Animadverſionibus, quoad Hiſtoriam & Diſſertationes novi Teſtamenti, aucta ad caſtigationem & illuſtrationem opinionum quarumdam Auctoris;

OPERA ET STUDIO

CONSTANTINI RONCAGLIA
CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

Tomus Tertius
Sæculum Primum, Secundum, & Tertium continens.

L U C Æ MDCCXXXIV.

Typis LEONARDI VENTURINI

DE SUPERIORUM LICENTIA.

Digitized by Google

INDEX

CAPITUM, DISSERTATIONUM, QUÆSTIONUM, Articulorum, Propoſitionum, Voluminis tertii Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ I. II. & III. Sæculum continentis.

CAPUT I. De Chriſto Jeſu Domino noſtro. pag. 1.
Art. I. *De Oraculis quibus Chriſti in mundum adventus prænuntiatus eſt.* ibid.
Art. II. *De Chriſti Genealogia.* 2.
Art. III. *De Beata Virgine Maria Chriſti Matre.* 3.
Art. IV. *De Chriſti Nativitate, Baptiſmo, Prædicatione.* 4.
Art. V. *De Chriſti Paſſione.* 6.
Art. VI. *De Chriſti Reſurrectione & Aſcenſione.* 7.
Cap. II. *De Electione Sancti Matthiæ.* 8.
Cap. III. *De prima Evangelii Prædicatione.* 9.
Cap. IV. *De Chriſti fama tunc temporis longe lateque diffuſa.* ibid.
Cap. V. *De ſeptem Diaconorum Electione.* 10.
Cap. VI. *De Sancti Petri Geſtis poſt Aſcenſionem Chriſti.* 11.
Cap. VII. *De Geſtis Sancti Pauli.* 12.
Cap. VIII. *Apud quas Gentes Apoſtoli prædicaverint, & quo genere mortis obierint.* 15.
Cap. IX. *De Pontificibus, qui Romanam Eccleſiam primo ſæculo rexerunt.* 19.
Cap. X. *De Perſecutionibus, quibus Eccleſia primo ſæculo jactata eſt.* ibid.
Cap. XI. *De Hæreſibus primi ſæculi.* 20.
Art. I. *De Simone Mago, & ejus erroribus.* ibid.
Art. II. *De Menandro, & ejus erroribus.* 22.
Art. III. *De Saturnino, & ejus erroribus.* ibid.
Art. IV. *De Baſilide, & ejus erroribus.* 23.
Art. V. *De Cerintho, & ejus erroribus.* 24.
Art. VI. *De Ebione, & ejus erroribus.* 25.
Art. VII. *De Nicolaitarum erroribus, & illius Sectæ Auctore.* ibid.
Cap. XII. *De Monumentis Auctorum Eccleſiaſticorum primi Sæculi.* 26.
Art. I. *De Scriptis Chriſto Domino ſuppoſitis.* ibid.
Art. II. *De Libris Canonicis Novi Teſtamenti.* 26.
§. I. *De quatuor Evangeliis.* ibid.
§. II. *De Actibus Apoſtolorum.* 30.
§. III. *De Sancti Pauli Epiſtolis.* ibid.
§. IV. *De Canonicis Epiſtolis SS. Petri, Joannis, Judæ, & Jacobi.* 36.
§. V. *De Sancti Joannis Apocalipſi,* 38.
§. VI. *De ſuppoſitis Apoſtolorum Scriptis.* 39.
Art. III. *De Liturgiis Sanctorum Petri, Jacobi, Matthæi, & Marci.* 40.
Utrum genuina ſint illorum Opera? ibid.
Art. IV. *De Actis Sancti Pauli & Sanctæ Theclæ.* 41.
Art. V. *De Epiſtolis Sancti Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum.* 43.
Art. VI. *De Epiſtola S. Pauli ad Laodicenſes.* ibid.
Art. VII. *De Prochoro, Lino, & Abdia Babylonio.* 44.
Art. VIII. *De Epiſtola Sancti Barnabæ.* 45.
Art. IX. *De Libro Paſtoris.* ibid.
Art. X. *De Paſſione Sancti Andreæ, ab Achaiæ Presbyteris conſcripta.* 47.
Art. XI. *De Sancti Martialis Epiſtolis.* 49.
Art. XII. *De Epiſtolis Sancti Clementis, & priorum Pontificum Romanorum, uſque ad Siricium.* ibid.
Art. XIII. *De Libris Recognitionum, cæteriſque Sancto Clementi adſcriptis.* 51.
Art. XIV. *De Epiſtola S. Polycarpi, necnon de Epiſtola Encyclica Smyrnenſis Eccleſiæ.* 52.
Art. XV. *De Scriptis Sancti Dionyſii.* 54.
Art. XVI. *De Epiſtolis Sancti Ignatii.* 55.
Art. XVII. *De libris Sibyllinis, & Mercurii Triſmegiſti Pimandro.* 56.
Cap. XIII. *De Imperatoribus qui primo Eccleſiæ Sæculo regnaverunt.* 57.
Diſſert. I. *De Libris Sibyllinis.* 60.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 63.
Diſſert. II. *De Annis Nativitatis, Baptiſmi, Mortiſque Chriſti.* 64.
Quæſt. I. *Quo anno Chriſti Domini conſignanda ſit Nativitas.* 65.
Propoſitio. 66.
Quæſt. II. *De anno Baptiſmi Chriſti.* 76.
Propoſitio. ibid.
Quæſt. III. *De tempore mortis Chriſti, ac de ætate qua mortuus eſt.* 78.
Propoſitio I. 79.
Propoſitio II. 80.
Diſſert. III. *De Epiſtola Jeſu ad Abgarum.* 86.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. IV. *De Sancti Petri, & Romanorum Pontificum Primatu.* 88.
Propoſitio. ibid.
§. I. *Sancti Petri Primatus demonſtratur.* ibid.
§. II. *Primatus Romani Pontificis demonſtra-*

tur. 91.

§. III. *Diluuntur argumenta in priorem partem propoſitionis militantia.* 99.

§. IV. *Diluuntur argumenta in ſecundam Propoſitionis partem, quæ eſt de Primatu Romani Pontificis, pugnantia.* 108.

Differt. V. *De Chriſtianæ Religionis origine.* 138.

Propoſitio. ibid.

Diſſert. VI. *De uſu Sortium in Sacris Electionibus.* 142.

Utrùm liceat Sortes adhibere in Electionibus Miniſtrorum Eccleſiæ; idque ex facto Apoſtolorum in Electione Sancti Matthiæ probari poſſit? ibid.

Propoſitio. ibid.

Diſſert. VII. *De ſeptem Diaconorum Electione.*

Utrum electi fuerint ad ſacræ communiſve Menſæ miniſterium? 143.

Propoſitio. ibid.

Diſſert. VIII. *De Jure Chriſtianæ plebis in ſacrorum Miniſtrorum Electione.*

Utrùm Jure Divino Electiones illæ ad plebem pertineant: idque ex ſeptem Diaconorum Electione probari poſſit? 145.

Propoſitio I. ibid.

Propoſitio II. 146.

Propoſitio III. 147.

Diſſert. IX. *De Fide Nicolai unius e ſeptem Diaconis.* 151.

Propoſitio. ibid.

Diſſert. X. *De abſtinentia a ſanguine & a ſuffocatis Apoſtolico Præcepto.*

Utrùm eſus animalium ſuffocatorum, & ſanguinis, etiamnum ſit Apoſtolica Lege prohibitus. 153.

Propoſitio. ibid.

Diſſert. XI. *De Reprehenſione Sancti Petri a S. Paulo.*

Utrùm verè & ex animo, an ex ſimulatione Sanctus Paulus S. Petrum Apoſtolorum Principem reprehenderit. 156.

Propoſitio. 157.

Diſſert. XII. *De Symbolo Apoſtolorum.*

Utrum illud Apoſtoli condiderint? 162.

Propoſitio. 163.

Diſſert. XIII. *De Seſſione Sancti Petri Romæ.* 168.

Propoſitio I. ibid.

Propoſitio II. 170.

Propoſitio III. 171.

§. *Epocha Seſſionis Sancti Petri Antiochiæ & Romæ.* 176.

Diſſert. XIV. *De proximis Sancti Petri Succeſſoribus in Antiochena Sede & Romana.* ibid.

Propoſitio I. ibid.

Propoſitio II. 177.

Diſſert. XV. *De Fidei Propagatione in Hiſpaniis.*

Utrùm Hiſpanienſis Eccleſia a Sanctis Apoſtolis Paulo, & Jacobo Joannis fratre fundata ſit? 180.

Propoſitio I. ibid.

Propoſitio II. 181.

Diſſert. XVI. *De Prædicationis Evangelicæ in Galliis exordio.*

Quo tempore Gallis annuntiari cœptum ſit Evangelium? 184.

Propoſitio I. ibid.

Propoſitio II. 188.

Diſſert. XVII. *De Beatæ Mariæ Magdalenæ, Lazari, & Marthæ in Gallias Appulſu: Deque illorum Reliquiis Provinciæ vindicatis.* 206.

Propoſitio I. ibid.

Propoſitio II. 211.

Obſervatio Hiſtorica. 216.

Ad præcedentem Diſſertationem mantiſſa.

Utrùm una ſit, vel multiplex Mulier Evangelica, quæ Dominum unguento perfudit? 217.

Propoſitio. ibid.

Diſs. XVIII. *De Canonibus Apoſtolicis.* 224.

Propoſitio I. 225.

Propoſitio II. 226.

Propoſitio III. 227.

Diſſert. XIX. *De Conſtitutionibus Apoſtolicis.* 237.

Propoſitio I. ibid.

Diſſert. XX. *De novem Canonibus Concilii Antiocheni Apoſtolorum.* 242.

Propoſitio. ibid.

Diſſert. XXI. *De Epiſtolis Decretalibus veterum Pontificum Romanorum, uſque ad Siricium.* 243.

Art. I. *Utrùm Epiſtolæ Decretales Romanorum Pontificum, uſque ad Siricium genuinæ ſint?* ibid.

Propoſitio. 244.

Art. II. *Quis Epiſtolas illas fabricaverit, ac priſcis Pontificibus ſuppoſuerit?* 249.

Ad præcedentem Diſſertationem Appendix. 250.

De variis Juris Canonici Collectionibus. ib.

Diſſert. XXII. *De Scriptis Sancti Dionyſii.* 254.

Quæſt. Unica. *Utrùm libri de Divinis Nominibus, de Eccleſiaſtica Hierarchia, &c. verè Sancto Dionyſio Areopagitæ inſcribantur & aſſerantur?* ibid.

Propoſitio. 255.

Diſſert. XXIII. *De Sancti Ignatii Epiſtolis.* 258.

Quæſt. Unica. *Utrùm Sancti Ignatii Epiſtolæ meritò ipſi adſtribantur?* ibid.

Propoſitio. 269.

Diſſert. XXIV. *Contra Simonem Magum.* 281.

Art. I. *Quo refellitur error Simonis Magi de Angelis Mundi conditoribus.* ibid.

Art. II. *Quo refellitur error Simonis Magi, de Animarum in alia corpora Tranſmigratione.* 282.

Diſſert. XXV. *Adverſùs Saturnini Hæreſim.* 283.

Art. Unicus. *Quo refellitur ejus error de duobus hominum generibus, altis natura* bo-

INDEX

bonis, aliis natura malis. ibid.
Diſſert. XXVI. *Adversùs Baſilidem.* 285.
Art. I. *Quo refellitur error Baſilidis de natura humana, & carne a Filio Dei ſpecie tenus ſuſcepta.* ibid.
Art. II. *Quo refellitur Baſilidis error, corporum reſurrectionem futuram negantis.* 289.
Diſſert. XXVII. *Adversùs Cerinthum.* 298.
Art. I. *Quo refellitur ejus error Chriſtum a Jeſu dividentis, & purum eſſe hominem aſſerentis, ex Joſeph genitum.* ibid.
Art. II. *Quo refellitur error Cerinthi de terreno & Millenario Chriſti Regno.* 302.
Diſſert. XXVIII. *Adversùs Ebionem.* 306.
Art. Unicus. *Quo refellitur ejus error effutientis Chriſtum ex conſortio Mariæ cum Joſepho fuiſſe genitum.* ibid.
Diſſert. XXIX. *Adversus Nicolaitas.* 311.
Art. Unicus. *Quo refellitur ipſorum error de promiſcuo & indiſcreto mulierum complexu.* ibid.
Caput I. *De perſecutionibus quæ in Eccleſiam ſævierunt ſecundo Sæculo.* 315.
Caput II. *De Pontificibus, qui Romanam Eccleſiam ſecundo nominis Chriſtiani Sæculo gubernarunt.* 316.
Caput III. *De Hæreſibus quæ Eccleſiam infeſtarunt ſecundo nominis Chriſtiani Sæculo.* 317.
Art. I. *De Hæreſi Helceſeitarum.* ibid.
Art. II. *De Carpocrate, & ejus erroribus.* ibid.
Art. III. *De Gnoſticorum Hæreſi.* 318.
Art. IV. *De Cerdonis Hæreſi.* 319.
Art. V. *De Marcione, & ejus erroribus, ac diſciplina.* ibid.
Art. VI. *De Valentino, & ejus Hæreſi.* 321.
Art. VII. *De Tatiano, & Encratitis.* 324.
Art. VIII. *De Montano & Cataphrygibus.* 325.
Art. IX. *De Bardeſane, & ejus Erroribus.* 326.
Art. X. *De Theodoto, & ejus Hæreſi; necnon de Artemone.* ibid.
Art. XI. *De Apelle, & ejus Hæreſi.* 327.
Art. XII. *De Hæreſi Adamitarum.* ibid.
Art. XIII. *De Ophitarum Hæreſi, ac Sethianorum.* ibid.
Art. XIV. *De Cainanorum Hæreſi.* 328.
Art. XV. *De Hermogene, & ejus Erroribus.* ibid.
Caput IV. *De Auctoribus Eccleſiaſticis, qui ſecundo Nominis Chriſtiani Sæculo floruerunt.* 329.
Art. I. *De Papia, Quadrato, & Ariſtide.* ibid.
Art. II. *De Sancto Juſtino.* ibid.
Art. III. *De Tatiano, Hegeſippo, & Melitone.* 332.
§. Unicus. *De libro Melitoni affiſto, qui inſcribitur, De Tranſitu Virginis.* ibid.
Art. IV. *De Philippo Gortynenſi, Modeſto, Muſano, & Apollinari Hierapolitano.* 338.
Art. V. *De Dionyſio Corinthio, Theophilo Antiocheno, Rhodone, Athenagora, Miltiade, & Serapione.* ibid.
Art. VI. *De Sancto Irenæo, Pantæno, & Apollonio.* 339.
Art. VII. *De S. Clemente Alexandrino.* 340.
§. I. ibid.
§. II. 342.
Art. VIII. *De Tertulliano.* 343.
Art. IX. *De Cæteris Auctoribus Eccleſiaſticis, qui vel ſecundo ſæculo cadente, vel tertio ineunte floruerunt.* 346.
Caput V. *De Imperatoribus, qui rerum potiti ſunt ſecundo nominis Chriſtiani ſæculo.* ibid.
Diſſert. I. *De liberatione commentitia Trajani Imperatoris ab inferis.* 349.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. II. *De Marcionis ætate, errore, & confugio ad Eccleſiam Romanam.* 360.
Art. I. *Quo tempore ſuam hæreſim Marcion diſſeminaverit.* ibid.
Propoſitio. ibid.
Art. II. *Utrùm duos tantùm vel tres Deos Marcion admiſerit?* 361.
Propoſitio. ibid.
Art. III. *Utrùm Marcion a Patre pulſus ex Eccleſia, Romanum Pontificem appellaverit?* 363.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. III. *De Montani fide circa Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis.* 366.
Art. Unicus. *Utrùm Montanus, & Montaniſtæ rectè de Trinitate ſenſerint?* ibid.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. IV. *De Jejuniis Montaniſtarum & Catholicorum.*
Adverſus librum Joannis Dallæi, de Jejuniis & Quadrageſima. 370.
Art. I. *Utrùm diſpar ſit Eccleſiaſtici Jejunii & Montaniſtici Diſciplina?* ibid.
Propoſitio. ibid.
Art. II. *De Ciborum Delectu.* 371.
Utrùm abſtinentia a carnibus pars Eccleſiaſtici Jejunii ſemper fuerit: adeoque publica lege, apud veteres Chriſtianos, diebus eſurialibus præcepta? ibid.
Propoſitio. ibid.
Art. III. *De Quadrageſimalis Jejunii obſervantia.* 382.
Propoſitio. ibid.
Propoſitio II. 394.
Art. IV. *De Jejuniis Quatuor Temporum.* 395.
Propoſitio. 396.
Art. V. *De quartæ & Sextæ Feriæ Jejunio.* 398.
Propoſitio. ibid.
Art. VI. *De Jejunio Sabbati.* 399.
Propoſitio. ibid.
Art. VII. *De hora ſolvendi Jejunii legitima.*

ma. 401.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 402.
Art. VIII. Quo ſit animo jejunandum? Sive quæ conditiones ad Chriſtianum Jejunium ex Eccleſiæ doctrina deſiderentur? 403.
Diſſertatio V. De Controverſia quæ ſecundo Sæculo emerſit circa celebrationem Paſchatis. 406.
Art. I. Quid Sanctum Polycarpum inter & Anicetum de ritu celebrandi Paſchatis diſſidii fuerit? ibid.
Propoſitio. ibid.
Art. II. Quid Polycrates Epheſiorum Epiſcopus egerit in Controverſia de celebratione Paſchatis. 407.
Propoſitio. Ibid.
Art. III. Quid Concilium Palæſtinum de celebratione Paſchatis decreverit. Ibid.
Propoſitio. 408.
Art. IV. Utrùm Controverſia de tempore legitimo celebrandi Paſchatis, ad fidem, vel ad diſciplinam duntaxat pertineret. ibid.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 410.
Art. V. Utrùm Victor Romanus Pontifex Aſiaticos Epiſcopos Paſcha Luna 14. celebrantes, in eoque more pertinaces excommunicaverit. 413.
Propoſitio. ibid.
Art. VI. Quid Nicæna Synodus circa tempus celebrandi Paſchatis definiverit. 416.
Propoſitio. ibid.
Art. VII. Quanta fuerit Eccleſiæ poſt Nicænum Concilium cura, ne in tempore celebritatis Paſchalis error aliquis obreperet. 417.
Propoſitio. ibid.
Art. VIII. Utrùm Scoti, & Britones qui ab anno 566. ad annum 716. in eo verſati ſunt errore ut Luna 14. Paſcha celebrarent, ſi in eam Dominica dies incurreret, ſint Quartodecimanis Hæreticis accenſendi. 420.
Propoſitio. 421.
Diſſert. VI. De Nævis Doctrinæ Sancti Juſtini affictis. 425.
Diſſert. VII. De Nævis Sancti Irenæi, & ejus vindiciæ adversùs Magdeburgenſes Centuriatores. 430.
Diſſert. VIII. De Doctrina Sancti Clementis Alexandrini: & de Nævis ipſi verè, aut perperam affictis. 436.
Diſſert. IX. De Doctrina Tertulliani. 442.
Art. I. Utrùm Tertullianus Montaniſta fuerit. ibid.
Propoſitio. ibid.
Art. II. Utrùm Tertullianus ſenſerit Deum eſſe corporeum. 447.
Propoſitio. ibid.
Art. III. Utrùm Tertullianus de Filio Dei rectè ſenſerit. 449.
Propoſitio. ibid.
Art. VI. Utrùm Auctor libri De Trinitate qui extat ad calcem Tertullianicorum Operum in multis editionibus, ſit Tertulliani; & Catholicam de adoranda Trinitate doctrinam contineat. 454.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. ibid.
Art. V. De ſententia Tertulliani circa Euchariſtiæ Sacramentum.
Ad illa verba lib. 4. contra Marcionem cap. 40.
Acceptum panem, & diſtributum Diſcipulis, Corpus illum ſuum fecit, Hoc eſt Corpus meum, dicendo, id eſt figura Corporis mei. 458.
Art. VI. De Baptiſmi ſolemnis tempore.
Ad illa verba Tertulliani, libro de Baptiſmo, cap. 19.
Diem Baptiſmo ſolemniorem Paſcha præſtat... Exinde Pentecoſte ordinandis Lavacris latiſſimum ſpatium eſt. 460.
Diſſert. X. De Sacramento Confirmationis, Ad hæc Tertulliani verba, libro De Baptiſmo, cap. 7. Exinde egreſſi de Lavacro, perungimur benedictâ Unctione, &c. Contra Librum Joannis Dallæi Calviniſtæ. 461.
Quæſt. Unica. Utrùm Confirmatio ſit verum novæ legis Sacramentum, an merus Baptiſmi ritus. ibid.
Propoſitio. 462.
§. I. Scripturæ Sacræ teſtimoniis evincitur Confirmationem eſſe verum, & diſtinctum a cæteris Sacramentum. ibid.
§. II. SS. Patrum teſtimoniis probatur Confirmationem eſſe Sacramentum, & primùm expenditur mens Tertulliani. 466.
§. III. Expenditur Cornelii Romani Pontificis teſtimonium. 468.
§. IV. Sancti Cypriani auctoritate Catholicum Dogma fulcitur. 469.
§. V. Ex Conciliis Illiberitano & Laodiceno idem oſtenditur. 471.
§. VI. Sancti Cyrilli Hieroſolymitani auctoritate Catholica Veritas roboratur. ibid.
§. VII. Teſtimonio Theodoreti Catholica roboratur Aſſertio. ibid.
§. VIII. S. Optatus Milevitanus eidem ſuffragatur Dogmati. 472.
§. IX. S. Pacianus ejuſdem veritatis Aſſertor. ibid.
§. X. Hieronymus ejuſdem Traditionis teſtis. 473.
§. XI. SS. Ambroſii & Auguſtini auctoritate idem conficitur. 474.
§. XII. Innocentii I. pro eodem Dogmate teſtimonium. 476.
§. XIII. Arauſicanæ I. Synodi Canon II. idem probat; cujus ſenſus diſcutitur. 477.
§. XIV. S. Gregorius Magnus idem adſtruit. 478.
§. XV. S. Iſidorus Hiſpalenſis ſecundùm priores Patres ſenſit. 479.
§. XVI. Venerabilis Bedæ pro eodem Dogmate ſuffragium. 480.

§. XVIII. *Ex ordine Romano, & Auctoribus Eccleſiaſticis noni ſæculi probatio informatur.* 481.
Oratio. ibid.
§. XIX. *Petrus Damiani, & Arnoldus Bonævallis priorum Patrum ſententiæ ſubſcribunt.* 484.
§. XX. *Eugenii IV. & Synodi Tridentinæ auctoritas, coronidis loco additur.* ibid.
§. XXI. *Solvitur objectio, quam ex Eccleſiæ Græcæ ſententia informat Dallæus.* ibid.
§. XXII. *Diluuntur argumenta Dallæi, ex Materia, forma, Miniſtro, ſine Confirmationis petita.* 489.
§. XXIII. *Cæteris nominis Chriſtiani Gentibus ignotum eſſe Confirmationis Sacramentum, Dallæus falsò aſſerit.* 492.
§. XXIV. *Reſpondetur objectioni Dallæi, petitæ ex pugnantibus Theologorum ſententiis.* 494.
Differt. XI. *De Scripturæ Sacræ Translationibus, quibus quatuor primis nominis Chriſtiani Sæculis uſa eſt Eccleſia.* 498.
Quæſtio I. *De Auctoritate Verſionis 70. Interpretum in Eccleſia.* 500.
Art. I. *Utrùm Apoſtoli, & Patres, Scripturam ſacram ſecundùm 70. Interpretum Editionem legerint atque laudaverint.* ibid.
Propoſitio. ibid.
Art. II. *Utrùm Editio Septnaginta Interpretum, etiam ut nunc habetur auctoritate Sixti V. a Viris Doctiſſimis emendata, ſit ab omni menda immunis.* 513.
Propoſitio. ibid.
Quæſt. II. *De modo quo Septnaginta Verſionem ſuam adornarunt.* 519.
Art. I. *Utrùm Septuaginta Interpretes Tranſlationem ſuam in ſingulis incluſi cellulis edidorint.* ibid.
Propoſitio. ibid.
Differt. XII. *Adverſùs Helceſeitas.* 522.
Art. Unic. *Quo refellitur ipſorum error de ſimulatione Religionis, & negatione Fidei.* ibid.
Propoſitio. ibid.
Differt. XIII. *Adverſùs Gnoſticos.* 524.
Art. Unicus. *Quo Martyrii neceſſitas, & ſanctitas adverſùs ipſos vindicatur.* ibid.
Differt. XIV. *Adverſùs Hæreſim Marcionis.* 527.
Art. I. *Quo Dei unitas adverſùs Marcionem vindicatur.* ibid. & §. I. ibid.
§. II. *Solvuntur argumenta Marcioni in ſpeciem faventia.* 532.
Art. II. *Quo Nuptiarum bonitas, & ſanctitas Matrimonii adverſùs Marcionem vindicatur.* 537.
Differt. XV. *Adverſùs Valentinianos.* 541.
Art. I. *Quo Æonum fabula ſubvertitur.* ibid.
Art. II. *Quo refellitur error Valentini, aſſerentis Chriſtum nihil ex B. Maria Virgine ſumpſiſſe, & corpus è cœlo detuliſſe.* 543.
Differt. XVI. *Adverſùs Valentinianos, Gnoſticos, & Marcionitas.*
De Traditionibus non ſcriptis, earumque neceſſitate, & auctoritate.
In qua & Riveti Tractatus De Patrum auctoritate, & Dallæi libri, De vero Patrum Uſu, refelluntur. 546.
Propoſitio. ibid.
§. I. *Traditionum neceſſitas & auctoritas ex Scriptura ſacra demonſtratur.* 547.
§. II. *Neceſſitas, & auctoritas Traditionum probatur ex Patribus Apoſtolicorum temporum, Ignatio Martyre, Dionyſio, Papia, Polycarpo.* 548.
§. III. *Sanctus Irenæus Traditionum neceſſitatem & auctoritatem agnovit.* ibid.
§. IV. *Clemens Alexandrinus, Origenes, & Serapion, pro Traditionibus ſuffragium tulerunt.* 549.
§. V. *Tertullianus & S. Cyprianus Traditionum neceſſitatem & auctoritatem propugnarunt.* 550.
§. VI. *Ex Euſebio Cæſarienſi, & S. Athanaſio Traditionum auctoritas aſſeritur.* 552.
§. VII. *Traditionum neceſſitati & auctoritati, teſtimonium perhibent SS. Baſilius, Gregorius Niſſenus, Epiphanius, & Hieronymus.* ibid.
§. VIII. *Sanctus Auguſtinus, Capreolus Carthaginenſis, Patres Epheſinæ Synodi, & Sixtus III. P. M. Fidei controverſias ſecundùm Traditionem judicandas cenſuerunt.* 553.
§. IX. *Vincentius Lirinenſis, & S. Leo Traditionem ceu Fidei regulam agnoverunt.* 555.
§. X. *Synodi Oecumenicæ V. VI. VII. & VIII. ac demum Tridentina, idem Dogma confirmant.* 556.
§. XI. *Objectio prima ex Scripturis ſacris petita, de Scripturæ ipſius integritate ſervanda & de illius ſufficientia ad ſalutem, diluitur.* 557.
§. XII. *Objectio altera diluitur petita ex evidentia Scripturæ ſacræ.* 561.
§. XIII. *Solvitur objectio ex Spiritus Dei ad Scripturam intelligendam illuſtratione petita.* 564.
§. XIV. *Diluuntur objectiones petitæ ex Sancti Irenæi, Tertulliani, Origenis & S. Cypriani teſtimoniis.* 565.
§. XV. *Reſpondetur objectionibus ex Sancto Athanaſio, Conſtantino Magno, SS. Baſilio & Chryſoſtomo comparatis.* 567.
§. XVI. *Diluitur objectio, quam ex S. Cyrilli Hieroſolymitani Catecheſibus Rivetus informat.* 571.
§. XVII. *Teſtimoniis Theophili Alexandrini, Sancti Hieronymi, & Sancti Auguſtini, quæ adverſùs Traditiones Heterodoxi objiciunt, reſpondetur.* 573.
§. XVIII. *Objectionibus Hæreticorum ab incommodis petitis reſpondetur.* 577.

§. XIX.

§. XIX. *Loci duo, unus S. Auguſtini, alter S. Thomæ, quos Dallæus, & Rivetus objectant, explicantur.* 579.
§. XX. *Rationes Riveti diſſlantnr.* 580.
§. XXI. *Solvitur argumentum, quod ex pugnantibns Patrum, & recentiorum Theologorum de Sanctiſſimæ Virginis Deiparæ Conceptione ſententiis, Eraſmus, & Rivetus informant.* 581.
§. XXII. *Dallæi reſpondetur argnmentis, quibus conſtat ipſius Liber I. De vero Patrum Uſu.* 583.
§. XXIII. *Dallæi ſolvuntur argumenta, quibus conſtat ipſius Liber II. De vero Patrum Uſu.* 596.
Differt. XVII. *Adversùs Tatianum, & Encratitas.* 607.
Act. I. *Quo ſalus Adami defenditur.* ibid.
Art. II. *Quo Encratitarum, & Hydropaſtatarum error de aquæ ſola in Sacrificio Altaris offerenda, refellitnr.* 608.
Differt. XVIII. *Adversùs Montaniſtas.* 610.
Art. I. *Quo ſecundæ Nuptiæ vindicantur.* ibid.
Art. II. *Quo fuga in perſecutione contra Montaniſtas vindicatnr.* 614.
Diſſert. XIX. *Adversùs Theodotum, & Melchiſedechianos.* 616.
Art. Unicus. *Quo probatur Melchiſedechnm verum hominem fuiſſe, non celeſtem virtutem.* ibid.
Diſſert. XX. *Adversùs Hermogenem.* 618.
Act. Unicus. *Qno materia Deo coæterna exſnſſlatnr.* ibid.
Caput Pcimum. *De Perſecutionibus, quæ in Eccleſiam graſſatæ ſuut tertio nominis Chriſtiani Sæculo.* 623.
Caput II. *De Summis Pontificibus, qui Eccleſiæ præfuernnt tertio Sæcnlo.* 624.
Caput III. *De Erroribus, Hæreſibus, Schiſmatibus, quæ Eccleſiam tertio Sæculo infeſtarunt.* 627.
Art. I. *De Berillo, & Privato.* ibid.
Act. II. *De Arabibus, & Valeſiis.* 628.
Act. III. *De Schiſmate Feliciſſimi.* ibid.
Act. IV. *De Schiſmate, & Hæreſi Novatianorum.* 629.
§. I. *De Novato, &* §. II. *De Novatiano.* ibid.
§. III. *De Errore palmari Novatiani, & Novatianorum.* 631.
§. IV. *De cæteris Novatianorum erroribus.* 633.
§. V. *De Conciliis adversùs Novatianum, & ejus Hæreſim, celebratis.* 634.
Art. V. *De Rebaptizantium errore.* 635.
§. I. *Qui primns illins Auctor.* ibid.
§. II. *Error ille Orientem pervaſit, & Conciliis ibi firmatus eſt.* ibid.
§. III. *Eidem errori magnas vires addidit S. Cyprianus, & tria ſub ipſo, Carthagine celebrata Concilia.* 636.
§. IV. *Sanctus Stephanus Romanus Pontifex veritatem ſedulò defendit inviciſſimo Traditionis clypeo.* ibid.
§. V. *Quomodo S. Cyprianus Stephani Pontificis Romani Decretum exceperit.* 637.
§. VI. *Quæ momenta Sancti Cypriani errorem elevent.* ibid.
Act. VI. *De Angelicis, & Apoſtolicis.* 639.
Art. VII. *De Praxeanis, Noetianis, & Sabellianis.* ibid.
Art. VIII. *De Panlo Samoſateno, & Paulianiſtis.* 641.
§. I. *De Perſona, & Moribus Pauli Samoſateni.* ibid.
§. II. *De Erroribus Pauli Samoſateni.* ibid.
§. III. *De Conciliis contra Paulum Samoſateanm celebratis.* 642.
Act. IX. *De Manichæorum Hæreſi.* 643.
§. I. *De ejns Auctoribus.* ibid.
§. II. *De Erroribus Manichæorum.* 644.
§. III. *De Moribns Manichæornm.* 646.
§. IV. *De Manichæorum Debellatoribus.* 647.
Art. X. *De Hieracitis.* ibid.
Art. XI. *De Nepote.* 648.
Art. XII. *De Origene, & Origeniſtis.* ibid.
§. I. *De Origenis perſona, & fortuna.* ibid.
§. II. *De Origenis erroribus.* 649.
§. III. *De Origenis Sectatoribus, Defenſoribns, & Impugnatoribus.* 651.
Caput IV. *De Auctoribns Eccleſiaſticis tertii Sæculi.* 654.
Art. I. *De Minutio Felice, S. Hippolyto & Cajo.* ibid.
Art. II. *De Scriptis Origenis.* 656.
Art. III. *De Ammonio, Julio Africano, & Sancto Cornelio.* 659.
Act. IV. *De Sancti Cypriani, & Pontii Diaconi lucnbrationibus.* 660.
Art. V. *De S. Gregorio Neocæſareenſi.* 662.
Art. VI. *De duobus Dionyſiis, Romano, & Alexandrino.* 664.
Art. VII. *De Novatiano & Pierio.* 665.
Art. VIII. *De Sixto Secundo, & S. Zenone Veronenſi.* ibid.
Caput Ultimum. *De Imperatoribns, qui rerum ſummâ potiti ſnnt tertio nominis Chriſtiani Sæculo.* 666.
Diſſert. I. *De Fide Zephirini Romani Pontificis.* 670.
Art. Unicus. *Utrùm Zephirinus Pontifex Maximus Montani Hæreſim propugnaverit, aut ipſi faverit.* ibid.
Pcopoſitio. ibid.
Diſſert. II. *De ſtatu Controverſiæ inter Lapſos in Perſecntione Decii, & Clerum Romanum Sancto Cypriano, ejuſdem Collegis conſentientem: Deque ejns progreſſu & exitu.* 672.
Propoſitio I. & II. ibid.
Propoſitio III. 677.
Diſſert. III. *De Libellis Indnlgentiæ, quos Martyres Lapſis concedebant.*
Quis eornm modns? Quæ vis eſſet? 680.
Pcopoſitio I. & II. ibid.
Pcopoſitio III. IV. & Ultima. 682.
Diſſert. IV. *De poteſtate Diaconornm, qui*

in

in carceres mittebantur, ut Martyrum deſideria exciperent, & conſiliis ſuis dirigerent. 684.
Quæſtio Unica. *Utrum Diaconi Lapſos, abſentibus Epiſcopis & Presbyteris, Sacramentaliter abſolverent.* ibid.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. V. *De Libellaticorum facinore & variis eorum generibus.* 688.
Art. Unicus. *Utrùm omnes Libellatici fidem abnegarent.* ibid.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 689.
Diſſert. VI. *De peccatis publicæ Pœnitentiæ legibus tertio Sæculo, & deinceps obnoxiis.* 690.
Quæſt. I. *De peccatis mortalibus in ordine ad Pœnitentiàm publicam.* ibid.
Art. I. *Utrùm omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ olim Eccleſia ſubjecerit?* ibid.
Propoſitio. ibid.
Quæſt. II. *De peccatis occultis, in ordine ad Pœnitentiam publicam.* 702.
Art. I. *Utrum primis Eccleſiæ Sæculis peccata occulta, ſi graviora eſſent, ſubjicerentur Pœnitentiæ publicæ?* ibid.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 704.
Diſſert. VII. *De Abſolutionis denegatione, in ſupremo vitæ diſcrimine, quorumdam criminum reis.* 713.
Art. Unicus. *Utrum primis Eccleſiæ Sæculis, & tertio præſertim, negata ſit Abſolutio Sacramentalis quibuſdam criminibus?* ibid.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 715.
Propoſitio III. ibid.
Diſſert. VIII. *De variis Pœnitentiæ publicæ Gradibus.* 722.
Art. I. *De prima Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Fletu.* ibid.
Art. II. *De ſecunda Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Auditione.* 723.
Art. III. *De tertia Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Subſtratione.* 724.
Art. IV. *De quarta Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Conſiſtentia.* ibid.
Art. V. *Utrùm Pœnitentes ad ſuperiorem ſtationem ab inferiori quandoque aſcenderent, mediâ prætermiſsâ?* 725.
Propoſitio. ibid.
Diſſer. IX. *De tempore quo Sacramentalis Abſolutio primis Eccleſiæ Sæculis concedebatur.* 726.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. & III. 727.
Propoſitio IV. V. VI. & VII. 728.
Diſſert. X. *De Unitate Pœnitentiæ.* 733.
Quæſt. Unica. *Utrùm iis, qui actâ publicè Pœnitentiâ, nova crimina perpetrabant, omnis aditus Pœnitentiæ ab Eccleſia præcluderetur.* ibid.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. 735.
Diſſert. XI. *De Penitentia Clericorum.* 737.
Quæſt. Unica. *Utrùm Clerici primis Eccleſiæ Sæculis Pœnitentiæ publicæ addicerentur.* ibid.
Propoſitio. I. ibid.
Propoſitio II. III. 738.
Propoſitio IV. & Ultima. 741.
Diſſert. XII. *De progreſſu Controverſiæ, quę Sanctum Cyprianum & Africanos Epiſcopos, Firmilianumque, & Orientales, cum Stephano Romano Pontifice commiſit.* 742.
Art. I. *Utrùm Stephanus Cyprianum & Firmilianum cum Coepiſcopis, ob errorem de rebaptizandis Hæreticis, excommunicaverit.* ibid.
Propoſitio I. & II. ibid.
Art. II. *Utrùm Firmilianus, aliique Orientales, errorem de iterando Hæreticorum Baptiſmate depoſuerint.* 746.
Propoſitio. ibid.
Art. III. *Utrùm S. Cyprianus errorem depoſuerit.* 748.
Propoſitio. ibid.
Art. IV. *Utrùm Sanctus Cyprianus, & Africani Epiſcopi exiſtimaverint dogma de rebaptizandis Hæreticis, quod propugnabant, ad fidem ſpectare?* 749.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. XIII. *De Stephani Pontificis Maximi Decreto circa Baptiſmi collationem in nomine Chriſti.* 754.
Quæſt. Unica. *Utrùm Stephanus primus Romanus Pontifex decreverit Baptiſma in nomine Chriſti collatum, validum ac legitimum eſſe?* ibid.
Propoſitio I. ibid.
Diſſert. XIV. *De Fide Stephani Romanè Pontificis circa Baptiſmum Hæreticorum.* 758.
Art. Unicus. *Utrùm Stephanus Pontifex in errorem oppoſitum Sancti Cypriani errori lapſus fuerit, omnium Hæreticorum Baptiſmate ratihabito?* ibid.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. XV. *De moribus Origenis.* 761.
Quæſt. I. *De Origenis Ordinatione.* ibid.
Art. Unicus. *Utrùm evirátio Origenis fuerit canonicum illius Ordinationis impedimentum?* ibid.
Propoſitio. ibid.
Quæſt. II. *De Negatione, & Thurificatione Origenis.* 752.
Art. Unicus. *Utrùm Origenes in perſecutione Decii lapſus fuerit, & Idolis thus adoleverit?* ibid.
Propoſitio. ibid.
Diſſert. XVI. *De Fide Origenis.* 765.
Art. I. *Utrùm ab omni prorſus errore poſſit Origenes vindicari.* ibid.
Propoſitio. ibid.
§. I. *Extrinſecis teſtimoniis probatur Propoſitio.* ibid.

§. II.

§. II. *Origenis Doctrinam erroris puram aſſerere vetat Eccleſiæ Judicium*. 767.
§. III. *Ex Scriptis Origenis probatur ipſius doctrinam nullatenus erroris puram & immunem aſſeri poſſe*. 770.
§. IV. *Diluuntur argumenta in gratiam Origenis ab ipſius defenſoribus adducta*. ibid.
Art. II. *Utrùm Origenes de Filio Dei rectè ſenſerit*. 775.
Propoſitio. ibid.
Art. III. *Utrùm Origenes Pelagiani, & Semipelagiani erroris fundamenta jecerit*. 778.
Propoſitio. ibid.
Art. IV. *Utrùm Origenes de Eucharistiæ Sacramento rectè ſenſerit*. 780.
Differt. XVII. *De Origenis Defenſoribus*. 783.
Art. Unic. *Utrùm omnes Origenis Defenſores de ſuſpicione hæreſeos fuerint periclitati*. ibid.
Propoſitio I. ibid.
Propoſitio II. Propoſitio. III. 784.
Differt. XVIII. *De Canone undecimo Epiſtolæ Canonicæ Sancti Gregorii Neocæſarenſis*. 788.
Art. Unicus. *Utrùm undecimus ille Canon ſubditius ſit*. ibid.
Propoſitio. ibid.
Differt. XIX. *De Sententia Sancti Dionyſii Alexandrini circa Myſterium Trinitatis*. 790.
Art. Unicus. *Utrùm S. Dionyſius Alexandrinus Arianis faverit, eorumque hæreſim præformaverit*. ibid.
Propoſitio. 791.
Differt. XX. *De Lapſu Marcellini Romani Pontificis, & de Sinveſſana Synodo*. 795.
Art. Unicus. *Utrùm Marcellinus thus Idolis adoleverit, ob idque in Sinveſſana Synodo fuerit damnatus*. ibid.
Propoſitio I. Propoſitio. II. ibid.
Differt. XXI. *De Concilio Illiberitano*. 797.
Art. I. *De Concilii Illiberitani Epocha*. ibid.
Propoſitio I. 798.
Propoſitio. II. ibid.
Propoſitio. III. 799.
Art. II. *De Concilii Illiberitani Canonibus, & auctoritate*. 801.
Propoſitio. ibid.
Differ. XXII. *Adversùs Novatianos*. 810.
Quæſt. Unica. *Utrùm Eccleſia poteſtatem habeat remittendi peccata, nullumque ſit crimen quod Eccleſiæ clavibus remitti non poſſit?* Propoſitio. ibid.
Differt. XXIII. Quæſt. Unica. *Adversùs Rebaptizantium Errorem*. 821.
Utrùm Baptiſmus ab Hæreticis collatus irritus ſit, baptizarique iterum debeant, qui extra Eccleſiam baptizati ſunt. ibid.
Propoſitio. ibid.
Differt. XXIV. *Præcedentis Appendix*. *De Concilio Plenario, quod controverſiam de Baptiſmo Hæreticorum diremit, juxta ſententiam Sancti Auguſtini*. 834.
Quæſt. Unica. *Utrùm nomine Plenarii Concilii, in quo Quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finita eſt, S. Auguſtinus Arelatenſe Primum, vel Nicænum intellexerit?* ibid.
Propoſitio I. 835.
Propoſitio II. 837.
Differt. XXV. *Contra Praxeanos, Noetianos, & Sabellianos*. 841.
Quæſt. Unica. *De Perſonarum divinarum Trinitate*. ibid.
Art. Unicus. *Utrùm ſint revera tres in Deo Perſonæ?* Propoſitio. ibid.
Differt. XXVI. *Adversùs Manichæos*. 851.
Quæſt. Unica. *De libero arbitrio hominis ad peccandum*. ibid.
Art. Unicus. *Utrùm libero arbitrio præditus ſit homo, quo peccatum vitare poſſit?*
Propoſitio. ibid.
Differt. XXXII. *Contra Origeniſtas*. 862.
Art. I. *Utrùm Animæ creatæ fuerint ante corpora, & propter peccata ante Mundi corporei creationem commiſſa fuerint in illa velut in carceres detruſæ*. ibid.
Propoſitio. ibid.
Art. II. *Utrùm finem habitura ſit dæmonum, & hominum impiorum damnatio?* 865.
Propoſitio. ibid.

FINIS.

HISTORIÆ

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ PRIMI SÆCULI SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

De Chriſto Jeſu Domino noſtro.

ARTICULUS I.

De Oraculis quibus Chriſti in mundum adventus prænuntiatus eſt.

Geneſ. 49. 10. CHRISTI Adventum Prophetica Oracula multa prænuntiarunt: Hæc inter illuſtrius eſt illud Jacobi morientis, *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium*. Quod de tota Gente Judaica, cui Judas nomen dedit, non de ſingulari Tribu Juda intelligere par eſt: cùm ſupremus Principatus penes eam Tribum diu non fuerit. Primi namque Hebræorum Principes Moyſes & Joſue, non fuerunt ex Tribu Juda, ſed Moſes ex Tribu Levi, Joſue ex Tribu Ephraim. Deinde Principatus fuit penes Judices uſque ad Saulem Regum I. At inter 15. Judices duo tantùm fuerunt e Tribu Juda, Othoniel, & Abeſan, per annos 47. principatu defuncti. Saul Regum primus, e Tribu Benjamin oriundus erat. Huic ſucceſſit David ex Tribu Juda, qua in Tribu regia dignitas ad captivitatem uſque Babylonicam permanſit. Poſt reverſionem Hebræorum ex Babylone, uſque ad Herodem, Principatus fuit penes Pontifices (qui erant e Tribu Levi.) Ex horum numero Zorobabelem excipias. Aſſamonæos ex Tribu Juda maternum genus duxiſſe, ſunt qui reſpondeant. Sed neque id certum. Solitos enim Pontifices uxores ducere ex Tribu Juda, non habetur ex Scripturis. Duo ſolùm iſtius rei exempla proferri poſſunt. 1. Aaronis, qui duxit Elizabetham filiam Aminadab. 2. Jojadæ, qui duxit Joſabetham filiam Joram Regis Juda. Et quanquam obtinuiſſet mos ille, generis materni rationem nullam habitam fuiſſe in nomenclatione & jure Tribuum, exploratum eſt. Accedit, quòd ratio Sancti Pauli ad Hebr. 2. quâ Chriſtum non fuiſſe Sacerdotem ſecundùm ordinem Aaron, ex eo probat, quòd fuerit ex Tribu Juda, ex qua nullus unquam altari præſto fuit, nullius eſſet roboris. Elidi enim poſſet, dicendo, Matrem Chriſti, ſecundùm maternum genus fuiſſe ex Tribu Levi, & idcirco Chriſtum participem fuiſſe utriuſque Tribûs. Demum *Dux de femore Juda* in Macchabæis defeciſſet: qui in Judaica Gente, ad Herodem uſque, in quo deficere cœpit, Rempublicam adminiſtravit.

In Herode itaque Sceptri Judaici defectio, ille enim alienigena fuit, non Judæus. Qua in re Joſepho lib. 14. *Antiquitatum Judaicarum*, cap. 2. & c. 27. & cap. ultimo, & lib. 1. *De Bello Judaico*, cap. 5. aſſerenti ipſum Idumæum genere fuiſſe, potiùs quàm Nicolao Damaſceno, Herodis ignavo aſſentatori, qui ipſum Judæum fecit, credendum eſt. Joſepho ſuffragantur Patres, Julius Africanus ab Euſebio laudatus, & Euſebius ipſe lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 6. S. Epiphanius Hæreſi 20. ubi Herodianos Hæreticos Herodem pro Meſſia & Chriſto agnoviſſe narrat, ſacroſque illi honores detuliſſe, quòd illius temporibus ſceptrum Judæ defeciſſet: tantùm abeſt ut eum Judæum eſſe crederent, ſicut contendit Caſaubonus. *Exercit. 1. in Baronium*. Joſepho pariter ſubſcribunt, Herodemque alienigenam cum ipſo aſſerunt S. Hieronymus, S. Ambroſius lib. *De Benedictionibus Patriarcharum*, cap. 4. S. Au-

guſtinus lib. 18. *De Civitate Dei*, cap. 45. S. Cyrillus Alexandrinus lib. 7. *In Geneſim*, & alii. Nec Herodis in Judæorum Gentem inſitio, aut Judaicæ profeſſio politica religionis obſtat quominus alienigena fuerit, & in illo adimpleri cœperit oraculum illud Propheticum.

Aliud non minus illuſtre, ſed majoribus implicitum difficultatibus vaticinium, quo Chriſti Nativitas prænuntiata eſt, *Danielis* 9. legitur. *Septuaginta hebdomades abbreviatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper urbem ſanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo & animadverte: Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem, uſque ad Chriſtum Ducem, hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ erunt: & rurſum ædificabitur platea & muri in anguſtia temporum. Et poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus: & non erit ejus populus, qui eum negaturus eſt. Et Civitatem & Sanctuarium diſſipabit Populus cum Duce venturo: & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: & in dimidio hebdomadis deficiet Hoſtia & Sacrificium.* Annorum, non dierum hebdomades intelligendæ, non decenniorum, Jubilæorum, aut centenariorum, cùm in Scriptura Sacra nullo alio ſenſu ſumatur hebdomadis nomen, quàm pro dierum, vel annorum ſeptenario.

Unde harum Hebdomadarum ſeptuaginta initium duci debeat, non conſentiunt Interpretes. Celebriores hæ ſunt ſententiæ. Prima Tertulliani *Libro adverſùs Judæos*, & Origenis *lib. 10. Stromatum* a S. Hieronymo laudati *in cap. 9. Danielis*, qui eas ab anno 1. Regni *Cyri* numerandas cenſent. Altera eſt Euſebii lib. 8. *de Evangelica Demonſtratione*, & S. Cyrilli Hieroſolymitani *Catecheſi* 12. earum initium repetentium ab anno Darii Hyſtaſpis ſecundo. Severus Sulpitius earum exordium ducit ab anno ſecundo *Darii Nothi*, ſeu, ut ipſe vocat, *Ochi*. Alii ab anno ſeptimo *Artaxerxis Longimani*, quo Rex ille Eſdram in Judæam miſit, omnibuſque ejus votis ac petitionibus annuit, ut refertur 1. *Eſdræ* 7. Alii ab anno ejuſdem *Artaxerxis* XX. quæ Julii Africani, Sancti Joannis Chryſoſtomi *Oratione* 2. *adverſùs Judæos*, Theodoreti *in cap. 9. Danielis*, aliorumque clariſſimorum Interpretum ſententia eſt. Hanc probabiliorem eſſe fatebitur, qui Danielis oraculum cum Nehemiæ Hiſtoria contulerit. [*Libro* 2. *Eſdræ*.] Juxta hanc numerandi rationem, Chriſtus in medio ultimæ Hebdomadis paſſus eſt. De his porrò aliiſque Prophetarum oraculis, quibus Jeſu Chriſti Salvatoris noſtri prænuntiatus eſt Adventus, prædictaque Myſteria, uberiùs egimus in Hiſtoria veteris Teſtamenti.

Non ſolùm Propheticis vaticiniis Judæorum Genti prænuntiatus eſt Chriſti in mundum adventus: ſed & Sibyllarum oraculis Gentibus prædictus eſt. Quorum in veritatem ac ſinceritatem ſingulari Diſſertatione inquirimus.

ARTICULUS II.

De Chriſti Genealogia.

CHriſti genus ac ſtirpem SS. Matthæus & Lucas Evangeliſtæ variè deſcripſerunt. Eos inter ſe diſſentire objecerunt jam olim adverſarii Religionis Chriſtianæ. Præcipuum apparentis diſſenſionis caput illud eſt, quòd varios Chriſti parentes enumerent, & quòd Lucas Joſeph filium Heli fuiſſe dicat, quem Matthæus ait filium fuiſſe Jacob. Varias conciliationis utriuſque Evangeliſtæ vias antiqui Patres tentarunt. Celeberrima illa eſt, quam ex Julio Africano *in Epiſtola ad Ariſtidem* refert Euſebius, *lib. 1. Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap. 7. ſcilicet apud Iſraëlitas generationum nomina, vel ex naturæ, vel ex legis ordine cenſeri. Naturæ quidem, cùm legitimi filii parentibus ſuccedunt. Legis verò, quoties quis in nomen ac familiam fratris ſine liberis defuncti filios ſuſtulit. Neutrum itaque Evangeliorum falſum eſt, cùm alterum naturam, alterum legem in majoribus Chriſti enumerandis ſequatur. A Davide per Salomonem generationes numerat S. Matthæus; ab eodem per Nathan filium ejus alterum eas ducit S. Lucas. Secundùm priorem ordinem Joſeph filius fuit Jacob: ſecundùm poſteriorem, filius fuit Heli. Scilicet cùm Heli ſine liberis deceſſiſſet, Jacob viduam ejus ſibi conjugem accipiens, ut ſuſcitaret ſemen fratris ſui, ex mandato Legis, Joſephum ex ea genuit, naturali quidem ratione filium ſuum; unde ſcriptum eſt, *Jacob autem genuit Joſeph*: ſed ſecundùm legem filius erat Heli, quippe cujus ſemen Jacobus frater ſuſcitaverat. Id a cognatis Chriſti Domini ſe accepiſſe teſtatur Julius Africanus. Cui tamen ita ſe non adhærere ait conciliandi Evangeliſtas rationi, ut aliam non ſequatur, ſi melior inveniri poſſet. *Proinde*, inquit, *hæc nobis ſufficiat, tametſi nullo teſtimonio fulta, quando nec meliorem aliam, nec veriorem proferre poſſumus.* Hanc Africani reſponſionem amplexi ſunt SS. Ambroſius, Hieronymus, & demum S. Auguſtinus lib. 2. *Quæſtionum Evangelicarum Quæſtione* 5. ubi & duas alias affert: prima eſt, Joſeph unius quidem natura, ſcilicet Jacob, alterius autem, ſcilicet Heli, adoptione filium fuiſſe. Quam magis probat, & ſolam proſequitur lib. 2. *De conſenſu Evangeliſtarum cap.* 3. Altera eſt, vel avum maternum Joſeph, vel aliquem ex majoribus, loco patris a ſancto Luca poſitum. Hæc ſolutio viris eruditis anſam dedit conjiciendi, Heli fuiſſe ipſum S. Joachimum B. Virginis Patrem, qui propterea dictus ſit Pater Joſeph, quia ſocer erat. Hunc & Heli & Joachim vocatum. S. Matthæus tres Reges, Ochoſiam, Joam, Amaſiam, in recta Genealogiæ linea prætermiſit. Joram enim genuit Ochoſiam, Ochoſias Joaſum, Joas Amaſiam, Amaſias Oziam. Id autem conſilio factum. Scilicet cùm conſtituiſſet Evangeliſta omnes illas generationes in certas Teſſaradecadas referre, & in ſecunda ſerie ſeptemdecim Generationes reperirentur, aliqui fuerunt prætermittendi, & quidem tres, ut numerus ille conſtaret. Hi autem præ aliis prætermiſſi fuere, ob maledictionem peculiarem, quam Deus bis pronuntiat effundendam ſuper domum Achab, [3. *Regum* 21. & 4. *Regum* 9.] Quidquid videlicet Achabi eſſet, exciſum iri uſque ad mingentem ad parietem. Quam maledictionem hìc ratam eſſe voluit Deus, tres hos Reges, qui erant ex poſteritate Achabi (nam Ochoſias a Joramo ex Athalia Achabi filia genitus fuit) prorſus expungendo ex Catalogo Regum anteceſſorum Chriſti. Et quamvis regnarint actu tres illi Reges, tamen ob ſingularem illam maledictionem cenſentur quaſi capite minuti non regnaſſe. Ita hunc nodum ſolvunt SS. Hilarius & Hieronymus. Pro *Joachimo* Joſiæ filio, vicinitate vocis, & amanuenſium errore, *Jechoniam* ſubſtitutum, cùm tamen *Joachimus* & propter Hiſtoricam veritatem, & ad teſſaradecadem implendam, omnino ſit inſerendus, viri eruditi conjiciunt. Cæteras, quæ circa Sacram Genealogiam occurrunt, difficultates, hìc perſequi non patitur noſtri Inſtituti ratio, cùm Commentaria, vel Quæſtiones Evangelicas non ſcribamus.

AR-

ARTICULUS III.

De Beata Virgine Maria Chriſti Matre.

JOſeph Genealogiam Matthæus deſcribit, quia non erat in more poſitum apud Hebræos Generationum Catalogum per fœminas texere, & quia contextâ Joſephi Genealogiâ, inde Mariæ *Virginis Deiparæ genus.* genus dignoſci poterat, cùm nuptiæ non quærerentur extra Tribus, ſecundùm legem latam *Numer.* 36. Joſeph enim Mariam, de quâ natus eſt Jeſus, conjugem duxit. Ex Tribu Juda oriunda erat. Quamvis enim dicatur Cognata Eliſabeth unius ex filiabus Aaron, non eſt conſequens quòd fuerit ex Tribu Levitica. Dicitur namque Cognata Eliſabeth, quia aliquis ex Eliſabethæ majoribus uxorem ex Tribu Juda duxerat, & ex Familia David. Quamobrem iis aſſentiri non poſſum, quanquam maximis viris, & ſanctiſſimis Patribus, qui Lucam genus Sacerdotale Chriſti deſcripſiſſe aiunt; Matthæum verò genus Regale. Nam Chriſtus *eſt ex ſemine David ſecundùm carnem*, quam traxit ex Maria. Et Apoſtolus ad Hebræos 7. de ipſo ſcribit: *In quo enim hæc dicuntur, de alia Tribu eſt, de qua nullus altari præſto fuit. Manifeſtum eſt enim quòd ex Juda ortus ſit Dominus noſter: in qua Tribu nihil de Sacerdotibus Moyſes locutus eſt*. At infirma foret Apoſtoli ratio, qua probat Chriſti Sacerdotium Leviticum non eſſe, ſi aliqua ratione ex genere Sacerdotali duxiſſet originem, ſcilicet ſecundùm lineam maternam. Accedit quòd ſanctus Lucas in Genealogia Chriſti nullum recenſet Sacerdotem. Tandem Evangeliſta uterque probare debebat Jeſum eſſe Meſſiam Patribus promiſſum, atque a Prophetis prænuntiatum, ideoque oriundum eſſe ex Tribu Juda, etiam ſecundùm maternum genus. Cùm enim ex Spiritu Sancto ſit in Maria conceptus, & de illa natus; non eſſet ex Tribu Juda, niſi ex ea Tribu fuiſſet Virgo Mater. Hinc S. Auguſtinus lib. 23. *Contra Fauſtum*, cap. 8. *Cùm unus idemque narratur*, inquit, *utrumque dicat, utramque commendet & virum Mariæ Joſeph & Chriſti Virginem Matrem, & Chriſtum ex ſemine David, & Joſeph in ſerie progeneratorum Chriſti ex David: quid reſtat ut credat, qui vult divino Evangelio, quàm Hereticorum fabulis credere, niſi & Mariam non fuiſſe extraneam a cognatione David, & eam Joſeph conjugem non fruſtra appellatam, propter ordinem ſexûs, & animorum confœderationem, quamvis ei non fuerit carne commixtus; & Joſeph potiùs propter dignitatem virilem ab ordine generationum illarum non fuiſſe ſeparandum, ne hoc ipſo videretur ab illa femina ſeparatus, cui eum conjungebat mentis affectus; & ne homines fideles Chriſti, id quod ſibi conjuges carne miſcentur, tam magnum in conjugio deputarent, ut ſine hoc conjuges eſſe non crederent, ſed potiùs diſcerent fidelia conjugia, multò familiariùs ſe adhærere membris Chriſti, quantò potuiſſent imitari parentes Chriſti. Nos ergo credimus etiam Mariam fuiſſe in cognatione David, quia Scripturis eis credimus, quæ utrumque dicunt, & Chriſtum ex ſemine David ſecundùm carnem, & ejus Matrem Mariam, non cum viro concumbendo, ſed virginem. Quiſquis itaque dicit Mariam ad conſanguinitatem David non pertinuiſſe, manifeſtum eſt, quòd iſtarum Scripturarum tam excellenti auctoritati obluctetur: ipſe ergo convincat non eam pertinuiſſe ad ſemen David, & hoc oſtendat, non ex quibuſcumque literis, ſed Eccleſiaſticis, Canonicis, Catholicis*.

Virginis Deiparæ parentes. II. Beatæ Virginis Mariæ parentes *Joachim* & *Anna*. Joachim, *præparationem Domini*: Anna, *Gratiam* ſignificat. Dubiæ fidei ſunt quæ vel Græci de illis ex apocrypho quodam Libello *De Ortu Virginis*, S. Jacobo fratri Domini perperam adſcripto delibarunt, vel *Seleucus* impoſtor ſub Sancti Evangeliſtæ Matthæi nomine eſt ementitus. Videſis Commentarium Hiſtoricum de S. Joachimo apud Bollandi Continuatores, inter Acta Sanctorum menſis Martii, Tom. 3. ad diem 20. Annam ſterilitate divinitus depulsâ Mariam concepiſſe, S. Gregorius Nyſſenus, *Oratione in Natale Chriſti*, & S. Epiphanius Hæreſi 78. tradunt. Ab Apoſtolica Sede meritò damnatus eſt anno milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo-ſeptimo error Neapolitani cujuſdam, cui nomen *Imperiali*, qui aſſerere non dubitaverat, beatam *Annam* integra virginitate *Mariam* peperiſſe. Maria Virgo ſororem habuit *Mariam Cleophæ*, teſte *S. Joanne* cap. 19. Evangelii ſui: quod *S. Hieronymus* in cap. 27. *S. Matthæi*, & lib. *contra Helvidium*, cap. 7. & Epiſtola 150. quæſtione 4. *Theodoretus* in Epiſtolam ad Galatas, *S. Petrus Chryſologus* Sermone 48. & Venerabilis *Beda* in cap. 3. *S. Marci* confirmant.

III. Beatæ Virginis Mariæ ſponſus *S. Joſeph*, quem perpetuò virginem manſiſſe, *S. Hieronymus* libro *Adversùs Helvidium*, & *B. Petrus Damiani* Opuſculo 17. aſſerunt: & hæc Eccleſiæ Latinæ pia credulitas eſt. Quòd ergo primam uxorem *Eſcam* duxerit, ex eaque ſuſceperit Jacobum Minorem, & alios, qui Fratres Domini in Evangelio appellantur, fabula eſt ex apocryphis deſumta. De *S. Joſephi* cultu lege *Bollandi* Continuatores ad diem Martii 19. *Virginis Deiparæ Sponſus.*

IV. Maria Jeſu Chriſti Mater votum Virginitatis emiſerat, antequàm Joſepho nuberet, quod manifeſtè probant ejus verba & interrogatio: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* *Lucæ 1. 34.* Hoc enim abſurdè diceret, *ſi virum cognoſcere*, hoc eſt nuptiarum opus exercere decreviſſet. Quod idem confirmat S. Gregorii Nyſſeni auctoritas, *in Oratione de die Natali Domini*, & S. Auguſtini *libr. de ſancta Virginitate, cap.* 4. quibus *Virginis Deiparæ votum.* ſubſcribunt Beda, ſanctus Anſelmus, Rupertus, & ſanctus Bernardus. Quos Calvino, Bezæ, & Magdeburgenſibus Centuriatoribus opponimus. At hoc propoſitum animi duntaxat fuit, non votum Virginitatis abſolutum, ac præciſum: quod prima omnium Maria nuncupaſſe creditur. Sed accedente Joſephi conſenſu ſimul cum eo votum Virginitatis ipſam emiſiſſe, docet S. Thomas, poſt Magiſtrum Sententiarum. Non ita certum, quod narrat ſanctus Gregorius Nyſſenus, ipſam, ſtatim atque ablactata eſt, a parentibus fuiſſe ad Sacerdotes adductam, in Templo oblatam, ibique ad nubilem uſque ætatem educatam. Hæc enim ex Hiſtoria quadam incerti Auctoris ſe hauſiſſe Gregorius teſtatur, & aſſertio Baronii Cardinalis de Cellulis circa Templum in quibus Virgines recluſæ eſſent, a Viris Eruditis rejicitur. Fruſtra verò id colligere ſibi viſus eſt Annalium Parens ex lib. 2. Maccabæorum cap. 3. ubi dicitur. *Sed & Virgines quæ concluſæ erant, procurrebant ad Oniam*. Loquitur enim illius Libri Auctor de omnibus urbis totius puellis honeſtioris loci, quæ educabantur in domibus Parentum, & propriis ſibi cubiculis, neque prodire foras ſinebantur. Adde quòd in Textu Græco nulla *Oniæ* mentio habetur, nec in Latino *Templi*, quam de ſuo ingerit Baronius. SS. Joannem Damaſcenum & Germanum Conſtantinopolitanum, & poſt illos Andream Cretenſem, Georgium Epiſcopum Nicomedienſem, Cedrenum, Nicephorum laudat Baronius, aſſerentes beatam Virginem trimulam in Templum allatam, undecim illic egiſſe annos:

ſed hi recentioris ſunt ætatis Scriptores, quàm ut illis certò fides adhibenda ſit de rebus, de quibus eſt altum apud veteres Patres & Auctores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſilentium. Teſtimonium quod laudatur Fvodii, primi poſt S. Petrum Antiocheni Epiſcopi, confictum eſt a Græculis: nec enim S. Gregorius Nyſſenus de fide illius Hiſtoriæ ab incerto Auctore acceptæ dubitaſſet, ſi Auctorem illius habuiſſet Evodium. Sed & abſurda fabula eſt, quòd beata Virgo educata fuerit in Sancto Sanctorum, quò nemini mortalium patuit unquam aditus, præter quàm ſummo Judæorum Pontifici, & quidem ſemel in anno tantùm, ut expreſsè notat Apoſtolus cap. 9. Epiſtolę ad *Hebræos*, & Joſephus teſtis eſt libro 2. *De Bello Judaico*, capp. 4. & 55.

Johan. 59. 27.

V. Quot annos in terris vixerit Deipara Virgo, incertum. Apud S. Joannem Evangeliſtam Epheſi vixiſſe dicitur, qui *illam accepit in ſua*, ex quo illi a Chriſto moriente commendata eſt. Id tamen certò perſpectum & exploratum non eſt. Beatam Virginem S. Joannem in Aſiam comitatam fuiſſe, negat S. Epiphanius Hæreſi 78. quæ eſt Antidicomarianitarum. *Ac cùm Joannes* (inquit) *interim in Aſiam profectus ſit, nuſquam tamen beatam Virginem itineris comitem ſecum illum habuiſſe ſignificat*. Ubi obierit, pariter incertum. Jeroſolymis obiiſſe, & Gethſemani ſepultam fuiſſe, Marciano & Pulcheriæ Auguſtis reſpondit Juvenalis Jeroſolymorum Epiſcopus, ſi Euthymio Hiſtorico fides, a S. Joanne Damaſceno citato Oratione ſecunda *De Dormitione Deiparæ*. Idque confirmat Andreas Jeroſolymitanus Cretenſis Epiſcopus. Attamen SS. Epiphanio & Hieronymo ignotum id fuit, quamvis hic Jeroſolymis, ille non longè a ſancta Civitate vitæ partem non minimam egerint. Quid quòd S. Leo ad Juvenalem ſcribens Epiſtolam 110. aliàs 72. ex ſacris Locis quæ in eius Diœceſi extabant, & fidelium devotione frequentabantur, veritatem corporis Chriſti probat, ſepulcri Deiparæ Virginis tam opportunâ occaſione datâ non meminit. Epheſi mortuam colligunt alii ex Epiſtola Concilii Epheſini ad Clerum & populum Conſtantinopolitanum ſcribentis, ea in urbe damnatum Neſtorium, *in qua Theologus Joannes, & Dei Genitrix Virgo ſancta Maria*. Verùm hæc non ſignificant extare Epheſi S. Joannis & Deiparæ Virginis ſepulcra, vel corpora, ſed ibi Templa Deo in eorum memoriam erecta. Sanè Polycrates Epheſiorum Epiſcopus in Epiſtola ad Victorem Pontificem Romanum, quam refert Euſebius libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 24. ubi magna ſanctitatis Lumina in Aſia extincta commemorat, & ſepulta, ac nominatim unam ex Philippi Apoſtoli filiabus, quæ Spiritu ſancto afflata vixit, Epheſi requieſcere: & S. Joannem qui in ſinu Domini recubuit, Epheſi extremum diem obiiſſe, non meminit Deiparæ Virginis, cujus certè meminiſſet eo loci ad Eccleſiæ ſuæ commendationem, ſi illam Epheſi obiiſſe ac ſepultam fuiſſe noviſſet. Certius eſt illam redivivo corpore in cœlos aſſumptam fuiſſe. Piam banc ſententiam in Eccleſia Occidentali ſexto ſæculo jam invaluiſſe conſtat ex S. Gregorio Turonenſi Libro 5. *De Gloria Martyrum*, cap. 4. & ex antiquo Miſſali Gotthico-Gallicano, quod *Thomaſius* & *Dom. Mabillonius* luce donarunt.

Ubi vixerit Virgo Deipara poſt Chriſti Aſcenſionem & ubi obierit?

Nota.

QUamvis non ita certa ſuppeditet antiquæ Eccleſiæ hiſtoria monumenta, quibus demonſtretur Beatam Dei Parentem in templo oblatam, ibi uſque ad nubilem ætatem permanſiſſe; nulla tamen intercedit inveriſimilitudo, unde dicere cogamur id non eveniſſe. Mulieres in oſtio tabernaculi excubaſſe legitur *Exod.* 38. 8. Joſabam unà cum Joas, ejuſque nutrice clam ſex annis in Domo Domini commoratam, narratur 4. *Reg.* 11. 2. 3. Annam filiam Phanuël poſt viri obitum a templo non receſſiſſe, ut ibi jejuniis & orationibus Domino famularetur, tradit S. Lucas *cap.* 2. 37. Demum S. Ambroſius *de Virg. l. 1.* ſe legiſſe ſcribit extitiſſe Virgines *templo deputatas*, at ubi legerit, innuiſſe optaſſet Tillemontius. In templo igitur fœminas commorari, ibique filios educare potuiſſe compertum eſt; ac proinde nil dicere prohibet, quin iidem Beatiſſima Virgo, ut liberius Deo vacaret, fuerit a parentibus relicta, uſquedum illud appropinquaret tempus, quo in ea Verbum caro fieri debebat.

Profectò Eccleſia Græca, ut ex Conſtitutione Emmanuelis Comneni, Præſentationis B. Mariæ Feſtum jam a pluribus ſeculis inſtituit; Eccleſia verò Latina, ut ex Thomaſſino de eodem Feſto differente, circa annum 1372. illud colere incæpit.

ARTICULUS IV.

De Chriſti Nativitate, Baptiſmo, Prædicatione.

I. CHriſtus Jeſus æternus Deus, æternique Patris Filius in Bethleem Judæ natus eſt in diebus Herodis Regis, cùm deſcriptio œcumenica Imperii fieret ex Edicto Auguſti, & Quirinius in Syria & Judæa provinciam illam cenſus univerſalis obiret.

Natum eſſe conſulibus Auguſto Cæſare 55. ſive 52. & L. Cornelio Sulla II. propria Diſſertatione probabimus. Partum ſacratiſſimum enixa eſt Deipara in ſpelunca Bethleemo vicina, ut Juſtinus Martyr in *Dialogo cum Triphone* aſſerit, & Euſebius lib. 7. *Evangelicæ Demonſtrationis*. Quamobrem immeritò Baronium vellicat Caſaubonus, quòd extra urbem natum Chriſtum aſſeruerit, ac perperam colligit in aliqua urbis domo natum, ex his Evangelii verbis, *Et reclinavit eum in Præſepio, quia non erat eis locus in diverſorio*: quaſi nullum quidem vacuum in diverſorio aliquo fuerit cubiculum, aliquod tamen fuerit Præſepe.

Luca 2. 7.

II. Octavo die circumciſus eſt Chriſtus, & Jeſu nomen ſuſcepit. 13. die, vel ſaltem ante quadrageſimum a Nativitate, adoratus eſt a Magis. Ad vim locutionis Evangelicæ, quæ ſic habet; *Cùm natus eſſet Jeſus*, &c. *ecce Magi ab Oriente venerunt*: non ſatis attendit S. Epiphanius, cùm ſcripſit, exacto demum biennio veniſſe Magos ad Chriſtum adorandum, & Joſephum ac Mariam cum infante, quotannis, vel certè primo & ſecundo anno, Bethleemum ventitaſſe, tempore illo quo Puer erat natus.

Matth. 2.

III. Ante Beatæ Virginis Purificationem Chriſtum a Magis adoratum, cenſet *S. Auguſtinus*, Libro ſecundo *De Conſenſu Evangeliſtarum*, cap. undecimo. Qui fuerint Magi, & unde venerint, intricata quæſtio. Quidam ex Arabia Orientali & Felice oriundos aſſerunt, partim auctoritate fulti, partim ratione. Teſtimonia pro hac ſententia proferuntur *S. Juſtini* Martyris, *Tertulliani*, *SS. Hilarii* & *Epiphanii*. Rationes ſumuntur primò a Vaticiniis Propheticis. Pſal. 75. *Reges Tharſis & inſulæ munera offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent*. Item, Iſaiæ 8. ubi Meſſiam ablaturum *fortitudinem Damaſci* Propheta prædicit. Damaſcus verò Arabum civitas S. Juſtino & Tertulliano. Secundò, a muneribus Magorum. Arabia enim, auri; Sabæorum regio thuris ferax.

Magorum adoratio, qui fuerint, & unde venerint?

Ter-

Tertiò, a donis olim Cethuræ filiis ab Abrahamo datis, quorum poſteri Arabiæ incolæ ea refuderunt Chriſto. *Madian* enim & *Epha*, & *Saba* ab Abrahamo ex Cethura oriundi, & ad Orientalem plagam dimiſſi. Quartò, a Vaticinio *Balaami* in Arabia olim edito, *Num.* 24. Moab enim ſecundùm S. Hieronymum in Libellu *De Loc[i]s Hebraicis*, Arabiæ civitas & regio eſt. At rationes illæ non adeò firmæ. Laudata enim Vaticinia, vel de vocatione Gentium omnium ad fidem Chriſti intelliguntur, ut illud Pſalmi 71. vel de excidio prope diem futuro hoſtium Eccleſiæ, ſcilicet Regnorum Syriæ & Samariæ. Munera a Magis oblata, regionibus Orienti vicinis, ſive Perſis, ſive aliis non defuere. Ceteris argumentis parum roboris ineſt, leves ſunt conjecturæ. Magorum nomen apud Arabes inauditum. Arabia diſertè nominatur in novo Teſtamento, ubi ejus mentio fit, ut Epiſtolæ ad Galatas capp. 1. & 4. quod hìc non fit, ſed *ab Oriente* veniſſe dicuntur, non deſignatâ particulatim regione.

Alii ex Meſopotamia Magos arceſſunt, & ex poſteritate Balaami: quæ opinio patronos habet *Origenem*, *S. Baſilium*, & alios: & hac ratione firmatur, quòd Vaticinium *Balaam* de Stella aliquando ex Jacob oritura, in poſterorum ejus memoria viguerit. Hinc Magos ad novi ſideris exſpectationem erectos, eo affulgente novum Regem ſibi quærendum duxiſſe. Sed minùs probabilis iſta opinio eſt: Tum quia Meſopotamiæ nomen adhibetur in novo Teſtamento ad regionem illam deſignandam, *Act.* 2. & 7. Tum quia vicinia fuit Judææ, non remotior, qualem Magorum patriam Evangeliſta deſignat: Tum quia Magis, id eſt Aſtrologiæ peritis hominibus abundaſſe Meſopotamiam non legimus. Vaticinium porrò Balaami, non in Meſopotamia, ſed apud Moabitas editum. Nec verò credibile eſt ab illo reduce Vaticinium inter ſuos commendatum, quem ad finem uſque vitæ nefariis ſtudiis vacaſſe, & vindice Deo malè periiſſe, ex Scriptura ſacra conſtat.

Ex Chaldæa oriundos Magos quidam aſſeruerunt, favetque Magorum nomen genti familiare: ſed Chaldæa vicina Judæis & notiſſima, obſcuro nomine deſignata non fuiſſet. Præterea, dicitur Aquilonaris reſpectu Judææ, non Orientalis, phraſi Scripturæ ſacræ: unde toties Prophetæ malum *ab Aquilone* populo Dei prænunciant.

Alii probabiliùs opinantur Magos Perſas fuiſſe, & e Perſide veniſſe. Placuit hęc ſententia *S. Clementi Alexandrino*, *S. Joanni Chryſoſtomo*, *S. Cyrillo Alexandrino*, *Theodoreto*, & aliis. Favet Magorum nomen apud Perſas celebre. Deinde Perſidem Judeææ Orientalem fuiſſe, nemo negaverit: *Magi* autem *ab Oriente venerunt*. Tertiò, Regis adoratio cum oblatione munerum mos Perſarum fuit. Quartò, munera, ſcilicet aurum, thus, & myrrham, vel ex ſua, vel ex vicina Arabiæ regione habere facilè potuerunt.

Reges fuiſſe Magos non omninò certum. Reges fuiſſe, non ſcripſit Evangeliſta, quod tamen ad cunabula Chriſti illuſtranda conducibile fuiſſet. Secundò, per ſtellam vocati; ſidera ſcilicet contemplabantur, & eorum motus obſervabant, quod Aſtrologorum & Philoſophorum potiùs, quàm Regum eſt. Tertiò, deſcriptio adventûs illorum ſimplex, ſine ullo apparatu. Aliter Scriptura ſacra loquitur de adventu Regum, ut de Regina Saba, 3. *Reg.* 10. cujus Jeroſolymam ingreſſæ comitatus & apparatus deſcribitur. Nec tale quid a *S. Matthæo* diſſimulatum fuiſſet ad novi Salomonis gloriam illuſtrandam, ſi revera id contigiſſet. Quartò, pro imperio cum illis agit Herodes: *Ite*, inquit, *interrogate diligenter de puero, & cùm inveneritis, renunciate mihi*: adeòque ut cum privatis, non ut cum Regibus agit. Viros tamen potentes & divites, Toparchas fortè vel Dynaſtas fuiſſe, probabile eſt. Prophetarum oracula, ſcilicet illud Pſal. 81. *Reges Tharſis & inſulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent*: & illud Iſaiæ 60. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortûs tui*: Magos ſolos non ſpectant, ſed vocationem Gentium, ac Regum ipſis dominantium, ad fidem Chriſti, & ad Eccleſiam: cujus tamen vocationis primitiæ Magi extiterunt. Unde Eccleſia ſacro Epiphaniæ Officio oracula illa accommodat. Hinc *S. Leo* Sermone 5. *De Epiphania*, ait: *Hic igitur divina gratia Myſteriis eruditi, diem primitiarum noſtrarum, & inchoationem vocationis Gentium, rationabili gaudio celebremus*, &c. quod & alii Patres confirmant.

Plures fuiſſe Magos qui Chriſtum adoraverunt, certum eſt. tres fuiſſe, vulgaris opinio, *S. Leonis* & Auctoris Sermonum, qui *Euſebio Emiſſeno* tribuuntur, ſuffragiis confirmata. Horum incerta nomina.

IV. Poſt Magorum diſceſſum, Angelo monente, Joſeph cum Maria & Puero Jeſu in Ægyptum fugit, ut Herodis perſecutioni ipſum eriperent. Ad Chriſti adventum in terram Ægypti, Perſeam arborem proceram ſe inclinaſſe, & ſtatuas omnes concuſſas eſſe, Sozomenus ſcribit, *lib.* 5. *cap.* 21. Unde id habuerit, an ex certis monumentis, an ex apocryphis narrationibus, incertum.

Matth. 2. 16.

V. Interea cædem infantium imperat Herodes *in Bethleem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu & infra, ſecundùm tempus quod exquiſierat a Magis*. Græci in Menologio ſuo, Æthiopeſque in ſua Liturgia, quatuordecim millia puerorum juſſu crudelis Tyranni cæſa commemorant, quod parum probabile videtur. Celebre eſt Auguſti dictum de Herodis ſævitia in Judæorum infantes, ipſumque ejus filium, quod refertur a Macrobio libro 2. *Saturnalium* cap. 4. *Cùm audiſſet*, inquit, *inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra bimatum juſſit interfici, filium quoque ejus occiſum, ait: Melius eſſe Herodis porcum eſſe, quàm filium*. Quis fuerit filius ille Herodis inter pueros Judæos Bethleemitas a patre interfectus, inter Eruditos non convenit. Lege quæ ea de re ſcripſimus in Synopſi Hiſtoriæ veteris Teſtamenti, ſextæ mundi Ætatis, cap. 1. Art. 4. Num. 3.

SS. Innocentium Martyrium.

Chriſti Baptiſmus.

VI. Baptizatus eſt Chriſtus anno Imperii Tiberii 16. ætatis ſuæ 34. ineunte, quod ſingulari Diſſertatione probamus: Anno uno poſtquàm S. Joannes miniſterium ſuum inchoaſſet. Quod anno 15. Tiberii Cæſaris, ſub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha conſignatur. Princeps Sacerdotum dicitur Annas æquè ac Caiphas ab Evangeliſta, non quòd duo ſimul Summi Pontifices eſſent, ſed quòd Annas fuerat revera Summus Pontifex, etſi eſſe deſierat. Conſtat enim ex Joſepho, iis qui eam dignitatem ſemel adepti eſſent, nomen remanſiſſe, etiam poſt rem ſublatam. Præponitur autem Annas Caiphæ, non ſolùm ut ſocer genero; verùm etiam ut is penes quem ſumma in populo Judaico poteſtas erat.

Primum Chriſti Miraculum.

VII. Primum ſignum fecit Jeſus in Cana Galilææ, ubi ad Nuptias vocatus, aquam in vinum mutavit. Atque in hunc modum gloriâ ejus manifeſtatâ, crediderunt in eum Diſcipuli ejus. Opinionem de Joannis Apoſtoli Nuptiis in Cana, cujus nonnulli S. Hieronymum perperam Auctorem faciunt, optimè refellit Baronius teſtimoniis Veterum, præſertim, Epiphanii, Hieronymi, Auguſtini, qui ipſum Cœlibem ac Virginem fuiſſe aſſerunt. Nicephorus Caliſtus lib. 8. cap. 30. ſcribit Simonis Cananæi fuiſſe has Nuptias, quas

primo

Digitized by Google

primo ſuo miraculo Dominus decoravit. Ejus error ex eo ortus eſt, quòd Simon vocatus ſit Cananæus, quod cognomen non animadvertit Auctor ille, non a Patria Simonis, ſed ab ipſius pietate & zelo ſumptum eſſe, unde quem *Cananæum* vocat S. Matthæus, eundem *Zelotem* nuncupat S. Lucas. Sed multo acriori dignus reprehenſione eſt Nicephorus, quòd Chriſti miraculum evacuet, & *ex occultis incertiſque botris vinum ab ipſo factum* dicat. Publicum Chriſti Miniſterium, Prædicationem, Itinera, Miracula, quatuor Evangeliſtæ deſcribunt. Poſt ſecundum Paſcha Miniſterii ſui 12. ex Diſcipulis ſuis elegit, quos & Apoſtolos nominavit, quos binos miſit mandatis & poteſtate inſtructos ad prædicandum & ſanandum. Poſt tertium Paſcha Miniſterii ſui, in monte ſublimi transfiguratus eſt: poſtquam Petro Primatum in Eccleſia ſua dedit (*Matthæi* 16.) quem & poſt Reſurrectionem ſuam ipſi confirmavit [Joan. 21.] De Primatu porrò S. Petri, & Romani Pontificis, agimus Diſſertatione ſingulari.

ARTICULUS V.

De Chriſti Paſſione.

I. IN quarto & poſtremo ſui Miniſterii Paſchate, Chriſtus inſtituto Corporis & Sanguinis ſui Sacramento in ultima Cœna, quam ſuis cum Apoſtolis celebravit die legitimâ, in qua eorum pedes lavit, & Corpore Sanguineque ſuo recreavit, ac Novæ Legis creavit Sacerdotes; a Juda Iſcariote traditus, paſſus eſt, & Cruci affixus, anno ætatis ſuæ trigeſimo-ſeptimo inchoato, S. Sulpitio Galba, & L. Cornelio Sulla Coſſ. ut ſingulari probamus Diſſertatione. Paſſionis Chriſti Hiſtoriam 4. Evangeliſtæ accuratè deſcripſerunt. Rejiciendæ quæ in Scriptura ſacra, vel ex Traditione non habentur illius circumſtantiæ, etiamſi privatis revelationibus nitantur, niſi Eccleſiæ judicio probatæ ſint.

Quid de Veronica ſentiendum?

II. Iſtius generis videntur eruditis viris quæ de *Veronica* circumferuntur, ſcilicet religioſam fuiſſe feminam Jeroſolymitanam, quæ Chriſti crucem geſtantis, atque ad montem Calvariæ properantis faciem videns impiè tractatam ac deformatam, propiùs acceſſit, capitiſque velum detractum ei porrexit, quo faciem ſudore & cruore defluentem detergeret. Cui mox Chriſtus imaginem vultûs ſui perfectè huic velo impreſſam, in amoris ſui pignus atque monumentum reddidit. *Marianus Scotus* in Chronico ad annum Chriſti 30. ex Methodio quodam hanc Hiſtoriam refert, quem magnum *Methodium* Martyrem Tyri Epiſcopum falsò putat *Bollandus* in Commentario Hiſtorico *De Sancta Veronica*, ad diem quartam Februarii. Certum tamen eſt, Romæ in Vaticana Baſilica Principis Apoſtolorum S. Petri religioſè aſſervari & coli Chriſti Salvatoris noſtri imaginem in ſudario expreſſam, quam antiquiores Auctores *Veronicam* vocant. *Petrus Mallius* in Libro inedito *De Baſilica S. Petri* ad *Alexandrum III.* & poſt eum *Romanus* S. Petri ante annos quingentos Canonicus, ſcribunt: *Sudarium Chriſti, quod vocatur Veronica.* Petrus Diaconus Monachus Caſinenſis in libro MS. *De Locis ſanctis*, ita ſcribit: *Sudarium verò cum quo Chriſtus faciem ſuam exterſit, quod ab aliis Veronica dicitur, tempore Tiberii Cæſaris Romam delatum eſt.* Matthæus Weſtmonaſterienſis in Floribus Hiſtoriæ Anglicanæ, ad annum 1216. *Eodem tempore*, inquit, *dum Papa Innocentius Proceſſionem faceret ſolemnem Romæ, & illa effigies Dominici vultûs, quæ Veronica nuncupatur, populo aſpicienda venerànter deportaretur, ipſe Papa ipſam loco ſolito aptavit.* Nicolaus Quartus Pontifex Maximus Literis apud S. Mariam Majorem Idibus Aprilis, anno Chriſti milleſimo ducenteſimo nonageſimo datis, quarum hoc exordium eſt: *Ille qui ſolus Romanam fundavit Eccleſiam;* de Vaticana S. Petri Baſilica ſcribit: *In ea ſui pretioſiſſimi vultûs imaginem, quam Veronicam fidelium vox communis appellat, in ſingularis amoris inſigne tribuit venerari*, &c. Immo plurimos Pontifices, *Clementem Sextum*, *Clementem Septimum*, *Clementem Octavum*, *Gregorium Decimum-tertium*, alioſque ſacrum ſudarium in quo imago vultûs Chriſti impreſſa eſt, appellare *Veronicam*, refert *Jacobus Grimaldus* Baſilicæ Vaticanæ Charthophylacii Propræfectus, apud *Bzovium*, in Annalibus ad annum milleſimum ducenteſimum decimum-ſextum, Num. 16. *Auguſtinus Patricius* in deſcriptione adventûs *Frederici III.* in Urbem, tempore *Pauli II.* ait Pontificem cum Imperatore acceſſiſſe *Ad Salvatoris noſtri faciem adorandam, in ſudario expreſſam, quam Veronicam appellant.* Idem confirmat *Jacobi de Trecis*, tunc Archidiaconi Laudunenſis, & Capellani Innocentii Quarti, qui poſtmodum Pontifex Maximus fuit *Urbanus Quartus* Epiſtola ad Abbatiſſam & Sanctimoniales *Monaſterioli*, ſeu *Monſtrolii* ad radices Montis Laudunenſis, anno milleſimo ducenteſimo quadrageſimo-nono. Hæ ab eo enixè petierant, ut ſibi depingi curaret *Faciem & figuram noſtri Salvatoris, ſecundum illam* (inquit) *quam in noſtra habemus cuſtodia.* Piis earum votis obſecutus *Jacobus*, ſacram mittit imaginem, rogans ut propter reverentiam illius quem repræſentat, recipiant eam *ut Sanctam Veronicam, ſeu veram ipſius imaginem & ſimilitudinem.* Ex his omnibus intelligitur, Veronicæ vocabulum eſſe imaginis, non mulieris, inde tracto etymo, quaſi diceretur *Vera Icon* ſeu *Iconia*, & contractis in unum vocabulum literis, *Veronica*.

Solis Ecclipſis Chriſto moriente.

III. Mirabilis illa Solis defectio, & ingens terræ motus, quæ Chriſto moriente contigerunt, a *Phlegonte* Hadriani Imperatoris liberto narrantur Lib. *Olymp. Chron.* cap. 13. *Quarto*, inquit, *anno centeſima ſecunda Olympiadis, magna & excellens inter omnes quæ ante eam acciderunt, defectio Solis facta. Dies horâ ſextâ ita in tenebroſam noctem verſus, ut ſtellæ in cœlo viſæ ſint, terræque motus in Bithynia Nicææ urbis multas ædes ſubverterit.* Hanc ecclipſim *Thallum* ethnicum pariter Scriptorem Libro 3. Hiſtoriarum ſuarum memoraſſe, teſtis eſt *Julius Africanus*. Eandem autem notari ab Evangeliſtis & a *Phlegonte* Hiſtoriam, tria potiſſimum oſtendunt. Primum, quòd in eumdem annum incidat, *Tiberii* ſcilicet decimum-nonum. Secundum, quòd eadem horâ diei, ſextâ nimirum, contigerit. Tertium, quòd inſignis terræ motus utramque comitatus fuerit. *Hinc Tertullianus* cauſſam Chriſtianorum apud Ethnicos agens, *Apologetici* cap. 21. miraculi illius teſtes profert ipſorum tabularia & publica inſtrumenta. *Eodem momento*, inquit, *dies medium orbem ſignante Sole ſubducta eſt; deliquium putaverunt, qui id quoque ſuper Chriſto prædicatum non ſcierunt, & tamen eum Mundi caſum relatum in Archivis veſtris habetis.* Horum Archivorum fidem Nicomediæ coram Præſide jam ante appellaverat *Lucianus* Martyr. *Conſulite*, inquit, *Annales veſtros, & invenietis Pilati temporibus, dum pateretur Chriſtus, mediâ die fugatum Solem, & interruptum diem.* Idem Miraculum commemorat *S. Dionyſius Areopagita* Epiſtola ad *Polycarpum*, rem a ſe, & ab *Apollophane* Sophiſta obſervatam narrans. Falluntur *Scaliger* & *Gerardus Voſſius*, qui *Phlegontem* ſignificaſſe volunt naturalem ecclipſim. Scri-

pſit

pſit quidem *Origenes* Tractatu 35. in *S. Matthæum*, non adnotaſſe *Phlegontem* plenilunio caſum hunc contigiſſe: ſed nec interlunio factum adnotavit, hâc circumſtantiâ fortè non obſervatâ, quòd Rerum Aſtrologicarum eſſet ignarus. Longè tamen aliter verba Phlegontis interpretatus eſt *Julius Africanus*, cujus verba refert *Georgius Syncellus* in Chronographia: *Narrat Phlegon*, inquit, *imperante Tiberio Cæſare Solis eclipſim plenilunio contigiſſe*. Et *Philoponus*, Lib. 2. *De Mundi creatione*, ſcribit: *Harum tenebrarum, vel hujus potiùs noctis meminit & Phlegon in Olympiadibus. Ait enim, Anno quarto ducenteſimæ ſecundæ Olympiadis contigiſſe eclipſim Solis, cujuſmodi nulla ante cognita eſt. Meminiſſe autem Phlegontem ejus eclipſeos quæ contigit cùm Chriſtus Dominus de Cruce penderet, & non alterius, liquet primùm ex eo quod ait, ſuperioribus temporibus cognitam non eſſe eclipſim hujuſmodi*.

Chriſti ſepultura.

IV. Mortui Chriſti Corpus in monumento novo ſepultum eſt, quod Joſephus inciderat in petra. De Chriſti ſepulcro ſcriptum *Sophonia III.* juxta Verſionem 70. Interpretum: *Propterea exſpecta me, dicit Dominus, in diem Reſurrectionis meæ in Martyrium*; quem locum ita etiam vertunt *Aquila*, *Theodotion*, & *Symmachus*. His autem verbis prædictum fuiſſe Auguſtum illud & magnificum Templum, quod a Conſtantino Imperatore ad Chriſti ſepulcrum excitatum eſt, cenſet *S. Cyrillus Jeroſolymitanus*, Catecheſi 14. Illuminatorum. Chriſti ſepulcrum in petra, ſeu rupe exciſum inconſideratè negat Salmaſius, teſtimoniis Rocardi in Deſcriptione Terræ Sanctæ, Joannis Phocæ, aliorumque teſtium oculatorum, ſed multò magis *S. Matthæi* verbis confutatus.

Salmaſius in Solinum pag. 1209.
Matth. 27. 60.

Deſcenſus ad inferos.

V. Anima Chriſti ſanctiſſima, corpuſque, perſonæ Verbi unita in triduo mortis manſere. Secundùm animam ad inferos deſcendit, ut Eccleſia in Symbolo confitetur. Quod fidei caput eſſe egregiè probat doctiſſimus *Petavius*, Lib. *De Incarnatione* Tom. 5. *Theologicorum Dogmatum*.

Mors magni Panos conclamata.

VI. Ethnicis ſtupendo miraculo mors Chriſti Jeſu ſignificata eſt, quod in Libello *De Oraculorum Defectu* Plutarchus refert. Cùm in Italiam tenderet *Thamus Ægyptius*, navis Rector, jamque Echinadas prætemavigaret, ſubitò remiſit ventus, & ad Paxas Inſulas audita vox eſt, quę *Thamum* appellaret, juberetque ſimul ac appuliſſet ad portum Pelodem, clamare, Magnum *Pana* eſſe mortuum. Paruit *Thamus*, eâque, quam juſſus fuerat editâ voce, ejulatus auditi ſunt, quaſi *Panos* obitum mirantium & gementium. Vectores Romam delati portentum vulgarunt. Pervenit illud ad *Tiberium* Cæſarem qui & a *Thamo* ipſo de re geſta certior factus hominum eruditorum ſententiam ſuper ea rogavit. Id convenit in tempus mortis Chriſti Jeſu qui verus *Pan* eſt rerum omnium parens, ac naturæ totius Auctor, quam *Panos* ſymbolo Mythologi ſignificarunt. Hunc *Plutarchi* locum refert *Euſebius* Libro 5. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 17. ſed dæmonis interitum, ſeu Regni ipſius everſionem hac voce prodigiali ſignificatum interpretatur, non ipſius Jeſu Chriſti mortem. *Sed opera pretium fuerit*, inquit, *tempus obſervare, quo Dæmonis iſtius interitum contigiſſe narrat. Id enim imperante Tiberio factum eſt, quo tempore dæmones a Servatore noſtro inter homines agente jam tum ex humana vita pelli ejicique cœpiſſe divina ſcribit Hiſtoria: cùm etiam genuflexo nonnulli jam Eum obſecrarent, ut ne expectantibus ſeſe inferis addiceret*.

Nota.

ANimadvertit Tillemontius notâ 37. in J. Chriſti geſta, Antonium Dale ex Proteſtantium grege de paganorum oraculis differentem hiſtoriam mortis Panos irridere, & inter fabellas amandare. Verùm nil momenti ad id probandum afferre dicit, quinimmo cogitur fateri Auctores tam ex Catholicis, quàm ex Proteſtantibus non infimi ſubſellii hanc hiſtoriam ut veritati innixam recepiſſe. Quidquid verò ſit, ait Tillemontius, ea non eſt unum ex noſtræ religionis fundamentis; quamvis non præſtet eam omittere, Euſebium imitando, qui eam dignam cenſuit, ut in uno ex ſuis præcipuis libris legeretur.

ARTICULUS VI.

De Chriſti Reſurrectione, & Aſcenſione.

I. DIe tertia ſurrexit a mortuis Chriſtus Salvator, quæ prima erat hebdomadis dies, *Una Sabbatorum*, ſive, *Extremo Sabbato, vel exacto intercedente Sabbato*, ὀψὲ σαββάτων, quod vulgatus Interpres vertit, *Veſpere Sabbati*: Cum in primam Sabbati id eſt, in primam Chriſtianorum Dominicam luceſceret. Decem Chriſti poſt Reſurrectionem apparitiones Evangeliſtæ referunt. Binæ factæ ſunt mulieribus, prima ſoli Mariæ Magdalenæ ſub Hortulani ſpecie cùm ipſam proprio nomine compellavit, *Maria*: Et dixit ei, *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum: ſed vade ad Fratres meos, & dic eis*, &c. Altera, cùm mulieribus a monumento redeuntibus occurrens, dixit eis, *Avete*. Illæ verò acceſſerunt, & prehenderunt pedes ejus, & adoraverunt eum. B. Virgini Chriſtum apparuiſſe omnium primæ quidam aſſerunt. Id olim ſcripſit Sedulius Poëta, & Rupertus lib. 7. *De Divinis Officiis* cap. 25. Contra eſt Scriptura ſacra, ſcribit enim S. Marcus cap. 16. Magdalenæ primò Chriſtum apparuiſſe. Extant apud Patres Græcos & Latinos accuratæ Diſputationes ſuper Chriſti apparitionibus poſt Reſurrectionem: & harum manifeſtationum ſanctus Auguſtinus numerum atque ordinem ſollicitè inveſtigat, lib. 3. *De Conſenſu Evangeliſtarum*. Sed neque hic, neque alius quiſquam ex antiquis Patribus, hujus apparitionis meminit. Quod autem ſanctiſſimæ ſuæ Matri primò non apparuerit, inde factum conjiciunt Viri pii, quia firmior erat illi fides, quàm ut ipſi hac apparitione opus eſſet. Sic Joanni, quem diligebat, non ſtatim apparuit. Nectamen primò apparuit B. Magdalenæ, quòd dubitaret; ſed ob alias rationes, quas conjicere poſſumus, at non aſſequi. Chrodobertus Epiſcopus Turonenſis, *In judicio de muliere adultera* aſſerit quòd *Maria Magdalena ipſa prima poſt reſurrectionem, & antequam ullus Apoſtolorum, & antequam Mater Domini glorioſiſſima Maria ſemper Virgo, & Angelos, & Dominum meruit videre*. De contraria Sententia, doctiſſimus Eſtius *in Annotationibus ſuis ad Marcum*, ait: *Afferuntur pro hac ſententia rationes quædam congruentiæ: ſed circa hujuſmodi rationes notandum eſt, ante omnia reſpiciendum ad id quod Scriptura vel Eccleſia docet; & eo cognito, rationes convenientiæ adhibendas ad id probabilius reddendum: non autem e contrario aliquid ſtatuendum ex hujuſmodi rationibus contra id, quod vel Scriptura, vel Eccleſia, dicit, aut tenet. Quale eſt, ex quibuſdam rationibus congruentiæ velle probare Chriſtum a morte redivivum primò ſuæ Matri apparuiſſe; cùm Scriptura tam clarè dicat, eum apparuiſſe*

Chriſtus Matri ſuæ primùm non apparuit.

pa-

paruiſſe primò Mariæ Magdalenæ, nec uſquam alibi diverſam inſinuet. Quòd ſi ſecundùm hujuſmodi ratiunculas procedendum ſit, oportebit ut Chriſtus etiam Matrem ſuam adhibuerit Cœnæ noviſſimæ, eamque primo loco, honoris causſâ collocaverit; & ei primum Corpus & Sanguinem ſuum diſtribuerit.

Marci 16. dicit Angelus mulieribus, quæ ad Chriſti monumentum acceſſerant, *Ite, Dicite Diſcipulis ejus & Petro, quia præcedit vos in Galilæam, ibi eum videbitis.* Cur Petrus ſeorſim a cæteris Apoſtolis nominetur, duas rationes affert Theophilactus: primam petit ex ejus excellentia & dignitate. Cùm enim ſeorſim aliquis inter cæteros nominatur, id fit honoris cauſsâ. Sic *Actuum* 1. Maria Mater Jeſu ſeorſim ab aliis mulieribus nominatur. Secunda ratio eſt, Chriſtum nominatim Petri meminiſſe, ut ſcrupulus illi adimeretur, quo poterat jure ſolicitari; ne propter trinam abnegationem Diſcipuli jure excidiſſet. Eandem rationem & ſanctus Gregorius Magnus *Homilia* 21. *in Marcum*, & Victor Antiochenus aſſerunt.

Tertia Chriſti a morte redivivi apparitio facta eſt Diſcipulis euntibus Emmaum (*Marci* 16. & *Lucæ* 24.) S. Lucas Diſcipulorum alterum Cleopam vocat. Alterius nomen ex Scriptura ſacra incertum, quem ſanctus Epiphanius Nathanaëlem, ſanctus Ambroſius Ammaontem nuncupant. Alii e S. Lucæ ſilentio, Lucam ipſum fuiſſe conjiciunt.

Quarta apparitio fuit, cùm Petro ſoli ſe conſpicuum prębuit. Quinta cùm omnibus Diſcipulis viſus eſt, ipſâ die Dominicæ Reſurrectionis, ad veſperam: & ſtans in medio dixit eis, *Pax vobis*. Et quærenti an aliquid eſculentum haberent, ipſi appoſuerunt partem piſcis aſſi, & favum mellis. Qua in manifeſtatione ipſos Evangelicæ legis Prædicatores ac Miniſtros ritu ſolemni conſtituit, eiſque poteſtatem conceſſit remittendi peccata per Baptiſmum, & Pœnitentiam. Sic Jeſus ipſo primo Reſurrectionis die quinquies apparuit.

Octo poſt diebus, Thoma cum cæteris congregato, venit Jeſus foribus clauſis, ſtetitque in medio, dicens, *Pax vobis:* Thomæque incredulitati ſatisfaciens, Eccleſiæ fidem roboravit. Hæc ſexta Chriſti poſt Reſurrectionem apparitio. Poſt hæc undecim Diſcipulis in Galilæam profectis, in montem ubi illis conſtituerat aſpectabilem ſe
Matth. 28. 20. prębuit, dixitque eis: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra, Euntes ergo, docete omnes Gentes, &c. Et ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem Sæculi.* Hęc ſeptima apparitio. Octava eſt, qua quingentis Diſcipulis & ampliùs ſemel & ſimul apparuit: deinde Jacobo. (1. *Corinth.*15.) Nona, cùm ſe conſpiciendum prębuit Diſcipulis piſcantibus ad mare Tiberiadis. Quo tempore ter interrogato Petro an ipſum diligeret, Agnorum, Oviumque paſcendarum curam ipſi demandavit. Mortis genus eidem pręnuntiavit. Et quęſtioni ejus de Joanne reſponſionem dedit, a Fratribus non rectè perceptam. Decimò Hieroſolymis Jeſus apparens Diſcipulis, eduxit eos foras Bethaniam uſque: & ſublatis manibus be-
Aſcenſio Chriſti. nedixit eis, & disjunctus ab eis aſcendit in cęlum, ſacratiſſima veſtigia lapidi impreſſa relinquens, quę priſtinum ſtatum continuò ſervaverunt, quicquid homines molirentur: & Eccleſia, ibi extructa concamerari nunquam potuit, quà Chriſtus elatus in cęlum eſt, (ex ſancto Hieronymo in Lib. *De Locis Hebraicis*, & ſancto Paulino Epiſt.11. *ad Severum*.) Idem de Dominicis veſtigiis teſtantur *S. Optatus Milevitanus*, lib. 6. *Sulpitius Severus*, lib.2. cap.48. *S. Auguſtinus* Tractatu 47. in *Joannem*, & Venerabilis *Beda*, lib. *de Locis Sanctis*, cap.7. De hoc Miraculo ſcribit *Caſaubonus* Exercitatione 16. adversùs *Baronium*, §.154. *Miraculum de Sanctis Domini veſtigiis priſtinum ſtatum continuò recipientibus, quicquid homines molirentur, propter conſenſum tot Scriptorum & in his magni Hieronymi, qui fuit oculatus teſtis, fide mihi quidem videtur digniſſimum.*

II. Sacrum illud quadraginta dierum intervallum, quo Chriſtus redivivus in terris manſit, & Diſcipulis ſuis conſpicuum ſe præbuit, illos de regno Dei edocens, recolebat olim Gallicana Eccleſia Diſciplinâ ſingulari. Nam Epiſcopus Sacerdotes ordinans, ſingulis Hoſtiam in pergameno puro involutam dabat, ex qua per dies quadraginta particulam ſumerent in glorioſæ illius Quadragenæ memoriam. Quo de ritu Fulbertus Carnotenſis *Epiſtola* 2. *ad Finardum* data hæc ſcribit: *Epiſcopus qui vices Chriſti tenet, Sacerdotales viros in plebem ſubjectam miſſurus ſacri Corporis Euchariſtiam per quadragenos dies ſumendam diſtribuit, ut dum quotidie cæleſtis Panis alimoniâ reficiuntur, tempus illud in mente habeant, quo per quadraginta dies Dominus Diſcipulis apparens & converſans, deſiderata viſionis ſatietate refecit.*

CAPUT II.

De Electione ſancti Matthiæ.

ELectum fuiſſe ſanctum Matthiam in locum Judæ proditoris, ſtatim poſt Aſcenſionem Chriſti, & ante viſibilem Spiritûs ſancti deſcenſum, dum adhuc in Cœnaculo collecti eſſent Apoſtoli, conſtat ex Actis Apoſtolorum cap.1. Unus ex ſeptuaginta Chriſti Diſcipulis fuit, ut ex eo loco colligitur. Sorte in ſanctiſſimum illum cœtum adlectus eſt. Eam eligendi viam iniiſſe Apoſtolos exiſtimat ſanctus Ambroſius in cap.1. Lucæ, *Ne Apoſtoli electio a mandato diſcrepare Legis veteris videretur.* In veteri namque Lege, ex numero Sacerdotum, ſorte eligebatur unus qui incenſum adoleret ante altare Domini, ut conſtat ex his quæ de Zacharia S. Joannis patre ſcribit ſanctus Lucas Evangelii ſui cap.1.

Quanquam ſortem propriè dictam non fuiſſe, quidam Patres innuunt, ſed ſignum aliquod e cælo datum, puta radium cœlitus adlapſum in Matthiæ caput, aut quidpiam ſimile. Sic ſanctus Dionyſius lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 5. p. 3. *Cùm autem de divina illa ſorte, quæ divinitus ſuper Matthiam cecidit, alii ab aliis diverſa ſenſerint, meam ipſe ſententiam exponam. Mihi enim videtur Scriptura ſortem appellare divinum illud munus, quo declarabatur choro hierarchico, quiſnam divino ſuffragio electus erat.* Ut ut eſt, exemplum S. Matthiæ non probat licitas eſſe ſortes in electionibus ſacris; quarum uſum impro- De Lu-
bavit Honorius III. Pontifex Maximus ad Luca- quer.
num Capitulum ſcribens, ut habetur cap. *Eccleſia, de Sortilegiis*, Tit. 21. lib. 5. Decretal. Iſtud namque ſingulare fuit Matthiæ privilegium: quia enim cæteri Apoſtoli a Chriſto immediatè vocati erant, voluit & Chriſtus electionem Matthiæ ſibi vendicare, ne collegis inferior ſuis videretur. Ideo Apoſtolis internæ inſpirationis afflatu auctor fuit, ut ſortem ea in electione adhiberent. At iſtud in exemplum trahi nequaquam debere docet ſanctus Hieronymus in cap. 1. Jonæ, *Cùm privilegia ſingulorum*, inquit, *non poſſint legem facere communem.*

Quidni verò & citra privilegium ſortes adhibere Apoſtoli præfata in electione potuiſſent? Siqui-

quidem Matthias, & Barſabás, qui vocabatur Juſtus, adeò pares erant ſanctitate, aliiſque dotibus Apoſtolicis, ut humano judicio diſcerni non poſſet quis Epiſcopatum Proditoris pro altero accipere deberet. Cùm autem ita res ſe habet, licitè ſortes in ſinum mitti poſſunt, ut a Domino temperentur, tum quia non tentatur Deus, cùm ejus providentiæ committitur quod humano judicio cognoſci non poteſt: tum quia nullum imminet Eccleſiæ, vel Eccleſiaſtico cœtui periculum, in quemcunque ſors cadat, cum Eccleſiaſticæ dignitatis candidati meritis pares agnoſcuntur. Quam hypotheſim ſpectat Canon 3. Concilii Barcinonenſis, habiti anno 599. ſub Reccaredo Rege, tempore ſancti Gregorii Magni. Non enim ſortem probat in electionibus Epiſcoporum, niſi cùm duo aut tres meritis pares Cleri ſuffragiis, populique votis deſignantur, ex quibus Metropolitanus & Comprovinciales Epiſcopi, præmiſſo jejunio & oratione, unum ſeligunt, quem Eccleſiæ vacanti præficiant.

Tom. 2. p. 2. Concil. à De Barcelone.

Eam theſim confirmat regula quam ſtatuit ſanctus Auguſtinus Epiſtola 180. quæ eſt ad Honoratum, de Miniſtris ſorte deligendis, qui in urbibus maneant, fervente perſecutione, dum alii, fugâ, ſe ſervabunt Eccleſiæ.

CAPUT III.

De prima Evangelii Prædicatione.

CHriſto in cœlos recepto, illapſoque in Apoſtolos atque Diſcipulos Paracleto Spiritu, variorum cum effuſione chariſmatum, ſanctus Petrus, cui Eccleſiæ ſuæ regendæ provinciam Dominus demandaverat, ad ejus ſubinde ſucceſſores propagandam, primus omnium Apoſtolorum concionem habuit, cujus meminit S. Lucas Actuum 2. cap. Hac auditâ Judæi compuncti ſunt corde, & audito Petri conſilio de agenda pœnitentia, deque ſuſcipiendo baptiſmate, converſa ſunt ad Chriſtum tria circiter hominum millia. De qua concione ſanctus Chryſoſtomus Homilia 4. in Acta, ait: Apoſtoli *communem vocem edebant, ac Petrus omnium erat os; ſed adſtabant illi undecim, teſtimonio ſuo comprobantes ea quæ ab illo dicebantur.*

CAPUT IV.

De Chriſti fama tunc temporis longè latèque diffuſa.

I. CHriſti nomen anno vulgaris Æræ 34. (ut Annales Eccleſiaſtici notant) non apud eos duntaxat, qui Apoſtolorum Prædicationi auſcultantes, religionem noſtram amplexi ſunt, celebre fuit: verum etiam apud Judæos ac Romanos illuſtre, adeò ut Divinum quid in ipſo ſuſpexerint. Ex Judæis Chriſto teſtimonium perhibet Joſephus nobilis Hiſtoricus libro 18. Antiquitatum Judaicarum capite 4. ubi poſtquàm ſeditionem Judæorum contra Pilatum Præſidem Judææ narravit, hæc ſubjungit: *Eodem tempore fuit Jeſus, Vir Sapiens, ſi tamen Virum eum fas eſt dicere. Erat enim mirabilium operum patrator, & doctor eorum qui libenter vera ſuſcipiunt: pluriſque tam de Judæis, quàm de Gentibus, Sectatores habuit. Chriſtus hic erat, quem accuſatum a noſtræ Gentis Principibus, Pilatus cùm addixiſſet cruci, nihilominus non deſtiterunt eum diligere, qui ab initio cœperant. Apparuit enim eis tertia die vivus; ita ut divinitus de eo vates hoc & alia multa miranda prædixerunt: & uſque in hodiernum, Chriſtianorum genus ab hoc denominatum non deficit.* Illud Joſephi teſtimonium Euſebius capiti 2. lib. 1. Hiſtoriæ ſuæ Eccleſiaſticæ inſeruit. Illud idem refert Sanctus Iſidorus Peluſiota, lib. 4. Epiſtola 225. Illud *Joſepho* vindicavimus in Hiſtoria Eccleſiaſtica Veteris Teſtamenti, Ætate 6. Articulo 9. & totius Operis poſtremo.

II. Romam autem citò pervaſit Chriſti fama, Pilato de ejus reſurrectione a mortuis, de miraculis, de nova religione eorum qui ipſum velut Deum colerent, ad Tiberium ſcribente. Acceptis Pilati literis, quarum exemplar deſcribit Hegeſippus in Anacæphaleoſi librorum ſuorum de excidio urbis Hieroſolymitanæ (germanum, an falſum, neſcio) Tiberius ad Senatum de Chriſto retulit, ut in Deorum numerum adſcriberetur. Non annuit Senatus; ſed Imperator eam nihilominus opinionem quam de Chriſto combiberat, conſtantiſſimè tenuit, nihilque contra Chriſtianos molitus eſt. De hoc legendi Hegeſippus loco citato, Euſebius lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 2. & ante hos Tertullianus in Apologetico cap. 5. *Vetus erat Decretum* (inquit) *ne quis Deus ab Imperatore conſecraretur, niſi a Senatu probatus. Scit M. Æmilius de Deo ſuo Alburno. Facit & hoc ad cauſam noſtram, quòd apud vos de humano arbitratu Divinitas penſitatur. Niſi homini Deus placuerit, Deus non erit: homo jam Deo propitius eſſe debebit. Tiberius ergo, cujus tempore nomen Chriſtianum in ſæculum introivit, annunciata ſibi ex Syria Palæſtina, quæ illic veritatem iſtius Divinitatis revelaverat, detulit ad Senatum, cum prærogativa ſuffragii ſui. Senatus, quia non in ſe probaverat, reſpuit. Cæſar in ſententia manſit, comminatus periculum accuſatoribus Chriſtianorum.*

Apud Hegeſippum Epiſtola Pilati inſcribitur, ad Claudium Imper. ſed error in titulo evidens eſt, per Tertullianum corrigendus: niſi Claudii nomine Tiberium Hegeſippus ipſe deſignarit, qui ante Imperium Claudius etiam vocabatur, ut notat Annalium Parens.

Et cap. 21. poſtquàm de Chriſti Paſſione, Reſurrectione, Aſcenſione, & Chriſtianæ Religionis per ſelectos Apoſtolos Prædicatione, ſermonem inſtituit, hæc habet: *Ea omnia ſuper Chriſto Pilatus, & ipſe jam pro ſua conſcientia Chriſtianus, Cæſari tunc Tiberio nunciavit: ſed & Cæſares credidiſſent ſuper Chriſto, ſi aut Cæſares non eſſent ſæculo neceſſarii, aut ſi & Chriſtiani potuiſſent eſſe Cæſares.*

II. Acta *Pilati* appellat etiam *Juſtinus* Martyr in Apologia ad Impp. *De Tiberii* Relatione ad Senatum, ut Chriſtus inter Deos referretur, ſcribit *S. Joannes Chryſoſtomus*, Homilia 26. in Epiſtolam 2. ad Corinthios. *Romanorum Senatus*, inquit, *hanc poteſtatem habebat ut Deos crearet atque conſcriberet. Quippe cùm res omnes a Chriſto geſta nunciata ſunt, Romam miſit is qui Judæorum Nationi præerat, ſciſcitans ex ipſis num eum quoque Deum creare placeret. Id verò illi facere recuſarunt, quòd iniquo atque infenſo animo ferrent, ante Decretum ſuum atque ſententiam, Crucifixi potentiam effulgentem univerſum orbem ad ſui cultum & venerationem attraxiſſe. Hoc porro vel invitis ipſis ita divinitus procurabatur: ut ne humanis ſuffragiis atque ſententiis Chriſti Divinitas promulgaretur, atque unus e multis illis ipſe cenſeretur, qui ab ipſis creati ac deſignati fuerant.* Idem poſtea tradiderunt *Oroſius*, *Gregorius Turonenſis*, *Cedrenus*, *Nicephorus*. *A Tertulliano* id primùm ſcriptis proditum eſt.

Acta Pilati.

III. *Tertulliani* auctoritatem elevat *Tanaquillus Faber* Epiſt. 12. libri 2. his conjecturis. Primò, quòd ex *Pilati* Actis apocryphis id *Tertullianus* hauſerit. Secundò, quòd veriſimile non ſit *Tiberium* Religioni minimè addictum de Chri-

Tanaquilli Fabri objectionibus reſpondetur.

ſto tantopere curaſſe, ut de illo retulerit ad Senatum. Tertiò, quòd vix credibile ſit Senatum reſpuiſſe quod Tiberio placuit. Quartò, quòd tantus rumor de Chriſto deferri non potuerit in Aulam Tiberio vivente, quia nomen Chriſtianum poſtea apud Antiochiam ortum eſt.

IV. Verùm facilè diſſiantur illæ *Fabri* conjecturæ pro ſua levitate. *Tertullianus* narrat quid a *Tiberio*, quid a Senatu Romæ factum ſit; hæc igitur non hauſit ex Actis *Pilati* in Judæa conſcriptis, ſed ex Actis diurnis Senatûs Romani. Sub *Tiberio* neque tam parvum quidquam neque tam magnum publici privatique negotii fuiſſe, de quo non ad Senatum referretur, teſtis eſt *Suetonius*: & quòd *quadam adversùs ſententiam ſuam decerni ne queſtus quidem eſt*. Cui conſonat illud Tertulliani: *Senatus, quia in ſe non probaverat, reſpuit*. Senatus antea *Tiberio* Divinitatem obtulerat, quam ille ſibi oblatam reſpuit. Templa, Flamines, Sacerdotes decerni ſibi prohibuit, etiam ſtatuas atque imagines, niſi permittente ſe poni; permiſitque eâ ſolùm conditione ne inter ſimulacra Deorum, ſed inter ornamenta ædium ponerentur, ut refert *Suetonius*. Quia igitur Divinitatem in ſe non probaverat *Tiberius*, ſed oblatam rejecerat, tutiſſimum putabat Senatus alium neminem in Deorum ſuorum numerum referre, ne eum *Tiberio* majorem efficere videretur. Denique hìc non agitur de nomine Diſcipulorum Chriſti, ſed de ipſo Chriſto Jeſu, cujus admiranda opera, mors, Reſurrectio, & Aſcenſio, & a *Pilato* cognoſci, & ad *Tiberium* referri potuerunt. Immo non potuit *Pilatus* officii ſui rationem tantopere negligere, ut tantæ rei in ſua Provincia geſtæ Relationem ad Imperatorem non mitteret. Sic fermè *Fabro* reſpondet *Pearſonius* Lectione 4. in Acta Apoſtolorum, §. 14.

V. Quædam tamen Acta *Pilati* ab Hæreticis interpolata fuiſſe, non inficior, qualia oſtentabant Quartodecimani, de quibus *S. Epiphanius* Hæreſi quinquageſima: *Sunt inter eos nonnulli, qui unam eamdemque diem obſervant, & unâ eademque jejunant & Myſteriis operantur. Nam ex Actis Pilati accuratam ſe hujus inſtituti rationem didiciſſe gloriantur; in quibus ſcriptum eſt, 8. Kal. Aprilis Salvatorem eſſe paſſum. Quamobrem illa ipsâ die celebrare Paſcha volunt, in quamcumque demum Luna 14. dies inciderit..... Nos Actorum ejuſmodi Pilati Exemplaria quadam invenimus, qua A. D. 15. Kal. Aprilis Paſſionem Domini Chriſti contigiſſe narrabant*. Præter hæc fuerunt etiam alia *Pilati* Acta ab Ethnicis conficta, plena impietatis adversùs Chriſtum, quæ ex mandato *Maximini* Tyranni publicè tum in agris, tum in civitatibus proponebantur, & a Ludimagiſtris pueria diſcenda tradebantur, teſte *Euſebio*, lib. 9. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap. 5. Hinc *Maximinus* Tyrannus, in Actis Paſſionis *SS. Tarachi, Probi, & Andronici*, ait: *Iniquiſſime, non ſcis quem invocas, Chriſtum hominem quemdam factum, ſub cuſtodia Pontii Pilati poſitum, cujus Acta repoſita ſunt?* Horum Actorum *Pilati* falſitatem ex *Tiberii* Conſulatu probat *Euſebius*, lib. 1. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap. 9. *Joſephus*, inquit, *in octavo-decimo Antiquitatum Libro, anno duodecimo Principatûs Tiberii Pontium Pilatum Procurationem Judaa accepiſſe auctor eſt, ibique decem annis uſque ad Tiberii fere exitum permanſiſſe. Ex quibus manifeſtè convincitur commentum eorum qui Acta adversùs Servatorem noſtrum nuperrimè ediderunt. In quibus primùm ipſa temporis ratio Actis pranotata, Auctores mendacii coarguit. Quippe Conſulatu Tiberii Auguſti quarto, qui incidit in ſeptimum ejus Imperii annum, ea qua iſti in Salvatoris Domini noſtri Paſſione auſi ſunt confingere, geſta dicuntur. Quo quidem tempore nondum in Judaam adveniſſe Pilatum ſatis conſtat, ſi teſtimonio Joſephi fides adhibenda eſt. Quin in libro jam ſupra laudato disertè indicat, anno Principatûs Tiberii duodecimo Pilatum Judaa Procuratorem a Tiberio factum fuiſſe*.

Porrò Pilatus Imperante Caïo, in tantas incidit calamitates, ut mortem ſibi conſciſcere, ſuorumque ipſe ſcelerum vindex eſſe coactus fuerit. (ex Euſebio lib. 2. Hiſtoriæ.)

CAPUT V.

De ſeptem Diaconorum Electione.

CReſcente in dies Credentium numero, ſeptem Diaconi ab Apoſtolis electi ſunt, ſcilicet Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, & Nicolaüs. Occaſionem huic electioni dedit murmur Græcorum adversùs Hebræos, eò quòd deſpicerentur in miniſterio quotidiano, id eſt, in eleemoſynarum quotidiana diſtributione, viduæ eorum. Eorum electio & ordinatio facta eſt ab Apoſtolis, populo fideli teſtimonium de eorum ſanctitate perhibente, ut colligitur ex Actuum cap. 6. *Ne quis indignus obreperet*, ut S. Cyprianus notat Epiſtola 68.

Hinc ortum habuit veteris Eccleſiæ praxis, quâ electiones Epiſcoporum fiebant ſuffragante Chriſtianæ plebis teſtimonio. Unde S. Cyprianus loco mox laudato ait: *Diligenter de traditione divinâ, & Apoſtolicâ obſervatione ſervandum eſt, & tenendum, quod apud nos quoque, & ferè per univerſas Provincias tenetur, ut ad Ordinationes ritè celebrandas, ad eam plebem, cui Prapoſitus ordinatur, Epiſcopi ejuſdem Provincia proximi quique conveniant; & Epiſcopus deligatur plebe praſente, qua ſingulorum vitam pleniſſimè novit, & uniuſcujuſque actum de ejus converſatione perſpexit*. Quo ex loco Sancti Cypriani, Miniſtrorum ſacrorum electionem ad plebem pertinere, perperam Heretici colligunt, cùm ſolum teſtimonium plebis deſideret. Cujus adhuc diſciplinæ quædam ſuperſunt in Eccleſia veſtigia: ſiquidem deſignatio Clerici ad Ordines ſacros palam in conventu Chriſtiani populi denuntiatur, ut ſi quid in ipſo agnoſcat aliquis, quo ſacro fiat indignus Ordine, illud Eccleſiæ ſignificet, antequàm inauguretur.

Porro electi non fuerunt Diaconi, ut menſis tantùm communibus miniſtrarent, ſed Menſis ſacris, in quibus divinus panis frangebatur, id eſt, Corpus Chriſti ab Apoſtolis conſecratum dividebatur Fidelibus juxta illud 1. ad Corinthios 10. *Panis quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini eſt?* Enimverò quid ad cibaria menſis communibus inferenda opus fuiſſet Miniſtris tantâ ſolicitudine delectis, tam ſacris ritibus initiatis? Quid prævià oratione eligi, & manuum impoſitione illos conſecrari neceſſum fuiſſet, ſi menſarum dumtaxat communium miniſterio præpoſiti fuiſſent? Hinc S. Ignatius Martyr in Epiſtola ad Trallianos, ait: *Oportet & Diaconos Myſteriorum Chriſti Miniſtros per omnia placere: nec enim ciborum & potuum miniſtri ſunt, ſed Eccleſia Dei adminiſtratores. Quid verò Diaconi, quàm imitatores Angelicarum virtutum; qui purum & inculpatum miniſterium illis exhibent!* nimirum Sacerdotibus.

CA-

CAPUT VI.

De Sancti Petri Geſtis poſt Aſcenſionem Chriſti.

SAncti Petri Apoſtolorum Principis Prædicatio, miracula, perſecutiones in Actis à S. Luca memorantur. Cap. 3. refert ipſum cum Joanne in Templum aſcendentem claudum à matris utero ſanaſſe, ac docuiſſe ipſos id feciſſe per fidem nominis Chriſti, quem oſtendit eſſe Meſſiam promiſſum per Moyſen & Prophetas. Hoc in miraculo Sancti Petri, myſterium agnoſcit Sanctus Ambroſius Sermone 11. in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli, ſive potiùs *S. Maximus*, cùm ait ipſum priùs pedes ſanaſſe, ut *Sicut in Eccleſia fidei fundamentum continebat, ita & in homine membrorum fundamenta confirmaret.*

Anania & Saphiræ pœnam, non crudelitatis fuiſſe, ſed præſcientis doctrinæ, multa hominum peccata præſanantis, *oſtendit Sanctus Iſidorus Peluſiota lib. 1. Epiſt. 181.*

Cap. 5. Ananiam, & uxorem ejus Saphiram, divenditi agri pretium ſibi ex parte ſervantes, & mentientes Spiritui Sancto, verbo interfecit; ut hoc ſeveritatis exemplo diſciplina Chriſtiana ſanciretur. Cæterùm hanc pœnam, non ad ſupplicium ſempiternum, ſed ad expiationem peccati, a Domino eſſe illatam, exiſtimarunt Origenes Tract.8. in Matthæum, & Sanctus Auguſtinus lib. 3. contra Parmenianum, cap.1. Ibidem, ſcilicet cap. 5. Actuum jam citato, umbra Petri languentium immenſum numerum ſanaſſe dicitur, quibus miraculis Deus Apoſtolorum Principem celebrem fecit, ut qui Primatu in Eccleſia eminebat, miraculis quoque præfulgeret.

Cap. 8. S. Petri cum Simone Mago congreſſus recenſetur, quem quòd Spiritûs Sancti donum ſive miraculorum virtutem emere vellet, acerrimè corripuit.

Tabitha, *Syriaco nomine, Greco* Dorcas, *id eſt*, Caprea,

Cap. 9. refertur curatio Æneæ Paralytici, Lyddæ facta a Petro; & ſuſcitatio Tabithæ, quæ & Dorcas vocata eſt, in Joppe, impetrata lacrymis & precibus viduarum oſtendentium tunicas quas mulier illa ſanctiſſima ipſis texuerat, & dederat, qua de re Sanctus Cyprianus lib. de Opere & Eleemoſynis egregiè ait: *Senſit Petrus impetrari poſſe quod ſic petebatur, nec defuturum Chriſti auxilium viduis deprecantibus, quando eſſet in viduis ipſe veſtitus. Mors itaque ſuſpenditur, & ſpiritus redditur. Tantùm potuerunt miſericordiæ merita; tantùm opera juſta valuerunt. Quæ laborantibus viduis largita fuerat ſubſidia vivendi, meruit ad vitam viduarum petitione revocari.*

Sub id tempus, anno ſcilicet Æræ vulgaris 38. S. Petrus Antiochenam Eccleſiam fundavit, quam rexit ſeptem annis. Quam ob Petri ſeſſionem potiſſimùm Eccleſia illa Patriarchica evaſit. Ibi primùm cognominati ſunt Diſcipuli Chriſtiani, ut dicitur *Actuum* 2.

Anno Chriſti 41. per lintei de cælo deſcendentis, & omne genus animantium continentis, viſionem admonitus eſt Sanctus Petrus, Evangelium Gentibus eſſe prædicandum. Hinc a Cornelio Centurione juſſu Angeli accerſitus, venit ad illum, ipſumque & alios complures viſibili Sancti Spiritûs adlapſu ſanctificatos, baptizari juſſit (*Act.* 10. *cap.*)

Anno Claudii Imperatoris 2. Chriſti 44. S. Petrus Romam profectus eſt: ibi debellavit Simonem Magum, fundavit Eccleſiam, Cathedram collocavit, in qua ſedit ad mortem uſque, 25. annorum ſpatio. De Petri adventu Romam, deque ejus prædicatione, legatur Euſebius libr.2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 2.

Antiochenæ, quam deſerebat Eccleſiæ, Evodium præfecit S. Petrus: cui Sanctus Ignatius ſucceſſit. Alexandriam verò direxit Sanctum Marcum, cui Anianus ſucceſſit, teſte Euſebio lib. 2. cap. 23. Aniano verò Cerdo [ut idem ſcribit libr. 3. cap. 16.] De inſtitutione Alexandrinæ Eccleſiæ a Sancto Marco, & de moribus Chriſtianorum, quos ipſe formavit, lege Euſebium lib. 2. Hiſtoriæ cap. 15. & 16. ubi & multa præclaraque refert ex Philone Judæo, de Religioſis, qui jam tum in Ægypto florebant, quibus obſtruitur os recentiorum negantium Monachos in ipſis Eccleſiæ incunabulis extitiſſe. Alexandrina porro Eccleſia a Marco Sancti Petri nomine fundata, ſecundum a Romana locum ſemper obtinuit.

Anno Chriſti 51. Claudii Imperatoris 9. cùm Judæi Cæſaris Edicto Romà pulſi eſſent, ac inter illos Petrus, opportunè accidit ut Sanctus Petrus Hieroſolymam veniret, celebraturus Apoſtolorum Concilium, cui occaſionem dedit ſeditio orta Antiochiæ propter Judæos volentes ut Gentibus ad Deum converſis lex Circunciſionis, Legiſque Moyſi ſervandæ obligatio imponeretur. Re ad Apoſtolos per Paulum & Barnabam relatâ, Concilium actum eſt, in quo Petrus pro jure Primatûs ſui, prærogativâ ſuffragii potitus eſt. *In cujus ſententiam Jacobus Apoſtolus, & omnes ſimul Presbyteri tranſierunt*, inquit Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 89. quæ eſt ad Sanctum Auguſtinum. Finitâ conſultatione Concilii, decretum editum eſt hoc tenore: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris; quàm hæc neceſſaria; ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione; a quibus cuſtodientes vos, bene agetis.* Miſſa eſt autem Epiſtola Synodica ad Fideles Antiochiæ degentes per Judam cognomento Barſabam, & Silam viros primarios. Hæc referuntur Actuum 15. Abſtinentiæ porro a ſanguine & ſuffocato præceptum fuit tantùm ab Apoſtolis datum ad tempus, ut faciliùs ex Gentibus & Judæis Eccleſia coaleſceret: quam tamen legem ſemper obſervavit Eccleſia Græca, & primis nominis Chriſtiani ſeculis univerſim Latina; imò, provectâ jam Eccleſiæ ætate, multis in regionibus, Pontifices & Concilia, Chriſtianis ſuffocatorum & ſanguinis eſu interdixerunt.

Martyrium Romæ ſubiit Sanctus Petrus anno Neronis 14. ut Euſebius teſtatur in Chronico, ſeu 13. cadente. Ad duodecimum Neronis annum hoc referunt Sanctus Epiphanius Hæreſi XXVII. & Prologus Anonymi Auctoris Græci Commentario *Oecumenii* in Acta præmiſſus. Uno tempore, uno eodemque die cum *S. Paulo* Romæ Martyrium obiit, ut *Euſebius* in Chronico, *S. Dionyſius* Corinthiorum Epiſcopus, apud eumdem *Euſebium* lib.2. Hiſtoriæ, cap.25. *S. Epiphanius* Hæreſi XXVII. S. Hieronymus in Catalogo Virorum Illuſtrium, *S. Aſterius* Homiliâ VIII. & Concilium Romanum ſub Gelaſio teſtantur. Ea dies fuit vigeſima-nona Junii, qua eorum natale celebrat Eccleſia. Quamvis porro in Faſtis *Ptolemæi Silvii* vigeſima ſecunda Februarii legatur adſcripta *Depoſitio SS. Petri & Pauli*, nullaque de ipſis mentio habeatur ad vigeſimam-nonam Junii, id non cogit ut a communi ac receptâ ſententiâ diſcedamus, cùm in veteri Kalendario Romano a *Bucherio* edito ad diem Junii vigeſimam-nonam legatur: *Petri in Catacombas, & Pauli Oſtienſe, Tuſco & Baſſo Conſ.* Ad diem verò vigeſimam ſecundam Februarii: *Natale Petri de Cathedra.* Cruci ſuffixus eſt S. Petrus capite deorſum demiſſo; ſic enim ut in Cruce collocaretur oraverat, cùm ad dolorem augendum, tum ne Chriſto crucifixo planè ſimilis in mortis genere videretur.

CAPUT VII.

De Geſtis Sancti Pauli.

PAuli, qui & Saulus dictus eſt, converſio mirabilis facta eſt anno Chriſti, ſecundùm Æram vulgarem, 34. poſt Servatoris in cælos Aſcenſum primo; Domino ipſi aſpectabilem ſe præbente, & Ananiâ ad ipſum miſſo, a quo baptizatus, cœpit acerrimè tueri divinitatem Chriſti. Cùm autem Judæi ipſi molirentur inſidias, diſcipuli per murum ipſum demiſerunt in ſporta. Hunc Barnabas Hieroſolymam duxit ad Apoſtolos, ut ejus doctrina ab Eccleſia probaretur, unde ut ſibi rurſus ſtructas inſidias evaderet, Cæſaream, & hinc Tarſum deductus eſt. (*Act. c. 9.*)

Anno Chriſti 43. Barnabas, qui Antiochiam ab Eccleſia Hieroſolymitana miſſus, multum ibi populum Chriſto pepererat, Paulum, Tarſo, Antiochiam ſecum abduxit, ubi cùm anno ſolido converſati docuiſſent, anno ſequenti miſſi ſunt a Diſcipulis Hieroſolymam, ut deferrent collectas eleemoſynas ad ſuccurrendum Chriſtianis inopiâ laborantibus, graſſante fame, quam Agabus Propheta Antiochiæ prædixerat. (*Act. 11.*)

Anno Chriſti 45. Antiochiam reverſi, jubente Spiritu Sancto ut ad opus Evangelii inter Gentes prædicandi ſegregarentur, præmiſſaque oratione & jejunio, ad Apoſtolici muneris executionem, manuum impoſitione conſecrati ſunt. (*Act. 13.*)

Anno Chriſt 46. cùm Paulus Barnabâ comite, peragratâ Seleuciâ Cyprum navigaſſet, Paphum veniens, Sergium Paulum Proconſulem ad Fidem convertit, excæcato ad tempus Barieſu, Pſeudoprophetâ Judæo, qui & Elymas Magus dictus eſt; eò quòd ejus Prædicationi reſiſteret, ac Proconſulem avertere a fide conaretur. (*ibidem.*)

Cypro deinde navigans Paulus, Pergen Pamphiliæ venit, indeque Antiochiam Piſidiæ; ubi cùm ingreſſus eſſet Synagogam, die Sabbati invitatus ad concionem habendam coram plebe, multos ad Chriſti fidem perduxit; quod cùm ſequenti Sabbato, coram univerſa penè civitate, iterum præſtitiſſet, Judæis blaſphemantibus, & perſecutionem in eum moventibus, juxta Iſaiæ vaticinium, converſus eſt ad Gentes. *Vobis*, inquit, *primùm oportebat loqui verbum Dei; ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus: Poſui te in lucem Gentium, ut ſis in ſalutem uſque ad extremum terræ.* Itaque religioſarum mulierum tumultu, & primorum civitatis auctoritate expulſus cùm Barnaba Paulus, Iconium, quæ Lycaoniæ civitas eſt, anno ſequenti venit. [*Ibidem.*]

Anno itaque Chriſti 47. Paulo Iconii prædicante, ingens Judæorum ac Ethnicorum numerus Chriſto nomen dedit. Ibi Theclam ad fidem & virginitatis propoſitum convertit, eùm ſponſo nobili ac diviti nupta eſſet, ut teſtantur Sanctus Epiphanius Hæreſi 78. Ambroſius lib. 2. de Virginibus, & Sanctus Auguſtinus libr. 30. contra Fauſtum cap. 4. nequaquam ab iſto Hæretico id aſſerente diſſentiens. Verùm cùm varia in ſtudia ſciſſi eſſent Iconienſes, & in Paulum concitata eſſet a Judæis perſecutio, ipſe Lyſtram ſugit. Ibi claudum ex utero matris cùm ſanaſſet, divinos ipſi & Barnabæ honores deferre voluerunt Lyſtrenſes, quos illi conſciſſis veſtibus conſtantiſſimè repulerunt. Demum concitatâ a Judæis turbâ Paulus lapidibus appetitus, ac pro mortuo relictus, Deo illum ſervante, evaſit, & Derben, Antiochiam, regioneſque finitimas docens luſtravit. (*Act. 14.*)

Porro cùm anno Chriſti 51. Petrus Antiochiæ, quò recens advenerat poſt Hieroſolymitanum Concilium, primò cum Gentibus cibum ſumeret, poſtea verò quibuſdam a Jacobo advenientibus ſeſe ſegregaret, ne offendiculo eſſet iis qui ex Circumciſione erant, Paulus in faciem ei reſtitit, quia reprehenſibilis erat (Epiſtolæ ad Galatas 2. cap.) Quod non ſimulatoriè, ſed ſincere a Paulo factum eſt, ut Sanctus Auguſtinus probat contra Sanctum Hieronymum, Epiſtola præſertim 19. ſed & Sanctum Petrum verè legalia obſervaſſe, non ex honeſta diſpenſatione eorum obſervantiam ſimulaſſe (ut Hieronymus contendebat) ibidem & in præcedentibus Epiſtolis oſtendit.

Tom. 1. Annalium ad an. Chr. 51. Baronius emendatur.

Hìc meritò notandus venit Baronius, qui ſcripſit Sanctum Auguſtinum nunquam ſatis exploratam habuiſſe Hieronymi ſententiam, quippe qui in eo verſetur ſemper, Apoſtolum non eſſe mentitum, ſed eâdem Epiſtola, quæ vera eſſent, ſcripſiſſe ad Galatas. At [inquit Annalium Parens] Hieronymus non dicebat Paulum eſſe mentitum; quod tunc contigiſſet, ſi quæ minimè facta eſſent, ea perinde ac facta ſcripſiſſet, vel aliter quàm geſta fuiſſent; quorum neutrum Hieronymus impingit Apoſtolo; ſed ipſum quæ verè facta, & ut facta eſſent, ſcripſiſſe nullatenus dubitavit. At longè aliud eſt (inquit Baronius) a Paulo vera eſſe narrata; aliud ea quæ ſunt ut vera narrata, per ſimulationem, ex compoſito, facta; quod Hieronymus, & citati omnes affirmabant Auctores.

At perperam id notat Baronius: licèt enim non aſſeruerit Hieronymus mentitum eſſe Paulum; id tamen ex ejus ſententia evidenter ſequebatur, ut evincit Auguſtinus; quia ſi Petrus a rectitudine Evangelii nullatenus deviaverat errore converſationis, conſequens erat Paulum falsò ſcripſiſſe, quòd ipſum vidiſſet non rectè ambulantem ad veritatem Evangelii. Præterea ſi Petrus ne minimùm quidem peccavit (ut contendit Annalium Eccleſiaſticorum Parens,) non igitur erat reprehenſioni verè obnoxius. Eccur ergo Paulus Apoſtolorum Principem coram omnibus objurgaſſet, eique in faciem reſtitiſſet? Meritò igitur Auguſtinus ait: *Si hoc fecit Petrus, quod facere debuit, mentitus eſt Paulus, quòd eum videret non rectè ingredientem ad veritatem Evangelii. Quiſquis enim id facit, quod facere debet, rectè utique facit, & ideo falſum de illo dicit, qui dicit eum non rectè feciſſe, quod eum novit facere debuiſſe. Si autem verum ſcripſit Paulus, verum eſt quòd Petrus non rectè tunc ingrediebatur ad veritatem Evangelii.*

Nec refert, quòd occaſione operis, jure ritèque ex diſpenſatione patrati [ut loquitur Baronius] res, quæ reprehendenda meritò foret, eſſet oborta, nimirum quòd ejus exemplo Gentes ad judaizandum impellerentur. Non, inquam, id refert: quia injuſta fuiſſet Pauli libertas, ſuæ animadverſionis aculeum in Petrum diſtringentis, niſi aliquatenus deliquiſſet. Injuſtè enim quis ob aliorum peccatum reprehenditur, cujus nullâ ratione ſit particeps. Sanè actionibus Chriſti multoties Judæi offenſi ſunt, an ideo quis reprehenſioni obnoxium fuiſſe Salvatorem dixerit.

Denique, quòd Hieronymus officioſum mendacium, ex diſpenſatione quadam licuiſſe Apoſtolis reverâ exiſtimaverit; ejuſque mentem planè aſſecutus ſit S. Auguſtinus, cùm ejus ſententiam eo nomine ſugillavit, quòd officioſo mendacio patrocinaretur, ex eo probari poteſt, quod Hieronymus ipſe ſcribit in Epiſtolis ad Auguſtinum

ſuis

ſuis, cùm Origenis Commentarios, & Græcorum aliorum ſententias ſe aſſerit ſecutum; quos mendacii officioſi cauſam egiſſe, ac exemplo Petri legalium obſervationem ſimulantis roboraſſe, eruditorum nemo neſcit.

In illa verò Petri a Paulo reprehenſione, tum Pauli libertatem ac zelum, tum Petri humilitatem æquo jure mireris. De quibus Sanctus Auguſtinus Epiſtola 19. jam laudatâ hæc habet. *Ipſe verò Petrus quòd a Paulo fiebat utiliter libertate charitatis, ſanctâ ac benignâ pietate humilitatis accepit; atque ita rarius & ſanctius exemplum poſteris præbuit: quò non dedignarentur (ſicubi fortè recti tramitem reliquiſſent) etiam a poſterioribus corrigi; quàm Paulus, quò confidenter auderent etiam minores majoribus, pro defendenda Evangelica veritate, ſalvâ fraterna charitate obſiſtere. Nam cùm ſatius multò ſit a tenendo itinere in nullo, quàm in aliquo declinare; multò eſt tamen laudabilius & mirabilius libenter accipere corrigentem, quàm audacter corrigere deviantem. Eſt hæc itaque juſta libertatis in Paulo, & ſancta humilitatis in Petro.*

His Antiochiæ peractis, poſt aliquot dies Paulus Barnabam hortatus eſt, ut luſtrarent ſimul Eccleſias, quas doctrinâ Evangelicâ imbuerant. Sed cùm Barnabas Joannem cognomento Marcum ſuum conſobrinum, aſſumere vellet ſocium peregrinationis & miniſterii, renueretque Paulus ejus ſocietatem, quia ipſos olim deſeruerat Pamphyliam peragrantes; facta eſt diſſenſio inter Apoſtolos, non animorum, ſed conſiliorum. Hinc monente Spiritu Sancto, ad invicem diſceſſerunt; & Barnabas quidem, aſſumpto Marco, navigavit Cyprum: Paulus verò, electo Sila, aliò profectus eſt; perambulavit ſcilicet Syriam & Ciliciam, confirmans Eccleſias, & præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum. (*Act.* 15.)

Subinde cùm Lyſtram Paulus perveniſſet, aſſumptum Timotheum diſcipulum circuncidit. (*Act.* 16.) Quod præſtitit, quia filius erat mulieris Judææ fidelis, quamvis patre Gentili, ut ita circuncifus *Oſtenderet cognatis ſuis, ad eos lucrifaciendos, non hoc ſe didiciſſe in Diſciplina Chriſtiana, ut illa Sacramenta, quæ Legis veteris erant, abominaretur; utque demonſtraret* (Paulus) *Judæis, non ideo Gentes non ea ſuſcipere, quia mala ſunt, perniciosè a Patribus obſervata; ſed quia jam ſaluti non neceſſaria, poſt adventum tanti Sacramenti, quod per tam longa tempora tota vetus illa Scriptura propheticis figurationibus parturivit*, (inquit S. Auguſtinus libr. de Mendacio cap. 5.)

Hinc cùm in Aſiam & Bithyniam iter meditaretur Paulus, prohibuit ipſum Spiritus Sanctus, ne illas in regiones Evangelium inferret. Mox auditâ per viſum voce ſupplici cujuſdam viri Macedonis, ſtantis & dicentis; *Tranſiens in Macedoniam, adjuva nos*: comite Lucâ, Philippos, quæ eſt prima partis Macedoniæ civitas, colonia, appulit. Ibi convertit, baptiſmoque initiavit Lydiam purpurariam: & ſpiritum Pythonem, ſeu dæmonem divinationis in puellâ, quam obſidebat, auctorem, ejecit. Ob id a puellæ dominis, qui ſpem omnem quæſtûs ex illius divinatione colligendi ſibi ademptam dolebant, concitata in Paulum ſeditio eſt, quaſi in Novatorem. Conjectus eſt in carcerem cum Sila, virgis cæſus. Terrâ magno motu concuſsâ, ſolutiſque divinitus eorum vinculis carceris cuſtodem ad Chriſtum convertunt. Poſtero die Magiſtratibus eorum dimiſſionem per lictores imperantibus, Paulus magnanimitate incredibili ductus exire noluit, niſi ipſi eorum innocentiam impræſentiarum & palam promulgarent. *Cæſos*, inquit, *nos publicè indemnatos, homines Romanos, miſerunt in carcerem, & nunc occultè nos ejiciunt? Non ita; ſed veniant, & ipſi nos ejiciant. Nuntiaverunt autem Magiſtratibus Lictores verba hæc; timueruntque, audito quòd Romani eſſent: & venientes deprecati ſunt eos, & educentes, rogabant ut egrederentur de urbe.* [Act. 16.]

Purpuraria *id eſt*, *quæ purpuram vendebat*.

Anno Chriſti 52.

Eodem anno Chriſti 51. Paulus venit Theſſalonicam, ubi erat Synagoga Judæorum, ex quibus non paucos, & Gentium ingentem numerum, & multas mulieres nobiles Chriſto adjunxit. Quapropter ſeditio in Paulum concitata eſt a Judæis: quorum furori ut ipſum eriperent Fideles, noctu dimiſerunt illum, cum Sila, Berœam. Ibi fructum non exiguum collegit: ſed conſpiratione rurſus in ipſum factâ a Judæis Theſſalonicenſibus, hinc evaſit, remanentibus ibi Sila & Timotheo. Ipſe verò Paulus Athenas profectus eſt, ubi Chriſtum Jeſum, ignotum *a* Athenienſibus Deum, & mortuorum reſurrectionem Areopago coram prædicavit, & Dionyſium Areopagitam convertit ad Chriſtum. (*Act.* 17.)

a Judæorum Deus, Ignotus, Incertus, Innominatus Deus, *apud Gentes vocabatur. Cui Athenienſes Aram in media ſua urbe poſuerunt ſine ullo ſimulacro. Quò ſpectant illi Statii verſus, lib.* 12. Thebaidos:

Nulla autem effigies, nulli commiſſa metallo, Forma Dei, mentes habitare & pectora gaudet. *Alium originem inſcriptionis hujus Athenienſis aræ aperit S. Iſidorus Peluſiota Epiſt.* 69. *lib.* 4.

Poſt hæc, Paulus Corinthum perrexit, ibique manens apud Aquilam Judæum, Ponticum genere, ſingulis Sabbathis diſputabat in Synagoga, divinitatem Chriſti prædicabat, exercebat interim artem ſcenofactoriam, ne alicui oneri eſſet. Judæis contradicentibus Evangelicæ prædicationi, Paulus excutiens veſtimenta ſua, dixit ad eos, *Sanguis veſter ſuper caput veſtrum; mundus ego ex hoc ad Gentes vadam*. Statim inde migravit in domum Titi Juſti, Deum colentis. Criſpum Synagogæ Primarium, cum omni ejus familia, Chriſto lucratus eſt: ac cœleſti viſione recreatus, bonoque juſſus eſſe animo, quòd multus Domino populus hac in civitate acquirendus eſſet, menſibus octodecim ibi manſit, verbum Dei continuò docens. (*Act.* 18.)

Accuſatus interim eſt Paulus ad Gallionis *b* Proconſulis tribunal a Judæis: at ille cauſæ cognitionem ſuſcipere noluit, quòd de verbo & Lege Moſaica quæſtio eſſet. *Ibidem*.

Anno Chriſti 53. vertente Paulus navigavit in Syriam, Priſcillâ & Aquilâ comitibus; cùm antè, propter voti religionem, ſibi caput in Cenchris totondiſſet: ubi Priſcilla & Aquila relictis, venit Epheſum, ibique Synagogam ingreſſus, diſputationem iniit cum Judæis (Act. 18.) Epheſi diu moratus non eſt, ſed poſtquam Cæſaream aſcendiſſet, deinde Antiochiam, ubi aliquandiu manſit; ac demum Galatiam & Phrygiam luſtraſſet, diſcipulos ut confirmaret univerſos, reverſus eſt Epheſom. Ibi quoſdam diſcipulos Joannis tantùm baptiſmate initiatos, baptizari juſſit in nomine Jeſu, & manuum impoſitione Spiritum ſanctum illis impetravit. Biennio ibi manſit, quotidie diſputans in ſchola Tyranni cujuſdam. Prædicationem Pauli inſignibus miraculis confirmavit Chriſtus, ita ut ejus ſudaria & ſemicinctia ægrotos curarent, energumenos liberarent. Quæ validiſſimum adversùs hæreticos cultum reliquiarum ſacrarum damnantes, præbent argumentum. (*Act.* 19.)

b Gallio Achai Proconſul, L. Annæi Seneca frater natu major, Novatus appellatus, quòd a Junio Gallione adoptatus eſſet, Gallionis nomen obtinuit.

Ibidem, Judæi quidam, Scevæ Principis Sacerdotum ſeptem filii, Exorciſtarum munia uſurpantes, dæmoneſque adjurantes in nomine Jeſu, quem Paulus prædicabat, malè ab Energumeno quodam excepti ſunt, anno Chriſti 56. cujus claritate miraculi, multi Credentium commoti, veniebant confitentes & annuntiantes actus ſuos. Multi etiam ex iis, qui fuerant curioſa ſectati, putà qui magicis artibus, vel Aſtrologiæ judiciariæ operam dederant, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus. [*Ibidem.*]

Anno Chriſti 57. S. Paulus audito Corinthii inceſtuoſi nefario facinore, ipſum excommunicavit. Qua de re lege 1. ad Cor. cap. 5. Inflixit autem

tem illud anathema per Epiſtolam tunc ad Corinthios datam. Poſt hæc, excitata eſt ſeditio adversùs Paulum a Demetrio, opiſice argentario, & aliis ejuſdem artis hominibus, qui quæſtum imminui ſuum prædicatione Pauli dolebant; quia ſtabilito veri Dei cultu, tot Dianæ ſtatuas argenteas & ædiculas, quot antea, non conflabant. Alexander Scriba tumultum prudenter, ſed ægrè ſedavit. (*Act.* 19.)

Rebus pacatis, relicto Epheſi Timotheo, quem primum illius Eccleſiæ conſtituit Epiſcopum, ut ſcribit Euſebius lib. 3. Hiſtor. Eccl. cap. 4. varias Macedoniæ & Græciæ partes peragravit. Troade in mediam noctem concionatus, Eutychum adoleſcentem, qui e tertio cœnaculo ruens mortuus erat, ſuſcitavit. Variis deinde locis luſtratis, Miletum pervenit. (*Act.* 20.)

Anno Chriſti 58. alteram ad Corinthios Epiſtolam ſcribens, inceſtuoſum illum, quem priori Epiſtolâ tradiderat Sathanæ, indulgens abſolvit. (2. *Cor.* 2.)

Porro cùm Mileti ageret Paulus, Eccleſiæ Epheſinæ Primores illuc vocavit, ipſoſque ad regendam ſummâ vigilantiâ Eccleſiam adhortatus eſt. (*Act.* 20.)

Inde profectus, poſt varias navigationes venit Cæſaream, ubi hoſpitio exceptus eſt a Philippo uno ex ſeptem Diaconis, *a* cui quatuor filiæ virgines erant, dono prophetiæ inſignes. Ibi Agabus Propheta vaticinatus eſt Paulo perſecutiones quæ ipſum manebant Hieroſolymis, quò iter meditabatur: nec tamen amicorum precibus & lacrymis eo ab itinere averti potuit, ad mortem pro Chriſto obeundam paratiſſimus. (*Act.* 21.)

a Hunc cum Philippo Apoſtolo confundit Euſebius lib. 3. Hiſtor. Eccleſ. *cap.* 30. & 31. *Clementem Alexandr. & Polycratem ſecutus.*

Hieroſolymam igitur Paulus pervenit: ibi Jacobi conſilio, votum Nazareatus, quod in capillorum raſura, in abſtinentia a vino ad certum tempus, & quarumdam victimarum oblatione poſitum erat, [ut conſtat ex Lege Numeror. 6.] cum quatuor viris ejuſdem voti religione obſtrictis exſolvit, ut ſe Legis Moſaicæ obſervantiſſimum probaret; atque confunderet eos, qui Judæis perſuadere nitebantur ipſum diſceſſionem docere a Moyſe. [*Ibidem.*]

Interim plebe a Judæis Aſiaticis concitatâ, raptus eſt Paulus extra Templum, & verberibus afflictus. Ex eorum manibus ereptus eſt a Tribuno cujus juſſu catenis duabus alligatus, in caſtra ductus eſt, obtentâ ab ipſo loquendi ad populum facultate, cauſam ſuam egit. Cùm autem indignè ferrent Judæi quòd ſe a Deo miſſum ad Gentes diceret, & ipſum clamoribus, veſtium ſciſſione & jactu pulveris aërem hujus uſurâ lucis indignum ſignificarent, ad flagella damnatus eſt a Tribuno: ſed Romanum ſe civem conteſtatus, horum inflictionem evaſit. (*Act.* 21. & 22.)

Poſterâ die diligentiùs inquirere volens Tribunus qua ex cauſa Paulus accuſaretur a Judæis, ſolvit illum, & convocato Sacerdotum Concilio, quod Sanedrin vocabant, coram iſto tribunali ipſum produxit. Cùm perorare cauſam inciperet, Princeps Sacerdotum Ananias juſſit ipſum in faciem percuti; quem ideo vocavit parietem dealbatum. At cùm ipſi improperaſſent adſtantes maledicentiam in Summum Sacerdotem, ſtatim ſe excuſavit ex ignorantia dignitatis quâ exornatus erat. *Neſciebam*, inquit, *quia Princeps eſt Sacerdotum. Scriptum eſt enim: Principem populi tui non maledices.* Porrò cùm ex Phariſæis, & Saducæis conſtare Concilium Paulus animadverteret, ut ſibi conciliaret Phariſæos dixit: *Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum, de ſpe & reſurrectione mortuorum ego judicor.* Secundùm Pauli votum res ceſſit: nam facta eſt diſſenſio inter Saducæos, & Phariſæos, quorum aliqui patrocinium ipſius ſuſceperunt. Quadraginta ſubinde conjuratorum inſidiis in Pauli vitam ab ipſius nepote detectis, & ad Tribunum delatis, ipſum Tribunus Cæſaream militibus ſtipatum miſit ad Felicem Præſidem, datâ ad ipſum Epiſtolâ, quam cùm legiſſet Felix, juſſit Paulum in Prætorio Herodis cuſtodiri. [*Act.* 23.]

Poſt quinque dies, Princeps Sacerdotum Ananias, cum Senioribus nonnullis Synagogæ, & Tertullo quodam Oratore, Præſidem adiit. Tertullus adversùs Paulum peroravit. Paulus diluit crimina ſibi afficta, coram Felice, & Druſilla *a* ejus uxore, quæ erat Judæa; diſſeruit de fide in Chriſtum Jeſum. Sermo a Paulo habitus de Juſtitia, de caſtitate, & de judicio futuro, timore affecit Felicem: qui ſpe pecuniæ, quam ab Apoſtolo captivo aucupabatur, fruſtratus ipſum vinctum reliquit, Judæis ut faveret. (*Act.* 24.)

a Filia hæc erat Agrippæ Regis, alia a Druſilla Felicis uxore alterâ. Jubæ Mauritaniæ Regis filia, Antonii & Cleopatra nepte.

Felici Præſidi in Præfectura ſucceſſit Portius Feſtus, qui Judæorum votis, rogantium ut Paulum Hieroſolymam perduci juberet, annuere noluit; ſed ejus accuſatoribus, illiuſque reſponſione Cæſareæ auditis; cùm a Feſto rogatus eſſet velletne Hieroſolymis ab ipſo judicari, Cæſarem appellavit. Tum Præſes cum Concilio locutus dixit: *Cæſarem appellaſti? ad Cæſarem ibis.* [Act. 25.]

Poſt dies aliquot, Feſtus Agrippæ Regi, qui ipſum ſalutationis ergo convenerat, Pauli cauſam expoſuit. Poſterâ die, Rex qui ipſius audiendi deſiderio incredibili tenebatur a Feſto obtinuit, ut ſe coram, & Bernice ſorore, in auditorio ſiſteretur. Ibi Paulus graviſſimam habuit coram Feſto & Agrippa Orationem, qua ſuæ ad Chriſtum converſionis ordinem narravit, rationemque reddidit religionis, quam huc uſque prædicaverat. Hunc poſt multa interturbavit Feſtus, dicens: *Paule, multæ te literæ ad inſaniam convertunt.* Cui Paulus: *Non inſanio*, inquit, *optime Feſte, ſed veritatis & ſobrietatis verba loquor. Scit enim de his Rex: ad quem & conſtanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror; neque enim in angulo quidquam horum geſtum eſt. Credis, Rex Agrippa, Prophetis? Scio quia credis.* Cui Agrippa reſpondit: *In modico ſuades me Chriſtianum fieri.* Repoſuit Paulus: *Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantùm, ſed etiam omnes qui audiunt, hodie fieri tales qualis & ego ſum, exceptis vinculis his.* Tum Agrippa Feſto dixit, Paulum dimitti potuiſſe, ſi Cæſarem non appellaſſet. (*Act.* 26.)

Poſt hæc Paulus, cuſtodiæ Julii Centurionis traditus, navi impoſitus eſt Romam ut perduceretur. Cùm per varia loca navigaſſent, adverſo vento, vix ad quemdam in Creta locum pervenerunt: a quo licèt periculoſam navigationem eſſe Paulus moneret, ſolventes, tempeſtate magnâ jactati ſunt, tandemque Pauli conſolatione recreati ex naufragio incolumes evaſere. (*Act.* 27.)

Alliſa eſt autem navis prope Melitam *a* Inſulam, in qua Paulus, cæterique ipſius comites, ab incolis perhumanè excepti ſunt. Paulus a vipera percuſſus nihil mali paſſus eſt, ſumma cum ſpectantium admiratione, qui ipſum numen quoddam eſſe ſuſpicabantur, cùm antea homicidam exiſtimarent. Neque verò hoc ſolùm facinore celebre ibi factum eſt Pauli nomen, nam patrem Publii Principis inſulæ, graviter laborantem, ac multos alios priſtinæ ſanitati reſtituit. (*Act.* 28.)

a Malthe.

Anno Chriſti 59. Paulus cum ſociis ex Melita Inſula Romam adnavigavit; ubi, convocatis Judæorum primoribus, cauſam ipſis expoſuit cur Cæſarem appellaſſet. Stata die, ad ipſos concionem habuit, in hoſpitio, de Chriſto Jeſu, ejus divinitatem & myſteria, ex Lege Moyſi, & Prophetis, a mane ad veſperam, probans. Multi ad fi-

dem

dem converſi; multi Evangelicæ doctrinæ cor occluſerunt, quod ab Iſaia Propheta prædictum Paulus oſtendit. Denique ſolido biennio fidem Chriſti prædicavit omnibus, qui ad eum accederent, in proprio conducto, ſeu hoſpitio, ubi catenâ vinctus, cum cuſtodiente ſe milite degere permiſſus eſt. (*Act. 28. & alt. cap.*)

Paulum autem nonnullos etiam ex aula & familia Neronis ad Chriſtum convertiſſe, conſtat ex ipſius Epiſtola ad Philippenſes cap. 4. ubi ait: *Salutant vos omnes Sancti, maximè autem qui de Cæsaris domo ſunt*. Cæterùm cùm Paulus ad Cęſarem provocaſſet, Romamque a Feſto miſſus eſſet, Judæi qui inſidias ipſi ſtruxerant ſpe ſuâ fruſtrati, in Jacobum Fratrem Domini, cui Epiſcopalis Hieroſolymorum ſedes ab Apoſtolis tradita fuerat, rabiem converterunt, eumque e faſtigio Templi præcipitatum, ac lapidatum, fullo fuſte quo veſtes exprimere ſolebat, in capite percutiens, interfecit. Ejus Martyrium ex Hegeſippo prolixè refert Euſebius *lib. 2. Hiſtoria Eccleſiaſtica* cap. 23.

Jacobi fratris Domini Martyrium.

Refellitur Scaliger.

Multa in hoc Hegeſippi loco reprehendit Scaliger *in Animadverſionibus Euſebianis*. Præcipua hæc ſunt. 1. Quòd Jacobo ſcribit Hegeſippus in Sancta Sanctorum ingredi licuiſſe: quod uni Summo Pontifici, idque ſemel in anno conceſſum erat. 2. Quòd gentes cum Judæis conveniſſe: quod abſurdum eſt: neque enim Gentiles ad ullum Judæorum feſtum confluebant. Quemadmodum & illud falſum, quod 12. Tribus adfuiſſe dicit: cùm per illud tempus duæ tantùm forent; reliquæ 10. pridem in captivitatem abductæ. 3. Oſanna refert a Judæis acclamatum: quod in Scenopegia ſolùm clamabant, cùm ramos ex arboribus defringerent. 4. Jacobum Nazaræum extitiſſe dicit: ideoque carnibus ac vino temperaſſe. Ex quo ſequeretur illum neque Agnum Paſchalem comediſſe, neque poculum in extrema Cœna ſumpſiſſe. Verùm hæ Scaligeri rationes non cogunt ut Hegeſippi narratio fabulæ inſtar habeatur. Apud eum namque tantùm legitur, licuiſſe Jacobo *in Sancta* ingredi, εἰς τὰ ἅγια non utique Sancta Sanctorum, ſive arcana illa ſanctioraque penetralia quæ Soli Pontifici ſemel quotannis patebant; ſed quę Sancta ſimpliciter nominantur; in quibus menſa, & Panes Propoſitionis, & candelabrum, ac Altare ſuffitus: quem in locum Sacerdotes quotidie ingredi ſolebant. Huc ut admitteretur Jacobus, ſingularis honor fuit delatus ejus ſanctitati. Cujus tanta fuit apud Judæos veneratio, ut propter ejus cædem excidium Hieroſolymorum contigiſſe Joſephus ſcripſerit. Gentiles Hieroſolyma diebus Azymorum confluxiſſe adorandi cauſsâ, conſtat ex Joannis XII. *Erant quidem Gentiles ex iis, qui aſcenderant, ut adorarent in die Feſto*. Quamvis abductæ eſſent 10. Tribus non pauci tamen ex illis, vel duabus aliis Tribubus immiſſi, vel utcumque liberati, manſerunt. Et Jacobus Apoſtolus Epiſtolam Canonicam *Duodecim Tribubus* inſcribit. Et S. Paulus Actuum 20. v. 6. *duodecim Tribus ſperare*, ait, *in repromiſſionem quæ Patribus a Deo facta eſt*. Ramorum fractio, quanquam in Scenopegiæ tantùm feſto fieri ſulita, cum acclamatione *Oſanna*, extraordinariâ tamen occaſione a Judæis fieri potuit, ad publicam teſtificandam lætitiam. Denique Nazaræi in communi quotidianoque victu carnibus & vino abſtinebant, non in Cœna Paſchali; in qua eſus agni Lege præceptus erat. Lege Petavium in Notis ad Hæreſim 78. S. Epiphanii.

S. Jacobi fratris Domini necem paulò aliter ac *Hegeſippus*, refert *Joſephus*, atque id facinus bonos omnes deteſtatos eſſe ait; & hanc potiſſimùm fuiſſe cauſam cur Deus hujuſmodi impietatem ulciſcens, Hieroſolymitanum excidium decerneret. Teſtimoniorum *Joſephi* alterum profert *Origenes* lib. 1. & 2. *contra Celſum*, quod ſic habet: *Hæc autem contigerunt Judæis in ultionem Jacobi Juſti fratris Jeſu, qui dicitur Chriſtus, quoniam eum, cùm juſtiſſimus eſſet, Judæi interfecerunt*. Qui locus e Joſephi libris expunctus eſt.

Anno Chriſti 61. Paulus biennio in vinculis exacto, libertate donatus eſt. An autem in Hiſpanias poſtea profectus ſit, quæri ſolet. Profectum eſſe ſingulari Diſſertatione demonſtrabimus, ubi agemus de initio prædicationis Evangelicæ in Hiſpaniis.

Gladio cęſus eſt Romæ Sanctus Paulus Neronis juſſu anno Chriſti 69. Neronis ipſius 13. cadente.

CAPUT VIII.

Apud quas Gentes Apoſtoli prædicaverint, & quo genere mortis obierint?

I. SAnctus Petrus in Ponto, Galatia, Bithinia, Cappadocia atque Aſia, Judæis qui in diſperſione erant, Evangelium prædicavit; cùm Eccleſiam Antiochiæ fundaviſſet, quod ex illius Epiſtola 1. cap. 1. & ex *Euſebio* lib. 3. *Hiſtoria Eccleſiaſtica* cap. 1. conſtat. Poſtremò trophæum Crucis Chriſti Romanis Arcibus intulit, quò illum divinis præordinationibus anteibant & honor poteſtatis, & gloria Paſſionis, ut loquitur *S. Leo* Sermone 80.

II. *S. Paulus* ab Hieroſolymis uſque ad Illyricum munus Evangelicæ prædicationis implevit, ut ipſe teſtatur Epiſtolæ ad Romanos cap. 15. 19. & confirmant *Euſebius*, *S. Hieronymus* Epiſtola 148. *S. Chryſoſtomus* Homilia 29. in Epiſtolam ad Romanos, illum in Cappadocia, Ponto, & Thracia etiam prædicaſſe ſubjungens. Antiochiæ, Iconii, Lyſtris, Theſſalonicæ, Corinthi, Athenis, Epheſi, Lycaonibus, Phrygibus, Galatis, Macedonibus, Philippenſibus, Cretenſibus, Chriſtum prædicavit, ac demum Romanis. Gladio cæſum Romæ ad Aquas Salvias conſtat ex Eccleſiaſtica Traditione. Mirum quòd *S. Gregorius Nyſſenus*, Oratione 8. *De beatitudinibus*, S. Paulum Martyrium in cruce conſummaſſe ſcribat: *Crucem*, inquit, *Paulus excepit, gladium Jacobus, lapides Stephanus, capite deorſum verſo crucifixionem beatus Petrus*.

III. *S. Andreas* frater *S. Petri* Scythis, Sogdianis, & Saccis, & in Auguſta civitate, quæ cognominatur Magna, ſive Sebaſtopolis, ubi eſt irruptio Apſari, & Phaſis fluvius, prædicavit. Id teſtatur *Sophronius* in Additionibus ad Catalogum Virorum Illuſtrium S. Hieronymi, & confirmat Prologus *Oecumenii*. De Scythia idem teſtatur *Origenes* apud Euſebium lib. 3. Hiſtoriæ cap. 1. Græciam addit Theodoretus in Pſalmum 116. Epirum *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione 25. Achaiam *S. Hieronymus* Epiſtola 148. & alii. S. Andreæ Apoſtoli Epiſcopatus ſive Cathedra Patris urbe Achaiæ die quintâ Februarii conſignatur in vetuſtis Martyrologiis MS. *S. Hieronymi*, ſive veteri Romano, MS. Trevirenſi, *Bedæ* vulgato, *Rabani* & *Notkeri*. S. Andream Eccleſiam Byzantinam ſive Conſtantinopolitanam fundaſſe, *Nycephorus Conſtantinopolitanus* in Chronico, *Nicephorus Calliſtus* lib. 2. cap. 39. *Codinus* in Originibus Conſtantinopolitanis, Græcorum Menæa, ipſumque Romanum Martyrologium ad diem 31. Octobris commemorant: ſed veterum Græcorum ea de re ſilentium, præſertim *S. Gregorii Nazianzeni* Oratione 25. & *S. Procli* Oratione 20. fidem recentiorum hac in re ſuſpectam faciunt. Gregorius Nazianzenus æmulis ſuis reſpondens, qui illum peregrinum Prædicatorem Conſtanti-

no-

nopolim acceſſiſſe objiciebant, meminit prædicationis *S. Andreæ* in Epiro, mentionem non facit prædicationis ejus in Thracia & Conſtantinopoli: facturus utique ſi aliqua ejus memoria extitiſſet. Meminiſſet etiam *S. Proclus* Conſtantinopolitanus Epiſcopus Oratione in laudem *S. Andreæ* Apoſtoli, ſi Eccleſiam Conſtantinopolitanam ab illo fundatam agnoviſſet. Sed & *Nicolaus I.* Pontifex Maximus Eccleſiam illam a nemine Apoſtolo fundatam aſſerit; & *Agapetus* olim in literis quas de *Menna* a ſe ordinato Epiſcopo Conſtantinopolitano ſcripſit ad Petrum, quæ poſtea lectæ runt in Quinta Synodo Oecumenica Actione II. recitatæ, ſcribit: *Et hoc digustati ſuæ addere credimus, quòd a temporibus Petri Apoſtoli, nullum alium nunquam Orientalis Eccleſia ſuſcepit Epiſcopum manibus noſtræ Sedis ordinatum. Et forſitan ad demonſtrationem laudis ipſius, vel ad deſtructionem inimicorum inſtans res tanta provenit, ut illis ipſe ſimilis eſſe videatur, quos in his quandoque partibus Apoſtolorum primi electio ordinavit.* Eccleſia igitur Thraciæ & Conſtantinopolitana imprimis, a *S. Andrea* Apoſtolo inſtituta non fuit, nec ab illo Epiſcopum accepit. Denique Byzantium prima Sedes ejus Provinciæ inſtituta non fuit, ſed Heraclea, ut *Gelaſius* Papa in Literis ad Epiſcopos Dardaniæ teſtatur. Probabile porrò eſt quòd Eccleſia Byzantina Dignitate Metropoliticâ aucta fuiſſet, potiùs quam Heraclea, ſi ab Andrea Apoſtolo fundata fuiſſet. Patris in Achaja crucifixus eſt Ægæi Proconſulis mandato, ut ejus Acta, & Sophronius, S. Petrus Chryſologus, S. Bernardus, & alii teſtantur. Crux quæ Martyrii ejus inſtrumentum fuit, in Cœnobio Maſſilienſi *S. Victoris* dicitur aſſervari, ejuſdem figuræ cum Dominica Cruce.

IV. *S. Jacobus Major*, S. Joannis Evangeliſtæ frater, cùm Evangelium in Judæa prædicaſſet, ante profectionem Apoſtolorum ad Gentes, juſſu *Herodis Agrippæ* Judæorum Regis gladio cæſus eſt Jeroſolymis, ut ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum cap 12. non Cæſareæ, ut in Baſilii Menologio habetur. Refert *Clemens Alexandrinus* in ſeptimo Inſtitutionum libro, citatus ab *Euſebio* lib.2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* cap.9., „Eum qui Jacobum judicio obtulerat, cùm illum vidiſſet Chriſti fidem liberè confitentem, commotum viri conſtantiâ, ſe quoque Chriſtianum eſſe affirmaſſe. Ambo igitur ſimul ad ſupplicium ducti ſunt. Cùmque inter eundum rogaſſet *Jacobum* comes ut ſibi veniam daret, pauliſper moratus Jacobus, *Pax tibi*, inquit, ſtatimque illum oſculatus eſt. Ita ſimul ambo capite truncati interiere."

V. *S. Joannes Evangeliſta* migravit in Aſiam Minorem, & Epheſinam, aliaſque Aſiæ fundavit aut excoluit & rexit Eccleſias, ut teſtantur *Sanctus Irenæus* lib.3. cap.3. *Tertullianus* lib.4. contra Marcionem, *Euſebius* lib.3. *Hiſtoriæ* cap.1. & lib.5. cap.24. ex Polycrate, *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 1. in Epiſtolam ad Epheſios, & Homilia 34. in Acta, *S. Epiphanius* Hæreſi 51. *S. Hieronymus* in Catalogo Virorum Illuſtrium, &c. Parthis prædicaſſe, probat titulus primæ ipſius Epiſtolæ, quæ olim ad Parthos inſcripta legebatur, teſte *S. Auguſtino*, lib.2. Quæſtionum Evangelicarum capit.29. In Eccleſiæ perſecutione ſub *Domitiano* Romam perductus, ac in olei ferventis dolium propter Chriſti confeſſionem & Evangelii prædicationem conjectus, purior inde & vegetior exivit, ex *Tertulliano* lib. *De Præſcriptionibus Hæreticorum* cap.36. *S. Hieronymo* lib.1. *contra Jovinianum*, cap.14. & in cap. 20. S. Matthæi, & aliis. Inde in Pathmos Inſulam relegatus, ſub *Nerva* Imperatore Epheſum rediit, ibique ad extremam uſque ſenectutem vixit, placidâque morte obiit, atque ibi ſepultus eſt ſub Imperio Trajani, ut conſtat ex *Polycrate* Epheſino Epiſcopo, in Literis ad *Victorem* Epiſcopum Romanum, apud *Euſebium* lib.3. *Hiſtoriæ* cap. 31. *S. Hieronymo* in cap.6. Epiſtolæ ad Galatas; *Cœleſtino I.* in Epiſtola ad Patres Epheſini Concilii, *S. Epiphanio* Hæreſi 79. *S. Auguſtino* Tractatu 124. in Joannem. Mortuum S. Joannem diſertè etiam aſſerunt *Tertullianus* lib. *De Anima*, cap.50. *S. Hippolitus* libro *De Antichriſto*, Origenes apud Euſebium lib.3. *Hiſtoriæ* cap.1. *Dionyſius Alexandrinus* apud eundem lib.7. cap.25. *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 26. in Epiſtolam ad Hebræos. Ex quibus refelluntur qui S. Joannem mortuum non eſſe propugnant, freti his Chriſti verbis, *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?* Quod etiam *S. Hilarii* teſtimonio lib.6. De Trinitate, *S. Ephremis* Antiocheni Epiſcopi, apud *Photium* Cod.229. *S. Joannis Damaſceni*, & *Andreæ Cæſarienſis* confirmant. Quin & *S. Ambroſium* huic opinioni favere contendunt *Sermone* 20. in Pſalmum 118. qui tamen ibi ſolùm aſſerit quoſdam de morte ejus dubitaſſe. Et quod a Chriſto dictum eſt, *Sunt de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem*, &c. non minùs Petro, & Jacobo, quàm Joanni convenire aſſerit lib.7. *in Lucam*, & ſpiritaliter intelligendam Chriſti ſententiam, non corporaliter. *Itaque*, inquit, *non de uno, ſed de pluribus dicit, neque enim Petrus mortuus eſt, cui juxta Dominicam ſententiam inferi portæ prævalere non potuit. Nec Jacobus & Joannes mortui filii tonitrui, quibus in uſum gloriæ cæleſtis aſſumptis non prævalent terrena, ſed ſubjacent ..... Ergo ut ſcias quia Petrus, Jacobus, & Joannes mortem non guſtaverunt, gloriam Reſurrectionis videre meruerunt; ſolos enim tres iſtos poſt hæc fere verba in diebus octo aſſumpſit & duxit in montem.* Enarratione quidem in Pſalmum 45. verſ.10. apud *S. Ambroſium* legitur: *Nam & beſtia illa Antichriſtus ex abyſſo aſcendit, ut adversùs Eliam, atque Enoch, atque Joannem, qui propter teſtimonium Domini Jeſu terris ſunt redditi, prælietur, ut legimus in Joannis Apocalypſi.* Sed hæc verba, *atque Joannem*, intruſa eſſe veriſimillimum eſt, cùm in uno ſolum Codice Regio legantur, in aliis omnibus Mſs. & editis ſoli *Elias* & *Enoch* memorentur, ut obſervarunt doctiſſimi Aſcetę Benedictini in Editione noviſſima Operum *S. Ambroſii*. Et revera duorum duntaxat teſtium & Prædicatorum, qui adversùs Antichriſtum pugnaturi ſunt *S. Joannes* in Apocalypſi meminit, & in Evangelio eorum ipſe refellit ſententiam, qui mortuum non eſſe exiſtimaturi erant, cum ait: *Et non dixit Jeſus, Non moritur, ſed, Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?* Quod verò Græci recentiores, *Fulbertus Carnotenſis*, *Petrus Damiani* Revelationes Sanctarum *Brigittæ* & *Gertrudis*, &c. S. Joannem Evangeliſtam anticipatæ Reſurrectionis gloriâ a Deo donatum aſſerunt, antiquiorum teſtimoniis, & argumentorum pondere deſtitutum eſt.

VI. *S. Philippus* Apoſtolus in Scythia, & in utrâque Phrygia Evangelium prædicavit. Obiit Hierapoli, quæ Phrygiæ Pacatianæ civitas eſt. Duas ipſum filias habuiſſe quæ Virgines ibidem conſenuerunt, & alteram Spiritu ſancto afflatam, quæ Epheſi requieſcit, *Polycrates* Epheſiorum Epiſcopus in Epiſtola ad *Victorem* Epiſcopum Romanum teſtatur, cujus fragmentum referunt *Euſebius* libro 3. Hiſtoriæ Eccleſ. cap. 31. & lib. 5. cap. 24. *S. Hieronymus* lib. *De Scriptoribus Eccleſ.* cap. 45. *Ruffinus* lib. 3. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* cap. 31. Id confirmat *Papias* Hierapolitanus Epiſcopus, apud *Euſebium* lib. 3. cap. 39. aſſerens, ſe a *Philippi* filiabus accepiſſe, mortuum ab eo Hierapoli reſuſcitatum. Idem confirmat *Clemens Alexandri-*

nus,

nus, lib. 3. *Stromatum*, aſſerens *Petrum & Philippum liberos ex legitimis Nuptiis procreaſſe: Philippum etiam filias Nuptiis collocaſſe*, ut refert *Euſebius*, lib. 3. *Hiſtoriæ*, cap. 30. Sed & *Proculus* Montaniſta in Dialogo quem *Cajus* vir Catholicus ſub *Zephirini* Pontificatu adverſus illum conſcripſit, ait: *Quatuor poſt hac Philippi filiæ Propheteſſes fuerunt Hierapoli Aſiæ civitate, ubi etiam earum & Patris Philippi ſepulcrum viſitur*. Refert *Euſebius* libro 3. cap. 31. Verùm *Polycratem*, *Clementem Alexandrinum* & *Euſebium*, Philippum e duodecim Apoſtolis unum confudiſſe cum Philippo uno e ſeptem Diaconis, qui Apoſtolus etiam appellatus eſt, probabile admodum videtur, ibidem enim ſubjungit Euſebius: *Lucas verò in Actibus Apoſtolorum Philippi filiarum meminit, quæ dono prophetiæ ornatæ apud Cæſaream Judææ tunc temporis cum patre degebant. Venimus, inquit, Cæſaream: & ingreſſi in domum Philippi Evangeliſtæ, qui erat unus e ſeptem, manſimus apud eum. Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes*. Hinc *Valeſius* in Notis: *Vetus hic error fuit, ut Philippum Diaconum & Evangeliſtam cum Philippo Apoſtolo confunderent. Et quia in Actibus Apoſtolorum, cap. 21. Philippi Evangeliſtæ quatuor filias Virgines prophetaſſe legerant, Philippum Apoſtolum conjugem habuiſſe, & filias ſuſcepiſſe dixerunt. Ita præter Polycratem Clemens Alexandrinus, & Papias. Verùm ex Actibus Apoſtolorum manifeſto colligitur, Philippum Diaconum, cum a quo Eunuchus baptizatus eſt, & qui quatuor habuit filias prophetantes, alium fuiſſe a Philippo Apoſtolo. Vide Iſidorum Peluſiotam lib. 1. Epiſtola 447. & ſequentibus, ubi id apertiſſimè demonſtrat. Quæri meritò poteſt, cur Polycrates tres dumtaxat Philippi filias memoraverit, cùm in Actibus quatuor numerentur? Reſpondeo, Polycratem earum dumtaxat mentionem feciſſe, quæ in Aſia mortuæ ſepultæque eſſent. Cùm igitur una ex quatuor illis filiabus Cæſareæ aut alibi mortua eſſet; ideo nullam ejus mentionem fecit Polycrates*. Cæterùm in MS. Synaxario Græco Claromontano, ſive Collegii Pariſienſis PP. Societatis Jeſu, & in Menæis Græcis, de *S. Philippo* hæc verba leguntur: *Virginem totâ vitâ fuiſſe, pro certo habetur*.

Quo mortis genere *S. Philippus* Apoſtolus obierit, certum non eſt. *Baronius* Cardinalis ad annum Chriſti 54. & *Claudii* Imperatoris 12. iſta Num. 3. ſcribit: *Hoc eodem anno, Olympiade 207. anno quarto, inquit Euſebius in Chronico: Philippus Apoſtolus Chriſti, apud Hierapolim Aſiæ civitatem, dum Evangelium populo annuntiaret, Cruci affixus, lapidibus opprimitur*. Verùm hæc deſunt in Scaligeriana Editione Chronici *Euſebii*, tam in Græco Textu quàm in Latino: Deſunt & apud *Miræum* in eodem Chronico cum variis antiquis Codicibus collato: & in octodecim MSS. a ſe viſis ea pariter deeſſe teſtatur *Arnaldus Pontacus* Epiſcopus Vaſatenſis. Eadem in tribus Mſſ. Chronicis *Euſebii* venerandæ antiquitatis, quæ apud ſe habent, quorum unum ante annos mille conſcriptum eſt, deeſſe teſtantur *Bollandi* Continuatores in Commentario de *S. Philippo* Apoſtolo, ad diem primam Maji. *Pſeudo-Hippolytus* Hierapoli capite inverſo crucifixum *S. Philippum* ſub *Domitiano*, & ibidem ſepultum aſſerit. *Florus* qui nono ſæculo ſcribebat, *Hierapoli paſſum* affirmat. *Rabanus* ætate proximus, *quieviſſe in pace*. Uſuardus, *glorioſo fine quieviſſe*. Ado Viennenſis, *apud Hierapolim Aſiæ civitatem dormiviſſe cum patribus ſuis, beato fine ſepultum*. In Martyrologio Romano hodie legitur, *Apud Hierapolim cruci affixus & lapidibus obrutus, glorioſo fine quievit*. Ex Chronico *Euſebii* interpolato id acceptum videtur. Funibus per talos trajectis ſuſpenſum in altum, legitur in Actis a Bollandi Continuatoribus editis ex Metaphraſte.

VII. *S. Bartholomæum* Apoſtolum Lycaonas Majoris Armeniæ populos veritatem Evangelicam docuiſſe, ait Auctor Homiliæ de 12. Apoſtolis *S. Joanni Chryſoſtomo* tributæ. Albanos inſuper Chriſtianâ fide imbuiſſe, tradit *Sophronius*. In Indias penetravit, ſecumque tulit Evangelium *S. Matthæi* Hebraicè ſcriptum, quod ibidem centum poſt annos reperit *Pantænus* Philoſophus Chriſtianus, ut teſtantur *Euſebius* lib. 5. *Hiſtoriæ* cap. 10. & *S. Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorom. In India citeriore, Æthiopiæ finitima *S. Bartholomæum* Evangelium prædicaſſe confirmant *Ruffinus* lib. 10. Hiſtoriæ cap. 9. & *Socrates* libro 1. cap. 19. in Arabia Felice, in India, & Æthiopia Orientali ipſum fidem prædicaſſe, *Nicetas* aſſerit. Albanopoli in Armenia vivo detractâ cute, capite truncatum, *Theodorus Studites* & *Joſephus* quidam teſtantur. Urbanopoli in Armenia majore, extrema ſenectute, flagellis cæſum, claviſque confixum cruci, Martyrium conſummaſſe aſſerit *Nicetas Paphlago*, quem *Nicephorus Calliſtus* lib. 2. cap. 39. & alii ſequuntur. In Auctario *Flori* ad Martyrologium *Bedæ* legimus *S. Bartholomæum Apoſtolum decollatum in India interiore pro Chriſto juſſu Regis Aſtiagis*. At *Pſeudo Iſidorus* lib. *De Vita & Morte Sanctorum*, & alii, pelle vivo detractâ occiſum: *Pſeudo-Abdias*, flagellis cæſum, & capite truncatum commemorat.

VIII. *S. Matthæus* Apoſtolus in Æthiopia prædicavit, ut *Socrates* ſcribit lib. 1. cap. 19. & *Ruffinus* libro 10. Apud Parthos mortuum ſcribit *S. Paulinus*, carmine 26. ipſi Perſidem patuiſſe *S. Ambroſius* ait Enarratione in Pſalmum 45. n. 21. *Heracleo* Valentini Hereſiarchę diſcipulus apud *Clementem Alexand.* lib. 4. *Stromatum*, S. Matthæum Martyrio non obiiſſe, ſed in pace defunctum affirmat, idque *Baſilii* Imperatoris Menologium etiam innuit. Græcorum *Menæa* illum igne Martyrium conſummaſſe memorant ad diem 16. Novembris. *Nicephorus* lib. 2. Hiſtoriæ cap. 41. ignem circa illum incenſom, ejus precibus extinctum fuiſſe ſcribit, ac demum illum animam in pace reddidiſſe. *Florus*, *Uſuardus*, *Ado*, aliique Latini, Martyrio obiiſse conſentiunt.

IX. *S. Thomas* Apoſtolus Parthis, Medis, Perſis, Brachmanis, Indis, aliiſque Nationibus finitimis Parthorum Imperio ſubditis Evangelium prædicavit, ut *Origenes* apud *Euſebium* lib. 3. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* cap. 1. *Sophronius*, Recognitionum Auctor libro 9. cap. 29. *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione 25. *S. Hieronymus* Epiſtola 148. *S. Ambroſius* in Pſalmum 45. *S. Gaudentius* Homilia 17. *Fortunatus* lib. 5. cap. 2. aliique teſtantur. S. Thomam tres illos Magos qui Chriſtum natum adoravere, baptizaſſe, ac ſocios in prædicatione Evangelii aſſumſiſſe, ſcribit Auctor Operis imperfecti in Matthæum, Homilia 11. Martyrio obiiſſe agnoſcunt *Theodoretus*, Græcarum Affectionum lib. 8. *S. Gaudentius* Hom. 17. *S. Aſterius* Hom. 10. *S. Nilus* apud *Photium* Cod. 276. & *Gregorius Turonenſis* lib. *De Gloria Martyrum*, cap. 32. Calaminæ in India obiiſſe teſtatur *Sophronius*. Eſt autem Calamina, quæ nunc *Malipur*, & Luſitanis civitas *S. Thomæ*, quem ibi lanceâ confoſſum, traditio popularis eſt.

X. *S. Jacobus*, filius *Alphæi*, & *Mariæ Cleophæ*, (ita nuncupatæ vel a patre, vel a priori conjuge, vel ab ipſo *Alphæo*, qui & Cleophas vocatus ſit, quæ & *Joſe* & *Judæ* mater) *Minor* appellatus, & *Juſtus*, frater Domini, id eſt cognatus, extra Judæam non prædicavit. Jeroſolymorum Epiſcopus ab Apoſtolis ordinatus eſt. Quo-

modo Jeroſolymis Martyrium obierit, ſupra diximus ex *Hegeſippo* & *Euſebio*. Utrùm *S. Jacobus Alphæi* ſit idem ac frater Domini Jacobus Minor, quidam dubitant. Illos diſtinguit *S. Gregorius Nyſſenus* Oratione 2. in Chriſti Reſurrectionem. *S. Joannes Chryſoſtomus* Homil. 5. in Matthæum, Jacobum Jeroſolymorum Epiſcopum ex eorum numero eſſe ait, qui in Chriſtum Jeſum non crediderunt ante illius Reſurrectionem, quòd in Evangelio ſcriptum ſit, *Fratres ejus non credebant in eum*: ſed cùm *S. Judam Apoſtolum* excipere neceſſe ſit, cur non & *S. Jacobum Minorem* excipiamus? S. quidem *Hieronymus* in Commentario Epiſtolæ ad Galatas, & in prima expoſitione capitis 17. *Iſaiæ*, S. Jacobum fratrem Domini & Jeroſolymorum Epiſcopum extra numerum duodecim Apoſtolorum recenſet cum S. Paulo. Verùm ſententia quam in Opere dogmatico contra *Helvidium* propugnavit, firmiori nititur fundamento. *Nulli dubium eſt*, inquit, *duos fuiſſe Apoſtolos, Jacobi vocabulo nuncupatos, Jacobum Zebedæi, & Jacobum Alphæi. Iſtum neſcio quem Minorem Jacobum, quem Maria Filium, nec tamen Matris Domini, Scriptura commemorat, Apoſtolum vis eſſe, an non? Si Apoſtolus eſt, Alphæi filius erit: & credidit in Jeſum, & non erit de illis fratribus de quibus ſcriptum eſt:* Neque enim fratres ejus
Joan. 7. credebant in eum. *Si non eſt Apoſtolus, ſed tertius neſcio quis Jacobus; quomodo eſt frater Domini putandus? & quomodo tertius ad diſtinctionem Majoris appellabitur Minor? Cùm Major non inter tres, ſed inter duos ſoleat præbere diſtantiam, & frater Domini Apoſtolus ſit, Paulo dicente:*
Galat. 1. „ Deinde poſt triennium veni Jeruſalem videre
„ Petrum, & manſi apud illum diebus quindecim.
„ Alium autem Apoſtolorum vidi neminem
„ niſi Jacobum fratrem Domini. *Et in eadem*
„ *Epiſtola:* Et cognitâ gratiâ quæ data eſt mi-
„ hi, Petrus, & Jacobus, & Joannes, qui vi-
Galat. 2. „ debantur columnæ eſſe. *Ne autem hunc putes Jacobum filium Zebedæi, lege Actus Apoſtolorum: Jam ab Herode fuerat interemtus.* S. Auguſtinus lib. 2. *contra Creſconium* cap. 37. & alibi S. Jacobum Jeroſolymitanum Epiſcopum & Epiſtolæ Catholicæ Scriptorem, ſimpliciter *Apoſtolum* vocat. Legitur quidem apud *Euſebium* lib. 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 12. de Jacubo Minore: *Unus hic ex ſeptuaginta Diſcipulorum numero, ac præterea ex fratribus Domini fuiſſe perhibetur.* Verùm in uno dumtaxat Codice Regio hæc habentur, deſunt in reliquis Codicibus, teſte *Valeſio* in Notis, nec *Ruffinus* illa agnoſcit. Sic enim vertit: *Poſt etiam dicit eum viſum eſſe Jacobo, qui erat unus ex his qui Fratres Salvatoris appellabantur.* Sanctus Cyrillus Jeroſolymitanus Catecheſi 14. de Chriſti Reſurrectione diſſerens, ait: *Nunc verò, Chriſtus reſurrexit a mortuis, primitiæ dormientium, & apparuit Cephæ, poſteà duodecim Apoſtolis: ſi enim uni teſti non credis, habes duodecim teſtes: deindè apparuit pluſquàm quingentis fratribus ſimul. Si illis duodecim non credunt, quingentos teſtes accipiunt. Poſteà viſus eſt a Jacobo fratre, primo hujus Parœciæ Epiſcopo.* Verùm hinc tam malè colligitur *Jacobum* fratrem Domini non eſſe unum ex duodecim Apoſtolis, quàm malè colligeretur *Sanctum Petrum* e nume-
1. Cor. 15. 5. & 7. ro duodecim Apoſtolorum non eſſe, quia Sanctus Paulus ſcribit: *Viſus eſt Cephæ, & poſt hoc undecim:* ſicut ſcribit, *Viſus eſt Jacobo, deindè Apoſtolis omnibus.* In Conſtitutionibus, quæ falsò Apoſtolicæ inſcribuntur, lib. 2. cap. 55. & in Libris *Recognitionum Sancto Clementi* falsò inſcriptis, *Jacobus* frater Domini inter ſeptuaginta duos Diſcipulos numeratur & ab Apoſtolis diſtinguitur, eamdemque ſententiam ſequitur *Pſeudo-Dorotheus* in Synopſi de 70. Diſcipulis. Ex apocryphis hujuſmodi Libris hæc opinio derivata, & a *Michaële Glyca*, Græciſque recentioribus arrepta: Qui Jacobum Alphæi filium, unum ex duodecim Apoſtolis, Gazæ primùm, deinde Eleutheropoli, & in vicinis civitatibus Evangelium prædicaſſe; deindè Oſtracinæ pro Chriſto paſſum eſſe, crucique affixum aſſerunt; cùm Jacobus frater Domini aliud Martyrii genus Jeroſolymis ſubierit, ut Hegeſippus, Clemens Alexandrinus, & Euſebius teſtantur. Sed hujus commenti primus Auctor *Nicetas David* Paphlago, qui nono ſæculo ſcripſit, quem *Nicephorus Calliſtus* lib. 2. *Hiſtoriæ* cap. 40. ſecutus eſt. In Menologio *Baſilii* Imperatoris nulla Oſtracinæ mentio, ſed Jacobus Alphæi dicitur ſcipionibus interemptus a Judæis, quod ex Actis Martyrii Jacobi Jeroſolymorum Epiſcopi ſumtum nemo non videt. Exemplaria tria Hieronymiani Martyrologii Natale Sancti Jacobi Alphæi Apoſtoli in Perſide conſignant. In MS. Romano Ducis Altempſii, loco *Perſidis*, ſcribitur *Gallia*. Adeò incerta eſt fides monumentorum, quibus nititur trium Jacoborum aſſertio, ſeu diſtinctio Jacobi Alphæi unius ex duodecim Apoſtolis, a Jacobo fratre Domini. In Vita *Sancti Euthymii*, apud *Bollandum* ad diem Januarii 20. cap. 16. *Jacobus Epiſcopus Jeroſolymorum* dicitur *clarus in Choro Diſcipulorum*: Sed hæc Vita a Metaphraſte interpolata eſt. In ſincera & originali *Sancti Euthymii* Vita non habentur, quam ſcripſit *Cyrillus* Scythopolitanus Monachus, qui ſæculo ſexto floruit, quam Aſcetæ Benedictini Sancti Germani a Pratis in Analectis Græcis ediderunt.

XI. *Sanctus Simon Chananæus*, qui & *Zelotes*, in Meſopotamiâ prædicavit, ſi venerabili *Bedæ* fides, Retract. in Acta Apoſtolorum. Addunt alii Ægyptum, ut *Pſeudo-Iſidorus* lib. *De vita & morte Sanctorum:* Alii Africam & Britanniam, ut *Pſeudo-Dorotheus*, & *Nicephorus Calliſtus*, Græcorumque Menologia: ſed hæc incerta. *Fortunatus* lib. 8. cap. 4. in Perſide ſepultum ſcribit. Beda *Retractat. in Acta Apoſtolorum* cap. 1. id ex apocryphis acceptum agnoſcit, ex fabuloſa ſcilicet *Abdiæ* Hiſtoria.

XII. *Sanctus Judas*, qui & *Thaddæus* nuncupatur, *Jacobi Minoris* frater, in Libya prædicavit, ut ſcribit *Sanctus Paulinus*, carmine 25. Alii in Meſopotamia, in Arabia, & Idumæa prædicaſſe ajunt. Quas regiones fide Chriſti imbuerit, incertum. Cum *Thaddæo* uno ex 70. Diſcipulis, quem ad *Abgarum* Regem in Syriam Edeſſam a Chriſto miſſum ferunt, ipſum confundit *Sanctus Hieronymus* in cap. 10. Sancti Matthæi; illum ſibi vindicant Apoſtolum Armeni, & in Armenia Majori obiiſſe credunt. *Fortunatus* lib. 8. cap. 4. in Perſide ſepultum ſcribit. Sagittis confixum, Græcorum Menologia tradunt. *Uſuardus* & *Ado*, Martyrio illum obiiſſe confirmant. Illum conjugem habuiſſe non ſequitur ex eo quòd Nepotum ipſius meminerit *Hegeſippus* apud *Euſebium*, lib. 3. *Hiſtoriæ* cap. 20. Delati ad *Domitianum*,
„ & ab illo interrogati utrùm ex Stirpe Davidis
„ oriundi eſſent, id veriſſimum eſſe confeſſi ſunt.
„ Deinde ſciſcitatus eſt ex illis *Domitianus*,
„ quantas poſſeſſiones, quantumve pecuniæ ha-
„ berent. Illi verò novem tantummodo Dena-
„ riorum millia ſibi ambobus ſuppetere dixerunt,
„ quorum dimidia pars ſingulis competeret: eas
„ verò facultates nequaquam ſe in argento ha-
„ bere, ſed in æſtimatione agrorum, novem ſci-
„ licet ac triginta ſoli jugerum; ex quorum fru-
„ ctibus & tributa perſolverent, & ſibi ipſis non
„ ſine proprio labore, victum compararent. Si-
„ mulque manus oſtendere cœperunt, duritiem

„ cutis.

„ cutis, impreſſumque altè manibus callum ex laboris aſſiduitate, in teſtimonium operis ſui proferentes. Poſtremò interrogati de Chriſto & de Regno illius, reſponderunt, Non hujus Mundi nec terrarum Imperium illud eſſe, ſed angelicum & cæleſte, quod in finem ſæculorum futurum eſſet, tunc cùm Chriſtus adveniens cum gloria vivos & mortuos iudicabit, & unicuique operum ſuorum mercedem tribuet. His auditis, Domitianus nihil adverſus illos aſperius decrevit, ſed vilitatem hominum aſpernatus, liberos abire juſſit. Dimiſſi, Eccleſiis poſtea præfuerunt, & pace demum Eccleſiæ reddita ad *Trajani* tempora vitam perduxerunt.

XIII. *Sanctus Matthias*, in locum Judæ proditoris poſt Aſcenſionem Chriſti ſubrogatus, in Judæa primùm prædicavit, ut habent Martyrologia *Bedæ*, *Uſuardi*, *Rabani*, *&* *Notkeri*; deinde ad Gentes profectus eſt, & plurimos Ethnicos ad fidem Chriſti convertit, ut ſcribit *Autpertus* Caſinenſis Abbas in Sermone de Sancto Matthia. In Æthiopia exteriore prædicaſſe, Menologia & Menæa Græcorum, *Nicephorus Calliſtus* lib. 2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* cap. 40. & *Sophronius* his antiquior teſtatur. Quod ſpectat mortis genus, *Autpertus* Abbas paſſionem ejus in Chriſti imitatione & continuâ mortificatione poſitam ſignificat. *Paſſio illius*, inquit, *ſi quæritur haberi*, *ſicut cæterorum Apoſtolorum*, *manifeſtiſſimè conſtat quòd ipſe ſibi intulerit paſſionem*, *&* *Crucem ſuam ferendo Chriſtum fuerit ſecutus*; *dicendo cum Apoſtolo*: *Mihi autem abſit gloriari*, *niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti*, *per quem mihi mundus crucifixus eſt*, *&* *ego mundo*. Pro Evangelii prædicatione Martyrium ſubiiſſe, Romanum Martyrologium aſſerit, crucifixum canunt Græci in ſuis Menæis. Lapidatum a Judæis & ſecuri percuſſum, teſtantur Acta ab Anonymo olim Hebraicè conſcripta, ab Interprete Monacho Trevirenſi aucta, a *Bollando* edita ad diem 24. Februarii, quæ tamen ipſe ſuſpectæ fidei eſſe meritò cenſet, & a nonnullis apocrypha haberi.

CAPUT IX.

De Pontificibus, qui Romanam Eccleſiam primo ſæculo rexerunt.

ROmanæ Eccleſiæ præfuit Sanctus Petrus annis viginti quinque; poſt hunc Linus, annis duodecim; tum Cletus, ſeu Anacletus, * annis item duodecim; demum Clemens novem annis, ex Euſebio libr. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 28. A Clemente miſſus eſt in Gallias Dionyſius Areopagita. Unde Gallia primo ſæculo Evangelii lucem aſpexit, ut ſingulari Diſſertatione demonſtrabimus. In aſſignandis horum Pontificum annis, nonnulla eſt apud Chronologos varietas; in eorum geſtis narrandis vix aliquid certi, ſi geſta *Sancti Petri* excipias in Scripturis ſacris conſignata. Romæ viginti quinque Pontificatûs annos S. Petro conſtanter tribuit vetus Romanorum Pontificum Catalogus a *Bucherio* editus, & ab Henſchenio in Propylæo ad Acta Sanctorum menſis Maji, necnon Catalogus alter ad *Felicem Quartum* ac tempora Juſtiniani Imperatoris perductus, & in Bibliotheca Reginæ Suecorum *Chriſtinæ* repertus.

* Anencletum *dicendum eſſe probat Valeſius in Nicephoro Conſtantino-politano in Chronologia*, *ex MSS. Codicibus Rufini*, *aliiſque monumentis.*

Linum temporibus *Neronis* ſediſſe, a Conſulatu *Saturnini & Scipionis*, uſque ad Conſulatum *Capitonis & Rufi*, Catalogus Bucherianus notat, annis duodecim: quæ temporum ratio difficultate non caret, maximè ſi *Floro* Lugdunenſi credatur, aſſerenti *Sanctum Linum* tempore *Neronis* Martyrio coronatum.

Cleto ſive *Anacleto* duodecim annos Pontificatûs adſcribit vetus Catalogus Pontificum: Auctor veteris indiculi *Nicephoro* Conſtantinopolitano Patriarchæ tributi, *Georgius Syncellus* in Chronico, *&* *Eutychius* Alexandrinus, duos tantum annos ipſi tribuunt. Fertur in Epiſtolis ſuis primus omnium uſus illis verbis, *Salutem & Apoſtolicam benedictionem*: quod abſque ullo veterum Scriptorum teſtimonio a *Martino Polono* ſcriptum eſt. Nullæ habentur *Cleti* ſive *Anacleti* Epiſtolæ, quæ hujus rei fidem faciant. Ante *Joannem V.* & *Sergium I.* quorum Diplomata formulam iſtam habentia Eruditus Dom. *Mabillonius* libro *De Re Diplomatica* refert, Romanos Pontifices hanc in literis ſuis adhibuiſſe non legimus. Ante *Leonem IX.* vel certè ante *Gregorium VII.* ſtabili uſu receptam non fuiſſe, *Bollandi* Continuatores cenſent in Propylæo ad Acta Sanctorum menſis Maji.

Sancto Clementi annos octo antiquus Catalogus tribuit. Solidos annos tredecim Pontificatûs illi tribuunt, qui *Eutychium* ſequuntur, ut *Pearſonius*, ab anno ſcilicet Chriſti ſexageſimo-nono exeunte vel ſeptuageſimo ineunte ad annum octogeſimum-tertium, Domitiani ſecundum, *Domitiano IX.* & *Ruſo II.* Coſſ. Eo enim anno ordinatum *Evariſtum* tradit *Eutychius*. Anno tertio *Trajani* Imperatoris Martyrium obiiſſe creditur Cherſoneſi *Sanctus Clemens*. Quamquam verò Martyrem *S. Irenæus* non dicat, neque *Clemens Alexandrinus*, nec *Origenes*, nec *Euſebius*, nec *S. Hieronymus*; tamen *Ruffinus*, *S. Gregorius Turonenſis*, vetus Indiculus Bucherianus *Depoſitionis Martyrum*, & Eccleſiaſticæ Tabulæ, Sacerque Miſſæ Canon, Martyribus annumerant, quorum Monumentorum fidem argumentum inſiciale non convellit. Infirmior ſanè eſt *Pearſonii* conjectura, quàm ut ipsâ moveamur, qui *Fabium Clementem* Conſulem, *Domitiani* Cæſaris conſobrinum, cujus neptis Domitilla in Inſulam Pontiam ob confeſſionem Chriſti, *Domitiano* perſecutionem movente deportata eſt, Martyrologiorum Auctores cum *Clemente Romano* Pontifice confudiſſe infeliciter auguratur, Diſſertatione *De annis priorum Romæ Epiſcoporum*, Capite VI.

CAPUT X.

De Perſecutionibus, quibus Eccleſia primo ſæculo jactata eſt.

PRima perſecutio in Chriſtianos mota eſt a Saulo, qui deinde ex perſecutore factus eſt Vas electionis. In hac lapidatus eſt Sanctus Stephanus, & diſperſi ſunt omnes Fideles, qui erant Hieroſolymis, per regiones Judææ & Samariæ, præter Apoſtolos [Actuum 8.] immo & Palæſtinæ fines egreſſi, externas quoque regiones peragrarunt, teſte Sancto Lucâ Actuum 2. *Illi quidem*, inquit, *qui diſperſi fuerant a tribulatione*, *quæ facta fuerat ſub Stephano*, *perambulaverunt uſque ad Phœnicem*, *&* *Cyprum*, *&* *Antiochiam*, *nemini loquentes verbum*, *niſi ſolis Judæis*. Ingens etiam numerus eorum, qui hac in perſecutione diſperſi ſunt, migravit in Aſiam; qui ob id vocati ſunt advenæ diſperſionis, ad quos Sanctus Petrus priorem ſuam Epiſtolam potiſſimum dirigit, hanc eo titulo notans: *Petrus Apoſtolus Jeſu Chriſti electis*, *advenis diſperſionis Ponti*, *Galatiæ*, *Cappadociæ*, *Aſiæ*, *&* *Bithyniæ*. Probabile eſt hac etiam in perſecutione Mariam Magdalenam unà cum Lazaro fratre, & Martha ſorore, Hieroſolymis pulſam, Deo duce, Maſſiliam appuliſſe. Porrò ſanctarum ſororum, unà cum fra-

tre, appulſum in Provinciam, ſingulari Diſſertatione probabimus, & Magdalenæ Reliquias Sammaximinienſibus vindicabimus.

Secunda perſecutio deſæviit etiam Hieroſolymis, auctore Herode Agrippâ. In ea occiſus eſt gladio Jacobus frater Joannis: vinctus & Sanctus Petrus, ut refertur Actuum 12. De Jacobi etiam martyrio legendus Euſebius lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 8. Exarſit hæc perſecutio anno Chriſti 44. Claudii Imp. 2. Cæterùm cùm ante hunc annum facta non fuerit Apoſtolorum diviſio; veriſimile eſt Sanctum Jacobum nuſquam in Hiſpanias profectum eſſe. Sed de hoc quæſtionem propriam movebimus.

Porrò quâ ratione Herodes, poſt Apoſtolorum perſecutionem, divinam ſtatim ultionem expertus ſit, narrat Euſebius libr. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 9. & miſerrimam ejus mortem ex Joſepho deſcribit libro 19. Antiquitatum cap. 7.

Tertiam in Chriſtianos perſecutionem excitavit Nero, quæ ab Auctoribus Eccleſiaſticis prima vocari ſolet, quia revera prima eſt quam Ethnici Principes adverſus Eccleſiam moverint. De hac Tertullianus Apologetici cap. 5. *Conſulite*, inquit, *commentarios veſtros: illic reperietis primum Neronem in hanc ſectam cum maximè Romæ orientem Cæſariano gladio feroциſſe. Sed tali dedicatore damnationis noſtræ etiam gloriamur. Qui enim ſcit illum, intelligere poteſt nonniſi grande aliquod bonum a Nerone damnatum.*

De hac perſecutione & Euſebius legendus eſt lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 24. Hac in perſecutione Principes Apoſtolorum, Petrus & Paulus, martyrio coronati ſunt. Fervere cœpit anno Chriſti 66. Neronis ipſius decimo. Lege Tacitum lib. 15. Annalium ubi Neronis ſævitiam in Chriſtianos arguit, quamvis in illos ſit iniquior Hiſtoricus ethnicus. Ait illum ut incendii urbis invidiam a ſe averteret, Chriſtianos reos ſtatuiſſe & exquiſitis ſuppliciis affeciſſe, quæ ibidem deſcribit; aitque quòd erga ipſos quanquam adverſus ſontes, & noviſſima exempla meritos, miſeratio oriebatur: *tanquam non utilitate publicâ, ſed in ſævitiam unius abſumerentur.*

Quartam in Chriſtianos perſecutionem accendit Domitianus, imperii ſui anno decimo, Chriſti verò 92. de qua legendus eſt Euſebius, libr. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 13. De qua ita ſcribit Tertullianus Apologetici cap. 5. *Tentaverat & Domitianus, portio Neronis de crudelitate; ſed qua & homo, facilè cœptum repreſſit, reſtitutis etiam quos relegaverat. Tales ſemper nobis inſecutores, injuſti, impii, turpes, quos & ipſi damnare conſueſtis, a quibus damnatos reſtituere ſoliti eſtis.* Nec in Chriſtianos ſolùm, ſed in Judæos etiam ſtirpis Davidicæ, Domitiani perſecutio deſæviit, ut refert Euſebius libr. 3. Hiſtoriæ cap. 15. Delati ſunt ad tyranni tribunal nepotes Judæ, qui frater Domini ſecundùm carnem, id eſt cognatus fuit, ut ibidem ex Hegeſippo refert Euſebius. Hac in perſecutione Sanctus Joannes in inſulam Pathmos relegatus eſt, poſtquàm Romæ in ferventis olei dolium immiſſus eſſet. Qua in inſula ſcripſit divinam Apocalypſim. In exilium detruſa eſt & Flavia Domitilla, ex ſorore Flavii Clementis, tum Romæ Conſulis, prognata. De his Euſebius libr. 3. Hiſtoriæ cap. 14. Quoniam verò de Joanne Apoſtolo mentionem injecimus, notandum eſt illum edicto novi Imperatoris Nervæ ab exilio revocatum, vitam ad Trajani uſque tempora produxiſſe. Præclara eſt hiſtoria quam ex Clemente Alexandrino refert Euſebius lib. 3. Hiſtoriæ cap. 23. de quodam adoleſcente, Sancti Joannis charitate incredibili revocato ad Eccleſiam, cum dux latronum factus eſſet. Quo ex facto innoteſcet, Apoſtolicis temporibus pœnitentialem diſciplinam non admodum auſteram fuiſſe; ſiquidem Apoſtolus inſignem illum prædonem, cum pro culpa, fletu & mœrore, quoad poterat, ſatisfeciſſet, amplexus, cùm Deum continuis precibus pro illo invocaſſet, continuis jejuniis cum eo ſe maceraſſet, & ejus animum variis divinæ Sapientiæ ſententiis ſuiſſet conſolatus, ipſum in Eccleſiam reduxit. Hæc ibi indicaſſe ſit ſatis: legatur Euſebius loco laudato.

CAPUT XI.

De Hæreſibus primi ſæculi.

NOn ſolùm ſævierunt in Eccleſiam Imperatores ethnici, Tyrannique occiſores Chriſtianorum, ſed & Hæretici *interfectores veritatis* (ſic eos vocat Tertullianus.) Horum agmen ducit Simon Magus: hunc excepêre Menander, Saturninus, Baſilides, Cerinthus, Ebion, Nicolaitæ. Hujus & ſequentis ſæculi Hæretici penè omnes magi & malefici, in omnem libidinem effuſi, fanatici. Illorum omnium hiſtoriam & errores ſequentibus Articulis ſigillatim exponemus.

ARTICULUS I.

De Simone Mago, & ejus erroribus.

PRimus in Hæreticorum grege numerandus eſt SIMON MAGUS, Getthis oriundus, vico Samariæ. Magicas hic artes exercuit, quibus Samaritanos in ſtuporem admirationemque ſui converſos impulit ut pro Deo ipſum colerent, dicentes: *Hic eſt virtus Dei, quæ vocatur magna.* A Philippo Diacono cum aliis Samaritanis baptizatus, illi ſe adjunxit. Ob ſacrilegam, quam tentavit, nundinationem poteſtatis, qua Spiritum Sanctum per manûs impoſitionem, Apoſtolorum inſtar dare valeret, a Sancto Petro meritò increpitus eſt his verbis: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecuniâ poſſideri.* (Actuum 8.) Hinc Simoniacæ Hæreſeos origo. Hinc, inquam, Simoniam plerique Veterum hæreſim vocant, quorum teſtimonia Joannes Launoius congerit in libro *De veneranda Romana Eccleſia circa Simoniam traditione.*

Ejuratâ Chriſtianâ fide, docuit ſemetipſum eſſe, qui inter Judæos quidem quaſi Filius apparuerit; in Samaria autem, quaſi Pater deſcenderit; in reliquis verò gentibus quaſi Spiritus Sanctus adventaverit. [Ex Sancto Irenæo lib. 1. adverſus hæreſes capite 20.] Quod paulò aliter Sanctus Auguſtinus refert lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum capite 1. Simonem ſcilicet dixiſſe, *ſe in monte Sina legem Moyſi in Patris perſona dediſſe Judæis, tempore Tiberii in Filii perſona putativè apparuiſſe, poſtea ſe in linguis igneis Spiritum Sanctum ſuper Apoſtolos veniſſe: Chriſtum autem nec veniſſe, nec a Judæis quidquam pertuliſſe.*

II. Helenam a Tyro civitate Phœnices quæſtuariam meretricem ſecum circumducebat, effutiens hanc eſſe primam ſuæ mentis conceptionem, matrem omnium, per quam initio Angelos creandos mente concepit, qui poſtea mundum atque homines condiderunt. Addebat ipſam Angelos mutuam in pugnam excitaſſe, illius captos illecebris: ab ipſis detentam, ne ſurſum evolare poſſet; ideoque cum ea in varia mulierum corpora tranſmigrante congreſſos. Eandem eſſe ajebat Helenam, propter quam bellum Trojanum exarſit. Eam appellabat Minervam. De hac dictum blaſphe-

phemabat a Paulo Epheſiorum 6. cap. *Induite loricam juſtitiæ, ſumite ſcutum fidei, & galeam ſalutis aſſumite.* Ovem errabundam illam eſſe aſſerebat, cujus gratiâ e cœlo deſcendiſſet. Simulacrum ſuum ſub nomine Jovis, ſcorti ſui, ſub nomine Minervæ diſcipulis proponebat adorandum. Hæc habentur ex Sancto Irenæo loco citato, ex Epiphanio Hæreſi 21. ex Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 6. Illuminatorum, ex Theodoreto lib. 1. Hæreticarum Fabularum capite 1.

Eadem elegantiori ſtylo perſequitur Tertullianus lib. de Anima capite 34. *Simon Samarites, in Actis Apoſtolorum redemptor Spiritûs Sancti, poſteaquàm damnatus ab ipſo cum pecunia ſua in interitum, fruſtra flevit, converſus ad veritatis expugnationem, quaſi pro ſolatio ultionis; fultus etiam artis ſuæ viribus, ad præſtigias virtutis alicujus, Helenam quandam Tyriam, de loco libidinis publicæ, eâdem pecunia redemit, dignam ſibi mercedem pro Spiritu Sancto, & ſe quidem finxit ſummum Patrem; illam verò, injectionem ſuam primam, quâ injecerat Angelos & Archangelos condere. Hujus enim propoſiti compotem, exiliiſſe de Patre, & in inferiora deſultaſſe; atque illic, prævento Patris propoſito, Angelicas Poteſtates genuiſſe, ignaras Patris artificis mundi hujus: ab his verò per invidiam retentam, ne digreſſâ ea, alterius genimina viderentur; & idcirco omni contumeliæ addictam, ut nuſquam diſcedere depretiatum liberet, humana quoque forma ſuccidiſſe, velut vinculis carnis coërcendam: ita multis ævis per alios atque alios habitus fœmineos volutatam, etiam illam Helenam fuiſſe, exitioſiſſimam Priamo, & Steſichori poſtea oculis, quem & excæcaſſet ob convitium carminis, de hinc reluminaſſet ob ſatisfactionem laudis: proinde migrantem eam de corporibus in corpora, ſub titulo proſtitiſſe Helenam viliorem. Hanc igitur eſſe ovem perditam, ad quam deſcenderit Pater ſummus, Simon ſcilicet, & primùm recuperatâ eâ & revectâ, neſcio an humeris, an feminibus, exinde ad hominum reſpexerit ſalutem, quaſi per vindictam liberandorum ex illis Angelicis Poteſtatibus, quibus fallendis & ipſe configuratus, atque & hominibus hominem ementitus, in Judæa quidem Filium, in Samaria verò Patrem geſſerit. O Helenam inter Poëtas & Hæreticos laborantem, tunc adulterio, nunc ſtupro infamem! niſi quòd de Troja glorioſiùs eruitur quàm de lupanari, mille navibus de Troja, nec mille denariis forſitan de lupanari.*

III. Aſſerebat Simon Legem non a Deo, ſed a ſiniſtra quadam Intelligentia latam. Hinc Marcionitæ, & Manichæi. (Ex Epiphanio.)

IV. Addebat Prophetas non a bono Deo, ſed a variis Intelligentiis afflatos, & omnes qui Veteri Teſtamento fidem adhibebant, mortem incurrere. [Ex eodem.]

V. Eos qui in ipſum & ejus Helenam ſpem haberent, Legis præcepta curare non debere, nec ejus minas pertimeſcere, ſed liberam habere faciendi quæ vellent poteſtatem. *a* (Ex Sancto Irenæo & Theodoreto locis citatis.)

a Hæreticorum licentia.

VI. Secundùm ipſius gratiam ſalvari homines, non ſecundùm opera juſta. [Ex iiſdem Auctoribus:] Unde conſtat ex quo fonte manaverit error Hæreticorum noſtri ſæculi, *b* qui fidem ſine operibus ad ſalutem ſufficere commenti ſunt.

b Noſtri ſæculi Hæretici a Simone Mago acceperunt.

VII. Præcepta de bonis operibus exercendis, ab Angelis mundi opificibus data eſſe, ut homines ſervituti ſubjicerent, a quorum imperio ſuos ſe liberaturum diſcipulos diſſoluto mundo pollicebatur.

VIII. Negabat carnis reſurrectionem. [Ex Sancto Auguſtino loco laudato.]

IX. Promiſcuam docebat libidinem, & myſteria quædam ſpurcitiæ viros inter & mulieres, quæ recenſere modeſtia vetat. Hæc autem myſteria vitæ eſſe dicebat, & perfectiſſimæ cognitionis; nullumque hominum ſalutem conſequi poſſe, niſi obſcœna illa didiciſſet. [Ex SS. Epiphanio, Auguſtino, Theodoreto, Euſebio & Irenæo.)

X. Amatoria quædam, & ad libidinem pellicentia diſcipuli Simonis uſurpabant, & quæcunque alia incantatores ſolent, obibant velut divina myſteria. (Ex iiſdem.)

XI. Barbara quædam Angelorum nomina commentatus eſt Simon Magus; nec aliter obtineri poſſe ſalutem aſſeveravit, quàm ſi quis ſummo Parenti per eos ſacrificium offerret. (Ex Sancto Epiphanio.) Hinc Tertullianus lib. de Præſcriptionibus cap. 33. ait: *Simonianæ autem magiæ diſciplina Angelis ſerviens, utique & ipſa inter idololatrias deputabatur, & a Petro Apoſtolo in ipſo Simone damnabatur.* Immeritò itaque Baronius ad annum Chriſti 60. negat Simonem Magum ullum cultum Angelorum introduxiſſe. Nec obſtat quòd Angelos, quos mundi conditores ſe feciſſe jactabat deteſtatus ſit, eoſque docuerit contemnendos, & ſe ideo deſcendiſſe in mundum, ut eos malè moderantes terrarum orbem, corriperet. Utrumque enim facilè conciliari poteſt. Angelos mundi conditores contemnendos eſſe docuit Simon eatenus, ut illius diſcipuli ſe ſupra illos attollendos eſſe crederent, & ad ſummum illum Patrem emerſuros; quos nihilominus, quandiu in hac vita degerent, execrandis illis myſteriis ac ritibus deberent placare, ne evolantes e corporibus animas pro ſuo jure retinerent.

Baronius emendatur.

XII. Diſcipulos ſuos, quibus Chriſtus putatitius erat, tempore perſecutionis negare docuit Simon; & ſi opus eſſet etiam idola colere. Id teſtatur Origenes lib. 6. contra Celſum pag. 492. *Nunc*, inquit, *nuſquam gentium extant Simoniani, quamvis Simon, quo plures ſibi pararet diſcipulos, ſuſtulerit e ſua doctrina mortis periculum, quod Chriſtiani docebantur contemnere, dicens indifferentem rem eſſe idololatriam.*

Denique Simon Magus Romam ſe conferens, Neronem Imperatorem, Romanumque populum ſolitis præſtigiis deluſit; qui volatum pollicitus, cùm in ſublime elatus eſſet, Sancti Petri oratione proſtratus eſt, confractiſque cruribus extinctus, ut teſtantur Arnobius lib. 2. adversùs Gentes, Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 6. Illuminatorum, Euſebius lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 12. Sanctus Epiphanius Hæreſi 21. Sanctus Auguſtinus lib. de Hæreſibus, Theodoretus loco citato, & Sanctus Maximus Taurinenſis Sermone 5. in Natali Apoſtolorum, qui & Sancto Ambroſio adſcriptus, inter ejus Sermones de Sanctis duodecimus legitur.

Porro Simonem Magum, ante caſum illum, Romæ tantam ſibi celebritatem nominis peperiſſe, ut ſtatuâ ſit donatus, quæ ad Tiberim inter duos pontes erecta erat, cum hac inſcriptione, *Simoni Deo Sancto*, teſtatur Sanctus Juſtinus Apologia 2. Hoc autem honore ſub Claudio Cæſare affectus eſt. Sunt *d* qui Juſtinum deceptum eſſe putent ſimilitudine inſcriptionis, & ſtatuam quæ viſebatur cum hac epigraphe, *Semoni Deo Sango*, *e* tribuiſſe Simoni Mago; ſed nequaquam ita eſſe ſuadent tum Juſtini in Gentium hiſtoria eruditio, tum accurata rerum Simonis notitia, cum quo patriam habebat communem Samariam: Et qui etiam in urbe Roma domicilium habuit, teſte Euſebio lib. 4. cap. 11. tum Tertulliani teſtimonium Apologetici cap. 13. dicentis: *Simonem Magum ſtatuâ & inſcriptione Sancti Dei, inauguratis.* Ex Euſebii loco ſuprà citato. Idemque confirmant *Sanctus Irenæus* lib. 1. cap. 20. *Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus*, Catecheſi 6. *Theodoretus* lib. 1. *Hæreti-*

d Rigaltius, Valeſius, &c.

e Effoſſa quidem ex antiquis ruderibus ſtatua cum hac inſcriptione. Semoni Sango, Deo Fidio. *Sancus Deus erat apud Sabinos in ſanciendis fœderibus dictus, quibus præerat. Unde etiam* Deus Fidius *vocabatur a fide; ſed nullus fuit ſtatua, qua Simoni Mago conſecrata eſt.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

rotienrum Fabularum cap. 1. & *Sanctus Auguſtinus* lib. *De Hæreſibus*.

Aliquos ſcripſiſſe contra fidem Chriſti Sermones Simonem Magum, auctor eſt Dionyſius lib. de divinis Nominibus cap. 6. cum ait: *Quamobrem veſania Simonis contradictorii ſermones procul a divino cœtu tuâque ſpiritali animâ repellantur*.

Mirum eſt quod ita memoriâ lapſus ſit Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromatum pag. 540. ut Simonis hæreſim recenſuerit inter eas, quæ circa tempora Adriani Imperatoris emerſerunt; & ſcripſerit, ipſum poſt tempora Marcionis audiviſſe Petrum paululum prædicantem contra Simonis Magi errorem, quo Legem a Deo non latam, nec Prophetas ab eo inſpiratos effutiebat. Lege Sanctum Epiphanium ubi ſuprà. Contra ejuſdem errorem, quo metempſycoſim adſtruebat, lege Sanctum Irenæum lib. 2. cap. 58. Contra errorem, quo Angelos mundi conditores eſſe contendebat, lege eundem Irenæum lib. 2. capite 2.

Nota.

INter Simonis errores, ille etiam recenſendus quòd inventor fuerit Æonum, qui tam celebres fuere apud Valentinianos. *Fleur. l. 3. c. 25. 27.* cùmque inter eos Verbum locaret Arianorum etiam Patrem extitiſſe meritò affirmatur. Cultu idololatrico Angelos venerabatur, quamvis ſummo odio proſequeretur; atque ita faciendum aſſerebat quia nemo ſalutem conſequi poterat, niſi abominanda ſacrificia ſummo Patri offerendo mediantibus Principatibus, & Poteſtatibus, quas in unoquoque cœlo locabat. *Epiph. hær. 21. c. 4.*

ARTICULUS II.

De Menandro, & ejus erroribus.

MEnander Simonis Magi diſcipulus, pariter Samaritanus, circa annum Chriſti 74. Veſpaſiani Imperatoris 3. Eccleſiam ſuâ hæreſi infeſtavit. Inſana Simonis dogmata propugnabat, iiſdemque præſtigiis deditus erat, niſi quòd ſe majorem jactabat præceptore. (Ex Epiphanio *Hæreſi* 22.)

II. Docuit ſe Servatorem ad hominum conſervationem & ſalutem cœlitus demiſſum. (Ex Irenæo lib. 1. cap. 21. & Euſebio lib. 3. Hiſtoriæ cap. 20.)

III. Neminem ex Angelorum mundi hujus conditorum dominatione eripiendum prædicabat, niſi magiæ præceptis imbutus eſſet, & ſuo baptiſmate initiatus. (Ex iiſdem.)

IV. Perpetuam in hac vita immunitatem a ſenio & a morte illis pollicebatur, qui ejuſmodi lavacro tincti eſſent. [Ex iiſdem, & ex Sancto Juſtino Martyre Apologia 2. & Tertulliano lib. de Anima cap. 50.] *Publicâ*, inquit, *totius generis humani ſententiâ, mortem naturædebitum pronuntiamus. Hoc ſtipulata eſt Dei vox: hoc ſpopondit omne quod naſcitur, ut jam hinc non Epicuri ſtupor ſuffundatur, negantis debitum iſtud ad nos pertinere; ſed hæretici magis Menandri Samaritani furor conſpuatur, dicentis mortem ad ſuos non modo non pertinere, verùm nec pervenire. In hoc ſcilicet ſe a ſuperna & arcana Poteſtate legatum, ut immortales, & incorruptibiles, & ſtatim reſurrectionis compotes fiant, qui baptiſma ejus induerint. Legimus quidem pleraque aquarum genera miranda; ſed aut ebrioſos reddit Lyncestarum vena vinoſa, aut lymphaticos efficit Colophonis ſcaturigo dæmonica, aut Alexandro accidit Nonacris Arcadiæ venenata. Fuit & Judææ lacus medicus ante Chriſtum. Planè Stygiæ paludes Poëta tradidit mortem diluentes. Sed & Thetis filium planxit: quamquam ſi & Menander in Stygem mergit, moriendum erit nihilominus ut ad Stygem venias; apud inferos enim dicitur. Quænam & ubinam iſta felicitas aquarum, quas nec Joannes Baptizator præminiſtravit, nec Chriſtus ipſe Diſcipulis demonſtravit? Quod hoc Menandri Balneum? Magicum credo. Sed cur tam infrequens, tam occultum, quo pauciſſimi lavant? ſuſpectam enim faciam tantam raritatem ſecuriſſimi atque tutiſſimi Sacramenti, apud quod nec pro Deo ipſo mori lex eſt; cùm contra omnes jam nationes aſcendant in montem Domini, & in ædem Dei Jacob, mortem per martyrium flagitantis, quam de Chriſto etiam ſuo exegit. Nec magia tantum dabit quiſquam, ut eximat mortem, aut repaſtinet vitis modò vitam ætate renovatâ. Hoc enim ne Medeæ quidem licuit in hominem, etſi licuit in vervecem. Tranſlatus eſt Henoc & Helias, nec mors eorum reperta eſt, dilata ſcilicet. Cæterùm morituri reſervantur, ut Antichriſtum ſuo ſanguine extinguant. Obiit & Joannes, quem in adventum Domini remanſurum fruſtra fuerat ſpes. Poſtremò ubi ſunt illi, quos Menander ipſe perfudit, quos in Stygem ſuam merſit? Apoſtoli perennes veniant, adſiſtant: videat illos meus Thomas, audiat, contrectet, & credidit.*

ARTICULUS III.

De Saturnino, & ejus erroribus.

QUamvis Annales Eccleſiaſtici hanc hæreſim ad tempora Adriani Imperatoris referant, id eſt ad annum Chriſti circiter 120. cum Euſebio lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 6. uti & hæreſim Baſilidis: de his tamen hic agimus opportunè, quia cum Menandri hæreſi, cujus uterque Hereſiarcha diſcipulus fuit, ortæ videri poſſunt.

Saturninus genere Antiochenus, in Syria ſcholam erroris & impietatis inſtituit. (Ex Irenæo lib. 1. cap. 22. ex Epiphanio Hæreſi 23. & ex Euſebio loco mox citato.)

A pluribus ex Antiquis, Saturnilus vocatur. Simonis hæreſim propagans, docuit primò, unum eſſe Patrem prorſus ignotum, & hunc Angelos creaſſe aliaſque Poteſtates.

II. Septem ex horum numero mundum condidiſſe, hominemque finxiſſe.

III. Aſpectabilis hujuſce mundi ſuam quemque Angelum partem diviſione ſortitum.

IV. Ipſos lucidæ cujuſdam imaginis, quæ illis e cælo apparuerat, & quam detinere apud ſe minimè potuerant, exprimendæ deſiderio, ad hominem fingendum fuiſſe excitatos, & dixiſſe: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem*. Sed cùm figmentum illud erigi non poſſet, neque quicquam agere, ac reptantis inſtar vermiculi jaceret; divinam virtutem, cujus in ſimilitudinem eſſet factus, ſcintillam vitæ immiſiſſe, quæ ipſum animavit, erexit, perfecit. Hanc porro ſcintillam vitæ poſt diſſolutionem animalis reverti ad cæleſtem illam, a qua prodierat, virtutem, aſſerebat.

V. Judæorum Deum, unum ex Angelis eſſe dixit. Salvatorem verò de communi virtutum ſententiâ a Patre miſſum, ut & Judæorum Deum in ordinem redigeret, & iis qui ſibi crederent, ſalutem afferret, id eſt iis qui ſcintillam vitæ ejus obtinuiſſent.

VI. Duo hominum genera ab Angelis condita eſſe effutiit, alios naturâ bonos, alios natura malos: quia verò dæmones adjuvabant malos, veniſſe Salvatorem, bonis hominibus ut ſuccurreret, maloſque cum dæmonibus profligaret. Hæc haben-

Digitized by Google

bentur ex Irenæo, Epiphanio & Theodoreto locis ſupra citatis, ex Philaſtrio lib. de Hæreſibus in *Saturnino*, & ex Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum.

VII. Prophetias partim a mundi opificibus Angelis prolatas dixit, partim a Sathana; & hunc ipſum Sathanam Angelum eſſe, qui Angelis mundi conditoribus, necnon Judæorum Deo imprimis adverſetur (ex Irenæo, Epiphanio, & Theodoreto.)

VIII. Chriſtum Servatorem non ſolùm factum eſſe, ſed etiam ingenitum aſſeruit, & incorporeum, & informem, ſpecie autem potiùs, quàm reipſa hominibus apparuiſſe; omniaque ab eo ſpecie tenus peracta, cujuſmodi fuit, naſci, ambulare, videri, pati. (Ex iiſdem Auctoribus, & ex Philaſtrio.)

Hinc Marcion & Manes hauſere.

IX. Nuptias & generationem ex dæmonis doctrina profectas, primus inter Hæreticos propugnavit. (Ex iiſdem.)

X. Multi ex ejus diſcipulis ab animatorum eſu abſtinebant, ut ficta hujuſce abſtinentiæ religione faciliùs hominibus imponerent. (Ex iiſdem.)

Contra errorem Saturnini, quo duo hominum genera admittebat, unum naturâ malum, aliud naturâ bonum, diſputat Irenæus lib. 4. adverſus Hæreſes cap. 72.

ARTICULUS IV.

De Baſilide, & ejus erroribus.

BAſilides genere Alexandrinus, condiſcipulus Saturnini, Menandri auditor, gloriabatur ſe Glauciam habuiſſe præceptorem, Interpretem Apoſtoli Petri, teſte Clemente Alexandrino lib. 7. Stromatum pag. 549. Profectus in Ægyptum, ibi hæreſeos ſuæ venena ſparſit, quam ad Simonis Menandrique ineptias majoribus additis nugis commentus fuerat.

I. Ingenitum unum Principium adſtruxit, ſive ſummam virtutem, quam barbaro vocabulo, *Abraſax*, nominabat. Ab hac procreatam Mentem, a Mente Verbum, a Verbo Prudentiam, a Prudentia Virtutem, & Sapientiam prodiiſſe; ab utrâque porro conditos fuiſſe Principatus, Poteſtates, & Angelos; ab his ſupremum cœlum conditum, & alios rurſus Angelos propagatos; ab illis alterum cœlum, & aliam rurſus Angelorum propaginem: atque ita deinceps, donec 365. cœli perfecti eſſent.

II. Ab Angelis finitimo huic cœlo nobiſque proximo attributis, ac Virtute quæ illic reſidet, creata poſtmodum hæc inferiora cenſebat omnia; eoſque terrarum orbem inter ſe diſtribuiſſe.

III. Iſtorum Angelorum Principem Deum eſſe Judæorum commentus eſt, a quo conditus ſit homo. Eum reliquis Angelis longè audaciorem eſſe, ac virium ſuarum præſtantiâ fretum, Iſraëlitas ex Ægypto liberaſſe, ac reliquas gentes ſuis ſubjicere voluiſſe Iſraëlitis; eam ob cauſam cæteros Angelos ejus conſiliis adverſatos fuiſſe, ac ſubditas ſibi gentes in Judaïcam armaſſe. Ingenitum verò Patrem primogenitam Mentem ſuam miſiſſe, quæ Chriſtus vocata eſt, ut ſibi credentes a poteſtate Angelorum mundi hujus conditorum liberaret.

IV. Chriſtum ſpecie tenus mortalibus apparuiſſe, neque hominem revera extitiſſe, aut induiſſe carnem aſſerebat: ipſumque neutiquam eſſe paſſum, ſed Simonem illum Cyrenæum, cui cùm Judæi Chriſti crucem impoſuiſſent, hunc Jeſus in ſuam commutavit figuram, & ejus viciſſim propriam induit effigiem, atque ita propè ſtans, nec oculis aſpectabilis, Judæorum irriſit evaſitque conatum.

V. Martyrium damnavit, nullum præmium conſequi martyres contendens, ut qui ſe Chriſti causâ mortem obire imprudentes profiterentur, cum reverà pro Simone Cyreneo occumberent.

VI. Credendum non eſſe in Crucifixum, ſed in eum qui viſus erat crucifigi: qui enim ita crederent, a poteſtate Angelorum mundi hujus conditorum liberandos.

VII. Soli animæ repromiſſam eſſe ſalutem, corpus verò minimè reſurrecturum.

VIII. Prophetias ab Angelis factas: Legem verò a Principe Judæorum latam eſſe.

IX. Barbara Angelorum nomina commentus eſt. (Quæ omnia habentur ex Irenæo libr. 1. adverſùs hæreſes cap. 23. ex Epiphanio Hæreſi 24. ex Theodoreto lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 4. ex Philaſtrio libr. de Hæreſibus, in Baſilide, & ex Auguſtino lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum.)

X. Ajebat animas in altera vita peccaſſe, *a* ob idque hîc pati ſupplicium: electam quidem, ut puniatur honorificè per martyrium; aliam autem, ut ſuo purgetur ſupplicio. Ex Clemente Alexandrino lib. 4. Stromatum pag. 369. ubi & iſtum errorem egregiè refellit.

a Id ex Platone hauſtum, unde meritò Plato Hæreticorum Condimentarius *a Tertulliano dictus, & Philoſophi* Hæreticorum Patriarchæ.

XI. Dicebat non omnia peccata dimitti a Deo, ſed ſola involuntaria. (Ex eodem lib. 4. Stromatum pag. 390.)

XII. Deum eſſe naturâ cognitum, fidemque naturæ proprietatem ac dotem eſſe, non autem animæ libero arbitrio præditæ rationalem aſſenſionem. (Ex eodem lib. 5. Stromatum pag. 390. & libro 2. pag. 265.

XIII. Animi perturbationes eſſe quoſdam ſpiritus animæ rationis compoti appenſos, per quandam conturbationem & confuſionem; & alias rurſus ſpirituum adulterinas & diverſi generis naturas iis adnatas, utpote lupi, ſimiæ, leonis, urſi, quorum affectionibus, quas anima viſione apprehendit, cupiditates, animantium ſimilitudinem contraherent. (Ex eodem lib. 2 Stromatum pag. 299.)

XIV. Non eſſe alias peccatorum pœnas, niſi tranſmigrationes animarum poſt mortem corporis. (Ex Origene Homilia 28. in Matthæum.)

XV. Auſus fuit Baſilides componere Evangelium, & ſuo illud nomine inſcribere. (Ex eodem Homil. 1. in Lucam.) Scripſit etiam viginti libros in Evangelium. (Ex Caſtore Agrippa apud Euſebium lior. 4. Hiſtoriæ Eccleſ. cap. 7.) Scripſit etiam libros Exegeticon, quorum 23. citat Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromatum pag. 368.

XVI. Diſcipulos ſuos tempore perſecutionis docuit ejerare Deum, nec peccare contra illud Scripturæ oraculum, *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo.* Se enim ſuoſque tantum homines eſſe, adeoque ſatis eſſe coram ipſis confiteri: alios verò ſues eſſe & canes, de quibus dictum ſit in Scriptura: *Nolite projicere margaritas ante porcos; nolite dare ſanctum canibus:* adeoque licitum eſſe coram ipſis Deum negare. [Ex Irenæo, Epiphanio & Euſebio locis citatis, & Origene Homilia 1. in Lucam.]

XVII. Suis diſcipulis, cum primùm ſe illius in diſciplinam tradebant, quinquennii ſilentium Pythagoræorum more inſtitutoque præcipiebat. (Ex Euſebio.) Illis & hoc dedit præceptum: *Date operam ut omnia cognoſcatis, nemo vero vos cognoſcat.* Tam nefaria namque erant ipſorum ſacra, tam obſcœna facinora, ut ſuæ impuritatem diſciplinæ evulgari formidarent. [Ex Irenæo & Epiphanio, necnon ex Theodoreto locis citatis.] Univerſæ enim libidinis uſum permittebat, inquit Irenæus.

XVIII. Uſum ciborum idolis immolatorum indif-

differentem eſſe Baſilides docebat. (Ex iiſdem Auctoribus.)

XIX. Magicis ſacris, incantationibus & imaginibus, ſeu amuletis Baſilidiani utebantur. [Ex iiſdem.] Harumce imaginum exemplar ex antiquis gemmis exhibet Baronius tom. 2. Annalium ad annum Chriſti 120. p. 65.

XX. Baſilidem negaſſe realem Chriſti præſentiam in Euchariſtiâ; idque ex ſancto Ignatio Epiſtola ad Smyrnenſes Theodoretum Dialogo 3. recitare, notat Annalium Eccleſiaſticorum Parens loco mox citato: ſed Theodoretus ibi nequidem loquitur de Baſilide, aut de illo locutum eſſe indicat ſanctum Ignatium, cùm ſcripſit in Epiſtola quam citat, ad Smyrnenſes: *Euchariſtias & oblationes non admittunt, quòd non confiteantur Euchariſtiam carnem eſſe Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt, quam Pater ſuâ benignitate ſuſcitavit.* Probabile tamen eſt his verbis ſanctum Ignatium perſtrinxiſſe Baſilidis, Menandri & Simonis diſcipulos: ex quorum dogmate, quo veritatem carnis Chriſti negabant, conſequens erat ut ſacratiſſimæ etiam Euchariſtiæ veritas damnaretur.

Baronius emendatus.

XXI. Novos Prophetas ad errorem ſuum nobilitandum excogitavit Baſilides, eoſque *Barcabam* & *Barcoph* appellavit, novis & barbaris nominibus.

Fuit Baſilidi filius Iſidorus nomine, paternæ impietatis hæres & propagatur, ut teſtantur Clemens Alexandrinus & Theodoretus. Scripſit ille Moralem impuram, cujus fragmentum citat idem Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum pag. 311. Librum etiam edidit de adnata Anima, in quo duas cuilibet homini animas ineſſe aſſeruit. (Ex eodem libro 2. Stromatum pag. 290.) Scripſit denique libros expoſitionum Prophetæ *Parchor*, quu nomine commentitium vatem ad terrorem ignarorum nuncupabat: ex quibus libris nonnulla citat deliramenta Clemens Alexandrinus lib. 9. Stromatum pag. 461.

Adversùs Baſilidis errores ſcripſerunt S. Ignatius Martyr in Epiſtola præſertim ad Trallianos, ubi Chriſtum verè, non hominum opinione crucifixum & mortuum probat, & in Epiſtola ad Smyrnenſes: necnon Caſtor Agrippa ſcriptor præſtantiſſimus, & ipſius Baſilidis coævus, qui refutationem contra illum edidit, quâ ſubtile præſtigiarum & captionum illius acumen apertiſſimè detexit patefecitque, inquit Euſebius lib. 4. Hiſtoriæ cap. 7. Meminit lucubrationum Agrippæ Caſtoris in Baſilidis 24. volumina, & S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſt. in *Agrippa*. Denique adversùs errores Baſilidis ſcribunt Clemens Alexandrinus & Epiphanius locis citatis; & ante hos Irenæus lib. 3. cap. 18. quod inſcribitur *Adversùs eos qui dicunt Chriſtum putativè apparuiſſe*. Chriſtum item putativè non apparuiſſe probat idem Irenæus libr. 5. cap. 1. Quæ verò de cælorum fabricatione commentus eſt, ipſe refellit lib. 1. c. 65.

ARTICULUS V.

De Cerintho, & ejus erroribus.

CErinthus Philoſophiæ in Ægypto operam dedit: deinde Hieroſolymis, Cæſareæ, Antiochiæ frequenter Apoſtolis ipſis reſtitit. Hunc eſſe, qui ſub Apoſtolis quæſtionem illam movit de Circumciſione, ac cæteris Legis Moſaicæ adhibendis cæremoniis, ad quam diſceptandam Concilium Hieroſolymitanum ab Apoſtolis habitum eſt, ſcribunt Epiphanius *Hæreſi* 28. & Philaſtrius *lib. de Hæreſibus*, *in Cerintho*.

In Aſiam profectus, virulentam doctrinam profudit, cujus hæc ſunt capita. Primò docuit unum quidem univerſorum Deum eſſe; non ipſum tamen conditorem eſſe mundi, ſed ſeparatas quaſdam Poteſtates, quæ illum penitus ignorant. (Ex Irenæo lib. 1. cap. 25. & ex Theodoreto lib. 2. Hæreticarum Fabularum cap. 5.)

II. Legem cum Evangelio neceſſariò ſervandam eſſe ut ſalutem quis conſequeretur, & Circuncisionem ſuſcipiendam. (Ex SS. Epiphanio & Auguſtino lib. de Hæreſibus.)

III. Chriſtum merum hominem eſſe docuit, ex Joſepho & Maria genitum; vel potiùs duas in Chriſto perſonas introduxit, docuitque Chriſtum in Jeſum jam adultum deſcendiſſe, a ſummo Deo delapſum, cùm in ipſum Spiritus Sanctus ad Jordanem in columbæ ſpecie illapſus eſt: ob idque, mox ut in ipſum cœleſtis illa virtus ſeſe infudit, portenta ac miracula patraſſe; ac demum poſtea quam paſſus eſt, quod e cœlo venerat, eodem relicto Jeſu, illuc revolaſſe. Jeſum verò Mariâ & Joſepho progenitum, & obiiſſe mortem, & ad vitam excitatum eſſe: Chriſtum qui deſcenderat, pœnę omnis expertem, eò unde venerat reverſum, utpote ſpiritalem & impaſſibilem. (Ex Irenæo, Epiphanio & Theodoreto.) Quanquam ipſum aſſeveraſſe, *non ſurrexiſſe Jeſum, ſed reſurrecturum eſſe*, S. Auguſtinus & Philaſtrius ſcribunt.

Hinc Ebion & Neſtoriani hauſere.

IV. Evangelium Chriſti ſecundùm Matthæum mutilabant Cerinthi ſectatores; & propter genealogiam Chriſti, quæ ejus eſt ſecundùm carnem propria, illud ex parte admittebant. Explodebant Epiſtolas Pauli, quòd ſcripſerit, Chriſtum iis qui Circuncisionem neceſſariam exiſtimarent, nihil profuturum. (Ex Sancto Epiphanio.) Actus Apoſtolorum rejiciebant; contumeliis afficiebant Martyres; Judam traditorem honore ſingulari proſequebantur. [Ex Philaſtrio.]

V. Illorum nomine baptizabantur, qui ſine baptiſmo exceſſiſſent, ne in extrema reſurrectione baptiſmi non ſuſcepti darent pœnas, & ejus qui mundum condidit dominationi ſubjicerentur; & illud Apoſtoli 1. ad Corinthios cap. 15. ad ſui trahebant erroris patrocinium, *Si mortui non reſurgunt, ut quid baptizantur pro ipſis?*

VI. Cerinthus falſas revelationes, quaſi ab Angelo ſibi factas oſtentabat: ut ex diſputatione Gaii veteris Scriptoris Euſebius refert lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22.

VII. Poſt reſurrectionem carnis humanæ regnum Chriſti terreſtre futurum; & Hieroſolymis homines carnis cupiditatibus & voluptatum illecebris ſervituros effutiebat: & numerum mille annorum in nuptiarum feſtis & celebritate conſumendum; hinc ejus erroris ſectatores Chiliaſtæ, id eſt Millenarii, ſunt nuncupati. De hoc Cerinthi errore lege Euſebium lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ c. 22. ubi & Gaii diſputationem, & & Dionyſium Alexandrinum libr. 2. de Promiſſionibus, de hoc uberiùs differentes laudat. De Cerinthi cum Joanne Apoſtolo congreſſu memorabile quiddam narrat Euſebius ibidem ex Sancto Irenæo; Joannem ſcilicet, cùm lotum ad balnea veniſſet, animadverſo qui tum eodem acceſſerat, Cerintho, ſtatim ſe inde proripuiſſe, dicentem: *Fugiamus extemplò, ne balneum in quo Cerinthus veritatis hoſtis moratur, ſubitò concidens nos opprimat.* Eandem hiſtoriam refert Theodoretus.

Adverſus Cerinthum diſputat Sanctus Irenæus lib. 3. c. 29. ubi oſtendit Chriſtum non deſcendiſſe in Jeſum, ſed Spiritum Sanctum in ſpecie columbæ. Cap. 18. ubi oſtendit Chriſtum non eſſe alium a Jeſu, ſed eumdem qui natus ſit,

mor-

mortem obierit & reſurrexerit, & cap. 21. ubi oſtendit Chriſtum non eſſe purum hominem, neque ex Joſeph genitum: Et Sanctus Epiphanius loco citato. Cerinthi diſcipuli dicti ſunt etiam Merinthiani; quod nomen an ab ipſo Cerintho acceperint, qui alio nomine Merinthus dictus ſit; an ab alio, qui Cerinthi in propagandis erroribus ſocius extiterit, incertum eſt, ut ait Sanctus Epiphanius.

ARTICULUS VI.

De Ebione, & ejus erroribus.

EBion Hebraicâ linguâ *Mendicum* ſonat; quod nomen huic, de quo agimus, Hæreſiarchæ apprimè convenit, ſiquidem mentis & intelligentiæ inops erat, quippe qui de Chriſto & ejus doctrina tenuiter nimis & abjectè ſtatueret, inquit Euſebius lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ c. 21. Hos autem Ebion errores evomuit.

I. Chriſtum ſimplicem, vulgarem, & ſolum hominem cenſuit, & ex Joſephi cum Maria conſortio genitum: quem propter progreſſum in virtute, hominem juſtum habuit, attamen merum hominem. (Ex Tertulliano lib. de Carne Chriſti cap. 18. ex Euſebio loco citato, ex Epiphanio Hæreſi 30. ex Theodoreto lib. 2. Hæreticarum Fabularum c. 1. ex Philaſtrio lib. de Hæreſibus in Ebione, ex S. Auguſtino lib. ad Quodvultdeum, & ex Mario Mercatore Diſſertatione in 12. Anathematiſmum Neſtorii.) Eum tamen errorem non omnes conſtanter propugnarunt Ebionæi: aliqui enim ex Virgine & Spiritu Sancto Chriſtum conceptum fatebantur, quem tamen Deum, Verbum, & Sapientiam Patris ante ſæcula extitiſſe, æquè negabant. [Ex Euſebio.] Quem errorem omnibus Ebionitis communem fuiſſe indicat etiam Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum *in Joanne*, ubi de ſancto illo Evangeliſta hæc habet: *Noviſſimus omnium ſcripſit Evangelium adversùs Cerinthum aliosque Hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui aſſerunt Chriſtum ante Mariam non fuiſſe.*

II. Duos a Deo conſtitutos aſſeruerunt Ebionitæ, Chriſtum & Diabolum; quorum uni futuri, alteri præſentis ſæculi poteſtas eſſet commiſſa. [Ex Epiphanio.]

III. Moſaicæ Legis ritus & Sacramenta, Circumciſionemque imprimis, Ebion cum Chriſtianâ profeſſione conjunxit. (Ex Auctoribus citatis.) Unde in ipſo impleri ait Sanctus Epiphanius, quod Proverb. 5. ſcriptum eſt: *Paulominus verſatus ſum in omni malo, in medio Eccleſiæ & Synagogæ.*

IV. Solum Evangelium Matthæi admittebant Ebionitæ, illudque vocabant Evangelium ſecundùm Hebræos; quòd unus Matthæus Evangelicam Hiſtoriam Hebraicè ſcripſerit. Teſtatur Marius Mercator Ebionem aſſeruiſſe ſe Matthæi, Marci & Lucæ auctoritatem ſecutum. In quo ut conciliétur cum Epiphanio, dicendum eſt, vel Mercatorem locutum eſſe de Ebionitis, Epiphanium verò de Ebione; aut e contra: vel horum auctoritatem ipſum eſſe ſecutum, non quòd ipſam vereretur, ſed quòd eâ uteretur quandoque ad hominem contra Catholicos. Sancti Pauli Epiſtolas etiam rejiciebant, apoſtatam Legis eum vocantes. (Ex Irenæo, Epiphanio, Euſebio, & Theodoreto.)

V. Abraham, Iſaac, Jacob, Moyſen & Aaronem admittebant, unà cum Jeſu, qui Moyſis duntaxat ſucceſſor, nihilque ampliùs fuiſſet. Prophetarum præterea recipiebant neminem, ſed univerſos deridebant & execrabantur. (Ex Sancto Epiphanio.) Integrum Moyſis Pentateuchum non admittebant, ſed expungebant ex eo nonnulla; præſertim quæ animatorum eſum licitum eſſe perſuadent. (Ex eodem.)

VI. Chriſtum, qui virtute & meritis Filius Dei evaſiſſet, Prophetam eſſe veritatis dicebant; alios verò non veritatis Prophetas, ſed intelligentiæ. (Ex eodem.)

VII. Alios Apoſtolorum Actus a Canonicis obtrudebant, figmentis erroribuſque ſcatentes. In iis legebatur Paulum Gentilem fuiſſe, & utroque parente Gentili procreatum: eùmque Hieroſolymam acceſſiſſet, ibique aliquandiu fuiſſet moratus, Pontificis filiam ipſum poſtulaſſe uxorem, illiuſque ſpe conjugii ipſum nomen dediſſe inter Proſelytos, ac Circumciſionem ſuſcepiſſe: poſtea verò irâ percitum, quòd ab expetitis nuptiis excidiſſet, adversùs Circumciſionem & Sabbatum, Legemque totam ſcripſiſſe. (Ex S. Epiphanio.)

VIII. Utebantur Ebionitæ Petri Itinerario, quod a Clemente conſcriptum jactabant; quod ſive integrum concinnarint ac ſuppoſuerint, ſive depravaverint duntaxat, ut indicare videtur S. Epiphanius, conſtat plurimis mendaciis & erroribus infartum ab ipſis eſſe. Hujuſmodi eſt, quòd de Sancto Petro commenti ſunt: *Ipſum quotidie caſtimoniæ causâ corpus laviſſe;* quem ipſi ritum uſurpabant; ac *a carnibus animatiſque omnibus ſibi temperaſſe;* quam & ipſi abſtinentiam profitebantur, & prædicabant neceſſariam. (Ex S. Epiphanio.)

IX. Baptiſmo quodam ſingulari, præter quotidianum illum initiabantur, & ex Chriſtianorum imitatione myſteria quædam quotannis celebrabant, in quibus panes azymi, & mera aqua adhibebantur. [Ex ſancto Epiphanio)

X. Sabbatum, ſecundùm legem Moſaicam, obſervabant, & Dominicam, Chriſtianorum more, ſanctificabant Ebionitæ. [Ex Euſebio & Theodoreto.]

XI. Adoleſcentulos citra maturam ætatem ad nuptias compellebant, & ſi cui divortium facere libuiſſet, ac novum inire matrimonium, ad tertias, & ſeptimas uſque nuptias id permittebant: (Ex S. Epiphanio.)

Ebionem in Aſia, necnon Romæ ſuos errores prædicaſſe, cùm in Syriâ, & Nabatea, & Moabitide auſpicatus eſſet, ſcribit S. Epiphanius; qui de Ebione narrat, quod articulo præcedenti de Sancti Joannis Evangeliſtæ, & Cerinthi fortuito congreſſu, ex Irenæo & Euſebio, a nobis notatum eſt.

Contra errorem Ebionis, quo Chriſtum ex conſortio Mariæ cum Joſeph genitum effutiit, diſputat egregiè Sanctus Irenæus lib. 3. cap. 24. 26. & ſeqq. uſque ad 32. Tertullianus lib. de Carne Chriſti cap. 17. 18. & lib. de Virginibus velandis cap. 6. Epiphanius Hæreſi 30. hunc & alios Ebionis errores accuratè refellit.

ARTICULUS VII.

De Nicolaïtarum erroribus, & illius Sectæ Auctore.

NIcolaitæ nomen ſumpſerunt a Nicolao, genere Antiocheno, uno ex ſeptem Diaconis. Promiſcuos mulierum amplexus, & magis obſcœna tum peregêre, tum docuêre. Unde Sanctus Irenæus lib. 1. cap. 27. ſcribit, *Nicolaitas indiſcretè vivere.* 2. Idolothytorum eſum indifferentem exiſtimabant, (Ex eodem Irenæo.) 3. Fabulas ineptiſſimas de mundo venditabant, barba-

ra quædam Principum nomina commenti, ut imperitis imponerent: & libros fingentes ſub nomine *Jaldabaoth*, unius ex illis mundi principibus. [Ex ſancto Epiphanio Hæreſi 25.] 4. *Prunicum*, fictitiam mulierem, & *Calaucauch*, unum ex Præfatis Principibus, impenſiùs colebant. Porrò *Prunicum*, nihil aliud ſignificare, quàm rem veneream ex Græcorum uſu, Sanctus Epiphanius oſtendit: vocabulo verò *Calaucauch*, quod ab Iſaia uſurpatur cap. 28. & ſignificat *ſpem ſuper ſpem*, eos eſſe abuſos. 5. Quidam ex iis ajebant initio tenebras ac voraginem fuiſſe, & aquam, a Spiritu deinde ſecretas: verùm tenebras contra Spiritum commotas, ſurſum excurriſſe, & cum eo congreſſas fuiſſe. Ex hoc conſortio prodiiſſe Matricem quandam, quæ rurſus eidem Spiritui juncta, quatuor Æones peperit. Hi 4. alios procrearunt; Dextram, & Siniſtram: Lucem, & Tenebras. Ex iis inquiebant, genitus eſt turpis Æon: ex cujus cum præfata Matrice conſortio, Dii, Angeli, Homines, & ſeptem Spiritus Dæmoniorum, ortum habuere. [Ex Epiphanio & ex Philaſtrio lib. de Hæreſibus cap. 5.]

Nicolaitarum ſoboles exiſtimatur Gnoſticorum hæreſis. (Ex Sancto Epiphanio, ex Philaſtrio, & ex Sancto Auguſtino libr. de Hæreſibus ad Quodvultdeum)

Hæc hæreſis damnatur Apocalypſis 2. cap. ubi Angelo Epheſi ſcribere jubetur Sanctus Joannes; *Scio quia odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.*

Cæterùm an verè iſtius Hæreſis Auctor fuerit Nicolaus unus e ſeptem Diaconis, in dubium revocatur. Nonnulli ex Antiquis ipſum Hæreſeos caput aſſerunt; alii hanc ab ipſo labem depellunt. Quid ſentiamus, exponemus in Diſſertationibus.

CAPUT XII.

De Monumentis Auctorum Eccleſiaſticorum primi Sæculi.

ARTICULUS I.

De Scriptis Chriſto Domino ſuppoſitis.

Quædam monumenta ſunt ipſi Chriſto ſuppoſita, ut Epiſtola ipſius ad Abgarum, quam deſcribit Euſebius lib. 1. Hiſtoriæ capit. 13. quod ſingulari Diſſertatione oſtendemus. Ethnici quoſdam etiam libros Chriſto affingebant, arcana magiæ continentes, quibus miracula feciſſet; & hos dicebant ſcriptos ad Petrum & Paulum, de quibus S. Auguſtinus lib. 1. de Conſenſu Evangeliſtarum cap. 7. hæc habet: *Aut ſi aliquos ſe habere dicunt, quos eum ſcripſiſſe aſſerunt, producant eos nobis. Profectò enim utiliſſimi & ſaluberrimi ſunt, quos ut ipſi fatentur, Vir ſapientiſſimus ſcripſit. Si autem timent eos proferre, utique mali ſunt. Porrò ſi mali ſunt, non eos ſapientiſſimus ſcripſit. Sapientiſſimum autem Chriſtum fatentur; non ergo Chriſtus tale aliquid ſcripſit. Ita verò iſti deſipiunt, ut in illis libris, quos eum ſcripſiſſe exiſtimant, dicant contineri eas artes quibus eum putant illa feciſſe miracula, quorum fama ubique percrebuit . . . . Et certè qui tales Chriſti libros ſe legiſſe affirmant, cur ipſi nulla talia faciunt, qualia illum de libris talibus feciſſe mirantur? Quid quod etiam divino judicio ſic errant quidam eorum, qui talia Chriſtum ſcripſiſſe vel credunt, vel credi volunt, ut eoſdem libros ad Petrum & Paulum dicant, tanquam Epiſtolari titulo prænotatos. Et fieri poteſt ut ſive inimici nominis Chriſti ſive qui ejuſmodi execrabilibus artibus de tam glorioſo nomine pondus auctoritatis dare ſe poſſe putaverunt, talia ſub Chriſti & Apoſtolorum nomine ſcripſerint.*

ARTICULUS II.

De Libris Canonicis Novi Teſtamenti.

§. I.

De quatuor Evangeliis.

AB Evangelio incipit Novi Teſtamenti Canon quia *inter omnes divinas Auctoritates, quæ ſanctis Literis continentur, Evangelium meritò excellit. Quod enim Lex & Prophetæ futurum eſſe prænuntiaverunt, hoc redditum atque completum in Evangelio demonſtratur* (inquit S. *Auguſtinus* lib. 1. *De conſenſu Evangeliſtarum*, cap. 1.) Evangelium ſi vis nominis, & Eccleſiæ uſus ſpectentur, Bonum eſt nuntium, quo peccatores ad indulgentiam per Chriſtum vocantur. At quatuor modis in Novo Teſtamento uſurpatur Evangelii nomen. Primò pro re ipſa læta quæ nunciatur, ut Matth. 4. *Circuibat Jeſus prædicans Evangelium Regni.* Secundò, pro doctrina Chriſti, Matth. 24. *Prædicabitur hoc Evangelium in univerſo orbe.* Tertiò pro ipſa Prædicatione, quæ ſignificatio apud S. Paulum frequentiſſima eſt. Quo ſenſu uſurpatur Evangelii nomen cùm ait 1. ad Corinthios 4. *In Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui.* Quartò ſumitur pro Hiſtoria qua Jeſu Chriſti ad nos adventus & vita narratur. Marci 1. *Initium Evangelii Jeſu Chriſti Filii Dei.* Hoc ſenſu S. Paulus de S. Luca loquens: *Miſimus fratrem*, inquit, *cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias.* Quod S. *Hieronymus* & alii de Evangelio a S. Luca ſcripto interpretantur. Hoc poſtremo ſenſu quatuor Evangelia dicuntur. Quamquam latiori quadam ſignificatione omne Teſtamentum Novum Evangelium dici poteſt eâ nimirum quâ diximus prout doctrinam Chriſti ſignificat. Quo ſenſu *Origenes* in Præfatione Commentarii in *Joannem*, ait: *Omnia quæ ipſius Chriſti confirmant adventum, & quæ ſtabiliunt profectionem illius, quæque inducunt ipſum in animos cupientium ſuſcipere ſermonem Dei ſtantem pro foribus & pulſantem, & ingredi volentem in animos, ſunt Evangelium.* Plura de Evangelii nomine habet ibi *Origenes.*

II. Nec plura nec pauciora quàm quatuor Evangelia Eccleſia ab initio agnovit, admiſitque. Hæretici ſacratum illum numerum pro ſuo quique ingenio vel minuere vel augere auſi ſunt. Quidam ſolum Evangelium ſecundum *Marcum* recepere, quorum *S. Irenæus* meminit libro 3. cap. 11. Alii ſolum Evangelium ſecundum *Lucam*, idque truncatum & interpolatum, ut Marcionitæ; alii ſolum *Joannem*, ut Manichæi; quidam Evangeliſtas omnes præter *Joannem*, ut Alogi, de quibus *S. Epiphanius* Hæreſi 51.

III. Ex quatuor Evangeliſtis duo res Chriſti geſtas, ut viderant, enarrarunt, ſcilicet *SS. Matthæus & Joannes*; alii duo, ſcilicet *SS. Marcus & Lucas*, ut ex oculatis teſtibus acceperant. *Quod divinâ Providentiâ per Spiritum ſanctum procuratum eſt; ne putaretur quod attinet ad percipiendum & prædicandum Evangelium intereſſe aliquid, utrùm illi annuntient qui eundem Dominum hic in carne apparentem ſecuti ſunt, an hi qui ex illis fideliter comperta crediderunt;* [inquit *S. Auguſtinus* libro 1. *De conſenſu Evangeliſtarum*, cap. 1.]

IV. *Iſti quatuor Evangeliſtæ univerſo terrarum orbe notiſſimi, & ob hoc fortaſſe quatuor, quoniam quatuor ſunt partes orbis terræ, per cujus univerſita-*

ſitatem Chriſti Eccleſiam dilatari, ipſo ſui nameri ſacramento declararunt [inquit S. Auguſtinus.] Hoc ordine ſcripſere. Primùm *Matthæus*, qui & *Levi*, gente Galilæus, ex Publicanorum profeſſione & telonio ad Apoſtolatum a Chriſto vocatus: deinde *Marcus*, diſcipulus & interpres S. *Petri*, a quo miſſus in Ægyptum eſt, ut in ea regione Evangelium Chriſti prædicaret, Eccleſiamque Alexandrinam fundaret. Tertiò, *Lucas*, Antiochenus Medicus, *Pauli* Apoſtoli diſcipulus & comes: Ultimò *Joannes* filius Zebedæi, Jacobi Majoris frater, virgo electus ad Apoſtolatum, Chriſto Jeſu ſingulariter dilectus, qui in cruce pendens Matrem Virginem eidem virgini commendavit. Solus *Matthæus* ſcripſit Hebraico vel Syriaco potiùs ſermone, quo tunc utebantur Judæi; & quidem Jeroſolymis, antequam inde Gentibus prædicaturus diſcederet. Qua de re *Euſebius* libro 3. *Hiſtoria Eccleſiaſtica* cap. 24. ait: *Matthæus cùm Hebræis primùm fidem prædicaſſet, inde ad alias quoque gentes profecturus, Evangelium ſuum patrio ſermone conſcribens, id quod præſentia ſua adhuc ſupereſſe videbatur, ſcripto illis quos relinquebat, ſupplevit.* Cæteri Græcè ſcripſerunt a, quæ tunc lingua latiſſimè per omnes ferè gentes audiebatur. De his ita ſcripſit S. Irenæus lib. 5. *adversùs hæreſes* c. 1. apud Euſebium *lib. 5. Hiſtoria Eccleſiaſtica* cap. 8. *Matthæus apud Hebræos propriâ eorum linguâ conſcriptum Evangelium edidit, dum Petrus ac Paulus Romæ Chriſtum prædicarent, Eccleſiæ fundamenta jacerent. Poſt horum verò interitum Marcus* b *Diſcipulus atque Interpres Petri, quæ a Petro prædicata fuerant, perſcripta nobis tradidit. Lucas quoque ſectator Pauli, Evangelium a Paulo prædicatum literis mandavit. Joannes denique Domini Diſcipulus, qui etiam in ejus ſinu recubuerat, Evangelium edidit, cùm Epheſi in Aſia moraretur.* Eum ſcripſiſſe Evangelium contra recens ortas Ebionis & Cerinthi hæreſes, quæ Chriſti divinitatem impugnabant, tradunt Veteres: nec prius tantum opus ſuſcepiſſe, quam indicto Eccleſiæ jejunio, publiciſque precibus, *Lucis veræ* auxilium imploraſſet.

a De conſent SS. Hieronymus & Auguſtinus. Nonnulli tamen Auctores Latinè ſcripſiſſe putant S. Marcum, quos inter Baronius, ad annum Chriſti 45. ſecutus Syrum Interpretem.

b S. Marcus Interpres S. Petri, Matthæi Breviator.

De his Origenes apud eundem Euſebium lib. 6. cap. 25. *Sicut ex traditione*, inquit, *accepi de quatuor Evangeliis, ſola in univerſa Dei Eccleſia quæ ſub cælo eſt, citra controverſiam admittuntur, primum ſcilicet Evangelium ſcriptum eſſe a Matthæo, prius quidem Publicano, poſtea verò Apoſtolo Jeſu Chriſti, qui illud Hebraico ſermone conſcriptum, Judæis ad fidem converſis publicavit. Secundum fuiſſe accepimus Evangelium Marci, qui prout Petrus ipſi expoſuerat, in literas retulit. Atque idcirco Petrus in Epiſtola Catholica eum filium ſuum agnoſcit his verbis: Salutat vos electa Dei Eccleſia quæ eſt Babylone, & Marcus filius meus. Tertium Evangelium Lucæ, quod a Paulo commendatur, in gratiam Gentilium conſcriptum. Poſtremum verò Evangelium Joannis.*

De his Sanctus Gregorius Nazianzenus in Carminibus.

Matthæus Chriſti Hebræis miracula ſcripſit.
Auſonibus Marcus, Lucas at doctus Achivis:
Cunctis Joannes penetrans cœleſtia mente.

De his S. Hieronymus *Præfatione in Evangeliſtas ad Damaſum*, ita ſcribit: *De novo nunc loquor Teſtamento: quod Græcum eſſe non dubium eſt, excepto Apoſtolo Matthæo, qui primus in Judæa Evangelium Chriſti Hebraicis literis edidit.* Lege eundem in Epiſtola *ad Paulinum* & *in Prologo Commentariorum in Matthæum.* Lege & S. Epiphanium *Hæreſi* 51. & S. Joannem Chryſoſtomum *Homilia* 1. *in Matthæum.*

Licet porrò nominum Hebraicorum Interpretationes in Evangelio S. Matthæi legamus, ut *Emmanuel, id eſt, nobiſcum Deus*. Et, *Eli, Eli lamma-ſabacthani, quod eſt, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* colligi hinc non debet quòd Hebraicè non ſcripſerit. Alioqui eâdem ratione ſequeretur nec Vetus Teſtamentum Hebraicè, nec Novum Græcè, ſcriptum eſſe. Nam & in Veteri aliquando Hebraica Græcè, ac Latinè, & in Novo Græca Latinè reddita legimus Geneſis 35. *Vocavit nomen filii ſui Benoni, id eſt Filius doloris mei: pater verò appellavit eum Benjamin, id eſt, filius dextræ.* Et Exodi 16. *Manhu, quod ſignificat, Quid eſt hoc?* Et Apocalypſis 9. *Cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autem Apollyon, Latinè habens nomen, Exterminans.* Hæ igitur nominum explicationes ſunt Interpretis, non Auctoris. Nec tamen id quidquam de Scripturæ ſacræ auctoritate minuit: cum eadem Græce, vel Latine dicantur, quæ Hebraicè. Adde quòd non eſt abſurdum Hebraica verba Hebraicè ſcribentem aliis verbis Hebraicis interpretari: Id enim cum aliquod verbum compoſitum eſt, aut minus uſitatum, etiam vernaculâ loquentes linguâ, facere ſolemus. Quale erat nomen *Emmanuel*, quod etiam Hebraice exponi poteſt. Et, *Eli, Eli lamma-ſabacthani*, quod cum Syriacum ſit, Hebraicè verti poterat. Evangelium S. Matthæi, eâ quâ ſcriptum eſt linguâ, non extat: Nam illud Hebræum a Munſtero editum, prorſus ſpurium. Syriacum verò quod circumfertur, S. Matthæi ſæculo longè recentius eſt.

V. Quatuor Evangeliſtarum proprios characteres, Veterum verbis exprimere malim, quàm meis. S. Irenæus *lib. 3. adversùs Hæreſes, cap.* 11. ubi præmiſit ipſos Hæreticos qui Evangelia aliqua circuncidunt, id eſt, mutilant, vel rejiciunt, iis quæ admittunt, convinci poſſe, hæc habet: *Neque autem plura numero quàm hæc ſunt, neque rurſus pauciora capit eſſe Evangelia. Quoniam enim quatuor regiones mundi ſunt in quo ſumus, & quatuor principales ſpiritus, & diſſeminata eſt Eccleſia ſuper omnem terram; columna autem & firmamentum Eccleſiæ eſt Evangelium, & Spiritus vitæ: conſequens eſt quatuor habere eam columnas, undique flantes incorruptibilitatem & vivificantes homines. Ex quibus manifeſtum eſt, quòd qui eſt omnium artifex Verbum, qui ſedet ſuper Cherubim & continet omnia declaratus hominibus, dedit nobis quadriforme Evangelium, quod in uno Spiritu continetur. Quemadmodum & David poſtulans ejus adventum, ait: Qui ſedes ſuper Cherubim, appare. Etenim Cherubim quadriformia, & forma ipſorum, imagines ſunt diſpoſitionis Filii Dei. Primum enim animal, inquit, ſimile Leoni efficabile ejus & principale, & regale ſignificans. Secundùm verò ſimile Vitulo, ſacrificalem & Sacerdotalem ordinationem ſignificans. Tertium verò animal habens faciem quaſi Humanam, eum, qui eſt ſecundùm hominem adventum, ejus manifeſtè deſcribens. Quartum verò ſimile Aquilæ volitantis, Spiritûs in Eccleſiam advolitantis gratiam manifeſtans. Et Evangelia his conſonantia, in quibus inſidet dominus Jeſus: Aliud enim illam, quæ eſt a Patre, principalem, efficabilem, & glorioſam generationem ejus enarrat, dicens ſic: In principio erat Verbum, &c. Id verò quod eſt ſecundùm Lucam, quoniam quidem Sacerdotalis characteris eſt, Zacharia Sacerdote ſacrificante Deo inchoavit. Jam enim ſaginatus parabatur Vitulus, qui pro inventione minoris filii inciperet mactari. Matthæus verò eam, quæ eſt ſecundùm hominem, generationem ejus enarrat:* Liber (*dicens*) generationis Jeſu Chriſti, filii David, filii Abraham. *Et iterum:* Chriſti autem generatio ſic erat. *Humana forma igitur hoc Evangelium. Marcus verò a Prophetico Spiritu ex alto adveniente hominibus initium facit:* Initium [*dicens*] Evangelii quemadmodum ſcrip-

tum eſt in Iſaia Propheta, *volatilem & pennatam imaginem Evangelii monſtrans: propter hoc & compendioſam, & præcurrentem annuntiationem fecit: Propheticus enim character eſt hic. Et ipſum autem Verbum Dei, iis quidem qui ante Moyſen fuerunt, Patriarchis, ſecundùm Divinitatem & gloriam colloquebatur. His vero qui in Lege, Sacerdotalem & miniſterialem actum præbebat: poſt deinde nobis Homo factus, munus cæleſtis Spiritûs in omnem miſit terram, protegens nos alis ſuis. Qualis igitur diſpoſitio Filii Dei, talis & animalium forma: & qualis animalium forma, talis & character Evangelii. Quadriformia autem animalia, & quadriforme Evangelium, & quadriformis diſpoſitio Domini. Et propter hoc quatuor data ſunt Teſtamenta humano generi, unum quidem ante cataclyſmum, ſub Adam ſecundum verò poſt cataclyſmum, ſub Noe; tertium verò legiſlatio ſub Moyſe: quartum vero quod renovat hominem, recapitulat in ſe omnia, quod eſt per Evangelium, elevans & pennigerans homines in cæleſte regnum.*

Origenes *in Præfatione Commentariorum in Joannem*, ejus Evangelium cum cæteris conferens, ſic loquitur: *Totius Scripturæ primitiæ eſt Evangelium actionumque omnium, quæ ex animi ſententiâ nobis effecta ſunt, primitias facimus in primitiis Evangelii. Arbitror verò ego, etiamſi quatuor ſint Evangelia, veluti elementa fidei Eccleſiæ, ex quibus elementis totus conſtat hic mundus Deo per Chriſtum reconciliatus.... Evangeliorum primitias Evangelium eſſe Joannis nobis propoſitum..... Idque arbitror conſiderans genealogiam texentem, & incipientem ab eo qui genealogiâ caret: Nam Matthæus quidem cùm ſcriberet Hebræis, qui venturum ex Abrahamo & Davide expectabant; Liber*, inquit *generationis Jeſu Chriſti filii David, filii Abraham. Marcus verò ſciens id quod ſcribit*, Initium *enarrat* Evangelii, *fortaſſis quòd inveniamus finem ipſius apud Joannem, qui In principio Verbum Deum fuiſſe inquit. Lucas etiam cum dixiſſet.... Sed nimirum majores perfectioreſque ſermones reſervat ei qui ſupra pectus Jeſu recubuit: Nullus enim illorum adeò purè manifeſtavit divinitatem ut Joannes. Audeamus igitur dicere primitias Scripturarum omnium Evangelium eſſe. Evangeliorum verò primitias, Evangelium a Joanne traditum: cujus ſenſum percipere nemo poteſt, niſi qui ſupra pectus Jeſu recubuerit, vel acceperit a Jeſu Mariam, quæ etiam ipſius mater fiat: adeo talem tantumque eſſe neceſſe eſt, qui Joannes alius ſit futurus, ut quemadmodum Joannes, itidem etiam & iſte a Jeſu Jeſus exiſtere oſtendatur. Nam ſi nullus eſt Mariæ filius, judicio eorum qui de ipſa ſanè ſenſerunt, præterquàm Jeſus; dicitque Jeſus Matri;* Ecce filius tuus, *& non, etiam hic eſt filius tuus: perinde eſt ac ſi dixiſſet: Ecce hic eſt Jeſus quem genuiſti.*

Euſebius *libro* III. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 24. ubi de Evangelio Matthæi dixit, quæ ſuprà retulimus, hæc ſubjungit: *Poſtea vero cùm Marcus jam & Lucas Evangelia ſua ſeorſum ſinguli edidiſſent; ajunt Joannem, qui hactenus Evangelium nudâ voce prædicaverat, tandem ob hujuſmodi cauſam ad ſcribendum ſe contuliſſe. Perlatis jam in omnium, ipſiuſque adeo Joannis notitiam ſupradictis tribus Evangeliis, approbaviſſe ea Joannes, & veritatem Scriptorum ſuorum teſtimonio confirmaſſe dicitur: ſolam verò narrationem earum rerum, quas Chriſtus circa prædicationis initium geſſerat deſideraſſe. Et profectò ita ſe res habet; nam ſuperiores quidem tres Evangeliſtæ, ea duntaxat quæ poſt conjectum in vincula Joannem Baptiſtam, unius anni curriculo a Servatore noſtro geſta ſunt, literis mandaſſe perſpicuum eſt; idque ipſum in principio operis ſui apertè ſignificaſſe. Matthæus certè poſt quadraginta dierum jejunium, & poſt illam tentationem quæ jejunium ſubſecuta eſt, Hiſtoriæ ſuæ tempus deſignat his verbis; Audiens, inquit, quòd Joannes traditus erat, ex Judæâ ſeceſſit in Galilæam. Similiter etiam Marcus; poſtquàm, inquit, traditus eſt Joannes, venit Jeſus in Galilæam. Sed & Lucas antequam res a Chriſto geſtas ordiatur, eodem modo tempus deſignat; cùm ait: Adjecit & hoc Herodes cæteris quæ geſſerat malis, & concluſit Joannem in carcerem. His de cauſis ajunt Joannem ab amicis rogatum, & tempus ipſum quod ſuperiores Evangeliſtæ ſilentio prætermiſerant, & res tunc a Servatore noſtro geſtas, eas videlicet quæ Joannis-Baptiſtæ carcerem præceſſerant, in Evangelium ſuum conjeciſſe; idque ab ipſo indicari primùm cùm dicit, Hoc initium miraculorum fecit Jeſus; deinde cùm in ipſo progreſſu narrationis rerum a Jeſu geſtarum mentionem interſerit Joannis-Baptiſtæ tanquam in Ænon juxta Salem etiamnum baptizantis. Quod quidem apertiſſimè oſtendit his verbis; Nondum, inquit, Joannes conjectus erat in carcerem. Proinde Joannes quidem res a Chriſto geſtas priuſquam Joannes-Baptiſta cuſtodiæ mancipatus fuiſſet; Evangelio ſuo complectitur. Reliqui verò tres Evangeliſtæ res Chriſti geſtas, ex quo Baptiſta conjectus eſt in carcerem, proſequuntur... Et ſeriem quidem ipſam generis Chriſti ſecundùm carnem utpotè a Matthæo & Luca prius traditam, Joannes meritò prætermiſit. Ab ipſa verò ejus divinitate ſumſit initium, quippe quæ a Spiritu Sancto ipſi tanquam præſtantiori fuiſſet reſervata.*

De Sancti verò Marci Evangelio, *lib. 2. cap. 15.* hæc habet: *Tantus veritatis fulgor emicuit in mentibus eorum qui Petrum audierant, ut parum haberent ſemel audiſſe, nec contenti eſſent cæleſtis verbi doctrinam vivâ voce, nullis traditam ſcriptis accepiſſe, ſed Marcum Petri ſectatorem, cujus hodieque extat Evangelium, enixè orarent ut Doctrinæ illius, quam auditu acceperant, ſcriptum aliquod monumentum apud ſe relinqueret: Nec, priùs deſtiterunt quàm hominem expugnaſſent, auctoreſque ſcribendi illius, quod ſecundùm Marcum dicitur, Evangelii extitiſſent. Quod cùm Petrus per revelationem Sancti Spiritûs cognoviſſet, delectatus ardenti hominum ſtudio, Librum illum auctoritate ſuâ comprobaſſe dicitur, ut deinceps in Eccleſia legeretur. Refertur id a Clemente in ſexto Inſtitutionum libro. Cui teſtis etiam accedit Papias Hierapolitanus Epiſcopus. Porro Marci mentionem fieri ajunt a Petro in priore Epiſtola, quam Romæ ſcriptam eſſe contendunt, idque Petrum ipſum innuere, qui Romam figuratè Babylonem appellat his verbis: Salutat vos Babylonis Eccleſia a Deo perinde ac vos electa, & Marcus filius meus.*

De Lucæ tandem Evangelio hæc habet, lib. 3. cap. 24. *Lucas in ipſo Evangelii ſui exordio, quæ ſibi ſcribendi cauſa eſſet, expoſuit. Ait enim multos temerè atque imprudenter aggreſſos fuiſſe narrationem earum rerum, quas ipſe exploratas habebat; ac proinde ſe neceſſitate adductum, ut nos ab incertis opinionibus liberaret, certiſſimam ac fideliſſimam narrationem earum rerum, quarum ipſe veritatem partim ex Pauli contubernio, partim ex reliquorum Apoſtolorum ſermonibus hauſerat, Evangelio ſuo tradidiſſe.*

His conſonant Sanctus Hieronymus *in Prologo Commentariorum in Matthæum*, & Sanctus Auguſtinus *lib. 1. De Conſenſu Evangeliſtarum, cap. 6.* ubi ait: *Mihi videntur, qui ex Apocalypſi illa quatuor animalia ad intelligendos quatuor Evangeliſtas interpretati ſunt, probabilius aliquid attendiſſe, illi qui Leonem in Matthæo, Hominem in Marco, Vitulum in Luca, Aquilam in Joanne intellexerunt: quàm illi qui Hominem Matthæo* [a] *Aquilam Marco* (b), *Bovem Lucæ, Leonem Joanni tribue-*

a *Sanctus Hieronymus* Prologo in Matthæum, *Hominem Matthæo tribuit, quia quaſi de homine ſcribere exorſus eſt:* Liber generationis Jeſu Chriſti Filii David, &c.

b *Sanctus Irenæus Sancto Marco tribuit Aquilam, Sancto Joanni Leonem.*

Digitized by Google

buerunt. De principiis enim librorum quamdam conjecturam capere voluerunt, non de tota intentione Evangeliſtarum, quæ magis fuerat perſcrutanda. Multo enim congruentiùs ille qui regiam Chriſti perſonam maximè commendavit, per Leonem ſignificatus accipitur; unde in Apocalypſi, cum ipſa Tribu regia Leo commemoratus eſt, ubi dictum eſt: Vicit Leo de Tribu Juda: Secundùm Matthæum enim & Magi narrantur veniſſe ab Oriente ad Regem quærendum, & adorandum.... Quod autem per Vitulum Lucas ſignificatus ſit, propter maximam victimam Sacerdotis, neutri dubitaverunt. Ibi enim a Sacerdote Zacharia incipit ſermo narrantis. Ibi cognatio Mariæ & Elizabeth commemoratur. Ibi Sacramenta primi Sacerdotii in infante Chriſto impleta narrantur. Marcus verò qui neque ſtirpem regiam, neque Sacerdotalem vel cognationem, vel conſecrationem narrare voluit, & tamen in eis verſatus oſtenditur, quæ homo Chriſtus operatus eſt, tantùm hominis figura in illis quatuor animalibus ſignificatus videtur. Hæc autem animalia tria in terra gradiuntur [Leo, vitulus, homo] *unde iſti tres Evangeliſtæ in his maximè occupati ſunt, quæ Chriſtus in carne operatus, & quæ præcepta mortalis vitæ exercenda carnem portantibus tradidit. At verò Joannes ſuper nubila infirmitatis humanæ velut Aquila volat, & lucem incommutabilis veritatis acutiſſimis atque firmiſſimis oculis cordis intuetur.*

Legatur & *Tractatu 1. in Joannem*, ubi ait, Evangeliſtas qui ſuſceperunt pacem nuntiandam populo, contemplatos eſſe ipſam ſapientiam, quantum humanis cordibus potuit contingi, quod *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit*. Tum de Sancto Joanne hæc ſubdit: *Si in cor hominis non aſcendit, quomodo aſcendit in cor Joannis? An non erat homo Joannes? An fortè nec in cor Joannis aſcendit, ſed cor Joannis in eam aſcendit? Quod enim aſcendit in cor hominis, de imo eſt ad hominem: quo autem aſcendit cor hominis, ſurſum eſt ab homine.... Si aliquo modo poteſt dici, in tantum aſcendit in cor Joannis, in quantum ipſe Joannes non erat homo. Quid eſt, non erat homo? In quantum cœperat eſſe Angelus*. Et Tractatu 36. *De Domini Nativitate, quomodo nullus alius eſt locutus, hoc ructabat quod biberat. Non enim ſine cauſa de illo in iſto ipſo Evangelio narratur, quia & in convivio ſuper pectus Domini diſcumbebat. De illo ergo pectore in ſecreto biberat, ſed quod in ſecreto bibit, in manifeſto eructavit.*

VI. Objectiones Fauſti Manichæi contra Sanctum Matthæi Evangelium quod ab ipſo ſcriptum negabat, & contra Chriſti Genealogiam, quam Evangelium dicendam inficiabatur, aut Evangelii partem, ſed *Geneſidium* potius appellari volebat, everſas vide a Sancto Auguſtino *lib. 2. contra Fauſtum, cap. 6.* ubi oſtendit Evangelium vocari quaſi bonum nuntium; nullum autem lætius eſſe generatione Chriſti ſecundum carnem, quâ noſtra ſanatur infirmitas. Si propterea vocari non debeat Evangelium Matthæi liber, quia non incipit ſicut ille Marci, *Initium Evangelii Jeſu Chriſti*; pari ratione Joannis Evangelio hoc nomen eſſe negandum, ac illud vocandum ſecundùm elegantem Fauſti Grammaticam, *Verbidium*, quod a Verbi generatione incipiat; ſicut illud, *Geneſidium*. Objectionem verò ex Matthæi & Lucæ in Chriſti generatione deſcribendâ, apparenti diſcordiâ petitam diluit, *libro 3.* Lege & lib. 17. cap. 4. ubi oſtendit ſummæ eſſe imperitiæ, vel fallaciæ alteram objectionem Fauſti petitam ex eo quòd Auctor iſtius Evangelii de Matthæo ut de tertia perſona loquatur, quod Matthæus ipſe non præſtitiſſet. Iſtud enim Scriptoribus familiare eſſe ait, ut de ſe ipſis hoc modo loquantur; id ex rerum ſæcularium Hiſtoria probari poſſe: quædam Moſis teſtimonia, quæ illius eſſe non negabat Fauſtus, de ipſo velut de altera perſona loqui; Sanctum Joannem ſic de ſe ipſo locutum: imo & Chriſtum ipſum Servatorem.

Mirum eſt quòd Sancti Marci Caput ultimum Canonicum non eſſe ſuſpicatus fuerit Sanctus Hieronymus *Epiſtola 150. ad Hedibiam, Quæſtione 3.* Propoſuerat Hedibia quæſtionem de diſcordia apparenti Sancti Marci a Sancto Matthæo, circa tempus Reſurrectionis Chriſti, quam ille *veſpere Sabbati*, hic *una Sabbati manè*, factam aſſerere videtur. Sanctus Hieronymus duplicem afferri ſolutionem poſſe reſpondet, Primam his verbis exprimit. *Aut non recipimus hoc Marci teſtimonium, quod in raris fertur Evangeliis, omnibus Græciæ libris penè hoc Capitulum in fine non habentibus: præſertim cùm diverſa atque contraria Evangeliſtis cæteris narrare videatur.* Sanctum Hieronymum fefellit additamentum quoddam apocryphum, quod in nonnullos Codices Græcos Evangelii ſecundum Marcum irrepſerat, de quo ipſe *libro 2. Dialogorum adverſus Pelagianos.* Quod ipſi de totius Capitis auctoritate dubitationem movit. At fugit proculdubio Sanctum Hieronymum cum hæc ad Hedibiam ſcribebat, Sancti Irenæi locus inſignis *lib. 3. adverſus Hæreſes cap. 10.* ubi Caput illud poſtremum a Sancto Marco ſcriptum eſſe agnoſcit: quod argumento eſt, in antiquioribus Codicibus Græcis illud non fuiſſe deſideratum, & ab Eccleſia fuiſſe receptum ut partem Evangelii ſecundum Marcum, duobus ante Sanctum Hieronymum ſæculis. Illud agnoſcit & Sanctus Athanaſius *in Synopſi*; nec de eo dubitaſſe *Eccleſiam* Sancti Hieronymi tempore, conſtat ex Sancto Auguſtino *lib. 3. de Conſenſu Evangeliſtarum* cap. 24. illud cum aliorum Evangeliſtarum dictis conciliante.

VIII. Quæ ex Sancti Lucæ Evangelio Marcion reſecuerit, quæve corroſerit *Mus* ille *Ponticus*, ex Sancto Epiphanio diſces *Hæreſi 42.*

IX. Hiſtoriam de Angeli ad Chriſti conſolationem apparitione, a plurimis Eccleſiæ Codicibus, cum Græcis, tum Latinis olim abfuiſſe teſtantur Sanctus Hilarius *lib. 10. de Trinitate*, & Sanctus Hieronymus *Dialogo 2. adverſus Pelagianos*. Sed hanc quoque eſſe Hiſtoriæ Evangelicæ partem, Sancti Epiphanii auctoritas *in Ancorato*, & Sancti Auguſtini *libro 3. de Conſenſu Evangeliſtarum* cap. 4. & Codicum Græcorum qui nunc extant, ac Latinorum omnium, necnon Syriacorum, & Arabicorum conſenſus, & Eccleſiæ univerſæ fides, evincunt.

X. Adulteræ mulieris Hiſtoriam, Joannis VIII. Capite, quanquam in Codicibus nonnullis defuerit olim, ac deſit etiamnum, & illam Origenes & Sanctus Chryſoſtomus aliique nonnulli, in ſuis Commentariis prætermittant, & in Evangelio ſecundum Hebræos, non item in Evangelio Joannis ſcriptam Euſebius ſignificare videatur *libr. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 39.* Canonicam eſſe fides vetuſtiſſimorum Codicum MSſ. 16. quos conſulit Robertus Stephanus, item omnium quos contulere Bibliorum Polyglottorum doctiſſimi & diligentiſſimi Editores Anglicani; Tatiani, & Ammonii Alexandrini *Harmoniæ*; SS. Athanaſii *in Synopſi*; Ambroſii Epiſtola *ad Studium* 51. *lib. 6.* Hieronymi *lib. 2. contra Pelagianos*; Auguſtini *Tractatu 33. in Joannem, & lib. 2. de Adulterinis conjugiis, cap. 6. & 7.* teſtimonia diſerta necnon Eccleſiæ Catholicæ auctoritas demonſtrant. Quod autem ait Euſebius loco mox laudato, neſcio an de mulieris adulteræ Hiſtoria intelligi debeat, an potiùs cujuſdam alterius, non adulterii tantùm, ſed aliorum criminum accuſatæ, cujus ſo-

ſum

lum Evangelium ſecundùm Hæbræos meminiſſet. En Euſebii verba de Papia loquentis: *Aliam quoque exponit Hiſtoriam de muliere, quæ multorum criminum coram Domino accuſata eſt. Quæ quidem Hiſtoria in Evangelio ſecundùm Hebræos ſcripta habetur.*

§. II.

De Actibus Apoſtolorum.

HIc Liber Græcè primitus conſcriptus, Proto-Canonicus eſt, de quo ſcilicet a nemine fuit unquam in Eccleſia dubitatum. Qui enim illum rejecerunt, æquè propter hunc, ac propter alios errores damnati ſunt ut Hæretici. Tales fuere Severiani a Severo quodam nuncupati, qui Sectæ Encratitarum vires ac robur addidit: de quibus Euſebius *libr. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 29.* ſcribit: *Hi Legem quidem & Prophetas cum Evangeliis admittunt, ſed proprio quodam ſenſu Sacras Scripturas exponunt. Paulum autem Apoſtolum maledictis impetentes, Epiſtolas ejus repudiant, ac ne Apoſtolorum quidem Actus ſuſcipiunt.* Tales fuere & Manichæi, qui cùm Auctoris ſui Manichæi perſonam in Apoſtolorum numerum inducere molirentur, & Spiritum Sanctum, quem Dominus Diſcipulis ſe miſſurum eſſe promiſit, per ipſum ad nos veniſſe effutirent, e re ſua eſſe putarunt Actus Apoſtolorum rejicere, in quibus adventus Spiritûs Sancti tam evidenter prædicatur. Ita refert Sanctus Auguſtinus, *libro de Utilitate credendi, cap. 3.* Hunc librum Syri *Hiſtoriam Apoſtolorum* vocant. Sanctus Chryſoſtomus *Librum dogmatum de Spiritu Sancto:* Oecumenius, *Evangelium Spiritûs Sancti*, quòd in eo narrentur, quæ Spiritûs Sancti afflatu Apoſtoli maximè memoranda geſſere. Hìc admirabilem Eccleſiæ Chriſti infantiam, ejuſque in omnes Gentes propagationem per Apoſtolorum Principes Petrum & Paulum, a Chriſti ſcilicet Aſcenſione uſque ad biennium illud quod Romæ in libera cuſtodia conſumſit Sanctus Paulus, triginta ferè annorum ſpatio, Sanctus Lucas Antiochenus Medicus, Sancti Pauli comes individuus & adjutor, qui horum non modò teſtis, ſed & miniſter aliquando fuit, commemorat. De hoc Libro *Sanctus Hieronymus* in Epiſtola ad *Paulinum* ſcribit: *Actus Apoſtolorum nudam quidem ſonare videntur Hiſtoriam & naſcentis Eccleſiæ infantiam texere; ſed ſi noverimus Scriptorem eorum eſſe Lucam Medicum, cujus laus eſt in Evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam.*

Sanctus Lucas hujus libri Auctor.

§. III.

De Sancti Pauli Epiſtolis.

SAnctus Paulus Apoſtolus extra numerum 12. Apoſtolorum, de tribu Benjamin, & oppido Giſchalis fuit: quo a Romanis capto, cum parentibus ſuis Tarſum Ciliciæ commigravit, a quibus ob ſtudia Legis miſſus Hieroſolyma, a Gamaliele viro doctiſſimo, cujus Lucas meminit, eruditus eſt. Cùm autem interfuiſſet neci Martyris Stephani, & acceptis a Pontifice Templi epiſtolis, ad perſequendos eos qui Chriſto crediderant, Damaſcum pergeret, revelatione compulſus ad fidem, in vas electionis de Perſecutore tranſlatus eſt, inquit Sanctus Hieronymus in *Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum*. De præcipuis ipſius geſtis egimus *in Synopſi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ primi ſæculi.* Quatuordecim ſcripſit Epiſtolas, ſcilicet *ad Romanos*, duas *ad Corinthios*, *ad Galatas*, *ad Epheſios*, *ad Philippenſes*, *ad Coloſſenſes*, duas *ad Theſſalonicenſes*, duas *ad Timotheum*, *ad Titum*, *ad Philemonem*, *ad Hebræos:* Quam Africani Patres in Concilio Carthaginenſi 3. Canone 47. ſeorſim a reliquis recenſent his verbis, *Epiſtolæ Pauli tredecim; Ejuſdem ad Hebræos una:* quia fuit aliquando in Eccleſia dubitatum an Pauli eſſet: id verò Africanę Eccleſiæ ex traditione eſſe perſuaſum, ſignificare voluerunt. Divinas illas Epiſtolas penitus rejecerunt Ebionitæ, ut Sanctus Irenæus *lib. 1. cap. 26.* Euſebius *lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 27.* Sanctus Epiphanius *Hæreſi* 30. teſtantur. Helceſaitæ: ex Euſebio *lib. 6. cap. 38.* Severiani: Ex Euſebio *lib. 4. cap. 29.* Marcionitæ Epiſtolas duas ad Timotheum, ad Titum, & ad Hebræos, rejecerunt: Decem alias a Marcione truncatas & adulteratas recepere: ut teſtatur Sanctus Epiphanius *Hæreſi* 42. Anonymus ille, ſive Marcionita, ſive Manichæus, quem Sanctus Auguſtinus libris duobus refellit ſub nomine *Adverſarii Legis & Prophetarum*, multa in Paulinis Epiſtolis rejiciebat, quæcunque ſcilicet erroribus ſuis contraria erant. Quod ut colore aliquo obduceret, ajebat Apoſtolum pro qualitatibus ingeniorum quinque perſonas aſſumpſiſſe, in quibus loqueretur; atque ita non ex propria ſententia, ſed ex eorum, cum quibus loquebatur, ingenio, multa dixiſſe. Has autem quinque perſonas deſignabat, in quibus locutum effutiebat Apoſtolum, unam Judæorum, alteram eorum, qui ſub Lege ſunt, tertiam eorum qui ſine Lege, quartam Infirmorum, quintam perfectorum. Iſtud erroris monſtrum, quod non dico ſenſus Chriſtianus, ſed qualiſcumque humanus exhorreat, diſertè confutavit Sanctus Auguſtinus lib. 2. *contra Adverſarium Legis & Prophetarum cap. 2.*

Decem Sancti Pauli Epiſtolæ ad octo Eccleſias ſcriptæ: quatuor verò ad ipſius Diſcipulos.

Manichæi, cùm Sancti Pauli teſtimoniis errores ſuos jugulari viderent, ejus Epiſtolas interpolatas eſſe effutiebant, illudque quod contra ipſos a Catholicis Doctoribus proferebatur, additum eſſe. Quos Sanctus Auguſtinus egregiè refellit *lib. 11. contra Fauſtum*, cap. 2. *Tu es ergo*, inquit, *regula veritatis: quicquid contra te fuerit, non eſt verum..... Vides in hac re quid Eccleſiæ Catholicæ valeat auctoritas, quæ ab ipſis fundatiſſimis Sedibus Apoſtolorum, uſque in hodiernam diem, ſuccedentium ſibimet Epiſcoporum ſerie, & tot populorum conſenſione firmatur. Itaque ſi de fide exemplarium quæſtio verteretur, ſicut in nonnullis, quæ & pauca ſunt, & ſacrarum Litterarum ſtudioſis notiſſima ſententiarum varietates: vel ex aliarum regionum Codicibus, unde ipſa doctrina commeavit, noſtra dubitatio dijudicaretur: vel ſi ibi quoque codices variarent, plures paucioribus, aut vetuſtiores recentioribus præferrentur: & ſi adhuc eſſet incerta varietas, præcedens lingua unde illud interpretatum eſt, conſuleretur. Hoc modo quærant, qui quod eos movet in Scripturis Sanctis tantâ auctoritate firmitatis invenire volunt, ut habeant unde inſtruantur, non unde rixentur. Hoc autem quod adversùs impietatem veſtram ex Apoſtoli Pauli Epiſtolâ profertur*, Filium Dei ex ſemine David eſſe ſecundùm carnem, *omnes Codices & novi, & veteres habent, omnes Eccleſiæ legunt, omnes linguæ conſentiunt.*

Aëtiani, ut Sanctus Epiphanius *Hæreſi* 76. teſtatur, Sanctum Paulum plurima Spiritûs Sancti afflatu dixiſſe fatebantur, ſed nonnulla Spiritu divino deſtitutum ſcripſiſſe aſſerebant, quæ proinde recipienda non eſſent. *Apoſtolus hoc ut homo dixit*, ajebat impudens Aëtius. Sic & Anonymi illi Hęretici, quos Sanctus Hieronymus perſtringit & procemio *Epiſtolæ ad Philemonem*, qui ſententias il-

las

las Apoſtoli: *Utinam abſcindantur qui vos conturbant* [ad Galatas 5.] *Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens tecum affer, ſimiliter & libros, maximè autem membranas.* [2. ad Timotheum 4.] *Para mihi hoſpitium.* [ad Philemonem.] humanæ infirmitati, non divino Spiritui tribuebant.

Epiſtola ad Romanos.

II. In ordinandis Sancti Pauli Epiſtolis dignitatis potiùs eorum ad quos ſcriptæ ſunt, quàm temporum habita eſt ratio. Hinc prima poſita eſt quę ad Romanos, ob regnatricis urbis, & Eccleſiæ principalis amplitudinem. Data eſt anno Æræ vulgaris 57. poſt Chriſti Paſſionem 24. quo tempore cum collectis in Macedonia & Achaja eleemoſynis profectus erat Apoſtolus Hieroſolymam, ut colligitur ex *cap.5. v.15. & 26.* Scriptam fuiſſe Corintho, pluribus probat Origenes: quòd ſcilicet miſſa fuerit per Phœben Diaconiſſam Eccleſiæ, quæ erat Cenchreis, portu Corinthiorum; quòd Cajum qui Corinthi morabatur, [*1. ad Corinthios* 14.] hoſpitem ſuum vocet; quòd in ſalutationibus quæ habentur *cap.16.* eorum meminit, qui cum ipſo iter Hieroſolymitanum ſuſceperunt, qui Corintho cum Sancto Paulo dicuntur profecti, (*Actuum 20.*) Epiſtolæ ad Romanos argumentum hàc includi quæſtione ait Sanctus Auguſtinus: *Utrùm Judæis ſolis Evangelium Domini noſtri Jeſu Chriſti venerit propter merita operum Legis, an verò nullis operum meritis præcedentibus, omnibus Gentibus venerit juſtificatio fidei: ut non quia juſti erant homines, crederent: ſed credendo juſtificati deinceps juſtè vivere inciperent? Hoc ergo docere intendit Apoſtolus, omnibus veniſſe gratiam Evangelii Domini noſtri Jeſu Chriſti. Quam propterea etiam gratiam vocari oſtendit, quia non quaſi debitum juſtitiæ redditum eſt, ſed gratuito datum.* Scilicet ortâ contentione inter Fideles tum Judæos tum Gentiles qui Romæ degebant, de juſtificatione, eùm utrique ſuis meritis Evangelii gratiam arrogarent, hujus controverſiæ diſceptator Sanctus Paulus interveniens, *eâ moderatione utitur, ut nec Judæos ſuperbire permittat, tanquam de meritis operum Legis; nec Gentes merito fidei adversùs Judæos inflari quòd ipſi receperint Chriſtum quem illi crucifixerunt;* inquit Sanctus Auguſtinus.

Libro 1. Expoſitionum Epiſtolæ ad Romanos inchoatæ.

I. Ad Corinthios.

III. Epiſtola prima ad Corinthios exarata eſt circa annum Vulgaris Æræ 57. ſcripta Epheſo, ubi ſe uſque ad Pentecoſten permanſurum ait, (*cap.16.*) & inde ad eos venturum, ut quæ ſupererunt ordinet ac diſponat. [*cap.4. & 11.*] perlata eſt per Stephanum, Fortunatum, & Achaicum, quos Corinthii ad viſendum Apoſtolum miſerant. Iſtud verò Epiſtolæ eſt argumentum:

Cùm Sanctus Paulus accepiſſet ortas inter Chriſtianos Corinthios ex nimio erga Magiſtros ſtudio contentiones; admiſſum a quodam ex illis graviſſimum ſcelus, Patris uxore ſibi inceſtis nuptiis copulatâ, quoſdam de reſurrectione corporum dubitare, multos impudicitiæ deditos, quoſdam litibus, plurimos ad Euchariſtiam indignè accedere, quoſdam imprudenter ac temerè cibos idolis immolatos comedere, nonnullos ſpiritualibus donis ordinatè non uti: hanc ad illos Epiſtolam dedit, quâ ipſos increpat ob ſtudia erga Magiſtros ferventiora, quæ in factiones vertebantur: ſæcularem ſapientiam humilitati crucis Chriſti, & myſteriis ejus, ſæculo incognitis, poſtponendam docet. Hominem inceſtûs reum Satanæ tradit. Quòd Judiciis inter ſe contendant, idque apud Infideles, improbat. De Matrimonii legibus, & quâ ratione ſanctè in eo verſentur, edocet: Cæterùm virginitatis & perpetuæ continentiæ profeſſionem pręmatrimonio conſulit. Cibos idolis immolatos non eſſe comedendos, repugnante conſcientiâ, aut cum infirmorum fratrum offenſione tradit. Euchariſtiæ a Chriſto inſtitutionem commemorat, & ſcelus ac pœnam indignè ad illam accedentium, ob oculos ponit. Varia dona recenſet, quibus tamen omnibus charitas nunquam interitura pręcellit. Mulieres velato capite orare & in Eccleſiis ſilere jubet. Reſurrectionem corporum probat, ac modum ejus exponit. Ad eleemoſynas pro pauperibus Chriſtianis qui Hieroſolymis degebant, die Dominicâ colligendas, & ſeponendas hortatur.

II. Ad Corinthios.

IV. Secunda ad Corinthios Epiſtola ſcripta eſt anno nondum elapſo quàm priorem ſcripſerat; e Macedonia: qua ex urbe, non conſtat. Græca, Syriaca, & Latina quædam exemplaria Philippis ſcriptam indicant: per Titum & Lucam miſſa eſt. Epiſtolæ argumentum eſt Apoſtolatûs ſui ac perſonæ defenſio contra Pſeudo-Apoſtolos, quorum obtrectationibus reſpondet, miniſterium ſuum commendans, labores, ærumnas, ſolicitudinem omnium Eccleſiarum, divinas viſiones & revelationes, propter quas etſi poſſit adversùs falſos Apoſtolos non imprudenter gloriari, in ſolis tamen infirmitatibus gloriatur, non deficiens in tribulationibus, quas exiſtimat momentaneas & leves, quantumvis graves ſint, ſpectatâ gloriâ cujus æternum pondus in nobis operantur. Suam verò in munere Apoſtolico obeundo ſinceritatem ex eo maximè probat, quòd animum habeat a quæſtu penitus alienum; quòd nemini fuerit oneri, nec res eorum quęrat, ſed ipſos. Corinthium inceſtûs reum in gratiam recipit, donans ipſi reliquum pœnæ in perſona Chriſti. Prohibet ne cum Infidelibus jugum ducant, neque eorum convictu & conſortio polluantur. Ad eleemoſynam pauperibus Chriſtianis qui Hieroſolymis degebant, celeriter, abundanter, & hilariter tribuendam adhortatur.

Ad Galatas. Galatia, *Aſia minoris regio, quæ & Gallo-Græcia.*

V. Epiſtola ad Galatas, Epheſo ſcripta eſt, ut ex Sancti Pauli peregrinatione intelligitur, & argumenta Latinis exemplaribus præfixa indicant; anno Æræ vulgaris 56. a Chriſti morte 23. Græcorum Codicum inſcriptio miſſam Româ ſignificat, quod minùs veriſimile eſt; ſiquidem in ea non meminit Apoſtolus vinculorum ſuorum, ut in aliis hac ex urbe ſcriptis facere ſolet. Hoc autem eſt argumentum Epiſtolæ. Cùm S. Paulus certior factus eſſet, Galatas quos in fide Chriſti inſtituerat, a falſis fratribus deceptos eſſe, qui hominem ex operibus legis juſtificari docerent, eoſque ſic ad Circumciſionem & cæteras Legis cæremonias traducerent, ut Legem cum Chriſto conjungendam arbitrarentur, hunc eorum errorem hâc Epiſtolâ corrigendum ſuſcepit, oſtenditque non ex Legis cęremoniis, ſed ex fide, ipſos Spiritum Sanctum accepiſſe, & benedictionem merito fidei conſecuturos, exemplo Abrahami. Ante Chriſtum natum, Judæos ſub Lege fuiſſe, ſicut parvulus ſub tutore eſt: ſed ubi Deus miſit Filium ſuum in terras, qui nobis adoptionem filiorum tribueret; nos a Chriſto fuiſſe libertate donatos, nec Circumciſionem nec præputium prodeſſe, ſed fidem quæ per charitatem operatur. Quia verò Pſeudo Apoſtoli Sancti Pauli auctoritatem elevare modis omnibus tentaverant, quaſi aliis Apoſtolis longè inferior eſſet, atque eorum doctrinæ contraria prædicaret, ſui dignitatem Apoſtolatûs, & auctoritatem prædicandi, atque Doctrinam immediatè a Chriſto traditam tuetur: ejuſdemque Doctrinæ cum reliquis Apoſtolis concordiam ex habitâ cum ipſis collatione comprobat; & ex dextris ſocietatis ſibi datis a Jacobo, & Cepha, & Joanne, qui videbantur columnæ eſſe. Carnis denique recenſet opera, quæ a regno Dei excludunt: fructus verò Spiritûs, quibus illud conſequimur.

Ad Epheſios.

VI. Epiſtola ad Epheſios Româ ſcripta eſt a

San-

Sancto Paulo, ex vinculis, quorum ter meminit *cap.* 3. & iterum *cap. ultimo*, per Tychicum Diaconum tranſmiſſa, anno circiter 62. Æræ vulgaris, a Chriſti morte 29. Epiſtolæ argumentum illud eſt. Fideles Aſiaticos fidei per miniſterium ſuum ſuſceptæ retinentiſſimos præcipua Chriſtianæ religionis Myſteria edocere ſatagit, ſcilicet iuſtificationem noſtram per mortem Chriſti, vocationem Gentium, Prædeſtinationem ex mera gratia Chriſti, & Corporis ejus, quod eſt Eccleſia, glorificationem. Quæ cùm maximè ſublimia ſint, non mirùm quòd implexus & involutus ſit ſermo, ſenſuſque obſcurus & explicatu difficilis priorum Capitum, quibus illa argumenta tractantur, ut Sanctus Hieronymus notat. Subinde varios Ordines a Chriſto in Eccleſia inſtitutos, ſeu varia miniſteria recenſet, ad ædificationem Corporis ipſius, in finem uſque ſæculi deſtinata. Poſt hæc vitæ Chriſtianæ præcepta tradit: Redimendum tempus: Vitandam ebrietatem luxuriæ matrem: Mulieres viris ſuis ſubditas eſſe debere ſicut Domino, & ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto: Viros uxores ſuas diligere debere, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam: Filios parentibus obedire in Domino: Patres educare filios ſuos in diſciplina & correptione Domini: Servos obedire dominis carnalibus, cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis, ſicut Chriſto: dominos ſervis remittere minas, ſcientes quia & illorum & ſuus eſt in cœlis Dominus: omnes denique docet quibus armis inſtructi, tentationibus dæmonum reſiſtere debeant.

Ad Philippenſes.

VII. Epiſtola ad Philippenſes eodem anno ſcripta eſt quo ſuperior, & ex eodem carcere, quò Romæ detinebatur. Scribendæ porro occaſio ea fuit. Philippenſes ab Apoſtolo, cùm primùm Macedoniam cœleſti monitu ingreſſus eſt, converſi, ſingulare in ipſum ſtudium oſtenderunt ac opere comprobarunt, ipſi Romæ vincto ſubſidium mittentes, quo ſe in carcere ſuſtentaret, ſicut ante fecerant Theſſalonicæ degenti. Detulerat ſubſidium illud Epaphroditus, qui cùm ex morbo graviſſimo convaluiſſet, ad ſuos cum his literis a S. Paulo remiſſus eſt, quibus ipſis conſtantiam in fide & charitate gratulatur: ſuum cum illis gaudium communicat de fructu Evangelico vinculorum ſuorum, quæ facta eſſe ait celebria in toto Prætorio; nonnullis ex Cæſaris quoque Palatio ad fidem Chriſti converſis. Hortaur ipſos ad mutuam dilectionem, concordiam & humilitatem, quâ fratres ſeipſis ſuperiores arbitrentur, exemplo Chriſti, qui ſemetipſum exinanivit. Monet ipſos ne Pſeudo-Apoſtolis Judaizantibus fidem habeant, quos canes vocat, malos operarios, inimicos Crucis Chriſti. Denique ad perſeverantiam, ſpiritale gaudium, modeſtiam, orationem, obſecrationem, gratiarum actionem, pacem Dei quæ exſuperat omnem ſenſum; & ad omne virtutis officium adhortatur.

Ad Coloſſenſes.

VIII. Epiſtola ad Coloſſenſes *a* ex Romano pariter carcere ſcripta eſt, eodem anno, & per Tychicum & Oneſimum tranſmiſſa. Inſtituti erant in fide Coloſſenſes, non a S. Paulo, ſed ab Epaphra, ut conſtat ex *cap.* 1. *v.* 7. verùm poſt acceptum Evangelium, quidam, *b* quorum ſtudium erat ſinceritatem Apoſtolicæ doctrinæ corrumpere, ipſis perſuadere conati erant, acceſſum ad Deum quærendum, non per Filium, ſed per Angelos. Filium autem Dei eſſe majorom, quàm ut eo Mediatore ac deprecatore uti nobis liceat. Accedebant obſervationes ac ſuperſtitiones a Judæis, aut Philoſophis acceptæ, ac Evangelicæ doctrinę penitùs repugnantes. Contra primum errorem, docet nonniſi per Chriſtum Dei Filium; qui eſt imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ, in quo condita ſunt univerſa, qui eſt caput corporis Eccleſiæ, principium, primogenitus ex mortuis, nos inſtaurari, & reconciliari Deo. Proinde monet ne ſe in religione Angelorum decipi patiantur. Contra ſecundam corruptelam ipſos adhortatur ne ſe decipi ſinant per Philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundùm Chriſtum. Ipſos denique ad omnem virtutem informat, maximè ad charitatem, quæ eſt vinculum perfectionis: & ut ſupportent invicem, & donent ſibimetipſis, ſi quis adverſus aliquem habet querelam, ſicut & Dominus donavit nobis.

a Coloſſæ *urbs Phrygia magna in Aſia minori, ad Lycum fluvium, non longè ab loco ubi in Mæandrum influit. Sita erat inter Hierapolim & Laodiceam, ut docent Herodotus, Strabo, Plinius & alii. Hodie vulgò* Chone *appellatur.*

b Illa Angelorum religio, qua ipſos pra Chriſto Mediatores adhibebat, a Simone Mago ducebat originem.

I. ad Theſſalonicenſes.

IX. Epiſtola prima ad Theſſalonicenſes, miſſa eſt anno vulgaris Æræ 52. poſt Chriſti mortem 19. ſcripta eſt Corintho. Hanc S. Chryſoſtomus & Theodoretus omnium Paulinarum primam cenſent. Quod nemo negabit, qui contulerit ea quæ habentur *Actuum* 17. *&* 18. cum hujus Epiſtolæ *cap.* 3. Hæc autem eſt ſumma Epiſtolæ. Theſſalonicenſes a ſe in fide inſtitutos, & a Timotheo in ea confirmatos laudat, quòd in acceptâ fide conſtanter permanſerint, eiſque gratulatur quòd imitatores facti ſint ipſius, & Domini, & forma omnium Credentium in Macedonia, & in Achaia, Sinceritatem in Evangelico miniſterio ſuam, charitatem erga ipſos, labores pro ipſorum ſuſceptos converſione & inſtitutione commemorat. A fornicatione & omni immunditia, a cupiditate rerum alienarum, a nimia triſtitia quâ in ſuorum obitu conficiebantur, eos deterret, ac certiſſimâ ſpe reſurrectionis conſolatur. Ex eo quòd judicii dies incertus ſit ac incognitus, monet ſemper eſſe vigilandum, ac bonis operibus incumbendum, ne imparatos opprimat. Denique hortatur ut majori charitate proſequantur eos qui ipſis præſunt in Domino, ut ſine intermiſſione orent, ut omnia probent, quod bonum eſt teneant, ab omni ſpecie mali abſtineant.

II. ad Theſſalonicenſes.

X. Epiſtola II. ad Theſſalonicenſes eodem loco & anno data eſt, quo prior, cùm Silvanum & Timotheum ſibi in miniſterio Evangelii conjunctos haberet S. Paulus. Hæc autem Epiſtolæ ſumma. Cùm in priori Epiſtola diem judicii imminere innuiſſet Apoſtolus, ac falſi nonnulli Doctores terrerent animos, quaſi proximus eſſet mundi finis, & ſupremi judicii dies, ex ipſius ſententiâ: operæ pretium duxit mentem illis aperire ſuam, eos ut nimio terrore turbatos & dejectos liberaret. Docet itaque non priùs Chriſtum venturum ad judicium, quàm venerit diſceſſio, id eſt, quàm omnia penè Regna a fide, & ab Eccleſiâ defecerint, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, id eſt, Antichriſtus apparuerit; quem Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui. Hortatur ſubinde Theſſalonicenſes Apoſtolus, ut traditiones, ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam acceptas teneant ac ſervent: inquietos arguit, & laborem fugientes: ad laborem ipſos exemplo ſuo adhortatur; monet denique ne cum iis qui mandatis ſuis hac in Epiſtola exaratis non paruerint, ſocietatem ineant: ita tamen ut eos non habeant inimicorum loco, ſed corripiant ut fratres.

1. ad Timotheum.

XI. Epiſtola 1. ad Timotheum Philippis ſcripta videtur, anno Æræ Chriſtianæ 66. poſt Chriſti mortem 33. Scilicet Epheſi aliquandiu moratus S. Paulus, Timotheum ibi, cùm inde in Macedoniam proficiſceretur, reliquerat ordinatum a ſe Epiſcopum, ut eam Eccleſiam ſe abſente adminiſtraret (1. *ad Timotheum* 1. *v.* 3. *&* 3. *v.* 14. *&* 15.) In Macedonia verò apud Philippenſes permanſit, ſicut eis ipſe antea promiſerat [*ad Philippenſes* 1. *v.* 25. *&* 26. *&* 2. *v.* 24.] Hinc

iſtam

iſtam ad Timotheum ſcripſit Epiſtolam: cujus hęc ſumma eſt. Demandatum a ſe Timotheo docendi munus commemorat, ut Pſeudo-Magiſtros Epheſi coërceret, qui Fabulis, & Genealogiis interminatis intendebant; quæ quæſtiones præſtant magis, quàm ædificationem quæ eſt in fide. Docet finem præcepti eſſe charitatem de corde puro, & fide non ficta, & conſcientiâ bonâ, quam repellentes Hymenæus & Alexander, naufragium fidei fecerunt, quos Apoſtolus tradidit Satanæ, ut caſtigati diſcerent non blaſphemare. Orationes fundi jubet pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus in ſublimitate conſtitutis; quia hoc acceptum eſt coram Salvatore noſtro Deo, qui vult omnes homines ſalvos fieri, & qui unus Mediator eſt Dei & hominum: In omni loco docet orandum, & levandas puras manus ſine ira. Mulierum Chriſtianarum mores informat, modeſtiam in ornatu, ſilentium, ſubjectionem viris, imperans. Poſt hæc Epiſcopi & Diaconi dotes deſcribit, & officia explicat, ut ſciat Timotheus, quomodo debeat in Eccleſia Dei converſari, quę eſt columna & firmamentum veritatis. Futuros prædicit Doctores erroris, qui nuptias prohibeant, & abſtinentiam imperent a cibis quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione. Monet ut ad pietatem ſe exerceat, quæ ad omnia utilis eſt, & corporali exercitationi præferenda. De viduarum inſtitutione ſanctiſſimas regulas tradit: Presbyteros qui benè præſunt, duplici honore dignos: accuſationem adversùs Preſbyterum non facilè recipiendam; manus nemini citò imponendas docet. Formam doctrinæ divitibus hujus ſæculi prædicandæ tradit. Denique Diſcipulum adhortatur ut depoſitum cuſtodiat, devitans profanas vocum novitates.

II. Ad Timotheum. XII. Epiſtola 2. ad Timotheum Romæ a Sancto Paulo ſcripta eſt, in ſecundis vinculis, pauló ante martyrium, per Tychicum miſſa Epheſum, ubi erat Oneſiphori familia, quem laudat ob ſubſidia, & obſequia ſibi in vinculis præſtita. De Hymenæo & Phileto Timotheum admonet, qui a veritate exciderunt, dicentes reſurrectionem jam eſſe factam, & quorundam ſubverterunt fidem. De vaſis in honorem, & in contumeliam, quæ in magna domo habentur, diſſerit. Hypocritas vitari jubet, qui ſpecie pietatis domos penetrant, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis. Ejus animum adversùs perſecutiones obfirmat, dicens: omnes qui piè volunt vivere in Chriſto perſecutionem pati. Sacræ Scripturæ ſtudium commendat, quæ utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitiâ, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus. Vitandum etiam monet Alexandrum fabrum ærarium, qui multa mala ipſi exhibuit, & ſermonibus ipſius vehementer reſtitit.

Ad Titum. XIII. Epiſtola ad Titum eodem anno & loco data eſt, quo prior ad Timotheum, & ejuſdem penè eſt argumenti. De Presbyteris ſive Epiſcopis Ordinandis, deque dotibus ad ſacrum illud munus neceſſariis Titum admonet: Judaizantes increpari præcipit: ad obedientiam Principibus & Poteſtatibus præſtandam incitandos Fideles, & ad manſuetudinem erga omnes homines exhibendam. Gratiæ Dei præclaram admiſcet mentionem, quâ, nullo noſtro merito, per Chriſtum ſalvamur. Hæreticos poſt unam & alteram correptionem devitari jubet. Rogat denique Titum, ut cùm ad eum Artemam, vel Tychicum miſerit, veniat ad eum Nicopolim, ubi hybernare conſtituerat; ſimulque Zenam Legis peritum, Apollo ſtudioſè præmittat, & curet ne quid illis deſit.

Ad Philemonem. XIV. Epiſtola ad Philemonem Romæ ſcripta eſt ab Apoſtolo, e prioribus vinculis, anno vulgaris Æræ, 62. Erat autem Philemon vir clarus apud Coloſſenſes, S. Pauli diſcipulus, cujus ſervus Oneſimus Phrix genere, furto facto, ut ex *v.* 18. S. Hieronymus & Theodoretus colligunt, Romam profugerat. Mox verò criminis pœnitentiâ ductus, ad Paulum captivum, quem hero ſuo noverat amicum, ſe contulit. Ab eo ſuſceptus, & in fide inſtitutus, baptizatus eſt: cui etiam miniſtravit in carcere, donec ſatis in pietate confirmatum ad Philemonem remiſit cum hac Epiſtola commendatitia, quâ hortatur ut illum recipiat, jam non ut ſervum, ſed pro ſervo chariſſimum fratrem.

Ad Hebræos. XV. Epiſtola ad Hebræos circa idem tempus ſcripta eſt, ſoluto jam e vinculis Timotheo, ut colligitur ex cap. 13. *v.* 23. Tota eſt in Chriſti dignitate & Divinitate, Officio, Sacerdotiique eius & ſacrificii ſupra Leviticum excellentiâ demonſtrandis, præcepta etiam ſaluberrima Hebręis tradit, quos hortatur ad hoſpitalitatem ſectandam, quâ quidam Angelos recipere meruerunt, ab obedientiam Præpoſitis præſtandam; & ne beneficientiæ & communionis obliviſcantur, quibus hoſtiis Deum nos promereri docet.

XVI. Hanc Epiſtolam Canonicam eſſe, contra Lutherum facilè probatur ex Clemente Alexandrino, apud Euſebium *lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.* 14. Origene apud eumdem, cap. 25. ejuſdem libri, quamvis an ſit Pauli dubitet: Concilio Laodiceno, S. Athanaſio libro *De Synodi Nicenæ Decretis*, lib. *De Synodis*, & in Synopſi Scripturæ ſacræ; S. Baſilio *Conſtitutionum Monaſticarum* cap. 22. S. Gregorio Nyſſeno lib. *De Hypoſtaſi*, S. Gregorio Nazianzeno in carmine de *Scripturis authenticis*, Amphilochio in *Carmine ad Seleucam*, Innocentio I. in *Epiſtola ad Exuperium*, Concilio Carthaginenſi 3. S. Auguſtino lib. 2. *De Doctrina Chriſtiana cap.* 8. & in *Speculo*, S. Cyrillo Alexandrino in *Anathematiſmo* 10. *Adversùs Neſtorium*, dicente: *Pontificem & Apoſtolum confeſſionis noſtra factum eſſe Chriſtum, divina Scriptura commemorat*. Quod in hac Epiſtola legitur. Epheſina Synodo Oecumenica, quæ 12. S. Cyrilli Anathematiſmos, ſive Capitula judicio ſuo comprobavit. Theodoreto in *Argumento Epiſtolæ ad Hebræos*, ubi Arianos refellit, qui ipſam adulterinam appellant; aitque eos, *ſi nihil aliud, temporis certè diuturnitatem revereri debuiſſe, quò hanc Epiſtolam in Eccleſiis perpetuò legerant alumni veritatis. Ex quo enim Literarum Apoſtolicarum fuerunt Dei Eccleſiæ participes, ex eo etiam Epiſtolæ ad Hebræos utilitatem percipiunt*. Profert denique contra eos teſtimonium Euſebii Cæſarienſis, hominis ipſi addictiſſimi, *qui diviniſſimi Pauli hanc eſſe Epiſtolam confeſſus eſt, & Veteres omnes hanc de eâ ſententiam habuiſſe aſſerit*: Libro ſcilicet 3. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.* 25. ubi inter Scripturas omnium conſenſu receptas, omnes S. Pauli Epiſtolas commemorat. Hanc pariter in Canone conſcripſit Gelaſius Papa in Romana Synodo; denique Avitus Viennenſis *in Carmine*, Caſſiodorus lib. 1. *Divinarum Lectionum cap.* 4. S. Iſidorus Hiſpalenſis *lib. 6. Originum*. S. Joannes Damaſcenus *lib.* 4. *De Fide Orthodoxa c.* 18. & alii Patres, Canonicam Epiſtolæ ad Hebræos auctoritatem venerati ſunt, & agnoverunt. Meritò itaque Eugenius IV. in Decreto *pro Jacobitis*, & Concilium Tridentinum *Seſſione* 4. illam in Canone ſacrorum Librorum deſcripſerunt, ac recipiendam cum aliis decreverunt.

Fatendum tamen eſt illam ad ſecundum tantùm Canonem pertinere quia de illius auctoritate fuit aliquando in Eccleſia Latina a nonnullis Docto-

ribus Catholicis dubitatum. Id conſtat ex S. Hyppolito Portuenſi Epiſcopo, qui *in libro adverſùs Hæreſes*, Epiſtolam ad Hebræos Pauli Apoſtoli non eſſe affirmavit, teſte Photio *in Bibliotheca Codice 121.* item ex Cajo diſertiſſimo viro, in Diſputatione contra Proclum Montaniſtam in quâ dum Hæreticorum in componendis novis Scripturis temeritatem & audaciam ſugillat, *tredecim ſolùm divini Apoſtoli commemorat Epiſtolas: eam quæ ad Hebræos inſcripta eſt, cum reliquis non adnumerans.* Ita refert Euſebius *lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 20.* & addit. *Sanè hæc Epiſtola etiamnum a quibuſdam Romanis Apoſtoli eſſe non creditur.* Et *lib. 3. cap. 3.* ait: *Pauli verò quatuordecim Epiſtolæ notæ ſunt omnibus & perſpicuæ. Sciendum tamen eſt Epiſtolam ad Hebræos a nonnullis ideo eſſe repudiatam, quòd dicerent eam ab Eccleſia Romana pro certâ ac genuina Pauli Epiſtolâ non haberi.*

Idem conſtat ex S. Hieronymo in Epiſtola ad Paulinum: *Paulus*, inquit, *Apoſtolus ad ſeptem ſcribit Eccleſias, octava enim ad Hebræos, a pleriſque extra numerum ponitur:* Et in *cap. 8. Iſaiæ*, hanc allegans Epiſtolam, ait: *Licèt eam Latina conſuetudo inter Canonicas Scripturas non recipiat.* Et in cap. 8. Zachariæ; *Si tamen*, inquit, *in ſuſcipienda Epiſtola Græcorum auctoritatem Latina lingua non reſpuit.* Hanc tamen conſuetudinem totius Eccleſiæ Latinæ non fuiſſe, imò nec celebriorum Eccleſiarum, conſtat ex Innocentii I. *Epiſtola ad Exuperium*, ex Concilio Carthaginenſi III. & ex S. Auguſtino. Ubi eſt igitur Latina illa conſuetudo, ſi nec in Romana, nec in Africana Eccleſia hiſce temporibus apparet, niſi apud paucos admodum, & a traditione imprudenter deviantes Latinæ Eccleſiæ homines? Quod S. ipſe Hieronymus *in Epiſtola ad Dardanum* diſertè ſignificat. *Illud*, inquit, *noſtris dicendum eſt hanc Epiſtolam, quæ inſcribitur ad Hebræos, non ſolùm ab Eccleſiis Orientis, ſed ab omnibus retro Eccleſiæ, & Græci ſermonis Scriptoribus, quaſi Pauli Apoſtoli ſuſcipi, licèt plerique eam vel Barnabæ, vel Clementis arbitrentur. & nihil intereſſe cujus ſit, cùm Eccleſiaſtici viri ſit, & quotidie Eccleſiarum lectione celebretur. Quòd ſi eam Latinorum conſuetudo non recipit inter Scripturas Canonicas: Nec Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſim Joannis eadem libertate ſuſcipiunt: & tamen nos utraque ſuſcipimus; nequaquam hujus temporis conſuetudinem, ſed veterum Scriptorum auctoritatem ſequentes; qui plerumque utriuſque teſtimoniis abutuntur, non ut interdum de Apocryphis facere ſolent: quippe qui Gentilium literarum raró utantur exemplis, ſed quaſi Canonicis & Eccleſiaſticis.*

Objicies, hanc Epiſtolam Novatianis favere, cùm lapſos veniam conſequi poſſe neget poſt Baptiſmum, cap. 6. *Impoſſibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati, iterum revocari ad pœnitentiam;* & cap. 10. *Voluntariè peccantibus poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccato hoſtia.* Itaque hæc Epiſtola non eſt Canonicæ auctoritatis.

Reſpondeo hæc Novatianis nequaquam favere, ut oſtendo *Diſſertatione XXII. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam 3. Sæculi.* Ex qua repetas velim horum expoſitionem locorum. Non eſt porrò hominis Catholici ex Canone expungere librum ab Eccleſia pro Canonico receptum, quia in eo aliqua ſunt loca ſpecie tenus hæreticis faventia, alioqui vix ullus liber agnoſceretur Canonicus, cùm vix ullus ſit cujus auctoritate Hæretici non abutantur.

Objectio Cajetani, *qui de hujus Epiſtolæ auctoritate perperam dubitavit.*

Objicies ſecundò, Auctorem Epiſtolæ ad probandam Chriſti divinitatem hæc adhibere Scripturæ verba, quæ de Salomone ſecundùm literam dicta ſunt 2. Regum cap. 7. *Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium.* Poſt quæ verba ibi ſequitur: *Qui ſi iniquè aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum.* De mero igitur homine, & quidem peccatore hæc dicta ſunt: adeuque Scriptur ſacer intus dictante Spiritu ſancto ſcribens hæc verba Chriſto non accommodaſſet, nec iis fuiſſet uſus ad ejus divinitatem probandam.

Reſpondeo hæc de Salomone, & de Chriſto Servatore noſtro dicta: de Salomone ſecundùm literam, de Chriſto ſecundùm ſenſum myſticum, ex quo argumentum petere poterat Apoſtolus cum Hebræis Fidelibus agens. Non tamen omnia quæ loco laudato lib. 2. *Regum* leguntur, de Chriſto eſſe intelligenda: In hujuſmodi dictis quædam eſſe & typo, & antitypo communia, quædam quæ ſingulariter alteri tantùm conveniunt: quomodo & in Parabolis non omnes circumſtantiæ ad ſimilitudinem pertinent. Itaque Salomoni & Chriſto conveniunt hæc verba: *Ipſe ædificabit domum nomini meo, & ſtabiliam thronum regni ejus uſque in ſempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium.* Sed hæc filii appellatio non convenit æquo jure Salomoni & Chriſto: convenit enim Salomoni ſolo adoptionis jure; Chriſto æternâ generatione: ut ex verbis antecedentibus S. Pauli, & ex Pſalmo 2. liquet; *Cui dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Soli verò Salomoni hæc conveniunt: *Si aliquid iniquè geſſerit, arguam eum in virga virorum.*

Objectio Cajetani.

Objicies tertiò, hujus Epiſtolæ Auctorem a conſilio Dei in Moſe, *Exodi 24.* & ab etymo propriâque ſignificatione vocis *Berith* diſceſſiſſe, tranſeundo a pacto, vel fœdere, de quo ſemper in Lege ſit ſermo, ad Teſtamentum quod intercedente morte Teſtatoris confirmatur. (*cap. 9. v. 15. & ſequentibus.*)

Reſpondeo, vocem Hebræam *Berith*, & vocem Græcam διαθήκη interdum *fœdus*, quandoque *teſtamentum* ſignificare, ut probat eruditè Guiſardus *in Vindiciis teſtamentariis* * adverſùs Codureum. S. Hieronymum quandoque *Berith*, vertiſſe *fœdus*, quandoque *Teſtamentum*. Zachar. 9. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti eduxiſti vinctos de lacu.* Sponſionem illam, ſive diſpoſitionem Dei de vita æternâ conferendâ per mortem Chriſti, adumbratam promiſſione & pacto de danda terra Canaan, Teſtamentum aptiùs appellari, quàm fœdus. Namque fœdus conditiones habet mutuas, quas ſi altera pars non præſtet, irritum evadit: Teſtamentum vero eſt liberalitatis & gratiæ citra ullam conditionem inſtrumentum. Deinde ſanguis, & mors illius qui fœdus contrahit, non eſt adjunctum fœderis, (Quid enim cum homine moriente fœdere opus eſt?) ſed teſtamenti. Tandem cum fœdus Novi Teſtamenti, id eſt promiſſio gratiæ & vitæ æternæ nobis a Deo facta, non ſancitum ſit ac ratum, niſi morte Filii Dei, Mediatoris, ac Teſtatoris, & fœdus, & teſtamentum non immeritò vocari poteſt.

** Habentur in Criticis Londinenſibus poſt L. Tena Commentar. in hanc Epiſtolam.*

Objectio Cajetani.

Objicies quartò. Hujus Epiſtolæ *cap. 9.* dicitur fuiſſe in arca teſtamenti, *Urna aurea habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat, & tabulæ Teſtamenti.* At iſtud manifeſtè repugnat Scripturæ ſacræ, 3. *Regum cap. 8.* dicenti: *In Arca autem non erat aliud niſi duæ tabulæ lapideæ, quas poſuerat in eâ Moyſes in Oreb.* Quod repetitur *ſecundi Paralipom. 5.* Præterea, urna Man continens, reponenda erat *coram Domino*, & poſuit illam Aaron *in Tabernaculo.* (Exodi 16.) non in Arca. Suffragatur & Joſephus *lib. 3. Antiquitatum cap. 6. lib. 4. cap. 8. & lib. 8. cap. 1.*

Reſpondeo, Apoſtolum verè ſcripſiſſe, urnam & virgam fuiſſe in Arca, quia juxta arcam erant,

vel

vel cum Arca in tabernaculo. More enim loquendi Scripturæ ſacræ ſolemni, aliquid eſſe in loco dicitur, quod juxta illum eſt: ſic *Jeremiæ* 35. de Rechabitis dicitur: *Et introduces eos in domum Domini, in unam exedram theſaurorum, & dabis eis bibere vinum.* Sic & S. Joannes cap. 10. Evangelii. *Ambulabat Jeſus in Templo, in Portica Salomonis:* Cùm tamen neque exedra, neque porticus partes Templi eſſent, ſed conjuncta ædificia. Sic ementes & vendentes in Templo fuiſſe dicuntur, *Matthæi* 21. *& Marci* 11. qui erant in porticibus ejus. Sic Lucæ 9. *Dicebant exceſſum ejus, quem completurus erat in Jeruſalem.* Id eſt prope Jeruſalem, in monte Calvariæ. Hoc ergo ſenſu ab Apoſtolo dictum eſt, urnam, virgam, & tabulas teſtamenti fuiſſe in arca; tabulas quidem ut intra arcam incluſas; urnam verò & virgam ut juxta poſitas: quod alibi dicitur, *in latere arcæ*: ut *Deuteronomii* 31. ubi Moyſes præcepit Levitis, ut volumen Legis ponerent *in latere arcæ fœderis Domini*: id eſt, foris juxta arcam.

Objectio Cajetani.

Objicies poſtremò, niſi hæc Epiſtola ſit S. Pauli, non eſt Canonica. Porrò non eſt certum hanc Epiſtolam a S. Paulo ſcriptam eſſe. Quamobrem non eſt Canonica: Non eſt, inquam, certum hanc Epiſtolam eſſe S. Pauli, nam Tertullianus libro *de Pudicitia*, *cap.* 20. eam S. Barnabæ tribuit. Quidam Veterum eam S. Lucæ, alii Clementis Romani fœtum eſſe ſenſerunt, teſte S. Hieronymo in *Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in Paulo*. Et ſtyli ſermoniſque a Paulino diſcrepantia eam alterius eſſe demonſtrat: nam cæteris S. Pauli Epiſtolis longè eloquentior eſt. *Epiſtola autem quæ fertur ad Hebræos*, inquit. S. Hieronymus, *non ejus creditur propter ſtyli ſermoniſque diſtantiam: ſed vel Barnabæ, juxta Tertullianum; vel Lucæ Evangeliſtæ juxta quoſdam; vel Clementis Romanæ poſtea Eccleſiæ Epiſcopi, quem ajunt ſententias Pauli proprio ordinaſſe & ornaſſe ſermone.* Accedit S. Auguſtini auctoritas *lib.* 16. *de Civitate Dei, cap.* 22. ita ſcribentis: *De quo in Epiſtola quæ inſcribitur ad Hebræos, quam plures Apoſtoli Pauli eſſe dicunt, quidam verò negant, multa & magna conſcripta ſunt.* &c. Præterea Pauli nomen non præfert hæc Epiſtola, ut cæteræ. Denique hujus Epiſtolæ Scriptor iis ſe annumerat, qui non a Chriſto, ſed ab ejus Diſcipulis notitiam Evangelii accepere. *Quomodò*, inquit, *effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem? Quæ cum initium accepiſſet enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt in nos confirmata eſt.* At S. Paulus *non ab hominibus, neque per hominem* ſe accepiſſe profitetur.

Reſpondeo falſam eſſe primam propoſitionem. Non enim intereſt cujus ſit, cùm ſit Auctoris ſacri, & ex Traditione atque Eccleſiæ auctoritate conſtet eam eſſe Canonicam. Certè plures ſunt Scripturæ ſacræ libri, quorum incerti ſunt Auctores, ut libri Judicum, Job, Tobiæ, Judith, Eſther, Regum, Paralipomenon, Sapientiæ, &c. nec tamen incerta eſt in Eccleſia eorum auctoritas. Cùm enim Spiritum Sanctum libri Auctorem eſſe conſtat, de calamo quo exaratus eſt non adeo eſt ſolicita, ut de libro Job ait Sanctus Gregorius Magnus. Ex Traditione autem certum eſt Epiſtolam ad Hebræos eſſe Canonicam. Unde etſi non eſſet Pauli, non ſequeretur eam expungendam eſſe e Canone.

Reſpondeo ſecundò, falſam eſſe propoſitionem, ſcilicet quòd certum non ſit hanc Epiſtolam a S. Paulo ſcriptam eſſe. Nam omnia penè monumenta antiquitatis, quæ eam Canonicam eſſe probant, pariter aſſerunt eam eſſe Paulinam. Præterea id perſpicuè colligitur ex Epiſtola 2. S. Petri cap. 3. *Sicut*, inquit, *& chariſſimus Frater noſter Paulus, ſecundùm datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis, ſicut & in omnibus Epiſtolis, loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu.* S. Petrus hanc Epiſtolam ad eoſdem ſcripſit ad quos primam dederat, ſcilicet ad *Electos advenas diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, Bythiniæ*: cùm initio hujus capitis dicat: *Hanc ecce vobis, Chariſſimi, ſecundam ſcribo Epiſtolam.* Porro nomine advenarum diſperſionis, intelliguntur Judæi per orbem diſperſi; nam Gentiles non erant advenæ illis in regionibus quas S. Petrus nominat; ſed Judæi in illis commorantes. Unde & cap. 2. ait: *Converſationem veſtram inter Gentes habentes bonam.* Itaque S. Petri ſecunda Epiſtola, ſicut & prima, ſcripta eſt ad Hebræos. Ait autem S. Paulum ad eos ſcripſiſſe: quòd ſingularem quandam Epiſtolam ad Hebræos ab ipſo datam ſignificat. Quænam porro illa, niſi quam Eccleſia cum cæteris Pauli Epiſtolis in Canone Sacrorum Librorum conſcripſit? Secundò de pleriſque Epiſtolæ ſuæ capitibus, locutum eſſe Paulum in ſua ad Hebræos Epiſtola, S. Petrus teſtatur: *Loquens in eis de his.* At in Epiſtnla S. Petri & in illa ad Hebræos non pauca gemina ſunt, ut oſtendit Spanhemius vir inter Heterodoxos eruditus, diligenti locorum collatione, in Diſſertatione de hujus Epiſtolæ Auctore. Tertiò, Paulus ad eos ſcripſiſſe dicitur, *ſecundùm datam ſibi Sapientiam*: Hæc autem cœleſtis & recondita Pauli Sapientia quamvis in omnibus ejus Epiſtolis effulgeat: in hac tamen eminenti quadam promicat ratione, ſive in rerum ſublimitate, ſive in majeſtate ſententiarum, ſive in vi incredibili ratiociniorum, ſive tandem in appoſita, & eleganti collatione typorum cum rebus. Quartò quia & in hac præſertim Epiſtola multa ſunt *difficilia intellectu*. Quintò hanc Epiſtolam S. Pauli genuinam eſſe oſtendunt ejus circumſtantiæ, ſcilicet vinculorum mentio, & Timothei in eis ſocietas. (*cap.* 13.) Epiſtolæ methodus, in qua primum dogmata traduntur, deinde exhortationes & morum præcepta adjunguntur. Vocum, phraſium, ſententiarum cum aliis S. Pauli Epiſtolis ſumma ſimilitudo, de qua lege Spanhemium. Idem qoi in aliis Epiſtolis claudendi modus, ſcilicet ſalutatione, glorificatione, & voto his verbis concepto: *Gratia cum omnibus vobis. Amen.*

Sextò nec Barnabæ, nec Lucæ, nec Clementi Romano convenit, quibus illam nonnulli tribuerunt. Non Barnabæ, qui non ita diſertus erat ac Epiſtolæ iſtius Auctor. Unde Lyſtrenſes *Barnabam, vocabant Jovem, Paulum verò Mercurium, quoniam ipſe erat dux verbi.* Adde Antiquos, qui Barnabæ Epiſtolam illam tribuerunt quæ ejus nomine inſcripta circumfertur, eam manifeſtè diſtinxiſſe ab Epiſtola ad Hebræos, quam S. Paulo tribuere: quod ex Clemente Alexandrino *lib.* 2. *Stromatum* perſpicuum eſt. Accedit, quòd Barnabas nuſquam tam acriter in Legis Moſaicæ ritus decertaſſe legitur; imò a S. Petru Legalia imprudenter obſervante, *in eamdem ſimulationem abductus eſt*, teſte S. Paulo *ad Galatas cap.* 2. Non convenit S. Lucæ, cujus tanta non erat apud Hebræos auctoritas, cùm origine Proſelytus & Gentilis eſſet. Tam gravi autem Epiſtolâ convenire Hebræorum Eccleſias, Apoſtolicæ erat auctoritatis, & officii. Non convenit denique Clementi Romano, quòd ait Auctor Epiſtolæ cap. 13. *Ampliùs autem deprecor vos hoc facere, quò celeriùs reſtituar vobis.* Præterea dictionis character, & argumentum e penetralibus Hebræorum ut plurimùm erutum, probat hujus Auctorem Epiſtolæ Hebræum fuiſſe. Denique cùm in ſuâ ad Corinthios Epiſtola Clemens pluri-

mas ſententias deſumptas ex Epiſtola ad Hebræos inſerat, iiſdemque interdum verbis utatur, ut notavit Euſebius *lib.3. Hiſtoria Eccleſiaſtica cap.38.* ſatis indicat alterius eam eſſe Auctoris.

Quæ verò proferuntur argumenta non probant eam eſſe S. Paulo abjudicandam. Primum enim & alterum jam olim a Veteribus egregiè ſolutum eſt hoc modo. *Quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, propter invidiam ſui apud eos nominis, titulum in principio ſalutationis amputaverat; ſcripſerat ut Hebræus Hebræis Hebraicè, id eſt, ſuo eloquio diſertiſſimè; ut ea quæ eloquenter ſcripta fuerant in Hebræo, eloquentiùs verterentur in Græcum; & hanc cauſſam eſſe quòd a cæteris Pauli Epiſtolis diſcrepare videatur*, (Ex S. Hieronymo *in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in Paulo.*)

Licèt porro Sanctus Paulus a Chriſto immediatè edoctus eſſet, poſtea tamen *confirmatus* eſt ab aliis Apoſtolis quibuſcum doctrinam quam prædicabat, contulit, (Ut conſtat ex Epiſtola *ad Galatas cap.2.*) Præterea hæc verba, *ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη*, convenientiùs ſic reddi volunt Viri quidam eruditi: *Ab his qui audierunt, uſque ad nos confirmata eſt*; id eſt, ad noſtra uſque tempora.

Haſſelius, Eſtius

Sunt tamen Viri eruditi qui cenſeant, Epiſtolæ quidem iſtius argumentum, ordinem, ratiocinia, ſententias, eſſe S. Pauli, non verò dictionem, & ornatum, ſed vel S. Lucæ, vel Clementis Romani qui ſuam in ea ſcribenda S. Paulo commodaverint operam, ideoque non Hebraicè ſed Græcè ſcriptam eſſe, quod & ſcripturæ veteris allegatio ſecundùm Verſionem 70. Interpretum probare videtur, & Hebraicorum nominum explicatio, *Melchiſedech, & Salem*; quæ Epiſtolæ Interpreti tribuenda non eſt, ut in aliis libris ſacris, ſed Auctori, ut contextus & ſeries orationis demonſtrat; Argumentatur enim Apoſtolus ab ipſa nominum interpretatione; ut S. Chryſoſtomus & alii Expoſitores Græci annotarunt.

Origenis auctoritate hæc nititur ſententia, apud Euſebium *lib.6. Hiſtoria Eccleſiaſtica* cap.25. *Ego verò*, inquit, *ita cenſeo: ſententias quidem ipſas Apoſtoli eſſe; dictionem autem & compoſitionem verborum eſſe alterius cujuſdam, qui dicta Apoſtoli commemorare, & quaſi in Commentarios redigere voluerit, ea quæ a Magiſtro audiverat. Proinde ſi qua Eccleſia hanc Epiſtolam pro Paulina habet, eo nomine laudetur. Neque enim temerè majores eam Pauli eſſe tradiderunt. Quis autem reverâ illam ſcripſerit, ſoli Deo notum eſſe opinor.*

At Clemens Alexandrinus apud eumdem Euſebium *lib.6. cap.14.* ſolam Verſionem Græcam hujus Epiſtolæ S. Lucæ tribuit, quæ *Hebraico primùm ſermone utpotè ad Hebræos ſcripta fuerit*. Quamobrem *in hac Epiſtola & in Actibus Apoſtolorum, eundem dictionis colorem reperiri*. Hanc autem inſcriptionem, *Paulus Apoſtolus*, prudenter ab Apoſtolo omiſſam, ne ſui nominis inſcriptione, quod Hebræis invidioſum noverat, eos ab ejus lectione abſterreret. Addit ex beati cujuſdam Presbyteri ſententia: *Quandoquidem Dominus omnipotentis Dei Apoſtolus ad Hebræos miſſus fuerat præ modeſtiâ Paulus, utpote qui ad Gentes erat directus, Hebræorum Apoſtolum ſe minimè inſcribit; tum ob ſuam erga Dominum reverentiam, tum quòd ex abundanti ad Hebræos ipſe Gentium præco, & Apoſtolus ſcriberet.*

De Eodem Euſebius lib.3. cap.38. *Cùm ad Hebræos patrio ſermone ſcripſiſſet Paulus, alii Lucam Evangeliſtam, alii hunc, de quo loquimur, Clementem, Epiſtolam illam eſſe interpretatum ferunt. Quod quidem verius videtur, cùm præſertim & Clementis, & illa ad Hebræos Epiſtola eundem habeat ſtylum, nec utriuſque ſcripti ſententiæ valde inter ſe diſcrepent.*

§. IV.

De Canonicis Epiſtolis SS. Petri, Joannis, Judæ, & Jacobi.

SEptem iſtas Epiſtolas meritò *Canonicas* appellari, & divinæ eſſe auctoritatis, conſtat ex Concilio Laodiceno, ex S. Athanaſio *in Synopſi*, ex S. Gregorio Nazianzeno in Carmine, Sancto Hieronymo in Epiſtola *ad Paulinum*, dicente: *Jacobus Petrus, Joannes, Judas ſeptem Epiſtolas ediderunt, tam myſticas, quàm ſuccinctas, & breves pariter ac longas: breves in verbis, longas in Sententiis, ut rarus ſit qui non in earum lectione cæcutiat*, Ex Innocentio I. *Epiſtola ad Exuperium.* Ex S. Auguſtino, *lib.2. de Doctrina Chriſtiana, cap.8.* Gelaſio Papa in Synodo Romana, & aliis Patribus, qui Canonicarum Scripturarum ordinem poſtea texuerunt, & ſacrâ Synodo Tridentinâ, *Seſſione IV.* Non tamen conſcriptæ fuerunt omnes in primo Eccleſiæ Canone. Quod enim ſpectat S. Petri Epiſtolas, ſic de illis pronuntiat Euſebius lib.3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capit.3. *Una ejus Epiſtola, quæ prior dici ſolet, tanquam germana ab omnibus ſine controverſia admittitur. Cujus etiam teſtimonio veteres religionis noſtræ Antiſtites, utpote extra omnem dubitationem poſita, in ſcriptis ſuis frequentiſſimè uſi ſunt. Quæ verò ſecunda appellatur, eam quidem inter ſacros Novi Teſtamenti Libros cenſitam non eſſe a majoribus accepimus. Sed tamen cùm utilis eſſe videretur quamplurimis, unà cum reliquis ſacræ Scripturæ libris ſtudiosè lectitata eſt.*

Catholicæ *etiam dicuntur, id eſt univerſales, quòd non ad unam Civitatem vel perſonam, ſed ad omnes ubique diſperſos Fideles ſcriptæ ſint, ſi ſecundam & tertiam S. Joannis excipias,*

Cap. verò 25. ubi agit de Divinis Scripturis omnium conſenſu receptis, & de his quæ non ſunt ejuſmodi, hæc habet: *Ex iis verò quæ in dubium revocantur, a multis tamen commemorari videmus, eſt Epiſtola quæ dicitur Jacobi, & quæ Judæ, & ſecunda Petri. Joannis item altera & tertia, ſive illæ ab ipſo reverà Evangeliſta, ſive ab altero ejuſdem nominis compoſitæ ſunt.* Et lib.6. capit.14. de Clemente Alexandrino ſic loquitur: *In libris Hypotypoſeon, omnium utriuſque Teſtamenti Scripturarum compendioſam inſtituit enarrationem; ne illis quidem prætermiſſis Scripturis, de quibus inter multos ambigitur, Judæ Epiſtolam ac Barnabæ, & reliquas Catholicas Epiſtolas intelligo.*

Idem lib.6. cap.25. hæc Origenis verba refert; *Petrus cui tanquam fundamento ſuperſtructa eſt Eccleſia Chriſti, adverſùs quam nec ipſæ inferorum portæ prævalituræ ſunt, unam duntaxat omnium conſenſu receptam reliquit Epiſtolam, Concedamus verò & ſecundam ejus eſſe. De hac enim ambigitur.* Sancti verò Joannis Apoſtoli Scripta recenſens, ait; *Scripſit etiam Epiſtolam admodum brevem. Sed concedamus ſi placet, & ſecundam, & tertiam ab illo ſcriptas eſſe: Neque enim has genuinas illius eſſe omnes conſentiunt.*

II. *Epiſtola Jacobi* Auctor, non eſt Jacobus frater Joannis, ſed Jacobus frater Domini, Minor appellatus, Jeroſolymorum Epiſcopus, qui inter Columnas a S. Paulo nominatur, *ad Galatas 11.* cui perperam & contra Scripturæ teſtimonium, Apoſtoli nomen quidam negaverunt; cùm S. Paulus dicat; *Præter Petrum, alium Apoſtolorum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini.* Et in Decreto ſive Epiſtola Concilii Hieroſolymitani, *Act. 15.* Apoſtolorum mentio fiat; cui tamen præter Petrum & Jacobum adfuit Apoſtolorum nemo. Fuere qui non a Jacobo, ſed ab alio quodam ſub nomine ejus, Epiſtolam editam aſſererent, licèt paulatim, tempore procedente, obtinuerit auctoritatem, teſte S. Hieronymo. Sed hi obſcuri nomi-

minia Auctores fuerunt, quibus contra Eccleſiæ auctoritatem non credendum: Præſertim cùm hanc Epiſtolam inter Canonicas diſertè recenſeant *S. Athanaſius* in Synopſi, *Cyrillus Jeroſolymitanus* Catecheſi 4. & 7. Concilia Laodicenum & Carthaginenſe 3. *SS. Gregorius Nazianzenus & Amphilochius*, *S. Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, *Ruffinus* in Expoſitione Symboli, *S. Auguſtinus* lib. 2. *De Doctrina Chriſtiana*, & *Innocentius I.* Epiſt. ad Exuperium. Sub Apoſtoli *Jacobi* nomine citatur ab *Origene* Homiliâ 3. in *Exodum*, & in Comment. cap. 5. Epiſtolæ ad *Romanos*, a Sancto *Athanaſio* Oratione 4. *contra Arianos*, & libro *De Synodi Nicæna Decretis*, a *S. Hilario* lib. 4. De Trinitate, *S. Cyrillo Jeroſolymitano* Catecheſi Myſtagogica quarta, *S. Baſilio* libro 1. *De Baptiſmo*, cap. 2. *S. Epiphanio* Hæreſi 70. *S. Hieronymo* Epiſt. 103. lib. *contra Jovinianum* cap. 24. & Dialogo 2. adversùs Pelagianos, cap. 7. & Auctore librorum *De Vocatione Gentium*, lib. 1. Duo præcipuè agit S. Jacobi Epiſtola. Primum ut Chriſtianos ad modeſtiam erudiat, a vanâ confidentiâ revocet, & ad petendam a Deo ſapientiam hortetur. Alterum, ut doceat fidem ſine operibus nihil ad ſalutem prodeſſe, contra Simonianos recentes Hæreticos. Denique Extremæ Unctionis promulgat Sacramentum.

III. *Prima S. Petri Apoſtoli*, ſcripta eſt poſtquàm Diſcipuli jam incœperant cognominari Chriſtiani, Quod nono circiter anno poſt Chriſti mortem factum eſt. Quo præciſe data ſit anno, non conſtat. In tradendis vitæ Chriſtianæ præceptis tota verſatur, patientię ſcilicet in adverſis, obedientiæ Magiſtratibus præſtandæ, honeſtæ & Chriſtianę conjugum inter ſe converſationis, vitandæ cum Gentibus familiaritatis. Romà ſcripta eſt, quam Babylonis nomine typicè deſignat, quia cum omnibus dominaretur Gentibus, omnium Gentium ſerviebat erroribus.

IV. *Secunda S. Petri Epiſtola*, ad eoſdem ſcripta eſt ad quos præcedens, ſcilicet ad Fideles ex Circumciſione. Anno vitæ ſuæ ultimo eam ſcripſit, cùm revelatione divinâ certus eſſet *de veloci depoſitione tabernaculi ſui*, id eſt corporis. In hac Fideles hortatur ut fidem, etiam ſe mortuo, firmiter retineant, errorumque Magiſtros fugiant, quorum mores & ſtudia depingit. Stylo diſcrepat a priori: quòd diverſo Interprete uſus ſit S. Petrus, ut S. Hieronymus notat in Epiſtola ad *Hedibiam* Quæſtione 2. *Duæ*, inquit, *Epiſtolæ quæ feruntur Petri, ſtylo inter ſe & charactere diſcrepant, ſtructuráque verborum. Ex quo intelligimus, pro diverſitate rerum, diverſis eum uſum Interpretibus.* Quamvis de hujus Epiſtolæ auctoritate dubitatum ſit a nonnullis, eam tamen in Scripturarum ſacrarum Canone recenſent *Sanctus Athanaſius* in Epiſtola Feſtali, in Synopſi, & in Oratione 2. contra Arianos, *S. Cyrillus Jeroſolymitanus* Catecheſi 4. Concilium Laodicenum, Canone 60. Carthaginenſe 3. Canone 47. *S. Gregorius Nazianzenus*, carmine 34. *S. Auguſtinus* libro 2. *De Doctrina Chriſtiana* cap. 8. *Innocentius I.* Epiſtola ad Exuperium. Eamdem citant *Origenes* Homilia 7. in Joſue, *S. Hilarius* lib. 1. de Trinitate, *S. Macarius* Hom. 30. *S. Ambroſius* lib. De Incarnatione, cap. 8. *S. Ephrem* Sermone contra Impudicos, *S. Hieronymus* libro 1. *contra Jovinianum* cap. 24. *S. Auguſtinus* Enarrationibus in Pſalmos 76. & 142. & lib. 11. *De Civitate Dei*, cap. 33. Auctor Librorum *De Vocatione Gentium*, lib. 1. cap. 8. & *S. Gregorius M.* Hom. 18. in *Ezechielem*, ubi hanc Epiſtolam *S. Petro* vindicat invicto argumento. *Fuerunt quidam*, inquit, *qui ſecundam Petri Epiſtolam; in qua Epiſtola Pauli laudata ſunt, ejus dixerunt non fuiſſe. Sed ſi ejuſdem Epiſtolæ verba laudare voluiſſent, longè aliter ſentire poterant. In ea*
,, *quippe ſcriptum eſt:* Voce delapsâ ad eum hu-
,, juſcemodi a magnifica gloria: Hic eſt Filius
,, meus dilectus, in quo mihi complacui. *Atque*
,, *ſubjungitur:* Et hanc vocem nos audivimus, cùm
,, eſſemus in Monte ſancto. *Legant itaque Evangelium, & protinus agnoſcent, quia cùm vox iſta de cælo venit, Petrus Apoſtolus cum Domino ſtetit. Ipſe ergo hanc Epiſtolam ſcripſit, qui hanc vocem in Monte de Domino audivit.*

,, Ex his refellitur *Grotii* temeritas, qui aſſerere Grotius refellitur.
,, non dubitavit, Scriptorem hujus Epiſtolæ eſſe
,, *Simeonem* ſive *Simonem* Epiſcopum poſt S. Ja-
,, cobi mortem Jeroſolymis, ejuſdemque Jacobi
,, ſucceſſorem & imitatorem. Titulum autem Epi-
,, ſtolæ fuiſſe, *Simeon Jeſu Chriſti:* Sed eos qui
,, ſpectabiliorem voluerunt facere hanc Epiſtolam,
,, adjeciſſe, *Petrus.* Mirum eſt id tam confiden-
,, ter aſſeri a viro cæteroquin erudito, contra
,, Manuſcriptorum omnium Codicum, & edito-
,, rum Exemplarium fidem. Leviſſimo porrò ni-
,, titur argumento. *Petrus*, inquit, ſub *Nerone*
,, mortem obiit: At hæc Epiſtola ſcripta eſt poſt
,, excidium Jeroſolymitanum, ut ex cap. tertio
,, colligitur. Nemo enim Chriſtianus ultimum
,, mundi diem venturum credidit, niſi poſtquam
,, eveniſſet everſio Judaici Statûs. Poſt eam verò
,, brevi admodo futuram Mundi ruinam multorum
,, animo obverſabatur. Hic verò Scriptor Chri-
,, ſtianos vult patientes adhuc eſſe in illius diei
,, expectatione, ſi fortè ſperato tardiùs adveniat:
,, Eſſe hoc ſignum magnæ Dei patientiæ, qui
,, adhuc multos ex Gentibus & Judæis ad ſe ve-
,, lit converti. Futile, inquam, hoc argumentum eſt. Hæc enim apud Chriſti Diſcipulos, etiam dum in terris mortalem vitam ageret, invaluerat opinio, everſionem Templi, finemque Mundi eſſe conjuncta. Unde Chriſtus cùm Templi ruinam & *Abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto* illis prædixiſſet, *Matt.* 24. Finis Mundi ultimique judicii mentionem ſubjunxit, ne poſt Templi everſionem exſpectationem in longum porrigentes ſecuti eſſent. Quamvis ergo *S. Petrus* Chriſtianos everſionem Templi, & quem non multo poſt tempore futurum exiſtimabant, finem Mundi impatienter exſpectantes hortetur ad patientiam & ſpem; *Quia unus dies apud Dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies unus: & non tardat Dominus promiſſionem ſuam, ſicut quidam exiſtimant, ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti;* Hinc nullatenus ſequitur hanc Epiſtolam ante Jeroſolymitanum excidium ſcriptam non fuiſſe. Felicior non fuit *Didymi Alexandrini* veteris Scriptoris Eccleſiaſtici conjectura, qui ex Mundi revolutione & immutatione hic prædictâ colligit, *præſentem Epiſtolam eſſe falſatam, quæ licèt publicetur, non tamen in Canone eſt.*

Didymus Enarrat. in ſecundam S. Petri Epiſtolam.

V. *Epiſtolam I. S. Joannis*, ad Parthos miſſam tradunt Veteres: quo nomine & Perſæ quoque, & aliæ plures Orientis nationes intelliguntur; apud quas erant plurimi Judæi ex antiqua diſperſione. Verſatur autem potiſſimùm in aſtruendâ Chriſti Domini verâ œconomia, ad quam pertinent imprimis hæc fidei myſteria: Jeſum eſſe Chriſtum, verum Deum, ac Dei Filium; eumdemque eſſe verum hominem, verâ carne præditum: noſtrum advocatum ad Patrem, & propitiatorem pro peccatis noſtris: quæ Dogmata per totam fere Epiſtolam traduntur, contra Simonianos, Ebionem, Cerinthum, alioſque poſtmodum erupturos Hæreticos, quos *Antichriſtos* vocat, eoſque *ſolvere Jeſum* dicit, id eſt, Incarnationis ejus Myſterium evertere.

Quamvis autem in nonnullis Codicibus Græcis

MSS.

MSS. capite 5. hujus Epiſtolæ deſit hæc ſententia, *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum ſunt:* Nihilominus Canonica eſt, & ſecundùm meliorum atque emendatiorum Codicum fidem, Eccleſiæque judicium retinenda, ut a Spiritu Sancto dictata. Unde Prologus antiquus Epiſtolis Canonicis in Bibliis *Caroli Calvi* præfixus, quæ in Regia Bibliotheca ſervantur, & *Sancto Hieronymo* a viris aliquot eruditis tributus, hæc habet: *Illo præcipuè loco ubi de unitate Trinitatis in prima Joannis Epiſtola poſitum legimus. In qua etiam ab infidelibus tranſlatoribus multùm erratum eſſe a fidei veritate comperimus, trium tantummodo vocabula, hoc eſt, aquæ, ſanguinis, & Spiritûs, in ipſa ſui Editione ponentibus, & Patris ubique ac Spiritûs teſtimonium omittentibus, in quo maximè & Fides Catholica roboratur, & Patris & Filii & Spiritus Sancti una Divinitatis ſubſtantia comprobatur.* In quibuſdam Codicibus, Arianorum fraude reſectam hanc Sancti Joannis ſententiam, quam SS. *Athanaſius, Gregorius Nazianzenus, Chryſoſtomus, Didymus, Auguſtinus,* non legerunt, *S. Cyprianus* in ſuo Codice habuit & citavit libro *De Unitate Eccleſiæ*, in quo hæc legimus: *De Patre & Filio & Spiritu Sancto ſcriptum eſt,* ET HI TRES UNUM SUNT. Eumdem locum citávit *Sanctus Fulgentius* Libro Reſponſionum contra Arianos: *In Patre ergo,* inquit, *& Filio, & Spiritu ſancto unitatem ſubſtantiæ accipimus, Perſonas confundere non audemus. Beatus enim Joannes Apoſtolus teſtatur dicens:* TRES SUNT qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & tres unum ſunt. *Quod etiam Beatiſſimus Martyr Cyprianus in Epiſtola de Unitate Eccleſiæ confitetur, dicens: Qui pacem Chriſti & concordiam rumpit, adversùs Chriſtum facit: Qui alibi præter Eccleſiam colligit, Chriſti Eccleſiam ſpargit. Atque ut unam Eccleſiam unius Dei eſſe monſtraret, hæc confeſtim teſtimonia de Scripturis inſeruit. Dixit Dominus,* Ego & Pater unum ſumus. *Et iterum de Patre & Filio & Spiritu Sancto ſcriptum eſt:* ET TRES UNUM SUNT. Hinc *Eraſmus* priorem emendans errorem, hunc Verſum *S. Joannis* poſteriori ſuæ Novi Teſtamenti Editioni inſeruit.

VI. *Secunda Sancti Joannis Epiſtola* in eodem argumento verſatur. Gratulatur inſuper S. Joannes Electæ nobili mulieri, ac filiis ejus, quòd rectam de Jeſu Chriſto fidem teneant, hortatur ut in ea perſeverent, & eam per charitatem atque obedientiam bonis moribus conſtanter exornent. Suadet denique ut hæreticos ſummo ſtudio devitent, nec *Ave* eis dicant.

In III. *Epiſtola*, Cajum collaudat Apoſtolus, quòd in veritate ambulet, ac rectam fidem teneat, eamque charitate exornet. Hortatur ut conſtanter perſeveret, neque moveatur pravo exemplo Diotrephis: quin potius accendatur exemplo Demetrii, viri ſincerè Chriſtiani.

Epiſtola S. Judæ Apoſtoli Fratris Sancti Jacobi, ſcripta eſt poſt aliorum Apoſtolorum mortem, uno S. Joanne excepto, ut conſtat ex his verbis *v. 7. Vos autem Chariſſimi, memores eſtote verborum, quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui dicebant vobis, quoniam in noviſſimo tempore venient illuſores, ſecundùm deſideria ſua ambulantes in impietatibus.* Quod S. Petrus in ſecunda ſua Epiſtola prædixit. Librum Enoch, qui apocryphus eſt citat; ac Michaëlis altercationem cum Diabolo, de Moyſi corpore, quæ de apocryphis etiam ſumpta videri poteſt. Id tamen non imminuit iſtius Epiſtolæ auctoritatem. In apocryphis enim non omnia ſunt apocrypha. Diſcrevit autem divino lumine Apoſtolus certa ab incertis, vera a falſis. Certè ſi S. Paulus quaſdam Ethnicorum ſententias ſuis Epiſtolis inſerendo conſecravit, potuit Judas teſtimonia ex apocryphis accepta, quorum veritatem illuſtrante Spiritu Sancto cognovit, pariter conſecrare. Argumento ſimilis eſt hæc Epiſtola ſecundæ S. Petri. Simonianos, & Nicolaitas præcipuè inſectatur, *Dei gratiam transferentes in luxuriam, & ſolùm Dominatorem, & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum negantes.*

Quamvis de Epiſtola *S. Judæ*, an canonica eſſet, a nonnullis fuerit dubitatum, ut teſtantur *Euſebius* lib. 3. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 25. *S. Amphilochius in* Carmine ad *Seleucum*, & *S. Hieronymus* in Catalogo Virorum Illuſtrium, cap. 4. Illam tamen in ſacrarum Scripturarum Canone recenſent Concilium Laodicænum Canone 60. & Carthaginenſe 3. Canone 47. *S. Anaſtaſius* in Epiſtola Feſtali, & in Synopſi, *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi 4. *S. Gregorius Nazianzenus*, Carmine 34. Ruffinus in Expoſitione Symboli, *S. Auguſtinus* lib. 2. *de Doctrina Chriſtiana*, cap. 8. *Innocentius I.* in Epiſtola *ad Exuperium*. Illam pariter laudant ſub *S. Judæ* Apoſtoli nomine *S. Clemens Alexandrinus* libro 3. *Pædagogi* cap. 8. lib. 3. *Stromatum*, & in libris *Hipotipoſeon*, *Origenes*, Homilia 7. in *Joſue*, & lib. 5. in Epiſtolam ad Romanos, *Lucifer Calaritanus*, in Tractatu De non conveniendo cum Hæreticis, *S. Ambroſius* in *Lucæ* 8. verſ. 24. *S. Hieronymus* in cap. 29. Jeremiæ, *S. Epiphanius* Hæreſi 26. *S. Auguſtinus* libro *de fide & Operibus* cap. 25. & libro 2. *Retractationum* cap. 27. Perperam itaque *Grotius* hanc Epiſtolam eſſe aſſerit *Judæ* Epiſcopi Hieroſolymitani, qui fuit *Adriani* temporibus, paulò ante *Barrhochebam*, temerèque affirmat hæc verba, *Frater autem Jacobi*, initio Epiſtolæ addita eſſe a Scribis, ut *Judas* hic Apoſtolus eſſe crederetur. ***Grotius notatur.***

§. V.

De Sancti Joannis Apocalypſi.

APocalypſim Marcionitæ, Theodotiani, Alogi olim rejecerunt, quam ſacrum eſſe librum teſtimoniis Veterum demonſtratur, *S. Juſtini* in Dialogo cum Tryphone, pag. 308. *S. Irenæi* libro 4. cap. 37. *Tertulliani* in *Scorpiaco*, lib. 3. *contra Marcionem* cap. 14. & lib. *de Præſcriptionibus*, cap. 33. S. Hyppoliti Epiſcopi & Martyris, lib. de Antichriſto, S. Cypriani libro de Exhortatione Martyrii, *Dionyſii Alexandrini* lib. *de Promiſſionibus*, apud Euſebium *lib. 7. cap. 25.* Ubi enim præmiſit Dionyſius nonnullos ex iis qui ipſum præceſſerunt, librum hunc repudiaſſe penitus & refutaſſe, ac tribuiſſe Cerintho, quòd regno Chriſti terreno per mille annos in corporearum voluptatum fruitione futuro favere videretur, ſubdit: *Ego verò librum illum rejicere omnino non auſim, præſertim cùm multi ex fratribus eum magni faciant. Sed hujuſmodi de illo opinionem concipiens, quaſi ſensûs mei modum excedat, arcanam quamdam planèque admirabilem ſingularum rerum intelligentiam latere exiſtimo.* Cajus antiquus Scriptor Apocalypſim ſub Joannis Apoſtoli nomine a Cerintho editam ſenſit, apud Euſebium *lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 28.* cujus ſententiam hic rejicit Dionyſius Alexandrinus. At licèt fateatur *Sancti cujuſdam & divino Spiritu afflati viri id opus eſſe:* & Libri Auctorem vocatum Joannem, negat tamen eſſe Joannem Evangeliſtam. Id probat ex ſtyli varietate in Apocalypſi, & in Evangelio & Catholica Epiſtola

San-

Digitized by Google

Sancti Joannis: & quòd illis Operibus nomen ſuum non inſcripſerit, ſicut fecit Auctor Apocalypſis: Quòd dictio Evangelii & Apocalypſis ſit elegans, Apocalypſis barbariſmis & ſolœciſmis interdum inquinata. Tum etiam quòd nec in Apocalypſi Epiſtolæ, nec in Epiſtola Apocalypſis ullatenus meminerit: cùm S. Paulus in Epiſtolis revelationes ſuas commemoret. Quamobrem hunc librum alterius eſſe Joannis putat, qui in Aſia verſatus ſit. *Duo enim*, inquit, *apud Epheſum ſepulcra eſſe traduntur; utrumque Joannis nomine inſignitum*. Origenes *Homilia 7. in Joſue*, & *in Pſalmum* 1. Apocalypſim Joanni Apoſtolo tribuit, & apud Euſebium lib. 6. cap. 27. S. Athanaſius *in Synopſi* ipſam canonicum eſſe librum, & Joannis Apoſtoli docet. Euſebius lib. 3. cap. 25. loquens de Scripturis omnium conſenſu receptis, ait: *Poſtremò adjungenda eſt, ſi ita videbitur, Joannis revelatio. Et hæc quidem communi omnium conſenſu recepta ſunt*. Sed nondum eliquatam de libri hujus auctoritate quæſtionem ſignificat, ſiquidem ubi ſpurias Scripturas recenſuit, ſubdit: *His adjunge, ſi lubet, Joannis Revelationem: quam nonnulli ex albo Scripturarum expungunt; alii inter libros omnium conſenſu probatos annumerant*. Et cap. 24. *De Revelationis autem libro*, inquit, *adhuc in utramque partem opinionum varietate certatur*. S. Hilarius lib. 6. *de Trinitate*, & Præfatione in Pſalmos, S. Epiphanius Hæreſi 51. & 76. S. Baſilios lib. contra Eunomium, S. Gregorius Nyſſenus, Homilia de Ordinatione ſua, S. Pacianus Epiſtola 1. Sulpitius Severus lib. 2. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, divinam Apocalypſis auctoritatem agnoſcunt. S. Hieronymus *in Epiſtola ad Paulinum*, hoc de libro ſic loquitur. *Apocalypſis Joannis, tot habet Sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ*. Eccleſia Africana in Concilio Carthaginenſi 3. & S. Auguſtinus *lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 8.* lib. 20. *de Civitate Dei*, cap. 7. & ſequentibus, & alibi, Apocalypſim inter libros Canonicos conſcribunt. Sic Innocentius I. in Epiſtola ad *Exuperium*, Gelaſius Papa in Romana Synodo, Caſſiodorus, Iſidorus Hiſpalenſis, & alii Patres uſque ad Sacram Synodum Tridentinam, quæ inter libros quos ſub anathematis pœna, ceu Canonicos ſuſcipi jubet, numerat *Apocalypſim Joannis Apoſtoli*.

Scripta eſt Apocalypſis 14. anno Imperii Domitiani, quando in Patmos Inſulam relegatus eſt S. Joannes, ut teſtantur Sanctus Irenæus *lib. 5.* Euſebius *lib. 3. Hiſtoria Eccleſiaſtica cap. 18.* & S. Hieronymus in *Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum*. Propheticus liber eſt, de illis rebus quæ erant eventuræ Eccleſiæ, uſque ad ultimum judicii diem. Non mirum itaque quòd S. Joannes nomen ſuum adſcripſerit in Apocalypſi, quod in Evangelio & in Epiſtolis non fecit. Nam Prophetæ ſuis Prophetiis nomen ſuum inſcripſerunt, & illud ſæpius inculcarunt: ob eam utique rationem, quod Prophetiæ auctoritas ex Auctore pendeat, quo incognito, nutare videretur. Non mirum etiam quòd ſtylus hujus libri ſit a ſtylo Evangelii, & Epiſtolarum diverſus: cùm alius ſit ſtylus Hiſtoriæ, alius Prophetiæ. In ſecundo Canonicorum librorum Ordine duntaxat, non in primo fuiſſe conſcriptam, conſtat tum ex iis quæ diximus, tum ex Laodiceni Concilii Patribus, ex *S. Cyrillo Hieroſolymitano*, Catecheſi 4. & ex *S. Gregorio Nazianzeno* Carmine 34. qui in Catalogo Librorum Canonicorum illam non recenſent.

§. VI.

De ſuppoſititiis Apoſtolorum Scriptis.

APocrypha ſunt *Evangelia ſecundùm Ægyptios*, & *ſecundùm Hebræos*. Primùm citant *Clemens Alexandrinus* & *S. Epiphanius* Hæreſi 62. ubi Sabellianos hoc Pſeudo-Evangelio ad errorem ſuum confirmandum abuſos eſſe ſcribit. Eodem abutebantur & Valentiniani. Alterum quod Syriaco idiomate, ſed Hebraicis characteribus ſcriptum teſtatur *S. Hieronymus*, qui & ipſum Græcè Latinèque reddidit, citant *Hegeſippus* apud *Euſebium* lib. 4. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap. 22. *S. Ignatius* Epiſtola ad Smyrnæos, *Clemens Alexandrinus* lib. 2. Stromatum, *Origenes* Tractatu VIII. in Matthæum, & Tom. II. in Joannem, *S. Hieronymus* lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, verbo, *Ignatius*, & verbo *Jacobus*, Comment. in cap. 7. & 12. S. Matthæi, & lib. 3. contra Pelagianos. Evangelium ſecundùm Hebræos idem fuiſſe cum Evangelio Nazaræorum, conſtat ex *Euſebio* & *S. Hieronymo*. Illo abuſi ſunt Ebionitæ ad errores ſuos confirmandos.

Apocryphum quoque eſt *Proto-Evangelium S. Jacobi*, quod publici juris a *Neandro* factum & inter *Orthodoxographa* editum eſt cum Evangelio *Nicodemi* pariter apocrypho. Fabulis innumeris ſcatet uterque libellus. Apocrypha pariter Evangelia a veteribus Hæreticis ſuppoſita venerandis nominibus *SS. Petri*, *Thomæ*, *Matthiæ*, quorum meminit *Euſebius*, lib. 3. *Hiſtoria Eccleſiaſtica* cap. 25. *S. Bartholomæi* & *duodecim Apoſtolorum*, quorum meminit *S. Hieronymus* Præfatione Commentarii in S. Matthæum; *S. Philippi*, quo abutebantur Gnoſtici, Ebionitæ, Baſilides, Apelles, teſte *S. Epiphanio* Hæreſi 26. *Judæ*, a Gajanitis confictum, qui Proditorem illum colebant, *S. Epiphanio* & *Theodoreto* teſtibus. Hæc & alia *Gelaſius I.* Pontifex Maximus in Synodo Romana velut Apocrypha confixit.

Idem eſto judicium de Actis *SS. Petri & Pauli*, *Andreæ*, *Joannis*, Manichæorum fraude ſuppoſitis, ut teſtantur *Philaſtrius* Hæreſi 48. *S. Epiphanius* Hæreſi 47. & *S. Auguſtinus* libro *de Fide contra Manichæos*. Eodem loco & numero habendi ſunt *Actus Apoſtolorum* ab Ebionitis compoſiti, teſte *S. Epiphanio*. Item. *SS. Philippi & Thomæ*, quibus Encratitæ & Apoſtolici Hæretici utebantur, teſte *S. Epiphanio* Hæreſibus 47. & 61. In eumdem cenſum ſunt referendæ *Revelationes S. Pauli* & *S. Thomæ*, a *Gelaſio I.* inter apocrypha proſcriptæ; *Apocalypſis S. Petri*, cujus meminit *Euſebius* libro 3. *Hiſtoria Eccleſiaſtica* cap. 25. Ejuſdem eſt farinæ liber inſcriptus; *Sortes Apoſtolorum*.

Sunt alia Apoſtolorum nominibus inſignita, de quibus viri eruditi dubitant utrùm ab Apoſtolis ſcripta ſint, vel doctrinam ſaltem ab illis acceptam contineant; nimirum Canones Apoſtolorum, Conſtitutiones Apoſtolicæ, & novem Canones Antiochenæ Synodi ſub Apoſtolis, ut quidam putarunt, habitæ. Hæc omnia fœtus eſſe Apoſtolis ſuppoſitos, propriis Diſſertationibus oſtendemus.

De Symbolo Apoſtolorum, quæſtionem moverunt ex Heterodoxis nonnulli: hoc Sanctis Apoſtolis propria etiam Diſſertatione vindicabimus. De aliis quæ prolixiorem tractationem non poſtulant, ſingulis Articulis agemus, antequam finem imponamus huic Synopſi.

Digitized by Google

ARTICULUS III.

De Liturgiis Sanctorum Petri, Jacobi, Matthæi, & Marci.

Utrùm genuina ſint illorum Opera?

I. Dico primò, Sancti Petri Liturgiam ipſi affictam eſſe. Primò, quia in ea occurrit vox Θεοτόκον, Deiparæ, quod nomen ſi Apoſtoli ſuis in ſcriptis tradidiſſent, Eccleſia in Synodo Epheſina congregata adverſus Neſtorium, eorum auctoritatem protuliſſet; Cœleſtinuſque Pontifex Maximus, tunc ſedens in Cathedra Petri, tam luculento Principis Apoſtolorum teſtimonio Hæreticos proſtraviſſet. Secundò quia Sanctorum Pontificum & Martyrum, qui longo poſt Petrum annorum tractu floruerunt, hæc Liturgia memoriam celebrat, *Xiſti* ſcilicet, *Cornelii*, *Cypriani*, *Laurentii*, *Chryſoſtomi*, *Coſmæ & Damiani*. Tertiò, quia Romana Eccleſia Petri Liturgiam proculdubio ſacros in uſus aſſumpſiſſet, ſi agnoviſſet genuinam germanamque Petri.

II. Dico ſecundò Liturgiam Sancti Jacobi, quæ extat tomo 2. Bibliothecæ Patrum Græco Latinæ, ipſi pariter fuiſſe ſuppoſitam. Primò, quia & in iſta Beatæ Virgini tribuitur Deiparæ nomen, ante Concilii Epheſini tempora valde infrequens: nec illud Concilium, in quo prolata ſunt omnia antiquitatis monumenta, quæ huic appellationi patrocinabantur, hujus Liturgiæ meminit, quæ in Oriente tamen nota fuiſſet, ſi genuinum eſſet Sancti Jacobi Opus; maximè ſi Proclo Conſtantinopolitano Epiſcopo, qui eidem Concilio interfuit, accepta fuiſſet ut ſcribit Sixtus noſter Senenſis lib. 2. Bibliothecæ Sanctæ, in *Jacobo*. Certè nihil adverſùs Neſtorium proferre potuiſſent luculentiùs Epheſini Patres his verbis ex Liturgia illa Sancto Jacobo adſcripta. *Dignum eſt ut te verè beatam dicamus Deiparam, ſemper beatam, & omnibus modis immaculatam, & Matrem Dei noſtri, honorabiliorem quàm Cherubim, & glorioſiorem quàm Seraphim; quæ ſine corruptione Deum Verbum peperiſti: te verè Deiparam magnificamus.* Cùm itaque Patres Epheſini hæc verba non laudaverint, argumento eſt hanc Liturgiam tunc ignotam fuiſſe, & poſtea S. Jacobi nomine confictam.

Secundò, ante Nicænam Synodum τὸ ὁμοούσιον, *conſubſtantiale*, non erat conſecratum uſu ſolemni Eccleſiæ, licèt aliqui Patres illo uſi eſſent vocabulo: cùm itaque non ſemel in Liturgia Jacobi uſurpetur, & *Verbum conſubſtantiale Patri*, & *Spiritus Sanctus conſubſtantialis*, & *conſubſtantialis Trinitas*, ſignum eſt illam nonniſi poſt Nicænam Synodum fuiſſe fabricatam. Certè ſi temporibus Arianorum extitiſſet iſta Liturgia, Patres qui adverſùs illos ſcripſerunt, ejus auctoritatem in ipſos protuliſſent. Nec enim indignus erat Apoſtolus, qui ab ipſis citaretur: nec minimum poterant conferre præſidium cauſæ Catholicæ hæc verba, ſi Jacobi extitiſſent: *Et erit gratia & miſericordia ſanctæ & conſubſtantialis, increatæ & adorandæ Trinitatis, cum omnibus nobis.* Et hæc ad Verbum divinum Oratio; *Domine Deus noſter, Verbum Dei incomprehenſibile, & conſubſtantiale Patri & Spiritui ſancto, coæternum & inſeparabile, ſuſcipe incorruptum hymnum in ſanctis & incruentis ſacrificiis tuis.*

Item illa verba, quæ Spiritum Sanctum vivificantem & conſubſtantialem Patri prædicant, hujus Liturgiæ natalem poſteriorem eſſe Conſtantinopolitana Synodo manifeſtè arguunt: Quid enim opus eſſet tot ad expugnandos Macedonianos ſuſcipere labores, qui proſtrati facile fuiſſent, prolata hac Oratione Jacobææ Liturgiæ? *Abs te omnes quærimus in omnibus auxilium, & ſubſidium, ab unigenito Filio tuo, & a bono & vivificante, & conſubſtantiali Spiritu, nunc & in ſæcula.*

Tertiò, Τρισάγιον hymnus, ſeu hæc verba, *Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte immortalis, miſerere noſtri*: & hæc; *Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*; quæ hac in Liturgia leguntur, probant ipſam fuiſſe concinnatam circa tempora Felicis III. qui Pontifex creatus eſt anno Chriſti 483. ſiquidem Eccleſia hunc Hymnum ab Angelis didicit anno Chriſti 446. & laudatus Pontifex teſtatur hunc hymnum ſuo tempore in Eccleſia fuiſſe decantatum, cùm arguit damnatque Petrum Cnaphæum Epiſcopum Antiochenum, quòd huic hymno addidiſſet hæc verba, *Qui crucifixus es pro nobis*. Sic enim aperit hujus laudationis originem Felix III. Epiſt. 5. ad Petrum data ex Romana Synodo. *Denique cùm terræ motu Conſtantinopolis quateretur, populuſque in campo oraret; infantulus toto populo ſpectante, cum Proclo civitatis Epiſcopo, in cœlum per unam horam captus eſt, ibique hujuſmodi didicit hymnum. Rurſumque deſcendens, nunciavit quæ in æthere audierat, dicens de cœlo, quaſi de multitudine pſallentium, hujuſmodi laudes inſonuiſſe auribus ſuis, dictumque ſibi, ut eam laudationem populo indicaret.* Ex quibus conſtat, Apoſtolorum temporibus hunc hymnum uſurpatum in ſacris ritibus non fuiſſe, adeòque Liturgiam Jacobi, quæ illum habet, eſſe tanto Apoſtolo affictam.

Quartò, hujus Liturgiæ contextus pluribus ſententiis ex Epiſtolis Sancti Pauli decerptis ornatus eſt, quarum multas poſt martyrium Jacobi ſcriptas eſſe, eruditorum virorum nemo neſcit. Unde Bellarminus Cardinalis lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis in *Jacobo*, ait: *Extat etiam Liturgia Sancto Jacobo attributa, quæ a poſterioribus ita locupletata eſt, ut non ſit facile dijudicare, quam partem hujus Liturgiæ Sanctum Jacobum habeat auctorem.*

Objicies: Synodus Trullana Sancti Jacobi Liturgiam citat, ex eaque probat vinum aquâ mixtùm in Sacrificio Miſſæ offerendum eſſe. Sic enim habet Canone 32. *Nam & Jacobus Chriſti Domini noſtri ſecundùm carnem frater, cui & Hieroſolymitanæ Eccleſiæ thronus primùm eſt creditus, & Baſilius Cæſareenſium Archiepiſcopus, cujus gloria omnem terrarum orbem pervaſit, myſticè nobis in ſcriptis tradito ſacrificio, ita conſecrandum in divina Miſſa ex aqua & vino ſacrum Calicem ediderunt.* Ergo Liturgia Sancti Jacobi genuinus eſt ipſius fœtus.

Reſpondeo, nego conſequens. Nulla enim eſt iſtius Synodi auctoritas, quæ univerſæ Eccleſiæ conſenſu, & Sedis Apoſtolicæ ſuffragio probata non fuit. Unde ſicut 85. Canones Apoſtolorum non recipit Romana Eccleſia, quamvis illos omnes receperit iſta Synodus; imò nec illos Apoſtolorum eſſe putant Eruditi: ita Liturgiam præfatam Sancti Jacobi non eſſe contendimus, iſtâ licèt Synodo reclamante: quam miror a Sixto noſtro Senenſi tantæ doctrinæ viro Concilii univerſalis nomine laudatam.

III. Dico tertiò, Liturgiam Sancti Marci perperam ſub S. Evangeliſtæ nomine fuiſſe obtruſam, ob eaſdem fermè rationes. Nam in ea & ὁμοούσιον & τρισάγιον legimus: & hæc verba ex Concilii Conſtantinopolitani Symbolo ferè exſcripta, *Spiritum Sanctum Dominum vivificantem, qui in Lege, & Prophetis, & Apoſtolis locutus eſt, tibi conſubſtantialis, ex te procedens.*

Secundò, quia in ea fit mentio Sancti Marci Martyris & Evangeliſtæ: *Protege civitatem iſtam,*

pro-

Digitized by Google

propter Martyrem tuum & Evangeliſtam Marcum, qui nobis viam ſalutis demonſtravit.

Tertiò, quia vocat Pontificem, *Sanctiſſimum & Beatiſſimum Papam, & Epiſcopum Reverendiſſimum*; quæ nomina & epitheta tribus primis Eccleſiæ ſæculis uſurpata non fuerunt.

Quartò, quia patenarum & calicum meminit. Patenarum verò nomen recentius eſt.

Quintò, quia hac in Liturgia pro Rege funditur oratio. At Regem Alexandriæ dominatum Marci tempore commentum eſt: ſiquidem Auguſtus poſt victoriam de Marco Antonio & Cleopatra reportatam, univerſam Ægyptum Imperio Romano vectigalem fecit, ejuſque adminiſtrationem Cornelio Gallo Equiti Romano commiſit, ut Romanæ Hiſtoriæ Scriptores memoriæ prodiderunt.

Sextò, quia Balſamon Patriarcha Antiochenus in Reſponſione ad Quæſtiones Marci Alexandrini, ait: Liturgiam Sancti Marci nomine inſcriptam, recipiendam non eſſe, quia nec ſacra Scriptura, nec ulla Synodus teſtatur, *ſacrum Miniſterium a Sancto Marco traditum*: Et quia Laodicena Synodus, *enumerans Veteris & Novi Teſtamenti, ipſoſque Apoſtolicos libros, qui in uſu nobis eſſe debent, nullam Sacrificii Sancti Marci, vel Sancti Jacobi mentionem facit; neque Conſtantinopolitana Eccleſia ullo modo illas Liturgias agnoſcit*. At verò ſi Orientalibus Eccleſiis, & ipſi Alexandrinæ perſuaſum fuiſſet hancce Liturgiam genuinum eſſe Sancti Marci Opus, hæc Antiochenus Patriarcha ad Alexandrinum non ſcripſiſſet.

[Tom. 6. Biblioth. PP.] IV. Dico quartò, Miſſam Æthiopum Sancto Matthæo adſcriptam, non eſſe Sanctiſſimi Apoſtoli & Evangeliſtæ Opus. Primò, quia Chriſtum vocat Filium Patris & Spiritûs Sancti; qui manifeſtus error eſt. *O Princeps noſter Jeſu Chriſte*, inquit, *cujus ſubſtantia creata non eſt, ſed es purum Verbum: tu es Filius Patris & Spiritûs Sancti*.

Secundò, quia Pontificum, Regum, Patriarcharum, Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum dormientium in Chriſto memoriam celebrat. Porro nec tempore S. Matthæi Pontifices ulli, aut Reges Chriſtiani obierant, ſiquidem ſuperſtes erat totius Eccleſiæ Pontifex Sanctus Petrus, neque Rex ullus Chriſti fidem amplexus erat. Nomen etiam Patriarchæ, & Archiepiſcopi quatuor primis Eccleſiæ ſæculis inauditum.

Tertiò nonaginta novem Ordines Angelorum invocat, cùm novem dumtaxat Eccleſia agnoſcat.

Quartò, duodecim Apoſtolos apud Deum patronos adhibet, & Sanctum Jacobum Epiſcopum Hieroſolymitanum, necnon Sanctum Paulum, extra eorum ordinem numerat.

Quintò, 70. Diſcipulis quingentos ſocios adjungit, neſcio qua auctoritate. Dixerit quiſpiam, Auctoritate S. Pauli 1. ad *Corinthios* 15. ſcribentis *Chriſtum eſſe viſum* poſt Reſurrectionem ſuam *pluſquàm quingentis fratribus*. Sed illos pluſquàm quingentos fratres ſeptuaginta Diſcipulorum ſocios fuiſſe non ait, nec verè propriéque dici poteſt, cùm ſeptuaginta, non pluſquàm quingentos, binos & binos ante faciem ſuam Chriſtum miſiſſe, Evangelium commemoret. Præterea veriſimile eſt 70. Diſcipulos ex illorum pluſquàm quingentorum fratrum numero fuiſſe, quibus Chriſtum redivivum apparuiſſe S. Paulus ſcribit. Non videtur ergo quòd S. Matthæus in Liturgia, ſi quam ſcripſiſſet, quingentos ſocios ſeptuaginta Diſcipulis adjunxiſſet.

Sextò, memoriam agit Evangeliſtarum, quorum Matthæus ipſe unus eſt.

Septimò, ſacras Synodos, Nicænam, Conſtantinopolitanam, & Epheſinam recenſet, ſanctoſque Athanaſium, S. Gregorium, Baſilium, Cyrillum, Chryſoſtomum, tribus ſæculis ab Apoſtolorum ætate disjunctos.

Octavò, poſt iſtos, fit memoria Pontificum, inter quos numerantur Matthæus, Gabriel, Bartholomæus, Iſaac, & Marcus.

Nonò, monetur Sacerdos ut declaret Epactam, Aureum Numerum, Mobilia & Immobilia Feſta; quæ temporibus Apoſtolicis non conveniunt.

Decimò, anathema dicitur eis, *qui non credunt in Sanctam Mariam Virginem*: cùm ſolus Deus ſit objectum fidei noſtræ.

Undecimò, habetur hymnus *ter Sanctus*, multis poſt Apoſtolicam ætatem ſæculis in Eccleſia cantari cœptus.

Duodecimò, nominatur hac in Liturgia, *Rex Claudius, Princeps Archiepiſcoporum Dominus Gabriel, & Caput patriæ venerandus Archiepiſcopus Marcus*. Theatricæ proculdubio perſonæ, ſi ad Apoſtolica tempora referantur.

Decimo-tertiò, habetur in ea Symbolum Nicænum, cum additione, *Filioque*: ex qua colligitur ipſam fuiſſe poſterioribus Eccleſiæ ſæculis ab homine Latino fabricatam.

Decimo-quartò, *Urielis* ignoti in Eccleſia Angeli nomen celebrat. Ex quibus omnibus conſtat hancce Liturgiam nec S. Matthæi Opus eſſe, nec probati Scriptoris Eccleſiaſtici, nec admodum antiquam.

Denique has omnes Liturgias ſuppoſititias eſſe probat inſignis *Sancti Baſilii* locus, libro *de Spiritu Sancto* cap. 27. preces quæ in Euchariſtiæ conſecratione recitantur, ad Traditionem non ſcriptam referentis. *Invocationis verba*, inquit, *cùm conficitur Panis Euchariſtiæ, & Poculum benedictionis, quis Sanctorum in ſcripto nobis reliquit? Nec enim his contenti ſumus quæ commemorant Apoſtolus aut Evangelium, verùm alia quoque & ante & poſt dicimus, tamquam multum habentia momenti ad Myſterium, quæ ex Traditione citra ſcriptum accepimus*.

Idem confirmat primævæ Liturgiæ ſimplicitas, ex Apologia *S. Juſtini* pro Chriſtianis comprobata, necnon ex *S. Gregorio* libro 7. Epiſtola 63. ad *Joannem Syracuſanum* ſcribente: *Mos Apoſtolorum fuit, ut ad ipſam ſolummodò Orationem* (Dominicam) *oblationis Hoſtiam conſecrarent*.

Sanctus Juſtinus ait, Chriſtianos de Dominica ad Liturgiæ celebrationem convenire ſolitos: Liturgia verò quæ *S. Jacobi* nomine inſcribitur, ſingulis diebus. *Atque id fit*, inquit, *ſingulis diebus in ſacra Miſſa*. Ex Actis quidem Apoſtolorum colligitur, Chriſtianos per hebdomadam aliâ quàm Dominicâ die congregatos, ſed tamen certum eſt ſacram Synaxim ſingulis diebus non fuiſſe celebratam.

ARTICULUS IV.

De Actis Sancti Pauli & Sanctæ Theclæ.

Acta Theclæ & Pauli apocrypha eſſe & conficta teſtatur Euſebius lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 3. ubi de ſcriptis Sancti Pauli agens, hæc habet: *Illa quæ ejus Acta vocantur, in Scripturarum illarum numero, de quibus nulla eſt omninò dubitatio, habita eſſe, non equidem accepi*.

Secundò, Gelaſius in Concilio Romano, *Acta Theclæ & Pauli apocrypha* pronuntiavit.

Tertiò, Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in *Luca*, ait: *Periodos Pauli & Theclæ, & totam Leonis baptizati fabulam*,

Jam, inter apocryphas Scripturas computamus, Quale enim eſt, ut individuus comes Apoſtoli inter cæteras ejus res hat ſolum ignoraverit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert Presbyterum quendam in Aſia convictum apud Joannem, quòd Auctor eſſet libri, & confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob id excidiſſe.

Objicies, Sanctorum Patrum plurimos Theclæ, & Paſſionis ejus meminiſſe, & multa memorare quæ in Actis illis habentur; ſcilicet Sanctum Gregorium Nyſſenum, Oratione 14. in Cantica, S. Epiphanium Hæreſi 78, S. Chryſoſtomum Homilia 25, in Acta, & Homilia 22, ad Populum Antiochenum, Sanctum Ambroſium lib. 2. de Virginibus, & alios; Præterea Sanctus Baſilius Seleucienſis Epiſcopus duos libros conſcripſit, *de Rebus geſtis Sanctæ Apoſtolæ ac Protomartyris Theclæ*, in quibus eadem recenſentur, quæ in Actis Theclę & Pauli exarata ſunt, Ergo Acta illa non ſunt rejicienda,

Reſpondeo. non rectè colligi Acta illa genuina eſſe, quòd Patres nonnulli aliquam narrationem ex illis uſurpaverint, maximè in Homiliis & Orationibus, quas ad populi mores informandos declamaverunt.

Reſpondeo ſecundò, horum Actorum conſarcinatorem ex laudatis Patribus forſan plurima deſloraſſe, quæ illius adornando figmento ſerviebant: non verò Patres ex hujuſmodi Actis illa hauſiſſe.

Reſpondeo tertiò, his omnibus Eccleſiæ auctoritatem, apocryphorum notam ipſis inurentis, eſſe anteponendam; necnon antiquorum, vel doctiorum hominum judicia, ſcilicet Tertulliani, Euſebii & Hieronymi.

Reſpondeo quartò, nos minimè inficiari Theclam vixiſſe Sancti Pauli temporibus, ab Apoſtolo converſam, ſponſum reliquiſſe, martyrium ſubiiſſe, & ſi quæ ſunt iſtius generis, quæ a Sanctis Patribus celebrantur (quod in noſtra Synopſi innuimus) ſed non admittimus propterea Acta Pauli & Theclæ, & commenta quibus infarta ſunt.

Quod ſpectat libros Sancti Baſilii Seleucienſis de Geſtis Sanctæ Theclæ, reſpondeo illos Baſilii non eſſe, & a Petro Pantino, Tiletano, Decano Bruxellenſi, non multis ab hinc annis primùm editos ex Codicibus non ſatis probatis, Sanè Baſilii non eſſe, colligitur ex Photio in Bibliotheca, Codice 158, ubi de Baſilii Seleucienſis Scriptis agens, ait: *Idem verò Baſilius ille eſt, qui primæ Martyris Theclæ præclarè geſta & certamina, atque victorias, metris proſequitur*, Porro non metro, ſed ſolutâ oratione conſcripti ſunt libri quos edidit Petrus Pantinus: non ſunt igitur Baſilii Seleucienſis. Videntur porro eſſe ipſa Acta quæ Gelaſius Pontifex proſcripſit, & quæ Sanctus Hieronymus poſt Tertullianum cenſorio ſtigmate inuſſit. Nam ibi Theclæ prædicatione, Tryphæna, & numeroſiſſima ejus familia ſcribitur converſa ad fidem, & baptiſmo tincta, quod in ſuppoſititiis Theclæ & Pauli Actis Tertullianus notavit lib. de Baptiſmo cap. 17. his verbis; *Quòd ſi quæ Paulo perperam adſcripta ſunt, ad licentiam mulierum docendi, tingendique defendunt; ſciant in Aſia Presbyterum, qui eam Scripturam conſtruxit, quaſi titulo Pauli de ſuo cumulans, convictum, atque confeſſum id ſe amore Pauli feciſſe, loco deceſſiſſe. Quàm enim fidei proximum videretur, ut is docendi & tingendi daret fœmina poteſtatem, qui ne diſcere quidem conſtanter mulieri permiſit? Taceant*, inquit, *& domi maritos ſuos conſulant*, (1. ad Corinthios 14.)

Denique quòd Thecla jam a Paulo in Chriſtiana Religione inſtituta, jamque multis certaminibus pro fide ſuſceptis clara, tonſo capite, & virili veſte induta ipſum adierit; quòd pro Falconilla, quæ infidelis obierat, adeoque inferni pœnis erat addicta, preces fuderit; quòd Thecla ipſa mortua non ſit, ſed viva ſubſidens, in terram ingreſſa: quæ, Deo ita volente, ſe illi aperuit eo in loco, quo ſacra Liturgiæ Menſa conſtructa eſt, & alia iſtius generis, redolent potiùs calamum & ingenium nugacis alicujus Scriptoris, qui vetera Acta Theclæ & Pauli dudum proſcripta, eruit e tenebris; quibus damnata erant, & Baſilii nomine inſcripſerit, quàm ipſius Baſilii ingenium ſtylumque referant. In his enim libris non promicat *figurata illa, atque incitata oratio*; non *genus illud dicendi tropologicum, perſpicuitatem, atque ſuavitatem retinens*; non *accelerata membra atque periodi*; qui Baſiliani ſtyli caracteres ſunt a Photio deſcripti.

Reſpondeo ſecundò, quòd etſi horum librorum Auctor eſſet Baſilius Seleucienſis, non inde colligi deberet Acta Pauli & Theclæ genuina eſſe: ſed accuratum criterium defuiſſe Baſilio tot fabulas obtrudenti.

Nota.

NOn minus falſitatem redolent Acta Pauli & Theclæ, quàm ipſius hiſtoria, cujus Auctores fuerunt Metaphraſtes, & Baſilius Seleucienſis, ſi fortè huic Epiſcopo non fuit ſuppoſita, ut opinatur Natalis. In ea, quod tam reprehenditur in Actis, aſſeritur ſalus Falconillæ, quæ in infidelitate obierat, S. Theclæ precibus ab inferni pœnis liberatæ, ac Theclam adhuc viventem terram excepiſſe. Ibi etiam narratur, quod in eiſdem apocryphis S. Theclæ Actis pariter reprobatur, fœminis nempe permiſſum prædicandi, ac baptizandi munus obire; unde Metaphraſtes S. Theclam Evangelium annunciaſſe ſcripſit, quin immo & ſemetipſam baptiſmi lavacro abluiſſe. *Sur. 23. Septemb. §. 11, & 13*, S. Baſilius etiam homines ac fœminas baptizaſſe dicit, & de ipſius prædicatione non ſemel loquitur; immo ex S. Pauli juſſu conciones habuiſſe. *V. Th. l. 1.*

Tillemontius nihilominus *p. 1. tom. 2.* non putat inter fabulas recenſenda quamplurima ex iis, quæ de S. Thecla circumferuntur, eâ ductus ratione, quòd illa, quæ tot PP. de S. Thecla ſcripſere, hauſerunt ex iis, quæ ex fidelium traditione in Eccleſia narrabantur; quæ via etſi prorſus tuta non ſit, ſufficit tamen ut non facilè reſpuantur quæ tot viri illuſtres non abs re eſſe ſcribere judicarunt, ac ad fidelium excitandam pietatem conducere, Meritò proinde S. Theclam commendatam putat a S. Methodio *conv. p. 94.* non ſolùm ob profanam philoſophiam, ſed multò magis ob divinam ſcientiam, atque evangelicam, qua ipſam D. Paulus imbuerat. Amore Virginitatis a D. Paulo adeo incenſam narrant PP. ut ſponſum, cui promiſſa erat, omnino reſpuerit; quanquam eam ſervare haud potuerit niſi Matris illecebras poſthabendo, minas Patris flocciſaciendo, ac Sponſi diras perſecutiones tolerando. *Ambroſ. de Virg. l. 2. & 3. S. Gregor. Nyſſen. in Cant. hom. 14. S. Chryſoſt. hom. 72. S. Method. conv. p. 94.* 130. Et S. Hieronymus *ep. 22.* ut S. Euſtochium ad Virginitatem diligendam excitaret, dicit Beatiſſimam Virginem omnibus illis ſtipatam, quas ſuæ virginitatis imitatrices habuerit, obviam ipſi ituram, ac S. Theclam in ipſius amplexus ruituram. S. demum Epiphanius 79. *c. 5.* adnotare aliquos volens, qui quodammodo Beatiſſimæ Virgini comparari meruerint, Eliam, S. Jo. Evangeliſtam, ac S. Theclam commemorat.

Mul-

Multa etiam ob Chriſti fidem paſſam eſſe crebrò PP. narrant; unde S. Iſidorus Peluſiota *l.1. ep.109.* & Evagrius *l.3. c.8.* primam martyrem nuncupant, & S. Gregorius Nazianzenus *orat.3.* inter celeberrimas Chriſti victimas recenſet; ac duplici martyrii, & virginitatis coronâ ornatam dicit S. Chryſoſtomus *t.1. hom.72.* Leonibus diſcerpendam expoſitam fuiſſe ſcribunt, eos tamen Chriſti Virginem abſque læſione venerabundos reliquiſſe. Ab igne etiam immunis exiit, atque ita Deus ſe Virginitatis eſſe protectorem ab ipſis Eccleſiæ exordiis toti mundo demonſtravit. *Ambroſ. in Pſ.104. de Virg. & ep.25. Chryſoſt. t.6. hom. 44. Nazianz. carm.4.* Aliud tormenti genus ipſi ſupra cætera magis moleſtum, puto fuiſſe Sponſi, ac Patris tyrannidem, qua ipſam a virginitatis propoſito deterrere totis viribus moliebantur. Hinc Eccleſia animam morientis commendans, orat eam liberari, ſicut beatiſſima Thecla virgo, & martyr fuit *de tribus atrociſſimis tormentis* liberata. Id fortè a S. Baſiliſco didicit, qui, ut in ejus Actis, quæ Critici neſciunt omnino reſpuere, habetur, Deum orabat ut ipſum liberaret, ſicut S. Theclam ab Amphiteatro illæſam exire conceſſerat. Cæterùm nulla ferè tormentorum genera fuere, quibus Theclæ conſtantiam ſuperare non tentaverint; unde auctor Vitæ S. Syncleticæ, quæ habetur apud Bollandum 5. *Jun.* eam S. Theclæ comparat, quam, ait ipſe, notum eſt poſt ignem beſtiaſque, omnibus tormentis cruciatam fuiſſe. Adhuc nihilominus ſub lite eſt an inter ipſos cruciatus ad ſuum creatorem evolaverit; & Bollandus *incruenta morte* obiiſſe ſentit. Nec refert S. Theclam inter Martyres a PP. numerari; nam primis Eccleſiæ ſæculis martyres dicebantur, qui martyrum tormenta toleraverant.

ARTICULUS V.

De Epiſtolis Sancti Pauli ad Senecam, & Seneca ad Paulum.

Licèt Epiſtolas ad Senecam, & Senecæ ad Paulum, quæ nunc extant, & quas refert Sixtus noſter Senenſis lib.2. Bibliothecæ Sanctæ, genuinas eſſe non contendam, imo ſuſpectas habeam cum viris eruditis; quòd nec Pauli, nec Senecæ ſtylum referant; quòdque illa in qua de Neroniano Urbis incendio ad Paulum ſcribit Seneca, manifeſtæ arguatur falſitatis, ex Auctoribus Hiſtoriæ Romanæ, ut Baronius Tom.1. Annalium ad annum Chriſti 66. annotavit: licèt Paſſio Pauli Lino adſcripta non me moveat ut quaſdam epiſtolas a Seneca datas ad Paulum, & alias a Paulo ſcriptas ad Senecam exiſtimem: quia Acta illa Paſſionis Pauli non ignoro nomine Lini conficta fuiſſe: tamen inficiari non auſim Senecam quaſdam ad Sanctum Paulum Epiſtolas dediſſe, & Paulum viciſſim quaſdam ſcripſiſſe ad Senecam.

Id ut aſſeram, adducor auctoritate Sanctorum Doctorum Hieronymi & Auguſtini, cui majorem opponet hac in parte nemo. Sanctus Hieronymus porro in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Seneca*, hæc habet: *Lucius Annæus Seneca Cordubenſis, Sotionis Stoici diſcipulus, & Patruus Lucani Poëta, continentiſſima vita fuit: quem non ponerem in Catalogo Sanctorum, niſi me illæ Epiſtolæ provocarent, quæ leguntur a plurimis, Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum. In quibus, cùm eſſet Neronis Magiſter, & illius temporis potentiſſimus, optare ſe dicit, ejus eſſe loci apud ſuos, cujus ſit Paulus apud Chriſtianos.*

De his verò Sanctus Auguſtinus Epiſtola 54. ad Macedonium datâ, ſcribit: *Meritò ait Seneca (qui temporibus Apoſtolorum fuit, cujus etiam quædam ad Paulum Apoſtolum leguntur Epiſtolæ) Omnes odit, qui malos odit.*

Objicies. Sanctus Auguſtinus lib. 6. de Civitate Dei cap. 2. ait Senecam nuſquam Chriſtianos commemoraſſe, *Ne vel laudaret, contra ſuæ patriæ veterem conſuetudinem, vel reprehenderet contra propriam forſitan voluntatem.* Atqui Chriſtianorum meminiſſet Seneca, ſi ſcripſiſſet ad S. Paulum: nullas igitur ad ipſum dedit Epiſtolas.

Reſpondeo, diſtinguo minorem. Chriſtianorum meminiſſet in privatis Epiſtolis ad Paulum datis, concedo; in Epiſtolis ad Ethnicos ſcriptis, vel in aliis Operibus, nego. Igitur non meminit Chriſtianorum Seneca, niſi in privatis illis Epiſtolis; quia licèt erga ipſos ipſorumque religionem optimè affectus eſſet, quòd Philoſophiam ſuam cum Chriſtianæ Religionis inſtitutis videret ut plurimùm convenire, [unde Tertullianus ait lib. de Anima, *Seneca ſæpe noſter:*] tamen Chriſto nomen non dedit; neque ſuam illam de Chriſtianis exiſtimationem iis ſcriptis commendare voluit, quæ lucem aſpectura eſſent, ne invidiam Neronis ac Romanorum in ſe accenderet.

Objicies ſecundò. Si S. Paulus Epiſtolas aliquas ſcripſiſſet ad Senecam, illæ eſſent Canonicæ: atqui non ſunt Canonicæ; ergo nec ſunt S. Pauli.

Reſpondeo, nego Majorem. Non enim Canonica ſunt quæcunque ſcripta ſunt ab Auctoribus ſacris, niſi in arcem Canonicæ auctoritatis ab Eccleſia ſuſcepta ſint. Notum eſt illud Sancti Auguſtini lib. contra Epiſtolam Manichæi cap.5. *Evangelio non crederem, niſi me Catholica Eccleſiæ commoveret auctoritas.* Cùm itaque agnoverit Eccleſia Epiſtolas Pauli ad Senecam ſingulari Spiritûs Sancti afflatu ſcriptas non fuiſſe, nec eas de fidei noſtræ dogmatibus, aut de præceptis morum Chriſtianos univerſim ſpectantibus agere, ſed eſſe meros urbanitatis Apoſtolicæ fœtus, & litteras privatas ad virum clariſſimum & doctiſſimum datas; ipſi viſum eſt eas non eſſe referendas in Canonem.

ARTICULUS VI.

De Epiſtola Sancti Pauli ad Laodicenſes.

Marcionem titulum Epiſtolæ Sancti Pauli ad Epheſios interpolaſſe, & eam inſcripſiſſe ad Laodicenſes, teſtis eſt Tertullianus lib. 5. contra Marcionem cap. 17. Teſtis eſt & S. Epiphanius Hæreſi 42. *Neque enim*, inquit, *infelici Marcioni viſum eſt ex Epiſtola ad Epheſios auctoritatem illam afferre: ſed ex ea ad Laodicenos, quæ nuſquam apud Apoſtolum cernitur.* Sixtus noſter Senenſis lib 2. Bibliothecæ Sanctæ in *Paulo*, deſcribit exemplar illius ad Laodicenſes Epiſtolæ, ex vetuſto Codice MS. Hic quærimus an genuina ſit, an ſuppoſititia, & apocrypha.

Reſpondeo, Epiſtolam ad Laodicenſes S. Paulo adſcriptam, ſuppoſititiam eſſe & apocrypham. Hæc cenſura nititur Eccleſiæ auctoritate, quæ quatuordecim duntaxat Epiſtolas Pauli admittit, quas inter nulla occurrit ad Laodicenſes. 2. Auctoritate Sanctorum Patrum, qui nunquam eam citarunt. 3. Teſtimonio S. Hieronymi in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, ubi recenſitis S. Pauli Epiſtolis, ſubjungit, *Legunt quidam & ad Laodicenſes, ſed ab omnibus exploditur.*

Obiicies verba S. Pauli in Epiſtola ad Coloſſenſes, cap. 4. ſcribentis: *Et cùm perlecta fuerit apud vos Epiſtola, facite ut etiam in Laodicenſium Eccleſia recitetur; & eam quæ ſcripta eſt Laodiceæ, ut vos quoque legatis.* Ex quibus colligitur Sanctum Paulum ſcripſiſſe ad Laodicenſes.

Reſpondeo, his verbis non intelligi Epiſtolam quam S. Paulus ad Laodicenſes dederit, ſed quæ ad Paulum ipſum ſcripta ſit ex Laodicea. Ita hunc locum interpretatur Theodoretus in Epiſtolam ad Coloſſenſes cap. 4. *Quidam*, inquit, *exiſtimarunt ipſam* [Paulum] *etiam ſcripſiſſe ad Laodicenſes: Itaque fictam etiam Epiſtolam proferunt. Divinus autem Apoſtolus non dixerit eam quæ eſt ad Laodicenſes, ſed eam quæ eſt ex Laodicea. Illi enim de aliquibus rebus ad eam ſcripſerant. Veriſimile eſt autem eos vel ex accuſaſſe, quæ Coloſſis facta fuerant, vel eodem cum his morbo laboraſſe. Et ideo dixit hanc quoque Epiſtolam eis eſſe legendam*. Idem notat S. Chryſoſtomus Homilia 12. in Epiſtolam ad Coloſſenſes.

Objicies, Philaſtrium innuere Epiſtolam Pauli ad Laodicenſes ideo tantùm non legi in Eccleſia, quia fuit adulterata; ergo cenſet S. Paulum revera ad Laodicenſes ſcripſiſſe.

Reſpondeo, Philaſtrium, non ſuo, ſed Hæreticorum nomine, hæc referre, qui ne quidem Paulo, ſed Lucæ eam adſcribebant. *Alii autem*, inquit cap. 41. *Lucam Evangeliſtam ajunt Epiſtolam etiam ad Laodicenſes ſcripſiſſe. Et quia addiderunt in ea quædam non bene ſentientes, inde non legitur in Eccleſia: & ſi legitur a quibuſdam, non tamen legitur a populo*.

Objices Sanctum Thomam Lectione 1. in cap. 4. Epiſtolæ ad Coloſſenſes aſſerentem S. Paulum *ſcripſiſſe alias Epiſtolas*, ſcilicet, *illam de qua fit mentio hic, ſcilicet Laodicenſium, & unam aliam ad Corinthios, præter primam & ſecundam.... Sed ratio eſt duplex quare non ſunt in Canone, quia non conſtabat de earum auctoritate, quia fortè erant depravatæ, & perierant in Eccleſiis, vel quia non continebant aliud quàm iſta*.

Reſpondeo, nobis ſatis eſſe quòd Epiſtola ad Laodicenſes apocrypha ſit ac ſuppoſititia, prout circumfertur, vel prout extabat antiquitus; an autem aliam quandam ad ipſos Epiſtolam dederit, necne, res non tanti momenti eſt. Non dediſſe longè videtur probabilius ex Theodoreto & Sancto Chryſoſtomo, quos ſibi anteponi paſſus eſſet Sanctus Thomas. Senſit quidem Angelicus Doctor datam eſſe a S. Paulo ad Laodicenſes Epiſtolam: at unde iſtud habuerit, neſcio. Doceat me qui noverit, amabo. Vir quidam eruditus exiſtimat eam, quæ ad Epheſios inſcribitur, Epiſtolam, uno eodemque tenore ſimul, & ad Laodicenſes ſcriptam eſſe. In Antiquis enim nonnullis Codicibus ut ex Sancti Baſilii libro adversùs Eunomium, & S. Hieronymi Commentario conſtat, inſcriptam fuiſſe, *Sanctis qui ſunt... & Fidelibus in Chriſto Jeſu*. Sicque Epheſum primò ut præcipuam Aſię Metropolim miſſam eſſe; tranſmittendam inde ad cæteras, interſertis ſingulorum nominibus, ejuſdem Provinciæ Eccleſias. Unde Marcionem adeo coarguendum non fuiſſe, quòd Epiſtolam illam velut ad Laodiceoſes datam laudaret, niſi ipſam interpolaſſet.

ARTICULUS VII.

De Prochoro, Lino, & Abdia Babylonio.

I. PRochorus unus e ſeptem Diaconis fertur diſcipulus fuiſſe Sancti Joannis Evangeliſtæ, & ejuſdem Amanuenſis. Extat ſub ejus nomine Hiſtoria de vita, miraculis & aſſumtione Sancti Joannis Tom. VII. Bibliothecæ Patrum Editionis Pariſienſis: ſed rectè monet Cenſura Magiſtri ſacri Palatii ibidem juncta, hanc Hiſtoriam *falsò adſcriptam ſancto Prochoro Diacono de ſeptem primis, & eſſe apocrypham, fabuloſam, prorſuſque indignam quæ legatur*. Nonne enimverò Apoſtolo indignum eſt in Chriſti amore tam conſtanti, quod ipſi affingit: illum, cùm Aſia ipſi Evangelio imbuenda ſorte obtigiſſet, ægrè id tuliſſe, & propterea fuiſſe reprehenſum a Sancto Petro: ſibindeque cum mare conſcendiſſet, tempeſtate jactatum? Id autem ſcribit Auctor ille nugivendus cap. 1.

Nonne etiam evidenter falſum eſt quod ſcribit cap. 46. S. Joannem Evangelium ediſiſſe ſuum in Pathmo inſula, cùm Euſebius & ſanctus Hieronymus aſſerant ipſum in Aſia illud ſcripſiſſe, ex exilio reducem, & ſub extremum tempus vitę ſuæ? Lege Sanctum Hieronymum in Catologo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Joanne*, & Euſebium lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ.

Nonne æquè falſum eſt quod ſcribit cap. 2. Fideles Joanni ſtatim atque e dolio ferventis olei illęſus exivit, Eccleſiam erexiſſe, & ejus nomine conſecraſſe ante Portam Latinam? Scilicet id paſſus eſſet Domitianus? id tuliſſet Senatus Populuſque Romanus? id Sacerdotes Ethnici permiſiſſent? id non prohibuiſſet Joannis humilitas?

Denique ejuſdem furfuris eſt quod narrat cap. 2. Joannem, & Prochorum ipſum, Romę a Balneatrice conductos, operas ei ſuas locaſſe, & Joannem quidem fuiſſe incenſorem fornacis, Prochorum verò infuſorem aquæ. Apage nugas.

II. LINUS primus poſt Sanctum Petrum Romanæ Eccleſiæ Pontifex ille ipſe eſt, cujus nomine S. Paulus Timotheum in poſteriore ad ipſum Epiſtola ſalutat. Circumferuntur duo libri nomen ejus præferentes Tom. VII. Bibliothecæ Patrum Pariſienſis. Primus inſcribitur, *Hiſtoria Paſſionis Sancti Petri*, alter, *Hiſtoria Paſſionis Sancti Pauli*. Ambo *ſunt pſeudepigraphi, multos errores continent, nec ullius cenſentur auctoritatis, ut jam, eruditorum conſenſu, nimis exploratum habetur*; inquit Cenſura illis præfixa. Et revera quis credat, contra totius antiquitatis fidem, S. Petrum ab Agrippa Urbis Præfecto, invito Nerone, interfectum; & ob id fictitium illum Præfectum in ordinem redactum eſſe? Quis ſibi perſuadeat Petrum Xandippem Albini uxorem a viri ſui conſortio & thoro contra pręceptum Evangelicæ legis abſtraxiſſe? At hæc & alia non minus abſurda habet Pſeudo-Linus.

III. ABDIAS (ut nonnulli volunt) Apoſtolorum diſcipulus, & ab iis primus Babyloniorum Epiſcopus ordinatus, fertur ſcripſiſſe Vitas Apoſtolorum, Hebraico quidem idiomate, quas Eutropius Abdię diſcipulus tranſtulerit ex Hebræo in Græcum; Julius verò Africanus Latinitate donaverit. Id aſſeruerunt Jacobus Genuenſis Archiepiſcopus lib. Annuarum Solemnitatum, & Petrus Epiſcopus Equilinus lib. 9. Catalogi Sanctorum. Sed nemo non videt quantum aberraverint, qui Julium Africanum Græcè ſcripſiſſe non Latinè, minimè animadverterunt; nec Sanctum Hieronymum hujuſmodi lucubrationem, inter Opera ipſius recenſuiſſe. Accedit, hujus Auctoris, hujuſque Operis nullam haberi omnino apud Antiquos memoriam, quod ſuppoſitionis evidentiſſimum argumentum eſt. Sed quamvis eloquentiſſimum ſit Veterum hac in cauſa ſilentium, id altiùs clamant mendacia & nugæ quibus refertum eſt iſtud Opus. Citat namque Clementem, Hegeſippum, & Julium Africanum; & nihilominus ſe Chriſtum in carne vidiſſe gloriatur. 2. Septuaginta quinque Eccleſias una in Provincia extructas mentitur: cùm nec Apoſtolicis temporibus nec multo poſt, ſævientibus Ethnicorum Imperatorum in religionem Chriſtianam perſecutionibus, ulla templa fuerint a Chriſtianis extructa, ſed ſacri conventus ab iis, privatis in ædibus, & ſubterraneis plerumque locis, celebrarentur. Multa alia mendacia vel abſur-

Digitized by Google

ſurda notarunt viri Criticæ periti. Denique cùm libri decem de hiſtoria certaminis Apoſtolici, ſub Abdiæ Babylonii nomine ex Germania prodiiſſent, eos Paulus IV. Pontifex Maximus exploſit, damnavitque, ut teſtatur Sixtus noſter Senenſis lib. 2. Bibliothecæ Sanctæ.

ARTICULUS VIII.

De Epiſtola Sancti Barnabæ.

JOſeph Levites, genere Cyprius, unus ex 70. Diſcipulis Domini, cum Sancto Paulo Gentium Apoſtolus ordinatus, cognomen Barnabæ ab Apoſtolis tulit, quod idem eſt ac *Filius conſolationis, & exhortationis*, ut notat Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homilia 2. in Acta, & *a virtute nomen aſſumpſit, quòd ad illud aptus eſſet ac idoneus* (inquit idem Pater).

Sub nomine ipſius fertur Epiſtola primùm edita a viris doctiſſimis Hugone Menardo & Iſaaco Voſſio; deinde a viro clariſſimo & multæ lectionis atque doctrinæ, Joanne Baptiſta Cotelerio, inter Opera Patrum, qui temporibus Apoſtolicis floruerunt, Tom. I. An ſit apocrypha, vel genuina, impræſentiarum quærimus.

Reſpondeo eſſe apochrypham & ſuppoſititiam. Ita S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Barnaba*, ubi de hac Epiſtola ait: *Inter apocryphas Scripturas legitur.* Et lib. 13. Commentarii in Ezechielem ad verſ. 19. cap. 43. *Vitulum autem*, inquit, *qui pro nobis immolatus eſt, & multa Scripturarum loca, & præcipuè Barnabæ Epiſtola, quæ habetur inter apocryphas nominat.* Et ante Sanctum Hieronymum Euſebius lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 19. iſtud tulit judicium: *Inter Scripturas autem, quæ falsò inſeripta, minimèque germanæ dicantur, Pauli Acta numerantur, & liber qui vocatur Paſtor, & Epiſtola nomine Barnabæ edita, & quæ dicitur Doctrina Apoſtolorum.*

Secundò. Si hæc Epiſtola eſſet Barnabæ, recepta eſſet ab Eccleſia; hæc enim conſecutio optima eſt. Unde Sanctus Auguſtinus lib. 1. contra Adverſarium Legis & Prophetarum, cap. 20. ut apocrypha ſub nominibus Andreæ, Joanniſque ſcripta exhibilet atque explodat, hoc argumento utitur: *Si illorum eſſent, recepta eſſent ab Eccleſia.* Cùm igitur Epiſtola Barnabæ jamdudum inter apocryphas Scripturas recenſita ſit, dubium eſſe non debet quin ſit illegitimus fœtus.

Tertiò, Apocrypha bifariam ſumuntur (ut legentibus Romanam ſub Gelaſio Synodum perſpicuum eſt) vel pro pſeudepigraphis, & quorum ſecreti Auctores atque incogniti: vel pro iis quæ notam aliquam merentur erroris aut impietatis, ideòque abſcondi debent & ignorari, nec in publica verſari Eccleſiæ luce, ſicut libri Canonici Scripturarum, vel Tractatus Eccleſiaſtici Sanctorum Patrum, qui inoffenſo pede decurri queunt. Atqui Sanctus Hieronymus & Euſebius non amandant Epiſtolam Barnabæ ad apocryphas Scripturas, quia notam aliquam erroris aut impietatis mereatur: quinimò teſtatur Sanctus Hieronymus illam, *ad ædificationem Eccleſiarum pertinere.* Ergo cenſent illam apocrypham eſſe, quòd ſit pſeudepigrapha, & Sancto Barnabæ ſuppoſita. Quod omnino confirmat notio apocryphorum tradita a Sancto Hieronymo Epiſtola 7. ad Lætam: *Apocrypha ſciat non eorum eſſe quorum titulis prænotantur.* Itaque cùm Sanctus Hieronymus hanc Epiſtolam compoſitam dicit a Sancto Barnaba, (in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum) titulum ſpectat Epiſtolæ, non rei veritatem: & ſtatim innuit illegitimam ſe prolem illam ſuſpicari, quam inter apocrypha recenſet.

Quartò vix credi poteſt, quòd adeo eximius Apoſtolus, tantoque Spiritûs Sancti & fidei lumine colluſtratus, ea ſcripſerit quæ iſta complectitur Epiſtola; coactas nimirum allegorias, enarrationes Scripturarum minùs veriſimiles, fabulas de animalibus, ut illud quod tradit, *hyænam alternare ſexum*. Cujus contrarium docent omnes rerum naturalium periti, nempe Ariſtoteles lib. de Generatione Animal. cap. 6. & lib. 6. de Hiſtoria Animal. cap. 32. Diodorus Siculus Hiſtor. lib. 32. apud Photium in Biblioth. Cod. 244. Plinius lib. 8. Naturalis Hiſtoriæ cap. 30. & lib. 28. cap. 8. quibus adde Clementem Alexandrinum lib. 2. Pædagogi c. 10.

Non videtur etiam Barnabas rem tam evidenter falſam de Apoſtolis ſcripturus, quòd ſcilicet *eſſent iniquiſſimi hominum, quando vocavit eos Chriſtus, ſuper omne peccatum peccatores.*

Suppoſita videtur hæc Epiſtola poſt excidium Hieroſolymitanum, ſed ante finem ſecundi ſæculi: nam ſub initium tertii citata non ſemel eſt a Clemente Alexandrino. Sic enim ille lib. 2. Stromatum p. 373. Edit. Pariſ. *Meritò igitur Apoſtolus Barnabas ait: Ex ea parte quam accepi, ſtudui paulatim ad vos mittere, ut cum fide veſtra perfectam etiam habeatis cognitionem.*

Et p. 410. *Non mihi pluribus verbis opus eſt, ſi adduxero teſtem Apoſtolicum Barnabam (erat autem is ex 60. Diſcipulis, & Pauli auditor) his verbis ſic dicentem*, &c.

Hanc etiam Epiſtolam eodem ſæculo laudavit Origenes lib. 2. de Principiis cap. 2. *Eadem quoque*, inquit *Barnabas in Epiſtola ſua declarat*, &c. Fuit igitur hæc Epiſtola maximo in pretio apud Veteres: & Stichometria Latina, ſeu Index librorum ſacrorum, qui extat in duobus libris MSS. altero Chriſtianiſſimi Regis, altero Monachorum Sancti Germani, collocat Barnabæ Epiſtolam, inter Epiſtolam Judæ, & Joannis Apocalypſim.

ARTICULUS I.

De Libro Paſtoris.

LIber, qui vocatur Paſtoris, ab antiquis Patribus citatus interdum videtur ut ſacra Scriptura. Sic Sanctus Irenæus lib. 4. adversùs Hæreſes cap. 3. *Benè*, inquit, *pronuntiavit Scriptura, quæ dicit: Primò omnium crede, quoniam unus eſt Deus, qui omnia conſtituit & conſummavit, & fecit ex eo quod non erat, ut eſſent omnia; omnium capax, & qui a nemine capiatur.* Qui extat lib. 2. Paſtoris, Mandato 1.

Eo numero & loco a nonnullis habitum fuiſſe ſuadent antiqui quidam Bibliorum Codices manu exarati, qui Paſtorem quoque complectuntur, ut MS. Bibliothecæ Sancti Germani. Idem probant veteres Stichometriæ MSS. qualis ea eſt, quæ extat in eadem Bibliotheca, & in Regia.

Heterodoxi Critici librum illum exagitant ut Novatianorum & Pelagianorum fontem, ut Montaniſticarum ſuperſtitionum gurgitem, inſuperque fautorem Arianorum, ut fabuloſum, ut, proh nefas! liberi arbitrii, ſolitudinis Monaſticæ, nec non Purgatorii adſtructorem; ut pſeudepigraphum & ſuppoſititium, & diverſum ab ea lucubratione, quam ex Patribus nonnulli laudarunt. Quid ſentiam, breviter expono.

Dico itaque primò Librum Paſtoris non eſſe Canonicum. Hunc enim ex Canone Librorum ſacrorum expunxit Gelaſius in Concilio Romano, his verbis: *Liber qui appellatur Paſtoris apocryphus.*

Idem conſtat ex Euſebio libr. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 3. *Et quoniam*, inquit, *Apoſtolus ipſe*,

in

in ſalutationibus, quas extrema Epiſtola ad Romanos perſcripta attexit, inter alios etiam Hermæ cujuſdam, cujus Opus eſſe ferunt, qui Paſtoris libellus inſcribitur, mentionem facit, uti elligendum eſt juſtam: tametſi in quæſtionem a nonnullis vocatur, ac propterea Scripturis omnium aſſenſu approbatis nullo modo annumerandus ducitur.

Idem habemus ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in *Herma*, ubi de Libro Paſtoris ait: *Apud Latinos penè ignotus eſt*, Et in Prologo Galeato: *Igitur*, inquit, *Sapientia, quæ Salomonis inſcribitur, & Jeſu filii Sirach liber, & Judith, & Tobias, & Paſtor, non ſunt in Canone.* Quæ ſententia Sancti Hieronymi licèt vera non ſit de cęteris libris ibi nominatis, niſi intellexerit duntaxat non eſſe Protocanonicos: vera tamen eſt de Libro Paſtoris. Unde porro habemus veram eſſe quoad poſteriorem illum, non quoad priores? Ex Eccleſiæ judicio, quæ in Concilio Carthaginenſi III. approbato a Sede Apoſtolica per Leonem IV. (ut habetur in Decreto Diſt. 10. cap. *De Libellis*) & oraculo Innocentii I. Epiſtola 3. ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum datâ; & Decreto Synodi Romanæ, Gelaſiique I. Pontificis etiam Maximi, necnon ſecutorum Conciliorum, præſertim Tridentini, memoratos libros in Canonem ſacrarum Scripturarum retulit, in quo vel prætermiſit Librum Paſtoris, vel diſertè ad apocrypha amandavit. Denique idem Hieronymus libr. 2. Commentariorum in Oſee ad cap. 7. citat librum Paſtoris, ut Opus cujus non ſit neceſſariò recipienda auctoritas, adeoque ut minimè Canonicum. *Unde*, inquit, *& in Libro Paſtoris, ſi cui tamen placet illius recipere lectionem, Hermæ primum videtur Eccleſia cano capite, deinde adoleſcentula, & ſponſa crinibus adornata.* Quę verba extant lib. 1. Paſtoris Viſione 1.

Idem indicavit ante Hieronymum & Euſebium Origenes lib. 4. de Principiis, in Philocaliæ cap. 1. dicens: *Quare hoc nos in libro vulgaris apud aliquos pretii, qui Paſtor inſcribitur: quod datum eſſet Hermæ negotium, ut duos libros ſcriberet, ipſeque poſtea Senioribus Eccleſię nunciaret quæ a ſpiritu didicerat, de eo ſic diſſerimus*, &c.

Dico ſecundò, Librum Paſtoris eſſe librum Eccleſiaſticum, optimæ notæ, & Eccleſiæ utilem. Id ſuadet primò Sancti Athanaſii auctoritas, lib. de Incarnatione Verbi, dicentis: *Sedenim divinæ doctrinæ, & Chriſtianæ fidei ait, per Moyſem quidem*, &c. *per utiliſſimum verò Paſtoris Librum: Primum, omnium credo quòd unus eſt Deus, qui omnia creavit, & conſummavit, & ex nihilo, ut eſſent, fecit.*

Idem conſtat ex Euſebio lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 3. dicente, Librum Paſtoris a multis *Perneceſſarium, iis præſertim, qui jam primis fidei elementis imbuendi ſunt, judicatum eſſe. Unde*, inquit, *hoc quidem tempore eum non modò in Eccleſiis palam pervulgatum, verùm etiam ejus teſtimonia a nonnullis veterum Scriptorum in ſuis libris citata animadvertimus.*

Idem confirmatur ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in *Herma*, ubi de Libro Paſtoris ait: *Apud quoſdam Græciæ Eccleſias etiam publicè legitur. Revera utilis liber, multique de eo Scriptorum veterum uſurpaverunt teſtimonia.*

Objicies verba Sancti Hieronymi lib. 1. in Habacuc ad cap. 1. dicentis: *Ex quo liber ille apocryphus ſtultitiæ condemnandus eſt, in quo ſcriptum eſt, quemdam Angelum nomine Tyri præeſſe reptilibus.* Quod habetur libro 1. Paſtoris Viſione 4. Atqui liber apocryphus, & ſtultitiæ condemnandus, non eſt utilis: ergo &c.

Reſpondeo, Sanctum Hieronymum correxiſſe dictum illud prius in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, quem conſcripſit poſt Commentaria in Habacuc, ut conſtat ex fine Catalogi, ubi Opera hactenus a ſe edita recenſet.

Objicies ſecundò, Liber a Gelaſio & Synodo Romana inter apocrypha amandatus, non eſt Eccleſiaſticus, optimæ notæ, & Eccleſiæ utilis: ſed Liber Paſtoris a Gelaſio & Synodo Romana inter apocrypha eſt amandatus; nemo igitur illum jure Eccleſiaſticum & optimæ notæ dixerit.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem: Si apocryphus dictus ſit a Gelaſio propter noxiam doctrinam, concedo: ſi ob eam duntaxat rationem quòd non ſit Canonicus, nego. Gelaſius autem non proſcripſit Librum Paſtoris ut apocryphum, quòd falſi eſſet nominis, aut noxiæ doctrinæ; ſed quòd extra Canonem eſſet collocandus. Quòd autem inter libros Eccleſiaſticos Paſtorem Veteres diſertè numeratint, teſtis eſt Rufinus Expoſitione in Symbolum, dicens: *Alii libri ſunt, qui non Canonici, ſed Eccleſiaſtici a Majoribus appellati ſunt, ut eſt Sapientia Salomonis, &c. in Novo verò Teſtamento liber qui dicitur Paſtoris.*

Objicies tertiò Tertulliani auctoritatem, Librum Paſtoris ſugillantis libr. de Pudicitia cap. 10. his verbis: *Sed cederem tibi, ſi ſcriptura Paſtoris, quæ ſola mœchos amat, divino inſtrumento meruiſſet incidi, ſi non ab omni Concilio Eccleſiarum etiam veſtrarum inter apocrypha & falſa judicaretur, adultera & ipſa, & inde patrona ſociorum; a qua & aliàs initiaris, cui ille ſi fortè patrocinabitur Paſtor, quem in Calice depingis, proſtitutorem & ipſum Chriſtiani Sacramenti, meritò & ebrietatis idolum, & mœchiæ aſylum poſt calicem ſubſecuturæ, de quo nihil libentiùs bibas, quàm ovem pœnitentiæ ſecundæ. At ego ejus Paſtoris Scripturas haurio, qui non poteſt frangi.*

Reſpondeo, Tertullianum hoc in libro audiendum non eſſe, quem Montaniſta factus adversùs Eccleſiam conſcripſit. Ex ejus verò verbis colligitur Catholicos auctoritatem Paſtoris Montaniſtis objeciſſe, ut mœchos ad pœnitentiam recipiendos evincerent, & poteſtatem dimittendi peccata vindicarent Eccleſiæ. Quod non leve eſt pro libro iſto teſtimonium. Illum autem proferebant Catholici non ut canonicum, ſed ut Eccleſiaſticum, & optimæ notæ, ut jam monuimus. Cæterùm Tertullianus nondum Montaniſta, ſed Catholicus, Librum Paſtoris, cujus ipſe ſibi auctoritatem objecerat, tantum abeſt ut ſugillet, quin potiùs reverenti expoſitione illuſtrat lib. de Oratione cap. 12. *Item*, inquit, *quòd aſſignatâ oratione aſſidendi mos eſt quibuſdam, non perſpicio rationem, niſi Hermas ille, cujus ſcriptura ferè Paſtor inſcribitur, tranſactâ oratione non lectum aſſediſſet, verùm aliud quid feciſſet, id quoque ad obſervationem vindicaremus. Utique non. Simpliciter enim & nunc poſitum eſt, Cùm adoraſſem, & ſediſſem ſuper lectum, ad ordinem narrationis non ad inſtar diſciplinæ. Alioquin nuſquam erit adorandum, niſi ubi fuerit lectus.*

Objicies quartò verba Sancti Proſperi Caſſianum notantis, quòd Paſtoris Librum citaſſet, lib. contra Collatorem cap. 30. *Poſt illud autem*, inquit, *nullius auctoritatis teſtimonium, quod diſputationi ſuæ de libello Paſtoris inſeruit.* *Caſſianus Collat. 13. c. 12.*

Reſpondeo, non eſſe mirum quòd Proſper inter Latinos ſuos vivens, quibus penè ignotum fuiſſe Paſtorem Sanctus Hieronymus refert, nullam auctoritatem Operi ignorato tribueret.

Objicies quintò, hunc librum favere Novatianis, & unam duntaxat poſt Baptiſmum pœnitentiam admittere: unde qui Librum Paſtoris edidit in Bibliotheca Patrum Pariſienſi Tom. 5. ſæpiùs ad marginem monet cautè legendum eſſe,

quia

quia Auctor *Novatianum dogma probare videtur, redit ſemper ad Novatiani errorem, hæret ſemper in eodem Novatiani luto*, Ad Viſionem 2. lib. 1. & ad Similitudinem 6. & 8. libri 3.

Reſpondeo falsò objici Novatianiſmum Libro Paſtoris: nam illa omnia loca vel intelliguntur de iis qui voluntatem peccandi nunquam deponunt; vel id vult unum Auctor, ægrè admodum pœnitentiam agere eos, qui eadem ſemper in peccata relabuntur, Certè ſi Paſtoris Liber alteram poſt Baptiſmum pœnitentiam rejeciſſet, Catholici ejus auctoritatem Montaniſtis non objeciſſent: & Tertullianus in lib. de Pudicitia hanc in ipſos retorſiſſet. Denique luculenta ſunt & diſerta Paſtoris verba, ad alterius, etiam poſt Baptiſmum, pœnitentiæ commendationem citata a Clemente Alexandrino lib. 2, Stromatum p.385. *Annon tibi videtur, pœnitentiam agere, magnam ſapientiam eſſe, quoniam qui pœnitentiam agit, ſenſum magnum adipiſcitur? ſentit enim ſe peccaſſe, & feciſſe nequiter in conſpectu Domini, & recordatur intellectu quòd deliquit, & pœnitentiam agit, & ampliùs non operatur nequiter, ſed operatur bene, & humiliat animam ſuam, & torquet eam quia peccavit. Vides ergo quòd pœnitentia ſenſus eſt magnus*, Habentur autem hæc verba lib.2. Mandato 4. non iiſdem apicibus, ſed eodem ſenſu a Clemente citata.

Quod autem addit Paſtor, *Aliam pœnitentiam non eſſe, niſi illam, cùm in aquam deſcendimus:* intelligitur de pœnitentia quæ ſiebat ante Baptiſmum, & cujus Baptiſmus ſigillum & complementum erat, imò omnis virtutis illius fons & origo. Hæc enim una erat, ſicut Baptiſmus unus eſt. Hunc Paſtoris ſenſum aperit ibidem Clemens Alexandrinus: *Eum ergo qui accepit remiſſionem peccatorum, non oportet ampliùs peccare, nempè in prima & ſola peccatorum pœnitentia: ea autem fuerit eorum quæ priùs fuerunt in gentili & primâ vita: ea inquam, quæ fuit in ignorantia. Jam iis qui vocati ſunt proponitur pœnitentia expurgans locum animæ a peccatis, ut fides fundetur*, Et infrà, *Dedit cùm ſit multa miſericordia, iis etiam qui in fide incidunt in aliquod peccatum, ſecundam pœnitentiam; quam, ſi quis tentatus fuerit poſt vocationem, & coactus, & callidè circumventus, unam adhuc non pœnitendam accipiat pœnitentiam.... Continuè autem, & ſe invicem excipientes propter peccata pœnitentia, nihil differunt ab iis qui omnino non crediderunt, præterquam in ſolo quòd ſe peccare ſenſerunt*,

Tandem idem eſt ſenſus verborum Paſtoris, qui verborum Pauli ad Hebræos 6. *Impoſſibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati*, &c. *rursùs renovari ad pœnitentiam*. Unde hi & ſimiles loci movere nos non debent ut aſſeramus, quòd compilator Bibliothecæ Patrum Editionis Pariſienſis, Librum Paſtoris hæreſibus ſcatere; & quod alii e recentioribus Criticis ſcripſerunt, violentas & corruptrices manus ipſi ab Hæreticis fuiſſe illatas.

Dico tertiò, Auctorem libri Paſtoris eſſe Hermam, Sancti Pauli diſcipulum, cujus ipſe meminit Epiſt. ad Romanos ultimo capite. Ita Euſebius luco ſuprà citato, & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in *Herma*. Non eſt igitur ejus auctor Hermes frater Pii Papæ I. Scriptor libri quo continebatur Mandatum Angeli viſi in habitu Paſtoris, de Paſchate die Dominica celebrando, cujus meminit Auctor Pontificalis Damaſo adſcripti: quamvis illud aſſeruerit Poëta ſub nomine Tertulliani latens, lib. 3. adverſùs Marcionem, in fine; Fabricator Epiſtolarum Papæ Pii Epiſt. 1. Beda, Ado, & alii in Martyrologiis, & in Chronicis. Sed enim Paſtoris Liber ignotus penè Latinis non fuiſſet, ſi fratrem Romani Pontificis habuiſſet auctorem, imò Græcis minùs fuiſſet notus quàm Latinis. Cùm itaque Sanctus Hieronymus illum apud Latinos penè ignotum fuiſſe ſcribat, argumento eſt ipſum Hermetis illius fœtum non eſſe, qui centum annis poſt Hermam Apoſtolicum virum vixerit.

Liber Paſtoris diviſus eſt in tres partes, ſeu in tres libros totum Opus. Primus inſcribitur, *Viſiones*; ſecundus, *Mandata*; tertius, *Similitudines*. Habetur Tom. V. Biblioth. PP. Editionis Pariſienſis. Ipſum etiam edidit inter Opera Patrum qui temporibus Apoſtolicis floruerunt, & notis doctiſſimis illuſtravit vir eruditus Joannes Baptiſta Cotelerius.

Nota.

Liber Paſtoris ab Herma S. Pauli diſcipulo ſcriptus, & cujus exemplar, ut S. Clementi Pontifici pareret, ad ipſum miſit, a Criticis melioris notæ genuinus habetur; cùm quæ ex eo referunt antiqui Scriptores totidem verbis in eodem modò videantur, Et quidem ridendi Novatores, inter quos eſt Rivetus *l. 1. cap. 12.* apocryphum eſſe hunc Librum contendentes, quia in eo plura catholica dogmata ab ipſis negata leguntur; qualia ſunt liberum arbitrium, purgatorium &c. Potiùs ediſcere ex iis debuiſſent ab ea ipſos deſciviſſe fide, quam primis Eccleſiæ ſeculis fideles profitebantur, Duo nihilominus quoad hunc librum adnotanda, Primum eſt in eo quaſdam eſſe tranſpoſitiones, quæ cùm obſcuriorem quibuſdam in locis ſenſum reddant, ſuppoſitionis ſuſpicionem ingerere videntur. Major pars e. g. capitis *12. lib. 2. ad cap. 10.* pertinet. Secundum eſt in eo revera opiniones haberi, quæ modò ferè ab omnibus reſpuuntur, quod tamen nil officit ne hic liber ut genuinus habeatur, cum & alii Patres quædam opinati ſint, a quibus modò viri docti receſſerunt.

ARTICULUS X.

De Paſſione Sancti Andreæ, ab Achaia Presbyteris conſcripta.

Presbyteri & Diaconi Eccleſiarum Achaiæ, paulò poſt medium primi ſæculi, ſcripſerunt ad univerſas Eccleſias Encyclicam Epiſtolam de Paſſione Sancti Andreæ Apoſtoli, cui præſentes interfuerant, anno Chriſti 59. Neronis Imperatoris 6. Hoc antiquitatis monumentum nobis eripere nituntur heterodoxi Critici, quia veritatem, & realem præſentiam Corporis Chriſti in Euchariſtia diſertè teſtatur his verbis: *Ego omnipotenti Deo, qui unus & verus eſt, immolo quotidie non taurorum carnes, nec hircorum ſanguinem, ſed immaculatum Agnum in altari, cujus carnem poſteaquàm omnis populus credentium manducaverit, Agnus, qui ſacrificatus eſt, integer perſeverat ac vivus*. Hoc monumentum quanquam Eccleſiæ neceſſarium non ſit ad Catholicum iſtud dogma adſtruendum, quod Scriptùra & Traditio tota tam diſertè, tantàque conſenſione confirmant, illud tamen nobis iniquè eripi non patiemur ab hoſtibus veritatis.

Dico igitur Acta Paſſionis Sancti Andreæ ab Achaiæ Presbyteris conſcripta, genuina eſſe & ſincera. Id auctoritate Patrum, & Auctorum Eccleſiaſticorum, qui ſeptingentis ab annis ad hæc uſque tempora floruerunt, probatur. Quos inter mihi primùm occurrunt Etherius Uxamenſis Epiſcopus, & Beatus Presbyter, qui anno 788. aut 89. contra Elipandi errorem ſcripſerunt. Ita enim

ha-

habent lib. 1. p. 525. in Bibliotheca Patrum Pariſienſi, Tom. IV. *Iſte* (Chriſtus) *eſt Agnus immaculatus, qui quotidie, ut beatus Andreas ait, in altare crucis ſanctificatur: cujus carnes poſteaquam omnis populus credentium manducaverit, & ejus ſanguinem biberit, Agnus, qui ſacrificatus eſt, integer perſeverat, & vivus.*

Occurrit ſecundò, ſub finem 9. ſæculi Remigius Monachus Antiſiodorenſis, Commentario in Pſalmum 21. ubi de Sacramento Euchariſtiæ ſcribens, ait: *Quamvis hoc Sacramentum a pluribus accipiatur, non tamen, ut videtur, in partes eſt diviſum, ſed totum ſingulis eſt indiviſum, Andrea Apoſtolo ſic teſtante: Agnus, quanquam ſacrificatus eſt, integer perſeverat, & vivus.*

Tertiò, idem probatur auctoritate Beati Petri Damiani Sermone 2. in Natali S. Andreæ, ubi de S. Apoſtolo ait: *Cujus Paſſio tanta ſpiritûs devotione diſtillat, ut mentes audientium adipe & pinguedine replere videatur; unde non immeritò in ſingularem auctoritatis arcem ſuſcepta eſt, quam qui viderunt, ſcripſerunt orbi, & miniſtri fuere ſermonis.*

Quartus teſtis accedit Beatus Wolphemus Abbas Bruvilerenſis in Epiſtola ad Meginardum Abbatem Gladebacenſem: *Hoc autem Corpus*, inquit, *poſt expletam more Catholico Communionem, ſanum & incolume, vivum & integrum ſe recipit ad Patrem. Sic enim teſtatur Eccleſia Achaia, Beatum Andream dicere: Poſtquàm omnis populus credentium Agni carnes comederit, & ſanguinem biberit*, &c.

Quintus hunc ſequitur Lanfrancus Cantuarienſis Archiepiſcopus lib. de Corpore & Sanguine Domini: *Chriſtus*, inquit, *reſurgens ex mortuis, jam non moritur; ſed, ſicut dicit S. Andreas Apoſtolus, Cùm verò in terris carnes ejus ſint comeſta*, &c.

Sextus, Sanctus Bernardus Sermone 1. de S. Andrea: *Andreas*, inquit, *homo erat ſimilis nobis, paſſibilis, & tam vehementi ardore ſpiritûs crucem ſitiebat . . . O crux, inquit, diu deſiderata, & jam concupiſcenti animo præparata! ſecurus & gaudens venio ad te, ita & tu exultans ſuſcipias me . . . . Amator, ait, tuus ſemper fui, & deſideravi amplecti te.* Et infra: *Clamans magis affectione quàm voce; Salve crux ſpecioſa, quæ decorem, & pulchritudinem de membris Dominicis accepiſti: ſalve crux, quæ in Corpore Chriſti dedicata es, & ex membris ejus tamquam margaritis ornata.* Quæ iiſdem verbis extant in Epiſtola Presbyterorum Achaiæ.

Septimus, Ivo Carnotenſis Sermone de convenientia veteris & novi Sacrificii; *Ecce*, inquit, *ad memoriam veniunt verba B. Andreæ Apoſtoli, quibus aſſerit, & in cœlis eſſe Corpus Domini, & de altari poſſe ſumi Corpus Domini, cujus carnes, cùm ſint comeſta*, &c.

Ultimò Eccleſia hæc Acta legit in Officio S. Andreæ, nec in iis aliquis notatur error. Cur igitur illa ab Hæreticis explodi pateremur? Num quòd Apoſtolum juſſu Ægeæ funibus alligatum cruci tradant, ut velut in equuleo tenderetur, quem tamen clavis affixum longè ſit probabilius, cùm ſic figerentur omnes cruciarii? quaſi verò ſingulari ſupplicii genere, vel in eodem genere potiùs, ſingulari modo occidi Andream non potuerit jubere exquiſita Ægeæ crudelitas, ut diutiùs cruciaretur. Certè quòd biduò vivens in cruce pependerit, argumento eſt eum funibus potiùs diſtentum, quàm ſuffixum clavis.

Nec rationabiliùs arguunt heterodoxi Critici, quòd noluerit Sanctus Andreas e cruce deponi, vel quòd illud memoret Presbyterorum Achaiæ Epiſtola: cùm Apoſtolum ſibi ipſi fuiſſe mortis auctorem, incredibile prorsùs ſit. Quaſi verò ſibi ipſi ſit auctor mortis, qui ſuum pro Chriſto ſanguinem fundere peroptat, & martyrii coronam amittere metuit. Certè ſi Chriſto improperare non poſſint quòd e cruce deſcendere noluerit, a Sancti Andreæ ſanctitate ne putent alienum, quòd Deum precatus ſit, ne e cruce ſolveretur ac demitteretur.

Ipſos etiam non juvat quod Baronius in Notis ad Martyrologium ad 30. Novemb. ſcripſit, irrepſiſſe in hæc Acta Græciſmum de Spiritu Sancto, quem dicunt *a Patre procedere, & in Filio permanere:* cur enim diſſimulant quod idem Cardinalis addit, hæc verba in antiquis Mſs. non reperiri, nec in editis a Mombritio Tom. 1. Vitæ Sanctorum?

Objicies, Acta Sancti Andreæ fuiſſe proſcripta cenſuris Gelaſii I. & Innocentii I. Romanorum Pontificum, ut conſtat ex Synodo Romana ſub Gelaſio, & ex Epiſtola 3. Innocentii ad Exuperium datâ. Addes ex Philaſtrio libro de Hæreſibus, Numer. 40. Manichæos Andreæ Acta ab ejus diſcipulis conſcripta corrupiſſe, adeoque non eſſe genuina quæ penes nos ſunt, nec ullius planè fidei. Denique Sanctum Auguſtinum oppones lib. *de Fide contra Manichæos*, illa explodentem, cap. 38.

Reſpondeo, Acta S. Andreæ, quæ Gelaſius & Innocentius inter apocrypha proſcripſerunt, eſſe illa *quæ a Nexochari de & Leonide Philoſophis conſcripta ſunt*, ut ex Innocentio conſtat; non verò quæ a Presbyteris Achaiæ fuerunt poſteritatis memoriæ commendata.

Philaſtrius non loquitur de Actis Paſſionis Sancti Andreæ, quæ propugnamus, ſed de iis, quæ in itinere a Ponto in Græciam facta ſunt, in quibus nulla mortis ejus, paſſioniſve mentio. Nec verò quidquam apparet in Epiſtola Presbyterorum Achaiæ, quo Manichæiſmus ſtabiliri queat, quem in ſcopum illa, quæ Philaſtrius explodit, collineabant. Id conſtat ex Philaſtrii verbis: *Manichæi*, inquit, *apocrypha Beati Andreæ Apoſtoli admittebant; id eſt, Actus quos fecit veniens de Ponto in Græciam, quos conſcripſerunt tunc diſcipuli ſequentes Apoſtolum. Unde & habent Manichæi, & alii tales Andreæ beati, & Joannis Actus Evangeliſtæ, Beati Petri ſimiliter Apoſtoli, & Pauli pariter Apoſtoli; in quibus, quia ſigna fecerunt magna, & prodigia ut & pecudes, & canes, & beſtiæ loquerentur, etiam & animas hominum tales, velut canum & pecudum ſimiles imputaverunt eſſe hæretici perditi.*

Denique S. Auguſtinus rejicit Acta Apoſtolorum a Leucio conficta, non Acta Paſſionis Sancti Andreæ ab Achaiæ Presbyteris & Diaconis conſcripta. Sic enim alloquitur Manichæos Auguſtinus: *Attendite in Actibus Leucii, quos ſub nomine Apoſtolorum ſcribit, qualia ſint quæ accipitis de Maximilla uxore Egetis; quæ cùm nollet marito debitum reddere, cùm Apoſtolus dixerit, Uxori vir debitum reddat, ſimiliter & uxor viro: illa ſuppoſuerit marito ſuo ancillam ſuam, Eucliam nomine, exornans eam, ſicut ibi ſcriptum eſt, adverſariis lenociniis & fucationibus, & eam nocte pro ſe vicariam ſupponens, ut ille neſciens, cum ea tamquam cum uxore concumberet. Ibi etiam ſcriptum eſt, quòd cùm eadem Maximilla & Iphidamia ſimul eſſent ad audiendum Apoſtolum Andream, puerulus quidam ſpecioſus, quem vult Leucius vel Deum, vel certè Angelum intelligi, commendaverit eas Andreæ Apoſtolo: & perrexerit ad Prætorium Egetis, & ingreſſus cubiculum earum, finxerit vocem muliebrem, quaſi Maximillæ murmurantis de doloribus ſexûs fœminei, & Iphidamia reſpondentis. Quæ colloquia cùm audiſſet Egetes, credens eas ibi eſſe, diſceſſerit.*

rit. *Quid ad hoc dicetis, rogo vos? Quare non timuit Maximilla per turpiſſimum lenocinium ancillæ ſuæ, ligare animas in carne?* Sanctus igitur Auguſtinus Acta S. Andreæ, quæ propugnamus, non explodit, cùm in iis nihil legatur fabulis illis Manichaicis ſimile, aut Manichæorum hæreſi favens: nec illa ſint a Leucio conſcripta, ſed a Presbyteris & Diaconis Achaiæ exarata.

Nota.

UT verum fatear Acta S. Andreæ, quæ ut genuina ac ſincera Natalis propugnat, tot rationibus ab aliis Criticis impugnantur, ut difficile ſatis reddatur Natali adhærere. Ea non redolere obſervant primorum ſeculorum ſimplicitatem, quæ ex ſe ipſa veritatem præſefert. In eis admirantur tam expreſſam trium divinarum Perſonarum confeſſionem, eandemque propriâ Trinitatis voce, unâque Filii cum Patre conſubſtantialitatis, iis verbis: *hoc eſſe unigenitum Filium, quod eſt & ille qui genuit*, & nihilominus certum eſt PP. hujuſmodi confeſſione contra Arianos non dimicaſſe: ignota ergo prorſus eiſdem erat. Animadvertunt deinde nullum ex PP. ante octavum ſeculum hujuſmodi Acta laudaſſe; ubi ergo ad illud uſque tempus aſſervabantur? Sed, ut ſibi objicit idem Natalis, quamplurima S. Andreæ Acta Summi Pontifices & Patres reſpuerunt; at fortaſſe dum reſpuerunt quæ confixerant hæretici, alia eſſe genuina, ac ſincera, a Presbyteris Achaiæ ſcripta affirmarunt? Demum Andream Evangelii verbis loquutum fuiſſe, ac ea retuliſſe verba, quibus Chriſtus Petrum fratrem ſuum fuerat alloquutus, aliorum potiùs videtur additamentum. Hæc non parum cogunt in hoc articulo a Natali ſecedere, abſque eo quòd urgeantur eorundem Actorum inveriſimilitudines; cum neque ex eis ſatis appareat qua ratione S. Andreas ante Proconſulem ſteterit, an ſcilicet vocatus, vel potiùs ipſe, ſe martyrio ultrò obtulerit. Quis etiam non videat univerſam Achaiam in Proconſulis necem conſpiraſſe rem eſſe captu difficilem. cum potiùs major Populi pars in Chriſtianos ſævire conſueſceret?

Ex iis, aliis non paucis omiſſis, ſaltem inferendum dicunt, quòd ſi verum ſit S. Andreæ diſcipulos Magiſtri paſſionem conſcripſiſſe, hujuſmodi Acta ſincera ad nos non pervenerint?

ARTICULUS XI.

De S. Martialis Epiſtolis.

SAnctus Martialis unus fuit ex 70. Diſcipulis Chriſti, miſſus in Gallias primo Eccleſiæ ſæculo, ubi Lemovicenſem fundavit Eccleſiam. Ejus nomine duæ feruntur Epiſtolæ, quæ extant Tom. 3. Bibliothecæ Patrum Edit. Pariſ. una ad Burdegalenſes, altera ad Toloſanos: de quarum fide impræſentiarum diſceptamus; quærimuſque an genuinæ ſint.

Reſpondeo, illas Epiſtolas ſuppoſititias eſſe: primò, quia ſacræ Scripturæ teſtimonia citant ſecundùm S. Hieronymi Verſionem, ſecundò, quia ſe Apoſtolum Chriſti nominat, quem titulum verus Martialis ſibi non arrogaſſet, cùm tantùm eſſet Diſcipulus. Tertiò, quia Symbolum S. Athanaſii *a* imitatur, & Proceſſionem Spiritûs Sancti ſimilibus verbis exprimit, cap. 10. *Itaque Spiritus Domini, non genitus, non factus, non creatus, ſed procedens eſt a Patre & Verbo.* Quartò, iſtæ Epiſtolæ a nullo Auctorum Eccleſiaſticorum, ſive qui primis nominis Chriſtiani ſæculis, ſive qui mediâ ætate floruerunt, ſunt uſquam laudatæ.

a Sive S. Athanaſio adſcriptum.

Primùm emerſerunt in lucem anno 1521. obſtetricante Badio Aſcenſio: primùm inventæ ſunt anno circiter 1060. (ut teſtatur Gaufridus, Prior Voſienſis, in Chronico) & erutæ ex Sacrario S. Petri Lemovicenſis. Quintò, harum Epiſtolarum Auctor ſibi nomen Cephæ tribuit: at nedum Apoſtolorum, ſed & Diſcipulorum nemo nomen illud cum S. Petro Apoſtolorum Principe commune habuit: Hujus rei teſtis eſt S. Hieronymus lib. 1. Commentarii in Epiſtolam ad Galatas, ad cap. 2. *Sunt*, inquit, *qui Cepham, cui hic in faciem Paulus reſtitiſſe ſe ſcribit, non putent Apoſtolum Petrum, ſed alium de 70. Diſcipulis iſto vocabulo nuncupatum: quibus primùm reſpondendum, alterius neſcio cujus Cepha neſcire nos nomen, niſi ejus qui & in Evangelio & in aliis Pauli Epiſtolis, & in hac quoque ipſa, modò Cephas, modò Petrus ſcribitur. Non quo aliud ſignificaret Petrus, aliud Cephas; ſed quòd, quam nos Latinè & Græcè Petram vocamus, hanc Hebræi, & Syri, propter linguæ viciniam, Cepham nuncupent.*

Sextò, in Epiſtola ad Toloſanos cap. 13. dicit Auctor, Se cum aliis Diſcipulis præſentem fuiſſe, cum Chriſtus Judæ proditori oſculum dedit. *Nobis*, inquit, *trementibus & intuentibus.* Iſtud porro Evangelio repugnat, duodecim duntaxat Apoſtolos cum Chriſto in ultima Cœna diſcubuiſſe tradenti, nec 70. aut aliquem ex illorum cœtu ibi adfuiſſe uſquam memoranti. Lege 26. Matthæi caput, 22. Lucæ, & Marci 14.

Alias rationes falſi profert Bellarminus: ſed ipſæ falſæ mihi videntur, ut quòd ait Martialem miſſum non fuiſſe Lemovicas ante Decii & Grati Conſulatum, adeoque hunc qui ſe cum Chriſto vixiſſe ſcribit, non eſſe verum Martialem Lemovicenſis fundatorem Eccleſiæ. Hanc, inquam, rationem non admitto, quia tum Martialem, cum alios viros Apoſtolicos primo ſæculo Galliis noſtris Evangelii lumen intuliſſe contendo, & ſingulari Diſſertatione demonſtrabo. Non probatur etiam mihi alia ratio falſi prolata a doctiſſimo Cardinali, quòd nulli ante Marci Antonini Imperium in Galliis Martyres occubuerint; adeoque fictitium ſit Valeriæ cujuſdam, cujus Epiſtola ad Toloſanos meminit, martyrium. Nam primo pariter nominis Chriſtiani ſæculo Galliam noſtram ſanguine Martyrum irrigatam fuiſſe oſtendemus.

In dictis tamen *Pſeudo-Martialis* Epiſtolis nihil eſt fidei aut pietati adverſum; imò ex his monumentis ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium, Signum Crucis, Sanctorum cultus, & alia Chriſtianæ Catholicæque Religionis dogmata probari poſſent, ſi certum eſſet illa priorum ſæculorum fœtus eſſe.

ARTICULUS XII.

De Epiſtolis S. Clementis, & priorum Pontificum Romanorum, uſque ad Siricium.

SAnctus Clemens, de quo Apoſtolus Paulus ad Philippenſes 4. ſcribens, ait, *Cum Clemente & cæteris Adjutoribus meis, quorum nomina ſunt in libro vitæ*, quartus fuit poſt Sanctum Petrum Romæ Epiſcopus. Multa ſub ejus nomine feruntur Scripta: de ſolis Epiſtolis nunc agimus, eaſque revocamus ad examen, probaturi an genuinæ ſint, an ſuppoſititiæ.

Dico primò, Epiſtolam Sancti Clementis ad Corinthios, quam publici primùm juris fecit vir clariſſimus Patricius Junius ex Bibliotheca Sereniſſimi Magnæ Britanniæ Regis, anno 1633. cum fragmento Epiſtolæ ſecundæ ad eoſdem, genuinum eſſe Sanctiſſimi Pontificis Opus.

Id probatur veterum teſtimonio qui multa ex illa citant, quæ in ea, quam habemus, totidem verbis leguntur.

Illam ut traditionis promptuarium citat S. Irenæus lib.3. adverſus Hæreſes cap.3. *Sub hoc igitur Clemente*, inquit, *diſſenſione non modicâ inter eos qui Corinthi eſſent, fratres factâ, ſcripſit, quæ eſt Romæ Eccleſia, potentiſſimas literas Corinthiis ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuntians quam in recenti ab Apoſtolis receperant traditionem, annuntiantem unum Deum omnipotentem, factorem cœli & terræ, plaſmatorem hominis qui induxerit cataclyſmum & advocaverit Abraham; qui eduxerit populum de terra Ægypti, qui collocutus ſit Moyſi, qui legem diſpoſuerit, & Prophetas miſerit, qui ignem præparaverit diabolo & Angelis ejus. Hunc Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti ab Eccleſiis annuntiari, ex ipsâ Scriptura qui velint diſcere poſſunt; & Apoſtolicam Eccleſiæ traditionem intelligere, cùm ſit vetuſtior Epiſtola his qui nunc falsò docent, &c.*

Origenes lib.2. de Principiis cap.3 eandem Epiſtolam citat his verbis: *Meminit ſanè Clemens Apoſtolorum diſcipulus etiam eorum, quos* Ἀντίχθονας *Græci nominant; atque illius partes orbis terræ, ad quas neque noſtrorum quiſquam accedere poteſt, neque ex illis, qui ibi ſunt, quiſquam tranſire ad nos, quos & ipſos mundos appellavit, cùm ait. Oceanus intranſibilis eſt hominibus, & hi qui trans ipſum ſunt mundi, qui his ejuſdem dominatoris Dei diſpoſitionibus gubernantur.* Habentur autem hæc verba cap.20. Epiſtolæ 1. S. Clementis ad Corinthios.

Clemens Alexandrinus hanc ipſam Epiſtolam laudat lib.1. Stromatum pag.289. *Jam*, inquit, *Clemens in Epiſtola ad Corinthios his verbis inquit, exponens differentiam eorum qui ſunt probati in Eccleſia; Sit aliquis fidelis, ſit potens in explicanda cognitione, ſit ſapiens in diſcretione ſermonum, ſit ſtupendus in operibus*, &c. Quæ verba habentur Epiſtola 1. cap.48. Lege eundem lib.4. pag.516. & lib.6. pag.647. ubi pariter hanc Epiſtolam laudat, & illius verba recenſet.

Eidem Epiſtolę teſtimonium perhibet, Euſebius lib. 3. Hiſtorię Eccleſiaſticæ cap.12. *Cujus verò Clementis*, inquit, *una fertur eſſe Epiſtola omnium judicio approbata, illuſtris illa quidem, & digna planè admiratione, quam tanquam ex Romanæ Eccleſiæ perſona ad Corinthiorum Eccleſiam tum quidem exaravit, cùm jam Corinthi gravis eſſet inſtata ſeditio. Hanc ſanè cùm Veterum, tum noſtrâ ipſorum memoriâ plurimis in Eccleſiis publicè lectam, aſſurpatamque cognovimus.* Et cap.32. ait ſe cùm omnes Paſtores recenſere non poſſet, qui in Eccleſiis per orbem diſperſis proximè Sanctis Apoſtolis ſucceſſerunt, eorum ſolum nomina ſcriptis & memoriæ prodidiſſe, *quorum doctrina Apoſtolica* ad ſuum uſque tempus *per commentarios & monumenta ab ipſis edita reſervata eſt: at Ignatii & Clementis in ea Epiſtola, quæ eſt omnium conſenſu approbata, quam ſub Romanæ Eccleſiæ perſona ad Corinthiorum Eccleſiam exaravit*. Et lib.4. cap.22. recenſens Epiſtolam S. Dionyſii Corinthiorum Epiſcopi ad Romanos, ait; *In hac eâdem Epiſtola etiam Clementis ad Corinthios Epiſtolæ mentionem facit, declaratque ex priſtino more ab antiquis temporibus repetito eam in Eccleſia legi ſolere. Sic enim loquitur: Hodie ſacrum diem Dominicum celebravimus, in quo veſtram Epiſtolam legimus; quam ſemper ſicut etiam priorem nobis a Clemente miſſam, ad noſtram inſtitutionem legere ſolemus.*

Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 18. Editionis Pariſienſis, pag.213. narrat Hiſtoriam Phœnicis ex Clementis Epiſtola 1. ad Corinthios cap.25.

Sanctus Epiphanius Hæreſi 27. num.6. *Ita enim Clemens in quadam Epiſtola ſcripſit; Recedo, exeo, inſtet populus Dei.* Quæ leguntur laudatæ Epiſtolæ cap.54.

Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in Clemente. *Scripſit*, inquit, *ex perſona Romanæ Eccleſiæ, ad Eccleſiam Corinthiorum valde utilem Epiſtolam, quæ & in nonnullis locis publicè legitur; quæ mihi videtur characteri Epiſtolæ, quæ ſub Pauli nomine ad Hebræos fertur, convenire. Sed & multis de eâdem Epiſtola non ſolùm ſenſibus, ſed juxta verborum quoque ordinem abutitur: omnino grandis in utrâque ſimilitudo eſt.* At hi characteres in Epiſtola prima Clementis ad Corinthios, quam præ manibus habemus, facilè conſpiciuntur. Illa itaque genuinum eſt Clementis Opus.

Idem lib.14. Commentarii in Iſaiam, ad cap. 52. *Clemens*, inquit, *vir Apoſtolicus, qui poſt Petrum Romanam rexit Eccleſiam, ſcribit ad Corinthios: Sceptrum Dei Dominus Jeſus Chriſtus, non venit in jactantia ſuperbiæ, cùm poſſit omnia; ſed in humilitate.* Quæ habentur in Epiſtola 1. Clementis cap.16.

Photius in Bibliotheca Codice 113. recenſens Opera Sancti Clementis Romani, ait; *Scripſit idem magnifaciendam ad Corinthios Epiſtolam, quæ a pleriſque tanto in pretio eſt habita, adeoque laudata, ut etiam publicè legi ſoleret.* Et Codice 126. *Legi*, inquit, *libellum quo Clementis Epiſtolæ duæ ad Corinthios continebantur, quarum prima ipſos accuſat quòd ſeditionibus, turbis, ac ſchiſmatis violarint, quam inter eos ſervari oportuerat, pacem concordiamque; hortaturque ab hoc malo temperare. Simplex ejus oratio eſt ac perſpicua ad Eccleſiaſticam, & inelaboratam accedens dicendi formam. Reprehendat verò hoc in illis quiſpiam, quòd extra Oceanum mundos aliquos collocet. Deinde fortè & illud, quod Phœnicem avem unicam tanquam pro veriſſimo adhibet argumento: tertiò, quòd ſummum Sacerdotem, Præſidemque Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum appellans, ne illas quidem Deo convenientes, & ſublimiores de eo voces pronuntiet, tametſi nec apertè ipſum uſpiam in hiis blaſphemet.* At plurium mundorum mentio, & exemplum Phœnicis & illæ de Chriſto Jeſu (ut Photio videtur) non ſatis magnificæ voces, inveniuntur in Epiſtola Clementis ad Corinthios, quam habemus. Illa igitur genuina eſt.

Sed quod reprehendi poſſe Photius notat in illa Epiſtola, nulli revera eſt reprehenſioni obnoxium. Nam de Chriſti divinitate ut explicatiùs ſcriberet, non poſtulabat argumentum Epiſtolæ; & ſatis alioqui magnificè divinitatem illius prædicat, cùm omnium hominum Redemptorem dicit, quod mero homini convenire non poteſt. Sic enim habet cap.7. *Fixis oculis reſpiciamus in ſanguinem Chriſti, cernamuſque quàm pretioſus Deo ſit ejus ſanguis, qui propter noſtram ſalutem effuſus, toti mundo pœnitentiæ gratiam obtulit.* Et cap 12. de Rahab, cujus exploratores ab Jeſu miſſi ad Jericuntem dixerunt, *Ut ſignum daret, nempe funiculum coccineum appenderet de domo ſua*, ait: *Manifeſtum facientes quòd per ſanguinem Domini futura eſſet redemptio univerſis credentibus, & ſperantibus in Deum.*

Quòd verò Hiſtoriam Phœnicis protulerit Clemens ad Reſurrectionis fidem illuſtrandam, nullam reprehenſionem meretur. Alioqui arguendi erunt omnes Patres, qui receptiſſimum exemplum apud Ethnicos, adhibuerunt etiam ad Reſurrectionem exponendam: quamvis vel Phœnix avis fictitia videri poſſit, vel fabuloſa ſaltem quę de ejus morte, & propriis ex cineribus reproductione vulgò dicuntur.

Denique mundos extra Oceanum impropriè plures intellexit, dixitque Sanctus Clemens; id eſt,

regiones a nobis ita diſſitas, ut ad eas vix nobis pateat aditu. Ita ipſum interpretatus eſt Origenes lib.2. de *Principiis* cap.3. *Ex his tamen*, inquit, *quæ Clemens viſus eſt indicare, cùm dicit: Oceanus intranſmeabilis eſt hominibus, & hi mundi qui poſt ipſum ſunt: qui poſt ipſum ſunt mundos pluraliter nominans, quos & eadem Dei ſummi providentiâ agi regique ſignificat, ſemina quædam nobis hujuſmodi intelligentiæ videtur aſpergere, quo putetur omnis quidem univerſitas eorum quæ ſunt atque ſubſiſtunt, cæleſtium, & ſupercæleſtium, terrenorum, infernorumque unus & perfectus mundus generaliter dici: intra quem, vel a quo, cæteri, ſi qui illi ſunt putandi ſunt contineri.*

Quæres, quando ſcripta fuerit illa Epiſtola?

Reſpondeo, ipſam ſcriptam fuiſſe deſinente perſecutione Domitiani, circa primi ſæculi finem. Subindicat enim capitibus 1. 5. & 6. aliam perſecutionem ab illa prima Neronis: Poſt Neronem autem Domitianus, primus Chriſtianos perſecutus eſt. Præterea iſtud deſinentis perſequutionis tempus aptius fuit ad deſtinandos cum literis quinque Legatos ad Corinthiorum Eccleſiam, qui in fine Epiſtolæ nominantur.

Dico ſecundò fragmentum Epiſtolæ ſecundæ S. Clementis ad Corinthios, quod habemus, genuinum eſſe. Ratio eſt, quia eædem in eo apparent antiquitatis notæ; eadem interim verba uſurpantur, ac in priori Epiſtola. Eandem recenſet Photius in Bibliotheca Codice 126. ubi poſtquàm præmiſit ſe legiſſe Clementis Epiſtolas duas ad Corinthios, & ſuum de prima judicium tulit, de ſecunda hoc ſubjungit: *Altera verò Epiſtola*, inquit, *& ipſa inſtitutionem admonitionemque vitæ continet melioris; atque ipſo mox initio Chriſtum Deum prædicat, etſi dicta quædam peregrina velut e Scriptura ſubinducit, quibus ne prima quidem Epiſtola omnino vacat.*

Sanctus etiam Epiphanius Hæreſi 30. num.15. plurium S. Clementis Epiſtolarum meminit; de Ebionitis enim ait: *Ipſe Clemens omnibus illos modis redarguit iis Epiſtolis circularibus, quas ſcripſit, quæque in ſanctis Eccleſiis leguntur*, &c.

Objicies, Photium in Bibliotheca Codice 113. aſſerere, *Secundam Clementis ad Corinthios Epiſtolam, ut ſpuriam rejici*. Idem de illa judicium Sanctus Hieronymus tulerat in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum dicens: *Fertur & ſecunda ejus nomine Epiſtola, quæ a veteribus reprobatur.*

Reſpondeo, Photium & S. Hieronymum non loqui ex propria ſententia, ſed ad mentem Euſebii, qui illam Epiſtolam ſpuriam exiſtimare viſus eſt. Sed cùm ſuam, non Euſebii proponunt opinionem, hanc Epiſtolam ſeu genuinum opus agnoſcunt, ut conſtat ex Photio loco mox citato; & ex Sancto Hieronymo lib.1. adversùs Jovinianum cap.7. ubi de ſpiritualibus eunuchis hæc habet: *Ad hos & Clemens, ſucceſſor Apoſtoli Petri, cujus Paulus Apoſtolus meminit, ſcribit Epiſtolas, omnemque penè ſermonem ſuum de virginitatis puritate contexuit.* Plures autem Clementis Epiſtolas non memoraret Sanctus Hieronymus, niſi ſecundam illam ad Corinthios, genuinum etiam illius fœtum agnoſceret.

Dices, Euſebius teſtatur ſecundam Clementis ad Corinthios Epiſtolam notham eſſe, & ab Antiquis rebrobatam; nec ullum extat monumentum antiquius Euſebio, quo contrarium evincamus; Ergo revera ſpuria eſt.

Reſpondeo, Euſebium non aſſerere illam Epiſtolam notham eſſe, & ab Antiquis reprobatam. Dicit ſolummodò non fuiſſe æquè approbatam ac priorem, id eſt, a pleriſque Veterum ignoratam, in dubium ab aliis revocatam, ideoque in citationibus prætermiſſam. Fieri autem potuit ut Opus genuinum in controverſiam venerit, & a primis Eccleſiæ Scriptoribus non fuerit celebratum. Verba Euſebii hæc ſunt lib.3. cap.22. *Porrò* inquit, *intelligendum eſt, poſteriorem quandam eſſe Epiſtolam, quæ Clementis dicitur: verùm eam ut priorem, non perinde approbatam cognoſcimus, propterea quòd animadvertimus, Veteres illius teſtimonia non aliquando ſuis ſcriptis intexuiſſe.*

Dico tertiò, cæteras Epiſtolas, quæ ſub nomine S. Clementis circumferuntur, ſuppoſititias & apocryphas eſſe. De hoc omnes Eruditi conveniunt. Et certè duas ad Jacobum fratrem Domini ſuppoſititias clamat ipſa inſcriptio; ſiquidem poſt obitum Sancti Petri datas, ex ipſarum exordio & ſerie conſtat; adeoque ad Jacobum ſcriptæ eſſe non poſſunt, qui ſeptem ante Petri martyrium annis Hieroſolymis occiſus eſt, anno ſcilicet Neronis ſeptimo. II. Prior Epiſtola ad Jacobum Pontificum Romanorum ita ſeriem invertit, ut nullum Lino, & Cleto locum relinquat. III. Quia probat Itinerarium Petri, Scriptum nugis & fabulis repletum, & veteris Eccleſiæ cauterio inuſtum.

Secunda verò Epiſtola, de Sacramentis, veſtibus & vaſis Sacris Jacobum Apoſtolum docet. An, quæſo, verus Clemens de Sacramentis & Sacris ritibus edocuiſſet Apoſtolum? Næ temerarium illum Pſeudo-Clementem.

Tres alias in apocryphorum claſſem pariter conjiciendas conſtat, quia nec Antiqui illarum meminerunt, nec ſtylus geminæ ad Corinthios Clementis Epiſtolæ ullatenus ſimilis eſt, & ex libris Recognitionum ſunt conſarcinatæ; ex cœnoſo gurgite impuri rivuli. Tertia præterea ad cunctos Principes majores minoreſve ſcripta ſupponitur, (ut præfert titulus) cùm nulli Clementis ſæculo religioni Chriſtianæ nomen dediſſent Principes majores, vel minores. Quinta ſcribitur ad Fratres Hieroſolymis habitantes cum Jacobo, jam mortuo, & uxorum communitatem adſtruit. Prima primis Eccleſiæ ſæculis Clementi ſuppoſita eſt: quam latinitate donavit Ruffinus, ſuo tempore Græcam; quam & Concilii Vaſionenſis Patres anno 442. citarunt cap.6.

Dico quartò, Epiſtolas omnes priorum Pontificum, [nonnullis exceptis, quæ ab Auctoribus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, vel a Sanctis Patribus priorum ſæculorum citantur, ſcilicet Epiſtolis S. Cornelii, apud S. Cyprianum; Julii I. ad Orientales, & ad Clerum Populumque Alexandrinum, quæ referuntur, a S. Athanaſio Apologetica 2. & a Socrate libro 2. cap.18. & Liberii Epiſtolis, quas S. Hilarius in Fragmentis recenſet; nec non Epiſtola Damaſi, Synodique Romanæ ad Illyrici Epiſcopos, quam Theodoretus Hiſtoriæ ſuæ libro 2. cap.22. inſeruit, & aliis ejuſdem Pontificis, apud S. Hieronymum] ſuppoſititias eſſe & apocryphas. Id propriâ Diſſertatione oſtendam, ubi & inquiram in impoſtoris nomen perſonamque, qui has merces in Eccleſiam intulit.

ARTICULUS XIII.

De Libris Recognitionum, cæteriſque Sancto Clementi adſcriptis.

Recognitionum S. Clementis ad Jacobum fratrem Domini libros decem, velut apocryphos omnes eruditi explodunt: quos hoc nomine Euſebius libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.33. ſugillat, Clementique ſuppoſitos eſſe aſſerit. *Jam verò quidam*, inquit, *alia item Opera, verboſa illa quidem & prolixa, heri propè & nudiuſtertius, perinde quaſi illius eſſent, introduxerunt, quæ qui-*

dem diſputationes Petri & Appionis continent, quorum apud Veteres nulla omnino ſit mentio. Nam puram illam, & ſinceram Apoſtolicæ orthodoxæque doctrinæ notam minimè retinent.

Suffragatur Euſebio S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Clemente*, ubi ait ferri ſub nomine Clementis & *diſputationem Petri & Appionis longo ſermone conſcriptam, quam Euſebius in tertio Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ volumine coarguit*. Et lib. 1. adverſus Jovinianum cap. 14. quàm flocciſaciat huius libri auctoritatem, ſatis oſtendit, ita ſcribens, *Poſſumus autem de Petro dicere, quòd habuerit ſocrum eo tempore quo credidit, & uxorem jam non habuerit; quanquam legatur in Periodis & uxor ejus, & filia: ſed nunc nobis de Canone omne certamen eſt.*

Ante hos S. Athanaſius libros illos nigro calculo notat, dum ipſos ab Eccleſia contradici non ſolum ait, ſed etiam aſſerit ex iis veriora quædam electa eſſe, & tranſlata: hoc ipſo indicans multa in illis falſa eſſe & fabuloſa, quæ perpetuis tenebris damnari mererentur. *Iterum*, inquit in Synopſi, *Libri Novi Teſtamenti quibus contradicitur, ſunt Circuitus Petri*, &c. *ex quibus veriora, & a Deo inſpirata, electa ſunt ac tranſlata.*

Sanctus Epiphanius cenſet libros illos a Sancto Clemente conſcriptos, ſed ab Ebionitis violatos fuiſſe, & multa ſub honeſto Sanctiſſimi Pontificis nomine ab illis fuiſſe intruſa. Quæ cum ab aliis diſcerni non poſſint, ex hoc colligitur nullam eſſe Recognitionum auctoritatem. Sic porro ſcribit Sanctus Epiphanius Hæreſi 30. quæ eſt Ebionitarum: *Utuntur autem & aliis quibuſdam Libris, nempe iis, qui vocantur Circuitus Petri, a Clemente conſcripti: atque ex quidem quæ in illis continentur, corruperunt, pauca autem vera reliquerunt. Quemadmodum eos ipſe Clemens omnibus modis redarguit per Epiſtolas circulares, quæ ab eo ſcriptæ in Sanctis Eccleſiis leguntur. Quia alium habet characterem fidei illius ac oratio, ab iis, quæ ſub nomine ejus illi in Circuitibus ſuppoſuerunt.*

Ruffinus, qui hos libros latinitate donavit, eorumque verſionem Gaudentio nuncupavit Epiſcopo, in eandem abit cum Epiphanio ſententiam. Sic enim ſcribit in Opere de adulteratione librorum Origenis: *Clemens Apoſtolorum diſcipulus, qui Romanæ Eccleſiæ poſt Apoſtolos & Epiſcopus & Martyr præfuit, libros edidit, qui appellantur* ἀναγνωρισμὸς*, id eſt, Recognitio. In quibus cùm ex perſona Petri Apoſtoli doctrina quaſi verè Apoſtolica in quamplurimis exponatur; in aliquibus ita Eunomii dogma ſcribitur, ut nihil aliud quàm ipſe Eunomius diſputare credatur, Filium Dei creatum ex nullis extantibus aſſeverans; tum deinde etiam illud adulteratis inſeritur genus, ut naturam diaboli, cæterorumque dæmonum non propoſiti voluntatiſque malitia, ſed excepta ac ſeparata creatura produxerit qualitas. Sunt etiam alia nonnulla libris ejus inſerta, quæ Eccleſiaſtica Regula omnino non recipit. Quid, quæſo, de hic ſentiendum eſt, quod Apoſtolicus vir, imò penè Apoſtolus, non ea ſcribit quæ Apoſtoli dixerunt? An id potiùs credendum eſt, quod ſupra diximus, quod perverſi homines ad aſſertionem dogmatum ſuorum, ſub virorum Sanctorum nomine, tanquam faciliùs credenda inſeruerunt ea, quæ illi nec ſenſiſſe, nec ſcripſiſſe credendi ſunt?*

Photius in Bibliotheca, Codice 113. ubi Opera Clementis Romani criticum ad examen vocat, de Recognitionibus ita cenſet: *Refertum hoc Opus*, inquit, *abſurdis nugis, non ſine plurimis ex Arii opinione in Filium blaſphemiis*. Et infra ait; *Ut ſpuriam rejice longam illam diſputationem, Beati Petri & Appionis nomen falsò præferentem.* Tum denique libros Recognitionum cum libris Conſtitutionum Apoſtolicarum componens, ait: *Ipſos perſpicuitate ac gravitate; ad hæc, puritate & vehementiâ; aliiſque orationis dotibus; rerum item variarum doctrinâ, tantùm Conſtitutiones ipſas ſuperare, nulla ut hos inter comparatio ad ſermonem quod attinet, fieri debeat.*

Humbertus Cardinalis, Epiſcopus Silvæ-Candidæ, in Reſponſione ad Nicetam, librum Clementis inſcriptum, *Itinerarium Petri*, ad apocrypha amandat.

Denique præterquam quòd multa in Recognitionibus ſub perſona Petri Apoſtoli, ex intima Platonis & Ariſtotelis Philoſophia reſcruntur, duo quoque integra folia tranſcripta ſunt ad verbum ex libro *de Fato*, quem edidit Bardeſanes Syrus adverſùs Abydum Aſtronomum: qui Bardeſanes ſub Marco Antonio Imperatore floruit, ut teſtatur Euſebius libro 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 28.

Dico ſecundò, libros Recognitionum Clementi Romano ſecundo ſæculo jam affictos fuiſſe, nam Origenes, qui tertio ſæculo ineunte floruit, illud Opus citat Tractatu 35. in Matthæum his verbis: *Tale aliquid dicit & Petrus ad Clementem; Quoniam opera bona, quæ fiunt ab Infidelibus, in hoc ſæculo eis proſunt; non in illo, ad conſequendam vitam æternam*, &c. Habetur autem hic locus lib. 7. Recognitionum num. 38.

Non mirum itaque quòd & alii e Veteribus fraudem non ſubodorati, Opus illud velut Clementis citaverint. Multa ex illo uſurpat Auctor Operis Imperfecti in Matthæum cum S. Chryſoſtomo editus. Ad Matthæi ſcilicet 10. verba laudat nomine Petri apud Clementem, quæ inveniuntur libro 7. Recognitionum Num. 38. & ad Matthæi 24. plura citat ex lib. 3. Num. 5. 59. & 60. Venerabilis Beda in Retractationibus ad Actorum 5. locum citat ex Clemente, qui invenitur libro 1. Recognitionum Num. 66.

Duos olim fuiſſe Recognitionum Codices in pluribus variantes, notant Ruffinus in Præfatione ad Gaudentium horum librorum verſioni præfixa, & Photius loco citato.

Dico tertiò, Homilias undeviginti, nomine Clementis inſcriptas, quas librum illum eſſe putat vir eruditus Joannes-Baptiſta Cotelerius, qui ab Antiquis vocatus eſt *Clementina*; & Epitomem *de Geſtis Petri*, apocrypha eſſe ac ſuppoſititia. Ita docti omnes de his Operibus ſentiunt; quæ Cotelerius in lucem edidit inter Opera Patrum qui Apoſtolicis temporibus floruerunt, tum genuina, tum apocrypha. Idem eſto de Liturgia S. Clementi adſcripta judicium, quam Beſſario Cardinalis in libro de Sacramento Euchariſtiæ, *inter apocrypha commemorari ſolere*, ſcribit.

ARTICULUS XIV.

De Epiſtola S. Polycarpi, necnon de Epiſtola Encyclica Smyrnenſis Eccleſiæ.

QUamvis non ignorem S. Polycarpum uſque ad Imperium Marci Antonini & Lucii Aurelii Commodi vitam produxiſſe, quibus quartam poſt Neronem adverſus Chriſtianos perſecutionem moventibus, Smyrnæ, ſedente Proconſule, & univerſo Populo in Amphiteatro adverſus eum perſonante, igni traditus eſt, ut ait S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Polycarpo*: hìc tamen de Scriptis ejus agimus, quia maximam vitæ partem primo Eccleſiæ ſæculo egit. Joannis Apoſtoli fuit diſcipulus, & ab eo Smyrnæ Epiſcopus ordinatus eſt. Fertur ſub illius nomine Epiſtola ad Philippenſes, quam Joannes-Baptiſta Cotelerius integram exhibet inter Opera Sanctorum Patrum, qui tempo-

poribus Apoſtolicis floruerunt. De hac modò, an legitima ſit, diſputamus.

Illam eſſe legitimum Sanctiſſimi Epiſcopi & Martyris fœtum contendo, fretus auctoritate S. Irenæi libro 3. adverſus Hæreſes cap. 3. *Et Polycarpus*, inquit, *non ſolùm ab Apoſtolis edoctus, & converſatus cum multis ex eis qui Dominum noſtrum viderunt; ſed etiam ab Apoſtolis in Aſia, in ea quæ eſt Smyrnis, Eccleſia conſtitutus Epiſcopus, quem & nos vidimus in prima noſtra ætate: multùm enim perſeveraverat, & valdè ſenex glorioſiſſimè & nobiliſſimè martyrium faciens, exivit de vita. Hic docuit ſemper quæ ab Apoſtolis didicerat, quæ & Eccleſia tradidit, & ſola ſunt vera: & teſtimonium his perhibent, quæ ſunt in Aſia, Eccleſiæ omnes, & qui uſque adhuc ſucceſſerunt Polycarpo... Eſt autem & Epiſtola Polycarpi perfectiſſima, ad Philippenſes ſcripta, ex qua & characterem fidei ejus, & prædicationem veritatis, qui volunt, & curam habent ſuæ ſalutis, poſſunt diſcere*. Et in Epiſtola ad Florinum, cujus fragmentum refert Euſebius libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 19. cùm multa de Polycarpo dixiſſet, teſtatur eum Epiſtolas plures ſcripſiſſe: *Itemque ex Epiſtolis, quas tùm ad vicinas Eccleſias, quò eas confirmaret; tum ad quoſdam fratres, quò eos tum admoneret, tum cohortaretur, miſit, illa ita ſe habere, manifeſtè cognoſci poterit*. Hæc Irenæus. Extat porro ſola Epiſtola ad Philippenſes, & nonnulla fragmenta ex aliis, quæ ex veteri Catena MS. ſuper quatuor Evangelia, in qua velut a Victore Capuano laudata referebantur, exſcripſit Franciſcus Feuardentius, poſt cap. 3. lib. 3. S. Irenæi. Florebat autem Victor Capuanus Epiſcopus circa annum Domini 480. Nolim tamen pertinaciter aſſerere hæc Fragmenta excepta eſſe ex Epiſtolis S. Polycarpi: citantur namque ex *Reſponſionibus Capitulorum* illius. Quas Reſponſiones an in Epiſtolis, an ſeorſim ab illis ſcripſerit Sanctiſſimus Epiſcopus & Martyr, planè neſcimus.

Idem probatur ex Euſebio lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 30. *Adde huc Polycarpum*, inquit, *qui de illis ipſis Ignatii rebus in illa Epiſtola, quæ fertur ab eo ad Philippenſes ſcripta ſic verba facit: Obſecro vos omnes, ut obſequium, quibus debetur, præſtetis, ut omnem patientiam exerceatis: cujus exemplum oculis aſpexeritis, non in Beatis ſolùm Ignatio, Ruffo, & Zoſimo, verùm etiam cùm in aliis e vobis, tum in ipſo Paulo & reliquis Apoſtolis; pro certo perſuaſi, quòd omnes hi non in vanum concurrerunt, ſed in fide & juſtitia, & quòd in locum illis debitum profecti ſunt, jamque verſantur cum Domino*, &c. Hæc autem & alia ibidem ab Euſebio laudata, leguntur in Epiſtola S. Polycarpi, quam præ manibus habemus: quod argumento eſt illam genuinam eſſe. Et lib. 4. cap. 13. *Polycarpus quidem*, inquit, *in ea Epiſtola, quam diximus ad Philippenſes ſcriptam, quæque adhuc extat, quibuſdam prioris Epiſtolæ Divi Petri teſtimoniis utitur*.

Idem conſtat ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Polycarpo*, ubi de illo hæc habet; *Scripſit ad Philippenſes valdè utilem Epiſtolam, quæ uſque hodie in Aſiæ Conventu legitur*.

Denique idem conſtat ex Photio in Bibliotheca, Codice 126. ubi libellum expendens, quo S. Clementis Epiſtolæ duæ ad Corinthios continebantur, hæc habet: *Legebatur autem in eodem libello & Polycarpi Epiſtola ad Philippenſes, multis referta admonitionibus, cum perſpicuitate, ac ſimplicitate, Eccleſiaſtici more Interpretis. Refert quoque Divini Ignatii literas ad illos ſe miſiſſe, poſtulatque certior viciſſim fieri, ſi quid fortè de eo inaudierint*. Porro his characteribus genuina agnoſcitur Epiſtola S. Polycarpi quam habemus.

Objiciunt Heterodoxi, illam Epiſtolam pugnantia loqui, Ignatium ſcilicet viventem & mortuum ſimul innuere: prius, per hæc verba: *& de ipſo Ignatio, & de his qui cum eo ſunt, quod certiùs agnoveritis, ſignificate*. Poſterius, per ea quæ habet de Ignatio aliiſque Martyribus, quòd cuncti poſt agones ſuos, *in loco ſibi debito ſint apud Deum*. Ex quibus colligunt hanc Epiſtolam eſſe ſuppoſititiam.

Reſpondeo, illa verba nullo modo innuere, Ignatium tunc in vivis fuiſſe. Pnterant enim audire Philippenſes aliquid de Ignatio vivo & ad martyrium properante, quod illo jam defuncto cuperet ab illis diſcere S. Polycarpus. Ignatius (ut illius Acta teſtantur) *per Philippenſes pertranſivit Macedoniam pedes*. A Philippenſibus miſſi ſunt aliqui, qui eum honoris & conſolationis causâ in itinere deducerent, ut innuit Polycarpus ipſe in iſta Epiſtola. Hi igitur Philippos ab Ignatio reverſi, multa ſine dubio de ipſo narrabant, multa de comitibus, quæ S. Polveatpum ab ipſis ſcire voluiſſe, poſt illius martyrium, veriſimile eſt. Præterea nunquid non audire poterant Philippenſes aliquid de Ignatio mortuo, æquè ac de vivo? Nunquid non credere par eſt Polycarpum ſcire exoptaſſe quæ ad vincula & ad martyrium Ignatii pertinebant; quàm præclarè in martyrio ſe geſſiſſet; quid ejus comites feciſſent, aut paſſi eſſent; quid de Sancti Martyris corpore actum eſſet? Num aliquæ ejus ſupereſſent reliquiæ a Fidelibus collectæ? quorum omnium certa nuntia prius ad Philippenſes in Macedoniam, quàm ad Smyrnenſes in Aſia pervenire potuerant. Nulla igitur illis in verbis contrarietas eſt.

Objiciunt ſecundò, Nicephorum Patriarcham Conſtantinopolitanum, in Stichometria, & Anaſtaſium Bibliothecarium, Epiſtolam S. Polycarpi apocryphorum notâ inurere.

Reſpondeo primò, etſi ita eſſet, ſtandum potiùs eſſe judicio Veterum, ſcilicet Irenæi, Euſebii, Hieronymi, Venerabilis Bedæ, quàm Nicephori & Anaſtaſii, qui nono tantùm ſæculo floruerunt: ſtandum potiùs eſſe judicio Photii viri doctiſſimi, Nicephoro ſupparis, qui eodem loco ſuæ Bibliothecæ expendens priorem Sancti Clementis ad Corinthios Epiſtolam, & S. Polycarpi Epiſtolam ad Philippenſes, objectiones aliquas adverſùs illam S. Clementis factas memorat; adverſùs hanc Polycarpi nullas omnino. Photio ſuffragantur qui poſt Nicephorum Conſtantinopolitanum vixerunt, Uſuardus & Ado Viennenſis in Martyrologio ad 15. Calendas Januarii, Actorum S. Ignatii Scriptor Anonymus, Suidas, Georgius Pachymerius, Honorius Auguſtodunenſis, & Nicephorus Calliſtus. Denique Nicephori Patriarchæ & Anaſtaſii Bibliothecarii judicio, Eccleſiarum Aſiaticarum anteponimus auctoritatem, quæ tot ſæculis S. Polycarpi Epiſtolam publicè atque ſolemnitet legerunt.

Reſpondeo ſecundò, Stichometriam ad tempora Nicephori Conſtantinopolitani & Anaſtaſii Bibliothecarii nequaquam pertinere: neque enim nono ſæculo Eccleſia Græca & Romana dubitarunt de tot Sctipturatum libris, quot eo in Indice in dubium revocantur, ſcilicet de libris Eſther, Judith, & Tobiæ. de Sapientia Salomonis, & de Sapientia Jeſu-Sirach. Unde obſcuri Auctoris eſt illa Stichometria, cui fidem non adhibuit Anaſtaſius Biblinthecarius, ſed eam duntaxat Latinitate dooavit.

Reſpondeo tertiò, Stichometriam non loqui de Epiſtola Sancti Polycarpi, ſed de Polycarpi *Didaſcalia*.

Reſ-

Digitized by Google

Reſpondeo quartò, quamvis Auctor Stichometriæ Sancti Polycarpi Epiſtolam intellexiſſet, non propterea explodendam fore, aut Polycarpo abjudicandam: quia non ſimpliciter dicitur apocrypha, ſed tantùm numeratur inter apocrypha Novi Teſtamenti, hoc eſt e Canone Sacrorum Librorum expungitur: quod non impedit quin inter Eccleſiaſticos libros recepta & numerata ſit.

Dico ſecundò, Epiſtolam Encyclicam Smyrnenſis Eccleſiæ de S. Polycarpi martyrio, genuinam eſſe. Id auctoritate Euſebii certiſſimè conſtat, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14. ubi hæc ſcribit: *Antonino cognomento Pio, cùm 22. annum Imperii ſui confeciſſet, M. Aurelius Verus, ejus filius, qui & Antoninus dictus eſt, cum Lucio fratre ſucceſſerunt. Eodem tempore Polycarpus, cùm Aſia maximis perſecutionum procellis turbaretur, martyrio ſupremum diem vitæ egit. Cujus quidem vitæ exitum, literarum monumentis adhuc conſervatum in hac noſtra Hiſtoria memoriæ prodere imprimis neceſſarium arbitror. Eſt autem Epiſtola ex perſona Eccleſiæ Smyrnenſis, cui præfuit Polycarpus, Eccleſiis Ponti ſcripta, quæ ea quæ ad ejus martyrium ſpectant, perſpicuè docet his verbis, &c.* Refert deinde Euſebius multa ex iſta Epiſtola. Illam edidit integram Cotelerius inter Opera Sanctorum Patrum qui temporibus Apoſtolorum floruerunt. Hoc antiquitatis monumento ſacer cultus Martyribus, & eorum Reliquiis ab Eccleſia delatus egregiè confirmatur.

Hujus porro hic meminimus, quamvis ad ſecundum Sæculum ſpectet jam provectum, ad annum ſcilicet circiter 160. quia de Polycarpi Epiſtola tractantibus, viſum eſt examen iſtius monumenti adjungere, quòd Polycarpi martyrium poſteritatis commendavit memoriæ.

Nota.

Contradictio quam urgent Heterodoxi adversùs epiſtolam S. Polycarpi ita ab aliquibus ſolvitur. Dicunt quòd ubi S. Polycarpus recenſere videtur S. Ignatium inter eos qui in Domino obierant, non de ſolo loquitur S. Ignatio, verùm etiam de S. Paulo ceteriſque Apoſtolis, ac quibuſdam Philippenſibus, qui martyrio fuerant, coronati. Quod ergo de ipſorum morte narrat ad S. Ignatium referre neceſſe non eſt; cùm ſatis ſit id de aliis quos commemorat, intelligere.

ARTICULUS XV.

De Scriptis Sancti Dionyſii.

Feruntur ſub Dionyſii Areopagitæ, qui B. Pauli diſcipulus extitit, nomine, libri *De Cœleſti Hierarchia, de Eccleſiaſtica Hierarchia, de Divinis Nominibus, de Myſtica Theologia, & Epiſtolæ decem*: quæ omnia an ſint Areopagitæ Dionyſii, cujus nomine inſcribuntur, ab Eruditis ultrò, citròque diſputatum eſt. Viri doctiſſimi Morinus & Launoius, & ex Heterodoxis Sceltetus, Dallæus, Rivetus, & alii, hæc Opera abjudicant Areopagitæ Dionyſio. Morinus & Launoius ab Auctore, qui initio quinti ſæculi floruerit, elucubrata eſſe volunt. Illa S. Dionyſio Areopagitę ſingulari Diſſertatione vindicabimus. Sed in antecesſum.

Dico falſum eſſe quod ſcripſit Dallæus, neminem ex Catholicis, ante annum Chriſti 630. S. Dionyſium Areopagitam horum Auctorem Operum crediddiſſe vel affirmaſſe, neque horum Auctorem ante annum Domini 520. floruiſſe: id, inquam, falſum eſt. Nam Leontius, qui librum de Sectis ſcripſit ante annum Domini 608. (ut conſtat ex eo quòd meminerit Eulogii tunc temporis Alexandrini Patriarchæ, qui illo anno diem ſupremum obiit) Dionyſium inter Patres antiquiſſimos nominat, alibique eum ætatis Apoſtolorum fuiſſe notat, & ſub ejus nomine citat librum de divinis Nominibus. Ergo ſaltem pluribus quàm 20. annis ante annum 630. libri illi exiſtimati ſunt ab Auctoribus Eccleſiaſticis eſſe S. Dionyſii Areopagitæ.

Secundò, multis ante Leontium annis, Ephræmius Patriarcha Antiochenus in Apologia quadam Concilii Calchedonenſis, quæ inſcribitur, *De ſacris Antiochia Legibus* (ut vertit Interpres Photii) noſtrum citavit Areopagitam: *Unam*, inquit, *perſonam, hoc eſt, Verbi Incarnati hypoſtaſim pronuntiamus, quandoquidem ſimplicem ponit Jeſum S. Dionyſius Areopagita.* Hic autem Ephræmius ad Antiochenum Patriarchatum provectus eſt circa exordia Imperii Juſtiniani; ut teſtatur Theophanes, hoc eſt, antequàm Severiani hæretici illius auctoritate coram Hypatio abuterentur, circa annum Domini 526. & mortuus eſt ante annum 543. Ergo falſum eſt hos libros ante annum Domini 630. a nemine Auctorum Eccleſiaſticorum Areopagitæ Dionyſio fuiſſe adſcriptos.

Tertiò, Andræas Cæſarienſis Epiſcopus, quem circa annum quingenteſimum ſcripſiſſe ex eo conſtat, quòd neminem Patrum citet S. Cyrillo juniorem, ad cap. decimum Apocalypſis; agens de ſenis alis quatuor animalium, Dionyſium noſtrum citat: *Hæc ait magnus Dionyſius.* Et ad cap. 45. Phialas obſervans a quatuor animalibus Angelis datas, hæc habet. *Significat agendorum notitiam in cœlis a primis ad ſecunda derivari; ſecundùm magnum Dionyſium.* Ergo toto ſæculo ſexto libri illi ut S. Dionyſii Areopagitæ laudabantur.

Tertiò S. Joannes Scytopolitanus, qui ſapienter & piè pro Synodo Calchedonenſi ſcripſit (ut Sophronius apud Photium Cod. 231. teſtatur) quique ante ſextum ſæculum, vel eo jam ineunte, floruit, ſcripſit Scholia in libros S. Dionyſii Areopagitæ, ut teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius in Epiſtola ad Regem Carolum, de Areopagiticis datâ. Scholia autem non ſcribuntur in Auctorem, niſi cui jam nomen aliquod peperit antiquitas: ergo ante ſextum ſæculum editi erant illi libri ſub nomine Dionyſii Areopagitæ: ergo falsò ſcripſit Dallæus, illos ſub tanti nominis larva primùm prodiiſſe circa annum 520.

Quartò Sanctus Gregorius Nazianzenus, qui ante finem quarti ſæculi mortuus eſt, ex illis libris plurima uſurpavit tacito licèt Auctoris nomine, ut notavit doctiſſimus Billius in Obſervationibus ad Sanctum Gregorium Nazianzenum: & inter alia, Oratione 38. in Theophania, & 42. in Paſcha hæc habet: *Sic nimirum Sancta Sanctorum, quæ etiam a Seraphinis obteguntur, ac tribus ſanctificationibus celebrantur, in unam dominationem & deitatem coëuntibus, quemadmodum & Alius quidam ante nos pulcherrimè & ſubtiliſſimè philoſophatus eſt.* Porrò hunc *Alium quendam* Dionyſium eſſe Budæus vir Græcæ linguæ peritiſſimus obſervavit: quamvis Sanctum Athanaſium his verbis ſignificari exiſtimaverit Elias Cretenſis. Et certè hæc verba in Athanaſium non quadrant, qui ante Gregorium Nazianzenum diu non vixit, ut Græca verba ſonant, & cui grande & ſublime dicendi genus, quale his verbis ſignificatur, *ſubtiliſſimè philoſophatus eſt*; minimè convenit, nec ipſi fuit unquam, vel a Sancto Gregorio Nazianzeno, vel ab alio quopiam attributum.

Quintò, Sanctus Dionyſius Alexandrinus, qui

tertio

Digitized by Google

tertio ſæculo floruit, ſcripſit Scholia in hoſce libros, ut teſtatur Sanctus Maximus ad cap. 5. Cœleſtis Hierarchiæ: *Magnus igitur Dionyſius*, inquit *Alexandriæ Epiſcopus, ò Rhetoribus, in Scholiis, quæ in B. Dionyſium ſibi Cognominem fecit, ita dicit*, &c. Namque per Dionyſium illum Alexandrino cognominem non intelligit Corinthiorum Epiſcopum ſed Areopagitam, ut colligitur ex Joanne Cypariſſioto Decade 1. cap. 1. ubi cùm ſententiam Dionyſii noſtri, ex Epiſtola ad Titum protuliſſet, ſubjungit: *Hoc dictum ſanctus Maximus & Dionyſius Alexandrinus annotarunt*.

Hæc ibi notaſſe ſufficiat, antequàm illos libros Areopagitæ Dionyſio ſingulari Diſſertatione vindicemus; & virorum doctiſſimorum, qui has ipſi lucubrationes abjudicant, argumenta diluamus.

ARTICULUS XVI.

De Epiſtolis Sancti Ignatii.

Sanctus Ignatius, diſcipulus Sancti Joannis Evangeliſtę, tertius Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus: anno Trajani undecimo Romæ martyrium fecit damnatus ad beſtias. *Theophorus* appellatus eſt, ſive quòd a Chriſto portatus, ſit ſive quòd Chriſtum ipſe portaverit, ejuſque templum fuerit. Priori ſignificationi Græci favent, qui parvulum, quem Dominus advocatum ſtatuit in medio dicens: *Niſi converſi*
Matth. 18. 3. *fueritis & efficiamini ſicut hic parvulus, non intrabitis in Regnum Cælorum*, fuiſſe dicunt Sanctum Ignatium, unde addunt, Apoſtolos auſos non fuiſſe ei, cùm ad Eccleſiæ Præſulatum promoveretur, ampliùs manus imponere; nimirum quem ore Dei laudatum, & ipſius tactu ſanctificatum cognoviſſent. Hæc quidem refert Anaſtaſius Bibliothecarius in Notis ad VIII. Synodum. At Græci illi quos laudat, erant proculdubio Græci recentiores, quorum opinionem Simeon Metaphraſtes, initio decimi ſæculi, ſcriptis conſignavit. Nam Antiqui, ut Sanctus Chryſoſtomus & Theodoretus, Ignatium Apoſtolorum manibus conſecratum tradiderunt. Unde viri Eruditi hanc poſteriorem Græcorum de illo narrationem fabulam redolere pronuntiant: ac poſteriorem Θεοφόρου ſignificationem amplectuntur ut dictus ſit Ignatius Theophorus, quaſi Chriſtum in ſe portans, ut conſtat ex vetuſtiſſimis Actis martyrii ipſius, in quibus Trajano illum cacodæmonem vocanti, reſpondiſſe dicitur; *Nemo Theophorum Cacodæmonem vocat*: & interroganti, quis eſſet Theophorus, iterum reſpondiſſe, *Qui Chriſtum habet in pectore*. Unde Trajanus his verbis dixiſſe fertur in illum ſententiam: *Ignatium præcipimus in ſeipſo dicentem circumferre Crucifixum, vinctum a militibus, duci in magnam Romam*, ut eadem Acta teſtantur. Atque ſic uſurpatum fuiſſe *Theophori* nomen ab antiquioribus Græcis, conſtat ex Sancto Maximo, qui in Scholiis ad cap. 7. Cœleſtis Hierarchiæ Sancti Dionyſii, obſervat eum *Thronorum ordinem* Θεοφόρον *nominaſſe, veluti ferentem intellectualiter reſidentem Deum*. Unde & Sanctus Cyrillus ad hujus vocis ſignificationem attendens, anathemate ferit eum, qui Chriſtum dixerit ἄνθρωπον Θεοφόρον (Anathematiſmo 5.)

Sub Sancti Ignatii nomine quindecim feruntur Epiſtolæ: de quibus quærimus an genuinæ ſint, an Martyri ſanctiſſimo affictæ.

Dico primò, tres Epiſtolas Sancti Ignatii nomine inſcriptas quæ Latinè tantùm editæ ſunt, unam ſcilicet ad beatam Mariam, duas alias ad Sanctum Joannem ſuppoſititias eſſe, & pſeudepigraphas. Primò quia citantur a nemine Antiquorum, præterquàm a Sancto Bernardo Sermone 7. in Pſalmum 90. Secundò quia Græcis omnibus incognitæ fuerunt, nec Græciſmum ullatenus redolent, unde ab Auctore Latino videntur profectæ. Tertiò, quia in vetuſtiſſimis vulgatę verſionis Ignatianarum Epiſtolarum MSS. Codicibus non inveniuntur. Quartò, quòd vix rationi temporum conſentire videantur, & cum inſtitutis Ignatii quidquam commune habere. Unde jam ab omnibus exploduntur illæ Epiſtolæ ut ſubdititii fœtus, & ut Ignatio perperam adſcriptæ.

De iis legitur in Manuſcriptorum Eccleſiæ Sancti Petri Bellovacenſis Catalogo: *Epiſtolæ duæ, aut tres beati Ignatii Martyris ad Beatam Mariam Virginem, & ad S. Joannem Evangeliſtam, quæ inventa fuerunt Lugduni, tempore Concilii Innocentii Papæ IV. de Græco in Latinum converſæ*. Sed hic Catalogus in duobus peccat: primò quòd nuſquam Græcè extiterint illæ Epiſtolæ, nec Græcam referant originem. Secundò, quòd a Sancto Bernardo multò ante Innocentium IV. laudatæ ſint. Unde nec tunc primùm inventæ fuerunt, nec de Græco in Latinum converſæ.

Dico ſecundò, ex aliis duodecim Epiſtolis, quinque adſcriptas perperam eſſe Sancto Ignatio, ſcilicet Epiſtolas, *ad Mariam Caſſabolitem, ad Tarſenſes, ad Antiochenos, ad Heronem, & ad Philippenſes*. Ratio eſt, quia nec ab Euſebio, qui ſeptem aliarum meminit, ſunt recenſitæ, nec ab antiquis Patribus laudatæ, nec Ignatii ſtylum & ingenium referentes, nec Eccleſiæ naſcentis moribus & inſtitutis convenientes. Nam in Epiſtola ad Antiochenos, ſalutat *Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Janitores, Laborantes, Exorciſtas, Confeſſores*. At Hypodiaconorum, Cantorum, Janitorum & Laborantium nomen atque Ordo primo ſæculo incognitum. Secundò, in Epiſtola ad Philippenſes dicitur eum, *Qui cum Judæis Paſcha celebrat, participem eſſe eorum qui Dominum occiderunt, & Apoſtolos ejus*. Quæ a Sancto Ignatio ſcripta eſſe nemo ſapiens ſibi perſuaſerit, ſiquidem Sanctus Polycarpus, quo cum maxima interceſſit Ignatio familiaritas, & Aſiaticæ omnes Eccleſiæ, adeoque & ipſe (ut credere par eſt) Ignatius, Paſcha eodem cum Judæis die celebrabant. Nec ab Aniceto Romano Pontifice adduci potuit Sanctus Polycarpus, ut morem illum deponeret, quem illas Eccleſias a S. Joanne accepiſſe contendebat. An autem, amabo te, Ignatius participem exiſtimaſſet vel ſcripſiſſet Polycarpum eorum qui Dominum occiderunt, & Apoſtolos ejus? Tertiò in eâdem Epiſtola ſcribitur, *Chriſti interfectorem eſſe, qui Sabbatum, uno excepto, jejunaverit*. Quod convincitur erroris ex Eccleſiæ Romanæ conſuetudine, & ex Sancto Auguſtino Epiſtola 86.

Dico tertiò, ſeptem alias Ignatii Epiſtolas, ſcilicet *Ad Epheſios, ad Magneſianos, ad Trallianos, ad Romanos, ad Philadelphios, ad Smyrnæos, & ad Sanctum Polycarpum*, in Editione Græco-Latina vulgata, ſecundùm quam repræſentantur in Bibliotheca Patrum, interpolatas & corruptas fuiſſe. Ratio eſt, quia loca a veteribus Patribus ex Ignatianis Epiſtolis adducta, vel in ea Editione non comparent, vel aliis longè verbis referuntur. Secundò, quia multa illas in Epiſtolas intruſa ſunt ab Ignatii ætate aut inſtitutis aliena.

Dico quartò, ſeptem illas Sancti Ignatii Martyris Epiſtolas Editionis Græcæ, quam vir doctiſſimus Iſaacus Voſſius ex Codice Mſ. Bibliothecæ Mediceæ ſummo ſtudio ſummâque diligentiâ paravit; & Editionis Latinæ, quam Uſſerius Armachanus ex duobus Codicibus Mſs. in Anglia repertis, publici juris fecit, genuinas eſſe, Sancti Ignatii, puras, atque ab omnibus aſſumentis liberas: quod contra Salmaſium, Blondellum, Dallæum, alioſque magni nominis Calviniſtas, propria Diſſertatione oſtendemus.

AR-

ARTICULUS XVII.

De libris Sibyllinis, & Mercurii Triſmegiſti Pimandro.

Libros Sibyllinos, & Pimandrum Mercurii Triſmegiſti, primo, vel ſecundo nominis Chriſtiani ſæculo a Chriſtianis confictos, viri quidam eruditi exiſtimarunt. De his ita ſentimus.

Octo libri Sibyllini, qui extant Tomo 8. Bibliothecæ Patrum Pariſienſis, ex parte conficti ſunt: non verò conficta ideo cenſenda ſunt Sibyllarum Carmina; quæ a Sanctis Patribus, & Auctoribus Eccleſiaſticis priorum ſæculorum ſunt laudata, imò genuina omnino exiſtimanda ſunt: cùm in eis firmiſſimum poſuerint religionis Chriſtianæ adversùs Ethnicos præſidium, & eos confutarint, qui ficta a Chriſtianis mentiebantur. Cæterum quo præcisè tempore ſub nomine Sibyllarum ſuppoſiti ſint, certò definiri non poteſt. Sed de his propria Diſſertatione agemus.

Quod verò ſpectat Mercurii Triſmegiſti Pimandrum, dico illud Opus Mercurii non eſſe, quamvis nec certò definiri poſſit tempus quo vixit illius Auctor. Non eſt (inquam) Mercurii Triſmegiſti; ſed Auctoris longè poſterioris, & quidem Chriſtiani, quod multis evinco rationibus.

Primò, Mercurium Triſmegiſtum antiquiorem fuiſſe Moyſe, omnes conſentiunt. At Auctor Pimandri Moyſe juniorem ſe prodit, ſiquidem multa ex Geneſi imitatur & exprimit. Capite ſcilicet primo oblatam ſibi per viſum ſpeciem refert orbis conditi; cujuſmodi magna ex parte a Moyſe 1. cap. Geneſis exponitur; tum ſe Pimander *Sermonem Domini* eſſe prædicat: quæ loquendi ratio, & appellatio non alibi quàm in ſacris Literis uſurpata legitur. Noverat igitur ille ſacras Scripturas: ac proinde Mercurius Triſmegiſtus non fuit.

Ibidem hæc habet: *Extemplo Deus verbo ſuo clamavit, Pullulate, adoleſcite, propagate, univerſa germina, atque opera mea.* Quibus disertè exprimit atque imitatur verba illa Dei in Geneſi: *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram.*

Item quis, niſi ſacros Codices pervolverit, ita locutus eſſe poteſt, quemadmodum Mercurius ille? *Mens autem Deus*, inquit, *utriuſque ſexûs fœcunditate pleniſſimus, vita & lux, cum Verbo ſuo mentem alteram opificem peperit; qui quidem Deus ignis, atque Spiritus numen.* Et rurſus: *Diſtincta quoque ſunt inter ſe aqua & terra, eum in modum qui Menti placuerat. Terra poſtmodum animantia, quæ intus habuerat, peperit; quadrupedia videlicet, ſerpentia, fera, agreſtia pariter atque domeſtica. At Pater omnium, intellectus, vita, & fulgor exiſtens, hominem ſibi ſimilem procreavit; atque ei tanquam filio ſuo congratulatus eſt: pulcher enim erat, & patris ſui ferebat imaginem.*

Item cap.1. citato ſcribit, *Sermonem, & Mentem, a Patre genitum eſſe Deum ignis & ſpiritus.* In quo ſanè ad id reſpexit quod Joannes Baptiſta de Chriſto, Matth. & Lucæ 3. prædicat; *Eum baptizaturum in Spiritu Sancto, & igne.* Addit illum ὁμοούσιον eſſe Patri; quod nemo niſi Chriſtianis imbutus Myſteriis cogitare potuit.

Narrat præterea Deum hominem a ſe conditum adamaſſe, eique opera ſua omnia commiſiſſe. Nonne iſtud ex Moyſe depromotum Geneſis 1. ubi hominem ait a Deo procreatum, ut piſcibus ac beſtiis dominaretur, & cæteris quæ terra ſuo ambitu continet?

Item illud capitis 4. *Niſi, o fili corpus tuum oderis, teipſum amare non potes:* Nonne imitatio eſt Evangelicæ ſententiæ, *Qui odit animam ſuam, in vitam æternum cuſtodit eam?*

Nonne rurſus Chriſtianum ſapiunt, quæ ſcribit cap.13. *Juſtificati ſumus, o fili, injuſtitiâ abſente.* Et hæc: *Nemini regenerationis prodeas myſterium, ne tanquam diaboli habeamur.*

Denique, cap.16. ait, libros ſuos a Græcis in linguam ſuam tranſlatos, obſcuriores fore. Quare prohibet ne cum illis communicentur; quia doctrinæ ſuæ vis ac Majeſtas Græcæ elegantiæ fuco enervaretur. *Quantùm igitur potes, o Rex*, inquit, *nam omnia potes: orationem hanc ab nemine interpretatam conſerva, ut nec ad Græcos myſteria iſta perveniant: neve Græcorum ſuperba & diſſoluta loquendi ratio, ac velut ornamentis fucata, majeſtatem illius, & gravitatem, & efficacem vocabulorum locutionem enervet .... Græci enim, ô Rex, orationes habent probationibus vacuas, minimèque efficaces: taliſque Græcorum eſt Philoſophia inanis, ut ſit ſtrepitus verborum.*

Ex quibus colligitur, totum hoc Opus ſuppoſititium eſſe, nec illius ætatis quam Mercurio Triſmegiſto vulgò tribuunt viri eruditi, Moſe nimirum, ac Pharaone ſuperioris. Nam quo tempore vixit verus Mercurius, ne ipſum quidem Græcorum nomen auditum erat, quod decimo-quinto circiter ante Chriſtum ſæculo, poſt aditam Chananæam, exortum eſt, eo tempore, quo Iſraëlitæ ſub Judicibus eſſe cœperunt. Qua de re legendus eſt doctiſſimus Petavius lib.1. Rationarii temporum, cap.7.

Multa alia probant hunc Auctorem fuiſſe religione Chriſtianâ initiatum, ut illa oratio, quam habet ad finem cap.1. *Quamobrem omnibus animi viribus Patri Deo gratias ago. Sanctus Deus Pater omnium: Sanctus Deus, cujus voluntas a propriis poteſtatibus adimpletur: Sanctus Deus, qui ſuis familiaribus innoteſcit: Sanctus es, qui verbo cuncta conſtituiſti. Sanctus es, cujus imago eſt omnis natura. Sanctus es, quem nunquam natura creavit. Sanctus es, omni poteſtate validior. Sanctus es, omni excellentiâ major. Sanctus es, omni laude melior. Excipe verborum ſacrificia ſancta, ab animo & corde debito tibi manantia. Ineffabilis, ſolo ſilentio prædicandus ab eo, qui fallacias vera cognitioni contrarias declinavit. Annue, corrobora me, atque hujus gratia participes effice eos, qui in ignorantia verſantur, cognatione quidem mihi fratres, tibi autem filii. Etenim fidem tibi præſto, teſtimonium de te perhibeo. In vitam ac lumen aſſurgo. Ipſe Pater es venerandus: homo autem tuus ſanctitate unà tecum potiri deſiderat, cùm poteſtatem illi omnium, arbitriumque conceſſeris.*

Quid hac etiam ſententia magis Chriſtianum? *Si Deum quæſieris, pulchritudinem ipſam quæres: quæ autem ad id ferat, unica via eſt, pietas cognitioni conjuncta.* (cap.6.)

Nonne & illa verba capitis 12. de animabus improborum, *Dimittit eas Mens*, id eſt, Deus, *cupiditatum imperio, ad quarum expletionem ardenti quodam impetu feruntur*, &c. Nonne, inquam, hæc verba imitantur & exprimunt has Apoſtoli ſententias, ad Romanos 1. *Tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, tradidit illos in reprobum ſenſum, ut faciant quæ non conveniant. Tradidit illos in paſſiones ignominiæ?* &c.

Non ita tamen Chriſtianum fuiſſe Pimandri Auctorem fateor, quin plura hauſerit ex Hæreticis, vel ex Platone *Hæreticorum condimentario*, ut Tertullianus vocat, quæ a veritate Chriſtiana longè abſunt. Hujuſmodi eſt, quod ait cap.2. *Extrema omnium calamitas & impietas accidit illi, qui abſque filiis e vita decedit, qui de cauſa dæmonibus dat pœnas poſt obitum. Supplicium denique hujuſmodi eſt, ut ſterilis anima in corpus quoddam*

per

Digitized by Google

per judicium migret, cui nec maris, nec fœminæ natura inſit, quod quidem a ſolo elevatum eſt, atque connexum. Igitur, o Æſculapi, enim homines qui nullos genuit filios, nullum habeto commercium: infelicitatis tamen ejus miſerere, cùm noverit quæ hunc mala poſt interitum maneant.

Illius tamen libri Auctorem paulò poſt Apoſtolorum tempora floruiſſe conſtat, ex eo quòd Sanctus Juſtinus illum citaverit in calce Cohortationis ad Græcos. Illius etiam teſtimonio uſus eſt Lactantius lib. 4. Divinarum Inſtitutionum cap. 6. & Sanctus Auguſtinus lib. de quinque Hæreſibus cap. 3. & Sanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Julianum pag. 30.

Objicies, Patres citatos hunc librum citaſſe ut Mercurii Triſmegiſti celeberrimum opus; adeoque illum noo eſſe abjudicandum Mercurio.

Reſpondeo; Patres illum hoc nomine citaſſe, quia illum Mercurio Gentiles tribuebant, illumque magno habebant in pretio: unde ex illo contra Ethnicos, ad hominem (ut loquuntur) arguebant. Cæterùm an Mercurii revera eſſet, necne, Patres non expeoderunt, majora in ſtudia incumbentes.

CAPUT XIII.

De Imperatoribus, qui primo Eccleſiæ Sæculo regnaverunt.

Auguſtus. I. SUb Auguſto Chriſtum natum eſſe, ex Evangelica Hiſtoria conſtat. Is Imperatorum fuit maximus, & potentiſſimus. Sub ejus Imperio multa contigerunt prodigia, vel contigiſſe feruntur, quæ Scriptores Eccleſiaſtici, partim veteres, partim recentiores, Chriſti adventûs eſſe prænuntia exiſtimarunt. Inter alia refert Nicephorus; cùm ad Oraculum Pithii Apollinis veniſſet, ipſum oblato ſacrificio omnium maximo, quod Hecatombe dicebatur, quæſiviſſe quiſnam poſt eum Romanum adminiſtraturus eſſet Imperium; at cùm nullum ederetur reſponſum, alterum quoque adjeciſſe ſacrificium, denuoque rogaſſe cur Oraculum ſiluiſſet; tum illud reſpondiſſe ad hunc modum:

Me puer Hebræus, divos Deus ipſe gubernans,
Cedere ſede jubet, triſtemque redire ſub orcum.
Aris ergo dehinc tacitus abſcedito noſtris.

Tali reſponſo accepto, Cæſarem Romam reverſum eſſe, atque ibi in Capitolio Aram maximam extruxiſſe, cum ejuſmodi Latina Inſcriptione: *Ara primogeniti Dei.* Hæc quidem refert Nicephorus libr. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 17. Verùm cùm ea nemo veterum Hiſtoricorum memoret; cùm Euſebius Scriptor diligentiſſimus ea ſilentio prætereat; cùm priſci Patres qui Chriſtiana pro Religione Apologias ediderunt, nihil de his prodigiis inſinuaverint, res tanti ad ſuum inſtitutum momenti veriſimiliter non omiſſuri; cùm denique Nicephorus recentior ſit Hiſtoricus, & unde illa hauſerit, non dicat, ſuſpectæ fidei mihi videntur.

Alterum in cœlo viſum eſt ſub eodem Imperatore Phænomenon admirabile, circulus ſcilicet Iridis io ſpeciem, Solem ambiens, ſereno cœlo; de quo Paulus Oroſius antiquus & diligens Scriptor, qui ſuam S. Auguſtino Hiſtoriam nuncupavit, hæc ſcribit libr. 6. cap. 18. *Hoc autem fideliter memoraſſe ideo par fuit, ut per omnia, venturi Chriſti gratiâ præparatum Cæſaris Imperium comprobetur. Nam cùm primùm Cajo Cæſare avunculo ſuo interfecto, ex Apollonia rediens, Urbem ingrederetur: horâ circiter tertiâ, repente, liquido ac puro ſereno, circulus ad ſpeciem cœleſtis arcûs orbem Solis ambiit, quaſi unum eum ac potiſſimum in hoc mundo, ſolumque clariſſimum in orbe monſtraret: cujus tempore venturus eſſet, qui ipſum Solem ſolus, mundumque totum & feciſſet, & regeret.*

Aliud Romæ prodigium viſum eſt, cùm triginta ſervorum legiones dominis ſuis reſtituiſſet Auguſtus, & ſuperiora populi Romani Imperatori debita aboleviſſet; *Fons ſcilicet largiſſimus olei de Taberna meritoria per totum diem fluxit* [ut ſcribit Paulus Oroſius cap. 19. libri citati.] *Quo ſigno, quid evidentius, quàm in diebus Cæſaris toto orbe regnantis, futura Chriſti nativitas declarata eſt? (Chriſtus enim linguâ gentis, in qua & ex qua natus eſt, Unctus interpretatur.) Itaque cùm eo tempore quo Cæſari perpetua Tribunitia Poteſtas decreta eſt, Romæ fons olei per totum diem defluxit, ſub principatu Cæſaris, Romano Imperio, per totum diem, hoc eſt, per omne Romani tempus Imperii, Chriſtum, & ex eo Chriſtianos, id eſt Unctum, atque ex eo Unctos, de meritoria Taberna, hoc eſt de hoſpitali largaque Eccleſia, affluentes atque inceſſabiliter proceſſuros.*

Aliud prodigium nonnulli referunt de Pacis Templo eâ nocte collapſo, qua natus eſt Chriſtus; ſed iſtud commentitium eſſe facilè probatur: quia Templum Pacis Chriſti tempore nullum Romæ fuerat erectum, quod a Veſpaſiano Imperatore, domitis per Titum Judæis, conſtructum fuiſſe Suetonius in Veſpaſiano cap. 9. & Joſephus lib. 7. de Bello Judaico cap. 24. memoriæ prodiderunt.

Certius eſt ſub id tempus recuſaſſe Cæſarem nomen Domini, ut refert Paulus Oroſius libr. 6. cap. 20. *Eodem tempore*, inquit, *his ad quem rerum omnium ſumma conceſſerat, Dominum ſe omnium appellari non eſt paſſus, imò non auſus: quia verus Dominus totius generis humani inter homines natus erat.*

Faviſſe Judæis Auguſtum, teſtis eſt Philo Judæus lib. de Legatione ad Cajum; & juſſiſſe ut in Templo Hieroſolymitano quotidianæ victimæ ſuis ſumptibus Deo altiſſimo mactarentur.

Regnavit Auguſtus annis 56. a primo inito Magiſtratu, ab Antonii nece tres & quadraginta ſolidos. Mortuus eſt anno ætatis ſuæ 76. *Tiberius.*

II. Succeſſorem habuit Tiberium, cujus ſub Imperio Chriſtus baptizatus eſt, & pro generis humani ſalute cruci ſuffixus. Judæis infenſus fuit Tiberius, & quatuor millia juvenum, illa ex gente, in Inſulam Sardiniam amandavit, ſub ſpecie coërcendorum latrociniorum, reipsâ tamen ut ob aëris gravitatem interirent. Cæteros Urbe ſubmovit, ſub pœna perpetuæ ſervitutis. Hujus adversùs Judæos ſævitiæ cauſa fuit falſus ille Moſaïcæ Legis Interpres, qui pecuniam immenſam a Fulvia nobili muliere, prætextu religionis extorſerat: de quo legendus eſt Joſephus lib. 18. Antiquitatum cap. 5. Contigit id anno 5. Imperii Tiberii. Quo etiam circiter tempore, in Paulinam clariſſimam mulierem Decius Mundus, Romanus Eques, conniventibus & juvantibus Iſidis Sacerdotibus, ejus Numinis in Templo, ſcelus immane perpetravit, ejus pudicitiæ, aſſumptâ Iſidis perſonâ, illudens. Quam hiſtoriam refert Joſephus lib. 18. Antiquitatum cap. 4. (Tacit. lib. 2. Annal.)

Mitigatus tamen eſt in Judæos Tiberii animus; & Sejano, cujus calumniis & malis artibus adverſum experti erant Imperatorem, occiſo, res illorum feliciorem in ſtatum reſtitutæ ſunt, teſte Philone in lib. de Legatione ad Cajum. Leges tulit ſanctiſſimas in Magos & quoſlibet divinationem exercentes Tiberius: Populi etiam Romani luxum cohibuit, uſu ſericæ veſtis, & vaſorum

aureorum, niſi in ſacris, interdicens, ut teſtatur Dio lib. Hiſtoriæ 57. Imperii ſui anno 23. mortuus eſt, nec magnum ſui populo reliquit deſiderium. De Tiberii geſtis lege Tacitum in Annalibus: a quo diſcimus hunc Principem in Hiſtriones, in Adulteros, in Fœneratores, & in Libellorum famoſorum Auctores Leges ſeveriſſimas tuliſſe. Res odioſas ad Senatum retuliſſe: cuncta per Conſules incœpiſſe, tanquam vetere Republicâ: nunquam cunctabundum, niſi cùm in Senatu loqueretur: quod præſtabat tum ad introſpiciendas Procerum voluntates; tum ex formidine, ne Germanicus habere Imperium, quàm expectare mallet. Moderationem affectaſſe ſingularem. Cùm Patres clamarent corpus Auguſti ad rogum ferendum eſſe humeris Senatorum, ipſum remiſiſſe, *arroganti moderatione*. Modeſtè ſemper de magnitudine Imperii diſſeruiſſe: dixiſſe ſæpiùs, *Solam divi Auguſti mentem tanta molis capacem. Se ut non toti Reipublica parem: ita quæcunque pars ſibi mandaretur, ejus tutelam ſuſcepturum*: & rogante Aſinio Gallo, quam partem Reipublicæ mandari ſibi vellet, reſpondiſſe: *Nequaquam decorum pudori ſuo legere aliquid, aut evitare ex eo cui in univerſum excuſari mallet*. Repoſuiſſe Gallum, Non idcirco interrogatum a ſe Principem ut divideret quæ ſeparari non poſſent; ſed ut ſua confeſſione argueretur, *Unum eſſe Reipublica corpus, atque unius animo regendum*. Cùm Rubrius Romanus Eques in judicium vocatus eſſet ob violatum perjurio nomen Auguſti, ſcripſiſſe Tiberium Conſulibus: *Non ideo decretum Patri ſuo cœlum, ut in perniciem Civium is honor verteretur: Jusjurandum perinde æſtimandum, quàm ſi Jovem fefelliſſet. Deorum injurias Diis curæ*. Hortalium Hortenſii Oratoris nepotem ab eo ſuperbiùs exceptum, cùm in paupertate manifeſta aliquid a Senatu peteret: ſic petere nihil aliud eſſe dixiſſe, quàm *veluti perfringere ærarium, quod ſi*, inquit, *ambitione exhauſerimus, per ſcelera ſupplendum erit*. Clam ejus juſſu occiſum Agrippæ ſervum, qui ſe verum Agrippam mentiebatur, & percunctanti ipſi Tiberio quomodo Agrippa factus eſſet, reſponderat: *Quomodo tu Cæſar?* Sub eo fœliciter geſtum in Germanos bellum, Germanico Duce: in quem nimiâ invidiâ flagravit Tiberius. Lectis Adgandeſtrii Principis Cattorum in Senatu literis, quibus mortem Arminii Reipublicæ hoſtis promittebat, ſi patrandæ neci venenum mitteretur, reſponſum eſſe, Auctore Tiberio: *Non fraude, neque occultis, ſed palam & armatum populum Romanum hoſtes ſuos ulciſci. Validum ſpernendis honoribus* fuiſſe Tiberium. Templum ab Hiſpanorum Legatis ſibi oblatum reſpuiſſe, alia præter ſubditorum animos templa non ambientem. Delatorum licentiam ſub ejus Imperio Civibus exitioſam fuiſſe. Nefariè indulſiſſe libidini Principem illum. Adulationem odiſſe, & quoties Curiâ egrederetur, dicere ſolitum: O *homines ad ſervitutem paratos!* Scilicet, inquit Tacitus, illum qui libertatem publicam nollet, tam projectæ ſervientium patientiæ tædebat. Nullam æquè Tiberium ex virtutibus, ut credebat, ſuis, quàm diſſimulationem dilexiſſe. Jam Tiberium corpus, jam vires, nondum diſſimulatio deſerebat (inquit Tacitus.) Sejanum Tiberii gratia ad eum potentiæ gradum extulit, quæ ipſius Imperatoris generi fuit exitioſa. Siquidem Druſum, corruptâ Liviâ ejus uxore, veneno ſuſtulit. Everſio Sejani & ruina ipſius ac liberorum, *Tutam non eſſe potentiam*, & gratiam apud Principem oſtendit, *ubi nimia eſt*, maxime cùm eâ quis abutitur, ut Sejanus: quem cùm honoribus immodicis auctum populus videret, *Unam ipſi precandam modeſtiam* dicebat, *ut contentus eſſet*.

Caligula.

III. Tiberio ſucceſſit Cajus Caligula, Princeps immaniſſimus, cujus inter alia crudelitatis indicia vox illa feralis excepta eſt, Suetonio teſte, *Utinam Populus Romanus unam cervicem haberet*. Pro Deo coli ſe toto orbe terrarum, ac templa ſibi conſtitui juſſit; ſtatuamque Hieroſolymitanum in Templum inferri ſuam, illudque ſibi dedicari ſub titulo *Novi Jovis, illuſtris Caji*. Eam impietatem cùm execrarentur Judæi, Cajum infenſiſſimum experti ſunt, ejus iram ſuis adversùs illam gentem calumniis incendente Appione: quam ut averteret Philo Judæus Legationem obiit ad Cajum, qua de re legendus eſt liber quem de ea Legatione conſcripſit: & Joſephi libri duo contra Appionem. De Cajo refert Dio, lib. 59. pag. 662. quòd ſui ipſius, quaſi Numinis, ſe creaverit Sacerdotem, & equum ſuum collegam Sacerdotii aſciverit. Lunaticus ſanè Princeps, qui ſibi rem eſſe cum Luna gloriabatur. Occiſus eſt Cajus conjuratione Chæreæ Caſſii, Tribuni Cohortis Prætoriæ, Imperii ſui anno 4. ad extremum vergente, ætatis ſuæ 29.

Claudius Nero.

IV. Cajo e vivis ſublato, ad Imperii faſtigium Claudius Nero ejus patruus evectus eſt. Judæis favit Alexandrinis, reſciſſiſque Edictis Caji, liberam ipſis ſuæ religionis profeſſionem, rituumque patriorum uſum permiſit. Idem beneficium non conceſſit iis qui Romæ degebant, imò ipſos Urbe ejecit anno imperii ſui 9. ut diximus. Infauſta iniit connubia. Meſſalinam primùm habuit uxorem, ſtupris celebrem ac flagitiis, quæ omnibus nota unum Claudium latebant, donec Silio Equiti palam nubere auſa eſt, teſte Tacito lib. 2. Alteram, occisâ Meſſalinâ, duxit uxorem, Agrippinam Germanici fratris filiam, quæ eum veneno peremit, anno Imperii ipſius 14. ætatis 64. Legem Cineiam adversùs Advocatos inſtauravit rogante Senatu, qua cautum erat, ne quis ob cauſam orandam, pecuniam donumve acciperet.

Domitius Nero.

V. Poſt Claudii mortem, Domitius Nero cepit Imperium, annos duntaxat 17. natus. Egregia virtutis ſpecimina initio Imperii dedit, Senecæ præceptis ac monitis auſcultans: deinde libidine & crudelitate, monſtri, quàm hominis ſimilior extitit. Agrippinam matrem occidi juſſit & Octaviam conjugem, inductâ Poppæâ Othonis etiamnum viventis uxore; quam & poſtea gravidam ictu calcis peremit. Senecam Præceptorem, & Lucanum Poëtam morte affecit. Hiſtrionem, citharœdum, & aurigam palam agebat. Viro publicè nupſit. Ut ardentis Trojæ ſpeciem velut per ludicrum exprimeret, Romam incendit. Anno Imperii ejus 12. Bellum Judaicum cœptum eſt, Ceſtii Flori tyrannide ad rebellionem incitatis Judæis. Plurimæ Paleſtinæ urbes a Floro Syriæ Præſide devaſtatæ, obſeſſa Hieroſolyma, multa Judæorum millia variis in locis cæſa. Legendus his de rebus Joſephus lib. 2. de Bello Judaico cap. 17. & ſeqq. Sub Neronis Imperio celebris fuit inſignis ille Magus, Apollonius Tyanæus, qui præſtigiis ſuis egit ut Numen haberetur. Ejus famam propagavit Philoſtratus, res illius geſtas conſcribens, & mendaciis amplificans. Illum Epheſii ut Deum coluerunt, ſub nomine Herculis Alexiaci. Hierocles Philoſophus unus ex Areopagitis Judicibus, Commentario in Chriſtianos edito oſtendere aggreſſus eſt, Apollonium æqualem Chriſto extitiſſe. Alexander Imperator Chriſti & Apollonii imagines inter Deorum ſuorum ſimulacra collocavit, pari honore utrumque dignatus. Apollonii præſtigias recenſet detegitque Euſebius, ut & Philoſtrati mendacia, edito ea de re libro contra Hieroclem. Annis quatuordecim Nero imperavit, ac anno ipſo decimo quarto Imperii ab omnibus deſertus, mor-

tem

tem ſibi ipſi conſcivit. De Neronis Imperio & geſtis lege Tacitum lib. Annalium 13. 14. & 15.

Galba.

VI. Extincto Nerone, Sergius Galba Hiſpanias adminiſtrans, Imperium arripuit, illudque tenuit menſibus circiter 7. in foro a militibus occiſus. Hic, ut Tacitus ait lib. 1. Hiſtoriæ, *Major privato viſus dum privatus fuit, omniumque conſenſu Imperio dignus, niſi imperaſſet. Pecuniæ alienæ non appetens, ſuæ parcus, publicæ avarus.* Poſt ipſum Silvius Otho Imperator acclamatus eſt; huic perbreve fuit imperandi ſpatium, trimeſtre duntaxat. Voluntariam hic necem ſibi intulit, cùm Vitellium a Germanicis Legionibus, quibus præerat, Imperatorem ſalutatum videret. Octo porrò poſt Othonem menſibus Vitellius Imperium geſſit. Romæ bello civili occiſus eſt, cùm Veſpaſianus, qui ad comprimendos Judæos a Nerone miſſus fuerat, ſuſcepiſſet Imperium.

Veſpaſianus.

VII. Veſpaſiano Imperatore Bellum Judaïcum confectum eſt obſeſsâ per Titum ejus filium Hieroſolymâ, vaſtatâ, ſolo æquatâ: Judæorum undecies centena millia, fame, peſtilentiâ, bello perierunt. Templum incendio deletum, ſacra vaſa direpta, Judæi vectigales effecti, quibus imperatum eſt ut didrachma, quod in Templum quotannis inferre ſolebant, a Jovi Capitolino penderent.

a Extat adhuc Romæ ad radices montis Palatini arcus triumphalis Tito erectus: in quo inſtrumentorum Templi, in triumpho, qui ipſi decretus eſt, traductorum, eſtypon a Villalpando habetur expreſſum, Tom. 2. Explanat. in Ezechielem, lib. 5. cap. 7.

De calamitatibus Judæorum illa in obſidione & excidio, deque rebus ſingulis in eo geſtis, ac prodigiis quibus prænuntiatum eſt, lege Joſephum teſtem oculatum lib. 6. & 7. de Bello Judaico, & Euſebium lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capp. 6. 7. & 8. multa ex eo referentem.

Addit Euſebius cap. 2. Veſpaſianum juſſiſſe poſt vaſtationem Hieroſolymorum, ut omnes ex Davidis genere prognati conquirerentur, nemo ut e regia ſtirpe ſupereſſet. Contigit autem Hieroſolymitanum Excidium annis 35. poſt Chriſti mortem.

Mortuus eſt Veſpaſianus anno Imperii ſui 10. ætatis 69. Ex morbo deceſſit, dum legationibus operam daret, aſſerens, *Imperutorem ſtautem mori oportere.* Ipſum viſum cœco reſtituiſſe mentitur Tacitus lib. 4. Hiſtoriæ.

Sueton. in Veſpaſ.

Titus.

VIII. Ipſi ſucceſſit Titus filius, Princeps cùm virtutum omnium tum præcipuè manſuetudinis ac beneficentiæ laude commendatiſſimus. Nulli negare quidquam ſolitus ajebat, *Neminem a Principe triſtem oportere diſcedere.* Et cùm ſuper cœnam recordatus eſſet nihil ſe cuiquam eo die præſtitiſſe beneficii, dixit: *Amici, diem perdidi.* Quam ſententiam Sanctus Hieronymus in cap. 6. Epiſtolæ ad Galatas celebravit. *Pontificatum maximum ideo ſe profeſſus accipere, ut puras ſervaret manus, præſtitit fidem: nec auctor poſt hæc cujuſquam necis, nec conſcius; quamvis interdum ulciſcendi cauſſa non deeſſet: ſed periturum ſe potiùs quàm perditurum adjurans.* Mortuus eſt Titus anno 3. Imperii ineunte, non ſine ſuſpicione veneni a fratre Domitiano propinati.

Domitianus.

IX. Iniit igitur Imperium Domitianus poſt obitum Titi anno Chriſti 83. Leges ſanctiſſimas tulit peſſimus Princeps. Legem Juliam de adulteriis reſtituit, graviſſimaſque pœnas decrevit in ingenuas & nobiles potiſſimùm fœminas, quæ violatæ pudicitiæ convincerentur: probroſis autem lecticæ uſum ademit, juſque capiendi legata & hæreditates. Eunuchos etiam fieri prohibuit, quòd ſciret hujuſmodi ſemiviros ſolere eſſe in deliciis dominarum, unde Martialis hæc ejus in laudem ſcribit.

Nec ſpado jam, nec mœchus erit, te Præſide, quiſquam.
At priùs, o mores! & ſpado mœchus erat.

Et rurſus:

Pluſque tibi debet Roma pudica quòd eſt.

Verùm non amore virtutis, ſed gloriæ duntaxat cupiditate has leges tuliſſe Domitianum conſtat ex Dione, qui teſtatur ipſum nepti ſuæ Juliæ ſtuprum intuliſſe, illâque velut conjuge uſum fuiſſe, imò & puerorum in amorem exarſiſſe. Deus ac Dominus vocari voluit, Suetonio teſte; unde illud Martialis:

Edictum Domini, Deique noſtri.

Domitiani crudelitatem non Chriſtiani duntaxat experti ſunt; ſed eam Ethnici quoque exhorruerunt in damnatione Corneliæ, Virginum Veſtalium maximæ, quam abſentem inauditamque damnavit inceſti, & vivam defodi juſſit; ut teſtatur Euſebius in Chronico ad annum Chriſti 95. Qua de re legendus eſt Plinius Junior, Epiſtola ad Minutianum, quæ eſt undecima lib. 4.

Occiſus eſt Domitianus a Stephano Flaviæ Domitillæ clariſſimæ, & Chriſtianæ fœminæ, quam ad Inſulam Pontiam relegaverat, Procuratore; anno Imperii ſui 15. ætatis 45.

Nerva.

X. Domitiano ſucceſſit Coccejus Nerva, Princeps optimus. Omnia Domitiani Acta reſcidit. Trajano adoptato, mortuus eſt anno Imperii ſui ſecundo ineunte, ætatis ſuæ 71.

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM SÆCULI PRIMI DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

De Libris Sibyllinis.

SIBYLLARUM Oracula ad noſtræ Religionis confirmationem antiqui Patres non ſemel protulerunt. Extant illa octo libris Carminum inſperſa, qui Sibyllini inſcribuntur, in Bibliotheca Patrum. Porro controverſia movetur inter eruditos, utrùm hi libri, hæcque oracula, ſint genuini Sibyllarum ſętus. Duæ ſunt hac de re ſententiæ. Quidam & libros illos, & in his deſcripta oracula, penitus reſpuunt: alii non ſolùm oracula, ſed libros integros Sibyllis vendicant. Nos mediam opiniunem duplici Propoſitione proponemus, & propugnabimus.

PROPOSITIO I.

Quæ ab antiquis Patribus, & Auctoribus Eccleſiaſticis laudantur Sibyllarum Oracula, non ſunt figmenta Chriſtianorum.

Probatur. Monumenta quæ a Patribus eruditiſſimis laudata ſunt adversùs Ethnicos, & in quibus firmiſſimum illi collocarunt religionis Chriſtianæ præſidium, quibus tandem objectam ſuppoſitionis notam diluerunt, non ſunt figmenta Chriſtianorum: hæc enim eſt legitimi Operis nota, ſi Antiqui laudent illud Opus ſub nomine illius Auctoris cui inſcriptum eſt. Et hac ſplendidiſſimâ ratione ſeptem S. Ignatio Martyri Epiſtolas adversùs Heterodoxorum plurimos vindicamus. Atqui illa Sibyllarum Oracula Patres eruditiſſimi laudarunt adversùs Ethnicos, in ipſis Chriſtianæ religionis firmiſſimum poſucre præſidium, & objectam adversùs ipſa ſuppoſitionis notam diluerunt: ergo non ſunt figmenta Chriſtianorum.

Probatur Minor primò auctoritate ſancti Juſtini Philoſophi & Martyris in Apologia 2. ad Antoninum Pium Imperatorem, dicentis: *Operâ autem & inſtinctu malorum dæmonum, mortis ſupplicium adversùs Librorum Hidaſpis, aut Sibyllæ; aut Prophetarum lectores conſtitutum eſt, ut per timorem homines ab illis, quominus, ſcripta ea legentes, rerum bonarum notitiam percipiant, ſed in ſervitute eorum retineantur, absterreantur. Quod certè quidem efficere, & ad finem ſuum perducere nequiverunt, Non enim abſque timore tantùm hujuſmodi ſcripta legimus: verùm etiam vobis, ad inſpiciendum, quæ in eis traduntur, ut videtis, offerimus; grata acceptaque omnibus fore ſcientes.*

Hujus porro lectionis librorum Sibyllinorum Chriſtianis vetitæ monumentum locupletiſſimum eſt L. Domitii Aureliani Imperatoris Reſcriptum ad Senatum, anno Chriſti 271. *Miror vos*, inquit, *Patres ſancti, tandiu de aperiendis libris Sibyllinis dubitaſſe, perinde quaſi in Chriſtianorum Eccleſia, & non in Templo omnium Deorum tractaretis.*

Probatur ſecundò teſtimonio ejuſdem Sancti Juſtini in cohortatione ad Græcos, pag. 34. & ſeq. ita ſcribentis: *Perfacile autem vobis erit, rectam religionem ex parte aliqua, & ea, quæ proximè ad Prophetarum accedunt doctrinam, a veteri Sibylla, ex afflatu quodam mirifico, per ſortes ac reſponſa vos docente, percipere. Hanc Babylone ortam, Beroſi, qui Chaldaicam Hiſtoriam ſcripſit, filiam, ad Campaniæ oras, neſcio quomodo, perveniſſe ferunt; ubi reſponſa dedit, in urbe cui Cumæ nomen eſt. .... Hujus Sibyllæ, tanquam fatidicæ, cùm permulti alii meminere Scriptores, tum etiam Plato in Phædro................ Relictâ deinceps carminum & orationum exquiſita ratione, ad dicta Sibyl-*

bylla, citra contentionis ſtudium, animadvertentes, cognoſcite tandem quorum vobis illa bonorum futura ſit conciliatrix, Servatoris noſtri Jeſu Chriſti adventum diſertis verbis clarè prædicens; qui cùm Dei ſit verbum virtute ac potentiâ ab eo indiſcretum, homine, qui juxta imaginem & ſimilitudinem Dei conformatus eſt, aſſumpto, ad memoriam nos priſcorum parentum noſtrorum religionis revocavit....... Itaque, Viri Græci, ſi falſam de iis, qui non ſunt, Diis imaginem ſalute veſtrâ antiquiorem non habetis; credite, ſicut dixi, antiquiſſimæ & priſcæ admodum Sibyllæ, cujus libri in univerſo extant orbe, de iis qui dicuntur, non ſunt autem, Diis mirifico quodam præfati Numinis afflatu, fortibus vos datis docenti; de futuro autem Servatoris noſtri Jeſu Chriſti adventu, ac de rebus ab eo gerendis, liquidò & apertè vaticinanti.

Probatur tertiò ex Theophilo, qui ſextus a Sancto Petro Eccleſiæ Antiochenæ Patriarcha fuit, libro 2. ad Autolycum. *Cæterùm*, inquit, *Prophetæ illi, quorum mentio facta eſt, fuere in populo Iſraëlitico illiterati, paſtores & idiotæ. Verùm etiam Sibylla Græcorum, & reliquarum Gentium Prophetiſſa, in principio ſuæ Prophetiæ invehitur in mortalium genus, dicens:*

Viri mortales, & carnei, nihil exiſtentes,
Quomodo ſtatim exaltamini, vitæ finem non inſpicientes?
Nec contremiſcitis, nec timetis Deum inſpectorem veſtri?
Unus Deus, qui ſolus regnat, magnitudinem excedens, & increatus,
Omnipotens, inviſibilis, videns ipſe ſolus omnia &c.

Probatur quartò, ex Clemente Alexandrino libr. 6. Stromatum pag. 136. *Quo modo*, inquit, *Deus Judæos ſalvos eſſe voluit, dans eis Prophetas; ita etiam Græcorum ſpectatiſſimos, propria ſua lingua exercitatos, prout poterant capere Dei beneficentiam, a vulgo ſecrevit: præter Petri prædicationem, declaravit Paulus Apoſtolus dicens, Libros quoque Græcos ſumite, agnoſcite Sibyllam, quomodo unum Deum ſignificet, & ea quæ ſunt futura. Hydaſpem ſumite, & legite, & invenietis Dei Filium multò clariùs & apertiùs eſſe ſcriptum.* Quæ verba, non ex Epiſtolis Sancti Pauli, ſed ex concionibus ejus ad populos habitis, recitavit Clemens Alexandrinus; quarum nonnulla verba ſic eſſe illapſa putandum eſt in audientium aures & animos, ut nunquam ea deleverit oblivio.

Probatur quintò, ex Origene libro ſeptimo contra Celſum, pag. 316. ſic Philoſophum illum perſtringente. *Deinde neſcio quid ei venit in mentem, ut cenſeret Sibyllam a nobis, potius quàm Jeſum, appellandam fuiſſe Dei Filiam, aſſeverans nos multa ejus verſibus inſeruiſſe maledica, non tamen indicans quæ ſint illa, quæ inſeruimus. Indicaſſet autem, ſi antiqua habuiſſet incorruptiora exemplaria, in quibus non reperiantur quæ putat a nobis interpolata: quod tamen non fecit.*

Probatur ſextò, ex Lactantio Firmiano, lib. 4. de Vera Sapientia cap. 15. ubi cùm Sibyllæ carmina recenſuiſſet, quibus miraculum quinque panum & duorum piſcium, quorum multiplicatione Chriſtus quinque millia hominum in deſerto ſatiavit, clariſſimè prædictum eſt, & alia ejuſdem Sibyllæ vaticinia de miraculis Chriſti retuliſſet, ſubdit: *His teſtimoniis quidam revicti, ſolent eò confugere, ut ajant; non eſſe illa carmina Sibyllina, ſed a noſtris ficta atque compoſita. Quod profectò non putabit, qui Ciceronem Varronemque legerit, aliosque Veteres, qui Erythræam Sibyllam, cæteraſque commemorant, ex quorum libris iſta exempla proferimus. Qui Auctores obierunt, antequàm Chriſtus ſecundùm carnem naſceretur.*

Et lib. 1. cap. 6. poſtquam ſingularum Sybillarum nomina recenſuit, hæc habet: *Omnes igitur hæ Sibyllæ unum Deum prædicant, maximè tamen Erythræa, quæ celebrior inter cæteras, ac nobilior habetur; ſiquidem Feneſtella diligentiſſimus ſcriptor de Quindecimviris dicens, ait: Reſtituto Capitolio, retuliſſe ad Senatum C. Curionem Conſulem, ut legati Erythras mitterentur, qui carmina Sybillæ conquiſita Romam deportarent. Itaque miſſos eſſe P. Gabinium, M. Octacilium, L. Valerium, qui deſcriptos a privatis verſus circa mille Romam deportarunt. Idem ſupra oſtendimus dixiſſe Varronem. In his ergo verſibus, quos legati Romam attulerunt, de uno Deo hæc ſunt teſtimonia.* Plura alia Sibyllarum teſtimonia paſſim Lactantius uſurpat adversùs Gentiles.

Probatur ſeptimò ex Conſtantino Auguſto in Oratione ad Sanctorum Cœtum, apud Euſebium cap. 18. ubi de Sibylla Erythræa hæc habet: *Divino quodam inſtinctu afflata, verſibus ea quæ erant de Deo futura prædixit, notiſque, & ordine primarum literarum (quæ ἀκροστιχὶς dicitur) hiſtoriam de Jeſu adventu declaravit. ἀκροστιχὶς hæc quidem eſt,* Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς, σωτὴρ, σταυρὸς. *Jeſus. Chriſtus Dei filius, Servator, Crux.* Ejus Acroſtichi 34. Carmina ibidem refert, quorum ultima duo clariſſima ſunt, ſic autem habent:

Unus & æternus Deus hic, Servator & idem,
Chriſtus pro nobis paſſus, quem carmina ſignant.

Et cap. 19. *Verùm*, inquit, *multi ſunt, qui nullam fidem ei adjungunt: idque cùm fateantur Sibyllam vatem Erythræam extitiſſe: imò verò ſuſpicantur quemdam noſtræ religionis Profeſſorem, Poeticæ non ignarum, iſta carmina contexuiſſe: falsòque inſcripta eſſe, & inter Sibyllæ Oracula numerata.... Verùm de hujus rei veritate ſatis conſtat: quippe noſtri homines tempora adeò accuratè & magno ſtudio collegerunt, ut nemo poſſit ſuſpicari hoc Poema poſt Chriſti in terras deſcenſum, editum fuiſſe: atque illi propterea mendacii perſpicuè convincuntur, qui iſta carmina non olim a Sibylla condita eſſe prædicant. Perſpicuum eſt enim Ciceronem, iſtud Poëma cùm ſoetè perlegiſſet, in Latinum convertiſſe ſermonem, ſuiſque ſcriptis attexuiſſe, quem ab Antonio rerum ſummâ potito interfectum eſſe conſtat: Antonium autem ab Auguſto, qui 56. annos regnavit, ſuperatum: Auguſto autem ſucceſſiſſe Tiberium, cujus temporibus Servatoris adventus mundo illuxit.*

Sic autem habet Cicero lib. 2. de Divinatione Num. 111. & 112. *Sibyllæ verſus obſervamus, quos illa furens fudiſſe dicitur. Quorum interpres nuper falſa quadam hominum famâ, dicturus in Senatu putabatur, eum, quem reverà Regem habebamus, appellandum quoque eſſe Regem, ſi ſalvi eſſe vellemus. Hoc ſi eſt in libris, in quem hominum, & in quod tempus eſt? Callidè enim, qui illa compoſuit, perfecit, ut quodcumque accidiſſet, prædictum videretur, hominum & temporum definitione ſublatâ. Adhibuit etiam latebram obſcuritatis, ut iidem verſus aliàs in aliam rem poſſe accommodari viderentur. Non eſſe autem illud carmen furentis, cùm ipſum Poëma declarat: (eſt enim magis artis & diligentiæ, quàm incitationis & motûs.) Tum verò ea quæ ἀκροστιχὶς dicitur, cùm deinceps ex primis verſûs literis aliquid connectitur; id certè magis eſt attenti animi, quàm furentis. Atque in Sibyllinis, ex primo verſu cujuſque ſententiæ, primis litteris illius ſententiæ, carmen omne prætexitur. Hoc ſcriptoris eſt, non furentis, adhibentis diligentiam, non inſani. Quamobrem Sibyllam quidem ſepoſitam, & conditam habeamus, ut, id quod proditum eſt a majoribus, injuſſu Senatûs ne legantur quidem libri, valeantque ad deponendas potiùs, quàm ad ſuſcipiendas religio-*

gio.

giones. Cum Antiſtibus agamus: ut quidvis potius ex illis libris, quàm Regem proferant: quem Roma poſt hac, nec Dii, nec homines eſſe patientur. Hæc Tullius.

Nec uni Ciceroni, verùm & Virgilio, illud Acroſtichon, & alia Sibyllæ de Chriſto Vaticinia nota fuere: quamvis myſteriorum neſcius ea Aſinii Pollionis, novi Conſulis filio Salonino accommodaverit, Eclogâ 4.

Jam nova Progenies cœlo demittitur alto,
Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.
Magnus ab integro ſæclorum naſcitur ordo:
Jam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna, &c.
Tu modò naſcenti Puero, quò ferrea primùm
Deſinet, ac toto ſurget gens aurea mundo,
Caſta fave Lucina, ...
Hoc duce, ſi qua manent ſceleris veſtigia noſtri,
Irrita, perpetuâ ſolvent formidine terras.

Quæ carmina uti & alia ejuſdem Poëtæ illa in Ecloga, mirè Chriſto accommodat Conſtantinus Magnus Oratione laudatâ ad Sanctorum Cœtum, cap. 20.

Probatur octavò auctoritate Sancti Auguſtini lib. 18. de Civitate Dei cap. 46. dicentis: proinde *cùm Scripturis noſtris non credunt* (Ethnici) *complentur in eis ſua, quas cæci legunt. Niſi fortè quis dixerit, illas Prophetias Chriſtianos finxiſſe de Chriſto, quæ Sibyllæ nomine vel aliorum proferuntur, ſi quæ ſunt quæ non pertinent ad populum Judæorum.*

Et cap. 47. *Sed quæcumque aliorum Prophetiæ de Dei per Chriſtum Jeſum gratiâ proferuntur, poſſunt putari a Chriſtianis eſſe conficta. Ideo nihil eſt firmius ad convincendos quoſlibet alienos, ſi de hac re contenderint, noſtroſque fulciendos, ſi rectè ſapuerint, quàm ut divina prædicta de Chriſto ea proferantur, quæ in Judæorum ſcripta ſunt Codicibus.*

Quanquam verò dixerit S. Auguſtinus objici poſſe ab Ethnicis Sibyllarum Oracula fuiſſe a Chriſtianis conficta, non tamen exiſtimavit ipſe quòd Chriſtianorum figmenta eſſent, ut ex aliis rurſus ejus teſtimoniis probatur, nimirum ex cap. 23. ejuſdem libri, ubi hæc habet: *Erythræa Sibylla quædam de Chriſto manifeſta conſcripſit, quæ etiam nos in latina lingua, verſibus malè Latinis, & non ſtantibus, legimus, per neſcio cujus Interpretis imperitiam, ſicut poſt cognovimus. Nam vir clariſſimus Flaccianus, qui etiam Proconſul fuit, homo facillima facundia, multaque doctrina, cùm de Chriſto colloqueremur, Græcum nobis Codicem obtulit, carmina eſſe dicens Sibyllæ Erythrææ, ubi oſtendit quodam loco, in capitibus verſuum, ordinem literarum ita ſe habentem, ut hæc in eo verba legerentur,* Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτήρ, *quod eſt Latinè, Jeſus Chriſtus Dei Filius, Salvator. Horum autem Græcorum quinque verborum ſi primas literas jungas, erit* ἰχθυς *id eſt, piſcis, in quo nomine myſticè intelligitur Chriſtus, eò quòd in hujus mortalitatis abyſſo, velut in aquarum profunditate vivus, hoc eſt, ſine peccato, eſſe potuerit.*

Et libro primo Expoſitionis inchoatæ Epiſtolæ S. Pauli ad Romanos exponens illa verba Apoſtoli: *Segregatus enim in Evangelium Dei, quod antè promiſerat per Prophetas ſuos,* ait: *Fuerunt enim & Prophetæ non ipſius, in quibus etiam aliqua inveniuntur, quæ de Chriſto audita cecinerunt, ſicut etiam de Sibylla dicitur. Quod non facilè crederem, niſi quòd Poëtarum quidam in Romana lingua nobiliſſimus, antequàm diceret ea de innovatione ſæculi, quæ in Domini noſtri Jeſu Chriſti regnum ſatis concinere & convenire videantur, præpoſuit verſum dicens:*

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.

Cumæum autem Carmen Sibyllinum eſſe, nemo dubitaverit. Sciens ergo Apoſtolus ea in libris Gentium inveniri teſtimonia veritatis, non ſolùm ait, per Prophetas ſuos, ne quis a Pſeudoprophetis, per quaſdam veritatis confeſſiones, in aliquam impietatem ſeduceretur; ſed addit etiam, in Scripturis Sanctis, volens utique oſtendere literas Gentium ſuperſtitioſa idololatria pleniſſimas, non ideò functas haberi oportere, quia in eis aliquid, quod ad Chriſtum pertinet, invenitur.

Denique Epiſtola 155. ad Martianum ita ſcribit: *Nam omnino non eſt cui alteri, præter Dominum Chriſtum dicat genus humanum:*

Te duce, ſi qua manent, ſceleris veſtigia noſtri,
Irrita, perpetuâ ſolvent formidine terras.

Quod ex Cumæo, id eſt, Sibyllino carmine ſe fuſſus eſt tranſtuliſſe Virgilius, quoniam fortaſſe etiam illa Vates aliquid de unico Salvatore in ſpiritu audierat, quod neceſſe habuit confiteri.

Objicitur primò Sibyllarum Oracula ab Auguſto Cæſare duobus forulis auratis condita fuiſſe ſub Apollinis Palatini baſi, Suetonio teſte. Igitur libri Sibyllini Chriſtianis ad manum non erant; atque adeo ea quæ ab Auctoribus Eccleſiaſticis laudantur, Sibyllarum Oracula, conficta ſunt. Præterea, libri Sibyllini, Sullæ temporibus, cremato Capitolio, Olympiade 153. Scipione & Norbano Conſulibus, ab Urbe condita anno 671. conflagrarunt. Ergo ſuppoſititia ſunt Oracula, quæ veteres Patres venditant ſub nomine Sibyllarum.

Reſpondeo ad primum, ſolius Sibyllæ Cumææ carmina hoc pacto obſerata fuiſſe, non verò aliarum Oracula Sibyllarum: ait nanque Lactantius lib. 1. de Falſa Religione cap. 6. poſtquam decem Sibyllarum nomina & patriam recenſuit: *Harum omnium Sibyllarum carmina, & feruntur & habentur, præterquam Cumææ, cujus libri a Romanis occultantur, nec eos ab ullo, niſi Quindecim viris inſpici fas eſt. Et ſunt ſingularum ſinguli libri, qui quia Sibyllæ nomine inſcribuntur, unius eſſe creduntur, ſuntque confuſi, nec diſcerni, ac ſuum cuique aſſignari poteſt, præter Erythrææ, quæ & nomen ſuum carmini verum inſeruit, & Erythræam ſe nominatum iri prælocuta eſt, cùm eſſet orta Babylonia.* Patres autem ante Conſtantini Magni tempora aliarum Sibyllarum Oracula, non verò Cumææ, citarunt.

Reſpondeo ſecundò, Sibyllæ Oracula etiam nota fuiſſe ex Cicerone & Virgilio, qui Regis venturi, ex illius vaticinatione meminerunt, a quo ſcelera noſtra abolenda eſſent. Unde ex horum Scriptis illud Oraculum hauſerunt Auctores Eccleſiaſtici. Chriſtianiſſimus verò Imperator Conſtantinus, non ſolùm apud Oratorem, & Poëtam memoratos; verùm etiam in libris ipſis Cumææ Sibyllæ illos verſus quos in Oratione ad Sanctorum Cœtum laudavit, legere potuit. Licèt enim in vulgus non proferrentur, Imperatori tamen denegari non poterant, illos inſpicere, legere, & exſcribere volenti.

Ad ſecundum reſpondeo, reſtituto Capitolio, ſub Conſulatu Curionis, tres Legatos, ex Senatûſconſulto, Erythras miſſos eſſe, qui Carmina Sibyllina conquiſita Romam portarent, qui ſcriptos a privatis verſus circa mille detulerunt, ut teſtatur Lactantius ſupra laudatus ex Varrone.

Nec verò Erythris duntaxat, ſed in aliis etiam regionibus ab iiſdem eſſe quæſita, ac Romam delata, Auctor eſt Tacitus lib. 6. Annalium. *Relatum inde ad Patres a Quintiliano Tribuno plebis, de libro Sibyllæ, quem Caninius Gallus Quindecimvir recipi inter cæteros ejuſdem Vatis, & ea de re Senatûſconſultum poſtulaverat. Quo per diſceſſionem facto, miſit literas Cæſar modicè Tribunum increpans, ignarum antiqui moris, ob juventam; Gallo exprobrabat quòd ſcientiæ cæremoniarumque vetus, incerto Auctore, ante ſententiam Collegii, non (ut aſſo-

aſſole:) lecto per Magiſtros, æſtimatoque carmine, apud infrequentem Senatum egiſſet. Simul commonefecit, quia multa vana ſub nomine celebri vulgabantur, ſanxiſſe Auguſtum, quem intra diem ad Prætorem Urbanum deferrentur, neque habere privatim liceret. Quod a majoribus quoque decretum erat, poſt exuſtum ſociali bello Capitolium, quæſitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam, & Italicas colonias, carminibus Sibyllæ, ſeu una, ſeu plures fuere; datoque Sacerdotibus negotio quantùm humana ope potuiſſent, vera diſcernere.

Adde, quòd etſi Cumææ Sibyllæ carmina unà cum Capitolo conflagrarint, non tamen interiere penitus, nullum ut illorum exſcriptum exemplar remaneret. Conſtat enim, etſi non ab alio, certè ab Attilio Duumviro privatim exſcripta fuiſſe, qui eam ob cauſam Tarquinii Regis juſſu inſutus in culeum eſt, & in mare iojectus, ut Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 4. & Valerius Maximus lib. 1. teſtantur.

Objicitur ſecundò. Si genuina eſſent Sibyllarum Oracula, quæ a Patribus laudata ſunt, & quæ de Chriſto tam clarè vaticinabantur, feliciores fuiſſent in Dei cognitione aſſequenda Gentiles, quàm Judæi, ſeu mediis efficacioribus ad ejus notitiam perducti eſſent: ſiquidem nulla ſunt Oracula Prophetarum, quæ Sibyllinorum adæquent claritatem. Atqui iſtud repugnat Scripturæ ſacræ, dicitur enim Pſalmo 147. *Qui annunciat verbum ſuum Jacob, juſtitias & judicia ſua Iſraël. Non fecit taliter omni nationi, & judicia ſua non manifeſtavit eis.* Et ad Romanos 3. *Quid enim amplius Judæo eſt? Aut quæ utilitas Circumciſionis? Multùm per omnem modum. Primo quidem, quia credita ſunt illis eloquia Dei*, &c. Ergo Sibyllarum Oracula, etiam illa quæ a Patribus laudata ſunt, figmenta ſunt Chriſtianorum prioris ſæculi.

Reſpondeo, quòd etſi clara videantur Sibyllarum Oracula, non tamen Gentiles feliciores in Dei cognitione aſſequenda, Judæis extiterunt: primò quia vera falſis immixta erant illis in Oraculis. Unde ex illis civilium cæremoniarum ſacrilegos ritus Romani eruebant: quam ob cauſam a Quindecimviris curâ tam religioſâ ſervabantur. Secundò, quia Ethnici excæcati erant, & obſcuratum erat inſipiens cor eorum: unde quamvis clariſſima eſſent Sibyllarum Oracula, ea non intelligebant. Hinc Virgilius vaticinium Sibyllinum de Chriſto venturo, Salonino filio Aſinii Pollionis tribuit. Id animadvertit Lactantius lib. de Vera Sapientia cap 15. *Non dubito*, inquit, *quin illa carmina prioribus temporibus pro deliramento habita ſint, cùm ea nemo intelligeret: demonſtrabant enim monſtruoſa quædam miracula, quorum nec ratio, nec tempus, nec Auctor deſignabatur.* Tertiò, quia Gentibus Lex Dei non eſt data, ſed Judæis: nec ad Gentes, ſed ad Judæos, Prophetæ miſſi ſunt, quorum certiora ſunt Oracula vaticiniis, quantumlibet evidentibus, Sibyllarum.

PROPOSITIO II.

Non ſunt prorſus genuina & incorrupta Sibyllarum Carmina, quæ octo libris continentur, in Bibliotheca Patrum.

Probatur primò. Conſtans eſt omnium fermè Patrum ſententia, nullum ante Moyſen Scriptorem extitiſſe, ſive ſacrum, ſive profanum. Qua de re legendi ſunt S. Juſtinus Martyr in Cohortatione ad Græcos, Euſebius Cæſarienſis lib. 10. de Præparatione Evangelica cap. 9. Lactantius lib. de Vera Sapientia cap. 5. S. Auguſtinus lib. 18. de Civitate Dei cap. 38. & ante hos Tertullianus Apologetici cap. 19. At Auctor libri tertii Sibyllini Moyſe antiquiorem ſe facit: nam & Moyſis ortum, & populi Iſraëlitici liberationem vaticinatur his Verbis:

Cùm verò Ægyptum linquet, deſertaque vadet
Per loca bis ſenâ populus de prole creatus,
Sub ducibus miſſis divinitùs, iſque columnâ
Ignitâ per iter noctis gradietur opaca;
Per totumque diem nebula prœeunte columnâ.
Huic populo ductor dabitur, vir magnus ab illo
Moſes, quem inventum propter Regina paludem
Suſtulit, & nati, nutritum nomine dixit.

Probatur ſecundò, Sibyllas Gentilium Propheciſſas paſſim vocant Sancti Patres, & ex Gentibus fuiſſe aſſerunt. At Sibylla Erythræa, ad finem libri tertii, dicit ſe Nurum Noë.

——— Siquidem cùm dilueretur
Mundus aquis, cùm vir ſolus probus exuperavit
Quidam, quem per aquas rexit domus eruta ſylvis,
Ejus ego Nurus, ejus item de ſanguine nata.

Probatur tertiò. Sibyllæ virgines fuerunt, atque Prophetiæ dono ipſorum eſt munerata virginitas, teſte Sancto Hieronymo contra Jovinianum. At vile ſcortum ſe fuiſſe ait, quæ librum 4. ſcripſiſſe ſupponitur Vates.

——— Nam quæ ſcelera antè patravi
Prudens, & ſtudio peccandi perdita feci?
Mille mihi lecti, connubia nulla fuerunt,
Jureque jurando quoſvis perjura ligavi.

Probatur quartò. Propriis oculis ſe conſpexiſſe teſtatur Auctor libri quinti ſecundum incendium Templi Veſtæ, quod poſt Chriſtum natum contigit, Imperante Commodo, ut teſtatur Euſebius in Chronico.

Deplorata Sile ſcelerata urbs luxurioſa;
Non jam perpetuo ſervatas fomite flammas
Virginea invenient in te diaſque puella.
Extincta eſt iſthic ædes peramabilis olim:
Tum cùm præcipitem flammâ ſuperante ſecundam
Vidi labentem manibus crudelibus ædem,
Ædem perpetuò florentem.

Probatur quintò. Mundi Geneſis, & primæ ſecundæque Mundi ætatis Hiſtoria ita accuratè & clarè deſcribitur, ut videatur potius conſcripta illa narratio, quæ librum primum implet, a viro docto, qui Moyſis libros evolverit, quàm a muliere gentili, divino licèt numine afflata: Ergo non eſt genuinus Sibyllæ fœtus.

Probatur ſextò. Nomen Adami derivatur ab Ἅδης lib. 1.

Eſt Ἅδης *quòd eò primus deſcenderit Adam.*

Quaſi verò Græca eſſet illius nominis origo. Hæc igitur eſt ſexta nota ſuppoſitionis.

Probatur ſeptimò. Nomen hoc Adam, librorum illorum Auctor ait eſſe Tetragrammaton, & quatuor litteris, quibus conſtat, quatuor Mundi partes ſignificare ἀνατολὴ, δύσις, ἄρκτος, μεσημβρία.

Nimirum Deus iſ finxit Tetragrammaton Adam,
Qui primus fictus fuit, & qui nomine complet
Ortus, Occaſus, Auſtrum, Boreamque rigentem.

At nomen Adam, Hebræo, Chaldaicoque idiomate, quod Sibyllæ nativum ac vernaculum fuit, ſi vel Noë nurus, vel Beroſi Chaldæi filia fuit, ut placet Sancto Juſtino, triliterum dumtaxat eſt.

Probatur octavo. Montem Ararath, in quo quievit Arca, in Phrygia collocat lib. 1.

Aſſurgit Phrygiæ mons quidam in finibus atra
Arduus alta petens, Ararath quem nomine dicunt.

At ex omnibus Geographis conſtat Ararath montem eſſe Armeniæ, non Phrygiæ

Nonò, ait Noë diebus tantùm 41. manſiſſe in Arca lib. 1.

Noë igitur cunctos homines juſtiſſimus inter,
Exiit octavus, vicenos cùm bis & unum
Compleſſet Soles (Deus ipſe volebat) in undis.

At

At conſtat ex Scriptura ſacra Noë anno ſolido in Arca fluctuaſſe.

Decimò, Titanum fabulas, ceu veras Hiſtorias obtrudit, ibidem, & lib. 3.

Undecimò, fingit Eurotam fluvium Laconiæ in Peloponneſo, Dodonæ in Epiro ſcaturiginem habere ſuam.

Tertius editus eſt Pluto illi præterennti
Dodonam, unde liquens Eurota deſluit omnis
Fluminis, inque maris ſalſas provolvitur undas,
Mixtus Peneo.

Qui fluvius eſt in Theſſalia.

Duodecimò, Gog, & Magog Scythiæ populos (Joſepho teſte lib. 1. Antiquitatum cap. 6.) in Æthiopia conſtituit, lib. 3.

Heu tibi Gog, tractuſque Magog, qui dividis amnes
Æthiopum medius.

Decimo-tertiò, falsò vaticinatur Italos Aſiaticis ſerviturus, ibidem.

Verùm Aſia veniet vel tripla pecunia rurſum
A Roma, perdetque atrox injuria pœnas.
Ac quot ſunt Italis Aſianorum famulatus,
Viceni toties Aſia egentur in oris
Pro mercede graves Itali tolerare labores.

Decimo-quartò, Joſue ſuſcitandum comminiſcitur, ut Judæorum inſtauret Rempublicam, lib. 5.

Exiſtetque olim quidam vir ab athere præſtans,
Cujus frugiferâ diſtendit in arbore palmas
Optimus Hebræus, licuit cui ſiſtere Solem
Clamando pulchris verbis, caſtiſque labellis.

Decimo-quintò, Tiberium, Perſidem & Babyloniam expugnaturum vaticinatur, lib. 5.

——— *Cui prima valebit*
Littera ter centum, qui carum nomen habebit
Fluminis, & Perſas, Babylonemque aggredietur.

At iſtud omnibus Hiſtoriis repugnat.

Decimo-ſextò, Trajanum Imperatorem vocat Gallum Montivagum, lib. 5. at Italica in Hiſpaniis oriundus erat Trajanus.

Decimo-ſeptimò, Romam perituram eſſe ait, anno a conditione ſua 948. anno ſcilicet Chriſti 195. Severi Imperatoris tertio, lib. 8.

Porro quater denos complebis, terque trecentos
Annos atque octo, cùm te pertingere metam
Triſtia fata, tuo completo nomine cogent.

Decimo-octavò, ſupponit, ſecundùm hæreſim Chiliaſtarum, non ſolùm Hieruſalem reædificandam, ac reſtaurandam, verùm etiam futuram ſedem Imperii Filii Dei, ubi Sancti omni deliciarum cùm ſpiritualium, tùm corporearum genere perfruentur. lib. 2.

Aſt alios qui jus æquum coluere, bonumque,
Et quibus & pietas, & mens fuit optima cordi,
Sublatos genii, rapidum per fluminis æſtum,
Ducent in lucem, & ſecura munera vitæ,
Immortalis ubi magni via trita Tonantis;
Fontibus & trinis vinum, lac, mella ſcatebunt;
Terraque par cunctis, non ullis invia muris,
Aut interſeptis, fructus feret uberiores
Sponte ſuâ; victus communis, opeſque beata, &c.

Lege & librum 3. pag. 34.

Ultimò, illorum librorum Auctor ſeſe Chriſtianum profitetur, libr. 8. pag. 66.

Nos igitur ſanctâ Chriſti de ſtirpe creati
Cælesti, nomen retinemus proximitatis,
Lætitia memorem ſervantes religionem.

Ex quibus omnibus colligitur Auctorem octo librorum qui *Sibyllini* inſcribuntur, profeſſione Chriſtianum fuiſſe, linguæ Hebraicæ, veræ Theologiæ, imò Hiſtoriæ & Geographiæ penitùs ignarum.

DISSERTATIO II.

De Annis Nativitatis, Baptiſmi, Mortiſque Chriſti.

AD hujus Chronologiæ notitiam multa præmittere operæ pretium eſt. Sciendum enimverò, 1. quid ſit annus Julianus, 2. quid Cyclus novendecim annorum, qui & *Aureus numerus* vocatur; 3. quid Cyclus Solaris; 4. quid Indictio: 5. quid Periodus Juliana; 6. quid Æra Chriſtiana, 7. quid Olympias.

I. Cùm ſolaris annus dupliciter accipiatur, unuſque ſit exactus, qui Solis circuito definitus eſt, & Tropicus, ſive Aſtronomicus dicitur, qui conſtat diebus 365. horis 5. ſcrupulis 49. alter civilis, qui ad uſum popularem accommodatus eſt, & conſtat diebus 365. & horis præciſè ſex; quæ tandiu differuntur, dum collectæ diem efficiant; qui quarto quoque anno accedens ad ſummam, biſſextilem annum facit: hic poſterior annus Julianus appellatus eſt, quòd eum Julius Cæſar ad communem uſum Romani orbis tranſtulerit. Hanc anni formam Cæſar introduxit operâ *Soſigenis* Mathematici inſignis, anno Urbis conditæ vulgò ſeptingenteſimo-ſeptimo, *Julio* ipſo III. Conſule, cum Collega *M. Æmilio Lepido*, ſed & illo Pontifice Maximo ac Dictatore. Unde anni Juliani incipiunt a Calendis Januariis anni illius, quo Julius Cæſar quartum iniit Conſulatum, qui quadrageſimus-quintus numeratur ante Æram vulgarem. Iſta conſtant ex *Cenſorino* cap. 22. *de Die Natali*, ex *Suetonio*, *Dione*, *Solino*, *Macrobio*, &c. Cauſa verò emendati a *Julio Cæſare* Kalendarii fuit fœda ejus corruptio, vitio priorum Pontificum, penes quos erat apud Romanos intercalandi, & annum lunarem (quo utebantur Romani, inde a *Numa Pompilio*) revocandi ad Solarem, cura. Quamobrem *Julius Cæſar* de anno ſolari ex Ægyptiorum conſuetudine certior factus, coactus eſt intercalare in anno reſtituti Calendarii dies totos octoginta-novem, ſecundùm *Scaligerum* ex *Macrobio*; vel dies nonaginta, ſecundùm *Cenſorinum*: ita ut annus fuerit tum menſium quindecim, dierum 445. Calendis Januariis incidentibus in 13. Octobris. Menſes additi, fuere Macedonius dierum 23. tum duo menſes interpoſiti inter Novembrem & Decembrem, ſeu dies 66. in menſes duos tributi. Hinc annus ille vocatus a Scriptoribus, *Annus confuſionis*; revera confuſionis ultimus; etiam *Annus reſtitutionis*, proximè antecedens Julianum primum.

II. *Cyclus Novem-decim annorum*, eſt periodus ſeu revolutio annorum Julianorum novemdecim. Dictus eſt annus Methonicus a *Methone* Athenienſi Aſtrologo, filio *Panſania*, qui primus eum docuiſſe fertur anno quarto Olympiadis 86. emendante poſtea *Calippo*, ac in quatuor Cyclis decemnovalibus diem demente, cùm ſex horæ in ſingulis Cyclis Methonicis abundarent. Ratio inventi hujus Cycli multiplex fuit. Prima quòd elapſis annis novemdecim cùm Novilunia, tum Plenilunia ferè ad eumdem terminum redeant. Altera, quòd beneficio Cycli hujus Lunaris termini Paſchales, ſeu Lunæ Paſchales ſingulorum annorum deinceps conſtitutæ fuerint, certæ illæ ac recurrentes Cyclo exacto. Traductus eſt ad uſum Chriſtianorum ab Alexandrinis primùm, diu ante Synodum Nicænam, præeunte iſtis *Anatolio Alexandrino* in Canonibus Paſchalibus, teſte *Euſebio libro* 7. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap. 32.

III. Cy-

III. *Cyclur Solaris* eſt quidam veluti circulus, qui 28. annorum periodo continetur, qua abſolutâ ad eundem deinceps literarum Dominicalium ordinem regredimur. Nam ut in Calendario ſingulorum menſium dies a primo ad ultimum deſignantur: ita hebdomadarum dies ſeptem primariis Alphabeti literis exprimuntur; quarum prima primo anni diei aſſignatur, ac aliæ deinceps aliis. Hæ porro literæ ſingulis feriis hebdomadis certâ quadam ratinne illigatæ eſſent, ut ſunt diebus menſis, ſi certo hebdomadum numero annus præciſè finiretur: id eſt, quemadmodum, *A*, primo diei Jaouarii ſemper affigitur, *B*, ſecundo; ſic idem *A*, diem Dominicam ſemper notaret, *B*, feriam ſecundam & ſic deinceps. Verùm quia dies anni ſunt ſaltem 365. qui per ſeptem diſtributi, hebdomadas 52. conficiunt, & diem unum ſuperfluum: inde contingit, ut in eandem feriam, literamve annus deſinat, a qua duxit exordium, adeoque ſequens annus non jam ab eadem feria, ſed a ſequenti ſumat initium; unde litera *A*, quæ primo Januarii diei affixa eſt, non jam eandem feriam deſignat.

Attamen ſi Biſſextilis annus interecderet nuſquam, orbis ille hebdomadieus ſeptem annis abſolveretnr: atque ita ſingulo quoque ſeptennio ſingulæ per orbem literæ viciſſim Dominicam diem deſignarent. Verùm annus Biſſextilis quarto quoque anno recurrens hujus æquabilitatem curſûs interpellat: quia in eandem, unde incœpit, feriam non terminatur, ſed in ſequentem, quòd eo anno duæ ſint literæ Dominicales. Unde fit ut orbis iſte literarum Dominicalium, non jam ſeptem annis, ſed quater ſeptem, hoc eſt 28. annis definiatur.

IV. *Indictio* periodus eſt annorum quindecim. Hujus obſcura origo. Illius non meminit *Cenſorinus*. Apud Eccleſiaſticos Scriptores ante S. Athanaſium, nulla ejus mentio. Is Synodum Antiochenam habitam ſcribit Indictione 14. *Marcellino & Probino Coſſ.* Triplex vulgò diſtinguitur Indictio 1. Cæſarea, ſeu Conſtantiniana, quæ inſtituta fuit a *Conſtantino M.* anno Imperii ſeptimo, Æræ vulgaris ter-centeſimo duodecimo, Septembris die 22. qui dies cladis & interitûs *Maxentii* Tyranni, unde & incipiunt Indictiones Cæſareæ. 2. Conſtantinopolitana, ſive Græca, quæ incipit a Calendis Septembris, & inde numerari cœpit ſub Imperio *Juſtiniani*, ut idem eſſet Græcis Indictionis quod anni principium. 3. Pontificia ſive Romana, quæ incipit a Calendis Januarii: quod auctoritate Pontificiâ factum eſt, ut Indictiones cum anni Juliani principio concurrerent.

V. *Periodus Juliana* eſt quidam orbis annorum ex triplici illo Cyclorum genere conflatus, ſcilicet Aureo numero, Cyclo Solari, & Indictione, ex quibus inter ſe multiplicatis reſultant anni 7980. Hanc artificialem Periodum adinvenit Scaliger vir temporum peritiſſimus, vocavitque Juliaoam, quòd certo Julianorum annorum numero ſit circumſcripta & ad trium Cyclorom methodum, quibus illi anni inter ſe diſtinguuntur, accommodata.

VI. *Æra Christiana* eſt numerus annorum a Chriſto nato. Æræ Chriſtianæ inſtitutio Dionyſio Exiguo tribuitur, qui primus abolitâ annorum Diocletiani Epochâ faſtu, & Edicto Tyranni introductâ, & annis Actiacis ſubſtitutâ, Cyclos ſuos Paſchales annis ab Incarnatione Chriſti prænotatis conſignavit. In hac porro Epocha omnes conveniunt, annoſque Chriſti eodem modo computant, quamvis de anno quo reipſa natus eſt Dominus, magnâ inter Eruditos contentione, & opinionum diſſenſione certetur. Æræ nomen alii deducunt a voce *Æra*, quæ ſupputationem ſive computum, aut ſummam ſignificat apud Rufum Feſtum in Breviario Rerum Romaoarum. *Parebo lubens Præceptis tuis, quippe cui deſit facultas latiùs eloquendi, ac morem ſecutus calculonum, qui ingentes ſummas æris brevioribus exprimunt, res geſtas ſignabo, non eloquar.* Alii derivant a compendiis antiquæ ſcriptionis A. ER. A, id eſt, Annus ERat, Auguſti. Cenſent alii derivandam vocem ab Arabica, *Arach*, notavit tempus, adſcripſit æram, epocham, menſem. Unde Latina terminatione *Æra*, id eſt, numerus vel principium unde numerantur anni. Et revera ab Hiſpanis hæc vox primùm uſurpata in ſignandis annis Æræ Hiſpanicæ, quibus Arabicæ multæ voces, in linguam ſuam (ſed tamen ſeriùs, & poſt uſurpatam jam vocem Æræ) hinc in Europæas alias traductæ fuerunt.

VII. *Olympias* eſt quatuor annorum ſolidorum decurſus. Nomen ſumpſit a Ludis Olympicis quinto quoque anno ineunte, magnâ frequentiâ celebrari ſolitis in Piſatide Peloponneſi regione, ad urbem Piſam, ſive Olympiam. Dicuntur etiam Olympiades anni Iphiti, ab Iphito Rege Elidis, qui certamina illa inſtauravit anno ante æram Chriſti 776. periodi Julianæ 3938. 3228. ab Orbe condito. Chronologia porro per Olympiadas ducta celebratiſſima fuit apud Antiquos; unde Euſebius lib. decimo de Præparatione Evangelica, cap. decimo, ex Julio Africano hæc habet: *Ante Olympiadam ſeriem, Græcorum in Hiſtoria certi nihil, exploratique reperias: uſque adeò perturbata ſunt omnia, nec ulla ſecum ex parte conſentiunt, quæ antea contigiſſe memorantur. At in Olympiadibus digerendis accuratè multi, diligenterque verſati ſunt, quod non longo intervallo, ſed tantùm ſuo cujuſque res quadriennio definitas Græci, comprehenſaſque perſcripſerint.*

Hinc etiam Sanctus Auguſtinus lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 28. ait: *Quicquid de ordine temporum tranſactorum indicat ea, quæ appellatur Hiſtoria, plurimùm nos adjuvat ad Sanctos Libros intelligendos. Nam & per Olympiadas, & per Conſulum nomina, multa ſæpe quæruntur a nobis, & ignorantia Conſulatûs quo natus eſt Dominus Jeſus, & quo paſſus eſt, nonnullos coëgit errare, ut putarent 46. annorum ætate paſſum eſſe Dominum.*

QUÆSTIO I.

Quo anno Christi Domini conſignanda ſit Nativitas.

SUpponendum eſt primò, ex Ecleſiæ judicio, id eſt, ex Conciliorum, Summorumve Pontificum Decretis, nihil haberi quo verus Chriſti Natalis annus certò cognoſcatur.

Supponendum ſecundò, maximam eſſe Sanctorum Patrum inter ſe, & præcipuorum etiam, per omnes ætates, Scriptorum in aſſignando Natali Chriſti anno diſſenſionem: ex quo evidentiſſimè colligitur, nec illorum, nec iſtorum auctoritate litem hanc dirimi poſſe. Quemadmodum enim ex pugnantibus teſtimoniis, Judex nihil in utramvis partem ſtatuere poteſt: ita ex diverſis planèque diſcrepantibus hac in Chronologia Patrum, recentiorumque Doctorum placitis, accuratè dirimi non poteſt hæc, quam agitamus, controverſia. Præcipuas illorum hoc de argumento opiniones recenſere breviter non pigebit. Chriſti Natalem anno Juliano 42. ſeu 4. ante Æram vulgarem aſſixerunt Severus Sulpitius, dum libr. 2.

Hiſtoriæ Sacræ aſſerit, anno Imperii Herodis 33. (poſt depulſum nempe Antigoonum ,.anno ejus numerando) Chriſtum natum eſſe, Sabino & Rufino (ſeu Ruſo) Conſulibus 8. Calendas Januarii. Chronicon Alexandrinum, Nicetas, Nicephorus Calliſtus (ut colligitur ex libr.1. Hiſtoriæ ipſius Eccleſiaſticæ cap.10.) Cedrenus in Compendio Hiſtoriarum & Glycas 3. parte Annalium.

Sacrum Natale conſignavit anno Juliano 43. ſeu 3. ante Æram vulgarem Tertullianus lib. adversùs Judæos, annum 41. Imperii Auguſti (quo Conſulatum primum, ac deinde Triumviratum invaſit) ortui Chriſti aſſignans. In eadem ſententia fuit Clemens Alexandrinus lib.1. Stromatum. Eam ſecutus eſt & Sanctus Hieronymus in cap.2. Iſaiæ, & aliis in locis. Eidem ſententiæ ſuffragantur S. Chryſoſtomus Homilia in illud, *Exiit edictum a Caſare Auguſto*. Tom.6. Editionis Græco-Latinæ, Caſſiodorus in Faſtis, ubi diſertè ait, Chriſtum natum C. Lentulo & Meſſala Conſulibus, anno Imperii Auguſti 41. In eundem annum conveniunt e recentioribus nec pauci, nec ignobiles Auctores, Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens Baronius, in Apparatu, Scaliger libr. 6. de Emendatione Temporum, Torniellus in Annalibus, Voſſius in Diſſertatione de anno Chriſti Natali, & alii.

Chriſti Nativitatem anno Juliano 44. ante Æram vulgarem 2. addixerunt, Sanctus Hippolitus Portuenſis in ſuo Canone Paſchali, Sanctus Epiphanius Hæreſi 51. ubi Auguſto & Silano (ſeu Silvano) Conſulibus , ante 8. Idus Januarii, Chriſtum natum aſſerit; Euſebius Cæſarienſis, qui annum 42. Imperii Auguſti, & 28. ab Ægypto ſubjugata, & Antonii ac Cleopatræ morte, aſſignat Natali Chriſti, lib.1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5. & annum tertium Olympiadis 194. in Chronico. Idem ſentit Alexander Monachus Græcus, cujus extat Oratio de Sanctę Crucis Inventione, apud Gretſerum Tom.2. de Cruce. Eidem Chronologiæ inhærent Paulus Oroſius lib.1. Hiſtoriæ cap.1. & lib.7. capp.2. & 3. Freculphus Tom.2. Chronologiæ lib.1. cap.2. & S. Iſidorus Hiſpalenſis, in Chronico.

Anno Julianu 45. ante Æram vulgarem primo. Chriſtum natum exiſtimaſſe videntur Apollinarius Laodicænus, apud Sanctum Hieronymum Commentar. in cap.9. Danielis, & Julianus Pomerius Epiſcopus Toletanus lib.3. contra Judæos. Hanc ſententiam ſequuntur Toſtatus parte 2. Defenſorii, Cap.11. & 12. Genebrardus in Chronico, Lucidus lib.7. de Emendatione Temporum cap.2. Labbeus in Concordia Chronol. aliique viri eruditi.

Epocham Nativitatis Chriſti fixerunt anno Juliano 46. Æræ noſtræ vulgaris primo, Julius Africanùs in fragmento, quod Petavius recitat lib. 8. Auctarii cap. 4. Panodorus Mooacbus Ægyptius, qui Arcadii Imperatoris ætate floruit, teſte Syncello in Chronugraphia. Dionyſius Exiguus, qui ab hoc anno ſuam Incarnationis Chriſti Æram orditur; Beda lib. de Temporum Ratione cap. 45.

Chriſti Natalem in annum Julianum 54. vulgaris Æræ nonum, protuſerunt quidam antiqui innominati, de quibus agit Sanctus Epiphanius Hæreſi 51. dixerunt enim Chriſtum natum Sulpitio Camerino, & Cneo Poppæo Sabino Conſulibus (ſic enim legendum eſt, & ex Faſtis Conſularibus emendandus Epiphanii Textus in quo habetur pro *Cneo Poppao*, (*Buteq Pompejano*.) In eadem ſententia fuerunt S. Maximus parte 1. Computi cap. 32. Georgius Syncellus in Chronographia pagg. 315. & 316. Anaſtaſius Nicænus lib. 7. in Hexaëmeron; Epiphanius Diaconus in VII. Synodo Tom. 2. Nicephorus Patriarcha Conſtantinop. in ſua Chronographia. Hi enim omnes Chriſtom natum aſſerunt anno mundi 5501. qui cum anno 9. Æræ vulgaris convenit.

Ab his omnibus Antiquorum ſententiis receſſerunt viri inter recentiores doctiſſimi Deckerius, Kepplerus, Petavius, Tirinus, Uſſerius, & Auctor Chronologiæ Sacræ, quæ ad calcem Bibliorum extat, apud Antooium Vitrè excuſorum anno 1660. Has cùm veterum, tum recentiorum Auctorum de Anno Natali Chriſti tam pugnantes opiniones ſummâ diligentiâ refert eruditus Seneſchallus Societatis Jeſu Profeſſor, in Triade Evangelica, Quæſtione 1. a cap. primo ad decimum, ſingulaſque exponit, ac ſuis vindicat Auctoribus.

Ex his colligitur nonnullam opinandi libertatem hac in controverſia Chronologica relictam nobis eſſe, cùm tantam ſibi cùm Antiqui, tum Recentiores permiſerint.

Hæc in anteceſſum notata velim, ut diluantur argumenta quæ adversùs mox a nobis ſtabiliendam Propoſitionem quidam ex Veterum auctoritate objicerent importunius. Fatebimur namque nos ab Antiquis diſcedere, non levibus ductos rationibus. Nec vitio nobis verti poterit quòd Antiquitati refragemur in quæſtione, quæ ad fidem minimè pertinet, & in qua non ſatis ipſa ſibi conſtat, ſed in ſtudia planè contraria incerta ſcinditur. Tenemur enim duntaxat Veteres ſequi, cùm in eandem ſententiam conſpirant vel omnes, vel ſaltem plurimi: at ubi ita diſſentiunt ab invicem, ut quivis fere ſuæ ſit opinionis Auctor, ipſos deſerere licet. His poſitis ſit.

PROPOSITIO.

Chriſtus natus eſt anno Juliano quadrageſimo primo deſinente; ante Æram vulgarem, quinto; Imperii Auguſti quadrageſimo a conducto Exercitu, ſeu vigeſimo ſexto a morte Cleopatra; regni Herodis trigeſimo quarto a morte Antigoni, vel trigeſimo ſeptimo a conceſſo ſibi regno; urbis Roma condita ſeptingenteſimo quadrageſimo nono; Olympiadis centeſima nonageſima tertia anno quarto; a Diluvio, bis milleſimo ter centeſimo quadrageſimo quarto; a Mundi creatione, quater milleſimo; Periodi Juliana, quater milleſimo, ſeptingenteſimo nono; Hebdomadum Danielis anno quadringenteſimo quinquageſimo. Conſulibus Auguſto Caſare XI. ſive XII. & L. Cornelio Sulla II.

Probatur. Chriſti Natalis mortem Herodis anno fermè integro antevertit: Atqui Herodes mortuus eſt anno Juliano 42. ante Æram vulgarem 4. ergo Chriſtus natus eſt anno Juliano 41. ante Æram vulgarem quinto.

Major conſtat ex Scriptura ſacra, quæ teſtatur Chriſtum natum *in diebus Herodis Regis*, Matth. 2. & Infantium cædem poſt Natale Chriſti aliquanto tempore perpetratam, ſiquidem non ante ipſam aggreſſus eſt Herodes, quàm Magi ad Chriſti præſepium, ſtellâ duce, perveniſſent; quàmque ſat temporis elapſum eſſet, ut ſe ab illis deluſum agnoſceret. Cùm igitur hæc anno ipſo fatali Herodis contigerint, nec dierum 5. intervallo potuerint peragi; hinc evidenter colligitur plures quàm quinque dies inter mortem Herodis, & Chriſti Nativitatem interceſſiſſe: adeoque Chriſtus natus non eſt anno 42. Juliano exeunte: Cùm igitur Chriſtum menſe Decembri, & 25. hujus menſis die natum ex traditiooe conſtet, ſequitur illum anno integro fermè ante mortem Herodis natum.

Prætcrea dies mortis Herodis aſſignatur ſeptimo menſis Caſleu, id eſt, circa Nuvembris noſtri diem 25. qui ideò a Judæis feſtivus habetur, quòd *in eo Herodes, qui ſapientes odio proſecutus eſt, mortem obie-*

abierit, ut ex Judæorum Jejunii volumine annotat Uſſerius. Ergo neceſſe eſt Chriſtum natum eſſe Decembri præcedente, anno ſcilicet Juliano 41.

Probatur Minor ex Joſepho lib. 17. Antiquitatum Judaïcarum cap. 10. *Defunctus eſt Herodes poſt deteuſum regno Antigonum anno 34. ex quo autem a Romanis Rex declaratus eſt, anno 37.* In Græco textu habetur, βασιλεύσας μεθ' ὃ μετὰ τὸ ἀνελεῖν Ἀντίγονον, &c. id eſt, *cùm regnaſſet, poſtquam ſuſtulit Antigonum annos 34.* Atqui Herodes ſalutatus eſt Rex a Romanis circa Autumnum anni Juliani 6. (quo de anno inter omnes convenit Eruditos) & tertio poſt anno, hoc eſt Juliano nono, devicto interfectoque Antigono, rerum potitus eſt, ut Joſephus mox laudatus teſtatur. Igitur ab hoc anno Juliano nono, 34. vel a ſexto illo 37. numerandi ſunt anni, quorum ultimus eſt annus Julianus 42. ante vulgarem Æram 4. adeoque hoc anno conſignanda eſt mors Herodis.

Confirmatur primò eadem Minor. Eo anno mortuus eſt Herodes, quo Eclipſis Lunæ contigit conſpicua Hieroſolymis, & adeò funeſta, ut Dei vindicis iram in Tyrannum teſtari videretur, atqui hæc Eclipſis contigit anno Juliano 42. circa Paſcha Martii 13. tribus circiter horis ante ortum Solis, ut conſtat ex Tabulis Aſtronomicis. Nam eclipſes, quas annis Julianis 43. & 44. notant nonnulli, ut his Herodis mortem illigare poſſint, vel eclipſes veræ non fuerunt; ſed plenilunia minimè ecliptica; vel Hieroſolymis viſæ non ſunt [ut demonſtrat ipſis ſenſibus Tabularum Aſtronomicarum fides.] Viſa quidem eſt eclipſis Hieroſolymis anno Juliano 45. ſeu primo ante Æram vulgarem; ſed hæc non eſt illa, quam memorat Joſephus anno fatali Herodis. Contigit quippe eclipſis a Joſepho memorata, & proximi obitûs Herodis prænuntia, ipſâ nocte qua Matthiam Margalothi, & ejus ſocios, ob deturbatam Aquilam auream, quam ſupra majorem portam Templi ipſe contra legem erexerat, flammis addixit. At citra omnem fidem eſt id ab Herode imperatum eſſe ut fieret illâ nocte qua contigit eclipſis anno Juliano 45. ſeu 1. ante vulgarem Æram; nam deliquium iſtud Lunæ, quod decimâ Januarii die viſum eſt, incidit in noctem qua inchoabatur Sabbathom; cujus proinde religionem, apud Judæos ſacratiſſimam, nemo facilè credat fuiſſe ab Herode, tam nullâ urgente cauſâ, funeſtatam vivicomburio ſapientum & religioſorum juvenum, qui auream Aquilam deturbaverant; imò tam fœdè violatam, contra privilegia genti Judaïcæ a Romanis conceſſa, ne Sabbatis in jus trahi poſſet, aut ſuppliciis affici.

Adde, quòd hujus eclipſis annus regni Herodis quadrageſimus eſſet a priori epocha, trigeſimus verò ſeptimus a poſteriori; quod repugnat Chronologiæ vitæ Herodis a Joſepho diligenter deſcriptæ, ſecundùm quam 37. anni regni duntaxat ab epocha priore, 34. verò a poſteriore, ipſi conceduntur. Ergo eclipſis, quæ contigit anno Juliano 45. & 1. ante Æram vulgarem, connexionem habet nullam cum Herodis morte. Itaque ſola illa defectio Lunaris, quæ Hieroſolymis viſa eſt anno Juliano 42. ante Æram vulgarem 4. palmaris & invictus character eſt, quo annus fatalis Herodis certò cognoſci poſſit: adeòque aſſerendum eſt ipſum eodem illo anno mortuum fuiſſe.

Major conſtat ex Joſepho lib. 17. Antiquitatum Judaïcarum cap. 8. *Cæterùm*, inquit, *Herodes poſt multatum Matthiam ſacerdotio, alterum Matthiam ſeditionis auctorem, ejuſque ſocios vivos exuſſit: in quam noctem etiam defectus Lunæ incidit. Regi verò morbus factus eſt gravior, pœnam impietatis exigente Numine.*

Confirmatur ſecundò eadem Minor ex epocha Principatûs Archelai. Hic ſcilicet, poſt obitum Herodis parentis, dimidiâ parte ditionis illius ab Auguſto donatus, & Ethnarcha declaratus eſt, qui cùm novem annos principatûs explevilſet, ac decimum inchoaſſet, a Primoribus cùm Judæorum, tum Samaritanorum, non ferentibus ejus tyrannidem, delatus ad Cæſarem eſt, & Viennam Galliæ urbem relegatus, cùm priùs omni pecuniâ multatus eſſet; ut conſtat ex Joſepho lib. 2. de Bello Judaico cap. 6. & lib. 17. Antiquitatum cap. 15. Contigit autem Archelai exauctoratio & exilium ſub finem anni quo Romæ Conſules fuerunt M. Æmilius Lepidus, & L. Aruntius, ut teſtatur Dio lib. 55. qui Conſules anno Juliano 51. Æræ vulgaris 6. Magiſtratum geſſerunt. Jam ab annis 51. novem tolle, (decimo enim ineunte Archelaus exulare juſſus eſt) relinquetur annus quadrageſimus-ſecundus Julianus, ante vulgarem Æram quartus, qui primus fuit Principatûs Archelai, adeoque fatalis Herodis.

Præterea Joſephus lib. 18. Antiquitatum cap. 3. teſtatur *Quirinum*, tum ab Auguſto in Judæam miſſum, *vendidiſſe, & fiſco addixiſſe Archelai facultates, cenſumque peregiſſe, qui incidit in annum 37. poſt victum a Cæſare in Actiaca pugna Antonium.* Hæc porro victoria contigit C. Cæſare III. & Meſſala Corvino Conſulibus, die ſecunda Septembris. Qui Conſules Magiſtratum geſſere anno Juliano decimo-quinto. Jam 37. ad 15. adjice, exurget annus Julianus 52. qui cum Archelai decimo ineunte concurrit. Rurſus ex 52. deme decem, manebit annus 42. initio Principatûs Archelai, adeòque Herodis morti aſſignandus.

Confirmatur tertiò eadem Minor, ex iis quæ narrat Joſephus de Philippo, altero Herodis Aſcalonitæ filio, qui paterni regni partem, Tetrarchiæ nomine, a Cæſare obtinuit; quòd ſcilicet *rebus ſuæ Tetrarchiæ ordinatis & compoſitis, vico Bethſaida, in ripa lacûs Geneſarethini, urbis ſpeciem addidit, frequentato incolis, & aucto opibus, quam Juliam Cæſaris filiæ cognominem eſſe voluit.* Lib. 18. Antiquitatum cap. 3. Porrò ultra evulgatam Juliæ infamiam, propalataque ejus adulteria, differri urbis illius dedicationem, nullo modo patitur Auguſti animus, uſque adeo a filia tantis probris fœdata abalienatus, ut ne minimam quidem ejus mentionem ferre poſſet. Neque etiam id patitur politicum Philippi ingenium, qui filiam ita parenti exoſam tanto honore proſequi auſus non fuiſſet, cùm gratiæ Cæſaris aucupandæ unicè ſtuderet. *Auguſti in Juliam odium teſtantur Suetonius in Octavio, & Tacitus 1. Annal.*

Detecta ſunt autem Juliæ flagitia Auguſto XII. ſive XIII. & M. Plautino Silvano Conſulibus; cui Silvano C. Caninius Gallus in Conſulatu, eodem anno ſuffectus eſt, ut colligitur ex Velleio Paterculo lib. 2. Horum verò Conſulatus incidit in annum Julianum 44. ante Æram vulgarem 2. Ergo hoc ipſo anno propalata eſt Juliæ infamia, ſub Autumnum. Cum igitur ſolidum ſaltem biennium opus fuerit Philippo primùm ad res ſuæ Tetrarchiæ ordinandas; deinde ad novæ urbis opus perficiendum, antequàm Juliæ crimina in publicum proferrentur: hinc colligere eſt Philippum Tetrarchiam iniiſſe anno Juliano 42. ante Æram vulgarem 4. adeoque hunc annum Herodis illius parentis fatalem fuiſſe.

Confirmatur ultimò eadem Minor ex Chronologia vitæ & principatus ejuſdem Philippi Tetrarchæ. Is enim obiit *anno Imperii Tiberii 20. cùm ipſe præfuiſſet 37. annis Trachonitidi & Gaulanitidi, ac Batanææ*, ut teſtatur Joſephus lib. 18.

Antiquitatum cap.6. Porrò cœpit regnare Tiberius anno Juliano 50. Æræ vulgaris 14. die 19. Auguſti, ut ex Faſtis Conſularibus conſtat. Ergo ejus annus vigeſimus concurrit cum anno Juliano 79. Æræ vulgaris 34. Cùm igitur 37. annis Tetrarchiam ſuam rexerit Philippus, ſi hos de 79. demas, ſupererit annus Julianus 42. adeoque hic annus primus fuit principatûs Philippi, & ultimus Herodis.

Cùm igitur a nobis ſtatutum ſit, Chriſtum anno fermè integro ante mortem Herodis natum eſſe, compertum eſt ſacram ejus Nativitatem anno Juliano 41. deſinente, & 5. ante Æram vulgarem, eſſe conſignandam. Porrò, fatentibus omnibus Chronologis, hic annus Auguſti Imperatoris 40. erat a conducto Exercitu, ſeu 26. a morte Cleopatræ; ab Urbe condita 749. Olympiadis 193. quartus; a Diluvio 2344. a Mundi creatione quater milleſimus: Periodi Julianæ quater milleſimus ſeptingenteſimus-nonus; Hebdomadum Danielis quadringenteſimus quinquageſimus. Eoque anno Conſulatum geſſerunt Auguſtus Cæſar XI. ſive XII. & Lucius Cornelius Sulla II. Ergo his omnino annis conſignandum eſt Chriſti Natale.

Objicitur primò. Eo anno Chriſtus natus eſt, quo deſcriptio facta eſt a Præſide Syriæ Quirino: atqui hæc facta eſt anno Juliano 43. ante Æram vulgarem tertio; ille igitur verus eſt annus Natalis Chriſti.

Major conſtat ex Evangelio S. Lucæ cap.2. ſcribentis: *Factum eſt autem in diebus illis, exiit Edictum a Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis. Hæc deſcriptio prima, facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino, & ibant omnes ut profiterentur ſinguli in ſuam civitatem. Aſcendit autem & Joſeph a Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam, in Civitatem David, quæ vocatur Bethleem: eò quòd eſſet de domo & familia David, ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante. Factum eſt autem, cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies ut pareret.*

Probatur minor. Illa deſcriptio facta eſt anno 2. Olympiadis 194. ut ſtatuit Euſebius in Chronico, pro quo, Typographorum oſcitantiâ, poſitus eſt Domini Natalis anno 3. ejuſdem Olympiadis. Atqui annus 2. Olympiadis 194. concurrit cum anno Juliano 43. ante vulgarem Æram 3. Ergo deſcriptio, cujus meminit S. Lucas, iſto anno facta eſt.

Confirmatur. Chriſtus natus eſt Conſulibus Co. Cornelio Lentulo, & M. Valerio Meſſala, ſive Meſſalino, ut teſtatur Caſſiodorus, qui Faſtos Conſulares accuratiſſimè conſcripſit. Sed illorum Conſulatus incidit in annum 2. Olympiadis 94. ſeu Julianum 43. & 3. ante Æram vulgarem: hoc itaque anno Chriſtus natus eſt.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem. Eo anno quo deſcriptio facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino, id eſt, quo deſcriptionem illam ab Auguſto indictam, & a Cyrino primùm cœptam, alter Præſes aliquot poſt annis abſolvebat, concedo. Id eſt, eo anno, quo Cyrinus ipſe deſcriptionem illam perfecit, nego. Minorem pariter nego, ſcilicet quòd anno Juliano 43. ſive 2. Olympiadis 194. facta ſit illa deſcriptio a Cyrino. Nec movet me Euſebii auctoritas, cui multa alia repugnant; præſertim ſeries annorum Herodis a Joſepho longè antiquiori Auctore, & Herodis fermè ſynchrono, accuratè conſignata.

Ut ſolutio intelligatur, notandum eſt Auguſtum Cæſarem, a ſubacta Ægypto *Cenſum populi ter egiſſe; primum ac tertium cum Collega; ſecundum, ſolum;* ut teſtatur Suetonius in Octavio, cap.27. & ut diſertiſſimè tradit Monumentum Ancyranum a Busbequio deſcriptum, & a Lipſio illuſtratum; ex quo conſtat primum Cenſum univerſalem, indictum ab Auguſto, inchoatum fuiſſe Romæ anno Juliano 18. ante Æram vulgarem 28. ab Auguſto & Agrippa Conſulibus: ſecundum ab Auguſto ſolo, anno Juliano 38. ante Vulgarem Æram 8. tertium anno Juliano 59. Æræ vulgaris 14. ab Auguſto & Tiberio jam tum Imperii conſorte.

Horum Cenſuum generalium primus & tertius, non ſunt indices Nativitatis Chriſti, ut per ſe perſpicuum eſt, ſed ſecundus duntaxat, a Sancto Luca proculdubio indicatus his verbis: *Exiit edictum a Cæſare Auguſto ut deſcriberetur univerſus orbis.*

Sed quòd Cenſus ille a Cyrino perfectus aſſeratur, non omnino neceſſe eſt. Habet quidem Sanctus Lucas, ſecundùm Editionem noſtram Vulgatam; *Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino.* Sed Vulgata Editio ex Græco S. Lucæ textu emendanda eſt, in quo omiſſa præpoſitione, ſic legitur; ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου id eſt, *Præſide Syriæ Cyrino.* Quibus ſignificatur Cenſum illum peractum eſſe, dum Quirinus Syriæ præeſſet, non tamen ab ipſo Quirino: ſed potuiſſe ab alio peragi. In expunctionem præpoſitionis, A, cum Græco textu conſpirant Verſiones Syriaca, Arabica, Perſica, & Æthiopica. Conſpirant & Latini Codices nonnulli, quos caſtigatiores exiſtimat Pamelius in Notis ad lib.4. Tertulliani adversùs Marcionem, num.276. ubi & Sanctum Ambroſium, & Julianum Pomerium Græco textui ſuffragari notat. His calculum ſuum adjicit Sacræ Scripturæ clariſſimus Interpres Maldonatus. Certè Tertullianus lib.4. adversùs Marcionem cap.19. disertè ſcribit cenſum, de quo agimus, actum per Sentium Saturninum, *Conſtant*, inquit, *cenſus acti ſub Auguſto, tunc in Judæa, per Sentium Saturninum, apud quos genus ejus*, nempe Chriſti, *inquirere potuiſſent.* Id ex ipſis Tabulis Cenſualibus hauſiſſe videtur Tertullianus, cùm aſſerat cap. 7. ejuſdem libri, *Cenſum Dominicæ Nativitatis teſtem fidiſſimum in Romanis Archivis cuſtodiri.*

Cenſus igitur ille nec a Cyrino perfectum eſt, nec ipſo propriè Præſide Syriæ, ſed Cenſore duntaxat inchoatus. Namque M. Titium præfuiſſe Syriæ, annis Julianis 36. 37. & 38. Sentium Saturninum annis proximè ſequentibus: hujus verò ſucceſſorem Quinctilium Varum aliquandiu ante mortem Herodis, & poſt eam, Syriæ Præſidem egiſſe, clarè ex Joſepho, Strabone & Appiano demonſtrat Caſaubonus Exercitatione 1. Num.30. adeò ut nullus ſub illud tempus Quirini Præfecturæ locus relinquatur. Accedit, quòd Joſephus, qui honorificè meminit Quirini lib. 17. Antiquitatum cap. 15. & lib. 18. cap. 1. nullam Præfecturæ Syriæ, aut cenſus ab ipſo acti per Judæam, ſub mortem Herodis, mentionem facit; cùm id locus ille flagitaret, ſi ita ſe res habuiſſet.

Cenſus itaque univerſalis ab Auguſto indictus anno Juliano 38. perfectus non eſt Cyrino verè proprieque Præſide Syriæ; ſed Cæſaris Legato ad cenſum illum ineundum. Vox enim Græca, ἡγεμονεύοντος qua Sanctus Lucas Quirini munus ſignificat, de quavis poteſtate paulò majore promiſcue uſurpatur, ut norunt quotquot Græcè norunt: unde S. Lucas Pilatum vocat ἡγεμόνα qui propriè Præſes non erat Judææ, ſed tantùm Procurator; & Joſephus eodem titulo ornat Volumnium Saturnini Legatum. Hinc S. Juſtinus Apologia 2. Quirinum vocat Ἐπίτροπον id eſt, *Procuratorem*, non *Præſidem*.

Igitur miſſus eſt ab Auguſto in Syriam cum extraor-

traordinaria poteſtate Quirinus, & io alias fortaſſis Orientis provincias ad cenſum peragendum, cùm Saturninus jam Syriæ Præſes, & ordinarius Moderator eſſet. Sed negotium censûs vix inceptum, ſtatim iotermittere coactus eſt ob turbas Homonadenſium, qui tum adversùs Romanos rebellarunt. Promovit autem, atque abſolvit Saturninus cenſum a Quirino inchoatum, cui ad taio arduum faciliùs exequendum munus, (ut credere par eſt) ad uncti ſunt a Cæſare Volumnius Procurator, & Pedanius Legatus, quorum Joſephus meminit lib. 1. de Bello Judaico cap. 17. Porro Sanctus Lucas deſcriptionem factam ſub tempus Natalis Chriſti ſcribit factam a Quirino, quia ab ipſo cœpta eſt. Tertullianus ait, ipſam per Saturninum actam, quia is ipſam promovit, & abſolvit. Joſephus honores Quirini memorans, eam prætermiſit, quia ſtatim ab ipſo fuit interrupta.

Reſpondeo ſecundò, negando Majorem. Non eom enim eſſe verborum Sancti Lucæ ſenſum dici poteſt, quòd natus ſit Chriſtus eo anno, quo deſcriptio prima ſacta eſt *a Quirino*; vel *Cyrino Syriæ Præſide*: ſed quo ſacta eſt deſcriptio prior illa, quam poſt Archelai relegationem Quirinus inſtituit, perfecitque, novem jam annis ab Herodis morte exactis; de qua Joſephus lib. 18. Antiquitatum cap. 1. ita ſcribit: *Interea Quirinus Senator Romanus, per omnes honorum gradus ad conſulatum uſque provectus, & inprimis clarus a Cæſare mittitur in Syriam, ut jura populis redderet, facultateſque cenſeret omnium: & cum eo venit Coponius Præfectus turmæ Equitum, penes quem eſſet totius Judææ rerum adminiſtratio. Quin & ipſe Quirinus in Judæam venit jam attributam Provinciæ Syriæ, ut percenſeret facultates ejus regionis civium, & Archelai pecunias in poteſtatem ſuam redigeret.*

Hanc itaque deſcriptionem a Natali Chriſti remotiorem ut excludat Sanctus Lucas, ſcribit eam, quæ ſub tempus Nativitatis Chriſti peracta eſt, priorem fuiſſe eâ, quam Quirinus juſſu Auguſti inſtituit, abdicato jam Archelao, quæ recentioris erat memoriæ; nimirum eam quæ per Sentium Saturninum ſub mortem Herodis peracta eſt. Unde Græcus S. Lucæ textus, qui ſic habet: αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. Hunc Latinè ſenſum reddit: *Hæc deſcriptio prior facta eſt, quàm Syriæ præeſſet Quirinius.* Ita ut nomen poſitivum πρώτη, vim habeat comparativi προτέρα qui loquendi modus Scriptoribus Græcis ſolemnis eſt, ut multis probat vir Eruditus Hervaius, novæ Chronologiæ cap. 24 . Duo ex Evangelio Sancti Joannis exempla præſto ſunt. Cap. 1. Joannes Baptiſta de Chriſto ait: πρῶτός μου ἦν quod noſter Interpres rectè vertit: *Prior me erat*. Et cap. 15. Chriſtus de ſe ipſo ait: ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν quod ita reddit Vulgatus Interpres: *Me priorem vobis odio habuit.*

Ad confirmationem, nego quòd iis Conſulibus natus ſit Chriſtus, ſub quibus illius ſacrum Natale Caſſiodorus notat, quia Collegium illud Conſulum incidit in annum ſecundum poſt mortem Herodis. Nam Herodes Romæ declaratus eſt Rex Cn. Domitio Calvino II. & C. Aſinio Pollione Conſulibus menſe Octobri, anno ſcilicet Juliano 6. ante Æram vulgarem 40. Mortuus verò eſt C. Calviſio Sabino, & L. Paſſieno Rufo Conſulibus, ante Paſcha ſcilicet anni Juliani 42. & ante Æram vulgarem 4. [triginta namque & ſeptem anni, quibus circumſcribitur regnum Herodis utrumque illum terminum interuuxerunt.] Cornelios autem Lentulus, & Valerius Meſſalinus, Calviſio Sabino, & Paſſieno Rufo in Conſulatu ſucceſſerunt. Igitur ſi ſub illorum Conſulatu conſtituatur Chriſti Natale, ſequitur illum poſt mortem Herodis oatum eſſe, quod e regione repugnat Evangelio aſſerenti Chriſtum natum eſſe *in diebus Herodis Regis*. Ob eandem rationem deſerimus Euſebium conſignantem Nativitatem Chriſti ſub iiſdem Conſulibus, anno ſcilicet 2. Olympiadis 194.

Contra. Eccleſia Romana in ſuo Martyrologio Chronologiam Euſebii ſequitur, legit enim quotaonis nono Cal. Januarii *Chriſtum natum eſſe Olympiade* 194. Ergo Eccleſia Romana probat ipſo ſuo uſu Euſebii Chronologiam, adeoque illa cæteris anteponenda eſt, niſi Eccleſiæ ſeotentiam deſerere velimus.

Reſpondeo; diſtinguo antecedens: Sequitur Chronologiam Euſebii, quia recepta erat a pluribus, quo tempore Martyrologium editum eſt; & io ratione temporum ſeſe populari uſui accommodat, concedo. Quia illam Chronologiam judicio ſuo probaverit, Nego. Neque enim ad hujuſmodi controverſiarum diſceptationem judicium ſuum interponit Eccleſia, nec ad eas minutias & tricas gravitatem majeſtatemque ſuam demittit. Quemadmodum igitur Eccleſia 70. Seniorum Chronologiam ſequitur in ſuo Martyrologio cum Dominicam Nativitatem his verbis annunciat: *Anno a creatione mundi quinquies milleſimo centeſimo nonageſimo-nono, a diluvio verò anno bis milleſimo nongenteſimo quinquageſimo-ſeptimo* &c. *Jeſus Chriſtus in Bethleem Juda naſcitur factus homo.* Et tamen Eruditi hanc, quam Patres omnes ſecuti ſunt, & quam tot ſæculorum uſus probavit, numerandi rationem ut falſam vitiatamque rejiciunt, & Hebraici Textus, Vulgatæque noſtræ Editionis Chronologiam amplectuntur; nec id religioni ducunt, quia minimè curat Eccleſia quot ante Chriſtum annis reipſa ſit mundus conditus. Ita licet Eccleſia ſeſe olim accommodaverit Chronologiæ Euſebii, & juxta eam recitetur in Martyrologio, *Chriſtum natum eſſe Olympiade* 194. citra pietatis & venerationis, quam erga Matrem noſtram Sanctam Eccleſiam profitemur, diſpendium impugnare poſſumus Euſebii Chronologiam, & aliam ſectari, quia has quæſtiones filiorum ſuorum diſceptationi permittit Eccleſia.

Contra; Chronologia Euſebii cum Evangelica magis convenit Hiſtoria, quam alia ratiocinia. Cæteris igitur anteponenda eſt.

Probatur antecedens annus 15. Imperii Tiberii Cæſaris, quo baptizatus eſt Chriſtus, incidit in annum 4. Olympiadis ducenteſimæ primæ: atqui baptizatus eſt anno ætatis ſuæ trigeſimo, ut colligitur ex Evangelio Lucæ 3. ergo ab eo tempore Olympiades enumerans, invenies Chriſtum oatum Olympiadis 194. anno 2. Ab iſto namque anno ad 15. Tiberii cum ſeptem plenæ Olympiades intercedant, & duo reliqui ſint anni 194. Olympiadis, ſeptenario quater revoluto, illiſque duobus annis ſuperadditis, trigeſimus Chriſti annus expletur.

Reſpondeo, oego antecedens. Ad ejus probationem dico, ex cap. 3. S. Lucæ oon poſſe de ætate Chriſti Domini, cùm a Joanne tinctus eſt in Jordane, certi aliquid erui; imò verò ſi ſolus Evangelii Textus ſpectetur, probabilius eſt ipſum infra trigeſimum annum, aut paulò ſupra tum fuiſſe, quàm præciſè trigeſimum abſolviſſe. Non enim ait S. Lucas Chriſtum fuiſſe annorum triginta; ſed, quaſi annorum triginta, cum Joaones miniſterium obire ſuum cœpit. Præterea, quamvis trigeſimum annum definiviſſe Evangeliſtam exiſtimemus, non hinc tamen ætas ipſa aut Natalis annus Domini colligi certò poteſt. Ad hoc enim neceſſe eſſet Epocham Baptiſmi Chriſti anno 15. Tiberii Cæſaris a S. Luca fixam eſſe; quod nequaquam ita eſt, quippe anno 15. Tiberii Joannem duntaxat ad miniſterium prodiiſſe ſcribit.

At

At quantum inter initium prædicationis Joannis, & Baptiſmum Chriſti, tempus interceſſerit, res eſt quæ ex Evangelio definiri non poſſit. Denique quis ariolari poſſit, unde S. Lucas initium duxerit annorum Tiberii? Num a 14. Calendas Septembris, quo imperare cœpit? Num ab initio anni civilis? quod fieri potuit trifariam: More Romano, a Calendis Januariis; more Judaico, a menſe Niſan; more Antiocheno, vel Syriaco, a menſe Hyperberetæo, ſive Octobri. Nullum igitur Euſebiana Chrooologia in Evangelio præſidium habet.

Objicitur ſecundò. Chriſtus natus eſt anno 41. Imperii Auguſti, ut teſtantur Euſebius in Chronico, & lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5. & S. Epiphanius Hæreſi 51. quæ eſt Alogorum. Sed annus 42. Imperii Auguſti concurrit cum anno 2. Olympiadis 194. & cum Conſulatu Cornelii Lentuli, & Valerii Meſſalini, cum anno denique Juliano 43. ante vulgarem Æram 3. hoc igitur anno conſignanda eſt Chriſti Nativitas.

Reſpondeo, nego Majorem. Neque me movet Euſebii & S. Epiphanii auctoritas; a quibus ut diſcedam, non levis eſt ratio. Mortuus enim eſt Herodes ante Paſcha anno 1. Olympiadis 194. Imperii Auguſti Cæſaris 41. Conſulibus Sabino & Ruſo: adeòque ſi Chriſtus natus aſſeratur anno 42. Imperii Auguſti, conſequens eſt ut dicatur natus anno fermè integro poſt mortem Herodis; quod Evangelicæ Hiſtoriæ repugnat. Et certè quavis ratione anni Auguſti Imperantis numerentur, in 42. incidiſſe Chriſti Natale, ut Euſebius ejuſque ſectatores contendunt, evinci nequaquam poteſt. Id ut manifeſtum fiat, notandum eſt Auguſti primordia quadruplici ratione numerari.

Primò namque numerari poſſunt anni Auguſti a nece Julii Cæſaris, & a conducto exercitu. Secundò a primo ejus Conſulatu. Tertiò ab Actiaca victoria. Quartò a morte Antonii & Cleopatræ.

A nece Julii Cæſaris, & a conducto exercitu, Auguſti imperantis annos numerat Joſephus lib. 18. Antiquitatum Judaicarum cap. 3. ubi ſcribit, ipſum *præfuiſſe Reipublicæ annos 57. 6. menſibus ampliùs & diebus 2. in quo numero 14. ſunt anni, quibus Antonius ei fuit imperii ſocius & particeps*. Sic etiam numerat annos Auguſti Maximus Monachus in Computo, cùm ejus principatui 57. annos aſſignat. Occiſus autem eſt Julius Cæſar Idibus Martiis, anno Juliaoo 2. ante vulgarem Æram 44. & eodem anno ante diem 10. Calendas Octobris, exercitum privato conſilio & privatis impenſis Auguſtus comparavit, annos tantùm unde viginti natus, ut ipſe in Breviario rerum ſuarum Ancyrano Marmori inſculpto indicat [Gruteri Inſcriptionum pag. 230.] Unde cùm neceſſe ſit Chriſtum natum aſſerere 25. Decembris, anni Juliani 41. ante vulgarem Æram 5. (ſi ante mortem Herodis conſignetur ejus Natale, ut omnino conſignandum eſt) ſecundùm eam numerandi rationem conſequens eſt Chriſtum natum eſſe anoo 40. Imperii Auguſti.

Annos Auguſti a primo ejus Conſulatu numerant, Auctor libri de Claris Oratoribus, Chryſeros M. Aurelii Veri libertus, & Nomenclator apud Theophilum, lib. 3. ad Autolycum, & alii, qui ejus Imperium 56. annis circumſcribunt. Conſulatum autem invaſit Auguſtus 19. Auguſti, anno Juliano 3. ante Æram vulgarem 43. quo Hirtius & Panſa Conſules in bello adverſus Antonium mortui ſunt, ut ſcribunt Suetonius in Octavio cap. 8. & Eutropius lib. 7. Id confirmat ex ipſius Auguſti Commentariis Plutarchus, in Bruto: *Circumfuſo*, inquit, *urbi exercitu, Conſulatum accepit, vix dum adoleſcens, & vigeſimum annum agens, ut in Commentariis ipſe retulit*. Eodem anno cum Lepido & Antonio conſpirans, Triumviratum ſuſcepit. At ſi ita numerentur anni Auguſti, a primo ſcilicet ejus Conſulatu & Triumviratu, ejuſque principatui anni 56. aſſignentur; conſequens eſt Chriſtum natum eſſe anno illius 41. (quod aſſerunt Sanctus Iræneus lib. 3. adverſùs Hæreſes cap. 25. Tertullianus lib. adverſùs Judæos cap. 8. & S. Hieronymus in cap. 2. Iſaiæ) quamvis Sanctus Irenæus videri poſſit noſtræ opinioni ſuffragari, ſiquidem non ait abſolutè Chriſtum natum eſſe anno 41. ſed circa annum 41. Imperii Auguſti. Tertullianus verò lapſus ſit memorià; ſiquidem primordium annorum 56. quos tribuit Auguſto, accerſit a morte Cleopatræ, cui 43. duntaxat annis vixit ſuperſtes. Sed Chriſtum natum non eſſe anno 41. Imperii Auguſti, hoc eſt Juliano 42. ante Æram vulgarem 4. ex eo probavimus, quòd hoc ipſo anno mortuus ſit Herodes menſe Novembri. Unde conſequens eſt Chriſtum natum eſſe anno præcedenti, 25. Decembris, id eſt anno Auguſti 40. cadente.

Annos Auguſti ab Actiaca victoria numerat Dio, lib. 56. ſcribens: *Solus ſummum imperium geſſit a victoria apud Actium, annos 44. minùs diebus 13.* Et Suetonius in Octavio cap. 8. *Atque ab eo tempore*, id eſt, a morte Julii Cæſaris, inquit, *exercitibus comparatis, primùm cum M. Antonio, Marcoque Lepido; dein tantùm cum Antonio, per 12. ferè annos: noviſſimè per 44. ſolus Rempublicam tenuit*. Victoriam porrò de Cleopatra & Antonio reportavit Auguſtus anno Juliano 15. ante Æram vulgarem 31. die 2. Septembris, a quo tempore Monarchiæ Auguſti anni ſunt 44. & ſecundum iſtam numerandi rationem Chriſtus natus eſt anno Auguſti 27. non 28. ut Euſebius & Clemens Alexandrinus volunt: nam annus 28 Auguſti ab Actiaca pugna eſt annus ipſe fatalis Herodis. Evicimus porrò Chriſtum anno fermè integro ante mortem Herodis natum eſſe.

Denique annos Auguſti a morte Cleopatræ numeraſſe videri poteſt Horatius lib. 4. Ode 14. cùm ita cecinit:

—— Nam tibi quo die
Portus Alexandrea ſupplex,
Et vacuam pateſecit aulam;
Fortuna luſtro proſpera tertio
Belli ſecundos reddidit exitus:
Laudemque, & optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.

Quibus innuit Horatius, eodem die, quo Alexandrià & Ægypto potitus eſt Auguſtus, poſt Antonii & Cleopatræ necem, & ſolus imperium univerſum moderari cœpit, Rhætos Vindelicos a Druſo & Tiberio ſuperatos, Romanoque Imperio ſubiectos fuiſſe, anno 15. labente.

Sic etiam annos Auguſti numerat Philo Judæus lib. de Legatione ad Cajum, ubi ſcribit Auguſtum per annos tres & quadraginta Ægyptum tenuiſſe. Porrò ſibi mortem intulerunt Antonius & Cleopatra anno Juliano 6. ante Æram vulgarem 30. quo ſi exordium Monarchiæ Auguſti figatur, annis 43. ejus definitur Imperium ex quo ſolus regnare cœpit, mortuo ejus hoſte infeoſiſſimo, & æmulo Imperii Antonio. At ſecundum iſtam numerandi rationem, Chriſtus natus eſt anno Auguſti 26.

Itaque ex his omnibus colligitur falſum eſſe quod Euſebius & Epiphanius ſcripſerunt, quodque poſt eos viri propugnarunt alioquin eruditi, Chriſtum anno 42. Imperii Auguſti natum eſſe.

Objicitur tertiò. Vulgaris Æra, cujus Auctor eſt Dionyſius Exiguus, Eccleſiæ auctoritate & uſu probata eſt. Atqui juxta illam Chriſtus natus eſt anno Juliano 46. Claudio Cæſare nepote Auguſti, & Lucio Æmilio Paulo Conſulibus, anno Imperii Augu-

Auguſti 44. Olympiadis 194. anno 4. Igitur hoc anno conſignanda eſt Chriſti Nativitas: alioqui cùm Æra vulgaris a Natali Chriſti ducat exordium, numerari jam deberet, ſecundum noſtram ſententiam, annus Chriſti 1678. cùm numeretur tantùm 1674.

Reſpondeo, nego Majorem. Non enim Eccleſiæ uſus in rebus merè chronologicis argumento eſt hanc vel illam Chronologiam ab Eccleſia probari, vel improbari. More namque receptis utitur Eccleſia, nec ſolet ad ejuſmodi minutias tam diligenter diſquirendas, majeſtatem ac dignitatem ſuam demittere. Sic ad Gregorii XIII. tempora, uſa eſt Eccleſia Calendario non ſatis accurato; quamvis ejus vitia nec ignoraret ipſa, nec approbaret. Sic etiamnum tempore Paſſionis ex antiquo Hymno canit Chriſtum in Cruce paſſum, *Luſtris ſex peractis*, hoc eſt annis 30. vitæ ſuæ adimpletis, quia quo tempore Hymnus ille, ſive a S. Ambroſio, ſive a Sedulio concinnatus eſt, ea maximè vigebat opinio, quæ Chriſto 30. tantùm annos vitæ mortalis tribuebat. Unde eodem modo factum eſt, ut Ærâ vulgari jam ſuis in Diplomatibus dandis, Jubilæiſque aſſignandis, utatur Eccleſia, quòd ea vulgò recepta ſit: quamvis nemo ferè ſit eruditorum, qui eam non fateatur juſto breviorem. Unde & Baronius illam biennio integro antevertit, cùm Chriſtum natum aſſerit Lentulo & Meſſalino Conſulibus. Et Marcus Antonius Capellus, qui ſolido quinquennio diſcrepat ab Æra vulgari, Nativitatem Chriſti conſignans anno Juliano 40. libri ſui *De Cœna Chriſti ſuprema*, approbationem ſummis ordinatam laudibus a Cenſoribus Romanis, & a Magiſtro ſacri Palatii retulit, quamvis cap. 2. ſcripſiſſet, *Liberum ſemper in Eccleſia fuiſſe de Æra vulgari & ſentire, & dicere quod liberet. Inter eos, qui de ratione & emendatione temporum ſcripſerunt, vix unum aut alterum reperiri, qui omni conatu ei non reluctetur. Neminem omnium eſſe, qui falſam non putet. Illam ſtare non poſſe cum antiqua Eccleſiæ traditione.* Denique *erraſſe Dionyſium.* Alii etiam non incelebres Auctores, damnatâ Dionyſii epochâ, natalem Chriſti 22. annis tardiùs poſuerunt. Ita Sigebertus ad annum 532. & 1076. Marianus Scotus ad annum 532; Matthæus Paris ad annum 1076. quod notatum velim, non quòd vera ſit eorum ſententia; ſed ut notum ſit illos religioni non duxiſſe ſequi vulgarem Æram. Idem aſſerit Paulus Foroſempronienſis, vir cæteroquin pereruditus, & Mathematicarum artium atque Hiſtoriæ peritiſſimus, illudque commentum uſque adeo ipſi placuit, ut id ſe per ſomnium a Paulo Apoſtolo didiciſſe finxerit, aut vigilans ſomniarit: multiſque rationibus hanc ſuam revelationem vero calculo congruere, ſit probare conatus libro decimo partia 2. a qua tamen opinione poſtea receſſit, & vulgarem Æram biennii tantum προχρονισμῷ peccare contendit, libro 13.

Neque verò conſuetudo numerandi annos juxta Epocham vulgarem, a Natali Chriſti, perpetuò viguit in Eccleſia, ſed a duobus circiter ſæculis introducta eſt, Eugenio IV. Pontifice Maximo, ut notat Blondus Forolivienſis, qui Pontificii Collegii a Secretis Notarius erat; cùm hactenus ſoli Pontificum anni in Diplomatibus adſcriberentur. Antiquitus verò nec Pontificum anni in literis notabantur; ſed characteres temporum a Conciliis & Pontificibus uſurpati, erant Conſoles, anni Imperatorum, aut Regum, & anni Incarnationis. Certè in Gallia noſtra olim anni ab Incarnatione, non verò a Nativitate Chriſti numerabantur, annuſque civilis a Paſchate incipiebat. Unde in vetuſtiſſimis Francorum Annalibus, qui ab anno Cktiſti 742. ad 812. ferè perveniunt, anni ſinguli a Paſchate ducuntur. Ideo poſt mentionem factam Paſchatis, identidem illud reperitur: *Et immutavit ſe annus*, velut anno 768. & *Paſcha*, inquit, *in Rodomo civitate. Et immutavit ſe numerus annorum in* 769. Qui loquendi modus manifeſtè tranſitum ab uno in alterum ſignificat. Duravit ille mos in Galliis ad annum uſque vulgarem 1567. quo Chriſtianiſſimi Regis Caroli IX. Edicto ſublatus eſt, annique caput, eodem numero retento, ad præcedentes Calendas Januarias revocatum. Adeo apud nos recens eſt hodierna ſecundùm Æram vulgarem ſupputatio.

Objicitur quartò. Herodes magnus annis duntaxat 36. regnavit, ſiquidem Romæ creatus eſt Rex anno Juliano 6. menſe Octobri, mortuus eſt verò anno Juliano 42. circa Novembrem. Ergo falsò ſcripſit Joſephum ipſum regnaſſe 37. annis, falsòque aſſerimus & nos Chriſtum natum eſſe anno Herodis 37.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Herodes regnavit annis duntaxat 36. completis, concedo. Tam completis quàm incompletis, nego. Porro Joſephus annos incompletos velut completos numeravit, primum ſcilicet, & poſtremum Herodis: quæ numerandi ratio & a Joſepho ipſo paſſim uſurpata eſt; & Scripturæ Sacræ, ejuſque Interpretibus ſolemnis. Quoad Joſephum quidem, id pluribus illius teſtimoniis comprobatur. Primum petitur ex lib. 7. Antiquitatum cap. 2. ubi ait, Sacerdotum claſſes, *per octo dies* miniſterium ſuum obire: quas tamen lib. 2. contra Appionem, aſſerit meridie Sabbathi miniſterium inchoare ſuum, & meridie ſequentis Sabbathi abſolvere. Priore itaque loco dies incompletos, primum, & poſtremum, pro completis uſurpavit.

Secundum petitur ex lib. 14. Antiquitatum capite ultimo, collato cum cap. 8. ejuſdem libri. Hoc enim poſteriori capite ſcribit Joſephus expugnatam a Pompejo Hieroſolymam *menſe tertio, die Jejunii, Cajo Antonio & Marco Tullio Cicerone Conſulibus*, ſeu anno Periodi Julianæ 4651. Priori verò capite ſcribit urbem ab Herode & Soſio expugnatam, *Agrippa & Gallo conſulibus*, ſeu anno Periodi Julianæ 4677. eodem menſe tertio, eodemque die Jejunii ſolennis recurrente, additque calamitatem illam huicce poſteriori ſimilem, ante annos 27. contigiſſe: cùm tamen evidens ſit inter utramque nonniſi 26. annos integros interceſſiſſe, & unicum inſuper diem. Itaque, ut ſeeum ipſe concilietur Joſephus, dicendum eſt ipſum annos incompletos ſumpſiſſe ut completos.

Iſtam verò numerandi rationem in Scripturis Sacris frequentem eſſe, egregiè demonſtrat vir temporum peritiſſimus Petavius lib. 9. de Doctrina Temporum cap. 55. ex Chronologia Regum Judæ & Iſraëlitis, quæ difficultates parit inſuperabiles, niſi anni labentes & inchoati pro completis in numerum procedant. Et vero quidni annoa incompletos pro completis uſurpaverit Scriptura Sacra, quæ hac methodo in diebus numerandis uſa eſt? Nonne Matthæi 12. Chriſtus ipſe ait: *Erit Filius Hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus:* Et Marci 8. *Oportet Filium Hominis occidi, & poſt tres dies reſurgere?* Nec tamen tres dies completi a Chriſti morte ad Reſurrectionem reperiuntur: ſiquidem feriâ ſextâ, *horâ quaſi ſextâ*, in Crucem actus eſt; & Dominica die *valde mane* ſurrexit a mortuis. Unde Sanctus Auguſtinus lib. 3. de Conſenſu Evangeliſtarum cap. 13. ait: *Habent iſtum morem Scripturæ, ut a parte totum ponant, maximè in temporibus.*

Denique aliis etiam Auctoribus hæc numerandi ratio familiaris eſt. Sic Sanctus Hieronymus

libro

libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis dicit S. Antonium vixiſſe annos centum & quinque; quem in Chronico, ad annum 19. Conſtantii, ſcribit centeſimo & quinto ætatis anno mortuum. Nil mirum igitur quòd Juſephus 37. annos regnaſſe Herodem ſcripſerit, extremos annos quantumvis incompletos ſumendo ut completos.

Objicitur quintò. Anni regni Herodis ex eo ſolùm tempore numerandi ſunt, quo Auguſtus poſt victoriam a ſe reportatam de Antonio & Cleopatra apud Actium, regiam dignitatem Herodi ſingulari gratiâ ſervavit. Cùm enim Herodes (ipſo Joſepho teſte) Marci Antonii auctoritate ac præſidio, ſceptrum Judaicæ Gentis a Romano Senatu ſibi delatum devicto Antigono obtinuiſſet, ac Auguſtus deinde omnia Antonii Acta in irritum miſiſſet, non licuit Herodi, homini imprimis politico, & Cæſaris adulatori, annos regni ſui numerare, niſi ab eo tempore, quo Auguſti gratiâ Judææ ſceptrum ſervatum ipſi fuit. Id autem contigit anno 2. Olympiadis 187. Juliano 16. ante Æram vulgarem 30. Ergo Chriſtus natus eſt annu Herodis duntaxat 16. non 37. ut ſtatuimus; neque Herodes 37. annis regnavit, ut ſcribit Joſephus, ſed tantùm 27.

Reſpondeo, nego antecedens. Hæc mera Eminentiſſimi Annalium Parentis conjectatio eſt, nullo ſolido nixa fundamento: neque enim ſpeciem veri habet ullam, quòd evectio Herodis Regiam ad dignitatem Romæ facta novem ante pugnam Actiacam annis, reſciſſa fuerit a Senatu cum aliis M. Antonii Actis; quandoquidem ejus unà cum Antonio fuerat Auctor Auguſtus, & Senatus ipſam boni publici reſpectu decreverat. Certè in toto Herodis cum Auguſto victore congreſſu reperies nihil quod præcedentes illius principatûs annos expungendos perſuadeat, & regni illius Epocham hinc inſtituendam. Nam amicitiam cum Antonio ſuam non excuſavit apud Cæſarem, nec ſupplex acceſſit, quaſi veniam pro obſequiis Antonio delatis flagitaret; ſed (ut ſcribit Joſephus lib. 15. Antiquitatum cap. 10.) *Poſito tantùm diademate, de cætero paratu regio nihil mutavit: admiſſuſque ad colloquium, tam maximè oſtendit animi ſui magnitudinem: neque ad ſupplicationes, (ut in tali fortuna mos eſt) verſus, neque preces adhibens, quaſi rogando veniam, ſed facti ſui rationem reddens intrepidè. Fatebatur enim apud Cæſarem, & amicitiam ſibi interceſſiſſe maximam cum Antonio, & totis viribus ſe conatum, ut penes illum eſſet rerum imperium, &c.* Tanta verò animi magnitudine delectatus Cæſar, *Imò verò*, inquit, *ſalvus eſto, & nunc regnato certiùs; nam meritus es qui plurimos regas, cùm amicitiam tantâ fide tuearis.* Ex his porro omnibus, non regni interruptio, aut annorum præcedentium, quibus imperaverat Herodes, abolitio; ſed mera continuatio extundi poteſt.

Præterea ſi Herodes annos regni, quod ab Antonio obtinuerat, numerare noluiſſet, ne inviſus eſſet Auguſto; multò minùs poſtea memoriam Antonii publicis monumentis ſuſcitare ac colere voluiſſet, ob eandem rationem: at nullo metu id præſtitit Herodes; ſiquidem paucis poſt illum ſuum cum Auguſto congreſſum annis, arcem illam, quam Hieroſolymis ad novi Templi muros extruxit, *in memoriam amici ſui Antonii, vocavit Antoniam*, teſte Juſepho lib. 15. Antiquitatum cap. 14. Citra omnem igitur fidem eſt, quòd priores regni ſui annos expunxerit, quòd illud ab Antonio accepiſſet; maximè cùm Auguſtus ad illius promotionem operam quoque ſuam contuliſſet. Nam, ut Juſephus ſcribit lib. 14. Antiquitatum cap. 26. *Cæſar quoque, partim propter Antipatri militiam in Ægypto cum patre ipſius toleratam, & hoſpitii jus, ac reliquam benevolentiam; partim ut Antonio gratificaretur, quem valde ſtudioſum Herodis ſciebat, ad dignitatem ipſius tuendam, & conatus promovendos erat paratiſſimus.... Cæterùm, dimiſſo Senatu, Antonius & Cæſar, medium habentes Herodem, exiverunt, Conſulibus cæteriſque Magiſtratibus deducentibus; aſcenderuntque in Capitolium, ſacra ibi facturi, & Senatûſconſulta depoſituri: & novus Rex, primo regni ſui die, convivio exceptus eſt ab Antonio.*

Objicitur ſextò. Joſephus in his, quæ ad Herodianam Chronologiam ſpectant, immaniter aberravit a vero; ergo in conſignandis annis Herodis illius auctoritati ſtandum non eſt, neque ex Epocha mortis illius a Joſepho conſtituta colligendus annus Natalis Chriſti.

Probatur antecedens. Joſephus lib. 14. Antiquitatum cap. 17. ſcribit Antipatrum Herodi filio ſuo *commiſiſſe curandam Galilæam, exiſtenti omnino juveni; quindecim enim illi anni erant.* Quod ſi quis conferat cum totius Hiſtoriæ contextu, contigiſſe reperiet anno 47. ante Æram vulgarem. Cùm igitur Joſephus lib. 1. de Bello Judaico cap. 21. & lib. 17. Antiquitatum cap. 8. aſſerat Herodem obiiſſe dum eſſet *ſeptuaginta ferè annorum*, ſeu dum ageret *circiter ſeptuageſimum annum*; aut ſibi apertè contradicit, ſi annu Juliano 41. ante Æram vulgarem 4. mortuus ſit; cùm ex illa hypoteſi agere tunc non poſſet niſi annum 59. aut certè mors Herodis in annum Julianum 52. vulgaris Æræ 7. erit conjicienda, ſi verum utrobique ſcripſiſſe dicatur Joſephus.

Reſpondeo primò, cum Viris Doctiſſimis, in iſtum Joſephi Textum mendum irrepſiſſe Exſcriptorum & Typographorum oſcitantiâ, & pro ιε id eſt, 15. reponendum κε id eſt, 25. quod gratis non fingitur, ſed firmiſſimis adſtruitur conjecturis.

Prima eſt; tota Joſephi de Herode narratio & ætas propè ſeptuagenaria bis in diverſis Operibus plenis verbis expreſſa, cùm ætas quindecim annorum nonniſi ſemel expreſſa ſit, & quidem per compendiarias numerorum notas, in quibus Exſcriptores & Typographi facillimè labuntur.

Altera conjectura petitur ex Geſtis Herodis Galilæam adminiſtrantis, quæ memorat Joſephus cap. 17. ſuprà laudato. Quòd ſcilicet Ezechiam Judæum, qui cum magno latronum agmine Syriæ fines incurſare ſolebat, comprehenſum cum multis ſociis interfecit; quo facto magnam ſibi apud Syros & Rmnanos conciliavit gratiam. 2. Quòd Optimates Judæorum, Antipatri & filiorum ejus potentiâ & favore offenſi, Herodem apud Hircanum accuſaverint, quòd nullâ ab eo poteſtate acceptâ, & & juris ordine contempto, Ezechiam cum pleriſque aliis interfeciſſet. Quibus rebus permotus Hircanus, Herodem ad judicium & cauſam dicendam vocavit. 3. Quòd Herodes ordinatis rebus Galilææ ad judicium, non privati more, ſed cum modico præſidio venerit; & ſententiam capiti ſuo imminentem, tum arte & magnitudine animi, cùm etiam Sexti Cæſaris Syriæ Præſidis minaci potentiâ, tum denique fugâ declinaverit. 4. Quòd Sextus Cæſar, acceptâ pecuniâ, Herodem Cœleſyriæ præfecerit, iſque impatienter ferens vocationem in judicium ſuam, & conjurantes ſuam in perniciem Primorum e Judæis animos, exercitum contra Hircanum moverit, ſed fratris patriſque precibus placatus, terrere ſatis habuerit. Certè hæc omnia quæ memorat Joſephus ab Herode acta eo ipſo anno quo Galilææ præfectus eſt, in puerum 15. annorum non cadunt; nec veriſimile eſt Sextum Cæſarem provinciæ & exercitûs adminiſtrationem tantulæ quindecim annorum ætati commiſiſſe, cùm id a moribus Romanis maximè abhorreret; ut oſtendit

Caji

Caji Cæſaris exemplum, cui in Orientem proficiſcenti Rectorem aſſignavit Auguſtus, licet conjugato, & octodecim annos nato, & candidato Conſulatus. Manifeſtum igitur eſt huic Joſephi loco mendum ineſſe.

Reſpondeo ſecundò, quod etſi hoc in loco aberraſſet *Joſephus*, non ideo tamen toti ejus Chronologiæ fides eſſet deroganda, ſed ex aliis ejus locis levis hæc hallucinatio corrigenda eſſet. Iniquum enim eſt auctoritatem abrogare Scriptori doctiſſimo, & aliàs accuratiſſimo, quòd aliqui in libris illius nævi reperiantur. Certè Joſephi in conſcribendis rebus Herodis veracitati atteſtatus eſt Rex Agrippa junior, Herodis pronepos, qui 62. Epiſtolas ad Joſephum dedit, veritatis narratæ teſtes, quarum aliquas recitat *Libro de Vita ſua*. Atteſtati ſunt, qui libros ipſius approbarunt, non Romanæ duntaxat, ſed Judaicæ Gentis Proceres; quos utique res Herodis omnium ſermonibus celebratæ in Judæa, latere non poterant. Atteſtata ſunt præſidia, quibus inſtructus fuit ad Hiſtoriam ſuam concinnandam; habuit enim penes ſe ipſa Herodis Acta, & Nicolai Damaſceni Commentaria, (qui Herodi fuit ab intimis Conſiliis, ſoloque adulandi ſtudio peccavit) eaque per annos Herodis, ut credere par eſt, digeſta. Joſephi præterea Hiſtoriæ fidem conciliarunt ſuffragia Imperatorum Veſpaſiani, & Titi, a quibus & ſtatuâ Romæ donatus eſt, ob ingenii gloriam, ut teſtatur Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Joſepho*. Et Titus libros ejus manu propriâ exaratos in publicam Bibliothecam inferri juſſit, & ex iis ſolis rerum, quæ ibi narrantur, notitiam peti, ut ipſe teſtatur Joſephus libro de Vita ſua. Cui ob res cæteras veriſſimè ſcriptas, etiam hac in cauſa fides adhibenda eſt, inquit Euſebius lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 9. ubi Joſephi Hiſtoriam magnificè commendat. His adde S. Hieronymi teſtimonium, qui Epiſtola 22. ad Euſtochium data Joſephum honorifico *Græci Livii* nomine exornat. Quæ omnia oſtendunt, nullam Baronii & Sectatorum ejus habendam eſſe rationem, qui nobilem Hiſtoricum paſſim proſcindunt, & ejus in iis, quæ vitam & mortem Herodis ſpectant, Chronologiam aſpernantur.

Inſtabis contra primam reſponſionem: Si Joſephus ſcripſiſſet Antipatrum Herodi 25. annum agenti Galilæam curandam commiſiſſe; non erat cur tantopere virtutem Herodis exaggeraret, diceretque, ætatem illi non obfuiſſe: nam anorum 25. ætas rebus agendis idonea eſt; nec, qui illam attigit, *omnino juvenis* dici debet. Cùm ergo Joſephos ſcribat Herodem tum fuiſſe omnino juvenem, & ætatem illi non obfuiſſe quominus res magnas gereret; veriſimile eſt laudatum Auctorem ſcripſiſſe Herodem quindecim duntaxat annorum, non viginti quinque fuiſſe, cùm Galilææ a parente Antipatro præfectus eſt.

Reſpondeo, nego antecedens. Nam 25. annorum ætas tanto gerendo muneri adhuc videri poterat immatura. Porro juvenes admodum appellari qui provectioris etiam ſunt ætatis, quàm 25. annorum, non uno Scriptorum cùm profanorum, tum ſacrorum exemplo oſtendi poteſt. Polybius Hieronem vocat *admodum juvenem*, lib. 1. cùm eſſet annorum triginta quinque, ut obſervat Caſaubonus Exercitatione 2. Idem lib. 17. ſcribit, *Titum Flamininum* ducem adversùs Philippum Macedonem deſignatum fuiſſe, *quamvis adhuc admodum juvenis eſſet: plures enim, quàm triginta annos non habebat*. Hippocrates, ut Philo teſtatur lib. *De Mundi Opificio*, vitam hominis per ſeptenaria partitus, juvenculos vocat a tertio ſeptenario ad quartum, id eſt, a 21. ad 28. annum. Cicero lib. de Oratore ſeipſum vocat adoleſcentulum, cum annum 27. jam attigiſſet. Auguſtus Cæſar vigeſimum annum agens *puer* ab omnibus paſſim vocabatur: atque ita invaluerat ea appellatio, ut Senatuſconſulto eam prohiberi opus fuerit, ut obſervat Servius in illa verba Eclogæ 1. Virgilii: *Hunc ego vidi Juvenem*. Tubero apud Aulum Gellium lib. decimo, cap. 28. aſſerit juventutem a Servio Tullio uſque ad 46. annum fuiſſe productam. Et, ut profanis ſacra ſubjungamus exempla, Joſue, Exod. 33. *puer* vocatur, ſive juxta Textum Hebraicum, *juvenis*, quamvis jam 39. annum attigiſſet (ut Toſtatus obſervat) & difficili cum primis bello contra Amalecithas jam fuiſſet præfectus. Abſalon jam trium filiorum pater, lib. 2. Regum cap. 18. *puer* vocatur. Sanctus Paulus Actuum 7. dicitur *Adoleſcens*; cùm tamen annos circiter 33. natus eſſet. Denique Lactantius lib. 14. Inſtitutionum cap. 15. ſcribit Chriſtum Dominum baptizatum fuiſſe, *cum primum cœpit adoleſcere*. Quid mirum igitur ſi Joſephus Herodem 25. annos natum, *admodum juvenem* vocavit, habitâ ratione muneris quod ipſi ab Antipatro imponebatur?

Porro ſi legatur in Textu Joſephi 25. loco 15. rectè quadrat quod ſcribit idem Joſephus, Herodem mortuum fuiſſe propè ſeptuagenarium. Nam ipſi ab Antipatro commiſſa eſt Galilææ adminiſtratio anno Periodi Julianæ 4668. ante Julianam correctionem 1. ante vulgarem Æram 46. ſeptem poſt annis Rex declaratus eſt Romæ, anno ſcilicet Juliano 6. ante Æram vulgarem 40. Tum igitur annum agebat 31. regnavit deinde 37. annis: mortuus quippe eſt anno Juliano 42. ante vulgarem Æram 4. Ergo tunc agebat annum 67. adeoque erat propè ſeptuagenarius.

Objicitur ſeptimò. Herodes mortuus non eſt niſi poſt cædem Puerorum: at hanc imperavit Herodes biennio poſt Natale Chriſti; ergo poſt Natale Chriſti vixit. Ergo ſi mortuus eſt 37. regni ſui anno, ſequitur Chriſtum natum eſſe anno regni Herodis 35. vel dicendum erit ipſum regnaſſe annos 39. adeoque tota Joſephinæ Chronologiæ machina ſubrueretur.

Probatur Minor ex illis verbis S. Matthæi cap. 2. *Tunc Herodes, videns quoniam illuſus eſſet a Magis, iratus eſt valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu & infra, ſecundùm tempus, quod exquiſierat a Magis.*

Reſpondeo, nego Minorem. Nam cædem Infantium edixit Herodes paulò poſt adventum Magorum. Magi verò adoratum venerunt Chriſtum paulò poſt ejus Natalem. Idque indicant verba S. Matthæi cap. 2. *Cum ergo natus eſſet Jeſus in Bethleem Judæ in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt, &c.* ubi *τὸ ecce*, celeritatem itineris ab ipſo Chriſti ortu ſuſcepti ſignificat: & inventus in Bethleem a Magis Deus infans, argumento eſt illos paucis ab ipſius ortu diebus illuc adventaſſe. Siquidem Bethleemi non manſit Maria cum Jeſu & Joſepho, niſi ad quadrageſimum diem, quo Hieroſolymam ad Templum venit ut puerum Jeſum ſiſteret Domino. *Et ut perfecerunt omnia ſecundùm legem Domini, reverſi ſunt in Galilæam, in civitatem ſuam in Nazareth*, ut dicitur Lucæ 2. cap. Itaque Magi, ante Purificationem B. Virginis adoratum venerunt. Hinc Sancti Patres Hieronymus Epiſtola 18. quæ ad Marcellam data eſt; Gregorius Nyſſenus Oratione in Chriſti Natalem; & Auguſtinus Sermonibus 1. & 3. de Epiphania, Chriſtum Jeſum in præſepi adoratum a Magis dicunt, & quidem vagientem: atque ita non bimulum, ſed recens natum. Hinc ante illos Sanctus Juſtinus Martyr, in Dialogo

cum Tryphone, ait: *Simul atque natus eſt Chriſtus, Magi ab Arabia venientes adoraverunt eum, cùm prius ad Herodem in terra veſtra tunc regnantem adiiſſent.* Et hujus itineris celeritatem his verbis ſignificatam oſtendit, Iſaiæ 8. *Voca nomen ejus, accelera ſpolia detrahere; feſtina prædari. Quia antequam ſciat puer vocare patrem ſuum & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ*, &c.

Ad probationem reſpondeo, hæc verba, *a bimatu & infra, ſecundùm tempus quod exquiſierat a Magis*, non ſignificare quòd occiſi ſint pueri biennio poſt adventum Magorum: ſed quòd Herodes tempus a Magis deſignatum uno & altero anno antevertiſſet. Huic reſponſioni ſuffragatur Sancti Joannis Chryſoſtomi auctoritas Homilia 7. in Matthæum dicentis: *Convenerunt in eum tyrannum pavor & furor, pro abundantia cautionis, & licentia perſecutionis, majus tempus includit, ne quis profectò hujus ætatis, & fortè is, propter quem intermuntur, effugiat.* Sicut cùm nulla ſubeſſet ratio, ut qui extra Bethleem nati eſſent, occiderentur; cùm ex divina Scriptura per Scribas & Phariſæos certior factus eſſet quòd Chriſtus in Bethleem naſceretur, omnes tamen, qui in finibus ejus erant, infantes enecari præcepit.

Reſpondeo ſecundò. Hæc verba, *Secundùm tempus quod exquiſierat a Magis*, indicare tempus quo ſtella Magis apparuit. Ipſam autem biennio circiter ante Chriſtum natum apparere cœpiſſe probabile eſt. Nec propterea torporis & ignaviæ incuſandi ſunt, quòd ſtatim ad iter ſeſe non accinxerint; quia vel prius illis ſignificatum non erat ad Meſſiæ Regis ortum pertinere ſtellam: vel, ſi antea moniti fuerant cujus prænuntium ſidus illud eſſet, unà & tempus indicatum eſt, quo ſe ad iter compararent.

Scio aliquos ex Antiquis ſcilicet Origenem & Euſebium in Catena Græca MS. Regiæ Bibliothecæ, ad locum illum cap. 2. S. Matthæi laudatos, & S. Epiphanium Hæreſi 51. cenſuiſſe Magos biennio poſt Chriſtum natum veniſſe. Verùm illos deſerere religioni non ducimus, ut amplectamur ſententiam Evangelicæ Hiſtoriæ magis conſonam, & ab aliis Patribus propugnatam; cui etiam ſuffragatur S. Thomas 3. p. Q. 36. Art. 6. dicens: *Magi pervenerunt ad Chriſtum decimatertiâ die Nativitatis ejus, quo die feſtum Epiphaniæ celebratur. Si enim revoluto anno, vel etiam duobus annis, veniſſent, non inveniſſent eum in Bethleem, cùm ſcriptum ſit* Lucæ 2. quòd *poſtquam perfecerunt omnia ſecundùm legem Domini* [offerentes ſcilicet puerum Jeſum in Templo] *reverſi ſunt in Galilæam, in civitatem ſuam Nazareth.*

Scio rurſus S. Thomam eodem in articulo, in reſponſione ad tertium, ſcripſiſſe: Herodem, *Non ſtatim recedentibus Magis, ſed poſt biennium, pueros interfeciſſe; vel quia dicitur interim accuſatus Romam iviſſe: vel, aliquorum periculorum terroribus agitatum, a cura interficiendi Puerum deſtitiſſe*, &c. Sed S. Thomas hanc reſponſionem ſecundo tantùm loco profert, & in eam ſententiam magis propendiſſe videri poteſt, juxta quam primò reſpondet, quòd *Herodes ſtatim poſt receſſum Magorum, videns ſe ab eis illuſum, mandavit occidi pueros.* Adde quòd S. Thomæ inſtitutum non erat expendere quæſtiones chronologicas & Hiſtoricas, unde pronum fuit ut a vera temporum & Hiſtoriæ ratione recederet, ad quam ſi attendiſſet, noviſſet proculdubio Herodem anno proximè ſequenti Natalem Chriſti mortuum fuiſſe; adeoque pueros non diu poſt ortum ejus fuiſſe mactatos.

Objicitur octavò. Chriſtus natus eſt die 6. Januarii: ergo non eſt natus anno Juliano 42. vertente, ſed 42. ineunte; nec Auguſto Cæſare & L. Cornelio Sulla, ſed C. Calviſio Sabino, & L. Paſſieno Ruſo Conſulibus: quorum Magiſtratus incidit in annum ipſum fatalem Herodis.

Probatur antecedens auctoritate Sancti Epiphanii Hæreſi 51. Caſſiani Collatione 10. cap. 2. ubi teſtatur Ægyptios ſimul cum ſolemnitate Epiphaniæ 6. Januarii, Chriſti Natalem celebrare ſolitos fuiſſe; Stephani Gobari, apud Photium Cod. 32. inter ſua problemata proponentis illud, quòd Virgo pepererit Chriſtum die quintâ Januarii, mediâ nocte.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad probationem reſpondeo, Sanctum Epiphanium & alios Orientales a vero aberraſſe in die Natali Chriſti ſtatuenda & celebranda; quod conſtat ex cæterorum Patrum, & utriuſque Eccleſiæ cùm Latinæ, tum Græcæ, in 25. Decembris ſummo conſenſu. Qua de re extat diſertiſſimus apud Sanctum Chryſoſtomum Sermo, Tom. 5. 31. qui inſcribitur, *In Servatoris noſtri Jeſu Chriſti Natalem*; in quo teſtatur, cum hunc pronuntiaret, nondum decimum annum fuiſſe, ex quo dies Natalis Chriſti Orientalibus innotuerit; ipſumque a) exurdio his, qui in Occidente habitant, cognitum fuiſſe. Tum multis probat 25. Decembris verum eſſe diem Natalem Chriſti, præſertim verò ex Tabulis Cenſualibus Romæ aſſervatis. *Et cui*, inquit, veteres Hiſtoriarum *Codices, qui Romæ publicè aſſervantur, lectitare libeat, perfacilè etiam tempus hujus deſcriptionis accuratè diſcere poterit. Cæterum quid hoc ad nos, dicat aliquis, qui illic neque ſumus, neque fuimus unquam? auſculta, neque diffidas, ſi ab illis qui exactam hujus rei cognitionem habent, quique illam urbem inhabitant, hunc diem accepimus. Nam illi ipſi, qui illic commorantur, multò antè, & ex antiqua traditione ipſum celebrantes, ad nos uſque illius notitiam nunc tranſmiſerunt.*

Stant pro eodem die 25. Decembris Sanctus Ambroſius Sermone 8. (ſive alius Auctor) & Sanctus Hieronymus, qui contrariam ſententiam rejicit in Commentario ad cap. 1. Ezechielis, ubi explicans illa verba Prophetæ, *Cùm eſſem in medio captivorum, juxta fluvium Chobar, aperti ſunt cæli, & vidi viſiones Dei in quinta Menſis*, quarti qui dicitur apud nos a Januarius, ait: *Quintam autem diem menſis adjungit, ut ſignificet Baptiſma, in quo aperti ſunt Chriſto cæli, & Epiphaniorum dies hucuſque venerabilis eſt. Non, ut quidam putant, Natalis in carne: tunc enim abſconditus eſt, & non apparuit.*

a *Secundum ſupputationem Orientalium apud quos poſt frugum collectionem, & torcularia, quando decimę in Templum deferebantur, October erat primus menſis.*

Et Sanctus Auguſtinus lib. 4. de Trinitate cap. 5. ait, *Chriſtus natus traditur 8. Calendas Januarias.* Et in Pſalmum 132. de S. Joannis & Chriſti Natali, ait: *Nam ille natus eſt, ſicut tradit Eccleſia, 8. Calendas Julias, cùm jam incipiunt minui dies; Dominus autem natus 8. Calendas Januarias, quando jam dies incipiunt creſcere.* In eandem 25. diem Decembris conſpirant Græcæ Eccleſiæ Menologia cum Latinæ Martyrologiis.

Sic autem innotuiſſe verum diem Natalem Chriſti ſcribit Joannes Archiepiſcopus Nicænus in Epiſtola ad Zachariam Catholicum majoris Armeniæ, de feſto die Natali: quæ habetur Tom. 2. Auctarii Bibliothecæ Patrum, quod Combefiſii noſtri eruditioni & labori Reſpublica literaria debet. Ait ſcripſiſſe ad Julium Romanum Pontificem Cyrillum quemdam Hieroſolymitanum Epiſcopum, illius, qui Catecheſes ſcripſit, ſucceſſorem; illumque adhortatum fuiſſe, ut ſcripta omnia Judæorum ſcrutaretur, quæ Titus Cæſar in obſidione Hieroſolymorum prædatus Romam deferri curaverat; ex quibus fortè verum diem Nativitatis Chriſti erueret. Cyrilli monitis auſcultans Julius,

in

in quodam Joſephi Codice Angelum Zachariæ Nativitatem S. Joannis Baptiſtæ nuntiaſſe menſe ſeptimo, invenit, in Solemnitate Tabernaculorum, ac die Expiationis, id eſt die 10. menſis Tiſri, ſeu 23. Septembris noſtri. Quod Joſephi teſtimonium cum Evangelio componens Romanus Pontifex, invenit ſextum menſem, de quo Angelus Beatæ Virgini ait, *& hic menſis eſt ſextus illi, qua vocatur ſterilis*, fuiſſe menſem Niſan, cujus 4. die, id eſt 25. Martii noſtri, Angelus Conceptionem Filii Dei Beatiſſimæ Virgini Mariæ annuntiavit. A quo tempore ſi numerentur novem menſes, partus Deiparæ, & Chriſti Domini Natalis incidit in diem 25. Decembris. Ab hac porrò Julii Romani Pontificis inquiſitione, cœpit Romana Eccleſia lætis gaudiis celebrare natalem Salvatoris diem 25. Decembris: tradiditque celebrandum univerſis Eccleſiis, inquit Joannes Nicænus.

Addit ibidem laudatus Auctor, quòd Sanctus Baſilius ſcripſit in Libro Moralium, natalem Salvatoris diem 25. Decembris; mandavitque Gregorio Theologo in Synodo Conſtantinopolitana promulgari ac celebrari 25. Decembris: quidam tamen non aſſenſere. Poſt hæc Honorius Imperator Româ veniens Conſtantinopolim, matri, fratrique Arcadio, Romanæ Eccleſiæ morem in celebranda Nativitate Chriſti ſtatâ die 25. Decembris commendavit. Res ad S. Joannem Chryſoſtomum ab Imperatore delata eſt. Accerſitus ex Cypro Sanctus Epiphanius, ut qui in Judaicis Monumentis verſatiſſimus erat, utpote Judæus genere, ex Hebræorum ſcriptis, ac Joſephi hiſtoria ſermonem confirmans, Domini Natale definit 25. Decembris. Alii quoque Epiſcopi congregati, ſanxerunt in Regia Urbe eo die celebrandum, quemadmodum Romæ celebrabatur: ſcripſeruntque ad Theophilum Patriarcham Alexandrinum, ad Joannem Hieroſolymitanum, ac Flavianum Antiochenum, qui Romanam Eccleſiam ſummo conſenſu ſecuti ſunt. Addit denique laudatus Auctor, ipſos hæreticos, Neſtorianos, Jacobitas, Gaianitas, Severianos, hunc celebrandi Natalis Dominici ritum amplexos eſſe.

Soli poſterioribus ſæculis Armeni ſchiſmatici a totius Eccleſiæ more defecerunt, & die 5. Januarii Solemnitatem illam incelebri ritu peregerunt: quos eo nomine inſectatur Iſaac majoris Armeniæ Catholicus, Oratione 1. Invectivâ in Armenos cap. 3. Tom. 2. Auctarii Bibliothecæ Patrum P. Combefis. *Tùm rursùs*, inquit, *ab Annuntiatione, numeratis novem menſibus, celebranda erat Chriſti Nativitas: nunc autem, cùm neque meminerint Conceptionis Elizabeth, nec ſexto menſe ab ejus conceptione celebrent Dei Genitricis Annuntiationem, nec poſt novem menſes ab Annuntiatione Chriſti Nativitatem feſtam agant; quin potiùs, Judæorum more, mœſti ac triſtes, ſanctâ ipſâ ac lætâ Feſtivitate, in eâ noculi, die quinta Januarii veſperaſcente, non feſtivè quidem celebrent; abſit; ſed velut ſpecie tenus, ac obſcurè, cùm Annuntiationem, tum Nativitatem, ac Baptiſmum recolant; planè arguuntur apparentiâ tantùm, ac inani ſpecie, utrumque jactare celebritatem.*

Objicitur ultimò. Naſcente Chriſto Paſtores ovium *cuſtodiebant vigilias noctis ſuper gregem ſuum*, ut dicitur Lucæ 2. cap. Atqui rigente hyeme, cum ſuis gregibus non pernoctaſſent. Ergo Chriſtus verno tempore potiùs natus eſt, quàm menſe Decembri. Ergo anno Juliano 42. Sabino & Ruſo Conſulibus. Ita argumentatur Scaliger.

Reſpondeo, nego Minorem. In Anglia namque armenta toto anno in agro pernoctant, neque propter frigus, aut pluviam, aut ventos, ulli unquam tecto ſubeunt, ut aſſerit Caſaubonus oculatus teſtis, Exercitatione 2. ad annum Chriſti 1. Et Langius lib. 2. de Annis Chriſti, p. 2. cap. 2. teſtatur, in Dania patria ſua, oves totâ hyeme in agris degere, niſi terra ita penitus nive tecta ſit, ut nihil pabuli extra villas habere poſſint. Quid mirum igitur ſi in Judæa longè temperatiori regione, & Orientali, greges mediâ hyeme in agris pernoctarent? Certè Jacobum curantem Labanis greges de nocturno gelu querentem audimus Geneſ. 31. 40. *Die*, inquit, *noctuque æſtu urebar, & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis*. Quod argumento eſt in Meſopotamia Paſtores & oves hibernis noctibus ſub dio egiſſe. Nec firmius videtur argumentum ex cenſu petitum, qui hyeme commodè agi non potuit. Nam tempus cenſûs non aliunde quàm ab Imperatoris voluntate ſuſpenſum erat, pro cujus arbitrio nomina erant proferenda Judæis, ſive commodo, ſive incommodo tempore. Nec adeo Romanis in pretio erant Judæi, ut illorum commoda vel incommoda attenderentur. Accedit, regionem quam incolebant Judæi, temperatam fuiſſe, adeoque minùs incommodam itineri faciendo ſub tempus hibernum, cùm menſes November & December in tractibus multis, etiam Europæis, ſatis amæni ſint & temperati. Præterea, cum Judæa tota exiguis finibus circumſcripta fuerit, longinquo itinere non fuit opus. Denique illa anni tempeſtas libera ab operibus ruſticis, genti integræ ad cenſum ſatis commoda fuit.

SCHOLION.

Annus Natalis Chriſti a me conſignatus invictè confirmatur ex Nummo Herodis Antipæ, Galilææ Tetrarchæ, qui Nummus pro anno Principatûs ejus ſeu Tetrarchiæ 43. obſignatus eſt. Is annus fuit 792. Urbis Romæ conditæ. Eo anno exauctoratus eſt & in exilium miſſus a Cajo apud Baias diverſante. Unde annum 43. Principatûs non iniit. Jam ab anno 792. colligas annos 43. retrocedendo pervenies ad annum Urbis conditæ 750. quo Magnus Herodes mortuus eſt: ac proinde ante hunc annum conſignandus eſt annus Natalis Chriſti, prout conſigno anno V. C. 749. De hoc Nummo Herodis Antipæ legatur Diſſertatio eruditiſſimi Viri *Henrici Noriſii* nunc S. R. E. Cardinalis ad P. Antonium Pagium, ubi difficultates omnes circa exquiſitum illum Nummum emergentes egregiè diluit; ſimulque *Ex Herodiana Tetrarchia annis probabiliorem de anno Natali Chriſti Domini ſententiam invicto teſtimonio demonſtrari*, ait, *nempe illum, quam primus omnium Joannes Dekerius docuit, ac poſtea cæteris anteponendum duxerunt Petavius lib. 12. Doctrina Temporum cap. 7. Bucherius in Canonem Paſchalem Victorii cap. 12. pag. 221. Seneſcallus in Triade Evangelica Quæſt. 1. Natalis Alexander 5. p. Diſſert. 2. Quæſt. 2.* quorum ſententiam probabiliorem cenſet eruditus *Pagius* pag. 295. *Diſſertationis Hypaticæ*; ipſe verò Eminentiſſimus & Eruditorum Italiæ Princeps *Noriſius* etiam amplexus eſt in *Cenotaphiis Piſanis Diſſertat. 2. cap. 5.* extremo. Et ſi *Nummus iſte Herodis Antipæ legitimus ſit* (inquit) *in poſterum cæteris de Natali Chriſti opinionibus antiquatis, unica prævalebit*.

QUÆSTIO II.

De anno Baptiſmi Chriſti.

IN hac, ut in præcedenti controverſia, nihil Antiquorum ſuffragiis decerni poteſt, cùm in varias abierint ſententias: nam Baptiſmum Chriſti ad annum Julianum 73. Æræ vulgaris 28. referunt S. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, Tertullianus lib. 5. adversùs Judæos cap. 8. Euſebius Cæſarienſis in Chronico, S. Chryſoſtomus Homiliâ in illud, *Exiit edictum a Cæſare Auguſto*, Lactantius lib. 4. Inſtitutionum cap. 10. & Caſſiodorus in Faſtis.

Annum Baptiſmo Chriſti, Julianum 74. Æræ vulgaris 29. aſſignat Appollinarius Laodicænus, apud S. Hieronymum in cap. 9. Danielis.

Anno Juliano 75. Æræ vulgaris 30. Chriſti Baptiſmum tribuit Julius Africanus in fragmento, quod refert Georgius Syncellus, in ſua Chronographia. Has Veterum opiniones fuſius exponit, ſuiſque Auctoribus vendicat eruditus Pater Seneſchallus Societatis Jeſu Profeſſor, Quæſt. 2. Triadis Evangelicæ capitibus 2. & 3.

Non magis in ætate Chriſti ad Baptiſmum accedentis definiendâ conveniunt Recentiores. Quidam enim 29. alii trigeſimo ineunte, plurimi 30. expleto, & 31. per aliquot dies inchoato, alii 32. nonnulli denique anno 33. completo definiunt. Pro anno 29. ſtant Cajetanus & Petavius, pro 30. Janſenius Gandavenſis, pro 31. Baronius & ejus ſectatores, pro 32. Dekcherius & Tirinus, pro 33. multi e Pariſienſi Facultate doctiſſimi Theologi, quorum in ſententiam deſcendimus.

PROPOSITIO.

Chriſtus baptizatus eſt anno Juliano ſeptuageſimo quinto; Æra Chriſtiana trigeſimo; Imperii Tiberii decimo-ſexto; ætatis ſuæ trigeſimo-quarto ineunte.

Probatur. Inter initium miniſterii Sancti Joannis Baptiſtæ, & Chriſti Baptiſmum annus integer interceſſit: atqui cœptum eſt Joannis miniſterium anno Juliano 73. Vulgaris Æræ 28. Tiberii 15. Ergo anno ſequenti baptizatus eſt Chriſtus. Cùm ergo ab anno Juliano 41. quo Natalem Chriſti poſuimus, ad annum Julianum 75. 34. anni numerentur, conſequens eſt Chriſtum anno ætatis ſuæ 34. baptizatum fuiſſe.

Minor evidenter probatur ex Evangelio S. Lucæ cap. 3. *Anno quinto-decimo Imperii Tiberii Cæſaris.... factum eſt verbum Domini ſuper Joannem, Zachariæ filium in deſerto. Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans Baptiſmum Pœnitentiæ, in remiſſionem peccatorum.* Porro Imperium Tiberii cœpit præciſè anno Juliano 59. Æræ vulgaris 14. die 19. menſis Auguſti, quo Auguſtus Cæſar mortuus eſt: annus igitur Tiberii decimus-quintus præciſè ſumptus incœpit a menſe Auguſto anni Juliani 73. Æræ vulgaris 28. & deſiit in Auguſtum anni Juliani 74. Æræ vulgaris 29. Ergo miniſterium S. Joannis cœptum eſt anno Juliano 73. vulgaris Æræ 28. adeoque ſi inter illius exordia, & Chriſti Baptiſmum annus ſolidus interceſſerit, ſequitur Chriſtum baptizatum non fuiſſe ante annum Julianum 75. Æræ vulgaris 30. ineuntem. Siquidem Chriſtum baptizatum eſſe die 6. Januarii antiqua & conſtans eſt Sanctorum Patrum & Eccleſiæ ſententia. Unus S. Epiphanius Hæreſi 51. Chriſti Baptiſmum refert ad diem 8. Novembris.

Probatur Major, ſcilicet quòd inter annum miniſterii S. Joannis & Baptiſmum Chriſti, annus integer interceſſerit. Inter vocationem S. Joannis & Baptiſmum Chriſti multa interceſſiſſe, quæ ſpatium ſaltem unius anni poſtularent, probabiliter colligitur ex Evangelio, *Lucæ 3.* maximè cùm Chriſtus prius ad Joannem non acceſſerit, quàm omnis populus eſſet baptizatus. Id quoque ex verbis Gabrielis Archangeli ad Zachariam de Joanne conjicitur. *Et multos*, inquit, *filiorum Iſraël convertet ad Dominum Deum ipſorum: & ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam juſtorum parare Domino plebem perfectam*, ſive inſtructam: at ſpatio paulò longiori opus erat, ut ſic Chriſto Iſraëlem præpararet. Nam qui *in deſertis ſemper fuerat* abditus *uſque ad diem oſtenſionis ſuæ*, quique *nullum fecerat ſignum*, tantæ auctoritatis, tam ſubitò vix evadere poterat, ut *populus exiſtimaret, & cogitarent omnes in cordibus ſuis, ne fortè ipſe eſſet Chriſtus*, Lucæ 3. Denique non modicum ſpatium, ſed plenum prædicationis circulum ante Chriſti adventum, a Joanne fuiſſe confectum, S. Pauli verba indicare videntur Actuum 13. *Cùm impleret Joannes curſum ſuum, dicebat: Quem me arbitramini eſſe, non ſum ego; ſed ecce venit poſt me, cujus non ſum dignus calceamenta pedum ſolvere.*

Objicitur primò. Chriſtus cùm a Joanne baptizatus eſt, *Erat quaſi annorum triginta incipiens.* Ergo vel annum tantùm 29. agebat, vel 30. incipiebat. Nam particula ὡσεὶ, *quaſi*, vel ſumitur ut diminuens, & ſic ſignificat Chriſtum tum egiſſe annum 29. & proximum fuiſſe trigeſimo; vel ſumitur ut abſolutè affirmans, ſicut cùm dicitur Chriſtus Joan. 1. *Quaſi unigenitus a Patre*, & ſic illa vocula indicat Chriſtum jam cœpiſſe 30. annum agere.

Reſpondeo, nego conſequens. Nam illi voculæ, *quaſi*, cùm nota eſt affirmationis, non reſpondet in Græco ὡσεὶ, ut in eo, quem tractamus, S. Lucæ Textu, ſed ὡς, ut patet in cap. 1. S. Joannis. Neque etiam neceſſe eſt illam diminutivo ſenſu uſurpari, niſi affirmativo accipiatur: ſed plerumque nota eſt ambiguitatis, idemque ſignificat ac *τὸ circiter, plus minus.* Sic cùm recenſetur miraculum multiplicationis quinque panum, viri numero *quaſi quinque millia*, ſatiati dicuntur. Matth. verò 14. cap. numerantur rotundo numero, *quinque millia virorum, exceptis parvulis & mulieribus.* Hoc etiam ſenſu uſurpatur illud, *quaſi*, Lucæ 22. cùm dicitur Chriſtus avulſus a tribus ſelectis Apoſtolis, *quaſi jactu lapidis.* Sic cùm apud Matthæum cap. 17. legatur Chriſtum *poſt dies ſex*, (a ſermone ſcilicet quem capite præcedenti recenſet) transfiguratum fuiſſe a S. Lucas ait id *factum eſſe poſt hæc verba*, ὡσεὶ, *quaſi* (ſeu ut habet Vulgata Editio) *ferè dies octo.* Ex quibus colligitur eam eſſe particulæ iſtius, *quaſi*, poteſtatem & notionem, præcipuè cùm numeris rotundis præfigitur, ut numerum præciſè ſumptum non indicet, ſed libertatem permittat, vel coarctandi rem, de qua agitur, ad numerum paulò minorem, vel extendendi ad paulò majorem, & hic loquendi modus humanus eſt, ac vulgaris; ut, cùm dicimus, in Exercitu Regis Chriſtianiſſimi pugnare quaſi centum millia hominum; his verbis vel paulò plures, vel paulò pauciores ſignificantur. Valde igitur veriſimile eſt, non tam certum ætatis annum hìc præciſè definire voluiſſe S. Lucam, quàm illam annorum decadem, a qua tum propiùs aberat Chriſtus, indicare. Quod eo præſtitiſſe conſilio videtur, ut hac triplici annorum decade, myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, quod in Baptiſmatis ſplende-

ſcit

ſcit Sacramento, indicaret: & ob hanc fortè rationem Chriſtus ad Baptiſmum acceſſit, non tantùm poſt tres annorum decadas, ſed etiam poſt tres monadas, hoc eſt poſt annos ætatis triginta tres completos.

Præterea Auctoribus ſacris ſolemne eſſe ut aliquid omittant, cùm rotundo numero utuntur, nemo eſt qui ignoret, id nos docente S. Auguſtino Quæſt. 47. in Exodum, his verbis: *Scriptura ſolet tempora ita nuncupare, ut quod de ſumma paululum aut excreſcit, aut infra eſt, non computetur.* Sic etiam dicuntur *ſeptuaginta Diſcipuli Chriſti*, & *ſeptuaginta Interpretes* ſacrorum Codicum, qui reverà fuerunt ſeptuaginta duo. Sic etiam apud Romanos Collegium *Centumvirûm* olim dicebatur, cùm tamen conſtet in eo fuiſſe centum & quinque Judices; tres nempe ex ſingulis Tribubus, quæ erant triginta quinque. Pari ratione Evangeliſta numerum triginta hìc uſurpavit, non ut certum numerum deſignaret, ſed ut ætatem non longè ab annis triginta remotam indicaret; hinc non dixit ſimpliciter Chriſtum fuiſſe *triginta annorum*, cùm ad Baptiſmum acceſſit, *ſed quaſi annorum triginta*. Ita hunc locum expoſuit S. Juſtinus in Dialogo cum Tryphone, *Et triginta plus minùs annis manens*, inquit, *donec prodiit Joannes ipſius Præco*.

Adde quòd hoc participium, *incipiens*, non ad ætatis Chriſti annum refertur, ſed ad ejus miniſterium. Unde Phraſis Græca de verbo ad verbum reddita ſic habet: *Erat Jeſus quaſi annorum triginta, incipiens*, καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ τῶν τριάκοντα ἀρχόμενος. Igitur τὸ *incipiens*, interpunctione a ſuperioribus diſtinguendum eſt, ut videre eſt apud Origenem; & ſit ſenſus eâ fuiſſe ætate Chriſtum Dominum, quando cœpit miniſterium ſuum obire, & palam prodire. Mentem ſuam ipſe alibi ſatis aperit S. Lucas, cùm de Vita publica & Miniſterio Jeſu agens eodem verbo utitur Actuum cap. 1. *In omni tempore, quo intravit, & exivit inter nos Dominus Jeſus incipiens a Baptiſmate Joannis*. Et cap. 10. *Incipiens a Galilæa poſt Baptiſmum*.

Contra Sanctus Ignatius Martyr, qui Chriſtum poſt reſurrectionem in carne vidit (ut ipſe de ſe teſtatur in Epiſtola ad Sanctum Polycarpum, referente Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Ignatio*) ſcribit in Epiſtola ad Trallianos: *Chriſtum expletis tribus annorum decadibus eſſe baptizatum; ac deinde cùm triennium prædicaſſet, cruci affixum*. Ergo anno trigeſimo ad Baptiſmum acceſſit Chriſtus, & 33. mortuus eſt.

Reſpondeo, hunc non eſſe genuinum Sancti Ignatii locum, licèt vulgò ut Ignatii laudetur, quòd ut aſſeram, duplici moveor ratione. Prima eſt, quòd in antiquis Codicibus non extet, neque in Græco Codice Florentino, quem edidit Iſaac Voſſius; neque in vetuſtiſſimis Exemplaribus Latinis duobus in Anglia repertis, quæ publici juris fecit Uſſerius. Secunda eſt, quòd ſubſequentes Patres, qui Sancti Ignatii Epiſtolas ſedulò legerunt, tam expreſſo detuliſſent teſtimoniu, ſi Ignatianis in Epiſtolis extitiſſet, nec in alias longè opiniones de Chriſti Baptiſmo & ætate abiiſſent, præſertim Sanctus Irenæus, qui Chriſtum *in ætatem ſeniorem* declinaſſe ſcribit, cùm doceret, idque a diſcipulis Sancti Joannis, & aliorum Apoſtolorum ſe accepiſſe profitetur. Sanè S. Polycarpus, ad quem hanc traditionem referri neceſſe eſt, ſiquidem Irenæi Præceptor fuit, aliud non accepit ab Apoſtolis, quàm S. Ignatius; nec viciſſim hic aliud quàm Polycarpus, ſiquidem & Joannis Apoſtoli diſcipulus erat (ut ipſius Acta teſtantur) & S. Polycarpo inter amicos præcipuus.

Reſpondeo ſecundò, vim non ineſſe majorem huicce teſtimonio, cujuſcunque ſit, quàm verbis Evangelii. Unde eandem admittit expoſitionem. Certè qui 34. ætatis anno ad Baptiſmum adiit, verè dicitur poſt tres annorum decades baptizatus.

Contra. Concilium Neocæſarienſe in Palæſtina, habitum anno Domini 314. Canone 2. ita decernit: *Presbyter ante annos 30. non ordinetur, etiamſi fuerit homo valde dignus, ſed reſervetur. Dominus enim Jeſus Chriſtus in anno trigeſimo & baptizatus eſt, & cœpit docere*. Ergo hæc verba, *quaſi annorum triginta*, ſignificant Chriſtum anno præciſè trigeſimo acceſſiſſe ad Baptiſmum.

Reſpondeo, ſenſum Concilii Neocæſarienſis eſſe quòd Chriſtus ante annum trigeſimum baptizatus non fuerit, non verò quòd anno præciſè trigeſimo adierit ad Baptiſmum. Iſtius namque Decreti vis in eo eſt, ut nolit Presbyterum ante annos 30. ordinari; eâque ratione nititur, quòd probari non poſſit Chriſtum citiùs docuiſſe. Stat autem hæc ratio inconcuſſa, neque ulla fit injuria hujuſce Concilii Patribus, etiamſi ante 34. annum miniſterio non functum ſuo Chriſtum aſſeramus.

Præterea hæc propoſitio, *Chriſtus in anno trigeſimo eſt baptizatus*, incidens eſt in Decreto Concilii, non præcipua. Neque definire voluerunt Neocæſarienſes Patres quo tempore Chriſtus miniſterium ſuum obire cœpiſſet; ſed ſolùm decernere ætatem Sacerdotum inaugurationi convenientem.

Objicitur ſecundò. Anni Tiberii numerandi ſunt ab anno Juliano 57. Æræ vulgaris 12. quo Germanicus Cæſar, & C. Fontejus Capito Conſulatum geſſerunt. Ergo annus decimus quintus Imperii Tiberii incidit in annum Julianum 72. vulgaris Æræ 27. quo Conſules fuere M. Licinius Craſſus, & L. Calphurnius Piſo; adeoque Chriſtus baptizatus eſt anno Juliano 73. Æræ vulgaris 28.

Probatur antecedens. Biennio ante mortem Auguſti factus eſt Imperii conſors Tiberius: cùm igitur Auguſtus mortuus ſit anno Juliano 59. Æræ vulgaris 14. anni Imperii Tiberii arceſſendi ſunt ab anno Juliano 57. Æræ vulgaris 12.

Probatur antecedens ex multis antiquitatis monumentis. Luculentum eſt ea de re Suetonii teſtimonium in Tiberio cap. 21. *Dedicavit* (Tiberius) *& Concordiæ Ædem:* (quod Dio l. 56. Tauro & Lepido Conſulibus, ſeu anno vulgari 2. factum ſcribit) *ac non multò poſt lege per Conſules latâ ut provincias cum Auguſto communiter adminiſtraret, ſimulque cenſum ageret, condito luſtro in Illyricum profectus eſt*.

Expreſſiùs de ſuprema illa poteſtate loquitur Vellejus Paterculus libr. 2. in hæc verba: *Cùm Senatus, populuſque Romanus, poſtulante patre ejus* (Auguſto) *ut æquum ei jus in omnibus provinciis exercitibuſque eſſet, quàm ipſi*. Id egregiè confirmat Tacitus Annalium 1. ubi ait, *Tiberium ab Auguſto aſſumptum Collegam Imperii, & conſortem Tribunitiæ poteſtatis*.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem diſtinguo propoſitionem: biennio ante mortem Auguſti factus eſt Imperii conſors Tiberius: deſignatione, concedo: ſupremæ poteſtatis communione, & actuali exercitio, nego. Porro prælaudata teſtimonia probant quidem pleraque ſimul Imperii & poteſtatis ornamenta in Tiberium collata ante mortem Auguſti, ut Tribunitiam, & Proconſularem poteſtatem. Sed hæ dignitates citra ſummum Imperii faſtigium aliis delatæ ſunt, ut ex Romanæ Hiſtoriæ Scriptoribus conſtat. At non ſatis erat ad Imperatoriam di-

gni-

gnitatem ut par Auguſto in Provincias & Exercitus obtineret Imperium Tiberius: ad id enim præterea neceſſe fuit, ut in Urbe, ac domi, idem honoris & poteſtatis faſtigium haberet, quod Auguſto mortuo, non antea conſecutus eſt.

Quòd autem vivente Auguſto Imperium jam & Summum Principatum conſecutus non eſſet Tiberius, multæ probant ex Hiſtoria Romana petitę rationes. Primò illa in celanda Auguſti morte Liviæ ſolicitudo, quæ ſtatim atque e vivis exceſſit Auguſtus, *Acribus cuſtodiis domum & vias ſepſit, donec Tiberius adveniſſet. Ac tum ſimul exceſſiſſe Auguſtum, & rerum potiri Neronem, fama eadem tulit*, inquit Tacitus lib. 1. Annalium cap. 5. At nullam metuendi cauſam habuiſſet Livia, ſi jam ſupremo jure Rempublicam Tiberius adminiſtraſſet, neque eadem fama tuliſſet exceſſiſſe Auguſtum, & rerum potiri Tiberium, ſi jam antea ſummum principatum conſecutus eſſet. Secundò, quia ibidem Tacitus vocat cædem Poſthumi Agrippæ, *Novi principatûs novum facinus*. At ſi ante mortem Auguſti ſolido biennio Imperator fuiſſet Tiberius, non caperetur novi principatûs exordium, neque novus principatus vocaretur. Tertiò, quia Conſules tum primùm *in verba Tiberii juravere* [ut ait idem Tacitus cap. 7.] *& de renovando per annos ſacramento in nomen Tiberii*, actum eſt, ut addit cap. 8. at duorum annorum præcedentium Conſules etiam in nomen Tiberii juraſſent, ipſique fidem & obſequium ſolenni obſtrinxiſſent ſacramento, ſi jam Imperatorem egiſſet. Quartò, quia Tiberius in ſpeciem detrectabat Imperium, &, ut Tacitus ait cap. 4. *Cuncta per Conſules incipiebat, tanquam vetere Republicâ; & ambiguus imperandi, ne Edictum quidem, quo Patres in Curiam vocabat, niſi Tribunitiæ poteſtatis præſcriptione poſuit ſub Auguſto accepta.* Ad extremum *feſſus clamore omnium, expoſtulatione ſingulorum, flexit paulatim; non ut fateretur ſuſcipi a ſe Imperium, ſed ut negare, & rogari deſineret*. Et cap. 2. refert dixiſſe Tiberium rejiciendo per ſpeciem Imperium, *Solam divi Auguſti mentem tantæ molis capacem*. At ſi ipſe cum Auguſto adminiſtraſſet Imperium, non verò Auguſtus ſolus, hæc dicere & agere non potuiſſet. Quintò, quia Pannonicarum Legionum ſeditio ex laſcivia militum ortum habuiſſe dicitur: Cùm Junius Blæſus *fine Auguſti, & initiis Tiberii auditis, ob juſtitium & gaudium intermiſiſſet ſolita munia*, ut ſcribit Tacitus cap. 5. Ergo finis Auguſti, & initium Tiberii nullo intervallo dividuntur. Sextò, quia Suetonius & Vellejus Paterculus exordia Imperii Tiberii ab Auguſti morte diſertè arceſſunt: *Poſt mortem Auguſti*, inquit Suetonius, *tandem quaſi coactus, & querens miſeram & oneroſam ſervitutem, recepit Imperium.* Et Vellejus lib. 2. *Una tamen veluti luctatio civitatis fuit, pugnantis cum Cæſare Senatûs, populique Romani, ut ſtationi paternæ ſuccederet*. Septimò, quia Spartianus in Adriano, de Marco Aurelio Antonio Philoſopho & Lucio Vero loquens ait: *Hi ſunt qui poſtea duo pariter Auguſti primi Rempublicam gubernaverunt*. At ut id verum ſit, neceſſe eſt Tiberium cum Auguſto Imperatorem non fuiſſe. Ultimò, quia ipſæ quoque nummorum & marmorum inſcriptiones ad decimam-ſextam uſque Tribunitiam Tiberii poteſtatem, qua mortuus eſt Auguſtus, Tiberium *Auguſti filium*, ac deinceps etiam *Auguſtum* appellant. Ergo ante mortem Auguſti ſummum non conſecutus eſt principatum; ergo Imperii ejus anni præciſè ab Auguſti morte ſunt dinumerandi.

Præterea, etſi biennio ante mortem Auguſti fingi poſſet initium Imperii Tiberii, non eſſet inde conſequens Sanctum Lucam hanc Epocham iniviſſe, quam Recentiores commenti ſunt, atque ab hac annum illius decimum-quintum duxiſſe.

QUÆSTIO III.

De tempore mortis Chriſti, ac de ætate qua mortuus eſt.

MAjorem ad hanc dirimendam controverſiam, quàm ad priores, Antiqui lucem non afferunt: ſiquidem pugnantes ſunt de hoc argumento ipſorum ſententiæ. Mitto eos quos Euſebius lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 9. & lib. 9. cap. 4. ait ſuâ ætate confinxiſſe impia quædam Chriſti & Pilati Acta, quibus Paſſio referebatur ad quartum Tiberii Conſulatum, adeoque ad annum Æræ vulgaris 21. quos ex eo rectè refellit Euſebius, quòd Pilatus, ut ex Joſepho conſtat, in Judæam non venerit ante annum 12. Tiberii, ſeu 25. Æræ vulgaris.

Anno vulgari 24. aut 25. paſſum Chriſtum innuit Philippus Solitarius lib. 3. Dioptræ cap. 8. Cùm enim Natale Chriſti ſtatuat anno ante Æram vulgarem 9. & poſt annos 33. mortem, alterutro horum annorum Chriſtum mortuum ſenſerit neceſſe eſt.

Anno Æræ vulgaris 28. Paſſionem Chriſti illigavit Hegeſippus in Anacephalæoſi Excidii Hieroſolymitani, qui a Chriſti Paſſione ad vaſtationem Hieroſolymorum numeravit annos 42. quot revera ab anno illo 28. ad cladem illam interceſſerunt. In eadem ſententia fuit Victorius Aquitanus in ſuo Canone Paſchali, affigens Chriſti mortem ei anno biſſextili, cujus Calendæ Januariæ inciderunt in feriam 5. & Lunam 19. Paſcha autem Chriſtianum in diem 28. Martii, & Lunam 16. qui omnes characteres conveniunt anno 28. Æræ communis. Victorii veſtigia premit Proſper in auctiore Chronico.

Chriſtum anno 29. Æræ vulgaris mortuum ſtatuunt, quotquot ſub Geminorum Conſulatu, 8. Calendas Apriles mortuum ſcripſere, nimirum Tertullianus lib. 8. adversùs Judæos cap. Lactantius lib. 4. Inſtitutionum cap. 10. S. Auguſtinus lib. 18. de Civitate Dei cap. ultimo. Severus Sulpitius lib. 3. Hiſtoriæ ſacræ. Pro eodem ſtant anno, qui aſſerunt Chriſtum paſſum eſſe, vel anno 15. Tiberii, ut Julianus Africanus; vel 8. Calendas Apriles, ut Auctor Homiliæ de Nativitate Sancti Joannis, inter Opera Sancti Chryſoſtomi, Gregorius Turonenſis lib. 10. cap. ultimo, Martyrologia Bedæ, Adonis, & Uſuardi; vel qui Chriſtum eodem die conceptum & paſſum aſſerunt, ut Sanctus Cyrillus in Epiſtola ad Synodum Carthaginenſem.

Paſſionem Chriſti in annum 31. vulgaris Æræ confert Concilium Cæſarienſe anno 196. ſub Victoris Pontificatu in cauſa Paſchatis habitum, ubi dicitur *Paſſus Dominus ab undecimo Calendas Aprilis, qua nocte a Juda eſt traditus; & ad 8. Calendas Aprilis reſurrexiſſe*. Porro ut Chriſtus 22. Martii fuerit comprehenſus, 23. mortuus, 25. a mortuis ſuſcitatus, debuit tum in uſu fuiſſe littera Dominicalis G. quæ ob obitu Auguſti ad obitum Tiberii non eſt uſurpata, niſi anno Æræ vulgaris 25. 31. & 36. Cùm igitur priori & poſteriori repugnet omnino Lunæ ſitus, reſpexerunt proculdubio Epiſcopi Palæſtini ad annum vulgaris Æræ 31. In eadem ſententia fuiſſe Julium Africanum, Euſebium Cæſarienſem, qui anno Tiberii 28. & 3. Olympiadis 202. Paſſionem Chriſti al-

alligat, Apollinarium Laodicenum, apud S. Hieronymum Commentario in cap.9. Danielis, S. Epiphanium Hæreſi 51. S. Chryſoſtomum Homilia in illud, *Exiit edictum*, &c. Chronicon Alexandrinum, Menæum Græcorum, S. Hieronymum in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, Oroſium lib.7. Hiſtoriæ cap.4. Caſſiodorum in Faſtis, Iſidorum Hiſpalenſem in lib. de Vita & Morte Sanctorum Novi Teſtamenti, latè probat Seneſchallus in Triade Evangelica Quæſtione 3. cap.4. §.1. 2. 3. & 4.

Anno 32. Æræ vulgaris nullus ex Antiquis patrocinatur, ſed illum Baronius & alii Recentiores propugnant.

Anno 33. Æræ vulgaris Paſſionem Chriſti affigunt Toſtatus, Onuphrius, Genebrardus, Cappellus, Uſſerius, aliique inter Recentiores eruditi, nullo, quod expreſſum ſit ac evidens, antiquitatis muniti ſuffragio.

Anno Æræ vulgaris 34. Paſſionem Chriſti fixit Panodorus Ægyptius Monachus; eidemque ſuffragatus eſt Hugo Flaviniacenſis in Chronico. Anno 35. eam illigavit Auctor Opuſculi de Argumentis Lunæ inter Opera Bedæ Tom.1. §. de Solſtitiis & Æquinoctiis. Annum 36. amplexus eſt e recentioribus Foroſempronienſis, quem nonnulli ſecuti ſunt.

Paſſionem Chriſti in annum vulgarem 42. diſtulerunt S. Maximus parte 1. Computi cap.32. Georgius Syncellus in ſua Chronographia, Nicetas Pectoratus in Opuſculo quod extat ad calcem Tomi XI. Annalium Baronii, & Nicephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus in Chronico.

Ex his conſtat quàm nihil certi, hac in Controverſia, ex Veterum auctoritate, imo, nec ex Recentiorum ſuffragiis colligi poſſit. Sed ut ampliùs innoteſcat quantam ſibi permiſerint Veteres hac in re opinandi libertatem, & quanta proinde nobis concedatur, ſit.

PROPOSITIO PRIMA.

Quot anni vitæ mortalis Chriſto aſſignandi ſint, ac proinde quo anno mortuus ſit ex ſacra Traditione certò colligi non poteſt.

Probatur in quæſtione circa quam Sancti Patres, & Veteres Auctores Eccleſiaſtici diſſentiunt nihil certi colligi poteſt ex Traditione. Illud enim propriè traditum eſt, *quod ſemper, quod ubique, quod ab omnibus fuit propagatum*, ut ait Vincentius Lirinenſis in Commonitorio. Atqui in numero annorum Chriſti Sancti Patres, & Veteres Auctores Eccleſiaſtici diſſentiunt: Ergo colligi certò non poteſt ex Traditione, quot anni vitæ mortalis Chriſto aſſignandi ſint.

Probatur Minor, ſingulorum ſententias & teſtimonia ſubjiciendo.

Sanctus Irenæus lib.2. contra Hæreſes cap.39. ita loquitur: *Triginta annorum ætas prima indolis eſt juvenis, & extenditur uſque ad quadrageſimum annum. A quadrageſimo, aut quinquageſimo anno declinat jam in ætatem ſeniorem quam habens docebat*, Chriſtus, *ſicut Evangelium & omnes Seniores teſtantur, qui in Aſia apud Joannem Diſcipulum Domini convenerunt, idipſum tradidiſſe eis Joannem. .... Quidam autem non ſolùm Joannem, ſed & alios Apoſtolos viderunt, & hæc ab eis audierunt, & teſtantur de ejuſmodi relatione*. Et cap.40. *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? hoc dicitur ei qui jam 40. annos exceſſit, 50. autem nondum attigit, non autem multùm a quinquageſimo abſtitit*, &c. Ubi notes velim, priores illos diſcipulos ſimpliciter non affirmaſſe quòd Chriſtus ad 40. aut 50. annum pervenerit, ſed tantum *quòd in ſeniorem ætatem declinaret*, cùm docebat. Hanc autem ſeniorem ætatem pro ſuo arbitrio interpretatus eſt S. Irenæus, & ſupra 40. annum extendit.

Sanctus Clemens Alexandrinus lib.1. Stromatum, de Chriſto ita loquitur: *Erat autem Jeſus cùm ad Baptiſmum venit, quaſi annorum 30. quòd autem uno duntaxat anno prædicaturus eſſet, & hoc ita ſcriptum eſt; Annum acceptum Domino prædicare miſit me: hoc & Propheta dicit, & Evangelium. Quinto-decimo itaque anno Tiberii, & quinto-decimo Auguſti, hoc modo 30. complentur anni, donec paſſus eſt.*

Tertullianus lib. contra Judæos cap.8. ait ſupervixiſſe Auguſtum poſt Chriſti Nativitatem annos 15. eique Tiberium ſucceſſiſſe; & addit: *Hujus decimo-quinto anno Imperii paſſus eſt Chriſtus annos habens quaſi triginta cum pateretur.*

Origenes Tractatu 35. in Matthæum, de proditione Judæ ita loquitur: *At illi ſtatuerunt ei triginta ſtateres, tantam ei damnationem conſtituentes, quantos annos Salvator peregrinatus fuerat in hoc mundo. 30. enim annorum baptizatus cœpit Evangelium prædicare.* Et lib.4. de Principiis, cap.1. ait, *Chriſtum uno anno & aliquot menſibus docuiſſe.*

Julius Africanus, Origeni æqualis, Chriſtum paſſum ait, *anno Tiberii decimo quinto*, atque adeò anno ætatis ſuæ circiter trigeſimo. Lege hunc locum apud S. Hieronymum in cap.9. Danielis.

Lactantius Firmianus lib.4. Inſtitutionum cap.1. ait, *Tiberii Cæſaris anno decimo-quinto, id eſt, ſub Geminis Conſulibus, ante diem 10. Calendas Apriles Judæi Chriſtum Cruci affixerunt.* Et cap.14. *Ante annum* inquit 15. *Tiberii Cæſaris, quo Chriſtus crucifixus eſt.*

Euſebius Cæſarienſis in Chronico, ita Chriſti ætatem componit, ut eum ad Paſſionem veniſſe velit, *anno Tiberii*, ut multi legunt, *decimo-octavo*; vel (ut reponendum cenſent Scaliger aliique) *decimo-nono*. Si primum numerum admittamus, ſequitur Dominum juxta Euſebii ſententiam, vixiſſe annos duntaxat 31. cum tribus menſibus; ſi ſecundum, ſequitur ipſum vixiſſe annos 32. ſiquidem ex Euſebii mente natus eſt Dominus anno Auguſti 42. cui annos 56. tribuit. Itaque annos 14. egit ſub Auguſto, & 17. vel 18. ſub Tiberio, cum tribus menſibus, juxta Euſebium.

Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus, lib. de Hæreſibus Art.58. aſſerit Chriſtum ad Baptiſmum veniſſe *anno ætatis trigeſimo*; & ſubjungit: *Poſtea autem anno docuit uſque ad Paſſionem & Reſurrectionem, ſicuti Beatiſſimi tradiderunt.*

Sanctus Epiphanius, Hæreſi 51. Num.28. ubi Dominum ſtatuit natum die 6. Januarii, ſic tandem concludit; *ut totum ejus vitæ tempus ab Ortu uſque ad Paſſionem, uſque ad annos 32. & dies 74.* colligat.

Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homiliâ 54. in cap.9. Joannis ubi legimus, *Quinquaginta annos nondum habes*, legit, *quadraginta*, & ait; *ut intelligi detur, prope jam Chriſtum quadraginta annorum fuiſſe.*

Severus Sulpitius lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, ſcribit *Dominum crucifixum fuiſſe Fuſio Gemino, & Rubellio Gemino Conſulibus*, hoc eſt 15. anno Tiberii. Atqui ex eodem Sulpitio, natus eſt Chriſtus Sabino & Rufino Conſulibus. Inter utrumque autem Conſulatum anni duntaxat 31. & menſes tres intercedunt. Ergo ſecundùm Severum Sulpitium, plures annos vitæ mortalis Chriſtus non exegit.

Auctor Hymni perantiqui, quem Eccleſia canit

nit

nit tempore Paſſionis, quemque alii S. Ambroſio alii Sedulio tribuunt, hæc habet:

Luſtris ſex qui jam peractis,
Tempus implens corporis:
Se volente natus ad hoc,
Paſſioni deditus,
Agnus in Crucis levatur
Immolandus ſtipite.

Sex porro luſtra annos 30. ſignificant, quibus completis ſignificare voluit hujus Hymni Auctor Chriſtum immolatum fuiſſe.

Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 22. quæ eſt ad Euſtochium: *Dei Filius*, inquit, *pro noſtra ſalute Hominis factus eſt Filius ..... uſque ad 30. annos ignobilis parentum paupertate contentus eſt, verberatur, & tacet; crucifigitur, & pro crucifigentibus deprecatur*. Lege ejuſdem Epiſtolam 127.

Sanctus Auguſtinus lib. 18. de Civitate Dei, cap. ultimo: *Mortuus eſt Chriſtus*, inquit, *duobus Geminis Conſulibus*. Et lib. 22. cap. 15. *Quod commemoravit Apoſtolus de menſura ætatis plenitudinis Chriſti*, inquit, *ſi de reſurrectione corporum dictum eſt, ſic accipiamus dictum, ut nec ultra, nec infra juvenilem formam reſurgant corpora mortuorum; ſed in ætate ac robore uſque ad quam Chriſtum hic perveniſſe cognovimus. Circa 30. quippe, aut paulo plures annos definierunt eſſe etiam ſæculi hujus Doctiſſimi Homines juventutem; quæ cùm fuerit ſpatio proprio terminata, inde jam hominem in detrimenta vergere graviora ac ſenilis ætatis: ideo non eſſe dictum, in menſuram corporis, vel in menſuram ſtaturæ; ſed in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*. Lege eundem lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 28. & Epiſtola 80. ad Heſychium.

Sanctus Petrus Chryſologus Sermone 151. *Chriſtus*, inquit, *Crucem ſupra 30. annum vitæ corporalis aſcendit*.

Proſper in Chronico majore: *Quidam*, inquit, *putant Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum 15. anno Regni Tiberii Cæſaris, id eſt, duobus Geminis Conſulibus, crucifixum, quo anno ſecundùm indubitabilem Lucæ Evangeliſtæ auctoritatem baptizatum eum eſſe manifeſtum eſt, & Evangelium regni cælorum prædicare cœpiſſe. Secundùm verò Joannis Evangelium, feſtivitati Paſchæ Judæorum ter Dominum interfuiſſe agnoſcimus, ut appareat tertium fuiſſe illud Paſcha, quod verus Agnus ſuo Sanguine conſecravit. Proinde Conſules quidem a manifeſtatione Domini, in Rufino Gemino, & Rubellio Gemino Conſulibus, inchoamus. Sed tertios ab iis Conſules Dominicæ Paſſioni adſcribimus ſequentes quod auctoritas tradit & ratio*.

Auctor libri de Prædictionibus, ſub nomine S. Proſperi, capit. 1. *Propter quod*, inquit, *& ipſum Caput noſtrum triginta annorum dignatus eſt crucifigi*.

Victorius Aquitanicus, in Canone ſuo Paſchali quem ſcripſit anno 457. *Crucifixio Chriſti*, inquit, *Conſulibus duobus Geminis; Ruffio, & Rubellio*.

Caſſiodorus in Chronico, cenſet Chriſtum 33. annum inchoaſſe, cùm crucis patibulum aſcendit.

Annis 32. vixiſſe tantùm Chriſtum in carne paſſibili cenſent S. Iſidorus Hiſpalenſis in Chronico Ætate 6. Ado, Regino Abbas Prumienſis, Lambertus Scafnaburgenſis.

Chronicon Alexandrinum quod ſeptimo Sæculo exaratum eſt, annos Chriſti 33. & menſes 3. aſſignat, ſic enim ait: *Verſatus eſt nobiſcum in terris, & morborum languorumque omnis generis mala curavit, annos 33. & menſes 3. quarto verò anno comprehenſus, & in Crucem ſublatus 23. Martii die Luna 14. cum eſſet Paraſceve*.

Sanctus Maximus Martyr, Parte 1. Computi Eccleſiaſtici, cap. 34. ſcripſit Chriſtum in carne vixiſſe *annos 33. & dies 80.* quot ſcilicet dies fluxerunt a 25. Decembris ad 23. Martii.

Sanctus Bernardus Sermone 2. in hæc Apoſtoli verba: *Non eſt regnum Dei eſca & potus*, de Chriſto ita loquitur: *Triginta annos operatus eſt ſalutem in medio terræ, affixus Cruci, addictus morti, ludibriis deputatus*. Et Sermone 1. de Circumciſione: *Salvator noſter & circumcidi 8. die, & poſt annum 30. dignatus eſt crucifigi*, At Sermone 2. in Pentecoſte, in aliam abit ſententiam, dicens: *Triginta & tribus annis ſuper terram viſus & cum hominibus converſatus*. Niſi forſan illud vocabulum, tribus, intruſum ſit in textum S. Bernardi.

Ex his omnibus colligo, nihil certi ex Traditione erui poſſe de tempore Paſſionis Chriſti, deque ætate ipſius, cùm humani generis causâ mortem oppetiit. Quamobrem nullus nobis obſtrepat, nobiſque inſultet velut venerandæ Antiquitatis deſertoribus. Nullus nobis opponat auctoritates Patrum, & veterum Auctorum Eccleſiaſticorum, qui in tam varias, tamque pugnantes ſententias abierunt. Nullus opinionem noſtram nomine traducat novitatis, quam & Scripturæ Sacræ, & hypotheſibus a nobis ſtatutis ac probatis, conſonam, & Aſtronomicis rationibus magis convenientem oſtenſuri mox ſumus. Eam autem ſequenti ſubjicimus Propoſitione.

PROPOSITIO II.

Chriſtus mortuus eſt anno Juliano ſeptuageſimo-octavo; Æræ vulgaris trigeſimo-tertio; Conſulibus Servio Sulpitio Galba, & Lucio Cornelio Sulla, Olympiadis ducenteſimæ ſecundæ anno quarto; Imperii Tiberii decimo-nono; Hebdomadum Danielis quadringenteſimo octogeſimo-ſeptimo, in medio ſcilicet Hebdomadis ſeptuageſimæ & ultimæ; anno ætatis ſuæ trigeſimo-ſeptimo inchoato.

Probatur primò ex Prophetia Danielis cap. 9. de 70. Hebdomadibus, per quas ſignificari ſeptimanas annorum, inter omnes Catholicos convenit. Chriſtus paſſus eſt in medio Hebdomadis ſeptuageſimæ & ultimæ: Atqui medium ſeptuageſimæ & ultimæ Hebdomadæ eſt annus Julianus 78. Æræ vulgaris 33. ætatis Chriſti 37. inchoatus: hoc igitur anno Chriſtus mortuus eſt.

Major conſtat ex verbis Prophetiæ. *Ab exitu ſermonis ut iterum ædificetur Jeruſalem, uſque ad Chriſtum ducem, Hebdomades ſeptem, & Hebdomades ſexaginta duæ erunt. Et rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum. Et poſt Hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit ejus populus qui eum negaturus eſt. Et civitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce ejus venturo, & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis Hebdomada una, & in medio Hebdomadis deficiet Hoſtia & Sacrificium, & erit in Templo abominatio deſolationis: & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.*

Probatur Minor. Ab ultimo Artaxerxis Longimani Edicto, quod de urbe & muris ædificandis loquitur, duci debet initium 70. Hebdomadum Danielis. Exivit autem illud Artaxerxis Edictum anno Imperii ejus 20. menſe Niſan, ut refertur Nehemiæ cap. 2. Porro Artaxerxes Longimanus regnum iniit anno Periodi Julianæ 4241. ante Æram Chriſtianam 473. ita ut 20. ejus annus ſit Periodi Julianæ 4260. ante Æram Chriſtianam 454. Mundi 3550. Si ergo dictis numeris adjicias 69. Hebdomadas annorum; hoc eſt, annos 483. conſient anni Mundi 4033. Periodi Julianæ 4743. Æræ vulgaris 30. quo tempore baptizatum eſſe Chri-

Chriſtum, & Ducem ſtatim egiſſe prædicationem auſpicando ſuam, ſupra demonſtravimus. Cum igitur menſe Niſan exierit illud Edictum Artaxerxis, ab eodem menſe Niſan anni hujus, quo baptizatus eſt Chriſtus, id eſt, a primo Paſchate, quod poſt Baptiſma celebravit, incipit primus annus ſeptuageſimæ & ultimæ Hebdomadis. Chriſtus autem immolatus eſt ineunte anno 4. ſive in medio ultimæ Hebdomadæ, tuncque defecit Hoſtia & Sacrificium, ut Angelus prædixerat. Ergo cùm annus ille quartus concurrat cum Juliano 78. Æræ vulgaris 33. ætatis Chriſti 37. ſequitur Chriſti mortem anno Juliano 78. Æræ vulgaris 33. ætatis ipſius 37. inchoato eſſe illigandam.

Probatur Major, ſcilicet quòd ab ultimo Artaxerxis Longimani Edicto, duci debeat initium 70. Hebdomadum Danielis. Quatuor reperiuntur Edicta Regum Perſarum data in Judæorum gratiam. Primum Cyri [1. Eſdræ cap. 1.] 2. Darii Hyſtaſpis, [1. Eſdræ cap. 6.] 3. & 4. Artaxerxis, (1. Eſdræ cap. 7. & 2. Eſdræ, ſeu Nehemiæ cap. 2.) At Cyri & Darii Edicta jubent tantum ac permittunt reſtaurationem Templi, non reædificationem urbis. Primum verò Artaxerxis, quod anno 7. regni ejus, Eſdræ datum eſt, Templum duntaxat & Sacrificia ſpectat. Ergo Prophetia Danielis de ultimo Artaxerxis Edicto intelligi debet, quo poteſtas Judæis facta eſt Urbis reædificandæ, murorumque reſtaurandorum. Quòd autem Artaxerxes ille ſit Longimanus, ita probatur. Tres inter Reges Perſarum, Artaxerxes, poſt Darium Hyſtaſpis numerantur; nempe Longimanus, Mnemon, ſeu Memor, & Ochus. At ille a quo illud exiit Edictum, non fuit Mnemon, nam Mnemon regnum obtinuit anno Periodi Julianæ 4310. ante Æram Chriſtianam 404. adeoque annus ejus 20. incidit in annum Periodi Julianæ 4329. ante Æram Chriſtianam 384. quo anno ſuperſtes non fuit Nehemias, niſi vitam illius ad ducenteſimum & trigeſimum-nonum annum producamus. Siquidem ille unus fuit eorum, qui ſub Cyro cum Zorobabele aſcenderunt anno Periodi Julianæ 4178. ante Chriſtianam Æram 536. Præterea, ſi dicto anno Periodi Julianæ 4310. (in quem incidiſſe vigeſimum Mnemonis diximus] addantur anni 486. quot ab Edicto illo ad mortem Chriſti fluxerunt, fiet annus Periodi Julianæ 4814. qui eſt trigeſimus-primus poſt Hieroſolymitanum excidium: at 70. Hebdomades completæ ſunt quadriennio ſaltem poſt mortem Chriſti, & ante Hieroſolymitanum excidium multis annis; Ergo Nehemias non loquitur de Artaxerxe Mnemone, neque de Artaxerxe Ocho ejus filio: Ergo de Artaxerxe Longimano, Darii Hyſtaſpis nepote, ſermonem inſtitui loco laudato evidens eſt.

Probatur ſecundò. Eo anno figenda eſt mors Chriſti, quo Eclipſis illa adeò apud Antiquos celebrata, præter naturæ leges contigit, & quam deſignant Evangeliſtæ his verbis: *A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam terram uſque ad horam nonam*, (Matthæi 27. & Lucæ 23.) Atqui hæc contigit anno 4. Olympiadis 202. qui concurrit cum anno Juliano 78. Æræ vulgaris 33. Tiberii Cæſaris 19. ætatis Chriſti 37. inchoato. Ergo hoc anno mors Chriſti conſignanda eſt.

Probatur Minor, teſtimonio Phlegontis, cujus verba referunt Chronicon Alexandrinum, & ante ipſum Euſebius & S. Hieronymus in Chronico. Et Chronicon quidem Alexandrinum hæc habet, ad annum Tiberii 19. pag. 521. *Quin & Gentium Scriptores hunc annum ſignarunt, & conſtanter affirmarunt terræ motum extitiſſe; quos inter ſpeciatim eſt Phlegon, is qui Olympiadas concinnavit. Hic in tertio-decimo Volumine ita ſcribit: 202. Olympiade, anno 4. Eclipſis Solis maxima fuit, quanta nunquam antea contigiſſe legitur. Nox enim horâ ſextâ diei tanta fuit, ut etiam aſtra in cœlo apparerent ingentique tremore terra concuſſa eſt circa Bithyniam. Hæc Phlegon, qui norat extraordinariam hanc, & planè inuſitatam Solis defectionem fuiſſe.*

Eadem refert Euſebius in Chronico, quod S. Hieronymus Latinè vertit, ad annum 18. Tiberii: *Jeſus-Chriſtus Filius Dei, ſecundùm Prophetias, quæ de eo fuerant prælocutæ, ad Paſſionem venit. Quo tempore, etiam in aliis Ethnicorum Commentariis hæc ad verbum ſcripta reperimus: Solis facta defectio, & tenebræ ſuper univerſam terram. Bithynia terræ motu concuſſa; & in urbe Nicæna ædes plurimæ corruerunt. Quæ omnia his congruunt, quæ in Paſſione Salvatoris acciderunt. Scribit verò ſuper his & Phlegon, qui Olympiadarum egregius ſupputator eſt, in tertio-decimo libro, ita dicens: Quarto autem anno 202. Olympiadis magna & excedens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta eſt. Dies horâ ſextâ ita in tenebroſam noctem verſus, ut ſtellæ in cœlo viſæ ſint, terræque motus in Bithynia Nicænæ urbis multas ædes ſubverterit. Hæc ſupradictus vir.* Porro licèt S. Hieronymus hæc ad annum 18. Tiberii referre videatur, tamen revera ad annum Tiberii 19. ex ejus ſententia referenda ſunt, & mendum in numeros irrepſiſſe meritò conjicimus. Si quidem Hieronymus anno 4. Olympiadis 202. inſolentem hanc eclipſim, & conſequenter Paſſionem Chriſti tribuit. Annus autem 4. Olympiadis 202. eſt 19. non verò 18. Tiberii. Adde quod ad marginem horum Phlegontis verborum, in Latino Euſebii Chronico, ſe in pluribus MSS. annum Tiberii 19. legiſſe monet Doctiſſimus Arnaldus Pontacus, Vaſatenſis Epiſcopus. Et Anaſtaſius Bibliothecarius in ſua Chronologia, ipſa Euſebii verba referens de anno mortis Chriſti; non 18. ſed 19. Imperii Tiberii annum legit [ut notat idem Pontacus in Notis ad Chronicon Euſebii,] atque ita emendandum Euſebium cenſent cum Scaligero Viri Eruditi. Quod ex ipſius Euſebii Chronico Græco ſatis perſuadetur: ſiquidem ille exordia Imperii Tiberii figit anno 2. Olympiadis 198. a quo uſque ad 4. Olympiadis 202. annos 19. reperire eſt.

Reſpondent nonnulli, Phlegontem de prodigiis Chriſto patiente factis nullam prorſus feciſſe mentionem, ſed de alia Eclipſi ipſum loqui.

Contrà, Veteres de Eclipſi quæ Chriſto moriente contigit, Eclipſim illam intellexerunt. Ut enim S. Dionyſium Areopagitam omittam, præter Euſebium, & Chronici Alexandrini Auctorem, jam laudatos, Julius Africanus verba Phlegontis in illam Eclipſim quadrare profitetur in Fragmento quod profert Georgius Syncellus in Chronographia pag. 322. *Narrat Phlegon*, inquit, *ſub Tiberio Cæſare, in pleni-lunio Eclipſim Solis factam perfectam ab hora ſexta uſque ad nonam: manifeſtum eſt autem, quòd illam; nempe quæ Chriſto moriente contigit.*

Ita quoque Origenes lib. 2. contra Celſum. *De defectu Solis*, inquit, *ſub Tiberio Cæſare, quo Imperante Jeſum conſtat crucifixum, deque magnis ejus temporis motibus terræ, ſcripſit etiam Phlegon in 13. ut opinor, Chronicorum*, Et Tertullianus Annales Gentium hujuſce defectionis Solaris generatim teſtes advocat, Apologetici cap. 21. *Eodem momento*, inquit, *dies, medium orbem ſignante Sole ſubducta eſt. Deliquium putaverunt, qui id quoque ſuper Chriſto prædicatum utique non ſcierunt: ratione non inventa, negaverunt, & tamen eum mundi caſum relatum in arcanis veſtris habetis.*

Probatur tertiò Propoſitio prima. A Baptiſmo Chriſti ad ejus mortem, quatuor Paſchata interceſſerunt: Ergo cùm baptizatus fuerit anno Juliano 75. vulgaris Æræ Chriſtianæ 30. Imperii Ti-

berii 16. mortuus eſt anno Juliano 78. vulgaris Æræ Chriſtianæ 33. Tiberii 19. cumque 34. ætatis ſuæ anno baptizatus ſit, conſequens eſt ipſum mortem ſubiiſſe anno ætatis ſuæ 27. inchoato.

Probatur Antecedens ex Evangelio, totidem Paſchata miniſterii Chriſti recenſente. Primum illod eſt, quod Joannis 2. deſcribitur, in quo vendentes ejecit de Templo. Secundum eſt illud quod in cap. 5. habetur, in quo Languidum 38. annorum ſanavit. Nam per *diem Feſtum*, hic *Paſcha* intelligi antiquiſſimus Auctor eſt Irenæus lib. 2. adversùs Hæreſes cap. 29. Euſebius Demonſtrationis Evangelicæ lib. 8. S. Hieronymus & Theodoretus in cap. 9. Danielis. Et certè nomine *Diei feſti* ſimpliciter, ſignificari in Evangelio feſtum Paſchatis conſtat ex Marci 14. v. 2. & ex ejuſdem cap. 6. v. 6. ex Lucæ cap. 23. v. 17. & Joannis cap. 5. 4. Denique idem conſtat; quia cùm Chriſtus venit Samariam, quod cap. 4. narrat S. Joannes, tempus Paſchatis & meſſis intra quatuor menſes futurum erat; dixit enim Jeſus; *Nonne vos dicitis, quia adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit?* Quæ autem ex hoc ad curationem uſque Paralytici præſtitit Jeſus, quatuor menſium ſpatio perfici facilè potuerunt.

Tertium Paſcha miniſterii Chriſti, eſt illud quod Joannis 6. notatur, quando quinque panibus quinque millia hominum ſatiavit.

Quartum Paſcha eſt illud, in quo oblatus eſt Chriſtus, de quo Matthæi 26. Marci 14. Lucæ 22. Joannis 13.

Probatur quartò. Chriſtus mortuus eſt Luna 15. feriâ 6. poſtquam die præcedente, id eſt Luna 14. primi menſis ad veſperam, feriâ 5. Paſcha cum Diſcipulis ſuis immolaſſet (ut antiqua & conſtans habet totius Eccleſiæ Fides.) Atqui ex omnibus iis annis, qui modò in controverſiam veniunt, putà ab Æræ vulgaris 31. uſque ad 35. nullus reperitur alius, cujus prima, vel etiam ſecunda Luna (ne quis frugum immaturitatem cauſetur, ob quam Paſcha differebatur interdum in Lunam ſequentem,) nullus, inquam, eſt, cujus prima, vel ſecunda Luna plena eſſe potuerit feria 5. vel 6. niſi annus Æræ 33. vulgaris: huic igitur illiganda eſt Paſſio Chriſti.

Major conſtat, Nam ut ait Venerabilis Beda lib. de Temporum Ratione, cap. 45. *Quòd Dominus Lunâ 15. feriâ 6. Crucem aſcenderit, & unâ Sabbatorum, id eſt, die Dominicâ reſurrexerit a mortuis, nulli licet dubitare Catholico.*

Probatur Minor. Plenilunium vel ad aſtronomicum rigorem attenditur, vel ex Lunæ apparitione; ita ut Luna plena ſit 15. die poſt verum novilunium; vel poſt primam novæ Lunæ apparitionem: quo poſteriori modo Judæi plenilunia obſervarunt: nam illos juxta φάσιν ſive aſpectum Neomenias ſuas celebraſſe, vix eſt aliquis inter Eruditos, qùi non fateatur. Certè Philo qui Chriſti temporibus vixit; *In Neomenia*, inquit, *Sol incipit ſenſibili ſplendore Lunam illuſtrare;* id eſt, ſplendore qui ſub aſpectum mox cadat. Idem conſtat ex pervetuſta cujuſdam Petri Concione apud S. Clementem Alexandrinum lib. Stromatum, quæ quàm antiqua ſit, inde patet, quòd multi S. Petro Apoſtolo hanc adſcripſerint: in hac autem de Judæis ſic habetur; *Et niſi Luna appareat, Sabbatum non celebrant quod primum dicitur, neque Neomeniam agunt, neque Azyma, neque feſtum, neque magnam diem.* Atqui, ſive plenilunium ad aſtronomicum rigorem, ſive ad Lunæ φάσιν attendatur, non contigit feria 5. vel 6. ullo ex bis annis, qui vulgò in controverſiam venjunt, niſi anno Æræ vulgaria 33. Ergo, &c.

Minorem ſenſibus ipſis demonſtrant Aſtronomicæ Tabulæ. Nam ut ab anno Æræ Vulgaris 31. incipiamus: Neomenia Niſan incidit hoc anno in diem 12. Martii, horâ ſextâ poſt mediam noctem, feriâ ſecundâ, cùmque hora ad ſummum 27. a conjunctione neceſſarius ſit Lunæ aſpectus: imò cùm doceat Beda lib. de Ratione Temporum cap. 41. *ſextâ, vel ſeptimâ poſt aſcenſionem horâ Lunam videri, maximè cùm ea poſita eſt in Ariete:* ſequitur Lunam quæ iniit die 12. Martii horâ ſextâ poſt mediam noctem, feria ſecunda videri potuiſſe ipsâ die 12. Martii, vel ſaltem 13. atque adeo Lunam 15. incidiſſe in 26. Martii feriâ ſecundâ, vel in 27. feriâ tertiâ. Cùm igitur Chriſtum Luna 15. & feria 6. mortuum eſſe conſtet, colligitur hoc anno mortem ejus non eſſe conſignandam.

Dices forſan, Lunam recentem quæ 12. Martii orta eſt anno illo, & cujus *plenilunium* incidit in 25. Martii feria ſecunda, non fuiſſe Niſan, propter immaturas fruges, ſed Adaris repetiti; Niſan verò in ſequentem Lunam rejectum, ut primitiæ novarum frugum Domino in Solemnitate Paſchali, ſecundum Legem, offerri poſſent.

Contrà ſecundùm iſtum *novilunium* contigit anno illo die 10. Aprilis noſtri, feria 3. horâ 19. poſt mediam noctem. Videri ergo potuit die 2. feriâ 4. Ergo *plenilunium* contigit 25. Aprilis, feria item 4. Cùm igitur Chriſtus mortuus non ſit feria 4. ſed 6. Chriſtus hoc plenilunio paſſus dici non poteſt.

Quoad annum 32. Æræ vulgaris idem conſtat. Hoc namque anno novilunium Niſan contigit die 30. Martii, horâ 4. feriâ 1. adeoque ante veſperam Luna facilè videri potuit in terra Iſraëlis, ubi purior eſt aër; vel ſaltem die 31. ſequenti. Ergo 15. Luna incidit in 13. Aprilis, feria prima, vel 14. die, feriâ ſecundâ, quod nequaquam congruit anno Dominicæ Paſſionis: nec etiam Luna proximè ſequens, cujus Neomenia incidit in 28. Aprilis.

De anno 34. Æræ vulgaris idem perſpicuum eſt, quo novilunium contigit die 8. Martii, feria 2. horâ 21. poſt mediam noctem. Videri itaque potuit Luna die 9. Martii, feria 3. & ſic plenilunium fuit 23. Martii, feria etiam 3. ad quam Paſſio Chriſti Salvatoris referri non poteſt. Sequens verò novilunium incidit in 7. Aprilis, feria 4. horâ 10. unde videri potuit, vel ipſo die, vel ſaltem Aprilis 8. feria 5. & ſic Luna 15. incidit vel in 21. Aprilis feriâ 4. vel in 22. feriâ 5. Cùm igitur Chriſtus nec feriâ 4. nec feria 5. mortuus ſit, ſed feria 6. hoc anno Paſſio Chriſti conſignari non poteſt.

Idem de aliis annis, qui in controverſiam veniunt, facilè demonſtrari poteſt; Ergo ratum eſt plenilunium non contigiſſe his annis feria 6. ſive ad aſtronomicum rigorem, ſive ad Lunæ φάσιν exigatur. Cùm itaque plenilunium contigerit feriâ 6. anno 33. Æræ vulgaris, hoc anno Paſſio Chriſti conſignànda eſt.

Reſpondent nonnulli, Neomeniarum & pleniluniorum rationem penitus incertam apud Judæos fuiſſe Chriſti temporibus: quod nec ea ex Aſtronomicis Tabulis, neque ex prima Lunæ viſione determinarent, ſed ex quibuſdam Cyclis Lunaribus popularem ad uſum accommodatis, qui Dominicæ Paſſionis tempore toto triduo Neomenias cæleſtes præverterent. Eorumque Cyclorum apud Judæos uſum probant auctoritate Sancti Epiphanii, Hæreſi 51. ubi Cycli cujuſdam Judaici annorum 84. meminit.

Verum adductis in præcedenti probatione teſtimoniis, hæc reſponſio ſatis eliditur. Neque ex turbatiſſimo obſcuriſſimoque S. Epiphanii loco ul-

lum

lom ipſi præſidium quæri poteſt. Certè multa involvit Epiphanii contextus, quæ defendi non poſſint. Nam §. 26. ſignificat Judæos uno die in celebratione Paſchatis aberraſſe, Chriſtum verò biduo integro, & feriâ tertiâ Cœnam celebraſſe, eâdemque veſperâ comprehenſum. Deinde §. 37. ita concludere videtur, ut Judæos velit biduò vel triduo Paſcha legitimum antevertiſſe. At certum eſt Chriſtum epulum Paſchale celebraſſe feriâ quintâ, eademque nocte à Judæis fuiſſe comprehenſum; nec veriſimile eſt Chriſtum a legitimo Paſchate aberraſſe. Non eſt igitur ſtandum huic S. Epiphanii loco, præſertim cùm omnibus Eruditis vel mutilus videatur, vel ita implicatus & obſcurus, ut vix aliquis ſenſus ex eo extundi poſſit.

Præterea Cyclum hunc 84. annorum, de quo ſubobſcurè S. Epiphanius loquitur, non fuiſſe a Judæis uſurpatum, ſed a Catholicis inventum ut Judæorum pravitati reſponderent: teſtatur S. Cyrillus Alexandrinus, homo in hoc genere verſatiſſimus, & ex ea Schola, atque Eccleſia, in qua Peritiſſimi temporum ſemper floruerunt; in Prologo ſui Cycli Paſchalis. Et Proſper hujuſmodi quoque ſcientiarum peritiſſimus, in ſuo Chronico majori, hujus Cycli originem ab anno Æræ vulgaris 46. deducit; Denique Paſchaſinus Lilibætanus Epiſcopus, qui a S. Leone his de rebus conſuli meruit, in quadam Epiſtola ad Sanctiſſimum illum Pontificem data anno 443. ait: *ſe a Romana ſupputatione, quæ Cyclo concluditur* (illo nempe 84. annorum, ut diſertè probat Bucherius) *quod dubitationem afferret, ad Hebræorum, hoc eſt legalem ſupputationem, confugiſſe, quæ a Romanis ignorabatur*. Ex quibus colligitur Cyclum illum a Judæis uſurpatum non fuiſſe, cùm ille Antiſtes huic legalem Judæorum ſupputationem manifeſtè opponat.

Objectio prima petitur ex Concilio Cæſarienſi, quod anno 196. Victore I. Romano Pontifice, celebratum eſt, ut de legitima celebrandi Paſchatis ratione decerneretur, in quo, Theophilo Cæſareæ Metropolita Præſide, ſtatutum eſt, ut Paſcha ab undecimo Calendas Apriles ad undecimum Calendas Majas celebraretur; idque ob rationem, quæ ut vulgò illic nota, & Majorum conſtanti Traditione accepta, citra ullam controverſiam, & nemine contradicente, a Theophilo prolata eſt his verbis: *Paſſus namque eſt Dominus ab undecimo Calendas Aprilis, qua nocte a Juda eſt traditus, & ad octavum Calendas Aprilis reſurrexit*. Porro ut Chriſtus die 22. Martii comprehenſus fuerit, 23. mortuus, 25. a mortuis ſuſcitatus, debuit tum in uſu fuiſſe litera Dominicalis, G, quæ ab exceſſu Auguſti ad exceſſum Tiberii, uſurpata non eſt, niſi annis vulgaris Æræ 25. 31. & 36. Horum primus & poſtremus rejiciendus neceſſariò eſt ob repugnantem Paſſioni Dominicæ Lunæ ætatem, quæ feria 6. plena non fuit annis modò notatis. Conveniunt autem hi characteres anno vulgaris Æræ 31. Ergo hoc anno conſignanda eſt Paſſio Chriſti, non verò 33. dicendumque ipſum 35. non verò 37. ætatis ſuæ anno paſſum fuiſſe.

Reſpondeo, Concilium Cæſarienſe Chriſti mortem adſcripſiſſe die 23. Martii, ex opinione tum pervulgata, ſed minimè excuſſa, & probata: nec mirum eſt quòd Palæſtinæ Antiſtites hac in re decepti fuerint, qui in Paſchatis figendo limite aberrarunt; ut ex eo conſtat, quòd anno 455. conſenſerit S. Leò ut Paſcha juxta Cyclum Alexandrinæ Eccleſiæ celebraretur 8. Kalendas Majas, hoc eſt, die 24. Aprilis; & nunc 25. ejuſdem menſis ultimum Paſcha notatur: cùm Cæſarienſe Concilium 21. Aprilis Paſchalem limitem definierit. Ut igitur Eccleſia in figendo limite Paſchatis a Cæſarienſis Concilii Patribus diſceſſit; ita in die mortis Chriſti deſignando ipſos deſerere, Viri Eruditi religioni minimè duxerunt. Et certè 23. Martii paſſum eſſe Chriſtum anno 31. Æræ vulgaris, tam repugnat, quàm aliis à 33. pro quibus ſtant Viri Eruditi; ſiquidem anno illo plenilunium menſis Niſan, cujus pridie Chriſtus Cœnam legalem celebravit, incidit in 26. Martii feria ſecunda, vel in 27. feria tertia, quibus feriis Chriſtum non eſſe paſſum Traditio docet.

Accedit quòd dies 22. Martii anno vulgaris Æræ 31. non fuerit ille, in quo *neceſſe eſſet occidi Paſcha*, ut Evangelium teſtatur. Lege ſiquidem apud Judæos cautum erat, ne occideretur, & manducaretur Agnus ante Vernum Æquinoctium, & ingreſſum Solis in Arietem, ut teſtantur Joſephus lib. 3 Antiquitatum cap. 10. & Anatolius apud Euſebium lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 26. citans Ariſtobolum & duos Agathobulos, qui diu ante Chriſtum vixerunt. Atqui conſtat ex Tabulis Aſtronomicis, Æquinoctium vernum, & ingreſſum Solis in Arietem non ante diem 23. Martii eo anno peractum: Ergo Chriſtus hoc anno Æræ vulgaris 31. Sacrum epulum non celebraſſet ante diem 23. Niſan, adeoque non fuiſſet Cruci ſuffixus ante diem 24. quod hypotheſim Cæſarienſis Synodi penitus evertit.

Contrà, ſi Chriſtus paſſus eſt anno vulgaris Æræ 33. neceſſe eſt ipſum paſſum fuiſſe die 3. Aprilis, quâ plenilunium Niſan contigit. Atqui iſtud falſum eſt: Ergo Chriſtus paſſus non eſt anno Æræ vulgaris 33.

Probatur Minor. Chriſtum namque paſſum fuiſſe menſe Martio, die 25. ſeu, quod idem eſt, 8. Kalendas Apriles, ex Eccleſiæ Traditione conſtat, quam non ſolùm Concilium Cæſarienſe aſſerit quoad menſem, verùm & quoad diem ipſum Tertullianus lib. adversùs Judæos. *Paſſio*, inquit, *perfecta eſt ſub Tiberio Cæſare, Conſulibus Rubellio Gemino, & Rufio Gemino, menſe Martio, temporibus Paſchæ, die 8. Calendas Aprilis*. Et Lactantius lib. 4. Inſtitutionum cap. 10. ait Chriſtum paſſum eſſe *anno Tiberii 15. Geminis Conſulibus ante diem 8. Calendas Aprilis*. Et S. Auguſtinus lib. 18. de Civitate Dei, cap. ultimo: *Mortuus eſt ergo Chriſtus*, inquit, *Geminis Conſulibus, 8. Calendas Aprilis*. Et lib. 4. de Trinitate cap. 5. *Octavo Calendas Aprilis conceptus creditur, quo & paſſus . . . natus autem traditur 8. Calendas Januarii*. Et Venerabilis Beda lib. de Ratione Temporum cap. 5. poſtquam dixit ſibi videri Adamum & Evam die 23. Martii feriâ 6. creatos fuiſſe ſubjungit: *Unde meritò creditur quòd Beatus Theophilus cum cæteris non ſolùm Palæſtinæ, ſed & permultis aliarum regionum Epiſcopis, de Paſchæ diſputans ſcripſit, eodem die 10. Calendas Aprilis Dominum fuiſſe crucifixum*. Et cap. 45. ejuſdem libri ſcribit, olim *Gallos quocunque die octavus Calendas Aprilis fuiſſet, quando Chriſti Reſurrectio fuiſſe tradebatur, Paſcha ſemper celebraſſe*. Eccleſia etiam Græca in ſuo Menæo die 23. Martii, *Crucifixionem Domini noſtri Jeſu Chriſti in Dominico Paſchate*, adſcribit: & die 25. Martii, *Reſurrectionem Domini noſtri Jeſu in Dominico Paſchate*.

Denique Toſtati Epiſcopi Abulenſis tempore, in hominum ingeniis adeo infixa permanſerat hæc opinio de Chriſti morte 25. Martii aſſignanda, & de annis ejus 33. completis; ut etiam ipſe, cùm Senis in Etruria, ubi Romani Pontificis Eugenii IV. Curia tum erat, inter Capita, quæ adhuc juvenis diſputanda de more propoſuerat, edidiſſet, Chriſtum 25. Martii non eſſe mortuum, ſed 3. Aprilis, idque anno ætatis ſuæ 33. non completo, ſed ineunte, multorum animos, quaſi per-

pernicioſæ novitatis Auctor eſſet, adverſùm ſe commoverit, a quibus ad Summum Pontificem delatus eſt. Adverſarium autem præ cæteris habuit Joannem a Turrecremata, Cardinalem ex Ordine Prædicatorum aſſumptum, qui priùs non deſtitit, quàm datis Judicibus Toſtatus poſtulatus ſit atque damnatus.

Reſpondeo, nego minorem. Ad probationem dico Traditionem illam nutare, imo (ut ingenuè loquar) Traditionis nomine ſententiam illam non eſſe exornandam, Namque ſi Tertulliani, Lactantii & aliorum Veterum opinio, qui Chriſtum duobus Geminis Conſulibus paſſum ſcripſerunt, & anno Imperii Tiberii 15. ætatis ſuæ 30. nedum Traditionis loco non habetur, ſed deſeritur ab omnibus: cur iiſdem adhibeatur fides diem Paſſionis Chriſti menſe Majo adſcribentibus, cùm in anno aſſignando tam graviter aberrarint?

Ad S. Auguſtinum, dico ipſum ſibi evidenter in priori loco contradicere: ibidem enim addit, annum 365. a Chriſti Paſſione, (ſive præciſiùs loquendo) a prima poſt ejus Aſcenſionem Pentecoſte, qua Lex Chriſtiana palam promulgata eſt, completum fuiſſe Idibus Maji, Honorio & Eutychiano Conſulibus, id eſt, anno Æræ vulgaris 398. quo ex numero ſi demantur anni 365. pleni, Chriſtus reperitur paſſus anno Æræ vulgaris 33. Verùm nec hujus anni litera Dominicalis D, nec Lunæ ætas pati poſſunt ut Paſcha in 8. Calendas Apriles, & Pentecoſte in Idus Majas inciderit. Ergo in deſignando anno Paſſionis Chriſti, atque die, minus accuratus fuit Sanctus Auguſtinus, & pugnantia eodem in loco ſcripſit.

Quod autem in ſecundo loco de traditione, & Eccleſiæ auctoritate præmittit Sanctus Doctor, ad Conceptionem, & Nativitatem Chriſti pertinet, non ad Paſſionem. Id enim ſolum hoc in loco ſibi ſumit probandum; perfectionem corporis Domini novem menſibus & ſex diebus ad partum perductam, *ſicut a majoribus traditum*, inquit, *ſuſcipiens Eccleſia cuſtodit auctoritas*. Quod ut ſtet, ſufficit Chriſtum 25. Martii conceptum, & 25. Decembris natum. Quod autem addit, *quo & paſſus*, quaſi ex occaſione dixit, ut receptam opinionem innueret, non ut Eccleſiæ auctoritatem in hoc quoque urgeret. Et certè non defuerunt etiam ex Antiquis, qui ab hac opinione recederent, & inter alios vetus Auctor Opuſculi, cui titulus, *De Paſcha Computus*, quod inter Sancti Cypriani Opera legitur, in quo ſic habet: *Dominus Jeſus manducavit Paſcha 7. Idus Aprilis 5. feria, & paſſus eſt altera die 6. feria*.

Ad auctoritatem Venerabilis Bedæ, reſpondeo ipſum id non aſſerere abſolutè, ſed ex hypotheſi, quòd contrarium ratio, aut major auctoritas non perſuadeat. *Meritò creditur*, inquit, *ſi non verior ſententia vincit, quod B. Theophilus cum cæteris non ſolùm Palæſtinæ, ſed & permultis aliarum regionum Epiſcopis, de Paſcha diſputans ſcripſit*, &c.

Ad Menæum Græcorum reſpondeo, opinionem illam invaluiſſe apud Græcos, quia rem, quæ tanti non eſt viſa, haud ſatis accuratè expendeſunt. Inde autem illa perſuaſio, quòd Chriſtus menſe Martio mortuus eſſet, orta eſt, quòd Apoſtoli anno Æræ vulgaris 34. Paſſionem Chriſti proximè ſequenti, primam [ut conjicere par eſt] mortis Chriſti memoriam peregerint ipſo die quo Judæi Paſcha ſuum celebravere, nempe 14. Lunâ, quæ eo anno in 23. Martii noſtri, & feriam tertiam incidebat; quia his primis annis Chriſtiani nullam habere potuerunt temporum rationem, quàm quæ apud Judæos erat uſurpata. Unde eo anno Reſurrectionis Chriſti memoriam 25. Martii celebrarunt, quæ eò altiùs eorum infixa mentibus eſt, quòd eodem die Dominicam Incarnationem recolerent. Eam conjecturam juvat mos antiquus, qui adhuc in quibuſdam viget Eccleſiis; ut *Annotinum Paſcha*, quod vocant, ſingulis annis celebrent: hoc eſt, ejus diei memoriam agant, quo ſacra Feſtivitas anno præcedenti occurrerat. Cùm ergo primi hujus Chriſtianorum Paſchatis celebritas apud Fideles percrebuiſſet, qui ſucceſſu temporis, poſt rerum Judaicarum ſubverſionem, novamque temporum inſtitutam rationem, quo præciſè anno Chriſtus paſſus eſſet, ignorabant; tenui adhuc hujus diei 25. Martii allucente memoriâ, hunc ad ipſummet Paſſionis tempus referendum exiſtimarunt; cùm potiùs ad primum Chriſtianorum Paſcha referendum fuiſſe videatur. Hinc quidam ex antiquis Chriſtum 25. Martii mortuum, alii eâ die ipſum reſurrexiſſe ſcripſerunt, quia ſpatium illud temporis quod Chriſti Paſſione & Reſurrectione conſecratum eſt, inſtar unius diei habitum fuit, propter unitatem oblationis, quæ die Paraſceves eſt incœpta, & die Reſurrectionis completa. Hanc autem fuiſſe mentem Veterum, conſtat ex Tertulliano lib. de Baptiſmo cap. 10. dicente: *Diem Baptiſmo ſolemniorem Paſcha præſtat; cùm & Paſſio Domini, in quam tingimur, adimpleta eſt*. Conſtat & ex Sancto Auguſtino, qui dies 50. perinde a Paſſione ac a Reſurrectione ad Pentecoſtem uſque numerat lib. de Spiritu & Littera cap. 15. *Ab occiſione*, inquit, *& reſurrectione illius quinquaginta diebus completis, congregatos in unum fideles Spiritus Sanctus implevit*.

Ad id quod objicitur de Toſtato, reſpondeo; ejus ab adverſariis propoſitiones de Chriſto paſſo tertii Aprilis, & anno ætatis ſuæ 33, non completo, præſumptionis quidem & ſuperbiæ fuiſſe inſimulatas, cùm Itali Cenſores multorum dierum laborioſam operam in earum examine conſumpſiſſent, nuſquam tamen eis falſitatis notam inurere auſos fuiſſe, ut in Defenſorio, ſeu Apologia hac de re edita ipſemet teſtatur. Hanc autem Apologiam ſcripſit jubente Cardinale a Sancto Angelo, qui Sanctæ Sedis Apoſtolicæ in Hungaria Legatus, fortiter pugnans contra Turcas occubuit. Adeò non curavit Eminentiſſimus Cardinalis Cenſorum Italorum de hiſce Toſtati propoſitionibus judicium. Nec Summi Pontifices Apologiam illam ullatenus improbarunt, quæ ad calcem Operum Toſtati legitur. Denique, ut ait Petavius lib. 12. de Doctrina Temporum, cap. 13. *Paulatim efferentibus ſeſe hominum ingeniis, ac majori doctrinarum omnium luce perfuſis, vetus illa*, de Chriſto paſſo 25. Martii, *exolevit opinio, paucos ut hac ætate patronos ac defenſores habuerit*.

Objicitur ſecundò auctoritas venerabilis Bedæ lib. de Ratione Temporum cap. 45. dicentis: *Habet, ni fallor, Eccleſiæ fides, Dominum in carne paulò plusquam triginta tribus annis, uſque ad ſua tempora Paſſionis vixiſſe: quia videlicet 30. annorum fuerit baptizatus, ſicut Evangeliſta Lucas teſtatur; & tres ſemis annos poſt baptiſmum prædicaverit*. Et paulò poſt ſubjungit: *Sancta ſiquidem Romana & Apoſtolica Eccleſia hanc ſe fidem tenere, & ipſis teſtatur indiculis, quæ ſuis in Cereis annuatim ſcribere ſolet, ubi tempus Dominicæ Paſſionis in memoriam populis revocans, numerum annorum triginta ſemper & tribus annis minorem, quàm ab ejus Incarnatione Dionyſius poſuit, adnotat. Denique anno ab ejus Incarnatione, juxta Dionyſium, 701. Indictione 14. fratres noſtri qui tunc fuere Romæ, hoc modo ſe in Natali Domini in Cereis Sanctæ Mariæ, ſcriptum vidiſſe, & inde deſcripſiſſe referebant: A Paſſione Domini noſtri Jeſu Chriſti, anni ſunt 668.*

Reſpon-

Reſpondeo, Bedam perperam opinionem ſuam velut Eccleſiæ fidem venditare, cùm nibil ex Scriptura, aut ex traditione, certi colligi poſſit, quo Chriſti ætas innoteſcat. Præterea ipſe Beda ſuam illam hypotheſim evertit: ſiquidem annos Chriſti ab Incarnatione, id eſt, a 25. Martii, anni vulgaris primi ad diem 25. ejuſdem menſis anni vulgaris 34. quo Paſſionem ejus adſcribit, dioumerat. Secundùm autem iſtud ratiocinium, anni præcisè triginta tres completi Chriſto aſſignandi ſunt, non paulò plus [ut vult Beda.] Ad hæc impropriè, nec uſitato hominum more & conſuetudine loquitur, dum ætati, vitæque Chriſti tempus illud imputat, quo in utero Virginis Matris inclnſus eſt.

3. Pugnat in eo Beda ſecum, quòd anno Chriſti 34. 9. Calendas Aprilis Lunam 14. in feriam quintam incidiſſe ait; adeòque 8. Calendas Aprilis paſſum eſſe Chriſtum. At iſta hypotheſis aſtronomicæ rationi planè repugnat. Ut enim ita eſſet, debuiſſet littera Dominicalis B. tunc eſſe in uſu: at anno Chriſti 34. notata eſt litera Dominicalis C.

4. Adhuc ſe implicat Beda, cùm ait, anno Æræ vulgaris 701. Romæ in Cereis Paſchalibus fuiſſe annotatum annum a Paſſione 668. nam de 701. ſi demas 668. reliqui fient ſolùm 33. imo cùm Beda annos Chriſti ab Incarnatione deducat, jam non 33. ſed ſolùm 32. annos vixiſſe Chriſtum conſequens erit, juxta Bedæ ſententiam.

Denique argumentum ex Indiculis, quos Monachi Angli Romæ viderunt, quoſque forſan oſcitanter & minùs accuratè exſcripſerunt, nullius momenti eſt; cùm nemini compertum non ſit Eccleſiam Romanam nihil uoquam hac in parte decreviſſe; ſed, ut ſummum, in ſimilibus Inſcriptionibus ſecutam eſſe id, quod videbat illis temporibus apud multos eſſe receptum.

Objicitur quartò. Sanctus Hieronymus libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, ait Sanctum Paulum Romam vinctum veniſſe anno Neronis 2. poſt Chriſti Paſſionem 25. Fluebat tum annus vulgaris 56. deme annos 25. supereſt 31. Rursùs ibidem aſſerit Apoſtolum capite plexum anno 14. Neronis, & poſt Paſſionem 37. Contigit hoc anno vulgari 67. ſed juxta Chronicon Euſebii, quem hic Hieronymus ſequi videtur, anno 68. Subductis 37. ex 68. ſuperſunt 31. totidemque, extremis comprehenſis, erunt reſidui, ſi ſubtractio fiat ex 67. Ergo Chriſtus anno Æræ vulgaris 31. paſſus eſt.

Reſpondeo cum ea, quâ tantum Doctorem proſequi par eſt, veneratione, Chronologiam Euſebii, quam interpretatur potiùs, quàm ſequatur, Sancti Pauli primam in vinculis profectionem Romam falsò notare anno ſecundo Neronis, quæ anno ejuſdem 7. & Æræ vulgaris 61. contigit, anno poſt Paſſionem Chriſti 28. non 25. ut Euſebius notat: quod ex Hiſtoriæ Apoſtolicæ Chronologia continuâ ſerie expoſita, facilè demonſtrari poſſet. Quòd autem additur, Chronologiæ noſtræ favet; uam ſi 14. annus Neronis, quo capite plexus eſt S. Paulus, fuit Æræ vulgaris 67. ſequitur evidenter Chriſtum anno Æræ vulgaris 33. paſſum eſſe. Nam regnavit Nero 14. annis: Claudius ante Neronem annis rurſus 14. Tiberius poſt Paſſionem Chriſti aňois 4. ſiquidem imperavit annis 23. & 19. Imperii ejus anno Chriſtus mortuus eſt. Poſt Tiberium Caligula annis 4. ex quibus omnibus conſiunt anni 34. excluſis extremis, quos ſi addideris annis 33. Æræ vulgaris, habebis annum vulgarem 67.

Dixi S. Hieronymum Chronologiam Euſebii vertiſſe, non verò in omoibus ſequutum eſſe: quod ex ejus teſtimoolis inter prioris Propoſitionis probationes relatis compertum eſt. Annos namque 30. duntaxat vitæ mortalis Chriſto aſſignat, cùm Euſebius ipſi adſcribat triginta-tres inchoatos.

Objicitur ultimò. Hæc opinio, quæ Chriſto 33. annos tribuit, Auctorem ſuum primùm agnoſcit Philoppooum Hæreticum Tritheitam, a Sexta Synodo damnatum Actione 2. ibique vocatum *inaniter ſeu ineptè laborantem*. Is enim ſexto demum Sæculo hunc errorem propugnavit lib. 2. de Creatione Mundi cap. 21. Fuit autem cum eo ſepulta, & omnium ſilentio damnata per annos ſeptingentos, donec a Baccone, ac deinde majore ſtrepitu a Toſtato ſuſcitata, legitimo judicio reprobata eſt, maoetque etiamnum (ut cum Juriſconſultis loquar) *in reatu*.

Reſpondeo, negari poſſe Aotecedens. Quidni enim eam in ſententiam iviſſe exiſtimemus Apoſtolos, Diſcipuloſque, qui Chriſtum in carne viderunt; cum tradiderunt Chriſtum in ætatem ſeniorem, quando paſſus eſt, declioaſſe? Secundò, etſi primus Philopponus hujus opinionis Auctor videretur, ooo ideo inſimulari debet erroris: ſiquidem amanda eſt etiam in Hæreticis veritas, cùm eam detegunt; nec ſpernenda eſt ſententia quæ nullatenus fidem ſpectat, etiamſi ab Hæreticis aſſerta primùm fuerit, modò validis momentis probetur. Quot enim tunc ut apocrypha rejiciuntur, quæ legitimos inter Auctorum Eccleſiaſticorum fœtus, nullo refragante, cenſebantur, antequàm Viri ex Hæreticorum caſtris Doctiſſimi, utiliſſima Reipublicæ literariæ Critica Opera in lucem emiſiſſeot? Quot item recentioribus temporibus nova emerſerunt arcana, experientiâ duce, quæ Veteribus prorſus incognita fuerunt? Ita de Chronologia dicendum eſt, in qua Viri poſteriorum Sæculorum Eruditiſſimi, lapſus Antiquorum immanes adnotarunt, & emendarunt. Denique noo ſequimur Philopponum Tritheitam, Hæreticum, a VI. Synodo damnatum, ſed eundem Mathematicum Peritiſſimum, & Chronologum Egregium.

SCHOLION.

Veterum Patrum plurimorum ſententiam amplexus eſſem de morte Chriſti ſub duorum Geminorum Conſulatu, ſi cum S. Lucæ epocha conciliari poſſet. Joannis Miniſterium aono decimoquinto Imperii Tiberii Cæſaris conſignantis, qui vigeſimus-octavus Æræ vulgaris fuit; & cum Evangeliſtis cæteris, ex quibus quatuor Paſchata Miniſterii Chriſti, id eſt, ab ejus Baptiſmo ad mortem evidenter colliguntur. At nullâ ratione conciliari poſſe mihi viſum eſt. Quòd enim S. Lucam & Patres illos numeraſſe annos Tiberii ab Imperii ejus Proconſularis exordio, Viri quidam Eruditi confidentius aſſerunt, improbabile cenſui. Quod S. Lucam ſpectat, perſuadere mihi non potui, illum repudiatâ vulgata, publicâque epocha Imperiali quam Hiſtorici Romani & Judæi in numerandis annis Tiberii uſurpabant, obſcuram ignotamque adhibuiſſe in Evangelio, ubique Gentium legendo & prædicando. Alias inſolitâ, novâque numerandi ratione & popularium ſuorum & Romanorum animos perturbaſſet. Romani porro Hiſtorici ab Auguſto Imperio, noo a Proconſulari Tiberianos annos deduxerunt. Suetooius cap. 73. *Obiit in villa Lucilliana octavo & ſeptuageſimo ætatis anno, tertio & vigeſimo Imperii.* Tacitus Lib. X. Annalium: *Dein Rhodo regreſſus, vacuos Principis Penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbitrium tribus ferme & viginti obtinuit.* Victor uterque; *Imperavit annos viginti-tres.* Dio

lib.

lib. 58. *Imperavit annos 22. menſes 7. ac dies totidem*. Eadem epochâ uſos fuiſſe Judæos, conſtat ex Joſepho Libro ſecundo *De Bello Judaico*, cap. 8. *Sed defuncto Tiberio*, inquit, *poſt Regnum annorum duorum, & viginti-ſex menſium, & trium dierum, &c.* Patres quod attinet, novam epocham illi non excogitarunt, ſed quam in Hiſtoriis Annalibuſque uſurpatam legerant, eadem in ſuis Operibus uſi ſunt. Sanè cùm epocha Proconſularis Imperii Tiberii Auguſteam tribus annis ſuperet, Patres Imperio Tiberii ſex & viginti annos tribuiſſent, ſi a Proconſulari ejus Præfectura illos numeraſſent. Verùm non ſic numeravit *Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum* pag. 349. *Natus eſt*, inquit, *Dominus noſter 20. anno, cùm primum juſſerunt Cenſum Deſcriptionemque fieri tempore Auguſti; quod autem hoc verum ſit, ſic ſcriptum eſt in Evangelio ſecundùm Lucam; Anno autem quinto decimo Imperii Tiberii Cæſaris factum eſt Verbum Domini ſuper Joannem Zachariæ filium.* Et rurſus in eodem: *Erat Jeſus veniens ad Baptiſma, quaſi triginta annorum: & quòd anno ſolo oporteret eum prædicare, hoc quoque ſic ſcriptum eſt: Annum acceptabilem Domini prædicatum me miſit: Hoc & Propheta dicit & Evangelium: quinto-decimo ergo anno Tiberii, & quinto decimo Auguſti, ſic implentur triginta anni uſque ad tempus quo paſſus eſt.* Si a Proconſulari Tiberii Imperio annos ejus Clemens Alexandrinus numeraret, *Annorum triginta* numerus, ex quindecim Tiberii & totidem Auguſti, ſecundùm ejus calculos conſtans, non compleretur: Tres enim Imperii Proconſularis Tiberii cum tribus Auguſti ultimis currunt collaterales, non ſuccedanei. Quindecim igitur anni Tiberio a Clemente Alexandrino adſcripti; a Proconſulari Præfectura non ducuntur, utpote qui ab Auguſti annis reipſa diſtinguantur. Nec etiam a Proconſulari Præfectura Tiberii annos ejus numeravit *Tertullianus* libro *Adverſùs Judæos* cap. 8. ſcribens: *Poſt Auguſtum, qui ſupervixit poſt Nativitatem Chriſti, anni quindecim efficiuntur, cui ſucceſſit Tiberius Cæſar, & Imperium habuit annis viginti duobus, menſibus ſeptem, diebus viginti. Hujus quinto-decimo anno Imperii paſſus eſt Chriſtus; annos habens quaſi triginta cùm pateretur.* Tiberius certè non ſucceſſit Auguſto in Imperio Proconſulari; nec Proconſularis Tiberii Præfectura annorum viginti duorum, menſium ſeptem, dierum viginti ſpatio definita eſt: nec denique vox, *Imperium*, ſimpliciter & abſolutè uſurpata *Proconſulare* ſignificat, ſed *Auguſteum*. Proconſulare Tiberii Imperium non attendit *Lactantius* lib. 4. cap. 10. ſcribens: *Tiberii Cæſaris anno decimo-quinto, id eſt, duobus Geminis Conſulibus, ante diem decimum Kalendas Aprilis, Judæi Chriſtum crucifixerunt.* Auguſteum Tiberii Imperium expreſſiùs notare non poterat Lactantius: ſiquidem decimus quintus annus Proconſularis illius Præfecturæ Conſules *duos Geminos* non habuit. Euſebio denique, & S. Epiphanio ignota fuit Imperii Proconſularis Tiberii epocha. Sic Euſebius in Chronico: *Tiberius annos viginti-tres, cujus anno 16. Chriſtus crucifixus eſt.* Et lib. 2. Hiſtoriæ cap. 4. *Interea, Tiberius cùm duobus circiter ac viginti annis imperaſſet, extremum diem obiit.* Ita S. Epiphanius lib. *de Menſuris & Ponderibus*, pag. 169. *Tiberius annos viginti-tres, cujus anno decimo-octavo Chriſtus crucifixus eſt.* Si numeraſſent annos Tiberii ab Imperio Proconſulari, illum annos viginti-ſex imperaſſe dixiſſent. Denique Joſephus & Euſebius præſertim, quibus nonnulla erat Chronologiæ peritia, geminam illam Epocham Tiberiani Imperii alicubi indicaſſent, ſi olim in uſu fuiſſet. Auguſti multiplex fuit Epocha; illam non omiſit Euſebius lib. 1. Hiſtoriæ cap. 5. *Annus*, inquit, *jam agebatur ſecundus & quadrageſimus Imperii Auguſti, a ſubacta Ægypto octavus ac vigeſimus, cùm Servator natus eſt.* Herodis Magni Epocha gemina extitit, altera ab anno Juliano ſexto, altera a nono; Priore, Rex a Senatu renuntiatus eſt; poſteriore, ſolus ac ſublato Competitore regnavit. Id non prætermiſit Joſephus: Quidni ſimiliter geminam Tiberii Epocham diſtinxerunt, Proconſularem & Auguſteam, ſi publico in uſu fuit apud profanos ſacroſve Scriptores?

DISSERTATIO III.

De Epiſtola Jeſu ad Abgarum.

ABgarum Principem Edeſſenorum auditis Chriſti miraculis ad ipſum literas dediſſe, quibus rogabat, ut ſibi ſanitatem reſtituere dignaretur, ſcribit Euſebius lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 13. & Chriſtum mutuas ad illum Principem dediſſe litteras, quibus ſe miſſurum ad ipſum unum ex Apoſtolis ſuis pollicitus eſt qui ipſum curaret, & vitam illi ſubditiſque ipſius impertiretur. Utriuſque Epiſtolæ exemplar deſcribit Euſebius loco citato: miſſumque narrat a Thoma Apoſtolo, poſt Aſcenſionem Chriſti Thaddæum, unum ex 70. Diſcipulis, qui promiſſa Servatoris impleret. De harum Epiſtolarum fide controverſia movetur inter Eruditos, quam ſequenti Propoſitione dirimemus.

PROPOSITIO.

Epiſtola Abgari ad Jeſum, & Jeſu ad Abgarum, ſuppoſititiæ ſunt, & apocryphæ.

Probatur primò ex Concilio Romano, anno Domini 494. celebrato, in quo Gelaſius Pontifex Maximus unà cum 70. Epiſcopis iſtud de illis Epiſtolis tulit judicium: *Epiſtola Jeſu ad Abgarum Regem, apocrypha. Epiſtola Abgari ad Jeſum apocrypha.*

Probatur ſecundò. Si Epiſtolam illam Chriſtus ſcripſiſſet, ejuſdem eſſet, imò majoris auctoritatis, quàm Evangelia, & in Canone Scripturarum ſacrarum cenſeretur: atqui nemo unquam auſus eſt ipſam habere ut Scripturam Canonicam: ergo Chriſtus eam non ſcripſit.

Probatur tertiò. Illa Epiſtola in qua inducitur Chriſtus citans verba Evangelii de ſe ſcripti, eſt ſuppoſititia, & apocrypha: ſed in illa Epiſtola Chriſtus inducitur citans verba Evangelii de ſe ſcripti, ergo eſt ſuppoſititia, & apocrypha.

Major conſtat, quia nullum Evangeliorum ſcriptum eſt Chriſto Domino in terris degente.

Probatur Minor ex Epiſtolæ verbis: *Abgare*, inquit, *beatus es, qui cum non videris me, in me credidiſti. De me enim ſcriptis proditum eſt eos qui me viderunt, in me non credere: ut hi qui me non viderunt, credant, & vitam conſequantur.*

Præterea, falſa eſt annorum nota. Hæc enim geſta anno quadringenteſimo trigeſimo Edeſſenorum, qui cadit in Olympiadem ducenteſimam ſecundam, & decimum quintum *Tiberii*, Græcus Textus habet: quo anno *Sanctus Joannes* Miniſterium ſuum obire cœpit. Tunc autem Chriſtum fama ubique nondum loquebatur.

Probatur quartò. Vix credi poteſt Chriſtum, qui præſentiſſimam tulit opem omnibus qui in ipſum crediderunt, Abgaro credenti illum eſſe

Deum

Drum & Servatorem, diſtuliſſe beneficium ſanitatis poſt ſuum in cœlos Aſcenſum. Vix etiam credi poteſt Chriſtum ſaltem non dediſſe in mandatis alicui Apoſtolorum, ut ad illum Principem ſe conferret, & Thomam miſiſſe Thadæum ex Diſcipulorum numero unum, ut fidem Chriſti liberaret. Atqui Epiſtola illa Jeſum inducit promittentem reſtitutionem ſanitatis Abgaro, poſt ſuum duntaxat in cœlos reditum; & Hiſtoria, cui dicta Epiſtola inſerta eſt, refert Thadæum miſſum a S. Thoma Apoſtolo non immediatè a Chriſto: ergo illa Epiſtola eſt ſuppoſititia.

Probatur quintò. Si genuina viſa fuiſſet Patribus Epiſtola Abgari ad Jeſum, illam certè contra Arianos produxiſſent, cum divinitati Chriſti diſertè atteſtetur. *Quæ quidem*, inquit, *cùm de te audiviſſem, de duobus hiſce alterum verum eſſe cogitabam; te aut Deum eſſe, & e cœli faſtigio delapſum; aut Dei Filium qui tam ſtupenda edas miracula*. Atqui nemo Patrum eam produxit contra Arianos, aut alius hæreticos; ergo ipſis viſa eſt apocrypha.

Probatur ſextò teſtimonio S. Thomæ 3. p. Queſt. 42. Artic. 4. ubi nihil a Chriſto ſcriptum probat, & conveniens fuiſſe ut doctrinam ſuam ſcripto non traderet. Atqui id minime ſenſiſſet S. Thomas, ſi Patres, quorum erat ſtudioſiſſimus, & Eccleſia, cujus ſenſum ubique ſectabatur, Epiſtolam Jeſu ad Abgarum genuinam exiſtimaſſent; ſed illam a generali propoſitione excepiſſet, ergo illa Epiſtola nedum S. Thomæ, ſed Eccleſiæ & Patribus apocrypha viſa eſt.

Objicitur. Illa Epiſtola genuina eſt, quam Auctores quarti ſæculi, & eruditionis non vulgaris laudarunt, quamque deſcripſerunt ex monumentis publicis civitatis Edeſſenæ. Atqui Epiſtolam Jeſo ad Abgarum Auctores eruditiſſimi quarti ſæculi laudarunt, eamque deſcripſerunt ex publicis monumentis Eccleſiæ Edeſſenæ. ergo genuina eſt, non apocrypha & ſuppoſititia.

Probatur Minor. Euſebius lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 13. eam integram refert, atque ſe eam deſcripſiſſe ex Veteribus Annalibus Edeſſenorum, & eam ad verbum ex lingua Syriaca in Græcam ſe vertiſſe. Præterea S. Ephrem Syrus, & Eccleſiæ Edeſſenæ Diaconus, qui tempore Conſtantini Magni vixit, ejuidem Epiſtolæ meminit in ſuo Teſtamento, ubi Edeſſenos ſic alloquitur: *Et benedicta veſtra ſit civitas, in qua habitatis. Ipſa enim ſapientum eſt civitas, & mater Edeſſa: quæ quidem etiam palam atque maneſeſtè, ex ore Chriſti Domini benedicta eſt per ſuos diſcipulos, noſtros verò Apoſtolos. Nam quando Rex Abgarus, qui hanc civitatem extruxit, rogabat, exciperet eum qui peregrinus in terris apparuerat; Salvatorem, inquam, univerſorum, & Dominum Chriſtum, dicebat: Omnia audivi, quæ a te facta ſunt, & quæcunque a reprobis, & aſpernantibus te Judæis paſſus es. Veni igitur huc, & nobiſcum habita*, &c.

III. Quinto ſæculo, Darius Comes ad S. Auguſtinum ſcribens, hujus Epiſtolæ meminit: *Fertur*, inquit, *Satrapæ, ſeu Regis potiùs cujuſdam Epiſtola, Deum Dominum Chriſtum deprecantis, cùm intra Judææ regiones adhuc verſaretur, quoniam ipſe ad eum ire ut pergere per ægritudinem præpediretur, & ſanari aliter ſe poſſe non crederet, ad ſe, ſi dignaretur, mundi Salus ac Medicina decurreret.... Adfuit Deus Regi, ſanatus eſt & amplificatus petitionis munere, per Epiſtolam non modò ſalutem ut ſupplici, ſed etiam ſecuritatem, ut Regi, tranſmiſit*. Extat hæc Epiſtola inter Auguſtinianas 263.

IV. Evagrius lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 26. ſcribit, *Procopium litteris mandaſſe ea quæ ſunt de Edeſſa, & Abgaro a Veteribus commemorata, & quemadmodum Chriſtus ad Abgarum ſcripſerit Epiſtolam*.

His adde S. Joannem Damaſcenum lib. 4. Fidei Orthodoxæ cap. 17. Theodorum Studitam in Epiſtola ad Paſchalem Pontificem Maximum, quam ex Vaticano Codice citat Baronius ad annum Chriſti 31. Septimam Synodum Oecumenicam Act. 5. & Cedrenum in Compendio Hiſtoriarum Tom. 2.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem: Si Auctores illi hujuſmodi monumentorum fidem expenderint, concedo; ſi minus expenderint, vel in eorum cenſura ſint decepti, nego. Porrò Euſebius, Sanctus Ehprem & alii, qui ipſos ſecuti ſunt Scriptores, illas Epiſtolas & Annales Eccleſiæ Edeſſenæ, in quibus exaratæ erant, tantâ cum accuratione & diligentiâ non expenderunt, ac Gelaſius & 70. Synodi Romanæ Patres. Unde nulla nobis debet eſſe religio ipſos deſerere, ut Gelaſii, Synodique illius Decreto adhæreamus. Nam in iis quæ librorum delectum & cenſuram ſpectant, potior eſt Eccleſiæ auctoritas privatorum Hiſtoricorum, vel Patrum ſuffragiis. Quamvis igitur Euſebius Epiſtolas Jeſu ad Abgarum, & Abgari ad Jeſum, in ſua deſcripſerit Hiſtoria, non ideo ipſas admittemus, quia hæc una fuit rationum, quæ Gelaſium Pontificem moverunt, ut Euſebii ipſius Hiſtoriam inter apocrypha referret. Quod notavit Melchior Canus lib. 2. Locorum Theologicorum cap. 6. Porrò Euſebium has Epiſtolas imprudenter venditaſſe, ac ſi genuinæ eſſent, ſubodoratus eſt S. Hieronymus, qui cum in ſuo Scriptorum Eccleſiaſticorum Catalogo neminem eorum prætereat, quorum meminit Euſebius, Abgari illarumque Epiſtolarum nequidem nomina memoravit.

Adde quod *Haymo* Halberſtatenſis Epiſcopus, in Epitome Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ *Euſebii* lib. 2. cap. 4. non obſcure ſignificat has Epiſtolas in omnibus Euſebii Codicibus inventas non fuiſſe. *Hujus rei*, inquit, *prolixiorem in aliquo Scripto reperi Hiſtoriam, ſed neſcio ſi apocrypha eſt, Deus ſcit: quia quia de fidei pietate deſcendit, neceſſariò duxi eam huic Operi inſerere. Dicitur enim quia de Salvatore noſtro adhuc in carne degente, cùm de miraculis ejus felix ubique fama loqueretur, miſit ad eum Abgarus Rex Edeſſenorum Epiſtolam*, &c.

Euſebium eùm *Evagrius*, aliique ſecuti ſint, majorem fidem non merentur.

Sanctus Ephrem Annalibus Edeſſenæ civitatis facilius credidit, quibus illud ſolertum jam erat commentum.

Darius Comes ad S. Auguſtinum ſcribens, Hiſtoriæ Abgari, & Epiſtolæ a Chriſto ad ipſum datæ, velut rei incertæ, & quæ ſolâ mendacis famæ levitate jactaretur, meminit. *Fertur*, inquit, *Satrapa, ſeu Regis potiùs cujuſdam Epiſtola*, &c. S. verò Auguſtinus diſertè aſſerit Chriſtum nihil ſcripſiſſe, lib. 1. de Conſenſu Evangeliſtarum cap. 7.

S. Joannes Damaſcenus, & Synodus Septima meminerunt quidem imaginis a Chriſto miſſæ ad Abgarum, non Epiſtolæ. *Quin etiam*, inquit Damaſcenus, *hiſtoria proditum eſt, cùm Abgarus Edeſſæ Rex eo nomine Pictorem miſiſſet, ut Domini imaginem exprimeret, neque id Pictor, ob ſplendorem ex ipſius vultu manantem, conſequi potuiſſet, Dominum ipſum divina ſua ac vivifica facies pallium admoviſſe, imaginemque ſuam ei impreſſiſſe, ſicque illud ad Abgarum, ut ejus cupiditati ſatisfaceret, miſiſſe*.

Præterea, Septima Synodus multa alia monumenta apocrypha laudavit: onde quamvis Epiſtolam Chriſti ad Abgarum laudaſſet: illam nihiloſecius rejiceremus.

His denique omnibus opponimus luculentiſſimam San-

Sancti Auguſtini auctoritatem, loco mox indicato, lib. ſcilicet primo de Conſenſu Evangeliſtarum, cap. 7. *Sed illud priùs diſcutiendum eſt*, inquit, *quod ſolet nonnullos movere, cur ipſe Dominus nihil ſcripſerit, ut aliis de illo ſcribentibus neceſſe ſit credere: hoc enim dicunt illi vel maximè Pagani, qui Dominum ipſum Jeſum Chriſtum culpare, aut blaſphemare non audent, eique attribuunt excellentiſſimam ſapientiam, ſed tamen tanquam homini: Diſcipulos verò ejus dicunt Magiſtro ſuo ampliùs tribuiſſe, quàm erat ..... Cùm ergo quærunt quare ipſe non ſcripſerit, videntur parati fuiſſe hoc de illo credere, quod de ſe ipſe ſcripſiſſet, non quod alii de illo pro ſuo arbitrio prædicaſſent.* Chriſtum igitur nihil ſcripſiſſe, conſtans eſt Sancti Auguſtini ſententia.

Accedit, quòd ex Archivis Edeſſenis depromptæ dicantur Epiſtolæ, Abgari videlicet & Chriſti. Unde porrò contigit ut Epiſtola Chriſto in Judæa agenti miſſa, ad hanc urbem quaſi jure poſtliminii redierit? Quâ etiam ratione tam honorificam Chriſto legationem a Rege decretam omnes Evangeliſtæ oblivione intercipi paſſi eſſent? Narratio etiam de Thaddæi peregrinatione Edeſſam, nugis ſcatet. Mittitur ad Regem Thaddæus, qui provinciæ ſuæ veluti ignarus, ad Tobiam filium Tobiæ recta divertens, multa edidit miracula, antequam conveniret Abgarum, cujus tamen causâ Edeſſam contenderat. Cùm Thaddæus eſſet ingreſſus, Abgarus Proceribus circumſeptus, in ipſo intrantis Thaddæi vultu divinum neſcio quid videre ſibi viſus eſt, *quo conſpecto ſtatim Thaddæum adoravit*. Exhibitam ſibi a Rege adorationem abnuiſſe non dicitur Thaddæus: cùm tamen Princeps Apoſtolorum Petrus Cornelium Centurionem genibus ejus advolutum erexerit, dicens: *Surge & ego ipſe homo ſum*. Abgarus rogaverat Thaddæum, ut de Chriſti potentia, gloria, adventu verba faceret: Reſpondit Thaddæus: *Nunc quidem parcam dicere, quandoquidem ad verbum Dei palam omnibus annuntiandum ſum deſtinatus*. Paulus & Silas familiæ Commentarienſis *ſubitò locuti ſunt ſermonem Domini*; & Thaddæus horam prædicandi Evangelium prorogat in Aula Regia audiendi avida? An verò Apoſtolica phraſis hæc eſt *Divinitatem ſuam Chriſtus ipſe minuit?*

Nec ſpernendum augmentum eſt, quod Vir Eruditus arceſſit ex Dione lib. 60. Imperante Trajano, Edeſſam regebat Regulus a Chriſtianæ Religionis inſtitutis alienus, nomine Abgarus. [Ut enim Ægypti Regibus commune nomen *Pharao*, Imperatoribus Romanis *Caſar*; ſic Edeſſæ Principibus *Abgarus*.] Huic Abgaro filius fuit Arbandes, egregiâ formâ Princeps, & hoc nomine Trajano cariſſimus. Abgarus partim a filio perſuaſus, partim Imperatoris jam præſentis metu perculſus, advenienti obviam profectus eſt, ejuſque gratiam promeruit. *Nam filius ei ſplendidæ ſupplicationis inſtar aderat*. Ad cœnam invitavit Trajanum, in qua *filium barbarico quodam more ſaltantem produxit*. Nefariis in deliciis Trajano fuiſſe Regium puerum Dio ſubindicat. Ut ut eſt, Barbarica illa ſaltatio ſatis probat, Chriſtianam Religionem in Aula Edeſſena non viguiſſe. Et tamen Rex ille Arbandis Principis Pater Abgarum, ad quem Jeſum ſcripſiſſe, & quem a Thaddæo Chriſtiana Religione imbutum volunt, genitorem aut deceſſorem habere debuit? An verò ſimile eſt, tam ſubitò prædicationis ac miraculorum Thaddæi, ac Epiſtolæ Chriſti Jeſu ad Abgarum ſcriptæ memoriam abolitam? Religionis a Rege & ſubditis non ita pridem ſuſceptæ tam citò deleta veſtigia? Quæ tamen (ſi credere faseſt) *Monumentis publicis* Edeſſenæ civitatis inhærebant.

DISSERTATIO IV.

De Sancti Petri, & Romanorum Pontificum Primatu.

CHRISTUS Dominus fundaturus Eccleſiam, Apoſtolos qui eam propagarent ac regerent, elegit, quibus Epiſcopi ſucceſſerunt. Sanctum Petrum inter Apoſtolos primum fuiſſe tota clamat Traditio, Summumque Pontificem inter Epiſcopos ſupremum prædicat. Id cum diffiteri non poſſint Heterodoxi, Primatum illum juriſdictionis eſſe negant, ac primos duntaxat ordine agnoſcunt cum Sanctum Petrum, tum Romanos Pontifices illius ſucceſſores; primos, inquam, inter pares: & illum, quantuluſcunque eſt, Romani Pontificis primatum, juris eſſe divini inficiantur. Horum errorem ſequenti Propoſitione profligabimus.

PROPOSITIO.

Sanctus Petrus jure divino Apoſtolorum omnium Princeps fuit: eodemque jure Epiſcopus Romanus omnium Epiſcoporum primus eſt.

§. I.

Sancti Petri Primatus demonſtratur.

SANCTI PETRI Primatum demonſtrant, verba Chriſti, Matthæi 16. cap. Cùm enim interrogaſſet Diſcipulos ſuos, *Quem dicunt homines eſſe Filium Hominis?* & reſpondentibus aliis, variaſque de Chriſto hominum opiniones referentibus, denuò interrogavit eos, *Vos autem, quem me eſſe dicitis?* Tunc Petrus in illa verba celeberrimæ Confeſſionis erupit: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*. Protinus rependit ei vices Chriſtus, & ait: *Et ego dico tibi, Quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*. Atqui his verbis Sanctus Petrus Rector univerſalis Eccleſiæ, & Apoſtolorum Princeps deſignatur; ergo Sanctus Petrus, ex inſtitutione Chriſti, Apoſtolorum omnium Princeps fuit.

Probatur Minor. Hæc namque verba, *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, ad ſingularem Sancti Petri perſonam, non verò ad ejus Confeſſionem, aut ad Chriſtum ipſum, referenda eſſe, evidenter oſtendit tota ſeries contextûs. Verba enimverò antecedentia, ſcilicet: *Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi ..... Et ego dico tibi, quia tu es Petrus*, ſpectant ſingularem Petri perſonam: ergo & ſequentia verba, *& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, quæ veluti coronidis vice adjicit, ad ipſum quoque Petrum pertinent. Præterea valde implicata eſſet ac perturbata ſeries verborum Chriſti, niſi eodem tenore orationem ad unum Petrum flexiſſet. Hic enim eſſet illorum ſenſus: *Tu*, mi Apoſtole, *es Petrus, & ſuper hanc petram*, id eſt, ſupra me, *ædificabo Eccleſiam meam; & tibi*, Petro Apoſtolo, *dabo claves regni cœlorum*. Quibus verbis quid intricatius proferri poſſit, non video.

Eccleſia ſuper Sanctum Petrum a Chriſto fundata.

II. Quocirca Sancti Patres communi ſuffragio Sanctum Petrum illam eſſe petram aſſerunt, ſuper quam Eccleſia fundata ſit.

Sic Origenes apud Euſebium lib. 6. cap. 19. *Petrus*, inquit, *ſuper quem Chriſti Eccleſia, contra quam*

quam Inferorum portæ non prævalebunt, ædificata eſt, unam Epiſtolam omnium aſſeveratione approbatam reliquit.

Sanctus Baſilius ad cap. 2. Iſaiæ: *Illico*, inquit, *per hanc vocem, Petrus, intelligimus Jonæ filium, qui fuit ex Betſaida, Andreæ fratrem, qui ex Piſcatore in Apoſtolatûs miniſterium vocatus eſt. Qui quoniam fide præſtabat, Eccleſiæ ædificationem in ſeipſum recepit.*

Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 26. *Vides*, inquit, *quemadmodum ex Chriſti Diſcipulis, magnis utique omnibus, & excelſis, atque electione dignis, hic petra vocatur, atque Eccleſiæ fundamenta in fidem ſuam accipiat; ille impenſiùs amatur, & ſupra pectus Jeſu requieſcat, ac reliqui Diſcipuli eos ſibi præferri æquo animo ferant.*

Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homilia 2. de Pœnitentia, in Pſalmum quinquageſimum: *Columna illa Eccleſiæ*, inquit, *illa fidei baſis, illud Apoſtolici chori caput, Petrus, annon ſemel, & iterum, & tertiò, Dominum abjuravit?*

Sanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joannem cap. 12. hæc ſcribit de Chriſto: *Diſcipulum inſtruit eum ſe eſſe, qui cuncta, etiam antequam fiant, novit; nec Simon fore jam nomen ſibi, ſed Petrus prædicit; vocabulo ipſo commodè ſignificans, quòd in eo tanquam in petra lapideque firmiſſimo, ſuam eſſet ædificaturus Eccleſiam.*

Sanctus Epiphanius Hæreſi 59. *Princeps Apoſtolorum Petrus*, inquit, *qui quidem, ſolida petra inſtar, nobis extitit, cui velut fundamento Domini fides innititur: ſupra quam Eccleſia modis omnibus extructa eſt. In primis quidem quod Chriſtum Dei vivi Filium eſſe confeſſus eſt, idque viciſſim audiit: Supra hanc ſolidæ fidei petram ædificabo Eccleſiam meam.*

Tertullianus lib. de Præſcriptionibus adversùs Hæreticos cap. 21. *Latuit aliquid Petrum*, inquit, *ædificandæ Eccleſiæ petram dictum, claves regni cœlorum conſecutum, & ſolvendi & alligandi in cœlis & in terris poteſtatem.*

S. Cyprianus Epiſtola 57. *Petrus, ſuper quem ædificata a Deo fuerat Eccleſia, unus pro omnibus loquens, & Eccleſiæ voce reſpondens, ait: Domine, ad quem ibimus?* Et Epiſtola 71. *Petrus, quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificavit Eccleſiam.* Et Epiſtolà 40. *Deus unus eſt, & Chriſtus unus, & una Eccleſia, & Cathedra una ſuper Petram Domini voce fundata.*

Sanctus Hieronymus lib. 1. adversùs Pelagianos cap. 4. *Ut Plato Princeps Philoſophorum, ſic Petrus Apoſtolorum fuit, ſuper quem Eccleſia Domini ſtabili mole fundata eſt.*

S. Hilarius Canone 16. in Matthæum: *O in nuncupatione novi nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolveret.*

S. Auguſtinus in Pſalmum 69. *Petrus*, inquit, *qui paulò antè Chriſtum confeſſus erat Filium Dei, & in illa confeſſione appellatus erat petra, ſupra quam fabricaretur Eccleſia, paulò poſt, Domino dicente de futura Paſſione ſua, ait; Abſit a te Domine*, &c.

S. Proſper, vel quiſquis Auctor eſt librorum de Vocatione Gentium, S. Proſpero Aquitanico inſcriptorum, lib. 2. cap. 28. de S. Petro ita ſcribit: *Quis ergo ambigat, quis ignoret hanc fortiſſimam petram, quæ ab illa principali petra communionem & virtutis ſumpſit, & nominis, hoc deſiderium ſemper habuiſſe, ut ei moriendi pro Chriſto conſtantia donaretur.*

S. Leo Magnus Sermone 2. in Anniverſario Aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum: *Manet diſpoſitio veritatis*, inquit, *& B. Petrus in accepta fortitudine petræ perſeveravit, ſuſcepta Eccleſiæ gubernacula non reliquit; ſic enim præ cæteris eſt ordinatus, ut dum petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur.... qualis ipſi cum Chriſto eſſet ſocietas, per ipſa appellationum ejus myſteria noſceremus.*

Ligandi & ſolvendi poteſtas ſingularè quadam ratione S. Petro tradita.

III. Probatur ſecundò eadem prima pars Propoſitionis, ex verbis Chriſti æquè ad S. Petrum directis cap. 16. S. Matthæi: *Et tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Quibus verbis ſingulari quadam ratione promittitur S. Petro procuratio clavium, non ſolùm cum amplitudine poteſtatis ligandi, atque ſolvendi: hoc enim ad Apoſtolos ſpectat univerſos: ſed etiam dignitate Capitis, ut quædam hujus Imperii vis in cæteros etiam Apoſtolos transfunderetur; ſed quam nonniſi ordine quodam ad Petrum, unitatis Eccleſiaſticæ fontem a Chriſto conſtitutum obtinerent. Quam in expoſitionem cùm omnes fermè ſancti Patres conſpirent, luculentius illam adſtruunt Tertullianus, Optatus Milevitanus, & Sanctus Leo.

Tertullianus lib. Scorpiaci cap. 10. *Nam etſi adhuc clauſum putas cœlum*; inquit, *memento claves ejus hic Dominum Petro, & per eum Eccleſiæ reliquiſſe.*

Optatus verò Milevitanus lib. 1. contra Parmenianum. *Bono unitatis*, inquit, *beatus Petrus, cui ſatis erat, ſi poſtquam negavit, ſolam veniam conſequeretur, & præferri omnibus Apoſtolis meruit, & claves regni cœlorum communicandas cæteris, ſolus accepit.*

Denique S. Leo Sermone 3. in Anniverſario die Aſſumptionis ad Pontificatum ſuæ: *Tranſivit quidem etiam in alios Apoſtolos vis poteſtatis illius*, inquit, *& ad omnes Eccleſiæ Principes Decreti hujus conſtitutio commeavit: ſed non fruſtra uni commendatur quod omnibus intimetur. Petro enim ideo hoc ſingulariter creditur, quia cunctis Eccleſiæ Rectoribus Petri forma proponitur. Manet ergo Petri privilegium, ubicumque ex ipſius fertur æquitate judicium. Nec nimia vel ſeveritas, vel remiſſio, ubi nihil erit ligatum, nihil ſolutum, niſi quod B. Petrus aut ſolverit, aut ligaverit.*

Sacer ſuper omnes Fideles, & ſuper ipſos Apoſtolos Principatus S. Petro a Chriſto traditus.

IV. Probatur tertiò eadem veritas ex Evangelio S. Joannis cap. 21. ubi Chriſtus brevì remeaturus ad Patrem, Simonem Petrum his verbis conveniſſe legitur: *Simon Joannis, diligis me plus his?* Quod cùm iterum & tertiò rogaviſſet, ac toties reſpondiſſet Petrus; *Domine, tu ſcis quia amo te:* toties illi dixit, *Paſce agnos meos*, vel, *paſce oves meas:* quibus verbis ſumma rerum in Eccleſia, & ſacer nedum ſuper cæteros Fideles, ſed etiam ſuper Apoſtolos ipſos principatus S. Petro a Chriſto Servatore collatus eſt.

Ita hunc locum exponunt SS. Patres, & veteres Auctores Eccleſiaſtici.

Origenes in cap. 6. Epiſtolæ ad Romanos: *Petro*, inquit, *cùm ſumma rerum de paſcendis ovibus traderetur, & ſupra ipſum velut petram fundaretur Eccleſia, nullius confeſſio virtutis alterius ab eo, niſi charitatis, exigitur.*

Sanctus Ambroſius lib. 10. in Lucam ad cap. 24. *Dominus non dubitabat*, inquit, *qui interrogabat non ut diſceret, ſed ut doceret, quem elevandus in cœlum amoris ſui velut Vicarium relinquebat..... quia ſolus profitetur ex omnibus, omnibus antefertur...... Tertiò Dominus, non jam diligis me? ſed amas me? interrogavit; & jam non agnos, ut primò, quodam lacte paſcendos; nec oviculas, ut ſecundò; ſed oves paſcere jubetur, perfectiores ut perfectior gubernaret.* Quænam porro ſunt perfectiores oves, niſi ipſi Apoſtoli?

Sanctus Eucherius Epiſcopus Lugdunenſis, ſeu alter Epiſcopus Gallicanus antiquus, in Sermone de Natali Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli qui cum aliis ſub nomine Euſebii Emiſſeni falsò circumfertur: *Priùs agnos*, inquit, *deinde oves commiſit ei; quia non ſolùm Paſtorem, ſed Paſtorum Paſtorem eum conſtituit. Paſcit igitur Petrus agnos, paſcit & oves; paſcit filios, paſcit & matres; regit & ſubditos, & Prælatos. Omnium igitur Paſtor eſt, quia præter agnos & oves, in Eccleſia nihil eſt.*

Sanctus Gregorius Magnus lib.4. Epiſtola 32. ad Mauritium Imperatorem data: *Cunctis*, inquit, *Evangelium ſcientibus liquet, quod beatiſſimo omnium Apoſtolorum Principi Petro, Dominica voce totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt.*

Denique Sanctus Bernardus lib.2. de Conſideratione cap.8. expendens verba illa Chriſti ad Sanctum Petrum directa, *Paſce oves meas: QUAS?* inquit, *illius, vel illius populos civitatis, aut regionis, aut certi regni? Oves meas, inquit. Cui non planum non deſignaſſe aliquas, ſed aſſignaſſe omnes? nihil excipitur, ubi diſtinguitur nihil. Et fortè præſentes cæteri condiſcipuli erant, cùm committens uni, unitatem omnibus commendaret in uno grege, & in uno Paſtore, ſecundùm illud; Una eſt columba mea, perfecta mea. Ubi unitas, ibi perfectio..... Reliqui numeri perfectionem non habent, ſed diviſionem, recedentes ab unitate. Inde eſt quòd alii ſingulas ſortiti ſunt plebes, ſcientes ſacramentum. Denique Jacobus, qui videbatur columna Eccleſiæ, una contentus eſt Jeroſolyma, Petro univerſitatem cedens.*

Eximia S. Petri prærogativa.

V. Probatur quartò eadem veritas ex prærogativis Sancto Petro conceſſis. Primo ex nominis mutatione, Joannis enim 1. cum ab Andrea fratre ſuo adductus eſſet ad Jeſum, dixit illi Servator: *Tu es Simon filius Joan: tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus.* Hujus autem impoſitione nominis factam eſſe Petro quandam dignitatis acceſſionem, vel potiùs prænuntiatam, SS. Patres contendunt; tum quòd nomen illud Syriacè Petram, Græcè Caput ſignificet; tum quòd unum ſit ex Chriſti nominibus, *Petra enim erat Chriſtus, & lapis angularis qui fecit utraque unum.* Chriſtus ergo ſuum nomen communicans cum Petro, quid aliud ſignificare voluit quam ipſum vice ſuâ fundamentum & Caput Eccleſiæ inſtitutum? Id innuunt Sanctus Cyrillus Alexandrinus lib.2. in Joannem, cap.12. & Sanctus Auguſtinus tractatu 7. in eundem Evangeliſtam. Sed longè evidentiùs ac luculentiùs Sanctus Leo Sermone 3. de Aſſumptione ſua ad Pontificatum: *Sicut*, inquit, *Pater meus tibi manifeſtavit divinitatem meam; ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam, quia tu es Petrus. Id eſt, cùm ego ſim inviolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum; ego fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere; tamen tu quoque petra es, quia meâ virtute ſolidaris, ut quæ mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia.*

Altera prærogativa eſt, quòd primus inter Apoſtolos ſemper recenſetur, præſertim Matth.10. *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc*, inquit Evangeliſta: *primus Simon qui dicitur Petrus.* Neque enim primatus vocationis aut ætatis obtrudi poteſt, cùm Andreas prior vocatus eſſet, nec primus tamen nominetur; nec in cæterorum enumeratione ulla vocationis ætatiſve habeatur ratio.

Tertium dignitatis ſupremæ, & ſingularis in S. Petro indicium eſt, quod primum Eccleſiæ Concilium convocaverit, propoſueritque Apoſtolis reliquis electionem alicujus e Diſcipulis in Judæ proditoris locum, Actuum 1. cap. ubi Sanctus Joannes Chryſoſtomus ait, Homiliâ ſcilicet 3. in Acta Apoſtolorum. *Quàm eſt fervidus*, inquit, *quàm cognoſcit creditum a Chriſto gregem! quàm in hoc choro Princeps eſt!* Et inferiùs: *Merito primus omnium, auctoritatem uſurpat in negotio, ut qui omnes habeat in manu. Ad hunc enim dicit Chriſtus; Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos.* Addit Sanctum Petrum ſolum non rogatis aliorum ſuffragiis Apoſtolum in locum Judæ eligere potuiſſe, *Quid*, inquit, *an non licebat, ipſi Petro eligere? Licebat & quidem maximè. Verùm id non facit, ne cui videretur gratificari.*

Idem colligitur ex Apoſtolorum Synodo, in qua de Legalium obſervantia quæſtio habita eſt. In ea enim primus omnium ſententiam dixit Sanctus Petrus, Auctorque fuit Decreti ac Princeps, pro ſumma qua pollebat in Eccleſia auctoritate; cui propterea alii omnes; etiam ipſe Jacobus Hieroſolymorum Epiſcopus, aſſenſi ſunt. Unde Sanctus Hieronymus Epiſtola 89. ad Sanctum Auguſtinum data, ait: *Tacuit omnis multitudo, & in ſententiam ejus Jacobus Apoſtolus, & omnes ſimul Presbyteri tranſierunt. Hæc non debent eſſe moleſta Lectori, ſed & mihi, & illi utilia, ut probemus, ante Apoſtolum Paulum non ignoraſſe Petrum Principem eſſe hujus Decreti, Legem poſt Evangelium non eſſe ſervandam. Denique tantæ Petrus auctoritatis fuit, ut Paulus in Epiſtola ſua ſcripſerit: Deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum* &c. Quibus verbis refelluntur Hæretici, qui non alia ratione Sanctum Petrum illa in Synodo primum ſententiam dixiſſe volunt, quàm Decanus in quovis collegio primus ſuffragium ferat.

Quartum ſupremæ dignitatis indicium eſt, quòd illæ duntaxat Sedes primæ & Patriarchicæ primitus habitæ ſunt, quas Sanctus Petrus fundavit, Romana ſcilicet, & Antiochena, quas per ſe ipſum; Alexandrina verò, quam per Sanctum Marcum Diſcipulum ſuum conſtituit. Qua de re lege Sanctum Gregorium Magnum lib.6. Epiſtolâ 37.

VI. Probatur quintò Concilii Chalcedonenſis auctoritate Actione 3. ubi Legati Apoſtolici in ſententia adversùs Dioſcorum lata hæc habent: *Unde ſanctiſſimus & beatiſſimus Archiepiſcopus magnæ & ſenioris Romæ Leo, per nos, & per præſentem ſanctam Synodum unà cum ter beatiſſimo, & omni laude digno Petro Apoſtolo, qui eſt Petra & Crepido Catholicæ Eccleſiæ, & rectæ fidei Fundamentum, nudavit eum tam Epiſcopatûs dignitate, quàm etiam & ab omni ſacerdotali alienavit miniſterio.*

Sanctus Petrus Caput Apoſtolorum & Princeps & unitatis Eccleſiaſticæ centrum.

VII. Probatur ſextò. Qui caput Apoſtolorum, & unitatis Eccleſiaſticæ centrum & cuſtos conſtitutus a Chriſto fuit, ille jure divino cæterorum extitit Apoſtolorum Princeps: atqui Sanctus Petrus a Chriſto conſtitutus fuit caput Apoſtolorum, & Eccleſiaſticæ unitatis centrum ac cuſtos; ergo jure divino cæterorum extitit Apoſtolorum Princeps.

Probatur Minor auctoritate Sanctorum Patrum, & Sancti imprimis Cyrilli Alexandrini lib. 12. in Joannem cap.64. *Ut Princeps*, inquit, *Caputque cæterorum primus exclamat: Tu es Chriſtus Filius Dei vivi.*

Secundò, Sancti Hieronymi lib.1. adversùs Jovinianum cap.14. *At dicis*, inquit, *Super Petrum fundatur Eccleſia; licèt idipſum alio in loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claves Regni Cælorum accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur; tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut Capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio.* Ex quibus colligitur, quòd, licèt Apoſtoli omnes æquo jure fuerint Eccleſiæ fundamenta ratione Apoſtolatûs, doctrinæ & prædicatio-

Digitized by Google

tionis, ſolus tamen Petrus conſtitutus eſt Eccleſiæ Caput, unuſque præ cæteris electus, qui procurando Eccleſiaſticæ unitatis negotio ex officio advigilaret.

Tertiò, auctoritate Optati Milevitani lib. ſecundo contra Parmenianum. *Igitur negare non poteſ*, inquit, *ſcire te, in urbe Roma Petro primò Epiſcopalem Cathedram eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, unde & Cephas appellatus eſt: in qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur; ut jam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem Cathedram, alteram collocaret. Ergo Cathedra unica eſt, quæ eſt prima de dotibus; ſedit prior Petrus*, &c.

Ex quibus conſtat Sancto Petro ſingularem Cathedram, & cæteris ſuperiorem conſtitutam fuiſſe, quæ unitatis Eccleſiaſticæ centrum eſſet, ipſumque fuiſſe caput huic unitati ſervandæ a Chriſto præpoſitum. Quo in munere, Primatûs ratio potiſſimùm ſplendeſcit.

S. Petri Principatus cuilibet Epiſcopatui anteponendus.

VIII. Probatur ultimò. Qui a Chriſto electus eſt ut Paſtores Eccleſiæ regeret univerſos, cujuſque Principatus cuilibet Epiſcopatui eſt anteponendus, ille jure divino Primatum ſupra cæteros Apoſtolos & ſupremam Eccleſiæ adminiſtrationem obtinuit: atqui Sanctus Petrus a Chriſto electus eſt ut univerſos Eccleſiæ Paſtores regeret ejuſque Principatus cuilibet Epiſcopatui anteponendus eſt; ergo Sanctus Petrus jure divino Apoſtolorum Princeps, & ſupremus Eccleſiæ Paſtor extitit.

Probatur Minor teſtimoniis Sanctorum Patrum, primò Sancti Auguſtini lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 1. ubi cùm retuliſſet illa Sancti Cypriani verba ex Epiſtola ad Quintum: *Nam nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificavit Eccleſiam ſuam, cùm ſecum Paulus de Circumciſione diſceptaret, poſtmodum vindicavit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit, ut diceret, ſe primatum tenere, & obtemperari a novellis, & poſteris ſibi debere.....* Cùm, inquam, illa verba Sanctus Auguſtinus retuliſſet, ait: *Ecce ubi commemorat Cyprianus, quod etiam nos in Scripturis ſanctis didicimus, Apoſtolum Petrum, in quo Primatus Apoſtolorum tam excellenti gratiâ præeminet, aliter quàm veritas poſtulabat, agere ſolitum de circumciſione, a poſteriore Apoſtolo Paulo eſſe correptum.* Et inferiùs: *Puto quòd ſine ulla contumelia Cyprianus Epiſcopus Apoſtolo Petro comparatur, quantùm attinet ad martyrii coronam: cæterùm magis vereri debeo ne in Petrum contumelioſus exiſtam. Quis enim neſcit illum Apoſtolatûs Principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum? Sed etſi diſtat Cathedrarum gratia; una eſt tamen Martyrum gloria.*

Secundò eadem minor propoſitio probatur auctoritate Sancti Leonis Magni Sermone 3. de Aſſumptione ſua: *De toto*, inquit, *mundo unus Petrus eligitur, qui & univerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis, cunctiſque Eccleſiæ Patribus præponatur: ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes ſint, multique Paſtores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus. Magnum & mirabile, dilectiſſimi, huic viro conſortium potentiæ ſuæ tribuit divina dignatio: & ſi quid cum eo commune cæteris voluit eſſe Principibus, nunquam niſi per ipſum dedit, quicquid aliis non negavit.*

§. II.

Primatus Romani Pontificis demonſtratur.

I. PRima ratio. Chriſtus Eccleſiam fundavit in æternum tempus duraturam; ergo in ipſa inſtituit perpetuam regiminis formam, quæ non in Sancto Petro duntaxat, ſed in ejus ſucceſſoribus eluceret: at regimen Eccleſiæ ex Chriſti inſtitutione monarchicum eſt, quamvis ſit ariſtocratiâ quadamtenùs temperatum; ergo debet eſſe perpetuò monarchicum. In Monarchia porrò unus extat Supremus Princeps, qui rerum ſummam adminiſtret. Ergo in Eccleſia Summum Principem extare neceſſe eſt, qui illam regat; is verò eſt Romanus Pontifex, ſucceſſor Petri, totâ traditione conſentiente: ergo Romanus Pontifex primatum ſuper Epiſcopos univerſos in Eccleſia obtinet.

Regimen Eccleſiæ Monarchicum, Ariſtocratia temperatum.

Prima propoſitio ſubſumpta, ſcilicet quòd Eccleſiæ regimen ex inſtitutione Chriſti ſit monarchicum, multis probatur. Primò, optima regiminis forma in Eccleſia inſtituta a Chriſto eſt. Sed Monarchia omnibus regiminis formis antecellit, ipſa natura teſte, quæ Regem unum apibus, gregibus ducem unum, armentis rectorem unum præficit; ipſo naturæ Auctore demonſtrante, qui in cœleſtibus Hierarchiis unum Angelum conſtituit cæterorum Ducem ac Præſidem: ergo Eccleſiæ regimen ex Chriſti inſtitutione monarchicum eſt. Hoc ratiocinium colligitur ex Sancto Gregorio Magno lib. 4. Epiſtolâ 52. ubi ab ordine cœleſtis Jeruſalem, quæ eſt mater noſtra, argumentum trahit ad Eccleſiæ hierarchiam, ſeu Eccleſiaſticæ hierarchiæ ordinem comprobandum: ut ſicut in aula cœleſti unus eſt Angelus, qui cæteris præſidet vice Dei; ita in Eccleſia cæteris Epiſcopis unus præſideat vice Chriſti.

Secundò. In Eccleſia Veteris Teſtamenti, ab Aarone præfuit ſemper unus Summus Pontifex, ſeu Princeps Sacerdotum, idque ex divinæ legis decreto, Deuteronomii cap. 17. unde Joſephus lib. 2. contra Apionem, ait: *Lex Sacerdotibus in communi quidem res præcipuas diſpenſare permittit: Summo verò Pontifici aliorum Sacerdotum Principatum competenter injungit.* Cùm itaque illius temporis Eccleſia figura fuerit Eccleſiæ per Chriſtum conſtituendæ, ratio poſtulat, ut ſicut in illa, præter Deum inviſibilem rectorem, fuit ſemper unum caput viſibile; ita & Eccleſia, præter Chriſtum, Paſtorem atque rectorem ſupremum & aſpectabilem obtineat, ne minor ſit illius quàm Synagogæ gloria; & ne ſocietas miniſtrorum Veteris Teſtamenti magis perfecta, ordinataque magis, quàm ſocietas miniſtrorum Novi Teſtamenti cenſeatur.

Tertiò idem probatur ex ſimilitudinibus, ſub quibus in Veteri & Novo Teſtamento adumbratur Eccleſia. *Terribilis* dicitur *ut caſtrorum acies ordinata*. (Cantic. 6.) At in acie ordinata, præter Tribunos, & inferioris ordinis Duces, unus eſſe debet Imperator, ad quem ſumma rei militaris referantur, quique exercitui, quod facto opus ſit, ſignificet ac decernat. *In quamvis grandi exercitu, unius ſignum exſpectatur* (inquit Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 4.) Eccleſia regnum eſt, Danielis 2. prædictum his verbis: *In diebus regnorum illorum, ſuſcitabit Deus Cœli regnum, quod in æternum non diſſipabitur, &c.* Cùm itaque regnum Chriſti ſit præſentis temporis Eccleſia, in ea Summus Princeps eſſe debet, qui ipſam regat ac moderetur. Eccleſia navis eſt, in qua per Baptiſmum ſalvamur, in ſimilitudinem eo-

rum, qui in Arca Noe ſalvabantur, (1. Petri 3.) Navi porrò unus ſummus Nauclerus præeſſe debet, qui ſingulis nautis ſua munia præſcribat.

Eccleſia ovile eſt. [Joannis 10.] *Fiet unum ovile, & unus Paſtor.* Nunquid vero in ovili, præter minores opiliones, non eſt aliquis Summus Paſtor, cui incumbat ovium curam gerere, eaſque univerſim regere ac fovere? Quapropter Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 76. quæ ad Magnum data eſt, de Novatiano loquens, qui Romanum Epiſcopatum ſedente jam Cornelio invaſerat, ait: *Idcirco Dominus inſinuans nobis unitatem de divina auctoritate venientem, ponit, & dicit; Ego & Pater unum ſumus. Ad quam unitatem redigens Eccleſiam ſuam, denuo dicit; Et erunt unus grex, & unus Paſtor. Si autem grex unus eſt, quomodo poteſt gregi adnumerari, qui in numero gregis non eſt? aut Paſtor haberi quomodo poteſt, qui manente vero Paſtore, in Eccleſia Dei ordinatione ſuccedanea præſidente, nemini ſuccedens, & a ſe incipiens, alienus fit & profanus, Dominicæ pacis, ac divinæ unitatis inimicus.*

Eccleſia domus eſt. Nonne igitur unus eſſe non debet illius dominus, unuſque in ea œconomus conſtitui? Id certè innuunt verba Chriſti Lucæ 12. *Quis, putas, eſt fidelis diſpenſator, & prudens, quem conſtituit Dominus ſupra familiam ſuam?* Quæ verba Sanctum Petrum ſpectant. Nam cum paulò antè Dominus dixiſſet, *Beati ſervi illi, quos, cùm venerit Dominus, invenerit vigilantes,* &c. ait ei Petrus; *Domine, ad nos dicis hanc parabolam? an & ad omnes?* Dixit autem Dominus; *Quis, putas, eſt fidelis diſpenſator, & prudens?* &c. quaſi diceret; Ad te in primis, Petre, hæc verba direxi, cui præſertim incumbit attendere, quæ dotes neceſſariæ ſint ſervo fideli, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam. Quæ verba Sanctus Joannes Chryſoſtomus libro ſecundo de Sacerdotio cap. 1. ſic expoſuit, atque iſtum in ſcopum urget: *Quanam de cauſa ille* (nempe Chriſtus) *ſanguinem effudit ſuum? Certè ut oves eas acquireret, quarum curam tum Petro, tum Petri Succeſſoribus committebat. Jure igitur ac meritò ſic loquebatur Chriſtus: Quiſnam fidelis ſervus & prudens, quem dominus ſuper familiam ſuam conſtituit? .... Non hoc ait, quod ei ignotus ſit fidelis ac prudens ſervus: ſed quòd exprimere velit, tum hoc opus quàm rarum ſit: tum quæ ſit functionis hujus amplitudo. Contemplare itaque & præmium quantum: Super omnia, inquit, bona ſua conſtituit eum. Etiamne nunc nobiſcum contendeas, fraudem iſtam tibi non bene ac feliciter ceſſiſſe, qui per eam univerſæ Dei Optimi Maximi bonis ſit præficiendus; cùm præſertim eo ugae, quæ cùm Petrus ageret, illum Chriſtus auctoritate præditum eſſe voluit, ac reliquos item Apoſtolos longè præcellere?*

Ex quibus Sancti Joannis Chryſoſtómi verbis colligo, Sanctum Petrum illiuſque Succeſſores, Pontifices Romanos, ſupremos in domo Dei, quæ eſt Eccleſia, diſpenſatores a Chriſto conſtitutos eſſe: illorumque tam latè fundi poteſtatem, quàm latè funditur Chriſti redemptio. Unde cùm nullus omnino ſit in Eccleſia, pro quo ſanguinem ſuum non fuderit; nullus omnino eſt, qui curæ Petri & Succeſſorum ipſius non ſit ſubditus.

Eccleſia denique unum corpus eſt. (Ad Romanos 12.) *Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra.* Quemadmodum igitur in membrorum multitudine caput unum eſt, quod omnia membra nectit ac regit; ita in Eccleſia Chriſti unum caput ſupremum eſſe debet, Quodnam porro illud eſt, niſi Romanus Epiſcopus?

Hinc Sanctus Gregorius Nazianzenus, in brevi Homilia de creatione Epiſcopi Doarorum, de Romano Pontifice ita ſcribit: *Non venimus in magni illius Paſtoris contemptum & ignominiam, qui ſplendidæ Civitati præſidet. Honorabilem ſcimus, caput agnoſcimus, ſanctum vocamus, tametſi injuria affecti tantùm indulgentem, & humanum patrem filiis ſe præbeat, totique Eccleſiæ ſedulò proſpiciat.* Quæ verba licèt aliò detorqueant nonnulli, illa tamen de Romano Pontifice intelligenda eſſe ingenuè fatetur vel ipſe Caſaubonus, vir ex Hæreticorum caſtris doctiſſimus, Exercitatione 15. cap. 16. Hinc Patres Concilii Calchedonenſis, in relatione Synodica ad Sanctum Leonem, ita de Chriſto ſcribunt: *Si enim ubi ſunt duo vel tres congregati in nomine ejus, ibi ſe in medio eorum fore perhibuit: quantam circa quingentos viginti Sacerdotes familiaritatem potuit demonſtrare? .... Quibus tu quidem, ſicut membris caput, præeras in his, qui tuum tenebant ordinem, benevolentiam præferens .... Rogamus igitur, & tuis Decretis noſtrum honora judicium, & ſicut nos Capiti in bonis adjecimus conſonantiam, ſic & Summitas tua filiis quod decet, adimpleat.* Romanus Pontifex Eccleſiæ Caput.

Hinc integro & amplius ante Chalcedonenſem Synodum ſæculo, Patres Concilii Sardicienſis in Epiſtola Synodica ad Julium Pontificem Maximum ita ſcribebant: *Hoc optimum & valde congruentiſſimum eſſe videbatur, ſi ad Caput, id eſt, ad Petri Apoſtoli Sedem, de ſingulis quibuſque provinciis referant Domini Sacerdotes.*

Hinc Archimandritæ & Monachi ſecundæ Syriæ, in Epiſtola ad Hormiſdam Epiſcopum Romanum ita ſcribunt: *Deprecamur, Beatiſſime, ſupplicantes, & rogantes, ut exurgatis cum fervore & zelo, & condoleatis juſtè pro corpore laniato; nam Caput eſtis omnium; & vindicetis fidem contemptam, Canones conculcatos, Patres blaſphematos, & talem Synodum anathemate impetitam.*

Hinc Theodorus Studita, Epiſtola ad Leonem III. Pontificem Romanum, ipſum vocat, *Diviniſſimum omnium Capitum Caput*; id eſt omnium Patriarcharum.

Hinc Concilium Florentinum in Definitione Fidei, hæc conſtituit; *Diffinimus ſanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem, in univerſum orbem tenere Primatum, & ipſum Pontificem Romanum Succeſſorem eſſe Beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ Caput, & omnium Chriſtianorum Patrem ac Doctorem exiſtere; & ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi, ac gubernandi univerſalem Eccleſiam, a Domino noſtro Jeſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum & in geſtis œcumenicorum Conciliorum, & in ſacris Canonibus continetur.*

II. Reſpondent Heterodoxi, Eccleſiæ Caput eſſe Chriſtum. Fateor; & addo Chriſtum non tantum eſſe caput, ſed & membra corporis ſui myſtici. Nam 1. Cor. 12. dicitur; *Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cùm ſint multa, unum tamen corpus ſunt; ita & Chriſtus. Etenim in uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus,* &c. Ecce Chriſtum hic ita unum dixit Apoſtolus, quemadmodum corpus ex multis membris conſtans unum eſt. Ad quæ proculdubio verba attendens Sanctus Auguſtinus in Pſalmum 3. ait: *Totus Chriſtus caput, & corpus.* Quemadmodum ergo licet Chriſtus non ſolum Eccleſiæ caput dicatur, ſed & corpus; tamen, præter Chriſti perſonam, alia ſunt Eccleſiæ membra, quæ Chriſtum induerunt; ſic etiam, præter Chriſtum, qui ſolus inviſibile ac æternum totius Eccleſiæ caput eſt, aliud temporale & viſibile Eccleſiæ Caput venerari debemus. Certè hoc Caput ſpectaſſe videtur Apoſtolus loco mox laudato, cum ait: *Non poteſt caput dicere pedibus; Non*

eſſis

eſtis mihi neceſſarii. Sanè Caput æternum, ſcilicet Chriſtus, manibus ac pedibus myſtici corporis ſui dicere poteſt; *Non eſtis mihi neceſſarii*: at caput temporale & aſpectabile hæc verba uſurpare abſque præſumptione non poſſet. Hinc Sanctus Baſilius Magnus Epiſtolâ 77. hæc ipſa Sancti Pauli verba refert ad viſibile Eccleſiæ Caput, dum in mediis Orientalis Eccleſiæ turbis, quæ valde ipſum angebant, ad Romanum Pontificem, & Occidentis Epiſcopos ita ſcribit: *Sive caput vos ipſos univerſalis Eccleſiæ reputatis, non poteſt pedibus dicere caput; Non eſt mihi opus vobis; ſive in reliquum vos Eccleſiaſticorum membrorum ordinem locatis, non poteſtis nobis dicere, qui in eodem vobiſcum corpore conſtituti ſumus; Non eſtis nobis neceſſarii*.

Corpus igitur Eccleſiæ partim inviſibile eſt, partim viſibile. In externis quippe actionibus viſibile eſt: at per ſpei expectationem, & charitatis internæ flammam, quadantenus inviſibile, quia, quæ surſum ſunt, quærit, ubi Chriſtus eſt ad dexteram Dei ſedens, non quæ ſuper terram: & vita ejus abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Qua parte Eccleſiæ corpus ſpiritale eſt & inviſibile, a ſolo Chriſto regitur. Qua parte viſibile eſt, viſibile caput ſibi vendicat, ne corpus in ullo gradu ſit ſine capite, quod in eodem gradu ſibi aptum ſit & conveniens. Cùm ergo Eccleſia unum ſit corpus, non multa corpora, unum caput habet, non multa & ſibi invicem æqualia capita. Quod etiam evincit fidei unitas, quæ ſervari non poteſt, niſi ſit ſupremus aliquis controverſiarum Eccleſiaſticarum judex, cujus definitionibus acquieſcere Fideles omnes teneantur.

S. Petri auctoritas in Romanos Pontifices jure ſucceſſionis transfuſa.

III. Secunda ratio pro Romani Pontificis Primatu. Ille in quem Sancti Petri auctoritas velut in Succeſſorem transfuſa eſt, Primatum obtinet jure divino in omnes Eccleſiæ Epiſcopos, & Fideles univerſos: atqui Sancti Petri auctoritas in Romanum Pontificem velut in Succeſſorem ac hæredem transfuſa eſt: ergo Primatum obtinet jure divino in Eccleſia.

Sedes Romana, Cathedra Petri.

Probatur Minor, teſtimoniis locupletiſſimis Sanctorum Patrum, qui Sedem Romanam, Cathedram Petri, & Romanos Pontifices Petri Succeſſores appellarunt. Occurrit primo Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 52. ubi de Cornelii Romani Pontificis Electione ita ſcribit: *Factus eſt autem Cornelius Epiſcopus de Dei & Chriſti ejus judicio, de Clericorum penè omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, ſuffragio, & de Sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum collegio, cùm nemo ante ſe factus eſſet, cùm Fabiani locus, id eſt cùm locus Petri, & gradus Cathedræ ſacerdotalis vacaret*. Et Epiſtolâ 55. de Feliciſſimo & Fortunato Schiſmaticis Africanis ad Cornelium Romanum Pontificem ſcribens, ait: *Poſt iſta adhuc inſuper Pſeudo-Epiſcopo ſibi ab Hæreticis conſtituto, navigare audent, & ad Petri Cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, unde unitas ſacerdotalis exorta eſt, a Schiſmaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos (quorum fides Apoſtolo prædicante, laudata eſt) ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum*.

Et Optatus Milevitanus lib. 2. contra Parmenianum. *Cathedra unica eſt*, inquit, *quæ eſt prima de dotibus...... Sedit Prior Petrus, cui ſucceſſit Linus; Lino ſucceſſit Clemens, Clementi Anacletus*, &c. *Julio Liberius, Liberio Damaſus, Damaſo Siricius, hodie qui noſter eſt ſocius, cum quo nobis totus orbis commercio Formatarum, in una communionis ſocietate concordat. Veſtra Cathedra vos originem reddite, qui vultis vobis ſanctam Eccleſiam vindicare*.

Sanctus Petrus Chryſologus in Epiſtula ad Eutychetem, quæ refertur 1. p. Concilii Chalcedonenſis, Numero 15. *In omnibus autem*, inquit, *hortamur te, frater honorabilis, ut his, quæ a beatiſſimo Papa Romanæ Civitatis ſcripta ſunt, obedienter attendas; quoniam B. Petrus, qui in propria Sede & vivit & præſidet, præſtat quærentibus fidei veritatem. Nos enim pro ſtudio pacis & fidei, extra conſenſum Romanæ Civitatis Epiſcopi, cauſas fidei audire non poſſumus*.

Et Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 57. quæ eſt ad Damaſum: *Beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri, communione conſocior. Super illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt. Si quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam ſolitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbariæ fine determinat, nec poſſum ſanctum Domini tot interjacentibus ſpatiis a ſanctimonia tua ſemper expetere, ideo hic collegas tuos Ægyptios Confeſſores ſequor, & ſub onerariis navibus parva navicula delitesco. Non novi Vitalem, Meletium reſpuo, ignoro Paulinum. Quicunque tecum non colligit, ſpargit, hoc eſt, qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt...... Quamobrem obteſtor Beatitudinem tuam per Crucifixum, per mundi ſalutem, per homouſion Trinitatem, ut mihi literis tuis, ſive tacendarum, ſive dicendarum hypoſtaſeon detur auctoritas*. Quibus verbis alia ſatis luculenta præmiſerat Hieronymus. *Quamquam igitur*, inquit, *tui me terreat magnitudo; invitat tamen humanitas, A Sacerdote victimam ſalutis, a Paſtore præſidium ovis flagito. Cum Succeſſore Piſcatoris, & Diſcipulo Crucis loquor. Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri*, &c.

Sanctus Auguſtinus eidem veritati ſuffragatur, Pontificeſque Romanos Petri in ſuprema poteſtate Succeſſores agnoſcit: ita nimirum ſcribit in Pſalmo contra partem Donati: *Numerate Sacerdotes vel ab ipſa Sede Petri: & in ordine illo Patrum, quis cui ſucceſſit, videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ*.

Et in Epiſtola ad Generoſum, quæ 165. eſt. *Si ordo*, inquit, *Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quantò certius, & verè ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ figuram gerenti, Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Petro enim ſucceſſit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus*, &c. *Damaſo Siricius, Siricio Anaſtaſius; in hoc ordine ſucceſſionis nullus Donatiſta Epiſcopus invenitur...... In illum autem ordinem Epiſcoporum, qui ducitur ab ipſo Petro uſque ad Anaſtaſium, qui nunc eamdem Cathedram tenet, etiamſi quiſquam traditor per illa tempora ſubrepſiſſet, nihil præjudicaret Eccleſiæ, & innocentibus Chriſtianis*, &c. Hinc etiam Epiſtolâ 162. idem Auguſtinus ſcribit: *In Romana Eccleſia ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit Principatus*.

Denique Sanctus Bernardus lib. 2. de Conſideratione cap. 8. *Age*, inquit, *indagemus adhuc diligentiùs qui ſis, quam geras videlicet prò tempore perſonam in Eccleſia Dei. Quis es? Sacerdos Magnus, Summus Pontifex. Tu Princeps Epiſcoporum; tu hæres Apoſtolorum; tu primatu Abel, gubernatu Noë, Patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyſes, judicatu Samuel, poteſtate Petrus, unctione Chriſtus. Tu es, cui claves traditæ, cui oves credita ſunt. Sunt quidem & alii cœli Janitores, & gregum Paſtores: ſed tu tantò glorioſius, quantò & differentius præ illis nomen hæreditaſti. Habent illi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos: tibi univerſi crediti, uni unus. Nec modò ovium, ſed & Paſtorum omnium tu unus Paſtor. Unde id probem, quæris? Ex verbo Domini. Cui enim, non dico Epiſcoporum*

rum

rum, ſed etiam Apoſtolorum, ſic abſolutè & indiſcretè totę commiſſa ſunt oves? Si me amas, Petee, paſce oves meas. Quas? Illius aut illius populos civitatis, aut eegionis, aut certi regni? Oves meas, inquit. Cui non planum, non deſignaſſe aliquas, ſed aſſignaſſe omnes? Nihil excipitur, ubi diſtinguitur nihil.... Ergo juxta Canones tuos; alii in partem ſollicitudinis, tu in plenitudinem poteſtatis vocatus es. Aliorum poteſtas certis arctatur limitibus: tua extenditur in ipſos, qui poteſtatem ſuper alios acceperunt. Nonne, ſi cauſa extiterit, tu Epiſcopo cœlum claudere; tu ipſum ab Epiſcopatu deponere, etiam & tradere Satanæ potes? Stat ergo inconcuſſum privilegium tuum, tam in datis clavibus, quàm in ovibus commendatis.

Romana Eccleſia ſupra cæteras totius orbis Eccleſias Primatum ſemper habuit.

IV. Tertia ratio pro Romani Pontificis Primatu petitur ex Traditione, ex qua conſtat Romanam Eccleſiam ſemper Primatum ſupra cæteras Eccleſias habuiſſe, Romanos Epiſcopos controverſias Fidei diremiſſe ut judices, poſt œcumenica Concilia ſupremos; appellationes dejectorum Epiſcoporum ſuſcepiſſe; reſtituiſſe ſuis Sedibus, qui exauctorati erant immeriti; mulctaſſe excommunicatione aliarum Eccleſiarum Antiſtites, etiam Orientalium, vel eos communione donaſſe; jus denique dixiſſe cæteris Patriarchis. quæ omnia Primatûs argumenta inviciſſima ſunt. Sic Romanam Eccleſiam vocat Sanctus Irenæus Eccleſiam cui potentior convenit Principatus, & ad quam propterea Eccleſiæ orbis confugiunt univerſæ, libro tertio adversùs Hæreſes cap. 3. *Quoniam*, inquit, *valde longum eſt, in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, a glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ, & conſtitutæ Eccleſiæ, eam, quam habet ab Apoſtolis traditionem & annunciatam hominibus fidem, per ſucceſſionem Epiſcoporum pervenientem uſque ad nos, indicantes, confundimus eos, quoquomodo, vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel cæcitatem, & malam ſententiam, præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam.*

V. Sic Tertullianus ait Romanum Pontificem revocaſſe litteras communicationis, quas Phrygum Eccleſiis dederat; & Montanum, ſuadente Praxeâ damnaſſe. Porrò in communionem recipere non potuiſſet Montaniſtas obrepentes Epiſcopus Romanus, niſi ſuperior extitiſſet Epiſcopis Phrygiæ, a quibus fuerant anathemate confixi. En Tertulliani verba Praxeam deſcribentis: *Nam idem tunc Epiſcopum Romanum, agnoſcentem jam prophetias Montani, Priſcæ, Maximiliæ, & ex ea agnitione pacem Eccleſiis Aſiæ & Phrygiæ inferentem, falſa de ipſis Prophetis & Eccleſiis eorum aſſeverando, & Prædeceſſorum ejus auctoritates defendendo, coegit & literas paces revocare jam emiſſas, & a propoſito recipiendorum charismatum conceſſare.*

Et lib. de Pudicitia cap. 1. vocat Romanum Epiſcopum *Pontificem Maximum & Epiſcopum Epiſcoporum*. Licèt enim his eum nominibus per deridiculum inſignire videatur, indicat tamen ita jam a Catholicis communi conſenſione & ſuffragio vocatum.

S. Irenæus agnovit in Romano Pontifice auctoritatem excommunicandi Aſiaticos Epiſcopos.

VI. Idem probatur ex facto Sancti Irenæi, qui Victorem Epiſcopum Romanum, de Aſiaticis Epiſcopis anathemate percellendis, ob controverſiam de Paſchate, cogitantem, adhortatus eſt, ne tot Eccleſias a communione ſuſpenderet, teſte Euſebio lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 24. *Victorem*, inquit, *monuit de hoc videlicet ne tam multas Eccleſias omnino, propter Traditionis ex antiqua conſuetudine inter illas uſurpatæ, obſervationem, a corpore univerſæ Chriſti Eccleſiæ penitus amputet.* Agnovit igitur S. Irenæus ſupremam in Romano Pontifice poteſtatem, quæ in Aſiaticos Epiſcopos ſeſe funderet, & qua poſſet eos a reliquæ Eccleſiæ more recedentes excommunicatione mulctare.

Stephanus I. Primatum exercet in Epiſcopos Africæ.

VII. Id etiam probatur ex facto S. Stephani Pontificis Romani, qui S. Cypriano, & Africanis, necnon S. Firmiliano, aliiſque Orientalibus errorem de rebaptizandis Hæreticis propugnantibus acerrimè, intentatis minis anathematis, & objectâ Traditione, vehementiùs reſtitit, Primatûs auctoritatem exercens, ut egregiè advertit Vincentius Lirinenſis in Commonitorio 1. adverſùs Hæreſes, cap. 5. *Tunc*, inquit, *beatæ memoriæ Stephanus Apoſtolicæ Sedis Pontifex, cum cæteris collegis ſuis, ſed tamen præ cæteris reſtitit, dignum, ut opinor, exiſtimans, ſi reliquos omnes tantùm fidei devotione vinceret, quantùm loci auctoritate ſuperabat.*

Idem probatur auctoritate S. Cypriani Epiſtolâ 52. dicentis, S. Cornelium Romanum Pontificem *ſediſſe intrepidum Romæ in Sacerdotali Cathedra eo tempore, cùm Tyrannus infeſtus Sacerdotibus Dei, fanda atque infanda comminaretur; cùm multò patientiùs & tolerabiliùs audiret levari adverſùs ſe æmulum Principem, quàm conſtitui Romæ æmulum Sacerdotem.* At minùs rectè diceretur Sacerdos æmulus Imperatoris, qui & Summum apud Ethnicos Sacerdotium gerebat, niſi tam latè protenſa fuiſſet Summi Pontificis, & Imperatoris auctoritas, imò latiùs diffuſa, quàm latè ſcilicet propagata erat Chriſtiana Religio.

S. Cyprianus Romani Pontificis Primatum, Romanam Eccleſiam ut cæterarum Radicem & Matricem agnoſcit.

Et idem S. Cyprianus Eccleſiam Romanam cæterarum omnium Radicem & Matricem agnoſcit. Romanumque Pontificem ut vinculum Sacerdotalis Collegii, & unitatis centrum veneratur. Sic de Schiſmaticis Romæ degentibus ad Cornelium ſcribens Epiſtolâ 42. ait: *Miſeramus nuper Collegas noſtros Caldonium & Fortunatum, ut non tantùm perſuaſione Litterarum noſtrarum, ſed præſentiâ ſuâ, & conſilio omnium veſtrûm eniterentur, quantùm poſſent, & elaborarent, ut ad Catholicæ Eccleſiæ unitatem ſciſſi corporis membra componerent, & Chriſtianæ charitatis vinculum copularent. Sed quoniam diverſæ partis obſtinata, & inflexibilis pertinacia non tantùm radicis & matris ſinum atque complexum recuſavit; ſed etiam recrudeſcente in pejus diſcordia, Epiſcopum ſibi conſtituit, & contra Sacramentum ſemel traditum divinæ diſpoſitionis, & Catholicæ unitatis, adulterum & contrarium,* a *Caput extra Eccleſiam fecit, acceptis litteris, tam tuis, quàm Collegarum noſtrorum...... ſecundùm quod Divinæ Traditionis, & Eccleſiaſticæ Inſtitutionis ſanctitas pariter & veritas exigebat, Litteras noſtras ad te direximus.*

a Scilicet Novatianum.

Et Epiſtolâ 45. quæ eſt ad Cornelium de Polycarpo-Hadrumetino: *Nos enim*, inquit, *ſingulis navigantibus, ne cum ſcandalo ullo navigarent, rationem reddentes, ſcimus nos hortatos eos eſſe, ut Eccleſiæ Catholicæ Radicem & Matricem agnoſcerent ac tenerent. Sed quoniam latiùs fuſa eſt noſtra Provincia, ne in Urbe ſchiſma factum abſentium animos in certâ opinione confunderet; placuit ut per Epiſcopos, retentâ a nobis rei veritate, & ad comprobandam Ordinationem tuam factâ auctoritate majore, tum demùm ſcrupulo omni de ſingulorum pectoribus excuſſo, per omnes omnino iſthic poſitos litteræ fierent (ſicut fiunt) ut te univerſi Collegæ noſtri, & communicationem tuam, id eſt, Catholicæ Eccleſiæ unitatem, probarent firmiter ac tenerent.*

Romani Pontificis Primatus a Dionyſio Alexandrino agnitus.

IX. Idem probatur ex facto S. Dionyſii Alexandrini, quem Catholici, quaſi de filio Dei malè ſentiret, illumque in ordinem redigeret, co-

ram

ram Dionyſio Romano Pontifice accuſarunt. Is verò ab eo fidei ſuæ rationem poſtulavit. Quapropter ille codicillos apologeticos miſit ad Apoſtolicæ Sedis Antiſtitem, ut Hæreſis ſuſpicionem a ſe depelleret, Cur verò, amabo, Dionyſium Alexandrinum Patriarcham Orthodoxi coram Pontifice Romano accuſaſſent, niſi exploratum ipſis fuiſſet illum Primatu Juriſdictionis in Eccleſiæ univerſæ Epiſcopos, & in ipſos frui Patriarchas? Hujus facti teſtem habemus S. Athanaſium libro de Synodis Arimini & Seleuciæ: *Cùm quidam*, inquit, *Alexandrinum Epiſcopum, apud Romanum accuſarent, quaſi qui Filiam opus, & non conſubſtantialem Patri diceret, & Synodus Romæ coacta indignè tulit, & Romanus ad cognominem ſibi Epiſcopum omnium ſententiam perſcripſit; ac jam inde ille ſe ad defenſionem parans, libello ſuo titulam refutationis & Apologiæ indidit.*

X. Idem probatur ex facto Aureliani Imperatoris, qui domum Patriarchæ Antiocheni, quam Paulus Samoſatenſis, a duplici Synodo proſcriptus & exauctoratus, Domno Patriarchæ ſuum in locum canonicè ſubſtituto dimittere nolebat, illi tradi juſſit, cui Epiſcopus Romanus cum Italiæ Epiſcopis illam adjudicaret. Idque convenienter ab Imperatore conſtitutum ſcribit Euſebius, id eſt, ſecundùm ordinem juris, quo judicium de ipſis Epiſcopis, & Synodis Orientalibus, Romano Pontifici tribuebatur. En verba Euſebii libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 24. *Ubi Paulus igitur, ſimul cum Orthodoxa Fide, Epiſcopatum amiſiſſet, Domnus miniſterium Eccleſiæ apud Antiochium ſuſcepit. Verùm cùm Paulus ex Epiſcopi domo ejus Eccleſiæ propria exire nollet; Imperator Aurelianus de ea re rogatus ſententiam, ſanctiſſimè quid eſſet agendam decrevit. Præcepit enim ut domus Eccleſiæ illis tribueretur, quibus Chriſtiani Italiæ & Urbis Romæ Epiſcopi per litteras tribuendam præſcriberent.*

XI. Idem probatur ex eo quòd Concilia Orientis irrita haberentur, niſi Romani Epiſcopi auctoritate firmarentur; quod Concilii Antiocheni ab Arianis habiti occaſione Socrates, & Sozomenus notarunt. Sic namque Socrates lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5. ſcribit: *Julius Romanus Epiſcopus neutiquam aderat; neque quemquam, qui ejus locum ſuppleret, eò miſit, idque cùm Canon Eccleſiaſticus jubeat, Non oportere abſque ſententia Epiſcopi Romani, decreta Eccleſiis ſancire.*

Sozomenus verò lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 9. *Julius*, inquit, *certior factus non tutum eſſe Athanaſio in Ægypto vitam agere, eum ad ſe accerſivit. Ad illos autem, qui Antiochiæ in unum convenerant ſcripſit, atque adeo incuſavit, quòd clam contra fidem Concilii Nicæni novas res moliti fuerant, quòdque contra leges Eccleſiæ ipſum ad Concilium non vocarant. Nam legem eſſe ad Sacerdotii dignitatem ſpectantem, quæ pronuntiat actu illa irrita eſſe, quæ præter ſententiam Epiſcopi Romani conſtituuntur.*

Julii I. Geſta in cauſa S. Athanaſii Primatum Romani Pontificis probant.

XII. Idem probatur ex iis quæ geſſit Julius Romanus Pontifex in cauſa S. Athanaſii ab Arianis e Sede ſua detruſi, eum in communionem ſuſcipiendo, eumque ſimul & ejus hoſtes ad Apoſtolicum Tribunal vocando. Quæ ſupremam Romani Pontificis in Orientis Epiſcopos & in cæteros Patriarchas auctoritatem probant. Sed de his alio in loco opportuniùs agemus. Hìc tantùm advertere ſufficiat, ſubjectionem illam Orientalium Eccleſiarum Romanæ, & in judiciis ferendis dependentiam, S. Athanaſii tempore longo jam uſu fuiſſe firmatam, ut colligitur ex Epiſtola Julii, quam refert S. Athanaſius Apologiâ ſecundâ: *An ignari eſtis*, inquit, ad Orientales ſcribens, *hanc conſuetudinem eſſe, ut primùm nobis ſcribatur, ut hinc quod juſtum eſt, definiri poſſit? Quapropter ſi iſthic hujuſmodi ſuſpicio in Epiſcopum concepta fuerat, id huc ad noſtram Eccleſiam referri oportuit. Nunc autem hi, quos certiores minimè fecerunt poſtquam jam egerint quod libuit, ſuffragatores ſuæ damnationis, cui non interfuimus, eſſe volunt. Non ita ſe habent Pauli ordinationes, non ita Patres docuerunt, ſed faſtus iſte & novum ſtudium eſt. Obſecro vos cum alacritate, pro publico bono iſta ſcribo. Quæ enim accepimus a Beato Petro Apoſtolo, ea vobis ſignifico, non ſcripturus alioqui, quæ nota apud vos eſſe arbitror, niſi facta ipſa nos conturbaſſent.*

XIII. Idem probatur ex facto ejuſdem Julii Romani Pontificis, quo S. Athanaſium Patriarcham Alexandrinum, Paulum Epiſcopum Conſtantinopolitanum, Marcellum Ancyranum, & Aſclepam Gazenſem, ab Arianis exauctoratos, ſuis Sedibus reſtituit: de quibus ita ſcribit Socrates lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 15. *Eodem tempore Paulus Epiſcopus Conſtantinopolitanus, Aſclepas Gazæ, Marcellus Ancyræ, & Lucius Adrianopolis, alius ob aliam cauſam accuſati, & Eccleſiis ſuis ejecti, apud Romam omnium civitatum facilè Principem verſantes, Julium Epiſcopum Romanum de ſuo ipſorum ſtatu certiorem faciunt. Ille verò quoniam Eccleſia Romana privilegium præter cæteras obtinebat, literis ſuis ad Epiſcopos Orientales liberiùs præſcriptis, illorum partes tueri ſtudet; in Orientem literas mittit, quò & ſuus cuique locus reſtitueretur: & eos, qui illos temerè abdicaverant, graviter reprehenderet.*

De iiſdem verò ita ſcribit Sozomenus lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 7. *Quorum criminationes cùm Epiſcopus Romanus intellexiſſet, & omnes fidei Concilii Nicæni conſentientes comperiſſet, in communionem recepit. Ac cùm propter Sedis dignitatem cura omnium ad ipſum ſpectaret, ſingulis ſuam Eccleſiam reſtituit: ſcripſitque ad Epiſcopos Orientis, eoſque incuſavit, quòd inconſulto de hiſce viris judicaſſent, Eccleſiaſque perturbaſſent, cùm Decretis Concilii Nicæni ſtare nollent. Deditque Mandatum, ut quidam illorum, omnium nomine, ad diem conſtitutum accederent, perſpicuè declaraturi ſententiam, quam de his tulerunt, æquam juſtumque eſſe. Quin etiam minatus eſt, ſe de reliquo non paſſurum eos inultos eſſe: niſi novis rebus ſtudere deſiſterent.*

XIV. Idem probatur ex jure Appellationum ad Romanum Pontificem in omnium Epiſcoporum judiciis, quod Canonibus Concilii Sardicenſis confirmatum potiùs, quàm conſtitutum. Appellatum namque a primis Eccleſiæ Sæculis non fuiſſet, ab Epiſcopis exauctoratis, Romani Pontificis Tribunal, niſi ſupremam in Epiſcopos univerſos, & in Concilia Nationalia auctoritatem obtinuiſſet. Hoc autem de jure Romani Pontificis, agimus in Hiſtoria Eccleſiaſtica Sæculi IV. Diſſertatione ad Canones Sardicenſes.

Jus appellationum ad Romanum Pontificem Primatus illius argumentum.

XV. Idem probatur ex facto Euſtathii Sebaſteni, qui cùm a Concilio Melitinenſi in Armenia fuiſſet exauctoratus, literis Liberii Pontificis Romani, quibus ſuam reſtituebatur in Sedem, coram Concilii Tyanenſis in Cappadocia Patribus prolatis, Eccleſiam ſuam recepit, nullâ quæſtione habitâ. Hujus rei teſtis eſt S. Baſilius Magnus, Epiſtolâ 74. ad Occidentales Epiſcopos de Euſtathio Sebaſteno data: *Epiſcopatu*, inquit, *ejectus, propterea quòd jam Melitinæ depoſitus eſſet, viam ſibi ipſi, per quam reſtitueretur, excogitavit, eam videlicet ut ad vos proficiſceretur. Quæ verò ſint illi a Beatiſſimo Epiſcopo Liberio propoſita, & ad quæ conſenſerit, nobis clam eſt; niſi quòd Epiſtolam attulit, per quam reſtitueretur. Eam ubi Synodo Tyanenſi exhibuit, in ſuum locum reſtitutus eſt....*

Quo-

Digitized by Google

Quoniam igitur iſthinc vires accepit lædendi Eccleſias, ex publicanda ſuæ impietatis fiduciâ, quam vos dediſtis, ad ſubverſionem multorum uſus eſt, nec eſſe eſt ut iſthinc quoque veniat malorum iſtorum correctio, ſcribaturque Eccleſiis, quibus quidem conditionibus ad communionem ſuſceptus ſit: ſimul verò adjiciatur, quomodo jam commutatâ ſententiâ gratiam a Patribus, qui tum erant, acceptam, irritam reddat.

S. Damaſus Primatum exercet in cauſa Vitalis.

XVI. Idem probatur ex facto Damaſi Romani Pontificis, qui Vitalem cùm in communionem recepiſſet, deceptus Fidei profeſſione in ſpeciem Catholicâ, quam emiſerat, illum poſtea exauctoravit, & anathemate confixit. Qua de re S. Gregorius Nazianzenus Epiſtola 2. ad Cledonium ita ſcribit: *Ne autem nos hoc nomine accuſent, quod Vitalis viri nobis chariſſimi, fidem, quam, ita poſtulante Beato Damaſo Romæ Epiſcopo, literis conſignatam edidit, priùs quidem probaverimus, nunc verò repudiemus...... Quoniam igitur eadem voces, ſi rectè intelligantur, cum pietate conjunctæ ſunt, ſi perperam exponantur, impietate non carent; quid mirum ſi Vitalis quoque verba nos quidem ita ſuadente voluntate, in pium ſenſum acceperimus: alii autem, ad eorum, quæ ſcripta ſunt, mentem exaſperantur & inflammantur? Quod etiam in cauſa fuiſſe reor, cur ipſe quoque Damaſus, eum poſtea rectiùs edoctus fuiſſet, ſimulque in priſtinis eos expoſitionibus perſtare audiſſet, eos ab Eccleſiæ cœtu abdicaverit, fideique libellum eum anathematiſmo deleverit.*

Secunda Synodus Œcumenica Romani Pontificis Primatum agnoſcit & reveretur.

XVII. Idem probatur ex facto Synodi Secundæ Œcumenicæ, ſeu Conſtantinopolitanæ primæ, quæ ſuorum confirmationem Decretorum, maximè quantum ad Timothei Epiſcopi Apollinariſtæ exauctorationem, a Damaſo ſupplex poſtulavit. Qua de re Damaſus ipſe ad Orientales Epiſcopos ita ſcribit apud Theodoretum lib. 5, cap. 10. *Quod veſtra charitas*, inquit, *debitam Sedi Apoſtolicæ reverentiam tribuit, filii honoratiſſimi, vobis ipſis quoque maximo ſanè honori eſt...... Itaque quid eſt quòd abdicationem Timothei a me rurſus requiratis, qui etiam hic judicio Sedis Apoſtolicæ, Petro quoque Epiſcopo Alexandriæ præſente, abdicatus eſt, unà cum Magiſtro ſuo Apollinari, qui item in die judicii debitas pœnas & ſupplicia perſolvet?*

XVIII. Idem probatur ex Patribus illius Concilii, id eſt, ex Epiſcopis totius Orientis, qui Romanum Pontificem velut Caput ſuum venerati ſunt, in eoque agnoverunt poteſtatem convocandi generalia Concilia; ita enim ſcribunt in ſuo Libello Synodico, apud Theodoretum lib. 5. cap. 9. *Jam verò, quoniam Vos, quò fraternam veſtram erga nos charitatem declaretis, Concilio Dei voluntate ac nutu Romæ coacto, nos velut membra propria per Imperatoris Sanctiſſimi literas acceſſiviſtis....... Eſt certè nobis in optatis, ſi poſſet fieri, Eccleſiis penitus relictis, veſtro deſiderio, aut neceſſario potiùs Eccleſiæ negotio inſervire.... Verùm quoniam hoc modo Eccleſiæ nuper renovatæ nudarentur, & res a plerisque fieri omnino non queat, propterea quòd Conſtantinopolè mandato literarum, ſuperiore anno a veſtra Reverentia, poſt Concilium Aquilejenſe ad Sanctiſſimum Imperatorem Theodoſium miſſarum, ad iter duntaxat Conſtantinopolim uſque faciendum nos praparavimus, atque de hoc uno Concilio celebrando conſenſum Epiſcoporum, qui in Provinciis manſerant, unà nobiſcum attulimus. Idcirco neque longiore itinere opus eſſe expectabamus, neque de ullo alio omnino ante acceperamus, quàm Conſtantinopoli in unum conventum eſſet.*

S. Ambroſius Romani Pontificis Primatum coluit.

XIX. Idem probatur ex S. Ambroſio Epiſtolâ 78. ad Theophilum data, cui Capuana Synodus provinciam commiſerat judicandi de Eccleſiæ Antiochenæ diſſidiis. Agnoſcit namque Theophilum judicii ſui Relationem ad Sedem Apoſtolicam mittere debere, & nullius fore roboris prolatam ab illo ſententiam, niſi a Pontifice Romano probetur; *Sanè*, inquit, *referendum arbitramur ad Sanctum fratrem noſtrum Romanæ Sacerdotem Eccleſiæ, quoniam præſumimus ea te judicaturum, quæ etiam illi diſplicere nequeant. Ita enim utile erit conſultum ſententiæ; ita pacis & quietis ſecuritas, ſi id veſtro ſtatuatur Concilio, quod communioni noſtræ diſſenſionem non afferat, ut nos quoque acceptâ veſtrorum ſerie ſtatutorum, cùm id geſtum eſſe cognoverimus, quod Eccleſia Romana haud dubiè probaverit, læti fructum hujuſmodi examinis adipiſcamur.*

S. Joannes Chryſoſtomus eumdem agnoſcit.

XX. Idem probatur ex S. Joanne Chryſoſtomo, qui Innocentio I. Romano Pontifici libellum ſupplicem porrexit, ut reſcinderet exauctorationis ſententiam in ſe latam a Theophilo Alexandriæ Patriarcha, & Epiſcopis in Synodo ad Quercum congregatis. Ita enim ad ipſum ſcripſit Epiſtolâ 1. *Scribite, precor, & auctoritate veſtrâ decernite, hujuſmodi iniquè geſta, nobis abſentibus, & judicium non declinantibus, nullius eſſe roboris. Porro qui talia geſſere, eos Eccleſiæ cenſuræ ſubjicite. Nos autem inſontes, neque convictos, neque deprehenſos, neque ullius criminis reos comprobatos, Eccleſiæ noſtræ jubete reſtitui.*

S. Auguſtinus Primatûs Romani Pontificis aſſertor.

XXI. Idem probatur ex S. Auguſtino multis in locis Romani Pontificis Primatum agnoſcente & commendante, Epiſtolâ 92. ad Innocentium I. Pontificem Maximum, nomine Concilii Milevitali datâ: *Quia*, inquit, *te Dominus gratiæ ſuæ præcipuo munere in Sede Apoſtolica collocavit, talemque noſtris temporibus præſtitit, ut nobis potius ad culpam negligentiæ valeat, ſi apud tuam Venerationem, quæ pro Eccleſia ſuggerenda ſunt, tacuerimus, quàm ea tu poſſis vel faſtidiosè, vel negligenter accipere: magnis periculis infirmorum membrorum Chriſti Paſtoralem diligentiam quæſumus adhibere digneris. Nova quippe Hæreſis, & nimiùm pernicioſa tempeſtas ſurgere inimicorum gratiæ Chriſti cœpit, qui nobis etiam Dominicam Orationem impiis diſputationibus conantur auferre..... Sed arbitramur, adjuvante miſericordiâ Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui te & regere conſulentem, & orantem exaudire dignatur, auctoritati Sanctitatis tuæ de Sanctarum Scripturarum auctoritate depromptæ faciliùs eos, qui tam perverſa & pernicioſa ſentiunt, eſſe ceſſuros.* An Innocentius Paſtoralem curam ad compeſcendos Pelagianos adhibere potuiſſet? An Apoſtolicam auctoritatem in Eccleſiis Africanis exercere, niſi Summus Eccleſiæ univerſæ Paſtor extitiſſet? An verò ejus auctoritatem ex Scripturarum Sacrarum auctoritate depromptam dixiſſet, niſi juris eſſet divini Pontificis Romani Primatus?

Et Epiſtolâ 157. ad Optatum data: *Me*, inquit, *apud Cæſaream præſentem venerunt, quò nos injuncta nobis a Venerabili Papa Zoſimo Apoſtolicæ Sedis Epiſcopo, Eccleſiaſtica neceſſitas traxerat.* An porro injungere potuiſſet Zoſimus Africanis Epiſcopis ut ad Concilium venirent? An parendum neceſſariò S. Auguſtinus exiſtimaſſet, niſi agnoviſſet ſupremam ipſius in Eccleſia univerſa auctoritatem? Et Epiſtolâ 162. *In Romana*, inquit, *Eccleſia ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit Principatus.* Et lib. 1. ad Bonifacium, cap. 1. de Pelagianis ita ſcribit: a *Cùm verò non deſinant fremere ad Dominici gregis caulas, atque ad diripiendas tanto pretio redemptas oves, aditus undecumque rimari, communiſque ſit omnibus nobis, qui fungimur Epiſcopatûs officio, quamvis ipſe in eo præmineas celſiore faſtigio, ſpecula Paſtoralis: facio quod poſſum, pro mei particula muneris ut peſtilentibus & inſidiantibus eorum ſcriptis medentia*

a Contra duas Epiſtolas Pelagianorum.

&

& manientia ſcripta prætendam, quibus rabies quæ furiant, aut ipſa ſanetur, aut a lædendis aliis repellatur.

XXII. Idem probatur ex S. Proſpero, in Carmine de Ingratis, ita canente:

Sedes Roma Petri, quæ Paſtoralis honoris
Facta Caput mundo, quicquid non poſſidet armis,
Religione tenet.

Cæleſtini I. Geſta in cauſa Neſtorii Primatum Romani Epiſcopi probant.

XXIII. Idem probatur ex geſtis Cæleſtini I. in damnatione Hæreſeos Neſtorianæ. Neſtorius Conſtantinopolitanus Antiſtes in Hæreſim labitur. Certior factus de ejus impietate Cæleſtinus Romanus Pontifex, vices ſuas committit Cyrillo Epiſcopo Alexandrino, ut eum communione, & Epiſcopatu privet, ſi fuerit in errore propugnando pertinax. *Quamobrem*, inquit Cæleſtinus in Epiſtola ad Cyrillum, quæ refertur 1. parte Concilii Epheſini cap. 15. *noſtra Sedis auctoritate adſcitâ, noſtrâque vice & loco cum poteſtate uſus, ejuſmodi, non abſque exquiſita ſeveritate, ſententiam exequeris; nempe ut niſi decem dierum intervallo ab hujus noſtræ admonitionis die numerandorum, nefariam doctrinam ſuam conceptis verbis anathematizet..... Illico Sanctitas tua illi Eccleſiæ proſpiciat. Is verò modis omnibus ſe a noſtro corpore ſegregatum eſſe intelligat.*

Epheſina Synodus Oecumenica Romani Pontificis Primatum veneratur.

Demonſtrat quoque Romani Pontificis Primatum Epheſina Synodus, quæ officii loco duxit, obſequi Epiſtolæ Cæleſtini I. qua Neſtorium damnabat. Sic enim habent Patres in Sententia depoſitionis in illum Hæreſiarcham lata, Actione 1. Concilii: *Coacti per Sacros Canones & Epiſtolam Sanctiſſimi Patris noſtri & Comminiſtri Cæleſtini Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi, lacrymis ſubinde perfuſi ad lugubrem hanc contra eum ſententiam venimus.* Animadverte hic Epiſcopos Oecumenico in Concilio congregatos Romanum Pontificem honorifico Patris nomine compellare, ejus Epiſtolam æquâ veneratione cum ſacris Canonibus proſequi, ac ſe vi illius mandatorum coactos conteſtari ad Neſtorium anathemate percellendum.

His conſonat omnino Philippi Presbyteri, & Sedis Apoſtolicæ Legati interlocutio: Actione 2. *Gratias agimus*, inquit, *ſanctæ, venerandæque Synodo, quòd literis Sancti Beatique Papæ noſtri vobis recitatis, ſanctos cantus, ſanctis vocibus veſtris, ſancto Capiti veſtro, ſanctis etiam acclamationibus exhibueritis. Non enim ignorat veſtra Beatitudo, totius fidei, vel etiam Apoſtolorum Caput eſſe B. Apoſtolum Petrum.* Viden ut Concilii Oecumenici Caput, nemine omnium Patrum reclamante, Romanus Pontifex appellatur? Luculentior eſt ejuſdem Philippi interlocutio Actione 3. *Nulli dubium, imò Sæculis omnibus notum eſt, quod Sanctus Beatiſſimuſque Petrus Apoſtolorum Princeps & Caput, Fideique columna, & Catholicæ Eccleſiæ fundamentum, a Domino noſtro Jeſu Chriſto Salvatore humani generis, ac Redemptore, claves regni accepit, ſolvendique ac ligandi peccata poteſtas ipſi data eſt, qui ad hoc uſque tempus, & ſemper, in ſuis Succeſſoribus vivit, & judicium exercet. Hujus itaque ſecundùm ordinem Succeſſor, & locum tenens Sanctus Beatiſſimuſque Papa noſter Cæleſtinus Epiſcopus, nos ipſius præſentiam ſupplentes ad hanc Synodum miſit.*

Id ipſum ex interlocutione Juvenalis Hieroſolymorum Epiſcopi, Actione 4. compertum eſt: *Oportebat quidem*, inquit, *Joannem Reverendiſſimum Antiochiæ Epiſcopum, hac ſancta, & magna, & Oecumenica Synodo conſideratâ, confeſtim accurrere, ut de illis, quæ ei objiciuntur, ſe purgaret: & ad Apoſtolicam Sedem magnæ Romæ nobiſcum conſidentem; & obedientiam ac honorem deferre Apoſtolicæ Sanctæ Dei Eccleſiæ Romanorum, apud quam maximè mos eſt ex Apoſtolico ordine & Traditione, ut ipſa Sedes Antiochena dirigatur, & apud eam judicetur, &c.* Quod porro ſplendidius argumentum Primatûs, quam poteſtas judicandi Patriarcham totius Orientis, Traditione confirmata?

Hinc Cæleſtinus Pontifex Maximus in Epiſtola ad Sanctam Synodum Epheſinam 3. parte Concilii Epheſini cap. 20. ait: *Longiùs quidem ſumus poſiti: ſed per ſollicitudinem totum propiùs intuemur. Omnes habet Beati Petri Apoſtoli cura præſentes.*

Concilium Chalcedonenſe Romani Pontificis Primatum agnoſcit & veneratur.

XXIV. Id probatur auctoritate Concilii Chalcedonenſis, in quo Legati S. Leonis ſententiam in Dioſcorum Alexandrinum Patriarcham his protulere verbis, quæ ipſe refert in Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ: *Unde Sanctus ac Beatiſſimus Papa, Caput univerſalis Eccleſiæ Leo per nos Legatos ſuos, Sancta Synodo conſentiente, Petri Apoſtoli præditus dignitate, qui Eccleſiæ fundamentum, & petra Fidei, & cæleſtis regni janitor nuncupatur, Epiſcopali eum dignitate nudavit, & ab omni Sacerdotali opere fecit exterrem.* Ex quibus conſtat S. Leonem Primatum exercuiſſe in Synodo Chalcedonenſi; cùm ſententia ejus nomine & auctoritate lata ſit in ſecundum Eccleſiæ Patriarcham, totâ conſentiente Synodo & ſummam illius poteſtatem agnoſcente.

Agnita eſt ab eadem Synodo ſuprema Romani Pontificis auctoritas, cùm præcipuum illud prolatum eſt adversùs Dioſcorum accuſationis caput, quod Pontificiam læſiſſet Majeſtatem, & Synodum abſque Romani Epiſcopi auctoritate contra Traditionem & Eccleſiæ conſuetudinem celebrare auſus eſſet; quòd ex Lucentii Legati Apoſtolici interlocutione conſtat, Actione 1. *Judicii ſui*, inquit, *neceſſe eſt eum reddere rationem, quia dum perſonam judicandi non haberet, præſumpſit, & Synodum auſus eſt facere ſine auctoritate Sedis Apoſtolicæ; quod nunquam licuit, nunquam factum eſt.*

Hinc Synodus univerſa, in Relatione ad S. Leonem, recenſitis Dioſcori exceſſibus in damnatione Flaviani, & Eutychetis reſtitutione, ſubjungit: *Inſuper & contra ipſum, cui vineæ cuſtodia a Salvatore commiſſa eſt extendit inſaniam, id eſt contra tuam quoque Apoſtolicam Sanctitatem.* Agnovit eundem Primatum laudata Synodus Actione 2. cùm Leonis Epiſtolam ſolemni judicio probavit, univerſo Patrum cœtu acclamante; *Petrus per Leonem locutus eſt.*

Hinc iidem Patres in Relatione ad S. Leonem, ipſum præfuiſſe illi Synodo ſcribunt, ceu Caput membris: *Quibus tu*, inquiunt, *ſicut membris Caput præeras in his, qui tuum tenebant ordinem, benevolentiam præferens. Imperatores verò fideles ad ordinandum, decentiſſimè præſidebant, ſicut Zorobabel & Jeſus, Eccleſiæ tanquam Hieruſalem ædificationem renovare circa dogmata, aduiſi.*

XXV. Idem probatur ex verbis Eugenii Carthaginenſis Archiepiſcopi, quem cùm Hunnericus Rex Vandalorum urgeret, ut Collationem de fide haberet cum Arianis, ita ipſi reſpondit, teſte Victore Vitenſi lib. 2. de Perſecutione Vandalica: *Si noſtram fidem, quæ una & vera eſt, poteſtas Regis cognoſcere deſiderat, mittat ad amicos ſuos. Scribam & ego fratribus meis ut veniant Coëpiſcopi mei, qui vobis nobiſcum communem fidem noſtram valeant demonſtrare, & præcipuè Eccleſia Romana, quæ Caput eſt omnium Eccleſiarum.*

XXVI. Idem probatur ex S. Fulgentio lib. de Incarnatione & Gratia Chriſti, ſcripto ex ſententia Eccleſiæ Africanæ ad Petrum Diaconum cap. 2. ubi expoſitâ fide Eccleſiarum Africæ circa

Digitized by Google

Incarnationem Verbi, ſubjungit; *Quod duorum magnorum luminarium Petri ſcilicet, Paulique verbis tanquam ſplendentibus radiis illuſtrata, eorumque decorata corporibus, Romana, quæ mundi Cacumen eſt, tenet & docet Eccleſia.*

XXVII. Idem probatur ex facto & verbis venerabilis cujuſdam Epiſcopi Patareni, qui Sylverio Romano Pontifice apud Pataram exule juſſu Juſtiniani Imperatoris, *venit ad Imperatorem, & judicium Dei conteſtatus eſt de tanta Sedis Epiſcopi expulſione, multos eſſe dicens in hoc mundo Reges, & non eſſe unum, ſicut ille Papa eſt, ſuper Eccleſiam mundi totius, a ſua Sede expulſus.* Ita refert Liberatus in Breviario de Cauſa Neſtoriana & Eutychiana cap. 22.

Eccleſia Conſtantinopolitana, &

XXVIII. Idem probatur ex Epiſtola Eutychii Patriarchæ Conſtantinopolitani ad Vigilium Romanum Pontificem, quæ extat inter Acta Quintæ Synodi, qua agnoſcit Summum Pontificem Conciliorum Oecumenicorum Præſidem: qua in re maximè ſplendeſcit Primatus. *Et ideo*, inquit, *petimus, præſidente nobis veſtrâ Beatitudine, ſub tranquillitate & ſacerdotali manſuetudine, propoſitis ſanctis Evangeliis, communi tractatu eadem capitula in medio proponenda quæri, & conferri, & finem quæſtioni imponi.*

Eccleſia Hieroſolymitana, Romani Pontificis Primatum agnoſcunt & colunt.

XXIX. Idem probatur ex Libello ſupplici Epiſcopi Dorenſis, e Patriarchatu Hieroſolymitano, qui recenſitus eſt in Concilio Lateranenſi adverſus Monothelitas, ſub Martino I. Conſultatione ſecunda; ubi agens de Hæreticorum in univerſo orbe damnatione a Sede Apoſtolica, hæc habet: *Quoniam hoc poteſtativè olim & antiquitus facere per Apoſtolicam, ſive canonicam conſuevit auctoritatem, dum non ſolùm claves Regni Cœlorum credita ſunt ei, atque ipſe tantummodo ad aperiendum eas, Fidelibus quidem, dignè, minimè autem Evangelio gratiæ credentibus juſtè claudere, magnus ſecundùm veritatem & Princeps Apoſtolorum meruit Petrus; ſed etiam & paſcere primus juſſus eſt oves Catholicæ Eccleſiæ, cùm Dominus dixit; Petre, amas me? Paſce oves meas. Et iterum ipſe præcipuè ac ſpecialiter firmam præ omnibus habens in Dominum Deum noſtrum, & immutabilem fidem, convertere aliquando & confirmare exagitatos conſortes ſuos & ſpiritales meruit fratres, utpotè diſpenſativè ſuper omnes ab ipſo qui propter nos incarnatus eſt Deus poteſtatem accipiens & Sacerdotalem auctoritatem. Quod utique ſciens beatæ memoriæ Sophronius quondam Patriarcha Sanctæ Chriſti Dei noſtri Civitatis, ſub cujus Diœceſi fungebar Sacerdotali officio, ſtuduit meam humilitatem, ſine mora, pro hujuſmodi tantùm capitulo, ad hanc Apoſtolicam magnamque dirigere Sedem, in ſcripto, atque ſine ſcripto, per me ſupplicem veſtrûm omnium prædictorum virorum adaperiens novitatem, quam videlicet contra Orthodoxam Fidem memorati viri exponere auſi ſunt.* Et infrà refert verba quibus ipſum compellavit Sophronius, quæ Sedis Apoſtolicæ Primatum luculenter demonſtrant; *Quantocius ergo*, inquit, *a finibus terræ ad terminos ejus deambula, donec ad Apoſtolicam Sedem, ubi Orthodoxorum dogmatum fundamenta exiſtunt, pervenias, non ſemel, non bis, ſed multò ſæpiùs aperiens Sacris Viris ibidem conſiſtentibus omnia, ſecundùm veritatem, quæ in iſtis partibus mota ſunt, & non quieſcas, inſtantiùs exorans eos, donec ex Apoſtolica providentia, quæ in Deo eſt, ad victoriam judicium perducere debeant, & noviter introductorum dogmatum perfectam faciant ſecundùm Canones deſtructionem.*

XXXI. Idem probatur ex Libello Abbatum & Monachorum Græcorum ibidem perlecto, cujus inſcriptio talis eſt: *Sanctæ Dei & Apoſtolicæ Synodo, ex Dei voluntate & gratia, atque indiviſa communione Sancti Spiritûs, in hac conſonanter & unanimiter congregatæ antiquæ almæ urbe Roma, ad confirmationem ſacram & erectionem immaculatæ, necnon piæ Chriſtianorum noſtræ fidei, per juſſionem ſanctam divinitùs præſidentis vobis, atque omnibus his præeminentis, Sacerdotis Sacerdotum, & Patris Patrum, Domini noſtri Martini ter Beatiſſimi Papæ.* Et infra: *Necnon anima noſtra, ipſius Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti omnibus modis ſanctam præponentes fidem, & priùs quidem communiter, dum Afrorum habitaremus provinciam, hanc Apoſtolicam & ſummam expetivimus Sedem.* Qui Græcorum hominum teſtimonio Sedem Romanam ſummam Sedem vocantium, & Romanum Pontificem Sacerdotem Sacerdotum, & Patrem Patrum luculentius ſplendidiuſque nihil excogitari poteſt.

Eccleſia Cypri Romani Pontificis Primatum commendat.

XXXII. Idem probatur ex literis Sergii Cyprientis Epiſcopi ad Theodorum Pontificem Romanum datis, & ibidem recenſitis, quæ ita inſcribuntur: *Sanctiſſimo & Beatiſſimo a Deo noſtro honorabili Domino meo, Patri Patrum, univerſali Papæ Theodoro.* Poſtea verò ſubjungit: *Firmamentum verò a Deo fixum & immobile, atque titulo formam lucidiſſimam fidei, veſtram Apoſtolicam Sedem conſtituit, o Sacer Vertex, Chriſtus Deus noſter. Tu es enim, ſicut divinum veraciter pronuntiat Verbum, Petrus, & ſuper fundamentum tuum Eccleſiæ columnæ confirmatæ ſunt. Tibi & claves Regni Cœlorum commiſit, atque ligare & ſolvere poteſtativè, quæ in terra & in Cœlis ſunt, promulgavit. Tu profanarum Hæreſeon depoſitor exiſtis, ut Princeps & Doctor Orthodoxæ & immaculatæ fidei.*

Eccleſia Africana Romani Pontificis Primatum prædicat & colit.

XXXIII. Idem probatur ex Epiſtola Africanorum Antiſtitum ex tribus Conciliis, ad Theodorum Pontificem Romanum directa, cujus cum inſcriptio, tum priora verba, Sedis Apoſtolicæ Primatum magnificentiſſimè commendant. Et inſcriptio quidem ſic habet: *Domino Beatiſſimo Apoſtolico culmine ſublimato, Sancto Patri Patrum, Theodoro Papæ, & Summo omnium Præſulum Pontifici.* Deinde verò hæc ſubjungunt; *Magnum & indeficientem, omnibus Chriſtianis fluenta redundantem, apud Apoſtolicam Sedem conſiſtere fontem, nullus ambigere poſſit, de quo rivuli prodeunt affluenter, univerſum largiſſimè irrigantes orbem Chriſtianorum, cui etiam, in honore Beatiſſimi Petri, Patrum Decreta peculiarem omnem decrevere reverentiam in requirendis Dei rebus, quæ omnino & ſolicitè debent, maximè verò juſtèque ab ipſo Præſulum examinari vertice Apoſtolico, cujus vetuſta ſolicitudo eſt tam mala damnare, quàm probare laudanda. Antiquis enim regulis ſancitum eſt, ut quicquid, quamvis in remotis vel in longinquo poſitis ageretur provinciis, non priùs tractandum, vel accipiendum ſit, niſi ad notitiam almæ Sedis veſtræ fuiſſet deductum, ut hujus auctoritate, juxta quæ fuiſſet pronuntiatio, firmaretur, indeque ſumerent cæteræ Eccleſiæ, velut de natali ſuo fonte, prædicationis exordium, & per diverſas totius mundi regiones puritatis incorruptæ manarent fidei Sacramenta ſalutis. Quocirca humiliſſimum veſtro Apoſtolico Culmini perſolventes obſequium, cum lacrimis ſuggerimus, quod ſine cordis gemitu reticere non valemus, ante hoc temporis ſpatium, exoſum apud Conſtantinopolitanam civitatem novitatis commentum ad nos uſque opinanter fuiſſe delatum.*

Sexta Synodi Oecumenicæ obſervantia in Romanum Pontificem, & Primatûs confeſſio.

XXXIV. Idem probatur ex Synodo Sexta Oecumenica in literis Synodicis ad Agathonem, quæ extant poſt Actionem 18. in quibus Patres ita Romanum Pontificem alloquuntur. *Maximis morbis majoribus indigeant auxiliis, atque idcircò Chriſtus verus Deus noſter ſapientem dedit Medicum veſtram a Deo honoratam Sanctitatem contagia hæreticæ luis fortiter propulſantem remediis Orthodoxiæ, ac valetudinis robur membris Eccleſiæ largientem. Itaque*

tibi

tibi ut primæ Sedis Antiſtiti univerſalis Eccleſiæ, quid gerendum ſit, relinquimus, ſtanti ſuper firmam fidei petram. Libenter perlectis veræ confeſſionis literis a veſtra paterna Beatitudine ad piiſſimum Imperatorem miſſis, quas ut a Summo Apoſtolorum vertice diviñè perſcriptas agnoſcimus, per quas exortam nuper multiplicis erroris ſectam depulimus .... Hæreticorum nefariam doctrinam quaſi obſidione adorti .... ac ipſos ut lapſos circa fidem, & peccatores, in matutinis extra caſtra atriorum Dei, ut Davidicè loquamur, anathematibus interfecimus, ex ſententia per ſacras veſtras literas de iis prius lata. Et infra: *Orthodoxæ fidei ſplendidam lucem vobiſcum clarè prædicavimus: quam ut iterum per honorabilia veſtra reſcripta confirmetis, veſtram oramus paternam Sanctitatem.*

Immenſus eſſem, ſi monumenta Antiquitatis Eccleſiaſticæ proferre vellem univerſa, quibus Romani Pontificis Primatus aſſeritur; librumque ſcriberem, potiùs quàm Diſſertationem. Quapropter his impræſentiarum ſuperſedeo.

Summus Pontifex Primatum habet Monarchicum & Regalem in Eccleſiaſtica Hierarchia.

Cæterùm temperare mihi non poſſum quin ſubjiciam locum inſignem venerabilis *Gerſonis* Doctoris & Cancellarii Sacræ Facultatis Pariſienſis, ex Tractatu *De Statibus Eccleſiaſticis*, Conſideratione prima ſuper Statu Romani Pontificis. *Status Papalis*, inquit, *inſtitutus eſt a Chriſto ſupernaturaliter & immediatè tanquam Primatum habens Monarchicum & Regalem in Eccleſiaſtica Hierarchia, ſecundùm quem ſtatum unicum & ſupremum Eccleſia Militans dicitur una ſub Chriſto; quem ſtatum quiſquis impugnare vel diminuere, vel alicui Eccleſiaſtico ſtatui particulari coæquare præſumit, ſi hoc pertinaciter faciat, Hæreticus eſt, Schiſmaticus, Impius atque Sacrilegus. Cadit enim in Hæreſim toties expreſſè damnatam a principio naſcentis Eccleſiæ uſque hodie, tam per inſtitutionem Chriſti de Principatu Petri ſuper alios Apoſtolos, quàm per Traditionem totius Eccleſiæ in Sacris Eloquiis ſuis & Generalibus Conciliis.* Denique Sacra Facultas Pariſienſis in Articulis contra *Lutherum* declarat: *Unum eſſe Jure Divino Summum in Eccleſia Chriſti Militante Pontificem: cui omnes Chriſtiani parere tenentur.* Et in Cenſura edita die decima-octava Maji anni 1683. profitetur. *Unum eſſe Jure Divino Summum in Eccleſia Pontificem &c. qui immediate a Chriſto, non honoris ſolùm aut dignitatis, ſed & poteſtatis ac Juriſdictionis Primatum habeat in tota Eccleſia.* Suam item doctrinam de Romani Pontificis Primatu eadem Sacra Facultas expreſſit anno 1656. in cauſa Magiſtri *Franciſci Gallo* primi ordinis Baccalaurei, Theſim ejus pro Minore Ordinaria, de qua illuſtriſſimus *S. Brioci* Epiſcopus jure merito conqueſtus fuerat ob errores in ea contentos, ſic per Deputatos ſuos corrigens: *Sanctus Petrus totius Eccleſiæ fundamentalis Petra, & Paſtor univerſalis, Apoſtolorum Princeps a Chriſto conſtitutus eſt. Succeſſores habet Romanos Pontifices cum plenitudine poteſtatis. Eccleſia de jure Divino Monarchia eſt, tametſi Ariſtocratiâ temperata, &c.* Atque in eo cum Pariſienſibus Doctoribus Theologi omnes Catholici conſentiunt, ut *Bellarminus* Cardinalis obſervat lib.1. *De Romano Pontifice* cap.5. *Doctores Catholici*, inquit, *in eo conveniunt omnes, ut Regimen Eccleſiaſticum hominibus a Deo commiſſum, ſit illud quidem Monarchicum, ſed temperatum, ut ſupra diximus, ex Ariſtocratia & Democratia. Id quod præcipuè tractant Beatus Thomas in 4. Contra Gentes* cap.76. *Joannes de Turrecremata* lib.2. *De Eccleſia*, cap.2. & *Nicolaus Sanderus in libris De viſibili Monarchia Eccleſiæ.* Atque ad hanc ſententiam revocanda eſt *Pauli Germani Mildeburgii* Semproníenſis Epiſcopi inſcriptio, qui libros ſuos *De Recta Paſcha Celebratione*, a *Petro Bembo* probatos, ac *Leoni X.* Pontifici Maximo dicatos, ſic inſcripſit: *Ad Summum Chriſtianæ Ariſtocratiæ Principem, Maximumque Sacrorum Antiſtitem Leonem X.* Eccleſiam enim Monarchiam eſſe ſignificavit, cùm *Leonem X.* Summum ejus Principem appellavit, ſed Ariſtocratiâ tamen temperatam.

Summi Pontificis ſtatus alicui Eccleſiaſtico ſtatui particulari coæquari ſine Hæreſi non poteſt.

Eccleſia Jure Divino Monarchia eſt Ariſtocratiâ temperata.

§. III.

Diluuntur argumenta in priorem partem Propoſitionis militantia.

Hæreticorum Objectiones contra S. Petri Primatum ſolvuntur.

I. OBjicitur primò. Sancti Petri ſuper cæteros Apoſtolos Primatus ex Scriptura Sacra demonſtrari non poteſt: igitur non erat Jure Divino Apoſtolorum Princeps.

Probatur Antecedens. Si quis enim Sacræ Scripturæ textus id evinceret, maximè qui prolatus eſt ex cap.16. S. Matthæi; *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Atqui hæc Chriſti verba non probant Primatum Sancti Petri: Ergo ex Scriptura Sacra demonſtrari non poteſt.

Probatur Minor. Locus ille non probat Primatum S. Petri, niſi hæc verba referantur ad S. Petrum, *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*; Atqui non referuntur ad S. Petrum, ſed ad Chriſtum, qui Petra eſt, & Fundamentum Eccleſiæ, præter quod nemo poteſt aliud ponere; Ergo &c.

Probatur Minor ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 10. dicente; *Petra autem erat Chriſtus.* Et ex S. Auguſtino Sermone 13. de Verbis Domini, dicente: *Hoc autem nomen ei ut Petrus appellaretur, a Domino impoſitum eſt, & hoc ut ea figura ſignificaret Eccleſiam; quia enim Chriſtus Petra, Petrus populus Chriſtianus (Petra enim principale nomen eſt, ideo Petrus a petra, non petra a Petro) quomodo non a Chriſtiano Chriſtus, ſed a Chriſto Chriſtianus vocatur. Tu es ergo, inquit, Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: ſuper me ædificabo te, non me ſuper te.* Et Tractatu 124. in Joannem: *Eccleſia*, inquit, *fundata eſt ſuper petram, unde Petrus nomen accepit ...... Ideo quippe, ait Dominus: Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Petra enim erat Chriſtus, ſuper quod fundamentum etiam ædificatus eſſet Petrus: Fundamentum quippè aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus. Eccleſia ergo quæ fundatur in Chriſto, claves ab eo Regni Cœlorum accepit in Petro, id eſt, poteſtatem ſolvendi ligandique peccata. Quod enim eſt per proprietatem in Chriſto Eccleſia, hoc eſt, per ſignificationem Petrus in petra; qua ſignificatione intelligitur Chriſtus petra, Petrus Eccleſia.*

Reſpondeo primò. Eſto Antecedens; nego Conſequentiam. Quamvis enim ex Scripturis non probaretur Primatus S. Petri, quod tamen non conceſſerim, non minùs eſſet Jure Divino ſtabilitus, cum Traditione, quæ altera Fidei regula eſt, nitatur.

Reſpondeo ſecundò. Nego Antecedens, ad ejus probationem nego Minorem. Nego pariter hæc verba, *Et ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam*, ad S. Petrum non referri. Nam etſi Chriſtus intelligatur nomine petræ ab Apoſtolo ſcribente, *Bibebant de ſpirituali conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus:* Non ſequitur nomine petræ Chriſtum intelligi ubicumque nomen illud in Sacra Scriptura uſurpatur. Iſtud enim metaphoricorum nominum proprium eſt, quòd non eodem ſenſu ſemper uſurpantur, ſed in diverſo ſæ-

piùs, ſecundùm varias relationes. Sic in Textu S. Pauli; cum dicitur, *Petrn autem erat Chriſtus* ibi petrę nomen adhibetur ut relationem dicit ad aquas e rupe ſcaturientes, & Chriſto accommodatur, ut ſignificetur ipſum ſontem fuiſſe gratiarum, quas Juſti etiam Veteris Teſtamenti perceperunt, qui nonniſi per fidem Chriſti venturi ſalutem conſecuti fuere: Matthæi autem decimoſexto uſurpatur ſecundùm quod nomen iſtud, Petra, relationem dicit fundamenti ad ædificium: unde non ſequitur quòd ad Chriſtum ibi referri debeat.

Nec obſtat quòd Chriſtus ſit fundamentum Eccleſiæ: nam præcipuum quidem fundamentum eſt, propter ſupremam illam poteſtatem, quam Theologi excellentiæ vocant. Sanctus verò Petrus fundamentum eſt ſecundum a Chriſto, & miniſteriale, ut loquuntur. Chriſtus igitur petra: ſed & S. Petrus petra eſt; ſuper quam Eccleſiæ ædificium fundatum aſſurgit. Sua enim ſuis cum Miniſtris communicare nomina Chriſtus aſſolet. Exemplum occurrit ex Sacra Scriptura inſigne & appoſitum. Jacob unxit lapidem Betbel, in figuram Chriſti, ut habetur Geneſeos 28. Hoc ritu vaticioatus Chriſtum fore lapidem de quo Spiritus Sanctus per Iſaiam dicit, cap. 28. *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretioſum, in fundamento fundatum.* Et nihilominus ipſe Jacob benedicens Joſeph, illum vocat, *lapidem Iſraël*. Geneſeos 49. Simili ratione Chriſtus nomen ſuum, quod eſt Petra, communicavit cum S. Petro. Unde S. Hieronymus in cap. 16. S. Matthæi ait: *Sicut ipſe lumen, Apoſtolis donavit ut lumen mundi appellarentur; cateraque ex Domino ſortiti ſunt vocabula: ita & Simoni, qui credebat in petram Chriſtum, Petri largitus eſt nomen. Ac ſecundùm metaphoram petra, rectè dicitur ei: Ædificabo Eccleſiam meam ſuper te.* Hinc etiam S. Baſilius Homilia de Pœnitentia, quæ eſt 28. ait: *At Petrus dixerat jam antea, & Beatus pronuntiatus fuerat, cum dixiſſet, Tu es Filius Dei excelſi; & viciſſim audierat ſe eſſe petram, laudatus a Domino; licèt enim & ipſe petra eſſet, non tamen petra erat ut Chriſtus. Ut Petrus petra erat. Nam Chriſtus verè eſt immobilis petra; Petrus verò propter petram. Dignitates namque ſuas Jeſus largitur aliis; largitur autem eas, nec illis ſpoliatur. Lux eſt. Vos eſtis lux mundi, inquit; Sacerdos eſt, & facit Sacerdotes; ovis eſt, & dicit; Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum. Petra eſt, & petram facit. Qua ſua ſunt, largitur ſervis ſuis.*

Ad auctoritatem S. Auguſtini reſpondeo, ipſum, & nonnullos alios Patres, qui hæc verba, *Et ſuper hanc petram adificabo Eccleſiam meam*, ad Chriſtum interdum referunt, non excludere aliam expoſitionem, qua ad S. Petrum convenientiùs referuntur a cæterorum Patrum choro; imò utrumque ſenſum adſtruere. Quod S. Auguſtini locuplete teſtimonio oſtenditur lib. 1. Retractatiooum cap. 21. ubi, quæ ſcripſerat in libro contra Epiſtolam Donati, accuratiùs expendit: *In hoc libro*, inquit, *dixi in quodam loco de Apoſtolo Petro, quòd in eo, tanquam in petra fundata ſit Eccleſia, qui ſenſus etiam cantatur ore multorum in Verſibus Beati Ambroſii, ubi de gallo gallinaceo ait, Hoc, ipſa Petra Eccleſia canente, culpam diluit; ſed ſcio me poſtea ſapiſſimè ſic expoſuiſſe, quod a Domino dictum eſt; Tu es Petrus & ſuper hanc petram adificabo Eccleſiam meam, ut ſuper hanc petram intelligeretur quam confeſſus eſt Petrus dicens; Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, ac ſi Petrus ab hac Petra appellatus perſonam Eccleſia figuraret, qua ſuper hanc petram adificatur, & accepit claves regni cœlorum: non enim dictum eſt illi; Tu es petra; ſed Tu es Petrus, Petra autem erat Chriſtus, quem confeſſus Simon, ſicut eum tota Eccleſia confitetur, dictus eſt Petrus. Harum autem duarum ſententiarum, qua ſit probabilior, eligat Lector.* Videtur autem probabilior illa, quæ verba illa ad Petrum refert, cum & Scripturæ Textui magis accommodata ſit, & pluribus atque luculentioribus Sanctorum Patrum teſtimoniis nitatur. Hanc itaque meritò eligimus, & alteri anteponimus; quanquam prior illa poſteriorem iſtam, ut dixi, non excludat.

Ideo autem S. Auguſtinus hæc verba, *Super hanc petram adificabo Eccleſiam meam*, ad Chriſtum quandoque retulit, quia contra Donatiſtas agebat, qui Sacramentorum vim in Miniſtrorum ſanctitate collocabant; unde timens, ne ſi Eccleſia in Petro fundata diceretur, homines de ſanctitate Mioiſtrorum Eccleſiæ præſumerent, ac ſuper eos ſpiritale fundarent ædificium, totam fundamenti rationem ad Chriſtum revocavit. Hoc ſcrupulo adductum S. Auguſtinum eam amplexum fuiſſe interpretationem, conſtat ex loco in objectione laudato Sermone 13. de Verbis Domini, ubi poſt verba ibidem recenſita, ſubjungit: *Nam volentes homines adificari ſuper homines, dicebant; Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cepha: ipſe eſt Petrus: Et alii, qui nolebant adificari ſuper Petrum, ſed ſuper petram; Ego autem ſum Chriſti. Apoſtolus autem Paulus, ubi cognovit ſe eligi, & Chriſtum contemni; Diviſus eſt, inquit, Chriſtus? Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Quomodo non in Pauli, ſic nec in Petri, ſed in nomine Chriſti: ut Petrus adificaretur ſupra Petram, & non petra ſuper Petrum. Idem ergo Petrus a petra cognominatus Beatus, Eccleſia figuram portans, Apoſtolatûs Principatum tenens, continuò poſt paululum iam audito quòd Beatus eſſet, poſtenquam audivit futurum Domini Paſſionem, diſplicuit ei. Timuit ne perderet morientem, quem confeſſus fuerat vita fontem; turbatus eſt: Abſit a te, inquit, Domine.* Itaque S. Auguſtinus, ad errorem Donatiſtarum revincendum, oſtendit Eccleſiam ex firmis infirmiſque membris conſtare, Sanctumque Petrum hujus rei inſignem quandam figuram, modò fidere, modò titubare; nunc Chriſtum vitæ fontem confiteri, nunc timere ne moriatur, tandemque colligit: *In illo ergo uno Apoſtolo, id eſt, Petro, in ordine Diſcipulorum primo & pracipuo, in quo figurabatur Eccleſia; utrumque genus ſignificatum fuit, id eſt, firmi & infirmi, quia ſine utroque non eſt Eccleſia.* Quibus verbis Donatiſtarum error evertitur, qui hominum tantopere fidebant ſanctitati, cùm nequidem ſupra Petrum ædificare deberent Fideles, quippe qui infirmus fuiſſet ac peccator, cui dextera Chriſti fuiſſet opus, quæ illum erigeret, titubantemque fulciret. Quamobrem illa S. Auguſtini expoſitio, qua hæc verba Chriſti, *Et ſuper hanc petram adificabo Eccleſiam meam*, ad Chriſtum ipſum refert, eò tantùm ſpectat, ne exiſtimemus Petrum propria virtute, & ſeorſim a Chriſto Eccleſiam ædificaſſe. Chriſtum itaque cauſam principem, & præcipuum in ædificatione Eccleſiæ fundamentum S. Auguſtinus agnoſcit, ſed S. Petrum fundamentum eſſe a Chriſto ſecundum, præcipui miniſterii ratione, minimè diffitetur. Unde hoc ipſo in loco S. Petrum *Primum & pracipuum Apoſtolorum* vocat, & ejus *Apoſtolatûs Principatum* verbis magnificis commendat.

II. Objicitur ſecundò. Hæc verba, *Et ſuper hanc petram*, ad fidem & confeſſionem Petri referenda ſunt, ut Eccleſia ſuper confeſſionem illam & fidem ædificata intelligatur; non verò ad Petrum ipſum: Ergo ex iſtis verbis demonſtrari non poteſt S. Petri Primatus.

Probatur Antecedens auctoritate Sanctorum Pa-

Patrum, qui ita hunc locum interpretati ſunt: S. ſcilicet Hilarii lib. 6. de Trinitate dicentis: *Super hanc igitur confeſſionis petram Eccleſiæ ædificatio eſt ..... Hæc fides Eccleſiæ eſt fundamentum. Per hanc fidem infirmæ adversùs eam ſunt portæ inferorum.* S. Cyrilli Alexandrini, lib. 4. de Trinitate dicentis: *Petram opinor, nihil aliud quàm inconcuſſam & firmiſſimam Diſcipuli fidem vocavit.* S. Chryſoſtomi Homiliâ 55. in Matthæum dicentis: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, id eſt, fidem & confeſſionem.*

Reſpondeo. Nego primum Antecedens, quòd nimirum verba illa ſic ad fidem Petri referenda ſint, ut ad Petrum ipſum minimè referantur. Ad probationem reſpondeo, Sanctos Patres laudatos referre iſta verba ad fidem & confeſſionem Petri, non quidem ſolam & ſeorſim ſpectatam, ſed prout edita eſt ab ipſo Petro, ſuumque meritum in illum refudit. Sive (ut clarius dicam) hæc verba, *Et ſuper hanc petram*, ita intelligunt de Petri confeſſione, ut illa etiam de Petro ipſo exponant; & cùm ſupra fidem & confeſſionem Petri fundatam ſcribunt Eccleſiam, cauſam meritoriam indicant, ob quam S. Petrus eam ſit conſecutus dignitatem, ut fundamentum eſſet Eccleſiæ. Cùm vero ſupra Petrum fundatam dicunt, ſubjectum notant illius dignitatis. Sicut igitur, cùm Sanctus Hieronymus ſcribit Epiſtolâ 61. quæ eſt ad Pammachium; *Super aquas Petri corpus non ambulaſſe, ſed fidem*, non negat S. Petrum verè & realiter aquis inambulaſſe, ſed tantùm ſignificat non agilitati corporis, ſed virtuti Fidei illud tribuendum miraculum: ita cùm Sancti Patres Eccleſiam ſupra Sancti Petri confeſſionem fundatam prædicant, ſupra Petrum fundatam non inficiantur; ſed innuunt duntaxat meritum fidei, hanc ipſi ſupremæ dignitatis acceſſionem procuraſſe.

Quod unus inſtar omnium S. Hilarius facilè perſuadebit: is enim Capite 16. in Matthæum ait: *Dignum planè confeſſio Petri præmium conſecuta eſt, quia Dei Filium in homine vidiſſet. Beatus hic eſt, qui ultra humanos oculos intendiſſe, & vidiſſe laudatus eſt......O in nuncupatione novi nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolveret.* Ubi vides utramque expoſitionem adſtrui, & Eccleſiam fundatam dici ſupra Petrum formaliter (ut Theologi de Schola loquuntur) ſupra confeſſionem verò Petri, cauſaliter.

Itaque duplex illa horum verborum, *Et ſuper hanc petram*, expoſitio, Catholica eſt; cùm ea quæ de fide Petri ipſa interpretatur, tum quæ ad ipſam Petri perſonam illa refert, eo ſenſu quem jam dicebamus. Sed inter utramque expoſitionem id intereſt diſcriminis, quòd iſta immediata eſt; illa mediata: iſta primitiva & perpetua; altera adventitia, & temporanea: iſta ab initio Eccleſiæ, quatuor ſæculorum ſerie, ſola tradita; altera verò data occaſione prolata. Nam ante Arianæ Hæreſeos ortum illa ſola expoſitio viguit, quæ verba illa refert ad ipſam Petri perſonam, ut conſtat ex Tertulliano, Origene, & S. Cypriano, quorum verba in probationibus Propoſitionis adducta ſunt. Cùm verò Ariani Chriſti divinitatem palam impugnaſſent, Sancti Patres, qui firmiſſimum Catholicæ cauſæ præſidium in illis S. Petri verbis; *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*, poſitum animadverterunt, iſtius confeſſionis dignitatem ſummis laudibus extulere. Unde quia S. Petrus illius in gratiam & ob illius meritum, conſtitutus fuerat fundamentum Eccleſiæ, ipſammet confeſſionem fundamentum Eccleſię nuncuparunt, metonymicè, id eſt, tranſlato nomine effectûs ad cauſam; ut Arianos illius impugnatores liberiùs ac veriùs velut fundamenti Eccleſiæ deſtructores inſectari poſſent.

III. Objicitur tertiò. Apoſtoli ſunt etiam fundamenta Eccleſiæ, ſecundùm illud Pſalmi 86. *Fundamenta ejus in montibus ſanctis*, id eſt, (ut exponit S. Auguſtinus) in Apoſtolis & Prophetis, unde ad Epheſios 2. dicitur, *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum.* Ergo S. Petri ſingularis non eſt dignitas ut ſit fundamentum Eccleſiæ; neque colligi ex eo poteſt ipſius ſuper cæteros Apoſtolos Principatus.

Reſpondeo Apoſtolos dici Eccleſiæ fundamenta multiplici ſenſu: primò, quia Eccleſias ubique fundarunt. Hinc Paulus ad Romanos decimoquinto *Sic prædicavi*, inquit, *non ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem.* Sunt prætereà Eccleſiæ fundamenta ratione doctrinæ divinitus revelatæ. Tertiò, dicuntur Eccleſiæ fundamenta ratione gubernationis. Si duo priores modi ſpectentur, æquo jure Eccleſiæ fundamenta nuncupari poſſunt Apoſtoli, atque ita ædificamur ſuper fundamenta Apoſtolorum & Prophetarum. Si tertius attendatur, id ſoli Petro velut ordinario Paſtori conceſſum eſt; aliis autem jure quodam extraordinario, ut Legatis pro Chriſto. Hanc reſponſionem firmat ſupra laudata S. Hieronymi auctoritas lib. 1. contra Jovinianum. *Licèt*, inquit, *ſuper omnes Apoſtolos ex æquo Eccleſiæ fortitudo ſolidetur: tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto, ſchiſmatis tolleretur occaſio.*

IV. Objicitur quartò. Sancto Petro non ſunt collatæ claves niſi nomine Eccleſiæ, cujus perſonam gerebat: igitur ex hoc Evangelii loco, *Tibi dabo claves regni cælorum*, perperam colligitur S. Petri Primatus.

Probatur Antecedens ex S. Auguſtino Tractatu 50. in Joannem dicente: *Si hoc Petro tantùm dictum eſt, non facit hoc Eccleſia. Si autem & in Eccleſia fit, ut quæ in terra ligantur, in cælo ligentur; & quæ ſolvuntur in terra, ſolvantur in cælo; quia cùm excommunicat Eccleſia, ligatur in cælo excommunicatus; cùm reconciliatur ab Eccleſia, in cælo ſolvitur reconciliatus. Si hoc ergo in Eccleſia fit; Petrus, quando claves accepit, Eccleſiam Sanctam ſignificavit.* Non abſimilia habet Tractatu 124. in Joannem, & in Pſalmum 108.

Quo ſenſu claves Eccleſiæ nomine, ſive ut Eccleſiæ perſonam gerens, Sanctus Petrus acceperit.

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens. Petro non ſunt collatæ claves, niſi nomine Eccleſiæ, id eſt, ut Eccleſiæ dumtaxat Legato, nego; id eſt, ut Eccleſiæ Supremo, poſt Chriſtum & ſub Chriſto, Rectori ac Moderatori, concedo. Illius itaque propoſitionis duplex poteſt eſſe ſenſus: primus quòd S. Petrus Eccleſiæ nomine claves acceperit, quemadmodum Regius Orator nomine Regis alicujus civitatis claves accipit, in quam propterea nullam habet poteſtatem. At nequaquam ita eſt. Secundus, quòd Eccleſiæ nomine claves acceperit, ut illius Rector ac Moderator: quomodo Princeps populi nomine gladium accipit, & ad ejus tuitionem totum regni ſplendorem convertere tenetur. Quo ſenſu S. Petrum claves nomine Eccleſiæ accepiſſe dixit S. Auguſtinus. Namque perſonam Eccleſiæ geſſiſſe viſus non eſt S. Auguſtino, niſi quia Apoſtolorum Princeps erat. Unde Tractatu 124. in Joannem hac de re ita ſcribit: *Petrus Apoſtolus, propter Apoſtolatûs ſui Primatum, Eccleſiæ gerebat figurata quadam generalitate perſonam. Quod enim ad ipſum propriè pertinet, naturâ unus homo erat, gratiâ unus Chriſtianus; abundantiore gratiâ unus idemque primus Apoſtolus: ſed quando ei dictum eſt; Tibi dabo claves &c. univerſam ſignificabat Eccleſiam.* Hinc idem S. Auguſtinus Sermone 13. de Verbis Domini, Petri ſuper Apoſtolos Principatum

tum

tum cum Eccleſiæ repræſentatione conjungit: *Petrus*, inquit, *Eccleſiæ figuram portans, Apoſtolatûs Principatum tenens.*

Certè ſenſus allegoricus, cui Sanctus Auguſtinus inſiſtit, ut in cæteris Tractatibus in Joannem, hiſtoriæ veritatem non deſtruit. Sicut enim ex hoc quòd dixerit lib. 15. de Trinitate cap. 26. *Chriſtum geſſiſſe figuram Eccleſiæ, quando baptizatus eſt*; ineptè colligeretur ipſum perſonaliter baptizatum non fuiſſe: ita licèt S. Petrus Eccleſiæ figura fuerit, cùm ipſi dictum eſt; *Tibi dabo claves Regni Cælorum*: non ſequitur quòd ipſi claves verè, realiter, & perſonaliter collatæ non fuerint.

Præterea. Ita S. Petrus figura fuit Eccleſiæ, cùm accepit claves, quomodo Judas figura fuit impiorum, quando Chriſtum prodidit. Unde Sanctus Auguſtinus in Pſalmum 108. ait: *Judas malus corpus malorum ſignificat, quomodo Petrus corpus bonorum, imò corpus Eccleſiæ, ſed in bonis. Nam ſi in Petro non eſſet Eccleſiæ Sacramentum, non ei diceret Dominus: Et tibi dabo claves Regni Cælorum.* Sicut ergo Judas verè & in propria perſona prodidit Servatorem, licèt proditionem impleverit ſuam ut figura impiorum: ita Sanctus Petrus verè & perſonaliter Regni Cœlorum claves accepit, licèt geſtaret perſonam Eccleſiæ.

Denique eo modo Sanctus Petrus geſſit perſonam Eccleſiæ militantis, cùm accepit claves, quo Sanctus Joannes geſſit perſonam Eccleſiæ triumphantis, cùm recubuit ſupra pectus Domini, (ut egregiè perſequitur Sanctus Auguſtinus Tractatu ultimo in Joannem.) An verò Joannes ſupra pectus Domini perſonaliter non recubuit? Igitur & Petro perſonaliter traditæ ſunt claves Regni Cœlorum.

Contrà. Cæteris etiam Apoſtolis datæ ſunt claves in Petro & cum Petro: & quod ipſi dictum eſt, *Tibi dabo claves Regni Cælorum*, cæteris etiam dictum eſt, ut teſtantur Origenes Tract. 1. in Matthæum, Sanctus Hilarius lib. 6. de Trinitate, Sanctus Auguſtinus Sermone 30. de Diverſis, Sanctus Ambroſius in Pſalmum 38. Ergo ineſficax eſt iſte locus ad probandum S. Petri Primatum.

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens. Cæteris Apoſtolis datæ ſunt claves cum dependentia a Petro, & cum ſubordinatione ad ipſum, concedo: æquo jure cum Petro, nego. Iſta reſponſio fundata eſt in doctrina Sanctorum Patrum, quorum teſtimonia ad primæ Propoſitionis probationes adducta ſunt, maximè Tertulliani in Scorpiaco, Optati Milevitani lib. 1. contra Parmenianum, & S. Leonis Sermone 3. in anniverſario die Aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum.

V. Objicies, Lucæ 22. cap. de Apoſtolis habetur, quòd *Facta eſt contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe major.* Ipſos autem increpuit Chriſtus dicens: *Reges Gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur. Vos autem non ſic: ſed qui major eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator.* Et Matth. 18. quærentibus Diſcipulis, *Quis major eſt in Regno Cælorum?* ſtatuto parvulo in medio, docendæ humilitatis occaſionem arripuit, dicens: *Amen dico vobis, niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum Cælorum. Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, hic eſt major in Regno Cælorum.* At ſi Petro collatus fuiſſet a Chriſto Primatus, non fuiſſet iſta inter Apoſtolos nata contentio: nec eos redarguens Chriſtus dixiſſet, Neminem inter eos eſſe altero majorem: imò potiùs eos ad parendum Petro, & ad Primatum ejus reverendum fuiſſet adhortatus. Itaque Petro Primatum Chriſtus non contulit.

Reſpondeo, nego minorem. Hæc enim Chriſti verba Primatum omnem Apoſtolis non negant, ſed ambitione quæſitum, & qui quodam ſuperbiæ typho exerceatur, quique merum ſit imperium, non miniſterium; quale Gentium Reges in ſubditos exercebant. Unde ait: *Reges Gentium dominantur eorum: Vos autem non ſic.* Jubet namque Chriſtus, ut qui inter eos major eſt, infra eos ſe humilitate dejiciat, nec præeſſe ambiat, ſed prodeſſe curet; non dominari, ſed fratribus miniſtrare. Cæterum ſupponit aliquem eſſe inter eos cui conveniat Primatus. Non enim ait: *Nemo inter vos major eſt, nemo præceſſor*: ſed, *Qui major eſt in vobis, fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator.* Tum ſuo exemplo eos ad ſerviendum fratribus invitat: *Nam quis major eſt*, inquit, *qui recumbit, an qui miniſtrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrûm ſum ſicut qui miniſtrat.* Certè miniſterium illud, cujus exemplum Chriſtus præbebat, non prohibebat quin Diſcipulis ſuis major eſſet: nec itaque prohibebat ſimile, ad quod ipſos adhortabatur, miniſterium, ne aliquis inter ipſos Primatum obtineret. Contendebant porro Apoſtoli de temporalis dominationis Primatu. Inter eos namque orta contentio eſt, propterea quòd in ſolutione tributi Petrus Chriſto fuiſſet æquatus, ſeu quòd idem pro ſe, & pro Petro pendi tributum Dominus imperaſſet [*Matth.* 17. Joannem verò ſuper Chriſti pectus recumbentem viderent in noviſſima Cœna (de qua *Luca* 22.) quæ humanæ ambitionis labes Apoſtolorum animos adlapſu Spiritûs ſancti nondum illuminatos, & in ſchola humilitatis Chriſti nondum omnino conſummatos, tunc pauliſper infuſcavit: cùm præſertim eximiam dignitatem Petro collatam nondum intelligerent, quam tunc promiſſione tantum & deſignatione Chriſti, non actuali exercitio obtinebat: quod demum poſt ipſius reſurrectionem conſecutus eſt. Sed poſt Spiritûs Sancti deſcenſum, nulla inter eos fuit ampliùs æmulatio. Imò Joannes, qui primas, cum Jacobo fratre, in regno Chriſti, ore, precibuſque maternis flagitaverat, Petri Primatum agnovit, ſuoque conſignavit Evangelio. [*Joannis* 21.]

V. Objicitur quintò. Diviſa fuiſſe videtur juriſdictio inter Petrum & Paulum, ut illi Gentium, illi Judæorum cura demandaretur: ergo univerſæ Chriſti oves non ſunt concreditæ Sancto Petro.

Probatur antecedens ex Epiſtola ad Galatas c. 2. *Cùm vidiſſent*, inquit, *quod creditum eſt mihi Evangelium Præputii, ſicut Petro Circumciſionis* (*Qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatu Circumciſionis, operatus eſt & mihi inter Gentes*) *dexteras mihi dederunt, & Barnabæ ſocietatis, ut nos in Gentes, ipſi autem in Circumciſionem.*

Reſpondeo, nego antecedens. Petrus namque fuit Apoſtolus Judæorum, Paulus Gentium; non diviſione juriſdictionis, ſed ſortis: id eſt, Apoſtoli jus prædicandi omni creaturæ per univerſum mundum a Chriſto acceperunt: At ut faciliùs celeriùſque Evangelii lumen gentibus univerſis affulgeret, ſinguli ſingulas ſortiti ſunt provincias Chriſti fide imbuendas. Cum igitur alii Apoſtoli terrarum orbem inter ſe partiti eſſent, Petrus & Paulus, nutu divino, ille Judæos, ille Gentes Evangelicâ doctrinâ imbuendas ſuſcepit: ita tamen ut uterque, ſin minus ſorte, ſaltem, jure, tam Judæorum, quàm Gentium Apoſtolus eſſet. Et verò Sanctus Petrus Gentibus etiam prædicavit. Cùm enim Gentium primitiæ Evangelio matureſcerent, etſi Paulus jam vocatus eſſet, tamen Angelus Cornelium monet, ut accerſat, non Paulum, ſed Simonem, qui cognominatur Petrus. Et Actuum 15. Petrus ipſe ait: *Vos ſcitis,*

quo-

quoniam ab antiquis diebus elegit Deus per os meum Gentes audire Verbum Evangelii, & credere. Petrus itaque Circumciſionis Apoſtolus dictus eſt, eo quòd ipſi Judæa ſorte obtigiſſet. Hæc enim prima ſors meritò habebatur, ut quemadmodum Chriſtus ipſe ad oves quæ perierant, domus Iſraël primum miſſus eſt, ita & Vicarius Chriſti primò ad eas mitteretur: præſertim cùm ex Paulo didicerimus Judæos velut radicem & oleam eſſe, Gentes velut oleaſtrum in olivam inſertas. Cùm igitur non facilè poſſent ſinguli Apoſtoli oniverſum terrarum orbem peragrare, ſors omnium digniſſima Petro delata eſt, ut ille radicem, atque olivam ipſam coleret; alii verò Apoſtoli novos quaſi ſurculos in Petri olivam infererent. Cæterùm quia Paulus poſt Aſcenſionem Domini vocatus eſt, nec Hieroſolyma ſtatim perrexit, is certarum gentium deſignatus non fuit Apoſtolus ſorte ab Apoſtolis jactâ: verùm ab ipſo Chriſto immediatè ipſi tota Gentium univerſitas commendata eſt. *Vas electionis*, inquit, *eſt mihi iſte, ut portet nomen meum coram Gentibus & Regibus & filiis Iſraël.* Attende ad poſtrema illa verba, & intellige Judæos a Sancti Pauli cura non excludi. Et in Actis Apoſtolorum, ipſemet Sanctus Paulus ad Judæos ait: *Vobis primum oportebat loqui verbum Dei; ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicaſtis æternæ vitæ: ecce convertimur ad gentes.* Et 2. ad Corinthios 2. ait ſibi incumbere *Sollicitudinem omnium Eccleſiarum.* Certè Chriſtus dictus eſt Miniſter Circumciſionis, ſicut Petrus Apoſtolus Circumciſionis. Quemadmodum igitur nemo rectè collegerit Chriſtum, quia Miniſter fuit Circumciſionis, nullum habuiſſe jus, nullamque poteſtatem in Gentes: ita nec, quia Petrus Circumciſionis Apoſtolos fuit, inferre propterea licet metas ei divinitus circumſcriptas, ut Gentium Apoſtolus minimè diceretur.

VI. Objicitur ſextò auctoritas Sancti Clementis, qui lib. 6. Diſpoſitionum, apud Euſebium lib. 2. Hiſtoriæ c. 1. ſic ait: *Petrus, Jacobus & Joannes poſt Aſcenſionem Salvatoris, quamvis ab ipſo fuerint omnibus penè prælati, tamen non ſibi vendicabant primatûs gloriam, ſed Jacobum, qui dicebatur Juſtus, Apoſtolorum Epiſcopum ſtatuunt.*

Reſpondeo, Euſebii textum proculdubio mendoſum eſſe. Nam etſi in Baſileenſi Codice verſionis Rufini laudata modò verba legantur; in Codice tamen Colonienſi non habetur vox (*primatus;*) nec legitur (*Apoſtolorum;*) ſed *Hieroſolymorum* Epiſcopum; uti in quibuſque optimæ notę Codicibus Euſebianis quos Valeſius inſpexit & contulit. Ita etiam hunc locum refert Nicephorus lib. 2. cap. 3. *Petrus & Jacobus & Joannes quos Dominus præcipuo dignatus fuerat honore, poſt Aſcenſionem ejus gloriam non affectarunt: ſed Jacobum juſtum Epiſcopum Hieroſolymorum elegerunt.* Imò ipſe Euſebius lib. 2. cap. 14. vocat Sanctum Petrum *Apoſtolorum Principem.* Et Sanctus Bernardus lib. 2. de Conſideratione ait: *Jacobus unâ Hieroſolymâ contentus, univerſitatem Petro cedit.*

VII. Objicies auctoritatem Heſychii Hieroſolymitani Preſbyteri, *Oratione in Jacobum fratrem Domini*, cujus fragmentum refert Photius in Bibliotheca Cod. 275. vocantis *Jacobum Apoſtolorum Caput, in Capitibus verticem*, eique tribuentis judicii ſummam in Concilio Hieroſolymitano. *Quomodo*, inquit, *prædicabo ſervum Chriſti & Fratrem, novæ Jeruſalem ſummum Ducem, Sacerdotum principem, Apoſtolorum Caput, in Capitibus verticem, in lampadibus ſuperſplendentem, & inter aſtra maximè illuſtrem? Petrus prædicat, Jacobus decernit, & paucæ voces magnitudinem quæſtionis comprehenderunt: Ego judico non inquietari eos qui ex Gentibus convertuntur ad Deum.*

Reſpondeo, hæc ab Heſychio hyperbolicè dicta eſſe, cùm Oratorem ageret, non ſcripturæ ſacræ interpretem, aut dogmatum Eccleſiaſticorum explanatorem. Jacobum autem non fuiſſe propriè Caput Apoſtolorum, ſed Petrum agnovit Heſychius, ſiquidem V. aut VI. ſæculo Hieroſolymitanus Epiſcopus Jacobi ſucceſſor, non ſolùm Primatum non habebat, ſed ultimum inter Patriarchas obtinebat locum, & Romano parebat Pontifici, quod Heſychio Hieroſolymitano ſive Presbytero, ſive Epiſcopo, ignotum eſſe non poterat. Quod autem ait, in Concilio Hieroſolymitano decreviſſe Jacobum, non eſſe inquietandos eos qui ex Gentibus convertebantur, non probat primatum Jacobi: quia omnes quidem Decretum in commune ediderunt, & quiſque ſuffragium dixit; ſed Petrus rem propoſuit, & prærogativâ ſuffragii in illa definienda controverſia potitus eſt. Unde Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 89. ad Sanctum Auguſtinum ait, *In Petri ſententiam Jacobum Apoſtolum, & omnes ſimul Presbyteros tranſiiſſe.*

Denique Heſychium agnoviſſe Sanctum Petrum eſſe Fundamentum Eccleſiæ & ſingolari quadam atque eximiâ ratione Caput, conſtat ex ipſius Oratione in Sanctum Andream, cujus fragmentum deſcripſit Photius in Bibliotheca Cod. 269. in quâ hęc habet: *Sacra illa tuba Andreas primus Apoſtolorum fœtus, prima Eccleſiæ Columna, ante Petrum Petra, Fundamenti Fundamentum, Initii Primitia, vocans antequam vocaretur, &c.* Et infra: *Tu vocaberis Cephas. Ante Confeſſionem merces, antequam in vinea laborares, denarium accepiſti. Antequàm aram tetigeris, Sacrificium Deus ſuſcepit: antequam prædicares, coronam accepiſti.*

VIII. Objicitur ſeptimò auctoritas ſancti Cypriani lib. de Simplicitate Prælatorum, ſeu de Unitate Eccleſiæ dicentis: *Hoc erant utique cæteri Apoſtoli quod fuit & Petrus, pari conſortio prędi ti & honoris & poteſtatis: ſed exordium ab unitate proficiſcitur, & Primatus Petro datur, ut Eccleſia una monſtretur.* Ergo Sanctus Petrus erat primus duntaxat inter pares.

S. Cypriani doctrina Romani Pontificis Primatui minimè contraria.

Reſpondeo Sanctum Cyprianum loqui de intrinſeca & eſſentiali poteſtate Apoſtolatûs, quo pares fuiſſe omnes Apoſtolos nemo unquam Catholicorum eſt inficiatus, non de poteſtate extrinſeca & accidentaria, quæ in ordine ac diſpoſitione regiminis poſita ſit, qua inferiores fuiſſe Sancto Petro reliquos Apoſtolos Patres omnes cum S. Cypriano conſtantiſſimè docent. Hoc eſt quod noſtrates Theologi dicunt, omnes Apoſtolos habuiſſe parem poteſtatem quod attinet ad amplitudinem rerum gerendarum; ſed non in ordine & modo gerendi. Id ita explicant. Singuli Apoſtoli pleniſſimam & ſupremam habebant poteſtatem reſpectu aliorum omnium Chriſtianorum, non autem inter ſe, quia Sanctus Petrus ſic Caput erat omnium Chriſtianorum, ut etiam ipſorum Apoſtolorum Caput eſſet.

Explicatur clariùs. Ad Apoſtolatum dignè & ex officio excercendum, duo neceſſaria fuere. Primum, ut qui tanto munere fungerentur, eam poteſtatem a Chriſto nacti eſſent. Deinde, ut nonniſi Eccleſiæ unitate ſervatâ quæ eſſent ſui muneris exequerentur. Itaque duo in eo munere obeundo ſpectanda erant, auctoritas ſcilicet, ac unitas. Auctoritas, quòd qui non eſſent a Chriſto eo honore inſigniti, & Apoſtolico munere nihilominus fungerentur, Pſeudo Apoſtolorum loco haberentur & ſacrilegi alienique officii uſurpatores, juxta illud ad Hebræos 5. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron.* Unitas verò, ut nonniſi Eccleſiæ unitate ſervatâ munus illud implerent; ſi ſecus, pro Schiſma-

Digitized by Google

maticis haberentur, etiamſi eos auctoritas non deficeret. Hanc unitatem in Eccleſia ſervandam cùm decreviſſet Chriſtus, primum ejus Fundamentum conſtituit in Sancto Petro, a quo illa duceret originem. At verò cùm ad ſtabiliendum hoc unitatis Eccleſiaſticæ caput, eximiâ quadam auctoritate opus eſſet, quæ ſchiſmata valeret compeſcere, aut avertere ab Eccleſia, præter auctoritatem Apoſtolatui eſſentialem, facta eſt perſonæ Sancti Petri, quem huic muneri obeundo deſtinavit Chriſtus, ſingularis dignitatis & poteſtatis acceſſio, ut nimirum omnes omnino Fideles, atque adeo Apoſtolos ipſos in officio contineret, ac prohiberet ne quis Eccleſiæ ſcinderet unitatem.

Cùm ergo Sanctus Cyprianus pares Apoſtolos poteſtate facit & honore, loquitur de ipſa interna & eſſentiali tanti muneris poteſtate, quæ in eo poſita ſit, ut ſervatâ unitate, quanquam orbis terrarum provincias inter ſe partiti eſſent, omnibus tamen ac ſingulis liceret ubivis Gentium Apoſtolico munere defungi, & non ſolùm Evangelium prædicare, Sacramenta miniſtrare, Spiritum Sanctum impertiri, miracula edere, libros ſacros ſcribere, ſed etiam leges concedere, jus dicere, Epiſcopos creare, &c. At nego pares fuiſſe in accidentaria illa poteſtate, quam ſervandæ unitati neceſſariam duxit Sanctus Cyprianus. Hujus porro unitatis centrum, fontem ac radicem agnoſcit Sanctum Petrum. En integrum Textum Sancti Cypriani, ex quo ipſius ſenſus eluceſcet. *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego dico tibi*, inquit, *quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ Inferorum non vincent eam: Tibi dabo claves regni cœlorum &c. Et poſt reſurrectionem ſuam dicit; Paſce oves meas. Et quamvis Apoſtolis omnibus, poſt reſurrectionem ſuam, parem poteſtatem tribuat & dicat, Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum Sanctum, &c. tamen ut unitatem manifeſtaret, unitatis ejuſdem originem ab uno incipientem ſuâ auctoritate diſpoſuit. Hoc erant utique cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi honoris & poteſtatis; ſed exordium ab unitate proficiſcitur, & Primatus Petro datur, ut Eccleſia una monſtretur.*

Quòd verò Sanctus Petrus & illius Succeſſor Romanus Pontifex ſit fons & origo Eccleſiaſticæ unitatis, disertè aſſerit idem Sanctus Cyprianus eodem libro de Unitate Eccleſiæ. *Epiſcopatus unus eſt*, inquit, *cujus a ſingulis in ſolidum pars tenetur. Eccleſia una eſt, quæ in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur, quomodo Solis multi radii, ſed lumen unum; & rami arboris multi, ſed robur unum tenaci radice fundatum; & cùm de fonte uno rivi plurimi diffluunt, numeroſitas licèt diffuſa videatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen ſervatur in origine. Avelle radium Solis a corpore; diviſionem lucis unitas non capit. Ab arbore frange ramum; fractus germinare non poterit. A fonte præcide rivum, præciſus areſcit. Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa per orbem totum radios ſuos porrigit; unum tamen lumen eſt, quod ubique diffunditur; nec unitas corporis ſeparatur. Ramos ſuos in univerſam terram copiâ ubertatis extendit, profluentes largiter rivos latiùs expandit: unum tamen caput eſt, & origo una, & una mater fœcunditatis ſucceſſibus copioſa. Illius fœtu naſcimur, illius lacte nutrimur, Spiritu ejus animamur.* Ex quibus colligitur, unitatem Eccleſiaſticam a Sancto Petro & ejus Succeſſoribus derivari: quomodo radii a Sole, rami ab arbore, rivi a fonte; & ita unum eſſe Epiſcopatum, ut unitatis illius origo ſit Sanctus Petrus: quamvis aliorum etiam Epiſcoporum a Deo immediatè accepta ſit auctoritas.

Dices. Quomodo igitur a Sancto Cypriano *Epiſcopatus* dicitur *unus, cujus pars a ſingulis in ſolidum tenetur?*

Reſpondeo unum eſſe origine (ut modò innuebam) & ejus partem a ſingulis teneri, ſed non æquo jure. Sicut genus hominum unum eſt origine, quia omnes ex uno propagati ſunt. Atque ſinguli ita humanitatis partem in ſolidum tenent, ut tamen Adamo ſua conſtet dignitas, qua omnium hominum protoparens eſt, ac totius generis caput. Eodem modo, licèt idem ſit ordo, & Epiſcopale munus, tam Romani, quàm alterius cujuſlibet Epiſcopi: quia tamen Romanus Epiſcopus in Cathedra Sancti Petri ſedet, qui primus Epiſcopus, & aliorum omnium Caput inſtitutus a Chriſto fuit; hinc fit ut eandem Epiſcopatus naturam (ut ita loquar) unà cum cæteris Epiſcopis adeptus; atque adeo frater & collega eorum merito nuncupandus, omnibus tamen ſit major, velut unitatis a Chriſto inſtitutæ, & in Petri perſona ſtabilitæ, Conſervator & Cuſtos. Quod aliis Sancti Cypriani teſtimoniis, inter Propoſitionis probationes legendis, luculentiùs confirmatur.

Reſponſio illuſtratur exemplo. Cum 72. Senioribus ſpiritûs ac poteſtatis Moyſis portio quædam communicata eſt, non quòd dividuus eſſet Spiritus Domini; ſed ut exploratum Hebræis eſſet, ſartam tectam Moyſi ſuam conſtare dignitatem: atque 72. Seniores ab eo ſuæ poteſtatis originem ducere, cui propterea non ſe æquarent, nec importunâ & incommodâ ambitione ſe ab ejus auctoritate & communione ſubducerent; ne vinculum unitatis ſcindentes, quod fecerunt poſtea Core, Dathan & Abiron, totam perturbarent Eccleſiam. Ad hunc ferè modum Chriſtus Sancto Petro, & quidem uni, auctoritatem Miniſterii Eccleſiaſtici & Cathedræ Apoſtolicæ largitus eſt, (deſignatione, licèt non actu ſtatim & reipſa,) & hoc capite deſignato, in conſortium honoris & poteſtatis Apoſtolos cæteros poſtea vocavit, ut unitatis communio; adeoque ab uno capite pendentis auctoritatis ratio conſtaret. Quod Sanctus Cyprianus ſignificavit Epiſtolâ 73. ad Jubajanum: *Quò*, inquit, *venturus eſt qui ſitit? Utrumne ad Hæreticos, ubi fons & fluvius aquæ vitalis omnino non eſt? An ad Eccleſiam, quæ una eſt, & ſuper unum, qui claves ejus accepit, voce Domini fundata?*

IX. Objectio octava petitur ex S. Ambroſio lib. de Incarnatione cap. 4. ubi de Sancto Petro hæc habet: *Statim loci non immemor ſui Primatum egit: Primatum confeſſionis utique, non honoris; Primatum Fidei, non ordinis*: Ergo Sanctus Petrus confeſſione duntaxat & fide fuit Apoſtolorum Princeps, non honore & dignitate.

Reſpondeo, hæc ab Ambroſio de Sancto Petro aſſeri, cùm deſignatione ſolùm, non verò actuali [ut loquuntur] poſſeſſione, primus eſſet. Chriſto nimirum adhuc in terris agente, nullum ſibi honoris Primatum vendicare debuit Sanctus Petrus, qui a Chriſto non ſecus ac reliqui, penderet; ſed expectandum illi erat tempus, quo remeaturus in cœlum, eum ſui amoris vicarium in terris relinqueret.

Reſpondeo ſecundò Sanctum Ambroſium ad unam confeſſionem a S. Petro editam reſpexiſſe, cùm reliqui vulgi opinionem retuliſſent; atque hoc tantùm voluiſſe, non ſuſtinuiſſe Petrum, ut alius hanc ei gloriam præriperet; ſed primum voluiſſe Chriſti divinitatem, cujus eum notione Pater imbuiſſet, profiteri, atque ita geſſiſſe Primatum non honoris, ſed fidei; non ordinis, ſed confeſſionis. *Hoc eſt dicere*, inquit Sanctus Ambroſius, *Nunc nemo me vincat. Nunc meæ partes ſunt.*

Digitized by Google

ſunt. Debeo compenſare quod tacui; debeo prodeſſe, quod ſilui; lingua mea non habet ſpinas, ſine impedimento fides debet exire. Hoc ſcilicet eſt in quo S. Petrum geſſiſſe dicit Primatum, non honoris, non ordinis; ſed confeſſionis & fidei. Proinde ad reliquos Beati Petri actus referri illa verba non debent. Imò Sanctus Ambroſius non obſcurè indicat hunc fidei & confeſſionis Primatum, viam ipſi muniviſſe ad Primatum ordinis, honoris, ac poteſtatis, quem poſtea conſecutus eſt. *Hic eſt ergo Petrus*, inquit, *qui reſpondit præ cæteris Apoſtolis; imò præ cæteris; & ideò Fundamentum dicitur.*

SS. Petrus & Paulus duo Eccleſiæ capita non fuere, nec æqua utriuſque poteſtas ubſque errore aſſeri poteſt.

X. Objicitur nonò. Æqualis fuit Sancti Pauli cum Sancto Petro poteſtas: ergo Sanctus Petrus non fuit omnium Apoſtolorum Caput ac Princeps.

Probatur antecedens. Primò ex Patribus Græcis, e quibus Epiphanius Hæreſi 27. *Romæ*, inquit, *primi omnium Petrus & Paulus Apoſtoli pariter & Epiſcopi fuerunt.*

Sanctus Irenæus, libro tertio adversùs Hæreſes cap. 3. ait: *Eccleſiam Romanam a Sanctis Apoſtolis Petro, & Paulo inſtitutam fuiſſe ac fundatam.*

Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 6. Illuminatorum Tit. de Hæreſibus, illos uniformi nomenclaturâ *Capita Eccleſiæ* nuncupat.

Et Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homiliâ 32. in Epiſtolam ad Romanos, non tantùm *Oculos Romæ*, ſed & *Sanctorum Coryphæos*, ipſos indiſtinctim appellat.

Probatur ſecundò ex Patribus Latinis, e quibus Sanctus Leo Sermone 1. de Natali Apoſtolorum, eos vocat *Romanæ urbis Patres, ac Paſtores.*

Sanctus Gregorius Magnus lib. 1. Dialogorum cap. 12. *Paulus*, inquit, *Apoſtolus Petro Apoſtolorum primo in Principatu Apoſtolico frater.*

Sanctus Ambroſius Sermone 1. vel 28. eoſdem Apoſtolos *Capita Martyrum* eſſe dicit, & *Principes Sacerdotum* vocat.

Auctor Commentariorum in Epiſtolas Pauli ſub Ambroſii nomine, vocat Paulum *Unanimum Petro, & Coapoſtolum*; & *Primatûs gratiam Paulo conceſſam* ait, *ſicut & Petro*. Super cap. 2. Epiſtolæ ad Galatas.

Sanctus Maximus Taurinenſis Sermone 5. in Feſto Apoſtolorum, eoſdem appellat, *Principes Eccleſiarum & Fidei Chriſtianæ.*

Beatus Petrus Damiani Opuſculo 35. cap. 4. *Unum*, inquit, *in ſancto Paulo videtur egregium; quia cùm omnes Apoſtoli, diſtributis terrarum regionibus, proprias obtineant Cathedras; iſte dum nullam ſpecialiter teneat, videtur aliquatenus communiter omnibus præſidere. Planè quia ipſe toto terrarum orbe univerſalem fundavit Eccleſiam, dignus eſt ut ſicut in omnibus fidei ſemen ſparſit, etiam in omnibus jus teneat præſidentis ..... Hæc igitur eſt cauſa cur* Paulus *nullam ſpecialiter Cathedram teneat: quia (ſi audemus ſummis minora conferre) ad inſtar Chriſti [ſalvo cæterorum Apoſtolorum jure] videtur omnibus præſidere.*

Idem conſtat tertiò ex ipſis Pontificibus Romanis, qui ſe dicunt *Succeſſores Petri & Pauli*. Unde Paulus III. in convocatione Concilii Tridentini ſic loquitur: *Auctoritate Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, qua nos quoque in terris fungimur*, &c. Eadem repetit Pius IV.

Quartò. In Pontificiorum Diplomatum ſigillis effigies SS. Petri & Pauli ſimul exprimi ſolent: & in illis interdum etiam dextra Paulo, interdum Petro datur: quo æqualis utriuſque deſignetur poteſtas.

Ultimò. Ex Officio Eccleſiæ, in quo dicitur, *Petrus Apoſtolus, & Paulus Doctor Gentium, ipſi nos docuerunt legem tuam Domine.* Dicitur etiam Eccleſia *per ipſos ſumpſiſſe religionis exordium*. Vocantur *Glorioſi Principes terræ*. Dicuntur ambo pariter *Judices ſæculi*. Et in Sacramentario Sancti Gregorii dicitur: *Deus qui ligandi ſolvendique licentiam tuis Apoſtolis contuliſti*, &c. Quod ad Sanctos Petrum & Paulum pertinere intelligitur, cùm hæc Collecta in eorum Feſto uſurpetur.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad auctoritatem Sancti Epiphanii reſpondeo, Sanctos Petrum & Paulum *Apoſtolos pariter fuiſſe & Epiſcopos Romæ*, ſi in Apoſtolatu munus docendi ſpectetur, non verò ſi ſpectetur auctoritas regendi. Similiter, nego pariter Epiſcopos fuiſſe, ſi de univerſali Epiſcopatu ſermo fiat; concedo verò perlubenter, ſi de locali ſolùm Epiſcopatu agatur. Porro de auctoritate non agit eo loci Sanctus Epiphanius, ex qua ſola deſumitur denominatio capitis. Agit duntaxat de doctrina quæ propriam capitis rationem, ſive ſupremam gubernandi auctoritatem non exigit, ſed eam tantùm curam ex qua dicuntur fundatores Eccleſiarum, qui eas fide imbuunt. Nec de univerſali Epiſcopatu ſermo eſt, ſed ſolum de locali Epiſcopatu, cui nimirum peculiaris incumbit illius Eccleſiæ cura, quæ intra muros urbis Romæ continetur, ſeu illius Eccleſiæ, quà præcisè Romana eſt, non quà ex Romana univerſalis effecta eſt & caput orbis, per Beati Petri Sedem. Enimverò Sancti Epiphanii ſcopus erat oſtendere illibatam doctrinam in Eccleſia illa particulari conſervatam fuiſſe uſque ad Marcellinam peſtilentem quandam fœminam, cujus occaſione hæc ait. Unde ſufficiebat ut ad ipſum doctrinæ fontem recurreret, ſive ad inſtitutionem in fide, quam Sancto Paulo æquè ac Sancto Petro Romani debebant. Vel ſanè Sanctus Paulus Epiſcopus fuit Romæ cum Sancto Petro, ſed non æquo jore. Extraordinarius quidem Epiſcopus fuit propter Apoſtolicum munus, quod jus Epiſcopale ubique terrarum Apoſtolis omnibus conferebat, ſed Epiſcopus ordinarius non fuit. Unde Sanctus Epiphanius ibidem ait, Beatum Clementem impoſitis manibus, conſecratum a Sancto Petro, non a Sancto Paulo, non ob aliam utique rationem, niſi quòd Petro, non Paulo, ſingularis conveniret auctoritas, cui jus ordinarium annexum eſſet. Et in Ancorato, ſummam Pauli laudem putat quòd *Petrus Apoſtolorum Princeps, qui regni claves accipere dignus eſt habitus*, ipſi *dextram dederit*.

Ad auctoritatem Sancti Irenæi reſpondeo, longè aliud eſſe quòd Sanctus Paulus ſimul cum Sancto Petro Romanam Eccleſiam fundaverit, & quod Romanæ Eccleſiæ unum fuerit cum illo caput, vel potiùs Eccleſiæ univerſalis & Catholicæ, cujus origo Romana eſt. Primum fatemur; ſecundum pernegamus.

Ad auctoritatem Sancti Cyrilli, reſpondeo, ipſum quidem Petrum & Paulum Prælatos & Proſtatas, nuſquam verò capita Eccleſiæ nuncupaſſe. Imò cùm de Sancto Petro ſeorſim loquitur, ipſum non *proſtatam* duntaxat, ſed *protoſtatam*, id eſt, primum Præſidem ac Præfectum Apoſtolici cœtûs appellat; Catecheſi 2. Illuminatorum.

Ad auctoritatem Sancti Chryſoſtomi reſpondeo, Petrum & Paulum ab ipſo rectè dici *Oculos Romæ*, quia civitatem cæterarum dominam doctrinâ fidei illuſtrarunt; non eodem verò jure unum Eccleſiæ caput, vel duo capita poſſent nuncupari. Dictus eſt etiam a Sancto Chryſoſtomo Sanctus Paulus *Chori Sanctorum Coryphæus*, quia eum exiſtimavit omnibus Juſtis ſanctitate ſuperiorem; at ſuperiorem auctoritate ſibi nuſquam viſum ſatis oſtendit, cùm Homiliâ ultima in Joannem, advertit, Sanctum Paulum ſingulariter inviſere voluiſſe San-

ctum Petrum, & hunc illi honorem exhibere, *Quia Apoſtolorum vertex erat*.

Ad auctoritatem Sancti Leonis reſpondeo, Sanctos Petrum & Paulum Patres urbis Romæ meritò nuncupari, quia Romanos in fide genuerunt; Paſtores eſſe, quia eos verbo & doctrinâ paverunt; geminum lumen oculorum eſſe, quia ſui nominis ac martyrii luce Urbem orbis principem illuſtrarunt; ſed non ideo æqualem ipſorum poteſtatem a Sancto Leone ſignificari; imo contrarium ibidem evincit, cùm Romam *Per Beati Petri Sacram Caput orbis effectam*, tam disertè pronuntiat. Namque & per Beati Pauli Sedem *Caput orbis effectam* prædicaſſet, ſi parem in utroque agnoviſſet auctoritatem.

Ad auctoritatem Sancti Gregorii Magni reſpondeo, non rectè inferri parem Pauli cum Petro poteſtatem, ex eo quòd ejus *in principatu Apoſtolico frater* a Sancto Gregorio dicatur. Nam Chriſtus Apoſtolos poſt Reſurrectionem ſuam *Fratres* vocavit, nec pares tamen ſibi fecit. Summus Pontifex Epiſcopos *Fratres* appellat, nec ideò æqualem ſecum illis vendicat poteſtatem. Sunt Regibus fratres, qui tamen Regibus æquales inferri non poſſunt. Secundò frater eſt Petri Paulus, ſed minor natu, & auctoritate minor, ut ſignificat ipſemet S. Gregorius lib. 2. ſuper Ezechielem, Homiliâ 18. de reprehenſione Petri per Paulum agens. *Ecce* inquit, *a minori ſuo reprehenditur, & reprehendi non dedignatur. Non ad memoriam revocat quòd claves Regni Cælorum accepit ... Minori fratri ſe ad conſenſum dedit; atque in eâdem re factus eſt ſequens minoris ſui, ut jam & in hoc præiret, quatenus qui primus erat in Apoſtolatûs culmine, eſſet & primus in humilitate*.

Ad auctoritatem Sancti Ambroſii reſpondeo, ipſum vocare Petrum & Paulum *Auctores Martyrum*, non *capita*. Quamquam etſi *Capita Martyrum* nuncupaſſet, non ideò eſſet inferendum ipſos eſſe *Eccleſiæ Capita*; alioqui Sanctus Stephanus Eccleſiæ Caput dici poſſet, quia Martyrum auctor, vel Martyrum caput prædicatur. Nec obſtat quòd Petrum & Paulum *Principes Sacerdotum* Sanctus Ambroſius vocaverit. Nam omnes Apoſtoli dicuntur *Principes conſtituti ſuper omnem terram*; nec tamen æquali poteſtate cum Petro præditos exiſtimavit Ambroſius. Denique Sermone 2. de Sanctis, qui in Sanctorum Apoſtolorum feſtivitate ſecundus eſt, ambos inter ſe componens Sanctus Ambroſius ſive ſuppar Auctor, ait; Petrum quidem a Domino petram nuncupatum, quia *Petra eſt, ſuper quam ædificatur Eccleſia, & quæ fidei Eccleſiæ fundamentum continet*. Pauli autem verba ubique legi, *Quia Vas electionis a Domino eſt nominatus. Bonum Vas, in quo pretioſa mandatorum Chriſti præcepta conduntur .... Optima Apoſtolorum nomina, petra & vaſculum neceſſaria domus Salvatoris: domus enim fortitudine petræ conſtruitur, utilitate vaſis ornatur*. Hinc notat non ſine myſterio primum ejus miraculum fuiſſe, quod Paralyticum ambulare fecerit, ut ſicut in Eccleſia fundamentum fidei continebat, ita & in homine fundamenta membrorum confirmaret.

Ad auctoritatem Commentatoris in Epiſtolas S. Pauli, reſpondeo primò, illum non eſſe verum Ambroſium, ſed vel Hilarium Romanæ Eccleſiæ Diaconum, Luciferianæ Sectæ, quem propter ſuam in ſuſtinendo anabaptiſmo pervicaciam Sanctus Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, *Deucalionem orbis* appellavit; vel aliquem e Pelagianis. Ut ut ſit Ambroſiaſter ab eruditis omnibus dicitur, non Ambroſius.

Reſpondeo ſecundò, quòd etſi *unanimus & Co-Apoſtolus Petri Paulus* ab illo Auctore aſſeratur, non ſequitur quòd æqualem habuerit cum illo poteſtatem. Nam idem Auctor ſuper cap. 2. ad Galatas ſupremum Petri Primatum evidenter inſinuat, cùm ait; *Dignum fuiſſe ut cuperet* (Paulus) *videre Petrum, quia primus erat inter Apoſtolos, cui delegaverat Salvator curam Eccleſiarum*. Cùm verò ait, *gratiam Primatûs Paulo conceſſam, ſicut & Petro*, loquitur de primatu prædicationis, non de primatu auctoritatis. *Ut dignus eſſet*, inquit, *habere primatum in prædicatione Gentium, ſicut habebat Petrus in prædicatione Circumciſionis*.

Ad auctoritatem Sancti Maximi reſpondeo, ipſum ſatis ſeſe explicare in eodem Sermone, ubi utriuſque Apoſtoli diſcrimen evidenter indicat quoad ſupremum principatum ſoli Petro commiſſum, & univerſale magiſterium Paulo demandatum. *Petro*, inquit, *ſicut bono diſpenſatori clavem Regni Cæleſtis dedit: Paulo tanquam idoneo Doctori magiſterium eccleſiaſticæ inſtitutionis injunxit; ut quos iſte erudierit ad ſalutem, ille ſuſcipiat ad quietem; ut quorum corda Paulus patefecerit doctrinâ verborum, eorum animabus Petrus aperiat Regna Cælorum ..... Ambo igitur claves a Domino perceperunt; ſcientiæ iſte, ille potentiæ*.

Ad beatum Petrum Damiani, reſpondeo primò, ejus propoſitionem abſolutam non eſſe, ſed modificatam. Non enim ait Sanctum Paulum omnibus Eccleſiis præſidere; *ſed videri aliquatenus præſidere*. Secundò, vult illum omnibus Eccleſiis præſidere, quia nullam ſpecialiter Cathedram tenet; non igitur ipſi aſſignanda eſt Romana Sedes, in qua parem exerceat cum Petro auctoritatem. Tertiò, loquitur de præſidentia per prædicationem & doctrinam, non per auctoritatem. *Dignum eſt*, inquit, *ut ſicut in omnibus fidei ſemen ſparſit, ita in omnibus jus teneat præſidendi*. Et inferiùs aſſerit Eccleſiam Romanam primum locum tenere ex privilegio Petri, nullâ Pauli mentione factâ. *Quantùm*, inquit, *ad vulgarem pertinet ſenſum, quoniam Hieroſolymis paſſus eſt Dominus, univerſis Eccleſiis, non Romana, ſed Hieroſolymitana potiùs præeſſe deberet Eccleſia. Veruntamen cum ex auctoritate Canonum Romana Eccleſia primum teneat locum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Conſtantinopolitana quartum, Hieroſolymitana quintum, conſtat Dominum Salvatorem non uni cuilibet Cathedræ ſpeciali jure præeſſe, ſed cunctis unum Paſtorem univerſaliter præſidere .... Liquet ergo Eccleſiarum ordinem eſſe diſpoſitum juxta privilegium Petri, non ſecundum incomparabilem excellentiam Redemptoris*. Hìc ſanè locus erat proferendi privilegium Pauli, ſi æquale eum Petri privilegio agnoviſſet.

Ad id quod adducitur ex dictis Pontificum, reſpondeo ipſos ſe dicere Succeſſores Petri & Pauli, quoad ſucceſſionem localem; non quoad univerſalem ſucceſſionem in regimen totius Eccleſiæ. Reſpondeo ſecundò, ſucceſſores dici Petri & Pauli, ſucceſſione reali, non ſucceſſione perſonali. Sic enim ſolius Petri ſucceſſores dici poſſunt. Aliud eſt igitur ſuccedere alteri veluti realiter, jura ſibi ejus omnia vendicando; aliud ſuccedere perſonaliter, idem munus obeundo. Priori ſenſu non Petri tantùm, ſed Apoſtolorum planè omnium ſucceſſor Summus Pontifex dici poteſt. Unde Sanctus Bernardus lib. de Conſideratione cap. 8. ita Eugenium alloquitur: *Tu Princeps Epiſcoporum, tu hæres Apoſtolorum*. Poſteriori ſenſu, ſolius Petri ſucceſſor appellatur: unde ibidem Sanctus Bernardus ad Eugenium: *Tu*, inquit, *poteſtate Petrus*.

Quòd verò Summi Pontifices Concilia convocaverint auctoritate Apoſtolorum Petri & Pauli; in hoc loquendi modo non officii intelligendi auctoritas eſt, cui ſuccedatur; ſed patrocinii potius, quod ad officium illud ritè obeundum implo-

Digitized by Google

ploretur. Certè alii Pontifices, non Petri duntaxat & Pauli auctoritatem ſibi vendicant, ſed omnium Sanctorum, nec tamen ſequitur Sanctos omnes eandem habuiſſe cum Sancto Petro auctoritatem. Joannes VIII. Epiſtolâ 252. *Ex auctoritate Dei*, inquit, *& Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & omnium Sanctorum, &c. jubemus te omni eccleſiaſticâ communione privatum.*. Nicolaus I. in Sententia contra Photium lata: *Sit*, inquit, *Dei omnipotentis, & Beatorum Apoſtolorum Principum Petri & Pauli, & omnium ſimul Sanctorum, atque venerandorum ſex univerſalium Conciliorum auctoritate; nec non & Spiritûs Sancti per nos judicio, ab omni ſacerdotali honore alienus.*

Et Alexander II. Epiſtolâ 9. *Ex parte Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, Sanctorumque Apoſtolorum Petri & Pauli; omniumque Sanctorum & Electorum Dei*, Abbatiam ſe confirmare ſignificat. Nec tamen iſti Pontifices Beatæ Virginis & Sanctorum omnium ſucceſſores dici poterant. Nihil igitur aliud innuunt iſta, quàm auctoritatem patrocinii. Nec voluit aliud Paulus III. cùm ait: *Auctoritate Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, qua nos quoque in terris fungimur, freti atque ſubnixi.* Unde cum eodem in Diplomate de munere Pontificio agit, ſolius Petri meminit, non Pauli, ut qui ſoli Petro ſucceſſerit, non Paulo: alioqui non Paulus III. ſed IV. dici debuiſſet, *ad gubernandum*, inquit, *Petri naviculam vocavit.* Viden ut ſolius Petri nàviculam vocat Eccleſiam non Pauli?

Idem dicendum eſt ad argumentum quod ex Diplomatum Pontificiorum ſigillis eruitur. Sigillo certè ſuo Sanctorum Gervaſii & Protaſii conjunctas effigies inſculpi curaverat Sanctus Carolus Borromæus: nec tamen deceſſores in Mediolanenſi Archiepiſcopatu ſuos ideo agnoſcebat, ſed ſingulares tantùm apud Deum patronos, ut & adjuncta innuebat inſcriptio, *Tales ambio defenſores.* Adde quòd Pontificia Brevia dantur & obſignantur ſub Annulo Piſcatoris, hoc eſt, ſolius Petri: & hoc tantùm modo obſignata in Regno Gallicano pro legitimis habentur, & promulgantur.

Ad id quod additur, de dextra interdum Sancto Petro, interdum Sancto Paulo data, reſpondeo ipſorum æqualem in primatu dignitatem id nullatenus indicare. Aliam prorſus rationem affert hujus rei Beatus Petrus Damiani Opuſculo 35. cap. 1. ubi quærit, *Cur in imaginibus picturarum, per univerſas adjacentes Romæ provincias, Petrus, qui primus eſt, ad ſiniſtrum, Coapoſtolus autem ejus Paulus conſtituatur ad dexteram, cùm juxta vulgarem ſenſum, hic ordo verum depoſcat, ut Petrus, qui Senatûs Apoſtolici Princeps eſt, dextrum Domini latus, Paulus verò, qui junior eſt, ſiniſtram jure poſſideat?* Ita porro reſpondet: *Paulum planè de Tribu Benjamin extitiſſe quis ambigat? Benjamin autem Hebraicè, Latinè filius dexteræ nuncupatur: quid ergo mirum eſt, ſi ad dexteram conſtituitur, qui vocabulum dexteræ ex paterno jure ſortitur?* Et inferiùs: *Non immeritò filius dexteræ Paulus vocatur, per quem omnis Gentium multitudo, quæ ad dexteram Dei ponenda eſt, ad fidei Sacramenta colligitur.* Et mox: *Tamquam fulminea Chriſti manus, vibratis cœleſtis eloquii gladiis, rigidas reſiſtentium Deo cervices obtruncat. Rectè igitur Paulus dextri, juxta Redemptorem, lateris obtinet dignitatem, qui divina dexteræ non ambigitur exercere virtutem. Nonne quodammodò dexteram Dei adversùs diabolum dimicantem ſe fatetur, cùm dicit; Sic pugno non quaſi aerem verberans, &c.* Et cap. ſequenti: *Quis neſciat quia vita terrena dicit ſiniſtram; cœleſtis autem ſignificat dexteram? Qui ergo carnis adhuc fragilitate circundatus ad cœleſtem vitam aſcendiſſe cognoſcitur, rectè filius dexteræ nuncupatur. Ut ergo*, inquit, *ad id unde cœpit, ſermo recurrat, cùm Beatus Petrus ad dexteram ponitur, primatus ejus, quem inter cæteros eſt ſortitus Apoſtolos, honoratur. Cùm verò Paulus ejuſdem dextri lateris obtinet locum, in Benjamin, cujus eſt filius, myſtica figura redolet Sacramentum. Quanquam & hoc non a myſterio vacet, quòd Beatus Petrus Dominici lateris ſiniſtram tenet: per illum ſiquidem activa vita ſignatur; & ſicut contemplativa vita per dexteram, ſic actualis exprimitur per ſiniſtram. Non mirum ergo ſi Beatus Petrus aliquando partem videatur tenere ſiniſtram, qui & activa vita continet, ex Scripturarum auctoritate, figuram.*

Reſpondeo ſecundò, quòd etſi ſemper & ubique dextera Sancto Paulo conceſſa fuiſſet, perperam inde inſerretur æqualis ejus cum Sancto Petro auctoritas, cùm dextra non ſit honoratior in Eccleſia locus. Certè in Septima Synodo Oecumenica, Actione 4. Sophronius Patriarcha Hieroſolymitanus vidiſſe refertur admirabilem imaginem, quæ Chriſtum in medio coloribus adumbratum exhiberet, Virginem Deiparam a ſiniſtris, & Sanctum Joannem Baptiſtam a dextris. Nec tamen inde colligi poteſt Sanctum Præcurſorem Beatiſſimæ Virgini coæquandum. In Concilio Chalcedonenſi Dioſcorus, licèt mox damnandus, dexteram tenebat, Legati verò Sancti Leonis ſiniſtram. In ſiniſtro cornu altaris Evangelium legi ſolet, quod Prophetiis & Epiſtolis Apoſtolicis dignius eſt, quæ in dextro recitantur. Cùm olim in Eccleſia fœminæ ſeorſim a viris orabant, ſiniſtra viris, dextra fœminis aſſignata eſt. Ex quibus nemo non videt in ſacris ritibus hunc olim uſum viguiſſe, ut ſiniſtra dexteræ præferretur, ad Gentium converſionem exprimendam, quæ Judæis velut dextram antea tenentibus antelatæ ſunt. Nihil ergo ex dextera Paulo interdum data inferri poteſt ad illius æqualitatem cum Petro comprobandam.

Illuſtratur hæc reſponſio ex iis quæ geſta ſunt in Concilio Londinenſi ſub Gregorio IX. celebrato anno 1237. Præſide Ottone Sedis Apoſtolicæ Legato, ubi cùm Cantuarienſis Archiepiſcopus a dextris Legati ſederet, Eboracenſis verò a ſiniſtris, orta eſt inter eos diſſenſio; quam controverſiam ut componeret Legatus, ait: *In Bulla Domini Papæ ſtat imago Pauli a dextris crucis in medio Bullæ figuratæ, & Petri a ſiniſtris: nulla tamen inter tantos Sanctos eſt orta unquam contentio; ambo enim ſunt in coæquali gloria. Veruntamen propter Petri clavigeri dignitatem, eam prioratu vocationis, meritò a dextris crucis ejus imago collocanda videtur. Sed quia Paulus credidit in Chriſtum, quem non vidit, a dextris figuratur: Beati enim qui non viderunt, & crediderunt. Sic Dominus Cantuarienſis totius Angliæ Primas, & qui præeſt antiquiſſimæ & nobiliſſimæ Eccleſiæ Cantuarienſi, necnon & Londinenſi, quæ eſt Sancti Pauli, non ſine ratione a dextris eſt collocandus.* Ita refert Matthæus Pariſius in Annalibus Anglicanis ad annum 1237.

Reſpondeo tertiò, id antiquitus obſervari ſolitum, ut cùm duo ſimul incederent, ſenior & honoratior ad lævam eſſet, junior verò dextrum, ipſi latus tegeret, & nonnihil anteiret in ſignum obſequii. Inde namque Laterones dicti ſunt, qui dextrum latus Principum virorum defenſionis cauſâ tegebant. Ad dextram igitur poſitus eſt Sanctus Paulus ut junior & minor; ad ſiniſtram S. Petrus ut ſenior, ut prior, ut honoratior.

Reſpondeo quartò, quod in pictis vel ſculptis imaginibus ſiniſtrum eſt, dextrum reipſa eſſe & è contra, quia Pictores & ſculptores illud re-

ctum faciunt, quod haberi ſiniſtrum reipſa volunt, propter vultum picturæ aut ſculpturæ vultui videntis oppoſitum, ut harum artium periti norunt. Itaque dexter eſt inſpicientibus Sanctus Petrus, cùm ſiniſter creditur.

Ad id quod ex Eccleſiæ Officio adducitur, reſpondeo, hæc verba, *Per quos religionis ſumpſit exordium*, innuere quidem quòd Eccleſia Sanctos Apoſtolos Petrum & Paulum, ut Fundatores, Patres ac Magiſtros agnoſcat & veneretur; non tamen ut æquo jure Primatum conſecutos. Nec refert quòd *Principes terræ & Judices ſæculi* nuncupentur: id namque Apoſtolis omnibus commune eſt, de quibus canit Eccleſia. *Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram; & Vos ſæculi juſti Judices:* non Petro & Paulo ſingulare. Denique in Sacramentario Sancti Gregorii, non ſignificatur æqualis poteſtas Sancti Pauli cum Sancto Petro: imò ibidem evidenter indicatur Sancti Petri Primatus in illa Oratione, *Deus qui Apoſtolo tuo Petro collatis clavibus regni cœleſtis, ligandi atque ſolvendi Pontificium tradidiſti*, &c. ſcilicet ſoli Petro *Pontificium* tribuit, hoc eſt, ordinariam poteſtatem a qua quælibet alia poteſtas derivetur & pendeat: utrique *licentiam ligandi atque ſolvendi*, hoc eſt, extraordinariam conceſſionem, quam S. Petrus, ut Apoſtolus, cum Paulo Coapoſtolo communem habuit, licèt aliam ſingularem & eximiam ut Pontifex ſibi vindicaverit.

§. IV.

Diluuntur argumenta in ſecundam Propoſitionis partem, quæ eſt de Primatu Romani Pontificis, pugnantia.

I. OBjicitur primò in ſecundam Propoſitionem. Apoſtolus ad Epheſios 4. omnes Eccleſiaſticæ Hierarchiæ gradus recenſet ac deſcribit, nec meminit uſquam unius Capitis, vel unius Pontificis, qui Prælatis omnibus univerſæ Eccleſiæ inſtar Monarchæ præſideret. Namque ibi de Chriſto ſic loquitur: *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ad conſummationem Sanctorum, in opus Miniſterii, in ædificationem Corporis Chriſti.* Et 1. ad Corinthios 12. *Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde Virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum*, &c. Et in priori loco ad Epheſios 4. Eccleſiæ unitatem probat ex unitate Chriſti, qui ejus Auctor eſt, ex unitate fidei, ex unitate Spiritûs; nec unius Capitis viſibilis meminit, quod ejus conſilium non mediocriter juviſſet. *Solliciti*, inquit, *ſervare unitatem ſpiritûs in vinculo pacis, unum corpus, & unus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ; unus Dominus, una fides.* Denique addit: *Unicuique noſtrûm data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti;* quæ verba Pontificiam plenitudinem poteſtatis plenè ac funditus evertunt.

Reſpondeo primò, Apoſtolum illis in locis non tam de Eccleſiaſtica Hierarchia, aut de virorum Eccleſiaſticorum munere, ordine, poteſtate & juriſdictione differere, quàm de chariſmatibus, quibus ſurgens Eccleſia a Spiritu Sancto, illis ſuis initiis, ornabatur, excitatis ſummis viris, qui propagando Evangelio operam navantes, divinis illis præſidiis fidem adhuc naſcentem munirent. Multorum enimverò meminit Apoſtolus, quæ in Eccleſia eſſe deſierunt, ut prophetiæ doni linguarum, &c. Quæ autem ad Hierarchiæ perfectionem pertinent, inſtituta a Chriſto ſupremo Hierarchiæ Principe, ſemper in Eccleſia perſeveraverunt, & perſeverabunt donec Eccleſia ſtabit. Hinc

Reſpondeo ſecundò, quòd cùm accuratam Eccleſiaſticæ Hierarchiæ delineationem Apoſtolus in locis mox laudatis minimè moliretur, ſatis ei fuit in genere meminiſſe earum poteſtatum, quæ in Eccleſia vigerent, quòd illæ cæteras complecterentur. Sed enim in utroque loco, Apoſtolorum nomine, ſummi Pontificis dignitas expreſſa eſt: ſumma namque poteſtas in Eccleſia, non ſolùm data eſt Petro, ſed reliquis etiam Apoſtolis, & his quidem, ut tanquam extraordinario munere, & cum eis interituro fungerentur. Unde omnes illud S. Pauli meritò ſibi vendicare poterant: *Inſtantia mea quotidiana, ſollicitudo omnium Eccleſiarum*, (2. ad Corinthios 2.) S. Petro verò conceſſa eſt auctoritas illa ſuprema tanquam ordinario Paſtori, cui perpetuò ſuccederetur, Apoſtolicâ tandem auctoritate ad unum revocatâ: unde S. Petri Sedes antonomaſticè Apoſtolica dicta eſt a S. Hieronymo lib. 1. contra Rufinum dicente: *Miror quomodo Epiſcopi receperint, quod Sedes Apoſtolica condemnavit.* Et a S. Auguſtino Epiſtolâ 162. dicente: *In Romana Eccleſia ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit Principatus.* Et a Patribus Concilii Chalcedonenſis, in Epiſtola ad S. Leonem, quæ extat poſt Actionem 3. in qua de Dioſcoro ſic loquuntur: *Et poſt hæc omnia, inſuper & contra ipſum, cui vineæ cuſtodia a Domino commiſſa eſt, extendit inſaniam; id eſt, contra tuam quoque Apoſtolicam Sanctitatem.* Et ab Epiſcopis Galliæ ad S. Leonem ita ſcribentibus Epiſtola 52. inter Epiſtolas S. Leonis: *Det*, inquiunt, *Apoſtolatus veſter noſtræ veniam tarditati.*

Reſpondeo tertiò, Summi Pontificis auctoritatem aliis in locis evidentius expreſſam eſſe, ut conſtat ex probationibus Propoſitionis: &, quamvis ita non eſſet, nemo neſcit ſolere Scripturam ſacram, multa brevitatis causâ præterire, quæ ex ſerie traditionis intelligenda ſunt, ut advertit S. Auguſtinus lib. de Fide & de Operibus cap. 9.

Ad ſecundam inſtantiam reſpondeo, unum caput ſatis intelligi ex his verbis, *Unum corpus & unus ſpiritus.* Enimverò qua ratione unum corpus eſſet, niſi in ipſo caput unum cæteris membris præſideret?

Ad tertiam inſtantiam reſpondeo, Orthodoxorum neminem aſſerere Summo Pontifici plenitudinem poteſtatis, ſi ejus poteſtas cum auctoritate Chriſti conferatur; ſed ſolum ſi comparatur cum aliis Epiſcopis, quatenus hi definitas habent regiones quibus præſint, & definitam his in regionibus poteſtatem: Summi verò Pontificis poteſtas in univerſum orbem Chriſtianum funditur. Quod non obſtat quominus ſit ipſi collata *ſecundùm menſuram donationis Chriſti.*

II. Objicitur ſecundò: Si Summus Pontifex Primatum obtineret ſupra cæteros Epiſcopos, eſſet Epiſcopus Epiſcoporum: atqui Romanus Pontifex non poteſt dici Epiſcopus Epiſcoporum, ut conſtat ex S. Cypriano in Epiſtola ad Quintum dicente: *Neque enim quiſquam noſtrûm Epiſcoporum ſe Epiſcopum conſtituit.* Ergo Romanus Pontifex Primatum ſibi vendicare non poteſt.

Reſpondeo, nego Minorem, & explico auctoritatem S. Cypriani. Nemo noſtrûm, id eſt, Africanorum Antiſtitum, dicit ſe Epiſcopum Epiſcoporum, concedo. Nemo omnino Epiſcoporum, nequidem Romanus ipſe Pontifex, nego. Hæc itaque S. Cypriani verba Romanum Pontificem non ſpectant, ſed Africæ duntaxat Epiſcopos, qui in Carthaginenſi Concilio congregati, quæſtionem de rebaptizandis Hæreticis agitabant. Vult enim *Romanus Pontifex Epiſcopus Epiſcoporum & eorum Judex, S. Cypriano non repugnante.*

dun-

Digitized by Google

duntaxat Cyprianus nullam vim Epiſcopis illatam ab aliquo, qui ſe in illo cœtu cæteris ſuperiorem exiſtimaret, atque alios in ſuam cogeret propendere ſententiam, quaſi Epiſcoporum Epiſcopus; ſed liberum cuique jus dicendi ſuffragii fuiſſe contendit, atque id unum omnium conſilium extitiſſe, ut veritas quæreretur. En S. Cypriani verba: *Supereſt ut de hac ipſa re ſinguli, quid ſentiamus, proferamus; neminem judicantes, aut a jure communionis aliquem, ſi diverſa ſenſerit, amoventes. Neque enim quiſquam noſtrùm Epiſcopum ſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem collegas ſuos adigit; quando habeat omnis Epiſcopus, pro licentia libertatis & poteſtatis ſuæ, arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non poſſit, quàm nec ipſe poteſt alterum judicare.*

Reſpondeo ſecundò, nullius eſſe momenti, quæ in Stephanum I. Romanum Pontificem commotus, ac ſubiratus effudit S. Cyprianus. Qua de re S. Auguſtinum audire præſtat lib. 5. contra Donatiſtas cap. 25. dicentem. *Jam illa, quæ in Stephanum irritatus effudit, retractare nolo, quia & non opus eſt. Eadem quippe ipſa dicuntur, quæ jam ſatis diſcuſſa ſunt, & ea præterire melius eſt, quæ periculum pernicioſæ diſſenſionis habuerunt. Stephanus autem eos abſtinendos putaverat, qui de ſuſcipiendis Hæreticis priſcam conſuetudinem convellere conarentur: iſte autem quæſtionis ipſius difficultate permotus, & ſanctis charitatis viſceribus largiſſimè præditus, in unitate cum eis manendum, qui diverſa ſentirent. Ita quamvis commotiùs, fraternè tamen indignarentur; vicit tamen pax Chriſti in cordibus eorum, ut in tali diſceptatione nullum inter eos ſchiſmatis malum oriretur. Nam autem hinc uberiùs excreverunt Hæreſes & Schiſmata; quia id, quod in eis Chriſti eſt, approbatur, quod autem ipſorum eſt, improbatur.* Igitur ſi in Romanum Pontificem hæc verba contorſit S. Cyprianus, *Nemo ſe Epiſcopum Epiſcoporum conſtituit*; id ab Eccleſia non probatur, quia Chriſti non eſt, ſed Cypriani; id eſt, hominis ſubirati, & paululùm commoti in Stephanum, quaſi cogere vellet ſub anathemate Africanos Antiſtites ut in ſuam deſcenderent ſententiam, in re (ut putabant) adhuc dubia, & nondum eliquatiſſimâ perſpectione diſcuſſa.

Contrà. Si ſummus Pontifex eſſet Epiſcopus Epiſcoporum, alios Epiſcopos judicare poſſet: atqui non poteſt judicare alius Epiſcopos; ergo non eſt Epiſcopus Epiſcoporum, nec primatum in cæteros obtinet.

Probatur Minor. Epiſcopus a ſolo Deo judicari poteſt, ex Sancto Cypriano, loco mox laudato, dicente: *Sed expectemus univerſi judicium Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui unus & ſolus habet poteſtatem & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro judicandi.* Ergo &c.

Reſpondeo, nego Minorem, ad cujus probationem diſtinguo antecedens. Epiſcopus a ſolo Deo judicari poteſt, in rebus occultis vel dubiis, concedo; in rebus exploratis & manifeſtis, nego. Certè S. Cyprianus, Doctor in Eccleſiaſtica Diſciplina verſatiſſimus, inficiari non potuit Epiſcopos, nedum Pontifici Maximo, verùm etiam Metropolitis Primatique ſuo, ac denique Collegarum ſuorum Synodis, geſtorum ſuorum rationem reddere debere. Itaque cùm uni Deo reddituros aſſerit, id intelligendum eſt omnino in rebus dubiis & occultis, ſeu (ut paſſim ait Sanctus Auguſtinus) *in his quæſtionibus, quæ nondum eliquatiſſimâ perſpectione diſcuſſæ ſunt.* Quibus verbis docet id ſibi voluiſſe Sanctum Cyprianum, ſingulos Epiſcopos in Concilio, dum res examini ſubjicitur ac diſcutitur, jus liberum ferendi ſuffragii habere, nec ab eo qui præeſt, adigi debere ſuas ut in partes tranſeant, antequam quæſtio finita ſit.

Reſpondeo ſecundò, voluiſſe Sanctum Cyprianum uni Deo ſervatum eſſe Epiſcoporum judicium, quoad occulta cordis, nimirum quoad intentionem quâ ſuam quiſque ſententiam tuebatur. Soli quippe Deo patere conſcientiarum receſſus ac latebras omnes, ipſi perſuaſum erat; ac proinde ipſius expectandum judicium, cujus lux divina obſcuras rerum ſpecies aliquando ſit illoſtratura. Erant ſcilicet plerique, quibus S. Cypriani & Collegarum ſententia de rebaptizandis Hæreticis, illa etiam ætate, diſplicere cœpiſſet; quibus ut legem ponere nolebat Cyprianus, nec ſuam ut in ſententiam tranſirent cogere, ſic ſuæ ſententiæ propugnatoribus ab his præjudicium fieri nolebat: ſed cùm anceps ei & dubia res videretur, unius Dei judicio eam ducebat relinquendam, cui eſſent ſui actûs rationem omnes Epiſcopi reddituri, ejuſque judicium de animo deque rationibus, quibus adducti hanc ſententiam amplexi eſſent, expectaturi.

Judicium tamen ferre non poteſt Romanus Pontifex quibuſcumque in cauſis: nec Epiſcopos exauctorare, niſi ſecundùm diſpoſitionem ſacrorum Canonum, quorum vindex & cuſtos eſſe debet.

Cæterùm Sancti etiam Cypriani ſententiâ Romanum Pontificem de cæteris Epiſcopis judicium ferre poſſe, in cauſis maximè fidei, colligitur ex illius Epiſtola 67. ad Stephanum I. data, quem adhortatur ut Marcianum Arelatenſem Epiſcopum, qui ad Novatianos defecerat, jubeat in ordinem redigi, & alium ejus loco conſtitui. *Quamobrem*, inquit, *facere te oportet pleniſſimas literas ad Coëpiſcopos noſtros in Galliis conſtitutos, ne ultra Marcianum pervicacem & ſuperbum, & divinæ pietatis ac fraternæ ſalutis inimicum, collegio noſtro inſultare patiantur.* Et rurſùs: *Dirigantur a te literæ in provinciam, & ad plebem Arelate conſiſtentem; quibus abſtento Marciano, alius in locum ejus ſubſtituatur, & grex Chriſti, qui in hodiernum ab illo diſſipatus, & vulneratus contemnitur, colligatur..... Marcianus ſententiam non dicat, ſed accipiat; nec ſic agat, quaſi ipſe judicaverit de collegio Sacerdotum, quando ipſe ſit ab univerſis Sacerdotibus judicatus. Servandus eſt enim Anteceſſorum noſtrorum Beatorum Cornelii & Lucii Martyrum honor glorioſus, quorum memoriam cùm nos honoremus, multo magis tu, Frater chariſſime, honorificare & ſervare gravitate & auctoritate tuâ debes, qui vicarius & ſucceſſor eorum factus es. Illi enim pleni ſpiritu Dei, & in glorioſo martyrio conſtituti, dandam eſſe lapſis pacem cenſuerant; & pœnitentiâ actâ, fructum communicationis & pacis negandum non eſſe, literis ſuis ſignaverant, quam rem omnes omnino ubique cenſuimus. Neque enim poterat eſſe apud nos ſenſus diverſus, in quibus unus eſſet ſpiritus. Et ideò manifeſtum eſt eum Spiritûs Sancti veritatem cum cæteris non tenere, quem videmus diverſa ſentire. Significabis plane nobis, quis in locum Marciani Arelate fuerit ſubſtitutus, ut ſciamus ad quem fratres noſtros dirigere, & cui ſcribere debeamus.*

Ex quo Sancti Cypriani loco colligitur primò, majorem fuiſſe Romani Pontificis poteſtatem in Gallicanas Eccleſias, quàm Epiſcopi Carthaginenſis, alioqui fruſtra ab illo petiiſſet, quod ſua ipſe auctoritate præſtare potuiſſet. Secundò majorem fuiſſe Romani Pontificis, quàm aut Lugdunenſis Epiſcopi, aut cujuſdam alterius in Gallicanos Præſules poteſtatem. Nam in eâdem Epiſtola ſignificat S. Cyprianus, *Fauſtinum Lugdunenſem Epiſcopum illis ſemel atque iterum de iſto Marciano ſcripſiſſe:* additque ſcire ſe *illa eadem* Epiſcopo Romano *tum per Fauſtinum quàm per alios nunciata eſſe.* Tertiò colligitur, ipſi plebi Arelatenſi minimè ignotum fuiſſe Romani Pontificis

ficis Primatum: ſiquidem poſtulat Sanctus Cyprianus ut a Stephano literæ dirigaotur ad plebem Arelate conſiſtentem, ut abſtineatur Marcianus. Quartò perſpicuè indicat quæcunque ab Epiſcopis omnibus contra Novatianum decreta ſunt, ea fuiſſe ab auctoritate Romani Pontificis potiſſimùm profecta. *Illi enim*, inquit, [Cornelius ſcilicet ac Lucius Romani Pontifices] *dandam eſſe lapſis pacem; & pœnitentiâ actâ, fructum communicationis & pacis negandum non eſſe literis ſuis ſignificaverunt: quam rem omnes omninò ubique cenſuimus.* Quintò quòd abſtinendum ſcriberet Marcianum Stephanus, rem non conſilii tantùm & exhortationis, ſed auctoritatis fuiſſe: *Gravitate* (inquit) *tuâ, & auctoritate debes*, &c.

Contrà. Niſi Sanctus Cyprianus ſe parem omninò exiſtimaſſet Romano Pontifici in regimine Eccleſiæ, non ſic allocutus eſſet Stephanum: *Cui rei noſtrum eſt conſulere & ſubvenire, Frater chariſſime, qui divinam Clementiam cogitantes, & gubernandæ Eccleſiæ libram tenentes*, &c. Hæc enim verba parem Cypriani cum Stephano in regenda Eccleſia poteſtatem innuunt; adeoque Romani Pontificis Primatum elevant.

Reſpondeo, Sanctum Cyprianum his verbis innoere quidem, quòd ſibi incumbat cura communis cum Stephano conſervandi Eccleſiam Arelatenſem, quam Novatiani ſchiſmate & hæreſi inquinare tentabat Marcianus: ſibi curam eſſe communem ſubveniendi, pro muneris ſui parte, Eccleſiæ in periculo tam imminenti conſtitutæ. At communem ſibi curam eſſe non ſignificat exauctorandi Epiſcopi a fide deficientis. *Unde noſtrum eſt*, inquit, *ſubvenire & conſulere;* id eſt, ſubvenire conſilio, noſtrum; ſubvenire verò auctoritate, tuum eſt. Certè membrorum omnium eſt, mala corpori impendentia avertere, atque ejus incolumitati pro viribus conſulere: nemo tamen negat, capitis, in quo omnes ſenſus vigent, & ipſa potiſſimùm regina ratio, primas partes eſſe in ea opera præſtanda. Similiter omnibus omninò Epiſcopis curam incumbere depellendæ hæreſeos, & fidei propugnandæ, certum eſt; ſed ſunt quædam, quæ nonniſi a Summo Pontifice, aut Summi Pontificis nutu, executioni mandari poſſunt. In his poſuit Sanctus Cyprianus Arelatenſis Epiſcopi exauctorationem; propterea quòd cum cauſa fidei conjuncta eſſet, quæ ad Romanum Pontificem deferenda eſt: ideoque ad Stephanum confugit.

Contra. Sanctus Cyprianus cenſuit, Epiſcopum a ſuis comprovincialibus Epiſcopis exauctoratum, a Romano verò Pontifice reſtitutum, pro Epiſcopo habendum non eſſe; immo illum, qui ejus in locum fuerit ſubſtitutus, cenſeri debere legitimum Antiſtitem. Cenſuit igitur Sanctus Cyprianus auctoritatem Romani Pontificis eò non ſe extendere, ut reſcindere poſſet ea, quæ ab Epiſcopis alicujus ſingularis provinciæ eſſent conſtituta.

Aſturica vulgò Aſtorga.

Probatur antecedens, Baſilides *Aſturica* in Hiſpania Epiſcopus, cum ſe idololatriæ libello polluiſſet, ab Epiſcopatu ſuo depoſitus eſt ſententia comprovincialium Epiſcoporum, & alius in locum ejus ſuffectus. Stephanum Pontificem exauctoratus appellavit, a quo repoſitus eſt in Epiſcopatum. Id moleſtiùs ferentes Hiſpaniarum Epiſcopi ad Cyprianum & alios Africæ Epiſcopos ſcripſerunt, *Deſiderantes juſtam pariter ac neceſſariam ſuam ſollicitudinem, vel ſolatio, vel auxilio ſententiæ ipſorum ſublevari*, ut ait Sanctus Cyprianus. Quid ad hæc ille? Reſcribit ſententiam Romani Pontificis, quâ Baſilides Aſturicenſi ſedi reſtitutus eſt, non reſcindere Ordinationem jure perfectam. Ergo Sanctus Cyprianus cenſuit Epiſcopum a ſuis comprovincialibus Epiſcopis exauctoratum, a Romano licet Pontifice reſtitutum, pro Epiſcopo habendum non eſſe.

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens. Id cenſuit S. Cyprianus, quòd reſtitutionem illam nullam exiſtimaret defectu juſtitiæ, & quia ſubreptitia erat, concedo; quòd illam nullam cenſeret defectu poteſtatis, nego. Ex iſto igitur S. Cypriani loco Romani Pontificis in cæteros Epiſcopos mirificè confirmatur auctoritas. Hinc ſiquidem conſtat Epiſcopos Sede pulſos in Hiſpaniis, ad Romanam Sedem confugiſſe. Nec verò Baſilidis reſtitutionem improbavit S. Cyprianus, quòd auctoritatem ipſum reſtituendi Stephanus Pontifex non haberet; ſed quòd ipſum ſefelliſſet Baſilides adeoque ſententia in ejus gratiam a Stephano lata nulla eſſet: nam & qui fallunt Imperatores, non obtinent quod petunt, cùm Theodoſius & Valentinianus decreverint, ut *Mendax Precator careat impetratis*, (In Codice Juſtiniani lib. 1. Tit. 25.) Nec tamen deficit illos poteſtas privilegia conferendi iis qui cauſam verè ac ſincerè expoſuerint. Hunc fuiſſe S. Cypriani ſenſum conſtat ex contextu Epiſtolæ datæ ad Clerum & plebem Aſturicenſem. *Quod & apud nos factum videmus*, inquit, *in Sabini Collegæ noſtri Ordinatione, ut de univerſæ fraternitatis ſuffragio, & de Epiſcoporum qui in præſentia convenerant, quique de eo ad vos literas fecerant judicio, Epiſcopatus ei deferretur & manus ei in locum Baſilidis imponeretur. Nec reſcindere Ordinationem jure perfectam poteſt, quod Baſilides poſt crimina ſua detecta, & conſcientiam etiam propriâ confeſſione nudatam, Romam pergens Stephanum Collegam noſtrum longè poſitum, & geſtæ rei, ac tacitæ veritatis ignarum fefellit, ut exambiret reponi ſe injuſtè in Epiſcopatum, de quo fuerat juſtè depoſitus. Hoc eò pertinet ut Baſilidis non tam abolita ſint, quàm cumulata delicta, ut ad ſuperiora peccata ejus etiam fallaciæ & circumventionis crimen acceſſerit. Neque enim tam culpandus eſt ille cui negligenter obreptum eſt, quàm hic execrandus qui fraudulenter obrepſit. Obrepere autem ſi hominibus Baſilides potuit, Deo non poteſt, cùm ſcriptum ſit, Deus non deridetur.* Hæc Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 68.

III. Objicitur tertiò. Epiſcopi ſucceſſores ſunt Apoſtolorum, ſicut Summus Pontifex: eorumque poteſtas immediatè a Deo non a Romano Pontifice derivatur: Ergo primus tantùm eſt inter pares.

Quòd Epiſcopi ſint Apoſtolorũ ſucceſſores, non pugnat cum Romani Pontificis Primatu;

Probatur Antecedens innumeris Sanctorum Patrum teſtimoniis. S. Cypriani Epiſtola 42. dicentis: *Hoc enim vel maximè, Frater, & laboramus & laborare debemus, ut unitatem a Domino, & per Apoſtolos nobis ſucceſſoribus traditam, quantam poſſumus obtinere curemus.* Et Epiſtolâ 69. *Chriſtus dicit ad Apoſtolos, ac per hoc ad omnes Præpoſitos, qui Apoſtolis vicariâ ordinatione ſuccedunt. Qui audit vos, me audit; & qui me audit, audit eum qui me miſit. Inde enim Schiſmata & Hæreſes obortæ ſunt, & oriuntur, dum Epiſcopus, qui unus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperbâ quorundam præſumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus indignus hominibus judicatur.*

Secundò Clari a Muſcula Epiſcopi, in Concilio Carthaginenſi, apud Sanctum Cyprianum: *Manifeſta eſt*, inquit, *ſententia Domini noſtri Jeſu Chriſti Apoſtolos ſuos mittentis, & ipſis ſolis poteſtatem a Patre ſibi datam permittentis, quibus nos ſucceſſimus, eadem poteſtate Eccleſiam Domini gubernantes.*

Tertiò. Sancti Hieronymi Epiſtolâ 54. ubi de Montaniſtis agens, ait: *Apud nos Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent; apud eos Epiſcopus tertius eſt.*

Quartò. Sancti Auguſtini in Pſalmum 44. explicantis verſum illum; *Pro patribus tuis nati ſunt*

ſibi

tibi filii. Quid eſt, inquit, *pro patribus tuis nati ſunt tibi filii? Patres miſſi ſunt Apoſtoli: pro Apoſtolis filii nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim Epiſcopi, qui ſunt per totum mundum, unde nati ſunt? Ipſa Eccleſia Patres illos appellat, ipſa illos genuit, & ipſa illos conſtituit in Sedibus Patrum. Non ergo te putes deſertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es: de plebe tua tibi crevit paternitas. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii.*

Quintò, Sancti Gregorii Magni, qui, ubi de Apoſtolis locutus eſt, quibus a Chriſto conceſſum eſt ut vice Dei quibuſdam peccata retineant, quibuſdam relaxent, ſubjungit: *Horum profectò nunc in Eccleſia Epiſcopi locum tenent. Ligandi atque ſolvendi auctoritatem ſuſcipiunt, qui gradum regiminis ſortiuntur.*

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens. Epiſcopi ſunt ſucceſſores Apoſtolorum ſecluſâ plenitudine poteſtatis, concedo. Cum poteſtatis plenitudine, nego. Duplex enimverò in Apoſtolis ſpectanda poteſtas eſt: una cum tota plenitudine, ratione Apoſtolatûs, & ea quidem ordinaria in Petro, ad cujus proinde ſucceſſores tota tranſmiſſa ſit; extraordinaria verò in Apoſtolis, a quibus propterea in Succeſſores integra non tranſierit; altera Epiſcopalis, ſecluſo Apoſtolatu, & ſine plenitudine poteſtatis, quæ in Epiſcopos omnes tranſfuſa eſt.

Hæc diſtinctio ſuum habet in Scriptura Sacra fundamentum. Nam quod attinet ad Apoſtolorum poteſtatem, dictum eſt eis: *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ;* ut innoteſcat eorum curam ad omnes orbis regiones fundere ſeſe potuiſſe. At ex eâdem Scriptura non obſcurè colligimus certas orbis portiones certos greges, Epiſcopis quos ordinaſſent, fuiſſe commiſſos: *Attendite vobis*, inquit Sanctus Paulus Actuum 20. *& univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo.* De privato enim grege locutum Paulum, ſequentia verba indicant: *Ego ſcio*, inquit, *quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.* Et 1. Petri 5. *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei.* Itaque Patres ſupra laudati non exiſtimarunt Epiſcopos inſtar Apoſtolorum poteſtatem in Eccleſiam univerſalem accepiſſe; ſed ad definitas ſingularium provinciarum Sedes eam poteſtatem, quam ab Apoſtolis accepiſſent, coarctarunt. Quis enim neſciat Sanctos Cyprianum, Auguſtinum, Chryſoſtomum intra fines ſuos ſe continuiſſe, nefaſque duxiſſe ut in Collegarum patrimonium involarent? Certè Chryſoſtomus a Theophilo, & Ægypti Epiſcopis vexatus, graviter apud Innocentium primum Pontificem Maximum conqueritur, Epiſtolâ 1. ad illius Beatitudinem data, quod de Epiſcopo Conſtantinopolitano, præter fas & æquum, judicium ferre attentarint. *Neque enim congruum eſt*, inquit, *ut hi qui in Ægypto ſunt, judicent eos qui in Thracia.*

Concedo igitur, quòd Apoſtolorum ſucceſſores ſint Epiſcopi, quòd Apoſtolicæ poteſtatis hæredes cenſeri debeant; ſed poteſtatem illam nego æquè extenſam in Epiſcopis, ac in Apoſtolis. Illorum enim auctoritas nullis erat Sedibus definita, nullis provinciis circumſcripta. At Epiſcoporum poteſtas intra Diœceſeon ſuarum cancellos cohibetur. Uſu namque, etiam ab Eccleſiæ incunabulis, receptum eſt, ut certis Eccleſiis ſinguli Epiſcopi præficiantur, ut patet ex Apoſtolo Epiſtolæ ad Titum cap. 1. *Hujus rei gratiâ*, inquit, *reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per civitates Presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.* Ex his enim verbis conſtat Epiſcopos Apoſtolorum ſucceſſores, uni loco addictos fuiſſe, cujus limitibus eorum poteſtas coarctaretur. Propterea conſuetudo Eccleſiæ, ab Apoſtolicis temporibus, obtinuit ut Metropolitæ, & Patriarchæ ipſi, certas haberent conſtitutas provincias aut Diœceſes, quas regerent; neque ipſis ullum jus in alienis Diœceſibus competebat. Hac Eccleſiæ praxi nitebatur Sanctus Hieronymus adverſùs Joannem Hieroſolymitanum Epiſcopum, qui ad Theophilum Alexandrinum Patriarcham Apologiam ſcripſerat, eumque cauſæ ſuæ veluti judicem fecerat, adulatoriè ſcribens, *eum omnium Eccleſiarum, maximè Hieroſolymitanæ, curam ſuſtinere. Tu*, inquit Sanctus Hieronymus, *qui regulas quæris eccleſiaſticas, & Nicæni Concilii Canonibus uteris.... Reſponde mihi, ad Alexandrinum Epiſcopum Palæſtina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur, ut Palæſtinæ Metropolis Cæſarea ſit, & totius Orientis Antiochia.* Hioc Concilium Nicænum inhibuit Canone 15. *Ne Epiſcopus a civitate in civitatem tranſiret.* Porro quâ ratione potuit Concilium Nicænum uni loco Epiſcopum addicere, cui auctoritate divinâ in omnes Eccleſias, citra ullam exceptionem aut limitationes jus conceſſum eſſet? Epiſcoporum igitur poteſtas ad omnes omnino Eccleſias non ſe porrigit; adeoque Apoſtolis in plenitudine poteſtatis ſucceſſiſſe dici non poſſunt. Non tamen id prohibet quin Epiſcoporum auctoritas tum ordinis, tum juriſdictionis, immediatè a Deo ſit.

Contrà Epiſcopo Romano ideo plenitudo poteſtatis tribuitur, quia Petri ſucceſſor eſt: at alii etiam omnes Epiſcopi *Succeſſores Petri*, paſſim a Sanctis Patribus nuncupantur; Ergo æquo jure cum Romano Epiſcopo pleoitudinem poteſtatis ſortiti ſunt.

Probatur Minor teſtimoniis Sanctorum Patrum, Sancti Cypriani, Epiſtola 27. ſcribentis: *Dominus noſter, cujus præcepta metuere & obſervare debemus, Epiſcopi honorem, & Eccleſiæ ſuæ rationem diſponens, in Evangelio loquitur, & dicit Petro; Ego dico, quia tu es Petrus, &c. Inde per temporum & ſucceſſionum vices, Epiſcoporum ordinatio, & Eccleſiæ ratio decurrit, ut Eccleſia ſuper Epiſcopos conſtituatur: & omnis actus Eccleſiæ per eoſdem Præpoſitos gubernetur.*

Sancti Hieronymi Epiſtola 5. *Non eſt facile*, inquit, *ſtare loco Pauli, tenere gradum Petri.*

Sancti Ephrem Syri, Oratione de laudibus Baſilii Magni: *Sicut Petrus*, inquit, *Ananiam & Saphiram, fraudantes de pretio agri, enecavit; ita & Baſilius locum Petri obtinens, ejuſque pariter auctoritatem libertatemque participans, ſuâ ipſius promiſſione fraudantem Valentem redarguit, ejuſque filium morte mulctavit.*

Denique S. Gaudentii Brixienſis, Sermone 1. in die ſuæ Ordinationis, ubi vocat S. Ambroſium, *Petri Succeſſorem.*

Reſpondeo Epiſcopos vocari paſſim a Sanctis Patribus Petri Succeſſores, indirectæ ac collateralis (ut ita loquar) ſucceſſionis jure, quia ſcilicet unus Petrus Eccleſiaſtici ordinis quodam modo fons eſt & origo, necnon poteſtatis in omnes Epiſcopos derivatæ. At directæ ſucceſſionis jure unus Pontifex Romanus ſucceſſor eſt; & hæres Petri. At enim cùm Apoſtoli ferè omnes fixas Sedes non habuerint, Epiſcopi Apoſtolorum ſucceſſores dici non poſſunt, niſi in genere [ut loquuntur Theologi noſtri Polemici] id eſt, dici non poſſunt ſpeciatim ſucceſſores Andreæ, vel Philippi, quorum auctoritas cùm extraordinaria eſſet, cum ipſis interiit. Verum jure meritò dici poſſunt Petri ſucceſſores, quia unus Petrus auctoritatem habuit ordinariam, cui ſuccederetur, & ad quam omnium

Præla-

Prælatorum auctoritas ordinem diceret, ut ad principalem ac fontalem. Omnes itaque Epiſcopi ſucceſſores Petri dici poſſunt in auctoritate, at non in gradu auctoritatis: ſive, ſucceſſores ſunt S. Petri in Epiſcopatu, non in Primatu.

IV. Objicitur quartò. Epiſcoporum auctoritas eſt a Deo immediatè accepta, ſicut auctoritas Summi Pontificis: Ergo eſt æqua Pontificiæ, & ab ea independens.

Probatur Antecedens ex Actuum 20. cap. ubi dicitur *Spiritus Sanctus poſuiſſe Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Et ex Concilio Toletano VIII. cap. 7. ubi auctoritas Epiſcoporum vocatur, *Epiſcopalis eminentia divina auctoritas*. Et ex Concilio Lateranenſi V. ſub Leone X. ubi cum Summus Pontifex in Bulla privilegia Regularium continente, *Epiſcopos in partem ſuæ ſollicitudinis aſſumptos* dixiſſet; Epiſcopus Signinus reclamavit, & dixit, loco iſtorum verborum ſcribendum eſſe in narrativa, *Quòd Epiſcopi aſſumpti fuerunt a Chriſto*. Ergo Epiſcoporum auctoritas eſt immediatè a Deo, ſicut auctoritas Romani Pontificis.

Epiſcoporum auctoritas immediatè a Deo eſt: cum ordine quodam nihilominus ad Romanum Pontificem ut caput Eccleſiæ viſibile exercenda.

Reſpondeo diſtinguo Antecedens. Epiſcoporum auctoritas eſt a Deo immediatè accepta, ita ut exerceri non poſſit abſque ordine ad Romani Pontificis auctoritatem, & cum quadam dependentia ab ipſa, concedo; ita ut abſque illo ordine, & abſque illa dependentia exerceri poſſit, nego. Hinc Innocentius I. in Epiſtola ad Concilium Milevitanum ait: *Arbitror omnes fratres, & Coepiſcopos noſtros nonniſi ad Petrum, id eſt, ſui nominis & honoris auctorem referre debere*. & S. Leo Epiſtola 89. ait: *Hujus muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apoſtolorum officium voluit pertinere, ut in Beatiſſimo Petro Apoſtolorum omnium Summo principaliter collocaret, ut ab eo ipſo, quaſi quodam capite, dona ſua velut in corpus omne diffunderet*. Et Epiſtola 84. *Inter Beatiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris, fuit quædam diſcretio poteſtatis; & cùm omnium par eſſet electio, uni tamen datum eſt, ut cæteris præemineret; de qua forma Epiſcoporum quoque eſt orta diſtinctio, & magnâ diſpoſitione proviſum eſt, ne omnes omnia ſibi vindicarent; ſed eſſent in ſingulis Provinciis ſinguli, quorum inter fratres prima haberetur ſententia: & rurſus quidam in majoribus urbibus conſtituti ſollicitudinem ſuſciperent ampliorem; per quos ad unam Petri Sedem univerſalis Eccleſiæ cura conflueret, & nihil uſquam a ſuo Capite diſſideret*. Omnes igitur Epiſcopi auctoritatem a Deo ſuam immediatè accipiunt, ſed cum ordine aliquo & reſpectu ad Romanum Pontificem, quatenus auctoritatem illam, niſi in ipſius communione, exercere legitimè non poſſunt.

Diſtinguo etiam primum Conſequens. Ergo Epiſcoporum auctoritas eſt æqua Pontificiæ, ratione principii, concedo, quia utraque immediatè a Deo eſt. Ratione termini, nego; quia non tam latè porrigitur auctoritas Epiſcoporum, quàm Pontificia. Id planè ſignificavit Sanctus Bernardus lib. 3. de Conſideratione cap. 4. *Si juſtitia eſt*, inquit, *jus cuique ſervare ſuum, auferre cuique ſua, juſto quomodo poterit convenire? Erras ſi ut ſummam ita & ſolam inſtitutam a Deo veſtram Apoſtolicam auctoritatem exiſtimas. Si hoc ſentis, diſſentis ab eo qui ait: Non eſt poteſtas niſi a Deo. Proinde quod ſequitur; Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, etſi principaliter pro te facit, non ſingulariter. Denique idem ait; Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non ait, ſublimiori tanquam in uno; ſed ſublimioribus, tanquam in multis. Non ergo tua ſola poteſtas a Domino, ſunt & mediocres, ſunt & inferiores*. Quibus verbis S. Bernardus indicat quidem evidenter Epiſcoporum, ſicut & Romani Pontificis auctoritatem, a Deo immediatè acceptam eſſe; ſed ſolius Romani Pontificis ſupremam eſſe poteſtatem.

Hæc doctrina confirmatur ex Venerabili Gerſonio libro *De Statibus Eccleſiaſticis*, Conſideratione ſecunda de Statu Prælatorum. *Status*, inquit, *Prælationis Epiſcopalis in Eccleſia quoad ſui collationem primariam fuit immediatè a Chriſto datus primis Apoſtolis, ſicut Status Papalis Petro, licèt poſtmodùm talis collatio fieri potuit & facta ſit in Succeſſoribus per homines, ſicut Matthias factus eſt Apoſtolus per electionem vel ſortem, & Succeſſores etiam Petri fiunt nunc per humanam electionem Dominorum Cardinalium*.

Et Conſideratione tertia. *Status Prælationis Epiſcopalis habuit in Apoſtolis & in Succeſſoribus uſum vel exercitium ſuæ poteſtatis ſub Papa Petro, & Succeſſoribus ejus, tanquam ſub habente vel habentibus plenitudinem fontalem Epiſcopalis auctoritatis. Unde & quoad talia Minores Prælati, ſcilicet Curati ſubſunt Epiſcopis, a quibus uſus ſuæ poteſtatis quandoque limitatur vel arcetur: & ſic a Papa fieri poſſe circa Prælatos Majores ex certis & rationabilibus cauſis, non eſt ambigendum*.

Et Conſideratione quarta. *Status Epiſcopalis non ita ſubeſt Statui Papali, quòd illum Papa poſſit annullare; ſicut nec Status Papalis poſſet hominibus deſtitui. Nihilominus idem Status Epiſcopalis quoad acquiſitionem iſti perſonæ, & quoad exercitium, ſubeſt rationabili Papæ voluntati ad utilitatem Eccleſiæ. Hæc autem rationabilitas videtur attendenda ſeu regulanda maximè per determinationes Conciliorum Generalium, præſertim jam factas de conſenſu & auctoritate Summorum Pontificum*.

Contrà. Si Romanus Pontifex ſupremam haberet auctoritatem in Eccleſia univerſa, maximè quia eſſet Vicarius Chriſti: Atqui alii Epiſcopi ſunt etiam Vicarii Chriſti, & ita vocantur a Sanctis Patribus; Ergo æquam habent cum Romano Pontifice poteſtatem.

Probatur Minor auctoritate S. Cypriani Epiſtolâ 55. ſcribentis: *Neque enim aliunde Hæreſes obortæ ſunt, aut nata Schiſmata, quàm inde quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Judex, vice Chriſti cogitatur: cui ſi ſecundùm magiſteria divina fraternitas obtemperaret univerſa, nemo adversùs Sacerdotum Collegium quidquam moveret, nemo poſt divinum judicium, poſt populi ſuffragium, poſt Coëpiſcoporum conſenſum, judicem ſe, non jam Epiſcopi, ſed Dei faceret*.

Et auctoritate S. Bernardi, Epiſtolâ 42. ubi reprehendit Monachorum Abbates, quòd ab Epiſcoporum obedientia velint eſſe immunes: *Ite nunc*, inquit, *reſiſtite Chriſti Vicario, cùm nec ſuo adverſario* [ſcilicet Pilato] *Chriſtus reſtiterit*.

Reſpondeo, diſtinguo Minorem. Epiſcopi ſunt Vicarii Chriſti, non æquo jure cum Romano Pontifice, concedo: æquo jure cum ipſo, nego. Vices quidem gerit Chriſti quivis Epiſcopus, in ſua Eccleſia: ſed Summus Pontifex ejus vices gerit in Eccleſia univerſa. Unde S. Ambroſius in 24. cap. Evangelii S. Lucæ, de S. Petro ita ſcribit: *Dominus elevandus in cœlum, amoris ſui nobis velut Vicarium*, Petrum *relinquebat*. Et infrà: *Quia ſolus profitetur ex omnibus* Petrus, *omnibus antefertur*. Cùm igitur Romanus Pontifex ſingulari ratione S. Petro ſuccedat; ſingulari jure Chriſti Vicarius eſt.

V. Objicitur quintò. Epiſcopi dicuntur a Sanctis Patribus, univerſalis Eccleſiæ curam ſuſtinere: parem igitur habent cum Romano Pontifice poteſtatem.

Probatur Antecedens. 1. ex S. Clemente Romano, lib. 6. Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 14. ubi Epiſcopos his verbis alloquitur: *Scripſimus vobis univerſalem hanc doctrinam, quorum fidei univerſalis Epiſcopatus eſt commiſſus*.

II. Ex

II. Ex S. Ignatio Martyre Epiſtolâ 6. ad Philadelphios ita ſcribente: *Conſpecto veſtro Epiſcopo cognovi quòd non a ſeipſo, neque per homines ad dignitatem evectus eſt, ut ſuſciperet miniſterium hoc communis Eccleſiæ.*

III. Ex Eleutherio Pontifice Maximo in Epiſtola ad Pontifices Gallicanos. *Hujus rei gratiâ,* inquit, *univerſalis vobis a Chriſto Jeſu commiſſa eſt Eccleſia, ut pro omnibus laboretis, & cunctis opem ferre non negligatis.*

IV. Ex Venantio a Tiniſa Epiſcopo, in Concilio Carthaginenſi ſub S. Cypriano dicente: *Chriſtus Dominus, & Deus noſter, ad Patrem proficiſcens, Sponſam ſuam nobis commendavit. Utrumne eam incorruptam & inviolatam cuſtodimus; an integritatem ejus & caſtitatem mœchis & corruptoribus prodemus?* Quam ſententiam recenſet S. Auguſtinus lib. 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas, nec redarguit.

V. Ex S. Alexandro Patriarcha Alexandrino, qui in Epiſtola Encyclica, qua de ortu Arianæ Hæreſeos, in ſua Diœceſi reliquos Epiſcopos certiores fecit, hæc habet: *Cùm in ſacris literis ſit unum corpus Eccleſia Catholica nobis traditum, & præceptum, ut concordiæ ac pacis vinculum firmum teneamus,* &c.

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens. Dicuntur univerſalis Eccleſiæ curam ſuſtinere Epiſcopi, ratione charitatis, qua Eccleſiam proſequi, eique ſubſidium ferre debent, concedo: ratione auctoritatis qua univerſali Eccleſiæ præſunt, nego. Vel ratione auctoritatis in tota Eccleſia, non quidem ſemper exercendæ, ſed in Eccleſiæ neceſſitatibus & periculis.

Ad probationem, explico ſigillatim auctoritates adductas, & ad Clementis quidem teſtimonium, reſpondeo primò nullius eſſe ponderis Conſtitutiones illas, quæ Apoſtolicæ nuncupantur; quas ſcilicet Eruditorum nemo pſeudepigraphas, & erroribus ſcatentes non agnoſcit. Reſpondeo ſecundò, univerſalem Epiſcopatum fidei Epiſcoporum commiſſum dici poſſe, non collectivè (ut ajunt) ſed diſtributivè, id eſt, ſingulis aſſignata eſt portio quædam univerſalis Epiſcopatûs, quem propterea integrum univerſi procurant, non ſinguli: quo ſenſu & S. Cyprianus dixit: *Epiſcopatus unus eſt, cujus pars ſingulis in ſolidum tenetur.*

Ad S. Ignatium reſpondeo, Epiſcopum Philadelphienſem dici ab ipſo communis Eccleſiæ curam ſuſcepiſſe, ſenſu mox expoſito; quia cùm Eccleſia una ſit, Epiſcopatus quoque unus eſt ratione communionis omnium membrorum: ſed ſunt in eo plures gradus, quorum in faſtigio poſitum Romanum Pontificem, tota cum Sancto Auguſtino agnoſcit Eccleſia. Reſpondeo ſecundò Epiſcopum Philadelphienſem a S. Ignatio communis Eccleſię Epiſcopum dictum eſſe, quòd illis omnibus, ad quos ſcribebat, præpoſitus eſſet, ut communem illis omnibus Eccleſiam ſignificaret.

Ad Eleutherium reſpondeo Epiſtolam illam ſuppoſititiam eſſe. Notæ ſuppoſitionis ſunt multiplices. Prima quòd Verſionem Novi Teſtamenti Vulgatam ſequatur, quæ S. Hieronymi ætatem non anteceſſit. Quòd verba illa S. Joannis Epiſtolâ 1. cap. 4. *Qui non diligit fratrem ſuum, quem videt, Deum quem non videt quomodo poteſt diligere?* tribuat eidem Apoſtolo, cujus ſunt hæc verba, *Dilectio proximi malum non operatur;* ſcilicet Sancto Paulo. 3. Quia regula quæ ibi ſtatuitur de ordine Judiciorum, & quæ incipit his verbis, *Judicantem tamen oportet cuncta rimari,* exſcripta eſt ex Lege Conſtantini Imperatoris relata in Codicem Theodoſianum lib. 2. Tit. 18. Verba etiam alterius regulæ, quæ incipit his verbis: *Si quis ſuper quibuſlibet criminibus, &c.* ſunt Aniani Interpretis Codicis Theodoſiani, ad Novellam Valentiniani & Martiani Imperatorum lib. 44. Digeſt. Tit. 16. L. 3. (ut notavit Antonius Auguſtinus in cap. 5. Collectionis Adriani I.) Ultima denique nota ſuppoſitionis eſt mendoſa nota Conſulatûs, quæ Epiſtolam conſignat. Dicitur enim data 5. Idus Julii, Paterno, & Bradua, viris clariſſimis Conſulibus. At Paternus unicum geſſit Conſulatum cum Torquato, non cum Bradua, anno 225. [ut ex Caſſiodoro conſtat,] Triarii quidem Materni Conſulatus cum Marco Aurelio Bradua incidit in annum Domini 185. Eleutherii Romani Pontificis 9. ſed malè conſultus impoſtor, ex Triario Materno Paternum effecit.

Reſpondeo ſecundò, verba ex illa Epiſtola prolata, eodem ſenſu intelligenda eſſe, quo illa quæ ex Pſeudo-Clemente adducta ſunt.

Ad ſententiam Venantii a Tiniſa, reſpondeo veriſſimum quidem eſſe quòd Epiſcopis commendata ſit Eccleſia; ſed nego quòd pari jure commendata ſit illis, ac Pontifici Romano.

Ad auctoritatem Sancti Alexandri reſpondeo, verè ipſum dixiſſe quòd omnibus Epiſcopis traditum ſit unum Eccleſiæ corpus, ut concordiæ ac pacis vinculum firmum tenerent. Sed hæc verba tantùm abeſt ut Romani Pontificis Primatum elevent, quin potiùs confirmant magnificè. Nam concordiæ ac pacis vinculum, ex inſtitutione Chriſti, nititur communione cum Eccleſiæ Capite viſibili, ſeu cum Romano Pontifice; cujus Sedes Eccleſiaſticæ velut centrum eſt unitatis. Præterea, omnibus Epiſcopis certum eſt incumbere pro ſui muneris ratione, ut in profligandis Hęreſibus, quæ in Eccleſiæ perniciem emergunt, omnem ſuam collocent operam, totiſque viribus enitantur, ut præſtitit adversùs Arianos Alexandrinus Epiſcopus.

Inſtabis ex Hormiſda Pontifice Maximo, Epiſtolâ 77. ubi Epiphanium Conſtantinopolitanum Epiſcopum ſic alloquitur: *Similem jam fidei curam gerentes per religioſam patientiam, par etiam præmium de boni operis ſperamus affectu. Ego par ſtudium ſollicitudinis aſſumentes, quibus eſt in una communione & credulitate ſocietas, curemus,* &c. Ex quibus colligitur parem fuiſſe Conſtantinopolitani Epiſcopi cum Romano Pontifice fidei curam, & pro Eccleſia ſollicitudinem.

Reſpondeo, Hormiſdam communem ſecum Epiſcopo Conſtantinopolitano fidei curam ſignificare, non communem auctoritatem. Hortatur ipſum ut pro ſui muneris ratione, ſubjectarum ſibi Eccleſiarum curam gerat: ſed non ideo poteſtatem ipſius parem ſuæ agnoſcit: alioqui Vicariam Sedis Apoſtolicæ auctoritatem ipſi non demandaſſet, qua diverſarum Eccleſiarum lapſos in communionem Catholicam poſſet recipere. *Ut tutè hoc,* inquit, *& ſine redargutione, vel alicujus erroris palliatione valeas pervenire, dilecte Frater, perſonam meam in hoc te oportet ſubintrare..... Idcirco vobis imponere cenſuimus, ad veſtram diligentiam onera noſtra transferentes,* &c.

VI. Objicitur ſextò. Epiſcopus quilibet in aliena Diœceſi ſuâ poteſtate uti poteſt: Epiſcoporum ergo poteſtas non eſt certis locis circumſcripta; ſed in omnem ſe porrigit Eccleſiam, æquè ac Romani Pontificis.

Probatur Antecedens ex facto Sancti Epiphanii, qui cùm in Diœceſi Hieroſolymitana verſaretur, Diaconum & Presbyterum in Monaſterio Bethleemitico ordinavit, inconſulto Joanne Hieroſolymorum Epiſcopo. Hac re offenſus Joannes, in Epiphanium vehementiùs excanduit, tanquam qui Eccleſiaſticæ Diſciplinæ jura temerè violaſſet. Ad quem Epiphanius auſteriori ſtylo reſ-

Digitized by Google

reſcripſit, ipſumque increpavit, tanquam leviori de cauſa iratum. *Ob Dei timorem*, inquit, *hoc ſumus facere compulſi; maximè cùm nulla ſit diverſitas in Sacerdotio Dei, & ubi utilitati Eccleſiæ providetur. Nam etſi ſinguli Eccleſiarum Epiſcopi habent ſub ſe Eccleſias quibus curam videntur impendere, & nemo ſuper alienam menſuram extenditur; tamen præponitur omnibus charitas Chriſti.*

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens. In aliena Diœceſi ſuâ poteſtate uti poteſt ex officio charitatis, concedo: ex juriſdictione muneris, nego. Neque contrarium ſuadet factum S. Epiphanii, quod paulò enucleatiùs expendendum eſt. Res igitur ita ſe habet. Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſcopus, Palæſtinam & loca ſancta luſtrans, Diaconum & Sacerdotem ordinaverat in Monaſterio Bethleemitico Fratrum Peregrinorum, qui provinciæ Joannis Hieroſolymitani nihil debebant, ut Epiphanius ſcribit; quique ab eo diſſidebant propter ſuſpicionem errorum Origenis, cujus Joannes ille fautor erat & propugnator acerrimus. Hoc facto permotus Hieroſolymitanus Antiſtes, qui gratulari potiùs Epiphanio debuerat, cùm ob Dei timorem id egiſſet, & ne quadam ipſius duritiâ & conſcientiâ Fratres antiquę & probatæ Fidei ab Eccleſia diſſidere viderentur, quia jam ab Epiſcopo ſuo (juſtâ licet de causâ) diſſidebant: mirum in modum excanduit, ac minatus eſt ſe literas in extremos fines terræ directurum, quibus violatam ab Epiphanio Eccleſię diſciplinam quereretur. Epiphanius porro, qui planè injuſtam eſſe Joannis querelam noverat, apud eum tamen ſe purgavit, his, quas mox inſinuabam, rationibus. En illius verba: *Nihil tibi nocuimus, nihil injuria fecimus, nec quidquam violenter extorſimus. In Monaſterio Fratrum, & Fratrum Peregrinorum, qui Provinciæ nihil tuæ deberent, & propter noſtram parvitatem, & literas, quas ad eos crebrò direximus, communionis quoque tuæ cœperunt habere diſcordiam, ne videretur quadam duritiâ & conſcientiâ noſtrâ antiquæ Fidei*, Viri, *ab Eccleſia ſeparari ordinavimus Diaconum; & poſtquam miniſtravit, rurſum Preſbyterum. Super quo debueras gratulari, intelligens quòd ob Dei timorem hoc ſumus facere compulſi: maximè cùm nulla ſit diverſitas in Sacerdotio Dei, & ubi utilitati Eccleſiæ providetur. Nam etſi ſinguli Eccleſiarum Epiſcopi habent ſub ſe Eccleſias, quibus curam videntur impendere; tamen præponitur omnibus charitas Chriſti, in qua nulla ſimulatio eſt: nec conſiderandum quid factum ſit, ſed quo tempore, & quomodo, & in quibus, & quare factum ſit. Cùm enim vidiſſem quia multitudo Sanctorum Fratrum in Monaſterio conſiſteret; & Sancti Presbyteri Hieronymus, & Vincentius, propter verecundiam & humilitatem nollent debita nomini ſuo exercere Sacrificia, & laborare in hac parte miniſterii, quæ Chriſtianorum præcipua ſalus eſt: invenire autem, & comprehendere ſervum Dei non poſſes, qui te, eò quòd grave onus Sacerdotii nollet ſuſcipere, ſæpè fugiebat, ſed nec alius quis Epiſcoporum facilè eum reperiret: (unde & ſatis miratus ſum, quomodo, diſpenſatione Dei, ad nos venerit cum Diaconis Monaſterii, & cæteris Fratribus, ut mihi ſatisfaceret, quin, neſcio quid adversùs eum habebam triſtitiæ:) cùm igitur celebraretur Collecta in Eccleſia villæ, quæ eſt juxta Monaſterium noſtrum, ignorantem eum, & nullam penitùs habentem ſuſpicionem, per multos Diaconos apprehendi juſſimus, & teneri os ejus, ne fortè liberari ſe cupiens, adjuraret nos per nomen Chriſti, & primùm Diaconum ordinavimus, proponentes ei timorem Dei, & compellentes ut miniſtraret, [valde quippe obnitebatur, indignum ſe eſſe conteſtans.] Et cùm miniſtraret in ſanctis Sacrificiis, ruſsùs cum ingenti difficultate, tento ore ejus, ordinavimus Presbyterum; & iiſdem verbis quibus autem ſuaſeramus, impulimus ut ſederet in Ordine Presbyterii..... Hæc ita acta ſunt, ut locutus ſum, in charitate Chriſti, quam te erga parvitatem noſtram habere credebam, quanquam in Monaſterio ordinaverim, & non in Parochia, quæ tibi ſubjecta eſt.*

Cæterùm conteſtatur Epiphanius, ſe nunquam in ſacris Ordinationibus uſurpaſſe, quòd Eccleſiam ſcinderet, aut diſciplinam violaret; ſed ex charitatis officio quædam & indulſiſſe aliis, & ſibi tribuiſſe, quorum eum non pœniteret. *Multi*, inquit, *Epiſcopi communionis noſtræ, & Preſbyteros in noſtra ordinaverant Provincia, quos nos comprehendere non potueramus; & miſerunt ad nos Diaconos, & Hypodiaconos, quos ſuſcepimus cum gratia. Et ipſe cohortatus ſum beatæ memoriæ Philonem Epiſcopum, & Sanctum Theoprobum, ut in Eccleſiis Cypro, quæ juxta ſe erant, ad meam autem Parochiam videbantur Eccleſiam pertinere, eò quòd grandis eſſet, & latè patens provincia, ordinarent Presbyteros, & Chriſti Eccleſiæ providerent. Nunquam autem ego ordinavi Diaconiſſas, & ad alienas miſi Provincias, neque feci quidquam ut Eccleſiam ſcinderem. Quid ergo tibi viſum eſt ſic graviter intumeſcere, & jactari contra nos pro opere Dei quod in ædificationem, & non in deſtructionem fratrum factum eſt?*

Contra. Suadere non poterat charitas S. Epiphanio, ut in aliena Diœceſi Ordinationes ſacras, invito & prohibente Epiſcopo, perageret, ſi Epiſcoporum juriſdictio certis definita ſit limitibus: Atqui Joannes Hieroſolymitanus id prohibuerat Epiphanio: exiſtimavit ergo S. Epiphanius juriſdictionem ſuam Cypri finibus non coerceri.

Reſpondeo, nego Minorem. Sanctus namque Epiphanius hanc a ſe calumniam depellit in Epiſtula ſupra laudata. *Sed & illud*, inquit, *vehementer admiratus ſum, quòd mihi locutus es Clericis, te per Sanctum Presbyterum & Abbatem Monachorum Gregorium, mandaſſe mihi, ne quemquam ordinarem, & ego hoc polliſitus ſim dicens: Numquid juvenis ſum, aut Canones ignoro? Audi igitur veritatem in ſermone Dei. Me hoc nec audiſſe, nec noſſe, nec iſtius ſermonis penitus recordari. Suſpicatus autem ſum ne forſitan, inter multa, quaſi homo, oblitus eſſem, & ob hanc cauſam Sanctum Gregorium ſciſcitatus ſum & Zenonem Presbyterum, qui cum eo eſt. E quibus Abbas Gregorius reſpondit, Se hoc penitùs ignorare. Zenon autem dixit, quia cùm ei Presbyter Rufinus neſcio quæ alia tranſitoriè loqueretur, etiam hoc dixerit: Putaſne aliquos ordinaturus eſt Sanctus Epiſcopus? & huc uſque ſletiſſe ſermonem. Ego autem Epiphanius nec audivi quidquam, nec reſpondi.*

VII. Objicitur ſeptimò. Sanctus Athanaſius toti Eccleſiæ leges dedit. Sic enim de eo ſcribit S. Gregorius Nazianzenus: *Prolapſam Fidei Doctrinam erigit, ac liberè rurſus Trinitas prædicatur ſuper candelabrum poſita, ſplendidoque unius Divinitatis lumine animas omnes colluſtrans. Leges etiam rurſus orbi terrarum præſcribit, atque omnium mentes ad ſe convertit, aliis Epiſtolas mittens, alios accerſens, nonnullos etiam ultrò accedentes erudiens.* Ergo Epiſcoporum poteſtas in Eccleſiam funditur univerſam.

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens. Sanctus Athanaſius toti Eccleſiæ leges dedit, doctrinâ, eſto; auctoritate, nego. Leges igitur quas orbi poſuiſſe Athanaſium aſſerit Gregorius Nazianzenus, rectæ Fidei placita, Diſſertationes & Libri fuerunt, quibus Eruditiſſimus & Diſertiſſimus Pater Chriſtianam plebem Orthodoxâ Sanctiſſimæ Trinitatis prædicatione informabat, ac contra Arii perfidiam mu-

muniebat. Sed quòd in alienas Eccleſias juriſdictionem exercuerit aliquam, probari nullatenus poteſt. Idem ſibi volunt illa Baſilii Magni verba, quibus compellat eundem Athanaſium Epiſtola 52. *Tantum*, inquit, *geris curam omnium Eccleſiarum, quantam ejus, quæ tibi peculiariter a Domino credita eſt*. Ex zelo ſcilicet charitatis, non ex poteſtate juriſdictionis. Orat verò ut zelum adeo ardentem promat in componendis Eccleſiæ Antiochenæ diſſidiis, & Meletii ac Paulini ſchiſmate adhortationibus ſuis ſopiendo, ac penitus deſtruendo.

Contra. S. Athanaſius Concilium coëgit externorum Antiſtitum, ut patet ex Synodali Epiſtola ejuſdem Concilii, cujus inſcriptio hæc eſt: *Athanaſius, cæterique Epiſcopi, qui Alexandria ex Italia, Arabia, Ægypto, & Libya hic adſunt*, &c. (ut videre eſt apud Athanaſium Epiſtolâ ad Antiochenos.) Ergo Athanaſii auctoritas non erat intra fines Alexandrinæ Diœceſeos coarctata.

Reſpondeo, falſum eſſe quòd S. Athanaſius aliorum Epiſcopos Patriarchatuum ad Concilium ſuum vocaverit. Sed ideo Epiſcopi ex Italia ibi nominantur, quia Lucifer Calaritanus, & Euſebius Vercellenſis, Summi Pontificis in Oriente Legati, ſuos illuc ad Concilium Legatos miſerunt, ut Athanaſio pro cauſa Fidei, & Eccleſiæ rebus laboranti, opem ferrent. Nulli autem interfuere ex Afris, niſi qui unà cum Ægyptiis Alexandrinum Epiſcopum ut Patriarcham ſuum venerabantur. *Nam* (ut ait S. Epiphanius Hæreſi 68.) *hic mos eſt Epiſcoporum Alexandrinorum ut per totam Ægyptum, ac Thebaidem, Mareotidem, Libyam, Ammoniacam, & Pentapolim, Eccleſiaſtica negotia adminiſtrent*.

Quòd verò nec Athanaſius, nec cæteri Epiſcopi, imperium ſibi in Eccleſiam arrogaverint univerſam, patet ex Epiſtola Synodali, quam ad Africanos direxere. Ajunt enim ſe ad ipſos ſcribere, *non docendi animo, ſed admonendi*. Quæ verba imperium non redolent. Secundò, quia ajunt ſe ad Damaſum Romanum Pontificem ſcripſiſſe contra Auxentium Mediolanenſis Eccleſiæ invaſorem, eum ut deponeret, & ejiceret ex Eccleſia. *Certè*, inquiunt, *cùm hoc animo eſſemus, & contigiſſet nos in unum convenire, ſcripſimus dilecto Damaſo Epiſcopo magnæ Romæ contra Auxentium invaſorem Mediolanenſis Eccleſiæ, eumque non ſolùm in communione eſſe Arianæ Sectæ, ſed præter hoc, multorum ſcelerum ream eſſe, quæ deſignavit cum Georgio ſocio ſuæ impietatis. Miramurque cur nondum depoſitus ejectuſque ſit ex Eccleſia*. Sanè ſi Antiſtites illi ſe in Eccleſiam univerſam imperium habere exiſtimaſſent, non confugiſſent ad Damaſum, ſed hominem Arianum, & in Sedem Mediolanenſis Eccleſiæ intruſum, ipſi exauctoraſſent.

VIII. Objicitur octavò Romani Pontificis Primatus ipſi collatus fuit a Patribus propter Urbis nobilitatem, & Imperium: Ergo non eſt juris divini.

Probatur Antecedens ex Canone 28. Concilii Chalcedonenſis. *Antiquæ Romæ Throno*, inquit, *quòd urbs illa imperaret, jure Patres privilegia tribuerunt. Et eadem conſideratione moti centum quinquaginta Deo amantiſſimi Epiſcopi, Sanctiſſimo novæ Romæ Throno æqualia privilegia tribuerunt, rectè judicantes urbem, quæ & Imperio, & Senatu honorata ſit, & æqualibus cum antiquiſſima Regina Roma privilegiis fruatur, etiam in rebus Eccleſiaſticis non ſecùs ac illam extolli ac magnificari, ſecundam poſt illam exiſtentem*.

Primatus Romano Pontifici non eſt collatus ob urbis nobilitatem.

Reſpondeo primò, nullam eſſe illius Canonis auctoritatem, ut qui a S. Leone Magno reprobatus ſit, & univerſalis Eccleſiæ conſenſu exploſus. Unde Græci ipſi illum ex Codice Eccleſiæ ſuæ expunxerunt. Nam & antiqua Collectio Græca, quam Dionyſius Exiguus Latinè reddidit, 27. Canones ſolùm recenſet, omiſſo 28. & Theodorus Anagnoſtes lib. 1. Collectaneorum, & Theodoretus in Collectione Canonum a ſe adornata, & in 50. Titulos diſtributa.

Reſpondeo ſecundò; Eſto privilegia quædam Patres Romanæ Sedi conceſſerint, propter Urbis nobilitatem & potentiam, putà privilegia Patriarchica, non tamen Primatûs dignitatem. Agit autem dumtaxat Canon de Patriarchicis privilegiis, quæ hocce Canone Orientalis Eccleſiæ Patres Conſtantinopolitanæ Sedi tribuerunt, ut paribus frueretur privilegiis cum Romana, quæ & Imperio, & Senatu, ſicut illa quondam conſpicua eſſet. Non inficiamur porrò quin Eccleſiaſtico Jure Patriarchica dignitas Romanæ Sedi acceſſerit. At negamus Primatum illi a Patribus collatum; a Chriſto conceſſum propugnamus. Hinc Nicolaus Primus Pontifex Maximus, Epiſtolâ ad Epiſcopos Gallicanos, ait: *Privilegia ſua per Petrum a Chriſto conſecuta eſt Romana Eccleſia. Eccleſiæ, inquam, Romanæ adeo ſunt antiqua, & veterata privilegia, ut Nicæna Synodus, (ſicut Bonifacius Præſul Apoſtolicus, Epiſcopis per Theſſaliam conſtitutis ſcribens ait,) non aliquid ſupra eam auſa ſit conſtituere, cùm videret nihil ſupra meritum ſuum poſſe conferri: omnia denique huic noverat Domini ſermone conceſſa*. Epiſtolam autem illam, quæ Bonifacii primi Pontificis Maximi, nona eſt, ex ſcriniis Vaticanæ Bibliothecæ erutam, in lucem dedit Holſtenius.

IX. Objicitur nonò. Si Jure Divino Romanus Pontifex Primatum in cæteros Epiſcopos obtineret, poſſet dici Epiſcopus univerſalis: Atqui non poteſt dici Epiſcopus univerſalis; Ergo Primatum in cæteros Jure Divino non obtinet.

Probatur Minor ex Sancto Gregorio lib. 4. Epiſtolarum Indictione 13. Epiſtolâ 32. ad Mauritium Imperatorem data, ubi Joannem Conſtantinopolitanum Patriarcham inſectatur, quòd ſe univerſalem Epiſcopum diceret, aitque iſtud eſſe *blaſphemiæ nomen*. Et Epiſtolâ 36. ad Eulogium Alexandrinum, & Anaſtaſium Antiochenum Patriarchas datâ, ait nullum Deceſſorum ſuorum *tam profano vocabulo uſum fuiſſe*. . . .

Quo ſenſu Romanus Pontifex dici non poſſit Epiſcopus Univerſalis.

Reſpondeo, diſtinguo Minorem. Romanus Pontifex non poteſt dici Epiſcopus univerſalis, id eſt ſolus Eccleſiæ univerſæ Epiſcopus, concedo. Non poteſt dici Epiſcopus univerſalis, id eſt, qui Eccleſiam univerſam regat, ſervatâ ſingulorum Epiſcoporum juriſdictione, nego. Priori tantùm ſenſu nomen illud profanum & blaſphemum S. Gregorius vocavit. Secundo ſenſu convenire agnovit Romanis Pontificibus; quamvis illud penitus repudiaverit, quia pravo ſenſui eſſe poterat obnoxium, & ut tam inſigni humilitatis exemplo, Joannis Conſtantinopolitani, qui ſe Patriarcham Oecumenicum inſcribebat, ſuperbiam comprimeret. Hanc fuiſſe S. Gregorii mentem conſtat ex locis ſupra laudatis. *Sed abſit*, inquit, *a cordibus Chriſtianorum nomen iſtud blaſphemiæ, in quo omnium Sacerdotum honor adimitur, dum ab uno ſibi dementer arrogatur*. Et Epiſtola 36. *Sed nullus unquam Deceſſorum meorum tam profano vocabulo uti conſenſit: quia videlicet, ſi unus Patriarcha univerſalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur*. At nomen iſtud Romano Pontifici convenire, ac proprium eſſe, neque profanum eſſe, aut blaſphemum, ſed ſacrum, agnovit Oecumenica Synodus Calcedonenſis; quæ nomen blaſphemiæ Sancto Leoni non detuliſſet. Qua de re Sanctus Gregorius Epiſtolâ 32. mox laudatâ: *Certè*, inquit, *pro Beati Petri Apoſtolorum Principis ho-*

nore, per venerandam Chalcedonenſem Synodum Romano Pontifici oblatum eſt. Sed nullus eorum unquam hoc ſingularitatis nomen aſſumpſit, nec uti conſenſit, ne dum privatum aliquid daretur uni, honore debito Sacerdotes privarentur univerſi. Lege & Epiſtolam 28. ad ipſum Joannem datam.

Contra. Diſtinctione 99. Cap. *Primæ Sedis*, prohibentur ne primæ Sedis Epiſcopus dicatur *Princeps Sacerdotum, vel ſummus Sacerdos*: Atqui hac prohibitione evertitur Primatus Romani Pontificis: unde ibidem additur; *Ut nec univerſalis Romanus Pontifex appelletur*. Ergo Romano Pontifici non convenit Primatus in cæteros Epiſcopos.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem. Et hoc Canone perſtringuntur duntaxat Africani Metropolitæ, qui ſe Principes Sacerdotum, vel Summos Sacerdotes, inſolito faſtu inſcribebant, concedo. (Hic namque Canon laudatur ut ſextus Concilii Africani.) Et Romanus Pontifex hoc Canone perſtringitur, nego. Imò jam Tertulliani tempore Romanus Epiſcopus vocabatur, *Epiſcopus Epiſcoporum, & Pontifex Maximus*, (ut conſtat ex libro de Pudicitia,) Quod autem additum eſt; *Ut nec univerſalis Romanus Pontifex appelletur*, movere nos non debet, ſiquidem ea verba non ſunt Canonis, ſed Gratiani, qui & multa alia erronea Decretorum Collectioni a ſe adornatæ immiſcuit.

His opportunè ſubjungo Sacræ Facultatis Theologicæ Pariſienſis Cenſuram adversùs Propoſitionem quadrageſimam-ſeptimam ſeu ultimam *M. Antonii de Dominis* Archiepiſcopi Spalatenſis. Scripſerat lib. 4. *de Republica Eccleſiaſtica* cap. 11. Num. 15. *Quòd Pariſienſes, Cardinales ſolos faciunt, totius Eccleſiæ nomine, Papæ electores, eſt mera vanitas, quia ſupponunt in Eccleſia univerſali unum Papam Univerſalem, qui toti præſit Eccleſiæ Univerſali tanquam Epiſcopus Univerſalis.* Quam Propoſitionem Sacra Facultas hunc in modum confixit:

Hæc propoſitio eſt erronea, cujus error cadit in particulam (mera vanitas) *Et quoad ſuppoſitionem, quam Pariſienſibus tribuit, falſa; ejuſque falſitas in hæc verba* [tamquam Epiſcopus univerſalis] *cadit, quaſi alii Epiſcopi ſint tantùm Papæ Vicarii.* Cenſura publicata eſt die decima quinta Decembris, anno Domini milleſimo ſexcenteſimo decimo-ſeptimo.

X. Objicitur decimò. Primatus delatus eſt Romano Epiſcopo ab Imperatoribus, & confirmatus a Synodis, propter urbis Romæ amplitudinem: Ergo Jure Divino ipſi non convenit.

Probatur antecedens, ex Novella Valentiniani III. Imperatoris, quæ id disertè teſtatur.

Reſpondeo, nego antecedens, ad cujus probationem dico primò, Valentinianum non aſſerere quòd Romano Epiſcopo competat Primatus propter magnitudinem civitatis; ſed quia Sancti Petri Succeſſor eſt, cui Jure Divino Primatus conveniebat, ex Chriſti nimirum conceſſione & inſtitutione, in Succeſſores transfundendos. Fecit autem amplitudo civitatis, ut ad eam tanquam ad arcem profectus Romani Imperii Sanctus Petrus, inſpirante Deo, Sedem collocaret in illa perpetuò duraturam. Unde ex Romana Sede Sancti Petri factum eſt ut Romanus Epiſcopus Primatum haberet. Non autem ratio fuit urbis magnitudo & dignitas, cur illi Primatus conferretur. Id conſtat ex verbis Valentiniani: *Cùm igitur Sedis Apoſtolicæ Primatum Sancti Petri meritum, qui Princeps eſt Epiſcopalis coronæ, & Romanæ dignitas civitatis, Sacræ etiam Synodi firmaverit auctoritas*, &c.

Dico ſecundò, Valentinianum loqui de Primatu Patriarchico, non de omnimodo & Pontificio Primatu. Sed enim de Ordinationibus Epiſcoporum hæc Novella decernit, quibus ſecundùm Canones diſponendis Romanum Pontificem præeſſe jubet Pientiſſimus Imperator. Scilicet Hilarius Arelatenſis Epiſcopus indignè ferens quòd ſua Eccleſia jure Metropolico in utramque Provinciam Narbonenſem, quod Patroclo Deceſſori ſuo contulerat Zoſimus, minuta fuiſſet a Bonifacio Zoſimi ſucceſſore, reſtringente jus illud intra fines Provinciæ Viennenſis, ne unus Metropolita duabus Provinciis præeſſet contra Nicænos Canones: id, inquam, impatienter ferens Hilarius, Ordinationes & depoſitiones Epiſcoporum extra ſuam provinciam ſibi arrogabat, aliena jura uſurpans: quamobrem a Sancto Leone Magno, Pontifice Romano malè exceptus fuit. Denique ejus contumacia, quæ vitæ ſanctiſſimæ nævus fuit, impulit Sanctum Leonem Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vindicem acerrimum, ut Eccleſiæ Gallicanæ perturbationi mederetur. Ideo Hilario jus Metropoliticum in ipſam provinciam Viennenſem ademit. Et quia Hilarius Epiſcoporum Ordinationes & depoſitiones per vim uſurpabat, & armata manu jus præſumptitium tuebatur: Sanctus Leo Valentiniani Auguſti potentiam ac præſidium imploravit, ut eum & alios Canonum violatores ad officium cogeret. Annuit pientiſſimus Imperator, & Novellam illam dedit, jubens ut tam in Galliis, quàm in aliis provinciis Epiſcopi morem gererent Pontifici Romano Canonum executionem imperanti, & veterem conſuetudinem vindicanti: & ut adeſſe cogerentur ad tribunal Romani Pontificis per Provinciæ Præfectum Epiſcopi perduelles. Porro jus illud in Ordinationibus Epiſcoporum non conveniebat Epiſcopo Romano, niſi quatenus erat Patriarcha totius Occidentis: ſiquidem illud non habebat in Eccleſiis Orientalibus, ſed erat penes Patriarchas Alexandrinum & Antiochenum. Itaque Novella Valentiniani intelligenda eſt de Primatu Patriarchico tantùm, cùm in Romanæ dignitatem civitatis illum refundit ex parte. Fateor enim in Sedium Patriarchalium erectione habitam eſſe rationem non dum meriti Sancti Petri, verùm etiam amplitudinis & dignitatis civitatum. Hæc conſtant ex verbis Valentiniani. *Hilarius*, inquit, *qui Epiſcopus Arelatenſis vocatur, Eccleſiæ Romanæ urbis inconſulto Pontifice, indebitas ſibi Ordinationes Epiſcoporum ſolâ temeritate uſurpans invaſit. Nam alios incompetenter removit, indecenter alios invitis & repugnantibus civibus ordinavit, qui quidem quoniam non facile ab his qui elegerant, recipiebantur, manum ſibi contrahebat armatam, & clauſtra murorum in hoſtilem morem, vel obſidione cingebat, vel aggreſſione reſerabat, & ad ſedem quietis pacem prædicaturus per bella ducebat. His talibus & contra Imperii majeſtatem, & contra reverentiam Apoſtolicæ Sedis admiſſis, per ordinem Religioſi Viri Urbis Papæ cognitione diſcuſſis, certa in eum ex his quæ male ordinaverat, lata ſententia per Gallias etiam ſine Imperiali Sanctione valitura. Quid enim tanti Pontificis auctoritati in Eccleſia non liceret? Sed noſtram quoque Præceptionem hæc ratio provocavit, ne ulterius vel Hilario, quem adhuc Epiſcopum nuncupari ſola manſueti Præſulis permittit humanitas, nec cuiquam alteri Eccleſiaſticis rebus arma miſcere, aut præceptis Romani Antiſtitis liceat obviare.*

Et infrà: *Perenni ſanctione decernimus, ne quid tam Epiſcopis Gallicanis, quàm aliarum Provinciarum, contra conſuetudinem veterem liceat ſine venerabilis Papæ Urbis æternæ auctoritate tentare: ſed illis omnibuſque pro lege ſit, quicquid ſanxit, vel ſanxerit Apoſtolicæ Sedis auctoritas. Ita ut quiſquis Epiſcoporum ad judicium Romani Antiſtitis evo-*

Digitized by Google

vocatus venire neglexerit, per Moderatorem ejuſdem Provinciæ adeſſe cogatur.

XI. Objicitur undecimò. Si Primatum haberet Romanus Pontifex, poſſet Canones univerſos abrogare. Atqui non poteſt Canones univerſos abrogare; Non habet igitur Primatum.

Summa Romani Pontificis auctoritas in curāda Canonum executione per Eccleſiam univerſam.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem. Si ejus primatus non conſiſteret potiſſimum in promovenda Canonum obſervantia & in eorum imperanda executione, concedo. Si ejus primatus potiſſimum poſitus ſit in curanda Canonum executione & obſervantia, nego. At vero in eo maximè poſitum eſſe Pontificis Maximi Primatum, conſtat ex ipſis Pontificibus, qui id ſibi muneris incumbere ſummo conſenſu profitentur. Sic Julius I. in Epiſtola ad Orientales, apud Sanctum Athanaſium lib. de Synodis: *Id verè*, inquit, *ad Synodi, ad Epiſcoporum, qui in Synodo fuerunt, contumeliam vergeret, ſi quæ illi tanto ſtudio & curâ veluti Deo præſente egiſſent, a nobis ut vana futiliaque abrogarentur.* Et infra: *Quid quæſo, nos oportuit facere: Annon quod Eccleſiaſtici Canonis eſt?*

Sic Innocentius Primus in Epiſtola ad Clericos Conſtantinopolitanos, apud Sozomenum lib. 8. cap. 26. *Nos*, inquit, *quantùm ad Canonum obſervantiam attinet, illis obſequendum eſſe ſcribimus, qui Nicææ determinati ſunt, quibus ſolis obtemperare, & ſuum ſuffragium addere Eccleſia Catholica debet.*

Sic Zoſimus Epiſtolâ 6. ad Aurelianum data: *Cùm*, inquit, *adversùs Patrum ſtatuta venitur, non tantùm illorum prudentiæ, atque ſententiæ, qui in ævum victura ſanxerunt, ſed ipſi quodammodo fidei & Catholicæ Diſciplinæ irrogatur injuria. Quid enim tam ſanctum & venerabile eſt, quàm penitus non exorbitare ab itinere Majorum, quorum Canonica Inſtituta velut quædam fundamenta ſunt, ferendis Fidei jacta ponderibus?* Et Epiſtolâ 7. Concilii Taurinenſis decretum, quod Arelatenſis Eccleſiæ Primatum Canonibus firmatum ſubvertat, reſcindens, iis verbis utitur, quæ oſtendunt non fore ſibi integrum ſi Canones infringeret: *Apud nos*, inquit, *inconvulſis radicibus vivit antiquitas, cui ſtatuta Patrum ſanxere reverentiam.*

Sic Bonifacius primus, Patrocli Arelatenſis Epiſcopi, qui Lutubenſi Eccleſiæ, inconſulto Metropolitano, Epiſcopum ordinaverat, auſum repreſſit, quòd contra Canones id tentaſſet. Quâ de re ad Hilarium Narbonenſem ſcribens Epiſtola 3. ait *Quod nequaquam poſſumus ferre patienter: quia convenit nos paternarum ſanctionum diligentes eſſe cuſtodes.*

De Lode-

Sic Sanctus Leo Chalcedonenſis Concilii de Primatu Sedis Conſtantinopolitanæ Decretum improbavit, quia Nicenis Canonibus adverſabatur, quorum reverentiæ & executioni promovendæ Romanos invigilare debere Pontifices exiſtimavit, (ut conſtat ex Epiſtola ipſius ad Synodum Chalcedonenſem.) *De cuſtodiendis quoque Sanctorum Patrum ſtatutis*, inquit, *quæ in Synodo Nicæna inviolabilibus ſunt fixa decretis, obſervantiam veſtræ Sanctitatis admoneo, ut jura Eccleſiarum, ſicut ab illis trecentis decem & octo Patribus divinitus inſpiratis ſunt ordinata, permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiſcat, nec per alterius imminutionem ſuum aliquis quærat augmentum. Quantumlibet enim extortis aſſentationibus ſeſe inſtruat vanitatis elatio, & appetitus ſuos Conciliorum æſtimet nomine roborandos, infirmum atque irritum erit, quicquid a prædictorum Patrum Canonibus diſcrepaverit. Quorum regulis quàm reverenter Apoſtolica Sedes utatur, ſcriptorum meorum, quibus Conſtantinopolitani Antiſtitis conatus repuli, poterit Sanctitas veſtra lectione cognoſcere, & me auxiliante Domino noſtro, & Catholicæ Fidei, & paternarum Traditionum eſſe cuſtodem.*

Sic Felix III. in Epiſtola 7. ad Vetranionem Epiſcopum: *Sedem Apoſtolicam executricem Chalcedonenſis Concilii* vocat.

Sic Hormiſdas in Indiculo quem dedit Ennodio & Fortunato Epiſcopis, aliiſque Conſtantinopolim a ſe miſſis: *Quod*, inquit, *ad Canones attinet, jam ante ſuggeſſimus, Canones ſolvere, in Religionem committere eſt.*

Sic Agapetus in Epiſtola ſexta ad Cæſarium Arelatenſem Epiſcopum data, nihil ſe poſſe contra Canones profitetur: *Tanta eſt*, inquit, *Deo propitio, & ad ea libentiſſimè concedenda, quæ alimoniis proficiunt pauperum, & circa tuæ Fraternitatis affectum noſtra devotio, ut onerofum nobis nullatenus eſſe judicemus, quod animi veſtri deſideriis poſtulatis. Sed revocant nos veneranda Patrum maniſeſtiſſima Conſtituta, quibus ſpecialiter prohibemur prædia juris Eccleſiæ, cui nos Omnipotens præeſſe conſtituit, quolibet titulo ad aliena jura transferre. Qua in re veſtra quoque Sapientia credimus eſſe gratiſſimum, quod in nullo contra priſcæ definitionis conſtituta, vel regulas pro qualibet occaſione, vel ſub cujuſcumque perſonæ reſpectu, venire præſumimus. Nec tenacitatis ſtudio aut ſæcularis utilitatis causâ hoc facere nos credatis; ſed divini conſideratione judicii neceſſe nobis eſt, quicquid Synodalis decrevit auctoritas, inviolabiliter cuſtodire.*

Sic antea Hilarus in Concilio Romano, anno 467. *Nulli fas ſit ſine ſtatûs ſui periculo, vel divinas Conſtitutiones, vel Apoſtolicæ Sedis Decreta temerare; quia nos qui potiſſimi Sacerdotis adminiſtramus officia, talium tranſgreſſionum culpa reſpiciet, ſi in cauſis Dei deſides fuerimus inventi, quia meminimus qualiter comminetur Dominus negligentia Sacerdotum*, &c.

Sic Gelaſius primus in Epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ: *Confidimus*, inquit, *quod nullus jam veraciter Chriſtianus ignoret, uniuſcujuſque Synodi Conſtitutum, quod univerſalis Eccleſiæ probavit aſſenſus, nullam magis exequi Sedem præ cæteris oportere, quàm primam, quæ unamquamque Synodum & ſua auctoritate confirmat, & continuatâ moderatione cuſtodit.*

Sic Sanctus Gregorius Magnus lib. 1. Epiſtolâ 24. ad Joannem Conſtantinopolitanum, & alios data: *Cunctas verò*, inquit, *quas illa veneranda Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo, quas venerantur, amplector: quia dum univerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſolvere quos ligant, aut ligare quos ſolvunt.*

Sic Martinus I. Epiſtola ad Pantaleonem: *Canones*, inquit, *Eccleſiaſticos ſolvere non poſſumus, qui defenſores, & cuſtodes Canonum ſumus, non tranſgreſſores.*

Id & poſteriorum ſæculorum Pontifices profeſſi ſunt. Sic Eugenius III. in Epiſtola 8. ad Epiſcopos Germaniæ: *Contra Deum autem*, inquit, *& ſacrorum Canonum ſanctiones nulli omnino petitioni poſſumus præbere conſenſum.*

Sic Lucius III. in Epiſtola ad Rainaldum Noviomenſem Epiſcopum: *Ex ſuſcepto tenemur adminiſtrationis officio, quæ juri & rationi obviant, prohibere ne fiant, & ſi temeritate aliquâ admiſſa fuerint, ſalubri conſilio revocare, ut Apoſtolici moderaminis auctoritate quaſſentur, quæ contra ſtatuta Juris Canonici attentata naſcuntur.*

Sic Innocentius III. lib. 1. Epiſtolâ ad Nicolaum Melitenſem Epiſcopum: *Sicut*, inquit, *ex officio quod nobis eſt Divina Clementiâ propitiante commiſſum, tenemur his quæ rite ac ſecundùm formam Canonicam peracta eſſe noſcuntur, robur Apoſtolicæ auctoritatis impartiri; ſic ad ea in irritum reducenda, quæ minùs licitè noverimus attentata ſtudium nos convenit & operam impendere diligentem.*

Et. lib. 2. in Epiſtola ad Cantuarienſem Archiepiſcopum: *Quæ in derogationem Sanctorum Canonum attentantur*, inquit, *tantò potiùs infringi volumus, & carere robore firmitatis, quantò auctoritas univerſalis Eccleſiæ cui præſidemus, ad id nos provocat & inducit.*

Denique Pontifices Romani recens creati ſolemni ſacramento ſe ad Canonum obſervantiam olim adſtringebant, teſte Ivone Carnotenſi Epiſtola 60. ad Joannem Lugdunenſem Epiſcopum: *In libro*, inquit, *Pontificum, qui dicitur Diurnus, ita continetur de Profeſſione Romani Pontificis: Nihil de Traditione, quam a probatiſſimis Prædeceſſoribus meis traditam & ſervatam reperi, diminuere, vel mutare, aut aliquam novitatem admittere, ſed ferventer ut eorum diſcipulus, & ſequipeda, totis mentis meæ conatibus quæ tradita Canonicè comperio, obſervare ac venerari profiteor.*

Tantùm igitur abeſt, ut ex primatu Romani Pontificis colligi poſſit ipſum Canones univerſos abrogare poſſe, ſive Canones aliquos Spiritu Dei conditos & totius Mundi reverentiâ conſecratos, pro ſolo arbitrio reſcindere: aut colligi e contrario quòd Primatum Divino Jure non habeat, quia religioſam Canonum obſervantiam profitetur: quin potiùs Primatum illius maximè probat cura pervigil, quam executioni & obſervantiæ Canonum promovendæ, & plectendis Canonum violatoribus in toto orbe Chriſtiano ex officio impendit. Sed nihil luculentiùs probat hæc duo non pugnare, Primatum ſcilicet Romani Pontificis & officium promovendi Canonum obſervantiam, quàm Florentini Concilii auctoritas in Definitione Fidei, quâ Romani Pontificis aſſeritur Primatus ut dogma Catholicum; & nihilominus Primatûs illius executio ad normam Oecumenicorum Conciliorum, & ſacrorum Canonum exigitur: Sic autem ſe habet illa Definitio, prout refertur a Blondo, Eugenii IV. Scriba lib. 10. Decadis 3. conformiter ad Græci Textus fidem: *Item definimus Sanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem in univerſum orbem tenere Primatum, & ipſum Romanum Pontificem Succeſſorem eſſe Beati Petri Principis Apoſtolorum; & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ Caput, & omnium Chriſtianorum Patrem ac Doctorem exiſtere, & ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi, ac gubernandi univerſalem Eccleſiam a Domino noſtro Jeſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum & in geſtis Oecumenicorum Conciliorum, & Sacris Canonibus continetur.*

XII. Objicitur duodecimò. Si Romanus Pontifex Primatum haberet, poſſet ſolus deponere Epiſcopos: Atqui id non poteſt; Ergo non habet Primatum.

Reſpondeo, nego Majorem. Primatus namque non includit poteſtatem exauctorandi Epiſcopos, niſi ſecundum diſpoſitionem Canonum: At Canones decernunt, Epiſcoporum depoſitiones in Conciliis Provincialibus fieri debere; neque id juris Romano convenire Pontifici probari poteſt, niſi Concilia Provincialia officio ſuo deeſſent: tunc enim ipſi ratione Primatûs, convenit Diſciplinam Eccleſiaſticam tueri, & Canones exequi. Præterea ſuas etiam in Epiſcoporum depoſitione partes habet Romanus Epiſcopus, quia judicia Synodorum Provincialium, ad ſe per appellationem delata, retractari jubere poteſt in Provincia datis etiam aliis Judicibus, ſecundùm diſpoſitionem Canonum Sardicenſium; vel latam ab ipſis Synodis ſententiam ratam habere. Sed de his alias.

SCHOLION I.

Quod ſuperiùs dixi §. 4. in Reſponſione ad primam Objectionem, prophetiam, donum linguarum, & alia hujuſmodi chariſmata, quibus naſcentis Eccleſiæ fides confirmabatur, in Eccleſia eſſe deſiiſſe, Operum meorum Religioſos Cenſores reprehendiſſe agnovi ex Indiculo ad me Româ miſſo.

R. At non negavi quin Deus interdum aliquibus Eccleſiæ membris, cùm ipſi placet, gratias aliquas gratis datas impertiat. Id unum aſſerui, chariſmata illa permanenter non eſſe Eccleſiæ collata, ita ut jam linguis paſſim loquantur qui Spiritum Sanctum accipiunt, & Prophetiæ vel Miraculorum dona frequentia ſint in Eccleſia jam adulta, quemadmodum erant in eâdem naſcente. Locutus ſum ex S. *Auguſtini* ſenſu libro 3. *De Baptiſmo*, cap. 16. *Neque enim*, inquit, *temporalibus & ſenſibilibus miraculis atteſtantibus per manûs impoſitionem datur modò Spiritus Sanctus, ſicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Eccleſiæ primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc expectat, ut ii quibus manus ad accipiendum Spiritum Sanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? Sed inviſibiliter & latenter intelligitur propter vinculum pacis eorum cordibus divina caritas inſpirari.* Et lib. 2. *contra literas Petiliani*, cap. 32. *Cur modò ita datur Spiritus Sanctus, ut nemo cui datur linguis omnibus loqui poſſit, niſi quia omnes Gentes credituras, ac ſic in omnibus linguis futurum Evangelium, illud tunc miraculum portendebat?* Et Sermone 88. aliàs 18. *De Verbis Domini*, cap. 3. *Modò caro cæca non aperit oculos miraculo Domini, & cor cæcum aperit oculos Sermone Domini. Modò non reſurgit mortale cadaver; reſurgit anima, quæ mortua jacebat in vivo cadavere. Modò aures corporis ſurdæ non aperiuntur: ſed quàm multi habent aures clauſas cordis, quæ tamen verbo Dei penetrante pateſcunt, ut credant qui non credebant, & benè vivant qui malè vivebant, & obediant qui non obediebant.* Denique libro *De Utilitate credendi*, cap. 16. cùm miracula commemoraſſet quæ Dominus Jeſus fecit mortalem in terris vitam agens, adjunxit: *Cur*, inquit, *iſta modò non fiunt?* atque reſpondit: *Quia non moverent niſi mira eſſent: Si autem ſolita eſſent, mira non eſſent.* Hoc autem dixit (ut ipſe declarat lib. 1. *Retractationum* cap. 14.) *Quia non tanta nec omnia modo, non quia nulla fiunt etiam modò.*

SCHOLION II.

In Reſponſione ad quartam Objectionem contra Primatum Romani Pontificis hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Epiſcoporum auctoritas immediatè eſt a Deo.*

R. Mirum videtur id ab ipſis reprehendi, quod S. Apoſtolus docet Act. 20. *Attendite*, inquit, *vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo.* Epiſcopis in perſona Apoſtolorum Chriſtus ait, Joannis 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Nam *Epiſcopi per terminos terræ definiti ex Jeſu Chriſti ſunt ſententia;* (inquit S. Ignatius Martyr in Epiſtola ad Epheſios) *Apoſtoli Vicariâ Ordinatione ſuccedunt;* [inquit S. Cyprianus Epiſtola 69.] *Epiſcopos Eccleſiis Dominicis in toto mundo divinâ dignatione præpoſitos*, idem S. Epiſcopus & Martyr ſcribit Epiſt. 63. *Epiſcopatus unus eſt, cujus a ſingulis in ſolidum pars tenetur;* (ait idem Pater lib. *De Unitate Eccleſiæ.*) Quod Symmachus Pontifex Maximus confirmat Epiſtolâ 11. *Ad Trinitatis inſtar* (inquit) *cujus una eſt atque individua poteſtas, unum eſt per diverſos Antiſtites Sacerdotium.* Sicut ergo Romani Epiſcopi, ita & ceterorum Epiſcoporum auctoritas eſt immediatè a Deo; cum hoc tamen diſcrimine, quòd illa in omnes totius orbis Eccleſias diffundatur; iſta privatarum Diœceſum finibus

coër-

coërceatur. *In Eccleſia denique Catholicu Hierarchiam eſſe divinâ Ordinatione inſtitutam, & ad eam Epiſcopos, qui in Apoſtolorum lorum ſucceſſerunt præripuè pertinere*, dogma fidei eſt a ſacra Synodo Tridentina aſſertum Seſſione 23. cap. 4. & Canone 6. Atque conſtans eſt ſacræ Facultatis Pariſienſis & Eccleſiæ Gallicanæ ſententia, Epiſcoporum poteſtatem eſſe a Deo immediatè derivatam. F. Magiſter *Joannes Sarraſin* has propoſitiones propugnare auſus erat anno milleſimo quadringenteſimo vigeſimo-nono:

Omnes Poteſtates Juriſdictionis Eccleſiæ alia a Papali Poteſtate, ſunt ab ipſo Papa quantùm ad inſtitutionem & collationem.

Hujuſmodi Poteſtates non ſunt de Jure divino, nec immediatè inſtituta a Deo.

Illum verò ſacra Facultas compulit ad ſolemnem harum propoſitionum retractationem hunc in modum:

Omnes Poteſtates Juriſdictionis Eccleſiæ alia a Papali Poteſtate, ſunt ab ipſo Chriſto, quantùm ad inſtitutionem & collationem primariam; a Papa autem & ab Eccleſia, quantùm ad limitutionem & diſpenſationem miniſterialem.

Hujuſmodi Poteſtates ſunt de Jure divino, & immediatè inſtituta a Deo.

Ad ſimilem Retractationem compulſus eſt F. Magiſter *Nicolaus Quadrigarius*, cùm in Actu Veſperiarum aſſeruiſſet, *Solam Papæ poteſtatem in tota Eccleſia immediatè eſſe a Chriſto.*

F. Magiſter *Joannes Maneri* hanc Propoſitionem propugnaverat: *Apoſtoli alii a Petro, non acceperunt immediatè a Chriſto Poteſtatem Epiſcopalem, ſed a Petro mediatè vel immediatè.* Hanc Propoſitionem *Directè contrariam Scripturæ ſacra, & Doctorum ab Eccleſia approbatorum doctrina*, ſacra Facultas pronuntiavit. Similis ſors fuit F. Magiſtri *Ludovici Combout*, ad palinodiam a ſacra Facultate pariter compulſi anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo-quarto, die decimâ tertiâ Junii. Sed & Magiſter *Franciſcus Guillou*, occaſione quarumdam Propoſitionum ſuis Theſibus Minoris Ordinariæ inſertarum, quas ſacra Facultas per ſuos Deputatos expungi juſſit, huic Declarationi ſubſcripſit ex ejuſdem Facultatis Mandato, die decima-quarta Januarii, anni milleſimi ſexcenteſimi quinquageſimi ſexti:

Agnoſco & fateor Epiſcoporum Juriſdictionem eſſe Juris divini, & eſſe immediatè a Chriſto, &c.

Denique ſacra Facultas in Cenſura edita die 24. Maji anno milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo-quarto, confixit Propoſitiones plures hunc in modum. *Hæ Propoſitiones quarum duæ priores aſſerunt*, APOSTOLOS NON FUISSE CONSTITUTOS EPISCOPOS A CHRISTO; *falſa ſunt, verbo Dei contraria, & olim a ſacra Facultate reprobata.*

Hanc ſacræ Facultatis Pariſienſis doctrinam deſerere nec debui, nec potui. Id tamen non impedit quin firmiſſimè credam & conſtantiſſimè propugnem Romanum Pontificem ſupremam habere in omnes & ſingulas totius orbis Eccleſias, & in ipſos Epiſcopos, Jure divino poteſtatem & auctoritatem.

SCHOLION III.

Operum meorum RR. Cenſores in Indiculo ſuo hanc Propoſitionem notant: *Epiſcopi aliquo ſenſu curam habent univerſalis Eccleſiæ.*

Hanc Propoſitionem variis teſtimoniis Veterum ex quibus conſtat Objectiones quinta & ſexta, fultam, in Reſponſionibus ad eaſdem objectiones explicueram. *Epiſcopos* nempe *univerſalis Eccleſiæ curam ſuſtinere ratione charitatis, qua proſequi Eccleſiam, eique ſubſidium ferre debent; non ratione auctoritatis quâ univerſali Eccleſiæ præſint, vel ratione auctoritatis in tota Eccleſia, non quidem ſemper exercenda, ſed in Eccleſiæ neceſſitatibus & periculis*; ut nimirum illi ſubveniant adverſus hæreſes & ſchiſmata, etiam extra Diœceſes ſuas in locis quæ Catholico Epiſcopo deſtituta ſunt, ſalvâ ſemper & in omnibus Romani Pontificis auctoritate, quam divino Jure & immediatè a Chriſto inſtitutam & acceptam propugno, & cujus eſt univerſalis Eccleſiæ periculis ſubvenire. Propoſitionem meam ſic explicatam confirmat egregium Sancti *Euſebii Samoſateni* Epiſcopi & Martyris facinus, qui graſſante Arianâ Hæreſi, & *Valentis* Imperatoris in Catholicos Epiſcopos perſecutione, *Cùm multas Eccleſias Paſtoribus viduatas eſſe comperiſſet, militarem habitum ſumens, & tiarâ, ſeu caſſide capiti impoſitâ, Syriam, Phœnicem ac Palæſtinam peragravit, Presbyteros ordinans ac Diaconos, aliosque Eccleſiæ Ordines ſupplens. Ac ſi quando Epiſcopos eamdem cum ipſo doctrinam Fidei profitentes reperiſſet, eos Antiſtites Eccleſiis indigentibus præficiebat*; ut refert *Theodoretus*, lib. 4. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, cap. 13. In ſimilibus, ſi quæ occurrerent, Eccleſiæ periculis & neceſſitatibus, non dubito quin alii Epiſcopi idem poſſent extraordinariâ quadam poteſtate. Salus enim Eccleſiæ ſuprema Lex eſto. Sed inde (ut dixi) colligi non poteſt parem eſſe Epiſcoporum & Romani Pontificis auctoritatem: Cùm Romanus Pontifex ſummam habeat, eamque ordinariam in Eccleſia univerſa poteſtatem & auctoritatem, quam non extraordinariis duntaxat caſibus & Eccleſiæ periculis, ſed ſemper exercere poteſt, & in fideles univerſos, & in ipſos Eccleſiæ totius Epiſcopos: quia *Paſtorum omnium nunc eſt Paſtor.*

SCHOLION IV.

Ex Reſponſione mea ad Objectionem undecimam RR. Cenſores Operum meorum hanc Propoſitionem procuderunt in eorum Indiculo notatam: *Papæ auctoritas conſiſtit in eo quòd faciat Canones obſervare, quos non poteſt abrogare.*

Romani Pontificis Primatum conſiſtere potiſſimùm in promovenda Canonum obſervantia, & eorum executione imperanda, probavi quindecim Romanorum Pontificum ſuffragiis, diſertiſque teſtimoniis, confirmavi ex Profeſſione Fidei, quam olim Romani Pontifices electi edebant, quæ refertur in Libro Diurno Romanorum Pontificum, cujus hæc ſunt verba: *Nihil de Traditione, quod a probatiſſimis Prædeceſſoribus meis ſervatum reperi, diminuere vel mutare, aut aliquam novitatem admittere, ſed ferventer, ut verè eorum Diſcipulus & ſequipeda, totis viribus meis conantibuſque tradita conſervare ac venerari. Si qua verò emerſerint contra diſciplinam canonicam, emendare; ſacroſque Canones & conſtituta Pontificum noſtrorum, ut divina & cœleſtia mandata cuſtodire, utpote tibi, Beate Petre, redditurum me ſciens de omnibus quæ profiteor, diſtrictam in divino Judicio rationem, cujus locum divinâ dignatione perago.* Hinc rectè colligitur, Romanum Pontificem Canones Spiritu Dei conditos & totius Mundi reverentiâ conſecratos pro libito abrogare non poſſe; quamvis eos interpretari, ſi quæ dubia circa illorum ſenſum oriantur, & de illorum obſervantiâ hìc & nunc, propter Eccleſiæ neceſſitatem vel utilitatem, ubique Chriſtianorum Gentium diſpenſare pro ſumma ſua auctoritate & Primatùs jure poſſit. Hæc ſacræ Facultatis Pariſienſis ſententia eſt, a qua diſcedere integrum mihi non fuit. Venerabilis *Gerſonius* lib. *De ſtatibus Eccle-*

ſia-

ſiaſticis, Conſideratione v. De Statu Romani Pontificis: *Status Papalis*, inquit, *quamvis eximat Papam a legibus purè poſitivis, Canonicis vel Civilibus, ſic quòd ſecundùm eas coërceri punitivè non poteſt, ut praciſè tales ſunt: Nihilominus Papa non debet aut poteſt contemnere leges poſitivas, praſertim per Concilium Generale, ad quod ſufficienter ſpectat diſcernere vel dictare, ſi Papa palam convertat poteſtatem ſuam in deſtructionem Eccleſia, non in adificationem.* Et Conſideratione 6. *Status Papalis obligat Papam tanto ampliùs, quantò major eſt in Eccleſia, ſubjicere ſe Legibus divinis, naturalibus & Canonicis, ad utilitatem Eccleſia. Propterea cùm magis videant oculi quàm oculus, videtur quòd non ſine grandi diſcrimine ſalutis Papa poſſit deliberationes vel inſtituta Generalium Conciliorum contemnere, ut non ſecundùm communem, ſed propriam deliberationem contendat in Eccleſiaſtico Regimine praſidere. Propterea benè dictum eſt, quòd Papa non poteſt generalem Statum Eccleſia immutare vel tollere.*

Sententiam ea de re ſuam ſacra Facultas Pariſienſis declaravit anno milleſimo quadringenteſimo octogeſimo-ſecundo, cùm F. Magiſter *Joannes Angeli* hanc inter alias propoſitionem propugnaſſet: *Papa poſſet totum jus canonicum deſtruere, & novum conſtruere.* Illam nempè eruditus Ordo hàc Cenſurâ confixit: *Hac propoſitio eſt ſcandaloſa, blaſphematoria, notoriè haretica, & erronea.*

SCHOLION V.

Ex mea ad Objectionem duodecimam Reſponſione Operum meorum RR. Cenſores hanc Propoſitionem cuderunt, & in Indiculum ſuum retulerunt: *Papa non poteſt Epiſcopos deponere, niſi in Concilio talis Provincia; aut niſi tale Concilium officio ſuo defuerit.* Ideo hanc Reſponſionem retractare neceſſe eſt.

Epiſcoporum Canonica Judicia ſecundùm Canonum diſpoſitionem fieri debere, inconcuſſa veritas eſt. Canones porro decernunt, Epiſcopos in Conciliis ſuarum Provinciarum judicari, & (ſi cauſa canonica ſubſit) deponi debere. Ita ſtatutum eſt Antiocheni Concilii Canone 14. & 15. Sardicenſis Canonibus 3. 4. & 7. Conſtantinopolitani 1. Canone 6. in Collectione Græca, Chalcedonenſis Canone 9. Africanorum Conciliorum Canonibus pleriſque, ut videre eſt in Codice Eccleſiæ Africanæ Canonibus 12. 15. 19. 28. 87. 88. 97. collatis cum Eccleſiæ Africanæ Epiſtola ad *Celeſtinum* Pontificem Maximum. Item ex Capitulis *Hadriani I.* Metenſi Epiſcopo *Ingilramno* traditis, cap. 5. 9. 10. 12. 19. 20. 27. 29. Eam Diſciplinam in Galliis religiosè conſtanterque ſervatam fuiſſe, probant Canonica Judicia *Salonii* Ebredunenſis, & *Sagittarii* Vapicenſis Epiſcoporum, in Concilio Lugdunenſi anno quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo, de quorum cauſſa legendus *Gregorius Turonenſis* lib. 5. *Hiſtoria*, cap. 20. *Promoti*, qui Caſtrodunenſis Epiſcopus conſtitutus erat contra jura Carnotenſis Epiſcopi, & qui depoſitus eſt in Concilio Pariſienſi quarto, anno quingenteſimo ſeptuageſimo tertio. *Pratextati* Rothomagenſis Archiepiſcopi, in Concilio Pariſienſi anno quingenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo; cujus cauſſæ ſeriem refert *Gregorius Turonenſis* lib. 5. cap. 18. *Ægidii* Remenſis Archiepiſcopi, in Concilio Metenſi anno quingenteſimo nonageſimo, de quo idem Auctor libro 10. cap. 19. *Deſiderii* Viennenſis Epiſcopi, in Concilio Cabilonenſi, anno tertio ſupra ſexcenteſimum. *Contumelioſi* Rejenſis Epiſcopi, de quo *Joannes II.* Romani Pontificis extat Epiſtola ad *Sanctum Caſarium* Arelatenſem, anno quingenteſimo trigeſimo quarto. *Saffaraci* Pariſienſis Epiſcopi, in Concilio Pariſienſi II. anno quingenteſimo quinquageſimo quinto. *Agapii & Bobonis* Dinienſium Epiſcoporum, in Concilio Matiſconenſi anno ſexcenteſimo quinquageſimo. *Ebbonis* Archiepiſcopi Remenſis in Concilio apud Theodonis-villam, anno octingenteſimo trigeſimo-quinto. *Aldrici* Cenomanenſis Epiſcopi, in Concilio ſuæ Provinciæ circa idem tempus celebrato, ut ex Epiſtola *Gregorii IV.* ad Epiſcopos per univerſas Provincias conſtitutos colligitur. Primam duntaxat cauſarum Epiſcopalium cognitionem Romano Pontifici negavi, non jus appellationis ipſi quæſitum aut confirmatum Sardicenſis Concilii Canonibus. Confer cum doctiſſimo Archipræſule *Petro de Marca*, libro 7. *De Concordia Sacerdotii & Imperii.* Denique ſacra Facultas Pariſienſis menſe Majo anni milleſimi ſexcenteſimi ſexageſimi-tertii ſolemnem Declarationem edidit, quæ in publicas ſupremi Senatûs Tabulas die trigeſima menſis ejuſdem relata eſt, cujus Articulo 5. conteſtatur & ſignificat, *Doctrinam Facultatis eſſe, non probare, nec unquam probaſſe propoſitiones ullas Regis Chriſtianiſſimi Auctoritati, aut germanis Eccleſia Gallicana Libertatibus, & receptis in Regno Canonibus contrarias, verbi gratiâ, quòd Summus Pontifex poſſit deponere Epiſcopos adversùs eoſdem Canones.*

Nota.

Edmundus Richerius Facultatis Pariſienſis Doctor, ac ſyndicus in ſuo libello *de eccleſiaſtica & politica poteſtate*, qui prodiit in lucem an. 1611. apertè primatum Romanæ Sedis e medio abſtulit, novum illud vulgando ſyſtema, quòd Chriſtus non immediatè Petro claves, ſeu juriſdictionis poteſtatem contulerit, ſed uni ſolique Eccleſiæ, per quam eſſent Petro communicandæ. Ita Romanum Pontificem dicebat eſſe caput eccleſiæ *ſymbolicum dumtaxat, ſeu figurativum, miniſteriale, accidentarium, non neceſſarium.* Quàm longè eſſet a veritate oſtendunt ea quæ de Petri ac Romani Pontificis primatu Natalis expendit; unde quia hæreticis acceſſerat, in Concilio Senonenſi an. 1612. Cardinale Perronio præſidente ipſius liber proſcriptus fuit tanquam continens *propoſitiones, expoſitiones, & allegationes falſas, erroneas, ſcandaloſas, & ut ſonant, hareticas, ſchiſmaticas.* Eodem modo, eodemque anno ipſius liberum confixit Concilium Aquenſe. Voluit quidem ſtatim Richerius ſuas propoſitiones tueri; at ad ſaniora conſilia tandem reverſus an. 1629. Cardinali Richelæo regni adminiſtro declaravit librum ſuum judicio Eccleſiæ Catholicæ Romanę ſubjicere; atque magis uberior clariorque retractatio in ipſius muſæolo poſt ipſius mortem fuit reperta.

Idem quod Richerius tradidiſſe videtur M. Ludovicus Ellias Dupinus, *nam diſſert. 6. de antiq. Eccleſ. Diſcipl. §. 1.* hæc habet: *Nemo eſt qui non ſtatim intelligat illum ſupremam habere poteſtatem, qui poteſtatem ipſam habet ſecundùm originem & virtutem; eum verò poteſtatem non habere ſupremam, qui tantùm poteſtatem habet ab alio ſibi commiſſam quoad uſum. Patet autem ex dictis poteſtatem eccleſiaſticam eſſe penes Eccleſiam; Romanum autem Pontificem, caeteroſque Pralatos eam accipere ab Eccleſia quoad uſum tantum modò.* Et jam ante *diſſert. 3. cap. 1.* ita dixerat: *Haud dubium eſſe debet quin primo & pracipuè toti Eccleſia ligandi ac ſolvendi poteſtas ſit data, a qua in ejus Miniſtros derivatur.* Quod ſtatim confirmat exemplo Reipublicæ, in qua fons & radix poteſtatis eſt penes Communitatem, licèt a Magiſtratibus exerceatur. Ita Richerii errores Dupinio arriſiſſe compe-

pe-

peritur. Inter apertos ergo hoſtes primatûs Romani Pontificis eſt adnumerandus; cum & pravi animi ſui ſenſa pejus demonſtraſſe videatur in *diſſertatione de primatu Romani Pontificis*, quia magis ſubdole. Profitetur ſtatim ſemotâ quorundam adulatione, aliorumque odio velle de eodem primatu diſſerere, eundemque conſtabilire; at interim qui eamdem diſſertationem introſpicere voluit, obſervavit pro viribus proferre quæ ſolùm primatum honoris innuere videntur, quæ verò manifeſte primatum jurisdictionis præſeferunt, vel omittere, vel detractorum more remiſsè laudare, eorumdemque auctoritatem attenuare. Viginti octo prærogativas Romani Pontificis quas fuſe explicat Bellarminus, quæque ejus primatum extollunt, præfidenter floccifacit, earumque levitatem ſtatim innoteſcere affirmat. Tot Romanorum Pontificum de primatu Romanæ Eccleſiæ teſtimonia non magni eſſe momenti putat quia in cauſa propria teſtificabantur; quaſi tot ſanctiſſimi & doctiſſimi Pontifices potuerint ac voluerint contra juſtitiam & cum religionis diſcrimine ſibi indebitam tribuere auctoritatem. Contra Dupinium ergo etiam militant omnia ea, quæ apud Natalem primatum jurisdictionis divinitùs romano Pontifici collatum fuiſſe demonſtrant; neque viro catholico aliter ſentire fas eſt, unde Maimbourg ab adulationis ſuſpicione ſanè remotiſſimus *in Tract. de Juſtit. & de prærogativ. eccl. rom. cap. 4.* hæc habet: *Id ſolùm dicam de quo catholicorum omnium eſt concors ſententia. Jeſum Chriſtum ex omnibus Apoſtolis S. Petrum elegiſſe, cui non ſolùm primatum ordinis, & honoris conferret, ſeu primum locum tanquam primo inter pares, ſibi dignitate, donis, ac facultatibus, favoribus, ſeu Apoſtolatui, & Epiſcopatui inſeparabiliter annexit, ſed etiam Primatum jurisdictionis & auctoritatis in omnes fideles in tota eccleſia, cujus ab eo conſtitutus eſt Caput.*

Nota.

Abſque explicatione non prætereundum quod dicit Natalis, regimen ſcilicet eccleſiæ quamvis monarchicum, *ariſtocratiâ quadamtenus eſſe temperatum*. Et quidem qui romani Pontificis poteſtatem ferè in nihilum redigere conantur, ad id aſſequendum monarchico romani Pontificis gubernio pro viribus ariſtocraticum admiſcent. Hanc ob cauſam Edmundus Richerius romano Pontifici inſenſiſſimus in ſuo libello *de eccleſiaſtica & politica poteſtate num. 3.* hanc proponit Eccleſiæ definitionem: *Eccleſia eſt politia monarchica ad finem ſupernaturalem ſpiritualem inſtituta regimine ariſtocratico, quod omnium optimum & naturæ convenientiſſimum eſt, temperata a ſummo animarum Paſtore Domino noſtro.*

Dum ariſtocratiâ Eccleſiæ regimen temperatum dicamus, quia præter unum ſupremum univerſalem Paſtorem, alii ſint Paſtores, qui auctoritate ſibi propriâ particularibus præſint Eccleſiis, in hoc ſenſu nil reprehendendum continet Natalis propoſitio. Ariſtocraticum etiam gubernium monarchico admixtum quodammodo videre eſt in Eccleſia, dum romanus Pontifex Concilia cogit, ibi enim aſſident Epiſcopi non ſolùm conſiliarii, ſed etiam judicis munus gerentes ad ea determinanda, quæ ad Eccleſiam bene gerendam ſpectant. Dum verò ariſtocratiam in Eccleſiæ gubernio miſceremus, quia ſicut Reges, ubi hujuſmodi viget politia, ab iis, qui unà cum eis Regnum moderantur, ſive a Senatu pendent, ita Chriſti Vicarius ab Epiſcopis; in hac quidem ſignificatione ariſtocratia in Eccleſia non admittenda; dum etenim Epiſcopi & in ipſis Conciliis tanquam judices aſſident, illis a Romano Pontifice poteſtas decernendi ea, quæ Eccleſiæ utilitas expoſcit, communicatur. Ita ubi Rex poteſtate perfectè monarchicâ ſubditos regit, quam habent Regni Comitia auctoritatem, in iis decernendis, quæ ad commune bonum conducere judicantur, ipſius Regis beneficio poſſident.

Et quidem illa S. Scripturæ loca a PP. exhibita, ut monarchicum gubernium a Chriſto inſtitutum in eccleſia demonſtrent, quæque etiam refert Natalis citato §. 2. nullatenus etiam ariſtocraticum intervenire declarant. Eccleſiam igitur divina eloquia comparant Acici, Regno, Ovili, Domui, Corpori; unde inferunt Patres quòd ſicut exercitui unus præeſt Dux, Regno unus Rex, ovili unus Paſtor, Domui unus Pater-familias, Corpori unum caput, ita Eccleſiæ unum Chriſti Vicarium regimine monarchico neceſſe eſt dominari. Quòd ſi a præfatis ſimilitudinibus exhibentibus Eccleſiæ gubernium recedere nolimus, perfectè monarchicum ſtatim concipiemus, neque enim ſupremus exercitûs Dux, Rex, Paſtor &c. ab aliis pendere ſolent in uſu ſuæ poteſtatis. Sed & illud obſervandum quòd dum uni gubernium deſtinatum dicitur, ſtatim perfectè monarchicum comprehenditur; unde cùm S. Scriptura & concors Sanctorum PP. ſententia unius tantùm, nempè Petri, tanquam ſui Vicarii a Chriſto conſtituti pro ſua regenda eccleſia meminerint, non eſt quare perfectam monarchiam in eccleſia non agnoſcamus. Et re vera ubi cùm monarchico ariſtocraticum regimen admiſceatur, ab uno regnum moderari non recte diceretur; ita etenim tunc aliis præeſt, ut ab iſtis pendeat, ipſorumque valeant ſuffragia contra ipſius voluntatem prævalere.

Omnes etiam illæ rationes, quibus monarchia a Chriſto inſtituta aſſeritur in eccleſia, eam ita perfectam probant, ut nullius alterius gubernii ſpeciem patiatur. Dicunt igitur quòd ſicut ſub Patriarchis unus erat, a quo ſolo eccleſia pendebat, & cui omnes ſubjiciebantur, ita & ad illius ſimilitudinem in novo Teſtamento eandem eccleſiam regendam Chriſtus inſtituit. Quòd eccleſia in terris militans triumphanti in Cælis eſt aſſimilanda; unde ſicut in iſta Chriſtus eſt unus æternus Paſtor, ita militanti unus Paſtor Chriſti Vicarius præficiendus. Quòd ſicut Chriſto in terris degenti uni ipſi eccleſia perfectè ſuberat, ita & nunc ſubeſt ſuo Vicario, ne cogamur dicere poſt ſuam Aſcenſionem gubernium immutatum voluiſſe. Quòd cùm monarchicum gubernium, particularibus præciſis circumſtantiis, cæteris omnibus anteponatur, hoc Chriſtum in eccleſia ſtatuiſſe oportet fateri. Quòd gubernium monarchicum in eccleſia erat ſtabiliendum, quia unitas perfectiùs ſervatur, ubi unus ſolus præeſt, ac cæteri omnes obediunt. Quòd ſicut Synodi particularium eccleſiarum, quamvis in iis regendis ſalubriter adhibitæ, ſuis Paſtoribus ſubjectionem profitentur, unde non impediunt, quin unus ſolus ſit, qui omnibus præponatur; ita & a Conciliis Oecumenicis ſubjectionem univerſali ſupremo Paſtori præſtandam, ut ita melius Eccleſiæ utilitati conſulatur, dum uni omnes obediunt. Hæ aliæque rationes, quibus ſuadetur Chriſtum in ſua eccleſia monarchiam erexiſſe, ita perfectam, ſi benè perpendantur, inſtitutam oſtendunt, ut ſi eidem ariſtocratia miſceatur, a ſua decidat perfectione.

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem: Epiſcoporum juriſdictio immediatè eſt a Deo.

§. I.

Quædam ante quæſtionis examen præſupponuntur.

CUm in ſuperiori diſſertatione epiſcoporum auctoritatem immediatè a Deo eſſe Natalis contendat, ac in Scholiis profiteatur hanc tanquam Sorbonicæ facultatis doctrinam propugnare, ut quæ ad retractationem eos, qui adverſam tuebantur ſententiam coegit, placuit hìc de Epiſcoporum juriſdictione, a quo nempe diffluat fonte, examen inſtituere. Judicet poſtea ſapiens lector, an ea proſcribenda fuerit ſententia, quæ romanum Pontificem epiſcopalis poteſtatis immediatam originem agnoſcit.

Ne autem certa incertis miſceantur, operæ pretium primò eſt illa ab iſtis ſegregare. Nullus igitur inficiabitur poteſtatem offerendi ſacrificii, & poteſtatem ſolvendi, ligandive, nondum ad ſubditos ordinatam, immediate Deum ipſum Epiſcopis, Sacerdotibuſque impertiri, cùm ipſe ſolus remittendarum in ſe commiſſarum injuriarum facultatem valeat communicare. Quia tamen id per modum judicii præſtandum imperavit, ac judicium neceſſariò in ſubditos eſt exercendum, ultra eam, quæ ex Ordine dimanat, poteſtatem, ut executioni demandetur, poteſtas etiam juriſdictionis deſideratur: hanc autem in eo agnoſcimus, cui ſubditi gubernandi deſtinantur. Hujus poteſtatis juriſdictionis a poteſtate Ordinis diſcretionem clarè nobis exhibet Tridentinum *ſeſſ.14. de Sacram. Pœnit. cap.7.* ubi quamvis ſupponat Sacerdotes ſuæ ordinationis virtute, poteſtate a peccatis ſolvendi donari, quod etiam docet *ſeſſ. 23. de reform. cap. 15.* nihilominus ita loquitur: *Quoniam igitur natura, & ratio judicii illud expoſcit, ut ſententia in ſubditos dumtaxat feratur, perſuaſum ſemper in Eccleſia fuit, & veriſſimum eſſe Synodus hæc confirmat, nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut ſubdelegatam non habet juriſdictionem.*

Difficile porro captu non eſt quamcumque romani Pontificis juriſdictionem ad jus divinum proximè pertinere. Cum Chriſtus Dominus B. Petro, ac in ejus perſona cunctis ipſius Succeſſoribus dixerit: *Paſce Agnos meos. Paſce oves meas* Jo. 21. atque ita ex nunquam interrupta traditione ſemper ſenſerit Eccleſia, indubitatum eſt Chriſtum Dominum ampliſſimæ romani Pontificis poteſtatis unicum eſſe auctorem, & originem, eamque immediatam; quidquid olim in oppoſitum auſus fuerit ſentire Richerius, aliique hujuſce furfuris viri. Electores igitur nec conferunt, nec in ipſorum eſt poteſtate romano Pontifici, qua inſignitur, poteſtatem conferre, ſed ab ipſis legitimè electus a Chriſto Domino decoratur; ex quo oritur Romani Pontificis ſupremam ampliſſimamque poteſtatem, nec diminutioni, nec alicui variationi ſubeſſe, ſed illam totam, quam habuit Petrus juriſdictionem, in ipſius Succeſſores derivari. Hac de re legendus Angelicus Doctor 2. 2. *q. 184. art. 6. ad 1.*

Illud etiam exploratum habemus omnes Apoſtolos immediate a Chriſto in omnem Eccleſiam auctoritatem obtinuiſſe, ait enim Jo. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Et Matth. 28. Data eſt mihi poteſtas in Cœlo, & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes.* Verùm quæ in B. Petro univerſalis juriſdictio fuit ordinaria, in Apoſtolis extraordinaria erat nuncupanda; quare etiam Facultas Pariſienſis ſequentem Marci Antonii de Dominis propoſitionem hæreticæ, & ſchiſmaticæ notà inuſſit: *Diſparitas poteſtatis inter Apoſtolos eſt humanum inventum in Sacris Evangeliis, & Divinis Novi Teſtamenti Scripturis minime ſubſiſtens.* Neque abs re erit animadvertere ex aliquorum opinione Apoſtolos omnes Ordine Epiſcopali a B. Petro inſignitos fuiſſe. Sane S. Leo *ep. 81. cap. 1.* de B. Paulo ſcribit quòd *cum Apoſtoli Paulum, & Barnabam ex præcepto Spiritûs S. ad Evangelium Gentibus mitterent prædicandum, jejunantes, & orantes impoſuerunt eis manus.* Id autem Antiochiæ factum Apoſtolorum Acta demonſtrant *cap. 13.* cùmque ea in urbe proprius, ac unicus Epiſcopus eſſet D. Petrus, ipſi tribuendum eſt Paulum Epiſcopali Ordine decoraſſe. Concinit Arato Eccleſiæ Romanæ ſubdiaconus, qui circa annum 544. *lib. 2. Hiſt. Apoſt.* ita cecinit:

Spiritus accenſam verbo radiante lucernam
Sub Modio lucere vetans: ſecernite Saulum
Dixit in oris opus, quem mox ſacravit euntem
Impoſita Petrus ille manu, cui Sermo Magiſtri
Omnia poſſe dedit.

Illud denique abſque controverſia fatendum eſt Epiſcopatûs Auctorem Chriſtum fuiſſe; quapropter Tridentinum *ſeſſ. 23. cap. 4. & can. 6.* definivit in Eccleſia Hierarchiam eſſe divinâ ordinatione inſtitutam, atque ad illam Epiſcopos, qui Apoſtolorum locum obtinent, *præcipuè pertinere.* Non ergo ſermo hìc eſt de primo epiſcopatûs Auctore, & de prima epiſcopalis juriſdictionis origine; quam ipſi Chriſto meritò tribuimus, quatenus voluit in Eccleſia ſua Paſtores inſtitui, quibus particularium eccleſiarum gubernium deſtinaretur.

Verùm de proxima hujuſmodi juriſdictionis cauſa lis eſt, ac inſpiciendum an ſicut particulares, qui eliguntur Epiſcopi, poteſtatem Ordinis ſolius divinæ Inſtitutionis virtute accipiunt, Summo Pontifice tantùm ut Executore miniſterium ſuum præbente, ita juriſdictionis poteſtatem quoque aſſequantur. An potius dicendum Summum Pontificem ipſis juriſdictionem elargiri, dum Titulum, ſeu particularis Epiſcopatûs Dignitatem illis impertitur.

§. II.

Epiſcoporum Juriſdictionem proximè a ſummo Pontifice dimanare docet Traditio.

EPiſcopos immediatè a Summo Pontifice, quâ potiuntur, juriſdictionem obtinere adumbratum legimus *Num. 11. 16.* ibi enim dicitur ſeptuaginta viris a Moyſe ex præcepto Domini aſſumptis, ut unà ſecum populum regerent Judaicum, ad id munus rite præſtandum Dominum de Moyſis ſpiritu communicaſſe. Hoc & innuere videtur Epiſcoporum auctoritatem in lege Gratiæ quamdam eſſe communicationem poteſtatis Summi Pontificis, atque ab ipſo veluti a fonte, & origine profluere.

Et id luculenter expreſſit S. Optatus Epiſcopus Milevitanus, nam *lib. 7. contra Parmenianum* affirmat B. Petrum non ſolùm præ aliis apoſtolis honoris dignitatem obtinuiſſe, ſed etiam cœli claves ab ipſo ſolo aliis communicandas accepiſſe: *Bono unitatis*, ait, *B. Petrus, cui ſatis erat, ſi poſtquam negavit, ſolam veniam conſequeretur, & præferri omnibus Apoſtolis meruit, & claves Regni cælorum communicandas cæteris ſolus accepit.* Scio Dupinium ea verba *claves communicandas cæ-*

te-

teris, non ad Petrum, ſed ad Chriſtum referenda contendere; accepiſſe nempe Petrum claves, quas Chriſtus etiam cæteris erat communicaturus: *De Antiq. Eccl. Diſc. diſſ.4. §.1.* At Dupinii interpretatio ex eo aperte refellitur, quòd unitatis origo in Petro dicitur inſtituta, quia claves accepit: ubi autem Chriſtus noluiſſet per eum aliis communicare, nil condueeret ad unitatem commendandam, quòd ipſe Petrus eaſdem claves accepiſſet. Id ipſum per Petrum factum eſſe affirmat S. Gregorius Nyſſenos, nam *adverſus eos, qui caſtigationes ægre ferunt*, hæc habet: *Nihil falſi, aut mendacii ſcriptum eſt in Evangeliis, neque Chriſti prædilectio exitum fallacem habet. Per Petrum Epiſcopis dedit claves cæleſtium bonorum.* S. Leo Magnus *ſerm.3. Ann. Aſſumpt. ſuæ cap.1.* Ita loquitur: *Unus Petrus eligitur, qui & univerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis, cunctiſque Eccleſiæ patribus præponatur, ut quamvis in Populo Dei multi Sacerdotes ſint, omnes propriè regat Petrus. Magnum, & mirabile, dilectiſſimi, huic viro conſortium potentiæ ſuæ tribuit divina dignatio; & ſi quid cum eo commune cæteris voluit eſſe Principibus, nunquam niſi per ipſum dedit, quidquid aliis non negavit.* Ipſum pariter velut caput, & fontem, ex quo Apoſtolicum Officium in alios dimanaret, agnoſcit *ep.10. cap.1.* quæ eſt ad Epiſcopos Galliæ, ſeu provinciæ Viennenſis his verbis: *Hujus muneris*, prædicationis ſcilicet veritatis, *Sacramentum, ita Dominus ad omnium Apoſtolorum officium voluit pertinere, ut in Beatiſſimo Petro, Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret, ut ab ipſo, quaſi quodam capite, dona ſua velut in corpus omne diffunderet.* S. Leoni Magno alterum ſummum Pontificem, eumdemque Sanctum, Innocentium nempe I. adjungam, qui in Epiſtola, quam dedit ad Concilium Chartaginenſe ita effatur: *Scientes quid apoſtolicæ Sedi, (cùm omnes hoc loco poſiti ſequi deſideremus Apoſtolum) debeatur, a qua ipſe Epiſcopatus, & tota auctoritas nominis hujus emerſit.* Ad ejuſdem etiam Concilii PP. ita ſcripſit: *Quoties Fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & coepiſcopos noſtros nonniſi ad Petrum, idest ſui nominis, & honoris auctorem referre debere.* In literis verò ad Victricium Rothomagenſem eadem repetens ait: *Incipiam, adjuvante S. Petro Apoſtolo, per quem & apoſtolatûs, & epiſcopatûs in Chriſto cœpit exordium.* Illi ergo Summi Pontifices, qui morum integritate, & doctrinâ conſpicui ſummis laudibus ab eccleſiæ Doctoribus commendantur, Petrum agnoſcunt epiſcopalis auctoritatis, ac dignitatis auctorem; perque Petrum, & a Petro in cæteros Eccleſiæ Rectores quidquid habent diffluere: unde ſi ipſorum dicta ad aliud contra ipſorum mentem non diſtrahantur, neſcio videre qua ratione negare quis poſſit ex Chriſti inſtitutione a Petro ejuſque Succeſſoribus in alios juriſdictionem dimanare.

Profectò id faſſus eſt Cæſarius Epiſcopus Arelatenſis, dum ad Symmachum Papam ſcribendo ait: *Sicut a Perſona B. Petri Epiſcopatus ſumit initium, ita neceſſe eſt, ut diſciplinis competentibus Sanctitas veſtra ſingulis Eccleſiis, quid obſervare debeant, evidenter oſtendat.* Et Joannes Epiſcopus Ravennas ad S. Gregorium Magnum ſcribens de Romana Sede ita loquitur: *Et quibus auſibus ego ſanctiſſimæ illi Sedi, quæ univerſali eccleſiæ jura ſua tranſmittit, præſumpſerim obviare?* inter ep. S. Greg. ep.67. l.3. Concordat Stephanus Lariſſæus epiſcopus in libello ad Bonifacium II. dicens: *Quia Domino dicente tertiò: Amas me? Paſce oves meas, tradidit prius vobis mandatum, & per vos deinde omnibus per univerſum mundum ſanctis eccleſiis condonavit.* Demum PP. Synodi Remenſis ſententiam in eos ferentes qui Fulconem Remenſem archiepiſcopum necavere, inquiunt: *Quia igitur tale ſcelus noſtris temporibus perpetrare non timuerunt, quod antea, niſi forte a Paganis, in Eccleſia non auditum, quia non eſt actum: in nomine Domini, & virtute S. Spiritûs, necnon auctoritate Epiſcopis per B. Petrum Principem Apoſtolorum divinitus collatâ, ipſos a S. Matris Eccleſiæ gremio ſegregamus.* Nil vetat ergo dicere epiſcoporum auctoritatem divino jure, quatenus Chriſtus in ſua Eccleſiâ eos inſtituere mandaverit, inniti, immediate verò a Petro ejuſque Succeſſoribus particularibus Epiſcopis eamdem auctoritatem impertiri.

Ad hæc confirmanda conducit conſenſus Patrum uno ore affirmantium, claves ſpecialiter Petro collatas, ut unitas in Eccleſia ſervaretur, ut aſſerit S. Optatus ſupra citatus, S. Pacianus Epiſcopus Barcinonenſis *ep.3. ad Symp.* S. Auguſtinus *ſerm.295.* Sed audiatur *S. Cyprianus lib. de unit. Eccleſ.* ubi poſtquam dixit ſuper unum Petrum ædificatam eccleſiam, ita ſubdit: *Ut unitatem manifeſtaret, unam cathedram conſtituit, & unitatis ejuſdem originem ab uno incipientem ſuâ auctoritate diſpoſuit. Hoc erant utique & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi & honoris, & poteſtatis, ſed exordium ab unitate proficiſcitur. Primatus Petro datur, ut una Chriſti eccleſia, & cathedra una monſtretur.* In eo autem hujuſce rationem unitatis SS. PP. ac præcipue S. Cyprianus, ſitam voluere, ut ſicut plures radii ab uno ſole, plures rami ab uno trunco, ſeu radice, & plures rivi ab uno fonte procedunt, ita ab uno eccleſiæ Capite, quidquid habent cætera membra participent. *Sic*, en quæ S. Martyr Cyprianus poſt allatas præfatas ſimilitudines ſubjungit, *& Eccleſia Domini luce perfuſa per orbem totum radios ſuos porrigit, unum tamen lumen eſt, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis ſeparatur, ramos ſuos in univerſam terram copiâ ubertatis extendit, profluentes largiter rivos latiùs expandit, unum tamen caput eſt & origo una.*

Cum Boſſuet in PP. auctoritates incidiſſet, putat facili negotio poſſe ſe ab illis expedire *in Defenſ. Declarat. Cler. Gallican. p.2. lib.13. cap.12.* Primò illas declinare aſſumit dicendo, ideo Petrum epiſcopatûs initium, Auctoremque nuncupari, quia primus omnium Epiſcopus fuit deſignatus; non quia aliorum epiſcoporum juriſdictio ab eodem dimanet. Iſta tamen reſponſio ſtatim corruit, ſi conſideretur ita PP. Petrum epiſcopatûs auctorem agnoſcere, ut aliis, quam poſſident, particulares regendi Eccleſias juriſdictionem communicaret. Et quidem dum ajunt *per Petrum* Epiſcopis a Chriſto auctoritatem conferri, ſatis oſtendunt immediatam ipſius originem, non eſſe Chriſtum, ſed Petrum, ejuſque ſucceſſores: ſicuti non dicitur Regem immediatè per ſe ipſum agere quod præſtat *per Ducem*, nec Dominum quod *per famulum* operatur. Id clarè explicans S. Optatus dixit Petrum claves accepiſſe aliis communicandas; nec ut ſupra viſum eſt, aſſentiendum Boſſuet, qui Dupinii explicationi adhærens, putavit Optatum aſſerere voluiſſe aliis communicandas fuiſſe a Chriſto, non verò a Petro. Alii etiam PP. a Petro cæteris Epiſcopis elargiendam auctoritatem ſatis innuunt, dum dicunt ab ipſo curam paſcendi alias eccleſias eſſe tribuendam; a Petro tanquam a capite in cætera membra dona diffundi; ipſum eſſe tanquam fontem a quo rivi, & tanquam truncum a quo rami procedunt; & a Sede Apoſtolica Epiſcopatus auctoritatem deduci.

Reſpondet iterum Boſſuet in Perſona Petri aliis etiam immediate a Chriſto claves collatas, quia illas contulit Petro, quatenus Eccleſiæ per-

ſonam gerebat, ac proinde ut alios etiam Epiſcopos repræſentabat. Porro claves collatas fuiſſe Petro, Eccleſiæ perſonam gerenti, S. Auguſtini auctoritate demonſtrat. Verùm abſque eo quòd hìc immorer in explicando quare dixerit Auguſtinus Petro Eccleſiæ figuram agenti ligandi, ſolvendique poteſtatem datam fuiſſe, aptiori etenim loco de hac re diſſerendum, ſtatim obſervare eſt non ita PP. intellexiſſe Petrum accépiſſe claves, ut alii etiam unà cum ipſo immediatè a Chriſto obtinuerint; nam tunc omnino abſtinere debuiſſent ab aſſerendo alios Epiſcopos *per Petrum accipere*, atque hunc Apoſtolum caput eſſe ex quo in membra, & fontem, ex quo in rivos omnia dimanant. Nimis deinde jejunus eſſet in PP. legendis, qoi ignoraret ſingulariter claves Petro datas etiam ut Perſonæ particulari, & principem locum ſupra cæteros obtinenti. Superſedeo modò a coacervandis PP. teſtimoniis, unumque ſatis ſit audire S. Leonem, qui in epiſtola ad Epiſcopos Provinciæ Viennenſis ita ait: *Cui*, nempe Petro, *cùm præ cæteris ſolvendi, & ligandi tradita ſit poteſtas, paſcendarum tot ovium cura ſpecialius demandata eſt*. Ex quo autem paſtoralia munera ſpecialiter Petri perſonæ & principaliter fuerint collata, infert S. Leo in eadem epiſtola, cujus verba ſupra dedi, ab ipſo ut a Capite in corpus dona diffundenda. Ceſſat ergo ratio unde dicatur epiſcopos immediate a Chriſto poteſtatem in Petro accepiſſe, & non potuiſſe a Chriſti Vicario ipſis communicari, quatenus ipſorum Capitis prærogativâ decoratur.

Nec Boſſuet aliquid ſuffragator S. Gregorium aſſerere *l. 6. ep. 32. ad Maurit. Auguſ.* epiſcopos ex Domini noſtri humilitate honoris locum ſuſcipere; ibi enim S. Pontifex totus eſt in ſuperbia Coſtantinopolitani antiſtitis retundenda, oſtendens gradum epiſcoporum ex Chriſti humilitate ortum habuiſſe: exinde demonſtrans quòd ſicut Chriſtus ſe humiliando fundavit eccleſiam, ita conveniens erat Eccleſiæ Præſules illius homilitatem imitari. Longe autem omnino erat mens Gregorii ab inſpiciendo, an Chriſtus æquè eccleſiæ Capiti, & Principi, ac inferioribos epiſcopis immediate auctoritatem contuliſſet.

Ad confirmandam PP. Traditionem accedit unanimis Theologorum doctrina, quâ docemur a Summo Pontifice omnem Inferiorum juriſdictionem tanquam a cauſa immediata ortum habere. S. Thomas, omnium Princeps *lib. 4. cont. Gent. cap. 6.* docet Petro collatam poteſtatem clavium *per eum ad alios derivandum, ad conſervandum eccleſiæ unitatem*. S. Bonaventura *Opuſc. Quare Fratres Minores prædicent, & confeſſiones audiant*, ita collatam Summo Pontifici eccleſiaſtici gregis curam docet, quòd omnes inferiores eccleſiæ Rectores *curam, & totam poteſtatem, quam habent ſuper ſubditos, ab ipſo accipiunt mediatè, vel immediatè*. S. Antoninus *2. p. Sum. Theolog. tit. 22. cap. 3. §. 5.* ſupponens id quod docuerat Herveus Natalis Brito Ordinis S. Dominici in tractatu de poteſtate Papæ, ubi aſſeruerat erroneum eſſe dicere epiſcoporum, & parochorum poteſtatem non a Papa, ſed a Chriſto immediatè diffluere, ſubjungit omnem eccleſiaſticam poteſtatem Papali ſubeſſe, non ſolùm quantùm ad correctionem, abuſus, *ſed etiam quantùm ad inſtitutionem, & collationem ipſius poteſtatis inferioris*. Archiepiſcopo Florentino ſuam agnoſcenti a romano Pontifice juriſdictionem, alterum, Archiepiſcopum Aquitaniæ Primatem adnectam Egidium nempe Columnam. Hic *Opuſc. contr. Exempt. cap. 2.* ita loquitur: *Cùm Pontifices, & Epiſcopi ſint opera ſapientiæ ſummi Pontificis, quia per eum, vel per auctoritatem ejus ſunt aſſumpti in partem ſolicitudinis &c.* Thomas Argentinas, qui Theologiam Pariſiis profitebatur circa an. 1445. *diſt. 25. queſt. 1. art. 2.* docet cujuſlibet ſpiritualem juriſdictionem a ſolo Pontifice, utpote in quo ſolo plenitudo reſidet juriſdictionis, pendere tam *in fieri, quàm in conſervari*, eamque *quotidie dare poſſe, & auferre*. Joannes Puteanus in Academia Toloſana regius Theologiæ Profeſſor *in 2. 2. S. Th. q. 1. ar. 6. dub. 3.* primæ reſpondens objectioni, poſt alia plura, quæ ad rem præſentem pertinent, ita tandem concludit: *Nihil accipit Pontifex maximus ab eccleſia, ſed a ſolo Deo; eccleſia autem illud omne, quod habet, a Pontifice maximo proximè, & immediatè mutuatur, remotè verò, & mediatè a Deo*. Idem ſentit Michael Mauclerus *part. 2. de Monarch. lib. 4. cap. 10.* Nicolaus Coeſſeteau epiſcopus Maſſilienſis nominatus, in Diſcuſſione quinti capitis libri ſecundi Marci, Antonii de Dominis, epiſcopi Spalatenſis, hoc etiam duxit confutandum, quod docuerit Deum immediatam eſſe epiſcopalis juriſdictionis originem. Joannes a Celaja *in 3. ſent. diſt. 25. q. 7.* pluribus probat a Romano Pontifice in omnes alios eccleſiæ Præſules juriſdictionis poteſtatem derivari. Placuit oſtendere etiam Gallos Theologos hujuſmodi doctrinam docuiſſe; cùm etenim aliarum gentium Magiſtros planum ſit ita ſenſiſſe, jam in univerſa eccleſia id invaluiſſe, poſſumus affirmare: quod abſque traditionis præſidio minimè factum eſſet.

§. III.

Romanum Pontificem immediatam eſſe cauſam juriſdictionis Epiſcoporum rationibus oſtenditur.

PRima hujus veritatis ratio eo innititur fundamento, quòd Chriſtus eccleſiæ ſuæ regimen volens eſſe monarchicum, primum ipſius monarcham S. Petrum inſtituit ac deinde ipſius ſucceſſores. Conſentaneum autem eſt naturæ regiminis monarchici, ut cæteri omnes, qui in partem ejuſdem aſſumuntur, ab eodem monarcha neceſſariâ donentur juriſdictione. Ita Provinciarum Adminiſtratores a Rege eam obtinent poteſtatem, qua particularibus populis debent præeſſe; unde et dicendum a romano Pontifice totius eccleſiæ Monarcha Epiſcopos eâ decorari auctoritate, qua ſuas diœceſes debent moderari.

Obſervetur deinde Chriſtum Eccleſiam ſuam in Patriarchatus, Provincias, Diœceſes non diſtribuiſſe, ſed id B. Petrum, ejuſque Succeſſores præſtaſſe, dum iis, qui Epiſcopi inaugurabantur, aliquam provinciam, vel diæceſim regendam deſtinabant. Poſtquam igitur B. Petrus in romana Eccleſia Sedem firmavit, eamque omnium matris, ac magiſtræ prærogativâ ditavit; reſervatâ ſibi ſpeciali eccleſiarum occidentalium curâ, ad patriarchalem dignitatem eccleſiam Alexandrinam, & Antiochenam evexit, illis plurimarum Provinciarum ſpiritualem adminiſtrationem demandans. Ita docemur a Gelaſio I. in Concilio Romano an. 494. celebrato; & luculentiùs idipſum B. Petro S. Gregorius adſcribit *l. 6. ep. 37. ad Eulog. Alexandr.* Meritò proinde S. Gelaſius I. *ep. 13.* quæ eſt ad epiſcopos Dardaniæ, ridet eos, qui eccleſiarum prærogativas ab urbium politica penſabant dignitate. Hoc idem jam tradiderat Innocentius I. *ep. 18. ad Alexand. Epiſc. Antioch. cap. 1.* præſtantiam nempe non conſequutas eccleſias a civili urbium excellentia, ſed ab apoſtolica auctoritate. Patriarchis deinde addiderunt Summi Pontifices Metropolitanos, qui particularium provinciarum ſpirituali regimini præeſſent, & quibus proinde collata fuit auctoritas epiſcopos pro particulari-

bus

bus civitatibus conſecrandi. Sicut igitur nemo refragabitur Patriarchas, ac deinde etiam Metropolitanos juriſdictionem ſuam a ſede apoſtolica obtinuiſſe, dum eiſdem, quibus præeſſe deberent, loca aſſignavit; ita cùm a B. Petro, ejuſque Succeſſoribus, ſive per ſe, ſive Patriarcharum, & Metropolitanorum operâ deſtinatæ fuerint epiſcopis particulares eccleſiæ regendæ, per hanc ſubditorum deſtinationem a ſummo Pontifice juriſdictionem propriiſſimè accepiſſe fatendum eſt.

Neque hìc eſt mentio facienda diſcriminis, quod epiſcopalem inter & patriarchalem, ſeu metropoliticam intercedit dignitatem: primam nempe, quia juris divini eſt, eodem jure propriâ inſigniri auctoritate, cæteras verò a ſummo Pontifice, quia earumdem eſt auctor. Eò quòd igitur epiſcopatus divino jure, ſeu ex Chriſti inſtitutione in eccleſia effulgeat, illud ſolùm inferre licet Chriſtum ultra ſummum Pontificem totius eccleſiæ Rectorem, particulares etiam paſtores particularibus eccleſiis præficiendos voluiſſe. Cæterùm, ſi romanus Pontifex regna, & provincias deſtinando, patriarchis, metropolitaniſve contulit juriſdictionem, & eamdem epiſcopis conferre fatendum eſt, quoties epiſcopos ad particulares regendas eccleſias extollit. Hujus rei exemplar in Sacerdotum cernimus ordinatione; quamvis etenim virtute ſacramenti, ac proinde a Chriſto abſolvendi poteſtatem conſequantur; nihilominus exutos juriſdictione ſe agnoſcunt, quouſque ſubditi aſſignentur, in quos poteſtatem ab Ordine ſibi collatam exerceant.

Illud etiam confirmat Pontificem ſummum epiſcopis juriſdictionem elargiri, quia jus habet eam minuendi ſubtrahendo ſubditos, vel augendi ſubditos multiplicando, ut enim ait Urbanus II. *Solius Apoſtolici eſt epiſcopatus conjungere; & conjunctos disjungere, aut etiam novos conſtruere*, *apud Baluz. Miſc. lib. 5. p.* 238. Si verò augendo, vel minuendo ſubditos juriſdictionis fines auget, vel coarctat, conferendo ſubditos & conferet juriſdictionem.

Perſimile argumentum ſuppeditat Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 7. ubi agnoſcit in ſummo Pontifice quorumdam caſuum abſolutionem ſibi reſervandi poteſtatem. Hoc idem eſt ac dicere eos, qui epiſcopo erant ſubditi, non amplius quoad eoſdem caſus illi ſubeſſe. Quòd ſi divino jure epiſcopus in illos dominaretur, integrum eſſe non videretur romano Pontifici quibuſdam in rebus ſubditos epiſcopis adimere: qua enim ratione poſſet divina ordinatio præpediri, & juriſdictio a Deo communicata humano jure, ſeu eccleſiaſticâ facultate reſtringi? Quoad divina ſpectat, declarandi tantùm penes Pontificem jus eſt, ac poteſtas, non limitandi, vel corripiendi, ut Theologi docent, & Canoniſtæ.

Neque iis obſtat, collatam juriſdictionem, ni graviſſima intercedat cauſa, minimè poſſe ſummum Pontificem auferre, ex hoc etenim ab eodem dimanare inficias nemo ibit. Cùm igitur epiſcopi ex vi ſuæ ordinationis ad paſtorale munus aſſumantur, ac proinde tale munus ab eis ſeparari non valeat, poſtquam ſibi a ſummo Pontifice collatâ gaudent juriſdictione, eamdem ejuſdem paſtoralis officii ratione poſſident, quod cùm ab eis dimoveri haud poſſit, neque a ſuæ exercitio juriſdictionis poſſunt removeri, quoties eâdem in animarum perniciem non abutantur. Et quidem cùm quod alicui juſto titulo confertur, ipſius ſit, neque eo poſſit niſi in commiſſi criminis vindictam expoliari; ita nec poteſt ſummus Pontifex ſemel epiſcopis collatam juriſdictionem auferre, niſi juſtiſſima cauſa ad id faciendum impellat.

Sed & illud addendum ab Ordine epiſcopali actualem juriſdictionem poſſe ſeparari, ſicut illis eveniret, qui ordine epiſcopali inſigniti, nulla tribueretur eccleſia regenda. Quis autem negare tunc poſſet a romano Pontifice juriſdictione donari, quando ad aliquam regendam eccleſiam aſſumerentur? Id fieri poſſe & ipſe Gerſonius fatetur *Tract. de ſtatibus Eccleſ. conſid. 8. de ſtat. Prælat.* quamvis fieri non expediat: *Status epiſcopalis*, ait, *licèt eſſe poſſit in aliquo ſine plebe, & ſine uſu, vel exercitio, hoc fieri non convenit; quia vanum & monſtruoſum in eccleſia videretur; quoniam fruſtra eſt poteſtas, cui non ſubeſt operatio*. Poſſem hìc recenſere illos, qui conſecrabantur epiſcopi, nulli eccleſiæ deputati, qui proinde regionarii appellabantur, ut Ethnicis Chriſti fidem prædicarent, ibique epiſcopatum, ſedemque conſtituerent, ubi donante Deo, meſſis evangelica ſata adoleviſſet. In eorum numero fuere SS. Pantenus, Quadratus, Martialis, aliique non pauci. *Bail V. de S. Martial* 30. *Jan.* Nec ſemper res pro voto ceſſit, cùm quandoque nullo conſtituto epiſcopatu epiſcopus ſine diœceſi remanſerit, ut accidit S. Samſoni. *V. de S. Samſon* 23. *Julii*. Verùm quia reſponderet fortaſſe aliquis hos prorſus ſine plebe non fuiſſe, quamvis non omnino certâ, cùm ad eos regendos ordinarentur, quos chriſtianâ fide imbuere Deus conceſſiſſet, ideo meminiſſe hìc juvabit etiam illorum, qui ſolius honoris gratiâ epiſcopi conſecrabantur. Ita ſe habuerunt Barſen, Eulogius, & Lazarus, de quibus Hermias Sozomenus *Hiſt. Eccleſ. lib. 6. cap.* 34. ita ſcribit: *Adde his Barſen, & Eulogium, qui ambo poſt creabantur epiſcopi, non Urbis alicujus, ſed honoris causâ; qui veluti vita pia anteacta compenſatio in propriis monaſteriis illis deferebatur, ad quem modum Lazarus quoque, de quo ſupra diximus, epiſcopus fuit*. Iiſdem ferè verbis Sozomeno Nicephorus Calliſtus concordat hæc referens *l.* 11. *cap.* 4. Hinc ſolius honoris titulo epiſcopos fuiſſe conſecratos non deſinit adnotare Chriſtianus Lupus *in can.* 6. *Conc. Chalc.* Aberraret verò qui arbitraretur pro diœceſi propria monaſteria habuiſſe, tum quia Sozomeni, ac Nicephori verba ſolùm honoris dignitatem, non juriſdictionis exercitium ſignificant; tum quia tunc temporis epiſcopi præerant Monaſteriis, quæ in ſua erant Diœceſi conſtructa; unde diſſonum omnino a ratione fuiſſet, ſi aliquem ex propriis Monachis in epiſcopum habuiſſent; neque enim patiebantur S. canones eadem loca, & homines a duobus epiſcopis gubernari. Adfuiſſe etiam epiſcopos in Hibernia ſine titulo, ac juriſdictione, ſicut nonnunquam preſbyteri ad ordines promoventur, nec peculiari tamen eccleſiæ addicuntur, querebatur S. Anſelmus, atque ita cum ipſorum Rege de ipſis expoſtulabat: *Dicitur epiſcopos in terra veſtra paſſim eligi, & ſine certo epiſcopatûs loco conſtitui &c.* Hinc autem Canones infringi lamentabatur, epiſcoporum honorem vileſcere; neque decere aſſerebat Paſtorem eſſe, cui deeſſet grex, quem paſceret. *lib.* 3. *ep.* 147.

Hujuſmodi rationes ridet Boſſuet, & velut deliria contemnit; ſibique videtur ex eiſdem non minus probari romanum Pontificem ab hominibus juriſdictionem, cùm ab eiſdem eligatur, obtinere. Dum tamen ita objicebat conveniens illi erat obſervare, eligentes romanum Pontificem nunquam animo ſuo concepiſſe ab eis pendere, ut univerſus Chriſti grex ipſi gubernandus aſſignetur, neque etenim ignorant id Chriſtum præſtitiſſe, dum ait Petro: *Paſce oves meas*. At meritò credit Romanus Pontifex ſui muneris eſſe particularibus epiſcopis ſubditos aſſignare, vel juſta ſuadente cauſa jam aſſignatos ſubtrahere: in omni verò regimine ſubditos deſtinando conceditur juriſdictio, limitaturque ſubtrahendo.

Qui-

Quibuſdam videtur difficile eſſe imaginari epiſcopum ſine diœceſi, ſicut nemo propriè Rex appellatur, ſi regno careat. At latum intervenit diſcrimen; quamvis etenim epiſcoporum regale ſit ſacerdotium, epiſcopi tamen nomine, ac dignitate ornantur ratione characteris, quem ſuæ ordinationis virtute recipiunt: unde etſi nullam obtinuerint diœceſim, vel jam obtentam dimiſerint, nomen dignitatemque non exuunt epiſcopalem. Rex verò non alia re, quàm Regno, Dignitate præfulget regali, quapropter nil mirum, ſi cui deeſt Regnum, regio honore dignus non habeatur.

Illud tandem conſiderandum venit, æquum eſſe credere, ita Chriſtum in ſua eccleſia epiſcopalem dignitatem voluiſſe, ut non facilis pateret via ad unitatem reſcindendam; unde cum ſuo Capite epiſcopos connexos voluit, ut in antecedenti paragraſo ex SS. PP. didicimus. Hæc autem unitas faciliùs diſrumperetur, dum epiſcopi ſuam juriſdictionem immediatè a Deo agnoſcerent; tunc etenim, dum illos ſummus Pontifex intra juſtos limites vellet cohibere, objiciendo a Chriſto immediate juriſdictionem habuiſſe, ac proinde illius coarctandæ, limitandæque jus, in pluribus ſaltem caſibus non eſſe penes romanum Pontificem, illi s ſeſe ſubducerent obedientiæ. Ab eadem etiam experientia hęc ratio robur acquirit; ubi enim Eccleſiæ Præſulum menti inſidet immediatè Deum eiſdem juriſdictionem contuliſſe, non eâ perfectâ obedientiâ, qua alii, Pontificis mandatis obſequuntur, ſi maximè aliquod illis moleſtum demandetur. Meritò ergo S. Thomas 4. *cont. Gent. cap. 6.* docuit collatam Petro poteſtatem clavium per eum ad alios derivandam, *ad conſervandam Eccleſiæ unitatem*.

§. IV.

Diluuntur quæ adducit Natalis ad adſtruendam epiſcopalem juriſdictionem a Deo immediate eſſe.

PRimom, cui innititur Natalis, fundamentum, unde epiſcoporum juriſdictiouem omnimode a Deo dimanare aſſerat, illud eſt quia epiſcopis præcipitur gregem paſcere, cùm ad id muneris illos Spiritus S. deſtinaverit: *Attendite vobis*, ajebat D. Paulus Act. 20. *& univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. A Spiritu Sancto ergo epiſcopi gregi præficiuntur, atque ita illis juriſdictionem confert. Verùm commodiſſimè hujuſmodi & ſimilia non de juriſdictione particularibus epiſcopis collata intelligenda ſunt, ſed vel de gratia Spiritûs Sancti, quam in Ordinatione ſua Epiſcopi accipiunt, quæque admodum neceſſaria eſt ad rite epiſcopalia munera obeunda; vel de peculiari Spiritus Sancti inſpiratione, qua tunc epiſcopi ad eccleſias regendas aſſumebantur. Non obſcure id *Act.* 13. innuitur, ubi electio Pauli, & Barnabæ Spiritui S. tribuitur, quia ab Apoſtolis fieri voluiſſe manifeſtavit. *Miniſtrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus Sanctus, ſegregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos. Tunc jejunantes & orantes, imponenteſque eis manus, dimiſerant illos. Et ipſi quidem miſſi a Spiritu Sancto abierunt Seleuciam &c.* Quamvis nihilominus, quod fieri dicitur a Spiritu S. ſæpe ipſius tantùm inſpirationem deſignet, non per hoc tamen negare in animo eſt Chtiſtum immediatum fuiſſe Auctorem juriſdictionis, qua Apoſtoli eccleſiam regebant, in quorum numero & ipſe Paulus adſcribendus eſt cùm *ad Galat.* 1. ſe dicat Apoſtolum *non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum, & Deum Patrem:* Id tamen de aliis epiſcopis, quos deinde romani Pontifices particularibus eccleſiis præeſſe voluerunt, affirmare non cogimur, eùm illis juriſdictionem contulerit, qui ſubditos aſſignavit.

Neque contrarium ſuadet, quæ a Natale D. Bernardi opponitur auctoritas, aſſerentis in libro de Conſideratione ad Eugenium, ipſum errare, ſi putaſſet pontificiam dumtaxat poteſtatem, non verò & epiſcopalem Deum auctorem habuiſſe. Verba igitur D. Bernardi, ut obſervat Joannes a Celaja *in 3. diſt. 25. q. 7.* ita intelligenda, ut ſicut ex divina ordinatione ſuprema romani Pontificis in eccleſia dignitas inſtituta eſt, ita & Deus in eccleſia epiſcopalem dignitatem inſtitui mandavit. Nihilominus juriſdictio particularis perſonæ ad epiſcopatum evectæ non eſt immediatè a Deo, ſed illam obtinet, ait ipſe, *mediante romano Pontifice, qui voluit iſtam inſtituere in Epiſcopum.*

Æquè ac verba D. Bernardi vim faciunt quæ ex aliis PP. opponuntur. Optimè igitur ait Sanctus Ignatius Martyr in epiſtola ad Epheſios, epiſcopos per terminos terræ definitos eſſe ex Jeſu Chriſti ſententia. Et S. Cyprianus *ep. 63. epiſcopos eccleſiis dominicis in toto mundo divina dignatione præpoſitos*. Hęc itaque, ut ſępè dictum eſt, nihil aliud oſtendunt, niſi Chriſtum in eccleſia ſua epiſcopos eſſe voluiſſe; non verò particulares, qui eliguntur, Epiſcopos, immediatè ab ipſo juriſdictione exornari.

Minus obſtat a S. Cypriano *lib. de Unit. Eccleſ.* affirmari, quòd *Epiſcopatus unus eſt, cujus a ſingulis in ſolidum pars tenetur*, alioſque etiam Patres ſimilia effari. Etiamſi demus ipſius verba epiſcopatum, & ſacerdotium comprehendere, quatenus etiam ſupremam romani Pontificis continet dignitatem, non ſubinde verum eſt ab eo in inferiores, quæ ipſis competit, poteſtatem non diffluere. Unus eſt epiſcopatus, unum Sacerdotium, quod tamen in diverſos gradus diſtribuere neceſſe eſt. Et ſicut nullus catholicus negabit non officere unitati Epiſcopatûs, & ſacerdotii, unum dari, cujus poteſtas, quia poteſtas capitis eſt, in omnes orbis eccleſias diffunditur, dum aliorum a propriæ diœceſis finibus coarctatur; ita nec eidem adverſabitur unitati, ſi ab eo, qui ordine epiſcopatûs, & ſacerdotii primus eſt, & caput etiam quoad primatum juriſdictionis, in inferiores eadem diffundatur; conſonum etenim eſt rerum naturæ, ut quod habent membra a capite participent. Cæterùm, ſi mens S. Cypriani ſeriò perpendatur, aliò ſpectat, quàm opinentur adverſarii. Totus ille eſt in probanda eccleſiæ unitate, cui optimè convenit unum eſſe epiſcopatum, ſeu eccleſiaſticum regimen, cujus partem qoilibet epiſcopus nanciſcatur. Verùm an epiſcopalis juriſdictio immediate a Deo, vel a ſummo Pontifice procedat, nec ipſe dicit, nec ad ipſius propoſitum aliquantulum conducebat. Quin potius illi favebat a ſummo Pontifice omnem derivare juriſdictionem, cùm id potiſſimum unitatem ſervet, ac ſignificet, ut §. 2. ex SS. PP. ſententia ponderavi. Hinc ipſe Cyprianus paulo poſt ſubdit. *Et cùm de fonte uno rivi plurimi defluunt, numeroſitas licèt diffuſa videatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen ſervatur in origine.* Quam originem in S. Petro cognoſcit, poſtquam enim dixerat cæteros apoſtolos pares auctoritate fuiſſe, addit: *Tamen ut unitatem manifeſtaret, unitatis ejuſdem originem ab uno*, ſcilicet S. Petro, *incipientem ſuâ auctoritate diſpoſuit.*

Alterum fundamentum, quòd maximi momenti putat Natalis, pro demonſtrando Deum epiſcopalis juriſdictionis fontem immediatum eſſe, & ori-

originem, illud eſt quòd epiſcopi pleno ore Apoſtolorum ſucceſſores a SS. PP. nuncupantur; exinde inferens quòd ſi Apoſtoli immediate a Chriſto ſuam acceperunt juriſdictionem, eodem privilegio non ſunt epiſcopi fraudandi.

Ut autem hujus infirmitas ratiocinii innoteſcat, animadvertendum duplicem in apoſtolis inſpiciendam dignitatem. Prima Apoſtolica, ipſorumque propria, quam ipſemet Chriſtus eiſdem contulit, nullis limitibus coarctatam, quæque proinde ad omnia ea, ad quæ Petri poteſtas extendebatur. Ejuſdem uſus poteſtatis erat epiſcopos, ubi naſcentis fidei neceſſitas exigebat per orbem univerſum inſtituere, canonicos libros exarare &c. Ita quoad Apoſtolatûs poteſtatem, ſive quoad amplitudinem rerum gerendarum., omnem Apoſtolis Chriſtus contulit auctoritatem, quamquam & ipſi Petro tanquam Capiti ſubjicerentur. Quare ad rem præſentem optimè ſcripſit S. Leo *ep.84.* his verbis: *Quonium & inter beutiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quadam diſcretio poteſtatis, & cùm omnium par eſſet electio, uni tamen datum eſt, ut cateris praemineres.* Hanc igitur præeminentiam voluit ſolum Petrum habere, ut per ſubordinationem ad unum unitas ſervaretur, & ſchiſmata removerentur. Præfatam autem ampliſſimam Apoſtolorum juriſdictionem omnibus compertum eſt epiſcopis non communicatam, ſed cum eſſet apoſtolorum propria, cum Apoſtolis interiit: ſicut privilegia perſonarum juxta vulgatas regulas deſinunt, ipſis perſonis decedentibus.

Altera Apoſtolorum dignitas erat epiſcopalis, quâ ut Paſtores proprii, & ordinarii particulares regebant eccleſias, ibique munera obibant epiſcopalia: atque ita S. Jacobus Jeroſolymitanæ præfuit Eccleſiæ. Hanc apoſtolorum dignitatem in epiſcopos transfuſam non diffiteor, quatenus & ipſi ſacro epiſcopali ordine decorabantur. Vel etiam appellari poſſunt apoſtolorum ſucceſſores per quamdam ſimilitudinem, & proportionem, quatenus nempè, ſicut Apoſtoli ex Chriſti privilegio ſub ipſo, & poſtmodum ſub Petro eccleſię Principes extitere, ita ſe gerunt epiſcopi ſub Romano Pontifice. Dum verò hujuſmodi ratione Apoſtolorum locum obtineant, non proinde immediate a Chriſto juriſdictione donatos fuiſſe dicendum eſt, quia quæ propriæ Apoſtolorum fuerunt prærogativæ, cum eiſdem interiere.

Putabit fortaſſe aliquis ſaltem in Epiſcopis ab Apoſtolis conſtitutis eorumdem apoſtolorum poteſtatem perſeveraſſe; nam Tito Diſcipulo ſuo contulit B. Paulus auctoritatem epiſcopos, quos presbyterorum nomine appellat, conſtituendi: *Hujus rei gratiâ*, ait ad Tit. 1. *reliqui te Creta, ut ea, qua deſunt corrigas, & conſtituas per civitates Presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.* Verùm, ſi nolimus dicere cum S. Bonaventura *Opuſc. Quare Fratres Minores pradicent*, aliiſque, etiam epiſcopos ab Apoſtolis conſtitutos juriſdictionem a B. Petro obtinuiſſe, illud fateri neceſſe eſt, quòd ſi iidem epiſcopi ab Apoſtolis ad eccleſiæ regimen aſſumpti aliis eccleſiis epiſcopos præficere potuerunt, id factum fuiſſe B. Petro adnuente, & de hac agendi ratione eum aliis Apoſtolis pertractaſſe, antequàm in varias partes proficiſcerentur, ut ita recenter chriſtianâ fide initiatis paſtores non deeſſent. Et quidem cùm alii apoſtoli, ut bene explicat Natalis in ſecunda probatione primę propoſitionis, acceperint claves quibus utendum illis eſſet cum quadam dependentia a Petro, utpote qui dignitate capitis ſupra ipſos eminebat, cogimur dicere abſque illius conſenſu aliis conſtituendi epiſcopos poteſtatem non communicaſſe. Hujus rei clarum eſt argumentum ſequentium temporum uſus, quando Pontifices liberiùs ſuam exercere potuerunt auctoritatem, nam ipſi patriarchas, & metropolitanos inſtituerunt, epiſcopos, archiepiſcopos crearunt, ſeu aliis creandos demandarunt, regulas etiam, & menſuram regiminis pręſcribendu: unde omnibus innoteſcit nullum, excepto romano pontifice, vel niſi ſaltem ipſo aliquo modo conſentiente, epiſcopos creare potuiſſe, ut ajebat Urbanus II. ſupra citatus §.3. In hujus rei confirmationem hæc habet. D. Bernardus ep.131. *Plenitudo poteſtatis ſuper omnes orbis Eccleſias ſingulari prarogativa Apoſtolica Sedi donata eſt; qui igitur huic poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Poteſt, ſi utile judicaverit, novos ordinare epiſcopatus, ubi hactenus non fuerunt. Poteſt eos qui ſunt, alios deprimere, alios ſublimare, prout ratio ſibi dictaverit, itaut de Epiſcopis creare Archiepiſcopos liceat, & è converſo, ſi neceſſe viſum fuerit.* Cùm igitur Epiſcopi omnes vel immediate, vel mediate a romano Pontifice eccleſiis regendis addicantur, ipſiſque oves paſcendæ aſſignentur, ſemper verum eſt ab eo tanquam a fonte juriſdictionem participare. Claudat proinde has animadverſiones Petrus Bertrandus Cardinalis, & epiſcopus Auguſtudonenſis, qui olim eccleſiæ Gallicanæ os, & ingenium fuit: *Origo*, ait, *hujus poteſtatis*, illius nempe, quæ a Chriſto Petro fuit collata, *fluit a Deo immediate, videlicet a Chriſto, tradente eam certa perſona, ſcilicèt Petro, pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus, a quibus in alios derivatur. Bibl. PP. tom. 4. p. 1.*

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem, qua affirmat Epiſcopos curam habere univerſalis Eccleſia ratione auctoritatis in tota Eccleſia, non quidem ſemper exercendæ, ſed in Eccleſiæ neceſſitatibus, & periculis.

§. *Unicus.*

Epiſcopi in alienis Diœceſibus, neceſſitate ita expoſtulante, laborantes, id non praſtant ratione auctoritatis in tota Eccleſia tunc exercenda.

SAne dum expoſcit neceſſitas, charitas nullos patitur limites, & ubique poteſt, imo debet fidelibus, ac fidei periclitanti opitulari. Eam ob rationem, quia nempe ita charitatis lex expoſcit, poteſt unuſquiſque proximum ſuum, ejuſque temporalia bona contra injuſtum invaſorem tueri; & quandoque etiam occidendo, quanquam nec invaſus, nec invaſor ipſius ſubjiciantur juriſdictioni. Dum ergo dicatur quemlibet epiſcopum, ſi ita expoſcat fidelium aliarumque eccleſiarum neceſſitas, opem ferre poſſe, quin imo ad id præſtandum teneri, charitate ita exigente, id, quod in dubium revocari non poteſt, aſſeritur. Et quidem, ſi tunc Chriſti charitas quemlibet etiam particularem ſacerdotem urgeret, vel etiam laicum, ut eccleſiis gravi laborantibus neceſſitate ſuppetias ferrent, quis negare valeat multo magis Epiſcopos, dum lex intonat charitatis, eccleſias ipſis non creditas tueri, atque in eis miniſtros, qui plebem regant, poſſe ad Ordines promovere? Et hoc utique ſolicitudo S. Euſebii epiſcopi Samoſateni, de quo Natalis in ſcholio, demonſtravit, dum plures peragravit provincias presbyteros ordinando, ac eccleſiis antiſtites deſtinando, ut ita ariana lues catholicos non inficeret.

Verùm quod ex lege charitatis aliquis exequitur, non præſtat utique ratione auctoritatis ſeu juriſdictionis, quam etiam in eccleſiæ univerſalis neceſſitatibus non poſſe particulares epiſcopos

ex-

extra propriam diœceſim protendere, omnino eſt affirmandum. Si igitur Epiſcopi eccleſiæ neceſſitatibus, & periculis expoſcentibus, auctoritatem, ſeu juriſdictionem in univerſam eccleſiam obtinerent, vel illam ex vi ſuæ ordinationis obtinuiſſent, vel Chriſtus eiſdem demandaſſet, vel denique jus conceſſiſſet. Non quidem eâ ex vi ſuæ ordinationis potiuntur, cùm ad particulares tantùm eccleſias regendas fuerint Paſtores creati; vetitumque prætera ſit extra ſuæ diœceſis limites juriſdictionem exercere. Ubi deinde legitur Chriſtum in quibuſdam rerum circumſtantiis epiſcopis univerſam ſuam Eccleſiam commendaſſe, illis univerſalem in omnes fideles juriſdictionem tribuendo? Tunc profecto epiſcopus e. g. Lucanus univerſalis etiam eccleſiæ Epiſcopus, & paſtor eſſet nuncupandus; ubi enim quis prœſto eſſe debet ad opem eccleſiæ ferendam ſuæ auctoritatis ac juriſdictionis titulo, ſive hœc ordinaria, ſive extraordinaria diceretur, eccleſiæ quam gubernat tueturque, meritò Paſtor nuncupatur. Ita autem evenire poſſet eodem tempore plures univerſales Paſtores in Eccleſia reperiri, quod non ſolum eccleſiæ regimen confunderet, ſed diſſonum quoque eſſet monarchiæ a Chriſto Jeſu in eccleſia inſtitutæ. Demum epiſcopum in aliena Diœceſi ob ipſius neceſſitatem laborantem, nullam ob hanc rationem obtinere a jure in eadem diœceſi juriſdictionem, nemo in dubium revocabit, cùm nullus legatur canon, qui epiſcopo alienæ periclitanti eccleſiæ opitulanti juriſdictionem impertiatur. Immo ex S. Canonibus oppoſitum edocemur, nam *cap. 1. de præſcrip.* decernitur epiſcopum nullam habere in loco alterius diœceſis juriſdictionem, etſi ad Chriſti ovile incolas adduxerit; & ſolùm ibidem juriſdictionem acquirere, ſi proprius Epiſcopus, cùm poſſit repetere, per integrum triennium non repetat, ſileatque.

Sicut igitur dum finitimus Princeps alteri auxilium ferret ad hoſtes a ſua ditione propulſandos, nunquam diceretur id prœſtitiſſe ratione auctoritatis, & juriſdictionis, quam in alterius Provincia obtinuiſſet, ſed fœdere, vel amicitia impellente; ita non ex auctoritate, quam vi ſui muneris extra propriæ diœceſis fines poſſideant, dicerentur epiſcopi aliis periclitantibus eccleſiis opitulari. Id igitur præſtabunt vel ex amore, quo Eccleſiam Jeſu Chriſti ſponſam proſequi tenentur; vel ex ea obligatione, quæ omnes, quibus poſſunt viribus, cogit ad fidei hoſtes avertendos; ac propterea multò magis eccleſiæ antiſtites, qui, utpote fidelium duces, ipſis debent anteire.

Quòd ſi demum placeat affirmare epiſcopos in gravibus Eccleſiarum neceſſitatibus, auxilium illis præſtando, id facere exercendo juriſdictionem, non quæ ipſis ex vi ſui muneris concedenda ſit, ſed quam romanus Pontifex impertiatur, ita aſſerentibus non eſſet refragandum. Et quidem dum de aliqua re agenda inſtat neceſſitas, nec via patet ſuperiorem adeundi, qui agendi auctoritatem largiatur, optimè præſumitur talem impertiri facultatem, atque ita etiam jura ſuadent. *leg. Inter omnes 47. §. Recte ff. de furt.* ibique Gloſſa plura in rem præſentem congerit. Reſtat ergo, quòd ubi extraordinariæ neceſſitates cogant epiſcopum incunctanter in aliena Diœceſi munera exercere paſtoralia, vel id præſtet ratione charitatis, quæ nullis finibus coarctatur; vel illâ auctoritate, quam tunc Univerſalis Paſtor illi communicare quiſquis judicabit.

ANIMADVERSIONES in poteſtatem, quam habet Summus Pontifex, canones abrogandi.

Quandoquidem Pontificiæ poteſtatis adverſarii romanum Pontificem, ut ſemper magis Conciliorum Oecumenicorum auctoritati ſubditum demonſtrent, ſacris canonibus ligari affirment, eoſque non poſſe pro ratione ſupremi ſui principatus in tota Eccleſia abrogare, iiſque conſentiat Natalis; ideo operæ pretium hic eſt pontificiam poteſtatem in eiſdem canonibus abrogandis expendere.

§. I.

Non poteſt romanus Pontifex abſque juſta cauſa SS. Canones vel abrogare, vel diſpenſare.

Non poſſe romanum Pontificem omnes SS. canones abrogare in dubium ſane eſt; cùm etenim multa non ſolùm quæ ad fidem ſpectant, ſed etiam quæ jure naturali, aut divino prohibentur, vel præcipiuntur, in eis adinveniantur, hujuſmodi legibus etiam Papam obſequi neceſſe eſt. Ajebat proinde S. Urbanus Papa: *Ubi apertè Dominus, vel ejus Apoſtoli, vel eos ſequentes Sancti Patres ſententialiter aliquod deſinierunt, non novam legem romanus Pontifex dare, ſed potius quod prædicatum eſt uſque ad animam, & ſanguinem confirmare debet.* can. ſunt quidam 25. Bene proinde Facultas Pariſienſis inter erroneas, & hæreticas propoſitiones eam quoque conſcripſit, qua aſſerebatur Papam poſſe *totum jus canonicum deſtruere.* Verùm nec ſine juſta cauſa e medio tollere poteſt illos canones, qui jus dumtaxat continent poſitivum. Ita docet S. Leo ſcribendo ad Ruſticum epiſcopum Narbonenſem, relatus *cap. 2. diſt. 14.* his verbis: *Sicut quædam ſunt, quæ nulla poſſunt ratione convelli; ita multa ſunt, quæ aut pro neceſſitate temporum, aut pro conſideratione ætatum oporteat temperare: illâ conſideratione ſemper ſervatâ, ut in iis, quæ dubia fuerint, aut obſcura, id noverimus ſequendum, quod nec præceptis evangelicis contrarium, nec decretis SS. PP. inveniatur adverſum.* Et S. Gelaſius Papa, relatus *can. Etſi illa q. 3.* ad epiſcopos per Lucaniam conſtitutos ita ſcribit: *Et ſi illa nonnunquam ſinenda ſunt, quæ, ſi cæterorum conſtet integritas, nocere ſola non valeant: illa tamen ſunt magnopere præcavenda, quæ recipi niſi manifeſta decoloratione non poſſunt. Ac ſi ea ipſa, quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur, vel rerum, temporumque cogit intuitus, vel accelerata proviſionis reſpectus excuſat; quantò magis illa nullatenus mutilanda ſunt, quæ nec ulla neceſſitas, nec eccleſiaſtica prorſus extorquet utilitas.* S. Damaſus Papa, poſtquam in epiſtola ad Aurelium Carthaginienſem Epiſcopum adverſus canonum violatores multa cumulavit, hæc tandem ſubjungit: *Norma Sanctorum canonum, qui ſunt ſpiritu Dei conditi, & totius mundi reverentiâ conſecrati, fideliter a nobis eſt ſcienda, & diligenter tractanda; ne quovis modo Sanctorum Patrum ſtatuta, abſque inevitabili neceſſitate, quod abſit, tranſgrediamur; ſed fideliſſimè per ea gradientes cum eis, qui ea inſtinctu divino condiderunt, mercedis gloriam, & laboris cumulum, eorum meritis, auxiliante Domino, habere mereamur.* Quia igitur canonum vim relaxare nec decet, nec licet, ubi juſta cauſa id non expoſcat; ideo quondam romani Pontifices, antequam inaugurarentur, juramento ad ſervandos canones ſe obſtringebant, ut refert Rainaldus ad annum 1369.

Et

Et quidem, cùm non ſolùm juſtitia, & honeſtas, ſed intilitas etiam & neceſſitas legi comites eſſe debeant, ita docente S. Iſidoro relato *can. 2. diſt. 4.* jam ſi nullà rationabili impellente cauſa romanus Pontifex aliquem reſcinderet canonem, quod eccleſiæ ntile, & neceſſarium reputabatur removeret: id verò omnino dedecet romanum Pontificem, *Neque enim*, ut dicit Gregorius cap. eccleſia veſtra it 2. de elect. *credendum eſt romanum Pontificem, qui jura tuetur, quod aliàs excogitatum eſt multis vigiliis, & inventum, uno verbo ſubvertere voluiſſe.* Abrogatio inſuper legum abſque juſta cauſa inducta, non eſt abſque noxa propter varia quæ exinde ſequuntur incommoda; quapropter Benedictus XI. ita ajebat; *Plerumque pariunt novitates diſcordiam, præſertim dum ab eo, quod diu æquum viſum eſt, per novam Conſtitutionem receditur, nec quare recedatur utilitas evidens, vel alia cauſa ſubeſt.* Extrav. Inter cunctas §. Sane de privileg. Neque ipſis Imperatoribus bono publico conſuli viſum eſt, quoties abſque gravi cauſa leges immutarentur; unde ita ſtatuere: *In rebus novis conſtituendis evidens eſſe utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum viſum eſt.* leg. 3. ff. de Conſtit. Princip.

Illud etiam manifeſtè ſuadet non poſſe innoxiè ſummum Pontificem canones abrogare, dum cauſa juſta non impellat, quòd ipſi præcipue, aliiſque eccleſiæ Antiſtitibus poteſtas data eſt in ædificationem, & non in deſtructionem, ut dicitur 2. *ad Cor.* 10. 13. Abuteretur autem ſuâ poteſtate, quoties juſtam cauſam præ oculis non habendo, ſed voluntatem ſolùm pro ratione, canones abrogaret. Sicut igitur neceſſitas excuſabilem, & utilitas laudabilem reddunt diſpenſationem, iiſque ſemotia diſpenſatio evadit *crudelis diſſipatio*, ut utar S. Bernardi verbis *lib. 3. de Conſid. paulo ante fin.* unde & multò magis canonum abrogatio. Sed audiamus quæ ibidem ſcripſit cap. 4. *Spiritualis homo ille, qui omnia dijudicat, ut ipſe a nemine dijudicetur, omne opus ſuum trinâ quadam conſideratione præveniet. Primum quidem an liceat, deinde an deceat, poſtremò an expediat. Nam etſi conſtet in chriſtiana utique philoſophia non decere niſi quod licet; non expedire niſi quod decet, & licet: non continuò tamen omne, quod licet, decere, aut expedire conſequens erit. Age aptemus, ſi poſſumus, tria iſta operi huic. At quomodo non indecens tibi voluntate pro lege uti, & quia non eſt ad quem appelleris, poteſtatem exercere, negligere rationem? Tu ne major Domino tuo, qui ait: Non veni facere voluntatem meam? Quamquam non minus dejecti, quàm elati animi eſt, veluti rationis expertem, non pro ratione, ſed pro libitu agere, nec judicio agi, ſed appetitu. Quid tam beſtiale? Et ſi indignum cuivis utenti ratione vivere ut pecus; quis in te rectore omnium tantam contumeliam natura, honoris injuriam ferat? Sic degenerando, quod abſit, generale opprobrium feciſti proprium tibi: Homo, cùm in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* D. Bernardo addam S. Thomam 1. 2. q. 76. *ar.* 4. ubi ſic ait: *Si Rector Univerſitatis abſque ratione pro ſola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in diſpenſatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, ſi non habet intentionem ad bonum commune: imprudens, ſi rationem diſpenſandi ignoret, propter quod dicit Dominus Luc. 12. Quis putas eſt fidelis ſervus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam?* Quia igitur ſolùm ex rationabili cauſa ſacrorum canonum obſervantiam licet relaxare, iidem ſacri canones docent, quæ hujuſmodi ſint cauſæ: neceſſitas nempe, & utilitas; meritum diſpenſationem expoſcentis, ejuſque eminens virtus; mutatio temporum, & perſonarum; periculum diſſentionum, ſeu publici damni; ſimplicitas, ſeu multitudo delinquentium; ſpes pupillos lucrandi, ſeu illorùm ſcandalum avertendi; temporum, hominumque malignitas, unde duriora neceſſe ſit removere. De his paſſim ſacrorum canonum Interpretes. Profitetur proinde Boniſacius VIII. non revocari, immutarique canones, niſi quando ita ſubditorum bonum expoſcat: *Alma Mater Eccleſia*, inquit, *plerumque nonnulla rationabiliter ordinat, & conſultè, quæ ſuadente ſubjectorum utilitate conſultiùs, & rationabiliùs revocat, in meliuſque commutat.* cap. Alma Mater de ſent. excom. in 6.

Illud tamen animadvertendum, quòd licèt Pontifex in diſpenſandis, abrogandiſve canonibus eccleſiæ utilitatem, concreditarumque ovium ſalutem reſpicere teneatur, ſacrilegum nihilominus eſt quidquam male de Summa Sede temere ſuſpicari: quippe quæ *a nemine judicatur; & de cujus judicio diſputare, vel judicare nefas eſt:* can. Si quis ſuadente §. Qui autem, can. Nemini 17. q. 4. Immo illius ita ſunt veneranda ſtatuta, *ac ſi de ore Petri prodiiſſent*: can. Sic omnes diſt. 19.

§. II.

Juſtâ expoſcente cauſâ validè, ac licitè Romanus Pontifex ex ſui ſupremi in eccleſia Principatûs auctoritate canonum vincula ſolvit, illos vel abrogando, vel diſpenſando.

NOn vacat hìc immorari, in aſſerenda Romani Pontificis ſupra ipſa Oecumenica Concilia præeminentia, ex qua ſtatim conſequens eſſet canones ab eiſdem latos poſſe ſua potiori auctoritate è medio tollere, dum juſta cauſa non abſit. Non ſine longo examine poteſt hæc veritas demonſtrari; unde commodiùs de ea diſſerendum in Animadverſionibus in Natalis diſſertationes ſeculi 15. & 16. ubi ſermo eſt de Conciliis Piſano, Conſtantienſi, & Baſileenſi. Agendum hìc eſt cum adverſariis iiſdem armis, quibus nos impetunt; & quia quàm maximè urgent eorumdem romanorum Pontificum teſtimonia, quibus ipſis videtur ſacris canonibus ſubjectionem profiteri, videamus quid de uſu ſuæ poteſtatis ipſi ſanctiſſimi, unàque doctiſſimi romani Pontifices profiteantur.

Primò ſe offerunt legenda verba S. Leonis *ep. 54. ad Martian.* ubi a ſe canones eſſe ſervandos ita aſſerit: *Ad meum reatum tendit, ſi paternarum regulæ ſanctionum, quæ in Synodo Nicæna ad totius eccleſiæ regimen, Spiritu Dei inſtruente, ſunt conditæ, me, quod abſit, connivente violentur.* Verùm animadvertendum non dixiſſe canones a ſe obſervandos, quia concilii ſubeſſet auctoritati; unde ſi illos violare crimen reputabat, id erat quia continebant quod divini juris erat, & quod eccleſiæ erat neceſſarium. Et quidem nemo in dubium revocabit ſubſequens Oecumenicum Concilium æqualis cum præcedente auctoritatis poſſe quod hoc ſtatuerat revocare; nihilominus, etſi Antiſtites numero fuiſſent potiores; reſcindere non potuiſſe affirmat illas nicænas regulas, quas violari nunquam ſe dicit paſſurum: *Licet etiam*, ait, *ſi multò plures aliud, quàm illi ſtatuère decernant, in nulla reverentia ſit habendum, quidquid fuerit a prædictorum Conſtitutione diverſum.* Dum ergo nec ii, qui æquali cum Statuentibus potirentur auctoritate, aliquid potuiſſent illis canonibus oppoſitum decernere, abs dubio eſt S. Leonem de illis S. canonibus loquutum, quorum ma-

teria vel jure naturali, vel divino erat ſtabilita, unde ab omnibus ſervari neceſſe erat. Ubi verò S. Leo ad eccleſiæ bonum conducere putavit eaſdem canones relaxare, id ſuâ præſtitit auctoritate; unde in eadem epiſtola 54. ſe confirmaſſe narrat Anatolii ordinationem, nec epiſcopi Antiocheni ordinationem ab eodem Anatolio factam, irritam voluiſſe, quanquam in utraque canonum obſervantia non intervenerit: *Nos*, ait, *veſtra Fidei, & interventionis habentes intuitum, cùm ſecundùm ſua conſecrationis Auctores, ejus*, nempe Anatolii, *initia titubarent, benigniores circa ipſum, quàm juſtiores eſſe voluimus....... Neque ſibi exiſtimet licaiſſe, quòd Antiochena eccleſia ſine ullo exemplo, contra ſtatuta canonum epiſcopum ordinare præſumpſit, quod nos amore reparandæ Fidei, & pacis ſtudio retractare ceſſavimus.* Ille ergo Pontifex, qui dixerat ſe non futurum a reatu immunem, ſi canones violari permitteret, illos infringere ſuâ poteſtate non veretur, ubi ſervandos haud eſſe judicavit: atque ita oſtendit ad illos obſervandos ſe teneri non judicaſſe, quia Conciliorum ligaretur auctoritate. Suam etiam ab illis independentiam oſtendit, quando quoſdam Chalcedonenſes canones ſuo aſſenſu non firmatos, nullius roboris eſſe pronuntiavit; ac proinde, quæ ſtatuerant ipſa œcumenica concilia infringere ex ſuo in eccleſia principatu potuiſſe.

Putant deinde S. Pontificem Gelaſium apertè ſuam ſubjectionem ſacris canonibus affirmaſſe in epiſtola ad epiſcopos Dardaniæ; ubi nihilominus eiſdem ſacris canonibus præeſſe clariſſimè oſtendit. En verba, quæ ex S. Pontifice proferuntur. *Uniuſcujuſque Synodi conſtitutum, quod univerſalis eccleſia probavit aſſenſus, non aliquam magis exequi Sedem præ ceteris oportet quàm primam.* Si verò omnia, quæ in eadem epiſtola continentur ritè expendantur, nullam S. canonibus ſubjectionem illis verbis profiteri, unumquemque fateri neceſſe eſt. Primò igitur ſacrorum canonum executionem a Prima præcipue Sede promovendam, quia Conciliis præeſt, intellexiſſe, hæc quæ immediatè ſequuntur verba ſuadent: *Quæ, nempe Sedes Apoſtolica, & unamquamque Synodum ſua auctoritate confirmat, & continuatâ moderatione cuſtodit, pro ſuo ſcilicet Principatu, quem B. Petrus Apoſtolus Domini voce perceptum, Eccleſiâ nihil magis ſubſequente, & tenet ſemper, & retinet.* Sane quia ex propria qua excellet auctoritate leges ab aliis conditas jus habet confirmandi, idque ex ſuo præſtat principatu, ſupra eaſdem leges meritò extollitur; atque ita ſtatim innoteſcit Sedis eſſe Apoſtolicæ præ cæteris canonum obſervantiam non negligere, ea ratione, qua Superioris munus eſt ſuo exemplo alios ad legum obſervantiam allicere. Nec etiam prætereundum *Synodi Conſtitutum*, præcipuè a Prima Sede ſervandum dixiſſe Gelaſium, quod *univerſalis Eccleſia probavit aſſenſus*. Cum verò in eadem epiſtola eccleſiæ aſſenſum tunc adeſſe aſſerat, quando eccleſiæ, ſeu conciliorum definitionibus romanus Pontifex accedit, ſtatim apparet S. Gelaſium loqui non de Conſtitutis Synodi, quæ ligare & ipſum romanum Pontificem valerent, cùm ea, ipſo refragante, nec ab Eccleſia probata ſupponat. Porro quod aſſerui, oſtenditur, quia loquens de ſecunda Epheſina ſynodo, ac de ſynodo Chalcedonenſi ita ait: *Sicut id, quod prima ſedes non probaverat, conſtare non potuit, ſic quod illa cenſuit, Eccleſia tota ſuſcepit.* Inſpiciendum demum, quòd ſicut ea in epiſtola, illius mens erat demonſtrare potuiſſe romanum Pontificem abſque Concilio Anatolium damnationi ſubjicere, ita & probandum aſſumpſit ipſorum Conciliorum ſanctiones abſque Romani Pontificis aſſenſu omni robore deſtitui. Adnotat proinde S. Leonem Chalcedonenſis Synodi, dum Fidei probavit definitiones, unà caſſaſſe canones abſque ipſius aſſenſu firmatos; eumdemque Anatolium agnoviſſe eoſdem canones, quamvis ipſius gratiâ ab eodem Concilio editos, abſque Romani Pontificis aſſenſu omni vacuos fuiſſe auctoritate. *Audiant*, inquit, *Anatolium, ejuſdem Sedis Antiſtitem, Clerum potius Conſtantinopolitanum, quàm ſe tentaſſe talia conſitentem, atque in Apoſtolici Præſulis totum dicentem poſitum poteſtate. Ipſum B. Papam Leonem Sedis Apoſtolica Præſulem, cujus Synodus Chalcedonenſis auctoritate firmata eſt, quidquid, ultraquam ab eodem pro fide, & communione catholica, atque apoſtolica illic agendum conſtaret eſſe delegatum, per occaſionem Congregationis illius præter Nicænos Canones, novâ videretur actione tentatum, competenti refutatione vacuaſſe.* Gelaſ. 1. ep. 13. ad Epiſ. Dardan. En igitur Romanum quidem Pontificem profitentem a Sede præcipue Apoſtolica conciliorum canones ſervandos, unàque tamen aſſerentem eoſdem canones romani Pontificis aſſenſu probandos, ac ab eodem firmitatem mutuare, & ab eo non probatos nullum robur obtinere. Non ideo ergo præcipue a romano Pontifice executioni mandandos judicabat, quia illis putaret ſubjici legibus, quibus niſi adnuat, nullius ſunt auctoritatis, ſed quia decet illum ſupra cæteros omnes eccleſiæ utilitatem promovere, qui illius regimini tanquam Caput præeſt: quæ utilitas ex S. canonum obſervantia conſurgit.

Eandem rationem canones obſervandi, quia, nempe vel ita expoſcit natura rerum, quæ in eis continentur, vel regiminis eccleſiæ ratio, expoſuit S. Martinus Pontifex ad Joannem Philadelphiæ Epiſcopum ita ſcribens: *Defenſores divinorum canonum, & cuſtodes ſumus, non prævaricatores; quandoquidem prævaricatoribus conjuncta ſunt retributiones.* Cùm igitur iſte Pontifex præfatum epiſcopum in oriente ſui Vicarii munere decoraſſet; primò vim ſacrorum canonum remiſit prohibentium ad Ordinum miniſterium illos reſtitui, qui in hæreſis crimen fuiſſent prolapſi; nam eidem ſuo Vicario conceſſit illos priſtinæ reſtitui dignitati, qui hæreſi ejuratâ iterum fidem profiterentur. Vetat verò quamcumque indulgentiam cum iis adhibere, qui nollent a peccatis recedere, hujus negandæ indulgentiæ eam reddens rationem: *Defenſores enim Canonum &c.* En S. Pontificis verba; *Omnino in iis, qui libenter peccant, denegare oportet eam veniam, quæ in hujuſmodi lapſibus ex diſpenſatione datur: ne & ipſi propter canonis contemptum amplius graventur, & nos in culpa ſimus injuſtè agendi iis licentiam permittendo. Defenſores enim Canonum &c.* Ubi ergo S. Canones jus duntaxat poſitivum continebant, Pontifex ex ſua ſuprema poteſtate voluit tunc ab eis recedendum. Ubi verò naturale, & divinum jus in eis continebatur, divinos canones irremiſſibiliter obſervandos præcipit; atque ita illorum cuſtodiam, & obſervantiam ad ſe ſpectare affirmat, qui nulli abrogationi, ſeu diſpenſationi erant obnoxii.

Etiam S. Gregorius Magnus Sacrorum Conciliorum canones ſervandos ita monet lib. 1, ep. 24. *Dum Concilia univerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe, & non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſolvere quos ligant, aut ligare quos ſolvunt.* Verùm abſque dubio eſt ita tantum Pontificem loquutum, quia hujuſmodi agendi rationem expoſcebant quæ in eiſdem canonibus, de quibus ibidem ſermonem habet, continebantur, non verò quia ab eiſdem ſe ligari dignoſceret. Si ea legatur epiſtola ſtatim apparebit Pontificem illarum ſanctionum obſervantiam commendare voluiſſe, quas

quin-

quinta Oecumenica Synodus, Sedis Apoſtolicæ confirmatione roboratas ediderat; atque ad hoc obtinendum exponit Orbem univerſum agnoviſſe, quàm juſta eſſent, quę in eadem Synodo ſoerant ſtabilita: ita ſonant illa verba *univerſali ſunt conſenſu conſtituta*. Eam ob rationem idem S. Pontifex ſuorum Prædeceſſorum ſtatuta crimen eſſe, ſi infringerentur, reputabat, quod ſane dicere non potuit, quia ſuperiore ſibi poteſtate fuiſſent conſtabilita; unde totum crimen in eo erat vel quia nulla ea infringendi cauſa aderat, vel quia quæ continebant talia erant, ut abrogationi non ſubjacerent. *Quod verò dicitis*, ait lib.2. ep.37. *noſtris temporibus debere ſervare, quæ a meis quoque Prædeceſſoribus tradita, atque cuſtodita ſunt, abſit a me ut ſtatuta Majorum Conſacerdotibus meis in qualibet Eccleſia infringam*. Cæterùm S. Pontificem agnoviſſe non eam eſſe Conciliorum auctoritatem, ut ab ipſorum canonibus ligaretur, palam fecit, dum dixit romanam eccleſiam nec canones, nec concilii Conſtantinopolitani Acta recepiſſe, niſi quatenus fidem contra Macedonium propugnaverat: *Romana autem Eccleſia*, ait lib. 6. ep.31. *eoſdem canones, vel geſta Synodi illius hactenus non habet, nec accipit; in hoc autem eamdem Synodum accepit, quod eſt per eam contra Macedonium definitum*. Ita ſemper Conciliis dominari oſtendit.

Obſervetur modò Auctores romanum Pontificem S. canonum auctoritati ſubjicientes, id inconcuſsè demonſtratum credere, ex hoc quòd in medium afferant ſupra relata verba SS. Leonis, Gelaſii, Martini, Gregorii, quibus ſui præcipuè muneris eſſe profitentur S. canones ſervare, eorumque obſervantiam aliis eccleſiis imperare. Quàm verò hujuſmodi abutantur auctoritatibus ſupradicta ſatis ſuperque demonſtrant, ubi enim a ſe canones ſervandos aſſerunt; vel eodem tempore illos diſpenſarunt; vel ex ſuo aſſenſu firmitatem obtinere pronunciarunt; vel ob jus naturale, & divinum, quod in eis claudebatur, ab illis recedere non poſſe dixerunt; vel alibi ſuę poteſtatis eſſe adnotarunt canones reſpuere: quæ omnia Pontificem ſupra canones extollere unuſquiſque amore veritatis captus judicabit. Si ergo S. Canonum obſervantiam ſibi cordi eſſe atque ab eis pręcipue præſtandam romani Pontifices ſcripſerunt, ita, ut ſupra etiam innui, loquuti ſunt, quia pro ſuo in univerſam eccleſiam Principatu ipſorum præcipuum munus eſt illorum obſervantiæ invigilare, atque per ſeipſos, ubi aliter juſta cauſa non ſuadeat, promovere; cùm ad ipſos ſupra cæteros omnes pertineat eccleſiæ utilitati providere. His nihilominus novum lumen addetur ex iis, quæ ſequenti paragraſo adnotabo.

Huc uſque dicta roborantur ex eo quòd Pontifices, ubi ita eccleſiæ utilitati conducere crediderunt, ſemper S. canones vel abrogarunt, vel diſpenſarunt. Hujus rei exempla ex jam dictis innoteſcunt; quibus addere liceat Cæleſtinum, Theodoſio Imperatore expoſtulante, contra canones 15. & 16. Concilii Nicæni Proclum Epiſcopum Cizicenum ad eccleſiam Conſtantinopolitanam tranſtuliſſe, ut refert Socrates *lib.7. cap 30.* Simplicius Papa, ut ex ejus epiſtolis ad Zenonem Auguſtum, & Acacium Patriarcham, contra canones pariter Nicęnos Stephanum epiſcopum Antiochenum non Antiochiæ, ſed Conſtantinopoli eligi permiſit. Hadrianus Papa, ut ex ejus epiſtola ad Baſilium Imperatorem, recitata in VIII. Synodo *act.1.* ob multitudinem delinquentium Canones relaxandos putavit. Expoſtulante verò Ignatio Patriarcha, ut ex ipſius epiſtola poſt Acta VIII. Synodi, ut laxaret ejuſdem Synodi Decreta, quibus promoti a Photio, quia etiam ſententiæ in Nicolaum Pontificem latæ ſubſcripſerant, a Dignitatibus arcebantur, æquum non judicavit Hadrianus Synodi ſtatuta diſpenſare. Cum verò poſtea Stephano Papæ preces fuerint repetitæ, ipſo morte ſublato, Formoſus hujuſmodi precibus annuendum cenſuit. Demum, ut de tot aliis ſileam, S. Gregorius Magnus antiquos canones, qui uſque ad ſeptimum conſanguinitatis gradum matrimonia fieri vetabant, quoad Anglos abrogavit, ut refertur etiam *can. quædam lex 35. quæſt.3.*

Ut ediſcas modo id romanos Pontifices præſtitiſſe ea auctoritate, qua ſacris etiam canonibus eſt ſuperior, audiatur S. Leo, qua poteſtate canonem vigeſimum octavum Chalcedonenſis concilii obliteraverit, quamvis omnes Antiſtites in eo tam frequentes pro ipſius confirmatione deprecarentur: *In irritum*, ait, *mittimus, & per auctoritatem B. Petri Apoſtoli generali prorſus definitione caſſamus:* ep.55. ad Pulcher. Aug. Ita pontificia ſua auctoritate canonem ſinodi œcumenicæ irritum voluit. Audiatur S. Gelaſius in Epiſtola ſupra citata ad Epiſcopos Dardaniæ, ubi ſecundę Epheſinæ Synodi decreta ſua poteſtate potuiſſe Romanum Pontificem reſcindere ita pronuntiat: *Cuncta per mundum novit Eccleſia: quoniam quorumlibet ſententiis ligata Pontificum, Sedes Beati Petri Apoſtoli jus habeat reſolvendi, utpote qua de omni Eccleſia fas habeat judicandi, neque cui de ejus liceat judicare judicio*. Audiatur Gelaſius *ep.4. ad Fauſt.* omnem aliorum ſententiam judicio ſedis apoſtolicæ ſubjicientem, illius verò ſententias ab omni aliorum auctoritate immunes declarantem, dum ait: *Illam de tota Eccleſia judicare, ipſam ad nullius commeare judicium*. Idem docuit Nicolaus I. *ep. ad Michael. Imper.* his verbis: *Quoniam ſecundùm canones, ubi eſt major auctoritas judicium inferiorum ſit deferendum, ad diſſolvendum ſcilicet, vel ad roborandum, patet profecto Sedis Apoſtolicæ, cujus auctoritate major non eſt, judicium a nemine fore retractandum, nec cuiquam de ejus liceat judicare judicio*. Et Paſchalis II. ſcribens ad Polonorum Archiepiſcopum, ut oſtenderet futilem eſſe excuſationem ad Pontificum juſſa negligenda, quia in Conciliis non legerentur, ita ait. *Ajunt in conciliis ſtatutum non inveniri, quaſi Romanæ Eccleſiæ legem Concilia ulla præfixerint, cum omnia Concilia per Eccleſiæ Romanæ auctoritatem & facta ſint, & robur acceperint, & in eorum ſtatutis romana patenter auctoritas excipiatur:* apud *Baron.* ad an. 1102. Dum igitur conciliares ſanctiones Pontifex abrogat vel dipenſat, id facere dicendum eſt, quia conciliorum leges ad ipſum non referuntur, ſeu quia Concilia ipſa in ſuis condendis ſtatutis romani Pontificis excipiunt auctoritatem quam ſibi ſuperiorem agnoſcere debent, cum per ipſam convocentur, & ab ipſa robur accipiant. Audiatur S. Bernardus *lib.3. de Conſid.* ita loquens: *Subtrahuntur Abbates Epiſcopis, Epiſcopi Archiepiſcopis, Archiepiſcopi Patriarchis, ſive Primatibus. Bonane ſpecies hæc? Mirum eſt, ſi excuſari queat vel opus. Sic factitando vos probatis habere plenitudinem poteſtatis, non item plenitudinem juſtitiæ. Facitis hoc quia poteſtis, ſed utrum debeatis quæſtio eſt, & quomodo. Non indecens tibi voluntate pro lege uti? Et quia non habes ad quem appelleris, poteſtatem exercere, negligere rationem*. Audiatur demum S. Thomas, qui quodl.4. q.8. a.3. ita ait: *Non eſt dubitandum quòd Papa habeat plenitudinem poteſtatis in eccleſia, itaut quæcumque inſtituta ſunt per eccleſiam, vel eccleſiæ Prælatos, ſint diſpenſabilia ab ipſo*. Ubique igitur poteſtas romani Pontificis, non conciliorum canones, qui

lem poteſtatem conceſſerint, prædicatur, dum de abrogandis diſpenſandiſve canonibus ſermo eſt, eiſque potior habetur; quapropter Innocentii III. verbis in epiſtola ad Præpoſitum & Capitulum Cameracenſe, quæque habetur *capit. propoſuit 4. de conceſſ. præbend.* ita huic paragraphu finem imponam: *Licet*, inquit, *intentionis noſtra non ſit inveſtituras de vacaturis factas contra canonum inſtituta ratas habere, qui ſecundùm plenitudinem poteſtatis de jure poſſumus ſupra jus diſpenſare &c.*

§. III.

Quæ in contrarium objiciuntur explicantur & enodantur.

PRimus occurrit Zozimus Papa, qui epiſtolâ ſextâ ad Aurelianum fateri videtur nec Sedis Apoſtolicæ auctoritate poſſe canonica inſtituta convelli, cujus verba dat Natalis §.4. *n.*11. Hîc autem primò obſervandum eſt, Zozimum ſtatuta Patrum commendare, ac deviandum a Majorum ſemita prohibere, *quorum canonica inſtituta velut quædam fundamenta ſunt, ferendis fidei jacta ponderibus.* Adversùs hos canones, quos infringendo fidei injuria irrogaretur, indubitatum eſt prævalere non poſſe romani Pontificis auctoritatem. Ex eodem Pontifice hæc adducitur excerpta ex illa ad Aurelianum epiſtola: *Contra Sanctorum Patrum, & S. Trophimi reverentiam, qui primus Metropolitanus Arelatenſis Civitatis ex hac ſede directus eſt, concedere, vel mutare ne hujus quidem Sedis poſſit auctoritas. Apud nos inconvulſis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum ſanxere reverentiam.*

Hæc Zozimi verba illam, quæ tribuitur Romano Pontifici ſupra Canones præeminentiam, evertere videntur, cum nec S. Sedis auctoritate eoſdem mutare poſſe fateatur. Illi tamen, qui ita opinati ſunt, a pluribus conſiderandis abſtinuere. Animadvertendum primò erat S. Zozimum declaraſſe S. Sedis auctoritati obſtare eodem modo Patrum ſtatuta, & S. Trophimi reverentiam. Cum ergo certum ſit reverentiam, quam erga S. Trophimum profitebatur non prohibuiſſe romanum Pontificem, quin aliquid poſſet immutare adverſus ea, quæ eidem conceſſerat, ita & adverſus PP. ſtatuta, licet quodammodo illum impediret reverentia S. Trophimo, ac antiquitati exhibenda. Animadvertendum deinde Zozimum, ni mea me fallat opinio, nullatenus loquutum de ſtatutis ſeu canonibus Concilii oecumenici, ſed de iis, quæ romani Pontifices ſui prædeceſſores conceſſerant. Id colligo quia illam vulgavit epiſtolam occaſione Concilii Taurinenſis, quod circa annum 397. can. 1. Proculo Maſſilienſium epiſcopo Provinciæ ſecundæ Narbonenſis ordinationem epiſcoporum adſcripſerat. Ægre id ferens Zozimus, id factum fuiſſe *in Apoſtolica Sedis injuriam* dixit; unde non refragandum illud jus in ſecunda Narbonenſi epiſcopos ordinandi, ab eadem Sede Primati Arelatenſi conceſſum. Hinc dum in ea epiſtolâ canonem concilii Taurinenſis reſcidit, eam opponendo rationem, *nec ſcilicet S. Sedem poſſe Patrum ſtatuta mutare, ac apud ipſam ob reverentiam antiquis PP. ſtatutis debitam antiquitatem vivere*, putandum eſt pro ſtatutis Patrum conceſſiones ſuorum prædeceſſorum intellexiſſe. Clarius etiam ſuadetur hoc privilegium Arelatenſibus epiſcopis romanum Pontificem tribuiſſe ex epiſtola ejuſdem Zozimi ad Hilarium Epiſcopum Narbonenſem, cui uti interdicit poteſtate ordinandi Epiſcopos in primâ Narbonenſi a Sede Apoſtolica ſubreptitiè obtenta, cùm illa poteſtas Arelatenſi epiſcopo competeret, ex quo *S. memoriæ Trophimus Sacerdos, quondam Arelatenſi urbi ab Apoſtolica Sede tranſmiſſus ad illas regiones tanti nominis reverentiam primus exhibuit, & in alios non immerito ea, quam acceperat, auctoritate transfudit.* En a quo fonte, Zozimo Judice, poteſtas, quam ſibi vindicabant Arelatenſes epiſcopi, derivabat; a Sede nempe apoſtolica, & firma conſuetudine. Quo pacto ergo quis crediderit Zozimum dubitaſſe ſe canones violaturum, ſi ſartam tectam Arelatenſium Præſulum auctoritatem non ſervaſſet, cum eam a S. Sede, & conſuetudine deducat? Concludendum proinde ea Patrum ſtatuta, quorum Zozimus meminit, romanorum Pontificum Decreta fuiſſe, quibus a Succeſſoribus ob reverentiam non erat derogandum, quamvis poteſtas hujuſmodi in eis non eſſet deſideranda; ut enim dicitur cap. Innotuit de elect. *Prædeceſſor ſucceſſoribus ſuis nullum potuit hac in parte præjudicium generare, pari poſt eum, imo eadem auctoritate functuris; cùm non habeat imperium par in parem.*

Si demum abſque animadverſione non prætereatur Zozimum tunc derogaſſe canoni ſexto primi oecumenici concilii Nicæni, & ſecundo canoni primi concilii Conſtantinopolitani, quibus decernabatur uniuſcujuſque eccleſiæ jura ſervanda, ac proinde unicuique Primati vetitum erat in alienis provinciis epiſcopos ordinare; ceſſat prorſus ratio dicendi crediditſe ſe exutum poteſtate canones abrogandi. Præfatis, inquam, canonibus Zozimus voluit derogatum, ſtatuendo epiſcopum Arelatenſem in alienis provinciis, in utraque videlicet Narbonenſi & Viennenſi, quamvis renitentibus earumdem Provinciarum Antiſtibus, ordinandorum epiſcoporum facultatem habere.

Poſt Zozimum putant Agapetum facultatem abrogandi canones in romano Pontifice non agnoviſſe; poſtquam etenim reſcripſit Cæſario Arelatenſi optimum fore, ſi nihil contra priſca inſtituta, & regulas intentaretur, ita concludit: *Divini conſideratione judicii neceſſe nobis eſt, quidquid Synodalis decrevit auctoritas, inviolabiliter cuſtodire.* Hæc ſane verba canonum abrogandorum poteſtatem a romano Pontifice removerent, quoties Agapetus dixiſſet conciliorum auctoritate cogi, non verò rerum ſtatutarum juſtitiâ ad Synodorum ſtatuta cuſtodienda. Rogatus igitur a Cæſario ut quædam eccleſiaſtica prædia diſtrahere ipſi concederetur, petitioni annuere recuſavit Agapetus, quia vetitum id fuerat in concilio Romano a Symmacho ſuo Prædeceſſore. Si proinde obſervetur potuiſſe romanum Pontificem prædeceſſoris decreta reſcindere, unàque particularis Concilii Sanctiones, ſtatim apparet noluiſſe iis, quæ Symmachus in Synodo ſtatuerat contraire, quia juſtam cauſam non adeſſe putavit, ac timuit divini judicii ultionem, ſi viam ad eccleſiæ bona dilapidanda aperiret.

Quàm verò extra rem Gelaſii verba cum Natale *n.* 11. objiciantur; quin immo quàm Gelaſius ſupra canones Pontificis efferat auctoritatem, quæ dicta ſunt in ſecundo paragrapho ſatis demonſtrant.

Suam S. Canonibus ſubjectionem videtur faſſus S. Cæleſtinus, adeoque eamdem aſſerentes, quammaxime ipſius innituntur auctoritati, dum in epiſtola ad epiſcopos Illyrici, æque ac epiſcopos ad canonum obſervantiam ſe teneri ſequentibus verbis videtur profiteri: *Dominentur nobis regulæ, non regulis dominemur. Simus ſubjecti canonibus, dum canonum præcepta ſervamus.* Verùm integre illam epiſtolam legenti ſtatim apparet illorum obſervantiam canonum Pontificem commendare, qui uni-

unicuique mandant ſuæ poteſtatis limites non tranſgredi, neque illis ſubjectionem denegandam, quos Deus in ſuperiori gradu conſtituerit: id illis repræſentans epiſcopis ne juſſa ſua parvipenderent, dum Ruſo Theſſalonicenſi Archiepiſcopo, quem ſuum Vicarium in Illyrico conſtituerat, ab eis parendum ſcribebat. Neceſſitatem verò ibi Vicarium ſuum creandi oſtendit, quoniam Romani Pontificis eſt Canonum obſervantiam promovere; ac ne ipſi obedire renuerent, optimam illis proponit regulam: *Ita ordinatio cuncta ſe habet, ut Majoribus ea, quæ ſub his eſſe docentur, obediant: & in hoc gradu regularum cuncta vertuntur*. Sub illorum poſtea oculos ea poteſtate poſita, qua cæteris tanquam D. Petri Succeſſor præerat, præfata addit verba: *Dominentur nobis regulæ &c.* Ubi ergo Cæleſtinus ſe epiſcopis jungit, quibus dixerat canones mandare ut ſuperioribus obedientiam præſtarent, haud intellexit eam ſe debere ſubjectionem S. canonibus, quam epiſcopi, cùm immediate ante ſe in ſuperiori gradu ob poteſtatem Petri in ipſum transfuſam locaſſet; ſed & ſeipſum alloqui oſtendit, ut ita majori comitate, & charitate illis ſuaderet archiepiſcopo Theſſalonicenſi Vicario ſuo ſubeſſe debere. Eâdem loquendi phraſi non incongrue ſupremus legislator uteretur, dum ſubditis legum obſervantiam ſuadendo diceret: *Dominentur nobis leges, non legibus dominemur;* quibus tamen verbis non ſuam, ſed ipſorum ſubjectionem legibus humaniùs oſtenderet.

Afferri etiam ſolet Joannes VIII. qui dum Carolo Regi Anſpertum Mediolanenſem Archiepiſcopum ſuæ Sedi reſtituere denegavit, ita ait: *Ne in aliquo Patrum terminos præterire videamur, contra ſtatuta Majorum agere nequivimus*. Sed hic nihil eſt, unde probetur Pontificis factis canonibus a Concilio generali editis ſubjectio; præfata etenim ſcripſit Joannes, ut oſtenderet juxta Majorum ſanctiones Anſpertum ſuæ ſedi non fuiſſe reſtituendum, niſi per ſe ipſum humillimè romanum Pontificem adiret, quapropter ante allegata verba ita Pontifex ait: *Dictum eſt tamdiu eum fore ab honore, et miniſterio Sacerdotali ſuſpenſum, donec auctore Deo ſuam ſpecialem nobis ad ſatisfaciendum exhiberet præſentiam. Et quia eccleſia Dei privilegium nos decet immutilatum ſolemniter conſervare, ne in aliquo Patrum terminos &c.* Porro cùm nullibi legatur concilia œcumenica ſtatuiſſe ne epiſcopus ad priſtinum gradum, unde fuerat dejectus, poſſet iterum aſcendere, ni ſupplex ſe coram romano ſiſteret Pontifice, indubiatum eſt non loquutum fuiſſe Joannem de ejuſdem canonibus, ſed de ſtatutis majorum obſervandis, quibus ſane non ſubdebatur.

Nolo etiam abſque reſponſione præterire verba Eugenii III. *ep.18.* ad epiſcopos Germaniæ, quæ ita ſe habent: *Contra Deum, & ſacrorum canonum ſanctiones nulli omnino petitioni poſſumus præbere conſenſum*. His verbis improbare voluit Eugenius quod fecerat Fridericus Imperator, quemdam epiſcopum e ſua ſede amovendo, ut in archiepiſcopali Magdaburgenſi Cathedra collocaret; renuitque diſpenſationem impertiri. Ideo autem noluit adversùs canones tunc diſpenſare, quia diſpenſatio in eccleſiæ præjudicium ceſſiſſet; quapropter objiciebat Fridericum feciſſe, *non quod expediret Eccleſiæ Dei, quod ſacrorum canonum ſanctioni concordaret, quod exinde a cæleſti arbitrio approbaretur*. Illud ergo a diſpenſando ipſum removebat, quòd nollet *contra Deum* agere: & re vera ubi divinæ legis tranſgreſſio non intercedat, nemo negare audebit poſſe romanum Pontificem pro ſua poteſtate e ſua Sede ad alteram epiſcopos transferre.

Quæ hucuſque diſſerui, ſatis exhibent quàm enerves ſint omnes illæ rationes, quas Boſſuet *p.2. lib.11.* per plura capita, aliique congerunt ad removendam Pontificis ſupra canones poteſtatem. Ubique inculcant & eccleſiam romanam in ſui gubernio præ oculis S. Canones habere, aliiſque omnibus eccleſiis illorum obſervantiam præcipere: romanos Pontifices profiteri improbum eſſe a S. canonibus recedere, nec contra ea, quæ in ipſis continentur, poſſe aliquid agere: illa etiam irrita, caſſaque voluiſſe, quæ Prædeceſſores contra canonicas ſtatuerant ſanctiones: ac demum epiſcopos ſeſe iis oppoſuiſſe, quæ Romani Pontifices contra canonica ſtatuta conceſſerant.

Hæc, inquam, omnia ex iis, quæ ſupra explicata ſunt ſtatim evaneſcunt. Cur igitur Pontifex in ipſa regenda romana eccleſia oculos in S. Canones figere recuſabit, cùm quidquid utile, quidquid neceſſarium, quidquid eccleſiæ conveniens eſt, exhibeant? Cujus præcipuè deinde eſt ſuo exemplo canonum obſervantiam promovere, niſi romani Pontificis, in quem, cùm caput ſit Eccleſiæ, cæteri eccleſiæ Paſtores figere debent obtutum? Etiam Rex in ſuæ Metropolis regimine communes regni leges debet inſpicere, dum illius inſerviant utilitati: at fortaſſe, ubi imperio perfectè monarchico præſit, earumdem legum ſubditur auctoritati? Ligaturne & ipſe ipſarum vinculo, dum in tota ſua ditione leges dominari præcipit, ſtudetque, earumdemque tranſgreſſores juxta eaſdem leges imperat mulctari? Si ut cuſtodem, non ſubditum legum ſupremus Princeps ſe exhibet, quoties juxta illas ſuam moderatur auctoritatem, cunctiſque illas mandat obſervare, ita & Pontifex cuſtodis, & defenſoris S. canonum munus exequitur, non ſubditi officium adimplet, quoties in romana Eccleſia vult ſacros canones prævalere, ac in omni, qua latè patet eccleſia, dominari. Improbum etiam meritò romani Pontifices dicunt a S. canonum tramite deviare, ut etenim paragrapho primo oſtendi, non poſſunt a S. canonibus recedere, ſi aliter neceſſitas, vel alia juſta cauſa non ſuadeant; illos etenim non curare, idem eſt ac eccleſiæ utilitatem parvipendere, quod nullum tam dedecet, quàm romanum Pontificem a Deo conſtitutum, ut ſupra cæteros omnes ſuæ eccleſiæ commodis invigilet, ac pro virili promoveat. Ita etiam a ſuorum Prædeceſſorum decretis diſcedere non poſſe non ſemel profeſſi ſunt Romani Pontifices, ut ex exemplis ſupra allatis innoteſcit; & tamen ſicut ita dicendo non ſuam erga illos ſubjectionem demonſtrarunt, ſed innuere tantùm voluerunt Eccleſiæ bonum non pati ab illorum Conſtitutionibus recedere; idem ſignificaſſe dicendum eſt, dum a canonicis regulis diſcedere abhorruerunt: eò maximè quòd S. canonum valorem a ſua auctoritate pendere dixerunt, & pro ſuo in Eccleſia principatu poſſe reſcindere. Sicut autem ne Eccleſiæ bonum damni aliquid pateretur, Prædeceſſorum leges irritas velle non poſſe dixerunt; ita ad eccleſiæ præjudicium removendum aliquando Succeſſores, quæ ſui Prædeceſſores contra canones ſtatuerant, reſciderunt; ſeu & ipſi Pontifices in ſui decretis S. canonibus adverſantibus non ſteterunt, ut ea demonſtrant, quæ de Bonifacio II. & Joanne IX. narrat Boſſuet. Verùm uti ſupremam ſuam poteſtatem Pontifices demonſtrarunt S. canonum obſervantiam omittendo, dum ita expedire judicarunt; ita & erga Eccleſiæ bonum vigilantiam, dum non obſervaſſe pœnituit, vel hujuſmodi reſciſſa Succeſſores vuluerunt, quia ad Eccleſiæ utilitatem non conducere videbant.

Speciali autem conſideratione eſt dignum, quòd epiſcopi aliquando, quæ romanus Puntifex conceſſerat, rata habere detrectarunt ea ratione, quia ſa-

ſacris canonibus adverſabantur; ac proinde videntur in eo non agnoviſſe poteſtatem qua poſſet canonibus derogare. Affert hìc Boſſuet PP. concilii Anſani undecimo ſeculo celebrati exemplum; exceperunt etenim Gaufleni epiſcopi Matiſconenſis adversùs Burchardum epiſcopum Viennenſem querelas, quia ex vi privilegii a romana Sede Cluniacenſibus collati, quoſdam monachus ad Ordines promoverat, cùm id ex S. canonibus ad Matiſconenſem pertineret epiſcopum, in ipſius etenim Diœceſi illorum ſitum erat Cænobium. Privilegium autem in pretio non habuerunt, quia *canonicis non ſolùm non concordaret, ſed etiam contrariret ſententiis:* decernentes inſuper a Burchardo Gaufleno ſatisfaciendum.

Iis tamen primò opponendum obreptum, ſubreptumve romano Pontifici illos Antiſtites judicare potuiſſe, videndo ab eodem conceſſum, quod canonibus non concordaret, eamque ob rationem exhibitum privilegium nihili habendum opinatos. Quoties deinde epiſcopi etiam indubitatæ romani Pontificis poteſtati, quia a ſuæ uſu impediri ægerrimè ferebant, ſeſe oppoſuere? Legendus Thomaſſinus *p.1. lib.1. cap.6.* ubi immediatam Papæ in omnem Eccleſiam poteſtatem vindicat, quamvis adnotare non deſinat epiſcopos ipſius uſum aliquando impedire præſumpſiſſe, minime patientes propriam exercere non poſſe juriſdictionem. At re vera, ut ipſe animadvertit Thomaſſinus, rarò admodum lis fuit de plenitudine poteſtatis romani Pontificis, ſed ipſius abuſum epiſcopi objiciebant, nolentes ſibi ſubtrahi, quæ ille vel aliis concedebat, vel per ſeipſum peragebat. Cùm igitur concilii Anſani Antiſtites vidiſſent privilegium S. canonibus non concordans, acquieſcendum illi non crediderunt, quia Papa ſuâ abuti judicarunt poteſtate, quoties adversùs canones aliquid impertiretur, niſi juſta cauſa legitimam redderet ita agendi rationem: qua ratione verò ex cauſæ defectu oblato privilegio ſe opponerent, non indicarunt. Illud etiam demonſtrat de romani Pontificis auctoritate Præſules illos non contendiſſe, quia illud privilegium, aliaque ſimilia immota ſtetere, quod immeritò Boſſuet tribuit gliſcenti licentiæ, ac abſolutæ, arbitrariæque poteſtati; quod etenim ex defectu poteſtatis irritum nullumque fuit, ſemper tandem evanuit. Non deſtitit proinde Joannes XIX. quo Pontificatum regente, incidit concilium Anſanum, ſuæ Sedis in his concedendis privilegiis auctoritatem tueri, exprobrans Gauſleno Epiſcopo Matiſconenſi ipſius temeritatem, & graviter monens ut ab inceptis deſiſteret. *Neſcimus*, ait Pontifex, *qua nova temeritate illectus, inextinguibili cupiditate accenſus, Matri tua repugnas, & & contra nos meritis Apoſtoli Petri Magiſtrum tuum levas calcaneum, cum Cœnobium Cluniacenſe cunctis pene nationibus ſanctitate præfulgens, necnon Apoſtolicis privilegiis fultum, & ab omnium ditione ſubtractum, ſolius Principis Apoſtolorum, & Vicariorum ſuorum judicio reſervatum commovet; venerandam etiam infidelibus Patrem, Domnum Edilonem Abbatem irreverenter appetis; fratres ibidem degentes pro adipiſcenda perpetua tranſitoriam quietem appetentes ſollicitas; apoſtolica privilegia caſſare contendis; quod ita accipimus, quemadmodum, ſi ipſa membra noſtra avidè diſcerpere quæreres, & quod ſine tua ruina eſſe nequit. Cave cante vel jam monitus anima, & noſtrum Monaſterium ſingulare nobis relinque, ne dum particeps ejus contra nos eſſe cupis, Ordinis noſtri exors apoſtolicâ auctoritate efficiaris.* Hujuſmodi Joannis Epiſtolam legere eſt in Libro, cui titulus; *Bullarium S. Ordinis Cluniacenſis*, eique epiſtolæ altera adnectitur, qua gratias agit Borchardo Lugdunenſi, quia contra Gauſlenum Cluniacenſes foviſſet, & poſtquam, ut favorem ſuum illis præſtare proſequeretur, hortatus eſt, ita tandem concludit: *Rogamus, ut eidem epiſcopo interdicatis, ſicut nos literis noſtris fecimus, conſecrationem, ordinationem, vel aliquod jus in noſtro monaſterio quærere, ne, dum hoc injuſtè appetit, quod juſtè ſibi licet, pro ſua inobedientia, iteratâ tantorum Patrum querelâ, apoſtolica auctoritate careat.* Novâ etiam ſuâ Conſtitutione omnia Cluniacenſium privilegia confirmavit, illudque nominatim, quòd juxta Abbatis voluntatem poſſent a quocunque epiſcopo ad ordines promoveri. En quomodo Pontifex Matiſconenſem epiſcopum graviſſimè objurgaverit, quia non acquieverat privilegio a Sede Apoſtolica conceſſo, eâ ratione quòd ſacris canonibus non concordans judicaverat; quomodo monuerit ut cautè animæ ſuæ caveret; quomodo accuſaverit injuſtè appetiviſſe ut Cluniacenſes ad ipſum pro ſuſcipiendis Ordinibus accederent; quomodo graves pœnas ipſi inferendas minitatus fuerit, ſi in ſua perſeveraſſet inobedientia. Sane, ſi romanus Pontifex S. canones relaxare non potuiſſet, non tam acriter Gauſleno Matiſconenſi novam temeritatem objeciſſet, & injuſtitiam, quia auctor extiterat ne admitteretur privilegiom contra canones monachis præcipientes, ut ab Epiſcopis, in quorum ſunt Diœceſi, Sacros Ordines expoſcant. Quòd ſi ulterius conſideretur Pontificem grati animi ſui ſenſa teſtata voluiſſe Borchardo Lugdunenſi, quia adversùs Gauſlenum pro Cluniacenſibus ſteterit, ſtatim conjicere eſt paucos illos Patres Anſanæ Synodi, refragante ſuo Præſidente, Pontificis privilegium rejeciſſe; neque enim alteri quàm Borchardo, illis præſidere concedebatur, cum Anſa Pagus ſit non longe ab Urbe Lugduno. Ni etiam velimus dicere licitum eſſe ſuſpicari de veritate illius decreti, quo dicuntur Anſani Patres Papæ privilegium nullius eſſe momenti voluiſſe; ubi etenim ita decreviſſent, inveroſimile videtur Borchardum ſynodi præſidentem Cluniacenſibus fuiſſe patrocinatum.

At non ſolùm romanus Pontifex, ac Lugdunenſis Antiſtes privilegia a Sede Apoſtolica conceſſa pro viribus tutati ſunt, ac exequenda mandarunt, ſed & S. Petrus Cluniacenſium Abbas, cujus verba, quia Pontificis auctoritatem in hujuſmodi concedendis privilegiis vindicant, ideo hìc per extenſum referre inutile non judicavi. Reſpondendo igitur D. Bernardo hæc habet: *His additis, & multa invectione extollitis, quo proprium Epiſcopum habere refugimus; nos vero reſpondemus iſtud veritati contrarium oppoſitâ fronte exiſtere, quoniam patet nos proprium epiſcopum habere. Quis rectior, quis dignior romano Epiſcopo Epiſcopus poteſt inveniri? Nonne ille eſt, quem cæteris præeſſe non humana, ſed divina auctoritas ſanxit? Nonne ille eſt, cui dictum eſt, tibi dabo claves Regni Cælorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Cælis? Hoc unum ſolum, & maximum nos habere epiſcopum gloriamur, huic ſolùm ſpecialiter obedimus; ab hoc ſolo, ſi cauſa, quod abſit, exigeret, interdici, ſuſpendi, atque excommunicari poſſemus. Hoc irrefragabilis Sanctæ Sedis ſanxit auctoritas. Nos enim, quin contraire non debemus, nec de ejus unquam, quod nulli mortalium licitum eſt, judicio judicare. Hoc non ſolè Cluniacenſes obtinent, ſed & quampluribus datum cernimus: & longe ante Cluniacum conditum multis aliis Monaſteriis ab eadem Apoſtolica Sede conceſſum videmus. Cujus Sedis Præſules, cùm magni ſapientiâ, & religione fuerint, & quorumdam ex ipſis merita miraculorum quoque fulgore ſolemniter in Mundo claruerint, incredibile eſt aut decipi in talibus potuiſſe, aut contra conſcientiam ſuam age-*

re

re voluiſſe. Eo namque animo, ac intentione, quo noſtrorum temporum Apoſtolici quieti Monachorum providentes, ea, quæ diximus, quam plurimis monaſteriis contulerunt, antiquiores quoque romanæ Eccleſiæ Præſules ſimili de cauſa in multis a jugo epiſcoporum libera eſſe Monaſteria decreverunt. Ita ſcribebat duodecimo ſeculo venerabilis Abbas, demonſtrans nec de jure, nec de facto privilegiis a Sede Apoſtolica conceſſis, quamvis canonibus non concordantibus, neminem obſiſtere potuiſſe, unde, & palam fit quo in pretio habendum ſit decretum Synodi Anſanæ, etſi de illius veritate nolimus ambigere.

Petro Cluniacenſi opponit Boſſuet auctoritatem Bernardi Clarevallenſis, hæc privilegia, quibus Monachi ab epiſcoporum obedientia receſſerant, improbantis, tanquam diſſolutionis, & libertatis ſcaturiginem. Verùm S. Bernardus eas quidem improbavit exemptiones, & privilegia, quæ dum, nulla expoſcente juſta cauſa, concedebantur, origo erant peſſimæ introducendæ in monaſteria libertatis, non verò ea, quæ, juſta cauſa impellente, romanus Pontifex impertiebatur; ac proinde loco ſupra citato hæc etiam habet; *Vides quàm verus ſit ſermo ille: Omnia mihi licent, ſed non omnia mihi expediunt. Quid ſi forte non licet? Ignoſce mihi, non facilè adducor licitum conſentire, quod tot illicita parturit.* Conquerebatur quidem, ut in ſecundo vidimus paragrapho, abbates ab epiſcopis ſubtrahi &c. ſed quia dedecebat romanum Pontificem voluntate pro lege uti, quamvis in eo ita agendi agnoſceret poteſtatem. Peræquè ac Bernardus in has exemptiones exclamavit Petrus Cantor *de Verb. Abbreviat. cap. 44.* at fatetur non proinde in has Sedis Apoſtolicæ, quam ſpecialiter regit divina Providentia, conceſſiones quaſi nullius roboris inſurgere in animo habuiſſe. Si bene ergo Bernardi, aliorumque mens perpendatur, planum fiet ipſos non de poteſtate, quam habent romani Pontifices privilegia canonibus non conſona concedendi, contendiſſe, ſed de cauſa expoſtulaſſe; putabant etenim vel appetitu libertatis, vel ambitionis æſtu extorta. Porro quæ fuerint cauſæ impellentes Romanos Pontifices, ut Regulares ab epiſcoporum ſubjectione ſolverent, expendit Thomaſſinus *p. 1. l. 3.* ubi hanc materiam per plura capita pertractat.

Omitto hìc expendere narrationem Glabri Rodulphi, qua tradidit, coorto turbine Baſilicam in agro Turonico concuſſam, ac conſecrationem ipſius præpeditam, quia jubente Romano Pontifice non ſecundùm canones fiebat; ſicut etiam Pragmaticam S. Ludovici Sanctionem. Hæc refert Boſſuet, ut nihil omittat, quo demonſtret Pontifices romanos canonum ſubeſſe auctoritati. Sed ultraquamquod hujuſmodi nihil aliud ſuadeant quàm romanos Pontifices non debere a canonum obſervantia diſcedere, niſi juſtis ex cauſis omittendam videant, ſuo loco videbimus tam Glabri narrationem, quàm S. Ludovici Sanctionem reſpui a ſapientioribus Criticis ut falſa adinventa. Aptiori etiam loco de appellationibus Eccleſiæ Africanæ ad Sedem Apoſtolicam ſermo erit. At quod intendit Boſſuet, non evincitur eò quòd Patres Africani eiſdem appellationibus ſeſe oppoſuerint, uſque dum eas a canonibus nicænis non mandari crediderunt. Cùm vero è contra Zozimus eas ſuæ Sedi vindicare aggreſſus fuerit nicænorum canonum obſervantiam urgendo, parendum ſibi non eſſe Patres Africani judicarunt, quia apud ipſos non fuerant vulgati canones hujuſmodi appellationes ſtabilientes, ſicut ad S. Cæleſtinum ſcripſerunt. Unde cùm corruere ſibi videretur Zozimi ratio pro hujuſmodi appellationibus inſtantis, ſuas conſuetudines immotas optabant, cùm & ipſa eccleſia romana ſingularum eccleſiarum jura fideliter ſervet.

ANIMADVERSIONES in Papæ poteſtatem de Epiſcoporum cauſis judicandis.

CUm jure divino uni Petro in Apoſtolos eorumque ſucceſſores principatum exercere datum ſit, mihi certum eſt epiſcoporum cauſas potuiſſe romanos Pontifices ſtatim per ſe ipſos cognoſcere. Quia nihilominus, etſi immediatam juriſdictionem in omnem eccleſiam poſſint exercere, ut commodiùs eccleſiæ regimini provideretur, multa conciliis provincialibus aliiſque eccleſiæ præſulibus per ſacros canones demandata fuerunt, ideo hìc inſpiciendum qui modo ſit ex ſacris canonibus epiſcoporum judex immediatus.

§. I.

Epiſcopi Metropolitæ cauſas in prima etiam inſtantia romanus Pontifex judicabat.

NEmo id negabit, ſi perpendat, quòd cùm factio Antipapæ Urſicini Coloniæ relegati eccleſiam vexaret, & plures epiſcopos ad inſurgendum in eccleſiam Romanam induxiſſet, Synodus romana ſub Damaſo congregata Gratiani & Valentiniani Imperatorum implorans auxilium, ita adprecata eſt: *Jubere Pietas veſtra dignetur, quicumque vel Fratris noſtri, Damaſi, vel noſtro judicio, qui Catholici ſumus, fuerit condemnatus, atque injuſtè voluerit retinere eccleſiam, vel vocatus a ſacerdotali judicio non adeſſe, accitus ad urbem Romam veniat, aut ſi in longinquioribus partibus hujuſmodi emerſerit quæſtio, ad Metropolitani deducatur examen. Vel ſi ipſe Metropolitanus eſt, Romam neceſſariò, vel ad eos, quos romanus Epiſcopus judices dederit, contendere ſine dilatione jubeatur.* Principes verò in eadem verba reſcripſere. Ita ſummus Pontifex, unàque Synodus Metropolitas, Principum etiam implorato auxilio, a romano Pontifice judicandos decreverunt. Hìc tamen mirandum tam Petrum de Marca, quàm Queſnellum auſos eſſe affirmare Pontificem, ac Synodum contra canones poſtulaſſe, Principes verò contra eoſdem pronunciaſſe. Regula erat eccleſiaſtica, ut clericus a proprio Epiſcopo, Epiſcopus a Metropolita, Metropolita a Patriarcha, vel Exarcho, iſte verò a Papa judicaretur. Cùm igitur tunc temporis præter Primatem Carthaginenſem nullus eſſet in romano Patriarchatu Metropolitis ſuperior, conſonum juri omnino erat Metropolitas in prima etiam inſtantia romani Pontificis judicio ſubjicere.

Quam allegavi eccleſiaſticam regulam, romani Pontifices ubique in ſuo robore permanere voluerunt. S. Leo Magnus *ep. 84.* increpat Anaſtaſium Theſſalonicenſem epiſcopum, qui Vicarii Pontificis in Illyrico munus obibat, quòd Atticum Nicopolitanum epiſcopum, veteris Epiri Metropolitam, in contumaciam degradaſſet. Ex hoc autem non immeritò conjicitur Metropolitarum degradationes adeo ſibimet ſedem apoſtolicam reſervaſſe, ut nec a ſuo Vicario poſſent attentari. S. Gregorius Magnus *l. 7. indict. 2. ep. 8.* monet Sardiniæ epiſcopos ipſorum Metropolitam nonniſi apud S. Sedem accuſandum fuiſſe. Cùm verò ageretur de judicio Maximi Salonitani Metropolitæ, neque ad preces Mauritii Auguſti alterum judicem præter ſeipſum habere paſſus eſt. In Galliis etiam hæc viguit diſciplina; unde Pontifex Zozimus etiam in prima inſtantia ad ſe traxit judicium Proculi Maſſilienſium epiſcopi, qui ſibi in

ſecun-

ſecunda Narbonenſi Provincia metropoliticum jus adſcribebat, ac ipſum abſtinere debuiſſe ab illis ordinationibus pronunciavit, quas Taurinenſis Synodus ad ipſam pertinere decreverat. Veſtigia Zozimi relegens Hilarius Papa, poſtquam reprehendit Leontium Arelatenſem Archiepiſcopum, ſui in Galliis Vicarii officio decoratum, quia corrigere omiſerat Hermetem ad cathedram metropolitanam Narbonenſem evectum, addidit ipſius exceſſus ſibi fuiſſe ſtatim judicandos; quod certe non aliâ dixit ratione, niſi quia Metropolitani dignitatem obtinebat: *Quam rem*, ait ep. 7. *docuerat Sanctitatem tuam, ut nobis e veſtigio indicaret*. Quamvis deinde diſpenſatoriè in cathedra Narbonenſi Hermetem confirmaverit, nihilominus illum puniendum judicavit, ordinandorum epiſcoporum facultatem auferendo. Idem Hilarius Mamertum Viennenſem Metropolitam Arelatenſis Metropolis jura invadentem compeſcuit. Gravibus exortis diſſidiis inter Æonium Arelatenſem, & Heſychium Viennenſem utroque propria metropolica jura aſſerente, Symmachus Papa Æonio reſcribens, Romam utriuſque Metropolitæ Vicarios vocavit, ut ibi cauſam diſcuteret, definiretque.

Fatendum nihilominus non ſemper hanc diſciplinam in Galliis viguiſſe, unde *can.* 4. tertiæ Synodi Aurelianenſis, dicitur Metropolita in peccatum carnis lapſus a comprovincialibus epiſcopis diſtringendus. Huic conſonat quinta Synodus Aurelianenſis, decernens *can.* 17. obſervandum quidquid pro juſtitia comprovinciales epiſcopi decreviſſent: quod idem Arvernenſis Synodus confirmavit. Hæc ſatis eſſe putant aliqui, ut minoris facta in Galliis credant illa jura, quibus Metropolitæ coram romano Pontifice ſeſe ſiſtere cogebantur. Sed re vera etiam in Galliis plurimi exiſtimata dignoſcuntur, nam Gallicani Præſules juxta Gratiani legem, cujus ſupra meminimus, ſub diverſis Pontificibus Metropolitarum judicia coram ſede apoſtolica inſtitui non detrectarunt; eamque, agente S. Leone Magno, Valentinianus III. ut S. Hilarii novitates retunderet, innovavit. Ubi ergo in deſuetudinem abiit, ideo evenit, quia Galliâ ſub Regum Barbarorum jugo ingemiſcente, epiſcopis a Regno egreſſus ſuit interdictus, teſte S. Avito Archiepiſcopo Vienninenſi in literis ad Fauſtum, & Symmachum romanos Senatores: quapropter dicendum ipſos forte Metropolitas, ne ſibi libera delinquendi eſſet licentia, ſpontè ſeipſos comprovincialium epiſcoporum judicio ſubmiſiſſe. Statimac verò Carolus Magnus Gallicanæ Eccleſiæ libertatem reſtituit, iterum antiquorum canonum introducta obſervantia. Hinc factum eſt quòd, cùm nondum Regno potiretur, & ſublatum voluit Tilpinum ad Remenſem eccleſiam, innovanda curavit ab Hadriano romano Pontifice ejuſdem eccleſiæ privilegia, quæ Carolus Martellus læſerat; ac inter ea illud erat Remenſem Archiepiſcopum coram romano Pontifice in judicium poſſe vocari. Extat Pontificium Diploma apud Flodoardum in Hiſtoria Eccleſiæ Remenſis *lib.* 2. *cap.* 17. Ludovicus Pius Caroli filius archiepiſcopum Gradenſem, licèt læſæ majeſtatis reum, Romam miſit a Pontifice puniendum, ut ex Annalibus Eginardi ad an. 824. Docent Acta depoſitionis Ebbonis Remenſis Archepiſcopi a Synodo Theoniſ. Villana inductum fuiſſe ad archiepiſcopatum ſponte dimittendum, cùm de ipſo Synodus judicare non poſſet, quippe Papæ ſuberat judicio. Eamdem canonicam regulam in Anglia fuiſſe ſervandam oſtendit epiſtola Alexandri II. ad Sanctum Thomam archiepiſcopum Cantuarienſem, quæ eſt 40. *lib.* 1. inter hujus Martyris epiſtolas. Conſtanter affirmat Alexander ipſius Suffraganeos judicium contra ipſum inſtituendo, divinas, humanaſque leges violaſſe; atque etiam S. Archiepiſcopus inauditam eſſe audaciam conteſtatus eſt. Ubique ergo Metropolitæ judicium, ſi Primatis dignitas in aliquo Regno non fulgebat, ad romanum Pontificem pertinebat; atque hæc regula in Gallia etiam obtinuit, quando ſervandorum canonum plena erat libertas. Solùm dum in Gallia Primas a Romano Pontifice fuit inſtitutus, integrum fuit epiſcopis ſuos Metropolitas ad illius tribunal deferre, ut ex ſeptimo Capitularium libro *cap.* 241.

§. II.

Quamvis alia olim fuerit quoad epiſcopos in prima inſtantia judicandos diſciplina, modò graves ipſorum cauſa etiam in prima inſtantia ad romanum Pontificem deferenda ſunt.

FRuſtra in quæſtionem revocaretur, an juxta antiquas canonicas ſanctiones epiſcoporum cauſæ in provinciali concilio eſſent in prima inſtantia judicandæ, cùm id extra dubitationis aleam omnino ſit. Ita primò Sardicenſes canones decrevere, ut ipſe S. Innocentius I. ſcribens ad Victricium Rotomagenſem fatetur, affirmans tamen *in omnibus cauſis cuſtodiendam Romanæ Eccleſiæ reverentiam*. Ut poſtea tamen innueret graves epiſcoporum cauſas in judicio appellationis ad ſupremum Petri Tribunal pertinere, quod devii a veritate negant Petrus de Marca, Queſnellus &c. quamvis ingenuè admittat Natalis, ita ſubdit Innocentius: *Si autem majores cauſæ in medium fuerint devolutæ ad Sedem Apoſtolicam, ſicut Synodus*, utique Sardicenſis, *ſtatuit, & beata conſuetudo exigit, poſt judicium epiſcopale referantur*. Fatetur tamen Thomaſſinus, *Vet. & Nov. Eccl. Diſcipl. p.* 1. *l.* 1. *cap.* 48. *n.* 11. a nono ſæculo id ſervari inceptum eſſe, ut primum quoque epiſcoporum in cauſis criminalibus judicium coram romano Pontifice inſtitueretur. Verùm quia hanc in Gallia non invaluiſſe regulam aliquos ſentire animadvertit, idque ob peculiare illius eccleſiæ privilegium, obſervare non abs re erit, quid hac de re plures crediderint ante pragmaticam ſanctionem, quidque poſt eam, ac poſt Concordata inter Leonem X. ac Franciſcum I. Galliarum regem ſtabilita.

Qualiſcumque igitur olim in Gallia fuerit diſciplina de judiciis epiſcoporum inſtituendis, indubitatum eſt non aliud tandem jus commune apud Gallos invaluiſſe, niſi quod in Decreto, Decretalibuſque continebatur, fatente etiam Archiepiſcopo Petro de Marca *lib.* 3. *cap.* 6. *n.* 5. Porro Decretalium jus caverat, ut epiſcoporum cauſæ Romano Pontifici reſervarentur. Hinc Innocentius III. *cap. Inter corporalia de Tranſlat. Epiſc.* ita loquitur: *Epiſcopi quoque a Metropolitanis ſuis munus conſecrationis accipiunt, qui tamen non poſſunt niſi per romanum Pontificem condemnari*. Hoc Decretalium jus, quod continebatur etiam in Decreto *can. Dudum* 3. *q.* 6. iterum confirmatum voluit Tridentinum *ſeſſ.* 13. *de Reform. in fin. & ſeſſ.* 24. *de Reform. cap.* 5. Si igitur idem jus Galli, quod ubivis cæteræ gentes ſervabant, neceſſe eſt & in ipſorum ſententia criminalia epiſcoporum judicia ſtatim apud romanum Pontificem fuiſſe diſcutienda, vel ipſorum cauſas in Gallia ex ejuſdem Pontificis delegatione abſolvendas. Unde communis Canoniſtarum ſermo eſt, quòd dum legitur in epiſcopos aliquem Papâ inferiorem ſententiam tuliſſe, id intelligendum eo tempore eveniſſe, quando nondum antiquum jus obſoleverat; vel hujuſmodi Judices tanquam Papæ Delegatos

gatos

gates de Epiſcoporum cauſis cognoviſſe: *Barboſ. de Offic. & poteſt. Epiſc. alleg.112. n.8.*

Illud præterea obſervandum Decretum, ac Decretalia cauſas difficiliorea, & majores ad Sedem Apoſtolicam deferendas docere; *cap. Majores de Baptiſ. can. omnes 2. q.6. can. multis diſt.17. can. Dudum 3. q.6.* ubi dicitur, quòd ad romanam eccleſiam *quaſi ad Matrem, atque apicem* omnes majores eccleſiæ cauſæ, *& judicia epiſcoporum recurrant; & juxta ejus ſententiam terminam ſumant: nec extra romanam quidquam ex his debere decerni Pontificem.* Hæc proinde fuit apud Gallos juris communis Interpretum unanimis ſententia, cauſas majores ſolius ſedis apoſtolicæ judicio reſervari, qua de re legendua Durandus Epiſcopus Mimatenſis *in Speculo Juris part.1. tit. de Legat. §. non obtendendum*, & Rebuff. infra citandus, magni nominis in Gallia Auctor. Senatus proinde Pariſienſia apud Puteanum in Oratione habita ad Ludovicum XI. an.1461. de Libertatibus eccleſiæ Gallicanæ, declarat primam cauſarum cognitionem, deciſionemque ad epiſcopos pertinere *niſi ſint Majores.* Adminiſtri item Regia apud eumdem Puteanum *in probat. libert. Eccleſ. Gall. cap.36. num.21. an.1561.* dixerunt Ordinarios gaudere cognitione, ac juriſdictione in ſuas oves, *exceptis cauſis majoribus, reſervatis a dicto Concilio*, nempe Baſileenſi. Cùm idem tradidiſſent hoc Concilium, ac pragmatica Sanctio, hujus Gloſſa *tit. de cauſ. v. Majoribus*, de eiſdem majoribua cauſis agena, ita ait: *Quæ ex natura ipſarum ſunt deferenda ad Sedem Apoſtolicam, nec in ipſis compellebatur quis litigare coram Judice inferiore.* In Concordatis demum ſub titulo de Cauſis ita legitur: *ſtatuimus quoque, & ordinamus, quòd in Regno, Delphinatu, & Comitatu prædictis, omnes, & ſingula cauſa, exceptis majoribus in jure expreſsè denominatis, apud illos judices in partibus, qui de jure, & conſuetudine præſcripta, vel privilegio illarum cognitionem habent, terminari, & definiri debeant.*

Quid modò reſpondebunt primam cauſarum epiſcopalium cognitionem a ſummo Pontifice amandantes? Fortaſſe graves epiſcoporum cauſaa inter majores non recenſendas? Si quis ita dicere auderet, credere cogeremus Gallicanos juria interpretes, pragmaticam Sanctionem, ipſaque Concordata pro cauſia majoribus non eas intellexiſſe, quas jus, juriſque Interpretea communi ore majores appellant. Ex ipſo igitur jure hauſerunt non unius tantùm generis eſſe cauſas majores. Aliæ ita nuncupantur ex rei magnitudine, quales ſunt, quæ ad Fidem, Religionemque ſpectant, vel ad generalia morum, ac diſciplinæ præcepta, de quibus ſermo eſt *cap. Majores de Baptiſ. & can. Præceptis diſt.12.* Aliæ dicuntur Majores ex difficultatis magnitudine ex illis emerſæ; unde & aliquando cauſas clericorum permagnis difficultatibus involutaa ipſi Epiſcopi ad Romanum Pontificem detulerunt, ut ex Thomaſſino *p.2. l.1. c.17. n.1.* Aliæ demum ratione dignitatia Perſonæ majorum cauſarum nomen ſortiuntur, ſicut dum agitur de epiſcopi Perſona: *cap. Inter Corporalia cit. can. Dudum cit.* Si ergo diffiteri nemo poſſit inter cauſaa majores non leves epiſcoporum cauſas ex Decreti, Decretaliumque jure eſſe numerandas, cùm idem Jua tunc eſſet in Gallia loquendi, judicandique norma, fateri neceſſe eſt, quòd dum Romano Pontifici majores cauſæ fuerunt reſervatæ, inter eas graves etiam epiſcoporum cauſas repoſuerint. Id agnovit etiam Rebuff. in *Tractatu Concordatorum Rubr. de Cauſ.* poſtquam etenim dixit eorumdem Conductorum jure cauſaa in Gallia a judicibus ordinaria eſſe ultimò definiendas, ita ſubdit; *Fallit in cauſis majoribus in jure expreſſe deſcriptis, & Sedi Apoſtolica reſervatis.* Ut autem quæ eſſent iſtæ majores Cauſæ, non ignoraretur, citat cauſas, quas enumerat Gloſſa *in caput quod Tranſlationem de Offic. Legat. in cap. Sicut antre de exceſſib. Prælat. & in cap. unic. de Cleric. agrot. in 6.* quæ inter cauſaa Papæ reſervataa abs dubio gravea etiam epiſcoporum cauſas recenſet.

Perſpiciatur etiam integer Decreti Baſileenſis, Pragmaticæ Sanctionis, Concordatorumque contextus, & planum fiet nunquam fuiſſe ad examen revocatum, an S. Sedes ſuper negotiis fuiſſet conſulenda, ſed ubi, & quo ordine fuiſſent judicanda. Obſervetur modò juxta jus canonicum omneſque ipſius Interpretes *in cap. Ut noſtrum de appellat.* potuiſſe Summum Pontificem litem apud inferiorem judicem motam ad ſe vocare; quam facultatem unicuique ſupremo Principi aſſerunt DD. quos enumerat Barboſa *in cit. cap. v. ad noſtrum Judicium revocamus.* Omiſſo etiam medio fas erat ad Romanum Pontificem appellare, ut ex *cap. Antiqua de Privileg.* Quia nihilominus apud quoſdam uſus invaluerat Romam a remotioribus etiam partibua leviores cauſas, minimaque negotia ſive in prima inſtantia, ſive per frivolas appellationes deferre, de his incommodis removendis uſque a tempore concilii Baſileenſis actum eſt. Ita obſervat etiam Gerbaſiua in *ſua Diſſertatione de Cauſis Majoribus*, licèt poſtea pontificiam poteſtatem quoad epiſcoporum cauſas infringere conetur. Ne igitur leviores cauſas, parvique momenti negocia Romam deferrentur, Pontifices, Regeſque Galliarum in eo convenere quòd *exceptis majoribus in jure expreſſe denominatis*, cæterarum cognitio cauſarum illis relinqueretur judicibua, ad quos de jure, ſive privilegio pertineret. Ne autem paſſim juriſdictionis ordo frivolia appellationibus, aut medio omiſſo perturbaretur, in ſequenti Concordatorum capite permittuntur appellationes ad immediatum dumtaxat Superiorem, & a ſententiis interlocutoriis appellari prohibetur, niſi gravamen inferant irreparabile. Extra controverſiam igitur eſſe oportet auctores Decreti Baſileenſis, Pragmaticæ Sanctionis, ipſorumque Concordatorum nequaquam cogitaſſe de removendo a Romano Pontifice jure cauſas Epiſcoporum judicaodi, immo ſartum tectumque reliquiſſe, illi cauſas, quas majores S. canonea dicunt, reſervando, inter quas ſane Epiſcoporum cauſæ recenſentur.

Scio quædam opponi exempla Concordatis recentiora, ex quibus dignoſcitur Reges, ac ipſos Galliæ epiſcopos non tuliſſe Pontificem Regni epiſcopos quoſdam uti meditabatur, deponere. Verùm ſi ex eo quod factum eſt, quid juris ſit colligere datur, io Romano Pontifice facultatem epiſcopos etiam in prima inſtantia judicandi agnoſcemus, ita etenim eveniſſe docent nos exempla ab ipſo Gerbaſio *art.15.* allata, quamvis & contraria commemoret. Non eſt igitur ex hujuſmodi exemplis romanorum Pontificum in Galliæ epiſcopos poteſtas dimetienda, ſed ex ipſis Concordatis, quæ in eo Regno juria locum obtinent. Porro Concordatorum verba poteſtatem Romano Pontifici reſervare de epiſcoporum cauſis ſtatim per ſeipſum dignoſcendis, paulo ante dicta demonſtrant.

Pro harum animadverſionum coronide ſcias plures eſſe caſus, in quibus abſque controverſia Summus Pontifex poteſt non expectato Concilii provincialis judicio epiſcopalium cauſarum cognitionem ſuſcipere. Id igitur evenit ſi ipſum concilium aut nolit aut non poſſit de eiſdem judicare; ſi periculum ſit in mora, unde non expe-

diat longiorem etſi canonicam judicii formam aſſumere. Si de rebus admodum difficilibus agatur, præſertim accedente periculo gravis ſcandali, unde prima Sedes ſtatim ſit adeunda. Si timor eſſet ne epiſcopi, qui judicis munus obire deberent, ut par eſſet, judicarent; ex jure enim naturali & poſitivo hujuſmodi judices reſpuere conceditur. Videatur ipſe Jo. Gerbaſius gallicanæ Juriſprudentiæ Magiſter *de cauſ. major. art.4. §.1. art.10. §.3. & art.11.*

DISSERTATIO V.

De Chriſtianæ Religionis origine.

VIdetur prima fronte hæc quæſtio facile ſolvi poſſe, neque ad ejus expoſitionem ſingulari Diſſertatione opus eſſe; quia nemini non videbitur incœpiſſe Chriſtiana Religio ab eo tempore quo Chriſtus Doctrinam ſuam prædicavit, & Apoſtolos vocavit. Verùm rem accuratiùs expendenti patebit non inanem eſſe hance controverſiam, quæ Propoſitione ſequenti dirimetur.

PROPOSITIO.

Chriſtiana Religio Chriſti Natalem non ſolùm anteceſſit, ſed cum primis hominibus orta eſt, & floruit apud homines ſanctos, qui tempore Legis naturæ & Legis ſcriptæ vixerunt.

Probatur primò auctoritate ſancti Juſtini Martyris, Apologiâ 2. p.83. dicentis: *Et quicunque cum Ratione & verbo vixere, Chriſtiani ſunt, quamvis athei, & nullius Numinis cultores habiti ſint, quales inter Græcos fuere Socrates, Heraclitus, atque iis ſimiles: inter barbaros autem Abraham, & Ananias, & Azarias, & Miſaël, & Elias, & alii complures; quorum facta & nomina, in præſentia recenſere, quia longum eſſe ſcimus, ſuperſedemus.*

Probatur ſecundò ex Euſebio lib.1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.4. *Cæterùm*, inquit, *quamvis nos planè recentes ſimus, & hoc novum Chriſtianorum nomen modò apud omnes Gentes increbuerit: vitam tamen, & inſtitutionis genus unà cum pietatis præceptis non nuper a nobis confictum; ſed a primo [propè dixerim] humani generis ortu, naturalibus quibuſdam notionibus in veterum hominum mentibus, qui Deo chari erant, inſitis, exercitatum excultumque fuiſſe hoc pacto explicare aggredimur*, &c.

Et poſtquam veteres Patriarchas Chriſtum perſpicuè agnoviſſe ſcripſit, quippe qui viſus ſit Abrahamo, qui reſponſum dedit Iſaac, locutus eſt cum Jacob, cum Moyſe, & aliis deinceps prophetis, hæc ſubjungit: *Inde plenè comperies, illos veteres, quos Deus tanto amore complexus ſit, eoſdem eſſe cum his, qui ſunt eximiâ Chriſti appellatione donati: idque ex iſta Prophetæ voce ſis de illis referente: Nolite tangere Chriſtos meos, & in Prophetis meis nolite malignari. Quare perſpicuum eſt eam Religionem, quæ ab illis piis viris, qui circa Abrahami tempora vixerunt, inventa & excogitata; atque jam nuper per Chriſti doctrinam & prædicationem omnibus patefacta, debere primam, vetuſtiſſimam, omniumque planè antiquiſſimam exiſtimari.*

Et rurſus de Abrahamo hæc habet: *Ille enim cum paterna ſuperſtitione, & priore vitæ errore rejecto repudiatoque, unum Deum omnium Moderatorem confeſſus eſſet; huncque, non obſervatione legis, poſtea per Moyſen traditâ, ſed virtutis & probitatis officiis ſincerè coluiſſet: fide in Chriſtum Dei Verbum, quod illi apparuerat, juſtificatus eſt. Cui cum inſtitutus eſſet, dictum eſt, quod omnes Tribus terræ, & omnes Gentes in illo benedicerentur. Atque eundem illum pietatis & religionis modum, quem Abraham excoluit, apud ſolos Chriſtianos, per univerſum orbem rectè factis ſedulò excitatum conſtat. Quid igitur de cætero impediet quominus, unum eundemque vivendi rationem & religionis modum, tum nobis, qui a Chriſto nomen traximus, tum veteribus illis, qui Deo admodum chari habiti ſunt, verè fuiſſe fateamur; adeo ut illam perfectam religionis normam per Chriſti doctrinam nobis traditam, non novam quidem & peregrinam; ſed (ſi verum dicendum ſit) primam, ſolam, & veram eſſe aſſeveremus.*

Et lib. 1. Demonſtrationis Evangelicæ cap. 5. *Quòd ſi velis*, inquit, *Chriſtianorum vivendi rationem, atque eam, quam Chriſtus per omnes Gentes diſſeminavit religionem, cum eo & religionis & juſtitiæ inſtituto comparare, quo & Abraham, & Abrahæ ſimiles uſos divinæ Literæ prædicant, facilè unum atque idem agnoſces.*

Et infrà. *Si igitur illum, quem priſci ac ipſo Moyſe antiquiores, Dei amici Viri coluerunt Deum, nuper itidem ut illis ſolum pie colendum eſſe, Chriſti doctrina Gentibus univerſis demonſtravit, haud dubium eſt, quia ejuſdem cum illis divini cultûs facti ſimus participes. Communem porro habentes religionem, communem quoque benedictionem ſortituros eſſe palam eſt. Sed nec minus Dei Verbum, quem Chriſtum appellare nos conſuevimus, illis cognitum fuiſſe quàm nobis, ſacrarum Literarum teſtimoniis oſtenſum eſt: quippe qui longè excellentius ad illius & manifeſtum adventum, & divinam præſentiam cernendam, idonei habiti ſunt.*

Et cap.6. *Sed & ea*, inquit, *quæ virtutem ſectatur vitæ ratio, & quæ pietatem amplexa eſt civilis inſtitutio, ſicut abſque Moyſis conſtitutione, omnibus Gentibus, Chriſto monitore patefacta eſt; ita planè eadem pietatis ac religionis apud Priſcos illos complebatur ratio. Neque igitur ut corpus circumciderent; neque ut ab horum aut illorum animalium carnibus abſtinerent, illi curabant, quoniam ne nos quidem. Etenim protinus Melchiſedech inducit Moyſes, Sacerdotem Dei altiſſimi, qui neque corpore erat circumciſus, neque unguento comparato ex lege Moſis delibutus; neque quid Sabbatum eſſet, ullo modo edoctus; neque præterea quidquam eorum, quæ univerſæ Judæorum Genti per Moſem deſcripta imperataque ſunt, intelligens, aut ſciens; ſed planè ut Chriſti Evangelium præcipit, vivens.*

Et infra; poſt quam Enoch, Abraham, Iſaac, Jacob, Moyſen ipſum, ante legem datam, & Job, *Chriſtiano more vixiſſe, non Judaico*, demonſtravit; ſic concludit: *Ex his igitur omnibus, quòd vetuſtiſſimum primorum Patrum religionis morem, cunctis Gentibus Chriſti verbum denuntiaverit, manifeſtiſſimè apparet, ne Teſtamentum Novum aliud eſſe putemus, quàm antiquiſſimam illam Moſaicorum temporum religioni conjunctam civilem rationem; ut & vetus pariter, & idem novum poſſimus dicere: vetus quidem propter ea, quæ demonſtrata ſunt: novum autem, propterea quòd longo poſt intervallo quaſi hominibus abſconditum, rurſus per Salvatoris noſtri doctrinam revixerit.*

Probatur tertiò ex Sancto Auguſtino. Qui ſalvi facti ſunt per fidem Incarnationis Chriſti, & quorum eadem fuit fides ac noſtra, illi Chriſtiani fuerunt: ſed quotquot ante Chriſtum natum vixerunt homines juſti, ſalvi facti ſunt per fidem Incarnationis ejus, ipſorumque fides eadem fuit cum noſtra; ergo Chriſtiani fuerunt. Cùm enim Chriſtiana religio fide in Chriſtum, & vitâ illi fidei reſpondente, continetur ac perficiatur, non

eſt

eſt negandum Chriſtianorum nomen iis qui in Chriſtum credidere; & vitam ſuæ fidei conſonam, id eſt piam, ſanctamque duxerunt.

Probatur Minor. ipſis ſancti Auguſtini verbis Epiſtolâ 49. quæ eſt ad Deo gratias, Quæſt. 2. *Itaque*, inquit, *ab exordio generis humani, quicumque in Chriſtum crediderunt, eumque utcumque intellexerunt; & ſecundùm ejus præcepta, piè & juſtè vixerunt, quandolibet & ubilibet fuerint, per eum proculdubiò ſalvi facti ſunt. Sicut enim nos in eum credimus & apud Patrem manentem, & qui in carne jam venerit: ſic credebant in eum Antiqui, & apud Patrem manentem, & in carne venturum. Nec quia temporum varietate nunc factum annunciatur, quod tunc futurum prænuntiabatur, ideò fides ipſa variata, vel ſalus diverſa eſt. Nec quia una eademque res aliis atque aliis ſacris & Sacramentis vel prædicatur, aut prophetatur; ideò alias atque alias res, vel alias atque alias ſalutes oportet intelligi. Quid autem, quando fiat, quod ad unam eandemque fidelium & piorum liberationem pertineat, conſilium Deo tribuamus, nobis obedientiam teneamus. Proindè aliis tunc nominibus & ſignis, aliis autem nunc, & priùs occultiùs, poſtea manifeſtiùs; & priùs a paucioribus, poſtea a pluribus: una tamen eademque religio vera ſignificatur & obſervatur.*

Et Epiſtolâ 57. quæ eſt ad Dardanum. *Sacramentum porro regenerationis noſtræ*, inquit, *manifeſtum eſſe voluit manifeſtatus Mediator. Erat autem antiquis Juſtis aliquod occultum, cùm tamen & illi eâdem fide ſalvi fuerint, quæ fuerat ſuo tempore revelanda. . . . . Habentes autem, inquit Apoſtolus, eumdem Spiritum fidei, propter quod ſcriptum eſt: Credidi propter quod locutus ſum, & nos credimus propter quod & loquimur. Sicut autem illi, quando idem Sacramentum occultum erat, credebant Chriſti Incarnationem futuram; ſic & nos credimus factam. Et a nobis autem, & ab illis futurus expectatur ad Judicium ejus adventus. Non eſt enim aliud Dei myſterium, niſi Chriſtus, in quo oportet vivificari mortuos in Adam: quia ſicut in Adam omnes moriuntur; ſic & in Chriſto omnes vivificantur.*

Non abſimilia ſcribit Epiſtolâ 89. quæ eſt ad Hilarium, Quæſt. 2. & Epiſtolâ 157. quæ eſt ad Optatum, in qua & hæc habet: *Proinde cum omnes Juſti, hoc eſt, veraces Dei cultores, ſive ante Incarnationem, ſive poſt Incarnationem Chriſti, nec vixerint, nec vivant, niſi ex fide Incarnationis Chriſti, in quo eſt gratiæ plenitudo; profectò quod ſcriptum eſt, Non eſſe aliud nomen ſub cælo, in quo oporteat ſalvos fieri nos: ex illo tempore valet ad ſalvandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum eſt. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur. Quia ſicut in regno mortis nemo ſine Adam; ita in regno vitæ nemo ſine Chriſto. Sicut per Adam omnes injuſti; ita per Chriſtum omnes juſti homines. Sicut per Adam omnes mortales in pœna facti ſunt filii ſæculi, ita & per Chriſtum omnes immortales in gratia ſiunt filii Dei.*

Probatur 4. ex Sancto Leone Sermone 4. in Nativitate Domini. *Gratia Dei*, inquit, *qua ſemper eſt univerſitas juſtificata Sanctorum, aucta eſt Chriſto naſcente, non cœpta. Et hoc magnæ pietatis Sacramentum tam potens etiam in ſuis ſignificationibus fuit, ut non minus adepti ſint, qui in illud credidere promiſſum, quàm qui ſuſcepere donatum.*

Objicitur. Veteres Patriarchæ & Prophetæ non fuerunt Chriſtiani, ſi hoc nomen primùm auditum ſit poſt Chriſti Servatoris Aſcenſionem: atqui Chriſtianorum nomen nonniſi poſt Aſcenſionem Chriſti ortum & auditum eſt, cùm primùm, *Antiochiæ Diſcipuli cognominati ſunt Chriſtiani* [ut dicitur Actuum 11.] Ergo veteres Patres ante Natalem Chriſti non erant Chriſtiani, neque tum florebat Chriſtiana Religio.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem. Non fuerunt Chriſtiani nomine, concedo; reipſa, nego. Solutio eſt Euſebii lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 4. dicentis: *Si quis item omnes illos, qui juſtitiæ teſtimonio probati, [ab ipſo autem Abrahamo ad primum uſque Hominem gradatim aſcendendo repetè ſoles] Chriſtianos non nomine, ſed re affirmet, non multùm profectò a veritate aberraverit. Nam illa omnia quæ Chriſtiani nomen in ſe continet: (nimirum ut ſit Chriſtianus, qui per Chriſti cognitionem & doctrinam, modeſtiâ, juſtitiâ, arduarum rerum in vita perpeſſione & tolerantiâ, virtutis conſtantiâ, pietatis etiam, verique cultûs confeſſione, uni & ſoli Deo ſuper omnia attribuendi, præſtet excellatque:) Illa, inquam, omnia ab illis antiquis Patribus non minùs ſtudiosè, quàm a nobis exercitata excultaque fuerunt.*

Eandem hauſimus diſtinctionem ex Sancto Auguſtino lib. 3. ad Bonifacium contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 4. *A Joanne*, inquit, *& deinceps, cœperunt de Chriſto fieri præterita, vel præſentia, quæ ab illis omnibus anterioris temporis Juſtis credebantur, ſperabantur, deſiderabantur futura. Eadem igitur fides & in illis, qui nondum nomine, ſed reipſa fuerunt antea Chriſtiani; & in iſtis qui non ſolùm ſunt, verùm etiam vocantur; & in utriſque eadem gratia per Spiritum Sanctum. Unde dicit Apoſtolus: Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſecundùm quod ſcriptum eſt: Credidi propter quod locutus ſum; & nos credimus propter quod & loquimur.* 2. Cor. 4. 13.

Contrà. Illi non fuerunt reipſa Chriſtiani, qui non fuerunt ſub gratia: ſed priſci Patres non fuerunt ſub gratia: ergo non fuerunt reipſa Chriſtiani.

Major conſtat; quia gratia religionis Chriſtianæ propria eſt. *Lex per Moyſem data; gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta.* Joan. 1. 17.

Probatur Minor. Qui fuerunt ſub lege, non fuerunt ſub gratia. Hæc namque inter ſe pugnant teſte Apoſtolo ad Romanos 6. cap. *Non enim ſub lege eſtis*, inquit, *ſed ſub gratia*. Sed priſci Patres, qui Chriſti Natalem præceſſerunt, fuerunt ſub lege: ergo non fuerunt ſub gratia.

Reſpondeo, nego Minorem utriuſque ſyllogiſmi. Sub lege enim eſſe dicuntur, qui premuntur ſervitute Moſaicæ Legis, gratiâ Dei, quam non agnoſcunt, ad eam implendam non adjuti. Sub gratia autem eſſe dicuntur, qui ex fide per gratiam Chriſti, juſtitiam percipiunt, aut expectant: ſive Legis Moſaicæ præceptis adſtricti ſint, ſive ab iis liberi. Juſti itaque Veteris Teſtamenti, quamvis ſervandæ legis debitores, quia tamen non ex Lege, ſed ex fide Chriſti venturi juſtitiam ſperabant, non erant ſub lege poſiti, ſed ſub gratia. Certè illi dicuntur poſiti ſub lege, non ſub gratia, quibus peccatum dominatur, ſecundùm Apoſtolum ad Romanos 6. dicentem, *Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia.* Porro peccatum non dominabatur priſcis Patribus. Non erant itaque ſub lege.

Id ut intelligatur, quatuor hominis ſtatus cum Sancto Auguſtino diſtinguendi ſunt, *ante legem, ſub lege, ſub gratia*, & *in pace*. Ante legem eſt homo, *cùm in altiſſimis ignorantiæ tenebris, nullâ reſiſtente ratione, vivit ſecundùm carnem*. Sub lege eſt, cùm per legem cognitione factâ peccati, & nondum divino adjuvante Spiritu, *ſecundùm legem volens vivere, vincitur & ſciens peccat, peccatoque ſubditus ſervit*. Sub gratia eſt, cùm reſpiciente Deo ut ad implenda quæ mandat ipſe adjuvare credatur, homo incipiens agi Spiritu Dei, *concupiſcit adverſus carnem fortiore robore charitatis: ut quamvis ſit adhuc quod homini repugnet ex homine, non-*

dum tota infirmitate ſanata, ex fide tamen juſtus vivat, juſtèque vivat, in quantum non cedit malæ concupiſcentiæ, vincente delectione juſtitiæ. Denique in pace erit homo, cùm pia perſeverantia proficiens, adeptus fuerit poſt hanc vitam *requiem ſpiritus*, & nulla jam erit concupiſcentiæ pugna, nulla prorſus tentatio. Quæ pax *in reſurrectione etiam carnis complebitur*, inquit Sanctus Auguſtinus, cujus iſta doctrina eſt in Enchiridio cap. 118.

Ex his colligitur, veteres Juſtos, qui non ſerviebant peccato, non fuiſſe ſub lege, ſed ſub gratia, nec ad Vetus Teſtamentum ipſos pertinuiſſe, ſed ad Novum. Qua de re præſtat audire Sanctum Auguſtinum lib. 3. contra duas Epiſtolas Pelagianorum ad Bonifacium cap. 4. *Quis enim Catholicus dicat*, inquit, *quod nos dicere jactitant*, (Pelagiani) *Spiritum Sanctum adjutorem virtutis in Veteri Teſtamento non fuiſſe; niſi cùm Vetus Teſtamentum ſic intelligimus, quemadmodum Apoſtolus dixit, a monte Sina in ſervitutem generans! Sed quia in eo præfigurabatur Novum, qui hoc intelligebant tunc homines Dei, ſecundùm diſtributionem temporum, Veteris quidem Teſtamenti diſpenſatores & geſtatores; ſed Novi demonſtrantur hæredes. An verò illum ad Teſtamentum Novum negabimus pertinere, qui dixit: Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis? aut illum, qui dicit; Poſuit ſupra petram pedes meos, direxit greſſus meos, & immiſit in os meum canticum novum, carmen Deo noſtro? vel illum ante Teſtamentum Vetus, quod a monte Sina, Patrem fidelium, de quo dicit Apoſtolus; Fratres, ſecundùm hominem dico, confirmatum Teſtamentum nemo irritum facit, aut ſuperordinat. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit, Et ſeminibus, tanquam in multis, ſed tanquam in uno, & ſemini tuo, quod eſt Chriſtus. Hoc autem dico, inquit, Teſtamentum confirmatum a Deo, quæ poſt quadrigentos & triginta annos facta eſt lex, non infirmat ad evacuandum promiſſionem. Si enim ex lege hæreditas, jam non ex promiſſione; Abrahæ autem per promiſſionem donavit Deus. Hic certè ſi quæramus utrùm hoc Teſtamentum, quod dicit confirmatum a Deo, non infirmari a lege, Novum, an Vetus intelligendum ſit: quis reſpondere dubitet Novum, ſed in Propheticis latebris occultatum, donec veniret tempus, quo revelaretur in Chriſto?*

Et infra. *Sive igitur Abraham, ſive ante illum Juſti, ſive poſt eum, uſque ad ipſum Moyſen, ſive cæteri Prophetæ poſt eum, & ſancti homines Dei uſque ad Joannem Baptiſtam, filii ſunt promiſſionis & gratiæ, ſecundùm Iſaac filium liberæ, non ex lege, ſed ex promiſſione hæredes Dei, cohæredes autem Chriſti. Abſit enim ut Noë juſtum, & prioris temporis Juſtos, & quicunque ab illo uſque ad Abraham juſti eſſe potuerunt, vel conſpicui, vel occulti, negemus ad ſupernam Hieruſalem, quæ mater eſt noſtra, pertinere; quamvis anteriore tempore inveniantur eſſe, quàm Sara, quæ ipſius liberæ matris prophetiam figuràmque geſtabat. Quantò evidentiùs ergo poſt Abraham, cui ſic declarata eſt ipſa promiſſio, ut Pater multarum Gentium diceretur, quicunque Deo placuerunt, filii promiſſionis habendi ſunt? Non enim ex Abraham, & deinceps Juſtorum generatio verior, ſed prophetia manifeſtior reperitur. Ad Teſtamentum autem vetus, quod eſt a monte Sina in ſervitutem generans, quod eſt Agar, illi pertinent, qui cùm acceperint legem ſanctam, & juſtam, & bonam, putant ſibi ad vitam literam poſſe ſufficere. Et ideo quâ fiant Factores legis divinam miſericordiam non quærunt; ſed ignorantes Dei juſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti.*

Et infra, cùm Decalogi præcepta, etiam ad Chriſtianos pertinere probaſſet, hoc diſcrimen affert inter modum quo ea obſervant ii qui verè pertinent ad Novum Teſtamentum, & ſunt ſub gratia, & illi qui pertinent ad Teſtamentum Vetus, & ſunt ſub lege, quamvis tempore Novi Teſtamenti vivant: *Verùm*, inquit, *hæc planè magna diſtantia eſt, quòd faciunt iſta ſub lege poſiti, quos litera occidit, terrenam felicitatem vel cupiditate adipiſcendi, vel timore amittendi: & ideo non verè faciunt, quoniam carnalis cupiditas, quâ peccatum augetur, cupiditate aliâ non ſanatur. Hi ad Vetus pertinent Teſtamentum, quod in ſervitutem generat, quia facit eos carnalis timor, & cupiditas ſervos; non Evangelica fides, ſpes, & charitas liberos. Sub gratia verò poſiti, quos vivificat Spiritus, & fide iſtâ faciunt, quæ per dilectionem operatur, in ſpe bonorum, non carnalium, ſed ſpiritualium; non terrenorum, ſed cœleſtium: non temporalium, ſed æternorum; præcipuè credentes in Mediatorem, per quem ſibi non dubitant & ſpiritum gratiæ ſubminiſtrari, ut benè iſta faciant, & ignoſci poſſe, cùm peccant. Hi pertinent ad Teſtamentum Novum filii Promiſſionis, & regenerati a Deo Patre, & liberâ matre. Hujus generis fuerunt antiqui omnes Juſti, & ipſe Moyſes Teſtamenti miniſter Veteris, hæres Novi, quia ex fide, qua nos vivimus, unâ eademque vixerunt, Incarnationem, Paſſionem, Reſurrectionemque Chriſti credentes futuram, quam nos credimus factam.*

Contra. Illi non ſunt ſub gratia, qui Chriſto capiti non cohærent ut membra: ſed juſti homines, qui Chriſti Natalem præceſſerunt, illi non cohærebant ut membra; ergo non erant ſub gratia.

Probatur Minor. Membra non ſunt ante capitis productionem: ergo cùm Chriſtus, quatenus homo Deus, ſit caput hominum Juſtorum & Chriſtianorum, non cohæſerunt ipſi ut membra, qui ejus Natalem præceſſerunt.

Reſpondeo, nego Minorem prioris Syllogiſmi. Ad ejus probationem diſtinguo antecedens. Membra corporis naturalis, eſto; corporis myſtici, nego. Caput enim corporis myſtici, quod eſt Eccleſia; nempe Chriſtus, æternum eſt in ſinu Patris, licèt novum extandi modum obtineat in ſinu Virginis matris: & ſecundùm naturam etiam humanam, æternum eſt in Dei prædeſtinatione. Unde membra quædam corporis, quod ſibi concinnavit, & cum quo *unus eſt Chriſtus*, (ut ſæpiùs S. Auguſtinus ait) præmittere potuit antequam in tempore naſceretur: quæ membra ipſi per fidem, ſpem & charitatem cohærerent. Id egregiè explicat S. Auguſtinus lib. de Catechizandis Rudibus cap. 19. ubi de populo Judaico hæc habet: *Erat ibi multitudo carnalis, quæ propter viſibilia beneficia colebat Dominum. Erant autem ibi pauci futuram requiem cogitantes, & cœleſtem patriam requirentes, quibus prophetando revelabatur futura humilitas Dei Regis, & Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut per eam fidem ab omni ſuperbia & tumore ſanarentur. Horum Sanctorum, qui præceſſerunt tempore nativitatem Domini, non ſolùm ſermo, ſed etiàm vita, & conjugia, & filii, & facta, Prophetia fuit hujus temporis, quo per fidem Paſſionis Chriſti, ex Gentibus congregatur Eccleſia ..... cujus Eccleſiæ membra erant etiam illi Sancti, quamvis in hac vita fuerit, antequam, ſecundùm carnem, Chriſtus Dominus naſceretur. Ipſe enim unigenitus Dei Filius, Verbum Patris, æquale & coæternum Patri, per quod facta ſunt omnia, homo propter nos factus eſt, ut totius Eccleſiæ tanquam totius corporis caput eſſet: ſed velut totus homo, dum naſcitur, etiamſi manum in naſcendo præmittat, tamen univerſo corpori, ſub capite, conjuncta atque compacta eſt; quemadmodum*

etiam

Digitized by Google

etiam nonnulli in ipſis Patriarchis, ad hujus ipſius rei ſignum, manu præmiſſâ nati ſunt: ita omnes Sancti, qui ante Domini noſtri Jeſu Chriſti Nativitatem in terris fuerunt; quamvis antè nati ſint: tamen univerſo corpori, cujus ille Caput eſt, ſub capite cohæſerunt.

Inſtabis. Qui Baptiſmum non habuerunt, & alia Sacramenta Chriſtianorum, ſed alia Sacramenta, & Sacrificia, non fuerunt Chriſtiani. Religionis enim unitas conſtat eorumdem Sacramentorum, ejuſdemque fidei communione. Sed antiqui Patres, ante adventum Chriſti, Baptiſmum, & aliæ novæ Legis Sacramenta non habuerunt, neque juge Chriſtianæ Religionis ſacrificium; ergo reipsâ Chriſtiani non fuere.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem. Si non habuerint ſacramenta & ſacrificia ſuis temporibus congruentia, concedo: ſi habuerint ſacramenta & ſacrificia ſuis temporibus congruentia, nego. Varietas namque ſacramentorum & ſacrificiorum non probat diverſitatem religionis, ſi ſit eadem fides, & illius religionis Auctor varia illa ſacrificia & ſacramenta inſtituerit, quæ variis nominum eam religionem profitentium ſtatibus convenirent. Licèt igitur Sancti qui ante Chriſtum natum vixerunt, non eadem habuerint ſacramenta, quibus initiati ſumus, nec idem ſacrificium quod offerimus, utpote nedum inſtituta: quia tamen eundem ſpiritum fidei habuerunt, & crediderunt in Chriſtum Mediatorem, ejuſque ſanguine ſunt redempti, ſicut & nos, Chriſtiani revera fuere: præſertim cùm eorum ſacramenta & ſacrificia Chriſtum venturum adumbrarent, & ex illius tantùm fide ſuſcipientibus vel offerentibus prodeſſent. Solutio eſt Sancti Auguſtini Epiſtolâ 49. ad Deogratias data, in qua hæc habet: *Diſpertita autem divinis eloquiis Sacrificia, pro temporum congruentiâ, ut alia fierent ante manifeſtationem Novi teſtamenti: [quod ex ipſa vera & unica Sacerdotis victima, hoc eſt, ex effuſo Chriſti Sanguine miniſtratur,] & aliud nunc quod huic manifeſtationi congruum, qui jam declarato nomine Chriſtiani appellamur, offerimus, non ſolùm Evangelicis, verùm etiam Propheticis litteris demonſtratur. Mutatio quippe, non Dei, non ipſius Religionis, Sed Sacrificiorum & Sacramentorum, impudenter nunc videretur prædicari, niſi fuiſſet antè prædicta. Quemadmodum enim unius idemque homo, ſi Deo manè aliud offerat, aliud veſpere, pro congruentiâ diurni temporis: non Deum mutat, non religionem; ſicut nec ſalutem, qui alio modo manè, alio modo veſpere ſalutat: ita univerſo tractu ſæculorum, cùm aliud oblatum eſt ab antiquis Sanctis, aliud ab eis, qui nunc ſunt, offertur, non humana præſumptione, ſed auctoritate divina, temporibus congrua ſacra Myſteria celebrantur; non Deus, aut religio commutatur.*

Reſpondeo ſecundò, diſtinguo Minorem. Non habuerunt Novæ Legis Sacramenta, quoad ſigna, concedo; quoad rem ſignificatam, nego. Solutio eſt Sancti Auguſtini Tractatu 26. in Joannem, exponentis illa verba, *Hic eſt Panis qui de Cælo deſcendit. HUNC Panem*, inquit, *ſignificavit manna: hunc Panem ſignificavit Altare Dei. Sacramenta illa fuerunt; in ſignis diverſa ſunt, ſed in re quæ ſignificatur, paria ſunt. Apoſtolum audi: Nolo enim vos*, inquit, *ignorare, Fratres, quia Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes per Moyſen baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eamdem eſcam ſpiritalem manducaverunt. Spiritualem utique eandem. Nam corporalem alteram, quia illi manna, nos aliud; ſpiritalem verò, quam nos . . . . . . & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt. Aliud illi, aliud nos, ſed ſpecie viſibili, quod tamen hoc idem ſignificaret virtute ſpiritali. Quomodo enim eundem potum? Bibebant*, inquit, *de ſpiritali ſequente petra: Petra autem erat Chriſtus. Inde panis, inde potus. Petra Chriſtus in ſigno, verus Chriſtus in verbo & in carne.*

Et Tractatu 45. *Bibebant de ſpiritali ſequente petra: Petra autem erat Chriſtus. Videte ergo, fide manente, ſigna variata. Ibi Petra Chriſtus, nobis Chriſtus quod in altari Dei ponitur. Et illi pro magno Sacramento ejuſdem Chriſti biberunt aquam profluentem de petra; nos quid bibamus, norunt fideles. Si ſpeciem viſibilem intendas, aliud eſt; ſi intelligibilem ſignificationem, eundem potum ſpiritalem biberunt.*

Objicitur ultimò. Chriſtianis promiſſa eſt æterna felicitas: ſed Sanctis Veteris Teſtamenti non fuit promiſſa felicitas æterna, ſed temporalis duntaxat: ergo non erant reipsâ Chriſtiani.

Probatur Minor ex Sancto Auguſtino, Enarratione in Pſalmum 73. *Promiſſa*, inquit, *quare non eadem? Quia promiſſa eſt terra Chanaan, terra copioſa, affluens lacte & melle, promiſſum regnum temporale, promiſſa felicitas ſæculi, promiſſa fœcunditas filiorum, promiſſa ſubjectio inimicorum, hæc omnia ad terrenam felicitatem pertinent.*

Reſpondeo, diſtinguo Minorem. Non fuit promiſſa felicitas æterna, velut præmium ad Vetus Teſtamentum pertinens, concedo; velut præmium pertinens ad Novum Teſtamentum, nego. Sanctis igitur Veteris Teſtamenti promiſſa eſt tantùm felicitas terrena ut proprium illius Teſtamenti munus; ſed quia pertinebant etiam ad Novum Teſtamentum, promiſſa eſt illis felicitas æterna; ut ſingulare munus Novi Teſtamenti. Hanc ſolutionem debemus Sancto Auguſtino Epiſtolâ 120. de Gratia Novi Teſtamenti ad Honoratum data, ubi hæc habet: *Volens itaque Deus oſtendere etiam terrenam temporalemque felicitatem ſuum donum eſſe, nec aliunde niſi ab ipſo ſperari oportere, prioribus ſæculi temporibus diſpenſandum judicavit Teſtamentum Vetus, quod pertineret ad hominem veterem, a quo iſta vita neceſſe eſt incipiat. Sed illa felicitates Patrum, Dei beneficio conceſſa prædicantur, quamvis ad iſtam vitam tranſitoriam pertinentes. Illa quippe terrena munera in manifeſto promittebantur, & tribuebantur; in occulto autem illis omnibus rebus Novum Teſtamentum figuratè prænuntiabatur, & capiebatur intelligentiâ paucorum, quos eadem gratia prophetico munere dignos fecerat. Diſpenſabant ergo illi Sancti pro congruentia temporis Teſtamentum Vetus, pertinebant verò ad Teſtamentum Novum. Nam & quando temporalem felicitatem agebant, æternam, veram & præferendam intelligebant; & iſtam miniſtrabant in myſterio, ut illam conſequerentur in præmio. Et ſi quando patiebantur adverſa, ad hoc patiebantur, ut evidentiſſimo divino adjutorio liberati, glorificarent Deum bonorum omnium largitorem, non ſolùm ſempiternorum quæ piè ſperabant, verùm etiam temporalium, quæ prophetice gubernabant.*

Conſtantiſſima igitur veritas eſt veteres Patriarchas & Prophetas, Chriſtianos fuiſſe; quod S. Ignatii auctoritate inſuper confirmatur in genuina ad Magneſianos Epiſtola. *Diviniſſimi namque Prophetæ*, inquit, *juxta Chriſtum Jeſum vixerunt. Ob hoc & perſecutionem paſſi ſunt, gratiâ ipſius inſpirati; ut qui increduli, certi redderentur, quòd unus Deus eſt qui ſeipſum manifeſtavit per Jeſum Chriſtum Filium ſuum, qui eſt Verbum ipſius æternum, non a ſilentio progrediens; quique in omnibus ei, qui ipſum miſerat, complacuit. Si igitur qui in vetuſtis rebus verſati fuerant ad novitatem ſpei venerunt, non ampliùs Sabbatum colentes, ſed juxta Dominicam viventes, in qua & vita noſtra exorta eſt per ipſum & mortem ipſius . . . . . Quomodo nos poterimus vivere ſine ipſo? cujus etiam*

Pro-

Digitized by Google

Propbeta diſcipuli eùm eſſent, ſpiritu ipſam at Doctorem expectabant; & propter hoc is quem juſti praſtolabantur, adveniens ſuſcitavit ipſos ex mortais.

DISSERTATIO VI.

De uſu Sortium in Sacris Electionibus.

Utrùm liceat Sortes adhibere in Electionibus Miniſtrorum Eccleſia; idque ex facto Apoſtolorum in Electione Sancti Matthia probari poſſit?

QUæ in Synopſi Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ huius Sæculi cap. 2. diximus, retractare non lubet; ſed ſolùm ſtylo paulò uberiori, & ad Academici congreſsûs formam magis accommodato, de hac Controverſia differere.

PROPOSITIO.

Uſus Sortium in ſacris Electionibus illicitus eſt: nec exemplo Electionis S. Matthia poteſt adſtrui.

Probatur. Quod Eccleſia palam diſertèque damnavit, illicitum eſt, nec Apoſtolorum exemplo poteſt ſtabiliri: ſed Eccleſia palam diſertèque damnavit Sortium uſum ſacris in Electionibus; ergo illicitus eſt, nec ullum in Apoſtolorum facto poteſt invenire præſidium.

Probatur Minor ex Decretali Honorii III. Pontificis Maximi, ad Lucani Capituli Conſultationem reſcribentis, lib. 5. Decretalium tit. 21. *de Sortilegiis*, cap. *Eccleſia*, in quo ita decernit: *Eccleſiâ veſtrâ Epiſcopo deſtitutâ, vos convenientes in unum, ut de futuri tractaretis electione Pontificis, unum elegiſtis ex vobis per ſortem: qui tres auctoritate veſtra elegit, per quos, vice omnium, Lucana provideretur Eccleſia de Paſtore: quorum duo tertium, Magiſtrum V. ſcilicet, elegerant: quod expreſsè licebat eiſdem, ſecundùm traditam a vobis omnibus poteſtatem. Nos, tali examinato proceſſu, licèt notâ non careat; quinimò multâ reprehenſione ſit dignum, quod ſors in talibus intervenit...... Electionem celebratam de ipſo ad confirmationis gratiam admittimus: Sortis uſum in Electionibus perpetuâ prohibitione damnantes.*

Probatur ſecundò. Deum tentare illicitum eſt: ſed Deum tentaret, qui ſortes adhiberet in Electionibus; ſiquidem totum Deo committeret, quod humanâ etiam providentiâ & diligentiâ peragi vult Deus; ergo uſus ſortium in ſacris Electionibus illicitus eſt.

Si verò Deum non ſpectarent Electores in ſortibus adhibendis, ſummæ cæcitatis & inſipientiæ meritò inſimularentur, ut qui fortunæ & caſui committerent, quod ſummo judicio peragi debet, probatis eligendorum meritis, ut dignior eligatur; nec fiat perſonarum acceptio; quæ in ſacris Electionibus tantò gravius peccatum eſt, quantò magis vergit in Eccleſiæ detrimentum.

Objicitur primò: Quod factum eſt in Electione Apoſtoli, poteſt uſurpari in aliis Electionibus: atqui in Electione Sancti Matthiæ ſortes adhibitæ ſunt, ut dicitur Actuum 1. *Et dederunt ſortes eis: & cecidit ſors ſuper Matthiam.* Ergo licitus eſt ſortium uſus.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem. Niſi factum ſit ex ſingulari privilegio, concedo; ſi ex privilegio ſingulari fuerit uſurpatum, nego. Porro privilegium quoddam eximium fuit S. Matthiæ, ut ſic eligeretur, quemadmodum in Synopſi cap. 2. expoſuimus: unde iſtud in exemplum trahi non poteſt, juxta regulam ibidem ex Sancto Hieronymo adductam.

Reſpondeo ſecundò, diſtinguo eandem propoſitionem. Poteſt uſurpari in aliis Electionibus, ſi ſubſint eædem cauſæ, concedo: niſi ſubſint eædem cauſæ, nego. Porro in Electione Sancti Matthiæ ſortes adhibitæ ſunt, quia ita pares erant ſanctitate & meritis duo illi muneris Apoſtolici candidati, Barſabas juſtus, & Matthias, ut vix ac ne vix quidem humano judicio definiri poſſet quis eſſet dignior Epiſcopatu Judæ proditoris: unde meritò divinæ Providentiæ commiſerunt Apoſtoli tantæ molis negotium. At in aliis Electionibus par cauſa non occurrit; unde non ſequitur in his licitum eſſe uſum ſortium.

Reſpondeo tertiò, diſtinguo Minorem. In Electione Sancti Matthiæ ſortes adhibitæ ſunt, & non eſt certum fuiſſe ſortes propriè dictas, concedo; & eſt certum fuiſſe veras ſortes, nego. Namque veras ſortes non fuiſſe, innuit Sanctus Dionyſius in Synopſi noſtra citatus cap. 5.

Objicitur ſecundò. Concilium Barcinonenſe Canone 3. probat uſum ſortium in Electionibus ſacris: igitur non eſt illicitus.

Probatur antecedens. Illo in Canone poſtquam de Epiſcopi Electione nonnulla præmiſſa ſunt, hæc ſubjunguntur: *Ita tamen, ut duobus, aut tribus, quos ante conſenſus Cleri & plebis elegerit, Metropolitani judicio, ejuſque Coëpiſcopis præſentatis, quem ſors, præeunte Epiſcoporum jejunio, Chriſto Domino terminante, monſtraverit, benedictio conſecrationis accumulet.* Ergo Concilium iſtud probat uſum ſortium in Electionibus ſacris.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Probat uſum ſortium, ſi modò Epiſcopatus candidati digni ſunt, & ita pares ut vix ullum inter eos meritorum diſcrimen videatur, concedo: ſin minùs, nego. Itaque ſi duos vel tres æquè dignos Clerus & plebs elegerit, qui meritis paribus præfulgeant, & Metropolitano ac Epiſcopis comprovincialibus præſentaverit, decernit Concilium, ut ſorte unus ex iis aſſumatur: quod in pari caſu licitum eſſet; quia ubi humanæ prudentiæ judicium deficit, divina voluntas conſulenda eſt, & uni ejus providentiæ omnia committenda. Sic Sanctus Auguſtinus Epiſtolâ 180. ſuadet mittendam ſortem inter Sacerdotes, perſecutionis tempore, ut eligantur qui maneant in Civitatibus ad ſolatium Fidelium: & qui fugiant, ut ſerventur, in locum eorum, qui martyrio ſublati fuerint, ſucceſſuri: enim non conſtat quis ſit Eccleſiæ magis neceſſarius; quis ad ſubeundum martyrium majori charitate ſuccenſus. Præſtat audire Auguſtini verba: *Si*, inquit, *inter Dei Miniſtros inde ſit diſceptatio, qui eorum maneant, ne fugâ omnium; & qui eorum fugiant, ne morte omnium deſeratur Eccleſia. Tale quippe certamen erit inter eos, ubi utrique ferveant charitate, & utrique placeant charitati. Quæ diſceptatio, ſi aliter non potuerit terminari, (quantùm mihi videtur) qui maneant, & qui fugiant, ſorte legendi ſunt. Qui enim dixerint ſe potiùs fugere debere, aut timidi videbuntur, quia imminens malum ſuſtinere noluerunt; aut arrogantes, quia ſe magis qui ſervandi eſſent, neceſſarios Eccleſiæ judicarunt. Deinde fortaſſis ii qui meliores ſunt, eligent pro Fratribus animas ponere; & hi ſervabuntur fugiendo, quorum eſt minùs utilis vita, quia minor conſulendi & gubernandi peritia. Qui tamen, ſi piè ſapiunt, contradicent iis quos vident & vivere potiùs oportere, & magis mori malle, quàm fugere. Ideo (ſicut ſcriptum eſt) Contradictiones ſedat ſortitio, & inter potentes definit.* Proverb. 18. *Meliùs enim Deus in hujuſcemodi ambagibus, quàm homines judicat...... Res quidem ſiet minùs uſita-*

tata, ſi fiat iſta ſortito: ſed ſi facta fuerit, quis eam reprehendere audebit? Quis non eam niſi imperitus, aut invidus, congruâ prædicatione laudabit?

DISSERTATIO VII.

De ſeptem Diaconorum Electione.

Utrùm electi fuerint ad ſacra communiſve Menſæ miniſterium?

PROPOSITIO.

Non ad vulgaris & profana, ſed ad ſacra Menſæ miniſterium ſeptem Diaconi ſunt electi.

PRobatur ex his, quæ in Synopſi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ hujus Sæculi cap. 5. innuimus. Illi in quibus Apoſtoli tot tantaſque dotes deſiderarunt, ut nimirum eſſent *boni teſtimonii, pleni Spiritu Sancto & ſapientiâ:* & quos Apoſtoli manuum impoſitione conſecrarunt, oratione prævià, non ad communium duntaxat Menſarum, ſed ad ſacrarum miniſterium electi ſunt. Cur enim tot dotes, tamque ſacri ritus, ad conſtituendos miniſtros ciborum? Atqui Apoſtoli ſpiritales illas dotes deſiderarunt in ſeptem Diaconis, & his ritibus ipſos ordinarunt: non igitur ad vulgaris & profanæ, ſed ad ſacræ Menſæ miniſterium ſunt electi.

Probatur ſecundò ex Sanctis Patribus, ſcilicet ex Sancto Hieronymo Epiſtolâ 48. ad Sabinianum, Diaconum lapſum, quem ſic alloquitur: *Tu exanguis & pallidus, ut ſuſpicione omni carere, Evangelium Chriſti, quaſi Diaconus lectitabas.* Atqui legere Evangelium Chriſti eſt ſacrum miniſterium: ergo miniſterium Diaconorum ſacrum judicavit Eccleſia.

Ex Sancto Ambroſio lib. 1. de Officiis cap. 41. ubi inducit Sanctum Laurentium hæc verba dirigentem ad Sanctum Sixtum Romanum Pontificem. *Quò, Sacerdos ſancte, ſine Diacono properas? Tu nunquam ſine miniſtro Sacrificium offerre conſueveras. Cui commiſiſti conſummandorum conſortium Sacramentorum, huic conſortium tui ſanguinis negas?*

Ex Sancto Cypriano, qui longè ante hos floruit, Epiſtolâ 65. ad Rogatianum data: *Diaconos*, inquit, *poſt aſcenſum Domini in cælos, Apoſtoli ſibi conſtituerunt, Epiſcopatus ſui & Eccleſiæ miniſtros.*

Et ex Sancto Ignatio, qui integro ſæculo, & ampliùs, Cyprianum antevertit; ex cujus Epiſtolâ ad Trallianos diſertum hac de re locum notavimus & expreſſimus cap. 7. Synopſis noſtræ.

Probatur tertiò. Qui vi ſui Ordinis jus habet adminiſtrandi Baptiſmi ſolenni ritu, ejus miniſterium ſacrum eſt; ſed Diaconi vi Ordinis ſui jus habent adminiſtrandi Baptiſmi ſolenni ritu, ut conſtat ex facto Philippi unius ex ſeptem Diaconis, qui cùm Eunuchum Reginæ Candacis, tum alios multos baptizavit; & ex Tertulliano lib. de Baptiſmo cap. 17. dicente: *Jus dandi Baptiſmum ſummus Sacerdos habet: dehinc etiam Presbyteri & Diaconi:* Ergo, &c.

Probatur quartò. Qui Corpus & Sanguinem Chriſti, Sacerdote abſente aut jubente, populo Chriſtiano diſpenſabant, primis Eccleſiæ ſæculis, aſſumpti ſunt ad miniſterium ſacrum: atqui Diaconi, primis Eccleſiæ ſæculis, Corpus & Sanguinem Chriſti, Sacerdote abſente aut jubente, populo Chriſtiano diſpenſabant; Ergo, &c.

Probatur Minor ex Sancto Juſtino Martyre Apologiâ 2. *Poſtquam & is, qui præeſt, gratias egit, & populus omnis benedixit, ii qui apud nos Diaconi dicuntur, dant unicuique eorum qui adſunt, panem, vinum & aquam, quæ eum gratiarum actione conſecrata ſunt, & ad eos, qui abſunt, deferuntur.*

Confirmatur ex Concilio Arelatenſi II. Canone 15. ita decernente: *Diaconi Corpus Chriſti tradere, præſente Presbytero, non præſumant. Quod ſi fecerint, ab officio Diaconatûs abſcedant.* Ex quibus verbis colligitur ipſos porrigere potuiſſe Corpus Chriſti, abſente Presbytero.

Et ex Concilio Carthaginenſi IV. Canone 38. decernente, *Ut Diaconus, præſente Presbytero, Euchariſtiam Corporis Chriſti populo, ſi neceſſitas cogat, juſſus eroget.*

Et ex Concilio Nicæno primo Oecumenico, Canone 18. prohibente *Diaconis, ne presbyteris gratiam ſacræ Communionis porrigant, quod neque Canon, neque conſuetudo tradidit, ut qui poteſtatem offerendi non habent, his qui offerunt, Corpus Chriſti porrigant.* Illud igitur porrigere poterant aliis à Sacerdotibus, id eſt, inferioribus miniſtris & laicis.

Et ex Alcuino lib. de Divinis Officiis, in Capite Jejunii, dicente: *Si neceſſitas evenerit, & Presbyter non fuerit præſens, Diaconus ſuſcipiat pœnitentem, ac det ſanctam Communionem.* Idem habet antiquus Ordo Romanus in Officio ejuſdem diei.

Probatur quintò. Illorum miniſterium ſacrum eſt, quibus conceſſum fuit ut plebem Chriſtianam regerent: atqui Diaconis conceſſum fuit ut plebem Chriſtianam regerent; ergo, &c.

Probatur Minor ex Concilio Illiberitano Canone 77. ita decernente: *Si quis Diaconus regens plebem, ſine Epiſcopo vel Presbytero aliquos baptizaverit, Epiſcopus eos per benedictionem perficere debebit.* *D' Elvire.*

Et ex Concilio Tarraconenſi celebrato anno Domini 516. Canone 7. ita decernente: *De Diœceſanis Eccleſiis, vel Clero, id placuit definiri, ut Presbyteri, vel Diaconi, qui inibi conſtituti ſunt, cum Clericis ſeptimanas obſervent. Id eſt, ut Presbyter unam faciat hebdomadam, quâ expletâ, ſuccedat ei Diaconus ſimiliter.* *De Tarragone.*

Objicitur primò. Actuum 6. cap. Sanctus Petrus ubi agitur de ſeptem Diaconorum electione, ait; *Non eſt æquum nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Conſiderate ergo viros ex vobis boni teſtimonii &c. quos conſtituamus ſuper hoc opus.* Et hac occaſione electi ſunt ſeptem Diaconi, quòd ortum eſſet murmur Græcorum adversùs Hebræos, *eò quòd deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum.* Ergo electi ſunt Diaconi ut menſis communibus miniſtrarent ea, quæ viduis neceſſaria erant.

Reſpondeo, diſtinguo conſequens, Electi ſunt ut menſis communibus miniſtrarent, ſimul & ſacris, concedo; communibus duntaxat, nego. In Eccleſiæ enimverò primordiis conjunctæ fuerunt menſæ communes & ſacræ, ſicut Chriſtus in ultima cœna utramque menſam conjunxit; communem in qua agnum cum Apoſtolis ſuis de more comedit; & ſacram, in qua Corpus & Sanguinem ſuum iiſdem propinavit. Id conſtat ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 2. cùm ait; *Unuſquiſque cœnam ſuam præſumit ad manducandum, & alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt.* En cœnam communem. Cùm verò prolato exemplo Cœnæ Dominicæ, mox ſubjungit: *Quotieſcumque enim manducabitis Panem hunc, & Calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.* En Menſam ſacram. Miniſterium igitur quotidianum, utriuſque menſæ ad-

Digitized by Google

adminiſtratio erat, quæ quotidie parabatur. Unde Act. 2. dicitur: *Erant perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis Panis, & Orationibus*. Per fractionem autem Panis, communem duntaxat cibum intelligi non debere, ſuadent illa Pauli verba 1. ad Corinthios 10. *Panis quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini eſt?*

Contrà. Officium quod diſtinctum erat ab Oratione & miniſterio verbi, non erat miniſterium ſacris altaribus impenſum; atqui officium Diaconorum diſtinctum erat ab oratione & miniſterio verbi, ſecundùm illud Actuum 6. *Conſiderate, Fratres, viros ex vobis boni teſtimonii, quos conſtituamus ſuper hoc opus. Nos verò orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus*. Ergo Diaconorum miniſterium non erat ſacrum. Illud namque miniſterium quod Apoſtolis in altari exhibuiſſent, non fuiſſet ab oratione diſtinctum.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem. Miniſterium quod diſtinctum erat ab oratione quacunque, concedo; quod diſtinctum erat ab oratione, quæ eſt oblatio Sacrificii, nego. Nam Apoſtoli nomine orationis ibi Sacrificium intelligunt, cujus oblatio Diaconorum ſuperabat poteſtatem, cui verò impenſum miniſterium, Apoſtolicæ dignitatis faſtigium dedecebat. Illam profectò orationem intelligunt, quam Actuum 13. exprimit Sanctus Lucas nomine miniſterii & orationis ſimul. *Miniſtrantibus autem illis*, inquit, *& jejunantibus, dixit Spiritus Sanctus, Segregate mihi Saulum & Barnabam ..... Tunc jejunantes & orantes*, &c. At ibi nomine miniſterii Sacrificium intelligi, conſtat ex Græco Textu, in quo habetur: Λειτουργούντων αὐτῶν. Porro λειτουργεῖν ſignificat *ſacrificare*: unde Miſſa apud Græcos λειτουργία dicitur.

Reſpondeo ſecundò, Apoſtolos non ita ſibi ſervaſſe miniſterium verbi, ut Diaconi illi nullatenus incumberent, ſed ſe totos ſacris miniſteriis devoviſſe, cùm antea profanis etiam intendere cogerentur, nempe adminiſtrationi pecuniarum, & curæ viduarum. Illo autem onere Diaconis impoſito, faciliùs ipſi & expeditiùs Apoſtolica munia obire poterant.

Objicitur ſecundò auctoritas Sancti Hieronymi Epiſtolâ 89. ad Evagrium, dicentis: *Audio quemdam in tantam erupiſſe vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id eſt Epiſcopis anteferret. Nam cùm Apoſtolus perſpicuè doceat eoſdem eſſe Presbyteros, quos Epiſcopos: quis patiatur ut menſarum, & viduarum miniſter ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces Corpus Chriſti, Sanguiſque conficitur?* Ergo ex Sancto Hieronymo electi ſunt Diaconi ut menſis & viduis miniſtrarent.

Reſpondeo, diſtinguo conſequens. Et S. Hieronymus ſpectat ſecundarium duntaxat munus Diaconorum, concedo; & ſpectat munus eorum primarium, nego. Equidem munus Diaconorum ſecundarium eſt miniſterium viduarum & pauperum: hujus ſiquidem occaſione miniſterii moti ſunt Apoſtoli ut Diaconos primùm ordinarent. At præcipuum illorum officium eſt, ut miniſtrent Presbyteris incruentum Sacrificium offerentibus. Quod Sanctus Hieronymus agnovit Epiſtolâ ipsâ 85. ubi hæc habet: *Et ut ſciamus Traditiones Apoſtolicas ſumptas de Veteri Teſtamento; quòd Aaron & filii ejus, atque Levitæ in Templo fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi vendicant in Eccleſia*. Quis autem neſcit Levitas Miniſtros fuiſſe ſacrificiorum? Hæc ergo quæ objiciuntur, S. Hieronymus ſcripſit, ut Diaconorum inſolentiam retunderet, qui miniſterii ſui obliti, ſeſe ſupra Sacerdotes erigebant, ita ut inter illos ſederent, & coram illis benedictiones darent. Unde ibidem tam inauditæ præſumptionis radicem detegit his verbis; *Quid paucitatem, de qua ortum eſt ſupercilium in Leges Eccleſiæ vendicat? Omne quod rarum eſt, plus appetitur.... Diaconos paucitas honorabiles, Presbyteros turba contemptibiles facit. Cæterùm in Eccleſia Romæ Presbyteri ſedent, & ſtant Diaconi: licèt paulatim increbreſcentibus vitiis, inter Presbyteros, abſente Epiſcopo, ſedere Diaconum viderim, & in domeſticis conviviis benedictiones coram Presbyteris dare.*

Cauſa iſtius Diaconorum arrogantiæ a S. Hieronymo prolata admodum probabilis eſt. Diaconorum illa paucitas diutiſſimè Romæ obſervata; æſtimationis primùm, deinde faſtus plurimum illis contulit. Ab antiquo enim Romæ ſeptem tantùm creari ſolebant Diaconi, ut teſtantur Sozomenus lib. 7. cap. 19. Cornelius Papa apud Euſebium lib. 6. Hiſtoriæ cap. 35. & alii. Quem morem aliæ Eccleſiæ matrices ſequebantur.

Objicitur tertiò. Honor conceſſus ad tempus non eſt Ordo ſacer: ſed Diaconatus eſt honor conceſſus ad tempus; ergo, &c.

Probatur Minor ex Epiſtola Vigilii Pontificis Maximi ad Ruſticum & Sebaſtianum, quæ extat Collatione 7. Quintæ Synodi Oecumenicæ, qua dictum Sebaſtianum ſic alloquitur: *Abſentibus filiis noſtris Diaconis Anatolio atque Stephano, a nobis poſtulaſti, ut ad tempus, pro implendo officio, abſentium loco, Diaconum te interim faceremus*, &c. Ergo.

Reſpondeo, nego Minorem. Ad ejus probationem, dico laudatum Pontificem contuliſſe Sebaſtiano Diaconatum ad tempus, quantùm ad muneris executionem in prima omnium Eccleſiarum, non quantùm ad Ordinem, qui in perpetuum manet. Conceſſit itaque, ut qui antea jam Diaconus erat, in Eccleſia Romana miniſterium ſacrum obiret loco Anatolii & Stephani Diaconorum Cardinalium, qui ob Eccleſiæ negotia abſentes erant. A quo miniſterio & honore, imò & ab omni miniſterio altarium, jure merito dejectus eſt, eò quòd cùm adverſariis Eccleſiæ contra Judicatum Vigilii tria Capitula damnantis conſpiraſſet, ac illud ſugillaſſet velut Chalcedonenſi Concilio repugnans, Literis Encyclicis per univerſas Provincias directis, quibus facilè fidem adhibebant populi, tanquam a Romanis Diaconis ſcriptæ eſſent.

Objicitur quartò Canon 16. Synodi VI. Oecumenicæ, qui ſic habet: *Quoniam Actuum liber ſeptem Diaconos ab Apoſtolis conſtitutos eſſe tradit; Neocæſarienſis autem Synodus ſic in editis a ſe Canonibus apertè diſſeruit, quòd debent eſſe ſeptem Diaconi, ex Canone, etiamſi ſit valde magna Civitas, ex libro Actuum perſuadeberis: nos cùm dicto Apoſtoli Patrum mentem adaptaſſemus, invenimus eos eſſe locutos, non de viris qui miniſtrant Myſteriis; ſed de Miniſterio, quod in uſu Menſarum adhibeatur*. Ergo Diaconi ſunt electi non ut ſacris Myſteriis, ſed ut menſis duntaxat communibus inſervirent.

Reſpondeo, Canonem illum non eſſe ſextæ Synodi, quæ nullos edidit Canones, ſed Trullanæ, quæ dicta eſt Quini-ſexta, quam & *erraticam* vocat Beda Venerabilis, ſanctionem eſſe, ab Eruditis omnibus reprobatam. Illa autem Synodus ab Eccleſia Occidentali recepta non eſt: & ab Eccleſia Romana, quæ cæterarum mater eſt & magiſtra, exploſa fuit; unde nullius apud nos ſunt ponderis plerique illius Canones. Certè illius Canonis verba Scripturæ Sacræ adverſari eſt perſpicuum: nam & S. Stephanus Sacrum obiiſſe Miniſterium refertur, Actuum 7. prædicando verbum Dei. Et Actuum 8. Philippus Evangelium Samaritanis annuntians legitur, & fundans Eccleſiam in Samaria, & baptizans, cujus prædicationem ſignis & virtutibus Chriſtus confirmavit. Et Apo-

ſto-

ſtolus 1. ad Timotheum 3. eaſdem ferè dotes in Diaconis poſtulat, quas in Epiſcopis. Et ad Philippenſes 1. Diaconos diſtinguit a plebe, Epiſtolam ſuam inſcribens *Omnibus Sanctis, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconibus*, Porro adversùs tam luculenta & tam divina teſtimonia, quid Trullanæ Synodi auctoritas?

Contra. Trullani Patres illo in Canone omnino ſequuntur expoſitionem S. Joannis Chryſoſtomi, cujus & verba citant Homiliâ 11. in Acta. Sic enim habet: *Admiratione dignum eſt, quòd populus non ſcindebatur in electione virorum, quomodo Apoſtoli ab illis non reprobati ſunt. Quantam autem dignitatem habuerunt hi, & qualem acceperunt Ordinationem, neceſſarium erit diſcere. Nunquid enim quæ eſt Diaconorum? Et profectò hoc in Eccleſiis non eſt, ſed Presbyterorum eſt hæc diſpenſatio, tametſi nullus eſſet adhuc Epiſcopus, ſed Apoſtoli ſoli. Unde neque Diaconorum, neque Presbyterorum nomen eſſe opinor, quod clarum ac manifeſtum; ſed tunc in hoc fuerunt ordinati.* Ergo ſeptem illi viri, ex S. Chryſoſtomo, eâ dignitate non fulgebant, qua exornati ſunt Diaconi, ut obeant ſacra Miniſteria, ſed ordinati ſunt duntaxat ad curam viduarum gerendam.

Reſpondeo, S. Joannem Chryſoſtomum Trullanis Patribus non ſuffragari. Non enim ſacrum fuiſſe negat ſeptem Diaconorum miniſterium, ſed tantùm aſſerit quòd munus illud pecuniarum adminiſtrandarum ad Ordinem Diaconatûs per ſe non pertineret, idque ex eo probat, quòd ſuo tempore in Eccleſia Conſtantinopolitana hæc bonorum Eccleſiaſticorum diſpenſatio penes Diaconos non eſſet, ſed penes Presbyteros. Primi autem Diaconi in hoc fuerunt ordinati, tanquam ad ſecundarium & minùs præcipuum munus; non tanquam ad primarium. Illud enim verò ſacrum fuiſſe, ex S. Chryſoſtomo ibidem facilè colligitur. *Et hoc*, inquit, *manifeſtum eſt, quòd ſegregaverunt illos a multitudine. Vide quomodo Conſcriptor non eſt ſuperfluus. Non enim dicit quomodo: ſed ſimpliciter quòd ordinati ſunt per preces. Hoc enim eſt* χειροτονία. *Manus verò ſuperponitur, totum autem Deus operatur; & illius eſt manus, quæ ejus, qui ordinatur, caput contingit, ſi quemadmodum oportet, ordinatur.* Neque veriſimile eſt aliud ſenſiſſe Chryſoſtomum, qui cum Antiochenæ Eccleſiæ Presbyter fuiſſet, S. Ignatii Antiocheni Epiſcopi doctrinam ab Apoſtolis acceptam proculdubio non ignorabat. Disertè autem aſſerit S. Ignatius in Epiſtola ad Trallianos, *Diaconos Myſteriorum Chriſti Miniſtros eſſe, non ciborum & potuum; ſed Eccleſiæ Dei adminiſtratores: qui purum & inculpatum Miniſterium Sacerdotibus exhibent*: in hoc *imitatores Angelicarum Virtutum*, quæ Deo perenniter aſſiſtunt.

DISSERTATIO VIII.

De Jure Chriſtianæ plebis in ſacrorum Miniſtrorum Electione.

Utrùm Jure Divino Electiones illæ ad plebem pertineant: idque ex ſeptem Diaconorum Electione probari poſſit?

PROPOSITIO PRIMA.

EX ſeptem Diaconorum Electione (Actuum 6.) *colligitur plebem Chriſtianam jure ferendi teſtimonii de vita & meritis Miniſtrorum Eccleſiæ, in ſacris Ordinationibus & Electionibus potitam eſſe; ſecundùm veterem Diſciplinam ab Apoſtolis deſcendentem, necnon jure exponendi ſuum de perſonis eligendis deſiderium.*

Probatur primò ex Actis Apoſtolorum, loco citato, ubi Apoſtoli ad multitudinem Diſcipulorum dixerunt: *Conſiderate ergo, Fratres, viros ex vobis boni teſtimonii ſeptem, plenos Spiritu Sancto & ſapientiâ, quos conſtituamus ſuper hoc opus.* Ergo jus habebant Diſcipuli, juſque etiamnum habet plebs Chriſtiana ferendi teſtimonii de vita & meritis eorum qui ad ſacrum Miniſterium vel Ordinem aſſumuntur.

Probatur ſecundò, ex Epiſtola genuina S. Clementis Romani ad Corinthios, quam Junius Patritius publici juris fecit. *Apoſtoli noſtri*, inquit, *per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum cognoverunt contentionem de nomine Epiſcopatûs futuram. Propter hanc itaque cauſam, perfectâ præſcientiâ præditi, conſtituerunt prædictos, Epiſcopos nimirum, & deinceps formam dederunt, ut iis defunctis, probati alii viri in eorum miniſterium ſuccederent, ab aliis, vel deinceps ab aliis celebribus Viris conſtituti, universâ Eccleſiâ ſibi gratum eſſe teſtante.* Judicio igitur & delectu eorum, qui Principem in Eccleſia locum tenebant, id eſt, Epiſcoporum, præficiebantur olim Eccleſiis Miniſtri, ex Apoſtolorum inſtituto; ſed qui eſſent grati & accepti Fidelibus.

Probatur tertiò, ex S. Cypriano Epiſtolâ 41. quæ eſt ad Cornelium, ubi contra ſchiſmaticos hæc habet: *Agnoſcant atque intelligant, Epiſcopo ſemel facto, & Collegarum ac plebis teſtimonio & judicio comprobato, alium conſtitui nullo modo poſſe.* Ergo teſtimonium plebis in ſacris Electionibus recipiebatur.

Et Epiſtolâ 52. quæ eſt ad Antonianum, de Electione Cornelii Summi Pontificis Maximi ita ſcribit: *Factus eſt Cornelius Epiſcopus, de Dei & Chriſti ejus judicio, de Clericorum penè omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, ſuffragio, & de Sacerdotum antiquorum, & bonorum Virorum Collegio.*

Probatur quartò, ex Origene Homiliâ 6. in Leviticum. *Videamus ergo*, inquit, *quali ordine Pontifex conſtituitur. Convocavit*, inquit, *Moyſes Synagogam, & dicit ad eos: Hoc eſt verbum quod præcepit Dominus. Licèt ergo Dominus de conſtituendo Pontifice præcepiſſet, & Dominus elegiſſet, tamen convocatur & Synagoga. Requiritur enim in ordinando Sacerdote & præſentia populi, ut ſciant omnes, & certi ſint, quia qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium, & hoc adſtante populo, ne qua poſtmodùm retractatio cuiquam, ne quis ſcrupulus reſideret. Hoc eſt autem quod & Apoſtolus præcepit in Ordinatione Sacerdotis, dicens: Oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab iis, qui foris ſunt.* Ergo, &c.

Probatur quintò ex Epiſcopis Ægyptiis, qui paulò poſt Nicænam Synodum, Sanctum Athanaſium Alexandrinum Epiſcopum ordinarunt. Illi enim in Epiſtola ſua Encyclica, quæ habetur in Apologia ſecunda ipſius Athanaſii, teſtantur omnem multitudinem, populumque Eccleſiæ Catholicæ in unum coactum, quaſi in ſpeciem unius corporis & animæ, clamoribus, vociferationibuſque poſtulaſſe Athanaſium Eccleſiæ Epiſcopum dari, idque publicis votis a Chriſto expetiiſſe. *Noſque ut faceremus*, inquiunt, *per multos dies & noctes, jurejurando obteſtatos fuiſſe; cùm interea nec ipſi ab Eccleſia diſcederent, neque nobis diſcedendi facultatem permitterent . . . . Porrò quod noſtrûm plerique ipſum ſub omnium oculis, exclamationibuſve, Epiſcopum crearint, nos ipſi teſtes ſumus.* Ergo electio Sancti Athanaſii facta eſt ab

Epiſcopis juxta poſtulationes & teſtimonium populi Alexandrini.

Confirmatur ex eodem Athanaſio in Epiſtola ad Orthodoxos, in qua graviter conqueritur de Gregorio quodam ſibi viventi per vim ab Arianis ſubrogato in Sede Alexandriæ: cujus invaſionem ex eo quoque probat inter cætera, quòd ejus electio peracta non fuerit *juxta Canones Eccleſiaſticos & Pauli dictum, congregatis populis cum ſpiritu conſtituentium, cum Domini noſtri Jeſu Chriſti poteſtate ..... Populis & Clericis qui poſcerent, præſentibus*. Et in Epiſtola ad Solitariam Vitam agentes de Conſtantio Imperatore hæc ſcribit: *Hic excogitavit quo pacto legem alteraret, diſſolvens Domini conſtitutionem per Apoſtolos traditam, & mores Eccleſiæ immutans, novumque ipſe excogitans conſtituendorum Epiſcoporum modum. Ex aliis quippe locis, & 50. manſionum intervallo disjunctis, ad populos nolentes cum militibus Epiſcopos mittit: qui loco juſtitiæ, qua de illis eſſet apud populos, minas & literas ad Judices deferunt*. Ex quo teſtimonio habemus disertè, juxta Apoſtolorum inſtituta & mores Eccleſiæ, præficiendum Epiſcopum notum eſſe debere populis, atque gratum; nec invitis illis & repugnantibus per vim obtrudendum.

Ejuſdem Gregorii intruſionem arguit Julius I. Pontifex Maximus in Epiſtola ad Orientales, apud S. Athanaſium Apologia 2. *Quia nec multis notus, nec a Presbyteris, nec ab Epiſcopis, nec a populo poſtulatus fuerat*.

Hinc lege lata ſancitum in Eccleſia, ut Epiſcoporum electiones fierent in civitate Eccleſiæ vacantis, ne populus a communione electionis arceretur; qui tamen teſtimonium ferre debebat de perſona eligenda, & deſideria ſua proponere. Id factum eſt in electione S. Baſilii Magni ad Cæſarienſem in Cappadocia Epiſcopatum, ut conſtat ex Oratione S. Gregorii Nazianzeni de obitu Patris, & Epiſtola 22. Idem obſervatum in electione Flaviani Antiocheni, docet Synodica Concilii Conſtantinopolitani I. Epiſtola. Eundem in aliis Eccleſiis viguiſſe morem, colligitur ex 11. Actione Concilii Chalcedonenſis, in qua agitur de controverſia Baſſiani & Stephani, ob Epheſinum Epiſcopatum. Stephanus enim contendens electionem ſuam factam juxta Canones, ait: *Me quadraginta Epiſcopi Aſiani ſuffragio & nobilium, & poſſeſſorum, & totius reverendiſſimi Cleri, & omnis civitatis ordinaverunt*. Eandem ſanxerant Diſciplinam Concilium Sardicenſe Canone 5. anno 347. Carthaginenſe III. Canone 40. anno 397. & Carthaginenſe IV. Canone 1. Secundum hunc morem, Acholio Theſſalonicenſi vita functo, circa annum 340. *Anyſius a Macedonicis obſecratus populis, a Sacerdotibus electus eſt* (inquit S. Ambroſius lib. 3. Epiſtolâ 22.)

Probatur ſextò, ex Innocentio primo in Epiſtola ad Synodum Toletanam cap.11. anno 406. qua damnat Rufini factum, qui *contra populi voluntatem, & Diſciplinæ rationem, Epiſcopum locis abditis ordinaverat*.

Probatur ſeptimò, ex Cæleſtino primo Pontifice Maximo in Epiſtola ad Epiſcopos Provinciarum Vienneniſs & Narbonenſis anno 428. *Nullus*, inquit, *invitis detur Epiſcopus; Cleri, plebis & ordinis conſenſus atque deſiderium requiratur*:

Probatur octavò, ex Sancto Leone Magno in Epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem cap.5. anno 445. *Cùm*, inquit, *de Summi Sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus præponatur, quem Cleri plebiſque conſenſus concorditer poſtularit: ita ut ſi in alteram fortè perſonam partium ſe vota diviſerint, Metropolitani judicio is alteri præferatur, qui majoribus & ſtudiis juvatur, & meritis: tantum ut nullus invitis & non petentibus ordinetur, ne plebs invita Epiſcopum aut contemnat, aut oderit, & fiat minus religioſa quàm convenit, cui non licuerit habere, quem voluerit*. Similia habet in Epiſtola ad Epiſcopos Provinciæ Viennenſis cap.3. & in Epiſtola ad Ruſticum Narbonenſem cap.7.

Hinc cùm extra Sedem vacantem, & abſque populi conſenſu electi ſunt & conſecrati Epiſcopi, quod aliquoties factum quarto Sæculo Monumenta Eccleſiaſtica tradunt, in libertate populi poſitum fuit, ut Epiſcopum juſtis de cauſis recuſaret; cujus recuſationis æquitas in Synodo Provinciæ diſcutiebatur. Hæc diſciplina colligitur ex Canone 18. Concilii Antiocheni decernente, ut *Si quis Epiſcopus ordinatus, ad Parœciam, cui eſt electus, minimè acceſſerit, non ſuo vitio, ſed quòd eum populus vitet, aut propter aliam cauſam, non tamen ejus vitio perpetratam; hic & honoris ſit & miniſterii particeps*.

Eadem Diſciplina colligitur ex S. Baſilio Magno, Epiſtolâ 194. data ad Cives Nicopolitanos, in qua de Epiſcopo illis recens præpoſito ita ſcribit: *Diſpenſationes Eccleſiaſticæ fiunt quidem per eos, quibus eſt illarum cura concredita, verùm a plebe confirmantur. Itaque quod Deo dilectiſſimos Epiſcopos concernebat, impletum eſt; quod reliquum eſt, ad vos ſpectat, ut ſcilicet datum vobis Epiſcopum ex animo complexi dignemini*. Ex quibus perſpicuum eſt neceſſarium fuiſſe in Epiſcoporum electionibus ſecundum Eccleſiæ primitivæ Leges & veterem Diſciplinam, plebis Chriſtianæ conſenſum, vel prævium, vel concomitantem, vel ſubſequentem: Prævium, cum deſiderium ſuum de alicujus Clerici Ordinatione ſignificabat: Concomitantem, cum Electioni præſens erat, illamque probabat: Subſequentem, cum Epiſcopum ad ſe directum maximâ veneratione & grato animo excipiebat.

PROPOSITIO II.

Populus Chriſtianus in Electione Miniſtrorum Eccleſiæ alsàs ſuffragatus eſt, Jure Eccleſiaſtico.

Probatur ex Actibus Apoſtolorum cap.6. ubi dicitur quòd *Diſcipuli elegerunt Stephanum virum plenum fide & Spiritu Sancto, & Philippum, &c.* quos *ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes impoſuerunt eis manus*.

Probatur ſecundò, ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 68. quæ data eſt ad Clerum & plebem Aſturicenſem, in qua hæc habet: *Propter quod plebs obſequens præceptis Dominicis, & Deum metuens, a peccatore Præpoſito ſeparare ſe debet, nec ſe ad ſacrilegi Sacerdotis ſacrificia miſcere; quia & ipſa maximè habeat poteſtatem vel eligendi dignos Sacerdotes vel indignos recuſandi*. Et ibidem ait: delatum fuiſſe Epiſcopatum Aſturicenſem Sabino, & manus ei impoſitas in locum Baſilidis, *de univerſæ Fraternitatis ſuffragio, & de Epiſcoporum, qui in præſentia convenerant, judicio*. Ergo tempore Sancti Cypriani plebs jus habebat ſuffragandi in Electionibus ſacrorum Miniſtrorum.

Probatur tertiò, ex Siricio Pontifice Maximo in Epiſtola Decretali ad Himerium Tarraconenſem circa annum 385. cap.10. in qua docet, Diacono Presbyterium aut Epiſcopatum dari, *ſi eum Cleri & plebis evocaverit electio*. Et Epiſtolâ 3. ad Orthodoxos per diverſas Provincias Diæceſeos Urbicariæ cap.1. Apoſtolicum ordinem ſervandum docet in Epiſcopis ordinandis, ſcilicet *Ut digni poſſint*, inquit, *& plebis & noſtro judicio comprobari*.

Probatur quartò, ex Syneſio Epiſcopo Ptolemai-

maidis Epiſtolâ 67. ad Theophilum Alexandrinum datâ, quâ ad ipſum refert, ſe in vico quodam Provinciæ ſuæ nomine Palæbiſca, ad eligendum Epiſcopum, Cleri populique comitia celebraſſe, ſed reclamante populo pervicaci, & in Paulum, qui jam illam Eccleſiam moderabatur, propenſiore, ſe ab incœpto deſtitiſſe: cùm libellus publicè prolatus eſſet, quo populus illum obteſtabatur, ut vim multitudini deſineret afferre, ac deliberationem tandiu differret, dum ad Theophilum publicum de hac re Decretum cum legatione mitteretur.

Probatur quintò, ex Concilio Remenſi anno 629. ſub Dagoberto Rege Canone 25. quo decernitur: *Ut decedente Epiſcopo, in locum ejus non alias ſubrogetur, niſi loci illius indigena, quem univerſale & totius populi elegerit votum, ac Provincialium voluntas aſſenſerit. Aliter qui præſumpſerit, abjiciatur a Sede, quam invaſit potiùs, quàm accepit. Ordinatores autem triennio ab officio adminiſtrationis ſuæ Sedis ceſſare decernimus.*

Probatur ſextò, ex Concilio Toletano IV. anno 633. Canone 19. ita decernente: *Sed nec ille deinceps Sacerdos erit, quem nec Clerus, nec populus propriæ civitatis elegerit, vel auctoritas Metropolitani, vel Comprovincialium Sacerdotum aſſenſio exquiſivit.* Ex quibus colligitur, populum jus ſuffragii habuiſſe in electionibus Epiſcoporum, tum in Eccleſia Gallicana, cùm in Hiſpanienſi.

Cæterùm in illis ipſis Eccleſiis, in quibus populus ſuffragium ſuum ad Epiſcoporum electiones conferebat, conſultiùs aliquando viſum eſt, ut ab iis viis plebecula arceretur, ad eaſque cives duntaxat honorati admitterentur: ut conſtat ex Novella 123. Juſtiniani Imperatoris.

Porro jus plebis, in Reges Chriſtianiſſimos, Eccleſiæ Gallicanæ Libertatibus, & antiquo more, ab Eccleſia tacitè ſaltem approbato, transfuſum eſt; licèt de illo jure aliquando remiſerint piiſſimi Principes, permittentes ut Electiones Canonico fierent ordine, ſolo ſibi jure aſſenſûs ſervato. Demum jus illud Regibus noſtris aliquâ ratione ab antiquo quæſitum, nominandi ad Epiſcopatus regni ſui, pactis inter Leonem X. & Franciſcum I. Concordatis firmatum eſt, de quibus ſuo loco agemus.

PROPOSITIO III.

Sacrorum Miniſtrorum Electio Jure Divino non pertinet ad plebem: neque iſtud ex ſeptem Diaconorum Electione colligi poteſt.

Probatur primò, ex Apoſtolo ad Hebræos 5. *Nemo aſſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron.* Sed Aaron a ſolo Moyſe electus eſt, Deo jubente, abſque ullo populi conſilio vel aſſenſu: Jure igitur Divino ſancitum non eſt ut plebs ſuffragetur ſacris in Electionibus.

Probatur ſecundò. Chriſtus Apoſtolos mittens, illiſque dicens; *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos;* formam dedit inſtitutionis Epiſcoporum, qui Apoſtolis ſuccedunt, & Sacerdotum ſecundi Ordinis ac Miniſtrorum, qui ſuccedunt ſeptuaginta Diſcipulis: ſed Chriſtus tum Apoſtolos, tum Diſcipulos, ſecluſo plebis ſuffragio elegit; igitur plebem ſacrarum Electionum participem eſſe debere, Jus Divinum non edicit.

Probatur tertiò. Jus divinum nullam penitus mutationem patitur: ſed jus plebis in ſacris Electionibus paſſum eſt mutationem; ſiquidem ſæpius factæ ſunt, aut fieri juſſæ, abſque conſortio & ſuffragiis plebis: ergo electiones Jure Divino ad plebem non pertinent. Eccleſiam enim in Jus Divinum peccaſſe, citra Hæreſim dici non poteſt, cùm ipſa non poſſit errare, quæ eſt *Columna & firmamentum veritatis.*

Probatur Minor. In Eccleſia Alexandrina olim electio Epiſcoporum erat penes Sacerdotes, non penes plebem, ut colligitur ex Epiſtola 85. Sancti Hieronymi ad Evagrium data, in qua hæc habet: *Alexandriæ a Marco uſque ad Heraclam & Dionyſium Epiſcopos, Presbyteri ſemper unum ex ſe electum, in excelſiori gradu collocatum, Epiſcopi nominabant.* Ergo Electiones ſacræ in Eccleſia factæ ſunt abſque ſuffragiis plebis.

Confirmatur ex Concilio Laudiceno Canone 13. decernente: *Turbis non eſſe permittendum electiones eorum, qui ſunt in Sacerdotio conſtituendi, facere.*

Confirmatur ſecundò ex Concilio Bracarenſi II. cap. 1. ita decernente: *Non licet populo electionem facere eorum, qui ad Sacerdotium promoventur: ſed ſit judicium Epiſcoporum, ut ipſi eum, qui ordinandus eſt, probent, ſi in ſermone, & fide, & ſpiritali vita edoctus ſit.*

Probatur quartò, ex Concilio Niceno I. Canone 4. quo Epiſcoporum electio Epiſcopis permiſſa eſt, nullâ factâ mentione plebis. *Epiſcopum,* inquit, *convenit ab omnibus, qui ſunt in Provincia, Epiſcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, vel propter inſtantem neceſſitatem, vel propter itineris longitudinem; tribus tamen omnimodis in idipſum convenientibus, & abſentibus quoque pari modo decernentibus, & per ſcripta conſentientibus, tunc Ordinatio celebretur, & firmitas eorum quæ geruntur per unamquamque Provinciam, Metropolitano tribuatur Epiſcopo.*

Probatur quintò, ex VIII. Synodo Canone 22. *Promotiones,* inquit, *atque conſecrationes Epiſcoporum, concordans prioribus Conciliis, Electione ac Decreto Epiſcoporum Collegii fieri, ſancta hæc & univerſalis Synodus definit & ſtatuit; atque jure promulgat neminem Laicorum Principum vel Potentum, ſemet inſerere electioni vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, aut cujuſlibet Epiſcopi. Quiſquis autem ſæcularium Principum, & Potentum, vel alterius dignitatis Laicus adversùs communem atque Canonicam Electionem Eccleſiaſtici Ordinis agere tentaverit, anathema ſit, donec obediat ac conſentiat.*

Ideo autem a ſacris Electionibus plebem aliquando removit Eccleſia, quòd ſæpiſſimè indignos eligeret. Unde Sanctus Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum ait: *Nonnunquam errat plebis vulgique judicium: & in Sacerdotibus comprobandis unuſquiſque moribus ſuis favet, ut non tam bonum quàm ſui ſimilem quærat Præpoſitum.*

Objicitur in tertiam propoſitionem: Septem Diaconi electi ſunt ab univerſa Fidelium multitudine: ergo Jure Divino plebs Chriſtiana in ſacris Electionibus ſuffragari debet.

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens. Electi ſunt ab univerſa multitudine, ex conceſſione Apoſtolorum, concedo; Jure Divino, nego.

Contra. Quod de Traditione Divina, & Apoſtolica obſervatione deſcendit, Juris Divini eſt: ſed quòd populus in Electionibus ſacris ſuffragetur, *de Traditione Divina & Apoſtolica obſervatione deſcendit;* ergo Juris divini eſt.

Minor eſt *S.* Cypriani Epiſtolâ *68.*

Reſpondeo diſtinguo Majorem. Si ita ſit de Traditione Divina, ut Divino Mandato præſcriptum ſit, tunc juris Divini eſt, concedo; ſi eatenus duntaxat de Traditione Divina eſſe dicatur, quòd ejus exemplum in Scripturis legatur, abſque præcepto, nego. Porro quòd populus ſuffragetur in Electionibus ſacris, Divino Mandato præſcriptum eſſe non ait Cyprianus, ſed exemplis ex Divina Scriptura petitis comprobatum duntaxat aſſerit.

Reſpondeo ſecundò diſtinguo Minorem. De Traditione Divina & Apoſtolica obſervatione deſcendit, quòd populus in Electionibus ſacris ſuffragetur, ſuo teſtimonio, concedo; judicio, nego. Judicium namque ad Epiſcopos: teſtimonium de meritis eligendorum ad plebem pertinebat, ſub cujus propterea oculis ſacræ celebrabantur Electiones. Idque unum ex divinâ auctoritate deſcendere Sanctus Cyprianus contendit, Epiſtolâ mox laudatâ, ut conſtat ex ipſius verbis:
Numer. 10. *Quod & ipſum videmus de divina auctoritate deſcendere, ut Sacerdos plebe præſente, ſub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico judicio ac teſtimonio comprobetur; ſicut in Numeris Dominus Moyſi præcipit dicens: Apprehende Aaron fratrem tuum & Eleazarum filium ejus, & impones eos in montem coram omni Synagoga, & exue Aaron ſtolam ejus, & indue Eleazarum filium ejus. Coram omni Synagoga jubet Deus conſtitui Sacerdotem; id eſt, inſtruit & oſtendit Ordinationes Sacerdotales nonniſi ſub populi aſſiſtentis conſcientia fieri oportere; ut plebe præſente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur, & ſit ordinatio juſta & legitima, quæ omnium ſuffragio & judicio fuerit examinata.* Quæ verba diſtributivè ſunt accipienda, ut ſuffragium ſive teſtimonium pertineat ad plebem; judicium verò ad Epiſcopos. Dictio certè ſuffragii, approbationem ſignificat in Jure, & apud alios Auctores.

Pergit Cyprianus, & hanc Eccleſiaſticæ Diſciplinæ regulam probat ex Actis Apoſtolorum. *Quod poſtea*, inquit, *ſecundùm divina Magiſteria obſervatur in Actibus Apoſtolorum, quando de ordinando in locum Judæ Epiſcopo Petrus ad plebem loquitur..... Nec hoc in Epiſcoporum tantùm, ſed in Diaconorum Ordinationibus obſervaſſe Apoſtolos animadvertimus.... Quod idcirco tam diligenter & cautè, convocatâ plebe totâ gerebatur, ne quis ad Altaris miniſterium, vel ad Sacerdotalem locum, indignus obreperet.*

Subjungit denique Cyprianus: *Propter quod diligenter de Traditione Divina, & Apoſtolica obſervatione obſervandum eſt & tenendum, quod apud nos quoque, & ferè per Provincias univerſas tenetur, ut ad Ordinationes ritè celebrandas, ad eam plebem, cui Præpoſitus ordinatur, Epiſcopi ejuſdem Provinciæ proximi quique conveniant, & Epiſcopus deligatur, plebe præſente, quæ ſingulorum vitam pleniſſimè novit, & uniuſcujuſque actum de ejus converſatione perſpexit.*

Hinc idem Cyprianus Epiſtolâ 33. ait: *In Ordinationibus Clericis, Fratres chariſſimi, ſolemus vos ante conſulere, & mores ac merita ſingulorum communi conſilio ponderare.*

Illuſtratur hæcce Diſciplina facto & verbis Alexandri Severi Imperatoris de quo refert Lampridius in ejus Vita, quòd ubi voluiſſet vel Rectores provinciis dare, vel Præpoſitos facere, vel Procuratores, id eſt, Rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortatus populum, ut ſi quid haberet criminis, probaret manifeſtis rebus; ſi non probaſſet, pœnam ſubiret capitis. Dicebatque, grave eſſe, cùm id Chriſtiani & Judæi facerent in Sacerdotibus prædicandis, qui ordinandi ſunt; non fieri in provinciarum Rectoribus, quibus, & fortunæ hominum committerentur & capita.

Objicitur ſecundò Epiſtola Synodica Nicæni Concilii ad Eccleſiam Alexandrinam, quam refert Theodoretus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 9. in qua Nicæni Patres de ſacrorum electione Miniſtrorum ita ſcribunt: *Quòd ſi qui fortè eorum, qui Eccleſia funguntur muneribus, diem ſuum obibit; tum unus ex illis, qui nuper in Eccleſiam adſciti ſunt, modò idoneus videatur, & populus illum eligat, Epiſcopuſque Alexandriæ ei ſuffragetur, utque adeò populi electionem confirmet, in locum ſuccedat demortui.* Ergo plebs jus habet ſuffragii in ſacris Electionibus.

Reſpondeo diſtinguo Conſequens. Ergo plebs jus habet ſuffragii, cùm ipſi conceditur ab Eccleſia, concedo; divinâ inſtitutione, nego. Itaque fateor quòd Nicæni tempore Concilii, in Ægypti Eccleſiis populus ſuffragaretur in Electionibus ſacris, ſed ex ſola Eccleſiæ conceſſione & gratia id habebat, non Divino Jure. Nam ſi iſtud Jure Divino ſancitum fuiſſet, Nicæni Patres in quarto Canonum ſuorum, qui non Ægypti ſolùm Eccleſias ſpectat, ut hæc Epiſtola, ſed Eccleſiam univerſam, Epiſcoporum electionem comprovincialibus Epiſcopis non permiſiſſent, nullâ prorſus plebis factâ mentione.

Ne tamen exiſtimes ſoli populo jus eligendi ſacros Miniſtros attributum fuiſſe in Ægypti Eccleſiis; primas enim hoc in negotio Epiſcopus habuiſſe, conſtat ex eadem Epiſtola, in qua Nicæni Patres ita loquuntur de Epiſcopis, qui ſic fuerant a Meletio ordinati, ut nullo ſchiſmate nullâve Hæreſi polluti fuiſſent. *Hi autem*, inquiunt, *qui Dei gratia & veſtris precibus adjuti, ad nullum Schiſma deflexiſſe comperti ſint, ſed ſe intra Catholica & Apoſtolica Eccleſia fines ab erroris labe vacuos continuerint, auctoritatem habeant tum Miniſtros ordinandi, tum eos, qui Clero digni fuerint, nominandi, tum denique omnia ex lege & inſtituto eccleſiaſtico liberè exequendi.*

SCHOLION.

Operom meorum Cenſores hanc Propoſitionem in Indiculum ſuum retulerunt: *In Reges Galliæ tacito plebis conſenſu tranſlatum eſt jus eligendi Epiſcopos, quod habebat populus.* Sed, pace illorum dixerim, Hæc Propoſitio non eſt mea. *Populum Chriſtianum in electione Miniſtrorum Eccleſiæ olim ſuffragatum eſſe Jure Eccleſiaſtico*, aſſerui ac probavi Propoſitione ſecunda. At *ſacrorum Miniſtrorum electionem Jure Divino non pertinere ad plebem*, ſtatuo ac probo Propoſitione tertia. Prima Propoſitio Diſciplinam ſpectat, quæ mutationi obnoxia eſt: altera Fidem, quæ invariabilis eſt & irreformabilis, ut *Tertullianus* loquitur. Jus illud plebis Chriſtianæ, ex Eccleſiæ conceſſione ac moribus profectum, ut in Epiſcoporum electionibus aliàs ſuffragaretur; in Reges Chriſtianiſſimos tranſfuſum eſt, non ſolùm *tacito plebis conſenſu*, ut mihi Cenſoris Indiculi Auctor affinxit, ſed *Eccleſiæ Gallicanæ Libertatibus, & antiquo more ab Eccleſia tacitè ſaltem approbato* (ut dixi.) Quidquid igitur Juris habuit olim populus Chriſtianus in electionibus Epiſcoporum, disertè tribui Eccleſiæ conceſſioni: & Juris illius tranſfuſionem in Reges Chriſtianiſſimos, quod ipſorum Majeſtatem exercuiſſe diu ante Concordata veteris Hiſtoriæ Monumenta, Concili Aurelianenſis V. Canon decimus Formulæ *Malculfi*, aliaque Inſtrumenta probant, ab Ecclusiæ conceſſione & approbatione ſaltem tacita originem duxiſſe cenſeo. Quod & in Hiſtoria Sæculi ſexti, Capite ſexto Articulo quarto probavi prolatis Monumentis ad hoc Sæculum pertinentibus: ibique ad Marginem hac nota Lectorem direxi: *Regum Chriſtianiſſimorum in Epiſcoporum electionibus poteſtas ex conceſſione Eccleſiæ.* Quid verò in hac Doctrinæ reprehenſione dignum?

ANI-

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem, qua affirmat jus plebis in epiſcoporum electione in Reges Chriſtianiſſimos tranſfuſum Eccleſiæ gallicanæ libertatibus, & antiquo more, tacitè eccleſiâ approbante.

§. I.

Expenditur qualiter ſe immiſcuerit Regum auctoritas in epiſcoporum electione, uſquedum etiam a populi ſuffragiis pendebat.

NOn hìc immorabor in diſcutiendo diſcrimen inter jus nominandi, quod poſtea Galliæ reges obtinuerunt, & jus eligendi, quod olim adnuente eccleſiâ etiam populus in epiſcoporum electione fruebatur, quanquam hæc jura differre S. canones ſupponant: *cap. bona memoria 3. §. fin. de poſtulat. Prælat.* Cum etiam aliquando electionis vocabulo ipſa ſignificetur nominatio *cap. quod ſicut 28. §. 1. de elect. & Elect. poteſt.* relinquam S. canonum interpretibus hujuſmodi quæſtionibus vacare. In præſentiarum occurrit ſolummodo conſiderare, an jus ad epiſcopatus nominandi, quo Reges Galliæ modò potiuntur, poſſideant ob antiquas Gallicanæ eccleſiæ libertates, ſeu ob antiquum morem, vel ratione ſolùm Concordatorum inter Leonem X. ac Franciſcum I. Galliæ Regem. Quia tamen non ſatis conſtare poteſt, unde Reges ſive eligendi ſive nominandi epiſcopos jus obtinuerint, niſi harum electionum viciſſitudines expendantur; & quia non injucundum erit hujus hiſtoriæ partem breviter ſub oculos exponere, ideo altiùs eſt res hujuſmodi repetenda. Omittam tamen hìc privilegium a Zaccharia Pontifice Pippino Francorum Regi conceſſum, quo epiſcopos in ſuo regno nominandi jus illi conceſſerat; etenim quia uni Pippino tributum cum eodem interiit, certum eſt ipſius ſucceſſores ab eodem abſtinuiſſe. De hoc privilegio Wenilo Senonenſis metropolita ſcribit ad S. Amulum Archiepiſcopum Lugdunenſem, ut legere eſt apud S. Lupum Abbatem Ferrarienſem.

Primò igitur epiſcoporum electio a ſuffragiis dumtaxat epiſcoporum, cleri, populique etiam in Gallia pendebat, ut ex canone 7. Concilii Aurelianenſis II. ex canone 2. Concilii Arverni, & canone 3. Concilii Aurelianenſis III. Verùm Concilium Aurelianenſe V. canone 10. & 11. induxit regii conſensûs, ac permiſſionis neceſſitatem. Quia tamen Regum permiſſio facillimè in præceptum poterat tranſire, ac ambitioſi regiâ abuti auctoritate ad cleri, populique conſenſum excludendum, in non modicam eccleſiarum perniciem, Concilium Pariſienſe III. noluit Principis auctoritatem epiſcoporum electioni immiſceri, irritamque pronunciavit, quoties ex ipſius facta eſſet imperio: *Nullus*, ait can. 8. *civibus invitis ordinetur epiſcopus*, niſi *quem populi, & clericorum electio pleniſſimâ quæſierit voluntate. Non Principis imperio, neque per quamlibet conditionem contra metropolis voluntatem, vel epiſcoporum comprovincialium ingeratur. Quòd ſi per ordinationem regiam honoris iſtius culmen pervadere aliquis nimiâ temeritate præſumpſerit, a comprovincialibus loci illius recipi nullatenus mereatur, quem indebitè ordinatum agnoſcunt.*

Huic conciliari ſanctioni revera adverſabatur Clotarii II. Diploma, quo aſſerebatur Principi poteſtas confirmandi, quem epiſcopi, clerus, populuſque elegiſſent, ſeu mittendi e Palatio epiſcopum pro Eccleſiis vacantibus ordinandum, factâ Metropolitano, & Epiſcopis poteſtate illum examinandi, ac ad Ordinem epiſcopalem promovendi, dum virtus, & cæteræ epiſcopi dotes non deeſſent: hoc ſibi jus tribuit Clotarius. At inhæſitanter affirmandum epiſcopos hujuſmodi Diplomati non acquieviſſe; nam paulo poſt ſub Dagoberto Rege antiquiſſima electionum libertas fuit innovata in Concilio Remenſi, cùm *can. 25.* ſolius populi, ac comprovincalium votis jus eligendi tribuatur. Idem deinde ſub Clodoveo II. concilium Cabilonenſe confirmavit *can. 10.* ac utrumque iſtorum conciliorum irritam voluit cujuſcumque ordinationem, quem comprovincialium, civium, ac cleri ſuffragia ad Sedem epiſcopalem non vocaſſent.

Non ita facile nihilominus Reges ab incæptis deſtitere; quapropter narrat Gregorius Turonenſis *lib. 3. Hiſt. cap. 3.* Quintianum Arvernæ eccleſiæ epiſcopatum aſſequutum Regis Theodorici mandato. Quinimmo ipſi quandoque epiſcopi, ne Reges ambitioſorum artibus perverterentur, eiſdem Regibus eos anteponebant, qui ob præclaras virtutes epiſcopalibus infulis eſſent decorandi. Ita Epiſcopus Lugdunenſis, referente eodem Gregorio *cap. 7.* a Childeberto Rege expoſtulavit, ut ſibi in ſucceſſorem Nicetius ob præclariſſimas ipſius virtutes donaretur. Non infimum ergo locum in epiſcoporum electione Regum auctoritas ſibi vindicabat, quamvis adhuc in eamdem electionem populi, cleri, ac comprovincialium ſuffragia deberent conſentire: nihilominus epiſcopi ægerrime ferebant regiam poteſtatem in electionibus locum habere, quapropter non ſemel primævam libertatem recuperare ſtuduerunt. Narrat Gregorius *lib. 4. cap. 5. & 6.* epiſcopos congregatos, ut Gallo, qui deceſſerat in Arverna eccleſia, darent ſucceſſorem, etiam atque etiam Catonem jam a clero, & populo, non exploratâ Regis voluntate, electum exoraſſe, ut in ſui conſecrationem conſentiret, Regis Theobaldi nominationem minimè expectando. E vivis etiam ſublato Ferreolo Uceticenſi epiſcopo, Albinus epiſcopatum ſuſcepit *extra Regis conſilium*, ut ait Gregorius Turonenſis *lib. 6. cap. 7.* Poſt obitum Albini ut narrat idem Gregorius *l. 7. cap. 31.* cùm Jovinus regium de illo epiſcopatu capeſſendo præceptum accepiſſet, a Marcello Diacono fuit præventus, qui & a comprovincialibus ordinatus. Idem deſiderium eligendi epiſcopos, etiam poſthabitâ Regis nominatione, Præſules Aquitaniæ demonſtrarunt; ab ipſis etenim in epiſcopum Aquenſem Fauſtinianus Preſbyter fuit promotus, quanquam Chilpericus Rex Nicetium Comitem ad eamdem Sedem deſtinaſſet.

Hucuſque igitur non eæ invaluerant in Gallia libertates, & mos antiquus tacitè approbante Eccleſiâ, ut in Regem jus nominandi poſſent tranſfundere. Cùm ſemper Regis auctoritati conantis epiſcopales cathedras elargiri epiſcopi ſeſe opponere muneris ſui eſſe judicaverint, nunquam Principes in pacifica fuerunt poſſeſſione illius poteſtatis, quam pro ſua voluntate ſibi in epiſcoporum electionibus tribuebant; nunquam eccleſia liberè conſenſit, etſi non rarò multa ei tolerare tanquam piæ Matri conveniat, ne res abeant in deterius. Non nego tamen ſemper conveniens fuiſſe, ut nullus in epiſcopum eligeretur, qui non eſſet Principi bene viſus; nam tunc facillimè fruſtra laboraret in ſua vinea excolenda. Quapropter poſt electionem etiam Principis conſenſum expectandum poſtea ſacri canones decrevere: *cap. Quod ſicut, cap. cum terra de elect. can. Quia igitur 9. diſt. 63.* Videamus modò qualis fuerit Eccleſiæ Gallicanæ antiquus mos, ubi Caroli Magni Proſapia cæpit imperare.

Carolus Magnus monitus ab Hadriano I. ut ab

eli-

eligendis, ſeu nominandis epiſcopis abſtineret, ſicuti habetur tom. 2. Concil. Gall. pag. 96. 120. eidem obſequutum eſſe demonſtrant ipſius Capitularia edita ab Anſegiſo Abbate, nam *lib. 1. cap.* 84. ſacris canonibus inniti affirmans, ita ait: *Sacrorum canonum non ignari, ut in Dei nomine S. eccleſia ſuo liberiùs potiretur honore, adſenſum Ordini Eccleſiaſtico præbuimus, ut ſcilicet epiſcopi per electionem Cleri, & populi ſecundùm ſtatuta canonum de propria Diœceſi eligantur.* Hinc Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus *ep. 12. cap.* 3. exemplum Caroli Magni, , & præfatum Capitularium Decretum Ludovico III. Ludovici Balbi filio proponens, ut liberas eſſe electiones epiſcoporum pateretur ſuadere conatus eſt. Si quando ergo Carolum epiſcopos ad eccleſias vacantes nominaſſe legatur, vel nutabit illorum Auctorum fides, qui ita ſcripſere; vel id egiſſe dicendum eſt ad dirimendas, quæ exortæ fuerint diſſenſiones; ſeu ad compeſcendas præpotentium factiones minus dignos ad eccleſias evehere enitentium. Sanè cùm non ignoraret Carolus non pati S. canones ut in electionibus ipſius immiſceretur auctoritas, ſi aliquando aliquem in epiſcopum nominavit, non quia jus eligendi nominandive haberet, id præſtitit, ſed ut munus eccleſiarum defenſoris obiret.

Eamdem in electionibus canonicam libertatem, quam Carolus Magnus in epiſcopis eligendis permiſit, intactam reliquit Ludovicus Pius, cui Hincmarus *tom. 2. pag.* 100. 102. Capitulare Caroli, quod ſupra recenſui, adſcribit. Quanquam autem poſtea non tanta eſſet libertas, ut omnino Regis excluderet auctoritatem, eo potiebantur jure populus, clerus, & epiſcopi eligentes, ut quem mallet Princeps poſtponerent. tunc præcipue, quando epiſcopalibus infulis dignus non haberetur. A pluribus illius ætatis monumentis afferendis temperabo, cùm ſatis ex Hincmaro poſſimus dignoſcere quid juris in electionibus clero, populo, & Epiſcopis, quidque Regibus foret adſcribendum. Cùm igitur, Ludovico, & Carolomanno Regibus, non bene apud aulam audiretur, tantum Hincmarum potuiſſe in electione epiſcopi eccleſiæ Tornacenſis, ſive Noviomenſis, quamvis canonicæ regulæ adamuſſim fuiſſent ſervatæ, Regum conſenſus protrahebatur. Non ceſſavit tamen Hincmarus, quod actum erat tueri; & deſignando pontificiæ, ac regiæ poteſtatis limites, affirmabat juxta canonica inſtituta electiones eſſe liberas debere; *Epiſcopos*, ajebat, *non ex palatinis clericis, ſed ex cujuſcumque eccleſiæ collegio aſſumendos: regalae canonicas non requirere Regum, vel aulicorum teſtimonia in Paſtoris electione, ſed cleri, populique eſſe illum eligere, Metropolitani de electione judicare, Regis verò in eamdem conſentire.* Flodoard. lib. 3. cap. 15. 24. Scribendo verò cujuſdam Concilii nomine, cujus os erat ad Ludovicum III. Caroli Balbi filium *ep.* 12. ſupra citata, hortatur ut vellet juxta canones pleniorem eligendi libertatem archiepiſcopis epiſcopiſque concedere, & ut poſtquam clerus, populuſque in aliquem unanimiter conſenſiſſent, coram Rege ſiſti concederet, ab eodem tanquam cuſtode, & defenſore eccleſiæ illius bona obtenturus, deinde a metropolitano, & comprovincialibus ordinandus. Addit etiam expoſtulare a Rege licentiam eligendi, idem eſſe ac deſpondere non alium fore eligendum, niſi quem ipſe deſignaret: quod humanæ poteſtatis extorſionem appellat, ac Scripturis adverſari, ipſiſque etiam Canonicis, ac imperatoriis ſanctionibus; atque ad id confirmandum Capitulare Caroli Magni ſupra citatum commendat. Ex quibus denique infert non juris regii eſſe eligere, ſed electioni ab epiſcopis factæ aſſenſum præbere. Et quidem, cùm eâ ætate profiterentur Reges penes ſe eſſe omnium eccleſiæ bonorum cuſtodiam, abſque ipſorum aſſenſu, & beneficio non poterant Antiſtites electi epiſcopatûs poſſeſſionem adire. Unde idem Hincmarus apud *Du Cheſne tom. 2. pag.* 489. hæc habet: *Quia Princeps terræ res eccleſiaſticas divino judicio tuendas, & defenſandas ſuſcepit, conſenſu ejus, electione cleri, ac plebis, & approbatione epiſcoporum Provinciæ, quiſque ad eccleſiaſticum regimen provehi debet.*

Quæ viguerit in Gallia eligendorum epiſcoporum diſciplina ab anno milleſimo uſque ad tempora D. Bernardi, omnibus aliis omiſſis, docent nos Ivo libertatum eccleſiæ Gallicanæ ſanè non ignarus, immo vindex, ipſeque D. Bernardus. Sed & a pluribus aliis etiam abſtinendo, quæ ex eodem Ivone poſſent afferri, pauca ex ipſius colligam epiſtolis. Cùm igitur electio ad eccleſiam Pariſienſem, non eâ qua optabat concordiâ fuiſſet celebrata, ſuum conſenſum non præbiturum affirmat, niſi ſequentia interceſſiſſent: *Electioni*, ait ep. 63. *conſenſum non dabimus, niſi quem aut cleri, plebiſque conſenſus elegerit, aut Metropolitani judicium cum conniventia ſuffraganeorum, habitâ legitimâ diſcuſſione, probaverit.* Nil curabat in hujuſmodi electione Regis auctoritatem interveniſſe. Epiſtolâ verò 67. 68. 126. vult ab electionibus regias etiam preces abeſſe, utpote quæ habere ſolent minarum vim, ac proinde electionum libertatem proſcribere. Cùm autem Bellovacenſis epiſcopi electio temerè impugnaretur, hæc Ivo *ep.* 47. ad Metropolitanum ſcribit: *Non licet Regibus, ſicut ſanxit octava Synodus, quam romana eccleſia commendat, & veneratur, electionibus epiſcoporum ſe immiſcere, vel aliquâ eas ratione impedire. Francorum Reges, Carolus, & Ludovicus electiones epiſcoporum eccleſiis conceſſerunt &c. Habeat Deus in eccleſia ſua principaliter quod ſuum eſt; habeat Rex poſteriori ordine poſt Deum, quod ſibi a Deo conceſſum eſt.* Idem jus electionum apud comprovinciales, clerum, & populum D. Bernardi ætate perſeverabat, quamvis majus ſuffragiorum pondus eſſet apud Clerum. Habemus ex ipſius epiſtola 13. Honorium Pontificem ſollicitaſſe, ut Catalaunenſis Epiſcopi electionem confirmaret, in quam *totus tam Clerus, quàm populus pari voto, & voce convenerat.*

Dum hucuſque dicta rite expendantur, in eo ſitas libertates eccleſiæ Gallicanæ, aut quoſque mores ab eccleſia probatos dicendum eſt, quòd præter cleri, & populi ſuffragia, nullam haberet partem in electionibus auctoritas Regum; & quòd ſolùm illius conſenſus poſt electionem deſiderabatur. Nondum ergo, eccleſiâ adnuente, eæ invaluerunt libertates, antiquuſque mos, quibus aſſerere poſſimus cum Natale, populo ſemoto, jus eligendi in Reges fuiſſe transfuſum.

§. II.

Neque etiam, poſtquam epiſcoporum, & populi ſuffragia in epiſcoporum electionibus non intervenire, Galliæ Reges beneficio eccleſiæ potiti ſunt jure epiſcopos eligendi, ſive nominandi uſque ad tempora Concordatorum.

EÒ etiam tempore, quo Clerus, & populus ſuis ſuffragiis epiſcopos eligebant, ob partium factiones, Metropolitanorum quandoque effrænes cupiditates, ſæcularium poteſtatum violentias, & appellationes etiam injuſtas, ſoli Pontifices romani Epiſcopos nominarunt, ac nominatos Eccleſiæ receperunt. Quandoque etiam Electi confirmatio a Romano Pontifice expoſtulabatur,

quam-

quamvis jam a Metropolitano obtinuiſſet; nec confirmare, & conſecrare renuerunt eos, quos injuſtè Metropolitanus confirmare, & conſecrare abnuebat. Hac extante electionum viciſſitudine, ſæculo tandem decimo-tertio Concilium Lateranenſe IV. *can.* 24. 25. 26. ab epiſcoporum electione epiſcoporum, ac populi vota removenda decrevit, earumdemque electionum jus ad ſola cathedralium Capitula fuit devolutum; cui tamen novo juri uſus, qui non parum jam inoleverat, viam aperuerat. Hæc nova igitur electionum forma in Decretalium Libris inſerta legitur; unde ſub titulo *de electione cap.* 52. *&* 56. Gregorius IX. ab aliis faciendam ſancivit electionem, quoties eam ultra quadraginta dies Capitulum protraheret; laicis tamen ab Epiſcoporum electionibus in poſterum omnino prohibitis. Cæleſtinus etiam III. ſub eodem titulo *cap.* 14. reprobatâ conſuetudine, qua duo a Capitulo Patriarchæ, vel Principi præſentabantur, quorum alterum deligerent, mandat ab ipſis Canonicis unum eligendum, mox aſſenſum præfatorum petiturum. Sub titulo item *de cauſ. poſſeſſ. & propriet. cap.* 3. Innocentius III. dixit: *Secundùm ſtatuta canonica electiones epiſcoporum ad cathedralium eccleſiarum Clericos regulariter pertinere noſcantur, niſi alicubi ſecus obtineat de conſuetudine ſpeciali.*

At neque hæc epiſcoporum eligendorum forma conſtans fuit; num vel ob Eligentium graves, diuturnaique diſſenſiones, aliaſque ob cauſas, quamfrequenter epiſcopi a ſolis romanis Pontificibus eligebantur, ac cœperunt ſibi quamplurimas epiſcoporum electiones reſervare, quorum primus, ni fallor, fuit Benedictus XII. *Extra. ad regimen*, ipſumque Succeſſores imitari non deſtitere. Actum quidem non ſemel fuit in Eccleſia Gallicana ut electionum libertas reſtitueretur, ſed irrito conatu; quamvis etenim Concilii Baſileenſis, & Pragmaticæ Sanctionis decretis redituram crederetur, non tamen is emerſit fructus, qui ſperabatur. Præterquamquod Baſileenſe Concilium major eccleſiæ pars reſpueret, ut ſuo loco videbitur, non rarò ipſi Galliæ Reges romanis Pontificibus Auctores fuere, ut ſibi Epiſcopatus reſervarent, ea intentione ut ad eoſdem ii eligerentur, quos ipſi Reges epiſcopali dignitate decoratos mallent. Licet autem Pontifices quandoque ad regias preces epiſcopatus conferrent, non deſierunt etiam ex ſola ſua voluntate diſtribuere. Hinc factum eſt, quòd cum Sixtus IV. pleraque Galliæ beneficia ſive per ſeipſum, ſive per ſuum Legatum concederet, Carolus VIII adverſus hujuſmodi conceſſiones appellationem interponi voluerit. Accidit etiam aliquando Capitula adverſus Papæ, & Regis voluntatem ſibi epiſcopum elegiſſe, ut evenit in electione epiſcopi Bellovacenſis apud Thomaſſinum *Vet. & Nov. Diſcipl. p.* 2. *l.* 2. *cap.* 33. *num.* 7. Eò tandem res devenere, ut omnes fere electiones a Papa penderent; quapropter Senatus Pariſienſis, eodem Thomaſſino referente, conqueritur apud Regem *Omnia electiva Regni beneficia, Metropoles, Epiſcopatus, Abbatias Paſtoribus orbari, & gemere, propterea quod ſimulac vacarent eccleſiæ, eas Pontifices conferrent, nec electioni locus daretur.* In poſterum etiam noluiſſe Pontifices Regis obſequi voluntati in epiſcoporum electionibus ea demonſtrant quæ ibidem recenſet Thomaſſinus: Innocentium nempe VIII. non quem optaverat Rex, ſed Italum quemdam ad epiſcopatum Andegavenſem promoviſſe: & Julium II. diſſentiente Rege hominem eidem inviſum Avenionenſi epiſcopatu donaſſe. Non refragabor tamen ſæpe id genus electionibus Reges ſeſe oppoſuiſſe.

His ex hiſtoria prælibatis, animadvertat modò Lector jure nominandi, ſive eligendi epiſcopos, ſpirituale cum ſit, non poſſe laicos Principes potiri, niſi Eccleſia veluti ſuos miniſtros ad hujuſmodi munus aſſumat. Tunc proinde ex eccleſiæ Gallicanæ libertatibus, ac antiquo more potuiſſent illud ſibi Reges adſcribere, ſive jus, quod obtinebat populus in epiſcoporum electione, in Reges pertranſire, quoties hunc morem, quoties hanc populi poteſtatis transfuſionem eccleſia non toleraſſet tantum, ſed re vera probaſſet. Si autem quomodo ſe geſſerit Gallicana eccleſia inſpiciamus, ut plurimum ægre tulit Regum auctoritatem in Antiſtitum electione partem habere; immo & Principum preces ab hujuſmodi electionibus abeſſe exoptavit. Romani verò Pontifices juxta Principum vota multoties quidem epiſcopos elegerunt; at tam longe eſt hac agendi ratione jus epiſcopos nominandi, ſive eligendi eiſdem tribuiſſe, ut multoties, enitentibus Regibus, ut aliquis ad epiſcopalem cathedram aſſumeretur, iidem romani Pontifices alteri epiſcopatum conceſſerint. Porrò quòd non ſemel Reges epiſcopos nominaverint, ſive elegerint, facta ſunt non jura, quæ adeò meritò negantur, quoties non demonſtretur eccleſiam non ſolum adnuiſſe Regi aliquem epiſcopum expetenti, ſed etiam jus expetendi probaſſe, quinimmo tradidiſſe.

Fatendum ergo eſt jus indubitatum epiſcopos nominandi tunc ſolùm Galliæ Reges obtinuiſſe, poſtquam Bononiæ Leo X. ac Franciſcus I. Concordata iniere, quæque poſtea Concilium Lateranenſe V. an. 1516. confirmavit. Cùm electiones in eccleſiis Gallicanis non vacarent violentiâ per abuſum ſecularis poteſtatis, vel ſimoniâ, aliiſque cupiditatibus ſurdidarentur; vel poſthabitis dignioribus contra juramentum, quo Electores obſtringebantur, inſulæ epiſcopales concederentur iis, in quos ex privato affectu, aut amicorum precibus Electores afficiebantur, hinc orta eſt occaſio præfata Concordata ineundi. Illorum autem vi voluit Pontifex in poſterum in omnibus Eccleſiis electiones ceſſare; ac facultate Regibus conceſsâ epiſcopos nominandi, ad ſe pertinere voluit illos probare, bullaſque expedire. Hæc fuit vera illius juris origo, quo a Galliæ Regibus epiſcopi vacantibus eccleſiis deſtinantur.

DISSERTATIO IX.

De Fide Nicolai unius è ſeptem Diaconis.

PROPOSITIO.

Nicolaus unus è ſeptem Diaconis auctor non fuit Hæreſis Nicolaitarum.

I. Incredibile eſt eum quem Scriptura Sacra annumerat *Viris boni teſtimonii, plenis Spiritu Sancto & ſapientiâ*, & quem nullibi damnat aut perſtringit, fuiſſe caput & auctorem nefariæ Hæreſis: Atqui Scriptura Sacra *Nicolaum advenam Antiochenum* ſeptem Diaconorum unum, annumerat *Viris boni teſtimonii, plenis Spiritu Sancto & ſapientiâ*: & nullibi innuit ipſum tam divinas dotes Hæreſi aut libidine maculaſſe: Nam etſi *ſectam Nicolaitarum* execretur, *Nicolai* tamen nomini nullam notam inurit: Veriſimile igitur eſt ipſum non fuiſſe Hæreſeos auctorem.

Idem probat Cardinalis *Baronius ex S. Ignatio* Martyre in Epiſtola ad Trallianos, dicente: *Fugite quoque impuros Nicolaitas, falſum ſibi nomen ſumentes, voluptatum amatores, & ſycophantas.*

Ve-

Verùm nec in Græco Textu Medicæi Codicis Epiſtolarum *S. Ignatii*, nec in antiqua Verſione Latina quam Uſſerius edidit, verba illa habentur, ſed in Epiſtola ad Trallianos interpolata.

Probatur ſecundò ex *Sancto Clemente Alexandrino*, libro 2. *Stromatum*, pag. 301. ubi poſtquam de quibuſdam Hæreticis ſermonem fecit, qui per uſum voluptatis pugnare ſe cum voluptate dicebant, hæc ſubjungit: *Tales ſunt etiam hi qui dicunt ſe ſequi Nicolaum, adducentes ejus Viri aliquid literarum monumentis mandatum, ſed ab eis detortum, nempe, Oportere carne uti. Sed ille quidem Vir præclarus ſignificabat, Oportere voluptates arcere & cupiditates, & hac exercitatione marcidas flaccidaſque reddere carnis appetitiones & inſultus. Qui autem inſtar hircorum effuſi ſunt in voluptatem, veluti corpus contumeliâ afficientes, ſuavi fruuntur delectatione..... Ipſorum autem infixa eſt anima in cœno vitii, ut qui decretum ipſius voluptatis, non autem Viri Apoſtolici ſequantur.* Et libro 3. pag. 318. ſic rurſus Nicolaum Diaconum ab impura Hæreſi vindicat: *Cùm autem de dicto Nicolai loqueremur, illud prætermiſimus: Cùm formoſam haberet uxorem, & poſt Servatoris Aſſumtionem ei fuiſſet ab Apoſtolis exprobrata zelotypia, in medium adductâ muliere, permiſit cui vellet eam nubere. Ajunt enim hanc actionem illi voci conſentaneam, quæ dicit, Quòd carne uti oporteat: ejuſque factum & dictum, abſolutè & inconſideratè ſequentes, qui ejus Hæreſim perſequuntur, impudenter effuſeque fornicantur. Ego audio Nicolaum quidem nullâ unquam aliâ, quàm eâ quæ ei nupſerat, uxore uſum eſſe: & ex illius liberis filias quidem conſenuiſſe virgines, filium autem permanſiſſe incorruptum. Quæ cùm ita ſe habeant, vitii erat expulſio atque expurgatio, in medium Apoſtolorum circumactio uxoris, cujus dicebatur laborare zelotypiâ; & continentia a voluptatibus, quæ magno ſtudio parantur, docebat illud: Uti carne oportere, hoc eſt, exercere carnem. Neque enim (ut exiſtimo) volebat, convenienter Domini Præcepto, Duobus dominis ſervire, voluptati & Deo. Dicunt enim Matthiam quoque ſic docuiſſe, cum carne quidem pugnare, & eâ uti, nihil ei impudicum largiendo ad voluptatem, augere autem animam per fidem & agnitionem.* Nicolaitæ igitur nomine Nicolai Viri Apoſtolici abuſi ſunt, & ejus ſententiam ac verba pravum in ſenſum detorſere, ut tanto nomine Sectam impuriſſimam ornarent.

Probatur tertiò ex *Euſebio* lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 29. ubi de Nicolaitis ita ſcribit: *Sub idem tempus Hæreſis quæ dicitur Nicolaitarum, breviſſimo temporis ſpatio permanſit. Hi Nicolaum quemdam, unum ex illis qui ad curam inopum gerendam unà cum Stephano ab Apoſtolis conſtituti fuerant Miniſtri, Sectæ ſuæ auctorem jactabant.* Et ſtatim refert mox laudatum Clementis Alexandrini de Nicolao teſtimonium. Quòd igitur Nicolaitæ auctorem haberent Nicolaum Diaconum, mera iſtorum Hæreticorum & mendax oſtentatio fuit.

Probatur quartò ex *Theodoreto*, libro 3. *Hæreticarum Fabularum* cap. 23. ubi de Nicolaitis ita ſcribit, poſtquam laudatum *Clementis Alexandrini* locum protulit: *Ex quibus liquidò convincuntur falsò ſibi de ejus appellatione nomen arrogare, qui ſupradictam intemperantiam exercent.* His adde *Victorinum Petabionenſem*, Commentariô in Apocalypſim: *Nicolaitæ autem*, inquit, *erant illo tempore ficti homines & peſtiferi, qui ſub nomine Nicolai Miniſtri fecerunt ſibi Hæreſim, ut delibatum exorcizaretur & manducari poſſet, & quicumque fornicatus eſſet, octavo die pacem acciperet.*

Objectio prima. Veterum Patrum plurimi *Nicolaum* illius Hæreſis quæ ab illo nomen accepit, auctorem faciunt: Hæreſiarcha igitur dicendus eſt.

Probatur antecedens, primò ex *S. Irenæo* lib. 1. cap. 27. *Nicolaitæ*, inquit, *Magiſtrum habent Nicolaum, unum ex ſeptem qui primi ad Diaconatum ab Apoſtolis ordinati ſunt.*

Secundò ex *Tertulliano*, lib. *De Præſcriptionibus Hæreticorum* cap. 46. *Alter Hæreticus Nicolaus emerſit; hic de ſeptem Diaconis qui in Actis Apoſtolorum allecti ſunt, fuit. Hic dicit tenebras in concupiſcentia luminis, & quidem fœda & obſcœna fuiſſe: Ex hac permixtione pudor eſt dicere, quæ fœtida & immunda ſint*, &c.

Tertiò ex *S. Epiphanio* Hæreſi 25. ſcribente: *Nicolaum cùm uxorem haberet eleganti ſpecie, ab ea ſibi aliquandiu temperaſſe, ut eos imitaretur quos Deo addictos cerneret; ſed non intemperantiam ſuam perpetuò coërcere potuiſſe..... Cum uxore ſua conſuetudinem rursùs habuiſſe; & jactare illud auſum, Neminem ſalutem æternam conſequi poſſe, niſi ſingulis diebus luxuriæ vacet.*

Quartò, ex *S. Hilario*, Can. 25. in Matthæum, ubi exponens hæc verba Evangelii, *Et falſi Prophetæ erunt*, ſubjungit per parentheſim (*ut Nicolaus unus ex ſeptem Diaconibus fuit.*)

Quintò ex *S. Hieronymo* Epiſtolâ 1. *Attendis Petrum*, inquit, *ſed & Judam conſidera. Stephanum ſuſpicis, ſed & Nicolaum reſpice, quem Dominus in Apocalypſi ſuâ damnat ſententiâ, qui tam turpia & nefanda commentus eſt, ut Nicolaitarum Hæreſis ex illa radice naſcatur.* Similia habet Epiſtolâ 48.

Sextò, ex *Philaſtrio*, lib. de Hæreſibus cap. 5. ex *S. Auguſtino* lib. de *Hæreſibus* ad *Quodvultdeum* cap. 5. *Caſſiano* Collatione 18. cap. 16. & *S. Iſidoro Hiſpalenſi* lib. 8. *Originum*, cap. 5. Quibus ſubſcribit *Nicephorus* lib. 3. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* cap. 15.

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens: Veterum Patrum plurimi *Nicolaum* Diaconum Hæreſis auctorem faciunt: & id negant alii, quorum non minor eſt auctoritas, concedo: & Patrum omnium idem eſt de *Nicolao* judicium, nego. Solius *Irenæi & Tertulliani* auctoritas nonnullum negotium faceſſere poteſt, ut qui antiquiſſimi ſint. Verùm *S. Irenæus* ſolùm ſignificat Nicolaitas Magiſtrum agnoſcere, id eſt, jactare *Nicolaum*. Nihil enim cogit ut alio ſenſu *S. Irenæi* verba accipiamus.

Tertulliani verò non ſunt verba laudata, ſed alterius Auctoris cujus poſterior eſt ætas. *Tertulliani* certè liber *De Præſcriptionibus*, quadragintaquinque Capitibus ſolùm conſtat, ut perſpicuum eſt ex ipſius verbis, Opus illud cap. 45. ita concludentis: *Sed nunc quidem generaliter actum eſt a nobis adversùs Hæreſes omnes certis & juſtis & neceſſariis præſcriptionibus repellendas a collatione Scripturarum; de reliquo, ſi Dei gratia annuerit, etiam ſpecialiter quibuſdam reſpondebimus. Hac in fide veritatis legentibus pax & gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti in æternum.* Poſt quæ, in vetuſtiſſimo Codice *Agobardi* leguntur hæc verba: *Contra Hæreticos explicit*. Sequentia capita deſiderantur etiam in veteri & probatæ fidei MS. Anglicano; & in MS. Vaticano ita revulſa ſunt a præcedentibus, ut toti libro præpoſita ſint: quod ipſa in Opus *Tertulliani* intruſa fuiſſe demonſtrat. Id confirmat & diſſimilitudo ſtyli, qui mollior eſt ac nitidior Tertullianico. Denique *Tertullianus* Montaniſta non eſt procul dubio auctor novem iſtorum capitum poſteriorum: ſiquidem cap. 42. Montaniſtas Hæreticis adcenſet: quod vel ipſe nunquam ſcripſiſſet, vel e ſuo libro expunxiſſet.

Sanctum *Epiphanium* in hac facti quæſtione deceptum fuiſſe, uti & alios qui ipſum ſecuti ſunt, non ægrè fatemur. *SS. Epiphanio* & *Hieronymo* oppo-

Digitized by Google

opponimus *S. Clementem Alexandrinum* & *Euſebium*. *Philaſtrio* verò *Theodoretum* Scriptorem longè accuratiorem, & *Victorinum Petabionenſem*.

S. Auguſtinus & dubitanter de *Nicolao* loquitur, & hujus Sectæ errores Nicolaitis, non ipſi *Nicolao* adſcribit. *Nicolaitæ*, inquit, *a Nicolao nominati ſunt, uno ex ſeptem quos Apoſtoli Diaconos ordinaverunt. Iſte cùm de zelo pulcherrima conjugis culparetur, velut purgandi ſe causâ permiſiſſe fertur, ut eâ, qui vellet, uteretur. Quod ejus factum in Sectam turpiſſimam verſum eſt, qua placet uſus indifferens fœminarum*, &c.

Objectio ſecunda. Auctor ille fuit nefariæ iſtius Hæreſeos, qui uxorem ſuam produxit, & fruendam cuilibet permiſit: ſed iſtud præſtitit *Nicolaus*: Igitur cenſendus eſt auctor Hæreſeos *Nicolaitarum*.

Reſpondeo primò negari poſſe Majorem. Non enim auctor eſt Hæreſeos, qui vel ex ſimplicitate, vel ex animi perturbatione aliquid facit, quod alii peſſimum in exemplum trahunt, ac in dogma concinnant. Unde etſi *Nicolaus* id ex animi ſui ſententia præſtitiſſet, non ideo parens & auctor hujus Sectæ dicendus eſſet: ſicut nec *Loth*, qui ex animi perturbatione filias ſuas ſtuprandas obtulit Sodomitis, Hæreſis alicujus auctor dici poteſt.

Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo Minorem. Id præſtitit *Nicolaus*, fictione & ſimulatione quadam, permittens uxori (quantum in ipſo erat) ut alteri nuberet, ſi id paſſa eſſet Lex Dei, ut hoc facto ſe purgaret a ſuſpicione zelotypiæ, concedo: id præſtitit ſincero animo, & exiſtimans ac propugnans licitum eſſe promiſcuum cum altero ſexu conſortium; nego. Hanc reſponſionem ſuggerit *Theodoretus* loco ſupra citato, ubi ait ipſum id egiſſe, *Non hoc lege aliqua decernentem, ſed ut accuſatorum calumniam coarguerent. Inde nonnulli, id quod ab illo prædicta de cauſa geſtum fuerat peſſimè accipientes, communes habere uxores ſanxerunt. At Nicolaum Clemens temperantiâ inſignem fuiſſe, liberoſque ſupernaturalem caſtitatem docuiſſe refert.*

Certè ſi verum eſt quod in Libro de Septuaginta duobus Diſcipulis ſub nomine *S. Hippolyti* vulgato & in Synopſi *S. Dorotheo* adſcripta refertur, *Nicolaus* Diaconus ab Apoſtolis Samaritanorum Epiſcopus inauguratus eſt: quod fidem ejus integram fuiſſe demonſtraret. Conſtitutionum Apoſtolicarum Auctor *Nicolaitas falſo nomine vocari* ait, lib.6. cap.8.

Inſtabis. Qui dixit, *Oportere uti carne*, fuit auctor nefariæ Hæreſeos: ſed *Nicolaus* Diaconus dixit, *Oportere uti carne*: fuit igitur auctor Hæreſeos.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem: Qui dixit, *Oportere uti carne*, id eſt, indulgere carni & voluptati ſervire, concedo; id eſt, carnem coërcere, frænare, & aſſiduâ virtutis exercitatione domare, nego. Poſteriori autem ſenſu propoſitionem illam uſurpavit *Nicolaus*, non priori, ut conſtat ex Clemente Alexandrino, Euſebio, & Theodoreto. Certè *uti carne* legitimum eſt. Qui enim eâ utitur, non conſtituit finem in voluptatibus corporis; non dicit cum Epicureo, *Mihi frui mea carne bonum eſt*, ut *S. Auguſtinus* ait; nec in ſummam illam incidit perverſitatem, qua quis fruitur utendis, & utitur fruendis; fruitur Mundo, ut utatur Deo. Iſtud etiam diſcrimen agnovit *Seneca* lib. *De Vita beata*, cap.10. *Tu voluptatem complecteris*, inquit, *ego compeſco: tu voluptate frueris, ego utor*. Sed quid Philoſophum citare neceſſe eſt ad excuſandam *Nicolai* Diaconi ſententiam? cùm *S. Matthias* Apoſtolus idem docuerit, teſtibus Clemente Alexandrino & Euſebio, ſcilicet *Carne abutendum eſſe*, id eſt, *Carni bellum indicendum, neque ullam ei permittendam voluptatem.*

Nota.

SI veritatem prodere non velimus, fateri neceſſe eſt non tam facile eſſe innocentiam Nicolai unius ex ſeptem Diaconibus vindicare. Si pro ipſo ſtat Clemens Alexandrinus, cui adhærent Euſebius & Theodoretus, illum impuræ ſectæ parentem ultra tot Patres quos recenſet Natalis in prima objectione, credunt S. Hippolytus S. Gregorius Nyſſenus, Caſſianus, S. Gregorius Magnus, S. Hieronymus &c. quibus plures alios addit Cotelerius in notis *ad cap.8. l.6. Conſtit. Apoſtolic.* Horum ſanè auctoritas valde ſuperat eos, qui Nicolaum inſontem dicunt; nec video cur potiori ratione in hac facti quæſtione decepti dicendi non ſint illi qui ipſius propugnant innocentiam, in errorem verò prolapſi, qui auctorem immundiſſimæ ſectæ agnoſcunt. Et revera, quamvis Nicolaus inter ſeptem Diaconos, qui erant viri boni teſtimonii & pleni Spiritu S. fuerit adſcriptus, nihilominus tam poſtea incerta fuit ejus probitas, ut nec Græci nec Latini vel aliqua Eccleſia ipſius memoriam in honore habuerint. *Bollandus tom.1. Maji p.35.* Hujuſmodi lapſus edocent nos noſtram ſalutem cum timore & tremore operari.

DISSERTATIO X.

De abſtinentiæ a ſanguine & a ſuffocatis Apoſtolico Præcepto.

Utrùm eſus animalium ſuffocatorum, & Sanguinis, etiamnum ſit Apoſtolica Lege prohibitus.

HAnc quæſtionem movemus occaſione Apoſtolici Decreti, quod in Concilio Hieroſolymitano editum eſt; his verbis: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria: ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato.*

PROPOSITIO.

Chriſtiani lege abſtinentiæ a ſanguine animantium & a carnibus ſuffocatis non tenentur.

Probatur. Lege, quæ ab Apoſtolis ad tempus duntaxat lata eſt, & quæ jam a multis ſæculis exolevit, Chriſtiani non tenentur: atqui lex abſtinentiæ a ſanguine animantium, & a carnibus ſuffocatis, ab Apoſtolis ad tempus duntaxat lata eſt, & a multis ſæculis exolevit; ergo Chriſtiani hac lege non tenentur.

Probatur Minor. Lex quæ finem habet duntaxat temporaneum, nonniſi ad tempus lata eſt: atqui lex abſtinentiæ a ſanguine & ſuffocato, finem habuit duntaxat temporaneum: eo enim fine duntaxat lata eſt, ut Judæi qui a ſanguine & a carnibus animantium ſuffocatorum abhorrebant, faciliùs in unam Eccleſiæ ſocietatem cum Gentibus quæ iſtis utebantur, convenirent; ergo lex abſtinentiæ a ſanguine & ſuffocato, ad tempus duntaxat lata eſt. Quod autem lex illa multis a ſeculis exoleverit, conſtat ex Eccleſiæ conſuetudine & uſu, qui optimus eſt Apoſtolicæ legis Interpres.

Probatur ſecundò ex S. Auguſtino lib.32. contra Fauſtum cap.13. *Si hoc tunc Apoſtoli præceperunt,*

runt, inquit, *ut ab animalium ſanguine abſtinerent Chriſtiani, ne præfocatis carnibus veſcerentur, elegiſſe mihi videntur pro tempore rem facilem, & obſervantibus nequaquam oneroſam, in qua cum Iſraëlitis etiam Gentes, propter angularem illum lapidem duos parietes in ſe condentem, aliquid communiter obſervarent: ſimul & admonerentur in ipſa arca Noë, quando Deus hoc juſſit, Eccleſiam Gentium fuiſſe præfiguratam, cujus facti Prophetia jam Gentibus ad fidem accedentibus incipiebat impleri. Tranſacto verò illo tempore, quo illi duo parietes, quamvis in angulari Lapide concordarent, tamen ſuis quibuſdam proprietatibus diſtinctiùs eminebant. At ubi Eccleſia Gentium talis effecta eſt, ut in ea nullus Iſraëlita carnalis appareat, quis hoc jam Chriſtianus obſervat, ut turdos, vel minutiores aviculas non attingat, niſi quarum ſanguis effuſus eſt; aut leporem non edat, ſi manu à cervice percuſſus nullo cruento vulnere occiſus eſt? Et qui fortè pauci adhuc tangere iſta formidant, à cæteris irridentur. Ita omnium animos in hac re tenuit illa ſententia veritatis; Non quod intrat in os veſtrum, vos coinquinat, ſed quod exit: nullam cibi naturam, quam ſocietas admittit humana; ſed quæ iniquitas committit peccata, condemnans.* Ergo tempore S. Auguſtini jam abrogata erat iſta lex.

Probatur tertiò. Eadem ratio eſt de lege abſtinentiæ a cibis ſuffocatis, & a ſanguine, ac de lege abſtinentiæ a cibis immolatitiis; atqui hæc lex Fideles non alligabat, niſi ob vitandum ſcandalum, & ceſſante ſcandali periculo hujuſmodi cibis veſci poterant; ergo etiam lex abſtinentiæ a ſuffocato & ſanguine non adſtringebat Chriſtianos, niſi cùm periculum erat ne Judæis eſſent offenſioni, quando ſcilicet convivebant Judæis.

Probatur Minor ex Apoſtolo 1. ad Corinthios cap.8. dicente: *De eſcis autem quæ Idolis immolantur, ſcimus quia nihil eſt Idolum in mundo, & quòd nullus eſt Deus, niſi unus.... Sed non in omnibus eſt ſcientia. Quidam autem cum conſcientia uſque nunc Idoli, quaſi idolothytum manducant; & conſcientia ipſorum, cùm ſit infirma, polluitur. Eſca autem nos non commendat Deo. Neque enim ſi manducaverimus, abundabimus; neque ſi non manducaverimus, deficiemus. Videte autem ne fortè hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet ſcientiam, in idolio recumbentem; nonne conſcientia ejus, cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? & peribit infirmus in tua ſcientia Frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt? ſic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis. Quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem.*

Et cap.10. *Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Domini eſt terra, & plenitudo ejus. Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire; omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Si quis autem dixerit: Immolatum eſt idolis: nolite manducare, propter illum qui indicavit, & propter conſcientiam: conſcientiam autem dico, non tuam, ſed alterius.*

Objicitur primò. Tam obligat lex abſtinentiæ a ſuffocatis & ſanguine, quàm ab immolatitiis; atqui hæc perpetuò obſtringit Chriſtianos; ergo & illa.

Probatur Minor ex S. Auguſtino Epiſtolâ 154. ad Publicolam datâ, ubi propoſita ſibi quæſtione de *viatore Chriſtiano*, qui fame preſſus, *nihil inveniat, niſi cibum in idolio*, id eſt, in templo, vel altari idoli poſitum, ubi nullus alius eſt hominum: utrùm ei ſatius ſit fame emori, quàm illum in alimentum ſumere, ſic quæſtionem illam ſolvit: *Breviter reſpondeo: aut certum eſt eſſe idolothytum, aut certum eſt non eſſe, aut ignoratur. Si ergo certum eſt eſſe; meliùs Chriſtianâ virtute reſpuitur. Si autem vel non eſſe ſcitur, vel ignoratur; ſine ullo conſcientiæ ſcrupulo in uſum neceſſitatis aſſumitur.*

Et lib. de Bono Conjugali cap. 16. *Satius eſt mori fame*, inquit, *quàm idolothytis veſci.*

Idem conſtat ex S. Hieronymo cap. 15. Commentarii in Matthæum, ubi cùm ita ſibi oppoſuiſſet: *Si quod intrat in os, non coinquinat hominem; quare idolothytis non veſcimur?* Sic reſpondet: *Sciendum quòd ipſi quidem cibi, & Dei creatura per ſe omnis munda ſit: ſed idolorum ac dæmonum invocatio ea faciat immunda.*

Idem conſtat ex Sancto Leone Magno Epiſtola 79. quæ eſt ad Nicetam cap.5. ubi eos, qui cibis immolatitiis polluti erant, pœnitentiæ ſatisfactione purgandos eſſe decernit, *ſive hoc terror extorſerit, ſive fames ſuaſerit.*

Reſpondeo, nego Minorem; quæ quàm meritò negetur, conſtat ex ultima probatione.

Ad auctoritatem Sancti Auguſtini, reſpondeo ipſum non loqui de quovis cibo idolis immolato, ſed ſolùm de eo qui in idolio inventus eſt, quem ſi Chriſtianus comederet, videri poſſet iis, quibus fortè innoteſceret ejus factum, falſorum numinum, quibus conſecrati fuerunt illi cibi, religione initiatus: & ita periculum eſſet ſcandali, ratione cujus prohibitum fuit cibis immolatitiis veſci, quamvis illorum uſus abſolutè, & ecluſo ſcandali periculo ſpectatus, illicitus non eſſet. Quod ut innuat Sanctus Auguſtinus, non ait, fidelem peccaturum, ſi cibos immolatitios comedat, ſed meliùs facturum ſi eos Chriſtianâ virtute reſpuat; quia vel incerti occaſionem ſcandali vitare laudabilius eſt. Hanc fuiſſe Sancti Auguſtini mentem conſtat ex libro ejus 32. contra Fauſtum Manichæum cap.13. ubi hanc unam affert rationem, *Cur non expediat Chriſtianis Immolatitio veſci; ne dæmonibus*, inquit, *communicaſſe videantur*. Et adducit Pauli teſtimonium ex cap.10. 1. ad Corinthios: *Nolo vos ſocios fieri dæmoniorum.* Sanè his verbis, *non expediat*, & his ex Epiſtola ad Publicolam, *meliùs reſpuitur*; planè ſignificat iſtud ex eorum eſſe numero, quæ licent, etſi non expediant. Quæ autem licent, aliquo caſu innoxiè fieri poſſe, nemo neſcit.

Ad alium Auguſtini locum, reſpondeo ipſum comparativè loqui, non abſolutè: ait quidem, ſatius eſſe, id eſt perfectius, mori fame, quàm idolothytis veſci; non autem ait malum eſſe iis veſci urgente fame, modò prudenter id fiat, neque periculum ſit ne comedens *communicaſſe dæmonibus videatur*, ut ipſe ait loco ſupra laudato.

Ad auctoritatem Sancti Hieronymi, reſpondeo ipſum aſſerere Chriſtianos idolothytis non veſci, quia id etſi per ſe illicitum non cenſerent, tamen conveniens non exiſtimabant. Namque vix poterat Chriſtianus ſciens & volens immolatitios cibos deguſtare citra periculum peccandi; enimverò vel fidelis indicaverat cibos illos fuiſſe immolatos idolo, vel infidelis; ergo utrinque periculum erat, ſi comederet: inde ſacrilegæ communionis in ſacris idolorum; hinc fraterni ſcandali: quo ex periculo evadere non poterat, niſi clam & ſingulari adhibitâ cautione comederet. Addit Hieronymus, Dæmoniorum invocationem facere cibos immundos; non ſecundùm ſe, ſed iis, qui ſe ethnicâ ſuperſtitione polluunt, & qui propter idoli cultum cibos comedunt immolatitios, atque

ita

ita *participes ſunt menſæ dæmoniorum*, ut Apoſtolus ait.

Ad auctoritatem Sancti Leonis, reſpondeo eos duntaxat ab illo pœnitentiæ ſubjectos fuiſſe, qui apud ethnicos captivi, terrore aut fame ita adacti fuerant ad immolatitiorum eſum, ut ob hoc in ſuſpicionem proditæ religionis, & ejuratæ fidei venirent: quamvis pœnitentiam illam breviorem eſſe levioremque jubeat ſanctiſſimus Pontifex, quia illi, de quibus ſcribit, nullo erga idolum affectu, aut religione id præſtiterant. Id patet ex Epiſtola citata cap. 5.

Objicitur ſecundò, Æquè prohibita eſt Apoſtolicâ lege *abſtinentia a ſanguine & ſuffocato*, ac *abſtinentia a fornicatione*; atqui abſtinentia a fornicatione perpetua eſt, & ejus lege tenentur ſemperque tenebuntur Chriſtiani; ergo & lege abſtinentiæ a ſuffocato & ſanguine etiamnum adſtringuntur.

Probatur Major ipſis legis Apoſtolicæ verbis: *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria: ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* Vides ut abſtinentia a ſuffocatis non minus neceſſaria dicitur, quàm abſtinentia a fornicatione?

Reſpondeo, diſtinguo Majorem: Æquè prohibita eſt, id eſt, eodem tenore, & eodem decreto, concedo: id eſt, eodem jure, nego. Nàm fornicatio jure naturæ, & jure divino poſitivo prohibita eſt: unde cùm jus divinum poſitivum, & jus naturæ, immobile ſit, nuſquam abrogari poteſt lex quæ præcipit a fornicatione abſtinendum. At ſanguinis & ſuffocati eſus, poſt adimpletionem veteris Legis, & novæ promulgationem, vetitus non eſt ullâ lege, niſi Apoſtolicâ, ad certum tempus, non in perpetuum conſtitutâ. Unde Apoſtoli decernentes ut Gentes abſtinerent a fornicatione, divinum duntaxat præceptum ipſis exponebant, quod ut præſtarent neceſſum erat, quia fornicationem peccatorum numero & loco plerique non habebant. At legis, quæ jubebat abſtinentiam a ſanguine & ſuffocato, non expoſitores modò, ſed auctores fuerunt Apoſtoli. Dicitur autem abſtinentia illa neceſſaria, non abſolutè, & in omne tempus; ſed in exordiis Eccleſiæ, ut in unam religionis ſocietatem Judæi cum Gentibus faciliùs adunarentur.

Contrà, Eccleſia nedum prioribus, ſed ſecutis ſæculis, ad nonum uſque, hanc legem exiſtimavit adſtringere Chriſtianos univerſos; ergo traditione conſtat illam ad tempus duntaxat non eſſe conſtitutam.

Probatur antecedens quoad priora ſæcula, ex Tertulliano Apologetici cap. 9. ita ethnicos objurgante, ipſiſque putidam calumniam exprobrante: *Erubeſcat error veſter Chriſtianis, qui ne animalium quidem ſanguinem in eſculentis habemus; qui propterea quoque ſuffocatis, & morticinis abſtinemus: ne quo ſanguine contaminemur, vel intra viſcera ſepulto. Denique inter tentamenta Chriſtianorum, botulos etiam cruore diſtentos admovetis; certiſſimi ſcilicet illicitum eſſe penes illos, per quod exorbitare eos vultis. Porro quale eſt, ut quos ſanguinem pecoris horrere confiditis, humano inhiare credatis?*

Idem conſtat ex Minutio Felice in Octavio. *Nobis*, inquit, *homicidium nec videre fas, nec audire; tantùm ab humano ſanguine cavemus, ut nec pecorum ſanguinem in cibum noverimus.*

Seu Bibliadis. Idem confirmant verba Biblidis Martyris, quæ ſub Imperatoribus M. Aurelio, & L. Vero paſſa eſt anno Chriſti 179. Ita enim Ethnicos alloquitur, apud Euſebium lib. 5. Hiſtoriæ cap. 1. *Quomodo ejuſmodi viri liberos ſuos devorare, in animum poterunt inducere, quibus ne licitum quidem ſit ſanguinem animalium ratione carentium comedere?*

Idem conſtat ex Concilio Gangrenſi Canone 2. *Si quis*, inquit, *carnem edentem, (præter ſanguinem, & idolis immolatum, & ſuffocatum) cum religione & fide condemnat, velut ſpem propter hujuſmodi perceptionem non habentem, anathema ſit.* Idem probatur de ſecutis ſæculis, ex Leone Imperatore, Novella Conſtitutione 58. quam ad Stilianum ſacrorum Officiorum Magiſtrum legitur miſiſſe, cadente quinto ſæculo. *Simul olim*, inquit, *Legiſlatori Moyſi ſanguine non eſſe veſcendum, præcepit Deus; ſimul ab iſtiuſmodi cibo abſtineri debere, a Præconibus gratiæ eſt conſtitutum. Et quanquam tum veteris, tum novæ gratiæ tempore illa res vilis habita ſit ac nefaria: eò tamen contumaciæ, imo vecordiæ homines proceſſere, ut neutri legi aurem præſtent morigeram. At contrà, alii lucri, alii gulæ causâ, ſumma cum impudentia mandatum contemnunt; in eſumque, qua veſci vetitum eſt, ſanguinem convertunt. Perlatum eſt enim ad aures noſtras quòd inteſtinis tanquam tunicis illum infartum, velut conſuetum aliquem cibum, ventri præbeant. Quod tolerari non debere Imperatoria noſtra Majeſtas ratu; neque tam impio ſoli gulæ inhiantium hominum invento, nunc præcepta divina, nunc Reipublicæ noſtræ honeſtatem dedecore affici ſuſtinens: jubet, ne quis id ſcelus, neque ad uſum ſuum, neque ut emptores deteſtando cibo contaminentur, ullo modo exercere audeat. At ſciat quicunque dehinc divinum mandatum contemnere, ſanguinemque in cibum convertere (ſive vendat, ſive emat) deprehenſus fuerit, ſe bonorum publicationi ſubjiciendum; & ubi acerbum in modum flagris caſus, ac cute tenus fœdè detonſus erit, perpetuo patriæ exilio mulctandum eſſe.*

Sed & multis antea annis Sanctus Hieronymus hanc legem in Eccleſiis Orientalibus, & in Romana fuiſſe obſervatam teſtis eſt in Commentariis ad cap. 44. Ezechielis exponens illum verſum, *Omne morticinum, & captum a beſtia, de avibus & de pecoribus, non comedent Sacerdotes.* Sic autem habet: *Omni generi electo, & regali, & Sacerdotali, (quod propriè ad Chriſtianos refertur, qui uncti ſunt oleo ſpirituali) hæc præcepta conveniunt, ut morticinum non comedat, tam de avibus quàm de pecoribus, cujus nequaquam ſanguis effuſus eſt, quod in Actibus Apoſtolorum dicitur ſuffocatum; & quæ neceſſariò obſervanda, Apoſtolorum de Hieruſalem Epiſtola monet: & captum a beſtia, quia & ipſum ſimiliter ſuffocatum eſt: & condemnat Sacerdotes, qui in turdis, ficedulis, gliribus & cæteris hujuſcemodi, hæc aviditate gulæ non cuſtodiunt.*

Id non ſolùm ſex prioribus ſæculis ab Eccleſia Græca reliogiosè obſervatum fuit, ſed & lege latâ ſancitum eſt in Synodo Trullana anno 692. Canone 69. *Divina*, inquit, *nobis Scriptura mandavit, a ſanguine & ſuffocato & fornicatione abſtinere. Eos ergo, qui propter lautum & dedicatum ventrem, cujuſque animalis ſanguinem arte aliqua eſculentum condiunt ac inſtruunt, atque ita illo veſcuntur, convenienter punimus. Si quis ergo deinceps animalium ſanguinem, quovis modo, comedere aggrediatur, ſi ſit quidem Clericus, deponatur; ſin autem Laicus, ſegregetur.*

Sed & antea in Galliis Canone ſancita erat abſtinentia a ſuffocatis, in Concilio ſcilicet Aurelianenſi II. anno 533. Canone 20. ſic decernente: *Catholici qui ad idolorum cultum, non cuſtoditâ ad integrum baptiſmi gratiâ revertuntur; vel qui cibis idolorum cultibus immolatis, guſtu illicitæ præſumptionis utuntur, ab Eccleſiæ cœtibus arceantur. Similiter & hi qui beſtiarum morſibus extincta, vel quolibet morbo aut caſu ſuffocata veſcuntur.*

Idem in Eccleſia Germanica conſtitutum fuit

anno

anno 868. in Concilio Wormatienſi Canone 64. ubi hæc ex Concilio Carthaginenſi refert, ac pariter decernit: *Animalia, quæ a lupis, ſeu a canibus lacerantur, non ſunt comedenda, nec cervus, nec capra, ſi mortui inveniantur .... Aves verò & alia animalia, ſi in retibus ſtrangulantur, non ſunt comedenda.*

Quod & antea ſanciverat Zacharias Romanus Pontifex ad Bonifacium Moguntinum Archiepiſcopum ſeribens anno 751. Sic enim habet Epiſtola 13. *In primis de volatilibus, id eſt graculis, & corniculis, atque ciconiis, quæ omnino cavenda ſunt ab eſu Chriſtianorum, etiam & fibri, atque lepores, & equi ſylvatici, multò ampliùs cavendi.*

Ex qu ibus omnibus colligitur, Eccleſiam nedum prioribus ſæculis, ſed ſecutis, ad nonum uſque, exiſtimaſſe Chriſtianos univerſos teneri lege abſtinentiæ a ſanguine & ſuffocato.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad teſtimonia Tertulliani, Minutii Felicis, Biblidis Martyris, & Concilii Gangrenſis, reſpondeo adhuc quidem viguiſſe illis temporibus dictam legem, quia nondum plenè congregata erat ex Gentibus Eccleſia, unde cùm ſanguinis & ſuffocati eſus Judæis eſſet horrori, illiſque inter Gentes diſperſis impedimento eſſe poſſet ne Chriſtianam ad fidem convertcrentur; adhuc operæ pretium erat, ut Chriſtiani ex Gentibus converſi ab hujuſmodi cibis abſtinerent. At ceſſante ratione iſtius legis, ipſa deſiit alligare.

Ad ſequentium ſæculorum decreta & exempla, reſpondeo Eccleſiam Romanam, Græcam, Gallicanam, Germanicam, ſanciviſſe, laudatis Canonibus, abſtinentiam a ſanguine & ſuffocato, non quòd eam legem adhuc vigere exiſtimarent; ſed quia conveniens videbatur eam renovare, ob reverentiam Apoſtolorum. Sicut enim abrogatis veteris Legis ritibus, ipſos Chriſtiani e Judæis converſi aliquandiu obſervaruut, ob honorem legis quæ a Deo lata erat, ut honorificè deduceretur ad ſepulcrum: ita pluriinæ & nobiliſſimæ Eccleſiæ legem abſtinentiæ a ſanguine & ſuffocato diu obſervarunt, quamvis eâ non amplius tenerentur; eamque conſtituerunt diſciplinam, quâ Chriſtianis & reverentiam erga Apoſtolos, & temperanriam ſingularem commendarent. Mos itaque abſtinendi a ſanguine & ſuffocato in illis Eccleſiis tantâ religione ſervatus eſt, quia conſuetudinem illam a majoribus acceperant, quamvis eſum ſanguinis & ſuffocati abſolutè illicitum eſſe non cenſerent, nec damnarent Eccleſias, in quibus contraria vigebat conſuetudo. Iſta conſtant ex Humberto Cardinali & Sylvæ Candidæ Epiſcopo, qui ſub Leone IX. floruit, ab eoque Legatus Conſtantinopolim miſſus eſt, ut Græcorum errores confutaret. Is namque in Dialogo contra calumnias Græcorum, inducit Romanum Conſtantinopolitano ſic reſpondentem: *Nos ergo, quamvis a Domino & ab Apoſtolis licentiam habeamus manducare omnia, quæ nec noſtra nec fraterna ſaluti officiunt; conſuetudine tamen Provinciarum & præceptis majorum noſtrorum hactenus detenti, devitamus comedere nonnulla, non quia mala, aut immunda ſunt; ſed quia aut nobis aliquo modo non expediunt, aut longo uſu in naturam jam verſo horrent .... Nonne nonnullæ nationes quibuſdam veſcuntur, quæ aliæ penitus abominantur? Cur hoc; niſi quia unaquæque gens in ſuo ſenſu abundans, quædam ſibi aſſumpſit, quædam rejecit? Unde nos quoque abſque culpis, in antidotis plurima percipimus, quæ ex ſerpentibus & ex aliis, quæ execramur, animantibus aſſumpta eſſe non dubitamus. Quod ergo infirmo qualiſcunque medicina, hoc fame pereunti qualiſcunque eſca: & ſicut abominandus infirmus non eſt, artificialiter refectus ſanguine & cadavere aliquorum reptilium; ſic nec fame tabeſcens, ſi ſanguine & ſuffocato ſuſtentet miſerabiles artus, poterit etiam ad literam cum B. Job dicere: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ anguſtia cibi mei ſunt. Omnis enim creatura Dei bona, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur.*

Et infrà: *Sed ſive nos, ſive vos, quod a Majoribus noſtris accepimus, aut uſu tenemus comedendum, ſic obſervemus, ut is qui non manducat, manducantem non ſpernat: & qui manducat, manducantem non judicet: conſiderate tamen ad quantam ſtultitiam devoluta ſit veſtra ſcriptura & ſapientia, cùm ab hominibus exquirere deberet finem Præceptorum Dei, id eſt, charitatem de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta; hoc ſolum exquirendum putat, an aliquando comederint carnem urſinam. Cujus uſum quamvis non admittatis, admittentibus tamen pro crimine reputare non deberetis: quibus Evangelica & Apoſtolica auctoritas omnia edenda conſtituit.*

Et infra: *Nec hoc dicentes, ſuffocatam & ſanguinem nobis contra vos defendimus. Antiquam enim conſuetudinem, ſeu traditionem majorum noſtrorum diligenter retinentes, nos quoque hæc abominabimur; adeo ut ſanguine, vel quocunque morticinio, aut aquis, ſeu quacunque negligentiâ humana præfocato apud nos aliquando veſcentibus abſque extremo periculo vitæ hujus, pœnitentia gravis imponatur: pro eo maximè, quia antiquas conſuetudines, & traditiones majorum, quæ non ſunt contra fidem, Leges Apoſtolicas arbitramur. Nam de ceteris, quæ aucupio, aut canibus, ſeu laqueo venantium moriuntur, Apoſtoli præceptum ſequimur; Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Domini eſt terra, & plenitudo ejus.*

Contra: Lex reſcindi non poteſt niſi ab eo qui parem cum Legiſlatore auctoritatem habet: ſed lex Apoſtolica de abſtinentia a ſanguine & ſuffocato, non eſt reſciſſa ab aliquo, qui parem cum Apoſtolis auctoritatem haberet; ergo nunc etiam vigere & alligare cenſenda eſt.

Reſpondeo, diſtinguo Minorem. Non eſt reſciſſa, ſed tamen eſt expoſita, concedo; non eſt reſciſſa, nec expoſita, nego. Ipſam enim interpretata eſt Eccleſia, in qua reſidet Apoſtolicæ poteſtatis plenitudo, & ſuo uſu notum fecit Fidelibus legem illam ab Apoſtolis conſtitutam in perpetuum non eſſe.

DISSERTATIO XI.

De reprehenſione Sancti Petri a S. Paulo.

Utrùm verè & ex animo, an ex ſimulatione Sanctus Paulus S. Petrum Apoſtolorum Principem reprehenderit.

STatum controverſiæ, quæ Sanctos Auguſtioum & Hieronymum inter ſe commiſit, in Synopſi noſtra expoſuimus, & noſtram contra Eminentiſſimum Annalium Parentem ſenteotiam in anteceſſum inſinuavimus, quæ ut in concuſſis fulta ſubſiſtat fundamentis, & majorem in lucem prodcat, ſit.

PRO-

PROPOSITIO.

Sanctus Paulus verè & ſincero prorſus animo reprehendit Sanctum Petrum, non ex ſimulatione.

Probatur ex ipſomet Sancto Paulo Epiſtolæ ad Galatas cap. 2. *Cùm autem*, inquit, *veniſſet Cephas Antiochiam, in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat. Priùs enim quam venirent quidam a Jacobo, cum Gentibus edebat: cùm autem veniſſent, ſubtrahebat & ſegregabat ſe, timens eos qui ex circumciſione erant .... Sed cùm vidiſſem quòd non rectè ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cùm Judæus ſis, gentiliter vivis, & non judaicè: quomodo Gentes cogis judaizare?* Ex quibus ſic colligo: Sanctus Paulus in ipſa Epiſtola, cujus initio dixit: *Quæ autem ſcribo vobis; ecce coram Deo, quia non mentior:* ſe in faciem Petro reſtitiſſe teſtatur; quia reprehenſibilis erat. Igitur hæc verè ſcribit. Porro ſi verè ſcribit Petrum reprehenſum a ſe fuiſſe, nec immeritum; ipſum verè & ſincero prorſus animo, non ex ſimulatione reprehendit.

Probatur ſecundò, auctoritate Tertulliani lib. 5. contra Marcionem cap. 3. ubi de Sancto Paulo hæc habet: *Sed reprehendit Petrum non recto pede incedentem ad Evangelii veritatem. Planè reprehendit; non ob aliud tamen, quàm ob inconſtantiam victûs, quem pro perſonarum qualitate variabat, timens eos qui erant ex Circumciſione; non ob aliquam divinitatis perverſitatem, de qua & aliis in faciem reſtitiſſet, qui de minori cauſa converſationis ambigua, Petro ipſi non pepercit.*

Et lib. de Præſcriptionibus Hæreticorum cap. 23. *Cæterùm*, inquit, *ſi reprehenſus eſt Petrus, quòd cùm convixiſſet Ethnicis, poſtea ſe a convictu eorum ſeparabat, perſonarum reſpectu; utique converſationis fuit vitium, non prædicationis.*

Probatur tertiò, auctoritate Sancti Cypriani Epiſtolâ 71. quæ eſt ad Quintum. *Nam*, inquit, *nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificavit Eccleſiam ſuam, cum ſecum Paulus de Circumciſione poſtmodum diſceptaret, vindicavit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit; ut diceret ſe primatum tenere, & obtemperari a novellis & poſteris ſibi potiùs oportere. Nec deſpexit Paulum, quòd Eccleſiæ priùs perſecutor fuiſſet, ſed conſilium veritatis admiſit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facilè conſenſit; documentum ſcilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, ut non pertinaciter noſtra amemus; ſed quæ aliquando a Fratribus & collegis noſtris utiliter & ſalubriter ſuggeruntur, ſi ſint vera & legitima, ipſa potiùs noſtra ducamus.* Porrò patientiæ documentum non tribuiſſet Sanctus Petrus, niſi ſimulatæ, ſi verè & ex animo eum non reprehendiſſet Sanctus Paulus. Nullam enim patientiæ præbet occaſionem objurgatio ſimulata.

Probatur quartò, ex S. Auguſtino, qui hanc quæſtionem operoſiùs tractat, & accuratiùs Epiſtola 8. & ſequentibus uſque ad vigeſimam, & Petrum verè à Paulo reprehenſum, verèque reprehenſioni obnoxium fuiſſe propugnat, hac potiſſimum ratione fretus, quòd S. Paulus mendacii alioqui in Epiſtola ſua reus eſſet, quod vel ſuſpicari nefas. Quam rationem urget maximè Epiſtola 19. *De quo enim certus ſim*, inquit, *quòd me ſcribendo, vel loquendo non fallat, ſi fallebat Apoſtolus filios ſuos, quos iterum parturiebat, donec in eis Chriſtus, id eſt veritas, formaretur. Quibus cùm præmiſiſſet, dicens; Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior: non tamen veraciter ſcribebat, ſed neſcio quâ diſpenſatoriâ ſimulatione fallebat, vidiſſe ſe Petrum & Barnabam non rectè ad Evangelii veritatem ingredientes, ac Petro in faciem reſtitiſſe; non ob aliud, niſi quòd Gentes cogeret judaizare. At enim ſatiùs eſt credere, Apoſtolum Paulum aliquid non verè ſcripſiſſe, quàm Apoſtolum Petrum non rectè aliquid geſſiſſe. Hoc ſi ita eſt, dicamus* [*quod abſit*] *ſatius eſſe credere mentiri Evangelium, quàm negatum eſſe a Petro Chriſtum: & mentiri Regnorum librum, quàm tantum Prophetam a Domino Deo tam excellenter electum, & in concupiſcenda atque abducenda uxore aliena commiſiſſe adulterium, & in marito ejus necando tam horrendum homicidium; imo verò ſanctam Scripturam, in ſummo & cœleſti auctoritatis culmine collocatam, de veritate ejus certus ac ſecurus legam, & in ea homines vel approbatos, vel emendatos, vel damnatos, veraciter diſcam, potiùs quàm facta humana ne dum in quibuſdam laudabilis excellentiæ perſonis aliquando credere timeo reprehendenda, ipſa divina eloquia mihi ſint ubique ſuſpecta.*

Porro eùm S. Hieronymus reſponderet Petrum verè & ex animo Legis Moſaïcæ ritus non obſervaſſe, ſed ſimulatione quadam, ſeu honeſtâ diſpenſatione, & Paulum eadem diſpenſatione illum objurgaſſe, ita hanc reſponſionem Auguſtinus refellit: *Aut enim hoc eſt*, inquit, *quod ego appello officioſum mendacium, ut hæc diſpenſatio ſit officium velut honeſtè mentiendi, aut quid aliud ſit, omnino non video; niſi fortè addito nomine diſpenſationis, fiat ut mendacium non ſit mendacium. Quod ſi abſurdum eſt, cur ergo non apertè dicis, officioſum mendacium defendendum, niſi fortè nomen te movet, quia non tam uſitatum eſt in Eccleſiaſticis libris vocabulum officii, quod Ambroſius noſter non timuit, qui ſuos quoſdam libros utilium præceptionum plenos, de Officiis voluit appellare? An ſi officiosè mentiatur quiſque, culpandus eſt; ſi diſpenſativè, approbandus? Rogo te, mentiatur ubi legerit, qui hoc putat: quia & in hoc magna quæſtio eſt, ſitne aliquando mentiri viri boni, imo viri Chriſtiani. Sed hæc* (*ut dixi*) *& alta, & magna quæſtio eſt: eligat quod voluerit, qui hoc exiſtimat, ubi mentiatur: dum tamen a ſcribentibus Auctoribus ſanctarum Scripturarum, & maximè Canonicarum, inconcuſsè credatur & defendatur omnino abeſſe mendacium: ne diſpenſatores Chriſti de quibus dictum eſt: Hic jam quæritur inter diſpenſatores ut fidelis quis inveniatur: tanquam magnum aliquid ſibi fideliter didiciſſe videantur, pro veritatis diſpenſatione mentiri. Fidelis igitur diſpenſator Apoſtolus Paulus, proculdubio nobis exhibet in ſcribendo fidem: quia veritatis diſpenſator erat, non falſitatis. Ac per hoc verum ſcripſit, vidiſſe ſe Petrum non rectè ingredientem ad veritatem Evangelii, eique in faciem reſtitiſſe, quòd Gentes cogeret judaizare.*

Probatur quintò ex S. Cyrillo Alexandrino, *lib. 9. contra Julianum* in fine. *Ad hæc*, inquit, *audax ille & confidens, Petrum Apoſtolorum præcipuum cavillatur, & hypocritam eſſe dicit, atque a Paulo reprehenſum quòd modò Græcorum, modò Judæorum ritu vivere vellet, ignorans planè ſingularem in his conſilii rationem. Non enim diverſa ſentiebat ille Diſcipulus, ſed congruâ moderatione tempeſtivè utens, omni ratione prodeſſe ſtudebat iis qui ad ſe venirent. Cùm autem nuis ritibus addictus eſſet Beatus Paulus, aggreſſus commonefecit. Metuebat enim ne propoſitum lateret, & ille diſpenſandi modus nonnullos offenderet.*

Probatur ſextò ex S. Gregorio Magno Homiliâ 18. In Ezechielem, ubi de S. Petro ſic loquitur: *Idem verò Apoſtolorum primus, cùm multa Diſcipulos admoneret, atque a quibuſdam detrahi Pauli ſcriptis agnoſceret, dicit: Sicut chariſſimus Frater noſter Paulus, ſecundùm datam ſibi ſapientiam* ſcri-

Digitized by Google

ſcripſit vobis, loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem. Ecce Paulus in Epiſtolis ſuis ſcripſit Petrum reprehenſibilem, & ecce Petrus in Epiſtolis ſuis aſſerit Paulum, in his quæ ſcripſerat, admirandum. Certè enim niſi legiſſet Petrus Pauli Epiſtolas, non laudaſſet. Si autem legit, quia illic ipſe reprehenſibilis dicitur, invenit. Amicus ergo veritatis, laudavit etiam quod reprehenſus eſt, atque ei ad hoc ipſum placuit, quia in hoc non placuerat, quæ aliter quàm debuerat, ſenſit. Seque etiam minori Fratri ad conſenſum dedit, atque in eadem re factus eſt ſequens minoris ſui, etiam ut in hoc præiret; quatenus qui primus erat in Apoſtolatûs culmine, eſſet & primus in humilitate. Penſate ergo, Fratres chariſſimi, in quo mentis vertice ſtetit, qui illas Epiſtolas laudavit, in quibus ſcriptum ſe vituperabilem invenit......

Et infra, *Ne igitur increpationis verba dedignaretur audire, omnia dona, quæ acceperat, quaſi a memoria repulit, ut unum fortiter humilitatis donum teneret.*

Probatur ſextò ex S. Thoma Lectione 4. in cap. 2. Epiſtolæ ad Galatas, ubi cum S. Auguſtino ſe ſentire profitetur, *Petrum*, in illa occaſione, *peccaſſe venialiter, propter indiſcretionem, quam habuit, nimis inhærendo parti Judæorum, ad vitandum eorum ſcandalum: & validius argumentum Auguſtini contra Hieronymum* judicat: Quia *Paulus manifeſtè dicit, quòd reprehenſibilis erat Petrus. Si ergo nefas eſt dicere in Scriptura ſacra aliquod falſum contineri, non erit fas dicere, Petrum reprehenſibilem non fuiſſe.* Legatur & Prima Secundæ Quæſt. 103. Art. 4. ad 2.

Objicitur primò. Sanctus Paulus reprehendendo Petrum iniquus non fuit: atqui iniquus fuiſſet, ſi ipſum reprehendiſſet ex animo, non verò honeſta quadam ſimulatione, ergo ipſum ex animo non reprehendit, ſed ſimulatè.

Probatur Minor. Qui reprehendit in alio id quod ipſe aliàs facit, quodque ſecundùm ſe licitum eſt, cum nemo non dixerit iniquum: ſed ſi Sanctus Paulus ex animo reprehendiſſet Sanctum Petrum, in eo arguiſſet, quod ipſe licitum exiſtimabat, quodque ipſemet fecit; ergo iniquus fuiſſet.

Probatur Minor. Petrum reprehendiſſet ob legalium cæremoniarum obſervantiam: atqui exiſtimavit Paulus has innoxiè obſervari poſſe; & ipſe Timotheum circuncidit, & caput Nazaræorum more ſibi totondit, ſeque purificavit cum Judæis, ergo ſi Sanctus Paulus ex animo reprehendiſſet Sanctum Petrum, in eo illum arguiſſet, quod ipſemet licitum exiſtimabat.

Reſpondeo, nego Minorem prioris Syllogiſmi. Ad ejus probationem, diſtinguo Majorem: Si ille, quem reprehendit, prudenter faciat id quod licitum eſt, & citra occaſionem fraterni ſcandali, concedo; ſi imprudenter, & cum offenſione fratrum, nego. Namque peccati reus eſt, qui id agit, quod poſſet omittere, cùm ejus facto offenditur proximus, maximèque cùm a veritate abducitur.

Diſtinguo etiam Minorem. Sanctus Paulus in Petro arguiſſet, quod ipſemet licitum exiſtimabat, & quod deinde fecit, abſque periculo Evangelicæ veritatis, concedo: cum periculo illius, nego. Longè itaque diſpar fuit factum Petri, & Pauli: nam Paulus legalia uſurpavit abſque Gentium offenſione, Judæos inter, ut eis perſuaderet ſe non damnare Moſaicam legem velut malam. Neque ob hoc ſeſe ſubduxit a convictu Gentilium: unde nullam his præbuit anſam ſuſpicandi quòd neceſſaria eſſet ad ſalutem legis obſervatio. Unde Timotheum quidem circuncidit, quia ex matre Judæus erat; Titum non circuncidit, quia erat ex utroque parente Gentilis. At verò Sanctus Petrus imprudenter omnino ſe geſſit, quia in civitate, quæ Gentilium erat, non Judæorum, priùs cùm Gentilibus converſans, poſtea verò, propter obſervationem Legis, ab eorum menſa ſe ſubducens, ne Judæos offenderet Hieroſolymis Antiochiam advenientes, occaſionem præbuit Gentibus exiſtimandi neceſſariam eſſe abſtinentiam a cibis lege Moſaicâ vetitis, quia Principem Apoſtolorum in ea re prius factum ſuum corrigere videbant. Uno verbo, Petrus cogebat Gentes judaizare *converſationis exemplo*, licèt *non docentis imperio*, ut Sanctus Auguſtinus ait; non verò Paulus: unde ipſe meritò reprehendit Petrum, legalia intempeſtivè & imprudenter obſervantem. Hujus ſolutionis doctrina tota eſt Sancti Auguſtini Epiſtola 19. *Ego quidem*, inquit, *illud Petrum ſic egiſſe credo, ut Gentes cogeret judaizare. Hoc enim lego ſcripſiſſe Paulum, quem mentitum eſſe non credo: & ideo non rectè agebat hoc Petrus. Erat enim contra Evangelii veritatem, ut putarent, qui credebant in Chriſtum, ſine illis veteribus Sacramentis ſalvos ſe eſſe non poſſe. Hoc enim contendebant Antiochiæ, qui ex Circumciſione crediderant: contra quos Paulus perſeveranter acriterque confligit. Ipſum verò Paulum non ad hoc id egiſſe, quod vel Timotheum circumcidit, vel Cenchreis votum perſolvit, vel Hieroſolymis a Jacobo admonitus, cum eis, qui voverant, legitima illa celebranda ſuſcepit, ut putare videretur per ea Sacramenta etiam Chriſtianam ſalutem dari: ſed ne illa quæ prioribus, ut congruebat, temporibus, in umbris rerum futurarum Deus fieri juſſerat, tanquam idololatriam Gentilium damnare crederetur. Hoc eſt enim quod illi Jacobus ait, auditum de illo eſſe, quod diſceſſionem doceat a Moyſe. Quod utique nefas eſt, ut credentes in Chriſtum diſcindantur a Propheta Chriſti, tanquam ejus doctrinam deteſtantes atque damnantes: de quo Chriſtus ipſe dicit, Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi; de me enim ille ſcripſit.*

Et infrà: *Neque enim negamus in hac ſententia fuiſſe jam Petrum, in qua & Paulus fuit. Non itaque tunc eum, quid in ea re verum eſſet, docebat: ſed ejus ſimulationem, qua Gentes judaizare cogebantur, arguebat: non ob aliud, niſi quia ſic illa omnia ſimulatoriè gerebantur, tanquam verum eſſet, quod illi dicebant, qui ſine circumciſione præputii, atque aliis obſervationibus, quæ erant umbra futurorum, putabant credentes ſalvos eſſe non poſſe. Ergo & Timotheum circumcidit propterea, ne Judæis, & maximè cognationi ejus maternæ, ſic viderentur, qui ex Gentibus in Chriſtum crediderant, deteſtari circumciſionem, ſicut idololatria deteſtanda eſt: cùm illam Deus fieri præceperit, hanc Satanas perſuaſerit. Et Titum propterea non circumcidit, ne occaſionem daret eis, qui ſine ulla circumciſione dicebant credentes ſalvos eſſe non poſſe; & ad deceptionem Gentium hoc etiam Paulum ſentire jactarent.*

Ex quibus colligitur Sanctum Paulum prudentiâ ſingulari uſum eſſe in obſervatione legalium, ſanctum Petrum verò imprudentiâ peccaſſe: adeoque parem utriuſque non fuiſſe cauſam, & Paulum juſtè illum objurgaſſe, non rectè ad veritatem Evangelii ambulantem.

Contra. Sanctus Petrus non peccaſſet, neque fuiſſet reprehendendus, ſi ſe a conventu & menſa Gentilium non ſubtraxiſſet, quamvis inde offenſi fuiſſent Judæi; ergo non fuit obnoxius reprehenſioni, ſubducendo ſe a menſa Gentilium cum ipſorum offenſione.

Probatur antecedens. Paulus non ſubduxit ſe a convictu Gentilium, etiamſi inde offendi Judæi po-

Digitized by Google

potuerint; ergo Petrus non fuiſſet reprehendendus, ſi ſe pariter ab eorum convictu non ſubduxiſſet.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Et immeritò offenſi fuiſſent Judæi, concedo; & meritò offenſi, nego. Unde falſa eſt conſequentia. Itaque Petrus apud Judæos quidem judaicè vivere poterat & debebat, ne eos offenderet; ſed non ideo debebat ſubtrahere ſe a menſa Gentilium, quam prius frequentabat: hoc enim perturbationis & ſcandali cauſa erat ipſis Gentilibus, quibus poſterius illud factum Sancti Petri, prioris retractatio & emendatio videbatur, ac animata quædam prædicatio, qua docebatur legem eſſe ſervandam. Judæi autem ex Petri facto, quo cum Gentilibus edebat, immeritò offenſi fuiſſent, ſcandalumque fuiſſet paſſivum duntaxat ex illorum parte, non activum ex parte Petri, quia jugum legis non debere Gentibus imponi, & deinere legalium obſervantiarum umbras, affulgente veritatis Evangelicæ luce, palam Apoſtoli prædicabant, quod & ipſe Petrus in Concilio Hieroſolymitano decrevit.

Hinc Sanctus Auguſtinus Epiſtolâ 9. de Sancto Paulo hæc habet: *Quapropter non ideo Petrum emendavit, quod paternas traditiones obſervaret: quod ſi facere vellet, nec mendaciter nec incongruè faceret: quamvis enim jam ſuperflua, tamen ſolita non nocerent: ſed quoniam Gentes cogebat judaizare; quod nullo modo poſſet, niſi ea ſic ageret, tanquam adhuc etiam poſt Domini adventum neceſſaria ſaluti forent; quod vehementer per Apoſtolatum Pauli veritas diſſuaſit. Nec Apoſtolus Petrus hoc ignorabat; ſed id faciebat, timens eos qui ex Circumciſione erant. Itaque ipſe verè correctus eſt; & Paulus vera narravit, ne ſancta Scriptura, quæ ad fidem poſteris edita eſt, admiſſâ auctoritate mendacii, tota dubia nutet & fluctuet.*

Objicitur ſecundò. Petrus, cæterique Apoſtoli, imò & Paulus ipſe, legis Moſaicæ ritus animo ſincero non obſervarunt, ſed pia quadam ſimulatione, ſeu honeſtâ diſpenſatione, ut Judæos lucrifacerent; ergo nec Sanctus Petrus verè reprehenſibilis fuit, nec ſanctus Paulus ipſum ex animo reprehendit.

Probatur antecedens ipſis Apoſtoli verbis ad Galatas 2. cap. ubi de Petri facto ſic loquitur: *Et ſimulationi ejus conſenſerunt cæteri Judæi, ita ut Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem.*

Confirmatur ex eodem Apoſtolo 1. ad Corinthios 9. cap. dicente: *Factus ſum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrarer. Iis qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem (cùm ipſe non eſſem ſub lege) ut eos qui ſub lege erant, lucrifacerem.* Ergo Apoſtoli pia quadam ſimulatione, ſeu honeſta diſpenſatione (ut Sanctus Hieronymus loquitur) Legis Moſaicæ ritus obſervarunt.

Reſpondeo, nego primum antecedens. Ad ejus probationem, explico locum Apoſtoli, & dico nomine *ſimulationis* hìc intelligi exemplum; & eſt ſenſus cæteros Judæos, & ipſum Barnabam, auctoritate & exemplo Petri adductos, ut ſeſe pariter a Gentilium convictu ſubducerent. Ideo autem Paulus vocavit Petri factum, *ſimulationem*, quia ſuſpicionem ingenerabat Gentilibus, quòd legis obſervantiam exiſtimaret neceſſariam ad ſalutem; licèt aliter affectus eſſet Apoſtolorum Princeps.

Ad confirmationem, negò conſequentiam. Non enim factus eſſet Apoſtolus Judæis tanquam Judæus, quòd ſimularet ſe obſervare Legem Moſaicam; alioqui ſequeretur ipſum ſimulaſſe pariter obſervantiam ethnicarum ſuperſtitionum, quia dicit ſe *factum eſſe iis qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſet, ut eos lucrifaceret.* Factus eſt itaque Judæis, tanquam Judæus, *compaſſione miſericordiæ*, non *ſimulatione fallaciæ*, ut Sanctus Auguſtinus ait; quia legis Moſaicæ ritus cum ipſis obſervavit quandoque, ut legem eſſe bonam, & mandatum juſtum & ſanctum oſtenderet; quandoque non obſervavit, ut eam ad ſalutem neceſſariam jam non eſſe comprobaret, niſi quoad præcepta moralia per Chriſti legem renovata.

Sed præſtat Sanctum Auguſtinum audire ea de re adverſus Sanctum Hieronymum differentem Epiſtolâ 9. cap. 4. *Neque enim a me docendus es*, inquit, *quomodo intelligatur, quod idem dixit: Factus ſum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrifacerem: & cætera, quæ ibi dicuntur, compaſſione miſericordiæ, non ſimulatione fallaciæ. Fit enim tanquam ægrotus, qui miniſtrat ægroto: non cùm ſe febres habere mentitur, ſed cùm animo condolentis cogitat, quemadmodum ſibi miniſtrari vellet, ſi ipſe ægrotaret. Nam utique Judæus erat; Chriſtianus autem factus, non Judæorum ſacramenta reliquerat, quæ convenienter ille populus, & legitimo tempore, quo oportebat, acceperat. Ideoque ſuſceperat ea celebranda, cùm jam Chriſti eſſet Apoſtolus, ut doceret non eſſe pernicioſa iis, qui ea vellent, ſicut a parentibus per legem acceperant, cuſtodire, etiam cùm Chriſto credidiſſent: non tamen in eis jam conſtituerent ſpem ſalutis, quoniam per Dominum Jeſum ſalus illa, quæ illis ſacramentis ſignificabatur, advenerat. Ideoque Gentibus, quod inſuetos a fide revocarent, onere gravi, & non neceſſario, nullo modo imponenda eſſe cenſebat.*

Et infra. *Hoc ergo Judæorum Paulus dimiſerat, quod malum habebant: & in primis illud, quod ignorantes Dei juſtitiam, & ſuam juſtitiam volentes conſtituere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti. Deinde, quod poſt paſſionem & Reſurrectionem Chriſti, dato ac manifeſtato Sacramento gratiæ, ſecundùm ordinem Melchiſedech, adhuc putabant Sacramenta vetera non ex conſuetudine ſolemnitatis, ſed ex neceſſitate ſalutis eſſe celebranda. Poſtremò iſtud, quod Prædicatores gratiæ Chriſtianæ Judæi tanquam hoſtes legis perſequebantur. Hos itaque atque hujuſmodi errores & vitia dicit ſe damnare; non obſervationes legis, ſi more patrio celebrarentur, ſicut & ab ipſo celebrata ſunt, ſine ulla ſalutis neceſſitate, non ſicut Judæi celebrandas putabant; aut fallaci ſimulatione, quod in Petro reprehenderat.*

Et Epiſtolâ 19. factum Pauli ſe cum quatuor viris votum habentibus, ex Jacobi conſilio, ſanctificantis, ait oſtendiſſe Judæos nec tunc a legalibus ſacris tanquam a nefariis prohibendos, nec Gentiles ad ea tanquam ad neceſſaria compellendos. Et ex Jacobi verbis probat Paulum non ſimulatè, ſed ſincerè ipſa obſervaſſe. *Nam ſi revera ſic ea reprobaret*, inquit, *quemadmodum de illo auditum erat, & ideo celebranda ſuſciperet, ut actione ſimulatâ ſuam poſſet occultare ſententiam, non ei diceret, Jacobus, Et ſcient omnes: ſed diceret, Et putabunt omnes, quoniam quæ de te audierunt, falſa ſunt: præſertim quia in ipſis Hieroſolymis Apoſtoli jam decreverant, ne quiſquam Gentes cogeret judaizare: non autem decreverant, ne quiſquam tunc Judæos judaizare prohiberet, quamvis etiam ipſos jam Doctrina Chriſtiana non cogeret.*

Denique hæc Pauli verba, *Factus ſum Judæis tanquam Judæus*, Hieronymi ſententiæ non ſuffragari Auguſtinus oſtendit cap. 3. ejuſdem Epiſtolæ. *Quod autem dixi*, inquit, *eum factum Judæis tanquam Judæum, tanquam Gentilem Gentilibus, non mentientis aſtu, ſed compatientis affectu: quemadmodum dixerim, parum mihi viſus es attendiſſe. Neque enim hoc ego dixi, quod miſericorditer illa ſimulaverit, ſed quia non ſic ea ſimulavit, quæ faciebat ſimilia Judæis quemadmodum nec ea, quæ faciebat*

ſimi-

ſimilia Gentibus, quæ tu quoque commemoraſti: atque in eo me, quod non ingratè fateor, adjuviſti. Cùm enim abs te quæſiiſſem in Epiſtola mea, quomodo putetur ideo factus Judæis tanquam Judæus, quia fallaciter ſuſcepit ſacramenta Judæorum, cùm & Gentibus tanquam Gentilis factus ſit, nec tamen ſuſcepit fallaciter ſacrificia Gentium. Tu reſpondiſti, in eo factum Gentibus tanquam Gentilem, quòd præputium receperit; quòd indifferenter permiſerit veſci cibis, quos damnant Judæi, ubi ego quæro, utrùm & hoc ſimulatè fecerit? Quod ſi abſurdiſſimum atque falſiſſimum eſt: ſic ergo & illa, in quibus Judæorum conſuetudini congruebat, libertate prudenti, non neceſſitate ſervili; aut quòd indignius eſt, diſpenſatione fallaci, potius quàm fideli...... Cur igitur nihil ſimulatè ſuſcipiendo ſacrorum, cæremoniarumque Gentilium, ſed de cibis, & præputio vera ſentiendo atque docendo, tamen tanquam Gentilis factus eſt Gentibus, & non potuit fieri tanquam Judæus Judæis, niſi fallaciter ſuſcipiendo ſacramenta Judæorum? Cur oleaſtro inſerto ſervavit diſpenſationis veracem fidem: & naturalibus ramis, non extra, ſed in arbore conſtitutis, neſcio quòd diſpenſatoriæ ſimulationis velamen obtendit? Cur factus tanquam Gentilis Gentibus, quòd ſentit docet, quod ait ſentit: factus autem tanquam Judæus Judæis, aliud in pectore claudit, aliud promit in verbis, in factis, in ſcriptis? Sed abſit hoc ſapere, utriſque enim debebat charitatem de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Ac per hoc omnibus omnia factus eſt, ut omnes lucrifaceret non mentientis aſtu, ſed compatientis affectu, id eſt, non omnia mala hominum fallaciter agendo, ſed aliorum omnium malis omnibus, tanquam ſi ſua eſſent, miſericordis medicinæ diligentiam procurando. Cùm itaque illa Teſtamenti veteris ſacramenta, etiam ſibi agenda minimè recuſabat, non miſericorditer fallebat; ſed omnino non fallens, atque hoc modo a Domino Deo illa ad uſque certi temporis diſpenſationem juſſa eſſe commendans, a ſacrilegis ſacris Gentium diſtinguebat.

Contra. Sanctus Petrus, aliique Apoſtoli nunquam obſervarunt, vel obſervare potuerunt ſincerè Legis Moſaicæ præcepta, quæ cæremonias ſpectant, poſt Paſſionem Chriſti; ergo Petrus ſincerè legalia non obſervavit, conſequenter nec ſincerè a Paulo reprehenſus eſt.

Probatur antecedens. Præcepta jam abrogata, antiquata & mortiſera, ſincerè non obſervarunt, nec obſervare potuerunt Apoſtoli, ſed præcepta quæ legis Moſaicæ Sacramenta & cæremonias ſpectabant per Paſſionem Chriſti fuerunt antiquata, & deinde mortiſera extiterunt; ergo, &c.

Probatur Minor. Illæ cęremoniæ, & illa ſacramenta erant mortifera, quæ ſuſcipientibus Chriſtus nihil proderat: ſed ſuſcipientibus ſacramenta & uſurpantibus cæremonias legis Moſaicæ, poſt Paſſionem Servatoris, Chriſtus nihil proderat; ergo, &c.

Probatur Minor ipſis Apoſtoli verbis ad Galatas 5. *Si circumcidamini, Chriſtus nihil vobis proderit.*

Reſpondeo, nego primum antecedens. Ad ejus probationem, diſtinguo ſecundam partem Minoris. Et extiterunt deinde mortifera, ſi obſervarentur *propter neceſſitatem ſalutis*, concedo: ſi *propter ſolam conſuetudinem ſolemnitatis*, nego. Hæc diſtinctio eſt ſancti Auguſtini Epiſtolâ 9. Itaque legalia ſacra licèt per Chriſti Paſſionem antiquata fuerint, ac mortua, (ut loquuntur Theologi) non tamen ſtatim evaſere mortifera, donec plenè promulgatum eſſet Evangelium, niſi illis qui ſpem ſalutis in illis collocarent. Et his ſolùm qui Circumciſionem aliaque veteris legis Sacramenta, hoc animo ſuſcipiebant, Chriſtus nihil proderat. Unde ſanctus Auguſtinus Epiſtolâ 19. hæc verba Apoſtoli, *Si circumcidamini*, &c. de iis tantùm intelligenda eſſe ait, *qui propterea volebant circumcidi, quod aliter ſe putabant in Chriſto ſalvos eſſe non poſſe. Hoc ergo animo*, inquit, *hac voluntate iſta intentione quiſquis tunc circumcidebatur, Chriſtus ei nihil omnino proderat.*

Totam hanc doctrinam luculentiùs explicat idem S. Auguſtinus in eâdem Epiſtolâ. *Dico ergo*, inquit, *circumciſionem præputii, & cætera hujuſmodi, priori populo per Teſtamentum, quod vetus dicitur, divinitus data ad ſignificationem futurorum, per Chriſtum oportebat impleri: quibus advenientibus, remanſiſſe illa Chriſtianis legenda tantùm, ad intelligentiam præmiſſæ Prophetiæ, non autem neceſſariò facienda, quaſi adhuc expectandum eſſet ut veniret fidei revelatio, quæ his ſignificabatur eſſe ventura. Sed quamvis Gentibus imponenda non eſſent, non tamen ſic debuiſſe auferri a conſuetudine Judæorum, tanquam deteſtanda atque damnanda. Senſim proinde atque paulatim fervente ſana prædicatione gratię Chriſti, qua ſola noſſent credentes ſe juſtificari, ſalvoſque fieri, non illis umbris rerum antea futurarum, tunc jam venientium atque præſentium; ut in illorum Judæorum vocatione, quos præſentia carnis Domini, & Apoſtolica tempora ſic invenerant, omnis illa actio conſumeretur umbrarum, hoc eis ſuffeciſſe ad conſummationem, ut non tanquam deteſtanda, & ſimilis idololatriæ vitaretur; ultra vero non haberet progreſſum, ne putaretur neceſſaria, tanquam vel ab illa ſalus eſſet, vel ſine illa eſſe non poſſet.*

Contra. Cæremoniæ veteris legis, poſt Paſſionem Chriſti, vel bonę erant, vel malæ: ſi bonę, reprehenſibilis verè non fuit Sanctus Petrus, qui eas obſervaſſet; nec vere ſincereque a Sancto Paulo reprehenſus eſt. Si malę; ergo Apoſtoli nuſquam eas ex animo, ſed ex honeſta ſimulatione vel potius diſpenſatione obſervarunt.

Reſpondeo, illas nec bonas abſolutè fuiſſe, nec tamen malas: non bonas abſolutè; quia gratiam non conferebant; non malas quia erant a Deo traditę. Reprehenſibilis tamen fuit Sanctus Petrus, qui eas intempeſtivè imprudenterque obſervaret, (ut ſupra explicuimus) & ſincerè Paulus ipſum reprehendit. Itaque legalium cæremoniarum obſervantia, poſt Paſſionem Chriſti, omitti poterat vel uſurpari, abſque crimine; ſi imprudentia abeſſet, nec in eis poneretur ſpes ſalutis; & nihilominus eas abſque ſimulatione obſervabant Apoſtoli, vel alii Judæi ad fidem converſi. Idque probat Sanctus Auguſtinus exemplo Sabbatici Jejunii, cujus obſervantia, vel omiſſio, ſuo tempore mala non erat, quia in plurimis Eccleſiis religiosè obſervabatur, in aliis laudabiliter omittebatur, nec tamen ſimulatè jejunabant Orientales, qui Romam fortè advenerant, ſed verè ac ſincero animo ut ſe Romanę Eccleſię conſuetudini præſentes accommodarent.

Id Sancti Auguſtini verbis Epiſtolâ 19. jam laudata luculentius exponetur. *Cur autem non dicam*, inquit, *præcepta illa veterum ſacramentorum nec bona eſſe, quia non eis homines juſtificantur; umbræ enim ſunt prænuntiantes gratiam, qua juſtificamur; nec tamen mala, quia divinitus præcepta ſunt temporibus perſoniſque congruentia: cùm me adjuvet etiam Prophetica ſententia, qua dicit Deus, ſe illi populo dediſſe præcepta non bona? Fortè enim propterea non dixit mala, ſed tantùm non bona, id eſt non talia, ut illius homines boni fiant, aut ſine illis boni non fiant. Vellem me doceret benigna Sinceritas tua, utrùm ſimulatè quiſquam Sanctus Orientalis, cùm Romam venerit, jejunet Sabbato, excepto illo die Paſchalis Vigiliæ? Quòd ſi malam*

eſſe

eſſe dixerimus, non ſolùm Romanam Eccleſiam, ſed etiam multa ei vicina, & aliquantò remotiora damnabimus, ubi mos idem tenetur & manet. Si autem non jejunare Sabbato malum putaverimus; tot Eccleſias Orientis & multò majorem orbis Chriſtiani partem, quâ temeritate criminabimur? Placetne tibi, ut medium quiddam eſſe dicamus, quod tamen acceptabile ſit ei, qui hoc non ſimulatè ſed congruenti ſocietate atque obſervantia fecerit? & tamen nihil inde legimus in Canonicis libris præceptum eſſe Chriſtianis: quantò magis illud malum dicere non audeo, quod Deum præcepiſſe, ipſâ Chriſtianâ fide negare non poſſum: quia non eo me juſtificari didici, ſed gratiâ Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum?

Contra. Si Apoſtoli abſque ſimulatione cęremonias veteris Legis obſervarunt, quòd malę non eſſent; etiam poſt Aſcenſionem Chriſti, poſſumus & nos eas obſervare: atqui ſi iſtud admittamus, incidimus in hæreſim Ebionis, Cerinthi, & Nazaræorum, qui Legis cæremonias Evangelio Chriſti miſcebant; ergo aſſerendum eſt Apoſtolos verè & ſincero animo cæremonias Moſaicæ legis non obſervaſſe, ſed ex pia quadam ſimulatione, aut honeſta diſpenſatione: ac proinde Petrum a Paulo ſimulatè etiam fuiſſe reprehenſum.

Reſpondeo, nego conſecutionem Majoris. Nam *illo tempore quo primùm gratia fidei revelata eſt*, illas cęremonias obſervare *non erat pernicioſum, progreſſu verò temporis erat pernicioſum*, inquit Sanctùs Auguſtinus. Illo Evangelicæ legis ſub crepuſculo, mortuæ quidem erant veteris legis cęremoniæ, ſed mortiferæ nondum erant, adeòque poterant obſervari religiosè, ut Synagoga cum honore deduceretur ad ſepulcrum; ſed promulgatâ plenè Evangelii veritate, mortiferæ factę ſunt: unde qui nunc eas obſervaret, hæreſeos meritò inſimularetur, & violator haberetur ſepulcri, quo multis a ſęculis condita Synagoga eſt. Hujus ſolutionis doctrina tota eſt Sancti Auguſtini Epiſtolâ 19. dicentis: *Apoſtolum Paulum, & alios recta fidei Chriſtianos, tunc illa vetera ſacramenta paululum obſervando veraciter commendare debuiſſe, ne putarentur illa Prophetica ſignificationis obſervationes a piiſſimis Patribus cuſtodita, tanquam ſacrilegia diabolica, a poſteris deteſtanda, jam enim cùm veniſſet fides, qua priùs illis obſervationibus prænuntiata, poſt Mortem & Reſurrectionem Domini revelata eſt, amiſerant tanquam vitam officii ſui. Veruntamen ſicut defuncta corpora, neceſſariorum officiis deducenda erant quodammodo ad ſepulturam, nec ſimulatè, ſed religiosè, non autem deſerenda continuò, vel inimicorum obtrectationibus, tanquam canum morſibus projicienda. Proinde nunc quiſquis Chriſtianorum, quamvis ſit ex Judæis, ſimiliter ea celebrare voluerit, tanquam ſopitos cineres eruens, non erit pius deductor, vel bajulus corporis, ſed impius ſepulturæ violator.*

Sancti Auguſtini doctrinam Scholaſticè expreſſit Sanctus Thomas Prima Secundæ Quæſt. 103. Art. 4.

Objicitur ultimò auctoritas Veterum, qui Apoſtolos ſimulatè legalia obſervaſſe, & S. Paulum ſimulatè reprehendiſſe Sanctum Petrum aſſeruerunt. Hi porro ſunt viri inter Eccleſiaſticos priorum ſæculorum Auctores eruditiſſimi, nempe Origenes, Didymos, Apollinaris Laodicænos, Alexander, Euſebius Emiſſenus, Theodorus Heracleotes, & Joannes Chryſoſtomus: quorum ſententiam Sanctus Hieronymus velis remiſque propugnavit.

Reſpondeo, veterum illorum Auctorum, quos in ſuæ præſidium ſententiæ Hieronymus adducit, quatuor ab ipſo Hieronymo fuiſſe nomine hæreſeos notatos, ſcilicet Apollinarem, Alexandrum, necnon Origenem, & Didymum, ut animadvertit Sanctus Auguſtinus Epiſtolâ 10. cap. 3. Tres igitur ſuperſunt, ſcilicet Euſebius Emiſſenus, Theodorus Heracleotes, & Joannes Chryſoſtomus. At his Auguſtinus opponit Sanctum Cyprianum, Ambroſium, & ipſum Apoſtolum Paulum in exordio ſuæ Epiſtolæ ad Galatas religioſâ voce clamantem; *Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior*. Unde ſic concludit S. Auguſtinus: *Dent veniam quilibet aliud opinantes, ego magis credo tanto Apoſtolo, in ſuis & pro ſuis literis juranti, quam cuique doctiſſimo de alienis literis diſputanti.*

Ad auctoritatem Sancti Hieronymi reſpondeo primò ipſam auctoritati Sancti Auguſtini, & aliorum Patrum anteponendam non eſſe, quorum opinio ſacris Literis magis conſona eſt: maximè cum invictiſſimis rationibus Auguſtinus oſtenderit Hieronymum hoc in argumento a veritate aberraſſe. Unde hìc licebit uſurpare verba Sancti Auguſtini ita Hieronymum ipſum alloquentis Epiſtolâ 19. *Ego enim fateor Charitati tuæ, ſolis eis Scripturarum libris, qui jam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum Auctorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam. Ac ſi aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quàm vel mendoſum eſſe Codicem, vel Interpretem non aſſecutum eſſe quod dictum eſt, vel minimè intellexiſſe non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet ſanctitate, doctrinâque prapolleant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt; ſed quia mihi vel per illos Auctores Canonicos, vel probabili ratione, quòd a verò non abhorreat, perſuadere potuerunt. Nec te, mi Frater, ſentire aliud exiſtimo: prorſus inquam, non te arbitror ſic legi tuos libros velle tanquam Prophetarum, vel Apoſtolorum; de quorum ſcriptis, quòd omni errore careant, dubitare nefarium eſt. Abſit hoc a pia humilitate, & veraci de temetipſo cogitatione: qua niſi eſſes præditus, non utique diceres: Utinam mereremur complexus tuos, & collatione mutuâ vel doceremus aliquid, vel diſceremus.*

Reſpondeo ſecundò, Sanctum Hieronymum rationibus Sancti Auguſtini victum, in ejus tandem & Sancti Cypriani ſententiam deſcendiſſe, ut Sanctus ipſe Auguſtinus teſtatur Epiſtolâ 260. ad Oceanum, ubi poſtquam nonnulla de hac, quam tractamus, quæſtione præmiſit, hæc habet. *Sed quid hinc diutius? Cum de hac quæſtione inter nos ego & prædictus venerabilis frater Hieronymus ſatis literis egerimus; & in hoc opere recentiſſimo, quod ſub nomine Critobuli adversùs Pelagium modò edidit, eandem de iſta re geſta, dictiſque Apoſtolicis ſententiam tenuit, quam beatiſſimi Cypriani etiam nos ſecuti ſumus.*

Extat autem Sancti Hieronymi retractatio lib. 1. Dialogorum adversùs Pelagianos cap. 8. ubi inter alia teſtimonia ex Scripturis ſacris deprompta, quibus probat Sanctos non caruiſſe peccatis, & nullum Epiſcopum prorſus eſſe irreprehenſibilem, profert exemplum. Sancti Petri a Sancto Paulo reprehenſi. *Vult certè Deus*, inquit, *tales eſſe Epiſcopos, ſive Presbyteros, quales Vas electionis docet. Primum, quod dixit, Irreprehenſibilis, aut nullus, aut rarus. Quis eſt enim, qui non, quaſi in pulchro corpore, aut nævum, aut verrucam habeat? Si enim ipſe Apoſtolus dicit de Petro, quòd non recto pede inceſſerit in Evangelii veritate; & in tantùm reprehenſibilis fuerit, ut & Barnabas adductus ſit in eandem ſimulationem: quis indignabitur id ſibi denegari, quod Princeps Apoſtolorum non habuit?*

SCHOLION.

Mirum eſt quòd Operum meorum Cenſores hanc Diſſertationem in Indiculo ſuo notaverint his verbis: *In tota Diſſertatione: Sanctus Petrus verè reprehenſus: imprudenter & cum ſcandalo ſe geſſit*. Exiſtimabam Catholicorum Theologorum neminem improbaturum propoſitionem *Sancti Pauli* teſtimonio roboratam, *Sanctorum Cypriani, Auguſtini, Gregorii, Thomæ Aquinatis*, auctoritate confirmatam, qui *S. Petrum* a S. Paulo verè ac juſtè fuiſſe reprehenſum aſſeruerunt ac propugnarunt. Religioſus Cenſores fortè movit, quòd imprudentiâ peccaſſe Sanctum Petrum dixerim, & facto ſuo Gentibus ſcandalum præbuiſſe. Verùm quid aliud ſibi vult *Sanctus Paulus*, cùm ait, *Sanctum Petrum non rectè ambulaſſe ad veritatem Evangelii*, & exemplo ſuo *coegiſſe Gentes judaizare?* Quid ſibi vult aliud *Sanctus Thomas* Prima Secundæ Quæſtione 103. Articulo 4. in Reſponſione ad Secundum? *Verum eſt*, inquit, *quòd Petrus peccavit, & Paulus verè eum, non ſimulatoriè, reprehendit. Non peccavit autem Petrus in hoc quòd ad tempus legalia obſervabat: quia hoc ſibi licebat tanquam ex Judæis converſo: ſed peccabat in hoc, quòd circa legalium obſervantiam nimiam diligentiam adhibebat, ne ſcandalizaret Judæos: ita quòd ex hoc ſequebatur Gentilium ſcandalum*. Quid aliud ſibi vult Cardinalis *Bellarminus* Libro 4. *De Romano Pontifice*, cap. 8. *Quòd*, inquit, *aliquando S. Petrus coegerit Gentes judaizare, non fuit error prædicationis, ſed converſationis. Nos verò non negamus, poſſe Pontifices exemplo ſuo præbere occaſionem errandi;*

Supra in Reſp. ad Object. ultimum.

Multò magis obſtupui, cùm in Religioſorum Cenſorum Indiculo hanc legi Propoſitionem: *Doctoris quantumcumque Sancti ſententiam non ſequor, quia ille Sanctus hoc dicit, ſed quia conformiter ad rationem*. Hæc enim propoſitio quam in iſta Diſſertatione notant, mea non eſt, nec in ea legitur. Hanc duntaxat *S. Auguſtini* ſententiam ex Epiſtola ipſius 82. aliàs 19. protuli ad Reſponſionis meæ confirmationem: *Solis eis Scripturarum Libris, qui Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque referre, ut nullum eorum Auctorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam ..... Alios autem ita lego, ut quantalibet ſanctitate doctrinâque præpolleant, non ideò verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt; ſed quia mihi vel per illos Auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, perſuadere potuerunt*. Quid porro peccavi, hanc *Sancti Auguſtini* referendo ſententiam, verbaque uſurpando? Quæ & *Sanctus Thomas* uſurpavit laudavitque prima Parte, quæſt. 1. art. 8. in reſp. ad ſecundam Objectionem, præmittens: *Sacra Doctrina auctoritatibus canonicæ Scripturæ utitur propriè ex neceſſitate argumentando: Auctoritatibus autem aliorum Doctorum Eccleſiæ, quaſi arguendo ex propriis, ſed probabiliter. Innititur enim Fides noſtra revelationi Apoſtolis & Prophetis factæ, qui Canonicos Libros ſcripſerunt: Non autem revelationi, ſi qua fuit aliis Doctoribus facta. Unde dicit Auguſtinus in Epiſtola ad Hieronymum:* SOLIS *Scripturarum Libris*, &c.

Nota.

VIdenda etiam quæ de PP. auctoritate dicit Natalis infra diſſert. 26. ubi quo in pretio habenda ſit ipſorum auctoritas oſtendit, pluresque regulas a Melchiore Cano mutuatas confirmat.

DISSERTATIO XII.

De Symbolo Apoſtolorum.

Utrùm illud Apoſtoli condiderint.

SYmboli vocabulum non unam habet etymologiam apud Auctores Eccleſiaſticos. Illud ſignificare Collationem plurimi adnotarunt. Sic Ruffinus in Expoſitione Symboli, Sanctus Iſidorus lib. 2. de Eccleſiaſticis Officiis cap. 22. Rabanus Maurus lib. 2. de Inſtitutione Clericorum cap. 56. *Symbolum*, inquit, *Græcè Collatio, hoc eſt, quod plures in unum conferunt*. Eandem indicat illius vocis notionem Auctor Sermonis 181. de Tempore Sancto Auguſtino adſcripti. Intellige collationem pecuniæ, vel cibi, potûſve ad convivium. Quæ poſterioribus ſæculis *comeſſalia* dicta, vel *convivia de confertis*, ut videre eſt cap. *Cùm oportet* 2. Diſt. 44. & cap. *Non liceat*, eadem Diſt. Metaphorâ ab ejuſmodi conviviis petitâ, Apoſtolicum dici Symbolum, ſentit S. Eucherius Lugdunenſis a Homil. 1. de Symbolo: *Sicut*, inquit, *nonnullis ſcire permiſſum eſt, apud Veteres Symbola vocabantur, quod de ſubſtantia collecti in unum ſodales in medio conferebant ad ſolennes epulas & ad cœnæ communes expenſas: ita & Eccleſiarum Patres, de populorum ſalute ſoliciti, ex diverſis voluminibus Scripturarum collegerunt teſtimonia divinis gravida Sacramentis. Diſponentes itaque ad animarum paſtum ſalubre convivium, collegerunt verba brevia, & certa, expedita ſententiæ, ſed diffuſa myſteriis, & hoc Symbolum nominaverunt*. Eandem Symboli etymologiam notat Innocentius III. lib. 2. Myſteriorum Miſſæ cap. 40. & multi poſt ipſum recentiores.

a *Vel alius Gallicanæ Eccleſiæ Pater cujus ſunt hi Sermones, quem Viris nonnullis eruditis Euſebium Gallicanum appellare placuit, quòd antea Euſebio Emiſſeno perperam tribuerentur; qui error inde videtur ortum duxiſſe, quod primitus adſcriptum eſſet Euſebii nomen.*

Verùm hæc minimè genuina eſt; qui enim vim Græcæ vocis noverunt, & veteres Grammaticos evolvere, falſum eſſe fatentur, quòd *Symbolum Collationem*, ſive cœnam collatitiam ſignificet. Veteres namque collatitiam cœnam *Symbolam* dixerunt, non Symbolum, ut multis probat Vir eruditus Gerardus Voſſius lib. de tribus Symbolis Diſſertatione 1. cap. 17.

II. Σύμβολον propriè indicium ac ſignum notat, quo vel milites dignoſcebantur ab hoſtibus, vel quo in pactis conventiſque loco tabellarum ac ſyngrapharum, Veteres utebantur. Quamobrem veriſimilius eſt, Confeſſionem fidei ideo Symbolum vocari, quia hac velut teſſerâ, ac ſigno militari, omnes qui Chriſto ſeſe militari ſacramento verè obſtrinxerunt, a deſertoribus, & omnibus qui adulterinæ ſe doctrinæ fuco Chriſtianos ementiuntur, facilè eſt dignoſcere. Hanc ſignificationem animadvertit Rufinus lib. de Expoſitione Symboli ad Laurentium. *Symbolum autem hoc*, inquit, *multis & juſtiſſimis ex cauſis appellari voluerunt. Symbolum enim Græcè, & indicium dici poteſt, & collatio, hoc eſt, quod plures in unum conferunt. Id enim fecerunt Apoſtoli, in his ſermonibus in unum conferendo, quod unuſquiſque ſenſit. Indicium autem, vel ſignum idcirco dicitur: quia in illo tempore, ſicut Paulus Apoſtolus dicit, & in Actibus Apoſtolorum refertur, multi ex circumeuntibus Judæis ſimulabant ſe eſſe Apoſtolos Chriſti, & lucri alicujus, vel ventris gratiâ, ad prædicandum proficiſcebantur, nominantes quidem Chriſtum, ſed non integris traditionum lineis annunciantes. Idcirco iſtud indicium poſuerunt, per quod agnoſceretur is qui Chriſtum verè ſecundùm Apoſtolicas Regulas prædicaret. Denique & in bellis ci-*

vi-

vilibus hoc obſervari ferunt, quoniam & armorum habitus par, & ſonus vocis idem, & mos unus eſt, atque eadem inſtitutio bellandi; ne qua doli ſurreptio fiat, Symbola diſtincta unuſquiſque Dux ſuis militibus tradit, quæ Latinè ſigna vel indicia nuncupantur, ut ſi fortè occurrerit quis, de quo dubitetur, interrogatus Symbolum prodat, ſi ſit hoſtis, vel ſocius.

III. Derivari poteſt hoc nomen, non a militari, ſed a contractuum teſſera. Eſt namque teſſera pacti, quod inimus cum Deo in Baptiſmo. Sic accipit Sanctus Petrus Chryſologus Sermone 62. de Symbolo Apoſtolorum. *Placitum*, inquit, *vel pactum, quod lucri ſpes venientis continet, vel futuri, Symbolum nuncupari, contracta etiam docemur humano; quod tamen Symbolum inter duos firmat ſemper geminata conſcriptio, & in ſtipulatione cautum reddit humana cautela, ne cui ſurrepat, ne quem decipiat perfidia contractibus ſemper inimica: ſed hoc inter homines, inter quos fraus, aut a quo facta eſt, aut cui facta eſt, ſemper lædit: inter Deum verò & homines Symbolum fidei ſolâ fide firmatur: non litera, ſed ſpiritui creditur; & mandatur cordi, non charta: quia divinum creditum humanâ non indiget cautione, Deus facere fraudem neſcit, pati non poteſt: quia non excluditur tempore, non ætate vincitur, occultatione non fallitur, videt abſcondita, ſerata tenet, negata poſſidet....... Sed dicis; Qui falli non poteſt, quid eſt quod exigit placitum? Quid Symbolum quærit ille propter te, non propter ſe: non quia ille dubitat, ſed ut tu credas..... Nemo ergo immemor Symboli ſit; nemo initi cum Deo placiti ſit oblitus.*

His de Symboli nomine prænotatis, ad id veniendum eſt, quod in controverſiam vocatur, utrùm ſcilicet Apoſtoli hujus Symboli ſint Auctores quod Apoſtolicum vocatur. Gerardus Voſſius lib. de tribus Symbolis Diſſertatione 1. negat ab apoſtolis editum, atque ideo tantùm Apoſtolicum dici contendit, quia Apoſtolicæ doctrinæ compendium eſt ac præ Symbolis aliis, verbis etiam gaudet Apoſtolorum & Evangeliſtarum. Ante ipſum indicavit Calvinus ſe non agnoſcere Apoſtolos illius Symboli Auctores lib. 2. Inſtitutionum, cap. 16. *Apoſtolicum autem Symbolum nuncupo*, inquit, *de Auctore minimè ſollicitus.... Neque verò mihi dubium eſt, quin a prima ſtatim Eccleſiæ origine, adeòque ab ipſo Apoſtolorum ſæculo, inſtar publicæ & omnium calculis receptæ confeſſionis obtinuerit, undecumque tandem initio fuerit profectum, quo intellecto, de Auctore vel anxiè laborare, vel cum aliquo digladiari, nihil attinet.*

Audaciùs Antiſtite ſuo Chamierus lib. 9. de Canone cap. 10. *Eſſe ab Apoſtolis Symbolum ſic compoſitum, ſi non eſt falſum, certè quod proximum falſo eſſe nemo negat, incertum eſt.*

His concinit Eraſmus in Pręfatione ad Lectorem, Paraphraſis Sancti Matthæi: *Librum hunc*, inquit, *concinnare cupio non ex humanis lacunis, ſed ex fontibus Evangelicis, Apoſtolicis literis, & ex Symbolo; quod an ab Apoſtolis proditum ſit, neſcio.*

Contra hos omnes ſequentem ſtatuo Propoſitionem.

PROPOSITIO.

Symbolum, quod Apoſtolicum appellatur, ab Apoſtolis traditum eſt.

Quidam probant primò hanc propoſitionem, ex Epiſtola Sancti Clementis Romani ad Jacobum fratrem Domini, ubi hæc habentur: *Chriſto reſurgente & aſcendente in Cœlum, miſſo Sancto Spiritu, collatâ Apoſtolis ſcientiâ Linguarum, adhuc in uno poſiti, Symbolum quod nunc fidelis tenet Eccleſia, unuſquiſque, quod ſenſit, dicendo, condiderunt, ut diſcedentes ab invicem, hanc regulam per omnes Gentes prædicarent.*

Verùm hoc loco adversùs Hæreticos, aut alios quoſvis pugnare nolim. Siquidem conſtat Epiſtolam illam non eſſe Clementis; quandoquidem ea inſcribitur Jacobo fratri Domini, qui octennio deceſſit ante Sanctum Petrum. Quippe Sanctus Jacobus anno Neronis 7. Sanctus verò Petrus anno ejus 14. obiit, ut teſtis eſt Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. Porro in ea Clementis Epiſtola mentio fit obitùs Sancti Petri; quæ manifeſta eſt ἀντιλογία. Hujus contradictionis pondere oppreſſus Baronius, non Jacobo, ſed Simeoni fratri Domini, hanc Epiſtolam dicit inſcribendam, repugnante omnium Codicum fide. Genebrardus tertium comminiſcitur Jacobum, ſed figmentum iſtud a Sancto Hieronymo in anteceſſum confutatum eſt lib. adversùs Helvidium cap. 7. *Si non eſt Apoſtolus, ſed tertius neſcio quis Jacobus, quomodo eſt frater Domini putandus? & quomodo tertius ad diſtinctionem Majoris appellabitur Minor, cùm Major & Minor, non inter tres, ſed inter duos ſoleant præbere diſtantiam, & frater Domini Apoſtolus ſit, Paulo dicente: Deinde poſt triennium veni Hieruſalem videre Petrum, & manſi apud illum diebus quindecim: alium autem Apoſtolorum vidi neminem, præter Jacobum fratrem Domini.*

Miſſo igitur Pſeudo-Clemente, probatur Propoſitio ex Sancto Irenæo lib. 1. adverſus Hæreſes cap. 2. *Eccleſia enim*, inquit, *per univerſum orbem uſque ad fines terræ ſeminata, & ab apoſtolis & a Diſcipulis eorum accepit eam fidem, quæ eſt in Deum Patrem omnipotentem.*

II. Ex Tertulliano lib. de Præſcriptionibus Hæreticorum cap. 37. *In ea regula incedimus*, inquit, *quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo tradidit.* Porro nomine regulæ, Symbolum iſtud intelligit, de quo agimus, ut conſtat ex lib. de Velandis Virginibus cap. 1. *Regula*, inquit, *fidei una omnino eſt, ſola, immobilis, & irreformabilis, credendi ſcilicet in unum Deum omnipotentem, mundi Conditorem, & in Filium ejus Jeſum Chriſtum, &c.*

Et lib. laudato de Præſcriptionibus cap. 13. *Regula eſt autem fidei, ut jam hinc quid defendamus profiteamur, illa ſcilicet qua creditur unum omnino Deum eſſe.*

Et cap. 32. *Supereſt ergo uti demonſtremus, an hæc noſtra doctrina, cujus Regulam ſupra edidimus, de Apoſtolorum traditione cenſeatur, & ex hoc ipſo, an cætera de mendacio veniant?*

III. Ex Lucifero Calaritano lib. 2. adversùs Conſtantium Imperatorem, ubi hoc Symbolum appellat *Formam Diſciplinæ, & Regulam Fidei per Apoſtolos traditam.*

Et Libro *De non conveniendo cum Hæreticis*, ita ſcribit: *Unde dulces tui poſſent eſſe ſermones quem videmus tenentem traditionem Arii, non Beatorum Apoſtolorum, ad quos dixerit iſte quem negas quod verus ſit Filius Dei:* Euntes baptizate credentes in Nomine Patris, & Filii & Spiritûs Sancti? *Quomodo tibi Diſcipulo Arii acquieſcemus Chriſtiani, deſtruentes Apoſtolicam Traditionem, cùm te inveniamus dicere Patrem non eſſe verum Patrem, ſed appellari Patrem: cùm dicas illum non verum habere Filium, ſed factum ex nihilo? E contra nos legimus Apoſtolos credidiſſe in unum Deum Patrem omnipotentem; verum Patrem; propterea verum Patrem, quòd verè, non putativè habeat Filium: Et in unicum Filium ejus Jeſum Chriſtum, hoc eſt, in verum Dei Filium; Et in Sanctum Paracletum, verum Dei Spiritum.*

IV. Ex S. Ambroſio lib. 1. Epiſtolâ 7. ad Siricium

cium Pontificem Maximum, *Credatur*, inquit, *Symbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſervat.*

Idem Pater, ſeu potiùs alius Auctor Sermonis ultimi de Jejunio Eliæ, inter ejus Opera editi, agens de fide contenta in hoc Symbolo, ait: *Iſta autem ipſa clavis, quam fidem dicimus, videamus quemadmodum conſtat, quemadmodum ſolida ſit. Arbitror illam duodecim Artificum operatione conflatam. Duodecim enim Apoſtolorum Symbolo fides ſancta concepta eſt, qui velut periti artifices in unum convenientes, clavem ſuo conſilio conflaverunt. Clavem enim quandam ipſum Symbolum dixerim, per quam reſerantur diaboli tenebræ, ut lux Chriſti adveniat.*

V. Ex Cæleſtino I. Pontifice Maximo in Epiſtola ad Neſtorium, ubi Symbolum iſtud vocat *Symbolum ab Apoſtolis traditum.*

VI. Ex concilio Epheſino, in Relatione ad Theodoſium Auguſtum, de Neſtorii depoſitione: *Fides*, inquit, *initio quidem a Sanctis Apoſtolis tradita; poſtea verò a trecentis decem & octo Patribus in Metropoli Nicæna expoſita.*

VII. Ex Rufino in Præfatione Expoſitionis Symboli ad Laurentium: *Tradunt Majores noſtri*, inquit, *quòd poſt Aſcenſionem Domini, cùm per adventum Spiritûs Sancti ſupra ſingulos quoſque Apoſtolos ignea lingua ſediſſent, ut loquelis diverſis variiſque loquerentur, per quod eis nulla Gens extranea, nulla lingua barbaries inacceſſa videretur & invia: præceptum eis a Domino datum hoc, ad prædicandum Dei verbum, ad ſingulas quemque proficiſci nationes. Diſceſſuri itaque ab invicem, normam ſibi priùs futuræ prædicationis in commune conſtituunt, ne fortè alii aliò adducti, diverſum aliquid his, qui ad fidem Chriſti invitabantur, exponerent. Omnes igitur in uno poſiti, & Spiritu Sancto repleti, breve iſtud futuræ ſibi, ut diximus, prædicationis indicium in unum conferendo, quod ſentiebat unuſquiſque componunt, atque hanc credentibus dandam eſſe Regulam ſtatuunt.* At infra: *Diſceſſuri igitur, ut diximus, ad prædicandum, iſtud unanimitatis & fidei ſuæ Apoſtoli indicium poſuere, non ſicut filii Noë, diſceſſuri ab alterutrum, turrim ex latere coctο & bitumine conſtruentes, cujus cacumen uſque ad cælum pertingeret: ſed monumenta fidei, quæ ſtarent adversùs faciem inimici, e lapidibus vivis, & margaritis Dominicis ædificantes; quam neque venti impellerent, neque flumina ſubruerent, neque tempeſtatum ac procellarum turbines permoverent.*

Eadem habet S. Iſidorus Hiſpalenſis lib.2. de Eccleſiaſticis Officiis cap.22.

Octavò, ex S. Leone Epiſtolâ 13. ad Pulcheriam Auguſtam data. *Siquidem ipſius Catholici Symboli*, inquit, *brevis & perfecta confeſſio, quæ duodecim Apoſtolorum totidem eſt ſignata ſententiis, tam inſtructa ſit munitione cæleſti, ut omnes Hæreticorum opiniones ſolo ipſius poſſint gladio detruncari.*

Nonò, ex Caſſiano lib.6. De Incarnatione, cap.3. & 4. *Collatâ ab Apoſtolis Domini totius Catholicæ Legis fide, quicquid per diverſam divinorum Voluminum corpus immensâ funditur copiâ, totum in Symboli colligitur brevitate perfecta.*

Decimò, ex *S. Maximo*, Homiliâ *De traditione Symboli*, cujus hæc ſunt verba: *Apoſtoli Eccleſiæ Dei Myſterium Symboli tradiderunt: ut quia ſub uno Chriſti nomine credentium futura erat diverſitas, ſignaculum Fidei inter Fideles perfidoſque diſcerneret.*

Quidam propoſitionem inſuper probant auctoritate S. Auguſtini Sermone 115. de Tempore, ita ſcribentis: *Quod Græcè Symbolum dicitur, Latinè Collatio nominatur: Collatio ideo, quia collata in unum totius Catholicæ Legis fides, Symboli colligitur brevitate; cujus textum vobis modò, Deo annuente, dicemus. Petrus dixit; Credo in Deum Patrem omnipotentem. Joannes dixit: Creatorem cæli & terræ. Jacobus dixit: Credo & in Jeſum Chriſtum Filium ejus unicum Dominum noſtrum. Andreas dixit: Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine. Philippus ait; Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus. Thomas ait: Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit a mortuis. Bartholomæus dixit: Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: Matthæus dixit: Inde venturus judicare vivos & mortuos. Jacobus Alphæi: Credo & in Spiritum Sanctum, Sanctam Eccleſiam Catholicam. Simon Zelotes; Sanctorum Communionem, remiſſionem peccatorum. Judas Jacobi; Carnis reſurrectionem. Matthias complevit: Vitam æternam. Amen.*

Verum vim in eo teſtimonio facere nolim, quòd Sermo ille, vel genuinus non ſit S. Auguſtini fœtus, vel certè ab aliquo ſciolo interpolatus fuerit. Illa enim de ſententiis ab unoquoque Apoſtolorum dictis intruſa eſſe in contextum illius Sermonis videntur. Id ex eo conjicio, quòd iis expunctis, meliùs omnia fluant. *Symboli*, inquit, *colligitur brevitate; cujus textum vobis modò, Deo annuente, dicemus.* Expungantur ergo hîc duodecim Symboli ſententiæ, quæ cum Apoſtolorum nominibus continuò ſubjunguntur: appoſitè ſequetur; *Audite ergo, Fratres chariſſimi*, &c. Et poſt pauca: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, & reliqua, ſicut ſupra.* Auctor illius Sermonis integrum hîc appoſuit Symbolum; cujus verba ipſa ſe dixerat proximè ſubditurum. Sed Exſcriptor, aut Typographus, qui id prius contextui inſeruerat, ne in ineptam repetitionem incideret, delevit id, præter initium: ſequentium autem loco repoſuit; *Reliqua, ſicut ſupra.* Integrè enim recitatum eſſe Symbolum eo loci, tum præcedentia, cum adjuncta oſtendunt. Subdit enim illius Sermonis Auctor: *Ergo dilectiſſimi, hæc verba non humana, ſed Domini cæleſtia ſunt Sacramenta; quæ in veſtris cordibus ipſius miſericordiâ præſtante reſideant.* Poſtea demum particulatim Symbolum repetit, & difficilioribus ſententiis explicationem ſubdit. Quare is Auctor primò quidem Symbolum recitavit continuâ oratione, deinde idem fecit oratione conciſâ, ac interpretationibus ſuis interrupta. Parùm autem veriſimile eſt in brevi adeo Sermone Symbolum ter fuiſſe repetitum. Quod ita eſt, ſi recitavit primò, ut cognoſceretur, quam Apoſtolorum quiſque ſententiam contuliſſet; atque inde repetiit, tum rectà tranſiit ad particularem recitationem, eamque explicationibus permixtam.

Objicitur primò. Si Symbolum hoc fuiſſet ab Apoſtolis concinnatum, non ipſi in Epiſtolis, ac Beatus Lucas in Actibus Apoſtolicis, tanti rem momenti ignorare ſiviſſent Eccleſiam Catholicam: atqui Apoſtolorum nemo, nec Beatus Lucas, ejus Symboli meminit; ergo hoc Symbolum non eſt conditum ab Apoſtolis.

Præterea, ſi Symbolum eſſet ab Apoſtolis editum, eſſet pars Scripturæ Canonicæ: atqui nullus Patrum, dum Canonem refert Scripturæ, in eo Symbolum hoc repoſuit; igitur Auctores Apoſtolos non habet.

Reſpondeo ad primum, nego Majorem. Multa enim alia ſunt ab Apoſtolis facta, quorum nec S. Lucas, nec Apoſtolorum ullus meminit. Nec argumentum inficiale alicujus omnino ponderis eſt. Vel, diſtinguo Majorem. S. Lucas, aut alii Apoſtoli in ſuis Epiſtolis ejus meminiſſent, ſi ſcripto traditum eſſet ab Apoſtolis, concedo; ſi pertineat ad Traditiones non ſcriptas, nego. Porro Symbolum non ſcripto conſignatum ab Apoſto-

lis

lis eſt, ſed Fidelium memoriæ commendatum. Id teſtatur S. Hieronymus Epiſtolâ 61. ad Pammachium datâ, *Symbolum*, inquit, *fidei & ſpei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta, aut atramento; ſed in tabulis cordis carnalibus.*

Idem teſtatur Rufinus in Expoſitione Symboli: *Idcirco*, inquit, *hæc non ſcribi chartulis, aut membranis, ſed retineri credentium cordibus tradiderunt, ut certum eſſet hæc neminem ex lectione, quæ interdum pervenire etiam ad infideles ſolet; ſed ex Apoſtolorum Traditione didiciſſe.* Denique idem teſtatur S. Petrus Chryſologus Sermone 62. *Symbolum Fidei*, inquit, *ſolâ Fide firmatur: non litera, ſed ſpiritui creditur; & mandatur cordi, non chartæ.* Mirum igitur videri non debet, quod Apoſtoli ſuis in Epiſtolis, & S. Lucas in Actibus Apoſtolorum, de illo Symbolo nihil habeant.

His addendum, S. Lucam, teſte S. Hieronymo, *Multa Hiſtoriographi licentiâ prætermiſiſſe.* Quid quòd nec Evangelii a ſe conſcripti meminit? nec tamen inde inferri poteſt Evangelium a S. Luca non eſſe conſcriptum.

Ad ſecundum reſpondeo, Symbolum Apoſtolicum non eſſe repoſitum in Canone Scripturæ Sacræ, tum quia ſcripto non eſt ab Apoſtolis traditum, tum quia, licèt ſit certum fuiſſe conditum ab Apoſtolis, non tamen ad Fidem ſpectat, nec ab Eccleſia definitum eſt. At Scriptura Sacra literis mandata eſt, & eam eſſe ab Auctoribus ſacris, ſuggerente Spiritu Sancto dictatam, Fides edocet.

Objicitur ſecundò. Symbolum non erat neceſſarium Fidelibus, niſi ut ſe Hæreticis opponerent, & ut contra ipſorum errores munirentur: atqui temporibus Apoſtolorum nulli erant Hæretici, ergo nulla Symboli neceſſitas; proindeque illud Apoſtoli non condiderunt.

Reſpondeo, nego minorem. Tunc enim Simoniani, Cerinthiani & Ebionitæ graſſabantur. Tunc inter Fideles obrepebant ſeductores, falſi Prophetæ, falſi fratres, ut S. Paulus in ſuis Epiſtolis teſtatur. Hinc Rufinus de Symbolo Apoſtolico agens ait: *Indicium autem & ſignum idcirco dicitur, quia illo tempore, ut Paulus Apoſtolus dicit, & in Actis Apoſtolorum refertur, multi ex circumciſis Judæis ſimulabant ſe eſſe Apoſtolos Chriſti, & lucri alicujus, vel ventris gratiâ ad prædicandum proficiſcebantur, nominantes quidem Chriſtum, ſed non integris traditionum lineis nuntiantes. Idcirco ergo iſtud indicium poſuere, per quod agnoſceretur is qui Chriſtum verè ſecundùm Apoſtolicas Regulas prædicaret.* Deinde, quamvis nulli fuiſſent Hæretici Apoſtolicis temporibus, non ſequitur Apoſtolos non edidiſſe Symbolum, quia Fidei & Eccleſiæ in futurum conſulere ac providere debebant.

Objicitur tertiò. Non conveniunt Patres in aſſignanda ratione, quæ Apoſtolos impulit ut Symbolum ederent; non eſt igitur editum ab Apoſtolis.

Reſpondeo, nego Conſequens. Varias enim rationes habuiſſe Apoſtolos illius condendi Symboli probabile eſt, cujus Traditio maximi erat in Eccleſia momenti. Unde non mirum quòd Sancti Patres rationes etiam diverſas attulerint cur ſit ab Apoſtolis editum: quæ tamen rationes inter ſe nullatenus pugnant.

Objicitur quartò. Non conveniunt inter ſe Auctores Catholici de tempore quo Symbolum ab Apoſtolis editum eſt; ergo non eſt verè Apoſtolicum.

Reſpondeo, nego Conſequens. Quid enim refert ad rei veritatem, quo tempore facta ſit? Præterea doctiores editum Symbolum ab Apoſtolis arbitrantur, immediatè ante illorum diſperſionem. Tertiò, retorquetur argumentum contra Hæreticos: ipſi enim non conveniunt de tempore, quo ab Eccleſia Romana editum eſt, ut ipſi contendunt. Alii enim quarto ſæculo, alii quinto conditum volunt, alii ab iis ipſis, qui Canones Apoſtolorum conſcripſere. Quartò, veriùs illud Apoſtolis tribuimus, cùm a nullo Concilio, a nullo Pontifice, a nullo Auctore conſcriptum legamus, ſecundùm præclaram illam S. Auguſtini Regulam lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 24. *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolicâ traditum rectiſſimè creditur.*

Objicitur quintò. Si Symbolum eſſet ab Apoſtolis compoſitum iis ſententiis, eo ordine, iiſdem verbis quibus nunc in Eccleſia recitatur; non his verbis hac in Eccleſia, aliis in alia; imò hic longè pluribus, alibi paucioribus multò ſententiis conſtitiſſet: atqui variis in Eccleſiis varia propè fuerunt Symbola; aut certè alia & alia verba Symboli; imo in quibuſdam longe plures, in aliis pauciores ſententiæ; ergo Symbolum illud non eſt ab Apoſtolis compoſitum iis ſententiis, eo ordine, iiſdem verbis, quibus nunc in Eccleſia recitatur.

Probatur Minor ex collatione variorum Symbolorum. Primum caput vulgaris Symboli ſic habet. *Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ.* Symbolum Orientale addit hanc vocem, *unum*, & habet: *Credo in unum Deum Patrem omnipotentem.* In Aquilejenſi & Romano omittuntur illa verba, *Creatorem cæli & terræ.* Tandem in Aquilejenſi, poſt *Omnipotentem*, additur, *inviſibilem & impaſſibilem.*

In tertio Symboli capite, habet iſtud, quod vulgò recitamus, *Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine:* Aquilejenſe habet, *Qui natus eſt de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine.* Hieroſolymitanum habet duntaxat hæc verba; *Incarnatum, & hominem factum*, ut conſtat ex S. Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 12.

Quartum caput ſic effertur in vulgari Symbolo: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus, deſcendit ad inferos.* Aquilejenſe, Paſſionem & Mortem prætérit, & ſic habet: *Crucifixus ſub Pontio Pilato, & ſepultus deſcendit ad inferna.* Romanum verò, deſcenſum ad inferos omiſit, ac ſimiliter Symbola Orientis.

Circa nonum caput, variant Aquilejenſe, & Romanum. Cùm enim vulgare Symbolum habeat; *Credo Sanctam Eccleſiam catholicam, Sanctorum Communionem*; Aquilejenſe omittit hanc vocem, *Catholicam.* Et certè in Eccleſiæ exordiis non eſt veriſimile hanc extitiſſe in Symbolo, cùm nonniſi poſt Apoſtolorum tempora Eccleſia fuerit Catholica, id eſt, univerſalis, & per totum orbem diffuſa. Imò videtur quòd Apoſtolorum tempore, conſuetudo nondum obtineret, ut Chriſtiani dicerentur Catholici, & Eccleſia Catholica, quemadmodum Epiſtolâ 1. ad Sympronianum ſcripſit ſanctus Pacianus. Certè S. Auguſtinus lib. de Symbolo ad Catechumenos, poſtquam deventum eſt ad ſanctam Eccleſiam, declarationis causâ apponit, *utique Catholicam.* In ipſo tamen Symboli textu hanc vocem non habet. Nec etiam apud Rufinum legitur, qui ſanè vocem eam explicuiſſet, ſi agnoviſſet: nec enim uſque adeo levis eſt momenti. Præterea Symbolum Aquilejenſe nihil habet de Communione Sanctorum.

In capite undecimo, quo profitemur reſurrectionem carnis, Symbolum Aquilejenſe addit, *hujus carnis.* Hîc porro deſinunt Symbolum Aquilejenſe ac Romanum. Unde ab utroque abeſt caput de credenda vita æterna, ut conſtat ex ſancto

Hie-

Hieronymo Epiſtolâ 61. ſcribente: *In Symbolo fidei & ſpei noſtræ [quod ab Apoſtolis traditum , non ſcribitur in charta & atramento ; ſed in tabulis cordis carnalibus] poſt confeſſionem Trinitatis , & unitatem Eccleſiæ , omne Chriſtiani dogmatis ſacramentum carnis reſurrectione concluditur .* Idem conſtat ex Rufino dicente: *Sed ultimus iſte ſermo , qui reſurrectionem pronuntiat , ſummam totius perfectionis ſuccinctâ brevitate concludit .*

Reſpondeo , diſtinguo majorem propoſitionem. Non his verbis hac in Eccleſia , aliis in alia; imò hic longè pluribus , alibi paucioribus ſententiis conſtitiſſet : ſi in omnibus Eccleſiis æquè integrum ac intemeratum ſervatum eſſet , concedo : ſi in aliis Eccleſiis quædam adjecta ſint , vel prætermiſſa , nego . Porro in ſola Eccleſia Romana Symbolum Apoſtolicum eo ordine , iiſque planè verbis & ſententiis recitatur , quo ab Apoſtolis traditum eſt . In aliis verò Symbolis , aliqua interdum ſunt adjecta majoris explicationis gratiâ , propter novas Hæreſes emergentes , quæ tamen in aliis Symboli capitibus implicitè , virtute , vel etiam verbis æquivalentibus , continebantur . Unde ex Symbolo Aquilejenſi , aut Orientali , colligere non debemus , quid Symbolum Apoſtolicum habeat , ſed ex ſolius Romanæ Eccleſiæ Symbolo . Siquidem , teſte S. Ambroſio lib. 1. Epiſtolâ 7. ad Siricium : *Eccleſia Romana Symbolum Apoſtolorum intemeratum ſemper cuſtodit & ſervat .* Hæc ſolutio eruitur ex Rufino in Expoſitione Symboli: *Verùm* , inquit , *priuſquam incipiam de ipſis ſermonum virtutibus diſputare , illud non importunè commonendum puto , quòd in diverſis Eccleſiis aliqua in his verbis inveniuntur adjecta . In Eccleſia tamen Urbis Romæ hoc non deprehenditur factum : quod ego propterea eſſe arbitror , quòd neque Hæreſis ulla illic ſumpſit exordium ; & mos inibi ſervatur antiquus , eos qui gratiam Baptiſmi ſuſcepturi ſunt , publicè , id eſt , Fidelium populo audiente , Symbolum reddere ; & utique ad adjectionem hujus ſaltem ſermonis eorum , qui præceſſerunt in fide , non admittit auditum . In cæteris autem locis , quantùm intelligi datur , propter nonnullos Hæreticos , addita quædam videntur , per quæ novellæ doctrinæ ſenſus crederetur excludi . Nos tamen illum ordinem ſequimur , quem in Aquilejenſi Eccleſia , lavacri gratiâ , ſuſcepimus .*

Ad probationem Minoris reſpondeo , ad primum caput : hanc vocem , *unum* , quæ extat in Symbolo Orientali , ſatis intelligi in aliis , cùm dicitur , *Credo in Deum* . Namque aut Deus non eſt : aut nonniſi unus eſt ; *& pluralitas Deorum nullitas eſt Deorum* , ut Tertullianus ait . Unde quòd in pari cauſa reſpondet Vigilius lib. 4. contra Eutychem , hic uſurpare licet : *Univerſitas profitetur credere ſe in Deum Patrem omnipotentem , & in Jeſum Chriſtum , Filium ejus Dominum noſtrum . Huic capitulo ob id iſte calumniatur . Cur non dixit : In unum Jeſum Chriſtum Filium ejus , juxta Nicæni Decretum Concilii ? Sed Roma , & antequam Nicæna Synodus conveniret , a temporibus Apoſtolorum , uſque ad nunc , & ſub B. memoriæ Cæleſtino , cui iſte fidei teſtimonium reddidit , ita Fidelibus Symbolum tradidit : nec præjudicant verba , ubi ſenſus incolumis permanet .*

Illa porro verba , *Creatorem cæli & terræ* , quæ in Romano & Aquilejenſi Symbolo non habentur , contineri in iſta voce , *Omnipotentem* , quoad ſenſum , nemo neſcit.

Tandem iſta verba , *inviſibilem , & impaſſibilem* , addidit Symbolo Apoſtolico Eccleſia Aquilejenſis , ad retundendam Patripaſſianorum Hæreſim , ut teſtatur Rufinus . *Sciendum* , inquit , *quòd duo iſti ſermones in Eccleſiæ Romanæ Symbolo non habentur. Conſtat autem apud nos additos , Hæreſeos cauſâ Sabellii illius profectò , quæ a noſtris Patripaſſiana appellatur , id eſt , quæ & Patrem ipſum , vel ex Virgine natum dicit , & viſibilem factum eſſe , vel paſſum affirmat in carne . Ut ergo excluderetur talis impietas de Patre , videntur hæc addidiſſe Majores , & inviſibilem Patrem , atque impaſſibilem dixiſſe .*

Ad ſecundum caput , reſpondeo Aquilejenſe Symbolum non diſcrepare ab aliis ſenſu , ſed verbis tenus . Chriſtus enim natus dicitur de Spiritu Sancto , quomodo Angelus dixit S. Joſepho: *Quod in ea natum eſt de Spiritu Sancto eſt* ; Græcè γεννηθὲν quod tam ad conceptum , quàm editum fœtum pertinet. Sed ne in conceptu libido irrepſiſſe videretur , majoris explicationis cauſâ additum eſt , *Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto* , quòd autem idem eſſet ſenſus verborum quæ leguntur in Symbolo Aquilejenſi , necnon etiam in Romano : quod Ravennæ , ubi S. Petrus Chryſologus Epiſcopatum gerebat , recitari ſolitum , veriſimile eſt , conſtat ex ejuſdem S. Petri Chryſologi Expoſitione : *Si juxta Evangeliſtam* , inquit , *quod in ea natum eſt de Spiritu Sancto eſt , quia Deus Spiritus eſt : Hæreticus jam Deum natum virgineâ confiteatur ex carne , neque ampliùs cæleſte myſterium , virginitatis partum , trahat ad conceptum mundi , ad terrenæ fragilitatis injuriam .* Denique quòd Symbolum Hieroſolymitanum , Filium Dei dicat duntaxat , *Incarnatum & hominem factum* ; non probat quòd vario modo recitatum ſit Symbolum Apoſtolorum in variis Eccleſiis , ſed quòd omnes Eccleſiæ Symbolum Apoſtolicum ſuis Competentibus non tradiderint. Neque enim S. Cyrillus Hieroſolymitanus Symbolum illud quod exponit, Apoſtolicum vocat . Præterea , hæc verba , *Incarnatum & hominem factum* , implicitè continent hanc ſententiam , *Conceptus de Spiritu Sancto , natus ex Maria Virgine* . Siquidem ut Eccleſia canit in Hymno Nativitatis Domini , *Talis decet partus Deum* . Tertiò , reſpondeo non poſſe colligi ex S. Cyrillo quòd Symbolum Hieroſolymitanum illa verba non haberet ; quia nec Symbolum continua oratione recenſet , nec ſingulas diſtinctè particulas & voces , ſed ſumma duntaxat capita Fidei , ut conſtat ex illius Catecheſi 4. *Ante verò Fidei Traditionem , præclarè mecum actum videtur , ſi nunc ſummatim dogmatum neceſſariorum capita repetam , ne dicendorum multitudo , & intercessurum dierum ſanctæ Quadragesimæ totius intervallum , oblivionem inducat noſtrarum rerum , earum quæ ſunt ad cogitandum ſolidiores : atque etiam ne nunc capitum factâ priùs a nobis ſementè , quæ ad rem latiùs explicandam faciant , obliviſcamur .* Quòd verò in Hieroſolymitano Symbolo nativitas ex Virgine diſertis verbis haberetur , colligi poteſt non obſcurè ex eadem Catecheſi . Cùm enim ad finem capitis de Chriſto , dixiſſet ; (*Non enim propoſiti obliti ſumus , quòd ſumma rudimentorum fidei capita nunc explicaturi eramus ;*) continuò ſubjungit aliud caput ſic inſcriptum *De generatione ex Virgine* . Et in Expoſitione ait : *Crede verò hunc unigenitum Dei Filium ex Sancta Virgine atque Spiritu Sancto natum eſſe* . Igitur veriſimile eſt has voces poſitas fuiſſe in Symbolo Hieroſolymitano .

Ad quartum caput , reſpondeo Paſſionem & Mortem in Symbolo Aquilejenſi præteriri , non incuriâ : nam quòd paſſus eſt , ſub eo , quòd crucifixus fuit , continetur . Nec mortuum additur , quia partim in eo comprehenditur , quòd crucifixus dicitur , partim illo , quòd ſepultum , imò & reſurrexiſſe ſubjicitur . Crucifiguntur enim ut moriantur : nec niſi certò mortui ſepeliuntur , poſtquam verò ſepulti , reſurgunt .

Ad objectionem de Chriſti deſcenſu ad inferos, re-

Digitized by Google

reſpondeo illorum verborum ſenſum implicitè in iſtis contineri, *& ſepultus eſt*. Unde non mirum quòd Symbolum Eccleſiæ Romanæ hæc verba non habeat, uti nec Symbola Orientis. Hæc ſolutio eſt Rufini in Expoſitione Symboli, ubi ita ſcribit: *Sciendum ſanè eſt quòd in Eccleſia Romana Symbolo non habetur additum, Deſcendit ad inferna: ſed neque in Orientis Eccleſiis habetur hic ſermo: vis tamen verbi eadem videtur eſſe, in eo quòd ſepultus dicitur*. In quantum ſcilicet, ſicut Corpus Chriſti Domini deſcendit ad ſuum locum, nempe terram, quæ eſt locus corporum: ita & anima ad locum animarum, videlicet ad eam inferorum partem, in qua captivæ tunc detinebantur Sanctorum animæ, ut eas inde educeret; atque ita captivam ducens captivitatem, triumphator in cœlum aſcenderet.

Ad nonum caput reſpondeo, non deeſſe qui exiſtiment, hanc vocem, *Catholicam*, primitus fuiſſe poſitam in Symbolo, prout ab Apoſtolis conditum eſt: legitur namque apud S. Petrum Chryſologum Sermone 57. apud S. Ambroſium Tractatu de Symbolo, (qui tamen non eſt S. Ambroſii, ſed alterius antiqui Auctoris) apud S. Cyrillum Hieroſolymitanum, Catecheſi 18. Illuminatorum. Potuerunt autem Apoſtoli abſque ulla falſitate eam inſerere huic ſuo Symbolo. Licèt enim tunc temporis, quando illud condiderunt, Fides Chriſtiana nondum eſſet reipſa diffuſa per totum orbem: attamen id proximè futurum erat, & de eo certiſſimè conſtabat Apoſtolis, tum ex mandato Domini, ut prædicarent Evangelium omni creaturæ; tum etiam ex Scripturis ita prænuntiantibus.

Deinde univerſalitas, quæ innuitur hac voce, *Catholicam*, non debet reſtringi ad eam ſolam, quæ eſt penes locum, aut penes perſonas, in quantum omnes obligat ad ſui ſuſceptionem; ſed importat etiam univerſalitatem temporis, ſeu perpetuitatem, & univerſalitatem doctrinæ, in quantum complectitur omnia dogmata Fidei Catholicę, quæ debent venire in notitiam hominum, fundatam in revelatione Dei facta Eccleſiæ: quo ſenſu Vincentius Lirinenſis in ſuo Commonitorio ait: *Eos eſſe Catholicos, qui tenent id quod ſemper, quod ubique, & quod ab omnibus creditum eſt*. Cùm ergo poſteriores iſtius univerſalitatis rationes habuerit Eccleſia, etiam tempore Apoſtolorum, ante eorum profectionem ad varias Gentes, potuerunt etiam propter ejuſmodi univerſalitatem, veriſſimè dicere in ſuo Symbolo, *Eccleſiam Catholicam*. Hinc Smyrnenſis Eccleſia Epiſtolam ſuam Encyclicam ſic inſcripſit: *Eccleſia Dei quæ eſt Smyrnæ, Eccleſiæ Dei .... & omnibus ubicumque terrarum Sanctæ & Catholicæ Eccleſiæ populis*. (Apud Euſebium 2. lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 15.) Hinc Apollinaris Hierapolitanus: *Catholicam quæ per orbem terrarum ſparſa eſt, Eccleſiam maledictis appetere docebat ſpiritus arrogantiſſimus*. (Apud Euſebium lib. 5. Hiſtoriæ cap. 16.)

Aliorum verò ſententia eſt, ejuſmodi vocabulum, *Catholicam*, non fuiſſe poſitum primitus in Symbolo, quando conditum eſt ab Apoſtolis; ſed additum poſtea fuiſſe, majoris explicationis gratiâ, cùm antea virtute tantùm, & obſcurè contineretur in eo articulo, quo profitemur Eccleſiam Sanctam. Dicunt enim hanc vocem, *Catholicam*, non eſſe notam Eccleſiæ quaſi in cunis adhuc poſitæ, qualis erat, quando Apoſtoli condiderunt hoc Symbolum; ſed Eccleſiæ conſtitutæ in ſtatu perfecto, & quaſi adoleſcentiæ; quemadmodum aliæ ſunt notę hominis infantis & adulti.

Quòd verò ſpectat ad eam Symboli partem, quæ eſt de Communione Sanctorum, fateor eam in Symbolo Aquileienſi fuiſſe prætermiſſam, necnon in eo quo Eccleſia Ravennatenſis uſa eſt, prout illud recenſet S. Petrus Chryſologus; quia non conſtituit ſingulare aliquod Fidei caput, ſed eſt Expoſitio capitis, quo profitemur Sanctam Eccleſiam Catholicam, ut etiam habet Catechiſmus Concilii Tridentini Parte 1. De nono Symboli articulo Num. 24. *In primis igitur*, inquit, *Fideles docendi ſunt hunc articulum eſſe illius, qui de una S. Eccleſia Catholica antea poſitus eſt, veluti explicationem quandam. Unitas enim Spiritûs a quo illa regitur, efficit, ut quisquid in eam collatum eſt, commune ſit*. Non deſunt tamen e Veteribus, qui caput iſtud de Communione Sanctorum in Symbolo Apoſtolico legerint, ut S. Ambroſius ſive alius Auctor, Tractatu de Symbolo: & Auctor, quiſquis ille eſt Sermonum de Diverſis qui in Appendice S. Auguſtini leguntur.

Poſtremum denique caput, de *Vita æterna*, legitur apud eoſdem Auctores, necnon apud S. Petrum Chryſologum. Ideo autem in Aquileienſi, imò & in Romano, quod verè Apoſtolicum eſt, fuit omiſſum, quia virtute continetur ſub illis verbis, quibus carnis reſurrectionem profitemur, ſicuti videre eſt apud S. Thomam Secundâ Secundæ Quæſtione 1. Articulo 8. ubi unicum duntaxat caput recenſet, quod complectitur opus gloriæ, illudque conflatum ex duabus particulis aſſerit, quarum unâ, *Carnis reſurrectionem*: alterâ, gloriam animæ, *ſeu vitam æternam*, profitemur. Sanè Rufinus ſub articulo reſurrectionis vitam æternam contineri, intellexit, cùm dixit in Expoſitione Symboli: *Dabitur etiam*, inquit, *peccatoribus incorruptionis, & immortalitatis ex reſurrectione conditio; ut ſicut Juſtis Deus miniſtrat ad perpetuitatem gloriæ; ita peccatoribus ad prolixitatem confuſionis miniſtret, & pœnæ*.

Objicitur ſextò. In Symbolo quod Tertullianus repræſentat, non habentur capita de Chriſti deſcenſu ad Inferos, de Spiritu Sancto, de Eccleſia, de Sanctorum Communione, de remiſſione peccatorum, de vita æterna. Itaque Symbolum non fuit eodem modo traditum Eccleſiis, adeòque non eſt verè Apoſtolicum.

Probatur Antecedens ex libro *De Velandis Virginibus*, cap. 1. *Regula quidem Fidei*, inquit, *una omnino eſt, ſola immobilis & irreformabilis, credendi ſcilicet in unicum Deum omnipotentem mundi Conditorem, & Filium ejus Jeſum Chriſtum, natum ex Virgine Maria, crucifixum ſub Pontio Pilato, tertiâ die reſuſcitatum a mortuis, receptum in cœlis, ſedentem nunc ad dexteram Patris, venturum judicare vivos & mortuos, per carnis etiam reſurrectionem*.

Et lib. de Præſcriptionibus Hæreticorum, quanquam capita de Spiritu Sancto, & de vita æterna memoret, alia tamen ſuperiùs indicata prætermittit. *Regula eſt autem Fidei* (inquit cap. 13.) *ut jam hinc quid defendamus, profiteamur, illa ſcilicet qua creditur: Unum omnino Deum eſſe: nec alium præter mundi Conditorem, qui univerſa de nihilo produxerit, per Verbum ſuum primò omnium demiſſum: id Verbum Filium ejus appellatum, in nomine Dei variè viſum a Patriarchis, in Prophetis ſemper auditum, poſtremò delatum ex Spiritu Patris Dei & virtute, in Virginem Mariam, carnem factum in utero ejus, & ex ea natum egiſſe Jeſum Chriſtum: exinde prædicaſſe novam Legem, & novam Promiſſionem regni Cœlorum: virtutes feciſſe: fixum Cruci; tertiâ die reſurrexiſſe; in cœlos ereptum, ſediſſe ad dexteram Patris: miſiſſe vicariam vim Spiritûs Sancti, qui credentes agat: venturum cum claritate, ad ſumendos Sanctos in vitæ æternæ & promiſſorum cœleſtium fructum, & ad profanos adjudicandos igni perpetuo, factâ utriuſ-*

uſque partis reſuſcitatione, cum carnis reſtitutione.

Et lib. adversùs Praxeam cap. 2. *Unicum quidem Deum credimus, ſub hac tamen diſpenſatione, quam œconomiam dicimus, ut unici Dei ſit & Filius ſermo ipſius, qui ex ipſo proceſſerit, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil. Hunc miſſum a Patre in Virginem, & ex ea natum hominem & Deum, Filium Hominis, & Filium Dei, & cognominatum Jeſum Chriſtum. Hunc paſſum, hunc mortuum & ſepultum ſecundùm Scripturas, & reſuſcitatum a Patre, & in Cœlos reſumptum, ſedere ad dexteram Patris, venturum judicare vivos & mortuos: qui exinde miſerit, ſecundùm promiſſionem ſuam, Spiritum Sanctum Paracletum, Sanctificatorem fidei eorum qui credunt in Patrem, & Filium & Spiritum Sanctum.*

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens: Et Tertullianus Symbolum integrum non deſcribit, prout ab Apoſtolis traditum eſt, concedo: & illud deſcribit omnino ut eſt ab Apoſtolis traditum, nego. His enim in libris Tertullianus præcipua duntaxat Symboli capita repræſentat, quibus errores tunc regnantes, ſcilicet Praxeæ, Valentinianorum, Marcionitarum, Appellitarum confodiebantur: Symbolum integrum, prout Competentibus tradebatur, & ab ipſis reddebatur, ſibi non ſumit repræſentandum ac exponendum. Unde nec iiſdem prorſus verbis illud variis in locis refert, imò nec iiſdem penitus ſententiis. Hinc itaque colligi non poteſt, quòd Africana Eccleſia Symbolum ſuis Competentibus traderet iis minutum capitibus, quæ Tertullianus prætermittit.

Reſpondeo ſecundò, in Confeſſione Spiritûs Sancti, quem Filius miſit ut Vicariam vim, quæ credentes agat, & ut Sanctificatorem Fidei eorum qui credunt, involvi implicitè articulum de Eccleſia, quæ Credentium Congregatio eſt: item de Communione Sanctorum, qui Spiritu Sancto adunantur, & moventur; remiſſionem denique peccatorum, quæ ſanctificationis præcipua pars eſt.

Reſpondeo tertiò, Tertullianum Pſeudoprophetiis Montaniſtarum afflatum, nec Eccleſiam Catholicam cujus homines injurioſo Pſychicorum nomine infamabat, & quam in tribus, licèt Laicis, aſſerebat conſervari: nec remiſſionem peccatorum in Eccleſia, & ab Eccleſia, diſertis verbis profiteri voluiſſe; quia graviora peccata indonabilia, & irremiſſibilia contendebat, cum Montaniſtis delirando. Unde ſuſpicio nulla eſſe non poteſt, ipſum ex induſtria ſupra memoratos Symboli Apoſtolici articulos omiſiſſe.

DISSERTATIO XIII.

De Seſſione Sancti Petri Romæ.

HEterodoxi, ut Romani Epiſcopi Primatum a S. Petro derivatum impugnent, Seſſionem S. Petri Romæ inficiantur. Contra quos hac in Diſſertatione tria probanda ſuſcipimus. Primò, S. Petrum Romam aliquando veniſſe: ſecundò, eumdem Romæ obiiſſe: tertiò ipſum Romæ ad mortem uſque Epiſcopatum geſſiſſe.

PROPOSITIO I.

Sancti Petri Apoſtolorum Principis, Romam adventum, quem obſcuriùs indicat Scriptura Sacra, Traditio diſertè probat.

I. Pars oſtenditur ex ipſiuſmet S. Petri Epiſtola 1. cap. 5. *Salutat vos*, inquit, *Eccleſia quæ eſt in Babylone coëlecta, & Marcus filius meus.* Ex quibus verbis colligitur hanc Epiſtolam Romæ ſcriptam eſſe, quam ipſe Babylonem vocat. Cujus rei teſtis eſt Papias Apoſtolorum Diſcipulus, apud Euſebium lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14. & ipſe Euſebius ibidem. *Conſtat porro*, inquit, *Petrum hujus Marci mentionem facere in priore Epiſtola, quam Romæ texuiſſe dicitur: quam quidem Epiſtolam ibi perſcriptam oſtendit, dum civitatem illam, verbi tranſlatione Babylonem appellat, hoc modo; Salutat vos Eccleſia noſtræ electionis conſors, quæ eſt Babylone, & Marcus filius meus.*

Teſtis eſt & S. Hieronymus in Catalogo Virorum Illuſtrium, ſeu Scriptorum Eccleſiaſticorum, in Marco: *Petrus*, inquit, *in Epiſtola prima, ſub nomine Babylonis figuraliter Romam ſignificans; Salutat*, inquit, *vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone coëlecta.*

Præterea S. Joannes in Apocalypſi paſſim Romam deſignat nomine Babylonis, ut conſtat ex cap. 17. ubi dicitur, *Babylon magna ſedere ſuper ſeptem Montes, & habere regnum ſuper Reges terræ.* Quæ quidem alteri convenire non poſſunt a Roma civitati; ſiquidem nulla alia fuit S. Joannis ætate, quæ ſuper ſeptem montes extructa eſſet, ac Regibus terræ dominaretur.

Ita locum illum intellexit Tertullianus lib. adversùs Judeos cap. 9. *Sic & Babylon*, inquit, *apud Joannem noſtrum, Romanæ urbis figuram portat, proinde & magnæ, & regno ſuperbæ, & Sanctorum debellatricis.*

Ita S. Auguſtinus lib. 18. de Civitate Dei cap. 22. *Ne multis morer*, inquit, *condita eſt Roma velut altera Babylon, & prioris filia Babylonis, per quam Deo placuit orbem debellare terrarum, & in unam ſocietatem Reipublicæ, legumque inductum, longè lateque pacare.* Porro ſi S. Joannes Babylonis nomine Romam ſignificaverit: cur non eodem nomine ipſam indicavit S. Petrus?

Cur autem Romam proprio nomine non deſignaverit Apoſtolorum Princeps, ratio in promptu eſt: quia nempe ex carcere Hieroſolymitano fugâ lapſus, commorationis locum ſuæ omnibus notum eſſe nolebat; & Chriſtianorum, qui Romæ degebant, ſaluti cupiebat eſſe conſultum: ne ſi in Gentilium manus hæc fortè Epiſtola perveniret, ſcirent multos Romanorum Chriſto nomen dediſſe, atque movendæ contra ipſos perſecutionis anſam arriperent: præſertim cùm Claudius Imperator impensè ſtuderet Agrippæ Judæorum Regi, qui Petrum nuper in vincula conjecerat mox coram populo trucidandum. Et certè illam nominum mutationem Apoſtolis familiarem fuiſſe, S. Pauli ſuadet exemplum 2. ad Timotheum 4. ſcribentis: *Et liberatus ſum de ore Leonis.* Quo nomine Neronem deſignat propter animi crudelitatem, inquit Euſebius lib. 2. cap. 22.

Tertiò illa verba: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone coëlecta*, nullo modo poſſunt intelligi de Babylone Aſſyriorum; ſiquidem conſtat, Caji Auguſti tempore, Judæos, quotquot Babylone & apud Aſſyrios agebant, omnes ad unum expulſos fuiſſe, & internecione deletos, teſte Joſepho lib. 18. Antiquitatum Judaicarum cap. 12. Quæ verò apud Ægyptios erat Babylon, obſcurus planè locus, non civitatis, nec oppidi dignus nomine, Caſtellum a Strabone nominatur lib. 17. ſic vocatum, quòd a quibuſdam Babyloniis erectum fuiſſet. De qua Babylone intelligi non poſſunt illa S. Petri verba, cùm nulla ibi Eccleſia collecta fuerit. Cùm multa namque Concilia edita fuerint, Epiſcoporum munita ſubſcriptionibus; nuſquam legitur, Epiſcopus Babylonis Ægyptiacæ, niſi poſt annos quingentos, ſub Juſtino Juniore Impe-

peratore, quo tempore primùm reperitur nominatus Epiſcopus Babylonis in Ægypto Zoſimus Cilix, apud Sophronium.

Porro quòd Babylonis nomine Roma deſignetur, Heterodoxis non favet: nec ipſorum adversùs Romanam Eccleſiam calumnias juvat, quaſi de illa exeundum ſit, velut de babitatione dæmoniorum, ſecundùm illud Apocalypſis cap. 18. *Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritûs immundi.... Exite de illa populus meus, ut ne participes ſitis delictorum ejus.* Non, inquam, id Hæreticorum cauſam juvat; quia illa verba, non ad Romanam Eccleſiam, ſed ad Romanam urbem referuntur, quæ dicta eſt habitatio dæmoniorum, quia cùm omnibus dominaretur Gentibus, omnium Gentium ſerviebat erroribus, ut ait S. Leo. Neque his verbis: *Cecidit, cecidit Babylon;* prædicitur Eccleſiæ ruina, ſed Urbis, quæ a Wandalis, Gothis, & Longobardis, tot cladibus jactata eſt; ita ut veteris Romæ, præter rudera, nihil ſuperſit. Hæc porro verba, *Exite de illa populus meus;* de aliqua ſingulari civitate dicta non ſunt, ſed de univerſa impiorum hominum colluvie ſunt intelligenda, ut explicat S. Auguſtinus lib. 20. de Civitate Dei cap. 9. oppoſito namque ſenſu accipiendum eſt nomen Babylonis, illi quo accipitur Jeruſalem in Apocalypſi: at nomine Jeruſalem certa civitas non intelligitur, ſed bonorum omnium innocentiſſima congregatio, quam S. Auguſtinus vocat *Civitatem Dei*. Ergo nomine Babylonis, ex qua exeundum eſſe monet S. Joannes, non intelligitur certa civitas, ſed improborum cœtus. Quòd verò ad Romanam Eccleſiam illa verba Apocalypſis referri non poſſint, conſtat ex eo quòd S. Petrus Eccleſiam Babylone congregatam ſignificet: igitur Eccleſia a Babylone diſtincta eſt. Hinc S. Hieronymus Epiſtolâ 17. ad Marcellam datâ, cùm propter magnam illam vitiorum ſegetem, quæ ampliſſimis in urbibus ſuccreſcit, *Romam purpuratam meretricem* vocaſſet, aſperius dictum his verbis mollivit: *Eſt quidem ibi Sancta Eccleſia: ſunt trophæa Apoſtolorum, & Martyrum: eſt Chriſti vera confeſſio: eſt ab Apoſtolis prædicata fides, & gentilitate calcata in ſublime quotidie ſe erigens vocabulum Chriſtianum. Sed ipſa ambitio, potentia, magnitudo urbis, videri, & videre; ſalutari, & ſalutare; laudare, & detrahere: vel audire, vel proloqui, & tantam frequentiam hominum, ſaltem invitum, videre, a propoſito Monachorum, & quiete, aliena ſunt.* Vid'en ut S. Hieronymus apertiſſimè Eccleſiam ab urbe diſtinguat? Vides ut vernantis Fidei, ac efflorescentis Religionis gloriam Eccleſiæ tribuit: urbi verò incommoda, quæ Monachorum inſtitutum convellunt?

Et lib. 2. adversùs Jovinianum: *Ad te loquar,* inquit, *quæ ſcriptam in fronte blaſphemiam Chriſti confeſſione deleſti: urbs potens, urbs orbis domina, urbs Apoſtoli voce laudata. Interpretare vocabulum tuum, Roma, aut fortitudinis nomen eſt, apud Græcos; aut ſublimitatis juxta Hebræos. Serva quod diceris. Virtus te excelſam faciat, non voluptas humilem. Maledictionem quam tibi Salvator in Apocalypſi comminatus eſt, potes effugere per pœnitentiam, habeas exemplum Ninivitarum. Cave Joviniani nomen, quod de Idolo derivatum eſt. Squallet Capitolium: Templa Jovis, & Ceremoniæ conciderunt: cur vocabulum ejus, & vitia apud te vigeant? Adhuc ſub Regibus, & ſub Numa Pompilio, faciliùs Majores tui Pythagoræ continentiam, quàm ſub Conſulibus, Epicuri luxuriam ſuſceperunt.* Hæc ille. Sed ut ad inſtitutum revertamur:

Probatur ſecundò Propoſitio. Ex Actuum ultimo, & ex Epiſtola ad Romanos cap. 1. conſtat, Eccleſiam amplam & florentem Romæ fuiſſe, antequam S. Paulus eò veniret; ſiquidem ait ipſe ad Romanos ſcribens: *Primùm quidem gratias ago Deo meo per Jeſum Chriſtum pro omnibus vobis, quia fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo... Nolo autem vos ignorare, Fratres: quia ſæpè propoſui venire ad vos, (& prohibitus ſum uſque adhuc) ut aliquem fructum habeam in vobis, ſicut & in cæteris Gentibus.* Quis porro tantam multitudinem Chriſtianæ Religionis præceptis imbuit, niſi Petrus Apoſtolorum Princeps?

Hinc Euſebius lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 13. poſtquam de Simone Mago in capite præcedenti ſcripſiſſet, ſubdit: *Cæterùm iſta non ad longinquum temporis ſpatium ex ſententia illi proceſſerant. Nam e veſtigio ſub ipſo Claudii Imperio, benigna & propitia Dei, totius hujus univerſitatis Rectoris, erga humanum genus providentia, fortem ac præpotentem, & reliquorum omnium Apoſtolorum, propter virtutis amplitudinem, facilè Principem Petrum, Romam versùs, ad ejuſmodi peſtiferam vitæ humanæ corruptelam delendam, quaſi manu deduxit. Qui quidem utpote generoſus & ſtrenuus Dei Dux, divinis armis obtectus, manituſque, eximiam & pretioſam tanquam mercaturam veri luminis, mente ſolâ comprehenſi, ab Oriente ad Occaſum uſque deportavit: ipſamque regni cœlorum prædicationem, cœleſtem ſcilicet lucem, & ſalutarem animorum doctrinam, palam promulgavit.*

Hinc S. Epiphanius Hæreſi 27. ait: *Romæ primi omnium Petrus & Paulus Apoſtoli pariter & Epiſcopi fuerunt.*

Hinc Paulus Oroſius lib. 7. cap. 4. *Claudius,* inquit, *ab Auguſto quartus, regnum adeptus eſt, manſitque in eo annos quatuordecim. Exordio Regni ejus Petrus Apoſtolus Domini noſtri Jeſu Chriſti Romam venit; & ſalutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit, potentiſſimiſque virtutibus approbavit: exinde Chriſtiani Romæ eſſe cœperunt.*

Hinc S. Leo Sermone de Sanctis Apoſtolis Petro & Paulo: *Beatiſſimus Petrus,* inquit, *Princeps Apoſtolici Ordinis, ad arcem Romani deſtinatur Imperii: ut lux veritatis, quæ in omnium Gentium revelabatur ſalute, efficaciùs ſe ab ipſo capite per totum mundi corpus effunderet.* Et infrà: *Ad hanc ergo urbem tu Beatiſſime Apoſtole Petre, venire non metuis, Trophæum Crucis Chriſti Romanis arcibus inferens, quo te divinis præordinationibus anteibat & honor poteſtatis, & gloria Paſſionis, &c.*

Hinc ante illos omnes S. Irenæus lib. 3. adverſùs Hæreſes cap. 3. *Sed quoniam valde longum eſt in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones; maximæ, & antiquiſſimæ, & a glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ, eam quam habet ab Apoſtolis Traditionem, & annuntiatam hominibus Fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum pervenientem uſque ad nos, indicantes confundimus eos qui quoquomodo, vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem, & malam ſententiam, præterquam oportet, colligunt.*

Quòd autem quidam ex Heterodoxis effutiit, S. Barnabam Romæ S. Petri prædicationem anteverſiſſe, fictitium eſt; cùm nullus auſus ſit prædicare gentibus, antequàm S. Petrus viſione cœleſti ad id muneris obeundum invitaretur, Actuum 10. ex quo tempore S. Barnabas Gentium Apoſtolo individuus comes adhæſit.

Probatur tertiò Propoſitio. S. Marcus Româ ſcripſit Evangelium, prout ibi S. Petrum prædicantem audierat, ut graviſſimi Auctores memoriæ prodiderunt; igitur Evangelium Romanis S. Petrus prædicavit. Pro-

Probatur Antecedens, ex Clemente Alexandrino in libro *Hypotypoſeon*, ubi de S. *Marci* Evangelio ſic loquitur: *Cùm Petrus in Urbe Roma verbum Dei publicè prædicaſſet, & Spiritu Sancto afflatus Evangelium promulgaſſet, multi qui aderant Marcum cohortati ſunt, utpote qui Petrum jam dudum ſectatus fuiſſet, & dicta ejus memoriâ teneret, ut quæ ab Apoſtolo prædicata erant, conſcriberet.*

Idem teſtatur Euſebius lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14. ſive 15. *Sic ergo cùm divinus ſermo jam ad Romanos perveniſſet, veſana Simonis potentia extincta eſt, & homo ipſe actutum unà penitus profligatus. Ac tanta pietatis lux eorum mentibus, qui Petrum audiebant, affulſit, ut non ejus ſermoni omnino auſcultando, non doctrina divinæ prædicationis, minimè ſcriptis prodita, attendendo contenti acquieſcerent; ſed a Marco Petri comite (cujus Evangelium eſſe fertur) multis variiſque precibus contenderent, ut monumentum illius doctrinæ, quam ſermone & verbo illis tradidiſſet, etiam ſcriptis mandatum apud eos relinqueret. Nec priùs hominem ab ſe dimittunt, quàm ipſorum poſtulatis obſecutus, opus abſolviſſet.*

Euſebio S. Hieronymus ſuffragatur in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in *Marco*.

Probatur quartò ex victoria quam Romæ de Simone Mago, ex aere, per quem ſublimis ferebatur, in terram proſtrato, S. Petrus reportavit, cui atteſtantur Arnobius lib. 2. Hegeſippus lib. de *Excidio urbis Hieroſolymitanæ* cap. 3. S. Cyrillus Hieroſolymitanus *Catecheſi* 6. *Illuminatorum*, Sanctus Hieronymus in *Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum* in *Petro*, S. Ambroſius in *Concione de Baſilicis Hæreticis vel Gentilibus non tradendis*, contra Auxentium Arianum, S. Auguſtinus lib. *de Hæreſibus* cap. 1. *In qua urbe*, inquit, *Beatus Apoſtolus Petrus eum* [nempe Simonem] *verâ omnipotentis Dei virtute extinxit*. Severus Sulpitius, Theodoretus, Iſidorus Peluſiota. Porro tam illuſtrium teſtium ſuffragiis firmatam veritatem in dubium revocare temerarium eſt.

PROPOSITIO II.

Sanctus Petrus Romæ Martyrium ſubiit.

Probatur primò ex Tertulliano lib. de Præſcriptionibus cap. 36. *Age jam*, inquit, *qui voles curioſitatem melius exercere in negotio ſalutis tuæ, percurre Eccleſias Apoſtolicas, apud quas ipſæ adhuc Cathedræ Apoſtolorum ſuis locis præſident, apud quas ipſæ authenticæ eorum literæ recitantur, ſonantes vocem & repræſentantes faciem uniuſcujuſque.* Et poſt pauca: *Si autem Italiæ adjaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præſto eſt. Iſta quàm felix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt! ubi Petrus Paſſioni Dominicæ adæquatur; ubi Paulus Joannis exitu coronatur.*

Et *Scorpiaci* cap. 15. *Vitas Cæſarum legimus, orientem Fidem Romæ primus Nero cruentavit. Tunc Petrus ab altero cingitur, cùm cruci adſtringitur.* Et lib. 4. *Adversùs Marcionem*, cap. 5. *Videamus quid etiam Romani de proximo ſonent, quibus Evangelium & Petrus & Paulus ſanguine quoque ſuo ſignatum reliquerunt.* Idem lib. *De Baptiſmo* ait: *Nec quidquam refert inter eos quos Joannes in Jordane, & Petrus in Tiberi tinxit.*

Probatur ſecundò, ex Hegeſippo lib. de *Excidio urbis Hieroſolymitanæ* cap. 1. ubi poſtquam retulit ea quæ Petri martyrium præceſſerunt, ſubdit: *Et converſus, in urbem redit, captuſque a perſecutoribus, cruci adjudicatur, popoſcit ut inverſis veſtigiis cruci affigeretur, quod indignus eſſet qui ſimili modo crucifigeretur ut paſſus eſt Dei Filius: quo impetrato, vel quia ita debebatur, ut Chriſtus prædixerat, vel quia perſecutor non invitus indulget pœnarum incrementa & ipſe Paulus, alter cruce, alter gladio necati ſunt.*

Probatur tertiò ex S. Dionyſio Corinthiorum Epiſcopo in Epiſtola ad Romanos, cujus hęc verba referuntur ab Euſebio lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 24. *Petrum & Paulum qui Romanos primum & Corinthios in Eccleſiam Chriſti inſeruerunt, prudenti quadam admonitione impulſi, in unum locum concluſiſtis. Nam ambo, cùm & noſtram Corinthi, & veſtram Romæ Eccleſiam fundaſſent; & ejuſdem doctrinæ præceptis tum noſtros animos, tum veſtros imbuiſſent, eodem tempore pariter Martyrium ſubierunt.*

Probatur quartò, ex Cajo Eccleſiaſtico Auctore qui Zephirini Pontificis Maximi temporibus vixit in Diſputatione cum Proclo Cataphryge, cujus hæc item verba refert Euſebius ibidem: *Ego Apoſtolorum trophæa perſpicuè poſſum oſtendere. Nam ſi lubet in Vaticanum proficiſci, aut in viam quæ Oſtienſis dicitur, te conferre, trophæa illorum qui Eccleſiam iſtam ſuo ſermone & virtute ſtabiliverunt, invenies.*

Probatur quintò ex ipſomet Euſebio loco mox laudato, ubi poſtquam meminit perſecutionis a Nerone contra Eccleſiam concitatę ait: *Iſte igitur qui hoc pacto infeſtiſſimus Dei hoſtis primus prædicatus fuit, ad Apoſtolos etiam trucidandos incitabatur. Paulum proinde Romæ eo regnante ſecuri percuſſum, & Petrum etiam ſuffixum cruci, Hiſtoriarum monumentis proditum eſt. Quinetiam inſignis ac teſtata Petri & Pauli inſcriptio, quæ in Cœmeteriis Romæ ad hoc uſque tempus manet, hujus rei geſtæ fidem facit.*

Probatur ſextò ex Sancto Athanaſio in Apologia pro fuga ſua: *Petrus quoque*, inquit, *qui ob metum Judæorum in latebris ſe habuit, & Paulus Apoſtolus in ſporta demiſſus, & ita fugiens; cùm audiſſent oportere ſe Romæ martyrium ſubire, non abjecerunt eam profectionem; ſed potiùs cum gaudio abierunt.*

Probatur ſeptimò, ex Lactantio lib. 4. Divinarum Inſtitutionum cap. 3. ubi de Chriſto & Apoſtolis ita ſcribit: *Sed & futura aperuit illis omnia quæ Petrus & Paulus Romæ prædicaverunt: & ea prædicatio in memoriam ſcripta permanſit; in qua cùm multa alia mira, tum etiam hoc futurum eſſe dixerunt, ut poſt breve tempus immitteret Deus Regem, qui impugnaret Judæos, & civitates eorum ſolo adæquaret ..... Itaque poſt illorum obitum, cùm eos Nero interemiſſet, Judæorum Gentem & nomen Veſpaſianus extinxit.*

Probatur octavò, ex Theodoreto Epiſtolâ 113. ad S. Leonem Magnum data, in qua urbem, Eccleſiamque Romanam commendans, ait: *Habet præterea communium Patrum, Magiſtrorumque veritatis Petri & Pauli ſepulcra, Fidelium animas illuminantia. Quorum beatiſſimum ac divinum par in Oriente quidem exortum eſt, & radios quaquaverſum diffudit; ſed in Occidente vitæ occaſum ultrò ſubiit, atque inde nunc orbem univerſum colluſtrat. Hi Sedem veſtram nobiliſſimam reddiderunt: hic bonorum veſtrorum eſt apex.*

Probatur nonò, ex S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Petro*, ubi ait: S. Petrum Romæ a Nerone affixum cruci, martyrio coronatum eſſe, capite ad terram verſo, in ſublime pedibus elevatis; aſſerentem ſe indignum quod ſic crucifigeretur, ut Dominus ſuus. Et ſubdit: *Sepultus Romæ in Vaticano, juxta viam triumphalem, totius urbis veneratione celebratur.*

Probatur decimò, ex Paulo Oroſio lib. 7. cap. 4. ubi de Neronis parricidiis cùm verba feciſſet, ſubdit: *Auxit hanc molem facinorum ejus temeritas impietatis in Deum. Nam primus Romæ Chriſtianos*

ſup-

Digitized by Google

ſupplicii & mortibus affecit, ac per omnes provincias pari perſecutione excruciari imperavit: ipſumque nomen extirpare conatus, Beatiſſimos Chriſti Apoſtolos, Petrum cruce, Paulum gladio occidit.

Probatur undecimò, ex S. Ambroſio in Sermone, *de Baſilicis non tradendis*, contra Auxentium; ex S. Joanne Chryſoſtomo Homiliâ 32. in Epiſtolam ad Romanos; & S. Leone Sermone 1. in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli, dicente: *Hodierna feſtivitas, præter illam reverentiam, quam toto terrarum orbe promeruit, ſpeciali & propriâ noſtræ Urbis exultatione veneranda eſt, ut ubi præcipuorum Apoſtolorum glorificatus eſt exitus, ibi in die martyrii eorum ſit lætitia principatus.*

Idem probat impia illa *Juliani Apoſtatæ* conjectura de *S. Joanne Evangeliſta*, apud *S. Cyrillum Alexandrinum* lib. 10. Illum primùm Jeſum dixiſſe Deum, *Cùm ſenſiſſet magnam multitudinem in plerìſque urbibus Græcis & Italicis* jam id credere, audiretque *Monumenta Petri & Pauli clam quidem, ſed tamen ea coli*. Cui reſpondet S. Cyrillus: *Non ut ipſe ait, quòd Sanctorum monimenta, Petri inquam, ac Pauli nonnullis in pretio eſſe viderat, adductus eſt, ut Jeſum Chriſtum Deum eſſe diceret. Credibile enim non eſt illum eam ob cauſam adductum ut Deum illum prædicaret, ſed a Spiritu Sancto impulſum.*

Idem confirmat *S. Auguſtinus* Epiſtolâ 132. aliàs 42. ſcribens: *Imperii nobiliſſimi eminentiſſimum culmen ad Sepulcrum Piſcatoris Petri, ſubmiſſo diademate ſupplicare.*

Probatur ultimò, ex S. Gregorio Magno Epiſtolâ 37. lib. 6. ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum datâ, in quâ de tribus Sedibus Patriarchicis ita ſcribit: *Illæ tres ab eodem Principe Apoſtolorum Petro fundatæ ſunt. Itaque cùm multi ſint Apoſtoli, pro ipſo tamen principatu ſola Apoſtolorum Principis Sedes in auctoritate convaluit, quæ in tribus locis unius eſt. Ipſe enim ſublimavit ſedem, in qua etiam quieſcere, & præſentem vitam finire dignatus eſt*: Romanam ſcilicet. *Ipſe decoravit Sedem in qua Evangeliſtam Diſcipulum miſit*: nempe Alexandrinam, quam per S. Marcum fundavit. *Ipſe firmavit ſedem, in qua ſeptem annis quamvis diſceſſurus ſedit*: nimirum Antiochenam. *Cum ergo unius, atque una ſit ſedes, cui ex auctoritate divina tres nunc Epiſcopi præſident; quicquid de vobis boni audio, hoc mihi impùto*. In quibus S. Gregorii verbis iſtud notatu dignum eſt, unam dici in tribus iſtis Eccleſiis S. Petri Sedem, ut S. Petri auctoritas imaginem quandam Sanctiſſimæ Trinitatis præ ſe ferat, dum in trinitate locorum unitas Sedis, & in unitate Sedis trinitas locorum conſpicitur. Sedem autem ſuam conſtituit Apoſtolorum Princeps in tribus urbibus totius orbis primariis, ac omnium Sæculorum tractu celeberrimis. Eminuit enim Antiochia ſub Imperio Seleucidarum; Alexandria ſub Imperio Ptolomæorum; Roma ſub Imperio Cæſarum.

PROPOSITIO III.

Sanctus Petrus ab anno ſecundo Claudii Imperatoris, ad mortem uſque, Romanam rexit Eccleſiam.

Probatur primò, ex S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in Petro: *Simon Petrus*, inquit, *poſt Epiſcopatum Antiochenſis Eccleſiæ, & prædicationem diſperſionis eorum qui de Circumciſione crediderunt, in Ponto Galatiæ, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecundo Claudii anno, ad expugnandum Simonem Magum, Romam pergit, ibique viginti-quinque annis Cathedram Sacerdotalem tenuit, uſque ad ultimum Neronis, id eſt, decimum-quartum.*

Secundò, id ſuadet Eccleſiæ Romanæ dignitas, cui ſemper cæteræ Eccleſiæ ob Beati Petri reverentiam, Primatum detulerunt. Unde S. Irenæus lib. 3. adverſùs Hæreſes cap. 3. ait: *Ad hanc enim Eccleſiam propter potentiorem principalitatem neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam, id eſt, eos qui undique ſunt Fideles: in qua ſemper conſervata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis Traditio.*

Tertiò, S. Petrus, ex quo Antiochia diſceſſit, alicujus Sedis Epiſcopus fuit: cujus porro, niſi Romanæ?

Quartò, id ſuadent Patres, quotquot Romanorum Epiſcoporum Catalogum texuere: illi enim ſucceſſionis originem a S. Petro repetunt. Tertullianus lib. de Præſcriptionibus Hæreticorum cap. 32. *Edant Hæretici*, inquit, *origines Eccleſiarum; evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum ita per ſucceſſionem ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis Viris habuerit Auctorem, & anteceſſorem. Hoc enim modo Romanorum Eccleſia Clementem a Petro ordinatum refert.*

Optatus Milevitanus lib. 2. contra Parmenianum: *Cathedra unica eſt*, inquit, *quæ eſt prima de dotibus. Sedit prior Petrus*, &c.

Sanctus Auguſtinus Epiſtolâ 263. datâ ad Generoſum: *Si ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt*, inquit, *quantò certiùs, & verè ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ figuram gerenti Dominus ait; Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam?*

Quintò, id ſuadet omnium Patrum auctoritas, qui Romanam Sedem Petri Cathedram nuncupant. Sic S. Cyprianus Epiſtolâ 55. ad S. Cornelium Romanum Pontificem datâ, ait: *Poſt iſta adhuc inſuper Pſeudoëpiſcopo ſibi ab Hæreticis conſtituto, navigare audent, & ad Petri Cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta eſt, a ſchiſmaticis & prophanis literas ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos (quorum fides, Apoſtolo prædicante, laudata eſt) ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum.*

Sic Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 57. ad Damaſum Romanum Pontificem data: *Ego*, inquit, *nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri, communione conſocior. Super illam petram, ædificatam Eccleſiam ſcio.*

Sic Sanctus Auguſtinus lib. 2. contra literas Petiliani Donatiſtę cap. 51. *Veruntamen*, inquit, *ſi omnes per totum orbem tales eſſent, quales vaniſſimè criminaris; Cathedra tibi quid fecit Eccleſiæ Romanæ, in qua Petrus ſedit, & in qua hodie Anaſtaſius ſedet, vel Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, in qua Jacobus ſedit, & in qua hodie Joannes ſedet, quibus nos in Catholica unitate connectimur, & a quibus vos nefario furore ſeparaſtis? Quare appellas Cathedram peſtilentiæ, Cathedram Apoſtolicam?*

Sic Sanctus Proſper in Carmine de Ingratis:

Sedes Roma Petri, quæ paſtoralis honoris
Facta caput mundo, quicquid non poſſidet armis,
Relligione tenet.

Objicitur primò: Non poteſt evidentiùs probari alicujus hiſtoriæ falſitas, quàm ex diſſenſu Auctorum, qui illam variis modis referunt: atqui diſſentiunt Auctores in epocha adventûs Sancti Petri Romam; Nam Lactantius, lib. *De Mortibus Perſecutorum*, aſſerit Sanctum Petrum Romam veniſſe *cùm jam Nero imperaret*. Oroſius adventum illius refert ad regni Claudii exordium, Sanctus Hieronymus ad annum ſecundum Claudii, Faſciculus Temporum ad annum 4. Paſſionale de Vitis Sanctorum ad annum 13. Ergo dubia valdè eſt illius hiſtoriæ fides.

Reſpondeo, diſtinguendo Majorem: Hiſtoriæ falſitas colligitur ex Auctorum diſſenſu, ſi in-

hiſtoriæ ſubſtantia, & præcipuis capitibus diſſentiant, concedo: ſi in circumſtantiis duntaxat quibuſdam recenſendis, nego. Enimverò ſępiſſimè contingit ut conſtet de veritate; de modo aut tempore non conſtet. Quid certiùs Chriſti morte apud Chriſtianos? Quid tempore, quo mortem ſubiit, incertius, ſi Veterum diſcordes ſententiæ audiantur? Tertullianus namque, Clemens Alexandrinus, & Lactantius, mortuum eſſe docent anno decimoquinto Tiberii, ætatis ſuæ 30. Euſebius, & alii, anno Tiberii 18. ætatis ſuæ 33. Sanctus Irenæus ad annum quinquageſimum ipſum vitam produxiſſe contendit; recentiores plerique ad annum 34. nonnulli viri eruditi ad annum 37. Sic impletas eſſe Danielis Hebdomadas Chriſtianorum nemo diffitetur. Aut unde incipiant, an a Cyro? an a Dario? an ab Artaxerſe Longimano, vel Memore? plurimum eſt apud Auctores Orthodoxos diſſidii. Ita quamvis incertum eſſe concederemus, quo tempore pervenerit Romam Apoſtolorum Princeps; non ſequitur quòd nullatenus Romam venerit, ibique Sedem fixerit ſuam. Porro etſi diſſentiant nonnihil Auctores circa epocham adventûs Sancti Petri Romam; circa ipſum adventum nullatenus diſſentiunt. Illa igitur diſſenſio non arguit hiſtoriam iſtam falſitatis.

Unde *Lactantius* eo ipſo in loco qui in Objectione laudatur, Seſſionem & Martyrium Sancti Petri Romæ confirmat. *Cùm*, inquit, *Nero jam imperaret, Petrus Romam advenit, & editis quibuſdam miraculis quæ virtute ipſius Dei data ſibi ab eo poteſtate faciebat, convertit multos ad juſtitiam, Deoque templum fidele ac ſtabile collocavit. Quâ re ad Neronem delatâ, cùm animadverteret non modò Romæ, ſed ubique quotidie magnam multitudinem deficere a cultu Idolorum, & ad Religionem novam damnatâ vetuſtate tranſire, ut erat execrabilis ac nocens Tyrannus, proſiluit ad excidendum cæleſte Templum, delendamque juſtitiam, & primus omnium perſecutus Dei ſervos, Petrum cruci affixit, & Paulum interfecit.*

Reſpondeo ſecundò, nullam eſſe inter probatos Auctores, (*Lactantio* excepto,) diſcordiam in conſignanda epocha adventûs Sancti Petri Romam. Euſebius namque in Chronico, Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Petro*, Ado Viennenſis in Martyrologio, Petrum Romam veniſſe ſcribunt anno ſecundo Claudii. Nec ab his diſſentit Oroſius, cùm veniſſe ſcribit in exordio Regni Claudii. Annus enim ſecundus Claudii ad exordium regni ipſius pertinebat. Suffragantur qui Sanctum Petrum Romæ ſediſſe aſſerunt annis 25. & 14. Neronis anno martyrio coronatum, ſcilicet Auctor libri Pontificalis Damaſo adſcripti, Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis, Venerabilis Beda, Ado, & alii. Nec enim anni 25. ab adventu Sancti Petri Romam ad 14. Neronis annum fluxiſſent, niſi 2. Claudii imperantis anno Romam perveniſſet. Faſciculus ergo Temporum, & Paſſionale levis ſunt in re Hiſtorica & Chronologica auctoritatis.

Objicitur ſecundò; Seſſio Sancti Petri Antiochiæ non fuit ſeptennis, ut poſt Sanctum Gregorium Magnum lib. 6. Epiſtolâ 37. vulgò aſſeritur; ergo vel Sanctus Petrus Romam profectus eſt ante annum ſecundum Claudii, vel nullius Sedis Epiſcopus tunc fuit.

Probatur antecedens. Sanctus Paulus adhuc invenit Sanctum Petrum Hieroſolymis, ſive cùm illuc pervenit anno a converſione ſua tertio, ut conſtat ex cap. 1. Epiſtolæ ad Galatas; ſive cùm illuc tulit collectas ad ſublevandam famem, quam vaticinatus fuerat Agabus, ut conſtat ex Actuum 11. Seſſio igitur Sancti Petri in Cathedra Antiochena, quæ duas inter profectiones Sancti Pauli Hieroſolymam media fuit [ut teſtis eſt Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Petro*] non fuit ſepiennis: ſiquidem Sancti Pauli converſio contigit anno dumtaxat a Chriſti Paſſione tertio; Sanctus verò Petrus Hieroſolymis Romam profectus ſupponitur anno Claudii 2. ſive a Paſſione Chriſti undecimo.

Reſpondeo, Sancti Pauli converſionem non ad annum tertium, ut vult Calvinus, ſed primum a Paſſione Chriſti eſſe referendam. Etenim inter Concilium Hieruſulymitanum, & profectionem Sancti Pauli Romam, ſex adhuc anni effluxere; [ut tempus illud ſileam, quod in ſuis peregrinationibus conſumpſit] ſex, inquam, effluxerunt anni, quibus in Oriente commoratus eſt. Octodecim quippe menſibus Corinthi, (Act. 18.) tribus menſibus in Epheſina Judæorum Synagoga, [Act. cap. 19.] duobus annis in Schola Tyranni, [ibidem;] tribus menſibus in Græcia, [Act. 20.] duobus denique annis in Hieroſolymitano carcere, (ibidem:) atqui Sanctus Paulus Hieroſolymis Romam profectus eſt anno a Paſſione Chriſti 24. e carcere ſiquidem ſolutus eſt eo ipſo anno, quo Feſtus Judææ Prorex ſubſtitutus eſt Felici, ut conſtat ex Actuum cap. 56. id eſt, ſub Antiſtii Conſulatu, anno ſecundo Neronis, ſi profanis etiam Auctoribus fides. Is igitur annus fuit a Paſſione Chriſti 24. ſive (ipſum Paſſionis Dominicæ annum recenſendo) vigeſimus quintus, quod planè cum Sancto Hieronymo conſentit, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in *Paulo*, dicente; *Poſt Paſſionem Domini 25. anno, id eſt, 2. Neronis, eo tempore quo Feſtus Procurator Judææ ſucceſſit Felici, Romam vinctus mittitur.* Si igitur ex annis 24. poſt Paſſionem Chriſti, ſexennium demas interpoſitum inter Concilium Hieroſolymitanum, & profectionem Sancti Pauli Romam, conſtabit Concilium illud celebratum fuiſſe 18. anno a Paſſione Chriſti, non verò 20. ut Heterodoxi ſupponunt. Porro inter Sancti Pauli converſionem, & Concilium Hieroſolymitanum, ſeptemdecim fluxerunt anni, ut ex ipſomet Paulo diſcimus ad Galatas 2. ſcribente: *Deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum. Deinde, poſt annos quatuordecim, iterum aſcendi Hieroſolymam.* Ex annis igitur 24. poſt Paſſionem Dominicam, quibus exeuntibus Sanctus Paulus Romam profectus eſt, ſubtrahamus ſex annos inter Hieroſolymitanum Concilium, & profectionem illam Romanam elapſos: & ex octodecim annis reſiduis demamus ſeptemdecim, qui Sancti Pauli converſionem inter & Hieroſolymitanum Concilium interfluxere: liquidum erit converſionem illam anno 1. poſt mortem Chriſti contigiſſe. Quod omnino quadrat epochæ ab Euſebio conſtitutæ in Chronico. Annus igitur a Sancti Pauli converſione tertius, quo primùm Hieroſolymam ſe contulit, & Hieroſolymis in partes Syriæ, & Ciliciæ, ut habetur in Epiſtolâ ad Galatas cap. 1. quartus annus fuit a Paſſione Chriſti: adeoque Sanctus Petrus Antiochiæ Sedem ſtabilivit anno a Chriſti Paſſione 4. Namque Sanctus Leo Epiſtolâ 43. ad Anatolium, diſertè ait: quòd in Antiochena Eccleſia primum prædicante Beato Apoſtolo Petro, Chriſtianum nomen exortum eſt. Quod verum nullatenus eſſet, niſi eodem anno Petrus Antiochiam perveniſſet, quò illuc appulit Sanctus Paulus, cum ſcilicet cognominati ſunt primum Antiochiæ Diſcipuli Chriſtiani, (Act. 2.)

Porro altera Sancti Pauli profectio Hieroſolymam, ut collectas deferret cum Barnaba, fratribus, quibus fami per Agabum prædictæ mederentur, quo etiam tempore Sanctus Petrus ab Herode in carcere conjectus eſt: illa, inquam, profe-

Digitized by Google

ſectio contigit, anno a Paſſione Chriſti undecimo. Scriptura namque teſtatur famem illam ſub Claudio fuiſſe graſſatam, (*Act.* 2.) & Dio lib. 6. famis illius univerſalis, quæ Claudio Imperante contigit, initium refert ad annum 795. ab Urbe condita, id eſt ad annum Claudii Imperantis ſecundum, qui poſt Chriſtum paſſum undecimus fuit. Ex quo manifeſtè colligitur, primam inter & ſecundam Sancti Pauli profectionem Hieroſolymam, ſeptem annos interfluxiſſe, id eſt, quinque conſummatos, & duos imperfectos, quæ eſt legitima Antiochenæ Seſſionis Sancti Petri epocha a nobis poſt Veteres conſtituta, præſertim poſt Sanctum Gregorium Magnum lib. 6. Epiſtolâ 37. dicentem: *Itaque cùm multi ſint Apoſtoli, pro ipſo tamen principatu ſola Apoſtolorum Principis Sedes in auctoritate convaluit, quæ in tribus locis unius eſt: ipſe enim ſublimavit Sedem, in qua etiam quieſcere, & præſentem vitam finire dignatus eſt. Ipſe decoravit Sedem, in qua Evangeliſtam Diſcipulum miſit. Ipſe firmavit Sedem, in qua ſeptem annis, quamvis diſceſſurus, ſedit.*

Nota, mendoſum eſſe Chronicon Latinum Euſebii, in quo Sanctus Petrus Antiochiæ ſediſſe legitur 25. annis. Atque iſtud Baſileenſium exemplarium vitium eſt, in quibus, Typographi oſcitantiâ, numerus 25. loco 5. irrepſit. Niſi forſan ex integro additus eſt, quod ex Armeno exemplari, ex variis item MSs. in Vaticana Bibliotheca, aſſervatis, necnon ex Editione Græco Latina Scaligeri, conjicere licet, in quibus illa epocha non reperitur.

Nec obſtat hujus epochæ veritati, quòd Sanctus Lucas (*Act.* 2.) profectionem Sancti Pauli Hieroſolymam immediatè recenſeat poſt prophetiam Agabi, quaſi ſtatim poſt illam ſuſcepta fuiſſet ſecunda illa Pauli peregrinatio. Nam Sanctus Lucas de fame per Agabum prædictâ conſultò addit; *quæ facta eſt ſub Claudio*, ut innuat illius famis vaticinium, quod ſub Claudio impletum eſt, Claudii Imperium longè præceſſiſſe. Ex quo ſequitur inter prophetiam Agabi, & famis illius tempeſtatem, quæ anno dumtaxat ſecundo Claudii graſſari cœpit, multos annos effluxiſſe. His adde ſolemnem eſſe Scripturæ morem, ut plerumque res tempore multùm diſſitas, immediatè ſubnectat ac velut unâ ſerie recenſeat, ut ſacri advertunt Interpretes.

Objicitur tertiò: Sanctus Petrus interfuit Concilio Hieroſolymis, pro finienda legalium controverſia, celebrato (*Act.* 15.) anno a Paſſione Chriſti circiter vigeſimo; & cruci affixus fuit anno 14. Neronis, id eſt, anno a Chriſti morte trigeſimo ſeptimo: igitur viginti quinque annis Romanam non rexit Eccleſiam.

Reſpondeo, hæc duo optimè cohærere, quod nimirum Sanctus Petrus Hieroſolymitano Concilio interfuerit, & Romæ nihilominus Epiſcopus ſederit annis 25. Scribit enim Suetonius, Claudium Judæos univerſos Româ expuliſſe, eò quòd, *impulſore Chriſto, aſſiduè tumultuarentur*. At exilium illud Judaicæ Gentis, anno Claudii nono contigiſſe, id eſt, anno demortui Chriſti decimo-octavo, qui ipſemet Hieroſolymitani Concilii annus fuit, poſt Joſephum Auctor eſt Paulus Oroſius lib. 7. cap. 4. idque diſertè confirmat Sanctus Lucas Actuum 18. ſcribit quippe quod cùm Sanctus Paulus Corinthum adventaſſet, paulò poſt Hieroſolymitanam Synodum, *Ibi invenit quemdam Judæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priſcillam uxorem ejus, (eò quòd præcepiſſet Claudius diſcedere omnes Judæos a Roma) & acceſſit ad eos.* Mirum igitur videri non debet, quòd Sanctus Petrus Romam attigerit anno ſecundo Claudii: quòd ſeptennio poſt, cum cæteris Judæis, Claudiano pulſus ſit Edicto, id eſt, anno Claudii nono, quòd Hieroſolymam Dei nutu ſe recipiens, Concilio inibi celebrato, eodem anno labente, interfuerit: ac demum, ſedatâ paululùm perſecutione, Romam redierit.

Objicitur quartò: Sanctus Paulus ſcribens ad Romanos, multis nomine ſuo ſalutem dici jubet, cap. 16. Sancti Petri ne meminit quidem, cui ſanè ſi Romæ fuiſſet, ſalutem in primis dixiſſet.

Reſpondeo, Epiſtolam ad Romanos ſcriptam eſſe exulantibus Româ Judæis, & Petro in partes Orientis profecto, ſcilicet inter Hieroſolymitanum Concilium, & mortem Claudii. Scripta namque fuit Corinthi, cùm illac tranſivit Sanctus Paulus ultimò profecturus Hieroſolymam, ut colligitur ex cap. 18. adeòque, licèt Aquila & Priſcilla, aliique minoris notæ Judæi, Romam jam tunc rediiſſent, non ſequitur fuiſſe reducem Sanctum Petrum, qui ut Auctor erat converſionis Judæorum ad fidem Chriſti, propter quam illud exilium decretum fuerat, ſuum in Urbem reditum non debebat ita maturare.

Adde quòd ſi aliqua vis ineſſet huic argumento, ſequeretur Timotheum non fuiſſe Epheſinæ Eccleſiæ Epiſcopum; ejus ſiquidem Paulus non meminit ad Epheſios ſcribens: neque Sanctum Jacobum Hieroſolymitanæ, quia in Epiſtola ad Hebræos, Jacobo adhuc in vivis agente, exaratâ, ſiletur prorſus illius nomen. Quocirca tantùm abeſt ut Theodoretus rerum Eccleſiaſticarum accuratiſſimus indagator, argumentum trahat ex Epiſtola ad Romanos, quo revocet in dubium Seſſionem Sancti Petri Romæ; quinimmò in ſuis ad primum caput illius Epiſtolæ Commentariis notat Sanctum Paulum uſum fuiſſe verbo confirmandi, quia jam Sanctus Petrus Evangelicam apud ipſos promulgaverat doctrinam, & Eccleſiam fundaverat. *Et quia*, inquit Theodoretus, *primus eis magnus Petrus doctrinam Evangelicam præbuit, neceſſariò intulit, Ad confirmandos vos. Non enim, inquit, aliam doctrinam vobis afferre; ſed eam, quæ jam oblata eſt, confirmare, & arbores jam plantatas irrigare volo.*

Ad Rom. 1. Deſidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis ad confirmandos vos.

Objicitur quintò: Sanctus Paulus Epiſtolam ad Philippenſes ſcribens Romæ datam, queritur quòd *omnes quærunt quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti*, cap. 2. & ad Timotheum Româ pariter ſcribens, ait; *In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me dereliquerunt* 2. ad Timotheum cap. 4. Aut igitur non erat Romæ Sanctus Petrus; aut gravem ei Sanctus Paulus irrogat injuriam, quem e numero eorum non excipit, qui quærunt quæ ſua ſunt, & qui ipſum in anguſtiis poſitum deſeruere.

Confirmatur primò. Ut Romam pervenit Sanctus Paulus, *occurrerunt ei fratres uſque ad Apii forum, ac tres Tabernas*, [Actuum 28.] Nulla ibi mentio Petri, quem, ut Fratrum Principem, non ſubticuiſſet Sanctus Lucas, ſi Romæ tunc temporis extitiſſet.

Confirmatur ſecundò. Judæi ibidem Sanctum Paulum rogant, ſuam ut opinionem ipſis aperiat de ſecta Chriſtianorum; *Rogamus autem*, inquiunt, *a te audire quæ ſentis, Nam de ſecta hac notum eſt nobis, quia ubique ei contradicitur.* Ita porro locuti non fuiſſent, ſi Sanctum Petrum jam audiviſſent prædicantem.

Reſpondeo ad primum, Sanctum Paulum in Epiſtola ad Philippenſes, de illis tantùm loqui, quos ad ipſos mittere potuiſſet. *Spero autem*, inquit, *in Domino Jeſu, Timotheum me citò mittere ad vos: ut & ego bono animo ſim, cognitis quæ circa vos ſunt: neminem enim habeo tam unanimem, qui ſincerâ affectione pro vobis ſolicitus ſit. Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu*

Chri-

Chriſti. Porro Sanctus Petrus Apoſtolorum Princeps mitti non poterat a Sancto Paulo; itaque ipſum non complexus eſt his verbis: *Omnes quæ ſua ſunt quærunt*.

In Epiſtola verò ad Timotheum, de iis duntaxat conqueritur, qui cauſam ejus apud Cæſarem juvare potuiſſent, e quibus profectò non erat Sanctus Petrus, qui ob eandem potiùs cauſam æquè inviſus erat Cæſari. Præterea, quis non videat Beatum Paulum ſynecdoche uſum, omnes dicendo, plures intellexiſſe: nam paulò antè dixerat apud ſe eſſe Timotheum, qui certè non quærebat quæ ſua erant; & cap. 1. dixerat, quoſdam prædicare Evangelium *ex charitate*, atque adeò non quærere ſua, ſed quæ Jeſu Chriſti. Tandem ſi ex Sancti Pauli ſilentio inſerre liceret Sanctum Petrum Romæ non fuiſſe, cùm has Epiſtolas ſcripſit: inferre quoque liceret nec ibi fuiſſe ipſum Beatum Paulum; quia illis in Epiſtolis nullum vel de urbe Roma, vel de Romana Eccleſia verbulum eſt.

Ad primam confirmationem, reſpondeo omnem Eccleſiam obviam Sancto Paulo Romam adventanti non iviſſe, ſed quoſdam tantùm e Chriſtianis ſelectos, aliorum nomine. Nec enim eâ libertate ac tranquillitate tunc fruebatur Romana Eccleſia, ut ſolemnia adeo & publica lætitiæ ſigna promere poſſet: quinimò ita oppreſſa erat, & ad anguſtias redacta, ut maxima pars Fidelium in ſpecubus, ad vitandam Gentilium perſecutionem ac tyrannidem, deliteſcere cogeretur.

His adde, Sanctum Petrum Romæ forſan tunc temporis non extitiſſe: neque enim aſſerimus ipſum Romanæ Eccleſiæ, quaſi Prometheum Caucaſo, ita affixum & alligatum fuiſſe, ut Româ nuſquam exiret: ſed ita potiùs ut Apoſtolicâ Cathedrâ ibi erectâ, ac ſingularis Epiſcopatûs collocatâ Sede, conſtitutis rebus, & Eccleſiâ fundatâ, Vicariis relictis, varias in orbis partes ac provincias, prout Spiritus Sanctus impulerat, profectus ſit: unde identidem ad primariam atque a ſe delectam Eccleſiam rediret.

Id confirmat Sanctus Epiphaoius Hæreſi 27. ubi quod de Sancto Clemente dubitabatur, utrùm Sancto Petro adhuc ſuperſtite, Romæ ordinatus eſſet Epiſcopus, diſſolveos, docet Sanctos Petrum & Paulum, etiam poſtquam Romæ conſedérunt, varias inde in orbis regiones proficiſci ſolitos, ne Romæ deeſſet Epiſcopus, ſuas partes Lino & Cleto demandaſſe, qui ipſis abſentibus Epiſcopalia munia obirent. Quod de Sancto Petro maximè ſentiendum eſt, quem ante Sancti Pauli in urbe adventum, Romæ Sedem habuiſſe, perſuadet Veterum auctoritas.

Ad ſecundam confirmationem reſpondeo, Judæos Sanctum Paulum rogaſſe, non ut illos de ſecta Chriſtianorum edoceret, ſed ut ſuam ipſe de ea aperiret opinionem. Cùm enim Paulum in lege eruditiſſimum eſſe noſſent, optabant ipſum audire de Religione Chriſtiana, deque ejus concordia cum Moſaica lege differentem. Et ſanè ſi nihil de Chriſto audiviſſent Romani, quomodo ad ipſos Paulus ſcribens, dixiſſet: *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo?*

Objicitur ſextò. Sanctus Lucas, qui Apoſtolicam Hiſtoriam conſcripſit, nullatenus meminit profectionis Sancti Petri Romam: quod argumento eſt, ipſum nunquam eam in urbem perveniſſe.

Confirmatur. Sanctus Paulus, qui ſuam Hieroſolymis & Antiochiæ cum Sancto Petro converſationem memoriæ prodidit, (ad Galatas 1. & 2. cap.) nuſquam indicat ſe Sanctum Petrum Romę vidiſſe, eique convixiſſe; ergo Romæ non ſedit Sanctus Petrus.

Reſpondeo mirum non eſſe quòd Sanctum Petrum Romam profectum non ſcripſerit S. Lucas: inſtitutum quippe ipſius erat Acta præſertim B. Pauli præceptoris ſui commendare, non verò aliorum Apoſtolorum geſta deſcribere. Iis namque exceptis, quæ inter mortem Chriſti, & Sancti Pauli converſionem geſta ſunt, ubi Apoſtolorum hiſtoriam velut in communi texuit, quam velut fundamentum hiſtoriæ ſingularis & accuratæ B. Pauli præmitteret; & excepto rurſus ſermone de converſione Cornelii, quem habet, quia converſio illa fuit initium prædicationis Evangelii factæ Gentibus, in quarum vocationem Sanctus Paulus a Chriſto deſtinatus erat: his, inquam, exceptis, nullius in poſterum ex Apoſtolis, in toto libri ſui decurſu, meminit Sanctus Lucas, niſi in quantum alicubi occurrit Beato Paulo, aut partem aliquam in ejus hiſtoria ſibi vendicat. Imo & profectionem Sancti Pauli Hieroſolymam ut videret Petrum, & convictum Petri & Pauli Antiochiæ, & dextram ſocietatis a Sanctis Petro, Jacobo, & Joaone Beato Paulo datam, & ipſius Sancti Pauli in Galatiam iter, ſilentio prætermiſit. Unde tantùm abeſt, ut ex Sancti Lucæ ſilentio argumentum erui putet Sanctus Hieronymus, quo ſeſſioni Sancti Petri fides detrahatur: quinimmò ex manſione Sancti Petri Antiochiæ & Romæ, ſive ex Antiocheno Epiſcopatu & Romano, manifeſtè probari contendit S. Lucam multa ſilentio præteriiſſe. Libro enim primo in Epiſtolam ad Galatas, ad caput ſecundum, agens de diſſenſione, quæ Petrum inter & Paulum circa legalium obſervantiam interceſſit, & aliquorum errorem referens qui Cepham illum, cui in faciem reſtitit Sanctus Paulus, alium exiſtimabant eſſe a B. Petro Apoſtolo, nempe aliquem e 70. Diſcipulis, ita nuncupatum, eoque commentum ſuum argumento muniebant, quòd Lucas Scriptor Hiſtoriæ Apoſtolicæ nullam hujus diſſenſionis fecerit mentionem, nec tradiderit unquam Sanctum Petrum Antiochiæ fuiſſe cum Sancto Paulo; his reſpondet: *Mirum non eſſe, ſi Lucas hanc rem tacuerit, cum & alia multa, quæ Paulus ſuſtinuiſſe ſe replicat, Hiſtoriographi licentiâ prætermiſerit; & non ſtatim eſſe contrarium, ſi quod alius ob cauſam dignum putavit relatu, alius inter cætera dereliquit. Denique primum Epiſcoporum Antiochenæ Eccleſiæ Petrum fuiſſe accepimus, & Romam exinde tranſlatum, quod Lucas penitus omiſit.*

Ad confirmationem reſpondeo, mirum videri debere nemini quòd Sanctus Paulus ad Galatas ſcribens, non meminerit congreſsûs ſui cum Sancto Petro Romæ, quia cum illam dedit Epiſtolam, nondum Romam fuerat profectus: conſcripta quippe eſt ante Epiſtolam ad Romanos, in qua Sanctus Paulus ardentiſſimum illos videndi promit deſiderium, teſte Sancto Joanne Chryſoſtomo Præfatione in Epiſtolam ad Romanos.

His adde, argumenta ab auctoritate negativa nullius prorſus eſſe ponderis: alioqui labaſcerent inſigniora fidei noſtræ myſteria: cùm nec Sanctus Matthæus Chriſtum circunciſum ſcripſerit, nec Præſentationis meminerit Sanctus Marcus, nec ſtellæ novæ Magos ad antrum Bethleemiticum ducentis, Sanctus Lucas.

Objicitur ultimò. Sanctus Hieronymus lib. 4. in Matthæum ad illa verba Chriſti cap. 23. *Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas; & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis veſtris*, innuit Sanctos Petrum & Paulum in Judæa martyrium obiiſſe. Notat enim *Varia eſſe dona Diſcipulorum Chriſti: quoſdam Prophetas, qui ventura prædicant; alios Sapientes, qui noverint quando debeant proferre ſermonem; alios Scribas in lege doctiſſimos, ex quibus lapidatus eſt Stephanus, obtruncatus Paulus,* cru-

crucifixus Petrus. Ergo Petrus & Paulus paſſi ſunt in Judæa.

Præterea Acta Lini, ipſos diverſos tempore & loco paſſos referunt.

Denique Sanctus Auguſtinus, Petri cum Simone Mago certamen fabulis accenſet: itaque tam malè fundata eſt ſeſſionis Petri Romæ, quam iſtius certaminis fides.

Reſpondeo, Sanctum Hieronymum ibi ne leviter quidem innuere, quòd in Judæa crucifixus ſit Petrus; ſed quoſdam duntaxat ex Apoſtolis & Diſcipulis Chriſti a Judæis fuiſſe occiſos variis ſuppliciorum generibus. Quod autem ſubjungit de Petri & Pauli martyrio, non refertur ad idem inſtitutum; ſed illius propoſitionis quædam probatio eſt, quâ aſſerunt varia eſſe dona Diſcipulorum Chriſti. Et quamvis Sanctus Hieronymus Beatum Petrum a Judæis crucifixum eſſe dixiſſet, eo modo eſſet intelligendus, quòd Judæi auctores fuerint martyrii ipſius, non quòd martyrium in Judæa obierit: maximè cùm in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum diſertè aſſerat Sanctum Petrum Romæ crucifixum fuiſſe.

Ad ſecundum momentum, reſpondeo, Acta Lini nullius eſſe fidei. Et mirum eſt quòd Ulrichus Velenus illis nitatur, qui agnovit eſſe in apocryphorum claſſem rejicienda.

Ad tertium reſpondeo, Sanctum Auguſtinum certamen Sancti Petri cum Simone Mago nuſquam in dubium revocaſſe, imò illud celebraſſe lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum: ſed ait duntaxat, opinionem eſſe de falſitate ſuſpectam, quòd conſuetudo jejunandi Sabbatis, quæ in Eccleſia Romana vigebat, ex jejunio S. Petri die Sabbati, quæ certamen illius cum Simone Mago præceſſit, manaverit ad poſteros. En Auguſtini verba Epiſtolâ 86. *Eſt quidem & hac opinio plurimorum*, inquit, *quamvis eam perhibeant eſſe falſam plerique Romani, quòd Apoſtolus Petrus cum Simone Mago die Dominico certaturus, propter ipſum magnæ tentationis periculum, pridie cum ejuſdem urbis Eccleſia jejunaverit: & conſecuto tam proſpero glorioſoque ſucceſſu, eundem morem tenuerit, eumque imitatæ ſint nonnullæ Occidentis Eccleſiæ.*

Salmaſius refellitur. Probaturum ſe confidebat *Salmaſius* ex cap. ſecundo Epiſtolæ ad Galatas, verſ. 7. 8. & 9. Sanctum Petrum Romæ numquam fuiſſe, quia Sanctus Paulus aſſerit Apoſtolatum Circumciſionis Petro concreditum fuiſſe, ſibi verò Gentium Apoſtolatum. Sed hoc illius fundamentum evertit *Sancti Hieronymi* explicatio obſervatione ſanè dignâ. *Occulta* inquit, *hic oritur quæſtio: Quid igitur Petrus, ſi invenisſet ex Gentibus, non eos adducebat ad fidem? Aut Paulus, ſi ex Circumciſione aliquos repeřiſſet, non eos ad Chriſti Baptiſmum provocabat? Quæ ita ſolvetur, ut dicamus principale ſingulis in Judæos & Gentes fuiſſe mandatum, ut qui defendebant Legem, haberent quem ſequerentur. Qui Legi Gratiam præferebant, non deeſſet eis Doctor & prævius. In commune verò hoc habuiſſe propoſitum, ut Chriſto ex cunctis Gentibus Eccleſiam congregarent. Legimus enim & a Sancto Petro Gentilem baptizatum fuiſſe Cornelium, & a Paulo in Synagoga Judæorum Chriſtum ſæpiſſimè prædicatum.* Et certè Sanctus Petrus in Concilio Apoſtolorum dixit: *Viri fratres, vos ſcitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Evangelii & credere*. Et quamvis Sanctus Petrus ad ſolos Judæos miſſus eſſet, quod falſum eſt, non ſequeretur ipſum Romam non veniſſe, ut *Salmaſius* contendebat. Romæ enim vivente Sancto Petro Judæi magno numero fuere, quorum ſalutem illum non neglexiſſe credere par eſt. In Eccleſiæ Chriſtianæ exordiis Libertinorum Synagoga Jeroſolymis fuit, conflata ex iis Judæis, ab iiſque nomen adepta, qui Roma ad Judææ Metropolim Religionis causâ convenire ſolebant. Unde cùm poſt mortem Herodis Legati quinquaginta Romam miſſi ſunt, *Adjunxerunt ſe illis ex Judæis Urbis Romæ plures quàm octies mille*, ut tradit *Joſephus* lib. 17. cap. 12. Hæc Judæorum ſub Auguſto Romæ conditio fuit. Nam Philo in *Legatione ad Cajum* teſtatur magnam Urbis partem Tyberim a Judæis teneri *Auguſtum paſſum* eſſe, qui libertini generis erant. Sub *Tiberii* verò Principatu, circa annum ejus imperii ſextum, *Factum eſt Patrum Conſultum*, inquit Tacitus, *ut quatuor millia Libertini generis eâ ſuperſtitione infectâ, queis idonea ætas, in Inſulam Sardiniam veherentur; ceteri excederent Italiâ, niſi certam ante diem profanos Ritus exuiſſent.* Neque tamen Judæi tunc Româ pulſi diu extorres permanſerunt, ſed intra paucos annos ſunt reverſi. Poſt *Sejani* enim interitum, qui confiсta de Judæis crimina ad *Tiberium* detulerat, ut gentem è medio tolleret, Judæis favit *Tiberius*. Unde illa ad *Cajum* infenſiſſimum illorum hoſtem Agrippæ peroratio: *Deprecantur pro Legibus noſtris Imperatores apud Imperatorem, Auguſti apud Auguſtum, avi proavique apud nepotem.* Quid a *Cajo* contra Judæos Romæ habitantes factum ſit, non legimus. Ut ut eſt, Judæorum numerum in Urbe *Claudio* imperante non mediocrem fuiſſe conſtat. Nam *Dio* libro 9. de primis *Claudii* inſtitutis agens ita ſcribit: *Cùm Judæi adeo iterum Romæ frequenter eſſent, ut difficulter ſine tumultu propter multitudinem urbe poſſent arceri, non ejecit quidem eos; patriis Legibus vitam tolerantes vetuit convenire.* Neque mirum, cùm *Claudius* Judæos ante annum Imperii nonum, ut *Joſepho* & *Oroſio* placet, vel duodecimum, ut alii volunt, Româ non expulerit. Poſt hoc Edictum *Claudii*, aut ipſo ſuperſtite, aut *Nerone* Imperante, Judæi Romam rediere, ibique ſub Imperio *Neronis* ſatis ſecurè habitabant, ut colligitur ex *Perſio* Satyra 5.

Herodis venere dies, unctâque feneſtrâ
Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernæ, &c.

Unde *Sanctus Paulus* Romam profectus plures ibi Judæorum Primores congregaſſe memoratur. Ex quibus evidens eſt, argumentum *Salmaſii* tum a partitione Officii Apoſtolici ſive prædicationis Evangelicæ *Petrum* inter & *Paulum*, tum a paucitate Judæorum Romæ habitantium, non probare quòd *Sanctus Petrus* Romam non venerit.

Fruſtra *Salmaſius* objicit; *Clementem Romanum* in Epiſtola ad Corinthios labores, & Martyrium *Sancti Petri* commemorare, profectionis ejus Romam vel Martyrii ea in Urbe oppetiti non meminiſſe, adeoque illud ignoraſſe. Aliæ namque hujus ſilentii probabiles ac legitimæ rationes afferri poſſunt. Prima, quòd tum ipſe, tum Corinthii, Romani, aliique fideles id apprime noviſſent. Altera, quòd argumentum & ſeries Epiſtolæ non poſtularunt ut locum Paſſionis ejus deſignaret. Differit enim de peſſimis invidiæ effectibus, cui tum peccato maximè obnoxii erant Corinthii: hortatur eos ad patientiam, quæ maximè in eo Eccleſiæ ſtatu neceſſaria erat. Revocat illis in memoriam, quanta mala omni ævo zelus & invidia orbi intulerunt; & quod qui nuper Eccleſiæ columnæ erant, propter zelum & invidiam ad mortem uſque acerbam perſecutionem paſſi ſunt, quod *Sanctorum Petri*, & *Pauli* exemplo oſtendit. Non meminit autem loci in quo paſſus eſt *Sanctus Petrus* quia neque ad zelum & invidiam inimicorum, neque ad Apoſtoli patientiam pertinebat. Sanè ſi *Sanctus Clemens* ignoraſſet locum ubi paſſus eſt *Sanctus Petrus*, quomodo aſſeruiſſet eum Martyrio coronatum fuiſſe? Quomodo noſſet eum ex zelo & invidia ad mortem acerbiſſimam damnatum?

At

At *Sanctum Petrum* Martyrium paſſum fuiſſe ſcribit ex inimicorum invidia. *Ponamus nobis*, inquit, *ante oculos bonos Apoſtolos. Propter æmulationem iniquam Petrus non unum aut alterum, ſed plures labores ſuſtulit, atque ita Martyrium paſſus, in debitum gloriæ locum migravit.* Noverat igitur *Sanctus Clemens*, Romę Martyrium ſubiiſſe *Sanctum Petrum*; ſed id exprimere neceſſe non fuit. Sic reſpondet *Salmaſii* argumento *Pearſonius* Ceſtrienſis apud Anglos Pſeudoëpiſcopus, Diſſertatione *De ſucceſſione primorum Romæ Epiſcoporum*. Attendant Proteſtantes, ſi qui adhuc *Sanctum Petrum* Romę fuiſſe negant, & ad illud *Grotii* viri pariter eruditi ex illorum partibus, verſum 13. captivis v. Epiſtolæ primę Sancti Petri, *Salutat vos Eccleſia quæ eſt in Babylone coëlecta*, exponentis: *De Babylone*, inquit, *diſſident veteres, & novi Interpretes. Veteres Romam interpretantur, ubi Petrum fuiſſe nemo verus Chriſtianus dubitabit; novi Babylonem in Chaldæa. Ego veteribus aſſentior.*

§.

Epocha Seſſionis Sancti Petri Antiochiæ & Romæ.

SAnctus *Petrus* Antiochenam fundavit Eccleſiam anno *Tiberii* ultimo, a Chriſti Paſſione quarto, ut conſtat ex Chronico Euſebii, & ex Chronico Alexandrino: ſed Eccleſiam illic videtur fundaſſe ex Judæis duntaxat, nondum ex Gentibus congregatam. Evangelium enim Gentibus ea in urbe nonniſi poſt aliquod temporis intervallum prædicatum eſt a Diſcipulis qui diſperſi fuerant in perſecutione Eccleſiæ, in qua lapidatus eſt Stephanus Protomartyr, Act. 11. *Pervenit autem ſermo ad aures Eccleſiæ quæ erat Jeroſolymis ſuper iſtis: & miſerunt Barnabam uſque ad Antiochiam. Et apposita eſt multa turba Domino. Profectus eſt autem Barnabas Tarſum, ut quæreret Saulum: quem cùm inveniſſet, perduxit Antiochiam, & annum totum converſati ſunt ibi in Eccleſia:* Quo elapſo Jeroſolyma detulerunt ſubſidia fidelium Antiochenorum, ut levaretur inopia Chriſtianorum ibi degentium tempore famis ab *Agabo* prædictæ. Quo tempore *Sanctus Petrus* Jeroſolymis ab Herode Agrippa in carcerem detruſus eſt.

Quod adversùs illam epocham obiici poteſt ex *Apollonis*, antiqui Theologi, auctoritate, apud Euſebium lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capit. 17. Chriſtum Apoſtolis in mandatis dediſſe, ne Hieroſolymis ante duodecim annos diſcederent, majoris ponderis auctoritate refellitur: ſiquidem ex Actis Apoſtolorum conſtat, Petrum & Joannem longè ante illud duodennium, Samariam petiiſſe, & ipſum Petrum Lyddam, Joppem, Cęſaream, viſitando Eccleſias, peragraſſe, eundemque e carcere ab Angelo liberatum Judçâ exceſſiſſe. Hinc Sanctus Lucas Actuum 9. de B. Petro ait: *Factum eſt ut pertranſiret univerſos*, diverſas nimirum Eccleſias luſtrans, & [ut ait Sanctus Chryſoſtomus Homiliâ 21. in Actâ] *Quemadmodum Dux in exercitu obambulat, conſiderabat quæ pars eſſet coadunata, quæ ornata quæ ſuo adventu egeret.*

Itaque S. Petrus 4. fermè annis manſit in Judæa; anno 4. a Paſſione Chriſti Antiochiam ſe contulit: ibique erexit Sedem, fundavit Eccleſiam. Septem annis manſit illius Sedis Epiſcopus: quod non ita intelligendum eſt, quaſi toto illius ſeptennii decurſu nuſquam Antiochiâ egreſſus ſit; nam vicinas interim peragravit provincias, Pontum, Aſiam, Cappadociam, Bythiniam. Inde profectus anno a Paſſione Chriſti undecimo, rediit Hieroſolymam, ibique ab Herode in vincula conjectus eſt, diebus Azymorum: unde pauló poſt ab Angelo liberatus, eodem anno, ſcilicet ſecundo Claudii, Romam perrexit; ibique Sedem conſtituit in ævum manſuram. Septimo Pontificatus ſui, ſive Romanæ Seſſionis anno, Claudii 9. a Chriſti Paſſione 18. Româ diſcedere coactus eſt, Edicto Imperatoris, exilium adversùs Judæos univerſos decernentis. Eodem anno Concilio Hieroſolymitano interfuit. Claudio e vivis ſublato, Romam rediit, ibique paſſus eſt anno 14. Neronis.

Quamobrem non eſt audiendus Onuphrius Panuinus, qui in ſuis Additionibus ad Platinam, aſſerit Seſſionem S. Petri Romæ antevertiſſe ipſius Seſſionem Antiochiæ: omnium enim fermè Patrum auctoritate refellitur. Contra illum pugnat Canon Concilii Romani ſub Damaſo, qui in Collectione Creſconiana ducenteſimus trigeſimus ſextus eſt: *Tertia verò Sedes*, inquit, *apud Antiochiam Beatiſſimi Apoſtoli Petri habetur honorabilis, eò quòd illam primitùs quàm Romam veniſſet, habitavit, & illic primùm nomen Chriſtianum novellæ Gentis exortum eſt.* Eadem habentur in Concilio Romano 70. Epiſcoporum, ſub Gelaſio.

Pugnat contra illum S. Leo Sermo 1. in Natali Apoſtolorum, ubi S. Petrum ſic affatur: *Jam Antiochenam Eccleſiam, ubi primùm Chriſtiani nominis dignitas orta eſt, fundaveras. Jam Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam, atque Bythiniam; legibus Evangelicæ prædicationis impleveras; nec aut dubius de provectu operis, aut de ſpatio tuæ ignarus ætatis, trophæum crucis Chriſti Romanis arcibus inferebas.* Repugnat etiam rationi Onuphrii opinio: nam ante illud tempus quo profectionem S. Petri Antiochiam collocat, fuerunt ibi multi Fideles, fuit Eccleſia florentiſſima, ita ut primùm nominarentur credentes, Chriſtiani. Fuit igitur illa in Eccleſia aliquis Epiſcopus: Petrus, an alius? Si Petrus, en quod intendebam. Si alius, ergo S. Petrus in Epiſcopatu Antiocheno alicui ex Diſcipulis ſucceſſit. Quod veriſimile non eſt. Deinde cùm Antiochiam perrexit, dimiſit ne Romanam Sedem, an retinuit? Si dimiſit, non ſedit Romæ annis viginti quinque, imo nec viginti; adeoque nutat omnium Hiſtoricorum, & Sanctorum Patrum fides. Si retinuit, ergo duas ſimul Sedes occupavit, ac ſpiritualis poligamiæ perniciosiſſimum poſteris reliquit exemplum, quod eſt æquè incredibile.

DISSERTATIO XIV.

De proximis Sancti Petri Succeſſoribus in Antiochena Sede & Romana.

QUis S. Petro in Antiochena Sede immediatè ſucceſſerit, Evodiuſne, an Ignatius: quis item ipſi proximè ſucceſſerit in Romana, Clemeſne, an Linus, res eſt non abſque controverſia, cùm Auctores Eccleſiaſtici circa eam in varias abierint ſententias. Hanc duabus Propoſitionibus dirimemus.

PROPOSITIO I.

Sancto Petro in Antiochena Sede proximè ſucceſſit Evodius.

Probaretur iſtud inviciſſimè ex Epiſtola 12. ſancti Ignatii ad Antiochenos, niſi apud eruditos conſtaret hanc Ignatio ſuppoſitam eſſe, cujus ſe-

ſeptem duntaxat genuinę habentur Epiſtolæ: iſtius enim Auctor quicunque ſit, hæc habet: *Mementote Evodii beatiſſimi Patris veſtri, qui primus poſt Apoſtolos, gubernaculu Eccleſia veſtra ſortitus eſt.* Verùm hac auctoritate relictâ, probatur primò ex Euſebio lib. 3. cap. 16. *Porro*, inquit, *Evodius primus fuit Antiochia Epiſcopus, ſecundus Ignatius, qui illis temporibus multum hominum ſermone celebratus fuit.*

Probatur ſecundò teſtimonio ſancti Hieronymi in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in Ignatio: *Ignatius*, inquit, *Antiochena Eccleſia tertius poſt Petrum Apoſtolum Epiſcopus.* Itaque S. Petro Evodius: Evodio verò Ignatius ſucceſſit.

Objiciuntur teſtimonia ſancti Chryſoſtomi, qui civis Antiochenus erat, & hujus primùm Eccleſię Sacerdos, Theodoreti & Felicis III. Romani Pontificis qui S. Ignatium B. Petro proximè ſucceſſiſſe teſtantur. S. Chryſoſtomus Homilia de Laudibus S. Ignatii, quintam coronam ipſi contextam animadvertit, *Quoniam S. Petro in Epiſcopatûs dignitate ſucceſſit. Nam ut ſi quis e fundamentis magnum lapidem eruat, alterum ei parem in ejus loco conatur conſtituere, alioqui totum ædificium labaſcet, & corruet: Ita cùm Petrus Antiochiâ eſſet diſceſſurus, alterum Petro parem Præceptorem gratia Spiritus ſubſtituit, ne inchoata jam ædificatio Succeſſoris contemptu debilior fieret.* Theodoretus verò in Dialogo *Immutabilis*, ait: *De illo enim Ignatio omnino audiſti, qui per magni Petri dexteram Pontificatum ſuſcepit.*

Denique Felix III. Romanus Pontifex in Epiſtola ad Zenonem Imperatorem quæ recitata eſt in Quinta Synodo, Actione 1. teſtatur *Ignatium dexterâ Petri eſſe ordinatum* ejuſdem *Antiochena Sedis Epiſcopum.*

Reſpondeo, ex his quidem colligi S. Ignatium fuiſſe ordinatum Epiſcopum a ſancto Petro Antiochiæ, ut Epiſcopale munus ad tempus illa in civitate gereret, non verò ad obitum uſque illic gereret Epiſcopatum. Id ut aſſeram, ducor conjecturâ, quam ex libro 7. Conſtitutionum Apoſtolicarum haurio; quanquam illas non indubiæ penitus eſſe fidei noverim: ibi ergo legitur cap. 46. Antiochenæ Eccleſiæ a S. Petro Evodium, a ſancto Paulo Ignatium, eſſe creatos Epiſcopos; non ſanè unum poſt alium, ſed ſimul. Quod quidem tunc factum fuiſſe conjicio, cùm diſſenſio inter Fideles, qui ex Circumciſione, & eos qui ex Gentibus ad fidem venerant, eſſet concitata. Tunc enim iſtud remedium adhibitum eſt, ut quandiu illa perduraret, ſederet uterque Antiochiæ; ac unus præeſſet iis qui ex Circunciſione, alter verò iis qui ex Gentibus ad Eccleſiam veniſſent. Cæterùm eo tandem ſublato diſſenſionis pariete; ac utrâque parte unum in cœtum adunatâ, non ampliùs duobus, ſed uno tantùm opus fuit Epiſcopo. Tunc igitur in ſacra illa Præfectura videtur Evodius remanſiſſe, cui libenter ceſſit Ignatius, ut Clemens Lino in Eccleſia Romana.

PROPOSITIO II.

S. Petro in adminiſtratione Romana & univerſalis Eccleſia proximè ſucceſſit Linus, Lino Cletus, ſeu Anacletus, Cleto ſeu Anacleto Clemens.

Probatur primò ex ſancto Irenæo lib. 3. cap. 3. *Fundantes igitur*, inquit, *& inſtruentes B. Apoſtoli Eccleſiam, Lino Epiſcopatum adminiſtranda Eccleſia tradiderunt. Succedit autem ei Anacletus: poſt eum tertio loco ab Apoſtolis Epiſcopatum ſortitur Clemens, qui & vidit Apoſtolos, & contulit cum eis, cùm adhuc intonantem prædicationem Apoſtolorum, & traditionem ante oculos haberet.*

Probatur ſecundò ex Auctore libri 3. Carminum in Marcionem, Tertulliano adſcripti, qui eundem tradit ſucceſſionis ordinem, niſi quòd Anacletum diſtinguit a Cleto.

Ex quibus electum magnum, plebique probatum,
Hac Cathedrâ Petrus, qua ſederat ipſe, locatum
Maxima Roma Linum primum conſidere juſſit:
Poſt quem Cletus & ipſe gregem ſuſcepit ovilis:
Hujus Anacletus ſucceſſor ſorte locutus,
Quem ſequitur Clemens.

Probatur tertiò ex Euſebio lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 2. *Poſt Pauli & Petri Martyrium*, inquit, *primus Romana Eccleſia Epiſcopatum Linus ſortitò capit.*

Et cap. 12. *Cùm Veſpaſianus decem annos regno eſſet perfunctus, Titus filius Imperator ei ſucceſſit. A quo biennio imperio jam gubernatô, Linus Epiſcopus cùm duodecim annis Eccleſia Romana miniſterium obiiſſet, Anacleto eum tradidit. Poſtquam autem duos annos, & menſes totidem Titus rexiſſet Imperium, in ejus locum Domitianus ſucceſſit.... Duodecimo anno hujus Imperii, cùm Anacletus Romanam Eccleſiam, annos duodecim, Epiſcopus adminiſtraſſet, eum ſecutus eſt Clemens.*

Et cap. 16. agens de iis quæ primo Trajani Imperatoris anno contigerunt: *Per idem tempus*, inquit, *Clemens Romanam adhuc gubernabat Eccleſiam, qui poſt Paulum & Petrum tertius Epiſcopalis illius Dignitatis gradum obtinuit. Linus primus erat, ſecundus Anacletus.*

Probatur quartò ex S. Epiphanio Hæreſi 27. *Epiſcoporum*, inquit, *in Roma ſucceſſio hanc conſequentiam habuit: Petrus, & Paulus; Linus, Cletus, Clemens, Evariſtus*, &c.

Cum his ferè conſentit Optatus Milevitanus: in eo ſolùm diſſentit ab Auctoribus laudatis, quòd Cletum prætereat, quem unum eundemque meritò exiſtimat cum Anacleto, & Anacletum ipſum poſt Clementem collocet. Sic Optatus lib. 2. *Cathedra*, inquit, *unica eſt, qua eſt prima de dotibus. Sedit prior Petrus, cui ſucceſſit Linus: Lino ſucceſſit Clemens, Clementi Anacletus.*

Probatur quintò ex Sancto Hieronymo Romanæ alumno Eccleſiæ, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in Clemente: *Clemens*, inquit, *de quo Apoſtolus Paulus ad Philippenſes ſcribens, ait; Cum Clemente, & cæteris cooperatoribus meis, quorum nomina ſunt in libro vitæ, quartus poſt Petrum Romanus Epiſcopus; ſiquidem ſecundus fuit Linus & tertius Cletus: tametſi plerique Latinorum ſecundum poſt Petrum Apoſtolum putent fuiſſe Clementem.*

Probatur ſextò, ex Romanæ Eccleſiæ Traditione, quam Romanum Martyrologium, & Canon Miſſæ repræſentant. Illud 25. Septembris, 26. Aprilis, & 23. Novembris, hæc habet: *Romæ Sancti Lini Papæ & Martyris, qui primus poſt B. Petrum Apoſtolum Romanam Eccleſiam gubernavit.... Natalis Beati Cleti Papæ, qui ſecundus poſt Petrum rexit Eccleſiam, in perſecutione Domitiani..... Natalis Sancti Clementis Papæ, qui tertius poſt B. Petrum Apoſtolum Pontificatum tenuit.*

In ſacro etiam Canone Miſſæ eodem ordine recenſentur poſt Apoſtolos primi. *Sed & Beatorum Apoſtolorum ac Martyrum tuorum Petri & Pauli, &c. Lini, Cleti, Clementis.*

Probatur ultimò ex Traditione Eccleſiæ Hiſpanienſis, quæ in Breviario Toletano, quod Sancti Iſidori dicunt, in ſacro Hymno Sancti Clementis laudes celebrante, hæc legit:

Romana Sedis tertium Antiſtitem,
Quem Chriſtus ſibi conſecravit Martyrem.

Inſuper cùm Euſebius lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 28. ac cæteri omnes tam Græci, quàm Latini Auctores, teſtentur Sanctum Clementem

ſubiiſſe martyrium tertio anno Trajani Imperatoris idemque aſſerat S. Heronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Clemente*: qua ratione dicere poſſumus Clementem ſediſſe ſtatim poſt Petrum, cùm a Petri martyrio ad annum tertium Trajani, triginta tres anni præterfluxerint? At quis unquam ſomniavit tandiu Beatum Clementem Romanum Epiſcopatum geſſiſſe? Imo quis dixit ipſum amplius novennio Romanæ Eccleſiæ præfuiſſe, id Euſebio aliiſque atteſtantibus? Et certè ſi ſemper ab anno 14. Neronis ad tertium Trajani, ſedit Romæ Sanctus Clemens, quiſnam, quæſo, locus aſſignabitur Cleto? ut Linum mittam, quem volunt eadem Neronis perſecutione, abſque honore Pontificatûs proprio nomine geſti, martyrio eſſe præreptum?

Objicitur Epiſtola Joannis III. Pontificis Maximi ad Epiſcopos per Germaniæ & Galliæ Provincias conſtitutos. *Si autem*, inquit, *Princeps Apoſtolorum Auditores ſibi adſcivit Linum & Cletum, non tamen poteſtatem Pontificii, aut ligandi & ſolvendi eis normam tradidit; ſed ſucceſſori ſuo Sancto Clementi, qui Sedem Apoſtolicam poſt eum, & poteſtatem Pontificalem, tradente ſibi B. Petro, tenere promeruit.*

Reſpondeo primò, Linum quidem & Cletum Coadjutores fuiſſe tantùm Romanæ Eccleſiæ, dum Sanctus Petrus vixit, neque æquale cum ipſo Pontificium conſecutos; ſed non ſequitur quòd poſt Principis Apoſtolorum martyrium Romanam Eccleſiam proprio nomine, alter poſt alterum, non rexerint.

Reſpondeo ſecundò, Epiſtolam illam Joannis III. ſuppoſititiam eſſe, quod multis argumentis probant viri eruditiſſimi Baronius, Binius, Poſſevinus. Primò quia ſub Conſulatu Juſtini ſexto, 14. Calendas Auguſti, anno 7. Juſtini, & Chriſti 571. ſcripta notatur, quo tempore Joannes III. jam obierat. Secundò, quod notâ Conſolatûs conſignata ſit, præter illius temporis morem. Tertiò, quia nomen Chorepiſcoporum, de quorum munere integra Epiſtola ſcripta eſt, in Galliis & Germania penitùs non fuit abolitum, uſque ad decimum ſæculum. Quomodo ergo verum eſſe poteſt quod ait, ipſos fuiſſe a ſuis Deceſſoribus damnatos? Et quomodo in Galliis & Germania de ipſorum poteſtate adhuc dubitatum eſt Leonis III. temporibus, ſi ante ipſum Joannem III. fuerunt prohibiti?

Porrò licèt Clementem a Beato Petro ordinatum Auctores tradant plurimi, non ſequitur quòd Romanam Sedem immediatè poſt illum conſcenderit. Deſignatus quidem fuerat a Sancto Petro Romanæ & univerſalis Eccleſiæ Epiſcopus; ſed ad exempli perniciem devitandam, Clero (ut credere par eſt) conſentiente; ſingulari Sancti Spiritûs afflatu jure ſuo ceſſit, & Linum primò, deinde Cletum adduxit, ut ſummum Pontificatum proprio nomine gererent, quem antea Petri nomine adminiſtraverant, ejus nimirum adhuc viventis, ſed propter Eccleſiæ neceſſitates abſentis vice. Enimverò peſſimum exemplum Pontificibus præberi animadvertebat Sanctus Clemens, ſi ex vi Ordinationis ac deſignationis de ſe factæ a Sancto Petro, (quantumvis juſta eſſet) exerceret Pontificium, quia futurum prævidebat ut ſi Pontifici liceret ſibi deſignare Succeſſorem, plures in Cathedram Petri ſubvecti, ſed Petri veſtigia non ſecuti, revelationem carnis & ſanguinis, non Sancti-Spiritûs afflatum attenderent, ac nepotes ad ſupremæ iſtius dignitatis promoverent faſtigium; ſicque ſummum Eccleſiæ Sacerdotium ab ordine Melchiſedech in ordinem Aaronis decideret, nec dignatio cœleſtis gratiæ faceret Antiſtitem, ſed carnalis ſucceſſio generaret Sacerdotem.

Hæc, inquam, mala Eccleſiæ impendentia auguratus Sanctus Clemens, Pontificatum gerere renuit poſt Sanctum Petrum, nec ſuſcepit niſi poſt Cletum, a Cleto proclamatus & coactus.

Suffragatur huic ſolutioni Sanctus Epiphanius Hæreſi 27. ubi de Marcellina quadam, ex Carpocratianorum factione peſtilentiſſima fœmina ſcribens, quæ Aniceti Pontificis tempore venit Romam, & multos illic errore ſuo depravatos in exitium impulit, datâ occaſione Romanorum Pontificum ſeriem, ad ſua uſque tempora, recenſet his verbis: *Romæ*, inquit, *primi omnium Petrus & Paulus Apoſtoli pariter atque Epiſcopi fuerunt, inde Linus, tum Cletus, poſt hunc Clemens.... Neque verò miretur aliquis, quod ante ipſum in Pontificiam dignitatem alii Apoſtolis ſucceſſerint, cùm Petri ac Pauli eſſet æqualis, iiſdem enim ille temporibus vixit. Utrum illis adhuc ſuperſtitibus, impoſitis manibus, Epiſcopus a Petro conſecratus, eaque detrectatâ provincia, ab omni adminiſtratione vacaverit: [ita enim in quadam Epiſtola ſcripſit, Recedo, exeo: inſtet populus Dei; nonnullis videlicet hoc modo conſulens: nam in quibuſdam Commentariis ita ſcriptum reperimus) an potiùs ſecundùm Apoſtolos, ab Epiſcopo Cleto ſit conſtitutus, liquidò non conſtat. Quanquam vel hac quidem ratione poterant, viventibus adhuc Apoſtolis, Petro ſcilicet ac Paulo, Epiſcopi alii ſubrogari, quòd iidem illi, prædicandi Evangelii gratiâ, in alias urbes regioneſque profectionem ſuſciperent, carere autem Epiſcopo Roma non poſſet. Siquidem Paulus in Hiſpaniam pervenit: Petrus verò Pontum & Bithyniam ſæpenumerò peragravit. At fieri ſanè potuit, ut primùm Clemente conſtituto, cùm is defugeret: [ſi tamen ita contigit, quod ego opinando potiùs quàm aſſeverando dixerim] poſtea Lino, Cletoque mortuis, qui duodecim annorum ſpatio ſigillatim Epiſcopatum obtinuerunt, poſt Apoſtolorum Petri Paulique necem, tum demum Pontificatum capeſſere ſit coactus. Sed utcunque ſeſe res habuerit, Romanorum Pontificum iſta ſucceſſio eſt: Petrus & Paulus, Linus ac Cletus, Clemens, Evariſtus, Alexander, Xiſtus, Teleſphorus, Hyginus, Pius, Anicetus.* Hæc ille.

Id confirmat Venerabilis *Beda* in Hiſtoria Abbatum Wermuthenſium, duorum Abbatum in eodem Monaſterio Præfecturam hoc argumento approbans: *Nam & Beatiſſimum Petrum Apoſtolum Romæ Pontifices ſub ſe duos ad regendam Eccleſiam conſtituiſſe, cauſa inſtante neceſſaria, tradunt Hiſtoriæ.* Et lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Gentis Anglorum cap. 1. ſucceſſiſſe ſcribit Auguſtino Laurentium in Epiſcopatum; quem ipſe idcirco adhuc vivens ordinaverat, ne ſe defuncto ſtatus Eccleſiæ tam rudis vel ad horam Paſtore deſtitutus vacillare inciperet: *In quo & exemplum ſequebatur primi Paſtoris Eccleſiæ, hoc eſt, Beatiſſimi Apoſtolorum Principis Petri, qui fundatâ Romæ Eccleſiâ Chriſti, Clementem ſibi Adjutorem evangelizandi ſimul & Succeſſorem conſecraſſe perhibetur.*

Nec obſtat teſtimonium *Pſeudo-Damaſi* in libro de Vitis Pontificum, Beatum Clementem a S. Petro conſecratum, illique commiſſam ab ipſo Eccleſiam, ſcribentis: facili enim negotio per ea quæ ex Sancto Epiphanio jam notata ſunt, diluitur.

Secundò Pſeudodamaſus nec ſibi ſatis conſtat, nec cum veritate concordat: ſcribit enim in Vita S. Clementis, illum tertio anno Trajani Imperatoris, qui cum anno Chriſti centeſimo ſecundo concurrit, martyrium ſubiiſſe; fatetur in Cathedra Sancti Petri ſediſſe novem annis; adeòque cum vulgari ſententia initium Pontificatûs Beati Clementis ad annum Chriſti nonageſimum tertium, Domitiani decimum, referendum eſſe. Quomodo ergo vera ſunt quæ ſcribit, Linum anno

no Chriſti 69. Neronis 13. fuiſſe Sancto Petro in Pontificatu ſubrogatum? Linumque & Cletum eâ ſolum ratione in numero Pontificum Romanorum ante Clementem conſcribi, quòd a Sancto Petro ad Sacerdotale miniſterium exhibendum, Epiſcopi ſint ordinati? Certè ſuum ipſe jugulum petit Auctor ille, faterique debuiſſet vel invitus, Linum & Cletum, ſpatio viginti trium circiter annorum inter martyrium Sancti Petri & initium Clementis intercurrente ordinariâ poteſtate & auctoritate, alterum poſt alterum, Romanæ & univerſali Eccleſiæ præfuiſſe.

Pſeudodamaſum dixi, quia falsò ſancti Damaſi nomine inſcribitur liber de Vitis Pontificum, qui potius diverſorum Auctorum farrago eſt, & pugnantia paſſim ſcribit. Certè Sanctus Hieronymus, qui Damaſi Opera recenſet cùm in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum tum alibi; non meminit libri Pontificalis. Denique ſtylus indignus eſt Auctore, quem idem Hieronymus *elegantis ingenii virum* prædicat.

Objicies auctoritatem Sancti Hieronymi in cap. 52. Iſaiæ ſcribentis: *Clemens vir Apoſtolicus poſt Sanctum Petrum Romanæ Sedis Epiſcopus*, &c.

Reſpondeo, S. Hieronymum hæc obiter ſcribere in Commentariis. Verum cùm de Sancto Clemente ab eo eſt diligens inſtituta narratio, poſt Linum & Cletum ſediſſe ipſum affirmat, in Catalogo ſcilicet Scriptorum Eccleſiaſticorum. Sed nec aſſerit, loco mox citato, ipſum immediate Sancto Petro ſucceſſiſſe.

Nota quòd etſi Cleti & Anacleti memoria diverſis diebus in Romano Martyrologio conſignetur, prioris ſcilicet 26. Aprilis, poſterioris die 13. Julii, quaſi duo ſint Pontifices; meritò tamen a poſterioribus confunduntur, errorque Martyrologii, veterum Patrum locupletiſſimis teſtimoniis emendatur; necnon Eugenii IV. Pontificis Maximi auctoritate in Decreto unionis Armenorum cum Eccleſia Romana, in quo Alexandrum primum, vocat quintum a Sancto Petro Pontificem. Porro ſi Cletus & Anacletus diſtincti eſſent Pontifices, Alexander ſextus fuiſſet poſt Sanctum Petrum; ipſum Apoſtolorum Principem non numerando.

SCHOLION.

Operum meorum Cenſores in Indiculum ſuum Propoſitionem iſtam retulerunt: *Anacletus expungendus e numero Pontificum; quia non eſt diſtinctus a Cleto*. Quamobrem hæc Propoſitio ſecundis curis tractanda eſt.

R. Unum & eumdem Pontificem *Sancti Petri* poſt Linum ſucceſſorem *Cletum* & *Anacletum* nuncupari, certiſſima probant Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumenta. Apud *Sanctum Irenæum* Sancti Petri proximi in Romana Sede Succeſſores hoc ordine recenſentur lib. 3. cap. 3. *Linus*, *Anacletus*, *Clemens*, & *Clementi* mox *Evariſtus* ſucceſſiſſe traditur. Sancto Iræneo conſonat *Cajus* Auctor Eccleſiaſticus apud *Euſebium* libro 5. cap. 28. qui quidem *Cajus* & Romanæ Eccleſiæ Presbyter fuit, & adversùs *Artemonis* Hæreſim ſub Zephirini Pontificatu ſcripſit. Ille enim *Cletum*, & *Anacletum* non diſtinxit, qui dixit *Victorem* fuiſſe poſt *Petrum* 13. Romanæ Eccleſiæ Epiſcopum. *Sancto Irenæo* conſenſit etiam *Euſebius* tum in Chronico, tum in Hiſtoria. *Euſebium* ſequuntur Græci omnes *Pſeudo-Ignatius* in Epiſtola ad Trallianos interpolata, *Georgius Syncellus*, Auctor Indiculi *Nicephoro* Patriarchæ Conſtantinopolitano adſcripti, *Photius* & *Nicephorus Calliſtus*. Nec diſſentit *Sanctus Epiphanius*, qui tres tantùm Pontifices poſt *Sanctum Petrum* uſque ad *Evariſtum* agnoſcit, quamvis ANACLETUM *Cletum* vocet. Inter Latinos eumdem numerum ſervant ex Africana Eccleſia *S. Cyprianus*, *Sanctus Optatus Milevitanus*, *Sanctus Auguſtinus* in Epiſtola ad *Generoſum* 53. aliàs 165. *Petro*, inquit, *ſucceſſit Linus*, *Lino Clemens*, *Clementi Anacletus*, *Anacleto Evariſtus*. In uno quidem e Vaticanis Codicibus legitur, *Lino Cletus*, *Cleto Clemens*, ſed cætera MSs. refragantur. Eundem ſucceſſionis ordinem ſervant e Romana Eccleſia *Cajus* Presbyter & *Sanctus Hieronymus*; ex Gallia *Sanctus Proſper*; ex Arabia *Eutychius*; ex Hiſpania *Pſeudo-Dexter*. Et tametſi vetus Romanorum Pontificum Catalogus, Liber Pontificalis, & *Pſeudo-Tertullianus* Lib. 3. Carminum contra Marcionem, *Cletum* & *Anacletum* tanquam duos Pontifices nominent; *Valeſius* teſtatur ſe duos vetuſtiſſimos Indices ſive Catalogos vidiſſe, in quibus nullâ ſit *Anacleti* mentio, ſed ſolius *Cleti*. Et ſacer Miſſæ Canon *Lini*, *Cleti* & *Clementis* meminit, nulla *Anacleti* mentione factâ: cui congruit Litania vetus Ordinis Romani, in qua hoc ordine invocantur: *Sancte Line, ora pro nobis. Sancte Clete, ora pro nobis. Sancte Clemens, ora pro nobis*. Vetuſtiſſimos duos Romanorum Pontificum indices edidit Dom. *Mabillonius* Tom. 3. *Veterum Analectorum*. Primus in *Vigilio* deſinit, alter in *Joanne ſexto*. Uterque *Anacletum* cum *Cleto* unum & eumdem fuiſſe ſignificant. Prior ſic habet: *Petrus ſedit annos* 20. *menſes* 2. *dies* 3. *Linus ſed. an.* 11. *menſes* 3. *dies* 12. *Cletus ſed. an.* 12. *menſem.* 1. *dies* 2. *Clemens ſedit an.* 8. *menſes* 10. *dies* 2. *Evariſtus ſedit an.* 8. *menſes* 10. *dies* 2. Alter verò ſic habet: *Linus ſedit annos* 12. *menſes* 5. *dies* 12. *Cletus ſedit annos* 8. *menſes* 2. *dies* 5. *Clemens ſedit annos* 6. *menſes* 1. *dies* 14. *Evariſtus ſed. an.* 14. *menſes* 3. *dies* 12. Præterea primi illi Scriptores, qui duos Pontifices ex uno fecere, de ordine ſucceſſionis non conveniunt. In Catalogo Bucheriano hoc ordine recenſentur: *Linus*, *Clemens*, *Cletus*, *Anacletus*: In altero Catalogo ſeu Libro Pontificali, *Linus*, *Cletus*, *Clemens*, *Anacletus*; Apud Pſeudo-Tertullianum *Linus*, *Cletus*, *Anacletus*, *Clemens*. Cletum quidem ab Anacleto diverſum nomine, patre, patriâ, rebus geſtis, mortis tempore & die refert Libri Pontificalis Auctor, quem ſexto ſæculo ſcripſiſſe Viri Eruditi ſentiunt, huncque Librum ante *Anaſtaſii Bibliothecarii* ætatem fuiſſe interpolatum, plurimis & fœdis erroribus ſcatere; annos Pontificum ſumma negligentia vel inſcitiâ tradere; multa narrare, quæ nullo veterum teſtimonio nituntur, immo quæ Veteribus repugnant, ut illa de *Cleto* & *Anacleto* quaſi diverſis Pontificibus. Martyrologia verò & Breviaria emendari poterunt, cùm Summis Pontificibus videbitur. Cæterum mihi in illa ſententia præiverunt Viri Catholici & Eruditi, *Hallœus*, *Carolus a S. Paulo*, *Valeſius*, *Cotelerius*, & alii. Non ita tamen in ea ſententia ſum pertinax, ut *Cletum* & *Anacletum*, ceu diſtinctos Pontifices non colam, ſi Romana Eccleſia Mater ac Magiſtra noſtra ita ſentiat ac jubeat, ſed has illa Quæſtiones filiorum ſuorum Diſputationi permittit.

Nota.

QUicumque vel a longe primorum Pontificum poſt Petrum ſucceſſionem exploraverit, & an Cletus, & Anacletus unus, vel duo fuerint Pontifices, ſtatim conſpiciet in re valde incerta verſari. Natalis opinioni duæ regulæ adverſantur, quas Pagius *in Critica ad an. Ch.* 67. *n.* 6. ſequendas propugnat. Prima eſt circa ea, quę pertinent ad romanos Pontifices Latinis potius,

quàm Græcis ſcriptoribus adhærendum; cùm etenim illi in romanæ eccleſiæ ſinu nati fuerint, ac adoleverint, videntur magis quam Græci, ejuſdem eccleſiæ res perſpectas habuiſſe. Obſervat præterea Græcos auctores, ac præcipuè Euſebium ipſorum anteſignanum, in iis enarrandis, quæ eccleſiæ erant romanæ, non ſemel extra veritatis ſemitam progreſſos. Altera regula eſt in trium priorum ſæculorum Chronologia dirigenda Damaſi Librum de romanis Pontificibus cæteris præferendum, quamvis Natalis nihili habeat. Porro ſi hujus libri auctoritas in pretio ſit habenda, & Latinis magis ſcriptoribus quàm Græcis acquieſcendum quoad ea quæ ad eccleſiam ſpectant romanam, poſt Linum in Cathedra Petri Clementem ſediſſe dicemus, & Cletum alium ab Anacleto fuiſſe Pontificem; atque ita eccleſiam romanam primùm adminiſtraſſe Cletum, ac deinde Anacletum tradit Franciſcus Pagius in Breviario Geſtorum Romanorum Pontificum. Illud etiam conducit ad rem præſentem omnes cathalogos romanorum Pontificum, quos exhibet alter Paginus in Critica, Cletum alium ab Anacleto fuiſſe Pontificem deſignare.

DISSERTATIO XV.

De Fidei Propagatione in Hiſpaniis.

Utrùm Hiſpanienſis Eccleſia a Sanctis Apoſtolis Paulo & Jacobo Joannis fratre fundata ſit?

SAnctum Paulum conſilium ſuſcepiſſe proficiſcendi in Hiſpanias, ut Evangelica doctrina populos illos imbueret, conſtat ex Epiſtola ad Romanos cap. 15. Cùm, inquit, *in Hiſpaniam proficiſci cœpero, ſpero quod prætériens videam vos, & a vobis deducar illuc, ſi vobis primum ex parte fruitus fuero.* Et infrà: *Per vos proficiſcar in Hiſpaniam.* Sed non ita certum eſt, an conſilium de iſta profectione ſuſceptum executioni mandaverit.

PROPOSITIO I.

Traditione conſtat S. Paulum in Hiſpanias profectum, ibi Eccleſiam fundaviſſe.

Probatur primò auctoritate S. Athanaſii in Epiſtola ad Dracontium, ſcribentis de S. Paulo: *Studium fuit Sancto Viro uſque ad Illyricum Evangelium prædicare, atque ſegneſcere, neque omittere quia Romam iret, & in Hiſpanias aſcenderet, ut pro graviori labore, majori frueretur mercede laboris.*

Secundò, ex S. Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 17. de eodem S. Paulo ſcribente: *Ab Hieroſolymis uſque ad Illyricum diſſeminavit Evangelium qui regiam quoque Romam inſtituebat; & in Hiſpaniam uſque promptitudinem prædicationis extendit.*

Tertiò ex S. Epiphanio Hæreſi 27. *Paulus*, inquit, *in Hiſpaniam profectus eſt: Petrus verò ſæpe Pontum & Bithyniam viſitavit.*

Quartò, ex S. Joanne Chryſoſtomo Homilià 76. in Matthæum. *Cum igitur*, inquit, *biennium Romæ exegiſſet in vinculis* [S. Paulus] *inde demiſſus eſt: deinde in Hiſpanias profectus, invisit illic Judæos quoque; ac tunc fortaſſe Romam reverſus eſt, quando & ſupplicium juſſu Neronis pertulit.*

Quintò, ex Theodoreto in cap. 1. Epiſtolæ ad Philippenſes: *Quæ Actorum nos docuit Hiſtoria*, inquit, *quod duobus annis primùm Romæ per ſe degit, per ſe habitans in ſuo conducto: cùm autem illinc profectus eſſet in Hiſpaniam, & illis etiam divinum Evangelium tradidiſſet, reverſus eſt, & tunc fuit truncatus capite.*

Sextò ex S. Hieronymo in cap. 2. Iſaiæ ubi de S. Paulo ſcribit: *In Hiſpaniam alienigenarum portatus eſt navibus.*

Septimò, ex S. Gregorio Magno lib. 31. Moralium cap. 22. *Ecce ipſe*, inquit, *quem ad teſtimonium jam ſæpe deduximus, Paulus, cùm nunc Judæam, nunc Corinthum, nunc Epheſum, nunc Romam, nunc Hiſpanias peteret, ut in peccati morte jacentibus æternæ vitæ gratiam nunciaret, quid ſe aliud quàm eſſe Aquilam demonſtrabat?*

Octavò, ex Romano Martyrologio ad diem 22. Martii, ubi memoriam Pauli Narbonenſis Epiſcopi conſignat, quem ſecum Paulus ducturus in Hiſpaniam Narbonæ reliquit. Ex Adone, qui in Chronico ad annum 59. teſtatur S. Paulum eodem in itinere Trophimum Arelate reliquiſſe, Viennæ verò Creſcentem. Ex Menologio denique Græcorum ad diem 25. Septembris, ubi meminit Xantippes & Polyxenæ a S. Paulo ad Fidem converſarum in Hiſpania.

Objectio prima petitur ex Gelaſio Pontifice Maximo apud Gratianum Causâ 12. Quæſtione 2. Cap. *Beatus*, dicente: *Beatus Paulus Apoſtolus, non ideo quod abſit, fefelliſſe credendus eſt, aut ſibi extitiſſe contrarius; quoniam, cùm ad Hiſpanos ſe promiſiſſet iturum, diſpoſitione divinâ, majoribus occupatus ex cauſis, implere non potuit quod promiſit. Quantùm enim ipſius voluntatis interfuit, hoc pronunciavit, quod revera voluiſſet efficere. Quantùm enim ad divini ſecreta conſilii (quæ ut homo omnia non potuit, licèt Spiritu Dei plenus, agnoſcere) ſuperna prætermiſit diſpoſitione præventus.* Ergo S. Paulus in Hiſpanias non eſt profectus.

Reſpondeo, Gelaſium profectionem S. Pauli in Hiſpanias penitus non inficiari; ſed negare duntaxat quòd tunc ſuſceptum ea de peregrinatione conſilium impleverit, quando ſe illud mandaturum executioni decreverat. Spoponderat enim Romanis, ſe ſtatim atque Collectas Hieroſolymam in pauperum ſubſidium detuliſſet, Romam venturum, ſubindeque profectionem adornaturum in Hiſpanias: quod quominus tam citò præſtare potuerit, prohibuerunt graves ærumnæ, quas Hieroſolymis paſſus a Judæis eſt, & carceris anguſtiæ, in quo ipſum ſolido biennio Romæ Nero detinuit.

Deinde etſi Gelaſius profectionem S. Pauli in Hiſpanias negaſſet, quid contra tantam nubem teſtium, contra Traditionem tot Sanctorum Patrum teſtimoniis firmatam, probaret unius Pontificis ex privato ſenſu ſcribentis auctoritas?

Objectio ſecunda petitur ex Innocentio I. Romano Pontifice in Epiſtola ad Decentium ſcribente, Apoſtolorum neminem, præter S. Petrum, Hiſpanias, & alias Occidentis Provincias, Fide Chriſti imbuiſſe: *Legant*, inquit, *ſi in his provinciis alius Apoſtolorum invenitur, aut legitur docuiſſe. Quod ſi non legunt, quia nuſquam invenitur; oportet eos hoc ſequi, quod Romana Eccleſia cuſtodit, a qua eos principium accepiſſe non dubium eſt.* Ergo Sanctus Paulus nuſquam profectus eſt in Hiſpanias.

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens. Innocentius I. ait neminem Apoſtolorum, præter Sanctum Petrum, Hiſpanias & alias Occidentis regiones Evangelicâ doctrinâ imbuiſſe, & Sanctum Paulum illa exceptione minimè complectitur, concedo; & illum complectitur, nego. Namque

cùm

cùm Innocentius Hiſpanienſes Eccleſias ad Romanæ ritus Eccleſiæ traducere ſatagat, illoſque conſtet nedum a S. Petro, verùm etiam a S. Paulo inſtitutos, atque in illas regiones, quas fide imbuendas ſuſceperunt, tranſlatos ac propagatos, nulla ſubeſt ratio, cur S. Paulum excipiat ab eorum numero qui Occidentalibus regionibus, & ipſi Hiſpaniæ Evangelii lumen intulerunt: ideo autem ſolius Petri meminit Innocentius, quòd primæ Sedis Epiſcopus eſſet, cui cæteræ Eccleſię unitatis Catholicæ vinculo ut Matrici compaginantur.

PROPOSITIO II.

Sanctum Jacobum nuſquam in Hiſpanias profectum, validis argumentis demonſtratur.

Probatur primò ex eo quòd Hieroſolymis omnium Apoſtolorum primus martyrio affectus ſit, antequam Apoſtoli varias in Provincias dividerentur: qua igitur ratione peragrare Hiſpanias potuit?

Antecedens conſtat, quia Apoſtoli diſperſi non ſunt ante ſecundam perſecutionem, quæ ab Herode mota eſt contra Eccleſiam, cùm occiſo Jacobo, Petrum retruſit in carcerem, de qua perſecutione Actuum 12. legitur: *Eodem autem tempore miſit Herodes Rex manus, ut affligeret quoſdam de Eccleſia; occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.* Nam in prima perſecutione, qua ſæviente, lapidibus obrutus eſt S. Stephanus, Apoſtoli nedum diſperſi ſunt, ſed ſoli Diſcipuli, ut conſtat ex Actuum 8. cap. *Facta eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia quæ erat Hieroſolymis; & omnes diſperſi ſunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apoſtolos.*

Probatur ſecundò ex controverſia, quæ mota eſt inter Archiepiſcopos Toletanum & Compoſtellanum de Jure Primatûs, quæque in Concilio IV. Lateranenſi ſub Inocentio III. ventilata fuit. Parere detrectabat Archiepiſcopo Toletano Compoſtellanus, Compoſtellanæ Eccleſiæ antiquitatem & nobilitatem magnificè prædicans: a S. Jacobo utramque arceſſebat; quòd ſcilicet Sanctiſſimi illius Apoſtoli corpus requieſcat Compoſtellæ; & quòd Hiſpaniam Fide imbuerit. Ex adverſo Rodericus Ximenius Archiepiſcopus Toletanus, Eccleſiæ ſuæ jura plena in Synodo, præſente ac præſide Romano Pontifice Innocentio III. acerrimè tuebatur his verbis: *Si*, inquit, *inducat enim Compoſtellanus Antiſtes divini verbi prædicationem, & plurimorum converſionem ad fidem Chriſti in Hiſpania per Jacobum Apoſtolum factam; qui divinam Paginam noverunt, teſtimonium perhibeant. Ego tantùm legi ei datam fuiſſe poteſtatem prædicandi in Hiſpania. Sed interim, cùm per Judæam & Samariam Divinam Legem ſeminaret, ſub Herode Hieroſolymis truncato capite, exhalavit animam, & Domino reddidit. Quomodo ergo ibi prædicavit, quò nondum ingreſſus? aut ſine prædicatione quos, obſecro, convertit ad Dominum?*

Hæc cum ſummo Patrum omnium applauſu urgebat Illuſtriſſimus Antiſtes, qui & addidit ſe de S. Jacobi prædicatione in Hiſpaniis nihil a Viris Eruditis & fide dignis audiviſſe, ſed à piis duntaxat mulieribus, cum junior eſſet. Quamobrem in Hiſtoria rerum Hiſpanicarum, quam accuratiſſimè conſcripſit, ne leviter quidem meminit itineris a S. Jacobo in Hiſpanias ſuſcepti.

Tertiò, ſi verum eſſet quod jactatur de illa profectione & prædicatione, Callixti teſtimonium, cur illud Compoſtellanus Antiſtes in ſacro illo celeberrimoque Conſeſſu, ad redarguendum Toletanum, in medium non produxit, cùm præſertim ipſiuſmet Callixti auctoritatem urgeret Toletanus Archiepiſcopus? *Si* inquit, *antiquitatem Compoſtellanæ Eccleſiæ pro te facere exiſtimas; antiquitas iſta centum & novem annorum ſpatio continetur, quod ſic perſuadeo. Dominus Callixtus Papa, ad inſtantiam Principis & populorum Hiſpaniæ, Metropoliticum jus antiquæ & celeberrimæ civitatis Emeritenſis, Compoſtellam tranſtulit anno Domini milleſimo centeſimo vigeſimo-quarto; tum quia civitas Emeritenſis erat ſub dominio Saracenorum conſtituta; tum quia peregrinantium devotio, ob reverentiam B. Jacobi, cujus corpus ibidem creditur eſſe ſepultum, in melius ſemper creſceret.*

Quòd ſi tunc extitiſſent, quæ nunc ea de re jactantur Callixti Litteræ, nun potuiſſet Vir Illuſtriſſimus atque Doctiſſimus, abſque pudore, Callixti ſecundi auctoritatem obtrudere: imò Compoſtellanus Antiſtes, qui rem acri animo agebat (ut conſtat ex Actis, apud Garſiam Loaiſam in Collectione Conciliorum Hiſpaniæ, in Decreto Gundemari) illius Pontificis auctoritatem adverſus Toletanum totis viribus intorſiſſet.

Probatur quartò auctoritate Gregorii VII. lib. 1. Regeſti Epiſtolà 64. datà ad Alphonſum & Sanctium Hiſpaniarum Reges, quos his verbis alloquitur: *Cùm Beatus Apoſtolus Paulus Hiſpaniam ſe adiiſſe ſignificet, ac poſtea ſeptem Epiſcopos ab urbe Roma, ad inſtruendos Hiſpaniæ populos, a Petro & Paulo Apoſtolis directos fuiſſe, qui deſtructâ Idololatriâ Chriſtianitatem fundaverunt, Religionem plantaverunt, Ordinem & Officium in divinis cultibus agendum oſtenderunt, & ſanguine ſuo Eccleſias dedicavere, veſtra diligentia non ignoret: quantam concordiam cum Romana Urbe Hiſpania in Religione, & Ordine Divini Officii habuerit, ſatis patet.* Et infra: *Unde enim non dubitatis vos ſuſcepiſſe Religionis exordium, reſtat etiam ut inde recipiatis in Eccleſiaſtico Ordine Divinum Officium: quod Innocentii Papæ ad Eugubinum directa Epiſcopum vos docet Epiſtola; quod, Hormiſdæ ad Hiſpalenſem miſſa Decreta inſinuant; quod Toletanum & Bracarenſe demonſtrant Concilia.* Porro ſi a S. Jacobo illata eſſet Fides Chriſti in Hiſpanias, & ſeptem illi Epiſcopi ejus Diſcipuli fuiſſent (ut recentiores Hiſpani fingunt) Gregorius VII. Hiſpanienſium Eccleſiarum fundationem ad Paulum duntaxat Apoſtolum, & ad Petri Paulique Diſcipulos non retuliſſet, neque id confirmaſſet certiſſimis Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentis.

Objicitur auctoritas S. Iſidori in libro de Vita & Morte Sanctorum cap. 73. ubi de S. Jacobo ſcribens ait: *Hiſpaniæ atque Occidentalium locorum populis Evangelium prædicationis infudit.*

Præterea in Breviario Toletano, inſtitutionis S. Iſidori, habetur ſacer Hymnus, qui S. Jacobi acceſſum in Hiſpanias teſtatur, his verſibus:

Magni deinde Filii Tonitrui,
Adepti fulgent, prece matris inclyta:
Utrique vitâ culminis inſignia:
Regens Joannes, dextera ſolus Aſiam,
Et lævâ Frater poſitus, Hiſpaniam.

Tertiò, Venerabilis Beda in Collectaneis, agens de diviſione Apoſtolorum, Jacobum hunc in Hiſpanias eſſe profectum teſtatur.

Quartò, idem refert Turpinus Archiepiſcopus Remenſis in libro de geſtis Caroli Magni Imperatoris.

Ultimò, Callixtus II. literis Apoſtolicis hanc Hiſpanienſem Eccleſiarum Traditionem confirmat.

Reſpondeo ad primum, jam conſtare apud Doctos librum de Vita & Morte Sanctorum, qui ſub nomine Sancti Iſidori circumfertur, Sancti revera Iſidori genuinum fœtum non eſſe, cùm in eo plura legantur Iſidori ingenio indigna, imò & putida mendacia, ut ſcribit Eminentiſſimus Cardinalis

Baro-

Baronius in Notis ad Martyrologium ad diem Julii 25.

Ad Secundum reſpondeo, Officium illud Toletanum, in quo Sancti Jacob in Hiſpanias acceſſus Hymno ſacro recolitur, non fuiſſe a Romana Eccleſia probatum: unde cùm Romanæ Eccleſiæ Traditio cujuſcumque ſingularis Eccleſiæ traditioni ſit anteponenda; probabilius aſſeritur, nuſquam profectum in Hiſpanias eſſe Sanctum Jacobum, quia id Romana inficiatur Eccleſia; quàm aſſeratur illuc profectus, quia id tradit Eccleſia Hiſpanienſis. Adde, quòd ex Roderico Ximenio inſigni rerum Hiſpanicarum Scriptore, & Archiepiſcopo Toletano ſupra notavimus, eam tantum eſſe Traditionem religioſarum mulierum, id eſt fabuloſam narrationem.

Ad tertium Reſpondeo, Collectanea illa ſuppoſititium eſſe Venerabilis Bedæ fœtum, tam Erudito Auctore prorſus indignum: rudis enim eſt, indigeſtaque næniarum farrago.

Præterea, non aſſerit directè profectum in Hiſpaniam S. Jacobum, ſed forte accepiſſe Hiſpaniam. Porro potuit ipſi obtingere Hiſpania, cum Apoſtoli orbem Chriſti Fide imbuendum ſortiti ſunt, vel inter ſe quoquomodo diviſerunt, licèt eò nuſquam ſit profectus.

Tertiò, ibidem aſſerit Sanctum Philippum Galliis Fidem intuliſſe; quamvis conſtet Apoſtolorum neminem in Galliis prædicaſſe, ſed Viros duntaxat Apoſtolicos eò directos: atque Sanctum Philippum in Aſia ſuperiori, & in aliqua Scythiæ parte annuntiaſſe Evangelium prodant Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ monumenta.

Ad quartum reſpondeo, librum illum Turpini, ſive potiùs Tilpini (ita enim vocatum eſſe Remenſem Epiſcopum, qui Carolo Magno Imperante vixit, conſtat ex veteribus Inſtrumentis, quanquam Baronius Turpinum dicat) reſpondeo, inquam, librum illum ſuppoſititium eſſe, commentitium ac fabulis ſcatentem, cujus nec Flodoardus meminit in libro de Vitis Pontificum Remenſium, in *Tilpino*; cujus item apud Hincmarum, Vitaldum, Adelmum & Theodulphum, Scriptores illius temporis graviſſimos, altum ſilentium eſt (ut teſtatur etiam Papirius Maſſonus in ſuis Annalibus Galliæ) Ab homine imperito & mendaci ſcriptum multa arguunt. De obitu Caroli Magni ſcribit cap. 32. cum certum ſit ex Annalibus noſtris, Tilpino mortuo, ſucceſſorem Vulfarium ab eodem Imperatore datum fuiſſe Remenſibus Archiepiſcopom, & ex Synodo Remenſi anno 813. conſtet coactam illam fuiſſe a Carolo Magno, rogante Vulfario Remorum Archiepiſcopo.

Ad ultimum reſpondeo, falſam eſſe ac ſuppoſititiam Callixti narrationem; quòd non inani conjecturâ ductus aſſero: nam ſi veram exiſtimaſſet Compoſtellanus Antiſtes, eam procul dubio intorſiſſet in Toletanum in Concilio Lateranenſi, maximè cùm Toletanus jus ſuum ejuſdem Pontificis auctoritate tueretur.

Objectio ſecunda eruitur ex S. Juliano Epiſcopo Toletano, in Commentariis in Nahum Prophetam, quos ex vetuſto MS. Codice Bavaricæ Bibliothecæ, edidit Henricus Caniſius; ubi exponens verba illa Prophetæ cap. 1. *Et nebulæ pulvis pedum ejus*, pedes Domini Sanctos Apoſtolos interpretatur. *Iſti ergo*, inquit, *pedes Domini fuerunt, qui eum prædicando per univerſum orbem detulerunt. Petrus enim eum Romam, Andreas Achajam, Joannes Aſiam, Philippus Galliam, Bartholomæus Parthiam, Simon Ægyptum, Jacobus Hiſpaniam, Thomas Indiam, Matthæus Æthiopiam, Judas eum retulit Meſopotamiam; Jacobus Alphæi eum retulit Hieroſolymam. Quiſque ſua ſorte Chriſtum ſparſit ſine ſorde; per Paulum verò toto diſpergitur orbe.* Floruit autem S. Julianus cadente ſeptimo ſæculo: obiit quippe anno Chriſti 691.

Reſpondeo incertum eſſe an illud Opus ſit S. Juliani Toletani: quòd ex uno tantum MS. Codice undequaque mutilo, & mendis ſcatente, editum eſt; & quatuor tantum aut quinque verſus Nahum Prophetæ exponit. Recentiorem ſanè Auctorem Juliano indicant Verſus iſti Leonini, qui ad finem teſtimonii mox laudati leguntur. Sed quamvis Juliani eſſet ille Commentariolus, major ipſi non eſſet adhibenda fides quàm Scripturæ Sacræ, ex qua colligitur Sanctum Jacobum nuſquam in Hiſpanias profectum eſſe; & quam Innocentio I. Hormiſdæ, & Gregorio VII. Pontificibus Maximis, quorum ex teſtimonio idem ſuperius probatum eſt. Certè tam errare potuit S. Julianus in S. Jacobo, quam in S. Philippo Apoſtolo, quem in Galliis prædicaſſe Evangelium abque fundamento aſſerit.

Objectio tertia. Freculphus Lexovienſis Epiſcopus lib. 2. Chronicorum cap. 4. ſcribit S. Jacobum Evangelium Chriſti in Hiſpanias intuliſſe: *Jacobus*, inquit, *filius Zebedæi, frater Joannis, duodecim Tribubus, quæ ſunt in diſperſione Gentium, ſcripſit; atque Hiſpaniæ, & Occidentalium locorum populis Evangelium prædicavit.*

Idem teſtatur Walfridus Strabus in Poemate de 12. Apoſtolis, quod edidit Henricus Caniſius Tom. 6. Antiquæ Lectionis, ubi de S. Jacobo ita canit:

Primitus Hiſpanas convertit dogmate Gentes,
Barbara divinis convertens agmina dictis.

Idem teſtatur Notkerus Monachus S. Galli, in Martyrologio, ad diem 25. Julii, ubi de S. Jacobo hæc habet: *Hujus Beati Apoſtoli ſacratiſſima oſſa ad Hiſpanias tranſlata, & in ultimis earum finibus condita, celeberrimâ illarum Gentium veneratione coluntur. Nec immerito, quia ejus corporali præſentia & doctrina, atque ſignorum efficacia, iidem Populi ad Chriſti Fidem converſi referuntur.*

De S. Gal.

Idem conſtat ex Metello Monacho Tegerſeenſi in Quirinalibus, id eſt, in Carminibus quæ edidit in laudem S. Quirini Martyris, ubi ita canit:

Uſque Spanos occidui ſideris axe elanſos.
Quos Jacobus docebat.

Apud Henricum Caniſium, Tom. 1. Antiquæ Lectionis.

Idem referunt Zacharias Chryſopolitanus in Præfatione Harmoniæ quatuor Evangeliorum, Otto Friſiogenſis lib. 3. Chronicorum cap. 15. Vincentius Bellovacenſis lib. 8. Speculi Hiſtorialis cap. 6. & 7. Martinus Polunus in Chronico ad annum Chriſti 34. Thomas Cantipratanus lib. 2. de Apibus cap. 25.

Idem probat immortale monumentum, ſcilicet Templum Sanctæ Mariæ *de Pilar* nuncupatum, Cæſaraugustæ extructum, & conſecratum Beatæ Virgini a S. Jacobo ejuſdem juſſu Deiparæ; cùm adhuc vivens Hieroſolymis, S. Apoſtolo in Hiſpaniis prædicanti, ſuper columnam jaſpideam ſeſe conſpicuam præbuiſſet. Quod miraculum omnes rerum Hiſpanicarum Scriptores referunt.

Notre Dame du Pilier a Saragoce.

Reſpondeo, hanc opinionem invaluiſſe poſt octavum Sæculum, quam omnes illi Auctores indiſcuſſam amplexi ſunt: ſed habemus firmiorem Propheticum ſermonem, habemus luculentiora veterum Pontificum Romanorum, ſcilicet Innocentii I. Hormiſdæ & Gregorii VII. teſtimonia, necnon Roderici Toletani Archiepiſcopi graviſſimam in Concilio Oecumenico diſceptationem, quam Concilium & Pontifex probando ſuam fecerunt. Omnes autem Auctores laudati vixerunt poſt octavum Sæculum: Freculphus ſub Ludovico Imperatore anno 840. Walfridus vivere deſiit anno 840. Notkerus anno 912. Metellus anno circiter 1080. Zacharias Chryſopolitanus anno circiter

1505. &

1101. & hos Auctores inter Notkerus prædicationem S. Jacobi in Hiſpaniis referri ſcribit, non autem hanc ipſe relationem innuit eſſe certiſſimam: & alio prorſus modo loquitur de ſacris Apoſtoli Reliquiis, & de ejus in Hiſpanias profectione. De Reliquiis enim loquens ait: *Ejus oſſa ad Hiſpanias tranſlata, illarum Gentium veneratione coli*. At de ejus prædicatione ait: *Ejus corporali præſentia & doctrinâ iidem populi ad Chriſti Fidem converſi referuntur*. Sacras igitur Sancti Jacobi Reliquias meritò ſibi vindicat Eccleſia Compoſtellana, *a* ſed de prædicatione ipſius immeritò Hiſpani gloriantur. Porro Eccleſiam Deiparæ adhuc viventi a Sancto Jacobo erectam quis credat? Quis Humillimam Virginem id juſſiſſe ſibi perſuadeat? Quis id licuiſſe ſub ethnicis Imperatoribus, & mediis in perſecutionibus ſibi fingat; iis temporibus, quibus Chriſtiani Templa nulla habebant, ſed privatis in domibus, & in cryptis cœtus agebant ſuos? & in exordiis Religionis Chriſtianæ?

a Aut potiùs Reliquiarum partem, cùm Toloſa in Eccleſia Sancti Saturnini, S. Sernin, *S. Jacobi Majoris corpus, cum ſex aliorum SS. Apoſtolorum corporibus aſſervetur & colatur.*

Objectio quarta inſtruitur ex S. Hieronymo in cap. 34. Iſaiæ, ubi ait: *Spiritum Domini congregaſſe Apoſtolos, dediſſeque eis ſortes, atque diviſiſſe, ut alius ad Indos, alius ad Hiſpanias, alius ad Illyricum, alias ad Græciam pergeret*. Per hæc autem verba, *alius ad Hiſpanias*, intelligitur S. Jacobus.

Reſpondeo hoc S. Hieronymi teſtimonium, ſi quid probet, evincere ſolùm, Hiſpaniam Apoſtolorum alicui ſorte obtigiſſe, quam Fide imbuere deberet, poſtquam diſperſi eſſent. Eſto fuerit ille S. Jacobus: ſed martyrio, quod obiit ante diſperſionem Apoſtolorum, præpeditus eſt ne hanc in regionem proficiſceretur. Id autem ipſius S. Hieronymi auctoritate confirmatur in cap. 5. Amos, ubi de S. Paulo hæc habet: *Qui vocatus a Domino, effuſus eſt ſuper faciem univerſæ terræ, ut prædicaret Evangelium de Hieroſolymis uſque ad Illyricum: & ædificaret, non ſuper alterius fundamentum ubi jam fuerat prædicatum; ſed uſque ad Hiſpanias tenderet, & a Mari Rubro, imò ab Oceano, uſque ad Oceanum curreret*. Porrò ſi S. Jacobus in Hiſpaniis Evangelium prædicaſſet ante S. Paulum, ſuper alterius fundamentum ædificaſſet S. Paulus, ubi jam fuerat prædicatum. Cùm igitur conſtet, nec poſt S. Paulum ibi prædicaſſe, quia martyrio jam coronatus fuerat; colligitur ex S. Hieronymo, S. Jacobum nuſquam fuiſſe in Hiſpanias profectum. Idem colligitur ex Ambroſiaſtro in illa verba cap. 15. ad Romanos: *Cùm in Hiſpaniam proficiſci cœpero, videbo vos*. In quæ verba ſic habet: *Venturum ſe promiſit, tempore quo ad Hiſpaniam erat iturus, quia illic Chriſtus non erat prædicatus*.

SCHOLION I.

Operum meorom Cenſores in Indiculo ſuo hanc Reſponſionem notarunt his verbis: *Admitti poſſibilem in Gelaſio Papa errorem facti*.

Romanum Pontificem in facto errare poſſe admiſi cum *Bellarmino* Cardinali, immò cum omnibus Catholicis Theologis. Ita *Bellarminus* lib. 4. *De Romano Pontifice*, cap. 11. *Conveniunt omnes Catholici & Hæretici in duobus. Primò, poſſe Pontificem, etiam ut Pontificem, & cum ſuo cœtu Conſiliariorum, vel cum Generali Concilio errare in controverſiis facti particularibus, quæ ex informatione teſtimoniiſque hominum præcipuè pendent. Secundò, poſſe Pontificem, ut privatum Doctorem errare, etiam in Quæſtionibus Juris univerſalibus tam Fidei quàm morum, idque ex ignorantia, ut aliis Doctoribus interdum accidit*.

SCHOLION II.

Operum meorum Cenſores hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notaſſe mirum eſt: *Sanctus Jacobus nuſquam in Hiſpanias profectus eſt*. Hæc enim mera facti Quæſtio, de qua variæ ſunt Auctorum ſententiæ. Meam validis argumentis probavi. Cum *Baronii Cardinalis* licentiâ ab ejus opinione diſceſſi. In Notis ſcilicet ad Martyrologium Romanum ad diem 25. Julii, de Profectione *S. Jacobi* in Hiſpanias agens, ubi tamen ipſum Gentibus non prædicaſſe cenſet, nec ullam Eccleſiam fundaſſe, ait: *Hæc verò non ita mordicus defendimus, ut huic opinioni invitos adſtipulari cogamus*. Et tantùm non eſſe impoſſibile ait, nec monſtri ſimile ut in Hiſpanias profectus dicatur. Ego verò in rebus Hiſtoriæ non expendo quid poſſibile fuerit, ſed quid geſtum ſit. Apoſtolos ante ſecundam perſecutionem, quæ ab Herode contra Eccleſiam mota eſt, quâ S. Jacobus gladio martyrium conſummavit, diſperſos non fuiſſe, confirmat S. Joannes Chryſoſtomus Homiliâ 18. in Acta: *Veruntamen*, inquit, *de Apoſtolis non dicit, oſtendens quòd & hac ratione adduci volentes Judæos, civitatem non reliquerunt, velut & aliis fierent audaciæ Auctores*. Huic ſubſcribit Theophilactus: *Apoſtoli verò non ſunt diſperſi, ſed Jeroſolymis erant: ubi enim potiſſima erat oppugnatio, ibi primos ac præcipuos Milites in acie ſtare oportebat, ceteriſque proponi in exemplum fortitudinis & audaciæ*. Sacri Eccleſiæ Faſti, antiqua Monumenta, de S. Jacobi peregrinatione in Hiſpaniam penitus ſilent, licèt regiones ubi Evangelium prædicaverunt, & Eccleſias fundaverunt Apoſtoli, commemorent. Sanctum Paulum in Hiſpaniam contendiſſe ſcripſerunt Patres: Jacobum illuc profectum non ſcripſerunt. Denique ipſius Martyrologii Romani ſilentium mihi eloquentiùs viſum eſt contra expeditionem Evangelicam Jacobi in Hiſpaniam, quàm Baronii Commentatio. Sic enim habet Julii 25. *S. Jacobi Apoſtoli fratris Joannis Evangeliſtæ, qui prope Feſtum Paſcha ab Herode Agrippa decollatus eſt. Ejus ſacra oſſa ab Jeroſolymis ad Hiſpanias hoc die tranſlata, & in ultimis earum finibus Gallaciam recondita, celeberrimâ illarum Gentium veneratione, & frequenti Chriſtianorum concurſu Religionis & voti causâ illùc adeuntium, piè colantur*. Opportunior occaſio dari non potuit commemorandæ profectionis S. Jacobi in Hiſpaniam, de qua dubio procul mentionem feciſſet Auctor Martyrologii, ſi tum Eccleſiam pervaſiſſet, Romæque præſertim probata fuiſſet illa Hiſpanis decantata Traditio.

Nota.

NOn deſunt qui opinentur S. Paulum verè in votis habuiſſe in Hiſpaniam proficiſci, ut ſignificare videntur verba S. Athanaſii, S. Cyrilli apud Natalem, & apertè tradit Gelaſius Pontifex, revera autem eò non peragraſſe. Eſtius in ep. ad Rom. 15. 28. ita habet. *Porrò non id factum eſſe quod Paulus animo conceperat, ex hiſtoria Actorum ejus a Luca deſcripta cap. 21. & ſeq. perſpicuum eſt. Nam ut Hieroſolymam venit, concitato adversùs ſe Judæorum tumultu comprehenſus eſt, & captivus Romam miſſus, inibique biennio detentus. Quæ prima fuit ejus captivitas Romana. An autem ex ea liberatus (nam poſt illum biennium vixit adhuc novem circiter annos) aliquando Hiſpaniam adierit, dubitari poteſt. Affirmat enim id Epiphanius adverſus Carpocraticarum hæreſim diſſerens. Sed ex qua veteri hiſtoria comprobari id poſſit, nondum reperi; nec admodum veroſimile eſt ita eſſe. Non enim legitur Paulus in Hiſ-*

pa-

pania ullam fundaſſe eccleſiam. Quod certè feciſſet more ſuo ac cæterorum Apoſtolorum, qui nullas regiones adiiſſe leguntur, in quibus Eccleſias non conſtituerint, ita videlicet eos dirigente Spiritu Sancto, qui & Paulo prohibuit, ne in Aſia & Bithynia verbum loqueretur Act. 16. quando nondum volebat in iis regionibus Eccleſias congregari. Ac ſanè quid magnum fecit in Hiſpania Paulus, ſi nulla in ea chriſtianæ fidei veſtigia reliquit? Verùm quoniam & aliis diverſum ſentientibus, ſua non deſunt argumenta, (nam in utramque partem teſtes & rationes afferunt Baronius tom. 1. Annalium Eccleſiaſticorum ad ann. Dom. 61. & Pererius in diſputationibus hujus loci) nos de ea re totum liberum lectori judicium relinquimus.

Nota.

QUamvis non omnes ſuffragentur Natali aſſerenti S. Jacobum obiiſſe, antequàm Apoſtoli dividerentur, hujus enim ſeparationis tempus magnâ eſt ſub lite, nihilominus modò inter ſapientes criticos exploratum eſt S. Jacobum in Hiſpaniam Chriſti fidem non aſportaſſe. Iis quæ recentiori huic traditioni opponit Natalis addunt an. 58., quando jam S. Jacobus martyrium abſque dubio ſubierat, S. Paulum, cujus mos erat evangelium præcipue annunciare, ubi nunquam fuerat prædicatum, ut dicit ad Rom. 15. unde uſque ad illud tempus Romam contendere renuerat, optaſſe Româ in Hiſpaniam proficiſci, ut ex prima Natalis propoſitione didicimus. Nondum ergo in Hiſpania fidem illuxiſſe compertum eſt, ut obſervat Eſtius *in ep. ad Rom. cap.* 15. 20. S. Hieronymi in cap. 5. Amos veſtigia relegens. Sed ſi obſervetur Innocentium I. a Natale in ſecunda objectione adversùs primam propoſitionem citatum aſſerere, neminem præter S. Petrum, vel ejus Succeſſores Occidentis eccleſias fundaſſe, ſtatim comperimus S. Jacobi iter in Hiſpaniam nimis credulos recentiores ſcripſiſſe; nam tunc vel dicere neceſſe eſſet tam infelicem exitum Jacobi prædicationem in Hiſpania habuiſſe, ut nullius Eccleſiæ fundator extiterit, vel per illas regiones tam feſtinanter pertranſiiſſe, ut chriſtianâ fide populos imbuere non fuerit conceſſum. Fidei ergo ſatorem in Hiſpania S. Jacobum credere ſanè difficile eſt.

DISSERTATIO XVI.

De Prædicationis Evangelicæ in Galliis Exordio.

Quo tempore Galliis annuntiari cœptum ſit Evangelium?

ECcleſias in Galliis fundatas tertio duntaxat Sæculo Viri aſſerunt Eruditi, annum ſcilicet ducenteſimum quinquageſimum circiter, paulò ante Decii & Grati Conſulatum, quo tempore ſeptem ſocios Epiſcopos in Gallias adveniſſe, & in variis illius Regni Provinciis Evangelium prædicaviſſe contendunt, S. Gregorii Turonenſis auctoritate freti, Gratianum videlicet Turonenſibus, Trophimum Arelatenſibus, Narbonenſibus Paulum, Lemovicenſibus Martialem, Pariſiacis Dionyſium, Saturninum Toloſanis, & Stremonium Arvernenſibus: unde S. Dionyſium primum Epiſcopum Pariſienſem, Areopagitam eſſe negant. Contra iſtos ut ſequenti Propoſitione pugnemus, nos adigunt & veritatis amor, & Gentis noſtræ gloria.

PROPOSITIO.

Religio Chriſtiana ante tertium Sæculum ſtabilita eſt in Galliis, imò & ante ſecundum: ſiquidem certò probatur Viros Apoſtolicos primo Sæculo in varias Galliarum Provincias Evangelii lumen intuliſſe.

Probatur prima pars ex S. Irenæo; qui anno circiter centeſimo nonageſimo floruit. Is quippe lib. 1. adversùs Hæreſes cap. 3. varias enumerans Eccleſias, in quibus eadem Traditio Fidei viget, ex cujus Traditionis unitate probatur invictiſſime noſtræ Religionis veritas, hæc habet: *Nam etſi in mundo loquela diſſimiles, ſed tamen virtus Traditionis una & eadem eſt. Et neque hæ, quæ in Germania fundatæ ſunt, Eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæ quæ in Iberis ſunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente, neque hæ quæ in Ægypto: neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ.* Ergo tempore S. Irenæi Fides Chriſtiana jam erat per Gallias propagata: Celtarum enim nomine Galli deſignantur.

Probatur ſecundò ex Tertulliano, qui triginta poſt Irenæum annis ſcribens, Evangelium per varias Galliarum Provincias promulgatum, Fidemque a variis in eo Regno populis ſuſceptam teſtatur lib. adversùs Judæos cap. 7. *Getulorum varietates, & Maurorum multi fines, Hiſpaniarum omnes termini, & Galliarum diverſæ nationes, & Britannorum inacceſſa Romanis loca Chriſto vero ſubdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gentium, & Provinciarum, & Inſularum multarum nobis ignotarum, & quæ enumerare non poſſumus.* Porro credere par eſt Tertullianum, per diverſas Galliarum nationes, quatuor provincias intellexiſſe, in quas diviſa erat Gallia ab Auguſto, ſcilicet Narbonenſem, Lugdunenſem, Belgicam, & Aquitanicam.

Probatur tertiò ex Epiſtola 67. S. Cypriani ad S. Stephanum Pontificem Maximum data anno 258. qua ipſum urget ut ſcribat ad Epiſcopos Galliarum, ut Marcianum Arelatenſem Epiſcopum, qui ad Novatianum defecerat, ſuâ communione minimè dignentur, imò alium ipſo exauctorato Epiſcopum conſtituant. Ergo recens fundatæ non erant Galliarum Eccleſiæ, nimirum a ſex annis [quod adverſarii contendunt] ſed jam diu florebant ſuis Epiſcopis adunatæ. En S. Cypriani verba: *Fauſtinus Collega noſter Lugduni conſiſtens [Frater chariſſime] ſemel atque iterum mihi ſcripſit, ſignificans ea, quæ etiam vobis ſcio utique nuntiata, tum ab eo, quàm a cæteris Coepiſcopis noſtris in eadem Provincia conſtitutis quod Marcianus Arelate conſiſtens Novatiano ſe conjunxerit.* Et infra: *Quapropter facere te oportet & pleniſſimas literas ad Coëpiſcopos noſtros in Galliis conſtitutos; ne ultra Marcianum pervicacem & ſuperbum, & divinæ pietatis ac fraternæ ſalutis inimicum, Collegio noſtro inſultare patiantur, quod necdum videatur a nobis abſtentus, qui jampridem jactat & prædicat, quòd Novatiano ſtudens, & ejus pervicaciam ſequens, a communione ſe noſtra ſegregaverit.* Et infra: *Dirigantur in Provinciam, & ad plebem Arelate conſiſtentem a te literæ, quibus abſtento Marciano, alius in locum ejus ſubſtituatur; ut grex Chriſti in hodiernum ab illo diſſipatus & vulneratus colligatur.*

Hujus Epiſtolæ fidei detrahit Launoius, eamque S. Cypriani eſſe negat, quòd nullus mortalium ante ipſum auſus eſt. Quibus porro conjectationibus id probat? *Epiſtola 67. S. Cypriano vindicatur contra Launojum.*

Primùm (inquit) in multis, quibus Cypriani,

Epiſto-

Epiſtolæ continentur, Manuſcriptis optimæ notæ Codicibus non extat, quorum unus eſt in Bibliotheca Regia, alter in Thuanæa, tertius in Victorina, quartus in Navarrica, quintus in Monaſterio S. Remigii Remenſis. Fateor: ſed nunquid propterea rejicienda eſt? Certè ſi alicuius ponderis eſt hæc præſcribendi ratio, ſequitur multas alias ejuſdem Patris Epiſtolas, de quibus nulla controverſia eſt illius non eſſe, quia pauci ſunt Codices MSS. in quibus omnes exaratæ ſint. Præterea hæc extat Epiſtola in antiquiſſimo Manuſcripto Bibliothecæ Corbejenſis & in MS. Cambronenſi. Tertiò, ſapit omnino Cypriani ſtylum. Quartò, Eraſmus ſeveriſſimus Criticos ipſam e numero Epiſtolarum S. Cypriani non cenſuit expungendam. Quintò, Pamelius & Rigaltius viri in diſcutiendis & illuſtrandis Cypriani Operibus accuratiſſimi hanc S. Cypriano vindicarunt.

Secundum Launoii momentum eſt, quòd Scriptorum veterum nemo meminerit rei, quæ hac in Epiſtola refertur; at totam illam Marciani hiſtoriam & abdicationem, quæ prima intra Galliam, eaque inter Italos, Africanos & Gallos celebris facta fuiſſet, tot Hiſtoricos, totque veteres ex toto orbe Scriptores fugiſſe, quis credat unquam? At quid probat abnutivum iſtiuſmodi argumentum? multa ſunt alia in aliis S. Cypriani Epiſtolis digniora, quæ poſteritatis memoriæ commendarentur, quàm Marciani defectio & degradatio, de quibus veteres Scriptores ſiluerunt; ergo aliæ Epiſtolæ non ſunt Cypriani. Egregia illatio!

Tertium falſi argumentum eſt, Launoii judicio, quòd ſi Novatianum dogma tam latè propagatum fuiſſet inter Arelatenſes, quàm indicat Epiſtola, Canon aliquis adversùs Novatianos editus fuiſſet in Concilio Arelatenſi primo, quod 63. poſt Stephanum Pontificem Maximum anno celebratum fuit. Sed quis tot Novatianos Arelate fuiſſe ſibi fingat, cùm id ex Epiſtola minimè conſtet? Nemo dixerit plures fuiſſe Arianos Arelate, cùm Saturninus Arelatenſis abdicatus eſt, eò quòd Arianam Hæreſim profiteretur, cùm *ſola Gallia monſtra non haberet*, S. Hieronymo teſte. Neque ergo ſequitur plures Arelate fuiſſe Novatianos, quia Marcianus Arelatenſis Epiſcopus ad Novatiani partes defecit. Nulla ergo tunc alicuius Canonis adversùs Novatianos condendi neceſſitas. Deinde, etiamſi plures Novatiani Arelate fuiſſent, non ideo condi oportuit adversùs ipſos Canonem, cùm toto jam orbe Chriſtiano damnati eſſent.

Quartum falſitatis indicium profert Launoius, quòd Auctor Epiſtolæ id ſuadeat fieri, quod aſſertæ a Cypriano in judicandis Epiſcopis diſciplinæ repugnat: nempe ut Stephanus Marcianum abſtineat, & in illius abſtenti locum, alius ab eodem ſubſtituatur. Hæc autem abdicandi Marciani ratio contraria eſt Cypriano ſic Epiſtolâ 55. ſcribenti: *Nam cùm ſtatutum ſit omnibus nobis, & æquum ſit ac juſtum, ut uniuſcujuſque cauſa illic audiatur, ubi eſt admiſſum crimen.*

At falſum eſt Auctorem Epiſtolæ adverſari regulæ quam ſtabilivit S. Cyprianus. Namque Epiſtolâ 55. agit de cauſa criminis, quod diſcuſſione indigeat, quod rei negent, cujuſque convinci per teſtes oculatos debeant, quod fieri commodè non poteſt, niſi in loco ubi eſt admiſſum crimen. Hæc namque ſcribit occaſione Feliciſſimi, Fortunati, & aliorum Schiſmaticorum Africæ, qui cùm diſciſſæ unitatis & aliorum ſcelerum rei eſſent, ob quæ fuerant a S. Cypriano & Collegis damnati, ſe inſontes, & injuriâ damnatos contendebant, & S. Cyprianum ejuſque Collegas, iniquitatis & violentiæ apud Sedem Apoſtolicam incuſabant. De his Cyprianus ſcribit, juſtum eſſe ut uniuſcujuſque cauſa illic audiatur, ubi eſt admiſſum crimen. At longè alia ratio eſt de profeſſis Hæreſeos, aut Schiſmatis reis; hi namque cùm accuſatoribus & teſtibus non indigerent, ut convincerentur, poterant a Summo Pontifice, cui præcipua tuendæ Fidei & conſervandæ unitatis Eccleſiaſticæ cura incumbit, damnari. At talis erat Marcianus, ſuperbus, in errore pervicax, collegio fratrum inſultans, fraternæ pacis & ſalutis publicus & profeſſus inimicus; non erat igitur neceſſe ut cauſa illius in Provincia, vel in Galliis audiretur; imò conveniens erat ut referretur ad Apoſtolicam Sedem, ad quam ob potentiorem Principatum cæteræ Eccleſiæ conveniebant, S. Irenæo teſte.

Quintum Launoii momentum iſtud eſt, quòd conſcribendæ Epiſtolæ tempus nec Cypriano, nec Fauſtini conſilio ſuffragetur. Nam Fauſtinus ſcripſit ad Stephanum de Marciano abſtinendo & exauctorando. Nihil ab ipſo obtinuit: Cypriani auctoritate apud ipſum uſus eſt. Scripſit ea de re Cyprianus ad Stephanum: quod contingere non potuit ante annum ſecundum Pontificatûs ipſius. Incredibile autem eſt quòd Cyprianus jam in Stephanum commotus, ob quæſtionem de baptiſmate Hæreticorum iterando, jam a Stephano cum aliis Epiſcopis Africanis abſtentus, ad Stephanum Epiſtolam tanta humanitate conditam direxerit, maximè cùm nullum extet Stephani ad Cyprianum, in tanti momenti negotio, reſponſum. At non probat Launoius Epiſtolam illam datam anno duntaxat Stephani ſecundo. Nos initio Sedis illius ſcriptam contendimus, quando ipſum inter & Cyprianum diſſenſio nondum ulla interceſſerat. Quòd autem non extet Pontificis ad Cyprianum reſponſio, non probat, quòd non reſcripſerit: quot enim antiquitatis monumenta perierunt? Contendit Launoius Stephanum excommunicaſſe Cyprianum & Africanos Antiſtites; nec tamen extat illa ſententia excommunicationis a Stephano lata. Stephanus definivit baptiſma Hereticorum non eſſe iterandum: at ubinam gentium extat illa definitio?

Sexta ratio falſi a Launoio prolata hæc eſt; quòd Auctor Epiſtolæ non obſcurè doceat ſe pro more communicatorias ad Arelatenſes, vel alios Galliarum Epiſcopos, literas tunc miſiſſe: cùm tamen inter Cypriani Epiſtolas nulla ſit, quæ vel ad Arelatenſes, vel etiam ad alios Galliarum Epiſcopos mittatur. At omnes S. Cypriani Epiſtolæ communicatoriæ non extant, quas ſive ad Epiſcopos recens ordinatos, ſive ad Pœnitentes Eccleſiæ reſtitutos, frequentiſſimas dedit. Nullæ enim leguntur Epiſtolæ illius communicatoriæ ad Stephanum & Lucium, cum Sedem Pontificiam adepti ſunt: ad quos tamen ipſum ſcripſiſſe, juxta Eccleſiæ morem, probabile eſt. Immò conſtat ipſum communicatorias literas ad Lucium dediſſe, quæ non extant, ex Epiſtola 58. eidem Lucio inſcripta. Alia levioris momenti contra illius Epiſtolæ fidem objicit Launoius, quæ uberiùs diſcuſſa & confutata leges apud Hugonem Menardum, in Diatriba de unico S. Dionyſio Areopagita, Athenarum & Pariſiorum Epiſcopo, cap. 5.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis. Sanctus Trophimus in Gallias venit primo Sæculo, & Arelatenſem fundavit Eccleſiam. Venit item Sanctus Creſcens, qui Viennenſem; venit S. Martialis, qui Lemovicenſem; venit Sanctus Paulus, qui Narbonenſem conſtituit; venit Dionyſius Areopagita, qui Pariſienſem erexit; ergo Apoſtolorum diſcipuli, primo Eccleſiæ Sæculo Evangelii lumen in Gallias intulerunt.

Probatur primò de S. Trophimo Ex Epiſtola 5. Zoſimi Pontificis Maximi ad Epiſcopos Galliæ: *Ad quam*, inquit, (ſcilicet ad Arelatenſem urbem) pri-

Digitized by Google

primùm ex hâc Sede Trophimus Summus Antiſtes, ex cujus fonte tota Gallia fidei rivulos acceperunt, directus eſt. Porro Trophimum S. Pauli Apoſtoli diſcipulum fuiſſe, nemo negaverit.

Confirmatur primò ex Libello ſupplici, qui ab Epiſcopis provinciæ Viennenſis S. Leoni Pontifici Maximo porrectus eſt anno 450. ut ab ipſo reſtitutionem Arelatenſis Eccleſiæ in priſtinam dignitatem Metropoliticam obtinerent, quâ ipſam antè minuerat, ob contumaciam Hilarii Arelatenſis, qui Bonifacii Papæ decreto, Metropoliticam Arelatenſis Epiſcopi poteſtatem intra ſolam Provinciam Viennenſem conſtringenti, parere recuſabat; quòd Decretum illud convelleret Reſcriptum *Zoſimi*, non Viennenſem duntaxat Provinciam, ſed utramque Narbonenſem, Arelatenſi Epiſcopo, ob S. Trophimi reverentiam ſubjicientis. Sic autem habet citatus Libellus: *Omnibus Gallicanis regionibus notum eſt, ſed nec Sacroſancta Romana Eccleſia habetur incognitum, quòd prima inter Gallias Arelatenſis civitas, miſſum a Beatiſſimo Petro Apoſtolo S. Trophimum habere meruit Sacerdotem, & exinde aliis paulatim regionibus Galliarum, bonum Fidei & Religionis infuſum.*

Reſpondet Launoius fruſtra illam Epiſtolam opponi; ſiquidem ejus Auctor, cùm de Trophimo Arelatenſi loquitur, eum nunquam diſcipulum Apoſtolorum appellat. Verùm quid neceſſe erat Zoſimo Throphimum vocare diſcipulum Apoſtolorum, quem talem eſſe conſtabat ex Actuum 21. cap. & ex ſecundæ ad Timotheum cap. ultimo. Ex Adone Viennenſi idem probatur, in Martyrologio 4. Calendas Januarii, dicente: *Apud Arelatem, Natalis Sancti Trophimi, Epiſcopi & Confeſſoris, diſcipuli Apoſtolorum Petri & Pauli.* Et in libello de Feſtivitatibus Apoſtolorum: *Natalis S. Trophimi, de quo ſcribit Apoſtolus ad Timotheum: Trophimum autem reliqui infirmum Mileti. Hic ab Apoſtolis Romæ ordinatus Epiſcopus, primus ad Arelatem urbem Galliæ, ob Chriſti Evangelium prædicandum directus eſt: ex cujus fonte, ut Beatus Papa Zoſimus ſcribit, tota Gallia Fidei rivos acceperunt; qui apud eandem urbem in pace quievit.* His ſuffragatur Venerabilis Beda in Martyrologio, & Martyrologium Romanum.

Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ Zoſimo vindicatur contra Launojum.

Reſpondet ſecundò Launoius, hanc Epiſtolam Zoſimi ſpuriam eſſe, multaſque profert falſi rationes. Prima eſt, quòd Arelatenſem Epiſcopum ſemper fuiſſe Metropolitanum Epiſcopum tradat: quod in primis repugnat antiquis omnibus provinciarum Notitiis, in quibus Arelatenſium civitas Viennæ, ut Metropoli ſubjicitur. Quod repugnat etiam Concilio Arelatenſi primo ubi *Marinus Epiſcopus de civitate Arelatenſi, provincia Viennenſi,* ſubſcribit. Quod repugnat denique Taurinenſi Concilio, cujus Canone ſecundo ſancitum eſt, ut qui ex Arelatenſi & Viennenſi Epiſcopis ſuam civitatem probaret eſſe Metropolim, is Jure Metropolitico per univerſam Provinciam frueretur.

Verum infirma eſt hæc Launoii ratio: neque enim falsò aſſerit Zoſimi Epiſtola Arelatenſem Epiſcopum ſemper fuiſſe Metropolitanum; neque id antiquis monumentis ullatenus repugnat. Fateor quidem in notitia Imperii Arelatem ſubjici Viennæ ut Metropoli; ſed habetur ibi ſæcularis auctoritatis ratio, non ſpiritualis; imò antiquiores Viennam collocant in Provincia Narbonenſi, ut Ptolemæus lib. 2. Geographiæ, qui Provinciam Viennenſem ignorat, & Dio Caſſius lib. 45. qui Viennam appellat Narbonenſem. Nec obſtat quòd in Concilio Arelatenſi I. Marinus Epiſcopus de civitate Arelatenſi, Provincia Viennenſi ſubſcribat: dicitur namque de Provincia Viennenſi, ſpectatâ diſpoſitione civili provinciarum, non verò Eccleſiaſticâ; quod ex eodem Concilio compertum eſt, in quo Verus Epiſcopus Viennenſis, poſt Marinum Arelatenſem ſubſcripſit; quod non ita factum eſſet, ſi Verus Metropolitanus fuiſſet Marini. Non obſtat denique Canon Concilii Taurinenſis, qui probat quidem impugnatam fuiſſe a Simplicio Viennenſi Epiſcopo Juris Metropolitici poſſeſſionem in Epiſcopo Arelatenſi, ſed non probat fuiſſe aliquando interturbatam. Præterea nullius momenti eſſe debet Canon Taurinenſis, qui a Zoſimo Pontifice Maximo reſciſſus eſt: quanquam Concilium illud Cauſam Arelatenſis & Viennenſis Epiſcopi, non ſecundùm Juris apices, ſed pro bono pacis, fiduciario tantùm Decreto compoſuiſſet potiùs quàm judicaſſet.

Secunda ratio falſi, quam injicit Launojus, eſt quòd Epiſtola de qua agitur vetus Privilegium appellet Jus Metropoliticum, quo per Viennenſem & Narbonenſem utramque Arelatenſis Epiſcopus utebatur: cùm tamen Jus illud omni retro ætate fuerit inauditum; imò iſtud oppoſitum fuiſſet Juri communi, quod in ordinandis per unamquamque Provinciam Epiſcopis Nicæna Synodus conſtituerat. Porro Zoſimus contra Nicænos Canones nihil unquam molitus eſſet.

Verùm nutat quoque hæc ratio Launoii. Eſto enim Arelatenſis Eccleſiæ Privilegium fuerit omni retro ætati inauditum, nunquid ideo ſuppoſititium eſt? Certè non omnia falſa ſunt, quæ non ſunt ſcriptis commendata: alioqui multarum Metropoleon Jura ſpuria eſſent, quia de illis ante Zoſimum Pontificem Maximum nihil legitur. Præterea decipi potuit *Zoſimus*, & vetuſtam conſuetudinem, perpetuam poſſeſſionem appellare. Unde adversùs Canones Nicænos data opera nihil molitus eſt, ſiquidem Metropoliticus Primatus in Viennenſem & in utramque Narbonenſem Provinciam, Privilegium ipſi viſum eſt Arelatenſi Eccleſiæ ob ſancti Trophimi venerationem aſſertum, & antiquâ poſſeſſione firmatum. Edixerat autem Nicæna Synodus Canone 6. *Ut ſua ſervarentur Eccleſiis privilegia.* Cùm tamen Privilegium illud Nicænis reverà Canonibus adverſaretur, abuſuque quodam videretur inductum potiùs, quàm legitimè collatum Epiſcopo Arelatenſi, Bonifacius Papa illius amplitudinem coërcuit, vetuitque Patroclo Arelatenſi ne Ordinationes in Provincia Narbonenſi celebraret.

Tertia ratio falſi eſt, quòd Auctor Epiſtolæ dicat, *Totas Gallias ex Trophimi fonte Fidei rivulos accepiſſe;* cùm tamen nec ab ipſo Fidem hauſerint Lemovicenſes, quibus Martialem Evangelium prędicaſſe plures contendunt: neque Narbonenſes, quibus Paulus Sergius Doctrinam Chriſtianam intuliſſe traditur: neque Pariſienſes, quibus Dionyſius Areopagita fertur verbum ſalutis nunciaſſe. Verum hæc invicem non pugnant: Viri namque Apoſtolici Trophimus, Martialis, Creſcens, Dionyſius, quaſi ſapientiæ Chriſtianæ flumina in varias Galliarum Provincias abundanti tramite exundarunt: dum interim quidam ex Trophimi Schola diſcipuli, per Gallias univerſas rivulorum inſtar effuſi, Gallos Fidei aquis aſperſerunt.

Quarta ratio falſi, quam obtrudit Launoius, eſt, quòd hæc Epiſtola in Codice Canonum Eccleſiæ Romanæ non extet: nec in Epiſtulis S. Leonis & Symmachi, qui exortas ſubinde Arelatenſem inter & Viennenſem Epiſcopum controverſias diremerunt, ulla unquam fiat Trophimi, vel Zoſimi mentio. Sed etſi a Codice Romanæ Eccleſiæ abſit hæc Epiſtola, non minùs genuina eſt: ſiquidem iſtius Codicis hac in parte defectum, Uſuardi & Adonis, necnon Romani Martyrologii, in quibus mentio eſt illius Epiſtolæ, teſtimonia luculenter oſtendunt. Non mirum porro quòd Leo & Symmachus hujus Epiſtolæ & S. Trophimi non memi-

Digitized by Google

meminerint: cùm enim de Arelatenſi Eccleſia ſecùs ſtatuerent quàm a Zoſimo decretum eſſet, non erat cur Epiſtolam ipſius laudarent, aut ſancti Trophimi celebrarent memoriam. Cæterùm illi Pontifices ſatis oſtendère, quàm perſuaſi eſſent de Eccleſiæ Arelatenſis dignitate & antiquitate ſupra Viennenſem, quam vindicaverat Zoſimus ex Trophimi apoſtolatu: ſiquidem in diviſione Provinciæ Viennenſis, quam inter Arelatenſem & Viennenſem Eccleſias peregere, ſeptem Diœceſes Arelatenſi; Viennenſi verò quatuor duntaxat aſſignarunt.

Hanc Zoſimi Epiſtolam adverſus Launoii objectiones etiam tuetur P. Quenellius in Diſſertatione Apologetica pro S. Hilario Arelatenſi cap. 6.

Solitâ deſtruendi licentiâ uſus Launoius, Libellum Epiſcoporum Provinciæ Viennenſis S. Leoni oblatum, ſpurium aſſerit his ratiunculis: Prima, quòd nulla ſit in illo honorifica Papæ illius, cui mittitur, inſcriptio; quod eſt contra Gallicanorum Antiſtitum morem. At morem illum in ſolis Epiſtolis obſervatum nemo non animadvertit, non in Libellis Apologeticis, aut Precatoriis. Quanquam nec verbis honorificis caret iſte libellus: *Memores*, inquiunt, *quantum honoris & reverentia Beatiſſima Sedi Apoſtolica*, &c.

Secunda ratio falſi eſt, quòd in iſto libello nulla ſit diei & Conſulum nota. Quid tum? Epiſtola Synodi Arelatenſis ad Silveſtrum Papam, omnium Eruditorum judicio, genuina eſt, uti & multæ aliæ, quæ tamen his notis carent. Præterea cùm Decretum Conſtantini Imperatoris de apponendo die & Conſule ſpectet tantùm Conſtitutiones & Edicta, ut conſtat ex Codice Theodoſii lib. 1. L. 1. non fuit opus ut iſte libellus his notis conſignaretur.

Tertia ratio falſi eſt, quòd libellus aſſerat omnibus Gallicanis regionibus notum eſſe, nec Romanæ Sedi haberi incognitum, quòd prima intra Gallias Arelatenſis civitas miſſum a ſancto Petro Beatum Trophimum habere meruit Sacerdotem. Quod in falſi ſuſpicionem meritò venit, quia nullus Auctor Græcus, vel Latinus, ante annos a Chriſto ſexcentos hujus rei fidem facit. Nugatorium planè, quia negativum argumentum. Si iſte libellus ideo ſubdititius eſſet, actum foret de omnibus Antiquitatis Eccleſiaſticæ Monumentis, quorum apud Auctores Græcos, vel Latinos, qui ante ſexcentos annos ab Ortu Chriſti ſcripſerunt, nulla memoria. Satis erat adventum ſancti Trophimi in Gallias notum eſſe Gallicanæ & Romanæ Eccleſiæ ex Traditione, & ex ipſius Trophimi ſinceris Actis.

Quarta ratio falſi eſt, quòd dicat libellus, priùs alia loca ex hoc rivo Fidei, ſcilicet ex Trophimo, & Sede Arelatenſi, habuiſſe Epiſcopos, quàm Viennenſem civitatem, quod nequaquam ita eſt. Hanc rationem eadem facilitate nego, qua profertur. Nam licèt Vienna Epiſcopum receperit a S. Paulo S. Creſcentem; credere par eſt Apoſtolum priùs veniſſe Arelatem, eò quòd civitas illa vicinior eſſet ac nobilior, ibique conſtituiſſe ſanctum Trophimum Epiſcopum, qui Trophimus quoſdam Sacerdotes ordinaverit, & in alias regiones miſerit, vel civitates, cùm interim S. Paulus per loca Arelati vicina Evangelium prædicaret: unde tandem profectus Viennam eſt, ubi Creſcentem conſtituit Epiſcopum.

Quinta ratio falſi eſt, quòd eo in libello ſcribatur, Arelatenſem Eccleſiam intra Gallias ordinandi Pontificium ſibi vendicaſſe, ſicut Romana Eccleſia tenet ſupra omnes totius mundi Eccleſias Principatum. Porro nemo adduci poterit unquam ut credat tempore S. Leonis fuiſſe, qui Arelatenſem in omnes Galliæ Eccleſias Principatum vendicaret, quem publica Diſciplina redarguiſſet, quem omnis retro memoria damnaſſet. Verum imponit illius libelli Auctoribus Launoius: non enim vindicant Eccleſiæ Arelatenſi Principatum in cæteras Galliæ Eccleſias, ſed Pontificium duntaxat ordinandi intra Gallias, id eſt, Jus Ordinationum in tribus Provinciis, Viennenſi nimirum, & utraque Narbonenſi, ut ex adjunctis patet.

Sexta ratio falſi, eſt, quod aſſerat libellus, Arelatenſi Eccleſiæ id honoris dignitatiſque collatum, ut omnes Gallias, vice Apoſtolicæ Sedis ſibi mandatâ ſub omni Eccleſiaſtica Regula contineret. Quæ verba impoſtorem manifeſtè produnt Cęſario, Auxiano, & Aureliano, & aliis Arelatenſium Epiſcopis poſteriorem, quibus Epiſcopi Romani ſuas in Gallia vices identidem delegarunt. Splendida eſſet iſta Launoii conjectura, ſi ante Cęſarium vices Apoſtolicæ Sedis Arelatenſi Epiſcopo per Gallias demandatæ non fuiſſent univerſas. Sed non res ita ſe habet. Contrarium namque colligitur ex Epiſtola Hilarii Pontificis Maximi ad Leontium Arelatenſem, cui jubet ut Eccleſiaſticę Diſciplinæ obſervationi per Gallias, erudiendo & corrigendo proſpiciat. Quod etiam oſtenditur evidentiùs ex Epiſtola ejuſdem Pontificis ad Epiſcopos Galliæ, cap. 20. quibus Concilii Congregationem per ſingulos annos imperat; *Secundum diſpoſitionem*, inquit, *fratris & Cœpiſcopi noſtri Leontii, cui ſollicitudinem in congregandis Metropolitunis delegavimus*. Denique colligitur ex Epiſtola Symmachi Papæ ad Cæſarium, quâ ſuas ei vices in Galliis Hiſpaniiſque committit, hoc Privilegium non eſſe novum, ſed Arelatenſi Eccleſiæ antiquitus collatum. *Rationabile eſt*, inquit, *ut Sancta Arelatenſis Eccleſia propriis Privilegiis perfruatur, quod vetuſtas præſtitit, & Patrum auctoritas roboravit*..

Has falſi rationes a Launoio adverſùs Cypriani Epiſtolam ſexageſimam ſeptimam, necnon adverſùs Epiſtolam quintam Zoſimi, & libellum Epiſcoporum Provinciæ Viennenſis Sancto Leoni ſupplicantium prolatas depellere operæ pretium fuit ut noſtra ſententia inconcuſſis nixa ſubſiſtat fundamentis. His diſcuſſis, ad inſtitutum revertamur.

Leguntur Notæ P. Quenellii ad Epiſtolam ſeu preces Epiſcoporum Provinciæ Viennenſis S. Leoni Papæ oblatus: in quibus hujus Libelli ſupplicis fidem adverſus argumenta Launoii tuetur.) Tom. 2. Operum S. Leonis, quorum Editionem procuravit.) Ita etiam vertit Valeſius 2. Ad Timotheum cap. 4.

Probatur rurſus ſecunda pars Propoſitionis de Sancto Creſcente, quòd ſcilicet primo nominis Chriſtiani Sęculo in Gallias venerit, ac Viennenſem fundaverit rexeritque Eccleſiam. Primò ex Euſebio lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 4. ſcribente: *Inter alios Pauli diſcipulos Creſcens in Gallias ab ipſo miſſus dicitur*, quanquam enim Chriſtophorſoni verſio habeat, in Gallatiam, tamen textus Græcus habet, εν ταις Γαλλιαις ut conſtat ex Codice Manuſcripti Euſebii, qui extat in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi, & ex aliis melioris notæ codicibus, necnon ex Ruffino.

Secundò, id probatur ex S. Epiphanio Hæreſi 51. ubi de S. Luca ita ſcribit: *Huic igitur prædicandi Evangelii munus creditum eſt, quod ipſe primùm in Dalmatia, in Gallia, in Italia, & in Macedonia præſtitit, ſed in Gallia præ cæteris, ut de nonnullis comitibus ſuis Paulus in Epiſtolis teſtatur: Creſcens inquit, in Galliis: non enim in Galatia legendum eſt, ut quibuſdam immeritò placuit, ſed in Gallia*.

Tertiò idem probatur ex Theodoreto in cap. 4. Epiſtolæ ad Timotheum. *Creſcens, in Galatiam; Gallias enim, inquit, ſic appellavit. Ita enim appellabantur antiquitus. Ita enim nunc eas nominant, qui ſunt externæ doctrinæ participes*.

Quartò ex Sophronio lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis: *Creſcens*, inquit, *in Galliis Evangelium prædicavit*.

Quintò ex Chronico Alexandrino, Olympiade 210. *Creſcens*, inquit, *promulgato Evangelio Domini noſtri Jeſu Chriſti in Galliis ſub Nerone mortuus, ibique ſepultus eſt*. Nec obſtat quòd Sophronius, & Chronicon Alexandrinum, Creſcentem in Gal-

Galliis noſtris mortuum dicant, quem in Galatia Aſiatica obiiſſe Martyrologia teſtantur: etſi enim de loco mortis ipſius a cæteris Auctoribus diſſentiant; ipſis tamen cum eis convenit de ejus in Gallias adventu.

Sextò idem probatur ex Adone Viennenſi, cui certè notus erat Eccleſiæ ſuæ cenſus, & origo ſic autem habet in Martyrologio 5. Calendas Julii. *Apud Galatiam, Beati Creſcentis, diſcipuli S. Pauli Apoſtoli; qui ad Gallias tranſitum faciens, verbo prædicationis multos ad Chriſti Fidem convertit, Vienna civitate Galliarum per aliquot annos ſedit, ibique Zachariam diſcipulum pro ſe Epiſcopum ordinavit. Rediens verò ad gentem, cui ſpecialiter fuerat Epiſcopus datus, Galatas uſque ad beatum finem vitæ ſuæ in opere Domini confortavit.* Eandem ferè habent Martyrologium Uſuardi & Martyrologium Romanum.

Limoges. Probatur eadem pars Propoſitionis de S. Martiali, quòd ſcilicet primo Sæculo Lemovicas venerit, ibique Evangelium prædicaverit, atque inſtituerit Eccleſiam. Primò ex Tabulariis, & Officiis Sacris Eccleſiæ Lemovicenſis: Secundò, ex Synodo Lemovicenſi anni 1302, in qua Jordanis Epiſcopus S. Martialem Apoſtolum vocandum eſſe, & in Litaniis Apoſtolorum in ordine collocandum oſtendit, prolatâ hanc in rem Joannis XX. Pontificis Maximi Epiſtolâ, qua redarguebat omnes, qui S. Martialem ex albo Apoſtolorum expugendum eſſe contendebant. Tertiò ex altera Synodo Lemovicenſi anno 1029. in qua S. Martialem unum fuiſſe ex 72. diſcipulis probatum eſt auctoritate S. Simeonis incluſi, & ſocii ejus Coſmæ, Monachorum montis Synai. Quartò ex Innocentio III. extra. *de Sacra Unctione*, ubi meminit miraculi, quo S. Martialis, admotione baculi ſibi a S. Petro traditi, mortuum ſuſcitavit. Quintò, ex Petro Bleſenſi Sermone 3. de S. Nicolao. Sextò, ex Orderico Vitali lib.2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Septimò, ex veteri Martyrologio Mſ. Bibliothecæ Corbejenſis: *De Corbie.* in quo hæc habentur pridie Calendas Julii: *Lemovicis S. Martialis Epiſcopi, qui Roma a Beatis Apoſtolis ordinatus, primus illius Urbis deſtinatus eſt Epiſcopus; ubi multis clarus virtutibus, quievit in pace.* Octavò ex alio veteri Martyrologio S. Savini de Levitania O. B. in agro Tarbellorum, quod S. Martialis meminit his verbis: *Junii die 30. in Gallia, civitate Lemovica, depoſitio Martialis Epiſcopi & Confeſſoris, qui a Beato Petro Apoſtolo ordinatus eſt, & ab ipſo etiam miſſus prædicare verbum Dei, reverſiſque ſæcularis, migravit a ſæculo.*

Saint Savin de Lavedan. Tarbe en Bigorre.

Probatur adventus S. Pauli Narbonenſis in Gallias eodem Sæculo ex veteribus Martyrologiis. Primò, ex eo quòd a Roſvveydo editum eſt, quo Eccleſia Romana inter ſolemnes ritus utebatur, teſte S. Gregorio Magno lib.7. Epiſtolâ 29. Martyrologii illius hæc ſunt verba: *Narbona, S. Pauli Epiſcopi, diſcipuli Apoſtolorum.* Eadem fermè Uſuardus pridie Idus Decembris: *Apud Narbonam*, inquit, *Natalis S. Pauli Epiſcopi & Confeſſoris, quem B. Paulus Apoſtolus ordinatum eidem Orbi deſtinavit Antiſtitem.* Idem habent Beda & Ado in ſuis Martyrologiis.

Idem Ado in libello de Feſtivitatibus Apoſtolorum ad diem 11. Calendas Aprilis, hæc habet; *Natalis S. Pauli, quem B. Apoſtoli ordinatum Urbi Narbonæ Epiſcopum miſerunt: quem tradunt eundem ipſum fuiſſe Sergium Paulum Proconſulem, virum prudentem, a quo ipſe Paulus ſortitus eſt nomen, quia eum Fidei Chriſti ſubegerat; qui que ab eodem S. Apoſtolo, cùm ad Hiſpanias prædicandi gratiâ pergeret, apud illam Urbem Narbonam relictus officio non ſegniter impleto, clarus miraculis, coronatus ſepelitur.*

PROPOSITIO.

Sanctum Dionyſium primo Sæculo in Gallias veniſſe; unumque & eundem eſſe Athenienſium & Pariſienſium Epiſcopum, verè Areopagitam, probabile eſt: nec inconcuſſa ſunt & invicta Virorum Eruditorum, qui hanc opinionem impugnarunt, argumenta.

Probatur primò ex Actis S. Dionyſii a Viſbio teſte illius martyrii oculato, conſcriptis, quæ vetuſtate penè abſumpta Hilduinus Sandionyſianus Abbas ab interitu vindicavit in Areopagiticis ſuis, Ludovico Pio Galliarum Regi & Imperatori oblatis. Acta autem illa teſtabantur, Dionyſium Areopagitam a Paulo Apoſtolo Chriſtianam ad Fidem converſum, a S. Clemente miſſum in Gallias, Pariſienſem fundaviſſe Eccleſiam, & ſanguine ſuo irrigaſſe, ut refert Hilduinus.

Porro ipſum hæc Acta confixiſſe ut celebritatem Monaſterio majorem conciliaret, citra calumniam dici non poteſt. Quis enim facilè credat Virum Religioſum & pium, qui regularem obſervantiam in Abbatia S. Dionyſii reſtauravit, quem Lupus Ferrarienſis Abbas Epiſtolâ 110. vocat *Nobilitatis, dignitatis, & moderationis apice conſpicuum, Eccleſiaſticorum Magiſtrum*; quem Valafridus Tomu ſexto Antiquæ Lectionis Caniſii, in carminibus ad eum ſcriptis, vocat *Magnum Aaronem, cujus nitor morum cum ſenectæ probitate commendatur*: Quis, inquam, credat ipſum impoſuiſſe religioſiſſimo Imperatori, Epiſcopis, Chriſtianis omnibus? Certè ſi Acta illa Viſbii confinxiſſet, non deerant viri eruditi & ſagaces in Eccleſia Gallicana, qui fraudem ſubodorati fuiſſent, & tam ſplendidum mendacium impugnaſſent. Dic enim, amabo te, nunquid Sirmondum, & Launoium * *liberanda veritas expectabat?* *De Ferrieres.* * *Tertull. lib. de Præſcript.*

At, inquies Acta genuina Sancti Dionyſii, Hilduino antiquiora, quæ ex quinque Manuſcriptorum fide in lucem edidit illuſtriſſimus & doctiſſimus Antiſtes Montiſpeſſulanus * Franciſcus Boſquettus in Hiſtoria Eccleſiæ Gallicanæ, parte 2. nec ipſum Areopagitam eſſe tradunt, nec a Sancto Clemente in Gallias miſſum, ſed ſolùm a ſucceſſoribus Apoſtolorum. *Sanctus igitur Dionyſius;* inquit illorum Actorum Scriptor, *qui (ut ferunt) a ſucceſſoribus Apoſtolorum verbi divini ſemina Gentibus eroganda ſuſceperat, quo amplius gentilitatis fervere cognovit errorem, illuc intrepidus, & calore fidei inflammatus acceſſit, Pariſios, Domino ducente, pervenit;* &c. * *De Montpellier.*

Sed hæc Acta miſſum a S. Clemente Dionyſium non negant: imò id ex ipſis colligitur. Ut quid enim Auctor ille notaſſet miſſum fuiſſe a ſucceſſoribus Apoſtolorum, niſi ab aliquo Pontificum, qui Apoſtolis proximè ſucceſſerunt, miſſus eſſet? Unde nonnulli Codices loco iſtorum verborum, *qui [ut ferunt] a ſucceſſoribus Apoſtolorum*, habent: *Qui tradente beato Clemente Petri Apoſtoli ſucceſſore*, &c.

Præterea, hoc poſito principio, quòd Sancti Saturninus, Paulus Narbonenſis, Dionyſius, & alii a Gregorio Turonenſi ad Decii tempora dilati, eadem ætate in Gallias venerint, ex Actis illis colligeretur Sanctum Dionyſium primo ſæculo Pariſios acceſſiſſe: ſiquidem Sanctorum Saturnini & Pauli Narbonenſis miſſionem ad Apoſtolica tempora referunt. *Hos ergo*, inquiunt, *quorum virtutem perſecutorum non prævaluit ſuperare conflictus, quos ad auri ſimilitudinem, reddit flammarum examinatio pretioſos, ad ſuſcipienda mandata Domini idoneos Apoſtolorum eſſe judicavit electio. Quibus & evangelica præcepta ſemper agentibus ſervanda committerent; electiſque viris Dei diſpoſitio-*

ni;

Digitized by Google

ne, prudenter honorem decreverunt Epiſcopalem adjungere, quo faciliùs eorum prædicationibus acquiſiti, ad miniſterium ſacrè proveherentur Altaris. Ex qua Confeſſorum turba ſanctum & venerandi meriti Saturninum urbs Toloſana promeruiſſe gaudet Epiſcopum ..... Simili etiam gratiâ beatiſſimus Paulus Antiſtes atque Confeſſor, Narbonenſem Provinciam ſalutari acquiſivit eloquio.

Tertiò quamvis Acta illa ſint antiquiora Hilduino, non tamen vetuſtiora ſunt Actis a Viſbio conſcriptis, quæ ſuis Areopagiticis inſeruit Hilduinus. Viſbius oculatus fuit teſtis prædicationis & martyrii Sancti Dionyſii; at Scriptor Actorum quæ Dominus Boſquetus in lucem edidit a Dionyſii temporibus longè fuit remotus. Unde ex ſola Fidelium relatione, non ex certis ullis monumentis illa conſcripſit, ut ipſe teſtatur. *Audaciam*, inquit, *nimia temeritatis aſſumeas, quæ longo tempore fuerant obumbrata ſilentio, ipſius divinitatis auxilio incepta ſunt reſeravanda. Quia, ut habet teſtimonium veritas, plus Fidelium ſunt relatione comperta, quàm probentur ad nos lectione tranſmiſſa.*

Secundò, probatur ex vetuſtiſſima Sanctæ Genovefæ Vita, cujus Auctor ſe eam compoſuiſſe poſt annos ter ſenos ab illius Virginis obitu profitetur, quæque extat apud Surium 3. Januarii & in Codicibus Mſs. Sancti Remigii Remenſis & Sanctorum Cornelii & Cypriani Monaſterii
De Compiegne. Compendienſis, ab iis mendis & erroribus immunis, quos in Codice Mſ. Bibliothecæ Victorinæ Launojus notavit, & propter quos ipſam in falſi ſuſpicionem vocavit. Hæc porro Vita Sanctum Dionyſium in Gallias miſſum a Sancto Clemente Romano Pontifice disertè teſtatur. Porro qui hoc ævo miſſus eſt, quis alius ille eſt præter Areopagitam?

Probatur 3. ex Hymno Fortunati Pictavienſis Epiſcopi in Sancti Dionyſii laudem edito, in quo hæc canuntur:

Clemente Româ Præſule,
Ab Urbe miſſus adfuit,
Verbi ſuperni ſeminis
Ut fructus eſſet Galliæ.

Huicce Fortunati Hymno ſuppoſitionis notam affingit Launojus, his ductus momentis. Primò, quòd in Collectionibus Binii & Brouveri non extet. Secundò, quòd Fortunatus lib. 1. Opuſcul. cap. 2. in Carmine de Baſilica Sancti Dionyſii a Leontio Burdegalenſi Epiſcopo ædificata, & lib. 2. cap. 2. de Eccleſia Pariſienſi, nunquam ſignificat Dionyſium a Clemente miſſum, aut Areopagitam fuiſſe. Tertiò, quia Gregorius Turonenſis, qui Fortunati Opera legit, eaque interdum laudat, in contrariam ſententiam non abiiſſet, aut ſaltem reddidiſſet rationem cur diſcederet a Fortunato. Verùm iſtæ rationes Hymni laudati ſuppoſitionem non evincunt. Non prima: Eſto enim in Collectionibus Binii & Brouverii non extet, legitur in optimæ notæ Codicibus MSs. Monaſteriorum Sancti Germani a Pratis, & Sancti Petri in Valle apud Carnutenſes; necnon in San-Dionyſiano. Non ſecunda: Non mirum enim quòd Fortunatus non ſcripſerit Sanctum Dionyſium a Clemente in Gallias miſſum, in priori loco, ubi de Sancto Martyre obiter duntaxat locutus eſt, occaſione Baſilicæ Deo ſub illius invocatione conſecratæ; Non mirum etiam quòd in poſteriori loco nulla mentio facta ſit de Dionyſii in Gallias a Beato Clemente miſſione, cùm ibidem altiſſimum ſit de ipſo Dionyſio ſilentium. Præterea ſic retorquere liceret argumentum: Fortunatus in locis ſupra laudatis nihil ſcribit de Sancti Dionyſii miſſione in Gallias ſub Decii & Grati Conſulatu, ergo non exiſtimavit eo tantum tempore miſſum eſſe Dionyſium; ac proinde non cenſuit ipſum alterum eſſe ab Areopagita. Tertia denique ratio nullius eſt momenti: nam Gregorius Turonenſis omnia Fortunati Opera non legit, nec omnia miſit ad ipſum Fortunatus, ut conſtat ex Epiſtola ipſius nuncupatoria, cujus hæc verba ſunt: *Unde, vir Apoſtolice, prædicande Papa Gregori, quia viriliter poſtulas ut quædam de Opuſculis imperitia mea tibi transferenda proferrem*, &c. Immeritò igitur Launojus hunc Hymnum Fortunato abjudicat; nihil ab ejus ſtilo & acumine diſcrepantem.

Probatur quartò ex Sancto Eugenio juniore, Toletano Epiſcopo, qui floruit anno circiter 650. longè ante Carolum Magnum, & Hilduinum, cujus Eugenii meminit Sanctus Hildephonſus Toletanus etiam Antiſtes lib. *de Viris Illuſtribus*, ubi inter ejus Opera libellum carminum recenſet. Hic igitur in Hymno de Sancto Dionyſio, quem ipſi vindicavit Hugo Menardus, Sanctum Dionyſium Areopagitam in Gallias miſſum a Clemente Romano Pontifice teſtatur; ſic enim habet:

Cœli cives applaudite
Mundi jucundo lumini,
Quo illuſtratur cœlitus
Hujus diei gratia, &c.
Areopago Athenæ
Regis ſumpſit diadema
Cœleſtis gemmam fulgidam,
Dionyſium Sophiſtam, &c.
Clemente Roma Præſule
Jubente, venit Galliam, &c.

Probatur quintò ex Simeone Metaphraſte, qui vixit ante Carolum Magnum, ſub Heraclio ſcilicet Imperatore, ut ex ipſomet colligitur in Actis Sancti Alypii Cionitæ. Is porrò in Actis Sancti Dionyſii, quæ ex antiquiſſimis & probatiſſimis monumentis deſcripſit, hæc habet: *Cùm multiplicare vellet talentum* [Sanctus Dionyſius] *& ſequi Magiſtri ſui veſtigia, relictis Athenis, ad Regiam urbem Romam pervenit: & ad Clementem accedit, qui tum Apoſtolicam obtinebat Sedem.* Et infra: *Equidem cùm adventaſſet ad hanc Pariſinam urbem, eamque infidelitatis plenam inveniſſet*; &c.

Probatur ſextò ex Venerabili Beda in Martyrologio 7. Idus Octobris, ubi Sanctum Dionyſium Pariſios a Sancto Clemente Romano miſſum teſtatur. Porro ſi tempore Clementis Romani venit in Gallias Dionyſius, prædicationis illius epocha primo ſæculo figenda eſt, nec alius tunc floruiſſe legitur præter Areopagitam. En Bedæ verba: *Apud Pariſium, Natale Sanctorum Martyrum Dionyſii Epiſcopi, Eleutherii Presbyteri, & Ruſtici Diaconi. Qui beatus Epiſcopus a Pontifice Clemente Romano in Gallias directus, ut prædicationis operam populis a fide Chriſti alienis exhiberet, tandemque ad Pariſiorum civitatem devenit, & per annos aliquot ſanctum opus fideliter & ardenter executus, a Præfecto Feſcennino Siſinio comprehenſus, & cum eo Sanctus Presbyter Eleutherius, & Ruſticus Diaconus, gladio animadverſi, martyrium compleverunt.*

Probatur ſeptimò, ex Diplomate Pipini Galliarum Regis dato in gratiam San-Dionyſianorum Monachorum, anno regni ejus 17. in quo hæc verba legere eſt: *Dionyſius, & ſæpè jam dictus Ruſticus, & Eleutherius, qui primi poſt Apoſtolos, ſub Ordinatione Beati Clementis, Petri Apoſtoli ſucceſſoris, in hanc Galliarum provinciam advenerunt.* Diploma iſtud extat in ſcriniis Sandionyſianæ Abbatiæ: nec confictum, citra calumniam dici poteſt.

Probatur octavò ex Sancto Methodio Patriarcha Conſtantinopolitano & Martyre, in Vita Sancti Dionyſii Areopagitæ: *Tunc*, inquit, *beatus quoque hic Dionyſius, tenuit aratro mare diffindens, Athenis Romam a cœleſti divinaque voluntate, ut*

a Deo

Galliis noſtris mortuum dicant, quem in Galatia Aſiatica obiiſſe Martyrulogia teſtantur: etſi enim de locu mortis ipſius a cæteris Auctoribus diſſentiant; ipſis tamen cum eis convenit de ejus in Gallias adventu.

Sextò idem probatur ex Adone Viennenſi, cui certè notus erat Eccleſiæ ſuæ cenſus, & origo ſic autem habet in Martyrologio 5. Calendas Julii. *Apud Galatiam, Beati Creſceatis, diſcipuli S. Pauli Apoſtoli; qui ad Gallias tranſitum faciens, verbo prædicationis multos ad Chriſti Fidem convertit, Vienna civitate Galliarum per aliquot annos ſedit, ibique Zachariam diſcipulum pro ſe Epiſcopum ordinavit. Rediens verò ad gentem, cui ſpecialiter fuerat Epiſcopus datus, Galatas uſque ad beatum finem vitæ ſuæ in opere Domini confortavit.* Eandem ferè habent Martyrologium Uſuardi & Martyrologium Romanum.

Limeges. Probatur eadem pars Propoſitionis de S. Martiali, quòd ſcilicet primo Sæculo Lemovicas venerit, ibique Evangelium prædicaverit, atque inſtituerit Eccleſiam. Primò ex Tabulariis, & Officiis Sacris Eccleſiæ Lemovicenſis: Secundò, ex Synodo Lemovicenſi anni 1302, in qua Jordanis Epiſcopus S. Martialem Apoſtolum vocandum eſſe, & in Litaniis Apoſtblorum in ordine collocandum oſtendit, prolatâ hanc in rem Joannis XX. Pontificis Maximi Epiſtolâ, qua redarguebat omnes, qui S. Martialem ex albo Apoſtolorum expugendum eſſe contendebant. Tertiò ex altera Synodo Lemovicenſi anno 1029. in qua S. Martialem unum fuiſſe ex 72. diſcipulis probatum eſt auctoritate S. Simeonis incluſi, & ſocii eius Coſmæ, Monachorum montis Synai. Quartò ex Innocentio III. extra. *de Sacra Unctione*, ubi meminit miraculi, quo S. Martialis, admotione baculi ſibi a S. Petro traditi, mortuum ſuſcitavit. Quintò, ex Petro Bleſenſi Sermone 3. de S. Nicolao. Sextò, ex Orderico Vitali lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Septimò, ex veteri Martyrologio Mſ. Biblinthecæ Corbeienſis:
De Corbie. in quo hæc habentur pridie Calendas Julii: *Lemovicis S. Martialis Epiſcopi, qui Roma a Beatis Apoſtolis ordinatus, primus illius Urbis deſtinatus eſt Epiſcopus; ubi multis clarus virtutibus, quievit in pace.* Octavò ex alio veteri Martyrologio S. Savini de Levitania O. B. in agro Tarbellorum, quod S. Martialis meminit his verbis: *Junii die 30. in Gallia, civitate Lemovica, depoſitio Martialis Epiſcopi & Confeſſoris, qui a Beato Petro Apoſtolo ordinatus eſt, & ab ipſo etiam miſſus prædicare verbum Dei, everſiſque ſimulacris, migravit a ſæculo.*

Saint Savia de Lavedan. Tarbe en Bigorre.

Probatur adventus S. Pauli Narbonenſis in Gallias eodem Sæculo ex veteribus Martyrologiis. Primò, ex eo quòd a Roſvveydo editum eſt, quo Eccleſia Romana inter ſolemnes ritus utebatur, ſeſte S. Gregorio Magno lib. 7. Epiſtolâ 29. Martyrologii illius hæc ſunt verba: *Narbonæ, S. Pauli Epiſcopi, diſcipuli Apoſtolorum.* Eadem fermè Uſuardus pridie Idus Decembris: *Apud Narbonam*, inquit, *Natalis S. Pauli Epiſcopi & Confeſſoris, quem B. Paulus Apoſtolus ordinatum eidem Orbi deſtinavit Antiſtitem.* Idem habent Beda & Ado in ſuis Martyrologiis.

Idem Ado in libello de Feſtivitatibus Apoſtolorum ad diem 11. Calendas Aprilis, hæc habet: *Natalis S. Pauli, quem B. Apoſtoli ordinatum Urbi Narbonæ Epiſcopum miſerunt: quem tradunt eundem ipſum fuiſſe Sergium Paulum Proconſulem, virum prudentem, a quo ipſe Paulus ſortitus eſt nomen, quia eum Fidei Chriſti ſubegerat; quique ab eodem S. Apoſtolo, cùm ad Hiſpanias prædicandi gratiâ pergeret, apud illam Urbem Narbonam collectus officio non ſegniter impleto, clarus miraculis, coronatus ſepelitur.*

PROPOSITIO.

Sanctum Dionyſium primo Sæculo in Gallias veniſſe; unumque & eundem eſſe Athenienſium & Pariſienſium Epiſcopum, verè Areopagitam, probabile eſt: nec inconcuſſa ſunt & invictâ Virorum Eruditorum, qui hanc opinionem impugnarunt, argumenta.

Probatur primò ex Actis S. Dionyſii a Visbio teſte illius martyrii oculato, conſcriptis, quæ vetuſtate penè abſumpta Hilduinus Sandionyſianus Abbas ab interitu vindicavit in Areopagiticis ſuis, Ludovico Pio Galliarum Regi & Imperatori oblatis. Acta autem illa teſtabantur, Dionyſium Areopagitam a Paulo Apoſtolo Chriſtianam ad Fidem converſum, a S. Clemente miſſum in Gallias, Pariſienſem fundaviſſe Eccleſiam, & ſanguine ſuo irrigaſſe, ut refert Hilduinus.

Porro ipſum hæc Acta confixiſſe ut celebritatem Monaſterio majorem conciliaret, citra calumniam dici non poteſt. Quis enim facilè credat Virum Religioſum & pium, qui regularem obſervantiam in Abbatia S. Dionyſii reſtauravit, quem Lupus Ferrarienſis Abbas Epiſtolâ 210. vocat *Nobilitatis, dignitatis, & moderationis apice conſpicuum, Eccleſiaſticorum Magiſtrum*; *De Ferrieres.* quem Valafridus Tomo ſexto Antiquæ Lectionis Caniſii, in carminibus ad eum ſcriptis, vocat *Magnum Aaronem, cujus nitor morum cum ſensûs probitate commendatur*. Quis, inquam, credat ipſum impoſuiſſe religioſiſſimo Imperatori, Epiſcopis, Chriſtianis omnibus? Certè ſi Acta illa Visbii confinxiſſet, non deerant viri eruditi & ſagaces in Eccleſia Gallicana, qui fraudem ſubodorati fuiſſent, & tam ſplendidum mendacium impugnaſſent. Dic enim, ambo te, nunquid Sirmondum, & Launoium * *liberanda veritas expectabat?*

* *Tertull. lib. de Præſcript.*

At, inquies Acta genuina Sancti Dionyſii, Hilduino antiquiora, quæ ex quinque Manuſcriptorum fide in lucem edidit illuſtriſſimus & doctiſſimus Antiſtes Montiſpeſſulanus * Franciſcus Boſquettus in Hiſtoria Eccleſiæ Gallicanæ, parte 2. nec ipſum Areopagitam eſſe tradunt, nec a Sancto Clemente in Gallias miſſum, ſed ſolùm a ſucceſſoribus Apoſtolorum. *Sanctus igitur Dionyſius*, inquit illorum Actorum Scriptor, *qui (ut ferunt) a ſucceſſoribus Apoſtolorum verbi divini ſemina Gentibus eroganda ſuſceperat, quo ampliùs gentilitatis fervere cognovit errorem, illuc intrepidus, & calore fidei inflammatus acceſſit, Pariſios, Domino ducente, pervenit*; &c.

* *De Montpellier.*

Sed hæc Acta miſſum a S. Clemente Dionyſium non negant: imò id ex ipſis colligitur. Ut quid enim Auctor ille notaſſet miſſum fuiſſe a ſucceſſoribus Apoſtolorum, niſi ab aliquo Pontificum, qui Apoſtolis proximè ſucceſſerunt, miſſus eſſet? Unde nonnulli Codices loco iſtorum verborum, *qui [ut ferunt] a ſucceſſoribus Apoſtolorum*, habent: *Qui tradente beato Clemente Petri Apoſtoli ſucceſſore*, &c.

Præterea, hoc poſito principio, quòd Sancti Saturninus, Paulus Narbonenſis, Dionyſius, & alii a Gregorio Turonenſi ad Decii tempora dilati, eadem ætate in Gallias venerint, ex Actis illis colligeretur Sanctum Dionyſium primo ſæculo Pariſios acceſſiſſe: ſiquidem Sanctorum Saturnini & Pauli Narbonenſis miſſionem ad Apoſtolica tempora referunt. *Hos ergo*, inquiunt, *quorum virtutem perſecutorum non prævaluit ſuperare conflictus, quos ad auri ſimilitudinem, reddit flammarum examinatio pretioſos, ad ſuſcipienda mandata Domini idoneos Apoſtolorum eſſe judicavit electio. Quibus & evangelica præcepta ſemper agentibus ſervanda committerent: electiſque verè Dei diſpoſitione,*

ne, prudenter honorem decreverunt Epiſcopalem adjungere, quo faciliùs eorum prædicationibus acquiſiti, ad miniſterium ſacri provelerentur Altaris. Ex qua Confeſſorum turba ſanctum & venerandi meriti Saturninum urbs Toloſana promeruiſſe gaudet Epiſcopum ..... Simili etiam gratiâ beatiſſimus Paulus Antiſtes atque Confeſſor, Narbonenſem Provinciam ſalutari acquiſivit eloquio.

Tertiò quamvis Acta illa ſint antiquiora Hilduino, non tamen vetuſtiora ſunt Actis a Viſbio conſcriptis, quæ ſuis Areopagiticis inſeruit Hilduinus. Viſbius oculatus fuit teſtis prædicationis & martyrii Sancti Dionyſii; at Scriptor Actorum quæ Dominus Boſquetus in lucem edidit a Dionyſii temporibus longè fuit remotus. Unde ex ſola Fidelium relatione, non ex certis ullis monumentis illa conſcripſit, ut ipſe teſtatur. *Audaciam*, inquit, *nimia temeritatis aſſumens, quæ longo tempore fuerant obumbrata ſilentio, ipſius divinitatis auxilio incepta ſunt reſervanda. Quia, ut habet teſtimonium veritas, plus Fidelium ſunt relatione comperta, quàm probentur ad nos lectione tranſmiſſa.*

Secundò, probatur ex vetuſtiſſima Sanctæ Genoveſæ Vita, cujus Auctor ſe eam compoſuiſſe poſt annos ter ſenos ab illius Virginis obitu profitetur, quæque extat apud Surium 3. Januarii & in Codicibus Mſs. Sancti Remigii Remenſis & Sanctorum Cornelii & Cypriani Monaſterii Compendienſis, ab iis mendis & erroribus immunis, quos in Codice Mſ. Bibliothecæ Victorinæ Launojus notavit, & propter quos ipſam in falſi ſuſpicionem vocavit. Hæc porro Vita Sanctum Dionyſium in Gallias miſſum a Sancto Clemente Romano Pontifice diſertè teſtatur. Porro qui hoc ævo miſſus eſt, quis alius ille eſt præter Areopagitam?

De Compiegne.

Probatur 3. ex Hymno Fortunati Pictavienſis Epiſcopi in Sancti Dionyſii laudem edito, in quo hæc canuntur:

Clemente Româ Præſule,
Ab Urbe miſſus adfuit,
Verbi ſuperni ſeminis
Ut fructus eſſet Galliæ.

Huicce Fortunati Hymno ſuppoſitionis notam affingit Launoius, his ductus momentis. Primò, quòd in Collectionibus Binii & Brouveri non extet. Secundò, quòd Fortunatus lib. 1. Opuſcul. cap. 2. in Carmine de Baſilica Sancti Dionyſii a Leontio Burdegalenſi Epiſcopo ædificata, & lib. 2. cap. 1. de Eccleſia Pariſienſi, nunquam ſignificat Dionyſium a Clemente miſſum, aut Areopagitam fuiſſe. Tertiò, quia Gregorius Turonenſis, qui Fortunati Opera legit, eaque interdum laudat, in contrariam ſententiam non abiiſſet, aut ſaltem reddidiſſet rationem cur diſcederet a Fortunato. Verùm iſtæ rationes Hymni laudati ſuppoſitionem non evincunt. Non prima: Eſto enim in Collectionibus Binii & Brouverii non extet, legitur in optimæ notæ Codicibus MSs. Monaſteriorum Sancti Germani a Pratis, & Sancti Petri in Valle apud Carnutenſes; necnon in San-Dionyſiano. Non ſecunda: Non mirum enim quòd Fortunatus non ſcripſerit Sanctum Dionyſium a Clemente in Gallias miſſum, in priori loco, ubi de Sancto Martyre obiter duntaxat locutus eſt, occaſione Baſilicæ Deo ſub illius invocatione conſecratæ: Non mirum etiam quòd in poſteriori loco nulla mentio facta ſit de Dionyſii in Gallias a Beato Clemente miſſione, cùm ibidem altiſſimum ſit de ipſo Dionyſio ſilentium. Præterea ſic retorquere liceret argumentum: Fortunatus in locis ſupra laudatis nihil ſcribit de Sancti Dionyſii miſſione in Gallias ſub Decii & Grati Conſulatu, ergo non exiſtimavit eo tantum tempore miſſum eſſe Dionyſium; ac proinde non cenſuit ipſum alterum eſſe ab Areopagita. Tertia denique ratio nullius eſt momenti: nam Gregorius Turonenſis omnia Fortunati Opera non legit, nec omnia miſit ad ipſum Fortunatus, ut conſtat ex Epiſtola ipſius nuncupatoria, cujus hæc verba ſunt: *Unde, vir Apoſtolice, prædicande Papa Gregori, quia viriliter poſtulas ut quædam de Opuſculis imperitia mea tibi transferenda præferrem*, &c. Immeritò igitur Launojus hunc Hymnum Fortunato abjudicat; nihil ab ejus ſtilo & acumine diſcrepantem.

Probatur quartò ex Sancto Eugenio juniore, Toletano Epiſcopo, qui floruit anno circiter 650. longè ante Carolum Magnum, & Hilduinum, cujus Eugenii meminit Sanctus Hildephonſus Toletanus etiam Antiſtes lib. *de Viris Illuſtribus*, ubi inter ejus Opera libellum carminum recenſet. Hic igitur in Hymno de Sancto Dionyſio, quem ipſi vindicavit Hugo Menardus, Sanctum Dionyſium Areopagitam in Gallias miſſum a Clemente Romano Pontifice teſtatur; ſic enim habet:

Cœlè cives applaudite
Mundi jucundo lumini,
Quo illuſtratur cœlitus
Hujus diei gratia, &c.
Areopago Athenæ
Regis ſumpſit diadema
Cœleſtis gemmam fulgidam,
Dionyſium Sophiſtam, &c.
Clemente Roma Præſule
Jubente, venit Galliam, &c.

Probatur quintò ex Simeone Metaphraſte, qui vixit ante Carolum Magnum, ſub Heraclio ſcilicet Imperatore, ut ex ipſomet colligitur in Actis Sancti Alypii Cionitæ. Is porrò in Actis Sancti Dionyſii, quæ ex antiquiſſimis & probatiſſimis monumentis deſcripſit, hæc habet: *Cùm multiplicare vellet talentum* [Sanctus Dionyſius] *& ſequi Magiſtri ſui veſtigia, relictis Athenis, ad Regiam urbem Romam pervenit: & ad Clementem accedit, qui tum Apoſtolicam obtinebat Sedem.* Et infra: *Equidem cùm adventaſſet ad hanc Pariſinam urbem, eamque infidelitatis plenam invenisſet*; &c.

Probatur ſextò ex Venerabili Beda in Martyrologio 7. Idus Octobris, ubi Sanctum Dionyſium Pariſios a Sancto Clemente Romano miſſum teſtatur. Porro ſi tempore Clementis Romani venit in Gallias Dionyſius, prædicationis illius epocha primo ſæculo figenda eſt, nec alius tunc floruiſſe legitur præter Areopagitam. En Bedæ verba: *Apud Pariſium, Natale Sanctorum Martyrum Dionyſii Epiſcopi, Eleutherii Presbyteri, & Ruſtici Diaconi. Qui beatus Epiſcopus a Pontifice Clemente Romano in Gallias directus, ut prædicationis operam populis a fide Chriſti alienis exhiberet, tandemque ad Pariſiorum civitatem devenit, & per annos aliquot ſanctum opus fideliter & ardenter exercuit, a Præfecto Feſcennino Siſinio comprehenſus, & cum eo Sanctus Presbyter Eleutherius, & Ruſticus Diaconus, gladio animadverſi, martyrium compleverunt.*

Probatur ſeptimò, ex Diplomate Pipini Galliarum Regis dato in gratiam San-Dionyſianorum Monachorum, anno regni ejus 17. in quo hæc verba legere eſt: *Dionyſius, & ſæpè jam dictus Ruſticus, & Eleutherius, qui primi poſt Apoſtolos, ſub Ordinatione Beati Clementis, Petri Apoſtoli ſucceſſoris, in hanc Galliarum provinciam advenerant.* Diploma iſtud extat in ſcriniis Sandionyſianæ Abbatiæ: nec confictum, citra calumniam dici poteſt.

Probatur octavò ex Sancto Methodio Patriarcha Conſtantinopolitano & Martyre, in Vita Sancti Dionyſii Areopagitæ: *Tunc*, inquit, *beatus quoque hic Dionyſius, crucis aratro mare diffindens, Athenis Romam a cœleſti divinaque voluntate, ut*

a Deo

a Deo dilectus, per viam deductus venit. Ingreſſus, cùm Beatum Clementem inveniſſet, qui Apoſtolicæ Sedis poteſtatem habebat, ab eo cum digno honore ſtatim, ut vires ſuppetebant, exceptum eſt. .... Et infra: *Miſſo in Aquitania patre Sancto Antonino, ipſe cum Sancto Luciano, & Sancto Ruſtico, & Sancto Eleutherio, ad Urbem Pariſios profectus eſt* ... Et poſt: *Ipſe verò Sanctus Dionyſius Pariſiis manſit.*

Auctoritate Methodii potiſſimùm impulſus P. Chiffletius Societatis Jeſu, vir de antiquitate Eccleſiaſtica optimè meritus, Diſſertationem poſt me edidit, quâ eandem de Sancti Dionyſii Areopagitæ in Gallias adventu, & Pariſienſi Epiſcopatu ſententiam tuetur.

Reſpondet Launoius, Methodium hæc accepiſſe ab Hilduino primo Areopagiticæ fabulæ inventore & incentore; ſed iſtud falſiſſimum eſt: nam Methodius Vitam Sancti Dionyſii ſcripſit ſexdecim annis antequam Hilduinus ad ſcribenda Areopagitica animum appelleret. Scilicet Methodius Vitam illam a ſe elaboratam Romam attulit, cùm illuc venit, legationem Imperatoris Orientis nomine obiturus, teſte Anaſtaſio Bibliothecario in Epiſtola ad Carolum Calvum Imperatorem. Eam autem legationem Methodius obiit anno Domini 818. ut teſtantur Cedrenus, Glycas, & Conſtantinus Manaſſes. Porro Hilduinus Vitam Sancti Dionyſii non conſcripſit ante annum 834. namque hujus Vitæ conſcriptionem aggredi juſſus eſt poſt reſtitutionem Ludovici Pii in regnum, ut conſtat ex Imperatoris Epiſtola, & Mandatis ad eundem Hilduinum: Ludovici autem reſtitutio in regnum contigit apud Sanctum Dionyſium anno 834. & confirmata eſt anno ſequenti apud Theodonisvillam, ut docent Annales Francorum Fuldenſes, Ludovici Pii Vita, & Chronicon Sigeberti. Ergo Hilduinus ſcripſit Vitam Sancti Dionyſii ſexdecim annis poſt Methodium. Falſum itaque eſt ipſum ex Hilduini fontibus hauſiſſe.

Porro maximi ponderis eſt Methodii auctoritas, quem Purpuratus quidam Imperatoris Theophili, apud Conſtantinum Manaſſem, vocat *Virum mente cœleſtem, & divino numine plenum.* Quem Nicolaus I. ad Michaelem Imperatorem ſcribens, appellat *Magnum Methodium.* Quem patria, ſanctitas, & martyrium a mendacii aut adulationis ſuſpicione immunem faciunt: quem incuriæ, aut nimiæ credulitatis temerè quis accuſaret, ſiquidem Vitam illam, in Græcia, *ex multis præcedentibus ſcriptis excerpſit*, ut teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius.

Obtrudes forſan contra epocham ſcriptionis Sancti Methodii a nobis ſtabilitam, verba Hincmari ad Carolum Calvum ſcribentis: *Geſta Martyrii Beati Dionyſii, Sociorumque ejus ad Romanorum cognitionem; indeque ad Græcorum notitiam perveniſſe.* Quod verum quidem eſt ſi ad proxima Sancti Martyris neci tempora referatur. Nuntium enim certaminis, & triumphi ipſius, a Gallis ad Romanos, a Romanis ad Græcos perlatum eſt, prout ipſe juſſerat Beato Sanctino Meldenſium Epiſcopo. Et id unum aſſerit Hincmarus. Non verò ad tempus illud referenda ſunt citata ipſius verba, quo Methodius Vitam Sancti Dionyſii exaravit.

Probatur 9. ex Michaele Hieroſolymorum Syncello, in elegantiſſima Panegyri, quam Sancto Dionyſio Areopagitæ adornavit, ob quam eum commendavit Suidas. Is igitur, poſtquam Sancti Dionyſii acceſſum in Gallias, & prædicationem memoravit, de ejus martyrio verba facturus, hæc habet: *Et cùm jam annuntiatum eſſet perſecutoribus in urbecula Pariſiis appellata eum eſſe, curſim inſecuti, eum inibi comprehenderunt.* Et infrà: *Quàm verè beata Pariſiana civitas, quæ amplitudine quidem inter Galliæ civitates eſt minor: dum verò te, o Doctorum præſtantiſſime, theſaurum, ſenſibilibus divitiis pretioſiorem ſortitò accepit, patronumque & excubitorem acquiſivit, ſplendidior omnibus æſtimatu eſt.*

Probatur 10. ex facto Stephani III. qui cùm in Galliis agens, ſanitatem interceſſione Sancti Dionyſii, ad ejus tumulum in Monaſterio eidem ſacro, ſecundo ab urbe Pariſienſi lapide recepiſſet, in grati animi ſignificationem erga memoriam beatiſſimi Martyris, Monaſterium Romæ ædificare cœpit, quod Paulus primus ipſius Succeſſor abſolvit, illudque Græcis attribuit Monachis, juxta fratris ſui votum: unde illius Monaſterii Eccleſia vocata eſt, *In Schola Græcorum.* Scilicet utrique perſuaſum erat, Pariſienſium Apoſtolum & Epiſcopum Dionyſium, cujus ope fuerat Pontifex in priſtinam ſanitatem reſtitutus, Græcum & Areopagitam eſſe; ideòque Monaſterium, & Eccleſiam, ſub ipſius nomine erectum Græcis Monachis velut illius gentilibus incolendum & adminiſtrandum conceſſerunt. Hujus miraculi meminerunt Stephanus ipſe Pontifex in Epiſtola ad Pipinum Regem, Luitprandus Ticinenſis* Diaconus, *In Stephano*, Regino Prumienſis Abbas lib. 2. Chronici ad annum 753. Wandelbertus in Maryrologio ad 5. Calendas Auguſti.

* *De Pavie*

Reſpondet Launoius, Monaſterium, & Baſilicam, quæ a Paulo Pontifice ædificata eſt, & in qua inſtituit Græcæ modulationis Monachos, non fuiſſe ſacram Sancto Dionyſio Areopagitæ, ſed Sanctis Stephano Martyri, & Silveſtro Confeſſori, quod confirmat ex Epiſtola ejuſdem Pontificis ad Icontium Abbatem. Verùm merum illud eſt Launoii diverticulum: nam in eodem Græcorum Monachorum Cœnobio, præter Baſilicam Sanctorum Stephani Martyris, & Silveſtri Confeſſoris, fuiſſe alteram ſub nomine Sancti Dionyſii Deo ſacram, teſtis eſt Anaſtaſius Bibliothecarius lib. de Romanis Pontificibus, in *Nicolao primo.* Quapropter fatendum eſt, Paulum primum Pontificem Maximum Monaſterium quidem unà cum Eccleſia Sanctorum Stephani & Silveſtri ædificaſſe; Baſilicam verò Sancti Dionyſii inchoatam fuiſſe a Stephano Papa, & a Paulo ipſius fratre & ſucceſſore abſolutam; ab eoque congregationem Monachorum, juxta Stephani voluntatem, inſtitutam.

Probatur 2. ex Anaſtaſio Romanæ Eccleſiæ Bibliothecario in Epiſtola ad Carolum Calvum Imperatorem, cujus hæc ſunt verba: *Paſſionem Sancti Hieromartyris Dionyſii quondam Areopagitæ, poſtque Athenarum Antiſtitis, quam Romæ legi, cùm puer eſſem, quamque a Conſtantinopolitanis legatis audieram, ſecundùm juſſionem veſtram, diu quæſitum, tandemque in maximo Cœnobio eorum Romæ ſitorum repertam, etiam inter diverſos languores poſitus, arrepto interpretandi certamine, Latino eloquio tradidi, quantùm potui, auxiliante Deo, etſi non ex toto verbum e verbo, ſenſum tamen penitus hauriens. Ceſſet ergo jam quorumdam opinio, perhibentium non eſſe Areopagitam Dionyſium eum, qui prope Pariſium corpore ac virtutibus redolet.*

Probatur 12. ex Hincmaro Archiepiſcopo Remenſi, ad Carolum Calvum Imperatorem ita ſcribente: *Patrem veſtrum Dionyſium eſſe Areopagitam, a Beato Paulo Apoſtolo baptizatum, & Athenienſem ordinatum Epiſcopum, & in Gallias a Beato Clemente directum, ex his quæ Græca teſtificatio, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ atteſtatio, & Gallicana intimat conteſtatio, ratum in hac cauſa (quod longè ante nos dictum eſt) recognoſcant.*

Probatur 13. ex Paſchaſio Ratberto Corbeienſi Abbate, in Vita Sanctorum Martyrum Ruſſini & Valerii: *Fama eſt*, inquit, *hos cum Beato Dionyſio, qui a Beato Clemente miſſus fuerat, ut fergi-*

da

Digitized by Google

da gentilium corda fidei calore animaret, Galliarum fines penetraſſe. Sed temporum ſeries repugnat: Sanctus namque Dionyſius ſub Domitiano Cæſare, anno ejus imperii ſecundo, martyrio coronatus eſt. Iſti verò, Diocletiano & Maximiano Auguſtis, immortalitatis gloriam perceperunt. Porro Paſchaſius ſe antiqua monumenta ſecutum, in Præfatione hujus Vitæ teſtatur.

* De Rouën.

Probatur 14. ex Francone Archiepiſcopo Rothomagenſi,* qui Rollonem, ſeu Robertum Normanniæ Ducem his verbis alloquebatur, ut refert Dudo lib. 2. de Moribus & Actis Normannorum, in Rollone: *Sanctus Dionyſius natione Græcus, per Sanctum Paulum ad fidem Catholicam converſus, poſtea a Beato Clemente Petri Apoſtoli ſucceſſore, Francia ad prædicandum tranſmiſſus, multa flagella Paganorum perpeſſus, dinque verberatus, ad ultimum pro amore Dei hebetatis ſecuribus, capite plexus eſt.*

Probatur 15. ex Epiſcopis Galliarum in Epiſtola ad Eugenium II. Pontificem Maximum data e Concilio Pariſienſi celebrato ſub Ludovico Pio anno Domini 824. decem annis, antequam Hilduini Areopagitica lucem aſpicerent. Quam Epiſtolam refert Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticarum Parens tom. 9. & habetur MS. in Bibliotheca Thuanea.* En ejus verba: *Nec vobis tædium fiat, ſi ad oſtendendam rationem veritatis, veritatemque rationis, ſeſe paulò longiùs ſermo protraxerit: dummodò linea veritatis, quæ ab antiquis Patribus noſtris, uſque ad nos inflexibiliter ducta eſt, Beato Dionyſio ſcilicet, qui a Sancto Clemente, qui Beati Petri Apoſtoli primus ſucceſſor extitit, in Gallias, cum duodenario numero primus Prædicator directus, & poſt aliquod tempus unà cum Sociis, huc illucque prædicationis gratiâ diſperſis, Martyrio coronatus eſt.* An quæſo, totius Galliæ Epiſcopi [unus enim Modoinus Auguſtodunenſis aberat ratione infirmitatis, ut docet ejuſdem Concilii Epiſtola ad Ludovicum & Lotharium] an, inquam, illi Gallicanæ Eccleſiæ traditionem ignorarunt, vel eam violare turpiſſimo mendacio voluerunt? abſit.

* De Monſieur de Thou.

Probatur 16. ex Joanne Erigena in Epiſtola ad Carolum Calvum Imperatorem, in qua de Sancto Dionyſio cùm nonnulla præmiſiſſet, hæc ſubjungit: *Hunc eundem quoque, non præfati viri* (nempe Euſebius, Gregorius, &c.) *ſed alii moderni temporis aſſerunt, quantùm Vita ejus a fidelibus viris tradita teſtatur, temporibus Papæ Clementis, ſucceſſoris videlicet Petri Apoſtoli, Romam veniſſe, & ab eodem, prædicandi gratiâ, in partes Galliarum directum.*

Reſpondet Launoius, Joannem Erigenam deſtruere potiùs ſententiam de S. Dionyſii Areopagitæ adventu in Gallias, quàm ipſam adſtruat; quia notat id aſſertum non eſſe ab antiquis rerum Eccleſiaſticarum Scriptoribus, ſed a recentioribus duntaxat. Cui reponimus primò, Recentiorum illorum fidem ab Erigena commendari, adeoque dignos illos eſſe quibus credamus; præſertim cùm veteres illi Auctores de Dionyſio obiter tantùm locuti ſint, illius Vitam non ſcripſerint, nihil denique dixerint quod noſtram ſententiam everteret. Secundò, reſpondeo hæc verba (*quoque non præfati viri, ſed alii moderni temporis*) non extare in Codicibus MSS. melioris notæ, nempe in antiquiſſimo Codice Monaſterii S. Michaëlis* in periculo maris, & in altero Bibliothecæ Thuaneæ, in quibus hæc eſt illius loci non interrupta ſeries: *Fertur præfatus Dionyſius fuiſſe diſcipulus, atque adjutor Pauli Apoſtoli, a quo Athenienſium conſtitutus eſt Epiſcopus, cujus* Lucas commemorat in Actibus Apoſtolorum, & Dionyſius Corinthi vir antiquus: beatus quoque Polycarpus, in Epiſtola ad Eccleſiam Athenarum, Euſebius item Pamphilii in Eccleſiaſtica Hiſtoria, necnon etiam S. Gregorius in Homilia ſua, ubi breviter ordines Angelorum expoſuit. Hunc eundem aſſerunt, quantùm Vita ejus a fidelibus viris tradita teſtatur, temporibus Papæ Clementis, ſucceſſoris videlicet Petri Apoſtoli, Romam veniſſe, & ab eo, prædicandi Evangelii gratiâ, in partes Galliarum directum fuiſſe, & Pariſiis martyrii gloriâ coronatum fuiſſe cum beatiſſimis ſuis conſortibus, Ruſtico ſcilicet, atque Eleuthero.*

* Le Mont S. Michel.

* Converſionem.

Probatur 17. ex Ænea Pariſienſi Epiſcopo, qui hunc titulum præfixit libro adverſùs Græcos a ſe edito anno circiter 859. *Æneas Pariſiacenſis urbis Epiſcopus, quò primus præſedit S. Dionyſius a Paulo Apoſtolo Athenienſium conſecratus Archiepiſcopus, ſed a S. Clemente totius Galliæ conſecratus Apoſtolus; pacem & gloriam Catholicæ fidei cultoribus.* Extat autem hic Æneæ liber *Tomo 7. Spicilegii.*

Probatur 18. ex S. Thoma Doctore Angelico in Sermone de S. Dionyſio, cujus argumentum ſumpſit ex cap. 46. Iſaiæ, his verbis conceptum, *Vocans ab Oriente avem, & de terra longinqua virum voluntatis ſuæ.* Dionyſium verò quadrifariam a Deo vocatum oſtendit: *Primò ad ſanctitatem, radiis virtutum illum illuminando. Secundò ad prædicationis effectum, eum in Epiſcopali Dignitate ſublimando. Tertiò, a Græcia in Franciam deducendo, & eam per eum illuminando. Quartò de mundo ad cœlum, eum gloriâ martyrii coronando.*

Probatur 19. ex Romano Martyrologio, quod juſſu Pii V. & Clementis VIII. per viros eruditos ad Hiſtoriæ fidem emendatum eſt; ex omnium Eccleſiarum Gallicanarum, imò totius penè orbis Chriſtiani, Breviariis & Miſſalibus libris, qui S. Dionyſium Areopagitam in Gallias miſſum a S. Clemente, Pariſienſem fundaſſe Eccleſiam, & martyrium obiiſſe Pariſiis teſtantur: Quis porrò tot Eccleſias hac in Traditione erraſſe dicat, & ad fabulæ aſſertionem conſpiraſſe; primoſque mortalium Sirmondum, & Launoium, ſatis fuiſſe oculatos ad iſtius animadverſionem & emendationem erroris? Hìc certè locum habet illud Tertulliani ratiocinium lib. de Præſcriptionibus adverſùs Hæreticos cap. 28. *Ecquid veriſimile eſt, ut tot ac tantæ Eccleſiæ in unam fidem erraverint? Nullus inter multos eventus unus eſt. Exitus variaſſe debuerat error doctrinæ Eccleſiarum. Cæterùm, quod apud multos unum invenitur; non eſt erratum, ſed traditum. Audeat ergo aliquis dicere illos erraſſe qui tradiderunt?*

Hìc etiam uſurpari poteſt illa Tertulliani ad veras traditiones dignoſcendas regula, eodem in lib. cap. 31. ſtabilita: *Ex ipſo ordine manifeſtatur id eſſe Dominicum, & verum, quod ſit priùs traditum; id autem extraneum, & falſum, quod ſit poſteriùs immiſſum.* Ex quo colligo, aſſertionem de duobus Dionyſiis, Athenienſi uno & Areopagita, Pariſienſi altero, qui ſub Decio duntaxat in Gallias venerit, falſam eſſe, quia longè poſteriùs nata eſt altera opinione, quæ unum Dionyſium Athenienſium, & Pariſienſium Epiſcopum, eumdemque Areopagitam propugnat, qui a ſancto Clemente miſſus ſit in Gallias. Namque hunc ab octo & ampliùs ſæculis, nullo reclamante, Gallia ſibi Apoſtolum vindicabat, donec viri eruditi Sirmondus & Launoius alterius opinionis vexillum erexerunt.

Denique cùm ſelecti ex ſacra Facultate Pariſienſi Theologi ad Breviarii Pariſienſis emendationem, quæſtionem de S. Dionyſio Areopagita & Pariſienſi Epiſcopo diligenter expendiſſent, & in utramque partem ſuis libratam momentis diſceptaſſent coram illuſtriſſimo Archiepiſcopo Franciſco Harlæo 1. cenſuit Archipræſul ſagaciſſimus & ad rectè judicandum de rebus Antiquitatem Eccleſiaſticam ſpectantibus per eximias ingenii

do-

doctrinæque dotes comparatus, antiquæ Gallicanæ Eccleſiæ Traditioni de uno Dionyſio Areopagita & Pariſienſi Epiſcopo, in Officio Eccleſiaſtico honorem ſuum ſervandum eſſe; non verò convellendam piam Majorum noſtrorum opinionem, cui ſaltem probabilis ſententiæ jura, non ſpernenda momenta confirmant.

In Officio Eccleſiaſtico regnante Carolo Calvo legebatur, S. Dionyſium in Gallias miſſum a Sancto Clemente.

Sanè in Officio Eccleſiaſtico in Eccleſiis Gallicanis feſto die S. Dionyſii legi ſolito regnante Carolo Calvo, quale habetur in Antiphonali Gregoriano, juſſu ejuſdem Regis pro Eccleſia Compendienſi litteris partim aureis exarato S. Dionyſium a Beato Clemente Papa in Gallias miſſum legitur. Sic enim habet prima Antiphona ad Vigilias Nocturnas: *S. Dionyſius, qui tradente Beato Clemente, Petri Apoſtoli ſucceſſore, Urbi divini ſemina gentibus parturienda ſuſceperat*. Et in Reſponſorio tertio primi Nocturni: *Beatiſſimus Dionyſius Chriſti Martyr tradente Beato Clemente parturienda Gentibus ſemina divina ſuſcepit*. Porro hoc Officium diu ante illud tempus receptum fuiſſe in Eccleſia Gallicana nemo jure negaverit. Si enim ejus auctor eſſet Hilduinus, non omiſiſſet Areopagitæ nomen aliundè ſibi probatum, quod in illo Officio non comparet: quamvis omnibus perſuaſum eſſet Dionyſium Martyrem a S. Clemente in Gallias miſſum ad prædicandum Evangelium, non eſſe alium ab Areopagita.

Reſpondetur argumentis Sirmondi, & Launoji.

Objicitur primò in utramque propoſitionem auctoritas Severi Sulpitii lib. 2. Sacræ Hiſtoriæ ſcribentis: *Sub Aurelio Antonini filio perſecutio quinta agitata, ac tum primùm intra Gallias martyria viſa, ſeriùs trans Alpes Dei religione ſuſceptâ*. Atqui ſi primùm viſa ſunt in Galliis martyria ſub Aurelio Imperatore, Dionyſius Areopagita non ſubiit martyrium ſub Domitiano vel Trajano Pariſiis. Si verò Chriſtiana Religio ſeriùs trans Alpes ſuſcepta eſt; non eſt ſuſcepta in Galliis primo ſæculo: ergo falsò aſſeritur Dionyſium Areopagitam unum eundemque eſſe cum Dionyſio Epiſcopo Pariſienſi.

Quanta porro fides adhibenda ſit Sulpitio Severo, conſtat ex diligentia maxima quam adhibuit in conſcribenda Hiſtoria, permultis voluminibus eum ob finem evolutis, & ſynchronis Hiſtoriis Martyrum, quas apud ſe deſcriptas habuit, accuratè perlectis, ut patet ex ipſius Præfatione, in qua hæc leguntur: *Non peperci labori meo, quin ea, quæ permultis voluminibus perſcripta continebantur, duobus libellis concluderem, ita brevitati ſtudens, ut penè geſtis nihil ſubduxerim*. Id etiam patet ex his lib. 2. verbis: *Nullis unquam magis bellis mundus exhauſtus eſt, neque majori unquam triumpho vicimus, quàm cùm decem annorum ſtragibus vinci non potuimus*. *Extant etiam mandata literis præclara ejus temporis Martyrum Paſſiones, quas connectendas non putavi, ne modum Operis excederem.*

Reſpoodeo id quod de Gallicana Marci Aurelii perſecutione ſcripſit Sulpitius Severus, ſine certo Auctore protuliſſe: nam antiquius, fideliuſque monumentum iſtius perſecutionis nullum eſt quàm Epiſtola Eccleſiarum Lugdunenſis & Viennenſis miſſa ad Eccleſias Aſiæ & Phrygiæ, ab Euſebio relata lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 1. in qua tota illa perſecutio accuratè & fideliter narratur, quæ tamen, utì nec Euſebius de eadem perſecutione ſcribens, vel leviter innuit; *Tum primùm intra Gallias viſa martyria, ſeriùs trans Alpes religione ſuſcepta*. Non eſt ergo cur concilietur Severo Sulpitio id aſſerenti fides ex voluminibus hac de re ab ipſo perlectis, quæ non extabant. Cùm verò lib. 2. ait, ſe ex Actis Martyrum, quæ literis mandata erant, illorum Hiſtoriam concinnaſſe, non loquitur de Hiſtoriis Martyrum perſecutionis quintæ, ſed de illorum Hiſtoriis, qui decennali Diocletiani perſecutione paſſi ſunt, ut ex antecedentibus conſtat, unde propria ex mente, & abſque Auctore ſcripſit Severus, ſub Aurelio primùm intra Gallias viſa martyria, & Religionem Chriſtianam ſeriùs trans Alpes ſuſceptam. At non tantæ auctoritatis eſt in re hiſtorica, ut ipſi contra traditionem tantâ nube teſtium firmatam credi debeat: maximè cùm multos in errores intra unam aut alteram paginam lapſus ſit; & evidenter oſtendatur falſitas epochæ ab illo conſtitutæ.

Severi Sulpitie erroroe in Hiſtoria.

Errorum Severi Sulpitii in re hiſtorica nonnulla exempla ſubjiciam. 1. Agens de morte Neronis, ait eum, etiamſi gladio ſe transfixerit, curato vulnere, ſervatum, ſub ſæculi finem mittendum, ut myſterium iniquitatis exerceat. 2. De Templi Hieroſolymitani everſione agens, ſcribit, Titum Imperatorem edixiſſe, ut Templum deſtrueretur, cùm multi illud ſervandum cenſerent. At conſtat ex Joſepho lib. 7. de Bello Judaico cap. 14. & 16. Titum prohibuiſſe incenſionem Templi, quod a milite Imperatoriæ prohibitionis ignaro incenſum eſt. 3. Trajani Imperatoris in Chriſtianos perſecutionem deſcribens, ait ipſum, cùm nihil in Chriſtianis morte & pœna dignum repeiiſſet, vetuiſſe ne ultra in eos ſæviretur. At iſtud Antiquis omnibus repugnat, & ipſius Trajani ad Plinium Juniorem Reſcripto, ubi de Chriſtianis ita decernit: *Conquirendi non ſunt: ſi deferantur & arguantur, puniendi ſunt*: Unde Tertullianus hoc Edictum his verbis inſectatur: *O ſententiam neceſſitate confuſam! negat inquirendos ut innocentes, mandat puniri ut nocentes: parcit, & ſævit; diſſimulat, & animadvertit*. Licinii perſecutionem tam levem fuiſſe ait, ut inter perſecutiones non computetur: at illam fuiſſe atrociſſimam conſtat ex Euſebio lib. 10. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 8. lib. 1. de Vita Conſtantini cap. 4. 46. & 47. & lib. 2. capp. 1. & 2. ex Ruffino lib. 9. cap. 10. Cum itaque tot errores vel in una Severi Sulpitii pagina notentur, non eſt ei adhibenda fides in Gallicanorum Martyrum epocha, & Religionis Chriſtianæ trans Alpes ſuſceptæ.

Et certe non ita ſeriò fuiſſe ſuſceptam trans Alpes Religionem, conſtat ex Oroſio, qui accuratior eſt Severo Sulpitio Hiſtoricus: hic enim Neronis perſecutionem per omnes Imperii Romani provincias graſſatam fuiſſe teſtatur; adeoque per Gallias, quæ Imperio ſubditæ erant. En ejus verba lib. 7. Hiſtoriæ. *Primus Nero Chriſtianos ſuppliciis affecit, ac per omnes provincias pari perſecutione excruciari imperavit*. Et cap. 10. ejuſdem libri agens de Domitiano Imperii adminiſtrationem capiento ait: *Ad hoc paulatim per omnes ſcelerum gradus crevit, ut confirmatiſſimam toto orbe Eccleſiam, datis ubique crudeliſſimæ perſecutionis Edictis, convellere auderet*. Et cap. 15. agens de perſecutione a Marco Aurelio excitata, ait *Perſecutiones Chriſtianorum, quarta poſt Neronem vice, in Aſia & in Gallia graves præcepto ejus extiterunt, multique Sanctorum martyrio coronati ſunt*. Cùm itaque Oroſius hic Galliam cum Aſia jungat, & in Aſia ſingulæ perſecutiones efferbuerint, ſequitur & in Gallia eaſdem ſingulas deflagraſſe: adeòque falſum eſſe quod ſcripſit Severus Sulpitius, ſub Marco Aurelio primùm intra Gallias martyria viſa, ſerius trans Alpes Dei religione ſuſcepta.

Præterea falſam eſſe Martyrum Gallicanorum & ſuſceptæ trans Alpes religionis epocham a Sulpitio Severo conſtitutam, demonſtrat Creſcentis, Trophimi, Pauli Narbonenſis, & Martialis in Galliis prædicatio tam luculenter probata. Idem demonſtrat plurium Epiſcoporum, & Martyrum, qui diſci-

diſcipuli Apoſtolorum fuere, & ab iis in Gallias miſſi ſunt, conſignata ſacris Faſtis memoria, ut S. Sixti, primi Remenſium Epiſcopi: quem Apoſtolorum Principis diſcipulum fuiſſe conſtat ex Flodoardo in Hiſtoria Epiſcoporum Remenſium, ex Fulcone Archiepiſcopo Remenſi, ibidem laudato, ex Chronico Roberti Autiſiodorenſis & ex Romano Martyrologio ad 1. Septembris. Sic Sanctus Julianus Cænomanenſis Epiſcopus, Beati Petri diſcipulus dicitur in Martyrologio Romano ad 27. Januarii, eaque Eccleſiæ Cænomanenſis inconcuſſa traditio eſt. Sic Sanctus Memmius, primus Catalaunenſium Antiſtes, Petri diſcipulus dicitur in Martyrologio Rabani, Notkeri & Romano, ad 5. Auguſti. Idem aſſerit Flodoardus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Remenſis cap. 3. ſic Fronto Epiſcopus Petragoricenſis * miſſus dicitur a Sancto Petro in Martyrologio Romano, & Adonis ad 25. Octobris & in Roberti Autiſiodorenſis Chronico. Sic Paulus Diaconus aſſerit, in Elencho Metenſium Epiſcoporum, Sanctum Clementem primum illius urbis Epiſcopum a Sancto Petro Apoſtulo fuiſſe eò directum. Idem teſtantur Tabulæ Eccleſiæ Metenſis, & Chronicon MS. Sancti Petri Vivi * apud Senonas. Sic Sanctos Sabinianum & Potentianum Martyres Senonenſes a Sancto Petro miſſos, ſub Nerone paſſos, teſtantur Beda in Martyrologio, ad 31. Decembris, vetus Martyrologium MS. Bibliothecæ Thuanææ, & aliud Martyrologium MS. Bibliothecæ Corbeienſis, & duplex Chronicon MS. Sancti Petri Vivi apud Senonas. Quæ omnia disertè oſtendunt fidem citius trans Alpes, & maximè in Galliis ſuſceptam fuiſſe, quam Severus Sulpitius ſcribat: neque ſub Aurelio primùm viſa martyria intra Gallias. His adde martyrium Sancti Nicaſii Rothomagenſis ſub Domitiano, ex Martyrologio Romano ad diem 2. Octobris, ex Tabulis Rothomagenſis Eccleſiæ, ex Orderico Vitali, & ex Mattheo Weſtmonaſterienſi in Floribus Hiſtoriarum. Ergo martyria in Galliis viſa ſunt ante Marci Aurelii Imperium: proindeque falſa eſt Severi Sulpitii epocha, ſi abſolutè intelligatur.

* De Perigueux.

* S. Pierre le Vif.

Reſpondeo ſecundò, Severum Sulpitium cum Dypticis Eccleſiaſticis, cæteriſque Auctoribus, facilè in concordiam adduci poſſe: Negat enim duntaxat viſa eſſe in Galliis ante Aurelium martyria generalia, quibus tum Pontifices, cùm plebs Chriſtiana cæderentur, ut accidit in Eccleſiis Lugdunenſi, & Viennenſi ſub Antonino, cui cladi ſimilis ante in Galliis nulla contigerat. Sed non inficiatur quin ſingularia aliqua martyria antea viſa ſint, cùm in aliis perſecutionibus anterioribus aliquot Epiſcopi pro Chriſto mortem obierunt, abſque ulla tamen generali plebis Chriſtianæ cæde. Singularia porro hujuſmodi martyria Sulpitius Severus non recenſuit, quia prolixam noluit conſcribere Hiſtoriam, ſed ſumma duntaxat rerum geſtarum capita attingere.

Quod autem addit, ſeriùs trans Alpes ſuſceptam religionem, abſolutè intelligi non debet, ſed comparatè ad Orientales plagas, & Italiam ipſam, quæ doctrinâ fidei priùs imbutæ ſunt, & uberiori forſan cum fructu, quàm Galliæ in retinendis avitis ſuperſtitionibus obſtinatiores.

Objectio ſecunda petitur ex Sancto Gregorio Turonenſi, qui affirmat, Decio & Grato Conſulibus, Dionyſium cum aliis ſex Epiſcopis Gallias miſſum, idque auctoritate Scriptoris Paſſionis Sancti Saturnini Epiſcopi Toloſani probare nititur. Hæc ejus verba ſunt lib. 1. Hiſtoriæ Francorum cap. 30. *Hujus tempore* (ſcilicet Decii Imperatoris) *ſeptem viri Epiſcopi ordinati ad prædicandum in Gallias miſſi ſunt, ſicut Hiſtoria Paſſionis Sancti Martyris Saturnini denarrat. Ait enim, ſub Decio & Grato Conſulibus, ſicut fideli recordatione retinetur, primum ac ſummum Toloſana civitas Sanctum Saturninum habere cœperat Sacerdotem. Hi ergo miſſi ſunt; Turonicis Gratianus Epiſcopus, Arelatenſibus Trophimus Epiſcopus, Narbonæ Paulus Epiſcopus, Toloſæ Saturninus Epiſcopus, Pariſiacis Dionyſius Epiſcopus, Arvernis Stremonius Epiſcopus, Lemovicis Martialis eſt deſtinatus Epiſcopus.* Ergo fides ſuſcepta non fuit in Galliis ante Decium, id eſt, ante annum circiter 250. & S. Dionyſius Pariſienſium Apoſtolus, alius eſt ab Areopagita, qui hiſce temporibus ſuperſtes non fuit.

Reſpondeo, Gregorii Turonenſis epocham evidenter convinci falſitatis quantum ad aliquorum ex his ſeptem viris Epiſcoporum miſſionem, ſcilicet Trophimi Arelatenſis, Pauli Narbonenſis, & Martialis Lemovicenſis (ut ex probationibus prioris propoſitionis conſtat.) Quod igitur de S. Dionyſii miſſione ait idem Auctor, æquè de falſitate ſuſpectum eſt, nec ſufficit ad convellendam traditionem veteribus S. Dionyſii Actis, ſacris Eccleſiarum Dyptichis, & graviſſimorum Auctorum teſtimoniis confirmatam, quæ S. Dionyſium Pariſienſem Epiſcopum, Areopagitam eſſe docet, a S. Clemente Romano in Gallias directum. Ad eam, inquam, traditionem convellendam nullius eſt roboris unius Gregorii Turonenſis auctoritas; maximè cùm ſibi ipſi contradicat. Illum enim ipſum Saturninum, quem loco mox laudato, Decio & Grato Conſulibus miſſum eſſe ſcribit, miſſum eſſe tradit a diſcipulis Apoſtolorum, id eſt 150. circiter annis ante Decium. Ita enim ſcribit lib. 1. de Miraculis, cap. 48. *Saturninus Martyr ab Apoſtolorum diſcipulis ordinatus* [*ut fertur*] *in urbem Toloſatum eſt directus.* Quod intelligendum eſt de Clemente Romano, a quo miſſus dicitur Saturninus unà cum Dionyſio, in Actis veteribus S. Dyoniſii compoſitis a Fortunato Pictavienſi, qui ſecundam Gregorii Turonenſis ſententiam ſequitur, utì poſtea ſecutus illam eſt Rabanus in ſuo Martyrologio. Licet igitur nobis ultimam illam ſententiam ſequi, & aſſerere Trophimum quoque, Paulum, Martialem & Dionyſium, quos a S. Saturnino in Chriſtiana expeditione divellendos non cenſet, ab Apoſtolorum diſcipulis, vel ab Apoſtolis ipſis in Galliam legatos. Neque enim veriſimile eſt Apoſtolorum diſcipulos Biturigibus, de Prædicatore Evangelico providiſſe, & de aliis Galliarum celebrioribus civitatibus ne cogitaſſe quidem. At ex Gregorio Turonenſi conſtat S. Urſinum ad Bituricenſes fuiſſe miſſum ab Apoſtolorum diſcipulis. Veriſimile igitur eſt & ad alias civitates ante Decii & Grati Conſulatum, Evangelicos Prædicatores miſſos fuiſſe. Hæc porro ſunt Gregorii verba lib. de Gloria Confeſſorum cap. 8. *Biturica verò urbs*, inquit, *primùm a Sancto Urſino, qui a diſcipulis Apoſtolorum Epiſcopus ordinatus, in Gallias deſtinatus eſt, verbum ſalutis accepit, atque Eccleſiam Bituricenſem primus inſtituit, rexitque.* Quid de Sancto Eutropio primo Sanctorum Epiſcopo & Martyre dicam? quem a Sancto Clemente in Gallias miſſum idem Gregorius Turonenſis teſtatur lib. 1. Miraculorum cap. 52.

Gregorii Turonenſis Epocha falſi convincitur.

Nec obſtat quòd in illis poſterioribus locis Gregorius Turonenſis hoc adhibuerit vocabulum (*ut fertur*) quaſi Saturnini & Eutropii miſſionem ab Apoſtolorum diſcipulis, ex incerta duntaxat fama haberet. Licèt enim hæc formula interdum ſit dubitantis, non tamen incerta ſunt Hiſtoricis omnia, quæ his formulis adjectis, ſcribunt. Certè non incertum fuit Gregorio Turonenſi Gratianum ſive Gatianum, primum fuiſſe Turonenſium Epiſcopum: attamen de eo ſcribens lib. de Gloria Confeſſorum cap. 4. ait: *Gratianum enim Epiſcopum a Ro-*

manis Epiſcopis ad urbem Turonicam tranſmiſſum, primumque Turonicis Pontificem datum, famâ ferente, cognovimus. Alias ſimiles loquendi formulas apud eundem Auctorem, etiam in rebus minimè dubiis, notat Hugo Menardus in Diatriba de unico Dionyſio cap. 1.

Nec obſtat ſecundò quòd Gregorius Turonenſis in figenda illorum ſeptem Epiſcoporum epocha ſub Decii & Grati Conſulatu, nitatur auctoritate Paſſionis S. Saturnini. Eſto enim, Paſſionis illius hiſtoriam meritò protulerit ad S. Saturnini miſſionem ſub Decio aſſerendam, non tamen ad aliorum ſex Epiſcoporum miſſionem ſub eodem Conſulatu probandam illo monumento uti potuit: cùm illa Paſſionis S. Saturnini Hiſtoria, ſeu edita apud Surium, ſeu MS. nihil de ſex aliis habeat Epiſcopis. Erravit ergo Gregorius Turonenſis prætextu Vitæ S. Saturnini, cujus verba laudat, in epocha Decii conſtituenda; quam Scriptor ille cùm ſoli Saturnino aſſingeret, Gregorius de ſuo ad alios extendit, ex recepta jam tum opinione de ſeptem illorum ſocietate.

Addo, illius Hiſtoriæ Auctorem fidem non mereri, quia tardioris adventûs S. Saturnini in Gallias cauſam, in tardam ac lentam per univerſum orbem, & ipſam Galliam, Evangelii promulgationem refundit; quod repugnat Scripturæ aſſerenti, ſtatim Apoſtolos ubique terrarum Chriſtum prædicaſſe [Marci ult.] *Illi autem profecti prædicaverunt ubique*, inquit, *Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis*. Quod repugnat etiam S. Irenæo, qui ſexaginta & ampliùs annis ante Decii & Grati Conſulatum, meminit earum, quæ apud Celtas fundatæ ſunt, Eccleſiarum: quod denique pugnat cum Tertulliano, qui triginta & ampliùs annis ante iſtam epocham, diverſas Galliarum nationes Fidem Chriſtianam profiteri teſtatur: quæ cùm ſit ex auditu, Prædicatorum, qui ad varias illas nationes mitterentur, miniſterio infundenda fuit; qui certè alii non ſunt præter illos quos ſacra Dypticha exhibent.

Addo præterea, Scriptorem Paſſionis S. Saturnini, hiſtoriam illam hauſiſſe, non ex vetuſtis Paſſionis illius Actis, ſed *ex fideli recordatione*, ut loquitur, ſeu *ex felici recordatione*, ut habet Mſ. quod illius auctoritatem non minimùm elevat; quid enim eſt illa recordatio (quantumvis illam Scriptor ſuas merces venditans, fidelem, vel felicem vocet) niſi rumor vulgi, & fama per hominum ora volitans? Eo autem faciliùs decipi potuiſſe illum Scriptorem compertum eſt, quò longiori poſt Decii & Grati Conſulatum intervallo, Hiſtoriam illam ſcripſit, ſcilicet multò poſt Sancti Exuperii Toloſani Epiſcopi obitum, ut ex illius verbis probavit Hugo Menardus: Fuit autem Exuperius S. Hieronymo æqualis, ut conſtat ex ipſius Hieronymi Epiſtolis ad Ruſticum, ad Ageruchiam, & Juſtinum.

Nævi & errores Gregorii Turonenſis.

Reſpondeo ſecundò, Gregorii Turonenſis Hiſtoriam multis nævis & erroribus ſcatere, qui Auctoris ſimplicitati & credulitati condonandi ſunt, ut ait Cardinalis Baronius in Annalibus ad annum Chriſti 109. præſertim verò frequentibus anachroniſmis referta eſt. Sic lib. 1. Hiſtoriæ Francorum cap. 29. Athanacenſes Martyres paſſos eſſe ſcribit poſt Sanctum Irenæum, quos multis antè annis martyrii palmam conſecutos fuiſſe certum eſt, nimirum ſub imperio Marci Aurelii, cum Sanctus Irenæus paſſus ſit ſub Severo Imperatore. Sic Novatianum hæreticum ſub Decio graſſatum fuiſſe ſcribit, cujus ſchiſma tantùm erupit Gallo & Voluſiano Imperatoribus, ut conſtat ex Chronico Euſebii. Sic Valentinianum hæreticum ſub ejuſdem Decii imperio collocat. At veterum Scriptorum nemo hujus hæretici meminit. Valentinum

** D' Aiſnay.*

forſan intellexit Gregorius; ſed hic ſub Decio non ſparſit hæreſim, ſiquidem a Sancto Irenæo, & Tertulliano refutatur, qui ante Decii imperium obierunt. Sic S. Sixti Romani Pontificis Paſſionem necnon SS. Laurentii & Hippolyti, ad Imperium Decii refert, quod evidenter falſum eſt. Nam Sixtum ſub Valeriano Imperatore paſſum conſtat ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 82. *ad Succeſſum*. Cùmque S. Laurentius triduò paſſus ſit poſt Sixtum, nec multo poſt conſummatus fuerit Hippolytus (ut ex Tabulis Eccleſiaſticis compertum eſt) horum etiam martyrium ſub Valeriani Imperio figi debet. Cùm itaque vel in una pagella de Imperio Decii, toties lapſus ſit S. Gregorius Turonenſis, non eſt ipſi, circa epocham miſſionis ſeptem Epiſcoporum memoratorum, adhibenda fides, tot Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentis repugnantibus; maximè cum hanc ipſam epocham adſtruens, pugnantia ſcribat. Primò namque dicit hos ſeptem Epiſcopos, Decio Imperante, in Gallias miſſos: deinde hanc miſſionem contigiſſe ſcribit, Decio & Grato Conſulibus, qui tamen Conſulatum ſimul non geſſerunt ſub Imperio Decii, ſed ſub Imperio Philippi, ſexto illius anno, juxta Caſſiodorum.

Dices; Frequentiſſimè Pariſiis vixit Sanctus Gregorius Turonenſis, adeoque illius Eccleſiæ neſcire non potuit traditionem. Cùm igitur ſcribat Dionyſium veniſſe tantùm in Gallias ſub Decio, ipſi fides adhibenda eſt.

Reſpondeo, non tam frequenter Pariſiis vixiſſe Gregorium, qui ter duntaxat aut quater illuc venit, ut cum Rege & Epiſcopis de arduis Eccleſię regnique negotiis ageret, per quæ ei non licebat Martyrum Acta evolvere, aut Eccleſiæ Pariſienſis Tabularium perſcrutari. Quod ſi feciſſet illa certè laudaſſet, ut laudavit Hiſtoriam Paſſionis S. Saturnini.

Dices 2. non eſt veriſimile erraſſe Sanctum Gregorium Turonenſem in figenda epocha Sancti Gatiani Turonenſis Epiſcopi, ſiquidem ipſi perſpecta erant Eccleſiæ ſuæ Tabularia. Idem credere par eſt de Stremonii Epiſcopi Avernenſis epocha, quæ Gregorium patriâ Arvernum, atque adeo in ſuis non peregrinum, latere non poterant. Cur igitur in aliis erraſſe dicatur?

Reſpondeo, quoad epocham Sanctorùm Gatiani & Stremonii, Gregorium Turonenſem convenire cum Tabulis Eccleſiarum Turonenſis & Arvernæ; neque ullam nobis aliunde ſuppetere auctoritatem, quâ Sanctos illos Epiſcopos ad anteriora Decio tempora revocemus. Unde quoad illos, non eſt detrahenda Gregorio Turonenſi fides. At in aliorum Epiſcoporum epocha non convenit Gregorius cum Dyptichis Eccleſiaſticis, & aliunde graviſſima ſuppetunt argumenta, quibus Trophimus, Paulus Narbonenſis, Martialis, & Dionyſius ad primum ſæculum referantur. Non eſt igitur credendum Gregorio Turonenſi illos ad Decii & Grati Conſulatum detrudenti.

Objectio 3. petitur ex variis Martyrologiis, quę bis Dionyſii meminerunt, ſcilicet 5. Nonas Octob. & 7. Idus ejuſdem menſis, illoſque propriis characteribus diſtinguunt, ne in unum confundantur. Primò Dionyſio qui patitur 5. Nonas, nullos aſſignant ſocios; illi verò qui patitur 7. ſocios aſſignant Ruſticum & Eleutherium. Secundò priorem variis tormentis cruciatum memorant; poſteriorem certo genere mortis, nempe capitis amputatione trucidatum. Tertiò ſub quo Cæſare, vel Præfecto primus paſſus ſit, non dicunt; ſecundum verò paſſum aſſerunt ſub Feſcennino Præfecto. Priorem miſſum ſignificant in Gallias a Romano Pontifice, non ſecundum. Ita inter alia Marty-

rologium Uſuardi, & ante ipſum Martyrologium Venerabilis Bedæ, Martyrologium Romanum a Roſvveido editum, Martyrologia Eccleſiarum Arverniæ, * Antiſiodorenſis, S. Dionyſii, Trecenſis, Remenſis, Adunis item Martyrologium, item Notkeri cognomento Balbuli, Pariſienſe, Rothomagenſe, Senonenſe, Augustodunenſe, Andegavenſe, Turonenſe, Sueſſionenſe, Ambianenſe; Martyrologium univerſi Ordinis FF. Prædicatorum, & Martyrologium, quod legebatur olim in Monaſterio San-Dionyſiano. Ergo ex Tabulis Eccleſiaſticis evidenter probatur duos eſſe Dionyſios, alterum Areopagitam, & Athenienſium Epiſcopum; alterum Pariſienſium.

* De Clermont.

Reſpondeo, perperam duos diſtingui Dionyſios, ex eo quòd variis diebus in Martyrologio Uſuardi & aliorum, Dionyſius occurrat. Namque bis in Menologio Græcorum recenſetur magnus Euſtathius, ſcilicet 25. Februarii, & 5. Junii, quia cùm duabus in Eccleſiis Epiſcopus ſederit, primò Beroeę, poſtea Antiochię, duobus etiam diebus, illis in locis, celebrari indicatur illius feſtivitas. Sic S. Alexandri bis meminit idem Menologium, die ſcilicet 16. Maji, & 12. Decembris, quia primum in Cappadocia, deinde Hieroſolymis Epiſcopatum geſſit. Quid de ſancta Agnete Virgine & Martyre dicam, cujus bis meminit Romanum, Martyrologium menſe Januarii? Nec tamen ideo quis duplicem Agnetem commentus eſt.

Reſpondeo ſecundò, Uſuardum ex mendoſo venerabilis Bedæ Martyrologio hauſiſſe, quod inſeruit ſuo, 5. Nonis Octobris. Ex mendoſo dixi, quia in antiquiſſimo Bedæ Martyrologio MS. Monaſterii Sancti Cyriaci, eo quod penes ſe habuit Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens (ut ipſe teſtatur tom. 1. ad annum 109.) unius tantùm Dionyſii memoria legitur 7. Idus Octobris, qui dicitur in Gallias Miſſus a Clemente Romano. Sed ſi Bedę Martyrologium integrum eſſe & nullà additione violatum contendas; reſpondeo ipſum bis memoriam unici Dionyſii conſignaſſe, nempe 5. Nonas Octobris, ut cum Gręcis conveniret, hac die Sancti Dionyſii Areopagitæ memoriam celebrantibus; & iterum 7. Idus Octobris, ut cum Latinis conſentiret, eam recolentibus hac die. Quod etiam de Uſuardo & aliis dicendum eſt.

Nullius porrò ponderis ſunt antitheta, quibus duplicem in illis Martyrologiis deſignari Dionyſium probat Launoius: namque laudata Martyrologia cùm Menologium Græcorum ſecuta ſint die 3. Octobris, nullam fecere mentionem Sociorum Sancti Dionyſii, uti nec Faſti Eccleſiæ Græcæ. Græcorum autem non intererat Ruſticum & Eleutherium memorari, qui Romæ dumtaxat Sancto Dionyſio adjuncti eſſent, nec tantùm de Græcia meriti.

Non confert etiam ad duorum Dionyſiorum diſtinctionem, quod qui patitur 5. Nonas Octobris variis tormentis cruciatus ſit; qui verò 7. Idus certo genere mortis affectus ſit; nimirum capitis obtruncatione. Nam Dionyſium Pariſienſem diverſis cruciatibus vexatum fuiſſe, antequam capite cæderetur, conſtat tum ex ejus Actis, tum ex Gregorio Turonenſi lib. 1. Hiſtoriæ Francorum. Nihil etiam colligitur ex tertio antitheto, quia licèt Uſuardus & alii Martyrologi ſileant Præfectum, vel Cæſarem, ſub quo paſſus eſt Dionyſius, 5. Nonas Octobris, non tamen alium Præfectum indicant a Feſcennino.

Denique etſi non dicatur miſſus in Gallias a Romano Pontifice Dionyſius, cujus Paſſio 5. Nonas Octobris conſignatur; non tamen dicitur manſiſſe Athenis, ibique cæſus, nec id Ariſtides ipſe Græcus, laudatus ab Uſuardo, vel leviter indicat: unde non negatur ejus profectio Romam, & miſſio in Gallias. Hinc itaque duplex inferri non debet Dionyſius.

Ad cætera Martyrologia reſpondeo, ipſa non diſtingui a Martyrologio Uſuardi, quod in omnibus ferè Eccleſiis lectitari ſolitum teſtes ſunt Molanus, & M. Bellinus Patavinus, in Præfatione Romani Martyrologii a ſe emendati, & editi anno 1549. unde eadem reſponſione diluitur objectio ex omnibus illis Eccleſiarum Gallicanarum Martyrologiis petita, ac quæ deſumpta eſt ex Martyrologio Uſuardi.

Quòd autem commemoratio Dionyſii diverſis diebus in Martyrologiis conſignata, duplicem Dionyſium non inferat, unum Areopagitam, cujus feſtus dies agitur 3. Octobris, alterum Pariſienſium Pontificem, qui colitur 9. ejuſdem menſis, oſtendit oculis minimè lippis vetus Breviarium Prædicatorum deſcriptum anno 1254. in quo una duntaxat celebratur Sancti Dionyſii & Sociorum feſtiva dies 9. Octobris & Lect. 5. dicitur: *Sanctum Dionyſium a Clemente ſucceſſore Petri in Gallias cum poteſtate ligandi atque ſolvendi fuiſſe directum, & tandem prædicando, & ſermonem confirmando ſequentibus ſignis, Pariſius, Domino ducente, perveniſſe*. Et tamen Martyrologium ejuſdem Ordinis eodem anno deſcriptum, Dionyſium memorat die 3. & 9. Octobris.

Nec obſtat quòd multis in Martyrologiis legatur 3. Octobris, *Athenis, Dionyſii Areopagitæ*, & 9. Octob. *Pariſiis, Dionyſii Epiſcopi*. Hæc enim verba non indicant duos Dionyſios, quorum unus Athenis, alter Pariſiis paſſus ſit; ſed ſolùm innuunt unius Dionyſii memoriam illis in urbibus celebrari; quamvis non ſit paſſus Athenis, ſed Pariſiis. Sicut ergo Sanctus Ignatius Antiochiæ non occubuit, ſed Romæ, quamvis in Martyrologio legatur ad 1. Februarii *Antiochia, Sancti Ignatii Epiſcopi & Martyris*. Nec Treviris obiit Sanctus Paulinus, ſed apud Phrygiam exul; quamvis ſcribatur in Martyrologio ad 31. Auguſti; *Treviris, Sancti Paulini Epiſcopi*: nec Conſtantinopoli vità functus eſt Sanctus Joannes Chryſoſtomus, ſed in Ponto; quamvis in Martyrologio ad 27. Januarii dicatur; *Conſtantinopoli, Sancti Joannis Chryſoſtomi*. Ita nec Athenis paſſus intelligi debet Sanctus Dionyſius Areopagita, licèt legatur in Martyrologiis; *Athenis, Sancti Dionyſii Areopagitæ*.

Præterea his omnibus Martyrologiis alia opponimus antiquiora, in quibus ſemel dumtaxat Sancti Dionyſii memoria conſignatur, die ſcilicet 9. Octobris; & Pariſiis quidem notatur, non Athenis celebrata. Cujuſmodi eſt vetus Martyrologium Sancto Hieronymo inſcriptum, cujus venerabilis Beda Retract. in Acta Apoſtolorum cap. 1. Euſebium auctorem facit, Hieronymum verò duntaxat Interpretem; quod Hieronymo tribuit Vvalafridus Strabo lib. de Rebus Eccleſiaſticis cap. 28. quod Eccleſiæ Romanæ, & omnium Occidentalium Eccleſiarum ſuffragio receptum, & uſu probatum erat tempore Sancti Gregorii Magni, ut colligitur ex ipſius Epiſtola 29. ad Eulogium Alexandrinum data, lib. 7. quod denique ex Codice Monaſterii Corbejenſis MS. annis abhinc circiter ſexcentis, luci dedit D. Lucas Acherius tomo 4. Spicilegii: In illo itaque Martyrologio, quod omnium vetuſtiſſimum eſt, & quod, ſi non ab ipſo Hieronymo editum, paulò poſt obitum ipſius Hieronymi, ab incerto Auctore Eccleſiaſtico evulgatum exiſtimat Henricus Valeſius in Diſſertatione de Martyrologio Romano, quod edidit Roſvveidus: In illo, inquam, Martyrologio hæc leguntur: 7. Octobris *Pariſius, Natalis Sanctorum*

Dionyſii Epiſcopi, Ruſtici Presbyteri, Eleutherii Diaconi.

Ejuſdem Ordinis eſt, Vvandalberti Martyrologium, tempore Lotharii Imperatoris conſcriptum, in quo unus duntaxat Dionyſius, Sancti Pauli diſcipulus, & Galliæ Doctor, 7. Idus Octobris celebratur his verſibus;

Vvandalbertus Monachus fuit Monaſterii Prumienſis Dioeceſ.

Dionyſius æthereo qui ſplendet honore,
Galliæ Doctorem Paulo inſtituente beatum,
Quem meruit gemino comptum junctumque miniſtro.

Extat autem Martyrologium Vvandalberti tomo 5. Spicilegii.

Denique Rabani Martyrologium, necnon Romanum, unum tantùm Dionyſium memorant a Clemente in Gallias miſſum. Si igitur ex variis Martyrologiis, ſeu potiùs ex uno Martyrologio Uſuardi multoties repetito, in quo, vel in quibus, memoria Sancti Dionyſii duobus diebus diſtinctis conſignatur, colligere licet duos Dionyſios; ex illis Martyrologiis, in quibus ſemel duntaxat Dionyſius memoratur, inferre licet unicum eſſe Dionyſium, eundem Areopagitam, & Pariſienſium Epiſcopum.

Objices, *Ariſtidem* in Opere quod de Chriſtiana Religione compoſuit, aſſerere Dionyſium Areopagitam Athenis paſſum, ut Uſuardus, & Veteris Martyrologii Romani a Roſvveido editi Auctor referunt.

Reſpondetur, id non aſſeruiſſe *Ariſtidem*, nec ita referre laudatos Auctores. Apologiæ pro Chriſtiana Religione Hadriano Imperatori, cùm Athenis verſaretur, ab Ariſtide oblatæ meminere Euſebius in Chronico ad annum 10. Hadriani, & lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 3. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum; & tamen de Dionyſio ſilent. Addunt citati Martyrologi, meminiſſe in ea Apologia Ariſtidem Dionyſii Athenarum Epiſcopi, pro Chriſti fide gravia tormenta paſſi; ſed non dicunt, affirmare Ariſtidem Athenis paſſum eſſe Dionyſium. Hoc verò eſt in quæſtione. Nam ſi hoc Ariſtides dixiſſet, qui Sancto Methodio aliiſque Græcis ignotus certè non fuit, illi non profiterentur Pariſiis paſſum eſſe Dionyſium Areopagitam; quod tamen Sanctus Methodius in vita Dionyſii Areopagitæ, & Eccleſiæ Græcæ in ſuis Menæis & Anthologiis profitentur. Denique potuit Ariſtides de Dionyſio Pariſiis paſſo, qui priùs Athenienſium Epiſcopus fuiſſet, Imperatorem Athenis tum agentem compellare.

Objectioni ex Ariſtide & ex Synaxario ſumpta reſpondetur.

At, inquies, Dionyſius Areopagita Athenis combuſtus eſt, ut habet Synaxarium MS. Collegii Pariſienſis, Ludovici Magni, ſive Claromontani Patrum Societatis Jeſu. Martyrium itaque Pariſiis non conſummavit.

Reſpondetur, Auctorem Synaxarii ſibi non conſtare, qui mox addit, Dionyſium in Occidentem profectum, poſt multa miracula edita, ibi capite cæſum eſſe. Poſteriorem verò Synaxarii ſententiam amplectimur gravioribus ducti momentis, ſi tamen cum priore conciliari hac ratione non poſſit, ut Dionyſius Athenis comburi juſſus, in accenſo rogo illæſus perſtiterit, indèque Deo ſervante ereptus, ad Occidentalem expeditionem conſilia verterit. Ut ut eſt, nullam fidem meretur Auctor Græca levitate ſecum pugnans. En Synaxarii verba ad diem 3. Octobris; *Certamen Sancti Patris noſtri Epiſcopi Athenarum Dionyſii Areopagitæ....... Hic ab Ethnicis comprehenſus, flammis conſumptus eſt totus, unà cum ipſo concrematis & aliis ejus libris, quos quidam ajunt in ſola Romanorum Bibliotheca ſupereſſe. Reperiuntur autem apud nos Libri ejus decem. Ad Occidentem verò profectus, regnante Domitiano, & multis patratis miraculis, capite cæſus cùm eſſet, ipſum caput ſuis excipiens manibus ad duo uſque milliaria progreſſus eſt.*

Inſtabis ex Martyrologio Eccleſiæ Remenſis S. Dionyſium Areopagitam ita diſtingui a S. Dionyſio Pariſienſium Pontifice, ut prior Athenis paſſus dicatur, alter Pariſiis innuatur martyrium ſubiiſſe. Ita enim habet 5. Nonas Octobris: *Natalis B. Dionyſii Areopagitæ, qui ab Apoſtolo apud Athenas Epiſcopus ordinatus, ibidem glorioſo martyrio eſt coronatus.* Et 7. Idus Octob. *Pariſius beatiſſimorum Martyrum Dionyſii Epiſcopi, Ruſtici Presbyteri, & Eleutherii Diaconi.*

Reſpondeo, hoc Remenſis Eccleſiæ Martyrologium recentioris eſſe manûs, ducentorum ſcilicet, aut trecentorum circiter annorum. Unde cùm contra Uſuardi, Adonis, & cæterorum Martyrologiorum auctoritatem, imò omnium Scriptorum antiquorum, Græcorum & Latinorum, Sanctum Dionyſium Areopagitam Athenis paſſum eſſe aſſerat, fidem nullam prorſus meretur. Certè ſi vetus Eccleſiæ Remenſis Martyrologium ita habuiſſet, Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis in contrariam non abiiſſet ſententiam; ſed Eccleſiæ ſuæ traditionem religioſè fuiſſet ſecutus.

Inſtabis ſecundò, ex Calendariis Eccleſiarum Carnotenſis *, Ambianenſis, * Venetenſis *, & Narbonenſis *; in quibus duplex Officium pro utroque Dionyſio præſcribitur, unum trium Lectionum, pro Areopagita, 3. die Octobris, alterum, novem Lectionum, pro Pariſienſi Dionyſio & Sociis, die 9. ejuſdem menſis. Ergo Dionyſius Pariſienſis non eſt Areopagita.

Chartres. Amiens. Vannes. Narbonne.

Reſpondeo primò, cæteras Eccleſias ex adverſo ſtare, & unum conſtanter agnoſcere Dionyſium, eundem Areopagitam, & Pariſienſem Epiſcopum.

Reſpondeo ſecundò, quatuor Eccleſias laudatas diſtinctioni duplicis Dionyſii non favere. Nam Eccleſia Carnotenſis 5. Nonas Octobris, & 7. Idus varium præſcribit Officium eidem Dionyſio Areopagitæ, cujus Converſionem recolit 5. Nonas, Martyrium verò 7. Idus. Id patet ex Rubrica veteris illius Breviarii, cujus hæc ſunt verba. *Converſio Sancti Dionyſii Areopagitæ Epiſcopi & Martyris.* Et tres Lectiones quæ hac die leguntur, nihil præter illius Converſionis hiſtoriam continent. Novem Lectiones præſcriptæ 9. Octobris ipſius martyrium narrant, & in tertio Reſponſorio dicitur in Galliam miſſus a Sancto Clemente; & in antiquo Lectionario MS. ejuſdem Eccleſiæ, appellatur Athenienſium Epiſcopus, & Pariſios adveniſſe, ibique martyrium ſubiiſſe dicitur. Eccleſia verò Venetenſis, in antiquo Breviario nullas habet Lectiones de Sancto Dionyſio 3. Octobris, ſed hæc duntaxat in ejus Calendario verba leguntur; *Sancti Dionyſii Epiſcopi & Martyris commemoratio*; 9. verò Octobris leguntur novem Lectiones de Sancto Dionyſio, in quibus dicitur a Sancto Clemente miſſus. Idem habent Lectiones veteris Breviarii Narbonenſis, in quo die 3. Octobris tres Lectiones de Sancto Dionyſio, Oratio, &c. notantur de Communi unius Martyris. In antiquo denique Ambianenſis Eccleſiæ Breviario, duo dies duos Dionyſios evidenter non diſtinguunt.

Inſtabis tertiò ex antiquo Breviario Romano, excuſo Pariſiis, anno 1529. & 1543. in quo Sancti Dionyſii Pariſienſis ſimplex Feſtum erat, & in quo unica Lectio habebatur, quæ miſſum quidem in Gallias a Romano Pontifice narrabat Dionyſium, ſed ne unum quidem verbulum habebat de Areopagita.

Præterea, in antiquo Miſſali Romano, Lectio non ſumebatur ex Actis Apoſtolorum cap. 17. ut in recentioribus; ſed ex Sapientiæ cap. 10. ut videre eſt in libris Liturgicis a Paulo III. Pontifice Maximo reformatis, & approbatis anno 1549. Et

in

Digitized by Google

in antiquiori Miſſali, ad uſum etiam Romanæ Eccleſiæ edito tempore Franciſci Primi Chriſtiaoiſſimi Regis, S. Dionyſii Officium cantabatur de Communi Martyrum; ergo Eccleſia Romana in ea non erat opinione, quòd Diooyſius Pariſienſis Epiſcopus Areopagita eſſet.

Reſpondeo 1. in veteri illo Breviario Romano nihil eſſe quod S. Dionyſium Pariſienſem Epiſcopum Areopagitam eſſe neget.

Reſpondeo 2. in Breviario emendato juſſu Clementis VIII. & Pii V. unum eundemque aſſeri Areopagitam, Athenienſium Epiſcopum, ac deinde Pariſienſium., oominarique S. Clementem Pontificem Romanum, a quo miſſus eſt io Gallias.

Reſpondeo 3. non fuiſſe hoc ſemper Breviarium Romanum: eſt enim Fratrum Minorum, quod Nicolaus III. Pontifex Maximus in Urbe recipi juſſit, ut notat Radulphus Tungrenſis,* Prupoſitione 22. idque patet ex ritu quo feſti Sanctorum dies in eo Breviario præſcribuntur celebrandi, Namque S. Bernardinus, Lodovicus Epiſcopus, Bonaventura, Clara, Antonius de Padua, celebrantur ritu Duplicis majoris; Apoſtoli verò & Evangeliſtæ, ſanctis Petro & Paulo, & Joanne Evangeliſta exceptis, ſub ritu Duplicis minoris. Breviarium igitur iſtud verè Romanum dixerit nemo, quod tandem ab Eccleſia Romana exploſum eſt,

* De Tongren.

Reſpondeo ad ſecundum, quòd Eccleſia Romana, in libris ſuis Liturgicis, agnovit olim Dionyſium Pariſienſem Epiſcopum eſſe Areopagitam, quamvis Lectionem ex Actis Apoſtolorum in Miſſa non recitaret. Id conſtat ex Miſſali Romano excuſo Lutetiæ anno 1592. in quo pro Feſto Sanctorum Dionyſii, Ruſtici & Eleutherii, notatur Proſa ab Adamo Victorino compoſita, quæ ſic habet:

Gaude prole Græcia,
Glorietur Gallia
Patre Dionyſio.
Exultet uberiùs
Felici Pariſius
Illuſtris martyrio.

Inſtabis 4. ex ordine Litaniarum, in quibus ſecundùm poſteriores Aureliano Imperatore Martyres reponitur Dionyſius, & his ferè accenſetur, qui ſub Maximiano martyrium obierunt. Triginta circiter Eccleſiarum Litanias in hujus rei probationem protulit Launoius.

Reſpondeo, io Litaniis Chronologiæ ordinem non ſervari, ut conſtat ex veteri Litania, quam ex vetuſtiſſimo Codice profert Hugo Menardus in ſuis Obſervationibus ad librum Sacramentorum S. Gregorii, in qua Dionyſius quidem poſt Clementem, ante Sixtum & Laurentium collocatur, ſed Quintinus ante Tiburtium & Valerianum, & hi tres ante Nazarium, perturbato temporis quo vixerunt, ordine: inter Confeſſores invocatur Martinus ante Silveſtrum, Benedictus ante Paulum & Antonium; & inter Sanctas fœmioas Thecla Felicitati & Perpetuæ poſtponitur. In parvis etiam Litaniis, quas ex Sacramentario Ratoldi Abbatis ibidem profert mox laudatus Menardus, Leo priùs nominatur Ambroſio & Auguſtino, quibus tempore poſterior fuit. Denique in Litaniis Eccleſiæ Romanæ, Ambroſius & Auguſtinus poſtponuntur Gregorio, Nicolaus Martino, Cæcilia Agathæ & Luciæ. Quæ cùm ita ſint, certum eſt temporum ſeriem ex ordine Litaniarum haud rectè colligi, peſſimumque id eſſe argumenti genus, quo S. Dionyſius Pariſienſis Epiſcopus ad tertium detruditur ſæculum, eò quòd in Litaniis, ſecundùm poſteriores Aureliano Imperatore Martyres invocetur.

Obiicitur quartò: Dionyſius, qui in Galliam miſſus eſt a Romano Pontifice, & qui Pariſienſem fundavit Eccleſiam, ille eſt qui ſocios habuit Sanctos Piatonem Presbyterum & Martyrem, Fuſcianum & Victoricum, Lucianum, Quintinum, &c. Sed qui dictos ſocios habuit, noo eſt Areopagita,

Major probatur ex Martyrologio Uſuardi, io quo S. Piato jungitur Dionyſio ejuſque Sociis, ab urbe Roma in Galliam comes. Idem conſtat ex Hiſtoria Sanctorum Fuſciani & Victorici, in qua Sanctorum illorum Martyrum cum Dionyſio, Piatone, Luciano, Quintino, &c. legitur inita ſocietas. Idem probatur ex Hiſtoria S. Luciani Bellovacenſis, quam ex tribus MSS. Exemplaribus Launoius profert, quorum unum eſt in Pariſienſi Eccleſia, duo alia Rothomagi, io Bibliotheca Illuſtriſſimi Viri Domini Bigotii Curiæ Subſidiorum Decani.

Minor verò probatur, Dionyſius ille qui venit in Gallias ſub Maximiano, non eſt Areopagita, ſed Dionyſius, qui ſocietatem iniit cum Piatone, Victorico & Fuſciano, Luciano, & Quintino, venit in Gallias Maximiaoo Imperante; noo eſt igitur Areopagita.

Probatur Minor ex Actis SS. Fuſciani & Victorici, quæ Sanctos mox laudatos, unà cum Dionyſio in Galliam profectos memorant, *quo tempore Maximianus Auguſtus per arva Galliæ præſidebat.*

Probatur item ex Fulberto Carnotenſi, qui in Hymno de S. Piatone, Dionyſium Piatoni conſociat, & Martyrem ſub Maximiano Piatonem facit. Cujus Hymni hæc ſunt verba:

S. Piato.

Tornacum versùs ſe direxit inclytus,
Cùm Pariſius iret Beatus Dionyſius.
At Cæſar Maximianus,
Ut Piati hauſit famam virulentis auribus,
Comprehendi juſſit eum ad necandum protinus,

Præterea, vetus Breviarium Carnotenſe teſtatur, Imperantibus Diocletiaoo & Maximiano S. Piatonem io Gallias veniſſe. Conſentiunt etiam S. Piatonis Acta MS. Bibliothecæ S. Theodorici, prope Remorum civitatem.

Reſpondeo: nego primam Majorem. Ad probationem reſpondeo, Uſuardum forſan exiſtimaſſe quòd S. Piato in Gallias primo Sæculo veniſſet, unde ipſum Dionyſio comitem adjunxit.

Reſpondeo ſecundò, ſocietatem illam Piatonis & Dionyſii non reperiri in altero ex duobus Uſuardi Codicibus Manuſcriptis Bibliothecæ Monaſterii S. Martini a Campis Pariſiis ſiti; ſed hæc ſolùm verba: *Civitate Tornaco* * *Paſſio S. Piatonis Presbyteri.* Unde ſocietas Dionyſii videtur addita Martyrologio Uſuardi.

* Tournay.

Ad Acta Sanctorum Fuſciani & Victorici, reſpondeo illa eſſe depravata, in ipſaque perperam intruſum Dionyſii nomen: a vetuſtiſſimis namque Actis Sanctorum Fuſciani & Victorici Manuſcriptis ante annos ſeptingentos Bibliothecæ S. Germani Pratenſis, & Corbeienſis, abeſt Dionyſii nomen, ſed nec invenitur in Actis Maouſcriptis S. Quintini, quæ extant etiam in ſancti Germani Bibliotheca, in quibus tameo memorati S. Piatonis ſocii recenſentur.

Præterea, Acta illa Dionyſii ſocios, Diocletiano & Maximiano Auguſtis, in Gallias veniſſe tradunt, quod Scriptoribus omnibus adverſatur: ſiquidem ipſe Gregorius Turonenſis, cujus epocham Launoius, poſt Sirmondum mordicùs defendit S. Dionyſium Gallias adiiſſe ſcribit Decio & Grato Conſulibus. 3. Gregorius Turonenſis alios Dionyſio ſocios aſſignat, quàm Acta Sanctorum Fuſciani & Victorici. 4. Ruſtici & Eleutherii, quos Eccleſia Dionyſio ſacris in Officiis conjungit, nulla in illis Actis memoria. Quæ omnia evidenter prodont Acta illa in Dionyſii nomine de-

Digitized by Google

depravata fuiſſe. Quæ cùm ſic corrupta habuerit S. Fulbertus, non mirum quòd ſanctum Dionyſium S. Piatoni adjunxerit.

Ad Hiſtoriam S. Luciani Bellovacenſis, reſpondeo hanc Hiſtoriam, prout extat in Manuſcriptis a Launoio laudatis, falſitatis convinci; ſiquidem Lucianum, Dionyſium, & Quintinum miſſos ait ſub Juliano Cæſare, quod nemo non judicaverit abſurdum. Reſpondeo ſecundò, majorem fidem adhibendam eſſe Vitæ S. Luciani MS. quæ ſervatur in Monaſterio S. Luciani Bellovacenſis, quam ferunt ab Odone Epiſcopo Bellovacenſi, qui tempore Caroli Calvi vivebat, compoſitam, quæ etiam extat in Bibliotheca Floriacenſi, in qua ſcriptum eſt S. Lucianum a Clemente Papa miſſum in Gallias cum S. Dionyſio veniſſe, ab eoque Bellovacum legatum fuiſſe, tandemque ſub Imperatore Domitiano capitis ſententiam ſubiiſſe.

De Fleury ſive, S. Benoiſt ſur Loire

Objicitur quintò; Socrates lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 35. texit Catalogum Epiſcoporum, qui a priſtina Sede ad alias migrarunt, iidemque ipſi, nec plures ab Ivone Carnotenſi in Decreti ſui Proloquio memorantur; ita ut liquidò conſtet, præter hos, vel nullos omnino Sedes olim permutaſſe, vel ignotos Auctoribus Eccleſiaſticis fuiſſe. At ſi S. Dionyſius Areopagita, relictis Athenis, Pariſienſem Eccleſiam regendam ſuſcepiſſet, in tam exquiſito, tamque accurato Catalogo non fuiſſet prætermiſſus; ergo S. Dionyſius Pariſienſis Pontifex, alius eſt ab Areopagita.

Confirmatur ex Canone primo Concilii Sardicenſis, qui migrationes Epiſcoporum ab una civitate in aliam prohibens, ait: *Nullus in hac re inventus eſt Epiſcopus, qui de majore civitate ad minorem tranſierit.* Atqui id verè non dixiſſent Patres Sardicenſes, ſi Sanctus Dionyſius Areopagita Athenienſium Epiſcopus Lutetiam Pariſiorum tum Athenis longè ignobiliorem civitatem migraſſet; ergo nuſquam Pariſienſis Epiſcopus fuit Dionyſius Areopagita.

Reſpondeo Catalogum Epiſcoporum, qui ab una Sede ad aliam migrarunt, a Socrate contextum, non adeo accuratum eſſe, ut quidam alii addi non poſſint non minus illuſtres, imò inſigniores, qui ad alias tranſierunt Eccleſias. Sic S. Petrus ab Antiochena ad Romanam; magnus Euſtathius a Beroeana ad Antiochenam; Maximus a Dioſpolitana ad Hieroſolymitanam; Eudoxius a Germanica ad Antiochenam; Methodius Martyr clariſſimus ab Eccleſia Olympi ad Tyriam migravere: de quibus tamen altum apud Socratem ſilentium eſt. Unde perperam concluditur S. Dionyſium Areopagitam Athenis Pariſios non migraſſe: quia Socrates de tranſlationibus Epiſcoporum agens, illius non meminit: alioqui ſequeretur S. Petrum Antiochiâ Romam non migraſſe, nec alios mox recenſitos ex una Sede in aliam fuiſſe tranſlatos, quia nec illorum in ſua enumeratione meminit Socrates. Porro multos a ſe in eo migrantium Epiſcoporum Catalogo fuiſſe prætermiſſos, non obſcurè innuit Socrates cap. ſupra laudato, his verbis: *Res erat indifferens apud Veteres, quoties uſus poſcebat, Epiſcopum ab una Urbe ad aliam transferre.* Non mirum igitur quòd tranſitus Sancti Dionyſii Areopagitæ & Athenienſis Epiſcopi ad Sedem Pariſienſem mentionem nullam faciat.

Denique cùm Apoſtolorum diſcipulis ſolemne fuerit, dilatandæ per univerſum orbem Fidei gratiâ, relictis Sedibus, quas fundaverant, ad alias regiones & gentes migrare, ut teſtatur Euſebius lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 31. nemini mirum videri debet S. Dionyſium, relictâ Athenienſium Eccleſiâ, in Gallias, ob prædicandum Evangelium, profectum fuiſſe, & Lutetiæ Pariſiorum zelo Apoſtolico ſingulariter incumbentem, Sedem Pariſienſem fundaſſe, atque ſuſcepiſſe adminiſtrandam.

Ad confirmationem reſpondeo primò, verba Canonis primi Sardicenſis cum S. Dionyſii migratione Athenis Lutetiam non pugnare; quia is propriè Sedem non mutavit, ſed prorſus reliquit, ut prædicationi Verbi Divini ſe totum devoveret. Nam cùm Athenas reliquit, ſubrogato in Eccleſiæ illius Præfectura Publio, nihil de Pariſiis cogitabat, ſed ſolùm de Evangelica Prædicatione generatim. Statim verò atque ſuum expoſuit S. Clementi Romano Pontifici conſilium, ab eo in Gallias directus eſt cum plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis, non verò præciſè Lutetiam; ut omnia Martyrologia, & vetuſta S. Dionyſii Acta teſtantur: verùm cùm Sanctiſſimus Epiſcopus cognoviſſet Lutetiam Pariſiorum ſuâ operâ amplius indigere, in qua ſcilicet gentilitatis error magis graſſabatur, illò acceſſit, ibique Sedem conſtituit.

Reſpondeo ſecundò Canonem Sardicenſem, cùm ait nullum inventum eſſe Epiſcopum, qui a majori civitate ad minorem tranſierit, loqui de ambitioſis & avaris Epiſcopis, quos ad hujuſmodi migrationes non urgebat charitas, ſed inſtigabat cupiditas. Ita intelligendum eſſe Canonem conſtat ex verbis immediatè ſequentibus; *Unde*, inquit, *conſtitit eos ardenti plura habendi cupiditate ſuccendi, & magis arrogantia ſervire, ut videantur majorem habere poteſtatem.* Non verò loquitur Canon de Viris Apoſtolicis, qui Fidei propagandæ causâ, a ſuis civitatibus ad alias, ſeu majores eſſent, ſeu minores, ſeu æquales, commigrabant: quia nihil illis antiquius erat, quàm ut Chriſti propagarent Imperium, & hominum ſalutem procurarent.

Contra. Epiſcopi, qui ab una Sede ad alteram migrabant antiquitus, poſtquam immigrarant, prioris Sedis nomine depoſito, poſterioris nomen adſcivere; quod & apud Latinos, & apud Græcos, perpetuo in uſu fuiſſe, facilè demonſtrari poteſt. Igitur cùm apud Latinos juxta & Græcos, ante Carolum Magnum, Dionyſius Areopagita, non Pariſienſis, ſed Athenienſis Epiſcopus ſemper appelletur, argumento eſt Pariſienſem Areopagitæ Epiſcopatum, per annos octingentos, in toto orbe Chriſtiano incognitum fuiſſe.

Reſpondeo: nego Majorem. Nego, inquam, perpetuum in Eccleſia uſum fuiſſe, ut Epiſcopi ab una Sede in aliam migrantes, nomen poſterioris retinerent: quod multis oſtendere poſſum exemplis. Primum eſt Euſebii Nicomedienſis Epiſcopi, qui ad Epiſcopatum Conſtantinopolitanum, poſt Alexandrum evectus, poſtea Nicomedienſis, non Conſtantinopolitanus appellatus eſt, ut conſtat ex Philoſtorgio lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 17. Secundum exemplum eſt Theodori Perinthii, qui primò renunciatus eſt Epiſcopus Heracleæ in Thracia, poſtea verò ſub Valente Imperatore Euzoio defuncto, Patriarcha Antiochenus factus eſt: qui tamen a primo Epiſcopatu fuit Heracleotes appellatus, ut conſtat ex Theodoreto lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 3. Tertium exemplum eſt S. Methodii Martyris, qui adversùs Porphyrium ſcripſit. Is primò creatus eſt Epiſcopus Patarenſis, vel Olympi in Lycia, & poſtea Tyrienſem ad Eccleſiam tranſlatus: qui tamen cùm citatur a Leontio lib. de Sectis Actione tertia non appellatur Epiſcopus Tyrienſis, ſed Patarenſis. Quartum eſt Sancti Gregorii Nazianzeni, qui ab Eccleſia Nazianzena, in qua Patris Coadiutor fuit, migrans ad Conſtantinopolitanam, & in ea a Concilio I. Conſtantinopolitano, Oecumenico II. adverſus Maximum Cynicum invaſorem confirmatus, non Conſtantinopolitanus, ſed Nazianzenus ſub-

in-

Digitized by Google

inde vocatus eſt. Non mirum igitur quòd Sanctus Dionyſius Areopagita, poſt ſuam Athenis Pariſios migrationem, vocatus fuerit Athenienſis, non Pariſienſis Epiſcopus. Id factum eſſe arbitror vel propter Athenarum nobilitatem, quibus longè inferior erat Lutetia: vel ob reverentiam Sancti Pauli, a quo fuerat ordinatus Athenienſium Epiſcopus: vel denique ob Scripta Athenis Attico idiomate elucubrata.

Objicitur ſextò, ſi Dionyſius uſpiam Gallias adiit, ſequitur eum peregrinationem iſtam ſuſcepiſſe propè nonagenarium: atqui iſtud incredibile videtur, & penè abſurdum; ergo nuſquam Gallias adiit Dionyſius.

Reſpondeo, nego Minorem. Laudari namque poſſunt Apoſtoli, & Apoſtolici Viri, qui in provecta admodùm ſenectute, labores, peregrinationes, exilia, martyria fortiter ſuſtinuerunt; quod Joannis Apoſtoli, Polycarpi, Pothini, & Irenæi comprobant exempla. Nec abſurdum eſt Dionyſium Areopagitam centeſimum ætatis annum exceſſiſſe. Divinâ namque diſpenſatione factum eſt (inquit Baronius in *Notis ad Martyrologium Romanum*) ut complures ex his, qui Apoſtolorum temporibus vixerunt, ad longiſſimam ætatem pervenirent; nempe ut ea, quæ oculis aſpexiſſent, certâ ſcientiâ teſtarentur; ut inter alios Simeon Epiſcopus Hieroſolymitanus, qui centeſimum vigeſimum attigit annum: S. Ignatius, qui ſe Dominum in carne vidiſſe teſtatur, ſcribens ad Polycarpum, ad annum undecimum Trajani pervenit, S. Hieronymo teſte. Certè Quadratus, qui ſedit poſt Publium, qui Dionyſio ſucceſſit in Eccleſia Athenienſi, rexitque illam temporibus Hadriani, complures ſe vidiſſe tradit, qui Chriſti temporibus ſanati eſſent, & a mortuis ſurrexiſſent, ut de ipſo recitat Sanctus Hieronymus lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, Hermas Sancti Pauli diſcipulus, cujus ipſe meminit ſcribens ad Romanos, cujus & eſſe dicitur liber Paſtoris, ad ultima uſque Antonini Pii tempora ſuperſtes vixit. Quid memorem Sanctum Paulum primum Eremitam, qui vixit annos quindecim ſupra centum, Sancto Hieronymo teſte? Quid S. Remigium Remenſem, qui 70. annus ſub ipſo Epiſcopatûs onere tranſegit? Certè ſi Mardochæus centum nonaginta & octo annis vixit, ut vult Auctor Chronologiæ Philoni falsò adſcriptæ, ſive Philo Annianus lib. 2. ſcribens ipſum decem & octo annis ætatem Iſaac ſuperaſſe, qui centum octoginta annos explevit: ſi, inquam, Mardochæus in tam longævam ſervatus eſt ætatem, Deo providente, ut populum Iſraëliticum ab internecione generali liberaret, quam in ipſum Aman decreverat: quidni credere par eſt Sanctum Dionyſium Areopagitam ſervatum eſſe Dei conſilio incolumem & vegetum ad provectam ſenectutem, ut Galliam noſtram a gentilitatis errore, & dæmonis imperio eriperet? Summam porro Sancti Dionyſii ſenectutem memorat Nicephorus lib. 2. Hiſtoriæ, ubi præmiſsâ illius converſione ab Apoſtolo Paulo, ſubjungit: *Dionyſius verò verbum veri cultûs magnificè ac liberè prædicans, & multos annos in Occidente Chriſtum glorificans, ad multam provectus eſt ſenectutem, & pro ipſo, Martyrii coronâ eſt cohoneſtatus.*

Sed ne cuiquam incredibile aut mirum videatur S. Dionyſium tam longævum fuiſſe, hic ſubjicere placet quæ refert de hominum longævitate Uſſerius cap. 12. Chronologiæ Sacræ 1. ex Plinio lib. 7. cap. 48. *In Tmoli montis cacumine, quod vocant Tempſin, 150. annis vivere Mutianus auctor eſt: totidemque annos cenſum, Claudii Cæſaris cenſurâ, T. Fullonium Bononienſem, idque collatis cenſibus quos antè detulerat, vitaque argumentis (etenim id curæ Principi erat) verum apparuit.* Ex eodem cap. 49. in cenſu Veſpaſianis Imperatoribus acto, *centum viginti annos Parma tres edidere. Brixelli unus 125. Parma duo 130. Placentiæ unus 131. Faventiæ una mulier 132. Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini verò Marcus Aponius, 150. Tertulla 137. Circa Placentiam, in oppido Velliacio 110. annos ſex detulere, quatuor 120. unus 160. In regione Italiæ octavâ, centenûm annorum cenſi ſunt homines 54. centenûm denûm homines 57. centenûm vicenûm quinûm homines duo, centenûm tricenûm homines quatuor. Centenûm tricenûm quinûm aut ſeptenûm totidem, centenûm quadragenûm, homines tres.*

Et ut ad noſtra tempora propiùs accedamus, Laurentium quemdam Scotum anno ætatis 140. piſcatum prodiiſſe, ex Buchanano refert [in primæ Orationis Chronologicæ D. Paræi Elencho] Joſephus Scaliger, de ſuo inſuper adjiciens. *Nos poſſumus producere; quos 120. 125. 130. annos vita expleſſe ſcimus, vidimus, meminimus. Unus etiam ſenex amicis noſtris miraculo fuit Lutetiæ, anno Chriſti 1584. qui miles pugnæ Montis-Leherii interfuerat ſub Ludovico XI. Is major annorum 140. omnibus membrorum officiis integris; Lutetiam ſeſe contulerat, liticulæ cujuſdam perſequendæ causâ.* Quibus & illa addantur Jacobi Bonfrerii Jeſuitæ in Ruth cap. 1. *Ante annos paucos in finibus Sylvæ Thuringiacæ repertus eſt ſenex unus, qui Confirmationis Sacramentum a Suffraganeo Epiſcopi Rambergenſis accepit, annos natus 150. qui jam filios haberet centenarios, nepotes ſeptuagenarios, (ut noſtrorum literis accepimus) aliique ducenti, unaum centeſimum exceſſerunt.* Tandem refert Uſſerius, Thomam Parvum Winnigtoniæ in agro Sallopienſi, anno Chriſti 1483. natum cùm octoginta eſſet annorum, primam uxorem duxiſſe, cum qua 32. annis vixit; & ſub quâ commiſſi cum alia adulterii convictus, 105. annorum ſenex publicam in Eccleſia Alberburienſi egit Pœnitentiam. Cùm annorum deinde fuiſſet 122. ſecundam accepit uxorem, quæ quandiu ille vixit, cum eo manſit: ipſeque demum, nobiliſſimi Thomæ Arundelliæ & Surriæ Comitis curâ & ſumtibus in lectica Londinum perductus ſub finem Septembris anni 1635. & Magnæ Britanniæ Regi Carolo eſt exhibitus, cùm annum 152. & menſes aliquot vivendo peregiſſet. Hæc Uſſerius. Quamobrem nemo miretur S. Dionyſium jam nonagenarium in Gallias veniſſe, & in tanta longævitate Apoſtolicis perfunctum laboribus.

Objicitur ſeptimò. In Pariſienſium Epiſcoporum ſerie ſextus occurrit Victorinus, qui Agrippinenſi de Euphrata Synodo interfuit anno Æræ Chriſtianæ 346. itaque a Decii primordiis, Dionyſiique, juxta Gregorii Turonenſis epocham, adventu, ad eam Synodum, anni fluxere quinque & nonaginta, quos in quinque aut ſex Epiſcopos diſtribui nihil eſt incommodi. A Clemente autem Romano ad Synodum eandem anni propè ducenti & ſexaginta numerantur, quos a tam paucis Epiſcopis occupatos incredibile eſt. *De Cologne.*

Reſpondeo primò, veriſimillimum eſſe, ingraveſcente perſecutione, interruptam fuiſſe, poſt S. Dionyſium, Epiſcoporum ſucceſſionem. Nam difficillimis illis Eccleſiæ temporibus, frequentia fuerunt interpontificia. Si enim à tempore Decii uſque ad primum Conſtantis Imperatoris annum, Turonenſis Eccleſiæ ſedes 37. annis Epiſcopo vacua fuit, (ut ipſe Auctor eſt Gregorius Turonenſis lib. 10. Hiſtoriæ cap. 30.) quidni ampliori etiam temporis intervallo viduata fuerit Eccleſia Pariſienſis ſecundo Sæculo; cùm ſcilicet Epiſcoporum, & Doctorum copia minor eſſet; & Gallia Chriſtianorum numero deſertior? Idque non

mo-

modò Pariſienſis, ſed aliarum etiam Eccleſiarum fatum fuit: quod de Remenſi Flodoardus teſtatur lib. 1. Hiſtoriæ cap. 5. in qua poſt primos illius Pontifices SS. Sixtum ac Sinicium Sancti Petri diſcipulos, ad Imperium uſque Conſtantini Magni, trium ſcilicet Sæculorum lapſu, unus memoratur Præſul Amanſius. Adde, ex Synodi Agrippenſis contra Euphratam Actis, quæ ſuppoſititia eſſe alibi probamus, nihil certi colligi poſſe.

Objicitur octavò; anno 1205. caput S. Dionyſii Areopagitæ Nevelloni Sueſſionenſium Epiſcopo a Conſtantinopolitanis datum eſt: ergo ejus corpus erat Conſtantinopoli, non verò in Gallia: ergo in Græcia, non in Galliis paſſus eſt; proindeque alius eſt Areopagita Dionyſius a Pariſienſi.

Reſpondeo primò, poſteriorem conſequentiam illegitimam eſſe; nam caput ejus & corpus advehi potuiſſet e Galliis Conſtantinopolim; ac deinde Nevelloni tradi a Conſtantinopolitanis ſacrum caput.

Reſpondeo ſecundò, negando factum: Vel enim fuiſſet Dionyſii Areopagitæ corpus Conſtantinopoli, Patriarchatûs Methodii tempore, quod dixerit nemo, ſiquidem Methodius ipſe Pariſiis paſſum ſcribit, nec ſacrum ejus corpus Conſtantinopoli quieſcere vel leviter indicat: vel advectum illuc fuit poſt Methodii obitum, quod parum veriſimile eſt, cùm ſint tranſlationes hujuſmodi Sanctorum illuſtrium celebriores, quàm ut eas omnium Scriptorum ſilentium obruat. Alterius igitur Dionyſii caput datum eſt Nevelloni, quod Sueſſionenſes, ob nominis æquivocationem, Areopagitę eſſe piè crediderunt.

Objicitur ultimò. Lethaldus Monachus in Vita S. Juliani Cœnomanenſis Epiſcopi, quam circa annum Chriſti milleſimum conſcripſit, & Aveſgaudo Epiſcopo Cœnomanenſi * nuncupavit, Dionyſium, Julianum, alioſque Viros Apoſtolicos; qui Gallicanas Eccleſias fundaverunt, non a S. Clemente, qui ſub Trajano vixit, ſed a Sixto, qui Decio Imperante ſedit, miſſos propugnat. Igitur S. Dionyſius Pariſienſium Epiſcopus, non eſt Areopagita.

* Du Mans.

Reſpondeo Lethaldum contra totius Eccleſiæ Gallicanæ ſententiam tunc pugnaſſe: nec illam epocham ex alio hauſiſſe fonte, quàm ex Gregorio Turonenſi, ut ex illius Vitæ Lectione conſtat: unde non multum ejus auctoritati tribuendum eſt.

ANIMADVERSIONES in Diſſertationem XVI. Natalis Alexandri de Prædicationis Evangelicæ in Galliis exordio, ejuſdemque prædicationis Auctore.

§. I.

Adhærendum eſt Natali propugnanti ſub Clemente I. Pontifice fidem chriſtianam in Galliis fuiſſe prædicatam.

EVangelii lumen, ipſo primo Eccleſiæ ſæculo Gallorum genti illuxiſſe, manifeſtè oſtendunt, quæ adducit Natalis ex Irenæo, Tertulliano, Cypriano, Epiphanio, & Zozimo, quæ omnia præclarè vindicat a Launoii objectionibus Franciſcus Pagius in ſua Diſſertatione Hiſtorico-Critica de S. Dionyſio Pariſienſi epiſcopo. Addit teſtimonium S. Juſtini in Dialogo cum Triphone Judæo, ubi ipſi opponit gentem judaicam ne tum quidem ab Oriente ad Occaſum uſque eſſe diſperſam: *Sed ſunt*, ait, *Gentes quædam, ubi nondum veſtri corporis quiſquam habitat. Atqui ne unum quidem genus eſt mortalium ſive Barbarorum, ſive Græcorum, ſive aliorum omnino, quocumque appellentur nomine, inter quos per nomen Crucifixi Jeſu ſupplicationes, & gratiarum actiones Patri & Fabricatori omnium non fiant.* Obſervat autem idem Pagius, quòd ſi tunc in Galliis Evangelium non coruſcaſſet, non tam fidenter Juſtinus Triphoni ſanè parato ipſi reſpondere, oppoſuiſſet, nullum genus eſſe mortalium, quod J. Chriſtum non agnoſceret. Cùm verò, ut tradit Antonius Pagius in Critica Baronii, Juſtinus primam ſuam Apologiam Antonino Pio dicaverit an. 150. ac paulo poſt ediderit Dialogum cum Triphone de Veritate Chriſtianæ religionis, apparet Fidem jam antea per omnes Galliarum Provincias diſſeminatam; nam Galliarum diverſas nationes Chriſto vero ſubditas fuiſſe aſſeruit Tertullianus apud Natalem.

Nec adnotare deſinit Franciſcus Pagius ex concertatione epiſcoporum Arelatenſis ac Viennenſis civitatum, cujus meminit Natalis, palam fieri certam tunc fuiſſe apud omnes traditionem S. Trophimum, Apoſtolorum diſcipulum, Arelatenſem fundaſſe Eccleſiam, ac Gallos Fidem docuiſſe. Ex eo igitur Arelatenſis epiſcopus jus Metropoliticum ſibi aſſerendum dicebat, ac Viennam etiam quamvis in ordine civili Metropolim ſibi ſubjiciendam; quia Arelatenſis civitas in illis provinciis prima fuiſſet, in qua S. Trophimus epiſcopalem cathedram erexiſſet; ac ex ea in alias regiones fides fuiſſet propagata. Hæc pro ſuo tuendo jure aſſerendo, primùm PP. Concilii Taurinenſis, ac deinde ſummis Pontificibus Zozimo, & Leoni eccleſiaſticæ antiquitatis non ignaris ridendum ſe expoſuiſſet, ni a certa prorſus traditione præſidium habuiſſent. Illud etiam conſiderat Pagius quod ſi ſæculo tantùm tertio, ut tradit Gregorius Turonenſis, in Galliis fides fuiſſet annunciata, cùm fidei in illis regionibus exordium a ſæculo, & ſexquimedio tantum ante Concilium Taurinenſe conſignandum fuiſſet, non erat res adeo antiquitatis tenebris involuta, ut latere debuiſſet illos PP. ac præcipue Epiſcopum Viennenſem, qui tunc Arelatenſis jactantiam tam altè fidei initium in ſua Diœceſi conſtituentem, retundere non ceſſaſſet.

Iis verò, quæ tam copioſâ eruditione habet Natalis, ut legenti ſuadeat S. Dionyſium a S. Clemente I. in Gallias directum ad ferendum Evangelium, addit Pagius ex Mabillonio *lib. 6. de re Diplomatica pag. 488.* præceptum Theodorici Calenſis, Francorum Regis an. Ch. 723. datum, quo Pontificum, ac anteriorum Regum San-Dionyſianis conceſſa privilegia confirmans, ita ait: *Ærgo dum & omnipotens Pater, qui dixit de tenebris lumen expendiſcere, per Incarnationis myſteria unigeniti Filii ſui Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel inluſtratione Spiritus Sancti inluxit in corda Sanctorum Chriſtianorum, pro cujus amore & deſiderium inter citeros glorioſus triumphus Martyrum Beatus Dionyſius cum ſociis ſuis Ruſtico, & Eleotherio qui primi poſt Apoſtolos ſub ordinatione Beati Clementi, Petri Apoſtoli ſucceſſoris in hanc Galliarum Provinciam advenerunt &c.* Ex hoc deducit Pagius integro & amplius ſæculo, antequàm Hilduinus Areopagitica ſcripſerit, communem extitiſſe traditionem, quòd S. Clemens Dionyſio Gallias vera fide imbuendas deſtinaverit.

Auctoritatem Severi Sulpitii non ſolùm ob ea quæ adversùs illum ſcripſit Natalis non curandam dicit Pagius, ſed etiam quia Sulpitii mens fuit Euſebii Hiſtoriam in compendium redigere. Cùm autem in Euſebii libris nulla in Galliis annunciatę Fidei mentio fiat, nec aliquorum martyrum, qui ibi pro Chriſto occubuerint ante imperium Marci Aurelii, ideo tunc primùm intra Gallias mar-

ty-

Digitized by Google

tyria viſa eſſe ſcripſit, ſeriùſque trans Alpes religionem chriſtianam ſuſceptam. Nullum proinde faceſſere poteſt negocium illius auctoritas adversùs tot Scriptorum teſtimonia, qui epocham chriſtianæ religionis in Gallia ſuſceptæ primo ſæculo conſignarunt.

Auctoritatem verò S. Gregorii Turonenſis quanti faciendam Pagius expendens, aliis addit antilogiis, in quas incidiſſe Natalis oſtendit. Ex hoc infert Gregorium res, quas ſcriptis traditas adinvenit, abſque examine plerumque collegiſſe, cum auctoribus, quibus uſus eſt, diverſa ſentientibus in diverſas opiniones abeundo, quinimmo pugnantia ſcribendo. Cùm autem contra id quod ſupponit *lib. 1. Hiſt. Francor. cap. 30.* Fidem ſcilicet medio ſæculo tertio in Galliis annunciatam, non ſemel Evangelii prædicationem ad Apoſtolorum tempora alibi Gregorius referat, ſcilicet *cap. 4. 27. 30. & 80. de Glor. Confeſſor. cap. 51. lib. de Glor. Martyr. & cap. 12. lib. 1. de Mirac.* neſcit videre Pagius cur priore prorſus poſthabitâ opinione, cui traditio non ſuffragatur, non ſit omnino ſecunda amplectanda, quæ communi ſcriptorum auctoritate fulcitur.

§. II.

Illi adhærendum ſententia, qua Dionyſium in Gallias ad prædicandum Evangelium miſſum, alium eſſe ab Areopagita affirmat.

CONſtans Scriptorum traditio in eam non paucos traxit ſententiam, quòd Dionyſius Galliarum apoſtolus eò miſſus fuerit a S. Clemente D. Petri ſucceſſore; at minoris faciunt illam arguendi rationem, ſcilicet hujuſmodi Dionyſium Areopagitam fuiſſe, eò quòd Areopagita, Clemente Pontifice, floruerit. Porro non alio fundamento innixus Dionyſium in Gallias a S. Clemente directum, Areopagitam, ſeu Athenienſem fuiſſe Hilduinus affirmavit, niſi quia dum Clemens in Petri Cathedra ſedebat, Areopagita inter vivos degebat. Conſulantur S. Dionyſii Acta ex quinque Manuſcriptorum fide in lucem edita a Franciſco Boſqueto Monſpelienſi Epiſcopo in parte ſecunda Hiſtoriæ Gallicanæ, & videbitur nullibi tradere Dionyſium Pariſienſem eſſe Areopagitam, ſed ſolùm ab Apoſtolorum ſucceſſoribus in Gallias miſſum, & ut habent nonnulli codices, a B. Clemente. Porro præfata Acta longe ante Hilduinum fuiſſe exarata neminem dubitare tradit Pagius. Non aliâ proinde ratione Hilduinus Dionyſium Pariſienſem nuncupavit Areopagitam, niſi quia S. Clemens, cujus ætate Areopagita erat ſuperſtes, ut Gallias fidei lumine illuſtraret imperavit. Clarè etiam id oſtenditur ex iis, quibus Hilduinus elevare conatur auctoritatem Gregorii Turonenſis ejus ſententiam deſtruentem. Reſpondet igitur erraſſe Gregorium, & diſcere potuiſſe a Fortunato Pictavienſi ſibi ſyncrono Dionyſium *a B. Clemente deſtinatum, ſicut in Latinorum paginis didicit.* Cùm verò Pictavienſis in hymno, quem de S. Dionyſio compoſuit, & quem refert Pagius *n. 40.* nec verbum quidem habeat, quo innuat illum Dionyſium Areopagitam fuiſſe, perſpicuè innoteſcit ideo Hilduinum, ex auctoritate Pictavienſis Areopagitam judicandum voluiſſe quia S. Clementis juſſu in Gallias contenderat. Id argumenti genus validum etiam Natali apparuit; nam ex vetuſtiſſima S. Genovefæ vita, ideo Dionyſium, Galliarum apoſtolum, Areopagitam dicendum aſſerit, quia ejuſdem vitæ Auctor disertè teſtatur S. Dionyſium a S. Clemente Gallias miſſum. Alibi etiam in ſuæ diſſertationis decurſu ex eo ſolùm S. Dionyſium Epiſcopum Pariſienſem Areopagitam judicat, quia S. Clemens ad annunciandum Gallis evangelium elegerit.

Hanc tamen infirmam omnino eſſe conjecturam ex diverſis Martyrologiis diverſimode de Dionyſio Areopagita, ſeu Athenienſi, ac de Pariſienſi loquentibus, ferè ad ſenſum demonſtrare non pauci autumant. Placet hic mihi tranſcribere quomodo ex Martyrologiorum diverſitate arguat Hadrianus Valeſius apud Papebrochium in reſponſione ad exhibitionem errorum &c. *reſponſ. ad art. 11. §. 4.* In prima ergo epiſtola, quam hac de re ſcripſit, ita habet: *D. Launoy Doctor, poſt P. Sirmondum tractavit idem argumentum, allegatis omnibus antiquis eccleſiæ Gallicanæ Martyrologiis manuſcriptis, ubi ambo Dionyſii reperiuntur menſe Octobris, ſed diverſis diebus: quando etiam diſtinguuntur & ſedibus epiſcopalibus, & genere mortis; dum unus (ſcilicet ſenior, & Athenienſis) ſcribitur epiſcopus Athenarum, & ſua in urbe igne extinctus traditur; alter, videlicet noſter, nominatur epiſcopus Pariſienſis, & propè civitatem dicitur capite plexus. Omnes Galli, omnes Franci, omnes denique chriſtiani uſque ad ſæculum nonum Chriſti, ita, ſicut diſtinguo ego, diſtinxerant ſemper Dionyſios duos, ſcilicet uſque ad regnum Ludovici Pii, ex Carolo magno nati. Tunc Legati Imperatoris Conſtantinopolitani ſæpe venientes in Franciam, & intelligentes primum epiſcopum, ac martyrem Pariſiorum appellari Dionyſium; illuc attulerunt libros Dionyſii [ut prætendebatur] Areopagitæ; perſuaſeruntque Hilduino San-Dionyſiano Abbati, quòd Auctor iſtorum librorum, hactenus ipſis ignotorum, erat epiſcopus Pariſienſis, & Monaſterii ipſius Patronus. Hoc libentiſſime credens ille, compoſuit librum Areopagiticorum plenum fabulis, ad ſuadendum quòd S. Dionyſius, noſter primus epiſcopus, & martyr, fuerit etiam Athenienſis & Areopagita. Tantùm nempe valuit ea vanitas, qua conatur ſuos primos epiſcopos admovere temporibus Apoſtolorum, aut eorumdem Diſcipulorum, præferens fabulam, & impoſturam ſolidæ, & inconteſtabili veritati. Hilduinus, qui vivebat anno 840. ac poſtea, tam dextrè ſcivit lucrari animos ſemidoctorum, & ignorantium, ut plerique eorum fecuti ipſum in ſuis deliriis ſint, & clauſis oculis hodiedum ſequantur.* In ſecunda verò epiſtola, poſtquam duorum Dionyſiorum diſtinctionem ex omnibus antiquis manuſcriptis martyrologiis Gallicanis, eoſdem Dionyſios ad diverſos dies referentibus, & diverſo mortis genere diſtinguentibus, aſſerit, ita ſubdit: *Non poſſum autem quin tibi repræſentem verba Uſuardi, Auctoris gravis, eruditi atque exacti; qui noluit ſequi coætaneum ſuum Hilduinum, ſed Martyrologio, quod dedicavit Carolo Calvo, non Magno, veritati litavit, primùm tertia die Octobris hæc ſcribendo: V. Nonas Octobris. Athenis natale S. Dionyſii, qui poſt clariſſimam fidei confeſſionem, poſt graviſſima tormentorum genera, glorioſiſſimo martyrio coronatus eſt; ut teſtatur Ariſtides Athenienſis, vir fide, ſapientiâque mirabilis, in eo Opere, quod de chriſtiana religione compoſuit. En Dionyſium Athenienſem, ſeu Areopagitam. Sequitur alius nona die Octobris, hoc modo: VI. Idus Octobris. Apud Pariſium Natale SS. Martyrum Dionyſii epiſcopi, Ruſtici Presbyteri, & Eleutherii Diaconi: qui Beatus Epiſcopus a Pontifice romano in Gallias ad prædicandum directus, ad præfatam Urbem devenit: ubi per aliquot annos commiſſum ſibi opus ardenter proſequens, tandem a Præfecto Feſcennino, unà cum ſociis gladio animadverſis, martyrium complevit. Ecce noſtrum Pariſienſem epiſcopum, & martyrem Dionyſium: ecce teſtimonia luce meridianâ clariora: ecce Auctores modis omnibus irrefragabiles.* Ita Valeſius obdu-

rati capitis eſſe credens hos Dionyſios non diſtinguere, cum ſub diverſa die conſignentur, diverſis civitatibus adſcribantur, diverſo mortis genere pro Chriſto vitam dediſſe deſcribatur; atque uni Socii in Martyrii palma adnectantur, alter martyrio coronatus narretur, nullos ſocios illi aſſignando.

Iis adnectam Jo: Baptiſtæ Sollerii obſervationes ad Martyrologium Uſuardi omnino confirmantes, quæ ex Valeſio excripſi. In Obſervatione igitur ad diem tertiam Octobris, ſub qua die Uſuardi textum ſupra a Valeſio epiſtola ſecunda adnotatum refert, poſtquam aſſeruit hodie Eruditorum neminem Hilduini opinionem tuendam ſuſcipere, ab Adone, & Uſuardo ejus ſynchronis rejectam, ita ſubjungit: *Verſamur in re vel Eruditorum vulgo notiſſima, in qua partim Baronio contradicitur, qui & in Annotationibus, & in Annalibus ad an. 109. n. 4. 38. Hilduino adhaeſiſſe videtur. Gratum futurum opinor, ſi Roſweydi animadverſionem, in epiſtola MSS. ſæpe alibi citata, ultimam hic curioſo Lectori proponam, ex qua pateat doctiſſimum virum id pridem obſervaſſe quod eodem ſæculo tot alii ſuis ſuffragiis confirmarunt. Refert primam Uſuardi ex Belino verba omnia hic in textu expreſſa, ad quæ ſubjungit: Miror hæc omiſſa eſſe in Martyrologio Romano Baronii, cùm ante centum annos in Martyrologio Belini hæc exhibita fuerint. Quid quòd ante mille annos ita crediderit Eccleſia Romana? Nam vetus Martyrologium Romanum, quod Adonis Martyrologio ex editione Moretiana olim præmiſi, ita ſiè illum repræſentat: Athenis, Dionyſii Areopagitæ, ſub Adriano diverſis tormentis paſſi, ut Ariſtides teſtis eſt in Opere, quod de Chriſtiana Religione compoſuit. Hoc opus apud Athenienſes inter antiquorum memorias clariſſimum tenetur. Idem habet Beda (ſuppoſititius) Uſuardus, Ado, & Notkerus, ut meritò in conſiderationem venire debeat, num hic Dionyſius Areopagita ſuo loco tot comitatus teſtibus relinquendus ſit, maximè cùm & Menologium Græcum itemque Menæa Areopagitam Dionyſium hoc die repræſentent. Jam verò cùm iidem hi auctores citati, Dionyſium Pariſienſem alio die, videlicet 9. Octobris reponant, quis dubitare poteſt, quin Dionyſium Areopagitam a Pariſienſi diſtinxerint? Quare in textu Baronii 9. Octobris, ubi de Dionyſio Pariſienſi agitur, ut conformitas ineatur inter vetera Martyrologia, Romanum nempe Gregorii Magni, Romanum Belini ante centum annos, Uſuardum, Adonem, Notkerum; videtur delendum* Areopagitæ, *itemque a* B. Clemente, *cùm hæc a poſterioribus inſerta, & intruſa ſint. Conſuli poterunt Romæ omnia vetuſtiſſima Martyrologia Romana, non exiſtimem ullum inveniri poſſe, ante tempora Hilduini Abbatis, quod 9. Octobris Dionyſium Areopagitam repræſentet. Fuet Baronius, ſi vetus Martyrologium Romanum Adoni præmiſſum, cujus deſiderio tantopere tenebatur, vidiſſet, in aliam ſententiam declinaſſet. Hactenus Roſweydus. Videnda etiam breviſſima ſed veriſimillima Caſtellani in Martyrologio univerſali obſervatio, ex quibus omnibus pateat adſtructam a Monachis Dionyſianis, ſed perperam, Dionyſiorum plurium confuſionem dicam, an diſtinctionem, a Romano parvo, Adone, Uſuardo, & Notkero abunde primùm confutatam.*

Hìc etiam prætereundam non duxerim Obſervationem ejuſdem Sollerii ad textum Uſuardi ſub die 9. Octobris, quem ſupra excriptum legas in fragmento ſecundæ Epiſtolæ Valleſii, & in quo Dionyſii Pariſienſis memoria recenſetur. *Nunc*, ait, *controverſia recurrit, quam ad 3. hujus attigimus, a Baronio in notatione locupletiſſime tractatu, in qua nec Lucam Holſtenium, nec eruditos Gallos, nec alios pleroſque in tuendis Hilduini Abbatis Areopagiticis ei fautores invenies. Nos Martyrologiorum cancellis conſtricti ea ſolùm adducemus, quæ ipſorum auctoritate definiri poſſe videatur. En verba Hieronymiani Corbejenſis: Pariſius, Natalis Sanctorum Dionyſii Epiſcopi, Ruſtici Presbyteri & Eleutherii Diaconi. Conſonat Beda: in Pariſiis Natalis Sanctorum Martyrum Dionyſii Epiſcopi, Ruſtici, & Eleutherii, quæ in Rabano paulo auctiora ſunt. Accedit Romanum parvum. Pariſius Dionyſii Epiſcopi cum ſociis ſuis, a Feſcennino gladio animadverſi. Eadem eſt Adonis & clariſſima ſententia, a quo plane deſumptus textus noſter, quemadmodum & a Notkero factitatum, cùm hac tamen differentia, recte etiam a Caſtellano in præfatione bimeſtris primi pag. 25. obſervata, quòd Ado, & ex hoc Notkerus Eleutherium presbyterum nominent, Ruſticum Diaconum, quæ ab Uſuardo in textu noſtro melius correcta ſunt. Fallor vehementer, ſi ex his omnibus vel umbram Areopagiticam expreſſeris. Hæc igitur modò confer cum Romani parvi, Adonis, Uſuardi, & Notkeri verbis 3. Octobris relatis, atque apertiſſime perſpicies ex eorum mente hodiernum Dionyſium ab Areopagita remotiſſimum eſſe. Is itaque, de quo hodie agimus, Dionyſius, primus cenſetur Pariſiorum epiſcopus, de cujus ætate, patria, miſſione, ſociis, & rebus geſtis plurima, elapſo præſertim ſæculo diſputata ſunt, quæ ſuo loco accurate a nobis diſcutientur, digerenturque. Conſuli interim poſſunt, ut inter tot Scriptores, hi nos dumtaxat ſeligam; conſuli, inquam, poſſunt Dubois in Hiſtoria Eccleſiæ Pariſienſis lib. 2. cap. 3. & lib. 6. cap. 6. ac recentior Tillemontius tom. 4. pag. 439. apud quos alii indicantur.*

Ita igitur, quia Martyrologia diverſâ die Dionyſiorum memoriam recenſeant, ac diverſimodè eorumdem meminerint Scriptores, concorditer dicunt perperam Dionyſium Athenienſem cum Pariſienſi confundi. Ex his verò infert Pagius tam infeliciter Hilduinum ſuam de Pariſienſi Dionyſio opinionem ab Areopagita non diſtinguentem evulgaſſe, ut nec Martyrologi ejuſdem Benedictini Ordinis, eodem ſæculo ſcribentes, Ado nempe, Uſuardus, & Notkerus Balbulus eidem conſenſerint; nam non ſolùm diverſa ſub die præfatos Dionyſios adnotarunt, ſed ita etiam deſcribunt, ut unum eumdemque fuiſſe nullus illos legendo dicere auderet. Hinc non mirum Joannem Erigenam, cujus teſtimonio utitur Natalis in decima ſexta probatione, recentioribus dumtaxat adſcribere eam ſententiam, quæ Pariſienſem, & Areopagitam unum eumdemque eſſe Dionyſium propugnat. Solâ autem novitatis notâ inurendo ſatis rejeciſſe putat Pagius n. 6. neque ultra attentaſſe credit, ne contradicere videretur Hincmaro Hilduino ſuffraganti, cùm maximâ apud Carolum Calvum, ad quem Erigena ſcribebat, polleret auctoritate.

Validiſſimum, ut ſupra vidimus, ex Martyrologiis deſumptum argumentum ad duorum Dionyſiorum diſtinctionem affirmandam, infirmare quampluribus conatur Natalis. Dicit igitur ex eo, quòd variis diebus in Martyrologiis Dionyſius occurrat, non aliud inferri poſſe, niſi quòd duabus in Eccleſiis ſederit, in quibus proinde diverſâ die illius memoria recolatur. Ita bis Magni Euſtathii, & S. Alexandri nomen in Græcorum Menologio legi animadvertit, quia diverſas rexerunt eccleſias, quæ ſub diverſa die illorum Feſtum indicarunt. Alia deinde addit, ut conciliari poſſe ſuadeat Dionyſium, cujus natalem ſub die tertia Octobris Martyrologia recenſent, cum Dionyſio, quem martyrem Pariſiis occubuiſſe nona ejuſdem menſis die narrant. Nihilominus dum ex Martyrologiis huic controverſiæ finis meritò ſit imponendus, mirandum ſtatim quomodo non omni-

omnibus Dionyſiorum diſtinctio innoteſcat.

Primò igitur Martyrologia Dionyſium, cujus meminere tertia die Octobris, Athenis martyrium ſubiiſſe, vel non obſcurè ſupponunt, vel apertè teſtantur. Athenis pro Chriſto obiiſſe ſupponit Uſuardus, cujus verba ſupra dedi ex Cl. Valeſio; atque ante Uſuardum martyrii triumphum Athenis obtinuiſſe non obſcure innuerat Ado in ſuo Martyrologio, ita ad tertiam diem Octobris ſcribendo: *Natalis S. Dionyſii Areopagita, qui ab Apoſtolo Paulo inſtructus credidit Chriſto, & primus apud Athenas ab eodem Apoſtolo epiſcopus eſt ordinatus, & ſub Hadriano Principe poſt clariſſimam confeſſionem Fidei, poſt graviſſima tormentorum genera glorioſo martyrio coronatur, ut Ariſtides Athenienſis, vir fide, ſapientiâque mirabilis, teſtis eſt in eo Opere, quod de Chriſtiana religione compoſuit.* Poſtquam præfatis verbis Ado Dionyſium Athenarum fuiſſe Epiſcopum denunciavit, martyrio coronatum narrat, atque hujus aſſertionis Athenienſem ſcriptorem in teſtem adducit; ſicut etiam poſtea Adonis veſtigia relegit Uſuardus & Notkerus. Hujuſmodi narratio, ſi ad aliud ſignificandum violenter non diſtrahatur, ſane ſignificat Athenienſes die tertia Octobris Dionyſium ut ſuum epiſcopum, martyremque coluiſſe: & ſi alibi pro Fide Chriſti ille Dionyſius mortem oppetiiſſet, incogitantiæ ſaltem Ado, & Uſuardus eſſent accuſandi, nec verbulum quidem hujus rei in ſuis Martyrologiis addendo. Ne autem quid veteres Martyrologi de loco paſſionis illius Dionyſii ſenſerint, poſſemus ignorare, Vetus Romanum Martyrologium, editum a Roſvveido typis Plantinianis an. 1613. expreſsè Athenis Dionyſium Areopagitam ultimam diem martyrio clauſiſſe aſſerit his verbis. *5. Non. Oct. Athenis Dionyſii Areopagita ſub Adriano diverſis tormentis paſſi: ut Ariſtides teſtis eſt in opere &c.* Dionyſii verò Pariſienſis epiſcopi memoriam recolens 7. Id. Oct. ut ibidem pertuliſſe martyrium adnotet, ita ait: *Paryſiis Dionyſii Epiſcopi cum Sociis ſuis a Feſcennino gladio animadverſi.* Neque adversùs hæc urgent exempla, quæ refert Natalis de urbibus, in quibus Feſtum alicujus Martyris celebrari dicant Martyrologia, quamvis ibi vitâ functi non fuerint. Si recte illa exempla perpendantur, ſtatim dignoſcetur ideo in illius urbibus diem feſtam illorum Martyrum celebrari, vel quia antequàm alibi pro Chriſto vitam prodegerint, ibi verſabantur; vel quia illorum corpora in iiſdem civitatibus aſſervantur; alibi verò martyrium conſummaſſe dicuntur. Ita die 1. Februarii S. Ignatium primò Antiochiæ ſediſſe, ac deinde Romam miſſum, ibi Leonum dentibus occiſum, Martyrologium recolit. Die Auguſti trigeſima-prima Treveris S. Paulini epiſcopi diem feſtum agi commemorat, at in Frigia occubuiſſe narratur. Conſtantinopoli S. Joannem Chryſoſtomum ad 27. Januarii coli dicit Martyrologium, at exulem vitâ exceſſiſſe adnotare non omittit. Hujuſmodi ergo exempla, quæ ex Martyrologio Natalis opponit, ut oſtendere conetur non ſemper ſubintelligendum Martyres in ea obiiſſe civitate, ubi ipſorum memoria conſignatur, nihili ad rem faciunt; cùm idem Martyrologium ne errandi daretur occaſio, quo in loco occubuerint, referat. Immo retorquendo, ut dici ſolet argumentum, cùm infinita propemodum afferri poſſent ex Martyrologiis exempla, quibus martyrii locus deſignatur ex eo ſolùm, quod Martyris memoria in aliqua urbe celebrari narretur, exinde inferre licet & Athenis martyrii gloriam aſſequutum illum Dionyſium, cujus feſtum die tertia Octobris ibidem celebrabatur; nam paſſionis genus deſcribitur, & alibi mortuus non dicitur.

Secundò. Omnia fere antiqua Martyrologia, Dionyſium, cujus mentionem faciunt die tertia Octobris, *Areopagitam* nuncupant, nunquam tamen hujuſmodi cognomen illi addunt Dionyſio, cujus die nona meminerunt. Ita Ado, Notkerus, Auctor Veteris Romani Martyrologii &c. Audiatur modò Sirmondus in ſua diſſertatione de duobus Dionyſiis *cap. 6.* ex hac inferens ratiocinatione, nec romanos Pontifices in eam de unico Dionyſio ſententiam conceſſiſſe: *Cui Romanorum Pontificum*, inquit, *venit unquam in mentem, ut Dionyſium Pariſienſem Areopagitam appellaret, aut Areopagitam alio, quàm Athenienſi epiſcopatu functum ſignificaret? Stephanus I. inquiunt, a Dionyſio Pariſienſi morbo liberatus eſt, quis negat? Idem beneficii memor Ædem Sacram Romæ in Dionyſii gratiam condere inſtituit, conditam Paulus Stephani Frater ac Succeſſor dedicavit. Quid tum verò? An Dionyſium hunc vel Stephanus, vel Paulus Areopagitam nominarunt? Aut difficilius fortaſſe Stephano erat, cùm a Dionyſio ſe ſanatum ſcriberet, Areopagita nomen addere, ſi eumdem credidiſſet, quàm Paulo fratri poſtea fuit, qui cum Dionyſii Athenienſis libros ad Pippinum Regem mitteret, Areopagita Opera ſe mittere nunciavit? Concil. Gall. tom. 2. pag. 62. Evolvant Scrinia ſua Vindices Dionyſiani, & Pontificum Diplomata quotquot habent, a Zacharia unde oriri ſolent ad Innocentium uſque III. excutiant, nunquam in his aliter, quàm Sanctum Dionyſium martyrem, & Cœnobium Sancti Dionyſii martyris, & Abbates B. Martyris Dionyſii, nuncupatos reperient. Evolvant & Romana, quodque in Græcis Scriptoribus proximè obſervabamus, id ipſum in Martino, Agathone, Hadriano Romanis Pontificibus animadvertent, quandocumque Dionyſii Areopagita opera laudant, Athenienſem Epiſcopum perpetuò ab his dici, nunquam Pariſienſem, quod fieri ſane par erat, ſi relictis Athenis Pariſios immigraſſet. Si unum ergo Areopagitam, & primum Athenarum epiſcopum nuncupatum omnia fere antiqua Martyrologia voluere; alterum verò epiſcopum dumtaxat, a Pontifice Romano prædicationis gratiâ in Gallias directum nominarunt, cur unum, eumdemque dicere debemus, ſi cognominum diverſitas diverſos fuiſſe palam exhibeant.*

Tertiò. Ex præfatis novum conſurgit argumentum ad prohibendam confuſionem Dinnyſii Areopagitæ cum Pariſienſi. Cùm igitur uſus ille in eccleſia vigeret, quòd Epiſcopi ab una ad alteram ſedem migrantes, poſterioris nomen retinerent, jam ſi Areopagita Athenarum ſede dimiſsâ ex Romani Pontificis imperio Pariſienſem aſcendiſſet, nec Martyrologia, nec Romani Pontifices epiſcopum Athenienſem, ſed Pariſienſem appellaſſent. Adversùs hujuſmodi argumentum, quod Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ monumentis innititur, quædam opponit Natalis exempla, ut demonſtret hunc uſum in Eccleſia perpetuum non fuiſſe. Verùm, ultraquamquod regula generalis noſtræ faveat aſſertioni; quapropter nec credere cogimur in Dionyſio exceptam, etſi in uno, alterove non obſervatam videremus, eadem exempla explodere Pagius non deſinit. Non mirandum ergo dicit, ſi non Conſtantinopolitanus, ſed ſemper Nicomedienſis appellatus fuerit Euſebius, quia non legitimè Conſtantinopolitanam ſedem occupavit, cùm Paulum legitimum Præſulem expulerit, qui proinde poſt mortem Euſebii ſuæ ſedi fuit reſtitutus. Theodorum Perinthium in epiſcopatu Antiochenſi Euzojo ſuffectum falsò ſupponi Pagius affirmat, cùm Philoſtorgius *lib. 9. cap. 14.* poſt Euzojum Antiochenam Sedem Dorotheum ex Heraclea Thraciæ occupaſſe narret. Quòd ſi adhuc placeat Theodorum Heracleæ in Thracia epiſco-

pum ad Patriarchatum Nicomedienſem poſtea evectum dicere, advertit Pagi ex Theodoreto *lib.* 8. *cap.* 28. & 30. & *lib.* 3. *cap.* 3. & 8. Arianorum vexilliferum, & anteſignanum fuiſſe; unde & Euſebio Nicomedienſi cuncta in Conſtantinopolitana eccleſia turbanti operam præſtabat, ut narrat Socrates *lib.* 2. *cap.* 12. Cum ergo eſſet Arianus, & in ſchiſmate ab Arianis electus, Nicomedienſis Patriarchæ nomen non meruit; unde ſemper a primo epiſcopatu Heracleæ Epiſcopum appellarunt. Non minus ineptè obſervat opponi exemplum Gregorii Nazianzeni; quamvis etenim a Nazianzena ſede ad Conſtantinopolitanam migraverit, cum nihilominus ſtudio pacis eam cito dimiſerit, & Nazianzi epiſcopus obierit, meritò Nazianzeni nomen retinuit. Unicè urgeri poſſet exemplum S. Methodii, qui licèt ab epiſcopatu Patarenſi ad Tyrienſem eccleſiam fuerit tranſlatus, adhuc nihilominus Tyrienſis epiſcopus nuncupabatur. Verum optimè reponit Pagius nec unicum Leontium, qui Methodium Patarenſem epiſcopum nominat, nec unicum exemplum deſtruere poſſe argumentum petitum ex perpetuo uſu obſervato in eccleſia, quo epiſcopi ad aliam ſedem tranſlati poſterioris eccleſiæ nomen obtinuerunt. Illud etiam addit Patarenſem fortaſſe epiſcopum Methodium appellatum fuiſſe, quia eo tempore libros ſuos ſcripſit, quo adhuc Patarenſem Epiſcopatum gerebat. Ita Proclus Cyzicenus, non Conſtantinopolis, ſed Cyzici epiſcopus a Mario Mercatore vocatur, quia in hac civitate epiſcopi munus obibat, nondum Conſtantinopolim tranſlatus quando in magna Conſtantiopolis Eccleſia Homiliam, ſeu Orationem adverſus Neſtorium: tunc Patriarcham habuit, ut obſervat Joannes Garnerius in Notis ad illam Homiliam.

Quartò. Martyrologia Adonis, Notkeri & Vetus Romanum, ad diem tertiam Octobris dicunt illum Dionyſium variis, graviſſimiſque excruciatum tormentis ſub *Adriano Principe* martyrii palmam meruiſſe. Dum verò ad diem nonam alterum Dionyſium recenſent, ſub Feſcennino Præfecto martyrium compleſſe dicunt, ſeu ſub Domitiano Cæſare, ut vult Paſchaſius Ratbertus, quem Natalis decimum tertium ſuæ aſſertionis teſtem refert, & Sigibertus *lib. de Script. Eccleſ.* Ideo autem, Domitiano Cæſare, martyrium ſubiiſſe dixerunt, quia eo imperante Feſcenninus Sitinnius in Galliis Præfecti munere fungebatur. Neque etiam narrant poſt diverſa graviſſima tormenta ad martyrii coronam perveniſſe, ſed gladio tantum occubuiſſe. Nec refert etiam Dionyſium Pariſienſem, ut ex teſtimonio Gregorii Turonenſis dicit Natalis, diverſis tormentis fuiſſe excruciatum; nam, quamvis hoc verum ſit, nihilominus quis negare audebit Martyrologos diverſos martyres innuere voluiſſe, dum diverſo mortis genere triumphum reportaſſe commemorant?

Quintò. Martyrologia, aliique Scriptores Dionyſio Pariſienſi ſocios addunt, Ruſticum nempe, Eleutherium &c. nullum verò martyrii ſocium Athenienſi adſcribunt. Reſpondet Natalis illos Martyrologos, ideo Sociorum S. Dionyſii ad diem tertiam Octobris non meminiſſe, quia præ oculis habuerunt Menologium Græcorum, quorum non intererat Ruſticum, & Eleotherium memorare, qui Romæ dumtaxat S. Dionyſio adjuncti fuere, nec de Græcia erant bene meriti. Hanc autem reſponſionem ut merum effugium habet Pagius, nam in Menologio Græcorum alii Sancti ex Latinis memorantur de ipſa Eccleſia Græca non magis meriti; quapropter ſui Dionyſii adjutores, ac martyrii ſocios æquum non eſt credere omiſſuros, ſi aliqui extitiſſent: & tamen ipſe Hilduinus in epiſtola ad Ludovicum Pium n. 20. nil aliud in Menologio Græcorum reperiſſe teſtatur, *præter diem Natalis ejus, & quia Athenienſium epiſcopus fuerit.*

Omnia præfata, maximè ſimul ſumpta, quibus oſtenditur ex Martyrologis diverſa ſub die Dionyſiorum memoriam recenſeri; diverſis in urbibus epiſcopatum geſſiſſe; diverſo cognomine nuncupatos; diverſo genere mortis, & diverſo ſub Principe martyrium conſummaſſe; alterum triumphi ſocios habuiſſe, non verò Athenienſem, locum dubitandi non relinquunt, quin tabulæ eccleſiaſticæ diverſos Dionyſios vellent nobis exhibere. Ne cui autem menti occurrat horum Martyrologorum auctoritatem poſſe nutare, ſciat Adonem nihil ad ſui libitum in ſuo Martyrologio inſeruiſſe, ſed alio vetuſtiore uſum, quod Romà Aquileiam tranſmiſſum, Ravennæ a quodam Monacho ad deſcribendum accepit, ut ipſemet teſtatur in epiſtola, quam ſuo Martyrologio præfixit. Uſuardus verò ex Flori aliorumque id genus ſcriptis, jubente Carolo Calvo, Martyrologium contexuit. Illud verò non ſolùm Gallicana Eccleſia, ſed multæ aliæ etiam exceperunt; immo eodem aucto uſa eſt eccleſia Romana ante recentius Romanum, ita teſtante Molano in præfatione ad illud Martyrologium *cap.* 4. quod notis, & additionibus illuſtravit. Ubi ergo Adonis, & Uſuardi Martyrologia afferuntur, ſimul antiqua ex quibus excerpta fuerunt exhibentur, quæ apertè Dionyſiorum diſtinctionem indigitare vidimus ſupra ex obſervationibus, quibus eamdem Dionyſiorum diſtinctionem illuſtrare non deſtitit Sollerius. Præfatis autem Martyrologiis antiquitate, & eccleſiarum approbatione commendatis vetus Martyrologium S. Hieronymo inſcriptum oon opponitur: quamvis etenim verum ſit tertia die Octobris nullius Dionyſii meminiſſe, & nona octobris dumtaxat S. Dionyſii memoriam conſignare, nullum habet verbum, ex quo illum Dionyſium fuiſſe Areopagitam poſſimus dicere; enim nec Areopagita nuncupetur, nec Athenis, ſed Pariſiis illius memoria notetur. Unde ex eo ſolum haberemus, Athenienſe prætermiſſo, ſolius Dionyſii Pariſienſis memoriam feciſſe. Cætera verò recentioris manus Martyrologia omnino poſtponenda iis quæ ad duplicis Dionyſii diſtinctionem inducendam adduximus.

Illud tamen non exiguam admirationem in me excitavit, quòd cum Martyrologia Adonis, Uſuardi, Notkeri. Vetus Romanum &c. vel ſupponant, vel expreſſè dicant Dionyſium, cujus ad tertiam diem Octobris mentionem faciunt, Athenis martyrem ad Dominum migraſſe, & cum idem disertè affirmet Martyrologium eccleſiæ Remenſis, quod ſibimet opponit Natalis, ipſius auctoritatem ſequenti putaverit enervare reſponſione: *Hoc Remenſis eccleſiæ Martyrologium recentioris eſt manûs, ducentorum ſcilicet, aut trecentorum circiter annorum. Unde cùm contra Uſuardi, Adonis, & cæterorum Martyrologiorum auctoritatem, imo omnium Scriptorum antiquorum Græcorum, & Latinorum, ſanctum Dionyſium Areopagitam Athenis paſſum eſſe aſſerat, fidem nullam prorſus meretur.* Nimis fidenter ita Natalem ſcripſiſſe nemo non videt.

His ex Martyrologiis adnotatis quædam alia innuam apud Sirmundum, Pagium &c. longiori ſtilo diſcuſſa. Non deſinunt igitur animadvertere Hilduinum, qui omnium primus ex Dionyſio Pariſienſi, & ex Areopagita unum, eumdemque Dionyſium conflavit, ob nimiam credulitatem ſæpiùs erraſſe, Actaque Viſbii apertè ſuppoſititia facilè nimis amplexum fuiſſe. Quàm ſæpe erraverit Hilduinus, non præterit Sirmundus in Diſſertatione de duobus Dionyſiis *cap.* 4. Hoc ex eo

dum-

Digitized by Google

dumtaxat referam, quòd cùm narret Hilduinus Dionyſium amore Pauli, Nerone adhuc ſuperſtite, Athenas reliquiſſe, ac Romam contendiſſe ut Paulum inviſeret, eò tandem perveniſſe ſcribit anno 10. Domitiani. Ex hoc autem credere cogeremur Dionyſium Pauli oblitum annos 25. in hac navigatione conſummaſſe. Obſervant deinde auctorem Vitæ S. Dionyſii, cujus operâ in Galliis Fides reſplenduit, quamque exaravit anno 750. nec verbum habere, quo crediſiſſe demonſtret ſuum Dionyſium eumdem fuiſſe ac Areopagitam. Ita autem periiſſe hujuſmodi traditionem, ſi primo Eccleſiæ ſæculo Areopagita Chriſtum Gallis annunciaſſet, ſicut nemo prudens facile credet, ita aliter crediſiſſe nimiæ aliquorum credulitati donandum. Immo contrariam traditionem duos Dionyſios diſtinguentem invaluiſſe, ex eo non obſcurè innoteſcit, quòd duos Dionyſios præter alios agnovere Auctor Vitæ S. Fulciani, Fulbertus des Chartes, Letalduſque.

Neque apud me minoris exiſtimanda videtur illa ratio, qua aſſeritur, quòd ſi Dionyſius, Athenis dimiſſis, ad epiſcopatum tranſlatus fuiſſet Pariſienſem, hoc exemplo, quo certè hujuſmodi tranſlationes proſcindentibus ſilentium impoſitum fuiſſet, eaſdem tuentes uti non ceſſaſſent: & tamen quampluribus aliis in medium allatis, nulla facta eſt mentio Dionyſii. Notum eſt Auxilium Formoſi Papę defenſionem ſuſcepiſſe cum accuſaretur, quòd relicto epiſcopatu Portuenſi, novo more Petri cathedram conſcendiſſet. Quamvis autem in Libello, quem hac de re ſcripſit ad Leonem Nolanum epiſcopum, quamplura epiſcopalium tranſlationum congerat exempla, Dionyſii nullatenus meminit. Iſto ipſo ſæculo, quo Hilduinus vivebat, tam Hadrianus II. *epiſt.* 57. ad epiſcopos Synodi Duziacenſis, quàm Stephanus VI. *ep.* 1. epiſcopalium tranſlationum neceſſitatem expendunt, eamque multoties B. Petri & aliorum exemplis confirmant; at Areopagitæ ad Pariſienſem eccleſiam tranſlationem prorſus conticuerunt: quod ſanè ſaltem innuit illius nullam famam vulgatam fuiſſe in eccleſia.

Demum acta paſſionis S. Dionyſii Pariſienſis vetant illum cum Areopagita confundere; nam *nu.* 8. & 11. ut in Pagii diſſertatione conſpicitur *n.* 44. dicitur a S. Clemente Pontifice romano epiſcopus ordinatus, & in Gallias miſſus: atque hujuſmodi actis conſonat Auctor Vitæ S. Genovefæ apud eumdem Pagium *n.* 41. qui ſcripſit circa annum 520. & cui fidem præſtandam ibidem Pagius demonſtrat. Porro ſi S. Dionyſius Pariſienſis epiſcopalem characterem ex B. Clementis ordinatione accepit, neceſſariò agnoſcimus alium ab Areopagita fuiſſe; cùm iſte Athenis ad D. Pauli prædicationem converſus ab eodem Athenienſis epiſcopus fuerit conſecratus. Vidit hanc difficultatem Hilduinus, eamque contemnendo reſpondit ex exemplaribus ſcriptorum vitio depravatis ortum habuiſſe; nec aliud ex iis colligi poſſe, niſi S. Dionyſium Pariſienſem apoſtolatûs auctoritate in Galliis exercendâ a ſancto Clemente munitum. Hujuſmodi autem reſponſionem merum effugium eſſe Pagius exiſtimat, neque etenim exemplarium corruptionem probat Hilduinus, unde ſuadere poſſet hanc vocem *ordinatio* in actis S. Dionyſii aliud ſignificaſſe ac *conſecratio*. Profecto in iiſdem actis apud Pagium primò dicitur epiſcopus ordinatus, deinde in Gallias miſſus; & diverſimode etiam de illius conſecratione, & miſſione legitur in præfata S. Genovefæ vita: quapropter ordinationem cum miſſione confundere omnino eſt præter textûs intelligentiam. Meritò verò addit Pagius inaniter affirmare Hilduinum poſſe etiam ex Apoſtolorum actis, & ipſius Chriſti Domini actione probare quod intendit, cùm nihil ad intentum producat.

§. III.

Enodantur quæ opponit Natalis.

NAtalis unà cum Areopagiticorum Vindicibus opponit hymnum S. Eugenii Toletani, qui ante Hilduinum ſcripſit, ibique Dionyſium Areopagitam in Gallias a S. Clemente miſſum referre non omiſit. Huic tamen auctoritati plura opponit Pagius, Hilduinum nempe, qui hunc hymnum laudat, ejus verba non referre, nec ſignificare, cujus Eugenii ſit. Obſervat deinde Hilduinum dubitanter de eodem loquutum. Quòd ſi Eugenio ille hymnus ſit aſſerendus, interpolationis indicium probat, quia extat inter Opuſcula Eugenii in epiſcopum Toletanum an. 646. ordinati, quæ edidit Sirmondus Lutetiæ an. 1619. at ita incipit: *Rex Deus immenſi* &c. & in eo nulla Areopagitę fit mentio. Hymnus verò, quem Hilduini ſectatores producunt hoc habet initium, ut legere eſt apud Natalem: *Cœli Cives applaudite*. Et quidem mirandum valde eſſet, quòd Hilduinus Gregorii Turonenſis auctoritati Fortunati Pictavienſis teſtimonium oppoſuiſſet, non verò hymnum S. Eugenii, ſi in hoc expreſsè Pariſienſis Dionyſius Areopagita fuiſſet nuncupatus. Porro jam ſupra dictum eſt Fortunatum nil aliud aſſeruiſſe, quàm Dionyſium Pariſienſem in Gallias a S. Clemente fuiſſe deſtinatum; ex quo perperam inſert Hilduinus non alium ab Areopagita eſſe exiſtimandum.

Plurimi etiam in pręſenti controverſia facit Natalis auctoritatem S. Methodii Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui Areopagitæ Dionyſii geſta ſcribens, refert Athenis Romam profectum eſſe, eumque S. Clementem Pariſios miſiſſe. At hic tota difficultas verſatur in diſcutiendo, an verè S. Methodius ante Hilduinum Dionyſii acta ſcriptis mandaverit, ut Anaſtaſium referendo affirmat Natalis; an potius Methodius ab Hilduino acceperit, quæ græce de Dionyſio exaravit. Mihi autem illis adhærendum, qui ſentiunt Methodium a Latinis tranſcripſiſſe, quæ ipſo auctore in vita Dionyſii leguntur. Et primò certum eſt S. Methodium Dionyſii obitum, qualem Hilduinus recenſet, in ipſius vita adnotaſſe, de hoc verò in Græcorum codicibus nihil ſcriptum inveniſſe teſtatur Hilduinus in Areopagiticis *n.* 10. nam ibi affirmat *De Dionyſii Areopagitæ obitu nihil Græcos ſcripſiſſe, quia propter longitudinem terrarum tranſitus ipſius penitus eis fuit incognitus*. Quin immo, ſi Methodius excipiatur, nullus fuit ex Gręcis, qui antea Dionyſii Pariſienſis res geſtas ſcripſiſſet, ſuumque Areopagitam reputaſſet. Cùm ergo Methodius a ſuis Græcis geſta Dionyſii Pariſienſis ediſcere non potuiſſet, neceſſe eſt ab Hilduino illius vitam mortemque mutuaſſe. Sed & geſta omnia Dionyſii a Methodio deſcripta ex latinis libris hauſiſſe teſtis eſt Hincmarus in Epiſtola ad Carolum Calvum data; in ea etenim affirmat paſſionem Dionyſii grecè a Methodio dictatam legiſſe, & ab Anaſtaſio S. Sedis Apoſtolicæ Bibliothecario latinè redditam, eamque his conſentaneam inveniſſe, quæ in adoleſcentia legerat, *videlicet per quos, & qualiter geſta B. Martyris Dionyſii, ſociorumque ejus ad Romanorum cognitionem, indeque ad notitiam Græcorum pervenerint*. Cùm igitur antequam Methodius è vita exceſſiſſet Hilduinus ſuam de Dionyſio Pariſienſe opinionem cum Athenienſe confundentem evulgaſſet, bene ex iis, quæ Hilduinus de Dionyſio ſcripſerat, ejuſdem vitam græcè tradidiſſe creditur Metho-

thodius, atque ita factum eſt Hilduino concordaſſe. Hinc in errorem lapſum puto Anaſthaſium, & cum ipſo Natalem, dum credidit Methodium Dionyſii vitam elaboraſſe antequam legationem Imperatoris Orientis Romæ obiret, qua functus fuit an. 818. Si hoc verum eſſet, Hilduinus, qui ante annum 834. Vitam S. Dionyſii non evulgavit, ſcribere non potuiſſet nihil de ejuſdem obitu apud Græcos inveniſſe; neque Hincmarus ab ipſa adoleſcentia didiciſſet geſta martyris Dionyſii ad Græcorum cognitionem Romanis mediantibus perveniſſe. Atque hìc non omittendum non bene Natalem Hincmari verba legiſſe, dum ſcripſit Hincmarum ſolùm tradidiſſe Græcos a Romanis *Geſta Martyrii &c.* obtinuiſſe; enimvero non ſolùm ultimum triumphum Dionyſii Romanos docuiſſe Græcos Hincmarus ſignificare intellexit, ſed omnes illius Martyris res geſtas; cùm dixerit *Geſta B. Martyris Dionyſii ad Romanorum cognitionem, indeque ad notitiam Grucorum* perveniſſe.

Si hucuſque dicta ſatis perpendantur, nullum modò ſupereſſe dubium de duorum Dionyſiorum diſtinctione cum Calmet in Supplemento Dictionarii *v. Dionyſius* dicendum eſt: *Hoc argumenti*, ait, *genus plures extremo hoc ſæculo exercuit: tandem diſceptationes deſiiſſe jam videatur, ut nullus ſuperſit ambigendi locus duos hoſce cognomines viros in duos reipſa diſtinguendos eſſe.*

DISSERTATIO XVII.

De Beata Maria Magdalena, Lazari, & Marthæ in Gallias Appulſu: Deque illorum Reliquiis Provinciæ vindicatis.

DUÆ ſunt iſtius Diſſertationis partes, quas ſingillatim expendemus. Prima ſpectat adventum Sanctarum Sororum in Gallias, unà cùm Fratre. Altera ſpectat, opinionem, quæ apud Provinciæ populos inolevit, de Reliquiis Sanctæ Magdalenæ in S. Maximini oppido, Lazari Maſſiliæ, & Marthæ apud Taraſconenſes honorificè collocatis, & Fidelium venerationi expoſitis.

PROPOSITIO I.

Appulſum Sanctæ Moria Magduleua in Gallias, cum Lazaro fratre, & Marthâ ſorore, ſuadent Eccleſiarum Provinciæ Traditio, & Schedæ veteres ex earum Tabulariis depromptæ, quibus nec ſuffragantur, nec repugnant antiqua Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Monumenta.

Probatur primò ex Actis Sanctorum Tutelarium Eccleſiæ Tolonenſis, ſeu ex antiquiſſimo Codice Acta illa continente, qui juſſu & piis curis Deſiderii Tolonenſis Epiſcopi conſcriptus eſt anno 572. Sic autem habet: *Cleones fuit unus ex 72. Diſcipulis Chriſti, cui B. Petrus Apoſtolus ſpeculiter commendavit Beatam Mariam Magdalenam, ſicut Mater Chriſti Joanni fuerat commendata. Cùm igitur poſt lapidationem Sancti Stephani, Judæorum perſecutio in diſcipulos ebulliret, Judæi Mariam-Magdalenam, Martham cum Marcella pediſſequa, Lazarum, Maximinum, Cidonium, qui cæcus erat a nativitate, & alios plures naviculâ impoſitos ſine remige, mari expoſuerant, at ſic undis necarentur. Qui Deo duce, omnes incolumes Maſſiliæ applicuerunt, ubi prædicantes univerſam Provinciam converterunt.*

Provinciaſium argamenta.

Probatur ſecundò ex vetere Codice MS. Eccleſiæ Saniciensis, * in quo hæc habentur: *Qualiter Magdalenam divinâ ordinante Clementiâ cum S. Maximino mare tranſierit, & in Aquenſem Regni Provinciæ regionem pervenit*, &c. *Rexit autem Eccleſiam Aquenſem Beatus Maximinus Confeſſor, pariterque Pontifex* &c. Et poſtquam ejus corpus in oppido S. Maximini quieſcere ſcripſit, ſubjungit: *Vocatur autem idem Monaſterium S. Maximini Abbatia, rebus honoribuſque valdè ditatam, quod eſt conſtructum in illo Aquenſi Comitatu*, &c.

* De Senez.

Hoc porro Manuſcriptum antiquiſſimum eſſe conſtat, & ad nonum circiter Sæculum referendum: ſiquidem Provincia Regnum vocari cœpit cadente octavo Sæculo, cùm Carolus Lotharii Imperatoris filius Rex Provinciæ ſalutatus eſt. Aliunde conſtat hujus Manuſcripti epocham figendam eſſe ante Regnum Caroli II. Siciliæ Regis, & antequam ſancti Maximini Eccleſiam Fratres Prædicatores adminiſtrandam ſuſcepiſſent; ſiquidem eorum domus Abbatiæ nomine nuſquam ſunt inſignitæ.

Probatur tertiò ex facto Guilielmi Gerardi, filii Hugonis Marchionis Itali, qui dux erat exercitûs in Regno Arelatenſi, anno circiter 935. Is ſcilicet pietatis impulſu, antrum Beatæ Mariæ Magdalenæ pœnitentiâ conſecratum luſtravit. Itaque jam ea Gallorum & Gentium finitimarum animos invaſerat opinio, de B. Mariæ Magdalenæ in Gallias appulſu. Iſtud factum refert Vir illuſtriſſimus Alphonſus Delbene, Epiſcopus Albigenſis, in Hiſtoria Regni Burgundici & Arelatenſis, Henrico Magno Regi Galliarum nuncupata, his verbis, lib. 3. *Dimiſſo exercitu, Arelatem proficiſcitur* (Gerardus:) *hinc cùm Rex abiiſſet, is erat Maſſiliæ, in itinere antrum, in quo B. Magdalena pœnitentiam egit, & animam efflavit* [*ut fert ejus Hiſtoria*] *viſere ſtatuit.*

D' Alby.

Probatur quartò ex Inſtrumento authentico Hiſtoriam conſecrationis Eccleſiæ ſancti Salvatoris Aquarum-Sextiarum a Petro illius civitatis Epiſcopo ſolemni ritu factam ſeptimo Idus Auguſti anno Domini 1103. referente, in quo hæc leguntur: *Sed quoniam earumdem Eccleſiarum, quas ſuperiùs enumeravimus, Beatus Maximinus & Beata Maria-Magdalena primi fundatores extiterunt; in eadem Eccleſia Salvatoris a ſupradictis Religioſiſſimis Viris in honore B. Maximini, & B. Mariæ-Magdalenæ, altare dedicatum eſt, cujus conſecrationem in hac præſenti pagina deſcribimus, videlicet ſeptima Auguſti; quatenus futuris temporibus, abſque alla dubitutione, in Eccleſia illa dies iſta celebris annuatim celebretur.* Hæc eruta ſunt ex Tabulario Eccleſiæ S. Salvatoris Aquenſis; & a Clariſſimis Sammarthanis fratribus, Tom. 1. Galliæ Chriſtianæ referuntur.

Aixen Provenca.

Inſtrumentum iſtud ſuppoſitionis arguit Launoius, quòd in eo Epiſcopi Arelatenſis, * Cavallicenſis, * Forojulienſis, * & Regienſis, * dicuntur comprovinciales Epiſcopi, quos tamen ad diverſas provincias pertinere conſtat. Sed non tanti eſt iſtud ſuppoſitionis argumentum: eſto enim e diverſis Provinciis Eccleſiaſticis ſint illi Epiſcopi, ad eandem tamen Provinciam civilem ſpectant; quod ſufficit ut dici Comprovinciales potuerint.

* Arles.
* Cavaillon.
* Frejus
* Riez.

Probatur quintò ex Sigiberto Gemblacenſi Monacho in Chronico ad annum 745. *Perſecutione*, inquit, *poſt lapidationem S. Stephani Protomartyris motâ, Maximinus unus de ſeptuaginta Diſcipulis, ad Gallias tranſiens, Mariam-Magdalenam ſecum adduxit; & eam apud Aquenſem Urbem, cui præſidebat, ſepelivit defunctam.* Florebat autem Sigebertus

tus

tus ineunte Sæculo decimo. Launoius hæc haberi negat in exemplari Manuſcripto Sigeberti, quod in Monaſterio Gemblacenſi * aſſervatur, quodque Miræi operâ in lucem editum eſt. At quid inde? Cùm aliud exemplar melioris forſan notæ, quod a Cardinali Baronio laudatur in Notis ad Martyrologium Romanum, hæc habeat.

** De Gembloars.*

Eadem exſcripta ſunt ab Auctore Chrooici brevioris, ejuſdem epochæ, quod ad finem Operum Hugonis in Bibliotheca Victorina inſertum eſt.

D' Autun.

Probatur ſextò ex Honorio Auguſtodunenſi Presbytero, qui floruit circa annum 1120. in Sermone de ſancta Maria Magdalena: *De ea fertur*, inquit, *quòd poſtquam Dominum cum aliis diſcipulis, aſcendere viderit: & Spiritum Sanctum acceperit, ejus amore poſtea virum non viderit & noluerit: ſed in erêmum veniens, in ſpelunca aliquot annis habitaverit: ad quam dum quidam Presbyter errabundus veniſſet, & quænam eſſet quæſiiſſet, Mariam peccatricem ſe eſſe reſpondit, eumque ad ſepeliendum ejus corpus miſſum retulit. His dictis, mundum, quem inhorruit, gloriabaada abieat, deſerit, & Angelis Hymnum concinentibus, ad Dominum perrexit*. Itaque cùm hæc eadem in Provincia ex traditione accepta ſint, oſtendaturque apud S. Balmam ſpelunca & rupes S. Magdalenæ pœnitentiâ conſecrata, argumento eſt illam has in regiones appuliſſe.

Pobatur ſeptimò ex Gervaſio Tiſiliberienſi, Regni Arelatenſis Polemarcho, qui floruit anno 1210. libro *de Diviſione Mundi & Provinciarum*, Sectione *de Provincia Arelatenſi*, ubi de Provincia Narbonenſi agens hæc habet: *Narbonenſis Provincia pars Galliarum eſt, habens in fronte qua Rhodanus fluvius exit in mare, Sticades inſulas, quas vulgò* Camargues *nominant, quaſi caras marchias; in modum enim inſulæ Rhodano per tria oſtia diviſo, clauduntur terrâ fertili*, &c. *Illic ad littus maris eſt prima omnium Eccleſiarum transmarinarum, in honore Beatiſſimæ Dei Genitricis Mariæ fundata a Diſcipulis e Judæa pulſis, & in rate ſine remigio dimiſſis per mare, Beatis Maximino Aquenſi, Lazaro Maſſilienſi, Evangelico, fratre Marthæ & Mariæ-Magdalenæ ..... Conſecrata adſtantibus ibidem Martha, & Maria-Magdalena, cum aliis mulieribus. Sub cujus Baſilicæ altari, ab ipſis de terra piſtata, lapide titulari de marmore & pario modico ſuperſtrato, tenet auctoritate plena vetuſtas. Sed & corporum ſanctorum capita in quadrum diſpoſita: reliqua corporum membra ſuis tumulis clauſa, inter quæ duas aſſerunt Marias ſepultas, quæ manè prima Sabbati, cum aromatibus venerunt videre ſepulcrum* &c. Hæc ille. Quæ ita ſe habere, ut ſcripſerat, compertum fuit anno Domini 1448. cum juſſu Sereniſſimi Siciliæ Regis Renati, trium Mariarum corpora, in Eccleſia Sanctæ Mariæ *de Ratis* latentia inventa ſunt, ut conſtat ex Inſtrumento illius Inventionis edito ab Emioentiſſimo Cardinalis Fuxenſi Legato Avenionenſi.

Probatur octavò ex Epiſtola Illuſtriſſimi Viri Michaelis de Moreſio, Archiepiſcopi Arelatenſis, anno circiter 1203. directâ ad Epiſcopos & Clericos illius Provinciæ, quâ omnes illius regionis Fideles adhortatur ut eleemoſynas erogent ad reſtaurationem celeberrimi Cœmeterii, dicti Altiſicampus, extra muros Arelatenſes: ſacrum namque illum locum hac in Epiſtola ex eo commendat maximè, quòd a S. Maximino Aquarum-Sextiarum Epiſcopo, & ab aliis Sanctis Chriſti Diſcipulis fuerit ſanctificatum. *Admirandum*, inquit, *& illud miraculum cælo teſte approbatum, quod prædictum Cœmeterium Viri Apoſtolici, Apoſtolorum imitatores, & Diſcipuli ſeptem; Trophimus ſcilicet a B. Petro & Paulo Apoſtolis Arelati proviſus & ordinatus Epiſcopus, cum Sergio Paulo Narbonenſi, Maximino Aquenſi, Saturnino Toloſano, Frontone Petragoricenſi, * Martiale Lemovicenſi, Eutropio Arauſicano, * Epiſcopis, divinò oraculò admonitis, benedixerint, & Domino Jeſu-Chriſto præſente, & ibidem corporaliter apparente*.

Vulgò les Camps Elyſiens.

** De Periguear.*

** D'Orange.*

Hujus teſtimooii vim elevat Launoius, objiciens omnes illos Epiſcopos coævos non fuiſſe SS. Apoſtolorum Petri & Pauli. Verùm ex eo ſaltem colligitur, tempore Michaelis de Moreſio, Provincialium fidem fuiſſe Traditione firmatam, quòd SS. Trophimus & Maximinus Apoſtolorum ætate in Gallias perveniſſent.

Probatur nonò ex Chartulario Cartuſiæ Montis-rivi Maſſilienſis Diœceſis, quod meminit conſecrationis Eccleſiæ ibidem factæ anno 1252. his verbis: *Anno ab Incarnatione Domini 1252 ...... altare conſecratum fuit a venerabilibus Patribus, Philippo Aquenſi Archiepiſcopo, & Benedicto Maſſilienſi .... Dignienſi, & Fulcone Regenſi, Dei gratiâ Epiſcopis, in honorem Dei Genitricis, & B. Lazari, quem Dominus Jeſus Chriſtus quatriduanum mortuum ſuſcitavit, & qui fuit primus Epiſcopus Maſſilienſis*.

Montis-rivus, vulgò, Montriea.

Probatur decimò teſtimonio Guilielmi Durandi Mimatenſis Epiſcopi, * in Rationali Divinorum Officiorum lib. 1. Rubrica 8. *In Comitatu Provinciæ*, inquit, *in caſtro Sanctæ Mariæ de Mari, eſt altare terreum, quod ibi fecerunt Maria-Magdalena, & Maria-Jacobi, & Maria-Salome*. Floruit autem Durandus anno circiter 1270.

** De Mandes,*

Probatur undecimò auctoritate Benedicti X. Pontificis Maximi in Diplomate dato Romæ die 20. Januarii anno 1320. in quo de Balma loquens, ait: *in qua egit pœnitentiam Magdalena*.

Probatur duodecimò auctoritate Eugenii Quarti in diplomate dato Florentiæ die 4. Septembris anno Domini 1442. quo Fidelium pietati S. Maximini Eccleſiam & Conventum Balmenſem incendio vaſtatum commendans, ſic habet: *Et in loco Balma, Maſſilienſis Diœceſis, in quo Sancta poſt Reſurrectionem Chriſti, mirâ Dei diſpenſatione triginta-duos annos ia arcta ſolitudine, cælibem cum Angelicis conſolationibus & viſitationibus ducendo vitam, pœnitentiam perfecit*.

La Sainte Baame.

Probatur decimo-tertio auctoritate Sixti IV. in Diplomate dato die 20. Februarii anno 1475. quo Avenionenſis Eccleſiæ Canonicos togâ ſæculari donat. Teſtatur enim hanc Eccleſiam a B. Martha fuiſſe fundatam: *Cùm itaque*, inquit, *ſicut accepimus, Eccleſia Avenionenſis, Ordinis S. Auguſtini, quæ inter cæteras Cathedrales Eccleſias illarum partium claret, a Beata Martha Jeſu Chriſti hoſpita, ad laudem ejus, & glorioſæ Virginis fundata, & manu Dei (ut fama eſt, & aliquorum Summorum Pontificum literæ atteſtantur) conſecrata extitit*, &c.

His ſuffragantur Vincentius Bellovacenſis, in Speculo Hiſtoriali lib. 9. cap. 94. Bernardus Guido Lodevenſium Epiſcopus in Chronico, quod Summo Pontifici Joanni XXII. nuncupavit; Jacobus Philippus Foreſtius Bergomenſis, Auguſtinianus, io ſuo Chronicorum Supplemento, quod ſcripſit anno 1436. Boninus Mombritius Mediolanenſis, Tomo ſecundo de Vitis Sanctorum, edito anno circiter 1440. Sanctus Antoninus Archiepiſcopus Florentinus Tomo 1. tit. 6. cap. 19. & tit. 14. cap. 2. §. 4. Sabellicus lib. 2. Enneade 61. Joannes-Baptiſta Mantuanus Carmelitarum Prior Generalis, qui Hiſtoriam navigationis B. Mariæ-Magdalenæ, ejuſque in provinciam appulſus, eleganti Carmine, deſcripſit; Silveſter Prieras Sacri Palatii Magiſter, in Roſa aurea, in Expoſitione Evangelii quod legitur feria quinta infra Octavas Paſchatis; Geoebrardus in Chronologia: Emioentiſſimus Cardinalis Baronius in Annalibus, & in Notis ad

Mar-

Martyrologium Romanum; Surius tomo quarto ad diem vigeſimum-ſecundum Julii; Molanus in Notis ad Martyrologium Uſuardi; & Facultas Theologica Aquarum-Sextiarum in Cenſura libelli a Launoio editi, qui inſcriptus eſt; *Diſquiſitio diſquiſitionis de Magdalena Maſſilienſi advena*, quem damnat, *Ut continentem multa contra Hiſtoriæ & Traditionum Provinciæ veritatem, falſa, temeraria, pietatem Chriſtianam in his partibus oppugnantia, Summorum Pontificum, & Regum noſtrorum, ac Comitum Provinciæ teſtimonia, cultum & pietatem illudentia; necnon etiam multa ſeditioſa, pacem & tranquillitatem totius Eccleſiæ, & præſertim Gallicanæ deſtruentia.* Data porro hæc Cenſura eſt die tertia Martii 1644. & firmata Decreto Supremi Senatûs Provinciæ, quo idem libellus perpetuis tenebris damnatus eſt.

Criticorum inſultus ab Auctore repelluntur.

Cùm porro *Vincentium* Bellovacenſem, alioſque Auctores laudo, qui appulſum Sanctæ Mariæ-Magdalenæ, Sanctæ Marthæ & S. Lazari in Provinciam Scriptis tradiderunt, fabulas propterea non approbo, ſi quas huic inſeruerunt Hiſtoriæ, cujus caput & ſubſtantiam duntaxat propugno, ſcilicet ipſum Sanctorum in Provinciam appulſum: modum verò & circumſtantias ignorare me fateor. Unde nec a Judæis publico judicio damnatos aſſero, neque navigio ſine remis & velo impoſitos: nec Acta *S. Magdalenæ* ab ejus pediſſequa *S. Marcella*, Hebraicè (ut fertur) ſcripta, & a *Synthece* neſcio quo Latinitate donata recipio aut fide digna cenſeo, (ut mihi recens Auctor affinxit) ſed apocryphorum loco & numero habeo: Unde ne illa quidem citare dignatus ſum. Abdicata tunc fuerit Judæis quemquam morte exiliove damnandi poteſtas: ſed tamen a Judæis lapidatum S. Stephanum, illorum perſecutione in Chriſtianos fervente, diſperſos Chriſti Diſcipulos, Jacobum fratrem Domini occiſum, nemo negaverit. Quidni & Mariam-Magdalenam, Martham & Lazarum pari furore & odio in Chriſti nomen exterminaverint vel fugere compulerint? Sanè in Synedriis & Synagogis Judæorum ab ipſis exerceri ſolitam animadverſionem in populares in cauſis Religionis, conſtat ex *Euſebio* lib. 5. *Hiſtoriæ* cap. 16. ubi meminit libri ab Auctore quodam Eccleſiaſtico adversùs Montaniſtas ſub Imperio *Commodi* conſcripti, in quo hæc legebantur: *Reſpondeant nobis, quæſo, per Deum: Eſt ne aliquis eorum, qui jam inde a Montano & Mulierculis garire primùm cœperunt, qui a Judæis perſecutionem paſſus ſit, aut ab impiis trucidatus? Nemo certè: Nec verò ullus eorum pro Chriſti nomine prehenſus, in crucem actus eſt. Sed neque ulla mulier in Judæorum Synagogis aut flagris cæſa, aut lapidibus impetita eſt.* Impletam fuiſſe Chriſti prædictionem Apoſtolis prænuntiantis: *Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagogis ſuis flagellabunt vos*, Apoſtolorum Acta teſtantur. Incredibile igitur videri non poteſt, niſi hominibus intemperanter criticis, & opinionum ſuarum præjudicio nimiùm occupatis, quòd Judæi Mariam-Magdalenam cum Martha ſorore, & Lazaro fratre, odio nominis Chriſti e patria exterminaverint, & fugere compulerint. In veteri quidem Hiſtoria Eccleſiaſtica nullum eſt hujus rei, & appulsûs Sanctarum Sororum, cum Fratre, in Provinciam teſtimonium; ſed illius teſtis eſt Eccleſiarum Provinciæ Traditio, iis fulta Monumentis, quæ ſimul ſumta non levis ponderis ſunt, & quibus nihil eſt in Hiſtoria Eccleſiaſtica quod expreſsè repugnet. Hujus Impugnatores Traditionis, ſi qui de generis nobilitate gloriantur, vel hæreditaria feuda, agros, domos, redditus poſſident, adeo antiquis ac firmis titulis nobilitatem ſuam ac poſſeſſiones vindicare non poſſe, confidenter dixerim: quas ſi litigioſi homines falſi poſtularent, ingenioſis fortè, ſed levibus freti conjecturis, illorum conatus acriter ac vehementer repellerent. Ut ut eſt, Eccleſiarum Provinciæ Traditionem ſolicitare nolui, ubi de S. Maria Magdalena; nec Eccleſiarum Galliæ cum Romana & Græca conſentientem Traditionem convellere, ubi de *S. Dionyſio* agendum fuit, nec *Dionyſii* Opera Areopagitæ abjudicare; quamvis ſpecioſis & difficilibus argumentis opiniones illas impugnari poſſe probè ſcirem, quibus pro virili reſpondi, probabileſque, ut exiſtimo, Reſponſiones oſtendi, non minùs quàm contraria argumenta. Has partes ut ſuſciperem, effecit abhorrens a novitate indoles, & quòd Catholici ac Religioſi Theologi officium eſſe duxerim Traditiones Eccleſiarum, ubi de illarum originibus agitur, ſequi potiùs quàm evertere: veterumque Patrum Opera, quantùm fieri poteſt tueri; nec conſentire Hæreticis, illa Fidei ac Diſciplinæ propugnacula, puros illos Traditionum Apoſtolicarum latices ad inferiora Sæcula detrudentibus, & Auctoribus ignotis tribuentibus: *Non enim in deſtructionem, ſed in ædificationem*, talentum qualecumque ſcribendi a Deo mihi collatum arbitror. Minùs eruditus, & reconditioris literaturæ nimis peritus hoc nomine videar Neotericis quibuſdam Criticis, a quibus laudari meruiſſem, ſi Launoianas opiniones adoptaſſem, & quas dilui objectiones probationum loco poſuiſſem; officio nihilominus fungar meo, inani gloriolæ non militans, quam ſpernere Doctor Chriſtianus debet, ſed uni Deo placere, & verè Sapientibus probari curans, quorum aliqui ſi opiniones fortè meas probabiliores non judicaverint, conſilium certè animumque meum laudabunt univerſi, nec Diſſertationes illas contemnent, & inofficioſè carpent, in quibus ab ipſis diſſentio: ſiquidem illius ſunt argumenti, de quo meritò dicatur: *unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet*. Non tantùm meæ, ſed & contrariæ opinionis habent argumenta; quorum vim non diſſimulavi, nitidè a me propoſita: illa expendant; quod probabilius videbitur, teneant: tantùm me fraternâ caritate complectantur, & pro me Deum orent.

2. Cor. 13. 10. Rom. 4. 12.

Launoii objectionibus, quid reſpondeant Provinciales?

Objicitur primò. Si Lazarus primus fuit Maſſilienſium Epiſcopus: ſi Magdalena & Martha tot virtutes in Provincia patraverunt, qui fieri potuit ut primos ſuæ Gentis Apoſtolos, & tales Apoſtolos ignoraſſent, aut nullo unquam præconio extuliſſent Caſſianus, Salvianus, Victor Maſſilienſis, Eucherius Lugdunenſis, & Cæſarius Arelatenſis, aliique Tractatores Sacri, & Eccleſiarum Magiſtri: ſed hi nuſquam meminerunt adventus B. Mariæ Magdalenæ in Provinciam; ergo, &c.

Secundò, Franco Aquenſis Epiſcopus, qui Eccleſiæ ſuæ hæreditatem coram Sigeberto Rege tutatus eſt, invocato Mariæ Martyris nomine, cujus Reliquias & corpus habuit, Maximini & Magdalenæ ne meminit quidem, ut conſtat ex Gregorio Turonenſi lib. de Gloria Confeſſorum cap. 71. atqui pariter advocaſſet SS. Maximinum, & Magdalenam, ſi Tutelares illius Eccleſiæ Sancti fuiſſent, illorumque habuiſſet Reliquias ac ſepulcra; ergo, &c.

Tertiò, veteres Auctores, qui Sanctorum Vitas in ſuis Martyrologiis compendio ſcripſerunt; Beda, Uſuardus, Freculphus, & Ado Viennenſis ſiluerunt de Magdalenæ in Provinciam appulſu: & maximè Ado, licèt Provinciæ finitimus eſſet, ergo nutat illa Provinciæ traditio, nec admodum vetus eſt.

Quartò, S. Gregorius Magnus, Odo, & Petrus Venerabilis, Abbates Cluniacenſes, Petrus Damiani & S. Bernardus, qui Homilias & Sermones in feſto S. Magdalenæ ſcripſerunt, illius in Provinciam appulſum altiſſimo prætereunt ſilentio; ergo, &c.

Reſpon-

Reſpndeo hæc argumenta futilia eſſe, quia negantia ſunt. Quis enim apparitionem ſtellæ, quæ Magos ad Chriſti cunas deduxit, commentitiam eſſe dixerit, quia nullus præter S. Matthæum, Evangelii Scriptor ejus meminit? Quis reſurrectionem Lazari fictitiam eſſe effutiat, quia SS. Matthæus, Marcus & Lucas eam Scriptis non commendarunt? Quis Ædis Deiparæ mirabilem Lauretum advectionem fabulis accenſeat, ob ſilentium S. Antnnini, qui & coævus Auctor, & Lauretanæ regioni erat finitimus? Perperam itaque infert ex ſilentio illorum Auctorum Launoius B. Magdalenam nuſquam in Provinciam appuliſſe, aut ſacrum ejus corpus ibi non quieſcere.

Addendum multa illorum Auctorum Opera tempus & fortunam nobis invidiſſe, ut conſtat ex Honorio Auguſtodunenſi, Iſidoro Hiſpalenſi, & Trithemio, qui Scriptorum Eccleſiaſticorum Catalogum texuerunt: ex quibus forſan, ſi ſupereſſent, noſtræ ſententiæ veritas probaretur. In iis verò Operibus, quæ præ manibus habemus, nulla ſeſe præbuit occaſio de Lazaro, Magdalena, Martha, aut Maximino, loquendi, cùm de aliis longè argumentis agerent.

* S. Mytre

Ad ſecundum reſpondeo Franconem invocaſſe S. Metriam, * quia ſingulari devotionis ſenſu erga illum affectus erat, ut contingit ſæpe affici Fideles erga recentiores Sanctos. Sanctus namque Metrias longè recentior erat Magdalenâ, & Maximino, ut qui, Anthemio Imperante anno 467. Aquis-Sextiis pro Chriſto ſanguinem profuderat. Præterea, cùm iſtud contingit Franconi, ſcilicet anno 575. ſecundùm Gregorium Turonenſem, Reliquiæ S. Maximini, & S. Magdalenæ ampliùs non erant in Eccleſia Aquenſi, ex qua tranſlatæ fuerant ad oppidum S. Maximini, annis antea multis, imminentium Longobardorum metu, ut conſtat ex veteribus Monumentis. Non mirum itaque quòd tunc Reliquiarum S. Maximini & S. Magdalenæ Franco non meminerit.

Reſpondeo ad tertium, mirum videri non debere, quòd Beda, Uſuardus, & Freculphus, qui in regionibus a Provincia longè remotis floruerunt, ſcilicet vel in Anglia, vel in Galliæ Septentrionalis partibus, octavo & nono Sæculo, ab appulſu B. Magdalenæ in Provinciam tantu intervallo diſtantibus, nihil hiſce de rebus ſcripſerint, quæ ſolâ pene Eccleſiarum Provinciæ traditione tunc notæ erant.

Reſpondeo præterea, antiquos Martyrologiorum Scriptores multa vel oblivione, vel induſtria præteriiſſe, quæ ad eruditionem Eccleſiaſticam deſiderabantur, ut teſtatur Uſuardus vetus & celebris in eo genere Scriptor in Epiſtola Nuncupatoria ad Carolum Magnum, dicens: *Venerabilium Hieronymi & Bedæ Preſbyterorum piis quamvis ſuccinctis, ſuper hoc provocabar Scriptis: quorum prior brevitati ſtudens, alter verò quàm plures Calendarii dies intactos relinquens, multa inveniuntur hujus Operis præteriiſſe neceſſaria.*

Et ut ad ipſum Adonem Viennenſem veniamus, nonne ipſe domeſticos Eccleſiæ ſuæ Sanctos ſilentio præteriit, ut Salonium Viennenſem Epiſcopum, cujus Sydonius Apollinaris meminit lib. 7. Epiſtolâ 15. Scribit-ne aliquid idem Auctor de S. Pontio Cemelenenſi * Epiſcupo & Martyre, qui Galliam Narbonenſem Evangelicâ prædicatione imbuit? Quid de S. Baſſn Nicienſi * Epiſcopo? Quid de S. Verano Vencienſi * Antiſtite? Quid de Hoſpitio Eremita, qui in agrn Nicienſi recluſus vixit? Cujus tamen Gregorius Turonenſis lib. 5. Hiſtoriæ Francorum cap. 6. & lib. de Gloria Confeſſorum cap. 97. & Aimoinus lib. 3. de geſtis Francorum cap. 38. honorificè meminerunt. Si igitur Ado Viennenſis horum Sanctorum geſta

* De Cameleone.

* De Nice.

* De Vence.

imo & nomina ſilentio præteriit; quid mirum, ſi B. Magdalenæ in provinciam appulſum, ejuſque apud Balmam pœnitentiam & mortem; necnon Reliquiarum in oppido S. Maximini venerationem tacuerit.

Ratio autem hujus ſilentii inde velut a fonte repeti poteſt, quòd primus omnium Sanctorum geſta in Martyrologii formam redegerit Euſebius Cæſarienſis anno circiter 340. qui cùm in Palęſtina ſcriberet, ea quæ in Provincia contigerant, quæquæ ibi credebantur Eccleſiaſticâ Traditione, facile ignoravit: unde diem S. Magdalenæ ſacrum indicavit duntaxat, tacito loci nomine, in quo mortem aſpexit. Hoc porro Euſebii Martyrologium latinitate donavit S. Hieronymus. Quæ verſio ſubinde omnibus Auctoribus Latinis qui hoc de argumento ſcripſerunt, regulæ inſtar extitit, ſcilicet Bedæ, Uſuardo & Adoni. Unde quia Euſebii & S. Hieronymi Martyrologia locum obitûs SS. Magdalenę, Marthæ, Lazari, Maximini, & regiones ubi illorum corpora quieſcebant, non deſignabant; nec poſteriores Scriptores, ſcilicet Beda, Uſuardus, & Ado aliquid hac de re inſerere voluerunt, venerationis & religionis causâ erga S. Hieronymum, ut Martyrologium ejus hac in parte intactum maneret. Quæ conjectura uſu ipſo Aquenſis Eccleſiæ probabilior evadit. Hæc enim etſi multis a ſæculis hiſtoriam de appulſu SS. Magdalenæ, Marthæ & Lazari in Provinciam credat eſſe veriſſimam: tamen diem feſtum illorum non aliis quàm Adonis verbis conſignat, ut ſuus ſervetur honos antiquitati. Ita ob eandem rationem, Ado Martyrologiis Bedæ & Uſuardi addere noluit locum in quo Magdalena, & alii Provinciæ Sancti Tutelares obierunt, aut in quo ipſorum conditæ erant Reliquię, quamvis illum apprimè noſſet. Verùm Eccleſia Romana hunc ſcrupulum excutiens addidit veteribus Martyrologiis, loci, in quo ex hac vita migraverunt, deſignationem his verbis: *Apud Maſſiliam Natalis S. Mariæ Magdalenæ*, &c. *Tharaſci in Gallia Narbonenſi, S. Marthæ*, &c. *Maſſiliæ in Gallia, Lazari*, &c.

Objicitur ſecundò. Si Magdalena, Martha, Lazarus, & Maximinus in Gallias appulerunt, id non contigit niſi poſt Martyrium S. Jacobi Minoris anno ſcilicet Chriſti 62. ſiquidem Maria Jacobi & Maria Salome Sancti illius Apoſtoli caput ſecum tranſtulere; quod poſt illarum obitum, in Eccleſia S. Mariæ de Mari juxta ipſarum ſepulcra conditum eſt, ut conſtat ex Veteribus Monumentis Eccleſiæ illius, & ex Scriniis regiis Aquarum-Sextiarum. Cùm itaque S. Lazarus jam annum ageret trigeſimum, quando a Chriſto ſuſcitatus eſt (teſte S. Epiphanio Hæreſi 66.) & triginta pariter annis Maſſilienſem rexiſſe feratur Eccleſiam: ſequitur ipſum centum annos vixiſſe, & Magdalenam ejus ſororem centenariam pariter obiiſſe, quod vix credi poteſt.

Aix en Provence.

Reſpondeo ſequi duntaxat, quòd 92. aut 94. annum attigerint Lazarus & Magdalena: veriſimile namque eſt illam triginta ad ſummùm annos numeraſſe, cùm prædicatione Chriſti converſa fuit. Porro non eſt incredibile quòd ad eam ætatem vixerint Lazarus & Magdalena: nec ſuperaret fidem, quòd centeſimum aonum egiſſent, ſi res ita ſe haberet; cum dilectus Chriſti Joaones Apoſtolus 99. annos vixerit. Et certè ſingulari Dei providentiâ Viri Apoſtolici ad ſummam ſenectutem vixerunt, ut majori hominum multitudini teſtimonium de iis, quæ ab Apoſtolis acceperant, perhiberent, ut notat Cardinalis Baronius in Martyrologio ad 9. Octobris, idque probat exemplis Sanctorum Dionyſii Areopagitæ, Simeonis Hieroſo-

ſolymitani, Ignatii & Polycarpi.

Objicitur tertiò. Sanctus Lazarus obiit in Cypro, ergo non appulit in Provinciam, neque ibi martyrium ſubiit.

Probatur antecedens primò teſtimonio Honorii Auguſtodunenſis qui in Sermone habito Dominicâ in Palmis, hæc ſcribit: *Pharifæi decreverunt ut Lazarus interficeretur: ſed Deo de illo meliùs diſponente, ad utilitatem Eccleſiæ reſervatur: Nam fertur quòd poſtmodum triginta annis in Cypro Eccleſiæ Epiſcopus præfuit.*

Secundò id probatur ex Proſa, quæ canitur in Eccleſiis Sancti Lazari Pariſienſis, & Bellovacenſis, quæ ſic habet: *Deſcendit Lazarus, deſerit patriam, mare tranſiit, timens ſævitiam Judæorum, devenit citiùs in Cyprum inſulam, flos Sanctorum, Præſulatu ſublimatus, mundo venit, Deo gratus, tandem per martyrium eſt a Deo coronatus, & in cœlo collocatus, ordine cœleſtium.*

Reſpondeo, nego antecedens. Ad primam probationem dico primò, Sermonem illum Honorii Auguſtodunenſis multis Eruditis ſuppoſititium videri, qui illum e Patrum Bibliotheca expungendum ſentiunt. Dico ſecundò, laudatum Auctorem illud non aſſerere ut certum, ſed ut obſcuro & incerto rumore jactatum: *Fertur*, inquit. Dico tertiò, quòd etſi fateamur Lazarum triginta annis fuiſſe in Cypro Epiſcopum, non ſequitur quòd illâ in inſulâ obierit, aut quòd alibi Epiſcopatum non geſſerit: Potuit namque triginta annis regere Eccleſiam Cythiæ; deinde remeare Hieroſolymam; ac demum cum Sanctis Sororibus, & Maximino, mare conſcendere, & in Provinciam, appellere, ubi fundatâ Maſſilienſium Eccleſiâ, & pluribus annis adminiſtratâ, martyrium ſubiit. Ex quo diluitur ſecundum momentum ex Proſa petitum. Adde multa cani in privatarum maximè Eccleſiarum Officiis, quæ ſpongiâ indigeant, & quæ in dies emendantur: quod innumeris exemplis probari poteſt,

Objectio quarta nititur auctoritate Flodoardi lib. 1. de Triumpho Sanctorum Palæſtinæ, dicentis;

Hic prope Bethaniam tibi, Lazare Sancte ſepulcrum.

Ex quo colligit Launoius ipſum non eſſe mortuum in Provincia, nec ibi ſacras ejus Reliquias conditas eſſe.

Reſpondeo Lazarum, cùm bis mortuus fuerit, duplex ſepulcrum habuiſſe. Primum in Bethania, ubi quatriduanus fœtebat, & unde a Chriſto ſuſcitatus eſt: ſecundum in Provincia. De primo loquitur Flodoardus, non de ſecundo: ut conſtat ex ſequentibus verſibus, qui domum ejus pariter in Bethania ſitam, fuiſſe converſam in Eccleſiam innuunt, quæ ipſi Lazaro, & Sanctis ejus Sororibus ſacra ſit;

Unde quaterno poſtquam te Sole retentat.
Hæc domus Eccleſia eſt tua, Sororumque tuarum,

Obiicitur quintò. Maria Magdalena obiit Epheſi, non igitur in Provincia.

Probatur antecedens auctoritate Modeſti Patriarchæ Hieroſolymitani, in Sermone *De Mulieribus quæ unxerunt Dominum*, relato a Photio in Blibiotheca Codice 275. ſcribentis: *Hiſtoria tradunt Magdalenam, de qua Dominus ſeptem dæmonia ejecit, hanc virginem fuiſſe, & martyrium hujus memoratur; ubi dicitur, propter ſummam illius virginitatem & puritatem, illam tanquam vitrum purum tortoribus viſam fuiſſe. Poſt dormitionem Sanctiſſimæ Dominæ noſtræ Deiparæ, profecta eſt Epheſum ad Dilectum Diſcipulum, ubi curſum Apoſtolicum per martyrium unguentifera Maria perfecit, nolens ad extremum uſque ſpiritum ab Joanne Evangeliſta, & Virgine ſeparari.*

Reſpondeo, Modeſtum Patrum Græcorum ſententiam ſecutum, duas agnoviſſe Magdalenas, alteram virginem, alteram peccatricem; unde cùm eam, quæ Epheſi obiit, Virginem & Martyrem fuiſſe dicat; noſtram non excludit, quæ nec Virgo, nec Martyr fuit, ſed peccatrix. Imò ex hoc colligitur quòd cùm una revera fuerit Magdalena, eaque peccatrix, hæc non Epheſi, ſed in Provincia obierit. Quanquam fortè profecta Epheſum eſt, illucque Deiparam Virginem comitata: unde Epheſini ſacra monumenta ipſi erexerunt; indeque invaluit apud Græcos poſteriores opinio, illam Epheſi obiiſſe. Attamen Græci Monachi, Cypri degentes ingenuè fatentur ex veteribus monumentis Græcarum Eccleſiarum conſtare, Mariam Magdalenam, unà cum Martha ſorore, & Lazaro fratre, in Provinciam appuliſſe, ut conſtat ex Epiſtola P. Joſephi Beſſon Societatis Jeſu Profeſſoris, datâ Alepi in Oriente, die 17. Aprilis 1660. ad P. de Gourdan, in Domo Aquenſi, ejuſdem Inſtituti, degentem: qua teſtatur ſe, in collatione hac de re habita cum Cypriis Monachis, audiviſſe illos ingenuè profeſſos, Magdalenam ſororem Marthæ & Lazari in Provincia ſepultam fuiſſe.

Objectio ſeptima petitur ex antiquis Menologiis, & Anthologiis, aut Breviariis Græcorum, quæ in Officio Sanctæ Magdalenæ, die 22. Julii, ajunt ipſam obiiſſe Epheſi: *Quæ cùm ad Chriſtum acceſſiſſet*, inquit, *ſecuta eſt eum. Hæc orta erat ex Magdalis, finibus Syriæ, a ſeptem dæmonibus turbata. Poſt divinam igitur & ſanctam Aſcenſionem, dum Epheſi cum Beato Joanne Theologo & Apoſtolo verſaretur, ibi ſanctè obdormivit, & in ingreſſu ſpelæi collocata eſt, in quo ſancti & beati ſeptem Pueri quieſcunt. Poſtea verò, cùm Leo felicibus auſpiciis imperaſſet, illius ablatum inde corpus, in eodem cum Sancti Lazari Reliquiis Templo, quod Imperator ædificaverat, repoſitum eſt; ubi quotannis Feſtivitas illius celebratur.* Ergo Maria Magdalena obiit Epheſi, adeoque falſa eſt Provinciæ traditio.

Polycratis Epheſini Epiſcopi ſilentium, loquens ei probat Mariam ſororem Lazari Epheſi non obiiſſe nec ſepultam eſſe.

Reſpondeo, Græcos ex præconcepta opinione de duplici Magdalena, hæc ſcripſiſſe, quarum una virgo & martyr Epheſi obiiſſet, altera peccatrix & pœnitens in Provincia: vel Sancta aliqua temporibus Apoſtolicis longè recentior, Magdalena nomine, Epheſi floruit, obiit, atque ſepulta eſt: cui propter nominis cognationem, eadem tribuerunt Græci, quæ Magdalenæ Evangelicæ conveniunt. Græcorum porrò Menologiis & Breviariis, Modeſti Hieroſolymorum Epiſcopi, & Gregorii Turonenſis teſtimoniis aſſerentibus Mariam ſororem Lazari ſeu Mariam Magdalenam Epheſi obiiſſe ac ſepultam eſſe, opponitur auctoritas Polycratis Epheſini Epiſcopi, in Epiſtola ad Victorem I. Summum Pontificem & Romanam Eccleſiam, cujus fragmentum refert *Euſebius* lib. 5. *Hiſtoriæ* cap. 24. ubi cùm magna lumina commemoret, quæ in Aſia extincta ſunt, quæ in die adventûs Domini ad Judicium reſurrectura ſunt, inter alios Sanctum Joannem Evangeliſtam, qui Epheſi extremum diem obiit, & Philippum Apoſtolum, qui Hierapoli, & duas ejus filias, quæ virgines conſenuerunt, ibidemque ſepultæ ſunt, aliam quoque ejuſdem filiam, quæ Spiritu Sancto afflata vixit, & Epheſi requieſcit: Mariæ tamen ſororis Lazari ſive Mariæ Magdalenæ tam opportuna occaſione non meminit, illam utique commemoraturus, cùm ad illuſtrandam & commendandam Eccleſiam Epheſinam non minùs conduxiſſet ejus obitus & monumentum, quàm unius e filiabus Philippi. Secundo igitur ſæculo res erat ignota Epheſinæ Eccleſiæ, quòd Maria Lazari ſoror ſive Maria Magdalena Epheſi obiiſſet ac ſepulta eſſet.

Obje-

Objectio ſeptima ducitur ex facto Proculi Maſſilienſis Epiſcopi in Concilio Taurinenſi * anno 397. in quo de primatu ſecundæ Provinciæ Narbonenſis cum Patroclo Arelatenſi Epiſcopo contendens, jus Eccleſiæ ſuæ ex Magdalenæ appulſu, & Lazari auctoritate nequaquam vindicavit: atqui tam validum non omiſiſſet argumentum ad antiquitatem nobilitatemque Eccleſiæ ſuæ probandam, ſi Beata Magdalena Maſſiliam appuliſſet, illamque rexiſſet Eccleſiam amicus Domini Jeſu Lazarus; ergo tunc hæc in Provincia traditio non vigebat.

** De Turin.*

Reſpondeo, diſtinguo Minorem. Tam ſplendidum non omiſiſſet argumentum, ſi primatum ſibi ex Eccleſiæ Maſſilienſis antiquitate & nobilitate deberi contendiſſet, concedo: ſi ex perſonalibus meritis, nego. Porro non arrogabat ſibi primatum Proculus, quòd Maſſilienſem Eccleſiam Arelatenſi antiquiorem & nobiliorem exiſtimaret: ſed quòd antiquior eſſet Narbonenſis Provinciæ Epiſcopus, quòd plures ejuſdem provinciæ rexiſſet Eccleſias, & omnes ferè conſecraſſet Epiſcopos. Et revera fruſtra jus ſuum vindicaſſet auctoritate Lazari, ſiquidem Patroclus Arelatenſis Trophimum priùs Lazaro in Provinciam appuliſſe, non difficulter forſan probaſſet. Illum fuiſſe contentionis ſtatum, conſtat ex laudato Concilio. *Cùm primò omnium*, inquit, *vir ſanctus Proculus Maſſilienſis civitatis Epiſcopus, ſe tanquam Metropolitanum in Eccleſiis, quæ in ſecunda Provincia Narbonenſi poſita videbantur, diceret præeſſe debere; atque per ſe Ordinationes in memorata Provincia Summorum fieri Sacerdotum. Siquidem aſſereret eaſdem Eccleſias, vel ſuas fuiſſe, vel Epiſcopos a ſe in iiſdem Eccleſiis ordinatos: & e diverſo ejuſdem regionis Epiſcopi aliud defenſarent, ac ſibi alterius provinciæ Sacerdotem præeſſe non debere contenderent: Id judicatum eſt a ſancta Synodo, contemplatione pacis atque concordiæ, ut non tam civitati ejus, quæ in altera provincia ſita eſt, cujus magnitudinem neſciremus, quàm ipſi potiſſimùm deferretur, ut tanquam pater filiis, honore primatûs adſiſteret: Dignum enim viſum eſt, ut quamvis unitate provinciæ minimè tenerentur, conſtringerentur tamen pietatis affectu*..... Et infra: *In diebus vitæ ejus hæc forma ſervabitur, ut ex Eccleſiis Provinciæ ſecundæ Narbonenſis, quas vel ſuas parochias, vel ſuos diſcipulos fuiſſe conſtiterit ordinatos, primatûs habeat dignitatem*, Hæc ibi.

PROPOSITIO II.

** S. Maximin.*
** Taraſcon.*
** Marſeille.*

*Corpus Sanctæ Mariæ Magdalenæ in Sancti Maximini * fano quieſcit, Beatæ Marthæ ſororis illius corpus Taraſci * colitur: Sancti Lazari corpus * Maſſiliæ primitus conditum eſt.*

Quamvis hæc controverſia ad eruditionem Eccleſiaſticam non omnino neceſſaria ſit, neque ad primum nominis Chriſtiani ſeculum ſpectet; hanc tamen, occaſione data, & ut Ordinis mei viris Magdalenæ Reliquias ſibi vindicantibus gratificer, hanc veritatem aggredior adversùs D. Launonium ſtabiliendam, non iis quidem argumentis, quæ ex veteribus Eccleſiaſticę Hiſtorię Scriptoribus, aut ex SS. Patrum teſtimonio repetantur; hujuſmodi enim fateor nulla impræſentiarum occurrere: ſed eo probationum genere, quæ traditionibus Eccleſiarum, & probatiſſimis inſtrumentis fulciantur; quæque adeo cordatos homines, & citra ſobrietatem minimè criticos, movere poſſint.

Probatur itaque primò ex vetuſtiſſimis Schedulis in pergameno repertis in uno marmoreorum ſepulcrorum, quæ terram ſubtùs abdita, piis curis & juſſu Caroli II. Principis Salernæ, ac Siciliæ deinde Hieroſolymorumque Regis, detecta ſunt, anno Domini 1279. cujus Tranſlationis meminere Bernardus Guido in Chronico Romanorum Pontificum, Jordanus & Ptolemæus Lucenſis in Hiſtoriis MSS. laudatis ab Odorico Raynaldo ad annum 1279. num. 12. Una namque iſtarum Schedularum hæc habet: *Hic ſunt reliquiæ B. Mariæ Magdalenæ.* Altera verò ſic: *Anno Domini 1279. 15. Calendas Januarii magnificus vir Dominus Carolus, primogenitus illuſtris Regis Hieruſalem & Siciliæ, Princeps Salernitanus, & Dominus honoris Montis Angeli, præſentibus venerabilibus dominis Aquenſi & Arelatenſi Archiepiſcopis, & pluribus aliis Prælatis, invenit apud Sanctum Maximinum, in quodam ſepulcro marmoreo, crypta ejuſdem Monaſterii, ex devotionis fervore, de corpore Beatæ Mariæ Magdalenæ exquirens, cedulam infrà ſcripti tenoris, videlicet: Anno nativitatis Dominicæ ſeptingenteſimo decimo ſexto menſis Decembris, in nocte ſecretiſſimè, regnante Clodoveo piiſſimo Francorum Rege, tempore infeſtationis gentis Saracenorum, tranſlatum fuit corpus hoc cariſſimæ & venerandæ Beatæ Mariæ Magdalenæ, de ſepulcro ſuo alabaſtri, in hoc marmoreo, timore dictæ gentis perfidæ; & quia ſecretius eſt, hinc amoto corpore Cedonii.*

Porrò ſchedam primam ad quintum circiter ſeculum eſſe referendam ex eo colligitur, quod de illa ſcribit Bernardus Guido Lodevenſium Epiſcopus, qui florebat anno 1320. *Tunc & reperta fuit per eundem Carolum cum Prælatis, in tumulo memorato, Scriptura aliæ vetuſtiſſima, in quodam cartello cerâ undique exteriùs cooperto, quæ vix præ vetuſtate legi potuit, quæ talis erat: Hic requieſcit corpus Mariæ Magdalenæ.*

At iſtud ſcriptionis genus in tabulis cerâ illitis, viguiſſe quinto ſæculo conſtat, poſtea in uſu fuiſſe non legitur. Conſtat (inquam) tunc viguiſſe ex S. Hilario Arelatenſi, qui in Laudatione ſancti Honorati Lirinenſis * hæc ſcribit: *Unde ſplendidus mundo, ſplendidior cœlo, cumulus virtutis ejus B. Eucherius; cùm ab eremo in tabulis (ut aſſolet) cerâ illitis, in proxima ab ipſo degens inſula, literas ejus ſuſcepiſſet: Mel (inquit) ſuum ceris reddidiſti.*

** S. Hilar. Arelat. in Vita S. Honorati Epiſcopi Arelatenſis qui Lirinenſis Monaſterii fundator, & primus Abbas fuit.*

Alterius verò Schedulæ conſcriptio ad annum circiter 888. referenda eſt: namque mendum eſſe oportet in nomine, *Clodovæi*, quo regnante tranſlatio ſancti Corporis facta dicitur, & legendum eſſe, *Regnante Odoëno*, vel *Odone*, ut ſcribit Bernardus Guido: ſi quidem ſub Clodovæorum aliquo, id eſt, ſub prima Regum noſtrorum Dynaſtia, nulla Saracenorum irruptio in Provinciam facta eſt. Contigit autem ſæviſſima, regnante Odone * Comite Pariſienſi, nomine Caroli Simplicis adhuc minoris, nempe anno 800. ut conſtat ex Concilio Valentino, quod eodem anno celebratum eſt, in quo, vacante Regno Arelatenſi, poſt Boſonis obitum Bernoinus Archiepiſcopus Viennenſis, Regem eligendum eſſe ſuadet, qui regnum ab infidelium invaſione tuetur: *Quoniam*, inquit, *ex una parte Normanni cuncta penitus devaſtantes inſiſtebant: ex aliâ verò, Saraceni Provinciam depopulantes, terram in ſolitudinem redigebant.* Porro ſi iſtius Schedulæ epocha anno 800. figi debet, optimè colligitur jam tunc vulgatam fuiſſe in Provincia traditionem, quòd S. Magdalenæ corpus in S. Maximini fano quieſceret.

** Eudes.*

Hac ſecundâ Schedulâ confodiuntur duo Magdalenæ Sammaximinienſis hoſtes, Græci nimirum, & Vezeliacenſes Monachi. Nam Græci Magdalenæ corpus juſſu Leonis VI. Imperatoris Epheſo Conſtantinopolim tranſlatum aſſerunt, anno 910. Iſtud

autem falſi convincitur: ſiquidem viginti antea annis, ſcilicet anno 800. ex Schedula memorata, vindicatur Sammaximinienſibus ſacri pignoris poſſeſſio. Vezeliacenſes verò Monachi B. Magdalenæ corpus Aquis-Sextiis tranſlatum eſſe Vezeliacum contendunt anno 876. aut 880. quod item arguitur falſitatis ex eadem ſchedula: nam Sammaximinienſes ignorare non potuiſſent anno 800. quô hæc ſchedula conſcripta ſupponitur, quid a decem, quindecimve annis de B. Magdalenæ reliquiis actum eſſet; illas nimirum Vezeliacenſibus Monachis conceſſas; neque illas ſibi vindicaſſent, ac Saracenorum ingruentium metu ſub terra condidiſſent.

Illæ porro ſchedulæ inventæ ſunt in theca lignea, unà cum Reliquiis B. Magdalenæ, quæ reſerata eſt præſente Ludovico Magno Galliarum Rege, iſtius nominis XIV. nunc feliciter & ad multos utinam annos regnante 22. Februarii 1660. ut conſtat ex Actis ea de re confectis ab illuſtriſſimo Archiepiſcopo Avenionenſi *de Marinis*, piæ memoriæ, qui ſacras Reliquias in urnam porphyreticam ab Urbano VIII. Pontifice Maximo dono datam & benedictam, auguſtiſſimâ Curiâ ſpectante, intulit. Quod etiam conſtat ex Litteris Regiis ea de re editis, regioque ſigillo munitis, quæ ſimul cum ſacris Reliquiis in urna iſta, ad poſteritatis memoriam, recluſæ ſunt.

Confirmatur ex aliis æquè vetuſtis Inſtrumentis, quibus complures Præſules a Carolo Salernæ Principe advocati teſtantur ſe interſuiſſe tranſlationi Reliquiarum B. Magdalenæ, ex ſepulcro marmoreo in capſam argenteam, factæ juſſu ejuſdem Principis, venerandique illius capitis fuiſſe ſpectatores, quod idem piiſſimus Princeps thecâ aureâ concludi curavit. Quæ Inſtrumenta multorum Epiſcoporum ſubſcriptionibus munita, inventa ſunt cum duabus aliis memoratis ſchedulis. Horum Inſtrumentorum tranſumpta refert vir eruditus Honoratus Buchæus in Opere inſcripto: *Vindiciæ fidei & pietatis Provinciæ pro Cælitibus illius Tutelaribus reſtituendis*.

Confirmatur ſecundò, ex Pontificio Diplomate Bonifacii VIII. dato Laterani 8. Idus Aprilis anno 1295. quo donationem Eccleſiæ & Conventus Sammaximinienſis a Carolo Principe factam FF. Prædicatoribus, auctoritate Apoſtolicâ ratam habet: *Sanè*, inquit, *habet inſinuatio tua facta nobis, quòd ob magnæ devotionis affectum, quam ad Beatam Mariam Magdalenam geris, in Eccleſia S. Maximini Ordinis FF. Prædicatorum Aquenſis Diœceſis, tunc ad Monaſterium S. Victoris Maſſilienſis Ordinis S. Benedicti, immediatè ſpectante, in qua eſt corpus dictæ Sanctæ reconditum cultum divini nominis adaugeri deſideras*; &c.

Probatur ſecundò, ex aliis Romanorum Pontificum Diplomatibus, ſcilicet ex Bulla Benedicti X. data Romæ 22. Januarii 1304. in qua de Eccleſia Sammaximinienſi ait: *In qua requieſcit corpus M. Magdalenæ*. Ex Bulla item Joannis XXII. data Avenione 3. Decembris 1317. qua idem teſtatur; item ex Bulla Gregorii XI. data 12. Martii 1376. quâ Beneficium *de Caſalis*, confert Conventui ſancti Maximini, ac de illius loci Eccleſia ait: *In qua ejuſdem* (Magdalenæ ſcilicet) *corpus ſanctiſſimum requieſcit*.

Item ex Bulla Clementis VII. qui a pluribus orbis Chriſtiani Regnis legitimus Pontifex habitus eſt, apud S. Maximinum data anno 1379. in qua hæc habet: *Cupientes ut Eccleſia domûs Ordinis FF. Prædicatorum de Sancto Maximino, Aquenſis Diœceſis, in qua hodie ſuper altari, in quo caput B. M. Magdalenæ venerabiliter conſervatur, Miſſarum ſolemnia celebravimus, congruis honoribus frequentetur*, &c.

Item ex Bulla Eugenii IV. data Florentiæ 4. Septembris anno 1442. quâ Indulgentias concedit ampliſſimas Fidelibus, qui ſacram Balmæ Solitudinem pietatis causâ adierint, nec non Eccleſiam dictæ Sanctæ Magdalenæ apud Sanctum Maximinum: *In qua ipſius Sanctæ, ac diverſorum aliorum eximiorum, de ipſius Salvatoris ſocietate, Sanctorum corpora venerabiliter requieſcunt*.

Item ex Bulla Sixti IV. data 1. Auguſti 1477. qua plenariam Indulgentiam in annos ſingulos Fidelibus concedit, Eccleſiam S. Maximini adeuntibus, die qua Tranſlatio Reliquiarum S. Mariæ Magdalenæ celebratur.

Item ex Diplomate Adriani VI. dato Romæ anno 1523. quo omnes immunitates a Deceſſoribus ſuis Sammaximinienſi FF. Prædicatorum Monaſterio conceſſas confirmat.

Item ex teſtimonio Urbani VIII. qui ſummo pietatis affectu partem Reliquiarum B. Magdalenæ a Sammaximinienſibus Cœnobitis poſtulavit, atque obtinuit anno 1624. annuente & jubente Rege Chriſtianiſſimo, Supremo Provinciæ Senatu decernente.

Probatur tertiò locupletiſſimo teſtimonio Roberti Regis Hieroſolymorum & Siciliæ, necnon Comitis Provinciæ, in literis ad Priorem & FF. Prædicatores Sammaximinienſes, datis Neapoli 7. Decembris 1337. quibus Sacellum in honorem Sancti Ludovici Toloſani Epiſcopi, fratris ſui, extrui jubet: *Ut*, inquit, *B. Ludovici Confeſſoris mirifici, reverendi, & venerabilis cariſſimi fratris noſtri, celebris habeatur reverentia, & veneretur feſtivitas, in regali noſtro Monaſterio Sancti Maximini, ubi B. M. Magdalenæ eſt pretioſum corpus reconditum, per claræ memoriæ Dominum patrem noſtrum mirifica revelatione repertum, vobis injungimus & mandamus quòd prima Capella, quæ in eodem loco ædificabitur, ſub ejuſdem Confeſſoris vocabulo adſtruatur*.

Probatur quartò teſtimonio Sereniſſimi Principis Renati Regis Hieroſolymorum & Siciliæ, Ducis Andegavenſis, & Comitis Provinciæ, qui S. Maximini magnificum Templum a Carolo II. inchoatum, ſingulari munificentiâ perfecit, multiſque beneficiis & redditibus Conventum adauxit. Is ſcilicet veritatem Reliquiarum Sanctæ Magdalenæ ibidem collocatarum probavit, apertâ capſâ ab Eminentiſſimo Cardinali Fuxenſi,* Avenionenſi Legato, cui hoc munus impoſuerat, 19. Aprilis 1448. ut conſtat ex authentico Inſtrumento, quod ea de re ab eodem Cardinali confectum eſt, quod cum aliis monumentis vetuſtiſſimis inventum fuit in capſa lignea, coram Ludovico Magno Galliarum Rege nunc feliciter regnante, anno 1660. quod etiam conſtat ex Faſtis Eccleſiæ Sammaximinienſis, & ex Scriniis Regiis Aquarum-Sextiarum.

* *De Faix*.

Probatur quintò, ſpeciatim de Sancta Martha, quòd ſacrum ejus corpus Taraſci conditum ſit. Primò ex illius Inventione in Sacello ejuſdem Eccleſiæ ſubterraneo, anno 1187. & ex Conſecratione magnificentiſſimi Templi in honorem ejuſdem Sanctæ, facta ab Imberto Arelatenſi Archiepiſcopo, & Roſtagno Avenionenſi, 1. Julii anno 1197. cujus rei fidem faciunt carmina vetuſtiſſimis characteribus inſcripta ad latus majoris januæ ejuſdem Templi, quorum hic tenor eſt:

Viginti novies ſeptem, cum mille relapſis,
Anno poſtremò, nobis patet Hoſpita Chriſti
Mille ducentis tranſactis, minùs at tribus annis
Imbertus Præſul, Roſtagno Præſule ſecum,
In prima Junii conſecrat Eccleſiam.

Idem probat lapis marmoreus, cui hæc verba Romanis characteribus inſcripta ſunt: BEATA MARTHA JACET HIC.

Idem

Idem probatur ex veteri Chronico, quod ſervatur in Bibliotheca Regalis Abbatiæ Sancti Victoris, ad calcem Operum Hugonis, in quo hęc habentur: *Corpus autem S. Marthæ dicitur eſſe ſepultum apud Taraſcum oppidum prope civitatem Arelatenſem.*

Probatur ſextò de S. Lazaro, quod nempe ſacræ ejus Reliquię Maſſiliæ primitus conditę fuerint ex facto Raimundi quarti Maſſilienſium Epiſcopi anno 1172. de quo in vetuſtiſſimo Inſtrumento, Maſſiliæ in arcula ferrea aſſervato, hæc leguntur: *Raimundus reliquias Sanctorum Lazari, Cannati, Maurontii, & Antonini Epiſcoporum Maſſilienſium; necnon Sanctorum Adriani, & Victoris Martyrum, Maſſilienſium; aliaſque ſcrinio ferreo incluſas, viſitat, veneratur, & populo oſtendit.*

Idem probatur ex veteri MS. quod aſſervatur in Tabulario Matricis Eccleſiæ Maſſilienſis; ex quo conſtat, illum dicta in Eccleſia morem viguiſſe, antequam illius Canonici regularem togam exuerent, ante annum ſcilicet 1160. ut quotannis, de Natali Domini ſolennis fieret Supplicatio, in qua cranium capitis Sancti Lazari deferretur, cæteris illius reliquiis Auguſtodunum jam translatis.

Idipſum probatur ex Pontificio Diplomate Benedicti IX. dato pro Conſecratione Eccleſiæ S. Victoris Maſſilienſis, anno 1040. in quo recenſens Reliquias eadem in Eccleſia religiosè aſſervatas deſignat ſpeciatim *Reliquias Sancti Lazari à Chriſto reſuſcitati.*

Probatur ultimò peremptoriis rationibus illorum Sanctorum Reliquias in Provincia quieſcere. Quid enim de ſepulcris illis marmoreis a Carolo Salernæ Principe ſubtus terram inventis dicet Launoius, quorum in altero Magdalenæ pœnitentis hiſtoria mirabili opere ſculpta erat, in altero illuminatio Cæci-nati? Quæ ſepulcra eadem elaborata erant anno 815. ut conſtat ex vetuſtiſſima Legenda libri quo utebantur quondam in Choro Monachi Sanctę Magdalenæ de Mello, Diœceſis Bellovacenſis, quæ Eccleſia Prioratus eſt Vezeliacenſi ſubditus Abbatiæ. Hęc porro Legenda compoſita fuerit neceſſe eſt anno ipſo 875. ſiquidem ejus Auctor deſcribens immanitatem qua Saraceni in Chriſtianos Aquis Sextiis degentes ſæviebant, ſe teſtem illius incurſionis oculatum fuiſſe innuit; *Sicut ipſimet vidimus* (inquit.) Ut igitur ad inſtitutum revertamur; num Launoius hęc ſepulcra, ſubterraneis in locis, pia fraude ſuppoſita fuiſſe effutiet? Dicat itaque a quo tam inſigne mendacium fabricatum fuerit. Dicat cur viri ex Provincia doctiſſimi & ſanctiſſimi, ſeſe fraudulentæ (ut contendit) Reliquiarum ſuppoſitioni non oppoſuerint; dicat quorum ſint ſacræ illæ Reliquię quæ in Provincia coluntur, ſi non ſunt SS. Magdalenæ, Marthæ, & Lazari, ut habet conſtans ſingularum illius regionis Eccleſiarum traditio. Quid reſpondeat vir Eruditus ad argumenta, quę ſenſibus ipſis probant Sanctæ Magdalenæ corpus in Provincia coli. Cujus generis eſt carnis fruſtulum mediæ fronti adhærentis, eo ſcilicet in loco qui Chriſti contactu ipſam poſt reſurrectionem repellentis, & dicentis, *Noli me tangere* [ut piè creditur] ſanctificatus eſt. Cujus etiam ordinis eſt phiala vitrea, terram Chriſti ſanguine intinctam continens, quæ juxta ejuſdem Sanctæ Pœnitentis corpus, in illius ſepulcro inventa eſt. Sit certè non ſolum mente, ſed & ſenſu captus oportet, qui hęc negaverit.

Objectio prima petitur ex Græcorum Menologiis, quæ Græcorum etiam Hiſtoricorum auctoritate fulciuntur, ſcilicet Cedreni, Joannis Curopalatæ, & Zonaræ, qui reliquias Sanctæ Magdalenæ, & Sancti Lazari, juſſu Leonis Imperatoris, Conſtantinopolim tranſlatas ſcribunt, anno 886. Ergo non ſunt primitus conditæ in Provincia, ſed Epheſi, unde in Regiam Urbem tranſlatæ ſunt.

Provincialium ad Launojanas objectiones Reſponſa.

Reſpondeo Græcos deceptos fuiſſe, vel plures fingendo Magdalenas, quâ opinione ſuppoſitâ, Magdalenam Lazari ſororem Epheſi quieſcere, & inde Conſtantinopolim tranſlatam fuiſſe ſcripſerunt: vel in odium Occidentalis Eccleſiæ, quę illarum reliquiarum poſſeſſione gloriabatur, illas ſuppoſuiſſe ſub Sanctæ Magdalenæ & Sancti Lazari nominibus quod Græcis non inſolens eſſe conſtat ex Epiſtola Clementis IV. Pontificis Maximi ad Sereniſſimam Iſabellam Sancti Ludovici Regis Galliarum ſororem data anno 1268. quam ipſam ab opinione dimovet, quæ ipſam fefellerat, quòd quædam Reliquiæ ex Græcia allatæ caput eſſent S. Pauli Apoſtoli: *Quòd ſi forſitan*, inquit, *caput B. P. Apoſtoli apud te eſſe putas, depone conſcientiam, ne fallaris, nec ponas ſcandalum Matri tuæ Romanæ Eccleſiæ, quæ deceptionem hujuſmodi non æquanimiter toleraret. Si verò Gręci aliquo tempore ſe illud habere dixerunt, ne mireris: nam odio Latinos habentes facile tibi formaverunt mendacium, qui de fide mentiri catholica, quod eſt majus, minimè dubitarunt.* Hæc Epiſtola deprompta eſt ex MSS. Victorinis.

Objectio ſecunda petitur ex Gregorio Turonenſi lib. 1. de Miraculis cap. 30. ubi de Epheſo ita ſcribit: *In ea Urbe Maria Magdalena quieſcit, nullum ſuper ſe tegmen habens, in ea ſeptem Dormientes habentur.* Idem habet Auctor Vitæ Sancti *Vuillibaldi* apud Surium Tom. 4.

Confirmatur auctoritate Richardi Waſſeburgi lib. 2. Antiquitatum Galliæ Belgicæ, ubi deſcribens peregrinationem S. Magdalvei Virdunenſis * Epiſcopi ad Sacra loca, ait illum Epheſi vidiſſe illa, quorum meminit Gregorius Turonenſis, illumque obtinuiſſe ab Epheſinæ Eccleſiæ Sacerdotibus duos Beatæ Magdalenæ dentes, necnon partem capillorum ipſius: cumque ex ſacra illa peregrinatione redux eſſet, illum ſua in Diœceſi extrui curaviſſe Eccleſiam in honorem Beatæ Mariæ Magdalenæ, in quas illas Reliquias collocavit.

* *De Verdun.*

Reſpondeo Gregorium Turonenſem Græcorum fidem ſequutum, cum ipſis facilè erraſſe; quod mirum non eſt, cùm traditionem Eccleſiarum Provinciæ ignoraret, longeque degeret a Provincia.

Quod attinet *Sancti Vuillibaldi* Vitam ab Anonymo conſcriptam vel a Surio interpolatam, reſpondetur, Sanctimonialem Hildenhemenſem ejuſdem Sancti Præſulis conſanguineam, quæ longè ante Anonymum illum Vitam ipſius & peregrinationem in Terram Sanctam ſcripto commendavit, ſeptem quidem Dormientium, non verò Beatæ Magdalenæ meminiſſe. *Inde*, inquit, *ambulaverunt in illum locum, ubi ſeptem Dormientes requieſcunt, & inde ambulaverunt ad Joannem Evangeliſtam in loco ſpecioſo ſecùs Epheſum.*

Ad confirmationem dico, Græcos ſimplicitate Sancti Pontificis Magdalvæi abuſos fuiſſe; vel ipſos primùm hac in parte deceptos illum ſimilem traxiſſe in errorem. Magdalvæo autem, & Gręcis opponimus Romanorum Pontificum Diplomata, & aliorum veterum monumentorum fidem.

Objectio tertia nititur teſtimonio Baldrici Noviomenſium * Epiſcopi, qui floruit anno circiter 1112. lib. 2. Chronicorum cap. 43. ubi de Baidilone Monacho hæc habet: *Qui Baidilo corpus Mariæ Magdalenæ de Jeruſalem in Burgundiam, in loco Vezeliaco attuliſſe dicitur.* Ergo Hieroſolymis primitùs conditæ fuerunt Sanctiſſimæ Pœni-

* *De Noyon.*

sen-

tentis Reliquię; indeque Vezeliacum tranſlatę ſunt: nunquam igitur eas ſibi jure vendicavit Provincia.

Reſpondeo; Baldricum illum erroris argui, cum a Græcis, tum a Latinis: a Græcis quidem, qui non Hieroſolymis, ſed Epheſi conditum ſcribunt Sanctæ Magdalenæ corpus (alium licèt in errorem impingentes) & inde Conſtantinopolim tranſlatum: a Latinis verò, qui vel in Sancti Maximini oppido quieſcere illud contendunt; vel ex Aquenſi territorio Vezeliacum a Baidilone exportatum fuiſſe; qui ad ſacras reliquias quærendas, & obtinendas, miſſus fuerat a Gerardo Ruſcinonenſi * Comite. Unde colligitur ſaltem Sanctæ Magdalenæ corpus primùm fuiſſe in Provincia conditum. Præterea incredibile videtur, quòd Græci integrum Sanctæ Pœnitentis corpus Baidiloni facilè conceſſiſſent; ſi pretioſi adeo pignoris fuiſſent poſſeſſores.

** De Rouſſillon.*

Objicitur quartò: Nunc ſaltem perperàm ſibi vendicant Sammaximinienſes Beatæ Magdalenæ corpus: cùm illud Veʐeliacum * tranſlatum fuiſſe, & ibi quieſcere ab anno 875. vetuſtiſſima certiſſimaque monumenta teſtentur, & planè evincant.

** Vezelay.*

Primò MS. antiquiſſimum Eccleſiæ Narbonenſis, in quo habetur Baidilonem Monachum Sanctæ Magdalenæ corpus Aquis Sextiis ex tumulo marmoreo clam eduxiſſe, noctuque raptum, Vezeliacum tranſtuliſſe.

2. Teſtimonium Sigeberti in Chronico ad annum 745. ſcribentis: *Aquenſi vero urbe a Saracenis deſolatâ corpus ejus* (nempe S. Magdalenæ) *a Gerardo Comite Burgundia ad Cœnobium Vezeliacum a ſe constructum transfertur. Quamquam aliqui ſcribant quòd apud Epheſum quieſcat, nullum ſuper ſe ſegmen habens.*

Falſi convincitur Sigebertus; anno enim 745. nulla erat Vezeliaci Abbatia, quæ fundata tantùm eſt circa annum 845. nec tunc natus etiam erat Gerardus Burgundiæ Comes, etiamſi daremus ipſum obiiſſe centennarium; vitâ enim defunctus eſt Avenione, anno 849.

3. Teſtimonium Hugonis Pictavini Vizeliacenſis Monachi, in Hiſtoria ejuſdem Monaſterii ab ipſo conſcripta anno circiter 1160. Vincentii Bellovacenſis in Speculo Hiſtoriali lib. 23. cap. 152. quod inſcribitur, *De Tranſlatione corporis Sancta Maria Magdalena*, & cap. 153. ubi plura miracula Vezeliaci, per ſacras Magdalenæ Reliquias, patrata recenſet. Ex S. Antonino, Tom. 1. tit. 54. capp. 2. 4. 5. Ex Petro de Natalibus lib. 6. cap. 124. Ex Wernero, in Faſciculo Temporum. Ex Jacobo de Voragine, in Legenda Sanctorum: Ex Innocentio III. Pontifice Maximo in Epiſtola ad Gerardum Abbatem Vezeliacenſem, quæ extat lib. 5. Decretalium ejuſdem Pontificis, in qua hæc habet: *Liceat inſuper vobis, ſicut a benignitate Sedis Apoſtolica inſtantiùs poſtulaſtis, ut in ſolemnitate quam in Tranſlatione Beata Maria Magdalena, infra Quadrageſimam, annis ſingulis, celebratis, ad gloriam Dei & laudem, ob ſolemnitatis ipſius reverentiam*, Gloria in Excelſis Deo, *ad Miſſas de feſtivitate ipſius, in Monaſteriis veſtris decantetis.*

10. Ex Bullis Clementis III. datis Piſis, anno circiter 1190. Urbani II. datis Veronæ, anno 1186. & Lucii II. anno præcedente datis.

11. Ex facto Martini IV. anno 1281. Is ſcilicet per fratrem ſuum Ægidium, qui Romam illum inviſurus profectus erat, miſit ad Archiepiſcopum, & Capitulum urbis Senonenſis unam ex coſtis B. M. Magdalenæ, quam ipſe Pontifex à Monachis Vezeliacenſibus obtinuerat, cùm Legationem Apoſtolicam in Galliis obiret: quo tempore illatio Reliquiarum ejuſdem Sanctæ ex urna plumbea in capſam argenteam, eodem in Monaſterio facta eſt, coràm Sancto Ludovico Galliarum Rege. Quod etiam teſtimonialibus ejuſdem Sanctiſſimis Regis Literis confirmatur.

12. Ex Breviario FF. Prædicatorum, quod anno 1254. conſcriptum eſt, extatque in Bibliotheca majoris Conventûs ac Collegii Pariſienſis ejuſdem Ordinis: ibi namque in Lectionario hæc habentur, Lectione 6. dicenda in feſto Sanctæ Mariæ Magdalenæ: *Tranſlatum eſt corpus Beata Maria Magdalena, de loco prædicto, ad monaſterium, quod dicitur Vezeliacum, anno Domini ſeptingenteſimo quadrageſimo nono, Aquenſi urbe a Saracenis devaſtatâ.*

Reſpondeo, falſam eſſe Vezeliacenſium traditionem: etenim cùm ſubterranea abſconſio corporis Beatæ Magdalenæ in Sancti Maximini fano, poſterior ſit prætensâ ejuſdem ſacri pignoris tranſlatione Vezeliacum: (ſiquidem dicta tranſlatio contigiſſe fertur anno 880. aut 875. abſconſio verò memorata conſignata anno 890.) Schedulam, quæ unà cum ſacro corpore reperta eſt, quæque illud, Saracenorum ingruentium metu, aliud in ſepulcrum illatum fuiſſe teſtatur, amoto corpore Cidonii, pariter poſteriorem eſſe prætensâ iſtâ tranſlatione neceſſe eſt. Ex quo ſic colligo: Decem, aut quindecim annis poſt tranſlationem prætenſam corporis Beatæ Magdalenæ Vezeliacum, confectum inſtrumentum eſt, quod ſacrum illud pignus in regali Monaſterio Sancti Maximini quieſcere teſtatur. Falsò igitur illud ſibi vindicant Vezeliacenſes: nec enim veriſimile eſt Baidilonem Monachum noctu furari potuiſſe ſanctum corpus (ut habet MS. Eccleſiæ Narbonenſis) cùm namque Provinciales in illo & gentis ſuæ gloriam & preſidium omne collocarent, illud non reliquiſſent piis prædonibus expoſitum: ſed ſaltem Vezeliacenſes furti poſtulaſſent. Quòd ſi liberali Sammaximinienſium conceſſione illud Vezeliacenſes obtinuere; cur decem, quindecimve poſt annos, Sammaximinienſes aſſeruiſſent corpus illud ſacrum, quod Saracenorum metu terram ſubtus condebant, Beatæ Mariæ Magdalenæ corpus eſſe? Nunquid ipſos tam citò pœnituiſſet donationis Vezeliacenſibus Monachis factæ; vel tam ſubitò illius memoria periiſſet? Neque enim hìc fraudis incuſari Fratres Predicatores poſſunt, cùm nedum Sancti Maximini Monaſterium incolerent, ſed in eo degerent Monachi Benedictini, ſodales & commilitones Vezeliacenſium.

Ad Hiſtoricorum teſtimonia reſpondeo, plurimos ſcripſiſſe ante inventionem corporis Sanctæ Magdalenæ apud Sanctum Maximinum anno 1279. unde cùm nihil in promptu haberent, quo poſſent Vezeliacenſes agere mendacii, vel levioris fidei reos, ipſorum traditionem ſunt ſecuti: Quod de Vincentio Bellovacenſi dicendum eſt. Aut in locis à Provincia tam remotis ſcripſerunt, ut ad ipſos non pervenerit Eccleſiarum illius regionis conſtantiſſima Traditio quod de Sancto Antonino, qui Florentiæ, Petro de Natalibus, qui Venetiis, * Jacobo de Voragine, qui Genuæ * ſcripſit, aſſerendum eſt.

** Veniſe. * Genes.*

Addo Vincentii Bellovacenſis, & Sancti Antonini in rebus hiſtoricis auctoritatem, levioris eſſe ponderis. Qua de re viri eruditiſſimi Melchioris Cani Canarienſis Epiſcopi cenſuram ſubjicere placet, Lib. 2. de Locis Theologicis, ubi agit de humanæ Hiſtoriæ auctoritate cap. 6. regulâ 2. *De Vincentio Bellovacenſi*, inquit, *& divo Antonino, liberiùs judico; quorum uterque non tam dedit operam ut res veras certaſque deſcriberet,, quàm ne nihil omnino præteriret, quod ſcriptum in ſchedulis quibuſlibet reperiretur. Ita ad hiſtoriam unamquamque exiſtimandam, momentoque ſuo ponderandam, non artificum ſtatera, ſed ne populari quidem trutinâ uſi ſunt. Quamobrem boni licèt, ac minimè fallaces viri, qui tamen nec Auctores eos, a quibus ſuos excripſere libros, diligenter examinarunt, nec res juſtis libratas ponderibus memoria prodiderunt, apud Criticos graves atque ſeveros auctoritate carent.*

Ad

Ad Pontificia Diplomata reſpondeo primò quod reſpondet Launoius lib. 1. cap. 10. ad ea quæ pro Magdalena Sammaximinienſi proferuntur: *Hæc mera facti, non dogmatis quæſtio eſt*, inquit, *ex hominum teſtimoniis pendens, in quo poteſt quiſque ſanctiſſimus ac doctiſſimus fidei orthodoxæ profeſſor aliquando falli*. Cùm ergo Pontifices laudati a Launoio ſuis in Diplomatibus aſſerunt corpus B. Magdalenæ Vezeliaci quieſcere, id aſſerunt unum quod ipſis Vezeliacenſes expoſuerant: veriùs dicam, impoſuerant. At in eo Vezeliacenſes Monachi veniunt in ſuſpicionem fraudis, aut nimiæ certè credulitatis. Fraudis ſuſpicionem adversùs illos ingerit Monaſterii Vezeliacenſis Hiſtoria ab Hugone Pictavino conſcripta, & in lucem edita ab erudito viro Domno Luca Dacherio tomo 3. Spicilegii, ex qua conſtat in Charta Fundationis dicti Monaſterii, & in Diplomatibus Pontificis Nicolai I. Joannis VIII. Joannis XI. Marini, Benedicti VI. Benedicti VII. & Silveſtri II. quibus fundatio iſta confirmatur, altum eſſe de Sancta Magdalena & ſacro ejus corpore ſilentium, in iiſque tantùm haberi, quòd dictum Monaſterium in honorem Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, B. Virginis, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, erectum, fundatum, conſecratum eſſet. Nihilominus anno 1050. annis ab illius Monaſterii fundatione ferè ducentis, ſuadentibus dictis Monachis Vezeliacenſibus, Leo IX. Pontificio Diplomati inſeruit, Monaſterium iſtud in honorem B. Mariæ Magdalenæ fuiſſe conſtructum. Quidni igitur dicamus, etiam alios Pontifices, ſuaſu Vezeliacenſium fratrum dixiſſe, B. Magdalenæ corpus quieſcere Vezeliaci, quia viros religioſos ab omni fraude & mendacio prorſus abhorrere exiſtimabant. Locum itaque hìc habet illa Melchioris Cani regula lib. 2. cap. 5. *Imprudentium hominum erit*, inquit, *hiſtorias quaſvis obiter etiam, & ad præſentem cauſam a Pontifice adductas, non aliter amplecti, atque eas quæ ſint Eccleſia certo judicio comprobatæ*.

Joan. VIII. ad Concilium Trecenſe pergens, anno 878. dedicavit Eccleſiam Vizeliacenſem: nec tamen in ſuo Diplomate meminit S. Magdalenæ aut ejus Reliquiarum.

Anno 846. jam præſidebat Abbatiæ Vizeliacenſi Eudo primus Abbas, ut notatur in Gallia Chriſtiana, tom. 4.

Reſpondeo ſecundò, Vezeliacenſes quandam ſacrarum B. Magdalenæ Reliquiarum partem forſan obtinuiſſe a Sammaximinienſibus, quam indefinito ſermone corpus eſſe B. Magdalenæ jactitarunt. Unde in controverſia Sammaximinienſium adversùs Vezeliacenſes, pro Magdalenæ corpore, Salomonis inſtaurandum eſt judicium 3. Reg. cap. 3. *Dividite in duas partes*, &c. Hanc reſponſionem juvat Martyrologium Gallicanum illuſtriſſimi D. Du-Sauſſay * Tullenſium Epiſcopi, ad diem 8. Octobris, Reliquias Sanctæ Mariæ Magdalenæ *magna ex parte*, in Burgundiam a Sancto Badilone allatas memorans, & in Monaſterio Vezeliacenſi collocatas. Sic & Vezeliaci, & in Sancti Maximini fano verè dici potuit quieſcere & coli Sanctæ Mariæ Magdalenæ corpus, licèt pars ſolùm quædam Vezeliacenſibus conceſſa eſſet, ſecundum regulam illam Theodoreti *In Dialogo* IMPATIBILIS: *Communibus nominibus etiam partem appellamus. In Sanctorum enim Apoſtolorum, vel Prophetarum, aut Martyrum Ædes ſacras ingreſſi interrogamus, Quis ſitus eſt in area? Qui autem verum norunt, reſpondentes, aut Thomam fortè Apoſtolum dicunt, aut Joannem-Baptiſtam, aut Stephanum Martyrum anteſignanum, aut alium quempiam ex Sanctis nominantes, tametſi perexigua interdum reliquia condita ſint*, &c. Ex hoc apud homines ſolenni loquendi modo ortum eſt, ut ejuſdem Sancti corpus in variis plerumque locis eſſe dicatur, quia variæ Eccleſiæ Reliquiarum illius parte donatæ ſunt.

** De Toul.*

Corpus S. Mariæ Magdalenæ, & Vezeliaci & in provincia quieſcere & coli verè dici potuit.

Ex eodem principio reſponderi poteſt his quæ leguntur in libello Joannis Diaconi *De Eccleſia Lateranenſi*, quem edidit Dom. Mabillonius in Appendice Ordinis Romani, Tom. 2. *Muſæi Italici* pag. 567. *In Lateranenſi Baſilica*, inquit, *in Choro Canonicorum eſt Altare Sanctæ Mariæ Magdalenæ, in quo reconditum eſt corpus ejus ſine capite per manus Domini Honorii III. Papæ, qui ipſum Altare conſecravit*.

Adde Maxillam ejuſdem Sanctæ Pænitentis, quæ a Bonifacio VIII. Pontifice Maximo ad regalem Sancti Maximini Eccleſiam miſſa eſt, ita reliquo capiti coaptari viſam eſſe, nullus ut ſcrupulus ſupereſſet, quin verum Beatæ Magdalenæ caput ibi coleretur. Id conſtat ex Illuſtriſſimo Cavallicenſium Antiſtite, & S. R. E. Cardinali, D. Philippo de Cabaſſola, in *Vindiciis Sammaximinienſium adversùs Vezeliacenſes* ab ipſo editis, quæ extant manuſcriptæ in Bibliotheca regalis Abbatiæ Sancti Victoris Pariſienſis.

Ad id quod profert Launoius ex Breviario Fratrum Prædicatorum anno 1254. conſcripto, reſpondeo non eſſe mirum quòd Breviarum iſtud fidem Vezeliacenſium ſecutum ſit, cùm eo tempore fuerit conſcriptum, quo ſubtùs terram adhuc latebat B. Magdalenæ corpus in marmoreo ſepulcro, in quo Saracenorum metu alias conditum fuerat: Non enim revelatum eſt ſacrum iſtud depoſitum ante annum 1279. unde Eccleſiarum Provinciæ Traditio tot ſubinde confirmata monumentis, quæ tunc tenebris ſepulta erant, veteris illius Breviarii teſtimonio anteponenda eſt. Sed ſi illius auctoritate nititur Launoius quoad illud caput, quo Magdalenæ corpus tranſlatum fuiſſe Vezeliacum aſſeritur cur eidem non adhæret quoad alterum & præcipuum caput, quo ipſam unà cum Martha & Lazaro fratre appuliſſe Maſſiliam, & poſt diuturnam pœnitentiam ipſam ſepultam fuiſſe Aquis-Sextiis a Sancto Maximino teſtatur?

Objectio quinta depromitur ex Menologio quod Cardinalis Sirletus Latinitate donavit, quod 17. Octobris hæc habet: *Relatio pretioſarum Reliquiarum ſancti & juſti Lazari, quas Reliquias celeberrimus & fideliſſimus Imperator Leo divino zelo commotus, in Templo pulcherrimo, ſub ejus ſancti viri nomine dicato, ex urbe Citienſi Conſtantinopolim tranſlatas, in argenteis loculis repoſuit*. Citium porro urbs eſt inſulæ Cypri, ex qua Lazari tranſlatio fieri debuit, ad annum circiter 886. quo Imperium Orientis Leo adeptus eſt.

Confirmatur ex magnis Menæis, ubi 17. Idus Octobris habetur hoc metricum prophonema:

Conſtantinopolis relegens veſtigia Chriſti
Talibus exclamat, Lazare, adeſto foras.

Reſpondeo primò Conſtantinopolim tranſlatas Reliquias Sancti Lazari ex inſula Cypro, non ejus qui Magdalenæ & Marthæ frater fuit, ſed alterius Monachi, qui Citii in Cypro floruit anno 832. cujus meminit Romanum Martyrologium 23. Februarii his verbis: *Conſtantinopoli, Sancti Lazari Monachi, qui cùm ſacras Imagines pingeret, Theophili Imperatoris Iconoclaſtæ juſſu, diris ſuppliciis excruciatur, & manus ei candenti ferro comburitur: ſed Dei virtute ſanatus, abraſas Imagines ſanctas pingendo reſtituit; ac demum in pace quievit.* Porro Græci recentiores hunc Lazarum cum fratre Magdalenæ & Marthæ, ob nominis cognationem, incautè confuderunt.

Reſpondeo ſecundò, nomine Reliquiarum, quas Menologia Conſtantinopolim tranſlatas a Leone Imperatore tradunt, non eſſe neceſſario intelligendum Sancti Lazari corpus; ſed alia quævis illius olim uſibus inſervientia, ut veſtes, ornamenta eccleſiaſtica, aut alia hujuſmodi, æquè intelligi poſſe: ſiquidem Menologia illa corporis disertè non meminerunt. Tranſtulerit igitur Leo Auguſtus iſtius generis reliquias Conſtantinopolim, nuſquam evincetur illuc ipſum tranſtuliſſe ſacrum Lazari corpus, quod ſibi jure merito Maſſilienſes vindicarunt.

Re-

Reſpondeo tertiò, Sanctum Lazarum Cyprum forſan profectum fuiſſe, ibique geſſiſſe Epiſcopatum, antequam in Provinciam appelleret. Unde contingere potuit ut Cyprii, in grati animi ſignificationem ipſi templum erigerent, & obtentam a Maſſilienſibus ſacrarum illius reliquiarum partem in illo collocarent: quas inde Leo Auguſtus transferri juſſit Conſtantinopolim. Hæc ſolutio confirmatur ex Meoologio Græcorum typis mandato Venetiis anno 1628. & ex Vitis Sanctorum ibidem excuſis, anno 1630. in quibus hæc habentur: *Leo mittens in Inſulam Cypri invenit has ſanctas Reliquias in urbe Citiorum, ſub terra reconditas, ferè a mille annis, in loculo marmoreo, in quo inſculptum erat aliena lingua characteribus: Lazarus quatriduanus, & amicus Chriſti.* Ex quibus colligo, illam inſcriptionem in Cypro Inſula factam non fuiſſe, ſed in regione remota, in qua alienum idioma a Græco vigebat; indeque Citium cum ſacris Reliquiis tranſlatam. Non aliunde porro huc transferri potuit, quàm ex Provincia, ubi occubuiſſe Lazarum probavimus.

Objectio ſexta arcerſitur ex diverſarum Eccleſiarium Martyrologiis, quorum alia ad 14. Calendas Februarii hæc habent: *Hieroſolimis, Martha, & Maria ſororum.* Alia verò: *In Hieroſolyma, Natali Moria, & Marta, ſororum Lazari.* Ex quibus liquet Hieroſolymam locum eſſe, unde Sancta Martha in cœlum evolavit, ac ubi ſepulta eſt.

Reſpondeo ineptè colligi quòd Sancta Martha obierit Hieroſolymis, ex eo quod ejus memoria hac in urbe recoli ſignificetur in Faſtis Eccleſiaſticis: alioqui & Sanctam Magdalenam Hieroſolymis obiiſſe inſerendum erit, quia conſignatur ejus memoria illis in Martyrologiis, ut Hieroſolymis ritu ſolemni celebrata. Quod ſi ita eſt, Epheſina Launonii Magdalena evaneſcit. Dico itaque diem illum 14. Calendas Februarii non eſſe diem obitûs Sanctæ Marthæ, uti nec Sanctæ Magdalenæ; cum ipſa Menologia, & Menæa Græcorum illius e ſæculo migrationem conſignent 29. Julii, iſtius verò 22. ſed diem domûs illarum conſecrationi in Eccleſiam ſacrum: qui in vetuſtiſſimo Eccleſię Metropolitanæ Aquenſis Mſ. Martyrologio notatur 16. Calendas Januarii, his verbis: *Beati Lazari, quem Dominus Jeſus in Evangelio legitur reſuſcitaſſe a mortuis. Item B. Marthæ ſororis ejus, quorum memoriam venerabilem extructa Eccleſia, non longè a Bethania, ubi e vicino domus eorum fuit, conſervat.*

Similis Reſponſio adhibetur ad Martyrologium S. Laurentii Bituricenſis, in quo hæc leguntur: *Undecimo Kalendas Auguſti, apud Epheſum S. Maria Magdalena.* Non enim ſignificat quòd Maria Magdalena Epheſi obierit, ſed quòd ibi colatur. Vel Gregorii Turonenſis lectione Auctor Martyrologii deceptus eſt.

Reſpondeo ſecundò, in Martyrologio Romano, necnon in Martyrologiis Bedæ, Uſuardi, & Adonis, 14. Kalendas Februarii, de Martha & Maria ſororibus nihil omnino haberi. * In Romano quidem hæc leguntur: *Romæ via Cornelia, Sanctorum Martyrum Marii & Marthæ conjugum, & filiorum Audifacis, & Abachum, nobilium Perſarum, qui Romam temporibus Claudii Principis ad orationem venerant: e quibus poſt toleratos fuſtes, equuleum, ignes, ungues ferreos, manuumque præciſionem, Martha in Nympha necata eſt, cæteri ſunt decollati, & corpora eorum incenſa.* Eorumdem Venerabilis Beda hac die, & Uſuardus die ſequenti meminerunt. Ado eorumdem memoriam conſignat 13. Kalendas Februarii his verbis: *Romæ Natalis Sanctorum Marii & Marthæ, cum filiis ſuis Audifax & Abacuc, nobilium de Perſide,* &c. ut in Martyrologio Romano. Unde Launoii hallucinatio ſtupenda eſt, qui ex Roma Hieroſolymam: ex Mario & Martha conjugibus, Mariam & Martham ſorores fecit.

Launoii hallucinatio caſtigatur.

OBSERVATIO HISTORICA.

Fictitium miraculum exploditur.

Fictitium eſt Miraculum, quod a quibuſdam Auctoribus refertur, liberationis Caroli II. Salernæ Principis e Barcinonenſis carcere, Beatæ Mariæ Magdalenæ virtute, nulla ope humana, ejuſque Narbonam uſque mirabilis tranſlationis.

Refert Sylveſter Prieras ex quodam Chronico MS. B. Magdalenam Carolo per Alphonſum Aragonum Regem Barcinone * detento ſemel & iterum ſe adſpectabilem præbuiſſe, eum e cuſtodia noctu eduxiſſe; ac prope Narbonam conſtituiſſe ipſo die eidem ſacro; quo loco ejus reliquiæ laterent, indicaſſe; utque inventas honorificentiùs collocaret, ac ibi Conventum Fratribus ſuis, id eſt, Prædicatoribus, extrueret, dotaretque præcepiſſe. Idem miraculum ipſis Prieratis verbis deſcribit Bzovius ad annum 1283. verùm eam liberationem anilem fabulam eſſe facilè oſtendemus.

* *Barcelone.*

Primò, quia liberatio Caroli non contigit ante annum 1288. ſub Nicolai IV. Pontificatu. At inventio corporis B. M. Magdalenæ, ejuſque laudati Principis juſſu, in loco honoratiori collocatio, facta jam fuerat anno 1279. antequam captivus fieret. Falſum igitur eſt, quòd Magdalena ipſum liberaverit, ea conditione ut ejus reliquias e terra erueret, ac honorificentiùs collocaret.

Secundò, redemptum eſſet illa ex captivitate Carolum, omnium gentium Hiſtorici teſtantur. Nicolaus IV. ipſo ſui Pontificatus initio, Idibus Martii, Nuntios miſit duos Archiepiſcopos, Ravennæ, & Montis-Regalis, ad Alphonſum Aragonium, ut cum eo de liberatione Caroli agerent, diemque ei dicerent, quo ſe intra ſex menſes ſiſteret, rationem de omnibus Summo Pontifici rediturus: alioqui divinarum legum humanarumque judicio contra ipſum ageretur. Id conſtat ex Epiſtola Nicolai IV. ad ipſum data. Monuit etiam Summus Pontifex, ac rogavit Philippum Galliarum Regem & Eduardum Angliæ, ut unà cum Joanne Choleto Cardinali Sanctæ Cæciliæ, Legato Apoſtolico, agerent de procuranda Sereniſſimi Principis libertate.

Convenientibus porro Eduardo & Alphonſo Regibus ad ipſa Pirenæi culmina, in vico Campi-Franci, deductoque etiam illuc ipſo Principe captivo, ut coram pacta Olorone, * anno ſuperiori, conventa, jurejurando firmaret: id ab eo præſtitum eſt 4. Kalendas Novembris, tribus filiis obſidibus datis, & triginta millibus nummorum numeratis, promiſſiſque inſuper viginti mille in futurum perſolvendis.

* *Le Traité d' Oleron.*

Rem ita geſtam eſſe teſtantur graviſſimi Hiſtorici: ex Gallis Gulielmus Nangius, & Paulus Æmilius, in *Philippo Pulchro*: ex Italis, Joannes Villani lib. 7. cap. 114. Ptolemæus Lucenſis 24. Hiſtoriæ, S. Antoninus tit. 20. cap. 4. §. 9. Blondus lib. 2. Decadis ſecundæ c. 8. Platina in *Nicolao IV.* ex Hiſpanis Surita lib. 2. Mariana lib. 14. cap. 11. ex Anglis Walſinghamus in *Eduardo I.* & alii quos vel commemorare longius eſſet.

Ita Guillelmus Nangius ad annum 1288. *Princeps Salernæ Carolus de Regis Arragonum carcere liberatur, eo pacto quòd redderet magnam ſummam pecuniæ, & pacem pro poſſe ſuo Arragonenſium erga Romanam Eccleſiam & Regem Franciæ procuraret; quòd ſi procurare minimè poſſet, infra triennium, prout jurare compellitur, reverteretur ad carcerem, & de-*

Google

& donec iſta complevisſet, obſides tres de filiis ſuis, & Nobiles quadraginta tradere coactus eſt.

Ita S. Antoninus. *Carolus Princeps, qui captus detinebatur a Rege Aragonum, poſt quatuor annos ſuæ captivitatis, anno ſcilicet Domini 1288. liberatus fuit a dicta captivitate, ad hoc operante & procurante Eduardo Angliæ Rege: cum hoc pacto quod promiſit Regi Arragonum Alphonſo juxta poſſe ſuum dare operam quod Dominus Carolus germanus Regis Franciæ renuntiaret cum aſſenſu & voluntate Papæ privilegio & juri Regni Aragoniæ, quod ei conceſſerat Eccleſia tempore Martini Papæ. Quod ſi non obtineret, promiſit & juravit ſe rediturum in carcerem Regis Aragonum, cùm intra tres annos a die liberationis ſuæ computandos hoc non fieret. Et ad confirmationem prædictorum dimiſit dictus Carolus Rex tres ex ſuis filiis, ſcilicet Robertum, Raymundum, & Joannem obſides, & quinquaginta Milites ſuos ſtrenuos Provinciales. Et pro redemptione inſuper dedit triginta millia marcarum in Carlenis. Sicque dimiſſus liber Carolus perrexit in Franciam.*

Ita Paulus Æmilius: *Eduardus Rex per Legatos de compoſitione agens, pervicit ut fœdus his legibus iceretur, ut Carolus Claudus dimitteretur: viginti millia pondo argenti penderet: Pontificem Maximum exoraret, ut Tarraconenſibus jus Siciliæ Inſulæ adjudicaret: eoſque inducto dirarum Decreto in gratiam reciperet: Carolo Valeſio Comiti perſuaderet, ut cederet jure Regni Tarraconenſis, quod Martinus Pontifex ei attribuerat. Ea omnia niſi intra triennium præſtaret, in cuſtodiam, unde emitteretur, rediret: ea ita futura obſides daret: quos & dedit duos ex filiis, Robertum miræ indolis, & Ludovicum miræ ſanctitatis adoleſcentulos: ac quadraginta præterea e Provincia Phocenſi nobiles viros. Ita depoſtatus e Sicilia exercitus. Quarto quàm captus fuerat anno Claudus Rex in Franciam ex Hiſpania rediit.*

Ita Vvalſinghamus: *Anno gratiæ 1289 Carolus filius Caroli Regis quondam Siciliæ, Princeps Achaiæ, procurante Rege Angliæ, liberatur a carcere, ſub hac forma, videlicet quòd datâ Regi Aragoniæ certa ſummâ pecuniæ, ipſe Carolus a Domino Papa pacem Aragonenſibus impetraret; quam ſi infra terminum limitatum impetrare non poſſet, rediret ad carcerem: quibus conditionibus juramento firmatis, tradere debebat Carolus tres filios ſuos obſides, & alios Milites nobiles 40. pro quibus, quouſque venirent, Rex Angliæ liberationem Caroli accelerans, nobiles Viros, qui ſecum erant obſides tradidit, & pecuniam uſque ad triginta millia librarum perſolvit.*

Ita Mariana: *Ut Oloronem Anglus & Aragonius convenirent, de rebus omnibus collocuturi, ſtatuitur. In eo colloquio ſummâ Angli Regis contentione Carolo Salernitano Principi libertatem intra annum reddi impetratum, his legibus. Siciliæ Regnum Jacobo cederet, Pontifice Maximo, ut annueret, Aragonioſque anathematis Religione ſolveret, exorato. Carolus Valeſius jure Aragonii Regni decederet, quod a Martino Pontifice erat datum. Eidem viginti millia pondo argenti penderentur. Ea omnia niſi intra triennium præſtita eſſent, in cuſtodiam rediret. Interimque obſides daret tres filios, præterea e Provincia Phocenſi Nobilitate Viros 60. Salutis anno 1288. Carolus ab Aragonio dimiſſus in Galliam abiit.*

Denique Nicolaus IV. Pontifex Maximus in Epiſtola ad Philippum Pulchrum Regem Chriſtianiſſimum Leges acerbiſſimas, quibus ab Aragonio Rege libertati reſtitutus eſt Carolus, recenſet; quas ut ab æquitate abhorrentes, nec in Caroli poteſtate ſitas, Auctoritate Apoſtolica reſcidit anno ſequenti, ipſumque Carolum e carcere emiſſum Siciliæ Regem coronavit. Pontificiæ Epiſtolæ fragmenta Annalibus Eccleſiaſticis inſeruit Odoricus Raynaldus ad annum 1288. Num. 16. ſed & Anonymus *De Rebus Siculis* Auctor ex MS. *Com. Ubal.* ab eodem citatus, Carolum non eſſe reſtitutum libertati niſi filiis obſidibus datis teſtatur his verbis: *Dimiſſis in Catalonia pro vadimonio & ſecuritate Roberto & Aloyſio Caroli II. filiis, Carolus ipſe extitit a dictis carceribus liberatus.* Ex his omnibus compertum eſt fictitium eſſe miraculum, quo Sylveſter Prieras & Bzovius Carolum II. a Sancta Maria Magdalena ex Barcinonenſi carcere liberatum memorant. Immeritò itaque mihi inſultavit Frater noſter *Picenus* Doctor & Theologiæ Profeſſor Italus, quòd Miraculum illud explodere auſus fuerim.

AD PRÆCEDENTEM DISSERTATIONEM MANTISSA.

Utrùm una ſit, vel multiplex Mulier Evangelica, quæ Dominum unguento profudit?

QUia de opinione Græcorum plures Magdalenas Evangelicas fingentium, ſive plures Mulieres quæ Chriſtum Dominum unguento perfudiſſe memorantur, mentionem injecimus, operæ pretium eſt hoc argumentum expendere, cujus ex tractatione lux non minima Diſſertationi præcedenti afferetur.

Controverſiæ cardo in hoc vertitur, utrùm ea mulier, quæ Lucæ 7. Domini pedes unxit, & peccatrix appellatur, eadem ſit quæ Matthæi 26. & Marci 14. ejuſdem Servatoris caput unguento perfudiſſe narratur, ac rurſus eadem quæ Joannis 12. pedes duntaxat ſignificatur unxiſſe, ſororque Lazari Joannis 11. nuncupatur. Sive utrùm etiam illa ipſa mulier quæ Chriſtum refertur unxiſſe iis locis, ſit eadem cum Maria Magdalena, ex qua ſeptem dæmonia exiiſſe dicuntur Lucæ 8. An verò plures mulieres iis locis intelligere oporteat.

P R O P O S I T I O.

Græcorum Patrum nonnulli plures mulieres Evangelicas unctrices Domini aſſeruerunt. Latini Patres contrariam plerumque propugnarunt ſententiam. Porrò licèt neutra opinio Scripturæ ſacræ palàm apertèque repugnet; eidem tamen magis conſona eſt Latinorum Patrum aſſertio Mulierem unicam ſtatuentium.

Probatur prima pars ex Græcorum Patrum monumentis, quorum agmen ducit S. Irenæus lib. 3. adversùs Hæreſes cap. 14. ubi probat quòd *plurima & magis neceſſaria Evangelii per S. Lucam cognovimus.* Et inter alia in exemplum affert eorum quæ ſolus memorat S. Lucas, *Quomodo apud Phariſæum recumbente Chriſto, peccatrix mulier oſculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Significat itaque hujus peccatricis nullam fieri apud cæteros Evangeliſtas mentionem, adeòque non eſſe eamdem, de qua Sancti Matthæus & Joannes loquuntur.

Sequitur Origenes, qui mulierem peccatricem, de qua S. Lucas, apertè diſtinguit ab illa de qua Evangeliſtæ cæteri, cujus ſanctitatem commendat. Quin & illam de qua Matthæus & Marcus, ab ea diſtinguit de qua Joannes. Sic enim habet Homilia 1. in Canticum Canticorum: *In Evangelio quoque mulier accipiens alabaſtrum unguenti nardi piſtici pretioſi, caput Jeſu, pedeſque perfudit. Obſerva diligenter, quæ de duabus ſuper caput effuderit Salvatoris. Si quidem peccatrix ſuper pedes, & ea quæ dicitur non fuiſſe peccatrix, ſuper caput ejus fudiſſe monſtratur . . . . Impleta eſt utique odore unguenti domus. Si quid peccatrix ha-*

E e *buit,*

buit, ad pedes referendum eſt; & ſi quid ea quæ non peccatrix, ad caput.

Et Homilia 1. *Loquitur Evangelium*, inquit, *quia venit mulier habens alabaſtrum unguenti nardi piſtici pretioſi, non illa peccatrix, ſed ſancta de qua nunc mihi ſermo eſt. Scio quippe Lucam de peccatrice, Matthæum verò & Joannem, & Marcum non de peccatrice dixiſſe. Venit ergo, non peccatrix illa, ſed ſancta, cujus nomen quoque Joannes inſeruit. Maria quippe erat habens alabaſtrum unguenti nardi piſtici pretioſi, & effudit ſuper caput Jeſu.*

Et Tractatu 35. in Matthæum, hanc operoſiùs tractans quæſtionem, hæc habet: *Multa ſimilitudo & cognatio quædam de muliere apud quatuor Evangeliſtas. Dicam tamen ad eos qui arbitrantur unam fuiſſe mulierem, de qua omnes Evangeliſtæ ſcripſerunt: Putas quòd hæc mulier, quæ effudit ſuper caput Jeſu pretioſum unguentum, ſicut Matthæus & Marcus expoſuerunt, ipſa & myrrhâ unxit pedes ipſius: ſicut Lucas & Joannes expoſuerunt? Non eſt autem poſſibile ut de eadem muliere exponentes Evangeliſtæ, cùm eſſent conſummati in eodem intellectu, & in eodem ſpiritu, & in eadem ſententia, contraria ſibi dixiſſent. Si autem aliquis arbitratur ipſam fuiſſe quæ unxit unguento Domini pedes apud Lucam & Joannem, dicat nobis ſi Maria ipſa erat, quæ apud Lucam fuiſſe ſcribitur in civitate peccatrix. Nec enim credibile eſt ut Maria quam diligebat Jeſus, ſoror Marthæ, quæ meliorem elegerat partem, peccatrix in civitate fuiſſe dicatur.* Infrà: *Forſitan ergo quis dicit quatuor fuiſſe mulieres, de quibus conſcripſerunt Evangeliſtæ; ego autem magis conſentio tres fuiſſe: & unam quidem de qua conſcripſerunt Matthæus & Marcus, alteram de qua ſcripſit Lucas; aliam autem de qua ſcripſit Joannes: quoniam differt ab aliis mulieribus, non ſolùm in his quæ ſcripta ſunt de unguento: ſed quoniam & diligebat Jeſus Mariam & Martham; quamvis & ipſa in Bethania referatur fuiſſe, ſicut & mulier de qua exponunt Matthæus & Marcus. Tertia differentia eſt, quoniam Matthæus quidem & Marcus in domo Simonis Leproſi hoc factum fuiſſe exponunt: Joannes autem quoniam Jeſus ante ſex dies Paſcha venit in Bethaniam ubi erat Lazarus, quem ſuſcitaverat Jeſus, & fecerunt ei cœnam: & non ſimul, ſed Maria & Martha fortè & Lazarus: & Martha miniſtrabat; Lazarus autem erat unus ex diſcumbentibus. Adhuc autem ſecundùm Joannem; Ante ſex dies Paſcha venit in Bethaniam, quando & fecerunt ei cœnam Maria & Martha. Hic autem, quando & recumbente in domo Simonis Leproſi, acceſſit ad eum mulier, poſt biduum Paſcha erat futurum...... Ex his ergo & aliis, quæ & ipſe poteris obſervare, certum eſt quoniam aut ſibi contraria dicunt Evangeliſtæ, ut quidam eorum mentiatur: aut ſi hoc impium eſt credere, neceſſe eſt dicere non de eadem muliere omnes conſcripſiſſe Evangeliſtas; ſed aut de tribus, aut de quatuor dicet aliquis paulò audacior.* Nec opponi jure poteſt Homilia Origenis in illa verba Joannis: *Maria ſtabat ad monumentum foris plorans*; Quaſi in illa aſſerat, unam eandemque mulierem eſſe quę apud S. Lucam peccatrix dicitur, & cui apud Joannem Dominus Jeſus primùm apparuiſſe traditur: Illa enim Homilia non eſt Origenis, ſed Auctoris Latini longè recentioris.

Accedit S. Joannes Chryſoſtomus Homiliâ 81. in Matthęum, ubi exponens illa verba capitis 26. *Cùm eſſet Jeſus in Bethania, in domo Simonis Leproſi, acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum unguenti*, &c. hæc habet: *Hæc mulier una & eadem apud omnes Evangeliſtas eſſe videtur: meo autem judicio, eadem eſt apud tres: alia verò quædam & mirabilis Lazari ſoror apud Joannem.* Et Homilia 61. in Joannem, explicans illa verba: *Erat quidam languens Lazarus a Bethania, Caſtello Mariæ & Marthæ ſororis ejus; Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento*, hæc habet: *Hoc in loco nonnulli dubitarunt, cur Chriſtus id toleraſſet. Ad quod illud primum intelligendum non fuiſſe hanc meretricem illam, de qua apud Matthæum & Lucam ſcribitur, ſed aliam. Illæ meretrices & infames erant: hæc honeſta & ſtudioſa; quippe quæ Chriſtum recipere curabat, & eam cum Sorore diligebat.*

Ad hæc Auctor Commentariorum in Evangelium Lucæ Tito Boſtrorum Epiſcopo inſcriptorum, quæ extant tom. 2. Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ, exponens illa verba capitis 7. *Et ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix*, &c. ait; *Hæc Mulier, neque ea eſt cujus fit mentio apud Matthæum; nec ea rurſum cujus apud Marcum; nec ea tandem cujus apud Joannem. Siquidem illæ paulò ante Dominicam Paſſionem fecerunt, quæ feciſſe ſcribuntur: hæc autem circa Evangelicæ Prædicationis medium, aut citiùs.*

Laudavi Commentarios Tito Boſtrenſi inſcriptos, quia non ſunt germanum illius opus, ſed alterius Auctoris Græci poſterioris. Titus namque Boſtrenſis floruit ſub Juliano Apoſtata, & objit ſub Valente, ut teſtatur S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. Hic autem Auctor longè recentior eſt, cùm SS. Chryſoſtomum, Iſidorum Peluſiotam, & Cyrillum laudet.

Sanctus etiam Macarius Homiliâ 12. Mariam Lazari ſororem a peccatrice muliere diſtinguit. *Cornelius*, inquit, *ex verbo audito conſecutus eſt virtutem: Quantò magis cùm Dominus loqueretur verbum cum Maria, Zacchæo, aut Peccatrice, quæ ſolutis capillis abſtergebat pedes Domini; aut Samaritana, aut Latrone, emittebatur virtus, & cum eorum anima permixtus eſt Spiritus Sanctus?*

Denique Theophilactus in cap. 14. S. Marci a S. Thoma laudatus in Catena Aurea, plures mulieres quæ Chriſtum unxerunt, ſicut plures unctiones fuiſſe aſſerit. *Quamvis autem*, inquit, *quatuor Evangeliſtæ unguentum mulieris commemorent; non eſt tamen una, ſed duæ: una quidem quæ deſcribitur a Joanne, quæ ſoror eſt Lazari, quæ ſcilicet ante ſex dies Paſcha unxit pedes Jeſu: alia verò quæ a reliquis tribus Evangeliſtis deſcribitur. Adhuc autem ſi attendas, invenies has tres eſſe. A Joanne enim una deſcribitur; altera verò a Luca, a duobus verò reliquis altera. Quæ enim a Luca deſcribitur, meretrix eſſe dicitur, & in medio prædicationis tempore ad Jeſum veniſſe: hæc verò quæ a Matthæo & Marco deſcribitur, dicitur in tempore Paſſionis veniſſe; nec peccatricem eam fuiſſe fatendum eſt.*

Probatur ſecunda pars propoſitionis, proferendo Latinorum Patrum teſtimonia, inter quos primus occurrit Tertullianus lib. de Pudicitia cap. 11. *Sed Dominus*, inquit, *peccatrici fœminæ etiam corporis ſui contactum permittet, lavanti lacrymis pedes ejus, & crinibus detergenti, & unguento ſepulturam ipſius inauguranti, nihil ex hoc adverſariis confertur, etſi jam Chriſtianis veniam delictorum præſtitiſſet.* Ubi eandem quæ lacrymis lavit pedes Chriſti, ſupponit eam eſſe, quæ ad inaugurandam Chriſti ſepulturam poſtmodum eum unxit; atque adeo eandem eſſe mulierem quæ Joannis 12. id præſtitit prope feſtum Paſchæ, cùm illius tantùm unctionis mentio fiat occaſione ſepulturæ; & nullum apud S. Lucam de ſepultura verbum habeatur.

Succedit S. Hieronymus Præfatione in Oſee Prophetam ad Pammachium, ubi explicans quod a Deo juſſum eſt Prophetæ de Muliere fornicatoria ducenda, hæc habet: *Hæc eſt mulier mere-*

trix

trix & adultera, quæ in Evangelio pedes Domini lacrymis lavit, crine terſit, & confeſſionis ſuæ honoravit unguento; indignantibuſque Diſcipulis, & maximè Proditore, quod non fuiſſet venditum, & pretium illius in alimenta pauperum diſtributum, Dominus reſpondit: Quid moleſti eſtis mulieri? opus enim bonum operata eſt in me. Ubi ſimul conjungens quæ de muliere Chriſti unctrice Lucæ 7. Matthæi 26. Marci 14. & Joannis 12. referuntur, eandem omnino perſonam eſſe ſignificat, de qua omnes Evangeliſtæ locuti ſunt.

Eidem ſententiæ ſuffragatur S. Ambroſius lib. 6. in Lucam: *Hanc ergo mulierem*, inquit, *inducit S. Matthæus ſupra caput Chriſti effundentem unguentum: & ideo fortè noluit dicere peccatricem. Nam peccatrix, ſecundùm Lucam, ſupra Chriſti pedes effudit unguentum.* Eandem igitur mulierem innuit S. Ambroſius, quæ apud Lucam & S. Matthæum Chriſtum Dominum unxerit: adeòque & eandem apud S. Joannem, cùm eâdem de unctione SS. Matthæus & Joannes loquantur.

Eam ſententiam luculentiſſimè omnium S. Auguſtinus confirmat lib. 2. de Conſenſu Evangeliſtarum cap. 79. ubi Matthæi 26. caput cum 7. Lucæ conferens, ait: *Nihil itaque aliud intelligendam arbitror, niſi non quidem aliam fuiſſe mulierem, quæ peccatrix tunc acceſſit ad pedes Jeſu, & oſculata eſt, & lavit lacrymis, & terſit capillis, & unxit unguento, cui Dominus adhibitâ ſimilitudine de duobus, ait dimiſſa eſſe peccata multa, quoniam dilexit multum: ſed eandem Mariam bis hoc feciſſe, ſemel ſcilicet quod Lucas narravit, cùm primùm accedens, cum illa humilitate & lacrymis meruit peccatorum remiſſionem. Nam hoc & Joannes, quamvis non ſicut Lucas, quemadmodum factum eſſet, narraverit: tamen ipſam Mariam commendans commemoravit, cùm jam de Lazaro reſuſcitando cœpiſſet loqui, antequàm veniret in Bethaniam. Quod ita ibi narrat; Erat quidam languens Lazarus a Bethania, de caſtello Mariæ & Marthæ ſororis ejus; Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes ejus capillis ſuis, cujus frater Lazarus infirmabatur. Hoc dicens Joannes, atteſtatur Lucæ, qui hoc in domo Phariſæi cujuſdam Simonis factum eſſe narravit. Jam itaque hoc Maria fecerat. Quod autem in Bethania rurſus fecit, aliud eſt, quod ad Lucæ narrationem non pertinet, ſed pariter narratur a tribus, Joanne ſcilicet, Matthæo & Marco. Inter iſtos igitur tres, Matthæum, Marcum & Joannem, quemadmodum hoc conveniat attendamus: de quibus non eſt dubium quod eandem rem narrent geſtam in Bethania, ubi etiam Diſcipuli, quod omnes tres commemorant, murmuraverunt adversùs mulierem, tanquam de perditione pretioſiſſimi unguenti. Quod ergo Matthæus & Marcus caput Domini pretioſo illo unguento perfuſum dicunt, Joannes autem pedes, regulâ illâ oſtenditur non eſſe contrarium, quam demonſtravimus, cùm de quinque panibus paſceret turbas. Ibi enim quia non defuit qui & quinquagenos, & centenos diſcubuiſſe commemoraret, cùm alius quinquagenos tantùm dixerit, non potuit videri contrarium: potuiſſet autem, ſi alius centenos tantùm, ſicut alius quinquagenos, poſuiſſet; & tamen debuit inveniri utrumque factum eſſe. Quo exemplo informari nos oportuit, ſicut illic admonui, etiam ubi ſinguli Evangeliſtæ ſingula commemorant, utrumque factum intelligere. Proinde & hìc non ſolùm caput, ſed & pedes Domini, accipiamus perfudiſſe mulierem.*

Hanc pariter ſententiam non uno in loco adſtruit Sanctus Gregorius Magnus Homiliâ 25. in Evangelia: *Maria-Magdalene*, inquit, *quæ fuerat peccatrix, amando veritatem, lavit lacrymis maculas criminis; & vox veritatis impletur, qua dicitur: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Et infra: *Nam poſtquam venit ad monumentum, ibique corpus Dominicum non invenit, ſublatum credidit, atque Diſcipulis nuntiavit.* Et Homiliâ 33. *Hanc verò*, inquit, *quam Lucas peccatricem mulierem, Joannes Mariam nominavit, illam eſſe Mariam credimus, de qua Marcus ſeptem dæmonia ejecta fuiſſe teſtatur.* Et in 1. Regum cap. 9. * ad illa verba: *Servos veſtros & ancillas Rex auferet, & ponet in opere ſuo.* Quæ myſticè exponit hunc in modum: *Quia Sanctorum prædicatione tales etiam convertuntur, qui magna poſtmodum omnipotenti Deo ſervitia impendunt, aptè ſervi & ancillæ dicuntur auferri, & in opere Regis poni. Annon tunc ancillam Rex Regum tulit, quando de illa magna Peccatrice dixit: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm? Et hanc in opere ſuo poſuit, quando in Caſtellum intravit, & cum illa in domo ſuâ cœpit? Hanc etiam in opere ſuo poſuit, quia reſurgens a mortuis, ei prædicationem ſuæ reſurrectionis injunxit.*

* *Si tamen hic Commentarius S. Gregorii Magni genuinus eſt.*

His adjungendi ſunt Venerabilis Beda in tribus Commentariorum ſuorum in Matthæum, in Marcum, & in Lucam locis; Sanctus Petrus Damiani Epiſtula 12. ad Deſiderium; Chriſtianus Druthmarus in illud Matthæi, *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet*; Alcuinus in illud Joannis, *Jeſus ergo ante ſex dies Paſcha*; Sanctus Bernardus Sermone 3. de Aſſumptione Beatæ Virginis, & in Sermone de S. Maria Magdalena, * & S. Thomas Lectione 1. in cap. 12. Joannis.

* *Vel Nicolaus a Claravalle, cui potiùs hunc Sermonem vult aſſeri P. Mabillonius. O. B.*

Conſultò dixi, Patres Latinos ſententiam de unica muliere Evangelica Chriſti unctrice *plerumque* propugnaſſe; quia contrariam opinionem velut probabilem interdum etiam propoſuerunt. Sic Sanctus Ambroſius lib. 6. in Lucam, ad cap. 7. poſtquàm ea dixit quæ in probationibus retulimus, continuò ſubjungit de illa muliere quæ apud Lucam Chriſti pedes unxiſſe, & peccatrix fuiſſe dicitur, & quæ apud Matthæum ejuſdem Servatoris caput unguento perfudiſſe memoratur; *Poteſt ergo non eadem eſſe, ne ſibi contrarium Evangeliſtæ dixiſſe videantur. Poteſt etiam quæſtio meriti & temporis diverſitate diſſolvi: ut adhuc illa peccatrix ſit, iſta perfectior. Etſi enim perſonam non mutat Eccleſia vel anima, tamen mutat profectum.*

Et lib. 10. in cap. 24. Chriſti Reſurrectionem & varias apparitiones explicans, ait, Chriſtum noctu ſurrexiſſe; idque ex eo probat, quòd mulieres aliæ neſciunt, aliæ ſciunt; ſciunt, quæ obſervarunt noctibus & diebus, & neſciunt, quæ receſſerunt. *Neſcit una Maria-Magdalena, ſecundùm Joannem; ſcit altera Maria-Magdalena, ſecundùm Matthæum. Nam eadem antè ſcire, poſtea neſcire non potuit. Ergo ſi plures Mariæ, plures fortaſſe etiam Magdalenæ: cùm illud perſonæ nomen ſit, hoc locorum. Denique alteram eſſe cognoſce. Illa permittitur pedes Domini tenere: tangere Dominum iſta prohibetur. Illa Angelum videre meruit: hæc primò cùm venit, neminem vidit. Illa Diſcipulis Dominum reſurrexiſſe nuntiavit: iſta raptum eſſe ſignificat. Illa gaudet: hæc plorat. Illi in gloria ſua jam Chriſtus occurrit; hæc adhuc mortuum quærit. Illa Dominum vidit, & credidit, hæc non potuit agnoſcere cùm videret. Illa fideli adorabat ſpiritu: hæc dubio maſtificabatur affectu.*

Sic Sanctus Hieronymus in cap. 26. Matthæi: *Nemo putet*, inquit, *eandem eſſe, quæ ſuper caput effudit unguentum, & quæ ſuper pedes. Illa enim & lacrymis lavat, & crine tergit, & manifeſtè meretrix appellatur. De hac autem nihil tale ſcriptum eſt: Nec enim poterat ſtatim capite Domini meretrix digna fieri.*

Et lib. 2. adversùs Jovinianum, capite decimoſexto. *Hic jam quæritur*, inquit, *qui pedibus Chri-*

ſit dignus ſit, qui capite, qui oculus ejus ſit, qui manat. Quod & duæ mulieres in Evangelio, Pœnitens & Sancta ſignificant; quarum altera pedes, altera caput tenet: tametſi nonnulli exiſtimant unam eſſe, & quæ primùm cœpit à pedibus, eam gradatim ad verticem perveniſſe.

Sic S. Auguſtinus Tractatu 49. in Joannem: *Ecce ipſa ſoror Lazari (ſi tamen ipſa eſt quæ pedes Domini unxit unguento, & terſit capillis ſuis, quos laverat lacrymis) meliùs ſuſcitata eſt quàm frater ejus; de magna malæ conſuetudinis mole eſt liberata, erat enim famoſa peccatrix.*

Sic denique Sanctus Paulinus Epiſtolâ 4. ad Severum, *Malo*, inquit, *Peccatricis divitias: væ mihi! ſi unguentum meum vile ſit: pretioſo enim opus eſt, ut conſepeliri merear ſepulturæ ejus.*

Probatur tertia pars Propoſitionis, quòd ſcilicet neutra ſententia Scripturæ apertè repugnet: Patrum namque Græcorum opinio multis ex Scriptura Sacra petitis momentis fulta videtur. Mulier enim peccatrix, de qua Sanctus Lucas, in Galilæa commorabatur, & in civitate Naim, ut colligitur ex Evangelii ſerie. Siquidem ubi Chriſtum ex Capharnaum diſceſſiſſe retulit, atque in civitatem Naim abiiſſe, ubi viduæ filium a mortuis ſuſcitavit; nullâ ſubinde loci mutatione commemoratâ, imò ſuppoſito potiùs quòd Chriſtus in Galilæa adhuc maneret, ubi Sanctus Joannes juſſu Herodis in carcere tenebatur, capite plectendus, ex quo Diſcipulos ſuos ad Chriſtum miſiſſe eodem in capite refertur; mox addit Evangeliſta: *Rogabat autem illum quidam de Phariſæis ut manducaret cum illo. Et ingreſſus domum Phariſæi, diſcubuit. Et ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quòd accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti*, &c. Illa verò mulier, cujus unctionem cæteri tres Evangeliſtæ deſcribunt, in Bethania morabatur.

Secundò, Mulier quæ pedes Chriſti unxit Lucæ cap. 7. erat *Peccatrix in civitate*: quæ verò ipſum unxiſſe refertur Matthæi 26. & Joannis 12. Sancta erat, & a Joanne Lazari & Marthæ ſoror, a Chriſtoque dilecta prædicatur. Et ipſe Lucas narratâ cap. 7. Peccatricis hiſtoriâ, ſubinde cap. 10. de Maria ſorore Marthæ, quaſi de ignota muliere loquitur, de qua nullam antea fecerit mentionem: *Mulier quædam*, inquit, *Martha nomine, excepit illum in domum ſuam: & huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam ſedens ſecus pedes Domini, audiebat verbum illius.* Non videntur itaque Evangeliſtæ de eadem muliere locuti.

Tertiò, Veriſimile non videtur quòd Maria, Lazari & Marthæ ſoror in civitate peccatrix fuerit, ſeu publicæ libidinis victima, cùm id & nobilitati familiæ repugnaret, & Lazarus & Martha publicam ſororis impudicitiam ſuo adeo probroſam generi, modis omnibus prohibuiſſent.

Quartò, Peccatrix illa non videtur fuiſſe genere Judæa, ſicut Maria Lazari ſoror: quia Lex Moſaica non ferebat meretrices, ut conſtat ex illo Deuteronomii 23. *Non erit meretrix de filiabus Iſrael.*

Quintò, nec veriſimile eſt quòd Maria Lazari ſoror tam familiaris Chriſto fuiſſet, ſi publica peccatrix extitiſſet, quin Judæi occaſionem inde ſaltem aliquam ipſum calumniis laceſſendi arripuiſſent. Neque illi ad ipſius de Lazari fratris morte dolorem conſolatione ſuâ leniendum acceſſiſſent, atque ad monumentum eam fuiſſent honoris & amicitiæ causâ comitati.

Sextò, Maria Magdalena dicitur vexata fuiſſe a dæmonibus: *Maria quæ vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exierant*, & inter mulieres recenſetur a ſpiritibus malignis curatas, quæ Chriſtum a Galilæa ſecutæ ſunt per civitates & caſtella regnum Dei prædicantem, eique de facultatibus ſuis miniſtrabant. At mulieris arreptitiæ ſtatus Peccatrici, quæ tot amaſios & adoratores haberet, minimè convenit. Præterea, Maria ſoror Lazari in Bethania cum Martha ſorore & fratre morabatur; alia igitur ab ipſa erat, quæ Chriſtum ſequebatur a Galilæa, prædicantem per civitates & caſtella.

Septimò, Mulier peccatrix Chriſtum unxiſſe memoratur Lucæ 7. in domo cujuſdam Phariſæi: quæ verò ipſum unxiſſe dicitur Marci 14. & Matthæi 26. iſto pietatis officio perfuncta dicitur in domo Simonis Leproſi: quæ tandem Joannis 12. commendatur, iſtud videtur præſtitiſſe propria in domo: ſiquidem ibi Martha ſoror ipſius miniſtrabat; ideoque non videtur eſſe eadem mulier cujus omnes Evangeliſtæ meminerunt.

Octavò, Quæ Chriſtum unxiſſe dicitur Lucæ 7. id fecit longè ante ipſius Paſſionem, & circa initium prædicationis ipſius; illa de qua Matthæus cap. 26. id fecit biduò ante Paſcha: ait enim ibidem Jeſus: *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet.* Illa tandem de qua Joannes cap. 12. id fecit ſex diebus ante Feſtum Paſchatis. Non eſt igitur eadem mulier.

Nonò, Mulier Chriſti unctrix apud S. Matthæum effudiſſe dicitur unguentum ſuper caput recumbentis; & idem refert S. Marcus; apud S. verò Joannem dicitur effudiſſe ſuper pedes. Hìc libram unguenti accepiſſe dicitur; illìc alabaſtrum. Hìc ſolus Judas adversùs piæ mulieris bonum opus obmurmuraſſe narratur: illìc Diſcipuli omnes murmurantes inducuntur. Videtur autem tanta circumſtantiarum varietas perſonas etiam diverſas indicare.

Decimò, cùm ſæpiſſimè in Evangelio Mariæ Magdalenæ mentio fiat, ut Matthæi 27. & 28. Marci 15. & 16. Lucæ 8. & 24. Joannis 19. & 20. ubi utroque cum Mariæ, tum Magdalenæ nomine appellatur; nunquam tamen his in locis Lazari aut Marthæ ſoror nominatur. Neque etiam Magdalena unquam appellatur, cùm Lazari & Marthæ ſoror non ſemel alibi nuncupatur. Quod argumento eſt Mariam Magdalenam aliam eſſe mulierem a Maria Lazari & Marthæ ſorore.

Undecimò, ex Evangelio colligitur unam Magdalenam juxta Crucem Jeſu cum Matre illius ſtetiſſe, Joannis 19. cap. alteram verò cum aliis mulieribus, Marci 15. Chriſtum in Cruce pendentem fuiſſe a longe conſpicatam. Præterea, una eſt Magdalena, cui Dominus poſt Reſurrectionem primùm apparuit, quæque ſola venit ad Monumentum, & ibi ſtetit foris plorans, Joannis 20. altera quæ cum comitibus Sepulcrum adiit, Matthæi 28. ex illiſque fuit, quibus Chriſtus occurrens dixit, Avete; & quæ tunc acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus. Tantùm igitur abeſt ut unam Magdalenam Evangelium disertè aſſerat, quin potiùs duplicem deſignare videatur. Quamobrem Græcorum Patrum ſententia, qui plures mulieres Evangelicas unctrices Chriſti, ſive Magdalenas plures aſſeruerunt, Evangelio palam apertèque non repugnat.

Jam verò probatur quòd nec eidem repugnet ſententia Latinorum, unam mulierem Chriſti unctricem, ſive unam Magdalenam, & Lazari ſororem, & olim peccatricem aſſerentium. Id autem oſtendi meliùs non poteſt, quàm illa momenta diluendo, quæ contrariæ ſententiæ in ſpeciem ſuffragari videntur.

Ad primum itaque reſpondeo, eandem mulierem & in civitate Naim & in Bethania, diverſis temporibus commorari potuiſſe, in priori quidem loco ut liberiùs voluptati ſerviret, ſuiſque amatoribus frueretur; ſive quòd ibi nupſiſſet, aut ali-

alicui viro potenti addicta eſſet: in poſteriori verò loco pœnitentem Lazaro & Marthæ convixiſſe, & cum eis in caſtellum ſe recepiſſe, ex quo a Chriſto converſa vitam ducere inſtituit ad omnis honeſtatis virtutiſque normam compoſitam. Certè cùm nobilis mulier eſſet ac dives, propria bona in Galilæa, propriamque domum in civitate Naim poſſidere poterat, & caſtellum nihilominus habere in Bethania. Unde quamvis ex Evangelio rectè colligatur diverſas eſſe unctiones quæ a S. Luca & a cæteris Evangeliſtis narrantur, quia variis in locis eadem unctio facta eſſe non poteſt: non tamen colligitur diverſitas mulierum ungentium; quia eadem in Galilæa Chriſti pedes unguento perfudit recens converſa, & poſtea in Bethania eodem pietatis officio perfuncta eſt.

Ad ſecundum reſpondeo, Mulierem eandem primò Peccatricem, deinde Sanctam fuiſſe, Unde Sanctus Ambroſius ſupra laudatus ait, *Quæſtionem iſtam poſſe meriti & temporis diverſitate diſſolvi, ut illa peccatrix ſit, iſta perfectior*; Et affert exemplum Eccleſiæ, vel animæ, quæ non perſonâ, ſed profectu mutatur. Sic S. Paulus Vas electionis, alius erat a Paulo blaſphemo & perſecutore Chriſtianorum, Unde & meritò dicebat: *Vivo ego, jam non ego; vivit verò in me Chriſtus*.

Ideo autem S. Lucas cap. 10. loquitur de Maria ſorore Marthæ; quaſi nondum locutus de illa eſſet, quia peccatricis elogium hic repetere noluit, nec ea indicare quæ Peccatrici convenirent, ne infami nomine honorem illius obſcuraret, quæ Chriſtum ardentiſſimè dilexerat, & etiamnum diligebat. Cùm etiam Peccatricem exhibuit, nomen ejus ſuppreſſit, ne ipſam infamaret. Quod Sancto illi Evangeliſtæ ſimilibus in occaſionibus ſolenne fuit. Nam & S. Matthæi vocationem commemorans, qui ex Publicano Apoſtolus factus eſt, eum notiſſimo nomine non appellavit, ſed Levi: & ignoraremus quis ille fuiſſet, niſi S. Matthæus proprium nomen ex humilitate adſcripſiſſet.

Ad tertium reſpondeo, non eo ſenſu Peccatricem dici Magdalenam, quòd publica & quæſtuaria meretrix eſſet, quod unum ejus nobilitati repugnabat, ſed vel quòd uni cuipiam addicta eſſet viro nobili, diviti & potenti, ob ſolam amoris voluptatem, cum totius tamen ſcandalo civitatis; vel quòd meretricio quodam ornatu incederet, & hominibus placere, eoſque in ſui amorem accendere formæ lenociniis & muliebri cultu ſtuderet, quæ inſania nobilium ſæpiùs & principum fœminarum vitium eſt.

Nec verò Peccatrix in civitate dicitur, quaſi vitium publicè profeſſa fuerit, ſed hæc verba *in civitate*, ſolum illius domicilium ſignificant, ut Græcum Textum inſpicientibus patebit, qui reddit hunc ſenſum: Mulier peccatrix quæ erat in civitate. Porro non erat facile Lazaro & Marthæ prope Hieroſolymam degentibus, ut ſororem in Galilæa impudicè verſantem impedirent, præſertim cùm ſui juris eſſet, ac potenti cuidam viro forſan addicta. Quod mirum videri non debet, ſiquidem Auguſtus ipſe publicam Juliæ filiæ ſuæ laſciviam cohibere non potuit, ſed eam in Pandatarium Campaniæ inſulam relegare coactus eſt.

Ad quartum reſpondeo. Quòd etſi meretrix fuiſſet, quod ex Evangelio non probatur, non ſequeretur ipſam genere Judæam non fuiſſe: quia Lex Moſaica, quæ meretrices ex filiabus Iſraël eſſe prohibebat, nullis eas pœnis civilibus jubebat coërceri; imò lex eas futuras prævidit, innuitque tolerandas cum ait: *Non offeres mercedem proſtibuli*. Id confirmatur ex alia lege lata cap. 21. Levitici, ubi dicitur de Sacerdotibus: *Scortum & vile proſtibulum non ducent uxorem, quia conſecrati ſunt Deo ſuo.... Meretricem non accipiet, ne commiſceat ſtirpem generis ſui vulgo gentis ſuæ*. Quæ verba meretrices Iſraëliticas fuiſſe ſupponunt. Quod & illarum exemplo confirmatur, quæ pro infante coram Salomone litigarunt.

Ad quintum reſpondeo, Mirum non eſſe quòd Mariam Lazari & Marthæ ſororem tantâ familiaritate dignatus fuerit Chriſtus Dominus, nec magis inde occaſionem arripere potuerint Scribæ & Phariſæi ipſius hoſtes aliquam ipſi impudicitiæ notam affingendi, quàm quando Samaritana cum muliere ſolus inventus eſt, vel cum aliam mulierem adulteram ſibi a Judæis oblatam tantâ humanitate excepit, tantâ clementia abſolvit; vel cum a Peccatrice ipſa in domo Phariſæi tangi ſe paſſus eſt, quæcumque tandem illa fuiſſe ſupponatur. Tam caſto ſcilicet aſpectu fuit ſemper Chriſtus, ut ne minima quidem impudicitiæ ſuſpicio adversùs illum cuiquam venire potuerit in mentem. Idque ſingulari providentiâ effecit, ut virginitatem, ex qua fuerat conceptus, honore majori propria in perſona afficeret. Tantoque minus ex familiaritate Peccatricis iſta ſuboriri potuit ſuſpicio, quanto celebrior fuerat illius converſio, & Judæis ipſis cum caſtitate poſteriori notior, ex quo a duobus jam annis præteritam abdicaverat voluptatem. Quamobrem nec mirum quòd Judæi ad eam acceſſerint, eam ut de morte fratris Lazari conſolarentur: maximè cum nonniſi notos, amicos, aut propinquos ipſius fuiſſe veriſimile ſit, quos lacrymis ipſius ſuas miſcuiſſe lacrimas Evangelicus Textus refert.

Ad ſextum Reſpondeo, Mulierem eandem variis temporibus peccatricem extitiſſe, & arreptitiam. Veriſimile namque eſt ob peccata fuiſſe a dæmoniis vexatam, ac deinde in lucidis vexationis intervallis de converſione ſua ſeriò cogitantem, fuiſſe a Chriſto liberatam: tandemque ad ipſum acceſſiſſe in domo Phariſæi diſcumbentem, ut pœnitentiam ad ejus pedes ritu ſolenni auſpicaretur.

Reſpondent alii, Peccatricem illam non corpore tenus, animo duntaxat fuiſſe a dæmoniis obſeſſam. Quo de poſſeſſionis genere Chriſtus ait Lucæ 2. *Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem & non invenit, tunc dicit; Revertar in domum meam unde exivi*, &c. Et de hac ſpiritali & metaphorica poſſeſſione Textum Evangelicum intellexit S. Gregorius, cùm ſeptem dæmonia vitiorum univerſitatem interpretatus eſt, a quibus fuit Chriſti beneficio & gratiâ liberata. *Septem enim dæmonia habuit*, inquit ille, *quæ univerſis vitiis plena fuit*. Sed hæc reſponſio Textui Evangelico vim facit in quo vera & realis poſſeſſio indicatur: tam enim Mariam Magdalenam in corpore vexatam a dæmoniis intelligere par eſt, quàm mulieres alias, quarum liberatio ab Evangeliſta memoratur: & corporea vexatio non minus quàm corporeæ ægritudines intelligendæ ſunt, a quibus eas Chriſtus ſanavit. Porro quantùm ad alias mulieres, malignorum ſpirituum vexatio, & infirmitates a quibus curatæ ſunt, proprio ſenſu accipiuntur, non metaphorico. *Et mulieres aliquæ* [inquit S. Lucas 8. cap.] *quæ erant curatæ a ſpiritibus malignis, & infirmitatibus; Maria quæ vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exierant, & Joanna uxor Chuſæ Procuratoris Herodis & Suſanna, & aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis*. Verè igitur a dæmone vexata fuiſſe intelligenda eſt, non animo ſolùm, ſed corpore, Maria Magdalena: ſed hoc, ut dixi, non obeſt quin Peccatrix fuerit, & amatores habuerit, ſervieritque aut voluptati, aut vanitati, aut utrique, antequam ſic in peccati pœnam affligeretur.

Por-

Porro etſi Maria Magdalena cum aliis piis mulieribus Chriſtum a Galilæa ſecuta ſit, non ſequitur eandem non fuiſſe Marthæ ſororem. Eſto enim priùs in Galilæa moraretur, & Chriſtum inde in Judæam revertentem fuerit comitata, repetere tamen propriam domum in Bethania potuit, antequàm Chriſtus illuc perveniret, adeoque tunc ibi fuiſſe, cùm a Martha exceptus eſt. Multa enim ab Evangeliſta memorantur, ex quo piæ illæ mulieres Chriſti comitatui ſe adjunxerunt, ad illud uſque tempus quo in Bethaniam pervenit, ubi exceptus eſt in Marthæ domum, in quibus nulla mulierum amplius occurrit memoria, imò quibus non interfuiſſe mulieres illas veriſimile eſt, ſed ab ejus comitatu fuiſſe antea dimiſſas, & proprias in domos ſe recepiſſe.

Ad ſeptimum reſpondeo, Quòd etſi alios fuerit Simon Leproſus a Simone Phariſæo, ut quidam Patres volunt; non ſequitur varias fuiſſe mulieres, quæ Chriſtum unguento perfuderunt in domo Phariſæi & Simonis Leproſi, ſed varias duntaxat unctiones, quod non diſſitemur. Eam verò, quæ a Joanne cap. 12. celebratur unctio, nego factam a Maria Lazari ſorore in propria domo. Facta enim eſt in domo Simonis Leproſi, & eadem eſt cum illa, quam SS. Matthęus & Marcus memorant. Quod autem Lazari & ſororum domus non fuerit, ex eo ſatis intelligitur quod notat Evangeliſta, poſtquam indefinitè dixit: *Venit Jeſus in Bethaniam, & fecerunt ei cœnam ibi:* Ejus enim qui Chriſtum ad cœnam invitavit tacito nomine, ſtatim ſubdit: *Lazarus autem unus erat ex diſcumbentibus cum eo.* Quod minus apte notatum fuiſſet, ſi cœnam feciſſet ipſe Lazarus; quod exprimi in primis debuiſſet, quia narrationis illius occaſio fuit, ut & veritas reſurrectionis Lazari, & tam illius, quàm ſororum ejus affectus in Chriſtum probaretur.

Ad octavum reſpondeo, Unctionem Mulieris peccatricis a S. Luca memoriæ commendatam, aliam quidem eſſe ab unctione quam Evangeliſtę cæteri deſcribunt, cum eadem biennio & ampliùs ante Chriſti Paſſionem, & ſex aut ſeptem diebus ante mortem ejus fieri non potuerit: ſed perperam inde colligitur, diverſas fuiſſe mulieres Chriſti unctrices. Sancti verò Matthæus & Marcus unctionem eandem, quę ſex diebus ante Paſcha peracta eſt, referunt, dum ea narrant quæ biduo ante illud Feſtum contigerunt, quia per recapitulationem eam deſcribunt, temporis ordine minimè ſervato. Quod ideo fecere, quia nulla prius data fuerat occaſio pium illud Mariæ Magdalenę opus referendi. Occurrit autem ſancti illius facinoris commemorandi opportunitas, cùm mentio proditionis Judę facienda fuit, quia ex unguenti effuſione Judas qui fur erat, occaſionem arripuerat Magiſtri ac Domini tradendi. Unde Matthæus & Marcus hanc unguenti effuſionem, & Judæ indignationem, hiſtoriæ proditionis ipſius interſeruerunt, quam Sanctus Joannes proprio loco & ordine temporis ante narravit.

Ad nonum reſpondeo, Quòd etſi Matthæus & Marcus unguentum ab illa Muliere ſuper Chriſti caput effuſum commemorent, Joannes verò ſupra pedes; non ſequitur diverſam fuiſſe unctricem, imò nec aliam unctionem: quia, ut S. Auguſtinus animadvertit lib. 2. de Conſenſu Evangeliſtarum, cùm ſinguli Evangeliſtæ ſingula facta commemorant, utrumque factum nihilominus intelligendum eſt, ut ex aliis quoque Hiſtoriæ Evangelicæ capitibus patet. Sic enim Lucæ 9. cùm quinque millia hominum quinque panibus Chriſtus pavit, dicitur illos diſcumbere juſſiſſe per convivia quinquagenos: & Marci tamen 6. dicuntur diſcubuiſſe in partes per centenos & quinquagenos; id ſupplente iſto Evangeliſta quod S. Lucas omiſerat: quia nempe utrumque factum eſt, ut & centeni, & quinquageni diſcumberent. Ita & hic duo alius pedes, alii caput Chriſti a pia Muliere unguento delibutum memorant, utrumque factum intelligi oportet; ut priùs pedes perfuſi ſint, quod majorem ad humilitatem ungentis exprimeodam S. Joannes notavit; poſtea verò etiam caput, fracto ipſius unguenti vaſe perfuſum, quod ſolùm alii Evangeliſtæ narraverunt. Nec obſtat quòd alii alabaſtrum unguenti: alius unguenti libram ipſam accepiſſe dicat: utrumque enim optimè cohæret, quia alabaſtrum, genus vaſis in quo reconditum erat unguentum ſignificat, & libra ejuſdem quantitatem & pondus.

Denique licèt Diſcipuli murmurantes a SS. Matthæo & Marco referantur, a Sancto verò Joanne ſolus Judas, non ſequitur varias ab illis unctiones, & multò minùs varias unctrices celebrari: quia priores Evangeliſtæ pluralem numerum pro ſingulari uſurpantes, quod ſolenne eſt Hebrçis, Diſcipulos murmuraſſe adversùs piæ Mulieris bonum opus indefinitè dixerunt, ad ſolius Judæ murmur ſignificandum: ſicut Latrones, qui cum Chriſto crucifixi erant, blaſphemias in ipſum evomuiſſe dicuntur a S. Matthæo cap. 27. & a S. Marco cap. 15. cùm tamen S. Lucas *unum* tantùm *de his qui pendebant latronibus blaſphemaſſe* diſertè aſſerat; alterum autem ipſum increpuiſſe notet his verbis: *Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es. Et nos quidem juſtè, nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali geſſit.*

Ad decimum reſpondeo, nego Conſequens. Una enim & eadem Mulier variis inſignita nominibus, nunc uno, nunc altero deſignari potuit: ſicut S. Petrus nunc Simon duntaxat, nunc Simon Petrus, nunc Simon Barjona, nunc Simon Joannis, nunc Petrus tantùm in Evangelio appellatus eſt. Nunc igitur uno, nunc alio nomioe eandem Mulierem Evangeliſtæ indicarunt, prout ſe præbuit occaſio. Nunquam enim Mariam Lazari aut Marthæ ſororem illam vocant, niſi cùm Lazari aut Marthæ ipſius diſertè meminerunt, vel aliquid narrant, quod utrique cum ſorore Maria commune ſit: ut cùm Lucæ 10. miniſtrare Martha, & Maria contemplationi vacare dicitur in domo, in quam Chriſtum exceperunt. Et Joannis 2. cùm reſurrectio Lazari, & utriuſque ſororis pia ſupplicatio deſcribitur. Et Joannis 12. ubi Lazarus cum Chriſto, Martha miniſtrante, Maria ungente, diſcumbit. Unde quia Matthæus & Marcus nunquam Lazari & Marthæ meminerunt: Lucas verò & Joannes his locis quibus Magdalenam appellant, nihil referunt ubi Lazari, aut Marthæ mentionem fieri oportuerit, ſed aliquid ipſi Mariæ ſingulare; nullam rationem habuerunt cur eam Magdalenam vocantes, Lazari vel Marthæ ſororem dicerent. Quamobrem S. Joannes poſtquam 20. cap. eam utroque juncto nomine Mariam Magdalenam appellavit, nihilominus in progreſſu capitis Mariam ſolùm appellat, prætermiſſo Magdalenæ nomine, quaſi mulierem eandem ſignificans, quam cap. 2. & 12. ſolo etiam Mariæ nomine deſignaverat.

Ad ultimum reſpondeo, eandem omnino Magdalenam procul a Cruce Chriſti, & juxta Crucem ſtetiſſe, diverſo tempore; nam Marci Joanniſque narratio ad eundem temporis articulum minimè refertur. Ad illud enim temporis punctum referuntur verba S. Joannis quo Chriſtus Matrem dilecto Diſcipulo commendans, ait: *Mulier ecce Filius tuus:* quod tertium duntaxat verbum fuit ex his quæ protulit Chriſtus Cruci ſuffixus. Marci verò narratio de Mulieribus procul ſpectantibus

bus, illud tempus ſpectat, quo Chriſtus verbis omnibus prolatis ſpiritum emiſerat. Ita enim ſcribit Sanctus Evangeliſta: *Cùm autem vidiſſet Centurio, quòd ſic emiſſo clamore expiraſſet, dixit: Verè hic homo erat Filius Dei*. Et ſtatim ſubdit: *Erant autem & mulieres procul ſpectantes, inter quas erat Maria Magdalena*. Nihil ergo prohibet, eo temporis intervallo, Magdalenam eandem, quæ prius juxta Crucem fuerat ſive ob turbam nimis comprimentem, ſive ob aliam quamlibet cauſſam, a Cruce longius receſſiſſe. Certè eandem eſſe Mariam, quæ a S. Joanne dicta eſt Maria Cleophæ, & quæ a S. Marco dicta eſt Maria Jacobi Minoris & Joſeph mater, nemo diffitebitur S. Hieronymo hujus veritatis locupletiſſimo teſte, in libro adversùs Helvidium. At certum eſt ex S. Marco eam procul a Cruce ſtetiſſe, cùm Chriſtus expiravit; ex S. verò Joanne, ſtetiſſe juxta Crucem cum Matre Jeſu. Sicut ergo propterea duplex Maria non aſſeritur, Jacobi mater, & Maria Cleophæ: ita nec duplex idcirco Magdalena fingenda eſt.

Ad alteram objectionis partem reſpondeo, eandem eſſe Magdalenam, quæ primùm cum comitibus, deinde ſola ad Chriſti monumentum acceſſit: alioqui duos fuiſſe Petros colligam. Erat enim Petrus adjunctus Joanni, quando primùm ad Servatoris Sepulcrum profectus eſt: erat verò ſolus, cùm illi Chriſtus apparuit. Sicut ergo non propterea duplex Petrus admittitur, ita nec duplex Magdalena aſtruenda eſt. Lege S. Thomam Lectionibus 1. & 2. in cap. 20. S. Joannis, ubi eam reſponſionem confirmat.

Probatur ultima pars Propoſitionis, quòd ſcilicet Hiſtoriæ Evangelicæ magis conſona ſit Latinorum Patrum ſententia, unicam Mulierem Chriſti unctricem apud omnes Evangeliſtas ſtatuentium: primò ex verbis Chriſti pium mulieris ipſum inungentis officium commendantis, Matthæi 26. & Marci 14. *Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quòd hæc fecit in memoriam ejus*. Atqui non alia quàm Lazari ſoror propter iſtud pietatis officium in Eccleſia commendatur: nec Prophetia Chriſti impleta videretur, ſi generatim tantùm & indefinitè prædicaretur quòd aliqua mulier id ei officium præſtitiſſet; ac ejus nomen ſilentio ſepeliretur. Non alia igitur quàm Lazari ſoror, quæ nominatim a S. Joanne deſignatur, quaſi ſupplente quod alii tacuerunt, apud Matthæum etiam & Marcum intelligi debet. Unde nec alterius Feſtum celebrat Eccleſia, quæ illam & Peccatricem, & Magdalenam Sacris in Officiis vocat. Quòd verò eadem etiam apud S. Lucam intelligenda ſit, ex eo probatur quòd S. Joannes cap. 11. Lazari mortem & reſurrectionem commemorans, & ſorores ipſius Mariam & Martham ad Chriſtum miſiſſe referens, ut illius ægritudinem nuntiarent, hæc per parentheſim interponit (*Maria autem erat qua unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis ſuis*.) Quæ verba ad unctionem a S. Luca narratam referri neceſſe eſt: tum quia unctio quam refert S. Joannes, poſtea facta eſt; unde capite duntaxat ſequenti ab ipſo deſcribitur: tum quia elogium illud quod Mariæ nomini additur, nota quædam ſingularis eſt ad illius Mariæ commendationem adjuncta: quod nequaquam ita eſſet, ſi alia quæque præter ipſam mulier Chriſtum unguento perfudiſſet, & maximè cum circumſtantiis tam ſolemnibus, quales a S. Luca deſcribuntur. Non igitur alia apud S. Lucam & apud alios Evangeliſtas Mulier intelligenda eſt quæ Chriſtum unxerit; ſed eadem omnino eſt Peccatrix, & Marthæ ac Lazari ſoror.

Nec excipi poteſt ea verba, *Qua unxit Dominum unguento*, &c. a S. Joanne per anticipationem eſſe præmiſſa, non ut unctionem ab alio Evangeliſta narratam, ſed ut unctionem poſtea a ſe narrandam ſignificaret; quemadmodum cùm Judas Matthæi 10. & 26. Marci 3. elogio illo deſignatur, *Qui tradidit illum*, id eſt, Chriſtum, per anticipationem ſignificatur proditio Judæ, quæ poſtea perpetrata eſt. Nam hæc exceptio facilè repellitur: nuſquam enim S. Joannes ſimiles loquendi modos uſurpare ſolet, niſi ut rem jam factam ſignificet. Sic de Nicodemo cap. 7. & cap. 19. loquens: *Nicodemus*, inquit, *qui venerat ad Jeſum nocte primùm*, illud ſcilicet referens quod jam cap. 3. factum eſſe narraverat. Et cap. ultimo de ſe ipſo loquens, ait: *Converſus Petrus vidit illum Diſcipulum qui recubuit in cœna ſuper pectus Jeſu*; rurſum ſcilicet referens quod cap. 13. dixerat eſſe factum. Et cap. 6. perſonam Judæ deſignans, non vocat eum qui tradidit, ſed qui traditurus erat Dominum, ut rem nondum factam ſignificet. Figmentum igitur eſt quòd S. Joannes loco mox laudato, Mariam quæ unxit Dominum, ab unctione poſtea facienda, potius quam ab unctione priùs facta nominaverit. Ad quod etſi per anticipationem hæc verba dixiſſet S. Joannes (*Maria autem erat, qua unxit Dominum unguento*) nihil tamen ſingulare & eximium de Maria illa dixiſſet, ſi hæc unctio a quia ipſam commendat, fuiſſet ipſi cum altera Muliere communis. Quòd verò ea Mulier quæ Chriſtum unxiſſe omnibus ab Evangeliſtis refertur, non ſit alia a Maria Magdalena, de qua Chriſtus ſeptem dæmonia ejecerat, ut habetur Lucæ 8. & Marci 16. ex eo probatur quòd Magdalenæ primùm Chriſtus poſt Reſurrectionem conſpicuum ſe fecerit, & quòd ad Servatoris Monumentum cum aromatibus, ut eum ungere poſſet, acceſſit: ſed hanc cui Chriſtus primùm apparuit, & quæ ad ſepulcrum ejus unctura acceſſit, non aliam fuiſſe ab ea quæ Chriſtum viventem unxiſſe ab aliis Evangeliſtis memoratur, facilè ex Evangelio colligimus. Magdalena itaque, de qua Chriſtus ſeptem dæmonia ejecerat, non eſt alia mulier a Maria ſorore Marthæ & Lazari.

Probatur Minor ex eo quòd Chriſtus Mulieris unguentum ſuper caput ſuum effundentis, pium officium commendans, Matthæi 26. ait: *Mittens hæc unguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit*. Sive, ut S. Marcus cap. 14. refert: *Quod debuit hæc fecit: prævenit ungere corpus meum in ſepulturam*. Quibus verbis ſignificat, eam Mulierem ſingulari Spiritûs Sancti afflatu id officii impendiſſe Chriſto, quo poſtea erga ipſum jam ſepultum perfungi non potuit, qui ipſam Reſurrectione ſuâ prævenit. Porro quæ Chriſtum jam ſepultum ungere tentavit, eſt Maria Magdalena; ergo ipſa eſt quæ Chriſtum unxit, ejus ut ſepulturam præveniret, & quam SS. Matthæus & Marcus celebrarunt. Hìc referre placet inſignem pro noſtra ſententia Chrodoberti Epiſcopi Turonenſis locum, *In Judicio de muliere adultera*; ubi hæc habet: *Memoretur Evangelica mulieris illius peccatricis Maria Magdalena, de qua Dominus ſeptem dæmonia ejecit.... & ipſa eſt, quæ ſemper Dominum proſecuta uſque ad crucifixionem & ſepulturam, & ipſa prima poſt Reſurrectionem, antequam ullus Apoſtolorum, & antequam Mater Dominiglorioſiſſima Maria ſemper Virgo, & Angelos & Dominum meruit videre. Ipſa eſt ſoror Marthæ & Lazari, quem Dominus triduanum mortuum ſuſcitavit*. Florebat Chrodobertus ſeptimo Sæculo. Cujus inſignem hunc Libellum ex MS. Codice Thuaneæ Bibliothecæ publici juris fecit Quenellius in Notis ad Epiſtolas *S.* Leonis.

Denique omnia Evangelii loca, quibus Mulieris illius officia erga Chriſtum recenſentur, optimè con-

conveniunt Mariæ Lazari & Marthæ ſorori, quòd nempe multùm dilexerit, quod Peccatricis Elogium eſt apud S. Lucam: quòd juxtà Crucem Jeſum cum Matre ejus ſteterit, quod Joannis 19. memoratur: quòd venerit manè, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, & videns lapidem ſublatum, cucurrerit ad Petrum, dixeritque: *Tulerunt Dominum meum, & neſcio ubi poſuerunt eum*. Quæ ſtetit ad monumentum foris plorans, & vidit duos Angelos, ac Jeſum deinde eam proprio nomine vocantem: *Maria*. Quòd Chriſti pedibus adhærere ſolita, eoſdem amplecti voluerit. Hæc enim ſacri amoris impotentia, hæc officia pietatis, hi Chriſti redamantis, ut eo verbo utar, favores, maximè conveniunt Mariæ Lazari & Marthæ ſorori, præcipuæ Jeſu dilectrici, quæ optimam partem elegerat, nunquam ab ea auferendam. Accedit quòd a Chriſto proprio nomine compellata, ipſum protinus agnoverit: quod indicat ipſam fuiſſe Marthæ ſororem Servatoris amicitiâ & familiaritate decoratam. Nuſquam enim legimus in Evangeliis Jeſum aliquam mulierem proprio nomine compellaſſe præter Martham, ac Mariam ſororem ejus. Neque enim ita matrem filiorum Zebedei, cùm illam alloqueretur, proprio vocavit nomine; neque ullam earum, quarum Evangelia meminere. Quæ cum ita ſint, colligendum eſt ſententiam, quæ unicam mulierem, Chriſti unctricem apud omnes Evangeliſtas propugnat, eandemque eſſe Peccatricem, ſororem Lazari & Marthæ, & Mariam Magdalenam, cum Evangelico Textu magis convenire. Qua de re perſuaſa Sacra Facultas Theologica Pariſienſis anno 1521. die 9. Novembris, Decreto in Comitiis ſolennibus, poſt varias eo de argumento collationes edito, ſententiam ſancti Gregorii Magni de unica Maria Magdalena peccatrice, & Marthæ ſorore, a ſuis Alumnis propugnandam ſanxit, *Ut Evangelio Chriſti, & Eccleſiæ Catholicæ ritui conſentaneam; ſcripta verò adversùs hanc ſententiam nullatenus eſſe tolerandа*: omnibuſque de ſuo gremio exiſtentibus vel futuris prohibuit, *Ne deinceps eorum quiſpiam præſumeret in Concionibus ad populum, ac Diſputationibus publicis libriſve, aut aliàs, aſſerere plures eſſe Magdalenas, aut in dubium revocare quòd ſit unica*. Quod Decretum die 7. Decembris ejuſdem anni ratum habitum eſt; Qui plura volet, legat librum Joannis Roffenſis * adversùs Fabrum Stapulenſem, & Jodocum Clictovæum Theologum Pariſienſem, triplicis Magdalenæ, ſeu potiùs triplicis Mulieris Evangelicæ Chriſti Domini unctricis propugnatores.

* De Rocheſter.

Nota.

SApientum Criticorum regula eſt quòd ubi de re ob antiquitatis caliginem obſcura agendum eſt, vetuſtior attendatur traditio. Porro conſtans omnium Græcorum aſſertio, cui nullus ex Latinis per tot ſecula refragatus eſt, Mariam Magdalenam primò Epheſi tumulatam, ac deinde Conſtantinopolim tranſlatam affirmat. Ubi verò deinde fama invaluit ſacra Lipſana in Galliam aſportata fuiſſe, quamvis de tempore, & modo antiqui ſileant Scriptores, apud Vezeliacenſes recondita inclamavit. His favet diploma Martini IV. de quo Brietius ad an. 1281. quo & teſtatur Vezeliaci inventas fuiſſe reliquias S. Mariæ Magdalenæ, atque optimo jure id etiam decreviſſe Nicolaum III. ſuum prædeceſſorem. E contra earumdem inventionem non multò poſt factam fuiſſe in S. Maximini Templo operâ Caroli Siciliæ regis pluribus Natalis probare contendit.

Reſtat ad dirimendam hanc litem illam aggredi viam, quam tandem terit Natalis, neque Sollerius ab ea abhorrere videtur, ut tam Vezeliacenſibus, quàm Sammaximinienſibus ſacrarum Magdalenæ exuviarum pars concedatur; ita etenim ſiet pro veritate utramque partem decertare.

Papebrochius aliam hujus litis conciliandæ rationem iniit, & diſtinguens Mariam Magdalenam, quæ Chriſtum ex Galilæa ſequuta eſt, a Maria ſorore Lazari, ac Marthæ, Magdalenam Galilæam Vezialiacenſibus concedit, Mariam verò Bethanicam Sammaximinienſibus. Ita in Ephemeridibus ad 22. Auguſti, & in reſponſione *ad art. 11. n. 15.* Verùm mihi non vacat hujuſmodi ſanctarum mulierum diſtinctioni vel refragari, vel ſuffragari; licèt non ſolùm aliqui ex Antiquis, ſed non pauci etiam ex Recentioribus, iique in hiſtoria, ac critica verſatiſſimi, ut Baillet, Tillemontius, Calmet &c. rem modo ſatis exploratam ſibi perſuadeant diverſas mulieres in Evangelio deſignari, ac Mariam Magdalenam aliam eſſe a Peccatrice, ac ab utraque Mariam Marthæ ac Lazari ſororem. Nihilominus Jo: Baptiſta Sollerius ad diem 22. Julii Natali adhærens pluribus paragraphis hanc trium mulierum diverſitatem expendens, unicam mulierem aſſerere magis conſonum Evangelio judicat, aliorumque rationes refellere pro viribus conatur.

DISSERTATIO XVIII.

De Canonibus Apoſtolicis.

NOn una eſt de Canonibus, qui Apoſtolorum dicuntur, Virorum Eruditorum ſententia. Turrianus Auctur Societatis Jeſu, omnes, id eſt, octoginta-quinque, pro veris ac genuinis agnoſcit, libroque ſingulari Apoſtolicam ipſis auctoritatem adversùs Magdeburgenſes Centuriatores vindicat. Bellarminus quinquaginta duntaxat priores legitimos eſſe cenſet, reliquos triginta quinque non eſſe legitimos, quamvis a Græcis recipiantur. Sic ille lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis in *Clemente*. Cardinalis Baronius Tomo 1. Annalium ad annum Domini 102. in eadem eſt opinione. Hos ſequitur Poſſevinus in Apparatu Sacro, verbo, *Clemens*. Binius iſtis liberalior eſt: is enim & priorum quinquaginta auctoritatem certam ac indubitatam eſſe vult, & 35. poſtremos, duobus tantùm demptis, nimirùm ſexageſimo-quinto, & octogeſimo quarto, jure meritòque inter Authenticos haberi poſſe ac debere ſcribit, *Tomo 1. Conciliorum, Notis in Canones Apoſtolorum*. Hanc controverſiam uberrimè tractavit Joannes Dallæus lib. 3. de Pſeudepigraphis Apoſtolicis, ex quo, quæ rectè ſcripſit, ad noſtrum uſum convertemus, relictis falſis rationibus, & Hæretico ſucco tinctis, quas contra Canonum Apoſtolicorum Collectionem profert Calvinianus homo. Porro ab Hæreticis etiam aliqua mutuari non erubeſcam, erga ipſos ita me gerens, ſicut erga Philoſophos Ethnicos Catholicum gerere ſe debere Doctorem dixit S. Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 40. *Si qua fortè vera dixerunt*, inquit, *non ſolùm formidanda non ſunt; verùm etiam ab eis, tanquam ab injuſtis poſſeſſoribus in noſtrum uſum vendicanda*.

PROPOSITIO I.

Canones Apoſtolici octogeſimi-quinque, ab Orientalibus Eccleſiis recepti ſunt, ſexto ineunte Sæculo; ante quinti Sæculi ſuprema in Oriente non probati.

Probatur prima pars ex Juſtiniano Auguſto hos prolixè commendante in Conſtitutione ad Epiphanium Patriarcham Conſtantinopolitanum. *Rectè*, inquit, *atque congruenter omnia agerentur, ſi ipſum rei initium gratum Deo eſſet; quod quidem certè facturum credimus, ſi ſacri illi Canones diligenter obſerventur, quos nunquam ſatis laudati, adoratione que digni, & qui ipſum Filium Dei conſpexerunt, illique miniſtrarant Apoſtoli, nobis reliquerant, ac Sancti Patres cuſtodierunt, & interpretati ſunt.* A Juſtiniano porro hos ipſos, quos nunc habemus, 85. Canones intelligi inde conſtat; primò quòd totidem in Nomocanonem ab ipſo Juſtiniano confirmatum, & eidem illi Epiphanio commendatum, relatos fuiſſe, fides ſit ex Arabico illius Codicis Interprete, qui in Oxonienſi Bibliotheca habetur, a Thoma Roe ex Oriente allatus, & donatus: ſecundò, quòd eoſdem quoque Canones 85. alter Nomocanon exhibeat iiſdem temporibus a Joanne Epiphanienſi Scholaſtico, qui Conſtantinopolitanam Eccleſiam, circa ſuprema Juſtiniani tempora, poſt Eutychium rexit, concinnatus.

Probatur ſecundò ex Trullana Synodo, quæ ſeptimo exeunte Sæculo celebrata eſt, Canone 2. ita decernente: *Hoc quoque huic Sanctæ Synodo pulcherrimè & honeſtiſſimè placuit, ut deinceps ad animarum medelam, & perturbationum curationem, firmi ſtabileſque maneant, qui ab iis qui nos præceſſerant, ſanctis & glorioſis Apoſtolis traditi ſunt octoginta-quinque Canones.*

Probatur tertiò ex Septima Synodo Oecumenica, Canone 1. *Divinos*, inquit, *Canones amplectamur, & integram illorum præceptionem, ac immobilem teneamus, tam ſcilicet illorum, qui ab almis & laudabiliſſimis Apoſtolis, Sancti Spiritûs tubis, editi ſunt, quàm eorum qui a ſex Sanctis & univerſalibus Synodis promulgati ſunt.* Et Canone 5. Simoniacos perſtringens, ait: *Efficiat ſecundùm Apoſtolicam regulam, quæ dicit: Si quis Epiſcopus per pecuniam, dignitatem hanc obtinuerit, vel Presbyter vel Diaconus, deponatur & ipſe, & qui eum conſecravit, & excidatur omnimodis etiam a communione, quemadmodum Simon Magus a me Petro.* Qui Apoſtolicorum Canonum trigeſimus eſt. Et Canone 12. bonorum Eccleſiaſticorum alienatores ſic percellit: *Quiſquis Epiſcopus inventus fuerit, vel Abbas de ſalariis Epiſcopi, ſive Monaſterii, transferre quidquam in Principum manus, vel etiam alii perſonæ conferre, irritum ſit, quod datum eſſe conſtiterit, ſecundùm Canonem Sanctorum Apoſtolorum, qui dicit: Omnium Eccleſiaſticarum rerum Epiſcopus ſollicitudinem habeat*, &c.

Probatur quartò ex S. Joanne Damaſceno, qui nedum Canonum Apoſtolicorum meminit; verum etiam illos (ſingulari licèt, ac minimè ſequenda ſententia) Novi Teſtamenti libris annumerat, lib. 4. *de Fide Orthodoxa* cap. 18. Canonem ſuum ita claudens: *Pauli Apoſtoli Epiſtolæ 14. Apocalypſis Joannis Evangeliſtæ. Canones Sanctorum Apoſtolorum per Clementem.*

Probatur quintò ex Photio in Procemio ſui Nomocanonis, ubi ſcribit, ſe non alios modò Canones comparaviſſe; *Sed etiam eos, qui Sanctorum Apoſtolorum eſſe dicuntur, licèt aliqui, quaſdam ob cauſas, dubiæ eos auctoritatis eſſe exiſtimaverint.*

Denique Zonaras, Balſamon, & alii Juris Eccleſiaſtici Græci Interpretes, 85. Canones Apoſtolicos referunt.

Probatur ſecunda pars. Si ante ſextum Sæculum in Oriente recepta fuiſſet Canonum Apoſtolicorum Collectio, & tertio jam adulto Sæculo innotuiſſet, Firmilianus, aliique Epiſcopi Orientales, in controverſia de Baptiſmo Hæreticorum iterando, quæ eos uti & Cyprianum, atque Afros cum Stephano Romano Pontifice commiſit, illorum auctoritatem ſuæ ſententiæ cùm primis faventem protuliſſent. Firmilianus namque & alii Orientales, paribus cum S. Cypriano & Africanis Epiſcopis, ſtudiis aſſerebant, baptizatos ab Hæreticis Spiritum Sanctum, qui ad ſolam Eccleſiam pertinet, ſuſcipere non potuiſſe. Stephanus aſſerebat Traditionem non eſſe innovandam, neque repetendum Baptiſmum ab Hæreticis collatum; ſed manus in Pœnitentiam baptizatis imponendas. Stephanus nitebatur antiqua conſuetudine, cui Cyprianus Scripturas opponebat. Firmilianus verò Stephano objiciebat contrariam conſuetudinem, quæ vigebat in Oriente. *Quod quidem* (inquit ille ad Cyprianum ſcribens) *adversùs Stephanum vos Afri dicere poteſtis cognita veritate, errorem conſuetudinis reliquiſſe, cæterùm nos veritati & conſuetudinem jungimus; & conſuetudini Romanorum conſuetudinem, ſed veritatis opponimus, ab initio hoc tenentes quod a Chriſto & Apoſtolo eſt traditum.* Certè nihil accidere poterat opportunius hacce contentione, ad urgendam Canonum Apoſtolicorum auctoritatem, ſi ea tempeſtate concinnata fuiſſet illorum Collectio. Nihil enim a Firmiliano proferri poterat luculentius ad confirmandam conſuetudinem illam conſtantiſſimam, & in Apoſtolica Traditione (ut contendebat) fundatiſſimam, quàm Stephano Pontifici Romano obtrudebat, quam Canon Apoſtolicus quadrageſimus-ſextus, conceptus in hæc verba: *Epiſcopum, aut Presbyterum, Hæreticorum ſuſcipientem Baptiſma, damnari præcipimus. Quæ enim conventio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?* Et Canon quadrageſimus-ſeptimus, ſic decernens: *Epiſcopus, aut Presbyter, ſi eum, qui ſecundùm veritatem habuerit Baptiſma, denuo baptizaverit, aut pollutum ab impiis non baptizaverit, deponatur, tanquam deridens Crucem, & mortem Domini, nec Sacerdotes a falſis Sacerdotibus diſcernens.* Itaque ex ſilentio Firmiliani colligitur ignotos ea ætate Orientalibus fuiſſe Canones Apoſtolicos.

Probatur ſecundò. Si ab Orientalibus Eccleſiis ante ſexti Sæculi exordia, recepta fuiſſet Canonum Apoſtolicorum Collectio, eam Eccleſiaſticorum Canonum Codici inſeruiſſent, ac ante cæteros omnes collocaſſent. Hunc enim iis locum vindicabat tum antiquitas, tum auctoritas Apoſtolorum. Atqui Orientalis Eccleſia Canones Apoſtolicos nullo planè loco ac numero, in ſuo Canonum Codice cenſuit ante ſextum Sæculum; ergo recepti antea non erant illi Canones.

Probatur Minor, ſupponendo tempore Concilii Calchedonenſis, hoc eſt, anno Domini 451. extitiſſe in Eccleſia Orientali Canonum Eccleſiaſticorum Codicem Sacrum. Quod conſtat ex Synodo Calchedonenſi Actione 2. ubi laudantur ac deſcribuntur duo quidam Canones, quorum unus nonageſimus-quintus fuiſſe ibidem dicitur, alter nonageſimus-ſextus. *Leontius Reverendiſſimus Epiſcopus Magnesiæ, ex Codice relegit Regulam nonageſimam quintam: Si quis Epiſcopus vacans*, &c. Et ibidem. *Idem Reverendiſſimus Leontius Epiſcopus ex eodem Codice legit Regulam nonageſimam ſextam: Si quis Epiſcopus Ordinationem acceperit Epiſcopatûs*, &c. In eadem Synodo Actione 4. duo alii Canones ſimiliter citati, ac deſcripti le-

guntur, quorum prior, octogeſimus-tertius dicitur; poſterior octogeſimus-quartus. *Sancta Synodus dixit; Sacri Patrum Canones legantur, & Commentariis inſerantur; Sumptoque libro, Aetius Archidiaconus, & Primicerius magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ legit: Canon octogeſimus tertius Si quis Epiſcopus a Synodo depoſitus*, &c. *Alius Canon octogeſimus quartus de iis, qui ſe ipſos ſeparant: Si quis Presbyter, aut Diaconus contempto proprio Epiſcopo*, &c. Denique Actione 13. cum Judices Imperatorii Canones legi juſſiſſent, Beronicianus, Magiſtri nus & Secretarius divini Conſiſtorii, ex Codice dato ab Eunomio, dicitur legiſſe Canonem 4. in hæc verba: *Epiſcopum oportet quidem præcipuè ab omnibus Epiſcopis provincialibus ordinari*, &c.

Ex quibus colligitur, Concilii Chalcedonenſis tempore extitiſſe in Eccleſia Orientali Codicem Canonum perpetuâ numerorum ſerie diſtinctum; eo ordine, ut primo loco deſcripti eſſent Nicenę Synodi Canones, ſecundo Ancyranæ, tertio, Neocæſarienſis, mox Grangrenſis, ultimo Antiochenæ Synodi conjunctim omnes ſub continuatis numeris inſerti, ſic ut primus Ancyrani Concilii Canon, eſſet hujus Codicis vigeſimus primus; Neocæſarienſis primus quadrageſimo-ſexto ſub numero legeretur, primus Gangrenſis, ſub ſexageſimo; Antiochenus primus, octogeſimo. Qui enim in Synodo Calcedonenſi *Codicis ab Eunomio dati quartus Canon* dicitur (ſic enim legendum eſt, non ſextus, ut vulgo habent recentes Editiones Conciliorum) is deprehenditur Synodi Nicenę quartus eſſe Canon; qui verò ejuſdem Codicis Canones in eadem Synodo dicuntur *octogeſimus-tertius*, *octogeſimus-quartus*, *nonageſimus-quintus*, & *nonageſimus-ſextus*, eos conſtat eſſe Antiochenæ Synodi Canones *quartum quintumque*, *decimum ſextum*, & *decimum-ſeptimum*, quibus ipſis locis evidenter occurrunt, ſi Nicænos, Ancyranos, Neocæſarienſes, Gangrenſes, & Antiochenos Canones perpetua numerorum ſerie adſtrinxeris, ac in unum corpus adunaveris. Id ex Chalcedonenſi Synodo obſervavit Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis vir ſuæ ætatis in re Canonica peritiſſimus, Opuſculo quinquagintaquinque capitum cap. 21. dicens: *Sed & Actio 12. Chalcedonenſis Concilii, in qua ſcriptum habetur, Regulâ 95. de vacante Epiſcopio. Et paulo poſt Leontius ex eodem Codice legit Regulam 96. de his qui ad Epiſcopatum vocati, evitant. Quas Regulas, connumeratis a capite viginti Capitulis Nicæni Concilii, ſi quis per ſingula conſequentia Concilia ex ordine numeraverit, in Antiocheno Concilio locum illorum numerorum tenere inveniet.*

Ex his colligitur hocce ratiocinium, quo Minor evidenter probatur; in veteri Orientalis Eccleſiæ Codice anno 451. (quo celebrata eſt Chalcedonenſis Synodus) primo ordine deſcripti erant Nicæni Canones; ergo nedum recepti erant in Orientalibus Eccleſiis Canones Apoſtolici, quos haud dubiè Nicænis antepoſuiſſent, ſi legitimos agnoviſſent illius Codicis Auctores.

PROPOSITIO II.

Initio ſexti Sæculi quinquaginta Canones Apoſtolorum in Eccleſiæ Latinæ Codicem relati ſunt, non tamen inter Eccleſiaſticas Regulas ab omnibus Eccleſiis ſtatim admiſſi. Attamen obtinuere auctoritatem 50. illi Canones per Occidentalem Eccleſiam univerſam 35. poſterioribus rejectis.

Probatur prima pars ex Collectione Dionyſii Exigui, Abbatis, qui ſexto ineunte Sæculo Latinam interpretationem Græcorum Canonum aggreſſus eſt, rogatus a Stephano Salonitano Epiſcopo, ut Caſſiodorus ſcribit; non a Stephano Papa, ut opinatus eſt Sixtus Senenſis. Is igitur Dionyſius illi Collectioni ſuæ quinquaginta priores Canones Apoſtolis inſcriptos inſeruit, & cum Romanis communicavit, 35. poſterioribus omiſſis; ut aliquam haberet rationem Concilii Romani ſub Gelaſio anno 494. celebrati, in quo Apoſtolici Canones in apocryphorum cenſum rejecti erant, utque in poſteriores 35. illius Pontificis judicium caderet. Sed de Gelaſii Decreto inferiùs dicemus.

Probatur ſecunda pars teſtimonio Dionyſii Exigui in ſuæ Collectionis Præfatione, in qua Stephanum, ad quem Opus mittit, his verbis admonet: *In principio itaque Canones, qui dicuntur Apoſtolorum, de Græco tranſtulimus; quibus quia plurimi conſenſum non præbuere facilem, hoc ipſum veſtram noluimus ignorare Sanctitatem, quamvis poſtea Conſtituta Pontificum ex ipſis Canonibus aſſumpta eſſe videantur.* Idipſum teſtatur titulus Creſconianæ Collectioni præfixus, teſte Baronio ad annum Domini 102. §. 10. qui ſic habet: *Incipiunt Eccleſiaſtica Regulæ Sanctorum Apoſtolorum, prolatæ per Clementem Eccleſiæ Romanæ Pontificem; quæ ex Græcis Exemplaribus in ordine primo ponuntur; quibus quamplurimi quidem conſenſum non præbuere facilem; & tamen poſtea quædam Conſtituta Pontificum ex ipſis Canonibus aſſumpta eſſe videntur.* Ergo Canones Apoſtolici non ſtatim ab omnibus Occidentis Eccleſiis admiſſi ſunt, poſt Dionyſii Collectionem.

Probatur ſecundò. Neque Ferrandus Carthaginenſis Eccleſiæ Diaconus, Apoſtolicis Canonibus locum ullum in Breviario Canonum dedit, quod circa ſexti ſæculi principia concinnavit atque publicavit; neque Martinus Bracarenſis, qui in Hiſpania obiit anno Domini 580. eos vel memoravit, vel uſurpavit, aut inſeruit in ſua illa Græcorum Canonum interpretatione, quam *Collectionis Orientalium Canonum* nomine editam, ad Nitigeſium miſit anno Domini 572. Ergo Canones Apoſtolici, ſtatim poſt Dionyſianam Collectionem, ab omnibus Occidentis Eccleſiis inter eccleſiaſticas regulas non ſunt admiſſi.

Probatur tertiò ex S. Gregorio Turonenſi lib. 5. Hiſtoriæ Francorum cap. 19. ubi Concilii Pariſienſis de Prætextati Rothomagenſis Archiepiſcopi cauſa hiſtoriam referens, ait librum Canonum a Rege Chilperico ad Epiſcopos miſſum eſſe, ut illius damnationem Antiſtitis urgeret. *Ipſe verò*, inquit, *ad Metatum diſceſſit, tranſmittens librum Canonum; in quo erat quaternio novus adnexus, habens Canones quaſi Apoſtolicos, continentes hæc: Epiſcopus in homicidio, adulterio, & perjurio deprehenſus, a Sacerdotio divellatur.* Quo ex loco manifeſtè colligitur, Canones Apoſtolicos, etiam poſt editum Dionyſii Exigui Codicem, a Gallicanis Epiſcopis receptos non fuiſſe. Canon relectus in Synodo Pariſienſi, cujus ſummam retulit Gregorius Turonenſis, eſt Canon Apoſtolicus 25. in quo nulla mentio homicidii, ſed perjurii, adulterii, & furti; ita ut corruptus eſſe videatur ad premendum Prætextatum, qui ſe deſignati homicidii reum eſſe, ſpe veniæ profeſſus eſt. Itaque tunc temporis in Codicibus integris, & minimè depravatis Eccleſiæ Gallicanę, deerant Apoſtolici Canones, ita ut neceſſe fuerit recenti & depravatrice manu novum quaternionem Chilperici Codici adnecti, in quo deſcripti exhiberentur. Quod Gregorius Turonenſis inter ſuæ Gentis Epiſcopos ſanctitate & doctrinâ primarius, velut novum atque inſolitum annotavit, & Canones iſtos veluti dubios, atque incertæ fidei, non ſimpliciter Apoſtolicos, ſed *quaſi Apo-*

ſto-

ſtolicos vocavit. Ergo ne ſæculo quidem ſexto cadente, vulgò paſſimque Gallicana Eccleſia in regularum eccleſiaſticarum Codice habebat Apoſtolicos illos, tametſi jam editos a Dionyſio Exiguo, quinquaginta Canones.

Probatur quartò, locupletiſſimo teſtimonio Hincmari Archiepiſcopi Remenſis lib.55. Capitum, cap.45. ubi Hincmarum nepotem, Laudunenſem Epiſcopum, de Canonum Eccleſiaſticorum Codice monens, primò affirmat extare certos quoſdam Canones, *Quos & Apoſtolica Sedes, & omnes Epiſcopi per univerſum orbem, a Prima Sedis Pontifice, uſque ad illum*, inquit, *qui modò noviſſimè, etiam poſt te, eſt ordinatus Epiſcopus; imo & omnis Catholica Eccleſia, Canones appellant. Quique a Nicano Concilio, quod primum in noſtris Codicibus* [*quos ab Apoſtolica ſede Majores noſtri acceperunt*] *ſequendos per ordinem, uſque ad Africanum Concilium, pro Canonibus recipiendis, venerandis, & obſervandis retinent, & Innocentius, Zoſimus, Bonifacius, Caleſtinus, Leo, Hilarus, Symmachus, Gelaſius, Hormiſdas, Gregorius, & cateri quique, obſervandos Canones nominant*. Ex quibus colligitur, ea ætate, hoc eſt anno Domini 870. in Codice Canonum Eccleſiaſticorum, quo Gallicana utebatur Eccleſia, primo loco poſitus fuiſſe Nicænos Canones, adeòque in Codice Eccleſiæ Gallicanæ nullam tunc extitiſſe Canonum Apoſtolicorum Syllogen, ſive Dionyſianam, quæ 50. tantùm Canonum eſt; ſive Græcanicam, quæ 35. Capitulis auctior eſt.

Paulò tamen antea, ſcilicet anno Domini 849. Romana Eccleſia Canones Apoſtolicos, velut Sacras Regulas, in Judiciis uſurpabat, ut conſtat ex Leone IV. Romano Pontifice in Epiſtola hoc anno ad Britanniæ Epiſcopos data, ubi hæc habet: *De libellis & Commentariis aliorum non convenit aliquem judicare, & ſanctorum Conciliorum Canones relinquere, vel Decretalium regulas, id eſt, qua habentur apud nos ſimul cum illis in Canone, & quibus in omnibus Eccleſiaſticis utimur Judiciis, id eſt, Apoſtolorum, Nicanorum, Ancyranorum, Neocaſarienſium, Gangrenſium, Antiochenſium, Laodicenſium, Calchedonenſium, Sardicenſium, Carthaginenſium, Africanenſium, & cum illis Regula Praſulum Romanorum Sylveſtri, Siricii, Innocentii, Zoſimi, Caleſtini, Leonis, Gelaſii, Hilari, Symmachi, Simplicii*.

Probatur tertia pars, primò ex Gratiano, qui hæc nomine Leonis IX. Pontificis Romani contra Epiſtolam Nicetæ Abbatis, ſuum in Decretum retulit, Diſt.16. Canone CLEMENTIS: *Clementis librum, id eſt, Petri Apoſtoli Itinerarium, & Apoſtolorum Canones, numerant Patres inter apocrypha, exceptis Capitulis quinquaginta, qua decreverunt orthodoxa fidei adjungenda*. Quæ non Leonis, ut putavit Gratianus, ſed Humberti Cardinalis Sylvæ-candidæ Epiſcopi verba ſunt. Sed cùm Humbertus ex ſuæ Eccleſiæ ſenſu ea ſcripſerit, non eſt dubitandum quin a Latinis, & duodecimo ſæculo, quo vixit Gratianus, & undecimo, quo floruit Humbertus, 50. priores Canones Apoſtolis inſcripti, pro legitimis, 35. vero poſteriores pro ſpuriis & Apocryphis habiti ſint.

Probatur ſecundò, ex verbis Urbani II. qui anno Domini 1088. Romæ ſedit, apud Gratianum Diſt.32. Cap. PRÆTER. *Sciendum verò*, inquit, *quòd Canonum Apoſtolorum auctoritate Orientalis, & ex parte Romana utitur Eccleſia*. Quibus verbis ſignificat Græcos 85. Canones penitùs admittere, Latinos eorum dumtaxat partem, hoc eſt 50. tantùm.

Probatur tertiò ex Iſidoro Mercatore, qui poſt annum Domini 800. vixit. Hic enim, licet inſignis alioqui impoſtor, & ſecundus apocryphorum parens, non eſt auſus ſuæ Collectioni plures quàm 50. Canones Apoſtolorum inſerere, hæc præfatus (ut ea ex vetuſtiſſimo Codice emendata Baronius exhibet ad annum Domini 102.) *Denique, propter eorum auctoritatem, cateris Conciliis prapoſuimus Canones, qui dicuntur Apoſtolorum (licet a quibuſdam apocryphi dicantur) quoniam plures eos receperunt, & Sancti Patres eorum ſententias Synodali auctoritate roboraverunt, & inter Canonicas poſuere Conſtitutiones*.

Confirmatur ex Hincmaro in Opuſculo 55. capitum cap.24. ubi Iſidoricæ hujus Præfationis meminit. *In cujus*, inquit, *Collectionis Prafatione, idem Iſidorus dicit de Apoſtolorum Canonibus, quòd a quibuſdam dicantur apocryphi, & plures eos recipiant, & Patres eorum ſententias Synodalis auctoritate corroboraverant, & inter Canonicas Conſtitutiones poſuerunt, quod de quibuſdam ſententiis verum eſt, ut alibi in hoc Opuſculo potes legere*. Ex quibus conſtat, quòd nec circa annum 800. quo Iſidori Collectio prodiit, nec Hincmari ætate, univerſim recepti erant in Occidente Apoſtolici Canones; ſenſim tamen obtinuiſſe 50. priores auctoritatem.

PROPOSITIO III.

Canones Apoſtolis inſcripti, nedum 35. poſteriores verùm & priores 50. ſunt Apoſtolis ſuppoſiti, & pſeudepigraphi.

Probatur primò. Si Apoſtolici Canones, vel ſaltem ipſorum aliqua pars eſſet ab Apoſtolis edita, illi profectò, vel omnes, vel aliqui ſaltem, fuiſſent, a veteribus quatuor priorum ſæculorum Patribus in Canonem Scripturarum Novi Teſtamenti relati, ſicut alia Apoſtolorum Opera. Nulla enim ratio eſt cur a Canonis Novi Teſtamenti libris excludatur Opus, quod ab Apoſtolis editum ac traditum eſſe conſtat. Atqui nemo, nedum eorum qui ſex primis Eccleſiæ ſæculis floruerunt, ſed ne reliquorum quidem Auctorum Eccleſiaſticorum poſt ſextum ſæculum, (ſi unum Joannem Damaſcenum exceperis] Canones Apoſtolorum in cenſum librorum Canonicorum Novi Teſtamenti retulit: ergo Canones illi ſunt Apoſtolis ſuppoſiti.

Probatur ſecundò. Si Canones illi verè Apoſtolorum eſſent, ut titulus præfert, illorum certè meminiſſent quatuor primorum ſæculorum Scriptores Eccleſiaſtici, in iis maximè controverſiis, ac cauſis, in quibus res ipſa poſcebat horum Canonum fieri mentionem. Meminiſſent Euſebius Cæſarienſis, & Sanctus Hieronymus, dum Apoſtolorum Opera ſummâ uterque diligentiâ recenſent, & ea quæ ipſis falsò affingebantur, ſugillant & explodunt. Atqui quatuor priorum ſæculorum Patres in nullo ſuorum monumentorum, mentionem uſpiam feciſſe Canonum Apoſtolicorum reperiuntur, nequidem in iis controverſiis, in quibus ipſos proferri [ſi qui fuiſſent] res ipſa flagitabat; non Victor Pontifex Romanus in controverſia de Paſchate adversùs Aſiaticos, non Firmilianus, & S. Cyprianus in controverſia de Baptiſmo Hæreticorum adversùs Stephanum Pontificem Maximum, nec etiam Euſebius, & Sanctus Hieronymus inter Apoſtolorum Opera Canones ullos memorant: ergo Canones illi ſunt Apoſtolis ſuppoſiti.

Probatur tertiò. Illi Canones, qui ſermone ſcripti ſunt ab Apoſtolorum oratione alieno, ſunt Apoſtolis ſuppoſiti: nulla enim ratio eſt cur Apoſtoli in Canonicis Decretis aliter loqui debuerint, quàm in aliis, ſive libris, ſive Epiſtolis ſuis: Atqui Canones illi verbis concepti ſunt ab Apoſto-

lorum uſu & ſtylo penitus alienis: ergo ſunt pſeudepigraphi.

Probatur Minor. In his enim Canonibus paſſim uſurpantur hæc vocabula: *Clericus, catalogus Clericorum, Lector, Cantor, Sacerdos, Sacerdotalis administratio, Laicus*, item *Pentecoſte*, pro toto eo tempore quod a Paſchate ad propriè dictam Pentecoſtem decurrit; *Primus inter Epiſcopos*, pro Metropolita; *Menſis Hyperberetæus*, pro Octobri. Quæ nuſquam in genuinis Apoſtolorum Operibus uſurpata reperies.

Probatur quartò ex Canonibus 46. 47. & 67. quibus collatus ab Hæreticis Baptiſmus reprobatur & exploditur. Enimvero ſi 46. hic Canon verè ab Apoſtolis conditus eſt, ſequitur Eccleſiam in graviſſimo errore verſari, præſertim Romanam, quæ Stephano Pontifice Maximo duce, circa annum Domini 254. hæreticorum baptiſmum ratum habuit; & Africanam, quæ Donatiſtas idem cum auctoribus mox laudatorum Canonum ſentientes Sancti Auguſtini ſcriptis egregiè confutavit; & Nicænam ipſam Synodum, cujus Canones totius orbis reverentiâ conſecrati ſunt, quæ ſolos ex omnibus hæreticis Paulianiſtas, ſi extra Eccleſiam baptizati fuiſſent, rebaptizandos decrevit. Ergo neque Canones illi editi ſunt ab Apoſtolis. Nec enim ullius roboris eſt, quod quidam reſpondent, hos Canones de baptiſmo, non quorumvis hæreticorum, ſed eorum tantum eſſe intelligendos, qui baptiſmi formam pervertebant. Nam hæc expoſitio repugnat primùm verbis Canonis, qui non horum, aut illorum hæreticorum, ſed ſimpliciter hæreticorum baptiſma repudiat. *Epiſcopum*, inquit, *aut Presbyterum hæreticorum ſuſcipientem baptiſma, damnari præcipimus*.

Secundò, quia ratio, qua nititur Canon 46. non a baptiſmi forma, ſed a baptizantis perſona ducta eſt. *Epiſcopum*, inquit, *aut Presbyterum hæreticorum ſuſcipientem baptiſma, damnari præcipimus: quæ enim conventio Chriſti cum Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli?* Vult auctor Canonis, hæretici baptiſma futile ac nullum eſſe, quòd hæretici nulla ſit cum Chriſto communio, vel conventio: at quiſquis verè hæreticus eſt, nullam habet cum Chriſto conventionem: ergo vel quorumvis hæreticorum baptiſma illo Canone reprobatur, vel inepta prorſus ab Auctore Canonis, atque ab ejus inſtituto aliena, allata ratio eſt.

Idem probatur de Canone 7. quo conſtitutum eſt ne Paſcha cum Judæis celebretur. *Si quis Epiſcopus*, inquit, *vel Presbyter, vel Diaconus, ſanctum Paſchæ diem ante vernale æquinoctium cum Judæis celebraverit, abjiciatur, ſive deponatur*. Certè ſi id ab Apoſtolis lege lata ſancitum eſſet, eam legem non ignoraſſent ſanctiſſimi Orientis Epiſcopi, qui a Victore & Eccleſia Romana Occidentalique univerſa diſſentiebant in ſacratiſſimi Feſti celebratione; nec ſuarum conſuetudinem Eccleſiarum a Sancto Joanne Apoſtolo, & Philippo item Apoſtolo derivatam adeo confidenter aſſeruiſſent. Incredibile namque eſt viros excellentiſſimos, ævo Apoſtolico proximo, incredibilis in rem Chriſtianam zeli, & quidem hujuſmodi, qui martyrium plerique obierint, vel Canonem ab Apoſtolis conſtitutum (ſi extitiſſet) ignoraſſe; vel cognitum neglexiſſe. Quid, quòd Victor Romanæ Eccleſiæ Pontifex, qui Aſiaticos ob morem, cujus retinentiſſimi erant, celebrandi cum Judæis Paſchatis, anathemate mulctare decreverat, nuſquam adversùs ipſos Canonem aliquem Apoſtolicum legitur protuliſſe; quod certè præſtitiſſet, ſi Canonem illum Apoſtoli condidiſſent.

Idem probatur de Canone 65. quo decernitur. *Ut ſi quis Clericus inventus fuerit die Dominico jejunare, vel Sabbato, præterquam uno ſolo, deponatur; ſin autem Laicus, ſegregetur*. Enimverò incredibile eſt Romanam Eccleſiam, Pontificeſque, & Patres ſanctiſſimos, necnon eruditiſſimos, ab Apoſtolica lege tam enormiter deſciviſſe, ut ſpreto Apoſtolorum Canone, Sabbati jejunium ſuſciperent. At certum eſt in ipſa urbe Roma, vivente Sancto Ambroſio, [hoc eſt, cadente quarto ſæculo] Sabbato jejunari ſolenne fuiſſe, teſtibus Sancto Auguſtino Epiſtolâ 86. ad Caſulanum, Caſſiano lib. 3. de Inſtitutione Cœnobiorum cap. 10. & Socrate lib. 5. cap. 2.

Præterea Sanctus Auguſtinus loco mox laudato, inter cætera hoc liquidò ſtatuit, certò ſciri non poſſe, an ab Apoſtolis inſtitutum fuerit jejunium Sabbati, necne. *Quod ſi reſpondetur*, inquit, *hoc docuiſſe Jacobum Hieroſolymis, Epheſi Joannem, cæteroſque aliis locis, quod docuit Romæ Petrus, id eſt, ut Sabbato jejunetur; ſed ab hac doctrina terras cæteras deviaſſe, atque in ea Romam ſtetiſſe: & ex contrario refertur, Occidentis potiùs aliqua loca, in quibus Roma eſt, non ſervaſſe quod Apoſtoli tradiderunt; Orientis verò terras, unde cœpit Evangelium ipſum prædicari, in eo quod ab omnibus ſimul cum ipſo Petro Apoſtolis traditum eſt, ne Sabbato jejunetur, ſine aliqua varietate manſiſſe, interminabilis eſt iſta contentio, generans lites non finiens quæſtiones*. Et infra: *Ego*, inquit, *in Evangelicis & Apoſtolicis litteris, totoque Inſtrumento, quod appellatur Teſtamentum novum, animo id revolvens, video præceptum eſſe jejunium. Quibus autem diebus non oporteat jejunare & quibus oporteat, præcepto Domini, vel Apoſtolorum, non invenio definitum*.

Sanctus etiam Hieronymus Sabbati jejunium rem eſſe mediam ac liberam, ac pro cujuſque Eccleſiæ, conſuetudine obſervandam, vel prætermittendam ſcripſit Epiſtolâ 28. quæ eſt ad Licinium. Sabbatarii namque Jejunii occaſione, de quo Licinius quæſierat, ait: *Unaquaque Provincia abundet in ſenſu ſuo, & præcepta majorum Leges Apoſtolicas arbitretur*.

At verò Innocentius I. Sabbatarium vindicaturus Jejunium Epiſtulâ 1. quæ eſt ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, ait; *Sabbato jejunandum, evidentiſſima ratio demonſtrat*. Quæ cùm ita ſint, ſpurium eſſe illum Canonem neceſſe eſt, quo Sabbatarium Jejunium tam ſeverè prohibetur.

Idem probatur ex Canone 84. quo librorum ſacrorum Veteris & Novi Teſtamenti ſeries continetur, in eorumque cenſum referuntur tres Macchabæorum libri, Clementis Epiſtolæ duæ, & Conſtitutionum libri octo, contra verum communemque cùm veteris, tum recentis Eccleſiæ conſenſum. Præterea Canon ille expungit e ſerie librorum Canonicorum, librum Sapientiæ; & libros Tobiæ, Judith, Eccleſiaſtici indictos prætermittit, quos vetus Eccleſia pro Canonicis habuit, ex Apoſtolorum utique traditione, ut patet ex Decretis Innocentii I. in Epiſtola ad Exuperium, & ex Gelaſio Pontifice Maximo in Synodo Romana. Denique nec Eſdram inter Veteris Teſtamenti libros, nec Apocalypſim inter Libros Novi Teſtamenti memorat hic Canon. Ergo falsò Apoſtolis aſſictus eſt.

Idem probatur de Canonibus 21. 22. & 23. in eos qui ſe abſcindunt, conſtitutis; quibus decernitur, ne qui ſeipſum abſcidit, Clericus fiat; & ſi factus ſit, ut deponatur; Laicus verò tribus annis ſegregetur; *Quia eſt ſui homicida, & Dei opificii hoſtis*: Id enim ab Apoſtolis minimè conſtitutum eſſe facilè probatur; primò ex eo quòd veriſimile non ſit hos Canones in rarum abſurdumque facinus, priùs in Eccleſia poſitos, ac promulgatos eſſe, quàm ferendæ hujuſmodi legis occaſionem dediſſet editum ab aliquo hujus facino-

118

ris exemplum (ſiquidem e ſingularium peccatorum exemplis humanæ ut plurimum leges naſcuntur.) At Apoſtolicis, vel proximè conſecutis temporibus, nullum hujuſmodi facinus a Chriſtianorum aliquo editum legitur: nulla itaque extitit occaſio hujus ferendæ legis.

Præterea, Sanctus Juſtinus Martyr Apologiâ 1. pro Chriſtianis, Chriſtiani cujuſdam adoleſcentis meminit, qui a Præfecto Alexandriæ Felice, oblato libello, poſtulavit ut ſibi partes illas Medici operâ abſcindere liceret, quod tamen non obtinuit; idque aggreſſum eſſe, *Ut Ethnicis perſuaderet Chriſtianis myſterium non eſſe promiſcuam & propatulam mixtionem* (quemadmodum ipſi calumniabantur.) At ſi qui extitiſſent Apoſtolorum Canones, harum partium abſciſſionem ſub pœna exauctorationis Clericis, Laicis verò ſub anathemate prohibentes, eorum hoc loco Sanctus Juſtinus meminiſſet, oſtendiſſetque adoleſcentem id facinus aggreſſum eſſe juvenili in pietatem animi ardore, & zelo non ſecundùm ſcientiam, imò contra Leges Apoſtolicas. Id enim commemorare omnino ad inſtitutum Sancti Juſtini pertinebat, ut lævam ſuſpicionem, quam de noſtræ diſciplinæ inhumanitate concipere poterant Ethnici, quaſi hæc facinora Lex Chriſtiana juberet, amoliretur.

Tertiò idipſum ſuadet factum Origenis, qui ſeipſum abſcidit anno circiter 208. quod non eſſet aggreſſus adoleſcens piiſſimus & eruditiſſimus, qui Scholæ Alexandrinæ Eccleſiæ jam præerat (teſte Euſebio l. 6. c. 7.) ſi id Canone Apoſtolico ſub excommunicationis vel depoſitionis pœna prohibitum noviſſet. Neque verò id impune tuliſſet Demetrius Alexandrinus Patriarcha, ſed hominem violati Apoſtolici Decreti convictum, & docendi munere abdicaſſet, & communione privaſſet ad triennium: quod cùm minime præſtiterit, imò bono animo eſſe juſſerit Origenem Demetrius (Euſebio teſte) colligitur citatos de eunuchis Canones nedum in publica Eccleſiæ luce extitiſſe, & pro Apoſtolicis habitos fuiſſe.

Præterea, cum Demetrius, mutato animo, Origenis gloriæ invidens, eum a Theoctiſto Cæſareæ, & Alexandro Hieroſolymorum Epiſcopis ad Presbyteri dignitatem evectum indignaretur, & alia criminandi occaſione deſtitutus, *facti illius* [inquit Euſebius lib. 6. c. 7.] *quod ab ineunte ætate conſciviſſet, calumniam objectaret, eumque apud Epiſcopos totius orbis, tanquam abſurdiſſimi facinoris reum per literas notaret*; neque Theoctiſtus, neque Alexander, neque ullus alius Epiſcopus ipſum propterea depoſitionis pœnâ mulctarunt. Quod certè præſtitiſſent viri laudatiſſimi, & juris eccleſiaſtici ſcientiſſimi, ſi Canones Apoſtolicos pœnam depoſitionis contra eos qui ſe abſciderant, decernentes, habuiſſent, vel noviſſent.

Quartò ſanctus Athanaſius Epiſtolâ ad Solitariam Vitam agentes, facinus Leontii Epiſcopi Antiocheni Arianarum partium exagitans, qui ſeipſum abſciderat, ut liberè cum Euſtolio dormiret, revera ejus concubina, ſed quæ virgo dicebatur; ait *Ipſum, ne ut Laicum quidem ad communionem admitti oportuiſſe*, Nicænum Canonem primum ſpectans. At nullum Canonem Apoſtolicum memorat, quem tamen non omiſiſſet, ſi extitiſſet ullus, ad augendam in Leontio tam abſurdi facinoris invidiam.

Denique ſanctus Epiphanius Hæreſi 58. quæ eſt Valeſiorum, qui ſe ipſos abſcindebant, cùm multis argumentis illorum dogma refellat, nullam Canonum Apoſtolicorum mentionem facit; quos, ſi verè Apoſtolici eſſent, omittere flagitium erat; quòd nihil proferri poſſet in abſurdum Valeſiorum inſtitutum validius. Ex his igitur omnibus colligitur citatos Canones 21. 22. & 23. Apoſtolis affictos eſſe.

Idem probatur de Canone 49. quo trinæ immerſionis in baptiſmo ritus præcipitur. *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, non trinam merſionem unius myſterii celebret*, &c. *deponatur*. Iſtum namque Canonem Apoſtolicum non eſſe conſtat, primò quia Apoſtoli ipſi trinam in adminiſtrando baptiſmo immerſionem non ſemper frequentarunt, cum tria circiter millia hominum hocce ritu baptizari ab ipſis non potuerint una die. (*Act.* 2.) Secundò, quia veteres ſola traditione non ſcripta a majoribus acceptum trinæ merſionis in baptiſmo ritum, nulla ſcripta lege conſtitutum teſtantur, Tertullianus de Corona cap. 3. S. Baſilius lib. de Spiritu Sancto cap. 27. & S. Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos. Atqui falsò dixiſſent, nullam iſtius ritûs ſcriptam eſſe legem, ſi Apoſtolicus ea de re Canon ſcriptus extitiſſet: ergo ille Canon falsò Apoſtolis affictus eſt.

Dices, hoc Canone non damnari eos, qui trinæ merſionis ritum non adhibent in baptiſmo, ſed eos qui ita hunc ritum negligunt, ut *unam merſionem celebrent, quæ datur in mortem Domini*, id eſt, eos damnari qui in mortem Domini baptizabant, non in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; non verò eos, qui ſemel tantùm mergebant, invocatis tribus perſonis Sanctiſſimæ Trinitatis: adeoque illas rationes non probare quòd Canon ille non ſit Apoſtolicus.

Contra: Tempore Apoſtolorum nulli hæretici extitiſſe leguntur, qui non trinâ merſione, ſed unicâ, in mortem Chriſti baptizarent. Ergo Canon ille hac ipſa ratione evincitur non eſſe Apoſtolicus.

Probatur antecedens. Non enim alii in Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ monumentis occurrunt hujuſmodi hæretici, quàm Eunomiani, ut conſtat ex Socrate lib. 5. Hiſtoriæ cap. 14. & ex Theodoreto lib. 4. Hæreticarum Fabularum cap. 3. & ex Synodo Oecumenica Conſtantinopolitana I. Canone 7. Cùm itaque Eunomiani, quos perſtringit ille Canon, ſub Imperio Conſtantii, hoc eſt, poſt annum Domini 337. exorti ſint, ſequitur hujus Canonis Auctorem duobus & amplius ſæculis fuiſſe Apoſtolis recentiorem.

Probatur quintò propoſitio ex Decreto Synodi Romanæ anno 494. habitæ, præſide Gelaſio Pontifice Maximo cujus quidem Decreti prima pars, cùm poſt ſacros utriuſque Teſtamenti libros, alia Eccleſiaſtica Monumenta commemoret, ſcilicet Decreta Synodorum Nicænæ, Conſtantinopolitanæ, Epheſinæ, Calcedonenſis; & Opera Sanctorum Patrum, ut Cypriani, Baſilii, Athanaſii, Cyrilli, Chryſoſtomi, & aliorum, nullam planè Canonum Apoſtolicorum mentionem facit: quos tamen ſi verè Apoſtolicos agnoviſſet, vel in ſerie ſacrorum librorum, vel certè inter Eccleſiaſtica Monumenta, primo loco recenſere debuiſſet. In poſteriori verò Decreti parte, quæ Apocryphorum notitiam continet, Canones Apoſtolorum diſertiſſimis verbis nominavit Gelaſius cum Romana Synodo: *Liber*, inquit, *Canonum Apoſtolorum apocryphus*.

Reſpondet Turrianus in defenſione Canonum Apoſtolorum cap. 15. librum Canonum Apoſtolicorum a Gelaſio exploſum, eſſe alium quemdam a Codice 85. Canonum quem habemus longè diverſum, editum a Priſcillianiſtis ſub Apoſtolorum nomine; Sanctique Leonis verbis ſuam illam fulcit reſponſionem in Epiſtola 93. ad Turribium, aſſerentis ſe Priſcillianiſtarum *multos corruptiſſimos Codices, qui Canonici titulantur, inveniſſe; & apocryphas ſcripturas, quæ ſub nominibus Apoſtolorum, multarum habent ſeminarium falſitatum*.

Con-

Contrà: Gelaſius toto illo Decreto nullum alium Canonum Apoſtolicorum librum Eccleſiaſticum, atque legitimum memorat: ergo nullum agnovit niſi apocryphum.

Secundò, ſi tunc temporis duo extitiſſent Canonum Apoſtolicorum Codices; unus legitimus, & Eccleſiaſticus; alter apocryphus, & ab hæreticis ſuppoſitus, cæterùm ejuſdem uterque nominis ac tituli; quemadmodum Tertulliani tempore duo Lucæ Codices extabant, unus verus & incorruptus, falſus alter, & a Marcione depravatus: ſi res, inquam. ita ſe habuiſſet, Gelaſius diſtinguere debuiſſet legitimum Apoſtolicorum Canonum Codicem, quem intactum ſinebat, a falſo quem velut apocryphum repudiabat, atque ita decernere; *Liber, qui falsò a Priſcillianiſtis, Canonum Apoſtolicorum dicitur, apocryphus*. Ut ſi quis Lucæ Evangelium a Marcione interpolatum rejicere velit, ita loquatur neceſſe eſt; *Evangelium, quod dicitur Lucæ, a Marcione interpolatum, apocryphum*: non verò ſimpliciter & abſolutè, *Liber Evangelii ſecundùm Lucam apocryphus*. At nulla diſtinctione uſus eſt Gelaſius; ſed ſimpliciter pronuntiavit; *Liber Canonum Apoſtolicorum Apocryphus*; ergo omnem, qui tunc extabat, Canonum Apoſtolicorum librum hac condemnatione involvit.

Præterea, Humbertus Cardinalis reſpondens Nicetæ Pectorato, qui Canone 65. Apoſtolorum adverſus Latinos pugnabat Sabbato jejunantes, ait; *Hoc*, id eſt, Sabbato non jejunandum, *aſſerere conaris ex apocryphis libris, & Canonibus pari ſententia Sanctorum Patrum repudiatis*. Quæ verba Gelaſii, & Synodi Romanæ Decretum ſpectant, aſſentiente Turriano. Atqui Canon a Niceta prolatus contra Romanam Eccleſiam, non erat depromptus e Codice Priſcillianiſtarum, ſed ex Codice Orientalis Eccleſiæ quæ Canones 85. Apoſtolicos in Trullana Synodo ſuſceperat: ergo non tantùm liber Canonum Apoſtolicorum a Priſcillianiſtis editus [ſi quis unquam extitit] ſed hic ipſe liber qui 85. Canones a Græcis receptos complectitur, a Gelaſio Pontifice, & Romana Synodo, in apocryphorum claſſem ablegatus eſt.

Reſpondet Bellarminus lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis in *Clemente*, iſtud Gelaſii Decretum non ferire quinquaginta priores Canones Apoſtolis inſcriptos, ſed poſteriores tantùm triginta quinque.

Contrà: Gelaſius decernit apocryphum eſſe librum Canonum Apoſtolicorum; ſed 50. priores Canones Apoſtolis inſcripti, vel eum librum conficiunt, vel certè ejus pars ſunt, & quidem potior: ergo & ipſos apocryphos eſſe decrevit Gelaſius. Nam ſi 35. poſteriores tantùm explodere voluiſſet, prioribus verò 50. parcere; alios ab aliis diſtinxiſſet, nec indiſcretè & ſimpliciter librum Canonum Apoſtolicorum ad apocrypha amandaſſet.

Reſpondet Baronius, librum Canonum Apoſtolicorum ideo apocryphum a Gelaſio nuncupari, quòd non ſit in cenſu divinorum Novi Teſtamenti librorum; non autem quòd ex librorum Eccleſiaſticorum albo excludi debeat, & expungi.

Contrà: Gelaſii Decretum tres librorum ordines continet. In primo, collocat libros ſacros veteris novique Teſtamenti: in altero, libros non ſacros quidem, nec Canonicos, ſed probatos ab Eccleſia percenſet, ut Canones & Acta Conciliorum; necnon Opuſcula Sanctorum Patrum: in tertio, libros ab Eccleſia rejectos & improbatos reponit; ut *Itinerarium Petri; octo Clementis libros; Actus Andreæ, Thomæ, Petri, Philippi; Evangelia Thadæi, Matthiæ*, &c. Atqui Apoſtolorum Canones nedum in primo ordine non collocat Gelaſius, id eſt, inter libros divinos & Canonicos; ſed nec in ſecundo, id eſt, inter libros Eccleſiaſticos & authenticos: ergo cenſuit Apoſtolorum Canones apocryphos eſſe, non modò quia non ſunt pars Scripturæ Sacræ; verùm etiam quia Eccleſiaſticam, ut Concilia, & Opera Sanctorum Patrum, auctoritatem non habent.

Confirmatur ex ipſis Gelaſiani Decreti verbis, in quo, poſtquam ſecundi ordinis Opera recenſita ſunt, hæc habentur: *Cætera, quæ ab hæreticis, ſive ſchiſmaticis conſcripta, vel prædicata ſunt, nullatenus recipit Catholica & Apoſtolica Eccleſia, e quibus pauca, quæ ad memoriam venerunt, & a Catholicis evitanda ſunt, credimus eſſe ſubdenda. In primis Ariminenſem Synodum. Itinerarium nomine Petri Apoſtoli*. Et poſt multa ejuſdem generis una ſerie recenſita, ſubdit: *Liber Canonum Apoſtolicorum apocryphus*. Ergo etiam hic liber, judice Gelaſio, ex iis eſt, quæ ab hæreticis vel ſchiſmaticis conſcripta ſunt, & quæ nullatenus recipit Catholica Eccleſia.

Probatur ſextò ex S. Iſidoro Hiſpalenſi, qui ſeptimo ineunte ſæculo floruit; cujus hæc ſunt verba a Gratiano in Decretum relata, Diſt. 16. cap. 1. & *in omnibus veteribus libris Conciliorum Hiſpaniæ inventa*, teſte Antonio Auguſtino Tarraconenſi Epiſcopo lib. 1. de Emendatione Gratiani, Dialogo 6. *Canones qui dicuntur Apoſtolorum, ſed quia eoſdem nec Sedes Apoſtolica recepit, nec Sancti Patres illis aſſenſum præbuerunt, pro eo quòd ab hæreticis ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dignoſcuntur; quamvis in eis utilia inveniantur, tamen auctoritate Canonica atque Apoſtolica, eorum geſta conſtat eſſe remota, atque inter apocrypha deputata*.

Probatur ultimò ex Hincmaro Archiepiſcopo Remenſi, in Opuſculo 55. capitum, quod anno Domini 870. adverſus Hincmarum nepotem, Laudunenſem Epiſcopum, elucubravit, cap. 24. Sic autem loquitur: *Canones, qui vocantur Apoſtolorum, antequam Epiſcopi Concilia liberè inciperent celebrare, a devotis quibuſque collecti; in quibus quædam receptibilia, quædam verò ſunt non ſervanda. De quibus interdum quædam aſſumpta in Conciliis; quædam a maximis, & præcipuæ auctoritatis viris in ſuis Opuſculis [ſicut & de Apocryphis] aſſumpta fuiſſe legimus; quoniam in quibuſdam ad inſtructionem valent. Et ideo [ſicut majorum traditione didicimus] ſeorſum ante Concilia in Canonum libris, ad inſtructionem, & propter vulgatam eorum famam ponuntur.......Cæterùm iidem Canones, qui vocantur Apoſtolorum, non ab Apoſtolis conſcripti eſſe creduntur......Sed & B. Gelaſius, in Catalogo qui libri ab Eccleſia recipiantur, de his Apoſtolorum Canonibus penitus tacuit; ſed nec inter apocrypha eos miſit, quapropter in lectione illorum ſequenda eſt cautela ab eodem S. Gelaſio præmonita. Cùm hæc*, inquit, *ad Catholicorum manum advenerint, B. Pauli Apoſtoli præcedat ſententia, quæ dicit: Omnia probate, quod bonum eſt, tenete*. Ex his itaque conſtat viros mediæ ætatis eruditiſſimos, exiſtimaſſe Canones, qui Apoſtolorum dicuntur, falsò Apoſtolis inſcribi, nec ab eis uſquam editos fuiſſe, imò ad apocrypha prorsùs amandandos. Adverte Hincmarum vel in Codicem mutilum Synodi Romanæ ſub Gelaſio incidiſſe: ſi quidem ait ipſum non miſiſſe librum Canonum Apoſtolicorum inter apocrypha, vel mendum in textum Hincmari irrepſiſſe, & loco iſtorum verborum, *Sed nec inter apocrypha eos miſit*, ſic reſtituendum eſſe; *Sed nec inter apocrypha eos omiſit*.

Objicitur in tertiam propoſitionem, & in ultimam partem primæ. Priores Eccleſiæ Romanæ Pontifices, ut Anacletus, Alexander, Julius, Eleutherus, Marcellus, Fabianus, Euſebius, Anicetus,

Digitized by Google

cetus, Calixtus, Lucius, Eutychianus, Canonum Apoſtolicorum ſuis in Epiſtolis diſertè meminerunt, eoſque probarunt, ut conſtat ex eorum teſtimoniis a Turriano laudatis: ergo Canones Apoſtolis inſcripti, verè Apoſtolici ſunt, & ut tales agniti prioribus Eccleſiæ ſæculis.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Canonum Apoſtolicorum meminerunt, eoſque probarunt, in Epiſtolis pſeudepigraphis & ſuppoſititiis concedo: in Epiſtolis legitimis, nego. At Epiſtolæ priorum Pontificum, ad Siricium uſque, quas in Canonum Apoſtolicorum gratiam protulit Turrianus, ſpuriæ ſunt, & tam multa, tamque inſignia falſitatis & ſuppoſitionis præferunt argumenta, ut nemo fere eruditus vivat, qui aliquam illis tribuat auctoritatem. Prodiderunt enimverò omnes illæ Epiſtolæ ex ejuſdem impoſtoris officina, circa noni ſæculi initium: quo tempore cùm jamdudum extarent apud Latinos Apoſtolorum Canones a Dionyſio latinitate donati, mirum non eſt quòd ab impoſtore ſub priorum Pontificum larva deliteſcente, laudati fuerint, & ab eo Apoſtolis, quorum nomen præferebant, adſcripti. Sed de illis Epiſtolis poſtea dicemus.

Contrà, Gelaſius I. Pontifex Maximus inter authentica ſcripta retulit Epiſtolas Decretales, quas Romani Pontifices, diverſis temporibus ad varias conſultationes reſponſuri, dederunt, ſumma veneratione recipiendas: ſed ex iis eſt Epiſtola Zèphirini, in qua continetur, Apoſtolos 70. ſententias cum aliis quamplurimis Epiſcopis præfixiſſe, & ſervandas cenſuiſſe. Illæ autem ſententiæ ſunt ipſi Apoſtolorum Canones: ergo Canones illi ſunt verè Apoſtolici.

Reſpondeo diſtinguo Majorem: Gelaſius inter authentica ſcripta retulit Epiſtolas Decretales Romanorum Pontificum, aliquas concedo; omnes, nego. Quas autem retulerit, conſtat ex Epiſtola 2. Leonis IV. ad Britanniæ Epiſcopos data, ubi Epiſtolas illas Decretales, quæ apud Eccleſiam Romanam in Canone habebantur, & quibus in eccleſiaſticis negotiis utebantur Pontifices, diſertè demonſtrat, nempe *Sylveſtri*, *Siricii*, *Innocentii*, *Zoſimi*, *Cæleſtini*, & *Leonis*. Inter quas cùm nullam ponat Zephyrini Decretalem, nonniſi per ſomnium dici poteſt, hinc ipſi cognitam & probatam fuiſſe. Præterea, cur Apoſtolicas ſeptuaginta ſententias ipſos Canones Apoſtolis inſcriptos concedam, qui vel 85. in Codice Orientalis Eccleſiæ; vel 50. tantùm in noſtro recenſentur? Scio equidem Romanos Decreti Correctores ad Canonem 2. Diſt. 16. legi monere, non ſeptuaginta, ſed quinquaginta ſententias Apoſtolicas; qui numerus Canonibus Apoſtolicis in Dionyſii Collectione extantibus convenit. Sed etſi res ita ſe habeat, nego hinc ſequi ut illi Canones Zephyrino noti probatique fuerint; quia illius Epiſtolæ, & aliarum ſimilium conſarcinator eſt Iſidorus Mercator, qui ſexcentis poſt verum Zephyrinum annis vixit.

Objectio ſecunda petitur ex Tertulliano in libro adverſùs Praxeam ſcribente, Canones Apoſtolorum eſſe nobis per manus traditos. Ergo Canones illi ſecundo Eccleſiæ ſæculo noti erant, receptique ut verè Apoſtolici.

Reſpondeo, nego antecedens. Id quidem ex Tertulliano citat Bellarminus lib. de Scripturis Eccleſiaſticis in *Clemente*. Citat ante Bellarminum & Sixtus Senenſis lib. 2. Bibliothecæ Sanctæ in *Clemente*: citat poſt ipſos Poſſevinus, in Apparatu ſacro, verbo *Clemens*. Sed id falsò omnes Tertulliano affingunt, quæ nec in libro adverſùs Praxeam, nec alibi uſpiam ſcripſiſſe deprehenditur.

Objicitur tertiò. Origenes lib. contra Celſum, teſtatur Fideles lapſos, peractâ legitimâ Pœnitentiâ in Eccleſiæ communionem admiſſos fuiſſe, non tamen ad ſacrum Miniſterium promotos: quod idem Canone Apoſtolorum 51. & 80. edicitur. Et lib. 8. contra eundem Celſum ait; *Chriſtianos a muneribus reipublicæ gerendis abſtinere, non quòd communis vitæ miniſteria fugiant, ſed quòd ſervent ſe diviniori, ac magis neceſſario miniſterio Eccleſiæ Dei, ad ſalutem hominum.* Cùm igitur idem conſtituant Canones Apoſtolorum 6. & 61. rectè colligitur eos Origeni notos, & pro Apoſtolicis habitos fuiſſe.

Reſpondeo, nego conſequentiam. Equidem ex Origenis dictis colligitur mores illos in Eccleſia jam viguiſſe ipſius ætate, hoc eſt tertio Chriſtianiſmi jam adulto ſæculo, ſed vel Apoſtoli doctrinâ, & recta ratione nitebantur, ut poſterior, Eccleſiæ Miniſtris curas mundi, & populares adminiſtrationes prohibens. *Nemo enim militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus*, inquit Apoſtolus ſcribens ad Timotheum 2. Epiſtolæ cap. 2. vel Epiſcoporum placitis, & factis nitebantur, qui hancce diſciplinam ſuas in Eccleſias introduxerant, ut prior, quo lapſi ad communionem peractâ pœnitentiâ, recipiebantur, ab altaris miniſteriis arcebantur. Non ſpectavit igitur Origenes Canones Apoſtolicos, nec eorum vel per umbram meminit. Unde falſiſſimum eſt quod Binius ſcribit in Notis, Canonem 51. Apoſtolorum citatum eſſe ab Origene lib. 3. contra Celſum. Itaque horum Canonum Auctor ex antiqua conſuetudine, quæ jam Origenis temporibus vigebat, anſam arripuit confingendi illos Canones, ut hac vetuſtatis objectâ larvâ, faciliùs incautis imponeret.

Objicitur quartò. Sanctus Alexander Epiſcopus Alexandrinus diſertè meminit Canonum Apoſtolicorum in Epiſtola ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum, quam refert Theodoretus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 4. ubi eos Epiſcopos objurgat, a quibus Clerici ſuſcipiebantur, quos ipſe excommunicaverat, idque ait contrarium eſſe Canoni Apoſtolico. *Unde fit*, inquit, *ut nonnulli qui eorum litteris* (Arianorum ſcilicet) *ſubſcribunt, in Eccleſiam recipiantur: quod factum maximum infamiæ notam Collegis noſtris, qui illud auſi ſunt, inuſſit; qui non modò id, quod Canon Apoſtolicus non permiſit, faciunt; ſed conatum eorum planè diabolicum contra Chriſtum vehementiorem faciunt.* At his verbis Canonem Apoſtolicum 16. manifeſte indicat: Ergo tempore Sancti Alexandri Patriarchæ Alexandrini, hoc eſt, circa Nicæni Concilii tempora, Canones Apoſtolorum recepti erant ceu verè Apoſtolici.

Confirmatur ex Nicæni Concilii Canone 5. in quo laudatur Canon antiquus, quo interdictum eſt Epiſcopis, ne ab uno excommunicatos alii admittant in communionem. *De his*, inquit, *qui communione privantur, ſeu ex Clero, ſeu ex Laicò ordine ab Epiſcopis per unamquamque provinciam, ſententia regularis obtineat ut hi qui abjiciuntur, ab aliis non recipiantur.* Habetur in Græco, κατὰ τὸν κανόνα. Quibus verbis apertè ſignificatur Canon Apoſtolicus duodecimus. Ergo Nicænis Patribus noti fuerunt illi Canones, probatique ut verè Apoſtolici.

Idem probat Concilii Antiocheni Canon ſecundus, qui vetat *In alteram Eccleſiam recipi, qui ab alia excommunicatur. Quòd ſi quis Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, vel etiam qui in Canone detinentur, excommunicatis communicare deprehenſus fuerit, & hunc oportet communione privari, tanquam Eccleſiæ regulas confundentem.*

Reſpondeo ad primum, nego Minorem; quòd ſcilicet Sanctus Alexander his verbis Canonem Apo-

poſtolicum 16. manifeſtè indicaverit. Nam Canon 16. Apoſtolis inſcriptus perſtringit Epiſcopos, qui Clericos e propria Parochia, ſeu Diœceſi, ad aliam, abſque ſui Epiſcopi licentia migrantes ſuſceperint, ſive illi Clerici orthodoxi fuerint, ſive hæretici; at Sanctus Alexander loquitur de iis qui ſe communione cum hæreticis inita maculaverint, & qui ipſorum literis ſubſcripſerint. Unde Sanctus Alexander Canonis Apoſtolici nomine non intellexit legem aliquam ſcriptam, & editam ab Apoſtolis, ſed regulam a viris Apoſtolicis conſtitutam; vel etiam ab Apoſtolis (ut piè credebatur) ſine ſcripto acceptam, quæ conſtanti omnium Eccleſiarum more firmata erat, ut Eccleſiæ paci, & Paſtorum concordiæ conſuleretur. Vel dico, nomine Canonis Apoſtolici intellexiſſe Sanctum Alexandrum Apoſtoli ſententiam (quam citat) ad Galatas 1. dicentis: *Si quis vobis evangelizaverit, præter id quod accepiſtis, anathema ſit.* De Arianis enim agebat, qui cùm hæreſeos manifeſti eſſent, anathemate ab omnibus Eccleſiis percelli debebant.

Ad confirmationem reſponden, Concilium Nicænum, & Synodum Antiochenam, intellexiſſe regulam publici Eccleſiæ moris uſûsque; non verò Canonem aliquem ab Apoſtolis editum: alioqui Apoſtolos diſertè laudaſſent; id enim & ad Apoſtolorum laudem, ad Patrum Nicænorum pietatem, & ad legis, quam ferebant, auctoritatem in primis pertinebat.

Objectio quinta ſumitur ex Epiſtola Conſtantini Imperatoris ad Euſebium Cæſarienſem data: qua illius pietatem laudat, quòd ab Antiochenis ad Eccleſiam illam, quæ Metropolis erat Orientis, civium & Cleri ſuffragiis electus, Cæſareæ Epiſcopatum deſerere noluerit, ab una in alteram Eccleſiam migrando; ſed maluerit Apoſtolicum Canonem rigidè obſervare. Is autem eſt Canon Apoſtolorum decimus-quartus, quo migrationes iſtæ prohibentur. Extat apud Euſebium lib. 3. de Vita Conſtantini cap. 59. illa Epiſtola. *Porro*, inquit, *abs te prudenter ſanè factum eſt, quod & Domini mandatum, & Apoſtolicum, Eccleſiæque Canonem ſervare decreviſti, Epiſcopatum Eccleſiæ Antiochenæ prorſus repudiando, & in eo Epiſcopatu fungendo permanere laboraſti, quem ab initio, Dei voluntate ſuſcepiſſes.*

Confirmatur ex Synodo Nicæna, cujus Canone 15. vetantur migrationes ab una Parœcia in aliam; quas tunc factas fuiſſe, *præter Canonem*, obſervat Synodus. Aliquo ergo Canone anteriori vetitæ erant tranſlationes: qui quidem alius non eſt, quàm 15. Canon Apoſtolicus.

Huc quoque ſpectat Synodus Antiochena Canone 21. decernens, *Ut Epiſcopus maneat in Eccleſia, quam a Deo ſortitus eſt, ſecundùm decretum priùs ea de re editum.*

Reſpondeo, Canonem a Conſtantino, & a Nicænis Patribus laudatum, eſſe ipſum publicum, legitimumque morem Eccleſiæ illorum temporum, non verò editum ab Apoſtolis Canonem, unde Nicæna Synodus Canonem quidem citat, ſed nullos Apoſtolos laudat; Conſtantinus verò laudat Eccleſiæ Canonem, non verò Apoſtolorum; quamvis Apoſtolicæ traditioni conſentaneum ſcribat. Sic enim habet initio Epiſtolæ: *Epiſtolam tuam legi diligentiſſimè, ex qua Eccleſiæ Canonem exquiſitè abs te ſervatum intellexi. In his namque perſiſtere, quæ Deo grata, quæque Traditioni Apoſtolicæ conſentanea videntur, permagnæ pietatis eſt.* Canon verò priùs contra migrationes editus, cujus Antiochena Synodus meminit, eſt Canon Nicæni Concilii.

Contra, Conſtantinus citat Apoſtolicum Mandatum contra migrationes Epiſcoporum: atqui nullum extat niſi in Canone Apoſtolorum 14. ergo, &c.

Reſpondeo, diſtinguo Minorem. Nullum extat ſcriptum, concedo; traditum, nego. Vel nullum extat, diſertis verbis & explicitè conceptum, concedo; implicitè in Apoſtolica doctrina extans, & ex ea per rectam expoſitionem hauſtum, nego. Illud autem mandatum colligitur ex his Apoſtoli verbis: [ut Alexandrini Concilii Patres in Epiſtola Synodica apud Sanctum Athanaſium Apologiâ 2. advertunt] *Alligatus es uxori? noli quærere ſolutionem.* Quod de matrimonio ſpirituali Epiſcopi cum ſua Eccleſia æquè intelligendum volunt, ac de conjunctione viri cum muliere. Agentes namque contra Euſebium Nicomedienſem qui e Berytenſi Eccleſia ad Nicomedienſem migraverat, ita ipſum perſtringunt. *Nec ſecum recogitat dictum illud Apoſtoli, quo profitetur ſe in alienis laboribus non gloriaturum: neque præ oculis habet illius præceptum; Alligatus es uxori? ne quære ſolutionem. Quòd ſi hoc de uxore dictum eſt, quantò magis de Eccleſia; atque adeò de Epiſcopatu, cui tùm quis alligatus eſt, aliam quærere non debet, ne adulter in ſacris Literis deprehendatur?*

Objectio ſexta conflatur ex variis Nicænæ Synodi Canonibus. Patres Nicæni Canone 1. ſtatuunt: ſi quis ſeipſum exciderit, ne in Clerum admittatur. *Quos verò barbari, aut domini caſtraverint, ſi inveniuntur aliàs digni, tales ad Clerum Canonem ſuſcipere.* Cùm itaque idem Apoſtolicis Canonibus 20. 21. & 22. ſancitum ſit, ſequitur cognitos ipſis fuiſſe iſtos Canones, & pro Apoſtolicis habitos.

Præterea, eadem Synodus Canone 2. ait, multa facta eſſe adversùs *Eccleſiaſticam regulam*; verbi gratia, quòd homines ex gentili vita nuper accedentes ad fidem, brevique tempore inſtructi, mox ad baptiſmum perducerentur, ſimulque ad Epiſcopatum, vel ad Sacerdotium promoverentur. Hæc porro regula eſt Canon Apoſtolorum octogeſimus: ergo, &c.

Denique Canone 10. Nicæno, Canon Apoſtolicus 62. inſinuatur, & explicatur. Hoc Apoſtolico Canone, qui metu ſupplicii Chriſtum negat, gradu dejicitur, & pellitur ab Eccleſia. Sed de eo, qui poſt lapſum fuerit ordinatus, nihil ſtatuitur. Ad hanc tamen ſpeciem Nicæna Synodus pœnam depoſitionis extendit, his verbis: *Quicunque de lapſis ad ordinem Cleri promoti ſunt per ignorantiam, vel per Ordinantium diſſimulationem; hoc Eccleſiaſticæ non præjudicat Regulæ; cogniti namque deponuntur.* Quaſi diceret; Subſecuta lapſum Ordinatio obnoxia etiam erit pœnæ, quæ Canone Eccleſiaſtico lata eſt, id eſt Apoſtolico 62. licèt Canon iſte diſertè tantùm de eo loquatur, qui Clero adſcriptus erat ante lapſum; cùm in utraque ſpecie par ſit omnino ratio.

Reſpondeo ad primum, nego conſequens. Nam Canones illos de Eunuchis in Clerum non recipiendis, Apoſtolis ſuppoſitos eſſe diſertè probavimus, ex facto præſertim Origenis, cui nuſquam Apoſtolici Canonis violatio ab æmulis objecta eſt. Canon itaque a Nicænis Patribus laudatus, eſt mos ipſe Eccleſiæ, vel lex aliqua Origenici facti occaſione ab Eccleſiaſticis Præpoſitis lata, ne quis ſe exſecare pietatis ſpecie, vel tanti viri exemplo auderet; & ſi quis auderet, is a Sacris ſubmoveretur. Quæ lex deinceps apud omnes Eccleſias communi Antiſtitum conſenſu obtinuit.

Ad ſecundum, nego Patres Nicænos nomine Regulæ Eccleſiaſticæ Canonem 80. Apoſtolorum ſignificaſſe: Quidni enim Apoſtolicam potiùs, quàm Eccleſiaſticam Regulam appellaſſent? Quanquam & Apoſtolicum omnino eſt, quod ex 1. ad Timotheum 3. eſt depromptum, cujus verba ibidem

citant

citant; quæ Apoſtoli doctrina meritò regula Eccleſiæ ab ipſis vocatur. *Tempore*, inquiunt, *opus eſt ei, qui baptizatur, & poſt baptiſmum, probatione quamplurima. Manifeſta eſt enim Apoſtolica Scriptura, quæ dicit: Non Neophytum, ne in ſuperbiam elatus, in judicium incidat, & in laqueum diaboli.*

Ad Tertium, nego regulam Eccleſiaſticam, ad quam alludit Nicænorum Canonum decimus, eſſe ſexageſimum-ſecundum Canonem Apoſtolicum. Satis enim eſt ad Nicænorum Patrum ſententiam explicandam ſtatuere, jam tum fuiſſe morem aliquem certum ac legitimum, quo Apoſtatæ a Clero arcerentur, partim ex ſacra Scriptura hauſtum, quæ ſacros Miniſtros puros criminis eſſe jubet; partim ex rectæ rationis luce, qui mos ab omnibus approbatus, & uſurpatus, *Regula Eccleſiaſtica* vocatus eſt a Patribus Nicænis. An is autem lege aliqua ſcripta explicatus, literiſque mandatus; an verò communi omnium uſu ac tacito conſenſu receptus fuerit, nihil ad Synodi mentem intereſt.

Objectio ſeptima petitur ex Synodo Antiochena, quæ alludit ad Canonem Apoſtolicum 34. quo inhibetur ne quid gravioris momenti agant Epiſcopi provinciales, ſine ſententia ejus qui præeſt Metropoli, quod iiſdem ferè verbis ſtatuitur Canone 9. Synodi Antiochenæ, *ſecundùm antiquam a Patribus noſtris regulam conſtitutam*. Et ejuſdem Concilii Canone 23. prohibetur, ne quis Epiſcopus ſibi ſucceſſorem eligat; ſed electio fiat *ſecundùm regulam eccleſiaſticam*; qua ſignificatur Canon Apoſtolicus ſeptuageſimus-ſextus. Ergo noti erant, receptique tunc temporis Canones Apoſtolici.

Reſpondeo, nego antecedens; quòd ſcilicet Antiochena Synodus nomine antiquæ & eccleſiaſticæ regulæ Canones Apoſtolicos ſignificet. Colligitur quidem ex Antiochenis Canonibus laudatis, ea quæ ipſi decernunt, jam ante illam Synodum in uſu eccleſiaſtico fuiſſe, a ſuperioris memoriæ ſive Synodis ſive Epiſcopis conſtituta: ſed lege lata ab Apoſtolis ſancita fuiſſe non evincitur. Unde Antiochena Synodus citat regulam *a Patribus* conſtitutam, non ab Apoſtolis; quod addidiſſet ad majus decretorum ſuorum robur, ſi verè noviſſet eſſe Apoſtolicam.

Nec verò neceſſe eſt, nomine antiquarum regularum, quæ ſive a Nicæna, ſive ab Antiochena, ſive ab anterioribus Synodis memorantur, intelligi Canones Apoſtolicos; etiamſi in nullis Veterum monumentis conſcriptæ ſint. Ecce tibi non unum exemplum. Synodus Nicæna Canone 13. hæc habet: *De his qui ad exitum veniunt, lex antiqua regulariſque ſervabitur, ita ut, ſi quis egreditur e corpore, ultimo & neceſſario Viatico minimè privetur.* Ubi quæſo, habetur illa antiqua regulariſque lex? Certè nec in Apoſtolorum Canonum Collectione, nec in antiquis Eccleſiæ monumentis ante Nicænam Synodum.

Ancyrana Synodus Canone 21. ait, *Priorem definitionem præcepiſſe, ut mulieres, quæ fornicatæ, fœtus in utero perimerent, uſque ad exitum vitæ ab Eccleſia removerentur.* Ubi, quæſo, vel in Apoſtolicis Canonibus; vel in aliquo vetuſtiori Ancyrana iſta Synodo monumento, hanc regulam ſeu priorem definitionem reperies? Non ſequitur ergo quaſcunque regulas antiquas, Antiochena, & Nicæna Synodo priores, etiamſi in nullo vetuſtiorum temporum monumento legantur, ex Codice Canonum Apoſtolicorum eſſe citatas. Itaque leges, regulæ, vel definitiones antiquæ Eccleſiæ, & Patrum, quas Nicæna, Antiochena, & ſi qua alia Synodus, memorant; eæ ſunt, quæ tum in Eccleſiæ regimine obtinebant, vel tacito omnium conſenſu receptæ; vel quæ alicujus, ſive Synodi, ſive etiam Epiſcopi decreto præceptæ ac ſancitæ; vel in una provincia, vel in pluribus, vel etiam in omnibus obſervabantur.

Eodem ſenſu exponenda ſunt Africana Concilia, quæ *Diſciplinam Eccleſiaſticam, ordinem, & a Patribus & a majoribus ſervatum, formam antiquam, ſtatuta ex antiquorum ſententia*, memorant ac commendant, obſervarique præcipiunt, ut Concilium Carthaginenſe II. Canone 8. & Synodus Africana Canone 53. & Codicis Africani 49. & 86. His enim nominibus, quæ apud ſuam Eccleſiam in uſu erant, vel a vetuſtis Synodis conſtituta, vel a majoribus, nudâ & ſimplici traditione accepta, ſignificant, non verò Canones aliquos Apoſtolicos.

Contra. Patres Africani in Concilio Carthaginenſi II. Canone 2. Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum continentiam ſancientes, ajunt: *Id Apoſtolos docuiſſe, & ipſam ſervaſſe antiquitatem.* Quibus verbis indicarunt Canonem 5. Apoſtolorum. Ergo Canones illi noti fuerunt Eccleſiæ veteri Africanæ, ab eaque recepti ut verè Apoſtolici.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Ajunt id Apoſtolos docuiſſe, in genere concedo, quatenus ſacris hominibus continentiam ſuis in Epiſtolis præceperunt. S. Paulus enim ad Titum I. tradit Epiſcopum, inter cæteras dotes, continentem eſſe debere: ajunt id Apoſtolos docuiſſe, in ſpecie; hoc eſt: omnem omnino uſum conjugii prohibuiſſe Eccleſiæ Miniſtris, nego. Vel ajunt Apoſtolos id docuiſſe vivâ voce, & extra Scripturam, concedo. Latô eâ de re Canone, nego. Namque ad Canonem quintum Apoſtolicum non reſpexerunt, qui tunc nullus erat, quique præterea nihil ſancit de ſacrorum hominum cœlibatu, ſed ſolùm *Ne Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus, uxorem ſuam ejiciant, religionis prætextu.*

Objectio octava petitur ex Sancto Athanaſio in Epiſtola ad Orthodoxos, ubi de Georgii Cappadocis, hominis Ariani, audacia conqueritur, qui juſſu Comitis, per vim, Sedem Alexandrinam occupavit. Violatos ab eo Canones Eccleſiaſticos palam profitetur, id eſt Canonem Apoſtolorum 31. quo præcipitur ut *Si quis Sæculi poteſtatibus uſus, Eccleſiam per ipſas obtineat, deponatur.* Ergo tempore Sancti Athanaſii noti erant ac recepti in Eccleſia Apoſtolici Canones.

Præterea Sanctus Athanaſius in Synopſi, Canones Apoſtolorum inter Hagiographa numerat: ergo, &c.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens: Sanctus Athanaſius conqueritur violatos Canones Eccleſiaſticos, id eſt, ab Epiſcopis, vel Synodis conſtitutos, concedo; id eſt, ab Apoſtolis editos, nego. Ait enim hos Canones *pulchrè ac firmè a Patribus noſtris traditos*. Certè ab Apoſtolis editos non ſiluiſſet, ut invidioſum magis redderet Georgii Cappadocis facinus, ſi ita rem ſe habere exiſtimaſſet, ipſique noti fuiſſent illi, de quibus nunc diſceptamus, Apoſtolis inſcripti Canones.

Ad ſecundum reſpondeo, nego antecedens: quo Bellarminus poſt Sixtum Senenſem, velut egregio argumento abutitur. Nam in tota Synopſi Sanctus Athanaſius ne leviſſimam quidem Apoſtolicorum Canonum facit mentionem. Equidem inter *ea Novi Teſtamenti* ſcripta, *quibus contradicitur*, una cum *Petri, Joanniſque, & Thomæ Periodis, ſive Itinerariis, Thomæque Evangelio, Clementina* etiam reponit; id eſt, illa Clementis nomine, paulò ante Euſebii tempora, conficta & vulgata ſcripta, *verboſa & prolixa, Petri & Appionis* colloquia, ſermoneſque complectentia, quorum meminit Euſebius lib. 3. Hiſtoriæ cap. 38.

Cæterùm quicquid *Clementinorum* nomine intel-

lexerit Sanctus Athanaſius, non hæc pro libris hagiographis habuit, ut Bellarminus ait; ſed eodem loco duntaxat numeroque cenſendos exiſtimavit, quo *Petri*, *& Jeunnis*, *& Thome Circuitas: & Evangelium ſecundùm Thomam*, quæ inter apocrypha ſemper cenſuit Eccleſia.

Objectio nona petitur ex Sancto Baſilio Epiſtolâ 1. ad Amphilochium cap. 3. ubi Diaconum a gradu dejectum ob crimen, non arcet a communione, *Quoniam antiquus eſt Canon, ut luſſi ex gradu, ex miniſteeio quidem facee ejitiantue: communione verò nequaquam priventur*. Atqui vetus ille Canon quem laudat, eſt Canon Apoſtolorum vigeſimus-quintus; ergo Sancto Baſilio noti probatique fuerunt Apoſtolorum Canones.

Reſpondeo, nego Minorem. Equidem S. Baſilii Canon eadem omnino decernit, quæ vigeſimus-quintus ille Apoſtolis adſcriptus; ſed nego quòd Canonem illum reſpexerit, qui tunc nullus erat; imo contendo vigeſimum-quintum illum Pſeudo-Apoſtolicum, ex Baſiliano exſcriptum fuiſſe. Certè de illo nequidem cogitaſſe Sanctum Baſilium conſtat ex ratione quam addidit ſuo Canoni; *Arbitror ſecutos eſſe illos primos legem illum, Non vindicabis bis in idipſum*. At hæc frigidè omninò, ineptèque dixerit de Auctoribus Canonis vigeſimi-quinti citati. Hos enim ſecutos eſſe legem illam evidentius eſt, quàm ut id hiſce verbis ſignificare voluerit Baſilius; *arbitror*, &c. ſiquidem illi disertè ac nominatim ſuo illi Canoni hanc rationem addunt; *Dicit enim Scriptura, Non vindicabit Dominus bis in idipſum*.

Objectio decima eruitur ex Synodo Conſtantinopolitana, habita ſub Nectario, in cauſa Agapii, ubi querente Arabiano Ancyræ Epiſcopo, an liceret duobus Epiſcopis Epiſcopum accuſatum gradu dejicere; ex ſententia Nectarii & Theophili Alexandrini, totiuſque Synodi, decernitur, Epiſcopum dejici non poſſe, præterquam a Synodo Epiſcoporum provinciæ, *ut Apoſtolici Canones conſtituerunt*. Quibus verbis, Canon Apoſtolicus ſeptuageſimus-tertius ſignificatur. Ergo tunc temporis in Orientali Eccleſia recepti erant Canones Apoſtolici.

Reſpondeo, Synodum illam Conſtantinopolitanam Canonum Apoſtolicorum nomine intellexiſſe Canones a Viris Apoſtolicis editos, non ab Apoſtolis ipſis. Spectavit autem Canonem quintum Nicenæ Synodi, ad quem poſtea alludens Eccleſia Africana in Epiſtola ad Cœleſtinum I. Pontificem Maximum ait: *Synodi Nicena Decreta, ſive inferiorie Ordinee Clericoe, ſive ipſos Epiſcopoe, Metropolitanis ſuis apertiſſimè commiſerunt*. Certè ſi noti tum fuiſſent ac recepti Apoſtolorum Canones, Patres Africani illos æquè laudaſſent ac Nicænos.

Objectio undecima ex Innocentio I. Pontifice Maximo in Epiſtola ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum data anno Domini 404. ubi capitibus 1. 2. 3. 5. 6. &c. multa decernit, quæ Apoſtolicis Canonibus 1. 61. 34. 36. 12. &c. continentur: ergo ipſi noti erant, ac probati, hi de quibus agimus, Apoſtolis inſcripti Canones.

Confirmatur ex his quæ in illa Epiſtola præfatur Innocentius: *Non quò*, inquit, *nova præcepta aliqua imperentur: ſed ea, quæ per deſidiam aliquorum neglecta ſunt, ab omnibus obſervari cupimus; quæ tamen Apoſtolicâ, & Patrum traditione ſunt* Theſſal. 2. *conſtituta: ſcriptum eſt enim: State, ac tenete traditiones noſtras, quas tradidi vobis, ſive per verbum, ſive per Epiſtolam*. Ergo quæ Innocentius hac in Epiſtola decernit, ex Apoſtolicis Canonibus hauſerat.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens: Multa decernit Innocentius, quæ Apoſtolicis Canonibus continentur, quia tum extarent omnes illi Canones, & illa inde deſcripta ſint, nego: quia poſtea in illam Collectionem relata ſunt, concedo. Illas itaque regulas, quòd eſſent in communi Eccleſiarum uſu, Canonum Pſeudo-Apoſtolicorum conſarcinator in ſuam farraginem retulit, ut publica auctoritas ſpeciem aliquam mendacio conciliaret. Sed hæc Innocentius nuſquam dicit Apoſtolicis Canonibus ſancita eſſe: quòd certè non prætermiſiſſet, ſi Canones illos agnoviſſet. Hoc enim maximè pertinebat ad auctoritatem Decretis ſuis apud Victricium & cæteros Epiſcopos Gallicanos conciliandam. Sanè cùm cap. 1. decernit, *Epiſcopum extra Metropolitani conſcientiam non eſſe ordinandum*, Synodum Nicænam, quæ illud idem Canone 4. præcipit, disertè laudat: *Hoc enim*, inquit, *& in Synodo Nicæna conſtitutum eſt atque definitum*. Capitibus item 2. & 7. Nicænæ Synodi nominatim meminit. Cur, amabo, qui Nicænos Canones, data occaſione, tam diligenter citat, nuſquam laudat Apoſtolicos, multò majoris & auctoritatis & antiquitatis (ſi verè ulli erant) futuros? Ratio in promptu eſt; nimirum Canones Nicænos, quos citaret, perſpectos habuit ille Pontifex, Apoſtolicos, quos laudaret, nullos planè noverat.

Ad confirmationem reſpondeo, nego conſequens; Colligitur quidem ex his quæ præfatur in Epiſtola citata Innocentius, ipſum exiſtimaſſe illa, quæ deinceps ibi decernit, fuiſſe jam ab ipſis Apoſtolis, ſive viva voce, ſive etiam ſcripto, Chriſtianis tradita, & ipſe ſanè nonnulla ex Divinis Scripturis eruit; ut ex Levitico, quod cap. 4. decernit de uxore Clerici virgine; ex Apoſtolo Paulo, quod cap. 6. ſtatuit, de bigamis a Sacris Ordinibus arcendis; ex Moyſe, & ex Paulo, quæ cap. 9. de Sacerdotum & Diaconorum ab uxoribus continentia præcipit; ex eodem denique Apoſtolo, quæ ſancit cap. 13. de Virginibus, quæ neglecto propoſito nubunt. Cætera, quæ nulla Scripturarum fulcit auctoritate, videtur etiam cenſuiſſe ab Apoſtolis tradita, ſed viva voce; non autem in Apoſtolicis Canonibus. Ipſe certè Eccleſiæ uſus, quem, quòd ejus initia nulla videret, ab Apoſtolis derivatum non immeritò ſuſpicabatur, facilè ipſi perſuaſit hæc eſſe Apoſtolica. Quidni enim potuit Sanctiſſimus & Doctiſſimus Pontifex hac regula uti, quam ſynchronus illius S. Hieronymus ſtatuit Epiſtolâ 28. *Unaquæque Provincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta Majorum leges Apoſtolicas arbitretur?*

Objectio duodecima hauritur ex Concilio Epheſino Actione 7. ubi refertur Antiochenum Epiſcopum Ordinationes provinciæ Cypri ad ſe trahere conatum *contra Leges Eccleſiaſticas, & Canones Sanctorum Apoſtolorum*. Ergo jam tum noti erant Canones Apoſtolorum 34. & 35. qui vetant Epiſcopis, ne extra provinciam quique ſuam manus imponant.

Reſpondeo, Latinam Epheſinæ Synodi Editionem, loco mox laudato nihil de *Apoſtolis* habere. En ejus verba: *Rem hanc, quæ præter Eccleſiaſticas Conſtitutiones, & Sanctorum Patrum Canones innovatur, & omnium libertatem attingit, annuntiavit piiſſimus Epiſcopus Rheginus*, &c. Viden, ut Sanctorum Patrum Canones dicit, non Apoſtolorum? Græcus Codex vetus *Canonum univerſalis Eccleſiæ* inſcriptus, Canone 178. eandem lectionem exhibet. Eandem exhibent Romana Conciliorum Græcorum Latina Editio anno 1608. Colonienſis anno 1618. Pariſienſis anno 1636. Itaque hæc Epheſinæ Synodi verba, *Sanctorum Patrum Canones*, nullatenus ſpectant Canones Apoſtolicos; ſed Epiſcoporum, & Synodorum Superiorum Decreta. Videntur autem ad Antiochenum Ca-

no-

nonem 13. digitum intendere, qui ſic decernit: *Nullus Epiſcopus ex alia provincia audeat ad aliam tranſgredi, & ad promotionem miniſterii aliquos in Eccleſiis ordinare*. Forſan etiam alluſerunt Epheſini Patres ad Canonem ſecundum Concilii Œcumenici Conſtantinopolitani primi, quod Epheſinum annis propemodum 50. anteceſſerat.

Objectio decima-tertia petitur ex Conſtitutione Theodoſii Imperatoris lib. 3. C. *de Summa Trinitate*, qui Irenæum quemdam, *poſt binas nuptias, præter Apoſtolicos Canones, Tyriorum civitatis Epiſcopum factum*, ab ea Eccleſia deiicit. Quibus verbis reſpicit Canonem 17. Apoſtolicum. Ergo Canones Apoſtolis inſcripti, verè habiti ſunt Apoſtolici anno 440. quo Theodoſius hanc Conſtitutionem edidit.

Reſponden, nego quòd his verbis reſpexerit Theodoſius Canonem 17. Apoſtolicum; ſed Apoſtolicos Canones intellexit Apoſtolicam doctrinam, qua conſtitutum eſt, Epiſcopum *unius uxoris virum eſſe* debere, 1. ad Timotheum cap. 3. & ad Titum cap. 1.

Objectio decima-quarta petitur ex Concilio Calchedonenſi, Canone 12. dicente, Epiſcopos, qui Principum auctoritate interpoſita, Sedibus ſuis Metropoleon honorem quærebant, *præter Eccleſiaſtica Statuta facere*. At qui his verbis indicat Canonem Apoſtolicum 31. ergo Canones Apoſtolici noti erant Patribus Calchedonenſibus.

Reſponden, nego Minorem. Sed nomine Statutorum Eccleſiaſticorum intellexit Calchedonenſis Sinodus Nicænos, Conſtantinopolitanoſque Canones; id eſt, Canones primæ Synodi Sextum, Septimumque; & Secundæ Secundum, ut innuit Balſamon in Scholiis ad hunc Calchedonenſem Canonem.

Objectio decima-quinta eſt ex S. Leone Epiſtolâ 91. ubi ait; *ex Apoſtolica Traditione deſcendere* eam Eccleſiæ conſuetudinem, qua Preſbyteri & Diaconi, criminis alicujus rei, publicæ ac ſolenni Pœnitentiæ minimè ſubjiciebantur. Atqui hæc referuntur ad Canonem Apoſtolorum 15. ergo Canones Apoſtolicos novit, probavitque S. Leo.

Præterea idem Epiſtolâ 1. Canones Apoſtolorum citat 17. & 18. de iis qui ordinari non poſſunt. *Qualis vero*, inquit, *unicuique natalium honeſtas, & morum eſſe debeat, qui Sacri Altaris miniſterio eſt ſociandus, & Apoſtolo nos docente & divina præceptione didicimus, & Canonum regulis, a quibus pleroſque fratrum declinaſſe, & penitus deviaſſe reperimus. Nam conſtat ad Sacerdotium perveniſſe viduarum maritos, quoſdam etiam, quibus fuerint numeroſa conjugia, & ad omnem licentiam vitæ liberior, ad ſacrum ordinem paſſim patefactis aditibus fuiſſe permiſſos, contra illam Beati Apoſtoli vocem, qua talibus reclamat, dicens* (1. ad Timotheum 3.) *Unius uxoris virum, & contra illud antiquæ legis præceptum*, (Levitici 21.) *Sacerdos virginem uxorem accipiat, non viduam, non repudiatam*.

Tertiò, idem Epiſtolâ 84. citat Canonem Apoſtolicum 34. *Igitur*, inquit, *ſecundùm Sanctorum Patrum Canones Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentiâ conſecratos Metropolitanos ſingularum provinciarum Epiſcopos, jus tradita ſibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus*.

Denique in eadem Epiſtola cap. 7. citat Canonem Apoſtolicum 37. *De Conciliis*, inquit, *Epiſcopalibus, non aliud indicimus, quàm SS. Patres ſalubriter ordinarunt, ut ſcilicet bini Conventus per annos ſingulos habeantur, in quibus de omnibus querelis, quæ inter diverſos Eccleſiæ Ordines naſci ſolent, judicetur*.

Ad primum reſpondeo, nego Minorem: Ait enim S. Leo uſum iſtum, moremque ex Apoſtolica Traditione deſcendere; quòd Divinis Literis eſſet conſentaneus, huic nimirùm teſtimonio [1. Regum 2.] *Sacerdos ſi peccaverit, quis orabit pro eo?* Non quòd ex aliquo Canonum Apoſtolicorum Codice depromptus eſſet. Verba S. Leonis ſunt: *Quod ſine dubio ex Apoſtolica Traditione deſcendit, ſecundùm quod ſcriptum eſt; Sacerdos ſi peccaverit, quis orabit pro eo? Unde hujuſmodi lapſis ad promerendam miſericordiam Dei, privata eſt expetenda ſeceſſio, ubi illis ſatisfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa*.

Ad ſecundum, nego Antecedens, quòd ſcilicet per Canonum regulas S. Leo Canones Apoſtolicos 17. & 18. intelligat. Namque (ut ex toto contextu patet) S. Leo tria proponit diverſa documenta, quibus innoteſcit qualis ſuffragari debeat ſacris hominibus natalium & morum honeſtas. Ad primum caput refert teſtimonium S. Pauli, 1. ad Timotheum 3. Ad ſecundum, teſtimonium Levitici; ad tertium, Canones Eccleſiaſticos, quos nominatim nullos citat. Itaque Doctrinam Apoſtolicam, qua primum caput probat, disertè a Canonum regulis diſtinguit, quæ tertium probationum caput complectuntur: quod perperam faceret, ſi Canonum regulas, quas citat, verè Apoſtolicas, & ex Apoſtolicorum Canonum Codice depromptas exiſtimaret.

Ad tertium, nego pariter Antecedens. Nam per Canones Patrum Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentiâ conſecratos, non intelligit Apoſtolicos, ſed Nicænos. Reſpicit porro S. Leo Canonem 6. Nicænæ Synodi, quo *Privilegia Eccleſiarum* ſarta tecta eſſe jubentur: quæ hìc Sanctiſſimus Pontifex optimè vocat *Jura tradita antiquitùs dignitatis*.

Ad quartum, nego id quod ſtatuit S. Leo de Conciliis in annos ſingulos celebrandis, ex Canone 37. Apoſtolorum hauſtum eſſe. Nam S. Leo Sanctos Patres, qui iſtud ſalubriter ordinarunt, non alios quàm Nicænos intellexit, quorum diſertiſſimus eſt in eam rem Canon quintus. Et certè ſi S. Leo ad Canonem aliquem Apoſtolicum hoc loco reſpexiſſet, nominatim appellaſſet *Apoſtolos* [non] *Sanctos Patres*. Communis enim Eccleſiæ loquendi uſus ſolet in rebus hujuſmodi Patres Apoſtolis tacitè opponere, ut Patres ferè ſemper intelligantur cæteri, præter Apoſtolos, veteris Eccleſiæ Doctores.

Objicitur decimo-ſextò. S. Hieronymus ad Canonem 5. Apoſtolorum retulit, quod in Epiſtola ad Damaſum ſcripſit, quodque a Gratiano Cauſſâ 16. Quæſt. 1. cap. *Quoniam*, obſervatum eſt. Sic enim ait: *Quod autem Beatitudo tua quæſivit, utrùm uſus decimarum, & oblationum ſæcularibus provenire poſſit, novit tua Sanctitas omnino non licere, proteſtantibus hoc divinis auctoritatibus paternorum Canonum*. Jubet autem Canon laudatus Sanctorum Apoſtolorum, qui ſunt primi Patres noſtri, & quorum eſt divina auctoritas, ut fructum primitiæ in domum Epiſcopi & Preſbyteri comportentur, qui illos dividant inter Diaconos & reliquos Clericos.

Reſpondeo, Epiſtolam illam ſpuriam eſſe, & a S. Hieronymi ingenio planè alienam; neque in ulla earum Epiſtolarum, quæ ab eo ad Damaſum ſcriptæ extant, aut in aliis omnibus S. Hieronymi Operibus, hæc verba legi: quod & Romani Gratianei Decreti Correctores in ſuis ad hunc locum Notis non prætermiſerunt, *Pars*, inquiunt, *hujus capitis citatur ex B. Hieronymo, in cujus quæ extant, ſcriptis, nihil hujuſmodi inventum eſt*.

Reſpondeo ſecundò, non conſtare, Scriptorem, cujus ſunt verba a Gratiano laudata, quiſquis ille fuerit per canones paternos ſignificaſſe Apoſtolicos. Veriſimilius enim eſt eum Synodorum

veterum Decreta intellexiſſe, quorum auctoritatem divinam dixit, quòd ea eximia ſit, & maximi ponderis ad Eccleſiaſticam Diſciplinam ſanciendam.

Objicitur decimo-ſeptimò. Gelaſius Pontifex Maximus multa in ſuis Epiſtolis ac Decretis ex Apoſtolicorum Canonum libro laudat, ac velut Eccleſiaſticas Regulas affert. Ergo Canones Apoſtolicos de quibus agimus, pro veris agnovit, aliosque omnino a noſtris in apocryphorum claſſem amandavit.

Probatur Antecedens. Epiſtolâ 9. citat *Paternos Canones*, contra eos *qui ſeipſos abſcindunt*. Reſpiciens Canonem Apoſtolorum 21. ibidem laudat *Reverendorum Canonum Conſtituta*, contra *deſertores propria Eccleſia*. Alludens ad Canones Apoſtolorum 15. & 16. ibidem cap. 20. citat. *Majorum veneranda Conſtituta*, contra peccatores ſubrepentes. Quibus verbis Canones Apoſtolorum 15. & 61. intellexit. Denique Epiſtola 5. conqueritur quòd Epiſcopi *contra Canones omnia gerunt, & contra Apoſtolicam Diſciplinam paſſim cuncta miſceant; & non ſervatis regulis*, Sacras Ordinationes conferant. Agnovit igitur Gelaſius regulas Apoſtolicæ Diſciplinæ de dignis & indignis Ordinationibus, qui ſunt Apoſtolici Canones.

Reſpondeo, nego Antecedens. Ad primum teſtimonium reſpondeo, *Paternos Canones* quos Gelaſius laudat contra eos qui ſe abſcindunt, non eſſe Canones Apoſtolicos, ſed Nicęnum primum, hæc de Eunuchis præcipientem.

Ad ſecundum teſtimonium, reſpondeo *reverendos Canones*, quos Gelaſius citat contra Clericos propriarum Eccleſiarum deſertores, non alios eſſe a Nicęnis 15. & 16.

Ad tertium dico, *veneranda Majorum Conſtituta* contra peccatores ſubrepentes, eſſe ejuſdem auguſtiſſimæ Synodi Canones nonum, & decimum.

Ad quartum dico, Gelaſium Canones ſimpliciter nominare, Eccleſiaſticos ſcilicet non ex libro Canonum Apoſtolicorum petitos. Ait porro *contra Diſciplinam Apoſtolicam* facere eos, qui paſſim cuncta miſcent, quia Apoſtolus 1. ad Corinthios 14. jubet ut in Eccleſia *Omnia honeſtè & ſecundùm ordinem fiant*.

Objicitur decimo-octavò. Collectio Canonum in quinquaginta Titulos diſtributa, quę Theodoreti Cyrenſis Epiſcopi nomine extat in Codice MS. Bibliothecæ Chriſtianiſſimi Regis, ex eoque a Juſtello edita eſt, Canones Apoſtolicos 85. laudat: ſunt igitur verè Apoſtolici.

Reſpondeo, hanc Collectionem Theodoreti non eſſe, ſed Joannis Scholaſtici Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui ſexto Sæculo floruit ſub Juſtiniano Imperatore, quo tempore illi Canones paſſim jam ſub titulo Canonum Apoſtolicorum laudabantur; quamvis non ſint Apoſtolici. Unde nego etiam Conſequens.

Objectio ultima colligitur ex Synodo Trullana Canone 2. ex Septima Canonibus 1. 5. & 10. ex Romana Synodo ſub Gregorio VII. Canone 2. ex Concilio Triburienſi cap. 1. ex Pariſienſi ſub Ludovico Pio cap. 15. ex Tridentino Seſſione 25. cap. 1. de Reformatione: item ex S. Joanne Damaſceno lib. 4. de Fide Orthodoxa; ex Taraſio Patriarcha Conſtantinopolitano in Epiſtola ad Adrianum Pontificem Maximum; ex Photio in Bibliotheca; ex Boniſacio Apoſtolo Germaniæ in Epiſtola ad Gudbertum Anglum; ex Nicolao I. Pontifice Maximo paſſim in ſuis Decretis; ex Leone IV. Diſtinctione 19. cap. *de Libellis*; & ex Joanne VIII. in Epiſtola ad Baſilium Imperatorem. Ex his enim omnibus cum Synodis cum Pontificibus, & Auctoribus Eccleſiaſticis conſtat Canones Apoſtolis inſcriptos verè Apoſtolicos eſſe.

Reſpondeo illas Synodos & Pontifices, non decernere an Canones Apoſtolici verè, an falsò Apoſtolis inſcribantur, uti nec quæſtionem illam quæ ad ipſorum inſtitutum minimè pertinebat, expenderunt: ſed eos ſub nomine Apoſtolorum citarunt, quia ut ita citarentur, inoleverat uſus. Cæterum omnes illæ Synodi, Pontifices, & Auctores qui ſexto ſęculo poſteriores ſunt, nequaquam ſunt Veteribus anteponendi.

Quæres, quo tempore, & a quo confecti ſint Canones Apoſtolici? Reſpondeo veriſimile eſſe aliquos fuiſſe confectos ab Epiſcopis Iconienſis Concilii, cui præerat Firmilianus, anno 258. congregatis ad controverſiam de Hæreticorum Baptiſmate dirimendam. Ratio eſt, quia Canones Apoſtolici 46. & 47. ipſam Concilii Iconienſis ſententiam de rebaptizandis Hæreticis exhibent, ut conſtat ex Firmiliano rem geſtam ita narrante, in Epiſtola ad S. Cyprianum: *Hæretico enim ſicut ordinare non licet, nec manum imponere, ita nec baptizare, nec quidquam ſancti nec ſpiritualiter gerere, quando alienus ſit a ſpirituali & deifica ſanctitate. Quod totum nos jam pridem in Iconio qui Phrygia locus eſt collecti in unum, convenientibus ex Galatia, ex Cilicia, & cæteris proximis regionibus confirmavimus tenendum contra Hæreticos firmiter, & vendicandum, cùm a quibuſdam de iſta re dubitaretur*. Itaque tunc adornata ex parte videtur Canonum Apoſtolicorum Collectio ab Orientalibus Epiſcopis, qui Firmiliani ſententiæ contra Stephanum Romanum Pontificem, cum Africanis Epiſcopis adhærebant, ut Traditionem ſcriptam deinceps objicere poſſent illius ſectatores ſententiæ Romanis, aliiſque Occidentalibus, non ſcriptam objicientibus Traditionem. Eam juvat conjecturam Canon Apoſtolicus 38. qui menſis Hyperberetæi meminit, quo ſignificatur October Lingua Syro-Macedonica, cujus erat uſus per Orientem.

Nota.

CAnones, qui dicuntur Apoſtolorum, falsò ipſis adſcriptos dubitabit nemo, ſi in eiſdem plura ab Apoſtolorum doctrina diſſona cum Natale contineri conſpiciat. Nihilominus hujuſmodi canones Concilio Nicęno aliiſque illorum ſæculorum Synodis, ac Patribus ignotos fuiſſe credendum non eſt. In dubium revocari non poteſt, ſi quæ ſibi objicit Natalis legantur, Synodum nempe Nicænam aliaſque non ſemel canonum etiam nomine illos innuere: porro difficile eſt ſibi ſuadere illam vocem *Canon* a Synodis uſurpatam ad morem tantùm deſignandum, qui tunc vigeret in Eccleſia, quique eſſet regula rerum faciendarum ſeu judiciorum inſtituendorum; cùm eam vocem ſemper legem ſcriptam ſignificare omnes crediderint. Illud etiam addunt concilium Nicænum morem in eccleſia vigentem velut rem a Canonibus diſtinctam indigitaſſe. Canones præterea Apoſtolorum inſcripti diſciplinam, quæ ſecundo, aut tertio, aut quarti ſæculi initio in quibuſdam eccleſiis ſervabatur, continent. Ita ſe habet e. g. Canon præcipiens unà cum Judæis Paſcha non eſſe celebrandum, quod Victore Pontifice, plures Synodi definierant. Canones etiam Baptiſma hæreticorum reſpuentes Concilii Iconienſis definitiones innuunt, cui placuit S. Cypriani ſententię contra S. Stephanum Papam adhærere: neque etenim licet opinari Cyprianum & Firmilianum ad propriam conſtabiliendam diſciplinam, illius Synodi canones confinxiſſe. Hæc mihi veroſimile eſſe demonſtrant, canones Apoſtolicos col-

le-

lectionem eſſe quamplurium canonum ante primam Nicęnam oecumenicam Synodum in pluribus particularibus ſynodis editorum, quæ collectio cùm ſucceſſu temporum novis canonibus fuerit adaucta, factum eſt aliquos ejuſdem canones non facilè inter ſe conciliari, atque ejuſdem materiæ Canones nullo ſervato ordine in eâdem conſcriptos? Quia verò in præfata collectione quoſdam etiam canones inſetuerunt, a quibus Romana ſeu etiam Catholica abhorrebat Eccleſia, nec Oecumenici ſœtus erant Concilii, nil mirum ſi illius non meminere primi canonum Collectores, neque primi Eccleſiæ Patres ipſorum auctoritate adversùs Eccleſię hoſtes pugnaverint, vel in uſum redigere neglexerint. Illud tamen obſervandum ea, quę refert Natalis in quarta probatione tertiæ propoſitionis, Apoſtolorum quidem hos Canones non eſſe demonſtrare, non verò ipſorum deſtruere antiquitatem, ut ex ſequentibus apparebit.

S. Athanaſius igitur Leontij Ariani facinus exagitans, non canonem qui falsò Apoſtolorum diceretur, ſed Nicęnum adversùs illum protulit, potiùs a Concilii generalis canone damnatum oſtendens, quàm ab antiquiore canone dubię fortaſſe auctoritatis, etſi illum potuerit non ignorare. S. Epiphanius adversùs Valeſianos ejuſdem canonis mentionem potuit negligere; cùm non canonum auctoritate, ſed S. Scripturę adversùs illos inſurgat. S. Baſilius, aliique trinæ immerſionis in Baptiſmo ritum non ab aliquo Canone, ſed a Traditione non ſcripta derivare dixerunt, quia invaluerat apud ipſos uſus, nomine traditionis non ſcriptæ quidquid in S. Scriptura non continebatur, deſignandi. Neque etiam neceſſe erat adversùs hæreticos canonem falsò Apoſtolis affictum urgere, qui etenim in ea collectione hac de re leguntur canones, non ad profligandos hæreticos, ſed ad proſcribendam Sacerdotum negligentiam reſpexerunt.

Adversùs horum canonum antiquitatem videtur pugnare Canon 84. qui in cenſu Librorum Canonicorum tres Macchabæorum libros, duas Clementis epiſtolas, ac octo Conſtitutionum libros enumerat; cùm etenim hujuſmodi errores ante Concilium Nicęnum non inſonuerint, neque ab alicujus Conciliabuli canone tunc temporis confirmatos credere conceditur. Sed illud reſpondendum, hujus Canonis antiquitatem ex eo innoteſcere, quòd Veteris Teſtamenti libros, qui in Hebræorum Canone non legebantur, omiſerit; nam nondum ſatis compertum erat in Canonicorum librorum Albo eſſe recenſendos. In horum numero erant libri Sapientiæ, Tobiæ, Judith &c. qui proinde Deutero canonici appellantur, quia ſtatim ab Eccleſiæ exordio de ipſorum non conſtitit auctoritate. Corruptus proinde dicendus iſte Canon quoad eam partem, quæ libros non canonicos inter Canonicos admiſcet; atque ita egiſſe non irrationabiliter credendum Conſtitutionum Auctorem, qui ſub Clementis larva abſcondebatur, ut ita proprio libro irreſragabilem conciliaret auctoritatem.

Cæterùm dum Canonum Apoſtolis adſcriptorum antiquitatem propoſui, non ea mihi mens fuit, ut omnes apud aliquas Eccleſias ante Nicænam primam Synodum viguiſſe traderem, cùm ab ipſorum Collectore eiſdem alios poſtea conſutos jam innuerim.

DISSERTATIO XIX.

De Conſtitutionibus Apoſtolicis.

Conſtitutiones Apoſtolorum nomine inſcriptas & octo libris comprehenſas e Gręco in Latinum ſermonem tranſtulit Carolus Bovius, & anno 1563. in lucem emiſit. Eaſdem Turrianus Societatis Jeſu Profeſſor Latinè interpretatus eſt & Commentariis illuſtravit. Eas cum Conciliis Surius, & Binius, in ſuis Conciliorum Editionibus evulgarunt. De his quærimus impræſentiarum, an veri ſint ac genuini Apoſtolorum vel ſaltem Clementis Romani, cujus nomen pręferunt, ſœtus.

PROPOSITIO I.

Conſtitutiones Apoſtolorum ſunt apocrypha, ab Apoſtolorum & Eccleſia doctrina aliena: ipſis adeo Apoſtolis, & Clementi Romano ſuppoſita.

Probatur prima pars ex Decreto Gelaſii I. Pontificis Maximi in Romana Synodo anno Chriſti 494. *Item*, inquit, *Itinerarium nomine Petri Apoſtoli, quod appellatur S. Clementis, libri octo, apocryphum*. Porro libri octo Clementis nomine inſcripti, ſunt ipſiſſimi Conſtitutionum Apoſtolicarum libri de quibus agimus.

Hoc tamen ea teſtimonio unum non facio, quia viri eruditi exponendam eſſe volunt, libri decem, *ut ad ſolum Itinerarium hæc Gelaſii cenſura referatur.*

Probatur ſecundò ex Humberto Cardinali, Epiſcopo Sylvæ-candidæ, qui a Leone IX. Legatus Conſtantinopolim miſſus eſt. Hic ſcilicet Nicetæ Pectorato Conſtitutionum Apoſtolicarum loca quædam contra Sabbâti jejunium objicienti, his verbis reſpondet; *Hoc aſſerere conaris ex apocryphis libris, & Canonibus pari ſententia Sanctorum Patrum repudiatis*. Et paulò poſt: *Unde nos quoque omne apocryphum objicientes, dedignamur audire eorum fabuloſas traditiones, quia non ſunt ut Lex Domini*. Citaverat autem Nicetas quintum & ſeptimum librum Ordinationum, ſeu Conſtitutionum Apoſtolicarum. Ex qua Humberti reſponſione colligitur, hanc tum fuiſſe de his libris Sedis Apoſtolicæ, cujus legationem gerebat, ſententiam.

Probatur tertiò ex Honorio Auguſtodunenſi, qui circa annum Domini 1120. in Gallia noſtra floruit. Hic nempe in Opere ſuo de Scriptoribus Eccleſiaſticis, omnia quæ Clementi Romano tribuuntur, præter unam ad Corinthios Epiſtolam, ait *inter apocrypha cenſeri*.

Idem cenſent quique inter Recentiores eruditi, Bellarminus lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis in *Clemente*; Baronius Tom. 1. Annalium ad annum Domini 32. & alibi; Cardinalis item Petronius lib. 2. de Euchariſtia cap. 1. Albaſpinæus * Aurelianenſis Epiſcopus Obſervationum Eccleſiaſticarum 1. cap. 13. Petavius in Notis ad S. Epiphanium, ad Hæreſim Audianorum; & alii quotquot modò numerantur Eruditi.

* *De l'Aubepine.*

Probatur quartò. Conſtitutiones Apoſtolicæ, priorum Sæculorum Patribus vel ignotæ prorsùs fuerunt, vel apocryphorum numero ac loco ab illis habitæ ſunt; ergo verè ſunt apocryphæ.

Probatur Antecedens. Opus quod nuſquam memorarunt priorum Sæculorum Patres, occaſione data; cujus auctoritate nunquam uſi ſunt ad revincendos Hæreticos; a cujus doctrina paſſim receſſerunt, vel ipſis ignotum fuit, vel apocryphorum loco habitum: atqui tales ſunt Conſtitutionum Apoſtolicarum libri; ergo vel ignoti fuerunt priorum Sæculorum Patribus, vel ab iis in apocryphorum cenſum rejecti. Pro-

Probatur Minor accurata inductione. Juſtinus Martyr, qui ſecundo Sæculo vixit, disertè teſtatur Sabbati religionem Paſſione Chriſti fuiſſe abolitam, nec a ſui temporis Chriſtianis obſervata fuiſſe Sabbata (ut videre eſt paſſim in Dialogo cum Tryphone) nec Conventus Chriſtianorum alio die fieri ſolitos memorat, quàm Solis die, id eſt, Dominica, ut videre eſt Apologiâ ſecundâ; igitur ignotæ erant Juſtino Apoſtolicæ Conſtitutiones, vel nullo in pretio apud ipſum erant, alioqui illarum doctrinam ſecutus fuiſſet, qua tradunt Sabbati diem, velut creationis, a Chriſtianis obſervandum eſſe, ac feriandum, neque jejunio funeſtandum; & conventus ſolennes ea die indicunt, lib.5. cap.14. & 20. & lib.7. cap.24.

II. Sanctus Irenæus, qui floruit 2. cadente Sæculo, in egregio Opere, quod adversùs univerſas Hæreſes conſcripſit, cùm Epiſtolam Clementis ad Corinthios non ſemel citet, lib. præſertim 3. cap. 3. nullibi Conſtitutionum Apoſtolicarum auctoritate Hæreticos refellit. Ergo ipſi incognitæ erant, vel apocryphæ ipſi videbantur.

Præterea idem Irenæus in Epiſtola ad Victorem Romanum Epiſcopum, cujus fragmentum refert Euſebius lib.5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 26. teſtatur conſuetudinem Paſchatis Lunâ 14. unà cum Judæis celebrandi, jam temporibus Aniceti, Pii, Hygini, Teleſphori, Xiſti, & Soteris, Victoris Deceſſorum, apud Aſiæ Eccleſias viguiſſe, & in eo ritu fuiſſe a Romana Eccleſia toleratas. Igitur Conſtitutiones Apoſtolorum, quę Paſcha cum Judæis Chriſtianos celebrare vetant, lib.5. cap.16. latuerunt viros Sanctiſſimos Polycarpum, Thraſeam, Sagarim, Papirium, Melitonem, Polycratem, & cæteros Aſianos, Apoſtolici nominis obſervantiſſimos; alioqui nunquam legem tam claris tamque diſertis verbis, ab Apoſtolis (ut fingitur) latam, temerè violaſſent. Sed & Victor ipſis Conſtitutionum Apoſtolicarum auctoritatem proculdubiò objeciſſet, qui Joannem Apoſtolum ſui moris auctorem faciebant. Igitur vel nullæ tunc extabant Apoſtolicæ Conſtitutiones, vel apocryphæ cenſebantur.

III. Clemens Alexandrinus, qui ſecundo Sæculo exeunte florere cœpit, tertiique initia attigit, frequenter laudat genuinam Clementis Romani ad Corinthios Epiſtolam, & ſatis prolixos ex ea textus deſcribit lib.1. 4. & 6. Stromatum. Nullibi Conſtitutionum Apoſtolicarum meminit: cum tamen multa paſſim tractet, quæ ex eo libro vel probari, vel ornari & illuſtrari poterant. Igitur ignotæ illi fuerunt Conſtitutiones Apoſtolicæ, vel apocryphorum loco habitæ.

IV. Tertullianus Clementis æqualis: ſi Conſtitutiones illas noviſſet, vel alicujus in Eccleſia auctoritatis exiſtimaſſet, Animam noſtram non aſſeruiſſet eſſe corpoream, quam iſtarum Conſtitutionum Auctor lib. 6. cap. 11. incorpoream & immortalem profitetur: nec Laicis baptizandi poteſtatem conceſſiſſet lib. de Baptiſmo cap.17. & de Exhortatione Caſtitatis cap.7. quam Auctor Conſtitutionum iiſdem adimit lib.3. cap.10. nec adeo impotenter Zephyrini Romani Pontificis Decretum fornicatoribus aditum, per pœnitentiam ad reconciliationem reſerans, invaſiſſet ac dilaceraſſet; cum Auctor Conſtitutionum pœnitentes abſque diſcrimine recipiendos tam frequenter moneat lib. 2. cap. 12. & ſequentibus: & cap. 48. Certè cùm nullus Veterum has Conſtitutiones adverſus Novatianos produxerit: cùm Tertullianus ipſe, qui in ſuo de Pudicitia libro ſolvere nititur & explicare momenta omnia, quæ Catholici Montaniſtis pœnitentiæ hoſtibus opponebant, & librum ipſum Paſtoris quem proferebant ad cauſæ Catholicæ præſidium, liberè inter apocrypha amandat cap. 10. cùm (inquam) Tertullianus ne verbum quidem faciat de Apoſtolicis illis Conſtitutionibus; ſequitur illas & Tertulliano, & illorum temporum Catholicis ignotas prorſus fuiſſe, aut in apocryphorum numerum communi conſenſu ablegatas.

Origenes nedum Conſtitutionum Apoſtolicarum non meminit: ſed eas ſibi inviſas fuiſſe, aut nullius auctoritatis indicat. Siquidem Chriſtianorum dies feſtos recenſens lib. 8. contra Celſum, Dominicam duntaxat diem, Paraſceven, Paſcha, & Pentecoſten memorat: Conſtitutiones verò, pręter hos dies, Natalem Chriſti, & Epiphaniam, & Aſcenſionem, & Apoſtolorum Natalitios a Chriſtianis celebrari præcipiunt.

VI. Sanctus Cyprianus, cum Africanis Epiſcopis in cauſa de iterando Baptiſmo ab Hæreticis collato, ex ſolis Scripturis ſententiam ſuam confirmat, Conſtitutiones non omiſſurus, ſi vel tum in rerum natura extitiſſent, vel ut genuinum Apoſtolorum, aut Clementis Opus fuiſſent habitę; cùm nihil proferri poſſet ad tuendam Africanæ Eccleſiæ Diſciplinam validius: ſiquidem omnium Hæreticorum Baptiſma reprobant lib. 6. cap.15.

VIII. Ignotas fuiſſe quarto Sæculo Conſtitutiones Apoſtolicas ſuadet Arianorum ſilentium, qui nihil ex iis ad erroris ſui patrocinium adhibuerunt, cùm plurima habeant Arianæ Hæreſi faventia. Certè ſi multa Dionyſii Alexandrini ſecuriùs dicta in rem ſuam torſerunt, in quibus explicandis ac ſolvendis laboravit S. Athanaſius, Conſtitutiones multò audaciùs jactaſſent, ſi extitiſſent ea ætate. At ipſos nec leviter illarum meminiſſe, aut earum auctoritatem Catholicis objeciſſe demonſtrat S. Athanaſii ſilentium.

IX. Sanctus Baſilius Magnus eaſdem Conſtitutiones ut ignoraverit, vel nihili fecerit, neceſſe eſt: ſiquidem lib. de Spiritu Sancto cap.17. negat ſcripto ullo tradita eſſe quædam eorum, quæ in Conſtitutionibus ſcripta leguntur variis in locis; ſcilicet. *Ut ſigno Crucis eos, qui ſpem collocarunt in Chriſtum, ſignemus; ut ad Orientem verſi precemur; invocationis verba, cùm conficitur panis Eucharistiæ, & poculum benedictionis; conſecrationem aquæ baptiſmalis, & olei unctionis; trinam immerſionem in Baptiſmo*; & alia id genus.

Ex his colligitur propoſitio ſuperius aſſerta, ſcilicet priorum Sæculorum Patres nuſquam meminiſſe Conſtitutionum Apoſtolicarum, nunquam earum auctoritate uſos, ab earum denique doctrina frequentiùs receſſiſſe.

Probatur ſecunda pars, ſcilicet quòd Conſtitutiones illæ ſint ab Apoſtolorum & Eccleſiæ Doctrina alienæ, notando errores quibus ſcatent. Primò de Filii, & Spiritûs Sancti Divinitate malè ſentiunt, ſiquidem inter Hæreticos recenſent illos, *qui ſuſpicantur Jeſum eſſe Deum ſuper omnia*, lib. 6. cap. 25. Ipſum fingunt *miniſtrantem Deo ſuo, ac Patri, ad rerum omnium creationem*, lib.5. cap. 20. Patrem genuiſſe Filium ante Sæcula, *voluntate, & potentia, & bonitate*, lib. 8. cap. 12. Epiſcopum Deo Patri ſimilem aſſerunt; Diaconum Chriſto, qui Patri miniſtrat, & in omnibus aſſiſtit; Spiritum Sanctum Diaconiſſæ, quæ ut nihil ſine Diacono facere debet, aut loqui, ita Paracletus nihil a ſe ipſo loquitur, aut facit, ſed Chriſtum glorificans, voluntatem illius expectat, lib. 2. cap. 26. Vocant Patrem *Dominum Spiritûs Sancti*, lib. 8. cap. 37. Ajunt, *non baptizari in mortem Chriſti, in auctoritate Dei univerſorum, & in teſtimonio Spiritûs Sancti*, lib. 5. cap. 6. quæ quantùm Arianis & Macedonianis faveant, nemo oculatus non videt.

II. *Quartum conjugium, & deinceps, manife-*

ſtam

ſtam eſſe ſcortationem, & indubitatum impudicitiam, decernunt.

III. Concedunt ancillis ut heris infidelibus ad libidines morem gerant, modò ſolis. *Pellex, infidelis ancilla*, inquit, *ſoli domino obſequens recipiatur. Si cum aliis intemperans fuerit, rejiciatur.* [lib. 8. cap. 32.]

IV. Baptiſmum ab Hæreticis collatum iterari jubent. [lib. 6. cap. 15.]

V. Sabbati ſolemnem celebrationem, æquè ac Dominicæ diei conſtituunt (lib. 8. cap. 33.)

VI. Elementis Fidei imbuendum, & baptizandum eſſe decernunt, eum qui Euchariſtiam imprudens guſtaverit [lib. 7. cap. 26.] quaſi Apoſtoli non baptizatis Euchariſtiam porrexerint.

VII. Affirmant ſe a Chriſtu audiviſſe, *Oportere eum qui Paſtor eſt & Epiſcopus in Eccleſiis totius Parœcia conſtitutus, non minorem natu eſſe, quàm annorum quinquaginta.* Quod nuſquam Apoſtolis, aut Apoſtolicis Viris in mentem venit; imò conſtat Timotheum Epheſiorum Eccleſiæ a Sancto Paulo præfectum, valde juvenem fuiſſe, ad quem ſcribens ait: *Nemo adoleſcentiam tuam contemnat.* Id autem habent Conſtitutiones libro ſecundo cap. 57.

VIII. Conſtitutiones editas ait illarum Auctor a duodecim Apoſtolis, *preſente Paulo, & ſeptem Diaconis*, lib. 8. cap. 4. at Stephanum inter ſeptem Diaconos primarium, martyrium obiiſſe conſtat, antequàm Paulus ad Apoſtolatum a Chriſto vocaretur (Actuum 7.)

IX. Jacobum Zebedæi filium inducunt Concilii Hieroſolymitani Hiſtoriam narrantem, Conſtitutiones ipſas cum cæteris Apoſtolis condentem, libro ſexto capite decimo-quarto & vigeſimo-ſecundo, cùm conſtet ex Actuum 12. Jacobum ab Herode gladio interfectum eſſe, ante Concilii Hieroſolymitani celebrationem.

X. Inter libros quos in Eccleſia legi præcipiunt, Evangelium S. Joannis recenſent, lib. 2. cap. 57. cùm Evangelium a Joanne ſcriptum non eſſe conſtet ante annum Chriſti 97. quo a Nerva Domitiani ſucceſſore ex inſula Pathmo revocatus eſt, quo tempore Petrus & Paulus, cæterique Apoſtoli, qui harum Conſtitutionum Auctores finguntur, variis mortibus ac locis conſumpti fuerant.

XI. Philippum a quo Simon Magus baptizatus eſt, Apoſtolum faciunt, quem Diaconum duntaxat fuiſſe conſtat.

XII. Jacobum fratrem Domini extra numerum Apoſtolorum ponunt, lib. 6. cap. 14. contra Sancti Pauli diſerta verba, ad Galatas 1. ſcribentis: *Alium Apoſtolorum vidi neminem, præter Jacobum fratrem Domini.*

Tertia pars, licèt jam probata ſatis videri poſſit, tamen iterum probatur; & primò quidem quòd hæ Conſtitutiones Apoſtolis ſuppoſitæ ſint. Si enim verè Apoſtolicæ eſſent, cur in Canonem Scripturarum Sacrarum non eſſent relatæ ab Eccleſia? Præterea ſtylus planè diſſimilis eſt Apoſtolico. 3. Apoſtoli ſibi ipſis Feſtos dies non conſecraſſent. At dies Feſtos Apoſtolis decernunt Conſtitutiones, illæ, lib. 8. cap. 33.

Quòd denique harum Auctor non ſit Clemens Romanus, multis probatur. Primò quia Euſebius & Hieronymus, cùm de Scriptis S. Clementis agunt, unam duntaxat illius ad Corinthios Epiſtolam recenſent: Euſebius lib. 3. Hiſtoriæ cap. 15. & S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum *in Clemente*, 2. Quia Clemens tam abſurda Sanctis Apoſtolis non affinxiſſet. 3. Nec ipſe, qui Apoſtolorum mores, inſtituta & tempora, non minùs quàm ſua, nota & comperta habebat, ea ſcripſiſſet, quæ ab Apoſtolorum Doctrina, vel Diſciplina, vel Hiſtoria abhorrent. 4. Ex ea, quæ verè Clementis eſt, ad Corinthios Epiſtolâ, colligitur diverſum eſſe Conſtitutionum Auctorem a Clemente: cùm enim ambo Phœnicis avis hiſtoriam tradant; planè aliter atque aliter eam narrant. Nam verus Clemens Phœnicem in Arabia mori facit; Auctor verò Conſtitutionum Heliopoli in Ægypto, libro quinto capite nono, præter alia inter utramque narrationem apud Clementem & Conſtitutiones diſcrimina, quæ Viri Eruditi obſervarunt.

Objicitur primò auctoritas Sancti Epiphanii, qui Conſtitutionum Apoſtolicarum ſæpè meminit, & nonnulla ex ipſis refert effata, vel Decreta, quæ in iis leguntur Conſtitutionum libris, quos habemus. Harum autem Epiphanius meminit Hæreſi 45. & Hæreſi 75. contra Aëtium de Paſchate diſputans, & Hæreſi 80. agens adversùs Meſſalianus; & horum librorum auctoritate Hæreticos premit. Sed Epiphanii de his libris ſententiam luculentiùs expreſſam legimus Hæreſi 70. quæ eſt Audianorum, quos ait ſuum de Paſchate cum Judæis celebrando errorem ex Apoſtolorum Conſtitutionibus confirmaſſe. *Audiani verò*, inquit, *ad inſtitutum ſuum, quamdam ex Apoſtolorum Conſtitutione auctoritatem accommodant; qui liber tametſi dubiæ apud multos fidei ſit, non eſt tamen improbandus. Nam in eo, quæ ad Eccleſia Diſciplinam attinent, omnia comprehenduntur; neque quidquam aut in Fide, ac Catholica Profeſſione depravatum, aut Eccleſia adminiſtrationi, ac Decretis contrarium continet: Sed, quod ad locum illum attinet, unde ſuam de Paſchate ſententiam affirmare conantur, hunc illi perperam interpretantur, & ad alienam ſenſam, per inſcitium, traducant. Etenim Apoſtoli in illa Conſtitutione ita definiunt; Vos, inquiunt, temporis rationes ne ſubducite; ſed eo tempore celebrate, quo fratres veſtri, qui ex Circumciſione prodierunt. Cum iis itaque Paſcha peragite.* Secundò, ait Epiphanius Apoſtolos illa Conſtitutione præcepiſſe, ut Epiſcopos Hieroſolymitanos, etiam errantes in Paſchatis celebratione, totus orbis Chriſtianus ſequeretur. Ergo conſtat ex Sancti Epiphanii teſtimonio Conſtitutiones Apoſtolicas verum ac genuinum eſſe Sanctorum Apoſtolorum Opus.

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens. Et loquitur S. Epiphanius de aliis Conſtitutionibus ab iis quæ penès nos ſunt, concedo; & loquitur de illis quas habemus, nego. Fateor igitur fuiſſe tempore S. Epiphanii Conſtitutiones aliquas Apoſtolis adſcriptas; ſed contendo planè diverſas fuiſſe ab iis quæ nunc circumferuntur. Illæ enim, quarum meminit Epiphanius, *Nihil aut in Fide, aut Catholica profeſſione depravatum; aut Eccleſia adminiſtrationi, ac Decretis contrarium continebant*, ut ipſemet ait. Noſtras verò innumeris ſcatere erroribus, ſive quoad dogmata, ſive quoad Eccleſiaſticam Diſciplinam, demonſtratum a nobis eſt. Secundò, quæ ex ſuis laudat ac deſcribit Epiphanius, in noſtris non leguntur, imò quædam leguntur in noſtris planè contraria. Statuebant enim citatæ ab Epiphanio Conſtitutiones, Paſcha celebrandum cum iis Chriſtianis, qui Hieroſolymis ex Circumciſione erant, adeoque cum Judæis, quorum illi diem celebrabant. Noſtræ verò Conſtitutiones vetant cum Judæis Paſcha celebrari lib. 5. cap. 17. Porro ſi hæc in antiquis illis Codicibus legebantur, mirum eſt S. Epiphanium illarum auctoritatem non retorſiſſe contra Audianos, qui ipſis abutebantur, ut Paſcha Judæorum more celebrandum eſſe probarent. Non legitur etiam in iis Conſtitutionibus, quæ penès nos ſunt, quod ex ſuis Epiphanius citat; *Qui afflixerit animam ſuam Dominica die, maledictus eſt*

Deo

Deo. Ergo Epiphanianæ illæ Conſtitutiones planè diverſæ erant a noſtris.

Contra, ex hoc ſaltem S. Epiphanii teſtimonio conſtat, ejus ætate fuiſſe librum aliquem Conſtitutionum verè Apoſtolicarum. Cùm ergo in iis, quas habemus, nonnulla ſint ab ipſo Epiphanio laudata, dicendum eſt alia quæ in ipſis non occurrunt, fuiſſe malitiâ hominum expuncta; adeoque noſtras Conſtitutiones interpolatas quidem eſſe, ſed nihiloſecius Apoſtolicas habendas: ſicut & S. Ignatio ſeptem Epiſtolas vindicamus, quamviš multis in locis interpolatas fateamur.

Probatur Antecedens. Librum illum citat Epiphanius ut Apoſtolicum: ergo, &c.

Reſpondeo, nego Antecedens. Ad ejus probationem diſtinguo propoſitionem. Librum illum citat ut Apoſtolicum, multis reclamantibus, concedo; nullo reclamante in Eccleſia, nego. * Ait enim ipſe Epiphanius Conſtitutiones illas fuiſſe *Dubiæ apud multos fidei*. Igitur a Græca illius temporis Eccleſia non erant publicè receptæ Conſtitutiones illæ, quas citat Epiphanius, qualeſcumque tandem fuerint, ſed contra vulgò & a compluribus rejiciebantur, tanquam dubiæ & incertæ. Sanè S. Hieronymum Epiphanio multo oculatiorem, Conſtitutiones illas nullo loco habuiſſe conſtat, cùm ex illius ſilentio in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, tum ex Epiſtola ipſius 28. ad Lucinium, ubi ait: *Apoſtolum Paulum, & cum eo credentes, diebus Pentecoſtes, & die Dominico jejunaſſe: in Actibus Apoſtolorum legimus*. Exindeque concludit, jejunium omni tempore Deo acceptum eſſe. Quod non ſcripſiſſet, ſi Conſtitutiones ab Epiphanio ſibi amiciſſimo laudatas alicujus eſſe auctoritatis exiſtimaſſet, cùm illæ Dominica die jejunio ſub comminatione divinæ maledictionis interdicerent.

Reſpondeo ſecundò S. Epiphanium, etſi Conſtitutiones illas quas præ manibus habebat, probaverit, eaſque laudaverit ut Apoſtolicas, quia nomine Apoſtolorum inſcribebantur, non exiſtimaſſe tamen eas ab Apoſtolis, vel a Clemente conſcriptas. Nam Hæreſi 75. quæ eſt Aerianorum, poſtquam Conſtitutiones illas citavit, ſtatim ſubjungit, de illarum Auctoribus loquens: *Ante nos teſtes extitiſſe habentes Traditionem in Eccleſia, quam & ipſi a parentibus ſuis acceperant, & ipſorum parentes a majoribus ſuis didicerunt*. Quæ Apoſtolis, aut Clementi non conveniunt: nam Apoſtoli, quæ in Eccleſia inſtituerunt, non acceperunt ab avis & a majoribus: ſed a Chriſtu: Clemens verò ab ipſis Apoſtolis.

Objicitur ſecundò. S. Cyrillus Hieroſolymitanus Conſtitutiones Apoſtolicas pro vero ac genuino Clementis Romani fœtu habuit: ergo ejus ætate, ſcilicet quarto Sæculo, auctoritatem obtinuerant in Eccleſia.

Probatur Antecedens, Qui hiſtoriam de Phœnice narrans ex libro 5. Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 6. eam tribuit Clementi, agnovit illum eſſe Auctorem Conſtitutionum: Sed Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 18. Phœnicis Hiſtoriam narrans ex illo libro, eam tribuit Clementi: ergo ipſum parentem Conſtitutionum agnovit.

Reſpondeo, nego Antecedens. Ad ejus probationem diſtinguo Majorem. Si occurrat duntaxat illa hiſtoria in libris Conſtitutionum, concedo; ſi præterea legatur in genuino & indubitato opere Clementis, nego. Porro nego Minorem, quòd ſcilicet Cyrillus Hiſtoriam illam narraverit ex libris Conſtitutionum, ſed eam retulit ex Epiſtula genuina Clementis ad Corinthios, cujus & verba interdum expreſſit; proindeque non ſequitur Cyrillum Hieroſolymitanum agnoviſſe Conſtitutiones illas, vel eas pro Apoſtolicis habuiſſe.

Objicitur tertiò. S. Athanaſius Conſtitutiones Apoſtolorum inter eos libros retulit, qui etſi in Canonem relati non ſint, tamen legebantur in Eccleſia, & ab apocryphis diſtinguebantur. Quo in cenſu habet Sapientiam Salomonis, Sapientiam Sirach, Eſther, Judith, & Tobiam, quibus addit librum Paſtoris, *& doctrinam* [*ut vocatur*] *Apoſtolorum*. Extat iſtud Athanaſii teſtimonium in Fragmento Epiſtolæ Feſtalis, & in Synopſi Sacræ Scripturæ inter libros Novi teſtamenti, quibus contradicitur, numerat *Doctrina Apoſtolorum Clementina*. Ergo Conſtitutiones Apoſtolicas agnovit, laudavitque S. Athanaſius.

Reſpondeo, nego Conſequens: Quod ut verum eſſet, deberet demonſtrari Athanaſium nomine *Doctrina Apoſtolorum & Clementinorum* intellexiſſe Conſtitutiones de quibus diſceptamus. At nequaquam ipſum hoc nomine illas intellexiſſe, graviſſimis rationibus Uſſerius in Diſſertatione de Epiſtolis S. Ignatii Martyris demonſtrat. Primò quia S. Athanaſius priori loco Doctrinam illam Apoſtolorum inter eos libros numerat, qui Cathecumenis, & nuper ad Fidem accedentibus, legendi eſſent; iſti verò Conſtitutionum libri ſunt Epiſcopis dicati, reſque ad Eccleſiæ regimen ſpectantes tractant. Secundò, quia ducentos duntaxat verſiculos continebat liber ille, *Doctrina Apoſtolorum* vocatus, ut teſtatur Nicephorus Conſtantinopolitanus Patriarcha in Sticometria; ubi illum inter Novi Teſtamenti apocrypha recenſet; necnon Anaſtaſius Bibliothecarius in Latina ejuſdem Sticometriæ interpretatione; & ex eo conſtat librum illum Cantico Canticorum breviorem fuiſſe; quod ducentos octo ejuſdem generis verſiculos habere ibidem legimus. At verò Conſtitutiones Apoſtolicæ longè prolixiores ſunt, cùm octo libris conſtent. Tertiò, quia in Indiculo librorum Canonicorum, & apocryphorum, quem Anaſtaſii Nicæni Quæſtionibus ſubjectum, in publica Oxonienſis Academiæ Bibliotheca ſe legiſſe Uſſerius teſtatur, Conſtitutiones Apoſtolorum & Doctrina Clementis referuntur, ut diſtincta Opera, & in apocryphorum cenſu pariter reponuntur; & S. ipſe Athanaſius loco citato ex Synopſi Scripturæ Sacræ, recenſet velut diverſos libros. *Doctrinam Apoſtolorum*, & *Clementina*. Ergo *Clementina*, ſive Clementis nomine inſcripta, & vulgata, alia cenſebantur ab *Apoſtolorum Doctrina*. Sed ſi *Doctrinam Apoſtolorum* Conſtitutiones Apoſtolicas intellexiſſet S. Athanaſius, illas non ſejunxiſſet a Clementinis: ſiquidem Conſtitutiones Clementis nomen præſerunt, & Apoſtoli in illis inducuntur dicentes, ſe Doctrinam illam ſuam per *Comminiſtrum ſuum Clementem miſiſſe*. Clementina itaque intellexit S. Athanaſius, Petri & Apionis Dialogos, vel Recognitiones, & alia quæ Rufinus quarto exeunte Sæculo, latinitate donavit: Hæc enim Clementis nomine vulgata jam foiſſe tempore Anaſthaſii, veriſimile eſt.

Reſpondeo ſecundò S. Athanaſium in Synopſi, librum illum inſcriptum, *Doctrina Apoſtolorum*, quicumque ille fuerit, inter nothos ac reprobos recenſere. Poſtquam enim illum cum aliis numeravit, hæc ſubjungit: *Hi omnes cognitionis quidem gratiâ expoſiti ſunt, cæterum omnino perversè & falsò ſcripti ſunt, & nothi, ac reprobi*.

Reſpondeo tertiò, Sanctum Athanaſium illi Doctrinæ Apoſtolorum, & Clementinis auctoritatem nun tribuere majorem, quàm Circuitui Petri, Circuitui Joannis, & Evangelio Thomæ, quæ ſuppoſititia eſſe, nec Athanaſius ipſe, nec aliquis modò diffitetur.

Denique Euſebius coævus Athanaſii, *Doctrinam Apoſtolorum* recenſet inter Scripturas, *quæ falsò inſcripta, minimèque germana dicuntur*, libro tertiò

tiò capite decimo-nono, & eodem loco illam habet ac *Petri Apocalypſim, & Pauli Acta*, quæ conſtat in omni Eccleſia ſemper habita fuiſſe ut ſuppoſititia & apocrypha.

Objicitur quartò. Synodus Trullana, habita anno Chriſti 691. agnoſcit Conſtitutiones ut Opus Apoſtolorum, quamvis eas legi prohibeat, quia ſunt ab Hæreticis interpolatæ. En illius Synodi verba Canone 2. *Quoniam autem in his nobis Canonibus præceptum eſt ut eorumdem Sanctorum Apoſtolorum per Clementem Conſtitutiones ſuſciperemus, quibus jam olim ab iis, qui a Fide alieni ſentiunt, ad labem Eccleſiæ aſpergendam, adulterina quædam, & a pietate aliena introducta ſunt, quæ Divinorum nobis Decretorum elegantem ac decoram ſpeciem obſcurarunt; has Conſtitutiones ad Chriſtianiſſimi Gregis ædificationem ac ſecuritatem conducibiliter rejecimus, hæreticæ falſitatis fœtus nequaquam admittentes, & germanæ ac integræ Apoſtolorum Doctrinæ inſerentes.* Ergo Eccleſia Græca exiſtimavit Conſtitutiones eſſe Opus Apoſtolorum quamvis ab Hæreticis temeratum.

Reſpondeo, hunc Græcorum in Trullana Synodo errorem fuiſſe ex altero illo natum, quòd 85. Canones Apoſtolorum, ut genuinos recipiunt, quorum poſtremo Conſtitutiones Apoſtolicæ commendantur, ac recipi jubentur: unde ſicut Canones illos rejicimus, poſthabitâ Trullanorum Patrum auctoritate, illoſque abiudicamus Apoſtolis, freti ſententiâ Gelaſii Pontificis Maximi & Romanæ Synodi: ita & Conſtitutiones ceu Apocryphas, & Apoſtolis, Clementique ſuppoſitas, rejicimus.

Reſpondeo ſecundò, probabilius eſſe Conſtitutiones illas fuiſſe ex integro ſuppoſitas ab aliquibus Hæreticis, quàm eorumdem manu violatas. Nam ſi Conſtitutiones edidiſſent Apoſtoli, quas ſubinde Hæretici corrupiſſent, aliquis tempore Trullanæ Synodi, vel ante, vel poſt, proferri potuiſſet illarum Conſtitutionum Codex ab illis intactus, puruſque & integer. Nam etſi Codices corrumpere potuiſſent Hæretici, quos penes ſe habebant, non tamen depravare potuiſſent univerſos, quos habuiſſet Eccleſia Catholica toto orbe diffuſa. Atqui tempore Trullanæ Synodi nullus erat Conſtitutionum Apoſtolorum illibatus Codex. Si enim aliquis extitiſſet, Opus illud non exploſiſſent penitus [ut fecerunt] ſed ex veris ſinceriſque Codicibus juſſiſſent emendari. Nuſquam ſiquidem Opus verè Apoſtolicum ſibi viſum rejecit ulla Synodus, quòd ab Hæreticis corruptum eſſet, ſi quis ſuppeteret ſincerus, & emendatus ejus Codex. Nuſquam verbi gratiâ ulla Eccleſia rejecit Lucæ Evangelium, & Pauli Epiſtolas, quia multi utriuſque Operis Codices extabant a Marcione *Mure Pontico, & Scripturarum corroſore*, (ut Tertullianus vocat) vitiati. Veriſimilius igitur eſt, Conſtitutiones illas ab Hæreticis nedum fuiſſe corruptas, ſed ex integro fabricatas. Ergo cùm nulla ſit exceptio illa Trullanorum Patrum, non eſt cur eorum Canoni multum tribuamus.

Objicitur quintò: Photius vir multæ lectionis & eruditionis, in Bibliotheca, Codice 112. Clementis Romani Opera recenſens, ipſi tribuit Conſtitutiones Apoſtolorum; atque facilè dilui poſſe objectiones quæ in Ipſas fiunt, affirmat. Ergo prohibere nos non debent errores, quibus maculatæ ſupponuntur, quin ipſas Clementi vindicemus.

Reſpondeo, Photium hæc ſcripſiſſe, quia illum cauſſæ adversùs Latinos ſuæ ſtudium in tranſverſum egit, & quia nonnulla his in Conſtitutionibus legit, quæ ſuis erroribus favebant. Cæterùm argumenta quibus illarum ſuppoſitio probatur, animadvertit ipſe, nec ſolvere aggreſſus eſt, licèt non eſſe inſolubilia jactitarit. Ex quo colligitur, tempore Photii, Conſtitutiones ob notatorum errorum labem fuiſſe paſſim exploſas. En ejus verba: *Conſtitutiones porro tribus ex capitibus duntaxat reprehenſioni videntur obnoxiæ. Ex mala nimirum fictione, quam depellere non eſt admodum difficile: deinde quòd contra Deuteronomium criminationes quaſdam adducant, quæ & ipſæ dilui facillimè poſſunt: denique ex Arianiſmo, quem item paulò acriùs inſtando refellere queas.*

Objicitur ultimò. Photius, cæterique Græci, qui Conſtitutiones Apoſtolicas admiſerunt, freti erant auctoritate Sancti Dionyſii Alexandrini, qui ſententiam quandam ex illis Conſtitutionibus depromptam laudavit ut Apoſtolicam: ergo non malè ipſas aſſeruerunt eſſe Apoſtolorum, vel Clementis ſaltem, qui illas ex ore Apoſtolorum exceperit.

Probatur Antecedens ex Dionyſii Alexandrini verbis apud Euſebium lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 6. ubi loquens de viſione quadam ſibi divinitus oblata, hæc habet: *Viſionem, utpotè ritè conſentientem* voci Apoſtolicæ, ſic ad potentiores dicenti: (*Sitis diligentes animadverſores, & velut Trapezitæ, qui argentum probant*) *lubens equidem approbavi*. Atqui hæc verba in nullo Novi Teſtamenti libro expreſſa leguntur; extant autem in Conſtitutionibus Apoſtolicis lib. 2. cap. 36. ergo S. Dionyſius hæc verba citavit ex Conſtitutionibus Apoſtolicis.

Reſpondeo, nego Antecedens. Ad probationem diſtinguo Minorem. Hæc verba in nullo Teſtamenti Novi libro leguntur, quoad apices & ſyllabas, concedo: quoad ſenſum, nego. Itaque Dionyſius hæc verba non citavit ex Conſtitutionibus Apoſtolicis, quas nullas agnovit; ſed ex Sacra Scriptura, ex qua & ipſarum Conſtitutionum Auctor illa uſurpavit dicens loco citato: *Solis Sacerdotibus judicare permiſſum eſt, quia dictum eſt eis, Juſtum judicium judicate*; & rurſus: *Eſtote probi Trapezitæ*. Sicut ergo illa verba, *Juſtum judicium judicate*: ita & iſta, *Eſtote probi Trapezitæ*, ut Scripturæ Sacræ dicta uſurpant. Priora Joannis 7. cap. Chriſtus profert. *Nolite*, inquit, *judicare ſecundum faciem, ſed juſtum judicium judicate*. Poſteriorum verò verborum ſenſus habetur 1. ad Theſſalonicenſes 5. ubi Apoſtolus ait: *Omnia probate; quod bonum eſt, tenete*. Et Lucæ 19. ubi Chriſtus ait, *Negotiamini, dum venio*. Nec Dionyſius solùm, ſed & alii Patres, eadem verba laudarunt ut Oraculum Scripturæ Sacræ, ad locum citatum Apoſtoli alludentes. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum pag. 354. *Meritò ergo*, inquit, *& Scriptura tales nos eſſe volens Dialecticos ſic hortatur: Eſtote autem probi Trapezitæ, alia quidem reprobantes, quòd verò bonum eſt, retinentes*. Sanctus Baſilius Homiliâ 12. in principium Proverbiorum, *Ut bonus Trapezita*, inquit, *quod bonum fuerit, retinebit; & ab omni ſpecie mali abſtinebit*. Quæ poſtrema verba oſtendunt Sanctum Baſilium ad verba Pauli reſpexiſſe 1. ad Theſſalonicenſes 5. ubi Apoſtolus poſt hæc verba, *Omnia probate, quod bonum eſt, tenete*, ſtatim ſubiungit; *ab omni ſpecie mala abſtinete vos*.

Origenes Tomo 19. in Joannem, in cap. 8. hæc verba Chriſto tribuit, alludens proculdubio ad verba Servatoris: *Negotiamini dum venio*, & nihilominus illa Pauli verba citat, dicens; *Servandum eſſe illud Jeſu mandatum, Eſtote probi Trapezitæ*; & Pauli Doctrinam dicentis: *Omnia probantes*, &c. Origenem in eo planè imitatus eſt Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 152. ad Minerium & Alexandrum, & alii ab Uſſerio, & Dallæo laudati.

SCHOLION.

Operum meorum Cenſores in Indiculo ſuo hanc Propoſitionem notant: *Conſtitutiones Apoſtolicæ ſunt alienæ ab Eccleſia Doctrina*.

Verùm Conſtitutiones Apoſtolicas ab Eccleſiæ Doctrina alienas ſimpliciter non aſſerui, qui damnandus error eſſet, ſi Apoſtolorum genuinus fœtus eſſent: ſed *Apocryphas* dixi, *ab Apoſtolorum & Eccleſiæ Doctrina alienas, ipſis adeo Apoſtolis, & S. Clementi Romano ſuppoſitas*. Quòd verò in libro apocrypho plura inveniantur ab Eccleſiæ Doctrina aliena, aſſerere & propugnare innoxium eſt. Cæterùm Critica merè Quæſtio eſt, nihil ad Fidem vel ad Chriſtianam Morum Diſciplinam attinens. Inviſum non fore confido Religioſis Cenſoribus *Bellarmini* Cardinalis judicium. *De Libris*, inquit, *Conſtitutionum Apoſtolicarum, quæ Clementi Auctori tribuuntur; idem ferè judicium fieri debet ac de libris Recognitionum. Multa enim in illis utilia ſunt, & a Græcis veteribus magni fiunt; ſed in Eccleſia Latina nullum ferè nomen habent: & ipſi etiam poſteriores Græci in Concilio Trullano Canone 2. improbant has Conſtitutiones ut ab Hæreticis depravatas... Audio Æthiopes his Conſtitutionibus uti ut verè Apoſtolicis, & ea de cauſa in erroribus verſari circa cultum Sabbati & diei Dominicæ, & circa Miniſtrum Sacramenti Baptiſmi, & aliis quibuſdam Dogmatibus.... Habentur in iiſdem Conſtitutionibus alia non pauca, quæ abhorrent a veritate*.

Lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, in Clemente Romano.

Conſonum eſt *Baronii* Cardinalis judicium, cujus verba referre ſuperfluum foret. Profero & aliud Romanis non inviſum nomen *Chriſtiani Lupi* in Scholiis ad Canonem ſecundum Trullanæ Synodi, ubi de Libris octo Conſtitutionum Apoſtolicarum ita cenſet; *Earum in Clemente Romano non meminit ſcriptus a Sancto Hieronymo Catalogus Virorum Illuſtrium, quin imò ut apocryphas abjicit in Romana ſua Synodo Sanctus Gelaſius, ejuſque Judicium omnis ſemper Eccleſia Latina eſt ſecuta, noſtris nominatim temporibus D. Cardinalis Baronius, D. Cardinalis Bellarminus, D. Cardinalis Perronius, & Gabriel Albaſpinæus, Doctiſſimus Epiſcopus Eccleſiæ Aurelianenſis. Quare bonas horas, quàm illis vindicandis, meliùs locare potuerant Carolus Bovius & Franciſcus Turrianus. Eas Spiritu Apoſtolico plenissimas, ac in Sacrarum Literarum Canonem referri aptas, malè dixit Thomas Stapletonus.... Fuit Opus editum a neſcio quo quarti Sæculi homine Ariano, variè & in Dogmate & in Ritu maculoſum, ut facilè poſſit oſtendi*, &c.

Nota.

Quibuſdam placet Conſtitutiones, quæ dicuntur Apoſtolicæ, neque Apoſtolorum, neque Clementis quidem fœtum eſſe; quamvis eo tempore, quo ipſarum Auctor eaſdem in lucem edidit, nihil adversùs fidem continuiſſe opinentur: quin imò plura ad diſciplinam eccleſiaſticam promovendam quàm maximè utilia. Et quidem difficile creditu eſt Apoſtolorum Conſtitutiones, quas ſæpe citat, commendatque S. Epiphanius, alias a præfatis Conſtitutionibus omnino fuiſſe; cùm nullatenus aliarum Conſtitutionum rerum eccleſiæ Scriptores meminerint; nec aliquod illarum fragmentum exhibeant. Melius ergo judicare videntur, qui aſſerunt Conſtitutiones, quarum teſtimonia refert S. Epiphanius, ideo ab eodem Apoſtolorum appellari, quia unus, idemque liber erat, ac ille, quem ſub nomine Apoſtolicarum legimus Conſtitutionum. Verùm poſt S. Epiphanii tempora, qui illum laudat ut compræhendentem plura eccleſiaſticæ diſciplinæ capita, nihilque adversùs fidem tradentem, ab Hæreticis corruptus, interpolatuſque manifeſte dignoſcitur, cùm verè non pauca improbanda contineat. Immo inter ſe pugnantia etiam compræhendit; ſi etenim de Paſchate cum Judæis celebrando Audianis quandoque conſentit, illis *lib. 5. cap. 17.* refragatur.

DISSERTATIO. XX.

De novem Canonibus Concilii Antiocheni Apoſtolorum.

Turrianus lib. 1. pro Canonibus Apoſtolicis cap. 25. Baronius & Binius, hic in ſua Conciliorum Editione Tomo 1. ille Tomo 1. Annalium ad annum Domini 102. Canones novem proferunt Antiocheno cuidam Apoſtolorum Concilio adſcriptos; de quorum auctoritate impræſentiarum agimus.

PROPOSITIO.

Novem Canones Antiochenæ Apoſtolorum Synodo adſcripti, ſunt apocryphi, & planè ſuppoſititii.

Probatur. Illi Canones falsò inſcribuntur Apoſtolis, quorum memoria nulla occurrit in veteribus Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Monumentis, in Operibus Sanctorum Patrum, aut in Codicibus ullis Canonum, Synodorumque, ſive Latinis, ſive Græcis, ad Binianam uſque Editionem, Collectionibus: atqui nulla memoria illorum Canonum occurrit in veteribus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Monumentis, uſque ad Baronium, nulla in Patribus, nulla denique in Conciliis, aut Codicibus Canonum, uſque ad Binium: ergo falsò inſcribuntur Apoſtolis.

Probatur ſecundò. Synodus illa Antiochena in omni retro Eccleſia ignota fuit; nullumque eſt illius in Actis Apoſtolorum, aut in omni retro antiquitate veſtigium. Et Hincmarus, qui anno Chriſti 871. floruit, Opuſculo 55. cap. 24. enumerans omnes Synodos ab Apoſtolis habitas, nullam Antiochenam recenſet. Ergo fictitia eſt Antiochena illa Synodus Apoſtolorum, & ſuppoſititii Canones illi adſcripti.

Probatur tertiò. Canones qui variis verbis ab Auctoribus referuntur, ſunt ſuppoſititii: ſed Canones illi variè referuntur a Turriano, Baronio & Binio; ergo ſuppoſititii cenſendi ſunt.

Probatur quartò. Illi Canones qui plurima continent falſa & abſurda, ſunt falsò adſcripti Apoſtolis: ſed illi novem Canones plurima continent falſa & abſurda; ergo, &c.

Probatur Minor. Primus Canon decernit *Ut credentes in Jeſum, quos illius temporis homines vocabant Galilæos, Chriſtiani vocarentur*. At ex Hiſtoria Eccleſiaſtica conſtat Galilæorum nomen Chriſtianis, non Eccleſiæ initio, ſed medio quarto ſæculo, ſub Juliano Apoſtata fuiſſe impoſitum. Secundus, ſeptimus, & nonus Canon ſanciunt abſtinendum eſſe a circumciſione, a ſanguine, a ſuffocato, a fornicatione; & permittunt veſci carne ſuilla, & piſce teſtam habente, necnon de eo qui ſquammis caret. At quis ſibi perſuadeat Apoſtolos Decretum in Epiſtola Synodica Hieroſolymitani Concilii tam luculenter, tamque nitidè editum, Canonibus verboſis & inutilibus recudiſſe? Præterea nonus Turriani Canon Judæorum

Syna-

Synagogam *Belluinam* vocat; at iſtud in Judæos coovitium ab Apoſtolorum ingenio & chariiate alienum eſt. Tertiò decernit ille Canon, ut Chriſtiani *anagogiↄ vivant*. Qui loquendi modus nec Apoſtolis, nec ullis Scriptoribus Eccleſiaſticis ſolcnnis eſt. Senſum anagogicum Chriſtiani Theologi in Scripturis Sacris norunt. Nullus vitam dixit anagogicam. Quartò, depravat Scripturam Sacram, & citat hæc verba velut Oraculum Propheticum, *Saturati ſunt ſuilla, & dimiſerunt reliquias ſuas parvulis ſuis*, cùm habcatur apud Prophetam, *Saturati ſunt filiis*, &c.

Quintò, Canon tertius deceroit, *Ut ex omni natione, & genere, ad Fidem orthodoxam admittantur*. At opus non fuit ut Apoſtoli buncee Canonem ederent poſt Chriſti mandatum dicentis, *Euntes docete, &c.* & viſionem, cœlitus oblatam Petro, lintei illius myſtici, in quo geuus omne animalium concluſum erat.

Sextò, certum eſt imagines Chriſti, & maximè ſtatuas, primis Eccleſiæ ſæculis non fuiſſe ſubſtitutas loco idolorum, nec Fidelium venerationi expoſitas, ne cultus idololatrici objectum mutaſſe viderentur Chriſtiani, non reliquiſſe; quod Patrum adversùs Ethnicos diſcrepationes, & ſuſceptæ pro noſtra Religione Apologię diſertè probant; ut ipſum Ethnicorum ſilentium, qui imaginum uſum & venerationem Chriſtianis nuſquam objiciunt, tam ſplendidam tamque obviam objectionem non prætermiſſuri, ſi apud eos imagines extitiſſent aliquæ: quod denique probat prohibitio picturæ & ſtatuariæ artis, Chriſtianis primorum ſæculorum facta, teſte Tertulliano libro contra Hermogenem cap. 1. & libro de Idololatria cap. 3. imò ſtatuarum uſum nondum fuiſſe inductum in Chriſtianorum Templa tempore ſeptimæ Synodi Oecumenicæ, conſtat ex eadem Synodo Actione 7. & Eruditi conſentiunt. Ergo Canon octavus Synodo Antiochenæ Apoſtolorum adſcriptus, fictitiæ Synodi fictitius Canon eſt, ſiquidem pro idolis adorandam decernit ſtatuam Chriſti Domini.

Objicitur: Illos Canones invenit Turrianus in antiqoiſſimo Codice MS. Pamphilii Martyris, qui in Origenis Bibliotheca illos invenerat: ergo non ſunt rejiciendi.

Reſpondeo, nego Conſeqoens. Nam Turrianus fidem nullam meretur hac in parte, cùm non dicat ubi nactus fuerit illud Manuſcriptum, & a quo habuerit. 2. Falsò exiſtimavit Codicem hunc, qualiſcumque fuerit, eſſe Pamphilii Martyris, quamvis ejus nomen præferret; ſiquidem nullos ediditſe libros Pamphilium Martyrem, conſtat & ex ſilentio Euſebii, qui nihil ab eo ſcriptum prodit, & ex teſtimonio S. Hieronymi lib. 2. Apologiæ adversùs Ruſinum.

Objectio ſecunda nititur auctoritate Innocentii Primi Pontificis Maximi Epiſtolâ 18. ubi de Eccleſia Antiochena loquens, ait: *Ibi & nomen accepit Religio Chriſtiana, & Conventum Apoſtolorum apud ſe fieri celeberrimum meruit*. Ergo Apoſtoli Synodum Antiochiæ celebrarunt, in qua illos Canones edidere.

Reſpondeo, nego Cooſequens. Dicit enim Innocentius, Conventum celeberrimum Apoſtolorum factum eſſe Antiochiæ, quia illic ſedit Petrus Apoſtolorum Princeps, illucque profecti ſunt Paulus, & Barnabas; non quòd Synodum ibi celebraverint aliquam; ſed enim quomodo celeberrimus Conventus diceretur Synodus illa, cujus, ante Innocentium nullus Auctor Eccleſiaſticus meminiſſet?

Reſpondeo 2. Si nomine Conventûs celeberrimi Synodus intelligeoda ſit, Innocentium ex memoriæ lapſu (quod maximis etiam Viris quandoque contigit) id tribuiſſe Antiochiæ, quod convenit Hieroſolymis; eaque in re labi eò fuiſſe procliviùs, quòd celeberrimus ille Conventus Hieroſolymis factus, ſeu Hieroſolymitanum Apoſtolorum Concilium, de Antiochenæ Eccleſiæ cauſa, & ejuſdem rogatu, celebratum fuerit.

Objicitur tertiò, Gregorius Piſinuntenſis Epiſcopus, in VII. Synodo Generali, Actione 1. citat primum illorum Canonum *ex Synodo Apoſtolorum apud Antiochiam*. Ergo Canones illi genuini ſunt.

Reſpoodeo, diſtinguo Antecedens. Et affingit hunc Canonem Synodo, quam abſque fundamento comminiſcitur, concedo; & rectè citat, nego. Unde negandum eſt conſequens. Certè Anaſtaſius Bibliothecarius, Concilii ſeptimi ex Græco Interpres, Gregorii citationem ſuſpectam habuit, ipſius verba ſic reddens: *In Synodo Sanctorum Apoſtolorum, quæ apud Antiochiam congregata dicitur*. Cur, quæſo, non dixit ſimpliciter, *quæ congregata eſt*, ut habet textus Græcus; niſi quia ſciebat hanc Synodum inauditam eſſe? Unde rei fidem penès unum Gregorium relinquens, ſcripſit *quæ congregata dicitur*.

Reſpondeo ſecundò, Gregorium illum non perſuaſiſſe Synodi VII. Patribus laudatum a ſe Canonem Apoſtolicum eſſe: alioqui ipſum ſecuti eſſent. At contra, nullam ipſius rationem habuerunt; ſiquidem ſolas coloribus pictas tabulas, & icones in religionis uſum admiſerunt, non verò ſtatuas, quarum uſum iſtius Canonis probaſſet auctoritas, ſi quæ apud illos extitiſſet.

Reſpondeo 3. multas apocryphorum quiſquilias a VII. Synodi Patribus probatas fuiſſe, qui in ſacrorum librorum Critica rudes erant: unde ſi non recipimus quæcunque laudata ſunt ab ipſis monumenta; ſed ea expendimus; multòminùs tenemur admittere Synodum Antiochenam Apoſtolorum, & ejus Canones ab uoo Gregorio Piſinuntenſi, homine levi, & Iconoclaſtarum erroribus antea maculato.

DISSERTATIO XXI.

De Epiſtolis Decretalibus veterum Pontificum Romanorum, uſque ad Siricium.

ARTICULUS I.

Utrùm Epiſtolæ Decretales Romanorum Pontificum, uſque ad Siricium, genuinæ ſint?

NOn agimus de Epiſtolis Sancti Cornelii, quæ extant inter Opera Sancti Cypriani, neque de Epiſtolis Julii I. quæ referuntur a Sancto Athanaſio, Apologiâ 2. nec de Epiſtolis Liberii, quæ a Sancto Hilario in Fragmentis recenſentur, nec de Epiſtola Damaſi ad Illirici Epiſcopos, quam Theodoretus lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22. exſcripſit; aliiſque ejuſdem Pontificis Epiſtolis apud Sanctum Hieronymum extantibus: fatemur enim priſcorum Pontificum Epiſtolas, quæ a Sanctis Patribus, aut veteribus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Auctoribus referuntur, genuinas eſſe. De aliis igitur duntaxat quæſtio eſt, quas ex Iſidori Mercatoris Collectione Conciliorum editores in editiones ſuas tranſtulerunt; quarum quinque adſcriptæ ſunt Sancto Clementi; tres Anacleto; duæ Evariſto; tres Alexandro; duæ Sixto I. unica Teleſphoro; duæ Hygino; quatuor Pio I. unica Aniceto; duæ Soteri; unica Eleuthero; quatuor Victori;

duæ Zephirino; duæ Calliſto I. unica Urbano I. duæ Pontiano; unica Antero; tres Fabiano; tres Cornelio, quorum una inſcribitur, *Chariſſimis atque dilectiſſimis Fratribus ſancta Dei Eccleſia filiis, & omnibus Domino recta fide famulantibus;* altera, *Rufo Coëpiſcopo;* tertia *Lupiciao Vienenſi Epiſcopo;* unica Lucio; duæ Stephano I. duæ Sixto II. duæ Dionyſio; tres Felici I. duæ Eutyebiano; Caio unica; duæ Marcellino; duæ Marcello I. tres Euſebio; una Melchiadi; una Silveſtro; unica Marco, ad Sanctum [ut ſupponitur] data; duæ Julio I. duæ Liberio; duæ Felici II. Damaſo plures, nimirum tres ad Sanctum Hieronymum, ad Afros, de Chorepiſcopis ad univerſos Epiſcopos Italiæ, ad Aurelium. De his [inquam] Epiſtolis quærimus an genuinæ ſint, an ſuppoſititiæ.

Blondellus Auctor apud Calviniſtas celebris, hoc de argumento copiosè egit & eruditè in libro qui inſcribitur, *Pſeudo-Iſidorus & Turrianus vapulantes:* quo in opere ſicut ejus criterium laudandum eſt, quo Epiſtolas illas priſcis Pontificibus meritò abjudicat: ita eius incuſanda eſt temeritas, qua illas convitiis proſcindit ac lacerat, nulla habita ratione veritatum, & piiſſimarum ſententiarum, quæ in illis aſſertę ſunt, & exaratæ. Fruſtra verò ſibi cecinit, quaſi primus illarum ſuppoſitionem Decretalium obſervaſſet, atque propugnaſſet. Eoimverò ante ipſum animadverterat, ſcripſeratque Antonius Auguſtinus Taraconenſis Epiſcopus, in iis multas ex Codice Theodoſiano ſententias; & ex Scholiis, quæ ſub Aniani nomine extant ad Codicem Theodoſianum, inſertas eſſe; cùm tamen Theodoſianus Codex duobus tribuſve ſæculis poſt Puntifices, quibus illæ Epiſtolæ aſſinguntur, ſit conſcriptus.

PROPOSITIO.

Veterum Pontificum Romanorum, ad Siricium uſque, Epiſtola, ſuppoſititia ſuat.

Probatur primò. Illæ Epiſtolæ, quæ Scripturam ſacram frequenter uſurpant ſecundùm Vulgatam Verſionem a Sancto Hieronymo adornatam, non ſunt genuinæ Romanorum Pontificum, qui Siricium præceſſerunt: ſed Epiſtolæ illæ Scripturam ſacram frequenter uſurpant ſecundum Verſionem Vulgatam a Sancto Hieronymo adornatam, ergo ſunt ſuppoſititiæ.

Probatur ſecundò. Si Epiſtolæ Decretales veterum Pontificum genuini eſſent illorum ſœtus, harum Auctores Eccleſiaſtici octo priorum ſæculorum interdum meminiſſent, has citaſſent interdum Concilia, & alii Pontifices: atqui nullus, ante nonum ſæculum, illas Epiſtolas vel nominavit quidem; non Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, non Siricius, non Innocentius, non Sanctus Leo, aliique Sanctiſſimi Pontifices, non ullum octo priorum Conciliorum Oecumenicorum, non Photius vir immenſæ lectionis, io Bibliotheca: ergo ſunt ſuppoſititiæ.

Probatur tertiò. Illæ Epiſtolæ, quarum argumenta non conveniunt ſæculis Auctorum, quibus inſcribuntur, ſunt ſuppoſititiæ: ſed illatum Epiſtolarum argumenta non cunveniunt primis Eccleſiæ ſæculis, quibus vixerunt Puntifices Romani, Siricii Deceſſores, ergo illis aſſictæ ſunt, & ſuppoſititiæ.

Probatur Minor. Illarum Epiſtolarum argumenta non conveniunt primis Eccleſiæ ſæculis, quæ nec impugnant hæreticos primorum ſæculorum, imò nequidem nominant, quæ de perſecutionibus, adverſùs Eccleſiam excitatis, de Confeſſorum conſolatione, & exhortatione ad martyrium, de Lapſis, ne verbum quidem ullum habent; ſed nihil hujuſmodi leges in illis Epiſtolis: ergo illarum argumenta primis Eccleſiæ ſæculis non conveniunt. Certè ſi conſeratur harum Epiſtolarum materia eum argumentis de quibus agunt Epiſtolæ Epiſcoporum, Opera Sanctorum Patrum, decreta Conciliorum quæ ſuperſunt ex quatuor primis Eccleſiæ ſæculis, ad Siricium uſque, nemo non intelliget quàm parùm conveniat Eccleſiæ naſcentis ætati illarum Epiſtolarum materia.

Probatur quartò. Illæ Epiſtolæ priſcis Pontificibus aſſictæ ſunt, quæ compilatæ ſunt ex Epiſtolis, Operibus, & decretis poſteriorum Pontificum, Patrum, & Conciliorum; atqui Epiſtolæ veterum Pontificum, uſque ad Siricium, compilatæ ſunt ex Epiſtolis, Operibus, & Decretis poſteriorum Pontificum, Patrum & Conciliorum; ergo ſunt aſſictæ priſcis Pontificibus.

Minorem accuratè demonſtrant Blondellus in Prolegomenis Pſeudo-Iſidori cap. 13. ubi in ſingulis Epiſtolis notat ſententias ex ſcriptis Auctorum poſteriorum delibatas, & ad verbum exſcriptas, & examine ſingulari cujuſque Epiſtolæ, in decurſu Operis, quod inſcripſit, *Pſeudo-Iſidorus, & Turrianus vapulantes*, ubi Turriani vindicias pro Epiſtolis illis funditùs evertit.

Nec ullius eſt momenti, Pſeudo-Criticorum exceptio, reſpondentium, Patres, Pontifices, Concilia ſequentium temporum, illarum ex Epiſtolarum ſontibus plurima hauſiſſe; adeoque non eſſe mirum, quod eædem plerumque ſententiæ leguntur in illorum monumentis, ac in illis Epiſtolis. Hæc, inquam, futilis eſt reſponſio; nam ſi Patres, Pontifices, & Concilia, dictas Epiſtolas defloraſſent, eorum Auctores nominaſſent interdum honoris causâ, ſicut nominarunt alios, quorum dicta uſurparunt; eorum teſtimoniis, atque auctoritate obruiſſent hæreticos: nunquam deuique in dubium revocaſſent, quod tot Decretalibus ab Apoſtolorum ætate ſuiſſet conſtitutum. Atqui Patres, Pontifices, Concilia, quorum in monumentis, Epiſtolis, Decretis, eædem quæ in priſcorum Pontificum Epiſtolis ſententiæ leguntur, nunquam vel Epiſtolarum, vel eorum, quorum inſcriptæ ſunt nominibus, meminerunt, nuſquam eorum auctoritate urgent hæreticos ſui temporis: in dubium quandoque revocant quod tot Decretalibus conſtitutum eſt (quod Afrorum dubitatio de jure appellationum ad Romanam Sedem, tempore Zoſimi, abundè teſtatur.] Ergo non eſt veriſimile, Patres, Pontifices, Concilia poſteriora, mutuatitias ex antiquis Decretalibus ſententias, verbaque, in ſua monumenta tranſtuliſſe: imò longè eſt probabilius harum Conſarcinatorem Epiſtolarum, turpiſſimi plagii reum, quòd poſteriorum Patrum, Pontificum, & Conciliorum dicta exſcripſerit, & alienis vulgaverit nominibus.

Præterea: quæ ex poſteriorum Patrum ſcriptis, vel Conciliorum, Pontificumque Decretis, in illis Epiſtolis leguntur, cum cæteris partibus non cohærent, nec illarum ſtylo cunveniunt: quod indicium manifeſtiſſimum eſt illa priſcis Decretalibus malè aſſuta fuiſſe.

Probatur quintò. Falſa temporum conſignatio non leve eſt in Epiſtolis, aliiſque monumentis imposturæ argumentum. Unde præclarè Tatianus Oratione adverſùs Græcos, tomo 1. Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ ait: *Ubi temporum ratio non cobaret, ibi ne Hiſtoria quidem vera eſſe poteſt.* Sed omnes ferè veterum Pontificum Epiſtolæ falſis temporum Conſulatuumque notis conſignatæ ſunt, ut nemo oculatus non videt; ergo ſuot ſuppoſitæ priſcis Pontificibus.

Probatur ſextò. Styli ſimilitudo, & idem ſcri-

ben-

bendi character, evidenter probat unitatem Auctoris: ſed in illis veterum Pontificum Epiſtolis idem ſtylus, ideinque ſcribendi character occurrit; ergo evidens eſt eas ab uno Auctore, non a diverſis Pontificibus conſcriptas. Qua enim ratione, amabo te, fieri potuiſſet, ut tot Pontifices, diverſis temporibus, eoſdem dictionis characteres ſervaſſent, eundem ſtylum affectaſſent?

Probatur ſeptimò. Epiſtolæ, quæ barbaro & ſordido ſermone conſcriptæ ſunt, & a ſæculi, quo datæ ſupponuntur, elegantia & nitore penitus alienæ, cenſeri debent ſuppoſitæ; atqui Epiſtolæ veterum Pontificum, ad Siricium uſque, barbaro & ſordido ſermone conſcriptæ ſunt & a priorum ſæculorum elegantia, & pura Latinitate alienæ: ergo ſunt ſuppoſitæ: Quis enim ſibi perſuadeat priſcos Pontifices Latinius & elegantiùs non eſſe locutos, quàm homines ex infima plebis fæce, quàm agaſones, coquos, & hortulanos; cùm ipſi & plerumque nobilitate inſignes, & ſemper ſtudiis, doctrinaque non vulgari exculti, Eccleſiæ præficerentur univerſæ?

Objicitur primò. Illæ Epiſtolæ genuinæ ſunt, quas ut genuinas agnoverunt Concilia, Conciliorum & Canonum Collectores, aliique Auctores doctiſſimi, & graviſſimi: atqui veterum Pontificum Epiſtolas, uſque ad Siricium, ut genuinas agnoverunt Concilia, Canonum Collectores, aliique Scriptores doctiſſimi; ergo ſunt genuinæ.

Probatur Minor. Illas citant Aquiſgranenſis Concilii Patres, ſub Gregorio IV. Benedictus Levita Compilator Capitularium Caroli Magni, & Ludovici Pii; Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus, in libello quem Hincmaro Remenſi Archiepiſcopo obtulit (ut iſte teſtatur in Opuſculo 55. cap. 43.) Concilium Colonienſe cap.3. Moguntinum cap.11. Triburienſe cap.21. Metenſe ſub Arnulpho congregatum, cap.5. Remenſe adverſùs Arnulphum Archiepiſcopum; Luitprandus Ticinenſis in lib. de Vitis Pontificum, Ordo Romanus, Micrologus cap.10. & 41. Auctor Apologiæ pro Gregorio VII. cap.3. Anſelmus Lucenſis Epiſcopus lib.1. adverſùs Guibertum Antipapam, & in Collectione Canonum, quam adornavit; Burchardus Vvormatienſis in libros Decretorum quos edidit, innumera ex priſcorum Pontificum Decretalibus convaſavit; Ivo Carnotenſis in Decretum ſuum ſexcentas ex iiſdem ſententias tranſtulit; Gratianus ſuo item Decreto, quod in Scholis omnibus Juris Canonici legitur, & quod ſequitur Eccleſia, illas Epiſtolas inſeruit; Concilium Lateranenſe ſub Callisto II. cap.4. Stephani I. ſecundam, & Calliſti I. ſecundam citat. Denique omnes Juris Pontificii Interpretes, omnes Theologi Polemici & Scholaſtici ab annis 400. ad hæc uſque tempora, harum Epiſtolarum teſtimonia Catholicorum ad confirmationem dogmatum laudarunt, & inter alios Doctor Angelicus. Ergo Concilia, Canonum Collectores, aliique viri doctiſſimi, veterum Pontificum Epiſtolas ut genuinas agnoverunt.

D' Aix la Chapelle.

Reſpondeo, diſtinguo Minorem, Veterum Pontificum Epiſtolas, uſque ad Siricium agnoverunt Concilia, &c. Et hæc Concilia, hique Collectores, & Auctores. poſteriores ſunt nono ſæculo, nec Epiſtolas illas ad ſeverioris Criticæ regulas expenderunt, concedo: & nono ſæculo antiquiores fuerunt, & illas Epiſtolas revocarunt ad examen, nego. Fateor itaque citata Concilia, Collectores Canonum, & alios Auctores, veterum Pontificum Decretales Epiſtolas ut genuinas agnoviſſe: ſed hi omnes noni ſæculi exordia non antecedunt. Nam Concilium Aquiſgranenſe, quod ad ſecundam Fabiani Epiſtolam alluſiſſe videtur: celebratum eſt anno Domini 836. Benedictus Levita, qui Regum noſtrorum Decreta in tres Capitularium libros digeſſit, floruit circa annum Domini 846. aut 850. Hincmarus Laudunenſis circa annum 870. Concilium Colonienſe habitum eſt anno 887. Moguntinum anno 888. Metenſe poſt annum 887. Triburienſe anno 895. Luitprandus floruit circa annum 950. Concilium Remenſe adverſùs Arnulphum celebratum eſt anno 992. Ordo Romanus conſcriptus eſt a Bertoldo Conſtantienſi circa annum 1079. quo etiam tempore Micrologus in lucem editus eſt. Auctor Apologiæ pro Gregorio VII. ſcripſit paulò poſt Synodum Romæ celebratam anno 1074. Anſelmus Lucenſis obiit anno 1086. Burchardus Vvormatienſis ſcripſit anno 1008. Ivo Carnotenſis obiit anno 1114. Gratianus Decretum ſuum abſolvit anno 1151. cæteri Gratiano poſteriores fuerunt. Igitur ante annum Domini 830. nulla Decretalium quæ Pontificibus Siricii Deceſſoribus adſcriptæ ſunt, memoria, nulla penitus fama fuit. Porro tot ſæculorum ſilentium, junctum invictiſſimis rationibus, quæ illarum Epiſtolarum ſuppoſitionem demonſtrant, poſteriorum temporum teſtimoniis anteponendum eſt: ſi enim poſteriora Concilia jus habent corrigendi priora, *cùm aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat, & innoteſcit quod latebat*, ut Sanctus Auguſtinus ait lib.2. de Baptiſmo cap.3. non mirum quòd Concilia, & eruditos Auctores, qui poſt 8. ſæculum floruerunt, viri hujus ſæculi doctiſſimi emendent in rebus criticis, quarum media ætas rudis erat: maximè cùm illa mediæ ætatis Concilia, illique Auctores, terminos ſibi a Patribus conſtitutos hac in re tranſgreſſi fuerint, Decretales octo prioribus ſæculis ignotas laudando, nec recentem nothorum fœtum animadvertendo natalem.

Reſpondeo ſecundò, veteres Canonum Collectores deceptos fuiſſe honeſto nomine Iſidori, ſub quo prodiit larvatus impoſtor, & malè feriatus harum Epiſtolarum artifex. Exiſtimarunt enim illarum Collectorem fuiſſe Sanctum Iſidorum Hiſpalenſem: quod falſum eſt (ut articulo ſequenti oſtendemus) nec illas accuratè expenderunt. Unde Ivoni, Anſelmo, Burchardo, Gratiano anteponi debet Dionyſii Exigui auctoritas & fides, qui ſub Imperio Juſtiniani Collectionem ſuam adornavit, interpellatus a Laurentio Romanæ Eccleſiæ Presbytero: ſiquidem hanc Collectionem Eccleſia Romana potiùs probavit, quam poſteriores, ut teſtatur Caſſiodorus Auctor coævus, cap.23. Divinarum Lectionum, ubi de Abbate Dionyſio loquens, ait: *Ex Græcis Exemplaribus, Canones Eccleſiaſticos moribus ſuis, ut erat planus atque diſertus, magna eloquentiæ luce compoſuit. Quos hodie uſu celeberrimo Eccleſia Romana complectitur.* Porrò Dionyſius Exiguus, qui veterum Pontificum Epiſtolas ſumma accuratione collegit, initium ſuæ compilationis facit a Decretalibus Siricii. Quod argumento eſt, tunc nullas extitiſſe veterum Pontificum, qui Romanam Eccleſiam ante Siricium rexerunt, Epiſtolas, ſed eas fuiſſe ſecutis temporibus confictas. Quod autem omnium quæ extabant, Pontificum Decreta collegerit Dionyſius, ipſe teſtatur in Epiſtola ad Julianum Eccleſiæ Romanæ Presbyterum, ita ſcribens: *Præteritorum Apoſtolicæ Sedis Præſulum Conſtituta, quæ valui curâ & diligentia collegi, & in quemdam redigens ordinem, titulis diſtinxi compoſitis: ita duntaxat ut ſingulorum Pontificum, quotquot a me Præcepta reperta ſunt, ſub una numerorum ſerie terminarem.*

Reſpondeo tertiò, Concilia citata, Collectores Canonum, & Auctores laudatos, varia ex veterum Pontificum Epiſtolis decreta laudaſſe, quia uſu receptæ erant in Eccleſia; & ab Apoſtolica

Se-

duæ Zephirino; duæ Calliſto I. unica Urbano I. duæ Pontiano; unica Antero; tres Fabiano; trea Cornelio, quorum una inſcribitur, *Chariſſimis atque dilectiſſimis Fratribus ſanctæ Dei Eccleſiæ filiis, & omnibus Domino recta fide famulantibus;* altera, *Rufo Coëpiſcopo;* tertia *Lupicino Vienneuſi Epiſcopo*; unica Lucio; duæ Stephano I. duæ Sixto II. duæ Dionyſio; tres Felici I. duæ Eutychiano; Caio unica; duæ Marcellino; duæ Marcello I. tres Euſebio; una Melchiadi; una Silveſtro; unica Marco, ad Sanctum [ut ſupponitur] data; duæ Julio I. duæ Liberio; duæ Felici II. Damaſo plures, nimirum tres ad Sanctum Hieronymum, ad Afros, de Chorepiſcopis ad univerſos Epiſcopos Italiæ, ad Aurelium. De his [inquam] Epiſtolis quærimus an genuinæ ſint, an ſuppoſititiæ.

Blondellus Auctor apud Calviniſtas celebris, hoc de argumento copioſè egit & eruditè in libro qui inſcribitur, *Pſeudo-Iſidorus & Turrianus vapulantes*: quo in opere ſicut ejus criterium laudandum eſt, quo Epiſtolas illas priſcis Pontificibus meritò abjudicat: ita eius incuſanda eſt temeritas, qua illas convitiis proſcindit ac lacerat, nulla habita ratione veritatum, & piiſſimarum ſententiarum, quæ in illis aſſertę ſunt, & exaratæ. Fruſtra verò ſibi cecinit, quaſi primus illarum ſuppoſitionem Decretalium obſervaſſet, atque propugnaſſet. Enimverò ante ipſum animadverterat, ſcripſeratque Antonius Auguſtinus Taraconenſis Epiſcopus, in iis multas ex Codice Theodoſiano ſententias; & ex Scholiis, quæ ſub Aniani nomine extant ad Codicem Theodoſianum, inſertas eſſe; eùm tamen Theodoſianus Codex duobus tribuſve ſæculis poſt Pontifices, quibus illæ Epiſtolæ affinguntur, ſit conſcriptus.

P R O P O S I T I O.

Veterum Pontificum Romanorum, ad Siricium uſque, Epiſtolæ, ſuppoſititiæ ſunt.

Probatur primò. Illæ Epiſtolæ, quæ Scripturam ſacram frequenter uſurpant ſecundùm Vulgatam Verſionem a Sancto Hieronymo adornatam, non ſunt genuinæ Romanorum Pontificum, qui Siricium præceſſerunt: ſed Epiſtolæ illæ Scripturam ſacram frequenter uſurpant ſecundum Verſionem Vulgatam a Sancto Hieronymo adornatam, ergo ſunt ſuppoſititiæ.

Probatur ſecundò. Si Epiſtolæ Decretales veterum Pontificum genuini eſſent illorum fœtus, harum Auctores Eccleſiaſtici octo priorum ſæculorum interdum meminiſſent, has citaſſent interdum Concilia, & alii Pontifices: atqui nullus, ante nonum ſæculum, illas Epiſtolas vel nominavit quidem; non Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, non Siricius, non Innocentius, oon Sanctus Leo, aliique Sanctiſſimi Pontifices, non ullum octo priorum Conciliorum Oecumenicorum, non Photius vir immenſæ lectionis, in Bibliotheca: ergo ſunt ſuppoſititiæ.

Probatur tertiò. Illæ Epiſtolæ, quarum argumenta non conveniunt ſæculis Auctorum, quibus inſcribuntur, ſunt ſuppoſititiæ: ſed illarum Epiſtolarum argumenta non conveoiunt primis Eccleſiæ ſæculis, quibus vixerunt Pontifices Romani, Sireii Deceſſores, ergo illis affictæ ſunt, & ſuppoſititiæ.

Probatur Minor. Illarum Epiſtolarum argumenta non conveniunt primis Eccleſiæ ſæculis, quæ nec impugnant hæreticos primorum ſæculorum, imò nequidem nominant, quæ de perſecutionibus, adverſùs Eccleſiam excitatis, de Confeſſorum conſolatione, & exhortatione ad martyrium, de Lapſis, ne verbum quidem ullum habent; ſed nihil hujuſmodi leges in illis Epiſtolis: ergo illarum argumenta primis Eccleſiæ ſæculis non conveniunt. Certè ſi conferatur harum Epiſtolarum materia eum argumentia de quibus agunt Epiſtolæ Epiſcoporum, Opera Sanctorum Patrum, decreta Conciliorum quæ ſuperſunt ex quatuor primis Eccleſiæ ſæculis, ad Siricium uſque, nemo non intelliget quàm parùm conveniat Eccleſiæ naſcentis ætati illarum Epiſtolarum materia.

Probatur quartò. Illæ Epiſtolæ priſcis Pontificibus affictæ ſunt, quæ compilatæ ſunt ex Epiſtolis, Operibus, & decretis poſteriorum Pontificum, Patrum, & Conciliorum; atqui Epiſtolæ veterum Pontificum, uſque ad Siricium, compilatæ ſunt ex Epiſtolis, Operibus, & Decretis poſteriorum Pontificum, Patrum & Conciliorum; ergo ſunt affictæ priſcis Pontificibus.

Minorem accuratè demonſtrant Blondellus in Prolegomenis Pſeudo-Iſidori cap. 23. ubi in ſingulis Epiſtolis notat ſententias ex ſcriptis Auctorum poſteriorum delibatas, & ad verbum exſcriptas, & examine ſingulari cujuſque Epiſtolæ, in decurſu Operis, quod inſcripſit, *Pſeudo-Iſidorus, & Turrianus vapulantes*, ubi Turriani vindicias pro Epiſtolis illis funditùs evertit.

Nec ullius eſt momenti, Pſeudo-Criticorum exceptio, reſpondentium, Patres, Pontifices, Concilia ſequentium temporum, illarum ex Epiſtolarum fontibus plurima hauſiſſe; adeoque non eſſe mirum, quod eædem plerumque ſententiæ legantur in illorum monumentis, ac in illis Epiſtolis. Hæc, inquam, futilis eſt reſponſio; nam ſi Patres, Pontifices, & Concilia, dictas Epiſtolas defloraſſent, eorum Auctores nominaſſent interdum honoris causâ, ſicut nominarunt alios, quorum dicta uſurparunt: eorum teſtimoniis, atque auctoritate obruiſſent hæreticos: nunquam denique in dubium revocaſſent, quod tot Decretalibus ab Apoſtolorum ætate fuiſſet conſtitutum. Atqui Patres, Pontifices, Concilia, quorum in monumentis, Epiſtolis, Decretis, eædem quæ in priſcorum Pontificum Epiſtolis ſententiæ leguntur, nunquam vel Epiſtolarum, vel eorum, quorum inſcriptæ ſunt nominibus, meminerunt, nuſquam eorum auctoritate urgent hæreticos ſui temporis; in dubium quandoque revocant quod tot Decretalibus conſtitutum eſt (quod Afrorum dubitatio de jure appellationum ad Romanam Sedem, tempore Zoſimi, abundè teſtatur.) Ergo non eſt veriſimile, Patres, Pontifices, Concilia poſteriora, mutuatitias ex antiquis Decretalibus ſententias, verbaque, in ſua monumenta tranſtuliſſe: imò longè eſt probabilius harum Conſarcinatorem Epiſtolarum, turpiſſimi plagii reum, quòd poſteriorum Patrum, Pontificum, & Conciliorum dicta exſcripſerit, & alienis vulgaverit nominibus.

Præterea: quæ ex poſteriorum Patrum ſcriptis, vel Conciliorum, Pontificumque Decretis, in illis Epiſtolis leguntur, eum cæteris partibus non cohærent, nec illarum ſtylo conveniunt: quod indicium manifeſtiſſimum eſt illa priſcis Decretalibus malè aſſuta fuiſſe.

Probatur quintò. Falſa temporum conſignatio non leve eſt in Epiſtolis, aliiſque monumentis impoſturæ argumentum. Unde præclarè Tatianus Oratione adverſùs Græcos, tomo 1. Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ ait: *Ubi temporum ratio non cohæret, ibi ne Hiſtoria quidem vera eſſe poteſt.* Sed omnes ferè veterum Pontificum Epiſtolæ falſis temporum Conſulatuumque notis conſignatæ ſunt, ut nemo oculatus non videt; ergo ſunt ſuppoſitæ priſcis Pontificibus.

Probatur ſextò. Styli ſimilitudo, & idem ſcriben-

Digitized by Google

bendi character, evidenter probat unitatem Auctoris: ſed in illis veterum Pontificum Epiſtolis idem ſtylus, idemque ſcribendi character occurrit; ergo evidens eſt eas ab uno Auctore, non a diverſis Pontificibus conſcriptas. Qua enim ratione, amabo te, fieri potuiſſet, ut tot Pontifices, diverſis temporibus, eoſdem dictionis characteres ſervaſſent, eundem ſtylum affectaſſent?

Probatur ſeptimò. Epiſtolæ, quæ barbaro & ſordido ſermone conſcriptæ ſunt, & a ſæculi, quo datæ ſupponuntur, elegantia & nitore penitus alienæ, cenſeri debent ſuppoſitæ; atqui Epiſtolæ veterum Pontificum, ad Siricium uſque, barbaro & ſordido ſermone conſcriptæ ſunt & a priorum ſæculorum elegantia, & pura Latinitate alienæ: ergo ſunt ſuppoſitæ: Quis enim ſibi perſuadeat priſcos Pontifices Latiniùs & elegantiùs non eſſe locutos, quàm homines ex infima plebis ſæce, quàm agaſones, coquos, & hortulanos; cùm ipſi & plerumque nobilitate inſignes, & ſemper ſtudiis, doctrinaque non vulgari exculti, Eccleſiæ præficerentur univerſæ?

Objicitur primò. Illæ Epiſtolæ genuinæ ſunt, quas ut genuinas agnoverunt Concilia, Conciliorum & Canonum Collectores, aliique Auctores doctiſſimi, & graviſſimi: atqui veterum Pontificum Epiſtolas, uſque ad Siricium, ut genuinas agnoverunt Concilia, Canonum Collectores, aliique Scriptores doctiſſimi; ergo ſunt genuinæ.

D' Aix la Chapelle.

Probatur Minor. Illas citant Aquiſgranenſis Concilii Patres, ſub Gregorio IV. Benedictus Levita Compilator Capitularium Caroli Magni, & Ludovici Pii; Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus, in libello quem Hincmaro Remenſi Archiepiſcopo obtulit [ut iſte teſtatur in Opuſculo 55. cap. 43.] Concilium Colonienſe cap.3. Moguntinum cap.11. Triburienſe cap.25. Metenſe ſub Arnulpho congregatum, cap.5. Remenſe adversùs Arnulphum Archiepiſcopum; Luitprandus Ticinenſis in lib. de Vitis Pontificum, Ordo Romanus, Micrologus cap.10. & 41. Auctor Apologiæ pro Gregorio VII. cap.3. Anſelmus Lucenſis Epiſcopus lib.1. adversùs Guibertum Antipapam, & in Collectione Canonum, quam adornavit; Burchardus Vvormatienſis in libros Decretorum quos edidit, innumera ex priſcorum Pontificum Decretalibus convaſavit; Ivo Carnotenſis in Decreto ſuum ſexcentas ex iiſdem ſententias tranſtulit; Gratianus ſuo item Decreto, quod in Scholis omnibus Juris Canonici legitur, & quod ſequitur Eccleſia, illas Epiſtolas inſeruit; Concilium Lateranenſe ſub Caliſto II. cap.4. Stephani I. ſecundam, & Calliſti I. ſecundam citat. Denique omnes Juris Pontificii Interpretes, omnes Theologi Polemici & Scholaſtici ab annis 400. ad hæc uſque tempora, harum Epiſtolarum teſtimonia Catholicorum ad confirmationem dogmatum laudarunt, & inter alios Doctor Angelicus. Ergo Concilia, Canonum Collectores, aliique viri doctiſſimi, veterum Pontificum Epiſtolas ut genuinas agnoverunt.

Reſpondeo, diſtinguo Minorem, Veterum Pontificum Epiſtolas, uſque ad Siricium agnoverunt Concilia, &c. Et hæc Concilia, hique Collectores, & Auctores. poſteriores ſunt nono ſæculo, nec Epiſtolas illas ad ſeverioris Criticæ regulas expenderunt, concedo: & nono ſæculo antiquiores fuerunt, & illas Epiſtolas revocarunt ad examen, nego. Fateor itaque citata Concilia, Collectores Canonum, & alios Auctores, veterum Pontificum Decretales Epiſtolas ut genuinas agnoviſſe: ſed hi omnes noni ſæculi exordia non antecedunt. Nam Concilium Aquiſgranenſe, quod ad ſecundam Fabiani Epiſtolam alluſiſſe videtur: celebratum eſt anno Domini 836. Benedictus Levita, qui Regum noſtrorum Decreta in tres Capitularium libros digeſſit, floruit circa anoum Domini 846. aut 850. Hincmarus Laudunenſis circa annum 870. Concilium Colonienſe habitum eſt anno 887. Moguntinum anno 888. Metenſe poſt annum 887. Triburienſe anno 895. Luitprandus floruit circa annum 950. Concilium Remenſe adversùs Arnulphum celebratum eſt anno 992. Ordo Romanus conſcriptus eſt a Bertoldo Conſtantienſi circa annum 1079. quo etiam tempore Micrologus in lucem editus eſt. Auctor Apologiæ pro Gregorio VII. ſcripſit paolò poſt Synodum Romæ celebratam anno 1074. Anſelmus Lucenſis obiit anno 1086. Burchardus Vvormatienſis ſcripſit anno 1008. Ivo Carnotenſis obiit anno 1114. Gratianus Decretum ſuum abſolvit anno 1155. cæteri Gratiano poſteriores fuerunt. Igitur ante annum Domini 830. nulla Decretalium quæ Pontificibus Siricii Deceſſoribus adſcriptæ ſunt, memoria, nulla penitus fama fuit. Porro tot ſæculorum ſilentium, junctum invictiſſimis rationibus, quæ illarum Epiſtolarum ſuppoſitionem demonſtrant, poſteriorum temporum teſtimoniis anteponendum eſt: ſi enim poſteriora Concilia jus habent corrigendi priora, *cùm aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat, & innoteſcit quod latebat*, ut Sanctus Auguſtinus ait lib.2. de Baptiſmo cap.3. non mirum quòd Concilia, & eruditos Auctores, qui poſt 8. ſæculum floruerunt, viri hujus ſæculi doctiſſimi emendent in rebus criticis. quarum media ætas rudis erat: maximè cùm illa mediæ ætatis Concilia, illique Auctores, terminos ſibi a Patribus conſtitutos hac in re tranſgreſſi fuerint, Decretales octo prioribus ſæculis ignotas laudando, nec recentem nothorum ſœtum animadvertendo natalem.

Reſpondeo ſecundò, veteres Canonum Collectores deceptos fuiſſe honeſto nomine Iſidori, ſub quo prodiit larvatus impoſtor, & malè feriatus harum Epiſtolarum artifex. Exiſtimarunt enim illarum Collectorem fuiſſe Sanctum Iſidorum Hiſpalenſem: quod falſum eſt (ut articulo ſequenti oſtendemus) nec illas accuratè expenderunt. Unde Ivoni, Anſelmo, Burchardo, Gratiano anteponi debet Dionyſii Exigui auctoritas & fides, qui ſub Imperio Juſtiniani Collectionem ſuam adornavit, interpellatus a Laurentio Romanæ Eccleſiæ Presbytero: ſiquidem hanc Collectionem Eccleſia Romana potiùs probavit, quam poſteriores, ut teſtatur Caſſiodorus Auctor coævus, cap.23. Divinarum Lectionum, ubi de Abbate Dionyſio loquens, ait: *Ex Græcis Exemplaribus, Canones Eccleſiaſticos moribus ſuis, ut erat planus atque diſertus, magnæ eloquentiæ luce compoſuit. Quos hodie uſu celeberrimo Eccleſia Romana complectitur.* Porrò Dionyſius Exiguus, qui veterum Pontificum Epiſtolas ſumma accuratione collegit, initium ſuæ compilationis facit a Decretalibus Siricii. Quod argumento eſt, tunc nullas extitiſſe veterum Pontificum, qui Romanam Eccleſiam ante Siricium rexerunt, Epiſtolas, ſed eas fuiſſe ſecutis temporibus confictas. Quod autem omnium quæ extabant, Pontificum Decreta collegerit Dionyſius, ipſe teſtatur in Epiſtola ad Julianum Eccleſiæ Romanæ Presbyterum, ita ſcribens: *Præteritorum Apoſtolicæ Sedis Præſulum Conſtituta, quæ valui curâ & diligentia collegi, & in quemdam redigens ordinem, titulis diſtinxi compoſitis: itaduntaxat ut ſingulorum Pontificum, quotquot a me Præcepta reperta ſunt, ſub una numerorum ſerie terminarem.*

Reſpondeo tertiò, Concilia citata, Collectores Canonum, & Auctores laudatos, varia ex veterum Pontificum Epiſtolis decreta laudaſſe, quia uſu receptæ erant in Eccleſia; & ab Apoſtolica

Se-

Sede probatæ erant, non quòd illas a tantis Pontificibus datas cenſerent. Vel certè de Auctoribus illarum non curantes, nec criticum inſtituentes examen, illas citarunt occaſione data, quia illas quoad dogmatum veritatem, quoad diſciplinæ rationem, quoad judiciorum ordinem, ab Eccleſia receptas noverant, quorumcunque Auctorum eſſent. Hanc reſponſionem ſuggerit Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens, tom. 10. ad annum Chriſti 865. p. 177. ita ſcribens: *At verò ex multis eas reddi ſuſpectas Epiſtolas, quæ dictæ ſunt 2. Annalium tomo, dum de illis ſingulis mentio facta eſt, ſatis eſt demonſtratum, ſimulque oſtenſum, illis non indigere S. R. E. ut ſi falſitatis arguantur, ſuis ipſa deſtituatur juribus & privilegiis; cùm, etſi illis careat, ex legitimis germaniſque aliorum Pontificum Romanorum Epiſtolis Decretalibus ſatis ſuperque corroborata conſiſtat. Cæterùm quòd excerpta ex illis capita a Benedicto Levita primùm, ut Canonibus conſentientia probata eſſent (ut ipſe teſtatur) auctoritate Romanorum Pontificum, quod & a poſterioribus factum eſt Collectoribus: eadem uſu potiùs recipi contigerunt, quàm conſtanti ipſarum firmitate.*

- Reſpondeo quartò, Benedictum Levitam, qui Capitularium libros digeſſit, eoſque Lothario, Ludovico, & Carolo Regibus, Ludovici Pii Imperatoris filiis nuncupavit, circa annum 850. ſatis innuere Epiſtolas illas non eſſe genuinas; ſiquidem illas, ſuppreſſo Auctorum nomine, citāvit, ne recens detegeretur impoſtura: Satiſque habuit monere, Decreta illa, quæ juſſu Autgarii Moguntini Archiepiſcopi ex ſcriniis Moguntiacæ Eccleſiæ collegerat, & ſparſerat in tribus poſtremis Capitularium libris, a Romana Eccleſia probata fuiſſe, ne quis adversùs ea mutire auderet. Id notavit Baronius loco ſuprà laudato, ita ſcribens: *Sed & ipſe Benedictus Levita, etſi ex eadem Iſidori Collectione accepit multa, tamen bene conſcius, auctoritatem illarum Epiſtolarum haud adeo conſtantem, ſed nutare admodum, nunquam aliquem illarum citavit Auctorem, ut fecit in reliquis, quarum fides conſtans eſſet, Romanorum Pontificum Epiſtolis, Innocentii, Leonis, Gelaſii, Symmachi, atque Gregorii, citans ac nominans earum Auctores: ſed & magnâ cautelâ, quòd ſciret ex eis accepta haud adeò haberi firma, curavit [ut ipſe in fine teſtatur] eadem auctoritate Apoſtolica confirmari.*

Porro verba Benedicti Levitæ, quæ hujus Annotationis materiam Baronio præbuerunt, ita habent lib. 7. Capitularium ad finem. *Maximè trium ultimorum capitula iſtorum librorum Apoſtolica ſunt cunctâ auctoritate roborata, quia his cudendis maximè Apoſtolica interfuit Legatio. Nam eorum nomina, præter trium, id eſt Leonis, Sergii, & Gregorii, hîc non inſeruimus, licèt ea per ſingulos conventus inſerta inveniſſemus.*

Ad Gratianum reſpondeo, majorem fidem adhibendam eſſe doctiſſimo ejus Emendatori Antonio Auguſtino Tarraconenſi Archiepiſcopo, quam Gratiano ipſi, cujus Collectio innumeris erroribus ſcatet, in eo præſertim, quod pſeudepigrapha frequentiùs citat; & Patribus, Pontificibuſque, & Conciliis ea Decreta tribuit, de quibus nequidem cogitarunt, ut conſtabit legenti librum illius Archiepiſcopi, inſcriptum, *Gratianus Emendatus*, qui rurſus in lucem nuper editus eſt curâ & ſtudio viri clariſſimi Stephani Baluzii, qui & eruditis Notis huic Editioni præfatus eſt. Porro Antonius Auguſtinus inter alia notat, ipſa Legum Imperatoriarum verba, & quæ ſub Aniani nomine extant ad Codicem Theodoſianum Scholia, in veterum Pontificum Epiſtolis uſurpata eſſe: quamvis Pontifices, quibus dictæ Epiſtolæ tribuuntur, duobus aut tribus ſæculis Codicis Theodoſiani editionem præceſſerint: quod evidentiſſimum eſt ſuppoſitionis argumentum.

Falſum autem eſt quod objicitur, Eccleſiam ſequi Decretum Gratiani. Multa enim ſunt in ea Collectione, quæ Eccleſia non probat, cùm errores probare non poſſit.

Objicitur ſecundò. Illæ Epiſtolæ genuinæ ſunt, quas Romani Pontifices, Sanctus Leo Magnus, Gelaſius, Leo IV. & Nicolaus I. ceu genuinas admiſerunt, & ab omni Eccleſia velut genuinas recipi juſſerunt: & quas Eccleſiæ Gallicanæ Præſules ab octingentis annis recepere. Atqui Romani Pontifices nominati, Decretales veterum Pontificum ceu genuinas agnoverunt, & ab omnibus recipi juſſerunt; Præſules etiam Gallicanæ Eccleſiæ ab octingentis annis illas recepere; ergo ſunt genuinæ.

Probatur Minor ex Epiſtola 1. Sancti Leonis data ad univerſos Epiſcopos per Campaniam & Picenum, vel Tuſciam, & per univerſas provincias conſtitutos, ubi ait: *Omnia Decretalia Conſtituta omnium Prædeceſſorum noſtrorum, ita veſtram Dilectionem cuſtodire debere mandamus: ut ſi quis illa contempſerit, veniam ſibi deinceps noverit denegari.*

Item ex Synodo Romana ſub Gelaſio anno 494. ita decernente: *Item Decretales Epiſtolas, quas Beatiſſimi Papæ diverſis temporibus ab urbe Romana, pro diverſorum Patrum conſultatione dederunt, venerabiliter recipiendas* decernimus.

Et ex Leone IV. in Epiſtola ad Epiſcopos Britanniæ, apud Gratianum, Diſt. 20. cap. *De libellis*, ubi ait, *Sanctorum Conciliorum Canones non eſſe relinquendos, vel Decretalium regulas, quæ habentur ſimul cum Canonibus: quibus autem*, inquit, *in omnibus Eccleſiaſticis utimur Judiciis, ſunt Canones Apoſtolorum, Nicænorum, Ancyranorum, Neocæſarienſium, Gangrenſium, Antiochenſium, Laodicenſium, Conſtantinopolitanorum, Epheſinorum, Calchedonenſium, Sardicenſium, Africanenſium, Carthaginenſium, & cum illis Regula Præſulum Romanorum, Silveſtri*, &c.

Idem conſtat ex Epiſtola 47. Nicolai I. ad univerſos Galliæ Epiſcopos data, ubi quorumdam ex illis pertinaciam retundit qui veterum Pontificum Epiſtolas admittere nolebant, quòd Codici Canonum inſertæ non eſſent. *Porro*, inquit, *ſi ideo non eſſe Decretales Epiſtolas priſcorum Pontificum Romanorum admittendas dicunt, quia in Codice Canonum non habentur adſcriptæ; ergo nec Gregorii Sancti, nec ullius alterius, qui ante, vel poſt ipſum fuit, eſt aliquod inſtitutum, vel ſcriptum recipiendum, eò quòd in Codice non habeantur.*

Et infrà; *Decretales Romanorum Pontificum ſunt recipiendæ*, inquit, *etiamſi non ſunt Codici Canonum compaginatæ: quoniam inter ipſos Canones unum Beati Leonis capitulum conſtat eſſe permixtum, quo ita omnia Decretalia Conſtituta Sedis Apoſtolicæ cuſtodiri mandantur, ut ſi quis in illa commiſerit, noverit ſibi veniam negari.* Profert deinde verba Sancti Leonis ſuprà laudata Nicolaus, ex quibus ſic colligit: *Dicendo verò, omnia Decretalia Conſtituta; nullum de Decretalibus Conſtitutis prætermiſit, quod non mandaverit eſſe cuſtodiendum. Et rurſùs aſſerendo: Omnium Deceſſorum noſtrorum, nullum Pontificum Romanorum, & qui ante ſe fuerit, excepit.*

Et infrà. *Conſonat etiam huic Beatiſſimo Papæ Leoni ſanctus & facundiſſimus in Decretis ſuis Papa Gelaſius.* Et prolatis Gelaſii verbis ſuprà citatis, ſic colligit; *In quo notandum, quia non dixit Decretales Epiſtolas, quæ inter Canones habentur, nec tantùm quas moderni Pontifices ediderunt; ſed quas Beatiſſimi Papæ diverſis temporibus, ab urbe Roma*

de-

dederunt. Dictis autem diverſis temporibus, etiam illa tempora vir ſanctus comprehendit, qua crebreſcentibus Paganorum perſecutionibus, ad Sedem Apoſtolicam deferri cauſas Epiſcoporum difficillimè permittebant.

Denique quòd Præſules Gallicanæ Eccleſiæ veterum Pontificum, ad Siricium uſque, Epiſtolas receperint, conſtat ex utroque Hincmaro, Laudunenſi nimirum, & Remenſi. Nam & Laudunenſis Decretales illas protulit ut cauſam ſuam adverſùs avunculum tueretur, & Remenſis in Opuſculo 55. Capitum *eas venerabiliter ſuſcipiendas fatetur.* Idem conſtat ex Epiſtola illa Nicolai I. in qua de Gallicanis Epiſcopis ita ſcribit: *Nam noanullu eorum ſcripta penès nos habentur, qua non ſolùm quorumcunque Romauorum Pontificum, verùm etiam priorum Decreta, in ſuie cauſis praferre noſcuatur.*

Præterea ſi Gallicani Epiſcopi exiſtimaſſent veterum Pontificum Epiſtolas, ad Siricium uſque, pſeudepigraphas & ſuppoſititias eſſe, id reſpondiſſent Nicolao I. qui illarum auctoritate ipſos urgebat; atqui iſtud non reſponderunt, ſed ſolùm eas non eſſe eodem loco & numero habendas ac Canones, quia Codici Canonum non erant inſertæ: ergo exiſtimarunt illas Epiſtolas eſſe genuinas. Nullam enimverò venerationem merentur Epiſtolæ falsò veterum Pontificum nominibus a nugaci impoſtore honeſtatæ: at Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus, vir Juris Canonici periti ſſimus, cum veneratione volt recipi illas Epiſtolas; non cenſet igitur affictas priſcis Pontificibus. En Hincmari verba in Opuſculo 55. Cap. c. 25. *Tu hac diſcretione* [*ut pramiſi ex verbis Gelaſii*] *ſuſcipe ad inſtructionem illas Epiſtolas, quas Beatiſſimi Papa diverſis temporibus, ab urbe Roma, pro diverſorum Patrum conſolatione dederunt legendas, venerabiliter; & ſerva ſacra Concilia, qua Sedes Apoſtolica, & omnis ſequitur Eccleſia, inviolabiliter.*

Reſpondeo, nego Minorem prioris Syllogiſmi, quoad Sanctum Leonem, Gelaſium, & Leonem IV. Quòd autem illas Epiſtolas admiſiſſe dicitur Nicolaus I. diſtinguo. Illas admiſit arguendo ad hominem contra Gallicanos Epiſcopos, concedo: ex propria ſententia, nego. Vel, admiſit ut vim Canonum habentes, concedo; ut genuinas, nego. Addo quòd etſi illas ex propria ſententia admiſiſſet, & ut germanos veterum Pontificum fœtus recipiendas decreviſſet, ipſum hoc in judicio non ſequeremur, quia æſtu contentionis abreptus, novumque jus & antea inauditum in Gallicanæ Eccleſiæ Judicia invehere volens, harum auctoritatem Epiſtolarum protulit. Denique, quod additur, Gallicanæ Eccleſiæ Præſules veterum Pontificum Epiſtolas recepiſſe, diſtinguo; & quidam eas receperunt, concedo; omnes, nego. Rurſus diſtinguo: eas receperunt abſque examine, concedo; prævio examine, & diſquiſitione critica, nego. Singula reſponſionis capita ſigillatim expono.

Quòd S. Leo Epiſtolâ 5. cap. 5. ad veterum Pontificum, qui Siricium anteceſſerunt, Epiſtolas Decretales minimè reſpexerit, meritò ſum inficiatus, idque conſtat ex eo ipſo loco: ſiquidem ſuorum Decreta Deceſſorum commendans, ab Innocentio I. initium duxit, ante quem unus Siricius ſcripſerat ad Afros, & ad Himerium Tarraconenſem, qui ipſum conſuluerat. Porrò ſi S. Leo ad priſcorum Pontificum Epiſtolas reſpexiſſet, vel, ſi tunc extitiſſent aliquæ, commendaſſet imprimis Epiſtolas Clementis, Anacleti, Hygini, Pii, Aniceti & aliorum. Nomine autem omnium Prædeceſſorum ſuorum, quorum Decretalia Conſtituta cuſtodiri mandat, intelligit Siricium, Cæleſtinum, Zoſimum, Bonifacium, Sixtum III. non verò Pontifices Siricio antiquiores, quorum nullæ extabant Decretales Epiſtolæ. En verba ſancti Leonis: *Ne quid verò ſit, quod pratermiſſum a nobis fortè credatur, omnia Decretalia Conſtituta, tam B. recordationis Innocentii, quàm omnium Pradeceſſorum noſtrorum, qua de Eccleſiaſticis ordinibus, & Canonum ordinata ſunt diſciplinis, ita veſtram Dilectionem cuſtodire debere mandamus: ut ſi quis illa contempſerit, veniam ſibi deinceps noverit denegari.*

Nego etiam Gelaſium priſcorum Pontificum Epiſtolis ſuffragari: cùm enim ejus indefinita ſit ſententia, conſtabit ejus veritas, ſi ad eas Epiſtolas referatur, quas Siricius, Innocentius, Zoſimus, Bonifacius, Cæleſtinus, Sixtus III. S. Leo, Hilarus, Simplicius, & Felix III. Gelaſii Deceſſores ſcripſerant. Hæ namque diverſis temporibus, ab urbe Roma, pro diverſorum Patrum conſultatione datæ fuerunt. Fateor Nicolaum primum Gelaſii verba ad omnes Decretales, quæ ſuo tempore manibus omnium terebantur extendiſſe, ut illas etiam comprehendant, quæ priorum Pontificum venerandis inſignitæ ſunt nominibus. Sed id aſſerit Nicolaus præter Gelaſii mentem.

Contendo etiam Leonem IV. illarum Epiſtolarum veritati non favere; ſiquidem ex omnibus Pontificibus, qui Siricium præceſſerunt, nullius Decreta memorat, niſi Silveſtri. *Et cum illis*, inquit, *Regula Praſulum Romauorum, Silveſtri, Siricii, Innocentii, Zoſimi, Caleſtini, Leonis, Gelaſii, Hilari, Symmachi, Hormiſda, Simplicii, & Gregorii Junioris. Iſti omnino ſunt & per quos judicant Epiſcopi & per quos Epiſcopi judicantur, ut & Clerici.* Suſpicatur Blondellus cap. 16. Prolegomenon, mendum eſſe in textu Leonis, & loco iſtorum nominum, *Silveſtri, Siricii*, legendum eſſe, *ſcilicet Siricii*, quia nullas Silveſtri regulas habet vetus Romanæ Eccleſiæ Canon: ſed probabilior eſt conjectura, quam ſubjungit, Leonem quartum fortè reſpexiſſe Acta Romanæ Synodi ſub Silveſtro, jam confictat concinnata quippe fuerant cum Actis Silveſtri, quæ Gelaſius in Synodo Romana, *a multis in urbe Roma Cuthelsiie legi* teſtatur, *eumque morem plures Eccleſias imitari*: Quæ etiam Acta citaverat ſeptima Synodus Oecumenica, ſexaginta & ampliùs annis antequàm Leo IV. illam Epiſtolam ſcriberet. Denique quòd Leo reſpexerit ad Acta Synodi Romanæ ſub Silveſtro, colligitur evidenter ex ipſiuſmet Epiſtolæ initio, ubi regulam in dicta Synodo conſtitutam profert ad Judiciorum Canonicorum ordinem decernendum. *Nullam*, inquit, *damnationem Epiſcoporum eſſe unquam cenſemus, niſi aut ante legitimum numerum Epiſcoporum, qui fit per duodecim Epiſcopos; aut certè probatâ ſententiâ per 72. idoneos teſtes, qui tales ſint, qui & accuſare poſſint, & priùs ad ſacra Chriſti quatuor Evangelia ſacramenta praſtent, quòd nil falſum depromant, ſicut nobis Beatus Silveſter tradidit, & Romana ſancta tenere videtur Eccleſia.*

Jam ad Nicolaum I. tranſeamus. Dico itaque Nicolaum emunctæ naris virum & eruditum Pontificem, Epiſtolas veterum Pontificum, quas apprimè noverat ſuppoſititias, directè propugnandas non ſuſcepiſſe; ſed hoc unum contendiſſe, Gallicanos Antiſtites earum auctoritatem inefficaci ratione impetere. Gallicani enimverò Epiſcopi hac una ratione illas rejicere videbantur, quòd in Codice Canonum non eſſent: quam rationem ut nullam oſtendat Pontifex, ita contra eos ad hominem argumentator: *Porro ſi ideo non eſſe Decretales Epiſtolas priſcorum Pontificum Romanorum admittendas dicunt, quia in Codice Canonum non habentur adſcripta; ergo nec Gregorii Sancti, nec*

nllius

ullius alterius qui ante, vel poſt ipſum fuit, eſt aliquod inſtitutum, vel ſcriptum recipiendum, eò quòd in Codice Canonum non habentur adſcriptum .... Sed quare multùm immoremur, cùm nec ipſas divinas Scripturas novi & veteris Teſtamenti jam recipimus, ſi iſtos duxerimus audiendos? Etenim neutrum horum in Codice Eccleſiaſticorum Canonum habetur inſertum.

Fingit deinde Nicolaus Gallicanos Præſules rem plane falſam & ridiculam reſponſuros, ſcilicet ideo recipi vetus & novum Teſtamentum, quia recipiendum eſſe ſancitum eſt Innocentii I. Decreto, quod Canonum in Codicem eſt relatum: quaſi verò id nunquam venerit in mentem doctiſſimorum Antiſtitum, ſacras veteris novique Teſtamenti paginas auctoritatem ex Innocentii Decreto precariam conſequi: iſtam verò Gallicanis Epiſcopis affictam reſponſionem, in ipſos retorquet, Nicolaus: inde colligens, veterum Pontificum Epiſtolas pariter eſſe recipiendas, quia Decreto Leonis Papæ cavetur omnia Deceſſorum ſuorum Decretalia Conſtituta cuſtodienda eſſe. En verba Nicolai I. quæ reſponſionis noſtræ veritatem oſtendunt. *Sed reſponſuri ſunt iſti*, inquit, *quòd inter Canones invenitur Capitulum S. Papæ Innocentii, cujus auctoritate docetur, a nobis utrumque Teſtamentum eſſe recipiendum, quamquam in ipſis paternis Canonibus nullum eorum contineatur ex toto inſertum. Quibus ad hæc reſpondendum eſt, quoniam ſi vetus novumque Teſtamentum recipienda ſunt, non quòd Codici Canonum ex toto habeantur adnexa, ſed quòd de his recipiendis S. Papæ Innocentii prolata videtur ſententia, reſtat nimirum quòd Decretales Epiſtolæ Romanorum Pontificum ſunt recipiendæ, etiamſi non ſunt Codici Canonum compaginatæ: quoniam inter ipſos Canones unum Beati Leonis Capitulum conſtat eſſe permixtum, quo ita omnia Decretalia Conſtituta Sedis Apoſtolicæ cuſtodiri mandantur, ut ſi quis in illa commiſerit, noverit ſibi veniam negari.*

Non intendebat igitur Nicolaus probare Epiſtolas veterum Pontificum genuinas eſſe, quia de hoc ipſum inter & Gallicanos Epiſcopos non movebatur controverſia: ſed ſolùm vim Legis Eccleſiaſticę ipſas habere, quod illi pręfractè negabant.

Verùm etſi Decretales veterum Pontificum Epiſtolas ut genuina monumenta, ſuiſque digna auctoribus, Nicolaus I. admiſiſſet, non ideo tamen illas admitteremus; ſed reſponderemus appoſitè, illum Pontificem æſtu contentionis abreptum id aſſeruiſſe, ut novum jus Romanæ Sedi vindicaret, hiſque fundamentis ſuperſtrueret. Enimverò novam Judiciorum Eccleſiaſticorum regulam à veteribus Canonibus, & prioris ævi diſciplina prorsùs alienam conſtituit, ſcilicet Epiſcopum, inconſulto Romano Pontifice, in Synodis provincialibus deponi non poſſe, etiamſi Romanam Sedem non appellaſſet: ob idque priſcarum Epiſtolarum ſe præſtitit vindicem, ut illarum auctoritate novum illud jus ſtabiliret, ac Metropolitanorum, Synodorumque Provincialium debilitaret dignitatem. Iſtud fuiſſe Nicolai I. conſilium, conſtat ex ejus Epiſtola ſuprâ laudata ad Epiſcopos Galliæ, in qua de Rothadi Sueſſionenſis Epiſcopi cauſa loquens, hæc habet, *Etſi Sedem Apoſtolicam nullatenus appellaſſet, contra tot tamen & tanta vos Decretalia efferre ſtatuta, & Epiſcopum, inconſultis nobis, deponere nullo modo debuiſtis.*

Denique, quod ſpectat Gallicanos Epiſcopos, reſpondeo, quoſdam admiſiſſe Decretales veterum Pontificum Epiſtolas, non omnes. Equidem illas admiſit Hincmarus Laudunenſis, ſed eaſdem Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis exploſit, ut conſtat ex ejus verbis apud Flodoardum lib. 3. Hiſtoriç Remenſis cap. 21. & 22. ubi Epiſcopum Laudunenſem ſic alloquitur: *Quærens adinventiones ut te Metropolitanæ ſubjectione poſſes exuere, libellum de Patrum antiquorum ſcriptis ante ſacros Nicęnæ Synodi, & aliorum Sanctorum Canones editis collegiſti: in quibus ſententias inter ſe diſſonas, & contra Evangelicam & Apoſtolicam, atque Canonicam Apoſtolicæ Sedis auctoritatem immiſcuiſti.*

Reſpondeo præterea, Gallicanos Epiſcopos tunc temporis veterum Pontificum Epiſtolas recepiſſe ex parte, quatenus Canonibus non adverſabantur; eaſdem rejeciſſe, quatenus, Canonibus repugnabant: quod ex Hincmaro Archiepiſcopo Remenſi conſtat, qui earum auctoritate interdum uſus eſt. Quæ Epiſcoporum noſtrorum inconſtantia huic Nicolai I. exprobationi occaſionem dedit: *Quanquam quidam veſtrûm ſcripſerint, haud illa Decretalia priſcorum Pontificum in toto Codicis Canonum corpore contineri deſcripta; cùm ipſi, ubi ſuæ intentioni hæc ſuffragari conſpiciunt, illis indifferenter utantur, & ſolùm nunc ad imminutionem poteſtatis Sedis Apoſtolicæ, & ad ſuorum augmentum privilegiorum minùs accepta eſſe prabeant.*

Porrò non reſponderunt Nicolao Gallicani Pręſules, has Epiſtolas ſuppoſititias eſſe, quia de falſitate illarum nondum omnino ipſis conſtabat, cùm eas ad examen non revocaſſent; & ipſis aliunde ſatis erat quòd canonicam non obtinerent auctoritatem, ut earum auctoritate ad colla novo juri ſubmittenda non adigerentur. Unde id unum Pontifici repoſuerunt parem earum non eſſe, ac Canonum auctoritatem, quia non extabant in Codice Canonum, quem ab Apoſtolica Sede Majores eorum acceperant. Unde eas quidem ſe cum veneratione ſuſcipere, ſolos autem ſe inviolabiliter obſervare Canones profitebantur.

Objicitur tertiò. Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis * veterum Pontificum Epiſtolas ut genuinas agnovit; * *De Seville.* ſiquidem earum adornavit Collectionem: ergo ſunt recipiendæ.

Probatur antecedens ex Hincmaro Archiepiſcopo Remenſi Epiſtola 7. cap. 12. dicente: *Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus collegit eum Epiſtolis Romanę Sedis Pontificum a Sancto Clemente, uſque ad Beatum Gregorium, &c.*

Reſpondeo, nego antecedens. Nam obiit Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis anno Chriſti 636. Heraclii Auguſti anno 26. Cinthila regnum ineunte, ut teſtantur Redemptus ejus Diaconus in illius Vita, Braulio Cæſarauguſtanus in Catalogo Operum Iſidori, Lucas Tudenſis * lib. 3. & Mariana * *De Tuy.* lib. 6. cap. 7. Ex qua epocha evidenter colligitur Sanctum Iſidorum Hiſpalenſem non eſſe Auctorem Collectionis veterum Decretalium, quæ Iſidori Peccatoris, vel Mercatoris nomen præfert, cùm & Concilii Toletani undecimi illa meminerit, quod anno 675. ab Iſidori obitu 39. habitum eſt, & Concilii Sexti Oecumenici, quod celebratum eſt anno 681. 40. & ampliùs annis poſt obitum Iſidori: & Gregorii II. & III. necnon Zachariæ, Summorum Pontificum, qui poſt annum ſeptingenteſimum floruerunt, Epiſtolas, Auctor ille ſuæ Collectioni inſeruerit. Unde Hincmarus deceptus eſt, & alii qui ipſum ſecuti ſunt.

Objicies; multa quæ in Præfatione Collectionis iſtarum Epiſtolarum Decretalium leguntur, extare in libro 5. Etymologiarum Sancti Iſidori Hiſpalenſis: adeòque illum eſſe iſtius Collectionis auctorem.

Reſpondeo contrarium potiùs colligi: nullus enim Auctor eruditus & ſapiens recoctam crambem lectoribus apponit: & quæ ſemel ſcripſit, abſque neceſſitate iterum obtrudit. Deinde, cùm libros Etymologiarum non ab ipſo Iſidoro Hiſpalenſi, ſed Braulione Cæſarauguſtano * Epiſcopo * *De Saragoce.* poſt Iſidori obitum editos, Braulio ipſe, cujus

rogatu illos conſcripſit, teſtetur; evidens eſt poſteriorem fuiſſe Iſidoro, quiſquis libros illos deſloravit.

SCHOLION I.

Ad hanc Diſſertationem Operum meorum Cenſores in ſuo Indiculo hanc notam appinxerunt: *De Nicolao I. peſſimè loquitur, ut de ambitioſo, & inſcirente, & aſtu contentionis abrepto.*

R. Verùm Religioſorum Cenſorum pace dixerim, id mihi affingi immeritò. *Nicolaum I.* nuſquam ambitionis inſimulavi, abſit: Immo de illo ſcripſi in Hiſtoria Eccleſiaſtica Sæculi 9. capit. 1. A. 10. *Sanctus ab Hadriano ſucceſſore, Græcis Latiniſque plaudentibus vocatus eſt, qui & novum Eliam, & novum Phinees illum prædicaverunt. Illum cum Sancto Gregorio in gloria Sanctorum viſum ſcripſit Joannes Diaconus lib. 4. De Vita S. Gregorii*, &c. Quod eumdem Pontificem *inſcientem* (ut loquitur Auctor Indiculi Cenſorii) appellaverim, falſum eſt: immo pag. 761. Sæculi 1. Edit. primæ quam notat, ipſum voco *Eruditum Pontificem*: Dixi quidem illum *aſtu contentionis abreptum*, veterum Pontificum Romanorum Epiſtolas propugnaſſe. Ita porro ſe res habet; id illius ad Gallicanos Epiſcopos Epiſtola, quæ tota in ferventi diſputatione poſita eſt, liquidò oſtendit. De qua *Baronius* ad annum 863. *Verùm quod his temporibus cùm recens haberetur earum Epiſtolarum editio, nec perfectè in omnibus cognita eſſent nondum admotâ lucernâ Clarioris, ea ex parte tantùm eas recipiendas negarent, quòd extra corpus Canonum, ſuo ſeorſum volumine poſita haberentur: Hanc ipſorum objectionem magni poſſe eſſe momenti Nicolaus conſiderans, dum reliqua omnes Romanorum Pontificum extra poſitæ Decretales abolerentur unâ iſtâ ſententiâ: Reſcripſit ad eos Epiſtolam Decretalem magni ponderis.* Nonne verò contentionis ſeu diſputationis æſtum ſpirant hæc *Nicolai I.* argumenta? *Si ideo Decretales Epiſtolas priſcorum Pontificum Romanorum admittendas non eſſe dicunt, quia in Codice Canonum non habentur adſcripta, ergo nec Gregorii Sancti nec ullius alterius, qui ante vel poſt ipſum fuit, eſt aliquid inſtitutum vel ſcriptum recipiendum, eo quod in Codice Canonum non habeatur adſcriptum: Ergo doctrinam eorum & ſanctiones de Codicibus ſuis eradant: ut quid vel membranas occupant, poſtquam non habentur accepta? ſed quare multum immoremur, cùm nec ipſas divinas Scripturas novi, & veteris Teſtamenti jam recipimus, ſi iſta duxerimus dicenda? Etiam neutrum horum in Codice Eccleſiaſticorum Canonum habetur inſertum. Sed reſponſuri ſunt iſti, qui non ad obediendum potiùs, quàm ad reſiſtendum ſemper parati ſunt dicentes*, &c. Nonne contendit ſeu fervidè diſputat (hoc enim ſenſu contentionis vocem hìc uſurpavi) qui objectiones diluit, & reſponſiones occupat, de quibus illis quibuſcum ipſi controverſia eſt, ne quidem cogitaſſe veriſimile eſt; qui magno conatu varia ad eorum expugnandam ſententiam argumenta ſtringit & contorquet? Sic *Orationis contentionem, & impetum contentionemque dicendi* Cicero dixit, & *omnem contentionem eſſe inter homines doctos in verbi controverſia poſitam.*

SCHOLION II.

Mirabitur omnis eruditorum hominum natio, quòd Religioſi Cenſores præcipuam Diſſertationis hujuſce meæ Propoſitionem in Indiculo ſuo notaverint his verbis: *Epiſtolæ Decretales Romanorum Pontificum ad Siricium uſque apocryphæ*; Cùm ea ſit *Baronii* Cardinalis ſententia, Tom. 10. Annalium, ad annum octingenteſimum ſexageſimumtertium ſcribentis: *Sed & ipſe Benedictus Levita etſi ex eadem Iſidori Collectione accepit multa, tamen bene conſcius, auctoritatem illarum Epiſtolarum haud adeo conſtantem, ſed nutare admodum, nunquam aliquem illarum citavit Auctorem, ut fecit in reliquis quarum fides conſtans eſſet, Romanorum Pontificum Epiſtolis, Innocentii, Leonis, Gelaſii, Symmachi, atque Gregorii, citans ac nominans earum Auctores: ſed & magnâ cautelâ, quod ſciret ex eis accepta haud adeo haberi firma, curavit, ut ipſe in fine teſtatur, eadem auctoritate apoſtolica confirmari. Qui autem primus excerpta ex eis Decreta cum titulo edidit Romanorum Pontificum, quorum nomine ceuſerentur, fuit Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus, ut apparet ex Epiſtola ſeu Libro contra ipſum ſcripto ab Hincmaro Remenſi. Laudunenſem verò ſecuti alii, ut qui ſequenti ſæculo ſcripſit Burchardus, & omnium noviſſimus Gratianus. At verò ex multis eas reddi ſuſpectas Epiſtolas, per ea quæ dicta ſunt ſecundo Annalium Tomo, dum de ſingulis mentio facta eſt, ſatis eſt demonſtratum, ſimulque demonſtratum illis non indigere ſanctam Romanam Eccleſiam, ut ſi falſitatis arguantur, ſtet ipſa deſtituatur juribus & privilegiis, cùm etſi illis careat, ex legitimis germaniſque aliorum Pontificum Romanorum Epiſtolis Decretalibus ſatis ſuperque corroborata conſiſtat.* Idem cenſet doctiſſimus Cardinalis *Perronius*.

Secutus ſum & doctiſſimi Cardinalis *Bona* ſententiam. libro 1. *Rerum Liturgicarum*, ſcribentis: *Dudum ab Eruditis obſervatum eſt, Romanorum Pontificum Epiſtolas Decretales uſque ad Siricium ſuppoſititias eſſe, a quodam Hiſpano ſub nomine Iſidori (quicumque ille fuerit) ſub finem ſeptimi Sæculi pia fraude conſictas, & ſententiis veterum Canonum, Legum etiam Civilium, & ſanctorum Patrum, qui quarto & quinto Sæculo floruerunt, turpi anachroniſmo, eodemque ferè ſtylo & dicendi charactere, magna ex parte contextas*, &c. Secutus ſum ſententiam *Petri de Marca* Pariſienſis Archiepiſcopi libro 3. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 5. Pontii, Antonii Auguſtini, Sirmondi, Petavii, P. Labbæi, Chriſtiani Lupi p. 4. Notarum in Conciliorum Generalium & Provincialium Canones ac Decreta pag. 362. Emmanuelis Schelſtrate in *Antiquitate illuſtrata*, Caroli le Cointe in Annalibus Eccleſiaſticis Francorum, Tom. 6. ad annum 785. pag. 165. &c.

ARTICULUS II.

Quis Epiſtolas illas fabricaverit, ac priſcis Pontificibus ſuppoſuerit?

I. SAnctus Iſidorus Hiſpalenſis non eſt Auctor illarum Epiſtolarum, nec earum Collector. Probatur. Qui monumenta profert Sancto Iſidoro recentiora, non eſt *Iſidorus* ipſe: ſed illarum Epiſtolarum artifex monumenta profert Sancto Iſidoro Hiſpalenſi recentiora, ſcilicet Concilium Toletanum undecimum, Concilium Oecumenicum Sextum, Epiſtolas Gregorii *II.* & *III.* Zachariæ, & Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi, ut probavimus ad finem Articuli præcedentis: ergo Auctor, ſeu Collector illarum non eſt Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis.

Secundò, Braulio Cæſarauguſtanus Epiſcopus, Iſidoro coævus, & amiciſſimus, in Catalogo quem texuit ipſius Operum, nullam mentionem facit Epiſtolarum Decretalium, quæ veteribus ante Siricium Urbis & Orbis Pontificibus inſcriptæ ſunt: utì nec Sanctus Hildephonſus Toletanus Antiſtes. Ergo illarum Collectionem Sanctus Iſidorus non adornavit.

Tertiò, ſumma viri ſanctitas & doctrina non ſinunt ut ipſum tam fœdæ impoſturæ Auctorem, & tot propalatorem næniarum exiſtimemus.

II. Decretalium Epiſtolarum Collector non eſt alius Iſidorus, Hiſpalenſis Epiſcopus.

Probatur. Epiſtolarum Decretalium artificem vixiſſe neceſſe eſt poſt annum Domini 700. ſiquidem ex Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi Epiſtola ad Ethibaldum Regem, quæ poſt annum Domini 744. data eſt; & ex Epiſtola celebris Abbatiſſæ Cangith poſt annum 720. ad eundem Bonifacium ſcripta, plurimas lacinias excerpſit. Porro ab anno 636. quo objit Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis, ad annum 700. & ſuprà nullus in Hiſpalenſis Eccleſiæ cathedra ſedit Iſidorus, ut conſtat in Eccleſiæ monumentis. Nam Sancto Iſidoro ſucceſſit Theodiſcus, Theodiſco Honoratus, Honorato Antonius, Antonio Fugitivus, Fugitivo Julianus, Juliano Floreſcindus, Floreſcindo Felix, Felici Fauſtinus, Fauſtino Oppa, huic Joannes, iſti Verus qui Epiſcopatum adminiſtravit circa annum Chriſti 760. igitur Auctor, ſeu Collector Epiſtolarum illarum, non fuit alter a Sancto Iſidoro ejuſdem nominis Hiſpalenſis Epiſcopus.

Fateor equidem ad finem Concilii tertii Bracarenſis, anno Domini 675. ſubſcriptum reperiri Iſidorum Aſturicenſem; & ad finem Conciliorum Toletanorum, duodecimi, anno Domini 681. decimi quinti, anno 688. & decimi-ſexti anno 693. ſubſcriptum etiam legi Iſidorum Setabienſem: ſed neuter Decretalium artifex aut Collector eſſe poteſt, cùm poſterior fuerit harum mercium inſtitor anno Domini 700.

Non abnuo, Juliani Toletani Chronicon innuere Iſidorum Mercatorem Settubenſem Epiſcopum, ope Monachi cujuſdam, Epiſtolas Decretales veterum Pontificum compilaſſe, & obiiſſe anno 805. Sed Chronicon iſtud ſuſpectæ apud eruditos omnes fidei eſt. & Sancto illi Archiepiſcopo exiſtimatur ſuppoſitum.

III. Riculphus Moguntinus Archiepiſcopus plurimas Epiſtolas ſub veterum Pontificum venerandis nominibus conſcriptas, ex Hiſpania in Germaniam attulit, ut refert Hincmarus in Opuſculo cap. 24. *De libro autem collectarum ab Iſidoro Epiſtolarum*, inquit, *quem de Hiſpania allatum Riculphus Epiſcopus Moguntinus, in hujuſmodi, ſicut & in Capitulis Regiis ſtudioſus, obtinuit, & iſtas regiones ex illo repleri fecit*, &c.

IV. Incertum eſt quiſnam fuerit Iſidorus ille Mercator, qui illas Epiſtolas fabricatus eſt. Quidam viri eruditi illarum Auctorem fuiſſe Iſidorum quemdam magni nominis Monachum exiſtimant, qui ſe *Peccatorem* dicere ſoleret, & nomini ſuo hoc ſemper elogium adderet; quem Epiſcopi ad has Epiſtolas cudendas impulerunt: ex Peccatore porrò Mercatorem Scribas oſcitantes feciſſe. Ita conjicit Morinus. Alii hoc *peccatoris* elogium ſervantes Iſidoro, ipſum fuiſſe Epiſcopum ſuſpicantur; quòd ſolemnis eſſet mos ſanctorum Epiſcoporum, ut ſe *peccatores* ſubſcriberent, ut conſtat ex Conciliis Turonenſi I. Pariſienſi III. Turonenſi II. & Matiſconenſi I. Ita conjicit D. de Marca. Blondellus aſſerit harum mercium Auctorem fuiſſe aliquem Epiſcopum Germano-Francum, Caroli Magni Imperio ſubditum, non verò Hiſpanum, ſive Monachum, ſive Antiſtitem. His rationibus nititur: primò quòd veriſimile non ſit Hiſpanos ſub Maurorum tyrannide tunc gementes, illi Epiſtolarum farragini concinnandæ animum intendiſſe. Secundò, quia cùm plurimas ad Gallos, Germanos, Italoſque datas Epiſtolas Pſeudo-Iſidorus mentiatur, quinque tantùm refert ad Hiſpanos conſcriptas: quod certè non fuiſſe facturus videtur homo Hiſpanus, de gentis ſuæ gloria etiam ex pſeudepigraphis Epiſtolis ſtabilienda ſollicitus. Tertiò, quòd ſtyli barbaries & impuritas Germano-Francum potiùs redoleat, quàm Hiſpanum. Quartò, quòd diſciplina his Epiſtolis expreſſa, Eccleſiis quæ Caroli Magni Imperio patebant, conveniret. Addit Blondellus, Iſidorum illum Mercatorem, cujus nomine vulgatæ ſunt illæ priſcorum Pontificum Epiſtolæ, fratrem fuiſſe Eulogii Cordubenſis * Presbyteri qui cùm pietatis cauſsâ profugus Moguntiam adventaſſet, ibique manſiſſet aliquandiu, inde occaſionem arripuerunt Riculphus Moguntinus * Archiepiſcopus, & Benedictus Levita veterum Decretalium Collectionem ipſi affingendi, ut incautis hanc ex Hiſpaniis allatam perſuaderent. Verùm cùm hæc dixiſſe contentus Blondellus, nullatenus ea probare ſatagat, ipſi fides non eſt adhibenda: ſed quiſnam fuerit, & cujus Iſidorus harum Epiſtolarum artifex, omnino incertum eſſe aſſerendum eſt.

* *De Cordone.*

* *De Mayence.*

AD PRÆCEDENTEM DISSERTATIONEM APPENDIX.

De variis Juris Canonici Collectionibus.

I. ECcleſia Jure duplici regitur, Divino, & Canonico. Primum Scripturis ſacris, alterum Codicibus Canonum continetur. Hinc olim in Conciliis Oecumenicis Codex ille duplex proferebatur: unius divinæ Scripturæ & Evangeliorum, qui in medio Patrum conſeſſu, in throno collocabatur: alter Canonum anteriorum. Primus aperiebatur, cùm fidei controverſiæ dirimendæ erant; ſecundus, cùm ſancienda erat diſciplina. Porro multiplices & variæ Canonum Collectiones extiterunt. Antiquiſſima omnium eſt, Canonum, qui dicuntur Apoſtolici, Collectio, quamvis ante ſextum Sæculum in Orientis Eccleſiis recepta non fuerit univerſim, nec ante Dionyſium exiguum, cum Occidentalibus communicata. Quæcunque hanc Collectionem ſpectant, Diſſertatione XVII. diſcuſſimus & expoſuimus.

Quartò ſæculo, & quinto ineunte, ſolis Canonibus Nicænis, & Sardicenſibus, qui ſæpe ſub Nicænorum titulo ſunt laudati, Eccleſia Occidentalis regebatur, ut conſtat ex Innocentio I. in Epiſtola ad Clerum Conſtantinopolitanum, quam Sozomenus refert lib. 8. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 26. *Canonibus porro*, inquit, *obſequendum eſſe ſcribimus, qui Niceæ ſunt decreti: quos ſolos conſectari decet Eccleſiam Catholicam, & juxta eos judicare.*

II. Secunda Collectio Canonum, paulò poſt S. Joannis-Chryſoſtomi obitum, & ante Chalcedonenſis Concilii celebrationem adornata eſt. Hæc Nicænos, Ancyranos, Neocæſarienſes, Gangrenſes, Antiochenos, Laodicenos, & Conſtantinopolitanos Canones, numero centum ſexaginta quinque, complectebatur. Ejus Auctor fuiſſe conjicitur Stephanus Epheſinus Epiſcopus, cujus nomen in veteri Codice Manuſcripto legit adſcriptum Vir Canonicæ Antiquitatis peritiſſimus Juſtellus. Prolata eſt iſta Collectio in Concilio Chalcedonenſi, ex eaque Canones quartus & quintus Antiocheni Concilii ſub nomine Regulæ octogeſimæ-tertiæ, & octogeſimæ-quartæ ſunt recitati: Canones verò decimus-ſextus, & decimus-ſeptimus ſub titulo nonageſimæ-quintæ & nonageſimæ-ſextæ Regulæ. Approbata eſt ea Collectio in Concilio Chalcedonenſi, Canone 1. cujus hæc ſunt verba: *Regulas Sanctorum Patrum per ſingula nunc uſque Concilia conſtitutas, proprium robur obtinere decrevimus.* Adjecti ſunt huic Collectioni 27. Canones Concilii Chalcedonenſis, expuncto, de Orientalium conſenſu, vigeſimo-octavo. Jus illud Canonicum, per omnes Orientis & Occidentis Eccle-

Secunda Collectio Canonum.

eleſias viguit. Illa Collectio, quam in lucem edidit Juſtellus, ab eo inſignita eſt titulo *Codicis Canonum Eccleſiæ univerſæ*. Canonibus iſta Collectione comprehenſis vim publicæ legis tribuit Juſtinianus Imperator Novella Conſtitutione 131. *Sancimus igitur*, inquit, *ut ſancti Eccleſiaſtici Canones, qui a ſanctis quatuor Conciliis expoſiti ſunt, & confirmati vim legum obtineant.*

Tertia Collectio Canonum.

III. Tertia Canonum Collectio in quinquaginta Titulos diſtributa, in Codice Manuſcripto Bibliothecæ Chriſtianiſſimi Regis, falsò Theodoreto adſcribitur. Nam & Canones Apoſtolicos 89. laudat, qui Theodoreti ætate nondum in Orientalis Eccleſiæ Codicem relati erant, nec ab aliquo Scriptore Eccleſiaſtico illius temporis ſunt laudati, & Canones Eccleſiaſticos cum Principum Legibus, & præcipuè cum Novellis Conſtitutionibus Juſtiniani Imperatoris confert. Unde Joanni Scholaſtico, qui ſub Juſtiniani Imperio floruit, a Juſtello, aliiſque Viris Eruditis probabiliùs adſcribitur. Sileo de Ferrandi Carthaginenſis Diaconi, & Creſconii Collectionibus in Africa ſtylo compendioſo conſcriptis.

Quarta Collectio Canonum.

IV. Quarta Canonum Collectio paulò ante Concilium Trullanum edita eſt. Primam & ſecundam, de quibus egimus, complectebatur, Canones Africanos, & Canonicas inſuper Sanctorum Gregorii Neocæſarienſis, Petri Alexandrini, Baſilii, aliorumque Patrum Epiſtolas. Id conſtat ex Canone 2. illius Concilii: *Firmi ſtabileſque maneant*, inquit, *qui a Sanctis Patribus, qui nos præceſſerunt, ſuſcepti ac confirmati ſunt, atque adeo nobis etiam traditi ſunt, Sanctorum & glorioſorum Apoſtolorum nomine octoginta-quinque Canones..... Obſignamus etiam reliquos omnes Canones, qui a Sanctis & Beatis noſtris Patribus expoſiti ſunt, id eſt a trecentis decem & octo Sanctis ac deiferis Patribus, qui Nicææ convenerunt, iiſque qui Ancyræ, & iis etiam qui Neocæſareæ; ſimiliter & qui Gangris; præterea & iis qui in Antiochia Syriæ; atque iis etiam qui in Laodiceæ Phrygiæ: præterea autem & centum quinquaginta Patribus, qui in hac a Deo conſervanda & imperiali Civitate convenerunt; & ducentis qui in Epheſiorum Metropoli priùs coacti ſunt; & ſexcentis triginta Sanctis & Beatis Patribus, qui Calchedone: ſimiliter & iis qui Sardicæ, & qui Carthagine, & qui rurſus in hac Dei cultrice & Imperatoris Urbe convenerunt ſub Nectario, qui Imperanti huic Civitati præſidebat, & Theophilo, qui fuit Alexandriæ Archiepiſcopus. Quin etiam Canones Dionyſii, qui fuit Archiepiſcopus magnæ Alexandrinorum Civitatis; & Petri qui fuit Alexandriæ Archiepiſcopus & Martyr; Gregorii Neocæſareæ Epiſcopi Thaumaturgi, Athanaſii Alexandrini Archiepiſcopi, Baſilii Archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ, Gregorii Epiſcopi Nyſſæ, Gregorii Theologi, Amphilochii, Iconii, Timothei Archiepiſcopi Alexandriæ, prioris Theophili Archiepiſcopi ejuſdem Alexandriæ, Cyrilli ejuſdem Alexandriæ Archiepiſcopi, & Gennadii, qui fuit Patriarcha hujus a Deo conſervandæ & imperantis Civitatis. Præterea verò & a Cypriano, qui Afrorum regionis fuit Archiepiſcopus & Martyr, & Synodo, quæ ſub ipſo fuit, emiſſum Canonem, qui in prædictorum Præſulum locis ſolùm, ſecundùm traditam eis conſuetudinem ſervatus eſt: Et nulli licere priùs declaratos Canones adulterare, vel non admittere; vel alios, præter hic propoſitos recipere Canones a quibuſdam falſa adjecta inſcriptione compoſitos, qui veritatem cauponari conati ſunt.* Huic porro Collectioni Zonaras Monachus, & Balſamon Patriarcha Antiochenus, Trullanos ipſos Canones 102. addiderunt, nec non Canones Septimæ & Octavæ Synodi Oecumenicæ. Atque his conſtat Jus omne Orientalium Eccleſiarum. Quod verò Occidentalem Eccleſiam ſpectat, ea uſa eſt Codice Canonum a Concilio Calchedonenſi probato, & in omnibus Eccleſiis promulgato, donec Dionyſius Exiguus, Abbas, novam adornavit Collectionem, Laurentii Romanæ Eccleſiæ Presbyteri votis annuens. In ea Codicem Canonum Eccleſiæ univerſæ ex Græco fideliter & accuratè verſorum exhibuit, in 27. Canone Concilii Calchedonenſis deſinens. His adjunxit quinquaginta priores Canones Apoſtolicos, Canones Concilii Sardicenſis, & Conciliorum Africanorum.

Collectio Dionyſii Exigui.

Integra Dionyſii Collectio Canones 394. complectitur: quibus Romanorum Decreta Pontificum Eccleſiaſticam ſancientia Diſciplinam, a Siricio uſque ad Hormiſdam ſubjunxit. Hanc Collectionem & interpretationem Canonum probavit Eccleſia Romana, ut teſtatur Caſſiodorus Divinarum Lectionum cap. 23. ubi de Dionyſio ita ſcribit: *Ex Græcis Exemplaribus Canones Eccleſiaſticos moribus ſuis, ut erat planus atque diſertus, magnæ eloquentiæ luce compoſuit: quos hodie uſu celeberrimo Romana Eccleſia complectitur.* Ea Collectione in Judiciis Eccleſiaſticis etiam uſa eſt, ut conſtat ex cauſa Contumelioſi Regenſis * Epiſcopi, quem Joannes II. Pontifex Maximus ab Epiſcopatus ordine ſuſpendit propter varia, quibus pollutus erat, crimina; decrevitque ut in ejus locum Viſitator in ipſius Eccleſia conſtitueretur, datis ea de re ad Cæſarium Epiſcopum Arelatenſem litteris, quibus capita Canonum, qui Judicia Epiſcoporum ſpectabant, & qui in Contumelioſi cauſa uſui eſſe poterant adjunxit, ſcilicet Capitulum VII. ex Epiſtola Siricii, ex Canonibus Apoſtolorum Capitulum XXV. & XXXI. ex Canonibus Antiochenis Capitulum IV. & XV. Tranſcripta autem erant ea capita ex Collectione & interpretatione Dionyſii Exigui.

** De Riez.*

Tom. 1. Conc. Galliæ.

Dionyſii Exigui Collectione uſa eſt Eccleſia Gallicana.

Gallicana Eccleſia hanc Collectionem etiam amplexa eſt maxima cum veneratione, eaque uſa eſt in Judiciis Canonicis, ut colligitur ex verbis Cæſarii Arelatenſis in cauſa Contumelioſi. *Nemo mihi*, inquit, *aliud qualibet contra auctoritatem Sedis Apoſtolicæ, aut contra 318. Epiſcoporum præcepta, vel reliquorum Canonum ſtatuta objiciat: quia quicquid contra illorum definitionem, in quibus Spiritum Sanctum locutum eſſe credimus, dictum fuerit, recipere non ſolùm temerarium, ſed etiam periculoſum eſſe non dubito.* Idem colligitur ex Concilio Aurelianenſi III. Canone 3. quo decernitur, *Ut Metropolitanus a Comprovincialibus Epiſcopis ſicut Decreta Sedis Apoſtolicæ continent, cum conſenſu Cleri vel civium eligatur; quia æquum eſt, ſicut ipſa Sedes Apoſtolica dixit, ut qui præponendus eſt omnibus, ab omnibus eligatur.* Decretum Leonis I. Pontificis Maximi allegat in Epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem, quod Collectioni Dionyſii Exigui, cum aliis ejuſdem, aliorumque Pontificum Decretis inſertum erat. Iſtam itaque Collectionem Gallicana Eccleſia receperat. Hic liber eſt Canonum, quem Rex Chilpericus ad Gallicanos Antiſtites Pariſiis in Synodo congregatos miſit, teſte Gregorio Turonenſi lib. 5. Hiſtoriæ Francorum cap. 19. cujus verba in Diſſertatione de Canonibus Apoſtolicis adduxi.

Non tamen eo dumtaxat Canonum Codice in ſancienda Diſciplina, & in Judiciis Eccleſiaſticis Gallicani Antiſtites utebantur: verùm etiam Canonibus Gallicanarum Synodorum, ut conſtat ex cauſa Contumelioſi Regenſis Epiſcopi, in qua Cæſarius Arelatenſis protulit ſeorſim Canones Gallicanos, eiſque recenſitis, ait: *Ecce manifeſtiſſimè conſtat, quia ſecundùm quod & tituli antiquorum Patrum, ſed & Canones Gallicani continere videntur, Clerici in adulterio deprehenſi, aut ipſi confeſſi, aut ab aliis revicti, ad honorem redire non poſſint.*

Idem conſtat ex Agobardo Lugdunenſi Archiepiſcnpo, in Epiſtola ad Ludovicum Pium Imperatorem. *Huc accedit*, inquit, *aliud quod pia conſideratione dignum videtur, de Canonibus ſcilicet Gallicanis, qui quaſi ſuperflui, aut inutiles a quibuſdam reſpuuntur, eò quod Neoterici Romani eos non commendaverint, cùm Antiqui religiosè eos veneratiſint, quoniam venerandi & Sancti Viri eos ediderunt, quorum vitam & ſanctitatem crebra miracula commendarunt .... Neque hoc ideirco dicitur, ut paſſim omnium Epiſcopalium Conventuum ſanctiones aquali auctoritate recipiendæ credantur, ut Nicæni, Calchedonenſis, & cæterorum generalium ex totius mundi conſenſu congregatorum, & receptorum. Sed quia congrua veneratione, pro cauſſis neceſſariis, quarum definitiones ex illis generalibus non inveniuntur, fides ſit eis adhibenda, religione debita.*

Collectio & interpretatio Dionyſii Exigui in Hiſpania æquè ac in Galliis recepta eſt, ut conſtat ex Concilio Bracarenſi II. anno 563. in quo, poſtulante Lucretio Epiſcopo, *relecti ſunt ex Codice, coram Concilio, tam generalium Synodorum Canones, quàm localium*. Quorum obſervantia capitulo vigeſimo ejuſdem Concilii præcepta eſt his verbis: *Item placuit, ut quæcumque præcepta antiquorum Canonum modo in Concilio recitata ſunt, nullus audeat præterire. Si quis autem quaſi contumax tranſgreditur, ille neceſſe eſt ut de ſuo degradetur officio.* Verùm Martinus Bracarenſis Epiſcopus, natione Græcus, & Dumienſis olim Cœnobii Abbas, novam Collectionem edidit, novaque methodo duas in partes illam diſtribuens, deſcriptis in prima parte Canonibus, qui ad Clericos, in ſecunda qui ad Laicos pertinerent. Hæc Collectio a Concilio Lucenſi in Gallæcia probata eſt anno 572. quam ſæpe laudat Gratianus ſub nomine Martini Papæ in Concilio.

Martini Bracarenſis Collectio.

De Lugo.

V. Antiquo Juri ſucceſſit novum ex Collectione Iſidori Mercatoris, quod anno circiter 836. agente Nicolao I. Pontifice Maximo promulgari cœptum eſt. Veterum Pontificum Romanorum Decretales Epiſtolas ea Collectio complectitur, de quibus Diſſertatione præcedenti egimus. Jus illud novum, quo diſciplina vetus, quoad Judiciorum Eccleſiaſticorum ordinem, labefactata eſt, paulatim invaluit. Primus eo uſus eſt Angilramnus Epiſcopus Metenſis, in Collectione Capitulorum, quæ ſub nomine Hadriani Romani Pontificis ad Angilramnum circumferuntur; quorum plurima ex veterum Pontificum Epiſtolis collegit, & Hadriano Papæ obtulit, cum aliquo de crimine accuſatus, Judicum ſacrorum cognitioni ſubtrahere ſe vellet. Dixi, (quæ ſub nomine Hadriani circumferuntur) nam facilè aſſentior Viro clariſſimo & Doctiſſimo Baluzio, qui in ſua ad Antonii Auguſtini de Gratiani Emendatione Dialogos Præfatione, non inaniter ſuſpicatur illorum Capitulorum Auctorem non fuiſſe Hadrianum, ſed Angilramnum. Ejus conjectura præcipuè nititur fide veteris Codicis MS. Bibliothecæ regalis Monaſterii S. Victoris Pariſienſis, in quo huic Collectioni titulus iſte præfixus eſt: *Incipiunt Capitula collecta ex diverſis Conciliis, ſive Decretis Pontificum Romanorum, ab Angilramno Metenſi Epiſcopo, & Adriano Papæ oblata.*

Collectio Iſidori Mercatoris.

Præterea non eſt veriſimile quòd Hadrianus Angilramno Codicem Canonum alterum dediſſet ab eo quo tunc Romana utebatur Eccleſia, quem Gallicana in Judiciis Eccleſiaſticis, & in controverſiis de Diſciplina emergentibus conſulebat: quem denique Carolo Magno dederat Hadrianus ipſe, ut hoc dono eum Eccleſiaſticæ Diſciplinæ tutorem, Canonumque vindicem declararet. Et in illo Codice, quem Carolo Magno obtulit Hadrianus, veterum Pontificum Decretales Epiſtolæ nullæ citatæ ſunt, ſed Romanorum Epiſcoporum a Siricio duntaxat ad Gregorium Juniorem Decreta: quod argumento eſt Hadrianum veteres illas Epiſtolas venerandis Præſulibus ſuppoſitas exiſtimaſſe: non eſt igitur veriſimile quòd ille Pontifex depromptas ex illis Epiſtolis ſententias Collectioni Capitulorum Angilramno datæ inſeruiſſet.

VI. Aliqua etiam ex Iſidori Mercatoris Collectione mutuatus eſt Regino Monaſterii Prumienſis Abbas, in libris duobus, quos *De Eccleſiaſticis Diſciplinis, & Religione Chriſtiana*, ſcripſit, anno circiter 906. juſſu Rathbodi Archiepiſcopi Trevirenſis, cujus in Metropoli degebat, in Sancti Maximini Monaſterio, in quod Prumienſi ex Abbatia pulſus ſeceſſerat. Eo namque in Opere, præter Canones antiquos, dicta Sanctorum Patrum, & ſincera Pontificum Romanorum Decreta, pſeudepigraphas etiam Decretales in Iſidori Mercatoris officina fabricatas interdum allegat.

Collectio Reginonis.

VII. Poſt Reginonem, Burchardus Wormatienſis Epiſcopus, anno 1020. viginti Decretorum libros nova methodo compoſuit, Scripturæ Sacræ, Patrumque ſententias, Conciliorum Canones, Pontificum Decreta, ad certa Diſciplinæ Eccleſiaſticæ capita redigens. Quo in Opere componendo Olbertum Gemblacenſem Abbatem Burchardo collaboraſſe teſtatur Sigebertus in Chronico ad annum 1008.

Collectio Burchardi.

De Vvormus.

VIII. Altera Juris Canonici Collectio extat ſub nomine Anſelmi Lucenſis, quæ illius non eſt genuinum Opus: plurima namque Urbani II. & aliorum Pontificum Decreta continet, quorum ævo, jam obierat Anſelmus. Præterea vetus Auctor Vitæ ejuſdem Anſelmi, qui lucubrationes ejus recenſet, iſtius Collectionis non meminit: de qua apud Sigebertum & Trithemium, altiſſimum etiam ſilentium eſt.

Collectio Anſelmi Lucenſis.

IX. Anno deinde 1100. Ivo Carnotenſis Collectionem Canonum elaboravit ad uſum Eccleſiæ Gallicanæ, ſive potiùs Collectiones duas, quarum una *Panormia* inſcribitur; altera *Decretum Ivonis*. Et primam quidem non eſſe germanum Ivonis opus, viri quidam eruditi exiſtimarunt, ſed Hugonis cujuſdam Catalaunenſis; quem ex Ivonis Decreto abbreviato libellum conſcripſiſſe, qui *Summa Decretorum Ivonis* appellatur, teſtis eſt Vincentius Bellovacenſis lib. 25. Speculi Hiſtorialis cap 84. Sed hunc librum alium eſſe a Pannormia Ivonis, oſtendit & tituli diverſitas in omnibus MSS. editiſque Codicibus, & Canonum ac Decretorum in utroque libro relatorum varietas. Ad calcem Pannormiæ, *a*, deſcripta ſunt Decreta Innocentii II. qui Pontifex factus eſt multis annis poſt Ivonis Carnotenſis obitum. Hoc tamen argumento non eſt, Pannormiam eſſe ſuppoſititium Ivonis opus, quia Decreta illa non ſunt pars iſtius Collectionis, ſed ipſi ſunt addita poſteriori manu. Unde Antonius Auguſtinus Tarraconenſis Epiſcopus habuiſſe ſe Codicem veterem Pannormiæ Ivonis teſtatur, a quo Decreta Innocentii II. aberant, ſicuti abſunt ab antiquiſſimo Codice Bibliothecæ Victorinæ, ut obſervat vir eruditus Stephanus Baluzius. Pannormia in partes octo: Decretum in decem & ſeptem diviſum eſt. In utramque Collectionem plurima ex Digeſtis, Codice, & Novellis tranſcripſit, Jus Civile cum Canonico præclarè conjungens.

Collectio Ivonis Carnotenſis.

a Pannormiam viri quidam eruditi dici debere contendunt, quaſi legum omnium complexionem: ſed veteres Codices MSS. editique libri Pannormiam exhibent: uti & Trithemius in lib. de Script. Eccleſ.

X. Anno tandem 1151. Gratianus Monaſterii Sancti Felicis Bononienſis, Ordinis Benedictini Monachus, Jus Canonicum in unum corpus redegit: Liber ille falsò Decretum Gratiani inſcribitur, cùm in nullo fere veterum Codicum ea inſcriptio extet, ſed iſta: *Concordia diſcordantium*

Collectio Gratiani.

tium Canonum. Hinc viri doctiſſimi Antonius Demochares, & Antonius Pontius, qui edendo emendandoque Gratiano incubuerunt, vocem illam, *Decretum*, utpote ineptam ſuſtulere; quia non unius Decreti explanatio, ſed multorum Collectio Decretorum opus illud eſt, ille itaque *Decretorum Collectanea*; hic *Decretorum Canonicorum Collectanea*, inſcripſerunt. Hanc adornavit Collectionem Gratianus ſub Eugenii III. Pontificatu. Dionyſii Exigui, Iſidori, & Ivonis Collectiones complectitur, novis Conſtitutionibus Pontificum, Canonibus Conciliorum, & Sanctorum Patrum locis amplificatas & locupletatas.

Tres in partes dividitur Gratiani Collectio. Prima, Diſtinctiones centum & unam complectitur: ſecunda, Cauſas triginta ſex, quarum ſingulæ in quæſtiones dividuntur, & quælibet quæſtio in capita. At verò quæſtio tertia Cauſſæ trigeſimæ tertiæ, Tractatum de Pœnitentia continet, in ſeptem diſtinctiones, per capita, diviſum. Tertia pars exhibet tractatum de Conſecratione, in qua de conſecratione Eccleſiarum, & Miſſarum celebratione, de Sacramento Euchariſtiæ, de Feſtivitatibus per anni circulum celebrandis, de Baptiſmi Sacramento, de Confirmatione & Jejunio, quinque diſtinctionibus agitur.

Quatuor modis citari ſolet Gratiani Collectio: primò ſic: *Diſt.* 5. C. *Si lapſis*, ita ut hæc verba ſint principium capitis quod in ea diſtinctione continetur. Secundo modo ſic 12. *q.* 2. C. *Placuit*, id eſt, Cauſſa 12. Quæſtione ſecunda, cap. quod incipit hoc verbo, *Placuit*. Tertio modo, tractatus de Pœnitentia ſic allegatur: *De Pœnit. Diſt.* 1. C. *Multiplex*. Quartò, tractatus de Conſecratione ſic profertur in medium, *De Conſec. Diſt.* 1. C. *Miſſarum*.

Innumera ſunt in Gratiani Collectione errata, & quidem graviſſima, contra Hiſtoriæ leges, contra Criticæ accurationem, contra ſanæ Theologiæ principia, quæ Monachum illum doctiſſimum non fuiſſe, & valde indiligentem probant. Hæc annotata ſunt & emendata a Correctoribus Romanis, viris ſcilicet eruditis, quos Summi Pontifices Pius IV. Pius V. & Gregorius XIII. huic caſtigando operi præpoſuerunt. Sed de Gratiani Emendatione nemo ſcripſit accuratius aut doctius Auguſtino Tarraconenſi * Epiſcopo, qui libros duos hoc de argumento compoſuit, quorum quilibet Dialogos viginti, multa ac varia referens eruditione complectitur: quos nuper doctiſſimis a ſe notis illuſtratos typis rurſus mandari curavit Stephanus Baluzius. Veterum Pontificum ante Siricium Epiſtolas, aliaque ex pſeudepigraphis loca Gratianus allegat, Concilia citat nullibi gentium celebrata, teſtimonia Patribus affingit, quę non agnoſcunt.

* *De Taragone.*

Collectiones Decretalium.

XI. Poſt Gratiani Collectionem, tres Decretalium Epiſtolarum, Alexandri III. Innocentii III. & Honorii III. Collectiones editæ ſunt, quas unum in volumen congeſtas, editionis honore Antonius Auguſtinus donavit, cum aliis duabus Collectionibus antiquis, privato tantùm ſtudio, privataque auctoritate compoſitis. Acceſſit quarta Decretalium unum in corpus collectio, juſſu Gregorii IX. Pontificis Maximi a S. Raymundo a Pennaforti Ordinis Fratrum Prædicatorum, ipſius Capellano & Pœnitentiario, adornata, & in quinque libros diviſa. In primo agitur de munere & officio Perſonarum Eccleſiaſticarum; in ſecundo, de judiciis, & iis quæ ad judicia pertinent; in tertio, de rebus ad Clericos & Eccleſias ſpectantibus; in quarto, de rebus quæ ad Laicos attinent; in quinto, de delictis & eorum pœnis.

S. Raymond de Rochefort.

Allegantur Decretales hoc modo: *Ext.* c. *Etſi Judæos, de Judæis*, id eſt, cap. quod incipit his verbis, *Etſi Judæos, Titulo de Judæis.*

Sextus Decretalium.

XII. Quinque libris Decretalium, ſextus additus eſt a Bonifacio VIII. qui Summorum Pontificum qui Gregorium IX. inter & Bonifacium VIII. ſederunt, Decretales & ipſius Bonifacii Conſtitutiones complectitur; ſicut S. Raymundi Collectio, præter Decretalis ſuprà laudatorum Pontificum, Gregorii IX. Conſtitutiones continebat. Decretales autem Bonifacii VIII. non ſunt ab Eccleſia Gallicana receptæ. Et maximè Decretalis *Unam ſanctam*: quam ob aſſertam Romano Pontifici in Regum temporalia auctoritatem, quamvis Eccleſiæ Romanæ Beneficiarii non ſint, ſeu feudatarii, noſtrates Theologi, & omnes Regni hujus Ordines rejiciunt, quam Benedictus XI. & Clemens V. juſtè prudenterque reſcidere. Sic porro iſta Collectio citari ſolet: *C. Si judex de ſent. excom. in* 6. id eſt, Titulo de ſententia excommunicationis, lib. 6. Decretalium.

Clementinæ.

XIII. His additæ ſunt Clementinæ, id eſt Clementis V. Conſtitutiones in Concilio Viennenſi editæ, quæ hoc modo laudari ſolent: *Clement. Si furioſus de homicidio*; id eſt, Clementina, quæ incipit, *Si furioſus*, titulo de homicidio. Sequitur Extravagantium Collectio, ſive Joannis XXII. ſive Communium, quæ a diverſis Pontificibus editæ ſont. Sic autem nuncupatæ ſunt Conſtitutiones illæ, quòd extra corpus Juris Canonici vagarentur. Sic autem allegantur: *Extravag. Vas electionis, de hæreticis*, id eſt, Titulo de hæreticis, in Extravaganti, quæ incipit, *Vas electionis*.

Extravagantes.

His omnibus conſtat Juris Canonici corpus, ſeu totum illud quod hodie a nobis Jus novum nuncupatur, quod in multis capitibus differt a Jure veteri: ſed in iis maximè quæ Metropolitanorum, & Conciliorum provincialium auctoritatem ſpectant, quam labefactavit, & propemodum evertit. Verum quamvis multa antiquæ diſciplinæ, & priſcis moribus contraria invexerit; fatendum tamen eſt multos ipſum ſuppleviſſe Juris veteris defectus: iſtamque noviorum legum multitudinem neceſſariam fuiſſe, ut novis in dies emergentibus cauſis lux afferretur, noviſque malis, quæ graſſari cœperant, remedia adhiberentur opportuna. Unde tam verè quàm eleganter illuſtriſſimus & doctiſſimus Pariſienſium Archiepiſcopus Petrus de Marca lib. 3. de Concordia Sacerdotii & Imperii cap. 6. ait: *Si quis res accuratè expendat, non adeò laborabit de diſcrimine antiqui Juris, & recentioris: quod rerum & negotiorum varietas ab invitis Pontificibus, pro utilitate Reipublicæ Chriſtianæ extorſit. Itaque eo ſtatu res Eccleſiæ nunc poſitæ ſunt, ut ſi quis de abſoluta & integra reſtitutione Juris antiqui, & novi abolitione contendat, proinde agat, ac ſi Imperiorum inveteratorum adminiſtrationem ad eam formam revocare velit, qua in ipſis Regnorum initiis obtinebat.*

SCHOLION I.

Ex iſta 21. Diſſertationis Appendice Operum meorum RR. Cenſores hanc propoſitionem in Indiculum ſuum retulerunt: *Jus novum ſub Nicolao I. invaluit, quo Diſciplina veius quoad Judiciorum Eccleſiaſticorum ordinem labefactata eſt.*

R. Propoſitio Hiſtorica eſt, facti Quæſtionem ſpectat: Quid in ea reprehenſione dignum? Nonne Diſciplina Eccleſiaſtica mutationi obnoxia eſt? Nonne varias mutationes in Judiciorum Eccleſiaſticorum ordinem introductas eſſe probant Collectiones Decretalium, earumque inter ſe & cum antiquis Canonibus collatio? Cui doctorum hominum ignotum juris antiqui & novi diſcrimen?

Hæc

Hæc porro propoſitio ante me aſſerta eſt ab Erudito Viro *Petro De Marca* Archiepiſcopo Pariſienſi, lib. 3. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 6. *Hac una ratio*, inquit, *Nicolao I. perſuaſit, ut ſe acerrimum vindicem earum Epiſtolarum præſtaret, quò faciliùs Epiſcopos Romana Sedi ſine medio ſubjiceret. Ex iis enim novam illam Regulam veteribus Canonibus incognitam conſtituit, ſcilicet Epiſcopum, etiamſi non appellaverit Romanam Sedem, a Synodo Provincia inconſulto Romano Pontifice deponi non poſſe. Nicolai verba hæc ſunt in Epiſtola ad Epiſcopos Gallia, de Rothadi Epiſcopi*
Epiſt. 42. *cauſa loquentis*: „ Quamquam etſi numquam pro„ vocaſſet, numquam omnino præter ſcientiam „ noſtram deponi debuerit: quia ſacra Statuta & „ veneranda Decreta Epiſcoporum cauſas, utpote „ majora negotia, noſtræ definiendas cenſuræ „ mandarunt. *Statuta illa Decretalia, quorum meminit Nicolaus, referri debent ad Epiſtolas Victoris, Sixti, Marcelli, Zephirini, Julii, & aliorum Pontificum. Iis duo præcipuè caventur. Primum, ut nulla Synodus Provincialis Epiſcoporum criminales cauſas definiat inconſulta Romana Sede. Secundum, ut nulla Synodus præter Sedis illius Auctoritatem cogatur. His duobus capitibus præcipuum diſcrimen Juris antiqui & novi continetur. Unde effectum eſt ut Metropolitanorum auctoritas, qua in Canonibus decernendis, aut judiciis reddendis vigebat, maximè debilitata ſit, atque adeo nova quæ in dies emergere ſolent negotiorum ſpecies, non ampliùs in Conciliis Gallicanis, ut fieri ſolebat juxta mores antiquos, ſed in Conciliis Romanis primùm, deinde a ſolis Pontificibus diſcuſſa & deciſa fuerint; licet Synodorum Provincialium congregationi, & Canonum condendorum poteſtati in univerſum Epiſcopi Gallicani renunciare noluerint.* Meminerint Cenſores Religioſi Tertullianicæ illius ſententiæ: *Regula Fidei ſola immobilis & irreformabilis. Hac lege Fidei manente cætera diſciplina & converſationis recipiunt novitatem correctionis.* (lib. de Virginibus velandis c. 1.)

S C H O L I O N II.

Religioſi Cenſores in ſuum Indiculum hanc pariter Propoſitionem retulerunt: *Decretalem* UNAM SANCTAM, *reſpuunt Galli & execrantur, ob aſſertam Summo Pontifici auctoritatem in temporalia Regum qui feudatarii non ſunt.*

R. Verùm Decretalem, *Unam Sanctam*, ob hanc rationem a Gallis rejici hoc in Regno, res eſt Hiſtoriç, comperta ſatis & explorata. Clerus Gallicanus & Sacra Facultas adversùs Litteras illas *Bonifacii VIII.* adeò commoti ſunt, ut Regi auctores fuerint ipſas flammis abolendi, teſte *Ptolemæo Lucenſi* Ordinis FF. Prædicatorum, in Annalibus ad annum 1311. *Eodem anno*, inquit, *Dominus Bonifacius tranſmiſit Litteras cum Bulla ad perpetuam rei memoriam, Regi Francia, in quibus mandabat eidem: Quòd volebat, cùm ipſe eſſet Dominus temporalium & ſpiritualium Mundi, quòd recognoſceret Regnum ab ipſo, & contrarium tenere judicabat hæreticum. Quas Literas Rex recipiens, de conſilio ſuorum Magiſtrorum, coram multitudine populi fecit comburi.* Cæterùm ſi vox *execrationis* fortè paulò durior Romanas aures offendit, *Quæ*
Auxiliarii P.P. *neſcio qua teneritudine plus tenentur*, diſſimulare non debebant Religioſi Cenſores me vocis aſperitatem molliviſſe, & hanc locutionem expunxiſſe in ſecunda Editione ſæculi primi, cujus Editionis Exemplaria plurima Romam pervenerant, cùm adversùs Opera mea motus excitari cœperunt.

Nota.

SI expendantur quæ habet Thomaſſinus *p. 1. lib. 1. cap.* 48. palam fiet Romanos Pontifices non parum pluries contuliſſe ad conſtabiliendam Metropolitanorum auctoritatem; & non ſolùm ejuſdem detrimento propriam magis eluceſcere non voluiſſe, ſed potiùs non rarò Metropolitas de ſuç ſedis poteſtate ſtrenuè defenſanda ab eiſdem monitos. Non ægrè proinde confirmarunt Tridentini Decreta, quibus Metropolitica auctoritas vindicabatur, vel augebatur; quaque primæva Metropolitarum majeſtas emicabat. Exemplo etiam S. Caroli Borromæi, ac actis provincialium Conciliorum, quæ idemmet celebravit, oſtendit Thomaſſinus quantùm etiam modò in eccleſiarum ſuæ Provinciæ commodum Metropolitæ poſſent præſtare. Quòd ſi, maximè a nono ſæculo, ea invaluit diſciplina, ut de cauſis præcipuè criminalibus epiſcoporum romani Pontifices cognoſcerent, id non ex eo ortum eſt, quòd Metropolitarum jura imminuta deſideraverint; ſed quia vel ſimoniæ contagium clerum non parum infecerat; vel quia Metropolitarum quorumdam ſocordia, & oſcitantia, ſicut etiam non ſemper æqua dominatio proprio muneri incumbere non patiebantur: quibus addendum Germanorum Imperatorum adversùs Pontifices ſchiſma, unde ſuſdeque omnia vertebantur.

Nota.

NOn eſt hujus loci exponere, quç de poteſtate indirecta Romani Pontificis in temporalia Principum Auctores diſſeruere.

DISSERTATIO XXII.

De Scriptis Sancti Dionyſii.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm libri de Divinis Nominibus, de Eccleſiaſtica Hierarchia, &c. verè S. Dionyſio Areopagitæ inſcribantur & aſſerantur?

CErtum eſt hæc ſcripta, ante quinti Sæculi initium Auctorum Eccleſiaſticorum laudaſſe neminem, nedum ſub S. Dionyſii Areopagitæ, ſed nec ſub alterius Patris nomine. Certum eſt ſecundò, ſequentium ſæculorum Patres, Concilia, Pontifices, omneſque Scriptores Eccleſiaſticos adjudicaſſe libros illos Dionyſio Areopagitæ, uſque ad Eraſmum, uno excepto Anonymo, quem Theodorus Presbyter a Photio laudatus confutavit. Certum eſt tertiò, graviſſima in ſpeciem argumenta pro ea opinione militare, quæ libros iſtos Dionyſii Areopagitæ eſſe negat, eoſque Auctori quinti Sæculi tribuit; quibus perſuaſi Launoius & Morinus, iſtius ſententiæ vexillum extulere. Verùm tot munita eſt præſidiis opinio contraria, quæ libros laudatos S. Dionyſio Areopagitæ velut legitimo parenti aſſerit, & tanta nube teſtium defenſa, ut ipſam non minùs probabilem exiſtimem, atque cum Conciliis Oecumenicis, & Sanctis Patribus illam propugnare malim, quàm adverſam ducibus ambiguo Eraſmo, & Dallæo,

Blon-

Digitized by Google

Blondello, aliiſque, heterodoxis Auctoribus, necnon præeuntibus clariſſimis doctiſſimiſque viris Morino & Launoio, tueri.

PROPOSITIO.

Libri Sancto Dionyſio Areopagitæ inſcripti, ſunt germani illius fœtus.

Probatur ab undecim ſæculorum poſſeſſione, quorum lapſu hi libri Dionyſio Areopagitæ ſemper inſcripti ſunt, nec ſub alterius unquam Auctoris nomine evulgati; ſemperque ex illis probata Patribus, Conciliis, & Pontificibus, ſub Areopagitæ nomine teſtimonia. Num autem, amabo, hac in re Concilia, Pontifices, Patres, omnes ad unum Auctores Eccleſiaſticos erraſſe dixeris, omneſque tam parùm accurati fuiſſe criterii, ut nequidem cogitarent de alio hiſce libris quærendo Auctore? Ecce tibi illorum teſtimonia ſubjicio.

Occurrit primò Juvenalis Epiſcopus Hieroſolymitanus, qui Synodi Chalcedonenſis tempore florebat. Is poſtulantibus Martiano Imperatore, & Pulcheria Auguſta, hæc de funere Deiparæ, velut Eccleſiæ traditionem docebat: *Tunc autem aderant cum Apoſtolis, Sanctiſſimus Timotheus, primus Epiſcopus Epheſiorum, & Dionyſius Areopagita [ſicut hic ipſe magnus teſtatur Dionyſius] in his quæ de beato Hierotheo, qui tunc quoque aderat, conſcripſit ad Timotheum*, &c. Et laudat verba Dionyſii 3. cap. de Divinis Nominibus. Extant autem verba Juvenalis apud Nicephorum Calliſtum lib. 15. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14.

Secundò, Leontius Byſantinus lib. 2. contra Neſtorium & Eutychetem, prolaturus Veterum teſtimonia contra Aphtardocetas, id eſt carnis Chriſti incorruptibilis aſſertores, ſic præfatur: *Quoniam gratiâ Chriſti quæſtiones, quæ ſpeciem probabilitatis habebant, pro viribus ſolvimus; polliciti verò ſumus teſtimoniis Veterum confirmare, quæ diximus, accipe in fidem, multitudinem teſtimoniorum æquabilem, modulatum veritatis concentum edentem.* Et primo quidem loco profert *Teſtimonium Sancti Dionyſii Areopagitæ, ætatis Apoſtolorum; ex libro de Divinis Nominibus.*

Et in libro de Sectis, eundem Areopagitam apertè inter Sanctos Patres qui a Chriſto ad Conſtantinum Magnum floruerunt, enumerat. Nam Actione 3. ita ſcribit: *Cæterùm temporibus illis, quæ a Chriſti Nativitate uſque ad Imperium Conſtantini numerantur, hi Doctores & Patres extiterunt: Ignatius ille Theophorus, Irenæus, Juſtinus Philoſophus & Martyr, Clemens & Hyppolytus Epiſcopi Romani, Dionyſius Areopagita, Metodius Pataraenſis Epiſcopus, Gregorius miraculorum effector, & Petrus Alexandrinus Epiſcopus & Martyr.*

Tertiò (ut inimici etiam noſtri ſint judices) Monothelitæ hæretici hæc opera S. Dionyſio Areopagitæ adſcripſerunt, nemine Catholicorum reclamante. Sergius in Epiſtola ad Cyrum Patriarcham Alexandrinum, recitata in Synodo Lateranenſi ſub Martino I. Secretario 3. Themiſtius hæreticus in Epiſtola ad Marcellinum Presbyterum, & Stephanum Diaconum, de operatione Chriſti: *Ideo*, inquit, *Deivirilem Dionyſius Areopagita nominavit*. Macarius Patriarcha Antiochenus, in Synodo Conſtantinopolitana Actione 2. *Ego*, inquit, *numerum non dico, ſed Deivirilem operationem ejus, ſecundùm Sanctum Dionyſium*. Cyrus Cap. 7. ſcripſit ſe credere, *Eumdem unum Chriſtum, & unum Filium operantem Deo decibilia, & humana, unâ Dei & viri operatione, ſecundùm Beatum Dionyſium*. Pyrrhus in Diſputatione cum Sancto Maximo: *Quid præterea*, inquit, *dicemus de Sancto Dionyſio, qui in Epiſtola ad Cajum Cultorem, de Chriſto dixit, Exercuiſſe novam quandam operationem Deivirilem?*

Quartò, Sophronius Patriarcha Hieroſolymitanus, qui ſeſe primus oppoſuit illis hæreticis, Dionyſii Areopagitæ auctoritatem ad impii confirmationem dogmatis trahentibus, proculdubiò negaſſet hæc Opera legitimum illius Patris fœtum eſſe, ſi vel minima tunc fuiſſet apud Eccleſiaſticos Auctores de illorum ſuppoſitione ſuſpicio. Quod tantùm abeſt ut præſtiterit; quin imò ea laudavit ut ipſius Areopagitæ Dionyſii, in Epiſtola ad Sergium Conſtantinopolitanum Patriarcham: *Chriſti verò*, inquit, *aſſerimus etiam eſſe virtutem illam, quæ dicitur nova, & Deivirilis operatio, non unam exiſtentem, ſed diverſi generis ac differentiæ, quam ex Areopago, a Paulo egregie divinitus captus aſſeruit Dionyſius.*

Quintò, Sanctus Martinus I. Pontifex Maximus in Concilio Lateranenſi, Secretario 1. *Dionyſius egregius*, inquit. *& molem carnalem eum habere prædicat, & pondus corporeum; & cum mole ac pondere corporeo, eum incedere ſuper aquas: non infuſis pedibus; & hoc in Opuſculis de Divinis Nominibus docens ait: Ignoramus qualiter de Virgine is alia lege præter naturalem, formabatur, & qualiter non infuſis pedibus corporalem molem habentibus, & materiale pondus, deambulabat humidam & inſtabilem ſubſtantiam.* Extat illud teſtimonium cap. 2. de Divinis Nominibus.

Et Secretario tertio ejuſdem Concilii hæc habentur: *Martinus ſanctiſſimus ac beatiſſimus Epiſcopus ſanctæ Dei Eccleſiæ Catholicæ atque Apoſtolicæ urbis Romæ, dixit: Codicem B. Dionyſii Athenienſis Epiſcopi, hi quorum intereſt, actis deducant. Theophylactus Primicerius Notariorum Sanctæ Apoſtolicæ Sedis, dixit: Secundùm juſſionem veſtræ Beatitudinis, afferens de venerabili Bibliotheca Sedis veſtræ Codicem Beati Dionyſii, præ manibus habeo; quid præcipitis? Martinus ſanctiſſimus Epiſcopus Sanctæ Dei Eccleſiæ Catholicæ atque Apoſtolicæ urbis Romæ dixit: Codex Beati Dionyſii ſuſcipiatur, & de Epiſtola, quæ ibidem depoſita eſt, ad Cajum directa, locus ille de quo agitur, cujus mentionem fecerit Cyrus in ſuo Capitulo, ad approbationem novitatis ejus, coram Sancto Concilio relegatur. Et accipiens Paſchalis Notarius Regionarius Apoſtolicæ Sedis, de Græco in Latinam linguam interpretatum ipſum teſtimonium relegit, continens ita: Sancti Dionyſii ex Epiſtola ad Cajum directa; Etiam non ſecundùm Deum divina operatus, neque humana ſecundùm hominem; ſed Deo homine facto novam quandam Deivirilem, id eſt θεανδρικὴν operationem, nobis oſtendens.* Quæ verba, illius Concilii Patres ſeu germana Sancti Dionyſii Areopagitæ recipiunt. Nemo igitur diffiteri poteſt hanc de Dionyſii Scriptis, quam ſectamur, ſententiam, ſæculo ſeptimo in omnibus Sedibus Patriarchicis, id eſt, in Eccleſia receptam univerſa. Romæ illam propugnabat Sanctus Pontifex Martinus, Alexandriæ Cyrus, Antiochiæ Macarius, Conſtantinopoli Sergius, Hieroſolymis Sophronius.

Sextò, Sanctus Maximus Martyr hæc Opera Dionyſio Areopagitæ vindicavit, Epiſtolam ad Cajum laudavit in celebri diſputatione contra Pyrrhum Monothelitam, & Scholia in omnes Dionyſii Areopagitæ libros ſcripſit erudita.

Septimò, Sexta Synodus Oecumenica, Actione 8. *Item*, inquit, *relatum eſt aliud teſtimonium ex eodem Codicello Sancti Dionyſii Epiſcopi Athenienſis, & Martyris, ex libro de Divinis Nominibus*, &c. Eoſdem libros ſub nomine Dionyſii Areopagitæ citat Septima Synodus Actione ſecunda.

Octavò, Agatho Summus Pontifex, in Epiſtola ad Conſtantinum Pogonatum Imperatorem data

ta

Digitized by Google

ta, quæ recenſetur Actione 4. Sextæ Synodi, eidem ſententiæ ſuffragatur his verbis: *Sanctus quoque Dionyſius Areopagita, Epiſcopus Athenienſis, libro Divinorum Nominum cap. 2. ſimiliter docet: Diſcretum eſt autem a benigniſſima circa nos Dei operatione, hoc quod ſecundùm nos, ex nobis, integrè, verèque humanatum eſt Verbum, quod eſt ſupra ſubſtantiam, & operari, ac pati quanta humana ejus divinæ operationi congruunt, præcipua ac probabilia. His namque Pater & Spiritus nulla ratione communicant.*

Nonò, Sanctus Gregorius Magnus Homiliâ 34. in Evangelium S. Lucæ: *Fertur verò*, inquit, *Dionyſius Areopagita, antiquus & venerabilis Pater dicere, Quòd ex minorum Angelorum agminibus foras ad explendum miniſterium, vel viſibiliter, vel inviſibiliter mittuntur, ſcilicet, quia ad humana ſolatia aut Angeli, aut Archangeli veniunt.* Doctrina eſt Dionyſii lib. de Cœleſti Hierarchia cap. 7. 9. & 13.

Decimò, Hadrianus I. Pontifex Maximus in Epiſtola quam ad Carolum Magnum Imperatorem dedit pro Septima Synodo: *Sanctus Dionyſius Areopagita*, inquit, *qui & Epiſcopus Athenienſis, valde nimirum laudatus eſt a Divo Gregorio Papa confirmante eum antiquum Patrem & Doctorem eſſe.* Tum laudat ejus *veridica teſtimonia, in Sacris Conciliis confirmata, pro ſacrarum imaginum venerationem:* ſcilicet ex Epiſtola ad Sanctum Joannem Evangeliſtam, & ex libro de Cœleſti Militia, ſeu de Cœleſti Hierarchia, cap. 1. ubi *incorporea agmina diverſis coloribus effigurari* ſcribit; *quatenus per ſacratiſſimas effigies ad incorporatas & ſimplices pias mentes tranſeamus.*

Undecimò, Nicolaus I. in Epiſtola ad Michaëlem Imperatorem. *Antiqui Patris*, inquit, *& venerabilis Doctoris Areopagitæ Dionyſii ad Demophilum verba vobis recitari præcipite, qui etiam in cauſa pietatis, delinquentem Sacerdotem, nefas ſancit a minoribus vel inferioribus judicari, ne fiat in Eccleſia Dei aliquid inordinatum, & ſtatus ejus in aliquo confundatur.* Adde Hincmarum Archiepiſcopum Remenſem, & Anaſtaſium Bibliothecarium in Epiſtolis ad *Carolum Calvum* Regem Chriſtianiſſimum datis.

Duodecimò, Theodorus Presbyter, antiquiſſimus Auctor, a Photio laudatus in Bibliotheca, Codice 1. hæc Opera Sancto Dionyſio Areopagitæ edito libello vindicavit. *Lectus eſt*, inquit, *Theodori Presbyteri liber, quo docet germanum eſſe Sancti Dionyſii Opus. Solvuntur autem quatuor potiſſimùm argumenta.* Et illis argumentis recenſitis, quę infra proferemus, & ſolvemus, ſubdit: *Quatuor his igitur argumentis controverſa diſſolvere ſtudet Theodorus, efficitque pro virili, legitimum illum eſſe magni Dionyſii partum.*

Decimo-tertiò, Photius ipſe librorum Cenſor ſeveriſſimus & eruditiſſimus, in Bibliotheca, Codice 231. recenſens Epiſtolam Synodicam Sophronii Patriarchæ Hieroſolymitani ad Honorium, hæc habet: *In hoc volumine continebantur teſtimonia ſanctorum variorum Patrum, qui ante quartam Synodum fuerant, & qui poſt illam floruerunt, & poſt nati ſunt. Quæ teſtimonia, duplicem in Chriſto Deo noſtro operationem prædicarunt: quorum Principes & præcipui erant, Leo veteris Romæ Pontifex, & quarta illa Oecumenica Synodus, Petrus ſanctiſſimus Myrorum Epiſcopus, Gennadius Conſtantinopolis, & Photica Diadochus, & Euphremius Antiochiæ Præſul qui etiam contra Acephalos in multis libris ſtrenuè certavit, & Dionyſius, copioſus quidem verbis, copioſior tamen ſpeculatione, diſcipulus Sancti Pauli, Chriſti Martyr, Athenienſium Epiſcopus.*

De Candie. Decimo-quartò, Elias Cretenſis Metropolitanus in Orationem primam Sancti Gregorii Nazianzeni: *Quoniam*, inquit, *noſtram hanc Hierarchiam divina illius & ſuprema Hierarchia figuram Sanctus Dionyſius nominavit*, &c. Et infra: *Verùm quidnam unumquodque horum ſibi velit, ſi qui ſcire cupiant, magni Dionyſii liber eos docebit*, &c.

Decimo-quintò, Sanctus Joannes Damaſcenus lib. 1. Orthodoxæ Fidei cap. 15. *Enimverò*, inquit, *hæc ex ſacris, ut eſt apud divum Dionyſium Areopagitam, oraculis edocemur, quòd Deus omnium cauſſa & origo eſt, eorum quæ ſunt, eſſentia; eorum quæ vivunt, vita: eorum quæ ratione prædita ſunt, ratio:* &c. Quæ habentur cap. 1. de Divinis Nominibus. Et libro 2. cap. 3. *Ut autem*, ait, *ſanctiſſimus, ac Theologia laude præſtantiſſimus vir Dionyſius Areopagita inquit, Theologia omnis, hoc eſt ſacra Scriptura, novem cœleſtes ſubſtantias nuncupavit. Has ſanctus ille Doctor in tres Ordinum terniones diſtinguit.* Sancto Joanni Damaſceno adjungi poteſt Michaël Syncellus, laudatus a Sancto Theodoro Studita lib. 2. Epiſt. 213. & Anaſtaſius Nicænus Quæſt. 31. & 52.

Decimo ſextò, Euthymius Monachus parte 1. Panopliæ Titulo 2. *De Patre*, inquit, *Filio, & Spiritu-Sancto, diſtincta ſimul atque conjuncta divinitatis ratio, Dionyſii Areopagitæ, ex capite de unita diſtinctaque Theologia, Patrem quidem eſſe fontem,* [*ut ita dixerim*] *divinitatis; Filium & Spiritum Sanctum fœcunda divinitatis* [*ſi ita dicendum eſt*] *germina divinitus pullulantia, & flores quodammodo, & eſſentiâ præſtantiora lumina, ex ſacris libris accipimus: ſed quonam pacto hæc ſint, nec eloqui poſſumus, nec intelligere.* Hæc habentur lib. de Divinis Nominibus, cap. 2.

Decimo-ſeptimò, Simeon Metaphraſtes, in Oratione de Dormitione Deiparæ: *Ne*, inquit, *videantur inane quod dictum eſt de congregatione Apoſtolorum, quæ facta eſt in dormitione Virginis, ſatius fuerit ea ſummatim addere, quæ a Dionyſio Areopagita dicuntur.* (3. ſcilicet capite de Divinis Nominibus.)

Decimo-octavò, Nicephorus Callixtus, lib. 2. Hiſtoriæ cap. 20. poſtquàm Sancti Dionyſii migrationem in Occidentem, & martyrium narravit, ſic illius ſcripta recenſet: *Quæ autem ille ſcripta ſublimi rerum divinarum contemplatione, ſententiis, & elocutione admiranda prorsùs & excellentia, longèque ab iis, quæ pro hominum captu edita ſunt, diſſita compoſuerit, ſic ſe habent: Primum quidem Opus de Divinis Nominibus conſcripſit, tredecim capitibus: in quo ad centum quoque alia capita ſunt adjecta, divinâ ſapientiâ plena. Secundus ab eo liber ſcriptus eſt, cui titulum fecit, de Cœleſti Hierarchia, capita habens quindecim. Tertius de Eccleſiaſtica Hierarchia, capitum ſeptem. Quartus de arcana, ſeu Myſtica Theologia, quinque capitum. Reliquit etiam Epiſtolas decem, quarum poſtrema Evangeliſtæ Joanni, qui ſupra pectus Domini recubuit, eſt ſcripta.* Et cap. 22. *Cæterùm* inquit, *ne temere videar conventûs Apoſtolorum in dormitione Dei Genitricis meminiſſe, neceſſarium eſſe duxi proferre ea, quæ Dionyſius Areopagita, in tertio capite ad Timotheum Epheſium Epiſcopum ſcribit, quod caput tales habet inſcriptiones: Quæ precationis ſit vis, de beato Hierotheo, & de religione, atque Theologia hiſtorica.* Eadem Opera *Dionyſio Areopagitæ* tribuunt Antonius Meliſſa, libro 1. Sermone 19. Suidas in Collectaneis, Euthymius in Panoplia Tit. 2. Hugo a Sancto Victore, Georgius Pachimerius inſignis illorum Operum Paraphraſtes, & alii.

Decimo-nonò, Sanctus Thomas Doctor Angelicus, qui Sancti Dionyſii libros præclariſſimis Commentariis illuſtravit, qui Theologica dogmata illius auctoritate frequenti ſimè fulcivit, qui in

II. Sen-

II. Sententiarum Diſtinctione 10. Quæſt. 1. Art. 12. probat poſitionem, quæ aſſerit Angelos ſuperiorum Ordinum miniſterium circa nos immediatè non habere, *Quia hæc Dionyſii ſententia eſt, qui Sancti Pauli diſcipulus fuit, & dicitur ejus viſiones ſcripſiſſe.*

Vigeſimò, Beſſario Cardinalis, vir inter Græcos qui Concilio Florentino adfuerunt, eruditiſſimus, libro 2. Defenſionis Platonicæ, cap. 3. *Vir ſanctiſſimus*, inquit, *Dionyſius Areopagita, qui primus & ſummus Chriſtianæ Theologiæ auctor fuit, neminem ante ſe habuit rerum divinarum Scriptorem, præter Apoſtolum Paulum, & Hierotheum, quibus ipſe Præceptoribus uſus eſt.*

Vigeſimò primò, illorum Auctor librorum ea de ſe ipſo ſcribit, quæ nonniſi Patri Apoſtolorum ſynchrono convenire poſſunt. In prioris enim ſe Beati Pauli, atque Hierothei diſcipulum profitetur, lib. de Divinis Nominibus cap. 2. *Verùm*, inquit, *hæc a nobis etiam alibi ſatis explicata, & ab inclyto Præceptore noſtro ſupra naturæ modum valde celebrata ſunt, in Theologicis ipſius elementis, quæ ille partim a Theologis ſanctis accepit, partim etiam ex ſolerti Scripturarum indagatione, longo exercitio ac tempore comprehendit, partim etiam diviniore quadam inſpiratione hauſit, iſta non diſcendo tantùm, verùm etiam divina patiendo aſſecutus.* Et ſubjicit ea quæ Hierotheus ſcribit de Jeſu, ſub hoc titulo: *Sanctiſſimi Hierothei verba ex Theologicis Elementis.* Et in eodem capite Dei unitatem ex Sancto Paulo in Epiſtola 1. ad Corinthios cap. 8. probaturus ait: *Quod cùm ſupernaturaliter intellexiſſet communis noſter ac Præceptoris noſtri ad divinam illuſtrationem Manuductor, qui multùm in divinis rebus exercitatus eſt, & lux eſt mundi, hæc in Epiſtolis ſuis divino Numine afflatus ſcribit: Nam etſi ſunt qui dicantur Dii, ſive in cœlo, ſive in terra [ſi quidem ſunt Dii multi, & domini multi] nobis tamen unus Deus*, &c.

Secundò, ſe exequiis Virginis Deiparæ interfuiſſe ſcribit cap. 3. libri ejuſdem: *Nam etiam*, inquit, *apud ipſos divino Spiritu plenos Antiſtites noſtros (cùm & nos, ut noſti, & ipſe*) Hierotheus) *plurimique ſanctorum Fratrum noſtrorum ad corpus illud quod dedit principium Vitæ, Deumque ſuſceperat, contuendum veniſſemus) aderat autem & frater Domini Jacobus, & Petrus ſuprema iſta atque antiquiſſima ſummitas Theologorum: placuiſſetque, poſt contuitum, Antiſtitibus omnibus infinitâ potentiâ præditam divinæ imbecillitatis bonitatem collaudare, ipſe poſt Theologos, cæteris omnibus ſacris laudatoribus antecellebat.* Viri eruditi legi volunt σῆμα, non σῶμα, *ad ſepulcrum*, non *ad corpus*; & de Chriſti monumento, non de corpore, & exequiis Deiparæ eſſe ſermonem. His non repugno. Sed non minùs probat iſte locus Dionyſium noſtrum Apoſtolicorum temporum auctorem eſſe, qui & Sanctum Petrum, & Jacobum fratrem Domini viderit.

Idem Epiſtola 7. ad Sanctum Polycarpum data, aſſerit ſe cum Apollophane Sophiſta obſervaſſe admirabile illud Solis deliquium, quod Chriſto moriente contigit: *Sed dic illi*, inquit, (ſcilicet Apollophani) *quid ſentis de illa Solis defectione, quæ accidit in cruce ſalutari? tunc enim ambo juxta Heliopolim præſentes ſimul & adſtantes, mirabili ratione Soli Lunam coincidere cernebamus [neque tamen tempus conjunctionis erat] ipſumque rurſus, ſub horam nonam veſpertinam, diametro Soli oppoſito ſupernaturaliter reſtitui. Quinetiam in memoriam illi revoca quiddam aliud: ſcit enim quomodo viderimus illum Lunæ occurſum ab Oriente cœpiſſe, & uſque ad Solis extremitatem perveniſſe, ac tum demum reſiliiſſe & rurſum non ex eadem parte occurſum illum & receſſum extitiſſe, ſed ex adverſo diametri. Iſta ſunt quæ tunc ſupra naturam omnino contigerunt & a ſolo rerum omnium Conditore Chriſto fieri poſſunt, qui facit magna ac ſtupenda, quorum non eſt numerus.*

Idem Epiſtola 8. quæ ad Demophilum data eſt, ſcribit ſe hoſpitio exceptum fuiſſe a Carpo, cujus meminit Sanctus Paulus 2. ad Timotheum cap. 4. *Cùm aliquando*, inquit, *in Cretam veniſſem, Sanctus Carpus me hoſpitio excepit.*

Idem, librum ſuum de Divinis Nominibus ſcribit ad Timotheum Sancti Pauli diſcipulum.

Idem, Epiſtolam nonam ad Titum Pauli pariter diſcipulum dedit, & decimam ad Joannem Theologum, Apoſtolum & Evangeliſtam, in Pathmo inſula exulantem, qua ipſi revocationem ab exilio prædicit, & mutuum conſpectum. Hæc omnia nec Dionyſio Alexandrino, nec Corinthio convenire poſſunt: conveniant igitur Areopagitæ neceſſe eſt. Abſit namque illum Auctorem, cujus Scripta ſanctitatem ubique ſpirant, in fœdiſſimi vocare ſuſpicionem mendacii, præſertim cum Scriptorum illius veritati cœlum atteſtatum ſit frequentibus miraculis, uti & fidei credentium Opera illius Areopagitæ eſſe. Siquidem ipſa die, qua libri ſanctiſſimi illius Patris, quos nuncium loco miſerat ad Ludovicum Pium Galliarum Regem & Imperatorem Michaël Balbus Orientis Auguſtus, in Abbatia Sandionyſiana, ſecundo a Lutetia Pariſiorum lapide, depoſiti ſunt, undeviginti miracula patrata ſunt in gratiam ægrotorum, ad ſacra Opera exoſculanda, & ad venerandum ſanctiſſimi Martyris corpus, e vicinis locis confluentium; ut refert ex Hilduini Sandionyſiani Abbatis ad Ludovicum Pium Epiſtola Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens, ad annum 824.

Vigeſimo-ſecundò, Sacra Facultas Pariſienſis Decreto Cenſorio confixit hanc Eraſmi propoſitionem, ex ipſius Præfatione ad Paraphraſim ſuam in Epiſtolam 1. Sancti Pauli ad Corinthios exceptam: *Dionyſius, qui in 2. Hierarchia, id eſt Eccleſiaſtica, priſcos Eccleſiæ ritus ſatis copiosè deſcribit, eruditus recentior quiſpiam fuiſſe videtur quàm fuerit Areopagites ille.*

Sacra Facultatis Pariſienſis Cenſura.

Judicium porro Cenſorium Facultatis in Comitiis apud Sorbonam convocatis latum, poſt diuturnam ac maturam diſcuſſionem, die 17. Decembris 1527. urgente Natali Beda, Collegii Montis-Acuti-Primario, & Syndico, illam propoſitionem his verbis perſtringit: *Non verè eruditis, ſed temerariis, & novitatum ſtudioſis, videtur non eſſe Dionyſius Areopagites, qui libros Eccleſiaſticæ Hierarchiæ conſcripſerit: quandoquidem ab ipſo Dionyſio Areopagita fuiſſe conſcriptos conſtat. Primùm, ex ipſis Eccleſiaſtica Hierarchia, & aliis ejuſdem Auctoris libris. Deinde, clarorum virorum teſtimonio idem comprobatur. Poſtremò, VI. generali Synodo id fit dilucidius: in qua Magnus Dionyſius appellatur is qui libros ſcripſit Eccleſiaſticæ Hierarchiæ.*

Sed & anteriore Decreto eadem Sacra Facultas anno 1520. Lutheri temeritatem damnaverat, hæc Opera Sancti Dionyſii Areopagitæ eſſe negantis, eaque contemnentis ac ſugillantis. Verba Decreti hæc ſunt: *Additur & hæc ex libro* De Captivitate Babylonica: *In Dionyſio qui ſcripſit de cœleſti Hierarchia, nihil fermè eſt ſolidæ eruditionis: & omnia ſunt illius meditata in præfato libro, & ſomniis prope ſimillima. In Theologia autem Myſtica pernicioſiſſimus eſt, platonizans magis, quàm chriſtianizans. In Eccleſiaſtica verò Hierarchia ludit allegoriis, quod eſt otioſorum hominum ſtudium.* HÆC PROPOSITIO, inquit Sacra Facultas, *eſt falſa, temerariè & arroganter aſſerta, ac viro ſancto, inſigni eruditione claro injuria, quem Damaſcenus divinum Areopagitam, Pauli diſcipulum, acerrimum & diſertiſſimum appellat.*

Denique Eraſmus ipſe, in Declaratione ſua ad propoſitionem notatam, ſatis iſtius ſententiæ novitatem indicavit, cùm nullos ipſius protulit vindices præter Laurentium Vallam, & Gulielmum Grocinum Profeſſorem Anglum.

Objectio prima conſtat quatuor momentis, quæ ſibi propoſuit olim Theodorus Presbyter, aut ab aliis propoſita diſſolvit, referunturque a Photio in Bibliotheca Cod. 1. Primum ita habet. Si illa, quæ circumferuntur, genuina ſunt Dionyſii Areopagitæ Opera, cur SS. Patrum nemo, qui poſt ſecuti ſunt, ex iis libris ſententias, aut teſtimonia citavit?

Veterum & recentiorum Criticorum objectiones contra Sancti Dionyſii Areopagitæ Opera ſolvuntur.

Secundum: Quomodo Euſebius Pamphili Sanctorum Patrum ſcripta enumerans, horum fecit mentionem?

Tertium: Quomodo traditionum earum, quæ in Eccleſia per incrementa, & diuturni temporis ſpatia creverunt, hi libri ſigillatim texunt narrationem? Magnus enim Dionyſius [ut ex Actis patet] Apoſtolorum æqualis fuit. Hi verò libri earum maximè traditionum deſcriptionem continent, quæ poſtea ſenſim in Eccleſia invaluerunt. Non igitur veriſimile eſt, quæ longo tempore a morte magni Dionyſii in Eccleſia ortæ ſint, atque excreverint, ea Dionyſium deſcribenda ſuſcepiſſe.

Quartum; Cur Epiſtolam Beati Ignatii ad Romanos hi libri citant? Dionyſius enim obiit ſub Imperio Domitiani: Ignatius vero ſub Imperio Trajani ſubiit Martyrium, & paulò ante mortem, illam ad Romanos Epiſtolam conſcripſit.

Reſpondeo ad primum, nego propoſitionem. Frequenter enim laudantur libri iſti ſub Sancti Dionyſii Areopagitæ nomine a Sanctis Patribus, a Summis Pontificibus, & Conciliis.

Reſpondeo ſecundò, quatuor priorum ſæculorum Patres Dionyſii Areopagitæ Opera non citaſſe multiplici de cauſa: primò quia non omnes in divina illa Opera inciderant, vel ea præ manibus habuerant. Secundò, quia Scriptores antiqui vix ullos in medium proferebant Auctores ad ſacrorum dogmatum confirmationem, niſi id hæreticorum pertinacia ab ipſis extorqueret: imò adverſùs fidei hoſtes certamen ex ſolis divinarum Literarum teſtimoniis inſtruebant. Hinc Sanctus Athanaſius quarto jam decurrente ſæculo adverſùs Arianos, pugnans, ipſos coarguit, quòd, præter Scripturas ſacras alios Auctores advocarent, atque Synodos poſtularent, *cùm vis Scripturæ potentior ſit*. Nec Athanaſius ipſe Patrum auctoritatibus ad Arianorum debellationem uſus eſt, niſi cùm ipſi Patres in ſui præſidium erroris adſciverunt. Sic Origenem, & Dionyſium Alexandrinum ipſis eripuit, atque Catholicis aſſeruit. Mirum igitur nemini eſſe debet, quòd veteres Patres Dionyſium Areopagitam non citaverint; maximè cùm ea quæ tractavit ſuis in Operibus, argumenta remotiſſima ſint ab iis quæ Patres alii tractanda ſuſceperunt.

Lib. de Synodi Nicænæ decretis.

Reſpondeo ad ſecundum, *Euſebium quamplurima omiſiſſe, quæ ad ejus manus non pervenerunt. Etenim nec prorsùs omnia ſe collegiſſe ait; immo magis fatetur libros qui ad ipſum non pervenerunt eſſe numero ſuperiores: Et ſanè multorum meminiſſe poſſem, quos minimè habuit; & hos quidem ſuæ regionis, ut Hymenæi, & Narciſſi, qui Sacerdotes Hieroſolymis fuere. Item neque Pantæni Opera deſcripſit, neque Clementis Romani, niſi duarum tantùm Epiſtolarum; ſed neque plurimorum aliorum. Origenis enim, neſcio an omnium, vix autem quatuor meminit.* Sic reſpondet Sanctus Maximus Martyr in Prologo ad Opera Sancti Dionyſii. Certè non meminit Euſebius Athenagoræ, qui & Apologiam pro Chriſtiana Religione luculentiſſimam, & librum eruditiſſimum de Reſurrectione Mortuorum ſcripſit. Nec tamen aliquis diffitetur illa Opera eſſe Athenagoræ.

Nec etiam obſtat quòd Sanctus Hieronymus illorum Operum nuſquam meminerit in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, id enim contigit, quia eos potiſſimùm Auctores Sanctus Hieronymus commendavit, qui ab Euſebio recenſiti fuerant, ut ipſemet indicat in Prologo Catalogi: *Quamquam*, inquit, *Euſebius Pamphili, in decem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libris, maximo mihi adjumento fuerit; & ſingulorum, de quibus ſcripturi ſumus, voluminis ætates Auctorum ſuorum ſæpe teſtentur.*

Ideo autem Operum Dionyſii Areopagitæ nec Euſebius, nec Hieronymus, nec alii meminere priorum ſæculorum Patres, (ut dixi) vel quia ignota ipſis erant, vel ut Auctoris voluntati morem gererent, qui Timotheum adhortatus eſt, ne Scripta ſua cum hominum vulgo communicaret, lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 1. *Sed vide*, inquit, *ne explodas Sancta Sanctorum, quin potiùs arcana Dei revereberis, ac ſpiritualibus inaſpectabilibuſque notionibus celebrato, inacceſſa quidem profanis illa, & intacta reſervando, ſolis verò Sanctis, cum ſacra quidem, ut fas eſt claritate, res ſacras communicando.*

Quatuor autem prioribus ſæculis forſan delituerunt Sancti Dionyſii Areopagitæ Scripta, ob aliam rationem, quam antiquus Auctor, niſi ſit Sanctus ipſe Maximus, profert in illius Prologo in Opera Sancti Dionyſii. En illius verba prout ipſa ex Græcis Codicibus MSS. Latinè reddidit Lanſſelius: *Sciendum aliquos profanorum Philoſophorum, maximè Proclum, ſæpe uſum ſpeculationibus Beati Dionyſii; imò ipſis etiam nudis dictionibus. Unde ex hoc ſuſpicari licet antiquiores Athenis Philoſophos, hujus Opera ſibi vendicantes, ſicut in præſenti libro admonet, occultaſſe, ut ipſi divinorum ejus librorum Auctores ac patres viderentur. Et Dei diſpenſatione nunc præſens Opus demonſtratum eſt, ad ipſorum vanitatem & nequitiam redarguendam.*

Reſpondeo denique hæc argumenta, quæ ex Auctorum ſilentio repetuntur, nec niſi negativa probatione conſtant, ad veritatis fidem faciendam infirma vulgò ab eruditis exiſtimari.

Reſpondeo ad tertium, falſum eſſe quòd ſacri ritus, quos Dionyſius exponit, Apoſtolorum temporibus non viguerint: quanquam enim ob perſecutionum in Eccleſiam ſævientium procellas, primis tribus Eccleſiæ ſæculis tam magnifico celebrari non potuerint apparatu; conſtat tamen ab Apoſtolis fuiſſe traditos. Quod locupletiſſimo Sancti Baſilii Magni teſtimonio demonſtro lib. de Spiritu Sancto cap. 27. ſcribentis: *Benedicimus autem aquam Baptiſmatis, & oleum Unctionis, præterea ipſum qui baptiſmum accipit, ex quibus ſcriptis? Nonne a tacita ſecretaque traditione? Jam ter immergi hominem, unde ex Scriptura hauſtum? Reliqua item quæ fiunt in baptiſmo, veluti renuntiare Satanæ & Angelis ejus, ex qua Scriptura habemus? Nonne ex minimè publicata, & arcana hac traditione?* Et infra: *Ad eum profectò modum, & qui in primordiis Eccleſiæ certos ritus præſcripſerunt Apoſtoli & Patres, in occulto, ſilentioque Myſteriis ſuam ſervavere dignitatem.*

Reſpondeo ad quartum, mirum non eſſe quòd Dionyſius Areopagita Ignatii Martyris verba laudaverit: ſi quidem vixit Ignatio ſuperſtes. Obiit namque Sanctus Ignatius Trajano, Dionyſius verò Adriano Imperante: aut certè uterque Trajani temporibus martyrio functus eſt; ſed Ignatius undecimo illius anno; Dionyſius verò ultimo, & primo Adriani. Unde Michaël Syncellus Hieroſolymo-

mo-

morum, & Suidas, martyrium Sancti Dionyſii ſub Adriano conſtituunt; necnon Martyrologium Romanum juſſu Gregorii XIII. editum. Sub Adriano etiam paſſum teſtantur Beda, Ado, & Notkerus in ſuis Martyrologiis, ad diem tertiam Octobris; necnon Martyrologium vetuſtiſſimum a Roſveido editum.

Nec obſtat quòd librum de Divinis Nominibus abſolverit in Græcia Dionyſius Areopagites, (ſi verus illius eſt Auctor) adeoque longè ante Sancti Ignatii Martyrium, & ſcriptam ab eo Epiſtolam ad Romanos fuerit exaratus: probabiliter enim dici poteſt, Dionyſium Opera ſua recenſuiſſe (quod multis aliis Auctoribus contigit) & ultimam ipſis impoſuiſſe manum poſt Martyrium Sancti Ignatii. Unde ut quoſdam textus ex Evangelio, necnon ex Apocalypſi Sancti Joannis addidit, quæ poſt Domitiani Imperatoris mortem duntaxat compoſita ſunt, ad ſuarum lucubrationum majus robur, & ornatum: ita & Sancti Ignatii teſtimonium ex Epiſtola ad Romanos videtur poſtmodum adjunxiſſe. Quo etiam pacto in ultima illa ſuorum Operum relectione quædam addidit occaſione quæſtionum emergentium; qualia ſunt illa quæ ſcribit lib. de Eccleſ. Hierarch. cap. 7. contra Millenariorum hæreſim a Papia ſuſcitatam, poſt Sancti Joannis Evangeliſtæ mortem.

Reſpondeo ſecundò (ut mihi videtur probabilius) teſtimonium illud ex Sancti Ignatii Epiſtola ad Romanos excerptum, a Sancto Dionyſio inſertum non fuiſſe, ſed ab aliquo ſciolo aſſutum. Quod multis firmiſſimiſque conjecturis facile evinco.

Primò, quia abſque iſta lacinia multò meliùs cohæret, fluitque Auctoris oratio. Cum enim ex utroque Teſtamento probandum ſuſcipiat nomen amoris caſtum eſſe ac ſanctum, & Deó meritò tribui, recta ſcriptionis ratio, & ordo ſermonis poſtulaſſe videtur, ut Veteris primum, deinde Novi Teſtamenti textus proferret lucuentiſſimos, quibus id demonſtraretur; ac deinde præceptoris ſui Hierothei, & aliorum, ſi fortè præſtò eſſent auctoritate propoſitionem ſuam confirmaret. Porro ita ſe res habet, ſi Ignatii verba expunxeris, & integram, quæ ipſa antecedit, periodum: contra verò, ſi illa reliqueris, inter duas Scripturæ ſacræ auctoritates, quæ eundem in ſcopum collineant, humanum teſtimonium interjacebit. Videntur ergò illa Ignatii verba prius annotata fuiſſe ad marginem; deinde ſcioli alicujus oſcitantiâ, in textum ipſum Dionyſii intruſa.

Secundò, quia Sanctus Dionyſius Ignatii teſtimonium præceptoris ſui Hierothei verbis, quæ eodem in capite ſubjungit, non præpoſuiſſet: cum & antiquior eſſet Hierotheus Ignatio, & majori in veneratione apud ipſum Dionyſium.

Tertiò, quia nihil ad ſcopum Dionyſii illa Sancti Ignatii verba conferebant: oſtendere namque intendebat nomen Græcum ἔρως a ſacris Scriptoribus bonam in partem uſurpari, pro ſpiritali nimirum dilectione, ſeu charitate: at verò in Epiſtola Beati Ignatii nequaquam uſurpatur hoc ſenſu, ſed pro concupiſcentia & amore terreſtri, quem Sanctus ille Martyrii candidatus cruci Chriſti confixum prædicabat, ita ut in ſe non viveret amplius cupiditas: *Amor meus*, inquiebat, *crucifixus eſt; nec in me eſt ignis rei ullius terrenæ amans.*

Quartò, quia periodus illa Ignatii verba proximè antecedens falſitatem continet putidiſſimam, & Auctore tam erudito prorſus indignam. *Atqui viſum eſt*, inquit, *quibuſdam noſtris ſacrarum Scripturarum Tractatoribus, nomen amoris divinius eſſe, quàm nomen dilectionis.* Id (inquam falſiſſimum eſt. Enimverò ſi nomen ἔρωτος, id eſt amoris, divinius exiſtimaſſent ſacri Scriptores nomine ἀγάπης, ſeu charitatis, frequentius illud ſacris in Literis, uſurpaſſent. At in novo Teſtamento ne ſemel quidem invenitur vox ἔρως, vox autem ἀγάπη plusquam nonagies. In Veteri autem, & maximè in Canticis Canticorum, creberrimè leges ἀγάπην, & ἀγαπᾶν, bis tantùm nomen ἔρως, aut ἔρων, ſcilicet Proverbiorum c. 7. v. 18. ubi e Græco textu vertendum eſt, *Veni & fruamur amicitiâ uſque ad auroram: veni, & involvamur amore.* Et c. 30. v. 16. qui ſic etiam e Græco textu Latinè reddendus eſt: *Infernus, & amor mulierum, & terra non repleta aqua, & aqua, & ignis non dicent, Sufficit.* Quibus in locis ad amorem impurum & profanum ſignificandum, vox ἔρως uſurpatur. Quæ certe ignorare non potuit Auctor libri de Divinis Nominibus, in ſcientia Scripturarum adeò verſatus. Phraſim igitur notatam, & Ignatii verba, intruſa potius eſſe in textum capitis quam inſita, aſſerendum eſt.

Ex his diluitur alter anachroniſmus, quem adverſarii his in libris objiciunt, quòd nempe liber de Divinis Nominibus, in quo Ignatii Martyris, in Epiſtola ad Romanos, verba laudantur, nuncupatus ſit Timotheo Sancti Pauli diſcipulo, & Epiſcopo Epheſiorum, quem tamen ſubiiſſe martyrium conſtat ante Sanctum Ignatium; ut colligitur ex ejuſdem Ignatii Epiſtola ad Philadelphios.

Objicitur ſecundò: Vocat ſæpius Auctor ille Timotheum filium ſuum; quod certè abſurdum eſt, & ab uſu eccleſiaſtico, necnon a recta ratione maximè alienum. Quis enim ſibi perſuadeat Dionyſium vocaſſe Epiſcopum ſibi ætate æqualem, Chriſtiana verò religione, Apoſtolica inſtitutione, & ſacro in Eccleſia principatu antiquiorem, filii nomine, quod ſeniores duntaxat junioribus tribuunt?

Præterea: dixiſſet-ne, amabo, Dionyſius Areopagita, Timotheum in ſchola Sancti Pauli edoctum, intelligentiâ aſſequi non potuiſſe librum Hierothei de Theologicis Elementis; ideoque illum ad ſe remiſiſſe, ut eum explanaret? An adeò tardi & hebetis erat ingenii primarius Sancti Pauli diſcipulus? Alium igitur ab illo Timotheum hìc quæramus neceſſe eſt, uti & alium ab Areopagita Dionyſium.

Reſpondeo ſolennem eſſe morem ſenioribus filiorum nomine juniores compellare. Timotheus porro longè Dionyſio junior erat: nam Sanctus Paulus ad eum jam Epiſcopum, Nerone Imperante, ſcribens, innuit eum vix dum adoleſcentiam egreſſum: *Nemo*, inquit, *adoleſcentiam tuam contemnat.* At Dionyſius maturæ jam erat ætatis, & auctoritatis inſuper maximæ, ſive ob dignitatem qua in Areopago præfulſerat, ſive ob ſuam ab Apoſtolo Gentium converſionem & Ordinationem, ſive demum ob præcellentem eruditionem.

Reſpondeo ſecundò hanc vocem παῖς, qua Timotheum interdum compellat Dionyſius, puerum potius ſignificare, quam filium. Nihil porro a ſacro more alienum præſtitit, cùm ipſum puerum appellavit: Nam Chriſtus Apoſtolos ſuos pueros vocavit Joannis 21. *Pueri*, inquit, *numquid pulmentarium habetis?* Iſque in vetere Eccleſia viguit uſus, ut Chriſtiani ob ſimplicitatem ſuavitatemque morum, pueri nuncuparentur, quemadmodum ex Clemente Alexandrino conſtat lib. 1. Pædagogi cap. 2. Quidni igitur Timotheum puerum amicè compellavit Dionyſius? quem tamen, ut ſuus Epiſcopali Dignitati ſervetur honos, vocat, *ſacrorum puerorum ſacratiſſimum*, initio libri de Eccleſiaſtica Hierarchia.

Ad ſecundum reſpondeo, mirum non eſſe quòd Hierothei Elementa Theologica intelligere ſtatim non potuerit Timotheus; licèt enim in ſcientia ſacrarum Literarum eruditus eſſet, in ſubtiliori

tamen Theologia, & ſæculi Philoſophia non adeo erat verſatus, ut Dionyſii ope & doctrina non indigeret.

Has reſponſiones debemus Sancto Maximo Martyri in ſuis ad caput ſecundum libri de Cæleſti Hierarchia Scholiis: *Quomodo*, inquit, *magnus Dionyſius divinum Timotheum vocet filium, quærendum. Aut enim, ſicuti exiſtimo, hoc ait veluti provectior ipſo annis, & in Philoſophia excellentior, ita ut ab eo interrogetur, quemadmodum qui præ manibus libri declarant. Etſi enim ante divinum Dionyſium crediderit Sanctus Timotheus, ſicut Acta Apoſtolorum declarant; magnus Dionyſius erat in profana diſciplina ipſo præſtantior. Aut filium ipſum vocat, tanquam imitando Dominum dicentem: Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Vel quia eos, qui ſimplicitatem, quæ ſecundùm Deum eſt, exercent, pueros appellabant, ſicut & Papias declarat lib. 1. Dominicarum Expoſitionum, & Clemens Alexandrinus in Pædagogo.*

Objicitur tertiò. Auctor libri de Eccleſiaſtica Hierarchia, Monachorum meminit, eorum conſecrationis ritus enarrat, de iis loquitur velut de Ordine jam antea inſtituto: atqui multis annis ſupra ducentos nulla apud Eccleſiaſticos Auctores facta eſt mentio Monachorum. Nam Cornelius Papa ad Fabium Antiochenum ſcribens, apud Euſebium lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 35. cùm omnes Eccleſiæ Ordines recenſeat ad viduas uſque, pauperes, & afflictos, ne verbulum quidem habet de Monachis. Sancti Athanaſius & Hieronymus primorum Eremitarum Vitam deſcripſerunt. Ignatius Martyr, Tertullianus, Cyprianus, viduas, & virgines Deo ſacras commemorant; de Monachis omnino ſilent, Ergo Auctor librorum illorum quarto duntaxat Sæculo floruit: igitur non eſt Dionyſius Areopagita.

Monachorum antiquitas. Reſpondeo, inſtitutum Monachorum, qui a plebe prorſus ſecreti eſſent, & a ſocietate penitus avulſi, multis poſt Dionyſium Areopagitam cœpiſſe ſæculis: at Apoſtolorum temporibus extitere Monachi, quales deſcribit, qui ſcilicet pars populi eſſent, & illuſtrior tamen portio gregis Chriſti, qui inter Laicos recenſerentur & degerent, quamvis in ſupremo ordine perficiendorum; qui non tantùm ſubeſſent Epiſcopis, verùm etiam Sacerdotibus; qui vel privatim in ſuis ædibus, vel ſimul in collegiis vitam ducerent ſingularem, a curis terrenis expeditam, unique Deo mancipatam: quibus denique in ſacra Synaxi primus inter Laicos locus, & Ordini Eccleſiaſtico proximus aſſignatus eſſet, utì ex Epiſtola ad Demophilum colligitur. Primo itaque Sæculo Chriſtiani omnes eam vitæ perfectionem profitebantur in ſocietate, quam poſtea Monachi in ſolitudine inierunt. Idque præſertim Hieroſolymis, ut fidem faciunt Acta Apoſtolorum cap. 4. & Alexandriæ ſub Sancti Marci Evangeliſtæ diſciplina, ut referunt Philo Judæus, Euſebius lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 16. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Marco*. At diu non viguit communis ille fervor, neque in ſingulis civitatibus eandem vitæ formam amplexi ſunt, quotquot Chriſto nomen dedere; qui enim cum uxore erant, ſolliciti quæ ſunt mundi, quomodo placerent uxori, diviſi erant: qui verò ſine uxore, ſolliciti dumtaxat quomodo placerent Deo, ſingularem & eximiam vitam ducebant; & hi Therapeutæ, ſeu Cultores, & Monachi dicebantur. Iſta patent ex Euſebin Philonis Scripta, ea de re recenſente lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 16. *Jam verò*, inquit, *cùm eorum vivendi rationem, qui apud nos ἀσκηταί, id eſt Monachi, Religioſique, virtutis ſtudio & exercitationi maximè deditis, appellati ſunt, quam accuratiſſimè perſequeat; eùmque eos viros qui ejus ætate tam piam, tamque Apoſtolicam vitam agerent, divina laude & prædicatione efferat: ſatis conſtare poterit illum eamdem non oculis vidiſſe ſolùm, ſed ſententia & opinione vehementer approbaſſe. Primùm ergo in eo libro, quem de vita in contemplatione poſita, ſive de ſupplicibus, inſcripſit, ſimulatque ſe nihil a veritate alienum, nihil ſuo marte & ſuopte ingenio confictum, his rebus, quas eſſet narraturus, adjecturum aſſeveravit, eos Curatores, vel Cultores, nuncupatos, atque mulieres eandem cum illis vitæ conſuetudinem ſecutas, Curatrices, vel Cultrices vocatas tradit: taleſque ejus appellationis cauſas refert; vel quòd tanquam Medici, curatione adhibita, eorum mentes, qui ipſos adirent, a vitii & turpitudinis morbo ereptas, ad integram valetudinem hominem reſtituerent; vel quòd ſincero ac puro cultu, religioneque erga ſacrum Dei numen ipſi imbuerentur. Sive igitur Philo ipſe dum propriam & appoſitam moribus appellationem attribuere volebat, ſuo arbitratu & judicio illis iſtud nomen impoſuerit; ſive revera ab initio Auctores ejus Religionis, cùm adhuc Chriſtianorum appellatio nuſquam penè locorum divulgata eſſet, eos ita nominarint, longa oratione diſquirere non eſt opus. Verùm, ut ad rem redeamus, principio illo facultates ſuas, opeſque abjicere; & ſimul ac in hanc divinam vivendi rationem abdere ſe incipiunt, ſuis ſe bonis & fortunis omnibus prorſus exuere teſtatur: deinde quibuſque vitæ curis depoſitis depulſiſque, intra urbium mœnia progreſſos, in locis ſolitariis, & hortis a populi conſpectu remotis, domicilia rerum ſuarum collocare. Nam ſocietates hominum, moribus, ac vita longè diſſimilium ab eorum inſtituto, qui per illud tempus acri & ardenti fide, iſtud Religionis genus diligenter, ut par erat, excolere ſtudebant, & Prophetarum more, ſanctum & ſeverum vivendi modum ſedulò imitari nitebantur, valdè inutiles & nocivas fore, pro certo cognoverunt. In Actis verò Apoſtolorum* [*qui eſt liber omnium conſenſione approbatus*) *dicitur omnes qui Apoſtolorum doctrinâ inſtituti imbutique erant, poſſeſſiones ſuas & facultates divenditas, omnibus Fratribus, prout cujuſque neceſſitas poſtulabat, diſtribuiſſe: ſic ut nemo exiſteret apud illos, qui opis cujuſquam omnino indigeret. Quicumque enim agrorum & domiciliorum poſſeſſores erant, illis venditis, pretia eorum offerebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum, ut cuique, pro ea, quam quiſque habebat, neceſſitate diſpertirentur. Philo autem iſtis a nobis citatis valde ſimilia perhibet*, &c.

Et infra hęc ex Phylone refert: *Eſt in quoque agro fere ædes ſacra, quæ appellatur* σεμνεῖον *(id eſt, auguſtum templum] vel* μοναστήριον *quod latinè locus ſolitarius ſeparatus dici poteſt; in quo illi ab aliis ſeparati ſejunctique, vita pia, & propter virtutem auguſta myſteria obeunt: nihilque eo vel cibi, vel potionis, vel aliarum rerum, quæ ad corporis uſum neceſſaria ſunt, omnino ſecum apportant; ſed leges & oracula a Prophetis divinitus edita, hymnoſque ibi recoluat, & alias denique res, quibus divina ſcientia & vera erga Deum pietas creſcat & perficiatur. Poſt iſta alia etiam ſubjungit; Totum temporis ſpatium quod inter auroram & veſperam intercedit, in pia quadam exercitatione collocant* .... *Extant etiam apud illos Commentarii veterum quorumdam hominum, qui illorum Sectæ & Religionis Auctores ac duces fuerunt; quique complura monumenta de ea ſpecie, & ratione doctrinæ quæ in allegoriis cernitur, poſt ſe reliquerunt. Quibus quidem tanquam exemplaribus utentes, & profeſſionis illius & inſtituti modum ſedulo imitantur. Atque iſta traduntur a Philone, tanquam ab homine qui* [*ut veriſimile eſt*] *illos coram ſacras Litteras interpretantes audiverit. Per illos autem Veterum commen-*

mentarios, quos ait apud eos reſervatos eſſe, probabile eſt eum Evangelia, Apoſtolorum ſcripta, & expoſitiones quaſdam veterum, ut videtur, Prophetarum myſteria aperientes, intellexiſſe: quales quidem tum Epiſtola Pauli ad Hebræos, tum alia complures ejuſdem complectuntur . . . . Quòd ſi ea quæ dicta ſunt cuiquam videantur illius vivendi rationis, quæ ex Evangelio inſtituitur, non eſſe propria, ſed poſſe aliis præter eos quos commemoravimus, convenire; illis ſaltem vocibus, quas idem Auctor poſtea recenſet, tandem ſit perſuaſus, ex quibus [modò æquus rerum æſtimator ſit] teſtimonium de iſta re certum & indubitatum accipiet. Sic enim ſcribit: Cùm temperantiam quaſi quoddam fundamentum in animis ſuis jecerint, alia virtutum genera ſuperædificant. Cibum aut potionem ante Solis occaſum nemo illorum capit; quippe divinæ ſapientiæ ſtudium, quo ſe involvunt, lucem promereri judicant. Corporis autem neceſſitates tenebras ſolùm merito ſibi vindicare. Unde illis quidem totum diem; his autem exiguam quandam noctis particulam largiuntur. Quidam porro quorum animis ardentius ſcientiæ deſiderium inſidet, vix ſemel toto triduo cibi recordantur. Nonnulli illecebris ſapientiæ [quæ ſalubria virtutis & doctrinæ præcepta tam affatim & copioſè ſuppeditat) quodammodo invitati, ſic oblectantur, indeque tales capiunt delicias, ut duplo plus temporis inediam facilè ſuſtineant, & vix tantùm ſex diebus expletis, alimentum neceſſarium deguſtent. Iſta Philonis tam perſpicua, tamque rata teſtimonia de noſtræ religionis viris ſolùm tradita eſſe, pro certo arbitramur. Ex quibus cônſtat veteres Auctores meminiſſe Monachorum, qui temporibus Apoſtolorum floruerint, quales Dionyſius deſcribit. Quæ cùm ita ſint, nemo dixerit libros de Eccleſiaſtica Hierarchia affictos eſſe S. Dionyſio Areopagitæ, quia in iis meminit Monachorum, & ritus conſecrationis ipſorum deſcribit.

An Philonis Therapeutæ fuerint, Monachi.

Reſpondent nonnulli, ſequuti ſententiam doctiſſimi Valeſii, *in Notis ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam Euſebii*, Therapeutas illos, quorum mores, vivendique normam deſcribit Philo in libro *de vita contemplativa*, non ſolùm Monachos non fuiſſe ſed nec Chriſtianos. His nituntur momentis. Primò quòd eos libros quoſdam antiquos ſuæ Religionis ac Sectæ evolviſſe, referat Philo; quod certè de Chriſtianis a S. Marco inſtitutis, quos Philo vidit, dici non poteſt, cùm nulli tunc de Chriſtiana Religione libri conſcripti eſſent. Secundò, quòd idem Auctor illos Therapeutas hymnos Deo ceciniſſe teſtetur, qui nulli tunc erant compoſiti; nec ante quartum ſæculum in Eccleſia cani cœperunt. Tertiò quòd ipſos quotidie bis precari Philo ſcribat, mane, & ſub veſperam; cùm tamen Chriſtiani aliis etiam diei horis preces funderent, ut hora tertia, ſexta, & nona. Quartò, quòd Philo ſuum illum de Vita Contemplativa librum Cajo Caligulæ Imperatori dicaverit, cùm Romam venit ſuæ Gentis ad ipſum Legatus. At certum eſt imperante Caligula Sanctum Marcum nedum Alexandria profectum fuiſſe adeoque nullos ibi fuiſſe diſcipulos, aut Therapeutas Chriſtianos a Sancto Marco inſtitutos. Quintò, quòd cum illis etiam fœminas idem vitæ genus amplexas manſiſſe ſcribat, quod nuſquam Chriſtianis Monachis conceſſum eſt.

Valeſii Objectionibus reſpondetur.

Verùm hæ rationes leviſſimæ videntur, & nullo negotio diluendæ. Ad primam namque reſpondeo, libros quos in iſtorum Therapeutarum manibus continuò verſatos fuiſſe Philo ſcribit, fuiſſe libros Propheticos, Chriſtum & Chriſtianæ Religionis myſteria prænuntiantes, Evangelium a Sancto Matthæo, a Sancto Marco, & forſan a Sancto Luca conſcriptum, & quaſdam Apoſtolorum Epiſtolas, ut tradit Euſebius loco mox laudato.

Ad ſecundum reſpondeo, Hymnos de quibus loquitur Philo, non fuiſſe ſimiles illis qui in Eccleſia ad Horas Canonicas recitantur; ſed hymnorum nomine laudes divinas intellexit: quo ſenſu nomen iſtud uſurpabant antiquitùs. Unde Apoſtolus ad Epheſios 5. ſcribit: *Implemini Spiritu Sancto, loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis, & Hymnis, & Canticis ſpiritualibus, cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino.* Sic Plinius ad Trajanum Imperatorem ſcribens de Chriſtianis, ait, ipſos ante ſolis ortum convenire ſolitos, & carmen Chriſto tanquam Deo canere. Sic Tertullianus in Apologetico cap. 39. de Chriſtianorum conviviis ſcribens ait: *Poſt aquam manualem & lumina, quiſquis prout de Scripturis Sanctis, vel de proprio ingenio poteſt, provocatur in medium Deo canere.*

Ad tertium reſpondeo, Philonem præcipua quibus illi Therapeutæ ad orationem convenirent tempora annotaſſe; ſed alias precandi horas ab ipſis frequentatas non negaviſſe.

Ad quartum reſpondeo, gratis aſſeri quòd ſuum de Vita Contemplativa librum Caio Caligulæ dicaverit, cùm Veterum nemo de Philonis Operibus agens, id teſtetur. Certè ipſum inviſum fuiſſe Cajo, ab eoque peſſimè exceptum memorant, & librum contra impium illum Imperatorem conſcripſiſſe: tantum abeſt ut librum ipſi de Vita Contemplativa nuncupaverit. Sic Joſephus lib. 18. Judaicarum Antiquitatum cap. 10. de ipſius contra Appionem legatione loquitur: *Philo e Judæorum Legatis potior, parabat cauſſam ſuæ gentis agere, ſed repulſus eſt a Cæſare jubente illum abire, & per iracundiam vix temperante ab injuria. Quapropter ejectus convitio, verſus ad Judæos aſſectatores: Nunc, inquit, oportet bono eſſe animo, quando Cajus iratus eſt: nunc enim Deus nobis contra illum aderit.*

De eodem ſcribit Euſebius lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 17. *Quibus* (Philonis operibus) *adjunctus eſt liber de vita in contemplatione poſita, ſive de ſupplicibus. Ex quo ſunt ea quæ de virorum Apoſtolicorum vita perſecuti ſumus, deprompta. . . . Iſtum autem Cajo regnante Romam profectum eſſe, & librum quem de Caji impietate & ſcelere compoſuerat, quemque facetè & diſſimulanter de Virtutibus inſcripſerat, poſtea Claudio Imperium gerente, coram univerſo Senatu Romano recitaſſe, memoriæ proditum eſt.*

De eodem S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. *Philo Judæus natione Alexandrinus, de genere Sacerdotum: idcirco a nobis inter Scriptores Eccleſiaſticos ponitur, quia librum de prima Marci Evangeliſtæ apud Alexandriam ſcribens Eccleſia, in noſtrorum laude verſatus eſt. Ajunt hunc ſub Cajo Caligula Romæ periclitatum, quò Legatus Gentis ſuæ miſſus fuerat. Cùm ſecunda vice veniſſet ad Claudium, in eadem urbe locutum eſſe cum Apoſtolo Petro, ejuſque habuiſſe amicitias; & ob hanc cauſſam etiam Eccleſiam Marci, diſcipuli Petri, apud Alexandriam ſectatores ornaſſe laudibus.* Eadem ſcribunt Photius in Bibliotheca Cod. 103. & Suidas.

Ad quintum reſpondeo, religioſas fœminas ſeorſim a viris Therapeutis in ſacris ædiculis, ſeu Monaſteriis habitaſſe: imò in Monaſterio ad quod ſeptima quoque die (id eſt Dominica) conveniebant, mulierum locum a loco virorum interpoſitis parietibus fuiſſe ſejunctum, ut Philo teſtatur. *Commune fœmineum*, inquit, *in quod ſeptimo quoque die conveniunt, ſepto clauditur duplici, ſeparatis virorum & mulierum cœtibus. Nam mulieres quoque ſimul auſcultant ex more, duntaxat quæ inſtitutum idem ſectantur. Medius autem paries a ſolo ſurgit tribus quatuorve cubitis, in-*

mo-

modam loricula; ſuperiora uſque ad tectum patent: unde gemina provenit commoditas, & quod pudori fœminei ſexûs conſulitur, & quòd verba Doctoris exaudiuntur facilè abſque ullis obſtaculis quæ vocem ejus intercipiant. Nulla itaque ratio eſt, cur Therapeutas, de quibus Philo ſcripſit, Chriſtianos, & Monachos fuiſſe negemus, maximè cùm Euſebius, & S. Hieronymus locis laudatis, S. Epiphanius Hæreſi 2. Num. 5. Sozomenus lib. 1. cap. 12. Caſſianus lib. 2. de Cœnobiorum Inſtitutis cap. 5. & Venerabilis Beda in Prologo Commentarii in Evangelium S. Marci, Philonem de Chriſtianis & Monachis locutum fuiſſe intellexerint. Quamobrem non poſſum quin ſuccenſeam viris alioquin eruditis, qui Therapeutas, de quibus loquitur Philo, vel nuſquam extitiſſe aſſerunt, vel Chriſtianos & Monachos non fuiſſe; Magdeburgenſibus Centuriatoribus, quam antiquis Scriptoribus Eccleſiaſticis potius auſcultantes.

Verùm, inquiunt, Monaſticum Inſtitutum non ferebant prima ſævientium adverſus Chriſtianos perſecutionum tempora. Quis enim ſibi perſuadeat Tyrannos & Idolorum cultores, qui ſumma crudelitate in Chriſtianos omnes graſſabantur, eos impunè tuliſſe, qui in Collegiis communiter degentes, tonſurâ & veſte, perfectiorique vivendi genere cæteris Chriſtianis illuſtriores erant? *Sacerdos*, inquit Auctor noſter, *ſtat ad altare. Is autem qui conſecratur, ſtat poſt Sacerdotem..... ſupra illam myſticam invocationem proſequuti, quâ functâ Sacerdos accedens, rogat ipſum primùm, an omnibus rebus dividuis renuntiet, non ſolùm vitiis; ſed etiam imaginationibus. Deinde exponit illi vitam perfectiſſimam, conteſtans illam debere mediam vivendi rationem ſuperare. Quæ ubi omnia is qui initiatur profeſſus eſt, Sacerdos eum crucis ſigno conſignatum tondet..... omnique veſte detracta, cum aliâ induit.* Quis autem primis Eccleſiæ temporibus Monachum aliquem veſte & tonſurâ ab aliis Chriſtianæ Religionis hominibus diſcretum, in publico viſum, aut a Paganis captum, tortum vel necatum, memoriæ aliquando mandavit? Ubinam Collegium aliquod, in quo Monachi ſimul vitam degerent, a Paganis aut Imperatoribus vaſtatum vel everſum legitur?

Reſpondetur, Priorum Sæculorum Monachos, ſive in privatis ædibus, ſive in Collegiis degerent, in publicum non prodiiſſe cum veſte & tonſura quam in ſua Conſecratione accipiebant, ſi veſtis illa extraordinaria erat, & cuipiam hominum honeſtè viventium civili ſtatui inuſitata: ſicut Sacerdotes cum ſacris veſtibus, quibus induti ſacra Myſteria celebrabant, non prodibant in publicum; & Miſſionarii Religioſi vel ſæculares, qui apud Paganos aut Hæreticos degunt, quibus in regionibus libera non eſt Chriſtianæ Religionis Profeſſio, vulgari veſte induti, non Monaſtica aut Eccleſiaſtica incedunt. Veſtis itaque Therapeutarum ſeu Monachorum in uſu civili vel alia non erat a Chriſtianorum veſte cæterorum, vel certè non erat admodum diſſimilis. Erat fortè quoddam indumenti Philoſophici genus, ſicut Pallium de quo Tertullianus librum ſcripſit, in quo hæc habet: *Enimvero cùm hanc primùm ſapientiam veſtit, quæ vaniſſimis ſuperſtitionibus renuit, tunc certiſſimè pallium ſuper omnes exuvias & peplos auguſta veſtis: ſuperque omnes apices & titulos ſacerdos ſuggeſtus. Deduc oculos ſuadeo, venerare habitum unius interim erroris tui renuntiatorem. Tamen, inquis, Ita a toga ad pallium? Quid enim ſi a diademate & a ſceptro? Nulla in melius tranſgreſſi ſunt ſigna, eſt habitus iſte quod faciat. Etſi Eloquium quieſcat aut infantiâ ſubductum, aut verecundiâ retrutum, nam & elinguis Philoſophia vitâ contenta eſt, ipſe habitus ſonat. Sic denique auditur Philoſophus dum videtur. De occurſu meo vitia ſuffundo... Grande Pallii beneficium eſt, ſub cujus recogitatu improbi mores erubeſcunt. . Gaude Pallium & exulta, melior jam te Philoſophia dignata eſt, ex quo Chriſtianum veſtire cœpiſti.*

Objicitur quartò. Stylus iſtorum librorum non ſapit Apoſtolica tempora: non enim ſimplex eſt & nitidus, qualis eſt ſtylus Patrum qui primo & ſecundo ſæculo ſcripſerunt; ſed elatus, & obſcurus: ergo hi libri non ſunt adjudicandi Sancto Dionyſio Areopagitæ.

Sancti Dionyſii ſtylus.

Reſpondeo negando antecedens: quamvis enim ſtylus ſimplex non ſit, non minùs Apoſtolicus eſt, alioqui Epiſtolæ Sancti Pauli ad Romanos, & ad Hebræos, non eſſent Apoſtolicæ, quia ſtylus illarum non eſt ſimplex, ſed ſublimis pro ſublimitate argumenti. Sic Auctoris iſtius, id eſt, Dionyſii Areopagitæ libri, ſtylo magnifico conſcripti ſunt, ac dignitati majeſtatique rerum, de quibus agit, reſpondente. Quapropter a Photio vocatur, *ſermone magnus, ſed major contemplatione.* Et Sanctus Thomas Sermone in Feſto Sancti Dionyſii ipſi accommodans hæc Iſaiæ verba cap. 46. *Vocans ab Oriente avem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ*, notat nomine avis ſapientiæ illius ſublimitatem ſignificari; ipſique triplicem tribuit in cœlos volatum ſcilicet, *In Cœlum humana natura; in cœlum Angelica natura, & in cœlum Sanctiſſimæ Trinitatis.* Nec etiam obſcuritas probat ſtylum non eſſe Apoſtolicum, imò ſtyli Apoſtolici veluti character eſt, præcipuè ubi dogmata traduntur, ut conſtat ex Sancto Baſilio, libro de Spiritu Sancto, cap. 27. *Aliud eſt dogma*, inquit, *aliud prædicatio. Dogmata enim ſilentur, prædicationes publicantur. Eſt autem & quædam ſilentii ſpecies ipſa Scripturæ obſcuritas, ſententiam dogmatum intellectu difficilem reddens, idque ad legentium utilitatem.*

Multiplex autem eſt ratio obſcuritatis in Dionyſii Areopagitæ ſtylo, ut ſcribit Sanctus Thomas Præfatione in expoſitionem libri de Divinis Nominibus. *Eſt autem conſiderandum*, inquit, *quòd Beatus Dionyſius in omnibus libris ſuis obſcuro utitur ſtylo: quod quidem non ex imperitia fecit, ſed ex induſtria, ut ſacra & divina dogmata ab irriſione infidelium occultaret. Accidit etiam difficultas in prædictis libris, ex multis. Primò quidem, quia plerumque utitur ſtylo & modo loquendi, quo utebantur Platonici, qui apud modernos eſt inconſuetus, &c. Secunda autem difficultas accidit in dictis ejus, quia plerumque rationibus efficacibus utitur ad propoſitum oſtendendum, & multoties paucis verbis, vel etiam uno verbo eas implicat. Tertia, quia multoties utitur quadam multiplicatione verborum, quæ licèt ſuperflua videantur, tamen diligenter conſiderantibus magnam ſententiæ profunditatem continere inveniuntur.*

Contrà, Auctor libri de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap. ultimo, ait, ſuos Præceptores de Baptiſmate parvulis conferendo ab antiqua traditione edoctos: ergo non eſt vir Apoſtolicorum temporum.

Reſpondeo, non haberi illo in loco, ab antiqua traditione, ſed a prima traditione; id enim ſignificant Græca verba πρὸς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις. Acceperant autem Dionyſii Præceptores Hierotheus, & Sanctus Paulus, parvulos baptizandos eſſe, a Chriſto Domino, qui eos de baptiſmo & aliis Sacramentis plenè edocuerat. Nec verò neceſſe eſt doctrinam, quæ traditionis nomine inſignitur, antiquam eſſe; nam Sanctus Paulus recentia Chriſti præcepta, & Apoſtolorum documenta, traditiones nuncupavit ad Theſſalonicenſes ſcribens Epiſtolæ 2. cap. 2. *Itaque Fratres*, inquit, *ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis,*

ſive

ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam noſtram.

Inſtabis. Si liber de Cœleſti Hierarchia Dionyſium Areopagitam Auctorem haberet, hierarchias & ordines Angelorum diſtinxiſſet accuratiùs: namque in iis recenſendis non fuiſſe omnino accuratum illum Auctorem conſtat ex Sancto Gregorio Magno, qui alium ordinem inter Angelos tradidit ab eo quem ille deſcripſerat: ab ipſo item diſſenſit Sanctus Bernardus. Denique Sanctus Auguſtinus in Enchiridio cap. 58. ait, ſe ignorare differentiam Angelicorum ordinum. Quis igitur ſibi perſuadeat virum Apoſtolicum Dionyſium Areopagitam, hierarchias & ordines Angelorum tam audacter diſtinxiſſe, ac eorum expoſuiſſe diſcrimina?

S. Gregorius Magnus Homiliâ 34. in Evangelia; S. Bernard. Serm. 19. in Cantica.

Reſpondeo, nego antecedens. Licèt enim a Sancto Dionyſio diſſentiant Sancti Gregorius Magnus & Bernardus in ordinibus Angelorum recenſendis, non ideo rectè infertur ipſum hoc in tractando argumento minùs diligentem fuiſſe, aut magis audacem: imò colligendum potiùs eſt Sanctos illos Patres, qui obiter duntaxat, & in Homiliis ad populum, cœleſtes illos ordines recenſebant, minùs accuratè ea de re ſcripſiſſe, quàm Dionyſium, qui ex inſtituto, & dogmaticè iſtud argumentum tractavit. Verùm his oppono Angelicum Doctorem Sanctum Thomam, qui cùm accuratiſſima de Angelis ſcripſerit methodo, non alium ſtatuit inter eos ordinem, quàm qui a S. Dionyſio fuerat deſcriptus. Et antiquior longè Sancto Thoma Sanctus Joannes Damaſcenus eundem ordinem uſurpavit. Quid mirum porrò quòd Sanctus Gregorius Magnus, qui ſolùm intendebat probare novem eſſe Angelorum ordines, non verò quid inter eos intercedat diſcriminis enarrare, aliquantulum a Dionyſio diſceſſerit? Adde Sanctum Gregorium Magnum Opera Dionyſii nondum Latinè reddita per ſeipſum evolvere non potuiſſe, quia Græcè neſciebat. Quam ob cauſam ibidem ait, *Fertur Dionyſius Areopagita antiquus & venerabilis Pater dicere.* Quod non ideo ait, quòd de veritate Operum ipſius dubitaret [ut quidam Critici præpoſterè colligunt] ſed quòd ea Græcè ſcripta, & diu occultata evolvere non poterat. Græcè autem neſciviſſe Sanctum Gregorium Magnum, conſtat ex ipſomet. lib. 9. Epiſtolarum Indictione 4. Epiſtolâ 69. *Nos*, inquit, *nec Græcum novimus, nec aliquod Opus aliquando Græcè conſcripſimus.*

Quid denique incommodi, fateri quòd Sanctus Auguſtinus aliqua neſcierit, quæ Dionyſius Areopagita noverat? Neſcivit Auguſtinus Antipodas eſſe: ergo audacior erit qui aſſeret extare Antipodas. Bella conſecutio! Sed an hæc melior, amabo te, Neſcivit Sanctus Auguſtinus diſcrimen Thronorum, Dominationum, Principatuum, & Poteſtatum: Audacior itaque ac temerarius fuerit neceſſe eſt, qui illud aſſignaverit? Si legitima hæc illatio eſt, pari jure inferetur audaciores fuiſſe ac temerarios, qui negarunt Solem, Lunam, & reliqua ſydera vivere, intelligere, & beatitudinis eſſe capacia, quia Sanctus Auguſtinus in eodem capite Enchiridii ſe neſcire profitetur an vivant, intelligant, & ad Beatorum ſocietatem pertineant. En integrum Sancti Auguſtini locum: *Quid inter ſe diſtent quatuor illa vocabula, quibus univerſam ipſam cœleſtem ſocietatem videtur Apoſtolus eſſe complexus, dicendo: Sive Sedes, ſive Dominationes, ſive Principatus, ſive Poteſtates, dicant qui poſſunt, ſi tamen poſſunt probare quod dicunt. Ego me iſta ignorare confiteor. Sed nec illud quidem certum habeo, utrùm ad eandem ſocietatem pertineant Sol, & Luna, & cuncta ſydera; quamvis nonnullis lucida corpora eſſe, non cum ſenſu vel intelligentia videantur.*

Joannis Morini argumentis reſpondetur.

Objicitur quintò. In ea Collatione, quæ inter Catholicos olim ac Severianos hæreticos habita eſt anno 533. Juſtiniano Imperante, Catholici contendebant Opera illa eſſe Dionyſio Areopagitæ ſuppoſita. Cùm enim hæretici Dionyſii Areopagitæ verba protuliſſent, unam naturam Dei Verbi poſt unitionem decernentis; Hypatius Epheſius Epiſcopus, qui Catholicæ veritatis partes agebat, adversùs ea falſi ſuſpicionem injecit, dicens: *Illa teſtimonia, quæ vos Dionyſii Areopagitæ dicitis, unde poteſtis oſtendere vera eſſe, ſicut ſuſpicamini? Si enim ejus erant, non potuiſſent latere Beatum Cyrillum. Quid autem de Beato Cyrillo dico? quando & Beatus Athanaſius, ſi pro certo ſciſſet ejus fuiſſe, ante omnia, in Nicæno Concilio, de conſubſtantiali Trinitate eadem teſtimonia protuliſſet adversùs Arii diverſæ ſubſtantiæ blaſphemias. Si autem aliquis ex Antiquis recordatus eſt ea, unde nunc poteſtis oſtendere quia illius ſint, neſcio.*

Idem teſtatur Liberatus in Breviario de Cauſa Neſtoriana, & Eutychiana, cap. 10. *Baſilius quidam Diaconus*, inquit, *ſumens tomum Procli, quem Armeniis ſcripſerat, Alexandriam venit, & Armeniorum libellos ſuis libellis annectens, obtulit Cyrillo ejuſdem urbis Antiſtiti. Quibus (ut ferunt rumores) permotus Cyrillus, quatuor libros ſcripſit, tres adversùs Diodorum, & Theodorum, quaſi Neſtoriani dogmatis auctores, & alium de Incarnatione librum; in quibus continentur antiquorum Patrum incorrupta teſtimonia, id eſt, Felicis Papæ Romani, Dionyſii Areopagitæ, & Gregorii mirabilis, θαυματουργοῦ cognominati. Et licèt in eis libris Theodori dicta laudentur, contra Arianos edita, ipſum tamen Magiſtrum Neſtorii fuiſſe contendunt. Contra quos Catholicæ veritatis defenſores ſic Acephalis reſponderunt; Illos libros non eſſe Cyrilli, quoniam teſtimoniis, quæ contra mortuos poſuiſſe in eis dicitur, contra viventem Neſtorium non eſt uſus, neque in Synodo, neque in aliquibus Epiſtolis. Unde dicunt, illos nec dictaſſe Cyrillum, nec ediſſe libros.* Ex quibus colligitur iſtos libros non eſſe genuinos Dionyſii Areopagitæ fœtus.

Reſpondeo primò, majorem non eſſe quinque Epiſcoporum, qui in hac cum Severianis Collatione ſolam ſuſpicionem, & debilem conjecturam adversùs Dionyſii Areopagitæ Opera protulerunt auctoritatem, quàm Oecumenicorum Conciliorum, quæ hæc opera ipſi vendicarunt.

Reſpondeo ſecundò, poſtulationem falſi, & eam quidem non ſatis firmam, nec plenè omninoque formatam, illic a Catholicis tentatam non fuiſſe, niſi adversùs Epiſtolam unam duntaxat, vel quædam teſtimonia, quæ Sancti Dionyſii ſcriptis contineri effutiebant Severiani; ac deinde adversùs libros quoſdam Sancto Cyrillo adſcriptos, quorum auctoritate ad adſtruendam ejuſmodi teſtimoniorum veritatem abutebantur Severiani: non verò adversùs Opera ipſa Dionyſii, quæ nec ad manum illis erant, nec ad eorum notitiam fortè pervenerant. Veriſimile igitur eſt, nonniſi unam Sancti Dionyſii Epiſtolam (quam ego quidem, propter vocabulum θεανδρικὴ quartam eſſe arbitror) Severianis aut Acephalis tunc præſtò fuiſſe; quam nonnullis quoque aliis Epiſtolis adnectebant, e quibus aliquas, velut afſictas ac ſuppoſititias, Catholici Antiſtites reſpuerunt, hoc ſolùm interim de iſta pronuntiare contenti; *illa enim teſtimonia, quæ vos Dionyſii eſſe dicitis, unde poteſtis oſtendere vera eſſe, ſicut ſuſpicamini?* Enimverò quod ajunt, *ſuſpicamini*, minus aptè de libro ſeu Opere integro, quàm de compactis quibuſdam teſtimoniis diceretur. Quòd autem in illa Collatione, de veritate operum Sancti Dionyſii actum non ſit; ſed nonnulli duntaxat ex iis textus in adſcriptos Sancto Cyrillo libros intruſi, ventila-

ti ſint, cum ventilari totum Opus, expendique non poſſet, quia nec præ manibus Catholicorum erat, nec illud penes ſe hæretici habebant; conſtat ex verbis Hypatii in dicta Collatione ſic Severianos compellantis: *In tantum falſa ſunt Epiſtola, ſive teſtificationes illa, quas dicitis, ut neque unam ex illis Beatus Cyrillus voluerit recordari; nec in Epiſtolis quas ad Neſtorium ſcripſit, at in his quas contra blaſphemias ejus protulit teſtificationes in Sancta Synodo Epheſina, quando maximè debuit proferre eas; ſed nec in expoſitione duodecim Capitulorum adversùs Theodoretum, & Andream ſcribens; ſed nec adversùs Orientale Concilium.... Sed & hoc dicimus quia duodecim glorioſorum Patrum teſtimonia adversùs Neſtorii blaſphemias in Epheſo Beatus Cyrillus proferens.... nullum teſtimonium eorum de una natura protulit*, &c.

Cum autem Hæretici, ad fidem prolatis a ſe teſtimoniis conciliandam, libros Cyrilli contra Diodorum & Theodorum adduxiſſent, in quibus illa extabant, & inter alia teſtimonium Sancti Dionyſii Areopagitæ, Catholici Præſules libros illos Cyrillo afflictos ſe ſuſpicari ſignificarunt: *Modò* inquit, Hypatius, *maximè & illos adversùs Diodorum & Theodorum libros ambiguos facitis, tanquam fictos; adversùs mortuos prolatos dicentes, qui non poterant refellere falſitatem. Si enim adversùs mortuos prolati ſunt, multò magis adversùs Neſtorium, & eos qui contra Capitula ejus* (nempè Cyrilli) *ſcripſerunt, proferre habueeit eadem teſtimonia*. Quæ Catholicorum Antiſtitum ratio certè infirma eſt; illorum quippè conſcribendorum librorum occaſionem poſt Neſtorium condemnatum emerſiſſe, Liberatus narrat. Unde non mirum quòd a Cyrillo adversùs Neſtorium ſcribente prętermiſſa fuerint hæcce teſtimonia. Sanè Cyrillum iſtorum librorum auctorem fuiſſe, Liberatus ex proprio marte & genio loquens non abnuit, cap. 10. Breviarii ſui: quin hoc ipſum publico rumore ſparſum aſſerit, cujus non leve inter humanæ rationis firmamenta pondus eſt. Ac ſi equidem levi duntaxat rumore illud jactaretur, nullam ipſius rationem haberet Liberatus cui perſuaderi difficillimè potuit, ut libris, quos orthodoxos exiſtimabat, Sancti Cyrilli obſtitiſſe putaretur auctoritas. Quanquam & illa verba [*ut ferunt rumores*] nullatenus ad libros illos Sancti Cyrilli, ſed ad ſolam ſcribendi occaſionem referenda videri poſſunt, & ad ea verba quæ ibidem a Liberato ſubjunguntur: *Quibus permotus Cyrillus*, &c. Hanc eſſe Liberati mentem teſtantur viri eruditi Budæus, & Sirmondus in Notis ad 3. Facundi librum. Eoſdem libros Facundus Hermianenſis abjudicare non eſt auſus Sancto Cyrillo, quantumcumque id ſe poſſe optaret: imò indicavit illos Cyrillo tribui ab Epiſcopis Catholicis, qui trium Capitulorum damnationem, & Quintæ Synodi Oecumenicæ auctoritatem propugnabant. *Nunc*, inquit lib. 3. cap. 3. *illa proferamus, in quibus etiam Beati Cyrilli teſtimonium ſuo convincuntur impugnaſſe judicio. Nam affirmantes ipſum eſſe auctorem neſcio cujus Operis, in quo aliqua Sancti Diodori Tarſenſis Epiſcopi ac Theodori dicta culpantur, negare non poſſunt quia ibi dixerit: Scripti ſunt a magno Theodoro adversùs Arianorum & Eunomianorum hæreſes viginti fortè & adhuc amplius libri*, &c. Denique, quod longè validius eſt, libri illi ſub Sancti Cyrilli nomine citantur Collatione quinta Synodi Quintæ Oecumenicæ. Unde cùm Hypatius ſuam illam de libris adversùs Diodorum & Theodorum Sancto Cyrillo ſuppoſitis conjecturam nutare intelligeret, eò tandem ſe recepit, ut eos diceret depravatos, obtruſis in eos teſtimoniis de quibus agitur, & quæ præſertim e Sancti Dionyſii Areopagitæ Operibus excerpta eſſent, haud dubiè a ſe ob diſcuſſas à Sancto Maximo rationes ignoratis. *Sed nunc videtur*, inquit, *quoniam & in illis libris hæretici falſantes, addiderant ea*.

Denique Severiani, libros illos ex ipſis Alexandrinæ Eccleſię ſcriniis ſe prolaturos dixerunt, quo illos genuinum eſſe Sancti Cyrilli opus conſtaret. Quibus repoſuerunt Catholici, non idcirco ſe illud velut Cyrilli probaturos, niſi ſub ipſis Proterii & Timothei Saloſacioli temporibus fuiſſet in archivis Patriarchatûs Alexandrini, jamque tunc fuiſſet exploratum, & compertum pro certo. *Si ſub temporibus Beati Proterii, vel Timothei cognomine Saloſacioli, oſtenſa ſunt, indubitabilia erunt. Quoniam verè jam a multis hi, qui adverſantur orthodoxæ duarum naturarum confeſſioni, illa antiqua apud ſe retinent, indulgete nobis, ſi adverſarios noſtros teſtes ſuſcipere dubitamus.*

Ex quibus colligitur primò, Epiſcopos hujus Collationis moderatores reſpondiſſe Severianis, libros adversùs Diodorum & Theodorum afflictos eſſe Sancto Cyrillo, leviori ductos conjecturâ, quam nec ſatis firmiter propugnarunt, quia meliorem ſolutionem in promptu non habebant. Secundò ipſos in hac facti quæſtione deceptos fuiſſe, ut conſtat ex Liberato, ex Facundo Hermianenſi, & ex Quinta Synodo Oecumenici; libroſque citatos eſſe Sancti Cyrilli. Tertiò, pariter deceptos fuiſſe in judicio, quod ferre viſi ſunt de ſuppoſitione Operum Sancti Dionyſii, ſeu de falſa illorum inſcriptione Dionyſio Areopagitæ; ſiquidem illa ſub ipſius nomine citavit Sanctus Cyrillus in libris adversùs Diodorum & Theodorum, qui Cyrilli genuinum ſunt Opus.

Objicitur ſextò, Dionyſius ille putatitius nomine hypoſtaſis utitur ad ſignificandam perſonam, prout ab eſſentia diſtincta eſt. Atqui nomen illud uſurpari tantum cœpit in Eccleſia ad ſignificandam perſonam, poſt Concilium Alexandrinum, quod anno 362. Conſtantino Imperatore mortuo, celebratum eſt: ergo nonniſi poſt tertium ſæculum vixit Auctor ille. Non eſt igitur Dionyſius Areopagita.

Major conſtat ex cap. 7. lib. de Cœleſti Hierarchia, ubi Auctor ille Deum vocat μονάδα τρισυπόστατον, id eſt, *Unitatem in tribus perſonis ſubſiſtentem*. Et cap. 2. ejuſdem libri, ubi vertit Latinus Interpres: *Perſonarum excellentiſſimè unarum, ſi ita dicendum eſt, in ſe ſtrictem manſio*, habetur in Græco, τῶν ὑπερχειῶν ὑποστάσεων.

Probatur Minor teſtimonio Socratis lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 4. & 5. *Porro autem*, inquit, *Epiſcopi, qui in Concilio Alexandrino aderant, hanc de οὐσία & ὑποστάσει controverſiam excuſſerunt: nam Oſius Epiſcopus Cordubæ civitatis Hiſpaniæ, cujus antea fecimus mentionem, ab Imperatore Conſtantino ad tumultum ab Ario concitatum ſedandum miſſus, dum Sabellii Afri dogma explodere cogitaret, de οὐσία & ὑποστάσει diſceptavit, unde materia alteri contentioni ſuppeditata eſt. Verùm id temporis in Concilio Nicæno de ea controverſia ne verbum quidem factum eſt. At poſtquam nonnulli cœpere de ea digladiari ob eam cauſam in eo Concilio*, nempe Alexandrino, *de οὐσία & ὑποστάσει iſta decidebant: Non oportere, cùm de Deo ſermo ſit inſtitutus, his verbis uti, Nam οὐσίας, id eſt, eſſentiæ nomen, in ſacris Literis non reperiri, & voce ὑποστάσεως Apoſtolum tradendorum dogmatum neceſſitate adductum, uſum fuiſſe. Cæterùm alia quadam ratione voces iſtas admittendas decreverant, nimirum quòd Sabellii opinionem explodant: ne verborum inopiâ rem quæ triplici nomine nuncupatur, quaſi unam putare cogamur: ſed ut ſingula nomina Trinitatis in propria ſubſiſtente perſona Deum ſignificent. Iſta eo tempore in Concilio decreta fuere.*

Pri-

Digitized by Google

Primus de hac ſignificatione qoæſtionem movit Oſius adverſùs Sabellianos diſputans, Sabelliani enim contendebant οὐσίαν & ὑπόστασιν, idem eſſe: atque etiam id demonſtrare conabantur ex Concilii Nicæni Symbolo, in quo dicitur: *Si quis verò ex alia οὐσίας, vel ὑποστάσεως, Filium Dei eſſe dixerit*, &c. Quos S. Baſilius totâ Epiſtolâ 76. refellit. Cùm autem Nicæni Patres de hac controverſia nihil defioivissent, eò quòd ad Arianos nihil ſpectaret, & ab Oſio taotùm obiter adverſùs Sabellianos diſceptata ſuiſſet; Catholici, pnriſſimùm Occidentales, hac in cauſa Sabellianis conſentiebant, & Orientales Arianiſmi accuſabant; Orientales autem Sabellianiſmi eos viciſſim inſimulabant. S. Gregorius Nazianzenus maximis laudibus proſequitur S. Athanaſium, quòd diſſentientes in Concilio Alexandrino Orientales cum Occidentalibus prudeoter conciliaviſſet. *Quæ cùm*, inquit Oratione de laudibus Athanaſii, *beatus ille vir, & magnus animorum œconomus, oculis auribuſque perciperet, tam ſtultam & abſurdam orthodoxæ fidei ſectionem diſſimulandam ac negligendam ſibi non putavit: verùm medicinam morbo quamprimùm infert. Quonam autem modo id fecit? Utraque parte leniter & humaniter accerſitâ; verborumque ſententiâ diligenter & accuratè perpensâ, poſtquàm concordes reperit, neque quoad doctrinam quidquam inter ſe diſſidentes, ita negotium tranſegit, ut nominum uſum ipſis concedens, eos rebus conſtringeret*. Lege Concilii Alexandrini Synodicam ad Antiochenos Epiſtolam, apud Sanctum Athanaſium.

Eam autem ſententlam, quæ aſſerebat οὐσίαν idem eſſe quod, ὑπόστασιν, amplectebantor communiter Occidentales etiam poſt Alexandrinum Concilium, ut conſtat ex Epiſtola 57. S. Hieronymi. *Sufficiat nobis*, inquit, *dicere unam ſubſtantiam, tres perſonas ſubſiſtentes, perfectas, coæquales, coæternas. Taceantur tres hypoſtaſes, ſi placet, & una teneatur*. Et judicat ſub nomine hypoſtaſis venenum latere. Idem etiam timebant nonnulli Orientales, ut evidens eſt ex doctiſſima Epiſtola ſancti Baſilii ad ſratrem ſuum Gregorium Nyſſenum de differentia οὐσίας καὶ ὑποστάσεως, quæ eſt inter Baſilii Epiſtolas 43. Idem etiam colligitur ex Epiſtola 41. ad Maximum Philoſophum. Tandem brevì obtinuit Decretum Alexandrinum, & interpretatio S. Baſilii de οὐσία & ὑποστάσει, ut conſtat ex Theodoreto in Dialogo *Immutabilis*, & ex S. Auguſtino lib. 5. de Trinitate cap. 8. & 9. qui non dubitat Græcè rectè dici tres ὑποστάσεις & unam οὐσίαν, ſed Latinè reformidat tres ſubſtantias dicere, cùm Latinorum uſus ferat unam ſubſtantiam, vel eſſentiam, tres autem perſonas.

Cùm igitur Dionyſius ille confidenter & nihil hæſitans, tres in Deitate hypoſtaſes prædicat, manifeſtè oſtendit ſe vixiſſe non modò poſt Alexandrinum Concilium, Sanctoſque Patres Baſilium, Gregorium Nazianzenum, & Nyſſenum; ſed etiam poſt exactum ſæculum quartum. Unde enim hanc ὑποστάσεως & οὐσίας diſtinctionem aliunde haurire potuit Dionyſius noſter, quàm a Concilio Alexandrino, & Patribus jam laudatis? Ante enim illa tempora iſta hypoſtaſis ſignificatio, & ab οὐσία diſtinctio, res erat prorſus incognita, & inaodita apud omnes Philoſophos, Theologos, Hiſtoricos, Chriſtianos, & Ethnicos. Ideo cùm primùm in Concilio Alexandrino inventa eſt & definita, ei tantopere contradictum eſt. Tandemque versùs finem quarti ſæculi ab omnibus ægrè recepta. Unde S. Hieronymus in Epiſtola citata: *Tota*, inquit, *ſæcularium literarum ſchola, nihil aliud ὑπόστασιν niſi οὐσίαν novit: & quis ore ſacrilego tres ſubſtantias prædicabit?*

Idem teſtatur Socrates lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5. *Qui Græcam*, inquit, *inter Græcos ſapientiam, & doctrinam explicare nituntur, οὐσίαν multis modis ſumi definiverunt: de hypoſtaſi autem nullam qualemcumque fecere mentionem, imò verò Irenæus Grammaticus in Attica lingua Dictionario, vocem barbaram appellat. Nam apud nullum veterem Scriptorem reperi. Quod ſicubi fortè reperiatur, non eam rem ſignificare, pro qua capitur, aſſerit. Etenim apud Sophoclem, in Phœnice, ὑπόστασιν inſidias ſignificare: apud Menandrum autem, condimenta. Poſſe etiam dici fæcas vini in dolio.* Nec aliter quàm pro ſubſtantia in Scripturis uſurpatur. Quinquies tantùm in Novo Teſtamento legitur hæc dictio; bis in Epiſtola 2. ad Corinthios cap. 9. v. 4. & cap. 12. v. 17. & ter in Epiſtola ad Hebræos: ſed ubique antiquus Interpres transfert ſubſtantiam.

S. Hieronymus, qui tot Patres Græcos, tot Auctores antiquos diu noctuque verſavit, nullum hujuſce ſignificationis teſtimonium apud eos deprebenderat. Ideo ut tres hypoſtaſes confiteretur, adigi non potuit: nec Orientales, qui ſe ei opponebant, ullum potuerunt proferre. Quàm erant iſta Dionyſii Areopagitæ teſtimonia convincendo S. Hieronymo idonea & accomoda! illa tamen opponit nemo. Catholici, & Ariani, cùm eſſet S. Hieronymns Antiochiæ, ab eo importunè exigebant utrique ut tres hypoſtaſes confiteretur. *Nunc, proh dolor!* inquit Epiſtola 57. *poſt Nicænam fidem, poſt Alexandrinum juncto pariter Occidente Decretum, trium hypoſtaſeon ab Ariano Præſule, & a Campenſibus, novellum a me Romano homine nomen exigitur. Qui, quæſo, iſta Apoſtoli prodidere? Quis novus Magiſter Gentium Paulus hæc docuit?* &c. Facilè erat reſpondere S. Hieronymo: Dionyſius Areopagita Doctoris Gentium diſcipulus hoc docuit, hoc Eccleſiis tradidit. Tum Euzoios Arianorum Antinchenſium Præſul prodere debuit Dionyſii Areopagitæ Opera apud Fratres ſuos latitantia, ſi quæ tum ei cognita fuerunt. Quid Euzoium dico? cùm univerſus Occidens nollet in Deo, cum Arianis, tres hypoſtaſes admittere, debuerunt univerſi Orientalium Arianorum Epiſcopi Opera Dionyſii eruere, ut inde Catholici Occidentales convincerentur.

Reſpondeo ad prolixum doctiſſimi Morini argumentum: Qoòd licèt ante Concilium Alexandrinum vox hypoſtaſis univerſæ Eccleſiæ ſuffragio atque uſu conſecrata non eſſet, nec ab auctoribus communiter uſurpata ad ſignificandam perſonam; non erat tamen ita nova ſub Sole, ut nuſquam ab aliquo Auctore eo in ſenſu adhibita ſuiſſet. Hac uſi ſunt S. Dionyſius Alexandrinus, & S. Alexander Epiſcopus etiam Alexandrinus, qui Alexandrinum illud Concilium ſub S. Athanaſio multis annis anteceſſerunt. Prior namque in reſponſione ad propoſitionem quartam Pauli Samoſateni, de perſonis Patris æterni, & Filii loquens, ait: *Duæ hypoſtaſes inſeparabiles ſunt, & ſubſiſtens Patris Spiritus, qui erat in Filio*. Ubi evidens eſt, hypoſtaſeos nomen uſurpatum ab ipſo ſuiſſe ad ſignificandam perſonam. Poſterior verò in Epiſtola ad Alexandrinum Epiſcopum Conſtantinopolitanum, quam refert Theodoretus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 3. ait. *Proprio modo conſtantem hypoſtaſim Filii ſignificaſſe Joannem, his verbis: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*. Et poſtea ait, *Patris & Filii duas eſſe hypoſtaſi naturas*. Et Nicæni Patres in Expoſitione Fidei, hypoſtaſim pro perſona uſurparunt; cùm ita pronuntiarunt: *Eos autem, qui dicunt: Erat aliquando quando non erat; & antequam naſceretur, non erat; & quia ex nullis ſubſtantibus factus eſt, aut ex alia ſubſiſtentia, vel ſubſtantia, anathematizat Catholica & Apoſtolica Eccleſia*. Conten-

Digitized by Google

tendit namque ſanctus Baſilius Magnus ibi nomen ὑποστάσεως uſurpatum fuiſſe ad ſignificandam perſonam. En illius verba Epiſtolâ 78. *Et nonnulli ex illis qui impietatem Sabellii Libyci ſectantur, hypoſtaſim, ſive ſubſiſtentiam & eſſentiam idem eſſe arbitrati, illinc argumenta ad tuendam blaſphemiam ſuam trahunt, quòd in ea fide ita ſcriptum eſt; Si verò quiſquam ex alia eſſentia, vel ſubſiſtentia, Filium eſſe dixerit, hunc anathemate rejicit Catholica & Apoſtolica Eccleſia. Non enim idem eſſe dixerunt Patres illi eſſentiam & ſubſiſtentiam. Si enim voces iſtæ unam ac eandem ſignificationem haberent, quid alterutram ponere opus fuiſſet? Sed liquet ideo poſitas quòd cùm alii quidem Filium eſſe ex Patris eſſentia negarent, alii verò & ipſi non eſſe ex Patris eſſentia Filium dicerent, ſed ex alia quoque eſſe ſubſiſtentia quadam: at ipſi utramque opinionem tanquam alienam a ſenſu Eccleſiaſtico rejecerint. Alioqui ubi mentem ſuam ſimpliciter declaraverunt, ex Patris eſſentia Filium eſſe dixerunt, nec adjecerunt ex illius hypoſtaſi. Itaque illud quidem ad reprobandum malum ſenſum poſitum eſt: hoc verò declarationem habet ſalutaris dogmatis.*

Hac pariter voce ὑπόστασις uſus erat eodem ſenſu Sanctus Paulus ad Hebræos 1. ubi enim vertit Vulgatus Interpres; *Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus*; Græcus textus habet χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως, & verti rectè potuiſſet; *& figura perſonæ ejus*. Nam vocabulum τῆς ὑποστάσεως, ibi ſignificare perſonam, auctor eſt Sanctus Gregorius Nyſſenus in libello *de differentia eſſentiæ & hypoſtaſeos*, ad Petrum fratrem, versùs finem libelli. Cùm itaque nomen hypoſtaſeos ad ſignificandum perſonam ſit a Scriptoribus Eccleſiaſticis ante Concilii Alexandrini tempora uſurpatum licèt infrequentiùs, non mirum quòd Dionyſius Areopagita illud hac in ſignificatione uſurpaverit, præeunte præſertim Sancto Paulo.

Quòd autem Sanctus Hieronymus ait, *Totam ſæcularium literarum ſcholam nihil aliud hypoſtaſim, niſi οὐσίαν noviſſe*, ab ipſo æſtu ſermonis abrepto dictum eſt. Nam Ariſtoteles in lib. de Mundo ad Alexandrum, nomen ὑπόστασις adhibuit ad ſignificandum id quod verè extat, & quod adumbratis rerum ſimilitudinibus opponitur, ſive ſubſtantia ſit, ſive accidens, ut dudum obſervavit Budæus vir Græci idiomatis peritiſſimus. En Ariſtotelis verba, prout ipſa vertit Latinus Interpres: *Eorum quæ ex aëre nobis obſervantur, alia apparent, alia ſubſtant.* Græcus textus habet: καθ' ὑπόστασιν, id eſt, *ſecundùm hypoſtaſim ſunt*. Potuit igitur & Dionyſius Areopagita hoc nomen, hypoſtaſis, adhibere ad perſonarum divinarum ſignificandam veritatem.

Reſpondeo ſecundò, quòd etſi vox hypoſtaſis, uſurpata numquam fuiſſet ad ſignificandam perſonam ante Sanctum Dionyſium Areopagitam, nihil prohibuit quin ipſe eo in ſenſu ipſam adhiberet. Cùm enim vim iſtius vocabuli apprimè noſſet, ac compertum haberet vocem, quæ a ſubſtando impoſita ſubſtantiæ eſt, iis potiſſimùm convenire ſubſtantiis, quæ maximè ſubſtant, id eſt, primis & ſingularibus, quas in natura intelligente perſonas dicimus; cùm inſuper auctoritatem ipſi maximam eximia eruditio, & ſublimis Philoſophiæ fama comparaſſet; potuit omnium primus nomen hypoſtaſis ad perſonas divinas ſignificandas adhibere, ac Deum dicere τρισυπόστατον, id eſt, in tribus perſonis ſubſiſtentem.

Objicitur poſtremò, hæc Opera poſt exortos *Neſtorii* errores prodiiſſe. In iis quippe, inquiunt, hæreſis contra Incarnationis Chriſti Myſterium apertè proſcribitur. Libro *De Eccleſiaſtica Hierarchia*, cap. 3. ait: *Dei principalis bonitas .... noſtrorum omnium verè facta particeps abſque peccato, humilitatique noſtræ unita, ſalvo proprietatum ſuarum ſtatu, eoque prorſus inconfuſo & inviolato.* Et lib. *de Divinis Nominibus* ſcribit: *Verbum diviniſſimum ... per inconfuſum humanitatis noſtræ aſſumtionem.* Et in Epiſtola ad Caium: *Quatenus erat Deus & homo, novam quamdam nobiſcum converſando theandricam operationem exhibebat.* Quid planius, quid dilucidius poſt ſparſos Neſtorii & Eutychetis errores a quovis Auctore umquam ſcriptum eſt?

Reſpondetur, alios Patres, qui in Eccleſia ante ortum Neſtorianæ & Eutychianæ Hæreſis claruerunt, non minùs apertè de Myſterio Incarnationis ſcripſiſſe, & naturas in Chriſto poſt unionem diſtinxiſſe, ſcilicet Sanctos Ignatium Martyrem, Irenæum, Hyppolitum, Euſtachium Epiſcopum Antiochenum, Athanaſium, Hilarium, Baſilium, Gregorium Nyſſenum, Amphilochium, Theophilum Alexandrinum, & Joannem Chryſoſtomum, quorum diſerta teſtimonia *Theodoretus* profert Dialogo 2. qui inſcribitur: INCONFUSUS.

SCHOLION.

Operum meorum Cenſores ex iſta Diſſertatione hanc propoſitionem in Indiculum ſuum retulerunt: *Catholici potiſſimùm Occidentales tunc in causa Sabellianis conſentiebant, & Orientales Arianiſmi accuſabant.* *In objectione ſexta.*

R. Catholicos Occidentales tunc Sabellianis in cauſa conſenſiſſe non ſcripſi, ſed *in ea cauſa*, ſcilicet quòd οὐσία & ὑπόστασις idem eſſent, unàque dumtaxat hypoſtaſis eſſet in Deo. Unde *Sanctus Hieronymus* Epiſtola 57. *Taceantur tres hypoſtaſes, ſi placet, & una teneatur.* Sed cum Sabellianis in dogmate conſenſiſſe Catholicos, non ita ſum vecors ut dixerim, ſi quidem Sabelliani unam dumtaxat perſonam in Deo admittebant: Occidentales verò Catholici, pariter ac Orientales, *Tres perſonas ſubſiſtentes, perfectas, coæquales, coæternas.* Deinde hæc verba, *Catholici potiſſimùm Occidentales ea in cauſſa Sabellianis conſentiebant*, mea non ſunt, *ſed Joannis Morini*, cujus Objectionem adversùs Dionyſii Areopagitæ Libros p. 2. *De ſacris Ordinationibus*, cap. 6. ipſiuſmet verbis retuli, cui ſubinde reſpondi.

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem: *Libri Sancto Dionyſio inſcripti ſunt germani illius fœtus.*

§. I.

Non conſentiendum Natali aſſerenti Libros S. Dionyſio inſcriptos, verè eſſe ejuſdem Sancti fœtus.

NOn eſt hìc animus ea omnia adnotare, quæ coegerunt recentiores etiam Scriptores a Natale diſcedere, judicando nempe libros Dionyſio Areopagitæ inſcriptos, non ſatis eidem vindicaſſe. Quædam nihilominus afferam, quibus potiori ratione alteri quàm Areopagitæ adſcribendos dignoſcitur.

Infirmum quidem videtur Natali argumentum petitum a ſilentio omnium PP. priorum eccleſiæ ſæculorum, ex quo eis prorſus incognita fuiſſe hæc adſcripta Dionyſio volumina aliqui exiſtimandum contendunt; exinde inferentes, quòd ſi verè aliqui extitiſſent libri, germani Dionyſii fœtus, non eos altiſſimo ſub ſilentio præteriiſſent. Infirmum, inquam, dicit Natalis hoc ratiocinandi genus, tum quia fortaſſe Dionyſii ſcripta tunc tem-

temporis deliteſcebant; tum quia hujuſmodi negativa argumeota ab eruditis floccifieri aſſerit. Plura nihilominus primorum PP. ſilentium comitantur, quæ ex eodem ſilentio nullos tunc extitiſſe libros Areopagitę inſcriptos, optiioè demonſtrant. Quamvis igitur Euſebio, & Hieronymo non omnes innotuerint, qui aliqua ſuæ doctrinæ monumenta reliquerant, neque etenim Athenagoram, Theognoſteio, nec S. Jacohum Niſibitam, quia fortaſſe nonoiſi ſiriaco ſcripſerunt ſermone, in Scriptorum Catalogo recenſent; a vero nihilominus abeſt Areopagitæ libros, ſi extitiſſent, ignoraturos. Noo exiguum ipſi conflant libellum, ſed grande volumen, quod non pauca omnibus fidelibus proficua, atque alia oon parum ad illuſtrandam mentem, ac ad affectum inflammandum conducentia, continere reputatum eſt. Si præterea Areopagitæ fœtus extitiſſent, illius Auctor non Epiſcopus tantùm, non tantùm martyr fuiſſet, ſed Apoſtolorum etiam Diſcipulus, cujus ipſa Sacra meminit Scriptura. Hæc ſi attentè perſcrutentur, nemo ſibi facilè ſuadere poterit libros tam grandes, tamque grandia continentes, ita per plura ſæcula deliteſcere potuiſſe apud fideles, ſi verè eos ſcripſiſſet Diooyſius, ut nemo illorum vel minimùm meminerit. Bis ſanè Euſebius Areopagitam nominat; & quamvis juxta ſuum morem ipſius ſcripta recenſere debuiſſet, ſi quæ extitiſſent, nullius libri ipſum facit Auctorem. Dionyſii Areopagitæ meminere pariter Dionyſius Corinthius, S. Chryſoſtomus, S. Ambroſius, S. Auguſtinus, Auctor Dialogorum Cæſario S. Gregorii Nazianzeni Fratri inſcriptorum, & nemo eſt qui Areopagitam libros ſcripſiſſe tradiderit. Hęc autem etiam majus robur accipiunt dum obſervetur libros, quorum Dionyſium Areopagitam dicunt auctorem, non alicujus catholici operâ Eccleſiæ innotuiſſe, ſed primùm io proprii erroris tutelam ſub Diooyſii Areopagitæ nomine ſæculo ſexto in medium Severianos protuliſſe; quos tamen Areopagitæ eſſe ex eo ſtatim Catholici denegarunt, quia ipſorum altum eſt ſilentium apud Cyrillum, & Athanaſium, eoſque hos non allegaſſe, demonſtrare ſentiebant perperam Dionyſio affingi. Quæcumque igitur ad hæc infirmanda reſpoodeat Natalis, ſemper longè a vero eſſe quiſquis conjiciet Diſcipuli Apoſtolorum ſcripta, grande conſlantia volumen, debuiſſe catholicos ab hęreticis poſt plura ſæcula mutuare, ſi verè Areopagita illa in lucem edidiſſet.

Putant aliqui libros Areopagitæ inſcriptos longè ante ſextum ſæculum catholicos non ignoraſſe, cùm S. Maximus, & S. Anaſtaſius Sinaita, ſcripſerint S. Dionyſium Alexandrinum Origenis Diſcipulum librum de Divinis Nominibus ſcholiis illuſtraſſe. Verùm ipſorum teſtimonio non acquieſcendum ex eo dignoſcitur, quòd cùm tam Euſebius, quàm S. Hieronymus Operum ejuſdem Alexandrini Dionyſii accuratum exhibeant catalogum, præfatorum ſcholiorum nullatenus meminere. Vel igitur alteri Alexandrino Dionyſio ſunt adſcribenda, vel Græco auctori, qui eadem ſcholia ſub Dionyſii nomine ſuppoſuerit.

Ex eo etiam judicandum dicunt Libros Areopagitæ adſcriptos primis Eccleſiæ ſæculis præ manibus quorumdam PP. extitiſſe, quia in horum Operibus quædam leguntur, quæ etiam in eiſdem libris continentur. Sed cur potiùs non dicendum Auctorem libri de Diviois Nomioibus quædam ex eiſdem PP. excerpta tranſcripſiſſe? Ita ſentiendum id ſuadet, quòd nemo illurum Patrum libri de Divinis Nominibus meminerit, atque omittendum ab ipſis non erat, dum talem librum non ignoraſſent; neque etenim Areopagitæ nomine exiguam auctoritatem ſuis dictis conciliaſſent. Sed & illud animadvertendum aliqua ex illis libris eruta nonnullos credidiſſe, quæ tamen aliis ſunt adjudicanda. Unicum proferam exemplum. Putarunt e. g. S. Gregorium Nazianzenum *orat.* 38. & 42. ex libris Hierarchiæ didiciſſe, nomen *Sanctus* ter repetitum ad unam, eamdemque referri Divinitatem: ſed commodiùs aſſeritur in quadam S. Athanaſii homilia perlegiſſe, ſibique adoptaſſe.

Parviſacienda demum Nicephori auctoritas, qui ſenſiſſe demonſtrat librum de Divinis Nominibus non fuiſſe ignotum Juvenali epiſcopo Hieroſolymitano. Ultro omnes fatentur Nicephori ætate hujuſmodi libros Dionyſii Areopagitæ communiter creditos, ac paſſim deinde a pluribus PP. ſub hoc nomine laudatos. Nil ergo mirum, ſi Nicephorus, quæ de Juvenali Hieroſolymitano narrat, tanquam excerpta ex libris Areopagitæ conſcribat.

§. II.

Libri Dionyſio Areopagitæ inſcripti longè ab illius ævo prodiere.

ITa eveniſſe apud me hoc unum ſatis ſoaderet, quòd Auctor libri de Divinis Nominibus textus ex Evangelio & Apocalypſi S. Joannis allegat; quæ fortè cùm poſt Domitiani Imperatoris mortem fueriot compoſita, oon poterant ſub Dionyſii oculos verſari, dum ad præſatum librum exarandum manum appoſuiſſet. Vidit hanc difficultatem adverſus ipſum graviter urgentem Natalis, atque ad eam declinandam reſpondet Areopagitam operibus ſuis aotea compoſitis, ultimam impoſuiſſe manum in extrema ſenectute, quando iam Evangeliſta Joannes Evangelium ſuum, ac Apocalypſim Eccleſiis conſignaverat. Verùm, ultraquamquòd hæc divinando aſſerantur, & incertum valde ſit an ad ea uſque tempora Dionyſius vitam ſuam protraxerit, obſervant Auctorem libri de Divinis Nominibus juvenilis adhuc ſe eſſe ætatis fateri, quod an Dionyſio in provectiſſima ætate ſub Domitiano ſcribenti aptari poſſit, alii videant. Neque etiam prætereundum Auctorem libri Hierarchiæ *cap.* 3. Apocalypſim, & ſecundam Joannis Epiſtolam, tanquam Scripturas canonicas allegare, quod & præſtitit de Divinis Nominibus *cap.* 2. Cùm verò nonniſi poſt aliquod tempus exploratum ſatis in Eccleſia fuerit, an Apocalypſis, & ſecunda Joannis Epiſtola inter caoonicas Scripturas eſſent adnumeraodæ, non videtur ſtatim Dionyſius potuiſſe ipſarum uti auctoritate, veluti ſi ut divina Eloquia jam tunc haberentur.

Auctor etiam libri Hierarchiæ poſt tertium ſaltem ſæculum ſe ſcripſiſſe prodit, dum ſuo ævo Monachos extitiſſe fatetur. Ut verò manifeſtè appareat ab hoc argumento non ſatis Natalem ſe extricare, operæ pretium eſt obſervare neminem inficias ire ſemper fuiſſe in eccleſia, qui vitam præ cæteris pietati ac ſolitudini addictam profiterentur, quique poſtea ſæculo tertio Aſcetæ denominabantur. Nihilominus ad quartum uſque ſæculum peculiaris hominum Ordo, qui Deo famularetur, in eccleſia non viſebatur; neque monaſtici inſtituti ſermonem habuerunt eccleſiaſtici ſcriptores, uſque dum eodem ſæculo S. Antonius, & S. Pacomius Monaſteria conſtruere aggreſſi ſunt. Mirandum profectò eſſet, ſi dum Ordo ſpecialiter Deo devotus, & qui monaſticum inſtitutum perfectè exhiberet, in eccleſia extitiſſet, omnes PP. trium ſæculorum deſiiſſent commendare; vel ſaltem mentionem aliquam non feciſſent, dum po-

Digitized by Google

ſtea novum Monachorum vivendi genus in eccleſiam inductum narrant, laudantque. Porro, ſi quæ de Monachis in Hierarchiæ Libris leguntur attentè perſcrutentur, ſtatim apparebit de illis ſermonem inſtitui, ut de Ordine ab aliorum ſocietate penitus avulſo, & in quo peculiari ritu homines Divino famulatui addicerentur; cui tandem nihil eorum deeſſet, quod poſtea Monachos in peculiari hominum ordine conſtituit. Jam ergo ſatis innotuerat libri Hierarchiæ Auctori, quale eſſet illud vivendi genus, quod quarto ſæculo Monachi in eccleſia profiteri cæperunt.

Quamplurima etiam, quæ libri Areopagitæ adſcripti continent, illorum Auctorem quarto, vel quinto ſæculo ſcripſiſſe declarant. Iſte igitur Auctor clariùs Athanaſio Trinitatis myſterium explicare videtur. Millenariorum errorem Areopagitæ ætate fortaſſe nondum ortum confutat; nec non Neſtorianorum, Eutychianorum, Antropomorphytarum hæreſes refellit. Nomen *hypoſtaſis*, velut jam in eccleſia familiare, ad divinas deſignandas Perſonas adhibet; quando ſaltem in communi non fuit uſu niſi quarto delinente ſæculo apud Orientales communionis S. Meletii, ac ſerius apud Euſtathianos, & in Ægypto.

Nullius præterea perſecutionis in Eccleſiam, ac ſi in profunda pace quieſceret, meminit. Diſtinctionem inter amorem, & charitatem affert. Angelorum diverſos ordines, ac diſcrimina explicat, quod eo tempore non inveſtigaſſe PP. colligitur ex Sancto Irenæo *lib. 2. cap. 55.* & S. Cyrillo *Catech. Illum.* 11. Sortes, quibus S. Matthias ad Apoſtolatum fuit evectus, examinat. Preces in Miſſæ Sacrificio, tanquam ex traditione Majorum acceptas, non omittendas aſſerit. Ejuſdem Traditionis vi Baptiſma tuetur parvulorum; ipſius ceremonias, funerum pompas, aliaque id genus recenſet. Fortaſſe etiam Clementis Alexandrini ſub Clementis Philoſophi nomine meminit; nam quod a Clemente Philoſopho dictum affirmat, apud Alexandrinum octavo Stromatum libro contineri compertum eſt. Hæc omnia ſaoè auctorem quarti vel quinti ſæculi exhibent. Iis verò omnibus ſanè non ſatisfacit Natalis; & dum etiam reſpondet ante ſubortas hæreſes non deſiiſſe aliquos Patres myſterium Incarnationis explicare, non demonſtrat ita præſtitiſſe, quaſi ipſis innotuerint errores, qui eccleſiæ pacem turbarunt, ſicut præſtitit auctor librorum, qui nomen Dionyſii Areopagitæ præſeferunt. Quidquid etiam dicat ad explicandam hujus Auctoris mentem, dum meminit traditionis, qua parvulos baptizandos docuit, certè ſe non eſſe Apoſtolicorum temporum virum ſaltem oſtendit, dum preces in Miſſæ Sacrificio &c. ex Majorum traditione non omittendas adſtruit.

Demum ut libri, qui Dionyſio adſcribuntur, alterius Scriptoris Opera eſſe intelligantur, hæc etiam quæ ſubduntur, ſatis videntur innuere. Obſervant igitur trium priorum ſæculorum Scriptores non ob aliam rationem libris edendis incubuiſſe, niſi ad exarandas pro religione apologias, ſeu ad hæreticos profligandos; quaſdam etiam epiſtolas conſcribendo, quibus fideles inſtruerentur, ſeu ad martyrium fortiter ſubeundum hortarentur. Hæc verò omnia nitido, ac vulgari ſtylo, qui apoſtolicam redoleret ſimplicitatem, ſcripſere. Figentes poſtea obtutum in libros Hierarchiæ, de Divinis Nominibus &c. vident illorum auctorem fidei myſteria elatis, obſcuriſque phraſibus explicare, necnon ea arte, qua Philoſophus ſcriberet, dum ſummo in otio ſuis componendis libris vacaret. In eiſdem etiam myſteriis tradendis obſervant pro viribus Platonicæ Philoſophiæ principiis, vocibuſque uti; ac omiſſa Veterum plana explicandorum myſteriorum methodo, eas, quæ conſurgere poſſent difficultates, inquirere, ut earum enodandarum occaſio conſurgat; ac demum quamplures, quas movet quæſtiones, communi fidelium captui, ac profectui non eſſe accommodatas. Quamvis igitur magnificus ſtylus, ut dicit Natalis, rerum de quibus in eiſdem agitur libris majeſtati, & obſcuritas dogmatibus tunc tradendis conveniret, quis nihilominus poterit ſibi ſuadere Dionyſio ad idololatriam tanquam Epiſcopo proſcribendam aſſiduè conanti, tale otium fuiſſe, quo poſſet tantâ verborum pompâ, tantoque artificio grandes libros componere? Sed neque illorum auctorem obſcuritatem adamaſſe, ne dogmata infidelibus proderet, illud demonſtrat, quòd inter alia myſterium Incarnationis apertiſſimè explicat adverſus Neſtorianos, & Eutychianos; unde oſtendit illis eccleſiæ ſæculis ſcripſiſſe, quibus neceſſe non erat vel ſilentio, vel verborum involucris fidei articulos tegere. Nunquam tandem vel opinandum credam Dionyſium Apoſtolorum diſcipulum in fidelibus inſtruendis Platonicam admiſcuiſſe Philoſophiam, aliaque nullius neceſſitatis, ac tot ſupra communem fidelium captum conſcripſiſſe.

Pater le Quien Ordinis Prædicatorum, qui non exiguo labore Operum S. Jo: Damaſceni editionem adornavit, diſſertatione ſecunda inter damaſcenas, putat Parentem Librorum, qui ſub nomine Dionyſii Areopagitæ circumferuntur, non alium fuiſſe, quàm hæreticum Monophyſitam, atque id probare contendit.

DISSERTATIO XXIII.

De Sancti Ignatii Epiſtolis.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm Sancti Ignatii Epiſtolæ meritò ipſi adſcribantur?

QUærimus duntaxat de ſeptem Epiſtolis ab Euſebio recenſitis, an genuinæ ſint, non ſecundum vulgatas editiones, ſed ſecundum editionem Uſſerii ex Codicibus Anglicanis MSS. & editionem Voſſii ex Codice Medicæo. Nam alias fuiſſe interpolatas, Uſſerius accuratiſſimè oſtendit ex collatione vulgatæ editionis cum exemplaribus a ſe feliciter inventis, & cum Græco textu, aſſumenta omnia & corruptelas, miniatis literis diſtinguens a verbis verè Ignatianis.

Porro interpolatas fuiſſe Ignatii Epiſtolas ſæculo ſexto conjicimus, quia Anaſtaſius Patriarcha Antiochenus, circa annum Dom. 595. Græca editione iſtarum Epiſtolarum depravatâ uſus eſt, ad quarum ſcilicet finem appoſita ſunt hæc verba, ἀμὴν ἡ χάρις id eſt, *Amen, gratia*, quæ ab illis Codicibus abſunt, ex quibus Uſſerius & Voſſius ſuas adornarunt editiones, ſcilicet ab Anglicanis, & a Medicæo. Iſta conſtant ex Sancto Gregorio ad Anaſtaſium ſcribente lib. 4. Regeſti, Indict. 13. Epiſtolâ 37. cujus ad finem cum appoſuiſſet, *Amen gratia*, ſtatim hæc ſubjungit: *Quæ videlicet verba de ſcriptis veſtris accepta in meis Epiſtolis pono, ut de Sancto Ignatio veſtra Beatitudo cognoſcat, quia non ſolùm veſter eſt, ſed & noſter. Sicut enim magiſtrum ejus Apoſtolorum Principem habemus communem: ita quoque ejuſdem Principis diſcipulum nullus noſtrûm habeat privatum.*

Hoc ſuppoſito, & aliis, quæ in Synopſi notavimus, ſit.

PRO-

PROPOSITIO.

Septem Epiſtolæ Sancto Ignatio adſcriptæ, nimirum ad Epheſios, Magneſianos, ad Trallenſes, ad Romanos, ad Philadelphios, ad Smyrnæos, & ad Sanctum Polycarpum, quas Mediceus Codex a Voſſio, & Anglicani, ab Uſſerio editi repræſentant, germanæ ſunt & veri genuinique Martyris Sanctiſſimi fœtus.

Probatur. Illa Monumenta, quæ a Patribus, & antiquis Auctoribus Eccleſiaſticis laudata ſunt ut Sancti Ignatii, & in quibus extant ſententiæ, & verba, quæ illi ut Ignatiana protulere; in quibus denique conſpiciuntur characteres quos Ignatianis Epiſtolis tribuerunt, germanæ ſunt Sancti Ignatii; ſed ſeptem Epiſtolæ nominatæ a Sanctis Patribus, & antiquis Auctoribus Eccleaſticis laudatæ ſunt ut Ignatianæ; in iis leguntur teſtimonia citata ab iiſdem ex Epiſtolico Ignatio; in illis denique conſpiciuntur characteres, quos Ignatianis Epiſtolis tribuerunt: ergo germanæ ſunt Sancti Ignatii.

Probatur Minor. Primò ex Sancto Polycarpo qui in ſua ad Philippenſes Epiſtola, harum Epiſtolarum meminit (teſte Euſebio lib.3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.37.) Hæc porro verba ex ejus Epiſtola tunc temporis, cùm eſſet omnibus notiſſima, & in Aſiaticis Eccleſiis adhuc legeretur, deſcripſit quæ in veteri ejuſdem Epiſtolæ verſione etiamnum legimus: *Epiſtolas ſanè Ignatii, quæ tranſmiſſæ ſunt vobis ab eo, & alias quantaſcumque apud nos habuimus, tranſmiſimus vobis, ſecundùm quod mandaſtis; quæ ſunt ſubjectæ huic Epiſtolæ: ex quibus magnus vobis erit profectus. Continent enim fidem, patientiam, & omnem ædificationem ad Dominum noſtrum pertinentem.* Qui characteres ſeptem Epiſtolis laudatis apprimè conveniunt.

Ad hoc argumentum excipit Dallæus, hæc verba aſſuta eſſe Epiſtolæ Sancti Polycarpi: quia in verba præcedentia hanc clauſulam convenientiſſimè deſinebat. Verùm hæc evaſio futilis eſt: ſiquidem nullus Polycarpianæ Epiſtolę vel MS. vel excuſus Codex proferri poteſt, in quo verba noſtram hanc præcedentia clauſulam epiſtolæ finem imponerent. Certè ſi hac lege in Veterum epiſtolis uti liceret, expungenda ex illis multa eſſent. Nonne enimverò verſus ultimus tertii Capitis Epiſtolæ ad Epheſios totius epiſtolæ clauſula videri poſſet, qui ſic habet: *Ipſi gloria in Eccleſia, & in Chriſto Jeſu in omnes generationes ſæculi ſæculorum, Amen!* Reliqua igitur tria capita erunt expungenda? Nonne verſus ultimus capitis decimi-quinti Epiſtolæ ad Romanos, *Deus autem pacis ſit cum omnibus vobis, Amen*, videri poſſet convenientiſſima totius epiſtolæ clauſula? Totum igitur caput decimum-ſextum delendum erit? Quæ conſecutio? Præterea Euſebius lib.3. Hiſtoriæ cap.36. hæc verba ex Epiſtola S. Polycarpi deſcribit ut ipſe teſtatur; hæc eadem in illa Photius & legit & laudavit: ergone oculatior tam antiquis, tamque eruditis teſtibus Dallæus?

Reſpondet ſecundò; ex teſtimonio Sancti Polycarpi colligi quidem Sanctum Ignatium Epiſtolas ſcripſiſſe, non autem illas ipſas quas legimus. Verùm & hæc exceptio frivola eſt. Sic namque nullum teſtimonium Veterum pro iis libris quos legimus, proferri poſſet, cùm nullus dixerit hos libros quos pervolvimus, ab iis Auctoribus ſcriptos, quibus tribuuntur. Veteres verbi gratiâ, non dixerunt exemplaria Bibliorum quæ habemus, eſſe Scripturam ſacram: ergo teſtimonio Veterum probari non poteſt Epiſtolas Pauli eſſe Canonicas. Egregia illatio! Præterea; aut illæ Ignatii Epiſtolæ, quas ſuæ ad Philippenſes ſubjecit Polycarpus, ad illoſque rogatus miſit, hæ ipſę ſunt, quas propugnamus, aut fuerunt aliæ, & ab his diverſæ; ſed aliæ & ab his diverſæ non fuerunt; ergo fuerunt eædem.

Probatur Minor. Si aliæ fuiſſent, Patribus priorum ſæculorum aliiſque deinceps Eccleſiaſticis Auctoribus notiſſimæ fuiſſent; ſed ſi omnium Chriſtianorum, qui primis Eccleſiæ ſæculis floruerunt, libros conſulamus, nullam aliarum Ignatii Epiſtolarum factam inveniemus mentionem, quàm illarum, quas præ manibus habemus. Aliæ igitur nunquam extiterunt.

Probatur ſecundò ex Sancto Irenæo, quem harum Epiſtolarum non ſemel meminiſſe teſtatur Euſebius, ut lib.5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.8. *Præterea, inquit, Juſtini Martyris, & Ignatii mentionem facit, ex eorum ſcriptis teſtimonia proferens.* Et lib.3. cap.36. hæc habet de Sancto Ignatio loquens: *Scit autem & Irenæus martyrium ejus, & mentionem facit Scriptorum ejus per hæc verba: Sicut dixit, inquit, quidam ex noſtris pro martyrio Chriſti damnatus ad beſtias: Frumentum ego ſum Dei, beſtiarum dentibus molor, & ſubigor, ut panis mundus efficiar Chriſto.* Habentur autem apud Sanctum Irenæum lib.5. cap.28. & excerpta ſunt ex Epiſtola ad Romanos. Ergo Sanctus Irenæus agnovit Epiſtolam ad Romanos germanam eſſe Ignatii. Cur non & alias, quæ ipſi conjunctæ erant in Collectione Sancti Polycarpi? Vim hujus teſtimonii elevare nititur Dallæus, concedendo quòd ex Sancto Irenæo conſtat quidem Ignatium id dixiſſe, non autem ſcripſiſſe. Verùm frivola eſt hæc exceptio, cùm nulla Sancti Ignatii apopthegmata habeamus, Epiſtolas habeamus, quarum in una hæc verba extant, quæ velut Ignatiana laudavit Sanctus Irenæus: & non minùs per verbum *dixit*, quàm per verbum *ſcripſit*, Auctorum ſententiæ a Veteribus laudatæ ſunt: quod ipſi Irenæo ſolenne fuiſſe facilè oſtenditur. Sic enim Prophetas & Apoſtolos citat: *Propter hoc & Paulus Apoſtolus ait ad Corinthios; Bene in prophetia Malachias, ait* &c. Sic & Sanctum Juſtinum citat, *Bene Juſtinus in eo libro qui eſt ad Marcionem, ait.* Imò ita huic loquendi modo addictus eſt, ut Scripturam ipſam dicere ſcribat lib.2. cap.2. *Et hic ergo a Verbo ejus factus eſt, ſicut Scriptura Geneſeos dicit.*

Probatur tertiò ex Origene Homilia 6. in Lucam, dicente: *Eleganter in cujuſdam Martyris Epiſtola ſcriptum reperi (Ignatium dico, Epiſcopum Antiochiæ poſt Petrum ſecundum, qui in perſecutione Romæ pugnavit ad beſtias) Principem ſæculi hujus latuit virginitas Mariæ.* Quæ verba legimus in Epiſtola Ignatii ad Epheſios.

Et in Prologo Commentariorum in Cantica: *Denique*, inquit, *meminimus aliquem Sanctorum dixiſſe (Ignatium nomine) de Chriſto: Meus autem amor crucifixus eſt, nec reprehendi eum pro hoc dignum judico.* Quæ verba in Epiſtola ad Romanos adhuc reperiuntur. Ergo Origenes Sancti Ignatii Epiſtolas ut genuinas agnovit.

Reſpondet Dallæus hæc Opera non eſſe Origenis. Sed facilè refellitur ex Sancto Hieronymo in Prologo ad Paulum & Euſtochium, ubi teſtatur ſe triginta & novem Homilias Origenis in Lucam tranſtuliſſe. *Quamobrem*, inquit, *petiſtis ut contemptis hujuſmodi nugis, ſaltem triginta & novem Adamantii noſtri in Lucam homilias, ſicut in Græco habentur, interpreter. Moleſtam rem & tormento ſimilem, alieno (ut ait Tullius) ſtomacho, & non ſuo ſcribere: quam tamen idcirco nunc faciam, quia ſublimiora non poſcitis.* Et de Commentariis in Cantica Canticorum, ait: *Origenes, cùm in cæte-*

ris

Digitized by Google

ris libros omnes vicerit, in Cantico Canticorum ipſe ſe vicit. Hæc Opera pluribus vindicat Origeni vir doctiſſimus Joannes Pearſon, in Vindiciis Epiſtolarum Sancti Ignatii; & Eraſmi Dallæique adversùs illorum germanitatem objectionibus reſpondet. Nos verò hoc argumentum uberiùs tractabimus, cum de Scriptis Origenis agemus ſuo loco.

Probatur quartò ex Euſebio lib 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 36. ita de Ignatio ſcribente: *Quin etiam, cùm iter in Aſiam faceret, licèt attentiſſima curâ a ſatellitibus, qui illum ductabant, obſervaretur; Eccleſias tamen cujuſque civitatis, ad quam fortè proficiſceretur, familiaribus colloquiis, ipſaſque hortationibus firmavit: ac primùm ut hæreſes, quæ jam tum primò naſci & emergere cœperant, maximè præcaverent, ſedulò admonuit. Deinde hortatus eſt ut Apoſtolorum traditioni mordicus adhæreſcerent. Quam quidem aſſeveranter teſtificatus, quò tutiùs poſteritati reſervaretur, neceſſariò ſcriptis mandandam exiſtimavit. Qui ut Smyrnam venit, ubi erat Polycarpus, unam Epiſtolam ad Eccleſiam Epheſinam ſcribit, in qua Oneſimi, qui ibidem Paſtor fuit, mentionem facit. Aliam autem Eccleſiæ, quæ erat Magneſiæ miſit, in qua rurſus Damam Epiſcopum in memoriam redigit. Eccleſiæ autem Trallianæ aliam, in qua Polybium, qui tum ibi præfuit, inſerit. Eccleſiæ porro Romanæ dedit literas, in quibus illos impensè hortatus eſt, ne martyrium illius deprecando, ipſum optatis ullo modo privarent. Jam verò Smyrnâ longiùs aliquantò profectus, ex Troade ſcribens, non ſolùm cum his qui erant Philadelphiæ, ſed etiam cum Eccleſia Smyrnenſi, & ſeparatim cum Polycarpo, qui illi Eccleſiæ præfuit, familiariter per literas collocutus eſt.* Sed hæc omnia ex epiſtolis, quas habemus, & earum inſcriptionibus, certiſſimè conſtant: ergo Euſebius Ignatii ſeptem Epiſtolas, de quibus agimus, ut genuina, agnovit, eaſdemque habemus, quæ ab Euſebio probatæ ſunt.

Reſpondet Dallæus, Euſebium deceptum fuiſſe. Sed Dallæo quis credat? Scilicet Euſebius tantæ vir lectionis, doctrinæ, experientiæ, non fuiſſet ſubodoratus fœdam impoſturam, ſi Sancto Ignatio hæ Epiſtolæ recens ſuppoſitæ fuiſſent!

Probatur quintò, ex Sancto Athanaſio, in Epiſtola de Synodis Arimini, & Seleuciæ, ubi hæc habet. *Ignatius igitur, qui poſt Apoſtolos Antiochiæ Epiſcopus conſtitutus eſt, & Martyr Chriſti fuit, ſcribens de Domino dixit: Unus Medicus eſt carnalis, & ſpiritualis, factus & non factus, in homine Deus, & in morte vita vera, & ex Maria, & ex Deo.* Hæc autem verba in Epiſtola Ignatii ad Epheſios, quam habemus, leguntur.

Probatur ſextò ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in Ignatio. *Cùm navigans*, inquit, *Smyrnam veniſſet, ubi Polycarpus auditor Joannis Epiſcopus erat, ſcripſit unam Epiſtolam ad Epheſios, alteram ad Magneſianos, tertiam ad Trallenſes, quartam ad Romanos: & inde egrediens ſcripſit ad Philadelphios, & ad Smyrnæos, & propriè ad Polycarpum, commendans illi Antiochenſem Eccleſiam.* Deinde refert Hieronymus prolixam ex Epiſtola ad Romanos ſententiam, quæ in ea extat quam legimus. Et in Evangelium Sancti Matthæi, de Chriſti conceptione loquens, ait; *Martyr Ignatius etiam quartam addidit cauſam, cur a deſponſata conceptus ſit: Ut partus, inquiens, ejus celaretur Diabolo.* Hujus autem ſententiæ ſenſus extat in Epiſtola ad Epheſios, his verbis, *Principem hujus ſæculi latuit virginitas Mariæ.* Nec obſtat quòd lib. 3. adversùs Pelagianos eam velut Ignatii ſententiam referat, *Elegit Dominus Apoſtolos, qui ſuper omnes homines peccatores erant*; Quæ tamen non extat in Epiſtolis Sancti Ignatii. Fatemur enim Sanctum Hieronymum memoriâ lapſum, quod viris interdum maximis & doctiſſimis contingit, verba Sancti Barnabæ citaſſe velut Sancti Ignatii: extant namque in Barnabæ Epiſtola, quam habemus.

Probatur ſextò ex Theodoreto, in Dialogo *Immutabilis*, ubi Sancti Ignatii teſtimonia adversus hæreticum prolaturus, ſic de ipſo præfatur: *Oſtendam autem tibi celeberrimum Eccleſiæ Doctorem, & illius de divina Incarnatione ſententiam, ut cognoſcas de ſuſceptâ natura quid ſenſerit. Audiviſti enim prorſus Ignatium illum, qui de Petri dextera Pontificatus gratiam ſuſcepit, & poſt adminiſtratam Eccleſiam Antiochenam, martyrii coronam adeptus eſt.* Tum ex Epiſtolis ejus teſtimonia ſubjicit, hoc tenore, *Sancti Ignatii Epiſcopi Antiocheni, & Martyris: ex Epiſtola ad Smyrnæos. PLANE cumulatèque perſuaſos de Domino noſtro, qui eſt ex genere David ſecundùm carnem, & Filius Dei ſecundùm divinitatem & potentiam; qui verè natus eſt ex Virgine, ut omnis ab ipſo juſtitia impleretur, ſub Pontio Pilato, & Herode Tetrarcha pro nobis in carne crucifixus.*

Ejuſdem, ex eâdem Epiſtola. QUID autem prodeſt, ſi quis me laudet, Dominum autem meum blaſphemet, non confitens eum carnem geſtare? quod qui non confitetur, planè ipſum negat, ut cadaver circumferentem.

Ejuſdem ex eâdem Epiſtola. SI ENIM opinione tantùm hæc a Domino noſtro geſta ſunt, ego quoque opinione vinctus ſum. Cur autem & meipſum morti tradidi, ad ignem, ad gladium, ad beſtias? Verùm qui vicinus gladio, vicinus Deo, ſolùm in nomine Jeſu Chriſti, ut Paſſionum ejus ſocius fiam, omnia ſuſtineo, ipſo me corroborante, homine perfecto, quem aliqui ignorantes negant. Porro hæc tria teſtimonia a Theodoreto ante annos ferè mille & ducentos excerpta, in eadem Epiſtola ad Smyrnæos etiamnum legimus. Hæc itaque genuina Ignatii eſt.

Ibidem hæc ſubjungit Theodoretus: *Ejuſdem ex Epiſtola ad Epheſios. DEUS noſter Jeſus Chriſtus in Maria utero geſtatus eſt, ſecundùm Dei diſpenſationem, ex ſemine quidem David, ſed ex Spiritu Sancto: qui natus eſt & baptizatus, ut mortalitus noſtra purgaretur.*

Ejuſdem ex eadem Epiſtola. SI QUIDEM ſinguli omnes univerſè in gratia nominatim convenitis, in una fide, & in uno Jeſu Chriſto, ſecundum carnem ex genere David, filio hominis, & Filio Dei.

Ejuſdem ex eâdem Epiſtola. UNUS eſt Medicus carnalis & ſpiritualis, genitus ex ingenito, in homine Deus, primùm patibilis, & tunc impatibilis, Jeſus-Chriſtus Dominus noſter. Porro hæ tres ſententiæ in Epiſtola ad Epheſios adhuc totidem verbis leguntur: ergo genuina eſt.

Ibidem ſubjungit Theodoretus. *Ejuſdem ex Epiſtola ad Trallianos. OBTURATE aures veſtras quando quiſpiam vobis loquitur ſine Chriſto, qui eſt ex genere David, qui ex Maria; qui verè natus eſt, verè comedit, & bibit; qui ſub Pontio Pilato paſſus eſt, crucifixus & mortuus, videntibus cœleſtibus, terreſtribus, & inferis.* Hæc autem in Epiſtola ad Trallianos ipſis verbis leguntur: Germana igitur eſt. Alias ex Sancto Ignatio ſententias citat Theodoretus, in Dialogo *Inconfuſus*, pag. 86. & in Dialogo *Impatibilis*, pag. 154. ex Epiſtola nimirum ad Smyrnæos, quæ in ea pariter inveniuntur.

Porro cùm Eraniſtes, qui partes Eutychianorum agebat, hæc teſtimonia reciperet, argumento eſt Ignatii, de quibus agimus, Epiſtolas, pro veris & indubitatis Martyris Sanctiſſimi ſcriptis habitas fuiſſe illo ævo, tum apud Catholicos, tum apud Hæreticos.

Pro-

Probatur ſeptimò ex Sancto Ephræmio Patriarcha Antiocheno, lib. de ſacris Antiochię Legibus, apud Photium, Cod. 229. *Martyr quoque Theophorus Ignatius*, inquit, *ad Smyrnaos ſcribens, ſimiliter articulo uſus eſt*.

Probatur octavò, ex Gilda Badonico, qui anno 564. floruit: is enim Caſtigatione Cleri Britanniæ, poſt initium, hæc habet. *Quis veſtrûm ut Sanctus Martyr Ignatius, Antiochia urbis Epiſcopus, qui poſt admirabiles in Chriſto actus, ob teſtimonium ejus, leonum molis confractus eſt? Cujus verba, dum ad paſſionem duceretur, audientes, ſi aliquando vultus veſtri rubore ſuffuſi ſunt, non ſolùm in comparatione ejus vos non putabitis Sacerdotes, ſed ne mediocres quidem Chriſtianos eſſe. Ait enim in Epiſtola, quam ad Romanum Eccleſiam miſit: A Syria uſque Romam, cum beſtiis terrâ, marique depugno*, &c. Quæ totidem verbis leguntur in Epiſtola ad Romanos. Quibus recenſitis, ſubjungit: *Chriſtianus non mediocris, ſed perfectus; Sacerdos non vilis, ſed ſummus; Martyr non ſegnis, ſed præcipuus, dixit: Nunc incipio eſſe Chriſti diſcipulus*.

Probatur octavò ex Joblo Monacho, qui adverſùs Severum ſcripſit, in Opere de Incarnatione, cujus excerpta nobis tradit Photius in Bibliotheca Cod. 222. *Nam tria*, inquit, *Theophorus Ignatius ſaculi hujus principem latuiſſe commemorat, virginitatem Maria, conceptionem Domini, ejuſdemque crucifixionem*. Quibus verbis expreſſit ea, quæ in Epiſtola Ignatii ad Epheſios etiamnum legimus.

Probatur nonò ex Antiocho Monacho Palæſtino, qui ad Euſtathium ſcripſit circa annum 620. eique Homilias ſuas dicavit, quarum 124. quæ agit de veneratione Sacerdotibus præſtanda, hæc nobis ex Sancto Ignatio exhibet: *Ignatius Theophorus per Epiſtolam dicit, Epiſcopo attendite, ut Deus vobis. Anima mea pro iis qui Epiſcopo, Preſbyteris, & Diaconis morem gerunt: cum illis portionem habere mihi in Deo contingat*. Hæc autem extant in Epiſtola ad Polycarpum. Et rursùs; *Teſtis mihi in quo vinctus ſum, quòd ex carne humana non noverim: Spiritus autem prædicavit hæc dicens; Sine Epiſcopo nihil facite*. Quæ totidem verbis leguntur in Epiſtola ad Philadelphios. Alia denique citat ex Epiſtolis ad Trallianos, & ad Smyrnæos, quæ in iis totidem verbis deſcripta inveniuntur. His adde Sanctum Maximum Abbatem, & Martyrem, in Scholiis ad Sanctum Dionyſium Areopagitam, Sanctum Joannem Damaſcenum, qui complures ex Sancti Ignatii Epiſtolis ſententias in libros Parallelorum congeſſit; Sanctum Andream Hieroſolymitanum, Cretenſium Epiſcopum, Homiliâ 2. in Nativitate Beatæ Virginis; Freculphum Lexovienſem, in Hiſtoria; Michaëlem Syncellum, in Encomio Sancti Dionyſii Areopagitæ; Simeonem Metaphraſtem, in Oratione de Martyrio Sancti Ignatii; Honorium Auguſtodunenſem, libro de Luminaribus Eccleſiæ; Nicetam Choniatem, in Theſauro; Georgium Pachymerem in Scholiis ad Dionyſium Areopagitam; Nicephorum Calliſtum, lib. 3. cap. 19.

Probatur ultimò. Nihil ita probat germanitatem Operis, quàm ſi ejus cui tribuitur, Auctoris ætati conveniat, & ingenio; atqui ſeptem Epiſtolæ ab Euſebio recenſitæ conveniunt ætati & ingenio Ignatii; ergo germanæ ſunt.

Probatur Minor. Epiſtolæ quæ refellunt hæreſes ævo Sancti Ignatii Eccleſiam infeſtantes, quæ nullis niſi Scripturæ teſtimoniis utuntur, quæ Chariſmatum Apoſtolicis temporibus in Eccleſia florentium meminerunt; quæ doctam Apoſtolici viri ſimplicitatem, & incredibile martyrii deſiderium redolent & exprimunt, conveniunt ingenio & ætati Sancti Ignatii. Atqui laudatæ Epiſtolæ ſunt hujuſmodi: ergo ætati & ingenio Sancti Ignatii conveniunt. Hoc argumentum prolixè & eruditè urget ac exponit Joannes Pearſon, quo nemo Ignatianas Epiſtolas diligentiùs vindicavit ac doctiùs.

Objicitur primò. Si germanæ eſſent illæ Epiſtolæ, notæ fuiſſent Eccleſiaſticis Auctoribus ante Euſebium, notæ fuiſſent & Sancto Chryſoſtomo Antiocheno civi: atqui nec Auctoribus Eccleſiaſticis, qui Euſebium præceſſerunt, nec Sancto Chryſoſtomo fuerunt cognitæ; ergo non ſunt Sancti Ignatii.

Joannis Dallæi *objectionibus adverſùs S. Ignatii M. Epiſtolas reſpondetur*.

Probatur Minor. Fuerunt enim ignotæ Sancto Juſtino Martyri, Tertulliano, Clementi Alexandrino, & Epiphanio. Nam ſi noſſet eas Tertullianus, non docuiſſet quod Ignatianæ contrarium eſt doctrinæ. At id docet, lib. de Exhortatione Caſtitatis, dicens: *Ubi tres, Eccleſia eſt, licet Laici*. Non igitur illas novit. Deinde lib. adverſùs Valentinianos. Patres Hæreſiarcharum contemporales recenſens, nequidem nominat Ignatium; quem ſi noviſſet Epiſtolas ſcripſiſſe, certè abſque laude non prætermiſiſſet. Tertiò, Tertullianus Epiſtolas Sancti Ignatii contra Marcionem citaſſet, ſi eas cognoviſſet: ſiquidem nihil, poſt Scripturæ ſacræ auctoritatem, luculentius proferri poterat ad probandam carnis Chriſti veritatem, Sancti Ignatii teſtimonio. 4. Si ævo Tertulliani Epiſtolæ Ignatii notæ fuiſſent, eas objeciſſent Montaniſtis Catholici, ſiquidem Epiſtola ad Philadelphios veniam docet concedi lapſis, quibus eam negabant Montaniſtæ: atqui Catholici nuſquam Epiſtolas Ignatii objecerunt, (ut conſtat ex Tertulliano, qui earum non meminit, cùm omnia diluat argumenta Pſychicorum, id eſt Catholicorum, quos eo nomine per calumniam appellat) ergo Tertulliani ævo ignotæ erant.

Quid de Clemente Alexandrino dicam, qui nec Ignatii meminit, & contra Ignatium apertè ſenſit? Statuit enim prædicationem, Chriſti uno tantùm anno fuiſſe concluſam; cùm Ignatius triennem aſſerat. Quid de Sancto Epiphanio, qui meminiſſet Epiſtolarum Ignatii, earumque auctoritate Aërium Epiſcopalis Ordinis hoſtem infenſiſſimum oppreſſiſſet, ſi vel illas noviſſet, vel exiſtimaſſet genuinas?

Quid denique de Sancto Joanne Chryſoſtomo, qui in egregia Oratione, quam habuit de Martyrio Sancti Ignatii, Epiſtolas nullas memorat, quæ tamen ad ejus commendationem maximè contuliſſent?

Reſpondeo; eſto Major. Multa enim extant, vel extabant olim Veterum monumenta, quæ a nemine Auctorum Eccleſiaſticorum ante Euſebium citata ſunt, imò quæ ipſum fugerunt Euſebium.

Nego verò Minorem. Ad probationem reſpondeo, non ſequi quòd Auctoribus Eccleſiaſticis omnibus ignotæ fuiſſent Ignatii Epiſtolæ, etſi quibuſdam notæ non fuiſſent; nec ex eorum ſilentio aliquid adverſùs ipſarum germanitatem colligi poſſe. Aliis enim ipſorum ſynchronis cognitas fuiſſe conſtat, nimirum Sancto Polycarpo, Sancto Irenæo, Theophilo, Origeni. Sed nego quòd & illis Patribus ignotæ fuerint, ſcilicet Juſtino, Tertulliano, Clementi Alexandrino, Epiphanio, Chryſoſtomo. Unde enim id probabunt adverſarii? Num ex eo quòd nuſquam illarum meminerint? At id non ſequitur. Licèt enim in eorum Operibus, quæ nunc extant, mentio harum Epiſtolarum nulla facta ſit, fieri tamen poteſt, ut in iis quæ perierunt, qualia fuiſſe quamplurima notum eſt, commemoratæ fuerint. Sed

etſi

Digitized by Google

etſi nullibi earum meminiſſent, non ſequitur quòd eas penitùs ignoraverint: ſiquidem neceſſe non fuit ut omnes Scriptores Eccleſiaſticos nominarent, quos noverant, aut eorum Opera citarent.

Ad ea quæ de Tertulliano urgentur, reſpondeo, ineptam eſſe conſecutionem, qua colligitur ignotas Tertulliano fuiſſe Ignatii Epiſtolas, quia ab illis diſſentit. Nam eâdem ratione probaretur ipſi ignota fuiſſe Evangeliſtarum & Apoſtolorum ſcripta, quia illis contradixit, in illo libro de Exhortatione Caſtitatis, ubi ſecundas nuptias tanquam ſtupra damnat, jam Montaniſta factus. Neque etiam hanc ignorationem probat ejus de Ignatio ſilentium in lib. contra Valentinianos, ubi alios Patres profert. Nam Patres duntaxat recenſet, Valentini, & aliorum poſt ipſum *Hæreſiarcharum contemporales*, qui ipſorum impia dogmata, *inſtructiſſimis voluminibus & protulerunt, & retuderunt*: Quos in hoc ſcribendi genere optat aſſequi. At Ignatius inſtructiſſima volumina adversùs Valentinianos ſua ætate poſteriores, aut alias, quæ hoc ex fonte prodierunt, hæreſes, non ſcripſit. Scripſerunt autem illi quos Tertullianus commemorat, ſcilicet Juſtinus, qui *contra Marcionem inſignia volumina & librum contra omnes hæreſes ſcripſit*, teſte Sancto Hieronymo in Catalogo, Miltiades *Eccleſiarum Sophiſta*, qui eodem Sancto Hieronymo teſte, ſcripſit adversùs Montanum *volumen præcipuum*. Irenæus, cujus inſtructiſſimum volumen adversùs Valentinianos extat: & Proculus ſolo nomine modò notus; Operibus autem ſuis Tertulliani tempore notiſſimus.

Nec rurſus ſequitur ignotas fuiſſe Tertulliano Epiſtolas S. Ignatii, quia illarum auctoritatem adversùs Marcionem non urget. Nam in toto illo Opere ne unum quidem Eccleſiaſticum Scriptorem citat, aut aliquam ex eo ſententiam deſcribit: ſed ſolis Scripturis, traditione non ſcripta, & rationibus adversùs illum Hęreſiarcham pugnat. Si igitur Ignatii Epiſtolæ ipſi ignotæ fuiſſe dicuntur, quia has non citat, & inde colligitur eas eſſe pſeudepigraphas; colligendum pariter eſt, cętera Eccleſiaſticorum Auctorum, qui ipſum præceſſerunt, monumenta ipſi etiam ignota fuiſſe, & eſſe ſuppoſititia. Quod nemo ſanæ mentis dixerit.

Non denique inde probari poſſunt ignotę fuiſſe Tertulliano, aut illius ævi Chriſtianis Ignatii Epiſtolæ, quia ipſi, & Montaniſtis illius ſymmiſtis, objectæ non fuerunt, nec ipſe earum auctoritatem ſolvere curavit. Veriſimile enim eſt Tertullianum in libro de Pudicitia, non omnia Catholicorum momenta ſibi propoſuiſſe, ſed ipſum ſibi, prout viſum eſt, quædam objeciſſe, quæ faciliùs ſolveret. 2. Cùm Tertullianus totam Eccleſiam contemneret, inutile fuiſſet ipſi opponere teſtimonia Scriptorum, qui nullam auctoritatem habebant, niſi quam Eccleſiæ ſuffragio fuerant conſecuti. Denique teſtimonia Ignatii non ejus ponderis erant ut Montaniſtas opprimere poſſent, cùm nec ſpectarent quæſtionem, quæ ipſos inter & Catholicos agitabatur. Nam totus controverſię cardo in eo vertebatur, an Chriſtiani in mœchiam lapſi, & ob tantum ſcelus ab Eccleſia ejecti, per Pœnitentiam in eam recipi deberent. At de mœchis, aut aliorum criminum graviorum reis nihil habet Ignatius; de hæreticis duntaxat, & ſchiſmaticis loquitur, quibus Deus hæreſeos aut ſchiſmatis peccatum condonat, cùm ad unitatem Eccleſiæ, & Concilium Epiſcopi redeunt. Sic namque ſcribit in Epiſtola ad Philadelphos: *Quotquot enim Dei ſunt, & Jeſu Chriſti, iſti cum eo ſunt: & quotquot utique pœnitentes veniunt in unitatem Eccleſiæ, iſti Dei erunt*. Et poſt pauca: *Ubi diviſio eſt & ira, Deus non habitat. Omnibus igitur pœnitentibus dimittit Deus, ſi pœniteant in unitatem Dei, & Concilium Epiſcopi*. Hæc autem nihil evincebant adversùs Montaniſtas, qui fatebantur hæreſim, & ſchiſma pœnitentibus hæreticis dimitti, cùm ad Eccleſiam redibant, ut conſtat ex Tertulliano Montaniſta, lib. de Pudicitia. *Cui enim dubium eſt*, inquit, *hæreticum inſtitutione deceptum, poſtmodùm caſu, & pœnitentiâ expiato, & veniam conſequi, & in Eccleſiam redigi?* Non mirum itaque quòd Catholici hæc Ignatii teſtimonia contra Montaniſtas non uſurparint, quæ appoſitè contra ipſos proferri non poterant, utpote nihil ad quæſtionem ſpectantia.

Ad Clementem Alexandrinum reſpondeo ex ejus ſilentio colligi non poſſe Ignatianarum Epiſtolarum ignorationem; plurima enim ejus Scripta perierunt, ſcilicet *Hypotypoſeon libri octo, de Paſchate liber unus, Diſputatio de Jejunio, de Obtrectatione liber unus, de Eccleſiaſtico Regula, adversùs eos qui Judæorum errores ſequuntur, Exhortatio ad patientiam*. Quibus forſan in operibus Ignatianarum Epiſtolarum meminit. Certè in libro *de Paſchate*, ipſum meminiſſe *Melitonis, & Irenæi, & aliquot aliorum* e quibus forſan erat Ignatius, Euſebius teſtatur. Porro in libris qui nunc extant, non mirum quòd Ignatii non meminerit, cùm nullum Scriptorem ſecundi ſæculi nominet, non Polycarpum, non Papiam, Quadratum, Ariſtidem, Juſtinum, Melitonem, Athenagoram, Dionyſium, Hippolytum, Hegeſippum, Irenæum: quorum tamen lucubrationes ignoraſſe Clementem nemo exiſtimabit. Hos tantùm in libris Stromatum citat Scriptores Eccleſiaſticos, Barnabam, Clementem Romanum, Hermam, Tatianum. Sequiturne quòd nullos alios noverit, aut aliorum ad ſuam uſque ætatem Scripta quaſi pſeudepigrapha ſpreverit?

Quod autem additur, Clementem Alexandrinum contra Ignatium ſenſiſſe, cùm prædicationem Chriſti unius anni intervallo concluſit, quam ad triennium produxit Ignatius, falſum eſt. Ignatius enim in genuinis ſinceriſque Epiſtolis, nihil hujuſmodi habet, ut jam obſervavimus in Diſſertatione de Baptiſmo Chriſti: quæ enim proferuntur ex Epiſtola ad Trallianos, ab interpolatore aſſuta ſunt, & in Codice Medicæo non inveniuntur, neque in Anglicanis.

Ad S. Epiphanium reſpondeo, ipſum plures alios Scriptores Eccleſiaſticos in ſuis adversùs Hæreſes libris non laudaſſe, qui multa ad illius inſtitutum accommodatiſſima ſcripſerant, ſcilicet Papiam, Hegeſippum, Theophilum, Athenagoram, Pantænum, Agrippam, Cajum, Dionyſium, Corinthium, & Alexandrinum, Miltiadem, Theophilum Ceſarienſem, & alios: quorum tamen Opera ipſi fuiſſe ignota perperam colligeretur. Ex iis autem quos citat, nullas unquam ſententias ad hæreticorum dogmata confutanda adducit: ſed illos duntaxat laudat, quatenus ad hæreticorum hiſtoriam deſcribendam aliquid conferunt. Non mirum igitur quòd S. Ignatii Epiſtolas adversùs Aërium non protulerit.

Ad S. Chryſoſtomum, reſpondeo, ipſi non fuiſſe ignotas Epiſtolas Ignatii, ſiquidem in Oratione de ejus Martyrio, verba quædam ex ejus ad Romanos Epiſtola citat, quanquam eam Epiſtolam non nominet. *Cùm enim audiviſſet*, inquit, *quòd hic eum ſupplicii modus maneret: Utinam ego illis beſtiis fruar, inquiebat. Tales enim ſunt qui amant; quicquid pro iis quos amant patiantur, cum voluptate ferunt*.

Quòd verò Epiſtolas non nominaverit, ratio in promptu eſt. Quia de rebus Ignatii præclarè geſtis, quæ maximè ad auditores ſpectarent, eoſque ad pietatem movere poſſent, ea in Oratione agit.

Unde

Unde prætermittit Epiſtolas tanquam panegyrico dicendi geneti minùs convenientes. Certè Gregorius Thaumaturgus, qui Panegyricum Origeni dixit, nequidem ejus Opera nominavit. An ideo ipſi fuerunt ignota? S. Auguſtinus in Sermonibus quos habuit in Natali S. Cypriani, ejus Epiſtolas non memorat. An ideo illas ignoravit? Cur igitur colligunt adverſarii S. Chryſoſtomum Ignatianas Epiſtolas ignoraſſe, quia eas non memoravit? maximè cùm in Oratione altera, *Quòd unus Veteris & Novi Teſtamenti Legiſlator ſit*, citet Epiſtolam Ignatii ad Polycarpum: *Propterea*, inquit, *quidam ex antiquis, nomine Ignatius, ſacerdotio & martyrio clarus, in Epiſtola ad Sacerdotem quemdam dixit: Nihil ſine ſententia tua fiat; neque tu ſine ſententia Dei quidquam facias.* Quæ totidem verbis etiamnum leguntur in Epiſtola ad Polycarpum.

Hanc verò Orationem S. Joanni Chryſoſtomo fruſtra nonnulli abjudicant, & immeritò; quam ut germanum illius Opus Photius agnovit, in Bibliotheca Cod. 277. & ex ea plurima excerpſit, quæ in illa modò etiam legimus. Hanc eandem Orationem Hadrianus I. in Epiſtola ad Carolum Magnum, ſub nomine ſancti Chryſoſtomi citavit. Eidem teſtimonium perhibuit ſecunda Synodus Nicæna.

Objectio ſecunda petitur ex Nicephoro Patriarcha Conſtantinopolitano, in Indice Apocryphorum Novi Teſtamenti, ubi Scripta Ignatii apocrypha judicat. Anaſtaſius Bibliothecarius eadem habet in Præfatione Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ.

Reſpondeo primò, Stichometriam illam, ſeu librorum Indicem, non eſſe Nicephori Patriarchę Conſtantinopolitani, licèt ejus Chronographiæ adjuncta ſit. Neque id afferit, qui eam Latinitate donavit Anaſtaſius. Nono enim ſæculo, quo illi floruere, Eccleſia Græca & Romana de tot Scripturæ libris non dubitarunt, quot in dubium eo in Indice revocantur, ſcilicet de libris Eſther, Judith, & Tobiæ. Quanquam etſi Nicephori eſſet genuinum Opus, illudque Anaſtaſius probaſſet, non deberent eorum teſtimonia prævalere adversùs auctoritatem veterum Patrum, & Auctorum Eccleſiaſticorum, qui totis octo ſæculis Ignatianas Epiſtolas memorarunt, & pro ipſis ſuffragium dixerunt.

Reſpondeo ſecundò, Auctorem hujus Indicis non amandare ad apocrypha Epiſtolas Ignatii, ſed *Ignatii* aliquid. Illud autem cur non intelligamus *Ignatii Didaſcaliam*, librum pſeudepigraphum? Certè ita intelligendum eſſe colligitur ex illo Indice, qui ſic habet:

Quæ Novi [Teſtamenti] *ſunt apocrypha.*
Itinerarium Petri, verſus 2800.
Itinerarium Joannis, verſus 2500.
Itinerarium Thomæ, verſus 1600.
Evangelium ſecundùm Thomam, verſus 1300.
Doctrina Apoſtolorum, verſus 200.
Clementis, verſus 2600.
Ignatii, & Polycarpi.

Certè nemo non videt ibi nomen doctrinæ ſubintelligendum eſſe, ut ſit ſenſus, Doctrina Apoſtolorum, Doctrina Clementis, Doctrina Ignatii, ſunt Novi Teſtamenti apocrypha. Denique quod ibi ſubauditur, diſertè exprimitur in illo Indiculo MS. quem Anaſtaſii Quæſtionibus ſubjunctum citat Uſſerius, de Ignatii Epiſtolis cap. 1. & in Indiculo iiſdem Quæſtionibus adjuncto in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi, quem refert doctiſſimus Cotelerius ad lib. 1. Conſtitutionum Apoſtolicarum *Ignatii Doctrina, & Polycarpi Doctrina* inter apocrypha recenſentur; ne unum quidem verbum habetur de Ignatii Epiſtolis.

Reſpondeo tertiò. Dato quòd Ignatii Epiſtolæ nominatim apocryphæ dictæ eſſent ab Auctore Stichometriæ, quod tamen falſum eſt, non ſequi quòd pſeudepigraphę ſint, & S. Ignatio ſuppoſitæ. Nam apocryphæ tantùm dictæ eſſent, prout apocryphum libris Canonicis Novi Teſtamenti opponitur, ut conſtat ex illius Indicis titulo, non autem prout opponitur libris Eccleſiaſticis. Hoc ſenſu nomen apocryphi ſæpiùs eſt a ſanctis Patribus uſurpatum, maximè a S. Hieronymo Epiſtola 106. dicente: *Hic Prologus Scripturarum, quaſi galeatum principium omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in Latinum, convenire poteſt, ut ſcire valeamus quicquid extra hos eſt, inter apocrypha eſſe ponendum.*

Reſpondeo quartò, damnatam fortè fuiſſe in Stichometria Syllogen Epiſtolæ Polycarpianæ, & Epiſtolarum Ignatianarum, tam interpolatarum, quàm falſarum; non autem genuinas Ignatii Epiſtolas, & Polycarpi Epiſtolam in ſe ſpectatam. Cùm enim conſtet ſeptem illas Ignatii Epiſtolas, ante nonum ſæculum, interpolationibus fœdatas, & adjectionibus auctas fuiſſe; & anterioribus ſæculis omnium Catholicorum ſuffragio receptæ ſint: nemo non intelligit, eas ob aliam cauſam ad apocrypha amandari non potuiſſe nono ſæculo (ſi tamen amandatæ ſunt) niſi ob corruptelas, adjectioneſque, quibus fœdatæ erant.

Objicitur tertiò. Illæ Epiſtolæ non ſunt Sancti Ignatii, quæ meminerunt hæreticorum, qui poſt Ignatii tempora eruperunt: atqui illæ Epiſtolæ meminerunt hæreticorum, qui poſt Ignatii tempora eruperunt; ergo non ſunt verè Ignatianæ.

Probatur Minor. Epiſtola ad Trallianos meminit Cleobuli, Theodoti, & Baſilidis: ſed illi poſt Ignatii tempora eruperunt; ergo, &c.

Reſpondeo, nego Minorem prioris ſyllogiſmi, & diſtinguo Majorem poſterioris. Epiſtola ad Trallianos, interpolata meminit Cleobuli, Theodoti & Baſilidis; concedo: Epiſtola ad Trallianos genuina & ſincera, nego. Verus namque Ignatius neminem hæreticorum nominare voluit, ut ipſe teſtatur in Epiſtola ad Smyrnæos: *Nomina autem ipſorum*, inquit, *exiſtentia infidelia non viſum eſt mihi inſcribere: ſed neque ſit mihi ipſorum recordari, uſquequò pæniteant.* Non igitur Auctor, ſed Interpolator Epiſtolæ ad Trallianos Cleobulum, Theodotum, aut Baſilidem nominavit. Unde eorum Hæreſiarcharum nomina abſunt a Codice Mediceo, & ab Anglicanis. *Secundùm verſionem veteris interpretis.*

Reſpondeo ſecundò, falſum eſſe quòd omnes illi hæretici fuerint S. Ignatio poſteriores. Nam Cleobulus, ſive Cleobius (unus enim idemque his nominibus appellatur, ut conſtat ex S. Epiphanio Hæreſi 51.) Simonis Magi diſcipulus fuit: unde Cleobiani cum Doſitheanis & Gorthenis, aliiſque antiquiſſimis Hæreticis numerati ſunt a Theodoreto lib. 1. Hæreticarum Fabularum 1. cap. 1. & lib. 2. cap. 1. & ab Hegeſippo apud Euſebium lib. 4. cap. 22.

Nec etiam Baſilides poſterior fuit Sancto Ignatio, nam eodem fermè tempore vixit, quo Ebion, & Cerinthus, ut conſtat ex Sancto Epiphanio Hæreſi 31. *Valentinus iſte*, inquit, *prioribus illis a me antea commemoratis tempore eſt poſterior, Baſilide nimirum, Saturnino, Ebione, Cerintho, eorumque ſociis. Siquidem omnes uno tempore ad humani generis exitium profuſi ſunt: quamquam Cerinthus & Ebion paululùm antegreſſi ſunt.*

Idem conſtat ex Sancto Hieronymo Baſilidem inter Hæreticos Apoſtolicorum temporum numerante in Dialogo adversùs Luciferianos. *Apoſtolis*, inquit, *adhuc in ſæculo ſuperſtitibus, apud Judæam Chriſti ſanguine recenti, phantaſma Domini corpus aſſerebatur. Galatas ad obſervationem*

Legis traductor Apoſtolus iterum parturit. Corinthios reſurrectionem carnis non credentes, pluribus argumentis ad verum iter trahere conatur. Tunc Simon Magus, & Menander diſcipulus ejus, Dei ſe aſſeruere virtutes. Tunc Baſilides ſummum Deum Abraxas cum trecentis ſexaginta-quinque Æonibus commentatus eſt.

Nec obſtat Euſebii auctoritas in Chronico ad annum Adriani Imperatoris 17. Chriſti verò 134. ſcribentis: *Baſilides Hæreſiarches in Alexandria commoratur, a quo Gnoſtici.* Hæc enim verba exitum Baſilidis ſpectant, potiùs quàm ejus exordia, ut colligitur ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in Agrippa: *Mortuus eſt autem Baſilides a quo Gnoſtici, in Alexandria, temporibus Adriani.* Baſilides itaque anno 17. Adriani mortuus eſt, quo & *Chochebas dux Judaicæ factionis, nolentes ſibi Chriſtianos adversùm Romanum Militem ferre ſubſidium, omnimodis cruciatibus necavit*, ut ſcribit Euſebius, & poſt ipſum Sanctus Hieronymus. Mortuus igitur eſt ille Hæreſiarcha annis 27. poſt Sancti Ignatii martyrium. Quidni igitur vivente Ignatio jam ſuos errores ſparſerit? Nam conſtat ex Euſebio lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 7. Agrippam Caſtorem ſub Imperio Adriani ſcripſiſſe adversùs errores Baſilidis & meminiſſe 24. librorum, quos ille virulento calamo in Evangelium ſcripſerat. Certum eſt ex Theodoreto, illum Auctorem, nedùm adversùs Baſilidem, ſed etiam adversùs filium ejus, ac diſcipulum, Iſidorum ſcripſiſſe. Porro veriſimile eſt eum qui ſub Adriano tot libros ediderat, filiumque ac diſcipulum habebat impiis ſcriptis jam notum, hæreſim ſuam ſub Imperio Trajani diſſeminaſſe. Quamvis igitur Baſilidis meminiſſet verus & minimè interpolatus Ignatius, nullum inde argumentum adversùs germanitatem illius Epiſtolarum erui poſſet.

Objicitur 4. Qui Valentini hæreſiarchæ refellit errores, poſterior eſt Ignatio Martyre: atqui Auctor Epiſtolæ ad Magneſianos refellit errores Valentini; ergo Ignatio poſterior eſt, non verus ipſe Ignatius.

Probatur Minor. Auctor ille de Verbo divino loquens, hæc habet: *Unus Deus eſt, qui ſeipſum manifeſtavit per Jeſum Chriſtum Filium ſuum, qui eſt Verbum ipſius æternum, non a ſilentio progrediens.* Græcus textus habet: *οὐκ ἀπὸ σιγῆς προελθών*, quæ ita vertenda ſunt, *non a Sige exiens.* Atqui his verbis feriit Auctor Epiſtolæ fanaticum illum Valentini errorem, quo in ſuorum Æonum genealogiis aſſerebat, Verbum a Sige, id eſt a ſilentio prodiiſſe (ut S. Irenæus, Tertullianus, & Sanctus Epiphanius teſtantur.) Ergo Auctor Epiſtolæ ad Magneſianos refellit errores Valentini.

Reſpondeo primò, nego Minorem, ad cujus probationem nego pariter Minorem: nego (inquam) verba citata Epiſtolæ ad Magneſianos ad Valentini Sigen referenda eſſe. Illa enim verba Valentinum non feriunt, quæ negant id quod nuſquam aſſeruit Valentinus: atqui hæc verba id negant quod nuſquam aſſeruit Valentinus; Valentinum igitur directè non feriunt. Sed enim Hæreſiarches ille non aſſeruit Logon a Sige procedere, ſed ex Nu & Aletheja, aut ex Atropo & Eccleſia, (ut ex genealogia Valentinianorum Æonum conſtat apud Sanctum Irenæum lib. 1. adversùs Hæreſes, Sanctum Epiphanium Hæreſi 31. & Tertullianum lib. adversùs Valentinianos). Nam a Bytho & Sige Num emiſſum parem eſſe principio ſuo, ipſumque pleniſſimè cognoſcere fabulabantur; Bythum autem & Sigen alios Æonas progenerare noluiſſe, ideoque Nun dictum fuiſſe Monogenem. Ut autem aliorum Æonum perficeretur generatio, Nun etiam patrem factum fuiſſe. Logon autem, qui ab eo progeneratus eſt, in demiourationem generari, eò quòd ex Bytho & Sige non prodiiſſet, ideoque Bythum prorſus ignorare, & Æonem cæcum dici. Hanc reſponſionem ex Æonum genealogiis a Valentino confictis, & ex monumentis Sanctorum Patrum, qui illius deliria ex profeſſo expoſuerunt, fusè probat eruditus Ignatianarum Epiſtolarum vindex Joannes Pearſon parte 2. Vindiciarum cap. 5. ex quibus colligitur, Sanctum Ignatium, eum negat Verbum æternum a Sige prodiiſſe, non pugnare adversùs Valentinum, qui idipſum negabat. Quem igitur feriunt? Ebionem, ut ex ſerie contextûs conſtat: ille enim aſſerebat Chriſtum eſſe nudum hominem & ante Mariam non fuiſſe. Contra quem errorem Ignatius aſſerit, *Unum Deum eſſe, qui ſeipſum manifeſtavit per Jeſum Chriſtum Filium ſuum, qui eſt Verbum ipſius æternum.* Ut autem explicet qua ratione æternum eſt, ſubjungit veram notionem æterni Verbi, qua a Verbo creato diſtinguitur. Iſtud enim ſilentio ſuccedit, atque in ſilentium deſinit, non verò Verbum æternum, quod ſemper dicitur (ut Theologi de Schola loquuntur) unde ait Ignatius, *non a ſilentio proveniens.* Quapropter Valentini Sigen non reſpexit, aut nomen *Σιγῆς* uſurpavit pro uno ex illius Æonibus, ſed ſimpliciter pro ſilentio: id exprimens tribus verbis, quod hac poſtea phraſi elegantiùs expreſſit Sanctus Auguſtinus Sermone 1. de Nativitate Domini. *Quænam eſt*, inquit, *illa generatio, qua in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? Vel quod eſt hoc Verbum, quod dictaras antea non ſilebat; quo dicto non ſiluit qui dicebat? Quod eſt Verbum ſine tempore, per quod facta ſunt tempora? Verbum quod labia nullius aperuit cœptum, clauſitve finitum.*

Addi poteſt, Sanctum Ignatium hac in Epiſtola duplicis generis Myſteria Chriſti diſtinxiſſe, alia quidem obſcura, in tenebris ac ſilentio ab eo patrata, ut ipſe ait: *Et latuit Principem ſæculi hujus virginitas Mariæ, & partus ipſius, & mors Domini, tria Myſteria clamoris, quæ in ſilentio operata ſunt.* Alia verò luminoſa, ſplendoreque ſuo fulgentia & micantia. Tale eſt Myſterium generationis ejus æternæ, ab antiquis Patribus & Prophetis agnitum atque prædicatum: de quo David cecinit: *In ſplendoribus Sanctorum ex utero ante luciferum genui te.* Quidni hæc Prophetæ verba attendens Ignatius ſcribere potuit, *Verbum æternum non a ſilentio progrediens?* Id eſt, e Patris Æterni ſinu, non a ſilentio vel ulla tenebrarum obſcuritate & caligine procedens, ſed in ſplendoribus Sanctorum genitum.

Reſpondeo ſecundò, dato quòd Valentini errorem verbis citatis refellat Ignatius, & ad Sigen ex illius Æonibus unum collineet; diſtinguendam eſſe Minorem: Feriit errorem Valentini, quatenus ab antiquioribus hæreticis prolatus eſt, concedo; quatenus in Valentini characterem fuit transformatus, & ab illo aſſertus, nego. Non enim hæc de genealogiis Æonum deliramenta primùm excogitata ſunt a Valentino; ſed ex veterum hæreticorum, præſertim Gnoſticorum ſomniis derivata ſunt. Veteres enim Gnoſticos, Simonis, Menandri & Baſilidis diſcipulos, viam Valentino in erroribus ſuis, & Æonibus patefeciſſe, conſtat ex Sancto Irenæo lib. 1. cap. 5. ſcribente: *Qui enim eſt primus, ab ea quæ dicitur Gnoſtica hæreſi, antiquas in ſuum characterem doctrinas transferens Valentinus, ſic diffinivit.* Et lib. 2. cap. 18. *Hæc autem quæ diximus de fructûs emiſſione, ſimiliter & adversùs eos, qui a Baſilide ſunt, apta ſunt: & adversùs reliquos Gnoſticos, a quibus & hi initia emiſſionum accipientes convicti ſunt in* pri-

Digitized by Google

primo libro. Idem colligitur ex Tertulliano lib. adverſùs Valentinianos cap.3. & 4. ubi ait: *Cujuſdam veteris opinionis ſemen nactus, Colarbaſo viam delineavit*. Et ex Sancto Epiphanio Hæreſi 31. & ex Theodoreto, ac cæteris, qui de Hæreſibus ſcripſerunt. Certè Simonem Magum Sigen finxiſſe, quam & Ennoeam appellavit, teſtis eſt Euſebius lib. de Eccleſiaſtica Theologia cap.9. *Secundum illum impiorum Hæreticorum Principem*, inquit, *qui impia dogmatizans, pronunciavit dicens: Erat Deus, & Sige*.

Denique S. Gregorius Nazianzenus, Oratione 23. Sigen quoque tribuit Simoni, & Cerintho. *Cùm Simones*, inquit, *& Marciones, & Valentini, & Baſilidæ, & Cerdones, & Cerinthi etiam & Carpocrates, & omnes eorum nugæ & præſtigiæ, poſteaquàm rerum omnium Deum perdiuturno tempore ſecutiſſent, bellumque pro bono adverſùs Creatorem geſſiſſent, ſuomet (ut æquum erat) profundo abſorpta, ac ſilentio tradita fuerunt*. Habetur in in Græco textu, τῷ ἑαυτῶν Βυθῷ καὶ τῇ Σιγῇ παραδόντες. Bythus autem & Sige fuerunt Æones Valentini. Igitur hæc figmenta hauſit a Simonianis Valentinus. Hinc Elias Cretenſis ad hunc Sancti Gregorii Nazianzeni locum ita ſcribit: *Ac Simonians quidem octonarium numerum ob Æones quos colebant, honore proſequebantur. Nugabantur enim Bythum cum ſua Sige congreſſum, Mentem & Veritatem genuiſſe*, &c. Cùm itaque Valentinus ſuorum Æonum emiſſionumque portenta a veteribus Gnoſticis, Simonis, Cerinthi, Baſilidiſque diſcipulis hauſerit, non ſequitur quòd Valentini errorem ſpectaverit Auctor Epiſtolæ ad Magneſios, cùm meminit Sigis; ſed Veterum illorum hæreticorum errores, qui genealogias illas ineptiſſimas commenti Valentino proluſerunt. Unde non ſequitur Auctorem iſtius Epiſtolæ poſteriorem eſſe Sancto Ignatio.

Contra. Nemo hæreticorum, ante Valentinum & Marcionem, docuit alium eſſe Deum præter Creatorem: ſed omnes, qui Bythum & Sigen induxerunt, docuerunt alium eſſe Deum præter Creatorem; ergo nemo ante Valentinum & Marcionem, Sigen commentus eſt: ergo Auctor Epiſtolæ ad Magneſios ſpectavit Sigen Valentini. Major conſtat ex Tertulliano lib.1. adverſus Marcionem cap.21. & de Præſcriptionibus cap.34.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem. Nemo docuit alium eſſe Deum præter Creatorem, apertè & ipſis verbis, concedo, verbis æquivalentibus, nego. Qui enim alium a Deo ſummo Patrem admiſere fabricatorem mundi, alium eſſe Deum præter Creatorem docuerunt. Sed veteres Gnoſtici, diſcipuli Simonis & Baſilidis, alium a ſummo Deo fabricatorem mundi aſſeruerunt: alium igitur agnovere Deum præter Creatorem. Minor evidens eſt ex Sancto Irenæo lib.4. adverſùs Hæreſes cap.14. ubi de Deo ſic loquitur: *Hic autem eſt fabricator cœli & terræ, quemadmodum ex ſermonibus ejus oſtenditur, & non is qui a Marcione, vel a Valentino, aut a Baſilide, aut a Carpocrate, aut Simone, aut reliquis falsò cognominatis Gnoſticis adinventus eſt falſus Pater*. Eundem errorem Cerinthum & Nicolaitas, qui a Gnoſticis, id eſt a Simonianis eum hauſerant, docuiſſe teſtatur idem Sanctus Irenæus lib.3. cap.11. *Hanc fidem*, inquit, *annuntians Joannes Domini diſcipulus, volens per Evangelii annunciationem auferre eum qui a Cerintho inſeminatus erat hominibus errorem, & multò priùs ab his qui dicuntur Nicolaitæ, qui ſunt vulſio ejus, quæ falsò cognominatur ſcientia; ut confunderet eos, & ſuaderet eos, quoniam unus Deus qui omnia fecit per Verbum ſuum, & non (quemadmodum illi dicunt) alterum quidem fabricatorem, alium autem Patrem Domini*.

Objicitur quintò. Qui loquitur de homine ante Ignatium mortuo, velut adhuc ſuperſtite, is non eſt verus Ignatius: ſed Auctor Epiſtolæ ad Epheſios meminit Oneſimi Epiſcopi Epheſiorum velut adhuc viventis cùm jam eſſet mortuus. Erat namque diſcipulus Sancti Pauli (ut ex Adone conſtat in Martyrologio & ſub Domitiano obierat, ut teſtatur Nicephorus) ergo Ignatius non eſt Auctor Epiſtolæ ad Epheſios.

Probatur Minor Epiſtolæ verbis: *Plurimùm enim multitudinem veſtram in nomine Dei ſuſcepi in Oneſimo, qui in charitate inenarrabili eſt, veſter autem in carne Epiſcopus*.

Reſpondeo, nego Minorem quoad ſecundam partem, ſcilicet quòd jam mortuus eſſet Oneſimus. Neque verò Nicephori auctoritas tanti eſſe debet, ut Euſebii teſtimonio anteponatur, de Ignatio noſtro dicentis: *Unam quidem Epiſtolam ſcripſit ad Eccleſiam Epheſiorum, Oneſimi ipſorum Paſtoris mentionem faciens*. Cùm igitur Euſebius, qui antiqua Eccleſiæ monumenta tam diligenter ſcrutatus eſt, qui tot veterum Epiſcoporum catalogos tanto ſtudio collegit, ne minimùm quidem de Oneſimi morte ante Ignatii martyrium ſuſpicetur, potiùs ipſi quàm Nicephoro credendum eſt.

Reſpondeo ſecundò. Nicephorum, qui Oneſimum ſub Domitiano Martyrem facit, Epiſcopum Epheſi illum non dicere: unde nihil obſtat quominùs de alio Oneſimo intelligatur, quàm de Ignatiano. Alterius namque Oneſimi Beroeæ Epiſcopi, Conſtitutiones Apoſtolicæ meminerunt. Nec ſatis conſtat utrùm Ignatianus Oneſimus diſcipulus fuerit Sancti Pauli, cùm nemo id e Scriptoribus Græcis aſſerat; ſolus e Latinis id teſtetur Ado.

Objicitur ſextò. Sancti Ignatii ætate nulli fuerunt hæretici, qui ab Euchariſtia abſtinerent, eò quòd non confiterentur Euchariſtiam eſſe carnem Salvatoris: ſed aliquos hujuſmodi extitiſſe ſua ætate aſſerit Auctor Epiſtolæ ad Smyrnæos, cùm ait: *Ab Euchariſtia & oblatione abſtinent, eò quòd non confiteantur Euchariſtiam carnem eſſe Servatoris noſtri Jeſu Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt*. Ergo Auctor Epiſtolæ ad Smyrnæos poſterior eſt Ignatio Martyre.

Probatur Major. Si extitiſſent hujuſmodi hæretici, eorum Sanctus Irenæus, vel aliquis alius veterum Scriptorum meminiſſet: at nec Irenæus nec alii antiqui Scriptores horum hæreticorum meminerunt; ergo nulli extiterunt.

Reſpondeo, nego Majorem prioris ſyllogiſmi. Docetæ enim, quos deſcribit Ignatius, qui veritatem naturæ humanæ in Chriſto impugnabant, qui paſſionem ejus & reſurrectionem inficiabantur, conſequenter negabant Euchariſtiam eſſe carnem Salvatoris. Nego etiam Minorem poſterioris ſyllogiſmi. Ait namque Sanctus Irenæus, Menandri diſcipulos aſſeruiſſe, *Non eſſe credendum in eum qui crucifixus eſt*. Quorum iſtud effatum erat: *Si quis confitetur Crucifixum, adhuc hic ſervus eſt*. Porro quomodo Euchariſtiam celebraſſent illi, qui Chriſtum mortuum non putabant, cùm Euchariſtia inſtituta ſit ad recolendam Chriſti mortui memoriam? Quomodo Euchariſtiam admiſiſſent, quæ eſt Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti, ſive verum Corpus & Sanguis Chriſti ſub Sacramento, qui verum Corpus Chriſtum habuiſſe pernegabant? Certè Theodoretus tales veri Ignatii ætate extitiſſe hæreticos agnovit, qui hunc locum ut verè Ignatianum citavit.

Objicitur ſeptimò: Multa in his Epiſtolis leguntur a Sancti Ignatii veracitate aliena; ergo Sanctus Ignatius non eſt illarum auctor.

Probatur antecedens. Incredibile eſt Ignatio

inter milites, quos præ crudelitate Leopardos vocat, aggregatas fuiſſe Eccleſias, eumque liberam habuiſſe tot Epiſtolas ſcribendi facultatem: atqui Auctor Epiſtolæ ad Trallianos, ipſis ſalutem dicit nomine Eccleſiarum, quæ ſibi ſunt aggregatæ: ergo in hac Epiſtola continetur aliquid alienum a veracitate Sancti Ignatii.

Præterea, Auctor Epiſtolæ ad Epheſios pollicetur ſe ſecundum libellum ad ipſos miſſurum: atqui id citra ſummam imprudentiam pollicitus non fuiſſet Ignatius inter Leopardorum, id eſt militaris cuſtodiæ vexationes; ergo hujus Epiſtolæ auctor non eſt verus Ignatius.

Reſpondeo ad primum, nego antecedens. Ad ejus probationem, nego etiam Majorem. Licèt etiam Eccleſiæ per ſe non fuerint Ignatio vincto, & Romam pergenti aggregatæ, tamen eidem occurrerunt, eumque comitatæ ſunt, ac foverunt per legatos. Neque hoc fidem ſuperat, ut nec incredibile eſt quòd ita vinctus, cuſtoditus, & vexatus habuerit ſcribendi libertatem. Certè Fideles olim numeratâ pecuniâ hanc gratiam a militibus & cuſtodibus carcerum mercabantur, ut Confeſſores liberè alloqui poſſent, eoſque in vinculis recreare & conſolari; Hujus moris teſtis eſt inter Ethnicos Lucianus in Epiſtola de Morte Peregrini: * inter Patres verò Tertullianus, & Cyprianus. Ille quidem cap. I. libri ad Martyres, his verbis: *Inter carnis alimenta, benedicti Martyres deſignati, quæ vobis & Domina mater Eccleſiæ, & ſinguli Fratres de opibus ſuis propriis in carcerem ſubminiſtrant, capite aliquid & a nobis, quod faciat ad ſpiritum quoque educandum.* Sanctus verò Cyprianus Epiſtolâ 11. *Et crediderim quidem Presbyteros & Diaconos, qui illic præſentes ſunt, monere vos, & inſtruere pleniſſimè circa Evangelii legem, ſicut in præteritum ſemper ſub Anteceſſoribus noſtris factum eſt, ut Diaconi ad carcerem commeantes, Martyrum deſideria conſiliis ſuis, & Scripturarum præceptis gubernarent.* Idem teſtatur Epiſtolâ 5. *Quantùm*, inquit, *ad ſumptus ſuggerendos, ſivè illis, qui glorioſa voce Deum confeſſi in carcere ſunt conſtituti, ſive iis qui pauperes, & indigentes laborant, & tamen in Domino perſeverant, peto nihil deſit, cùm ſumma omnis, quæ redacta eſt illic, ſit apud Clericos diſtributa propter hujuſmodi caſus.* Idem Acta Martyrum, & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ monumenta ubique teſtantur. Idem igitur Ignatio in vinculis, & Martyrii jam candidato, Eccleſiæ præſtiterunt. Miſere ſcilicet Diaconos, vel Clericos, qui ipſum in itinere foverent, & collatis pecuniis ipſum redimerent a vexationibus militum. Id ſignificant Ignatii verba ſcribentis ad Romanos de militibus, quos Leopardos vocat; *Qui & beneficiis affecti pejores ſiunt.* Quodnam enim iſtud eſt erga milites beneficii genus, niſi pecuniæ collatio? Id ex Eccleſiæ Antiochenæ traditione didicerat Sanctus Chryſoſtomus, qui in Oratione de laudibus Sancti Ignatii hæc habet: *Civitates in itinere concurrentes Athletam animabant, & cum copioſo viatico dimittebant, orationibus, & comitatu illi concertantes.* Itaque non mirum quòd milites, Fidelium pecuniis per intervalla mitigati, liberam Ignatio facultatem conceſſerint alloquendi Legatos Eccleſiarum, & Epiſtolas non multùm longas exarandi.

* *Si tamen ipſius eſt hæc Epiſtola.*

Reſpondeo ad ſecundum, diſtinguo Minorem. Imprudenter id pollicitus fuiſſet, ſi id promiſiſſet abſolutè, eſto; ſi ſub conditione duntaxat, nego. Porro ſpopondit Epheſiis Sanctus Ignatius, ſe ſecundum libellum ſeu ſecundam Epiſtolam, ad ipſos miſſurum ſub multiplici conditione, ſi Deus voluerit, & ſi opus fuerit. Nec verò militum vexatio ipſum prohibere debebat ne iſtud polliceretur. Qui enim unam jam ſcripſerat Epiſtolam, ea vexatione non obſtante, poterat & aliam polliceri.

Objicitur octavò. Qui diſcrimen inter vocabula Epiſcopatûs & Presbyteratûs obſervavit, non eſt verus Ignatius: ſed auctor illarum Epiſtolarum, diſcrimen inter vocabula Epiſcopatus & Preſbyteratus obſervavit; ergo Ignatius non eſt illarum auctur.

Minor ex Epiſtolis perſpicua eſt.

Major probatur. Qui Epiſcopi & Preſbyteri nomina aliter uſurpavit quàm Apoſtoli, non eſt verus Ignatius: ſed qui diſcrimen inter hæc vocabula obſervavit, illa uſurpavit aliter quàm Apoſtoli; ergo &c.

Probatur Minor. Nam Apoſtoli duo hæc nomina promiſcuè, & pro eodem uſurparunt.

Reſpondeo, nego Majorem primi ſyllogiſmi, diſtinguo Majorem poſterioris: Niſi jam invaluiſſet diſtinctio inter illa nomina, concedo; ſi jam invaluiſſet, nego. At Ignatii ætate jam ille invaluerat uſus, ut Epiſcoporum ac Presbyterorum ordines & gradus, qui ex Chriſti inſtitutione ſemper diſtincti fuerant, & communia tamen nomina tempore Apoſtolorum aliquandiu habuerant, diſtinctis etiam nominibus ſignificarentur. Id conſtat ex Epiſtola Adriani Imperatoris ad Servianum Conſulem ſcripta, ubi hæc habentur. *Illi qui Serapim colunt, Chriſtiani ſunt: & devoti ſunt Serapi qui ſe Chriſti Epiſcopos dicunt. Nemo illic Archiſynagogus Judæorum, nemo Samarites, nemo Chriſtianorum Presbyter*; &c. Idem conſtat ex Epiſtolis Sancti Dionyſii Corinthiorum Epiſcopi, quarum meminit Euſebius l. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 23. In iis enim ſemper Epiſcopi nomen uſurpat, ut a Preſbytero diſtinctum Eccleſiæ magiſtratum ſignificat. Idem ex Epiſtola Eccleſiæ Lugdunenſis ad Eleutherum conſtat, in qua Sanctum Irenæum Presbyterum Eccleſiæ vocat, cùm in alia Epiſtola ad Aſiæ Phrygiæque Eccleſias, Pothinum Epiſcopum appellaſſet. Qua de re legatur Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ cap. 4. Denique ex Sancto Irenæo, ex Tertulliano, & Origene, colligitur nomina Epiſcopi & Presbyteri, non fuiſſe promiſcuè uſurpata. Sed de his aliàs, cùm Epiſcopatûs Ordinem adversùs Aërium vindicabimus.

Objicitur nonò. Epiſtolæ, quarum ſtylus turgidus eſt, phraſes novæ, obſcuræ & ineptæ, non ſunt Ignatii Martyris, viri Apoſtolici: atqui illarum Epiſtolarum ſtylus turgidus eſt, phraſes novæ, obſcuræ & ineptæ; ergo non ſunt Ignatii Martyris, viri Apoſtolici.

Major conſtat; quia Epiſtolæ quas Apoſtolici viri condidere, ipſa antiquitate, ſtylique ſimplicitate, ac nitore ſe produnt.

Probatur Minor. Nam tumorem ſtyli demonſtrant longiores nedum inſcriptiones ipſarum Epiſtolarum; ſed in ipſis inſcriptionibus coacervata, & ſpumoſa epitheta; & nominum compoſitorum uſus. Phraſium verò vel obſcuritatem, vel ineptiam, vel novitatem, oſtendunt hæ, quæ a viris doctis notatæ ſunt. Primò Evangelium vocat *Chriſti carnem*, in Epiſtola ad Philadelphios: qui loquendi modus, ut novus eſt, ita & falſus. Secundò in Epiſtola ad Trallianos, vocat fidem *carnem Chriſti*, & *charitatem*, *ſanguinem ipſius*. Quod æquè novum ac falſum eſt. Tertiò ait, *Manendum eſſe in Chriſto ſpiritualiter, & carnaliter*; qua locutione quid obſcurius? [In Epiſtola ad Epheſios] 4. Epiſcopum reſpectu Presbyterorum æterno Patri frequenter comparat. 5. In Epiſtola ad Epheſios comparat Spiritum Sanctum funi, & fidem ſubvectrici. 6. Vincula ſua vocat ſpirituales margaritas, & in iis optat reſurgere, quod abſurdum eſt. Magneſianos hortatur, ut ſint fermentum, cùm Sanctus Paulus Fideles hortetur ut ſint

azy-

Digitized by Google

azymi. 8. in Epiſtola ad Smyrnenſes, reſurrectionem Chriſti ſpiritualem, & carnalem vocat. 9. In Epiſtola ad Polycarpum, fidem galeæ, charitatem lanceæ, patientiam panopliæ comparavit, cùm Apoſtolus ad Epheſios 6. fidem ſcuto comparaverit. 10. Eadem ſæpiſſime repetit, quod nugacis, & minùs accurati Scriptoris vitium eſt.

Reſpondeo; conceſſa Majori quoad cæteras partes, negando illam quoad ſtyli, phraſiumque novitatem, imò & tumorem ac elegantiam. Nego, inquam, ex hoc ſequi quòd Epiſtolæ illæ non ſint Ignatii Martyris; ſuus enim cuique ſtylus eſt, ſuaque ſcribendi ratio. Nec omnium virorum Apoſtolicorum una lingua fuit, quemadmodum una fides. Præterea, multa ſunt verba tum apud Ignatium, cùm apud alios prioris ævi Scriptores, quæ non potuerunt non eſſe inuſitata, cùm ex Religione Chriſtiana originem ſumpſerint. Quid mirum porro, quòd res novas novis etiam vocabulis exprimerent, cùm id in Zenone antiquus Scriptor obſervaverit? *Zeno*, inquit, *plurimis novis verbis uſus eſt, nova enim dicebat*. Quinetiam Evangeliſtæ nova uſurparunt vocabula, ut de voce ἐπιούσιος obſervavit Origenes in lib. de Oratione. *Primum igitur ſciendum*, inquit, *quod vocabulum ἐπιούσιος apud neminem Græcorum aut Sapientium nominatum, neque in vulgi ſermone communi uſitatum eſt; ſed videtur ab Evangeliſtis confictum eſſe*. Itaque etſi novis interdum verbis animi ſui ſenſa expreſſerit Ignatius, novaſque phraſes uſurpaverit, non ſequitur eſſe Pſeudo-Ignatium, & Epiſtolas viro Apoſtolico eſſe ſuppoſitas.

Reſpondeo ſecundò, nego Minorem, quoad cæteras partes: nego, inquam, ſtylum eſſe turgidum, phraſeſque obſcuras, & ineptas.

Ad probationem, reſpondeo ſigillatim ad ſingula capita. Ad primum, longiorem Epiſtolarum inſcriptionem non prohibere quin Ignatianæ ſint; ſicut prolixiores Paulinarum inſcriptiones, non impediunt quin ſint Apoſtolicæ. Nam Ignatianarum inſcriptiones, Paulinarum inſcriptionibus longiores non ſunt. Neque etiam epithetorum congeries probat Epiſtolas Ignatii Martyris non eſſe; multis enim & tumidis epithetis uti Syrorum genti ſolemne erat. Certè Aſiaticorum ſtylum redundantem eſſe notavit Cicero, lib. de claris Oratoribus. *Hinc Aſiatici Oratores*, inquit, *non contemnendi quidem nec celeritate, nec copiâ, ſed parùm preſſi, & nimis redundantes*. Cum itaque Sanctus Ignatius Aſiaticus, vel Syrus eſſet, non mirum quòd ſtylus ejus redundans & elatus quodammodo videatur. Nec tandem Epiſtolas illas pſeudepigraphas eſſe probant voces compoſitæ, cum his novum Teſtamentum frequentiſſime utatur, & Clementis Romani prima ad Corinthios Epiſtola vocibus compoſitis abundet, ac Græca lingua nominum verborumque compoſitionibus, omnium evaſerit copioſiſſima & venuſtiſſima linguarum.

Ad ſecundum reſpondeo, Ignatium non ſcripſiſſe Evagelium eſſe Chriſti carnem, ſed fugiendum eſſe ad Evangelium tanquàm ad carnem Chriſti: hæc autem longè diverſa ſunt. Chriſtus dixit ſe venturum tanquam ſurem in nocte, nemo tamen rectè diceret Chriſtum eſſe furem. Ita S. Ignatius non vocat Evangelium carnem Chriſti, licèt confugiendum eſſe ſcribat ad Evangelium ut ad carnem Chriſti, id eſt tanquam ad Chriſtum incarnatum quia in Evangelio Incarnatio, Vita. Paſſio, & Reſurrectio Chriſti deſcribuntur ... m habent Ignatii verba: *Confugio ad Eva... , quaſi ad carnem Jeſu, & confugio Apoſtolorum ſcripta quaſi cœtum Eccleſiæ*. Hanc porro comparationem inter Evangelium & carnem Chriſti, alii poſt S. Ignatium Patres & Scriptores Eccleſiaſtici inſtituerunt (ut notat Uſſerius) ſcilicet, Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædagogi cap. 6. Origenes in Levitici cap. 10. Homil. 7. & Euſebius lib. 3. Eccleſiaſticæ Theologiæ.

Ad tertium reſpondeo; Ignatium non aſſerere quòd fides ſit caro Chriſti, ſed quòd objectum fidei ſit Chriſti caro, & ſanguis ipſius incentivum charitatis. Hic namque verborum ipſius ſenſus eſt, quæ ſic habent: *Recreate vosmetipſos in fide, quod eſt caro Domini; & in charitate, quod eſt ſanguis Jeſu Chriſti*. Sed non ait, in fide quæ eſt caro Domini & in charitate, quæ eſt ſanguis ipſius. Senſus ergo eſt iſte. *Recreate vos in fide, quam habetis de vera, & non apparente duntaxat carne Domini; & in charitate quam habetis propter verum ſanguinem ipſius qui pro vobis effuſus eſt*.

Ad quartum reſpondeo, hæc Ignatii verba ad Epheſios; *In omni caſtitate & temperantia manete in Chriſto Jeſu carnaliter & ſpiritualiter*, nec obſcura eſſe, nec nova. Nihil enim aliud ſignificant, quàm animi corporiſque puritatem ſectandam eſſe, ut Chriſto velut membra capiti uniamur. Quod Sanctus Paulus his verbis expreſſit 2. ad Corinthios 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritûs, perficientes ſanctificationem in timore Dei*.

Ad quintum reſpondeo, non ſequi quòd Ignatianæ Epiſtolæ ſpuriæ ſint, quia frequenter Epiſcopos reſpectu Presbyterorum comparat æterno Patri; ſicut non ſequitur ſpurias eſſe Sancti Pauli Epiſtolas, quia in iis maritus reſpectu conjugis, & pater reſpectu filiorum & dominus reſpectu ſervorum, ipſi Deo comparantur. *Mulieres*, inquit, *viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino: quoniam vir caput eſt mulieris ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ*. Ad Epheſios cap. 5. & cap. 6. *Servi obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto*.

Ad ſextum reſpondeo, non eſſe ineptam comparationem Spiritus Sancti cum fune, & fidei cum ſubvectrice: imò potius elegantiſſimæ allegoriæ perſecutionem convenientem & appoſitam. Vocat ſcilicet Ignatius Epheſios *lapides templi, relatos in excelſa per crucem* Chriſti quaſi per *machinam* quandam, *Spiritu Sancto* quaſi *fune utentes*, fide tanquam *ſubvectore*. Quid hac allegoria convenientius? Nonne Sancti ſunt lapides templi ſpiritalis? *Et ipſi*, inquit Sanctus Petrus Epiſtolâ 1. cap. 2. *tanquam lapides vivi ſuperædificamini domus ſpiritualis*. Non ne Crux Chriſti lapidibus hujuſmodi in excelſa ferendis apta machina eſt, quam ſignificans Chriſtus ipſe Joannis 12. ait: *Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum?* Nunne Spiritu Dei trahimur ad ipſum, *in funiculis Adam, in vinculis charitatis?* Quid mirum igitur, ſi Spiritus Sanctus, id eſt charitas, quæ illius effectus eſt, funi comparetur, & fides per dilectionem operans ſubvectrici?

Ad ſeptimum reſponden, Ignatium appoſitè vocaſſe vincula ſua ſpirituales margaritas, quam phraſim Auctores inter Eccleſiaſticos diſertiſſimi uſurparunt. Sic Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 77. *Dicatis Deo hominibus*, inquit, *& fidem ſuam religioſa virtute teſtantibus, ornamenta ſunt iſta, non vincula, nec Chriſtianorum pedes ad virtutem copulant, ſed clarificant ad coronam*. Sic Sanctus Chryſoſtomus Oratione in Sanctum Meletium; *Ut quiſpiam*, inquit, *coronam auream texens, deinde margaritas imponens, condenſatis lapidibus ſplendidius diadema efficit*. Sic Victor Vitenſis lib. 5. de Perſecutione Africana, paulò ante finem. *Eductiſque illis de cuſtodia*, inquit, *multitudo populi Dei, bellatores Trinitatis, quaſi agnos innocuos ad victimam deducebat: & rigentium pondera catenarum quaſi quadam monilia pervidebat*;

quia

quia non fuerunt illa vincula, ſed ornamenta.

Spiritales autem margaritas vincula ſua vocavit Ignatius, non quòd ſpiritalia eſſent, ſed quòd ſpiritalem æternamque vitam promitterent: ſicut Sanctus Cyprianus in Epiſtola ad Seagrium, carcerem martyrum *Beatum* appellavit, quia beatitudinem ipſis procurabat.

Nec denique abſurdum eſt, quòd *in vinculis* optat reſurgere Sanctus Ignatius. Nihil enim aliud iſta verba ſignificant, quàm reſurgere ut Chriſti Martyrem. Hæc autem verba virum Apoſtolicum deſiderio ſuſtinendę pro Chriſto mortis æſtuantem, & martyrii certiſſimum præmium expectantem maximè decebant. Hoc Ignatii votum aſſecutus eſt Sanctus Babylas Antiochenus & ipſe Epiſcopus (teſte Sancto Chryſoſtomo Oratione de ipſius laudibus habita.) Siquidem mandavit ut vincula ſecum ſepelirentur, ut oſtenderet ea ſibi eſſe pignora reſurrectionis & immortalitatis.

Ad octavum reſpondeo; Sanctum Ignatium, cùm Magneſios adhortatur ut ſint fermentum, non pugnare cum Apoſtolo, Fideles adhortante ut ſint azymi. Non enim jubet ut ſint fermentum vetus, & malitiæ, ſed fermentum novum & ſanctitatis, quod eſt Chriſtus, ut ſcilicet quemadmodum fermentum totam maſſam elevat, ac veluti vivificat: ita evehantur & vivificentur per Chriſtum. Certè fermentum bono in ſenſu accipi, oſtendunt verba Chriſti regnum cœlorum fermento comparantis Matth. 13. & Sanctus Paulus, cùm fermenti veteris meminit, ſatis indicat eſſe & novum fermentum. Denique Sanctus Auguſtinus lib. 3. de Doctrina Chriſtiana cap. 25. ait: *Nam & in vituperatione fermentum poſuit Dominus, cùm diceret; Cavete a fermento Phariſæorum; & in laude, cùm diceret; Simile eſt regnum cœlorum mulieri, quæ abſcondit fermentum*, &c.

Ad nonum reſpondeo, comparationem a Sancto Paulo inſtitutam fidei cum ſcuto, non impedire quin ſit appoſita ejuſdem cum galea comparatio a Sancto Ignatio uſurpata. Eadem namque res diverſis rebus appoſitè comparari poteſt.

Ad decimum reſpondeo, reſurrectionem Chriſti ſpiritalem & carnalem recto ſenſu ab Ignatio vocari. Erit ipſe ſui interpres, cùm initio ejuſdem Epiſtolæ ad Smyrnæos, ait Chriſtum poſt reſurrectionem cum Apoſtolis comediſſe, & bibiſſe, *tanquam carnalem, quamvis ſpiritualiter Patri copulatus eſſet*. Itaque reſurgere carnaliter eſt cum vera carne reſurgere. Spiritualiter reſurgere, eſt reſurgere cum carne ſpirituali, & in divinam qualitatem, ſalva ejus integritate, mutatâ. Quo ſenſu de Chriſto poſt reſurrectionem dicebat Sanctus Paulus: *Etſi cognovimus ſecundùm carnem Chriſtum, jam nunc non novimus*.

Ad ultimum reſpondeo; nugacis non eſſe Scriptoris eadem repetere, ut magis ipſa inculcet iis ad quos ſcribit. Alioqui nugax eſſet Apoſtolus ad Philippenſes ſcribens eadem ſæpius repetita: *Eadem vobis ſcribere*, inquit, *me quidem non piget, vobis autem tutum eſt*. cap. 3. Hinc & Sanctus Athanaſius lib. de Incarnatione Verbi Dei: *Ne mireris*, inquit, *ſi ſæpius eadem de iiſdem dicimus*. Et ibidem: *Melius eſt*, inquit, *tautologiæ crimen ſuſtinere, quàm aliquid eorum prætermittere, quæ ſcribi debuerant*.

Præterea, cùm has Epiſtolas ſcripſerit Sanctus Ignatius inter milites, unam ſpirans martyrii coronam; non mirum quòd eas perpolire, ac variare non potuerit.

Objicitur decimò. In illis Epiſtolis extant nonnulla ab Ignatii veracitate aliena: ergo ſunt pſeudepigraphæ.

Probatur antecedens. Primò, quia ſcribit ad Epheſios: *Paulus in omni Epiſtola memor eſt veſtri*. At falſum eſt quòd Paulus in omnibus Epiſtolis meminerit Epheſiorum. 2. Quia in Epiſtolâ ad Smyrnæos ſcribit Chriſtum manducaſſe, & bibiſſe cum Apoſtolis, cùm ex Evangelio & ex Actis, tantùm conſtet ipſum cum illis comediſſe, non verò bibiſſe.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem, reſpondeo ſenſum Ignatianorum verborum non eſſe, quòd Sanctus Paulus Epheſiorum meminerit in omnibus Epiſtolis, ſed *in tota Epiſtola*, quam ad ipſos ſcribit. Nec aliud Græca ſignificant, ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. Id autem ad Epheſiorum commendationem ſignanter notavit Ignatius. Nam cùm Sanctus Paulus in aliis Epiſtolis eos ad quos ſcribit, frequenter increpet, aut parcè admodum laudet, vel de rebus ad fidem pertinentibus latiùs diſputet, in hac Epheſios honorificè tractat, velut egregios Chriſtianos, Evangelio ſalutis firmiter credentes, & ſpiritu promiſſionis obſignatos concives Sanctorum, & domeſticos Dei, ſæpe pro ipſis orat, obteſtatur, laudat, *ut perfectis ſolidum præbet cibum* inquit Origenes Homil. 25. Eam ob cauſam ſcripſit ad ipſos Ignatius: *Paulus omni Epiſtola memor eſt veſtri*.

Reſpondeo ad ſecundam partem probationis, colligi ex Actuum 10. cap. Chriſtum cum Diſcipulis non tantùm comediſſe, verùm etiam bibiſſe. *Nobis* inquit S. Petrus, *qui manducavimus & bibimus cùm illo, poſtquàm reſurrexit a mortuis*. Id ex Scripturis collegerunt Sancti Patres. Auguſtinus Epiſtolâ 49. *Chriſtus*, inquit, *poſt reſurrectionem, propter dubitantes, cibum ac potum ſumere voluit, non ſemel, ſed ſæpius, ne illud non corpus ſed ſpiritum eſſe arbitrarentur, & ſibi non ſolidè, ſed imaginaliter apparere*. Et Sanctus Hieronymus lib. adverſus errores Joannis Hieroſolymitani, hæc habet de Chriſto: *Comedit poſt reſurrectionem ſuam, & bibit, & veſtitus apparuit, tangendum ſe præbuit, ut dubitantibus Apoſtolis fidem faceret reſurrectionis*. Denique Theodoretus Dialogo 2. ex ſupra laudatis Sancti Petri verbis colligit, *Dominum carnis reſurrectionem per cibum & potum demonſtraſſe*.

Objicitur undecimò. Epiſtolę in quibus extant errores contra fidem, non ſunt Ignatii Martyris: atqui in Epiſtola ad Smyrnæos continetur error evidens circa fidem; ergo &c.

Probatur Minor. Aſſerere Chriſtum eſſe *Filium Dei ſecundùm voluntatem & potentiam Dei*, eſt error evidens circa fidem: atqui Ignatius id aſſerit in Epiſtola ad Smyrnæos, ergo in illa continetur error evidens circa fidem.

Reſpondeo nego Minorem; ad ejus probationem, diſtinguo Majorem: Si intelligatur eſſe ex voluntate Patris, priore, & antecedente, & ex potentia Dei quatenus eſt creaturarum principium concedo; ſi intelligatur eſſe ex voluntate Patris concomitante, & ex potentia Dei, prout idem eſt ac naturæ fœcunditas, quæ nullum extra Deum terminum habet, nego. Hoc enim poſteriore ſenſu multi Patres Filium Dei ex voluntate, & potentia Patris eſſe dixerunt, ut Deum, & ſummâ naturæ & intellectûs fœcunditate generari innuerent, nec Patre nolente vel invito.

Diſtinguo etiam Minorem. Ignatius id aſſerit & loquitur de Incarnatione Filii Dei, concedo; & loquitur de æterna illius generatione, nego. Sic enim habet Ignatius [ut vertit antiquus Interpres] *Verè exiſtentem de genere David ſecundùm carnem, Filium Dei ſecundùm voluntatem & potentiam Dei genitam verè ex Virgine*. Quaſi reſpexerit verba Archangeli Incarnationem nunciantis: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: ideoque & quod naſcetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei*. Incarnationem

au-

Digitized by Google

autem per voluntatem & potentiam Dei factam eſſe, nemo negat.

Objicitur duodecimò. Epiſtolæ in quibus aliqua continentur a Sancti Ignatii virtutibus aliena, non ſunt Sancti Ignatii: ſed in illis Epiſtolis aliqua continentur a Sancti Ignatii virtutibus aliena; ergo non ſunt genuinæ Martyris Epiſtolę.

Probator Minor. Alienum eſt a virtute Martyris, prohibere ne quis vel ſuis apud Deum precibus, vel apud homines officiis intercedat, quò eâ pœna, ad quam damnatus eſt, liberetur: atqui id prohibet illarum Epiſtolarum Auctor ad Romanos ſcribens; ergo in ea Epiſtola continetur aliquid a Sancti Ignatii virtutibus alienum.

Secundò, indignum eſt Ignatio, quod idem ſcribit, ſe beſtias ad mortem ſuam accelerandam provocaturum, *Utinam*, inquit, *fruar beſtiis mihi paratis; quas & opto veloces mihi inveniri, quas & blanditiis demulcebo, ut citiùs me devorent; non ut quoſdam veritæ non attigerunt. Sed etſi ipſæ volentem noluerint, ego vi adigam*. Quæ voces deſperabundum potiùs ſæculi mancipium, quàm Chriſti Martyrem decent.

Reſpondeo, nego Minorem. Ad cujus probationem nego antecedens. Enimverò ſi Chriſtus ad mortem crucis feſtinans, Petro dicenti; *Abſit hoc a te Domine*, dixit; *Vade poſt me Satana!* cur alienum credatur ab Ignatii virtute, Romanos monere ne martyrium ſuum impediant? Si Sanctus Paulus diſcipolos eum ab Hieroſolymitano itinere deterrentes objurgavit, dicens: *Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego enim non ſolùm alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum propter nomen Domini Jeſu:* Si diſcipuli huic dicto acquieverunt, dicentes; *Domini voluntas fiat*, cur indignum cenſeatur Ignatii virtute Romanos monere ne mortem ejus pro Chriſto impedire ſtagant? imò quidni Martyris invicta fortitudine digniſſimum habeatur martyrii deſiderio flagrare, quo nihil Sanctis antiquius? Hujus deſiderii innumera in Viris Sanctis exempla, Eccleſiaſtica ſuppeditat Antiquitas. Celerinus Confeſſor ad Lucianum item Confeſſorem, inter Epiſtolas Sancti Cypriani 21. ſcribit: *Pete ut ſim dignus & ego coronari cum numero veſtro..... O te felicem! ſuſcipe tua vota, quæ ſemper deſideraſti, vel in terra dormiens: optaſti pro nomine illius in carcerem mitti, quod nunc tibi contingit ſicut ſcriptum eſt; Det tibi Deus ſecundùm cor tuum.* Sanctus Baſilius, teſtibus Socrate & Theodoreto, dixit Modeſto Præfecto, qui mortem minabatur: *Utinam te non mutares, minaſque exequerere!* Ita nobiles illi Confeſſores apud Euſebium lib. 5. cap. 2. *Profuſis lacrymis obſecrabant Fratres, ut continuæ ad Deum preces fierent, quò tandem ipſi perficerentur.* Idem conſtat ex Severo Sulpitio lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ, agente de perſecutione Diocletiani: *Quippe*, inquit, *certatim glorioſa in certamina ruebatur, multoque avidiùs tum martyria glorioſis mortibus quærebantur, quàm nunc Epiſcopatus pravis ambitionibus appetuntur.* Idem conſtat ex Sancto Hieronymo in Vita Sancti Pauli Eremitæ dicente, *Voti tunc Chriſtianis erat pro Chriſti nomine gladio percuti. Verùm hoſtis callidus tarda ad mortem ſupplicia conquirens, animas cupiebat jugulare, non corpora: & ut ipſe qui ab eo paſſus eſt Cyprianus ait, Volentibus mori, non permittebatur occidi.*

Ad ſecundam partem probationis, nego indignam eſſe Martyre provocationem beſtiarum ad accelerationem mortis. Nam ſimilia exempla, eaque innumera Eccleſiaſticis Monumentis occurrunt. In Smyrnenſis Eccleſiæ vetuſtiſſima Epiſtola commendatur Sanctus Germanicus pro Chriſti nomine ad beſtias damnatus, quem *cùm Proconſul flectere vellet, diceretque ſe ætatis ejus miſereri, attraxit ſibi beſtiam, vi eam adigens, & ſtimulans.* Sanctus Cyprianus *moram carnificis urgere tentabat*, inquit Pontius Diaconus in ejus Vita. Nec mirum, cùm Martyrium velut rem in primis optandam commendaſſet lib. de Laude Martyrii: *Amplectenda res eſt*, inquit, *& optanda, & omnibus poſtulationum noſtrarum precibus expetenda, ut qui ſervi Dei ſumus, ſimus & amici.* Agapius urſæ, quæ adversùs ipſum dimiſſa fuerat concito curſu obviàm accurrit, ſeque ipſum beſtiæ devorandum libentiſſimè obtulit (ut teſtatur Euſebius lib. 8. Hiſt. Eccleſ. cap. 16.) Sanctus Vincentius, teſte Prudentio,

Seſe ad munera
Gradu citato proripit,
Ipſoſque pernix gaudio
Pœnæ miniſtros prævenit,
Æger morarum tædio,
Et mortis inſenſatſiti.

Denique fervens Martyrii deſiderium virtutem Chriſtianorum eſſe teſtatur Tertullianus lib. ad Scapulam cap. 4. ubi illum ſic alloquitur: *Vide tantùm ne hoc ipſo quòd talia ſuſtinemus, ad hoc ſolùm videamur erumpere, ut hoc ipſum probemus, nos hæc non timere, ſed ultrò vocare. Arrius Antoninus in Aſia, cùm perſequeretur inſtanter, omnes illius civitatis Chriſtiani ante tribunalia ſe manu facta obtulerunt; cùm ille paucis duci juſſis, reliqui, ait ὦ δειλοί, εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν, κρημνοὺς ἢ βρόχους ἔχετε. Hoc ſi placuerit & hic fieri, quid faciet de tantis millibus hominum, tot viris & fœminis, omnis ſexûs & dignitatis, offerentibus ſe tibi?* Eant nunc, & Martyrii deſiderium vehementiſſimum, Ignatio indignum objectent recentiores Gnoſtici, & abdicandas ipſi Epiſtolas, quia ſcripſit ſe feras adacturum ut eum citiùs devorarent, ineptè argutentur.

Id eſt, *O miſeri! Si mori cupitis, laqueos, & præcipitia habetis.*

Objicitur decimo-tertiò. Sanctus Ignatius ad Polycarpum non ſcripſiſſet his verbis: *Epiſcopo attendite, ut & Deus vobis. Collaborate vobis mutuò, unà certate, currite, compatimini, unà dormite, unà exſurgite, ut Dei diſpenſatores, & aſſeſſores, & miniſtri.* Ergo Epiſtola ad Polycarpum Ignatio afficta eſt, vel ſaltem interpolata.

Reſpondeo, nego antecedens. Cùm enim Epiſtola ad Smyrnæ Epiſcopum directa, Smyrnenſibus, ex more Eccleſiæ, legenda eſſet, ideò Sanctus Ignatius inſeruit præcepta Chriſtianam plebem ſpectantia: qua in re imitatus eſt Sanctum Paulum, qui in Epiſtola 1. ad Timotheum multa præcipit omnibus Reipublicæ Chriſtianæ ordinibus.

Nota.

NOn eſt mirandum S. Ignatium, etſi loquutus fuiſſet de æterna Filii generatione, illam ex voluntate Patris proceſſiſſe dicere; nam quando nondum Trinitatis profeſſio diſtinctè, perſpicuèque cognita erat, non defuerunt PP. qui aſſererent Filium a voluntate Patris fuiſſe productum, ut Juſtinus, Athenagoras, Theophilus, Tertullianus, Lactantius &c. quibus addendus Marius Victorinus *lib. 1. adversùs Arium*. Alii voluntati & charitati, & omnipotentiæ Patris Filii generationem adſcribebant, ut putavit Hilarius *in tertio de Trinit.*, cui conſenſiſſe videntur S. Petrus Chryſologus *ſerm. 60. & 61.* ſymbolum explicans, & Maximus Taurinienſis *hom. de expoſit. ſymbol.* In hoc tamen diſcriminabantur iſti PP. ab Ario, & Arianis, qui etiam voluntate Filium genitum fuiſſe dogmatizabant, quòd hi potuiſſe Patrem non producere Filium, & ita hunc ex voluntate libera prodiiſſe dicerent, ac proinde inferebant

non

non fuiſſe conſubſtantialem Patri, coæternum &c. At eccleſiæ Patres ita ex voluntate genitum aſſerebant, ut quidem eum Pater non produxiſſet coactè, ſed non proinde putabant non eſſe naturaliter genitum, & ita conſubſtantialitatem, æternitatem &c. non excludebant. Deliria Arianorum multis in locis confutat Athanaſius, & orat 4. dicit *furere eum, qui inter Patrem atque Filium voluntatem interponat, & conſilium. Nam ita dicere, ex voluntate extitit, primùm hoc ſignificat aliquando non extitiſſe: deinde propenſionem ad utrumque præfefert; adeo ut cogitare quiſpiam poſſit potuiſſe ipſum etiam Filium non producere.* Similia habet Gregorius Nyſſenus, Baſilius, Cyrillus &c. Nolo nihilominus hìc ſilentio præterire propriis ipſorum armis Arianos fuiſſe a pluribus PP. jugulatos, traſmittendo etenim voluntate libera fuiſſe genitum, indidem etiam efficiebant æqualem, & conſubſtantialem fuiſſe: dicebant enim, quòd ſi Pater non potuiſſet generare ſibi æqualem, infirmum, & imbecillem ſe demonſtraſſet, & ſi cùm poſſet noluiſſet, malignum. Quo argumento Filium etiam ſemper extitiſſe inferebant, ne Pater impotentiam non gignendo oſtendiſſet, vel invidiam nolendo. Videantur S. Auguſtinus *l.3. cont. Maximin. Arian. cap.8. & 13.* S. Baſilius *l.2. & 4. cont. Eunom. &c.*

Ut verò dixi, ita Patrem voluntate producere Filium aliqui ex PP. catholicis aſſerebant, ut naturaliter & ex ipſa ſubſtantia oriretur; unde S. Hilarius *lib. de Synod.* ait: *Ante tempora omnia Pater ex natura ſua eſſentia impaſſibiliter volens, Filio dedit naturalis nativitatem eſſentia.* Hinc Ariani in concilio Sirmienſi apud S. Hilarium *lib. de Synod.* ut fidem catholicorum in invidiam adducerent, quia dicebant naturaliter, ex ſubſtantia, & neceſſariò Filium a Patre gigni, ita hujuſmodi dicendi modos interpretabantur, ut opponerent catholicis ipſos ſentire Patrem coactè, & invitè filium generare; unde adversùs illos hunc canonem edidere: *Si quis nolente Patre natum dicat Filium anathema ſit. Non enim coactus Pater, vel naturali neceſſitate ductus cùm nollet, genuit Filium, ſed mox ut voluit ſine tempore & impaſſibiliter ex ſe eum genitum demonſtravit.* At catholici non involuntariè & coactè Filium genitum aſſerebant, ſed voluntate, quæ tamen neceſſariò Filium produceret; unde non potuiſſe non generari dicebant, conſubſtantialitatem Filii, æternitatem &c. ex eo principio ſubinſerentes.

Cæterum non pauci ex Antiquis prorſus renuebant dicere Filium ex neceſſitate, vel voluntate genitum, indignum Deo putantes in eo aliquam neceſſitatem agnoſcere, ſicut & de eo dicere voluntatte genuiſſe, quaſi ante æternam Filii generationem, aliqua conſultatio, & deliberatiò proceſſiſſet. Videndi *Athanaſius orat. 4. Epiphanius hæreſ. 59. n. 26. Cyrillus in ſeptimo Theſaur. Dialog. 2. de Trinit. & Orat. 11. paſchal. Ambroſ. l. 4. de Fid. c. 4. Auguſtinus l. 15. de Trinit. c. 20. Fulgentius lib. contr. Arian.* qui & dicit Patrem generaſſe *Filium ſubſtantiâ vel naturâ.* Tandem ubi inquiritur, unde ſecunda Trinitatis perſona *filius* dicatur, *& genitus*, magis communiter hæc denominatio deſumitur, quia Filius ab intellectu Patris procedit, quapropter etiam Verbum appellatur.

Nota.

Meritò reprehenditur Dallæus, qui auſus eſt verba S. Ignatii martyris reprehendere, dum martyrii deſiderio æſtuare oſtendebat, & ob deſiderium quo flagrabat, beſtias ad ſuam necem accelerandam ſe dicebat provocaturum. Iis quæ reſpondet Natalis, ut oſtendat ex iis capitibus S. Martyrem non reprehendendum, ſed ſummis laudibus proſequendum, addam aliqua, quæ Cotelerius *Vindic. p. 2. c. 9.* ex S. Hiſtoriæ monumentis excripſit. Obſervat igitur ex S. Auguſtino *in pſ. 63.* eam fuiſſe martyrum vocem: *A timore inimici erue animam meam; non ut me occidat inimicus, ſed ut non timeam occidentem inimicum.* Refert ex Pontio S. Cypriani Diacono populum videndo S. Cyprianum ad martyrium duci, non preces ad Deum fudiſſe, ut illi parceretur, ſed cum illo mori exoptaſſe: *Quamvis enim*, ait, *non potuerit evenire quod optabant vota communia, ut conſortio paris gloria ſimul plebs tota pateretur; quicumque ſub Chriſti ſpectantis oculis & ſub auribus Sacerdotis ex animo pati voluit, per idoneum voti ſui teſtem legationis quodammodo literas ad Deum miſit.* De martyrii etiam dilatione martyres conqueſtos probat exemplo S. Felicitatis, cui cùm mors differretur, quia prægnantem viderant, ita de ea habent ejus Acta: *Cùm octo menſes ſuum ventrem haberet, inſtante ſpectaculi die in magno erat luctu, ne propter ventrem differretur, quia non licet prægnantes pœna repræſentare.* Cum ea & alii martyres contriſtabantur; unde ne ipſius paſſio retardaretur a Deo impetrarunt, ut quàm cito fœtum effunderet: *Sed & commartyres graviter contriſtabantur, ne tam bonam ſociam quaſi comitem ſolam in via ejuſdem ſpei relinquerent. Conjuncto itaque unito gemitu ad Dominum orationem fuderunt ante tertium diem muneris. Statim poſt orationem dolores invaſerunt.* Si igitur tam exoptabant martyres ne ipſorum mors retardaretur, ſi ut martyrii impedimenta removeret tam ardenter Deum exorabant, criminanduſne S. Ignatius jam ad mortem damnatus expetens a Romanis, ne ſuis precibus jamdiu concupitam pro Chriſto mortem impediant?

Quòd ſi Ignatius beſtias ſe provocaturum ſcribebat, nonne Martyres & ipſis Judicibus vim inferebant. Ita fecit quidam martyr apud Euſebium *l. 2. de reſurrect.* ne etenim exultaret Judex quia multos ad fidem deſerendam induxerat, illi ſe obtulit *vim faciens, & dicens: non recedes lætus, habet enim Deus milites, qui ſuperari non poſſunt.* In antiquiſſima S. Perpetuæ paſſione hæc leguntur: *Perpetua ut aliquid doloris guſtaret inter oſſa compuncta exululavit, & errantem gladium tirunculi gladiatoris ipſa in jugulum ſuum tranſtulit.* Laudatur S. Apollonia quòd *celeriter in ignem inſiliit & conflagravit.* De Chriſtianis ſui temporis ita habet Lucianus in Peregrino: *Miſeri homines a ſeipſis perſuaſi fore ſe integrè immortales, ſemperque victuros, mortem contemnunt, multique ultro ſeipſos dedunt.* Tertullianus *ad Scapulam cap. 4.* refert quòd cùm omnes unius civitatis chriſtiani ſeſe judici obtuliſſent, fere omnes dimiſit. Neque ideo hi objurgandi quaſi vitam prodigerent, cujus dominium ſibi Deus reſervavit; credendum etenim eſt ipſum Deum eos, ut ita dicam, ad laceſſendam mortem impuliſſe, ut Gentiles agnoſcerent nonniſi divina virtute eos agi, qui tormenta in deliciis habebant, ipſamque vitam pro Chriſti fide contemnebant.

Digitized by Google

PANOPLIA
ADVERSUS HÆRESES
PRIMI SÆCULI
EX DOCTRINA SANCTORUM PATRUM,
qui ipſas data opera impugnarunt.

DISSERTATIO XXIV.

Contra Simonem Magum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quo refellitur error Simonis Magi de Angelis Mundi conditoribus.

HUNC profligat errorem Sanctus Irenæus lib. 2. adverſus Hæreſes cap. 1. & 2. invictiſſima ratione; quòd ſcilicet Angeli mundum creaſſent præter ſententiam ſupremi omnium Patris, id eſt Dei; vel ex ejus ſententia & imperio. Si primum aſſeratur; ſequitur Deum impotentem eſſe, improvidum aut negligentem: ſi ſecundum admittatur, conſequens eſt non in Angelos ipſos, ſed in Deum, mundi creationem eſſe refundendam, ſicut actio inſtrumenti, cauſæ principi adſcribitur, quæ illud præparat & movet ad operationem. *Qui autem ab Angelis mundum dicunt fabricatum*, inquit Sanctus Irenæus, *vel ab alio quodam mundi fabricatore, præter ſententiam ejus, qui ſuper omnia Pater eſt, primò quidem ex hoc ipſo peccant, præter voluntatem primi Dei talem & tantam conditionem Angelos feciſſe dicentes, quaſi efficaciores ſint Angeli, quàm Deus; aut rurſus, quaſi ille negligens ſit, aut minor exiſtens, aut nullam curam habens eorum, quæ in propriis ipſius fiunt, utrumnam malè an bene fiant, ut illud quidem diſſipet, & prohibeat, alterum autem laudet & gaudeat: hoc autem ne homini quidem ſolerti applicet quis, quantò magis Deo?*

Poſt deinde dicant nobis, utrumnam in his quæ ab illo continentur, & in propriis ejus fabricata ſunt hæc, an in alienis, & extra eum poſitis? Sed ſi quidem dicant extra eum, ſimiliter omnia prædicta inconvenientia occurrent eis, & includetur primus Deus ab eo qui extra eum eſt, in quo & deſinere eum neceſſe erit.

Si autem in illius (ditione) *valde vanum erit,* Cap. 2. *præter ſententiam ejus, aut in ejus propriis, ab Angelis & ipſis qui ſunt poteſtatis ejus, aut ab alio quodam dicere fabricatum eſſe mundum: aut quaſi non omnia reſpiciat ipſe, quæ ſunt in ſuis; aut non ſciat quæ ab Angelis factura ſunt.*

Si autem non præter voluntatem ejus, ſed volente & ſciente; jam non Angeli cauſa erunt fabricationis iſtius, ſed voluntas Dei. Si enim Angelos ipſe fecit, aut etiam cauſa creationis eorum ipſe fuit; & mundum ipſum videbitur feciſſe, qui cauſas fabricationis ejus præparavit: licèt per longam ſucceſſionem deorſum Angelos dicant factos, vel mundi fabricatorem a primo Patre; nihilominus id quod eſt cauſa eorum quæ facta ſunt, in eum qui prolator fuit talis ſucceſſionis, recurret. Quemadmodum in Regem correctio belli refertur, qui præparavit ea quæ ſunt cauſa victoriæ: & conditio hujus civitatis, aut hujus operis, in eum qui præparavit cauſas ad perfectionem eorum quæ deorſum facta ſunt: Quapropter non jam ſecurim dicimus incidere ligna, vel ferram ſecare: vel hominem concidere & ſecare rectiſſimè quis dicat eum, qui ipſam ſecurim & ferram ad hoc fecit, & multo priùs armamenta omnia per quæ fabricata ſunt ſecuris & ferra. Sic igitur juſtè ſecundùm illorum rationem, Pater omnium dicitur fabricator hujus mundi, & non Angeli, neque alius quis mundi fabricator, præter illum qui fuit prolator, & priùs cauſa factionis hujuſmodi præparationis exiſtens.

Verùm nequidem admittit Sanctus Irenæus, Deum Angelis, velut inſtrumentis ad mundi creationem uſum eſſe; quia non eſt ſimilis hominibus inopibus, qui multis organis ad ſuorum productio-

ductionem operum indigent; ſed ſolo verbo omnia condidit. *Verbo*, inquit, *condidit omnia, neque Angelis indigens adjutoribus ad ea quæ ſunt, neque virtute aliqua valde inferiori ab illo, & ignorante Patre .... Sed ipſe in ſemetipſo, ſecundùm id quod eſt inenarrabile & inexcogitabile nobis, omnia prædeſtinans fecit, quemadmodum voluit; omnibus conſonantiam, & ordinem ſuum, & initium creationis donans; ſpiritualibus quidem ſpiritalem & inviſibilem, & ſupercœleſtibus cœleſtem, & Angelicam, & animalibus animalem: omnibus aptam qualitatis ſubſtantiam. Omnia autem quæ facta ſunt, infatigabili Verbo fecit. Proprium eſt enim hoc Dei ſupereminentiæ, non indigere aliis organis ad conditionem eorum, quæ fiunt; & idoneum eſt, & ſufficiens ad formationem omnium proprium ejus Verbum, quemadmodum & Joannes Domini diſcipulus ait de eo: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. In omnibus autem eſt & hic qui ſecundùm nos eſt mundus. Et hic ergo a Verbo ejus factus eſt; ſicut Scriptura Geneſeos dicit, omnia quæ ſunt ſecundùm nos, feciſſe Deum per Verbum ſuum. Similiter autem & David exequitur: Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt; ipſe mandavit, & creata ſunt.*

II. Eundem Simonis Magi errorem ſic reſellit Sanctus Epiphanius, Hæreſi 21. *Nonne*, inquit, *etiam convictu facile prudenti cuilibet occultè proſeminatus ille error fuerit, cùm Scriptura teſte,*
Geneſ. 1. *In principio creaverit Deus cœlum & terram? Quibus conſentaneum eſt, quod Dominus in Evan-*
Luc. 10. *gelio Deum Patrem alloquens dicit: Pater Domine cœli, ac terræ. Quòd ſi cæli, terræque conditor eſt Deus Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, fruſtra omnia a ſycophanta Simone jactantur; mundum ſcilicet ab Angelis eum defectu fabricatum.* Lege eundem, Hæreſi 22. ubi mox expoſitam Sancti Irenæi rationem adversùs Saturninum ejuſdem erroris patronum urget.

III. Eundem errorem Theodoretus impugnat, lib. 5. Hæreticarum Fabularum cap. 4. Ubi probat *Univerſorum Deum, cum Unigenito, & Sanc-*
Pſalm. 32. *tiſſimo Spiritu omnia condidiſſe; Verbo enim Domini cœli firmati ſunt & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum;* addit, ante hunc, ſcilicet *Davidem, magnum Moyſen certiùs nos docere, quòd ipſe fecit cœlum & terram cum aliis elementis*, &c. *His congruentia omnes etiam Prophetæ nos docent. Et Iſaias quidem clamat*, (cap. 42.) *Creans cœlos, & extendens eos: firmans terram, & quæ germinant ex ea: dans flatum populo qui eſt ſuper terram, & ſpiritum calcantibus eam.... Quin etiam Deus ipſe per illum dicit*, [cap. 44.] *Extendi cœlum ſolus. Verùm propheticis mihi vocibus non eſt opus. Ante Legem enim & Prophetas natura homines hoc docuit: & Melchiſedech ille antiquus, Abrahamum benedicens, ſic dixit*, [Geneſ. 14.) *Benedictus Abraham Deo excelſo, qui creavit cœlum & terram.... Generoſus quoque Job, qui ante legem latam virtute inſignis fuit, verum Deum creatorem agnovit: Qui extendit, inquit, cœlos, ſolus, qui graditur ſuper mare, tanquam ſuper ſolum.* Job. 9.

Id probat 2. Theodoretus ex Novo Teſtamento. *Audiamus ergo*, inquit, *divinum Joannem, Omnia per Verbum facta eſſe dicentem; Sine ipſo, inquit, factum eſt nihil. Audiamus & divinum Paulum clamantem, In ipſo condita ſunt univerſa, viſibilia & inviſibilia ... In Areopago autem concionatus dixit*, (Actuum 17.) *Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo ſunt, hic cœli, & terræ cùm ſit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cùm ipſe det omnibus vitam, & inſpirationem, & omnia: fecitque ex uno ſanguine omne genus hominum inhabitare ſuper univerſam faciem terræ.*

IV. Eundem errorem impugnat Sanctus Auguſtinus lib. 12. de Civitate Dei, cap. 24. *Angeli autem*, inquit, *etiamſi adhibent vel juſſi, vel permiſſi operationem ſuam rebus, quæ gignuntur in mundo, tamen tam non eos dicimus creatores animalium, quàm nec agricolas frugum atque arborum.*

Et cap. 25. *Cùm enim alia ſit ſpecies quæ adhibetur extrinſecùs cuicunque materiæ corporali, ſicut operantur homines figuli, & fabri atque id genus opifices, qui etiam pingunt, & affingunt formas ſimiles corporibus animalium: alia verò quæ intrinſecus efficientes cauſas habet de ſecreto & occulto naturæ viventis, atque intelligentis arbitrio, quæ non ſolùm naturales corporum ſpecies, verùm etiam ipſas animantium animas, dum non ſint, facit, ſupradicta illa ſpecies artificibus quibuſque tribuatur: hæc autem altera nonniſi uni artifici creatori & conditori Deo, qui mundum ipſum & Angelos, ſine ullo mundo & ſine ullis Angelis, fecit.*

Proinde facti primitus Angeli, cujuſmodi miniſterium præbuerint Creatori cætera facienti, neſcio: nec tribuere illis audeo, quod fortè non poſſunt; nec debeo derogare, quod poſſunt: Creationem tamen conditionemque omnium naturarum, quâ fit ut omnino naturæ ſint, eis quoque faventibus, illi Deo tribuo, cui ſe etiam ipſi debere quicquid ſunt, cum gratiarum actione noverunt.

Quælibet igitur corporales, vel ſeminales cauſæ gignendis rebus adhibeantur operationibus Angelorum, aut hominum .... Ipſas omnino naturas non facit niſi ſummus Deus. Cujus occulta potentia cuncta penetrans, incommutabili præſentia facit eſſe, quicquid aliquo modo eſt, in quantumcunque eſt: quia niſi faciente illo, non tale, vel tale eſſet, ſed prorſus eſſe non poſſet. Quapropter ſi in illa ſpecie, quam forinſecus corporalibus opifices rebus imponunt, urbem Romam, & urbem Alexandriam non fabros & architectos, ſed Reges, quorum voluntate, conſilio & imperio fabricatæ ſunt: illam Romulum, illam Alexandrum habuiſſe dicimus conditores: quanto potiùs nonniſi Deum debemus conditorem dicere naturarum: qui neque ex materia facit aliquid, quam ipſe non fecerit; nec operarios habet, niſi quos ipſe creaverit; & ſi potentiam ſuam, ut ita dicam, fabricatoriam rebus ſubtrahat, ita non erunt, ſicut ante quàm fierent, non fuerunt. Sed ante dico, æternitate, non tempore, Quis enim alius creator eſt temporum niſi qui fecit ea quorum motibus currerent tempora.

ARTICULUS II.

Quo refellitur error Simonis Magi, de Animarum in alia corpora Tranſmigratione.

I. ADversùs hunc errorem diſputat Sanctus Irenæus lib. 2. contra Hæreſes, cap. 58. hoc æquè ſplendido, ac luculento argumento, quòd animæ meminiſſent eorum quæ aliis in corporibus geſſiſſent. Neque verò corporis conſortium id prohibere poſſe, ſiquidem ſoporato corpore, anima quæcunque apud ſe videt, cum eodem expergefacto communicat, eorumque reminiſcitur homo a ſomno excitatus. *De corpore autem in corpus*, inquit, *tranſmigrationem ipſorum ſubvertimus ex eo, quod nihil omnino eorum, quæ ante fuerint, meminerint animæ. Si enim ob hoc emittebantur, uti in omni fierent operatione: oportebat eos meminiſſe eorum quæ ante facta ſunt, uti ea quæ deerant, adimplerent: & non circa eadem ſemper volutantes continuatim miſerabiliter laborarent. Non enim poterat corporis admixtio in tantum univerſam ipſorum quæ ante habita erant, extinguere memoriam & contemplationem; & maximè ad hoc venientes. Quomodo enim nunc ſoporato, & requieſcente corpore, quæcunque anima ip-*

ſa

ſu apud ſe videt, & in phantaſmate agit, & horum plura reminiſcens communicent cum corpore; & eſt quando & poſt plurimum temporis, quæcunque per ſomnium quæ videt, vigilans annunciat: ſic utique ſe reminiſceretur, & illorum, quæ antequàm in hoc corpus veniret, egit. Si enim hoc quod in breviſſimo tempore viſum eſt, vel in phantaſmate conceptum eſt, & ab ea ſola per ſomnium, poſtquàm commixta ſit corpori & univerſum membrum diſperſa, commemoratur: multò magis illorum reminiſceretur, in quibus temporibus tantis, & univerſa præterita vitæ ſecula immorata eſt.

II. Metempſychoſis fabulam explodit Tertullianus lib. de Anima cap. 28. *Quis ille nunc vetus ſermo*, inquit, *apud memoriam Platonis de animarum reciproco diſcurſu, quòd hinc abeuntes ſint illuc, & rurſus huc veniant, & vivant, & dehinc a vita abeant: rurſus ex mortuis efficì vivos? Pythagoricus, ut volunt, quin & divinus, ut Albinus exiſtimat, aut Mercurii forſitan Ægyptii. Sed nullus ſermo divinus, niſi Dei unius, quo Prophetæ, quo Apoſtoli, quo ipſe Chriſtus intonuit. Multo antiquior Moyſes etiam Saturno, nongentis circiter annis, nedum pronepotibus ejus; certè divinior multò qui decurſus generis humani, ab exordio mundi quoque, per ſingulas nativitates nomina temporatimque digeſſit, ſatis probans divinitatem operis, ex divinatione vocis*, &c.

Et cap. 34. Platonicam Metempſychoſim erroris argumentum Hæreticis ſubminiſtraſſe ait, ut Simoni Mago. Cap. 35. probat Carpocratem inde quoque ſuam hæreſim inſtruxiſſe.

Præclaræ ſunt, quas cap. 33. urget rationes contra illud Platonicæ Philoſophiæ ſomnium; tranſmigrationem ſcilicet crudelium animarum in ferarum corpora, non tam pœnam, quàm mercedem fore: quia anima homicidæ in alicujus pecudis corpus macello deſtinatum detruſa, *Funus inter coquos pretioſiſſimos inveniet, exequias convivium patietur, & a coqualibus devorabitur; potiùs quàm a milvis & lupis, ut in hominis corpore tumulata, & in ſuum genus regreſſa, reſurrexiſſe videatur, exultans adversùs humana judicia, ſi ea experta eſt*, &c.

Urget etiam a contrario Tertullianus, quòd tranſmigratio illa bonis ſupplicium erit potiùs quàm premium. *Perinde*, inquit, *qui integrè moratis commendaverint judici vitam, quæro præmia; ſed potiùs invenio ſupplicia. Nimirum magna merces bonis in animalia quæcumque reſtitui. Pavum ſe meminit Homerus Ennio ſomniante. Sed Poëtis nec vigilantibus credam. Etſi pulcherrimus pavus, & quo velit colore cultiſſimus; ſed tacent pennæ, ſed diſplicet vox: & Poëtæ nihil aliud quàm cantare malunt, Damnatus eſt igitur Homerus in pavum, non honoratus. Plus de ſeculi remuneratione gaudebit, pater habitus liberalium diſciplinarum, ut malit famæ ſua ornamenta, quàm caudæ. Age nunc, ut Poëtæ in pavos, vel cygnos tranſeunt, ſi vel cygnis decora vox eſt: quod animal indues viro juſto Æaco? Quam beſtiam integræ fœminæ Didoni? quam volucrem patientia? quam pecudem ſanctimonia? quem piſcem innocentia ſortientur? Omnia famula ſunt hominis, omnia ſubjecta, omnia mancipata. Si quid horum futurus eſt, deminoratur.*

III. Verùm hæc Platonicam potiùs, & Pythagoricam Metempſychoſim petunt, quàm Simonianam, quæ animarum in belluina corpora tranſmigrationem non aſſerebat; ſed in humana, & ejuſdem ſexus. Unde adversùs hunc errorem fortior eſt S. Auguſtini ratio lib. 10. de Civitate Dei cap. 30. *Revera*, inquit, *credere ſtultum eſt, ex illa vita, quæ beatiſſima eſſe non poterit, niſi de ſua fuerit æternitate certiſſima, deſiderare animas corporum corruptibilium labem, & inde non ad iſta remeare, tanquam hoc agat ſumma purgatio, ut inquinatio requiratur. Si enim quòd perfectè mundantur, hoc efficit ut omnium obliviſcantur malorum; malorum autem oblivio facit corporum deſiderium, ubi rurſus implicentur malis: profectò erit infelicitatis cauſa ſumma felicitas; & ſtultitiæ cauſa, perfectio ſapientiæ: & immunditiæ cauſa, ſumma munditia. Nec veritate ibi beata erit anima quandiucumque erit, ubi oportet fallatur, ut beata ſit. Non enim beata erit, niſi ſecura. Ut autem ſecura ſit, falsò putabit ſemper ſe beatam fore, quoniam aliquando erit & miſera. Cui ergo gaudendi cauſa falſitas erit, quomodo de veritate gaudebit?*

Objectio fieri poteſt ex Scriptura ſacra in gratiam Simonis Magi: Chriſtus Matth. 17. innuit Eliam in Joannem Præcurſorem tranſmigraſſe his verbis: *Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt, ſed fecerunt in eo quæcunque voluerunt. Sic & Filius hominis paſſurus eſt ab eis. Tunc intellexerunt Diſcipuli, quia de Joanne Baptiſta dixiſſet eis.* Ergo tranſmigratio animarum non eſt explodenda.

Reſpondeo; Joannem Baptiſtam non fuiſſe Eliam perſonâ, ſed ſpiritu, imitatione virtutum, non tranſmigratione animæ. Sic enim Angelus Zachariæ pollicitus eſt Lucæ 1. *Ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ.* Nec verò Eliæ miſſio ſub ſæculi finem Metempſychoſi patrocinatur. *Sed enim Metempſychoſis revocatio eſt animæ jampridem morte functæ; & in aliud corpus iteratæ. Elias autem non ex deceſſione vitæ, ſed ex tranſlatione venturus eſt, nec corpori reſtituendus, de quo non eſt exemptus: ſed mundo reddendus, de quo eſt tranſlatus; non ex poſtliminio vitæ, ſed ex ſupplemento prophetiæ; idem & ipſe, & ſui nominis, & ſui hominis* (inquit Tertullianus.)

DISSERTATIO XXV.

Adversùs Saturnini Hæreſim.

ARTICULUS UNICUS.

Quo refellitur ejus error de duobus hominum generibus, aliis naturâ bonis, aliis naturâ malis.

I. HUnc errorem Sanctus Irenæus profligat lib. 4. adversùs Hæreſes cap. 72. hac ratione, quòd nec mali vituperium ac ſupplicium, nec boni laudem & præmium mererentur, ſi bonitatem iſti, malitiam illi a natura haberent. 2. Quòd Prophetarum adhortationes & conſilia; imò Chriſti Servatoris præcepta, promiſſa, minæ, increpationes, inanes & irriſoriæ eſſent; niſi homo vitare malum, bonumque perſequi & amplecti pro ſua libertate poſſet. *Si autem*, inquit Sanctus Irenæus, *naturaliter quidam boni, quidam verò mali facti fuiſſent: neque hi laudabiles eſſent, quia boni ſunt, tales enim facti fuerant: ſed neque illi vituperabiles, & ipſi enim tales fuerunt inſtituti. Sed quoniam omnes ejuſdem ſunt naturæ & potentes retinere & operari bonum, & potentes rurſum amittere id & non facere: juſtè, etiam apud homines ſenſatos; quantò magis apud Deum, alii quidem laudantur, & dignum percipiunt teſtimonium electionis bonæ, & perſeverantiæ: alii verò accuſantur, & dignum percipiunt damnum, eò quòd juſtum & bonum reprobaverint? Et ideo Prophetæ quidem hortabantur homines juſtitiam agere, bonum quoque operari; quia in nobis ſit hoc, & pro-*

pter multam negligentiam in oblivionem inciderimus, & conſilio egeamus bono; propter quod & bonus præſtabit bonum conſilium per Prophetas.

3. Subjungit Sanctus Irenæus multa Chriſti in Evangelio oracula, quibus homines ad bonum hortatur, & a malo deterret, aitque quòd *Hæ liberum, & ſuæ poteſtatis oſtendunt hominem, & quia conſilia inſtruat Deus, adhortans nos ad ſubjectionem ſibi, & avertens ab incredulitate, non tamen de violentia cogens. Etenim ipſum Evangelium ſi noluerit quis ſequi, licet quidem, non tamen expedit. Inobedientia enim Dei, & amiſſio boni eſt quidem in hominis poteſtate: læſionem autem, & damnum: non quamlibet infert. Et propter hoc Paulus ait: Omnia licent, ſed non omnia expediunt, & libertatem referens hominis, quapropter & omnia licent, non cogente eum Deo; & id non expedit, oſtendens ut non ad velamen malitiæ abutamur libertate.*

Et poſtquam ſancta Apoſtoli monita ſubjunxit, ita colligit: *Si igitur non in nobis eſſet facere hæc, aut non facere, quam causam habebat Apoſtolus, & multò priùs ipſe Dominus, conſilium dare, quædam quidem facere, a quibuſdam verò abſtinere? Sed quoniam libera ſententia ab initio eſt homo, & libera ſententia eſt Deus, cujus ad ſimilitudinem factus eſt, ſemper conſilium datur ei, continere bonum, quod perficitur ex ea, quæ eſt ad Deum, obedientia.*

Et cap. præcedenti, ſcilicet 71. Hominis libertatem probat; quo ex principio ſequitur ipſum non eſſe naturâ bonum, aut malum, ſed facultatis ad utrumque indifferentis. Sic autem habet. *Illud autem, quod ait: Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti? veterem legem libertatis hominis manifeſtavit, quia liberum eum Deus fecit ab initio, habentem ſuam poteſtatem, ſicut & ſuam animam, ad utendum ſententia Dei voluntariè, & non coactum a Deo.*

III. Eodem principio utitur Theodoretus Sermone 5. de Natura hominis. *Medicus autem animarum*, inquit, *eorum qui curationem percipere nolunt, voluntatem non cogit. Nam cùm ſui juris ac poteſtatis rationalem naturam crearit, hortamentis quidem ac legibus a deterioribus deterret, & ad meliora provocat: ſed nolentem non cogit, ut ad meliora perveniat, ne conſtitutos viti fines immutet. Hinc & per Prophetas exclamat. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.* (Iſai. 1.) *Rurſuſque alibi: Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos*, &c. (Pſalm. 33.) *Deinde verò ab iis avertens, quæ mala ſunt, quid ſit agendum oſtendit: Siſte linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum*, &c. *Manifeſta autem obſequentibus facit laborum quoque præmia. Oculi Domini ſuper juſtos*, &c. *Quia verò timor illis maximè congruit, qui erudiuntur, convenienter deſides minando perterret: vultus autem Domini ſuper facientes mala*, &c. *Qui verò per Prophetam ſic homines adhortatus eſt, idem in ſacris Evangeliis, non alio utens miniſtro, ſed ipſe in carne loquens, quam aſſumpſit, dicebat: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat*, &c. *Plurima id genus alia & in Evangeliis, & in Apoſtolorum ſcriptis invenire eſt, quæ humanæ naturæ liberum arbitrium apertè demonſtrant.*

Et infra: cùm egregiam præmiſiſſet Platonis ſententiam de animæ in ſuos affectus & perturbationes imperio, ſic colligit: *His itaque verbis oſtendit, nos malam naturam ſortitos homines non eſſe, neque neceſſitate, aut violentiâ cogi ad peccandum. Nec Parcarum filis agi: nec Aſtrorum congreſſu ad agendum compelli: ſed eſſe animæ cum ſe ipſa certamen, vincendique habere facultatem, ſi inclinare ad virtutem velit. Trahere quidem ad ſe cupiditatem; trahere & iram ex adverſo: utrum autem pareat, necne, liberam eſſe cuiſque poteſtatem: quippe quæ ad aurigæ partes conſtituta eſt, ut agat ipſa, non ut agatur & trahatur.* Quibus certè nihil luculentius ad probandum liberum arbitrium dici poteſt, & conſequenter ad demonſtrandum, hominum alios naturâ bonos, alios naturâ malos non eſſe, ut commentus eſt Saturninus. Porrò de libero arbitrio aliàs uberiùs diſſeremus contra Hæreticos, qui illud directè impugnarunt.

IV. Objicitur in gratiam Saturnini. Qui naturâ ſunt filii iræ, ſunt naturâ mali; quia Deus non iraſcitur niſi malis; ſed homines ſunt naturâ filii iræ, ex Apoſtolo ad Epheſios 2. *Et eramus natura filii iræ, ſicut & cæteri*. Ergo hominum genus naturâ malum eſt.

Reſpondeo primò, his verbis non juvari Saturnini errorem, quia hæc verba duplicem hominum ordinem non innuunt, quorum alter ad bonitatem, alter ad malitiam ſit a natura comparatus, (ut ille pertendebat) ſed unum duntaxat hominum genus, qui naturâ ſint omnes filii iræ.

Reſpondeo ſecundò, eſſe naturâ iræ filios, id eſt nativitate, concedo; id eſt eſſentiâ, vel proprietate quadam, nego. Vel aliter diſtinguo. Si natura ſpectetur, qualis per generationem propagatur, a primo Parente vitiata, concedo; ſi ſpectetur qualis eſt a Deo primitùs condita, nego. Hinc Sanctus Auguſtinus Sermone 14. de Verbis Apoſtoli, hanc illius ſententiam exponens, ait: *Non accuſamus naturam. Naturæ auctor Deus eſt. A Deo bona eſt inſtituta natura: ſed per malam voluntatem a ſerpente vitiata eſt: ideo quod fuit in Adam culpa, non natura, nobis propagatis factum eſt jam natura. Ab hoc vitio naturam, cum quo naſcitur homo, non liberat, niſi qui natus eſt ſine vitio.* Cum itaque vitium illud quo dicimur naturâ filii iræ, a Chriſto expungatur, non eſt naturæ inſitum velut pars, vel propria affectio, ſed ipſi ſuccreſcens origine, delendum regeneratione. Lib. 1. Retractationum cap. 10. expendens quod dixerat lib. 2. de Geneſi contra Manichæos cap. 19. *Nullum eſſe malum naturale*, ait, *Hoc dictum ad naturam talem referri, qualis ſine vitio primitùs condita eſt: Ipſa enim verè ac propriè natura hominis dicitur. Tranſlato autem verbo utimur, ut dicamus naturam etiam qualis naſcitur homo, ſecundùm quam locutionem dixit Apoſtolus: Fuimus enim & nos aliquando naturâ filii iræ.*

Alii hoc verbum, *naturâ*, idem eſſe volunt, quòd *verè*, & *reipſa* [ut Theophylactus & Oecumenius] Alii loco illius vocis, *naturâ*, *prorsùs*, ſive *omnino* tranſtulerunt, teſte Sancto Hieronymo in Commentariis ad hunc Apoſtoli locum.

V. Objicitur ſecundò: Qui ſunt filii diaboli, ſunt naturâ mali. Sed quidam homines ſunt filii diaboli: unde Chriſtus ait Joannis 8. *Vos ex Patre diabolo eſtis*. Ergo quidam ſunt naturâ mali.

Reſpondeo diſtinguo Majorem. Si ſint filii diaboli generatione concedo: ſi duntaxat imitatione, nego. Porrò impii homines filii diaboli ſunt imitatione ſolùm, non origine. Non ſunt igitur naturâ mali. Hæc diſtinctio petitur ex Sancto Auguſtino Sermone 14. de Verbis Apoſtoli cap. 15. *Si primum peccatorem requiris*, inquit, *diabolum vide. Sed humani generis maſſam volens oſtendere Apoſtolus de origine venenatam, ideo eum poſuit unde nati ſumus, non eum quem imitati ſumus. Dicitur quidem, & pater tuus, quem fueris imitatus. Filii mei*, inquit, *quos iterum parturio. Qui itidem dicit: Imitatores mei eſtote. Et propter iſtam imitationem dicitur impiis, Vos a patre diabolo eſtis. Nam conſtat in Catholi-*

Digitized by Google

na Fide, quòd diabolus nec generavit noſtram naturam, nec condidit: ſola in illo ſeductio eſt præcedentis, imitatio conſequentis.

VI. Objicitur tertiò. Qui peccatum nolentes faciunt, & in quibus habitat peccatum, ſunt naturâ mali: ſed & eſt aliquod hominum genus, qui peccatum nolentes faciunt, & in quibus illud habitat; ergo ſunt naturâ mali.

Probatur Minor ex Apoſtolo, ad Romanos 7. *Si autem quod nolo, hoc facio*, inquit, *jam non ego operor illud, ſe id quod habitat in me peccatum.*

Reſpondeo, nego Minorem; & explico locum Apoſtoli. Et Apoſtolus nomine peccati intelligit id quod peccato factum eſt, id eſt concupiſcentiam quæ eſt pœna peccati, concedo. Et intelligit peccatum propriè dictum nego. Doctrina eſt Sancti Auguſtini, lib. 1. Retractationum cap. 10. *Sed hoc peccatum*, inquit, *de quo ſic eſt locutus Apoſtolus, ideo peccatum vocatur, quia peccato factum eſt, & pœna peccati eſt; quandoquidem hoc de concupiſcentia carnis dicitur, quod aperit in conſequentibus dicens; Scio quia non habitat in me, hoc eſt in carne mea bonum, velle enim adjacet mihi, perficere autem bonum, non. Perfectio quippe boni eſt, ut nec ipſa concupiſcentia peccati ſit in homine, cui quidem, quando bene vivitur, non conſentit voluntas; veruntamen non perficit bonum, quia ineſt adhuc concupiſcentia, cui repugnat voluntas, cujus concupiſcentiæ reatus in baptiſmate ſolvitur, ſed infirmitas manet, cui donec ſanetur, omnis Fidelis qui bene proficit, ſtudioſiſſimè reluctat. Peccatum autem quod nuſquam eſt niſi in voluntate, illud præcipuè intelligendum eſt, quod juſta damnatio conſecuta eſt. Hoc enim per unum hominem introivit in mundum: quanquam & hoc peccatum quo conſentitur peccati concupiſcentiæ, nonniſi voluntate committitur.*

VII. Objicitur quartò: Longè melius eſſet hominibus longèque eſſent fortunatiores, ſi vi quadam & neceſſitate ad bonum traherentur: ſaltem hominum genus fortunatum, ſuam ut bonitatem commendaret: ergo ſunt aliqui homines naturæ impetu ad bonum rapti, ſive naturâ boni.

Reſpodeo, nego Majorem. Rationem negati haurimus ex Sancto Irenæo lib. 4. adversùs Hæreſes cap. 72. quia ſi homines naturæ neceſſitate raperentur in bonum, *Nec ſuave eſſet eis quod eſt bonum, neque pretioſa communicatio Dei, neque magnopere appetendum bonum, quod ſine ſuo proprio motu, & cura, & ſtudio proveniſſet, ſed ultro & otioſè inſitum. Ita ut eſſent nullius momenti boni, eò quòd naturâ magis quàm voluntate, tales extiterint, & ultroneum haberent bonum, ſed non ſecundùm electionem. Et propter hoc, nec hoc ipſum intelligentes, quoniam pulchrum ſit quod bonum, neque fruentes eo. Quæ enim fruitio boni apud eos qui ignorant? quæ autem gloria his qui non ſtuduerint illud? quæ autem corona his qui non eam ut victores in certamine conſecuti ſunt? Et propter hoc*
Matth. 11. *Dominus violentum dixit regnum cælorum: & qui vim faciunt*, inquit, *diripiunt illud, propter hoc*
1. Cor. 9. *autem & Paulus ait ad Corinthios: Non ſcitis, quoniam hi qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium? Sic currite, ut comprehendatis, &c. Bonus igitur agoniſta ad incorruptelæ agonem adhortatur nos, uti coronemur; & pretioſam arbitremur coronam, videlicet quæ per agonem nobis acquiritur, ſed non ultro coaliſtam. Et quantò per agonem nobis advenit, tantò eſt pretioſior; quantò autem pretioſior, tantò eam ſemper diligamus. Sed neque ſimiliter diliguntur ea quæ ultro adveniunt, quàm illa quæ cum multa ſollicitudine adinveniuntur. Quoniam igitur pro nobis erat plùs diligere Deum, cum agone hoc nobis adinvenire & Dominus docuit, & Apoſtolus tradidit. Et ultrà autem eſſet noſtrum inſenſatum bonum quod eſſet inexercitatum. Sed & videre non tantum nobis eſſet deſiderabile, niſi cognoviſſemus quantùm eſſet malum non videre. Et bene valere autem malè valentis experientia honorabilius facit, & lucem tenebrarum comparatio, & vitam mortis. Sic & cæleſte regnum honorabilius eſt his qui cognoverunt terrenum, quantò autem honorabilius, tantò magis diligimus illud; etſi plus illud dilexerimus, clariores erimus apud eum.*

VIII. Contra. Melius fuiſſet homini ſi peccare non potuiſſet: Ergo melius fuiſſet illi, ſi naturæ neceſſitate raptus eſſet in bonum.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Niſi Deus ex hac peccandi facultate bonum hominis eliceret, concedo; ſi eliceret, nego. Porrò hac peccandi poteſtate fit ut homo ſibi magis attendat, ſeque in caſto Dei amore cautiùs conſervet atque diligentiùs: & ſi in peccatum cadat, inde erudiatur, diſponente Deo. Præterea quamvis melius fuiſſet homini ſi felicem habuiſſet peccandi impotentiam re abſolutè & in ſe ſpectata, non tamen fuiſſet meliùs in ordine ad gloriam Dei, & perfectionum divinarum commendationem. Utramque reſponſionem debemus Sancto Irenæo, loco mox laudato. *Pro nobis igitur omnia hæc ſuſtinuit Dominus*, inquit, *utì per omnia eruditi in omnibus, in futurum ſimus cauti, & perſeveremus in omni ejus dilectione, rationabiliter edocti diligere Deum: Deo quidem magnanimitatem præſtante in apoſtaſia hominis, homine autem erudito per eam, quemadmodum & Propheta ait: Emendabit te abſceſſio tua, præfiniente Deo omnia ad hominis perfectionem, & ad ædificationem & manifeſtationem diſpoſitionum, utì & bonitas oſtendatur, & juſtitia perficiatur, & Eccleſia ad figuram imaginis Filii ejus coaptetur, & tandem aliquando maturus fiat homo, in tantis matureſcens ad videndum & capiendum Deum.*

DISSERTATIO XXVI.

Adversùs Baſilidem.

ARTICULUS I.

Quo refellitur error Baſilidis de natura humana, & carne a Filio Dei ſpecie tenus ſuſcepta.

I. HIC Baſilidis error, qui ipſi cum Saturnino & Simone Mago communis fuit, refellitur primò ex variis Scripturæ Sacræ locis: ſcilicet ex Joannis primo; *Verbum caro factum eſt.* Ex ejoſdem Joannis Epiſtolà 1. c. 4. ubi dicitur: *In hoc cognoſcitur ſpiritus Deì; omnis ſpiritus, qui confitetur Jeſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt. Et omnis ſpiritus, qui ſolvit Jeſum, ex Deo non eſt.* Et ex Sancto Paulo Epiſtolæ ad Romanos capit. 1. ubi de Filio Dei loquens, ait: *Qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundùm carnem.*

Præterea, quoties Chriſtus homo vocatur, toties carni verè ab eo ſuſceptæ teſtimonium perhibetur. Etenim homo non eſt, ſed larva hominis, qui parte ſubſtantiva hominis caret, nempe corpore. Sed Chriſtus Joannis 8. ſe hominem vocat: *Quæritis me interficere*, inquit, *hominem qui veritatem locutus ſum vobis.* Itaque ex vera carne compoſitus eſt.

Id confirmant quæ Chriſtus ipſe de ſua Paſſione dixit, evincuntque illum revera paſſum, non

Simo-

Simonem. *Ecce*, inquit Matth. 20. *aſcendimus Hieroſolymam, & Filius hominis tradetur, & occidetur, & tertia die reſurget.* Et Zebedæi filiis ait: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* Quò etiam pertinent verba Sancti Petri Epiſt. 1. c. 3. *Mortificatus carne, vivificatus autem ſpiritu.* Et Sancti Pauli ad Philippenſes 2. *Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis*, &c. Quod Moyſes diu antè prænuntians dicebat (Deuteron. 28.) *Et erit vita tua quaſi pendens ante te.* Pro quo legit Sanctus Epiphanius: *Videbitis vitam veſtram, coram vobis e ligno ſuſpenſam. Vita porro noſtra non Cyrenæus Simon, ſed ille eſt ipſe, qui pro nobis ideo paſſus eſt, ut nos paſſionibus noſtris exſolverit; quique ideo mortuus carne; mors ipſa mortis eſſe voluit ejus ut ſtimulum frangeret*, inquit Sanctus Epiphanius Hæreſi 24.

Id denique Chriſtus probavit Diſcipulis poſt reſurrectionem, aſpectabilem ſe præbens, & vulnerum cicatrices eis oſtendens: *Videte* (inquit Lucæ ultimo) *manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum: palpate, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Idem probavit, manducando cum Apoſtolis, *Ut per veritatem comeſtionis, veritas pateſceret carnis* [inquit Sanctus Gregorius.]

II. Idem Baſilidis error refellitur ex Sancto Ignatio Martyre in Epiſtola genuina ad Trallianos. *Obturate igitur aures veſtras*, inquit, *cùm vobis quiſpiam loquitur ſine Jeſu Chriſto, qui ex genere Davidis, qui ex Maria, qui verè natus eſt, edit, & bibit, verè perſecutionem paſſus eſt ſub Pontio Pilato, verè crucifixus & mortuus eſt, videntibus cœleſtibus, terreſtribus, ſubterraneis; qui & verè reſurrexit a mortuis, reſuſcitante ipſum Patre ipſius.*

Et in Epiſtola genuina ad Smyrnenſes. *Cognovi enim*, inquit, *vos perfectos in fide immota: ut affixos cruci Domini noſtri Jeſu Chriſti, & carne, & ſpiritu, & firmatos in charitate, in ſanguine Chriſti plenè perſuaſos in Dominum noſtrum: verè exiſtentem de genere Davidis ſecundùm carnem: Filium Dei ſecundùm voluntatem & potentiam Dei: natum verè ex Virgine: baptizatum a Joanne, ut impleretur omnis juſtitia: verè ſub Pontio Pilato, & Herode Tetrarcha clavis confixum pro nobis in carne.... Poſt reſurrectionem autem cum illis* (Apoſtolis) *comedit, & bibit, ut carnalis, quamvis ſpiritualiter unitus Patri..... Si enim opinione ſolâ hæc a Domino noſtro ſunt peracta: & ego opinione ſolùm vinctus ſum. Quid verò & me ipſum morti dedititium tradidi, ad ignem, ad gladium, ad beſtias? Verùm qui prope gladium prope Deum eſt: qui cum beſtiis, cum Deo eſt. Tantùm in nomine Jeſu Chriſti, ut ſimul cum illo patiar, omnia ſuſtineo; ipſo corroborante me, qui perfectus homo factus eſt.*

III. Idem error ex Sancto Irenæo refellitur lib. 5. adversùs Hæreſes cap. 1. hac ratione. Si Chriſtus ſpecie tenùs homo fuiſſet, nullum eſſet inter ejus incarnationem & apparitiones veteribus Patriarchis & Prophetis factas diſcrimen. Unde ſequeretur quòd ſicut illi propheticè videbant id quod futurum erat; ita apparitio Chriſti in Incarnatione prænuntia eſſet adventùs ejus revera in carne futuri, quem expectare deberemus. En Irenæi verba: *Vani enim ſunt, qui putativè dicunt eum apparuiſſe: non enim putativè hæc, ſed in ſubſtantia veritatis fiebant. Si autem cùm homo non eſſet, apparebat homo, neque quod verè erat perſeveravit, hoc eſt Dei ſpiritus (quoniam inviſibilis eſt ſpiritus) neque veritas quædam erat in eo: non enim illud erat quod videbatur. Prædiximus autem quoniam Abraham & reliqui Prophetæ prophetiè videbant eum, id quod futurum erat per viſionem prophetantes. Si igitur & nunc talis apparuit, non exiſtens quod videbatur, quædam prophetica viſio facta eſt hominibus, & oportet alium expectare adventum ejus, in quo talis erit, qualis nunc viſus eſt prophetiè: Oſtendimus autem quoniam idem eſt putativè dicere eum viſum, & nihil ex Maria accepiſſe. Neque enim eſſet verè ſanguinem & carnem habens, per quam nos redemit, niſi antiquam plaſmationem Adæ in ſemetipſum recapitulaſſet.* Hunc Irenæi locum citat Theodoretus, in Dialogo, *Inconfuſus.*

IV. Alia ratione hunc errorem S. Irenæus refellit. Nihil conſtantiùs aſſeritur in Scriptura ſacra, quàm Chriſtum corpus ſuum pro nobis crucifigendum tradidiſſe, & ſanguinem ſuum pro nobis fudiſſe, & nos ſuo ſanguine redemiſſe a ſervitute dæmonis. At nemo dixerit pretium pro nobis ſpecie tenus eſſe ſolutum, & nos putativè duntaxat redemptos. Igitur verum corpus, veram carnem, verum ſanguinem Chriſtus habuit, & verè pro nobis paſſus eſt, & mortuus. *Suo igitur ſanguine redimente nos Domino, & dante animam ſuam pro noſtra anima, & carnem ſuam pro noſtris carnibus, & effundente Spiritum Patris in adunationem, & communionem Dei, & hominum, ad homines quidem deponente Deum per ſpiritum; ad Deum autem, rurſus imponente hominem per ſuam incarnationem, & firmè, & verè in adventu ſuo donante nobis incorruptelam, per communionem quæ eſt ad Deum; perierunt omnes Hæreticorum doctrinæ*, inquit S. Irenæus ibidem.

V. Tertia ratio S. Irenæi hæc eſt: neceſſe erat ut Chriſtus nos doceret; quia diſcere non poteramus, quæ Dei ſunt, niſi ab ejus Verbo. Porro diſcere ab ipſo non poteramus, niſi illum videremus. Non enim verbis tantùm, ſed etiam exemplis eramus edocendi. Ipſum autem non vidiſſent homines, neque ejus exemplis fuiſſent inſtituti, niſi verus eſſet homo, & veram carnem aſſumpſiſſet. Audire præſtat S. Irenæum, ibidem. *Non enim*, inquit, *aliter nos diſcere poteramus, quæ ſunt Dei, niſi Magiſter noſter, Verbum exiſtens, homo factus fuiſſet. Neque enim alius poterat enarrare nobis, quæ ſunt Patris, niſi proprium ipſius Verbum. Quis enim alius cognovit ſenſum Domini? aut quis alius ejus conſiliarius factus eſt? Neque rurſus nos aliter diſcere poteramus, niſi Magiſtrum noſtrum videntes, & per auditum noſtrum vocem ejus percipientes, uti imitatores quidem operum, factores autem operum ejus facti, communionem habeamus cum ipſo; a perfecto, & eo qui eſt ante omnem conditionem, augmentum accipientes.*

VI. Refellitur idem error rationibus Tertulliani contra Marcionem, qui illum renovavit duntaxat. Unde Tertullianus de hoc errore ſcribit lib. 3. contra Marcionem: *Iſta ſententia alios habet auctores, præcoces & abortivos quodammodò Marcionitas, quos Apoſtolus Joannes Antichriſtos pronuntiavit, negantes Chriſtum in carne veniſſe.*

Prima ratio Tertulliani lib. 3. contra Marcionem cap. 8. hæc eſt: Si Chriſtus putativè homo dicatur, eadem ratione putativè duntaxat Deus aſſeretur. Non enim evidentiùs Scriptura ſacra Deum teſtatur, quàm hominem. *Cur enim*, inquit, *non etiam Dei phantaſma portaverit? An credam ei de interiore ſubſtantia, qui ſit de exteriore fruſtratus? Quomodo verax habebitur in occulto, tam fallax repertus in aperto?*

Secunda ratio. Si caro Chriſti vera non fuit, ſed phantaſtica, inania erunt quæcunque a Chriſto per carnem geſta ſunt; inanis & imaginaria paſſio ejus & mors; inanis conſequenter reſurrectio. Porro ſi Chriſtus non reſurrexit, neque nos reſurrecturi ſumus. *Jam nunc*, inquit, *cùm*

men-

mendacium deprehenditur Chriſti caro, ſequitur ut omnia, quæ per carnem Chriſti geſta ſunt, mendacio geſta ſint; congreſſus, contactus, convictus; ipſa quoque virtutes. Si enim tangendo aliquem liberavit a vitio, vel tactus ab aliquo; quod corporaliter actum, non poteſt verè actum credi, ſine corporis ipſius veritate. Nihil ſolidum ab inani, nihil plenum a vacuo perfici licuit. Putativus habitus, putativus actus: imaginarius operator, imaginaria opera. Sic nec paſſiones Chriſti ejus fidem merebuntur. Nihil enim paſſus eſt, qui non verè eſt paſſus. Verè autem pati phantaſma non potuit. Everſum eſt igitur totum Dei opus. Totum Chriſtiani nominis & pondus, & fructus mors Chriſti negatur .... Negatâ verò morte, dum caro negatur, nec de reſurrectione conſtabit .... Proinde reſurrectione Chriſti infirmatâ, etiam noſtra ſubverſa eſt.

Tertia ratio. Qui natus eſt ſecundùm carnem, non eſt phantaſma carnis, ſed vera ex carne compoſitus: atqui Chriſtus natus eſt ſecundùm carnem; ergo, &c.

Probatur Minor. Si Chriſtus non eſſet verè natus ex muliere, hoc eſſet, vel quia nativitas carnis eſſet Deo impoſſibilis, vel quia eſſet inconveniens. Primum dici non poteſt, quia nihil Deo impoſſibile, niſi quod non vult. Non eſt autem veriſimile quòd Deus noluerit naſci. Nam ſi noluiſſet naſci, nec voluiſſet homo videri: quia eum hominem qui videbant, inpromptu erat ut natum crederent: & ſi naſci noluiſſet, nec voluiſſet exiſtimari natus; quia noluiſſet credi quod verè non erat. Non poteſt etiam dici quòd nativitas eſſet Deo indigna; quia hominem amavit, cùm ipſum redemerit. Porrò amare non potuit hominem, niſi amaret nativitatem, ſine qua non eſt homo. Si amavit nativitatem: ergo Deo non eſt indigna. Ita ratiocinatur Tertullianus lib. 2. de Carne Chriſti cap. 3. & 4. *Neceſſe eſt*, inquit, *quatenus hoc putas arbitrio tuo licuiſſe, ut aut impoſſibilem, aut inconvenientem Deo exiſtimaveris nativitatem. Sed Deo nihil impoſſibile, niſi quod non vult. An ergo noluerit naſci, quia ſi voluit, & potuit, & natus eſt, conſideremus. Si naſci ſe Deus noluiſſet, quacunque de cauſa, nec hominem ſe videri præſtitiſſet. Nam quis hominem videat, eum negaret natum? Ita quod noluiſſet eſſe, nec videri omnino voluiſſet: omnis rei diſplicentis etiam opinio reprobatur.*

Et cap. 4. *Igitur ſi neque ut impoſſibilem, neque ut periculoſam Deo repudias corporationem, ſupereſt ut quaſi indignam rejicias, & accuſes ..... Certè Chriſtus dilexit hominem illum in immunditiis, in utero coagulatum, illum per pudenda prolatum, illum per ludibria nutritum. Propter eum deſcendit: propter eum prædicavit: propter eum omni ſe humilitate dejecit uſque ad mortem, & mortem crucis: amavit utique, quem magno redemit .... Amavit ergo cum homine etiam nativitatem, etiam carnem ejus. Nihil amari poteſt ſine eo, per quod eſt id quod eſt. Aufer nativitatem, & exhibe hominem: adime carnem, & præſta quem Deus redemit; ſi hæc ſunt homo, quem Deus redemit; tu hæc erubeſcenda illi facis, quæ redemit? & indigna, quæ niſi dilexiſſet, non redemiſſet?*

VII. Probatur rurſus ex Sancto Irenæo lib. 3. adversùs Hæreſes cap. 20. Niſi Chriſtus verè paſſus eſſet, nos ſeduceret, cùm adhortatur ut vapulemus, & alteram præbeamus maxillam: atqui Chriſtus nos non ſeduxit; verè igitur paſſus eſt. *Si enim non verè paſſus eſt*, inquit Irenæus, *nulla gratia ei, cùm nulla fuerit paſſio: & nos, cùm incipiemus verè pati, ſeducens videbitur, adhortans nos vapulare, & alteram præbere maxillam, ſi ipſe illud non prior in veritate paſſus eſt, & quemadmodum illos ſeduxit, ut videretur eis ipſe hoc quod non erat; & nos ſeducit adhortans perferre ea quæ ipſe non pertulit.*

VIII. Idem probatur alia ratione ejuſdem Sancti Irenæi, ibidem. Si Chriſtus verè non eſſet paſſus, eſſemus ſupra Magiſtrum, quia verè pateremur, quæ ille ſpecie tenus pertulit: atqui non eſt diſcipulus ſupra Magiſtrum; ergo, &c. *Erimus autem & ſuper Magiſtrum*, inquit, *dum patimur & ſuſtinemus, quæ neque paſſus eſt, neque ſuſtinuit Magiſter; ſed quoniam ſolus verè Magiſter Dominus noſter, & bonus verè Filius Dei, & patiens Verbum Dei Patris, Filius hominis factus.*

Tertia ratio Sancti Irenæi ibidem, ſic habet: Mediator Dei & hominum, & qui verè pro hominibus ſatisfecit, verè homo factus eſt, & non ſpecie tenus: ſed Chriſtus Dei & hominum mediator eſt, & verè pro hominibus ſatisfecit; ergo verè, & non ſpecie tenus homo factus eſt. Enimverò pro hominibus ſatisfacere non potuit, niſi homo Deo unitus. *Hærere itaque fecit, & adunivit hominem Deo*, inquit S. Irenæus *Si enim non viciſſet inimicum hominis, non juſtè victus eſſet inimicus. Rurſus autem, niſi Deus donaſſet ſalutem, non firmiter haberemus eam: & niſi homo conjunctus fuiſſet Deo noſtro, non potuiſſet particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim Mediatorem Dei & hominum, per ſuam ad utroſque domeſticitatem, & ad amicitiam & concordiam utroſque reducere, & facere ut Deus aſſumeret hominem, & homo ſe dederet Deo. Qua enim ratione filiorum adoptionis ejus participes eſſemus, niſi per Filium eam quæ eſt ad ipſum, recepiſſemus ab eo communionem, niſi Verbum ejus communicaſſet nobis caro factum?*

IX. Quarta ratio, quam nedum Sanctus Irenæus, verùm etiam alii Patres contra hunc errorem proferunt, eſt hujuſmodi: Veritas fallere non poteſt, uti nec falli; ſed ſi Filius Dei ſolum hominis phantaſma aſſumpſiſſet, homines feſelliſſet; ergo ſolum hominis phantaſma non aſſumpſit, ſed humanæ naturæ, & humani corporis veritatem. *Sic igitur Verbum Dei homo factus eſt*: inquit Sanctus Irenæus, *quemadmodum & Moyſes ait: Deus, vera opera ejus.* Deuteron. 32. *Si autem non factus caro, parebat quaſi caro; non erat verum opus ejus. Quod autem parebat, hoc & erat, Deus hominis antiquam plaſmationem in ſe recapitulans, ut occideret quidem peccatum, evacuaret autem mortem,* Joan. 14. *& vivificaret hominem; & propter hoc vera opera ejus.*

X. Eandem rationem ſic urget Sanctus Epiphanius: *At ſcilicet Dei verbo adhibenda joculares præſtigia fuerunt, ut alium ad mortem crucisque ſupplicium obeundum vice ſua traderet; is præſertim qui dixerit, Ego ſum veritas & vita. Atqui neque vita eſt, alteri mortem conſciſcere:* Joan. 14. *neque quod revera ineſt, in ſeſe diſſimulare, aliaque pro aliis oſtendere, veritatis. Deſinet enim veritas eſſe, ſi ſit fraudis & erroris artifex, ſuumque ipſamet opus abſcondat.*

XI. Eadem rationem ſic proponit Sanctus Auguſtinus lib. 83. Quæſtionum Quæſt. 14. *Si phantaſma fuit corpus Chriſti, fefellit Chriſtus. Et ſi fallit, veritas non eſt. Eſt autem veritas Chriſtus; non igitur phantaſma fuit corpus ejus.*

XII. Denique Sanctus Epiphanius hac inſuper invictiſſimâ ratione commentum Baſilidis convellit. *Si in crucem Simon ille Cyrenæus eſt ſublatus, non igitur per Chriſtum parta nobis eſt ſalus, ſed per Simonem: nec jam per Chriſtum mandat ſalvum fore ſe ſperare debeat, utpote qui minimè ſit paſſus. Neque enim ſalutis eſſe cauſa Simon poteſt, purus utique ac purus homo, neque quicquam ampliùs.*

XIII. Objicies primò in gratiam Baſilidis: Qui in ſimilitudinem hominum factus eſt, non eſt verè

rè homo, ſed ſpecie tenus: ſed Filius Dei, ad Philippenſes 2. dicitur *In ſimilitudinem hominum factus*. Ergo ſpecie tenus erat homo.

Item ad Romanos 8. dicitur *Deus Filium ſuum miſiſſe in ſimilitudinem carnis peccati*.

Reſpondeo, nego Majorem. Ad Minorem reſpondeo, nomen ſimilitudinis, ibi naturæ veritatem ſignificare, ut ex adjunctis patet: *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem*. Non enim ſummam illam humilitatem & obedientiam exercuiſſet, neque mortem ſubiiſſet crucis, ſi ſpecie tenus fuiſſet homo. Certè nobis dicitur ſimilis, quomodo dicitur æqualis Patri. *Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed exinanivit ſemetipſum, formam ſervi accipiens*. At illa æqualitas ſignificat eandem eſſe Filii Patriſque ſubſtantiam; ergo & illa ſimilitudo ſignificat eandem eſſe Chriſti hominumque naturam. Hinc Sanctus Auguſtinus Tractatu 51. in Joannem, ait: *Non amittit divinitatem; quando nos docet humilitatem. In illa eſt Patri æqualis, in hac nobis ſimilis. Per quod Patri eſt æqualis, nos ut eſſemus, creavit; per quod nobis eſt ſimilis, ne periremus, redemit*. Quòd verò nomen ſimilitudinis veritatem frequentiùs in Scriptura ſignificet, quàm externam duntaxat ſpeciem, conſtat ex Gen. 5. cap. ubi dicitur *Adam genuiſſe* filium *ad imaginem & ſimilitudinem ſuam*. Sic ad Coloſſenſes 1. Filius Dei dicitur *Imago Patris*.

Reſpondeo 2. Filium Dei dici in hominum ſimilitudinem factum, ratione conceptionis, quia ſingulari & ineffabili modo conceptus eſt, ſine ſemine, & ſine peccato: cæterum id non excludit carnis veritatem. Id explicat disertè Tertullianus lib. 5. in Marcionem cap. 14. *Puta nunc*, inquit, *ſimilitudinem ſubſtantiæ dictam, non ideo negabitur ſubſtantiæ veritas. Cur ergo ſimilis, vera? Quia vera quidem, ſed non ex ſemine: de ſtatu ſimilis, ſed vera de cenſu, non verò diſſimilis. Cæterùm ſimilitudo in contrariis nulla eſt. Spiritus non diceretur carnis ſimilitudo, quia nec caro ſimilitudinem ſpiritûs caperet; ſed phantaſma diceretur, ſi id quod non erat, videbatur. Similitudo autem dicitur, cùm eſt quod videtur. Eſt enim, dum alterius par eſt. Phantaſma autem, quà hoc tantùm eſt, non eſt ſimilitudo*.

Ad ſecundum reſpondeo, ſimilitudinem referri ad peccatum, non ad ſubſtantiam carnis, cùm dicitur Filius Dei *Miſſus in ſimilitudinem carnis peccati*, ut disertè explicat Tertullianus ibidem. *Hunc*, inquit, *ſi Pater miſit in ſimilitudinem carnis peccati; non ideo phantaſma dicetur caro, quæ in illo videbatur. Ob hoc igitur miſſum Filium in ſimilitudinem carnis peccati, ut peccati carnem ſimili ſubſtantiâ redimeret, id eſt, carneâ, quæ peccatrici carni ſimilis eſſet, cùm peccatrix ipſa non eſſet. Nam & hæc erit Dei virtus, in ſubſtantia pari perficere ſalutem. Non enim magnum, ſi Spiritus Dei carnem remediaret, ſed ſi caro conſimilis peccatrici, dum caro eſt, ſed non peccati: ita ſimilitudo ad titulum peccati pertinebit, non ad ſubſtantiæ mendacium. Nam nec addidiſſet, peccati, ſi ſubſtantiæ ſimilitudinem vellet intelligi, ut negaret veritatem. Tantùm enim carnis poſuiſſet, non & peccati. Cùm verò tunc ſic ſtruxerit, carnis peccati, & ſubſtantiam confirmavit, id eſt carnem: & ſimilitudinem ad vitium ſubſtantiæ retulit, id eſt ad peccatum*;

Hinc Sanctus Auguſtinus lib. de Peccato Originali cap. 28. *Per quod homo inferior Patre, per quod nobis propinquior: ſuperior nobis, per quod Patri propinquior. Quod apertiùs ita dicitur; Inferior Patre, quia in forma ſervi; ſuperior nobis, quia ſine labe peccati*

XIV. Contra. Qui carnem damnavit, veram carnem non aſſumpſit: ſed Filius Dei carnem damnavit, Apoſtolo dicente, 1. ad Corinthios 15. *Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt*: Ergo veram carnem non aſſumpſit.

Reſpondeo, diſtinguo Minorem; Damnavit carnem, id eſt opera carnis, concedo; id eſt ſubſtantiam carnis, nego. Unde nego conſequentiam. Ita diſtinguit Tertullianus loco ſuprà citato. *Et hic autem ipſe edifferens*, inquit, *quomodo nolit nos eſſe in carne, cùm ſimus in carne, ut ſcilicet non ſimus in operibus carnis, oſtendit hac ratione ſcripſiſſe, Caro & ſanguis regnum Dei conſequi non poſſunt; non ſubſtantiam damnans, ſed opera ejus: quæ quia poſſunt non admitti à nobis adhuc in carne poſitis, non ad reatum ſubſtantiæ, ſed ad converſationis pertinebunt*.

Objicitur ſecundò. Filius Dei Sanctis Patribus apparuit in Veteri Teſtamento, carne indutus, imò & ambulavit, & locutus eſt, & manducavit: nec tamen erat vera ejus caro, ſed putatitia: ergo nec in Novo teſtamento veram carnem aſſumpſit.

Reſpondeo primò, cum Sancto Auguſtino variis in locis, ſed præſertim lib. 3. de Trinitate cap. 10. & 11. Has apparitiones Angelorum factas eſſe miniſterio, nec Filium Dei propria in perſona apparuiſſe. Reſpondeo ſecundò, juxta aliorum Patrum ſententiam, negando quòd in vera carne priſcis Patribus non apparuerit Filius Dei, apparuit quidem in carne nondum nata, quia nondum moritura, ſed tamen verâ, quam ſcilicet aſſumebat ad tempus. *Ideoque*, inquit Tertullianus, *& ipſe cum Angelis tunc apud Abraham in veritate quidem carnis apparuit, ſed nondum natæ, quia nondum moriturae; ſed & diſcentes jam inter homines converſari*. Lib. 3. contra Marcionem cap. 9.

Reſpondeo tertiò, nego conſequentiam. Imò ex hoc quòd Verbi, vel Angelorum, illius nomine, apparitiones in humana ſpecie fuerint, non in humani corporis veritate, ſequitur Filium Dei in Novo Teſtamento veram carnem aſſumpſiſſe, ut veteres figuræ implerentur, ut ex Sancti Irenæi ratione conſtat lib. 5. adversùs Hæreſes cap. 1. Lege primam probationem ex hoc Irenæi loco petitam. Veteris itaque Teſtamenti apparitiones figuræ erant Incarnationis, ſeu ſingularis apparitionis Filii Dei in Novo Teſtamento; conſequenter impleri debebant per apparitionem Filii Dei in vera carne; aliàs figuræ non fuiſſent. Unde hìc uſurpare licet verba Tertulliani in ſimili cauſa dicentis lib. 4. contra Marcionem cap. 40. *Figura non fuiſſet, niſi veritatis eſſet corpus. Cæterùm vacua res, quod eſt phantaſma, figuram capere non poſſet*.

XV. Inſtabis. Angeli veteribus Patriarchis in carne phantaſtica apparuerunt; licèt ambularent, loquerentur, imò & manducarent: ergo licet Chriſtus ſimiles actiones elicere viſus ſit, non poteſt colligi ipſum in vera carne apparuiſſe.

Reſpondeo, nego conſequentiam. Angeli enim quamvis corpus ex aëre, aut alia materia compactum moverent, atque ita ambulare viderentur, ac manducare; tamen actiones vitæ corporeæ & animalis non exercebant. Unde Angelus Tobiæ ait, cap. 12. *Videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere, ſed ego cibo inviſibili, & potu, qui ab hominibus videri non poteſt, utor*. At Chriſtus verè manducavit, & bibit, etiam poſt reſurrectionem. Præterea Angeli illi nec nati ſunt, nec paſſi, & mortui: at Chriſtus, natus, paſſus & mortuus eſt; quæ cum phantaſmate carnis cohærere non poſſunt. Ita reſpondet Tertullianus lib. 3. contra Marcionem cap. 9. quanquam

An-

Digitized by Google

Angelos in vera carne apparuiſſe putet *Solus Chriſtus in carnem ex carne naſci habebat, ut nativitatem noſtram nativitate ſua reformaret: atque ita etiam mortem noſtram morte ſua diſſolveret; reſurgendo in carne, in qua natus eſt, ut mori poſſet. Ideoque & ipſe cum Angelis tunc apud Abrahum in veritate quidem carnis apparuit, ſed nondum nata, quia nondum moritura, &c. Quò magis Angeli neque ad moriendum pro nobis diſpoſiti, brevem carnis commeatum non debuerunt naſcendo ſumpſiſſe, quia nec moriendo depoſituri eam fuerant. Sed unde ſumptum, & quomodo omnino dimiſſam, monſtiti eam tamen non ſunt.*

XVI. Objicitur tertiò. Veritas corporis Deo indigna eſt: ergo verum corpus non aſſumpſit.

Reſpondeo, nego antecedens. Licèt enim *Nulla res digna ſit*, quam Deus induat, ut ait Tertullianus lib. 3. contra Marcionem cap. 10. *Tamen quodcunque induerit, ipſe dignum facit, abſque mendacio*. Carnem igitur *honoravit, illam ſingendo*, ut ait idem Africanus. 2. Ita retorqueo argumentum contra Baſilidem & alios Phantaſiaſtas. Si indigna erat Deo caro humana, æquè erat ipſo indigna ſimilitudo carnis. Ergo nequidem ſpecie tenus factus eſſet homo. *Si aſpernatus eſt illam ut terrenam*, inquit Tertullianus ibidem, *cur non & ſimulacrum ejus proinde deſpexit? Nullius enim dedignandæ rei imago dignanda eſt; ſequitur ſtatum ſimilitudo.*

XVII. Objicitur quartò. Si Filius Dei verè hominis naturam & carnem aſſumpſiſſet, ſubiiſſet mutationem; atqui non ſubiit mutationem; ergo veram hominis naturam & carnem non aſſumpſit.

Reſpondeo, nego conſecutionem Majoris. Nam per aſſumptionem naturæ humanæ & carnis, ſequitur mutatas quidem illas eſſe. At Filius Dei manſit omnis mutationis expers. Id innuit Apoſtolus ad Philippenſes 2. cùm ait: *Habitu inventus ut homo*. Quæ verba præclarè explicat Sanctus Auguſtinus lib. 83. Quæſtionum Q. 73. ubi præmiſſa multiplici habitûs notione, hæc habet: *Habitus ergo in ea re dicitur, quæ nobis ut habeatur, accidit. Verumtamen hoc intereſt, quòd quædam eorum, quæ accidunt nobis ut habitum faciant, non mutantur a nobis, ſed ipſa nos mutant, in ſeipſa integra & inconcuſſa manentia: ſicuti ipſa ſapientia, cùm accidit homini, non ipſa mutatur, ſed hominem mutat, quem de ſtulto ſapientem facit. Quædam verò ſic accidunt, ut & mutent, & mutentur: ſicuti cibus ipſe amittens ſpeciem ſuam, in corpus noſtrum vertitur: & nos refecti cibo, ab exilitate atque languore in robur atque valentiam commutamur. Tertium verò genus eſt, cùm ipſa quæ accidunt, mutantur, & quodammodo formantur ab eis quibus habitum faciunt, ſicuti eſt veſtis, nam cùm repoſita, vel projecta eſt, non habet eam formam, quam ſumit cùm induitur, atque induitur membris. Ergo induta accipit formam, quam non habebat exuta; cùm ipſa membra, & cùm exuuntur & cùm induuntur, in ſuo ſtatu maneant. Poteſt eſſe & quartum genus, cùm ea quæ accidunt ad faciendum habitum, nec ea mutant, quibus accidunt, nec ab eis ipſa mutantur: ſicut annulus in digito, ſi non nimis ſubtiliter attendatur. Verumtamen hoc genus, aut nullum eſt, ſi diligenter diſcutiatur, aut omnino rariſſimum ......* *Iſte autem habitus* (quo nempe Filius Dei dicitur inventus ut homo) *non eſt ex primo genere: non enim manens in ſe natura hominis naturam Dei commutavit. Neque ex ſecundo; non enim immutavit homo Deum, & mutatus eſt ab illo. Neque ex quarto; non enim ſic aſſumptus eſt homo, ut neque ille mutaret Deum, nec ab ipſo mutaretur, Sed potiùs ex tertio: ſic enim aſſumptus eſt, ut commutaretur in melius & ab eo formaretur ineffabiliter excellentiùs atque conjunctiùs quàm veſtis, cùm ab homine induitur. Hoc ergo nomine habitûs ſatis ſignificavit Apoſtolus quemadmodum dixerit, In ſimilitudinem hominum factus; quia non transfiguratione in hominem, ſed habitu factus eſt, cùm indutus eſt hominem, quem ſibi uniens quodammodo, atque conformans, immortalitati æternitatique ſociaret.*

Id rurſus appoſitiſſimo exemplo idem exponit Sanctus Auguſtinus Sermone 17. de Tempore. *Neque enim*, inquit, *quia dictum eſt, Deus erat Verbum, & Verbum caro factum eſt: ſic Verbum caro factum eſt ut eſſe deſineret Deus, quando in ipſa carne, quod Verbum caro factum eſt, Emmanuel natum eſt, nobiſcum Deus. Sicut verbum quod corde geſtamus, fit vox cùm id ore proferimus; non tamen illud in hanc commutatur, ſed illo integro, iſta in qua procedat, aſſumitur, ut & intus maneat quod intelligatur, & foris ſonet quod audiatur, hoc idem tamen profertur in ſono, quod ante ſonuerat in ſilentio: atque ita verbum, cùm fit vox non mutatur in voce; ſed manens in mentis luce, & aſſumpta carnis voce procedit ad audientem, & non deſerit cogitantem.*

ARTICULUS II.

Quo refellitur Baſilidis error, corporum Reſurrectionem futuram negantis.

I. Luculentiſſimis Scripturæ ſacræ teſtimoniis hic error revincitur; primò verbis Chriſti, Matth. cap. 22. Saducæos, qui reſurrectionem negabant, ſic alloquentis: *Erratis neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei. In reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo. De reſurrectione autem mortuorum non legiſtis quod dictum eſt a Deo dicente vobis: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob? Non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.*

Secundò ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 15. *Si autem*, inquit, *Chriſtus prædicatur, quòd reſurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis quòd reſurrectio mortuorum non eſt: Si autem reſurrectio mortuorum non eſt, neque Chriſtus reſurrexit. Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergo prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra: invenimur autem & falſi teſtes Dei; quoniam teſtimonium diximus adverſus Deum quòd ſuſcitaverit Chriſtum, quem non ſuſcitavit, ſi mortui non reſurgunt. Nam ſi mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit. Quòd ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra, adhuc enim eſtis in peccatis veſtris. Ergo & qui dormierunt in Chriſto, perierunt. Si in hac vita tantùm in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.* Et infra: *Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? Ut quid & baptizantur pro illis?* Et infra: *Si (ſecundùm hominem) ad beſtias pugnavi Epheſi, quid mihi prodeſt ſi mortui non reſurgunt? Manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.* Et infra: *Sed dicit aliquis: Quomodo reſurgunt mortui? Qualive corpore venient? Inſipiens, tu quod ſeminas non vivificatur, niſi priùs moriatur. Et quod ſeminas, non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus cæterorum. Deus autem dat illi corpus ſicut vult: & unicuique ſeminum proprium corpus ..... Sic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute. Seminatur*

corpus animale, ſurget corpus ſpirituale. Et infra: *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, In momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba: canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo, qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria. Ubi eſt mors victoria tua! ubi eſt mors ſtimulus tuus?*

III. Ex 2. ad Timotheum 2. cap. *Profana*, inquit, *& vaniloquia devita: multùm enim proficiunt ad impietatem: & ſermo eorum ut cancer ſerpit: ex quibus eſt: Hymenæus & Philetus, qui a veritate exciderunt, dicentes reſurrectionem eſſe jam factam, & ſubverterunt quorundam fidem.*

IV. Hanc veritatem, Sancti Veteris, Novique Teſtamenti confeſſi ſunt: Job. 19. *Scio enim quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum: & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum. Quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius: repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.*

In novo verò Teſtamento, Martha Chriſto dicenti, *Reſurget frater tuus*, dixit: *Scio quia reſurget in reſurrectione, in noviſſimo die.* (Joannis cap. 11.)

V. Illud dogma caput eſt Symboli Apoſtolici *Carnis reſurrectionem.*

VI. Symbolum Conſtantinopolitanum idem habet: *Expectamus reſurrectionem mortuorum.*

VII. Confunditur error Baſilidis auctoritate Sancti Juſtini, Apologiâ 2. ubi de Chriſto ſic loquitur: *Duplicem ſiquidem ejus adventum & præſentiam prænunciarunt Sancti Vates: unam quidem jam exhibitam ut deſpecti, & paſſionibus ſubjecti hominis: ſecundam autem, quando e cœlis cum gloria & Angelica Militia ſua adveniet, adeò ut què: cùm omnium etiam, qui unquam extitere, mortalium corpora ſuſcitabit; atque dignos quidem induet naturâ corruptibilitatis univerſa experte: injuſtos autem in perpetuo ſenſu, una cum malis Geniis, in ignem mittet ſempiternum.*

Rationibus Athenagoræ probatur Reſurrectio Mortuorum.

VIII. Conficitur error Baſilidis, auctoritate & rationibus Athenagoræ Chriſtiani Philoſophi libro *de Reſurrectione Mortuenm*; Si reſurrectio futura non eſſet, maxime quia Deo deeſſet facultas ſuſcitandi mortoos, vel voluntas: neutrum dici poteſt: ergo futura eſt reſurrectio.

Probatur Minor, quantùm ad primam partem: Qui ad aliquid faciendum impotens eſt, vel ideo impotens eſt quòd neſciat quid agendum ſit, vel quòd non tantæ ſit virtutis ut illud facere poſſit: atqui in Deo nec eſt defectus ſcientiæ reſpectu corporum ſuſcitandorum, cum enim ea præcognoſcat quæ nondum ſunt; & ea cognoſcit, quę jam reſoluta ſunt. Nec eſt in eo defectus virtutis ad reſurrectionem operandam; ſiquidem qua facilitate corpora creavit, eâdem ipſa inſtaurare poteſt: ergo Deo non deeſt facultas ſuſcitandi mortuos.

Ita porro ſcribit Athenagoras de Philoſophis, vel Hæreticis probare conantibus reſurrectionem non futuram. *Atqui illud facient*, inquit, *ſi oſtendent Deo aut voluntatem, aut facultatem reſtituendi mortui diſſolutique corporis deeſſe, ut illud rurſùs conſolidet, & counias, ad hominis veteris formam inſtaurandum. Verùm quòd falſum dicturi ſint, ſive Deum allegent non poſſe, ſive non velle, ex ſequentibus apparebit. Impotentia enim alicujus inde deprehenditur, ſi aut ignoret quid faciendum ſit; aut ſi norit, imbecillior ſit viribus quàm ut probè efficiat. Qui enim ignorat quid faciendum, is neque conari, neque perficere quidquam poteſt, earum duntaxat rerum, quarum notitiam nullam habet. Qui autem cognoſcit quid faciendum ſit & quomodo, & unde id confici poſſit, vires autem aut omnino non habet, aut non ſufficientes habet ad rem exequendam, quam probè intelligit, is ſi ſapiat, ſuaſque facultates inſpiciat, aut non tentabit; aut ubi inconſideratè tentaverit, ſine operis deſtituetur. Atqui neque poſſibile eſt ut Deus ignoret, vel ex parte, vel ex particula, naturam corporum reſurrectioni deſtinatorum: neque enim latere poteſt quod ſingula ex tabidis membris abierint, & quæ in ſe elementorum partes putrefacta ceceperint, & in cognatam naturam admiſerint: tametſi omnino apud homines id quod rurſùm univerſitati elementorum affuſum eſt, inſecernibile videatur, & incomprehenſibile. Cui enim ante cujuſquam rei procreationem ignota non erat futurorum elementorum natura, ex quibus corpora ſuum ortum traxerunt, neque partes elementorum incognita fuerunt, ex quibus decerpturus erat, quod placeret, ad humani corporis conſtitutionem; abundè manifeſtum eſt neque eum ignoraturum quo ſingula recedant, quæ ad perfectionem corporis aſſumpſit, ubi integritas illa diſſipata fuerit. Quantùm enim ad rerum noſtrarum ordinem, aliorumque negotiorum dijudicationem, majus eſt ea, quæ nondum ſunt, præcognoſcere; quantùm autem ad Dei majeſtatem, ejuſque ſapientiam, ambo iſta naturalia & ex æquo facilia ſunt, & nondum nata præcognoſcere, & reſoluta dignoſcere. Atqui vires Dei ſufficere ad corporum reſtitutionem, indicat vel ipſorum procreatio. Si enim hominum corpora, cùm non eſſent, condidit, eorumque principia unde originem trahunt, procreavit, etiam quomodocumque diſſoluta, eum eadem facilitate inſtaurabit. Id enim illi æquè poſſibile eſt.*

Quòd verò Deo non deſit voluntas ſuſcitandi corpora, hac ratione probat Athenagoras. Si Deus nollet corpora ſuſcitare, ideo nollet, vel quia id injuſtum eſſet, vel quia indignum. Atqui reſurrectio nec injuſta eſt, nec Deo indigna: cur igitur illam Deus nollet?

Probatur prima pars Minoris. Si injuſta eſſet, id contingeret vel quia injuriam, aut damnum aliquod inferret intellectualibus creaturis, aut brutis animantibus, aut ipſius hominis animæ, aut corpori: ſed quòd alicui horum injuriam, damnumve inferat, dici non poteſt, ergo non eſt injuſta.

Probatur Minor. Quòd enim intellectuales creaturæ nullum ex hoc detrimentum referant, perſpicuum eſt. Quòd verò bruta animantia nullum etiam damnum ex hoc reportent, conſtat, quia nullus eſt ipſis juſtitiæ ſenſus; & ſi aliquis ineſſet, conqueri non poſſent quod homo, qui ipſis nobilior eſt, feliciori ſorte frueretur. Quòd nulla fiat injuria animæ, conſtat, quia nulla fit ipſi injuria ex hoc quòd in corpore corruptibili habitet, multò minus ulla ipſi fiet ex hoc quòd habitet in carne incorruptibili. Non denique corpori fiet injuria, ſicut nec modò ulla ipſi fit ex hoc quòd animæ conjungatur: imò magnum erit ipſius lucrum, quòd immortalitate donetur.

Tandem quòd reſurrectio non ſit indigna Deo, probat Athenagoras, quia Deo indignum non fuit corpus corruptibile condere, ergo multò minùs ipſo indignum eſt corpus incorruptibile ſuſcitare. *Quod enim ille non vult*, inquit Athenagoras, *ideo non vult, vel quòd injuſtum ſit, vel quòd indignum ſit. Porro iſta injuſtitia, vel deprehenditur circa illum qui reſurgit, vel circa alium extra ipſum. Cæterùm quòd nemini omnium quæ foris & extra ipſos reſurgentes ſunt, & in rerum natura inveniuntur, injuria fiat, manifeſta res eſt. Nam enim intellectuales creaturæ ex hominum reſurrectione injuriam acceperunt? Nihil enim inde illorum eſſentiæ impeditur. Ut quoque ne irrationalibus quidem,*

aut

aut inanimatis irrogare videtur: non enim illa poſt reſurrectionem ſupererunt. Jam verò circa illud quod non eſt, nulla injuria eſſe poteſt. Quod ſi tum ea exiſtere fingas, ne ſic quidem ullam injuriam ſenſerint ex hominum reſurrectione. Si enim nunc cùm cedant hominum naturæ, & ad eorum adhuc miſeriæ obnoxiorum uſum, ſub jugum atque in omnem ſervitutem adigantur, nullam tamen injuriam patiuntur, multominùs hominibus incorruptibilibus effectis, & extra omnem inopiam & miſeriam conſtitutis, cùm ipſa liberata fuerint ab omni ſervitute, injuriam patientur. Neque enim ſi loquendi facultate inſtructa eſſent, incuſarent rerum Opificem, quaſi præter æquum, infra hominum ſortem collocata eſſent, eò quòd in ejuſdem reſurrectionis participatum non admitterentur. Quorum enim natura æqualis non eſt, iſtis neque eundem finem & honorem, qui juſtus eſt, admetitur: maximè cùm præter hanc rationem brutis illis & inanimatis nullus ſit injuſtitiæ ſenſus, ac ideo nulla injuſtitiæ indignatio. Cæterùm ne illud quidem dici poteſt, quod circa ipſum hominem ex reſurrectione aliqua injuria deprehendatur. Hic enim ut ex anima & corpore componitur, ita in neutram partem, vel in corpus, vel animam, injuriam accipit. Neque ſapiens animam injuriam pati dicet, ideò quod hoc modo non eam rationem vitæ retineat, in qua jam in præſentia agit. Si enim nunc in corruptibili, & in patibili corpore habitans nullâ injuriâ afficitur: multò minùs incorruptibili & impatibili habitans, injuriâ afficitur. Imò neque corpus injuriam ſentit. Si enim nunc ipſum corruptibile incorruptibilis animæ contubernio conjunctum, nullam inde injuriam accipit; multò minùs tunc accipiet, cùm utrumque ambo incorruptibilia erunt.

Porro neque illud dici poteſt, corpora reſoluta in integrum reſtitui, rem eſſe indignam Deo. Si enim, quod deterius eſt, mortale ſcilicet & patibile corpus condere, non indignum Deo viſum eſt, multò minùs indignum erit, quod præſtantius eſt, & immortalitate & impatibilitate donatum, in rerum naturam producere.

Secunda ratio Athenagoræ ſic ſe habet. Deus hominem creavit ob ſeipſum, ſuamque ſapientiam & bonitatem fruendam; ſi autem propinquiorem finem ſpectemus, creavit illum ut viveret; ſed quod creatum eſt ut ſit & vivat, neceſſe eſt in perpetuum vivere; ergo hominem in perpetuum vivere oportet. Porro ſine reſurrectione vivere in perpetuum non poteſt, cum corpus morti corruptionique ſit obnoxium: ergo admittenda eſt reſurrectio.

Probatur Minor. Quod creatum eſt, ut ſit & vivat, non habet iſtius conditionis vitam quæ citò extinguatur, & evaneſcat, ſicut illa quæ ob aliorum duntaxat uſum & commodum vitam habent; ergo quod creatum eſt ut ſit & vivat, neceſſe eſt in perpetuum vivere. Iſtud ratiocinium Athenagoræ verbis expreſſum eſt luculentius.

Quamobrem, inquit, *ſi neque ſine cauſa, neque fruſtra vel temere creatus eſt homo [nihil enim quantùm ad Dei intentionem inter opera ejus temerarium,] neque item ob conditoris utilitatem: ſatis liquet quòd inſpectu primaria & univerſalis rationis hominem Deus creaverit, ob ſe ipſum, ſuamque bonitatem, & ſapientiam. Quod ſi propinquiorem, cohærentemque ipſis creatis hominibus cauſam explores, deprehendes ideo hominem natum eſſe ut viveret: non autem vitâ ejuſmodi quæ pauliſper caleſceret, mox deinde in perpetuum extingueretur. Reptilibus enim, exiſtimo, volucribus item & natatilibus iſtiuſmodi vitam attribuit Deus: illis autem qui illius imaginem in ſeipſis circumferunt, unàque cum ea mentem rerum creatricem poſſident, judiciiſque rationis inſtructi ſunt, perpetuam diuturnitatem aſſignavit Conditor, ut ſuo Creatore cognito, ejuſque potentiam & ſapientiam legibus juſtitiâque imitantes, unà cum illis virtutibus feliciter in æternitate perennent, quibus ſuperiorem vitam, cùm adhuc in corruptibilibus & terrenis corporibus agerent, corroboraverunt. Quæ enim alterius gratiâ condita ſunt, deficientibus illis, quorum gratiâ condita ſunt, meritò & ipſa deficiunt, neque fruſtra permanſerint, quoniam non eſt in rebus à Deo creatis fruſtraneæ otioſitati locus. Quæ verò ideo creata ſunt ut ſint, & vivant, ipſa hac cauſa cum natura eorum cohærente & implicitâ, cùm ea ſolummodo id exigat & requirat ut ſint, fieri non poteſt unquam in ſe ullam vim admittant, qua prorſus extinguantur. Porro cùm iſta cauſa ex perpetuo exiſtendi ratione intelligatur, in eoque conſiſtat, neceſſum eſt incolume manere illud animal quod ita natum fuerit, agereque ac pati quæ ipſius naturæ ſunt, ambabus illis rebus, unde conſtat, quod ſuum eſt in medium conferentibus: ita ut anima exiſtat & permaneat æquabiliter in ſua, in qua genita eſt, naturâ, corpus verò ſe moveat ad ea quæ ſibi naturalia ſunt; eaſque recipiat mutationes, quæ illi a natura attributæ ſunt; & inter reliquas ſui evariationes, quæ illi in ætate, formâ, magnitudine obveniunt, etiam reſurrectionem admittat. Reſurrectio enim ſpecies quædam evariationis, eaque extrema, nec non & illa immutatio in melius, quæ tum futura eſt in ſuperſtitum corporibus.*

Illam rationem adhuc magis urget, ac clariùs Athenagoras. Mens & ratio datæ ſunt homini, ut non modò Angelos, ſed Deum ipſum cognoſcat: ergo neceſſe eſt ut iis permanentibus, permaneat homo. Homo autem non eſt anima ſola, ſed compoſitum ex anima & corpore: nec illud compoſitum permanere poteſt, niſi reſurrectio detur. Neceſſe eſt igitur dari reſurrectionem.

Quod ſi mens, inquit, *& ratio data ſunt hominibus, ad judicationem non intelligibilium modò ſubſtantiarum, ſed ſapientiæ quoque ejus, juſtitiæ, & bonitatis qui iſta dedit; neceſſum eſt, permanentibus iis quorum gratiâ rationalis judicatio data eſt, & ipſam quoque permanere judicationem, quæ iſtis diſcernendis attributa eſt. Hanc autem permanere impoſſibile eſt, niſi ea natura permaneat, quæ illam intra ſedem ſuam recipit & fovet. Qui autem mentem & rationem intra ſe recipit, homo eſt, non anima per ſe: hominem igitur oportet utroque conſtantem in perpetuum permanere. Hunc autem impoſſibile eſt permanere, niſi reſurgat.*

Sed enim, niſi hominum natura permaneat reſurrectionis beneficio, fruſtra fore omnia quæ in homine ſunt, præclarè colligit Athenagoras. Fruſtra animam attemperatam fuiſſe corporis indigentiæ: fruſtra corpus alligatum eſſe habenis animæ cedens, fruſtra mentem, fruſtra prudentiam, fruſtra juſtitiæ obſervationem, & virtutis omnis exercitationem, legumque inſtitutionem, ac diſpoſitionem; fruſtra denique ipſa hominum procurationem, & naturam.

Tertia ratio Athenagoræ eſt hujuſmodi. Homo totus judicio Dei ſiſti debet; ergo futura eſt reſurrectio.

Probatur antecedens. Anima ſola puniri non debet ob peccata; ſiquidem ea quæ in corporis voluptatibus poſita ſunt, per ſe non perpetravit: nec ſolum corpus; quia legum & judicii vim non percipit. Hominem igitur ex utroque conſtantem pro ſuis facinoribus ſententiam referre neceſſe eſt. Iſtud porro non fit in hac vita mortali, ubi malis frequentiùs omnia proſperè cedunt; pios verò premunt adverſa. Iſtud itaque ad finem ſæculorum, intercedente reſurrectione, contingere neceſſe eſt. *Quòd ſi*, inquit Athenagoras, *contra id quod ex utroque compoſitum eſt, pro factis ipſius ſententia juſti judicii profertur, fieri non poteſt ut anima ſola talio-*

talionem referat eorum quæ cum corpore geſſit. (*Nam ipſa per ſe non tangitur peccatis, quæ per voluptates corporales, vel cibos, vel cultus perpetrantur.*) *Neque item ſolum corpus talionem referre oportet, ut quod legum, & judicii diſcrimen non ſentiat: ſed homo qui iſtis conſtat, pro unoquoque facto judicium accipere debet. Id autem in hac vita contingere nulla ratione deprehendas; cùm multos videamus, impios, uſque ad mortem, malorum expertes exiſtere; eos verò qui omni virtute ſpectati ſunt, in ferendis doloribus, vexationibus, calumniis, contumeliis, in omni genere afflictionis, vitam abſumere. Neque item poſt mortem deprehendere id queas:* [*non enim jam ſupereſt id quod ex utroque conſtat.*] *Liquet igitur, quòd oportet, ſecundùm Apoſtolum, corruptibile iſtud diſſipatum induere incorruptionem, ut vivificatis reſurrectione mortuis, unuſquiſque referat juſtè ea, quæ per corpus geſſit, ſive bona, ſive mala.*

Multis deinde probat Athenagoras, paſſiones eſſe totius hominis, virtutes etiam totius hominis; præcepta & leges toti homini poſitas, non ſolis animabus: adeoque non ſolas animas, ſed totum hominem puniri, aut remunerari debere.

S. Irenæi argumentis Reſurrectio Mortuorum probatur.

Nonò, revincitur error Baſilidis auctoritate & rationibus Sancti Irenæi lib. 5. adversùs Hæreſes. Primam petit a participatione ſacratiſſimæ Euchariſtiæ, quæ corporibus noſtris pignus eſt immortalitatis & incorruptionis. Sic enim ſcribit cap. ſecundo: *Quando ergo & mixtus calix, & fractus panis percipit Verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit noſtræ carnis ſubſtantia; quomodo carnem negant capacem eſſe donationis Dei, quæ eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & eſt membrum ejus? Quemadmodum & B. Apoſtolus ait in ea quæ eſt ad Epheſios Epiſtola: Quoniam membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus; non de ſpirituali aliquo & inviſibili homine dicens hæc* [*Spiritus enim neque oſſa, neque carnes habet*) *ſed de ea diſpoſitione quæ eſt ſecundùm verum hominem, quæ ex carnibus, & nervis, & oſſibus conſiſtit, quæ de calice, qui eſt ſanguis ejus, nutritur; & de pane, qui eſt corpus ejus, augetur. Et quemadmodum lignum vitis depoſitum in terra, ſuo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram, & diſſolutum, multiplex ſurgit per Spiritum Dei, qui continet omnia, quæ deinde per ſapientiam in uſum hominibus veniunt; & percipientia Verbum Dei Euchariſtia fiunt, quod eſt corpus & ſanguis Chriſti: ſic & noſtra corpora ex ea nutrita & repoſita in terram, & reſoluta in eam, reſurgent in ſuo tempore, Verbo Dei reſurrectionem eis donante, in gloriam Dei Patris.* *Epheſ. 5.*

Secunda ratio S. Irenæi ſumitur a Dei potentia, & bonitate: Si Deus non ſuſcitet corpora noſtra, id fit vel quia non poteſt, vel quia non vult. *Siquidem cùm non poſſit, jam non potens eſt, neque perfectus. Si autem cùm poſſit præſtare, non præſtat; jam non bonus oſtenditur, ſed invidus, & malignus Pater. Si autem & cauſam aliquam dixerint, per quam non vivificat corpora Pater ipſorum, ipſam cauſam majorem neceſſe eſt apparere, quàm Patrem obtinentem benignitatem ejus.* (cap. 4.)

Tertia ratio Sancti Irenæi ſumitur ex dignitate corporis noſtri: quod eſt templum Dei, & membrorum noſtrorum, quæ ſunt membra Chriſti [ſecundùm Apoſtolum 1. ad Corinthios, 6.] *Templum igitur*, inquit, *in quo Spiritus inhabitat Patris, & membra Chriſti, non participare ſalutem, ſed in perditionem redigi dicere, quomodo non maxima eſt blaſphemia?* cap. 6.

Quarta ratio Sancti Irenæi petitur ex Chriſti reſurrectione. Si enim Chriſtus in carne noſtra reſurrexit, ſequitur nos in eadem reſurrecturos, ſecundùm illud Apoſtoli ad Romanos 8. *Si autem Spiritus ejus, qui ſuſcitavit Jeſum a mortuis, habitat in vobis; qui ſuſcitavit Chriſtum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora veſtra.* Hanc rationem urget Sanctus Irenæus cap. 7.

Quinta ratio Sancti Irenæi ſumitur ex donis Spiritus Sancti, quæ nos ad incorruptelam præparant, & ſpirituales reddunt, *Nunc autem*, inquit, *partem aliquam Spiritus ejus ſumimus, ad perfectionem & præparationem incorruptelæ, paulatim aſſueſcentes capere & portare Deum: quod & pignus dixit Apoſtolus, hoc eſt, partem ejus honoris qui a Deo nobis promiſſus eſt, in Epiſtola quæ eſt ad Epheſios, dicens: In quo & vos, audito verbo veritatis, Evangelio ſalutis veſtræ, in quo credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis veſtræ. Si ergo pignus hoc habitans in nobis jam ſpirituales efficit, & abſorbetur mortale ab immortalitate: Vos enim, ait, non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſiquidem Spiritus Dei habitat in vobis. Hoc autem non ſecundùm jacturam carnis, ſed ſecundùm communionem ſpiritus fit. Non enim erant ſine carne, quibus ſcribebat: ſed qui aſſumpſerant Spiritum Dei, in quo clamamus, Abba, Pater. Si igitur nunc pignus habentes clamamus, Abba, Pater: quid fiet, quando reſurgentes facie ad faciem videbimus eum?* &c. cap. 8. *Rom. 8.*

Sexta ratio Sancti Irenæi ſumitur ex Incarnatione Verbi divini: quod certe carnem non aſſumpſiſſet, niſi eam ſalvare voluiſſet, nec miracula ſuiſſet operatus in gratiam carnis non reſurrecturæ. *Fabricator enim univerſorum Dei Verbum*, inquit, *qui ab initio plaſmavit hominem, a malitia inveniens labefactatum ſuum plaſma omni modo curavit, hoc quidem & ſecundùm unumquodque membrum, ſicut & in ſuo plaſmate eſt: hoc autem & ſemel ſanum totum & integrum redintegravit hominem, perfectum eum ſibi præparans ad reſurrectionem. Quam enim cauſam habebat carnis membra curare, & reſtituere in priſtinum characterem, ſi non habebant ſalvari quæ ab illo curata fuerant? Si enim temporalis erat ab eo utilitas, nihil grande præſtitit his qui ab eo curati ſunt. Aut quomodo dicunt, carnem non eſſe capacem vitæ quæ eſt ab eo, quæ percipit curationem ab eo? Vita enim per curationem; incorruptela autem per vitam efficitur. Qui igitur curationes confert, hic & vitam: & qui vitam, & incorruptelam circundat plaſmati ſuo.* cap. 12. Et cap. 14. *Si non haberet caro ſalvari, nequaquam Verbum Dei caro factum eſſet.*

Tandem cap. 15. reſurrectionem probat Sanctus Irenæus Prophetarum oraculis, & maximè ex viſione Ezechielis cap. 37. quâ oſſa arida reviviſcentia, ex quibus ingens conflatus eſt exercitus, ipſi oſtenſa ſunt.

Tertulliani argumentis Reſurrectio carnis confirmatur.

Decimò confutatur error Baſilidis auctoritate, & rationibus Tertulliani lib. de Reſurrectione carnis, qui præclarâ hâc ſententiâ incipit: *Fiducia Chriſtianorum, reſurrectio mortuorum.* Ubi cap. 2. notat eos ſolùm reſurrectionem mortuorum negaſſe hæreticos, qui circa Dei unitatem, & veritatem carnis Chriſti erraverunt. *Nulli denique alii*, inquit, *ſalutem corporali ſubſtantiæ invident, quàm alterius divinitatis hæretici. Ideoque & Chriſtum aliter diſponere coacti, ne creator carnis habeatur, in ipſa priùs carne ejus erraverunt; aut nullius veritatis contendentes eam, ſecundùm Marcionem, & Baſilidem; aut propriæ qualitatis, ſecundùm hæreſes Valentini, & Apellem. Atque ita ſequitur, ut ſalutem ejus ſubſtantiæ excludant, cujus Chriſtum conſortem negant, certi illam ſummo præjudicio reſurrectionis inſtructam, ſi jam in Chriſto reſurrexit caro.*

Prima ratio qua Tertullianus reſurrectionem probat, iſta eſt: Caro digna eſt reſurrectione: ergo reſurget.

An-

Antecedens ita probat: quæ ipſius Dei manu condita eſt, ut imago Chriſti venturi, eſt digna reſurrectione: ſed caro ipſius Dei manu condita eſt, ut imago Chriſti: ergo digna eſt reſurrectione.

Limus, inquit, *ſatis beatus, etſi ſolummodo contactus. Adeo magna res agebatur, qua iſta materia extruebatur. Itaque toties honoratur, quoties manus Dei patitur, dum tangitur, dum decerpitur, dum deducitur, dum effingitur. Recogita totum illi Deum occupatum, ac deditum manu, ſenſu, opere, conſilio, providentiâ, ſapientiâ, & ipſâ imprimis affectione, qua lineamenta ducebat. Quodcumque enim limus exprimebatur, Chriſtus cogitabatur homo futurus..... Ita limus ille jam tunc imaginem induens Chriſti futuri in carne, non tantùm Dei opus erat, ſed & pignus*, (cap.6.)

Deinde carnis dignitatem ex eo probat, quòd ſit vas & domicilium animæ, Dei imaginem gerentis. *Hæc cùm ita ſint*, inquit, *habes & limum de manu Dei glorioſum, & carnem de afflatu Dei glorioſiorem, quo pariter caro & limi rudimenta depoſuit, & animæ ornamenta ſuſcepit. Non es diligentior Deo, utì tu quidem Scythicas, & Indicas gemmas, & rubentis maris grana candentia, non plumbo, non ære, non ferro, ne argento quoque obl aqueas; ſed electiſſimo, & inſuper operoſiſſima deſcrobes auro: Deus verò animæ ſuæ umbram, ſpiritus ſui auram, oris ſui operam, viliſſimo alicui commiſerit capulo, & indignè collocando, utique damnaverit*. cap.7.

3. Probat carnis dignitatem ex eo quòd caro miniſtra ſit & famula animæ, ex quo ipſius conſortem & cohæredem eſſe colligit. *Hoc quoque* inquit, *ad gloriam carnis exuberat, quod proximam Deo & continet, & ipſius dominationis compotem præſtat. Quem enim naturæ uſum, quem mundi fructum, quem elementorum ſaporem non per carnem anima depaſcitur? Quidni per quam omni inſtrumento ſenſuum fulta eſt viſu, auditu, guſtu, odoratu, contactu; per quam divina poteſtate reſperſa eſt, nihil non ſermone perficiens, vel tacitè præmiſſo; & ſermo enim de organo carnis eſt: artes per carnem; ſtudia, ingenia per carnem; opera, negotia, officia per carnem: atque adeo totum vivere animæ carnis eſt, ut non vivere animæ nihil aliud ſit, quàm a carne divertere. Sic etiam ipſum mori carnis eſt, cujus eſt vivere. Porro ſi univerſa per carnem ſubjacent animæ, carni quoque ſubjacent. Per quod utaris, cum eo utaris neceſſe eſt: ita caro, dum miniſtra & famula animæ deputatur, conſors & cohæres invenitur. Si temporalium, cur non & æternorum?* cap.7.

4. Probat carnis dignitatem ex eo quòd anima Sacramentorum gratiam per carnem ſuſcipiat quòd Chriſtianas virtutes per carnem exerceat; quòd per ipſam martyrii coronam conſequatur. De primo ſic habet: *Videamus nunc de propria etiam Chriſtiani nominis formâ, quanta huic ſubſtantiæ frivolæ, ac ſordidæ apud Deum prærogativa ſit. Et ſi ſufficeret illi, quòd nulla omnino anima ſalutem poſſit adipiſci, niſi dum eſt in carne, crediderit: adeò caro ſalutis eſt cardo. Denique cùm anima Deo allegitur, ipſa eſt quæ efficit ut anima allegi poſſit. Scilicet caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur ut anima conſecretur. Caro ſignatur, ut & anima muniatur. Caro manus impoſitione adumbratur, & anima ſpiritu illuminetur. Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, ut & anima de Deo ſaginetur. Non poſſunt ergo ſeparari in mercede, quas opera conjungit.*

De ſecundo hæc habet: *Nam & ſacrificia Deo grata, conflictationes dico animæ, jejunia, & ſeras & aridas eſcas, & appendices hujus officii ſordes, caro de propria ſuo incommodo inſtaurat. Virginitas quoque & viduitas, & modeſta in occulto matrimonii diſſimulatio, & una notitia ejus, de bonis carnis Deo adolentur.*

De tertio ſic ſcribit. *Age jam, quid de ea ſentis, cùm pro nominis fide in medium extracta, & odio publico expoſita decertat? Cùm in carceribus maceratur, teterrimo lucis exilia penuriâ mundi, ſqualore, padore, contumeliâ victus; ne ſomno quidem libera; quippe ipſis etiam cubilibus vincta, ipſiſque ſtramentis lancinata; cùm jam & in luce, omni tormentorum machinatione laniatur; cùm denique ſuppliciis erogatur enixa reddere Chriſto vicem, moriendo pro ipſo, & quidem per eandem crucem ſæpe, nedum per atrociora quæque ingenia pœnarum?* cap.8.

Denique colligendo omnia illa capita ex quibus carnis probavit dignitatem ex illis concludit futuram ipſius reſurrectionem. *Quam Deus*, inquit, *manibus ſuis ad imaginem Dei ſtruxit; quam de ſuo afflatu ad ſimilitudinem ſuæ vivacitatis animavit; quam incolatui, fructui, dominatui totius ſuæ operationis propoſuit; quam ſacramentis ſuis diſciplinisque veſtivit; cujus munditias amat, cujus caſtigationes probat, cujus paſſiones ſibi appretiat, haccine non reſurget toties Dei? Abſit, abſit, ut Deus manuum ſuarum operam, ingenii ſui curam, afflatus ſui vaginam, molitionis ſuæ reginam, liberalitatis ſuæ hæredem, religionis ſuæ ſacerdotem, teſtimonii ſui militem, Chriſti ſui ſororem, in æternum deſtituat interitum.*

Secunda ratio Tertulliani, qua probat reſurrectionem mortuorum eſt hujuſmodi. Poteſt Deus carnem ſuſcitare; ergo cùm aliunde reſurrectione digna ſit, illam ſuſcitabit.

Probat antecedens. Carnem poteſt ſuſcitare qui ipſam fecit: Deus carnem fecit; ergo poteſt ipſam ſuſcitare.

Probat Majorem. Non enim eſt difficilius reficere, quàm facere. *Nunquid etiam*, inquit, *Dei ipſius poteſtatem, & licentiam recenſere debemus, an tantus ſit, qui valeat dilapſum, & devoratum, & quibuſcunque modis ereptum tabernaculum carnis reædificare, atque reſtituere? An & aliqua nobis exempla hujus ſui juris in publico natura promulgavit, ne qui fortè adhuc neſciant Deum poſſe, qui non alia lege credendus eſt, quam ut omnia poſſe credatur?..... Sive enim ex nihilo Deus molitus eſt cuncta, poterit carnem in nihilum perductam exprimere de nihilo. Sive de materia modulatus eſt alia, poterit & carnem quoque de hauſtam evocare de alio. Et utique idoneus eſt reficere, qui fecit; quantò plùs eſt feciſſe, quàm refeciſſe; initiam dediſſe, quàm reddidiſſe*. cap. 11.

Probat deinde exemplis viciſſitudinum, & quaſi reſurrectionum, quæ in natura, Deo operante, contingunt, reſurrectionem carnis a Deo fieri poſſe. Profert exempla diei in noctem morientis, quæ rurſus cum Sole, cum dote eadem & integrâ, & totâ univerſo orbi reviviſcit: tempeſtatum, arborum, florum annuum interitum, & veluti reſurrectionem oculis ipſis ſubjicit: admirandum prædicat naturæ ingenium, quæ aſſumpta ſemina, *uberiora, cultioraque reſtituit, quàm exterminavit: revera fœnore interitu, & injuria uſura, & lucro damno*. Sic denique concludit hanc inductionem. *Nihil depexit niſi in ſalutem. Totus igitur hic ordo revolubilis rerum, teſtatio eſt reſurrectionis mortuorum. Operibus eam præſcripſit Deus, antequam literis: viribus prædicavit, antequam vocibus; præmiſit tibi naturam magiſtram, ſubmiſſurus & prophetiam; quò faciliùs credas prophetiæ, diſcipulus naturæ: nec dubites Deum carnis etiam reſuſcitatorem, quem omnium noris reſtitutorem. Et utique ſi omnia homini reſurgunt, cui procurata ſunt, porro non homini, niſi & carni: qua-*

la

ſe eſt ut ipſa deperrat in totum, propter quam, & cui nihil deperit? cap. 12.

Profert tandem exemplum Phœnicis, qui *ſemetipſum lubenter funerans renovat, natali fine decedens, atque ſuccedens.* Et ita concludit: *Sed homines ſemel interibunt, avibus Arabia de reſurrectione ſecuris!*

Tertia ratio Tertulliani. Homo totus a Deo judicari debet, ſicut totus vixit: ergo in carne & anima divino ſiſti neceſſe eſt tribunali; ergo neceſſe eſt eſſe reſurrectionem. *Hæc erit tota cauſa,* inquit, *imò neceſſitas reſurrectionis; congruentiſſima ſcilicet Deo deſtinatio judicii: de cujus diſpoſitione diſpicias, an utrique ſubſtantia humana dijudicanda cenſura divina præſideat, tam animæ quàm & carni. Quod enim congruet judicari, hoc competit etiam reſuſcitari. Dicimus plenum primò perfectumque credendum Dei judicium, ut ultimum jam atque exinde perpetuum: ut ſic quoque juſtum, dum non in aliquo minus; at ſic quoque Deo dignum, dum pro tanta ejus patientia plenum, atque perfectum. Itaque plenitudinem, perfectionemque judicii, nonniſi de totius hominis repræſentatione conſtare. Totum porro hominem ex utriuſque ſubſtantiæ concretione parere: idcircoque in utraque exhibendum; quem totum oporteat judicari, qui niſi totus, utique non vixerit, Qualis ergo vixerit, talem judicari; quia de eo quod vixerit, habeat judicari. Vita eſt enim cauſa judicii; per tot ſubſtantias diſpungenda, per quot & functa eſt.*

Confirmatur. Caro bonorum vel malorum operum eſt comminiſtra, particeps, & concia: ergo & præmii; vel ſupplicii particeps & ſocia eſſe debet, adeoque reſurgere. *Non ſit particeps in ſententia caro,* inquit, *ſi non fuerit & in cauſa. Sola anima revocetur; ſi ſola decedit. At enim non magis ſola decedit, quàm ſola decucurrit illud, unde decedit: vitam hanc dico. Adeo autem non ſola anima tranſigit vitam, ut nec cogitatus, licèt ſolos, licèt non ad effectum per carnem deductos, auferamus a collegio carnis. Siquidem in carne, & per carnem agitur ab anima, quod agitur in*
Matt. 9. *corde. Hanc denique carnis ſpeciem, arcem animæ, etiam Dominus in ſugillationem cogitatuum taxat; Quid cogitatis in cordibus veſtris nequam? Qui con-*
Matth. 5. *ſpexerit mulierem ad concupiſcendum, jam adulteravit in corde. Adeo & ſine opere & ſine effectu, cogitatus eſt carnis actus.... Nrgent factorum ſocietatem, cui negare non poſſunt cogitatorum. Et illi quidem delinquentias carnis enumerant: ergo peccatrix tenebitur ſupplicio. Nos vero etiam virtutes carnis opponimus: ergo & bene operata tenebitur præmio. Etſi anima eſt, quæ agit, & impellit in omnia, carnis obſequium eſt. Deum non licet aut injuſtum judicem credi, aut inertem: injuſtum, ſi ſociam bonorum operum a præmiis arceat; inertem, ſi ſociam malorum a ſuppliciis ſecernat: cùm humana cenſura eò perfectior habeatur, quò etiam miniſtros facti cujuſque depoſcit, nec parcens, nec invidens illis, quominùs cum auctoribus, aut pœnæ, aut gratiæ communicent fructum.* cap. 15.

His rationibus probata mortuorum reſurrectione, illam infinitis Scripturæ ſacræ teſtimoniis demonſtrat Tertullianus. Exorditur ab oraculis Prophetarum, & cavillos hæreticorum depellit, omnes Prophetarum voces ad allegoricos ſenſus detorquentium. Nam, *Si omnia figura,* inquit, *quid erit illud cujus figura? Quomodo ſpeculum oſtenticas, ſi nuſquam eſt facies?* Oſtendit ſubinde plura eſſe Prophetarum teſtimonia, quæ ſpiritalem ſenſum ingerant, & quæ tamen reipsâ adimpleta ſint: & præterea plures eſſe voces eorum nudas & ſimplices, & ab omni allegoriæ nubilo puras, *Ut cùm exitus gentium, & urbium reſonant, Tyri, & Ægypti, & Babylonis, & Idumææ, & Carthaginenſium navium: ut cùm ipſius Iſraëlis plagas, aut venias, captivitates, reſtitutiones, ultimæque diſperſionis exitum perorant.* Indeque colligit non ſemper, nec in omnibus, allegoricam formam eſſe Prophetici eloquii, ſed interdum, & in quibuſdam duntaxat. Non autem eſſe referendas ad allegoriam prophetias mortuorum reſurrectionem prædicentes, hac ratione oſtendit. *Sunt tot ac talia inſtrumenta divina, ita apertè corporalem conteſtantia reſurrectionem, ut nullam admittant figurata ſignificantia ſuſpicionem, & æquum eſt incerta de certis, & obſcura de manifeſtis præjudicari: vel ne inter diſcordiam certorum & incertorum, manifeſtorum & obſcurorum, fides diſſipetur, veritas periclitetur, ipſa divinitas ut inconſtans denotetur.* Cum itaque plura ſint Scripturæ ſacræ teſtimonia, eaque certiſſima, & evidentiſſima, quæ futuram aſſerant reſurrectionem: ex iis afferenda lux eſt locis obſcurioribus.

Alteram ejuſdem veritatis adducit rationem Tertullianus haud minus luculentam. *Veriſimile non eſt,* inquit, *ut ea ſpecies Sacramenti, in quam fides tota committitur, ambiguè annuntiata, & obſcurè propoſita videatur: quando ſpes reſurrectionis niſi manifeſta de periculo, & præmio, neminem ad ejuſmodi præſertim religionem, publico odio, & hoſtili elogio obnoxiam perſuaderet. Nullum opus certum eſt mercedis incerta. Nullus timor juſtus eſt periculi dubii. Et merces autem, & periculum in reſurrectionis pendet eventu. Sed etſi temporalia, & localia, & perſonalia Dei decreta, atque judicia in urbes & gentes & Reges, tam apertè prophetia jaculata eſt, quale eſt ut æternas diſpoſitiones ejus, & univerſales in omne hominum genus, lucem ſui fugerint? Quantò majora, tantò clariora eſſe deberent, ut majora crederentur.*

Quarta ratio Tertulliani hæc eſt. Chriſtus totum hominem ſalvabit; ergo non animam ſolam, ſed & carnem.

Probatur antecedens. Chriſtus ſalvabit totum quod periit: totus homo periit: ergo Chriſtus totum ſalvabit: *In primis,* inquit, *cùm ad hoc veniſſe ſe dicit, ut) quod periit ſalvum faciat, quid dicis periiſſe? Hominem ſine dubio. Totumne, an ex parte? utique totum. Siquidem tranſgreſſio, quæ perditionis humanæ cauſa eſt, tam animæ inſtinctu ex concupiſcentia, quàm & carnis actu, ex deguſtatione commiſſa, totum hominem elogio tranſgreſſionis inſcripſit, atque exinde merito perditionis implevit. Totus itaque ſalvus fiet, qui periit totus delinquendo. Niſi ſi & ovis illa ſine corpore amittitur, & ſine corpore revocatur. Nam ſi caro quoque ejus cum anima (quod pecus totum eſt) humeris boni Paſtoris advehitur, ex utraque utique ſubſtantia reſtituendi hominis exemplum eſt. Aut quàm indignum Deo, dimidium hominem redigere in ſalutem? Cùm etiam ſæcularium Principum plena ſemper indulgentia vindicetur. Diabolus validior in hominis injuriam intelligitur, totum eum elidens: Deus infirmior renuntiabitur, non totum eum revelans? Atqui & Apoſtolus ſuggerit, ubi delictum abundaverit, illic gratiam ſuperabundaſſe. Quomodo denique ſalvus habebitur, qui poterit & perditus dici, carne ſcilicet perditus, anima verò ſalvus?* cap. 34.

Hinc Apoſtolus ad Romanos ſcribens cap. 12. hortatur ut exhibeamus corpora noſtra hoſtiam vivam, ſanctam, Deo placentem. *Sed quomodo vivam,* inquit Tertullianus, *ſi peritura ſunt? quomodo placibilem, ſi damnata ſunt? Age jam quod ad Theſſalonicenſes ipſius Solis radio putem ſcriptum: ita clarèt; qualiter accipiant Lucifugæ iſti Scripturarum, Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos totos? Non ſufficit, ſed ſequitur: Et integrum corpus veſtrum & anima, & ſpiritus ſine querela conſer-*

ven-

ventur in præſentia Domini, habens omnem ſubſtantiam hominis ſaluti deſtinatam, nec alio tempore quàm in adventu Domini qui clavis eſt reſurrectionis. cap. 48.

Reſurget igitur caro, concludit Tertullianus, *& quidem omnis, & quidem ipſa, & quidem integra. In depoſito eſt ubicunque apud Deum, per fideliſſimum ſequeſtrem Dei & hominum Chriſtum Jeſum, qui & homini Deum, & hominem Deo reddet; carni ſpiritum, & ſpiritui carnem. Utrumque jam in ſemetipſo fœderavit, ſponſam ſponſo, & ſponſum ſponſæ comparavit. Nam etſi animam quis contenderit ſponſam, vel dotis nomine animam ſequitur caro. Non erit anima proſtituta, ut nuda ſuſcipiatur a Sponſo. Habet inſtrumentum, habet cultum, habet mancipium ſuum carnem; ut collactanea comitabitur. Sed caro eſt ſponſa, quæ & in Chriſto Jeſu ſpiritum ſponſum per ſanguinem pacta eſt. Hujus interitum quem putas, receſſum ſcias eſſe.*

An ille Dialogus ſit Origenis, expendemus ſuo loco.

De reſurrectione carnis legendi ſunt Auctor Dialogi de Reſurrectione, qui eſt tertius contra Marcionitas, apud Origenem, Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 18. Illuminatorum; Sanctus Gregorius Nyſſenus, Dialogo de Anima, & Reſurrectione, a pag. 62. ad finem; Theodoretus lib. 5. Hæreticarum Fabularum, cap. 19. Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 61. ad Pammachium, contra errores Joannis Hieroſolymitani: Sanctus Auguſtinus libro 20. de Civitate Dei cap. 19. & 20. & lib. 22. cap. 12. & ſequentibus, uſque ad 22. In Enchiridio cap. 84. & ſequentibus, ad 92. & alibi; Sanctus Gregorius Magnus lib. 14. Moralium in Job cap. 27. & duobus ſequentibus. Ab iſtorum porro Patrum rationibus & verbis referendis abſtineo, quia vix aliquid hoc de argumento ſcripſerunt, quod a prioribus illis, quorum teſtimonia & rationes adverſus Baſilidem protulimus, dictum non eſſet.

Objicitur in gratiam Baſilidis. Ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 15. *Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt.* Atqui regnum Dei poſſiderent, ſi futura eſſet reſurrectio; ergo reſurrectio non eſt futura.

Baſilidis & aliorum Hæreticorum argumentis contra Reſurrectionem corporum reſpondetur.

Reſpondeo primò: Diſtinguo Majorem, & interpretor verba Apoſtoli. *Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt*... Si ſola & per ſe ſpectentur, abſque Spiritu Dei, concedo. Si prout a Spiritu Dei vivificata, negu. Illi itaque dicti ſunt ab Apoſtolo caro & ſanguis, qui Spiritum Dei non habent, ſine quo Chriſtianus homo perfectus non eſt: & hi regnum Dei non poſſidebunt. Reſurgent tamen in reſurrectionem judicii. Hæc ſolutio eſt Sancti Irenæi lib. 5. adverſus Hæ-
„ reſes cap. 9. Sunt tria, *inquit*, ex quibus per-
„ fectus homo conſtat, carne, anima, & ſpiritu
„ & altero quidem ſalvante, & figurante, qui
„ eſt ſpiritus; altero quod unitur & formatur,
„ quod eſt caro. Id verò quod inter hæc eſt duo,
„ eſt anima; quæ aliquando quidem ſubſequens
„ ſpiritum, elevatur ab eo; aliquando autem con-
„ ſentiens carni, decidit in terrenas concupiſcen-
„ tias. Quotquot ergo id quod ſalvat, & format
„ in vitam, non habent, hi conſequenter erunt,
„ & vocabuntur caro & ſanguis: quippe qui non
„ habent Spiritum Dei in ſe. Propter hoc autem &
„ mortui tales dicti ſunt a Domino: Sinite enim,
„ inquit, mortuos ſepelire mortuos ſuos: quoniam
„ non habent Spiritum vivificantem hominem.
„ Quotquot autem timent Deum, & credunt in
„ adventum Filii ejus, & per fidem conſtituunt
„ in cordibus ſuis Spiritum Dei, hi tales juſtè ho-
„ mines dicentur & mundi, & ſpirituales, & vi-
„ ventes Deo, quia habent Spiritum Patris, qui
„ emundat hominem, & ſublevat in vitam Dei.
„ ... Igitur caro ſine Spiritu Dei mortua eſt,
„ non habens vitam, regnum Dei poſſidere non
„ poteſt; ſanguis irrationalis, velut aqua effuſa
„ in terram. Et propter hoc ait: Qualis terre-
„ nus, tales & terreni. Ubi autem Spiritus Pa-
„ tris, ibi homo vivens, ſanguis rationalis, ad
„ ultionem a Deo cuſtoditus, caro a ſpiritu poſ-
„ ſeſſa, oblita quidem ſui, qualitatem autem ſpi-
„ ritûs aſſumens, conformis facta eſt Verbo Dei.
„ Et propterea ait; Sicut portavimus imaginem
„ ejus qui de terra eſt, portemus & imaginem
„ ejus, qui de cœlo eſt..... Quoniam igitur ſi-
„ ne Spiritu Dei ſalvari non poſſumus, adhor-
„ tatur Apoſtolus nos per fidem, & caſtam con-
„ verſationem conſervare Spiritum Dei, ut non
„ ſine participatione Sancti Spiritus facti, amit-
„ tamus regnum cœlorum. Et clamavit non poſſe
„ carnem ſolam & ſanguinem regnum Dei poſſi-
„ dere. Si enim oportet verum dicere, non poſ-
„ ſidet, ſed poſſidetur caro.... Sicut igitur ſpon-
„ ſa aſſumere ſponſum non poteſt, aſſumi autem
„ a ſponſo poteſt, cum venerit, & acceperit eam
„ ſponſus: ſic & caro hæc ſecundum ſeipſam, id
„ eſt ſola, regnum Dei hæreditate poſſidere non
„ poteſt. Hæreditate autem poſſideri in regno a
„ ſpiritu poteſt. Hæreditate enim poſſidet, qui
„ vivificat ea quæ ſunt mortua. Et aliud quidem
„ eſt hæreditate poſſidere, aliud autem hæredi-
„ tate poſſideri. Ille enim dominatur & præeſt,
„ & poſſidet ea quæ hæreditate poſſidet, quem-
„ admodum ipſe velit. Illa verò ſubjecta ſunt,
„ & obediunt, & ſub dominio ſunt ejus qui poſ-
„ ſidet. Quid igitur eſt quod vivit? Spiritus
„ Dei. Quæ ſunt autem quæ ſunt mortua? Mem-
„ bra hominis, quæ & corrumpuntur in terra.
„ Hæc autem poſſidentur a ſpiritu, tranſlata in
„ regnum cœlorum. *Senſus itaque horum verbo-*
„ *rum*, Caro & ſanguis regnum Dei non poſſi-
„ debunt, *ſecundum Sanctum Irenæum, hic eſt:* Noli-
„ te errare, quoniam niſi Verbum Dei inhabi-
„ taverit, & Spiritus Patris fuerit in vobis, va-
„ ne autem & prout evenit, converſati fueritis,
„ quaſi tantum caro & ſanguis exiſtentes, re-
„ gnum Dei poſſidere non poteritis.

Id egregia ſimilitudine explicat Sanctus Irenæus, olivæ ſcilicet neglectæ & incultæ, quæ in oleaſtrum degeocrat, & ſylveſtres duntaxat fructus parturit: & oleaſtri inſerti in bonam olivam, & exculti, qui evadit oliva fructifera. Sicque ait homines ſalutem negligentes ſuam, carnis concupiſcentias velut ſilveſtres fructus edere, nec juſtitiæ fructus parturire. Si verò Verbum Dei velut inſertionem accipiant, eos in priſtinam hominis redire naturam, qua ſecundum imaginem
„ & ſimilitudinem Dei factus eſt. Sed quemad-
„ modum oleaſter inſertus, ſubſtantiam quidem
„ ligni non amittit, qualitatem autem fructûs
„ immutat, & aliud percipit vocabulum, jam
„ non oleaſter, ſed fructifica oliva exiſtens, &
„ dicitur; ſic & homo per fidem inſertus, & aſ-
„ ſumens Spiritum Dei, ſubſtantiam quidem carnis
„ non amittit, qualitatem autem fructûs operum
„ immutat, & aliud accipit vocabulum, ſignifi-
„ cans illam, quæ in melius eſt tranſmutatio-
„ nem, jam non caro & ſanguis, ſed homo ſpi-
„ ritalis exiſtens, & dicitur. Quemadmodum au-
„ tem rursùs oleaſter, ſi non participat inſer-
„ tionem, perſeverat inutilis ſuo domino per
„ ſuam ſilveſtrem qualitatem, & quaſi infructuo-
„ ſum lignum exciditur, & in ignem mittitur:
„ ſic & homo non aſſumens per fidem Spiritûs
„ inſertiuoem, perſeverat hoc eſſe quod erat an-
„ te, Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non
„ poſſunt. Et qui in carne ſunt, Deo placere
„ non poſſunt: non ſubſtantiam rejiciens carnis,
„ ſed infuſionem Spiritûs attrahens. *Hæc Sanctus Irenæus cap. 10. libri præfati.*

Reſ-

Digitized by Google

Reſpondeo ſecundò; diſtinguo Majorem: & hæc verba, *caro & ſanguis*, converſationem carnis, & opera carnalia ſignificant, concedo: & ſignificant ipſam carnis ſubſtantiam, nego. Cùm enim præmiſerit hanc adhortationem Apoſtolus, *Sicut portavimus imaginem terreni, ſic portemus imaginem cœleſtis*, deinde ſubjungat; *Hoc enim dico, quod caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt*, nihil aliud intelligi innuit nomine carnis & ſanguinis, quàm imaginem ſupradictam terreni, *quæ in converſatione cenſetur vetuſtatis*, ut Tertullianus ait. Certè ſi his verbis carnis ſubſtantia excluderetur a regno Dei, ſequeretur carnem Chriſti nullam in regno Dei partem habere, quod citra blaſphemiam nemo aſſeret. Chriſtus namque *Sequeſter Dei atque hominum appellatus, ex utriuſque partis depoſito commiſſo ſibi, carnis quoque depoſitum ſervat in ſemetipſo, arrhabonem ſummæ totius. Quemadmodum enim nobis arrhabonem Spiritûs reliquit, ita & a nobis arrhabonem carnis accepit, & vexit in cœlum pignus totius ſummæ illuc quandoque redigendæ*, inquit Tertullianus. Unde ſic concludit: *Securi eſtote, caro & ſanguis; uſurpaſtis & cœlum, & regnum Dei in Chriſto. Aut ſi negent vos in Chriſto, negent & in cœlo Chriſtum, qui vobis cœlum negaverunt*. cap. 51.

Reſpondeo tertiò, carnem & ſanguinem, ſi pro hominibus carnalium operum corruptelâ infectis ſumantur, non reſurrectura in regnum Dei; ſed nego quòd nullatenus reſurgant. *Non enim reſurrectio carni & ſanguini directò negatur*, (inquit Tertullianus) *ſed Dei regnum, quod obvenit reſurrectioni, (eſt autem & in judicium reſurrectio) imò & confirmatur carnis reſurrectio generalis; cùm ſpecialis excipitur. Dum enim in quem ſtatum non reſurgat edicitur, in quem reſurgat ſubauditur. Atque ita dum pro meritis diſtinctionem reſurrectionis, opus ſubſtantia, non genus, patitur; apparet hinc quoque carnem & ſanguinem, nomine culpæ, non ſubſtantiæ, arceri a Dei regno; nomine tamen formæ, reſurgere in judicium, quia non reſurgant in regnum*. cap. 50.

Objectio ſecunda petitur ex Apoſtolo 2. ad Corinthios 4. duplicem hominem diſtinguente, unum exteriorem, qui corrumpitur; alterum interiorem, qui renovatur: ſed homo vetus & exterior eſt caro, novus homo & interior eſt anima; ergo caro in perpetuum corrumpetur, ſola verò anima renovabitur.

Reſpondeo, nego Minorem. Neque enim *Anima novus homo, quia poſterior; nec caro ideo vetus, quia prior. Quantulum enim temporis inter manum Dei, & afflatum? Auſim dicere, etiamſi multò prior animâ caro, eò ipſo quod animâ impleri ſe expectavit, priorem eam fecit. Omnis enim conſummatio, atque perfectio, etſi ordine poſthumat, effectu tamen anticipat. Magis illud prius eſt, ſine quo priora non poſſunt*, inquit Tertullianus cap. 45. Veterem igitur hominem, priſtinam converſationem intellexit Apoſtolus, non ſubſtantiam carnis. Ait enim, *Expoliantes vos veterem hominem. Nec tamen carnem præcipit deponamus, ſed quæ & alibi carnalia oſtendit, opera, non corpora accuſans, de quibus & hic ſubjicit: Deponentes mendacium, loquimini veritatem*, &c. *Igitur qui carnem, veterem hominem exiſtimant, cur non mortem ſibi properant, ut vetere homine depoſito, præceptis Apoſtoli occurrant? Nos enim qui totam fidem in carne adminiſtrandam, credidimus, imò & per carnem, cujus eſt & os ad proferendum optimum quemque ſermonem, & lingua ad non blaſphemandum, & cor ad non indignandum, & manus ad operandum, & largiendum; tam vetuſtatem hominis, quàm novitatem, ad moralem, non ad ſubſtantialem differentiam pertinere defendimus. Atque ita pariter agnoſcimus, hominem, qui ſecundùm priſtinam converſationem vetus fuerit, eundem & corrumpi, ità dictam ſecundùm concupiſcentiam ſeductionis, quemadmodum & veterem ſecundùm priſtinam converſationem, non ſecundùm carnem, per interitum perpetuum. Cæterùm carne tam ſalvum, quàm eundem: utpote vitioſam diſciplinam, non corpulentiam exutum*. cap. 45.

Præterea, cùm ait Apoſtolus exteriorem hominem corrumpi, interiorem verò renovari die ac die; non intelligit *Illam corruptelam carnis, quam ex die mortis in perpetuum defectura patiatur: Sed quam in iſtius vitæ ſpatio, ante mortem, & uſque ad mortem vexationibus & preſſuris, tormentis atque ſuppliciis; nominis* Chriſtiani *causâ experietur. Nam & homo interior hic utique renovari habebit per ſuggeſtum Spiritûs, proficiens fide & diſciplina die ac die: non illic, id eſt, non poſt reſurrectionem: ubi non utique die ac die renovari habemus, ſed ſemel ad ſummum*. Id ſequentia verba confirmant: *Id enim*, inquit, *quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna ſunt*. Apoſtolus *itaque preſſuras & læſuras, quibus corrumpitur homo exterior, ut leves & temporales, idcirco contemnendas affirmat, præferens mercedum æternarum, inviſibilium, & gloriæ pondus; in compenſationem laborum, quos hic caro patiendo, corrumpitur. Adeò non illa eſt corruptio, quam in perpetuum carnis interitum; ad reſurrectionem expellendam, exteriori homini adſcribunt*.

Objicitur tertiò. Reſurrectio carnis implicat contradictionem: ergo non eſt futura.

Antecedens probatur. Implicat contradictionem, ut reſurgat caro, & non reſurgat: atqui reſurgeret ſimul, & non reſurgeret, &c.

Probatur Minor. Reſurgeret enim, quæ hypotheſis eſt: non reſurgeret, quia non eſſet eadem caro.

Reſpondeo, nego antecedens: ad ejus probationem nego Minorem. Ad cujus rurſus probationem nego antecedentis partem alteram. Cùm verò dicitur, quòd non eſſet eadem caro, diſtinguo hanc propoſitionem. Non eſſet eadem conditione, ſtatu, qualitate, concedo; non eſſet eadem ſubſtantiâ, nego. Itaque mutabitur caro reſurrectione, non perdetur: magnum enim perditionem inter ac mutationem diſcrimen intercedit. *Periſſe enim eſt, in totum non eſſe quod fuerit: mutatum eſſe, aliter eſſe eſt. Porro dum aliter eſt, idipſum poteſt eſſe: habet enim eſſe quod non perit: Mutationem enim paſſum eſt, non perditionem. Atque adeo poteſt & demutari quid, & ipſum eſſe nihilominus. Ut & totus homo in hoc ævo ſubſtantiâ quidem ipſe ſit, multifariam tamen demutetur, & habitu, & ipſa corpulentiâ, & valetudine, & conditione, dignitate, & ætate, ſtudio, negotio, artificio, facultatibus, ſedibus, moribus; nec quidquam tamen amittat hominis; nec ita alius efficiatur, ut ceſſet idem eſſe: immo nec alius efficiatur, ſed aliud. Hanc formam demutationis divina etiam documenta teſtantur. Mutatur Moſi manus, & quidem adinſtar emortuæ, exanguis: & albida, frigida; ſed & recepto calore, & refuſo colore, eadem caro & ſanguis eſt. Mutatur poſtea & facies ejuſdem incontemplabili claritate. Sed Moſes erat proinde qui non videbatur. Sic & Stephanus Angelicum jam faſtigium induerat, ſed non alia genua lapidationi ſuccidebant. Dominus quoque in ſeceſſu montis etiam veſtimenta luce mutaverat, ſed lineamenta Petro agnoſcibilia ſervaverat, ubi etiam Moſes, & Helias;*

alter

alter in imagine carnis nondum accepta, alter in veritate nondum defuncta, eandem tamen habitudinem corporis etiam in gloria perſeverare docuerunt ..... Ita & in reſurrectionis eventum mutari, converti, reformari licebit, cum ſalute ſubſtantia. Hæc Tertullianus cap. 55.

Objicitur quartò: Si eadem caro eſſet ſuſcitanda, ſequeretur, cæcos, claudos, paralyticos cum ſuis defectibus ſuſcitandos: atqui iſtud abſurdum eſt; ergo non ſuſcitabitur eadem caro. Ergo non erit reſurrectio, quæ eſt inſtauratio ejuſdem carnis.

Reſpondeo, nego conſecutionem Majoris. *Si enim caro de diſſolutione reparabitur*, inquit Tertullianus, *multo magis de vexatione revocabitur. Minoribus majora præſcribunt. Cujuſcunque membri detruncatio, vel obtuſio, nonne mors membri eſt? Si univerſalis mors reſurrectione reſcinditur, quid portionalis? Si demutamur in gloriam, quantò magis in incolumitatem! Vitiatio corporum accidens rei eſt, integritas propria eſt. In hac naſcimur. Etiamſi in utero vexemur, jam hominis eſt paſſio; prius eſt genus, quàm caſus. Quomodo vita confertur a Deo, ita & refertur. Quales eam accepimus, tales & recipimus. Naturæ, non injuriæ reddimur. Quod naſcimur, non quod lædimur, reviviſcimus .... Oro te, ſi famulum tuum libertate mutaveris, quia eadem caro atque anima permanebunt, quæ flagellis, & compedibus, & ſtigmatibus obnoxia retro fuerant, idcirco-ne illa eadem pati oportebit? Non opinor. Atqui & veſtis albæ nitore, aurei annuli honore, & patroni nomine, ac tribu, menſâque honoratur. Permitte hanc & Deo poteſtatem, per vim illius demutationis, conditionem, non naturam reformandi; dum & paſſiones auferuntur, & munitiones conferuntur. Ita manebit quidem caro etiam poſt reſurrectionem, eatenùs paſſibilis, quà ipſa, quâ eadem; eà tamen impaſſibilis, quà in hoc ipſum manumiſſa à Domino, ne ultrà pati poſſit*. cap. 57.

Hanc reſponſionem eleganti ſimilitudine illuſtrat Sanctus Auguſtinus lib. 22. de Civitate Dei cap. 19. *Si enim ſtatuam*, inquit, *poteſt artifex homo, quam, propter aliquam cauſam deformem fecerat, conflare, & pulcherrimam reddere, ita ut nihil inde ſubſtantiæ, ſed ſola deformitas pereat, ac ſi quid in illa figurâ priore indecenter extabat, nec parilitati partium congruebat, non de toto, unde fecerat, amputare atque ſeparare, ſed ita conſpergere univerſa atque miſcere, ut nec fœditatem faciat, nec minuat quantitatem: quid de omnipotenti Artifice ſentiendum eſt?* Et infra: *Omnis corporis pulchritudo, eſt partium congruentia cum quadam coloris ſuavitate. Ubi autem non eſt partium congruentia, aut ideo quid offendit, quia parvum eſt: aut ideo, quia nimium. Proinde nulla erit deformitas, quam facit incongruentia partium, ubi & quæ prava ſunt corrigentur; & quod minus eſt quàm decet, unde Creator novit, ſupplebitur: & quod plus eſt quàm decet, materia ſervatâ integritate, detrahetur. Coloris porro ſuavitas quanta erit, ubi juſti fulgebunt ſicut Sol in regno Patris ſui?*

Objicitur quintò. Reſurrectio eſſe non poteſt abſque membris: ſed membra hominis non reſurgent: ergo non erit reſurrectio.

Probatur Minor. Membra humani corporis vel ad manducandum & potandum, vel ad generandum pleraque ordinantur: ſed illa non reſurgent: alioqui eſſent fruſtra, Deus autem nihil fruſtra facit; ergo, &c.

Præterea. Sexus fœmineus, cùm ſit imperfectus, non reſurget; itaque non inſtaurabitur idem corpus.

Reſpondeo, nego Minorem prioris ſyllogiſmi. Ad ejus probationem diſtinguo Majorem: Et ad ea tantum officia ordinantur, nego; & ordinantur inſuper ad humani corporis integritatem, concedo. Nego etiam Minorem: Licet enim in reſurrectione liberanda ſint membra ab officiis, quibus vitæ hujus neceſſitatibus ſerviebant, non ideo non erunt neceſſaria. Nam, ut ait egregie Tertullianus cap. 6. *Licèt officiis liberentur, ſed judiciis retinentur: ut quis referat per corpus, prout geſſit. Salvum enim hominem tribunal Dei exigit: Salvum verò ſine membris non liquet eum, ex quorum non officiis, ſed ſubſtantiis conſtat. Niſi fortè & navem ſine carina, ſine prora, ſine puppi, ſine compagini totius incolumitate ſalvam aſſeverabis*. Nec ſequitur fruſtra fore humana membra, ſi vitæ corruptibilis officiis non vacent; alioqui fruſtra eſſent in Chriſtianis, qui multorum dierum mediam ſuſtinent, & virginitatem perpetuam ſervant. *Quadraginta diebus Moſes & Elias jejunio functi, ſolo Deo alebantur*, [inquit Tertullianus.] *Jam tunc enim dedicabatur, non in pane vivet homo, ſed in Dei verbo. Ecce virtutis futuræ lineamenta. Nos quoque, ut poſſumus, os cibo excuſamus. Etiam ſexum à congreſſione ſubducimus. Quot ſpadones voluntarii? Quot virgines Chriſto maritatæ? Quot ſteriles utriuſque naturæ! Nam etſi hic jam vacare eſt officia & emolumenta membrorum temporali vacatione, ut in temporali diſpoſitione; nec homo tamen minùs ſalvus eſt. Proinde homine ſalvo, & quidem magis tunc ut in æterna diſpoſitione, magis non deſiderabimus, quæ jam hic non deſiderare conſuevimus*. cap. 61.

Non mirum porro quòd humana membra his vitæ præſentis officiis careant, ſalva integritate ſua, cùm Dominus de hominibus poſt reſurrectionem dixerit, *Erunt tanquam Angeli*. *Igitur*, inquit Tertullianus, *ſi Angeli facti tanquam homines, in eâdem ſubſtantia ſpiritûs carnalem tractationem ſuſceperunt, cur non & homines facti tanquam Angeli, in eâdem ſubſtantia carnis ſpiritualem ſubeant diſpoſitionem. non magis ſolemnibus carnis obnoxii ſub Angelico indumento, quàm Angeli tunc ſolemnibus ſpiritus ſub humano? Nec ideo non permanſuri in carne, quia non & in ſolemnibus carnis; cùm nec Angeli ideo non & in ſpiritu permanſerint, quia & in ſolemnibus ſpiritus. Denique, non dixit; Erunt Angeli, ne homines negaret: ſed, tanquam Angeli, ut homines conſervaret. Non abſtulit ſubſtantiam, cui ſimilitudinem attribuit*. cap. 62.

Reſpondeo ad ſecundum, nego antecedens. *Non eſt enim vitium ſexus fœmineus: ſed natura: quæ tunc quidem & à concubitu, & à partu immunis erit. Erunt tamen membra fœminea, non accommodata uſui veteri, ſed decori novo, quo non alliciatur aſpicientis concupiſcentia, quæ nulla erit, ſed Dei laudetur ſapientia, atque clementia: qui & quod non erat, fecit, & liberavit à corruptione, quod fecit*, inquit Sanctus Auguſtinus lib. 22. de Civitate Dei cap. 17. Et intrà: *Qui ergo utrumque ſexum inſtituit, utrumque reſtituit. Denique & ipſe Jeſus interrogatus à Saducæis, cujus ſeptem fratrum erit uxor, quam ſinguli habuerunt? Erratis, inquit, neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei. Et cùm locus eſſet, ut diceret; De qua me interrogatis, vir erit ipſa, non mulier, non hoc dixit, ſed dixit: In reſurrectione enim neque nubent, neque uxores ducent: ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cœlo. Nuptias ergo Dominus in reſurrectione negavit eſſe non fœminas: & ibi negavit, ubi talis quæſtio vertebatur, ut eam negato ſexu muliebri, celeriore facilitate diſſolveret, ſi eum ibi prænoſceret non futurum*.

Objicitur ſextò. Corpora noſtra reſurgere non poſſunt, niſi ipſorum materia reſtauretur: atqui omnium corporum reſtaurari materia non poteſt,

cùm multa ſint a feris abſumpta, multa a piſcibus abſorpta; ergo omnes ſaltem homines non reſurgent.

Reſpondeo, nego Minorem. Nam *Non periit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro: ſed in quemlibet pulverem, cineremve ſolvatur; in quoſlibet halitus, auraſque diffugiat; in quamcunque aliorum corporum ſubſtantiam, vel in ipſa elementa vertatur; in quorumcunque animalium, etiam hominum cibum cedat, carnemque mutetur, illi animæ humanæ puncto temporis reddit, quæ illam primitus ut homo fieret, creſceret, viveret, animavit*, (inquit Sanctus Auguſtinus in Enchiridio cap. 88.)

DISSERTATIO XXVII.

Adverſus Cerinthum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quo refellitur ejus error Chriſtum a Jeſu dividentis, & purum eſſe hominem aſſerentis ex Joſeph genitum.

I. REfellitur hic error auctoritate Sancti Joannis primo Evangelii ſui capite; ubi unum & eundem novit Verbum Dei unigenitum, incarnatum pro ſalute noſtra, *In principio*, inquit, *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum .... & Verbum caro factum eſt.*

II. Auctoritate Sancti Matthæi, ipſius etiam Evangelii ſui initio: *Liber generationis Jeſu Chriſti, filii David.* Et poſtea; *Chriſti autem generatio ſic erat. Cùm eſſet deſponſata mater ejus Joſeph, priuſquàm convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto.* Deinde cùm Sanctus Joſeph de Sanctiſſima Conjuge dimittenda cogitaret, dixit ei Angelus; *Joſeph fili David! ne timeas accipere Mariam conjugem tuam. Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt. Pariet autem filium, & vocabit nomen ejus Jeſum. Hic enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Hoc autem factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam: Ecce Virgo concipiet in utero, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Quibus verbis disertè oſtenditur Chriſtum non eſſe alium a Jeſu. *Poterat enim dicere Matthæus: Jeſu verò generatio ſic erat. Sed prævidens Spiritus Sanctus depravatores, & præmuniens contra fraudulentiam eorum, per Matthæum ait: Chriſti autem generatio ſic erat; & quoniam hic eſt Emmanuel, ne fortè tantùm eum hominem putaremus*, ut Sanctus Irenæus obſervat lib. 3. adverſùs Hæreſes cap. 18. Multis aliis Evangeliſtarum & Apoſtolorum teſtimoniis hunc errorem confodit idem Sanctus Doctor, maximè autem his Sancti Joannis, Evangelii ſui cap. 20. *Hæc autem ſcripta ſunt ut credatis, quoniam Jeſus eſt Chriſtus Filius Dei, & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus.* Quæ verba ſcripſit Sanctus Joannes, *prævidens has blaſphemas regulas quæ dividunt Dominum, ex altera ſubſtantia dicentes eum factum*, ut ait idem Irenæus. Et idem Apoſtolus I. Epiſtolæ cap. 2. hunc errorem percellit, Antichriſtum vocans eum qui negaverit *quoniam Jeſus eſt Chriſtus.* Denique Sanctus Paulus ad Romanos ſcribens cap. 5. ait: *Multò magis gratia Dei & donum, in gratia unius hominis Jeſu Chriſti in plures abundavit. NESCIT ergo eum, qui evolavit, Chriſtum a Jeſu; neque enim novit Salvatorem, qui ſurſum eſt, quem impaſſibilem dicunt. Si enim alter quidem paſſus eſt, alter autem impaſſibilis manſit; & alter quidem natus eſt, alter verò in eum qui natus eſt, deſcendit, & rurſus reliquit eum, non unus, ſed duo monſtrantur.* Ita ratiocinatur Sanctus Irenæus loco citato.

Probatur ſecundò auctoritate ejuſdem Sancti Irenæi cap. 19. libri citati, Chriſtum non deſcendiſſe in Jeſum. *Etenim*, inquit, *potuerunt dicere Apoſtoli Chriſtum deſcendiſſe in Jeſum. Sed nihil quidem tale neque ſcierunt, neque dixerunt: ſi enim ſciſſent, dixiſſent utique. Quod autem erat, hoc & dixerunt, Spiritum Dei ſicut columbam deſcendiſſe in eum, hunc Spiritum de quo ab Eſaia dictum eſt: Et requieſcet ſuper eum Spiritus Dei,*

III. Refellitur error Cerinthi aſſerentis Chriſtum eſſe purum hominem, omnibus illis Scripturæ ſacræ locis, quibus Deus, & Dominus, & Unigenitus Patris, Filius Dei vivi, & Rex æternus appellatur. *Hoc autem non teſtificarentur Scripturæ de eo.* [Inquit Sanctus Irenæus cap. 21.] *ſi ſimiliter ut omnes homo tantùm fuiſſet.*

IV. Sanctus Ignatius hunc Cerinthi errorem confodit his verbis in Epiſtola ad Epheſios: *Medicus autem unus eſt & carnalis & ſpiritualis, genitus & ingenitus, ſeu factus & non factus, in homine exiſtens Deus, in morte vita vera, & ex Maria & ex Deo primùm paſſibilis, & tunc impaſſibilis, Jeſus Chriſtus Dominus noſter.*

Et ibidem: *Deus enim noſter Jeſus Chriſtus in utero geſtatus eſt a Maria, juxta diſpoſitionem Dei ex ſemine Davidis, Spiritu autem Sancto.*

Et in Epiſtola ad Magneſianos. *Unus Deus eſt, qui ſeipſum manifeſtavit per Jeſum Chriſtum Filium ſuum, qui eſt verbum ipſius æternum.*

V. Sanctus Polycarpus in Oratione ad Deum fuſa in procinctu Martyrii, quam refert Eccleſia Smyrnenſis in Epiſtola ſua encyclica, Cerinthi errorem confundit his verbis: *Domine Deus omnipotens, Pater dilecti ac benedicti Filii tui Jeſu Chriſti per quem tui notitiam accipimus, Deus Angelorum, & Virtutum, ac univerſæ creaturæ, totiuſque Juſtorum generis, qui vivunt in conſpectu tuo benedico te*, &c.

VI. Sanctus Juſtinus Martyr Apologiâ 2. Cerinthi errorem his verbis proſternit: *Et horum omnium Magiſtrum nos habere, qui in hoc ipſum genitus, & ſub Pontio Pilato Judææ, Tiberii Cæſaris temporibus Procuratore, crucifixus eſt, Jeſum Chriſtum: eundemque, quod ipſius veri & ſingularis Dei Filium eſſe edocti ſumus, ſecundo loco, ac Spiritum Propheticum tertio ordine, nos cum ratione venerari & colere demonſtrabimus.* Et infrà. *Et Jeſus Chriſtus, unus & ſolus propriè Filius Deo genitus, qui nimirum Ratio & Verbum ejus, & Primogenitus, & Virtus eſt, atque de conſilio voluntateque ejus inſtaurandi & reſtituendi humani generis ergo homo factus, nos iſta docuit.*

Idem Apologiâ 1. Hæc habet: *Univerſarum autem rerum Patri, quia ingenitus eſt, nomen impoſitum non eſt..... Porro Filius ejus qui ſolùm propriè dicitur Filius, Verbum, ſimul cum illo ante creaturas, & exiſtens, & naſcens, quoniam primitus per eum cuncta ordinavit, & ornavit. Chriſtus quidem ex eo quòd per illum Deus omnia conformaverit, atque ornaverit, appellatur: quod & ipſum nomen eſt ſignificationem minimè notam complectens: quemadmodum & Dei appellatio nomen non eſt, ſed rei ineloquibilis naturâ hominum inſita opinio, Jeſus verò & hominis & Servatoris nomen ac deſignationem habet. Nam & homo, & ſicuti priùs diximus, eſt factus, ex Dei & Patris conſilio, atque voluntate, partu editus.*

Et in Dialogo contra Tryphonem, pag. 254. demonſtrat Chriſtum *Deum*, & *Dominum Virtutum*, in Scriptura ſacra appellari. Et paſſim in

toto

Digitized by Google

toto Dialogo probat, ea quæ in ſacris Literis, maximè verò in Pſalmis, de ſummo omnium Domino ac Deo dicuntur, Chriſto convenire, & hunc eſſe, qui Abrahamo, Moyſi, & Patriarchis apparuit, quem tanquam Deum ſuum adorarunt, quique eo nomine, & quidem Tetragrammaton illic inſignitur.

VII. Sanctus Irenæus hunc Cerinthi errorem evertit his verbis: *Sicut enim homo erat*, Chriſtus, *ut tentaretur, ſic & Verbum ut glorificaretur, requieſcente quidem Verbo, ut poſſet tentari, & inhonorari, & crucifigi, & mori; abſorpto autem homine, in eo quod vincit, & ſuſtinet, & reſurgit, & aſſumitur. Hic igitur Filius Dei Dominus noſter exiſtens Verbum Patris, & Filius hominis, quoniam ex Maria, quæ ex hominibus, habebat genus, quæ & ipſa erat homo, habuit ſecundùm hominem generationem, factus eſt filius hominis.*

Et antea: *Propter hoc Verbum Dei homo, & qui Filius Dei eſt, filius hominis factus eſt, commixtus Verbo Dei, ut adoptionem percipiens, fiat filius Dei. Non enim poteramus aliter incorruptelam, & immortalitatem accipere, niſi aduniti fuiſſemus incorruptelæ & immortalitati. Quemadmodum autem adunari poſſemus incorruptelæ, & immortalitati, niſi priùs incorruptela & immortalitas facta fuiſſet id quod & nos, ut abſorberetur quod erat corruptibile ab incorruptela, & quod erat mortale ab immortalitate, ut filiorum adoptionem perciperemus?*

VIII. Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 13. eundem Cerinthi errorem expugnat. *Itaque*, inquit, *Deos omnino non dicam, nec Dominos; ſed Apoſtolum ſequar, ut ſi pariter nominandi fuerint Pater, & Filius, Deum Patrem appellem, & Jeſum Chriſtum Dominum nominem. Solum autem Chriſtum potero Deum dicere, ſicut idem Apoſtolus: Ex quibus Chriſtus, qui eſt*, inquit, *Deus ſuper omnia benedictus in ævum omne.*

Et cap. 28. poſtquàm protulit verba Apoſtoli ad Galat. 1. ſcribentis. *Paulus Apoſtolus, non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum & Deum Patrem*; hæc ſubjungit: *Et habes tota inſtrumenta ejus, quæ in hunc modum pronuntiant, & duos proponunt, Deum Patrem, & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium Patris, & Jeſum ipſum eſſe Chriſtum, in altero quoque nomine Dei Filium. Nam exinde eo jure quo utrumque nomen unius eſt, id eſt Dei Filii, etiam alterum ſine altero ejuſdem eſt. Et ſive Jeſus tantummodo poſitus eſt, intelligitur & Chriſtus; quia Jeſus unctus eſt: Sive ſolummodo Chriſtus, idem eſt Jeſus, quia unctus eſt Jeſus. Quorum nominum alterum eſt proprium, quod ab Angelo impoſitum eſt: alterum accidens, quod ab unctione convenit; dum tamen Chriſtus Filius ſit, non Pater.*

IX. S. Cyprianus lib. 2. adversùs Judæos, ad Quirinum cap. 1. multis Scripturæ ſacræ teſtimoniis probat, *Chriſtum primogenitum eſſe, & ſapientiam Dei, per quem omnia facta ſunt*. Et cap. 3. *Quod Chriſtus idem ſit Sermo Dei*. Et cap. 6. *Quod Deus Chriſtus ſit*. Et lib. de Idolorum Vanitate: *Hic eſt virtus Dei*, inquit, *hic ratio, hic ſapientia ejus, & gloria: hic in Virginem illabitur; carnem, Spiritu Sancto cooperante, induitur. Deus cum homine miſcetur: hic Deus noſter, hic Chriſtus eſt.*

X. Origenes Chriſtum non eſſe purum hominem disertè aſſerit lib. 7. contra Celſum. *Quod ſi divinum quiddam*, inquit, *erat in eo homine, qui in illo intelligitur; cujuſmodi erat Unigenitus Dei, & Primogenitus omnis creaturæ, qui dicit, Ego ſum veritas, &, ego ſum vita, & ego ſum oſtium*, &c. *Alia nimirum eſt hujus & ſubſtantia ipſius ratio præter eam, quæ eſt hominis in Jeſu conſiderati.*

XI. Minutius Felix in Octavio, Gentilibus hominem crucifixum a Chriſtianis pro Deo coli objicientibus, ſic reſpondet: *Nam quòd religioni noſtræ hominem noxium, & crucem adſcribitis, longè de vicinia veritatis erratis: qui putatis Deum credi aut meruiſſe noxium, aut potuiſſe terrenum.*

Proferri poſſent ſequentium ſæculorum Patres, quorum non tam teſtimonia, quàm volumina Cerinthum proſternunt, & Chriſti divinitatem propugnant. Verùm hæc ſufficient adversùs recentiores Cerinthianos, & Ebionitas (Socinianos dico) qui trium duntaxat priorum ſæculorum Patres audiunt, & violatam a Nicænis Patribus Apoſtolicam de Trinitate & Incarnatione traditionem effutiunt.

XII. Sed & Joſephus ipſe, Judæus licèt religione & genere, Chriſti divinitati atteſtatur lib. 18. Antiquitatum Judaicarum cap. 4. *Eodem tempore*, inquit, *fuit Jeſus vir ſapiens, ſi tamen virum eum fas eſt dicere: erat enim mirabilium operum patrator, & Doctor eorum qui libenter vera ſuſcipiunt, Chriſtus hic erat*, &c. Locum integrum deſcripſimus in Synopſi cap. 3.

Hunc locum Joſephi genuinum quidam eſſe negant, ex Heterodoxorum grege, Grammatici potiùs quàm Theologi, reclamantibus Antiquis, & Euſebio præſertim Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ parente. Futilibus ratiunculis tam ſplendidum nobis teſtimonium eripere conantur, quibus reſpondimus Diſſertatione poſtrema in Hiſtoriam Veteris Teſtamenti.

Objicitur in gratiam Cerinthi. Solus Pater æternus Deus eſt; ergo Chriſtus eſt merus homo.

Probatur antecedens, ex cap. 17. Joannis, ubi Chriſtus ita Patrem alloquitur: *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Et ex 1. ad Corinthios cap. 8. ubi Apoſtolus ait: *Nam etſi ſunt, qui dicantur Dii, ſive in cœlo, ſive in terra, ſiquidem ſunt Dii multi, & Domini multi: nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum; & unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum*. Ubi Apoſtolus Chriſtum diſtinguit ab uno & ſummo Deo.

Chriſti Jeſu divinitas vindicatur contra Cerinthum & Socinianos. Illorum Objectionibus reſpondetur.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad cujus probationem reſpondeo, in priori Scripturæ ſacræ loco ſolum Patrem nominari Deum verum, ut excludantur falſi Dii Gentilium; non ut excludatur Chriſtus. Sic explicant Sanctus Athanaſius lib. 4. contra Arianos pag. 257. & Sanctus Epiphanius Hæreſi 25. Dici etiam poteſt, his verbis, veri Dei nomen cum Chriſto eſſe communicatum, ut hic ſit illorum ſenſus: Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum, eſſe ſolum verum Deum. Sic interpretatur Sanctus Auguſtinus l. 3. contra Maximum Arianum c. 15. & Sanctus Ambroſius lib. 5. de Fide ad Gratianum cap. 1. dicens: *Conjunctione illa & Patrem utique copulavit, & Filium, ut Chriſtum verum Deum a majeſtate Patris nemo ſecernat: Nunquam enim conjunctio ſeparat*. Quod verò dictio excluſiva, *ſolus*, Filium non excludat, ex aliis Scripturæ locis oſtendit S. Ambroſius: dicit enim Deus Iſai. 44. *Extendit cœlum ſolus*, & tamen *non extendit ſine Filio Pater. Ipſe enim Filius qui ſapientia Dei eſt, dixit; Quando parabat cœlos, cum ipſo aderam. Et Paulus de Filio dictum eſſe confirmat: Initio terram tu fundaſti Domine, & opera manuum tuarum ſunt cœli*. Sic cùm dicitur de Deo Joannis 5. *Qui ſolus habet immortalitatem*, non excluditur Filius. *Quomodo enim immortalitatem non habet, qui vitam habet in ſemetipſo? Habet utique in natura, habet in ſubſtantia, & habet non per gratiam temporalem, ſed per ſempiternam divinitatem habet. Non ex dono quaſi ſervus, ſed ex generationis proprietate, quaſi Filius coæternus. Cùm ergo inter Patrem & Filium*

vita nullu diſtantia ſit, quemadmodum quòd immortalitatem ſolus habeat Pater, Filius non habeat, æſtimari poteſt? inquit Sanctus Ambroſius loco ſupra laudato. *Ergo in ſolo vero Deo Patre, & Filium Dei ſolum verum, ſecundùm divinitatis intelligimus unitatem, & in Jeſu Chriſti nomine, quod ex Virgine natus accepit, Incarnationis agnoſcimus ſacramentum. Quòd ſi, cum ſolum verum Deum Patrem legunt, Filium cupiunt ſeparare: Ergo cùm de Filii incarnatione legunt: Hic eſt lapis qui reprobatus eſt a vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli*, &c. Et infra; *Non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri, Patrem exiſtimant ab impertienda nobis ſalutis beneficio ſeparandum. Sed neque ſine Patre ſalus, neque vita æterna ſine Filio.* Hæc Sanctus Ambroſius.

Idem reſpondeo ad ſecundum, ſcilicet ab Apoſtolo excludi falſos deos, non Jeſum Chriſtum. Unde ſicut cùm Chiſtum vocavit unum Dominum, non excluſit Patrem ab appellatione Domini: ita cum Patrem dixit unum Deum, non excluſit Filium a communione divinitatis. Sanè Sanctus Paulus Chriſtum ubique verum Deum prædicat, maximè ad Hebræos 3. cap. dicens; *Conſiderate Apoſtolum & Pontificem confeſſionis noſtræ Jeſum, qui fidelis eſt ei qui fecit illum, ſicut & Moyſes, in omni domo ejus. Amplioris enim gloriæ iſte præ Moyſe dignus habitus eſt, quanto ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illum. Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creavit, Deus eſt. Et Moyſes quidem fidelis erat in tota domo ejus tanquam famulus, in teſtimonium eorum quæ dicenda erant; Chriſtus verò tanquam Filius in domo ſua*, &c.

Et ad Titum 11. non ſolùm Chriſtum Deum vocat, ſed magnum Deum. *Expectantes*, inquit, *beatam ſpem & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti.*

Concludamus ergo quòd in illo loco Epiſtolæ 1. ad Corinthios cum dicit Apoſtolus, *Unus Deus Pater, & unus Dominus Jeſus, pluralitas excluditur, non unitas ſequeſtratur. Sed quemadmodum cùm legimus Dominum Jeſum, nec Patrem a dominationis jure ſecernimus, quod ei commune cum Filio eſt: ita cùm legimus ſolum verum Deum Patrem, nec Filium a ſolius veri Dei jure poſſumus ſeparare, quod ei commune cum patre eſt;* [inquit Sanctus Ambroſius loco ſupra laudato.]

Objectio ſecunda petitur ex Apoſtolo 1. ad Timotheum 2. dicente: *Unus Deus, unus & Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus.* Quibus Chriſtum Mediatorem ab uno ſummo Deo diſtinguit.

Præterea ſequeretur Chriſtum eſſe Mediatorem inter alios homines & ſeipſum, ſi verè Deus eſſet: iſtud autem abſurdum eſt; ergo non eſt verus Deus ſed merus homo.

Reſpondeo, falſum eſſe quòd Apoſtolus hoc loco excludat Chriſtum Mediatorem ab unius Dei appellatione. Nam ſive unius Dei vocabulo ſolus illic Pater ſignificetur, nequaquam hoc ſenſu unus Deus vocatur, ut Deus non ſit & Filius. Ibi enim Paulus unum dicit eſſe Deum, *ad diſtinctionem idolorum* (ut Sanctus Chryſoſtomus obſervat) id eſt, Gentilium Diis, qui nomine tenus Dii ſunt, unum Chriſtianorum Deum opponit. At ſi Chriſtus verus Deus non eſſet, non poſſet opponi unus Deus Chriſtianorum pluribus gentium Diis, quia Chriſtus, quamvis merus eſſet homo ſpectatâ perſonâ; minor tamen Deus eſſet, ſpectatis meritis, ut fatentur novi Cerinthiani & Ebionitæ. Ergo hac parte religio Chriſtiana non diſtingueretur a Gentilium ſuperſtitione.

Nec etiam excluſiſſe Filium cenſendus eſt Apoſtolus a communione veræ divinitatis, & nominis unius Dei, ſi hæc verba, *unus Deus*, totam ad Trinitatem referantur. Nam, ſecundùm poſteriorem hunc ſenſum, Chriſtum uni Deo non oppoſuit Apoſtolus, niſi quà homo eſt: quod ipſa verba innuunt: *Unus eſt Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus.* Mediatoris autem partes & functiones ſecundùm ſolam naturam humanam obit. Unde S. Auguſtinus lib. 10. Confeſſionum cap. 43. ait: *In quantum enim homo, in tantum Mediator: in quantum autem Verbum, non medius, qui æqualis Deo, & Deus, apud Deum, & ſimul cum Spiritu Sancto unus Deus.* Quanquam ad operum dignitatem, ad ſatisfactionis accurationem, & ad mediatoris abſolutiſſimam rationem, neceſſe ſit verum eſſe Deum, qui mediator eſt, ut eleganter oſtendit Sanctus Joannes Chryſoſtomus Hom. 7. in Epiſtolam 1. Sancti Pauli ad Timotheum: *Mediator*, inquit, *utriſque eis debet ſocietate conjungi, quorum mediator eſt. Id quippe mediatoris eſt proprium, utrorumque participem fieri, quorum fuerit mediator. Quòd ſi unum quidem ſocietate conjungat, ab alio verò fuerit ſeparatus, mediator jam dici non poteſt. Niſi igitur conſors ſit paternæ naturæ, mediator profectò non eſt, quippe cùm a Patris ſit ſubſtantia ſeparatus. Quemadmodum enim naturæ humanæ conſortium accepit, quando ad homines venit; ita & a Dei ſubſtantia non abſceſſit, quoniam a Deo venit. Nam quia duarum naturarum medius fuit, ambarum oportuit eſſe participem. Quemadmodum igitur homo factus eſt, ita etiam Deus erat. Homo quippe purus, mediator unquam poiitus fieret; oportebat enim hujuſmodi mediatorem cum Deo colloqui. Deus item ſolus mediator eſſe non poſſet: neque enim ipſum ſuſcepiſſent hi quorum mediator accederet.* Igitur tantùm abeſt, ut citatus locus Apoſtoli faveat Cerinthianis, & Ebionitis, tum antiquis, cùm recentioribus; quin potiùs illos confodiat & proſternat.

Ad ſecundum, nego Minorem, quòd ſcilicet repugnet Chriſtum eſſe mediatorem inter alios homines, & ſe ipſum: ſpectatum ſecundùm divinitatem. Tam enim non repugnat illum eſſe Mediatorem inter homines & ſeipſum, quàm non repugnat eſſe Sacerdotem. Atqui Sacerdos eſt ſibi ipſi offerens ſeipſum victimam, & ſacrificium; qua de re Sanctus Auguſtinus lib. de Civitate Dei cap. 20. ait; *Cùm in forma Dei ſacrificium cum Patre ſumat, cum quo & unus Deus eſt: tamen in forma ſervi ſacrificium maluit eſſe, quàm ſumere.* Ergo & mediator eſt inter homines & ſeipſum.

Objicitur tertiò. Qui factus eſt, non eſt Deus, ſed merus homo: ſed Chriſtus factus eſt; ergo non eſt Deus, ſed merus homo.

Probatur Minor ex Scriptura ſacra Actuum 2. *Certiſſimè ſciat ergo omnis domus Iſraël, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus hunc Jeſum.* Et ad Hebræos 3. *Conſiderate Apoſtolum & Pontificem confeſſionis noſtræ Jeſum, qui fidelis eſt ei qui fecit illum.* Et Joannis 1. Præcurſor Chriſti ait: *Poſt me venit Vir qui ante me factus eſt, quia prior me erat.*

Reſpondeo diſtinguo Minorem. Chriſtus factus eſt, in forma ſervi, concedo: in forma Dei, nego. Ad naturam igitur humanam loca hæc omnia referuntur, quibus Chriſtus dicitur factus. Id ex adjunctis patet: Nam primum ita intelligendum eſſe indicant hæc verba: *Hunc Jeſum, quem vos crucifixiſtis. HOC enim fieri potuit, quod crucifigi*, inquit S. Ambroſius lib. 1. de Fide ad Gratianum cap. 7. Factus eſt igitur Chriſtus *in forma ſervi* (inquit S. Auguſtinus) *accipiendo formam ſervi, non amittendo formam Dei.* *Serm. 36. de Diverſis.*

Eo.

Eodem modo exponendus eſt ſecundus locus ex Epiſtola ad Hebræos. Nam factum eſſe Chriſtum ait *Apoſtolum & Pontificem*, quod ſecundum aſſumptam hominis naturam illi convenire notum eſt. Verba Sanctiſſimi Præcurſoris, *ante me factus eſt*, idem ſignificant, ac, mihi antepoſitus eſt, ut SS. Patres exponunt, Ambroſius lib. 3. de Fide cap. 5. Chryſoſtomus Homiliâ 12. & Auguſtinus Tractatu 3. in Joannem, quam expoſitionem adducit & S. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Joannem pag. 99. *Itaque*, inquit, *ænigmaticè Beatus Baptiſta dixit: Qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt, quaſi diceret; Qui mihi honore inferior erat, viſus eſt illuſtrior, & incomparabili excellentia conditionem meam anteceſſit*. Imò verò Cyrillus Chriſti divinitatem his S. Præcurſoris verbis vult diſertè probatam. Ita enim de ipſo loquitur: *Poſtquàm dixit, Ante me factus eſt, neceſſario ſubjungit, Quia prior me erat, antiquiſſimam et gloriam adſcribens, & præſtantiam ſupra res omnes, non temporariam, ſed ſuperiù præexiſtentem, ut Deo ſecundùm naturam conſiemans. Erat enim prior me (inquit) id eſt ſemper, & perpetuò major, & præſtantior. Facta autem ejus cum una ex creaturis comparatione, ſupremum omnium Deum cum omnibus comparatum intellige. Non enim ex hoc ſolo admirandam Dei majeſtatem agnoſcemus, quod Joannem gloriâ ſuperet, ſed quod omnem creatam ſubſtantiam excedat.*

Objectio quarta eruitur ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 15. ubi de Chriſto loquens hæc habet: *Cùm autem ſubjecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei, qui ſubjecit ſibi omnia: ut ſit Deus omnia in omnibus.* Sed qui ſubjectus eſt Deo, non ſecus ac cætera, non eſt Deus ſummus: ergo Chriſtus non eſt ſummus Deus.

Reſpondeo, hunc locum Apoſtoli de Chriſto intelligi ſecundum naturam humanam: de ſtatu enim Eccleſiæ, regnique Chriſti poſt reſurrectionem futuro loquitur, atque, illo tempore quo omnes electi Chriſto ſubjecti erunt, Chriſtum ipſum tanquam caput unà cum membris ſuis Patri fore ſubjectum. Nunc enim, quia membra illius omnia nondum ſubjiciuntur, nec ipſe penitus eſt ſubjectus, quia Chriſto tribuuntur quæ dicuntur de ejus membris, ſecundùm principium illud toties a ſancto Auguſtino inculcatum: *Caput & membra, unus Chriſtus*. Hæc explanatio eſt S. Athanaſii lib. *de humana natura a Chriſto ſuſcepta*; ubi exponens verba illa Apoſtoli, ait. *Quæ verba hunc habeant intellectum: Cùm omnes Filio ſubjecti, ejuſque membra reperti fuerimus, ac per eum geniti in filios Dei: Vos enim eſtis (inquit) in Chriſto Jeſu: tunc & ipſe pro nobis ſubjicietur Patri, ut caput pro ſuis membris. Quamdiu enim non ſubjecti ſunt omnes, ipſe eorum caput nondum ſubjectus Patri ſuo videtur, expectans ſua propria membra. Nam ſi unus eorum eſſet qui ſubjiciendi eſſent, ſtatim ab initio Patri ſubjectus fuiſſet, ac non in fine tandem idipſum cum aliis faceret. Nos enim ſumus qui in eo ſubjiciendi ſumus Patri: & nos ſumus qui in eo regnamus, donec ponantur inimici noſtri ſcabellum pedum noſtrorum.* Eodem modo hunc locum explicat S. Ambroſius lib. 5. de Fide cap. 6.

Objicitur quintò. Qui regnum ad tempus accepit, quo ſe aliquando ſit abdicaturus, illudque reſtituturus Patri, non eſt verus Deus: ſed Chriſtus regnum ad certum tempus accepit, eoque ſe aliquando abdicaturus eſt, illudque reſtituturus Patri; ergo non eſt verus Deus.

Probatur Minor ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 15. *Deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo & Patri: cùm evacuaverit omnem principatum & poteſtatem, & virtutem*, &c.

Reſpondeo, nego Minorem, Ad cujus probationem dico, hæc intelligi de Chriſto ſecundùm humanam naturam, qui in fine mundi collectum ex omnibus electis regnum Eccleſiæ, ſiſtet, offeretque Patri: non quod in ordinem ſit redigendus, & regnum depoſiturus; ſed communiter cum eo imperaturus integræ multitudini Sanctorum. Ita hunc locum exponit S. Hilarius in Pſalmum 149. dicens: *Regnat itaque Dominus, non regni poteſtate ceſſurus, ſed nos, qui regnum ejus ſumus, Deo Patri traditurus in regnum. Regni traditio, noſtra provectio eſt, ut qui in regno Filii erimus, in regno quoque ſimus & Patris.*

Objicitur ſextò. Chriſtus rationem afferens cur Filius Dei eſſet, non aliam attulit quam ſanctificationem & miſſionem: atqui hæc non probat Chriſtum eſſe verum Deum; ergo non eſt verus Deus.

Probatur Major. Cùm enim Chriſtum lapidibus obruere vellent Judæi, quòd ſe Filium Dei, ac Deum faceret, ſic illis ſatisfecit: *Nonne ſcriptum eſt in Lege veſtra, quia ego dixi, Dii eſtis? ſi illos dixit Deos ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolvi Scriptura: quem Pater ſanctificavit, & miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas, quia dixi, Filius Dei ſum?*

Reſpondeo, primò negari poſſe Majorem, quòd ſcilicet Chriſtus rationem his verbis reddiderit, cur Dei Filius eſſet. Non enim illud videtur fuiſſe tunc illius conſilium ſed ut Judæorum duntaxat furorem comprimeret: quod efficit ratione a minori ad majus. Si enim homines ſancti, Dii vocantur in lege, blaſphemus certè haberi non debet, qui ſingulari ſanctificationis & miſſionis prærogativâ auctus, hoc nomen ſibi aſſumit.

Reſpondeo ſecundò, nego Minorem. De ſanctitate enim eſſentiali intelligitur hic locus, ut conſtat ex S. Auguſtino, Tractatu 48. in Joannem, dicente: *Fortè aliquis dicat, Si Pater eum ſanctificavit, ergo aliquando non erat ſanctus? Sic ſanctificavit, quomodo genuit. Ut enim ſanctus eſſet, gignendo ei dedit, quia ſanctum eum genuit. Nam ſi quod ſanctificatur, ante non erat ſanctum; quomodo dicimus Deo Patri, Sanctificetur nomen tuum?*

Objicitur ſeptimò. Qui ob id unum dicitur Filius Dei, quòd Pater eum ſuſcitaverit a mortuis, non eſt verus Deus, ſed merus homo: ſed Chriſtus ob id unum dicitur Filius Dei, quòd Pater eum excitaverit a mortuis; ergo non eſt verè Filius Dei.

Probatur Minor ex verbis Apoſtoli, Actuum 13. *Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt, quoniam hanc Deus adimplevit filiis noſtris, reſuſcitans Jeſum, ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te.*

Reſpondeo, nego Minorem. Ad cujus probationem dico, hæc verba ſignificare quidem novum quoddam nativitatis genus, Chriſto ut homini conveniens, qua in regni, gloriæque paternæ conſortium atque conſeſſum genitus eſt, devictâ morte, & opere ſalutis noſtræ conſummato; ſed ea æternam ipſius generationem ex Patre non negare. Ita hunc locum exponit Sanctus Hilarius Enarratione in Pſalmum 2. *Accepta*, inquit, *forma ſervi, gloriam Dei, in qua manſit, poſtulat, dicens; Pater, clarifica me apud temetipſum, ea claritate, quam habui, priuſquam mundus eſſet apud te. Non nova quærit, non aliena deſiderat; eſſe talis, qualis fuerat, poſtulat: ſed precatur id ſe, quod antea erat, eſſe, gigni ſcilicet ad id quod ſemper fuit. Non erat autem idipſum tunc totus, quod ut fieret, precabatur: fieri autem totus, non aliud quàm quod fuerat poſtulabat. Sed cùm ſit quod fuit, & quod non erat eſt futurus: ad id quod fuerat, id quod totum non erat, quodam novo ortu naſcebatur. Exordio hic reſurrectio-*

Digitized by Google

ctionis ſuæ ad aſſumendam gloriam dies eſt, per quam ad id naſcetur, quod ante tempora fuit; id tamen in tempore naſcitur eſſe, quod non erat: atque ideo Filius hominis amodo aſſidens virtutis dextris eſt videndus, quia natura carnis poſt reſurrectionem glorificata, ad profectum ejus, quam antea habuerat, claritatis provehebatur: cùm hominis Filius conſeſſurus Patri, & immortalitatem corruptione carnis abſorptâ, & in viventem tunc, & non moriturum ampliùs Dei Filium naſceretur. Tenuit autem beatus Apoſtolus novam hanc in eo temporaria hujus nativitatis, diſcretam ab ea, quo ante tempora eſt, generationem, & ſubdiviſam ſignificationem. Nam cùm de beata illa, & nullis circumſcripta temporibus, nativitate dixiſſet; Primogenitus omnis creaturæ, quia in ipſo creata ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia, & inviſibilia; Primogenitum quoque etiam ex mortuis, in reſurrectione commemorat, dicens poſtea: Primogenitus ex mortuis, ut fieret ipſe in omnibus primatum habens. Naſcitur enim ad id quod non erat, cùm tamen id fieret, quod fuiſſet. Eſt enim primogenitus ex mortuis, qui erat primogenitus creaturæ. Idcircò primogenitus ex mortuis, ut maneret primogenitus creaturæ. Idem enim eſt primogenitus ex mortuis, qui erat primogenitus creaturæ.

Objicitur octavò. Qui divina prædeſtinatione, ob ſuam virtutem, factus eſt Filius Dei, non eſt verus Dei Filius; ſed adoptione duntaxat, quæ non prohibet quominus ſit merus homo. Sed Chriſtus, divina prædeſtinatione, ob ſuam virtutem, factus eſt Filius Dei: ergo non eſt verus Dei Filius.

Probatur Minor ex Apoſtolo ad Romanos 1. ubi de Chriſto loquens, ait. *Qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundùm carnem: qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute, ſecundùm Spiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri.*

Reſpondeo, nego Minorem. Ad cujus probationem explico verba Apoſtoli; & dico Chriſtum non dici prædeſtinatum Filium Dei in virtute, niſi quatenus homo eſt; quia nimirum ab æterno præordinavit Deus ac diſpoſuit, ut hic homo Filius Dei eſſet, unione hypoſtatica carnis cum Verbo. Hæc porro verba, *in virtute*, non idem ſignificant ac *ex meritis*, ſed ſignificant ſuperiorem, inviſibilemque naturam, ſcilicet divinam. Itaque Apoſtolus duas diſtinguit in Chriſto naturas, humanam, quam ſignificat nomine carnis, ſecùndum quam factus eſt ex ſemine David: & divinam, quam intelligit nomine virtutis, ſecundum quam eſt Filius Dei naturalis. Quæ virtus, ſeu divinitas, maximè eluxit in largitione Spiritus-Sancti, & in illius reſurrectione. Porrò quòd virtutis nomine ſignificetur divinitas, conſtat ex Scripturis ſacris hoc vocabulum in eo ſenſu frequentius uſurpantibus, ut 1. ad Corinthios 1. cap. *Chriſtum Dei Virtutem, & Dei Sapientiam.* Et 2. ad Corinthios 13. *Nam etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed vivit ex virtute Dei.* Et 2. ad Theſſalonicenſes, 1. *In revelatione Domini Jeſu de cœlo, cum Angelis virtutis ejus.* Sic Tertullianus lib. 5. contra Marcionem cap. 20. *Deus*, inquit. *inventus eſt per virtutem ſicut homo per carnem.*

Reſpondeo ſecundò, hanc vocem, *prædeſtinatus* idem ibi ſignificare, ac *declaratus*, eaque eſt etiam notio Græcæ vocis ὁρισθέντος unde hic ſenſus eſt verborum Apoſtoli: idem ille, *qui factus eſt ex ſemine David ſecundùm carnem*, quem proinde conſtat verum hominem fuiſſe; etiam declaratus eſt, & certiſſimis argumentis comprobatus eſſe Filius Dei: primò, *in virtute*, id eſt per potentiam miraculorum. Deinde, *ſecundùm Spiritum ſanctificationis*, id eſt, per effuſionem Spiritus Sancti. Tertiò *ex reſurrectione mortuorum*; quia ſcilicet ſeipſum, ſicut prædixerat, a morte ad vitam ſuſcitavit. Hæc expoſitio eſt Sancti Joannis Chryſoſtomi, & aliorum Græcorum Interpretum. Legatur ille Homiliâ 1. in Epiſtolam ad Romanos.

ARTICULUS II.

Quo refellitur error Cerinthi de terreno & Millenario Chriſti Regno.

I. Hic error refellitur Scripturæ ſacræ auctoritate: Nam Cerinthus carnis voluptates in Millenario Chriſti regno fruendas aſſerebat. Scriptura contrarium decernit ipſius Chriſti voce Mat. 22. *In reſurrectione, neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei.* 2. Regnum Chriſti futurum æternum Angelus Virginem adiens nuntiavit. *Regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* Ergo mille annis non eſt circumſcribendum cum Cerintho, nec terrenum exiſtimandum. 3. Matth. 24. & 25. poſt enarratam Antichriſti perſecutionem, ſtatim ultimum deſcribitur judicium, in quo Chriſtus Electos ad æternum regnum invitabit, non ad terrenum: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi....... Et ibunt hi in vitam æternam.*

Idem Eccleſia definivit in Concilio Secundo Oecumenico, Conſtantinopolitano primo, quod Symbolo Nicæno addidit, *Cujus regni non erit finis.*

Probatur ſecundò ex Patribus, qui hunc errorem oppugnarunt. Ex Cajo perantiquo Scriptore, apud Euſebium lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22. *Cerinthus*, inquit, *qui per adumbratas revelationum, tanquam a magno quodam Apoſtolo conſcriptarum ſpecies, abſurda portenta, præſtigiaſque quaſi per Angelos ipſi oſtentatas, nobis falſo comminiſcebatur, hæc aſſeveranter introducit; Poſt reſurrectionem carnis humanæ, regnum Chriſti terreſtre futurum, & apud Hieruſalem homines in carne cupiditatum & voluptatum blanditiis inſervituros. Qui cùm ſacroſanctis Dei eloquiis eſſet infenſus, numerum mille annorum in nuptiarum feſtis & celebritate dicebat conſumptum iri.*

Et ex Sancto Dionyſio Alexandrino lib. de Promiſſionibus: *Cerinthum quidem, qui Cerinthianam hæreſim ab ipſius nomine ſic dictam profeminavit, hoc diſciplina decretum tenuiſſe conſtat: regnum Chriſti terreſtre deinceps futurum. Et quarum rerum cupiditate ipſe ducebatur (quippe qui invitamentis corporis, & carnis cumprimis obſequeretur illecebris) in eiſdem beatam vitam fore* Apud Euſeb. lib 7. cap. 20.
ſomniavit, ut in ventris, & earum partium, quæ ad Venerem ſpectant, expletione, hoc eſt, non in eſculentis ſolùm, poculentis, & nuptiis; verùm etiam in feſtis, ſacrificiis, hoſtiarum cæde, & aliis denique rebus, quibus iſta putaret affluentiùs poſſe ſuppeditari.

In eodem libro Nepotem præſertim quemdam in Ægypto Epiſcopum Dionyſius Alexandrinus refellit, qui Cerinthi errorem inſtaurare viſus eſt: quippe qui *Promiſſa in ſacris Scripturis ſanctis viris facta, in hoc ſæculo, ſicuti Judæi ſomniant, præſtanda fore docuit, hominibuſque perſuadere laboravit, eos certo quodam millenario annorum numero in deliciis corporeis, & voluptate, in terra victuros*, ut refert Euſebius lib. 7. cap. 19. Porrò de Nepotis libro, quem confutandum aggreditur, ita ſcribit Dionyſius: *Verùm*, inquit, *cùm Opus ſcriptum nobis objectum ſit, illudque [ut quibuſdam placet] ad perſuadendum valentiſſimum; cùmque Doctores ejus ſectæ Legem & Prophetas pro nihilo putent, Evangelia ſequi negligant,*

Apo-

Apoſtolorum Epiſtolas depravent; hujus tamen Operis, quod dixi, doctrinam, tanquam magnum aliquod & abſtruſum myſterium complectentem aſſeverant; cùmque Fratres noſtros aliquantò ſimpliciores, & magis imperitos, de ſublimi & admirando opere vel glorioſi, veréque divini Domini noſtri adventûs, vel noſtra a mortuis reſurrectionis, vel cum Domino conjunctionis, conſociationiſque, & ad ejus immortalem naturam aſſimilationis, non aliquando cogitare ſinant, ſed illis perſuadere conentur, in regno Dei abjecta, & mortalia præmia [qualia ab hominibus in hac vita expectare ſolemus] tandem futura: nobis certè neceſſum arbitror adversùs iſtum Fratrem, quem dico, Nepotem, perinde ac ſi præſtò adeſſet, acuta ratione diſceptare.

Refellitur tertiò idem error ex Euſebio lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 33. ubi de Sancti Papiæ Commentariis, agens, hæc habet: „ Alia
„ præterea idem Auctor, quaſi traditione non
„ ſcripta, ad ſe perveniſſe commonſtrat; quæ pe-
„ regrinas quaſdam Servatoris parabolas & novas
„ ejus doctrinas, aliaque nonnulla commentitiis
„ fabulis referta continent. In quibus aſſerit,
„ regnum Chriſti, poſt univerſæ carnis a mor-
„ tuis reſurrectionem, mille annos, humano &
„ corporeo more, in terra hac continuatum &
„ ſtabilitum fore. Quæ quidem dogmata, credo
„ eum propterea excepiſſe, quòd Apoſtolicas in-
„ terpretationes, quæ ab illis eſſent arcanis fi-
„ guris & parabolis ſuboſcuris expoſitæ, malè
„ intellexiſſet.

Refellitur quartò ex Sancto Hieronymo in Præfatione lib. 18. Commentariorum in Iſaiam. „ A-
„ pocalypſim Joannis, *inquit*, ſi juxta literam
„ accipimus, judaizandum eſt; ſi ſpiritualiter,
„ ut ſcripta eſt, diſſerimus, multorum Veterum
„ videbimur opinioni contraire; Latinorum,
„ Tertulliani, Victorini, Lactantii: Græcorum,
„ ut cæteros omittam, Irenæi tantum Lugdunenſis
„ Epiſcopi faciam mentionem: adverſus quem
„ vir eloquentiſſimus Dionyſius, Alexandriæ
„ Pontifex, elegantem ſcribit librum, irridens
„ mille annorum fabulam, & auream atque gem-
„ matam in terris Jeruſalem, inſtaurationem
„ Templi, hoſtiarum ſanguinem, otium Sabbati,
„ circumciſionis injuriam, nuptias, partus, li-
„ berorum educationem, epularum delicias, &
„ cunctarum gentium ſervitutem: rurſuſque bel-
„ la, exercitus, ac triomphos, & ſuperatorum
„ neces, mortemque centenarii Peccatoris; cui
„ duobus voluminibus reſpondit Apollinarius:
„ quem non ſolum ſuæ ſectæ homines, ſed &
„ noſtrorum in hac parte duntaxat plurima ſe-
„ quitur multitudo; ut præſagâ mente jam cer-
„ nam; quantum in me rabies concitanda ſit.
„ Quibus non invideo, ſi tantum amant terram,
„ ut in regno Chriſti terrena deſiderent, & poſt
„ ciborum abundantiam, gulæque ac ventris in-
„ gluviem, & ea quæ ſub ventre ſunt, quærant.

Quintò, Sanctus Epiphanius Hæreſi 77. hunc errorem, ab Apollinari ſuſcitatum, refellit his verbis: „ Nam ſi denuò ut circumcidamur reſur-
„ gimus, cur non circumciſionem antevertimus?
„ Sanè qui in hac vita idipſum quod perfectum
„ habetur, cognoverint, & tantò antè uſurpare
„ cœperint, luculentius ad futuram illam perfe-
„ ctionem obtinendam jus nacti ſunt. Quorſum
Ad Gal. 2. 5. „ igitur ab Apoſtolo dictum eſt, Si circumcida-
„ mini, Chriſtus nihil vobis proderit? Item, Qui
„ in lege juſtificamini, a gratia excidiſtis. Tum
Matth. 22. Luc. 22. „ illud etiam Servatoris dictum: In reſurrectio-
„ ne enim neque ducunt uxores, neque nubunt;
„ ſed æquales ſunt Angelis. Quod autem ſcrip-
„ tum eſt: Sedebitis ad menſam Patris mei, co-
Marci 14. „ medentes & bibentes. Et; Cùm illud bibam no-
„ vum vobiſcum in regno cœlorum; ex eo quòd
„ additur, novum, & ad menſam regni, alio *2. Cor. 2.*
„ ſenſu accipiendum illud videtur. Quippe & nos
„ id quod e ſacris didicimus, potum ac cibum
„ quemdam illic ambroſium eſſe defendimus, de
„ quibus ſcriptum eſt: Quæ oculus non vidit,
„ nec auris audiit, neque in cor hominis aſcen-
„ derunt, quæ præparavit Deus diligentibus ſe.
„ Sed ita ille ſtatuit; primùm, in toto illo
„ millenario curriculo, naturalibus nos voluptati-
„ bus eſſe fruituros, labore omni ac dolore ſu-
„ blato. Quo quidem evoluto tempore, eorum
„ quæ dicta ſunt, participes futurus; quod hæc
„ verba declarant: Quæ nec oculus vidit, nec
„ auris audivit.
„ Verùm hic illorum ſermo omnibus Scriptu-
„ ræ ſententiis repugnat. Cùm enim Lex nemi-
„ nem perfectum reddiderit, & eandem tamen
„ Legem poſt reſurrectionem obſervare nos jube-
„ ant; cùmque ſancta illa Lex, quam per Moy-
„ ſem Dominus nobis edidit, pædagogi nos in-
„ ſtar ad Chriſtum perduxerit, cui, quòd longè
„ abſolutis illis ac perfectis eſſet inferior, da-
„ tum negotium eſt, ut nos ad excellentius il-
„ lud, ac velut caput, ſummumque deduceret:
„ cùm poſt hæc Chriſtus perfectus ille ac Domi-
„ nus advenerit, ac de pædagogi manu alumnum
„ ac tyronem, hoc eſt, collectam e Fidelibus
„ Eccleſiam, velut quandam virginem acceperit;
„ adeò ut præſtantiorem alium, nimirum con-
„ ſummatorem Jeſum, Legis, ſic tanquam pæ-
„ dagogi, beneficio cognoverimus: nonne ſum-
„ mâ ex ingenii inopiâ ac ſtultitiâ profectum eſt,
„ quod ab illius dogmatis patronis aſſeritur;
„ poſt collatam illam a Chriſto perfectionem,
„ pædagogo iterum opus eſſe, ut ad priora illa
„ initia & elementa, doctrinamque, ac manuum
„ impoſitionem revertamur? Cum tamen Apoſto-
„ lus diſertè nos doceat: Quicquid inveteratum
„ eſt, ac ſenio confectum, proximè ad interi-
„ tum ſpectare: quod de Veteri Teſtamento, ac
„ Lege pronuntiavit: Tranſlato enim (inquit)
„ Sacerdotio, neceſſariò ſit & Legis tranſlatio.
„ Quare cùm Vetere Teſtamento tranſlato, No-
„ vum inſtauratum fuerit; quis eſt audaciâ tan-
„ ta præditus, qui Vetus ad uſum denuò revo-
„ care contendat: Novum autem ad vetuſtatem
„ transferre; ut & cauſam nobis præbeat cur
„ excidamus a gratia; & ab eo fructu, qui per
„ Chriſtum nobis comparatus eſt, vertere conetur?

Sextò refellitur hic error auctoritate Sancti Auguſtini lib. 20. de Civitate Dei cap. 7. ubi recenſitâ Millenariorum ſententiâ, & verbis Apocalypſis, quibus eam propugnabant, hæc ſubjungit:
„ Quæ opinio eſſet utcunque tolerabilis, ſi ali-
„ quæ deliciæ, ſpiritales in illo Sabbato affutu-
„ ræ Sanctis per Domini præſentiam crederen-
„ tur. Nam etiam nos hoc opinati fuimus ali-
„ quando. Sed cum eos qui tunc reſurrexerint,
„ dicant immoderatiſſimis carnalibus epulis va-
„ caturos, in quibus cibus ſit tantus ac potus, ut
„ non ſolùm nullam modeſtiam teneant; ſed mo-
„ dum quoque ipſius incredulitatis excedant:
„ nullo modo iſta poſſunt niſi a carnalibus cre-
„ di. Hi autem qui ſpiritales ſunt, iſtos iſta cre-
„ dentes, χιλιαςὰς appellant Græco vocabulo;
„ quod verbum e verbo exprimentes, nos poſſu-
„ mus Milliarios nuncupare.

Objicitur in gratiam Cerinthi, ex Apocalypſis *Explicatur celeber Apocalypſis locus, quo abuſi ſunt Millenarii.*
20. ubi regnum Chriſti millenarium cum Sanctis
„ diſertè adſtrui videtur his verbis: Et vidi An-
„ gelum deſcendentem de cœlo, habentem clavem
„ abyſſi, & catenam magnam in manu ſua. Et
„ apprehendit draconem, ſerpentem antiquum,
„ qui eſt Diabolus & Satanas, & ligavit eum per

„ an-

,, annos mille; & miſit eum in Abyſſum, & clau-
,, ſit, & ſignavit ſuper illum, ut non ſeducat
,, ampliùs gentes, donec conſummentur mille an-
,, ni: & poſt hæc oportet illum ſolvi modico tem-
,, pore. Et vidi ſedes, & ſederunt ſuper eas,
,, & judicium datum eſt illis: & animas decol-
,, latorum propter teſtimonium Jeſu, & propter
,, Verbum Dei, & qui non adoraverunt beſtiam,
,, neque imaginem ejus, nec acceperunt characte-
,, rem ejus in frontibus, aut in manibus ſuis, &
,, vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille
,, annis. Cæteri mortuorum non vixerunt, do-
,, nec conſummentur mille anni. Hæc eſt reſur-
,, rectio prima. Beatus & ſanctus, qui habet par-
,, tem in reſurrectione prima: in his ſecunda
,, mors non habet poteſtatem, ſed erunt Sacer-
,, dotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum illo
,, mille annis. Et cùm conſummati fuerint mil-
,, le anni, ſolvetur Satanas de carcere ſuo, &
,, exibit, & ſeducet gentes, quæ ſunt ſuper qua-
,, tuor angulos terræ, Gog & Magog &c. Ex quibus ſic colligo: Chriſti regnum, in quo Sancti mille annis cùm illo regnabunt, & Sacerdotes erunt, immolando victimas, & libando ſanguinem hoſtiarum, poſt reſurrectionem, illud ipſum eſt millenarium Chriſti regnum, quod admiſit Cerinthus: atqui iſtud adſtruitur citatis verbis Apocalypſis: ergo non eſt erroris damnanda Cerinthi & Millenariorum opinio.

Reſpondeo, nego Minorem, & interpretor obſcuriſſimum Apocalypſis oraculum, ex doctrina præſertim S. Auguſtini lib. 20. de Civitate Dei, cap. 7. Mille anni, quibus Sancti cum Chriſto regnabunt, tempus deſignant univerſum a morte Chriſti ad uſque Antichriſti adventum decurrens; ſeu totam Eccleſiæ per Chriſtum in terris fundatæ durationem. Millenarius namque numerus, ſolemni Scripturæ phraſi multitudinem maximam atque indefinitam ſignificat, ut Pſalmo 104. *Memor fuit in ſæculum teſtamenti ſui, verbi quod mandavit in mille generationes.* Et Pſalmo 89. *Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna, quæ præteriit.* Et Job. 9. *Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei reſpondere unum pro mille.* Hinc Sanctus Auguſtinus loco citato, ait: *Mille annos, pro annis omnibus hujus ſæculi poſuit, ut perfecto numero notaretur ipſa temporis plenitudo.*

Itaque Chriſtus ille magni conſilii Angelus, de cœlo deſcendens, diabolum per annos mille alligavit, id eſt, toto illo temporis intervallo quod ab ejus Paſſione ad finem mundi intercedit: quia nimirum ejus *poteſtatem ab eis ſeducendis ac poſſidendis, qui fuerant liberandi, cohibuit atque frænavit*, ut exponit Sanctus Auguſtinus. *Et miſit illum in Abyſſum* [inquit Sanctus Joannes] id eſt, in corda hominum impiorum, ejiciendo ipſum ex gentium electarum finibus; in quibus antea per idololatriam regnabat. Miſſus autem illuc dicitur a Chriſto, non quòd ibi antea non eſſet, ſed *Quia excluſus a credentibus, plùs cœpit impios poſſidere. Plùs namque poſſidetur a diabolo, qui non ſolùm alienatus eſt a Deo, verùm etiam gratis odit ſervientes Deo*, inquit Sanctus Auguſtinus. *Et clauſit & ſignavit ſuper eum, ut non ſeducat ampliùs gentes*, [inquit dilectus diſcipulus] id eſt compreſſit ejus ferociam, ipſumque cohibuit, ne ſeduceret ampliùs gentes, *Ex quibus prædeſtinatis conſtat Eccleſia, quas antea ſeductas tenebat, antequàm eſſet Eccleſia*, inquit Sanctus Auguſtinus. *Et clauſit & ſignavit* (pergit Sanctus Joannes) *Quia occultum eſſe voluit, qui pertineant ad partem diaboli, & qui non pertineant. Hoc quippe in ſæculo iſto prorſus latet; quia & qui videtur ſtare utrùm ſit caſurus: & qui videtur jacere, utrùm ſit reſurrecturus, incertum eſt* [ex Sancto Auguſtino.]

· *Poſt hæc oportet eum ſolvi modico tempore* (inquit Sanctus Joannes) id eſt, completo millenario, ſeu mundo ad finem vergente, & ultimi judicii die imminente, ſolvetur Diabolus, ut per Antichriſtum perſecutionem excitet in Eccleſiam, Deo permittente, qualis ab initio non fuit. Modicum
,, autem dicitur tempus, quo ſolvendus eſt ,, Nam
,, tribus annis, & ſex menſibus legitur totis ſuis,
,, ſuorumque viribus ſæviturus: & tales erunt,
,, cum quibus ei belligerandum eſt, ut vinci tan-
,, to ejus impetu, inſidiiſque non poſſint. Si au-
,, tem nunquam ſolveretur, minùs appareret ma-
,, ligna ejus potentia, minùs ſanctæ civitatis fi-
,, deliſſima patientia probaretur, minùs denique
,, perſpiceretur quàm magno ejus malo tam bene
,, fuerit uſus omnipotens Deus, qui eum nec o-
,, mnino abſtulit a tentatione Sanctorum, quamvis
,, ab eorum interioribus omnibus, ubi in Deum
,, creditur, foras miſſum; ut forinſecus ejus op-
,, pugnatione proficerent: & in eis, qui ſunt ex
,, parte ipſius, alligavit, ne quantam poſſet ef-
,, fundendo & exercendo malitiam, innumera-
,, biles infirmos, ex quibus Eccleſiam multipli-
,, cari & impleri oportebat, alios credituros,
,, alios jam credentes, fide pietatis hos deterre-
,, ret, hos frangeret. Et ſolvetur in fine, ut quàm
,, fortem adverſarium Dei civitas ſuperaverit,
,, cum ingenti gloria ſui Redemptoris, Adjuto-
,, ris, Liberatoris aſpiciat. *Ita Sanctus Auguſtinus lib. 20. de Civitate Dei cap. 8.*

Ait autem Sanctus Joannes, Sanctos, qui judiciariæ poteſtatis honore a Chriſto exornati ſunt & Martyrum præcipuè animas, qui non adoraverunt beſtiam, id eſt, Antichriſto non ceſſerunt, aut infidelium, impiorumque populo conſenſere; nec acceperunt inſcriptionem beſtiæ, *Notam ſcilicet criminis, in fronte, propter profeſſionem; in manu propter operationem* [ut ait Sanctus Auguſtinus] regnaſſe cum Chriſto mille annis: id eſt intra illud temporis intervallum, quod judicium ultimum præcedet: Regnant autem cum Chriſto, non in regno terreno, ſed ſpiritali, ſcilicet in Eccleſia quæ regnum cælorum dicitur. *Regnant*, inquam, *cum illo, qui eo modo ſunt in regno ejus, ut ſiat etiam ipſi regnum ejus.*

Quod autem addit Sanctus Joannes, *Cæteri mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni*, ad reprobos ſpectat, qui eo tempore non vixerunt in Chriſto quo vivere debuerunt, de morte peccati ad vitam gratiæ tranſeundo. Hæc reſurrectio prima eſt, id eſt reſurrectio animæ. Beatus, qui ejus eſt particeps. In hoc ſecunda mors quæ eſt æterna damnatio non habet poteſtatem. Ille autem particeps eſt primæ reſurrectionis, *Qui non ſolùm a morte, quæ in peccatis eſt, reviviſcit, verùm etiam in eo quod revixerit, remanebit* [inquit Sanctus Auguſtinus cap. 9. lib. 20. de Civitate Dei.]

Denique quod addit Sanctus Joannes: *Sederunt Sacerdotes Dei & Chriſti*, non ſignificat Sanctos miniſteria Sacerdotum legalium obituros, offerendo ſacrificia & victimas, ſecundùm legem Moſaicam: ſed innuit ipſos fore intimos Dei amicos, divinorum conſcios arcanorum, regnique cœleſtis Principes. Sæpiſſimè enim in Scriptura ſacra nomen Sacerdotis, nomen eſt dignitatis & honoris in aulis Principum, ut cùm 2. Reg. 20. dicitur: *Ira autem Jairites, erat Sacerdos David*: id eſt (ut vertit Paraphraſtes Chaldæus) *Princeps David*. Et cap. 8. ejuſdem libri dicitur: *Filii autem David Sacerdotes erant*; id eſt, ut vertunt LXX. *Aulæ Principes*. Quam verſionem juvat locus ex 1. Paralipomen. cap. 17. in Vulgata noſtra: *Porro filii David primi ad manum Regis.* Vel Sancti vocantur *Sacerdotes*, quòd juge laudis

dis & gratiarum actionis ſacrificium Deo & Chriſto offerant. Vel denique Sacerdotes dicuntur, quia *Membra ſunt unius Sacerdotis. De quibus Apoſtolus Petrus: Plebs*, inquit *ſancta, regale Sacerdotium*. Sic exponit Sanctus Auguſtinus lib.20. de Civitate Dei cap.10. Igitur citatum Apocalypſis oraculum, Cerinthi & Millenatiorum errori nullatenus ſuffragatur.

Inſtabis. Regnum illud Chriſti, de quo vaticinatur Sanctus Joannes in Apocalypſi, ſubſequetur poſtremum judicium: ergo Sancti regnabunt cum Chriſto mille annis, poſt finem mundi.

Reſpondeo, nego antecedens. Illa enim verba *Vidi ſedes, & ſedentes ſuper eas, & judicium datum eſt*, de ultimo judicio nihil cogit ut intelligantur, *Sed ſedes Præpoſitorum, & ipſi Præpoſiti intelligendi ſunt, per quos Eccleſia nunc gubernatur. Judicium autem datum, nullum melius accipiendum videtur, quàm id quod dictum eſt: Quæ ligaveritis in terra, ligata erunt & in cælo: & quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cælo*. Sic exponit Sanctus Auguſtinus lib.20. de Civitate Dei cap.9.

Objicitur ſecundò. Ea ſententia non eſt damnanda erroris, quam Patres priorum ſæculorum propugnarunt. Atqui Patres priorum ſæculorum, ſententiam Cerinthi de millenario Chriſti regno propugnarunt: ergo illa ſententia non eſt erroris inſimulanda.

Probatur Minor. In illa enim ſententia fuiſſe S. Papiam conſtat ex Euſebio lib.3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.33. & ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in *Papia*. Huic ſuffragantur Sanctus Juſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone p.306. Sanctus Irenæus lib.5. adversùs Hæreſes cap.32. & ſequentibus: Tertullianus lib. de Spe Fidelium (ut teſtatur Sanctus Hieronymus in cap.36. Ezechielis, qui Tertulliani liber non extat: & lib.3. adversùs Marcionem cap.24. & Sanctus Victorinus Petabionenſis Epiſcopus, teſte Sancto Hieronymo, & Lactantius Firmianus lib.7. Divinarum Inſtitutionum, cap.24. & 26. & Severus Sulpitius in Dialogo, cui *Gallio* nomen impoſuit, ut Sanctus Hieronymus teſtatur.

Reſpondeo, iſtos Patres in hoc erraſſe, deceptoſque fuiſſe apocryphis Domini Sermonibus, quos Papias conſcripſerat, *vir ingenii quidem perſonuis*, ut ex ejus libris judicavit Euſebius, ſed tamen ob convictum & familiaritatem cum diſcipulis Apoſtolorum, & ſeniore præſertim Joanne, necnon martyrii coronam, venerationem maximam apud Patres prioris ævi promeritus. Verum ſtatim atque innotuit hos Domini Sermones a Papia obtruſos, apocryphos eſſe, Patres omnes illam millenarii regni Sanctorum cum Chriſto aſſertionem, exploſerunt & confutarunt, ut conſtat ex Sancto Dionyſio Alexandrino, Euſebio, Hieronymo, Epiphaniu, Auguſtino, quibus addendus eſt Sanctus Baſilius Magnus Epiſtolâ 74. ad Occidentales Epiſcopos, ubi hunc in Apollinario errorem inſectatur his verbis: *Scripſit & de reſurrectione quadam fabuloſè imò judaicè compoſita; in quibus dicit, nos iterum ad cultum a lege præſcriptum reverſuros; ita ut iterum & circumcidamur, & Sabbathum obſervemus, & cibis in lege prohibitis abſtineamus, ſacrificiaque Deo offeramus, & in Templo Hieroſolymis adoremus, atque prorſus ex Chriſtianis Judæi reddamur, quibus quidnam poterit ridiculum magis, imò alienius ab Evangelico dogmate dici?*

Reſpondeo ſecundò, citatos Patres longè aliter millenarium Chriſti regnum in terris intellexiſſe, & expoſuiſſe, quàm Cerinthum. Illi namque, nec Templi Hieroſolymitani inſtaurationem, nec Circunciſionis, aliorumque legalium illo in regno futuram obſervantiam dixerunt, vel leviter inſinuarunt. Quod proprium erat Cerinthi commentum, & ſingularis error. Nec credere par eſt Patres, qui apprimè noverant Chriſtum paſſum eſſe ut nos de maledicto Legis eriperet, exiſtimaſſe iterum venturum, ut nos in ergaſtulum Legis detruderet: præſertim cùm Apocalypſis, quæ ipſis erroris anſam præbuit, Templum in nova Hieruſalem inſtaurandum non doceat: imò nullum in ea futurum templum diſertè aſſerat. *Et templum*, inquit, *non vidi in ea; Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt, & Agnus*.

Deinde iſtud intercedit diſcriminis inter Cerinthum, & Patres Millenarios, quòd Cerinthus in millenario illo Chriſti regno omne voluptatis corporeæ genus non ſolùm admiſerit, ſed effuſiſſimam libidinum omnium intemperiem. Patres verò delicias quidem corporeas illi Chriſti regno tribuerunt, ſed moderatas, & quæ Sanctorum populum, Chriſtique amicos decerent. Unde Sanctus Hieronymus diſcrimen illud animadvertens, illorum Patrum ſententiam non eſt auſus damnare erroris. Scribit namque in 19. Jeremiæ caput: *Quanquam ſibi Judæi auream atque gemmatam Hieruſalem reſtituendam putent: rurſumque victimas, ſacrificia, & conjugia Sanctorum, & regnum in terris Domini Salvatoris; quæ licèt non ſequamur, tamen damnare non poſſumus, quia multi Eccleſiaſticorum Virorum, & Martyres iſta dixerunt: ut unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet, & Domini cuncta judicio reſerventur*.

Et Sanctus Auguſtinus Libro 20. *De Civitate Dei*, cap.7. duplicem Millenariorum ſententiam fuiſſe docet: Primam eorum, qui ſpiritale penitus illud Regnum futurum eſſe contenderent, quam tolerabilem utcumque dicit ſententiam, ſeque aliquando idem opinatum fuiſſe fatetur: alteram prorſus ridiculam eorum, qui Regnum illud fœdiſſimis deliciis diffluens ſperarent aliquando conſtituendum.

Inſtabis. Ex Tertulliano lib. *De Præſcriptionibus Hæreticorum* cap.31. *Id eſſe Dominicum, & verum; quod eſt priùs traditum: id autem extraneum & falſum, quod ſit poſteriùs immiſſum*. Atqui ſententia de millenario in terris Chriſti regno priùs tradita eſt, ſiquidem illam Patres priorum ſæculorum docuerunt; ergo illa ſententia eſt Dominica, & vera.

Reſpondeo, nego Minorem. Illud enim traditum cenſetur: *Quod ſemper, quod ubique, quod ab omnibus traditum eſt*, ut ait Vincentius Lirinenſis in Commonitorio. Atqui nec ſemper, nec ubique, nec ab omnibus, illa ſententia de millenario in terris Chriſti regno tradita eſt primis etiam Eccleſiæ ſæculis, ſi quidem Sanctus Juſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone teſtatur multos huic ſententiæ fuiſſe refragatos, qui chriſtianè pièque ſentirent. His verbis Tryphon quæſtionem propoſuerat Juſtino: *Dic autem mihi verum, fatemini ne vos denuo inſtauratum locum hunc Jeruſalem & populum veſtrum congregatum, atque lætitiâ evectum iri, cum Chriſto ſimul & Patriarchis & Prophetis, & his qui generis noſtri ſunt, aut etiam qui ad nos acceſſerunt, Proſelytis, priuſquàm Chriſtum adventurum expectatis, an ut videare nos ſuperare in quæſtionibus, eò decurris, ut iſta nos fuſciere?* Huic reſpondet Sanctus Juſtinus: *Non eò ſum miſeria redactus, o Trypho; ut alia, quàm ſentio loquar. Confeſſus ſum tibi & antea, me quidem & alios plures eadem mecum ſentientes arbitrari, id, ſicut planè ſcitis, futurum: multos verò etiam qui puræ, piæque ſunt Chriſtianorum ſententiæ, hoc non agnoſcere, tibi ſignificavi*.

Sanctus vero Irenæus, qui hanc a Papia præceptore ſuo opinionem acceperat, plurimos etiam ipſam oppugnaſſe teſtatur, quos hæreticos & ignaros perperam vocat. Cajus, & Dionyſius Alexandrinus, eam ceu peſtilentiſſimum errorem confutarunt. Euſebius, Epiphanius, Baſilius, Hieronymus, Auguſtinus, aliique ipſam exploſere. Non habet igitur veræ traditionis characteres.

Deinde non omnes pro hoc errore citati ipſum eodem modo propugnant. Quidam enim merè corporeas, alii ſpiritales duntaxat delicias in millenario illo Chriſti regno deguſtandas ſunt arbitrati; ut Tertullianus, qui hac de re ita ſcribit lib. 3. adverſus Marcionem cap. 24. *Nam & confitemur in terra nobis regnum repromiſſum; ſed ante cœlum, ſed alio ſtatu, utpote, poſt reſurrectionem in mille annos, in Civitate divini operis Hieruſalem cœlo delatâ, quam & Apoſtolus Matrem noſtram ſurſum deſignat; & politeuma noſtrum, id eſt, municipatum in cœlis eſſe pronuntians, alicui utique cœleſti civitati eum deputat. Hanc & Ezechiel novit, & Apoſtolus Joannes vidit, & qui apud fidem noſtram eſt, nova Prophetiæ* * *ſermo teſtatur ut etiam effigiem civitatis ante repræſentationem ejus conſpectui futuram prædicarit...... Hanc dicimus excipiendis reſurrectione Sanctis, & reſovendis omnium bonorum utique ſpiritualium copiâ, in compenſationem eorum quæ in ſæculo vel deſpeximus, vel amiſimus, a Deo proſpectam. Siquidem, & juſtum & Deo dignum, illic quoque exultare famulos ejus, ubi ſunt & afflicti in nomine ejus.*

* *Apocalypſim intelligit.*

Objiciuntur verba Chriſti Matth. 26. ubi ſic Apoſtolos in ultima Cœna ſibi aſſidentes alloquitur: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, uſque in diem illum, cùm illud bibam vobiſcum novum in regno Patris mei.* In regno itaque Chriſti, Sancti deliciis corporeis in cibo & potu poſitis perfruentur.

Reſpondeo primo, potum illum vini in regno Dei, metaphoricè eſſe intelligendum, pro ſpiritualium deliciarum fruitione, ſicut & cætera Scripturæ loca, in quibus de cibo & potu altera in vita mentio eſt, myſticè ſunt exponenda, ut illud Regii Vatis: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Et illud Chriſti, Lucæ 22. *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum antequam patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Et illud: *Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum, ut edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo.* Et illud Apocalypſ. 19. *Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt.* Hinc *Origenes* millenarii Chriſti Regni opinionem inde natam docet, *Quòd ſimpliciores quidam neſcientes diſtinguere ac ſecernere quæ ſint in Scripturis Divinis interiori homini, quæ verò exteriori deputanda, vocabulorum ſimilitudinibus decepti, ad ineptas quaſdam fabulas & figmenta inania ſe contulerint; ut etiam poſt reſurrectionem cibis corporalibus utendum crederent, potumque ſumendum non ſolùm, ex illa Vite vera & vivente in ſæcula, verùm & ex hic vitibus ligni.* Hæc ille in Prologo Commentarii in Cantica, ſimiliaque habet lib. 2. *De Principiis*, cap. 12.

Reſpondeo ſecundò, hæc verba ad illud temporis intervallum referenda eſſe, quod inter Chriſti reſurrectionem & triumphalem ejus in cœlos aſcenſum interceſſit, quo cum Apoſtolis novo modo bibit de genimine vitis & cum illis manducavit, ut ſuæ reſurrectionis veritatem probaret. Sic exponit Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homilià 83. in Matthæum. *Novum autem*, inquit, *hoc eſt, novo modo quodam, imò inaudito atque mirabili: non enim paſſibile corpus habens, ſed immortale atque incorruptibile, alimentoque non indigens ſurrexit. Quare cùm opus non erat, poſt reſurrectionem comedit & bibit, cùm ejus corpus iſtis nullo modo ampliùs indigeret, ſed ut certiori argumento reſurrectionem firmaret.*

Reſpondeo tertiò: per genimen vitis, Judæorum fidem myſticè ſignificari, qua in regno Patris, id eſt in Eccleſia, Chriſtus erat recreandus. Ita Sanctus Hieronymus interpretatur in Commentar. cap. 26. Sancti Matthæi *De Carnalibus*, inquit, *tranſit ad ſpiritalia: quòd vinea in Ægypto tranſplantata, ſit populus Iſraël, cui per Hieremiam Dominus loquitur: Ego te plantavi vineam veram: quomodo mutata es in amaritudinem, vitis aliena? Dicit ergo ſe Dominus de hac vinea nequaquam eſſe bibiturum, niſi in regno Patris ſui. Regnum Patris, fidem puto eſſe Credentium, Apoſtolo quoque id ipſum confirmante: Regnum Dei intra vos eſt. Ergo cùm Judæi receperint regnum Patris; cùm, inquam, crediderint in Deo Patre, & adduxerit eos Pater ad Filium, tunc de vino eorum bibet Dominus, & in ſimilitudinem Joſeph regnantis in Ægypto, inebriabitur cum fratribus ſuis.*

DISSERTATIO XXVIII.

Adverſùs Ebionem.

ARTICULUS UNICUS.

Quo refellitur ejus error effutientis Chriſtum ex conſortio Mariæ cum Joſepho fuiſſe genitum.

HUnc errorem Sanctus Irenæus egregiè refellit lib. 3. adverſus Hæreſes cap. 24. ex oraculo Iſaiæ cap. 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium.* NON *ergo vera eſt*, inquit, *quorumdam interpretatio, qui ita audent interpretari Scripturam: Ecce adoleſcentula in ventre habebit, & pariet Filium, quemadmodum Theodotion Epheſius eſt interpretatus, & Aquila Ponticus, utrique Judæi proſelyti, quos ſecuti Ebionæi, ex Joſepho generatum eum dicunt, tantam diſpoſitionem Dei diſſolventes, quantùm ad ipſos eſt, fruſtrantes Prophetarum teſtimonium, quod operatus eſt Deus. Prophetatum eſt quidem priuſquàm in Babylonem fieret populi tranſmigratio, id eſt, antequàm Medi & Perſæ acciperent Principatum: interpretatum verò in Græco ab ipſis Judæis, multùm ante tempora adventûs Domini noſtri, ut nulla relinquatur ſuſpicio, ne fortè morem nobis gerentes Judæi, hæc ita ſint interpretati.* Cum itaque hæc verba, *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium &c.* inveniantur in Scriptura Sacra, prout eam LXX. Interpretes Sancto Spiritu illuſtrati & afflati, ex Hebræo in Græcam linguam verterunt, colligendum eſt errorem Ebionis, aſſerentis Chriſtum ex conſortio maritali Joſephi cum Maria genitum, Scripturæ Sacræ verbis profligari.

II. Eundem errorem evertit cap. 25. illis Matthæi verbis: *Cum eſſet deſponſata Mater Jeſu Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu Sancto. MANENTE igitur in ea virginitate, inventa eſt in utero habens*, ut rectè colligit Sanctus Irenæus. *Matt. 1.*

Et ex illis verbis Gabrielis ad Mariam Lucæ 1. *Spiritus Sanctus ſupervenìet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi, ideoque & quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.*

III. Idem probat cap. 27. ex Iſaiæ Prophetia, *Iſaiæ. 7.* quam accuratius explicat. *Et adjecit Dominus loqui ad Achaz, dicens: Pete tibi ſignum a Domino*

Deo

Iſaia vaticinium de Virgine paritura Matri Jeſu Chriſti adducitur.

Deo tuo in profundum inferni, ſive in excelſum ſupra. Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum. Et dixit: Audite ergo domus David, nunquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo? Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum: Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuël.

Notat autem Sanctus Irenæus, ideò præmiſiſſe Prophetam hæc verba: *Audite ergo domus David*, ut ſignificaret, *Quoniam quem promiſit Deus David, de fructu ventris ejus æternum ſuſcitaturum ſe Regem, hic eſt qui ex Virgine, quæ fuit de genere David, generatus eſt. Propter hoc enim & de fructu ventris ejus Regem promiſit, quod erat proprium Virginis prægnantis; & non de fructu lumborum ejus, nec de fructu renum ejus, quod eſt proprium viri generantis, & mulieris ex viro conceptionem facientis.* Id confirmari ait Irenæus, verbis Sanctæ Eliſabethæ dicentis ad Mariam: *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Et ſignificaſſe Spiritum Sanctum, repromiſſionem qua Deus David repromiſit, ſe de fructu ventris ejus ſuſcitaturum Regem, *impletum eſſe in Virginis, hoc eſt, in Mariæ partu.*

Secundò obſervat Sanctus Irenæus, Iſaiam dixiſſe, *in profundum inferius, ſive in excelſum ſurſù*, ut ſignificaret, *quoniam qui deſcendebat, ipſe erat & qui aſcendebat.*

Tertiò, obſervat his verbis, *Propter hoc dabit Dominus vobis ſignum*, indicaſſe Prophetam, *id quod erat inopinatum generationis ejus. Quid enim magnum, aut quod ſignum fieret in eo quod adoleſcentula concipiens ex viro peperiſſet, quod evenit omnibus, quæ pariunt, mulieribus? Sed quoniam inopinata ſalus hominibus inciperet fieri, Deo adjuvante, inopinatus & partus Virginis fiebat, Deo dante ſignum hoc, ſed non homine operante illud.*

Idem probat Irenæus cap. 28. ex oraculo Danielis cap. 2. dicentis: *Abſciſſus eſt lapis de monte, ſine manibus*, &c. Iſtud ſignificabat, *Quòd non operantibus humanis manibus, in hunc mundum* (Chriſti) *adventus erat, id eſt, non operante in eum Joſeph, ſed ſola Maria* * *cooperante diſpoſitione. Hic enim lapis a terra, & ex virtute, & arte conſtat Dei. Propter hoc autem & Iſaias ait*, cap. 28. *Sic dicit Dominus: Ecce ego mitto in fundamenta Sion lapidem pretioſum, electum, ſummum, angularem, honorificum: id eſt non ex voluntate viri, ſed ex voluntate Dei, adventum ejus, qui ſecundùm hominem eſt intelligamus.*

* *Hic ſupplendum aliquid eſt: forſan*, Spiritus diſpoſitione, ſeu virtute.

IV. Idem probat Sanctus Irenæus cap. 29. hac ratione: Si Chriſtus *Joſeph filius eſſet, quemadmodum plus poterat quàm Salomon, aut plusquàm Joannes habere, aut plus eſſe quàm David, cùm eſſet ex eadem ſeminatione generatus, & proles exiſtens ipſorum? Ut quid autem & beatum dicebat Petrum, quòd eum cognoſceret eſſe Filium Dei vivi? Super hæc autem, nec Rex eſſe poſſet, ſiquidem Joſeph filius fuiſſet, nec hæres, ſecundùm Jeremiam: Joſeph enim Joacim & Jechoniæ filius oſtenditur, quemadmodum & Matthæus generationem ejus exponit. Jechonias autem, & qui ab eo omnes, abdicati ſunt a regno, Jeremia dicente ſic, Vivo ego, dicit Dominus, Si factus fuerit Jechonias filius Joacim, Rex Juda, ſignaculum in manu dexterâ meâ, inde abſtraham eum, & tradam eum in manu quærentium animam ejus. Et iterum: Inhonoratus eſt Jechonias, quemadmodum vas quod non eſt opus, quoniam projectus eſt in terram, quam non ſciebat. Terra, audi ſermonem Domini. Scribe virum hunc abdicatum hominem, quoniam non augebit de ſemine ejus ſedens ſuper thronum David, Princeps in Juda.* Hæc Sanctus Irenæus cap. 30. lib. 3.

Jerem. 22.

Denique id probat ex ſimilitudine conceptionis Chriſti cum formatione corporis Adami cap. 31. *Quemadmodum*, inquit, *protoplaſtus ille Adam de rudi terra, & de adhuc virgine, (nondum enim pluerat Deus, & homo non erat operatus terram) habuit ſubſtantiam, & plaſmatus eſt manu Dei, id eſt Verbo Dei. Ita recapitulans in ſe Adam ipſe, Verbum exiſtens ex Maria, quæ adhuc erat virgo, rectè accipiebat generationem Adæ recapitulationis. Si igitur primus Adam habuit patrem hominem, & ex ſemine viri natus eſt: meritò dicerent & ſecundùm Adam ex Joſeph eſſe generatum. Si autem ille de terra quidem ſumptus eſt, & verbo Dei plaſmatus eſt, oportebat idipſum Verbum recapitulationem Adæ in ſemetipſum faciens, ejuſdem generationis habere ſimilitudinem. Quare igitur non iterum ſumpſit limum Deus, ſed ex Maria operatus eſt plaſmationem fieri? Ut non alia plaſmatio fieret, nec alia eſſet plaſmatio quæ ſalvaretur, ſed eadem ipſa recapitularetur ſervatâ ſimilitudine.*

Secundò hunc Ebionis errorem Tertullianus refellit, libro de Carne Chriſti cap. 17. *Ante omnia autem*, inquit, *commendanda erit ratio, quæ præfuit ut Dei Filius de Virgine naſceretur. Novè naſci debebat novæ nativitatis dedicator; de qua ſignum daturus Dominus ab Iſaia prædicabatur. Quod eſt iſtud ſignum? Ecce virgo concipiet in utero, & pariet filium. Concepit igitur Virgo, & peperit Emmanuëlem, nobiſcum Deum. Hæc eſt nativitas nova, dum homo naſcitur in Deo; in quo homine Deus natus eſt, carne antiqui ſeminis ſuſceptâ, ſine ſemine antiquo, ut illam novo ſemine, id eſt, ſpiritualiter reformaret, excluſis antiquitatis ſordibus expiatam.* Hujus figuram præceſſiſſe in formatione Adami demonſtrat, S. Irenæum imitatus. *Sed tota nativitas iſta*, inquit, *ſicut & in omnibus de veteri figurata eſt rationali per Virginem diſpoſitione, Domino naſcente. Virgo erat adhuc terra, nondum opere compreſſa, nondum ſementi ſubacta: ex ea hominem factum a Deo accepimus in animam vivam. Igitur, ſi primus Adam de terra traditur; meritò ſequens vel noviſſimus Adam, ut Apoſtolus dixit, proinde de terra, id eſt carne nondum generationi reſignata, in ſpiritum vivificantem a Deo eſt prolatus.*

Idem probat ex antitheſi reparationis noſtræ cum perditione noſtra, & Mariæ cum Eva. *Sed & hìc ratio defendit, quòd Deus imaginem & ſimilitudinem ſuam a diabolo captam, æmulâ operatione recuperavit. In Virginem enim adhuc Evam irrepſerat verbum ædificatorium mortis: in Virginem æquè introducendum erat Dei Verbum extructorium vitæ, ut quod per ejuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem redigeretur in ſalutem. Crediderat Eva ſerpenti, credidit Maria Gabrieli: quod illa credendo deliquit, hæc credendo delevit. Sed Eva nihil tunc concepit in utero ex diaboli verbo. Imò concepit: Nam exinde ut abjecta pareret, & in doloribus pareret, verbum diaboli ſemen illi fuit: enixa eſt denique diabolum fratricidam. Contrà, Maria eum edidit, qui carnalem fratrem Iſraël, interemptorem ſuum, ſalvum quandoque præſtaret. In vulvam ergo Deus Verbum ſuum detulit, bonum fratrem, ut memoriam mali fratris eraderet.*

Idem probat ex eo, quòd, ſi Chriſtus eſſet ex ſemine humano genitus, eſſet totus hominis Filius: igitur non eſſet Filius Dei. *Non competebat*, inquit cap. 18. *ex ſemine humano Dei Filium naſci, ne ſi totus eſſet filius hominis, non eſſet & Dei Filius, nihilque haberet amplius Salomone, & amplius Jona, & de Hebionis opinione credendus erat. Ergo jam Dei Filius ex Patris Dei ſemine, id eſt, Spiritus, ut eſſet & hominis filius, caro ei ſola erat ex hominis carne ſumenda, ſine viri ſemine. Vacabat enim viri ſemen apud habentem Dei ſemen. Itaque ſicut nondum natus ex Virgine, patrem Deum babe-*

habere potuit ſine homine matre: atque cùm de Virgine naſceretur, potuit matrem habere hominem ſine homine patre. Sic denique homo cum Deo, dum caro hominis cum Spiritu Dei. Caro ſine ſemine, ex homine: Spiritus cum ſemine, ex Deo.

Tertiò hunc errorem S. Epiphanius refellit Hæreſi 27. iiſdem Scripturæ locis & rationibus, quibus laudati Patres. *Nam neque de Joſephi ſemine natus eſt Chriſtus*, inquit; *quis enim prodigium poſſet illius eſſe generatio, ut quod ab Iſaia dictum eſt, probari omnino poſſet? Dominus ipſe dabit vobis ſignum: Ecce Virgo concipiet. Quanam vero ratione perfici poterit illud, quod Gabrieli Virgo ſanctiſſima dixit; Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Cui ille reſpondit: Spiritus Sanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*, &c. *Nonne illorum ex eo ſtultitia facilè convincitur, quod disertè in Evangelio ſcriptum eſt: Inventa eſt in utero habens, antequàm convenirent?*

Et Hæreſi 30. *Quis enim facilè non intelligit Joſephum minimè illius parentem, ſed parentis loco habitum fuiſſe? Ecce enim, inquit Iſaias, Virgo concipiet, & pariet filium. Non dixit, Ecce mulier. At rurſum alio loco: Et pariet vitula, & dicent: Non peperit. Nam cùm Manichæorum, ac Marcionitarum quidam negent illum partu in lucem editum, ob id, Pariet (inquit) & dicent, Non peperit; quoniam de viri ſemine Maria non peperit. Igitur vitula hominem eundem ac Deum verè illa quidem peperit, Vitulæ porro nomine Virginem nominari, ejuſque reliquias ad eos qui impuri eſſent, expiandos, adhiberi conſueviſſe, quemadmodum Lex ipſa teſtatur, accipe: Sume (inquit) vitulam rufam, cujus collo nondum impoſitum eſt jugum; ut beatam Virginem illum eſſe vitulam ſignificet, quæ nuptiarum jugo cervicem nondum ſubmiſerit.*

Idem ſignificatum fuiſſet ait S. Epiphanius his verbis Iſaiæ 8. *Accipe ſegmentum chartæ recentis ac majoris. UBI ſegmenti uſus eſt vocabulo, quod etſi e virili ſemine propagata ſit Virgo: eadem tamen ſit ab humano concubitu, naturalique hominum conſuetudine velut ſecta. Univerſi quippe homines e virili ſemine gignuntur. At Chriſti generatio ubi*
Geneſ. 3. 6. *naturaliter ex muliere, Maria ſcilicet Virgine, naturam duxit humanam, ita propter naturam ab origine humana conſuetudine rejecta eſt: id quod Jacob de eo pronuntiat his verbis: Ex germine, fili mi, aſcendiſti. Non dixit: E ſemine aſcendiſti. Atque idcirco Iſaias Propheta, ſive potiùs Iſaiæ Dominus hunc in modum locutus eſt: Sume tibi chartæ ſegmentum*. Sed *ſubjecit novæ, ob recentem inviolatumque caſtitatis in Virgine florem: magna quippe coram Deo & hominibus Maria Virgo extitit. Quis enim non eam magnam prædicet, quæ illum, qui capi nullo modo poteſt, ceperit, eum [inquit] qui cælo terrâque contineri nequit. Ergo magnum illud volumen eſt, ac recens, Magnum ob miraculum; recens, quia Virgo fuit. Deinde, ſcribe (inquit) in eo ſtylo hominis, Non dicit: Scribet in eo quiſpiam hominis ſtylo; neque, ſcribet in eo homo, ne quam inde Ebion occaſionem arriperet ...... Num igitur fruſtra Propheta dixit, Scribe? Minimè verò, Sed ut ille idem, qui Propheta inerat, Spiritus Sanctus oſtenderet, generationis ſe Chriſti, quatenus carne conſtabat, verè auctorem, & efficientem eſſe. Spiritus enim Sanctus ſuperveniet in te, ait Mariæ Gabriel Angelus.*

Objicitur in gratiam Ebionis. Chriſtus natus eſt ex muliere, ſecundum illud ad Galatas 4. *Miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere*: Ergo non eſt conceptus ex Virgine, ſed ex conſortio Joſephi cum Maria.

Præterea, In illo Iſaiæ vaticinio, *Ecce Virgo concipiet*, legendum eſt, *adoleſcentula concipiet*, ut Symmachus, Aquila, & Theodotion tranſtulerunt. Ergo nullum hoc ex loco argumentum erui poteſt, ad probandum Chriſtum abſque hominis opera genitum fuiſſe.

Reſpondeo ad primum, nego conſequentiam, Nam (ut ait Tertullianus lib. de Virginibus velandis cap. 5.) *Hujus vocabuli proprietas ad ſexum ipſum, non ad gradum ſexûs pertinet. Cùm hoc genus ſecundi hominis a Deo factum eſt, in adjutorium hominis, fœmina illa ſtatim mulier eſt cognominata, adhuc felix, adhuc digna Paradiſo, adhuc Virgo, Habes itaque nomen, non dico jam Virginis commune, ſed proprium, quod a principio virgo ſortita eſt .... Ita mulier non naturæ nomen eſt uxoris; ſed uxor; conditione, nomen eſt mulieris. Denique mulier & non uxor dici poteſt, non mulier autem uxor dici non poteſt, quia nec eſſe.*

Et cap. 6. *Videamus nunc ſi & Apoſtolus formam vocabuli iſtius, ſecundum Geneſim obſervet, ſexui deputans illud, ſic mulierem vocans Virginem Mariam, quemadmodum & Geneſis Evam. Scribens enim ad Galatas; Miſit* (inquit) *Deus Filium ſuum, factum ex muliere: quam utique virginem conſtat fuiſſe, licèt Ebion reſiſtat. Agnoſco & Angelum Gabrielem ad Virginem miſſum*, &c.

Reſpondeo ad Secundum, anteponendam eſſe verſionem LXX. Interpretum, qui ex Hebræo tranſtulerunt, *Ecce Virgo concipiet*, ἡ παρθένος; & verò nomen *Alma*, quod iſti reſpondet in textu Hebraico, *ambiguum eſt, dicitur enim & adoleſcentula, & abſcondita. Unde & in titulo Pſalmi 9. ubi in Hebræo poſitum eſt*, Almut, *ceteri Interpretes tranſtulerunt, Pro adoleſcentia, quod LXX. interpretati ſunt, Pro abſconditis. Et in Geneſi legimus, ubi Rebecca dicitur alma, Aquilam, non adoleſcentulam, nec puellam, ſed abſconditam, tranſtuliſſe. Ergo Alma, non ſolùm puella, vel virgo, ſed cum ἐπιτάσει virgo abſcondita dicitur, & ſecreta, quæ nunquam virorum patuerit aſpectibus, ſed magnâ parentum diligentiâ cuſtodita ſit. Linguâ quoque Punicâ, quæ de Hebræorum fontibus manare dicitur, propriè virgo, Alma, appellatur. Et ut riſum præbeamus Judæis, noſtro quoque ſermone, Alma, ſancta dicitur, Omniumque penè linguarum verbis utuntur Hebræi. Ut eſt illud in Cantico Canticorum, de Græco, φορεῖον, id eſt, ferculum ſibi fecit Salomon, quod & in Hebræo ita legimus. Verbum quoque, nugas, & menſuram, Hebræi eodem modo, & iiſdem appellant ſenſibus, Et quantùm cum meâ pugno memoriâ, nunquam me arbitror, Alma, in muliere nupta legiſſe, ſed in ea quæ virgo eſt, ut non ſolùm virgo ſit, ſed Virgo junioris ætatis, & in annis adoleſcentiæ.* Hæc obſervat Sanctus Hieronymus lib. Commentariorum in Iſaiam, ad cap. 7. Denique quando dicitur, *Dabit Dominus ipſe vobis ſignum, novum debet eſſe atque mirabile. Si autem juvencula, vel puella (ut Judæi volunt) non virgo pariat, quale ſignum poterit appellari, cùm hoc nomen ætatis ſit, non integritatis?* inquit Sanctus Hieronymus.

Deinde vox illa *Haalmah*, cum articulo *he*, ter tantum in ſacris Hebræorum literis invenitur Geneſis ſcilicet 24. ubi de Rebecca dicitur, *Puella pulchra nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro*; in Hebræo legitur, *Haalmah*. Et Exodi 2. ubi de Maria ſorore Moyſis ſcribitur: *Perrexit Puella, & vocavit matrem ſuam*; in Hebræo etiam legitur, *Haalmah*; Legitur denique in laudato Iſaiæ oraculo. Si igitur duæ priores hoc nomine vocantur, quòd intactæ eſſent, abſconditæ, & viris non cognitæ, cur & Mariam Chriſti matrem eodem deſignatam vocabulo non dicemus, quòd virgo conceperit, & pepererit? Gen. 24.

De hoc eodem loco lege Euſebium Cæſarienſem lib. 7. de Evangelica Demonſtratione cap. 1. & Origenem lib. 1. contra Celſum p. 421.

Obji-

Objiciunt Judæi, hoc Iſaiæ oraculum, *Ecce virgo concipiet*, &c. perperam ad Jeſum Nazarenum referri, nec dubito quin idem Ebion objiceret, Eorum argomenta ſunt iſta:

I. Loquitur Propheta de puero qui vocabitur Emmanuel; Filius autem Mariæ non vocatus eſt Emmanuel, ſed Jeſus,

II. Loquitur Propheta de hujuſmodi partu, qui potuerit eſſe ſignum futuræ liberationis, promiſſæ Achaz, a duobus Regibus Rezin & Pekach: Reges enim illos duos deſtruendos prædicit, priuſquàm ſciat puer ille reprobare malum, & eligere bonum; abſurdè ergo applicatur vaticinium illud ad puerum poſt ſeptem demum ſæcula naſciturum, cujus nativitas ſignum eſſe non poſſit beneficii ſtatim, vel brevi pòſt exhibendi populo Judaico, in liberatione a duobus illis Regibus. Signum enim promiſſionem confirmans, ipſius antecedere debet complementum,

III. Abſurdum videtur, ſignum de Jeſu Nazareno ſeptem poſt ſæculis naſcituro huc referre, cùm Propheta id ad illa tempora, & homines tum viventes referat, dicens; *Dominus dabit vobis ſignum:* quid verò ad illorum confirmationem faciebat, naſciturum Meſſiam aliquem multis poſt ſæculis?

IV. Complementum iſtius vaticinii circa illa tempora fuiſſe exhibitum, colligi videtur ex Iſaiæ 8. ubi uxor Prophetæ dicitur concepiſſe, & peperiſſe filium, & pòſt Propheta ait; *Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in ſignum & portentum in Iſraël:* Loquens vel in primis de hoc puero, qui datus erat in ſignum.

V. Sequentia quæ apud Iſaiam leguntur, congruè aptari non poſſe Meſſiæ noſtro, quòd a natali ſuo ad annos uſque intelligentiæ butyrum & mel comederit: de ejuſmodi enim educatione Jeſu Nazareni ne verbum quidem legi.

VI. Ignorantiam non cadere in Chriſtum, ex ſententia Chriſtianorum; & tamen de puero, de quo loquitur Propheta, dici, antequam ille cogniturus ſit bonum & malum, Reges illos perituros.

Judæorum objectionibus contra celebris Iſaiæ loci ad Conceptionem & Nativitatem Jeſu ex Virgine applicationem reſpondetur.

Reſpondeo ad 1. æquipollentia eſſe nomina Emmanuelis & Jeſu, *non ſono, ſed ſenſu*, ut docet Tertullianus lib. *Adversùs Judæos*, cap. 9. *Sonus enim Hebraicus, quod eſt Emmanuël, ſuæ gentis eſt. Senſus autem ejus, quod eſt, Deus nobiſcum, ex interpretatione communis eſt. Quæro ergo an iſta vox, Nobiſcum Deus, quod eſt Emmanuel, exinde quo Chriſtus illuxit, agitetur in Chriſto? Et puto ex toto non negabis. Nam qui ex Judaiſmo credunt Chriſto, ex quo in eum credunt, Emmanuel cùm volunt dicere, Nobiſcum Deum eſſe ſignificant. Atque ita conſtat jam veniſſe illum qui prædicabatur Emmanuel, quia quod ſignificat Emmanuël venit, id eſt, Nobiſcum Deus,*

Reſpondeo ſecundò, *τὸ vocari*, in Scriptura ſacra non ſemper referri ad appellationem externam nominis, ſed interdum ad efficientiam, interdum ad applicationem rei per nomen deſignatæ: quo ſenſu, hoc vel illo nomine vocandus dicitur, cui hoc vel illud nomen optimo jure competit, ac illius ſignificatum implet. Sic Lucæ 1. de Chriſto dicit Angelus Beatæ Mariæ Virgini: *Quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* De Hieroſolyma dicitur: *Poſt hæc vocaberis civitas juſti, urbs fidelis.* Sic Iſaiæ 8. *Voca nomen ejus, Accelera ſpolia detrahere.* Et cap. 9. *Vocabitur nomen ejus Admirabilis*, &c. Propheta itaque oſtendere voluit non quomodo Chriſtus nominandus eſſet, ſed qualis eſſet futurus, nimirum Emmanuel verus, & quoad perſonam, & quoad officium, & quoad ejuſdem executionem in familiari converſatione cum hominibus. Evangeliſta verò utrumque conjungere voluit, & quomodo vocandus eſſet Chriſtus Dominus, quò ſpectant illa Archangeli verba; *Et vocabis nomen ejus Jeſum:* & quis futurus eſſet, quò ſpectat vaticinium Iſaiæ: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.*

Reſpondeo ad 2. negando hypotheſim, ſcilicet quòd omne ſignum confirmativum debeat ſemper præcedere tempore, & complemento executionem actualem promiſſionis, cujus gratiâ offertur. Contrarium enim Scripturæ ſacræ exemplis multiplicibus oſtenditur. Sic Exodi 3. dicitur; *Hoc habebis ſignum, quod miſerim te: cùm eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo ſuper montem iſtum*, Quod ſignum impletum non eſt niſi poſt eductionem populi: ſic 1. Regum ſignum irati Dei denuntiatur Heli a poſt facto, occiſione videlicet filiorum; *Hoc autem erit tibi ſignum, quod venturum eſt duobus filiis tuis Ophni & Phinees: in die uno morientur ambo.* Sic Iſaiæ 37. Ezechiæ promittitur liberatio paulò poſt ſecutura, & tamen proponitur ſignum remotius, beneficium nempe ipſam liberationem ſecuturum, præſervatio nimirum a fame, cujus poterat eſſe metus ob devaſtatam ab hoſtibus Judæam. *Tibi autem hoc erit ſignum: Comede hoc anno quæ ſponte naſcuntur, & in anno ſecundo pomis veſcere: in anno autem tertio ſeminate, & metite, & plantate vineas, & comedite fructum earum.* Tale ſignum proponit, etiam Jeremias cap. 44. *Et hoc vobis ſignum, ait Dominus, quod viſitem ego ſuper vos in loco iſto.... Ecce ego tradam Pharaonem Ephree Regem Ægypti in manu inimicorum ejus.*

Reſpondeo ſecundò, Prophetam non petere argumentum confirmationis Judæorum a ſigno propriè accepto, ſed a minore ad majus: Si Deus nobis aliquando daturus eſt quod majus eſt, quod difficilius eſt, quod ſtupendum prorſus & inauditum eſt, ut Virgo concipiat & pariat Emmanuelem, de cujus promiſſionis complemento nemo veſtrûm dubitat, quantò magis Deus vobis daturus eſt, quod minus eſt ac facilius, nimirum ut liberemini e manibus duorum Regum, qui modò vos vexant? Quod quidem argumentum eò firmius erat, quòd Meſſias e domo David naſciturus eſſet. Illa igitur excidenda non erat a duobus illis Regibus. Quàm certa enim erat exhibitio Meſſiæ, tam certa erat conſervatio & ordinatio omnium illorum, quæ ad illam requirebantur. Fine ergo poſito extra omnem dubitationis aleam, de mediis, quibus Deus finem illum producturus erat, jubet eos certos eſſe Iſaias, inter quæ erat præſens conſervatio domus David ab infeſtatione hoſtium.

Ad 3. Reſpondeo, Iſaiæ vaticinium, non ad præſentes tantum Judæos, ſed ad omnem Davidis domum referri, ut ex verbis antecedentibus colligitur: *Audite ergo domus David.*

Reſpondeo ſecundò, Scripturam ſacram ſæpè multis ea promittere, quæ in poſteritate illorum demùm complentur. Sic Geneſis 13. Abraham promittitur terra Canaan, quæ tamen promiſſio longo poſt tempore demùm legitur adimpleta. Sic Geneſis 27. Jacobo promiſſum eſt futurum illum Dominum fratrum ſuorum; & tamen Eſau ipſe nunquam ſubjectus fuit Jacobo, ſed Idumæi poſteri Eſau, quando tempore Davidis ſubacti fuerunt. Non mirum itaque quòd his Judæis ad quos loquebatur, Iſaias ſignum dederit, quod ipſorum duntaxat poſteris eſſet actu exhibendum.

Ad 4. Reſpondeo 1. verba illa capitis 8. *Et acceſſi ad Propheteſſam, & concepit, & peperit filium, & dixit Dominus ad me: voca nomen ejus, accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari*, &c. de Meſſiæ conceptu & partu eſſe intelligenda, proindeque tunc non fuiſſe completum vaticinium illud

Iud. Id probatur ex eo quòd illi puero tribuantur ea, quæ filio Prophetæ convenire non poſſunt. Vocatur enim *Emmanuël*, & dicitur *quòd extenſio alarum ejus implet altitudinem terræ*. Ille ipſe puer dicitur accepturus *fortitudinem Damaſci, & ſpolia Samariæ* (Secundùm textum Hebræum, & Verſionem LXX.) Quod ſanè filio Iſaiæ competere non poterat, ſed ſoli Meſſiæ. Nec nomina illa, *Accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari*, eidem conveniunt, cùm effecta illis deſignata nominibus ei non competant. Præterea ratio Chronologica idipſum exigere videtur. Cùm enim regnum Samariæ everſum fuerit anno 6. regni Ezechiæ, ut habetur 4. Regum cap. 18. non conſtarent ſibi verba Prophetæ, quæ illud eſſe deſtruendum aſſerunt, antequàm puer ille patrem & matrem compellare poſſit. Porro ſi de filio Iſaiæ tum nato hìc ſermo eſſet, attigiſſet ille ætatem longè provectiorem, decimumſextum ad minimum annum ante deſtructionem Samariæ, cum hæc dicta videantur ſub annum tertium vel quartum regni Achaz. Tertiò Zacharias filius Barachiæ, qui hìc teſtis adducitur ab Iſaia, annis 270. ipſo poſterior fuit, ut qui prophetavit demum poſt ſolutam captivitatem Babylonicam. Vaticinium igitur illud cujus adhibetur teſtis, completum non fuit Iſaiæ tempore. Itaque juxta Sanctos Patres, Irenæum, Athanaſium, Baſilium, Hieronymum, Ambroſium, Auguſtinum, dicendum eſt, hæc in viſione contigiſſe Iſaiæ, & ad Chriſtum eſſe referenda: Nomine verò Prophetiſſæ Beatam Virginem intelligi, cujus divinus partus Iſaiæ oſtenſus eſt. Chriſtum quoque ſpectare verſum illum 18. *Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in ſignum*, &c. volunt ſacri Interpretes: quaſi dicat Propheta, Sicut ego & Diſcipuli mei, quos Dominus mihi adjunxit, habemur jam pro ſignis & portentis, eò quòd non ſequamur corruptos populi mores, & admirandos inauditoſque eventus prophetemus, ac ea prædicemus, quæ ingrata ſunt auribus hominum carnalium: ſic Chriſtus, & Apoſtoli ejus atque Diſcipuli, videbuntur eſſe portenta, & monſtra Judæis, ob novitatem doctrinæ, ac vitæ admirabilis ſanctitatem. Et certè verba illa ad Chriſtum referre neceſſè eſt, ſi Apoſtolum ſequamur, ad Hebræos cap. 2. verſu 13.

Reſpondeo ſecundò, quòd etſi de filio Iſaiæ verba illa capitis octavi intelligenda eſſent, & acceſſus ille ad Prophetiſſam ſignificaret Prophetam cognoviſſe uxorem ſuam, ex ea ſuſcepiſſe filium, illi impoſuiſſe memorata nomina; non ſequeretur vaticinium capitis 7. ad Chriſtum non eſſe referendum: quia dici poſſet de alio conceptu & partu hìc ſermonem eſſe, de alio cap. 7. Primum vocari *Emmanuël*; iſtum, *Accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari*. Illum eſſe filium Virginis, iſtum Prophetiſſæ. Illum conſtitui ſymbolum conſervationis domus Davidicæ; iſtum verò ſignum deſtructionis Regnorum Syriæ, & Samariæ. Deum itaque novum iſtud ſignum populo incredulo & pervicaci dediſſe: regna illa deſtruenda fore, & hoſtes Iſraëlis profligandos, antequàm puer quem Prophetiſſa, id eſt, Prophetæ uxor mox pepererat, adultam attigiſſet ætatem. Sed priori reſponſioni potiùs ſtandum eſt.

Ad quintum reſpondeo, verbis illis, *Butyrum & mel comedet*, nihil aliud innui, niſi puerum illum, etſi admirabili, & ſupernaturali modo conceptum & natum, conſueto tamen more educandum, cibiſque communibus nutriendum, quales erant inter Judæos butyrum & mel, quæ ſolebant infantibus exhiberi; tum quia cibi dulces & pingues illi ætati maximè grati eſſe ſolent: tum quia abundabat Judæa & pecore, & favis mellis. Unde & terra Canaan frequenter dicitur in Scriptura, *fluere lacte & melle*.

Ad ſextum reſpondeo, verba illa, *Ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum*, ignorantiam in Puero illo non innuere, quæ accedente rationis uſu paulatim fugetur, ſicut in vulgo puerorum; ſed ſignificant auferenda eſſe ab eo Samariæ, Damaſcique ſpolia, antequàm eam attigerit ætatem, qua pueri boni eligendi, & mali reprobandi ſunt capaces; antequàm & ipſe exterius indicia præbeat ſe bonum inter & malum diſcernere. Quamvis enim Chriſtus omnium ſcientiam perfectiſſimam rerum, non ſolùm qua Deus, ſed qua homo, ſtatim atque conceptus eſt, habuerit; ab infantili tamen, & puerili corporis habitu eam non demonſtrabat, ſed paulatim prout creſcebat ætate, ne verus homo non videretur, ſed portenti inſtar ac monſtri haberetur. De filio porrò Prophetæ, aut quovis alio infante hunc locum intelligi non poſſe demonſtrant adjuncta, quòd ſcilicet detracturus dicatur ſpolia Samariæ, antequàm ſciat vocare patrem & matrem; quod contra Judæos urget Tertullianus. *Ante eſt*, inquit, *inſpicias ætatis demonſtrationem, an veram jam Chriſtum exhibere iſta ætas poſſit, nedum Imperatorem. Scilicet vagitu ad arma eſſet convocaturus infans, & ſignum belli non tubâ, ſed crepitacillo daturus: nec ex equo, vel de muro, ſed de nutricis & gerula ſua dorſo, ſive collo, hoſtem deſtinaturus; atque ita Damaſcum & Samariam pro mammis ſubacturus. Aliud eſt ſi penes vos infantes in prælium erumpunt, credo ad ſolem uncti priùs, deinde pannis armati, & butyro ſtipendiati, qui ante norint lanceare, quàm lancinare. Enimverò ſi nuſquam hoc natura concedit, ante militare, quàm virum facere, ante virtutem Damaſci ſumere, quàm patrem noſſe, ſequitur ut figuratè pronuntiatum eſſe videatur. Sed & Virginem, inquiunt, parere natura non patitur, & tamen credendum eſt Prophetæ. Et meritò: Præſtruxit enim fidem incredibili rei, dicendo quòd ſignum eſſet futurum. Propterea, inquit, dabitur vobis ſignum, Ecce Virgo concipiet in utero, & pariet Filium. Signum autem a Deo, niſi novitas aliqua monſtruoſa fuiſſet, ſignum non videretur. Denique ſi quando ad dejiciendos aliquos ab hac divina prædicatione, vel convertere ſingulos ſimplices quoſque geſtitis, mentiri audetis quaſi non Virginem, ſed juvenculam concepturam & parituram Scriptura contineat, hinc quoque revincimini, quòd nihil ſigni videri poſſit res quotidiana, juvencula ſcilicet prægnatus & partus. In ſignum ergo nobis poſita Virgo Mater meritò creditur, infans verò bellator non æquè. Non enim & hîc ſigni ratio verſatur, ſed ſigno nativitatis novæ adſcripto, exinde poſt ſignum alius jam ordo infantis edicitur, mel & butyrum manducaturi. Nec hoc utique in ſignum eſt, & hoc enim infantia eſt; ſed accepturum virtutem Damaſci, & ſpolia Samariæ adverſùs Regem Aſſyriorum, hoc eſt mirabile ſignum.* Damaſci porrò virtutem interpretatur Tertullianus aurum, & odores a Magis oblatos. *Nam & Magos Reges*, inquit, *ferè habuit Oriens, & Damaſcus Arabiæ retro deputabatur, antequàm transcripta eſſet in Syrophœnicem ex diſtinctione Syriorum, cujus tunc virtutem Chriſtus accepit, accipiendo inſignia ejus; aurum ſcilicet & odores: ſpolia autem Samariæ ipſos Magos, qui cùm illum cognoviſſent, & muneribus honoraſſent, quaſi Dominum & Regem ſub teſtimonio indicis & ducis ſtellæ, ſpolia ſunt facti Samariæ, id eſt, idololatriæ, credentes videlicet in Chriſtum. Idololatriam enim Samariæ nomine notavit, ut ignominioſæ ob idololatriam, qua deſciverat tunc a Deo ſub Rege Hieroboam.*

DIS-

DISSERTATIO XXIX.

Adverſùs Nicolaitas.

ARTICULUS UNICUS.

Quo refellitur ipſorum error de promiſcuo & indiſcreto mulierum complexu.

I. HUnc errorem ſatis refellunt ſacræ Scripturæ oracula, quæ adulterium & fornicationem damnant. Matthæi 15. *De corde*, ait Chriſtus, *exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes: hæc ſunt, quæ coinquinant hominem.* Et cap. 5. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis: ego autem dico vobis; quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Et Apoſtolus 1. ad Corinthios 6. *Nolite errare; neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque adulteri*, &c. *regnum Dei poſſidebunt.* Et ad Galatas 5. *Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria*, &c. *quæ prædico vobis, ſicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* Et Deuteronomii 23. *Non erit meretrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator de filiis Iſrael.*

II. Impurum dogma Nicolaitarum refellitur ex Patribus, qui Apologias pro noſtra Religione ſcripſerunt, in quibus obſcœnas illas commixtiones flagitioſas eſſe, & Chriſti lege prohibitas profitentur. Ita Sanctus Juſtinus Apologiâ ſecunda. *Et ſicut legibus humanis duplex contrahentes matrimonium, ſic etiam apud Doctorem noſtrum fœminam inſpicientes ad concupiſcendam eam, peccatores ſunt. Non enim tantùm qui adulterium ipſo opere committit, ab eo rejicitur, ſed etiam adulterium committere volens: videlicet quod non opera ſolùm, verùm cogitationes quoque manifeſta ſint Deo. Permulti profectò ſexûs utriuſque, & ſexaginta, & ſeptuaginta nati annos, qui a pueris diſciplinam Chriſti ſunt aſſectati, incorrupti, & cœlibes perdurant. Quid enim innumerabilem eorum dicam multitudinem, qui ex intemperanti luxuria ad frugem bonam converſi ſunt, & hæc inſtituta perdidicerunt?*

Et rurſus. *Quin omnino vel matrimonium non aliter contrahimus, niſi liberorum creandorum, atque educandorum gratiâ: vel conjugium detrectantes, perpetuo nos continemus. Et jam noſtrorum juvenum quidam, ut vobis perſuaderet non eſſe nobis myſterium promiſcuam & propatulam mixtionem, libellum obtulit Alexandriæ Felici Præſidi, Medico permitti poſtulans, ut teſtes ſibi abſcinderet. Nam ſine permiſſu Præſidis id facere, loci ejus Medici interdictum eſſe dicebant. Felice verò prorſus petitioni ejuſmodi ſubſcribere nolente, perſeverans in propoſito ſuo adoleſcens, in ſua tandem, & eorum, qui idem ſecum ſentiebant, conſcientia acquievit.*

III. Sic Tertullianus Apologetici cap. 9. ubi contra Gentilium libidines hæc ſcribit: *Jam nunc recogitate quantum liceat erroribus, ad inceſta miſcenda, ſuppeditante materias paſſivitate luxuriæ. In primis filios exponitis ſuſcipiendos ab aliqua prætereunte miſericordia extranea, vel adoptandos melioribus parentibus emancipatis. Alienati generis neceſſe eſt quandoque memoriam diſſipari: & ſimul error impegerit, exinde jam tradux proficiet inceſti, ſerpente genere cum ſcelere: Tunc deinde quocumque in loco, domi, peregrè, trans fretum, comes eſt libido: cujus ubique ſaltus facilè poſſunt alicubi ignaris filios pangere, velut ex aliqua ſeminis ſpurſione, ut ita ſparſum genus per commercia humana concurrat in memorias ſuas, neque eas cæcus inceſti ſanguinis agnoſcat. Nos ab hoc eventu diligentiſſima & fideliſſima caſtitas ſepſit, quantùmque a ſtupris, & ab omni poſt matrimonium exceſſu, tantùm & ab inceſti caſu tuti ſumus. Quidam multo ſecuriores, totam vim hujus erroris virgine continentiâ depellunt, ſenes pueri.*

Et cap. 39. *Itaque qui animo, animâque miſcemur, nihil de rei communicatione dubitamus. Omnia indiſcreta ſunt apud nos, præter uxores: in iſto ſolo conſortium ſolvimus, in quo ſolo cæteri homines conſortium exercent, qui non amicorum ſolummodo matrimonia uſurpant, ſed & ſua amicis patientiſſimè ſubminiſtrant; ex illa, credo Majorum & ſapientiſſimorum diſciplina, Græci Socrates, & Romani Catonis, qui uxores ſuas amicis communicaverunt, quas in matrimonium duxerant, liberorum cauſâ: neſcio quidem an invitus: quid enim de caſtitate curarent, quam mariti tam facilè donaverant? O ſapientiæ Atticæ, o Romanæ gravitatis exemplum! Lenones, Philoſophus, & Cenſor.*

Et cap. 50. *Proximè ad lenonem damnando Chriſtianam potiùs quàm ad leonem, confeſſi eſtis labem pudicitiæ apud nos atrociorem omni pœna, & omni morte reputari.*

Et cap. 55. *Chriſtianus uxori ſuæ ſoli maſculus naſcitur. Democritus excæcando ſemetipſum, quòd mulieres ſine concupiſcentia aſpicere non poſſet, & doleret ſi non eſſet potitus, incontinentiam emendatione profitetur: at Chriſtianus ſalvis oculis fœminas non videt: animo adverſùs libidinem cæcus eſt.*

Sic Minutius Felix, in Octavio. *At nos pudorem non facie, ſed mente præſtamus. Unius matrimonii vinculo libenter inhæremus; cupiditatem procreandi aut unam ſcimus, aut nullam. Convivia non tantùm pudica colimus, ſed & ſobria. Nec enim indulgemus epulis, aut convivium mero ducimus: ſed gravitate hilaritatem temperamus, caſto ſermone, corpore caſtiore. Plerique inviolati corporis virginitate perpetuâ fruuntur potiùs, quàm gloriantur. Tantùm denique abeſt inceſti cupido, ut nonnullis rubori ſit etiam pudica conjunctio.*

Sic Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 7. *Quid deinde illud? quàm vobis execrandum debet videri, quod cum ſummo animi noſtri gemitu & dolore cognovimus? Non deeſſe qui Dei templa, & poſt confeſſionem ſanctificata & illuſtrata priùs membra, turpi & infami concubitu ſuo maculent, cubilia cum fœminis promiſcua jungentes; quando etſi ſtuprum conſcientia eorum deſit, hoc ipſum grande crimen ſit, quod illorum ſcandalo in aliorum ruinas exempla naſcantur.* Mitto ſequentium ſæculorum Patres.

Huc revocari poſſunt ſevera Chriſtianæ diſciplinæ in mœchos edicta, quibus publicæ Pœnitentiæ olim addicebantur, & a Communione, in quibuſdam Eccleſiis, ad mortem uſque arcebantur: quod ex Concilio Illiberitano conſtat, Canone 3. *Si poſt Pœnitentiam fuerint mœchati, placuit ulterius his non eſſe dandam Communionem, ne luſiſſe de Dominica Communione videantur.* Quod etiam ex 7. Canone compertum eſt: *Si quis forte fidelis, poſt lapſum mœchiæ, poſt tempora conſtituta, acceptâ Pœnitentiâ, denuò fuerit fornicatus, placuit nec in fine habere eum Communionem.*

Objicere poterant Nicolaitæ, & ſimiles hominum peſtes, fornicationem non eſſe peccatum, adeoque promiſcuos complexus mulierum ſaltem ſolutarum, licitos eſſe.

Antecedens probare poterant ex eo quòd nihil illicitum Deum præcipiat: fornicationem verò præceperit Oſeæ dicens: *Vade, ſume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum.*

Addere poterant nullum peccatum mortale in Scriptura ſacra abſque reprehenſione memorari:

for-

fornicationem verò in antiquis Patribus memorari ſine reprehenſione: ſicut legitur Geneſis 16. de Abraham, quòd acceſſit ad Agar ancillam ſuam, & cap. 30. de Jacob, quòd acceſſit ad ancillas uxorum ſuarum Balam & Zelpham. Et cap. 38. quòd Judas acceſſit ad Thamar, quam exiſtimavit meretricem. Subjungere poterant fornicationem nulli injuriam facere: adeoque non eſſe vetitam.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem reſpondeo, Deum non præcepiſſe fornicationem Oſeæ, ſed ut ſumeret uxorem fornicationum, id eſt quæ priùs proſtituta fuiſſet, & ex ea, non jam meretrice ſed conjuge, filios procrearet. Neque enim id quod a Deo præcipitur, tunc peccatum eſt, cùm fit Deo jubente, licèt alias & ſecundùm legem communem, peccatum ſit. Quia aliquis actus peccatum eſt, quatenus rectæ rationi adverſatur: ratio autem recta eſt, quatenus primæ & ſummæ regulæ, nimirum divinæ voluntati eſt ſubjecta. Itaque quod homo facit a Deo juſſus, ex recta ratione eſt. Sic nemo rectè inferet licitum eſſe parentibus occidere filios, quamvis Abraham filium immolare decreverit Deo mandante.

Ad ſecundum reſpondeo, Patriarchas ad ancillas ſuas non acceſſiſſe animo fornicario, ſed maritali affectu, eaſque habuiſſe ut uxores, quo tempore polygamia *crimen non erat, quia mos erat*, ut Sanctus Auguſtinus ait: Mos, inquam, apud Sanctos, tacita Dei diſpenſatione, per internum afflatum, probatus. Ancillas memoratas uxorum loco habitas fuiſſe, conſtat ex Scriptura ſacra: *Tulit Agar Ægyptiam ancillam ſuam, & dedit eam viro ſuo uxorem*. Et cap. 30. de Jacob dicitur quòd Rachel *dedit illi Balam in conjugium*. Judas denique peccavit accedendo ad Tamar, peccatumque ſuum ipſe faſſus eſt, dicendo; *Juſtior me eſt*. Hinc Sanctus Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum, cap. 61. *Conſulta*, inquit, *æterna illa lex, quæ naturalem ordinem conſervari jubet, perturbarique vetat, nonniſi propagationis cauſa ſtatuit hominis concubitum fieri: & hoc nonniſi ſocialiter ordinato connubio, quod non pervertat vinculum pacis. Quocirca proſtitutio fœminarum, non ad ſubſtituendam prolem, ſed ad ſatiandam libidinem propoſitarum, divina atque æterna lege damnatur: omnem quippe dehoneſtat emptorem turpitudo venalis. Quapropter Judas, etiamſi graviùs peccaſſet, ſi nurum ſciens, cum ea concumbere voluiſſet: tamen eum, quantùm in ipſo erat, deformiter cum meretrice cubuiſſe, non dubium eſt.*

Et lib. de Bono Conjugali cap. 15. *Plures*, inqoit, *uxoris voluntate adhibere alteram, unde communes filii naſcantur, unius commixtione ac ſemine, alterius autem jure ac poteſtate, apud antiquos Patres fas erat: nunc autem non eſt propagandi neceſſitas quæ tunc fuit, quando & parientibus conjugibus alias propter copioſiorem poſteritatem ſuperducere licebat, quod nunc certè non licet.*

Ad tertium reſpondeo; nego antecedens. Infert enim fornicatio injuriam proli naſcituræ, cùm ejus educationi vagus concubitus, & perpetuo, ex natura ſua, fœderi non conjunctus, adverſetur.

Objectio altera petitur ex Epiſtola 5. Clementis Romani ad Jacobum Fratrem Domini, ſcribentis: *Communis uſus omnium, quæ ſunt in hoc mundo, omnibus eſſe hominibus debuit; ſed per iniquitatem alius hoc ſuum dicit eſſe, & alius illud, & ſic inter mortales diviſio facta eſt. Denique Græcorum quidam Sapientiſſimus hæc ita ſciens eſſe, ait communia debere eſſe amicorum omnia: in omnibus autem ſunt ſine dubio & conjuges; & ſicut non poteſt dividi aër, neque ſplendor Solis, ita nec reliqua, quæ communiter data ſunt omnibus ad habendum, dividi debere, ſed habenda eſſe communia.* Ergo communio uxorum Clementi Romano licita eſſe viſa eſt?

Reſpondeo primò, Epiſtolam illam non eſſe S. Clementis, ut in Synopſi oſtendimus.

Reſpondeo ſecundò, hæc Auctorem, quiſquis eſt, illius Epiſtolæ, ex propria ſententia, non ſcripſiſſe, ſed ex perſona Fauſtiniani ethnici, patris S. Clementis, quem Auctor Recognitionum ſub ejuſdem Sanctiſſimi Pontificis larva deliteſcens lib. 10. inducit uxorum communionem in diſputatione coram S. Petro propugnantem, ex Platonis ſententia: quanquam ab eo, & aliis malè intellectam illius Philoſophi opinionem Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum teſtetur, agens contra Carpocratianos, qui nefarium iſtud dogma tueri non erubeſcebant. *Mihi autem*, inquit, *videtur Platonem quoque malè audiviſſe, in Republica dicentem, Oportere communes omnium uxores; at qui diceret eas quidem quæ nondum nupſerant, eſſe communes eorum qui eſſent petituri, quemadmodum theatrum quoque eſt commune ſpectatorum.*

Reſpondeo tertiò, hæc verba: *In omnibus autem ſunt ſine dubio & conjuges*, deeſſe in Epiſtola illa ſuppoſititia Clementis, quæ extat manuſcripta in Bibliotheca Vaticana, ut notarunt Romani Gratianeæ Decretorum Collectionis Correctores, in c. *Dilectiſſimi*, 12. Q. 1.

Denique viri quidam eruditi ſuſpicantur Clementem alium Philoſophum, Platonicæ doctrinæ ſectatorem, cujus meminit S. Dionyſius Areopagita lib. De Divinis Nominibus, vel Actium, aut Arium Clementem, Philoſophum Platonicum, ad quem extant Plinii Junioris literæ, operam dediſſe ut Epiſtola hæc, qua Platonis doctrina protegitur, ſpecioſo & ſancto Clementis Romani nomine proderetur, quò facilius in Fidelium animos error poſſet irrepere. Ita conjicit Ferdinandus Mendoza lib. 2. de confirmando Concilio Illiberitano cap. 9. Sed nullo monumento nititur iſta conjectura.

Objectio tertia eruitur ex Concilio Toletano I. Can. 17. ita decernente: *Si quis habens uxorem Fidelis, concubinam habeat, non communicet: cæterùm is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur; tantùm ut unius mulieris aut uxoris, aut concubinæ, ut ei placuerit, ſit conjunctione contentus.* Itaque fornicatio, ſaltem naturali jure, non videtur prohibita.

Confirmatur ex ſancto Iſidoro apud Gratianum C. *Chriſtiano* 4. Diſtinct. *Chriſtiano*, inquit, *non dicam plurimas, ſed nec duas ſimul habere licitum eſt; niſi unam tantùm, aut uxorem, aut certè loco uxoris, ſi conjux deeſt, concubinam.*

Reſpondeo 1. hæc teſtimonia Nicolaitarum errori non favere, ſiquidem promiſcuam quibuſvis cum mulieribus conjunctionem illicitam aſſerunt; & ad unius ſive uxoris, ſive concubinæ uſum libidinem coërcent.

Reſpondeo 2. cum viris eruditis, concubinas olim duplicis fuiſſe generis; quaſdam ad tempus adhibitas, quarum ſemper turpis habitus eſt apud Chriſtianos concubitus, & lege naturali prohibitus, etiamſi filiorum procreandorum cauſâ aſſumerentur. Alias autem concubinas quodammodo uxores fuiſſe, quæ ſine dotalium tabularum ſolennitate ductæ fuerant. In his tria erant neceſſaria: primum ut uterque eſſet ſolutus: deinde fides mutua, ſcilicet quòd alteri non jungerentur, neque abhorrerent a procreatione filiorum: tertium, ut uſque ad mortem in ea vitæ conjunctione manendum ſibi proponerent. De his ſcribit S. Auguſtinus lib. De Bono Conjugali cap. 5. *Solet etiam*

qua-

Digitized by Google

quæri, inquit, *cùm maſculus & fœmina, nec ille maritus, nec illa uxor alterius, ſibimet non filiorum procreandorum, ſed propter incontinentiam, ſolius concubitus cauſsâ copulantur, ea fide media, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat, utrùm nuptiæ ſint vocandæ. Et poteſt quidem fortaſſe non abſurdè hoc appellari connubium, ſi uſque ad mortem alterius eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem, quamvis non ea cauſſa conjuncti ſint, non tamen vitaverint, ut vel nolint ſibi naſci filios, vel etiam opere aliquo malo agant ne naſcantur. Cæterùm ſi vel utrumque, vel unum horum deſit, non invenio quemadmodum has nuptias appellare poſſimus. Etenim ſi aliquam ſibi vir ad tempus adhibuerit, quoniam aliam dignam vel honoribus, vel facultatibus ſuis inveniat, quam comparem ducat, ipſo animo adulter eſt, nec cum illa quam cupit invenire, ſed, cum iſta, cum qua ſic cubat, ut cum ea non habeat maritale conſortium. Unde & ipſa hoc ſciens ac volens, impudicè utique miſcetur ei, cum quo non habet fœdus uxorium. Verumtamen, ſi ei fidem tori ſervet, & cùm ille uxorem duxerit, nubere ipſum non cogitet, atque a tali opere prorſus continere ſe præparet, adulteram quidem fortaſſis facilè appellare non audeam, non peccare tamen quis dixerit, cùm eam viro, cujus uxor non eſt, miſceri ſciat?* His de concubinis agunt Canon Concilii I. Toletani, & S. Iſidorus, non de prioribus: de his, inquam, agunt concubinis, quæ veræ uxores erant, quamvis hoc ipſis nomen minimè tribueretur, eò quòd minus ſolenniter ductæ eſſent nec interveniſſent inſtrumenta dotalia, & cætera quæ Leges poſtulabant, cùm Eccleſiaſticæ, tum Civiles, ut legitima eſſet uxor. Itaque virum, qui concubinam haberet hujuſmodi, a Communione arcere noluerunt Toletani Concilii Patres. Non ſequitur ergo fornicationem prohibitam non eſſe Jure divino.

Reſpondeo 3. Concilium Toletanum I. non docere, eum qui unam concubinam habet, poſſe dignè ſuſcipere corpus Chriſti, ſed permittere ſolum ut is a Communione palam non repellatur. Ea enim ætate, Patres ad temporum iniquitatem & delinquentium multitudinem conniventes, concubinarios non feriebant excommunicatione; ſi uni tantum mulieri impudicè adhærerent: quamvis pro certo Catholica Eccleſia haberet, ut habet hodie, concubinatum peccatum eſſe, & quidem inter capitalia graviſſimum. Hujus diſciplinæ teſtis eſt S. Auguſtinus Sermone 2. in Dominicam 22. poſt Pentecoſtem, ubi cùm poſt præclarè laudata matrimonii bona, concubinatûs turpitudinem multis hiſque graviſſimis verbis fuiſſet inſectatus, illamque deteſtandam omnibus propoſuiſſet, ſubjunxit: *Sed fortè illi qui iſto peccato non ſunt macinati, dicent: Quare qui hæc agunt, a communione non ſuſpenduntur? Ideo autem tantum ſcelus a Sacerdotibus non vindicatur, quia a multis admittitur: ſi enim unum aut duo, aut quatuor, aut quinque, mala iſta facere præſumerent, & poterant, & debebant non ſolùm a Communione ſuſpendi, ſed etiam a convivio & colloquio Chriſtiani populi ſeparari. ſecundùm illud Apoſtoli:*

Si tamen hic Sermo eſt S. Auguſtini.

1. Cor. 5.

Cum hujuſmodi nec cibum quidem ſumite: multitudo tamen peccantium, ſicut dictum eſt, prohibet Sacerdotes Domini ea illis diſtinguere: faciunt tamen boni Sacerdotes quod poſſunt, & cum perfecta charitate contendunt orare & ſuſpirare jugiter, & gemitus ac rugitus effundunt, at in quibus propter infinitam multitudinem non poſſunt ſeveritatem vel Diſciplinam Eccleſiaſticam exercere, monendo, vel orando pro eis, poſſint vel aliquando ad pœnitentiam provocare.

Ad confirmationem reſpondeo: S. Iſidorum cùm illicitum eſſe ait Chriſtiano duas ſimul habere uxores, ſed unam tantùm, aut certè loco uxoris, ſi conjux deeſt, concubinam, non ſumpſiſſe, nomen Chriſtiani pro homine, qui ſecundum Evangelium vivat, & Chriſtum in vita imitetur, ut opponitur homini vitiis dedito & cupiditatibus morem gerenti; ſed ut opponitur Judæo. Scilicet S. Iſidorus in lib. de Differentia Veteris & Novi Teſtamenti, ex quo hunc locum Gratianus laudavit, omnes differentias recenſens, quæ inter utrumque intercedunt, hanc unam inter alias retulit, quòd Judæis in lege veteri uxorum & concubinarum permiſſa eſſet multitudo: Chriſtianis autem in lege nova illicitum ſit, etiam in foro exteriori, pluribus commiſceri, vel uxoribus, vel concubinis. Non docet igitur Sanctus Iſidorus licitum eſſe homini Chriſtiano concubinatum *jure cœli*, ut Sancti Auguſtini verbis utar, ſed *jure fori*, in eo quòd una concubina ſine pœna exteriori haberi poſſit, & non plures, ut in lege veteri, cujus antè meminerat.

Objectio 4. Uxori licita eſt ſui corporis locatio, conſentiente marito: facinus igitur quod Nicolao e ſeptem Diaconis uni tribui ſolet, de proſtitutione uxoris, quod Nicolaitæ ſunt imitati, non eſt execratione dignum.

Probatur antecedens ex S. Auguſtino lib. 1. de Sermone Domini in Monte cap. *16.* ubi ad id confirmandum, in exemplum affert hiſtoriam, quæ Antiochiæ ſub Conſtantii imperio contigerat. *Sed tamen*, inquit, *utrùm quod ait Apoſtolus, Mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir, poſſit in tantum valere, ut permittente uxore, quæ maritalis corporis poteſtatem habet, poſſit vir cum altera, quæ nec aliena uxor ſit, nec a viro disjuncta, concumbere: ſed non ita eſt exiſtimandum, ut hoc etiam fœmina permittente viro facere poſſe videatur, quod omnium ſenſus excludit. Quanquam nonnullæ cauſſæ poſſint exiſtere, ubi & uxor mariti conſenſu, pro ipſo marito hoc facere debere videatur: ſicut Antiochiæ factum perhibetur ante 50. ferme annos, Conſtantii temporibus. Nam Acindinus tunc Præfectus, qui etiam Conſul fuit, cùm quemdam libræ auri debitorem fiſci exigeret, neſcio unde commotus, quod plerumque in iſtis Poteſtatibus perniciofum eſt, quibus quodlibet licet, aut potiùs putatur licere, comminatus eſt jurans & vehementer affirmans, quòd ſi certo die, quem conſtituerat, memoratum aurum non exſolveret, occideretur. Itaque cùm ille teneretur immani cuſtodia, nec ſe poſſet debito illo expedire, dies metuendus imminere & propinquare cœpit. Et fortè habebat uxorem pulcherrimam, ſed nullius pecuniæ, quæ ſubvenire poſſet viro. Cujus mulieris pulchritudine cùm dives quidam eſſet accenſus, & cognoviſſet maritum ejus in illo diſcrimine conſtitutum, miſit ad eum, pollicens pro una nocte, ſi ei miſceri vellet, ſe auri libram daturum. Tum illa, quæ ſe ſciret non habere ſui corporis poteſtatem, ſed virum ſuum, pertulit ad eum dicens, paratam ſe eſſe pro marito id facere, ſi tamen ipſe conjugalis corporis dominus, cui tota illa caſtitas deberetur, tanquam de re ſua, pro vita ſua, vellet id fieri. Egit ille gratias, & ut id fieret, imperavit, nullo modo judicans adulterinum eſſe concubitum, quod & libido nulla, & magna mariti charitas, ſe volente ac jubente flagitaret. Venit mulier ad villam illius divitis, fecit quod voluit impudicus, ſed illa corpus nonniſi marito dedit, non concumbere, ut ſolet, ſed vivere cupienti. Accepit aurum, ſed ille qui dedit, fraude ſubtraxit quod dederat, & ſuppoſuit ſimile ligamentum cum terra. Quod ubi mulier jam domi ſuæ poſitum invenit, proſiluit in publicum, eadem mariti charitate clamatura quod fecerat, qua facere coacta eſt. Interpellat Præfectum, fatetur omnia: quam fraudem paſſa eſſet, oſtendit. Tum verò Præfectus primò ſe reum, quod ſuis minis ad id ventum eſſet, pronuntiat: tanquam*

in alium ſententiam diceret, de Acindini bonis auri libram fiſco inferendam; illam verò maiorem dominam in eam terram, unde pro auro terram accepiſſet, induci. Nihil hic in alteram partem diſputo, liceat cuique æſtimare quod velit. Non enim de divinis auctoritatibus deprompta hiſtoria eſt: ſed tamen narrato hoc facto, non ita reſpuit ſenſus humanus quod in illa muliere, viro jubente, commiſſum eſt, quemadmodum antea, cùm ſine ullo exemplo res ipſa poneretur, horruimus. Noluit itaque Sanctus Auguſtinus illius mulieris facinus damnare, ſed unicuique ſentiendi ea de re quid vellet, poteſtatem fecit.

Reſpondeo, id de quo anceps & dubius fuit Sanctus Auguſtinus, non fuiſſe utrum licitum eſſet, quod mulier illa fecit conſentiente marito; id enim illicitum fuiſſe plus ſatis ſignificat: ſed utrum ab adulterii crimine aliquatenus excuſanda eſſet, propter mariti auctoritatem & imperium, quo fuerat ad iſtud nefas adacta. Dici etiam poteſt, Sanctum Auguſtinum permittere cuique æſtimare quod velit, non de qualitate, ſed de veritate facti, quia hiſtoria illa non erat ejus naturæ, ut fidem legentium vel audientium extorquere neceſſariò deberet, cum humana tantum relatione, non divina auctoritate niteretur. Id ipſa Sancti Auguſtini verba ſignificant. *Nihil hic in alteram partem diſputo*, inquit, *liceat cuique æſtimare quod velit; non enim de divinis auctoritatibus deprompta hiſtoria eſt.*

Objicitur ultimò. Catechumeni qui aliorum uxoribus abutuntur, & eas domi retinent, ſi morbo præoccupentur, & amittant uſum vocis, baptizandi ſunt, etiamſi eas non dimiſerint, ut docet Sanctus Auguſtinus lib. 1. *de Adulterinis Conjugiis* cap. 28. Conjunctio igitur cum aliena conjuge non eſt crimen lege divina prohibitum, ſi ipſa conſentiat.

Reſpondeo Sanctum Auguſtinum ſupponere, quòd Catechumeni illi pœnitentiam intra ſe agant, & de vitæ prioris facinoribus ſincerè doleant, ſibique propoſuerint concubinas, vel adulteras ante dimittere, quàm Baptiſmo initiarentur. *Ego*, inquit, *non ſolùm alios Catechumenos, verùm etiam ipſos, qui viventium conjugiis copulati, retinent adulterina conſortia, cùm ſalvo corpore in his permanentes non admittamus ad baptiſmum, tamen ſi deſperati & intra ſe pœnitentes jacuerint, nec pro ſe reſpondere potuerint, baptizandos puto, ut etiam hoc peccatum cum cæteris, lavacro regenerationis abluatur. Quis enim novit utrùm fortaſſis adulterina carnis illecebra uſque ad baptiſmum ſtatuerant detinere? Si autem ab illa deſperatione recreati potuerint vivere, aut facient, quod ſtatuerant, aut edocti obtemperabunt, aut de contemptoribus fiet, quod fieri etiam de baptizatis talibus debet. Quæ autem baptiſmatis, eadem reconciliationis eſt cauſſa, ſi fortè pœnitentem finienda vitæ periculum præoccupaverit. Nec ipſos enim ex hac vita ſine arrha ſuæ pacis exire velle debet mater Eccleſia.* Denique quæ ſit Sancti Auguſtini & Eccleſiæ Catholicæ de adulterinis hiſce conjunctionibus ſententia ex duplici ejus libro *de Adulterinis Conjugiis*, perſpectum eſt.

Hæc in Eccleſiaſticam primi Sæculi Hiſtoriam habui quæ ſcriberem; has Diſſertatiunes quas in publicam utilitatem ederem; quas ut Dei Optimi Maximi gratiâ & Deiparæ Virginis patrocinio ſuſcepi; ita earum fortunam iiſdem, cum Auctore, totam committo; idemque invoco præſidium ut reliquum Operis feliciter exequar. Hæc interim Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ, ac Romanæ judicio, in quo ſemper acquieſcere velim, humillimè ſubjicio, ſi quid a me in ſcribendo erratum ſit, retractare ac emendare paratiſſimus.

Nota.

Occaſione textûs S. Auguſtini, qui licèt falsò viſus eſt aliquibus excuſare a malitia adulterii fœminam cum alio de viri ſui conſenſu concumbentem, obſervare non deſinam quoſdam præteriti ſæculi Caſuiſtas in craſſum illum errorem incidiſſe, quòd dicerent cognoſcere alterius uxorem adulterii malitiam non comprehendere, ſi id fiat de mariti conſenſu. Ipſorum doctrinam Innocentius XI. proſcripſit, propoſitionem quinquageſimam damnando. Hunc ſcopulum declinaſſent ſi animadvertiſſent Apoſtolum *ad Rom.* 7. 3. dicere ſolam viri mortem fœminam ab adulterii crimine liberare, ſi cum alio miſceatur, *Vivente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt a lege viri, ut non ſit adultera.* Clarè etiam S. Auguſtinus viri conſenſum malitiam adulterii non excludere docet lib. 3. de Fid. & Operib. cap. 7. *Abſit*, ait, *ut ſenſu planè non humano, ſed planè vano ſic doleamus, ubi flagitia corriguntur, tanquam connubia dirimantur; maximè in civitate Dei noſtri, in monte ſancto ejus, hoc eſt in Eccleſia, ubi nuptiarum non ſolùm vinculum, verùm etiam ſacramentum commendatur, ut non liceat viro uxorem ſuam alteri tradere: quod in Republica tunc Romana, non ſolùm minimè culpabiliter, verùm etiam laudabiliter Cato feciſſe perhibetur. Neque hinc diutiùs modo diſputare opus eſt, cùm & illi, quibus reſpondeo, non audeant affirmare nullum hoc eſſe peccatum; neque negent eſſe adulterium, ne ipſi Domino Sanctoque Evangelio apertè convincantur obſiſtere.* Sed & audiatur Tertullianus Apologetici cap. 39. *Omnia indiſcreta ſunt apud nos, præter uxores. In iſto ſolo conſortium ſolvimus, in quo ſolo cæteri homines conſortium exercent, qui non amicorum ſolummodo matrimonia uſurpant, ſed & ſua amicis patientiſſimè ſubminiſtrant, ex illa, credo, majorum, & ſapientiſſimorum diſciplina, Græci Socratis, & Romani Catonis, qui uxores ſuas amicis communicaverunt, quas in matrimonium duxerant liberorum cauſâ & alibi creandorum. Neſcio quidem an invitas. Quid enim de caſtitate curarent, quam mariti tam facilè donaverant. O ſapientia Atticæ o Romanæ gravitatis exemplum! Leno est Philoſophus & Cenſor.*

P R I M I S Æ C U L I F I N I S.

HI-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ SECUNDI SÆCULI SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

De Perſecutionibus quæ in Eccleſiis ſævierunt ſecundo Sæculo.

TRajani anno circiter decimo, quinta in Chriſtianos mota perſecutio eſt. Plinius ſecundus Bithyniæ Proconſul de Chriſtianis habita quæſtione, cùm eos falſis criminibus accuſari deprehendiſſet, eadem de re ad Trajanum retulit, ipſos nullius impietatis, aut violationis legum eſſe reos: id ſolùm ſe in illis animadvertiſſe ſingulare, quod primo diluculo a ſomno excitati Chriſtum ut Deum hymnis celebrarent, ſeque ſacramento non in ſcelus aliquod obſtringerent, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent. Reſcripſit Trajanus in hæc verba: *Conquirendi non ſunt; ſi deferantur & arguantur, puniendi ſunt.* Lege Epiſtolam 98. Plinii, lib. 10. & Reſcriptum Trajani ibidem, Euſebium lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 27. Tertullianum Apologetici cap. 2. ita ſcribentem: *Atque invenimus inquiſitionem quoque in nos prohibitam. Plinius enim ſecundus cùm Provinciam regeret, damnatis quibuſdam Chriſtianis, quibuſdam gradu pulſis, ipſa tamen multitudine perturbatus, quid de cætero ageret, conſuluit tunc Trajanum Imperatorem, allegans, præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud ſe de ſacramentis eorum comperiſſe, quàm cœtus antelucanos ad canendum Chriſto & Deo, & ad confœderandam diſciplinam: homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cætera ſcelera prohibentes. Tunc Trajanus reſcripſit, Hoc genus inquirendos quidem non eſſe, oblatos verò puniri oportere: O ſententiam neceſſitate confuſam! Negat inquirendos, ut innocentes; mandat puniendos, ut nocentes; parcit, & ſævit, diſſimulat & animadvertit. Quid temetipſum cenſura circumvenis? Si damnas, cur non & inquiris? Si non inquiris, cur non & abſolvis? Latronibus veſtigandis per univerſas provincias Militaris ſtatio ſortitur: in reos majeſtatis, & publicos hoſtes omnis homo miles eſt: ad ſocios, ad conſcios uſque inquiſitio extenditur: ſolùm Chriſtianum inquiri non licet; offerri licet: quaſi aliud eſſet actura inquiſitio quàm oblationem.*

In perſecutione Trajani Simeon Cleophæ filius, Hieroſolymorum Epiſcopus, annos natus 120. cruci ſuffixus eſt, cujus Martyrium Euſebius ex Hegeſippo deſcribit, lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 26. Eadem in perſecutione Sanctus Ignatius Martyr conſummatus eſt. De quo lege Euſebium, cap. 30. ejuſdem libri. Acta *Sancti Ignatii* Epiſcopi Antiocheni & Martyris ſincera poſt *Uſſerium* edidit Dom. *Theodoricus Ruinart* Monachus Benedictinus: ex quibus colligitur illum beſtiis traditum fuiſſe Romæ ſub *Syra & Senecio* Coſſ. quo tempore *Trajanus* Antiochiæ degebat, anno Imperii ſui decimo, Chriſti centeſimo-ſeptimo. Ante illam perſecutionem indictam; cùm reſtincta non eſſet quæ ſub Domitiano orta erat, Sanctus Clemens Romanus Pontifex Martyrium obiit, anno Trajani 3. (ut teſtatur Euſebius lib. 3. cap. 28.)

Hujus perſecutionis æſtum mitigavit Trajani ſucceſſor Hadrianus anno Imperii ſui 9. (ut Euſebius in Chronico teſtis eſt) ſuadente per literas Serenio Graniano Præfecto illuſtriſſimo: quibus acceptis, Imperator ad Minutium Fundanum Aſiæ Proconſulem reſcripſit, Chriſtianorum neminem, niſi legum violatarum reus convinceretur, morte eſſe mulctandum. Iſta refert Euſebius, lib. 4. cap. ex Sancto Juſtino in Apologia ad Imperatores, & Adriani Reſcriptum exſcribit, cap. 9.

Sextam perſecutionem moverunt M. Aurelius, & L. Verus, qua graſſante Sanctus Polycarpus, cum aliis, Martyrium Smyrnæ paſſus eſt, de quorum glorioſa paſſione præclaram habemus Eccleſiæ Smyrnenſis Epiſtolam, cujus maximam partem lib. 4. Hiſtoriæ ſuæ. cap. 14. ſeu 15. inſeruit *Euſebius*. Quo die & anno paſſus ſit *Sanctus Polycarpus*, non ita certum. Eadem perſecutione ſublatus eſt *Sanctus Juſtinus*, de quo idem *Euſebius*

lib. 4. cap. 15. ſive 16. Hic ad mortem quæſitus ac damnatus eſt malis artibus *Creſcentis* Philoſophi Cynici, quem Chriſtianorum hoſtem infenſiſſimum fuiſſe teſtatur *Juſtinus* ipſe in Apologia ſua. Ejus Acta edidit Dom. *Theodoricus Ruinart*, & contra *Papebrochium* vindicavit, qui duos fuiſſe *Juſtinos* aſſeruerat, quorum alter Philoſophus ſub *Juſtini* nomine celebris, qui poſt multos ob Eccleſiæ defenſionem ſuſceptos labores, clam tandem veneno ſublatus ſit: Alter verò qui paulò poſt ſuum in urbem Romam e Græcia adventum, a *Ruſtico*, Urbis Præfecto cum aliis, ob Chriſtianæ Fidei confeſſionem morti ſit addictus; cujus quidem poſterioris Acta Martyrii poſtea Philoſopho attributa ſint. Paſſi ſunt in eadem perſecutione Ptolemæus, & Lucius, ſub Urbicio Præfecto, occaſione mulieris Chriſtianæ, quam in ſacris literis inſtituerat Ptolemeus. Hanc enim cum maritus ethnicus, a quo lege conjugii ruptâ cupiebat ſeparari, eò quòd nefas eſſe duceret cum illo manere, qui omnem in libidinem eſſet effuſus, & ipſi dato libello repudii, diſceſſiſſet; hanc (inquam) cùm maritus detuliſſet ad Præfectum velut Chriſtianæ Religionis ream, nec ipſi perniciem moliri poſſet, rabiem omnem in Ptolemæum convertit. Hæc ex Sancto Juſtino in priore Apologia refert Euſebius lib. 4. cap. 16. Hac perſecutione in Gallias propagatâ, complures Chriſtiani occiſi ſunt, quos inter excelluerunt Martyres Lugdunenſes, Potinus Epiſcopus Lugdunenſis, Attalus, Alexander Medicus, Sanctus Diaconus, Maturus, Blandina, Biblis, & Ponticus quindecim annorum adoleſcens. Eorum certamina egregiè deſcripta leges in Epiſtola Eccleſiarum Viennenſis & Lugdunenſis ad Eccleſias Aſiæ, & Phrygiæ data, apud Euſebium lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capp. 1. 2. & 3. Paſſi ſunt illi Martyres, anno Chriſti 177. Paſſa eſt etiam Romæ ſub M. Aurelio Sancta Fœlicitas cum filiis ſeptem, ut Eccleſiaſticæ Tabulæ teſtantur. Hæc porro perſecutio ſolenni edicto ab Imperatoribus indicta non eſt, ſed privatis tantum mandatis ad Provinciarum Præfectos datis. Unde Tertullianus [Apologetici cap. 5. ait] *Quales ergo leges iſtæ, quas adverſùs nos ſoli exequuntur impii, injuſti, turpes, truces, vani, dementes? Quas Trajanus ex parte fruſtratus eſt vetando inquiri Chriſtianos; quas nullus Hadrianus, quanquam curioſitatum omnium explorator; nullus Veſpaſianus, quamquam Judæorum debellator; nullus Pius; nullus Verus impreſſit. Faciliùs utique peſſimi ab optimis quibuſque, ut æmuli, quàm a ſuis ſociis eradicandi judicarentur.*

CAPUT II.

De Pontificibus, qui Romanam Eccleſiam ſecundo nominis Chriſtiani Sæculo gubernarunt.

Evariſtus. MOrtuo Sancto Clemente, qui ad annum tertium uſque Trajani Romanam, & univerſalem rexit Eccleſiam, ejus in ſedem evectus eſt Evariſtus, teſte Euſebio, lib. 3. cap. 28. Unde patet expungendum eſſe Anacletum, quem Baronius poſt librum Pontificalem, inter Clementem & Evariſtum collocat, velut diſtinctum a Cleto Pontificem. Evariſto Titulorum, ſeu Parochiarum diſtributionem Presbyteris factam, & ſeptem Diaconorum inſtitutionem, qui Pontificem concionantem ſtiparent, fert acceptam liber Pontificalis. Octo annis cùm ſediſſet, ipſi ſucceſſit Alexander, cui aquæ benedicendæ, & in *Alexander I.* Chriſtianorum domibus aſpergendæ ritus ab ejuſdem libri Auctore tribuitur. Cum decem annos Eccleſiæ præfuiſſet, martyrio functus eſt anno 3. Adriani, ex Euſebio lib. 4. Hiſt. cap. 4. Cum hoc *Euſebii* teſtimonio conciliari non poſſunt Acta *S. Alexandri I.* Papæ a *Bollandi* Continuatoribus edita ad diem tertiam Maji. Sub *Trajano* quippe Imperatore ipſum Martyrium ſubiiſſe hæc Acta teſtantur, punctimque per tota membra transfixum; Quod Martyrologia Bedæ, Adonis Viennenſis, & *Notkeri* confirmant. Sediſſe Trajani temporibus, a Conſulatu *Palmæ & Tulli*, uſque ad Conſulatum *Æliani & Veteris*, Catalogi duo Romanorum Pontificum a *Bollandi* Continuatoribus editi fidem faciunt. Acta *S. Alexandri* eſſe nimia antiquitate mendoſa, ſcribit Cardinalis *Baronius*. De illorum ſinceritate pariter dubitant alii Viri Eruditi, ob ſequentes rationes. 1. Quòd narrent *S. Alexandrum* ſub Trajano Imperatore *Senatorum partem maximam convertiſſe ad Dominum*, & *Præfectum Urbis* neſcio quem *Hermenem*, cum uxore & filiis baptizaſſe, cum mille ducentis quinquaginta ſervis ſuis, uxoribus & filiis eorum, *quos omnes in die Sancto Paſchæ priùs fecit ingenuos, & ita baptizari*. 2. Quòd *S. Eventium* Presbyterum ordinatum eſſe tradant, cùm eſſet annorum viginti, & ipſum *S. Alexandrum* paſſum cùm eſſet annorum trigiota, adeoque in Cathedra S. Petri collocatum cùm eſſet annorum 22. quod certè priſcæ diſciplinæ Apoſtolicorum temporum non congruit. 3. Quòd doceant *Xiſtum* ſucceſſorem *Alexandri* ipſo ſtatim initio Imperii *Hadriani* Via Numentana *In prædio Severinæ ordinaſſe Epiſcopum: qui omni die, quæ ſunt Sancta, Martyribus celebraret*. 4. Quòd veriſimile non ſit Trajanum *Utriuſque Militiæ Comitem* (ſi quis illa Dignitate ornatus, illamque Præfecturam generis ipſi adfuiſſet) in Occidentem miſiſſe *ad interfectionem omnium* Chriſtianorum, eo tempore quo omnia in Oriente retro lapſa ſunt, Exercitus fuſi, Duces occiſi. 5. Quòd Comitatûs utriuſque Militiæ dignitas ante *Conſtantini* tempora, qui Romanæ Reipublicæ formam mutavit, a nemine veterum Scriptorum memoretur. 6. Acta illa *Sancti Alexandri* Papæ & Martyris duobus ampliùs Sæculis poſt ejus mortem ſcripta ſunt. Chriſtianos enim ſepeliviſſe Quirinum Tribunum Viâ Appiâ, *in Cæmeterio Prætextati* referunt. At *Prætextatus* ante *Diocletiani* perſecutionem non obiit, ſed in ipſa ſub *Maximiano*.

Sancto Alexandro ſucceſſit Xiſtus, cui, cùm de- *Xiſtus I.* cem annorum ſpatium in Romani Pontificatus adminiſtratione confeciſſet, ſucceſſit Teleſphorus *Teleſphorus.* anno 12. Imperii Adriani. Ab hoc conſtitutum fuiſſe ut ſeptem hebdomadibus ante Paſcha jejunium celebraretur, ſcribit libri Pontificalis Auctor. Sed Quadrageſimale jejunium, res Apoſtolicæ traditionis, explicari potuit a Teleſphoro, non inſtitui. Hic anno miniſterii ſui undecimo, Antonini Pii primo, illuſtre Martyrium obiit. (Ex Euſebio, lib. 4. cap. decimo) Illi ſucceſſit Higinus, cujus ſub Pontificatu Valentinus *Higinus.* Hæreſiarches, & Cerdo Magiſter Marcionis Romam venerunt, (ut Euſebius in Chronico teſtatur). Higino poſt quartum Pontificatus ſui annum decedente e vita, Pius Romanæ Eccleſiæ *Pius I.* procurationem obtinuit: quo, ad decimum quintum Pontificatus ſui annum mortem oppetente, Anicetus illius Eccleſiæ miniſterio præfectus eſt. (ex Euſebio, libro 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. decimo.) Sub ejus Pontificatu S. Polycarpus *Anicetus.* Romam venit, & de die celebrandi Paſchatis legitimâ, cum eo controverſiam habuit, [ex Euſe-

bio

Soter. bio, lib. 4. cap. 13.] Porro cùm Anicetus Pontificatum undecim annis continuis geſſiſſet, Soter ejus in locum ſucceſſit. Ejus & Romanæ Eccleſiæ erga Sanctos Confeſſores, & pauperes Chriſtianos, charitatem ac beneficentiam commendat Sanctus Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, in Epiſtola ad Romanos data, cujus fragmentum refert Euſebius lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 23. Sic autem habet: *Apud vos is mos jam inveteravit ut omnes fratres variis afficeretis beneficiis, & Eccleſiis permultis, quæ in quaque civitate ſunt, vitæ mitteretis ſubſidia. Sic planè non ſolùm egentium ſublevatis inopiam; verùm etiam fratribus, qui ſunt ad metalla damnati, opem fertis: ſicque per ea beneficentiæ ſubſidia, quæ jam a primis Eccleſia veſtra fundamentis paſſim mittere conſuevit; cùm ſitis Romani, Romanorum conſuetudinem a Patribus traditam ſedulò obſervatis: quam quidem certè beatus Soter veſter Epiſcopus, & hactenus cuſtodivit diligenter, & miram in modum ſuo propenſo ſtudio adauxit. Idque non modò opes in Sanctos reficiendos delegatas benignè ſubminiſtrando: verùm etiam fratres ad ipſum adventantes, tanquam pater indulgens, & clemens in liberos, beato ac pio ſermone ad virtutem cohortando.*

Eleutherus. Cùm octo annis Pontifex fuiſſet Soter, deceſſit e vita. Succeſſorem habuit Eleutherum: cui, cùm tredecim annis Pontificatum adminiſtraviſſet, ſucceſſit *Victor.* Victor, quo cum Aſiaticos Epiſcopos controverſia de legitima die Paſchatis celebrandi commiſit. Qua de re varia variis in regionibus Concilia celebrata ſunt, in Palæſtina, præſide Theophilo Cæſarienſi; in Ponto, præſide Palma; in Galliis, præſide Irenæo; Romæ, præſide Victore. [ex Euſeb. lib. 5. cap. 23. & 24. & ex Auctore Libelli Synodici.] De Concilio Palæſtino agemus in ſingulari Diſſertatione, de controverſia circa celebrationem Paſchatis, quæ Victorem inter & Aſiaticos interceſſit. Aſiaticarum Eccleſiarum morem de ſacratiſſima Feſtivitate Luna 14. celebrandâ, cum Judæis, Polycrates Epheſiorum Epiſcopus, datis ad Victorem literis, vindicare conatus eſt. Quæri ſolet utrum Victor Aſianos & finitimos Epiſcopos, ejus conſuetudinis retinentiſſimos a communione excluſerit. Non excluſiſſe contendo, & Diſſertatione ſingulari evincam. Cùm Victor decem annis Eccleſiæ miniſterio præfuiſſet, in ejus locum Zephirinus ſucceſſit nono circiter anno Imperii Severi; id eſt anno Chriſti 203. Unde ipſius Pontificatus ad alterum ſæculum pertinet.

CAPUT III.

De Hæreſibus quæ Eccleſiam infeſtarunt ſecundo nominis Chriſtiani Sæculo.

EX inferis eruperunt ſecundo Sæculo Hæreſes Helceſeitarum; Carpocratis; Gnoſticorum; Cerdonis; Marcionis; Valentini; Tatiani; Encratitarum; Montani & Cataphrygum; Bardeſanis; Artemonis, Theodoti Coriarii, Apellis, Adamitarum, Ophitarum, Cainanorum, & Hermogenis, de quibus ſequentibus Articulis acturi ſumus.

ARTICULUS I.

De Hæreſi Helceſeitarum.

HUjus Hæreſis auctor Elxai Pſeudopropheta, qui ad Oſſenos (Judaicam Hæreſim) Trajano Imperante, ſe adjunxit [ex S. Epiphanio, Hæreſi 19.] Hi autem ſunt præcipui Helceſeitarum, qui & Sampſei dicti ſunt, errores. Primò, Chriſtum verbo tenus confitebantur, dicentes: Magnus rex eſt Chriſtus; ſed eum creaturarum in ordinem cogebant. 2. Spiritum Sanctum ſexu fœmineum, & Chriſti ſororem effutiebant: utrique molem corpoream portentoſam ſanè affingentes. 3. Sacrificia penitus damnabant ut a Deo aliena, illaque unquam in lege ipſi oblata inficiabantur. 4. Aquam numinis prope cujuſdam inſtar colebant, ignem averſabantur. 5. Ad Orientem converſo vultu precari prohibebant, ſed Hieroſolymam verſus dicebant undequaque proſpiciendum. 6. Per ſalem ac terram, panem, cœlum, æthera, ventumque, velut numina dejerabant, ex Auctoris ſui diſciplina. 7. Virginitatem oderant, damnabant continentiam, nuptias imperabant. 8. Simulationem in profeſſione religionis licitam eſſe contendebant, ullum crimen eſſe negantes, ſi quis perſecutionis tempore idola veneretur, dummodo id ex animo non faciat; aut ſi quid ore tenus, non item animo profiteatur. Hæc habentur omnia ex S. Epiphanio, Hæreſi 19. & 30. De hoc poſtremo errore Helceſeitarum Euſebius lib. 6. cap. 38. ita ſcribit: *Fidem negare indifferens quiddam eſſe aſſerit. Qui enim interiore cogitatione rectè de fide ſentiat, tametſi ore fidem pernegет, tamen animo firmè illi adhæſurum.*

S. Pauli Epiſtolas rejiciebant Helceſeitę; & alia, pro arbitrio, Scripturæ ſacræ antiquabant teſtimonia (ex Euſebio ibidem, & ex Theodoreto.) Tempore Origenis vires novas ſumpſit hæc Hæreſis, cujus ipſe meminit Concione in Pſalmum 82. (referente Euſebio.)

Librum etiam circumferebant illi Hęretici, quem jactabant e cœlo delapſum, cujus doctrinæ qui credidiſſet, remiſſionem peccatorum conſequeretur diverſam ab illa qua Chriſtus Jeſus remiſit peccata. [ex Euſebio, & ex Theodoreto lib. 2. Hæreticarum Fabularum c. 7.] Tempore S. Epiphanii duas mulierculas ex ſtirpe Elxai tanta veneratione proſequebantur, Martham & Marthanam, ut pulverem pedibus earum adhærentem, & ſputa, ad amuleta, & phylacteria facienda colligerent, quæ morbis præſentiſſima eſſe remedia mentiebantur (ex S. Epiphanio Hæreſi 30.)

ARTICULUS II.

De Carpocrate, & ejus erroribus.

CArpocrates genere Alexandrinus, creaturas corporeas ab Angelis conditas eſſe aſſerebat 2. Jeſum ex Joſeph & Maria, cæterorum hominum more natum eſſe. Cui ſe ſe virtute & ſapientiâ æquales, quidam Carpocratis diſcipuli blaſphemabant. 3. Secundum opiniones tantum hominum, quædam bona, quædam mala vocari, cùm nihil naturâ malum ſit. 4. Omne libidinis, & turpitudinis genus licitum eſſe docebant, ac perpetrabant ipſi, magicis præſtigiis & philtris eum in finem uſi. 5. Tranſmigrationem animarum in corpora, donec omnia vitiorum genera compleviſſent, admittebant Carpocratiani, ad impium inſanumque illud dogma probandum hanc Chriſti parabolam Matth. 5. detorquentes? *Eſto conſentiens adverſario tuo, dum adhuc es in via cum ipſo; ne fortè tradat te adverſarius judici, & judex tradat te miniſtro; & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas noviſſimum quadrantem.* Adverſarium, unum ex Angelis opificibus mundi; carcerem corpus; noviſſimum quadrantem, migrationem animarum interpretabantur, quas acceſſionibus ad corpora ſingulis ultima neceſſe eſſet complere flagitia. 6. Imagines quaſdam ſeu pictas, ſeu ſculptas habebant Carpocratiani, dicentes formam Chriſti a Pilato

ad-

adumbratam; & imagines Chriſti proponebant cum imaginibus Philoſophorum, Pythagoræ ſcilicet, Platonis, Ariſtotelis, & aliorum; ipſaſque coronabant, & gentilium ritu venerabantur. Hujus Sectæ fuit Marcellina peſtilens fœmina, quæ Romam ſub Aniceti Pontificatu venit, multoſque ad hæreſim traduxit.

Filium habuit Carpocratem nomine Epiphanem, in Platonica inſtitutum diſciplina, qui ipſius fabulas amplificavit.

Hæc omnia conſtant ex Sancto Irenæo, lib. 1. adversùs Hæreſes, cap. 24. Ex Euſebio, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 7. ex S. Epiphanio, Hæreſi 27. & ex Theodoreto, lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 5. contra Carpocratianos, & Gnoſticos, pugnat Sanctus Clemens Alexandrinus, lib. 3. p. 314. & p. 319. & 320. & ſequentibus.

ARTICULUS III.

De Gnoſticorum Hæreſi.

Carpocratis diſcipuli nefandarum in velamen obſcœnitatum, ſibi ſpecioſum Gnoſticorum nomen indiderunt, quaſi præ aliis hominibus rerum divinarum cognitione præditi eſſent: licèt a Baſilide nominatos eſſe Gnoſticos Sanctus Hieronymus & Euſebius velint. Sed ſicut venena, ita & nomina inter ſe ipſos communicaſſe, quidni dicamus?

Hi porro Gnoſticorum errores. Principes 350. ceu minores Deos invehebant, cuique cœlo inſidentes; & Chriſtum in octavo collocabant cum Barbelone, ſeu univerſorum parente (ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 26.) Ipſorum de commentitiis illis Principibus, eorumque combinationibus deliria refert Sanctus Irenæus lib. 1. adverſùs Hæreſes, cap. 33. & 34. Secundò, Gnoſtici Chriſtum negabant de Maria natum, ſed per Mariam oſtenſum aſſerebant, neque carnem aliter quàm ſpecie ipſa ſuſcepiſſe. (ex S. Epiphanio ibidem.) 3. Carnis reſurrectionem negabant (ex eodem). 4. Eos deridebant, qui Monaſticum vitæ genus amplexi eſſent, aut caſtitatem profiterentur, quòd fruſtra id ſibi imponerent moleſtiæ ac laboris. 5. Jejunia damnabant, & execrabantur; nec non martyria. 6. Nedum communes fœminas habebant, ſed libidinum furias in ſexus, in corpora, & ea quæ non tam crimina, quàm monſtra, præclarè dixit Tertullianus, exercebant: turpitudini vacantes de qua loquitur Apoſtolus ad Romanos 1. *Nam fœminæ eorum immutaverunt naturalem uſum in eum uſum qui eſt contra naturam. Similiter autem & maſculi, relicto naturali uſu fœminæ, exarſerunt in deſideriis ſuis in invicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes.*

Porro cùm aſſiduis corruptelis ſe inquinarent, liberorum procreatione interdicebant. Denique ex fœtu informi, abortione projecto, nefarium ſacrificium, & epulum offerebant, ac parabant. Cætera ipſorum flagitia Sanctus Epiphanius, coactus licet, accuratè enarrat, Hæreſi 26. Sed ea tanquam mortui cadàver fœtidi, ac peſtiferi cujuſdam afflatus, in ſepulcrum abjici jam ſatius eſt, ne vel auditu ipſo perniciem afferant (ut ipſius Epiphanii verbis utar.) Hæc autem Sectæ nefariæ arcana didicit Epiphanius a mulieribus Gnoſticis, quæ ipſum adhuc juvenem ad impudicitiam, atquè hæreſim, ut alterum Joſephum, ſuis illecebris, & ſermonibus pertrahere conatæ ſunt. Quo e periculo, ſe, non virtutis ſuæ merito, ſed ſingulari Dei miſeratione ereptum, humilis agnoſcit Epiphanius. *Neque enim*, inquit, *ſimiliter ut ille Patriarcha, vi quadam virtutis, ac juſtitia noſtra, ſed fuſo ad Deum gemitu, ejus ſumus miſeratione ſervati.*

Gnoſticorum porro libros cùm perlegiſſet Epiphanius ab illis mulieribus ſecum communicatos, omnia hujus hæreſeos arcana ad Epiſcopos detulit, & eorum ignota hactenus nomina detexit. Ex quo factum eſt ut 80. fere capita exulare juſſa, urbem a lolio ſpiniſque ſuis repurgatam reliquerint.

Nulla ſanè hæreſis magis quàm iſta nocuit Eccleſiæ. Nam Ethnici, cùm tot flagitia ſcirent a Gnoſticis perpetrari, qui de Chriſtiano nomine gloriabantur, illa etiam a Chriſtianis veris perpetrari ſibi perſuadebant, ea ipſis exprobrabant, & perverſa de Religione noſtra opinione decepti, eam execrabantur velut ſectam omnibus flagitiis deditam, & impuris myſteriis deformem. Id ex veteribus Auctoribus Eccleſiaſticis colligitur: ex Sancto Irenæo, lib. 1. cap. 24. dicente: *Ipſi ad detractionem divini nominis, & Eccleſiæ, quemadmodum & Gentes, a ſatana promiſſi ſunt, uti ſecundum alium & alium modum, quæ ſunt illorum audientes homines, & putantes omnes nos tales eſſe, avertant aures ſuas a præconio veritatis: aut ut videntes quæ ſunt illorum, omnes nos blaſphement, in nullo eis communicantes, neque in doctrina, neque in moribus, neque in quotidiana converſatione.*

Et ex Euſebio, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 7. ita ſcribente: *His igitur diabolus, qui in maleficiis capit lætitiam, tanquam ſuæ nequitiæ miniſtris fortè uſus eſt: quo qui fidem receperant non ſolùm in fraudem inducti, ad acerbum adeo & miſerabilem interitum quaſi conſtricti abriperentur; verùm etiam gentibus, quæ erant a fide aliena, copiam & tanquam anſam præberent ſacroſancto Dei verbo petulanter impièque obtrectandi: eo planè conſilio, ut fama de flagitioſa iſtorum vita ratione paſſim diſſipata turpem ignominiæ notam univerſæ Chriſtianorum multitudini inureret. Unde certè accidit, uti nefaria quadam opinio de nobis excitata, eaque ab omni ratione alieniſſima, per infidelium animos longè latèque pervaderet; quòd videlicet tum nefando concubitu matres & ſorores violare; tum etiam ſcelerato quodam alimenti genere uti non vereremur.*

Et ex Sancto Epiphanio Hæreſi 27. *Quod hominum genus* (inquit) *ad Eccleſiæ Dei probrum, & offendiculum adornaſſe ac ſubmiſiſſe ſatanas videtur; quippe qui Chriſtianorum ſibi nomen indiderint, ut propter illos offenſæ Nationes, a ſancta Dei Eccleſia utilitate abhorreant, nunciatamque veritatem, ob immania illorum facinora, & incredibilem nequitiam repudient: at* (inquam) *frequentibus illorum ſceleribus animadverſis, eos quoque, qui e ſancta Dei Eccleſia ſunt, tales ſibi eſſe perſuadeant ..... Atque ea demum cauſa eſt cur plerique Gentilium, ubicumque iſtius ſectæ homines deprehenderint, nullam nobiſcum velint, neque dati, acceptique, neque conſilii, neque audiendi divini verbi ſocietatem conjungere, ac ne aures quidem præbere ſuſtineant: uſque adeo nefariis illorum flagitiis conſternati, ac deterriti ſunt.*

Vix dici poteſt quantùm laboraverint Patres Eccleſiæ, ut ejuſmodi calumnias, Gnoſticorum occaſione in omnes Chriſtianos a Gentilibus jactari ſolitas, omnino diluerent. Sanctus Juſtinus Apologià 2. *Omnes qui ab his prodeunt* (inquit) ſcilicet ab Hæreticis, *Chriſtiani vocantur: haud aliter atque Philoſophi, cùm eis non ſint communia dogmata, quod tamen a Philoſophia dicitur, commune eſt omnibus nomen. An vero etiam hi infamia illa & fabuloſis in vulgus ſparſa ſermonibus facinora in ſe admittant, lucernæ everſionem, & promiſcuos concubitus, & humanarum carnium viſcerationes, neſcimus. Perſecutione quidem eos non expeti, neque occidi a vobis, ob ipſa etiam dogmata ſua, ſcimus.*

Et

Et Tertullianus Apologetici cap. 7. *Dicimur* (inquit) *ſceleratiſſimi de ſacramento infanticidii, & pabulo, & inde poſt convivium inceſto, quod everſores luminum canes, lenones ſcilicet, tenebras, tum & libidinum impiarum inverecundiam procurent. Dicimur tamen ſemper, nec vos, quod tandiu dicimur, eruere curatis. Ergo aut eruite, ſi creditis, aut nolite credere, qui non eruitis. De veſtra vobis diſſimulatione præſcribitur, non eſſe, quod nec ipſi audetis eruere. Longè aliud munus carnifici in Chriſtianos imperatis, non ut dicant quæ faciunt, ſed ut negent quod ſunt. Cenſus iſtius diſciplinæ a Tiberio eſt. Cum odio ſui cœpit veritas, ſimul atque apparuit, inimica eſſe. Tot hoſtes ejus, quot extranei, & quidem propriè ex æmulatione, Judæi; ex concuſſione, milites; ex natura, ipſi etiam domeſtici noſtri. Quotidie obſidemur, quotidie prodimur: in ipſis plurimùm cœtibus & congregationibus noſtris opprimimur: quis unquam taliter vagienti infanti ſupervenit? Quis cruenta, ut invenerat, Cyclopum, & Sirenarum ora judici reſervavit? Quis vel in uxoribus aliqua immunda veſtigia deprehendit? Si ſemper latemus, quando proditum eſt quod admittimus? Immo a quibus prodi potuit? Ab ipſis enim reis. Non utique; cùm, vel ex forma, omnibus Myſteriis ſilentii fides debeatur....... Si ergo non ipſi proditores ſui, ſequitur ut extranei: & unde extraneis notitia? Cùm etiam pia initiationes arceant profanos, & arbitris caveant: niſi ſi impii minùs metuant.* Lege totum etiam caput 8. Eandem calumniam depellit Minutius Felix in Octavio, pag. 21.

Nota.

IN eccleſiaſtica hiſtoria diverſis hæreticorum Sectis Gnoſticorum nomen tribuitur, quod tyronibus aliquam ingerere poteſt difficultatem. Ita ipſorum Parentem fuiſſe Simonem Magum dicit S. Irenæus *l.* 1. *c.* 20. ac impuros Nicolaitas ad Gnoſticos pertinuiſſe ſcribit idem S. Irenæus *l.* 3. *c.* 11. S. Hieronymus *ep.* 19. Baſilidem Gnoſticum appellat, immo ipſorum caput; idemque affirmat Euſebius *in Chronico l.* 4. *c.* 7. Cùmque S. Irenæus potiſſimùm adversùs Valentinianos ſcribere ſuſcepiſſet, eaque occaſione adversùs omnes hæreticos ab illorum dogmatibus parum diſſentientes, nil aliud fecit, ut ipſemet dicit, quàm omnes, qui Gnoſticorum nomen præſeferebant, refellere. Ita & S. Epiphanius *hæreſ.* 27. Gnoſticorum impietates a Simone Mago, a Menandro, a Saturnino, a Baſilide, a Nicolao, a Carpocrate, a Valentino originem traxiſſe dicens, oſtendit quòd ſicut nomen, ita & perverſa dogmata pluribus erant communia. Animadvertendum ergo Gnoſticorum nomen per plures Sectas divagaſſe; cùm etenim hominem ſapientiâ, ac divinarum rerum cognitione præditum ſignificet, fere omnes tunc temporis hæretici hujuſmodi nomine gloriabantur.

Nota.

COmpertum eſt Gentiles Chriſtianis exprobaſſe, quòd Aſini caput adorarent, ut ex Tertulliano *Apolog. c.*16. Putant aliqui eos ad id dicendum Gnoſticorum deliria moviſſe. Cùm igitur octo eſſe cælos crederent, ut ex Epiphanio *hæreſ.* 26. quorum unicuique Princeps, quem nomine ab ipſis adinvento appellabant, præſideret, ſeptimi cæli Principi nomen eſſe *Sabaot* dictitabant. Huic ſex inferiorum cælorum creationem, Angelorumque, qui ad eos pertinebant, aſſerebant; quem etiam auctorem legis Judæorum agnoſcebant. At quia Aſini formam eidem adſcribere ipſis viſum eſt, ex hoc factum eſſe, ajunt, quòd cùm Gentiles univerſim Chriſtianis tribuerent etiam hæreticorum inſanias, eoſdem Aſini caput adorare dicerent.

ARTICULUS IV.

De Cerdonis Hæreſi.

CErdo Hygini Pontificis Maximi tempore e Syria Romam profectus eſt [ut ex S. Irenæo refert Euſebius, lib4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. decimo, ex eodem addens, Hæreſiarcham illum ſæpè ad Eccleſiam reverſum, actâ pœnitentiâ reſtitutum, excommunicatumque fuiſſe.) Palmaris ejus error in eo erat ut aſſereret, Deum a Lege Prophetis prædicatum, non eſſe Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti. Illum enim cognitum, hunc autem obſcurum & ignotum: illum juſtum & ſeverum, hunc bonum & benignum fuiſſe. (ex S. Irenæo, lib.1. cap.28. ex Euſebio loco citato: ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 41. & ex Theodoreto, lib.1. Hæreticarum Fabularum cap.24.) 2. Chriſtum a Maria genitum negavit Cerdo, & ſpecie tenus hominem extitiſſe effutiit. [ex S. Epiphanio] 3. Vetus Teſtamentum, tanquam alienum a Deo rejecit (ex eodem) 4. Aſſeruit Chriſtum e cœlo, atque ab ignoto Patre ideo deſcendiſſe, ut hic mundi Conditoris imperium ac tyrannidem everteret. [ex eodem] 5. Solum Evangelium Lucæ, nec tamen totum, recipiebat; nec omnes, aut totas Sancti Pauli Epiſtolas; nec Acta Apoſtolorum, & Apocalypſim. [ex Auctore additamenti ad Librum Tertulliani de Præſcriptionibus Hæreticorum cap.51.] Vide & *Sanctum Auguſtinum* lib. *De Hæreſibus*, alterum item de Hæreſibus librum ſub nomine *Prædeſtinati a Sirmondo* editum, qui *Sanctum Apollonium* Corinthiorum Epiſcopum contra hunc Hæreſiarcham pugnaſſe, ait, eumque in Synodo Orientali damnaviſſe.

ARTICULUS V.

De Marcione, & ejus erroribus, ac Diſciplina.

MArcio patriâ Ponticus fuit, qua de regione Tertullianus lib.1. contra Marcionem, cap. 1. ait: *Pontus qui dicitur Euxinus naturâ negatur, nomine illuditur. Cæterùm hoſpitalem Pontum, nec de ſitu æſtimes: ita ab humanioribus fretis noſtris quaſi quodam Barbariæ ſuæ pudore ſeceſſit; gentes ferociſſimæ habitant, ſi tamen habitatur in plauſtro. Sedes incerta, vita cruda, libido promiſcua, & plurimùm nuda, etiam cùm abſcondunt, ſuſpenſis de jugo pharetris indicibus, ne temere quis intercedat. Ita nec armis ſuis erubeſcunt. Parentum cadavera, cum pecudibus cæſa convivio convorant. Qui non ita deceſſerint ut eſcatiles fuerint, maledicta mors eſt. Nec fœminæ ſexu mitigantur, ſecundùm pudorem: ubera excludunt; penſum ſecuribus faciunt, malunt militare, quàm nubere. Duritia de cælo quoque: dies nunquam patens: ſol nunquam libens: unus aër nebula; totus annus Hibernum; omne quod flaverit, Aquilo eſt. Liquores ignibus redeunt, amnes glacie negantur, montes pruinâ exaggerantur. Omnia torpent, omnia rigent; nihil illic niſi feritas calet. Sed nihil tam barbarum ac triſte apud Pontum, quàm quòd illic Marcion natus eſt, Scytha tetrior, Hamaxobio inſtabilior, Maſſagetâ inhumanior, Amazonâ audacior, nubilo obſcurior, hyeme frigidior, gelu fragilior, Iſtro fallacior, Caucaſo abruptior. Quidni? penes quem verus Prometheus Deus omnipotens blaſphemiis lancinatur. Jam & beſtiis illius barbariæ*

im-

importanior Marcion. Quis enim tam caſtrator carnis Caſtor, quàm qui nuptias abſtulit? Quis tam comeſor mus Ponticus, quàm qui Evangelia corroſit? Nete, Euxine, probabiliorem feram Philoſophis edidiſti quàm Chriſtianis. Nam illa cunicalo Diogenes hominem invenire capiebat, lucernam meridie circumferens: Marcion Deum quem invenerat, extincto lumine fidei ſuæ amiſit.

Prodiit Marcion ex Philoſophorum Stoicorum ſchola, teſte Tertulliano, lib. de Præſcriptionibus cap.7. *Ipſæ denique hæreſes* (inquit) *a Philoſophia ſubornantur. Inde Marcionis Deus melior de tranquillitate a Stoicis venerat.* Et cap.30. *Ubi tunc Marcion Ponticus Nauclerus Stoicæ ſtudioſus?*

Epiſcopi Catholici & pii filius erat, qui ipſum, ob ſtuprum, ex Eccleſia ejecit. Romam fugiens ſub Aniceti Pontificatu, atque in communionem Romanæ Eccleſiæ ſubrepere fruſtra conatus, Cerdoni ſe adjunxit, illumque audivit impietatis magiſtrum. Hæc autem ſunt illius hæreſeos capita.

Primò. Duos Deos admiſit, unum bonum, alterum malum, cui mundi hujus aſpectabilis creationem tribuit. (Ex Sancto Irenæo, lib.1. cap.29. ex Tertulliano, lib.1. contrà Marcionem, cap.11. ex Theodoreto lib.1. Hæreticarum Fabularum cap.24. ex Philaſtrio l. de Hæreſibus cap.17. & ex Sancto Auguſtino, lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum, cap.24.)

2. Duos etiam Chriſtos Marcion admiſit, quorum alter apparuerit Tiberii tempore, alter verò a Creatore promittatur, ad reſtitutionem Judaici ſtatus, quandoque venturus. (Ex Tertulliano, lib.4. contrà Marcionem, cap.6.)

3. Chriſtum ſuum veram carnem aſſumpſiſſe negabat Marcion. (Ex Tertulliano, lib.3. cap.8. ubi ait: *Deſinat nunc hæreticus a Judæo, aſpis, quod ajunt, a vipera mutuari venenum. Evomat jam hinc proprii ingenii virus, Phantaſma vindicans Chriſtum*).

4. Reſurrectionem corporum negabat. (Ex Irenæo. l.1. cap.29. Epiphanio, Hæreſi 42. & Tertulliano, lib.1. adverſus Marcionem, cap.24.) dicente: (Sed nolo jam de parte majore pereuntium, imperfectum bonitatis arguere Deum Marcionis: ſufficit ipſos, quos ſalvos facit, imperfectæ ſalutis inventos, imperfectam bonitatem ejus oſtendere: ſcilicet animâ tenus ſalvos, carne deperditos quæ apud illum non reſurgit. Unde hæc dimidiatio ſalutis, niſi ex defectione bonitatis?]

5. Animarum ab aliis in alia corpora migrationes ſtatuebat. [Ex Sancto Epiphanio].

6. Cain, Dathan, Eſau, Abiron, Sodomitas, ac Nationes omnes, quibus Judæorum Deus ignotus fuit, a Domino ſalvatas: Abel verò, Enoch, Abraham, alioſque Patriarchas & Prophetas, ſalutem conſecutos non fuiſſe, quia Judæorum Deum agnoverunt, ejuſque ſecuti ſunt inſtituta, cùm ſe potiùs alteri illi Deo, qui videri oculis nequit, addicere debuiſſent. [Ex Sanctis Irenæo, & Epiphanio, & ex Theodoreto, lib.1. adverſùs Hæreſes cap.24.]

7. Teſtamentum vetus rejiciebat, tanquam a malo Deo prolatum, Novum ex animi ſui ſententia mutilabat, ſolum Evangelium Lucę admittens, & truncatas Sancti Pauli Epiſtolas 10. [Ex Sanctis Irenæo, & Epiphanio, necnon ex Tertulliano, & Theodoreto.) Sic autem habet Tertullianus lib. 1. cap. 19. *Separatio legis, & Evangelii, proprium & principale opus eſt Marcionis. Nam hæ ſunt antitheſes Marcionis, id eſt oppoſitiones, quæ conantur diſcordiam Evangelii cum Lege committere, ut ex diverſitate ſententiarum utriuſque Inſtrumenti, diverſitatem quoque argumententur Deorum.* Et lib. 4. cap. 1. *Omnem ſententiam, & omnem paraturam impii atque ſacrilegi Marcionis, ad ipſum jam Evangelium ejus provocamus, quod interpolando ſuum fecit.* Et lib. 5. cap. 21. de Epiſtola ad Philemonem ait: *Soli huic Epiſtolæ brevitas ſua profuit, ut falſarias manus Marcionis evaderet.*

Octavò, Marcion baptiſmum verbis Evangelicis non conferebat, id eſt, non baptizabat *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ſed violabat formam a Chriſto inſtitutam, aliis verbis, alioque ritu baptizans. Id conſtat ex Theodoreto, Epiſt. 145. ad Conſtantinopolitanos Monachos data, in qua teſtatur, ſe decem millia & ampliùs Marcionitarum ad fidem adduxiſſe, & baptizaſſe. *Mihi verò flere libet*, inquit, *ac lugere, quod qui dudum adverſùs Marcionis tabe correptos argumenta protuli, convictoſque Dei beneficio plures decem millibus, ad ſanctum baptiſma perduxi, ea nunc in eos qui fidei noſtræ creduntur, exorta hæreſis proferre cogit.* Non fuiſſent porro baptizati a Theodoreto Marcionitæ, ſi verbis Evangelicis fuiſſent in ſua Secta baptizati. Quarto enim ſæculo cadente, jam ab omnibus Eccleſiis admittebatur baptiſmus ab hæreticis quibuſcumque, ritu a Chriſto inſtituto collatus.

Nec obſtat quòd Sanctus Cyprianus teſtetur Stephanum I. Romanum Pontificem, baptiſma Marcionis ratum habuiſſe. Non enim ita ſe res habet ut Cyprianus ſcripſit & exiſtimavit. Sed æſtu diſputationis & contentionis abreptus intulit, ex verbis Stephani decernentis, A quacunque hæreſi venientem non eſſe baptizandum, ſed tantùm manus illi imponendas in pœnitentiam: intulit, inquam, ex his verbis, Stephanum admittere baptiſma eorum etiam hæreticorum, qui ritu Evangelico, & Chriſti verbis non baptizabant. Sed non eſt aſſecutus ipſius mentem. Negabat enim duntaxat Sanctus Pontifex baptizandos eſſe a quacumque hæreſi venientes, ſi baptiſmum verbis Evangelicis conſecratum in ſua Secta recepiſſent.

Nec obſtat ſecundò quod ait Sanctus Auguſtinus lib. 3. de baptiſmo contra Donatiſtas cap. 15. *Si Evangelicis verbis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Marcion baptiſmum conſecrabat, integrum erat Sacramentum.* Propoſitio enim Sancti Auguſtini eſt hypothetica, non hiſtorica: id eſt, non aſſerit Marcionem baptiſmum verbis Evangelicis conſecraſſe, ſed ex hypotheſi quòd ita contulerit, baptiſmum ab eo collatum fuiſſe validum ac legitimum.

Marcion tertium etiam baptiſmum ad peccata diluenda concedebat: quod ad infamiæ ſuæ remedium excogitavit, quo ſe poſt ſtupri facinus, novo baptiſmate purgatum, & inter innocentes numerandum eſſe perſuaderet. [Ex Sancto Epiphanio.]

10. Vivos pro mortuis baptizare conſueverant Marcionitæ, (ex Sancto Chryſoſtomo Homiliâ 40. in 1. ad Corinthios.)

11. Mulierculis baptizandi poteſtatem faciebant (Ex Sancto Epiphanio.)

12. Marcion jejunium, & Sabbathum præcipiebat obſervari, & Sabbatho jejunandum eſſe ſanciebat, ne Dei Judæorum, qui die ſeptima ab omni opere ſuo requievit, ritibus uti videretur. (Ex eodem.)

13. Myſteria ſua Catechumenis coram celebrabant Marcionitæ; in quibus aquam adhibebant. (Ex eodem.)

14. Animatorum uſum Marcionitas damnaſſe, imò & omnes creaturas execratos fuiſſe, auctor eſt Theodoretus, idque comprobat exemplo. *Novi*, inquit *eorum ſenem quemdam nonagenarium, qui manè ſurgens, ſputi ſui excremento faciem lavabat: & cauſam rogatus, dixit, Se opus nolle habere Creatore, nec aquam quæ ex illius operibus eſt,*

Digitized by Google

eſt, accipere. Cùm autem præſentes dixiſſent: Quomodo ergo comedis, bibis, veſtiris? Dixit, Se neceſſitate ductum hoc facere, quod aliter vivere non poſſet.

15. Virginitatem prædicabat Marcion, quòd carnem a malo principio exortam propagari ulterius non debere aſſereret. [ex Sancto Epiphanio) Hinc conjugatos a baptiſmo arcebat, teſte Tertulliano, lib. 1. contra Marcionem, cap. 29. *Non tingitur*, inquit, *apud illum caro, niſi virgo, niſi vidua, niſi cœlebs, divortio baptiſma mercata, quaſi non etiam ſpadonibus ex nuptiis nata. Sine dubio ex damnatione conjugii inſtitutio iſta conſtabit.*

16. Ob odium carnis, quam deteſtabantur Marcionitæ, ceu a malo Deo conditam, in Martyrium præcipites ruebant. Hos enim videtur intellexiſſe Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromatum p. 351. ita ſcribens: *Dicimus autem nos quoque, eos qui de induſtria mortem quærunt [ſunt enim quidam non noſtri, ſed tantùm nominis participes, qui quidem magno ſtudio ſeipſos contendunt tradere, propter odium in Creatorem miſeri mortem anhelantes] eos, inquam, dicimus, ſeipſos e vita exigere abſque ullo Martyrio, ac teſtificatione, &c. ſi publicè puniantur, Fidelis enim teſtimonii non ſervant characterem, qui eum, qui verè Deus eſt, non cognovere.*

Cæterùm Marcion, cùm pœnitentiam flagitaret, eique promiſſa fuiſſet communio, ea lege ut ad Eccleſiam reduceret quos ab ipſa abſtraxerat, morte præventus eſt, teſte Tertulliano, lib. de Præſcriptionibus cap. 30. *Poſtmodum*, inquit, *idem Marcion pœnitentiam confeſſus, cùm conditionis data ſibi occurrit, ita pacem recepturus, ſi cæteros, quos perditioni erudiſſet, Eccleſiæ reſtitueret, morte præventus eſt.*

Scripſerunt contra Marcionem Sanctus Juſtinus, teſte Sancto Irenæo, lib. 4. adversùs Hæreſes, cap. 14. & Euſebio, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticę cap. decimo, & 17. Sanctus Irenæus ipſe lib. 3. cap. 6. & ſequentibus, uſque ad decimum, & cap. 41. & ſequentibus, uſque ad 46. & toto ferme lib. 4. uſque ad caput 50. Tertullianus totis quinque libris adversùs Marcionem, Sanctus Epiphanius Hæreſi 42. & Theodoretus, lib. 5. Hæreticarum Fabularum cap. 16. & 17. & ante hos Clemens Alexandrinus lib. 3. pag. 324.

ARTICULUS VI.

De Valentino & ejus Hæreſi.

VAlentinum, Epiſcopatûs ambitio cujus repulſam paſſus fuerat, ad hæreſim confingendam impulit, ex Tertulliano, adversùs Valentinianos, cap. 4. *Speraverat*, inquit *Epiſcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat, & eloquio; ſed alium ex Martyrii prærogativa loci potitum indignatus, de Eccleſiæ authentica regula abrupit (ut ſolent animi pro prioratu exciti, præſumptione ultionis accendi) ad expugnandam converſus veritatem, & cujuſdam veteris opinionis ſemen nactus, Colarbaſo viam delineavit.*

Nulla figmentis feracior hæreſis, quàm Valentiniana. 30. Æonas, ſive Deos, ex Poëtarum Græcorum, Heſiodi præſertim fabulis commentus eſt Valentinus. 2. Illos diviſit per Ogdoadem, id eſt octonarium, decadem, & dodecadem, ſive duodenarium, variaſque illorum finxit combinationes. 3. Principem Æonum vocabat Bython ſeu profundum: cui jungebat conjugem Sigen, ſeu ſilentium, quam vocabat etiam Ennœam & Charin, id eſt, gratiam. 4. Ajebat hos Æones, cùm infinitis retrò ævis, in maxima, & altiſſima quiete. in otio maximo placidæ & quaſi ſtupentis divinitatis permanſiſſent, protuliſſe Intellectum, & Veritatem. 5. Intellectum autem vocabat Monogenem. Ex intellectu, & Veritate proceſſiſſe dicebat, Verbum & Vitam. Ex Verbo & Vita, Hominem & Eccleſiam prodiiſſe. En Ogdoadem Valentinianam. 7. Ex Verbo & Vita, decadem Æonum ortam eſſe ſomniabat, ſcilicet Profundum & Mixtionem; Senii expertem, & unionem; Per ſe naſcentem, & Voluptatem; Immobilem & Concretionem; Unigenitum & Beatum. 8. Ex Homine & Eccleſia duodecim alios Æones progenitos eſſe finxit, ſcilicet Paracletum & Fidem; Paternum, & ſpem; Maternum, & Dilectionem; Intellectum, & Prudentiam; Eccleſiaſticum, & Beatitudinem; Voluntarium, & Sapientiam. 9. Salvatorem 30. annos vixiſſe ut hoc Æonum Myſterium indicaret: eoſdemque in parabola operariorum, qui ad vineam patris-familias miſſi ſunt ſignificatos. Etenim alii circiter horam primam, alii circa tertiam, circa ſextam, nonam, ac undecimam alii vocati ſunt, quæ omnes in unum collectæ tricenarium efficiunt numerum. Addebat Sanctum Paulum Æonum meminiſſe his verbis, ad Epheſios 3. *In omnes generationes ſæculorum ſæculi*, Æon enim Græcè ſæculum ſignificat.

10. Ex omnium Æonum defloratione, & ære veluti collatitio, perfectum pleromatis, id eſt univerſitatis fructum editum fuiſſe, ſcilicet Jeſum; nec non honorarios ejus ſatellites, ejuſdemque cum illo generis Angelos, eodem tempore productos.

11. Ajebat primum Æonem, id eſt, Profundum, ab Unigena ſolo, id eſt, intellectu quem produxit, cognoſci; non verò ab aliis Æonibus, quos ab ejus cognitione prohibuit Silentium.

12. Commentus eſt Sapientiam poſtremum Æonum, qui ab homine & Eccleſia propagati ſunt, in deſiderium Patris præ cæteris exarſiſſe; indeque illam concepiſſe, abſque Voluntarii conjugis ſui conſortio, & protuliſſe fœtum informem, ſcilicet materiam.

13. Profundum ſeu patrem Æonum, miſertum Sapientiæ produxiſſe Terminum, quem & crucem appellabat. Hunc porro purgaſſe Sapientiam: cujus calamitas, & curatio demonſtrata eſſet in muliere, quæ ſanguinis profluvio laborabat. Quæ cùm 12. jam annos eo morbo conflictaretur, Salvatoris adventu, & contactu fimbriæ ſalutem recuperavit.

14. Enthymeſim, ſeu cogitationem, Sapientiæ informem partum, fuiſſe a Termino relegatam extra univerſitatem, & cruci ſuffixam.

15. Unigenitum, Patris voluntate, ad Æonum ſecuritatem, & conſtitutionem, produxiſſe Chriſtum & Spiritum Sanctum; Chriſtum enim Æonas docuiſſe dicebat, Patrem eſſe incomprehenſibilem; Spiritum autem Sanctum æqualitatem Æonibus inter ſe dediſſe.

16. Extra pleroma, id eſt, extra univerſitatem, conſtituebat Enthymeſim, ſeu cogitationem, fœtum illum informem Sapientiæ, quam vocabat, Achamoth: illam in umbra quadam & inani degere aſſerebat. Accidiſſe ut lachrymaretur interdum, ac doleret, quòd ſe ſolam in tenebris, & inanitate relictam animadverteret. Nonnunquam riſu ac voluptate perfuſam, cum ad lumen, quo deſtituta erat, ſeſe convertere conaretur: interdum rurſus metu jactatam: aliàs anxiam, conſiliique inopem, & attonitam fuiſſe: ex ejus lachrymis humidum omne: e riſu lucidum: e dolore, ac ſtupore, corporea mundi elementa manaſſe.

17. Enthymeſin ægrè tandem ad illud lumen, a quo deſtituta fuerat, ſcilicet Chriſtum, emerſiſſe

fiſſe fingebat. Hunc in pleroma conſcendentem, ac deſcendere denuo gravatum, vicarium ſibi Paracletum ſubmiſiſſe, cui a Patre & Æonibus poteſtas commiſſa eſt ut viſibilia, & inviſibilia conderet. Deſcendiſſe itaque Paracletum Angelorum ſtipatum ſatellitio. Ad ejus adventum Achamoth pudore perfuſam, capiti ſuo velum obduxiſſe, quod ſignificatum volebat his Sancti Pauli verbis: *Mulier caput velet propter Angelos*: Deinde ejus conſpectu recreatam, & confirmatam, & ab omni perturbatione curatam fuiſſe. Tum ex Angelorum contemplatione fœtum ediditſe ſpiritalem, illiſque ſimillimum.

18. Ab Enthymeſi, ſeu Achamoth, ex animata ſubſtantia, conditum ſabulabatur Demiurgum, id eſt conditorem, & opificem univerſorum, quæ poſt ipſum extitere. Qui occultante matre, patris imaginem non cognoverit. Patrem illum ac Deum conſtituebat omnium extra pleroma, ſeu univerſitatem exiſtentium, omniumque animantium, ac rerum materialium.

19. Ajebat Demiurgum putaſſe, vi ſe propria cuncta perfeciſſe, cùm interim Achomoth univerſa produceret: ille verò ita cœlum moliretur, ut cœlum omnino neſciret; ita hominem formaret, ut hominem ignoraret.

20. Aſſerebat diabolum etiam opus eſſe Demiurgi, & Mundi tenentem vocabat, illumque ſuperiorum magis gnarum dicebat, utpote ſpiritalem, quàm Demiurgum, qui animalis eſſet.

21. Abſolutâ mundi fabricâ luteum hominem a Demiurgo factum ſabulabatur, non ex terra, ſed ex materia quadam Philoſophica, & inviſa ſubſtantia, & in hominem illum ſuo afflatu animatum, ſpiritalem alium infudiſſe.

22. Tria hominum genera conſtituebat, choicum ſive terrenum; animale, & ſpirituale. Terrenum ad Cain; Animale ad Abel; ſpirituale ad Seth, tres quodammodo generis humani fontes revocabat. Terrenum corruptione diſſolvi: animale, ſi ſe potioribus dederit, mediocri in regione conquieſcere; ſi deteriora eligat, ad ſimilia transferri: ſpiritale denique Salvaturis Angelis matrimonio collocati.

23. Spiritales ſe eſſe jactitabant Valentiniani, Catholicos vocabant animales: idcirco ipſos fide & operibus bonis ad conſequendam ſalutem indigere: ſibi verò ſufficere cognitionem. Quod ita expreſſit Tertullianus, lib. adversus Valentinianos cap. 30. *Ideoque nec operationes neceſſarias ſibi exiſtimant, nec ulla diſciplina munia obſervant: Martyrii quoque eludentes neceſſitatem, qua volunt interpretatione: hanc enim regulam animali ſemini praſtitutam, ut ſalutem, quam non de privilegio ſtatûs poſſidemus, de ſuffragio actûs elaboremus.*

Hinc, qui apud illos erant perfectiſſimi, quicquid divinis legibus eſt prohibitum, ſine metu perpetrabant, Gentilium feſta celebrabant, idolothytis veſcebantur, voluptati ſerviebant: & obſcœnum illud ſtatuebant Moralis corruptæ principium: *Degenerem eſſe, nec legitimum veritatis, qui diverſatus in mundo non amaverit fœminam, nec ſe ei junxerit.* (Ut refert Tertullianus) quibus & ironice reponit: *Et quid facient ſpadones, quos videmus apud illos?*

24. Chriſtum Dominum noſtrum Corpus de Cœlo detuliſſe propugnabat Valentinus, ac tanquam aquam per fiſtulam, per Mariam Virginem tranſiiſſe, neque quidquam ex ejus utero ſumpſiſſe, ſed e Cœlo traxiſſe corpus: ſeu [ut Tertulliani verbis hunc errorem explicem] *Per Virginem, non ex Virgine editum: quia delatus in Virginem tranſmeatorio potiùs, quàm generatorio more proceſſerit, per ipſam, non ex ipſa; non matrem eam, ſed viam paſſus.*

25. Valentiniani fabulas ſuas, ac Myſteria occultabant, teſte Tertulliano, lib. adversus Valentinianos cap. 1. *Valentiniani*, inquit, *frequentiſſimum planè collegium inter hæreticos, quia plurimum ex Apoſtatis veritatis, & ad fabulas facile eſt, & diſciplinâ non terretur; nihil magis curant, quàm occultare quod prædicant; ſi tamen prædicant, qui occultant.* Et cap. 2. hoc ipſorum ſilentium, haſque latebras certiſſimam ſibi victoriam polliceri ait: *Quia, quod tanto impendio abſconditur, etiam ſolummodo demonſtrare, deſtruere eſt.*

26. Simplicitatem Catholicis exprobrabant, teſte eodem Tertulliano cap. 2. *Ideoque*, inquit, *ſimplices notamur apud illos, ut hoc tantùm, non etiam ſapientes: quaſi ſtatim deficere cogatur a ſimplicitate ſapientia, Domino utramque jungente: Eſtote prudentes ut ſerpentes, & ſimplices ut columbæ.*

Ultimò traditiones rejiciebant Valentiniani, teſte S. Irenæo lib. 3. cap. 2. Porro Valentinus ab Eccleſia ejectus eſt, Præſidente in Romana Cathedra Eleuthero [ut teſtatur Tertullianus, lib. de Præſcriptionibus cap. 30.] *Ubi tunc*, inquit, *Marcion Ponticus Nauclerus Stoicæ ſtudioſus? Ubi Valentinus Platonica ſectator? Nam conſtat illos neque adeo olim fuiſſe, Antonini ſere principatu, & in Catholica primò doctrinam crediſſe apud Eccleſiam Romanenſem ſub Epiſcopatu Eleutherii benedicti, donec ob inquietam ſemper eorum curioſitatem, quam fratres quoque vitabant, ſemel & iterum ejecti; venena doctrinarum ſuarum diſſeminaverunt.*

Quæ de Valentini erroribus hucuſque diximus, hauſimus ex S. Irenæo, lib. 1. adversus Hæreſes, cap. 1. ex Tertulliano, toto libro adversus Valentinianos, ex S. Epiphanio Hæreſi 31. & ex Theodoreto lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 7. *Secundiani.*

Prodierunt ex Valentini ſchola alii Hæretici, qui ejus fabulas vel amplificarunt, vel alio modo expoſuerunt, ſcilicet *Secundus*, a quo Secundiani; de quibus idem S. Epiphanius, Hæreſi 32. *Ptolemæus*, a quo Ptolemaitæ, de quibus idem agit, Hæreſi 33. Hic autem inter alia, totam Legem a Deo non eſſe effutiit; ſed quædam Legis præcepta retulit ad Deum, ea ſcilicet, quæ Decalogo continentur, quædam ad Moyſem, quæ injuſtitiæ aliquid admixtum haberent, ut, *Oculum pro oculo, dentem pro dente*; Alia ad Seniores. Hunc ejus errorem uberiùs explicatum habes in Epiſtola quam ſcripſit ad Floram, quam S. Epiphanius refert loco citato.

Prodiit ex eadem Valentini ſchola *Marcus*, a quo Marcoſii. Hic magicis artibus inſignis: poculorum liquorem certis carminibus in cæruleum, purpureumque vertebat colorem, ut mulierculis infelicibus illuderet, quas hiſce myſteriis initiabat. Philtris utebatur, mulierum ut amorem ſibi conciliaret, eaſque ſe Prophetiſſas efficere jactabat, ut gratiam & obſequium illi rependerent. *Marcoſii.* *Multa ex illis converſa ad Eccleſiam Dei, confeſſa ſunt & ſecundùm corpus exterminatas ſe ab eo velut cupidine, & inflammatas valde ſe illum dilexiſſe, ut & Diaconus quidam ex Aſia, ſuſcipiens illum in domum ſuam, inciderit in hanc calamitatem. Nam cùm eſſet uxor ejus ſpecioſa, & ſententiâ, & corpore corrupta eſſet a Mago iſto, & ſecuta eum eſſet multo tempore; poſt deinde, cùm magno labore fratres eam convertiſſent, omne tempus in exomologeſi conſummavit, plangens & lamentans ob hanc, quam paſſa eſt a Mago illo corruptelam.* [inquit S. Irenæus lib. 1. cap. 9.] Ubi & quaſdam alias mulieres in Regionibus Rhodano finitimis a Marcoſiis deceptas, *in manifeſto exomologeſim feciſſe* narrat.

Sic initiabant eos qui ſe ad eorum Sectam conferebant, Marcoſii. Nonnulli genialem parabant

tha-

thalamum, & invocationibos quibuſdam nefandis abdita myſteria in eos exequebantur, qui ſe illorum Sectæ adjungebant: & ritum illum ſpiritales eſſe nuptias dicebant, ad ſimilitudinem connubiorum, quæ In cœlis contraherentur. Alii eos deducebant ad aquas & baptizabant, *In nomine ignoti verum naiverſatum Parentis, & Veritatis omnium procreatricis, & Illius qui e cælo in Jeſum delapſus eſt.* Alii verò nomina proferebant Hebraica, ut initiatos majori admiratione afficerent (Ex S. Irenæo, cap. 18. libri primi, & ex Euſebio, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 10.) De Marco porro, & Marcoſiis agit S. Irenæus l. 1. cap. 9. & ſequentibus, uſque ad 19. S. Epiphanius Hæreſi 34. & Theodoretus lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 9.

Colobarſiani.

Prodiit etiam ex ſchola Valentini, *Colobarſus*, qui præter alias nugas, ſummum univerſorum Parentem, ac primum principium, hominem vocari effutiit, & idcirco Salvatorem ſe hominis filium nominaſſe. Lege Sanctum Epiphanium Hæreſi 35. & Theodoretum lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 12. Colobarſianam Hæreſim ſic deſcribit Auctor libri *de Hæreſibus*, ſub nomine *Prædeſtinati*, a P. Sirmondo editus: *Hæreſis Colobarſiana a Colobarſo adinventa, vitam omnem hominum in ſeptem ſtellis poſitam affirmabat, & has eſſe ſeptem Eccleſias, & ſeptem candelabra aurea. Hanc Sanctus Theodotus de Pergamo Epiſcopus habita Synodo ſeptem Epiſcoporum anathematizavit, docens ſeptem Eccleſias in ſeptiformi Spiritu conſecratas.* Colobarſi etiam meminit *Tertullianus*, ſeu Auctor Appendicis libro illius *De Præſcriptione Hæreticorum* aſſutæ.

Valentinianæ Hæreſeos pariter ſurculus fuit Heracleonitarum Secta, qui morientes ſuos novo quaſi modo redimebant, oleum vel balſamum aquâ temperatum ipſorum capitibus infundentes, & invocationes quaſdam Hebraicis conceptas nominibus facientes, quibus moniti, a ſuperioribus principatibus ac poteſtatibus coërceti, viderique non poſſent: inferiorque ipſorum homo ſurſum poſſet a nemine conſpectus evadere. De his Sanctus Epiphanius Hæreſi 36. De iiſdem hæc tradit *Prædeſtinatus* lib. 1. cap. 16. *Hæreſis Heracleonitarum ab Heracleone adinventa eſt, quæ baptizatum hominem, ſive juſtum ſive peccatorem, loco Sancti computari docebat, nihilque obeſſe baptizato peccata memorabat, dicens: Sicut non in ſe recepit natura ignis gelu; ita baptizatus non in ſe recipit peccatum: Sicut enim ignis reſolvit aſpectu ſuo aurea, quantacunque juxta ſint. ſic ſemel baptizatus non recipit peccatorum reatum; etiam quantavis fuerint, ejus operibus peccata permixta. Hic in partibus Siciliæ inchoavit dicere. Contra hunc ſuſceperunt Epiſcopi Siculorum, Euſtachius Lylibæorum, & Panormenorum Theodorus. Quique omnium, qui per Siciliam erant, Epiſcoporum Synodum exorantes, geſtis eum audire decreverant, & unius eius aſſertiones ejus dirigentes ad Sanctum Alexandrum Urbis Epiſcopum, rogaverunt ut ad eum confutandum aliquid ordinaret. Tunc Sanctus Alexander ad ſingula quæque capita Hydri ſingulos gladios verbi Dei de vagina divini verbi eliciens, librum contra Heracleonem ordinans, ferventiſſimum ingenio Sabinianum deſtinavit, qui & ſcriptis Epiſcopi, & aſſertione ſua ita eum confutaret, ut nocte media navis præſidio fugeret, & altera ubinam deveniſſet, penitus nullus ſciret.* Verùm hæc Eruditis ſuſpecta, cùm apud Veteres nulla Concilii iſtius Siculi extet memoria, uti nec *Euſtachii* Lylibæorum, & *Theodori* Panormenorum Epiſcopi; nec ante *Pii I.* Pontificatum emerſerit Heracleonitarum Hæreſis.

Archontici.

His peſtibus affinis fuit hæreſis *Archonticorum*, ab Eutacto quodam Conſtantii Imperatoris temporibus propagata. Hi baptiſmum damnabant, & myſteriorum participationem, ut quæ fieret in nomine Sabaoth Dei Judæorum peſſimi. Quidam eorum fœdiſſimis libidinibus corpora ſua contaminabant. Alii Monachorum ſpecie ſimplicioribus illudebant, & omnium abdicatione bonorum gloriabantur. Alias ipſorum blaſphemias ac deliria lege apud Sanctum Epiphanium Hæreſi 40. & Theodoretum lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 11.

Barbeliotæ.

Ex cœnoſo Valentini gurgite manavit inſuper Barbeliotarum ſeu Borborianorum hæreſis, & impuritas, de qua legendus eſt Theodoretus, cap. 13. libri citati. Ad Valentini Sectam defecerunt Florinus & Blaſtus Romani Presbyteri, ex Theodoreto, cap. 23. ejuſdem libri, & ex Euſebio, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 19. Addidit ad hæreſim Valentini Florinus, Deum Auctorem eſſe malorum, teſte Sancto Auguſtino, lib. de Hæreſibus. Blaſtus verò latenter Judaiſmum introducere voluit, aſſerens Paſcha non aliter cuſtodiendum, niſi 14. primi menſis, ſecundùm legem Moyſis; & propter hoc ſchiſma fecit. Hunc ejus errorem refert Auctor appendicis ad librum Tertulliani de Præſcriptionibus, cap. 53. Contra ipſos Sanctus Irenæus varias compoſuit Epiſtolas, unam ad Blaſtum, quam inſcripſit de Schiſmate: alteram ad Florinum, de Monarchia, ſive Quòd Deus non ſit auctor & fabricator mali: de quibus legendus eſt Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ cap. 19.

Contra Valentinianos, præter Sanctum Irenæum, Tertullianum, & Sanctum Epiphanium, ſcripſerunt Sanctus Juſtinus, Miltiades Eccleſiarum Sophiſta (teſte ipſo Tertulliano lib. adversùs Valentinianos, cap. 5.) De eodem quoque argumento ſcripſere & Clemens Alexandrinus, Hippolytus, aliique complures, qui admirabili quadam facultate illorum dogmata refutarunt [teſte Sancto Epiphanio.]

SCHOLION.

Mirum quòd Anonymo cuidam Scriptori venerit in mentem, ſanam & orthodoxam fuiſſe Valentini de Æonibus doctrinam; & quod ille de Deo ejuſque attributis, & Angelis piè & catholicè docebat, id ab antiquis Patribus Sancto Irenæo, Tertulliano, aliiſque pravos & abſurdos traductum ac detortum in ſenſus. Unde enim, amabo te, Scriptor ille neotericus ſua ſatis notus levitate ac temeritate, diſcere potuit quæ fuerint Valentini & Valentinianorum dogmata, niſi ex iiſdem Patribus, qui eum ridiculi & impii de Æonibus dogmatis inſimulant? Quam accuſationem nemo homo falſam unquam dixiſſe aut probaſſe ab omni retro Antiquitatis memoria perhibetur. Et verò Valentinus ejuſque Sectatores reipſa eodemque modo triginta ſuos Æonas a ſe invicem diſtinguebant: neque Scriptis umquàm prodiderunt quorumdam Æonum magis quàm aliorum nomine tres (ut finxit Scriptor ille nuperus) adorandæ Trinitatis Perſonas, aut Dei attributa, & multò minùs Angelos intelligi debere. Quòd ſi aliquando ii de Sanctiſſima Trinitate eodem modo ac Catholici loquerentur, hæc eorum fraus fuit & dolus: quo ſub orthodoxiæ larva ſimplicioribus illudebant, ac deinde propoſitis de eadem doctrina quæſtionibus, ſenſim ſine ſenſu ſuas trahebant in partes, Sancto Irenæo teſte libro 3. *Adversùs Hæreſes*, cap. 15. Qui autem ex illis, teſte Euſebio lib. 4. Hiſtoriæ cap. 11. *In nomine ignoti omnium Patris, in Veritate omnium Matre, in eo qui deſcendit in Jeſum*, baptizabant, non alii erant quàm Marcoſii magicis artibus ad-

dictiſſimi, quos triplici hoc nomine tres divinæ Trinitatis Perſonas catholico ſenſu expreſſiſſe nec ullus unquam memoriæ prodidit, nec veriſimile eſt. Neque dixeris, Ptolemæum nomina & numeros Æonum *in perſonales ſubſtantias* diſtinxiſſe, ut ſcripſit Tertullianus libro adversùs Valentinianos cap. 4. Nam ibi Tertullianus eundem Ptolemæum inter & Valentinianum id conſtituit diſcriminis, quòd ille *Perſonales iſtas ſubſtantias extra Deum determinatas* vellet, *quas Valentinus in ipſa ſumma Divinitatis ut ſenſus & affectus & motus incluſerat*. Nec de tribus tantummodo Valentini & Ptolemæi Æonibus, ſed de omnibus agere Tertullianum, perſpicuum & exploratum eſt. Denique cùm Valentinianorum Commentarios ſe legiſſe Sanctus Irenæus aſſerat, & dogmata eorum diligenter inveſtigaſſe & accuratè tradidiſſe, damnanda eſt recentioris Scriptoris temeritas, illos ab impietate & inſanis erroribus vindicare auſi. *Eum autem*, inquit Irenæus, *qui velit eos convertere, oportet diligenter ſcire regulas ſive argumenta ipſorum: nec enim poſſibile eſt aliquis curare quoſdam malè habentes, qui ignorat paſſionem eorum qui malè valent. Quapropter hi qui ante nos fuerunt, & quidem multò nobis meliores, non tamen ſatis potuerunt contradicere his qui ſunt a Valentino, quia ignorabant regulam ipſorum, quam nos cum omni diligentia in primo libro tibi tradidimus; in quo & oſtendimus doctrinam eorum recapitulationem eſſe omnium Hæreticorum.*

Nota.

JUvat hìc obſervare nil antiquius plures hæreticos habuiſſe, quàm ſuos errores ut a Sacra Scriptura traditos venditare. Ita & ipſi Valentiniani præſumebant ſua ſomnia etiam in Lege, & Prophetis, falſis interpretationibus detorquendo adinvenire; neque etenim cum aliis Gnoſticis quoſdam S. Scripturæ libros non admittere profitebantur, teſte Tertulliano *præſcr. c.* 38. Dum verò ejuſdem S. Scripturæ auctoritate premebantur, eidem contradicere non abſtinebant, ac cùm interpolatam dicerent, traditionis præſidio veritatem inquirendam opponebant. *Iren. l.* 3. *c.* 2. Ubi verò Traditione impugnabantur, ſe eſſe ſapientiores jactabant illis epiſcopis, ex quorum ſucceſſione conſtans Eccleſiæ doctrina conſpicitur, eiſdemque Apoſtolis, qui eam tradiderunt. *Iren. l.* 3. *c.* 1. Ita tandem neque S. Scripturam, neque Traditiones verę fidei fontes agnoſcebant, ſed ex proprio ſenſu ſibi ejuſdem fidei capita adſtruebant. En ex quibus principiis hæretici tandem impia ſua dogmata coguntur derivare. Videant recentiores an eamdem viam terant.

ARTICULUS VII.

De Tatiano, & Encratitis.

TAtianus Syrus, Philoſophus inſignis, ſacrorum librorum lectione ad fidem converſus, ut ipſe narrat in Oratione contra Græcos. *Leges*, inquit, *veſtras contempſi. Etenim oportebat unam ubique, & communem omnibus reipublicæ rationem eſſe. Nunc verò quot civitates, tot legum diſcrimina reperias; adeo ut quæ alicubi turpia ducuntur, eadem alibi laudentur. . . . . Hæc cùm viderem, & inſuper Myſteriorum particeps factus, omnes ubique Deorum cultus per effœminatos & Androgynos conſtitui experimento noviſſem: Item apud Romanos Latiarem Jovem humano cruore placari: Dianam verò non procul Megalopoli ſimilibus gaudere; & alium alibi Dæmonem multorum auctorem facinorum deprehenderem: in me deſcendens, quomodo tandem veritate potirer, inquirebam, & cùm diligenter circumſpicerem, in libros quoſdam barbaros incidere mihi contigit, antiquiores multò quàm Græcorum Philoſophia, ſi ſpectes ætatem; & auguſtiores, ſi illorum errores. His ego fidem adhibui, quòd ſtylus non eſſet phaleratus, nec ulla ſcriptorum affectatio, & ſermo nuſquam obſcurus: & qui narrationem de univerſi creatione facilè explicaret, & futurorum item eventuum prænotione & magnitudine promiſſionum; & quòd unam univerſorum Monarchiam ſtatuerunt, impulſus.*

Fuit autem Tatianus, poſtquam Chriſtianæ Religionis myſteriis initiatus eſt diſcipulus Sancti Juſtini: Poſt cujus Martyrium ſcientia ſuâ elatus, & Doctoris nomen ſibi arrogans; in hæreſim lapſus eſt, & Sectæ Encratitarum ortum dedit.

Hos autem profeſſus eſt errores 1. Æonum quorumdam inviſibilium fabulam a Valentino mutuatus eſt. 2. Matrimonium velut corruptelam, & fornicationem exploſit. 3. Encratitæ animantium vinique uſum averſabantur, non temperantiæ ſtudio, neque peculiari ex inſtituto vitæ, ſed falſo quodam & affectato metu, ne ob animatorum uſum ſibi damnationem arceſſerent: vino verò abſtinebant, quòd improbos duntaxat eo uti exiſtimarent. Unde illud Diabolicum vocabant. Hinc Encratitæ dicti ſunt, id eſt, Continentes. 4. Adamum ſalvatum non eſſe effutiebat Tatianus, & illum ſecuti Encratitæ 5. Meram aquam ad Myſteria ſua adhibebant; unde & Hydroparaſtatæ vocati ſunt. 6. Encratitæ, ad Tatiani Magiſtri ſui dogmata addiderunt, plura eſſe principia, inter quæ Diabolum conſtituerunt. Quem Dei operibus adverſari, nec illi ſubditum eſſe, ſed præcipua quadam poteſtate præditum, quæ vellet, agere propugnabant (teſte Sancto Epiphanio Hæreſi 47.) 7. Evangelium compoſuit Tatianus, quod Diateſſaron dicitur, id eſt, unum ex aliis quatuor compactum, in quo deſiderabantur Genealogiæ & omnes textus qui Dominum ex ſemine David ſecundùm carnem natum oſtendunt. Narrat porrò Theodoretus, non modò ejus ſectarios, verùm etiam eos, qui Apoſtolica dogmata ſequebantur compoſitionis fraudem non animadvertentes, eo Evangelio, veluti compendiario libro uſos fuiſſe. Ait autem ſe nactum libros hujuſmodi ſupra ducentos, qui in Eccleſiis in honore habebantur, eos ſepoſuiſſe, & pro his quatuor Evangeliſtarum Evangelia introduxiſſe.

Tatiani & Encratitarum errores referunt Sanctus Irenæus lib. 1. cap. 31. Euſebius lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 27. Sanctus Epiphanius Hæreſi 46. & 47. Theodoretus lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 20. & Sanctus Auguſtinus lib. de hæreſibus.

Tatiani errorem *Severus* quidam amplexus eſt, qui & ſui nominis ſectam inſtituens, eos quos deceperat, Severianos vocari voluit. Hi & divini Pauli Epiſtolas, & Actuum Hiſtoriam reiiciebant, & ſacrarum Scripturarum ſenſus ac ſententias pro arbitratu interpretabantur (ut teſtantur Euſebius loco mox laudato, & Theodoretus lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 21.) De his & Sanctus Epiphanius Hæreſi 45. ubi & ipſos ad Tatiani dogma addidiſſe ait, Mulierem Satanæ opus eſſe; & in corpore humano, id quod infra umbilicum eſt, a mala poteſtate conditum eſſe. Ipſos carnis reſurrectionem cum veteri Teſtamento reſpuiſſe ſcribit Sanctus Auguſtinus, lib. de Hæreſibus, parum probabiliter, ſiquidem Euſebius teſtatur ipſos Legis & Prophetarum auctoritatem admiſiſſe. Severiani, *Encratitarum ſoboles.*

Scripſerunt adversùs Tatianum & Encratitas, Muſanus, Apollinaris Hierapolitanus, Clemens Ale-

Alexandrinus, & Origenes [teſte Theodoreto] His addendus Sanctus Epiphanius, & ante hos Sanctus Irenæus lib. 3. cap. 34. 35. & 39. ubi Adamum ſalvum eſſe probat. Anno Chriſti 174. M. Aurelii Imperatoris 9. Aniceti Papæ 8. Tatianus hæreticus agnitus eſt (teſte Euſebio in Chronico.) Unde falsò ſcribit Philaſtrius, ipſum poſt Decii perſecutionem extitiſſe, & Juliani Martyris fuiſſe diſcipulum.

ARTICULUS VIII.

De Montano & Cataphrygibus.

Cataphrygum Hæreſis auctore Montano erupit, Antonini Pii temporibus (ut colligitur ex Sancto Epiphanio Hæreſi 48. & ex Euſebio lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 26.) ſub M. Aurelii imperio adolevit, & latiùs propagata eſt, ut ex eodem Euſebio colligitur, ibidem, & in Chronico.

Montanus in Myſia Phrygiæ natus, quæ nuncupatur Ardaban, dominandi cupiditate, Spiritu Sancto & dono prophetiæ plenus videri voluit. Duabus meretricibus, Priſcillæ & Maximillæ, inſaniæ ſuæ afflavit ſpiritum, eaſque Prophetiſſas haberi voluit; quæ furiosè, ineptè, & novo atque peregrino modo garrientes, falſa proferebant oracula, & libros ſcribebant, quos Propheticis adæquabat Montanus. Hic ut plures deciperet, interdum promiſſorum magnitudine ſectatores alliciebat; interdum conjecturis & rationibus probabilibus nixus, apertè eorum peccata redarguebat, ut vitiorum hoſtis & corrector videretur. Catholicos qui ipſi & ejus Prophetiſſis reſiſtebant, Prophetarum interfectores vocabat. Silentium ipſi fruſtra indixerunt Epiſcopi: & illos tandem cum Antiſtite ſuo Montano ab Eccleſia extruſerunt. Falſi porro convictæ ſunt Maximiliæ Prophetiæ, ſiquidem poſt ejus obitum pax jucundiſſima Imperium recreavit, & Eccleſiam, cùm ipſa bellum & ſeditiones ubique futuras vaticinata fuiſſet. Hæc habentur ex Apollinario Hierapolitano apud Euſebium lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 15.

Montanus & ejus Prophetiſſę pecunias undique, & munera corrogabant: quo ex capite falſam ipſarum prophetiam Apollonius Scriptor Eccleſiaſticus impugnat; ſiquidem univerſa Scriptura vetat ne Prophetæ pecunias & munera accipiant. Mollem & voluptariam vitam agebant, ut ex eodem

Montani & Prophetiſſarum ejus falſi nominis, mores.

Auctore conſtat apud Euſebium cap. 17. lib. 5. *Dic mihi*, inquit, *Propheta-ne comam coloribus tingit? Propheta-ne ſtibio oculos oblinit? Propheta-ne ſumptuosè & veſtitu ſplendido ornatus incedit? Propheta-ne tabulis & teſſeris ludit? Propheta-ne fœnus exercet? Iſta verè mihi fateantur, & dicant utrùm liceat uſurpare, an contra. Ego certè hæc apud illos factitata perfacilè oſtendam.*

Hi porro fuere præcipui Montani & Cataphrygum, ſic a regione in qua illorum hæreſis orta eſt, nuncupatorum errores. 1. Montanum ceu Paracletum venerabantur. [ex Theodoreto, & ex Tertulliano Montaniſta, in lib. de Pudicitia, & alibi paſſim.] 2. Nuptias ſecundas ceu ſcortationes damnabant, [ex Sanctis Epiphanio, Hæreſi 48. Hieronymo Epiſt. 54. quæ eſt ad Marcellam, & Auguſtino lib. de Hæreſibus ad Quod-

Montaniſtarum errores.

vultdeum, Num. 26.] 3. Matrimonia ſolvebant. (Ex Appollonio, apud Euſebium loco citato, & ex Theodoreto, lib. 3. Hæreticarum Fabularum cap. 2.] 4. Nova jejunia obſervanda ſtatuebant, velut ad ſalutem neceſſaria, tres ſcilicet Quadrageſimas, cùm Eccleſia unam ex Apoſtolorum traditione Quadrageſimam ſemper obſervaverit. (Ex Apollonio & ex Sancto Hieronymo.) 5. Veniam omnibus penè delictis ab Eccleſia concedi poſſe negabant, ut idem Hieronymus teſtatur. *Illi*, inquit, *ad omne penè delictum Eccleſiæ fores obſerant: nos quotidie legimus; Malo pœnitentiam peccatoris, quàm mortem, &c. Nunquid qui cadet, non reſurget? dicit Dominus. Et, Convertimini ad me, filii convertentes, & ego curabo contritiones veſtras. Rigidi autem ſunt, non quò & ipſi majora non peccent: ſed hoc inter nos & illos intereſt, quòd illi erubeſcant confiteri peccata, quaſi juſti: nos dum pœnitentiam agimus, faciliùs veniam promeremur.*

6. Epiſcopis tertium duntaxat locum ſuis in conventibus aſſignabant, eodem Hieronymo teſte: *Apud nos*, inquit, *Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent; apud eos Epiſcopus tertius eſt. Habent enim primos de Pepuza Phrygiæ Patriarchas, ſecundos, quos appellant Cenones: atque ita in tertium, id eſt, penè ultimum locum Epiſcopi devolvuntur.*

7. Pepuzæ vico, ubi frequentiores conventus agebant, ac ſua celebrabant myſteria, nomen Hieruſalem indiderant [Ex Appollonio, ex Sancto Epiphanio Hæreſi 48. & ex Theodoreto] Hinc dicti ſunt Pepuziani.

8. Apud Pepuzianos, Montaniſtarum genus, mulieres ad Epiſcopatum & Presbyteratum evehebantur, nullum ſexûs ut ſervaretur diſcrimen, eumque in ſenſum detorquebant illud Apoſtoli, ad Galatas 3. *In Chriſto Jeſu non eſt maſculus, neque fœmina.* Vocabantur & Artotyritæ, quòd in Myſteriis ſuis panem & caſeum offerrent (Ex Sancto Epiphanio Hæreſi 49.]

Præterea Cataphryges mortuos baptizabant. (Ex Philaſtrio lib. 1. de Hęreſibus.]

9. Montaniſtæ aſſerebant nuſquam in perſecutione fugiendum eſſe, ſed loco ſiſtendum, & Martyrium expectandum. (Ex Tertulliano lib. de Fuga in perſecutione cap. ultimo] *Et ideo*, inquit, *Paracletus neceſſarius deductor omnium veritatum, exhortator omnium tolerantiarum; quem qui receperunt, neque fugere perſecutionem, neque redimere noverunt, habentes ipſum qui pro nobis erit, ſicut locuturus in interrogatione, ita juvaturus in paſſione.*

10. Animam corpoream eſſe quædam ex Montani Prophetiſſis aſſeruit, id ſibi in cęleſti viſione oſtenſum conteſtata, cui viſioni Tertullianus fidem imprudens adhibuit, ut conſtat ex libro ipſius de Anima cap. 9. *Eſt hodie*, inquit, *Soror apud nos revelationum chariſmata ſortita, quas in Eccleſia, inter Dominica ſolemnia, per extaſim in ſpiritu patitur, converſatur cum Angelis, aliquando etiam cum Domino, & videt, & audit ſacramenta, & quorumdam corda dignoſcit, & medicinas deſiderantibus ſubmittit. Jam verò prout Scripturæ leguntur, aut Pſalmi canuntur, aut allocutiones proferuntur, aut petitiones delegantur, ita inde materia viſionibus ſubminiſtrantur. Fortè neſcio quid de anima diſſerueramus, cùm ea Soror in ſpiritu eſſet: Poſt tranſacta ſolemnia, quo uſa ſolet nobis renuntiare quæ viderit: Inter cætera*, inquit, *oſtenſa eſt mihi anima corporaliter, & ſpiritus videbatur ſed non inanis & vacuæ qualitatis; immo quæ etiam teneri repromitteret; tenera, & lucida, & aërii coloris, & formâ per omnia humanâ. Hæc eſt viſio; Deus teſtis, & Apoſtolus chariſmatum in Eccleſia futurorum idoneus ſponſor.*

11. Sacramenta perhibebantur habere funeſta Montaniſtæ, & de infantis anniculi ſanguine, quem minutis punctionum vulneribus de toto ejus corpore extorquebant, cum farina mixto, panem conficere, & Euchariſtiam offerre. Qui puer ſi moreretur, apud eos habebatur pro Martyre; ſi ſuperſtes viveret, pro magno Sacerdote. (Ex Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus ad Quod-

Digitized by Google

Quodvultdeum.) Idem illis tribuit S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 15. Sanctus Epiphanius id tribuit potiùs Pepuzianis ex Montano prognatis, quàm ſinceris puriſque Montaniſtis: neque id conſtanter aſſeverat. *In hac verò hæreſi*, inquit, *aut in ejus germana Quintillianorum, vel certè Priſcillianorum, & Pepuzianorum Hæreſi, horrendum quiddam, ac deteſtandum fieri dicitur. Nam infantulum, per ſolemne quoddam Feſtum, acubus æreis toto corpore pungentes exceptum ſanguinem ſacrificiis ſuis adhibent*. Id minimè fatebantur Montaniſtæ & hoc ſibi affictum ſcelus conteſtabantur (teſte Theodoreto) Certè nemo Veterum, qui in ipſos ſtylum acuerunt, hoc ipſis facinus improperavit. Hinc Sanctus Hieronymus. Epiſtolâ 54. jam citata, ait: *Prætermitto ſcelerata myſteria, quæ dicuntur de lactente puero & de victuro Martyre confarrata. Malo* (inquam) *non credere: ſit falſum omne quod ſanguinis eſt*. Denique Auctor Anonymus quem Higinum perperam vocavit Hincmarus Remenſis, at qui circa medium Sæculi quinti vixit, Hæreſi 26. hæc habet: *Hactenus de Cataphrygis cætera quæ dicuntur, quaſi incerta prætereo de infantis ſanguine eos accipere; quod ideo dicimus, ne videamur ignorare omnia, quæ de eis dicantur: Hi enim qui contra eos ſcripſerunt, nihil hinc penitus memorarunt. Scripſit contra eos librum Sanctus Soter Papa Urbis, & Apollonius Epheſiorum Antiſtes: contra quos ſcripſit Tertullianus Presbyter Carthaginenſis, qui cùm omnia bene primò & incomparabiliter ſcripſerit in hoc ſolùm ſe reprehenſibilem fecit, quòd Montanum defendit, agens contra Soterem ſupradictum Urbis Papam; aſſerens falſa eſſe de ſanguine infantis: Trinitatem in unitate Deitatis, Pœnitentiam lapſis, Myſteriis eiſdem unum Paſcha nobiſcum. Hoc ſolùm diſcrepamus, inquit, quòd ſecundas Nuptias non recipimus, & Prophetiam Montani de futuro judicio non recuſamus*. Periit liber ille Tertulliani adversùs Soterem & Apollonium.

Montanum & Maximillam ſibi laqueo mortem conſciviſſe, teſtatur Apollinaris Hierapolitanus, apud Euſebium lib. 5. cap. 15.

In hanc Hæreſim ſcripſerunt, laudatus Apollinaris, [ut Euſebius teſtatur, initio mox laudati capitis] Apollonius. qui & profligatos Montaniſtarum mores detexit, atque inſectatus eſt (teſte Euſebio cap. 17. ejuſdem libri) Miltiades [ut teſtatur idem Hiſtoricus, cap. 16.] & Serapion, in Epiſtola ſcripta ad Coricum, & Ponticum, quæ plurium Epiſcoporum ſubſcriptionibus munita erat. (Ex Euſebio, cap. 16. ejuſdem libri.)

Naſcentem Montani Hæreſim Gallicana Eccleſia proſcripſit, judiciumque de illa, ipſiuſque Auctore, ſuum inſeruit Epiſtolæ de Martyrum Lugdunenſium triumphis ad Aſiæ, & Phrygiæ Eccleſias ſcriptæ (ut teſtatur Euſebius, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 3.) *Cùm Montanus*, inquit, *& Alcibiades, & Theodotus in Phrygia jam prophetandi opinionem apud complures adepti fuiſſent (permulta enim divinâ gratiâ largiente miracula, operaque ſtupenda, ad illud uſque tempus, per varias Eccleſias edita, fidem multis faciebant illos etiam donum Prophetiæ fuiſſe conſecutos) cùmque de iſtis hominibus controverſia orta eſſet, fratres rurſus, qui in Gallia habitabant, privatum judicium, idque prudens & rectum cumprimis, de eiſdem, Epiſtola, quam diximus, ſubjunxerunt*.

Apollinaris lib. 11. adversùs Cataphrygas, apud eumdem *Euſebium*, cap. 16. ejuſdem libri, Montaniſtarum doctrinam ut profanam & impiam in pluribus Aſiæ Conciliis damnatam fuiſſe ait, ipſoſque Cataphrygas a Fidelium Communione excluſos.

ARTICULUS IX.

De Bardeſane, & ejus Erroribus.

BArdeſanes Syrus, Edeſſæ natus, regnante Marco Aurelio Antonino floruit. In Eccleſia fuit celeberrimus ob ſingularem eruditionem, & in fide propugnanda conſtantiam. Apollonio namque Philoſopho Imperatoris familiari, ut ſe Chriſtianum negaret, ſuadenti, acquieſcere noluit: ac propemodum inter fidei Confeſſores relatus eſt. Etenim pietatis patrocinio fortiſſimè ſuſcepto, ſapienter inprimis reſpondit; negavitque mortem ſe timere, cujus, etſi Imperatori non reſiſteret, ſibi nihilominus neceſſitas immineret. (ut teſtatur S. Epiphanius, Hæreſi 56.) Valentiniani erroris maculam tam præclaræ famæ aſperſit. In Valentini namque ſchola educatus, cujus etiam errores & multiplices fabulas coarguit, veteres illius erroris ſordes non eluit omnino, ut refert Euſebius lib. 4. cap. ultimo.

2. Mortuorum reſurrectionem Bardeſanes negavit (Ex S. Epiphanio). Ejus errores confutavit S. Ephrem Syrus. (Ex Theodoreto lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 22.) Lugendus tanti viri lapſus. Multùm enim profuit Eccleſiæ, ſcribendo infinita adversùs omnes penè Hæreticos, qui eius ætate pullulaverant: in quibus clariſſimus ille eſt & fortiſſimus liber, quem M. Antonio, *de Fato*, tradidit, teſte S. Hieronymo, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 44.

ARTICULUS X.

De Theodoto, & ejus Hæreſi; nec non de Artemone.

I. THeodotus Byſantinus, arte Coriarius, Chriſti nomine in perſecutione negato, ut ſe a Fidelium juſtis exprobrationibus tueretur, Deum ſe non negaſſe, ſed hominem duntaxat, Chriſtum ſcilicet, effutiit, atque deinceps Chriſtum hominem merum ac nudum eſſe propugnavit. [Ex Auctore appendicis ad librum Tertulliani de Præſcriptionibus cap. ultimo, ex S. Epiphanio Hæreſi 54. & ex Theodoreto, lib. 2. Hæreticarum Fabularum cap. 5.] A Victore Pontifice Maximo excommunicatus eſt [ex Theodoreto.] Hæreſis Alogorum vel auctor fuit, vel propagator Theodotus; qui Verbum divinum ſemper a Patre genitum, incarnatum negabant: S. Joannis Evangelium & Apocalypſim, ut Cerinthi fœtus ſtultè repudiantes. De his S. Epiphanius Hæreſi 51.

II. Theodoto Coriario ſeſe adjunxit Theodotus alter Trapezita, qui ejus errori addidit, Chriſtum inferiorem eſſe Melchiſedecho, eo Davidis verſu abuſus, quem de Chriſto cecinit: *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*. Illumque Melchiſedechum cœleſtem virtutem eſſe. & Chriſto meliorem, ut qui ſit ſine Patre, ſine Matre, ſine Genealogia [Ex auctore appendicis ad lib. Tertulliani de Præſcriptionibus cap. ultimo.] Hinc Melchiſedechiani Hæretici: de quibus Epiphanius 55. Theodoretus lib. 2. Hæreticarum Fabularum cap. 6. & S. Auguſtinus lib. de Hæreſibus.

III. Theodoti Coriarii hæreſi ſimillima fuit illa Artemonis, qui Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum nudum etiam hominem eſſe dixit, natum ex Virgine, Prophetis virtute præſtantiorem. Hæc autem dicebat etiam Apoſtolos prædicaſſe, divinarum Scripturarum ſenſum pervertens: ab iis autem qui ipſos ſecuti ſunt, divinitatem Chriſto tributam, cùm Deus non eſſet [ex Theodoreto,

lib.

lib. 2. Hæreticarum Fabularum cap. 4.]

Artemonis porro diſcipuli ſuum errorem traditione firmatum eſſe impudenter effutiebant, quæ primum a Zephirino interrupta fuiſſet [ut teſtatur Auctor Anonymus libri contra hanc hæreſim editi, apud Euſebium lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 27.] qui Auctor hanc Hæreticorum illorum inſolentem jactationem, & putidam calumniam ſic refellit: *Ajunt iſti, omnes majores noſtros, & ipſos Apoſtolos, ea quæ ipſi jam affirmant, non modò a Domino accepiſſe: verùm etiam alios eadem docuiſſe; & veram prædicationis rationem uſque ad Victoris tempora, qui decimus-tertius a Petro Romæ Epiſcopus fuit, integrè ſervatam illam quidem, ſed a Zephirino illius ſucceſſore penitus corruptam, & depravatam fuiſſe. Atque profectò quod ab illis dicebatur, multùm fortaſſe videri potuiſſet habere probabilitatis, niſi primùm ſacræ Scripturæ teſtimonia illis contradicerent: deinde fratrum quorumdum ſcripta ſupereſſent, Victoris temporibus multò antiquiora: quæ illi tùm contra Gentiles pro veritatis defenſione, tùm contra hæreſes, quæ id temporis graſſabantur, ſcripſerunt: ut Juſtini, Miltiadis, Tatiani, Clementis, & aliorum nonnullorum, in quorum omnium libris Chriſtus verè Deus eſſe confirmatur. Quis Irenæi, quis Melitonis, quis cæterorum libros ignorat, qui Chriſtum Deum & hominem conſtanter aſſeverunt? Quot item Pſalmi, quot Hymni a fratribus fidelibus antiquitus praſcripti, qui Chriſtum Verbum Dei, verum Deum eſſe, concentu quodam celebrant? Cùm igitur ex tot annorum ſpatio Doctrina Eccleſiaſtica verè annuntiata fuerit, quomodo fieri poteſt, ut illi Patres, qui ad Victorem uſque vitam produxerunt, ſic, ut illi aſſerunt, prædicaverint? Aut quomodo non illos pudet hæc Victori tum falsò objectare? Præſertim cùm exploratè cognitum habeant Victorem, Theodotum illum Coriarium (qui primus Chriſtum ſolùm hominem dicebat) ducem & quaſi parentem hujus impiæ & execrandæ a fide defectionis, Chriſtum Deum pernegantis, Chriſtiana Communione interdixiſſe. Quòd ſi Victor eadem ſentire cum illis viſus fuiſſet, quo pacto, aut qua ratione adductus Theodotum, hujus erroris inventorem ab Eccleſia ejicere in animum induxit?*

Hæc operæ pretium duxi referre, quia Socinianorum errorem profligant, Chriſti Divinitatem negantium, contendentiumque trium priorum ſæculorum Patres tam nefario dogmati non refragari.

ARTICULUS XI.

De Apelle, & ejus Hæreſi,

APelles Marcionis diſcipulus, præter alios errores, quos cum ipſo communes habuit, a virgine quadam Philumene, revelationes & miracula mentiente, deceptus ac depravatus, finxit Filium Dei e cœlo deſcendentem, ſibi corpus ex quatuor elementis compegiſſe, quibus in Cœlum aſcendens reddidit quæ ab iis mutuatus fuerat, ſolam in Cœlos animam inferens (Ex Auctore Appendicis ad librum Tertulliani de Præſcriptionibus cap. 51. ex S. Epiphanio Hæreſi 44. & ex S. Auguſtino lib. de Hæreſibus.) De Apelle verus Tertullianus ita ſcribit lib. de Præſcriptionibus cap. 6. *Providerat jam tunc Spiritus Sanctus futurum in Virgine quadam Philumene Angelum ſeductionis, transfigurantem ſe in Angelum lucis, cujus ſignis & præſtigiis Apelles inductus, novam hæreſim induxit.* Et cap. 30. *Si & Apellis ſtemma retractandum eſt*, inquit, *tam non vetus & ipſe, quàm Marcion inſtitutor & præformator ejus: ſed lapſus in fœminam, deſertor continentiæ Marcionenſis, ab oculis ſanctiſſimi Magiſtri Alexandriam ſeceſſit. Inde poſt annos regreſſus non melior, niſi tantùm quà jam non Marcionites, in alteram fœminam impegit, illam virginem Philumenem, quam ſupra edidimus, poſtea verò immane proſtibulum & ipſum, cujus energemate circumventus, quas ab ea didicit, phaneroſes ſcripſit.*

De Philumene, quam ex memoriæ lapſu viris etiam maximis contingente, Severo tribuit, non Apelli, ita ſcribit Sanctus Auguſtinus lib. de Hæreſibus: *Hic præterea Philumenem quandam puellam dicebat divinitus inſpiratam ad prænuntianda futura, ad quam ſomnia atque æſtus ſui animi referens, divinationibus, ſeu præſagiis ejus ſecretim erat ſolitus præmoneri, eodem phantaſmate eidem Philumenæ pueri habitu ſe demonſtrante, qui puer apparens, Chriſtum ſe aliquando eſſe aſſereret, aliquando Paulum: a quo Phantaſmate ſciſcitans, ea ſoleret reſpondere, quæ ſe audientibus diceret. Nonnulla quoque illam miracula operari ſolitam, inter quæ illud præcipuum, quòd in anguſtiſſimi oris ampullam vitream panem grandem immitteret, eumque extremis digitulis levare ſoleret illæſum, eoque ſolo, quaſi divinitus ſibi dato cibo fuiſſet contenta.*

5. Apelles Prophetarum oracula ex ſpiritu ſibi ipſi repugnante edita fuiſſe effutiebat. (Ex Rhodone Aſiatico, apud Euſebium lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 13.)

Apellem impugnavit Rhodon inter Scriptores Eccleſiaſticos celeberrimus. De cujus cum dicto Hæreſiarcha congreſſu, lege Euſebium loco mox citato. Scripſit adverſus palmarem ejus errorem, quo Filium Dei ex elementis corpus ſibi concinnaſſe aſſerebat, Tertullianus lib. de Carne Chriſti. cap. 6. 7. & 8. Lege & Sanctum Epiphanium. Hæreſi 44.

Emerſit Apellis Hæreſis ſub Imperio Antonini Pii, & Pontificatu Teleſphori, circa annum Chriſti 146.

ARTICULUS XII.

De Hæreſi Adamitarum.

PRodicus e Gnoſticorum ſchola, infamem Adamitarum Sectam inſtituit. Hi ſuis in conventiculis, omni pudore depoſito, nudi ſuos ritus obibant. Uxorum communio, decretum erat ſectæ: promiſcuus concubitus, myſtica initiatio. Si quis, eorum judicio, in culpam lapſus videretur, hunc e ſua extrudebant Eccleſia, ut Adamum e paradiſo: Suam namque Eccleſiam paradiſi nomine exornabant. Hos irridet, ac refellit Sanctus Epiphanius, Hæreſi 52. De his etiam Theodoretus, lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 6. & Sanctus Auguſtinus lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum; ubi addit, *Ipſos nuptias averſatos fuiſſe, quia nec priuſquam peccaſſet Adam, nec priuſquàm dimiſſus eſſet de paradiſo, cognovit uxorem. Credebant ergo quòd nuptiæ futuræ non fuiſſent, ſi nemo peccaſſet.*

ARTICULUS XIII.

De Ophitarum Hæreſi, ac Sethianorum.

I. OPhitæ, Valentinianorum ſoboles, Euphratem quemdam ſuæ impietatis auctorem habuerunt. (Ex Origene lib. 6. contra Celſum) Chriſtum in ſerpentis ſpeciem transformatum effutiebant, ſive hunc ipſum ſerpentem eſſe, qui Adamum & Evam deceperit. (Ex Sancto Epiphanio Hæreſi 37. ex Theodoreto lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 14. & ex Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum. Serpentem propterea adorabant; & in menſam ubi propoſiti

ſiti panes erant, incantationibus quibuſdam, e ſpelunca in qua nutriebatur, advocatum, & circa penes illos gyrantem oſculabantur, atque ita ſuam confici Euchariſtiam dicebant (Ex iiſdem Patribus). Aſſerebant proinde Chriſtum in ſubſtantia carnis non fuiſſe. (Ex Auctore appendicis ad lib. Tertulliani de Præſcriptionibus cap. 47.) Ipſos Jeſum a Chriſto diſtinxiſſe, auctor eſt Theodoretus; & aſſeruiſſe, Jeſum quidem ex Virgine natum, Chriſtum autem de cœlis in ipſum deſcendiſſe. Hinc Jeſum execrabantur, quotquot ſectæ nomen dabant, ut teſtatur Origenes, lib. 6. contra Celſum, diluens calumniam quam affingebat Chriſtianis de religione erga ſerpentem. *Tale quiddam*, inquit, *Celſus mihi videtur praſtruens, dixit a Chriſtianis Deum creatorem vocari execrabilem, ut qui hujus calumniis credat, Chriſtianos, tanquam extremè impios, ad internecionem proſequatur odio. Hic miſcens & confundens omnia, quaſi cauſam redditurus, cur Deus ille, juxta Moſem mundi creator dicatur execrabilis ab hujus opinionis auctoribus, ait hoc ideo factum, quia execratus eſt ſerpentem, qui primis hominibus boni malique ſcientiam indidit. Atqui debuerant ſcire, iſtos, quibus ſerpens placet, ut bonus primorum hominum conſiliarius, Titanibus, & Gigantibus magis impios, Ophianos ob id vocatos, tantùm abeſſe ut Chriſtiani ſint, ut non minùs quàm Celſus, Jeſum accuſent, nec quemquam admittant in ſuum ſodalitium, niſi priùs Jeſum execratus fuerit. Vide quàm abſurdè Celſus faciat, in oratione contra Chriſtianos admiſcens, ut Chriſtianos, qui ne nomen quidem Jeſu audire ſuſtinent; vel quatenus vir bonus fuit, & ſapiens. Quid igitur ſtultius, vel ſerpentem pro auctore honorem habentibus, vel Celſo qui quod in Ophianos jaculatur, putat in Chriſtianos cadere?*

II. Ophitas eoſdem cum Sethianis fuiſſe exiſtimat Theodoretus. Sanctus Epiphanius diverſos numerat: ita tamen ut non magno invicem diſcrimine ſeparentur. De his agit Hæreſi 39. Refert ipſos Sethum Adami filium exiſtimaſſe Chriſtum eſſe; duo hominum admiſiſſe genera, quorum unum a Caino, alterum a Setho duceret originem; & multis libris Apocryphis uſos eſſe.

ARTICULUS XIV.

De Caianorum Hæreſi.

CAinani e Valentini etiam caſtris prodierunt. Cainum a potentiori quadam virtute derivatum prædicabant, nec non & Eſaü, Core, Dathan, & Abiron; & Sodomitas: Abelum verò ab imbecilliori virtute prodiiſſe. Quapropter impios illos ac reprobos venerabantur. 2. Judam Iſcariotem colebant, nonnulli quòd prodidiſſet Chriſtum Legis inſtituta violantem & antiquantem: alii, quòd Chriſtum, licèt optimum, Judæis tradendo, ſaluti noſtræ conſuluiſſet: unde magnas ipſi referendas eſſe gratias aſſerebant. 3. Evangelium ſub nomine Judæ proditoris obtrudebant, & ſequebantur. 4. Cum Carpocrate ſentiebant, neminem ſalutem conſequi poſſe, niſi qui omnia flagitia implevìſſet. 5. Pro variis impudicitiæ formis fingebant Angelos quoſdam, qui nefandis illis facinoribus colerentur: & cùm illa perpetrabant, illum invocabant Angelum, qui flagitio præeſſet, ſuam illi intemperantiam & libidinem offerentes. 6. Perfectam ſcientiam in iis operationibus poſitam aſſerebant, quas ne nominare quidem fas eſt. (Ex Sancto Irenæo, lib. 4. adversùs Hæreſes, cap. 35. Sancto Epiphanio, Hæreſi 38. Theodoreto, lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 15. Auctore appendicis ad librum Tertulliani de Præſcriptionibus, cap. 47.) 7. Blaſphemabant Legem, & Deum Legis Auctorem, carniſque reſurrectionem negabant. Ex S. Auguſtino, lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum) 8. Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium eſſe illi Hæretici negabant. Hoc errore Quintilla mulier peſtilentiſſima, Tertulliani temporibus, pleroſque infecit, ut teſtatur ipſe libro de Baptiſmo, cap. 1. *Atque adeo nuper*, inquit, *converſata iſtic quadam de Caina Hæreſi vipera venenatiſſima, doctrinâ ſua pleroſque rapuit, in primis baptiſmum deſtruens: planè ſecundum naturam: nam ferè viperæ & aſpides, ipſique reguli ſerpentes, arida & inaquoſa ſectantur. Sed nos piſciculi ſecundùm ἰχθὺν noſtrum Jeſum Chriſtum in aqua permanendo ſalvi ſumus. Ita Quintilla monſtroſiſſima, cui nec integrè quidem docendi jus erat, optimè norat piſciculos necare, de aqua auferens.*

ARTICULUS XV.

De Hermogene, & ejus Erroribus.

HErmogenes, cadente ſecundo Sæculo a Chriſtianis ad Stoicos Philoſophos defecit. Ejus error palmaris in eo fuit, quòd aſſereret materiam eſſe ingenitam & infectam, Deoque coæternam. De eo Tertullianus, qui ipſum adhuc ſpirantem impugnavit, ita ſcribit, lib. adversùs Hermogenem, cap. 1. *Hermogenis autem doctrina tam novella eſt, denique ad hodiernum homo in ſæculo, & natura quoque hæreticus etiam turbulentus: qui loquacitatem facundiam exiſtimet; & impudentiam, conſtantiam deputet, & maledicere ſingulis, officium bonæ conſcientiæ judicet. Præterea pingit illicitè; nubit aſſiduè; legem Dei in libidinem defendit, in artem contemnit, bis falſarius, & cauterio, & ſtylo, totus adulter, & prædicationis, & carnis, ſiquidem & nubentium contagio fœtet; nec ipſe Apoſtolicus Hermogenes in regula perſeveravit. Sed viderit perſona, cum doctrina mihi quæſtio eſt. Chriſtum Dominum non alium videtur cognoſcere, alium tamen facit, quem aliter cognoſcit, immo totum quod eſt Deus, aufert, nolens illum ex nihilo univerſa feciſſe. A Chriſtianis enim converſus ad Philoſophos, de Eccleſia, in Academiam & Porticum, inde ſumpſit a Stoicis materiam cum Domino ponere, quæ ipſa ſemper fuerit neque nata, neque facta, nec initium habens omnino, nec finem; ex qua Dominus omnia poſtea fecerit.*

Ignarum fuiſſe Hermogenem idem Tertullianus teſtatur cap. 3. cùm ait: *Adjiciam & ego propter non intelligentes, quorum Hermogenes extrema linea eſt*, &c. & cap. 45. *Hermogenes eundem ſtatum deſcribendo materia, quo eſt ipſe, inconditum, confuſum, turbulentum, ancipitis, & præcipitis, & fervidi motus, documentum artis ſua dum oſtendit, ipſe ſe pinxit.* Aſſeruit præterea hic Hæreſiarcha: *Chriſti corpus in ſole depoſitum eſſe: diabolum autem & dæmones in materiam refundendos.* (Ex Theodoreto, lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 19.) Sabellium eum etiam errorem propugnaſſe Auctor eſt Sanctus Auguſtinus, lib. de Hæreſibus.

Hanc Hæreſim impugnarunt, Tertullianus toto libro adversùs Hermogenem, Euſebius Cæſarienſis, lib. 7. de Præparatione Evangelica, cap. 19. 20. 21. & 22. & Lactantius, lib. 2. Divinarum Inſtitutionum, cap. 9.

CA-

Digitized by Google

CAPUT IV.

De Auctoribus Eccleſiaſticis, qui ſecundo Nominis Chriſtiani Sæculo floruerunt.

SEcundo Sæculo Eccleſiam ſcriptis illuſtrarunt ſuis, Papias, Quadratus, Ariſtides, Sanctus Juſtinus, Tatianus, Hegeſippus, Melito, Philippus Gortinenſis, Modeſtus, Miltianus, Apollinaris Hierapolitanus, Dionyſius Corinthius, Theophilus Antiochenus, Rhodon, Athenagoras, Miltiades, Serapion, Irenæus, Pantenus, Apollonius, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, & alii, de quibus agemus ſequentibus Articulis.

ARTICULUS I.

De Papia, Quadrato, & Ariſtide.

SAnctus PAPIAS Joannis Senioris, non Apoſtoli auditor, Hieropolitanus in Aſia Epiſcopus, Sancti Polycarpi familiaris, Libros quinque edidit, qui *Expoſitio ſermonum Domini* inſcribuntur. Apoſtolorum dicta ab his, qui cum illis verſati fuiſſent, fatetur ſe excepiſſe. Ariſtionis autem & Joannis Presbyteri ſe fuiſſe auditorem. Hic fabulæ de millenario Chriſti regno Auctor fuit. De eo agunt Euſebius, lib.5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.33. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in Papia.

II. QUADRATUS Apoſtolorum Diſcipulus, Apologiam, pro Religione noſtra à ſe conſcriptam, porrexit Adriano Imperatori, librum valde utilem, plenumque rationis, ac fidei, & Apoſtolicâ doctrinâ dignum: quem ſe præ manibus habuiſſe teſtatur Euſebius. Nec Apologiam tantum Imperatori obtulit: ſed Oratione coram habita ipſum compellavit, ut perſecutionem in Chriſtianos æſtuantem compeſceret: quod ipſum obtinuiſſe Sanctus Hieronymus teſtatur Epiſtola 84. ad Magnum Oratorem Romanum data. Lege Euſebium lib.4. Hiſtoriæ cap.3. & Sanctum Hieronymum in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in QUADRATO.

Diſtinguendus eſt *Quadratus* iſte ab altero cognomine Athenienſium Epiſcopo, *Publii* ſucceſſore, cujus meminit *Euſebius* Libro 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.23. quamquam illos confuderint *Sanctus Hieronymus* in Catalogo, & Epiſtolâ 84. ad *Magnum*, Venerabilis *Beda*, & Græcorum Menologia; ſed confundendos non eſſe recte probat *Valeſius*; tum quia prior iſte Chriſtianæ Religionis Apologiſta Epiſcopus non fuit, ut conſtat ex *Euſebio* libro 3. cap.37. & lib.4. cap.3. tum quia diſcipulus fuit Apoſtolorum, floruitque Imperante *Adriano*, alter verò *Antonini* Imperatoris tempore.

III. ARISTIDES Athenienſis Philoſophus eloquentiſſimus, Apologiam pro fide noſtra eidem Imperatori obtulit, Philoſophorum ſententiis contextam. (Ex Euſebio ibidem, & Sancto Hieronymo, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap.31.

ARTICULUS II.

De Sancto Juſtino.

JUſtinus Priſci Bacchii filius, patriam habuit Neapolim urbem Palæſtinæ; Romæ commoratus, ſermonibus pariter ac vitâ, pariter ut habitu, Philoſophum egit. Creſcentem Cynicum adverſarium habuit, cum ipſi, tum vitæ, cultuique ac religioni ejus obnitentem, a quo tandem inſidioſè accuſatus, Martyrium oppetiit (ut ſupra diximus, agendo de perſecutione Marci Aurelii, & L. Veri). Floruit circa annum Chriſti 142. ad annum 165. quo Martyrio coronatus eſt. Qua ratione omnes Philoſophorum Scholas atque Sectas ſcrutatus fuerit, & potiſſimum ſeſe addixerit Platonicæ Philoſophiæ, ac tandem Philoſophiæ vanitate cognitâ, ſeſe contulerit ad lectionem Prophetarum, incogniti cujuſdam ſenis congreſſu, & colloquio excitatus: atque inde veram Philoſophiam, hoc eſt Chriſti fidem hauſerit, narrat ipſe initio Dialogi cum Tryphone; quam narrationem cum fructu maximo nemo non leget. Hanc porro ſic concludit: *Confeſtim verò in animo meo ardor excitatus eſt, & amor me invaſit Prophetarum, & virorum illorum, qui Chriſto chari ſunt & amici, ac revolutans ipſe mecum ſermones illius, hanc ipſam ſolam comperi eſſe certam, atque utilem Philoſophiam, atque ad hunc modum, & per hæc ipſa, ego Philoſophus prodii. Vellem profecto omnes eandem mecum ineuntes animi rationem, non alienos eſſe a Servatoris doctrina. Timorem namque quendam in ſe habet, & idonea eſt ad terrendos, perſuadendoſque eos, qui a recta tranſverſim ſunt acti via: & qui in ea ſe exercent, ſuaviſſima eis contingit quies.*

De Scriptis Sancti Juſtini ita ſcribit Euſebius, lib.4. cap.17. *Hic Juſtinus multa ſanè, & præclara ſui ingenii ſacrarum literarum cognitione accuratè informati, & in eiſdem valde diligenter exercitati monumenta nobis reliquit, eaque certè plena utilitatis, & commodi cujuſcumque generis.*

S. Juſtini Opera.

Hæc autem genuina ſunt ſanctiſſimi Philoſophi & Martyris Opera: Apologia duplex pro Chriſtiana Religione, una Antonino Pio Imperatori, & filiis ejus, Romanoque Senatui dicata; altera ejus Succeſſoribus, M. Antonino Vero, & L. Aurelio Commodo. Item Cohortatio duplex ad Græcos, quam nomine voluminum, ſeu librorum contra Gentiles, Euſebius & Sanctus Hieronymus ſignificarunt. 3. Liber de Monarchia Dei, qui modò non extat. 4. Liber inſcriptus Pſaltes, quem pariter tempus nobis invidit. 5. Commentarius de Anima, qui pariter deſideratur. 6. Dialogus ſeu Diſputatio habita Epheſi cum Tryphone Judæorum tunc temporis facilè Principe, in qua ex Oraculis Prophetarum, Chriſtum eſſe verè Deum, & verum Meſſiam diſertiſſimè probat. 7. Libri contra Marcionem quorum meminit Sanctus Irenæus lib.5. adverſus Hæreſes. 8. Liber contra omnes Hæreſes, cujus ipſe meminit Juſtinus, in Apologia Antonino Pio Imperatori oblata. Sed hi libri temporum injuriâ perierunt. Hæc Sancti Juſtini Opera recenſent Euſebius lib.4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.17. Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap.34. Photius in Bibliotheca Codice 125. Addit Photius Tractatum a Juſtino editum, contra primum & ſecundum librum Phyſicæ Auſcultationis, ſive contra formam, materiam, & privationem: itidemque contra quintum illud corpus, motumque ſempiternum, quem vi rationum ſuarum Ariſtoteles peperit: Quæſtionum denique contra Chriſtianam Religionem ſummarias ſolutiones. Ex quibus colligitur, Ariſtotelicorum Dogmatum everſionem Sancto Juſtino in-

inſcriptam, non eſſe genuinum ejus Opus; ſiquidem non primum duntaxat & ſecundum Phyſicæ Auſcultationis librum, verum etiam tertium, quartum, quintum, & octavum; & inſuper primum, ſecundum, & tertium librum de Cœlo impugnat, & evertere conatur.

Liber De Monarchia editus, non eſt S. Juſtini.

II. Extat liber de Monarchia Sancto Juſtino adſcriptus; ſed Juſtini non eſſe germanum Opus Viri Eruditi contendunt. Primò quia eundem non præ ſe fert titulum quem liber ab Euſebio, & a Sancto Hieronymo memoratus. Ille enim inſcribebatur, *de Monarchia Dei*: hic verò ſimpliciter *de Monarchia*. Secundò, quia huius libri Auctor ex ſolis Poëtarum Græcorum teſtimoniis illum compegit, & adornavit: Juſtinus verò ſuum de Dei Monarchia librum non ſolum teſtimoniis ex Gentilium libris petitis, ſed etiam *ex ſacris Literis quæ apud nos ſunt*, roboravit (teſte Euſebio, lib. 4. Hiſtoriæ cap. 17.) unde cùm ne unus quidem ſacrarum Scripturarum apex in eo qui extat ſub nomine Sancti Juſtini, de Monarchia, libro citetur, conſtat illum Pſeudepigraphum eſſe.

Liber Quæſtionum Chriſtianarum *ad Græcos, S. Juſtino aſſictus.*

III. Liber Chriſtianarum ad Græcos Quæſtionum, Græcarumque Reſponſionum, & earum reſponſionum confutationis, Sancto Juſtino falsò aſſictus eſt. Meminit namque non ſemel hæreſeos Manichæorum, & eam impugnat; cùm Juſtinus integro & ampliùs ſæculo Manichææ hæreſis exordia anteverterit. Deinde huius libri ſtylus longè ſtylo Sancti Juſtini diſſimilis eſt, de quo Photios, loco ſupra citato ſuæ Bibliothecæ, ſcribens, hæc habet: *Eſt autem vir ille ad Philoſophiam tum noſtra, tum potiſſimùm profana ſummum evectus faſtigium, multiplicisque eruditionis, & hiſtoriarum copiâ circumfluens. Sed Rhetorico artificio nativam Philoſophiæ ſuæ pulchritudinem colorare haud ſtudio habuit. Quamobrem etiam oratio ejus, pollens alioqui ac valida, ſcientificumque ſervans ſtylum, Rhetoricæ illa condimenta non ſpirat, nec illecebris, & blandimentis vulgus auditorum attrahit.*

Expoſitio Fidei de ſancta & conſubſtantiali Trinitate, *falsò præfert S. Juſtini nomen.*

IV. Expoſitio fidei de recta confeſſione, ſive de ſancta conſubſtantiali Trinitate non eſt genuinum Juſtini Opus. Id probat eloquens Veterum ſilentium, qui Juſtini Opera recenſentes, illius non meminerunt, cùm tamen in controverſiis de Trinitate multum habitura ponderis eſſet illis temporibus Juſtini auctoritas. Secundò, vocabula [illegible], Juſtino non conveniunt, qui has voces in genuinis libris nuſquam uſurpavit, cùm tamen de Trinitatis adorandæ myſterio, ac divinis Perſonis interdum egerit. Tertiò e priorum trium ſæculorum Patribus nemo tam perſpicuè diſſeruit de Trinitate. 4. Hæ ſententiæ ex Niceni Concilii Symbolo, & ex Simbolo Sancti Athanaſii videntur excerptæ: *Ille ſiquidem* (Filius) *lumen de lumine geniti modo reluxit: hic verò de lumine lumen & ipſe, non geniti, ſed procedentis modo progreſſus eſt. Ita nos cum Patre coæternum, ita ſubſtantia unum, & eundem ...... ita in Trinitate unitatem, & in unitate Trinitatem cognoſcimus.* Nonne enimverò hæc eadem ferè ſunt verba, idemque omnino ſenſus cum his Nicæni Symboli? *Deum de Deo, lumen de lumine...... genitum non factum, conſubſtantialem Patri?* & cum his Athanaſiani Symboli, *Ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur.*

5. Incarnationis Myſterium nullibi apud Patres clariùs explicatum videtur, quàm hoc in Opere. Nullibi naturæ divinæ & humanæ diſtinctio poſt unionem luculentiùs aſſerta, & nitidioribus exemplis illuſtrata: nullibi inhabitatio Verbi in humanitate aſſumpta clarius expoſita eſt. Unde colligitur hoc Opus exaratum fuiſſe poſt ortum Neſtorianæ, & Eutychianæ hæreſeos, maximè cùm disertè impugnet quoſdam aſſerentes Corpus Chriſti in Deitatis ſubſtantiam converſum fuiſſe, quod nemo ante Eutychem aſſeruit. Certè ſi Juſtini eſſet, illud laudaſſent Epheſini, & Chalcedonenſes Patres, cùm nihil ex Eccleſiaſtica traditione proferre potuiſſent adverſùs illos Hæreſiarchas illuſtrius aut firmius. At nemo illius meminit ante Leontium Byzantinum & Eutymium Zigabenum. Denique ſtylus huius Operis nitidior eſt ſtylo Sancti Juſtini in utraque Apologia, in Cohortationibus ad Græcos, & in Dialogo cum Tryphone. Illud tamen Opus Auctoris eſt Orthodoxi & eruditi.

V. Quæſtiones & Reſponſiones ad Orthodoxos, non ſunt genuinus Sancti Juſtini fœtus. Id probat Veterum ſilentium. 2. Manicheæ, quæ integro poſt Sanctum Juſtinum ſæculo exorta eſt, hæreſeos mentio. Quæſt. 127. 3. Citatio Sancti Irenæi Martyris & Epiſcopi Lugdunenſis, in libro de Paſchate, (Quæſt. 115.) & Origenis, in Hebraicorum nominum interpretatione, (Quæſt. 82. & 86.) cùm uterque Juſtino poſterior fuerit. 4. Juſtini temporibus nondum in orbe invaluerat nominis Chriſtiani profeſſio, aut ſuperiores Græcis erant Chriſtiani in urbibus, nec prohibita erant Gentilium Sacra. Non ſcripſit itaque Sanctus Juſtinus quod legitur, Quæſtione 126. *Chriſtianis autem invaleſcentibus, neſaria hujuſmodi Græcorum ſive Paganorum Sacra ſunt prohibita. Ex talibus ergo rebus, tanquam quibuſdam notis, Chriſtianorum ſanctitatem dignoſcere oportet, & non ex frugum affluentia, & ædificiis, non ex urbibus, & agris. Tantò verò & his Chriſtianiſſimis temporibus, abundat mundus magis, quantò nunc ille minùs bellis etiam conflictatur, quàm ante conflictabatur, Paganiſmo dominante.* Lege & Quæſtionem 74. 5. Verus Juſtinus, patriâ Samaritanus, non ignoraſſet ſignificationem vocis Hebraicæ, *Oſanna*, quam Auctor harum Reſponſionum ait ſignificare *magnificentiam excellentem*, cùm non ea ſit iſtius vocis notio, ſed longè alia, ſcilicet, *Salva quæſo*, quam Interpres de ſuo adjunxit, cùm in Græco textu non extet.

Quæſtiones & Reſponſiones ad Orthodoxos, non ſunt S. Juſtini.

6. Perſonas conſubſtantiales in adoranda Trinitate dixiſſe Sanctum Juſtinum, quis facilè credat, cùm nomen ὁμοούσιον ante Concilium Nicænum Eccleſiæ uſu conſecratum non fuerit, nec ab aliquo Patrum ante Dionyſium Alexandrinum uſurpatum legatur? Certè Sanctus Athanaſius, & alii Conſubſtantialitatis vindices hanc Quæſtionis 129. interrogationem, *Quomodo Deus incompoſitus dicetur e duabus perſonis, quæ intelligentiâ conſubſtantiales eſſe perhibentur?* velut fulgentiſſimam gemmam ſuis adverſùs Arianos ſcriptis inſeruiſſent, ſi tunc extitiſſet illud Opus, & fuiſſet Juſtini Martyris genuinum.

7. Quomodo in Eccleſia Antiochena Meletii & Paulini tempore tam grave diſſidium ortum eſſet ob ſignificationem ὑπόστασις, & Catholici Meletianæ Communionis eos qui Paulino adhærebant, eaque voce ad ſignificandam perſonam utebantur, velut Arianos ſtigillaſſent, ſi verus Juſtinus [illegible], ſcripſiſſet; ut ſcribit Auctor hujus Operis in Reſponſione ad Quæſtionem 17.

8. Quomodo Sanctum Cyrillum & Epheſinos Patres fugiſſent illa verba Reſponſionis ad Quæſtionem 67. *Nativitas Chriſti juxta carnem, per genealogiam & generis ſeriem deſcribitur: & modus ejus in ſcriptum velatâ narratione exponitur: ex Spiritu quippe Sancto, & Maria Virgine?* Quomodo, inquam, verba illa non protuliſſent contra Neſtorium, ad probandum Beatam Mariam Virginem eſſe Deiparam, ſi tunc extitiſſet illud Opus, & agnitum fuiſſet ut genuinum Juſtini?

9. Harum Quæſtionum & Reſponſionum Auctor

in

in Reſponſione ad Quæſtionem 142. Angelos Dei nomine Moyſi & Jacob apparuiſſe ſcribit, qui propter commiſſum ſibi munus, Dei nomine inſignirentur. Quod e regione pugnat cum vero Juſtino aſſerente, Filium ipſum Dei apparuiſſe Patriarchis, qui & Angelus fuerit dictus, ſive nuncius miſſus a Patre, & verus Deus. Lege Dialogum cum Tryphone, pag.356. & ſeq.

10. Indignum Sancto Juſtino figmentum quis non videt, quod legitur in Reſponſione ad Quæſtionem 71. *Ex multis Scripturæ locis conjicere licet, veros eſſe qui dicunt, ſexies mille annorum eſſe præſentis mundi ſtatus tempora: cùm nonnunquam dicit, Extremis hiſce diebus locutus eſt nobis per Filium: quandoque, in quos termini ætatum inciderunt; aliquando, Ubi venit plenitudo temporis; omnia enim dicta iſta in ſexto prolata ſunt millenario annorum ordine.*

Ex his itaque colligendum eſt, Quæſtionum contra Chriſtianam Religionem ſummarias ſolutiones, quas Juſtino tribuit Photius, vel alias eſſe ab hoc Opere, vel illud Photii temporibus jam fuiſſe Sancto Juſtino ſuppoſitum. Quod ultimum ægrè mihi perſuadeo: quomodo enim Photius, tam accurati vir criterii, impoſturam ita evidentem non animadvertiſſet?

Epiſtola ad Zenam & Serenum, ſuppoſita eſt Sancto Juſtino.

VI. Epiſtola de Vita Chriſtiana ad Zenam, & Serenum ſuppoſita eſt Sancto Juſtino. Id oſtendit ſtyli diſſimilitudo, non enim pollens eſt, validus, ac ſcientificus illius Epiſtolæ ſtylus, qualem aliorum Operum Photius commendat: ſed humilis nimiùm, ſimplex, & qui Patrem eruditiſſimum non redoleat. 2. Hujus Epiſtolæ nuſquam meminere Veteres, qui catalogum Operum Juſtini texuerunt; neque illius Zenæ & Sereni ulla in Eccleſiaſticis Hiſtoriis mentio; quos alioqui in Eccleſia ſpectatos, inſigneſque fuiſſe neceſſum eſt, ſi hanc ad illos Epiſtolam dederit Juſtinus. 3. Epiſtolam citat, quam ſe ad Papam ſcripſiſſe refert: atqui ævo Sancti Juſtini nullus demonſtrabit nomen Papæ in uſu fuiſſe, ut Romanus Pontifex ſignificaretur: Neque unquam Epiſcopis delatum eſt, niſi proprio ipſorum nomine addito, quomodo Hieronymus ſcribit, *Beatiſſimo Papæ Auguſtino*: dicere namque, *Papam*, nomen proprium fuiſſe alicujus hominis, ad quem ſcripſerit Juſtinus (ut ſuſpicatur Annalium Auctor) ariolari eſt. 5. Ait ſe ſcripſiſſe ad Papam de corruptione diſciplinæ per traditionem hominum, & quorumdam phariſaicam præſumptionem. Quàm bellè porrò hæc conveniunt naſcentis fermè Eccleſiæ moribus! Quàm egregiè cum iis quadrant, quæ in Apologiis ad Principes de Chriſtianæ Diſciplinæ puritate, & Chriſtianorum vita innocua ſcripſerat! 6. Sententiæ illius Epiſtolæ prorsùs diſſutæ ſunt, nec ullo pacto cohærentes. 7. Vix Apoſtolum citat, vix oracula Salomonis: cùm in utriuſque libris maximè tractentur Chriſtianæ vitæ præcepta, quæ hìc exponere intendit illius Epiſtolæ Auctor. 8. Ait, ſe ad illos ſcribere, ut puerilem nonnullorum vivendi conſuetudinem cognoſcant. An quæſo pueriliter duntaxat vivere eſt, ſceleratè & impiè vivere?

VII. Epiſtola ad *Diognetum* non indigna Juſtino eſt, nec ullum ſuppetit argumentum, quo ipſi abjudicetur, præter ſilentium Veterum: quod non omninò convincit Opus ſuppoſititium eſſe, niſi aliis momentis juvetur.

Apologia ſecunda edita, revera prima eſt.

VIII. Nota Apologiam Sancti Juſtini, quę prior inſcribitur, & ad Senatum data, revera poſteriorem eſſe, nec ſoli porrectam Senatui, ſed Imperatoribus M. Aurelio, & L. Vero; eam verò, quæ inſcribitur ſecunda, ad Antoninum Pium, revera primam eſſe. Id omninò conſtat ex Euſebio, Sancto Hieronymo, & Photio, locis ſupra citatis, ubi teſtantur Sanctum Juſtinum priorem pro Chriſtianis Apologiam Antonino Pio; poſteriorem, poſt ejus mortem, Aurelio ac Vero Imperatoribus exhibuiſſe. Deinde Euſebius lib.4. Hiſtoriæ cap.15. verba quædam ex ſecunda Apologia commemorat; quibus mortem ſibi a Creſcente Cynico impendere dixit, quæ in ea leguntur, quæ primo loco habetur inter Opera Juſtini, & ad Senatum inſcripta eſt. Illa igitur eſt ſecunda, nón prima.

Dices. Euſebius cap. 16. Chriſtianæ mulieris Hiſtoriam quamdam ex priore Juſtini Apologia recenſet, quæ in prima hodierna continetur. Ergo hæc revera prima eſt.

Reſpondeo, Librariorum incuriâ & oſcitantiâ τῇ δευτέρᾳ pro τῇ προτέρᾳ, irrepſiſſe: nam perſpicuè ſecundam illam eſſe ſignificat Euſebius, quam nos primam facimus; primam autem, quæ nobis eſt ſecunda (ut ex cap. 2. libri mox laudati conſtat) ubi ejuſdem Apologiæ 1. titulum refert, omninò eundem cum illo qui præfixus eſt Apologiæ, quæ inter Opera Juſtini ſecunda legitur. Hanc tamen Apologiam ſecundam *Antonino Pio* Imperatori, non verò ejus ſucceſſori *M. Aurelio*, ut aſſerit *Euſebius*, oblatam fuiſſe, *Valeſius* contendit ad cap. 17. lib. 4. Euſebianæ Hiſtoriæ, tribus potiſſimùm fretus argumentis. 1. Quòd in hac Apologia libellus dicatur a muliere Imperatori oblatus: Non ergo, inquit, *Antonini Pii* ſucceſſoribus; aliàs *Juſtinus* in plurali numero *Imperatoribus* dixiſſet: *Marcus* enim & *Verus* ſimul erant Auguſti. 2. Quòd hæc *Lucii* Martyris verba, *Non hæc decent Imperatorem Pium, non Philoſophi Cæſaris Filium*, quæ optimè *Antonino Pio* congruunt, de *Marco* intelligi non poſſint. 3. Quòd *Urbicius* ſive *Urbicus* Præfectus, cujus meminit *S. Juſtinus* in Apologia, ſub *Pio* vixerit; idem quippe fuerit, qui apud Capitolinum in *Pio*, Apuleium in Apologia, & *Gruterum* pag. 38. *Quintus Lollius Urbicus* appellatur. Verùm Euſebii, S. Hieronymi, & Chronici Alexandrini teſtimonio firmata veritas his argumentis non convellitur, quibus reſpondere haud operoſum eſt. Primò enim Mulier libellum Imperatori obtuliſſe dicitur, quòd tunc *Lucius Verus* Marci Aurelii Collega ab urbe Roma abeſſet. Ipſum enim ſtatim atque a *M. Aurelio* in Imperii conſortium aſſumptus eſt, adversùm Parthos, quorum Rex *Vologeſus* Bellum Romanis indixerat, profectum eſſe, & hac occaſione quatuor ſaltem annos in Syria egiſſe, teſtes ſunt Julius Capitolinus, & Dio Xiphilini in Vita *L. Veri*. Quòd verò nomen *Pii* etiam *M. Aurelio* Antonini Pii Filio tributum fuerit, nihil mirum. Quid ſi *Pium* appellavit *Lucius*, non quòd proprium ejus nomen fuerit, ſed ut ipſum qui humaniſſimi Principis laudem affectabat, ab innocentium Chriſtianorum perſecutione avocaret. Denique quamvis concedatur *Urbicium* a *S. Juſtino* memoratum eumdem fuiſſe qui ſub *Antonino Pio* Urbis Præfecturam geſſit, nihil prohibet quin eumdem Magiſtratum ſub illius ſucceſſoribus geſſerit.

Nota.

Recentiores Critici epiſtolam *ad Diognetum* S. Juſtini ſuppoſititiam dicunt. At quàm maximè illam venerantur, quia antiquiorem eodem S. Juſtino credunt, & ſuæ opinionis hæc aſſerunt argumenta. Ipſius Auctor Apoſtolorum ſe dicit diſcipulum, qualem propriè fuiſſe S. Juſtinum nemo aſſeret. Primorum Chriſtianorum vitam eleganter deſcribit, ſed ita Chriſtianiſmi loquitur, ut fere tunc in mundo apparuiſſe dicat. Narrat Judæos victimarum ſanguinem adhuc Deo

efferre, quod cùm non amplius feciſſe compertum ſit poſt Hieruſalem, Templique excidium, non ſolùm ita dicendo ſe ante Juſtinum ſcripſiſſe, prodit, ſed etiam antequam Hieruſalem, & Templum ſuis ruinis conſepelirentur. Hæc ſufficere videntur, ut recedere quis poſſit a P. Labbe *de Script.* Halloix *v. Juſtinus*, Sculteto *p.* 1. ipſoque Natale hanc epiſtolam inter genuina ſcripta S. Juſtini recenſentibus. Qui ita aute S. Juſtinum ſcriptam agnoſcunt, putant ea quæ in fine ejuſdem leguntur, poſtquam S. Pauli ſub ſimplici Apoſtoli nomine meminit, alienâ manu fuiſſe ſuperaddita.

Sed & qui epiſtolæ elegantiam ſtylumque conſiderant, aliena hæc eſſe a conſueta S. Juſtini ſcribendi forma affirmant. In S. Juſtini libris utique agnoſcitur magnum philoſophiæ ac eruditionis penu ſibi comparaſſe, at a Rethoricæ arte abſtinuiſſe; unde, ut conſiderat Photius *c.* 125. ipſius libri ſolidam invictamque doctrinam præſeferunt, qua ſibi devinciri curat Lectores, non verò oratoris elegantiam. In eo etiam quædam obſcura inveniuntur captu difficilia, dum Fidei myſteria explicat, & præcipuè SS. Trinitatis; quamvis plcoe in ipſius doctrinam intendendo, agnoſcatur philoſophiæ vocibus eccleſiæ veritates jugiter explicaſſe: unde recentiores Ariani tanquam ſuum præcipuum adverſarium, ipſorumque caput, qui Chriſti Divinitatem faſſi ſunt, agnoſcunt, teſte etiam Bullo *l.* 2. *c.* 2. & 4. Cùm igitur S. Juſtini ſtylus nil commune habeat cum elegantia, qua legentem allicit epiſtola ad Diognetum, etiam ex hoc capite Juſtini non eſſe creditur.

ARTICULUS III.

De Tatiano, Hegeſippo, & Melitone.

TATIANUS Aſſyrius vir planè cùm primo ætatis ſuæ flore Græcis diſciplinis deditus, tum in iiſdem poſtea nun exigiam gloriæ amplitudinem conſecutus, ſicut & eloquentia ſingulari, Juſtini Martyris diſcipulus fuit, celebris in Eccleſia, quamdiu ab ejus latere non diſceſſit. Infinita ſcripſit volumina, quibus unus contra Gentes florentiſſimus extat liber, qui inter omnia ejus Opera fertur inſignis. Habetur ad calcem Operum Sancti Juſtini & Tom. 1. Biblioth. Patrum Græco-Latinæ. Floruit ſub Imperatoribus M. Antonino Vero, & L. Aurelio Commodo. Hujus meminerunt Euſebius, lib. 4. Hiſtoriæ cap. 55. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 40.

II. S. HEGESIPPUS qui Aniceti & Eleutheri Romanorum Pontificum temporibus floruit, quinque libros Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ ſcripſit, ſermone ſimplici, ut Apoſtolorum, quorum vitam ſectabatur, dicendi quoque exprimeret characterem. Perierunt hi libri magno Reipublicæ Chriſtianæ detrimento. Quædam ex iis fragmenta refert Euſebius, lib. 2. cap. 22, lib. 3. c. 20. & 32. & lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ c. 8. & 12. Hujus meminit & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 33. Non eſt iſtius Hegeſippi Hiſtoria Excidii Hieroſolymitani 5. Libris digeſta, ſed alterius junioris qui poſt Conſtantini Magni tempora vixit.

III. MELITO Aſianus, Sardenſis Epiſcopus, floruit ſub M. Antonino Vero Imperatore, cui Libellum pro noſtra religione Apologeticum obtulit, ex quo nihil ſupereſt præter fragmentum ab Euſebio exſcriptum lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 25. Multa alia ipſius Opera recenſent Euſebius ibidem, & Sanctus Hieronymus in Catalogo, quæ magno Eccleſiæ & rei Literariæ damno perierunt, ſcilicet libros duos *De Paſchate*, librum unum *De recta vivendi ratione*, & *de Prophetis*: alium *De Eccleſia*: alium *De die Dominico*. Item librum *De Natura hominis*. Alium *De Formatione*. Alium *De obedientia ſenſuum Fidei*. Præterea librum *De Anima corpore & mente*: Librum *De Lavacro*: Librum *De Veritate*; Librum *De Generatione Chriſti*. Item alium *De Prophetia*, alium *De Hoſpitalitate*; alium qui *Clavis* inſcribebatur. Ad hæc, *De Diabolo*, & *de Revelatione Joannis*. Item librum *De Incarnatione Dei*: In libro *De Paſchate*, tempus ipſum quo ſcribebat in principio operis ſui adnotaverat his verbis: *Servilio Paulo Aſia Proconſule, quo tempore Sagaris Martyrium perpeſſus eſt, magna controverſia Laodicea excitata eſt de ſolemnitate Paſchali, quæ tempeſtivè in illos dies inciderat. Quibus etiam diebus hæc a nobis perſcripta ſunt.* Hujus autem Libri meminit *Clemens Alexandrinus* in Opere ſuo *De Paſchate*; quod quidem ut conſcriberet, *Melitonis* librum cauſam ſibi præbuiſſe teſtatur. Ejus Epiſtolam ad *Oneſimum* Euſebius ibidem refert, in qua Librorum Canonicorum Veteris Teſtamenti Catalogum deſcribit hunc in modum; *Ego igitur cùm in Orientem profectus eſſem, & ad locum ipſum perveniſſem, in quo hæc prædicata & geſta olim fuerant, Veteris Teſtamenti Libros diligenter didici, eorumque Indicem infra ſubjectum ad te miſi. Eſt autem ejuſmodi. Moſis libri quinque, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jeſus Nave, Judices, Ruth, Regnorum Libri quatuor, Paralipomenon duo, Pſalmi Davidis, Salomonis, Proverbia, quæ & Sapientia, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Job, Prophetarum, Iſaiæ Jeremiæ, & duodecim Prophetarum liber unus, Daniel, Ezechiel: Eſdras.* Libros illos prætermittit, qui in Hebræorum Canone non habentur, ſcilicet Libros *Sapientiæ*, *Eccleſiaſtici*, *Tobiæ*, *Judith*, *Eſther*, & *Maccabæorum*, quos tamen Eccleſia pro Canonicis habet.

§. UNICUS.

De Libro Melitoni affícto, qui inſcribitur, De tranſitu Virginis.

ANtiquiſſimus hic libellus eſt, quinto ſæculo jam confictus, & Melitoni ſuppoſitus. Hunc eidem S. Patri Trithemius adſcripſit. Sed Melitonis non eſſe plora evincunt. Priorò ſilentium Euſebii, & S. Hieronymi, qui cum Opera ipſius univerſa recenſeant, hujus nuſquam libri meminerunt.

Extat hic Libellus tom. 7. Biblioth. Patrum Pariſ.

2. Cenſura Gelaſii in Synodo Romana ſic pronuntiantis: *Liber, qui appellatur Tranſitus id eſt Aſſumptio Beatæ Mariæ, Apocryphus.*

3. Bedæ Venerabilis auctoritas, Retractatione in Acta Apoſtolorum cap. 8. ubi hæc habet: *Si diſperſâ Eccleſiâ Apoſtoli remanſerunt in Hieruſalem, ut Lucas ait, conſtat quia mendacium ſcripſit ille qui, ex perſona Melitonis Epiſcopi Aſiæ, librum exponens de obitu Beatæ Genitricis Dei, dicit quòd ſecundo poſt Aſcenſionem Domini anno, Apoſtoli fuerint omnes toto orbe ad prædicandum in ſuam quiſque Provinciam diviſi: qui univerſi, appropinquante obitu Beatæ Mariæ, de locis, in quibus prædicabant Verbum Dei, elevati in nubibus, rapti ſunt Hieroſolymam, ac depoſiti ante oſtium domus ejus: Inter quos etiam Paulus ex perſecutore ad fidem Chriſti converſus, qui aſſumptus eſt cum Barnaba in Miniſterium Gentium: quia Scriptura etiam ſpecialiter de Joanne Apoſtolo refert, quòd eo tempore Epheſi prædicaverit, quæ cuncta verbis B. Lucæ apertè contradicunt, quibus narrat Apoſtolos, ca-*

torit

teris Fidelibus ab Hieroſolymis propulſis, remanſiſſe ibidem, & prædicaſſe per omnia, donec Eccleſia per totam Judæam, & Samariam, & Galilæam, pacem haberet. Quod in uno anno perfici non potuiſſe, nulli dubium eſt. Qui etiam manifeſtè inſinuat, Paulum non ſecundo poſt Aſcenſionem Domini anno, ſed longo poſt tempore, in Miniſterium Gentium cum Barnaba ordinatum. Abſit autem ut credamus, B. Joannem Apoſtolum, cui Dominus in Cruce Matrem ſuam Virginem Virgini commendavit, poſt unum annum receſſiſſe, & eam reliquiſſe ſolam ac tanto tempore dejectam, ut etiam corpus ſuum defuncta timeret ab hoſtibus eſſe comburendum: cumque propter quam captus eſt in nubibus, ad ſe rediſſe velut oblitum, ſive incurioſum ſui, ſollicita precaretur, dicens: Rogo te fili Joannes, ut memor ſis verbi Magiſtri tui, Domini mei Jeſu Chriſti, qui me commendavit tibi. Ecce enim vocata ingrediar viam univerſa terræ. Audivi autem conſilia Judæorum dicentium: Expectemus diem quando moriatur, quæ portavit Jeſum Nazarenum, & corpus ejus comburamus: nunc ergo Fili, curam habeto exequiarum mearum. Hæc ideo commemorare curavi, quia nonnullos novi præfato Volumini contra auctoritatem B. Lucæ incautâ temeritate aſſenſum præbere.

4. Idem evincit SS. Patrum, & Auctorum Eccleſiaſticorum dubium de corporea Beatæ Virginis in Cœlos aſſumptione; imò & Eccleſiæ veteris hæc in re ſobrietas, quæ redivivo corpore aſſumpta illam fuiſſe non aſſerit: quod argumento eſt, librum de tranſitu Beatæ Virginis, in quo aſſumptio illa corporea tam disertè, tamque fidenter aſſeritur, habitum eſſe ab Eccleſia ut pſeudepigraphum, nulliuſque omnino ponderis.

Eccleſiæ ſobrietas in Quæſtione de corporea B. Virginis in cælos Aſſumptione.

Quòd autem SS. Patres, & Auctores antiqui in Eccleſia ſpectatiſſimi de receptione B. Virginis in cœlum redivivo corpore dubitaverint, conſtat primò ex S. Epiphanio, Hæreſi 78. quæ eſt Antidicomarianitarum, ubi de ejus morte diſſerens, nonnullis eo de argumento præmiſſis, ait: *Quippe haud ſcio an de ſanctiſſima illa ac beatiſſima Virgine obſcura quædam inveniri veſtigia poſſint, quæ incertam nobis illius mortis fidem faciant. Nam ex una parte illud occurret, quod Lucæ 2. de ea pronuntiat. Et tuam illius animam pervadet gladius..... Aliunde vero in Apocalypſi Joannis legimus: Draconem adversùs mulierem propeaſſe, quæ marem pepererat; & datas ei eſſe pennas Aquilæ: & tranſlatam eſſe in deſertum, ne eam draco comprehenderet. Quod quidem in illa eſſe poteſt impletum. Quamquam illud non affirmo penitus: neque aut immortale perſeveraſſe definio, aut utrùm mortua ſit, confirmare poſſum. Quippe Scriptura ſacra mentis humanæ captum prætergreſſa, rem in incerto reliquit, propter vas illud eximium & præſtans, ne quis carnis propriam ullam ei fœditatem adſcribat. Sive igitur mortua ſit, neſcimus: ſive conſepulta ſit. Non tamen ullam eſt maculam corporis experta: abſit ut illud exiſtimemus.*

Hincmarus apud Flodoard. lib. 3. Hiſtor. Remenſis, cap. 5. & cap. 23. Odilo in Serm. de Aſſumpt. Ivo, p. 4. Decret. cap. 111. Hugo Vi-

2. Idem conſtat ex Sermone de Aſſumptione Beatæ Virginis qui Sancto Hieronymo adſcriptus eſt, qui licèt Sancti Hieronymi non ſit, vetuſti tamen Auctoris eſt, Hincmari Remenſis Archiepiſcopi, Odilonis Abbatis Cluniacenſis, Ivonis Carnotenſis, Hugonis de Sancto Victore, Durandi Mimatenſis Epiſcopi, & complurium Eccleſiarum, præſertim Romanæ, quæ in Feſto Aſſumptionis Beatæ Virginis lectiones ex eo Sermone aliàs ſibi compararunt, auctoritate commendatus. Sic autem habet: *Ut Collegium veſtrum diſcat, qualiter favente Deo, per ſingulos annos tota hæc dies expendatur in laudem, & cum gaudio celebretur, ne forte ſi veniat in manus veſtras illud Apocryphum de tranſitu ejuſdem Virginis, dubia pro certis recipiatis, quod multi Latinorum pietatis amore, & ſtudio legendi, avaritate amplectuntur, præſertim cùm ex his nihil aliud experiri poſſit pro certo, niſi quod hodierna die glorioſa migravit a corpore.....* Et infrà: *Hæc idcirco dixerim, quia multi noſtrorum dubitant, utrùm aſſumpta fuerit ſimul cum corpore, an abierit relicto corpore. Quomodo autem, vel quo tempore, vel a quibus perſonis, ſanctiſſimum ejus corpus inde ablatum fuerit, vel ubi tranſpoſitum, utrùmque reſurrexerit, neſcitur, quamvis nonnulli aſtruere velint eam jam reſuſcitatam & beata cum Chriſto immortalitate in cæleſtibus veſtiri, quod & de Beato Joanne Evangeliſta ejus Miniſtro, cui virgini a Chriſto Virgo commiſſa eſt, plurimi aſſeverant, quia in ſepulcro ejus (ut fertur) nonniſi manna invenitur, quod & ſcaturire cernitur? Verumtamen, quid horum verius cenſeatur, ambigimus. Meliùs tamen Deo totum, cui nihil impoſſibile eſt, committimus, quàm ut aliquid temerè definire velimus auctoritate noſtrâ, quod non probemus.*

ctor. lib. 3. de Erud. Theol. cap. 115. Durand. Mimat. lib. 7. de Divin. Offic. cap. 34.

3. Idem conſtat ex Sancto Ildefonſo Toletano Archiepiſcopo, Sermone 6. de Aſſumptione beatæ Virginis, dicente: *Nec ſanè illud omittere debemus, quòd multi pietatis ſtudio libentiſſimè amplectuntur, eam hodierno die a Filio ſuo Domino noſtro Jeſu Chriſto ad cœli corporaliter ſublevatam palatia. Quod licèt pium ſit credere, a nobis tamen non debet affirmari, ne videamur dubia pro certis recipere. Verum enim hoc ſit, necne, nos tamen credere convenit eam Filio ſuo in cæleſtibus conregnare.*

4. Idem conſtat ex Venerabili Beda, ſive ex Auctore, quiſquis eſt, libelli de Locis Sanctis apud ipſum, cap. 6. ubi loquens de Eccleſia in Valle Joſaphat, ait: *Ad ejus dexteram monumentum vacuum, in quo Beata Maria aliquando pauſaſſe dicitur, ſed a quo, vel quomodo ſit ablata, neſcitur.*

5. Idem conſtat ex Uſuardo, in Martyrologio, 18. Calendas Septembris; ubi hæc habentur: *Dormitio Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, cujus ſanctiſſimum corpus, etſi non invenitur ſuper terram, tamen pia mater Eccleſia ejus venerabilem memoriam ſic feſtivam agit: ut pro conditione carnis eam migraſſe non dubitet. Quò autem venerabile illud Spiritûs Sancti Templum, nutu & conſilio divino occultatum ſit, plùs elegit ſobrietas Eccleſiæ cum pietate neſcire, quàm aliquid frivolum & apocryphum inde tenendo docere.* Hoc Martyrologium Pariſienſis Eccleſia ſuum fecit ad annum uſque 1540. Hoc diu uſa eſt Romana, & multæ aliæ Eccleſiæ. Uſuardi verba exſcribit Ado Viennenſis, in libello de Feſtivitatibus, ad 6. Idus Septembris, quibus addit: *Sufficiunt enim ei,* (Eccleſiæ) *ad ſanctitatem, & vitam Virginis & Matris Domini commendandam, Evangeliſtarum teſtimonia, nec de ea quærere ultra neceſſarium putat.*

Denique idem conſtat ex Notkero Abbate Monaſterii Sancti Galli, qui ſub Nicolai Primi Pontificatu florebat. Is namque in Martyrologio ſuo ad 18. Calendas Septembris cùm multa de Aſſumptione Deiparæ Virginis præmiſiſſet, nec ſe aliquid hac de re velle definire, de qua doctiſſimi Tractatores inter ſe diſſiderent, hæc ſubjungit: *Hoc tamen certiſſimè cum univerſali Eccleſia, & credimus, & confitemur, quia ſi reverendiſſimum illud corpus, ex quo Deus eſt incarnatus, adhuc alicubi in terra celatur, revelatio utique illius ad deſtructionem Antichriſti reſervatur.*

Ex quibus omnibus conſtat, plurimos Patres, & Auctores Eccleſiaſticos dubitaſſe de Aſſumptione Beatæ Virginis in cœlum redivivo corpore, quam tanta fiducia aſſerit Auctor libelli de Tranſitu Beatæ Virginis, quem proinde Melitonis non

eſſe

eſſe judicarunt. Conſtat & ipſam Eccleſiam de eadem Aſſumptione corporea nihil compertum habuiſſe, ac proinde nullam habuiſſe illius libelli rationem.

Ultimò hunc apocryphum eſſe, probant figmenta Melitone indigniſſima, cujus *elegans, & declamatoriam ingenium* laudat Sanctus Hieronymus, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum.

Objicies; Ea quæ libellus de Aſſumptione Deiparæ Virginis aſſerit, a viris ſanctiſſimis, & doctiſſimis fuiſſe aſſerta, ſaltem quòd redivivo corpore in cœlum migraverit, ſcilicet a Sancto Dionyſio Areopagita lib. de divinis Nominibus cap. 3. a Sancto Gregorio Nazianzeno, in Tragœdia de Chriſto patiente; a Sancto Gregorio Turonenſi, lib. 1. de Miraculis, cap. 4. a Sancto Gregorio Magno in Sacramentario, ad 19. Calendas Septembris, ubi notat Præfationem pro die feſto *Aſſumptionis Virginis Mariæ*. Et in Oratione, quam uſurpat Eccleſia, ait, *Sancta Dei Genitrix mortem ſubiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit*. A Sancto Joanne Damaſceno, Oratione prima de Beatæ Mariæ Dormitione, & Oratione 2. de ejus Aſſumptione inſcripta, a Sancto Germano Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, Oratione in Dormitione Deiparæ; a Sancto Andrea Cretenſi Archiepiſcopo; a Fulberto Carnotenſi, Serm. 2. de Nativitate Beatæ Mariæ Virginis; a Guiberto Abbate Novigentino, lib. 1. de Pignoribus Sanctorum, cap. 4. ab Hugone Victorino, lib. 3. de Eruditione Theologica, cap. 125. a Petro Bleſenſi, Sermone 28. in Aſſumptione Beatæ Virginis, a Sancta Elizabetha Saxonica, cui Aſſumptio corporea Beatæ Virginis revelata eſt, & quæ Opuſculum ea de re edidit; a Sancto Bernardo Epiſtolâ 174. ab Eccleſia Græca, in ſuis Mæneis, a Metaphraſte, a Guillelmo Pariſienſi Epiſcopo, in Sermone de Aſſumptione, a Sancto Thoma, & omnibus e Schola Theologis. Nullius ergo momenti eſt argumentum, quo probavimus libellum de Tranſitu Beatæ Virginis affictum eſſe Melitoni, quia Deiparæ in cœlos Aſſumptionem redivivo corpore aſſerit, velut acceptam a Sancto Joanne Apoſtolo.

Reſpondeo, laudatos Patres, & Auctores Eccleſiaſticos, vel id nullatenus aſſerere, nec innuere quidem; vel ex Pſeudo-Melitonis libro ea deſumpſiſſe, vel id aſſeruiſſe ſingulari pietate, ut rem multis convenientiis probabilem, non ut veritatem inconcuſſam, & Scripturâ ſacra, vel traditione conſtantem. Nam Sanctus Dionyſius ait conveniſſe Apoſtolos *Ad contuendum corpus illud, quod Auctorem vitæ, Deumque receperat*; ſed de corporali Beatæ Virginis in cœlum Aſſumptionem nullum prorſus apud ipſum veſtigium.

S. Gregorius Nazianzenus ait quidem, Mariam, *Mortalitatis liberatam ſordibus, ornatam jam immortalitatis ſtolâ*. Sed ea verba non ſignificant eam in cœlum redivivo corpore fuiſſe receptam, alioqui ſequeretur Apoſtolos & cæteros Cœlites, reſomptis corporibus in cœlum receptos fuiſſe, quia ſtolâ inmortalitatis donati ſunt. Addiderim, Tragœdiam, quæ inſcribitur *Chriſtus patiens*, non eſſe Sancti Gregorii Nazianzeni, ſed Apollinarii Laodiceni.

S. Gregorius Turononſis, ea quæ de obito, & reſurrectione Beatæ Virginis narrat, deſumpſit ex apocrypho libello Pſeudo-Melitonis, cui fidem faciliùs adhibuit: quamobrem a Venerabili Beda tacitè notatus eſt his verbis: *Nonnullos novi præfato volumini incautâ temeritate aſſenſum præbere*. Unde & Notkerus Abbas S. Galli, Scriptor eruditiſſimus, religioni non duxit, recenſitâ in ſuo Martyrologio Gregorii Turonenſis narratione, dubitationem de corporali B. Virginis Aſſumptione ſuam ſcriptis conſignare.

S. Gregorius Magnus nomine Aſſumptionis non videtur intellexiſſe corporalem Beatæ Virginis in cœlum migrationem. Eâ namque ætate id non importabat Aſſumptionis nomen (ut conſtat ex ſancto Gregorio Turonenſi, qui *Anniverſarium Aſſumptionis ſancti Aviti* diem dixit, lib. de Glor. Confeſſor. cap. 99.) Præterea qui Sermonem de Aſſumptione Beatæ Mariæ ſub nomine S. Hieronymi compoſuit antiquiſſimus Auctor, paulò poſt Concilium Calchedonenſe, ſatis perſuaſum habuit nomen Aſſumptionis corpoream in cœlum migrationem non ſignificare. Longè ante Euſebius Cæſarienſis lib. 4. de Vita Conſtantini, cap. 64. ſcripſit: *Imperator ad Deum ſatim aſſumptus eſt*: Quem tamen in corpore aſſumptum nemo dixerit. Sanctus Ildefonſus Gregorio Magno ſuppar multos de Aſſumptione Beatæ Virginis Sermones edidit, nec tamen credidit eam in cœlos redivivo corpore fuiſſe receptam.

Verba etiam Orationis, quam ex S. Gregorio Magno uſurpat, & canit Eccleſia, *Nec tamen mortis nexibus deprimi potuit*, non certò innuunt corporalem aſſumptionem, ſed ſolùm B. Virginem peccatorum nexibus depreſſam non eſſe.

S. Joannes Damaſcenus & S. Germanus Conſtantinopolitanus Archiepiſcopus, piè crediderunt B. Mariam Virginem redivivo corpore in cœlos aſſumptam fuiſſe, idque ſingulari pietatis affectu erga B. Virginem motos ſcripſiſſe fateor, ſed nullis Traditionis Eccleſiaſticæ momentis fretos, nullo Eccleſiæ oraculo munitos: quamquam rationibus convenientiſſimis piam illam opinionem adſtruant. Deinde Euthymiaca Hiſtoria, quam laudat S. Damaſcenus, meritò ſuſpecta eſt, quam nullus Antiquorum præter Damaſcenum laudavit.

Idem de Andræa Hieroſolymitano, Cretenſi Epiſcopo, dicendum eſt, qui B. Virginis corporalem in cœlos tranſlationem non ſolùm adſtruit, ſed & animæ ipſius ad inferos deſcenſum. Et prima quidem aſſertio convenientibus rationibus nititur, altera abſque ullo ſundamento profertur.

Fulbertus Carnotenſis æquè de S. Joanne Evangeliſta, ac de Beata Virgine Maria, Chriſtianam pietatem credere ſcribit, quòd redivivo corpore in cœlum migraverint. Non autem Eccleſiæ pietas univerſalis, ſed quorumdam ſolum Fidelium id credidit de Joanne: igitur nec de B. Virgine id certò exiſtimavit. En Fulberti verba: *Credit itaque Chriſtiana pietas, quia Chriſtus Deus Dei Filius Matrem ſuam glorioſè reſuſcitaverit, & exaltaverit ſuper cœlos, & quòd B. Joannes Virgo & Evangeliſta gloriam ejus participare mereatur in cœlis*.

Guibertus Abbas Novigentinus convenientiis quidem nonnullis probari agnoſcit Beatæ Virginis reſurrectionem, & corpoream in cœlos aſſumptionem, ob idque eam piè credi poſſe, non tamen eſſe certò aſſerendam, quia firmis, & evidentibus argumentis probari non poteſt. *Sed quid*, inquit, *in iis verſor, cùm tanta ſit in totius ſanctæ Eccleſiæ ore pudicitia, ut etiam Matris Dominicæ corpus reſurrectione glorificatum dicere non audeat, ob hoc videlicet, quòd neceſſariis argumentis comprobari non valeat*. Et infrà: *Hìc tamen, etſi ratio ad integeam corpore reſuſcitato glorificatam opportaniſſima undecunque comportet; verùm quia evidentia probamenta non ſuppetunt, credere quidem de ipſa, quicquid glorificatum eſt, etſi facilè poſſumus, nequiquam verò approbare valemus*.

Hugo Victorinos privatam aliquorum credulitatem, qua ducitur & ipſe, ſignificat his verbis, quæ per parentheſim interjicit (*quantùm credimus*) non communem & publicam totius Eccleſiæ fidem. *Septimam*, inquit privilegium, *quòd cum corpore ſuo (quantùm credimus) in cœlo vivit*: Deinde

con-

congruitatem duntaxat quamdam affert ad id probandum; non momenta quæ id neceſſariò efficiant, & quæ ex auctoritate Scripturæ ſacræ, aut ex Catholicæ Eccleſiæ traditione deſumantur. *Qui enim*, inquit, *trium puerorum veſtimenta in camino ignis illæſa ſervavit, corpus Matris propria incorruptum ſervare potuit, & voluit.*

Denique in breviuri Chronico MS. quod extat in Bibliotheca Regalis Abbatiæ S. Victoris Pariſienſis, ad finem Operum Hugonis, hæc leguntur: *Utrùm autem eadem Virgo aſſumpta ſit cum corpore, an abierit relicto corpore, multi [ut ait S. Hieronymus] noſtrorum dubitant.* Quod Chronicum ſi Hugonis eſt, conſtat planè ipſum de corporea Deiparæ Virginis in cœlos Aſſumptione dubitaſſe.

Petrus Bleſenſis opinionem de migratione Beatæ Mariæ Virginis in cœlos, corpore redivivo, non aſſerit ut veram, ſed tantùm commendat ut veriſimilem. *Hodie*, inquit, *veriſimile eſt, quòd B. Virgo & animæ beatitudinem, & glorificationem corporis adepta eſt.*

Sanctæ Elizabethæ Saxonicæ Revelationem, & Opuſculum Romana improbavit Eccleſia [teſte Joanne Beletho Pariſienſi Theologo, qui eodem tempore florebat, quo ſancta illa mulier, in explicatione divinorum Officiorum cap. 41.) unde de hac revelatione dicere licet cum S. Antonino (3. p. Chronici, tit. 19. cap. 2.) *In hujuſmodi licet unicuique in ſuo ſenſu abundare, & opinari quod ſibi magis videtur conſonum rationi, in iis quæ Eccleſia non determinavit. Nec per hoc detrahitur ſanctitati Elizabeth, ſi non credatur, quia & ſancti viri Prophetæ aliquando credunt a Deo ſibi aliqua revelari ſpiritu Prophetiæ, quæ ex phantaſia ſua trahunt in viſionibus ſuis [ut patet in Nathan Propheta.]*

Quæ fides privatis Revelationibus adhibenda.

Sanctus Bernardus ad Lugdunenſes Canonicos ſcribens, ait tantùm Beatam Virginem ſuper omnes Angelorum choros exaltatam fuiſſe, idque unum ſe ab Eccleſia accepiſſe profitetur; ſed an redivivo corpore exaltata fuerit, nequidem innuit. *At valde honoranda eſt*, inquit, *Mater Domini. Bene admones: ſed honor Reginæ judicium diligit. Exalta exaltatam ſuper omnes choros Angelorum ad cœleſtia regna: Hæc mihi de illa cantat Eccleſia, & me eadem docuit decantare: ego verò quod ab illa accepi, ſecurus & teneo, & trado, quod non, ſcrupuloſius fateor admiſerim. Accepi ſanè ab Eccleſia illum diem cum ſumma veneratione colendum; quo aſſumpta de ſæculo nequam, cœlis quoque intulit celeberrimorum feſta gaudiorum.* Et in Sermonibus, quos habuit in Feſto Aſſumptionis Beatæ Virginis Mariæ vir ipſi devotiſſimus, de corporea illius in cœlos receptione penitus conticeſcit.

Deipara Virgo ſuper choros Angelorum exaltata.

Menæa Græcorum, & Metaphraſtes, ex Sancto Joanne Damaſceno, & ex Melitone perſonato hauſerunt opinionem, quam proponunt ut piam [ſicut revera pia eſt] non ut certam fidei certitudine: Et his opponitur Sancti Cyrilli Alexandrini diſertiſſimum ſilentium, qui in Homilia contra Neſtorium habita Epheſi, in qua nihil penè prætermiſit quod ad Virginis Deiparæ commendationem ſpectaret, corpoream ejus in cœlos Aſſumptionem non celebrat. His opponitur & Sancti Epiphanii de morte, & ſepultura ejus dubitatio; de Aſſumptione ſilentium.

Pia & probabilior opinio de corporea Deiparæ Virginis in cœlos Aſſumptione,

Golielmum Pariſienſem, & Sanctum Thomam piam opinionem, & quæ congruis rationibus niteretur, amplexos eſſe dico, non verò eam propugnaſſe ut dogma Fidei. Et eam quidem ſententiam eò libentiùs recepit Sanctus Thomas ut piam, & probabilem, quòd eam exiſtimaret a Sancto Auguſtino aſſertam. At impoſuit Angelico Doctori Auguſtini nomen Sermoni de Aſſumptione falsò inſcriptum, qui extat Operum ejus Tomo 9. a Lovanienſibus virgulâ cenſoriâ meritò notatus, ut fœtus ſuppoſititius Auguſtini. En Sancti Thomæ verba; *Sicut tamen Auguſtinus in Sermone de Aſſumptione ipſius Virginis rationabiliter argumentatur, quòd eam corpore ſit aſſumpta in cœlum (quod tamen Scriptura non tradit] ita etiam rationabiliter argumentari poſſumus, quòd fuerit ſanctificata in utero.* Nec tamen putatitii Auguſtini auctoritate ductus fuiſſet [ut opinor] Sanctus Thomas, ſi ſpectaſſet, ac ponderaſſet quam timidè ac dubitanter de aſſumpto in cœlos Mariæ corpore ſcripſerit hic, quiſquis eſt, Auctor. Id autem expendiſſet Doctor Angelicus, ſi eam controverſiam data opera attigiſſet. Porro dubitationem ea de re ſuam exponere clariùs non potuit Pſeudo-Auguſtinus quàm his verbis: *Quantùm igitur contueor, quantùm intelligo, quantùm credo, Mariæ anima claritate fruitur Chriſti..... poſſidens in Chriſto corpus ſuum, quod genuit, clarificatum in dextera Patris, & ſi non ſuum per quod genuit, tamen ſuum quod genuit. Et quare non ſuum, per quod genuit? Si non obviaverit needum perſpecta auctoritas, verè credo; & per quod genuit: quia tanta ſanctificatio dignior cœlo eſt, quàm terrâ.*

Attendiſſet Angelicus Doctor & ad Sermonem 35. de Sanctis Sancto Auguſtino pariter inſcriptum; licet æqua Doctorum Lovanienſium cenſurâ in appendicem rejectum inter ſuppoſititios Sermones. Hujus namque Sermonis Auctor, qui videtur eſſe Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus, ſi MSS. Exemplaribus pleriſque fides adhibeatur, hæc habet: *Sunt nonnulla, ſine Auctoris nomine, de ejus Aſſumptione conſcripta, quæ ita caventur, ut ad confirmandam rei veritatem legi minimè permittantur. Hinc ſanè pulſantur nonnulli, quia nec corpus ejus in terra invenitur, nec Aſſumptio ejus cum carne, ut in Apocrypha legitur, in Catholica reperitur Hiſtoria. Quibus dicendum eſt, quia ſi Moyſi corpus non invenitur ab homine in terris, cum quo locutus eſt Deus facie ad faciem, illius quærere dementia eſt, per quam idem majeſtatis Deus incarnatus exſultſit in terris. Neque enim dignum eſt de corporis ejus notitia ſolicitum quempiam eſſe, quam non dubitet ſuper cœlos elevatam cum Chriſto regnare. Sufficere debet tantùm notitia humana, hanc verè fateri Reginam cœlorum, pro eo quod Regem peperit Angelorum. Sed nec invenitur apud Latinos aliquis Tractatorum de ejus morte quidpiam dixiſſe apertè........ Et quid de his, de quibus loquor, dicam, cùm nec ipſe qui hanc accepit ante crucem Domini in ſua, id eſt Joannes Evangeliſta, de hac poſteris aliquid retinendum ſcriptis mandaverit? Nihil enim hoc fidelius narrare potuit, ſi illud Deus manifeſtare voluiſſet, quàm ille utique, qui hanc nutriendam ſuſcepit, nec contra morem filius Matrem reliquit. Reſtat ergo ut homo mendaciter non fingat apertum, quod Deus voluit manere occultum. Vera autem de ejus Aſſumptione ſententia hæc eſſe probatur, ut ſecundùm Apoſtolum, ſive in corpore, ſive extra corpus ignorantes, aſſumptam ſuper Angelos eam eſſe credamus.*

Certè cum Lectiones ex hoc Sermone, & ex Sermone Sancto Hieronymo adſcripto, legerent Fratres Prædicatores in Officio Aſſumptionis beatæ Virginis tempore Sancti Thomæ, ut conſtat ex antiquiſſimo Ordinis Breviario, deſcripto anno Domini 1254. quod in Bibliotheca majoris hujuſce Conventûs & Collegii Pariſienſis aſſervatur, Sanctus Thomas aſſerere non potuit Aſſumptionem Beatæ Virginis in cœlos redivivo corpore, ut certam, & ut Dogma Eccleſiaſticum, quam ſe neſcire profitebatur, quoties Officium de Aſſumptione recitabat.

Obji-

Digitized by Google

Objicies Teſtimonium Nicephori Calliſti lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 21. 22. & 23. obitum, & Reſurrectionem, Aſſumptionemque corpoream Dei Genitricis in cœlum referentis.

Reſpondeo, Nicephorum recentiorem rerum Eccleſiaſticarum Scriptorem tria illa capitula ex apochrypho libello de Tranſitu Virginis, & Sancto Joanne Damaſceno accepiſſe: quæ porrò fides Hiſtorico, 13. Sæculi, res primo nominis Chriſtiani Sæculo geſtas, abſque ullo veterum Auctorum teſtimonio, referenti? Certe nullus ante Nicephorum hæc memoriæ tradidit. Non cogit itaque ejus teſtimonium, ut opinionem de Aſſumptione corporea Beatæ Virginis, Eccleſiaſtici dogmatis loco habeamus, quamvis eam ut piam, ac congruis rationibus longè probabiliorem amplectamur, quia ut talem amplectitur Eccleſia: adeò nunc temeritatis notam non effugeret, qui de illa dubitaret.

Hæc paulò uberiùs a me tractata ſunt, quàm Synopſis ratio poſtularet: ſed eò me abripuit libelli Melitoni adſcripti examen, & argumenti momentum ſingulare, cujus tractatio non recurret. Legatur hac de quæſtione doctiſſimi Launoii Diſſertatio. Legatur & Diſſertatio clariſſimi, doctiſſimi, piiſſimique viri Domini l' Advocat ſacræ Facultatis Pariſienſis Theologi, deinde Bolonienſis Epiſcopi, qui piam & Eccleſiaſticam de corporea Deiparæ in cœlos Aſſumptione ſententiam graviſſimis momentis adſtruit.

SCHOLION I.

Operum meorum Religioſi Cenſores hanc in Indiculo ſuo Propoſitionem notarunt: *Non eſt certum de Fide apud veteres Patres, Beatam Virginem corpore aſſumptam eſſe in Cœlum.*

R. Id a me non leviter aſſertum, ſed luculentis ac diſertis veterum teſtimoniis confirmatum eſt, qui de corporea Beatæ Virginis in cœlos Aſſumptione dubitarunt, necnon ex *Uſuardi* Martyrologio, quo & Romana, & Pariſienſis, & multæ aliæ Eccleſiæ diu uſæ ſunt. Quod nec Scripturæ ſacræ teſtimonio, nec Traditione probatur, neque ab Eccleſia ſecundùm duas illas fidei regulas declaratum & definitum eſt, illud inter fidei dogmata non cenſetur: Aſſumptio porro corporea Deiparæ Virginis in cælum nec Scripturę ſacræ teſtimonio, nec Traditione probatur, neque ab Eccleſia ſecundùm duas illas fidei regulas declarata ac definita eſt: Non eſt igitur dogma fidei. Id ſcripſi occaſione Libelli *De Tranſitu Virginis*, afficti *Melitoni*. Attendi ad illam Apoſtoli ſententiam 1. Corinth. 8. *Si quis autem exiſtimat ſe aliquid ſcire, nondum cognovit quomodo oporteat eum ſcire.* Modus enim eſt, non excedere menſuram fidei, de qua idem Apoſtolus ad *Romanos* 12. ſcribit: *Non plus ſapere quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem, & unicuique ſicut Deus diviſit menſuram fidei. QUÆ quidem menſura* (inquit Durandus a Sancto Porciano Meldenſis Epiſcopus) *in duobus conſiſtit, videlicet ut non ſubtrahatur fidei quod ſub fide eſt, nec attribuatur fidei illud quod ſub fide non eſt. Utroque enim modo menſura fidei exceditur, & a continentia ſacræ Scripturæ, quæ fidei menſuram exprimit, devtatur.* Cæterùm pietatis officio non defui, nec dubitavi, aut in dubium revocari poſſe cenſui, num Deipara Virgo rediviva corpore in cœlum aſſumpta ſit, quin imo eam ſententiam omnino amplectendam eſſe dixi, *ut piam, ac congruis rationibus longè probabiliorem, quia ut talem amplectitur Eccleſia; adeò ut temeritatis notam non effugeret, qui de illa dubitaret... Piam & Eccleſiaſticam* de corporea Deiparę in cælos Aſſumptione *ſententiam*

In Prolego Sententiarum.

aſſerui: Quam & vetus Miſſale Gallicanum ſeu Gothicum ante annos nongentos ſcriptum, a *Thomaſio & Mabillonio* nuper editum confirmat in Miſſa de Aſſumptione *Sanctæ Mariæ* Virginis, in Collectione poſt nomina: *Fuſis*, inquit, *precibus Dominum imploramus; ut ejus indulgentiâ illuc defuncti liberentur a tartaro, quò Beatæ Virginis tranſlatum corpus eſt de ſepulcro.* Et in Præfatione ſeu Conteſtatione ſic Beatam Virginem Sacerdos alloquitur: *Rectè ab ipſo ſuſcepta es in Aſſumptione feliciter, quem piè ſuſcepiſti concepturæ per fidem; ut quæ terræ non eras conſcia, non teneret rupes incluſa. Verè diverſis infulis anima redempta, cui Apoſtoli ſacrum reddunt obſequium, Angeli cantum, Chriſtus amplexum, nubis vehiculum, Aſſumptio Paradiſum, inter Choros Virginum gloriæ Principatum, per Chriſtum Dominum noſtrum.* Quod autem dixi, in dubium revocari non debere corpoream Deiparæ Virginis in cœlos Aſſumptionem, quamvis dogma Fidei non ſit, confirmat *Petrus Bleſenſis* Sermone 28. *Hodie*, inquit, *veriſimile eſt quòd Beata Virgo & anima beatitudinem & corporis glorificationem adepta eſt. Quod ne cui veniat prorsùs in dubium, auctoritatibus adſtruimus, opinando tamen, non aſſerendo.*

SCHOLION II.

Religioſi Cenſores ex iſto Paragrapho & hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant: *Multi Prophetæ aliqua tradunt ſibi revelari, quæ ex phantaſia ſua trahunt.*

R. Verùm hæc Propoſitio mea non eſt, ſed *Sancti Antonini*, ex cujus loco a me fideliter deſcripto Propoſitionem hanc a ſe interpolatam avulſerunt, mihique imputarunt. Nec de divinis Prophetiis agitur, ſed de Viſionibus ac privatis Revelationibus, qualis erat illa *Sanctæ Elizabethę Saxonicæ* ab Eccleſia Romana improbata, de qua *Sanctus Antoninus* loquitur. Quid quòd Sanctus Gregorius Magnus Homiliâ 1. in Ezechielem ſcribit? *Aliquando Prophetæ Sancti ex magno uſu prophetandi, quædam ex ſuo ſpiritu proferunt, & ſe hæc dicere ex Prophetiæ Spiritu ſuſpicantur.* Quod Prophetæ Nathan exemplo probat, qui Davidem ædificaturum Templum Domino prædixit. (2. Reg. 7.) Quod tamen ejus filio Salomoni ſervatum erat.

SCHOLION III.

Religioſi Cenſores ex iſto Paragrapho hanc rurſus Propoſitionem notant: *Sanctus Thomas ſententiam de corporea Beatæ Virginis Aſſumptione tenens, apocryphis Sermonibus deceptus eſt.*

R. Hæc Propoſitio mea non eſt, non ita ſcripſi; ſed *Sanctum Thomam* amplexum eſſe *piam opinionem, & quæ congruis rationibus niteretur, non verò eam propugnaſſe ut Dogma Eccleſiaſticum* ſive ut dogma Fidei. *Et eam quidem ſententiam* [inquiebam] *eò lubentiùs recepit Sanctus Thomas ut piam & probabilem, quòd eam exiſtimaret a Sancto Auguſtino aſſertam. At impoſuit Angelico Doctori Auguſtini nomen Sermoni de Aſſumptione falsò inſcriptum*, &c. Error ille ſæculi fuit, cui non affulſerat critica lux, non *Sancti Thomæ.* Cæterum Sermonem illum non eſſe *Sancti Auguſtini*, planè conſtat apud Criticos omnes eruditoſque viros. Eruditi Monachi Benedictini Congregationis Sancti Mauri ſic de illo cenſent: *Incerti Auctoris, qui multum Auguſtino recentiorem Iſidorum ex Opere de vita & obitu Sanctorum citat. In noſtris Codicibus MSS. habetur abſque nomine Auctoris. At in Lovanienſium pleriſque, ut ipſi obſervant, Manuſcriptis tribuitur Fulberto Epiſcopo Carnotenſi.*

Ne-

Nota.

APud omnes dubio procul eſſe debet B. Marię Virginis e ſepulcro reſurrectionem nullo expreſſo inoiti teſtimonio PP. priorum Eccleſiæ ſæculorum; quod & vidit Baronius ad an. 48. §. 29. innuitque celebetrimus Florentinius in ſuo Martyrologio, unàque Pater Combeſis. Illud etiam ſatendum aliquot medię ætatis Patres de corporea in Cælos Dei parentis aſſumptione dubitaſſe; nec affirmare auſos eo donatam privilégio, ut ipſorum relatis teſtimoniis oſtendit Natalis. E contra verò quamplures ejuſdem, ac poſtremę ætitis Patres, omneſque inſignes Theologi Beatam Virginem corpore redivivo in cęlum aſſumptam, indubitanter affirmarunt. Ita quidem affirmat Sanctus Gregorius Turonenſis *lib. 1. de Mirac. cap. 4.* quem non alia ratione motum ad id affirmandum quàm ex apocryphn Pſeudo-Melitonis libello gratis ſcribere videtor Natalis. Ita S. Andræas Cretenſis *orat. 2. de laud. Aſſumpt. Virg.* obſervando quòd ſicut Dei Mater ob excellentem virginitatem a communi parientium lege fuit præſervata, & à communi lege morientium Deus voluit immunem. Ita S. Gregorius Magnus in Sacramentario, ubi in Oratione pro Aſſumptæ Virginis ſolemnitate recitanda, dicit *mortis nexibus deprimi non potuiſſe*. Nec Natali conſentiendum aſſeventi ea verba intelligi poſſe de peccatorum nexibus, a quibus B. Virgo omnino ſuit præſervata. Sanè S. Gregorius nil aliud innuere voluit, niſi eam fuiſſe tantæ Matris ſingularem prærogativam, ut præter communem cæteris quibuſcumque juſtis legem ipſius corpus non fuerit mortis nexibus depreſſum, ſed liberum ab illis remanſiſſe: quod certè illius in cælum aſcenſum deſignat. Hujus autem privilegii eam attulit rationem quòd non eſſet mortis nexibus illa deprimenda; *quæ Filium Dei de ſe genuit incarnatum*. Eidem Matris dignitati, quæ etiam in partu ſingulariter virgo permanſerit, concedendam in cœlum corpore redivivo aſſumptionem, aſſerit S. Jo: Damaſcenus *orat. 2. de dormit. Deiparæ*. Ita etiam multos pietatis ſtudio lubentiſſimè credidiſſe narrat S. Ildefonſus Toletanus Epiſcopus *Serm. 6. de Aſſumpt.* quamvis ipſe ab hoc affirmando abſtinuerit, cùm eà ætate hanc rem ſatis exploratam non reputaverit. Auctor Libelli de aſſumptione B. Virginis inter Opera S. Auguſtini *in Appendice Tom. 9.* volt piè credendum ſingulari ſalvatione corpus B. Virginis ab eo coronatum, qui eam ſibi in Matrem elegerat. S. Petrus Damianus *ſerm. de Aſſumpt.* quammaximè plaudit B. Virgini corpore redivivo in cęlum aſſumptæ. Mitto Hugonem Victorinum, ac Petrum Bleſenſem, qui certè, ut dicit Natalis, B. Virginis corporalem Aſſumptionem tanquam fidei Dogma non tradiderunt, ſed oihilominus piam Fidelium credulitatem innuêre.

Opinatur Nataſis D. Bernardum nequicquam docuiſſe Matris Dei unà cum corpore in cælum aſſumptionem; quod tamen verum non eſt. Deſcribeos igitur Mellifluus Pater *ſerm. 1. de Aſſumpt.* Mariæ triumphantis in cælum ingreſſum, dicit in ipſo cælorum aditu Angelos ejuſdem vocem audiſſe, vidiſſe faciem, beatâque ipſius præſentià fruitos eſſe. Ipſum Dei Filium maternis labiis oſcula fixiſſe, Matremque Virgineo applaudiſſe gremio. Ubi verò animà tantùm, non corpore Mariam in cælum aſſumptam Bernardus reputaſſet, ita loquendo, nonniſi per violentam figuram Virginis triumphum enarraſſet. Illud etiam ad rem præſentem conducit, quòd *ſerm. 4.* dicat in aſſumptione Dei Genitricis tempus loquendi eſſe omni carni, nec ab humana mortalitate a laudibus ceſſandum, hujus rei haoc afferens rationem, quòd ſola hominis natura ſupra immortales ſpiritus exaltatur. Exiſtimaſſe ergo videtur tunc conceſſum omni carni tempus loquendi, lætandique, quia Deiparæ carnem ſupra cælos putaverit exaltatam; atque ita ſupra immortales Spiritus hominis naturam ſublatam dixit, quam non ſolùm anima, verùm etiam corpus conſtituit.

Sequentibus igitur innititur momentis communis fidelium ſenſus judicantium Dei Matrem unà cum corpore cælum aſcendiſſe. Primum eſt traditio tot PP. inhæſitanter hujuſmodi privilegium B. Virgini aſſerentium, qui omnino debent prævalere iis, qui de eodem nihil ſcripſere, vel cum aliqua errandi formidine loquuti ſunt; cùm ita loquutus videretur Sanctus Hieronymus *Sermone de Aſſumptione*, qui tamen ſpurius, & apocryphus eſt, alium quàm Hieronymum habens Auctorem. Secundum eſt, mira ejuſdem corporis virginitas, Divinæ Maternitatis ſingularis excellentia, Mariæ ſanctitas, quæ omnium aliarum creaturarum virtutes ſupra modum ſuperabat; unde conveniens erat eam, quæ tam ſingularibus prærogativis eminebat, ſingularibus privilegiis a Deo donari. Tertium eſt ſpecialiſſimus Filii erga Matrem amor, quem & oſtendere decebat, debità glorià uſque ad diem judicii illud corpus non fraudando, cujus ſanguine ejuſdem Filii caro fuerat compacta, & in cujus utero novem menſium ſpatio commorando, quodammodo ſanctificaverat. Optimè proinde ipſe Natalis concedit non ſine impiæ temeritatis notà aliquem negaturum B. Virginem corpore redivivo in cælum exaltatam. Natali præiverat Melchior Canus *lib. 6. de Loc. Theol.* argumentum urgens ex communi Eccleſiæ conſenſione; nam B. Virginis Aſſumptionem celebrando, Jo: Damaſceni orationes, & D. Bernardi ſermones legendos Fidelibus tradit, quibus Deipâram corpore ſimul, & anima aſſumptam affirmatur.

Nec aliquem movere debet Epheſinos PP. dixiſſe ea in Urbe damnatum Neſtorium, ubi erant Joannes Theologus, & *Dei Genitrix Sancta Virgo Maria;* quæ verba de iis, qui jam deceſſerant prolata, nil aliud ſignificaſſe videntur, quam ibi ipſorum corpora aſſervari. Quicumque ergo fuerit illorum PP. ſenſus, de quo non una eſt ſententia, reſpondendum eſt Epheſinos PP. eò quòd Epheſi Virgioem tumulatam crederent, & ibi ipſius corpus requieſcere credidiſſe; cùm nondum apud fideles exploratum eſſet tantam Matrem unà cum corpore cælum aſcendiſſe.

Opponi etiam poſſe videtur non paucos PP. affirmaſſe ſolum Chriſtum nunquam deinceps moriturum reſurrexiſſe. At obſervandum id ſpecialiter de Chriſto dixiſſe, quatenus ſoli Chriſto reſurrectionis omnium Auctori jure ſummo ita reſurgere debebatur, ut non amplius mortis legibus ſubjiceretur. Nil autem vetat id, quod ſpeciali jure Chriſto debitum credimus, ex ſingulari privilegio ad alios, ac præcipuè ad ipſius Matrem extendere. Ita nil derogatum peculiari Chriſti juri putarunt illi PP., qui opinati ſunt Sanctos illos, qui teſte Matthæo *cap. 27.* corpore redivivo exierunt de monumentis, & ſeſe poſt Chriſti reſurrectionem multis in S. Civitate conſpiciendos præbuerunt, iterum ad ſua ſepulcra non rediiſſe, ſed Chriſtum in cælum aſcendentem ipſos quoque cum corpore comitatos. Ita tradiderunt S. Ignatius Martyr *epiſt. ad Magneſian.* Origenes *in cap. 27. Matth.* Euſebius *lib. 4. Demonſtrat. Evangelic. cap. 4.* S. Epiphanius *hæreſ. 57.* Verum quidem eſt ipſorum ſeotentiam minùs ſacris lite-

Digitized by Google

ris congruere, ac communi Eccleſiæ ſenſui; unde S. Auguſtinus, S. Jo: Chryſoſtomus, S. Gregorius, aliique PP. iterum occubuiſſe contendunt, extrema die cum toto Eccleſiæ corpore reſurrecturos, Si nihilominus non defuerunt PP. qui nullum crediderunt inferre præjudicium ſingulari Chriſti non amplius morituri reſurrectioni docendo aliquos Sanctos ita ipſo reſurgente reſurrexiſſe, ut corpore etiam ipſius Aſcenſionis triumpho adſiſterint, quid vetat credere hoc privilegio indubitanter donatam B. Virginem, quod ipſi collatum eſſe tot rationes uni ipſi convenientes ſuadent?

Nota.

Erraſſe in affirmando quædam velut a Deo revelata, ſanè non ſemper eſt indicium animæ extra viam virtutum incedentis. Omnes myſtici Theologi cum Angelico Doctore 2. 2. *q.* 171. *ar.* 5. fatentur quidem, loquente Deo per expreſſam revelationem nec incertitudini, nec errori aditum patere; dum ita enim Deus animæ effatur, una animam Deum ſibi loquutum fuiſſe certiſſimam facit. Hujus omnimodæ certitudinis ratione Abraham jubente Deo, Filium ſuum immolare non deſtitiſſet, a qua re proculdubio abſtinendum ipſi erat, ſi ſimul cum Dei mandato tale non affulſiſſet lumen, ut Deum eſſe qui præcipiebat, certiſſimè non cognoviſſet. Hanc omnimodam certitudinem Dei per expreſſam revelationem, ſive per perfectam loquutionem voluntatem ſuam manifeſtantis, agnovit etiam S. Mater Thereſia *manſ.* 6. *cap.* 3. *& cap.* 25. *Vitæ ſuæ*, eamque indubitatum eſſe indicium affirmat Deum, non verò Dæmonem, vel proprium ſpiritum verba intra nos efformare. Dum autem Deus per internum loquitur inſtinctum, aut inſpirationem, ſeu animi motionem, præfata deeſt certitudo; talis enim inſtinctus imperfectum quid eſt in genere prophetiæ, ut ait S. Thomas ſupra laudatus. Non pauca quidem aſſignantur indicia ad judicandum an Deus per internum loquatur inſtinctum, an potius Diabolus ad ſeducendum, ſeu proprius ſpiritus in ſeipſo efformans, quæ ſibi effari perciperet. Omnes nihilominus agnoſcunt etiam mentem Deo loquenti aſſuetam, dum interno inſtinctu putat ſibi Deum loqui, errare poſſe, & a proprio ſpiritu decipi; quapropter hujuſmodi loquutiones, errori obnoxias eſſe, & noſtræ phantaſiæ fœtum eſſe poſſe, agnoſcit eadem S. Mater Thereſia eo, quem citavimus, loco.

ARTICULUS IV.

De Philippo Gortynenſi, Modeſto, Muſano, & Apollinari Hierapolitano.

PHILIPPUS Gortynenſis Epiſcopus, cujus Sanctus Dionyſius Corinthius meminit in Epiſtola ad Cretenſem Eccleſiam, præclarus adverſus Marcionem librum edidit. Celebris fuit M. Antonini Veri, & L. Aurelii Commodi temporibus. (ex Euſebio, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 24. & ex Sancto Hieronymo, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 41.)

II. MODESTUS ſub iiſdem Imperatoribus floruit, & adverſus eundem Hæreſiarcham librum conſcripſit, quem ſuâ adhuc ætate integrum perduraſſe Sanctus Hieronymus ſcribit in Catalogo cap. 43. Hujus meminit & Euſebius, loco mox laudato.

III. MUSANUS Scriptor inter Eccleſiaſticos nobilis, ſub M. Antonini Veri Imperio librum compoſuit elegantiſſimum adverſùs quoſdam Catholicos, qui ad Hæreſim Encratitarum defecerant, aut in eam propendere videbantur. (Ex Euſebio, lib. 4. cap. 27. & Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 42.)

IV. Eadem ætate Apollinarius, Hierapolitanus in Aſia Epiſcopus, Apologiam pro Chriſtiana religione eidem Imperatori dedit. Quinque libros ſcripſit contra Gentiles, duos de Veritate, duos item contra Judæos, & alios contra Montani Hæreſim tunc exortam (Ex Euſebio, lib. 4. cap. 26. & ex S. Hieronymo, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 37.)

Horum Auctorum lucubrationes, magno Eccleſiæ diſpendio perierunt.

ARTICULUS V.

De Dionyſio Corinthio, Theophilo Antiocheno, Rhodone, Athenagora, Miltiade, & Serapione.

I. SAnctus DIONYSIUS Corinthiorum Epiſcopus, tantæ eloquentiæ, tantæque in univerſalem Eccleſiam charitatis fuit, ut non ſolum ſuæ civitatis & Eccleſiæ populos, ſed aliarum etiam provinciarum Epiſcopos, & plebem ſuis Epiſtolis erudiret. Octo recenſent Euſebius, & Sanctus Hieronymus, quarum ſolæ ſuperſunt inſcriptiones. In ea quam ad Eccleſiam Amaſtrianam dedit, eos qui quocunque caſu, ſive gravis alicujus peccati noxâ, ſive hæretico peſtiferoque errore, Eccleſiâ excidiſſent, denuò in Eccleſiam, modò ſe totos converterent, clementer recipiendos præcipiebat, (ut teſtatur Euſebius). In Epiſtola verò ad Gnoſios, Pynitum Epiſcopum illius Eccleſiæ admonebat, ne grave onus caſtitatis Fidelibus ex neceſſitate imponeret, ſed multitudinis accuratè conſideraret imbecillitatem. Huic Pynitus eleganti Epiſtola reſpondit. De his lege Euſebium, lib. 4. cap. 22. & Sanctum Hieronymum in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 38. & 39.

II. THEOPHILUS Antiochenæ Eccleſiæ ſextus Epiſcopus, ſub M. Antonino Vero floruit. Tres libros contra Chriſtianæ Religionis calumniatores ſcripſit ad Autolycum, qui profanæ & ſacræ eruditionis promptuarium jure merito dici poſſunt. Rationes ejus vehementes ſunt, ſtylus cumprimis perſpicuus. Quantum ex lectione ſacrarum Literarum, Prophetarum præſertim, fructum retulerit, teſtatur ipſe libro 1. *Fidem*, inquit, *meam plurimùm adjuvarunt Literæ Sacræ, quas legi, in primis tamen Prophetarum oracula, quæ Spiritu Sancto afflati prædixere, plurimùm mihi contulere. Nam præterita, non ſecus ac evenere, prædixerunt, ſimiliter & præſentia. Necnon futurorum quis modus, quive ordo futurus ſit præmonuere. Confirmatus igitur ex iis, quæ prædicta ſunt a Prophetis, & contigere, non ampliùs haſito, ſed Deo fidem habeo, lubenti animo ei obtemperans: cui te adhortor quoque, obedias; ne, ſi nunc incredulus es, aliquando credere cogaris, magno tuo malo ſubditus ſempiternis pœnis.*

Librum edidit contra Hæreſim Hermogenis, & alios breves, elegantesque Tractatus ad ædificationem Eccleſiæ pertinentes. Soli ex ipſius Operibus ſuperſunt libri ad Autolycum, qui extant Tom. 1. Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ.

Feruntur ſub ejus nomine & libri Allegoriarum in 4. Evangelia, qui extant Tom. 1. Bibliothecæ Patrum a Margarino Bignæo editæ, pag. 350. qui videntur eſſe illi de quibus, & de Commentariis in Proverbia, dixit S. Hieronymus, ſibi *non videri cum ſuperiorum voluminum elegantia, & phraſi congruere.*

De

De Theophilo Antiocheno, & ejus ſcriptis, lege Euſebium lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 24. ubi & libellum ab eo contra Marcionem elaboratum tradit; & S. Hieronymum in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 36.

III. RHODON, Aſiaticus genere, Tatianum Romæ præceptorem habuit. Scripſit adverſus Marcionem exquiſitum Opus, necnon adverſus Cataphrygas; & elegantes Tractatus in opus ſex dierum. Nihil Operum ipſius præter ſolam memoriam, & exigua fragmenta ſupereſt, apud Euſebium, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 13. & S. Hieronymum, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 48. Floruit temporibus Commodi & Severi Imperatorum.

IV. ATHENAGORAS, patriâ Athenienſis, Chriſtianus Philoſophus, floruit M. Aurelio Antonino, & L. Aurelio Commodo Imperatoribus; acerrimi ingenii, ſingularis eloquentiæ, omnigenæ eruditionis, ac incredibilis in rem Chriſtianam ſtudii ſpecimen dedit in Apologia, ſeu Legatione pro Chriſtianis, quam ipſis obtulit. Trium flagitiorum infamem rumorem de noſtræ Religionis hominibus, ſparſum diſpellit, ſcilicet impietatis & Atheiſmi, epularum Thyeſtæarum, & inceſti concubitus. De Dei unitate, de Filii & Spiritus Sancti divinitate, & origine; de idolorum vanitate, de Moralis Chriſtianæ ſanctitate multa præclarè dicit. Inter alia hæc habet, quæ quàm ab omni peccato alieni ſint veri Chriſtiani, oſtendunt. *Neque enim dubitare vos puto, homines illos, quorum vita omnis ad Deum veluti normam ac regulam dirigitur, ut inculpatum, & irreprehenſibilem unuſquiſque ei ſe præbeat, ne cogitatione quidem vel minimum crimen ullum admiſſuros. Si enim ſolam hanc præſentem vitam nos victuros crederemus, ſuſpicioni foret locus, nos carni & ſanguini indulgentes, aut avaritiâ & concupiſcentiâ captos, peccare. Nos verò omnibus cogitationibus & ſermonibus noſtris, tum noctu, tum interdiu, Deum adeſſe ſcimus; eumque & totum eſſe lumen, & quæ in cordibus noſtris latent, videre, & hac mortali defunctos vitâ, alteram hac terreſtri longè meliorem, nempe cœleſtem, nos victuros.*

Scripſit etiam Athenagoras librum *de Reſurrectione mortuorum*, quo illud fidei noſtræ caput rationibus luculentiſſimis illuſtrat & exponit. Extat utrumque Opus ad finem Operum S. Juſtini, Editionis Pariſienſis anni 1615. & Tom. 1. Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ. Hujus Auctoris opera latuerunt Euſebium, & S. Hieronymum qui ipſius non meminere.

V. MILTIADES Apologiam pro Chriſtiana Religione M. Antonino Commodo Imperatori porrexit. Scripſit volumen egregium contra Gentes, & aliud contra Judæos. Montaniſtas ſingulari & præcipuo Opere impugnavit. In omnibus ſuis lucubrationibus præclara ſuæ diligentiæ, ac ſtudii in ſacris Literis collocati reliquit indicia. Nullum jam extat ejus Opus. De ipſo videſis Euſebium lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 16. & S. Hieronymum in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 50.

VI. SERAPION Antiochenus Epiſcopus floruit ſub Imperio Commodi. Scripſit Epiſtolas ad Pontium & Carinum viros Eccleſiaſticos adverſùs Montani Hæreſim. Scripſit & librum contra Domnum, qui perſecutionis tempore ad Judæos defecerat. Edidit etiam librum de Evangelio nomine Petri inſcripto, ad quoſdam Roſſenſis Eccleſiæ Chriſtianos, qui illius lectione in errorem abducti fuerant. Ejus libri fragmentum refert Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 10. Hujus meminit & S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 52.

ARTICULUS VI.

De Sancto Irenæo, Pantæno, & Apollonio.

SANCTUS IRENÆUS Beati Polycarpi Martyris diſcipulus, S. Pothini Epiſcopi Lugdunenſis Presbyter a Martyribus Lugdunenſibus, ob quaſdam Eccleſię quæſtiones Romam miſſus eſt ad Eleutherum Pontificem Maximum, ipſique his verbis commendatus, quæ ex eorum Epiſtola recitat Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 4. *Has literas ad te perferre fratrem noſtrum Irenæum, & miniſterii conſortem, rogavimus: teque obſecramus, ut illum, utpote ſtudio incredibili erga teſtamentum Chriſti flagrantem, gratiâ & benevolentiâ præ cæteris complectaris. Quod ſi locum & gradum Eccleſiaſtici Miniſterii vim & facultatem habere juſtitia cuiquam impertienda animadverteremus, hunc ut Presbyterum Eccleſiæ [hoc namque munus obtinet] in primis tibi commendaviſſemus.*

Cùm S. Pothinus propè nonagenarius martyrium pro Chriſto ſubiiſſet, Irenæus ipſi in Epiſcopatu ſuffectus eſt.

Floruit ſub Imperio Commodi, & Eccleſiam luculentiſſimis ſcriptis munivit adverſus hoſtes veritatis, & unitatis. Quinque libros ſcripſit adverſùs Hæreſes, in quibus multa de Traditionibus, & de Eccleſia præclarè ſcribit lib. 1. cap. 2. & 3. lib. 3. cap. 2. 3. 4. & 5. & lib. 4. cap. 62. & lib. 5. cap. 20. Filii divinitatem & æqualitatem cum Patre declarat lib. 3. cap. 6. & 16. & lib. 4. cap. 8. & cap. 14. & lib. 5. cap. 16. Reali præſentiæ corporis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ, lib. 4. cap. 34. & lib. 5. cap. 2. egregium teſtimonium perhibet. Carnis reſurrectionem lib. 5. a cap. 2. ad 16. diſertè probat. Probabilitatem & hominum opinionem non eſſe regulam morum demonſtrat, lib. 3. cap. 5. exemplo Apoſtolorum, qui ad inventionem errantium, & medicinam languentium miſſi, non ſecundum præſentem opinionem, ſed ſecundum regulas veritatis, eos edocebant. Principibus, & Magiſtratibus parendum eſſe, & leges ab ipſis latas conſcientiam obligare docet lib. 5. cap. 24.

Græcè ſcripſit Sanctus Irenæus, ſed octodecim duntaxat capita libri primi Græcè extant, quę a Sancto Epiphanio Panario ſub inſerta ſunt, Hæreſi 31. quæ eſt Valentinianorum. Suſpicati ſunt viri eruditi Sanctum ipſum Irenæum hos libros Latinam in linguam vertiſſe; ſed inani conjectura. Nam Sanctus Auguſtinus lib. 1. contra Julianum Pelagianum, duo Sancti Irenæi teſtimonia laudavit, quorum interpretatio diverſa eſt ab illa quam habemus: quod Sanctus Auguſtinus non feciſſet, ſi Irenæus ſuos ipſe libros Latinitate donaviſſet. Deinde tantum otii non ſupererat ſanctiſſimo Epiſcopo, in propugnatione fidei, in debellatione hæreſum, in regimine Eccleſiarum tam occupato, ut verſionem Operum ſuorum adornaret. Denique Photius in Bibliotheca, Cod. 120. Irenæi Opera recenſens, & longè ante ipſum Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 45. & Euſebius lib. 5. cap. 6. & deinceps, nihil tale de Sancto Irenæo memorant.

Verſio Latina Librorum Sancti Irenæi, non eſt ab ipſomet adornata.

Franciſcus Fevardentius Theologus Pariſienſis Ordinis Fratrum Minorum Profeſſor, quinque ultima capita libri quinti, in aliis Editionibus non extantia, ex legitimo ſinceroque Codice reſtituit. In iis Millenarii in terris Chriſti regni fabula adſtruitur. Sanctiſſimo, Doctiſſimoque Patri multiplicis erroris dicam ſcribunt Centuriatores Magdeburgenſes, aliique ex Heterodoxis Pſeudocritici: quorum calumnias adverſùs ipſius Scripta ſingulari Diſſertatione diluemus.

S. Irenæi Opera quæ exciderunt.

Scripſit inſuper Sanctus Irenæus librum de Ogdoade contra Valentinianos, cujus exiguum fragmentum Euſebius recenſet lib. 5. Hiſtor. cap. 9. varias Epiſtolas, unam ad Blaſtum, quam inſcripſit de Schiſmate; alteram ad Florinum, de Monarchia, cujus fragmentum ibidem recitat Euſebius. Item Epiſtolas ad Victorem Pontificem Maximum, de quæſtione Paſchæ, ſeu de die Paſchatis celebrandi, quibus & ipſum deterruit ab excommunicatione Aſiaticorum Epiſcoporum. Item volumen breve contra Gentiles, de Scientia inſcriptum; & aliud ad Marcianum, de Apoſtolica Prædicatione. Quanti ipſius doctrinam fecerint Sancti Patres, dicemus in ea, quam polliciti ſumus, Diſſertatione. Lege Euſebium lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 8. 19. & 25. Sanctum Hieronymum in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 46. & Photium in Bibliotheca Cod. 120.

II. PANTÆNUS Philoſophus Stoicus, tantùm ſtudii in Scriptura ſacra, cujus amore flagrabat ardentiſſimo, propaganda poſuit, ut præco Evangelii ad Orientales populos ordinatus, ad Indorum uſque regiones ſe conferret. Ibi Sanctum Bartholomæum Apoſtolum Eccleſiam fundaſſe accepit, & Hebraicum Sancti Matthæi Evangelium illis reliquiſſe: quod ipſe Alexandriam rediens ſecum detulit. Olim extabant multi Pantæni in ſacram Scripturam Commentarii: ſed magis viva voce Eccleſiæ profuit. Propter ſummam cùm in divinis Literis, tum in ſeculari literatura eruditionem, celebri illi Scholæ præfectus eſt, quam Alexandrina in Eccleſia a Sancti Marci Evangeliſtæ temporibus, ad ſuam uſque ætatem floruiſſe, & a viris omni eruditionis genere ſpectatiſſimis frequentatam, & illuſtratam Euſebius teſtatur, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 10. Floruit Pantænus ſub Severo Imperatore. De illo Euſebius loco mox citato, & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 47. legendi ſunt.

III. APOLLONIUS, vir inter Scriptores Eccleſiaſticos diſertiſſimus, ſub Commodi, & Severi Imperio floruit. Inſigne & longum volumen ſcripſit adversùs Montanum, Priſcillam, & Maximillam. Cujus nonnulla fragmenta refert Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 17. De illo agit & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 51.

IV. Sub Commodo Imperatore floruit alter APOLLONIUS, Romanus Senator, vir inter Fideles politioris literaturæ ſtudiis, & Philoſophiæ notitiâ celeberrimus. Hic in judicium delatus ab uno ex ſervis ſuis, Orationem Apologeticam pro Chriſtiana Religione, quam ediderat, frequentiſſimo in Senatu recitavit. Fracta ſunt crura ſervo proditori; Perennio Urbis Præfecto ſententiam ferente, quia ex Imperatoris Edicto capitale crimen erat accuſatio Chriſtianorum ob ſolam Religionis profeſſionem. Decreto tamen Senatûs ſecuri percuſſus eſt Apollonius, fidem ſanguine confirmans, quam ſtylo & oratione defenderat: quia veteri lege apud Romanos ſancitum erat, Chriſtianos, qui in judicium ob Religionem vocati eſſent, abſolvendos ac dimittendos non eſſe, niſi Chriſtum ejurarent, fidemque negarent. De hoc Appolonio lege Euſebium, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 20. & Sanctum Hieronymum in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 53.

ARTICULUS VII.

De Sancto Clemente Alexandrino

§. I.

SANCTUS CLEMENS, Alexandrinæ Eccleſiæ Presbyter, Pantæni Diſcipulus, poſt ejus mortem, Scholam Alexandrinam tenuit, & Catecheſeon habendarum ſuſcepit provinciam. Floruit Severi Imperatoris, & Antonini filii ejus temporibus. Inſignia in Eccleſiæ bonum volumina edidit, plenaque eruditionis & eloquentiæ, & tam Scripturarum divinarum, quàm ſæcularis literaturæ conſperſa floribus, Prophetarum, Apoſtolorum, Evangeliſtarum, Philoſophorum, Poëtarum teſtimoniis variè contexta: quod maximè in iis libris eluceſcit, quos propterea inſcripſit, *Stromatum*. Octo autem ſunt libri iſtius argumenti. Libro primo, Philoſophiæ utilitatem docet ad veræ ſapientiæ aſſecutionem; & ea dicit quæ ad Theologiæ noſtræ Scholaſticæ utilitatem demonſtrandam maximè conducant. Deinde Hebræorum Philoſophiam quavis Philoſophiâ antiquiorem eſſe probat, & Moyſen omnium eſſe Scriptorum vetuſtiſſimum. Ipſum fuiſſe Legiſlatorem ſapientiſſimum, Ducem egregium, Politicum & Philoſophum abſolutiſſimum; a quo Græci divinas illas artes acceperint. Lib. 2. oſtendit fidem opinionibus, aut demonſtrationibus Philoſophorum non niti, ſed Verbi divini, quod Magiſter noſter eſt, & cui proinde nos credere par eſt, doctrinâ. Legem eſſe bonam evincit. Timorem Domini, qui eſt ex lege, eſſe bonum, & ad pœnitentiam, ac ſpem deducere oſtendit. De Pœnitentia præclarè diſſerit ex libro Paſtoris, probans eam iterari poſt Baptiſmum, licèt ante Baptiſmum unica ſit. In noſtra deinde poteſtate peccata eſſe probat, ex correctione quam Deus a Paſtoribus fieri jubet, Ezechiel. 34. Poſtea omnes virtutes, quarum præcepta in libris Moyſi exarata ſunt, præbuiſſe Græcis principium totius Moralis ſcientiæ demonſtrat: idcirco multa exponit Legis mandata, quam bonam fuiſſe contendit, & magiſtram juſtitiæ. Addit, iis duntaxat, qui peccati amore tenentur, divinam legem ſeveriorem videri, idque eleganter explicat. Quod contra eos torqueri appoſitè poteſt, qui probabilem opinionem faventem cupiditati, anteponi poſſe cenſent probabiliori, quę favet legi. Agit deinceps de Matrimonio, & docet quomodo Chriſtianis eo ſit utendum. Non ſemel eo in libro citat Epiſtolam S. Barnabæ.

Stromatum Clementis Alexandrini ſynopſis.

Lib. 3. Valentinianos & Carpocratianos impugnat uxorum communionem aſtruentes, & promiſcuæ libidinis ſuſcipientes patrocinium. Ait ipſos Platonem malè intellexiſſe, in Republica dicentem, oportere eſſe communes omnium uxores, ut qui diceret, eas quidem, quæ nondum nupſerant, eſſe communes eorum qui eſſent petituri, quemadmodum theatrum quoque commune eſt ſpectatorum; eſſe autem unamquamque ejus qui præoccupaſſet, & non amplius communem eſſe eam quæ nupſiſſet. Exagitat deinde Marcionitas, generationem eſſe malam aſſerentes, & abſtinentes a nuptiis, ne mundum Creatoris implerent. Turpes Gnoſticos inſectatur, quos vocat communicatores intemperantiæ, fratreſque libidinis, non ſolùm probrum Philoſophię, ſed etiam totius vitæ, qui carnis conjunctionem, & libidinis exſaturationem, ſacram eſſe communionem, & ad regnum Dei deducere, impudenter effutiebant. Statuit Chriſtianis conjugatis moderatè utendum uxoribus, & propter ſolam liberorum procreationem; ab iiſque tempe-

ran-

randum, cùm prægnantes ſunt. Arguit poſtmodum Tatianum Syrum, qui Matrimonii inventionem diabolo tribuit. S. Paulum conjugatum fuiſſe ſcribit.

Lib. 4. Martyrium vindicat, & commendat contra Gnoſticos Martyriorum refragatores, & contra Valentinianos, Chriſtum perſecutionis tempore impunè poſſe negari blaſphemantes. Deinde Baſilidis errorem confutat, qui Martyrium ideo ſubeundum eſſe dicebat, ut animæ, quæ in alia vita peccaverant, nihilominus erant electæ, per Martyrium honorificè punirentur. Agit rurſus de ſanctitate Matrimonii, & de Chriſtianæ uxoris officiis. Statuit poſtmodum eum qui pœnarum metu à peccato abſtinet, non eſſe ſponte, ſed metu bonum: illum autem eſſe verum Dei cultorem, qui tractos a dilectione Dei, id quod verè honeſtum eſt, elegit. Deum etiam peccata caſtigare ait, propter tres cauſas: primum quidem, ut is qui caſtigatur, ſeipſo melior evadat. 2. Ut ii qui poſſunt ſalvi fieri, per ea exempla præparentur admoniti. 3. Ne is qui injuriâ afficitur contemptui habeatur, & aptus ſit ad injuriam accipiendam.

Lib. 5. Fidem, & ſalutem a natura non eſſe, probat contra Baſilidem, & Valentinum: gratiâ nos ſervari, ſed non abſque bonis operibus: Deum eſſe dilectionem, qui cognoſci poteſt ab iis qui diligunt. Poſtea nonnulla de ornatu Templi, Arcæ, & Sacerdotum veteris Legis, allegoricè explicat. Multa denique ex Poëtis, & Philoſophis profert de Deo præclarè dicta, quæ ex divinis Scripturis furati ſunt.

Lib. 6. Græcos mutui in ſeipſos plagii convincit, quò faciliùs eos acceptam a nobis uſurpaſſe veritatem oſtendat. Petri deinde, (neſcio an Apoſtoli) prædicationem laudat, ſuadentis Deum eſſe colendum, non ut Græci, id eſt, Gentiles colunt, neque ut Judæi; ſed novè & ſpiritualiter Deum colendum eſſe per Chriſtum. Oſtendit deinde non ſolùm ex Judæis, ſed etiam ex Græcis, id eſt, ex Gentibus, plurimos per Chriſtum ſalutem conſecutos eſſe, quibus ad inferos deſcendens, Evangelium annuntiaverit: quod & Apoſtoli poſt ipſum præſtiterint. Docet poſtea nimium ſui amorem eſſe quibuſlibet cauſam peccatorum omnium. Oſtendit Filium Dei, omnium hominum, Angelorumque Magiſtrum eſſe. Tum veri Gnoſtici (id eſt Chriſtiani, quem ſic per oppoſitionem ad turpes Gnoſticos vocat) officia, & virtutes deſcribit. Ait ipſum, cupiditates, & in uſu, & in poſſeſſione circumſcribere, nec tranſilire terminum eorum quæ ſunt neceſſaria: neque filios, neque matrimonium, aut parentes præferre charitati in Deum: uxorem poſt ſuſceptionem liberorum, ſororis loco habere. Orare etiam cogitatione omni horâ per charitatem Deo conjunctum: tria autem in Oratione petere, Primò remiſſionem peccatorum. 2. Ne ampliùs peccet. 3. Ut benefacere poſſit. Hierarchiam deinde Eccleſiaſticam his verbis depingit Clemens: *Nam hic quoque in Eccleſia progreſſiones Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, ſunt imitationes gloriæ Angelicæ, & illius œconomiæ, ac diſpenſationis, quam dicunt Scripturæ illos exſpectare, qui inſiſtentes veſtigiis Apoſtolorum, vixerunt in perfectione juſtitiæ, convenienter, Evangelio.*

Oſtendit exinde apud Chriſtianos eſſe veritatem quia ipſe docuit eos Dei Filius. Si enim in omni quæſtione duo inveniuntur, res, & veritas, veritatem apud nos eſſe compertum eſt. Nam veritatis quidem, quæ oſtenditur, perſona eſt Filius Dei; res verò virtus fidei quæ adverſa omnia ſuperat. Addit, gratum eſſe Deo ut ſalvi ſimus, & ſalutem accedere per bonam operationem, & cognitionem, quorum amborum Magiſter eſt Dominus. *Si ergo*, inquit, *vel ex Platonis ſententia, aut a Deo, aut ab iis qui a Diis duxere originem, verum ſolum dici poteſt, meritò in divinis Eloquiis eligentes teſtimonia, jactamus nos veritatem diſcere per Filium Dei.*

Poſtea Scripturas ſacras per Apoſtolorum traditionem explanandas eſſe ſtatuit. Explicat cur parabolico dicendi genere uſus ſit Chriſtus, & cur frequentes occurrant in divinis Literis metaphoræ. Decalogum curſim exponit, ſed allegoricè. Beneficia per Angelos hominibus a Deo collata recenſet. Non eſſe fide dignos homines aſſerit, cum de Deo dicunt, quatenus ſunt homines: vix enim pervenire ad Dei notitiam, qui Deum ſibi adſcribunt magiſtrum, *Opem eis ferente gratiâ ad quantulamcunque cognitionem, utpote voluntate voluntatem, & Sancto Spiritu Sanctum Spiritum contemplari aſſuefacientes, quoniam Spiritus ſcrutatur Dei profunda.*

Libro ſeptimo, oſtendit ſolum Chriſtianum verè pium, ac religioſum eſſe. Chriſtianiſmum ſubinde deſcribit. Definit, Dei cultum, *Continuam animæ curam, & ejus perpetuam in Deo occupationem per charitatem.* Filii divinitatem diſertè prædicat. Eum ad omnium hominum ſalutem veniſſe conteſtatur: ſolâ noſtrâ ſalute Deum delectari. Cætera Chriſtianæ vitæ officia deinceps perſequitur, & exponit: Chriſtianorum vitam continuam Dei laudem eſſe, continuam cum voluptatibus & deliciis pugnam oſtendens. Orationem fieri docet abſque voce, animâ cum Deo intus colloquente. Ubique orare Chriſtianum. Univerſam ejus vitam eſſe veluti celebrem ac ſanctum diem feſtum: ipſum & a mendacio, & a juramento abhorrere. Ne poſtulari quidem ab ipſo jusjurandum, quia vitam gerit apud externos fide dignam. Multum abeſſe ut cibus, potus, & Venus ſit delectabilis Chriſtiano, cùm etiam ſermonem qui aliquam afferat voluptatem, motumque cogitationis, & operationem jucundam habeat ſuſpectam. Docet deinde ſummâ curâ verum a veriſimili diſcernendum eſſe: aliam eſſe naturam probabilium argumentorum, aliam verorum. Arguit eos qui probabilibus argumentis obſcurant veritatem; & qui quædam a veritate avulſa, humanis & a ſe inventis infodientes artibus, gloriantur ſe præeſſe Diatribæ, ſeu Scholæ, potius quam Eccleſiæ. Deponendam eſſe opinionem, & noſcendum, quòd qui æternam ſperat quietem, cognoſcit etiam ejus introitum eſſe laborioſum & arctum.

Addit, Fidelem Dominicâ Scripturâ, & voce, tanquam criterio uti ad res inveniendas. *Non enim*, inquit, *abſolutè enuntiantibus hominibus fidem habebimus, quibus licet etiam enuntiare contrarium. Si autem non ſatis eſt ſolùm abſolutè dicere quod videtur, ſed oportet etiam probare quod dictum eſt, non expectamus teſtimonium quod datur ab hominibus, ſed voce Domini probamus quod quæritur, quæ eſt magis fide digna, quàm quævis demonſtratio: vel potiùs quæ eſt ſola demonſtratio, per quam ſcientiam, qui ſolùm guſtavere Scripturas, ſunt Fideles.* Hæc Clemens Alexandrinus, quibus nihil luculentius contra recentiores quoſdam Caſuiſtas dici poteſt, qui Moralem Chriſtianam, immò & Fidem ipſam, probabilium opinionum fundamentis, neglectâ Scripturâ ſacrâ, & traditione ſuperſtruunt. Hos æquè perſtringit in ſequentibus, his verbis: *Sed ut videtur, magis declinamus ad ea quæ ſunt opinabilia, etiamſi ſint contraria, quàm ad veritatem: eſt enim auſtera, graviſque & ſevera. Atque cùm ſint quidem tres animæ affectiones, ignoratio, opinio, ſcientia: qui in ignoratione quidem verſantur, ſunt gentes: qui*

au-

autem in ſcientia, vera Eccleſia: qui verò in opinione, ii qui ſectantur Hæreſes. Eccleſiæ denique antiquitatem, veritatem, unitatem, & eminentiam contra Hæreſes commendat.

Octavus, quem nunc habemus, Stromatum liber totus Logicus, & Phyſicus eſt. Agit namque de definitione, diviſione, demonſtratione & de cauſis. Quapropter ſuſpicantur Viri Eruditi ipſum non eſſe verè octavum Stromatum Clementis librum, ſed fragmentum ex aliis ejus Operibus avulſum. Excidiſſe jam Photii tempore illud Opus, ſuſpicionem ingerit variatio Codicum in quos ipſe incidit. Notat enim vir ſummæ in recognoſcendis Veterum Operibus diligentiæ, accuratiſſimique criterii, ſeptem priores Stromatum libros eodem inſignitos fuiſſe titulo, eoſdemque fuiſſe in omnibus Codicibus. Octavum autem, cum inſcriptione, tum rei ſubjectæ materiâ variaſſe. In quibuſdam enim Codicibus inſcriptum ſic fuiſſe teſtatur: *Quis dives ſalvetur?* hiſque verbis incœpiſſe, *Laudatorias orationes.* In aliis verò inſcriptum ſic fuiſſe. *Stromateus octavus:* Et his verbis incœpiſſe: *Sed aeque antiquiſſimi,* & cætera, quibus ille incipit, quem terimus. Addit Photius, hunc librum *Alicubi non ſana tradere.* At hoc in libro, qualem habemus, tam nullus error eſt, tam nihil eſt Hæreticis favens, quàm in libris Ariſtotelis de priori & de poſteriori Analyſi. Forſan reſecata ſunt, quæ minus ſana videbantur: hunc enim librum imperfectum eſſe ac mutilum evidens eſt.

Ideo autem Clemens Alexandrinus ſine ordine, & abſque diſtinctione capitum libros iſtos conſcripſit, ut Ethnici, in quorum manus incidiſſent, non facilè comperirent myſteria, & res ſacras de quibus in illis agitur (ut teſtatur ipſe, ad finem libri ſeptimi, utque Photius ex illo obſervat, in Bibliotheca Cod. 3.)

§. II.

Clementis Alexandrini Adhortatio ad Gentes.

EDidit præterea Clemens Alexandrinus librum adhortatorium ad Gentes, cujus Euſebius, Sanctus Hieronymus, & Photius meminerunt. Hoc in libro ridiculam eſſe Ethnicorum Religionem oſtendit; quòd homines colant flagitiis celebres, quòd myſteria pudenda habeant; quòd imagines & ſtatuas inanimatas adorent. Multa de his imaginibus habet: & ex ejus verbis colligitur, Eccleſiam nullas eo ſæculo imagines habuiſſe, ſaltem Alexandrinam. *Nobis autem,* inquit, *non eſt ſenſilis imago materia ſenſibilis, ſed quæ percipitur intelligentiâ. Deus qui ſolus verè eſt Deus, intelligentiâ percipitur non ſenſu.* Hic Clementis liber eloquentiſſimus eſt. Gentiles ex ipſa Mythologia, & Philoſophia illorum ad errores ſuos agnoſcendos hortatur, & ad deteſtandam falſorum numinum vanitatem.

Pædagogus.

Tres præterea libros compoſuit, qui inſcribuntur *Pædagogus*, quibus vitam, moreſque Chriſtianorum informat. Libro 1. oſtendit Chriſtianos omnes pueros eſſe, ipſorum Pædagogum Verbum Patris, quod eſt omnia infanti, *& Pater, & Mater, & Pædagogus & altor.* Pædagogiam eſſe divinam Religionem, quæ eſt doctrina divini cultus, & eruditio ad aſſequendam veritatis cognitionem, & rectam inſtitutionem, vitæque agendæ rationem, quæ in cœlum deducit. Dei bonitatem vindicat, eumque diligere hominem, & de ipſo eſſe ſolicitum, oſtendit: minis illum arcere a peccato, adhortationibus ad ſalutem invitare. Verbum Divinum per Legem & Prophetas Pædagogi functum officio. Quemadmodum Chriſtus nos inſtituat, edocet. Hoc eſſe *Maximum, & maximè regium Dei opus, humanam ſervare naturam.* Quicquid eſt præter rectam rationem, peccatum eſſe demonſtrat. Chriſtianæ vitæ actiones & officia ita deſcribit: *Eſt Chriſtiani actio, rationalis animi operatio, ex ſincero ac prudenti judicio, & appetitione veritatis, quæ per conjunctum, & in partem veniens, peragitur corpus. Quod decet autem, ac convenit, officium, inquam, eſt quæ in vita Deum & Chriſtum ſequitur voluntas una, quæ ſe propter vitam æternam, rectè & ex virtute gerit.*

Lib. 2. Vitæ Chriſtianæ rectè inſtituendæ regulas tradit. Quomodo ſe gerere debeat Chriſtianus homo in cibo, in potu, in ſuppellectili, in conviviis, in ſermone, in riſu, in convictu, in uſu unguentorum, odorum, coronarum, in ſomno capeſſendo, in procreatione liberorum, in veſtibus, in calceamentis.

Libro tertio, idem argumentum perſequitur: ſuperfluum, & vanum ornatum, molleinque pulchritudinis cultum in mulieribus, viriſque coarguit; honeſtatem in balneis ſuadet; ſolum Chriſtianum verè divitem eſſe oſtendit; frugalitatem præclarum eſſe viri Chriſtiani viaticum, minimè indigere qui Deum Verbum habet, quia Verbum poſſeſſio eſt cui nihil deeſt, & omnis copiæ cauſa.

Scripſit inſuper Clemens Alexandrinus octo libros Hypotypoſeon, qui continebant locorum veteris novique Teſtamenti ſummariam explicationem. Multa in iis reprehenſione digna notavit Photius: de quibus agemus in Diſſertatione ſingulari de nævis Clementis Alexandrini; ſive de erroribus ipſi affictis. *Alia Opera.*

Edidit denique librum *de Paſchate:* alium *de Jejunio;* alium *de Obtrectatione;* unum hortatorium *Ad patientiam;* unum *Ad nuper baptizatos;* unum *de Canonibus Eccleſiaſticis,* & *adversùs eos qui Judæorum ſequuntur errorem,* quem Alexandro Hieroſolymorum Epiſcopo nuncupavit; alium denique ſic inſcriptum: *Quiſnam dives ille ſit qui ſalvatur?* Huic Patri nobile perhibuit teſtimonium laudatus Hieroſolymorum Epiſcopus Alexander in Epiſtola de Ordinatione Aſclepiadis Confeſſoris ad Antiochenſes congratulatoria. *Hoc vobis ſcripta, Domini ac Fratres, tranſmiſi per Clementem beatum Presbyterum, virum illuſtrem, probatum: quem vos quoque ſcitis, & nunc pleniùs recognoſcetis; qui cum huc veniſſet juxta & providentiam, & viſitationem Dei, confirmavit & auxit Domini Eccleſiam.* Præter adhortationem ad Gentes, tres libros Pædagogi, & octo Stromatum, nihil Operum Clementis Alexandrini ſupereſt. Præceptor fuit Origenis, dignus tam præſtanti diſcipulo Magiſter. De ſcriptis porro ejus legendi ſunt Euſebius, lib. 6. cap. 2. Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 49. & Photius in Bibliotheca, Cod. 109. 110. & 111.

SCHOLION I.

Religioſi Cenſores ex hoc articulo propoſitionem illam in Indiculo ſuo notarunt: *Abſtinendum ab uxoribus prægnantibus.*

R. Meam ibi ſententiam non dixi, ſed *Clementis Alexandrini,* de cujus operibus agebam. *Statuit,* inquiebant, *Chriſtianis conjugatis moderatè utendum uxoribus, & propter ſolam liberorum procreationem, ab iiſque temperandum cùm prægnantes ſunt.* Sed tamen alia non eſt, nec eſſe debet opinio mea, & omnium rectè ſentientium, nec effreni concupiſcentiæ faventium. Hoc Moralis Chriſtianæ caput diſertè confirmant idem *Clemens Alexandrinus* libro 2. *Pædagogi,* cap. X. *Sanctus Ambroſius* libro 1. in Lucam, *Sanctus Hiero-*

ny-

aymas libro 1. *Adverſùs Jovinianum*, & in cap. 1. Epiſtolæ ad Epheſios, *Sanctus Auguſtinus* libro *De bono Conjugali*, Cap. 7. Jonas Aurelianenſis Epiſcopus libro 7. *De Inſtitutione Laicali*, Cap. 7. *Sanctus Thomas* in quartum *Sententiarum*, Diſt. 31. in Expoſitione Textûs. Idque confirmat vetus Pœnitentiale Romanum, Tit. 7. cap. 9. *In tribus quadrageſimis anni*, inquit, *& in die Dominica, & in quarta feria, & in ſexta feria, conjugales ſe continere debeat, nec illis diebus copulari quandiu gravata fuerit uxor, id eſt, a quo die filius in utero motum fecerit uſque ad partum: a partu poſt triginta dies, ſi filius eſt: ſi autem filia, poſt ſexaginta quinque*. Et cap. 10. Pœnitentiam viginti dierum in pane & aqua illis imponit, qui prædictis temporibus continentiam non ſervaverint.

SCHOLION II.

Religioſis Operum meorum Cenſoribus diſpliçuiſſe miror quòd Clementem Alexandrinum Sanctum appellaverim, cùm *Uſuardus* illum in Martyrologio ſuo velut Sanctum celebret ad diem quartam Decembris; & Sanctus Alexander Hieroſolymorum Epiſcopus in quadam ad Origenem Epiſtola, cujus fragmentum refert Euſebius lib. ſexto Hiſtoriæ, Cap. 14. de illo ut de Sancto loquatur: *Patres quippe agnoſcimus*, inquit, *beatos illos qui viam nobis præiverunt, & quos brevi ſecuturi ſumus; Pantænum ſcilicet verè beatum ac Dominum meum: & Sanctum Clementem Dominum item meum, qui me plurimùm adjuvit.*

ARTICULUS VIII.

De Tertulliano.

SEPTIMIUS FLORENS TERTULLIANUS, Carthaginenſis, Centurionis Proconſularis filius, Ethnicus olim, ut ex ejus libris conſtat, conjugatus, Carthagine cauſarum Patronus, Chriſtianam amplexus Religionem, abjectâ togâ pallium induit. Ejus Vitæ ſeriem Pamelii ſtudio conſcriptam legere potes in fronte Operum ipſius. Floruit ſub Severo Principe, & Antonino Caracalla. Vir fuit acris vehementis ingenii in omni diſciplinarum genere eruditiſſimus, ut Opera teſtantur, quorum Catalogum texere opus non eſt. Stylus ejus grandis eſt generoſus, ſententioſus. Ad Montani Hæreſim defecit infœlix (ut ſingulari Diſſertatione probabimus adverſùs Georgium Ambianenſem Capucinum, qui Tertullianum Redivivum edidit, & recentiores alios ipſius Vindices.) Quantùm aliis lucubrationibus profuit Eccleſiæ, tantùm illi nocuit libris in Hæreſi conſcriptis. Scripſit autem adverſùs Eccleſiam, præter ſex libros *de Extaſi*, & ſeptimum *adverſùs Apollonium*, qui non extant, quinque alios libros ex iis quos habemus ſcilicet, *de Pudicitia*, *de Fuga in perſecutione*, *de Jejuniis adverſùs Pſychicos*, *de Monogamia*, & *de Exhortatione Caſtitatis*. Quamvis enim hunc librum Sanctus Hieronymus nulla cenſurâ inurat, conſtat tamen ipſum a Tertulliano jam Montaniſta editum fuiſſe, quia & in eo alteras nuptias damnat. Unde ad Montaniſtarum etiam errorem pertinet, quod eo in libro ait: *Nonne & Laici Sacerdotes ſumus? Scriptum eſt, Regnum quoque nos & Sacerdotes Deo & Patri ſuo fecit. Differentiam inter Ordinem & plebem conſtituit Eccleſiæ auctoritas, & honor per ordinis conſeſſum ſanctificatus. Adeo ubi Eccleſiaſtici Ordinis non eſt conſeſſus, & offers, & tinguis, & Sacerdos es tibi ſolus. Sed ubi tres, Eccleſia eſt, licèt Laici .... Igitur ſi habes jus Sacerdotis in temetipſo, ubi neceſſe eſt, habeas oportet etiam diſciplinam Sacerdotis, ubi neceſſe ſit habere jus Sacerdotis. Digamus tinguis? Digamus offers? Quanto magis Laico Digamo capitale eſt agere pro Sacerdote, cùm ipſi Sacerdoti Digamo facto auferatur agere Sacerdotem?* Hæc, inquam, ad Montaniſtarum errorem ſpectant, ſeu Pepuzianorum, qui jus & ordinem Sacerdotii mulieribus ipſis tribuebant, (ut ex Sancto Epiphanio notavimus.) Quamvis non neſciam hunc locum a viris doctis Catholico ſenſu explicari, ſed forſan non ita commodè.

Errores Tertulliani. 2. Præter errores Montaniſtis proprios, quibus patrocinatum fuiſſe Tertullianum propria Diſſertatione probabimus: alii ſunt in ipſo cavendi, Animam corpoream eſſe ſenſit [ut conſtat ex lib. de Anima, & ex aliis locis.] Proinde ipſam in utero pariter ſeminari cum carne, pariter cum ipſa ſortiri & ſexum. 2. Angelos deſertores libidine in fœminas peccaſſe, & illarum pulchritudinem uſque ad cœlum ſcandala fuiſſe jaculatam.

3. Animas Juſtorum ad diem uſque judicii beatas non fore, nec Deum viſuras; ſed lætari, vel in ſinu Abrahæ, vel loco aliquo refrigerii, Inferno quidem ſuperiori, non tamen cœleſti, exiſtimavit. Qui error ipſi fuit cum pluribus aliis Patribus communis, cum Juſtino ſcilicet, Irenæo, Lactantio &c. Ab hac tamen lege Martyres excepit [ut conſtat ex lib. de Anima, cap. 55. *Et quomodo*, inquit, *Joanni in ſpiritu Paradiſi regio revelata, quæ ſubjicitur altari, nullas alias animas apud ſe, præter Martyrum oſtendit, quomodo Perpetua fortiſſima Martyr, ſub die paſſionis, in revelatione Paradiſi, ſolos illic Commartyres ſuos vidit, niſi quia nullis romphæa Paradiſi janitrix cedit, niſi qui in Chriſto deceſſerint, non Adam: nova mors pro Deo, & extraordinaria pro Chriſto, alio & privato excipitur hoſpitio. Si pro Deo occumbas, ut Paracletus monet, non in mollibus febribus, & in lectulis, ſed in Martyriis, ſi crucem tuam tollas, & ſequaris Dominum, ut ipſe præcepit, tota Paradiſi clavis tuus ſanguis eſt.* Et libro *De Reſurrectione Carnis*, cap. 43. *Nemo*, [inquit] *peregrinatus a corpore ſtatim immoratur penes Dominum, niſi ex Martyrii prærogativo, Paradiſo ſcilicet, non inferis diverſurus*, Idem privilegium, tribuit Patriarchis & Prophetis lib. *De Anima* Cap. 55. *In Paradiſo*, inquit, *quò jam tunc Patriarchæ & Prophetæ, appendices Dominicæ Reſurrectionis migraverant ab inferis*,

4. Millenarium in terris Chriſti regnum cum Sanctis, poſt corporum reſurrectionem futurum adſtruxit. Qui nævus etiam ipſi cum nominatis Patribus communis eſt.

5. Chriſtum anno 15. Tiberii paſſum eſſe, habentem annos quaſi triginta, ſcripſit lib. contra Judæos, cap. 8. quam ſententiam & alii ex Patribus ſecuti ſunt.

6. Dutiùs ſcripſit de Virginitate Beatæ Mariæ Deiparæ. Videtur enim ſenſiſſe ipſam in partu Virginem non fuiſſe, lib. de Carne Chriſti, cap. 23. *Virgo*, inquit, *quantùm a viro; non Virgo quantum a partu .... Et ſi Virgo concepit, in partu ſuo nupſit, ipſâ patefacti corporis lege: in quo nihil interfuit de vi maſculi admiſſi, an emiſſi, idem illud ſexus reſignaverit... cùm Apoſtolus, non ex Virgine, ſed ex muliere editum Filium Dei pronuntiavit, agnovit adapertæ vulvæ nuptialem paſſionem*,

7. Ejuſdem Sanctiſſimæ Deiparæ virginitatem poſt partum negaſſe videtur, lib. de Monogamia, cap. 8. *Et Chriſtum quidem Virgo enixa eſt, ſemel nuptura poſt partum, ut uterque titulus ſanctitatis, in Chriſti cenſu diſpungeretur, per matrem & Virginem & univiram*: quem Tertulliani locum facilè exponi poſſe non putavit S. Hieronymus, cùm Helvidio illum pro ſuo errore laudanti ni-

hil

hil aliud reſpondit, quàm Tertullianum *Hominem Eccleſiæ non fuiſſe*.

8. Baptiſmum Hæreticorum nullum eſſe contendit, ac proinde iterandum, lib. de Baptiſmo, cap. 15. de Præſcriptionibus cap. 12. & de Pudicitia cap. 9. Unde credere par eſt poſt Agrippinum, aut ipſius temporibus Tertullianum floruiſſe: eumque propugnaſſe errorem, qui jam in Africa Epiſcoporum ſuffragiis fuiſſet firmatus.

9. Sancto Barnabæ adſcripſit Epiſtolam Sancti Pauli ad Hebræos, lib. de Pudicitia cap. 20.

10. Angelos in vera carne, licèt non natâ, hominibus apparuiſſe ſenſit. Quæ tamen ſententia non adeo facilè erroris inſimulanda eſt; cùm præſertim Angelos eam carnem ad tempus duntaxat ſumpſiſſe, & completo erga homines miniſterio, depoſuiſſe ſcripſerit. [lib. 3. contra Marcionem, cap. 9.)

11. Chriſtum facie indecorâ & illiberali fuiſſe exiſtimavit: ſed tantùm abeſt ut erroris argui hac ſententia poſſit, quin potiùs in Scripturis & aliis Patribus maximum habet fundamentum, & alterâ probabilior videri poteſt (ut aliàs probabimus.]

12. Filium Dei, ante Incarnationem, Patriarchis & Prophetis viſum in vera carne, licèt nondum nata, quia nondum moritura; ſed jam diſcente inter homines converſari. lib. 3. contra Marcionem cap. 6. & alibi frequenter aſſerit. Cui ſententiæ nulla etiam nota inurenda eſt. Nam quod ſpectat apparitiones illas, omnes Patres, quotquot Sanctum Auguſtinum præceſſerunt, Filium Dei propria in perſona ſe aſpectabilem præbuiſſe, cenſuere. In carne autem vera ipſum apparuiſſe vult Tertullianus, non quam ſibi hypoſtaticè univerit, ſed quam ad tempus induerit (ut de Angelis diximus.] Tertulliano tribuit Sanctus Auguſtinus, quòd malorum hominum animas, poſtquàm e corpore exceſſerint, in Dœmones verti ſenſerit. Sed de Tertullianiſtis id potiùs intelligendum eſt; quorum Sectam ſuo tempore fuiſſe extinctam ſcribit; ſiquidem, qui ſupererant pauciſſimi, Fidem Catholicam profeſſi ſunt, & Baſilicam ſuam Eccleſiæ tradiderunt. Nam Tertullianum tale quid ſenſiſſe, aliunde non conſtat: nec in ejus Scriptis ullum illius erroris veſtigium eſt. Cæterùm propter illos errores, & proprios Montaniſtarum, Gelaſius Pontifex Maximus cum Romana Synodo, hâc cenſurâ ipſius Opera confixit: *Opuſcula Tertulliani apocrypha*.

Tanti faciebat Opera Tertulliani Sanctus Cyprianus, ut nullam diem abſque ipſorum lectione prætermitteret, & crebrò Notario ſuo diceret, *Da Magiſtrum*, Tertullianum ſignificans: quod ſe a Paulo Concordienſi, qui a Cypriani Notario didicerat, accepiſſe refert Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 64.

Opera Tertulliano ſuppoſita. 13. Quinque Libri *contra Marcionem* carminibus conſcripti, Tertulliani non ſunt; indignos namque eſſe tam præſtantis ingenii viro, ſatis evincit ſtylus, toties violatæ proſodiæ reus, toties rebus tractandis impar, toties telis in hoſtem ſtringendis hebes.

Tertullianus ipſe, lib. 1. contra Marcionem, cap. 1. ſecundo ac tertio, adornatum a ſe Opus contra illum Hæreſiarcham præfatur, ac deinde pleniore compoſitione reſciſſum. Certè eodem orationis genere Opus illud reſciſſum eſt, quo properatum fuerat. Cùm itaque Opus contra Marcionem, quo priorem compoſitionem Tertullianus reſcidit, ſit Diſputatio, non Poëma: ſequitur & prius Opus Diſputationem fuiſſe properatam, non Poëticam lucubrationem. 3. Verſus illi fuerunt a Fabricio, unius Codicis, ignoti quidem & obſcuri, auctoritate Tertulliano inſcripti. 4. Tertullianum inter veteres Poëtas connumeravit veterum Scriptorum nemo. 5. Horum librorum Auctor apertè contradicit Tertulliano. Nam Tertullianus lib. *De Anima* cap. 57. aſſerit non Samuëlem ipſum, ſed phantaſma a Pythoniſſa fuiſſe malis artibus excitatum. *Abſit alioquin* (inquit) *ut animam cujuſlibet Sancti, nedum Prophetæ, a dæmonio credamus extractam, edocti quòd ipſe ſatanas transfiguratur in Angelum lucis, nedum in hominem lucis, etiam Deum ſe adſeveraturus*, &c. At contraria habet Auctor libri 3. Carminum adversùs Marcionem his verſibus:

Mirificus Samuël, qui Reges ungere primùm.
Præceptum, duce chriſma, viros oſtendere Chriſtos.
Talibus in vita ſpatio laudabilis egit,
Ut quoque poſt mortem Prophetiæ jura teneret.

Tertullianus ſeriem Succeſſorum Sancti Petri in Sede Romana deſcribens lib. *De Præſcriptione Hæreticorum*, cap. 32. Clementem Petro ſucceſſiſſe immediatè docet. At contrarium habet Auctor libri 3. Carminum contra Marcionem his verſibus:

Hâc Cathedrâ Petrus, qua ſederat ipſe, locatum
Maxima Roma Linum, primum conſidere juſſit,
Poſtquàm Cletus & ipſe gregem ſuſcepit ovilis.
Hujus Anacletus Succeſſor ſorte locatus,
Quem ſequitur Clemens.

Quis credat Tertullianum ita ſui oblitum, ut tam contraria tamque ſibi invicem repugnantia dixerit? Quis porrò fuerit Auctor illius Poëmatis, incertum eſt.

Tertulliano etiam falsò adſcripta ſunt Poëmata, de Judicio Domini, de Geneſi & de Sodoma. Neque enim tantum virum tam iratis unquam habuiſſe Muſas, credendum eſt [ut eleganter ait Rigaltius.) Eodem loco habendum eſt carmen de Jona, & Ninive, quod ex Codice V. Cl. P. Pithœi edidit Margarinus Bignæus ad calcem Tom. 8. Bibliothecæ Patrum.

Recenſendo Tertulliani errores, omiſimus eos qui ipſi a nonnullis affinguntur, quòd Deum corporeum eſſe cenſuerit, & malè ſenſerit de ſecunda Trinitatis Sanctiſſimæ Perſona, aſſerendo Filium non eſſe verè Deum, ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ, ipſique coæternum. Ab his enim erroribus immunem eſſe Tertullianum, propriis Diſſertationibus demonſtrabimus.

Sed non eſt omittendum, quòd Judiciarium Munus, & Militiam videtur negaſſe licere Chriſtiano, (lib. de Idololatria cap. 17. & 19. & lib. de Corona c. 11.)

SCHOLION I.

Religioſi Operum meorum Cenſores ex hoc Articulo Propoſitionem illam in Indiculo ſuo notarunt: *Chriſtus fuit facie indecorâ & illiberali.*

R. Id non aſſerui, ſed eam fuiſſe *Tertulliani* opinionem dixi, de cujus Operibus agebam; quæ tamen opinio erroris argui non poſſit, cum in Scripturis & in aliis Patribus fundamentum habeat, & alterâ probabilior videri poſſit. Eam fuiſſe & *Clementis Alexandrini* libro 3. *Pædagogi* cap. 1. & tertio *Stromatum*, & *Origenis* libro 6. *contra Celſum*, probavi Diſſertatione 8. hujus Sæculi, & illud Pſalmi 44. Oraculum, *Speciosus formâ præ filiis hominum*, de ſpiritali, non de corporea pulchritudine & vultûs elegantiâ Patres intellexiſſe obſervavi, inter alios *Sanctum Auguſtinum* Enarratione in hunc Pſalmum. *Ecce*, inquit, *ipſe invenit multa fœda, & amavit nos: Si aliquid fœdi invenerimus in eo, non amemus. Quia & hoc ipſum quòd carnem indutus eſt, ut de illo etiam diceretur*, Vidimus eum, & non habebat ſpeciem neque decorem. *Quare? quia non in intel-* *Iſai. 53.2.*

,, tellectum. *Intelligentibus autem*, Et verbum
Joan. 1. ,, caro factum eſt, *magna pulchritudo eſt*. Mihi au-
,, tem abſit gloriari, *dixit unus amicorum Spon-*
,, *ſi*, niſi in Cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti.
Parum eſt ut non inde erubeſcat, niſi etiam & glo-
rieris. Quare ergo non habuit ſpeciem neque deco-
1. Cor. 1. n. 3. ,, *rem? Quia Chriſtus crucifixus* Judæis quidem
,, ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia. *Quare*
,, *autem & in Cruce habuit decorem?* Quia quod
,, ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt quàm homines;
,, & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt quàm
,, homines. *Nobis ergo jam credentibus ubique Sponſus pulcher occurrat. Pulcher Deus, Verbum apud Deum: pulcher in utero Virginis, ubi non amiſit Divinitatem, & ſumpſit humanitatem: Pulcher natus infans Verbum; quia & cùm eſſet infans Verbum, cùm ſugeret, cùm manibus portaretur, cœli locuti ſunt, Angeli laudes dixerunt, Magos ſtella direxit, adoratus eſt in præſepi, cibarium manſuetorum. Pulcher ergo in cœlo, pulcher in terra, pulcher in utero, pulcher in manibus parentum, pulcher in miraculis, pulcher in flagellis, pulcher invitans ad vitam, pulcher non curans mortem; pulcher deponens animam, pulcher recipiens; pulcher in ligno, pulcher in ſepulcro, pulcher in cœlo. In intellectum audite Canticum, neque oculos veſtros a ſplendore pulchritudinis illius avertat carnis infirmitas. Summa & vera pulchritudo juſtitia eſt. Si ubique juſtus, ubique decorus, veniat ergo nobis inſpiciendus oculus mentis.* Quæſtio iſta fidei ſummam non ſpectat. Cum Scriptura & Sanctis Patribus loqui tutum. Quid ſi corpoream pulchritudinem vultûſque elegantiam Chriſtus habere noluit, ut oſtenderet fallacem & vanam eſſe corporis pulchritudinem; ſicut dives eſſe noluit, ut divitiarum contemptum doceret? Nihil ergo refert quid ea de quæſtione ſentiamus, modò in Chriſtum Jeſum verum Deum & verum hominem, propter Paſſionem mortis gloriâ & honore coronatum credamus, eumque adoremus & amemus; non amore carnali hærentes in corporea ejus pulchritudine, quam nobis fortè fingimus, ſed amore ſpirituali ad inviſibilem Divioitatis ejus pulchritudinem aſſurgente.

SCHOLION II.

Ex eodem Articulo num. 12. hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant Religioſi cenſores: *Verbum in vera carne apparuit Prophetis.*

R. Non id aſſerui, ſed *Tertullianum* id ſenſiſſe ſcripſi, cui ſententiæ nulla erroris nota inurenda eſt. *Nam quod ſpectat apparitiones illas*, inquiebam, *omnes Patres quotquot Sanctum Auguſtinum præceſſerunt, Filium Dei propria in perſona ſe aſpectabilem præbuiſſe cenſuere. In carne autem vera ipſum apparuiſſe vult Tertullianus, non quam ſibi hypoſtaticè univerit, ſed quam ad tempus induerit, ut de Angelis diximus.* Hæc verba mea. Quòd ſi omnes, quas refero, ſententiæ mihi tribuendæ ſunt, dicant me omnium hæreſum reum, quia omnes omnium Hæreticorum errores refero. Sic olim Ethnici *Chriſtianos omnium ſcelerum reos*, Tertulliano teſte, conclamabant.

Nota.

Illud ſanè perſpectum eſſe debet, non eam fuiſſe Vultûs Chriſti elegantiam, quæ muliebre aliquid exhiberet, vel ad molliores affectus excitandos valeret. Officio quod aſſumpſerat Redemptoris non parum id offeciſſet; quomodo etenim tunc occluſa remanſiſſent ora loquentium iniqua? Dum Mariam, Martham, aliaſque mulieres comites habere ipſius Detractores vidiſſent, non quia ipſius ſermones ad pœnitentiam, undique contemptum excitaſſent, ejuſdem ſequelæ ſe addidiſſe inclamaſſent, ſed quia infirmus ille ſexus delicatoriis formæ blanditiis fuiſſet illectus. Nihil habendum etiam addidiſſent tantam hominum multitudinem ab ipſius ore pendiſſe, cùm id foret tribuendum, quia homini venuſtate, & eloquentiâ grato multitudinem ad ſe trahere facilè conceditur. Cùm igitur Chriſti hoſtes hujuſmodi obtrectationibus nunquam adversùs illum inſurrexerint, non ſpernendum oritur argumentum ad demonſtrandum nihil illius pulchritudinis Chriſtum aſſumpſiſſe, unde carnales oculi caperentur. Hinc quidquid ad eam ſpectat pulchritudinem, quæ gratiam hominis aſpectui conciliat, a Chriſti vultu omnino ablegandum judicarem. Bene autem obſervat Natalis in Scholio illa *pſ.* 44. verba: *Speciofus formâ præ filiis hominum*, SS. PP. non de corporali pulchritudine, & vultûs elegantia intellexiſſe, ſed interpretati ſunt Prophetam ita loquendo Chriſti Divinitatem, vel ejus SS. Animam inſpexiſſe. Quòd ſi aliqui eiſdem verbis etiam corporalem venuſtatem Chriſti commendatam dixere, ii certè veteribus non anteponendi, apud quos ſupererat recens traditio de non eleganti forma vultûs Chriſti, quam fortè Statuæ, vel Imagines e vivo expreſſæ confirmabant. Ultra Clementem Alexandrinum, & Origenem, quos refert Natalis, videndi S. Irenæus *lib.* 3. *cap.* 19. *ſeu* 21. *in veteri editione*, S. Cyrillus Alexandrinus *lib.* 1. *Glaphyr. in Exodum*, ſicut & S. Auguſtinus *ſerm.* 20. *de verb. Dom. & in pſal.* 123.

Quis nihilominus non videat exceſſiſſe Tertullianum, a quo recedere debebat Natalis, dum *lib. de Idololatr.* ait de Chriſto, quòd erat *vultu, & aſpectu inglorius*; & dum *lib. de Carn. Chr.* ita loquitur: *Adeo nec humanæ honeſtatis corpus fuit, nedum cœleſtis claritatis.* Quod & confirmat *lib. de patient.* dicendo *contumelioſum inſuper ſibi fuiſſe*. Cùm hæc Tertulliani verba ſignificare videantur vultûs, & corporis Chriſti habitudinem quodam deforme, ſeu valde triſte, & ſervile retuliſſe, ipſi omnino non conſentiendum. Statim apparet hujuſmodi omnino removenda a corpore Spiritus S. virtute e puriſſimo Matris Virginis ſanguine compacto, cùm non deceret divinâ virtute ita efformari. Neque etiam credere æquum eſt J. Chriſtum deſpicabilem, fœdamque deformitatem elegiſſe, cùm ea ſuis conſiliis non profuiſſet, ſed animos potiùs ab ipſo potuiſſet avertere. Huic opinioni, duce Angelico Doctore 3. *p. q.* 14. *ar.* 4. omnes Theologi ſuffragantur, agnoſcentes quidem communes humanæ naturæ defectus aſſumpſiſſe, ut ſitim, famem, quietis neceſſitatem, &c. non verò eos qui particularibus hominibus peculiares ſunt, ut cæcitatem, deformitatem &c. eoſque omnes reliquiſſe, qui ſuis conſiliis obſtitiſſent. Neque iis obſtat Iſaiæ vaticinium, quo ita imago Redemptoris depingitur: *Non eſt ſpecies ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſideravimus eum deſpectum, & noviſſimum virorum*, cap. 52. & 53. Iſtud igitur vaticinium Sacri Interpretes ad paſſionis tempus revocant, quo tempore J. Chriſti facies ictibus, ſputis, ſanguine fœdata triſte ſanè ſui ſpectaculum intuentibus exhibebat; quamvis nihil fœdum, vel nimis triſte in Chriſti vultu a natura appareret.

Semoto ergo a Chriſti vultu, ejuſque corpore omni eo, quod vulgò pulchritudinis nomine exprimi ſolet, non ambigendum ipſius faciem ad majeſtatem, auctoritatemque fuiſſe compoſitam, qua etiam terrere potuit, ac ejicere eos, qui in Templo negociabantur; ac reſupinos eos ſternere, quos Judæi miſerunt milites, ut in ipſum in horto

manus injicerent. Vultus majeſtati, & nitori adjunctam etiam habuiſſe in verbis perſuaſionem, non ſemel Evangelica Hiſtoria demonſtrat. Hæc Veteribus illis PP. qui Chriſtum ineleganti fuiſſe facie affirmabant, non adverſantur; dum ita etenim ſcripſere, diſſonum omnino rationi eſſet eredere intelligere voluiſſe aliquid fœdum Chriſtum præſetuliſſe. Præclaram de J. Chriſti forma habet Diſſertationem D. Auguſtinus Calmet inter Diſſertationes Veteris Teſtamenti.

Nota.

NUllâ inurendam cenſurâ Natalis affirmat illam Tertulliani propoſitionem, qua dicitur Chriſtus ſemper viſus ab hominibus *in vera etſi non nata carne*. At meritò inter Tertulliani paradoxa hoc quoque recenſet Pamelius ſub numero nono; cùm ſemper inauditum fuerit, nec ullatenus ſacræ Literæ tradant Chriſtum ante humanitatem ſibi hypoſtaticè unitam alio quocumque modo verum humanum corpus aſſumpſiſſe. Id ex zelo, ſed non ſecundùm ſcientiam, aſſeruiſſe Tertullianum ſentit Pamelius; ut nempe eò magis adversùs Marcionem, ejuſque Aſſeclas probaret carnem Chriſti, quam poſtea ex Virgine accepit, non phantaſticam, ſed veram extitiſſe. Non ſemper tamen conſtans fuit Tertullianus, eodem Pamelio teſte, in aſſerendo Chriſtum ante Incarnationem in vera, licèt non nata, carne apparuiſſe. Eamdem, immo majorem inconſtantiam oſtendit Tertullianus, ut animadvertit Pamelius in ſecundo paradoxo, quoad Angelurum in vera humana carne apparitiones. Hoc unum ſignificare voluiſſe putat Pamelius, quòd falsò Apelles dogmatizabat Angelos ex aerea ſubſtantia fuiſſe creatos, & Chriſti corpus ex ætherea materia originem habuiſſe.

ARTICULUS IX.

De cæteris Auctoribus Eccleſiaſticis, qui vel ſecundo ſæculo eadente, vel tertio ineunte floruerunt.

VICTORIS Pontificis Maximi, & Severi Imperatoris temporibus floruit *Theophilus* Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopus, qui Synodicam Epiſtolam valde utilem compoſuit adversus eos qui Luna 14. Paſcha cum Judæis celebrabant. Hujus meminit Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ cap. 21. & 22. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 54. Eadem ætate *Bachyllus* Corinthiorum Epiſcopus ſcripſit elegantem de Paſchate librum, nomine omnium Achaiæ Epiſcoporum. Hujus meminit Euſebius locis citatis, & Sanctus Hieronymus in Catalogo cap. 55. Eodem tempore *Polycrates* Epheſiorum Epiſcopus, cum cæteris Epiſcopis Aſiaticis, Epiſtolam Synodicam ad Victorem Pontificem Maximum ſcripſit, ut conſuetudinem Eccleſiarum illius regionis Paſcha Luna 14. primi menſis cum Judæis celebrantium vindicaret. Hujus Epiſtolæ fragmentum refert Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ cap. 23. & Sanctus Hieronymus in Catalogu Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 56.

Sub Severi Imperio floruerunt inſuper *Heraclius* [ut Sanctus Hieronymus habet] ſive *Heraclitus* (ut apud Euſebium legitur) qui Commentarios in Apoſtolum compoſuit. *Maximus*, qui celebrem illam quæſtionem inſigni volumine ventilavit, *Unde malum? Et quid materia a Deo facta ſit*: *CANDIDUS*, diſputator acutiſſimus, qui pulcherrimos in Hexaëmeron edit Tractatus: *Appion*, qui de eodem argumento ſcripſit: *Sextus*, qui librum edidit de Reſurrectione. *Arabianus*, qui nonnulla etiam Opuſcula edidit ad Chriſtianum dogma pertinentia. Horum Auctorum meminerunt Euſebius, lib. 5. Hiſtoriæ, cap. 25. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum à cap. 57. ad 62.

CAPUT V.

De Imperatoribus, qui rerum potiti ſunt in ſecundo nominis Chriſtiani ſæculo.

Trajanus.

I. ANno Chriſti prope centeſimo, Ulpius Trajanus, Italica in Hiſpaniis oriundus Imperium cepit. Bellicæ rei peritus inprimis, ac ſtrenuus, multas Provincias Romano adjunxit Imperio. De Dacis, & Scythis triumphavit, victo Rege Decebalo, Iberus, Sauromatas, Oſroënos, Arabes, Boſphoranos, Colchos, in fidem accepit. Seleuciam, Cteſiphontem, Babyloniam, aliaſque ſubegit Urbes; ſed dum in Mare Rubrum navigaret, omnes illi fere populi defecerunt, quos ſtatim per ſeſe ac per ſuos Duces recepit. Armeniam, Aſſyriam, Meſopotamiam, Imperii Romani fecit Provincias. Sub ejus Imperio Judæi Cyrenenſes in Romanos & Græcos per Ægyptum atque Cyprum, omni crudelitatis genere graſſati ſunt, quos ipſe, miſſo cum pluribus copiis, inſtructiſſimaque claſſe, Marcio Turbone, funditus delevit. A Judæis qui Meſopotamiam incolebant, novas turbas, inſidiaſque metuens, Quinto Lucio in mandatis dedit, ut illos e Provincia exterminaret. Qua de re lege Euſebium lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 2.

Manſuetudinis ſingularis laude celebris fuit Trajanus, adeo ut *Optimi* cognomen omnium conſenſu meruerit, & poſt ejus mortem non aliter in Senatu fuerit Principibus acclamatum, niſi, *Felicior Auguſto, melior Trajano*: (ut refert Eutropius, lib. 8.]

Inter Trajani dicta illud egregium notavit idem Auctor, quòd amicis eum ob nimiam comitatem culpantibus reſponderit; *Talem ſe Imperatorem eſſe privatis, quales eſſe ſibi Imperatores privatus optaſſet*. Delecto a ſe Prætorianarum Cohortium Præfecto nudum gladium porrigens, dixit: *Accipe gladium, quem pro me, ſi bene atque ratione imperavero, diſtringes: ſin minùs, eo ad interitum meum utere*. [Ex Xiphilino, & Dione Caſſio.] Obiit anno ætatis ſuæ 64. Imperavit annis undeviginti, & ſex menſibus. Virtutes nonnullas enormibus vitiis fœdavit, ut obſervabimus, cùm de ejus fictitia ab inferis revocatione, precibus Sancti Gregorii, agemus propria Diſſertatione.

Adrianus.

II. Trajano ſucceſſit Ælius Adrianus ipſius conſobrinus, & popularis, favore Plotinæ, quæ Trajani uxor erat. Trajani gloriæ invidens, de Aſſyria, Meſopotamia, Armenia, quas ille Provincias fecerat, revocavit exereitus. Antinoum egregiæ pulchritudinis puerum, qui ipſi in deliciis fuerat, inter Deos retulit, cujus etiam nomine urbem in qua obierat, appellari voluit. [Ex Dione, Xiphilino & Euſebio in Chronico.]

Adriano Imperante, Judæi varios, graveſque tumultus excitarunt, & ad arma contra Romanos ſunt converſi, tenente Provinciam Tynio Ruſo, cui ad opprimendos rebelles Adrianus miſit exercitum. Exinde cùm Hieroſolymam inſtauraſſet, & ad ſui celebritatem nominis Æliam Capitolinam vocaſſet, eòque deduxiſſet coloniam: atque in eodem loco, ubi Templum ſteterat, al-

terum

terum in honorem Jovis erexiſſet, Judæi, duce Barchocheba, atrociùs quàm antea bellum moverunt. Neſarius ille prædo Chriſtianos adversùs Romanum Militem ſubſidium ferre nolentes omni cruciatuum genere necabat, teſte Euſebio in Chronico.

Cæſis a Romano exercitu quingentis octoginta Judæorum millibus, & Barchochebâ meritas pœnas dante, cæteris ex tunc lege Imperatoria vetitum eſt ne in agrum Hieroſolymitanum aliquando pedem inferrent. Hæc referunt Dio lib. 69. Xiphilinus & Euſebius tum lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 6. tum in Chronico.

Sub Adriani Imperio illuſtres fuere civilibus ac politicis virtutibus, & animi fortitudine, *Turbo* Præfectus Prætorio, & *Similis* Prætorianorum Præfectus. Prior nunquam interdiu, ne ægrotus quidem domi viſus eſt; & Adriano conſulenti ſibi ut quieſceret, reſpondit; *Præfectum ſtantem mori oportere*. Poſterior verò cùm præfatum munus invitus ſuſcepiſſet, illo ſe non diu poſt abdicavit; & cùm reliquos vitæ ſeptem annos in ſeceſſu peregiſſet, hæc verba ſuo ſepulcro moriens inſcribi juſſit: *Hic jacet Similis, cujus ætas multorum annorum fuit, ipſe ſeptem dumtaxat annos vixit.*

Antoninus Pius.

III. Obiit Adrianus ſexagenario major, cùm annos 21. imperaſſet. Poſt ipſum Romanæ rei præfuit, quem adoptaverat, Antoninus cognomento Pius. Hujus æquitatem exteri ac longinqui Reges ita reveriti ſunt, ut ad eum controverſias ſuas, liteſque deferrent, ſententiæque ejus parerent. Pacem adeo amavit, ut Scipionis dictum frequenter uſurparet; *Malle ſe unum civem ſervare, quam mille hoſtes occidere*. Propriis opibus ſuis imminutis, amplificavit ærarium. Salaria otioſis ſubtraxit, dicens, *Nihil eſſe ſordidius, immo crudelius, quàm ſi Rempublicam is arroderet, qui nihil in eam ſuo labore conferret*. Cùm Marcus Antoninus Educatorem ſuum demortuum fleret, illumque Aulici ab oſtentatione pietatis avocarent dixit: *Permittite illi ut homo ſit: neque enim vel Philoſophia, vel Imperium tollit affectus.*

Mortuus eſt Antoninus Pius anno vitæ ſuę 77. cùm regnaſſet annis viginti tribus, menſibus tribus. Legem tulit æquiſſimam, ne maritus adulterii accuſare poſſet uxorem, ſi ipſe impudicè viveret. Hanc laudat Sanctus Auguſtinus lib. 2. de Adulterinis Conjugiis, cap. 6.

M. Aurelius & Ælius Verus.

IV. Poſt Antoninum Pium imperavit Marcus Aurelius Antoninus Verus ejus gener. Tum primùm duo Imperatores Auguſti nomine Rempublicam geſſerunt. Adoptavit enim Ælium Verum, cui Lucillam filiam collocaverat, & Imperii participem fecit: *Tantùmque hujus rei & novitas, & dignitas valuit, ut Faſti Conſulares nonnulli ab his ſumerent ordinem Conſulum*, (loquit Spartianus.) Ambo ad undecimum annum communiter imperarunt: Ambo de Parthis communiter triumpharunt. Suſcepto ab iis bello Marcomanico, Verus in ipſa profectione obiit, anno regni ſui 4. ſive [ut quidam putant] 2. ut habet Euſebii Chronicon. Solus itaque cum Marcomanis, quibus Quadi, Wandali, Sarmatæ, Suevi, ac Barbari omnes ſe adjunxerant, Marcus Aurelius triennio dimicavit. Eo in bello, cum ſiti opprimeretur, ac penè deficeret exercitus, Melitida legio, quæ Chriſtiana erat, laborantem pluviâ divinitus impetratâ recreavit, fulminibus in Germanos, & Sarmatas mugientibus, & ruentibus, quibus in fugam verſi ſunt, & magna ex parte interempti. Hinc legio illa Fulminatrix appellata eſt. Iſtud miraculum agnovit Marcus Aurelius & ob id Chriſtianos conquiri vetuit, eiſque aditum publicas ad dignitates patefecit. De his egendus Xiphilinus in Epitome Dionis, Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5. & in Chronico, & Tertullianus Apologetici cap. 5. dicens: *Cæterùm de tot exinde Principibus ad hodiernum, divinum humanumque ſapientibus, edite aliquem debellatorem Chriſtianorum. At nos e contrario edimus protectorem, ſi Literæ Marci Aurelii graviſſimi Imperatoris requirantur, quibus illam Germanicam ſitim, Chriſtianorum fortè militum precationibus impetrato imbre, diſcuſſam conteſtatur. Sicut non palam ab ejuſmodi hominibus pœnam dimovit, ita alio modo palam diſperſit, adjectâ etiam accuſatoribus damnatione, & quidem tetriore.*

Exemplar Literarum *Marci Aurelii* Imperatoris, quod exhibetur ad calcem Apologiæ poſterioris *Sancti Juſtini*, ſuppoſititium Viris Eruditis videtur, & infra ſæculum *Juſtiniani* Imperatoris ab imperito rerum Romanarum Græculo confictum. Aliæ igitur erant Literæ ad quos provocavit *Tertullianus*.

Miraculum ſitis Germanicæ precibus Chriſtianorum Militum depulſa ſub M. Aurelio vindicatur.

Objicit quiſpiam tria adversùs iſtius Miraculi fidem. 1. Quòd *Marcus Aurelius* poſt Germanicam ſitim tam mirabiliter depulſam, anno ſcilicet Imperii ſui decimo-ſeptimo, acerbam in Chriſtianos perſecutionem redintegraverit, quæ innumeros prope Martyres per univerſum orbem fecit teſte *Euſebio* libro 5. cap. 1. 2. Quòd *M. Aurelius* Germanicæ ſitis depulſionem & ſecutam victoriam JOVI PLUVIO ſe debere publico monumento profeſſus ſit, ut conſtat ex columna in qua *Marci Aurelii* victoriæ exſculptę; in qua rei quidem geſtæ imago exhibetur, ſed iis planè ſignis, ut Jovis imbres dantis & ſulgura admiſcentis repræſentet effigiem. Tertiò, quòd jam olim ſub *Auguſto* duodecima Legio *Fulminatrix* appellata ſit, ut conſtat ex *Dione*, & antiquis Inſcriptionibus. Sed has objectiones facile diluimus.

Ad primam ſcilicet reſpondetur, non levem eſſe ſuſpicionem quòd mendoſi ſint *Euſebii* numeri, & pro anno 17. ſcriptum ab ipſo, vel certè ſcribendum fuerit, 7. *Ado* Vienneoſis in Chronico graves illas in Chriſtianos perſecutiones in Aſia & Gallia flagraſſe ait *in diebus belli Parthici*. Bellum autem Germanicum Parthico recentius eſſe conſtat ex *Capitolino* ita ſcribente: *Dum Parthicum bellum geritur, natum eſt Marcomannicum, quod de eorum qui aderant arte ſuſpenſum eſt, ut ſimile jam Orientali Bello Marcomannicum agi poſſet*. Præterea, *Sancti Pothini*, aliorumque Martyrum Lugdunenſium Paſſio tempore *Marci Aurelii Antonini & L. Veri* in Martyrologio Romano ad diem ſecundam Junii conſignatur. At *L. Verus* anno nono vel decimo *Marci Aurelii* obiit. Perſecutio ergo quæ *Pothinum*, aliosque Martyres Lugdunenſes ſuſtulit, & quam *Euſebius* loco ſupra laudato commemorat, non demum exarſit anno *Marci Aurelii Antonini* decimo-ſeptimo, ſed ante annum nonum, quinquennio ante victoriam Germanicam. Nullum igitur argumentum eſt quod inde petitur contra iſtius Imperatoris Edictum pro Chriſtianis. Sed quamvis numeros annorum integros eſſe apud *Euſebium* concederemus, & perſecutionem anno decimoſeptimo *Marci Aurelii* redintegratam, non tamen inde rectè colligeretur nullum ab illo Edictum pro Chriſtianis fuiſſe datum. Nam quòd optatos ex illo Reſcripto fructus non perceperint Chriſtiani, id Proconſulum, Præſidum, Procuratorum, Judicum crudelitati, ac impiæ Plebis furori adſcribendum eſt, qui aliis quæſitis non tam cauſis quàm coloribus, adversùs innoxios & bene meritos ſæviebant. Docet enim *Euſebius* perſecutionem illam ortam fuiſſe *ex in-*

curſione populorum in ſingulis urbibus. Sævitiæ autem hujus potiſſima cauſa fuit, quòd Chriſtiani quaſi Deorum hoſtes, malorumque omnium, quę Rempublicam premebant, auctores, odio humani generis jam prædamnati eſſent; quòdque Gnoſticorum turpitudines Chriſtianis omnibus per calumniam affingerentur: Quarum rerum fama adeo percrebuerat, ut ſepoſitis clementioribus Imperatorum Edictis, Proconſules aliique Judices Provinciales ipſum Chriſtianorum nomen ad ſupplicium ſufficere arbitrarentur. Id conſtat ex Epiſtola Eccleſiarum Lugdunenſis & Viennenſis ad Eccleſias Aſiæ & Phrygiæ. *Capti ſunt etiam*, inquiunt, *quidam noſtrorum ſervi, qui Gentiles erant, quandoquidem Præſes nos omnes requiri juſſerat. Qui dæmonis impulſu eum tormenta formidarent, quæ Sanctos perpeti videbant, militibus ad hoc ipſum eos incitantibus, Thieſteas quaſdam cænas, & inceſtos OEdipi concubitus, & alia quæ nec proloqui nobis, nec cogitare fas eſt, ac ne credere quidem ſuſtinemus apud homines umquam geſta fuiſſe, adversùs nos ementiti ſunt. His in vulgus ſparſis omnes continuò in nos adeo efferati ſunt, ut ſi qui fortè cognationis causâ moderati erga nos haſtenus extitiſſent, tunc acerbiſſimâ indignatione commoti adversùs noſtros infremerent.*

Ad ſecundam objectionem reſpondetur, *Marcum Aurelium*, quantumvis ſe devinctum Chriſtianis profeſſus ſit, non tamen Chriſtianum factum, ſed popularem ſuperſtitionem ſectatum ſemper fuiſſe. Quamobrem Deum, quem fortè unum agnovit, ut Philoſophi plerique, ſub *Jovis pluvii* ſigno & nomine expreſſit, quatenus imbribus & fulminibus præeſt. Unde ipſi accommodari poteſt illud *Lactantii* libro 1. cap. 2. *Convicti de uno Deo, cùm id negare non poſſunt, ipſum ſe colere affirmant: verùm hoc ſibi placet ut Juppiter nominetur.* Atque hìc etiam locum habet illud *Tertulliani* cap. 40. *Apologetici*, ſcribentis: *Denique cùm ab imbribus æſtiva hyberna ſuſpendunt, & annus in cura eſt, vos quidem balneis & cauponis, & lupanaribus operantibus Aquilicia Jovi immolatis, Nudipedalia populo denuntiatis, cælum apud Capitolium quæritis, nubila de laquearibus exſpectatis, averſi ab ipſo Deo & cælo: Nos verò jejuniis aridi, & omni continentiâ expreſſi, ab omni vitæ fruge dilati, in ſacco & cinere volutantes, invidiâ cælum tundimus, & cùm miſericordiam extorſerimus, Juppiter honoratur.*

Ad tertiam Objectionem reſpondetur, etſi Legio Melitena ob celebre illud miraculum *Fulminatrix* appellata ſit, non propterea negandum, quin idem cognomen alteri Legioni jam inde ab *Auguſti* temporibus attributum eſſet ob aliam cauſam, fortè a fulmine in clypeis inſculpto, aut quòd fulminis in modum irrueret in hoſtes, ipſoſque contereret. Unius quidem Legionis fulminatricis meminit *Dio*, qui *Severi* temporibus ſcripſit: ſed fieri poteſt ut vel antiqua legionum nomina retinuerit, inſuper habito hoc recentiore; vel ex duabus legionibus fulminatricibus una conflata ſit *Alexandro Severo* Imperante. Idem namque *Dio* teſtatur exhauſtas militibus Legiones aliis quandoque admiſceri, duaſque in unam conflari. Fuit & alia Legio fulminatrix ſub *Conſtantino Porphyrogenneta*, imò ex antiquis Nummis patet ſex fuiſſe Legiones fulmineas, ſuis ſingulas cognominibus diſtinctas, ut obſervat *Hermannus Witſius* in Diatriba *De Legione Fulminatrice Chriſtianorum*.

Debellatis hoſtibus, Marcus Aurelius cum filio ſuo Commodo, quem Imperii conſortem fecit, triumphavit; & Imperatores pecuniam, quæ fiſco debebatur, provinciis concedentes, tabulas debitorum in medio Romanæ urbis foro incendi præceperunt, ac ne quid bonitati deeſſet, ſeveriores quaſque leges novis Conſtitutionibus temperarunt. (ex Euſebio in Chronico.)

Marcus Aurelius totâ vitâ philoſophatus eſt, nec Imperatoriam ſibi viſus eſt deprimere Majeſtatem, ſi Philoſophos & Oratores ad aliquid diſcendum adiret, præſertim verò Apollonium Chalcedonium Stoicum Philoſophum. De Marci Aurelii præclarè geſtis, lege Julium Capitolinum. Obiit anno ætatis ſuæ, cùm annos undeviginti, menſem unum imperaſſet, quinquageſimo nono.

Commodus

V. Poſt ipſum ſolus imperavit Commodus ejus filius; qui non ſolùm paternis a virtutibus degeneravit, ſed morum fœditate, ac immanitate, nihilò fuit Nerone inferior. Eum ſuſceperat Fauſtina ex Gladiatore (ut teſtatur Julius Capitolinus) ſed uxoris crimen vulgare noluit M. Aurelius, quòd cum ipſa Imperium loco veluti dotis accepiſſet. Unde cùm ipſi ſuaderetur ut illam repudiaret, ſi occidere nollet, dixiſſe fertur: *Si uxorem dimittimus, reddamus & dotem*, dotis nomine Imperium ſignificans.

De Commodi vitiis lege Ælium Lampridium. Regnavit annis tredecim, ſuorumque inſidiis oppreſſus eſt.

Helvius Pertinax.

VI. Ipſi ſucceſſit P. Helvius Pertinax Urbis Præfectus, ſeptuagenario major, ex Senatuſconſulto. Qui cùm Rempublicam optimis inſtitutis regere, ac militum cupiditati obviam ire vellet, intra 88. diem Juliani ſcelere occiſus eſt. Non noverat Princeps multarum rerum peritus, *Multa ſimul tutò corrigi non poſſe; ſed ſi quid aliud in rebus humanis, tum imprimis civilem ſtatum, tempore egere, & conſilio.* (inquit Xiphilinus). Inſigne moderationis exemplum præbuit Pertinax. Obſecrante enim Senatu ut uxorem ſuam Auguſtam, & filium Cæſarem appellaret, id honoris recuſavit, ſufficere conteſtatus quòd ipſe invitus regnaret. (ex Euſebio in Chronico.) Sublato Pertinace Didius Julianus emptum a militibus Imperium cùm duobus menſibus tenuiſſet, ad Milvium Pontem a Severo, qui ipſum hoſtem quàm Imperii conſortem habere maluerat, interfectus eſt; quo facinore ſibi ad Imperium viam Severus aperuit.

Severus.

VII. Hic ex Africa oriundus, ſtatim atque ſalutatus eſt Imperator, vindictam a Prætorianis, ob Pertinacis necem, repetiit. Parthos, & Adibenos ſuperavit, Arabeſque inferiores ita cecidit, ut regionem eorum Romanam Provinciam faceret. Clodium Albinum Imperii competitorem, apud Lugdunum expugnavit, ac interfecit; inde arma convertit in Britannos, ubi ut receptas Provincias ab incurſione Barbarica faceret ſecuriores, vallum per 132. millia paſſuum a Mari ad Mare duxit. Regnavit annos octodecim, e quibus tredecim tertio Eccleſiæ ſæculo exegit. Quapropter de ipſo iterum ſermo recurret in Synopſi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ tertii Sæculi ubi de perſecutione ab ipſo contra Chriſtianos excitata agemus.

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM SECUNDI SÆCULI DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO PRIMA.

De liberatione commentitia Trajani Imperatoris ab inferis.

HUIC Diſſertationi dant locum, quæ a Joanne Diacono, lib. 2. de Vita Sancti Gregorii, cap. 44. referuntur, & quæ in quibuſdam Anglorum Eccleſiis legi aſſerit, magnum ſcilicet Gregorium per forum Trajani, quod ille quondam pulcherrimis ædificiis venuſtaverat, procedentem, judicii ejus, quo viduam conſolatus fuerat, recordatum, magnamque illius in admirationem raptum eſſe. Ita autem ſe habuiſſe judicium illud refert. Trajano quondam ad imminentis belli procinctum feſtinanti, vidua quædam obviam proceſſit, flebiliter dicens: Filius meus innocens, te regnante, peremptus eſt: obſecro ut quia mihi eum reddere non vales, ſanguinem ejus legaliter vindicare digneris. Cùmque Trajanus, ſi ſanus reverteretur a prælio, hunc ſe vindicaturum per omnia reſponderet, vidua dixit: Si tu in prælio mortuus fueris, quis mihi præſtabit? Trajanus dixit: Ille qui poſt me imperabit. Vidua dixit: Et tibi quid proderit, ſi alter mihi juſtitiam fecerit? Trajanus reſpondit: Utique nihil. Et vidua: Nonne (inquit) melius tibi eſt, ut tu juſtitiam mihi facias, & pro hoc mercedem tuam recipias, quàm alteri hanc tranſmittas? Tunc Trajanus ratione pariter, pietateque commotus, equo deſcendit, nec ante diſceſſit, quàm judicium viduæ per ſemet imminens profligaret. Hujus ergo manſuetudinem Judicis aſſerunt Gregorium recordatum, ad Sancti Petri Apoſtoli Baſilicam perveniſſe, ibique tandiu ſuper errore Clementiſſimi Principis defleviſſe, quouſque reſponſum ſequenti nocte accepiſſet, ſe pro Trajano fuiſſe auditum: pro nullo ulterius Pagano preces funderet. Hæc Joannes Diaconus. Alii rem aliter memorant: ſcilicet Sanctum Gregorium ad commiſerationem inflexum, & ad fundendam pro Trajano Orationem, conſpectu ſtatuæ quæ hunc Imperatorem exhibebat ex equo deſilientem, viduæ querimonias ut audiret. Alii aliis figmentis hanc narrationem adornant. De illa quærimus impræſentiarum verane ſit Hiſtoria, an fabula? A Deo fieri potuiſſe non negamus, ut Trajanus pœnis inferni ſolveretur, cùm Dei omnipotentia infernos evacuare poſſit; ſed an factum id fuerit, quærimus?

PROPOSITIO.

Trajani Imperatoris ex inferis liberatio Sancti Gregorii precibus, commentitia prorſus eſt, nec a Theologo veritatis amante aſſerenda.

Probatur primò. Cùm lex aliqua generalis a Deo poſita eſt, quæ in Scriptura ſacra, vel traditione exarata habetur ac promulgata, ulla ipſi apponi exceptio nec debet, nec poteſt, niſi quæ ex iiſdem fontibus eruatur ab univerſa Eccleſia, cui Deus immunitatem ab iſta lege alicui, vel aliquibus a ſe conceſſam, & in ſacris literis, vel traditione contentam, revelaverit: atqui legem ſtatuit generalem Deus ultionum Dominus de æterna impiorum in ſua impietate morientium damnatione: deque excluſione illorum qui baptizati non fuerint, a regno Cœlorum, quam Chriſtus Dominus in Evangelio promulgavit, his Verbis: Matth. 25. *Tunc dicet his qui a ſiniſtris erunt, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus .... & ibunt hi in ſupplicium æternum.* & Joann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Cœlorum.* & Marci 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.*

His

Digitized by Google

His igitur legibus ulla exceptio apponi nec debet, nec poteſt, niſi ex Scriptura ſacra eruatur, aut ex traditione; idque auctoritate Eccleſiæ fiat hanc exceptionem in ſacris illis fontibus contineri declarantis. Atqui ab his legibus conceſſa alicui immunitas non aſſeritur, vel innuitur in Scriptura ſacra vel traditione; imò Eccleſia nulli conceſſam, vel concedendam conteſtatur, cùm canit: *In inferno nulla eſt redemptio.* Ergo temerarium eſt aſſerere Trajanum Sancti Gregorii precibus immunitatem ab his legibus fuiſſe conſecutum, ut vel ab inferis liberaretur, vel abſque baptiſmo, & fide ſalvaretur.

Probatur major. Innoteſcere non poteſt immunitas quam Deus alicui conceſſerit a lege generali, niſi illis qui Dei mentem fuerint aſſecuti: legem enim Principis exponere ſolus ille poteſt, qui Principis mentem aſſequitur. Atqui mens Dei non innoteſcit niſi Scripturâ ſacrâ, vel Traditione. Sicut mens Principis ex ejus Reſcripto fit conſpicua. Nam *Scriptura ſacra eſt quædam Epiſtola omnipotentis Dei ad creaturam ſuam.* Et *diſcendum eſt cor Dei, in verbis Dei.* [ut ait Sanctus Gregorius Magnus lib. 4. Reg. Epiſtola 40. quæ eſt ad Theodorum Medicum.] Ergo cùm Deus legem ſtatuit generalem, in Scriptura ſacra, vel Traditione latam, & promulgatam, nulla ipſi exceptio apponi debet, aut poteſt, niſi ex Scriptura ipſa & Traditione eruatur.

Probatur ſecundò. Oratio fructus eſt fidei: nec poſtulare quis a Deo poteſt, quod Deum non credit conceſſurum: Atqui Sanctus Gregorius non credidit Deum conceſſurum unquam liberationem damnati ex inferis: ergo Sanctus Gregorius non rogavit a Deo Trajani liberationem ex inferis.

Probatur minor. Qui credidit cum univerſa Eccleſia pœnas inferni æternas eſſe reſpectu omnium & ſingulorum damnatorum, credidit Deum non conceſſurum cujuſquam precibus liberationem ullius damnati: Atqui Sanctus Gregorius cum univerſa credidit Eccleſia pœnas inferni æternas fore reſpectu omnium & ſingulorum damnatorum: Ergo credidit Deum liberationem ullius damnati cujuſquam precibus non conceſſurum.

Probatur minor ex Sancto Gregorio Magno, lib. 34. Moralium, cap. 16. dicente: *Sunt enim nunc etiam, qui idcircò peccatis ſuis ponere finem negligunt, quia habere quandoque finem futura ſuper ſe judicia ſuſpicantur. Quibus breviter reſpondemus: Si quandoque finienda ſunt ſupplicia reproborum, quandoque finienda ſunt ergo & gaudia beatorum. Per ſemetipſam namque Veritas dixit: Ibunt hi in ſupplicium æternum. Juſti autem in vitam æternam. Si igitur hoc verum non eſt quod minatus eſt, neque illud verum eſt quod promiſit. At, inquiunt, ideo æternam pœnam peccantibus minatus eſt, ut eos a peccatorum perpetratione compeſceret: quia creaturæ ſuæ æterna ſupplicia minari debuit, non inferre. Quibus citiùs reſpondemus: Si falſa minatus eſt ut ab injuſtitia corrigeret: etiam falſa pollicitus eſt ut ad juſtitiam provocaret. Et quis hanc eorum vrſaniam tolerat, qui dum promiſſionibus ſuis reproborum ſupplicia finiri aſſerunt, aſſertione ſuâ etiam electorum præmia remunerationeſque confundunt? Quis hanc eorum veſaniam toleret, qui conantur aſſtruere verum non eſſe, quòd Veritas de æterno igne minata eſt, & dum ſatagunt Deum perhibere miſericordem, non verentur prædicare fallacem? At inquiunt, Sine fine puniri non debet culpa cum fine... Quibus citiùs reſpondemus, Quòd rectè dicerent, ſi Judex juſtus non corda hominum, ſed facta penſaret. Iniqui enim ideo tunc cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt: voluiſſent quippe ſine fine vivere, ut ſine fine potuiſſent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quàm vivere: & ideo hic ſemper vivere cupiunt, ut nunquam deſinant peccare, cùm vivunt. Ad diſtricti ergo Judicis juſtitiam pertinet, ut nunquam careant ſupplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus ultionis, qui, quandiu valuit, habere noluit terminum criminis.* Et infra: *Omnipotens Deus, quoniam pius eſt, miſerorum cruciatu non paſcitur; quia autem juſtus eſt ab iniquorum ultione in perpetuum non ſedatur.* Lege eundem lib. 4. Dialog. cap. 44. Ex his itaque conſtat Gregorium cum univerſa Eccleſia crediddiſſe pœnas inferni æternas fore reſpectu omnium & ſingulorum damnatorum.

Confirmatur. Sanctus Gregorius non exiſtimavit Juſtos orare poſſe, vel debere pro hominibus infidelibus, impiiſque defunctis: imò id exiſtimavit illicitum eſſe, & irritas fore orationes quæ pro illis ad Deum funderentur: ergo incredibile eſt quòd ipſe pro Trajano Imperatore oraverit, ejuſque liberationem ab inferis ſe crediderit impetraturum.

Probatur Antecedens ipſiuſmet ſancti Gregorii verbis, l. 34. Moralium cap. 16. ubi cùm ſibi objeciſſet nonnullorum argumentum, dicentium, Sanctos pro inimicis oraturos, quos in inferis ardere videbunt, quia ipſis dictum eſt, *Pro inimicis veſtris orate*, ſic reſpondet huic objectioni: *Orant pro inimicis ſuis eo tempore quo poſſunt ad fructuoſam pœnitentiam eorum corda convertere, atque ipſa converſione ſalvare. Quid enim aliud pro inimicis orandum eſt, niſi hoc quod Apoſtolus ait, Ut det illis Deus pœnitentiam, & reſipiſcant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipſius voluntatem? Et quomodo pro illis tunc orabitur* (nempe in die Judicii extremi) *quando jam nullatenus poſſunt ad juſtitiæ opera ab iniquitate commutari? Eadem itaque cauſa eſt cur non oretur tunc pro hominibus æterno igne damnatis, quæ nunc etiam cauſa eſt ut non oretur pro Diabolo, Angeliſque ejus æterno ſupplicio deputatis: quæ nunc etiam cauſa eſt, ut non orent ſancti homines pro hominibus infidelibus, impiiſque defunctis, qui de eis utique, quos æterno deputatos ſupplicio jam noverunt, ante illum Judicis juſti conſpectum orationis ſuæ meritum caſſari refugiunt. Quod ſi nunc quoque viventes Juſti mortuis & damnatis Injuſtis minimè compatiuntur, quando adhuc aliquid judicabile de ſua carne ſe perpeti etiam ipſi noverunt, quantò diſtrictiùs tunc iniquorum tormenta deſpiciunt, quando ab omni vitio corruptionis exuti, ipſi jam juſtitiæ viciniùs, atque arctiùs inhærebunt? Sic quippe eorum mentes, per hoc quòd juſtiſſimo Judici inhærent, vis diſtrictionis abſorbet: ut omnino illis non libeat quicquid ab illius interna regula ſubtilitate diſcordat.* Conſtat igitur ſanctum Gregorium exiſtimaſſe Juſtos orare non poſſe, nec debere pro hominibus infidelibus, impiiſque defunctis.

Reſpondent Adverſarii, Sanctos orare non poſſe, nec debere pro damnatis, ſecunndùm legem ordinariam, quia nec ordinariâ lege ab inferis eripiuntur: ſed pro iis orare poſſe ſecundùm legem extraordinariam; quia & extraordinariâ lege, ſeu omnipotentiæ ac miſericordiæ divinæ ſingulari miraculo ab inferis liberari poſſunt, quemadmodum liberatus eſt Trajanus: ſicque ſanctum Gregorium extraordinario quodam inſtinctu pro Trajano oraſſe.

Contra. Eadem cauſa eſt cur non orent Sancti homines in hac vita pro hominibus infidelibus impiiſque defunctis, quæ cauſa eſt ut non orent pro Diabolo Angeliſque ejus æterno ſupplicio deputatis, ex ſancto Gregorio: atqui nec ſecundum legem extraordinariam orare poſſunt pro Diabolo, & Angelis ejus: ergo nec pro hominibus infide-

fidelibus impiiſque defunctis, etiam ſecundùm legem extraordinariam orare poſſunt.

Deinde, quid hujus diſtinctiunculæ præſidio fingere non liceat? *Chriſtus pro omnibus mortuus eſt: ergo omnes mortui ſunt.* Regula generalis hæc eſt, cui nullam exceptionem Scriptura, aut traditio apponit. Veniet alicui in mentem ut aliquos peccatum non contraxiſſe dicat ex Adamo; nec pro hoc, aut illo mortuum eſſe Chriſtum: & locum Apoſtoli bella illa diſtinctione eludet; ſecundùm legem ordinariam, concedo, ſecundùm legem extraordinariam, nego. Oro te, nonne Pelagianus audiet, nonne protinus ab Eccleſia damnabitur? Aliquis ſacrum Miſſæ Sacrificium offeret, vel orationem fundet pro parentibus in hæreſi mortuis, vel ſingulari certamine ſublatis, & Eccleſiam id improbantem, ac vetantem eâdem diſtinctione perſtringet. Dicet enim ſe id ſperare ab extraordinaria Dei miſericordia in gratiam ſuorum, quod ab ipſa beneficii recepit Trajanus, ut ſcilicet ab inferi pœnis liberentur. Num Eccleſia Sacerdotem pro his Sacrificium offerre, aut publicas preces fundere patietur? Nonne ipſum, ſi pertinax ſit, non obſtante ſuâ de lege ordinaria, & extraordinaria diſtinctione, anathemate confodiet? Si quis dæmones aliquando ſalvandos aſſerat, & preces pro ipſis fundat, quia extraordinariam legem comminiſcitur, qua ſint aliquando liberandi: nonne damnatæ Origeniſtarum hæreſeos reus tenebitur? Cujus ergo momenti eſſe poteſt illa diſtinctio in cauſa Trajani, quem in infidelitate, & impietate mortuus nullus diffitetur.

Probatur tertiò. Pro iis qui ſunt extra Sanctorum Communionem, & qui nec actu, nec potentiâ ſunt membra Chriſti, fundi non poſſunt preces, nec fuſæ ipſis proſunt, uti nec Sacrificium Corporis Chriſti pro illis offerri: *Quis enim offerat Corpus Chriſti, niſi pro eis qui ſunt membra Chriſti?* [inquit Sanctus Auguſtinus lib. 1. de Anima & ejus origine, cap. 9.] neque id Sanctus Gregorius ignoravit, uti nec illud quod addit ibidem Sanctus Auguſtinus, *Neminem fieri membrum Chriſti, niſi aut baptiſmate in Chriſto, aut morte pro Chriſto.* Et illud rurſus quod habet cap. 11. *Salvâ fide Catholica, & Eccleſiaſtica regula, nulla ratione conceditur, ut pro non baptizatis cujuſlibet ætatis hominibus offeratur Sacrificium Corporis & Sanguinis Chriſti; tamquam per hujuſmodi pietatem ſuorum, ad regnum cœlorum, quò perveniant, adjuventur.* Atqui damnatus ad inferos Trajanus, & in ignem æternum cum aliis infidelibus detruſus, quingentis ante Sancti Gregorii ætatem annis, nullatenus erat membrum Chriſti; ergo ipſi prodeſſe non poterant cujuſlibet ſancti hominis preces. Ergo nec Sanctus Gregorius iſtius veritatis non neſcius pro ipſo oravit, ac ſuis precibus illius ex inferis liberationem impetravit.

Probatur quartò. Nihil ita prodit falſitatem Hiſtoriæ, quàm Auctorum in ea referenda diſſenſio, & nugæ quibus ſuam narrationem adornant: Atqui Scriptores, qui Trajani liberationem velut Hiſtoriam ſinceram vindicant, vario illam modo referunt, ſuaſque variis nugis adornant narrationes. Ergo falſi convincitur hæc Hiſtoria.

Probatur minor. Quidam enim dicunt Trajanum illi viduæ, cui jus ſe dicturum pollicitus eſt, filium ſuum obſidem reliquiſſe; cùm ex Auctoribus omnibus Hiſtoriæ Romanæ conſtet Trajanum nullum filium habuiſſe. Alii aiunt, Sanctum Gregorium miſericordiâ motum erga Trajanum, conſpectu ſtatuæ quæ ipſum exhibebat ex equo deſilientem ut viduæ querimoniis aures præberet, & hanc ſtatuam erectam fuiſſe in ipſo Trajani foro: cùm certum ſit præclariora, & magnificentiora Urbis ornamenta, cujuſmodi erant Imperatorum ſtatuæ, a Genſerico Wandalorum Rege in Africam delata fuiſſe, poſtquam Urbem deprædatus eſt [ut colligitur ex Procopio, lib. de bello Wandilico.] Et veriſimile non ſit Barbaros peperciſſe æneis Statutis, quos etiam intra petras æs impactum, atque plumbum revulſiſſe, Caſſiodorus teſtatur, (l. 3. Epiſt. 31.) Alii fatentur ſanctum Gregorium pro Trajano orare non debuiſſe, & peccaſſe ſic orantem, & propterea gravi capitis morbo quandiu vixit, afflictum eſſe. Quaſi verò oratione quæ ipſi fieret in peccatum, ſalutem æternam impetrare potuerit damnato. Sunt qui divino inſtinctu motum dicant ut pro Imperatore illo oraret; & non advertunt reprehenſum dici propter illam orationem, & cæleſti viſione admonitum, ne deinceps pro impiis, & Paganis oraret [ut habent Joannes Diaconus, & putatitius Sanctus Joannes Damaſcenus]. Non fuiſſet autem ipſi cavendum in poſterum ab eo quod Spiritûs Sancti afflatu geſſiſſet. Alii Trajanum Sancti Gregorii precibus a mortuis excitatum volunt, & ab ipſo baptizatum, ſtatim in cœlum evolaſſe. Alii ejus animam quingentorum annorum ſpatio inter beatitudinem, & æternam damnationem ſuſpenſam fuiſſe. Cùm igitur veritas una ſit, & ſimplex, tot Auctorum diſſenſiones & nugæ in illius Hiſtoriæ narratione, ipſam evidentis arguunt falſitatis.

Probatur quintò. Non eſt veriſimile Sanctum Gregorium oraſſe pro flagitioſiſſimo Principe, Ethnico, perſecutore Chriſtianorum atrociſſimo, Sodomita, & omnibus libidinibus dedito, & Deum ipſi poſt quingentos ab ejus obitu & damnatione annos ſingulari miſericordiâ tam nefanda facinora dimiſiſſe, eumque ex inferis liberaſſe: cùm nec Abrahæ precibus victus fuerit Deus ut Sodomitis in hac mortali vita adhuc poſitis parceret; & decem Juſtos poſtulaverit, quorum meritis concederet Sodomæ & Gomorrhæ conſervationem: & Apoſtolus de nefarii hujus criminis reis dixerit: *Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum:* atqui Trajanus fuit flagitioſiſſimus Princeps, Chriſtianorum perſecutor immaniſſimus, ut vix tot millia Martyrum ſub aliorum Imperatorum perſecutionibus notari poſſint, quot ſolent ſub Trajano, licèt aliquando remiſſiùs cum Chriſtianis agere viſus ſit. Fuit denique nefario puerorum amori addictiſſimus [ut Ethnici ipſi Auctores teſtantur.] Ergo non eſt veriſimile Sanctum Gregorium pro eo oraſſe, & ejus ab inferis liberationem impetraſſe.

Probatur Minor teſtimoniis luculentiſſimis Auctorum profanorum, qui hac in cauſa ſuſpecti eſſe meritò non poſſunt. Hæc de ipſo ſcribunt Dio, & Xiphilinus: *Cuncta in eo viro optima atque præſtantiſſima erant. Nam etſi erat amoribus puerorum, & vino deditus, tamen nihil ob eam cauſam turpiter, aut iniquè fecit, paſſuſve eſt, quamobrem jure reprehenderetur. Licèt enim vinum largiter biberet, tamen ſobrius erat: & quòd ad pueros attinet, nemini moleſtus fuit.*

Ælius Spartianus de Adriano hæc habet: *Fuit in amore Trajani: nec tamen ei per Pædagogos puerorum, quos Trajanus impenſiùs diligebat, Gallo favente defuit.*

Aurelius Victor, de eodem ſcribit: *Cibo, vinoque paulatim deditus erat.* Julianus Apoſtata ex perſona Sileni dixit, *Summam curam & diligentiam adhibendam fuiſſe a Jove ut illi cuſtodiretur Ganimedes,* quo tempore in convivium Deorum Trajanus receptus eſt. Quibus verbis turpiſſimos ejus amores ſugillavit.

Probatur ultimò. Fundamentum quo tota illa narratio de liberatione Trajani, & de oratione pro eo fuſa a Sancto Gregorio ſuperſtruitur, fal-

ſum

ſum eſt, ac ruinoſum, quòd nimirum equo deſiliens, cùm pergeret ad bellum contra Scythas, viduæ ultionem in filii ſui interfectores roganti jus dixerit. Nullus enim Scriptorum veterum, qui Trajani præclarè geſta & dicta ſummâ diligentiâ literis commendârunt, egregium iſtud facinus retulit. Nec Plinius ipſe in Panegyrico quem Trajano dixit, quamvis nihil eorum quæ ad ipſius commendationem pertinent, prætereat, cùm tamen Panegyricus ille dictus fuerit poſt Scythas debellatos. Hunc enim habuit Plinius cùm honorarius ipſi delatus eſt Conſulatus. Fuit autem Conſul anno Chriſti 103. quo anno Euſebius in Chronico Trajanum de Scythis triumphum egiſſe notat. Contigiſſe igitur debuerat memorandum illud Trajani facinus, & exemplum ſingularis clementiæ ac humanitatis erga viduam. Cur ergo illud Plinius non celebraſſet? Ejus ſanè ſilentium argumento eſt hiſtoriam illam falſam eſſe: adeoque fabuloſam eſſe Sancti Gregorii orationem pro Trajano, & totam liberationis illius narrationem, quę huic innititur fundamento.

Objectio prima petitur ex Joanne Diacono, lib. 2. de Vita Sancti Gregorii cap. 44. ubi hanc hiſtoriam refert, nimirum Sanctum Gregorium manſuetudinis Trajani recordatum, tamdiu in Sancti Petri Baſilica ſuper illius errore defleviſſe, quouſque reſponſum ſequenti nocte accepiſſet, ſe pro Trajano fuiſſe exauditum: admonitumque ut pro nullo ulteriùs Pagano preces effunderet. Nulla igitur ratio eſt cur hæc hiſtoria velut fabula explodatur.

Reſpondeo Joannem Diaconum, qui trecentis poſt Sanctum Gregorium annis vixit, ſub Joanne ſcilicet VIII. Pontifice Maximo hanc narrationem de Trajani liberatione ab inferis ipſius precibus impetrata, non hauſiſſe ex probatis Actis Vitæ S. Gregorii, quæ in ſcriniis Romanæ Eccleſiæ diligenter aſſervabantur, ſed ex obſcuris quarumdam Eccleſiarum Anglicanarum, vel Saxonicarum monumentis, quibus hac in parte non credebat Romana Eccleſia, imò de hujus narrationis veritate dubitabat quammaximè, quia exploratum ipſi erat eam ipſius Sancti Gregorii doctrinæ repugnare. Id conſtat ex Joannis Diaconi verbis, loco laudato: *Legitur etiam*, inquit, *penes eaſdem Anglorum Eccleſias, quòd Gregorius per forum Trajani procedens, judicii ejus, quo viduam conſolatus fuerat, recordatus, atque miratus ſit*, &c. Et infrà: *Sed cùm de ſuperioribus miraculis Romanorum nemo ſit qui dubitet, de hoc quod apud Saxones legitur, hujus precibus Trajani animam ab inferni cruciatibus liberatam, ob id vel maximè dubitari videtur, quòd tantus Doctor nequaquam præſumeret pro Pagano prorſus orare, qui quarto Dialogorum ſuorum libro docuerit, eandem cauſam eſſe, cur non oretur a Sanctis, in futuro judicio, pro peccatoribus æterno igne damnatis, quæ nunc etiam cauſa eſt, ut non orent Sancti homines pro hominibus infidelibus, impiiſque defunctis.* Cùm igitur antiquioribus Actis major ſit fides adhibenda, ſecundùm illud Tertulliani, Apologetici c. 19. *Primam inſtrumentis auctoritatem ſumma antiquitas vindicat; & Religionis eſt inſtar fidem de temporibus afferere:* Magis credendum eſt ſilentio Romanæ Eccleſiæ, quæ in probatis Actis Vitæ Sancti Gregorii narrationem iſtam de Trajani liberatione ab inferis, & de fuſis pro ipſa a Sanctiſſimo Pontifice precibus non legebat: magis ejus deferendum auctoritati eſt illam improbantis ut doctrinæ ejuſdem contrariam, adeoque meritò ſuſpectam, quàm Anglicanis quibuſdam Eccleſiis, quæ illam, neſcio quibus ex fontibus hauſerant, & Joanni Diacono, qui poſt annos a Sancti Gregorii obitu trecentos illam ſcriptis mandavit.

Deinde Venerabilis Bedæ, quem Sancti Gregorii ſtudioſiſſimum fuiſſe conſtat; & ipſius Sanctiſſimi Pontificis ac Doctoris ſilentium, qui ſuis in Dialogis alia multa refert longè minùs digna, quæ memoriæ proderentur; ſatis evincit fabuloſa eſſe quæ de Trajani liberatione jactantur: Maximè cùm (ut jam inculcavimus) repugnet Sancti Gregorii doctrinæ illa oratio, & liberatio. Nam, præter ea quæ hunc in ſcopum ex eo adduximus, idem conſtat adhuc ex ejus Epiſtola 15. lib. 6. ad Georgium Presbyterum Conſtantinop. & Theodorum Diaconum data, ubi hæc ſcribit: *Nihil aliud teneatis, niſi quod vera fides per Catholicam Eccleſiam docet: quia deſcendens ad inferos Dominus, illos ſolummodo ab inferni clauſtris eripuit, quos viventes in carne per ſuam gratiam in fide, & bona operatione ſervavit. Quod enim per Evangelium dicit; Cùm exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipſum: omnia videlicet electa. Nam trahi a Deo poſt mortem non potuit, qui ſe a Deo malè vivendo ſeparavit.*

Tertiò, inſulſum eſt quod ſcribit Joannes Diaconus ut oſtendat prætenſum Sancti Gregorii factum illius doctrinæ non repugnare: ait enim, *Nòn legi pro Trajano Gregorium exoraviſſe, ſed tantùm fleviſſe. Sicque, cùm non oraverit, plangendo potuiſſe exaudiri; ſicuti Moyſes, cùm dolendo taceret, potuit clamaſſe videri: cùm Dominus tacenti labiis: Quid clamas, inquit, ad me?* Nimirum, inquit, *Deus omnipotens corda reneſque ſcrutatur, & frequenter ea miſertus concedit, quæ homo, quamvis ut carnalis deſiderat, ea tamen petere non præſumit. Unde Pſalmiſta: Deſiderium pauperum exaudivit Dominus: & deſideria cordis eorum audivit auris tua.* Quaſi verò deſiderium cordis Juſtorum non ſit oratio propriè dicta, & neceſſe eſſet labia moviſſe Gregorium ut oraret! Ignoravit ſanè Joannes Diaconus Eccleſiæ Theologiam a S. Auguſtino traditam, Enarratione in Pſalmum 37. *Ipſum*, inquit, *deſiderium tuum, oratio tua eſt: & ſi continuum deſiderium, continua oratio. Si non vis intermittere orare, noli intermittere deſiderare. Continuum deſiderium tuum, continua vox tua eſt. Tacebis, ſi amare deſtiteris .... Frigus charitatis, ſilentium cordis eſt: fragrantia charitatis, clamor cordis eſt. Si ſemper manet charitas, ſemper clamas: ſi ſemper clamas, ſemper deſideras.* Igitur ſi S. Gregorius deſideravit liberationem Trajani ab inferis, quod fatetur Joannes Diaconus, conſequens eſt ut pro ipſa oraverit: maximè cùm Sanctus ipſe Gregorius deſiderium cordis orationem eſſe affirmet, lib. 22. Moralium cap. 13. *Valentiores*, inquit, *voces apud ſecretiſſimas aures Dei non faciunt verba noſtra, ſed deſideria. Æternam vitam, ſi ore petimus, nec tamen corde deſideramus, clamantes tacemus. Si verò deſideramus ex corde, etiam cùm ore conticeſcimus, tacentes clamamus.*

4. Falſum eſt quod Joannes Diaconus ait, Moyſem non oraſſe. Nonne enimverò oraſſe ſignificat Sanctus Gregorius ibidem, cùm addit: *Hinc eſt quòd in erémo populus vocibus perſtrepit, & Moyſes a ſtrepitu verborum tacet: & tamen ſilens aure divinæ pietatis auditur; cùm dicitur: Quid clamas ad me? Intus ergo in deſiderio eſt clamor ſecretus, qui adhuc ad humanas aures non pervenit, & tamen auditum Conditoris replet. Hinc eſt quod Anna ad Templum pergens, ore quidem tacuit, & tamen tot ſui deſiderii voces emiſit. Hinc in Evangelio Dominus dicit: Intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora Patrem tuum in abſcondito. Clauſo quippe oſtio petit in cubiculo, qui tacente ore, in conſpectu ſupernæ Pietatis fundit affectum mentis. Et vox auditur in abſcondito, cùm per ſancta*

Digitized by Google

ſta deſideria ſilenter clamatur. Unde rectè quoque per Pſalmiſtam dicitur: Deſiderium pauperum exaudivit Dominus, præparationem cordis eorum audivit auris tua. Tam igitur Moyſes oravit, quàm Anna, & quàm ille qui intrans in cubiculum ſuum, juxta mandatum Chriſti, Patrem orat in abſcondito. Falsò igitur Joannes Diaconus Moyſis exemplum urget ut adſtruat Sanctum Gregorium non oraſſe pro ſalute Trajani, ſed tantùm fleviſſe.

5. Sibi ipſi contradicit Joannes Diaconus in illa narratione: Ait enim Sanctum Gregorium reſponſum accepiſſe, *Se pro Trajano fuiſſe auditum; pro nullo ulteriùs Pagano preces effunderet.* An porro admonitus eſt, ut non oraret deinceps pro Pagano; ſi ne tunc quidem oravit: Et cur dicitur pro Trajano auditus, ſi nihil a Deo in ejus gratiam poſtulavit?

6. Longè inſulſius eſt, quod addit Joannes Diaconus, notandum eſſe, *Quòd non legitur Gregorii precibus Trajani anima ab inferno liberata, & in paradiſo repoſita: quod omnino incredibile videtur, propter illud quod ſcriptum eſt: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Cœlorum: ſed ſimpliciter dicitur ab inferni ſolummodo cruciatibus liberata.* Quaſi verò non ſequatur futurum in gehenna ignis, qui non erit in regno Cœlorum, (ut toties contra Pelagianos urget Sanctus Auguſtinus) & fingendus ſit ſingularis quidam locus pro anima Trajani!

Objectio ſecunda petitur ex Sancto Joanne Damaſceno, in Oratione de Fidelibus Defunctis, ubi Trajanum Sancti Gregorii precibus ab inferis liberatum teſtatur, eiuſque miraculi totom Orientem & Occidentem teſtes advocat. *Prodeat,* inquit, *in medium Gregorius Dialogus antiquioris Romæ Epiſcopus. Hic, cùm per locum lapidibus ſtratum aliquando iter faceret, dedita opera conſtitit, intentiſſimuſque pro peccatorum Trajani remiſſione preces ad animarum amantem, & miſericordem Dominum fudit, ſtatimque vocem hujuſmodi divinitus emiſſam audivit: Preces tuas exaudivi, ac Trajano ignoſco. Tu verò poſthac caveto, ne mihi pro impiis ſupplex ſis. Quodque iſtud verum ſit, atque ab omni calumnia alienum, Oriens totus atque Occidens teſtantur. En hoc præſtantius eo eſt, quod de Falconilla refertur. Illa etenim, præter Idolorum cultum, nihil aliud ſceleris perpetrarat: hic contrà plurimos Martyres crudeliſſimâ morte affecerat.* Atqui non eſt rejicienda Hiſtoria Sancti Joannis Damaſceni auctoritate fulta, & totius Orientis ac Occidentis teſtimonio comprobata: Ergo non debet velut fabula explodi illa de Trajani liberatione, S. Gregorii precibus impetratâ, narratio.

Reſpondeo, diſtinguo minorem. Non eſt rejicienda Hiſtoria Sancti Joannis Damaſceni auctoritate fulta, &c. Si eam referat verus Damaſcenus, eſto; ſi eam referat alius Auctor nomine Damaſceni abuſus, nego. Diſtinguo ſecundò illam propoſitionem, ſi Sanctus Joannes Damaſcenus deceptus non fuerit, concedo: ſi deceptum illum fuiſſe graviſſimis momentis evincatur, nego. Primò itaque reſpondeo hæc, quæ in objectione prolata ſunt, non eſſe Sacti Joannis Damaſceni, quia ejus non eſt Oratio illa de Fidelibus Defunctis. Adverſantur enim illa quæ aſſerit Orationis iſtius Auctor, his quæ verus aſſerit Damaſcenus libro ſecundo de Fide Orthodoxa, cap. 4. Ait enim: *Illud etiam ſcire non alienum fuerit, quod hominibus mors eſt, hoc Angelis lapſum extitiſſe. Poſt lapſum enim præcluſa jam eſt illis omnis reſipiſcendi facultas, quemadmodum & hominibus, poſtquàm ex hac vita migrarunt.* Si igitur aſſeruiſſet Sanctus Joannes Damaſcenus, Trajanum, & Falconillam poſt mortem fuiſſe ab inferorum pœnis liberatos; & Sanctum Gregorium oraſſe pro remiſſione peccatorum Trajani, ſecum ipſe pugnaſſet. Non enim id eſſet Angelis caſus, quod mors hominibus, ſi homines in impietate defuncti Juſtorum precibus juvari poſſent, & ab inferis eripi; non poſſent autem dæmones: nec pariter utriſque præcluſa eſſet reſipiſcendi facultas, ſi pro prioribus a Deo poſtulari poſſet remiſſio peccatorum, ut poſtulaſſe ſupponitur Sanctus Gregorius pro Trajano: Non poteſt namque concedi venia peccatorum ſine reſipiſcentia.

Secundò, falsò ſupponit Auctor iſtius Orationis, preces, & Miſſæ ſacrificia pro damnatis etiam offerri poſſe, idque Eccleſiam Catholicam, & Apoſtolicam credere. Nam poſtquàm aſſeruit preces & ſacrificia pro defunctis offerri, illiſque prodeſſe, ſecundùm Eccleſiæ Fidem, id probat exemplo prætenſæ liberationis Trajani, Sancti Gregorii precibus impetratæ; & liberationis Falconillæ, quam Sanctæ Theclæ orationibus conceſſam ſupponit. In hunc autem errorem lapſum eſſe Sanctum Damaſcenum quis ſibi perſuadeat, quem in libris de Orthodoxa Fide tam diſertis verbis evertit?

Tertiò. Aſſerit Philoſophos Ethnicos, qui omnia virtutis munera, haud quidem piè, ſed tamen expleverant, & qui providentiam, tametſi non ſine erroris labe, fuerant venerati, divinam tamen fidem non perceperant, a Chriſto ad inferos deſcendente, fidei radiis fuiſſe illuſtratos, & inferni vinculis ſolutos. Quod in veri Damaſceni mentem veniſſe non exiſtimo.

Quartò. Neminem eorum, qui crediderint in Chriſtum, periturum eſſe ait; quod erroneum eſt. *Nec beneficii loco ducendum,* inquit, *nec novum ac mirum hoc cenſendum eſt, iis nimirum, qui crediderint, ſalutem a Chriſto allatam eſſe: cùm ſolus ipſe judex æquitate præſtet, nec periturus ſit quiſquis ipſius verbis fidem adhibuerit. Quocirca eos omnes ſalutem conſequi, atque ad Dei ac Domini deſcenſum inferni vinculis ſolvi neceſſe erat.*

Quintò. Ait, totum Orientem, Occidentemque teſtari liberationem illam Trajani Sancti Gregorii precibus; quod falſiſſimum eſt. Nam Joannes Diaconus hanc narrationem a Romana Eccleſia improbatam ſatis ſignificat; & ut hanc adſtruat, confugit ad diviſos toto orbe Britannos. Porrò facti, quòd obſcuris dumtaxat Anglicanarum quarumdam Eccleſiarum monumentis adſtruitur, totuſne Oriens, & Occidens teſtis dici poteſt? Hæc proculdubio non ſcripſit Sanctus Joannes Damaſcenus. Si enim iſta ſcripſiſſet, Joannes Diaconus illa non omiſiſſet, ipſumque laudaſſet Damaſcenum, ut ejus auctoritate fidem conciliaret dictæ narrationi, & Romanos de ea immeritò dubitare oſtenderet, quæ totius Orientis, & Occidentis teſtimonio eſſet aſſerta. Dici enim non poteſt quòd Joannes Diaconus non evolverit omnia quæ in Græcorum monumentis de Sancto Gregorio habebantur, ſiquidem adhibito præceptore qui ſibi ea interpretaretur, quæ ab iis ad commendationem ſanctiſſimi Pontificis dicta eſſent, omnia diligenter colligebat, & annotabat: adeo ut Pratum Spirituale cap. 45. libri ſecundi laudet, ex eoque referat quomodo ſe geſſerit Sanctus Gregorius erga Monachum, quia tria apud ſe numiſmata, contra ſacrum paupertatis votum, retinuerat. Igitur veriſimile eſt illius Auctorem Orationis vixiſſe poſt Joannem Diaconum, & ex eo ſumpſiſſe fabulam illam de Trajani liberatione: quæ quia vulgata erat apud Græcos poſt dicti Joannis Diaconi tempora, ſcripſit hujus totum Orientem & Occidentem teſtem eſſe.

Sextò, laudat Orationem Sancti Athanaſii *De iis qui e vita diſceſſerunt.* At neque hæc Oratio ullibi extat, nec Sanctum Athanaſium talem Ora-

tionem edidiſſe aliunde conſtat. Laudat etiam ſententiam aliquam nomine Sancti Gregorii Nyſſeni, quæ nullibi in ejus Operibus extat (ut notat Jacubus Billius.) Denique non Trajanum modò, ſed Falconillam ereptam ab inferis teſtatur, Apocrypha addens Apocryphis. Adeoque ex eo, quiſquis eſt, Auctore, ſingulare colligi non poteſt privilegium pro Trajano, quale venditatur ab illis, qui propterea liberatum illum ab inferis putant Sancti Gregorii precibus, quòd viduæ afflictæ, ex equo deſiliens, jus dixiſſet.

Reſpondeo ſecundò. Quòd etſi hæc Oratio genuinus eſſet Sancti Joannis Damaſceni fœtus, major ipſi non eſſet adhibenda fides; quia tot argumentis probaretur illum fuiſſe in hac facti quæſtione deceptum, quot momentis Propoſitionem noſtram probavimus. Nec verò cedit in Sanctorum Patrum injuriam, aſſerere quòd in rebus præſertim hiſtoricis aliquando decepti fuerint, cùm & in dogmatibus erraſſe nonnullos nemo neget. Certè Sanctus Gregorius Nazianzenus, Damaſceno major, & doctior, Theologus a Græcis antonomaſticè nuncupatus; cujus dictis nullus unquam inferre auſus eſt calumniam, (ut ait Sanctus Thomas) duos Cyprianos, Antiochenum, & Carthaginenſem, in unum conflavit, ea in Oratione, quam habuit in laudem Sancti Cypriani. An idem propterea aſſerendum eſt? Sanctus Auguſtinus Antipodas extare negavit. An hic in re ſequendus? Cur ergo ſequeremur Sanctum Joannem Damaſcenum fabulam de Trajani liberatione obtrudentem? Tam immutabilis veritas eſt, ut cujuſvis Patris auctoritas efficere non poſſit ut verum, ſit id quod falſum eſt, & falſum eſſe certiſſimis monumentis comprobatur; ut factum ſit, quod factum non eſſe ipſis, ut ita loquar, Solis radiis demonſtratur. Nam *Veritati nemo præſcribere poteſt, non ſpatium temporum, non patrocinia perſonarum, non privilegia regionum* [inquit Tertullianus lib. de Virginibus velandis, cap.1.] Et alii Auctores a Canonicis ita legendi ſunt: *Ut quantalibet ſanctitate, doctrinâque præpolleant, non ideo verum putemus, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia nobis, vel per Auctores Canonicos, vel probabili ratione, quòd a vero non abhorreant, perſuadere potuerunt* [ut ait Sanctus Auguſtinus Epiſt. 19. ad Sanctum Hieronymum data.]

Reſpondeo tertiò, quòd pene mihi exciderat, in hac ſive Sancti Damaſceni, ſive alterius Oratione, fabulas alias referri, quæ huic de Trajano narrationi fidem derogent, & hunc Auctorem fabulis leviùs credidiſſe, eaſque avidè & ſine delectu excripſiſſe, oſtendant. Tale eſt illud quod narrat ex Lauſiaca Palladii Hiſtoria, de Macario quodam, qui cranium ſiccum hominis in via inventum interrogavit, nunquam ne aliquid ſolatii defuncti perciperent; & illud cranium (quod Sacerdotis ethnici, ac proinde damnati, alii fuiſſe ſupponunt, ut conſtat ex Sancto Thoma, in 4. Sententiarum Diſt.45. Quæſt.2. Art.2. argum. 4.) reſpondiſſe: *Quo tempore mortuorum causâ preces offers, tum ſanè nonnullius ſolatii ſenſu afficimur.* Quæ fabula, nec in Lauſiaca Palladii Hiſtoria extat, unde illam laudat Auctor Orationis de Fidelibus Defunctis, nec in Vitis Patrum occurrit unde illam allegat etiam Sanctus Thomas, licèt in illis multa de Macario referantur.

Objicitur tertiò. Euchologium Græcorum, cap. 96. hanc hiſtoriam in Oratione quadam pro defunctis, habet. *Quemadmodum*, inquit, *Trajanum per intentam ſervi tui Gregorii Dialogi interceſſionem flagro ſolviſti; exaudi etiam nos te orantes, non pro idolorum cultore, ſed pro fideli ſervo tuo qui te, propter imbecillitatem, ad iracundiam provocavit.* Ergo tota Eccleſia Græca hanc narrationem veram eſſe credit, ſiquidem eam ſacris in ritibus, & publicis precibus uſurpat.

Reſpondeo, ex Pſeudo Joannis Damaſceni Oratione hanc fabulam in Græcorum Euchologium irrepſiſſe, ut obſervat Jacobus Billius; cui proinde fides major non eſt adhibenda; maximè cùm Eccleſia Græca, ex quo in ſchiſma lapſa eſt, & ſub Mahumetanorum tyrannide genuit, multos alios in errores majoris longè momenti impegerit. Et quis neſcit multas hiſtorias apocryphas in Eccleſiaſticorum Officiorum libros intruſas fuiſſe? Multæ ſanè fabulæ in Breviario Romano legebantur, priuſquàm Clementis VIII. curis & diligentiâ emendatum, & expurgatum eſſet, & nonnullas in eo etiamnum extare viri eruditi agnoſcunt. Non mirum igitur ſi in Græcorum Euchologia hiſtoria de liberatione Trajani ab inferis irrepſerit. Sed Eccleſiæ Græcæ Romanam opponimus cæterarum Eccleſiarum *Matrem & Magiſtram* (ex Concilio Lateranenſi IV.) cujus Pontifex *omnium Chriſtianorum Pater eſt & Doctor*, (ut Græca ipſa Eccleſia in Concilio Florentino profeſſa eſt, in Definitione fidei.) Hæc namque fabulam illam Joannis ipſius Diaconi temporibus explodebat: & in piacularibus precibus canit: *In inferno nulla eſt redemptio.* Sed & Euchologium editum à noſtro Goario hæc generatim habet de pœnis inferni, quæ prætenſam illam Trajani liberationem evertant. Ita enim in Officio funereo Sacerdotis: *Non eſt in inferis pœnitentia, nulla ibi relaxatio: ibi vigilans vermis, tenebroſa terra, & chaos caliginoſum.* Et rurſus: *Velut in divina reſurrectionis ſpe mortui, vitam omnium in Chriſto reperimus fideles verum judicium ibi plurimum, fratres, nec ullus inferno eripitur.* Et rurſus: *Intoleranda intemperanter viventibus videtur mors, ibi dentium ſtridor luctus a conſolatione alienus, denſa caligo, tenebræ exteriores, vigilans vermis, infructuoſa lachryma & judicium abſque miſericordia. Ante finem propterea clamemus, dicentes: Domine Chriſte, electo tuo cum electis tuis requiem confer.* Quomodo porro Trajanus ab inferis ereptus dici poteſt, ſi in inferis nulla eſt relaxatio, ſi nullus inde eripitur, ſi denique ibi luctus eſt a conſolatione alienus, & judicium abſque miſericordia?

Objicitur quartò. Quod revelatum eſt Sanctis Brigittæ & Mechtildi, explodi ceu fabula non debet; ſed Trajani liberatio ab inferis revelata eſt Sanctis Brigittæ & Mecthildi: ergo explodi non debet ceu fabula.

Probatur Minor ex lib.4. Revelationum Sanctæ Brigittæ, cap.13. & ex lib.5. Revelationum Sanctæ Mecthildis, cap.6.

Revelationes privatis hominibus factæ, nullius ſunt auctoritatis, ſi in alicujus dogmatis Catholici deſtructionem vel in legis communis a Deo conſtitutæ exceptionem proferantur.

Reſpondeo primò diſtinguo Majorem: Si revelatio ejuſmodi certa ſit, & ab Eccleſia probata, concedo. Si præſumptitia ſit, & non probata ab Eccleſia, nego. Diſtinguo pariter Minorem: Trajani liberatio revelata eſt Sanctis Brigittæ, & Mecthildi, ſi fides adhibeatur ſcriptis, ſeu libris Revelationum earum nomine inſignitis, concedo; ſi fides illis detrahatur, ut detrahi meritò debet, nego. Namque omnes revelationes quæ privatis, ſive viris, ſive mulieribus fiunt, quantacumque ſanctitatis merito fulgeant, ſi in alicujus dogmatis Catholici deſtructionem, vel in legis communis a Deo conſtitutæ, & in Scripturis, vel traditione promulgatæ exceptionem proferantur, nullius omnino auctoritatis ac ponderis eſſe apud Theologos debere contendimus. Cùm enim Deus revelationum auctor ſit, ſi veræ ſint, non poteſt illas privatis perſonis indulgere in everſionem revelationis quæ Eccleſiæ facta eſt de aliquo fidei dogmate, vel in exceptionem legis univerſalis, niſi Eccleſiæ de illis exceptionibus propria & ſingula-

lari revelatione conſtet. Alioqui Spiritus Sanctus ſecum ipſe committeretur, ſibique repugnaret. Certè ſi Sanctus Auguſtinus, lib. contra Epiſtolam fundamenti, cap. 5. ait ſe *Non crediturum Evangelio, niſi illum Catholicæ Eccleſiæ commoveret auctoritas*: multominùs privatis revelationibus Eccleſiæ approbatione deſtitutis, viri Theologi fidem adhibere debent. Attendere namque ipſos neceſſe eſt ad Eccleſiæ Africanæ Decretum, quod habetur in Codice Canonum ejuſdem Eccleſiæ, Num. 83. *Quæ per ſomnia, & per inanes quaſi revelationes quorumlibet hominum ubique conſtituuntur altaria, omni modo improbentur*. Et ad verba ſancti Auguſtini lib. de Unitate Eccleſiæ, cap. 16. ubi Donatiſtas exagitat veram Eccleſiam in ſola Africa ſuperſtitem eſſe ſic probantes: *Verum eſt, quia ille frater noſter, aut illa ſoror noſtra tale viſum vigilans vidit, vel tale viſum dormiens ſomniavit. Removeantur*, inquit, *iſta vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium Spirituum.... Ipſe Dominus Jeſus, cùm reſurrexiſſet a mortuis, & Diſcipulorum oculis videndum, manibuſque tangendum corpus ſuum offerret, ne quid tamen fallaciæ ſe pati arbitrarentur, magis eos teſtimoniis Legis & Prophetarum, & Pſalmorum, confirmandos eſſe judicavit, oſtendens ea de ſe impleta, quæ fuerant tanto antè prædicta*. Cùm itaque citatæ Sanctarum Brigittæ & Mecthildis revelationes non ſint ab Eccleſia probatæ, nulla ipſarum ratio habenda eſt, ubi de rebus Theologicis agitur: vel de hiſtoriis, quas inter & dogmata Theologica ſumma connexio eſt.

Reſpondeo ſecundò, revelationes illas inter ſe contrarias eſſe, adeoque hoc in negotio parvipendendas: inter ſe, inquam, contrariæ ſunt. Nam ſanctæ Brigittæ revelatum dicitur, animam Trajani ex inferis in ſublimem gradum evectam: ſanctæ verò Mecthildi Deus dicitur revelaſſe, nolle ſe ut ſciant homines, quid ſuâ liberalitate de anima Trajani ſtatuerit. Nonne, quæſo, inter ſe pugnant, revelatam eſſe ſanctæ Brigittæ liberationem Trajani ex inferis, & velle Deum ut homines ignorent quid præſtiterit Trajano?

Reſpondeo tertiò, nec præſumptitiam ſanctæ Brigittæ revelationem ita perſpicuam eſſe, ut ex ea certò colligi poſſit animam Trajani fuiſſe ab inferis ereptam: ſiquidem ex ea duntaxat habetur, illam ad gradum quemdam altiorem evectam eſſe, quod ad ſolam pœnæ mitigationem referri poſſe Catholici Auctores notant. Fieri autem forſan potuit ut ſancto Gregorio, non quidem orante pro Trajano, ſed ingemiſcente, & ſimplici velleitate cupiente ut damnatus non eſſet, ſi id juſtitiæ Dei, & ſtatutæ ab eo legi non repugnaret, mitigata ſint illius Imperatoris ſupplicia. Non enim perinde repugnat Catholico dogmati ut alicujus pœnæ damnati mitigentur interdum, aliàs augeantur, ſecundum quod placet juſtitiæ vindici Dei, ſicut repugnat, ut quis ex inferis eripiatur, aut pro ipſius ſalute oretur. Certè ſunt ex ſanctis Patribus, qui levari aliquando pœnas damnatorum hoc pacto non incommodum cenſent, ut ſanctus Auguſtinus in Enchiridio, cap. 112. ubi tractans verſum illum Pſalmi 87. *Non obliviſcetur miſereri Deus, nec continebit in ira ſua miſericordias ſuas*, ait; *Fruſtra itaque nonnulli, immo quamplurimi æternam damnatorum pœnam, & cruciatus ſine intermiſſione perpetuos, humano miſerantur affectu, atque ita futurum eſſe non credunt, non quidem Scripturis adverſando divinis, ſed pro ſuo motu dura quæque molliendo, & in leniorem flectendo ſententiam, quæ putant in eis terribilius eſſe dicta, quàm verius. Non enim obliviſcetur*, inquiunt, *miſereri Deus, aut continebit in ira ſua miſerationes ſuas: hoc quidem in Pſalmo legitur ſancto. Sed de his ſine ſcrupulo intelligitur, qui vaſa miſericordiæ nuncupantur, quia & ipſi, non pro meritis ſuis, ſed Deo miſerante, de miſeria liberantur, aut ſi hoc ad omnes exiſtimant pertinere, non ideo neceſſe eſt ut damnationem finiri opinentur eorum; de quibus dictum eſt: Ibunt hi in ſupplicium æternum. ... Sed pœnas damnatorum certis temporum intervallis exiſtiment, ſi hoc eis placet, aliquatenus mitigari: etiam ſic quippe intelligi poteſt manere in illis ira Dei, hoc eſt ipſa damnatio, ut in ira ſua, non tamen contineat miſerationes ſuas, non æterno ſupplicio finem dando, ſed levamen adhibendo, vel interponendo cruciatibus! quia nec Pſalmus ait; ad finiendam iram ſuam, vel poſt iram ſuam, ſed in ira ſua. Quaſi ſola eſſet quanta ibi minima cogitari poteſt, perire a regno Dei, exulare a Civitate Dei, alienari a vita Dei, tam grandis eſt pœna, ut ei nulla poſſint tormenta, quæ novimus, comparari, ſi illa ſit æterna; iſta autem ſint quàmlibet multis ſeculis longa, Manebit ergo ſine fine mors illa perpetua damnatorum; id eſt alienatio a vita Dei, & omnibus erit ipſa communis, quàmlibet homines de varietate pœnarum, de dolorum relevatione, vel intermiſſione pro ſuis humanis motibus ſuſpicentur*. Et Prudentius Hymno 5. τῶν καθημερινῶν per Feſtum Paſchale damnatis nonnihil quietis, & relaxationis indulgeri ait, ita canens:

Sunt & Spiritibus ſæpe nocentibus,
Pœnarum celebres ſub Styge feriæ
Illa nocte, ſacer qua rediit Deus
Stagnis ad Superos ex Acherontis,
Marcent ſuppliciis tartara mitibus,
Exultatque ſui carceris otio
Umbrarum populus liber ab ignibus,
Nec fervent ſolito flumina ſulphure.

Aliud autem ex præſumptitia Sanctæ Brigittæ revelatione in gratiam Trajani colligi non poteſt, quàm ipſius pœnam fuiſſe mitigatam, non autem ipſum ab inferis fuiſſe penitus liberatum. Quanquam nec iſti pœnæ mitigationi facilè aſſenſum præbuerim, quia nec id fieri aſſerit Sanctus Auguſtinus, ſed tantùm dogmati Catholico de pœnarum inferni æternitate reſpectu omnium & ſingulorum damnatorum, non repugnare, & Prudentius id poëticè ſcribit, non dogmaticè: nec ullo Scripturæ aut traditionis loco id fulciri poteſt. Unde hæc Sancti Auguſtini verba in Enchiridio Cap. 110. de precibus quas Eccleſia Deo pro defunctis offert, *Quibus autem proſunt, aut ad hoc proſunt ut ſit plena remiſſio, aut certè ut tolerabilior fiat ipſa damnatio*; hæc (inquam) verba ad damnatos quoſdam perperam referunt Petrus Lombardus in quarto Sententiarum, diſtinctione 45. Cap. *Neque negandum eſt*, Præpoſitivus ab Alberto Magno citatus eadem Diſtinctione, Gloſſa in cap. *Tempus*, Causâ 2. quæſt 13. Nullius etiam auctoritatis eſt, quæ in Codice Gellonenſi pervetuſto inſcripta extat *Miſſa pro cujus anima dubitatur*, in qua hæc legitur Oratio: *Omnipotens & miſericors Deus, qui habes poteſtatem mortificare, & iterum vivificare, deducere ad inferos, & iterum reducere; vocas ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt; cujus poteſtas & in cælo & in terra, & in mari & in inferis plena adſiſtit: te humiles trementeſque deprecamur pro anima famuli tui quam traxiſti de præſenti ſæculo abſque pœnitentiæ ſpatio, ut ſi forſitan ob gravitatem criminum non meretur ſurgere ad gloriam, per hæc ſacra Oblationis libamina vel tolerabilia fiant ipſa tormenta*. Nec etiam probanda Floriacenſium illorum Monachorum orandi ratio, qui pro animabus prædonum in acie fuſorum preces ad Dominum fuderunt; *Quatenus etſi perpetuis non mereantur abſolvi cruciatibus, ſaltem minoribus mulctarentur a ſtricto Judice pœnis*; ut refert Adre-

Pro damnatis orara non licet ut eorum tormenta mitigentur.

valdus lib. De Miraculis Sancti Benedicti, cap. 21.

Objectio quinta nititur auctoritate Sancti Thomæ in Suplemento Quæſt. 73. Art. 5. ad 5. ubi dictam Hiſtoriam approbat ceu veram, Trajanumque cenſet ab inferis Sancti Gregorii precibus liberatum. *Dicendum*, inquit, *quod de facto Trajani hoc modo poteſt probabiliter æſtimari, quod precibus Beati Gregorii ad vitam fuerit revocatus, & ibi gratiam conſecutus ſit, per quam remiſſionem peccatorum habuit, & per conſequens immunitatem a pœna: ſicut etiam apparet ex omnibus illis qui fuerunt miraculosè a mortuis ſuſcitati, quorum plures conſtat idololatras, & damnatos fuiſſe. De omnibus talibus enim ſimiliter dici oportet, quod non erant in inferno finaliter deputati, ſed ſecundùm præſentem propriorum meritorum juſtitiam; ſecundùm autem ſuperiores cauſas, quibus prævidebantur ad vitam revocandi, erat aliter de eis diſponendum. Vel dicendum, ſecundùm quoſdam, quod anima Trajani non fuit ſimpliciter a reatu pœnæ æternæ abſoluta, ſed ejus pœna fuit ſuſpenſa ad tempus, ſcilicet uſque ad diem Judicii.*

Reſpondeo, Sanctum Thomam non aſſerere poſitivè Trajani liberationem ab inferis, precibus Sancti Gregorii impetratam, ſed ſuppoſitâ hiſtoria, quam propter putatitii Damaſceni auctoritatem noluit rejicere, nec ipſi accuratius expendere licuit propter librorum penuriam iis temporibus; ea reſpondiſſe quæ probabilius reſponderi poterant. Neque enim ſolet Sanctus Thomas facta hiſtorica expendere, neque id ſibi propoſuit in Summa aut aliis Operibus, ſed ſolum ut quæſtiones Theologicas Scholaſtica methodo pertractaret. Unde cum argumentis reſpondet hiſtorico facto innixis, ejus reſponſiones hypotheticæ ſunt duntaxat, non abſolutæ. Nec poſtulat ſumma & Angelica Sancti Thomæ eruditio, ut hiſtorias omnes ipſum ſciviſſe exiſtimemus, vel eas quę paſſim ſuo tempore jactabantur ut veræ, expendere potuiſſe abſque libris, quibus earum probaretur veritas, aut falſitas; vel examinare ac diſcutere debuiſſe, præter ſuum inſtitutum; quo non Theticam, ſed Scholaſticam Theologiam tractabat; ſed ſolum ut propugnemus nihil melius aut ſolidius reſponderi potuiſſe, ſuppoſita factorum veritate, quam quod ipſe reſpondit. Certè nullus religioni duceret, quantumvis ſcrupuloſus Thomiſta, aſſerere multas ſub Circulo æquinoctiali, & ſub Zona torrida regiones habitabiles eſſe, licet id negaverit Sanctus Thomas I. P. Q. 102. Art. 2. fultus auctoritate Ariſtotelis: quia jam certiſſimis experimentis, & fideliſſimis relationibus illud compertum eſt. Cur ergo religioni ducamus hiſtorias explodere ut falſas, quarum modò falſitas oculatis quibuſque eſt aperta, licèt Sancti Thomæ temporibus paſſim ut veræ haberentur?

Reſpondeo ſecundò, quòd etiamſi Trajanum Sancti Gregorii precibus ab inferis liberatum fuiſſe aſſereret Sanctus Thomas, ab ipſo hac in parte diſcedere nulla nobis deberet eſſe religio. Quod ne audaciùs dixiſſe videar, præſtat audire præſtantiſſimum & eruditiſſimum Ordinis noſtri Theologum Melchiorem Cano primariæ Cathedræ in Academia Salmanticenſi olim Præfectum, & Epiſcopum Canarienſem, qui ſuum, & Franciſci Victoria, noſtri etiam Ordinis viri, Præceptoris, in eadem Academia Profeſſoris Primarii, de ſectanda Sancti Thomæ doctrina judicium ſcriptis mandavit, lib. 12. de Locis Theologicis cap. 1. *Quanquam*, inquit, *illos probare non ſoleo, qui velut Sacramento rogati, vel etiam ſuperſtitione conſtricti, ut Fabii verbis utar, nefas ducunt a ſuſcepta ſemel perſuaſione diſcedere. Theologo nihil eſt neceſſe in cujuſquam jurare leges. Majus enim eſt opus, atque præſtantius ad quod ipſe tendit, quàm ut Magiſtri debeat veſtigiis ſemper inſiſtere, ſiquidem eſt futurus Theologiæ laude perfectus. Memini de Præceptore meo ipſe audire, cùm nobis Secundam Secundæ partem cœpiſſet exponere, Tanti divi Thomæ ſententiam eſſe faciendam, ut ſi potior nulla ratio non ſuccurreret, ſanctiſſimi & doctiſſimi viri ſatis nobis eſſet auctoritas. Sed admonebat rurſum, non oportere Sancti Doctoris verba ſine delectu & examine accipere, imo verò, ſi quid aut durius, aut improbabilius dixerit, imitaturos nos ejuſdem in ſimili re modeſtiam & induſtriam, qui nec Auctoribus antiquitatis ſuffragio comprobatis fidem abrogat, nec in ſententiam eorum, ratione in contrarium vocante, tranſit. Quod ego præceptum diligentiſſimè tenui. Non enim ullam, non divi Thomæ dico, ſed ne Magiſtri mei opinationem quidem revocavi ad arbitrium meum; nec cordi tamen fuit jurare in verba Magiſtri. Nam & vir ille naturâ ipſâ modeſtus; at cum divo etiam Thoma aliquando diſſenſit. Majoremque, meo judicio, laudem diſſentiendo, quàm conſentiendo aſſequebatur: tanta erat in diſſentiendo reverentia.*

Objicitur ultimò. Hiſtoria quam Auctores graves & eruditi referunt & probant, non eſt rejicienda, & inter fabulas explodenda: ſed narrationem de Trajani liberatione, Auctores graves, & eruditi referunt, & probant, ſcilicet Sanctus Antoninus 1. Parte Chronici, titulo 7. cap. 3. §. 2. Vincentius Bellovacenſis, in Speculo Hiſtoriali, libro decimo, cap. 68. venerabilis Gerſonius in Sermone ad Regem Franciæ, pro Pace, Conſideratione. 4. Toſtatus Abulenſis Epiſcopus, in 4. librum Regum, ad cap. 4. Quæſt. 57. Alphonſus Ciaconius Hiſpanus Ordinis Prædicatorum, qui ante nonaginta annos proprium ſingularemque Librum de Trajani liberatione ab inferis, Romę edidit, Navarrus Tomo 3. Miſcellaneo 58. de Oratione, & Hieronymus de Lanuza Ordinis Prædicatorum, Epiſcopus Barbaſtrenſis Homiliâ 31. in Quadrageſimam. §. 1. Ergo liberatio Trajani ab inferis, & fuſæ ad eam impetrandam a Sancto Gregorio preces, fabulæ loco haberi, & explodi non debent.

Reſpondeo, diſtinguo majorem; ſi eam Auctores æquè graves & eruditi probabiliùs non rejiciant, eſto; ſi illam Auctores æquè graves & eruditi explodunt, melioribus rationibus, & luculentioribus momentis freti, nego. Laudatis autem Auctoribus opponimus illuſtriſſimos, & doctiſſimos Cardinales, Baronium Tom. 8. Annalium, ad annum Chriſti 604. & Bellarminum, lib. 2. de Purgatorio, cap. 8. Melchiorem Canum, lib. undecimo de Locis Theologicis cap. 2. ubi hæc habet: *Certè quantùm Hiſtoriæ cognitione Theologus indigeat, vel illi abundè magno argumento ſunt, qui ejus ignoratione ſunt in varios errores prolapſi. Hujus generis quidam exemplum ponunt, quòd Trajanum Gregorii precibus a gehenna liberatum, non vulgo ſolùm, ſed divo etiam Thomæ olim juveni perſuaſum eſt. Perſuaſum eſt autem Joannis Damaſceni auctoritate, cui Divus ſanè Thomas plurimùm deferebat... Nec verò hiſtoriam ego illam probo. Mirum enim eſt hominem Græcum, rem & noſtram, & toto (ut ipſe inquit) orbe vulgatam, Græcis ſuis prodidiſſe, quam Hiſtoria tamen omnis Latinorum ignorat. Sint ergo fabulæ, non repugno, ea quæ de Trajano, & Gregorio referuntur.*

His oppono & Dominicum Soto Ordinis Prædicatorum Theologum, cujus ſumma eruditio a Patribus Concilii Tridentini commendata fuit. Is porro ita ſcribit in IV. Sententiarum Diſt. 45. Q. 2. Art. 2. *Sed tamen primùm omnium profectò de hiſtoria Trajani diffiteri non poſſum, mihi fieri creditu duriſſimam: quoniam, ut ſupradictum eſt, certum*

eſt

eſt peccatum eſſe mortale orare pro damnatis. Quomodo ergo Gregorius hoc ignorare potuit? Quod ſi non ignoravit, quomodo ſecus fecit? Atque Abulenſis ſuper 4. lib. Reg. Q. 37. fatetur Gregorium mortaliter peccaſſe orando pro Trajano, ſed nihilominus fuiſſe exauditum: & in pœnam peccati condemnatum fuiſſe ut dolore ſtomachi laboraret. Quod profectò neſcio quis credat. Mallem dicere, Gregorium dubitantem an eſſet in inferno, oraſſe pro illo. Sed neque hoc facilè credo. Cum his ſentiunt Poſſevinus, in Apparatu ſacro, verbo, *Joannes Damaſcenus*, & Doctiſſimus Coëffetæus ex Ordine Prædicatorum ad Maſſilienſem Epiſcopatum aſſumptus lib. 9. Hiſtoriæ ſuæ Romanæ. Verba ejus Gallica Latine fideliter reddam. *Certè* (inquit de Trajano loquens) *ſi tam nefarii, tamque execrandi criminis merito inſimulatus eſt, fabula eorum, qui abſque ullo fundamento, & abſque ulla rationis umbra, illum Maximi Pontificis precibus ſalvum voluerunt, digna eſt quæ ad inferos, cum ipſo conflagratura detrudatur.* His omnibus adjungendus eſt P. Joannes Nicolai in ſuis ad Articulum ſupra laudatum Sancti Thomæ eruditis Notis.

Denique Auctores in argumento laudati, vel aliis fabulis Hiſtorias ſuas intarciverunt, ut Sanctus Antoninus, & Vincentius Bellovacenſis, qui abſque delectu narrationes omnes exſcribebant (ut alias cum Doctiſſimo Cano obſervavimus) vel in Concionibus ad populum hanc de Trajano hiſtoriam declamarunt, illam accuratius & ſcrupuloſius non expendentes, (quod plurimis Concionatoribus frequentius contingit) ut Gerſonius, & Hieronymus de Lanuza; vel præjudicatæ mentis affectu in tranſverſum acti ſunt, ut Navarrus qui eam propugnavit opinionem ut Alphonſum Ciaconium vindicaret; vel denique dubitanter ſunt locuti, & pugnantia ſcripſiſſe convincuntur & abſurda, ut Toſtatus. Quod enim dubitanter locutus ſit, conſtat ex ejus priori reſponſione. *Etſi vellemus*, inquit, *negare Trajanum fuiſſe ſalvatum precibus Beati Gregorii, non eſſet valde inconveniens; quia iſta Vita Sanctorum, quamquam in Eccleſia legantur, tamen non approbat eas omnino Eccleſia, quia pro diverſitate locorum a multis geſta Sanctorum conſcripta ſunt, qui potuerant in eis ex ignorantia, vel aliàs, aliquid erroris admiſcere, & ſi poſſumus licitè negare, ſi volumus ... Et maximè poteramus id negare: quia aſſeritur ibi aliquid contra legem communem Dei, & ſi quis vellit ſic omnino negare Trajanum eſſe liberatum ab inferis, & quod non oraverit pro eo Gregorius, & dato quòd oraverit, quòd non fuerit exauditus, ſatis eſt rationabile; & ſic nulla eſt difficultas de facto Trajani.*

Pugnantia verò & abſurda ſcripſit eo de argumento Toſtatus infra, cùm ait: *De Gregorio autem dicendum, quòd ipſe orando pro Trajano peccavit. Quia oravit pro eo, quem damnatum eſſe ſciebat, vel credebat firmiter, & ob hoc punitus eſt: quia tota vita ejus in languoribus fuit. Et ſic verum eſt teſtimonium Legendæ ejus, & teſtimonium Viri Clariſſimi, Joannis Damaſceni.* Quid autem abſurdius quàm ut oraverit Sanctus Gregorius pro liberatione Trajani, & orando peccaverit, & nihilominus fuerit exauditus; punituſque ſit ob orationem, qua tantum miraculum fingitur promeritus fuiſſe?

Nota Apocryphum eſſe Scriptum, quod ex Codice Vaticano profertur, nomine Joannis, & Petri Diaconorum Sancti Gregorii inſignitum, quo teſtari finguntur, Sanctum Gregorium oraſſe ut quicumque in circuitu Eccleſiæ Sancto Andreæ Apoſtolo conſecratæ in clivo Scauri ſepulturam elegiſſet, modò fidem teneret Chriſtianam, ad æternæ vitæ gaudia ſublimaretur: Sancto verò Pontifici apparuiſſe Angelum, qui ipſi renuntiaverit orationem illius fuiſſe a Deo exauditam; ſed ipſum ab infirmitate corporis, quam patiebatur, nunquam hoc in ſæculo liberatum iri, quia illud poſtulare præſumpſerat, & pro Trajano orare. Illud autem Scriptum Apocryphum eſſe, ac recentioris Impoſtoris opus, multa probant. Primò quòd Sanctum Gregorium vocet *Divum*, quod nomen apud Scriptores ſacros nuſquam Sanctis tributum reperies. Quòd Cardinales Epiſcopis anteponat: quod illius ævi repugnat diſciplinæ. 3. Quod affingatur Sancto Gregorio vel impia, vel inepta oratio: Impia, ſi poſtulaſſe dicatur ut ſalutem æternam obtinerent quicumque ſepelirentur intra ambitum Eccleſiæ illius, ſi fidem Chriſtianam tenerent duntaxat, quantumvis charitate, & bonis operibus eſſent deſtituti: Inepta, ſi dicatur poſtulaſſe ut regnum cœlorum illi obtinerent, ſi in fide Chriſtiana & charitate eſſent defuncti. Siquidem ad illud eſſent perventuri, etiamſi ſepulturam intra illius Templi ambitum non elegiſſent.

Nec majorem auctoritatem conciliat illi Scripto Vaticana Bibliotheca in qua aſſervatur, *Quia omnis copioſa Bibliotheca refert ſimilitudinem ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congregantis, bonos & malos continens libros, utiles & inanes ſimul amplexans, illos ut ſequatur, rejiciat vero iſtos* (inquit Annalium Eccleſiaſticorum Parens, Tom. 8. ad annum 604.

Sancti Thomæ principia liberationi Trajani ex inferis penitus contraria.

Nota ſecundò, propter quorumdam pertinaciam, qui a ſententia Trajani liberationem aſſerente, nullis unquam ſe machinis dimovendos profitentur, quia illam eſſe Sancti Thomæ præſumunt, facilè evinci poſſe Sanctum Thomam, cujus inter principia mira connexio eſt, in hac ſententia de Trajani liberatione ab inferis non fuiſſe, ut quæ multis ipſius doctrinæ principiis omnino repugnet. Namque adverſatur principio quod ſtatuit III. P. Q. I. Art. 3. ubi ait: *Ea, quæ ex ſola Dei voluntate proveniunt, ſupra omne debitum creaturæ, nobis innoteſcere non poſſunt: niſi quatenus in ſacra Scriptura traduntur, per quam divina voluntas nobis innoteſcit.* Ex quo colligit, convenientiùs dici, quòd peccato non exiſtente, Incarnatio non fuiſſet, quia in ſacra Scriptura ubique Incarnationis ratio ex peccato primi hominis aſſignatur. At ex eodem principio ſequitur nobis innoteſcere non poſſe liberatum fuiſſe aliquem, vel liberandum ab inferis; vel orationem alicujus Viri Sancti pro damnato fuiſſe exauditam, aut exaudiendam eſſe, niſi id in Scriptura ſacra reveletur, quia hujuſmodi liberatio ex ſola Dei voluntate proveniret, ſupra omne debitum creaturæ. Cum itaque Scriptura tradat ignem inferni reſpectu omnium damnatorum æternum eſſe: convenientiùs eſt, ſecundùm Sancti Thomæ principium, aſſerere nullum unquam damnatum ex inferis liberatum fuiſſe vel liberandum: adeoque nec Sancti Gregorii precibus hinc ereptum fuiſſe Trajanum.

Secundò, incredibile eſt, quòd Sanctus Thomas, qui III. item Parte, Q. 27. Art. 2. Beatam Virginem a peccato originali in ſua Conceptione immunem non fuiſſe contendit, & probat, propter legem univerſalem in Scriptura promulgatam, *Per unum hominem peccatum in mundum intravit, in quo omnes peccaverunt;* ſenſerit Trajanum ab inferis fuiſſe liberatum, & privilegium pro ipſo agnoverit, qui nullum agnovit pro Maria; fueritque in Trajanum damnatum magis pius, quàm in Virginem Deiparam: & a lege univerſali contrahendi peccati originalis noluerit eximere Mariam, ne fieret injuria dignitati Salvatoris, & a pœnis æternis liberatum ſenſerit Imperatorem

ethni-

ethnicum, Sodomitam, & Chriſtianorum perſecutorem, non metuens ne fieret injuria veracitati æterni Judicis.

Tertiò. Quia fingere non potuit Sanctus Thomas id obtinuiſſe Sancti Gregorii gemitum vel *orationem*, quod Chriſtus ſuæ paſſionis virtute non eſt conſecutus, cùm ad inferos deſcendit. At nullum ex inferis damnatum eripuit Chriſtus. Rationem affert Sanctus Thomas III. P. Q. 52. Art. 6. *Qui* [nimirum Chriſtus] *deſcendens ad inferos, operatus eſt in virtute ſuæ paſſionis. Et ideo ejus deſcenſus ad inferos, illis ſolis liberationis contulit fructum, qui fuerant paſſioni Chriſti conjuncti per fidem charitate formatam, per quam peccata tolluntur. Illi autem, qui erant in inferno damnatorum, aut penitus fidem paſſionis Chriſti non habuerant, ſicut infideles: aut ſi fidem habuerunt, nullam conformitatem habebant ad charitatem Chriſti patientis. Unde nec a peccatis ſuis erant mundati. Et propter hoc, deſcenſus Chriſti ad inferos non contulit eis liberationem a reatu pœnæ infernalis.*

Dic amabo, nonne hæ rationes æquè militant contra liberationem Trajani? Nonne, ſi de potentia extraordinaria [ut effutiunt adverſarii] liberatus eſt Trajanus ab inferis propter orationem Gregorii, etiam aliqui liberati ab inferis potiori jure dici poſſunt propter paſſionem Chriſti? Cùm itaque nullum a Chriſto deſcendente ad inferos damnatum liberatum fuiſſe disertè aſſerat Sanctus Thomas; nec Trajanum inde ſenſit ereptum Sancti Gregorii precibus.

Quartò. Sanctus Thomas in ipſo Articulo Supplementi, ex quo in reſponſione ad quintum, Trajani liberationem eruunt adverſarii, Scholaſticorum quorumdam opinionem, qui ſuffragia prodeſſe damnatis aſſerebant, non quidem per diminutionem pœnæ, vel per interruptionem, ſed per confortationem patientis, ait eſſe *præſumptuoſam atque Sanctorum dictis contrariam, & vanam, nullâ auctoritate fultam, & irrationabilem; tum quia damnati in inferno ſunt extra vinculum charitatis, ſecundùm quam opera vivorum continuantur defunctis: tum quia totaliter ad viæ terminum pervenerunt, recipientes ultimam pro meritis retributionem, ſicut & Sancti, qui ſunt in patria.* Et poſt alia, ſic Articulum concludit: *Unde tutius eſt ſimpliciter dicere, quòd ſuffragia non proſunt damnatis, nec pro eis Eccleſia orare intendit.* Hæc autem, quæ contra liberationem Trajani æquè militant, habet Sanctus Thomas in corpore Articuli. At ex iis quæ Angelicus Doctor in corpore Articuli aſſerit, potiùs quàm ex reſponſione ad argumentum, & fluctuante præſertim atque hypothetica reſponſione, eruendam, nullus accurati criterii, & exquiſiti judicii Thomiſta negabit ejus mentem.

Quintò. Sanctus Thomas Secunda Secundæ Q. 10. Art. 12. hoc ſtatuit principium: *Maximam habet auctoritatem Eccleſiæ conſuetudo, quæ ſemper eſt in omnibus æmulanda: quia & ipſa doctrina Catholicorum Doctorum ab Eccleſia auctoritatem habet: unde magis ſtandum eſt auctoritati Eccleſiæ, quàm auctoritati vel Auguſtini, vel Hieronymi, vel cujuſcunque Doctoris.* Ex quo principio colligit Sanctus Thomas, non eſſe baptizandos Judæorum filios, invitis parentibus, quia *Hoc Eccleſiæ uſus nunquam habuit; quamvis fuerint retro-actis temporibus multi Catholici Principes potentiſſimi, quibus familiares fuerunt ſanctiſſimi Epiſcopi, qui nullomodo prætermiſiſſent id ab eis impetrare, ſi hoc eſſet conſonum rationi.* Cùm igitur Eccleſia non ſoleat orare pro damnatis, immò credat quod canit, *Quia in inferno nulla eſt redemptio*: nec ſanctiſſimi viri qui Sanctum Gregorium præceſſerunt, uſquam pro damnatis oraverint, nec ullus cujuſquam precibus ab inferis ereptus legatur; non eſt veriſimile Sanctum Thomam exiſtimaſſe quòd Gregorius Sanctiſſimus Pontifex hanc Eccleſiæ conſuetudinem in ejus fide fundatam æmulatus non fuerit, & nullo Sanctorum præeunte exemplo, gemitus & preces obtulerit pro liberatione damnati, eamque a Deo impetraverit. Hoc-ne enim rationi conſonum exiſtimare potuit Scholæ Angelus; vel id cenſere a Beato Gregorio factum, quod rationi conſonum non eſſe mens illius Angelica tam luculentis rationibus probaverat in IV. Sententiarum Diſtinctione 45. ex qua Articulus 5. Quæſtionis 71. Supplementi depromptus eſt, cujus in corpore diſertis rationibus adſtruitur ſuffragia prodeſſe non poſſe damnatis.

Ultimò. Sancti Thomæ principium eſt Secunda Secundæ Q. 24. Art. 7. *Nulla vera virtus ſine charitate eſſe poteſt.* Quomodo itaque exiſtimaſſet pietatem Trajani erga viduam, & jus illi ab ipſo dictum, fuiſſe opus veræ virtutis? & quomodo rurſus exiſtimare potuit hujus operis intuitu, motum eſſe Deum ut illum Imperatorem inferni pœnis poſt tot ſæcula eximeret, ſupplicante Sancto Gregorio, ſi veræ virtutis opus non eſſe ſenſit? Ratum igitur maneat, Sanctum Thomam in ea ſententia non fuiſſe, quam ipſi nonnulli Thomiſtæ affingunt, de liberatione Trajani ab inferis, precibus Sancti Gregorii.

SCHOLION I.

Ex hoc Articulo Religioſi Operum meorum Cenſores hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notarunt: *Multæ fabulæ legebantur in Breviario Romano ante Clementem VIII. & nunc etiam extant.*

R. An divina eſt Romani Breviarii auctoritas? an Canonicus Liber eſt, ut in Sanctorum Hiſtoriis quæ in ipſo editæ ſunt, nullas irrepſiſſe fabulas, nihil falſi in iis referri credamus? Multa *Clementis VIII.* juſſu emendata, alia emendanda ſupereſſe, cùm Summo Pontifici placebit, Viri Eruditi conſentiunt.

SCHOLION II.

Ad eundem Articulum hæc notant: *Quædam dixit Alexander minùs modeſta de Juramento Thomiſtarum in verba Sancti Thomæ.*

R. *Melchioris Cani & Francisci Victoria* Illuſtrium & eruditorum Thomiſtarum verba uſurpavi, in quibus nihil immodeſtum eſt. *Trajani* liberationem ab inferis per *Sancti Gregorii* preces nihilominus falſam eſſe reſpondi, quamvis in Supplemento *Sancti Thomæ* referatur. Sanctum Doctorem excuſavi ſumma cum reverentia. Thomiſtarum Juramentum in verba *Sancti Thomæ* nec ſprevi, nec improbavi, nec ab iis qui illius religione ſe obſtrinxerunt violari poſſe cenſeo. Quid ergo ſibi volunt Religioſi Cenſores?

SCHOLION III.

Ex eodem Articulo hanc Propoſitionem in ſuo Indiculo notant: *Cardinales Epiſcopis anteponi, repugnat Diſciplinæ Sæculi II.*

R. Cardinales Presbyteri olim erant & Diaconi Urbis Romæ Titulis ſeu Parochialibus Eccleſiis præfecti, & Chriſtianam plebem regentes. Concilio Romano ſub *Joanne XV.* anno nongenteſimo nonageſimo-tertio, & Claromontano ſub *Urbano II.* poſt Epiſcopos ſuſcripſerunt. Nicolao I. ſedente illorum dignitas extolli cœpit, ſub *Alexandro III.* accepit incrementum: ſub *Innocentio Quarto* ſeſſionis honorem ſupra Epiſcopos obtinuerunt,

ſub

ſub *Bonifacio VIII.* æquales Principibus declarati. Patres antiqui quotquot Eccleſiaſticam Hierarchiam deſcripſerunt, Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos commemorant, non Cardinales. Concilium Tridentinum Seſſione 23. Canone 6. *Si quis dixerit in Eccleſia Catholica non eſſe Hierarchiam divinâ ordinatione inſtitutam, quæ conſtat ex Epiſcopis, Presbyteris, & Miniſtris, Anathema ſit.* Nulla ibi mentio Cardinalium; adeoque ordinatione divinâ non ſunt inſtituti, eo ſenſu quo Epiſcopi, neque ex Inſtitutione Chriſti ſunt Epiſcopis ſuperiores. Verum doctiſſimi Cardinalis *Bellarmini* teſtimonium ſufficit ad hanc meam Propoſitionem vindicandam. Sic ille ſcribit libro 1. *De Clericis*, cap. 16. *Fateor tamen olim Epiſcopos quoſcumque prælatos fuiſſe Cardinalibus non Epiſcopis, imò etiam Cardinalatum gradum fuiſſe ad Epiſcopatum, ut Onuphrius rectè docet in libro de Cardinalibus, & apertiſſimè colligitur ex libro 1. cap. 7. Vitæ Sancti Gregorii. Poſtea tamen mutatus eſt ordo, & cœpti ſunt Cardinales Epiſcopis anteponi, & Epiſcopatus gradus eſſe ad Cardinalatum; cujus mutationis duplex ratio aſſignari poteſt. Una, quod ad ſolos Cardinales devoluta ſit electio Summi Pontificis: Nam quo tempore Pontifices eligebant Imperatores, vel Clerus & Populus, non eſt mirum ſi tanti non fierent Cardinales. At poſtea quàm cœperunt ipſi ſoli eligere, & etiam ſoli ipſi ut plurimùm eligi, non ſine cauſa cœpit Dignitas Cardinalitia pluris fieri, quàm antea. Altera cauſa eſt, quòd ſoli Cardinales cœperint adeſſe Summo Pontifici in Conſiliis: Nam antea Cardinales neque ſoli, neque primarii Conſiliarii Pontificis erant. Siquidem primis ſexcentis vel octingentis annis Summi Pontifices ad graviora negotia Eccleſiæ dijudicanda cogebant Concilia Nationalia Epiſcoporum Italiæ, quibus Conciliis intereſſant quidem Cardinales Presbyteri, ſed primus locus Epiſcoporum erat. Quocirca non erat ratio, cur eo tempore Cardinales Presbyteri Epiſcopis anteponerentur, cùm eo tempore non minùs, imo magis Pontificem juvarent in Eccleſia univerſali regenda Epiſcopi quàm Cardinales. At poſtea creverunt negotia Eccleſiæ Romanæ, præſertim cùm acceſſiſſet Principatus temporalis, tempore Pipini & Caroli Magni. Proinde egebat Summus Pontifex Conſiliariorum ope multò ſæpius quàm antea. Neque poterat tam ſæpe convocare Concilia Epiſcoporum, quàm neceſſe erat. Itaque uſu docente, & neceſſitate cogente, his poſtremis annis ſexcentis vel ſeptingentis, cœperunt paulatim omitti Concilia Epiſcopalia, & res tota redigi ad Senatum Cardinalium. Factâ autem legitima hac mutatione Conſilii Pontificii ab Epiſcopis & Cardinalibus ad ſolos Cardinales, mirum eſſe non debet ſi etiam facta eſt mutatio Dignitatum.*

SCHOLION IV.

Ad hunc denique Articulum Religioſi Cenſores hanc notam appingunt: *De opinione Divi Thomæ de Conceptione Beatæ Virginis loquitur contra prohibitionem Romanorum Pontificum.*

R. In Romanorum Pontificum *Sixti Quarti*, *Pii V. Pauli V. Gregorii XV. Alexandri VII.* Conſtitutiones non peccat, qui neutri opinioni de Conceptione Deiparæ Virginis, a Catholicis Doctoribus propugnatæ, notam hæreſis aut peccati mortalis inurit; qui non aſſerit Beatam Virginem *Mariam* fuiſſe conceptam cum peccato originali. Id non commiſi, iſtud non aſſerui. Ex incidenti retuli quænam fuerit aut fuiſſe vulgò putetur *Sancti Thomæ* ſententia, quod non prohibuerunt laudati Pontifices, cùm Articulum ſecundum Quæſtionis vigeſimæ ſeptimæ Tertiæ Partis typis edi in ejus in Summa Conſtitutiones illorum non vetent. Hanc porro Quæſtionem non tractavi, non attigi, ſed illam de *Trajani* Imperatoris liberatione ab inferis. Cui commento repugnare *Sancti Thomæ* principia probavi. *Secundò*, inquiebam, *incredibile eſt quòd Sanctus Thomas qui Beatam Virginem a peccato originali in ſua Conceptione im-*
„ *munem non fuiſſe oſtendit & probat, propter le-*
„ *gem univerſalem in Scripturæ ſacra promulgatam,* Per unum hominem peccatum in mundum intravit, in quo omnes peccaverunt; *ſenſerit Trajanum ab inferis fuiſſe liberatum, & privilegium pro ipſo agnoverit, qui nullum agnovit pro Maria; fueritque in Trajanum damnatum magis pius, quàm in Virginem Deiparam: & a lege univerſali contrahendi peccati originalis noluerit eximere Mariam, ne fieret injuria dignitati Salvatoris; a pœnis autem æternis liberatum ſenſerit Imperatorem ethnicum, ſodomitam, Chriſtianorum perſecutorem, non metuens ne fieret injuria veracitati æterni Judicis.* Hac occaſione de Sancti Thomæ opinione (qualem vulgò fuiſſe putant) circa Conceptionem Deiparæ Virginis locutus ſum, nihil ibi dixi amplius. Cenſeo alioquin Deiparam Virginem conceptam fuiſſe ſine peccato originali, quam opinionem propugnat ſacra Facultas Pariſienſis, & cui ſavet Romana Eccleſia; & in quam toto devotæ mentis & ejuſdem Eccleſiæ propenſionem ſemper ſequentis affectu, iturum Angelicum Doctorem nullus dubito, ſi illa ſententia communi veluti conſenſu Piorum receptâ & ſtabilitâ, atque ab Academiis celeberrimis adoptatâ ac defenſâ, & Eccleſiæ approbatione ac favoribus altiores in animis Fidelium radices agente, ſcripſiſſet. Hypotheticum autem Argumentum meum erat, & ad hominem [ut loquimur in Scholis] contra illos qui Sanctum Thomam in veteri illa & jam antiquata opinione de Conceptione Beatæ Virginis in peccato originali fuiſſe putant; cum tamen noſtrum communemque Doctorem in Summa ſua piam de Immaculata Deiparæ Conceptione ſententiam non impugnaſſe, ſed aliam omnino ſubvertiſſe hypotheſim, probabiliùs ſentiam cum Joanne a Sancto Thoma primi ſubſellii Thomiſta, in Prolegomenis Commentariorum ſuorum in Summam ejuſdem Angelici Doctoris. Quæ cùm ita ſint, non peccavi in Conſtitutiones Romanorum Pontificum, ut mihi a Religioſis Cenſoribus affingitur.

Nota.

DE Sacris Breviarii Hiſtoriis hęc habet Gavantus in Commentariis in Rubricas Breviarii *ſect. 5. cap. 12. n. 16. Quas nunc habemus lectiones ex hiſtoriis Sanctorum, ea fuerunt a Cardinalibus Bellarmino, & Baronio recognitæ & approbatæ ſub Clemente VIII. qui rejecerunt ea omnia, quæ jure meritò revocari poterant in dubium. Quæ in re perdifficile viſum eſt illis ad Hiſtoriæ veritatem bona fide reſtituere SS. lectiones, idque minimâ, qua fieri potuit, mutatione. Imò quæ controverſa erant, alicujus tamen gravis Auctoris teſtimonio ſuffulta aliquam haberent probabilitatem, retenta ſunt eo modo, quo erant, cùm falſitatis argui non poſſint, quamvis altera ſententia ſit a pluribus recepta.* En ipſos Breviarii Correctores fateri non facilè ad omnem veritatis fidem quaſdam SS. hiſtorias pauca mutando, revocari potuiſſe. Cùm inſuper aliqua, quia probabilia videbantur, delenda non judicaverint, ſanè fieri potuit ut contraria ſententia unica deinde vera apparuerit, & quæ probabilis credebatur, a ſua exciderit probabilitate. Verum quidem eſt Ur-

banum

banum VIII. eidem Gavanto qui etiam adſuit priori, aliiſque peritiſſimis viris eamdem correctionem proſequi mandaſſe, ut ipſemet Gavaotus teſtatur *ſeſſ. 2. cap. 3. n. 7.* Quia tamen nondum ad perfectæ Criticæ regulas quamplura SS. Acta diſcutere datum erat, quo in ſtudio deinde ad hæc uſque noſtra tempora non pauci deſudarunt; Hinc factum eſt & illis Correctoribus aliqua in hiſtoria menda latere potuiſſe. Exemplum habes in S. Dionyſio Areopagita, quem catholicæ Fidei prædicatione Gallias illuſtraſſe ac primum fuiſſe Pariſienſium Epiſcopum arbitrati ſunt; quod tamen longè eſſe a veritate ſuo loco oſtendi innixus rationibus, & auctoritate illorum ex Gallia Scriptorum, qui ſunt in Critica verſatiſſimi.

Nota.

CArdinalitiæ Dignitatis ſupra Epiſcopalem incrementa non paucis deſcribit Thomaſſinus *Diſcipl. Eccl. Tom. 1. lib. 2. cap. 13. & 14.* Nondum igitur ſupra Epiſcopos ſurrexiſſe Cardinales uſque ad annum 1015. animadvertit, nam in Synodo romana eo anno celebrata, Benedicto VIII. Pontifice, Archiepiſcopi, & Epiſcopi ordinatione ſeniores ante Cardinales, quamvis ſimul eſſent epiſcopi, ſubſcripſere. Eo nihilominus ſæculo Cardinales epiſcopos primum ante Epiſcopos locum obtinere cepiſſe demonſtrat; cùm non parum contulerit ad extollendam Cardinalium dignitatem illa ſumma auctoritas Romanum Pontificem eligendi, quæ illis collata fuit in Concilio Romano anno 1059. Ideo autem etiam Romani Pontifices ſublatam voluere Catdinalium dignitatem, quia neceſſe erat eam objicere Germanis Imperatoribus Romani Pontificis poteſtatem eligendi uſurpare conantibus. Cùm præterea crebris Pontificis legationibus Cardinales fungerentur, paulatim Epiſcopi aſſuevere, in ipſis dignitatem legati venerantes, ſuperiorem locum eiſdem concedere, atque ita paulatim, quamvis primò ſolùm Cardinalibus, qui legatione romani Pontificis decorarentur, vel unà cum cardinalitia præeminentia epiſcopalibus fulgerent infulis, minores ſeſe Epiſcopi agnoſcerent, demum ſolam Cardinalium dignitatem ſibi eſſe ſuperiorem paſſi ſunt.

Cùm nihilominus nondum ubique Cardinales ſuperiori epiſcopis loco potirentur, ut narrat idem Thomaſſinus, Archiepiſcopus Cantuarienſis in Anglia Eboracenſi ad Cardinalatum evecto primam ſedem concedere recuſavit. Ægrè id tulit Eugenius IV. tunc Summus Pontifex, atque ad ipſum reſcribendo primas honoris ſupra Epiſcopos Cardinalibus tribuendas pluribus tueri rationibus aggreſſus eſt. Primò ergo aſſeruit Cardinalitium officium a D. Petro, ejuſque Succeſſoribus inſtitutum. Id autem eâ dictum eſt ratione, quia ſicut D. Petrus, antequàm Apoſtoli ad diverſas regendas eccleſias dividerentur, ipſorum conſilio Eccleſiæ res inſtituebat, ita modò Cardinales Romano Pontifici, tamquam Petri Succeſſori, ſuam præbent aſſiſtentiam. In hoc ſenſu, quia ſicut olim Apoſtoli circa Chriſtum aſſidebant, ita & modò Cardinales circa Chriſti Vicarium, hi Apoſtolorum Succeſſores dicebantur, atque ipſorum dignitas veluti Eccleſiæ coæva reputabatur, ut oſtendit Thomaſſinus *cap. 14. n. 2.* Addebat Eugenius Cardinales talia eſſe Sedis Apoſtolicę membra, ut a Capite non eſſent ſejungenda, atque ita innuebat nil medium inter ipſos Summumque Hierarcham eſſe debere. Poſt Conſtantini donationem Cardinales Patriciorum, Senatorum, Conſulumque locum obtinere, quos ipſi Imperatores tanquam Parentes colebant. Sedem Apoſtolicam eſſe ſcaturiginem omnis prærogativæ, qua ipſi Patriarchæ, ac Epiſcopi præfulgent; unde & potuiſſe ita Cardinalium Dignitatem extollere ut ſupra epiſcopalem emineret. Prutulit etiam Puntifex vetuſtiſſimam conſuetudinem, quia Cardinales ſuperiorem Epiſcopis locum occupabant, quæ tamen rata fixaque non fuit ante Concilium Lugdunenſe I. ac magis reſplenduit in Lugdunenſi II. ubi & ipſi Patriarchæ Latini, ſicut & Conſtantinopolitanus, & Antiochenus in inferiori Cardinalibus loco viſebantur. Explicavit deinde Pontifex in diſcrimen hìc non vocari Ordinis prærogativam, qua Epiſcopi proculdubio omnibus Presbyteris Diaconiſque anteponuntur, ſed de primâtu juriſdictionis rem eſſe, qua ex ipſis canonicis ſanctionibus Archidiaconi, qui tantummodo ad Diaconatûs Ordinem aſcendere tenentur, de Presbyteris, Archipresbyteriſque cognoſcunt; ſicut & de eiſdemmet Epiſcopis Metropolitarum Vicarii Generales. Ex eo demum etiam ſupra Epiſcopalem Cardinalitiam Dignitatem aſſurgere dicebat, quòd Epiſcopis una tantum gubernanda credita eſt Eccleſia, a quibus etiam licet ad Sedem Apoſtolicam provocare; Cardinalibus verò tanquam Pontifici Aſſiſtentibus univerſalis adminiſtranda incumbit Eccleſia, atque ita in ipſorum Epiſcoporum cauſis ſententiam pronunciare.

Sed & hìc non omittendum, quòd cum res eò devenerint, ut etiam Protonotarii Apoſtolici ſupra Epiſcopos ſedere cępiſſent, ea ratione quia in publicis Conſiſtoriis Pontifici aſſiderent, ut commodius Acta ſcriptis conſignarent, hunc abuſum ſublatum voluit Pius II. ac Epiſcopos ſuis Sedibus reſtitui honorificentiſſimam habens Epiſcoporum Dignitatem. *At Pius*, ita dicitur in Comment. Pii II. lib. 3. *altitudinem epiſcopalis eminentiæ animo volvens, qua nihil eſt in Eccleſia ſublimius, & quòd ipſe romanus Præſul Jeſu Chriſti Vicarius, Epiſcopi nomine contentatur; Notarios non conſuetudine, ſed corruptelâ prælatos epiſcopis judicavit, idque deinceps prohibuit, edita lege, quam totus ferme orbis collaudavit.* Pius etiam IV. agente Bartholomæo de Martyribus Archiepiſcopo Bracarenſi, ut in ejus vita *lib. 2. cap. 22.* in Congregationibus coram Pontifice Epiſcopis ſedere, & caput tegere conceſſit, quod antea ſolis Cardinalibus permittebatur. Porro Pius, meritò extollente Bracarenſi Epiſcoporum Dignitatem, quia nempe Apoſtolorum eſſent Succeſſores, ac ipſius romani Pontificis Fratres nuncuparentur &c. agnovit honorificentiùs cum Epiſcopis agendum eſſe.

DISSERTATIO II.

DE MARCIONIS ÆTATE, errore, & confugio ad Eccleſiam Romanam.

ARTICULUS I.

Quo tempore ſuam hæreſim Marcion diſſeminaverit.

PROPOSITIO.

Sub Antonini Pii Imperio nefaria ſuæ hæreſeos dogmata Marcion prædicare cœpit.

PROBATUR auctoritate Tertulliani, lib. 1. contra Marcionem, c. 19. dicentis: *Anno 15. Tiberii Chriſtus Jeſus de cœlo manare dignatus eſt, Spi-*

Digitized by Google

Spiritus ſalutaris : Marcionis ſalutem, qui ita voluit, quoto quidem anno Antonini Majoris de Ponto ſuo exhalaverit aura canicularis, non curavi inveſtigare. De quo tamen conſtat : Antonianus hæreticus eſt, ſub Pio impius. A Tiberio autem uſque ad Antoninum, anni fere 115. & dimidium anni cum dimidio menſis. Tantumdem temporis ponunt. Cùm igitur ſub Antonino primus Marcion hunc Deum induxerit, ſicut probavimus ; ſtatim, qui ſapis, plana res eſt. Præjudicant tempora, quod ſub Antonino primùm proceſſit, ſub Tiberio non proceſſiſſe, id eſt Deum Antoniani Imperii, Tiberiani non fuiſſe, atque ita non a Chriſto revelatum, quem conſtat a Marcione primùm prædicatum. Porro cùm Tertullianus Chriſtum paſſum eſſe exiſtimaverit ſub Rufi atque Rubellii Geminorum Conſulatu, anno ætatis ſuæ trigeſimo, & ab eo tempore ad annum æræ vulgaris 146. Antonini Pii 7. centum quindecim anni interceſſerint, conſtat eo Antonini anno Marcionis hæreſim ortam eſſe.

Probatur ſecundò : Marcion hæreſim diſſeminaverat, quo tempore ſedebat Romæ Anicetus Pontifex Maximus, id eſt, vel paulò ante ejus Pontificatum, vel eo ineunte. Cùm igitur Euſebius lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 10. Anicetum ultimum recenſeat in ſeriem Pontificum Romanorum, qui ſub Antonini Pii Imperio ſederunt, ſequitur ſub Antonini Imperio ortam fuiſſe hæreſim Marcionis.

Probatur Antecedens. Marcion hæreſim diſſeminaverat, quo tempore ſanctus Polycarpus Romam venit, & complures Chriſtianos a Marcione & aliis hæreticis ſeductos revocavit ab errore, ac Marcioni ſibi obvio, ac roganti : *Noſce nos, amabo*, reſpondit : *Novi equidem primogenitum Satanæ*. Atqui ſanctus Polycarpus Romam venit, & hæc geſſit ſub Aniceto : Ergo tunc hæreſim ſuam Marcion diſſeminaverat. Minor conſtat ex ſancto Irenæo, lib. 3. cap. 3. & ex Euſebio, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 13. Hinc Auctor Carminum contra Marcionem Tertulliano adſcriptorum, lib. 3. ita canit rudi & ineleganti Muſâ :

Atque pio ſuſcepit Anicetus ordine ſortem,
Sub quo Marcion hic veniens nova Pontica peſtis.

Objicitur primò. Marcion errores ſuos diſſeminavit ſub Eleutheri Pontificatu, a quo extra Eccleſiam ejectus eſt, ſed Eleutherus non rexit Eccleſiam Romanam ſub Imperio Antonini Pii : Sedere enim cœpit anno Marci Aurelii Imperatoris 16. [ut conſtat ex Euſebio in Chronico.] Ergo Marcion errores ſuos non diſſeminavit ſub Imperio Antonini Pii.

Probatur Major ex Tertulliano, lib. de Præſcriptionibus Hæreticorum cap. 30. ubi Valentinum & Marcionem ſub Epiſcopatu Eleutheri ſemel & iterum ejectos, noviſſimè in perpetuum diſcidium relegatos, hæreſeon ſuarum venena ſparſiſſe teſtatur.

Reſpondeo, Nego majorem. Ad auctoritatem Tertulliani, reſpondeo ex ea non colligi quòd primùm ſub Eleutheri Pontificatu nefaria ſua dogmata prædicare cœperit : ſed quòd longè antea prædicata, & ſolemni palinodiâ ſemel & iterum revocata audaciùs propalaverit, & latiùs diſſeminaverit, poſtquàm ab Eleuthero anathemate confixus eſt. Nam Tertullianus ibidem ſub Imperio Antonini Valentinum & Marcionem fuiſſe ex hæreſi ſua notos ſatis innuit. *Ubi tunc*, inquit, *Marcion Ponticus Nauclerus, Stoicæ ſtudioſus ? Ubi Valentinus Platonicæ Sectator ? Nam conſtat illos neque adeo olim fuiſſe, Antonini fere Principatu, & in Catholicæ primò doctrinam credidiſſe apud Eccleſiam Romanenſem ſub Epiſcopatu Eleutheri benedicti, donec ob inquietam ſemper eorum curioſitatem, quam fratres quoque vitabant, ſemel & iterum ejecti, Marcion quidem cum ducentis ſeſtertiis,* (id eſt, quinque millibus aureorum,) *quæ Eccleſiæ intulerat, noviſſimè in perpetuum diſcidium relegati, venenum doctrinarum ſuarum diſſeminaverunt.*

Objicitur ſecundò. Celſus Epicureus in ſuis adversùs Chriſtianam Religionem libris, Marcionis meminit non ſemel, & ejus errores Chriſtianis affingit (ut conſtat ex Origene lib. 5. contra Celſum in fine, & lib. 6. pag. 504.) ubi hæc habet : *Ac rurſum totis inculcatas Marcionis opiniones repetit, nonnunquam has reritans, verè interdum non intellectas etiam, quæ quia nihil ad nos attinent, indigna ſunt reſponſione : moxque iterum ad Marcionem reverſus, pro illo, & contra diſſerit, partim damnans eum, partim liberans a crimine, & dum vult patrocinari his qui aiunt Chriſtum prænuntiatum Prophetarum oraculis, accuſans Marcionem ejuſque Sectatores, apertè dicit, Quis affectum tali ſupplicio crederet Dei Filium, niſi eſſet id a Prophetis prædictum ? Deinde more ſuo cavillatur, duos inducens filios Deorum, alterum Conditoris, alterum Marcionitarum Dei, eorumque Monarchias depingens.* Atqui Celſus Epicureus ſcripſit ſuos adversùs Religionem Chriſtianam Libros ſub Imperio Hadriani, cujus Succeſſor fuit Antoninus Pius [ut conſtat ex eodem Origene, lib. 1. contra Celſum pag. 416.] ergo Marcion hæreſim ſuam jam diſſeminaverat Adriano imperante.

Reſpondeo, Nego minorem. Neque id colligitur ex Origene. Ita enim habet : *Traditur autem duos fuiſſe Celſos Epicureos, alterum antiquiorem, Neronis ætate, hunc autem Adriani, & poſterioribus temporibus.* Porro qui fuit poſterioribus Adriano temporibus, vixit etiam ſub Antonino Pio ejus Succeſſore : quidni autem & ſub ejus Imperio ſcripſit, ortâ jam hæreſi Marcionis.

ARTICULUS II.

Utrùm duos tantùm vel tres Deos Marcion admiſerit.

PROPOSITIO.

Marcion duos tantùm Deos agnovit ; unum bonum, alterum malum, mundi hujus adſpectabilis creatorem.

Probatur primò ex ſancto Irenæo, lib. 1. adversùs Hęreſes, ubi cùm pręmiſiſſet, cap. 28. hæreſim Cerdonis in eo poſitam fuiſſe, quòd doceret Deum, qui a Lege & Prophetis annuntiatus eſt, non eſſe Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti : Hunc enim cognoſcit, illum autem ignorari : & alterum quidem juſtum; alterum autem bonum eſſe : cùm, inquam id præmiſiſſet, ait cap. 29. Marcionem ejus errorem amplexum eſſe, illumque propagaſſe; nec innuit vel leviter ipſum aliquid addidiſſe ſui Præceptoris errori. *Succedens autem ei Marcion Ponticus*, inquit, *adampliavit doctrinam, impudoratè blaſphemans, eum qui a Lege & Prophetis annuntiatus eſt Deus, malorum factorem, & bellorum concupiſcentem, & inconſtantem quoque ſcientiâ, & contrarium ſibi ipſum dicens. Jeſum autem ab eo Patre, qui eſt ſuper mundi fabricatorem Deum, venientem in Judæam temporibus Pontii Pilati Præſidis, qui fuit Procurator Tiberii Cæſaris, in hominis forma manifeſtatum his qui in Judæa erant, diſſolventem Prophetas, & Legem, & omnia opera ejus Dei, qui mundum fecit, quem & Coſmocratorem dicit.* Ergo Marcion duos tantùm Deos agnovit.

Probatur ſecundò ex Tertulliano, lib. 1. contra Marcionem, cap. 2. *Duos*, inquit, *Ponticus*

Deos afferat, tanquam duas ſymplegadas naufragii ſui: quem urgere non potuit, id eſt Creatorem, id eſt noſtrum; & quem probare non poterit, id eſt ſuum: paſſus infelix hujus præſumptionis inſtinctum, de ſimplici capitulo Dominicæ pronunciationis, in homines, non in Deos, diſponentis exempla illa bonæ & malæ arboris, quòd neque bona malos, neque mala bonos proferat fructus: id eſt, neque mens, vel fides bona malas edat operas, neque mala bonas. Languens enim circa mali quæſtionem: Unde malum? Et obtuſis ſenſibus ipſa enormitate curioſitatis, inveniens Creatorem pronunciantem, Ego ſum qui condo mala, quantò ipſum præſumpſerat mali auctorem, & ex aliis argumentis, quæ ita perſuadent perverſo cuique, tanto in Creatorem interpretatus malam arborem malos fructus condentem, ſcilicet mala; aliam Deum præſumpſit eſſe debere in partem bonæ arboris bonos fructus. Et ita in Chriſto quaſi aliam inveniens diſpoſitionem, ſolius & puræ benignitatis, ut diverſæ a Creatore, facilè novam & hoſpitam argumentatus eſt divinitatem in Chriſto ſuo revelatam, modicoque exinde fermento, totam fidei maſſam hæretico acore decepit. Habuit & Cerdonem quemdam informatorem ſcandali hujus. Quo facilius duos Deos cæci perſpexiſſe ſe exiſtimaverunt: Unum enim non integrè viderant. Lippientibus, etiam ſingularis lucerna numeroſa eſt. Alterum igitur Deum, quem confiteri cogebatur, de malo infamando deſtruxit; alterum quem commentari conitebatur, de bono præferendo conſtruxit. Conſtat igitur Marcionem duos duntaxat Deos agnoviſſe.

Objectio prima petitur ex Origene, Dialogo 1. contra Marcionem ubi tria ipſius principia recenſet, ſcilicet *Deum Patrem Chriſti bonum: & alium Creatorem: alium denique malum. Priorem ſtum illud bonum præeſſe Chriſtianis, efficiens Judæis; malum Ethnicis.* Ergo Marcion tres Deos adſtruxit.

Confirmatur ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 42. Num.3. ubi de Marcione ita ſcribit: *Cujus & Schiſmatis argumentum nebulo ille & impoſtor Cerdo præbuit. Nam & duo ipſe principia conſtituit. At Marcio tertium ad illius dogma principium adjecit; ut omnino tria ſint, quorum unum ſit ſupremum, quod neque nomine comprehendi, neque viſu percipi poſſit, quem & bonum Deum appellat, a quo nihil ſit eorum, quæ in mundo ſunt, conditum. Alterum verò Deum eſſe dicit aſpectabilem, ac creatorem. Tertium denique diabolum, inter ambos illos, aſpectabilem ſcilicet, & eum qui aſpici nequit, interjectum. Ex iis, qui creator eſt, & opifex, Judæorum eſſe Deum, eundemque Judicem.* Ergo Marcion tria principia ſeu tres Deos agnovit. Idem ſentit Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus, Catecheſi 16.

Confirmatur ſecundò ex Theodoreto, lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 24. ubi recenſitâ Cerdonis hæreſi, ſic de Marcione loquitur: *Marcion verò Ponticus, cùm hæc a Cerdone didiciſſet, traditâ ſibi doctrinâ contentus non fuit, ſed auxit impietatem. Quatuor enim ingenitas ſubſtantias oratione ſua finxit. Et alium quidem bonum, & incognitum dixit, quem & Domini Patrem appellavit: alium creatorem, & juſtum, quem & malum nominavit: & præter hæc materiam, quæ mala ſit, & alii malo ſubſit.*

Dialogi contra Marcionem non ſunt Origenis. Reſpondeo ad primum, Dialogos illos non videri Origenis. Nullus enim Veterum, ne ipſe quidem Euſebius, qui nihil præterit ad Origenis commendationem ſpectans, meminit hujus diſputationis, quam oportuit eſſe celeberrimam (ſi unquam ſuſcepta eſt ab Origine) ſiquidem in ea, Eutropio, Ethnico homine, judice ab utraque parte electo, diſputante Origene, Eccleſia de Megethio, & Marco, aliiſque Hæreticis, victoriam dicitur reportaſſe: ut conſtat ex fine ſecundi Dialogi.

Secundò. Non ſapit doctrinam Origenis, nec convenit cum iis quæ in aliis Operibus habet de Filio Dei, & quæ ipſum ſenſiſſe refert Sanctus Hieronymus adversùs Ruffinum ſcribens, quod ipſo fere initio Dialogi primi profitetur: *Credo unum omnium conditorem eſſe, & opificem: & qui ab illo eſt, Deum Verbum conſubſtantialem, juxtaque perennem: eumque extremis temporibus hominem ex Maria aſſumpſiſſe. Credo etiam Spiritui Sancto, qui in omnem æternitatem exiſtit.* Certè ſi hæc Origenis eſſent, illa Sanctus Athanaſius contra Arianos protuliſſet, qui Origenis auctoritate abutebantur, cùm luculentiorem proferre non potuiſſet locum; Ut qui *Conſubſtantialis* vocem, & rem adſtruat, quam Ariani ferre non poterant.

Tertiò. Ait, Marcum & Lucam, cùm in numero 72. Diſcipulorum eſſent, ipſi etiam Paulo Evangelium prædicaſſe. Quod ſane non ſcripſiſſet Origenes in ſacris Literis ita eruditus: meminiſſet enim Sanctum Paulum teſtari, ſe *Non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum Apoſtolum* eſſe; & ſcribere, ad Galatas 1. *Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum eſt a me, quia non eſt ſecundùm hominem. Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per revelationem Jeſu Chriſti.*

Quartò. Non videtur latuiſſe Origenem, S. Lucam unum ex 72. Diſcipulis non fuiſſe; ſed ſolùm Sancti Pauli Diſcipulum & comitem. Id enim didicerat proculdubio ex Præfatione ipſius Lucæ in Evangelium, dicentis ſe ſcribere, *Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis.* Quibus verbis ſignificat ſe unum e 72. Diſcipulis non fuiſſe qui cum Chriſto in carne verſati ſunt, ipſique prædicantem viderunt, & audierunt. Unde Patres Origene antiquiores Lucam *Sectatorem, & Diſcipulum Apoſtolorum* vocant. [Sanctus Irenæus lib.3. cap.2. & Tertullianus lib.4. contra Marcionem, cap.2.] *Porro*, inquit, *Lucas non Apoſtolus, ſed Apoſtolicus; non Magiſter, ſed Diſcipulus, utique Magiſtro minor; certè tantò poſterior, quantò poſterioris Apoſtoli ſectator, Pauli ſine dubio.* Et ibidem vocat Sanctum Paulum *Illuminatorem Lucæ.* Non videtur itaque Origenes, qui Apoſtolicam Hiſtoriam apprimè noverat, ſenſiſſe & ſcripſiſſe, quod ſcripſit Auctor dictorum Dialogorum, Sanctum Lucam in numero 72. Diſcipulorum cùm eſſet, ipſi Paulo Evangelium prædicaſſe.

Quintò. Non conveniunt Origenis temporibus, quæ Dialogo 1. ex ejus perſona dicuntur. *Ex quo tempore Marcion e vita deceſſerit, cùm tam numeroſæ Epiſcoporum, imò veriùs Pſeudo Epiſcoporum ſucceſſiones proſeminatæ fuerint, quamobrem non ſucceſſoris cujuſpiam nomen in veſtram eſt ſectam derivatum, ſed ad illius Marcionis nomen adhæreſcitis?* Hæc, inquam, Origenis ætati non conveniunt. Nam ab initio Pontificatûs Eleutheri, a quo Marcion proſcriptus eſt, id eſt, ab anno M. Aurelii 16. ad annum Alexandri Mammeæ filii 8. quo clarus jam habebatur Origenes, 53, aut 54. duntaxat anni intercesſerunt (ut conſtat ex Chronico Euſebii,) quo temporis intervallo tam numeroſæ Epiſcoporum ſucceſſiones eſſe non potuerunt, quantas jactat Auctor Dialogi.

Sextò. Nullus Rex fuit Origenis tempore, qui fana falſorum Numinum, & idola deſtrueret. Non ſunt igitur ab Origene ſcripta quæ Adamantii nomine dicuntur Dialogo 1. *Jam verò, cùm Rex iſte pius ſit, religioniſque ſtudio flagret, quid? Atſne alterum quempiam Deum ſuperiori memoriâ ante hunc corda illorum tenuiſſe, & perſecutorem fuiſſe,*

ali-

alterum autem Deum hujus cor flectere, ac moderari? Melius enim ac aliter quàm illi Reges, hic imperat: quæ enim diſſiparunt illi, reſtaurat iſte. Quos odio perſecuti ſunt illi, amore complectitur iſte: quæ illi fana ac idola in honore habuerunt, hæc iſte ſubvertit.

Ex his itaque colligitur, Dialogos illos non eſſe Origenis.

Reſpondeo ſecundò, Non Marcionem, ſed Marcionitam, tria principia adſtruere, in laudato ſive Origenis, ſive alterius Dialogo. Ita enim loquitur Megethius Marcioniticæ propugnator Hæreſeos. Contra verò Marcus etiam Marcionita, initio 2. Dialogi duo tantum principia profitetur. *Equidem*, inquit, *ſic exiſtimo, non tria eſſe, ſed duo principia, malum & bonum.* Fateor itaque quoſdam Marcionitas tria admiſiſſe principia, ſeu tres Deos. Sed contendo Marcionem, & Marcionitas non degeneres duos tantùm propugnaſſe.

Ad teſtimonia Sanctorum Epiphanii, Cyrilli, & Theodoreti, reſpondeo majorem fidem, adhibendam eſſe Sancto Irenæo, & Tertulliano, qui & his antiquiores ſunt, & Marcionis errores accuratiùs perſcrutati ſunt, & expenderunt: maximè cùm Rhodon Aſiaticus, qui paucis annis poſt Marcionem floruit, & Euſebius Cæſarienſis, trium principiorum aſſertionem Marcionitis nonnullis tribuant, ipſi verò Marcioni duorum tantum prædicationem principiorum. Nam Rhodon apud Euſebium, lib. 5. cap. 13. de Marcionitarum diſſenſionibus ita loquitur: *Verùm alii, ſicut Marcion ipſe duo inducunt principia. Inter quos Potitus, & Baſiliſcus numerantur. Iſti Ponticum Lycum imitati, cùm nullum rerum diſtinctionem [ſicut nec ille] reperire poſſent, ad vulgarem quamdam, & perfacilem viam ſe converterunt, duoque principia, exiliter quidem & jejunè, nullâ demonſtratione adhibitâ, eſſe affirmarunt. Alii curſus ab illis ad deteriores erroris ſcopulos tanquam procellâ delati, non duas ſolùm, ſed tres naturas conſtituerunt. Quorum quidem (ſicut ejus diſciplinæ Propugnatores memorant) Dux & Princeps fuit Syneros.*

Idem aſſerit Sanctus Auguſtinus lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum cap. 22. Nec religioni ducit hac in parte deſerere Sanctum Epiphanium. *Marcion quoque*, inquit, *a quo Marcionitæ ſunt, Cerdonis ſecutus eſt dogmata de duobus principiis: Quamvis Epiphanius eum tria dicat aſſeruiſſe principia, Bonum, Juſtum, Pravum; ſed Euſebius Synerum quemdam, non Marcionem, trium principiorum, atque naturarum ſcribit Auctorem.*

Sed & his omnibus antiquior Sanctus Juſtinus, Apologiâ 2. pag. 92. Marcionis errorem ita exponit, ut duo tantùm principia ipſum admiſiſſe ſignificet: *Marcionem quoque Ponticum*, inquit, *in medium produxerunt pravi dæmones: qui Conditorem cæleſtium, & terreſtrium Deum, & a ſacris Vatibus prænuntiatum Chriſtum Filium ejus pernegare nunc quoque docet: alium autem neſcio quem obnuntiat præter opificem univerſorum Deum: atque item Filium alium. Cui permulti credentes, quaſi ſoli vera ſcienti nos derident, nullam habentes eorum quæ afferunt, probationem.*

Objicitur ſecundò. Conſtat ex Tertulliano, lib. 2. contra Marcionem, cap. 15. iſtum Hæreſiarcham novem Deos admiſiſſe; ergo duos tantum Deos, ſeu duo principia non agnovit.

Reſpondeo, nego Antecedens. Infert quidem Tertullianus, cogi Marcionem ut novem Deos admittat, quia illud ex erroris ipſius principiis ſequitur manifeſtè, cùm Deo ſuo coævum locum & coæternam aſſignaret materiam; ſimiliter & materiam innatam, infectam, & æternam, & locum pariter æternum & infectum, ut qui Deum & materiam clauderet, aſſignaret Creatori; & malum præterea materiæ deputaret, innatum innatæ, infectum infectæ, & æternum æternæ, demum duos Chriſtos. Sed iſtam conſequentiam non admittebat Marcion, nec illam intendebat (ut ex Tertulliani verbis colligitur). *Habes igitur in ſuperioribus tres ſubſtantias divinitatis; in inferioribus quatuor. His cùm accedunt & ſui Chriſti; alter qui apparuit ſub Tiberio, alter qui a Creatore promittitur, manifeſtam jam fraudem Marcion patitur ab eis, qui duos inferre præſumunt (Deos) cùm novem aſſignet, licèt neſciens.*

ARTICULUS III.

Utrùm Marcion a Patre pulſus ex Eccleſia, Romanum Pontificem appellaverit?

MArcionem, poſt illatum Virgini ſtuprum, a pientiſſimo Epiſcopo Patre ſuo extruſum fuiſſe ab Eccleſia; & cùm veniam ab eo impetrare non poſſet, nec communionem obtinere, qua ob tantum flagitium fuerat privatus, Romam fuiſſe profectum conſtat, quò poſt Hygini Pontificis maximi obitum pervenit. Rem totam narrat Sanctus Epiphanius, Hæreſi 42. ubi de Marcione ita ſcribit: *Initio vitæ caſtitatem præ ſe ferens, Monachorum inſtituta profeſſus eſt, parente natus Catholicæ Communionis Epiſcopo. Poſtea, cùm virginem quamdam adamaſſet, ac fraudibus pellexiſſet, ab ſpe vitæ cæleſtis illam ſtatim ac ſemetipſum dejecit. Ob hunc igitur inceſtum, Eccleſiâ ab ipſo parente pulſus eſt, viro cum primis religioſo, ac veritatis amore flagrantiſſimo, & in hac Epiſcopalis muneris adminiſtratione præſtanti. Cui cùm Marcio diu multùmque ſupplicaſſet, ac pœnitentiam poſtulaſſet, hanc a Patre precibus nullis obtinuit. Vehementem ſiquidem ex ea re dolorem optimus Senex, & Epiſcopus ceperat, quod non ipſe ſolùm excidiſſet, ſed & ignominiam ſibi, ac dedecus impoſuiſſet. Ergo ubi ſe nullis artibus eblandiri poſſe quod cuperet, animadvertit, popularium ſuorum probra ac ludibria non ſuſtinens, clam ab oppido feceſſit, ac Romam poſt Hygini Papæ obitum ſe contulit, qui a Petro Pauloque Apoſtolis nonus Eccleſiæ præfuerat.* An verò ad Sedem Apoſtolicam Marcion appellaverit, nonnulla eſt difficultas.

PROPOSITIO.

Marcion Romanum Pontificem non appellavit.

Probatur primò. Si ad Sedem Apoſtolicam Marcion appellaſſet, iſtius appellationis aliquod eſſet apud Scriptores Eccleſiaſticos veſtigium: atqui nullum eſt veſtigium, nulla planè Marcioniticæ appellationis ad Sedem Apoſtolicam memoria apud Eccleſiaſticos Scriptores, ergo Marcion ad Sedem Apoſtolicam non appellavit.

Major evidens eſt. Namque incredibile eſt, quòd tanti res momenti tanto fuiſſet obruta ſilentio. Porro ſi nullus Auctor Eccleſiaſticus illius meminit, illam aſſerere, fingere eſt, & ariolari.

Probatur ſecundò. Nullo monumento antiquitatis, imò nec mediæ ætatis, oſtendi poteſt laicis licitum fuiſſe appellare ab excommunicatione in ſe lata ab Epiſcopis, ob crimen: nullumque proferri poteſt iſtiuſmodi appellationum exemplum. Si enim tam inſolentes viſæ ſunt Africanæ Eccleſiæ Sacerdotum ad Romanam Sedem appellationes tempore celebris illius controverſiæ, quæ illam cùm Summis Pontificibus Zoſimo & Bonifacio commiſit; quantò magis execrata fuiſſet Eccleſia Laicorum anathemate percuſſorum appellationes? Quam igitur futile eſt aſſerere Marcionem appellaſſe ad Romanum Pontificem, nullâ Eccleſiæ regulâ, aut uſu fretum?

Pro-

Probatur tertiò. Si Marcion ad Sedem Apoſtolicam appellaſſet, non adiiſſet Seniores, id eſt Presbyteros & Doctores, ex quibus Romanus Clerus conſtabat: ſed expectaſſet Pontificis creationem, ad Pium Hygini Succeſſorem appellationem ſuam detuliſſet, ſuam ipſi expoſuiſſet cauſam, & Patrem ſuum ac Epiſcopum citari poſtulaſſet. Atqui nihil horum præſtitit Marcion, ſed rectà adiit Presbyteros, qui florentiſſimum Romanæ Eccleſiæ Clerum componebant, in eorum communionem irrepere tentavit, ipſoſque importunis quæſtionibus ſollicitans, inquieti, pertinacis, & hæretici animi dedit argumenta. Ergo Marcion Sedem Apoſtolicam non appellavit.

Probatur quartò. Nemo a Sententia lata appellat ad ſuperioris Judicis Tribunal, niſi aliquo colore, vel de nimia ſeveritate ſententiæ, & acerbitate pœnæ; vel de vi ſibi illata & irrogata calumnia, vel de Judicis livore, malo in ſe affectu, & corruptela queri poſſit. Atqui Marcion nullo colore conqueri potuiſſet de ſententiæ in ſe latæ ſeveritate, quia publicum crimen & adeo neſatium, quale erat ſtuprum illatum Virgini, ab eo qui Monachorum inſtituta profeſſus eſſet, abſciſſione ab Eccleſiæ corpore plecti debebat, & tradere Satanæ conveniens erat eum, qui ſe tam turpi facinore polluerat, ut ſpiritus ſalvus fieret. Nec etiam calumniam potuiſſet cauſari, quia damnatus erat a Patre, in quem refundi quodammodo videbatur illius probrum, ac dedecus. Nec etiam poterat de Judicis livore, aut malo in ſe affectu conqueri, quia patrem in filium ita malè affectum crederet nemo, ut ipſi falſum crimen vellet affingere, aut non convictum damnare. Quod præcipuè de Epiſcopo *cum primis religioſo, veritatis amore flagrantiſſimo, & in Epiſcopalis muneris adminiſtratione præſtanti*, qualem fuiſſe Marcionis patrem ex Sancto Epiphanio conſtat, perſuadere ſibi nullus poſſet. Ergo veriſimile non eſt, Marcionem ad Sedem Apoſtolicam appellaſſe.

Propoſitio noſtra hic objectione pulſari poteſt. Qui adiit Clerum Romanum, vacante Sede Pontificiâ, ab eoque poſtulavit ut reciperetur in communionem, & quem, causâ cognitâ, recipere noluit florentiſſimus Clerus, abſque juſſu & conſenſu patris, a quo ejectus fuerat, ille appellavit ad Eccleſiam Romanam; atqui id præſtitit Marcion, ſicque erga illum ſe geſſit Clerus Romanus: Ergo Marcion appellavit ad Sedem Romanam.

Probatur minor ex ſancto Epiphanio, Hæreſi 42. ubi de adventu Marcionis Romam, & de rebus ibi ab eo geſtis, hæc habet: *Eo ſtatim ut Marcion pervenit, ad Seniores adiens, qui ab Apoſtolorum Diſcipulis edocti adhuc ſupererant, ut in communionem admitteretur, ab iis fruſtra petiit: Quamobrem extimulatus invidiâ, quòd non principem illic locum, ac ne Eccleſiæ quidem aditum impetraſſet, ad impoſturis Cerdonis hæreſim confugere in animum induxit.* Et infra: *Palam eos alloquens; Cur me, inquit, recipere noluiſtis? Reſponderunt illi: Nobis injuſſu venerandi Patris tui, iſtud facere non licet. Una ſiquidem fides eſt, & animorum una conſenſio: neque contra ſpectatiſſimum Collegam, patrem tuum, moliri quidpiam poſſumus.* Ex quibus colligitur, Marcionem adiiſſe Clerum Romanum, vacante Sede Pontificiâ, & ab eo poſtulaſſe, ut reciperetur in communionem; Florentiſſimum verò Clerum, ipſum recipere noluiſſe abſque juſſu Epiſcopi & Patris, a quo anathemate confixus fuerat.

Reſpondeo, diſtinguo majorem, ſi apud Clerum conqueſtus ſit de injuria, & datò libellò cauſam ſuam examinari, ac judicari ſupplicaverit, concedo. Si communionem duntaxat Romani Cleri ſuffurari tentaverit, nego. Porro Marcionem ad Clerum Romanum examen ſuæ cauſæ ſolenni conteſtatione, aut ſupplici libello detuliſſe, nulla monumenta probant, vel leviter quidem innuunt. A venerando Romanorum Sacerdotum cœtu poſtulavit duntaxat, ut ad communionem admitteretur. Id recuſarunt ſanctiſſimi illi Eccleſiæ Presbyteri ac Doctores, dicentes ſe iſtud facere non poſſe injuſſu Patris ipſius. At, ſi Marcion ad Eccleſiam Romanam, & Sedem Apoſtolicam appellaſſet, Romana Eccleſia potuiſſet judicium ferre de ejus appellatione, invito illius Patre, ſiquidem *Potentior erat Romana Eccleſia Principatus*. (ut ſanctus Irenæus ſuppar Auctor teſtatur, lib. 3. cap. 3.) Superior enim judex, abſque inferioris conſenſu, poteſt appellationem ab illius ſententia ad ſuum tribunal interjectam ſuſcipere, & judicare. Non dixiſſet igitur Eccleſia Romana in illa hypotheſi: *Nobis, injuſſu venerandi Patris tui, iſtud facere non licet.* Id autem rectè dixit in hypotheſi noſtra, qua Marcionem irrepere voluiſſe in communionem Romani Cleri, poſt ſanctum Epiphanium, dicimus. Cum enim lege, quæ ab Apoſtolorum temporibus in Eccleſia viguerat, (quam proinde Canonem Apoſtolicum vocat Alexander Epiſcopus Alexandrinus, in Epiſtola ad Alexandrum Conſtantinopolitanum, apud Theodoretum lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 4.) ſancitum eſſet, ut qui ab uno Epiſcopo ejecti eſſent, & anathemate percuſſi, ab aliis non reciperentur: quam legem Concilium Nicænum poſtea renovavit, Canone 5. Romanæ Eccleſiæ non licebat Marcionem, inconſulto, & non conſentiente illius Epiſcopo & Patre, in communionem admittere: & ſtupri reum, non actâ pœnitentia in ipſa Eccleſia, quam tanto flagitio offenderat, abſolvere: quia ut omnium Eccleſiarum una fides eſt, ita in illis una eſſe debet animorum ad Legis divinæ, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ promovendam obſervantiam conſpirantium conſenſio. Hanc rationem affert Clerus Romanus, cur Marcionem recipere non poſſit. *Nobis*, inquit, *injuſſu venerandi Patris tui facere iſtud non licet. Una ſiquidem fides eſt, & animorum una conſenſio*, &c.

Ex his conſtat, quæ Bellarmino Cardinali ſit adhibenda fides, qui inter exempla eorum, qui Romanam Sedem, & Pontificem Maximum, ante Concilium Sardicenſe appellarunt primo loco recenſet appellationem Marcionis, lib. 2. de Romano Pontifice, cap. 21.

SCHOLION.

Religioſi Cenſores ex hoc Articulo Propoſitionem iſtam in Indiculo ſuo notarunt: *Sæculares Excommunicatos ab Epiſcopo inauditum eſſe appellare ad Sanctam Sedem.*

R. Facti quæſtio eſt, non juris. Marcionem Hæreſiarcham ab optimo Epiſcopo patre ſuo pulſum ex Eccleſia, Romanum Pontificem non appellaſſe, hoc inter alia argumento probavi, quòd *Nullo monumento Antiquitatis, nec media ætatis oſtendi poſſit, Laicis licitum fuiſſe appellare ab Excommunicatione in ſe lata ab Epiſcopis ob crimen.* De Fidei cauſis non loquor, non de cauſis dejectorum Epiſcoporum, quarum alia ratio eſt.

Ad eundem Articulum hanc notam Religioſi Cenſores appingunt: *Redarguit Bellarminum ex facto Marcionis probantem appellationem ad Sedem Apoſtolicam.*

R. *A Bellarmino* diſſentire, grande piaculum & cenſoriâ notâ dignum! In iis Quæſtionibus, quæ fidem aut bonos mores non ſpectant, & quarum tractationem Eccleſia permittit, diſputare non licet, Auctoreſque Illuſtriſſimos refellere?

ANI-

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem: *Marcion Romanum Pontificem non appellavet.*

§. UNICUS.

Probabilius videtur Marcionem a Sententia in ipſum a Patre lata ad Sedem Apoſtolicam provocaſſe.

QUaſi Bellarminus in apertiſſimum lapſus fuiſſet errorem, ſuperiorem Diſſertationem illis verbis Natalis abſolvit: *Ex hic conſtat qua Bellarmino Cardinali ſit adhibenda fides &c.* Ego verò puto valde probabilius eſſe, Marcionem a ſententia Patris ad Eccleſiam romanam provocaſſe, adeoque potiùs Bellarminum affirmantem, quàm alios id negantes veritatem attigiſſe.

Illud igitur ex Epiphanio, cujus verba non ſatis, ni mea me fallat opinio, remota eſſe ab innuenda appellatione demonſtrat Natalis, in dubium non revocandum, Marcionem Romam convolaſſe, ibique expoſtulaſſe, ut in communionem admitteretur, quod nunquam a Patre, qui eum ab eccleſia expulerat, potuerat obtinere. Expetiit proinde a Clero Romano, Sede Apoſtolicâ tunc vacante, ut ea potiori, qua gaudebat, auctoritate. Patris ſententiam tandem reſcinderet, neque etenim eâ non reſciſsâ Clerus Romanus in ſui communionem admiſiſſet. Ex iis autem primò percipitur non inauditum tunc fuiſſe, ut romanus Pontifex ſolveret quos alii Epiſcopi ligaſſent; ſi hoc etenim verum non eſſet, nequaquam Marcion tanti iter incommodi ſuſcepiſſet, ex Ponto Romam contendendo. Deinde cùm neceſſe ſit affirmare ad Clerum romanum confugiſſe tanquam ad Superiorem judicem, qui inferioris ſententiam poſſet moderari, ſeu pœnæ impoſitæ finem imponere, quid hìc ampliùs deſiderandum, ut per appellationem romanum Clerum adiiſſe cognoſcamus? Nec ſibi cauſam deeſſe, nimiæ nempe ſeveritatis Patrem accuſandi, potuit Marcion judicare; ut enim narrat S. Epiphanius, cujus refert verba Natalis initio articuli tertii, poſtquàm in juſtam commiſſi ſceleris vindictam eum Pater ab Eccleſia expulit, ut tandem reſtitueretur, diu, multùmque ſupplicavit, pœnitentiam poſtulavit, nec tamen ipſius animum flectere obtinuit.

Opponit Natalis, quòd ſi Marcion ad Clerum romanum tanquam ad Judicem ſuperiorem provocaſſet, idem Clerus non reſpondiſſet: *Nobis injuſſu Patris tui iſtud facere non licet*, cùm nil vetet poſt appellationem ab inferioris Judicis ſententia, Judicem ſuperiorem de eadem judicare. Iis tamen quomodo reſpondendum ſit, ipſe Natalis ſuggerit, dum ſtatim obſervat legem in Eccleſia viguiſſe, ut ab uno Epiſcopo dejectos, & anathemate percuſſos, alii eodem inconſulto Epiſcopo non reciperent; cui legi ne contrairet, putandum eſt. Clerum romanum Marcioni reſpondiſſe *injuſſu* Patris non ſibi licere illum in communionem recipere. Id tamen non obſtat, quin credere poſſimus jam tunc ad Sedem romanam appellationem uſitatam fuiſſe. Ita nemo negare audebit, Sergio Pontifice eccleſiam regente, ad Sedem Apoſtolicam provocari potuiſſe, & tamen Ebbonem Archiepiſcopum Remenſem, quia in Gallia damnatum, ad clericalem communionem admittendum non deberi judicavit, ut teſtatur Nicolaus I. in ſua epiſtola ad Epiſcopos Synodi Sueſſionenſis his verbis: *Porro ſi quiſpiam Sedem Apoſtolicam per Sergium ſanctæ memoriæ Papam Ebbonem quondam archiepiſcopum indignum clericali communione ſanxiſſe perhibet, noverit, quoniam talem Sedem Apoſtolica non debuit Ebbonem, donec Synodali ejus examine cauſa diſcuteretur, habere, qualem ab aliis habitum non ignorabat. Statutum quippe in Magna, & veneranda Nicæna Synodo legerat, ut de his, qui communione privantur, ſeu ex Clero, ſeu ex laico ordine ab Epiſcopis, per unamquamque provinciam ſententia regularis obtineat, ut hi, qui abjiciuntur, ab aliis non recipiantur.* Ad illam ergo optimam diſciplinam conſervandam, qua cavebatur, ne ab uno Epiſcopo damnatus, ab altero reciperetur eodem inconſulto, Marcion communionem a Clero Romano expoſtulans non fuit auditus, illud enim verbum *injuſſu* Patris, aliud ſonare haud poteſt quàm patre inſcio: neque etenim hic, qui Sinopenſis erat Epiſcopus, Eccleſiæ romanæ ſe imperare poſſe, vel debuit ſomniare, atque hoc omnino alienum fuiſſe a mente S. Epiphanii credendum eſt. Et re vera vel Marcion commiſſum ſtuprum fatebatur, & tunc quare reſcindenda Patris ſententia, qua in tantum crimen animadverterat? Ubi verò effrons negaſſet, conſulendus erat Epiſcopus qui ſententiam tulerat, ut ſatis injuſtitia innoteſceret.

Juſtis tamen de cauſis aliquando romanus Pontifex abſolvere eos per veniam, ſeu diſpenſationem conſuevit, quos non ſolùm Epiſcopi, ſed etiam Oecumenica Concilia damnaverant, atque ita Julius Romanus Pontifex, ut alia quamplura omittam exempla, Urſacium & Valentem Arianorum ſigniferos, a Sardicenſi Concilio damnatos, ex indulgentia abſolvit, teſte Hilario Pictavienſi *fragm. 2.* Ita autem & factum eſſe cum Marcione ab Eleutherio romano Pontifice teſtis eſt Tertullianus; unde & novum conſurgit argumentum, Marcionem cauſam ſuam ad romanum Tribunal detuliſſe. En hujus Patris verba de præſcript. cap. 30. *Ubi tunc Marcion genere Ponticus, Nauclerus, Stoica ſtudioſus? Ubi Valentinus Stoica Sectator? Nam conſtat illos neque adeo olim fuiſſe Antonini ferè Principatu, & in Catholicam primò doctrinam crediſſe apud Eccleſiam Romanenſem ſub Epiſcopatu Eleutherii benedicti &c.* Proſequitur deinde narrare ob illorum inquietam curioſitatem ſemel & iterum ejectos fuiſſe; ac nihilominus tandem Pontificem denuo pacem Marcioni conceſſiſſe eâ conditione, ut quos perdiderat, Eccleſiæ reſtitueret; quod tamen morte præventus exequi non potuit. Ut verò Tertulliani mentem aſſequamur, obſervandum eſt Marcionem impatientiſſimè ferentem a Clero romano communionem, & principem locum non obtinuiſſe, ad Cerdonis caſtra tranſiſſe; unde irâ fremens ita alloquutus eſt Clerum apud S. Epiphanium: *Eccleſiam veſtram ego diſſociabo, ac in ea ſchiſma ſempiternum immittam.* Cerdoni autem adhæſit etiam ſub Pio Eleutherii Anteceſſore, & cùm ſuos errores ejuraſſet, Eleutherio in Cathedra Petri ſedente, dicit Tertullianus tunc primò crediſſe, hoc eſt ſuas hæreſes execraſſe. Et quidem in craſſum errorem incideremus, ſi vellemus ita Tertullianum intelligere, ut ſignificare voluerit tunc primò nomen chriſtianæ religioni dediſſe; omnes enim Patres, qui de eo ſcripſerunt, multò ante Catholicum eſſe deſiiſſe affirmant. Ex hoc autem etiam agnoſcitur gratis aliquos aſſerere Marcionem communioni reſtitutum fuiſſe Parente ſuo aſſentiente, antequàm illum reciperet Eleutherius. Sed & gratis Patris conſenſu accedente receptum fuiſſe fabulantur, quia Tertullianus qui narrat Marcionem in Summi Pontificis communione admiſſum fuiſſe, Patris conſenſûs non meminit; & ulteriùs tot elapſi erant anni, ut inveriſimile omnino videatur Patrem ad hæc uſque tempora vitam ſuam prorogaſſe. Obſervant igitur, quòd cùm Marcion ab Eccleſia a Patre je-

ejectus Romam venit, triginta ſaltem annos natum fuiſſe neceſſe erat, *principem* enim *locum* in Eccleſia Romana, teſte Epiphanio, exoetere auſus eſt. Ab eo verò tempore, a Pontificatu nempe Hygini, quo Marcionem Pater expulerat, uſque ad annum, quo eum ſuſcepit Eleutherius, triginta & ſex circiter anni interceſſerunt. Itaque factum eſt, quod Marcion ſexaginta & ſex annos natus a Romano Pontifice in communionem fuerit receptus: quo tempore inveriſimile ſanè eſt ipſius Patrem adhuc ſuperſtitem, ut Eccleſię reſtitueretur, conſenſiſſe.

Tillemontius, & quidam alii Tertullianum memoria lapſum credunt, & quæ dicit de Marcione communioni ab Eleutherio reſtituto intelligenda putant de Cerdone: Ad id autem aſſerendum ex eo moventur, quia S. Irenæus tunc temporis tertium ſuum librum ſcribens, nullum habet verbum de Marcione, ut inter vivos degente. Tum quia *contr. hæreſ. lib.3. cap.4.* narrat Cerdonem pluries ab eccleſia ejectum, pluries etiam eidem ſuiſſe reſtitutum, quod idem cùm referat Tertullianus de Marcione, non de hoc, ſed de Cerdone videtur intelligendus.

Sed hæc leviſſima ſunt, & ex iis a Tertulliano non diſcedendum mihi certiſſimum eſt. Primò ergo Tertullianus ita Marcionis temporibus proximus fuit, ut fortaſſe jam natus eſſet, quando Pontificatum gerebat Eleutherius; qua propter facilimè inſtrui potuit de iis, quæ ſub eodem acciderant. Deinde tam clarè deſcribit Marcionem, ut de eodem loquutum fuiſſe dicere cogantur. Eum *Ponticum* nominat quod, Cerdoni in Syria nato minimè convenit, optimè verò Marcioni, de quo ait S. Epiphanius hæreſ.4. *Fuit iſte genere Ponticus, ex ea parte, quæ Helleſpontus dicitur, oppido Sinope &c.* ac Epiphanio conſentiunt S. Juſtinus *apol.2.* & S. Irenæus *lib.1. cont. hæreſ. cap.27.* Eum etiam *Nſtuleram* appellat, quod nomen Marcioni conſonat, quapropter Rhodion apud Euſebium Hiſt. lib.5. cap.13. *Nautam* vocat. Cæterùm non refert S. Irenæum Marcionis, aut inter vivos ſub Eleutherio degentis non meminiſſe, neque etenim id negat; unde nil obſtat quin Tertulliano affirmanti credamus. Si præterea Irenæum Marcionis non meminiſſe, quaſi tunc adhuc eſſet ſuperſtes, ſatis eſſet ut crederemus vitâ functum, idem de Cerdone ſentiendum eſſet, cum eo tempore adhuc lucis uſura fruitum eſſe non narret. Sed quid etiam obſtat dicere, Irenæo tertium ſuum librum ſcribente paulo ante Marcionem ſub Eleutherio occubuiſſe, cum ipſe Tertullianus narret morte præventum conditionem exequi non potuiſſe, ſub qua poſtremò Pontifex illum Eccleſiæ reconciliaverat? Quid etiam credere vetat Marcionem Cerdonis Magiſtri ſui veſtigia relegiſſe; ac proinde tam Cerdonem quàm Marcionem ſæpiùs errorum ſuorum pœnituiſſe, ac ſæpius ad vomitum rediiſſe?

Nullo itaque ſatis firmo fundamento demonſtrari poteſt Marcionem a Patre ſuo Epiſcopo Sinopenſi damnatum ad Tribunal Romanum non confugiſſe, ac tandem ibi, eodem Patre inconſulto, abſolutionem a S. Eleutherio non obtinuiſſe. Cùmque id præſtando, re vera a Judice inferiore ad Superiorem acceſſerit, proculdubio non irridendus Bellarminus, qui Marcionis etiam exemplo appellationes ad Sedem Apoſtolicam probare non omiſit.

DISSERTATIO III.

DE MONTANI FIDE CIRCA Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm Montanus, & Montaniſtæ rectè de Trinitate ſenſerint?

PROPOSITIO.

Montanus, & Montaniſtæ pari de Trinitatis Myſterio rectè ſenſerant.

PRobatur primò ex ſilentio veterum Scriptorum, qui Montani penè ætate floruerunt, & luculentiſſimis ſcriptis ipſius errores confutarunt, ſcilicet Apollinarii, Apollonii, Miltiadis, Serapionis: quorum præclara Fragmenta extant apud Euſebium, lib.5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14. 16. 17. & 18. Hi namque cum errores Montani qui longè minoris erant momenti, notaverint, multaque in ipſum congeſſerint, nullum ipſi errorem circa Trinitatem tribuerunt, aut exprobrarunt: quem proculdubio non diſſimulaſſent, ſi Fidei Chriſtianæ fundamentum hæreſi ſuâ violaſſet.

Probatur ſecundò. Si tam horrendas palam blaſphemias Montanus effutiiſſet, nuſquam de eo dubitaſſent Orthodoxi, Propheta-ne eſſet, an Pſeudo-Propheta, nec tandiu de eo conſultatum fuiſſet, atque diſceptatum. Statim enim Catholici ipſum velut apertum hæreticum execrati fuiſſent, ut qui præcipuum Catholicæ fidei caput violaſſet. Atqui de Montano & ejus Prophetiis dubitatum eſt a Catholicis, nec ſtatim exploſus fuit, & ejectus ab Eccleſia: argumento eſt igitur ipſum rectè ſenſiſſe de Myſterio Trinitatis, nec in tantam erupiſſe blaſphemiam ut ſe Paracletum diceret, eo ſenſu quo nomen iſtud perſonam divinam ſignificat, vel ut ſe diceret Patrem omnipotentem, quod alii ipſi affingunt.

Probatur minor ex Euſebio, lib.5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.3. ubi hæc habet: *Cùm Montanus, & Alcibiades, & Theodotus in Phrygia jam tum prophetandi opinionem apud complures adepti fuiſſent (permulta enim, divinâ gratia largiente, miracula, operaque ſtupenda, ad illud uſque tempus per varias Eccleſias edita, fidem multis faciebant, illos etiam donum Prophetiæ ſuiſſe conſecutos) cùmque de iſtis hominibus controverſia orta eſſet, fratres rurſus, qui in Gallia habitabant, privatum judicium, idque prudens & rectum cumprimis, de eiſdem, Epiſtola quam diximus, ſubjunxerunt.* Ergo de Montano, & ejus Prophetiis a Catholicis dubitatum eſt, nec ſtatim ejectus fuit ab Eccleſia.

Probatur tertiò. Tertullianus, qui Montanum *Paracletum* nominat, & omnia ab eo dicta Paracleto accepta refert, ſubinde eadem, ut divinitùs tradita, pro viribus propugnat, nihil hujuſmodi de Trinitate eum ſenſiſſe innuit, imo ipſe qui medullitus fuit Montaniſta, cùm ſcripſit librum adversùs Praxeam, in eo libro Trinitatis Myſterium ſenſu prorſus Catholico exponit. Ita enim cap. 13. *Nos enim, qui & tempora, & cauſas Scripturarum per Dei gratiam inſpicimus, maximè Paracleti, non hominum diſcipuli, duos quidem definimus, Patrem & Filium, & jam tres*

cum

cum Spiritu Sancto, ſecundùm rationem œconomiæ, quæ facit numerum . . . . . Duos tamen Deos, & duos Dominos nunquam ex ore noſtro proferimus; non quaſi non & Pater Deus, & Filius Deus, & Spiritus Sanctus Deus, & Deus unuſquiſque; ſed quoniam retro & duo Dei, & duo Domini prædicabantur; ut ubi veniſſet Chriſtus, & Deus agnoſceretur, & Dominus vocaretur, quia Filius Dei, & Domini . . . . . At ubi venit Chriſtus, & cognitus eſt a nobis, quòd ipſe ſit, qui numerum retro fecerat, factus ſecundus a Patre, & cum Spiritu tertius, & jam Pater per ipſum pleniùs manifeſtatus; redactum eſt jam nomen Dei, & Domini in unionem: ut quia Nationes a multitudine idolorum tranſirent ad unicum Deum, & differentia conſtitueretur inter cultores unius, & plurimæ divinitatis.

Et lib. de Pudicitia cap. 27. *Eccleſia propriè & principaliter ipſe eſt Spiritus, in quo eſt Trinitas unius divinitatis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus.* Igitur Montanus, & Muntaniſtæ rectè de Trinitate ſenſerunt.

Probatur quartò auctoritate Sancti Epiphanii, Hæreſi 48. *Cataphryges*, inquit, *tam vetus, quàm novum Teſtamentum aſciſcunt; Mortuorum reſurrectionem approbant. Sed Montanum quemdam, Prophetam, cum Priſcilla, & Maximillâ Propheteſſis, prædicant; quibus inhærentes, a ſecta vera deflectunt. Nam de Patre & Filio, & Spiritu Sancto, eadem cum Eccleſia Catholica ſentiunt.*

Probatur quintò auctoritate Philaſtrii Brixienſis Epiſcopi, lib. de Hæreſibus, cap. 2. partis ſecundæ; *Cataphryges*, inquit, *Prophetas & Legem accipiunt, Patrem, & Filium, & Spiritum confitentur, carnis reſurrectionem expectant, quam & Catholica Eccleſia prædicat.*

Probatur ſextò auctoritate Theodoreti, lib. 3. Hæreticarum Fabularum cap. 2. *Hæreſim*, inquit, *quam Cataphrygas vocant, inchoavit Montanus . . . Hic & Matrimonium ſolvi conſtituit, & nova jejunia, præter Eccleſiæ conſuetudinem, introduxit. Doctrinam verò de divina Trinitate non corrupit, & de mundi creatione eadem nobiſcum docuit.* Ex quibus omnibus conſtat, Montanum, ejuſque Montaniſtas, de Trinitatis Myſterio rectè ſenſiſſe.

Objicitur primò. Qui ſe Paracletum nuncupavit, non rectè ſenſit de Trinitate, uti nec illi qui ipſum, velut Paracletum venerati ſunt; & in ejus nomine baptiſma contulerunt, non in nomine Patris, & Filii & Spiritûs Sancti: ſed Montanus ſe Paracletum nuncupavit, & velut Paracletus a Montaniſtis agnitus eſt, qui etiam in ejus nomine baptiſma contulerunt, non in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti: ergo Montanus, & Montaniſtæ non rectè de Trinitate ſenſerunt.

Probatur minor, tum ex Tertulliano, qui paſſim eum Paracletum vocat: tum ex Baſilio Magno, in Epiſtola 1. Canonica ad Amphilochium, dicente: *Pepuzeni ergo ſunt apertè hæretici. In Sanctum enim Spiritum blaſphemarunt, Montano, & Priſcillæ Paracleti appellationem nefariè & impudenter tribuentes . . . . Quamnam ergo habet rationem verum eorum baptiſma judicari, qui in Patrem, & Filium & Montanum, Priſcillamque baptizant! Non enim baptizati ſunt, qui non in nobis tradita baptizati ſunt. Quare etiamſi hoc magnum Dionyſium latuit, nobis tamen non eſt ſervanda erroris imitatio.* Ergo Montaniſtæ Sectæ ſuæ auctorem Montanum ut Paracletum agnoverunt, & in ejus nomine baptiſmum contulerunt.

Reſpondeo, nego minorem. Ad ejus probationem reſpondeo, Montaniſtas auctorem ſuum non vocaſſe Paracletum, eo ſenſu ut ipſum exiſtimarent eſſe Spiritum Sanctum, ſed hominem a Spiritu Sancto ſingulari quadam ratione afflatum: & Prophetiæ dono ornatum. Id conſtat ex Tertulliano, lib. de Pudicitia, cap. 21. *Sed habet, inquis, poteſtatem Eccleſia delicta donandi: hoc ego magis & agnoſco, & diſpono, qui ipſum Paracletum in prophetis novis habeo dicentem, Poteſt Eccleſia donare delictum; ſed non faciam, ne & alia delinquant.* Vides ut Paracletum quidem agnoſcit in novis Prophetis, Montano, Priſcilla, & Maximilla, ſed Montanum ipſum Paracletum non dicit. At ipſum evidentius diſtinguit a Paracleto, lib. de Jejuniis adversùs Pſychicos, cap. 1. ubi Catholicos his verbis ſugillat: *Hi Paracleto controverſiam faciunt; propter hoc novæ Prophetiæ recuſantur: non quòd alium Deum prædicent Montanus, Priſcilla, & Maximilla, nec quòd Jeſum Chriſtum ſolvant, nec quòd aliquam fidei, aut ſpei regulam evertant; ſed quòd planè doceant ſæpius jejunare, quàm nubere.* Et cap. 12. *Quid ergo ceſſatis*, inquit, *Paracletum, quem in Montano negatis, in Apicio credere?*

Sic etiam Montaniſtarum errorem exponit Philaſtrius, lib. de Hæreſibus cap. 2. partis ſecundæ: *Quoſdam autem ſuos Prophetas*, inquit, *id eſt Montanum nomine, & Priſcillam, & Maximillam annuntiant: quos neque Propheta, neque Chriſtus nuntiavit. Addunt etiam plenitudinem Sancti Spiritûs, non per Apoſtolos, Chriſto dante fuiſſe conceſſam, ſed per illos ſuos Pſeudoprophetas æſtimant impartitam.*

Apicius celebris erat helluo, cujus Martialis Poëta meminit.

Denique Sanctus Auguſtinus, lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum, explicat qua ratione Montanus a ſuis Paracletus dictus ſit: *Cataphryges*, inquit, *quorum Auctores fuerunt Montanus tanquam Paracletus, & duæ Propheteſſæ ipſius Priſca & Maximilla, adventum Spiritûs Sancti a Domino promiſſum, in ſe potiùs, quàm in Apoſtolis ejus fuiſſe aſſerunt redditum; Secundas nuptias pro fornicationibus habent, & ideo dicunt eas permiſiſſe Apoſtolum Paulum, quia ex parte ſciebat, & ex parte prophetabat: nondum enim venerat quod perfectum eſt. Hoc autem in Montanum, & in ejus Propheteſſas, veniſſe delirant.* Ex quibus colligitur, Montaniſtas non eo ſenſu Montanum velut Paracletum agnoviſſe, quòd eum Spiritum Sanctum exiſtimarent; ſed quòd majorem Spiritus Sancti plenitudinem, uberioraque chariſmata, & in Montanum & in ejus Propheteſſas, quàm in Apoſtolos veniſſe, delirarent.

Ad auctoritatem Sancti Baſilii, reſpondeo ipſum non diſertè aſſerere quòd Montaniſtæ Auctorem ſuum Montanum Spiritum Sanctum eſſe jactarent: ſed dubitanter, & disjunctivè loqui (ut patet ex verbis quæ interſerit ibidem:) *Sive ergo*, inquit, *ut qui homines in Deos referant, ſunt condemnandi; ſive ut qui Spiritum Sanctum, per comparationem cum hominibus injuria afficiant, ſic quoque ſunt æternæ condemnationi obnoxii, quòd condonari non poſſit blaſphemia in Spiritum Sanctum.* Incertum ergo erat S. Baſilio utrùm Muntaniſtæ Paracleti appellationem Montano tribuerent, homines in Deos referendo, id eſt, exiſtimando Montanum eſſe Spiritum Sanctum, vel ſolum tribuendo ipſi nomen Spiritus Sancti proprium, ſcilicet *Paracleti*, atque ita Sanctum Spiritum injuriâ afficerent. Sed aliis Patribus a nobis laudatis exploratum fuit quo ſenſu Montanus a ſuis Paracletus vocaretur: nec ſic eum appellari, quaſi crederetur ab eis eſſe Spiritus Sanctus.

Quod autem Sanctus Baſilius addit, Montaniſtas baptizaſſe *in Patrem, & Filium, Montanum, & Priſcillam*, non ſignificat ipſos in nomine Patris, & Filii, Priſcillæ, & Montani baptizaſſe, ſed in profeſſione Fidei in Patrem, & Filium, quam Montanus & Priſcilla tenebant, & docebant. Unde cùm ſubjungit, *Non enim baptizati ſunt, qui non in nobis tradita baptizati ſunt:* non eſt

ſenſus

ſenſus, quòd non in nobis tradita forma, ſed quòd non in nobis tradita dogmata Montaniſtæ baptizati eſſent. Certè Sanctus Dionyſius Alexandrinus baptiſmum Montaniſtarum ratum habuit, quod Baſilius miratus eſt vehementer; *Pepuzenorum autem Baptiſmus nullam mihi habere rationem videtur; & miratus ſum quomodo hoc Magnum Dionyſium, qui fuit Canonicus*, id eſt, Regularum Eccleſiaſticarum peritiſſimus, *præteriit. Antiqui illum Baptiſmum ſuſcipiendum putarunt, qui nihil a fide recedit*. An, quæſo, credibile eſt Sanctum Dionyſium Alexandrinum probaſſe eorum baptiſma, qui non verbis Evangelicis, ſed in nomine Patris, & Filii, Montani & Priſcillæ baptizarent? Ob eam utique cauſam duntaxat Sanctus Baſilius Montaniſtarum baptiſma rejecit, & irritum habuit, quòd non ſolùm Schiſmatici, ſed Hæretici eſſent, id eſt, *de ipſa in Deum fide diſſentirent*. Unde cùm eorum quos Hæreticos propriè vocat baptiſma rejiceret, conſequens erat ut & Pepuzenorum, ſeu Montaniſtarum baptiſma improbaret. Quæ ſors Montaniſtis apud Baſilium cum cæteris Hæreticis communis erat. *Viſum eſt ergo*, inquit, *ab initio Hæreticos quidem omnino rejicere*. Nec ſequitur Baſilium exiſtimaſſe Montaniſtas circa Myſterium Trinitatis errare, quia dixit; *Hæreſis autem eſt, ut Manichæorum, & Valentinorum, & Marcioniſtarum, & horum ipſorum Pepuzenorum. Statim enim de ipſa in Deum fide eſt diſſenſio*. Non enim omnis diſſenſio de fide in Deum eſt Hæreſis circa Myſterium Trinitatis. Namque ibi Hæreticorum nomine omnes omnino Hæreticos intelligit Sanctus Baſilius, & obvia tantùm exempla profert; ſicut nomine Schiſmaticorum intelligit omnes qui ab Eccleſiæ unitate receſſerunt, licèt obvium duntaxat exemplum afferat eorum, *qui de Pœnitentia diſſentiunt ab iis qui ſunt ex Eccleſia*. Certum autem eſt omnes Hæreticos circa Myſterium Trinitatis non erraſſe. Deinde Baſilius opponit Hæreticos Schiſmaticis, *qui propter aliquas Eccleſiaſticas cauſas, & medicabiles quæſtiones inter ſe diſſident*. Dic, amabo, num Sanctus ille Doctor Hæreticos, circa Myſterium Incarnationis errantes, illis annumeraſſet, qui propter Eccleſiaſticas cauſas, & medicabiles quæſtiones, ab Eccleſia diſſidebant? Minimè gentium. Illos igitur inter Hæreticos numeraſſet. Non igitur eos duntaxat de ipſa in Deum fide diſſentire, adeoque Hæreticos eſſe cenſuit Sanctus Baſilius, qui circa fidem Trinitatis errarent. Non eſt igitur conſequens ut Montaniſtas malè de adoranda Trinitate ſenſiſſe exiſtimaret, quia diſſenſionem illis tribuit de ipſa in Deum fide.

Denique, quicquid ſenſerit de Montaniſtis Sanctus Baſilius, conſtat ipſos babtizaſſe in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, ex Tertulliano in libro contra Praxeam, quem ſcripſit jam Montaniſta factus (ut conſtat ex cap. 1.] ait enim, cap. 26. Chriſtum, poſt reſurrectionem *ſpondentem miſſurum ſe Diſcipulis promiſſionem Patris, noviſſimè mandaſſe ut tingerent in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, non in unum, nam nec ſemel, ſed ter, ad ſingula nomina, in perſonas ſingulas tinguimur*, & cap. 30. *Hic interim* [Chriſtus) *acceptum a Patre munus effudit, Spiritum Sanctum, tertium nomen Divinitatis, & tertium Majeſtatis, unius Prædicatorem Monarchiæ, ſed & œconomiæ Interpretatorem, ſi quis ſermones novæ Prophetiæ ejus admiſerit, & deductorem omnis veritatis, quæ eſt in Patre & Filio, & Spiritu Sancto, ſecundum Chriſtianum Sacramentum*.

Cùm igitur potiùs credendum ſit Tertulliano in his quæ Montani errores ſpectant, ut potè ſectæ myſteriis initiato, quàm Sancto Baſilio ab ejus temporibus annis ferè 170. diſtanti, colligendum eſt Montaniſtas baptizaſſe in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti; non verò in nomine Patris, & Filii, Montani, & Priſcillę.

Objectio ſecunda petitur ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 48. Qui ſe Deum Patrem eſſe effutiit; non rectè ſenſit de Trinitate: ſed Montanus ſe Deum Patrem eſſe effutiit, non rectè igitur ſenſit de Trinitate.

Probatur minor ipſius Sancti Epiphanii verbis: *Sed hæc inſuper Montanus adjicit: Ego ſum Dominus Deus, qui in homine verſor . . . . . . Pergit Montanus infelix homuncio, Non Angelus*, inquit, *non legatus aliquis: ſed egomet Deus Pater acceſſi*. Et infra: *Dominus noſter Jeſus Chriſtus cùm ſemetipſum declaravit, reverâ ut germanum eſſe Parentis Filium oſtenderet. Montanus contra vel Parentem ſe eſſe gloriatur*.

Reſpondeo, Nego Minorem. Ad probationem dico Sanctum Epiphanium ea tribuere Montano, non quòd ea ipſe ſibi arrogaverit Montanus, aut de illo talia prædicaverint puri & non degeneres Montaniſtæ: Sed quòd inſani quidam ex illo grege non ex Sectæ doctrina, ſed proprio commento id effutierint, & Montanum, induxerint ſic loquentem. Id affirmare neceſſe eſt, vel dicendum, Epiphanium in eodem loco ſibi ipſi contradicere; cùm de Montaniſtis ſcripſerit: *De Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, eadem cum Eccleſia Catholica ſentiunt*. Certè ſi Montanum exiſtimaſſent eſſe Deum Patrem, eadem cum Eccleſia Catholica de Trinitatis Myſterio non ſenſiſſent. Crediderim quidem Montanum dixiſſe Patrem in ſe habitare; at quòd ipſe Patrem omnipotentem ſe dixerit, non adducor ut credam. Id ex Sancto Epiphanio quidni colligamus, dicente: *Montanus unum ſe glorificat, ut Patrem eſſe dicit omnipotentem, qui in ſeſe habitet?*

Objicitur tertiò. Qui unam duntaxat Perſonam in Deo agnoverunt, non rectè ſenſerunt de Trinitate: ſed Montaniſtæ unam tantùm in Deo Perſonam agnoverunt: ergo non rectè ſenſerunt de Trinitate.

Probatur minor auctoritate Sancti Hieronymi, Epiſtolâ 54. quæ eſt ad Marcellam ubi Montaniſtas Catholicis opponens, hæc habet: *Primum in fidei regula diſcrepamus. Nos Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, in ſua unumquemque Perſona ponimus, licet ſubſtantiâ copulemus: illi Sabellii dogma ſectantes, Trinitatem in unius Perſonæ anguſtias cogunt*.

Reſpondeo, diſtinguo minorem. Montaniſtæ unam tantum in Deo perſonam agnoverunt, aliqui concedo; omnes, nego. Non igitur iſtud aſſeruere Montanus, & Montaniſtæ puri, qui *ſecundùm Proclum* vocabantur, ſed Montaniſtæ degeneres, qui vocabantur *ſecundùm Æſchinem*. Et de his duntaxat intelligendus eſt Sanctus Hieronymus. Hanc diſtinctionem colligo ex Auctore Supplementi ad librum Tertulliani de Præſcriptionibus, cap. 52. *Acceſſerunt*, inquit, *alii hæretici, qui dicuntur ſecundùm Phrygas: ſed horum non una doctrina eſt. Sunt enim qui κατὰ Proclum dicuntur; ſunt qui ſecundùm Æſchinem pronuntiantur. Hi habent aliam communem blaſphemiam, aliam blaſphemiam non communem, ſed peculiarem, & ſuam: & communem quidem illam, qua in Apoſtolis quidem dicant Spiritum Sanctum fuiſſe; Paracletum non fuiſſe: & qua dicunt, Paracletum plura in Montano dixiſſe, quàm Chriſtum in Evangelium protuliſſe; nec tantùm plura, ſed etiam meliora, atque majora: Privatam autem blaſphemiam illi, qui ſunt κατὰ Æſchinem, hanc habent, quâ adjiciunt etiam hoc, ut dicant, Chriſtum ipſum eſſe Filium & Patrem*. Idem colligitur ex Theodoreto, lib. 3. Hæreticarum Fabularum cap. 2. *Quidam*, inquit, *il-*

il-

lorum tres Divinitatis hypoſtaſes, ſicut Sabellius, inficiati ſunt, eundem eſſe dicentes & Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, quemadmodum Noëtus Aſianus. Videſne ut quibuſdam tantum Montaniſtis hunc tribuit errorem, cùm de Montano ipſo præmiſerit: *Doctrinam verò de Trinitate non corrupit?* Quod de puris etiam Montaniſtis dicendum eſt.

Objectio quarta petitur ex Sancto Gregorio Magno, lib. 9. Epiſtolâ 61. quæ eſt ad Quirinum, & cæteros Epiſcopos Hiberniæ. In qua Montaniſtas ad Eccleſiam redeuntes baptizandos eſſe ſcribit, quia Baptiſmum in ſua ſecta non receperunt in nomine Sanctæ Trinitatis, & Montanum eſſe Spiritum credunt. *Hi verò hæretici*, inquit, *qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, ſicut ſunt Bonoſiaci, & Cataphrygæ: quia & illi Chriſtum Dominum non credunt, & illi Sanctum Spiritum, perverſo ſenſu, eſſe quemdam pravum hominem, Montanum, credunt; quorum ſimiles multi ſunt, & alii tales, cùm ad ſanctam Eccleſiam veniunt, baptizantur, quia Baptiſmus non fuit, quod in errore poſiti, in Sancta Trinitatis nomine minimè perceperunt. Nec poteſt hoc ipſum iteratum dici baptiſma, quod [ſicut dictum eſt] in Trinitatis nomine non erat datum.* Ergo Montaniſtæ in fide Sanctæ Trinitatis erraruut.

Reſpondeo; Sanctum Gregorium Magnum in facti quæſtione deceptum fuiſſe, ac ſibi perſuaſiſſe Montaniſtas in eo fuiſſe errore, quem ipſis affingit, & non baptizaſſe Eccleſiæ ritu, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, quo ſuppoſito, irritum ipſorum baptiſma pronuntiavit. Nec mirum quòd circa Montaniſtas deceptus ſit, ſi quidem circa Bonoſiacos lapſum fuiſſe evidens eſt ex Concilio Arelatenſi II. quod anno Chriſti 452. celebratum eſt, annis ante Sanctum Gregorium 140. cùm recens adhuc eſſet Bonoſiacorum hæreſis: Ita enim habet Concilium iſtud Canone 17. poſtquàm Photinianos ſive Paulianiſtas ad Eccleſiam redeuntes baptizandos eſſe præmiſit, ſecundùm ſtatuta Patrum; Canone 16. *Bonoſiacos autem ex eodem errore venientes, quos, ſicut Arianos, baptizari in Trinitate manifeſtum eſt, ſi interrogati fidem noſtram ex toto corde confeſſi fuerint, cum chriſmate, & manûs impoſitione in Eccleſia recipi ſufficit.* Igitur ſi Bonoſiacos in nomine trium Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonarum baptizaſſe certum eſt, quamvis contrarium ſcripſerit Sanctus Gregorius, quia id in Concilio Arelatenſi ſecundo diſertè habetur: certum eſt etiam Montaniſtas rectè de Trinitate ſenſiſſe, & Catholico ritu baptizaſſe, quia id teſtantur Patres Gregorio antiquiores. Idque conſtat ex Tertulliano Montani Symmiſta & Sectatore.

Sed hac in re nihil luculentius eſt teſtimonio Firmiliani, in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum, in qua contra Stephanum Primum Pontificem Maximum, probat Montaniſtarum baptiſma nullum eſſe, non quòd Montanum eſſe Spiritum Sanctum crederent, ſed quod Chriſtum prædicarent a quo miſſus eſſet Spiritus Sanctus per Montanum & ejus Propheteiſſas locutus. Ex quibus duo colliguntur, ſcilicet Montaniſtas nec in fide Trinitatis erraſſe, nec peccaſſe in forma Baptiſmi: ſiquidem eorum baptiſma ratum habuit Stephanus & Romana Eccleſia. En verba Firmiliani: *Qui Cataphryges appellantur, & novas Prophetias uſurpare conantur, nec Patrem poſſunt habere, nec Filium, nec Spiritum Sanctum; a quibus ſi quæramus, quem Chriſtum prædicent, reſpondebunt eum ſe prædicare, qui miſerit Spiritum per Montanum & Priſcam locutum. In quibus cùm animadvertamus, non veritatis Spiritum, ſed erroris fuiſſe; cognoſcimus eos, qui falſam illorum Prophetiam contra Chriſti fidem vindicant, Chriſtum habere non poſſe.*

Denique non abnuo, quin aliqui Montaniſtæ degeneres & de Trinitate malè ſenſerint, & baptiſma in nomine trium Perſonarum non contulerint. Sed nego eum fuiſſe Montani, purorumque Montaniſtarum errorem. Certè non idem ſemper fuit omnium Hæreſeon ſtatus. Sæpe Diſcipuli Magiſtrorum erroribus novos errores addiderunt. Unde Tertullianus, lib. de Præſcriptione Hæreticorum cap. 42. de Hæreticis ita ſcribit: *Cæterùm nec ſuis Præſidibus reverentiam noverunt. Et hoc eſt quòd ſchiſmata apud hæreticos ferè non ſunt: quia cùm ſint, non parent. Schiſma eſt unitas ipſa. Mentior, ſi non etiam a regulis ſuis variant inter ſe, dum unuſquiſque proinde ſuo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum de ſuo arbitrio ea compoſuit ille qui tradidit. Agnoſcit naturam ſuam, & originis ſuæ morem profectus rei. Idem licuit Valentinianis quod Valentino, idem Marcionitis, quod Marcioni, de arbitrio ſuo fidem innovare. Denique penitus inſpectæ Hæreſes omnes in multis cum Auctoribus ſuis diſſentientes deprehenduntur.* Id in Calviniſtica Secta ultimo ſæculo comprobatum eſt; in qua tot diviſiones, totque diſſenſiones in multis fidei capitibus notatæ ſunt. Potuerunt itaque & Montaniſtæ varias in ſententias, & ſectas abire; ita ut poſteriores nonnulli circa Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis erraverint, peccaverintque in forma Baptiſmi, quamvis priores cum Montano de adorando illo Myſterio rectè ſenſerint, & legitimam Baptiſmi formam retinuerint, atque uſurpaverint. Hæc autem hypotheſis oppoſitas in ſpeciem Auctorum Eccleſiaſticorum de Montaniſtis ſententias conciliat.

Objicies auctoritatem Sancti Cyrilli Hieroſolymitani, Catecheſi 16. Illuminatorum, dicentis: *Montanus iſte mente captus, & verè inſanus, ſeipſum eſſe Spiritum Sanctum homo abjectiſſimus, & omni immunditia, fœditateque refertus, auſus eſt aſſerere.*

Reſpondeo, Sancti Cyrilli Hieroſolymitani auctoritatem, Tertulliani, Euſebii, Epiphanii, Philaſtrii, Theodoreti teſtimoniis non eſſe anteponendam. Ipſum itaque hac in parte deſerimus, ut aliis aſſentiamur, qui Montani errores accuratius explorarunt.

Objicies Canonem octavum Concilii Laodiceni, decernentis, ut qui ab Hæreſi Cataphrygum, id eſt, Montaniſtarum convertuntur, baptizentur in Eccleſia: *Eos*, inquit, *qui ab eorum Hæreſi, qui Phryges dicuntur, convertuntur, ſive ſint in Clero qui apud illos exiſtimantur, ſive Maximi dicantur, eos cum omni ſtudio catechizari, & baptizari ab Eccleſiæ Epiſcopis, & Presbyteris.* Ergo nullum erat eorum baptiſma. Cur porro nullum, niſi quia in trium Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonarum nomine non baptizabant?

Reſpondeo, quoſdam Montaniſtas in forma baptiſmatis, & fide Sacroſanctæ Trinitatis peccaſſe, nimirum illos qui Concilii Laodiceni temporibus in Phrygia graſſabantur: ſed Montanum, & priores Montaniſtas iſto errore infectos fuiſſe diffiteor. Idem dicendum eſt ad Canonem ſeptimum, Concilio primo Conſtantinopolitano adſcriptum, qui Montaniſtas collocat inter eos Hæreticos, qui ad Eccleſiam redeuntes baptizabantur.

SCHOLION

Ex iſto Articulo hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant Religioſi Cenſores: *Gregorius Magnus in Quæſtione facti deceptus fuit, tribuens Montano errorem quem non propugnavit.*

R. Summos Pontifices in Quæſtionibus facti decipi non poſſe contendunt Religioſi Cenſores, doctiſ-

Card. de Turrecrem. in Summa De Eccleſia, lib. 2. c. 112.

ctiſſimis Cardinalibus A *Turrecremata*, *Bellarmino*, & aliis Auctoribus, Pontificiæ infallibilitati alias addictiſſimis, contrarium aſſerentibus.

DISSERTATIO IV.

DE JEJUNIIS MONTANISTARUM & Catholicorum.

Adverſus librum JOANNIS DALLÆI, de Jejuniis & Quadrageſima.

ARTICULUS I.

Utrùm diſpar ſit Eccleſiaſtici Jejunii & Montaniſtici Diſciplina?

JOANNES DALLÆUS petulantis ingenii Calviniſta, lib. 2. *De Jejuniis & Quadrageſima*, cap. 3. Catholicam Eccleſiam cum Montaniſtis in Jejuniorum Diſciplina convenire contendit: idque probandum ſibi ſumit ex Tertulliano, in lib. de Jejuniis. Montaniſtæ enim *Jejunia propria cuſtodiebant*, in dies certas ac ſtatas leges conſtituta, ejuſdem adeo generis, cujus & hodie ſunt Catholicorum ſolemnia, (inquit Dallæus) iiſdem anni diebus perpetuò recurrentia; qualia ſunt Quadrageſimæ, ſextæ feriæ, quatuor Temporum, &c. Illi ſua *a Paracleto mandata, & conſtituta jactabant*, neceſſarióque obſervari volebant; ſic, inquit, & ſua Romani licèt in Scripturis minimè definita fateantur, pugnant tamen a Spiritu Sancto, vel per Apoſtolos, vel certe per ſuos Pontifices tradita, adeoque & neceſſariò ſervanda. Jam præter jejunia habebant & ſuas Xerophagias Montaniſtæ: Planè, inquit Dallæus, ut habent hodie Romani ſuam Icthyophagiam & certis temporibus adſtrictam, & ex inviolabili lege omnibus incumbentem.

Addit Dallæus, hanc totam de jejuniis cauſam Catholicos adverſus Montaniſtas eodem plane modo egiſſe, quo Calviniſtæ hodie ſuam agunt adverſus Catholicos: neque viciſſim Montaniſtas adverſus Catholicos aliter pugnaſſe, aut diſputaſſe, quam nunc adverſus Calviniſtas diſputent Catholici. Nam Catholici quidem in primis aſſerebant *Abolitas a* Chriſto *legales & Propheticas vetuſtates*; moremque adeo illum, quo *certi dies* ex inviolabili præcepto jejunandi conſtituebantur, ſic *Apoſtolos obſervaſſe, nullum aliud imponentes jugum certorum, & in commune omnibus obeundorum jejuniorum*. Præſcribebant, *Conſtituta eſſe ſolennia ſua fidei Scripturis, vel traditione majorum, nihilque obſervationis ampliùs adjiciendum, ob illicitum innovationis*. Jaculabantur denique illud ex Iſaia in ſtata illorum jejunia: *Non tale jejunium Dominus elegit, id eſt, non abſtinentiam cibi, ſed opera juſtitiæ, quæ ſubtexit*. Abſtinentias a carnibus & uvidis cibis certas & præſcriptas arguebant, velut *Officium Ethnicæ ſuperſtitioni proximum; qualee caſtimonia Apim, Iſidem, & magnam Matrem certorum edulıorum exceptione purificabant*. Objiciebant *Fidem liberam in Chriſto ne Judaicæ quidem legi abſtinentiam quorumdam ciborum debere*: Quantò minus Montaniſticæ aut ulli omnino humanæ? *Enim ſemel in totum macellum ab Apoſtolo admiſſum*: ipſum *deteſtari eos, qui ſicut nubere prohibeant, ita jubeant cibis abſtinere a Deo conditis*. Objiciebant & Dominum *In Evangelio ad omnem circa victum ſcrupuloſitatem compendio reſpondiſſe, Non his coinquinari hominem quæ in os inferatur, ſed quæ ex ore proferebantur. Et Apoſtolum docere, Quòd eſca nos Deo non commendet*.

Addit Dallæus, contra certos & ſtatos tam xerophagiarum, quam jejuniorum dies, Catholicos attuliſſe ſanctiſſimam ejuſdem Apoſtoli ad Galatas doctrinam contra temporum diſcrimina, dierumque diſtinctiones, *Galaticari iſtos* affirmantes, adeo *cum Galatis quoque percuti obſervatores dierum, & menſium & annorum*. Hæc omnino erat Catholicorum illius ſæculi contra Montaniſtarum de jejuniis & xerophagiis leges diſputatio; hæc epicheiremata, hæc enthymemata, eadem cum iis, quibus hac in controverſia adversùs Romanæ Communionis Theologos utuntur Calviniſtæ, (inquit Dallæus) contra cujus parallelismum, ſequentem ſtatuimus Propoſitionem.

PROPOSITIO.

Statorum in Eccleſia Jejuniorum religio, non eſt germana Montaniſtica Diſciplina.

Probatur. Quod Eccleſia approbavit & ſervavit, iiſdem temporibus quibus damnavit Montaniſtas, non eſt germanum Montaniſticæ Diſciplinæ: ſed Eccleſia ſtatorum dierum jejunia probavit, & ſervavit, eodem tempore quo damnavit Montaniſtas: ſtatutorum itaque in Eccleſia jejuniorum religio, non eſt germana Montaniſticæ Diſciplinæ.

Probatur minor. Tunc enim quartâ & ſextâ feriâ per totum annum *Porticnalia jejunia* ſervabantur, quæ & *Stationum ſemijejunia* Tertullianus vocat, quibus abſtinentia ad horam uſque Nonam producebatur: & Ante-Paſchale Jejunium tunc apud Catholicos celebre erat: quos ſic alloquitur Tertullianus lib. de Jejuniis cap. 13. *Ecce enim convenio vos*, inquit, *& præter Paſcha jejunantes, citra illos dies quibus ablatus eſt Sponſus, & Stationum ſemi-jejunia interponentes, & verò interdum pane & aqua victitantes, ut cuique viſum eſt. Denique reſpondetis, Hæc ex arbitrio agenda, non ex imperio*, &c. Et cap. 14. *Si omnem in totum devotionem temporum, & dierum, & menſium, & annorum eraſit Apoſtolus, cur Paſcha celebramus annuo circulo, in menſe primo? Cur quinquaginta exinde diebus in omni exultatione decurrimus? Cur Stationibus quartam & ſextam Sabbati dicamus, & jejuniis Paraſceven?* Ubi Tertullianus diem ſaltem Paraſceves tunc ex præcepto Eccleſiæ obſervatum fuiſſe agnoſcit, alia verò ex arbitrio, ſecundùm privatam cujuſque Chriſtiani devotionem. Stati igitur jejuniorum dies religioſè in Eccleſia obſervabantur iis ipſis temporibus, quibus Montaniſtarum Secta damnata eſt.

Probatur ſecundò. Jejunia ab Eccleſia præcepta, cui Spiritus Sanctus jugiter adſiſtit, ſecundum Chriſti pollicitationem, nihil commune habent cum jejuniis inſuetis & extraordinariis, quę hæretici invehebant, Paracleti, ut ſomniabant, in Montano reſidentis auctoritate. Nec Eccleſia Montaniſtas damnavit, quòd plures hebdomadas in Jejuniis & Xerophagiis tranſigerent: ſed quòd illa Jejunia & Xerophagias neceſſarias eſſe exiſtimarent ad ſalutem, & latam de illis a Montano legem Chriſtianos omnes alligare. Id probat Catholicorum contra Montaniſtas præſcriptio, de qua Tertullianus lib. de Jejuniis cap. 13. *Denique*, inquit, *reſpondetis, Hæc ex arbitrio agenda, non ex imperio. Moviſtis igitur gradum, excedendo traditionem, cùm quæ non ſint conſtituta, obitis. Quale eſt autem ut tuo arbitrio permittas, quod imperio Dei non das? Plus humanæ licebit voluntati, quàm divinæ poteſtati? Ego me ſæculo, non Deo liberum memini*. Et cap. 2. de ſtatis Catholicorum jejuniis hæc habet: *Certè in Evangelio illos dies jejuniis deter-*

determinatos putant, in quibus ablatus eſt Sponſus, & hos eſſe jam ſolos legitimos Jejuniorum Chriſtianorum, abolitis Legalibus, & Propheticis vetuſtatibus.... Itaque de cætero differenter jejunandum ex arbitrio, non ex imperio novæ diſciplinæ, pro temporibus, & cauſis uniuſcujuſque. Sic & Apoſtolos obſervaſſe, nullum aliud imponentes jugum certorum & in commune omnibus obeundorum jejuniorum. Ex quibus colligitur, Catholicos non reprehendiſſe in Montano ſtatorum dierum jejunia, ſiquidem & ſtatos jejuniorum dies ipſi religioſè obſervabant, in quibus ſcilicet ablatus eſt Sponſus; id eſt, quibus Dominicæ Paſſionis ac mortis Myſteria, ante feſtum Paſchatis, celebrantur; ſed ob id ſolum arguiſſe Montaniſtas, quòd nova jejunia, præter Antepaſchale, & duas in anno Hebdomadas Xerophagiarum, velut a Paracleto per Montanum præceptis, ſive *ex nova diſciplina imperio*, ut Tertullianus loquitur, conſtitutas in Eccleſiam inveherent: illaque jejunia, & Xerophagias abſque legitima auctoritate, & ex Pſeudoprophetiæ inanibus ſomniis adſtruerent. Id colligitur ex eodem Tertulliano, cap. 1. libri laudati. *Arguunt nos*, inquit, *quod jejunia propria cuſtodiamus, quòd Stationes plerumque in veſperam producamus, quòd etiam Xerophagias obſervemus, ſiccantes cibum ab omni carne, & omni juruſentia, & avidioribus quibuſque pomis; ne quid vinoſitatis vel edamus, vel potemus. Lavacri quoque abſtinentiam congruentem arido victui. Novitatem igitur objectant, de cujus illicito præſcribunt: aut hæreſim judicandam, ſi humana præſumptio eſt; aut Pſeudoprophetiam judicandam, ſi ſpiritalis indictio eſt.*

Probatur tertiò, ex Apollonio antiquo Eccleſiæ Scriptore, qui Montaniſtarum hæreſim ſuâ adhuc ætate vigentem refutare aggreſſus eſt, ex cujus libro fragmentum refert Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 18. Valeſianæ verſionis. Hic autem ſic de Montani dogmatibus loquitur: *Hic eſt qui nuptiarum diſſidia docuit, qui jejuniorum leges impoſuit, qui Pepuzam & Tymium Phrygiæ oppidula Hieruſalem nominavit, ut cunctos undique homines eò convocaret.* Error itaque Montani in eo poſitus non erat, quòd indiceret jejunia, ſed quòd ea privatâ auctoritate indiceret, velut lege Paracleti præcepta, a quo ſe afflatum oſtentabat. Jejunia autem Eccleſiaſtica nihil cum illis Montani Xerophagiis conſanguinitatis habent. Nam Eccleſiæ auctoritatem nemo privatam dixerit: nemo falſum aſſeruerit quod Patres ajunt, & quod Chriſtus ipſe pollicitus eſt, ipſi adfuturum Spiritum Sanctum, ſive Fides exponenda ſit, ſive Diſciplina ſancienda. Qui hoc negaverit, Evangelii ſit hoſtis neceſſe eſt.

Probatur quartò ex Sancto Hieronymo Epiſtolâ 54. ad Marcellam, ubi Catholicæ Eccleſiæ circa jejunia diſciplinam opponens Montaniſtarum moribus ac decretis, ſic loquitur: *Nos unam Quadrageſimam, ſecundùm traditionem Apoſtolorum, toto anno, tempore nobis congruo, jejunamus: illi tres in anno faciunt Quadrageſimas, quaſi tres paſſi ſint Salvatores: non quòd & per totum annum, excepta Pentecoſte, jejunare non liceat: ſed quòd aliud ſit neceſſitate, aliud voluntate munus offerre.* Error itaque Montaniſtarum in eo poſitus non erat, quòd Quadrageſimale jejunium obſervandum eſſe ex præcepto dicerent, ac obſervarent ipſi, ſed quòd præter Quadrageſimam ab Eccleſia obſervari ſolitam, duas alias Quadrageſimas jejunandas eſſe contenderent: ita ut qui huic deeſſet obſervantiæ, contra leges a Paracleto latas peccaret. Catholici verò alia quidem jejunia præter Antepaſchale, eſſe licita fatebantur, ſed eſſe neceſſaria pernegabant. Hic controverſiæ Montaniſtas inter & Catholicos ſtatus, quem Dallæus diſſimulavit. Hoc autem ſemel conſtituto, valida erant Catholicorum contra Montaniſtas argumenta. Superſtitioſa namque meritò videbatur illa diſciplina, & cum Chriſti verbis, Apoſtoliciſque ſententiis pugnans, quæ phanaticis tantùm Montani, ſociarumque mulieircularum Prophetiis fulta erat. Meritò incuſabantur a Catholicis Montaniſtæ, quòd Galatarum inſtar dies & annos obſervarent; quòd coinquinari putarent hominem per ea quæ in os inferebantur; quòd eſſent ex genere hominum ab Apoſtolo damnatorum, qui nuptias, & abſtinentiam a certis cibis erant prohibituri; quòd denique illorum Xerophagiæ Ethnicæ ſuperſtitioni cognatæ eſſent. Quid enim aliud credi poterat de ſemiviro illo Montano, & de Priſca & Maximilla inſanis fœminis: quæ novas Prophetias mentitæ unà cum illo Hereſiarcha, in quem Spiritum Sanctum, pleniùs quàm in Apoſtolos, effuſum fuiſſe effutiebant, novas leges Eccleſiæ ſtatuere, nova indicere jejunia, novaſque abſtinentias, geſtiebant? At immeritò & infeliciter prorſus Calviniſtæ hæc adversùs nos argumenta contorquent, cum delectum ciborum ab Eccleſia inſtitutum, vel ab Apoſtolis acceptum, ſtatoſque jejuniorum dies a Chriſtianis omnibus, ex obedientia, quam Eccleſiæ matri debent, religioſè obſervari & obſervatos ſemper fuiſſe, facile probetur, ut ex ſequentibus Articulis conſtabit.

ARTICULUS II.

De Ciborum Delectu.

Utrùm Abſtinentia a carnibus pars Eccleſiaſtici Jejunii ſemper fuerit: adeoque publicâ lege, apud veteres Chriſtianos, diebus eſurialibus præcepta?

HAnc rurſus adversùs Hæreticos diſputationem ſuſcipimus, qui in Eccleſiaſticam de abſtinentia a carnibus legem impotentiùs debacchantur. Hanc toto impugnat conatu Joannes Dallæus lib. 1. & 2. de Jejuniis & Quadrageſima; contra interdictionem carnium vulgata ex Scripturis ſacris urget argumenta. probandumque ſibi ſumit, apud veteres Chriſtianos nullam fuiſſe de abſtinentia a carnibus publicam legem, contra quem & alios Heterodoxos ſit.

PROPOSITIO.

Abſtinentia a carnibus, Eccleſiaſtici Jejunii pars ſemper fuit, & apud veteres Chriſtianos, diebus eſurialibus, publica lege præcepta.

Probatur primò, ex Sancto Baſilio Homiliâ 1. de Jejunio (quod non aliud quàm Quadrageſimale ab eo intelligi conſtat ex totius Homiliæ ſerie) *Carnes non edis*, inquit, *a vino abſtines, veſperam expectas ut cibum ſumas.* Ex uſu itaque Eccleſiæ conjuncta erat cum jejunio a carnibus abſtinentia.

Reſpondet Dallæus, hæc Sancti Baſilii verba, ſi ſummo jure agatur, non aliud ſignificare, niſi Chriſtianos, dum jejunarent, carnes non guſtaſſe, neque vinum bibiſſe: quia qui jejunat, nihil comedit; ſed non conficere hunc locum, quòd carnes & vinum, ne in cœna quidem, qua jejunium ſolvebant, tetigerint.

Verùm hæc reſponſio ridicula eſt. Nam Sanctus Baſilius abſtinentiam a carnibus urget ut quid diſtinctum a protractione jejunii uſque ad veſperam, & utrumque ad jejunium pertinere ſignificat. Cur enim ſingularem abſtinentiam commen-

daret velut jejunii comitem indivulſam, ſi eſurialibus diebus carnes comedere licuiſſet? Certè nugacis repetitionis reus eſſet Baſilius: & æquè abſtinentiam a pane & oleribus prædicaſſet, ac abſtinentiam a carnibus, cùm ad ſerotinam uſque refectionem ab omni cibo ſibi temperarent jejunantes.

Probatur ſecundò ex Theophilo Epiſtolâ 3. Paſchali ad univerſos Ægypti Epiſcopos. *Nequaquam*, inquit, *diebus Quadrageſima, ſicut luxurioſi divites ſolent, vini poculum ſuſpiremus, neque in procinctu prælii, ubi labor & ſudor eſt neceſſarius, carnium edulio delectemur. Qui autem legum præcepta cuſtodiunt, ignorant vinum in jejuniis, carnium eſum repudiant.* Et ſubjungens exemplum Danielis, & ſociorum ejus, qui in Aula Regis Babylonii a carnibus & a vino abſtinebant, ſeminibuſque veſcebantur, & potabant aquam, hæc habet: *Nobis*, inquit, *ſua fortitudinis exempla reliquerunt, habitantes in Babylone corporibus, ſed ſenſu & fide cum Angelis in cœleſti Hieruſalem morantes; ut omnem deinceps ætatem docerent, jejuniorum tempore a vino & carnibus abſtinendum, ſumere de terra ſemina, & potandam aquam, quibus comitibus utitur Pudicitia.* Theophili igitur temporibus, abſtinentia a carnibus & a vino erat aliquâ lege conſtituta, & ab Eccleſia imperata.

Reſpondet Dallæus, hæc legum præcepta de quibus loquitur Theophilus, non alia eſſe, quàm hoc ipſum Puerorum Hebræorum exemplum; & illud item alterum de Nazaræis e Lege petitum, quod ibidem affert. *Unde ad continentes*, inquit, *Scriptura quotidie clamat. Vinum & ſiceram non bibent: E contrario Judæi ob culpam audiunt: Dabatis bibere Sanctis vinum, & Prophetis*, &c. Porro, inquit Dallæus, hæc duo ultima ad Nazaræatum evidentiſſimè pertinent, in Eccleſia quidem Judaica olim uſitatum, in Chriſtiana verò unà cum cæteris Moyſi cæremonialibus inſtitutis, a Domino penitus abrogatum: cuique nihil prorſus eſt cum Quadrageſima negotii. *Danielis verò & ſociorum exemplum*, inquit, non minùs eſt a Quadrageſimali carnium abſtinentia alienum. Nam pueri quidem illi ideo ſemina eſitarunt, & aquam potarunt, ne coinquinarentur de menſa Regis, ut monet Scriptura. Romanæ verò Communionis homines non ideo a carnibus in Quadrageſima abſtinendum putant, ne fortè idolothytis polluantur, aut Paganorum convictu contaminentur, ſed ut carnem doment atque humilient. Quòd ſi, inquit, eam vim habere id Danielis exemplum putant, ut ſuæ in Quadrageſima abſtinentiæ lex ſit perpetua, atque inviolabilis; cur quod præcipit illud exemplum, de terra ſemina non ſumunt, neque aquam potant? Cur piſces & vinum Quadrageſimalibus menſis adhibent?

Sed Theophili ſenſum vel non eſt aſſecutus Dallæus, vel fraudulenter diſſimulavit. Trium enim Puerorum exemplum, & alia hujuſmodi non adducit Theophilus ut jejunio eſſentialem probet a carnibus abſtinentiam, ſed ut legem carnium eſu interdicentem jejuniorum tempore, cujus paulò ante meminit, tam inſigni exemplo inculcet obſervandam, jejuniique labores perferendos, ac refrenandam voluptatem, quæ ad carnium eſum, vinique potationem provocat. Non alio porro conſilio hoc prolatum fuiſſe a Theophilo exemplum conſtat ex verbis antecedentibus. *Docet nos*, inquit, *Sancti Danielis hiſtoria, & trium Puerorum virtus conſona appetere & honorare jejunia, qui in ſervitutem libertate mutatâ, cùm captivi debuerunt deſiderare delicias, contempſerunt Babylonius dapes, & ſimplicem cibum regali menſa prætulerunt.* Id & ex verbis ſequentibus colligitur. *Hæc idcirco*, inquit, *replicavimus, ut Pauli Apoſtoli de Sanctorum virtutibus prædicantis verba noſcentes, in quibus ait: Quorum conſiderantes exitum converſationis, imitamini fidem: ſuademus eis qui tempore jejuniorum eſu carnium delectantur, imitari Sanctorum continentiam, qui nullâ vi ſuperari potuerunt ut vigorem virtutis amitterent, ut Babyloniorum imperia formidantes, captivam in ſe oſtenderent voluptatem; ſed manſerunt liberi, ventriſque deſideria ratione ſuperarunt, & titillantem gula vicerunt luxuriam, nobiſque ſua fortitudinis exemplaria reliquerunt.* In eundem ſcopum urget Macabæorum victorias, qui ne illicitis carnibus veſcerentur, & communes tangerent cibos, corpora obtulere cruciatibus. Denique ſic concludit: *Ergo qui jejunia, id eſt converſationem Angelicam imitantur in terris, meminerunt illius dicti: Regnum Dei non eſt cibus & potus, ſed juſtitia, & gaudium, & pax, & lætitia, quæ per continentiam, brevi & parvo labore, magna ſibi & æterna conciliant præmia.* Hæc igitur exempla legem abſtinentiæ Chriſtianæ Theophilus non dixit, nec iis utimur ad probandum legem publicam de abſtinentia ab eſu carnium diebus eſurialibus conſtitui debuiſſe, aut conſtitutam fuiſſe, ut fingit Dallæus: ſed heroica illa exempla adduxit, ut fervorem Chriſtianorum ad rite celebranda jejunia, & ad Eccleſiæ leges carnium eſum in jejuniis prohibentes, religioſè obſervandas excitaret. Quibus de legibus præmiſerat, antequam exempla illa ſubjiceret: *Qui legum præcepta cuſtodiunt, ignorant vinum in jejuniis, carnium eſum repudiant*, &c.

Reſpondet ſecundò Dallæus, Theophilum ſolam vini carniumque immodeſtiam ac intemperantiam & libidinem a jejuniorum temporibus proſcribere, non ipſum ſimpliciter vini carniſque uſum; Damnat enim duntaxat illos, qui tempore jejuniorum ſe carnium edulio oblectent, & pocillum vini ſuſpirent. Quod etiam liquidò probat adjecta ab eo ratio, inquit Dallæus: *Crapula quippe*, ait Theophilus, *& ebrietas, & cætera hujus vita illecebra, opulentiſſimum animæ Theſaurum exhauriunt.* Idipſum demonſtrare contendit, quæ paulò poſt ſequuntur. *Non poſſunt*, inquit, *ſuſcipere correctionem, qui luxuria oblectatione capiuntur, neque ingluviem ratione & conſiliis refrenare, amore jejunii, qui deſiderio & peritura citò voluptate ſtudium virtutis infamant, non erubeſcentes vinum clam bibere, & avidis faucibus, arbitros declinantes, in cubiculis mulſa potare, ut inediam & jejunia, quæ ultro appetere debebant, jejuniorum tempore, luxuriâ & ebrietate commutent: neſcientes quòd, etiamſi hominum conſcientiam fugiunt, & clauſis parietibus veſcantur carnibus, atque aves diebus Quadrageſima & propinquante Paſcha immunis manibus lacerent triſti vultu foris jejunia promittentes, corripiat hujuſcemodi Dominus & dicat: Iniquitates magnas faciunt iſti, ut recedant a Sanctis meis. Non decet jejunantes tempore agonis & prælii, veſci carnibus, monente Scriptura: Affligetis animas veſtras neque phaſides aves ſollicito labore perquirere, & garrulas volucres, earumque pinguedinem hianti ingerere gula: nec inveſtigare magni pretii coquos, qui ventris rabiem jure multiplici, & carnibus contuſione mutatis, diverſoque ciborum ſapore demulceant, fumantibus patinis, & nidore ſui furori gutturis blandientibus, cum injuria continentia, diverſi coloris & ſaporis vina quærantur.* Quæ omnia, inquit Dallæus, in nepotes & helluones a Theophilo ſcripta ſunt, vel etiam in hypocritas, qui cùm delicatiſſimo victu ſe clam paſcerent, triſti tamen vultu jejunia promittebant, & quod ait Poeta, Curios ſimulabant, cùm Bacchanalia vi-

viverent. Sed non ſequitur, inquit, voluiſſe Theophilum verè peccatum eſſe apud Deum, quovis tempore, lardi fruſtillo, ſive cujuſquam ſcandalo, ſive contemptu, ad naturæ refectionem, cum gratiarum actione, caſtè ſobrieque veſci.

Contra. Licèt data occaſione contra libidinem & lautiores epulas Theophilus Alexandrinus invehatur, tamen abſolutè damnat eos qui clauſis parietibus, carnibus veſcuntur: quamvis adſit nulla fraterni ſcandali occaſio. Publica igitur lege ſtatuta erat abſtinentia a carnium eſu diebus eſurialibus. Si enim res media fuiſſet, ac uniuſcujuſque arbitrio permiſſa, latebras non quæliviſſent helluones illi, contra quos declamat, ut clanculum carnibus veſcerentur. Ergo abſtinentia a carnibus jam tunc publica lege Quadrageſimali jejunio juncta erat.

Probatur tertiò, ex Sancto Cyrillo Hieroſolymitano, Catecheſi 4. Illuminatorum, *Jejunamus*, inquit, *& a vino carnibuſque nos abſtinemus, non ea quaſi piacula abhorrentes, ſed mercedem expectantes, ut dum ſenſibus grata contemnimus, ſpiritali cœleſtique menſa fruamur: utque nunc ſeminantes cum lacrymis, cum exultatione metamus in ſæculo venturo*. Ex quibus colligitur, conjunctam fuiſſe cum jejunio, ex Eccleſiæ uſu, a carnibus abſtinentiam. Nec verò Calviniſtis favent verba ſequentia, quæ laudat Dallæus: *Ne igitur parvipendas eos qui veſcuntur, & ob corporum imbecillitatem aſſumunt: neque culpes qui pauco vino utuntur, propter ſtomachum, & crebras infirmitates: neque carnes ut alienas odeeis: cujuſmodi nonnullos noverat Apoſtolus cùm diceret:* Prohi-„ bentium nuptias, abſtinentium a cibis quos Deus „ creavit percipiendos Fidelibus cum gratiarum actione. *Qui ergo te ab his abſtines, non quaſi ab abominandis & nefariis abſtine, alioqui mercede cares: ſed cum bona ſiat, praetermitte, ob illa ſpiritalia meliora tibi propoſita*. Ex quibus perperam colligit Dallæus, liberum, & pro ſingulorum viribus atque arbitrio uſurpatum fuiſſe quicquid illud fuit obſervationis. Nam quod permittitur duntaxat iis qui corporis imbecillitate laborant, ſive quod ſolis conceditur infirmis, non eſt unicuique liberum. Nunc enim infirmis conceditur ab Eccleſia Quadrageſimali tempore carnium eſus: nec tamen cuique liberum eſſe fatetur apud Catholicos Dallæus abſtinentiam a carnium eſu. Cum itaque Cyrillus Hieroſolymitanus carnium eſum ſolis dicat infirmis licuiſſe, Jejunii Eccleſiaſtici temporibus, argumento eſt abſtinentiam cæteris lege publica fuiſſe præceptam.

Probatur quartò, ex Sancto Joanne Chryſoſtomo Homilià 1. in Geneſim, ubi tempore Quadrageſimalis Jejunii, cujus initio hanc Homiliam habuit, coquorum diſcurſus, & pecorum mactationes e medio tolli aſſerit. *Hæc*, inquit, *vera feria ſunt, ubi animarum ſalus, ubi pax & concordia eſt, ubi omnis hujus vitæ apparatus abigitur, ubi clamor, & tumultus, & coquorum diſcurſus, & peculum mactationes e medio tolluntur*, &c.

Et Homilià 2. *Nunc autem*, inquit, *ſi quod aliud tempus, hoc hiſce doctrinis* (id eſt ſacris Concionibus) *maximè idoneum eſt: quando ſecus jam non inſurgit adverſus dominum, ſed libenter fert habenas, facilè perſuadetur, multam præ ſe fert obedientiam, incompoſitos carnis motus compeſcit, & intra ſuos manet terminos. Jejunium enim eſt animarum noſtrarum tranquillitas, ſenum decor, adoleſcentum pedagogus, continentium magiſter, quod omnem ætatem & ſexum quaſi diademate quodam ornat. Nuſquam hodie tumultus vel clamor, vel carnium conciſiones, vel coquorum diſcurſus: ſed omnia illa abierunt;* &c.

Et Homilià 6. ad Populum Antiochenum. *Quid difficilius*, inquit, *non jurare, an per totum diem inediam pati, & aqua pota, & tenui victu ſiccari? Certè eſt hoc illo gravius. Sed tamen conſuetudo rei eſt tum facilis, & expedita, ut adveniente jejunio, etſi millies quis exhortetur, milliesque cruciet, & cogat vinum delibare, vel aliud quid in jejuniis non conceſſum, vel conſuetum guſtare, omnia quis mallet pati, quàm prohibitum tangere nutrimentum: & hoc enim non illibenter erga menſam affecti ſimus, tamen propter conſuetudinem ex conſcientia omnia generosè ferimus laborando. Hoc nimirum & in juramentis erit: & ſicut nunc etiam ſi quis maximam neceſſitatem imponat, permanet conſuetudinem ſervans, ſic & nunc ſi quis etiam millies exhortetur, a conſuetudine non abſiſtes*.

Reſpondet Dallæus, ex his quidem colligi, circa finem quarti ſæculi, ſolemnem fuiſſe Quadrageſimæ tempore in Eccleſia Antiochena a vino & a nonnullis cibis abſtinentiam: legem fuiſſe de hac abſtinentia Eccleſiæ univerſalis negat hinc concludi. Imò, inquit, Chryſoſtomus hanc abſtinentiam conſuetudini tribuit, non legi.

Fateor ex ſolo Chryſoſtomo non colligi uſum abſtinentiæ in Eccleſia univerſali; ſed ex aliorum Patrum locis, ſive jam allatis, ſive mox proferendis, facilè colligitur. Non alio modo Eccleſię univerſalis diſciplina innoteſcit, quàm ex omnium Eccleſiarum particularium teſtimoniis. Licèt porro Sanctus Chryſoſtomus ad conſuetudinem cujuſque referat facilitatem jejunandi & abſtinendi a vino, ac nonnullis cibis, diebus eſurialibus; non tamen ad ſolam Eccleſiæ Antiochenæ conſuetudinem id refert: immo legem evidenter ſupponit, cùm certum eduliorum genus non conceſſum vocat. Is igitur ſenſus ipſius eſt, Si tanta vis eſt conſuetudinis ut Chriſtiani abſtinentiæ & jejuniis aſſueti, adduci non poſſint ut Eccleſiaſticam legem hæc officia præcipientem violent: poterunt etiam ita contrahere conſuetudinem non jurandi, ut adduci nuſquam poſſint ad legem divinam, quę juramenta prohibet, violandam.

Probatur quintò ex eo quod ſub Imperio Juſtiniani Conſtantinopoli contigiſſe refert Nicephorus, lib. 17. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 32. Scilicet, cùm gravis fames urgeret, ideoque ſecunda Quadrageſimæ Hebdomada carnes in foro a laniis exponi, venaleſque proponi juſſiſſet Imperator, populus tamen qui pietatem ſibi ſectandam ſtatuerat, neque illas emebat, neque edebat, *Mortem ſibi potiùs tolerandam ac ſubeundam exiſtimans, quàm ut quidpiam de patriis moribus ac traditionibus immutaret*. Conjuncta itaque erat, jam ab antiquis temporibus, cum Jejunio Quadrageſimali abſtinentia ab uſu carnium. Eandem hiſtoriam referunt Theophanes, Cedrenus & Anaſtaſius Bibliothecarius. Nec refert quòd Agathias, Evagrius, Procopius, Victor Tonnonenſis, Nicephorus Conſtantinopolitanus, Chronicon Alexandrinum de facto illo Juſtiniani taceant. Satis enim eſt ad illius veritatem, quòd ipſum non negent, & quòd ab aliis Hiſtoricis aſſeratur. Nec etiam obſtat, quòd inter Juſtiniani Conſtitutiones reperiatur nulla quæ illud Edictum repręſentet. Non enim neceſſe eſt Edictum temporaneum, & extraordinaria occaſione latum, quod nec fortè ſcripto conſignatum eſt, inter Conſtitutiones Juſtiniani de rebus regiminis Imperii generale ſpectantibus ac perpetuis, & ad poſteritatis memoriam ac uſum tranſmittendis, reperiri, ut notat Pater Nicolai Art. 8. in Diſſertatione de Jejunio, Launoii ſolvens argumenta.

Probatur ſexto ex Sancto Hieronymo in cap. 10. Danielis, ad illa verba: *Panem deſiderabilem non comedi*, ita ſcribente: *Hoc docemur exemplo,*

tem-

Digitized by Google

tempore jejunii a cibis delicatioribus abſtinere (quod ego puto ante dici panem deſiderabilem) nec carnem comedere, nec vinum bibere.

Probatur ſeptimò ex Sancto Auguſtino Sermone 64. de Tempore, qui primus eſt in Dominica 1. Quadrageſimæ. *Illa eſt*, inquit, *in diebus Quadrageſimæ grandis utilitas, quod dum a licitis etiam abſtinemus, magis ac magis admonemur illicita vitare: qui enim abſtinemus nos a carnibus, quibus aliis diebus licet, fugiamus peccata, quæ omnino nunquam licent.* Sancti igitur Auguſtini temporibus illicitus erat Quadrageſimali tempore carnium eſus. Cur porro illicitus, niſi quia publica lege ab Eccleſia prohibitus?

Nec obſtat huic legi celebris Sancti Auguſtini locus cap. 5. libri trigeſimi contra Fauſtum Manichæum, cui Quadrageſimalem Catholicorum abſtinentiam objectanti, ſic reſpondet: *Chriſtiani non hæretici, ſed Catholici, edomandi corporis cauſâ, propter animam in orationibus amplius humiliandam, non quòd illa eſſe immunda credant, non ſolùm a carnibus, verùm a quibuſdam etiam terræ fructibus abſtinent, vel ſemper (ſicut pauci) vel certis diebus, atque temporibus [ſicut per Quadrageſimam ferè omnes] quanto magis quiſque vel minùs ſeu voluerit, ſeu potuerit.* Ex quibus colligit Dallæus, voluntariam fuiſſe non neceſſariam, & pro cujuſque arbitrio, non ex communi & publica lege, obſervatam illam a carnibus & fructibus abſtinentiam. Hic, inquam, locus non probat liberum fuiſſe Catholicis abſtinere, vel non abſtinere a carnium eſu tempore Quadrageſimali: ſed liberum fuiſſe ultra abſtinentiam illam quæ lege Eccleſiæ indicta erat, aliam ſibi imponere ſtrictiorem, etiam a fructibus, ſecundum proprias cujuſque vires, aut voluntatem.

Inſtat contra iſtam reſponſionem, a Bellarmino appoſitè datam, Dallæus hunc in modum: Auguſtinus ait Catholicos non modò *penè omnes Quadrageſimæ tempore*; ſed etiam *paucos ſemper a carnibus, & quibuſdam terræ fructibus abſtinere: quanto quiſque magis vel minùs ſeu voluerit, ſeu potuerit*: Ergo ſi hæc ultima verba ad abſtinentiam, non a carnibus, ſed a fructibus tantùm referenda ſunt; ſequitur Auguſtinum ſignificare paucos iſtos, quos memorat a ſolis quoque terræ fructibus, prout voluerint, vel potuerint, ſemper abſtinuiſſe; cæterum a carnibus, non liberè, ſed neceſſariò & ex publica lege Eccleſiæ ſemper abſtinuiſſe. Atqui hoc abſurdiſſimum eſſe ipſi Romanæ communionis homines vident, qui fatentur nullas penitus fuiſſe Eccleſiæ leges de perpetua carnium abſtinentia. Ergo cùm eadem omnino ſit utriuſque particulæ ratio, cùmque quod in priori ait Auguſtinus, de paucis, ſemper prout quiſque ſeu voluerit, ſeu potuerit, abſtinentibus, ad utramque & a carnibus & a fructibus abſtinentiam pertineat, conſequens eſt quod in altera orationis parte idem ait, de ferè omnibus, a carnibus & fructibus, per Quadrageſimam, prout quiſque voluerit, vel potuerit, abſtinentibus, ad utramque pariter, & a carnibus ſcilicet, & a fructibus abſtinentiam referri.

Reſpondeo, Nego conſecutionem majoris. Hæc etenim Dallæi lachrymabilis eſt illatio. Quia aliam fuiſſe Quadrageſimalis abſtinentiæ rationem, & abſtinentiæ, quam quidam inter Chriſtianos magis pii magiſque temperantes perpetuam ſibi imponunt, nemo non videt, qui Auguſtinum non lippientibus oculis legerit; qui ſcilicet non licere carnium eſum Quadrageſimalis jejunii tempore tam luculenter aſſerit in Sermone ſuperiùs laudato. Iſtud etiam diſcrimen animadvertit, quiſquis legit Auguſtino coævum Hieronymum, qui ad Euſtochium ſcribens de cuſtodia virginitatis, ait: *Jejunium totius anni æquale eſt, exceptâ Quadrageſimâ, in qua ſola conceditur diſtrictiùs vivere.* Et ad Lætam de inſtitutione filiæ ſcribens poſtquàm victûs ordinarii modum ipſi præſcripſit his verbis; *Cibus ejus oluſculum ſit, & ſimila, raròque piſciculi*, ſubjungit: *Hoc in perpetuo jejunio ſit præceptum, ut longo itineri vires ſuppetant: cæterùm in Quadrageſima continentiæ vela pandenda ſunt.* Ex quibus colligitur aliam omnino fuiſſe abſtinentiæ Quadrageſimalis, & illius quæ reliquo anni tempore obſervabatur, rationem. Priorem fuiſſe neceſſariam quoad carnes, ut ex laudatis Hieronymi & Auguſtini locis conſtat; liberam verò quoad piſces & fructus: poſteriorem verò quoad utrumque fuiſſe ſponte ſuſceptam, non verò publica lege præceptam. Non oportet igitur in utraque Auguſtinianæ orationis parte verba illa, *Prout quiſque ſeu voluerit, ſeu potuerit*, ad abſtinentiam carnium & fructuum æquè referre.

Id confirmat Fauſti objectio, qui ſcripſerat de Catholicis agens; *Si quadrageſima ſine vino & carnibus non ſuperſtitioſè a vobis, ſed divina lege ſervatur: videte quæſo, videte, ne ſumma dementia hoc ſit a Paulo dictum putare, quod dæmoniorum doctrina ſit abſtinentia omnis ciborum.* Porro huic objectioni reſpondens Sanctus Auguſtinus, non negat Quadrageſimam ſine vino & carnibus ſervari, non dicit hanc eſſe ſuperſtitioſam obſervantiam, ut Dallæus, aliique Heterodoxi dicunt: non redarguit Fauſtum quòd dixerit hanc abſtinentiam divina lege ſervari: quia nimirum Eccleſiæ leges divinas vocari poſſe Sanctus Auguſtinus exiſtimat, cùm Chriſtus præceperit, ut Eccleſiæ, & ejus Paſtoribus obedientia deferatur; ut conſtat ex his ipſius verbis: *Qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*, &c.: *Qui vos audit me audit, qui vos ſpernit me ſpernit.*

Probatur octavò ex Sancto Leone Sermone 4. de jejunio Quadrageſimæ, cap. 4. ubi Chriſtianam abſtinentiam abſtinentiæ Manichææ opponens, hæc habet: *Utilis quidem eſt abſtinentia, quæ parco aſſueta victui, deliciarum cohibet appetitum: ſed væ illorum dogmati, apud quos etiam jejunando peccatur. Damnant enim creaturarum naturam in Creatoris injuriam; & contaminari aſſerunt eſus, quorum non Deum, ſed diabolum conditorem eſſe definiunt. Vos autem, Catholicæ Matris ſancta generatio, quos in Schola veritatis Spiritus Sanctus erudivit, libertatem veſtram congrua ratione moderamini, ſcientes quia bonum eſt etiam a licitis abſtinere; & cùm caſtigatiùs vivendum eſt, ita diſcernere cibos, ut eorum ſubmoveatur uſus, non natura damnetur.* Porro non alios cibos Manichæi damnabant, & in Creatoris injuriam execrabantur, ut diaboli opificium, niſi carnes, ut lib. de Moribus Manichæorum cap. 15. & lib. 30. contra Fauſtum, cap. 5. illis exprobrat Sanctus Auguſtinus. Carnium itaque eſu vult abſtineri Sanctus Leo quoties caſtigatiùs vivendum eſt, ſive quoties eſt jejunandum.

Probatur nonò ex Sancto Maximo Taurinenſi, Homiliâ 3. de Jejunio Quadrageſimæ. *Nos verò*, inquit, *quibus Propugnator invictus hanc venerabilem Quadrageſimam dedicavit, cupadiantes deſideria carnalia, ſic caſtigemus membra jejuniis, ut animas virtutibus ſaginemus.* Et paulò poſt: *Quale iſtud eſt quòd non veſceris carnibus, & de ore tuo ſordidius omne eſca egreditur maledictum?*

Probatur nonò ex Concilio Toletano VIII. quod anno 653. habitum eſt, Canone 9. ſic decernente: *Quiſquis diebus Quadrageſimæ, ſine inevitabili neceſſitate atque fragilitate, vel etiam impoſſibilitate ætatis, eſum carnium præſumpſerit attentare; non ſolùm reus erit Reſurrectionis Dominicæ; verùm etiam alienus ab ejuſdem diei ſancta Communione; & hoc illi cumuletur ad pœnam, ut ipſius anni tempore ab omni carnium eſu abſtineat gulam, quia ſacris die-*

bus

bus abſtinentia oblitus eſt Diſciplinam. Illi verò *quos aut ætas incurvat, aut languor extenuat, aut neceſſitas urget, non ante prohibita violare præſumant, quàm a Sacerdote permiſſum percipiunt.*

Reſpondet Dallæus, Epiſcopos tandem gliſcenti errori ceſſiſſe; & quos Chriſtianam libertatem tueri ac ſervare decebat, eos ſervitutem ultro a plebe ſumptam, ſuis decretis firmaſſe; & rerum divinarum per illa ſæcula graſſante ignorantia corruptos, & falſa Conſtitutionum Apoſtolis aſſictarum auctoritate fortaſſe impulſos, & vana ſanctimoniæ, quæ in iſtis inſtitutis apparet, ſpecie deluſos.

Verùm omnem excuſſiſſe verecundiam neceſſe eſt, qui hæc ſcripſit. Quid enim impudentius, quàm erroris accuſare Epiſcopos, qui & fidem, & Chriſtianam diſciplinam tam ſanctis Decretis confirmarunt, qualia hoc in Concilio leguntur? Quid turpius quàm Chriſtianam libertatem in eſca & potu, quæ nos Deo non commendant, collocare? & mortificationem carnis nomine ſervitutis infamare? Quid indoctius, quàm aſſerere Epiſcopos graſſante eo ſæculo ignorantiâ corruptos, quos eruditiſſimos fuiſſe, Decreta ipſius Concilii demonſtrant? Graſſatam fuiſſe per Hiſpanias iſto ſæculo jam craſſam ignorantiam, illis non perſuadebit Dallæus, qui Sanctum Iſidorum Hiſpalenſem, Sanctum Hildelphonſum, & Julianum Toletanum Epiſcopum, Hiſpanienſem Eccleſiam, eo decurrente, illuſtraſſe noverit. Sed quid iterum petulantius, quàm vanam ſanctimoniæ ſpeciem abſtinentiæ & jejunii inſtitutis affingere, a quibus viros ſanctiſſimos antiqui Eccleſiæ Auctores commendarunt, ut Sanctum Petrum Gregorius Nazianzenus Oratione de Pauperum amore; Sanctum Matthæum Clemens Alexandrinus lib. 2. Pædagogi cap. 1. Sanctum Jacobum Apoſtolum Hieroſolymorum Epiſcopum Euſebius lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22. Quid quòd Concilii Toletani Patres novam de abſtinentia legem non ſtatuunt, ſed ſupponunt ab antiquo ſtatutam, & pœnas duntaxat in illius infractores decernunt? Id conſtat ex verbis laudati Canonis: *Detecta eſt*, inquit, *ingluvies horrenda voracium, quæ dum fræno parſimoniæ non adſtringitur, Religioni contraire cenſetur. Nam dicente Scriptura: Qui ſpernit minima, paulatim decidit in maxima; illi tanto edacitatis improba ſumptu graſſantur, ut cœleſtia & penè ſumma contemnere videantur. Etenim cum Quadrageſima dies anni totius decima deputentur, qua in oblatione jejunii Domino conſecrantur, quibus etiam ſaluberrimè conditio humani generis expiatur, dum a quatuor mundi partibus ad hanc homo religionem crediturus adducitur, quatuor elementis formatur, propter tranſgreſſionem Decalogi quaterdecies convenienter affligitur: illi auſu temerario hæc omnia contemnentes, voracitatis ingluviem non frænant, & (quod pejus eſt) Paſchalia feſta illicitorum eſuum perceptione profanant.*

Denique Trullana Synodus Canone 56. juſſit pariter tota Quadrageſima *abſtinere ab omni eo quod mactatur*, itemque *ab ovis & caſeo*; & qui ſecus faxint, Clericos quidem deponit; Laicos verò ſegregat.

Objicit primò Dallæus. Quod Scriptura ſacra rejicit & condemnat, non fuit apud veteres Chriſtianos publica lege præceptum; ſed Scriptura ſacra legem de abſtinentia carnium rejicit & condemnat: abſtinentia itaque illa non fuit apud Chriſtianos publica lege uſpiam præcepta.

Hæreticorum & præſertim Dallæi argumentis reſpondetur.

Probatur minor, primò ex Apoſtolo 1. Corinth. 10. *Omne*, inquit, *quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Domini eſt terra & plenitudo ejus. Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam.* Certè Fideles illi, quos Paulus alloquitur, Corinthi inter Cives Paganos degebant, apud quos, nullo dierum diſcrimine, carnes, ceterique cibi, quovis tempore in macello venales proſtabant. Cùm ergo jubet, eos omne quod in hujuſmodi macello venit, liberè manducare, neque quidquam propter conſcientiam interrogare, clariſſimè ſignificat, nullas tum apud ſuos fuiſſe de carnium abſtinentia leges, in duas cujuſque hebdomadis ferias, totamque Quadrageſimam latas: alioqui Fidelibus impiè conceſſiſſet iis omnibus frui, quæ in macello Corinthiaco venibant.

Probatur ſecundò eadem minor ex Apoſtolo ad Coloſſenſes 2. *Nemo vos judicet in cibo, aut in potu* (inquit). Sed iis legibus de quibus nunc diſputamus, Fideles in cibo judicari clarum eſt, qui ob guſtatam carnem in jus rapiuntur, de cibo damnantur, mortis æternæ rei pronuntiantur: ergo hujuſmodi leges apud Chriſtianos ferri vetat Apoſtolus.

Confirmatur rationibus Apoſtoli, quibus Chriſtianam in ciborum uſu ibidem adſtruit libertatem. *Si ergo*, inquit, *mortui eſtis cum Chriſto ab elementis hujus mundi; quid adhuc quaſi viventes in mundo decernitis* [vel, quod Græca potiùs videntur ſignificare, *cur decretis oneramini?*] *Ne tetigeritis, neque guſtaveritis, neque contrectaveritis: quæ ſunt omnia in interitum ipſo uſu* (hoc eſt omnia quæ uſu conſumuntur, & pereunt) *ſecundùm præcepta & doctrinas hominum, quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.* Primò ponit Apoſtolus nos Dominicæ crucis beneficio ab elementis mundi liberatos fuiſſe, hoc eſt, ab omni Moſaicæ Legis pædagogia, quæ corporali cultu, certarumque rerum abſtinentiâ penè tota conſtabat. Inde concludit, nefas eſſe ab hujuſmodi rerum jugo puerilibus illis, de non guſtando, neque tangendo, decretis onerari. Quiſquis igitur Chriſtianus hujuſmodi decreta imponit, *Ne tetigeritis, ne guſtaveritis*, is partam nobis a Chriſto libertatem imminutum it. Unde conſequens eſt, vel Romanæ Communionis plebem parto Chriſti morte beneficio renuntiare; vel certe, qui ei legem illam de non guſtandis carnibus tulerunt, in Chriſti gratiam auſu nefario graſſari. Nam & ipſi in primis edicunt: *Ne guſtaveritis*: tum hanc legem *hominum* eſſe præceptum negare non poſſunt, quæ ſcilicet nuſquam a Deo lata legitur. Sed & iſta ideò commendant, quòd homines humilient & quòd carni non parcant, ſed eam mortificent. Jam res de quibus præcipiunt, clarum eſt & uſu conſumi, adeoque (quod ait Apoſtolus) *in interitum eſſe*, & eo eſſe ingenio, ut earum abſtinentiâ minimè conſtet, vel contineatur *corporis honor*, id eſt, ſanctitas, vel decus. Itaque dubitari non poteſt quin Apoſtolus ſuo hoc fulmine omnem de carnium abſtinenita legem confregerit.

Probatur tertiò Minor illa ex eodem Apoſtolo 1. ad Timotheum 4. *Spiritus*, inquit, *manifeſtè dicit, quia in noviſſimis temporibus diſcedent quidam a fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conſcientiam, prohibentium nubere, abſtinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione Fidelibus*, & *iis qui cognoverunt veritatem; quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur; ſanctificatur enim per verbum Dei & orationem*: quibus verbis contendit Dallæus Catholicæ Eccleſiæ Diſciplinam traduci, ejuſque de abſtinentia leges, doctrinas, Dæmoniorum appellari.

Pro-

Digitized by Google

Probatur quartò Minor eadem ex verbis Chriſti, Matth. 15. Cum enim Scribæ & Phariſæi ejus Diſcipulos reprehenderent, quòd panem illotis manibus, præter Seniorum traditionem, manducarent, ille ſuorum innocentiam hac ratione tuetur, *Non*, inquit, *quod intrat in os coinquinat hominem, ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem*. Quibus verbis, quæ ſit ciborum natura, Apoſtolus docet; hujuſmodi nimirum, quæ per ſe nullam animæ maculam aut labem affert, nullius adeo peccati veſcentes reos facit, niſi vel Deus eorum uſum prohibuerit; vel iis immoderatè, & præter Chriſtianæ temperantiæ leges quis utatur. Porro carnium, quibus Romana interdicit Eccleſia certis anni temporibus, uſum ſub novo Teſtamento nuſquam Deus prohibuit. Ergo qui iis veſcitur ſobriè ac temperanter, quovis anni die, minimè peccat.

Reſpondeo, Nego minorem. Ad primam ejus probationem dico, locum illum Apoſtoli a Dallæo aliiſque Heterodoxis, alienum planè in ſenſum detorqueri: hæc enim Apoſtoli verba doctrinam de Idolothytorum eſu ſpectant, non Eccleſiaſticam de carnium abſtinentia legem. Cùm nempe carnes immolatitiæ non ſolum in idolis veſcendæ apponerentur, verùm etiam publicè cum aliis cibis in macello proponerentur venales, & in menſis privatis infidelium exhiberentur; docet S. Paulus quid Chriſtianis facto ſit opus. Quoſlibet cibos, inquit, in foro venales emere poteſtis & comedere. Ita ut nolim vos ſollicitè & anxiè interrogare & diſquirere num carnes immolatæ ſint, quod quidem ſpectat ad conſcientiam, ne ea maculetur; ut qui nullum cibum eſſe immundum noveritis, & Idolum atque Idolothytum nihil eſſe, proindeque reum facere non poſſe comedentem, qui nullà Idoli religione, & abſque offenſione fratrum, cibos immolatos comedit. Sed inſulsè omnino Dallæus his verbis Eccleſiaſticam abſtinentiam, certis diebus præceptam, damnari contendit; quaſi poſthabitâ Eccleſiæ lege, licitum ſit quovis tempore Chriſtianis, quibuſlibet cibis uti. Quod ab Apoſtoli mente prorſus alienum eſſe nemo dubitaverit, qui attenderit ad ipſius verba in Epiſtola ad Hebræos cap. 13. *Obedite*, inquit, *Præpoſitis veſtris*: qui animadverterit ipſum capite ſequenti laudare Corinthios, quòd præcepta ſibi ab ipſo tradita tenerent: qui denique expenderit, non eo fuiſſe ingenio ſanctum Paulum, ut cibis omnibus, qui in macello veneunt, uti ac veſci permitteret, quamvis eorum uſu interdiceret Eccleſia; qui ad Romanos ſcripſerat: *Bonum eſſe non comedere carnes, & non bibere vinum, ne frater ſcandalizetur*. Supponit itaque Apoſtolus, in hac generali ſententia, tam id quod legis eſt divinæ & Eccleſiaſticæ, quàm id quod naturæ lege præſcriptum eſt. Quare ſicut carnes inſalubres & nocituras edere non licet, quia lex naturæ earum uſum prohibet; ita certis diebus ab eſu carnium ſibi temperare debet Chriſtianus, quia ipſo interdicit Eccleſia; quam audiri, moremque ipſi geri Chriſtus jubet Matth. 18.

Ad ſecundum locum Apoſtoli, reſpondeo, ipſum legalibus de cęremoniis agere, non de ciborum delectu, quem edomandæ concupiſcentiæ causâ & caſtigandæ carnis Fideles obſervant, ex Eccleſiæ lege. Ex antecedentibus & conſequentibus Apoſtoli mens eluceſcit. Dixerat antea Chriſtum deleviſſe, quod erat adversùs nos Chirographum decreti, tuliſſe illud de medio, id eſt, novæ legis mandatis veterem aboleviſſe, & quaſi Chirographum expunxiſſe, quo Moſaicæ legis adimplendæ Judæi arguebantur debitores. Quo ex principio infert Apoſtulus; *Nemo ergo vos*, o Coloſſenſes, *ob cibum aut potum judicet*, quaſi Legis violatæ reos, quę certa ciborum genera prohibet. Idipſum verba ſequentia oſtendunt; *aut in parte diei feſti, aut Neomeniæ, aut Sabbatorum*, id eſt, nemo vos judicet ob Judaicum aliquod feſtum, aut Novilunii diem, aut Sabbatha non obſervata: *Quæ ſunt umbra futurorum: corpus autem Chriſti*, id eſt, legales illæ obſervantiæ rerum futurarum typi quidam erant, figuræ, ac Prophetiæ, quarum veritas in Chriſto adimpletur. Cùm itaque corpus, id eſt, Chriſtum jam teneamus, ſtultum eſt ut umbras amplectamur. Ita hunc locum exponunt Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 151. ad Algaſiam Quęſtione 10. & Theodoretus in Commentariis ad hunc locum.

Ad minorem reſpondeo, Fideles non judicari in cibo & potu, quaſi alii cibi mundi ſint, alii immundi, ex vi legis Moſaicæ, quæ per Chriſti mortem abrogata eſt, ſed ratione inobedientiæ judicari, cùm Eccleſiæ abſtinentiam certis diebus imperanti morem non gerunt: ſicut & ratione intemperantiæ in cibo & potu judicantur, qui cibum aut potum immoderatè ſumunt.

Ad confirmationem reſpondeo, erepturos quidem Chriſtianis partam Chriſti morte libertatem, qui Moſaicæ legis decretis ipſos onerare voluerint, non autem qui ad exhibendam Eccleſiæ matris legibus obedientiam ipſos compulerint. Nec alius eſt Apoſtolicorum verborum ſenſus. *Si ergo*, inquit, *mortui eſtis cum Chriſto ab elementis hujus mundi*; id eſt, ſi commortui eſtis Chriſto per baptiſmum; ita ut ſicut ille ſecundùm carnem mortuus eſt, ſic & vos non ſolum peccatis, verùm etiam quibuſcumque carnalibus religionis rudimentis, quales erant cęremoniæ Judaicæ, mortui eſtis; quid adhuc decretis oneramini, a quibus eſtis per Chriſti ſanguinem liberati? Quæ ſint autem illa decreta, continuò ſubjungit, verba Pſeudo-Apoſtolorum referens per figuram, quam Mimeſim Rhetores vocant. *Ne tetigeritis, ne guſtaveritis, neque contrectaveritis*. Dicebant ſcilicet Pſeudo-Apoſtoli Judaizantes: Ne tangas cadâver, nec veſtimentum mulieris infirmitatem ſui ſexus patientis, aut ſcabellum in quo ſederit. Ne guſtes carnem ſuillam aut leporinam, aut piſcis qui ſquammas & pinnulas non habeat. Ne contrectes hujuſmodi cibos vendendo, aut emendo. *Quæ ſunt omnia in interitum ipſo uſu*: id eſt, qui cibi uſu conſumuntur & pereunt; ut indignum planè ſit ſalutem hominum ex illis ſuſpendere. Ita hunc locum exponit Sanctus Hieronymus in Epiſtola ad Algaſiam, Quæſtione 10. Sic interpretatur & Theodoretus in hunc locum. *In Baptiſmo Chriſto conſepulti*, inquit, *Legi mortui facti eſtis. Quomodo ergo eos toleratis qui hæc docent, & exiſtimatis hos quidem cibos eſſe legitimos, illos verò Lege prohibitos; Et non conſideratis nihil horum permanere? In fimum enim mutantur omnia. Præcepta autem & doctrinas hominum vocat, non Legem, ſed morum intempeſtivam doctrinam*.

Quanquam dici poteſt, Apoſtolum non vocaſſe legem quæ a Deo tradita erat, *Præcepta & Doctrinas hominum*, ſed prout Phariſaicis permixta erat inſtitutis, & falſis traditionibus, quas δευτερώσεις appellabant, ut exponit Sanctus Hieronymus in laudata ad Algaſiam Epiſtola. Sic etiam Sanctus Chryſoſtomus, Theophylactus, & Oecumenius interpretantur. Quam expoſitionem cùm a doctiſſimis illis viris, & Sanctiſſimis Patribus traditam Dallæus agnoſcat, eum fuiſſe oportet bene naviterque impudentem, qui hunc Apoſtoli locum contra leges ab Eccleſia latas de carnium abſtinentia, & jejuniis detorſerit, quaſi eas hîc damnaverit Apoſtolus. Enimverò doctrinas & pręcepta hominum non intellexit, quicquid ab hominibus præcipitur, aut docetur; ſed præcepta

&

& doctrinas ab humano ſpiritu profectas, quatenus humanus ſpiritus a ſeipſo, non a Deo movetur, nec divinæ auctoritatis ſigillo, ut ita loquar, munitus eſt. Hujuſmodi erant Conſtitutiones Phariſaicæ a Chriſto damnatæ; non autem leges quas Apoſtoli, vel eorum Succeſſures in Eccleſiæ bonum condiderunt poteſtate a Chriſto acceptâ, de qua Lucæ 10. Servator ipſe dixit: *Qui vos audit, me audit*, cujuſmodi fuere leges, aut præcepta, de quibus Actorum 19. ſcriptum eſt, Paulum & Silam, *Cùm pertranſirent civitates, tradidiſſe eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis, & Senioribus*.

Denique ſequentia Sancti Pauli verba ad eundem ſcopum collineant, & Phariſæorum carpunt inſtituta, *Quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione & humilitate*, id eſt, quæ ſapientiæ ſpeciem habent, non veritatem, ſed in ſimulata religione & ficta humilitate poſita ſunt: vel, *in humilitate*, quia eorum Auctores humilia ſentiunt & terrena. *Et non ad parcendum corpori: non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis*. Quibus verbis iterum arguit Apoſtolus Phariſæorum ſuperſtitionem, qui immanes abſtinentias ſpecie religionis obſervabant, ut teſtatur Sanctus Epiphanius in Hæreſi Phariſæorum. Has autem obſervantias eo nomine ſuggillat Sanctus Paulus, quòd honorem, id eſt, ſuſtentationem corpori debitam, & juſtam refectionem ſubtrahant. Eum eſſe Apoſtoli ſenſum conſtat ex doctiſſimo Interprete Sancto Hieronymo, in Epiſtola ſuperiùs laudata ad Algaſiam. *Non parcunt*, inquit, *Judæi corporibus ſuis in aſſumptione ciborum, contemnentes interdum quæ habent, & quærentes quæ non habent, ex qua neceſſitate debilitates interdum & morbos contrahunt, nec honorant ſemetipſos, cùm omnia munda ſint mundis, nihilque poſſit eſſe pollutum, quod cum gratiarum actione percipitur; & idcirco a Domino ſit creatum, ut ſaturitate & adimpletione carnis humanos artus vegetet, atque ſuſtentet*. Perperam autem ad leges Eccleſiæ de abſtinentia carnium & jejuniis, laudata Sancti Pauli verba a Novatoribus referuntur. Abſtinentia namque & jejunium ab Eccleſia præceptum, carnem affligunt, non exhauriunt; corpus caſtigant, non immodicè excruciant; cohibent cupiditatem, non evertunt valetudinem. Quo fit ut tam multos, ratione ætatis, ſexûs, ægritudinis, laboris, a jejuniis immunes faciat Eccleſia. Denique abſtinentia & jejunia, quæ Eccleſia præcipit, faſtu Phariſaico, & ſuperſtitione prorſus carent.

Ad tertium locum Apoſtoli reſpondeo, ipſum non damnare abſtinentiam a certis ciborum generibus, ſive quæ ſponte ſervatur, ſive quæ lege lata ab Eccleſia præcipitur, ſed abſtinentiam quæ aſſumitur, aut jubetur, propterea quòd immundi malique naturâ ſuâ exiſtimentur cibi; ſicut Encratitæ, Marcionitæ, Manichæi quædam ciborum genera execrati ſunt, quòd a malo Deo illa eſſe contenderent. Hunc Apoſtoli ſenſum adſtruit ejus ratio. *Quia*, inquit, *omnis creatura Dei bona eſt; & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur*. Hæc enim probant duntaxat nullam creaturam eſſe rejiciendam, quaſi per ſe malam. Nam alioquin ea quæ noxia corporibus, & inſalubria ſunt, rectè tamquam nobis mala rejicimus, etſi ſimpliciter bona ſint. Eſt autem ſimilis ratio de iis, a quibus ob aliquam cauſam, aut Deus ipſe [ut primo homini & Judæis], aut Eccleſia, (ut nobis Chriſtianis) abſtinendum eſſe præcepit. Hæc enim rejiciuntur a Fidelibus, non ut ſecundùm ſe mala; ſed ut lege, vel Divina, vel Eccleſiaſtica vetita.

Hunc locum Apoſtoli ſic interpretantur Sancti Patres. Hieronymus lib. 2. adversùs Jovinianum cap. 2. *Reprobat quidem Apoſtolus eos, qui prohibebant nuptias, & jubebant cibis abſtinere, quos Deus creavit ad utendum cum gratiarum actione: ſed Marcionem deſignat & Tatianum, & cæteros hæreticos, qui abſtinentiam indicunt perpetuam, ad deſtruenda, & contemnenda, & abominanda opera Creatoris. Nos autem & creaturam omnem laudamus Dei; & maciem ſagina, abſtinentiam luxuria, jejunia præferimus ſaturitati*.

Sanctus Chryſoſtomus Homiliâ 12. in Epiſtolam 1. ad Timotheum ad verba in objectione laudata: *De Manichæis*, inquit, *& Encratitis, & Marcionitis, omnique illorum officina hîc loquitur* (Apoſtolus) *quòd ſcilicet recedent quidam a fide. Ne*, inquit, *mireris, ſi modò quidam a fide diſcedentes, adhuc Judaica ſuperſtitione detinentur. Tempus erit, cùm hi qui fidei participes ſunt, iſtud majore cum execratione facient; cùm non modò ad cibos uſque perniciosum conſilium inferent; verùm nuptias quoque, & hujuſmodi cuncta damnabunt*.

Theodoretus in cap. 4. prioris ad Timotheum Epiſtolæ, exponens verba Apoſtoli in argumento laudata. *Execrabiles nuptias*, inquit, *& plurimos cibos appellant, ut Creatorem injuriâ afficiant*.

Sanctus Auguſtinus libro 30. contra Fauſtum, cap. 5. *Cùm Apoſtolus dixiſſet; Abſtinentes a cibis quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione Fidelibus, ſecutus ait: Et iis qui cognoverunt veritatem: quoniam omnis creatura Dei bona eſt, & nihil abjiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; ſanctificatur enim per verbum Dei & orationem. Hæc ſunt quæ negatis: hoc animo, hac voluntate, hac opinione; ab eſcis hujuſmodi temperatis, quòd non ſignificatione, ſed naturâ mala & immunda ſint. Quâ in re Creatorem earum ſine dubio blaſphematis, hoc eſt quod pertinet ad doctrinam dæmoniorum! Nolite ergo mirari hoc de vobis tantò antè a Spiritu Sancto prophetatum*.

Et in libro contra Adimantum, cap. 14. *Quodam loco*, inquit, *apertiſſimè iſtos ſignificavit* (Manichæos ſcilicet Apoſtolus) *cùm dicit: In noviſſimis temporibus futuros quoſdam prohibentes nubere, abſtinentes a cibis quos Deus creavit. Hos enim propriè deſignat, qui non propterea temperant a cibis talibus, ut aut concupiſcentiam ſuam refrenent, aut infirmitati alterius parcant, ſed quia ipſas carnes immundas putant, & earum Creatorem Deum eſſe negant. Nos autem teneamus Apoſtolicam Diſciplinam dicentem, Quòd omnia munda ſint mundis, ſervatâ moderatione Evangelica, ut non graventur corda noſtra cruditate, & violentiâ, & curis ſæcularibus*. Eodem modo hunc locum Apoſtoli exponunt Ambroſiaſter, Oecumenius & Theophilactus.

Contra hanc reſponſionem urget Dallæus. Falſum eſt veteres hæreticos, qui hìc damnantur, omnes cibis ut per ſe immundis interdixiſſe. Tertullianus enim, & is quem in hac parte ſequitur, Montanus, longè abſuerunt ab iſto delirio, ciboſque boni eſſe Creatoris, per ſe mundos, & cum gratiarum actione pro tempore & loco percipiendos, æquè cum adverſariis docebant. Neque alium abſtinentiæ, quam a certis cibis pro tempore indicebant, uſum aut finem obtendebant, quàm eandem illam ſanctitatem, Deique cultum, quæ Bellarminus in ore habet. Et tamen, ut ex Tertulliano manifeſtum eſt, etiam in iſtos hunc Apoſtoli locum veteres Catholici intorquebant. Ipſe enim teſtatur, *Qui perpetuam abſtinentiam præcipiunt ad deſtruenda & deſpicienda opera Creatoris, inveniri apud Marcionem, apud Tatianum; non inveniri apud Paracletum*; Id eſt, apud eum, quem defendit, Montanum. Et Catholicos tamen

Montaniſtis, licèt eorum hæc eſſet de Creatoris & carnium creatarum naturâ ſana fides, hunc nihilo ſecius Pauli locum objeciſſe idem quoque fatetur, ubi ipſorum contra ſuos diſputationem referens, ait, inter cætera eos dixiſſe: *Ab Apoſtolo deteſtatore eorum, qui ſicut nubere prohibennt, ita jubeant cibis abſtinere n Deo conditis*, Montaniſtas *eſſe jam tunc prænotatos in noviſſimis temporibus abſcedentes a fide, intendentes ſpiritibns mundi ſeductoribus, doctrinis mendaciloquorum, inuſtam habentes conſcientiam*. Ergo ne id quidem prohibet quominus in Romanæ communioois homines idem locus valeat.

Reſpondeo, Montaniſtas, quamvis cibos naturâ ſuâ bonos & mundos eſſe faterentur, fuiſſe tamen ſpiritu erroris ductos, in hypocriſi locutos eſſe mendacium, & cauteriatam habuiſſe conſcientiam, dum plures Quadrageſimas, & Xerophagias a Montano privatâ auctoritate introductas, quaſi Spiritûs Sancti in eo, & in phanaticis mulieribus reſidentis lege præceptas, Fideles omnes obſervare neceſſariò debere aſſerebant. At Eccleſia Spiritu veritatis ipſi a Chriſto promiſſo, in eamque effuſo, & ipſi perenniter adſiſtente illuſtrata; quæ & ipſa firmamentum eſt & columna veritatis; quæ Deo ſervit in charitate de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta; his notis ab Apoſtolo deſignata non eſt: & aliunde auctoritatem habet a Chriſto legum ferendarum de ciborum abſtinentia, jejuniis, aliiſque omnibus ad finem ſuum, ſcilicet fœlicitatem æternam conſequendam conducentibus. Unde non proinde in Eccleſiam Catholicam & Romanam hic valet Apoſtoli locus, ac in Montaniſtas.

Præterea, fieri poteſt ut Catholici quidem aliqui hunc locum objecerint Montaniſtis, qui ipſorum doctrinam non ita directè ferire videtur. Unde hunc arripuit Tertullianus, ac ſpecioſâ ſolutione diluit. At Patres, & Theologos illius ſæculi, qui illos Hæreticos data opera confutarunt, hunc ipſis objeciſſe locum, non adeo certum eſt. Et quis neſcit, a quibuſdam etiam Patribus, nonnulla contra Hæreticos prolata eſſe Scripturæ ſacræ teſtimonia, quæ id certò non probant, quod intendunt?

Ad verba Chriſti, Matthæi 15. reſpondeo, quod intrat per os non coinquinare hominem ex natura ſua, ſed ex inobedientia, vel intemperantia utentis. Ita prorſus reſpondeant neceſſe eſt ipſi adverſarii objectionibus quæ contra temperantiæ & ſobrietatis leges ab aliquo Sardanapalo fierent. Fingamus enim ipſum ita diſputare: Si quod intrat per os non coinquinat hominem: ebrietas ergo non coinquinat hominem; vinum enim per os intrat. Si quod intrat per os non coinquinat hominem, intemperantia cibi non coinquinat; nam & cibus per os intrat. Quid ad hæc adverſarii? Reſpondebunt ſanè, quod intrat per os non coinquinare hominem naturâ ſuâ, quia omnis creatura Dei bona eſt, ſed intemperantem animum, qui plus cibi aut potûs ſumit, quàm ratio præſcribit, hominem coinquinare. Ita reſpondet Dallæus lib. 2. de Jejunio cap. 9. Quod concedo, inquit, non ita ſumendum, quaſi in uſu ciborum peccari nunquam poſſit. Fateor enim ſi vel cibi, quos Deus prohibuit, ſumantur; vel ſi quos conceſſit, non eo modo quo juſſit, quique rationi conſentaneus eſt ſumantur, eo peccari; adeoque neque Judæum quo tempore lex ſtabat, ſuillâ veſcentem, neque quemcumque hominem, quovis tempore, cibo aliquo, aut potu immoderatè utentem, culpâ carere. Sed utrumque præter cibi naturam accidit, ex veſcentis inobedientia propter Dei mandatum, cui ille non paret. Hæc Dallæus. Cui & nos eodem modo reſpondemus; quod intrat per os non coinquinare hominem (ſcimus enim omnem creaturam Dei bonam), ſed animum inobedientem ejus, qui contra Eccleſiæ præceptum, cui Deus parere juſſit, carnes manducat, hominem inquinare.

Negat Dallæus id juris eſſe Eccleſiæ, negat, (inquam) ipſam cibos naturâ ſuâ bonos poſſe prohibere: Sed erroris convinci facilè poteſt. Sanguis enim, & pullus columbæ, ficedulæ, & turdi ſuffocati, cibi ſunt naturâ ſuâ boni. Eorum tamen uſu interdixit Eccleſia Actuum 15. Caro bonus naturâ ſuâ cibus eſt: & tamen Sanctus Paulus interdicit ſibi carne in æternum, ne fratrem offendat; ita ut, ſi veſcatur, non cibi naturâ, ſed charitatis defectu, ſe polluendum exiſtimet. [1. Corint. 8.] Omnis creatura Dei bona eſt, tamen ſi quis ægrotus Medico prohibente, & certum vitæ periculum prædicente, vinum bibat, aut panem comedat; certum eſt eum peccare, & inquinari, non panis aut vini naturâ, ſed pertinaci voluntate. Ipſa Calviniſtarum, & Lutheranorum falſi nominis Eccleſia jejunia ſe indicere poſſe, atque adeo cibos certo tempore ſubtrahere, exiſtimat, ut fatetur Dallæus lib. 1. de Jejuniis cap. 1. Nam & ſæpè, inquit, ea incidunt, quæ a tota Eccleſia, vel magnum & ſingularem orationum conatum; vel inſigne pœnitentiæ teſtimonium requirunt; ut ſi quando Paſtores ordinandi ſint, ſi fames, ſi peſtis, ſi publica aliqua calamitas immineat; ſi perſecutio, ſi Hæreſis minetur, nemo non videt & Miniſtrorum eſſe tali tempore preces & jejunia indicere, & piæ plebis ſuſcipere, atque obedire. Hæc ille.

Porro ſi potuit Eccleſia temporibus Apoſtolorum, ſanguinis ac ſuffocati eſu Fidelibus interdicere, ut lex vetus ſuaviùs abrogaretur: quidni poterit nunc carnis eſum certis diebus prohibere, ut caro dometur, utque peccati ſordes eluantur? Si potuit Sanctus Paulus ad fratrum offenſionem devitandam, carnem ſibi in perpetuum ſubtrahere: quidni poterit Eccleſia, ne nos caro noſtra pejùs offendat, cértorum ciborum uſum nobis ad breve tempus prohibere? Si id propter ſalutem corporis, cujus curam gérit, Medicus poteſt: cur id propter ſalutem animæ, quam procurat, Eccleſia non poteſt? Si poſſit id factio Calviniana aut Lutherana, cur illo jure non fruatur Eccleſia toto orbe diffuſa?

Contra Dallæus urget. Tametſi Deus cibum lotis manibus ſumi minimè juſſerat, juſſerant tamen Seniores, qui eo tempore Dei Eccleſia erant. Itaque ſi id jus eſt Eccleſiæ, ut quæ de cibi ſumptione juſſit, ea citra peccati maculam violari non queant; omnino rei erant Diſcipuli, qui cibum illotis manibus præter Seniorum traditionem ſumpſerant. Atqui eos tuetur, ac defendit Chriſtus; & quidem hac ratione, quòd hominem minimè coinquinent, quæ intrant in os. Ergo neque rei erant Diſcipuli, neque ſi aliquid aliter, quàm Seniores juſſerunt, in eſu & potu uſurpemus, eo nos coinquinari putandum eſt.

Reſpondeo, ritum illum non manducandi manibus illotis non fuiſſe traditionem Synagogæ, ſeu Eccleſiæ Judaicæ, ſed propriam Phariſæorum doctrinam, planè ſuperſtitioſam, quam traditionis nomine, ad invidiam Chriſto conciliandam, perperam honeſtarunt. Unde hanc vocavit Servator *Doctrinam & mandatum hominum*. Quare non poterat vitio verti Apoſtolis, quòd manus ante cibi ſumptionem non abluerent. At Eccleſiaſticas traditiones de abſtinentia carnium & jejuniis, nemo abſque errore dixerit doctrinas & mandata hominum: ſicut nec inter doctrinas & mandata hominum lex ab Apoſtolis lata de abſtinentia a ſanguine & ſuffocato cenſeri abſque errore poteſt:

de

Digitized by Google

de qua Legiſlatores ipſi dixerunt: *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis*. Non enim Divinum, ſed Eccleſiaſticum illud præceptum erat, ab omni Eccleſia editum. Quicquid igitur eodem modo congregata ſanxit Eccleſia, eodem loco habendum eſt. Non enim Spiritus Sanctus minùs Eccleſiæ, quàm Apoſtolis, & promiſſus, & exhibitus fuit, quin etiam magis; quia in Apoſtolos propter Eccleſiam effuſus eſt: cui adeo datus eſt ut perennis Magiſter, qui eam doceat omnem veritatem.

Objectio ſecunda petitur ex Sancto Auguſtino lib. de Moribus Manichæorum cap. 14. ubi nullam vel a carne, vel ab aliquo cibi genere, abſtinentiam probat, niſi quæ ſuſcipitur, *Vel ad comprimendam delectationem, quæ in his maximè cibis haberi ſolet: vel ad tuendam infirmitatem, propter illa quæ ſacrificantur, atque libantur: &, quod maximè commendandum eſt, propter charitatem, ne imbecilliorum ab his continentium offendatur infirmitas*. Denique diſputationem concludens, Manichæos ita convenit: *Ratione igitur mihi perſuadete, quomodo veſcentem carnes coinquinant, ſi ſine ulla offenſione, ſine ulla infirma opinione, ſine ulla libidine ſumuntur*. At ſi Sancti Auguſtini tempore aliquod extitiſſet de carnium abſtinentia Eccleſiæ præceptum; vel ſi publicam de ea legem ferri poſſe exiſtimaſſet Auguſtinus, quæ conſcientiam per ſe obligaret, addidiſſet, carnium eſu coinquinari neminem, niſi Eccleſiæ legi eas interdicenti refragetur, aut eam infringat.

Confirmatur primò ex Juliano Pomerio, lib. 2. de Vita Contemplativa, cap. 24. dicente. *Verumtamen ſic abſtinere, vel jejunare debemus, ut non nos jejunandi, vel abſtinendi neceſſitati ſubdamus, ne jam non devoti, ſed inviti, rem voluntariam faciamus*. Quomodo voluntariam, ſi immobili lege ita imperatam, ut ei deeſſe citra gehennæ reatum nequeamus? Tum pergit idem Auctor: *Si enim quoſlibet advenientes jejunio intermiſſo, reficio, non ſolvo jejunium, ſed impleo charitatis officium. Cæterùm, ſi propter abſtinentiam ſpirituales fratres quos novi mea remiſſione delectari, contriſto; abſtinentia mea non eſt virtus dicenda, ſed vitium*. Tum vetat *Ne pro magno ducamus, quando ab his quæ Manichæi quoque rejiciunt, abſtinemus, ipſis verò Catholicis Chriſtianis, qui ſive non valendo abſtinere, ſive nolendo, omnia uſui noſtro conceſſa cum gratiarum actione percipiunt, non nos propter abſtinentiam præferamus*. Ergo nemo tum abſtinere, ſi nollet, coactus; nemo ex Catholicorum cenſu, qui abſtinere nollet, expunctus. Unde quivis videt, illam abſtinentiam liberum ac voluntarium fuiſſe officium.

Confirmatur ſecundò ex Iſidoro Hiſpalenſi lib. 2. Sententiarum, ſive de Summo Bono, cap. 42. ubi ait, *Non qualitatem ciborum, ſed eorum cupiditatem cavendam. Nam ſæpe accuratiùs præparata, ſine gulæ concupiſcentia deguſtantur; & ſæpè abjecta & vilia edendi cupiditate ſumuntur. Sicque fit ut non ſit in culpa ciborum qualitas, ſed illud reputetur in vitium, quod cum deſiderio deguſtatur*.

Reſpondeo ad teſtimonium Sancti Auguſtini, ipſum non loqui de abſtinentia carnium ſtatis diebus ab Eccleſia præceptâ, ſed de abſtinentiâ perpetuâ, quam Manichæi indicebant, & ſibi imponebant; eo quòd illas a malo Deo conditas arbitrarentur: & quam ſponte obſervabant Chriſtianorum plurimi, etiam extra dies ab Eccleſia conſtitutos, vel ad libidinem domandam; vel ad fratrum offenſionem vitandam; vel ad propriam infirmitatem tuendam, ne fortè Idolothytis incautè veſcerentur. Unde ad rem nullatenus erat, ut Eccleſiaſticæ de carnium abſtinentia legis Sanctus Auguſtinus meminiſſet, cujus infractione maculam contraheret comedentium conſcientia.

Quamquam & ſub triplici illo fine quartus ille obedientiæ legibus Eccleſiaſticis deferendæ continetur. Illam enim verò imperat Eccleſia ad frænandam libidinem, & qui illam ſolvunt abſque neceſſitate, uni gulæ delectationi ſerviunt, & nedum fratres offendunt ab iis ſibi temperantes, ſed Eccleſiam univerſam; nec propriam ſalutem tuentur, ſiquidem cibos deguſtant illis diebus, propter Eccleſiæ præceptum illicitos; ut ait Sanctus Auguſtinus loco in probationibus laudato. Quòd autem exiſtimaverit ipſe, legem Eccleſiaſticam de abſtinentia & jejuniis obligare, conſtat ex Epiſtola 86. ad Caſulanum, & ex Epiſtola 116. ad Januarium, in quibus ipſa Eccleſiæ conſuetudine, teneri Chriſtianos omnes aſſerit. Si conſuetudine; multò magis lege, cujus ad obligandum robur majus eſt. *In his rebus*, inquit, *de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura divina, mos populi Dei, vel inſtituta Majorum, pro lege tenenda ſunt*.

Et Epiſtola 118. De variis moribus Eccleſiarum hæc habet. *Quid horum ſit faciendum, ſi divina Scripturæ præſcribit auctoritas, non eſt dubitandum quin ita facere debeamus, ut legimus, ut jam, non quomodo faciendum, ſed quomodo ſacramentum intelligendum ſit diſputemus. Similiter etiam, ſi quid horum tota per orbem frequentat Eccleſia. Nam & hinc quin ita faciendum ſit diſputare, inſolentiſſima inſania eſt...... Faciat ergo quiſque quod in ea Eccleſia, in quam venit, invenerit*. Tota porro per orbem Eccleſia carnium abſtinentiam ſervat ſtatis diebus. Dubitare igitur an hæc ſervanda ſit, ut dubitavit Dallæus, & alii Hæretici, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. Sancto Auguſtino judice.

Addit eadem in Epiſtola: *Illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri, ſicuti quod Domini Paſſio, & Reſurrectio, & Aſcenſio in cælum, & Adventus de cælo Spiritûs Sancti, anniverſariâ ſolemnitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervatur ab univerſa, quacumque ſe diffundit, Eccleſia. Alia verò quæ per loca terrarum, regioneſque variantur, ſicuti eſt quod alii jejunant Sabbato, alii verò non: alii quotidie communicant Corpore & Sanguine Domini, alii certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur: alibi Sabbato tantùm & Dominico; alibi tantùm Dominico: & ſi quid aliud hujuſmodi animadverti poteſt, totum hoc genus rerum liberas habet obſervationes: Nec diſciplina ulla eſt melior in his gravi prudentique Chriſtiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam ad quamcumque fortè devenerit*. Porro abſtinentiam a carnibus, & jejunium ſtatis diebus, maximè verò in Quadrageſima, ex traditione Majorum cuſtodimus, & toto terrarum orbe obſervantur: ergo vel ab ipſis Apoſtolis, vel a Plenariis Conciliis, vel ſaltem omnium Eccleſiarum conſenſu ſtatuta ſunt. Quòd ſi iis in rebus quæ per loca terrarum regioneſque variantur, Eccleſiarum ſingularum morem Chriſtianus quiſque ſequi debet; multò magis Eccleſiæ legem & diſciplinam univerſæ.

Ad teſtimonium Juliani Pomerii reſpondeo, ipſum pariter loqui de abſtinentia & jejuniis extra ſtatos dies, & Eccleſiæ lege præſcriptos, quæ arbitrio & devotioni cujuſque permittuntur, quæ relaxari propter hoſpites poſſunt ex Chriſtianæ charitatis officio: non autem de abſtinentia & jejuniis Eccleſiaſtica lege ſancitis, quæ neceſſariò ſunt ſervanda.

Reſpondeo ad tertium, Sanctum Iſidorum Hiſpalenſem noſtræ aſſertioni non adverſari, quia de

Montaniſtis, licèt eorum hæc eſſet de Creatoris & carnium creatarum naturâ ſana fides, hunc nihilo ſecius Pauli locum objeciſſe idem quoque fatetor, ubi ipſorum contra ſuos diſputationem referens, ait, inter cætera eos dixiſſe: *Ab Apoſtolo deteſtatore eorum, qui ſicut nubere prohibeant, ita jubeant cibis abſtinere a Deo conditis*, Montaniſtas *eſſe jam tunc prænotatos in noviſſimis temporibus abſcedentes a fide, intendentes ſpiritibus mundi ſeductoribus, doctrinis mendaciloquorum, inuſtam habentes conſcientiam.* Ergo ne id quidem prohibet quominus in Romanæ communionis homines idem locus valeat.

Reſpondeo, Montaniſtas, quamvis cibos naturâ ſuâ bonos & mundos eſſe faterentur, fuiſſe tamen ſpiritu erroris ductos, in hypocriſi locutos eſſe mendacium, & cauteriatam habuiſſe conſcientiam, dum plures Quadrageſimas, & Xerophagias a Montano privatâ auctoritate introductas, quaſi Spiritûs Sancti in eo, & in phanaticis mulieribus reſidentis lege præceptas, Fideles omnes obſervare neceſſariò debere aſſerebant. At Eccleſia Spiritu veritatis ipſi a Chriſto promiſſo, in eamque effuſo, & ipſi perenniter adſiſtente illuſtrata; quæ & ipſa firmamentum eſt & columna veritatis; quæ Deo ſervit in charitate de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta; his notis ab Apoſtolo deſignata non eſt: & aliunde auctoritatem habet a Chriſto legum ferendarum de ciborum abſtinentia, jejuniis, aliiſque omnibus ad finem ſuum, ſcilicet fœlicitatem æternam conſequendam conducentibus. Unde non proinde in Eccleſiam Catholicam & Romanam hic valet Apoſtoli locus, ac in Montaniſtas.

Præterea, fieri poteſt ut Catholici quidem aliqui hunc locum objecerint Montaniſtis, qui ipſorum doctrinam non ita directè ferire videtur. Unde hunc arripuit Tertullianus, ac ſpecioſâ ſolutione diluit. At Patres, & Theologos illius ſæculi, qui illos Hæreticos data opera confutarunt, hunc ipſis objeciſſe locum, non adeo certum eſt. Et quis neſcit, a quibuſdam etiam Patribus, nonnulla contra Hæreticos prolata eſſe Scripturæ ſacræ teſtimonia, quæ id certò non probant, quod intendunt?

Ad verba Chriſti, Matthæi 15. reſpondeo, quod intrat per os non coinquinare hominem ex natura ſua, ſed ex inobedientia, vel intemperantia utentis. Ita prorſus reſpondeant neceſſe eſt ipſi adverſarii objectionibus quæ contra temperantiæ & ſobrietatis leges ab aliquo Sardanapalo fierent. Fingamus enim ipſum ita diſputare: Si quod intrat per os non coinquinat hominem: ebrietas ergo non coinquinat hominem: vinum enim per os intrat. Si quod intrat per os non coinquinat hominem, intemperantia cibi non coinquinat: nam & cibus per os intrat. Quid ad hæc adverſarii? Reſpondebunt ſanè, quod intrat per os non coinquinare hominem naturâ ſuâ, quia omnis creatura Dei bona eſt, ſed intemperantem animum, qui plus cibi aut potûs ſumit, quàm ratio præſcribit, hominem coinquinare. Ita reſpondet Dallæus lib. 1. de Jejunio cap. 9. Quod concedo, inquit, non ita ſumendum, quaſi in uſu ciborum peccari nunquam poſſit. Fateor enim ſi vel cibi, quos Deus prohibuit, ſumantur; vel ſi quos conceſſit, non eo modo quo juſſit, quique rationi conſentaneus eſt ſumantur, eo peccari; adeoque neque Judæum quo tempore lex ſtabat, ſuillâ veſcentem, neque quemcumque hominem, quovis tempore, cibo aliquo, aut potu immoderatè utentem, culpâ carere. Sed utrumque præter cibi naturam accidit, ex veſcentis inobedientia propter Dei mandatum, cui ille non paret. Hæc Dallæus. Cui & nos eodem modo reſpondemus; quod intrat per os non coinquinare hominem (ſcimus enim omnem creaturam Dei bonam), ſed animum inobedientem ejus, qui contra Eccleſiæ præceptum, cui Deus parere juſſit, carnes manducat, hominem inquinare.

Negat Dallæus id juris eſſe Eccleſiæ, negat, (inquam) ipſam cibos naturâ ſuâ bonos poſſe prohibere: Sed erroris convinci facilè poteſt. Sanguis enim, & pullus columbæ, ficedulæ, & turdi ſuffocati, cibi ſunt naturâ ſuâ boni. Eorum tamen uſu interdixit Eccleſia Actuum 15. Caro bonus naturâ ſuâ cibus eſt: & tamen Sanctus Paulus interdicit ſibi carne in æternum, ne fratrem offendat; ita ut, ſi veſcatur, non cibi naturâ, ſed charitatis defectu, ſe polluendum exiſtimet. [1. Corint. 8.] Omnis creatura Dei bona eſt, tamen ſi quis ægrotus Medico prohibente, & certum vitæ periculum prædicente, vinum bibat, aut panem comedat; certum eſt eum peccare, & inquinari, non panis aut vini naturâ, ſed pertinaci voluntate. Ipſa Calviniſtarum, & Lutheranorum falſi nominis Eccleſia jejunia ſe indicere poſſe, atque adeo cibos certo tempore ſubtrahere, exiſtimat, ut fatetur Dallæus lib. 1. de Jejuniis cap. 1. Nam & ſæpè, inquit, ea incidunt, quæ a tota Eccleſia, vel magnum & ſingularem orationum conatum; vel inſigne pœnitentiæ teſtimonium requirunt; ut ſi quando Paſtores ordinandi ſint, ſi fames, ſi peſtis, ſi publica aliqua calamitas immineat; ſi perſecutio, ſi Hæreſis minetur, nemo non videt & Miniſtrorum eſſe tali tempore preces & jejunia indicere, & piæ plebis ſuſcipere, atque obedire. Hæc ille.

Porro ſi potuit Eccleſia temporibus Apoſtolorum, ſanguinis ac ſuffocati eſu Fidelibus interdicere, ut lex vetus ſuaviùs abrogaretur: quidni poterit nunc carnis eſum certis diebus prohibere, ut caro dometur, utque peccati ſordes eluantur? Si potuit Sanctus Paulus ad fratrum offenſionem devitandam, carnem ſibi in perpetuum ſubtrahere: quidni poterit Eccleſia, ne nos caro noſtra pejùs offendat, certorum ciborum uſum nobis ad breve tempus prohibere? Si id propter ſalutem corporis, cujus curam gerit, Medicus poteſt: cur id propter ſalutem animæ, quam procurat, Eccleſia non poteſt? Si poſſit id factio Calviniana aut Lutherana, cur illo jure non fruatur Eccleſia toto orbe diffuſa?

Contra Dallæus urget. Tametſi Deus cibum lotis manibus ſumi minimè juſſerat, juſſerant tamen Seniores, qui eo tempore Dei Eccleſia erant. Itaque ſi id jus eſt Eccleſiæ, ut quæ de cibi ſumptione juſſit, ea citra peccati maculam violari nonqueant; omnino rei erant Diſcipuli, qui cibum illotis manibus præter Seniorum traditionem ſumpſerant. Atqui eos tuetur, ac defendit Chriſtus; & quidem hac ratione, quòd hominem minimè coinquinent, quæ intrant in os. Ergo neque rei erant Diſcipuli, neque ſi aliquid aliter quàm Seniores juſſerunt, in eſu & potu uſurpemus, eo nos coinquinari putandum eſt.

Reſpondeo, ritum illum non manducandi manibus illotis non fuiſſe traditionem Synagogæ, ſeu Eccleſiæ Judaicæ, ſed propriam Phariſæorum doctrinam, planè ſuperſtitioſam, quam traditionis nomine, ad invidiam Chriſto conciliandam, perperam honeſtarunt. Unde hanc vocavit Servator *Doctrinam & mandatum hominum*. Quare non poterat vitio verti Apoſtolis, quòd manus ante cibi ſumptionem non abluerent. At Eccleſiaſticas traditiones de abſtinentia carnium & jejuniis, nemo abſque errore dixerit doctrinas & mandata hominum: ſicut nec inter doctrinas & mandata hominum lex ab Apoſtolis lata de abſtinentia a ſanguine & ſuffocato cenſeri abſque errore poteſt:

de

de qua Legiſtatores ipſi dixerunt: *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis*. Non enim Divinum, ſed Eccleſiaſticum illud præceptum erat, ab omni Eccleſia editum. Quicquid igitur eodem modo congregata ſanxit Eccleſia, eodem loco habendum eſt. Non enim Spiritus Sanctus minùs Eccleſiæ, quàm Apoſtolis, & promiſſus, & exhibitus fuit, quin etiam magis; quia in Apoſtolos propter Eccleſiam effuſus eſt: cui adeo datus eſt ut perennis Magiſter, qui eam doceat omnem veritatem.

Objectio ſecunda petitur ex Sancto Auguſtino lib. de Moribus Manichæorum cap.14. ubi nullam vel a carne, vel ab aliquo cibi genere, abſtinentiam probat, niſi quæ ſuſcipitur, *Vel ad comprimendam delectationem, quæ in his maximè cibis haberi ſolet: ad tuendam infirmitatem, propter illa quæ ſacrificantur, atque libantur: &, quod maximè commendandum eſt, propter charitatem, ne imbecilliorum ab his continentiam offendatur infirmitas*. Denique diſputationem concludens, Manichæos ita convenit: *Ratione igitur mihi perſuadete, quomodo veſcentem carnes coinquinant, ſi ſine ulla offenſione, ſine ulla infirma opinione, ſine ulla libidine ſumantur*. At ſi Sancti Auguſtini tempore aliquod extitiſſet de carnium abſtinentia Eccleſiæ præceptum; vel ſi publicam de ea legem ferri poſſe exiſtimaſſet Auguſtinus, quæ conſcientiam per ſe obligaret, addidiſſet, carnium eſu coinquinari neminem, niſi Eccleſiæ legi eas interdicenti refragetur, aut eam infringat.

Confirmatur primò ex Juliano Pomerio, lib.2. de Vita Contemplativa, cap.24. dicente. *Verumtamen ſic abſtinere, vel jejunare debemus, ut non nos jejunandi, vel abſtinendi neceſſitati ſubdamus, ne jam non devoti, ſed inviti, rem voluntariam faciamus*. Quomodo voluntariam, ſi immobili lege ita imperatam, ut ei deeſſe citra gehennæ reatum nequeamus? Tum pergit idem Auctor: *Si enim quoſlibet advenientes jejunio intermiſſo, reficio, non ſolvo jejunium, ſed impleo charitatis officium. Cæterùm, ſi propter abſtinentiam ſpirituales fratres quos novi mea remiſſione delectari, contriſto; abſtinentia mea non eſt virtus dicenda, ſed vitium*. Tum vetat *Ne pro magno ducamus, quando ab his quæ Manichæi quoque rejiciunt, abſtinemus, ipſis verò Catholicis Chriſtianis, qui ſive non valendo abſtinere, ſive nolendo, omnia uſui noſtro conceſſa cum gratiarum actione percipiunt, non nos propter abſtinentiam præferamus*. Ergo nemo tum abſtinere, ſi nollet, coactus; nemo ex Catholicorum cenſu, qui abſtinere nollet, expunctus. Unde quivis videt, illam abſtinentiam liberum ac voluntarium fuiſſe officium.

Confirmatur ſecundò ex Iſidoro Hiſpalenſi lib. 2. Sententiarum, ſive de Summo Bono, cap.42. ubi ait, *Non qualitatem ciborum, ſed eorum cupiditatem cavendam. Nam ſæpe accuratiùs præparata, ſine gulæ concupiſcentia deguſtantur; & ſæpè abjecta & vilia edendi cupiditate ſumuntur. Sicque fit ut non ſit in culpa ciborum qualitas, ſed illud reputetur in vitium, quod cum deſiderio deguſtatur*.

Reſpondeo ad teſtimonium Sancti Auguſtini, ipſum non loqui de abſtinentia carnium ſtatis diebus ab Eccleſia præceptâ, ſed de abſtinentiâ perpetuâ, quam Manichæi indicebant, & ſibi imponebant; eo quòd illas a malo Deo conditas arbitrarentur; & quam ſponte obſervabant Chriſtianorum plurimi, etiam extra dies ab Eccleſia conſtitutos, vel ad libidinem domandam; vel ad fratrum offenſionem vitandam; vel ad propriam infirmitatem tuendam, ne fortè Idolothytis incautè veſcerentur. Unde ad rem nullatenus erat, ut Eccleſiaſticæ de carnium abſtinentia legis Sanctus Auguſtinus meminiſſet, cujus infractione maculam contraheret comedentium conſcientia.

Quamquam & ſub triplici illo fine quartus ille obedientiæ legibus Eccleſiaſticis deferendæ continetur. Illam enim verò imperat Eccleſia ad frænandam libidinem, & qui illam ſolvunt abſque neceſſitate, uni gulæ delectationi ſerviunt, & nedum fratres offendunt ab iis ſibi temperantes, ſed Eccleſiam univerſam; nec propriam ſalutem tuentur, ſiquidem cibos deguſtant illis diebus, propter Eccleſiæ præceptum illicitos; ut ait Sanctus Auguſtinus loco in probationibus laudato. Quòd autem exiſtimaverit ipſe, legem Eccleſiaſticam de abſtinentia & jejuniis obligare, conſtat ex Epiſtola 86. ad Caſulanum, & ex Epiſtola 136. ad Januarium, in quibus ipſa Eccleſiæ conſuetudine, teneri Chriſtianos omnes aſſerit. Si conſuetudine; multò magis lege, cujus ad obligandum robur majus eſt. *In his rebus*, inquit, *de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura divina, mos populi Dei, vel inſtituta Majorum, pro lege tenenda ſunt*.

Et Epiſtola 118. De variis moribus Eccleſiarum hæc habet. *Quid horum ſit faciendum, ſi divina Scriptura præſcribit auctoritas, non eſt dubitandum quia ita facere debeamus, ut legimus, ut jam, non quomodo faciendum, ſed quomodo ſacramentum intelligendum ſit diſputemus. Similiter etiam, ſi quid horum tota per orbem frequentat Eccleſia. Nam & hinc quin ita faciendum ſit diſputare, inſolentiſſima inſania eſt...... Faciat ergo quiſque quod in ea Eccleſia, in quam venit, invenerit*. Tota porro per orbem Eccleſia carnium abſtinentiam ſervat ſtatis diebus. Dubitare igitur an hæc ſervanda ſit, ut dubitavit Dallæus, & alii Hæretici, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. Sancto Auguſtino judice.

Addit eadem in Epiſtola: *Illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri, ſicuti quod Domini Paſſio, & Reſurrectio, & Aſcenſio in cælum, & Adventus de cælo Spiritûs Sancti, anniverſariâ ſolemnitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervatur ab univerſa, quacumque ſe diffundit, Eccleſia. Alia verò quæ per loca terrarum, regioneſque variantur, ſicuti eſt quòd alii jejunant Sabbato, alii verò non: alii quotidie communicant Corpori & Sanguini Domini, alii certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur, quò non offeratur: alibi Sabbato tantùm & Dominico; alibi tantùm Dominico: & ſi quid aliud hujuſmodi animadverti poteſt, totum hoc genus rerum liberas habet obſervationes: Nec diſciplina ulla eſt melior in his gravi prudentique Chriſtiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam ad quamcumque fortè devenerit*. Porro abſtinentiam a carnibus, & jejunium ſtatis diebus, maximè verò in Quadrageſima, ex traditione Majorum cuſtodimus, & toto terrarum orbe obſervantur: ergo vel ab ipſis Apoſtolis, vel a Plenariis Conciliis, vel ſaltem omnium Eccleſiarum conſenſu ſtatuta ſunt. Quòd ſi iis in rebus quæ per loca terrarum regioneſque variantur, Eccleſiarum ſingularum morem Chriſtianus quiſque ſequi debet; multò magis Eccleſiæ legem & diſciplinam univerſæ.

Ad teſtimonium Juliani Pomerii reſpondeo, ipſum pariter loqui de abſtinentia & jejuniis extra ſtatos dies, & Eccleſiæ lege præſcriptos, quæ arbitrio & devotioni cujuſque permittuntur, quæ relaxari propter hoſpites poſſunt ex Chriſtianæ charitatis officio: non autem de abſtinentia & jejuniis Eccleſiaſtica lege ſancitis, quæ neceſſariò ſunt ſervanda.

Reſpondeo ad tertium, Sanctum Iſidorum Hiſpalenſem noſtræ aſſertioni non adverſari, quia de

qualitate ciborum ſecundùm ſe & abſolutè ſpectatorum loquitur, quam non eſſe cavendam fateor; non verò de qualitate ciborum ut interdictorum ab Eccleſia. Nec veriſimile eſt Iſidorum non agnoviſſe legem de carnium abſtinentia ab Eccleſia latam, & in Concilio Toletano paucos ante annos confirmatam. Adde quòd Sanctus ille Epiſcopus Eccleſiaſtica jejunia ſtatis diebus recurrentia aſtruit lib. de divinis Officiis, cap. 36. & ſequentibus.

Objectio tertia petitur ex Theodoreto in Epitome divinorum Decretorum, ſive lib. 5. Hæreticarum Fabularum cap. 20. ubi de abſtinentia a vino & ab eſu carnium verba faciens, ait: *Eccleſia verò de his nihil lege decrevit. Neque enim horum uſum interdicit: & ideo alii quidem permiſſis bonis & voluptatibus ſecuri fruuntur; alii verò ab eis abſtinent. Nullus autem qui ſapit & rectè ſentit, condemnat eum qui comedit.*

Et in caput 14. Epiſtolæ ad Romanos. *De ſolis itaque cibis uniuſcujuſque ſententia vel menti poteſtatem dedit* [Apoſtolus,] *Hæc enim conſuetudo in hodiernum uſque diem manſit in Eccleſiis; & hic quidem abſtinentiam amplectitur; ille verò omnibus eſculentis abſque ſcrupulo veſcitur; & neque hic illum judicat, neque ille alterum reprehendit; ſed claros omnes reddit lex concordiæ.* Theodoreti igitur ætate libera erat abſtinentia carnium, non publicâ Eccleſiæ lege ſancita.

Reſpondeo, Theodoretum loqui de abſtinentia perpetua a vino & ab eſu carnium, qualem Encratitæ & Manichæi obſervabant, quòd malam harum naturam rerum cenſerent: hanc, inquam, abſtinentiam non præcipi ab Eccleſia Theodoretus ait: non loquitur verò de abſtinentia ſtatis diebus imperata, carnis edomandæ, & animi ſordium expiandarum conſilio. Eam eſſe Theodoreti mentem conſtat ex adjunctis. *Abſtinentiam*, inquit, *a vino eſuſque carnium, & reliquam continentiam, non ſimiliter ac hæretici amplectitur. Hi enim ab his tanquam abominandis abſtinere præcipiunt: Eccleſia verò de his nihil præcipit....* Et infra: *Encratitarum ergo, ſive abſtinentium etiam errores divina dogmata clarè convincunt. Dei autem Eccleſia & fabulis hæreticorum adverſatur, & divina dogmata ſequitur.* Et in caput 14. Epiſtolæ ad Romanos, hæc præmittit verbis in objectione laudatis: *Alii enim perpetuò abſtinebant a cibis lege prohibitis, alii verò quibuſdam diebus. Unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. Non hoc poſuit generaliter: neque enim de divinis decretis hoc ſentire jubet. Eos namque anathematizat, qui veritati contraria docere in animum inducunt. De ſolis itaque cibis uniuſcujuſque ſententiæ poteſtatem dedit.*

Objectionem quartam Dallæus arceſſit ex Alcibiadis hiſtoria, quem deſcribit Euſebius lib. 5. cap. 3. ex Epiſtola Viennenſium & Lugduneſium Chriſtianorum ad Aſiaticos fratres, de Martyribus & Confeſſoribus: cujus Epiſtolæ verba ſic reddit Valeſiana Euſebii Verſio: *Alcibiades unus ex illorum Martyrum numero, durum & ſqualidum vivendi genus ſectabatur; nullumque omnino cibum admittens, ſolo pane & aquâ veſci hactenus conſueverat. Cùmque in carcere poſitus eandem vivendi rationem vellet retinere, Attalo poſt primum quod in amphiteatro confecerat certamen, revelatum eſt, non rectè, neque ordine facere Alcibiadem, qui & creaturis Dei minimè uteretur, & aliis exemplum ſcandali fieret. Paruit itaque Alcibiades, & cunctis promiſcuè cibis uti cœpit, gratias agens Deo.* Itaque libera tunc erat carnium abſtinentia.

Alcibiadis Confeſſoris factum imperitè profertur a Dallæo contra Eccleſiæ legem de abſtinentia carnium certis diebus.

Reſpondeo imperitè a Dallæo & aliis Calviniſtis factum illud contra Eccleſiaſticam de carnium abſtinentia legem proferri, cùm ad abſtinentiam perpetuam ſpectet, quæ propter vitandam fratrum offenſionem, & ex charitatis officio remitti non ſolùm poteſt, ſed debet. Alcibiades enim durum illud vivendi genus perpetuò ſervaverat, & in carcere poſitus retinere volebat. Quod ſcandalum Confeſſoribus movit: ſive quòd Montaniſtarum jam turbas in Eccleſia excitantium Xerophagiæ ſuſpectum facerent auſterius illud vitæ genus, ſive ſuſpicarentur Confeſſores cæteri, quòd hæreticorum more, qui ciborum quorumdam eſu hominem pollui dicebant, a carnibus & vino Alcibiades abhorreret: ſive periculum eſſet ne Judices Ethnici duriorem Alcibiadis abſtinentiam unum eſſe e Chriſtianæ legis officiis arbitrarentur; adeoque cæteros a Chriſtiana lege hoc in capite deflectere exiſtimarent. Quamobrem ſanctè paruit Alcibiades Attali monitis: immo Spiritui Sancto, quem Conſultorem habebant (ut ait illarum Eccleſiarum Epiſtola.) Cæterùm Sanctum illum Martyrem non remiſſurum abſtinentiam quæ ab Eccleſia indicta eſſet, neque Attalum ab illius obſervantia ipſum abducturum, neque ceteros Confeſſores inde ſcandalum paſſuros, imò cum ipſo Eccleſiaſticas de cibis leges adamuſſim & religione ſumma obſervaturos, ex eo conſtat, quòd Chriſtiani omnes tunc Apoſtolicæ legi de abſtinentia a ſuffocato & ſanguine parebant, ut conſtat ex verbis Biblidis, ſeu Bibliadis unius e Martyribus Lugdunenſibus, quæ in laudata Epiſtola referuntur: *Qui fieri poſſet, ut infantes comederent, quibus ne ſanguinem quidem animantium deguſtare licet?*

Objectionem quintam petit Dallæus ex facto Spiridionis, quod narrat Sozomenus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 11. his verbis ex Valeſiana Verſione: *Inſtante jam Quadrageſima, quidam ex itinere ad eum acceſſit, iis ipſis diebus quibus ille unà cum domeſticis ſolebat continuare jejunia, ac certo die comedere, reliquos dies abſque ullo traducens cibo. Cùm autem Spiridion peregrinum admodum feſſum videret; Age*, inquit, *filia: Lava hominis pedes, eique cibum appone. Cùm Virgo reſpondiſſet, nec panem domi eſſe, nec farinam: ſupervacuum enim eſſe harum rerum apparatum propter jejunium, Spiridion præmiſſâ oratione & petitâ veniâ, præcepit filiæ ut ſuillas carnes, quas ſale conditas habebat, coqueret. Quibus coctis, hoſpitem unà ſecum ſedere juſſit; appoſitis carnibus cùm ipſe comedit, tum hominem hortatus eſt ut comederet: cùmque ille detrectaret, ac ſe Chriſtianum eſſe diceret: Eo minùs*, inquit, *detrectandum eſt. Omnia enim munda eſſe mundis Sermo divinus edocuit.* Putabat igitur Spiridion Chriſtiano, etiam Quadrageſimali tempore, liberum eſſe cujuſvis cibi eſum; adeòque liberam, non neceſſariam, carnium abſtinentiam.

Ex factis Spiridionis, & Martiani perperam colligit Dallæus abſtinentiam carnium Quadrageſimali tempeſtate Chriſtianis liberam fuiſſe.

Confirmatur ex facto Martiani, quod Theodoretus memorat in Hiſtoria Religioſa in *Martiano*. Refert ſcilicet, cùm illum Avitus inviſeret, hícque illum prandiolo lætiùs ac lautius acciperet, ille autem veſci abnueret, negans ſe cibum ante veſperam ſumere, tandem Martiani verbis & precibus victum manus dediſſe, eum Martianus diceret: *Scimus charitatem jejunio præſtantiorem. Hoc enim divinæ legis eſt opus; jejunium verò poteſtatis noſtræ & arbitrii.*

Reſpondeo, Spiridionem carnes appoſuiſſe hoſpiti urgente neceſſitate, cùm alii cibi non ſuppeterent, & carnes ipſum unà cum hoſpite comediſſe, ut ipſi ſcrupulum excuteret, eumque ſuo exemplo ad vires prope deficientes eo cibo reficiendas invitaret. Nemini autem dubium eſt quin ipſis jejuniorum ab Eccleſia præceptorum diebus, licitus eſſet carnium eſus, ſi alii cibi, & panis præſertim non inveniretur. At perperam ex hoc facto colligunt hæretici, abſtinentiam

car-

carnium, etiam Quadrageſimali tempore, liberam eſſe. Contrarium enim planè demonſtrant omnes illius facti circumſtantiæ. Primò namque notat Socrates, Spiridioni fuiſſe nihil quod hoſpiti apponeret, præter carnes ſalitas, ne panem quidem & polentam. Ex quo rectè infertur eum cibos alios appoſiturum fuiſſe, ſi penes ſe habuiſſet. Secundò refert ipſum carnes non appoſuiſſe, niſi præmiſſâ oratione, & petitâ veniâ. At veniam a Deo non petiiſſet carnes oblaturus hoſpiti, ſi neceſſitate non urgente, & aliorum ciborum ſuppetente copiâ, illas æquè apponere potuiſſet Quadrageſimali tempore. Tertiò narrat hoſpitem primum carnibus veſci abnuiſſe, quòd ſe Chriſtianum eſſe diceret. Omnibus igitur Chriſtianis tunc liberum non erat abſtinere a carnibus, vel earum ſe eſu reficere. Quartò ait, Spiridionem hortatum fuiſſe hoſpitem ſuum & verbis & exemplo ad eſum ſuillarum carnium; quia leges Eccleſiaſticæ de abſtinentia & jejuniis in ſummo vitæ, aut valetudinis diſcrimine, & deficientibus cibis jejunio congruis, Chriſtianos minimè ligant. Unde falsò ait Dallæus, quòd Catholici ne in ſimili quidem neceſſitate Quadrageſimam ſuam violari patiantur.

Sed ita urget Dallæus. An Spiridion in erêmo habitavit? Nullum habuit vicinum a quo panem peteret? Nulla tota Trimythunte, in qua ille habitabat, vel piſtoris, vel ſalſamentarii, vel denique amici domus fuit, unde civitatis Epiſcopus cibum illo tempore dignum vel emeret, vel mutuaretur, potius quàm ut hoſpitem interdictâ, & nefariâ dape pollueret? Quis crediderit ſive oppidum, ſive caſtellum, in quo ſedebat Epiſcopus, ſic non modò incultum & infrequens, ſed planè vacuum ac deſertum fuiſſe, ut nemo iſtic præter Epiſcopum habitaverit? Jam ſi excultum fuit oppidum, (ut profectò fuit) ſi domos, ſi focos, ſi cives aliquos habuit: Non ergo neceſſe fuit hoſpiti ſuillam apponere, quem aliunde petito pane facile erat reficere. Hæc Dallæus.

Reſpondeo, non conſtare ex Hiſtoria Eccleſiaſtica, nec ex ullo monumento, an jam Epiſcopus eſſet Spiridion cùm illum hoſpitem excepit, adeoque in urbe aliqua aut oppido degeret; an verò adhuc laicus & agricola ruri vitam degens, qualem eum ante Epiſcopatum fuiſſe narrat Sozomenus. Unum conſtat, tunc ipſi præſto non fuiſſe panem aut polentam, ſed duntaxat carnes: & alios cibos ipſum facile comparare non potuiſſe veriſimillimum eſt. Alioqui panem ſaltem emi juſſiſſet, quem apponeret hoſpiti cùm carnibus.

Ad Martiani factum reſpondeo, ipſum non carnes, ſed olera & legumina hoſpiti appoſuiſſe, & ad jejunium auſterius remittendum ipſum invitaſſe, quod ſæpe biduo aut triduo, ſingulis autem diebus ad veſperam ſaltem, quovis anni tempore protrahebat. Suaſit autem ut jejunium illud arbitrarium, nec ab Eccleſia indictum, horâ nonâ ſolveret, ex indulgentia charitatis, ut Martiano ad veſperam uſque jejunare propter infirmitatem non valenti ſeſe accommodaret. Imperitè igitur Dallæus hoc factum objicit contra Eccleſiaſticas de carnium abſtinentia, jejuniiſque leges. Rem ita ſe habuiſſe ut modo expoſui, conſtat ex Theodoreto loco ſupra laudato, ubi de Aviti ad Martianum peregrinatione loquens, ait: *Cognito autem ejus adventu, magnus Martianus oſtio aperto, illum intromiſit, præcepitque admirabili Euſebio ut & legumen coqueret, & olus, ſi haberet. Poſtquàm verò mutuis inter ſe colloquiis ſatiati, alter alterius virtutem cognovere, Nonâ ſimul Officium peregerunt: venitque Euſebius menſam ferens & panes. Tum magnus Martianus divino Avito: Adeſdum, ait, omnium mihi jucundiſſime, & hujus menſæ ſimus unà participes. Ille verò; Non memini me, inquit, cibum unquam ſumpſiſſe ante veſperam: ſæpe autem binos ac ternos ſimul dies jejunus permaneo. Et magnus Martianus: Meâ ergo, inquit, causâ mutetur hodie conſuetudo. Nam cùm imbecillo ſim corpore, veſperam expectare non poſſum. Quibus verbis cum admirabili Avito non perſuaſiſſet, ingemuiſſe fertur, & dixiſſe: At ego animo angor & diſcrucior, quòd tantum laborem ceperis, ut laboris amantem hominem videres & Philoſophum; ſpe autem fruſtratus, cauponem quemdam & intemperantem vidiſti pro Philoſopho. Et cùm triſtior his auditis factus diviniſſimus Avitus, gratius ſibi futurum diceret carnibus veſci quàm talia audire: Magnus iterum Martianus: Et nos, inquit, o amice eandem quam tu vitam ducimus, & eandem vivendi rationem amplectimur, & quieti labores anteponimus, & jejunium pluris facimus, quàm cibum quem ſub noctem capere ſolemus; ſed ſcimus charitatem jejunio eſſe præſtantiorem.*

Objectio ſexta petitur ex Sancto Epiphanio in Expoſitione Fidei Catholicæ. *Quadrageſimam obſervare*, inquit, *atque in jejuniis perſeverare conſuevit Eccleſia. Dominicis verò nullis omnino, adeoque nec ipſius Quadrageſimæ quidem jejunare ſolet. Præterea ſex illos Paſchatis dies Xerophagiis, hoc eſt, arido victu tranſigere populus omnis aſſuevit; hoc eſt panem duntaxat cum ſale & aquam poſt veſperam adhibere. ..... Sunt & alia in Eccleſia Catholica inſtituta vivendi præſtantia, nimirum quòd alii carnibus prorſus abſtineant, tam quadrupedum & avium, quàm piſcium, ac non ovis & caſeo: tum ſunt alia vitæ genera propter quod unuſquiſque ſecundùm ſuum laborem mercedem accipiet. Igitur ſunt qui omnibus illis abſtineant: alii quadrupedibus duntaxat, ſed avibus ac cæteris veſcuntur: alii etiam ab avibus temperant, ova & piſces adhibent: alii etiam ova repudiant: ſunt qui ſolos piſces retineant; quibus nonnulli etiam abſtinent, qui tamen caſeum ſibi permittunt: alii verò caſeo non utuntur: præterea quidam a pane abſtinent, quidam ab arborum fructibus & coctis omnibus.* Ergo Quadrageſimali etiam tempore libera erat carnium abſtinentia.

S. Epiphanii teſtimonio Dallæus abutitur.

Reſpondeo, nego conſequens. Etſi enim numero 22. de Jejunii Quadrageſimalis ritu loquatur Sanctus Epiphanius numero tamen 23. ubi varios abſtinentiæ mores qui a variis Chriſtianis ſervabantur, deſcribit & commendat, de Quadrageſimali Jejunio amplius non loquitur; ſed de abſtinentia, & aliis obſervantiis ad quodvis anni tempus indifferenter ſpectantibus, ſcilicet de precibus & Sacrificiis pro mortuis frequentari ſolitis, de Matutinis orationibus, & Lucernali Pſalmodia, de variis Monachorum, vel in urbibus commorantium vel in ſolitudine degentium inſtitutis & moribus. Unde adverſarii hoc Sancti Epiphanii loco indignè prorſus abutuntur, ut probent non fuiſſe conjunctam ſemper Quadrageſimali cum Jejunio carnium abſtinentiam.

Objectio ſeptima Dallæi ſubminiſtratur a Socrate lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22. ubi poſtquam varios in Eccleſia eſſe dixit Quadrageſimæ obſervandæ mores, quoad numerum dierum, de vario abſtinentiæ ritu per idem tempus hæc ſubjungit: *Neque verò in dierum numero duntaxat, verùm etiam in ciborum abſtinentia diſcrepare inter ſe reperiuntur. Nam alii quidem ab animatis penitus abſtinent, alii ex animantibus piſces ſolos comedunt. Nonnulli cum piſcibus etiam avibus veſcuntur; ex aquis, ut eſt apud Moyſem, eas quoque conditas eſſe affirmantes. Quidam ab omni arborum fructu, & ab ovis abſtinent, quidam ſolo veſcuntur pane: alii ne hoc quidem utuntur. Nonnulli uſque ad horam nonam jejunantes, quovis*

poſt-

poſthac ciborum genere utuntur abſque diſcrimine. Alia rurſus apud alias gentes obſervantia, & innumerabiles earum cauſæ afferuntur. Et quoniam nemo ſcriptum de hac re præceptum proferre poteſt, apparet Apoſtolos arbitrio cujuſque ac voluntati id permiſiſſe, ut unuſquiſque quod bonum eſt, ſua ſponte, non metu, ac neceſſitate perageret. Non ſemper igitur conjuncta fuit in univerſa Eccleſia abſtinentia carnium cum Jejunio Quadrageſimali.

Reſpondeo; Nego conſequens. Ex abuſu enim quorumdam, Eccleſiæ uſus & diſciplina inferri non poteſt. Porro abuſus fuit eſus avium tempore Quadrageſimæ, & evidens quorundam corruptela, ut & inſulſa ratio ad illam excuſandam excogitata. Abuſum autem fuiſſe, luculenter probatur ex Baſilio Cilice, in Opere adversùs Joannem Scythopolitanum edito, in quo ipſum accuſavit, *Quod cum ſanctam Quadrageſimam tribus hebdomadibus concluderet, ne in iis quidem eſu volatilium abſtineret:* ut refert Photius in Bibliotheca Cod. 107. Porro ſi liberum fuiſſet avium eſu frui tempore Quadrageſimæ, earum eſum Joanni vitio non vertiſſet Baſilius.

ARTICULUS III.

De Quadrageſimalis Jejunii obſervantia.

Contra perduelles Chriſtianos pugnare pergimus, qui in Calvini aut Lutheri ſchola inſtituti, Quadrageſimam liberæ obſervationis eſſe volunt, quòd nec ab Apoſtolis fuerit inſtitutum Quadrageſimale Jejunium; nec a primi, ſecundi, tertiique Sæculi Chriſtianis obſervatum: imò nec quarto quintoque Sæculo, ritu eodem & uniformi. Non poſſe porro Eccleſiam publicas de jejuniis leges condere; adeoque Quadrageſimale, cæteraque ſtata jejunia, Papalem eſſe tyrannidem. His aſſertionibus conſtat Epicureus Dallæi de Jejuniis & Quadrageſima liber, quem hocce Articulo refellemus.

PROPOSITIO.

Antepaſchale Jejunium, tribus primis Eccleſiæ Sæculis, Chriſtiani religione ſumma obſervabant: quod an plurium hebdomadum fuerit, necne, quamvis disertè non exprimant illorum Sæculorum Patres; longè tamen probabilius eſt circiter quadraginta dierum illud fuiſſe: idque ex Apoſtolica Traditione acceptum.

Probatur prima & ſecunda pars ex ſancto Irenæo in Epiſtola ad Victorem Romanum Epiſcopum apud Euſebium lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 24. qua in Epiſtola non ſolùm varios fuiſſe mores Eccleſiarum in celebratione Paſchatis, ſed etiam in Jejunii Antepaſchalis obſervantia aſſerit. *Neque enim*, inquit, *de die ſolùm controverſia eſt, ſed etiam de forma ipſa jejunii. Quidam enim exiſtimant unico die ſibi eſſe jejunandum; alii duobus, alii pluribus: nonnulli etiam quadraginta horis diurnis ac nocturnis computatis, diem ſuum metiuntur. Atque hæc in obſervando jejunio varietas non noſtra primùm ætate nata eſt, ſed longè apud Majores noſtros cœpit: qui negligentiùs, ut veriſimile eſt, præſidentes ex ſimplicitate & imperitia ortam conſuetudinem poſteris tradiderunt. Nihilominus tamen & omnes iſti pacem inter ſe retinuerunt, & nos invicem retinemus. Ita jejuniorum diverſitas conſenſionem fidei commendat.* Ex quo Irenæi loco duo colligere eſt: Primò Antepaſchalis Jejunii obſervandi perpetuum fuiſſe in Eccleſia morem; ſecundò non expoſuiſſe ſanctiſſimum illum Epiſcopum quot diebus Jejunium illud Antepaſchale conſtaret. Contendit Dallæus illud fuiſſe unius aut alterius diei dumtaxat, & diverſam fuiſſe apud diverſos ejus celebrandi rationem; idque ex Irenæi verbis colligere ſe putat ſcribentis: *Quidam enim putant uno die ſibi jejunandum; alii duobus; alii etiam pluribus.* Indeque colligit, illud jejunium non fuiſſe Apoſtolicæ inſtitutionis, quale ſi fuiſſet, nulla haud dubiè futura erat in ejus obſervatione hujuſmodi diverſitas. Addit, ipſum mox Irenæum id disertè docere, cùm hujus diverſitatis cauſam inde arceſſit, quòd qui antea fuerant Chriſtiani, *non ſatis accuratè ſervaſſent ſimpliciter & privatam conſuetudinem.* Quare ne illud quidem Paſchale unius diei aut bidui (ut contendit) jejunium, quod Irenæi temporibus in uſu erat, ab Apoſtolis inſtitutum colligit Dallæus, ſed hominum ſimplicem & privatam conſuetudinem retinentium uſu invectum apud Chriſtianos. Verùm Irenæi ſenſum Heterodoxus ille Auctor non eſt aſſecutus. Non enim ſic intelligi debent ſanctiſſimi illius Patris verba, quaſi apud Chriſtianos quoſdam Antepaſchale jejunium, quod Quadrageſimale vocamus, unius tantùm diei, vel bidui fuerit, pro cujuſque arbitrio: ſed toto illo dierum intervallo, quibus Antepaſchale jejunium conſtabat (quod quadraginta circiter dierum fuiſſe, quarti ſequentiumque Sæculorum Patres disertè teſtantur) ſignificat quoſdam Chriſtianos integrum diem abſque cibo & potu tranſegiſſe; quoſdam duos vel plures cum eadem diſtrictione decurriſſe; alios per horas quadraginta, quas unius diei ſolidi inſtar computabant, jejunium prorogaſſe: ut numerum dierum quibus continuatim Chriſtus jejunaverat, totidem horarum numero quadamtenus imitarentur. Itaque jejunii Antepaſchalis diverſitatem in eo non poſuit ſanctus Irenæus, quòd uno tantùm die, vel duobus, Chriſtianus quiſque ante Feſtum Paſchatis pro ſuo arbitrio jejunaret: ſed quòd in tota illa dierum ſerie quibus Antepaſchale jejunium conſtabat, quidam quotidie reficerentur, quidam ſolido die cibum omnem ac potum ſibi ſubtraherent, & die ſequenti veſcerentur; alii cibum poſt biduum duntaxat, alii poſt triduum etiam ſumerent, eumque jejunandi morem Antepaſchali, ſeu Quadrageſimali toto tempore, ſervarent religioſius. Porro fatemur ſeveriorem illum jejunandi morem ab Apoſtolis non fuiſſe inſtitutum, ſed privata conſuetudine invectum, conniventibuſque Paſtoribus in Eccleſiis obſervatum. At negamus diverſitatem illam fuiſſe in numero dierum quibus antepaſchalis jejunii tempus conſtabat. Quanquam etſi res ita ſe habuiſſet, ut Dallæus contendit; id eſt, ſi uno tantùm die Chriſtiani quidam antepaſchale jejunium, alii biduo definiviſſent, non confeciſſet Dallæus quod pertendit: ſiquidem ſanctus Irenæus morem illum ex imperitia & ſimplicitate ortum aſſerit, ac Paſtorum negligentiâ quaſdam in Eccleſias irrepſiſſe. Unde colligi poſſet hanc non fuiſſe primævam Eccleſiæ univerſæ Diſciplinam, ſed aberrationem potiùs a legitimo uſu & Diſciplina.

Probatur ſecundò prima & ſecunda pars Propoſitionis ex Tertulliano, lib. de Jejuniis cap. 2. ubi de Catholicorum jejuniis ſic loquitur: *Certè in Evangelio illos dies jejuniis determinatos putant in quibus ablatus eſt Sponſus, & hos eſſe jam ſolos legitimos jejuniorum Chriſtianorum. Itaque de cætero differenter jejunandum ex arbitrio, non ex imperio novæ diſciplinæ, pro temporibus & cauſis uniuſcujuſque. Sic & Apoſtolos obſervaſſe, nullum aliud imponentes jugum certorum & in commune omnibus obeundorum jejuniorum.* Dies quibus ablatus eſt Sponſus, ſunt dies antepaſchales. Quot illi fuerint,

non

non dicit Tertullianus; ſed illos jejunio conſecratos in Eccleſia fuiſſe, disertè aſſerit, & ex Apoſtolorum præcepto jejunium illud in commune fuiſſe Chriſtianis omnibus obeundum.

Et cap. 14. dies memorans quibus & Montaniſtæ & Catholici jejunium ſolenne celebrabant, ait; *Cur ſtationibus quartam & ſextam Sabbathi dicamus, & jejuniis Paraſceven? Quanquam vos etiam Sabbatum, ſi quando continuatis, nunquam niſi in Paſcha jejunandum, ſecundùm rationem alibi redditam, nobis certè omnis dies, etiam vulgata conſecratione celebratur*. Ex quibus rurſus colligitur, ſtatos ante Paſchatis Feſtum dies jejunio fuiſſe conſecratos.

Reſpondet Dallæus, dies quibus ablatus eſt Sponſus, non alios poſſe intelligi, quàm quibus Chriſtus crucifixus eſt, mortuus & ſepultus, hoc eſt, Hebdomadis Paſchalis Sextam Feriam, & Sabbatum. Unde colligit, iſtos quibuſcum agit Tertullianus, non aliis quàm iſtis duobus ante Paſcha diebus in commune jejunaſſe; & quidem cum hoc diſcrimine, quòd Feriâ ſextâ omnes; Sabbato neque omnes, neque quotannis jejunarent. Sed nomine dierum *quibus ablatus eſt Sponſus*: quidni commodè intelligatur, ſecundùm Tertulliani mentem, totum illud tempus quod in luctu & Pœnitentia Chriſtiani tranſigebant, ut ad Mortis & Reſurrectionis Chriſti dignè commemoranda celebrandaque myſteria ſe religioſius præpararent? ſicut in Paſcha jejunandum ait; id eſt, diebus antepaſchalibus. Jejunium autem Paraſceves commemorat, non quòd illa ſolùm dies jejunio eſſet apud Chriſtianos conſecrata; ſed quòd auſterius eſſet cùm apud Montaniſtas, tum apud Catholicos illius diei jejunium, Xerophagiâ ſcilicet celebre, ſive etiam ſubtractione cibi & potûs uſque ad Sabbatum. Enimverò ibi Tertullianus recenſet obſervantias temporum & dierum Eccleſiæ Catholicæ cum Secta Montaniſtica communes, ſcilicet celebrationem Paſchatis annuo circulo, in menſe primo; quinquaginta exinde dierum in omni exultatione decurſum: Quartæ & Sextæ Feriæ ſtationes, & jejunium Paraſceves. Cùm itaque Montaniſtæ non ſolùm die Paraſceves, ſed Quadrageſimâ totâ Xerophagi viverent, Tertullianus ſolum ſignificat Catholicos cum Montaniſtis communem habuiſſe morem ac ritum jejunandi in Paraſceve, imo & in Sabbatho Paſchatis, id eſt, Xerophagias pariter illis diebus obſervaſſe. Unde ſic arguit velut ad hominem contra Catholicos: Si Galatarum mores & inſaniam imitamur obſervantium tempora, & dies, & menſes, & annos, & Apoſtolicæ reprehenſioni propterea obnoxii ſumus: & vos quoque eandem incurritis, o Pſychici; ſiquidem ſtatis etiam diebus, non ſecus ac nos, ſtationes ad veſperam producitis, & Xerophagias obſervatis, ſiccantes cibum ab omni carne & nirulentia, & ruvidioribus quibuſque pomis. Nihil autem intererat ad cauſam, quam agebat Tertullianus, ut disertè Quadrageſimalis jejunii meminiſſet; quia Catholici illud aliter ac Montaniſtæ obſervabant; nec illas Xerophagias præcipiebat Eccleſia.

Objicit Dallæus Tertulliani locum lib. de Oratione, cap. 14. ubi contra eos diſputat, qui ex privata devotione jejunantes, *Habita oratione cum fratribus, ſubtrahebant oſculum pacis, quod eſt ſignaculum orationis*; Quia ſcilicet iis temporibus ſolemne erat Chriſtianis in Synaxibus & conventibus ſacris mutuam cum fratribus pacem ſancto oſculo teſtari, ac velut obſignare. Iſtos autem Tertullianus eo maximè refutat, quòd illa oſculi ſubtractione jejunium ſuum proderent, quod ex Domini mandato latere debet. Addit autem: *Die Paſcha, quo communis, & quaſi publica jejunii religio eſt, deponimus oſculum, nihil curantes de occultando quod cum omnibus faciamus*. Porro ſi alia tum fuiſſent publica communiaque, ex publica aliqua, vel lege, vel conſuetudine, jejunia, dubitandum non eſt quin & iis [quorum eadem ſcilicet futura erat ratio] oſculum pariter depoſituri fuerint. Cum igitur de Quadrageſima nihil hoc loco habeat Tertullianus, ſolius meminerit Paſchæ, id eſt, Sextæ Feriæ Hebdomadis Paſchalis: ejus tempore communis & quaſi publica jejunii religio ſolo illo Paſchæ die fuit; cæteris Quadrageſimæ, qui nunc obſervantur, diebus nulla fuit.

Reſpondeo primò, Tertullianum diei Paſchatis ſive Paraſceves ibi meminiſſe, quia ſolemnius erat illius diei jejunium; unde illud in exemplum affert: non autem quòd illius tantùm jejunii publica eſſet apud Chriſtianos religio.

Reſpondeo ſecundò, nomine Paſchatis intellexiſſe ac ſignificaſſe Tertullianum totum illud quadraginta dierum intervallum, quod ante Paſcha decurrit, & jejunio ſolenni conſecratur; ſicut nomine Pentecoſtes intellexit totum illud tempus quod a Paſchate decurrit ad ſolemnem uſque Pentecoſtes diem, ut conſtat ex libro de Idololatria, cap. 14. *Ethnicis*, inquit, *ſemel annuus dies quiſque feſtus eſt; tibi octavus quiſque dies. Excerpe ſingulas ſolemnitates nationum, & in ordinem texe, Pentecoſtem implere non poterunt*. Ubi evidens eſt nomen Pentecoſtes ſignificare quinquaginta dierum intervallum, quod a die Dominicæ Reſurrectionis ad diem uſque illapſus Spiritûs Sancti in Apoſtolos ſacrum interfuit. De quo ſcribit in libro de Corona Militis, cap. 3. *Die Dominica jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate a die Paſchæ in Pentecoſten uſque gaudemus*. Quidni igitur & nomine Paſchatis totam Quadrageſimam Tertullianus ſignificaverit, cum dixit: *Die Paſchæ, quo communis & quaſi publica jejunii religio eſt, deponimus oſculum?*

Probatur tertiò ex Sancto Dionyſio Alexandrino in Epiſtola Canonica ad Baſilidem, Canone I. quo reſpondet Quæſtioni ab ipſo propoſitæ, qua hora ſolvendum eſſet jejunium die ſancto Paſchatis. *Nec ſex jejuniorum dies*, inquit, *æquali aut ſimili tolerantia omnes perferunt; ſed alii quidem vel omnes tranſmittunt jejuni permanentes, alii duos, alii tres, alii quatuor, alii nullum, & iis quidem qui in illis tranſmittendis valde laboraverant, deinde defeſſi ſunt, & propemodum deficiunt, ignoſcendum eſt quòd celerius guſtent. Si qui autem non modò non tranſmiſere, ſed ne jejunarint quidem, vel etiam in delicatis opiparisque conviviis, conſumptis præcedentibus quatuor diebus, ad duos, eoſque ſolos extremos dies cùm venerint, illis a ſe cibo non guſtato tranſmiſſis, Paraſceve & Sabbato, magnum quid & egregium ſe facere exiſtimant, ſi ad auroram uſque perſeverint: non exiſtimo eos ex æquo certamen ſubiiſſe cum iis qui ſe pluribus diebus exercuerant*. Quo rurſus loco ſtabilitur Antepaſchale Jejunium.

Dallæus, poſt alios Calviniſtas, totum illud Antepaſchalis Jejunii tempus, ſex tantùm diebus definitum fuiſſe contendit, eorumque liberam fuiſſe ac variam obſervantiam. Verum fallitur, aut fallere ſatagit. Non enim loquitur Sanctus Dionyſius de Antepaſchalis Jejunii tempore, nec exponit quot dierum fuerit; ſed de jejunio magnæ hebdomadis, quod apud Chriſtianos ſtrictius ſemper fuit & auſterius. Alii namque ſex dies continuos illius hebdomadæ abſque omni cibo tranſigebant, alii quatuor, alii tres, alii duos, alii nullum; ſed jejunium ad veſperam dumtaxat diebus ſingulis protrahebant, & veſpere ſolvebant. Ne cui verò mirum videatur & incredibile, quòd

qua-

quatuor ſexve dies ſolidos priſci illi Chriſtiani abſque cibo tranſegerint, audiendus eſt ea de re Sanctus Epiphanius in Expoſitione Fidei Catholicæ, *Præterea*, inquit, *ſex illos Paſchatis dies Xerophagiis, hoc eſt arido victu tranſigere omnis populus aſſuevit: hoc eſt, panem duntaxat cum aqua ſub veſperam adhibere: Imò verò nonnulli ad biduum, vel triduum, vel quatriduum uſque jejunia prorogant. Alii totam hebdomadam ad uſque ſequentis Dominicæ gallicinium ſine cibo tranſmittunt.* Audiendus eſt Sanctus Hieronymus in Epiſtola 15. ad Marcellam de laudibus Aſellæ: *Cùmque*, inquit, *per omnem annum jugi jejunio paſceretur, biduo triduoque ſic permanens: tum verò in Quadrageſima navigii ſui vela tendebat; omnes pene hebdomadas vultu lætante conjungens:* Denique audiendus eſt Sanctus Auguſtinus lib. de Moribus Eccleſiæ Catholicæ, cap. 33. ubi de Monachorum jejuniis per totum annum ſic loquitur: *Jejunia etiam prorſus incredibilia multos exercere didici, non quotidie ſemel ſub noctem reficiendo corpus, quod eſt uſquequaque uſitatiſſimum, ſed continuum triduum, vel ampliùs, ſæpiſſime ſine cibo ac potu ducere. Neque hoc in viris tantùm, ſed etiam in fœminis.*

Probatur tertia pars: Jejunium Antepaſchale quadraginta dierum fuiſſe teſtantur quarti & quinti ſæculi Patres, nec illum dierum numerum ſua primùm ætate fuiſſe jejunio conſecratum indicant; ſed retroactis ſæculis inſtitutum fuiſſe ſupponunt ac obſervatum, Itaque quadraginta dierum jejunium tribus prioribus ſæculis obſervatum univerſim ab Eccleſia, longè probabilius eſt.

Jejunium antepaſchale quadraginta dierum fuiſſe ſecundùm antiquam Eccleſiæ Diſciplinam.

Probatur antecedens ex Concilio Nicæno, Canone 5. ubi Quadrageſimæ tamquam rei in omnibus Chriſtiani orbis Provinciis cognitæ atque obſervatæ meminit, cùm in ejus initium unam ex iis Synodis indicit, quas quotannis duas in omnibus Chriſtiani orbis Provinciis celebrari jubet, *Placuit annis ſingulis per unamquamque Provinciam bis in anno Concilia celebrari.* Fatetur Dallæus Quadrageſimæ nomine jejunium intelligi, quod ante Paſcha paſſim ab omnibus celebrabatur; ſed jejunium illud duorum aut trium, vel ad ſummum ſex dierum fuiſſe; interdum verò unius tantùm, nimirum feriæ ſextæ fuiſſe contendit. Sed ubi reperit uſurpatum aliquando pro jejunio unius aut paucorum dierum Quadrageſimæ nomen? Scio apud Auctores Eccleſiaſticos nomen illud quandoque transferri ad pauciorum quàm quadraginta dierum jejunia, & hoc ſenſu Amalarium Fortunatum lib. 4. de officiis Eccleſiæ, cap. 37. tres Quadrageſimas recenſere, primam ante Paſcha, alteram circa Feſtum Sancti Joannis, tertiam ante Nativitatem Domini; Scio & Rabanum Maurum lib. 4. de Inſtitutione Clericorum cap. 1. duo illa poſteriora jejunia Quadrageſimæ nomine inſignire; ſed quis neſcit per analogiam quamdam hoc illis nomen tribui, quòd cum jejunio priore, quod quadraginta dierum eſt, proportionem aliquam & cognationem habeant?

Probatur ſecundò idem antecedens ex Synodo Laodicena, quæ Quadrageſimam ſupponit non recentis eſſe inſtitutionis, ſed antiquæ traditionis, & multarum hebdomadum jejunium complecti, cùm decernit Canone 50. *Quòd non oporteat in Quadrageſima, in ultima ſeptimana Quinta Feria jejunium ſolvere, totamque Quadrageſimam ſine veneratione tranſire, magiſque conveniat omnem Quadrageſimam diſtricto venerari jejunio.*

Probatur idem antecedens ex Sancto Athanaſio in Apologia ad Conſtantium, ubi Quadrageſimæ disertè meminit, *Deinde*, inquit, *ſuperveniens per tempus Quadrageſimæ, qui ab ipſis miſſus fuerat Georgius, ſcelera quæ ab iis didicerat, cumulatiora reddidit.* Et in Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes, de Secundi cæde ait: *In ipſa enim Quadrageſima hominem calcitrando enecarunt.* Et in Epiſtola ad Orthodoxos, de Georgii Ariani in Sedem Alexandrinam intruſione agens, hæc habet: *Hæc autem ſub Paſcha, in ſacra Quadrageſima acta ſunt, per quod tempus jejuniis dediti erant.*

Probatur 4. ex Sancto Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 1. tempore Quadrageſimæ ad Catechumenos habita. *Tot annorum*, inquit, *circulos tranſegiſti, mundo fruſtra operam navans; & quadraginta diebus non vacabis pro anima tua?*

Probatur 5. ex Sancto Baſilio in Homilia 2. de Jejunio, quam in Quadrageſima habitam fuiſſe conſtat. *Jejunium*, inquit, *per omne quidem tempus utile eſt iis qui illud ſponte ſuſcipiunt, ſed multò magis hoc tempore, quo per univerſum terrarum orbem undique denuntiatur jejunii præconium. Nec ulla eſt inſula, nec ulla terra continens, non civitas, non gens ulla, non extremus mundi angulus, ubi non ſit auditum jejunii edictum*, &c.

Probatur 6. ex Sancto Gregorio Nazianzeno, Oratione 40. quæ eſt in ſanctum Baptiſma: *Chriſtus*, inquit, *paulò ante tentationem jejunavit, nos ante Paſcha. Jejunium unum idemque eſt: at utriuſque temporis non parva eſt differentia. Ille jejunium adversùs tentationum impetus objicit: nobis autem hinc ſignificatur cum Chriſto emoriendum eſſe: ac perfecta cujuſdam purgationis vice eſt hujuſmodi inedia. Jam ille totos quadraginta dies a cibo abſtinuit, utpote Deus: nos autem ad virium noſtrarum modulum jejunium attemperavimus: etiamſi quidam zelo impulſi, ultra virium facultatem in jejunando proſiliant.*

Probatur 7. Ex Sancto Epiphanio in Expoſitione Fidei Catholicæ. *Cæterùm*, inquit, *ante ſeptem Paſchatis dies Quadrageſimam obſervare, atque in jejuniis perſeverare, eadem conſuevit Eccleſia. Dominicis verò nullis omnino; adeoque nec ipſius quidem Quadrageſimæ jejunare ſolet. Præterea ſex illos Paſchatis dies Xerophagiis, hoc eſt, arido victu tranſigere omnis populus conſuevit*, &c.

Probatur 8. Ex Sancto Joanne Chryſoſtomo Homilia 16. ad populum Antiochenum, *Secundam*, inquit, *jejuniis ſeptimanam expedivimus, ſed non hoc conſideremus: non enim hoc eſt expediviſſe jejunium, ſi tempus prætererimus, ſed ſi tranſegerimus cum rectè factis. Hoc ſupputemus, ſi ſtudioſiores facti ſumus, ſi defectum aliquem noſtrum correximus, ſi abluimus crimina. Conſuetudinem omnes habent per Quadrageſimam interrogare quot quiſque ſeptimanas Quadrageſimæ jejunavit: & dicentes audire licet, hos quidem quòd duas, hos verò quòd tres, illos autem quòd omnes jejunaverunt ſeptimanas. Et quod lucrum, ſi rectè factis carentes, jejunium tranſegerimus? Si alius dicat, Totam jejunavi Quadrageſimam: tu dic, Inimicum habebam, & conciliatus ſum: habebam detrahendi conſuetudinem, & deſtiti: jurandi tenebar uſu, & mos improbus mihi correctus eſt... Si ciborum jejunium jejunemus, præteritis quadraginta diebus præterit & jejunium. Si verò peccatis abſtineamus, & tranſacto jejunio illud remanet, & continuum erit.*

Fruſtra verò ex hoc Sancti Chryſoſtomi loco pugnant Dallæus, variam liberamque fuiſſe jejunii Quadrageſimalis illis temporibus obſervationem; ita ut etiam ejuſdem Eccleſiæ homines, pro ſua quiſque facultate ac voluntate, alii omnes, alii tres, quidam etiam duas tantùm hebdomadas jejunando implerent, idque vulgare fuiſſe, & paſſim in uſu poſitum. Nam disertè colligitur ex Chryſoſtomi verbis, quadraginta diebus jejunium Quadrageſimale definitum fuiſſe; ſed quoſdam integro ſex hebdomadum ferendo jejunio, præ virium debilitate impares, ſe excuſaſſe de illius

præ-

prætermiſſione: quos pariter excuſare ſe non poſſe de neglecta emendatione morum, Sanctus Chryſoſtomus luculenter oſtendit. Id magis eluceſcit ex Homilia ejuſdem 22. *Ob hoc enim*, inquit, *jejunium & Quadrageſima, & tot dierum Synaxes, auditiones, preces & doctrina ſuſcepta ſunt, ut ab abſterſis ſceleribus per iſtiuſmodi ſtudium, quæ nobis hoc anno quocumque modo inhæſerunt, cum ſpirituali ſecuritate illius incruenti Sacrificii participes efficeremur..... Fas eſt eum qui non jejunaverit, veniam conſequi, excuſatâ nimirum corporis imbecillitate: is verò qui non caſtigaverit delicta, impoſſibile eſt ut ullam excuſationem inſtituat. Age, dic mihi: non jejunaſti ob corporis infirmitatem? Rectè: ſed cur inimicis tuis reconciliatus non es? An hîc habes unde prætendas corporis infirmitatem? Rurſum ſi odium, invidiamque retineas, quid poſſis excuſationis allegare? Nuſquam enim in iſtiuſmodi delictis, ad corporis imbecillitatem confugere licet. Atque id Chriſti humanitatis opus eſt, quod præcipua, & vitam noſtram continentia præcepta nihil a corporis infirmitate læduntur.* Legenda eſt ejuſdem Sancti Doctoris Homilia prima in Geneſim.

Probatur nonò ex Sancto Ambroſio, aut certè Auctore ſuppare Sermonis 26. inter Ambroſianos. *In iſto*, inquit, *legitimo tempore exceptis Dominica & Sabbato diebus, nullus ante Nonam prandere præſumat, niſi fortè quem jejunare infirmitas non permittit; quia aliis diebus jejunare, aut remedium, aut præmium eſt: in Quadrageſima verò non jejunare peccatum eſt. Alio tempore qui jejunat, accipiet indulgentiam: in Quadrageſima qui non jejunat, ſentiet pœnam.* Et Sermone 31. *Quadrageſimam*, inquit, *nobis Dominus ſuo jejunio conſecravit..... Quiſquis ergo Chriſtianus conſecratam jejunando non impleverit Quadrageſimam, prævaricationis & contumaciæ reus tenebitur, quòd legem divinitùs pro ſalute ſua datam prandendo ipſe reſcindit. Reſcindis enim legem, qui exemplum jejunii Dominici non cuſtodis.* Et infra: *Quamvis abſtineat quis certis diebus, quamvis ciborum dulciora alimenta non ſumat, non tamen illi accepto fertur Quadrageſima jejunium, quòd non diebus quadraginta jejunat... Nam ſicut reliquo anno jejunare præmium eſt; ita in Quadrageſima non jejunare, peccatum eſt. Illa enim voluntaria ſunt jejunia, iſta neceſſaria; illa de arbitrio veniunt, iſta de lege; ad illa invitamur, ad iſta compellimur.*

Et cap. 13. libri de Noë & Arca, quem Sancti Ambroſii eſſe nemo it inficias, ubi Myſticam rationem protulit cur 40. dierum & 40. noctium ſpatio diluvii aquæ inundaverint, hæc ſubjungit de Quadrageſimali jejunio: *Unde nunc jam non pœno præſcripti ſunt dies quadraginta, ſed vitant hoc numero jejuniis & orationibus crebrioribus, noſtrorum levemus ſupplicia peccatorum, atque ad decreta legis intenti devotione ac fide noſtrum corrigamus errorem. Itaque per Domini Reſurrectionem quadrageſimus dies jam non habetur noviſſimus, ſed primus; atque inde vita numeratur, ubi antè mortis numerus ad conſummationem mundi, & humani generis excidium computabatur.*

Probatur 10. Ex Sancto Auguſtino Epiſtolâ 119. ad Januarium cap. 15. ubi poſtquàm præmiſit Quadrageſimam jejuniorum habere auctoritatem, & in veteribus Libris ex jejunio Moyſis & Eliæ, & ex Evangelio, quia totidem diebus Dominus jejunavit, multa exponit quadragenarii numeri myſteria, & tandem ſic concludit: *Ut quadraginta illi dies ante Paſcha obſerventur, Eccleſiæ conſuetudo roboravit.* Et Auctor antiquus Sermonis olim 69. de Tempore inter Auguſtinianos: *Hos*, inquit, *ſanctæ quadrageſimæ dies debemus omni cum veneratione ſuſcipere, nec longiorem numerum hujus temporis faſtidire: quia quantò plures dies ſunt jejunii, tantò melior eſt cauſa remedii, quantò prolixior abſtinentiæ curſus, tantò redemptio copioſior eſt ſalutis; quantò auſterior cura vulnerum, tantò medicina eſt ſalubrior peccatorum. Deus enim qui noſtrarum eſt medicus animarum, congruens tempus inſtituit, quod & juſtis ſatis ſit ad adorandum, & peccatoribus ſufficiat ad rogandum. Quadraginta enim dierum jejuniis quævis iniquitas peccatoris exorari poteſt, & quantavis ſeveritas Judicis mitigari.*

Probatur undecimò ex Sancto Leone Magno Sermone 3. de Quadrageſima. *Unde quia*, inquit, *dum mortali carne circumdamur, non deſinit nobis hoſtis antiquus laqueos peccati ubique prætendere: & tunc maximè adversùs Chriſti membra ſævire, quando ab eis ſunt ſacratiora celebranda myſteria, meritò doctrina Spiritûs Sancti hac eruditione imbuit populum Chriſtianum, ut ad Paſchale Feſtum quadraginta dierum ſe continentiâ præpararet.*

Et Sermone 4. *Debebatur quidem tantis myſteriis tam inceſſabilis devotio & continuata reverentia, ut tales permaneremus in conſpectu Dei, quales nos in ipſo Paſchali Feſto dignum eſt inveniri: ſed quia hæc fortitudo paucorum eſt, dum carnis fragilitate auſterior obſervantia relaxatur, dumque per varias actiones vitæ hujus ſollicitudo diſtenditur, neceſſe eſt de mundano pulvere etiam religioſa corda ſordeſcere: magnâ divinæ inſtitutionis ſalubritate proviſum eſt, ut ad reparandam mentium puritatem quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur, quibus aliorum temporum culpas, & pia opera redimerent, & jejunia caſta decoquerent.*

Et Sermone 5. *Quando autem opportuniùs ad remedia divina decurrimus, quàm cùm ipſa nobis Sacramenta redemptionis noſtræ temporum lege referuntur? Quæ ut digniùs celebremus, ſaluberrimè nos quadraginta dierum jejunio præparemus.*

Et Sermone 7. *Ut quadraginta dierum jejunium, quod Feſti Paſchalis eſt prævium, interiorem cordis auditum illius vocis inſtar moveat, qua verbis Iſaiæ Prophetæ Joannes Baptiſta dicebat: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus.*

Et Sermone 10. *Cognoſcentes quicquid per crucem Domini adepta eſt univerſitas mundi cognoſcimus ad celebrandam Paſcha diem meritò nos quadraginta dierum jejunio præparari, ut digni poſſimus divinis intereſſe Myſteriis. Non enim ſummos tantùm Antiſtites & ſecundi ordinis Sacerdotes, nec ſolos Sacramentorum Miniſtros, ſed omne corpus Eccleſiæ, univerſumque Fidelium numerum ab omnibus contaminationibus oportet eſſe purgatum; ut templum Dei, cui fundamentum eſt ipſe fundator, in omnibus lapidibus ſpecioſum, & in tota ſui parte ſit lucidum.*

Et Sermone 11. *Appropinquante*, inquit, *ſolemnitate Paſchali, adeſt maximum ſacratiſſimumque jejunium, quod obſervantiam ſui univerſis Fidelibus ſine exceptione denuntiat.*

Et Sermone 12. *Appropinquante Solemnitate Paſchali, procurramus eam conſueto jejunio, quod nos quadraginta dierum numero ad ſanctificationem mentis & corporis exerceat. Suſcepturi enim Feſtorum omnium maximum Feſtum eâ nos debemus obſervantiâ præparare, ut in cujus ſumus Reſurrectione conreſuſcitati, in ipſius inveniamur Paſſione commortui.*

Probatur duodecimò ex Sancto Petro Chryſologo, Sermone 66. de Quadrageſimali Jejunio. *Si ergo*, inquit, *quadraginta dierum ſimplex, purum, æquale, tantis teſtimoniis, ſub tanti numero Sacramenti traditum nobis a Domino jejunium perdocetur; unde iſta varietas? Unde novitas iſta? Unde hebdomada nunc reſoluta, nunc rigida, nunc indulgentes nimium, nunc ſevera? Unde intemperati jejunii uſus iſte, qui aut afficiat ſine venia, aut remittat ad crapulam?.. Jejunium ſit æquale;*

& ut eſt nobis traditum, ſervetur ad corporis & animæ diſciplinam. Certè qui jejunare non poteſt, non præſumat inducere novitatem; ſed fateatur eſſe fragilitatis propria quod relaxat: & redimat eleemoſynis, quod non poteſt ſupplere jejuniis. Ex quo Sancti Petri Chryſologi loco, apparet quidem quoſdam jejunii Quadrageſimalis ſeveritatem relaxaſſe, atque violaſſe; ſed a ſanctiſſimo Epiſcopo fuiſſe acriter objurgatos, quòd traditum a Domino ſub tanti numero Sacramenti jejunium violarent.

Probatur denique ex Caſſiano Collatione 21. c. 24. in quo Germanus Abbas Theonam interrogat his verbis: *Quid cauſa eſt ut ſex hebdomadibus Quadrageſima celebretur, licèt in quibuſdam Provinciis religionis forſitan propenſior cura adjeciſſe hebdomadam etiam ſeptimam videatur, cùm neuter numerus die Dominico, Sabbatoque ſubtracto, quadraginta dierum impleat ſummam? Sex enim & triginta dies in ipſis hebdomadibus tantummodo concluduntur.* Cui interrogationi Theonam reſpondentem inducit Caſſianus: Quadrageſimam jejunari, ut dierum totius anni decimæ Deo per jejunium offerantur. Triginta namque & ſex dies quibus Quadrageſimale jejunium conſtat, ſunt anni totius decima pars. Tandem cap. 27. ad alterum interrogationis caput Theonas reſpondet: *Porro*, inquit, *quod dicitis diverſo more, id eſt, ſex vel ſeptem hebdomadibus, per nonnullas provincias Quadrageſimam celebrari, una ratio, idemque jejuniorum modus diverſâ hebdomadarum obſervatione concluditur. Hi enim ſibi ſex hebdomadarum obſervantiam præfixerunt, qui putant die quoque Sabbati jejunandum. Sex ergo in hebdomada jejunia perſolvunt, qui eoſdem ſex & triginta dies ſexies revolutos conſummant.*

Et his autem omnibus colligitur, Antepaſchale jejunium quadraginta dierum fuiſſe quarto & quinto ſæculo. 2. Neminem Patrum qui Sæculis illis floruerunt, vel leviter indicare quòd ille dierum numerus illorum primùm ætate ſolemni jejunio fuerit conſecratus, ſed prioribus Sæculis inſtitutum illud ac obſervatum ſupponere. 3. Jejunii iſtius obſervandi legem ac diſciplinam a priorum ſæculorum Patribus ad quarti Sæculi Chriſtianos eſſe tranſmiſſam.

Probatur ultima pars Propoſitionis; quòd ſcilicet Quadrageſimale jejunium ex Apoſtolorum traditione acceptum probabiliùs aſſeratur: primò ex Sancto Hieronymo Epiſtolâ 54. ad Marcellam. *Nos*, inquit, *unam Quadrageſimam, ſecundùm traditionem Apoſtolorum, toto anno, tempore nobis congruo jejunamus: illi* (ſcilicet Montaniſtæ) *tres in anno faciunt Quadrageſimas, quaſi tres paſſi ſint Salvatores*. Quibus verbis non Quadrageſimæ tantùm unitatem, ſed Quadrageſimalis obſervantiam jejunii ex Apoſtolorum traditione, derivat. Jejunia enim quæ reliquo anni tempore celebrabant Fideles, cum jejunio Quadrageſimali componit; horumque liberam fuiſſe & ex privata pietate aſſumptam ſupponit obſervantiam: illius verò celebrandi legem ab Apoſtolis traditam. Nec obſtat quòd idem Hieronymus in cap. 4. Epiſtolæ ad Galatas jejunia *a viris prudentibus conſtituta* aſſerat. Nam id ad Quadrageſimæ jejunium referendum non eſt, ſed ad jejunia quæ ſingulis hebdomadibus, ex Eccleſiæ conſuetudine, & publica Fidelium pietate obſervabantur, quamvis nulla de illis conſtituta lex eſſet, qualia erant quartæ & ſextæ feriæ jejunia; quæ a viris prudentibus conſtituta ſcribit, ut Chriſtiani quorum ita remiſſus erat fervor ut jejunium continuum ſervare nollent, ſaltem illis diebus jejunarent. Id ex Hieronymi contextu eluceſcit, dicentis: *Jejunia & congregationes inter dies, propter eos & a viris prudentibus conſtitutos, qui magis ſæculo vacant, quàm Deo; nec poſſunt, imò nolunt toto in Eccleſia vitæ ſuæ tempore congregari, & ante humanos actus Deo orationum ſuarum offerre ſacrificium. Quotus enim quiſque eſt, qui ſaltem hæc pauca quæ ſtatuta ſunt vel orandi tempora, vel jejunandi, ſemper exerceat? Itaque ſicut nobis licet vel jejunare ſemper, vel ſemper orare, & diem Dominicum accepto Domini Corpore, indeſinenter celebrare gaudentibus: non ita & Judæis fas eſt omni tempore immolare agnum, Pentecoſtem agere, Tabernacula figere, jejunare quotidie.* Sed etſi ad ipſum Quadrageſimale jejunium illa Hieronymi verba eſſe etiam referenda conceſſerimus: quid obeſt quin virorum prudentium nomine & ipſos Apoſtolos Sanctus Hieronymus ſignificare voluerit, qui ſingulari prudentiâ, qua ipſos ad Eccleſiæ moderationem donavit Spiritus Sanctus, jejunium illud inſtituerunt? Maximè cùm loco ſuperiùs laudato Quadrageſimalis inſtitutionem jejunii in Apoſtolos refundat. Unde evanida eſt Dallæi in prolatum Sancti Hieronymi ex Epiſtola ad Marcellam teſtimonium petita objectio.

Probatur ſecundò eadem poſtrema pars propoſitionis ex Sancto Leone Sermone 6. de Quadrageſima. *Quod ergo*, inquit, *in omni tempore unumquemque convenit facere Chriſtianum, id nunc ſollicitiùs eſt & devotiùs exequendum: ut Apoſtolica inſtitutio quadraginta dierum jejuniis impleatur, non ciborum tantummodo parcitate, ſed privatione maximè vitiorum.*

Et Sermone 9. *Devotionem noſtram*, inquit, *præſentes vel maximè dies exigunt, quos illi ſubliſſimo divinæ miſericordiæ Sacramento ſcimus eſſe contiguos. In quibus meritò a Sanctis Apoſtolis per doctrinam Spiritus Sancti majora ſunt ordinata jejunia; ut per commune conſortium Crucis Chriſti, etiam nos aliquid in eo quod propter nos geſſit, ageremus.*

Probatur tertiò, ex regulis a Sancto Auguſtino ſtabilitis cùm lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 24. tum Epiſtolâ 118. cap. 1. nam in priori quidem loco hæc habet: *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi auctoritate Apoſtolicâ traditum rectiſſimè creditur.* Poſteriori verò loco: *Illa autem*, inquit, *quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, dantur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel Plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri; ſicuti quòd Domini Paſſio & Reſurrectio, & Aſcenſio in cælum, & adventus de cælo Spiritus Sancti, anniverſaria ſolemnitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervatur ab univerſa, quàcumque ſe diffundit Eccleſia.* Jam verò Quadrageſimale Jejunium univerſa tenet, ſemperque retinuit Eccleſia; nec in aliquo inſtitutum eſt Concilio; nec dici poteſt quando incœperit, & quos Auctores habuerit: ab Apoſtolis itaque traditum meritò aſſeritur.

Probatur quartò, ex Sancto Dorotheo Abbate Græco, Doctrinâ 15. *In lege ſcriptum eſt*, inquit, *imperaſſe Deum Filiis Iſraël, ut ſingulis annis decimas darent omnium quæ poſſiderent, & id facientes, in cunctis operibus ſuis benedicebantur. Hoc agnoſcentes Apoſtoli ſancti, conſuluere commodis & utilitatibus animarum noſtrarum, quo decimationem hanc excellentiùs & magnificentiùs redderemus: dum ſcilicet dierum vitæ noſtræ decimas daremus, & ſic Deo noſtro ſacrificaremus, ſic ab eo benediceremur in operibus noſtris; ſic quoque uno peccata purgaremus, quæ per integrum annum eſſent a nobis perpetrata: atque hoc inter ſe tractantes, conſecrarunt nobis ex trecentis ſexaginta diebus ſeptem has hebdomadas jejuniorum.*

Reſpondet Dallæus, Dorotheum eſſe recentem Scri-

Scriptorem, qui anno 560. floruerit; quo tempore res Chriſtiana multùm jam a prima puritate deſciverat. Verùm Auctores Eccleſiaſticos pro arbitrio ſuo nobilitat, vel obſcurat Dallæus, & recentes vocat qui ſexto ſæculo floruerunt, exploditque velut indignos qui audiantur: cùm interim ipſe & Rabanum, & Rupertum, & Bernonem Augienſem Abbatem, qui multis poſt Dorotheum ſæculis vixerunt, tanto faſtu nobis obtrudat, & quaſi Magiſtros audiri velit.

Addit Heterodoxus Auctor, Dorotheum ſeptem (ut Græci obſervant) hebdomadas, non ſex (ut Latini) ab Apoſtolis aſſerere inſtitutas. Quæ ipſa diverſitas ſatis clamat, inquit, quàm non ſit Apoſtolicum hoc inſtitutum; niſi fortè Latini fateantur ultrò ſe Apoſtolicum hoc inſtitutum corrupiſſe. Verùm non animadvertit Dallæus, Dorotheum non aſſerere ſeptem hebdomadas jejuniorum ab Apoſtolis inſtitutas, præcisè quoad numerum dierum, ſed quoad totius anni decimationem, quæ utrùm ſex, an ſeptem hebdomadibus fiat, nihil intereſt ad formalem, ut ita loquar, jejunii Quadrageſimalis rationem. Græci enimverò ſeptem hebdomadibus illam decimationem perſolvunt, quia Sabbata apud eos jejunii gaudent immunitate: Latini verò ſex hebdomadibus eo officio perfunguntur, quia Dominicæ tantùm dies apud eos a jejunii lege abſolvuntur. Ex Dorothei verbis id fiet evidentius. *Septem autem hebdomada*, inquit, *abſque Sabbatis & Dominicis triginta quinque dies complent, quibus adjuncto Sabbato ſancto, & mediâ parte illuſtris illius & ſplendidiſſima noctis, triginta ſex cum dimidio computantur dies, qua decima pars eſt trecentorum ſexaginta-quinque dierum anni. Trecentorum enim dierum decima pars eſt triginta; ſexagenarii verò numeri ſex; quinquennarii autem dimidius dies. Hac eſt decimatio, quam nobis in pœnitentiam & purgationem peccatorum noſtrorum Apoſtoli ſancti conſecrarunt.*

Probatur quintò ex Sancto Iſidoro Hiſpalenſi, libro 6. Originum, cap. 19. *Quadrageſima*, inquit, *in univerſo orbe, inſtitutione Apoſtolicâ obſervatur, circa confinium Dominica Paſſionis.* Nec repugnat huic ſententiæ Iſidorus lib. 1. de Divinis Officiis, cap. 36. cùm ait, Jejunium Quadrageſimale, *Illic qui per totum anni ſpatium deliciis ac negotiis ſecularibus implicantur, Eccleſiarum Principes ſtatuiſſe: ut vel hac legali quodammodo neceſſitate conſtricti, his ſaltem diebus Domino vacare cogerentur; ac dierum vita ſua, quos totos quaſi quoſdam fructus fuerant voraturi, vel decimas Domino dedicarent.* Non, inquam, ex his Iſidori verbis confici poteſt Quadrageſimale Jejunium ab Apoſtolis non fuiſſe inſtitutum. Quidni enim *Eccleſiarum Principes* Apoſtolos intellexerit? Cùm ex inſtitutione Apoſtolica dixerit obſervari, quòd ibi ad Eccleſiarum Principes refert.

Argumentis Dallai contra Jejunii Quadrageſimalis legem reſpondetur.

Objicit primò Dallæus. Jejunium Quadrageſimale tribus prioribus ſæculis, velut publica lege ſancitum Chriſtiani minimè obſervarunt; nec illam ab Apoſtolis acceperunt obſervantiam, ſi nec quarto, quintove ſæculo fuerit apud omnes Eccleſias uniformis illius jejunii obſervantia. Atqui nequidem quarto quintove ſæculo fuit uniformis apud omnes Eccleſias illius jejunii obſervatio. Illud itaque trium priorum ſæculorum Chriſtiani velut publicâ lege ſancitum, & ab Apoſtolis inſtitutum non obſervarunt.

Probatur Minor ex Socrate lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22. ubi de variis Eccleſiarum moribus agens, hæc habet: *Primùm igitur jejunia illa qua ante Paſcha fiunt, aliter apud alios obſervari reperias. Nam qui Roma ſunt, tres continuas hebdomadas ante Paſcha, exceptis Sabbato & Dominico die jejunant. Qui verò in Illyrico & per univerſam Achaiam, & qui Alexandria degunt, ſex ante Paſcha ſeptimanas jejunant, idque jejunium Quadrageſimam vocant. Alii rurſus diverſum ab illis morem ſecuti, ſeptima hebdomade ante Paſcha jejunium ordiuntur; ac tres duntaxat ſeptimanas, quinque dierum ſingulas per intervalla jejunantes, nihilominus hoc tempus ipſi quoque Quadrageſimam appellant. Ac mihi quidem mirari ſubit, qua ratione iſti, licèt de dierum numero inter ſe diſſentiant, eodem tamen nomine Quadrageſimam vocent. Hujus autem appellationis pro ſuo quiſque ingenio alius aliam rationem affert.* Idem teſtantur Sozomenus lib. 7. cap. 19. Caſſiodorus in Hiſtoria Tripartita, & Nicephorus lib. 12. cap. 34.

Nec reſpondere juvat, Socratem Novatianum fuiſſe, adeoque fidem ipſi non eſſe adhibendam. Novatianiſmus enim nihil illius Scriptoris in hac cauſa fidei detrahit, etiamſi conſtaret Novatianum eum fuiſſe. Novatianorum enim hæreſis cum hac de Quadrageſima & Jejuniis diſputatione nihil commune habuit. Præterea, hanc ipſam de varietate Quadrageſimæ obſervationem non ſolus habet Socrates. Eandem ex ipſo habet Caſſiodorus, qui Senator & Conſul & Præfectus Prætorio fuit in Urbe Roma, qui adeo Romanæ Eccleſiæ morem in obſervatione Jejunii Quadrageſimalis ignorare non potuit: habet Sozomenus; habet denique Nicephorus. Illine omnes Novatiani fuerunt? Certè non de aliquo Fidei capite, ſed de facto cuivis obvio, omniumque ſenſibus expoſito agitur. Eſtne veriſimile Socratem in re hujuſmodi mentiri voluiſſe, cujus prompta ac expedita probatio in omnium hominum oculis quotidie verſabatur? Profectò non hæreticum, ſed inſanum ac emotæ mentis hominem fuiſſe iſtud oportuit, ſi in hoc argumento ſciens ac volens Eccleſiam calumniatus eſt. Tum ſi Catholicos tam impudenter eſſet calumniatus, eſt-ne credibile Caſſiodorum virum illuſtrem, doctum, & Eccleſiæ ſtudioſiſſimum, iſtud mendacium aut ignoraturum fuiſſe, aut non confutaturum? Eſt-ne credibile, ut de Sozomeno nihil dicam, Nicephorum Eccleſiæ alumnum calumniam tam immanem non fuiſſe animadverſurum? Atqui & Caſſiodorus, & Nicephorus, non modò de Socratis impudentia nihil hoc loco conqueſti ſunt, ſed eandem illam narrationem uterque ſuæ Hiſtoriæ inſeruerunt. Itaque argumentum eſt Socratem ea retuliſſe fideliter & accuratè quæ in Eccleſia Romana ſuâ ætate ſervabantur. Quinto igitur ſæculo, trium tantùm hebdomadum, nec integrarum quidem, jejunium in Eccleſia Romana obſervabatur.

Error Socratis.

Reſpondeo, nego Minorem. Ad teſtimonium Socratis, dico ipſum Novatianorum, ſin minùs erroribus, ſaltem partibus addictum, Romanæ Eccleſiæ impoſuiſſe ut illis faveret. Eruditorum enim nemo neſcit, ſenſiſſe Novatianos liberum eſſe cuilibet Paſcha quo vellet die celebrare, idque eſſe planè indifferens, etiamſi Eccleſia ſecus decreviſſet. Unde & ἀδιάφοροι nuncupari amabant. Hinc porro ſumpſit occaſionem Socrates de variis Eccleſiarum moribus ac ritibus diſſerendi, & Romanam Eccleſiam in Quadrageſimalis obſervatione jejunii ab aliis diſſidentem repræſentandi: tum ut Novatianam illam indifferentiam in Diſciplinæ rebus, Catholicorum, ac Romanorum imprimis exemplo probatam faceret: tum ut Romanæ Eccleſiæ Diſciplinam remiſſiorem eſſe Novatianorum Diſciplinâ oſtenderet.

Reſpondeo ſecundò, quicquid ſit de Socratis Novatianiſmo, ipſum hallucinatum eſſe, & incertis deceptum rumuſculis, alios in errorem traxiſſe. Quid mirum autem ſi Græcus homo, tantu locorum intervallo a Romana Urbe agens, Romanæ

Diſciplinæ ignarus fuerit? Porro deceptum fuiſſe Socratem, Sanctorum Petri Chryſologi, & Leonis, qui eadem ætate vixerunt, necnon Caſſiani ſuppàris etiam Auctoris teſtimoniis luculentiſſime probatur. Illi enim quadraginta dierum jejunium, publica lege, Romæ, & in vicinis Eccleſiis, obſervatum fuiſſe ſuis temporibus teſtantur. Huic autem Socratis errori ortum dediſſe plurimorum Chriſtianorum in Ravennenſi Eccleſia Romæ vicina, & Romę etiam fortaſſis degentium, relaxationem in obſervatione Quadrageſimalis jejunii, probabile eſt: quam in relaxationem & innovationem ſanctus Petrus Chryſologus in probationibus propoſitionis laudatus acerrime invehitur. Fieri, inquam, potuit ut Socrates hanc innovationem & varietatem privatorum intemperantiâ invectam, totius Eccleſiæ Romanæ Diſciplinam eſſe exiſtimaverit. Quid quod ſecum pugnat hoc ipſo in capite Socrates? Qui enim ſcribit Romanos tres continuas hebdomadas ante Paſcha, *exceptis Sabbatho & Dominica die*, jejunare; ibidem ſcribit: *Romæ ſingulis Sabbathis jejunant*. Quis verò ſibi perſuadeat, Romanos qui reliquo anni tempore Sabbathi jejunium tam religioſe obſervabant, ut conſtat etiam ex Epiſtola 86. Sancti Auguſtini ad Caſulanum, & ex Epiſtola 116. ad Januarium, ex Sancto Hieronymo Epiſtola 28. ad Lucinium Bæticum, ex Epiſtola Innocentii I. ad Decentium, ex Epiſtola ſancti Leonis 81. ſeu 2. novæ Editionis, ad Dioſcorum Alexandrinum datâ, & ex Joanne Caſſiano lib. 5. de Inſtitutis Cœnobiorum cap. 10. Quis, inquam, ſibi perſuadeat Romanos hujus moris tenaciſſimos, Quadrageſimæ Sabbatha a jejunio abſolviſſe? Quòd ſi erraſſe Socratem circa Sabbathi exceptionem a Quadrageſimali jejunio, in Romana Eccleſia, evidens eſt: quidni & circa hebdomadarum numerum Quadrageſimalis jejunii erraverit?

Sozomenus lib. 7. cap. 19. Socratis errorem de Romana trium hebdomadum Quadrageſima ſilentio ſuo correxiſſe videtur: ſiquidem Romanę Eccleſiæ non meminit, varietatem illam Jejunii Quadrageſimalis referens. En ejus verba; *Quadrageſimam verò quæ hoc feſtum* (Paſcha ſcilicet) *proximè antecedit, in qua populus jejunare ſolet, alii quidem ſex dierum ſeptimanas computant, ut Illyrii & Occidentales, totaque Africa, & Ægyptus ac Palæſtina. Alii verò ſeptem hebdomadas computant, ut Conſtantinopoli, & per cunctas in circuitu Provincias, uſque ad Phœnicem. Nonnulli e ſex aut ſeptem hebdomadis, tres per intervalla jejunant. Alii tres ſimul hebdomadas Paſchale Feſtum proximè antecedentes continuant.*

Caſſiodorus errata Socratis & Sozomeni in ſua Hiſtoria Tripartita æquè excripſit, ac ea quæ veritati conſentanea ſunt: quod exemplo multiplici probari poteſt. Quis enim ignoret eruditus, Sozomeni ætate Pontificem Romanum in Eccleſia populum docuiſſe, cùm id Sancti Leonis Sermones teſtentur? Scripſit tamen Sozomenus loco mox laudato: *In Urbe Roma nec Epiſcopus, nec alius quiſquam in Eccleſia populum docet:* Idque tranſtulit in ſuam Hiſtoriam Caſſiodorus. Idem Sozomenus lib. 7. cap. 16. agens de Presbytero Pœnitentibus prępoſito, qui Epiſcopi vice Confeſſiones excipiebat, atque pœnitentiam imponebat, quem ab hoc officio removit Nectarius Conſtantinopolitanorum Archiepiſcopus; addit: *In Occidentalibus Eccleſiis, & præcipuè in Romana, hunc morem etiamnum ſtudioſè obſervari*. Erraſſe Sozomenum id affirmantem Viri Eruditi conſentiunt, & Valeſius probat in Obſervationibus ad Sozomenum. Id tamen excripſit Caſſiodorus. Non igitur verior evadit Socratis narratio de Romanæ Eccleſiæ Quadrageſima, quia eam Caſſiodorus non expunxit, nec impugnavit. Id autem mirum de Caſſiodoro nemini videtur, qui animadverterit conſilium ejus in ſcribenda Hiſtoria Tripartita aliud non fuiſſe, quàm *de ſingulis Dictatoribus defloratа colligere, & eam Auctoris ſui nomine in ordinem collocare*, ut ipſe monet in ejuſdem Hiſtoriæ Præfatione.

Dallæus mendacii convincitur in referenda Romana & Gallicana Eccleſię hodierna de Jejunio Diſciplina.

Quòd verò in re hujuſmodi mentitus ſit Socrates, cujus prompta ac expedita probatio in omnium oculis verſabatur; nulli erit incredibile, qui Dallæum in referenda Romanæ Eccleſiæ & Gallicanæ de jejunio hodierna Diſciplina, tam immaniter erraſſe, tam impudenter mentitum eſſe conſpexerit. Nonne enimverò putidiſſimum mendacium eſt, quod ſcribit lib. 1. de Jejunio & Quadrageſima cap. 2. de Romanæ Eccleſiæ Paſtoribus loquens? *Docent eidem*, inquit, *reprehendi non poſſe, adeoque Eccleſiaſticè verè jejunare, qui horâ ſextâ prandent, & veſpere cœnant. Neque ſanè aliter apud eos vulgo jejunatur: ſi pauciſſimos vel Monachos, vel ſuperſtitioſulos, quos iſti devotos appellare ſoleant, excerperis; cæteri omnes Romanæ Communionis homines, poſteriori hac lege, non peiores, dies jejuniis dicatos tranſigunt. Neque aliud inter dies jejuniis ſacros, & eos qui ſunt a jejunio immunes, diſcrimen apud eos quidem appareт, niſi quod carne illis abſtineant, his veſcantur. Certè Eccleſiæ Romanæ Paſtores nihil aliud vel imperant, vel exigunt, niſi ut jejunia eâ lege colantur*. Nonne putidiſſimum mendacium eſt quod ſcribit idem Calviniſta, lib. 4. cap. 5. *Jejunium*, inquit, *ſextæ feriæ, non voluntarium, ſed legitimum eſſe apud Catholicos, neque ex ſingulorum arbitrio, ſpontaneaque devotione, ſed ex publica, neceſſariaque lege ſic ab omnibus obſervari, ut ſi quis eo die non jejunet, eum iſti graviſſimi criminis, & quidem æterna morte digni, reum cenſeant*. Nonne tandem putidiſſimum mendacium eſt quod ſcribit de jejunio Adventûs cap. 6. ejuſdem libri? *Quamquam apud nos ſanè, id eſt, in Gallia, non minùs accuratè, aut religioſè hoc jejunium, quàm quodvis aliud & præcipi, & obſervari ab adverſariis videam*. Porro ſi Calviniſta Gallus de Gallicanæ Eccleſiæ moribus in jejuniorum obſervatione, ſuo tempore ſcribens, tam immania mendacia effudit; non eſt a veriſimilitudine alienum, quod Socrates Eccleſiæ Romanæ mores referens, vel deceptus ſit, vel mentitus.

Objectio ſecunda petitur ex Sancto Leone Sermone 4. de Quadrageſimâ, in quo disertè teſtatur, ferias tertiam & quintam apud ſuos Romanos a jejunio in quadrageſima liberas & immunes ſuis temporibus fuiſſe. *Secundâ*, inquit, *& quartâ, & ſextâ feriâ jejunemus, Sabbatho autem apud Beatum Petrum Apoſtolum Vigilias celebremus*. Itaque quatuor tantùm & viginti dies totâ Quadrageſimâ jejunabant, id eſt, ſex tantùm pluribus, quàm iis temporibus de quibus Socrates. Quadraginta igitur dierum non erat Quadrageſimale Jejunium, nec ab Apoſtolis acceptum.

Reſpondet Bellarminus, Leonem loqui de jejunio quatuor dierum, qui adduntur ante primam Dominicam Quadrageſimæ, ut numerus quadragenarius compleatur. Hanc reſponſionem Viri Doctiſſimi exſufflarunt, & inter alios Hugo Menardus Sacramentarium Sancti Gregorii commentatus. Nam ipſius Gregorii ætate quatuor illos dies in uſu non fuiſſe, nedum Leonis temporibus, probat ex Homilia 16. Sancti Gregorii, eâ die habita, qua (ut ipſe ait) *Quadrageſima tempus inchoabant. A præſenti die*, inquit, *uſque ad Paſchalis Solemnitatis gaudia ſex hebdomadæ veniunt, quarum videlicet dies 42. fiunt. Ex quibus dum ſex dies Dominici abſtinentiæ ſubtrahuntur, non plus in abſtinentia quam 36. dies remanent. Dum verò per 365. dies annus ducitur, nos autem per*

36. dies

36. *dies affligimur, quaſi anni noſtri decimas Deo damus.* Porro ſi quatuor illi initiales dies additi fuiſſent Quadrageſimæ tempore Sancti Gregorii, quadraginta diebus integris jejunaſſent. Hinc Amalarius Fortunatus, lib. 1. de Officiis Eccleſiaſticis cap. 7. ait quòd *Sanctus Gregorius tantummodo triginta & ſex dies abſtinentiæ nobis inſinuat Quadrageſimalis temporis, forſan quia nondum erant additi quatuor dies a ſupradicta feria quarta uſque ad primam Dominicam Quadrageſimæ.*

Nec obſtat quòd in Sacramentario Sancti Gregorii quatuor illi dies præmittantur, & peculiaria ſingulis aſſignentur Officia, appelleturque primus dies *Feria quarta caput jejunii.* Hæc enim addita fuiſſe poſt Sancti Gregorii obitum, laudata ejuſdem Homilia evidenter probat.

Hæc tamen doctiſſimi Cardinalis Bellarmini reſponſionem ad laudatum Sancti Leonis teſtimonium non evertunt; quia dies illos initiales ex ſingulari pietate a multis obſervatos fuiſſe tempore Sancti Leonis, & jejunio conſecratos, conſtat ex Sancti Maximi Taurinenſis Homiliâ habitâ in illud Evangelium, quod in die Cinerum legitur: *Cùm jejunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes; Quia*, inquit, *nonnullorum eſt conſuetudo advenientes Quadrageſimæ dies devotiori jejunio, prævenire, neceſſariò præſens Evangelii decurſa eſt lectio, in qua ſpiritualium bonorum Retributor perfectam nobis regulam jejunandi tradidit*, &c. De his itaque diebus dicere potuit Sanctus Leo: *Secundâ, & quartâ, & ſextâ feriâ jejunemus: Sabbatho apud Beatum Petrum Apoſtolum Vigilias celebremus:* maximè ſi habitus ſit ille Sermo Dominica præcedente Quadrageſimam, ut colligit Bellarminus ex illis verbis: *Ingreſſuri igitur, dilectiſſimi, dies myſticos, & jejuniorum remediis conſecratos, præceptis Apoſtoli obedire curremus*, &c.

Verùm ſolutione Bellarmini relictâ, alteram amplector, quam nupero Sancti Leonis Editori, Patri Quenellio Oratorii Sacerdoti debemus: & cum ipſo reſpondeo, verba in objectione laudata non eſſe Sancti Leonis, ſed in ejus Sermonem irrepſiſſe, eique aſſuta fuiſſe uti & pannum integrum quo continentur, ab illis ſcilicet verbis: *Cui ita demum ſacrificium vera abſtinentia & vera pietatis offerimus, ſi nos ab omni malitia contineamus*, uſque ad illa verba quæ Sermoni fidem imponunt; *Auxiliante nobis per omnia Deo omnipotente.* Et quidem, quam verſamus, ſententiam, vel non eſſe Sancti Leonis, vel depravatum eſſe locum, jam antea vehementer ſuſpicatus eram. Perſuadere namque non poteram mihi, ſibi ipſi contradicere Sanctiſſimum Pontificem, qui toties quadraginta dierum jejunium aliis in Sermonibus nominat, nec uſquam in illis ſelectarum feriarum, quæ ſolæ jejunio conſecratæ eſſent, meminit, ut ex probationibus noſtræ propoſitionis evidens eſt. Succenſebam propterea tacitus doctiſſimis viris Hugoni Menardo & Henrico Valeſio, qui eo loco ducti, quatuor duntaxat Hebdomadæ cujuſlibet quadrageſimalis dies jejunio fuiſſe conſecratos Sancti Leonis ætate propugnarunt. Gratificari hac in parte Dallæo Catholicos Auctores graviſſimè ferebam. Nec tamen explodere audebam verba quibus nititur objectio; quia manuſcriptos Codices non evolveram univerſos; & in pluribus verba illa reperiri, nec non in excuſis hactenus compertum erat. Sed audaciores nos fecit Doctiſſimi Viri diligentia, qui manuſcriptorum quinque Codicum venerandæ antiquitatis & probatæ fidei auctoritate certiores nos fecit verba illa ſancti Leonis Sermoni fuiſſe inſerta. Illorum Codicum MSS. unus extat in Regis Chriſtianiſſimi Bibliotheca num. 341. Alter in Bibliotheca Illuſtriſſimi Domini Thuani numer. 49. Tertius in eadem numer. 108. Quartus in Bibliotheca Navarrici Collegii. Quintus in Bibliotheca celeberrimi Monaſterii Sancti Germani a Pratis. Quibus a Codicibus cum abſint verba in objectione laudata, & viginti circiter lineæ, quæ aliunde cum cæteris non rectè cohærent, nec Sancti Leonis ſtylum ſapiunt; fidenter explodenda ſunt tanquam adventitia, & a ſanctiſſimi Pontificis nedum mente, ſed & ſermone aliena.

Objectio tertia petitur ex Sancto Auguſtino Epiſtola 118. ad Januarium, inſignem quamdam ſuo adhuc ævo in Quadrageſima obſervanda apud Chriſtianos varietatem commemorante. *Sit aliquis peregrinus*, inquit, *in eo fortè loco ubi perſeverantes in obſervatione Quadrageſimæ, nec Quinta Sabbathi levant relaxantque jejunium: Non*, inquit, *hodie jejunabo. Quæritur cauſa. Quia non ſit*, inquit, *in patria mea. Quid aliud ille, niſi conſuetudinem ſuam conſuetudini alterius præponere conatur? Non enim mihi de libro Dei hoc recitaturus eſt, aut univerſa quâcunque dilatatur Eccleſia plena voce certabit, aut oſtendet illum contra Fidem facere, ſe autem ſecundùm Fidem; moreſque optimos aut illum violare, aut ſe cuſtodire convincet. Violat ſanè quietem & pacem ſuam, de ſuperflua quæſtione rixando. Mallem tamen in rebus hujuſmodi, ut ille in hujus, & hic in illius patria, ab eo, quod cæteri faciunt, non abhorreret.* Igitur quintis feriis in Quadrageſima jejunare, vel non jejunare, Sancti Auguſtini ætate liberum erat.

Reſpondeo primò Sanctum Auguſtinum de qualibet Feria 5. Quadrageſimæ non loqui, ſed de Feria Quinta duntaxat hebdomadis ſanctæ, quâ Cœnæ Dominicæ commemoratio celebratur. Id colligitur ex ejuſdem Epiſtolæ ſerie. *Si verò*, inquit, *etiam in aliena patria cùm peregrinaretur, & ubi major & frequentior eſt populus Dei, vidit verbi gratia bis offerri Quinta Sabbathi hebdomadæ ultimæ Quadrageſimæ, & manè & ad veſperam, venienſque in patriam ſuam, ubi in fine diei mos eſt offerri, malè illicitèque fieri contendat, quoniam alibi aliter ipſe viderit, puerilis eſt ſenſus ille cavendus in nobis, tolerandus in aliis, corrigendus in noſtris. Prima ergo inquiſitio tua, quam in Commentario poſuiſti, ex quo trium iſtorum generum ſit, attende: Quæris enim his verbis, quid per Quintam Feriam ultimæ hebdomadis Quadrageſimæ fieri debeat; an offerendum ſit manè, & rurſus poſt cœnam propter illud quod dictum eſt: Similiter poſtquam cœnatum eſt; an jejunandum, & poſt cœnam tantummodo offerendum? An etiam jejunandum, & poſt oblationem, ſicut facere ſolemus, cœnandum. Ad hæc itaque ita reſpondeo, ut quid horum faciendum ſit, ſi divina Scriptura præſcribit auctoritas, non ſit dubitandum quin ita facere debeamus... Similiter etiam ſi quid horum tota per orbem frequentat Eccleſia... Sed neque hoc, neque illud ineſt in eo quod tu quæris. Reſtat ergo ut de illo tertio genere ſit, quod per loca regioneſque variatur. Faciat ergo quiſque quod in ea Eccleſia, in quam venit invenerit.* De quinta igitur Feria ultimæ hebdomadis Quadrageſimæ loquitur Sanctus Auguſtinus, in qua jejunium a multis ſolvebatur, qui etiam propter ſingularem Cœnæ Dominicæ commemorationem, poſt refectionem Euchariſtiam ſumebant. Inde autem ortum habuerat illa relaxatio, quòd Catechumenis corpora abluentibus illa die, ut ad Baptiſmum Sabbatho ſuſcipiendum ſe pararent, multi cum illis balneum corpori indulgebant. Jejunium autem ſimul ferre non poterant, & lavacrum. *Sed nonnullos*, [inquit Sanctus Auguſtinus] *probabilis quædam ratio delectavit, ut uno certo die per annum, quo ipſam Cœnam Dominus dedit tanquam ad inſigniorem commemorationem, poſt cibos offerri, & accipi liceat Corpus & Sanguinem Domini. Honeſtius autem arbitror ea hora fieri, ut qui etiam jejunaverit, poſt orationem*

quæ

Digitized by Google

qua horâ nonâ ſit, ad Oblationem poſſit occurrere. Quapropter neminem cogemus ante Dominicam illam Cœnam prandere, ſed nulli etiam contradicere audemus. Hoc tamen non arbitror inſtitutum, niſi quia plures & propè omnes in pleriſque locis eo die lavare conſueverunt. Et quia nonnulli etiam jejunium cuſtodiunt; manè offertur propter prandentes, quia jejunia ſimul & lavacra tolerare non poſſunt; ad veſperam verò propter jejunantes. Si autem quæris cur etiam lavandi mos ortus ſit: nihil mihi de hac re cogitanti probabilius occurrit, niſi quia baptizandorum corpora per obſervationem Quadrageſimæ ſordidata, cum offenſione ſenſus ad fontem tractarentur, niſi aliqua die lavarentur. Iſtum autem diem potiùs ad hoc electum, quo Cœna Dominica anniverſariè celebratur. Et quia conceſſum eſt hoc Baptiſmum accepturis, multi cum his lavare voluerunt, jejuniumque relaxare. Liberum igitur fuiſſe fateor in Eccleſia Africana, jejunare, vel non jejunare Feriâ 5. in Cœna Domini; imò & Sacrificium offerre aut Euchariſtiam ſumere jejunum vel pranſum; ut certum inſuper eſt ex Canone 29. Concilii III. Carthaginenſis, decernentis, *Ut Sacramenta Altaris a jejunis celebrentur, excepto uno die anniverſario, quo Cœna Domini celebratur.* Sed nego liberum fuiſſe ſolvere jejunium, vel ſervare qualibet Feria quinta Quadrageſimæ.

Objicies locum S. Auguſtini Epiſtolâ 86. ad Caſulanum, aſſerentis Romæ feriam quintam a jejunio eſſe immunem. *Videant ergo Romani quid agant*, inquit, *quia ipſi etiam nimis contumelioſè hujus diſputatione tractantur; apud quos omnibus iſtis ſex diebus, præter pauciſſimos Clericos aut Monachos, quotus quiſque invenitur, qui frequentet quotidiana jejunia? Maximè quia ibi jejunandum Quinta Sabbathi non videtur.*

Reſpondeo Sanctum Auguſtinum ibi de Quadrageſimæ jejunio non loqui, ſed de jejuniis quæ per totum annum Chriſtiana plebs Romæ ſervabat ex pia conſuetudine, ut eadem in Epiſtola teſtis eſt Auguſtinus. *Puto enim*, inquit, *quòd ſi ter in Sabbatho quis jejunat, jam ſuperat Phariſæum, qui bis Sabbatho jejunabat. Quòd ſi & quater, vel etiam ut nullus dierum, excepto Sabbatho & Dominico, prætermittatur, in hebdomade quinquies jejunatur, quod multi totâ vitâ ſuâ faciunt, maximè in Monaſteriis conſtituti: non ſolùm Phariſæus, qui bis in Sabbatho jejunabat, verùm etiam Chriſtianus, qui quartâ & ſextâ feriâ, & ipſo Sabbatho jejunare conſuevit, quod frequenter Romana plebs facit, in labore jejunii ſuperabitur.* Ex quibus evidens eſt, Fideles qui pietati ſtudebant, ſolitos fuiſſe quartâ & ſextâ feriâ, nec non Sabbatho jejunare, in Eccleſia Romana per totum annum: feriâ verò quintâ non jejunaſſe, niſi pauciſſimos Clericos aut Monachos, qui quotidie, ſolis Dominicis exceptis, jejunabant.

Ex his colligitur, falſum eſſe quod narrat Auctor libri de Vitis Romanorum Pontificum Damaſo ſuppoſiti, Melchiadem ſcilicet Feriæ 5. jejunium prohibuiſſe; quod etiam ſecunda Epiſtola Melchiadi ab impoſtore Iſidoro ſuppoſita teſtatur; quod denique ex impuris illis fontibus Alcuinus, vel quiſquis eſt Auctor libri de divinis Officiis Alcuino adſcripti, & Micrologus cap. 50. hauſerunt. Nolim tamen inficias ire quin abuſus ille nonnullas in Eccleſias irrepſerit, ut jejunium Feriâ 5. Quadrageſimali tempore ſolveretur ac Miſſæ omitteretur Sacrificium. Quem abuſum Gregorius II. Pontifex Maximus emendavit, ut Anaſtaſius Bibliothecarius in ipſius Vita, & Luitprandus Ticinenſis teſtantur.

Reſpondeo ſecundò, ſi quædam Eccleſiæ quamlibet Quadrageſimæ Feriam 5. a jejunio immunem fecerint, eas aliunde hanc relaxationem compenſaſſe, majorem hebdomadarum numerum in jejuniis tranſigendo, ut quod quintæ cujuſvis feriæ ſubtractione ſacræ Quadragenæ deerat, aliorum additione dierum ſuppleretur: ſicut illæ Eccleſiæ in quibus Sabbathum a Jejunio abſolvebatur, ſeptem hebdomadas jejunio Quadrageſimali conſecrabant, ut conſtat ex Caſſiano Collatione 21. cap. 25. & Sancto Dorotheo Doctrinâ 15. Idem colligitur ex Auctore Libelli de Officiis Venerabili Bedæ adſcripti, qui narrat, Quadrageſimale Jejunium quinquageſimo die ante Paſca inchoatum fuiſſe ex Teleſphori Conſtitutione: ex illis autem quinquaginta diebus, qui a Quinquageſima uſque ad Sanctam Reſurrectionem numerantur, *Si*, inquit, *octo Dominicas ſubtraxeris, in quibus jejunium non licet obſervare, remanent quadraginta & duo dies; & hi duo dies, quinta & ſeptima feria, qui quadragenarium excedunt, apud quoſdam jejunio deducuntur; apud quoſdam in refectione, propter Cœnam Dominicam, & Sanctum Sabbathum habentur.* Et poſt pauca: *Septuageſima*, inquit, *ideo fertur a Fidelibus celebrari, ut & decimas dierum Deo reddere, & nihilominus primam & quintam feriam, & Sabbathum poſſint a jejunio relaxare.* Iſta tamen Theleſphori, quam laudat, Conſtitutio, incertæ prorſus fidei eſt.

Objectio quarta eruitur ex ſancto Gregorio Turonenſi, qui lib. 10. Hiſtoriæ Francorum cap. 31. memoriæ prodidit, Perpetuum, qui Euſtochio in Turonico Epiſcopatu circa annum Domini 460. ſucceſſit, *Inſtituiſſe Jejunia, Vigiliaſque, qualiter per circulum anni obſervarentur, quod hodieque*, inquit, *apud nos tenetur ſcriptum.* Hinc apparet, nullum ante Perpetuum in Eccleſia Turonica fuiſſe certum ac conſtitutum jejuniorum ordinem, cum eam tamen antea rexiſſent laudatiſſimi Epiſcopi Gratianus, Lidorius, Martinus, Briccius, & Euſtochius, quorum adeo temporibus videntur illius Eccleſiæ homines, pro vetuſtiſſimorum Chriſtianorum more, non ſub lege præcepti, ſed pro arbitrio, ex cauſis, rationibuſque occurrentibus jejunaſſe. Sed & ipſe ille jejuniorum ordo, quem a Perpetuo inſtitutum Gregorius memorat, multum a cæterorum more diſcrepat. Sic enim ille eum exequitur: *De jejuniis. Poſt Quinquageſimam, quartâ & ſextâ Feriâ, uſque Natale Sancti Joannis. De Calendis Septembris, uſque Calendas Octobris bina in ſeptimana jejunia. A depoſitione Domini Martini, uſque Natale Domini, terna in ſeptimana jejunia. De Natale ſancti Hilarii uſque medium Februarium, bina in ſeptimana jejunia.* Hic erat ex Perpetui inſtitutione jejuniorum totius anni apud noſtros Turonenſes ordo: in quo non alia occurrunt ante Paſcha jejunia, niſi quæ a Quinquageſima (id eſt a ſeptima ante Paſcha Dominica) quarta ſextaque feriis celebrabantur: indeque ad ſancti Joannis Feſtum, quod in Junii 24. incidit, continuabantur. Quadrageſimalia igitur noſtrorum Turonenſium, ex Perpetui Epiſcopi inſtituto, jejunia, non plura ſingulis annis fuere, quàm quatuordecim. Ita argumentatur Dallæus.

Reſpondeo, Perpetuum inſtituiſſe Jejunia & Vigilias ſtatis diebus extra Quadrageſimam: de Jejunio verò Quadrageſimali nihil ſanxiſſe, utpote quod ab Apoſtolicis temporibus ſemper ſervatum eſſet. Certè quando fuerit inſtitutum Quadrageſimale Jejunium ab anno 460. quo Turonenſem Eccleſiam regere cœpit Perpetuus, ad annum 560. quo Agathenſe Concilium celebratum eſt, indicare nemo poterit. At in Concilio Agathenſi, Canone 12. animadvertitur in eos qui vel Sabbathum in Quadrageſima a jejunio abſolverent. *Placuit etiam*, inquit, *ut omnes Eccleſiæ filii exceptis diebus Dominicis, in Quadrageſima, etiam die Sabbatho, Sacerdotali ordinatione, & di-*

ſtri-

ſtrictionis comminatione jejunent. Anno verò Chriſti 511. Gallicani Epiſcopi in Concilio Aurelianenſi, Clodovei Regis Chriſtianiſſimi juſſu congregati, varietatem nonnullam quæ in Antepaſchalis Jejunii obſervatione tunc cernebatur, Canone 24. reſecarunt. Quidam enim, ſecundùm Orientalis Eccleſiæ ritum, Sabbathis non jejunabant; qui tamen dierum jejunio conſecratorum numerum imminuere veriti, illud a Quinquageſima auſpicabantur; atque ita ſeptem hebdomadibus, demptis Sabbathis, jejunabant. Porro Gallicani Antiſtites ſanxerunt, ut Quadrageſimale jejunium uniformi ritu celebraretur, utque ſex hebdomadibus continuis Dominica duntaxat die excepta, Fideles jejunarent; ut Quadrageſima non Quinquageſima religioſè obſervaretur. *Id a Sacerdotibus omnibus decretum eſt*, inquit Canon laudatus, *ut ante Paſcha Solemnitatem non Quinquageſima, ſed Quadrageſima teneatur.* Cùm itaque non appareat quadraginta dierum Antepaſchale Jejunium illo 45. aut 50. annorum intervallo, quod ab initio Epiſcopatûs Perpetui ad illa uſque Concilia interceſſit, fuiſſe inſtitutum, colligere eſt illud ante Perpetui ætatem obſervatum fuiſſe, adeoque Sanctum illum Antiſtitem ſtatos extra Quadrageſimam jejuniorum dies deſignaſſe, non verò ſtatuiſſe aliquid de Jejunio Antepaſchali.

Nec obſtat quòd quartâ & ſextâ feriâ poſt Quinquageſimam jejunandum eſſe decreverit. Non enim Quinquageſima Antepaſchalis ibi intelligenda eſt, ſed Quinquageſima Paſchalis, id eſt, quinquaginta dierum intervallum quod a Paſchate ad Pentecoſtem decurrit. Illis namque quinquaginta diebus jejunare nefas putavit Eccleſia vetus. Poſt Pentecoſtem verò obſervanda jejunia indicta ſunt certis diebus pro Epiſcoporum arbitrio: qualia indixit in Eccleſia Turonenſi Perpetuus. Igitur Quinquageſimam in ordine jejuniorum, quem Sanctus ille Antiſtes conſtituit, inſcitè intellexit Dallæus ſeptimam Hebdomadam ante Paſcha, non animadvertens Pentecoſtem, Eccleſiaſtico loquendi more, Quinquageſimæ Solemnitatem dictam eſſe, quia dies eſt a Dominica Reſurrectione quinquageſimus. Id certum eſt ex Concilio Aurelianenſi I. Canone 25. decernente, *Ut nulli civium Paſcha, Natalis Domini, vel Quinquageſimæ Solemnitatem in villa liceat celebrare, niſi quem infirmitas probabitur tenuiſſe.* Eodem ſenſu ſumitur Quinquageſimæ nomen in Concilio Turonenſi II. Canone 17. quo de Monachorum jejuniis ſic decernit: *De jejuniis verò antiqua a Monachis inſtituta ſerventur, ut de Paſcha uſque Quinquageſimam, exceptis Rogationibus, omni die fratribus prandium præparetur: poſt Quinquageſimam, tota Hebdomade ex aſſe jejunent. Poſtea uſque ad Calendas Auguſti, ter in ſeptimana jejunent, ſecunda, quarta, & ſexta die, exceptis his qui aliquâ infirmitate conſtricti ſunt. In Auguſto, quia quotidie Miſſæ Sanctorum ſunt, prandium habeant. In Septembri toto, & Octobri, & Novembri, ter in ſeptimana. De Decembri uſque ad Natale Domini, omni die jejunent. Et quia inter Natale Domini & Epiphania omni die Feſtivitates ſunt, itemque prandebunt. Excipitur triduum illud, quo ad calcandam Gentilium conſuetudinem, Patres noſtri ſtatuerunt privatas in Calendis Januarii fieri Litanias, ut in Eccleſiis pſallatur, & hora octava in ipſis Calendis Miſſa Circumciſionis, Deo propitio, celebretur. Poſt Epiphania verò uſque ad Quadrageſimam, ter in ſeptimana jejunent.*

Eodem ſenſu Quinquageſimæ nomen a Caſſiano uſurpatum eſt Collatione 21. cap. 11. cujus hæc eſt inſcriptio: *Quæſtio cur in Ægypto totis diebus Quinquageſimæ non jejunetur, nec genua in oratione curventur?* Sic autem habet: *Igitur Abbas Theonas cùm diebus Quinquageſimæ nos in noſtra cellula viſitaſſet, Veſpertinâ orationum Solemnitate tranſacta, humi paulùlum conſidentes, cœpimus diligentiùs percunctari, cur apud eos tanta obſervantia caveretur, ne quis penitus totis Quinquageſimæ diebus vel genua in oratione curvare, vel uſque ad horam nonam jejunare præſumeret: eoque id diligentiùs ſcrutabamur, quòd nequaquam hoc tanta cautione ſervari in Syria Monaſteriis videramus.*

Objectionem quintam Dallæo ſuppeditat S. Joannes Chryſoſtomus Homiliâ in eos qui Paſcha jejunant. *Multi quondam temerè ac ſine judicio*, inquit, *præcipuè vero hoc tempore, quo Chriſtus ea tradidit, ad ſacra Myſteria accedebant. Cùm intelligerent Patres quantum ex temerario acceſſu detrimenti caperetur, convenientes, quadraginta dies jejunii, precum, auditionis verbi Dei, & conventuum deſignarunt; ut in his diebus omnes per preces, per eleemoſynam, per vigilias, per jejunium, per lachrymas, per Confeſſionem, ac per cætera omnia diligenter expurgati, ita pro captu noſtro cum conſcientia pura accedamus.* Inſtitutionem igitur Quadrageſimæ, non Apoſtolis, ſed *Patribus* tribuit; quo nomine nemo neſcit Epiſcopos, qui Eccleſiæ poſt Apoſtolica tempora præfuerunt, intelligi.

Reſpondeo Sanctum Chryſoſtomum non loqui de prima Quadrageſimæ inſtitutione; ſed de illius deſignatione ad omnia illa Chriſtianæ pietatis officia, quæ ibi recenſet; præcipuè verò ad vigilias, ad conventus, ad ſacrarum Concionum auditionem, & ad Confeſſionem, qua expurgarent conſcientiam peccatores, ut Euchariſtiam dignè perciperent. Sed etſi demus ipſum de prima Quadrageſimalis obſervantiæ inſtitutione loqui, non ideo negat ab Apoſtolis quadraginta illos dies jejuniis deſignatos eſſe atque conſecratos, quia horum deſignationem Patribus refert acceptam. Quos enim Patrum nomine veriùs appellare potuit Chryſoſtomus, quàm Apoſtolos ipſos: qui hoc ipſum nomen ſibi tribuerunt? *Nam etſi*, inquit Paulus, *habeatis multa millia pædagogorum in Chriſto, ſed non multos patres, in Chriſto enim Jeſu per Evangelium ego vos genui.* Et certè inſtitutum ab aliqua Epiſcoporum Synodo quadraginta dierum Antepaſchale Jejunium his verbis non ſignificavit Chryſoſtomus: Siquidem Nicæna ipſa Synodus Quadrageſimam inſtitutam ſupponit: Conſtantinopolitana verò de Quadrageſima nullum edidit Canonem. Porro antequàm S. Joannes Chryſoſtomus hanc Homiliam haberet, duo illa dumtaxat Oecumenica Concilia habita erant. Cùm itaque Synodi particulares, aut ſingulares Epiſcopi Quadrageſimæ obſervandæ legem Eccleſiæ univerſæ imponere non potuerint: ſequitur obſervantiam illam, quam non magis ſuæ Eccleſiæ propriam, quàm Paſcha, Sacrificium, & Collectas, Sanctus Chryſoſtomus ſignificat, ſed æquè Eccleſiæ univerſæ convenientem, fuiſſe ab Apoſtolis inſtitutam, quos Patrum nomine deſignavit. Lucem huic reſponſioni afferent antecedentia & ſequentia Sancti Chryſoſtomi verba: *Non enim*, inquit, *idem ſunt Paſcha, & Quadrageſima; ſiquidem Quadrageſima ſemel in anno fit, Paſcha verò ter in Hebdomada; nonnunquam etiam quater, vel potiùs quotieſcunque volumus. Eſt enim Paſcha non jejunium, ſed Oblatio & Sacrificium quod in ſingulis fit Collectis. Hoc autem ita eſſe, collige ex his Pauli verbis: Paſcha noſtrum pro nobis immolatus eſt Chriſtus: Et, Quotieſcunque manducabitis Panem hunc & Calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Itaque quotieſcumque cum conſcientia munda accedis, Paſcha celebras; non quando jejunas; ſed quando Sacrificii illius fit par-*

ti-

ticeps.... Quam ob cauſam igitur jejunamus, inquit, per hos dies quadraginta? Multi quondam temerè ac ſine judicio, præcipuè verò hoc tempore quo Chriſtus ea tradidit, ad ſacra Myſteria accedebant; &c. quæ in argumento laudata ſunt. Quibus ſubjungit: *Porro illos hac ſua condeſcenſione magnum quid & egregium præſtitiſſe, dum efficerant ut in jejunii conſuetudinem veniremus, inde conſtat; Nam nos quidem ſi toto anno clamare, ac jejunium prædicare non ceſſemus, nemo verbis noſtris animum attendit: quòd ſi tantùm Quadrageſimæ tempus advenerit, licèt cohortetur nemo, licèt conſilium det nemo, etiam is qui negligentiſſimus fuerit, excitatur, & oblatam ab ipſo tempore conſilium & cohortationem admittit.*

Tom. 1. Biblioth. Patrum.

Objectionem ſextam inſtruit Dallæus ex Victore Antiocheno in cap. 2. S. Marci, ubi Dominum de Apoſtolis ita loquentem inducit; *Iſti verò, qui ut nova, antèque inaudita præcepta, & leges hominibus tradant, deſignati ſunt, ad veſtras jejunationes compelli hoc tempore non debent, nec jure quoque valent. At ſuis nihilominus locis, unà cum cæteris virtutibus, jejunii quoque obſervantiam & religionem oſtenſuri ſunt; non quòd aliquâ legis neceſſitate ad hoc adigentur, aut quod veſtro more, uti ſenſu, veteribus ritibus adhuc inſiſtendum arbitrabuntur; ſed quòd hoc medium veluti ſalutare, & opportunum ad virtutis perfectioris ſtudium ſuo poſtea tempore adhibituri ſunt.* Victor igitur non putavit Apoſtolis a Domino, aut ejus Spiritu latam ullam jejunandi legem; nullam adeo cæteris tuliſſe vult; quos certum eſt nullam aliis legem tuliſſe, quam non ipſis Dominus, vel ejus Spiritus tuliſſet. Tum ſubjicit; *Enimverò inter eos, qui ex Moyſis, & eos rurſum qui in Gratia lege jejuniis dant operam, hoc præter cætera intereſt, quòd illi quidem jejunia a Deo præfinita habebant, quæ proinde modis omnibus explere obligabantur, etiamſi aliàs noluiſſent; hi verò virtutis amore, liberâque voluntatis electione jejunant ve'iùs, quàm ulla legis coactione.* Ergo nulla Chriſtianis indicta ſunt ab Apoſtolis jejunia; quæ etiam, qui aliàs nollent, explere obligantur; quæque non libera voluntatis electione, ſed vera legis coactione obſerventur. Denique ſic concludit Victor, objectionem de Quadrageſima, quæ ejus tempore jam invaluerat, occupans: *Quod ſi verò Quadrageſimale, vel aliud quodcunque jejunium, definitum habemus, propter ignavos, & negligentes, quò nimirum quoque ii officium faciant, præfinitum habemus. Studioſi namque pietatique dediti certo animi conſilio, propenſâque voluntate jejunium illud perſolvunt magis, quàm ulla omnino legis aut præcepti vi compulſi.* Quicquid itaque eſt jejunii ſtati ac definiti, id per accidens, propter ignavos & negligentes, poſt Apoſtolos ſcilicet, inſtitutum fuiſſe docet.

Floruit Victor Antiochenus V. ſæculo, poſt S. Chryſoſtomi tempora.

Reſpondeo, Victorem Antiochenum ibi ſolùm aſſerere Apoſtolos non fuiſſe obligatos ad obſervanda jejunia Moſaicæ legis, & Phariſæorum, aut Diſcipulorum Joannis. Verſatur enim in illo ſancti Marci loco exponendo: *Erant Diſcipuli Joannis, & Phariſæi jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare Diſcipuli Joannis & Phariſæorum jejunant, tui autem Diſcipuli non jejunant? Et ait illis JESUS: Nunquid poſſunt filii nuptiarum, quandiu Sponſus cum illis eſt, jejunare? Quanto tempore habent ſecum Sponſum, non poſſunt jejunare. Venient autem dies cùm auferetur ab eis Sponſus, & tunc jejunabunt in illis diebus. Nemo aſſumentum panni rudis aſſuit veſtimento veteri: alioqui aufert ſupplementum novum a veteri, & major ſciſſura fit. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres, &c.* Hæc igitur verba Victor Antiochenus commentatus, oſtendit Apoſtolos Moſaicæ legis ritibus & præceptis, adeoque jejuniis, non fuiſſe obligatos. *Cùm enim*, inquit, *Apoſtoli novi Teſtamenti Præcones & Doctores ſint inſtituti, non debent nunc veterum ceremoniarum & obſervationum legibus obſtringi*, &c. Legis ergo neceſſitatem, aut coactionem, qua Chriſtianos ad jejunia adigi negat, non aliam intelligit, quàm legis Moſaicæ. Chriſtiani namque, non lege cogente per temporalium pœnarum inflictionem, ſtata jejunia & ab Apoſtolis, aut Eccleſia indicta obſervant; ſed libera electione, & virtutis amore, id eſt, non terrore pœnæ, ſed amore juſtitiæ: non lege terrente per literam, ſed charitate jubente per gratiam, (ut ſancti Auguſtini verbis loquar.) Quamvis autem propter negligentes Quadrageſimale jejunium definitum dicat, quod pii voluntate magis, quàm lege aut præcepto compulſi perſolvunt: non tamen juſtis etiam piiſque Chriſtianis ex lege incumbere negat Jejunii Quadrageſimalis obſervantiam. Aliud enim eſt lege non teneri, & voluntate atque amore, potiùs quàm legis neceſſitate id exequi quod lex præcipit. Quo modo juſti omnes divinis legibus alioqui ſubditi, ipſas religioſè adimplent. Nec alius eſt Victoris Antiocheni ſenſus, quàm Apoſtoli ad Galat. 5. dicentis: *Si Spiritu ducimini, non eſtis ſub lege.* Et 1. ad Timotheum cap. 1. *Lex juſto non eſt poſita, ſed injuſtis, & non ſubditis; impiis, & peccatoribus*, &c.

Objectio ſeptima petitur ex ſancto Auguſtino Epiſtolâ 86. ad Caſulanum dicente: *Ego in Evangelicis & Apoſtolicis Literis, totoque Inſtrumento quod appellatur Teſtamentum novum, animo id revolvens, video præceptum eſſe jejunium; quibus autem diebus non oporteat jejunare, & quibus oporteat, præcepto Domini vel Apoſtolorum non invenio definitum.* Igitur Quadrageſimale Jejunium non eſt ab Apoſtolis inſtitutum.

Reſpondeo, negare ſanctum Auguſtinum dies jejuniorum a Chriſto vel Apoſtolis, præcepto aliquo fuiſſe definitos, quod in Evangelicis, aut Apoſtolicis Literis fuerit exaratum: non verò negare quin ſtatos jejuniorum dies ante Paſchalem Solemnitatem viva voce præceperint obſervandos. In Auguſtini verbis ita evidens eſt hic ſenſus, ut cæcus ſit qui illum non videat, hebes qui non capiat. Ibi enim ullum extare negat de ſtatis jejuniorum diebus Domini vel Apoſtolorum præceptum, ubi præceptum ipſum jejunii abſolutè & in ſe ſpectati contineri aſſerit. In hoc quippe vis antitheſeos poſita eſt. Atqui aſſerit jejunii præceptum in Evangelicis & Apoſtolicis Literis contineri. Id igitur inficiatur unum, quòd in iiſdem Literis, aliquo Domini vel Apoſtolorum præcepto ſit definitum, quibus diebus oporteat jejunare, quibus non oporteat.

Inſtat Dallæus, Si quod negat ſanctus Auguſtinus, jejunandi tempora definiviſſe Apoſtolos, de omni omnino Apoſtolorum præcepto, & ſcripto, & vocali non ſit intelligendum, neque oratio, neque conſilium Sancti Auguſtini conſtabit. Hanc enim ſententiam contra quemdam Diſputatorem Urbicum ſapienter adhibet, qui omni Sabbatho neceſſariò jejunandum contendebat, præter omnium Chriſtianorum (ſi Romanos, & paucos alios exceperis) conſuetudinem. Auguſtinus poſtquàm iſtius hominis inſcitiam ac temeritatem longa diſputatione, ut dignum erat, compeſcuit, ac fregit, tandem ita concludit, ut ſuum cuique jejunandi morem permittentes, alii alios, tametſi in tempore jejunii diſcrepantes, mutua caritate teramus; quòd ſcilicet non ſint iſta tanti, ut pax Eccleſiæ propter res hujuſmodi turbanda ſit. Quæ ſcilicet nullo Apoſtolorum præcepto definitæ, Chriſtianorum prudentiæ atque caritati liberæ relictæ ſunt.

Re-

Reſpondeo, nego conſecutionem. Satis enim eſt ut conſtet Sancli Auguſtini ratiocinatio, quòd certorum dierum per totum anni curriculum jejunia extra Quadrageſimam, nullo Domini vel Apoſtolorum præcepto definita ſint, verbi gratiâ jejunium Sabbathi: quamvis Antepaſchale 40. circiter dierum jejunium ab Apoſtolis inſtitutum ſupponatur. Si enim a Chriſto, aut Apoſtolis jejunium Sabbathi, de quo agit, præceptum non eſt, ad mores duntaxat varios Eccleſiarum ſpectat illius obſervatio, vel relaxatio: proindeque contendere non debent jejunantes cum non jejunantibus, quaſi ab Apoſtolica traditione deſciſcant. *Quòd, ſi reſpondetur*, inquit, *hoc docuiſſe Jacobum Hieroſolymis, Epheſi Joannem, cæteroſque aliis locis, quod docuit Roma Petrus, id eſt, ut Sabbatho jejunetur, ſed ab hac doctrina terras cæteras deviaſſe, atque in ea Romam ſtetiſſe: & e contrario refertur, Occidentis potiùs aliqua loca, in quibus Roma eſt, non ſervaſſe quod Apoſtoli tradiderunt: Orientis verò terras, unde cœpit Evangelium ipſum prædicari, in eo quod ab omnibus ſimul cum Petro Apoſtolis traditum eſt, ne Sabbatho jejunetur, ſine aliqua varietate manſiſſe: Interminabilis eſt iſta contentio, generans lites, non finiens quæſtiones. Sit ergo una fides univerſa, quæ ubique dilatatur, Eccleſia, tanquam intus in membris, etiamſi ipſa Fidei unitas quibuſdam diverſis obſervationibus celebratur, quibus nullo modo quod in Fide verum eſt, impeditur. Omnis enim pulchritudo filiæ Regis intrinſecùs; illæ autem obſervationes quæ variè celebrantur, in ejus veſte intelliguntur. Unde ibi dicitur: In fimbriis aureis, circumamicta varietate. Sed ea quoque veſtis ita diverſis celebrationibus varietur, ut non adverſis contentionibus diſſipetur.* Et infrà: *Verumtamen*, inquit, *in hujus Sabbathi jejunio, ſive prandio, nihil mihi videtur tutiùs pacatiùſque ſervari, quàm ut qui manducat, non manducantem non ſpernat, & qui non manducat manducantem non judicet; quia neque ſi manducaverimus, abundabimus, neque ſi non manducaverimus, egebimus; cuſtoditâ ſcilicet eorum inter quos vivimus, in his rebus inoffenſa ſocietate.* Cæterùm de Quadrageſimali Jejunio idem dici non poteſt; ſiquidem nullam quoad illius obſervantiam, eſſentialiter, (ut ita loquar) ſpectatam, diverſitas eſt, aut unquam fuit variis in Eccleſiis, ſed ad Eccleſiæ univerſalis Diſciplinam moreſque ſpectat; nec ab aliquo Concilio inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt: adeoque nonniſi auctoritate Apoſtolicâ traditum rectiſſimè creditur, ſecundùm regulam a Sancto Auguſtino poſitam.

Contra. Sanctus Auguſtinus Quadrageſimam non alicui Patrum Concilio, ſed Eccleſiæ conſuetudini tribuit, in Epiſtola 119. ad Januarium data, cap. 17. *Ut quadraginta illi dies*, inquit, *ante Paſcha obſerventur, Eccleſiæ conſuetudo roboravit. Sic etiam ut octo dies Neophytorum diſtinguantur a cæteris, id eſt, ut octavus primo concinat.* Quadrageſimam, & Neophytorum dies octo poſt Paſcha, quo tincti fuerant, ejuſdem facit originis: atqui hos Neophytorum, neque ipſe Auguſtinus, neque quiſquam alius, ab Apoſtolis inſtitutos, aut præceptos eſſe ſenſit. Ergo neque illos quadraginta ab Apoſtolis inſtitutos fuiſſe confitendum eſt, ex Auguſtini quidem ſententia, qui utroſque pares facit. Itaque ut illos Neophytorum octo dies abrogare nulla fuit Catholicis religio; non major neceſſitas incumbit quadraginta jejunantium dies retinendi.

Reſpondeo, diſtinguo Antecedens: Quadrageſimam Eccleſiæ conſuetudini tribuit, roboranti, concedo; inſtituenti, nego. Itaque Eccleſiæ conſuetudo Quadrageſimalis jejunii obſervantiam ab Apoſtolis inſtitutam roboravit. Non comparat porro Sanctus Auguſtinus octo Neophytorum dies cum 40. Jejunii Quadrageſimalis diebus quoad originem & inſtitutionem; ſed quoad celebrationem duntaxat & robur: quòd nimirum Eccleſiæ conſuetudo utroſque roboraverit, & quòd eos pariter obſervet Eccleſia, quamvis utramque illam obſervantiam pariter non inſtituerit, ſed primam acceperit ab Apoſtolis. Quanquam nihil obeſt quin utrumque illud inſtitutum Apoſtolis acceptum referatur: licèt abrogatum ſit alterum, cùm ſolemnis adultorum Baptiſmus deſiit: alterum verò etiamnum vigeat, ſemperque ſit obſervandum, quia ejus rationes perpetuæ ſunt.

Objectionem octavam ſuggerit Socrates lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22. ubi variis Quadrageſimalis Jejunii ritibus recenſitis, hæc ſubjungit: *Et quoniam nemo ſcriptum de hac re præceptum proferre poteſt, apparet Apoſtolos arbitrio cujuſque ac voluntati id permiſiſſe, ut unuſquiſque quod bonum eſt, ſuâ ſponte, non metu ac neceſſitate perageret.*

Reſpondeo, Socrati Novatiano homini, & Novatianam circa Feſtorum celebrationem, & Jejuniorum obſervationem indifferentiam propugnanti, fidem non eſſe adhibendam, Sanctiſque Hieronymo, & Leoni potiùs eſſe credendum, qui Jejunii Quadrageſimalis Auctores Apoſtolos agnoſcunt.

Objectio nona ſumitur ex Caſſiano, Collatione 21. cap. 30. *Sciendum ſanè*, inquit, *hanc obſervantiam Quadrageſimæ, quandiu Eccleſiæ illius primitivæ perfectio inviolata permanſit, penitus non fuiſſe. Non enim præcepti hujus neceſſitate, nec quaſi legali ſanctione conſtricti arctiſſimis jejuniorum terminis claudebantur, qui totum anni ſpatium æquali jejunio concludebant. Verùm cùm ab illa Apoſtolica devotione deſcendens quotidie Credentium multitudo ſuis opibus incubaret, nec eas uſui cunctorum, ſecundùm Apoſtolorum inſtituta divideret, ſed privatim impendiis ſuis conſulens, non ſervare tantùm, ſed etiam augere contenderet, Ananiæ & Saphiræ exemplum non contenta ſectari; id tunc univerſis Sacerdotibus placuit, ut homines curis ſecularibus illigatos, & penè ut ita dixerim, continentiæ vel compunctionis ignaros, ad opus ſanctum canonicâ jejuniorum indictione revocarent, & velut legalium decimarum neceſſitate compellerent, quæ utique infirmis prodeſſe poſſit, & perfectis præjudicare non poſſit, qui ſub gratiæ Evangelii conſtituti, voluntariâ legem devotione tranſcendunt.* Ergo Quadrageſimale Jejunium poſt Apoſtolica tempora ab Epiſcopis inſtitutum eſt, remiſſu jam priſcorum Chriſtianorum fervore.

Reſpondeo; hanc privatam fuiſſe & ſingularem Caſſiani opinionem, quâ relictâ, Sanctorum Hieronymi, Auguſtini, & Leonis ſententiam amplectimur, & propugnamus. Fundamentum præterea ſententiæ Caſſiani ſatis caducum eſt. Chriſtianos enim Apoſtolicis temporibus arctiſſimum toto anno jejunium obſervaſſe, nec certum, nec veriſimile eſt: quemadmodum nec continentiam & bonorum abdicationem fuiſſe profeſſos. Multos enim uſos fuiſſe matrimonio, & propria bona retinuiſſe, ex quibus Sanctorum indigentiæ ſubveniebant, ex Epiſtola Sancti Pauli ad Corinthios, & ex Actis Apoſtolorum certum eſt.

Objectio decima ſumpta eſt ex Bernone Augienſi Abbate (qui ſe Henrici I. Imperatoris Coronationi anno Domini 1014. interfuiſſe teſtatur.) Is itaque lib. de rebus ad Miſſam pertinentibus cap. 2. & cap. 7. hæc habet: *Multæ conſuetudines Eccleſiaſticæ inveniuntur a ſanctis Patribus infra Canonicæ Regulæ terminum conſtitutæ; ſicut ſunt Adventus Domini, Septuageſima, Sexageſima, Quinquageſima, Quadrageſima, Litania major, dies Rogationum ante Aſcenſionem Domini, Vigiliæ quorum,*

dumdam Sanctorum, necnon & hac ipſa Quatuor Temporum jejunia, quæ præ manibus habentur. Viden' ut Quadrageſimam inter Eccleſiaſticas conſuetudines reponit, a Patribus, non adeo ab Apoſtolis inſtitutas.

Reſpondeo, hunc Abbatem ab Apoſtolicis remotiſſimum temporibus, majorem non mereri fidem, quàm Sancti Hieronymus, Auguſtinus & Leo, qui Quadrageſimale Jejunium ab Apoſtolis inſtitutum teſtantur.

Objicitur ultimò. Teleſphorus Pontifex Romanus Quadrageſimam inſtituit: ejus itaque origo perperam ad Apoſtolos refertur.

Probatur antecedens ex Chronico Euſebii ad annum D.136. *Quadrageſimale Jejunium*, inquit, *a Teleſphoro per hoc tempus inſtitutum ac præceptum quidam ſcribunt*.

Idem probatur ex Rabano Mauro libro 2. de Inſtitutione Clericorum cap. 34. in quo ſcribit *Teleſphorum conſtituiſſe, ut per ſeptem Hebdomadas ante Paſcha corpus jejuniis caſtigemus; qui alias ſeptem poſt Paſcha uſque in Pentecoſtem in lætitia a jejuniis relaxare volumus*.

Idem aſſerit Rupertus Tuitienſis Abbas lib. 4. de Divinis Officiis, cap. 9. *Sancta*, inquit, *memoria Papa Teleſphorus a Beato Petro ſeptimus, hanc ſalutarem ante Sanctum Paſcha conſtituit præparationem, ut Chriſtiana plebs quæ Apoſtolicæ abſtinentiæ tenorem exequi non poſſet, non omnino relinqueret. Apoſtoli namque primi ejus qui ablatus fuerat, Sponſi filii, totâ vitâ ſuâ jejunium fletumque amaverunt... At poſtquam multiplicari cœpit numerus Credentium, tamque indiſcretos piſces retia fidei contraxerunt, ut cum abſtinentibus, multitudo quoque intraret ebrioſorum, ſubvenit Eccleſiaſticæ Diſciplinæ magiſterium; & tanquam ſevera mater edacium puerorum intemperantiam moderata eſt, ut quiâ de toto cogi non poterant, vel partem obſervarent, vitæque decimas abſtinentiæ dedicarent*.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad primam probationem reſpondeo, hæc verba Chronico Euſebii addita fuiſſe, nec in MSS. Codicibus reperiri; ut viri doctiſſimi Julius Scaliger & Arnaldus Pontacus in Notis ad Euſebium monuerunt.

Ad ſecundam & tertiam probationem reſpondeo Rabanum, & Rupertum Tuitienſem, deceptos fuiſſe, ſive teſtimonio Pontificalis libri Damaſo adſcripti, ſive interpolato jam Euſebii Chronico: & recentiores eſſe Auctores quibus præ Sanctis Hieronymo & Leone fides non ſit adhibenda.

PROPOSITIO II.

Quamvis Quadrageſimale Jejunium ab Apoſtolis inſtitutum non eſſet, nihiloſecius illius lege tenerentur Chriſtiani, hoc ipſo quòd ab Eccleſia publica lege præceptum eſſet.

Probatur. Eccleſia auctoritatem habet ferendi leges de abſtinentia & jejuniis, quibus parere quivis tenetur Chriſtianus. Satis igitur eſt ut Chriſtiani ad Jejunii Quadrageſimalis, aut alterius cujuſlibet jejunii obſervationem teneantur, quòd ab Eccleſia publicâ lege indictum ſit.

Probatur antecedens, primò ex generali principio quòd auctoritas ferendarum legum pro Chriſtiani populi regimine, in ordine ad ſalutem æternam, Eccleſiæ fuerit a Chriſto Sponſo tradita, (Matth. 18.) *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus?* Et Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit*. Quod etiam ex Actis Apoſtolorum cap. 15. certum eſt, ubi de Paulo dicitur: *Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans Eccleſias: præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum*. Sic Apoſtoli, in Concilio Hieroſolymitano, legem de abſtinentia a ſanguine & ſuffocato tulerunt, afflante Spiritu Sancto. *Viſum eſt*, inquiunt, *Spiritui Sancto, & nobis*, &c.

Secundò idem antecedens conſtat ex uſu veteris Eccleſiæ, in qua Epiſcopi jejunia indicebant pro emergentibus rei Chriſtianæ periculis, & publicis cauſis, ut teſtis eſt Tertullianus lib. de Jejuniis, cap. 13. *Bene autem*, inquit, *quod & Epiſcopi univerſæ plebi mandare jejunia aſſolent, non dico de induſtria ſtipium conferendarum, ut veſtræ capturæ eſt, ſed interdum & ex aliqua ſollicitudinis Eccleſiaſticæ cauſa.... Aguntur præterea per Græcias illa certis in locis Concilia ex univerſis Eccleſiis, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipſa repræſentatio totius nominis Chriſtiani magnâ veneratione celebratur.... Conventus autem illi ſtationibus priùs, jejunationibus operati; dolere cum dolentibus, & ita demum congaudere gaudentibus norunt*.

Reſpondet Dallæus, indici poſſe ab Eccleſia communia jejunia, ex temporum perſonarumque cauſis ac neceſſitatibus, nulla verò indici poſſe perpetua & ſtata.

Contra. Quæ poteſtatem habet indicendi ac præcipiendi jejunia pro emergentibus rei Chriſtianæ cauſis, habet etiam auctoritatem ſtata in perpetuum jejunia præcipiendi publicâ lege, ſi cauſæ illorum obeundorum perpetuæ ſint, & certis vicibus recurrentes: atqui cauſæ jejuniorum quæ in Eccleſia ſtatis diebus obſervantur, præcipuè Jejunii Quadrageſimalis, perpetuæ ſunt. Itaque illa jejunia in perpetuum præcipere Eccleſia potuit.

Probatur minor. Jejunia enim inſtituta ſunt ad expiationem peccatorum, ad carnis edomandam concupiſcentiam, ad Deum per Pœnitentiæ opera promerendum. Jejunium Quadrageſimale, præter alias cauſas, obſervatur ut Chriſtiani ad Paſchalem Solemnitatem & ad Euchariſtiam ea die percipiendam ſe præparent, utque carnis caſtigatione Chriſto quadamtenus commoriantur: atqui hæ cauſæ perpetuæ ſunt, & ſingulis annis recurrunt: ergo Jejuniorum Eccleſiaſticorum ac præcipuè Quadrageſimalis rationes ſunt perpetuæ.

Probatur minor de Jejunio Quadrageſimali, ex Sancto Leone Sermone 3. de Quadrageſima. *Unde quia*, inquit, *dum mortali carne circumdamur, non deſinit nobis hoſtis antiquus laqueos peccati ubique prætendere, & tunc maximè adversùs Chriſti membra ſævire, quando ab eis ſunt ſacratiora celebranda myſteria, meritò doctrina Spiritûs Sancti hac eruditione imbuit populum Chriſtianum, ut ad Paſchale Feſtum quadraginta dierum ſe continentiâ præpararet. Cujus purificationis ratio jam nos ad obſervantiam ſua ſalubritatis invitat, & diligentiam nobis propoſitæ caſtigationis indicit. Quantò enim ſanctiùs quiſque hos dies invenietur egiſſe, tantò probabitur Paſcha Domini religioſiùs honoraſſe*.

Et Sermone 5. *Quando autem opportuniùs, Dilectiſſimi, ad remedia divina decurrimus, quàm cùm ipſa nobis Sacramenta redemptionis noſtræ temporum lege referuntur? Quæ ut digniùs celebremus, ſaluberrimè nos quadraginta dierum jejunio præparemus. Non enim ii tantùm qui per mortis Chriſti Reſurrectioniſque myſterium, in novam vitam Baptiſmo ſunt regenerandi, ſed etiam omnes populi renatorum, utiliter ſibi & neceſſariè præſidium hujus ſanctificationis aſſumunt: illi, ut quæ nondum habent, accipiant; iſti, ut accepta cuſtodiant. Dicente namque Apoſtolo, Qui ſtat, videat ne cadat: nemo eſt tanta firmitate ſuffultus, ut de ſtabilitate ſua debeat eſſe ſecurus. Utamur igitur, Dilectiſſimi, ſaluberrimi temporis venerabilibus inſtitutis, & ſolicitiore curâ cordis noſtri ſpecula tergamus. Quantumlibet enim*

caſtè

Digitized by Google

caſtè & ſobriè mortalis hæc vita ducatur, quodam tamen pulvere terrenæ converſationis aſpergitur, & nitor mentium ad Dei imaginem conditarum, non ita à fumo totius vanitatis alienus eſt, ut nullâ poſſit ſorde fuſcari, & non ſemper indigeat expoliri. Quòd ſi etiam cautiſſimis animis neceſſarium eſt, quanto illis amplius eſt expetendum, qui tota fortè anni ſpatia aut ſecurius, aut negligentius tranſierunt?

Et Sermone 10. *Conſiderantes quicquid per Crucem Domini adepta eſt univerſitas mundi, cognoſcimus ad celebrandum Paſcha diem, meritò nos quadraginta dierum jejunio præparari, ut digni poſſimus divinis intereſſe Myſteriis. Non enim Summos tantùm Antiſtites, aut ſecundi Ordinis Sacerdotes, nec ſolos Sacramentorum Miniſtros, ſed omne corpus Eccleſiæ, univerſorumque Fidelium numerum ab omnibus contaminationibus oportet eſſe purgatum: ut Templum Dei, cui fundamentum eſt ipſe Fundator, in omnibus lapidibus ſpecioſum, & in tota ſui parte ſit lucidum.*

Sermone denique 12. hæc habet: *Appropinquante Solennitate Paſchali, præcurramus cum conſueto jejunio, quod nos quadraginta dierum numero ad ſanctificationem corporis & mentis exerceat. Suſcepturi enim Feſtorum omnium maximum Feſtum, eâ nos debemus obſervantiâ præparare, ut in cujus ſumus Reſurrectione conreſuſcitati, in ipſius inveniamur Paſſione commortui.*

Cùm itaque iſtæ Quadrageſimalis Jejunii rationes perpetuæ ſint; in perpetuum quoque jejunium iſtud præcipere potuit Eccleſia: adeòque illius ad obſervantiam Chriſtiani tenentur univerſi, quamvis ſupponatur ab Apoſtolis inſtitutum non fuiſſe.

Objectio prima petitur ex Caſſiano, Collatione 21. cap. 29. aſſerente Juſtos Quadrageſimalis Jejunii lege non teneri. *Hic igitur*, inquit, *Quadrageſimæ lege, qui juſtus atque perfectus eſt, non tenetur: nec exigui hujus Canonis ſubjectione contentus eſt; quem profectò illis qui per totum anni ſpatium deliciis vel negotiis ſæcularibus implicantur, Eccleſiarum Principes ſtatuerunt; ut vel hac legali quodammodo neceſſitate conſtricti, his ſaltem diebus vacare Domino cogerentur..... Cæterùm Juſti, quibus lex non eſt poſita, quique ſpiritalibus officiis non exiguam illam, id eſt, decimam partem, ſed totum vitæ ſuæ tempus impendunt, quia liberè ſunt à decimarum legalium functione: idcirco ſi eos ſuperveniens honeſta & ſancta neceſſitas coarctarit, audent ſtationem jejunii abſque ulla diſceptatione laxare. Non enim ab eis decimarum exiguitas mutilatur, qui omnia ſua Domino ſecum pariter obtulerunt. Quod profectò abſque ſummo fraudis reatu facere ille non poterit, qui nihil voluntariè offerens Deo, inexcuſabiliter ſolvere decimas ſuas, legis neceſſitate compelletur.* Caſſiani ſententiam ſequitur, & verba exſcribit Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis, libro de Officiis Eccleſiæ, cap. 36. Lege igitur Quadrageſimalis jejunii Juſti non tenentur, nec eos obligare ad illius obſervantiam Eccleſia poteſt.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens: Caſſianus aſſerit Juſtos Quadrageſimalis Jejunii lege non teneri, ut cogente, & compellente, concedo; ſic enim Juſto lex non eſt poſita, quæ ſcilicet ipſum terrore pœnarum ad ſuorum præceptorum obſervantiam compellat. Aſſerit Juſtos hac lege non teneri, ut dirigente, & ſtatuente, nego. Quod autem addit; Juſtum, ſuperveniente honeſta & ſancta neceſſitate, jejunium abſque diſceptatione laxare, ideò ſolùm addit, ut oſtendat viros perfectos qui per totius anni curriculum jejunia protrahunt, faciliùs ab onere jejunandi abſolvi poſſe, etiam cùm jejunium ab Eccleſia præceptum eſt; quàm terrenos homines, qui deliciis perpetuò ſerviunt, & genio indulgent. Illi namque nuſquam immunitatem a jejunio quærunt, niſi gravis urgeat neceſſitas; hi verò levioribus de cauſſis & fictitii plerumque incommodi ſpecie, jejunium ſolvunt. Unde non ita facilè cum iis diſpenſare Sacerdotes debent. At non intendit Caſſianus viros juſtos hoc ipſo quòd juſti ſunt, eſſe a jejunii lege abſolutos: quem errorem Begardi Hæretici propugnarunt, quos Clemens V. Pontifex Maximus in Concilio Viennenſi damnavit. Si aliter ſenſerit Caſſianus, deſerendus eſt: & auſcultandum Tridentinæ Synodo, ſecundùm Scripturam ſacram, & Traditionem ita decernenti Seſſione 6. Canone 20. *Si quis dixerit hominem juſtificatum, & quantumlibet perfectum, non teneri ad obſervantiam mandatorum Dei, & Eccleſiæ, anathema ſit.* Sancti Iſidori teſtimonium eodem modo exponendum eſt.

Objicitur ſecundò. *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas*, Ex Apoſtolo 1. Cor. 3. Sed in viris juſtis & perfectis Spiritus Domini reſidet: illi itaque ab onere præceptorum Eccleſiæ abſolvuntur, adeòque non tenentur jejunii lege, quantumvis ab Eccleſia inſtituti, aut præcepti.

Reſpondeo, libertatem a peccato comitem eſſe individuam Spiritus Dei, non verò libertatem ab obſervantia Legis Divinæ, vel Eccleſiaſticæ. Unde Apoſtolus ipſe Corinthios laudat quòd præcepta ſua obſervent. *Laudo autem vos, Fratres*, inquit, *quòd per omnia mei memores eſtis; & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Cæterùm cum obedientiâ quæ legibus Eccleſiæ debetur, Chriſtianam libertatem cohærere docet Sanctus Leo Sermone 4. de Jejunio Septimi Menſis: *Ubi Spiritus Dei*, inquit, *ibi libertas, quæ legem non timore exequitur, ſed amore. Obedientia enim mollit imperium, nec durâ ibi neceſſitate ſervitur, ubi diligitur quod jubetur.*

ARTICULUS IV.

De Jejuniis Quatuor Temporum.

JEjunii Quatuor Temporum fieri mentionem Actorum 27. fruſtra contendunt Theologi quidam, qui de Controverſiis Religionis noſtræ contra Hæreticos ſcripſerunt, ubi dicit Sanctus Lucas: *Incipiebat autem periculoſa eſſe navigatio, quia jejunium jam præterierat.* De jejunio enim Judæorum hæc eſſe intelligenda certum eſt, tum ex Syriaca Novi Teſtamenti Verſione, tum ex Sancto Chryſoſtomo Homilia 53. in Acta, & ex Oecumenio illud Caput commentante. Fruſtra etiam ex Calliſti Primi Pontificis Romani Epiſtola 1. probant iidem Theologi trium Temporum jejunia fuiſſe ab Apoſtolis inſtituta, hunc verò Pontificem quartum addidiſſe, ſcilicet jejunium Decimi Menſis. Hanc enim Calliſti Epiſtolam ſpuriam eſſe, in confeſſo eſt apud Eruditos. Pontificale Damaſo adſcriptum, quatuor illa Jejunia a Calliſto tradit inſtituta. Meminit Sanctus Athanaſius in Apologia pro fuga ſua, cujuſdam Alexandrinorum, poſt Pentecoſtem jejunii, quod an fuerit Quatuor-Temporum, necne, nullatenus indicat. Quatuor Jejunia per annum in Eccleſia celebrari ſolita memorat Philaſtrius libro de Hæreſibus, cap. 97. nimirum in Natali Domini, in Epiphania, in Paſchate, & in Pentecoſte. Locus ille Philaſtrii ita obſcurus ac depravatus eſt, ut vix aliquis ſenſus ex eo extundi poſſit. Ab Aſcenſione ad Pentecoſtem uſque decem jejuniorum dies memorat, quod in tota Antiquitate Eccleſiaſtica prorſus inauditum. Auctor Conſtitutionum quæ falsò Apoſtolicæ inſcribuntur, integræ hebdomadis jejunium poſt Pentecoſtes hebdomadem commendat lib. 5. cap. 20. De Jejuniis illis quid ſentiamus, ſequens exponet.

PROPOSITIO.

Quatuor Temporum Jejunia ſæculo quinto ab univerſa Eccleſia religiosè obſervata fuiſſe, certum eſt: nonnulla tamen in hebdomadibus & diebus horum Jejuniorum obſervationi conſecratis diu fuit in variis Eccleſiis diverſitas.

Prima pars probatur ex Sancto Leone qui varios Sermones habuit de Jejunio Decimi Menſis, de Jejunio Quadrageſimæ, de Jejunio Pentecoſtes, & de Jejunio Menſis Septimi. Generatim autem de Quatuor Jejunii Temporibus hæc habet Sermone 8. de Decimi Menſis Jejunio, cap. 2. *Hujus obſervantiæ utilitas, dilectiſſimi, in Eccleſiaſticis præcipuè eſt conſtituta Jejuniis, quæ ex doctrina Sancti Spiritûs ita per totum anni circulum diſtributa ſunt, ut lex abſtinentiæ omnibus ſit adſcripta temporibus. Siquidem Jejunium Vernum in Quadrageſima, Æſtivum in Pentecoſte, Autumnale in Menſe Septimo, Hyemale autem in hoc qui eſt Decimus, celebramus; intelligentes divinis nihil vacuum eſſe præceptis, & verbo Dei ad eruditionem noſtram omnia elementa ſervire: dum per ipſius mundi cardines, quaſi per quatuor Evangelia, inceſſabiliter diſcimus, quod & prædicemus, & agamus.*

Singulariter autem de Jejunio Decimi Menſis, Sermone 6. hæc habet: *Decimi Menſis ſolenne jejunium à nobis nunc annuâ eſt conſuetudine celebrandum: quia plenum juſtitiæ eſt atque pietatis, gratias divinæ agere largitati pro fructibus, quos in uſum hominum ſecundùm ſummæ Providentiæ temperamentum terra produxit.* Et Sermone 7. *Decimi ergo menſis jejunium, quod Hyemalis eſt temporis, ad agriculturam nos myſticam vocat; quâ ſegetum, & palmitum, atque arborum vires, quibus humana ſuſtentatur infirmitas, ſpiritualibus ſtudiis excoluntur: ut Dominicus ager ſuis ditetur impendiis, & quem nunquam expedit eſſe ſine fructu, de propria fiat ubertate fecundior. Quod utique intelligit Sanctitas veſtra ad totius Eccleſiæ profectum eſſe referendum: quorum in Fide germen eſt, in Spe incrementum, in Charitate maturitas*, &c.

De Jejunio Pentecoſtes Sermone 2. de illo habito ſic inquitur: *Cùm in die Pentecoſtes, quem à Paſcha Domini quinquageſimum celebramus, promiſſus à Domino Spiritus Sanctus expectantium mentes majore quàm unquam copia, & clariore præſentia ſuæ Majeſtatis impleverit, manifeſtiſſimè patet inter cætera Dei munera, jejuniorum quoque gratiam, quæ hodiernam Feſtivitatem indiviſa ſubſequitur, tunc fuiſſe donatam: ut ſicut fuit concupiſcentia initium peccatorum, ita ſit continentia origo virtutum.*

Et Sermone 4. de eodem Jejunio. *Ad hanc ergo utilitatem nos, Dilectiſſimi, præſens tempus invitat, ut à Reſurrectione Domini uſque ad adventum Spiritûs Sancti, quinquaginta diebus emenſis quos in lætitia præcipuæ Feſtivitatis exegimus, ad jejuniorum remedia recurramus, ne fortè per occaſionem jejunii blandioris, aliquas negligentia culpas delectabilium uſus inciderit.*

Denique de Jejunio Menſis Septimi Sermone 5. hæc ait: *Sed quia inſidiæ diaboli etiam inter tuta ſtudia non quieſcunt, veliſſimè in quibuſdam articulis temporum, vigoris eſt noſtri reparatio inſtituta, ut ubi de clementia cœli, & ubertate agri poteſt mens præſentium bonorum avida gloriari, & in ampla horrea fructibus congregatis, animæ ſuæ dicere. Habes multa bona, epulare: ibi quandam increpationem divinæ vocis accipiat, audiatque dicentem: Stulte, hâc nocte repoſcunt animam tuam à te; quæ autem præparaſti, cujus erunt?*

Et Sermone 9. de eodem Jejunio Septimi Menſis, rationem generalem affert cur Jejunium Quatuor Temporum fuerit inſtitutum. *Ideo*, inquit, *ipſa continentiæ obſervantia quatuor eſt aſſignata Temporibus, ut in idipſum totius anni redeunte decurſu, cognoſceremus nos indeſinenter purificationibus indigere, ſemperque eſſe nitendum, dum hujus vitæ varietate jactamur, ut peccatum quod fragilitate carnis & cupiditatum pollutione contrahitur, jejuniis atque eleemoſynis deleatur.*

Reſpondet Dallæus lib. 4. de Jejunio, cap. 7. Romanam quidem Eccleſiam Leonis I. temporibus Quatuor temporum Jejunia obſervaſſe, negat verò hunc fuiſſe univerſæ Eccleſiæ morem.

Contra Sanctus Leo Quatuor Temporum Jejunia ab univerſa Eccleſia obſervari disertè aſſerit Sermone 7. de Jejunio Decimi Menſis cap. 1. *His autem converſionibus*, inquit, *per providentiam gratiæ Dei addita ſunt ſacra jejunia, quæ in quibuſdam diebus ab univerſa Eccleſia devotionem obſervantia generalis exigerent. Quamvis enim pulchrum ſit atque laudabile, ut ſingula quæque membra corporis Chriſti propriis ornentur officiis: excellentioris tamen eſt actionis, ſacratiorisque virtutis, cùm in unum propoſitum piæ plebis corda concurrunt: ut ille cui ſanctificatio noſtra ſupplicium eſt, non ſolùm à parte, ſed etiam à ſoliditate ſuperetur.*

Et Sermone 4. de Jejunio Septimi Menſis cap. 2. *Quamvis autem*, inquit, *unicuique veſtrûm liberum ſit voluntariis caſtigationibus proprium corpus afficere.... Quibuſdam tamen diebus, ab omnibus oportet pariter celebrari generale jejunium, & tunc eſt efficacior ſacratiorque devotio, quando in operibus pietatis, totius Eccleſiæ unus animus, & unus eſt ſenſus.*

Cavillatur porrò Dallæus, cùm Eccleſiam univerſam interpretatur totum Eccleſiæ Urbicæ cœtum, & Bellarminum Cardinalem vellicat quòd per Eccleſiam univerſam, intellexerit Eccleſiam orbe toto diffuſam.

Reſpondet ſecundò Dallæus non conſtare ex ipſo Leone an iſta, quæ memorat, quatuor anni cujuſque jejunia, planè eadem cum iis ſint, quæ a Romanæ Communionis hominibus celebrantur. Imò, inquit, diverſa fuiſſe videntur. Sed unde id probat Dallæus? Primum, inquit, verni temporis jejunium, nullum aliud ille novit præter Quadrageſimam. Egregia probatio! nec nos jejunium vernum extra Quadrageſimam celebramus, & verè jejunium quatuor temporum in Quadrageſimæ hebdomada prima recurrens celebrat, qui Quadrageſima jejunat. Verni ergo temporis jejunium a S. Leone celebratum, idem cum noſtro fuit.

Addit Dallæus. Leonem æſtivum jejunium, non ut nos, poſt Pentecoſtem, *ſed in Pentecoſte collocare*. At noſſe debuit ineptus Cavillator, jejunium in Pentecoſte, & poſt Pentecoſtem, idem eſſe Sancto Leoni, qui & illud poſt Pentecoſtem disertè collocat. *Hodiernam*, inquit, *Feſtivitatem deſcenſione Sancti Spiritûs conſecratam ſequitur, ut noſtis, ſolenne jejunium, quod animis corporibuſque curandis ſalubriter inſtitutum, devotâ nobis eſt obſervantiâ celebrandum. Repletis namque Apoſtolis virtute promiſsâ, & in corda eorum Spiritu Veritatis ingreſſo, non ambigimus inter cætera cœleſtis ſacramenta doctrinæ, hanc ſpiritalis continentiæ diſciplinam de Paracleti magiſterio primitus fuiſſe conceptam: ut ſanctificata jejunio mentes conferendis ſibi chariſmatibus fierent aptiores.... Igitur poſt functa dies lætitiæ, quos in honorem Domini à mortuis reſurgentis, ac deinde in cælos aſcendentis exegimus, poſtque perceptum Sancti Spiritûs donum,*

ſa-

ſalubriter, & neceſſariè conſuetudo eſt ordinata jejunii: ut ſi quid fortè inter ipſa Feſtivitatum gaudia, negligens libertas, & licentia inordinata præſumpſit, hoc religioſa abſtinentiæ cenſura caſtiget. Et Sermone 2. ait: Inter cætera Dei munera, quæ a Spiritu Sancto in die Pentecoſtes collata ſunt, *Jejuniorum quoque gratiam, quæ illam Feſtivitatem individua ſubſequitur, tunc fuiſſe donatam.* Jejunium itaque Æſtivum Quatuor Temporum ætate Sancti Leonis poſt Pentecoſtes Feſtum immediatè celebrabatur, ſicut etiamnum illud celebramus.

Addit Dallæus, Leonem non dicere quot, quorumve dierum fuerint quatuor tempeſtatum jejunia. Sed hallucinatur; fuiſſe enim trium dierum, ſcilicet quartæ, & ſextæ feriæ, necnon Sabbati, Sanctus Leo non ſemel aſſerit, qui in Sermonibus de Jejuniis Decimi Menſis, Pentecoſtes, Menſis Septimi, verba illa identidem repetit: *Quartâ igitur & ſextâ feriâ jejunemus; Sabbato autem apud beatiſſimum Apoſtolum Petrum Vigilias celebremus.*

Probatur ſecunda pars ex Epiſtola Goffridi Abbatis, in qua quærit ab Hildeberto Cenomanenſi Epiſcopo, in qua hebdomada Junii jejunia celebraturus ſit. Ex quo colligere eſt ante Goffridi ætatem, id eſt ante annum 1129. Jejunii Æſtivi ſtatam ac definitam ſedem in omnibus Eccleſiis non fuiſſe.

Præterea in Concilio Arvernenſi, cap. 27. eorum quæ collegit Lambertus Epiſcopus Attrebatenſis, decretum eſt, *Ut ſemper fiat Jejunium Veris in prima hebdomada Quadrageſimæ, Jejunium verò Æſtatis infra hebdomadam Pentecoſtes.* Et apud Bertholdum, in Appendice ad Hermannum, Gebehardus Epiſcopus, Legatus Sedis Apoſtolicæ, idem ſtatuit in Synodo quam habuit Conſtantiæ, anno Domini M. XCIV. Quàm verò incerta antea fuerit hujus jejunii ſedes, conſtat ex Synodo Salegunſtadienſi, habitâ anno Chriſti M. XXII. quæ jejunium quatuor Temporum *incertum* vocat.

Tertiò. Quamvis receptum fuerit a pleriſque ut ſecundâ Junii hebdomadâ Æſtivum celebraretur Jejunium, quod ex Synodo Moguntina anni 813. Capitularium lib. 5. cap. 186. excerptum legimus, & in Synodo Rotomagenſi Joannis Archiepiſcopi, anno M. LXXII. in ipſius tamen hebdomadis deſignatione non idem omnium ſenſus & mos fuit; cum alibi a feria 4. jejunium illud inchoarent, quod præcepit Synodus Salegunſtadienſis; alii a Sabbato, quod faciendum docet Berno Augienſis. Fuerunt præterea qui ipſa hebdomade Pentecoſtem immediatè antecedente jejunium illud obſervarent, ſi ſecundum Junii Sabbatum in Vigiliam Pentecoſtes incideret: nonnulli in hebdomadam Aſcenſionis tunc jejunium revocarunt: alii in hebdomadam proximè ſequentem Feſtum Pentecoſtes illud differebant: quem morem etiamnum ſervamus. Nec minor in Verno, Hybernoque Jejunio diverſitas extitit, ut Sirmondus animadvertit in Notis ad laudatam Goffridi Abbatis Epiſtolam. Concilii Salegunſtadienſis Canon ſecundus hanc probationem firmat. *De incerto autem jejunio Quatuor Temporum*, inquit, *hanc certitudinem ſtatuimus, ut ſi Calendæ Martii in 4. feria, ſive antea evenerint, eâdem hebdomadâ jejunium celebretur. Si autem Calendæ Martii in 5. feriam, aut 6. aut Sabbatum diſtenduntur, in ſequentem hebdomadam jejunium differetur. Simili quoque modo, ſi Calendæ Junii in 4. feriam aut antea evenerint, in ſubſequente hebdomada jejunium celebretur. Et ſi in 5. feriam aut 6. aut Sabbatum contigerit, jejunium in tertiam hebdomadam reſervetur. Quod ſi quando jejunium menſis Junii in Vigilia Pentecoſtes, ſecundùm prædictam regulam evenerit, non ibi celebrandum erit, ſed in ipſa hebdomada ſolemni Pentecoſtes. Eodem modo de Septembris jejunio conſtitutum eſt, ut ſi Calendæ Septembris in 4. feria evenerint, aut antea, jejunium in tertia hebdomada celebretur: & ſi in quinta, aut ſexta, aut Sabbato contigerit, in quarta hebdomada jejunandum erit. In Decembri illud obſervandum erit, ut proximo Sabbato ante Vigiliam Natalis Domini celebretur jejunium: quia ſi Vigilia in Sabbato evenerit, ſimul Vigilia & Jejunium celebrare non convenit.*

Eandem Jejunii Quatuor temporum varietatem probat Canon octavus Oxonienſis Concilii celebrati anno Chriſti 1222. *In Martio*, inquit, *primâ hebdomadâ jejunandum eſt feriâ quartâ, ſextâ, & Sabbato. In Junio, in ſecunda, quod dupliciter obſervatur a pluribus; in prima hebdomada poſt Litanias, aut in hebdomada Pentecoſtes. In Septembri per tres dies. In proxima ſeptimana integra ante Natalem Domini.* Aliquam igitur in jejuniis Quatuor temporum diverſitatem variis in Eccleſiis fuiſſe certum eſt, quoad hebdomadas & dies hujuſmodi jejuniis deſignatos. Idem conſtat ex Concilio Ænhamenſi anno 1009. Canone 16. in quo Epiſcopi ita ſtatuunt: *Jejunia Quatuor Temporum non obſervare oportet, ſicut Sanctus Gregorius nobis conſtituit, quamvis aliæ gentes aliter exercuerunt.*

Objicitur. Jejunia Judaica ſervari in Eccleſia non debent: atqui quatuor Temporum jejunia ex Judaicis obſervantiis originem acceperunt: non ſunt itaque in Eccleſia celebranda.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Non debent ſervari more Judaico, & quatenus lege veteri ſunt indicta, concedo. Non debent ſervari ut præcepta lege Eccleſiæ, & animo Chriſtiano, nego. Porro hæc jejunia licèt iiſdem ferè temporibus obſervemus quibus Judæi, non tamen eodem animo. Unde Sanctus Leo Sermone 4. de Jejunio Septimi Menſis ait: *Cùm ergo vos, Dilectiſſimi, ad quædam quæ etiam in Veteri Teſtamento inſtituta ſunt, cohortamur, non Judaicæ vos obſervantiæ jugo ſubdimus, nec conſuetudinem vobis populi carnalis indicimus. Excellit ſuper illorum jejunia continentia Chriſtiana: & ſi quid nobis atque illis commune eſt in temporibus, non concordat in moribus.* Et Sermone 5. *Sacratum in Septimo Menſe jejunium ad communis devotionis exercitia prædicamus, fidenter vos paternis cohortationibus incitantes, ut quod fuit antè Judaicum, veſtrâ ſit obſervantiâ Chriſtianum. Eſt enim omni tempore aptum, & Teſtamento utrique conveniens, ut per caſtigationem mentis & corporis, miſericordia divina quæratur: Quia nihil eſt efficacius ad exorandum Deum, quàm ut homo ipſe ſe judicet, & nunquam deſinat a venia poſtulanda, qui ſe ſcit nunquam eſſe ſine culpa.*

Et Sermone 4. De Jejunio Decimi Menſis, *Decimi hujus menſis*, inquit, *ſolemne jejunium non ideo negligendum eſt, quia de obſervantia veteris Legis aſſumptum eſt, tanquam hoc de illis ſit, quæ inter diſcretiones ciborum, inter baptiſmatum differentias, & avium pecudumque hoſtias deſtiterunt. Illis enim quæ rerum futurarum figuras gerebant, impletis, quæ ſignificaverant finita ſunt, Jejuniorum verò utilitatem novi Teſtamenti gratia non removit: & continentiam corpori atque animæ ſemper profuturam, piâ obſervatione ſuſcepit. Quoniam ſicut permanet apud intelligentiam Chriſtianam: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies: &, Diliges proximum tuum ſicut te ipſum, & cætera talium mandatorum: ita quod in eiſdem libris de jejuniorum ſanctificatione & curatione præceptum eſt, nulla interpretatione vacuatur.*

In

Digitized by Google

In omni enim tempore jeſunia nos contra peccata faciunt fortiores, jejunia concupiſcentias vincunt, tentationes repellunt, ſuperbiam inclinant, iram mitigant, & omnes bonæ voluntatis affectus ad maturitatem totius virtutis enutriunt.

Et Sermone 6. *Evangelicis ſanctionibus multum auctoritatis præbet doctrina legalis, cùm quædam de mandato veteri ad novam obſervantiam transferuntur: & ex ipſa Eccleſiaſtica devotione demonſtratur, quòd Dominus Jeſus-Chriſtus non venit Legem ſolvere, ſed adimplere. Ceſſantibus enim ſignificationibus, quibus Salvatoris noſtri nuntiabatur Adventus; & peractis figuris, quas abſtulit ipſa præſentia Veritatis, ea quæ vel ad regulas morum, vel ad ſimplicem Dei cultum ratio pietatis inſtituit, in eadem apud nos forma, in qua ſunt condita, perſeverant: & quæ utique Teſtamento erant communia, nulla ſunt commutatione variata. Ex iis autem eſt etiam decimi menſis ſolenne jejunium.*

ARTICULUS V.

De Quarta & Sexta Feria Jejunio.

HAs Ferias & Eccleſiæ veteris uſu præcipua quadam obſervantia & religione fuiſſe celebratas, ex Tertulliano certum eſt, qui ſtationibus dies illos dicatus fuiſſe teſtatur lib. de Jejuniis, cap. 14. *Cur ſtationibus quartam & ſextam Sabbathi dicamus*, inquit, *& jejuniis Paraſceven?* Stationes quidem a jejuniis diſtinctas fuiſſe, ex hoc ipſo Tertulliani loco evidens eſt, & ex lib. 2. ad Uxorem, cap. 4. ubi ſic loquitur: *Ut ſi ſtatio facienda eſt, maritus de die condicat ad balnea: ſi jejunia obſervanda ſunt, maritus eadem die convivium exerceat.* Quid igitur ſtatio apud Tertullianum? Religioſum erat Fidelium officium, quo certis diebus ad Martyrum ſepulcra convenientes, atque ibi ſtatim ab exortu Solis, orationibus, hortamentis, ſacrarum Lectionum interpretationibus vacantes, & jejuni, ſed non ultra Nonam perſtarent; hora nona poſt Euchariſtiam & oſcula, conventus & jejunia ſolverent. Ita ſtationes Chriſtianas definiunt Rigaltius & Petavius. A militaribus ſtationibus id nomen deſumptum eſt, ut ad finem libri de Oratione Tertullianus aſſerit. *Si ſtatio*, inquit, *de militari exemplo nomen accipit: [nam & militia Dei ſumus] utique nulla lætitia ſive triſtitia obveniens caſtris ſtationes militum reſcindit.* Quibus verbis oſtendit, ſtationes Dominici Corporis ſumptione minimè diſſolvi, quoniam quicquid in caſtris accidat, ſive proſperum, ſive triſte, militaris nihilominus ſtatio perſeverat. His prænotatis, quid de quartæ & ſextæ feriæ jejunio ſentiendum ſit, ſequenti exponimus Propoſitione.

Rigaltius Obſervat. ad lib. Tertull. de Orat. Petav. in Animadverſ. ad S. Epiphan. Expoſitio. Fid.

PROPOSITIO.

Chriſtianis Quarta & Sexta Feria ſtationibus conjunctum erat antiquitùs jejunium, non publica lege Eccleſiis omnibus indictum, ſed communi Fidelium uſu ac pietate frequentatum.

Probatur primò ex Tertulliano lib. de Jejuniis, cap. 13. ubi Catholicos ſic alloquitur: *Ecce enim convenio vos & præter Paſcha jejunantes, citra illos dies quibus ablatus eſt Sponſus, & ſtationum ſemijejunia interponentes.* Vocat autem illa breviora jejuniis Antepaſchalibus; ſiquidem non ut illa ad Veſperam uſque prorogabantur, ſed ad Nonam duntaxat producebantur. Unde Montaniſtæ a Catholicis reprehenſi ſunt, quòd contra Eccleſiæ morem ſtationes ſuas ad veſperam uſque extenderent, ut conſtat ex Tertulliano lib. de Jejuniis, cap. 10. *Æquè ſtationes noſtras*, inquit, *ut indignas; quaſdam verò & in ſerum conſtitutas, novitatis nomine accuſant: hoc quoque munus & ex arbitrio obeundum eſſe dicentes, & non ultra Nonam detinendum, de ſuo ſcilicet more.*

Illis tamen diebus jejunium nulla lege fuiſſe ab Eccleſia indictum, conſtat ex eo quòd ſolennis, & in commune ab omnibus Chriſtianis obſervati jejunii diebus, nec Sacrificia celebrarentur, nec Euchariſtia in Fideles diſtribueretur, ut colligitur ex Tertulliano, lib. de Oratione cap. 14. *Similiter*, inquit, *& ſtationum diebus non putant plerique Sacrificiorum orationibus interveniendum, quòd ſtatio ſolvenda ſit accepto Corpore Domini. Ergo devotum Deo obſequium Euchariſtia reſolvit? An magis Deo obligat? Nonne ſolemnior erit ſtatio tua, ſi et ad aram Dei ſteteris? Accepto corpore Domini, & reſervato, utrumque ſalvum eſt: & participatio Sacrificii, & executio officii.*

Probatur ſecundò ex Clemente Alexandrino, lib. 7. Stromatum ubi de vero Gnoſtico, ſeu perfecto Chriſtiano loquens, ait: *Novit ille ænigmata jejunii harum Feriarum, quartæ, inquam, & ſextæ; quæ dicuntur, illa quidem Mercurii, hæc verò Veneris.* Clementis igitur Alexandrini ætate jejunium his diebus obſervabatur vulgò a Chriſtianis.

Probatur tertiò ex Canone 67. Apoſtolorum, ex lib. 7. Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 24. & ex Pſeudo-Ignatiana ad Philippenſes Epiſtola. Licèt enim ſpuria ſint illa monumenta, nec eorum Auctorum quorum nomen præferunt, ſatis tamen probant eorum ætate qui hæc Opera ſuppoſuerunt, celebre fuiſſe apud Chriſtianos quartæ & ſextæ Feriæ jejunium.

Probatur quartò ex ſancto Epiphanio in Expoſitione Fidei: *Porro*, inquit, *eſt ejuſmodi jejunium toto anno in Eccleſia Catholica diligenter obſervatur: quartâ, ut dixi, ſextâque feriâ ad horam uſque nonam: exceptis quinquaginta Pentecoſtes diebus; quibus neque genua flectuntur, neque jejunium indicitur.* Errat tamen in aſſignanda hujuſce jejunii ratione Epiphanius, cùm ideo jejunium his diebus indictum ait, *quòd quartâ feriâ comprehenſus ſit Dominus, & ſextâ in Crucem ſublatus.* Cum Evangelio enim pugnat illa de Chriſti comprehenſione in IV. Feria aſſertio. Neque etiam Apoſtoli jejunia horum dierum decreverunt, quod ſcribit ibidem ſanctus Epiphanius; & multominùs Synaxes, quas ſolis diebus Dominicis celebratas primis Eccleſiæ temporibus, colligitur ex ſancto Juſtino Martyre Apologiâ 2. & ſanctus Auguſtinus Epiſtolâ 118. teſtis eſt, quibuſdam in Eccleſiis Sabbatho tantùm & Dominica die oblatum eſſe Sacrificium, quod ex earum genere rerum eſſe ait, quæ liberas habent obſervationes; adeoque non videtur ab Apoſtolis inſtitutum, ut quartâ ſextaque feriâ Synaxes agerentur.

Probatur quintò ex ſancto Auguſtino Epiſtolâ 86. ad Caſulanum, ubi notat, Quartam Sabbathi fuiſſe, quando ait Dominus: *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & Filius hominis tradetur ut crucifigatur*, ideoque quartam feriam jejunio deputatam eſſe, quia illa die Judæi conſilium de Chriſti morte inierunt. Paſſum autem eſſe Chriſtum Sextâ Sabbathi; & ideo hunc diem rectè eſſe jejunio etiam deputatum. Et ibidem ait, *Chriſtianos quartâ & ſextâ feriâ, & ipſo Sabbatho, jejunare conſueviſſe, quod frequenter Romana plebs facit.* Ex Auguſtino itaque colligitur 4. & 6. ferias jejunio fuiſſe ex Eccleſiæ more conſecratas, quamvis jejunium illud nulla lege indictum eſſet, ſed a Fidelibus pro cujuſque arbitrio & pietate obeundum, ſeu *paſſivè tantùm currens, non ſub lege præcepti*, ut de illorum dierum ſtationibus Tertullianus loquitur. Pro-

Digitized by Google

Probatur ſextò ex Innocentio I. Romano Pontifice Epiſtolâ 1. ad Decentium, cap. 4. *Si diem Dominicum*, inquit, *ob venerabilem Reſurrectionem Domini noſtri Jeſu Chriſti, non ſolùm in Paſcha celebramus, verùm etiam per ſingulos circulos hebdomadarum, ipſius diei imaginem frequentamus, ac ſextâ feriâ propter Paſſionem Domini jejunamus, Sabbatum prætermittere non debemus*. Et infrà: *Si autem Dominici diei & ſexta feria per ſingulas Hebdomadas reparanda imago eſt, dementis eſt bidui agere conſuetudinem, Sabbato prætermiſſo, cùm non diſparem habeat cauſam, a ſexta videlicet feria in qua Dominus paſſus eſt, quando & ad Inferos fuit........ Non ergo nos negamus ſextâ feriâ jejunandum, ſed dicimus & Sabbato hoc agendum*. De quartæ feriæ jejunio ſilet ibi Innocentius, quòd tanta religione ac jejunium ſextæ feriæ ſervaretur.

Probatur ſeptimò ex ſancto Iſidoro Hiſpalenſi lib. de Eccleſiaſticis Officiis cap. 42. *Præter hæc autem tempora legitima jejuniorum*, inquit, *omni feria 6. propter Paſſionem Domini a quibuſdam jejunatur; ſed & Sabbati dies a pleriſque, propter quòd in eo Chriſtus jacuit in ſepulcro, jejunio conſecratus habetur*. Sanctiſſimum jejunandi hiſce diebus morem quandoque plurimorum intemperantiâ aut ignaviâ collapſum Epiſcopi & Concilia legibus latis confirmarunt in quibuſdam Eccleſiis. Sic Sanctus Fulgentius Ruſpæ in Africa ſtatuit, *Ut per ſingulas ſeptimanas omnes Clerici ac Viduæ, & quicumque potuiſſent ex Laicis, quartâ & ſextâ feriâ jejunarent*; ut in ejus Vita ab uno ex illius Diſcipulis conſcripta memoratur. Sic anno 581. Matiſconenſe I. Concilium Canone 9. decernit *Ut a feria Sancti Martini uſque ad Natale Domini, ſecundâ, quartâ, & ſextâ Sabbati jejunetur*. Sic Ænhamenſe Concilium Canone 17. de ſextæ feriæ jejunio decernit: *Sexta etenim jejunia feria ab omnibus magnopere per ſingulas hebdomadas exercenda ſunt; ſi tamen in eadem die aliqua Feſtivitas non evenerit*. Sic Concilium Coyacenſe Oveteńſis Diœceſis in Caſtellæ regno habitum anno Chriſti 1050. Canone 2. jubet *ut Chriſtiani per omnes ſextas ferias jejunent, & horâ congruâ cibo reficiantur, & faciant labores ſuos*.

Sextæ feriæ jejunium & abſtinentiam commendat Nicolaus I. Pontifex Maximus in Reſponſis ad Conſulta Bulgarorum cap. 4. *In ſexta verò feria omnis hebdomadæ*, inquit, *& in cunctis Vigiliis inſignium Feſtivitatum, a carnium eſu ceſſandum, & jejuniis incumbendum*. Et cap. 5. Quartæ quidem feriæ liberam eſſe ait abſtinentiam carnium, niſi illis quibus injuncta fuerit in pœnitentiam, aut qui eam voverint; vel ſi jejunium in illam feriam inciderit. Sextæ verò feriæ abſtinentiam ab omnibus in commune decernit obſervandam, niſi ea die celebretur Feſtum Nativitatis Domini, aut Epiphaniæ, aut Aſſumptionis Beatæ Virginis, Apoſtolorum Petri & Pauli, Sancti Joannis Baptiſtæ, Sancti Joannis Evangeliſtæ, Sancti Andreæ & Sancti Stephani Protomartyris. Quę cum ſecundùm Eccleſiæ ſuæ mores Nicolaus Primus ad Bulgaros ſcribat, patet ſextas ferias his Solemnitatibus conſecratas, ab abſtinentia immunes fuiſſe.

ARTICULUS VI.

De Jejunio Sabbati.

TRibus prioribus ſæculis jejunium Sabbati obſervatum paſſim fuiſſe, nullum antiquitatis monumentum certò probat. Damnatum in aliquibus Eccleſiis per ea tempora fuiſſe, nihil etiam evincit. Nam & Canon Apoſtolicus 66. qui deponit Clericos, ſegregat verò Laicos Sabbato jejunantes, præterquam Paſchali, & Ignatii ad Philippenſes Epiſtola quæ *Chriſti interfectorem* vocat eum qui Sabbato jejunaverit, pſeudepigrapha monumenta ſunt.

Sabbatarii jejunii prima mentiò occurit in Concilio Illiberitano Canone 26. *Errorem placuit corrigi*, inquit, *ut omni Sabbati die jejunii ſuperpoſitionem celebremus*. Jejunii ſuperpoſitionem vocari veriſimile eſt, quòd cum antea quibuſlibet ſextis feriis jejunium obſervaretur, ad Sabbatum etiam ſancta illa obſervantia hoc Canone extenſa eſt.

Sabbati jejunium a S. Silveſtro fuiſſe inſtitutum aſſerit Nicolaus Primus Pontifex Maximus Epiſtolâ 70. ad Gallicanos Epiſcopos data. *De jejunio Sabbati*, inquit, *tempore Sancti Silveſtri Confeſſoris Chriſti ſatis diſcuſſum eſt, & diſputatum, atque ut celebraretur, per omnia definitum, nulluſque poſt hæc auſu temerario contra illud ſtatutum venire, aut ſaltem mutire præſumpſit*. Id ex Apochryphorum Commentariis hauſit Nicolaus. Proindeque huic narrationi fides deroganda eſt. Quæ ſi vera eſſet, Sanctus Auguſtinus, Innocentius I. Caſſianus, qui de Sabbati jejunio Romana in Eccleſia obſervari ſolito ſcripſerunt, Silveſtri Decretum laudaſſent. Conjicit vir eruditus, vel Nicolaum memoriâ lapſum eſſe, ut Silveſtrum pro Innocentio ſupponeret; vel Scribarum hallucinationem eſſe: idque duplici conjectura confirmat. Primùm, quia auctoritati Silveſtri, Innocentii auctoritatem atque Decretum Nicolaus ſubjunxiſſet, & ad ejus ratiocinia Photium, qui Romanam Eccleſiam calumniabatur, remiſiſſet: quod certò majoris fuiſſet roboris, quàm neſcio quam diſputationem coram Silveſtro habitam, omnibuſque ignotam, commemorare. Secundò, quia Photius Nicolao I. aſſerenti, neminem contra Silveſtri ſtatutum mutire auſum fuiſſe, facilè reſpondiſſet. Innocentii I. temporibus contra illud Decretum muſſitatum & diſputatum fuiſſe, etiam in Suburbicaria Diœceſi. Idque ex Innocentii ad Decentium Epiſtola eſſe evidens. Non minùs apocryphum eſt fundamentum Scripti de Sabbati jejunio, quod ſub Silveſtri nomine refert Beatus Petrus Damiani Opuſculo 55. His poſitis ſit...

Noviſſimus Sancti Leonis Editor in Diſſertat. de jejunio Sabbati in Eccleſia Romana.

PROPOSITIO

De Jejunio Sabbati varia olim fuit Eccleſiarum conſuetudo. Romæ & in aliis nonnullis Occidentis regionibus Jejunio conſecratus erat ille dies: apud Orientales Jejunio immunis. Neuter mos Patribus improbandus viſus eſt. Romanum ergo Sabbati Jejunium Trullana Synodus, & Græci deinceps Schiſmatici, perperam damnarunt.

Probatur Propoſitio quoad omnes partes, primò ex Sancto Hieronymo Epiſtolâ 28. ad Lucinium Bœticum. *De Sabbato*, inquit, *quod quæris, utrùm jejunandum ſit: & de Eucharistia, an accipienda quotidie, quod Romana Eccleſia & Hiſpania obſervare perhibentur: Scripſit quidem & Hippolytus vir diſertiſſimus, & carptim diverſi Scriptores e variis Auctoribus edidere, ſed ego illud te breviter admonendum puto, Traditiones Eccleſiaſticas, præſertim quæ fidei non officiant, ita obſervandas, ut a Majoribus traditæ ſunt: nec aliorum conſuetudinem aliorum contrario more ſubverti*.

Probatur ſecundò ex Sancto Ambroſio, qui cum Sancta Monica Mediolanenſem Eccleſiam Sabbato non jejunantem inveniens, quid ſibi agendum eſſet, dubitaret, ab Auguſtino adhuc Catechumeno interrogatus, reſpondit: *Quando hic ſum, non jejuno Sabbato; quando Romæ ſum, jejuno Sabbato. Ad quamcumque Eccleſiam veneritis, ejus* mo-

morem ſervate, ſi pati ſcandalum non vultis, aut facere. Id refert Sanctus Auguſtinus Epiſtolâ 86. ad Caſulanum.

Probatur tertiò, ex Sancto Auguſtino Epiſtolâ 19. ad Sanctum Hieronymum data: *Vellem*, inquit, *me doceret benigna Sinceritas tua, utrùm ſimulatè quiſquam Sanctus Orientalis, cùm Romam venerit, jejunet Sabbatho, excepto illo die Paſchalis Vigiliæ? Quòd ſi malum eſſe dixerimus, non ſolùm Romanam Eccleſiam, ſed etiam multa ei vicina & aliquantò remotiora damnabimus, ubi mos idem tenetur, & manet. Si autem jejunare Sabbatho malum putaverimus; tot Eccleſias Orientis, & multò majorem orbis Chriſtiani partem, qua temeritate criminabimur?*

Et Epiſtolâ 86. ad Caſulanum, Romani cujuſdam Diſputatoris procaciam retundens, qui univerſas penè Eccleſias a Romana in more jejunandi Sabbatho diſcrepantes injurioſè laceſſebat, hæc habet. *Quod utinam ſic quæreret, aut ſic affirmaret, ut toto terrarum orbe diffuſam, exceptis Romanis, & adhuc paucis Occidentalibus, apertiſſimè non blaſphemaret Eccleſiam. Nunc verò quis ferat per omnes Orientales, & multos etiam Occidentales populos Chriſtianos de tot tantiſque famulis famulabuſque Chriſti, Sabbatho ſobriè modeſtèque prandentibus, ab iſto dici quòd in carne ſint, & Deo placere non poſſint? Cùm ergo his opprobriis atque maledictis inſectatur Eccleſiam per totum mundum fructificantem atque creſcentem, & die Sabbathi penè ubique prandentem, admoneo, quiſquis eſt, ut ſe ſe cohibeat.*

In eàdem Epiſtola falſam quorumdam traditionem rejicit, qui Sabbatharium Jejunium in Romanam Eccleſiam inde invectum dicebant, quòd Sanctus Petrus contra Simonem Magum Dominicâ die certaturus, Sabbatho cum Romanæ urbis Eccleſia jejunaſſet. Denique poſt multa hæc ſubjungit: *Sequitur Sabbathum, quo die caro Chriſti in monumento requievit, ſicut in primis operibus mundi requievit Deus die illo ab omnibus operibus ſuis. Hinc exorta eſt iſta in Regina illius veſte varietas, ut alii ſicut maximè populi Orientis, propter requiem ſignificandam, mallent relaxare jejunium, alii propter humilitatem mortis Domini jejunare, ſicut Romana, & nonnulla Occidentis Eccleſia. Quod quidem uno die, quo Paſcha celebratur, propter renovandam rei geſtæ memoriam, qua Diſcipuli humanitus mortem Domini doluerunt, ſic ab omnibus jejunatur, ut etiam illius Sabbati jejunium devotiſſimè celebrent, qui cæteris per totum annum Sabbathis prandent, utrumque videlicet ſignificantes, & in uno anniverſario die luctum Diſcipulorum, & cæteris Sabbathis quietis bonum.*

Et Epiſtolâ 118. ad Januarium: *Alia verò*, inquit, *quæ per loca terrarum regioneſque variantur, ſicuti eſt quòd alii jejunant Sabbato, alii verò non; alii quotidie communicant Corpori, & Sanguini Dominico, alii certis diebus accipiunt: alibi nullus dies intermittitur quo non offeratur, alibi Sabbatho tantùm & Dominico, alibi tantùm Dominico, & ſi quid aliud hujuſmodi animadverti poteſt; totum hoc genus rerum liberas habet obſervationes; nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi prudentique Chriſtiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quamcumque fortè devenerit.*

Probatur quartò ex Innocentio I. in Epiſtola ad Decentium Eugubinum Epiſcopum. *Non negamus*, inquit, *ſextâ feriâ jejunandum; ſed dicimus & Sabbatho hoc agendum. Sabbatum prætermittere non debemus.*

Probatur quintò ex Caſſiano lib. de Inſtitutis Cœnobiorum cap. 10. ubi poſtquàm cap. præcedenti præmiſit, diem Sabbathi apud Orientales a jejunio immunem eſſe, hæc habet; *Cujus moderaminis cauſam nonnulli in quibuſdam Occidentalibus civitatibus ignorantes, & maximè in Urbe, idcirco putant abſolutionem* (jejunii) *Sabbathi minimè debere præſumi, quod Apoſtolum Petrum eodem die contra Simonem conflictaturum aſſerant jejunaſſe.*

Probatur ſextò ex Socrate lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22. *Romæ*, inquit, *ſingulis Sabbathis jejunant.*

Probatur ſeptimò ex Sancto Leone Epiſtolâ 81. ſeu 11. novæ Editionis, ad Dioſcorum Alexandrinum Epiſcopum data, ubi de ſacrarum Ordinationum tempore ſic decernit: *Quod ergo a Patribus noſtris propenſiore curâ novimus eſſe ſervatum, a vobis hoc volumus cuſtodiri, ut non paſſim diebus omnibus Sacerdotalis vel Levitica Ordinatio celebretur, ſed poſt diem Sabbathi, ejus noctis, quæ in prima Sabbathi luceſcit, exordia deligantur, in quibus his qui conſecrandi ſunt, jejunis, & a jejunantibus ſacra benedictio conferatur: quod ejuſdem obſervantiæ erit, ſi mane ipſo, Dominico die, continuato Sabbathi jejunio celebretur, a quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt, quam ad diem Reſurrectionis, ſicut etiam in Paſcha Domini declaratur, pertinere non dubium eſt.* Moris igitur erat apud Romanos Sabbatho jejunare, aliàs ab Ordinandis, vel Ordinatoribus jejunium Sabbati continuari Sanctus Leo non juſſiſſet. Quod enim actum non eſt, continuari nemo dixerit. Ne verò quiſquam putet de Paſchali ſolùm Dominica loqui Sanctum Leonem. De omni namque Dominica loquitur quæ Reſurrectionis Domini memoriæ ſacra eſt, & quæ uſu Eccleſiaſtico dies Reſurrectionis appellatur. Quod oſtendit exemplum Paſchatis, quod adduxit, ut probet eam noctem, quæ ſequitur proximè diem Sabbathi, ad Dominicum diem pertinere: *Sicut etiam in Paſcha Domini declaratur* (inquit) in quo videlicet nox Sabbatho Sancto ſuccedens, Feſtivitati Paſchali deputatur in Officiis Eccleſiæ. Qualibet ergo Dominica, ſacræ Ordinationes fieri poterant tempore Sancti Leonis, ac proinde jejunium Sabbathi, quod continuari jubet uſque dum fuerint celebratæ, non erat jejunium Sabbathi Sancti, ſed cujuſlibet per annum recurrentis. De hoc Sancti Leonis loco fusè & eruditè agit Quenellius in Diſſertatione de Sabbathi jejunio.

Græci in Trullana Synodo anno Chriſti 707. congregati, non ſolùm priſcum morem de Sabbathis a jejunio abſolvendis firmarunt, ſed & legem imponere auſi ſunt Romanæ Eccleſiæ Sabbathis jejunanti, & morem illius damnare Canone 55. *Quoniam intelleximus*, inquiunt, *in Romanorum civitate, in ſanctis Quadrageſimæ jejuniis, in ejus Sabbatis jejunari, præter Eccleſiaſticam traditam conſequentiam: Sanctæ Synodo viſum eſt, ut in Romanorum quoque Eccleſia inconcuſsè vires habeat Canon, qui dicit: Si quis Clericus inventus fuerit in ſancta Dominica vel Sabbato jejunans* [*præter unum & ſolum*] *deponatur; ſin autem Laicus, ſegregetur.* Pſeudo-Apoſtolicum Canonem 66. intelligunt. Poſtea Photius jejunium Sabbathi Romanis objecit velut crimen: quam accuſationem egregiè depellit Ratramnus Corbeienſis Monachus lib. 4. adverſùs Objecta Græcorum cap. 3. Tomo 2. Spicilegii. Eumdem Romanæ Eccleſiæ Morem Michaël Cerularius Patriarcha Conſtantinopolitanus, Leo Acridenſis Archiepiſcopus, & Nicetas Pectoratus petulantiùs laceſſiverunt: adverſùs quos Humbertus Cardinalis, Sylvæ Candidæ Epiſcopus, calamum acuit; morem Græcorum & ipſe acerbiùs inſectatus, eoſque accuſans, quòd Sabbatum a jejunio abſolventes, lætiùſque tranſigentes, Nazaræorum Hæreſim ſuſcitarent, ac Judaiſmum inveherent.

SCHO-

Digitized by Google

SCHOLION I.

Ad hunc Articulum, Propoſitionem illam in Indiculo ſuo notant Religioſi Cenſores: *Nicolaus I. hallucinatus eſt agens de Jejunio Sabbati die indicto a Sancto Silveſtro.*

R. Non ita ſcripſi; ſed, *Sabbati Jejunium a Sancto Silveſtro inſtitutum fuiſſe aſſerit Nicolaus I. Id ex Apocryphorum commentariis hauſit. Conjicit Vir Eruditus, vel Nicolaum memoriâ lapſum, vel ſcribarum hallucinationem eſſe.* Hallucinatio ſcribarum ſive Amanuenſium, non eſt hallucinatio *Nicolai I.* Deinde meri facti & Hiſtoriæ Quæſtio eſt, non dogmatis. In Quæſtionibus autem facti & Hiſtoriæ Pontifices ipſos hallucinari ſive aberrare poſſe, nemo ad ſobrietatem ſapiens uſquam negavit.

SCHOLION II.

Hanc rurſus Propoſitionem ex eodem Articulo excerptam in Indiculo ſuo notant Religioſi Cenſores. *Tempore Sancti Leonis Ordinationes Sacræ fiebant qualibet die Dominica.*

R. Id probat evidenter Epiſtola 81. *Sancti Leonis* ad *Dioſcorum* Alexandrinum Epiſcopum data ſeu 11. Editionis *P. Queſnel*, cujus Epiſtolæ verba deſcripſi. Eruditus ille Vir in Notis ad hanc Epiſtolam: *Reſtat*, inquit, *examinandum, an certi aliqui dies Dominici Ordinationi deputarentur; an verò quemlibet ad id eligere permitteretur? Quod poſtremum apud me certiſſimum eſt. 1. Quia nullum in particulari deſignat Leo noſter, nullumque proinde excludit, nec ante ipſum factum fuiſſe deprehendimus. 2. Ex hodierna etiam conſuetudine cognoſcimus Dominicum quemlibet diem ex auctoritate conſuetudinis antiquæ, Traditionis Apoſtolicæ, & ſacrarum Scripturarum, ex quibus arguit Sanctus Leo, ad Epiſcoporum conſecrationem aſſumtam fuiſſe. Si autem Epiſcoporum, procul dubio & Presbyterorum ac Diaconorum. Nullum enim diſcrimen quoad diem Ordinationis, inter utroſque ponit Sanctus Leo in præſenti Epiſtola..... Ex qua ſola ſatis perſpicuum eſt noctem illam, quæ celebrandis Ordinationibus eligebatur, ad Dominicam pertinuiſſe. Primùm enim Sanctus Leo expreſsè aſſerit ſatagendum eſſe Dioſcoro:* Ut His, qui conſecrandi ſunt, numquam „ benedictio niſi in die Reſurrectionis Dominicæ tribuatur, cui a Veſpera Sabbati initium „ conſtat adſcribi. *Deinde dum recenſet illuſtriora Myſteria, quæ die Dominica contigerunt ex divina ordinatione, ſatis innuit, & per diem Reſurrectionis eam intelligi debere, quam nunc Dominicam abſolutè vocitamus: nec Sabbatum, ſed ipſam Dominicam ex Apoſtolorum inſtituto conſecrationi Sacerdotum fuiſſe dedicatum. Denique ut alia multa miſſa faciamus, illud indicat Urbanus ſecundus in Concilio Claromontano, cùm præcipiens ut Ordines Sabbato Quatuor temporum celebrarentur, addit:* „ ET TUNC protrahatur Jejunium uſque ad Veſperas, & ſi fieri poteſt uſque ad craſtinam, ut „ magis appareat in die Dominico Ordines fieri. *Nihil enim magis evincit, hanc ſacratiſſimum diem Ordinibus conferendis deſtinatam fuiſſe, quàm quòd ne tunc quidem ejus conſuetudinis memoriam penitus aboleri voluerunt Sancti Pontifices, cùm cauſæ magni, ut credere par eſt, momenti ad illam mutandam eos impulere. Cujus mutationis varii per ſuccedentes ſibi ætates fuere gradus. Primùm enim extra dubitationem omnem eſſe videtur hanc cæremoniam ipſo die Dominico inter ſacras Synaxes celebratam fuiſſe ab Apoſtolis, & Apoſtolicorum temporum Epiſcopis: idque hora diei tertia, quæ ſacris Myſteriis agendis ſemper aſſignata fuit. Poſtmodum ingruente perſecutione Gentilium, cùm iidem cœtus antelucanis horis agi cœperunt a Chriſtianis, ut videlicet diurnum hoſtium fidei diligentiam eluderent, eâdem quoque horâ Ordinationes celebratas fuiſſe veriſimillimum eſt. Quod poſtea etiam redditâ Eccleſiæ pace continuatum eſt: unde inducta Sabbati Vigilia, de quibus Leo noſter; tum ne conſuetudinis ſanguinæ Martyrum veluti conſecrata memoria aboleretur; tum ut Reſurrectioni Dominicæ, quæ ſummo mane contigit, honor eadem horâ exhiberetur, tum denique ne Sabbati Jejunium ad ulteriorem Dominicæ partem continuatum tum conſecrantem Epiſcopum, quàm conſecratos nimiùm fatigaret. Quæ ratio, opinor, in cauſſa fuit, ut ſenſim a mane Dominico ad initia noctis: deinde a noctis exordio ad præcedentis Sabbati veſperam, ut ex Gelaſio putat, poſt a Veſpera ad Meridiem, denique a Meridie ad Matutinas horas, ut fit hodie, Ordinatio retrograediens tandem revocata ſit.* Igitur qualibet Dominicâ ſacræ Ordinationes celebrari poterant tempore *Sancti Leonis*, ſed alia modò Eccleſiæ diſciplina eſt, & veneratione proſequenda, & religiosè obſervanda.

ARTICULUS VII.

De hora ſolvendi Jejunii legitima.

PROPOSITIO I.

Ex veteris Eccleſiæ uſu, qui ad ſæculum uſque duodecimum viguit, Quadrageſimale Jejunium veſpere tantùm ſolvebatur; cæteris Jejuniorum diebus ut plurimùm Horâ Nonâ.

PRobatur prima pars teſtimoniis Sanctorum Patrum, aliorumque Auctorum Eccleſiaſticorum. Sancti Baſilii Homiliâ 1. de Jejunio. *Expectas Veſperam*, inquit, *ut cibum capias.* Sancti Chryſoſtomi Homiliâ 5. in Geneſim. *Quæ utilitas jejunii*, inquit, *ſi toto die nihil comedis, ludis autem & nugaris, imò ſæpe pejeras & blaſphemas, & ita totum perdis diem?* Sancti Ambroſii Concione 8. in Pſalmum 118. *Indictum eſt jejunium*, inquit, *cave ne negligas: & ſi te fames quotidianum cogit ad prandium, ut intemperantia declinet jejunium, tamen cœleſti magis te ſerva convivio. Non epulæ paratæ extorqueant ut cœleſtibus ſis vacuus Sacramentis: differ aliquantulum, non longè finis eſt diei.* Sancti Hieronymi Epiſtolâ 22. ad Euſtochium data: *Jejunium*, inquit, *totius anni æquale eſt, exceptâ Quadrageſimâ, in qua ſola conceditur diſtrictiùs vivere: a Paſcha autem ad Pentecoſten cœnæ mutantur in prandia.* Sancti Paulini Epiſtolâ 6. ad Sanctum Amandum, de hoſpite quem ad ipſum tempore Quadrageſimæ miſerat: *Quotidiana jejunia non refugient*, inquit, *pauperem menſam veſpertinus convivæ non horruit.* Sancti Benedicti cap. 41. ſuæ Regulæ. *Ab initio Quadrageſimæ*, inquit, *uſque ad Paſcha, ad veſperum reficiunt.* Theodulphi Aurelianenſis in Capitulari ad ſuæ Diœceſeos Sacerdotes. *Solent plures*, inquit, *qui ſe jejunare putant in Quadrageſima mox ut ſignum audierint, ad Horam Nonam comedere; qui nullatenus jejunare credendi ſunt, ſi antè manducaverint, quàm Veſpertinum celebretur Officium: concurrendum eſt enim ad Miſſas, & auditis Miſſarum ſolemnibus, & Veſpertinis Officiis, largitis eleemoſynis, ad cibum accedendum eſt. Si verò aliquis neceſſitate conſtrictus fuerit, ut ad Miſſam venire non valeat, æſtimata Veſpertinâ Hora, completa Oratione ſua, jejunium ſolvat.* Quem Canonem Gratianus, *de Conſecratione* Diſt. 1. c. *Solent*; Burchardus l. 13. c. 11. Ivo Carnotenſis p. 4. c. 45. & Sanctus Thomas Secunda Secundæ Q.

147. Art.7. Concilio Cabilonenſi tribuont in quo non legitur.

Idem probatur ex Monacho Sancti Galli, lib.1. De Vita Caroli Magni, cap.12. Hiſtoriam memoriâ dignam referente his verbis: *Religioſiſſimus & temperatiſſimus Carolus hanc conſuetudinem habebat, ut in Quadrageſima diebus octavâ horâ diei* (id eſt horâ ſecundâ poſt meridiem) *Miſſarum celebritate pariter cum Veſpertinis Laudibus peractâ cibum ſumeret, nec tamen idcirco jejunium violaret, cum, ſecundùm Domini præceptum, ab hora ad horam comederet. Quod Epiſcopus quidam, contra dictum Sapientis Viri, multùm juſtus & nimiùm ſtultus, improvidè reprehendit. Sapientiſſimus autem Carolus indignatione ſimulatâ, admonitionem eius humiliter ſuſcepit, dicens: Bene admonuiſti, o bone vir Epiſcope. Ego autem tibi præcipio ut nihil deguſtes, antequam externi Officiales, qui ſunt in Curte mea, reficiantur. Comedente autem Carolo miniſtrabant Duces & Tyranni vel Reges diverſarum gentium, poſt cujus convivium, cùm illi comederent, ſerviebant eis Comites & Præfecti; vel diverſarum dignitatum Proceres. Ipſis quoque manducandi finem facientibus, Militares Viri, vel Scholares Aulæ reficiebantur. Poſt hos omnimodorum Officiorum Magiſtri, deinde miniſtri: ita ut ultimi ante noctis medium non manducarent. Cùmque jam propè finita eſſet Quadrageſima, & præfatus Epiſcopus in tali caſtigatione permanſiſſet, dixit ad illum clementiſſimus Carolus: Ut puto probaſti, Epiſcope, quia non ex intemperantia, ſed providentia gratia, ante Veſpertinam horam convivor in Quadrageſima.* Caroli igitur Magni ætate, jejunium in Quadrageſima veſpere tantùm ſolvebatur, ex Eccleſiæ diſciplina.

Auctor hujus Regulæ vixiſſe videtur 8. ſæculo.

Idem conſtat ex Regula Magiſtri, ita vocata, quòd ejus Auctor Chriſtum Magiſtrum Chriſtianorum ſemper loquentem inducat, legeſque Viris Religioſis ſtatuentem, cap.43. *Jejunia Quadrageſimæ*, inquit, *protrahantur in veſperam, id eſt, poſt Lucernaria reficiatur.*

Lucernaria, ſeu Lucernalis hora, Veſpertinæ ſunt preces, quæ lucernis accenſis, cadente die, perſolvebantur: quod S. Hier. ad Lætam Scribens his verbis ſignificat: Lucernâ accenſâ reddere Sacrificium Veſpertinum.

Idem ex Micrologo probatur qui Sæculo 11. floruit: *Nec juxta Canones*, inquit, *Quadrageſimaliter jejunare cenſemus, ſi ante veſperam reficimur.* (De Rebus Eccleſ. cap.49.)

Idem conſtat ex Sancto Bernardo Sermone 3. de Quadrageſima. *Hactenus*, inquit, [id eſt a feſto Sanctæ Crucis ad Quadrageſimam] *uſque ad Nonam jejunavimus ſoli, nunc uſque ad Veſperam jejunabunt nobiſcum univerſi, Reges & Principes, Clerus & Populus, nobiles, & ignobiles, ſimul in unum dives & pauper.*

Probatur ſecunda pars ex Sancto Athanaſio lib. de Virginitate: *Poſt Communionem Horæ Nonæ*, inquit, *comede panem tuum.* Ex Sancto Epiphanio in Expoſitione Fidei; *Quarta*, inquit, *& Proſabbato jejunium ſtatutum eſt uſque ad horam nonam.* Ex Sancto Auguſtino Epiſtola 118. ad Januarium. Ex Caſſiano Collat.21. c.23. *Ut ergo*, inquit, *& diebus feſtivis ſtatuta conſuetudo Solennitatis ſervetur, & ſaluberrimus parcimoniæ modus minimè tranſcendatur, ſufficit ut indulgentiam remiſſionis eò uſque progredi patiamur, ut cibus qui hora diei nona fuerat capiendus* (id eſt tertiâ poſt meridiem) *paululò citius, id eſt ſextâ horâ* [ſive horâ meridianâ) *pro feſtivitatis tempore capiatur.* Et Collat.2. cap.26. *Commodum ſatis & utile horâ nonâ refectionis tempus indultum eſt, in quo reficiens Monachus, non ſolùm in nocturnis Vigiliis levis & vacuus, verum etiam in ipſis Veſpertinis Solennitatibus, digeſto jam cibo, invenitur aptiſſimus.* Ex Micrologo, loco ſupra laudato: *In hoc*, inquit, *Quadrageſimale jejunium a cæteris differre dicebat, quòd in aliis poſt nonam; in hoc autem poſt veſperam reficere debemus.*

Verùm decimo tertio Sæculo ineunte, vetus & canonicus jejunandi mos immutatus eſt, & horâ nonâ ſolvi cœptum, etiam in Quadrageſima, jejunium. Vigebat ætate Sancti Thomæ illa conſuetudo, ut videre eſt Secunda Secundæ Q.147. Art.7. Tandem cadente Sæculo 14. hominibus majorem ad relaxationem pronis ad meridiem jejunium ſolvi cœpit, ac ſufficere ad jejunium viſum eſt ſi Officio Veſpertino citra meridiem perſoluto, pranderetur, Eccleſiâ hominum infirmitati indulgente, ut cœnæ mutarentur in prandia meridiana, modò quæ jejunio eſſentialis eſt, refectionis unitas ſervaretur: nec meridie pranſi, veſpere cœnarent. Qui enim bis in die reficerentur, hos jejunare nuſquam exiſtimavit Eccleſia; nec eos qui bene pranſi, eadem die cœnant, jejunii præcepto facere ſatis Romanæ Communionis Theologi arbitrantur [ut ipſis Dallæus imponit.]

PROPOSITIO II.

Cœnula, quæ hodie Collatio vocatur, ex hominum relaxatione ortum habet, cui Canones non ſuffragantur, nec conſentit Eccleſia latâ lege.

Hanc aſſertionem probant omnia momenta, quibus unicam refectionem, eamque ſerotinam, duodecim prioribus Eccleſiæ ſæculis, temporibus jejunii ſumi ſolitam probavimus: ſæculo verò decimotertio horâ nonâ ſeu tertiâ poſt meridiem. Probat inſuper altiſſimum omnium Patrum, omniumque Conciliorum, de hujuſmodi cœnula & collatione ſilentium. Cujus in originem inquirentes, invenimus illam ex Virorum Religioſorum uſu ortum habuiſſe, quibus propter laborem manuum, ipſis jejuniorum diebus permittebatur, ut ante lectionem & collationem ſpiritualem, quæ veſpere fieri ſolebat, potum ſumerent. Id indulſit Monachis Conventus Aquiſgranenſis Abbatum Franciæ anno 817. habitus, cap. 12. *Ut ſi neceſſitas popoſcerit, ob operis laborem, poſt refectionem veſpertinam, etiam in Quadrageſima pari modo, & quando Officium Mortuorum celebratur, priuſquam lectio Completorii legatur, bibant.* Eius conſuetudinis meminit Uldaricus lib. 3. Antiquiorum Conſuetudinum Cluniacenſis Monaſterii, circa finem 11. ſæculi conſcripto, cap. 21. *Quòd ſi aliquando*, inquit, *denuo non reficiunt, tamen denuo bibere numquam omittunt.* Et lib. 2. cap. 24. *Poſt Nonam, ſive ſitim habeat, ſive non, tamen non dimittit cum aliis ire bibituris.* Et cap.41. libri primi narrans quid poſt Veſperas agatur a Monachis, diebus quibus non cœnant, hæc habet: *Sedemus in Clauſtro ad lectionem, tangitur cymbalum ut manus lavemus, & in Refectorium bibere venimus. Sedemus iterum ad lectionem, ſonatur ſcilla ad Collationem.* Ubi nomine Collationis non cœnulam, ſed Collationum ſpiritualium lectionem, intelligi evidens eſt.

Potui, quem diebus jejunii, extra refectionis horam, ſumebant Monachi, fruſtulum panis poſtea addiderunt, ne potus noceret, ut in Conſtitutionibus Patrum Carthuſienſium, aliorumque Ordinum videre eſt: & ne tempus vitæ regularis officiis deſtinatum ea in actione tereretur, lectionem ſpiritalem, quæ in Clauſtro, vel in Capitulo, fieri ſolebat, his diebus in Refectorio habuerunt; ſemperque veſpertinum illum ad Refectorium aditum eſurialibus diebus his verbis ſignificarunt: *Ire ad Collationem*; aut *accedere ad lectionem Collationum.* Sic nomen Collationis a lectione, ad ſerotinam illam refectiunculam tranſlatum eſt, & a ſæcularibus eo ſenſu uſurpatum, cùm eouſque progreſſa eſt relaxatio ut meridie pranderent, & veſpere nihilominus cœnulam ſumerent. Secundùm

dùm primævam illam & veterem notionem, non ſecundùm recentiorem & novitiam, ſumitur vox Collationia in Capitularibus, Additione prima lib. 7. cap. 70. quæ ex Conventu Aquiſgranenſi Abbatum Franciæ deſumpta eſt, obi decernitur: *Ut ad Capitulam lectio tradatar, & ad Collationem, ſi tempus fuerit opportanam*. Sic uſurpata eſt vox illa in Canone quem ſub nomine Concilii Cabllonenſis laudant Burchardus l. 8. c. 77. & Yvo Carnotenſis Part. 7. c. 95. quo decernitur: *Ut Sanctimoniales omnibar diebas ad Capitalum & ad Collatienem veniant*. In Canone verò qui ſub Concilii Nannetenſis onmine a Burchardo l. 2. cap. 164. & ab Yvone Carnotenſi Part. 6. c. 155. laudatur, Collationis nomen pro convivio moderato oſurpari quidam recentiores falsò exiſtimarunt, Canonem illum ita interpolatum referentes: *Quando Preſbyteri per Calendas ſimal conveniant, poſt peractum divinum Myſterium, ad neceſſariam Collationem, non quaſi ad plenum refectionem, ſed quaſi ad prandium, ibi ad tabulas reſideant, ne per talia inhoneſta convivia ſe invicem gravent*. Cujus Canonis ſenſum longè alium eſſe comperiemus, ſi veram ejus lectionem ex Burchardo reſtituamus. Sic autem habet apud Burchardum: *Poſt peractam divinam Myſteriam, & neceſſariam Collationem*, &c. Decreverunt itaque iſtius Concilii Patres, ut poſt celebratum Miſſæ Sacrificium, & habitam Sermonum Collationem, quæ in Synodis fieri ſolet, ad menſam ſederent Presbyteri, non plenam quidem refectionem ſumpturi, ſed prandium, id eſt, leve jentaculum. Sic enim aliquando uſurpatum apud Veteres prandii nomen colligitur ex lib. 3. antiquiorum Conſuetudinum Cluniacenſis Monaſterii cap. 8. ubi de pueris qui a parentibus oblati, & religioſâ veſte induti, vitæ regularis tyrocinium quoddam in ſancto illo Cœnobio ponebant, dicitur: *A Calendis Octobris uſque ad Quadrageſimam, ſi ſemel comeditur, non eſt illorum prandium de ſolo pane, ſed etiam aliquid qualecumque ſit, apponitur eis*. Ubi prandii nomine jentaculum ſignificatur, quod exhibebatur pueris, quibus jejunium ad horam uſque nonam obeſſe propter debilitatem corporis, ætatiſque teneritudinem potuiſſet. Nannetenſis igitur Concilii Patres mederi volentes abuſui, qui irrepſerat, ut Presbyteri per Calendas convenientes, convivia inſtruerent, & opiparè epularentur, ſtatuerunt ut poſt Collationem quæ in hujuſmodi conventibus fieri ſolet de rebus divinis, leve jentaculum duntaxat, non plenam refectionem ſumerent. Non ſumitur itaque illo in Canone Collationis nomen pro moderato convivio, aut pro cœnula, ſed pro collocutione, aut tractatu de rebus Eccleſiaſticis, aut de quæſtionibus ad Clericorum inſtitutionem neceſſariis, vel pro ſpiritali adhortatione, ut ex ejuſdem Canonis ſerie perſpicuum eſt: *Sic*, inquit, *& qui ad Cœnam Dominicam, id eſt, ad Collationem verbi, ſub occaſione conveniunt, & ex veritate, ventris causâ conjunguntur, reprehenſibiles verum Deo & hominibus habentur*.

Primùm, nomen Collationis veſpertinæ refectiunculæ tributum eſt in Regula pauperum Commilitonum Templi, in Trecenſi Concilio, anno 1128. probata, quæ cap. 16. hæc habet: *Cùm verò ſol Orientalem Regionem deſerit, audito ſigno, ut eſt regionis conſuetudo, omnes ad Completas oportet incedere vos, ac priùs generalem Collationem ſumere perceptamus. Hanc autem Collationem in diſpoſitione & arbitrio Magiſtri ponimus, ut quando voluerit, de aqua; & quando jubebit, miſericorditer ex vino temperate competenter recipiatis. Verùm hoc non ad nimiam ſatietatem oportet & in luxu fieri, ſed parciùs, quia apoſtatare etiam ſapientes videmus*. Sed in hac Militum Templi Collatione ſolius potùs, non item cibi ſit mentio. Nam jejunii diebus ſemel tantùm refici ſolitos conſtat ex cap. 15. *Niſi*, inquit, *generale jejunium evenerit, bis reficiantur*.

ARTICULUS VIII.

Quæ ſit animo jejunandum? Sive quæ conditiones ad Chriſtianum jejunium ex Eccleſiæ doctrina deſiderentur?

I. JEjunium Chriſtianè non obſervari, cùm a peccatis non abſtinent jejunantes, conſtans eſt Sanctorum Patrum doctrina in illis Scripturæ ſacræ verbis fundata: *Ecce in die jejunii veſtri invenitur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis: Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite jejunare ſicut uſque ad hanc diem, ut audiatur in excelſo clamor veſter. Nunquid tale eſt jejunium quod elegi, per diem affligere hominem animam ſuam? Nunquid contorquere quaſi circulum caput ſuum, & ſaccum & cinerem ſternere? Nunquid iſtud vocabis jejunium, & diem acceptabilem Domino? Nonne hoc eſt magis jejunium quod elegi? Diſſolve colligationes impietatis*, &c.

Secundùm iſtud Evangelici Vatis oraculum, Sancti Patres jejunium verè Chriſtianum eſſe negarunt, quod abſtinentia a vitiis omnibus, & exercitatio in virtutibus non commendaret. Qua de rè audiendus eſt Sanctus Baſilius Homiliâ 1. de Jejunio: *Cave*, inquit, *ne jejunii utilitatem ſolâ ciborum abſtinentiâ metiaris: Verum enim jejunium eſt ab omnibus eſſe vitiis alienum. Solve omne vinculum iniquitatis, condona injuriam proximo, ac debitum dimitte: noli ad lites & contentiones jejunare. Carnes non edis: at interim devoras fratrem tuum. Vino abſtines: at interim ab injuriis tibi non temperas. Væ his qui ebrii ſunt non a vino: ira mentis eſt temulentia, eam a prudentia non minùs excutiens, quàm vinum*. Et in cap. 1. Iſaiæ: *Non ſatis virium*, inquit, *per ſe habet abſtinentia ab eſcis, ſed oportet & reliquam adeſſe inſtituenda vitæ diſciplinam, in ſermonibus, in genere converſandi, in familiari congreſſu, ita ut ſpiritualem mentis exercitationem comitetur*. — *Prima Chriſtiani Jejunii conditio, abſtinentia ab omnibus vitiis, & in Chriſtianis virtutibus exercitatio.*

Audiendus eſt & Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homiliâ 8. in Geneſim: *Jejunium dico*, inquit, *abſtinentiam a vitiis, etenim abſtinentia a cibis propter hoc recepta eſt, ut vigorem carnis refrænet. Jejunantem ante omnia oportet iram refrænare, manſuetudinem & lenitatem addiſcere, habere cor contritum, abſurdas concupiſcentias repellere, ante oculos continuò proponendo oculum Æterni Judicii, & Tribunal illud incorruptum: pecuniis ſuperiorem eſſe, & illis dominari: liberalem eſſe in danda eleemoſyna; nullum malum adversùs proximum in cor admittere. Hoc verum jejunium eſt. . . . Hoc vobis cura ſit; & non ut plerique exiſtimemus, definiri in hoc jejunium, ſi ad veſperam uſque impranſi remaneamus. Non hoc eſt quod quæritur, ſed ut cum ciborum abſtinentia & a cæteris abſtineatur, quæ nocere poſſunt, & ſpiritualibus magis vacetur*.

Eandem tradit doctrinam antiquus Auctor Sermonis, inter Auguſtinianos olim 175. de Tempore,
„ nunc in Appendicem rejecti: Jejunia Chriſtia-
„ norum, *inquit*, ſpiritaliter potiùs quàm car-
„ naliter obſervanda ſunt. Unde a peccatis no-
„ ſtris principaliter jejunemus, ne jejunia noſtra
„ ſicut Judæorum jejunia a Deo reſpuantur. Qua-
„ le eſt enim ut a cibis quos Dominus creavit,
„ neſcio quis impoſtor abſtineat, & peccatorum
„ ſaginâ pingueſcat? Non tale jejunium ego ele-
„ gi, dicit Dominus. Parvum eſt jejunium ab-
„ ſtinere a peccatis, niſi addamus & bona: Fran-

„ ge eſurienti panem tuum, *&c.*

Vetus Auctor Sermonis 41. inter eos qui ſub nomine Sancti Ambroſii olim editi ſunt, idem luculenter urget. „ Quid enim prodeſt, *inquit*, jejunare viſceribus, & luxuriare venatibus? Abſtinere cibis, errare peccatis? Caſtigare corpus inediâ, mentem exercere nequitiâ? ... Unde inutile & inane eſt tale jejunium, quod inediâ membra debilitat, & animam a perditione non liberat, de quo jejunio dicit Sanctus Propheta ex perſona Domini: Ut quid mihi jejunaſtis? Non tale jejunium elegi, dicit Dominus.... Scire igitur debemus, Fratres hoc acceptum Deo eſſe jejunium, non ſolum ut abſtinentiâ caſtigemus corpora, ſed etiam humilitate animas induamus. Simus ad ſervulos mites, blandi ad extraneos, miſericordes ad pauperes. Surgentes primo diluculo ad Eccleſiam feſtinemus. Totâ die ſit nobis vel oratio, vel lectio. Qui literas neſcit, Sanctum Virum perquirens, ejus confabulatione paſcatur. Nulli actus ſæculi actus divinitatis impediant: non ludus tabulæ mentem avocet: non voloptas canum ſenſus abducat; non negotii compendium animam aviditate pervertat. Quicquid enim aliud præter mandatum Dei feceris, quamvis abſtineas, non jejunas.

Sanctus Maximus Taurinenſis Homiliâ 1. De Jejunio Quadrageſimæ idem aſſerit. *Jejunia noſtra*, inquit, *religioſis ſanctificemus obſequiis: quid autem eſt aliud ſanctificare jejunium, niſi cauſâ jejunii ſancta velle, juſta facere, iniqua vitare?* &c.

Sanctus Leo in eandem conſpirat ſententiam Sermone 4. De Quadrageſima. „ Digna, *inquit*, ab infidelibus reprehenſione carpemur, & noſtro vitio linguæ impiæ in injuriam ſe religionis armabunt, ſi jejunantium mores a puritate perfectæ continentiæ diſcreparint. Non enim in ſola abſtinentia cibi ſtat noſtri ſumma jejunii, aut fructuosè corpori eſca ſubtrahitur, niſi mens ab iniquitate revocetur; & ab obtrectationibus lingua cohibeatur. Sic ergo nobis edendi eſt moderanda libertas, ut etiam aliæ cupiditates eadem lege frænentur. Manſuetudinis & patientiæ, pacis & tranquillitatis hoc tempus eſt: in quo excluſa omnium contaminatione vitiorum, perpetuitas nobis eſt obtinenda virtutum: Nunc piarum mentium fortitudo donare culpas, negligere contumelias, & oblivisci aſſueſcat injurias. Nunc fidelis animus per arma juſtitiæ a dextris & a ſiniſtris ſe exerceat: ut per gloriam & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam, ſecuram conſcientiam, conſtantemque probitatem, nec laudes inſlent, nec opprobria defatigent. Religioſorum modeſtia non ſit mœſta, ſed ſancta: nec inveniantur in eis ullarum murmura querelarum, quibus nunquam deſunt Sanctorum ſolatia gaudiorum. Non timeatur inter opera miſericordiæ terrenarum diminutio facultatum. Semper dives eſt Chriſtiana paupertas.

„ Et *Sermone 6.* Quod ergo in omni tempore unumquemque convenit facere Chriſtianum, *inquit*, id nunc ſollicitiùs eſt & devotiùs exequendum, ut Apoſtolica inſtitutio quadraginta dierum jejuniis impleatur, non ciborum tantummodo parcitate, ſed privatione maximè vitiorum. Nam cùm ob hoc caſtigatio iſta ſumatur, ut carnalium deſideriorum fomites ſubtrahantur nullum magis ſectandum eſt continentiæ genus, quàm ut ſemper ſimus ab injuſta voluntate ſobrii, & ab inhoneſta actione jejuni. Quæ devotio non omittit ægros, non ſecernit invalidos; quia etiam in languido atque inutili corpore poteſt animi integritas reperiri, ſi ubi fuit ſedes pravitatis, ibi confirmentur fundamenta virtutis.

Cæteris Patribus concinit Sanctus Bernardus, „ *Sermone 3. De Quadrageſima*. Si gula ſola peccavit, *inquit*, ſola quoque jejunet, & ſufficit: Si verò peccaverunt & cætera membra, cur non jejunent & ipſa? Jejunet ergo oculus qui deprædatus eſt animam; jejunet auris, jejunet lingua, jejunet manus, jejunet etiam anima ipſa. Jejunet oculus a curioſis aſpectibus, & ab omni petulantia, ut benè humiliatus coërceatur in pœnitentia, qui malè liber vagabatur in culpa. Jejunet auris nequiter pruriens a fabulis & rumoribus, & quæcumque otioſa ſunt ac ad ſalutem minimè pertinentia. Jejunet lingua a detractione & murmuratione; ab inutilibus, vanis atque ſcurrilibus verbis; interdum quoque ob gravitatem ſilentii, & ab iplis quæ videri poterant neceſſaria. Jejunet manus ab otioſis ſignis & ab operibus omnibus quæcumque non ſunt imperata. Sed & multòmagis anima ipſa jejunet a vitiis, & a propria voluntate ſua. Etenim ſine hoc jejunio cœtera a Domino reprobantur; ſicut ſcriptum eſt: Quia in diebus jejuniorum veſtrorum inveniuntur voluntates veſtræ.

Eodem ſpectant verba Concilii Aquiſgranenſis II. anno 836. ſub Ludovico Pio Imperatore celebrati, Parte 1. cap. 17. Veſtram interea, Deo „ amabilis Auguſte petimus Clementiam, uti, abſque inevitabili neceſſitate, ſanctum tempus Quadrageſimæ liceat Eccleſiaſticis Viris ſub quiete agere; quatenus tempus illud quod purificatio eſſet debet aliorum temporum, non inquinetur inquietudine perturbationum.

Secunda Chriſtiani jejunii conditio, ab omni voluptate etiam licita.

II. Jejuniorum diebus, & Quadrageſimali potiſſimum tempore, a licitis etiam voluptatibus temperare ſibi Chriſtianus debet, qui ſecundùm Eccleſiæ mentem jejunare pertendit. Iſtud docet Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus, qui floruit ad annum Chriſti 797. cap. 40. ubi de jejunii diebus loquens: *Abſtinentia vero*, inquit, *in his diebus omnium deliciarum eſſe debet.*

A jocis & ludis, & venationibus.

Hinc Nicolaus I. ad Conſulta Bulgarorum reſpondens, a ludis, jocis, venationibus, Quadrageſimali tempore abſtinendum eſſe docet. Sic enim cap. 44. loquitur: „ Nulla ratio ſinit in Quadrageſimali tempore venationibus uti... Quantò jejunii tempore arctiùs eſt divini cultibus inſiſtendum, tantò eſt a cunctis mundis nocivis oblectamentis longiùs recedendum, præſertim cum neminem niſi reproborum, venationes exercuiſſe Sacra deſignet Hiſtoria. *Et cap. 47.* Conſulitis ſi liceat in Quadrageſimali tempore jocis vacare; Quòd non ſolum in Quadrageſimali; verùm etiam in nullo tempore licitum eſt Chriſtianis. Sed quia vobis qui in montem nondum aſcendere, tanquam infirmi, poteſtis, ut inde ſublimia mandata Dei percipiatis; ſed in campeſtribus, quemadmodum filii quondam Iſraël, poſiti eſtis, ut ſaltem ibi plana & minora quædam præcepta ſumatis, necdum poſſumus ſuadere ut omni tempore jocis abſtineatis; Et Quadragageſimâ, ac Jejunii tempore, quando peramplius & inſtantius orationi & abſtinentiæ, & omnimodæ pœnitentiæ vacare debetis, non ſolùm jocis, verumetiam ab omni vaniloquio, & ſcurrilitate, quæ ad rem non pertinent, atque ab ipſo otioſo verbo temperare debetis.... Nulla ergo vos voluptatum, & maximè in tempore jejuniorum, vanitas ſeducere valeat; non enim lamenta cum jocis conveniunt: & fallax ac deceptrix lætitia veraces lachrymas producere neſcit.

Con-

Ab uſu matrimonii.

Conjugatos propterea ab uſu matrimonii, jejuniorum temporibus abſtinere, optat Eccleſia, ut ex Nicolao I. cap. 50. Reſponſionis ad Conſulta Bulgarorum compertum eſt. Quid de eo, *inquit*,
„ qui de Quadrageſimali tempore cum uxore ſua
„ coierit, ſit judicandum, Epiſcopi veſtri, & Sa-
„ cerdotis qui ab eo conſtituetur, arbitrio conſi-
„ derandum ac diffiniendum committimus, qui ſin-
„ gulorum mores agnoſcere poterunt, & uniuſ-
„ cujuſque veſtrum cauſas, libratis perſonis, ac
„ temporibus diſcernere, ſeu moderari debebunt.
„ Porro cum ea eodem tempore dormire omni-
„ no liceret, ſi ignis & palea ſine tactione com-
„ munionem aliquam habuiſſent, vel ſi diaboli-
„ cæ fraudis aſtutiæ neſcirentur.

Idem docet Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus in ſelectis Capitulis, cap. 43. Abſtinendum
„ eſt, *inquit*, in his ſacratiſſimis diebus a con-
„ jugibus, & piè vivendum, ut ſanctificato cor-
„ de & corpore, iſti dies tranſigantur, & ſic
„ perveniatur ad diem ſanctum Paſchæ; quia pe-
„ nè nihil valet jejunium, quod conjugali ope-
„ re polluitur; & quod orationes, vigiliæ, &
„ eleemoſynæ non commendant.

Ejuſdem continentiæ doctrinam tradit Herardus Turonenſis Archiepiſcopus, qui anno 858. ſub Imperio Caroli Calvi floruit, cap. 62. Ut die-
„ bus jejuniorum, *inquit*, a conjugibus ſe abſti-
„ neant: & quia non eſt conceſſa uxor cauſâ li-
„ bidinis, ſed filiorum: & omnia prohibeantur
„ illicita, pareaturque a licitis.

Idem probatur ex Canone quem ſub Illiberitani Concilii nomine Burchardus lib. 19. cap. 75. & Yvo Carnotenſis Parte 15. cap. 88. laudarunt.
„ Qui in Quadrageſima, *inquit*, aut Paſcha co-
„ gnoverit uxorem ſuam, & noluerit abſtinere
„ ab ea, unum annum pœniteat; aut pretium 25.
„ ſolidorum ad Eccleſiam tribuat, aut pauperi-
„ bus dividat. Si per ebrietatem, & ſine conſue-
„ tudine acciderit, quadraginta dies pœniteat.

Pœnitentiæ & mœroris tempori hanc convenire continentiam, oſtendit, exemplum Noë, qui diluvii tempore ab uxoriis amplexibus ſe temperavit, quod & filii ejus præſtiterunt, ut iram Dei mitigarent, ut obſervat Sanctus Ambroſius lib. de Noë, & Arca, cap. 21. Nunc quæramus,
„ *inquit*, qua ratione, quamdiu ingrediebatur in
„ Arcam, hic ordo fuit ingredientium, ut pri-
„ mò ipſe ingrederetur, & filii ejus, inde ejus
„ uxor, & uxores filiorum ejus: quando autem
„ exierunt, commutatus ſit. Nam ſcriptum eſt:
„ Exivit ipſe & uxor ejus, & filii ejus, & uxo-
„ res filiorum ejus. Et litera quidem ſignificat in
„ ingreſſu abſtinentiam generationis; in egreſſu
„ generationis uſum .... Apertè igitur velut or-
„ dine ipſo ingreſſionis vocem quamdam Juſtus
„ emittit, Tempus illud non eſſe concubitus, ne-
„ que deliciarum, quo omnibus immineret in-
„ teritus. Unde in Evangelio Dominus ait:
„ Reprehendens quòd temporibus Noë manduca-
„ rent, & biberent, & uxores ducerent, & fi-
„ lias nuptui traderent: Ideo propter intemperan-
„ tiam eorum ſuperveniſſe diluvium. Mœroris
„ igitur tempus illud, non lætitiæ erat: & inde
„ Juſtus conſortio non delectabatur uxoris, vel
„ filii Juſti petebant copulam conjugalem: quàm
„ indecorum enim ut quo tempore viventes mo-
„ rerentur, tunc perituri generarentur?

III. Chriſtianum jejunium eſſe non cenſet Eccleſia, niſi pauperibus erogetur, quod in ſumptus ſecundæ refectionis impenderetur. Iſtud docet vetus Auctor Sermonis inter Auguſtinianos olim 65. de Tempore. „ Qui toto anno nobis
„ viximus, *inquit*, ſaltem vel paucos dies viva-
„ mus & Domino. Sed jejunia noſtra ut plena
„ ſint & ſuffarta, miſericordiæ pinguedine ſagi-
„ nentur. Demus eſurientibus prandium noſtrum.
„ Nec putes jejunia ſola ſufficere ad ſananda vul-
„ nera peccatorum, ni medicamento eleemoſynæ
„ recreentur. Jejunium ergo tuum te caſtiget,
„ ſed lætificet alterum: & ita fructuoſæ erunt
„ anguſtiæ tuæ, ſi alteri latitudinem præſtent.
„ Sic jejuna, ut in alio manducante prandiſſe
„ te gaudeas. Hilarem enim datorem diligit
„ Deus. Nam manducante paupere de bonis tuis,
„ prandet Chriſtus, qui ſe in paupere eſurire
„ teſtatur.

Eleemoſyna Chriſtiani jejunii comes.

Idem docet Auctor antiquus Sermonis 41. inter eos qui ſub nomine Sancti Ambroſii olim editi ſunt. „ Illud, *inquit*, ad perfectionem jejunii
„ tacendum non eſt, ut qui abſtinemus, & mi-
„ nime prandemus, hoc tempore prandia noſtra
„ pauperibus prærogemus. Hæc eſt enim vera
„ juſtitia, ſi te eſuriente, de cibo tuo alius ſa-
„ tietur, & tu tuis jejuniis Dominum roges, &
„ ille pro te ſatiatus exoret. Cæterùm qui ſic
„ abſtinet, ut nihil pauperibus de ſuis epulis
„ largiatur, videtur quæſtum ſibi ſuum feciſſe
„ jejunium, & negotiationem parcendo.

Sanctus Leo Sermone 11. de Quadrageſima eandem veritatem confirmat. „ In diſtributione
„ eleemoſynarum, *inquit*, & pauperum curâ
„ pingueſcant Chriſtiana jejunia, & quod ſuis
„ quiſque deliciis ſubtrahit, debilibus impendat
„ & egenis. Detur opera ut omnes Deo uno ore
„ benedicant, & qui aliquam dat portionem ſub-
„ ſtantiæ ſuæ, intelligat ſe Miniſtrum eſſe miſe-
„ ricordiæ divinæ quæ partem pauperis in manu
„ poſuit largientis: ut peccata quæ Baptiſmi
„ aquis, aut pœnitentiæ lachrymis abluuntur,
„ etiam eleemoſinis deleantur, dicente Scriptu-
„ ra: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſina
„ extinguit peccatum.

Et Sermone 10. „ In pauperes quoque, & di-
„ verſis debilitatibus impeditos, benignior nunc
„ largitas exeratur, ut gratiæ Deo multorum
„ voce referantur, & jejuniis noſtris egentium
„ refectio ſuffragetur. Nulla enim devotione Fi-
„ delium magis Dominus delectatur, quàm illâ,
„ quæ pauperibus ejus impenditur: & ubi curam
„ miſericordiæ invenit, ibi imaginem ſuæ pieta-
„ tis agnoſcit. Non timeatur in iis expenſis de-
„ fectio facultatum, quoniam ipſa benignitas ma-
„ gna ſubſtantia eſt, nec poteſt largitatis deeſſe ma-
„ teries, ubi Chriſtus paſcit, & paſcitur. In omni
„ hoc opere illa intervenit manus, quæ panem
„ frangendo auget, & erogando multiplicat.

Ex Sermone 9. de Jejunio Decimi Menſis.
„ Fiat abſtinentia Fidelium, cibus pauperum; &
„ quod quiſque ſubtrahit ſibi, proficiat indigenti:
„ quia licet multùm & animis & corporibus con-
„ ferant remedia parcitatis; parum tamen utilia
„ ſunt ipſa jejunia, niſi miſericordiæ ſanctificen-
„ tur effectu. In eleemoſinis enim virtus quæ-
„ dam eſt inſtituta Baptiſmatis.

Denique Sermone 3. de Jejunio Pentecoſtes ſic loquitur: „ Sanctas continentiæ delicias appeten-
„ tes, aliquantulum nobis de terrenorum cibo-
„ rum abundantia ſubtrahamus; ita ut proficiat
„ eleemoſinis, quod non impenditur menſis.
„ Tunc enim demum ad animæ curationem profi-
„ cit medicina jejunii, cùm abſtinentia jejunan-
„ tis, eſuriem reficit indigentis.

Sanctus Petrus Chryſologus Chriſtianum hocce dogma verbis æquè magnificis ac luculentis confirmat, Sermone octavo. Eſurit jejunium, *inquit*,
„ jejunium ſitit, quod non pietatis cibo paſcitur,
„ quod potu miſericordiæ non rigatur. Alget
„ jejunium, jejunium deficit quod non eleemo-
„ ſinæ vellus tegit, quod non miſerationis ope-
„ rit

rit veſtimentum. Fratres, quod eſt terris ver, hoc miſericordiam ſcimus eſſe jejunio. Sicut vernus flatus tota facit germina florere camporum: ita miſericordia tota jejunii ſemina producit in florem, in cęleſtem meſſem totam jejunii facit fructificare virtutem. Quod oleum lucernæ eſt, hoc jejunio pietas. Sicut lucernę lumen olei pinguedo ſuccendit, & moderato paſtu facit illud ad totius noctis ſolatium perlucere, ſic pietas facit ſplendere jejunium, & ad totam radiare continentiæ claritatem. Quod diei Sol eſt, hoc Eleemoſyna noſcitur eſſe jejunio. Sicut jubar Solis clariorem perficit diem, & totam nubium diſpergit obſcuritatem: ſic eleemoſyna jejunii ſanctificat ſanctitatem, totamque cupiditatis mortem lumine pietatis excludit. At ne multis immorer, quod eſt anima corpori, jejunio largitas hoc habetur. Sicut enim mortificatur corpus, a corpore anima cùm recedit: ita mors eſt jejunii, largitatis abſceſſus. Eſt quidem jejunium vitiorum mors, vita virtutum. Eſt jejunium pax corporis, membrorum decus, ornamentum vitæ. Eſt jejunium caſtitatis murus, pudicitiæ propugnaculum, civitas ſanctitatis. Eſt jejunium ſchola meritorum, diſciplina virtutum. Eſt jejunium Eccleſiaſticę viæ viaticum ſalutare. Eſt jejunium invictus Chriſtianæ militiæ principatus. Sed in his virtutibus jejunium tunc viget, tunc vincit, tunc triumphat, cùm duce miſericordiâ pugnat. Miſericordia & pietas jejunii ſunt alę per quas tollitur & portatur ad cælum, ſine quibus jacet, & volutatur in terra. Jejunium ſine miſericordia, ſimulacrum famis eſt, imago nulla eſt ſanctitatis: Sine pietate jejunium occaſio eſt avaritiæ, non eſt propoſitum parcitatis.. .... Qui non jejunat pauperi, Deo fingit. Qui jejunans prandium ſuum non erogat, ſed deponit, cupiditati probatur jejunare, non Chriſto.

Et *Sermone* 41. „ Abſtinentia eſt hominis prima medicina, ſed ad plenam curam miſericordiæ requirit expenſas. Abſtinentia extinguit febrem, ſed areſacta membra longæ febris incendio, niſi largo infundantur unguento, niſi blandiſſimis rigentur fomentis, niſi juventur medicinæ ſumptu, ad integram ſanitatem redire non poſſunt. Sic jejunium, quamvis excludat vitiorum morbos, carnis amputet paſſiones, vitiorum cauſas propellat, tamen ſine miſericordiæ unguento, ſine pietatis rivo, ſine miſericordiæ ſumptu, perfectam ſalutem mentibus non reponit. Jejunium ſanat vulnera peccatorum, ſed cicatricea vulnerum ſine miſericordia non emundat. Jejunium eſt ſanctitatis hoſtia, ſacrificium caſtitatis, ſed ſine miſericordiæ incenſo ad divinum non poteſt conſpectum aſcendere. Jejunium nobis aperit cœlum. Jejunium nos intromittit ad Deum, ſed niſi tum adfuerit nobis miſericordia noſtrarum patrona cauſarum, qui de innocentia conſtare non poſſumus, de venia ſecuri non erimus, dicente Domino; Judicium ſine miſericordia, illi qui non fecerit miſericordiam.

Et *Sermone* 42. „ Jejunium ſine pietate jejunat: fames eſt avaritiæ jejunium ſine miſericordia: cupiditatis pœna eſt, ſine pietate jejunium: ultio non devotio eſt, non Deo jejunare, ſed ſacculo. *Et Infrà:* Non ſic imber infundit terram, quomodo jejunium lachrymę rigant pauperum. Homo in lachrymas pauperum jacta ſemina jejunii tui, quia ſiccantur virtutes, areſcunt jejunantium meſſes, quæ pauperum fletibus non fuerint irrigatæ. Cœli pluvia infundit terram, lachrymæ pauperis cœlum rigant: ergo ſitit cœlum, & expectat de ploratu pauperum vice roris.... Illic miſericordia ſeminat, quia quæ ſuſceperit manus pauperis, ibi metit.

Sanctus Gregorius Magnus hoc pariter Chriſtianæ Moralis caput ſtatuit Homiliâ 16. in Evangelia. „ Nemo, *inquit*, abſtinentiam ſolam ſibi credat poſſe ſufficere, cùm per Prophetam Dominus dicat, Nonne hoc eſt magis jejunium quod elegi? Subjiciens: Frange eſurienti panem tuum & egenos, vagoſque induc in domum tuam: cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Illud ergo jejunium Deus approbat, quod ad ejus oculos manus eleemoſynarum levat, quod cum proximi dilectione agitur, quod cum pietate conditur. Hoc ergo quod tibi ſubtrahis, alteri largire: ut unde caro tua affligitur, inde egentis proximi caro reparetur: Hinc etenim per Prophetam Dominus dicit: Cùm jejunaretis & plangeretis, numquid jejunium jejunaſtis mihi? Et cùm comeditis & bibitis, numquid non vobis comeditis & vobiſmetipſis bibitis? Sibi enim comedit & bibit, qui alimenta corporis, quæ ſunt communia dona Conditoris, ſine indigentibus percipit. Et ſibi quiſque jejunat, ſi ea quæ ſibi ad tempus ſubtrahit, non pauperibus tribuit, ſed ventri poſtmodum offerenda cuſtodit. Hinc per Joëlem dicitur: Sanctificate jejunium. Jejunium quippe ſanctificare, eſt adjunctis bonis aliis, dignam Deo abſtinentiam carnis oſtendere.

Theodulphus Aurelianenſis in ſelectis Capitulis, cap. 38. hanc Eccleſiæ doctrinam proponit his verbis: „ Diebus verò jejunii, eleemoſyna facienda eſt, & cibum vel potum, quiſque uti debuit, ſi non jejunaret, pauperibus eroget, quia jejunare, & cibos prandii ad cœnam reſervare, non mercedis, ſed ciborum eſt incrementum.

DISSERTATIO V.

De Controverſia quæ ſecundo Sæculo emerſit circa celebrationem Paſchatis.

HÆC Controverſia ſub Aniceti Pontificatu cœpta eſt: ſub Victore majori contentione agitata: in Concilio Nicæno ad finem deducta: ſexto Sæculo cadente apud Britannos & Scotos quadamtenus innovata eſt.

ARTICULUS I.

Quid Sanctum Polycarpum inter & Anicetum de ritu celebrandi Paſchatis diſſidii fuerit?

PROPOSITIO.

Morem Aſiaticarum Eccleſiarum Paſcha Luna 14. cum Judæis celebrantium, congreſſus cum Sancto Polycarpo Anicetus ſuadere non potuit ut abjiceret: nullum tamen inter ipſos propterea diſſidium fuit.

Probatur prima pars Propoſitionis, quòd ſcilicet de ea Controverſia inter Sanctum Polycarpum & Anicetum diſceptatum ſit, ex Euſebio lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 13. dicente: *Dum Anicetus Romanæ Eccleſiæ præerat, Polycarpum, cui adhuc ſuppeditabat Vita, Romam adventaſſe, & cum Aniceto in congreſſum, colloquiumque de controverſia, quæ fuit de die Paſcha celebranda ſuſcepta, veniſſe, commemorat Irenæus.*

Probatur ſecundò ex Sancto Hieronymo, inca-

Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 28. ubi de Sancto Polycarpo: *Hic*, inquit, *propter quaſdam ſuper die Paſchæ quæſtiones, ſub Imperatore Antonino Pio, Eccleſiam in Urbe regente Aniceto, Romam venit.*

Probatur ſecunda pars, ex Sancto Irenæo, in Epiſtola ad Victorem Pontificem Maximum, cujus inſigne fragmentum refert Euſebius, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 24. *Cùm Beatus Polycarpus*, inquit, *Aniceto Epiſcopatum adminiſtrante, Romam adventaret, cùmque ille & Anicetus de aliis rebus, de quibus inter ſe diſcrepabant, paucu contuliſſent, confeſtim pax fuit inter eos conciliata: quin pro hoc Feſto obſervando, quod controverſiæ caput videbatur, charitatis vincula neutiquam ruperunt. Neque tamen Anicetus Polycarpo poterat perſuadere, ut ſuum obſervandi morem (quippe qui cum Joanne Diſcipulo Domini noſtri, & cum reliquis Apoſtolis, quibuſcum multùm verſatus fuiſſet, eumdem ſemper ad illum modum obſervaſſet) deponeret. Neque contrà Polycarpus Aniceto perſuaſit, ut conſuetudinem Aſiaticam, (quippe qui morem Presbyterorum, qui illum erant antegreſſi debere ſedulò retinere aſſereret) ullo modo obſervaret. Quæ cùm ita eſſent conſtituta, communicabant inter ſe mutuò; & in Eccleſia Anicetus, ritus qui in Eucharistia peragi ſoleat, Polycarpo, (ob reverentiam videlicet, quam erga illum habebat) obeundi poteſtatem conceſſit. Atque tandem cum pace alter deceſſit ab altero: & omnes Eccleſia, tum eorum, qui 14. die Feſtum Paſchatis obſervabant: tum eorum, qui ſecus, placida pace & tranquilla inter ſe ipſas fruebantur.* Ergo Anicetus Sancto Polycarpo ſuadere non potuit ut morem Aſiaticum Paſchatis Luna 14. celebrandi abjiceret: nec tamen inter ipſos ullum propterea diſſidium fuit.

ARTICULUS II.

Quid Polycrates Epheſiorum Epiſcopus egerit in Controverſia de celebratione Paſchatis?

SUb Victoris Pontificatu longè magis exarſit illa controverſia inter Aſiaticos Epiſcopos, & Summum Pontificem. Concilium Romæ ad eam profligandam celebratum eſt: varia item in aliis Eccleſiis, cùm Orientis, cum Occidentis Concilia coacta fuere, quorum ſola ſuperſunt nomina apud Euſebium, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22. quæ uno conſenſu judicioque uno, eamdem de illius Feſti obſervatione tulere ſententiam; eſſe videlicet celebrandum Paſcha Dominica die proximè ſequente Lunam decimam quartam primi menſis. Suum etiam Concilium ea de re coëgit Polycrates Epheſios Epiſcopus, ex Præſulibus univerſis Aſiæ Minoris. Quid in eo decreverit, ſequenti Propoſitione exponemus.

PROPOSITIO.

Polycrates, celebrato Epheſi Concilio, conſuetudinem firmavit a cæteris Eccleſiis reprobatam, de Paſchate celebrando Luna 14. in quemcunque diem incideret.

Probatur primò ex Euſebio, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 23. *Epiſcopis autem in Aſia coactis*, inquit, *qui morem jam olim ipſis a Majoribus traditum, ſedulò obſervandum conſtanter aſſeverabant, præfuit Polycrates. Qui in ea Epiſtola, quam ad Victorem & Eccleſiam Romanam ſcripſit, Traditionem ad ipſius uſque tempora deductam, his fere verbis exponit: Nos diem Paſchatis integrè, incorruptèque recolimus, neque addendo quidquam, neque detrahendo. Etenim hic in Aſia obdormierunt in Domino præclara illa Eccleſiæ ſeminaria, Philippum dico, unum ex ſeptem Diaconis, qui Hierapoli exiit e vita: & duas ejus filias, quæ Virgines ad ſummam ſenectutem manſerunt: & alteram illius filium, quæ Spiritus Sancti afflatu inſpirata, vitam piè traduxit, Epheſique obiit in Domino. His accedit Joannes, qui ſuper pectus Domini recubuit, qui Sacerdos fuit, qui laminam auream geſtavit, qui Martyr & Doctor extitit, qui tandem Epheſi morte conſopitus occubuit. Quid Polycarpum commemorem, qui Smyrnæ Epiſcopus, & Martyr fuit? Quid Thraſeam Epiſcopum & Martyrem, Eumenia natum civem, qui Smyrna ex hac luce migravit? Quid attinet dicere de Sagari Epiſcopo & Martyre, qui Laodicea mortem oppetiit? Quid porro Beatum Papirium & Melitonem eunuchum recenſeam, qui Spiritus Sancti inſtinctu afflatus, totum vitæ ſuæ tempus piè ſanctèque exegit, qui Sardis tumulo conditus eſt? Iſti omnes diem Paſchatis 14. die Lunæ ex Evangelii præſcripto obſervarunt, nihil ab eo inſtituto, ac more planè digreſſi, ſed ſecundùm regulam, & normam fidei tum aſſiduè tenuerunt. Atque ipſe etiam Polycrates, qui inter vos omnes poſtremus ſanè ſum, ex Majorum meorum, & cognatorum traditione, quorum libenter inſiſto veſtigiis, illud ipſum perpetuò obſervo.*

Et infra, hæc ſubjungit: *Ego igitur, Fratres, qui ſexaginta quinque annos in Domino vixerim, qui multis cum Fratribus per orbem terrarum diſperſis de fide communicarim, qui univerſam ſacram Scripturam ſtudiosè evolverim, his, quæ nobis ad terrorem objiciuntur, minimè conturbor. Mei enim Majores dixerunt, Magis Deo, quàm hominibus obtemperandum.* Quæ verba innuunt jam tum Victorem Epiſcopum Romanum excommunicationem Aſiaticis interminatum fuiſſe, cujus metu ſe a priſtina ſententia, & obſervatione nullatenus dimoveri ſignificat.

Denique de Epiſcopis, qui ipſi in Concilio ſuffragati ſunt, hæc ſubjungit: *Poſſem hoc loco Epiſcopos, qui mihi in Concilio adherant, commemorare; quos ut accerſerem a vobis rogatus, diligenter accerſebam. Quorum nomina ſi ſubſcriberem, nimis multa viderentur. Qui licèt me hominem, cùm perſona humilem, cum ingenio pertenui animadverterent: tamen cùm intelligerent me iſtos canos non fruſtra geſſiſſe, nec ætatem hactenus contriviſſe temerè, ſed ſemper in Chriſto Jeſu vitam traduxiſſe, Epiſtolam hanc ſua approbatione confirmarunt.* Igitur Polycrates, celebrato Epheſi Concilio, conſuetudinem firmavit a cæteris Eccleſiis reprobatam, de Paſchate celebrando Luna 14. in quemcunque diem incideret.

Confirmatur ex Sancto Hieronymo, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 56. *Polycrates*, inquit, *Epheſiorum Epiſcopus, cum cæteris Epiſcopis Aſiæ, qui juxta quamdam veterem conſuetudinem, cum Judæis 14. Luna Paſcha celebrabant, ſcripſit adversùs Victorem Epiſcopum Romanum Epiſtolam Synodicam, in qua docet, ſe Apoſtoli Joannis, & Veterum auctoritatem ſequi.* Refert ſubinde Sanctus Hieronymus eadem, quæ modò retulimus ex Euſebio, & ſe iſtud Epiſtolæ fragmentum poſuiſſe ait, ut ingenium, & auctoritatem Viri ex parvo Opuſculo demonſtraret.

ARTICULUS III.

Quid Concilium Palæſtinum de celebratione Paſchatis decreverit?

CUm Eccleſiæ certatim Concilia celebrarent, ederentque Decreta de legitimo Paſchatis celebrandi tempore, Palæſtinæ Epiſcopi in unum convenerunt, anno circiter Chriſti 198. Victore Pontifice Maximo, Severo IV. Imperii ſui an-

annum

num agente. Huic autem Concilio præerat Theophilus Cæſarienſis Epiſcopus. Poſt quem primas tenebat Narciſſus Epiſcopus Hieroſolymorum. Quid porro decreverit illa Synodus Propoſitio ſequens exponit.

P R O P O S I T I O.

Synodus Palæſtina celebrationem Paſchatis Dominica proximè ſequenti Lunam decimam quartam primi menſis rationibus exquiſitis ducta illigavit.

Probatur prima pars auctoritate Euſebii, lib. 5. cap. 23. *Concilia*, inquit, *& Conventus Epiſcoporum in unum cogebantur, & omnes unâ ſententia Decretum Eccleſiaſticum, nempe ut non alio die aliquando, quàm Dominico, Myſterium Domini Reſurrectionis a mortuis celebraretur, & ut in hoc ſolo jejuniorum, quæ circiter Paſcha fieri ſolent, finem faceremus, per Literas ad omnes Eccleſias ſcriptas raſum faciebant. Decretum autem Epiſcoporum, qui tum erant in Palæſtina convocati, ad hanc uſque ætatem ſcriptis cuſtoditum eſt. In quorum Synodo Theophilus Cæſarienſis Eccleſiæ Epiſcopus & Narciſſus Epiſcopus Hieroſolymorum Præſides fuerunt.* Suam porro Epiſtolam Synodicam his verbis concludebant Palæſtini Epiſcopi: *Epiſtolæ noſtræ exemplaria facilè ad quamque Eccleſiam mittantur, ne culpa illorum, qui temerè & inconſultò ſuas ipſorum animas erroris pravitate inficiunt, in nos ullo modo transferatur. Illud vos minimè ignorare volumus quòd Alexandria etiam eodem die quo nos, iſtud Feſtum agunt. Siquidem tum a nobis ad illos, tum ab illis ad nos perferuntur Literæ, ut enim ſummo conſenſu unà iſtum diem ſacro-ſanctum auguſtè & religiosè celebremus.* Hæc illi apud Euſebium, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 25. Ergo Synodus Palæſtina celebrationem Paſchatis Dominicæ proximè ſequenti Lunam decimam quartam Primi Menſis illigavit.

Confirmatur auctoritate S. Hieronymi, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 54. *Theophilus*, inquit, *Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopus, ſub Severo Principe, adversùs eos, qui 14. Luna cum Judæis Paſcha faciebant, cum cæteris Epiſcopis, Synodicam valde utilem compoſuit Epiſtolam.*

Probatur ſecundò ex Venerabili Beda, lib. de Æquinoctio Verno ad Wichredam Presbyterum. *Papa Victor*, inquit, *direxit auctoritatem ad Theophilum Cæſarienſis Palæſtinæque Antiſtitem, ut quomodo Paſcha recto jure a cunctis Catholicis celebraretur Eccleſiis, inibi fieret ordinatio, ubi Dominus & Salvator mundi fuerat in carne verſatus. Perceptâ itaque auctoritate, prædictus Epiſcopus, non ſolùm de ſuo Provincia, ſed etiam de diverſis regionibus omnes Epiſcopos evocavit.*

Probatur ſecunda pars, exponendo rationes quibus moti ſunt Palæſtini Epiſcopi, quas refert idem Venerabilis Beda, loco mox citato: Primò itaque probarunt primam mundi diem fuiſſe Dominicam: quia *Requievit Deus die ſeptima ab omni opere ſuo*, quem diem Sabbatum appellavit. *Cùm ergo noviſſimum diem deſignet Sabbatum; quis*, inquiunt, *poteſt eſſe primus niſi Dominicus dies?*

Secundò probarunt, primum mundi tempus eſſe Vernum, quia ſcriptum eſt: *Germinet terra herbam ſuam ſecundùm genus ſuum, & lignum pomiferum ferens fructum ſuum.* Hoc autem Verno tempore contigit.

Tertiò conſtituerunt mundum conditum eſſe in Æquinoctio, octavo Calendas Aprilis. Scriptum eſt enim, quia *Fecit Deus lucem, & vocavit lucem diem: & fecit tenebras, & vocavit tenebras noctem, & diviſit inter lucem & tenebras æquas partes.*

Quartò ſanxerunt conditum fuiſſe mundum in Plenilunio, quia ſcriptum eſt; *Et fecit Deus duo luminaria magna; & poſuit ea in firmamento cæli, ut lucerent ſuper terram: Luminare majus in inchoationem diei; Luminare minus in inchoationem noctis:* quod eſſe non poterat niſi in Plenilunio.

Quintò decreverunt, Paſcha celebrandum eſſe die Dominico, quia innumeris benedictionibus ſanctificatus eſt hic dies. Prima namque hujus diei benedictio eſt, depulſio tenebrarum, & creatio lucis. Secunda, liberatio populi de terra Ægypti, & tranſitus per mare Rubrum, quo Chriſtianorum liberatio per Baptiſmum adumbrata eſt. Tertia, cæleſtis cibi, Mannæ ſcilicet, ea die in caſtra Iſraëlitarum illapſus. Quarta, præceptum a Moyſe populo datum his verbis: *Sit vobis obſervatus dies primus, & noviſſimus.* Quinta, quia in Pſalmo 117. de Reſurrectione Domini dicitur: *Hæc eſt dies, quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea.* Sexta, quia Chriſti Domini Reſurrectione conſecrata eſt.

His rationibus moti Palæſtini Patres, decreverunt Paſcha celebrandum eſſe Dominica die proximè ſequente Lunam 14. primi menſis, poſt Æquinoctium Vernum affulgentem; ergo rationibus exquiſitis moti, Paſcha Dominicæ proximè ſequenti Lunam 14. primi menſis illigarunt.

Conſtituerunt porro limites Paſchalis Feſtivitatis undecimum Calend. April. & undecimum Calend. Maiar. ita ut aliqua ex Dominicis illo temporis intervallo intercurrentibus, Paſcha celebrandum eſſet. At cùm Aſtronomicas illorum rationes accuratas omnino non fuiſſe conſtaret tempore Nicæni Concilii, limites illi fuerunt a magna Synodo immutati. Sed & Nicænorum Patrum limites poſtea ab Eccleſia reformatus eſt, Aſtronomicis rationibus accuratiùs expenſis.

A R T I C U L U S IV.

Utrùm Controverſia de tempore legitimo celebrandi Paſchatis, ad fidem, vel ad diſciplinam duntaxat pertineret.

Eccleſiaſticarum Quæſtionum aliæ Fidem ſpectant, aliæ Diſciplinam. Fidem ſpectant quæ moventur de rebus a Deo revelatis, quarum veritas mutationem ſubire nullam poſſit, cui refragari nemo valet abſque nota hæreſeos. Diſciplinam ſpectant, quæ moventur de ritibus, aut conſuetudinibus Eccleſiarum, quæ pro variis locis, & temporibus ſubire poſſunt mutationem. Unde ſuæ diſciplinam Eccleſiæ quiſque ſequi licèt teneatur, ab ipſa diſcedit abſque periculo hæreſeos. Quærimus impræſentiarum quo loco habenda ſit controverſia, quæ Aſianos inter & alias orbis Eccleſias interceſſit de Paſchate.

P R O P O S I T I O I.

Quæſtio de tempore legitimo celebrandi Paſchatis, inter Aſiaticos, & alias Eccleſias mota, meram ſpectabat diſciplinam.

Probatur. Quæſtio mota ea de re quæ a variis Eccleſiis variè obſervatur, abſque diſpendio unitatis & pacis, meram ſpectat diſciplinam: ſed quæſtio illa mota eſt ea de re quæ a variis Eccleſiis variè obſervabatur, abſque diſpendio unitatis & pacis: meram itaque ſpectabat diſciplinam.

Major conſtat. Fides namque eadem eſt omnium Eccleſiarum [modò veræ ſint] ſola diſciplina varia eſſe poteſt. Unde Sanctus Irenæus,

lib. 2.

Digitized by Google

lib. 1. adverſùs Hæreſes, cap. 3. ait: *Hanc fidem, quemadmodum prædiximus, Eccleſia, & quidem in univerſum mundum diſſeminata, diligenter cuſtodit, quaſi unam domum inhabitans, & ſimiliter credit iis, videlicet quaſi unam animam habens, & unum cor, & conſonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quaſi unum poſſidens os. Nam etſi in mundo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus Traditionis una & eadem eſt. Et neque hæ quæ in Germania fundatæ ſunt Eccleſiæ aliter credunt & aliter tradunt: neque hæ quæ in Iberis ſunt: neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente, neque hæ quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ.* Hinc Tertullianus lib. de Virginibus velandis: *Regula quidem Fidei*, inquit, *una omnino eſt, ſola immobilis, & irreformabilis ... Hac lege fidei manente, cætera jam diſciplinæ & converſationis, admittunt novitatem correctionis.*

Probatur minor. Eccleſiæ Aſiaticæ Paſcha celebrabant Luna 14. in quemcunque diem incideret: Eccleſia verò Romana, & ferè omnes aliæ Eccleſiæ, ſacram illam Solemnitatem agebant Dominica proximè ſequente Lunam 14. nec propterea pax & unitas inter illas ſciſſa fuit (ut conſtat ex congreſſu Sancti Polycarpi cum Aniceto Romano Pontifice, de quo Articulo 1. hujus Diſſertationis egimus) quod etiam conſtat ex factis Pii, Hygini, Teleſphori, Sixti, Romanorum pariter Pontificum, qui communicaverunt cum Eccleſiis Paſcha celebrantibus Luna 14. & ad Epiſcopos illarum Eccleſiarum Euchariſtiam miſerunt (ut teſtatur Sanctus Irenæus in Epiſtola ad Victorem Summum Pontificem, quam refert Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 24.) ergo quæſtio mota de legitima die celebrandi Paſchatis, erat ea de re, quæ a variis Eccleſiis variè obſervabatur, abſque diſpendio unitatis & pacis.

Confirmatur. Niſi ſolam ſpectaſſet Diſciplinam illa quæ Aſiaticas Eccleſias cum Victore Pontifice Romano, & aliis Eccleſiis, commiſit controverſia, Sanctus Irenæus non deterruiſſet Victorem ab anathemate infligendo tot Eccleſiis *Propter Traditionis ex antiqua conſuetudine inter illas uſurpatæ obſervantiam.* Non enim anathema ab hæreticis avertiſſet Vir Apoſtolicus Irenæus: atqui ille Victori auctor fuit, *ne tam multas Eccleſias omnino, propter Traditionis ex antiqua conſuetudine inter illas uſurpatæ obſervationem, a corpore univerſæ Chriſti Eccleſiæ penitus amputaret* (ut teſtatur Euſebius, lib. 5. Hiſtoriæ cap. 24.) Ergo controverſia, quæ Aſiaticas Eccleſias cum Victore Pontifice Romano commiſit, ſolam ſpectabat Diſciplinam.

Probatur major. Sanctus enim Irenæus non oraſſet Victorem ut a Communione non ſuſpenderet eos, cum quibus nulla eſſe debebat Communio, & quibus nec Ave dicendum erat. Porro ſi quæſtio fuiſſet de fide, hæretici fuiſſent Aſiatici; ac proinde jure Communioni excidiſſent. Unde Tertullianus ait de hæreſibus: *Probent ſe quaqua putant Apoſtolicas. Sed adeo nec ſunt, nec probare poſſunt quod non ſunt: nec recipiuntur in pacem & communicationem ab Eccleſiis quoquomodo Apoſtolicis; Scilicet ob diverſitatem Sacramenti nullomodo Apoſtolicæ* (lib. de Præſcriptionibus cap. 32.)

Objicitur primò. Ea quæſtio Diſciplinam duntaxat non ſpectabat; ſed fidem, ſi illi hæreſeos damnati ſint, qui Paſcha Luna 14. celebrabant; ſed illi hæreſeos damnati ſunt, & vocati Quartodecimani; quos ſanctus Epiphanius inter hæreticos recenſet, Hęreſi 50. & Theodoretus lib. 3. Hæreticarum Fabularum cap. 4. & S. Auguſtinus lib. de Hęreſibus cap. 29. Ergo quæſtio illa non ſpectabat Diſciplinam duntaxat, ſed Fidem.

Reſpondeo primò, diſtinguo minorem. Hęreſeos damnati ſunt, poſt Nicęnum Concilium, eſto: ante Nicęnum Concilium, nego. Subdiſtinguo iterum. Hęreſeos damnati ſunt poſt Nicęnum Concilium, quia legem Moſaicam excitare, ejuſque obſervantias cum Evangelio velle conjungere præſumebantur, concedo. Ob eam præcisè rationem quòd Paſcha Luna 14. celebrarent, nego. Itaque poſt Nicęnum duntaxat Concilium inter hæreticos a Patribus numerati ſunt Quartodecimani; quia contra totius Eccleſiæ Decretum, & morem, Paſcha Luna 14. celebrabant, ſuamque pertinaciter propugnabant conſuetudinem, Concilio Oecumenico morem gerere renuentes. Unde præſumebat Eccleſia ex illorum pervivacia, ipſos Nazaræorum hæreſim clam profiteri, qui Legis obſervantiam cum Evangelio conjungebant. Unde S. Epiphanius Hęreſi 50. de illis ita ſcribit. *Qui cæteris in rebus cum Eccleſia conſentientes, hoc ipſo ab omnibus aberrant, quòd non illius inſtitutis, doctrinæque conſentanea quædam amplexi ſunt. Nam & Judaicis inſuper fabulis inhærent.* Sed ante Nicęnum Concilium Aſiatici hæreſeos notâ inuri propterea non poterant quòd Paſcha Luna 14. celebrarent, tum quia certum erat ipſos Judaicas obſervantias excitare nolle, cùm eſſent viri ſanctiſſimi: tum quia res nondum ad examen Plenarii Concilii delata fuerat, in quo veritas eliquaretur. Unde ſicut ſanctus Cyprianus & Africani Epiſcopi, pluresque ex Orientalibus, non ſunt inter hæreticos numerati, licèt Baptiſma hęreticorum iterarent; quia nondum celebratum fuerat Concilium Plenarium quo iſta controverſia dirimeretur; hæretici autem habiti ſunt Donatiſtę, qui rebaptizabant, poſt Concilii Plenarii Decretum: ita Quartodecimani poſt Concilii Nicęni Decretum Paſcha Luna 14. primi menſis celebrantes, a Patribus vocati ſunt hæretici: Aſiatici verò Epiſcopi tam infami notâ inuſti non fuerunt, nec inuri debuerunt, licèt Paſcha eodem die celebrarent, quo Judæi, quia nullum ea de re Concilii Oecumenici Decretum editum fuerat. Unde hac in cauſa uſurpare licet, quod ſanctus Auguſtinus, lib. 7. de Baptiſmo adverſùs Donatiſtas cap. 7. in quęſtione de rebaptizandis hæreticis, dixit: *Quæſtionis hujus obſcuritas magnos viros, & magna charitate præditos Patres Epiſcopos ita inter ſe compulit ſalva pace diſceptare; ut diu Conciliorum in ſuis quibuſque regionibus diverſa ſtatuta nutaverint; donec Plenario totius orbis Concilio, quod ſaluberrimè ſentiebatur, etiam remotis dubitationibus, firmaretur.*

Reſpondeo ſecundò. Diſtinguo aliter minorem, & Patres qui Quartodecimanos inter hæreticos numerarunt, nomen hęreſeos latiùs uſurparunt, prout ſcilicet quamcumque ſectam ab Eccleſia diviſam ſignificat, concedo. Et nomen iſtud in ſtrictiori ſignificatione ſumpſerunt, prout ſignificat pertinacem in aliquo fidei capite diſſenſionem ab Eccleſia, nego. Hinc ſanctus Epiphanius Audianos, qui in eodem cum Quartodecimanis errore verſabantur, Schiſmaticos eſſe, non propriè Hæreticos, notat in Indiculo Hæreſeon lib. 3. Tom. 1. *Audianorum*, inquit, *propriè ſchiſma ac defectio, non hæreſis eſt.* De quibus tamen Hæreſi 70. ait: *Cum Judæis Paſcha celebrare volunt: hoc eſt, quo tempore Judæi azyma ſua peragunt, tunc illi Paſchatis celebritatem obeunt, ut ab Eccleſia diſſentire videantur. Quod videlicet olim hæc in Eccleſia conſuetudo recepta fuerit.*

Nec verò negat ſanctus Epiphanius hanc olim conſuetudinem nonnullis in Eccleſiis viguiſſe, ſed ſolùm calumniæ & falſitatis reos agit Audianos quòd dicerent, Eccleſiam conſuetudinem antiquam & Traditionem paternam de tempore celebrandi Paſchatis deſeruiſſe, & immutaſſe, ut ſe ad Con-

ſtantini Imperatoris nutum accommodaret.

Objicitur ſecundò: Qui Canones Apoſtolicos violabant, illi inter hæreticos erant numerandi; ſed Aſiatici, qui Paſcha celebrabant Luna 14. Canones Apoſtolicos violabant. Ergo erant heretici.

Reſpondeo, nego majorem. Cùm enim multa illis Canonibus ſancita ſint ſolam ſpectantia Diſciplinam, non erant hæretici quicunque illos violabant. Sed nec hæreſis notam illis affingit Canon Apoſtolicus, qui eodem, quo Judæi tempore Paſcha celebrarent, ſed ſolam exauctorationis pœnam in Clericos ita celebrantes decernit: *Si quis Epiſcopus*, inquit, *aut Presbyter, aut Diaconus Sanctum Paſchę diem ante Vernale Æquinoctium, cum Judæis celebraverit, abjiciatur*. [Canone 8. Apoſtolorum.]

Reſpondeo ſecundò, nego minorem. Neque enim illi Canones verè ſunt Apoſtolici, ut propria Diſſertatione probavimus, neque tunc temporis extabant. Alioqui Victor eos Aſiaticis objeciſſet, nec illi ſuam conſuetudinem ſancto Joanni Apoſtolo acceptam referre auſi eſſent, ſi ab omnibus Apoſtolis edito Canone fuiſſet reprobata.

PROPOSITIO II.

Ex Apoſtolica Traditione manaverat Eccleſiæ Romanæ aliarumque Eccleſiarum diſciplina, Paſcha celebrantium Dominicâ Lunam 14. primi Menſis immediatè ſequente.

Probatur primò ex facto Victoris Primi Pontificis Maximi, qui excommunicationem interminatus non eſſet Aſiaticis, in re quæ ſolam ſpectabat diſciplinam, niſi diſciplina illa cujus ad obſervantiam compellere volebat Aſiaticos, ex Apoſtolica Traditione derivata eſſet. Certè ſi in Eccleſia Romana *Semper conſervata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis Traditio* [ut teſtatur ſanctus Irenæus libro 3. adverſus Hæreſes, cap. 3.] certum eſt Traditionem illam fuiſſe Apoſtolicam, cum in Eccleſia Romana ſervata ſemper fuerit.

Probatur ſecundò auctoritate Euſebii lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 25. *Epiſcopi vero*, inquit, *quos modo percenſuimus, Narciſſus, & Theophilus, & unà cum illis Caſſius Eccleſiæ Tyri Epiſcopus, & Clarus, qui Ptolemaidis rexit Eccleſiam, quique cum illis in Palæſtina in unum convenerant, ſimul atque in Decreto ſuo de Paſchatis Traditione, ex Apoſtolorum ſucceſſione gradatim ad eos deducta, permulta diſſeruerunt, in extrema parte ejuſdem hæc præterea his ferè verbis adjungunt*, &c. Ex quibus ſic colligo: Decretum Palæſtinorum Antiſtitum de Paſchatis celebratione, morem Eccleſiæ Romanæ confirmabat [ut conſtat ex Euſebio lib. 5. cap. 22. & ex Beda Venerabili in libro de Æquinoctio Verno). Sed Decretum Palæſtinorum Epiſcoporum exactum eſt ad regulam Traditionis ex Apoſtolorum ſucceſſione gradatim ad eos deductæ. Ergo diſciplina Romanæ Eccleſiæ in tempore obſervandi Paſchatis, ex Apoſtolorum Traditione manaverat.

Probatur tertiò, ex iis quæ inter Aceſium Novatianum Epiſcopum, & Conſtantinum Imperatorem geſta ſunt, cùm ipſum Conſtantinus ad ſe accerſivit ſub finem Concilii Nicæni. Interroganti enim Imperatori, utrùm ipſe & eidem Fidei, & Decreto quoque de Paſchatis obſervatione aſſentiretur, reſpondit. *Nihil novi, o Imperator, Concilium decrevit, ſtatuitque. Nam antiquitus à primis Eccleſia jactis fundamentis, & ab Apoſtolorum temporibus, eandem fidei deciſionem derivatam fuiſſe, & idem tempus Feſti Paſchatis celebrandi obſervatum, accepi.* Ergo ipſis hæreticis fatentibus, Romanæ, aliarumque Eccleſiarum Diſciplina quoad celebrationem Paſchatis Dominicâ proximè ſequente Lunam decimam quartam, ex Apoſtolica Traditione manaverat.

Socrates lib. 1. Hiſtor. cap. 10.

Probatur quartò, teſtimonio Sancti Leonis Magni in Epiſtola ad Proterium Patriarcham Alexandrinum, qua reſpondet ipſius Epiſtolæ ad Sedem Apoſtolicam directæ, ut Circuli Decemnovennalis a Theophilo Alexandrino conſcripti ad inveniendum legitimum Paſchatis celebrandi diem rationem redderet. In hac autem Epiſtola, quam citat Venerabilis Beda, libro de Temporum Ratione, cap. 42. teſtatur Sanctus Leo Eccleſiam Romanam accepiſſe a Sancto Petro diſciplinam celebrationis Paſchatis Dominicâ proximè ſequente Lunam 14. eandemque Diſciplinam traditam fuiſſe Alexandrinæ Eccleſiæ a Sancto Marco. *Lætificaverunt me Literæ Dilectionis tuæ*, inquit, *quas Frater & Coëpiſcopus noſter Nectarius pro adparatoris officio. Oportebat enim ut ab Alexandrinæ Eccleſiæ Præſule talia ſcripta ad Sedem Apoſtolicam mitterentur, quæ oſtenderent magiſterio Beatiſſimi Petri Apoſtoli hoc ab initio per Beatum Marcum ejus diſcipulum didiciſſe Ægyptios, quod conſtat credidiſſe Romanos.* Ergò ex Apoſtolica Traditione manaverat Romanæ Eccleſiæ, & aliarum Eccleſiarum in tempore celebrandi Paſchatis Diſciplina.

Probatur quintò ex Epiſtola Ceolfridi, Monaſterii Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli in Anglia Abbatis, ad Naitanum Pictorum Regem,
,, in qua hæc habet: Tres ſunt ergo regulæ ſa-
,, cris inditæ Literis, quibus Paſchæ celebrandi
,, tempus nobis præfinitum nullâ prorſus huma-
,, nâ licet auctoritate mutari: e quibus duæ in
,, lege Moyſi divinitus ſtatutæ, tertia in Evan-
,, gelio per effectum Dominicæ Paſſionis, & Re-
,, ſurrectionis adjuncta eſt. Præcepit enim Lex
,, ut Paſcha primo menſe anni, & tertia ejuſdem
,, anni ſeptimanâ, id eſt, a 15. die uſque ad 21.
,, fieri deberet. Additumque eſt per inſtitutio-
,, nem Apoſtolicam ex Evangelio, ut in ipſa ter-
,, tia ſeptimana diem Dominicam expectare, at-
,, que in ea temporis Paſchalis initium tenere de-
,, beamus. Quam videlicet regulam triformem,
,, ſi quis ritè cuſtodierit, nuſquam in annotatio-
,, ne Feſti Paſchalis errabit.
,, Et *infra:* Poſtquam verò Paſcha noſtrum im-
,, molatus eſt Chriſtus, diemque, nobis Domini-
,, cam, quæ apud antiquos una, vel prima Sab-
,, bati, ſive Sabbatorum vocatur, gaudio ſuæ
,, Reſurrectionis fecit eſſe ſolemnem, ita hanc
,, nunc Apoſtolica Traditio Feſtis Paſchalibus in-
,, ſeruit, ut nihil omnino tempore Paſchæ lega-
,, lis præoccupandum, nihil minuendum eſſe de-
,, cerneret, quin potius ſtatuit ut expectaretur,
,, juxta præceptum Legis, idem Primus anni
,, Menſis, expectaretur quarta decima dies illius,
,, expectaretur veſpera ejuſdem. Et cum hæc dies
,, in Sabbatum fortè incideret, tolleret unuſquiſ-
,, que agnum per familias & domos ſuas, & im-
,, molarent eum ad veſperam; id eſt præpara-
,, rent omnes Eccleſiæ per orbem, quæ unam
,, Catholicam faciunt, panem & vinum in My-
,, ſterium Carnis & Sanguinis Agni immaculati,
,, qui abſtulit peccata mundi, præcedente con-
,, gruâ lectionum, orationum, & cæremoniarum
,, Paſchalium ſolemnitate, offerrent hæc Domino
,, in ſpem futuræ ſuæ redemptionis.
,, Et *infra:* Si ergo fieri poſſet ut ſemper in
,, diem 15. Primi Menſis, id eſt, in Lunam de-
,, cimam quartam Dominica dies incurreret, uno
,, ſemper eodemque tempore cum antiquo Dei
,, Populo, quamquam Sacramentorum genere di-
,, ſcreto, ſicut unâ eademque fide, Paſcha cele-
,, brare poſſemus. Quia vero dies ſeptimanæ non
,, æquali cum Luna tramite procurrit, decrevit

Apo-

,, Apoſtolica Traditio, quæ per Beatum Petrum
,, Romæ prædicata, per Marcum Evangeliſtam,
,, & Interpretem ipſius Alexandriæ confirmata
,, eſt, ut adveniente Primo Menſe, adveniente
,, in eo veſpera diei 14. expectetur etiam dies
,, Dominica a 15. uſque ad 21. diem ejuſdem
,, Menſis. In quacunque enim harum inventa
,, fuerit, meritò in ea Paſcha celebrabitur.

,, Et *infra*: Hic autem, quem vobis ſequen-
,, dum monſtramus, computus Paſchæ, Decenno-
,, vali circulo continetur, qui dudum, hoc eſt
,, ipſis Apoſtolorum temporibus, obſervari in
,, Eccleſia cœpit, maximè Romæ & Ægypti.

Refertur hæc Ceolfridi Abbatis Epiſtola a Beda, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Gentis Anglorum cap. 22.

Objicitur primò. Quod ex Apoſtolica Traditione manavit, idem fuit in omnibus Eccleſiis. Sed tempus celebrandi Paſchatis non fuit idem obſervatum in omnibus Eccleſiis: ergo non manavit ex Apoſtolica Traditione.

Præterea. Aſiatici morem ſuum ex Traditione a S. Joanne Apoſtolo accepta derivabant: ergo vel Apoſtolorum Traditiones contrariæ fuerunt, vel Romanæ Eccleſiæ diſciplina de tempore celebrandi Paſchatis, ex Apoſtolica traditione non manavit.

Reſpondeo, diſtinguo majorem. Idem fuit in omnibus Eccleſiis, ſi ad fidem ſpectet, concedo; ſi ad diſciplinam, nego. Nam trina immerſio in baptiſmate verbi gratiâ, ex traditione Apoſtolica derivata eſt. Hic tamen ritus non eodem ſemper tenore in omnibus Eccleſiis obſervatus fuit: imò quandoque unica immerſio fuit præcepta in quibuſdam Eccleſiis, (ut de Hiſpanienſi conſtat ex Concilio Toletano IV. Canone 5.) Cùm igitur ad meram Diſciplinam ſpectaret Paſchatis obſervatio certâ quadam ac præſtituta die, non mirum quòd eadem primis Sæculis non fuerit in omnibus Eccleſiis.

Reſpondeo ad ſecundum, diſtinguo antecedens. Ex traditione propriè dicta, id eſt ex lege lata, ſive ex mandato Apoſtolico tradito a Sancto Joanne, nego; id eſt, ex conſuetudine quæ in exemplo Sancti Joannis fundata eſſet, concedo. Itaque non ſequitur Apoſtolorum traditiones contrarias fuiſſe. Quia Romana, & aliæ Eccleſiæ diſciplinam obſervandi Paſchatis Dominicâ proximè ſequente Lunam decimam quartam ex Traditione Apoſtolorum propriè dicta, id eſt, ex inſtitutione, lege, & mandato Apoſtolico Sanctorum Petri & Pauli acceperant. Aſiaticæ verò Eccleſiæ diſciplinam ſuam celebrandi Paſchatis Luna ipſa decimaquarta primi Menſis, non acceperant ex traditione propriè dicta, id eſt, ex lege, inſtitutione, & mandato Apoſtolico Sancti Joannis; ſed ex illius duntaxat exemplo, quod ſecuti Sanctus Polycarpus, aliique viri Sanctiſſimi, conſuetudinem ſtabiliverant. Hinc Polycrates in Epiſtola ad Victorem, quam refert Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 23. conſuetudinem quidem urget, nullius legis, aut Apoſtolici Mandati meminit, licèt ex veteris moris præjudicio obſervantiam illam Evangelii præſcripto, & regulæ fidei conſonam prædicet. Hinc Euſebius ipſe cap. 22. ejuſdem libri, diſertè diſtinguit diſciplinam & morem Aſiaticarum Eccleſiarum, & Romanæ, aliarumque cùm Orientalium, tum Occidentalium: & priorem quidem vocat *Antiquam quandam Traditionem*, quo nomine vetus qualibet Eccleſiarum conſuetudo, etiam ſi non ſit ab Apoſtolis accepta deſignari poteſt: poſteriorem

,, verò vocat, Traditionem Apoſtolicam. Quo-
,, niam verò, *inquit*, illis temporibus de Feſto
,, Paſchatis in honorem Servatoris obſervando,
,, non exigua propterea concitata erat contro-
,, verſia, quòd omnes Eccleſiæ Aſiæ antiquâ qua-
,, dam traditione adductæ, cenſebant 14. die Lu-
,, næ Feſtum illud celebrandum; & omnino eo
,, die, in quemcumque hebdomadæ diem fortè
,, incideret, jejuniis finem ſtatuendum: & quòd
,, non in more poſitum eſſet, cæteris Eccleſiis
,, per univerſum terrarum orbem diſperſis, quæ
,, conſuetudinem ex Apoſtolica Traditione ad hoc
,, uſque tempus continuatam tenebant, iſtum mo-
,, dum obſervare: Idcirco Concilia, & Conven-
,, tus Epiſcoporum in unum cogebantur: & om-
,, nes unâ ſententiâ Decretum Eccleſiaſticum,
,, nempe ut non alio die aliquando, quàm Do-
,, minico Myſterium Domini Reſurrectionis a mor-
,, tuis celebraretur, & ut in hoc ſolo jejunio-
,, rum, quæ circiter Paſcha fieri ſolent, finem
,, faceremus, per Literas ad omnes Eccleſias ſcri-
,, ptas ratum faciebant.

Fateor itaque Sanctum Joannem, Paſcha celebraſſe Luna 14. quo tempore Judæi celebrabant: quia illud unum Apoſtolis curæ erat ut fidem propagarent, quæ autem non erant contra fidem & ſanctitatem Chriſtianæ Religionis, nedum patiebantur, ſed interdum obſervabant ipſi, quatenus ad Evangelii propagationem, & conciliandam pacem atque concordiam conducere videbantur. Fateor Sanctum Polycarpum, & alios Viros Sanctiſſimos eam conſuetudinem ſecutos eſſe, quam Aſiatici deinde Antiſtites pertinaciùs obſervarunt. Sed nego Sanctum Joannem lege latâ, ac mandato Apoſtolico inſtituiſſe, ut Paſcha ſic in perpetuum celebraretur. Idque agnoverunt Aſiaticæ ipſæ Eccleſiæ, ſaltem quamplurimæ, ante Nicæni Concilii celebrationem, ut conſtat ex Epiſtola Conſtantini Imperatoris ad Eccleſias, relata ab Euſebio, lib. 3. de Vita Conſtantini, cap. 16. 17. & 18. in qua teſtatur Paſcha eodem tempore celebrari in Diœceſi Aſiatica, & Pontica, ac in Eccleſia Romana. *Ipſeque in me recepi*, inquit, *veſtram Sapientiam facilè aſſenſuram: vos videlicet, quod in urbe Roma, in Italia, in Africa, in Ægypto, in Hiſpania, in Gallia, & Britannia, in Libya, & univerſa Græcia, in Diœceſi Aſiatica, & Pontica, in Cilicia denique, una & conſentiente ſententia conſervatur, hoc etiam veſtrâ prudentiâ lubentes approbaturos.*

Idem conſtat ex Sancto Athanaſio, in Epiſtola de Synodis Arimini & Seleuciæ, in qua ſolos *Syros, Cilices, & Meſopotamos*, inter eos recenſet, qui *in cauſa Feſti claudicabant, atque unà cum Judæis Paſcha celebrabant.*

Denique cùm plures Eccleſiæ, & quidem Apoſtolicæ, varias conſuetudines haberent, eaſque Apoſtolicas eſſe obtendunt, expendendum eſt quæ magis Diſciplinæ Dei conveniat, pronuntiandumque illam eſſe Apoſtolicam, quę Religioni Chriſtianæ convenientior eſt, ſecundùm regulam Tertulliani, lib. de Velandis Virginibus, cap. 2. *Sed eas ego Eccleſias propoſui*, inquit, *quas & ipſi Apoſtoli vel Apoſtolici Viri condiderunt. Habent igitur & illæ eandem conſuetudinis auctoritatem. Tempora & Anteceſſores opponunt magis quàm poſtera iſta. Quid obſervabimus? Quid deligemus? Non poſſumus reſpuere conſuetudinem, quam damnare non poſſumus, utpote non extraneam, quia non extraneorum, cum quibus ſcilicet communicavimus jus pacis, & nomen fraternitatis. Una nobis & illis fides. Unus Deus, idem Chriſtus, eadem ſpes, eadem lavacri Sacramenta: ſemel dixerim, una Eccleſia ſumus. Ita noſtrum eſt, quodcumque noſtrorum eſt. Tamen hic ſicut in omnibus variè inſtitutis, & dubiis, & incertis fieri ſolet, adhibenda fuit examinatio, quæ magis ex duabus tam* di-

diverſis conſuetudinibus Diſciplina Dei conveniret. Porro in Concilio Nicæno examinatæ ſunt a trecentis decem & octo Patribus variæ conſuetudines, quæ in Eccleſia obtinuerant circa tempus celebrandi Paſchatis, quas æquè Apoſtolicas eſſe obtendebant Eccleſiæ, quæ illas ſequebantur, & judicatum eſt Romanæ Eccleſiæ, aliarumque conſuetudinem Dominica proximè ſequente Lunam decimam quartam Primi Menſis Paſcha celebrantium, *Diſciplinæ Dei*, & Chriſtianæ Religioni convenentiorem eſſe. Unde illam eſſe verè ab Apoſtolis traditam judicatum eſt.

Objectio ſecunda petitur ex Conſtitutionibus Apoſtolorum ſic decernentium; *Vos temporum rationes ne ſubducite; ſed eo tempore celebrate, quo Fratres veſtri qui ex Circumciſione prodierunt: Cum iis itaque Paſcha peragite.* Ergo Diſciplina Aſiaticarum Eccleſiarum de tempore celebrandi Paſchatis, potiùs ex Apoſtolica traditione manaverat, ſiquidem Paſcha eodem cum Judæis tempore celebrabant, quàm Diſciplinâ Romanæ Eccleſiæ.

Reſpondeo primò cum Sancto Epiphanio, librum illum Apoſtolicarum Conſtitutionum dubiæ fuiſſe apud nonnullos Catholicos Doctores fidei. Ego verò illum æquè pſeudepigraphum fuiſſe ſentio, ac alterum qui eundem titulum præ ſe fert, & a Turriano editus eſt, quanquam in iſto planè contraria fingatur ab Apoſtolis edita Conſtitutio [ut conſtat ex lib. 5. cap. 16.] Legatur Diſſertatio noſtra de Conſtitutionibus Apoſtolicis.

Reſpondeo ſecundò cum Sancto Epiphanio, Hæreſi 70. citatæ Conſtitutionis longè alium eſſe ſenſum, quàm ipſi affingerent Audiani qui eâ abutebantur. Non enim ejus ſenſus eſt: Paſcha celebrandum eſſe eodem tempore quo Judæi, ſed eodem quo Chriſtiani ex Judæis converſi, vel quo Epiſcopi Hieroſolymitani priores, qui natione Judæi erant. Qui cùm rationum Lunarium peritiores eſſent, poterant ſecuriùs diem celebrandi Paſchatis legitimum invenire. Unde non ait Conſtitutio, *Quo tempore Fratres veſtri qui in Circumciſione ſunt, ſed qui ex Circumciſione prodierunt* (ut obſervat Sanctus Epiphanius.) Deinde in iiſdem Conſtitutionibus iſtud extabat præceptum, *Dum epulantur illi*, Judæi, *vos jejunantes pro illis lugete, quoniam Feſto illo die Chriſtum in Crucem ſuſtulerunt, Cùmque illi lugentes azymis, & lactucis agreſtibus veſcentur, vos epulamini.* Iſta autem mandari executioni non poſſunt, ſi cum Judæis Paſcha celebremus. *Nonnunquam enim accidit ut Dominica die azymis utantur. Adveniente quippe Dominica veſpera, Paſcha ſuum immolare poſſunt. Poſteaquàm igitur ſacrificaverint, ſi ad epulas conſurgunt, nos Dominicum diem quonam pacto luctu ac jejunio traducemus? Cùm Apoſtolos in illa Conſtitutione ita præcipientes audiamus: qui afflixerit animam ſuam Dominica die, maledictus eſt Deo.* Hæc notat Sanctus Epiphanius. Sed melior eſt ſolutio prima, qua exploduntur illæ Conſtitutiones ut pſeudepigraphæ. Si enim genuinæ eſſent, & jam fuiſſent in publica hominum luce tempore Victoris Romani Pontificis, illas proculdubio laudaſſent Aſiatici, ut averterent a ſe anathema quod illis interminabatur; ſuarumque conſuetudinem Eccleſiarum non exemplis ſolùm Sancti Joannis, Sancti Polycarpi, aliorumque Sanctiſſimorum Virorum, ſed hujus etiam legis auctoritate vindicaſſent.

Objectio tertia petitur ex Socrate, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22. dicente: *Apoſtolis propoſitum fuit, non ut leges de Feſtis diebus celebrandis ſancirent, ſed ut recta vivendi rationis, & pietatis nobis auctores eſſent. Mibi quidem certè videtur, ſicut alia res multa in locis quibuſque ex more quodam introducta fuerunt; ita Feſtum Paſchatis, ex quadam conſuetudine, apud ſingulos populos obſervationem privatam habuiſſe: propterea quod nemo ex Apoſtolis legem de eo cuiquam edidit. Et quod ex conſuetudine potiùs, quàm ex lege ab antiquis temporibus obſervari cœptum ſit, rerum eventa perſpicuè declarant.* Ergo Romanæ Eccleſiæ Diſciplina ex Apoſtolica Traditione non manavit.

Reſpondeo primò hac in cauſa fidem non eſſe adhibendam Socrati, qui cùm fuerit ſectâ Novatianus, Symmiſtas ſuos damnare noluit; imò ipſis voluit patrocinari, innuendo rem eſſe indifferentem, quo tempore Paſcha celebretur, quòd ea de re nihil conſtitutum fuerit ab Apoſtolis. Enimverò Novatiani in tempore celebrandi Paſchatis errarunt [ut teſtatur ipſe Socrates, cap. 21. ejuſdem libri.] *Novatiani*, inquit, *propter Feſtum Paſchatis diviſi fuerunt: atque adeo de hac re non una eſt ſolùm inter illos diviſio. Nam in variis Provinciis, non modò de Menſe in quo illud Feſtum celebrari debet: ſed etiam de diebus ſeptimanæ illius, in qua celebratur, & de aliis rebus non magni momenti diſſentientes, partim ab ſeipſis ſegregantur, partim cohæreſcunt.*

Et cap. 20. teſtatur, Angari, quod eſt Emporium Bithyniæ, prope Helenopolim, Concilium Epiſcoporum Novatianorum convocatum fuiſſe in cauſa Sabbatii Novatiani Presbyteri, & Canonem de Feſto Paſchatis edidiſſe, quem ἀδιάφορον id eſt, indifferentem vocarunt, quo decreverunt cuique licitum eſſe eam conſuetudinem in hoc Feſto celebrando pro arbitratu ſequi, quam jampridem ſequi animo inſtituiſſet. Non mirum igitur quòd Socrates, ut faveret Novatianis, ipſe Novatianus ſcripſerit Apoſtolos de obſervatione Paſchatis legem nullam edidiſſe. Sed in hoc ejus teſtimonium rejiciendum eſt, & poſtponendum auctoritati Euſebii, & aliorum Auctorum Eccleſiaſticorum, qui Romanæ Eccleſiæ ritum in celebrando Paſchate Dominica proximè ſequente Lunam decimam quartam Primi Menſis, Apoſtolicæ Traditioni acceptum referunt.

Reſpondeo ſecundò, nullam quidem extare legem ab Apoſtolis ſcriptam de Paſchate certo tempore celebrando, ut ait Socrates, cap. 22. *Qui quarta-decima die Paſcha celebrant*, inquit, *eum morem obſervandi a Joanne Apoſtolo ipſis traditum dicunt: qui autem Romam, & alias partes Occidentis incolunt, Petrum & Paulum Apoſtolos conſuetudinem, quam illi tenent, ipſis reliquiſſe affirmant. Verùm nemo iſtorum omnium, teſtimonium de his rebus ſcripto proditum proferre poteſt.* De hoc, inquam, aſſentior Socrati, ſed nego Apoſtolos voce tenus, prædicatione & doctrinâ non ſcripta, nihil præcepiſſe, & tradidiſſe de legitimo tempore Paſchatis celebrandi.

SCHOLION.

Ex eo quòd Quartodecimanos ante Nicænum Concilium Hæreticos non fuiſſe dixerim, Religioſi Cenſores hanc notam in Indiculo ſuo appinxerunt: *Docet aliquid ex quo ſequitur illud hæreſim non eſſe quod damnatur a Papa, & non a Concilio generali.*

R. Nihil docui ex quo id colligi poſſet ab iis qui rectè ratiocinantur; nec illam conſequentiam approbo. Singulas Hæreſes ante Concilium Nicænum exortas refero, earum Hiſtoriam deſcribo, univerſas execror, præcipuas refello; Simonis Magi, Menandri, Saturnini, Baſilidis, Cerinthi, Ebionis, Nicolaitarum, Helceſeitarum, Gnoſticorum, Marcionis, Valentini, Encratitarum, Montaniſtarum, Apellis, Adamitarum, Ophitarum

rum

Digitized by Google

rum, Cainanorum, Hermogenis, Novatianorum, Sabellianorum, Pauli Samoſatheni, Manichæorum, Donatiſtarum, quæ ut veræ hæreſes habitæ ſunt in Eccleſia ante ullius Concilii generalis celebrationem. Plures etiam refero ſecutis Sæculis natas, quæ vel a Regionalibus Conciliis, vel a Romanis Pontificibus, non a Conciliis generalibus damnatæ ſunt, & nihilominus pro hæreſibus ſunt habitæ, & communi Fidelium execratione rejectæ. Nihil ergo a mente & doctrina mea alienum magis, quàm quod mihi affingitur; *Hæreſim non eſſe quod damnatur a Papa, & non a Concilio generali*.

ARTICULUS V.

Utrùm Victor Romanus Pontifex Aſiaticos Epiſcopos Paſcha Luna 14. celebrantes, in eoque more pertinaces excommunicaverit?

PROPOSITIO.

Victor Pontifex Maximus comminatoriis quidem literis perſtrinxit Aſianos veteris conſuetudinis de celebrando Paſchate Luna 14. retinentiſſimos, ſed hæſit intra minas, nec ipſos a Communione reverâ præcidit, pacem procurante Sancto Irenæo.

PRobatur primò teſtimonio Firmiliani in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum, in qua his verbis Romanos perſtringit; *Eos autem, qui Romæ ſunt, non ea in omnibus obſervare, quæ ſint ab origine tradita, & fruſtra Apoſtolorum auctoritatem prætendere, ſcire quis etiam inde poteſt, quòd circa celebrandos dies Paſchæ, & circa multa alia divinæ rei Sacramenta, videat eſſe apud illos aliquas diverſitates, nec obſervari illic omnia æqualiter, quæ Hieroſolymis obſervantur. Secundùm quod in cæteris quoque plurimis Provinciis, multa pro locorum & hominum diverſitate variantur; nec tamen propter hoc ab Eccleſiæ Catholicæ pace atque unitate aliquando diſceſſum eſt.* Atqui ab Eccleſiæ Catholicæ pace atque unitate aliquando diſceſſum eſſet propter varias obſervationes in tempore celebrandi Paſchatis, ſi Victor eam ob rem Aſiaticos excommunicaſſet: ergo Victor illos non excommunicavit.

Probatur ſecundò ex Euſebio, lib. 5. cap. 24. ita ſcribente: *His rebus adductus Victor, qui tum Romanæ Eccleſiæ præerat, totius Aſiæ Eccleſias cum aliis finitimis, tanquam alterius fidei & opinionis, ſimul omnes a communi unitate Eccleſiæ amputare conatur, & in eos per Literas graviter invehitur: atque adeo omnes Fratres eam incolentes regionem, prorſus a Communione ſecludendos edixit.* Ex quibus Euſebii verbis duo colliguntur: primum, Victorem comminatoriis Literis Aſianos perſtrinxiſſe: ſecundum, illos a Communione revera non præcidiſſe: edixiſſe quidem a Communione ſecludendos, niſi Paſcha die Dominico celebrarent Lunam decimam quartam primi Menſis immediatè ſequente, reipſa illos non ſecluſiſſe: conatum fuiſſe a communi unitate Eccleſiæ omnes amputare; ſed merum fuiſſe ac irritum ipſius conatum; minas intentaſſe; non feriiſſe uſquam, quia Sanctus Irenæus ſtetit in confractione in conſpectu ejus, ut averteret iram ejus.

Pergit Euſebius; *Verùm iſta cæteris omnibus parum placebant Epiſcopis. Illum igitur contra magnopere adhortabantur, ut pacis, concordiæ, & charitatis erga proximos diligentem curam haberet. Quorum verba, utpote Victorem acriùs & acerbiùs coarguentia, adhuc extant. Inter quos Irenæus, quamquam per Literas ſcriptas ex perſona Fratrum in Gallia, quibus præerat, tradit Myſterium Reſurrectionis Domini ſolo die Dominico recolendum quidem eſſe: Victorem tamen de hoc monet, videlicet ne tam multas Eccleſias omnino, propter Traditionis ex antiqua conſuetudine inter illas uſurpatæ obſervationem, a corpore univerſæ Chriſti Eccleſiæ penitus amputet.*

Ex quibus hoc ſtruo ratiocinium. Fruſtra Victorem adhortati eſſent Epiſcopi ut pacis, concordiæ, & charitatis erga proximos diligentem curam haberet, ſi jam pacis jura violaſſet, ſi concordiæ fregiſſet fœdera, ſi charitatis Communionem abrupiſſet: imò ipſum adhortati fuiſſent, ut Aſiaticos Eccleſiaſticæ reſtitueret unitati; ſed Victorem adhortabantur cæteri omnes Epiſcopi, ut pacis, concordiæ & charitatis erga proximos diligentem ageret curam: credere igitur par eſt, Victorem hæſiſſe intra minas, neque anathemate feriiſſe Aſiaticos, quod ipſis fuerat interminatus.

Secundò, anathema illud deprecatur Sanctus Irenæus, ac Victorem ſedulo monet, imò dehortatur ardentiùs ne tam multas Eccleſias a corpore univerſæ Eccleſiæ penitus amputet: Non igitur amputaverat adhuc eas tremendâ anathematis falce: Quis enim roget aliquem, ne malum inferat, quod jam intulit?

His autem verbis ad Victorem ſcripſit Irenæus, ſuo & Gallicanæ Eccleſiæ nomine: *Presbyteri ante Soterem, qui Eccleſiæ, cui tu jam præes, præfuerunt, Anicetum dico, Pium, Higynum, Teleſphorum, Sixtum, licet neque ipſi hoc Feſtum eo die, quo Epiſcopi Aſiæ obſervarent, neque aliis poſt ſe ita obſervare permitterent: Nihilominus tamen cum Epiſcopis illarum Eccleſiarum, in quibus ita obſervabatur, pacem inter ſe, & concordiam perpetuò retinuerunt; & nunquam, propter iſtum varium illius Feſti obſervandi modum, fuere ulli ab Eccleſia aliquando ejecti: ſed Presbyteri illi, qui te antecerant ætate, tametſi minimè illud ita obſervabant, his tamen Epiſcopis, qui in aliis Eccleſiis idem ſic obſervabant, Euchariſtiam miſerunt.* Hæc, & reliquum Epiſtolæ Sancti Irenæi fragmentum refert Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ c. 25.

Ex quibus ſic colligo. Non eſt veriſimile Victorem eos a Communione præcidiſſe, quibuſcum ipſius Deceſſores pacificè communicaverant, & qui aliunde cum Eccleſia Romana aliiſque Eccleſiis communicabant; & in ſola diſſidebant Diſciplina: atqui conſtat ex Sancto Irenæo, & ex Euſebio, Victoris Deceſſores pacificè communicaſſe cum Aſiaticis, licèt Paſcha Luna 14. celebrarent: ergo non eſt veriſimile Victorem ſanctiſſimum & æquiſſimum Pontificem, contra tam illuſtria ſuorum Deceſſorum exempla, Aſiaticos in mera Diſciplinæ quæſtione a Romana Eccleſia diſſidentes, & cum ea aliiſque Eccleſiis nihilominus communicantes, a Communione præcidiſſe.

Concludit denique Euſebius. *Irenæus autem, cùm nominis ſui appellationi* (*εἰρηναῖος enim pacis ſtudioſum ſignificat*) *pulchre reſpondens, tam moribus, quibus ſe pacis Auctorem verè declarabat, ejuſmodi pro pace & concordia Eccleſiarum & hortatus eſt, & magnopere flagitavit. Atque iſta, aliaque eiſdem congruentia, non ad Victorem ſolùm, ſed etiam ad alios plerosque & diverſos Eccleſiarum Præſides, de iſta, quæ tum jactabatur, controverſia conſcripſit.* Ex quibus patet, Sanctum Irenæum pacis Auctorem, & ſequeſtrem ſe præſtitiſſe Victorem inter & Aſiaticos, quia anathema quod ipſis a Victore imminebat, avertit.

Senſum Euſebii aſſecutus omnino eſt Nicephorus, qui ejus ferè verba ubique exſcribit, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 38. *Victor verò*, inquit, *Literis ejuſmodi acceptis, extemplo Aſiæ eique finitimas Eccleſias, veluti alienum, atque diverſam dogma*

dogma propagantes, rejicere, & ab unitate Catholica arcere, in animo habebat. Quam ob cauſam & ſubitò literas conſcripſit, quibus illos publicè notabat, omneſque ſimul a Communione prohibebat. Atque ille quidem ejuſmodi ſumpſerat conſilium. Verùm id aliis, qui cum eo erant, Epiſcopis minùs placuit. Itaque illum ſunt adhortati, ut benigniùs per conſilia pacata, de iis qui idem fidei prædicarent dogma, ſtatueret: neque tam facilè re intentata, proximorum abjiceret & poſthaberet utilitatem. Senſim id & doctrinâ & tempore aliquando corrigi ac perfici poſſe, & acriùs ſeveriùſque cum illo, qui gloriâ eos anteiret, egerunt, inter quos & Irenæus erat, ut quidem ex eo Scripto, quod Gallicarum Eccleſiarum, quas regebat, nomine ad Victorem dedit, apparet. Adſtruit quippe & ipſe, debere quidem omnino Dominica die Paſcha peragi: Nequaquam tamen Victori permittit, ut tantam Eccleſiarum multitudinem ab Eccleſiaſtica unitate ſegreget.

Et cap. 39. *Quapropter egregiùs, ut aptiſſimo nomini ſuo reſponderet, Pacificator Irenæus fuit, qui ſic interceſſione ſua pacem Eccleſiæ conciliarit, & non modò cum Victore, ſed etiam cum aliis permultis Eccleſiarum Antiſtitibus congruentia, convenientiaque eis, quæ diximus, de propoſita quæſtione afferendo egerit.*

Vides ut Victor Aſiaticos a Communione arcere in animo habebat? Ut ejuſcemodi ſumpſerat conſilium? Ut rogaverit Irenæus, ne illos ab Eccleſiaſtica unitate ſegregaret? Non igitur ipſos revera ſegregaverat, neque tam durum executioni demandaverat adhuc conſilium; ſed tum alii Epiſcopi, cùm maximè ſanctus Irenæus, gravioribus Epiſtolis hoc fulmen a Fratrum ſuorum cervicibus depulerunt.

Probatur tertiò ex ſancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 46. ubi de ſancto Irenæo ita ſcribit: *Feruntur ejus & aliæ ad Victorem Epiſcopum Romanum, de quæſtione Paſchæ Epiſtolæ, in quibus commonet eum non facilè debere unitatem Collegii ſcindere. Siquidem Victor multos Aſiæ, & Orientis Epiſcopos, qui 14. Luna cum Judæis Paſcha celebrabant, damnandos crediderat, in qua ſententia ii qui diſcrepabant ab illis, Victori non dederunt manus.* Ergo non damnaverat Aſiaticos anathemate Victor Pontifex Maximus, licèt damnandos crediſſet.

Probatur quartò auctoritate Photii, in Bibliotheca, Codice 520. ubi Scripta ſancti Irenæi recenſens, ait: *Victor eâ tempeſtate Romæ Pontificiam tenuit: quem crebris Literis hortatus eſt Irenæus, ne ob Paſchatis diſſenſionem ab Eccleſia aliquos abdicaret.* Sed qui hortatur aliquem ne alios abdicet, nondum fuiſſe abdicatos manifeſtè ſupponit: ergo quo tempore ſcripſit ad Victorem Irenæus, Victor Aſiaticos Antiſtites non ſecluſerat a Communione, ſed comminatoriis duntaxat Literis perſtrinxerat, ut his minis territi, Romanæ Eccleſiæ, aliarumque in tempore celebrandi Paſchatis Diſciplinam amplecterentur.

Objicitur primò. Abdicatus eſt Blaſtus Presbyterii gradu, eò quòd Paſcha celebrandum Luna 14. propugnaret, teſte Euſebio lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14. Ergo etiam veriſimile eſt Aſiaticos, quorum par erat cauſa, fuiſſe a Victore Pontifice Maximo anathemate damnatos & a Communione præciſos.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Blaſtus abdicatus eſt, quòd eos qui Dominica ſequente Paſcha celebrarent, velut a fide alienos averſaretur; quòd ſchiſma faceret, & ad hæreſim Valentini inſuper defeciſſet, concedo. Abdicatus eſt præciſè eò quòd Paſcha celebrandum Luna 14. contenderet, nego. Damnatus eſt itaque Blaſtus, primò quia propter controverſiam de tempore celebrandi Paſchatis ab Eccleſiæ Communione diſceſſit, novam ſectam condere, & Fidelium pluримos ab Eccleſiæ ſinu ſpiritu ſchiſmatico distrahere geſtiens, (ut teſtatur Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14.) *Nonnulli*, inquit, *Hæretici Romæ vigebant: quorum Florinus Presbyterii Eccleſiaſtici gradu abdicatus, & Blaſtus perſimili implicatus errore, pariter cum illo principatum obtinuit. Iſti certè complures alios, quaſi ab Eccleſia complexu abſtrahentes, in ſuam pertraxere ſententiam. Quorum uterque ſeparatim novam ſectam ad veritatem evertendam excogitare laboravit.*

Secundò Blaſtus abdicatus eſt, quia Judaiſmum volebat in Eccleſiam introducere, ut teſtatur Auctor Supplementi ad librum Tertulliani de Præſcriptionibus, cap. 53. *Eſt præterea*, inquit, *his omnibus etiam Blaſtus accedens, qui latenter Judaiſmum vult introducere. Paſcha enim dicit non aliter cuſtodiendum eſſe, niſi ſecundùm legem Moyſi, 14. menſis. Quis autem neſciat, quoniam Evangelica gratia evacuatur, ſi ad Legem Chriſtum redigit?* Aſiatici verò nihil hujuſmodi moliti ſunt; neque Romanæ Eccleſiæ damnarunt conſuetudinem; neque extinctas dudum legis Moſaicæ obſervantias ſuſcitare voluerunt; nec aſſeruerunt uſquam non poſſe Paſchatis Solemnitatem celebrari extra Lunam 14. abſque diſpendio ſalutis: ſed conſuetudinis, quam Traditionem Apoſtolicam exiſtimabant, tenaciſſimi, cum iis qui aliter Paſcha agerent, Communione conjuncti ſemper extiterunt; nec ab Eccleſia Romana, quæ centrum eſt unitatis Eccleſiaſticæ, ſeſe ullatenus diviſerunt. Unde etſi Blaſtus abdicatus meritò fuerit, & anathemate damnatus; non eſt veriſimile Aſiaticos, quorum tam diſpar erat cauſa, fuiſſe anathemate percuſſos.

Tertiò Blaſtus ſanam & ſinceram Eccleſiæ Romanæ conſuetudinem depravare ſtuduit, cui obſequi debebat, utpote illius Eccleſiæ Presbyter. Aſiatici verò ſuarum conſuetudinem Eccleſiarum, & quaſi traditionem propugnabant: unde cum ipſis durius egiſſet Victor, ſi illos ab Eccleſiæ unitate præcidiſſet.

Quartò Blaſtus ad Valentini Sectam defecit, ut teſtatur Theodoretus lib. 1. Hæreticarum Fabularum c. 23. *Sed & Florinus & Blaſtus*, inquit, *Presbyterorum in albo Romæ conſcripti, in Valentini peſtem declinarunt.* Aſiatici verò fidei fuerunt integerrimæ, & plures etiam ex illis ſanctitate inſignes. Unde eſt diſpar omnino ratio.

Objectio ſecunda petitur ex auctoritate Sancti Epiphanii, Hæreſi 70. quæ eſt Audianorum, dicentis: *Nec illud eruditis hominibus ignotum eſt, quàm ſæpè diverſis temporibus, de illius Feſti celebritate varii Eccleſiaſtica diſciplina tumultus, ac contentiones obortæ ſint, præſertim Polycratis*, ac Victoris ætate, cùm Orientales ab Occidentalibus divulſi, pacificas a ſe invicem Literas nullas acciperent. Quod idem & aliis temporibus accidit: velut Alexandri Epiſcopi Alexandrini, & Creſcentii: quemadmodum contra ſe mutuo ſcripſerint, & acerrimè pugnaverint.* Sed qui a ſe invicem divulſi ſunt, nec pacificis inter ſe literis communicant, ſchiſmate ab invicem ſunt diviſi: ergo Aſiatici ſchiſmate diviſi fuerunt ab Eccleſia Romana; cujus ſchiſmatis aliam cauſam quis proferet, quàm anathema in eos a Victore Pontifice vibratum?

** In Græco Textu legitur, πολυκάρπου, errore manifeſto, cùm 18. & ampliùs annis ante Victoris Pontificatum Polycarpus Martyrium obierit, ut colligitur ex Euſebio lib. 4. cap. 15.*

Reſpondeo, apertè pugnare illa verba Sancti Epiphanii contra Hiſtoriæ fidem, niſi cum aliqua reſtrictione intelligantur. Quomodo enim divulſi ab Occidentalibus Orientales Victoris ætate, pro quibus apud Victorem, intercedebant Occidentales ipſi, ne eos ab Eccleſiaſtica unitate ſegregaret? (ut ex Euſebio, & Sancto Hieronymo, nec non ex Sancto Irenæo coævo Auctore vidimus.)

Non

Non igitur in ea mente Sanctus Epiphanius fuit, quòd Orientales ab Occidentalibus divulſi eſſent communione, aut quòd pax inter ipſos fracta eſſet; ſed quòd moribus, ſententiis, & conſuetudinibus contrariis Eccleſiarum ſuarum divulſi eſſent. Quòd verò pacificas ab invicem Literas non acciperent, id probat ſuſpenſam quidem, & turbatam aliquatenus pacem, quia graviores ad ſe mutuò dirigebant Epiſtolas, quæ idcirco dici non poterant Pacificæ: ſed pacem inter illos fuiſſe penitùs abruptam id minimè probat. Hinc Sozomenus, lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 19. pacem tum Victoris temporibus, tum antea Polycarpi ætate, inter Aſiaticas Eccleſias & Romanam, fuiſſe ſervatam teſtatur, non deterritus laudatis Sancti Epiphanii verbis, quæ proculdubio legerat. Ita porrò ſcribit: *Atque hæ quidem extiterunt circa hoc Feſtum diverſitates. Sapientiſſimè autem arbitror ſolviſſe ſubortam olim de eo Controverſiam Victorem tunc temporis Romæ Epiſcopum, & Polycarpum Smyrnenſem. Etenim cùm Occidentis Sacerdotes Traditionem Petri & Pauli non eſſe contemnendam arbitrarentur, & Aſiani ſe Joannem ſequi affirmarent, Decreto in commune ſancito, ſinguli [ut conſueverant] Feſtum celebrantes, a mutua inter ſe Communione non receſſerunt. Frivolum enim, & quidem meritò judicarunt, conſuetudinis gratiâ a ſe mutuò ſegregari eos, qui in præcipuis Religionis capitibus conſentirent.*

Objectio tertia nititur auctoritate Socratis lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 21. ubi ita ſcribit
,, de celebratione Paſchatis: Et quòd ex con-
,, ſuetudine potius, quàm ex lege, ab antiquis
,, temporibus obſervari cœptum ſit, rerum even-
,, ta perſpicuè declarant. Plerique namque in
,, Aſia minore antiquitus 14. die menſis, nul-
,, la ratione diei Sabbati habita, hoc Feſtum ob-
,, ſervarunt. Quod dum faciebant, cum aliis,
,, qui aliam rationem in eodem Feſto agendo ſe-
,, quebantur, uſque eò nequicquam diſſenſerunt,
,, donec Victor Epiſcopus Romanus ſupra modum
,, iracundiâ inflammatus, omnes in Aſia, qui 14.
,, die menſis Paſcha celebrabant, excommuni-
,, caverit. Ob quod factum Irenæus Epiſcopus
,, Lugduni urbis Galliæ, in Victorem per Epi-
,, ſtolam graviter invectus eſt, tum æſtum ira-
,, cundiæ illius incuſando, tum docendo. quòd
,, Veteres, qui in illius Feſti obſervatione inter
,, ſe diſcrepabant, minimè fuere communione
,, ſejuncti. Ergo conſtat Victorem Epiſcopos Aſiaticos revera excommunicaſſe, eò quòd veteris conſuetudinis de Paſchate Luna 14. celebrando pertinaciores obſervatores eſſent.

Reſpondeo, Socratis viri Novatiani hac in cauſa meritò ſuſpectam eſſe fidem. Cùm enim Novatianorum plurimi celebrarent Paſcha Luna 14. omneſque edito Canone, quem indifferentem vocarunt, licitum eſſe ſanxerint ſacrum illud Feſtum celebrare vel Luna ipſa 14. vel Dominica ſequente: Mirum non eſt Socratem, ipſis ut faveret, invidiam Victori Romano Pontifici creare voluiſſe. Liceat itaque hic cenſoria Photii in Bibliotheca Cod. 28. de Socrate verba uſurpare: *Stylus illi non admodum ſplendidus: ſed nec in dogmatibus valde accuratus eſt.* Sed & in rebus Hiſtoricis graviſſimos in errores impegit, & putidiſſima mendacia. Nonne enim vero manifeſtè mentitur, qui ſcribit in eodem capite in Eccleſia Romana trium duntaxat hebdomadarum jejunium obſervari ante Paſcha: cùm Sanctus Leo coætaneus Socratis Sermone 4. de Quadrageſima, ſacram jejunii Quadragenam Romæ religioſè obſervatam fuiſſe teſtetur? Nonne manifeſtè mentitur, qui ibidem ſcribit, Sabbatis trium hebdomadum ante Paſcha, uti & Dominicis, non obſervari jejunium, contrarium aſſerente Sancto Auguſtino, Epiſtolâ 86. ad Caſulanum? Nonne manifeſtè mentitur, qui lib. 6. cap. 5. ſcribit Sanctum Joannem Chryſoſtomum *iracundiæ potius, quàm obſervantiæ indulſiſſe; rerum futurarum non ſatis providum* fuiſſe, in colloquiis habitum fuiſſe *inſolentiorem;* meritò abdicatum, (ut multi dicebant) *quòd Novatianis, & Quartodecimanis Eccleſias abſtuliſſet:* [cap. 17. ejuſdem libri] Qui ſcribit, cap. 19. ipſum in quibuſdam Concionibus docuiſſe, *Temperantiam quodammodo contemnendam eſſe:* Qui denique aurea illa Chryſoſtomi verba; *Si millies lapſus pœnitentiam egeris, in Eccleſiam ingredere*, morſu vipereo impetit? Dignum ſanè patellæ operculum! Digna homine Novatiano in acerrimum Novatianorum Debellatorem convitia! Quæ igitur Socrati fides in iis quæ Novatianorum errores vel indirectè ſpectant? Ipſi certè accidit, quod ille pleriſque aliis Scriptoribus contingere notat; *Qui non pauca in Hiſtoria miſſa faciunt*, addam & ego, non pauca exaggerant, ac mentiuntur, *vel ſtudio partium, quibus nimium favent, adducti; vel ut certis hominibus gratificentur.*

Objectio quarta nititur Auctoritate Nicolai I. Pontificis Maximi Epiſtolâ nonâ ad Michaëlem Imperatorem Græcorum data, ita ſcribentis: *Deinde cùm Aſiani omnes inter cæteros, Evangeliſta Joanne auctore, quartadecima Luna cum Judæis putarent Paſcha celebrandum: hos Præſul meritis & nomine Victor a Communione Collegii ſeparavit. At illi omnes cum nonnullis Eccleſiarum Præſulibus, non ſolùm huic manus minimè præbuerunt; verùmetiam pertinacia redarguerunt.* Ergo Victor Pontifex Maximus Aſiaticos Luna decimaquarta Paſcha celebrantes excommunicavit.

Reſpondeo Nicolai Primi auctoritatem in Controverſia Hiſtorica non eſſe pluris faciendam, quàm veterum Auctorum teſtimonia. Etenim Nicolaus, ut Sedis Apoſtolicæ majeſtatem adversùs Græcorum protervìam tueatur, quævis laudat monumenta, quibus ipſorum contumacia retundi poteſt (ut conſtat ex Epiſtola 8. ad eundem Imperatorem). Quædam interim citat apocrypha, ut Synodum Romanam ſub Sylveſtro, Actaque ipſa Sylveſtri; necnon Acta Synodi Sinveſſanæ. Quædam verò in contrarium planè ſenſum intorquet, ut cùm exponit Canonem nonum Concilii Calchedonenſis, quo ſancitum eſt, ut, *Si adversùs Provinciæ Metropolitanum Clericus aut Epiſcopus habet querelam, Primatem Diœceſeos petat, vel Sedem Regiæ urbis Conſtantinopolitanæ.* Ubi Primatis Diœceſeos nomine, intelligendum eſſe dicit Romanum Pontificem, contra Canonis apertum ſenſum. Sic itaque, diſputationis æſtu abreptus, in Epiſtola, quæ contentioſa magis, quàm dogmatica eſt, Victorem excommunicaſſe Aſianos ſcribit, ut ſupremam Sedis Apoſtolicæ auctoritatem demonſtret; quamvis revera Victor hæſerit intra minas, nec ipſos anathemate confixerit, quod fuerat interminatus.

SCHOLION.

Ad poſtremam iſtam reſponſionem Religioſi Cenſores hanc notam appinxerunt in Indiculo ſuo: *De Nicolao I. malè loquitur, quaſi Sedis Apoſtolicæ Majeſtatem ex quolibet monumento deſumpſerit, & apocrypha pro veris allegaverit.*

R. Falſa monumenta laudaſſe *Nicolaum I.* ſed bona fide, cùm illa vera genuinaque putaret, & adversùs Græcos illa protuliſſe ut Sedis Apoſtolicæ Majeſtatem tueretur, certum eſt. Hujus generis ſunt Acta *Sancti Silveſtri*, Romana ſub eo Synodus, Acta Sinveſſanæ Synodi, &c. Cæterùm his opus non erat, cùm Scripturæ Sacræ ora-

culis

enlis, & continua conſtantique Traditione Primatus Romani Pontificis divino Jure inſtitutus confirmetur, ut probavi Diſſertatione ſexta in Hiſtoriam Sæculi primi. Criticam porro *Nicolao I.* deſuiſſe qui dixerit, an injuriæ ipſi illatæ arguendus eſſet?

SCHOLION ALTERUM.

Auctores Indiculi Cenſorii in Opera mea hanc mihi Propoſitionem affingunt velut ex iſto Articulo excerptam, pag. 352. Editionis primæ: *In Romana Eccleſia non ſervantur omnes Traditiones antiquæ.*

R. Tam hæc Propoſitio non eſt mea, quàm iſta, *Non eſt Deus*, Davidis non eſt, apud quem legitur, *Dixit inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus.* Ibi oſtendi *Victorem I.* Romanum Pontificem Aſiaticos Paſcha Luna 14. celebrantes non excommunicaſſe. Id probavi imprimis teſtimonio *Firmiliani* in Epiſtola ad *Sanctum Cyprianum*, cujus hæc ſunt verba: *Eos autem qui Romæ ſunt, non ea in omnibus obſervare, quæ ſunt ab origine tradita... ſcire quis etiam inde poteſt, quòd circa celebrandos dies Paſchæ, & circa multa alia divinæ rei ſacramenta, videat eſſe apud illos aliquas diverſitates.* Propoſitionem *Firmiliani*, quæ ab integro ejus teſtimonio avelli non debuit, mirum eſt quòd Religioſi Cenſores mihi tribuant. Loqoitur autem *Firmilianus* de traditionibus diſciplinam ſpectantibus, non fidem, quæ apud omnes Eccleſias una eſt, immobilis, & irreformabilis: cùm ea quæ diſciplinam ſpectant, obnoxia ſint mutationi & varietati. Ut ut ſenſerit Firmilianus, falſum eſt quod ſcripſerim, *In Romana Eccleſia non ſervari omnes traditiones antiquas*; imò ſenſi ſemper, ut ſentio, in Eccleſia Romana, omnium Eccleſiarum Matre & Magiſtra perpetuò *conſervatam eſſe eam, quæ eſt ab Apoſtolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum pervenientem uſque ad nos.* Ideoque *Ad hanc Eccleſiam, propter potentiorem Principalitatem, neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt undique Fideles* (ut docet *Sanctus Irenæus* lib. 3. cap. 3.)

ARTICULUS VI.

Quid Nicæna Synodus circa tempus celebrandi Paſchatis definiverit.

ALteram, poſt Arianæ hæreſeos damnationem, convocandæ Nicænæ Synodi cauſam, extitiſſe Controverſiam de ſalutari Feſto Paſchatis celebrando, quæ diu multumque Eccleſiam vexaverat, teſtantur Euſebius, lib. 3. de Vita Conſtantini, cap. 5. Socrates lib. 1. cap. 15. Sed quid ea de re fuerit a Magna Synodo conſtitutum, impræſentiarum quærimus.

PROPOSITIO.

Controverſia de tempore Paſchatis celebrandi in Magna Synodo Nicæna ad finem perducta eſt; ibique conſtitutum fuit Oecumenico Decreto, ut Dominicâ proximè ſequente Lunam decimamquartam poſt Vernum Æquinoctium illuceſcentem, celebraretur.

Probatur primò ex Epiſtola Synodica ipſius Concilii Nicæni ad Alexandrinam Eccleſiam, quam refert Theodoretus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 11. *Quod autem*, inquiunt Patres, *ad omnium conſenſum de ſacratiſſimo Feſto Paſchatis celebrando attinet, ſcitote, quòd veſtris precibus Controverſia de ea re ſuſcepta, prudenter & commodè ſedata eſt: ita ut omnes Fratres, qui Orientem incolunt, quique Judæorum conſuetudinem ante in Feſto obſervando imitari ſolent, jam Romanos aut, & omnes vos, qui eundem morem, quem nos in illo recolendo a primis temporibus tenuiſtis, ſint conſentientibus animis in eodem celebrando deinceps ſecuturi.*

Probatur ſecundò ex Epiſtola Conſtantini Magni ad Eccleſias, de iis quæ in Concilio Nicæno geſta erant, quam Epiſtolam referunt Euſebius lib. 3. de Vita Conſtantini, cap. 16. 17. & 18. & Theodoretus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 10.
,, Ibi, *inquit Imperator*, cùm de ſanctiſſimi feſto
,, die Paſchatis diſceptaretur, communi omnium
,, ſententiâ rectum eſſe videbatur, ut omnes ubi-
,, que uno eodemque die illud celebrarent. Quid
,, enim præſtabilius, quidve auguſtius eſſe pote-
,, rat, quàm ut hoc Feſtum, per quod ſpem im-
,, mortalitatis nobis oſtentatam habemus, uno
,, modo & ratione apud omnes continenter ob-
,, ſervaretur?

Tres porro profert rationes Conſtantinus Magnus cur die Dominico decimamquartam Lunam proximè ſequente Paſcha per univerſam Eccleſiam celebrandum Nicæni Patres decreverint. Pri-
,, ma eſt; quia Indignum planè videbatur, ut ſa-
,, cratiſſimum iſtud Feſtum, Judæorum ritum, &
,, conſuetudinem imitati ageremus: qui quidem,
,, quoniam ſuas manus deteſtabili ſcelere pollue-
,, runt, cæco animarum errore irretiti meritò te-
,, nentur: In noſtra enim ſitum eſt poteſtate,
,, ut illorum more rejecto, veriore ac magis ſin-
,, cero inſtituto [quod quidem uſque a prima
,, Paſſionis die hactenus recolimus] hujus Feſti
,, celebrationem ad poſteriorum ſæculorum me-
,, moriam propagemus.

Secunda ratio eſt, quia, ſi Paſcha Luna 14. celebraretur, periculum erat ne duplex Paſcha uno eodemque anno; altero verò nullum perage-
,, retur. Hinc etiam exiſtit, *inquit Conſtantinus*,
,, qui ne in hac quidem parte veritatem perſpi-
,, ciant: quippe cùm præ errore longiſſimè eva-
,, gantur, pro convenienti emendatione, eodem
,, anno alterum Paſcha celebrant. Proinde quid
,, eſt cur iſtos imitemur, quos gravi erroris mor-
,, bo laborare conſtat? Eodem namque anno idem
,, Feſtum denuo recolendo, renovari non per-
,, mittemus. Qui enim Luna 14. Paſcha celebrabant, de æquinoctio nihil curantes, quandoque illud peragebant, uno anno poſt æquinoctium, & altero anno ante æquinoctium, quia in illud tempus Luna decima quarta incurrebat.

,, Tertia ratio eſt; Quia maximum nefas eſt
,, ut in tanto & tam ſolemni religionis noſtræ
,, Feſto regnet diſſenſio: & indecorum eſt, ut
,, iiſdem diebus alii jejuniis vacent, alii agitent
,, convivia: ac poſt dies Paſchatis; alii in feſtis,
,, & animorum remiſſione verſentur, alii præ-
,, ſcriptis jejuniis ſe dedant: cùm unum liberta-
,, tis noſtræ diem feſtum, hoc eſt ſanctiſſimæ Paſ-
,, ſionis Servator noſter nobis tradiderit; unam-
,, que Eccleſiam Catholicam eſſe voluerit; cujus
,, quidem membra, tametſi in multa & varia lo-
,, ca diſperſa ſint, tamen uno Spiritu, hoc eſt
,, divina voluntate & nutu coaleſcunt.

Quartam rationem addit Conſtantinus, omnium Eccleſiarum conſpirantem in idem Decretum ſen-
,, tentiam. Ipſe etiam, *inquit*, in me recepi, ve-
,, ſtram Sapientiam facilè aſſenſuram, ut quod in
,, urbe Româ, in Italia, in tota Africa, in Æ-
,, gypto, Hiſpaniâ, Galliâ, & Britanniâ, in Li-
,, byâ, & univerſa Græciâ, in Diœceſi Aſiati-
,, ca, & Ponticâ, in Cilicia denique, unâ & con-
,, ſentiente ſententiâ conſervatur, hoc a vobis quo-

que

,, que lubentibus animis approbaretur, illud ſe-
,, dulò reputantibus, non ſolùm in locis, quæ
,, modò citavi, majorem Eccleſiarum numerum
,, exiſtere: ſed etiam ſanctiſſimum inſtitutum eſ-
,, ſe, ut omnes communi conſilio id ratum cu-
,, piant, quod accurata & recta ratio poſtulare
,, videtur, quodque nihil cum Judæorum perju-
,, rio habeat commercii.

Sic denique concludit Conſtantinus: Quæ cùm
,, ita ſe habeant, lubentes hoc Decretum, tan-
,, quam donum Dei, & mandatum revera cœli-
,, tus demiſſum amplexamini. Nam quicquid in
,, ſanctis Epiſcoporum Conciliis decernitur, id
,, univerſum divinæ voluntati debet attribui.

Ex illis porro Conſtantini verbis refelluntur Magdeburgenſes Centuriatores, qui putant Britannos, non a Romanis, & Occidentalibus; ſed ab Orientalibus & Græcis, fidem primùm, ſimul & ritum Paſchatis edoctos. Diſertè enim aſſerit Conſtantinus, eodem modo in Britannia Paſcha celebrari ſolitum, ac Romæ celebrabatur. At non eodem modo Paſcha celebraſſent Britanni, nec eodem tempore, quo Romani, ſi ab Orientalibus ritum Paſchatis edocti fuiſſent: ſiquidem Orientales, ut diximus, illud cum Judæis, Luna 14. celebrabant. Quibus Conſtantini verbis eo major adhibenda fides eſt, quòd Conſtantinus Magnus Britannus eſſet (ut teſtatur Venerabilis Beda, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglorum cap. 8.) atque adeo magis noſſet Eccleſiæ Britannicæ Mores, ac Diſciplinam.

Probatur tertiò auctoritate Sancti Athanaſii, in Epiſtolâ de Synodis Ariminoi, & Seleuciæ: ,, Nicæ-
,, na Synodus, *inquit*, non temerè habita eſt, ut
,, quæ habeat graviſſimos uſus, & legitimam ra-
,, tionem. Syri etenim, Cilices, Meſopotami, in
,, cauſa Feſti claudicabant, atque unà cum Ju-
,, dæis Paſcha celebrabant; & jam tum Ariana
,, hæreſis, quæ contra Eccleſiam inſurrexerat,
,, ſuos propugnatores habebat, qui ipſam defen-
,, derent, & piis inſidias facerent, Euſebianos
,, ſcilicet. Atque ea cauſa fuit ut univerſus or-
,, bis in Concilium coiret, ut & eodem die u-
,, bique Feſtum celebraretur; & hæreſis, quæ ſup-
,, pullulaverat, anathemate percuteretur, quod
,, & factum eſt. Nam & Syri in aliorum ſenten-
,, tiam traducti ſunt, & Arianam hæreſim de-
,, creverunt pro Antichriſti Præcurſatrice haben-
,, dam eſſe... Sed tamen, cùm tot ac tanti viri
,, eſſent, nihil tale, quale iſti, qui nonniſi tres
,, aut quatuor ſunt, auſi fuerunt facere. Siqui-
,, dem nec Conſulem, nec diem, nec menſem,
,, addiderunt, ſed in negotio Paſchatis non ab-
,, horruerunt ab iſtiuſmodi appendice. Ibi enim
,, placuit ut adderetur: Viſum eſt ut omnes ob-
,, temperarent.

Probatur quartò auctoritate Sancti Epiphanii,
,, Hæreſi 70. quæ eſt Audianorum. Sanè, *inquit*,
,, illud fatendum nobis eſt, duo quædam maxi-
,, ma per religioſiſſimum ac beatæ memoriæ Con-
,, ſtantinum a Deo eſſe præſtita. Quorum primum
,, fuit, ut Oecumenica Synodus colligeretur, ac
,, Fidei Summa Niceæ explicata proponeretur,
,, & Epiſcoporum qui convenerant, ſubſcriptio-
,, ne firmaretur: adeò ut Ario profligato, vera
,, omnibus fides, ac ſincera prædicaretur. Alte-
,, rum fuit celebrandi Paſchatis, ad ſtabiliendam
,, noſtrûm omnium concordiam, emendata ratio.
,, Jam pridem enim, & a primis uſque tempo-
,, ribus, variæ in Eccleſia de hac Solemnitate con-
,, troverſiæ, ac diſſenſiones extiterunt, quæ quo-
,, tannis riſum ac ludibrium afferebant.... Quam-
,, obrem, qui tum ad Nicænam Synodum undi-
,, que confluxerant, re accuratè cognitâ, com-
,, muni ab omnibus concordiâ, atque ex idoneâ
,, temporum computatione, & calculo, celebran-
,, dum eſſe ſtatuerunt.

Probatur ultimò auctoritate Sancti Ambro-
,, ſii, in Enarratione ad Epiſcopos Æmiliæ, de
,, Paſchalis Celebritatis ratione. Non mediocris,
,, *inquit*, eſſe ſapientiæ, diem Celebritatis de-
,, finire Paſchalis, & Scriptura divina nos inſtru-
,, it, & Traditio Majorum: qui convenientes ad
,, Synodum Nicænam, inter illa fidei, ut vera,
,, ita admiranda Decreta, etiam ſuper Celebritate
,, memorata, congregatis peritiſſimis calculandi,
,, decem & novem annorum collegere rationem,
,, & quaſi quemdam conſtituere Circulum, ex quo
,, exemplum in annos reliquos gigneretur.

ARTICULUS VII.

Quanta fuerit Eccleſia poſt Nicænum Concilium cura, ne in tempore Celebritatis Paſchalis error aliquis obreperet?

PROPOSITIO.

A Nicæni Concilii temporibus, ſummam diligentiam adhibuit Eccleſia, ne in celebrando Paſchate error aliquis obreperet, vel aliqua contingeret diſſenſio inter Chriſtianos. Unde, & Alexandrinis Patriarchis Cycli Paſchalis conficiendi, Paſchaliſque Solemnitatis Romano Pontifici denuntiandæ provinciam impoſuit: & cùm aliqua circa diem legitimum celebrandi Paſchatis orta controverſia eſt, in eam dirimendam Romani Pontifices ſedulò incubuerunt.

PRobatur prima pars ex Sancto Leone Magno, Epiſtola 64. ad Martianum Auguſtum data: *Quia*, inquit, *memor diſpenſationis mihi creditæ, neceſſe habeo curas meas, etiam in ea, quæ ſunt futura, præmittere: Non improbè cupio Clementiæ veſtræ ſtudiis adjuvari, ut in eâ obſervantiâ, quæ certa ſemper ratione variatur, nihil poſſit erroris incurri. Paſchale etenim Feſtum, quo Sacramentum ſalutis humanæ maximè continetur, quamvis in primo ſemper Menſe celebrandum ſit, ita tamen eſt Lunaris curſûs conditione mutabile, ut plerumque ſacratiſſimæ diei ambigua currat electio, & ex hoc fiat plerumque quod non licet, ut non ſimul omnis Eccleſia, quod nonniſi unum eſſe oportet, obſervet. Studuerunt itaque Sancti Patres occaſionem hujus erroris auferre, omnem hanc curam Alexandrino Epiſcopo delegantes: quoniam apud Ægyptios hujus ſupputationis antiquitus tradita eſſe videbatur peritia, per quam, quamvis ſingulis, dies prædictæ Solemnitatis eveniret, Sedi Apoſtolicæ indicaretur, ut hujus Scripti ad longinquiores Eccleſias judicium generaliter percurreret.*

Hujus etiam rei ſunt argumentum Epiſtolæ Paſchales Theophili Alexandrini, a Sancto Hieronymo Latinitate donatæ, quarum tres extant Tom. 3. Bibliothecæ Patrum Edit. Pariſienſis.

Cognito igitur primùm ex Alexandrini Epiſcopi literis, quo anni die Paſcha celebrandum eſſet, eoque Romani Pontificis literis omnibus Eccleſiis promulgato, ſacro Epiphaniæ die Diaconi in ſingulis Eccleſiis, inter ſacra Miſſarum ſolemnia illud annuntiare conſueverant. Verùm & ante Nicænum Concilium viguiſſe hunc in Eccleſiâ morem, ut a Romano Pontifice Paſchalis dies indicaretur, conſtat ex Concilio primo Arelatenſi, quod habitum eſt anno Chriſti 314. Sic enim habet Canone 1. ad Sanctum Sylveſtrum Romanum Pontificem cum cæteris directo: *Primo loco de obſervatione Paſchæ Dominici; ut uno die, & uno tempore per omnem orbem a no-*

bis obſervetur, & juxta conſuetudinem, Literas ad omnes tu dirigas.

Eandem in indicando Paſchatis legitimo die Romani Pontificis curam poſt Nicænam Synodum, probat Epiſtola undecima Innocentii I. ad Aurelium Carthaginenſem Epiſcopum data: ex quâ conſtat moris fuiſſe, ut ſi aliqua circa diem Paſchatis a Pontifice Maximo præſtitutam oriretur difficultas, de ea in Synodis Nationalibus ageretur, atque ad ipſum reſcriberetur, ut re diſcuſſâ, uniformem Paſchatis diem omnibus Eccleſiis præſcriberet. *Jam Prudentia tua erit*, inquit Innocentius, *conferre mihi Frater cum unanimis, & Conſacerdotibus noſtris, hanc ipſam rem in Synodo religioſiſſima tractare, ut ſi nihil diſpoſitioni noſtræ reſultat, nobis pleniſſimè apertèque reſcribas, quo deliberatam Paſchalem diem, jam literis ante, ut moris eſt, ſervandam, ſuo tempore præſcribamus.*

Ad primarias duntaxat cujuſque regionis Eccleſias ea de re ſcribere ſolitum Romanum Pontificem, credere par eſt, a quarum deinde Epiſcopis juxta ipſius literas, Paſcha cæteris Antiſtitibus indicabatur. Verbi gratia, ſcribebat Summus Pontifex ad Epiſcopum Carthaginenſem, quo die proximum Paſcha celebrandum eſſet. Ipſe verò vel in Concilio, vel per Epiſtolas, cæteris Epiſcopis Africanis diem illius Feſtivitatis celebrationi deſignatum ſignificabat. Id conſtat ex Concilio Carthaginen. 3. Canone 1. ita decernente: *Placuit ergo in principio, propter errorem qui ſæpe ſolet oboriri, ut omnes Africanæ Provinciæ Epiſcopi obſervationem Paſchalem ab Eccleſia Carthaginenſi curent accipere.* Idem conſtat ex Canone 41. *Honoratus, & Urbanus Epiſcopi dixerunt: Quoniam de Concilio quædam tractata noſcuntur, adjicimus etiam de die Paſcha nobis eſſe mandatum ut de Eccleſia ſemper Carthaginenſi [ſicut prædictum eſt] inſtruamur, & non ſub anguſto temporis ſpatio. Aurelius Epiſcopus dixit: Si Sanctitati veſtræ videtur, ut ſingulis quibuſque annis ad tractandum conveniamus, & cùm convenerimus in unum, tunc divulgabitur ſanctus Paſcha dies per Legatos qui fuerant in Concilio. Honoratus & Urbanus Epiſcopi dixerunt: Nunc de præſenti cœtu petimus, ut literis Provinciam noſtram de hac die informare digneminis. Aurelius Epiſcopus dixit; Ita fiat neceſſe eſt.*

Probatur ſecunda pars ex facto Sancti Leonis, qui anno Chriſti 444. cùm aliquam de Solemnitatis Paſchalis legitima die controverſiam exortam videret, in eam dirimendam ſedulò incubuit. Is autem erat controverſiæ cardo. Legerat Sanctiſſimus Pontifex in Theophili Alexandrini Paſchali Cyclo, anno Chriſti 444. Paſcha rejectum ad diem 23. Aprilis: in Occidente vulgò vitium fuiſſe in Cyclo creditum eſt, nec Paſchalem diem eò uſque differendum. S. Leo ſuper hanc controverſiam Sanctum Cyrillum Alexandrinum conſuluit, necnon Paſchaſinum Lilybæi Epiſcopum. Uterque Cyclum Theophili confirmavit: idque Paſchaſinus ex computo Hebræorum approbat, & miraculo quod ſub Zoſimi Pontificatu accidit. De quo ita ſcripſit ad Sanctum Leonem: *Non ergo nos dies una longiùs poſita terreat, ne cùm hanc vitamus, incurramus errorem, ſicut evenit tempore beatæ recordationis Domini mei, Prædeceſſoris veſtri Zoſimi, anno Conſulatûs Honorii Auguſti undecimo, & Conſtantii ſecundo. Tunc enim cùm declinaretur, ne decima Calendas Maji dies Paſchæ teneretur, celebratam 8. die Calendas Aprilis, id eſt, pro embolismo communis eſt annotatus & error graviſſimus eſt ortus, in tantum, ut myſterio certo quod dono Sancti Spiritûs miniſtratur, hæc veritas probaretur.* Deinde miraculum refert. *Quædam*, inquit, *viliſſima poſſeſſio, Meltinas appellatur in montibus arduis, ac ſylvis denſiſſimis conſtituta, illicque perparva, atque vili opere conſtructa eſt Eccleſia. In cujus baptiſterio nocte Sacroſancta Paſchali baptizandi horâ, cum nullus canalis, nulla ſit fiſtula, nec aqua omnino vicina, fons ex ſe repletur, paucíſque qui fuerint, conſecratis, cùm deductorium nullum habeat, ut aqua venerat, ex ſeſe diſcedit. Tunc ergo cùm apud Occidentales error ortus fuiſſet, conſuetis lectionibus nocte ſancta diſcuſſis, cùm Presbyter, ſecundùm morem, baptizandi horam requireret, uſque ad lucem aqua non veniente, non conſecrati, qui baptizandi fuerant, receſſerunt. Ut ergo breviter narrem, illâ nocte qua luceſcebat in diem Dominicam, decimo die Calendas Maii, fons ſacer hora competenti repletus eſt. Evidenti ergo miraculo claruit, Occidentalium partium fuiſſe errorem.*

Confirmatur ex ſimili ejuſdem Sanctiſſimi Pontificis facto, qui novam controverſiam de Paſchali termino excitatam anno Chriſti 455. elucidari curavit. Annotabatur hoc anno in Paſchali Cyclo Theophili, dies Paſchatis 8. Calendas Maii. Suſpicabantur Sanctus Leo, aliique Occidentales Epiſcopi, erraſſe Theophilum. De his itaque conſulere peritos voluit Sanctus Pontifex, ut in re tanti momenti omnis abſtergeretur difficultatis nebula, antequàm indicendi Paſchatis tempus immineret. Qua de controverſia his verbis ſcripſit ad Marcianum Imperatorem Epiſtolâ 64. vel 94. in nova Editione. *Paſchale Feſtum, quo Sacramentum ſalutis humanæ maximè continetur, quamvis in primo ſemper Menſe celebrandum ſit: ita tamen eſt Lunaris curſûs conditione mutabile, ut plerumque ſacratiſſimæ diei ambigua occurrat electio; & ex hoc fiat plerumque quod non licet, ut non ſimul omnis Eccleſia, quod nonniſi unum eſſe oportet, obſervet .... Sed ſanctæ memoriæ Theophilus Alexandrinæ urbis Epiſcopus, cùm hujus obſervationis annos centum numero collegiſſet, ſeptuageſimi ſexti anni Paſchale Feſtum, longè aliter quàm alii decreverant, tenendum eſſe conſtituit. Nam a primo auguſtæ memoriæ Theodoſii Senioris Conſulatu ſuccedentem ſibi ſacræ obſervantiæ ordinem ponens, ut longioris temporis ratio ejus Literis teneretur adſcripta, hujus complexionis ſeptuageſimus & quartus eſt annus, in quo pridie Idus Aprilis ſanctum Paſcha celebravimus: ſequenti verò anno, pridie Nonas Aprilis eadem, propitio Deo, erit habenda Feſtivitas, ſicut regulariter centenariæ annotationis ordo declarat. Sed in anno qui erit ſeptuageſimus ſextus, Paſchæ dies invenitur adſcriptus, quem a Paſſione Domini nullius exempli, nullius Conſtitutionis admittit auctoritas. Nam diem octavum Calendarum Maiarum ab eo cognoſcimus præfinitum, qui nimiò limitem antiquæ Conſtitutionis excedit, cùm alii quintam decimum Calendarum Maiarum hujus Feſtivitati deputaverint diem: ſiquidem ab undecimo Calendarum Aprilium uſque in undecimum Calendarum Maiarum, legitimum ſpatium ſit præfixum.* Super hanc Controverſiam Paſchaſinum rurſus conſuluit Sanctus Leo, ſupputationiſque Paſchalis inveſtigandæ illi demandavit provinciam (ut conſtat ex Epiſtola 68. ad ipſum data) Scripſit etiam de ea re ad Julianum Coënſem Epiſcopum Epiſtolam 95. vel 65. ſecundùm antiquam Editionem, cujus inſcriptionem reſtituit Quenellius in recenti, quam adornavit, Operum Sancti Leonis Editione: perperam enim ad Eudoxiam Auguſtam ſcripta notabatur. Julianum itaque rogavit Sanctus Leo ut peritos ſupputationis advocaret, qui verum legitimumque diem Paſchatis inquirerent, ac definirent. Non multò poſt, literas Marciani Auguſti accepit Pontifex, quibus ſignificabat rectè aſſignatum Paſchatis diem ad 8. Calend. Maji. Acquievit Sanctus

Chriſti 453. quo hanc Epiſtolam S. Leo ſcripſit.

Leo.

Leo contra propriam ſententiam ſtudio unitatis, ut ipſe ad Marcianum ſcribit Epiſtolâ 108. *Cum,* inquit, *Ægyptiis alia ratio placeat, conſenſum meum, ne quæ diſcrepantia per Provincias de obſervantiâ tam venerabilis Feſti fieret, commodavi: ut Reſurrectionis Dominicæ maximum Sacramentum nuſquam die aliâ celebretur; & inter Domini Sacerdotes nihil in tanta Solemnitate ſit varium; ſed per univerſas Eccleſias, Deo noſtro pro veſtra Pietatis proſperitate, vel regno, pariter ſupplicetur. Literas autem fratris & Coepiſcopi mei Proterii Alexandrinæ civitatis Epiſcopi, me accepiſſe ſignifico, quibus ad Pietatem veſtram de mea conſenſione reſpondi: non quia hoc ratio manifeſta docuerit; ſed quia unitatis, quam maximè cuſtodimus, cura perſuaſerit.* Epiſtolam Proterii inter Leonis Epiſtolas Doctiſſimus ejus Operum Editor appoſuit, quam Petavius ad calcem Operis de Doctrina Temporum publicaverat. Juxta literas porro Marciani, & Ægyptiorum definitionem, Sanctus Leo Formatas de die Paſchatis ad omnes Epiſcopos miſit. Superſunt, quas ſcripſit ad Epiſcopos Galliarum & Hiſpaniarum.

Ex his collige, duas fuiſſe ſub Sancti Leonis Pontificatu excitatas de Paſchali termino contentiones, quas Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens in unam incautè confudit, ut notat Quenellius in Diſſertatione de Vitâ & rebus geſtis Sancti Leonis. Prima contentio excitata eſt anno Cycli Romani 63. id eſt anno Chriſti 444. Cujus quidem Cycli initium eſt a Conſulatu Antonini & Syagrii, ut conſtat ex Paſchaſini Epiſtolâ. Secunda incidit in annum Cycli Theophiliani 76. Chriſti 455. ut ex Epiſtolâ Sancti Leonis ad Marcianum certum eſt: quæ ſupputatio incipit a primo Conſulatu Theodoſii Senioris; atque ita biennio Romanam antecedit. Ad priorem diſputationem, Paſchaſini Epiſtola, ad poſteriorem, Leonis ad Paſchaſinum & Marcianum Literæ a Viro Doctiſſimo primum editæ pertinent: necnon Epiſtola Proterii Alexandrini. De primâ Proſper Aquitanus hæc habet in Chronico ad annum Chriſti 444. *Hoc anno Paſcha Domini 9. Calendas Maji celebratum eſt, nec erratum eſt: quia inde XI. Calendarum Majarum dies Paſſionis fuit: ob cujus reverentiam Natalis urbis Romæ ſine Circenſibus tranſiit.* De ſecundâ verò ita ſcribit ad annum 445. *Eodem anno Paſcha Dominicum die 8. Calend. Maji celebratum eſt, pertinaci intentione Alexandrini Epiſcopi, cui omnes Orientales conſentiendum putaverunt: quamvis Sanctus Papa Leo 15. Calendas Maji potiùs obſervandum proteſtaretur.*

Eandem Eccleſiæ in legitimâ Paſchatis die inquirendâ & deſignandâ ſolicitudinem probat novi Cycli a Victorio Aquitano facta editio. Cùm nempe Cyclus Paſchalis Theophili abſolvendus eſſet anno Chriſti 480. Hilarius Eccleſiæ Romanæ Archidiaconus, cui iſta cura & ex proprio munere, & ex Sancti Leonis mandato incumbebat, Canonem Paſchalem a Victorio conſcribi curavit, quem Hilario nuncupavit ipſe, anno 457. ut ex Præfatione certum eſt.

Idem probat Canon primus Concilii Aurelianenſis IV. quod anno Chriſti 541. celebratum eſt, quo decretum fuit, ut ſecundùm Cyclum Victoris Paſcha celebraretur, & per Epiſcopos die Epiphaniæ indicaretur: ſi verò aliqua circa illius Feſtivitatis diem oriretur controverſia, Sedes Apoſtolica per Metropolitanos conſuleretur, ejuſque eâ de re Conſtitutio ſervaretur. En verba Canonis: *Placuit itaque, Deo propitio, ut ſanctum Paſcha, ſecundum Laterculum Victorii, ab omnibus Sacerdotibus uno tempore celebretur. Quæ Feſtivitas annis ſingulis ab Epiſcopo, Epiphaniorum die, in Eccleſiâ populis denuntietur, de quâ Solemnitate quoties aliquid dubitatur, inquiſitâ, vel agnitâ per Metropolitanos a Sede Apoſtolicâ ſacra Conſtitutio teneatur.*

Victor ille cujus laudatum Concilium meminit, non Capuanus eſt, ut Baronius exiſtimavit; is enim anno duntaxat 545. circiter Cyclum novum edidit, quo Victorii Aquitani Cyclum priorem refelleret: Sed Victoris ipſius Aquitani Canonem intelligunt Patres Aurelianenſes.

Ultimò idem probatur ex Paſtorali ſolicitudine Gregorii XIII. Pontificis Maximi, qui anno Chriſti 1582. Calendarii emendationem curavit, adhibitis viris ex omnibus Chriſtiani orbis regionibus Syderalis ſcientiæ peritiſſimis, & libro uſus, quem Aloiſius Lilius celebris Mathematicus de hujus Correctionis ratione ediderat. Intelligens igitur Gregorius ad rectam Paſchalis celebrationem, juxta Sanctorum Patrum, ac veterum Romanorum Pontificum, præſertim Pii & Victoris Primorum, necnon magni Concilii Niceni, & aliorum ſanctiones, tria neceſſaria conjungenda, & ſtatuenda eſſe: primùm certam Verni Æquinoctii ſedem; deinde rectam poſitionem Lunæ decimæ-quartæ Primi Menſis, quæ vel in ipſum Æquinoctii diem incidit, vel ei proximè ſuccedit; poſtremò primum quemque diem Dominicum qui eandem Lunam 14. ſequitur, curavit non ſolùm Æquinoctium Vernum in priſtinam ſedem, a qua jam a Concilio Nicæno decem circiter diebus receſſerat, reſtituendum; & decimam-quartam Paſchalem ſuo loco, a quo quatuor & ampliùs dies diſtabat, reponendam; ſed eam quoque tradendam rationem, qua caveretur, ut in poſterum Æquinoctium & 14. Luna a propriis ſedibus nunquam dimoverentur. Porro ut Vernum Æquinoctium, quod a Patribus Concilii Nicæni ad 12. Calendas Apriles fuerat conſtitutum, priſtinam in ſedem reſtitueretur, præcepit, ut de menſe Octob. ſubſequenti anni 1582. 10. dies eximerentur incluſivè a 3. Nonas uſque ad pridie Idus. Deinde ne deinceps a 12. Calendas Aprilis æquinoctium recedat, ſtatuit. Biſſextum quarto quoque anno [ut moris erat] continuari debere præterquàm in centeſimis annis: qui quamvis Biſſextiles antea fuiſſent, qualem etiam voluit eſſe annum milleſimum ſexcenteſimum: qui tamen deinceps conſequentur centeſimi, non omnes Biſſextiles futuri ſint: ſed in quadringentis quibuſque annis primi tres centeſimi ſine Biſſexto tranſigantur, quartus verò quiſque centeſimus Biſſextilis ſit. 3. Ut 14. Paſchalis rectè inveniretur, ſtatuit ut amoto Aureo Numero de Calendario, in ejus locum ſubſtitueretur Cyclus Epactarum. Poſtremò, quia partim ob decem dies de menſe Octobris anni labentis 1582. exemptos; partim ob ternos etiam dies intercalandos, neceſſe erat interrumpi Cyclum Literarum Dominicalium 28. annorum hucuſque uſurpatum in Eccleſiâ Romanâ; decrevit ejus in locum ſubſtitui Cyclum 26. annorum a Lilio magni nominis Mathematico, tum ad dictam Biſſexti in centeſimis annis intercalandi rationem, tum ad quamcunque anni Solaris magnitudinem accommodatum, ex quo Litera Dominicalis beneficio Cycli Solaris æquè facilè ac priùs reperiri in perpetuum poſſet. Hæc omnia conſtant ex Pontificio Diplomate Gregorii XIII. quod incipit, *Inter graviſſimas*, dato Tuſculi anno Domini 1582. ſexto Calendarum Martii: quod inter ipſius Conſtitutiones extat ordine 74. Tom. 2. Bullarii Romani. Certum igitur eſt Romanos Pontifices ſedulò invigilaſſe ne in celebrando Paſchate error aliquis obreperet.

ARTICULUS VIII.

Utrùm Scoti, Britones, qui ab anno 566. ad annum 716. in eo verſati ſunt errore, ut Luna 14. Paſcha celebrarent, ſi in eam Dominica dies incurreret, ſint Quartodecimanis Hæreticis accenſendi?

SCotos & Britones eo diu detentos errore, ut Paſchatis diem Dominica quidem celebrarent, ſed Luna 14. ſi in eam Dominica dies incurreret, teſtatur Venerabilis Beda, lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ gentis Anglorum, cap. 17. ubi de Sancto Aidano Scotorum Antiſtite agens: *Hanc*, inquit, *Solemnitatem, non ut quidam falsò opinantur, quartadecimâ Luna in quâlibet feriâ cum Judæis, ſed die Dominica ſemper agebat, a Lunâ 14. uſque ad vigeſimam, propter fidem videlicet, Dominicæ Reſurrectionis, quam unâ Sabbati factam, propter ſpem noſtræ reſurrectionis, quam eadem unam Sabbati quæ nunc Dominica dies dicitur, veraciter futuram Sancta Eccleſia credebat.*

Et cap. 3. ejuſdem libri, poſtquàm retulit Aidanum hoc pacto Paſcha celebraſſe more ſuæ gentis; ſubjungit: *Hoc etenim ordine Septentrionalis Scotorum Provincia, & omnis natio Pictorum, illo adhuc tempore Paſcha Dominicum celebrabat, æſtimans ſe in hâc obſervantia ſancti ac laude digni Patris Anatolii ſcripta ſecutam. Quod quidem an verum ſit, peritus quiſque facillimè cognoſcit.* Cœptus hujuſmodi error anno Domini 566. & ad annum uſque 716. perduravit, vigens annis centum quinquaginta. Porro cùm in Provincia Mediterraneorum Anglorum, Epiſcopi e Scotiâ periti præſiderent, qui etſi in omnibus fide eſſent Orthodoxi, in celebratione tamen Paſchatis ab Eccleſiâ Romanâ & univerſali diſſidebant: Diſputatio celebris in utramque partem habita eſt coram Rege Oſuvi anno Domini, ſecundum Annales Eccleſiaſticos, 664. Vitaliano Pontifice, Conſtante Imperatore. Qua de controverſiâ hæc habet Venerabilis Beda, lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ gentis Anglorum, cap. 25. *His temporibus*, inquit, *quæſtio facta eſt frequens & magna de obſervatione Paſchæ, confirmantibus eis, qui de Cantia, vel de Galliis advenerant, quòd Scoti Dominicum Paſchæ diem contra univerſalis Eccleſiæ morem celebrarent. Erat in his acerrimus veri Paſchæ defenſor nomine Ronan, natione quidem Scotus; ſed in Galliæ, vel Italiæ partibus regulam Eccleſiaſticæ veritatis edoctus, qui cum Finano confligens, multos quidem correxit, vel ad ſolertiorem veritatis inquiſitionem accendit, nequaquam tamen Finanum emendare potuit: quin potiùs, quòd eſſet homo ferocis animi, acerbiorem caſtigando, & apertum veritatis adverſarium reddit. Obſervabat autem Jacob Diaconus quondam venerabilis Archiepiſcopi Paulini, verum & Catholicum Paſcha, cum omnibus quos ad correctionis viam erudire poterat. Obſervabat & Regina Eanfeld, cum ſuis, juxta quod in Cantia fieri viderat, habens ſecum de Cantia Presbyterum Catholicæ obſervationis, nomine Romanum. Unde nonnunquam contigiſſe fertur illis temporibus, ut bis in anno uno Paſcha celebraretur; & cùm Rex Paſcha Dominicum, ſolutis jejuniis, faceret, tunc Regina cum ſuis, perſiſtens adhuc in jejunio, diem Palmarum celebraret.*

Quæ verò jam mota erat controverſia, majori animorum contentione agitata eſt tempore Colmani, qui Finano in Epiſcopatu ſucceſſerat. Pervenit & ad ipſas Principum aures; Oſuvi videlicet Regis, & filii ejus Alchfridi, quia [ut ibidem refert Venerabilis Beda) *Oſuvi a Scotis edoctus ac baptizatus, illorum etiam lingua optimè imbutus, nil melius, quàm quod illi docuiſſent, autumabat. Porrò Alchfrid Magiſtrum habuit eruditionis Chriſtianæ Vuilfridum virum doctiſſimum. Nam & Romam priùs, propter doctrinam Eccleſiaſticam, adierat, & apud Delphinum Archiepiſcopum Galliarum Lugduni multum temporis egerat, a quo etiam Tonſuræ Eccleſiaſticæ coronam ſuſceperat. Hujus doctrinam omnibus Scotorum traditionibus jure præferendam ſciebat.* Ut itaque controverſia illa ſedaretur: habita eſt Collatio in Monaſterio Sinusſari, cui tunc Hilda Abbatiſſa præerat, præſentibus Regibus. Præfatus eſt Rex Oſuvi, *Oportere eos qui uni Deo ſervirent, unam vivendi regulam tenere, nec diſcrepare in celebratione Sacramentorum cæleſtium, qui unum omnes in cælis regnum expectarent: inquirendum potiùs quæ eſſet verior traditio, & hanc ab omnibus communiter eſſe ſequendam* [ut ibidem refert Beda.]

Interrogatus a Rege Colmanus Epiſcopus, unde originem duceret ritus, quem ſequebatur, Paſchatis celebrandi: Majorum ſuorum, id eſt, Scotorum morem laudavit, quem a Sancto Joanne Apoſtolo deductum contendebat, qui Paſcha cum omnibus, quibus præerat, Eccleſiis, eo ritu celebraſſet, quem Scoti tunc temporis obſervabant.

Agilbertus item Epiſcopus, poſtulatus a Rege, ut morem ſuæ obſervationis, ejuſque initium, ac Auctores proferret, per Wilfridum Presbyterum ac Interpretum ſuum reſpondit: *Paſcha quod facimus, vidimus Romæ, ubi Beati Apoſtoli Petrus & Paulus vixere, docuere, paſſi ſunt, & ſepulti, ab omnibus celebrari: hoc in Italia, hoc in Galliâ, quas diſcendi, vel orandi ſtudio pertranſivimus, ab omnibus agi conſpeximus: hoc Africam, Aſiam, & Ægyptum, Græciam, & omnem orbem, quacumque Chriſti Eccleſia diffuſa eſt, per diverſas nationes ac linguas, uno ac non diverſo temporis ordine geri comperimus: præter hos tantùm, & obſtinationis eorum complices, Pictos dico, & Britones, cum quibus de duabus ultimis Oceani Inſulis, his non totis, contra totum orbem ſtulto labore pugnant.*

Urgente Colmano, & acriùs objiciente exemplum Sancti Joannis Evangeliſtæ, repoſuit Wilfridus: *Joannem legis Moſaicæ ſeſta juxta literam ſervaſſe, Judaizante adhuc in multis Eccleſiâ, nec ſubitò valentibus Apoſtolis omnem Legis obſervantiam, quæ a Deo inſtituta eſt, abdicare, quomodo ſimulacra, quæ a dæmonibus inventa ſunt, repudiare omnes, qui ad fidem veniunt, neceſſe eſt, videlicet ne ſcandalum facerent eis, qui inter Gentes erant, Judæis ... Itaque Joannes, ſecundùm Legis conſuetudinem, 14. die Menſis Primi ad veſperam incipiebat celebrationem Feſti Paſchalis, nil curans utrùm hæc Sabbato, an alia qualibet feria proveniret. At verò Petrus, cùm Romæ prædicaret, memor quia Dominus Primâ Sabbati reſurrexit a mortuis, ac mundo ſpem Reſurrectionis contulit, ita Paſcha faciendum intellexit, ut ſecundùm conſuetudinem ac præcepta Legis 14. Lunam Primi Menſis, æquè ſicut Joannes, orientem ad veſperam expectaret: & hac exorta ſi Dominica dies erat mane ventura, in ipſa veſpera Paſcha Dominicum celebrare incipiebat, quomodo & nos omnes hodie facere ſolemus. Sin autem Dominica non proximo mane poſt Lunam 14. ſed 16. aut 17. aut alia qualibet Lunâ, uſque ad 21. eſſet ventura, expectabat eam, & præcedente Sabbato veſpere Sacroſancta Paſchæ Solemnia inchoabat; ſicut fiebat, ut Dominica Paſchæ dies nonniſi a 15. Luna uſque ad 21. ſervaretur. Neque hæc Evangelica & Apoſtolica Traditio Legem ſolvit, ſed potiùs adimplet: in qua obſervandum Paſcha a 14. Lunæ primi Menſis ad veſperam, uſque ad 21. Lunam ejuſdem Menſis ad veſperam, præceptum eſt: in quam obſervantiam imitandam, omnes Sancti Joannis Succeſſores in Aſia, poſt obitum ejus, omnis per orbem Eccleſia*

cleſia converſa eſt: & hoc eſſe verum Paſcha hoc ſolum Fidelibus celebrandum, Nicano Concilio non ſtatutum noviter, ſed confirmatum eſt, ut Eccleſiaſtica docet Hiſtoria.

His verbis Colmanum perſtringebat Wilfridus: ſed & urgebat, illum ejuſque aſſeclas, neque ſancti Joannis exempla ſectari (ut jactabant) neque ſancti Petri, cujus traditioni ſcientes contradicebant, neque Legi, neque Evangelio in obſervatione ſui Paſchatis congruere. Joannes enim ad Legis Moſaicæ Decreta tempus Paſchale cuſtodiens, nil de Prima Sabbati curabat: Scoti verò nonniſi Primâ Sabbati, id eſt, Dominica die Paſcha celebrabant. Petrus a quinta decima Luna uſque ad 21. diem, Paſcha Dominicum celebrabat; Scoti verò a 14. ad vigeſimam Lunam Paſcha obſervabant, itaut decimâ tertia Luna ad veſperam ſæpius Paſcha inciperent, cujus neque lex ulla meminit, neque Auctor Evangelii Dominus in eâ, ſed in decimâ quartâ Lunâ vel vetus Paſcha manducavit ad veſperam, vel Novi Teſtamenti Sacramenta in commemorationem ſuæ Paſſionis Eccleſiæ celebranda tradidit.

Hujus argumenti pondere oppreſſus Colmanus, confugit ad auctoritatis præſidium. *Nunquid*, inquit, *Anatolius vir Sanctus, & in præfatâ Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ multùm laudatus, Legi, vel Evangelio contraria ſapuit, qui decimâ quartâ uſque ad vigeſimam Paſcha celebrandum ſcripſit? Nunquid Reverendiſſimum Patrem noſtrum Columbam & Succeſſores ejus Deo dilectos, qui eodem modo Paſcha fecerunt, divinis Paginis contraria ſapuiſſe, vel egiſſe credendum eſt? cùm plurimi fuerint in eis, quorum ſanctitatis cæleſtia ſigna & virtutum, quæ fecerunt, miracula, teſtimonium præbuerunt; quos ut ipſe, Sanctos eſſe non dubitans, ſemper eorum vitam, mores, & diſciplinam ſequi non deſiſto.*

Reſpondet Wilfridus, Anatolium quidem virum eſſe ſanctiſſimum, doctiſſimum, & laude digniſſimum: ſed nec Colmanum, nec ejus aſſeclas Anatolii Decreta ſervare: *Ille enim*, inquit, *in Paſcha ſuo regulam utique veritatis ſequens, Circulum novemdecim annorum poſuit, quam vos aut ignoratis, aut agnitum a totâ Chriſti Eccleſiâ cuſtoditum, pro nihilo contemnitis. Ille ſic in Paſcha Dominicum 14. Lunam computavit, ut hanc eâdem ipſâ die, more Ægyptiorum 15. Lunam ad veſperam eſſe fateretur. Sic idem 20. diem Dominico Paſcha annotavit, ut hanc, declinata eadem die, eſſe 21. crederet. Cujus regulam diſtinctionis vos ignoraſſe probat, quòd aliquoties Paſcha manifeſtiſſimè ante Plenilunium, id eſt, in 13. Lunâ facitis.*

Ad auctoritatem Sancti Columbæ, & aliorum quos miraculis claruiſſe dixerat, ait ſe reſpondere poſſe: *Quod multis in judicio dicentibus Domino, Quod in nomine ejus prophetaverint, & dæmonia ejecerint, & virtutes multas fecerint, reſponſurus ſit Dominus, Quia nunquam eos noverit. Sed abſit*, inquit, *ut de Patribus veſtris hoc dicam: quia juſtius multò eſt de incognitis bonum credere, quàm malum. Unde & illos Dei famulos, ac Deo dilectos eſſe non nego, qui ſimplicitate ruſticâ, ſed intentione piâ, Deum dilexerunt*, &c. Et ſubjungit: *Etſi enim Patres tui ſancti fuerunt, nunquid univerſali, quæ per orbem eſt, Chriſti Eccleſiæ, eorum eſt paucitas una de angulo extremæ Inſulæ præferenda? Et ſi Sanctus erat, & potens virtutibus ille Columba veſter, imo & noſter, ſi Chriſti erat, num præferri potuit Beatiſſimo Apoſtolorum Principi, cui Dominus ait; Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam?*

His auditis, Rex Colmanum rogâvit an verè illa Sancto Petro a Salvatore dicta eſſent; quo affirmante, ita eſſe, rogavit rurſus, an proferre poſſet aliquid tantæ poteſtatis Columbæ datum? Illo negante; Rex tam lepidè repoſuit, quàm verè: *Et ego vobis dico, quia hic eſt Oſtiarius ille, cui contradicere nolo; ſed hujus cupio obedire ſtatutis, ne fortè me adveniente ad fores regni cælorum, non ſit qui reſeret, averſo illo qui claves tenere probatur. Hæc dicente Rege faverunt aſſidentes quique ſive aſtantes, majores unà cum mediocribus, & abdicatâ minùs perfectâ inſtitutione, ad ea quæ meliora cognoverant, ſeſe transferre feſtinabant.*

Finitâ Collatione, receſſit Colmanus, ſuamque doctrinam ſpretam videns ſectamque deſpectam, aſſumptis his qui illi adhærere voluerunt, in Scotiam regreſſus eſt, tractaturus cum ſuis quid de his facere deberet. Facta eſt autem Collatio anno Domini, ſecundùm Annales Eccleſiaſticos, 664.

Hæc omnia excerpta ſunt ex Venerabili Bedâ, lib. 3. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ gentis Anglorum, cap. 25. & 26. His præmiſſis, quæſito Articuli, ſequenti Propoſitione reſpondemus.

PROPOSITIO.

Non ſunt Hæreticis, aut Schiſmaticis annumerandi Scoti & Britones, qui ab anno 566. ad annum 716. in eo verſati ſunt errore, ut Paſcha Lunâ ipsâ 14. celebrarent, ſi in eam Dominica dies incurreret. A contumaciâ tamen omnes abſolvendos non cenſeo, maximè qui poſt celebrem eâ de re Collationem in Monaſterio Hilda Abbatiſſæ habitam, tempore Oſuvi Regis, errorem non depoſuere.

Probatur prima pars. Illi quorum error ex merâ ignoratione Paſchalis computi profectus eſt, quique cum Romanâ Eccleſiâ, quæ centrum eſt unitatis, cumque aliis ſemper communicarunt, & illæ viciſſim cum ipſis; qui tandem ſanctitate fuere conſpicui, non ſunt Hæreticis, aut Schiſmaticis annumerandi, ſed Scotorum, & Britonum error ortus eſt ex merâ ignoratione Paſchalis computi cum Eccleſiâ Romanâ, aliiſque Eccleſiis ſemper illi communicarunt, & illæ viciſſim cum ipſis: multi denique ex illis, qui hocce errore detinebantur, ſanctitate fuerunt conſpicui: ergo non ſunt Hæreticis, aut Schiſmaticis annumerandi.

Probatur minor auctoritate Venerabilis Bedæ, lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ gentis Anglorum, cap. 4. ubi de Sancto Columbano agens, qui Britanniam verbo & exemplo ad fidem Chriſti convertit, hæc ſubjungit de illius Diſcipulis: ,, Verum
,, qualiſcunque fuerit ipſe, nos hoc de illo cer-
,, tum tenemus quòd reliquit Succeſſores magnâ
,, continentiâ, ac Dei amure, regularique inſti-
,, tutione inſignes: in tempore quidem Summæ
,, Feſtivitatis dubios Circulos ſequentes, utpotè
,, quibus longè ultra orbem poſitis nemo Syno-
,, dalia porrexerat Paſchalis obſervantiæ Decre-
,, ta, tantùm ea, quæ in Propheticis, Evange-
,, licis, Apoſtolicis Literis diſcere poterant, pie-
,, tatis & caſtitatis opera diligenter obſervantes.
,, Permanſit autem hujuſmodi obſervantia Pa-
,, ſchalis apud eos tempore non pauco, hoc eſt,
,, uſque ad annum Dominicæ Incarnationis ſe-
,, ptingenteſimum decimum ſextum, per annos
,, centum quinquaginta. At tunc veniente ad eos
,, Reverendiſſimo Patre & Sacerdote Egberto,
,, de natione Anglorum, qui in Hiberniâ diu-
,, tiùs exulaverat pro Chriſto, eratque doctiſſi-
,, mus in Scripturis, & longævâ vitæ perfectio-
,, ne eximius, correcti ſunt per eum, & ad ve-
,, rum, canonicumque Paſchæ diem tranſlati:
,, quem tamen & antea non ſemper in Lunâ de-
,, cimâ quarta cum Judæis (ut quidam rebantur)
,, ſed in die quidem Dominicâ, aliâ tamen quam

,, de-

„ decebat hebdomadâ, celebrabant. Sciebant enim, ut Chriſtiani, Reſurrectionem Dominicam, quæ Prima Sabbati facta eſt, Prima Sabbati ſemper eſſe celebrandam: ſed ut barbari, & ruſtici, quando eadem Prima Sabbati, quę nunc Dominica dies cognominatur, veniret, minimè didicerant. Verum qui gratiâ charitatis fervere non omiſerant, hujus quoque notitiam rei ad perfectum percipere meruerunt juxta promiſſum Apoſtoli dicentis: Et ſi quid aliter ſapitis, & hoc quoque vobis Deus revelabit.

Et *cap.*17. de Sancto Aidano Pontifice e Scotiâ oriundo agens, ita ſcribit: „ Nil ex omnibus, quæ in Evangelicis, ſive Apoſtolicis, ſive Propheticis Literis facienda cognoverat prætermittere; ſed cuncta pro ſuis viribus, operibus explere curabat. Hæc in præfato Antiſtite multum complector, & amo, quia nimirum hæc Deo placuiſſe, non ambigo. Quod autem Paſcha non ſuo tempore obſervabat, vel canonicum ejus tempus ignorans, vel ſuę gentis auctoritate, ne agnitum ſequeretur, devictus non approbo, nec laudo. In quo tamen hoc approbo, quia in celebratione ſui Paſchę non aliud corde tenebat, venerabatur, & prædicabat, quam quod nos; id eſt, redemptionem generis humani per Paſſionem, Reſurrectionem, Aſcenſionem in cœlos Mediatoris Dei & hominum hominis Jeſu-Chriſti. Unde & hanc, non (ut quidam falsò opinantur) quarta-decima Luna, in quâlibet feriâ, cum Judæis, ſed die Dominicâ ſemper agebat, a Luna quartâ-decimâ uſque ad vigeſimam, propter fidem videlicet Dominicę Reſurrectionis, quam unâ Sabbati factam, propter ſpem noſtræ Reſurrectionis; quam eandem unam Sabbati quæ nunc Dominica dies dicitur, veraciter futuram ſancta Eccleſia credebat.

Ex his colligitur, Scotorum Eccleſiam licèt diverſo tempore a communi ritu Catholicæ Eccleſiæ Paſcha celebraret, non tamen ob id a Communione Eccleſiæ Romanæ, aliarumque Eccleſiarum receſſiſſe. Unde licèt error ille gravis eſſet, tamen quòd circa ritus, ac Diſciplinam, non circa dogmata verſaretur, viſus eſt in gente illâ a Sede Apoſtolicâ tolerandus, donec ad univerſalis Eccleſiæ Diſciplinam, patefactâ veritate, adduci poſſet. Hanc ob cauſam crebras ad eos Literas dedere Summi Pontifices, quibus eos ad amplectendum univerſæ Eccleſiæ ritum hortabantur. Sed præcipuè id curarunt Honorius Primus & Joannes Quartus de quibus Venerabilis Beda l.2. Eccleſiaſticæ Anglorum Hiſtoriæ cap.19. hæc habet: „ Miſit idem Papa Literas etiam genti Scotorum, quos in obſervatione ſancti Paſchę errare compererat, ſolerter exhortans, ne paucitatem ſuam in extremis terræ finibus conſtitutam ſapientiorem antiquis, ſive modernis, quæ per orbem terræ erant, Chriſti Eccleſiis exiſtimarent; neve contra Paſchales Computos & Decreta Synodalia totius orbis Pontificum, aliud Paſcha celebrarent. Sed & Joannes pro eodem errore corrigendo Literis eis magnâ auctoritate, atque eruditione plenas direxit evidenter adſtruens, quia Dominicum Paſchæ diem a quintadecimâ Lunâ, uſque ad vigeſimam primam Lunam (quod in Nicęnâ Synodo probatum eſt) oporteret inquiri.

Probatur ſecunda pars ex verbis Wilfridi Preſbyteri Colmanum Epiſcopum perſtringentis, maximumque ſtatuentis diſcrimen inter Sanctum Columbanum, alioſque Viros pios ejus Diſcipulos: & ipſum Colmanum, ejuſque Sectatores [apud Venerabilem Bedam, libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglorum cap.25.] „ Unde & illos Dei famulos, ac Deo dilectos eſſe non nego, qui ſimplicitate ruſticâ, ſed intentione piâ Deum dilexerunt. Neque illis multum obeſſe Paſchę talem reor obſervantiam, quamdiu nullus advenerat, qui eis inſtituti perfectioris Decreta, quæ ſequerentur oſtenderet: quos utique credo ſi quis tunc ad eos Catholicus Calculator adveniret, ſic ejus monita fuiſſe ſecuturos, quomodo ea quæ noverant, ac didicerunt, Dei mandata probantur fuiſſe ſequuti. Tu autem & ſocii tui, ſi audita Decreta Sedis Apoſtolicæ, immò univerſalis Eccleſiæ, & hæc Literis ſacris confirmata, ſequi contemnitis, abſque ullâ dubietate peccatis.

Probatur ſecundò Britonum contumacia, ex eo quòd ipſorum Epiſcopi ac Doctores Sancto Auguſtino Anglorum Apoſtolo, ipſos ad legitimum obſervandi Paſchatis ritum reducere nitenti pertinaciter obſtiterunt, adeo ut nec miraculis a priſco ritu deterreri potuerint, ut teſtatur Venerabilis Beda, libro 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Gentis Anglorum cap.2. „ Interea, *inquit*, Auguſtinus adjutorio uſus Edilberti Regis, convocavit ad colloquium ſuum Epiſcopos, ſive Doctores maximæ, & proximæ Britonum Provinciæ, in loco ubi uſque hodie lingua Anglorum Auguſtinacizat, id eſt, Robur Auguſtini, in confinio Vectiorum, & Occidentalium Saxonum, appellatur, cœpitque eis fraternâ admonitione ſuadere, ut pace Catholicâ ſecum habitâ, communem evangelizandi Gentibus pro Domino laborem ſuſciperent: Non enim Paſchæ diem Dominicum ſuo tempore, ſed a decimâ-quartâ uſque ad vigeſimam Lunam obſervabant. Quæ computatio 84. annorum Circulo continetur. Sed & alia plurima unitati Eccleſiæ contraria faciebant. Qui cum longâ diſputatione habitâ neque hortamentis, neque precibus, neque increpationibus Auguſtini ac ſociorum aſſenſum præbere voluiſſent, ſed ſuas potius traditiones, univerſis quæ per orbem ſibi in Chriſto concordant, Eccleſiis præferrent. Sanctus Pater Auguſtinus hunc laborioſi ac longi certaminis finem fecit, ut diceret: Obſecremus Deum qui habitare facit unanimes in domo, ut ipſe nobis inſinuare cæleſtibus ſignis dignetur, quæ ſequenda Traditio.

Ibidem narrat Venerabilis Pater, illuminato precibus Sancti Auguſtini cæco, quem Britonum Sacerdotes curare non potuerant, illos confeſſos fuiſſe, *Veram eſſe viam juſtitiæ, quam prædicaret Auguſtinus: ſed non ſe poſſe, abſque ſuorum conſenſu, ac licentiâ priſcis abdicare moribus, Unde poſtulabant, ut ſecundò Synodus pluribus advenientibus fieret.* Votis ipſorum annuit Sanctiſſimus Antiſtes, illiſque majori numero congregatis, tres concordiæ Articulus propoſuit: *Primum Ut Paſcha ſuo tempore celebrarent: Secundum, ut Miniſterium baptizandi, quo Deo renaſcimur, juxta morem Romanæ ſanctæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ complerent. Tertium, ut Anglorum Genti, unà cum Auguſtino & Sociis, Verbum Domini prædicarent.* Quibus Articulis ſi præberent aſſenſum: cætera quæ agebant, quamvis Eccleſiæ Romanæ moribus contraria, æquanimiter ſe toleraturum ſpopondit. *At illi nihil horum ſe facturos, neque illum pro Archiepiſcopo habituros eſſe reſpoaderunt. Quibus Vir Domini Auguſtinus fertur minitans prædixiſſe, Quòd ſi pacem cum Fratribus accipere nollent, bellum ab hoſtibus forent accepturi. Et ſi Nationi Anglorum noluiſſent viam vitæ prædicare, per horum manus ultionem eſſent mortis paſſuri. Quod ita per omnia, [ut prædixerat] divino agente judicio, patratum eſt.*

Pro-

Probatur ultimò auctoritate ejuſdem Venerabilis Bedæ, libro quinto Hiſtoriæ cap. 14. ubi totius Britanniæ ſtatum, qualis erat cùm finem huic Operi impoſuit, anno ſcilicet 731. deſcribens hæc habet: *Britones, quamvis maximâ ex parte, domeſtico ſibi odio Gentem Anglorum, & totius Catholicæ Eccleſiæ ſtatutum Paſcha, minùs rectè moribuſque improbis impugnent, tamen & divinâ ſibi, & humanâ prorſus reſiſtente virtute, in neutro cupitum poſſunt obtinere propoſitum.* Quæ verba Britonum in retinendo veteri errore circa celebrationem Paſchatis invictam ſatis indicant contumaciam.

Objicitur Epiſtola Joannis IV. Pontificis Maximi ad Epiſcopos, Presbyteros, & Doctores Scotorum, cujus fragmentum refert Venerabilis Beda; lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Gentis Anglorum, cap. 19. Sic autem habet: *Scripta quæ ad Sanctæ memoriæ Severinum Papam adduxerunt, eo de hâc luce migrante, reciproca reſponſa, ad ea, quæ poſtulata fuerant, ſiluerunt. Quibus reſeratis, ne diu tantæ quæſtionis caligo indiſcuſſa maneret, reperimus quoſdam Provinciæ veſtræ, contra Orthodoxam Fidem, novam ex veteri hæreſim renovare conantes, Paſcha noſtrum, in quo immolatus eſt Chriſtus, nebuloſâ caligine refutantes, & quartâ-decimâ Lunâ cum Hebræis celebrare nitentes.* Quæ verba expendens venerabilis Pater, ait: *Quo Epiſtolæ principio manifeſtè declaratur, & nuperrimè temporibus illis hanc apud eos hæreſim exortam, & non totam eorum Gentem, ſed quoſdam ex eis hâc fuiſſe implicitos.* Ergo conſtat; tum ex Joanne IV. Summo Pontifice, tum ex Venerabili Bedâ, Scotos & Britones, qui in eo verſati ſunt errore, ut Lunâ 14. Paſcha celebrarent, ſi in eam Dominica dies incurreret, hæreticis eſſe annumerandos.

Reſpondeo Joannem Quartum, & Bedam, eum errorem vocaſſe hæreſim; ſive quòd ſecundùm ſe hæreſis videretur, ac ſolâ Paſchalis computi ignoratione, in qua verſabantur, poſſet excuſari: ſive quòd præſumerent aliquos e Scotis, qui illum Paſchatis celebrandi ritum ardentiùs propugnabant, hæreticos eſſe, propter ſingularem pertinaciam. Sed omnes non perſtringit Epiſtola Joannis Quarti, maximeque Viros Sanctos qui a legitimo Paſchatis tempore, ſimplicitate quadam ruſticâ, & ex ſolâ inſcitiâ Paſchalis computi, non Schiſmatico ſpiritu, aut rerum novandarum ſtudio aberrabant. Tempora igitur diſtinguenda ſunt, & perſonæ. Viri Sancti errores quandoque aſſeruerunt, qui fidei adverſabantur, nec tamen hæretici dici poſſunt, quia citra pertinaciam illos propugnabant. Hinc Vincentius Lirinenſis, Commonitorio 1. adversùs Hæreſes, cap. 11. de Rebaptizantium errore, ejuſque Auctoribus, & Sectatoribus ita ſcribit: *Et o rerum mira converſio! Auctores ejuſdem opinionis Catholici: Conſectatores verò hæretici judicantur: abſolvuntur Magiſtri, condemnantur Diſcipuli: Conſcriptores librorum filii regni erunt, Aſſertores verò gehenna ſuſcipiet; Nam quis ille tam demens eſt, qui illud Sanctorum omnium & Epiſcoporum & Martyrum lumen Beatiſſimum Cyprianum, cum cæteris Collegis ſuis, in æternum dubitet regnaturum eſſe cum Chriſto; Aut quis tam ſacrilegus, qui Donatiſtas, & cæteras peſtes, quæ illius auctoritate Concilii rebaptizare ſe jactitant, in ſempiternum neget arſuros eſſe cum diabolo?* Sic itaque Viri Sanctiſſimi inter Scotos, aberrarunt a legitimo tempore celebrandi Paſchatis; nec tamen hæreſeos aut ſchiſmatis, imo nec contumaciæ notâ inuri debent: quia illum depoſuiſſent errorem, ſi aliquem apud ſe Calculatorem Eccleſiaſticum peritum habuiſſent, qui eis Inſtituti perfectioris Decreta oſtenderet (ut ait Venerabilis Beda) & ab unitate Catholicâ nunquam receſſerunt. At non ita comparati fuerunt omnes Scotorum Doctores. Quis enim a contumacia abſolvet eos, qui a Summis Pontificibus admoniti erroris, quo detinebantur: vel convicti in celebri Collatione, de qua ſupra dicebamus, Catholicum tamen celebrandi Paſchatis Dominicâ proximè ſequente Lunam 14. morem amplecti noluerunt?

SCHOLION.

Hanc Propoſitionem ex iſto velut Articulo excerptam in Indiculo ſuo notant Religioſi Cenſores: *Doctores & Sancti aliquam hæreſim vel falſum dogma propugnando non ſunt Hæretici: ſunt ipſorum Diſcipuli.*

R. Hæc Propoſitio innocens & vera eſt verbis meis concepta & explicata, etſi fortè reprehenſioni obnoxia ſit prout mutilata & interpolata eſt ab Auctoribus Indiculi. Sic enim ſcripſi; *Viri Sancti errores quandoque aſſeruerunt qui fidei adverſabantur*, priùs quàm ipſos damnaſſet Eccleſia; *nec tamen hæretici dici poſſunt, quia citra pertinaciam illos propugnabant. Hinc Vincentius Lirinenſis Commonitorio 1. cap. 11. de Rebaptizantium errore, ejuſque Auctoribus & Sectatoribus ita ſcribit:* O rerum mira Converſio? AUCTORES EJUSDEM Opinionis CATHOLICI, CONSECTATORES VERO HÆRETICI JUDICANTUR: ABSOLVUNTUR MAGISTRI, CONDEMNANTUR DISCIPULI. &c. Hancne Vincentii Lirinenſis ſententiam cenſoriâ animadverſione dignam judicant Religioſi Viri?

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem: *Victor Pontifex Maximus comminatoriis quidem literis perſtrinxit Aſianos veteris conſuetudinis de celebrando Paſchate lunâ 14. retinentiſſimos; ſed hæſit intra minas, nec ipſos a communione præcidit, pacem procurante S. Irenæo.*

§. UNICUS.

Victor Pontifex verè excommunicavit Epiſcopos Aſiaticos Paſcha Lunâ 14. celebrantes.

In hac Controverſia quam agitat Natalis art. 5. ab eo receſſerunt doctiſſimi ex recentioribus, ut Schelestratus *Antiq. Illuſ. p. 2.* Pagius *Critic. Baron. ad an. 196.* Tillemontius *tom. 3.* Maſſuettus *Diſſert. præv. S. Iren.* aliique, quibus omnino ſubſcribendum eſt.

Ad id autem oſtendendum obſervare neceſſe eſt primò Victorem Papam minas adverſùs Aſiaticos intentaſſe, ni cum eccleſia romana in Paſchate celebrando convenirent. Hac autem de re dubitare non licet, nam Polycrates Epheſinus epiſcopus apud Euſeb. *Hiſt. lib. 5. cap. 24.* Victori ſcribens, poſtquàm Synodum, ipſo Victore expoſcente, convocaſſe dicit, nullatenus minis ſe fuiſſe perterritum verbis ſequentibus ſcribit: *Ego, inquam, fratres, quinque & ſexaginta annos natus in Domino, qui cum fratribus toto orbe diſperſis ſermones ſæpè contuli, qui Scripturam Sacram perlegi, nihil moveor iis, quæ nobis ad formidinem intentantur. Etenim ab illis, qui me longè majores erant, dictum ſcio: obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* Nil mirum ergo, ſi ii, quos refert Natalis, teſtentur Victorem minas adversùs Aſiaticos intentaſſe, atque animum habuiſſe eoſdem a catholica communione rejicere: verùm intra minas non hæſiſſe manifeſtè alii tradunt. Primus ſe offert Euſebius, qui loco ſupra citato, poſtquam dixit Victorem conatum eſſe Epiſcopos Aſiæ a communione abſcindere, hæc poſtea ſubjungit: *Datiſque literis univerſos, qui illic erant, fratres, proſcribit, & ab unitate eccleſiæ prorſus alienos eſſe pronunciat.* Hæc verba palam faciunt Victorem

Digitized by Google

ctorem, poſtquam vidit ſuas minas nihili habitas, re vera illos epiſcopos ab Eccleſiæ communione abſcidiſſe. Verum quidem eſt Euſebium deinde enarrare potiſſimùm S. Irenæum deprecatum eſſe Victorem ne eccleſias Aſiaticas a corpore eccleſiæ penitus amputaret; ſed ex hoc non ſatis conſtat anathemate Aſiaticos non feriiſſe, quod re vera feciſſe ſupracitata Euſebii verba apertè perhibent. Cùm igitur multas ſcripſerit Irenæus ad Victorem epiſtolas, ut ex S. Hieronymo, quem Natalis in tertia refert probatione, colligitur, illum ad communionem cum Aſiaticis conſervandam adhortando, illarum tantùm hìc meminiſſe credere eſt Euſebium, quæ ſcriptæ fuerunt, antequam Aſiaticos excommunicatos Victor pronunciaverit. Ni etiam dicere cum Tillemontio velimus, quòd dum Irenæus Pontifici ſuadere conabatur, ne integras Dei eccleſias abſcinderet, id ſignificare voluerit, ne in ſententia, qua abſciderat, perſtaret, ſed eas communioni reſtitueret.

Epiphanii verba, quæ ſecundo loco ſibi objicit Natalis, tam clara mihi videntur, ut fruſtra Natalem ab eis ſe expedire conatum eſſe arbitrer. Si etenim Orientales ab Occidentalibus erant divulſi, nec inter eos pacificæ literæ intercedebant, quid quæſo abſciderat, quid pacem ruperat? Si Victor minas non fuiſſet prætergreſſus, divulſi ac ſeparati nonniſi impropriiſſimè dici potuiſſent, nec ſolæ minæ communicatorias literas interdixiſſent: ac proinde ſi divulſi erant Orientales, ſi cum Occidentalibus pacem abruperant, negari haud poteſt eos anathemate Victorem percuſſiſſe. Hinc planum eſt epiſcoporum, & Irenæi preces, rationeſque non tanti factas a Victore, ut putaverit ultra minas non procedendum. S. Epiphanio addendus Nicephorus, quem mirandum eſt Natalem pro ſua confirmanda opinione protuliſſe. Ubi igitur narravit Victorem in animo habuiſſe Aſiæ eccleſias a catholica arcere unitate, ſubdit: *Quam ob cauſam & ſubitò literas conſcripſit, quibus illos publicè notabat, omneſque ſimul a communione prohibebat*. Nonne hoc eſt apertè affirmare tandem Victorem in Aſiaticos excommunicationis fulmen intorſiſſe? Euſebio, S. Epiphanio, ac Nicephoro conſonat Socrates, quod nec negare audet Natalis in reſponſione ad tertiam objectionem; quamvis ne Lector ipſius moveatur auctoritate, totus ibi ſit in pluribus ipſius mendis adnotandis. Sed, pace dixerim Natalis, id ſufficeret ne integra fides Socrati adhiberetur, quando ſolus aliquid aſſereret; dum etenim, quæ ipſe narrat, præcedentes etiam tradiderint Auctores, non eſt unde animo mentiendi ſcripſiſſe credamus, ſed potius præexiſtentem traditionem confirmare dicendum eſt. Idem reſpondendum, dum Nicolai I. aſſerentis Victorem Aſiaticos a communione ſeparaſſe, auctoritatem non eſſe pluris faciendam contendit, eò quòd apocrypha quædam in medium retulerit. Cùm nondum plura rectæ criticæ regulis a genuinis monumentis fuiſſent ſeparata, Nicolao verti vitio non poteſt, ſi bona fide in exſcribendis etiam quibuſdam apocryphis erraverit. At putandum ne eſt ad tuendam adverſùs Græcos Sedis Apoſtolicæ Majeſtatem illis objeciſſe Victorem Aſiæ eccleſias, ſibi non obſequentes a communione ſejunxiſſe, niſi ita eveniſſe conſtans tunc non docuiſſet traditio? Profectò ſciebat Nicolaus monumentis, quæ falſa haberentur, romani Pontificis poteſtatem extollendo, Græcorum potius irriſioni eamdem exponere. Cum igitur negari haud poſſit Nicolaum id non ſcripturum Græco Imperatori, niſi ita tunc docuiſſet traditio, quæ indubitata haberetur, ab ea non recedendum niſi apertiſſimis teſtimoniis contrarium probetur, quod certe non fecit Natalis. Quòd ſi Sozomenus cujus teſtimonium in ſecundæ objectionis reſponſione refert, poſt multa ſæcula aliter ſcripſerit, ſtatim conſtat illius corruere dicta, ubi ipſi tot Scriptores, qui illum præceſſerunt, opponantur.

Videtur etiam Natali cauſam deſiiſſe Victori, qua Aſiaticos a romanæ Eccleſiæ communione ſepararet; ſiquidem cum illis in ſola diſſidentibus diſciplina ipſius Deceſſores, aliæque Eccleſiæ communicaverant.

Ad hanc diluendam objectionem oportet hanc controverſiam altiùs perſcrutari. Jam igitur Anicetus Romanus Pontifex, ut etiam refert Natalis articulo 1. ſuperioris controverſiæ, multum quamvis incaſſum laboraverat, ut Polycarpus Smyrnenſis epiſcopus, & Joannis Evangeliſtæ diſcipulus apoſtolicam amplecteretur traditionem de Paſchate celebrando die dominica, quæ proxime lunam decimamquartam ſequebatur. Deinde Eleutherius Papa Blaſtum Romanæ Eccleſiæ presbyterum dogmatizantem Paſchatis diem ſecundum legem Moyſis determinandum, communione privavit, ita etiam adnotante Natale, dum tertiam proponit objectionem. Cùm verò paulò poſt Victor ad Pontificatum fuiſſet evectus, muneris ſui eſſe putavit curare, ut univerſa eccleſia eandem in celebrando Paſchate diſciplinam ſervaret; quapropter non ſolum Romæ Concilium indixit, ſed cum in Occidente, tum in Oriente alia cogenda præcepit, ut obſervat ipſe Natalis articulo ſecundo; & ſi excipiatur Concilium Aſiæ Minoris a Polycrate Epheſino epiſcopo convocatum, omnium eadem fuit ſententia, die nempe Dominica poſt lunam decimamquartam Paſcha fuiſſe celebrandum: *Omnes uno conſenſu*, ait Euſebius Hiſt. l. 5. c. 23. *Eccleſiaſticam regulam univerſis fidelibus per epiſtolas tradiderunt, ne videlicet nullo alio, quàm Dominico die, myſterium reſurrectionis Domini unquam celebretur*. Tanti igitur exiſtimarunt tot eccleſiæ Præſules obſervantiam Apoſtolicæ traditionis, quæ Paſchati diem dominicum aſſignaverat, tanti in hoc celebrando myſterio eccleſiarum uniformitatem; tanti Chriſtianos recedere debuiſſe a judaicis ritibus quibus Judæi conſtanter diem lunæ decimæ quartæ Paſchati deſtinaverant, ut ad hoc diſciplinæ caput diſcutiendum, diverſa Concilia coadunare opportunum judicaverint. Cum verò ad Arianorum edomandam contumaciam id non ſatis fuerit, pro hac dirimenda controverſia, & ut ratio inireiur, qua omnes Catholici uno, eodemque die Paſcha agerent, Oecumenicum Nicænum Concilium fuit coactum, ut narrat Euſebius *in Vit. Conſt. lib. 3. cap. 5.* & Socrates *Hiſt. l. 1. cap. 15.* Poſtquam verò hoc Concilium ſancivit per totum Orbem Paſcha celebrandum die dominico poſt lunam decimamquartam, qui huic ſanctioni acquieſcere noluerunt, Quartodecimani fuerunt appellati; atque eos Catholici execrabantur, ut velut hæreticos, ſchiſmaticoſque haberent: qua de re legendus Natalis articulo quarto propoſitione prima, dum proponit, ſolvitque objectiones. Cum igitur de tali ageretur difformitate, ut ad eam tollendam nemo dixerit imprudenter tot coaluiſſe Concilia, Victor nimiæ ſeveritatis accuſari haud poteſt, quia illos a communione ſegregaverit, qui etiam poſt Synodorum ſententiam minimè parere vellent ipſius mandatis de non agendo cum Judæis Paſchate lunâ decimaquarta.

Hìc igitur obiter eſt advertendum neceſſe non eſſe dicere cum Baronio, quem ſequitur Schelestratus *Antiq. Illuſ. par. 2.* Victorem ab excommunicandis Aſianis non abſtinuiſſe, quia dicerent *neceſſario* Paſcha lunâ decimaquartâ celebrandum. Si in tantum errorem incidiſſent, ſicut ipſi alias Eccleſias alia die Paſcha agentes fuiſſent averſati,

ita

ſta Catholici cum eiſdem, etiam antequam excommunicarentur, non communicaſſent; nullus pro eiſdem Victorem deprecatus eſſet; nec demum Victor illos Eccleſiæ reſtituiſſet.

Reſtat Firmiliani, & S. Hieronymi auctoritates explicare ut ſemper magis conſtet non ſatis probari Aſianos non fuiſſe a Victore ab eccleſiæ communione divulſos. Si igitur Firmiliani auctoritas, quam primo loco refert Natalis bene conſideretur, ſtatim apparebit, quòd dum dicit propter aliquarum rerum diverſitatem non fuiſſe aliquos ab Eccleſia ſeparatos, quamvis priùs diſſonantiam, quæ fuerat in Paſchate celebrando adnotaſſet, jam nihilominus ad alia tranſierat, ad multa nempe, quæ *in pluribus Provinciis pro locorum, & hominum diverſitate* varia erant: ac proinde ubi Eccleſiæ unitatem propter hæc non ſciſſam dicit, ipſius verba referri poſſunt ad eam diverſitatem quæ in diverſis vigebat Provinciis, non ad diſſenſionem de agendo die Paſchatis, quæ Aſianos, & Victorem Papam inter ſe commiſit. Reſponderi inſuper poteſt, quòd licèt Occidentales cum Victore ſteterint; unde teſtatur Epiphanius ſupra citatus ab Orientalibus ſe ſeparaſſe; nihilominus ſummovere exoptabant, ne Aſiæ eccleſiæ a communione cum cæteris divellerentur, ut plurima, quæ refert Natalis, oſtendunt. Victus ergo Victor tot Præſulum, & præcipuè S. Irenæi precibus citò Aſianis communionem reſtituit; unde potuit dicere Firmilianus ob Paſchæ controverſiam pacem inter eccleſias non fuiſſe turbatam, quia nempe non diu viguit diſſenſio.

Multò minus nos movere debent Hieronymi verba dicentis alios Epiſcopos Victori manus non dediſſe; hoc etenim bene ita interpretari poſſunt, quòd ſignificare voluerit S. Doctor aliis epiſcopis Victoris conſilium Aſianos communione privantis, non arriſiſſe, ſicut etiam teſtatur Euſebius; non verò quòd illos excommunicatione non plexerit. Et quidem, cùm tam aperte Euſebius, Epiphanius, Socrates aliique teſtentur Aſianos fuiſſe a Victore excommunicatos, ut cum iis S. Hieronymus in concordiam revocetur, a ſuperiori non eſt diſcedendum interpretatione.

Nota.

Pontificiæ infallibilitatis hoſtes, ex iis quæ geſta ſunt in controverſia temporis de Paſchate celebrando, quæque inter ſe commiſere Victorem Papam, ac Aſiæ Minoris epiſcopos, putant argumentum conſurgere, unde demonſtretur romanum Pontificem infallibilitate in definiendo a Chriſto donatum eccleſiam tunc non crediſiſſe. Si infallibilitas non fuiſſet deſideranda in decreto Victoris, quo ſancivit Paſcha die Dominica poſt lunam 14. agendum, Aſiæ Præſules, inquiunt adverſarii infallibilitatis, obedire non detrectaſſent; neque Irenæus aliique pro inobedientibus tam efficaciter interceſſiſſent.

Verum in hac controverſia epiſcopos in ſua opinione non perſtitiſſe, quia Pontificem errori obnoxium judicaverint, ſequentia apertè ſuadent. Et primò neceſſe fuiſſet eoſdem etiam crediſiſſe eccleſiam univerſalem infallibilitatis prærogativâ carere; cùm etenim non ſolùm totus Occidens in celebrando Paſchate die Dominica poſt lunam 14. convenirent, ſed Oriens etiam, ſi Aſiæ Minoris Antiſtites excipiantur, jam ſi hi, qui diſſentiebant, aliis comparentur, ſane tam exigui erant, ut affirmari poſſit Eccleſiam univerſalem ipſorum conſuetudini adverſari. Legantur, quæ in ſuperioribus Animadverſionibus adnotavi; ſed neque pigeat iterum audire Euſebium *lib. 5. cap.* 25. ubi poſtquam Aſianorum morem retulit, ſubjungit: *Cùm tamen reliquæ totius Orbis Eccleſiæ alio more uterentur, qui ex Apoſtolorum traditione profectus etiamnum ſervatur, ut ſcilicet non alio quàm Reſurrectionis Dominicæ die jejunia ſolvi liceat. Synodi ob id, cœtuſque Epiſcoporum convenere. Atque omnes uno conſenſu eccleſiaſticam regulam univerſis fidelibus per epiſtolas tradiderunt: Ne videlicet ullo die, quàm dominico die, myſterium reſurrectionis Dominicæ unquam celebretur: utque eo duntaxat die Paſchalium jejuniorum terminum obſervemus.* Et Conſtantinus apud eumdem Euſebium in ejus vita *l. 3. capit. 19. Cùmque hic ordo decentiſſimus ſit, quem omnis tum Occidentalium, quàm Meridionarum, & Septentrionalium Orbis partium Eccleſia, ac nonnulla quoque Orientalium ſervant &c.* Ubi ergo Aſiani epiſcopi ideo Victori obedire renuiſſent, quia fallibilem reputaſſent, oporteret dicere, crediſiſſe etiam in errore eccleſiam univerſalem verſatam eſſe, cùm Victori Pontifici conſentiret. Secundò certum eſt aliquos epiſcopos, & potiſſimùm S. Irenæum, non ideo graviter tuliſſe Victorem contra Aſiaticos inſurrexiſſe, quia putarent Paſcha non eſſe die dominica peragendum, ac proinde errare romanum Pontificem hanc diſciplinam ubique inducere ſatagentem. Nimii rigoris ideo accuſabant Victorem, quia cùm ageretur non de fidei articulis, ſed de diſciplina, quam fide incolumi diu ex antiqua traditione Aſiæ Minoris Eccleſiæ ſervaverant, ut eam deſererent, etiam anathemate compellere meditabatur. Opponens proinde S. Irenæus victori exemplum ſuorum Prædeceſſorum, qui hac ex cauſa nunquam Aſianos a communione romanæ Eccleſiæ ſegregarunt, ita ajebat: *Pacem inter ſe, & concordiam perpetuò retinuerunt, & nunquam propter iſtum varium illius Feſti obſervandi modum, fuere ulli aliquando ab Eccleſia ejecti: ſed Presbyteri illi, qui te anteiverunt ætate, tametſi minimè illud ita obſervabant, his tamen epiſcopis, qui in aliis eccleſiis idem ſic obſervabant, Eucharistiam miſerunt. apud Euſeb. lib. 5. Hiſtor. cap.* 25. Tota ergo quæſtio cum eſſet, an ſufficiens adeſſet cauſa Aſiaticos a romana eccleſia præcidendi, quia de mera diſciplina agebatur, quid officit infallibilitati Romani Pontificis in fidei quæſtionibus definiendis, ſi tunc errare potuiſſet? Non unum ſanè exemplum eſt in eccleſiaſtica hiſtoria, in quo non deſint qui putaverint romanum Pontificem deceptum in intorquendo contra aliquos anathematis fulmine, qui tamen infallibilem in proponendis Fidei articulis crediderint. Cæterùm tale fuiſſe illud Diſciplinæ caput, ut meritò Victor eamdem ubique obſervantiam exigeret, oſtendit poſtea Concilium Nicænum, ac tot PP. ſedulitas, qui ad eamdem Diſciplinam in omnes eccleſias inducendam diu laborarunt.

DISSERTATIO VI.

De Nævis Doctrinæ Sancti Juſtini aſſictis.

I. Heterodoxi, quo Sancti Juſtini auctoritatem elevent, multos ipſi affingunt errores. Nam præter illum, qui ipſi cum aliis nonnullis Patribus eo poſterioribus communis eſt, de Sanctorum beatitudine ad ultimum Judicii diem differendâ, & de millenario in terris Chriſti regno: alios ipſi tribuunt graviſſimos. Primò enim cenſent animadverſione dignum quod ſcripſit, Apologia 2. *Quicunque cum ratione, ac verbo vixere, Chriſtiani ſunt, quamvis Athei, & nullius Numi-*

nis Cultores habiti ſunt : quales inter Græcos fuere Socrates, Heraclitus, &c. Colligunt namque ex iis verbis, ſenſiſſe Sanctum Juſtinum rationem ſolam poſſe hominem ad ſalutem æternam perducere. Sic Caſaubonus, qui illa Sancti Martyris verba cenſoriâ virgulâ notavit, in ſuis Exercitationibus contra Baronium.

S. Juſtinus rectè de gratia Chriſti ſenſit; nec opinatus eſt Philoſophiam ſufficere ad ſalutem.

Verùm citra injuriam affingi non poteſt Sancto Juſtino error ille. Nam rationis nomine, ſolum illud naturæ lumen non intellexit, quod nobis a ſupremo Conditore Deo inditum eſt; ſed Chriſti, qui Ratio eſt & Verbum Patris, qualemcunque notitiam, & huic cognitioni congruos mores. Id conſtat ex eodem loco; *Chriſtum*, inquit, *Primogenitum Dei eſſe inſtituti ſumus; & Rationem, atque Verbum eſſe, cujus univerſum hominum genus particeps eſt. Et quicumque cum Ratione ac Verbo vixere, Chriſtiani ſunt*, &c. Deinde ſubjungit : *Perinde atque ex Veteribus, qui iiſdem tempore Chriſtum præceſſere, & abſque Ratione ac Verbo ætatem exegere, ἄχρηστοι, hoc eſt incommodi, & inimici Chriſto fuerunt : eorumque, qui ſecundùm Rationem & Verbum vixerunt, percuſſores. Atqui cum Ratione & Verbo vixerunt, atque etiam nunc vivunt Chriſtiani, & extra metum, atque perturbationem omnem ſunt* : Vivere igitur cum ratione ac Verbo, ſecundùm Sanctum Juſtinum, eſt fide Chriſti illuſtratum eſſe, & ejus gratia adjutum, qua perturbationes animi coercentur, aut omnino ſuperantur.

Nec verò Socratem, & alios Philoſophos, ſolâ ratione duce, perveniſſe ad ſalutem commentus eſt Juſtinus; ſiquidem disertè aſſeruit ipſos Chriſtum ex parte dumtaxat, & imperfectè fuiſſe aſſecutos, quatenus ſumma ratio eſt. Unum quippe Deum agnovere, & docuere. Quod ex illuſtratione rationis & Verbi, quod eſt Chriſtus, habuerunt. Ipſum Juſtinum audire operæ pretium eſt Apologiâ 1. pag. 48. ita diſſerentem : *Longè ampliores eſſe res noſtras doctrinis humanis, omnibus conſtat, ob id, quòd qui noſtrâ causâ apparuit, Chriſtus rationalis ex parte omni factus eſt, corpore, ratione & animâ. Et quæcumque rectè quovis tempore dixerunt, & invenerunt Philoſophi, aut Legum-Latores, juxta eam partem, quæ rationis, inventionis, & contemplationis eſt, id ab eis eſt factum. Quia autem non omnia, quæ rationis ſunt, & Verbi [id quippe Chriſtus eſt] perviderunt, & promulgarunt, eàm diverſa a ſeipſis & contraria perſæpe dixerunt, tum qui ante Chriſtum fuere, quòd ratione pro captu humano innixi res pleraſque contemplari, explorare, & arguere contenderint, tamquam impii & curioſi ad Judicum Tribunalia ſunt protracti. Qui autem ad hoc omnium inter eos fuit vehementiſſimus Socrates, ejuſdem nobiſcum eſt accuſatus criminis. Nam illum dictum eſt nova dæmonia inferre; & quos Civitas cenſeret eſſe, ipſum non putare Deos. At ille dæmones quidem malos, & probrorum, quæ Poetæ deſcripſerunt, patratores urbe exegit : hominesque, ut Homerum, & Poëtas alios vitarent, docuit : & ad ignoti eis Dei per rationis & Verbi inquiſitionem cohortatus eſt, dicens; Parentem autem, & Opificem univerſorum, neque invenire facilè, neque inventum in vulgus promulgare tutum eſt. Quæ Chriſtus noſter virtute & poteſtate ipſe ſuâ præſtitit, & fecit. Ac Socrati quidem certè nemo tantùm fidei habuit; ut pro placito ejuſmodi mortem perferret : Chriſto autem, qui & a Socrate ex parte eſt agnitus; [Ratio enim & Verbum fuit, & eſt in univerſitate rerum exiſtens; qui & per Prophetas, quæ futura erant, vaticinatus eſt, & per ſeipſum hæc, par nobis perpeſſionibus factus docuit.] Non Philoſophi tantùm, aut Philologi crediderunt; ſed etiam manuarii Artifices, atque Idiotæ rudes, prorſus gloriam, metum, & mortem flocci facientes, perſuaſione firmâ adducti crediderunt.* Et pag. 46. loquens de Philoſophis, qui propter virtutis profeſſionem, ac prædicationem, cæteris mortalium exoſi fuerunt, hoc inter illos & veros Chriſtianos diſcrimen aſſignat, quòd illi juxta partem aliquam ſeminariæ rationis mores ſuos conformaverint; Chriſtiani verò vitam exegerint ſuam ad normam univerſæ Rationis, & Verbi, quod Chriſtus eſt. *Nam ut omnes*, inquit, *qui qualicumque pacto juxta rationem vivere, & pravitatem fugere ſtuduerunt, odiis excitarentur, genii malignè ſemper vi ſuâ, & operâ effecerunt. Minimè verò id mirandum videtur, ſi eos qui juxta partem aliquam ſeminatæ rationis mores ſuos conformant periculis objiciunt; verùm, quòd ſecundùm univerſæ Rationis, & Verbi, quod Chriſtus eſt, notionem & contemplationem viventes, in longè majora odia, ope & opera ſua conjicere dæmones contendant, id demum admirationem excedit.*

Certè tantùm abeſt ut Sanctus Juſtinus rationem & Philoſophiam ad ſalutem æternam homines perducere poſſe cenſuerit, quin potiùs in Legis Evangelicæ ſtatu neminem ſalutem conſequi poſſe ſine Baptiſmo agnoverit, Apologiâ 2. *Quicunque*, inquit, *perſuaſi fuerint, & crediderint, quæ a nobis traduntur, & dicuntur, ac vivere ſe ita poſſe receperint, orare jejunantes, & petere a Deo priorum peccatorum remiſſionem docentur, nobis cum illis unà & orantibus, & jejunantibus. Deinde eò adducuntur a nobis ubi aqua eſt; atque eo regenerationis modo, quo ipſi regenerati ſumus, regenerantur. Nam in nomine rerum cunctarum Parentis, & Domini Dei, & Servatoris Noſtri Jeſu Chriſti, & Spiritus Sancti, in aqua tum lavantur. Chriſtus enim ipſe dixit : Niſi regenerati fueritis, non introibitis in regnum cælorum.*

Quin etiam neceſſariam gratiam baptizatis ad ſervanda mandata Sanctus Juſtinus agnovit; ad eamque impetrandam fundi preces ab Eccleſia; quod certè inutile eſſet, ſi ſola ratione homo ad ſalutem perduceretur. *Nos autem*, inquit, *ſecundùm hujuſcemodi lavationem, credentem jam, & nobis adſcitum, ad Fratres qui dicuntur, eò adducimus, ubi illi congregati ſunt ad communes preces, & ſupplicationes, tùm pro ſeipſis, tum pro Illuminato, & aliis ubique gentium omnibus, animo intento peragendas; ut digni, idoneique ſimus, qui veritate agnita, per opera etiam ipſa boni atque officioſi rerum adminiſtratores, & datorum nobis mandatorum cuſtodes inveniamur, atque ut ſalute ſalvemur ſempiternâ.*

II. Alium errorem Sancto Juſtino quidam ex hæreticis affinxerunt; Maximè Sociniani, qui illius auctoritate abutuntur; ſcilicet ipſum exiſtimaſſe Filium Dei non eſſe verum Deum in omnibus coæqualem Patri. Calumniam ſuam fulciunt his verbis ex ipſius Dialogo cum Thryphone; *Iſte qui a Patriarchis eſt conſpectus : Deus, & Angelus, & Dominus appellatur; ut ex his intelligatis, ipſum univerſorum Parenti miniſtraſſe.* Et paulò poſt Angelum, qui Moyſi dixit : *Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob.* negat fuiſſe conditorem omnium Patrem, ſed Filium Patris adminiſtrum fuiſſe contendit : *Sed quem*, inquit, *vobis demonſtravimus Abrahum, & Jacob viſum eſſe, qui Conditoris univerſorum voluntati miniſtravit.* Et infrà rurſus : *Igitur nec Abraham, nec Iſaac, nec Jacob, nec alium mortalium quiſquam vidit Patrem, & ineffabilem Dominum omnium, adeoque ipſiuſmet Chriſti; ſed illum, qui de ipſius voluntate Deus eſt, ejus Filius, & Angelus, ex eo quòd illius voluntatis adminiſter ſit : quem & hominem naſci per Virginem voluit; qui & ignis aliquando in illo, de rubo, cum Moyſe colloquio factus*

Sanctus Juſtinus Filium Dei verum eſſe Deum ſenſit.

ſtant

ctus eſt. Porro qui miniſtrat voluntati Patris, inferior eſt Patre: & qui non eſt inviſibilis ſicut Pater, non communicat cum eo in omnibus perfectionibus divinis, adeoque non eſt verus Deus.

Verùm ex his colligi non poteſt hujus erroris reum eſſe S. Juſtinum, quem ipſi Heterodoxi affingunt. Cùm enim Filium miniſtraſſe Patri aſſerit, nomine miniſterii abutitur, prout idem ſignificat ac cooperationem. Vult itaque S. Juſtinus, creandi voluntatem Patri, tanquam primo principio adſcribendam, & Filio per Patrem communicatam. Quàm autem innoxius ſit hic loquendi modus, ex eo conſtat, quòd ipſi Patres, qui poſt Concilium Nicænum contra Arianos ſcripſerunt, eundem paſſim uſurpaverint. Id Sancti Hilarii exemplo oſtendere ſatis erit; qui lib. 4. de Trinitate, expendens illud Geneſeos. *Et vidit Deus quia bona ſunt: Placere*, inquit, *Patri opera ſua gaudet Filius, per ſe ex præcepto ejus effecta*. Præmiſerat tamen eodem in libro: *In eo quod dicitur, Faciamus, & juſſio exequatur, & factum*. Quaſi diceret, ejuſdem eſſe virtutis, ac poteſtatis, exequi creationem hominis, ac jubere. Nec etiam Patrem ſolum inviſibilem eſſe aſſeruit Sanctus Juſtinus, ſed ipſum viſum non fuiſſe veteribus Patriarchis, & Prophetis, viſum verò eſſe Filium, non in eſſentia quidem ſua, in qua æqualis eſt Patri, ſed in corpore ad tempus aſſumpto. Ex ejuſmodi porro apparitionibus probat Sanctus Juſtinus Filium Dei, quem in propria perſona aſpectabilem hominibus factum eſſe ſenſit, (uti & poſt ipſum ſenſere alii Patres Græci) non per Angelorum miniſterium; verum Deum eſſe Patri coæqualem, & coæternum. Toto enim Dialogo cum Tryphone paſſim demonſtrat Filium Dei & *Deum* in Scripturis nominari, & *Dominum virtutum*: & quæ iiſdem in Sacris Literis, maximè in Pſalmis, de ſummo omnium Domino, ac Deo dicuntur, ea Chriſto convenire probat. Ad hæc, illum, qui Abrahæ, & Jacob, & Moyſi apparuit, Deum in Scripturis appellari, & nomine Tetragammaton inſigniri oſtendit. Is autem, non eſt Pater, ut contendit S. Juſtinus, quia nunquam ille hominibus viſus eſt, nec mittitur a quoquam, ſed Filius a Patre miſſus, ut ejus voluntatem hominibus annuntiet. Is igitur, ex mente Sancti Juſtini, verus Deus eſt, Patri coæqualis, & coæternus.

Sed nihil luculentius ad Filii divinitatem & conſubſtantialitatem cum Patre adſtruendam loco illo Sancti Juſtini pag. 284. Dialogi cum Tryphone. *Itaque*, inquit, *quemadmodum Verbum, eum qui in ſomnis apparuit Jacobo, Angelum appellat: deinde eum ipſum, qui in ſomnis apparuit, Angelum ipſi dixiſſe ait, Ego ſum Deus a te conſpectus, cùm a facie fratris tui Eſau fugeres: & ſub Abrahamo in judicio Sodomorum, Dominum a Domino in cœlis judicium intuliſſe dixit: ad eundem modum & hic Verbum Angelum Domini Moyſi apparuiſſe dicens, ac deinceps Dominum eum eſſe, & Deum declarans, eundem & illum ipſum denotat, quem & pluribus, per ea quæ dicta ſunt, adminiſtrum eſſe Deo ſupermundano, ſuprà quem alius non eſt, ſignificat. Aliud verò etiam vobis, o amici! ex ſacris Literis producam teſtimonium, Primitus ante creaturas omnes Deum genuiſſe ex ſe virtutem quamdam rationalem: qui quidem & gloria Domini a Spiritu Sancto vocatur, nonnunquam autem Filius, aliquando Sapientia, quandoque Angelus, interdum Deus, aliquando Dominus & Verbum: fuit quando Archiducem ſeipſum dixit, in hominis forma Joſue Nave filio apparens. Hic enim omnibus appellari habet, cùm ex paterni conſilii, & voluntatis adminiſtratione, tum ex voluntaria Patris generatione. Qualem generationem in nobis quoque quodam videmus fieri modo: Verbum enim aliquod proferentes, verbum gignimus: non per reſectionem, ita ut quod in nobis proferentibus eſt, imminuatur verbum: & quomodo in igne videmus alium fieri, non decreſcente illo unde facta eſt alterius accenſio, ſed in eodem ſtatu permanente: quippe qui ex ipſo incenditur, & ipſe apparet, non imminuens illum unde eſt ſuccenſus. Teſtimonium autem mihi dicit Verbum ſapientiæ, quod ipſum Deus iſte eſt, a Patre hujus univerſitatis genitus: qui Verbum videlicet, & Sapientia, & Virtus, & gloria generantis conſtat, & per Salomonem ita inquit: Cùm annuntiavero vobis ea, quæ quotidie fiunt, quæ a ſæculo facta ſunt, memorans recenſebo. Dominus creavit me ab initio viarum ſuarum, ad opera ſua. Ante ſæculum fundavit me in principio*, &c.

Et pag. 285. *Verùm*, inquit, *hæc ipſa a Patre re vera edita Progenies, ante creaturas omnes una cum Patre fuit, & cum ea Pater colloquitur, prout verbum per Salomonem declaravit; Primitus ante creaturas omnes hanc ipſam progeniem, a Deo genitam eſſe, quæ Sapientia a Salomone vocatur*.

Et Apologia 1. ubi de Deo Patre ſermonem fecit, hæc ſubjungit de Filio: *Porro Filius ejus, qui ſolus propriè dicitur Filius, Verbum, ſimul cum illo ante creaturas & exiſtens, & naſcens, quoniam, primitus per eum cuncta condidit, & ornavit. Chriſtus quidem ex eo quòd per illum Deus omnia conformaverit, atque ornaverit, appellatur: quod & ipſum nomen eſt ſignificationem minimè novam complectens: quemadmodum & Dei appellatio nomen eſt, ſed rei ineloquibilis naturæ hominum inſita opinio. Jeſus verò, & hominis, & Servatoris nomen ac deſignationem habet*.

Et Apologiâ 2. pag. 68. ſontem indigitans a quo Chriſtiani religionem ſuam ac doctrinam hauſerunt, hæc habet: *Et Jeſus Chriſtus, unus & ſolus propriè Filius Deo genitus, qui nimirum Ratio, & Verbum ejus, & Primogenitus, & Virtus eſt, atque de conſilio, voluntateque ejus, inſtaurandi, & reſtituendi humani generis ergo homo factus, nos iſta docuit*.

Denique pag. 95. hæc habet: *Jeſus certè Chriſtus, quòd Judæi non noſſent quid Pater, & quid Filius eſſet, pariter illos reprehendens & ipſe dixit: Nemo cognovit Patrem niſi Filius, neque Filium niſi Pater, & quibus revelaverit Filius. Verbum autem Dei eſt Filius ejus: Vocatur verò & Angelus, & Apoſtolus. Ipſe enim quæcumque cognita oportet, annuntiat: & mittitur, ut quæcunque nuntiantur, indicet: quemadmodum & ipſe Dominus noſter ait: Qui me audit, eum qui miſit me, audit. Ex ſcriptis quoque Moyſi id patebit, in quibus hoc ſic eſt dictum: Et locutus eſt Moyſi Angelus Dei in flamma ignis e rubo, & dixit: Ego ſum exiſtens ille Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Jacob, Deus Patrum tuorum, deſcende in Ægyptum, & educ populum meum.... Verba autem hæc fecimus, ut probaremus Filium Dei & Apoſtolum, eſſe Jeſum Chriſtum, qui priùs Verbum exiſtens, cùm aliquando in forma ignis, aliquando autem in imagine etiam incorporeorum apparuiſſet, nunc porrò de voluntate Dei, humani generis causâ, homo factus* &c. *Itaque Judæi exiſtimantes, ſemper parentem rerum cunctarum cum Moyſe eſſe loquutum; cùm, qui cum eo eſt colloquutus Filius Dei eſſet, qui & Angelus, & Apoſtolus cognominatus eſt; rectè & a Prophetico Spiritu, & ab ipſo Chriſto coarguuntur, neque Patrem, neque Filium noſſe. Qui enim Filium Patrem eſſe dicunt, comperiuntur neque Patrem ſcire, neque Filium eſſe Patris univerſorum noſſe: qui quòd Verbum, & Primogenitus Dei ſit, Deus etiam eſt*. Ex quibus omnino compertum eſt, Sanctum Juſtinum de Filii divinitate, & coæqualitate cum Patre rectè ſenſiſſe.

Contra. Qui rationem afferens cur Pater non ſit conſpectus a Patriarchis & Prophetis, ait ideo viſum ipſis non fuiſſe, quia e cœlo deſcendere non poteſt, nec loco circumſcribi, is exiſtimat Filium qui viſus eſt, loco circumſcriptum eſſe & moveri poſſe: atqui Sanctus Juſtinus ait, Patrem non eſſe conſpectum a Patriarchis & Prophetis, quia non poteſt e cœlo deſcendere, nec loco circumſcribi: cenſet igitur Sanctus Juſtinus Filium Dei eſſe loco circumſcriptum, non verò immenſum ſicut Patrem.

Probatur Minor ex ipſius verbis in Dialogo contra Tryphonem. *Cavete putetis*, inquit, *vel ipſum ingenitum Deum deſcendiſſe aliunde, vel aſcendiſſe. Nec enim ineffabilis Pater ac Dominus omnium profectus eſt aliquò, neque ambulat, neque dormit, neque ſurgit, ſed in ſuo ubicumque demum manet loco, acutè intuens & audiens, vi quadam explicabili omnia proſpiens... Igitur nec Abraham nec Iſaac, nec Jacob, nec ullus mortalium vidit Patrem, & ineffabilem Dominum omnium ſimpliciter, adeoque ipſius Chriſti, ſed eum qui de ipſius voluntate Deus eſt, ejus Filius*, &c.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem: is exiſtimat Filium eſſe loco circumſcriptum & moveri poſſe, ſecundum naturam aſſumptam, concedo; ſecundùm divinitatem, nego.

Reſpondeo ſecundò, nego Minorem. Non enim probat Sanctus Juſtinus Patrem æternum Patriarchis & Prophetis viſum non fuiſſe, quia non potuit abſolutè *Superiora cœli ſpatia relinquere, nec in exigua terræ parte conſpici*: Sed quia id non potuit ſuppoſita veritate ſacrarum Scripturarum, quas Trypho admittebat: quia in illis inviſibilitas Patri ſemper tribuitur, viſibilitas autem Filio: quamvis ſecundùm eſſentiam ſuam æquè ſit inviſibilis, æquè immenſus, æquè immobilis ac Pater. Sed viſibilitas Filio appropriatur [ut Scholaſticorum verbis utar] quia ſplendor eſt, & imago Patris. Unde ad extra ſeſe non manifeſtat Pater niſi per Filium, nec ſeſe nobis inviſibilem reddit Filius, niſi redeundo ad Patrem. Quamobrem Sanctus Irenæus lib. 4. adversùs Hæreſes cap. 14. præclarè dixit: *Per ipſum Verbum viſibile & palpabile factum Pater oſtendebatur.... Inviſibile etenim filii Pater: viſibile autem Patris Filius.* Et cap. 37. *Verbum*, inquit, *diſpenſator paternæ gratiæ factus eſt ad utilitatem hominum, propter quos fecit tantas diſpoſitiones, hominibus quidem oſtendens Deum, Deum autem exhibens hominem: & inviſibilitatem quidem Patris cuſtodiens, ne quando homo fieret contemptor Dei, & ut ſemper haberet ad quod proficeret; viſibilem autem rurſus hominibus per multas diſpoſitiones oſtendens Deum, ne in totum deficiens a Deo homo, ceſſaret eſſe.*

Dices: Qui eſt alius Deus a Conditore mundi, non eſt unus Deus cum Patre, ipſique conſubſtantialis, ſed ex Sancto Juſtino in Dialogo cum Tryphone, Filius eſt *alius Deus* a Conditore mundi, θεὸς ἕτερος. Non eſt igitur unus Deus cum Patre.

Reſpondeo, non ita habere Sanctum Juſtinum, ſed, Alium præter Conditorem mundi; id eſt, aliam perſonam a Patre, cui omnipotentia & creatio tribuitur, eſſe Deum. Unde iſtud nomen ἕτερος non habet rationem attributi, quod cum hoc nomine θεὸς conjungatur, ſed ſubjecti, quod connectatur cum his verbis ἐςὶ καὶ λέγεται. Unde ibidem ait, alium eſſe ab eo qui omnia condidit, *numero, non ſententiâ*: Id eſt, perſonâ, non verò eſſentiâ diſtinctum.

Nec alius eſt Juſtini ſenſus, cùm Verbum *Aliud eſſe a generante*, in eodem Dialogo profitetur. In Hæreticos enim differit, qui Filium non *hypoſtaſin* aut *perſonam*, ſed *virtutem* tantùm, aut *qualitatem* a Patre proſilientem dixerunt, *Quemadmodum lux ſolaris*, inquit, *Sole Oriente conſpicitur, Occidente verò auſertur.* Hos redarguens Sanctus Juſtinus addit, Verbum, *non ita ut Solis lumen nomine tantùm* (diſtinctum) numerari (quippe quòd lumen minimè perſona ſit per ſe ſubſiſtens, & numero diſtincta, ſed accidens tantum) *verùm numero quoque* (hoc eſt, perſonâ ſeu ſubſiſtentia, licèt non conſilio & ſententiâ) ἕτερόν τι *Aliud quiddam* revera diverſum aut diſtinctum. Nemo enim neſcit, communi, apud Græcos loquendi uſu, ἕτερον τι non modò rebus, verumetiam perſonis, iiſque maſculini generis accommodari. Hinc idem Juſtinus Apologiâ 11. hæc habet: *Intelligitis Verbum declarare, tum a Patre editum eſſe germen hoc ante creaturas omnes, tum germen ipſum numero aliud eſſe a generante.* Cùm Verbum eſſe germen dixerit, τὸ γέννημα dicere debuit ἕτερον non ἕτερος, ut congruè loqueretur.

Denique unus penè illius in Dialogo toto ſcopus eſt, ut probet, illum qui Patriarchis olim apparuit, ἕτερόν alium eſſe a Patre univerſorum, non aliud, [hoc eſt ſubſtantiâ divitum aut diverſum, quod Deorum multitudinem Juſtino inviſam neceſſariò inferret] ſed alium, id eſt perſonâ diſtinctum. Hinc Verbum, *Dei Filium*, & *Deum*, non Patris, ποίημα vel κτίσμα, *opus*, aut *creaturam*, γέννημα & γεννώμενον, *germen* ſeu *genitum* appellat: Neutiquam a Patre factum aut conditum, ut Sociniani delirant ac blaſphemant, ſed *Ante omnes creaturas* [hoc eſt, ab æterno] *genitum*. Hinc rurſus in eodem Dialogo pag. 358. *Virtutem illam*, inquit, *quam Deum ſermo propheticus vocat, prout pluribus ſimiliter eſt probatum, & Angelum, non ut Solis lumen nomine tantùm numerari, verùm numero aliud quiddam eſſe, ratione exquiſita ſupra paucis explicavi: Virtutem hanc dicens de Patre genitam, virtute & conſilio ipſius, non per abſciſſionem, tanquam diſpertita eſſet Patris eſſentia, prout alia omnia diviſa & ſecta non eadem ſunt, quæ ante fuerunt quàm ſcinderentur. Atque exempli gratiâ illud ſumpſi, quod ex igne ignes alios accenſos videmus, illo nihil diminuto, ſed eodem manente, unde multi accendi poſſunt ignes.* His verbis ſanctus Juſtinus apertè docet, Filium eſſe quidem numero ſeu perſona alium a Patre, ſed neutiquam naturâ diverſum; quippe qui ex ipſa Dei Patris eſſentia genitus ſit; ſicut ignis ab alio igne accenſus ejuſdem cum ipſo naturæ ac ſubſtantiæ eſt. Filium igitur Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero agnovit & prædicavit ſanctus Juſtinus ſententiâ iſtâ, quæ ſubſtantiæ ſine ulla partitione communionem, & identitatem, adeoque conſubſtantialitatem exprimit.

Dices; Sanctum Juſtinum docuiſſe, *Chriſtum ſine Deo Patre ſalvari non poſſe*. Id autem vero Deo non convenit.

Reſpondeo, Juſtinum eo in loco Dialogi cum Triphone apertiſſimè loqui de Chriſto, non ut Deo, ſed homine, qui in cruce pendens, Dei ſalutem, opem, & auxilium imploravit. En ejus verba: *Nam ſi Filius Dei... neque eo quod mundus a peccato, prout Eſaias dicit.... abſque Deo ſe ſalvari poſſe affirmat: quonam modo vos, aut alii, ſalutem citra ſpem iſtiuſmodi expectatis!* Hæc Juſtinus exponens verba illa Pſalmi 22. *Deus meus es tu, ne diſceſſeris a me.*

Huic Reſponſioni lucem afferet locus alter ejuſdem Dialogi pag. 314. ubi *Trypho* teſtimonium Iſaiæ, *Egredietur virga de radice Jeſſe, & requieſcet ſuper eam Spiritus Dei*, de Chriſto, uti debuit interpretatus, *Juſtinum* ſic interrogat: *Cùm Deum ipſum priùs fuiſſe affirmes, ac de conſilio & voluntate Dei incarnatum, & ex Virgine hominem natum aſſeras: quomodo probari poteſt eum priùs fuiſſe, qui per virtutes Spiritus-Sancti, quas Verbum per Iſaiam enu-*

enumerat, completur, perinde atque iis indiguiſſet! Cui reſpondet Sanctus Juſtinus: *Acutiſſimè & prudentiſſimè interrogaſti: nam verè hoc dubitationem in ſe habere videtur. Verùm ut de his quoque rationem teneas, quæ dicam accipe. Virtutes Spiritûs quæ recenſitæ ſunt, Verbum non ita ſuper eum veniſſe ait, quaſi indignus earum ipſe fuerit; ſed quod requieturæ in illo eſſent, hoc eſt, in eo finem facturæ; ita ut in genere veſtro non ampliùs more veteri Prophetæ futuri eſſent. Quod & oculis ipſi veſtris cernere poteſtis: Poſt illum namque nullus omnino apud vos natus eſt Propheta.* Chriſtum ut Filium Dei nullius rei indigum, utpote Deum verum; unde nec gratiâ & Spiritus-Sancti donis ea ratione indiguiſſe, *Sanctus Juſtinus* disertè propugnat.

His præclarum locum ſubiungo ex Epiſtolâ ad *Diognetum*, in qua Filium Dei Miniſtrum ſive creaturam eſſe expreſsè negat, eum incomprehenſibilem, Creatoremque omnium prædicans, a cujus nutu pendent, & cujus virtute ſuſtineatur tota mundi tam cœleſtis quàm terreſtris compages; cuique creaturæ omnes cujuſcumque ordinis, tanquam auctori, Deo, ac Domino ſubjectæ ſint atque obtemperent. At ipſum in hunc orbem miſſum fuiſſe ut Regem a Rege, ut Deum a Deo, ſcilicet Filium Regem a Patre Rege, Filium Deum a Patre Deo. *Ipſe omnipotens*, inquit, *& omnium conditor & inviſibilis Deus e cœlis Veritatem & Verbum Sanctum & incomprehenſibile inter homines locavit, & in cordibus eorum firmum habere ſedem voluit: non quemadmodum aliquis conjicere poſſit, miſſo hominibus miniſtro aliquo ſive Angelo, ſive Principe, ſive aliquo eorum qui terrena gubernant, aut eorum quibus commiſſa eſt rerum in cœlis adminiſtrandarum cura: ſed IPSO OPIFICE ET CREATORE OMNIUM: quo cœlos condidit, quo mare ſuis terminis concluſit ... Hunc ad eos miſit: An, ut aliquis hominum cogitare poſſit, in tyrannide & metu, & terrore? Minimè vero, ſed in clementia & in lenitate, tamquam Rex mittens Filium Regem, miſit tamquam Deum, tamquam ad homines miſit, tamquam ſervans miſit*, &c.

III. Tertium errorem in Sancto Juſtino notant Critici, a quo, ſicut a præcedentibus, purgari omnino non poteſt. Senſit enim verò Angelos prævaricatores conſuetudinem ſtupri cum mulieribus habuiſſe, fuiſſeque illud ipſorum peccatum. Sic quippe ſcribit Apologiâ 2. cap. 44. *Deus qui mundum univerſum fecit, & terrena hominibus, & cœleſtia elementa ſubjecit, & ipſa Hominum gratia eum condidiſſe apparet, propter frugum proventum, temporum etiam mutationibus exornavit, divinamque hanc legem ordinavit, hominum ipſorum, atque eorum quæ ſub cœlo ſunt, providentiam Angelis ad hæc diſpoſitis attribuit. Angeli autem ordinationem, ſive diſpoſitionem eam tranſgreſſi, cùm mulierum, concubitus cauſa, amoribus ſunt victi, tum filios procreaverunt eos, qui Dæmones ſunt dicti: atque inſuper reliquum genus humanum in ſervitutem ſuam redegerunt. Id verò effecerunt, vel per ſcripta Magica, vel per terrores & ſupplicia, vel etiam per inſtitutionem victimarum, incenſorum & libationum, quarum indigentes eſſe cœperunt, poſtquàm animi perpeſſionum & concupiſcentiarum ſervi ſunt effecti: atque exinde inter mortales, cædes, bella, adulteria, libidines & vitioſitatem, malitiamque omnem diſſeminarunt.* In hac ergo ſententia deſerendus eſt cum omni reverentia Sanctus Juſtinus; ſicut & alii Patres, qui poſt ipſum idem ſenſere, nimirum Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Sanctus Cyprianus. Neque tamen tanti eſt hic error, ut propter ipſum in aliis minùs deferri debeat Sancti Juſtini auctoritati. Sed neque iſta ſententia Hæreſeos notâ inuri debet, quamvis falſa ſit, & improbabilis.

Sanctus Juſtinus ſenſit Angelorum peccatum ſtuprum fuiſſe.

IV. Leviores Sancti Juſtini nævos non moror, qualis eſt ille in Apologia 2. ubi agens de Verſione 70. Interpretum, dicit Ptolemæum Ægypti Regem Legatos ad Herodem Judææ Regem miſiſſe: cum extra dubium ſit Legatos iſtos miſſos fuiſſe ad Summum Sacerdotem Eleazarum, ducentis & quod excurrit annis, antequàm Herodes regnaret in Judæa. Ejuſdem generis eſt quod ſcribit, Davidem mille & quingentis annis ante vixiſſe, quam Chriſtus homo factus crucifigeretur; cum ex ſerie temporum facile ſit colligere, a morte Davidis uſque ad Chriſtum natum circiter mille & viginti quinque, aut triginta annos tantum effluxiſſe.

V. Sed quartum, quem in Juſtino Viri Eruditi notant, graviorem Nævum, diſſimulare nolim. Exiſtimavit nempe Juſtinus, eum qui Judæus eſſet, & cum Chriſtiana lege Judaica ſacra miſceret, ſalutem poſſe conſequi: ac fortaſſis etiam ſi jam Chriſtianus Judaicos poſtea ritus conjungeret. Tametſi fatetur alios in contraria opinione verſari: qui cum Judaicum cultum retinentibus, neque tecto, neque convictu ſociari velint. Legendus Dialogo cum Tryphone, Nivellianæ Edit. pag. 264. *Quòd ſi qui*, inquit, *nunc quoque vivere velint obſervantes ea quæ a Moſe rogata ſunt, & credant in hunc Jeſum Crucifixum, agnoſcentes ipſum Chriſtum eſſe Dei, eique datum eſſe univerſorum prorſus judicium, & regnum ejus eſſe ſempiternum: poſſunt-ne & ipſi ſervari? Ex me percunctando Trypho dixit.* Rogatus Trypho de quibus Moſaicæ legis ſtatutis ſciſcitaretur: *Sabbata peragere*, inquit, *& circumcidi, & menſes ſervare, & baptizari, ablui que, ubi quid attigerit quod a Moſe vetitum; aut in conſuetudine Venerie fuerit.* Cui cùm reſpondiſſet Juſtinus, Veteres Juſtos ante legem Moyſi datam, abſque legalium cæremoniarum obſervantia ſalutem conſecutos eſſe, preſſius interrogat Trypho: *Quid ſi quiſquam hæc ita ſe habere ſciens, præter id quod hunc Chriſtum eſſe norit, & credat, eique pareat, iſta inſuper ſervare velit, utrùm ſalvabitur?* Juſtinus verò reſpondet: *Ut mihi quidem videtur, o Trypho! ſalvatum talem iri ajo, ſi alios mortales [eos autem dico, qui ex Gentibus per Chriſtum ab errore & ſeductione circumciſi ſunt] omni ſtudio in ſententiam ſuam adducere anniſus non fuerit, non ſervatum eos iri ille affirmans, niſi eadem ſecum obſervaverint; itidem ut tu ab initio diſputationis feciſti, confirmans me ſalvum non fore, niſi iſta ſervarem.* Trypho repoſuit: *Quid ita dixiſti: Ut mihi quidem videtur, talis ſalvabitur? An ſunt qui dicant, hujuſcemodi ſalvatum non iri?* Cui reſpondit Juſtinus: *Sunt, & quidem cum talibus illi neque conſuetudinis, neque hoſpitii communionem habere audent; quos ego non collaudo. Sed ſi ipſi propter animi imbecillitatem, etiam quæcumque nunc poſſunt ex Moyſi conſtitutionibus, quæ ob duritiam cordis populi ſancita eſſe intelligimus, unà cum conceptu in hunc Chriſtum ſpe atque perpetuis naturaque comparatis juſtitiæ & religionis veræ actionibus ſervare, & cùm Chriſtianis Fidelibuſque vivere voluerint; ut modo illis non ſuadeant pariter cum eis circumcidi, ut Sabbata agere, aliaque, quæcumque tandem ſunt, ejuſcemodi exequi: eos recipiendos, & ad communionem rerum omnium, ut Fratres, eorumdemque viſcerum homines, admittendos eſſe cenſuerim.* Erronea eſt, ſi abſolutè ſpectetur, illa Sancti Juſtini ſententia, & Apoſtolicæ divinæque Traditioni repugnans. Jam enim ejus ætate tempus illud præterierat, intra quod inutiles quidem, ſed nondum pernicioſæ erant Judaicæ cæremoniæ; jampridem mortiferæ

Judaica Sacra & obſervantias cum Chriſtiana Lege poſſe conjungi, Sanctus Juſtinus ſenſit.

Chri-

Chriſtianis eſſe cœperint, ut ex S. Auguſtini doctrina Tomo 1. Diſſertationum noſtrarum, Diſſertat. 10. oſtendimus. Excuſari tamen utcunque poteſt S. Martyr, quòd nondum præciſam & abſolutam eſſe Decreti illius obligationem intellexerit, quo Judaica Sacra novæ Legis Profeſſoribus ut mortifera prohibebantur, quam pòſt ſuo tempore futuram non dubitavit.

S. Juſtinus Animam immortalem, & impiorum cruciatus æternos credidit.

VI. Quintum errorem *S. Juſtino* quidam pari temeritate affingunt, quòd Animas hominum non naturâ ſuâ, ſed Dei gratiâ incorruptibiles & immortales eſſe opinatus ſit, adeòque impiorum animas aliquando interituras, atque ita eorum ſupplicia finem habitura. Hæc ex ipſius Dialogo cum Triphone objiciunt, iſti errori in ſpeciem faventia: *Si mundus genitus eſt, Animas quoque genitas eſſe neceſſe eſt, & alicubi fortaſſe non eſſe ... Non ergo ſunt immortales.... Verùm enimverò non morì univerſas animas affirmo: lucroſum namque hoc eſſet revera malis. Quid igitur? Piæ quidem in loco quopiam meliore manent: injuſtæ verò & pravæ in deteriore, judicii tempus expectantes. Hoc namque modo, quæ dignæ ſunt ut coram Deo appareant, non moriuntur ampliùs: illæ autem excruciantur quoad eas eſſe & excruciari vult Deus.* Perperam, inquam, ac temerè hic error *S. Juſtino* affingitur. Immortales enim ex intrinſeco principio, & ſecundum ſubſtantiam, Animas non negat; ſed immortales eſſe ſicut Deus, quaſi increatæ ſint, independentes, immutabiles, ac indefectibiles. Cùm enim ex nihilo conditæ ſint, ut creaturæ cæteræ; Deo manum conſervatricem ſubtrahente in nihilum redigerentur. Hinc mori eas aſſerit, non morte naturæ, ſed peccati. Cruciari quidem Animas impiorum, quoad eas cruciari & eſſe vult Deus. Illas autem vult ſemper ſubſiſtere, qui ipſas naturâ immortales condidit: vult ſemper cruciari, qui æterna impiorum ſupplicia conſtituit. Eam fuiſſe Sancti Juſtini mentem, ejus verba cùm eodem loco, tum alibi demonſtrant. Sic enim loco mox laudato, pag. 223. *Quæcumque ſecundùm Deum ſunt, aut erunt umquam, ea naturam corruptibilitati obnoxiam obtinent, abolerique & ulteriùs non extare poſſunt. Solus autem ingénitus & incorruptibilis eſt Deus, & propterea Deus eſt. Omnia verò reliqua genita ſunt & corruptibilia. Qua de cauſa Animæ & moriuntur, & puniuntur. Quandoquidem ingenitæ ſi eſſent, neque peccarent, neque ſtultitiâ plenæ eſſent, neque meticuloſæ ac feroces..... Anima vita eſt, aut vitam habens: Quòd ſi vita eſt, aliud quidpiam, non ſeipſam vivere facit, ſicut & motio aliud quidpiam potiùs quàm ſeipſam movet. Porrò Animam vivere, nemo inficias iverit. Sin vivit, non quòd vita ſit, vivit, ſed quòd vitam accipiat. Aliud ſanè eſt quod participat quidquam ab eo unde participat. Vitam verò Anima participat quoad uſque eam Deus vult vivere: ita videlicet aliquando non participabit, cùm eam vivere nolet. Non enim ita per ſe ipſam ei vita eſt, ſicut per ſe ipſum Deus.*

Et in Apologia quæ prima inſcribitur, æterna fore impiorum ſupplicia diſertè docet, hancque fidem eſſe Chriſtianorum. *Plato verò Rhadamanthum & Minoëm ìtidem injuſtos ad ſe venientes plexurum eſſe docuit: Nos autem idipſum etiam factum ìri dicimus, ſed a Chriſto, corporibus eiſdem cum Animabus ſuis uniendis, atque æternis prorſus, ac non iis tantùm qui mille annorum decurſo ambitu durent, ut ille ait, cruciatibus torquendis.* Et in ea quæ ſecunda inſcribitur Apologia: *Nos autem immortales dumtaxat eos fieri ſcimus, qui ſanctè per virtutem ad imitationem Dei vivunt: torqueri autem in igne æterno, qui injuſtè abſque reſipiſcentia & morum mutatione ætatem tranſigunt, credimus.*

Nota.

QUamvis S. Juſtinus pro millenario in terris Chriſti regno ſteterit, advertere tamen eſt id ex particulari ſua opinione aſſeruiſſe, ac aperte agnoviſſe id ad fidei capita non pertinere. Faſſus proinde eſt in Dialogo quòd quamvis ipſe aliique ita ſentirent, adhuc erant Chriſtiani fidei irreprehenſibilis, qui hoc millenarium regnum reſpuebant.

Dum etiam S. Juſtinus ſalvandos eos credidit, qui unà cum Chriſti lege legalium obſervantiam copulare voluiſſent, aliquibus excuſatione dignus viſus eſt. Obſervant non egiſſe cum Thriphone de legalibus illis ceremoniis, quæ potiſſimùm, Chriſti legi adverſabantur, quales erant ſacrificium, ac illud omne, quod nonniſi Jeruſalem poterat obſervari. Teſtis deinde eſt Severus Sulpitius *lib.* 2. quòd dum ſecundò circa finem Imperii Adriani Judęi multa perpeſſi ſunt, non ſolùm in eccleſia Jeroſolymitana nullus erat ſacerdos, qui ex circumciſione non eſſet, ſed & omnes ibi commorantes fideles unà cum J. Chriſti fide legis obſervantiam junxiſſe. Cùm verò ab eo tempore uſque ad illud, ut etiam Natalis perpendit, quo Juſtinus collationem habuit cum Triphone, vix elapſi fuiſſent viginti anni, credi poteſt nondum ſatis eccleſiæ innotuiſſe omnia legalia eſſe mortifera; atque ita excuſari poteſt S. Juſtinus, ſi ſaluti officere non poſſe credidit, cùm tamen eodem tempore ipſorum docuerit inutilitatem.

DISSERTATIO VII.

De Nævis Sancti Irenæi, & ejus Vindiciæ adverſùs Magdeburgenſes Centuriatores.

QUoſdam eſſe revera nævos in Sancti Irenæi Scriptis non diffiteor, qualis eſt millenarii in terris Chriſti regni cum Sanctis fabula, quam a Papia accepit, & lib. 5. adverſùs Hæreſes adſtruxit. Sed eam opinionem in Irenæo, & aliis antiquis Patribus excuſari poſſe diximus in Panoplia adverſùs Hæreſes Primi Sæculi, ubi de errore Cerinthi egimus, & Sanctorum Patrum de millenario in terris Chriſti regno ſententiam, ab illius Hæreſi toto cœlo diſtare probavimus. Nævus eſt, quamvis non tanti momenti, quod lib. 2. cap. 39. ſcribit, Chriſtum prædicationem ſuam exorſum fuiſſe, & paſſum fuiſſe poſt quadrageſimum, aut quinquageſimum ætatis ſuæ annum. Sed ut in his non eſt ſequendus Sanctus Irenæus: ita in cæteris audiendus eſt, ejuſque Scripta ut Traditionis Apoſtolicæ theſaurus evolvenda: ejus doctrina ut Fidei Catholicæ clypeus, ſectanda eſt. Id Patres, qui poſt ipſum floruerunt, locupletiſſimis probaverunt teſtimoniis, ſiquidem ipſius auctoritate adverſùs Hæreticos pugnavere, ut Tertullianus, libro adverſùs Valentinianos, cap. 5. ubi & eum vocat *Curioſiſſimum omnium doctrinarum Exploratorem.* Ut Euſebius libro 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 27. ubi ipſum inter eos recenſet, *Quibus propter vera rectaque opinionis Eccleſiaſtica patrocinium meritò fides adjungenda eſt.* Ut Sanctus Epiphanius Hæreſi 24. ejus auctoritatem laudat adverſùs Baſilidem: *Ac beatus ille Apoſtolorum Succeſſor Irenæus,* inquit, *ſubtiliùs ea de re diſputans, homi-*

hominis ſtultitiam eam pari imbecillitate conjunctam ſanè admirabiliter convicit. Et Hæreſi 31. quæ eſt Valentinianorum, poſtquàm multa ex S. Irenæo adversùs Valentini fabulas & errores pugnante deſcripſit, hæc habet Num. 33. *Hæc atque his ſimilia optimus ille Senex Irenæus totidem verbis de vaniſſimis illorum opinionibus diſſeruit, vir omnino Spiritûs Sancti donis inſtructiſſimus, ac tanquam fortis Athleta productus a Domino, & cœleſtibus ornamentis (ut ita dixerim) ad certamen perunctus: qui ſincera fidei, ac ſcientiæ præſidiis, omnia illorum proſtravit, evertitque mendacia*. Ipſum etiam laudat Hæreſi 34. Sanctus Baſilius libro de Spiritu Sancto, cap. 29. Sanctum Irenæum recenſet inter *Veteres ac beatos viros, quibus antiquitas fidem conciliat; & qui juxta exactam eruditionem* ſcripſerunt, *quod ad rectam attinet pietatis intelligentiam*. Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 16. meminit honorificè Inſtitutionum Beati Irenæi adversùs Hæreſes. Sanctus Hieronymus non ſolùm in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum ipſum commendat; ſed etiam Epiſtolâ 29. ad Theodoram, ubi hiſtoriam de nobilibus fœminis a Marco Hæreſiarcha ſeductis, ex ipſo refert, illumque vocat, *Virum Apoſtolicorum temporum*, & libros ipſius laudat, quos *adversùs omnes hæreſes doctiſſimo & eloquentiſſimo ſermone compoſuit*. Meminit illius & in cap. 64. Iſaiæ. Sanctus Auguſtinus, lib. 1. contra Julianum Pelagianum, cap. 2. Irenæum inter *Fidei Catholicæ Defenſores* laudat. *Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus non longè a temporibus Apoſtolorum fuit: Iſte ait*, *Non aliter ſalvari homines ab antiqua Serpentis plaga, niſi credant in eum, qui ſecundùm ſimilitudinem carnis peccati in ligno Martyrii exaltatus a terra, & omnia traxit ad ſe, & vivificavit mortuos*. Item idem ipſe: *Quemadmodum adſtrictum eſt*, inquit, *morti genus humanum per Virginem, ſolvatur per Virginem, æqua lance diſpoſita virginalis inobedientia per Virginalem obedientiam. Adhuc enim Protoplaſti peccato per conceptionem Primogeniti emendationem accipiente, ſerpentis prudentiâ devictâ per ſimplicitatem columbæ, vinculis illis reſoluti ſumus, quibus alligati eramus morti. Vide antiquum Hominem Dei, quid de antiqua Serpentis plaga ſentiat*, &c.

Et Theodoretus Dialogo 1. qui inſcribitur, *Immutabilis*; inter *Viros Apoſtolicam doctrinam ſonantes* recenſet Irenæus, *qui Polycarpi auditor & Diſcipulus fuit, lumenque Occidentalium Gallorum*. Deinde ex tertio ejus libro adversùs Hæreſes luculentiſſima profert contra Eutychianos teſtimonia: demum recenſitis ejus, & aliorum Patrum ſententiis, ſic concludit: *Succeſſores divinorum Apoſtolorum hi viri fuerunt; quorum aliqui ſacram illorum vocem audierant, & admirabili eorum conſuetudine uſi ſunt: plurimi etiam Martyrii coronis ornati ſunt. Fas ne ergo tibi videtur blaſphemam contra illos linguam movere?* Quæ eadem verba contra Magdeburgenſes Sycophantas contorquere licet. Verùm ne ipſos inauditos damnemus, expendendi ſunt errores præſumpti, quos in Sancti Irenæi libris notant.

S. Irenæus de Filio Dei rectè ſenſit, nec Socinianis favet.

Primò objiciunt, quòd de Filio Dei loquutus ipſique Verbi notionem tribuens, Verbum ſubſtantiale & internum, a verbo vocali non diſtinguat; adeoque cenſere videatur Filium Dei eſſe Verbum prolatitium.

Reſpondeo, hanc eſſe putidiſſimam calumniam, ſiquidem Verbi prolatitii labem omnem & imperfectionem a Verbo divino disertè excludit contra Valentinianos & Gnoſticos pugnans cap. 46. 47. & 48. lib. 2. *Aliud enim eſt*, inquit, *Logos, quod eſt principale, quod excogitat: aliud organum per quod emittitur Logos; & aliquando autem loqui & operari. Deus autem, cùm ſit totus mens, totus ratio, & totus Spiritus operans, & totus lux, & ſemper idem & ſimiliter exiſtens, ſicut & utile eſt nobis ſapere de Deo, & ſicut ex Scripturis diſcimus, non jam hujuſmodi affectus & diviſiones decenter erga eum ſubſequentur. Velocitati enim ſenſus hominum, propter ſpiritale ejus, non ſufficit lingua deſervire, quippe carnalis exiſtens: unde & intus ſuffocatur verbum noſtrum, & profertur, non de ſemel, ſicut conceptum eſt a ſenſu, ſed per partes, ſecundùm quod lingua ſubminiſtrare prævalet. Deus autem totus exiſtens mens, & totus exiſtens Logos; quod cogitat, hoc & loquitur; & quod loquitur, hoc & cogitat. Qui ergo dicit mentem Dei, & prolationem propriam menti donat, compoſitum eum pronuntiat, tanquam aliud quiddam ſit Deus, aliud autem principalis mens exiſtens. Similiter autem & de Logo tertiam prolationem ei a Patre donans, unde & ignorat magnitudinem ejus: porro & longè Logon a Deo ſeparavit. Et Propheta quidem ait de eo: Generationem ejus quis enarrabit? Vos autem generationem ejus ex Patre divinantes, & verbi hominum per linguam factam prolationem transferentes in Verbum Dei, juſtè detegimini a vobis ipſis, quòd neque divina, nec humana noveritis*.

Et infrà; *Si quis itaque nobis dixerit: Quomodo ergo Filius prolatus a Patre eſt? Dicimus ei, Quia prolationem iſtam, ſive generationem, ſive nuncupationem, ſive adapertionem, aut quomodolibet quis nomine vocaverit, generationem ejus inenarrabilem exiſtentem nemo novit, non Valentinus, non Marcion, neque Saturninus; neque Baſilides, neque Angeli, neque Archangeli, neque Principes, neque Poteſtates, niſi ſolus qui generavit, Pater, & qui natus eſt Filius. Inenarrabilis itaque generatio ejus cùm ſit, quicunque nituntur generationes & prolationes enarrare, non ſunt compotes ſui, ea quæ inenarrabilia ſunt, enarrare promittentes. Quoniam enim ex cogitatione & ſenſu verbum emittitur, hoc utique omnes ſciunt homines. Non ergo magnum quid invenerunt, qui emiſſiones excogitaverunt; neque abſconditum Myſterium, ſi id quod ab omnibus hominibus intelligitur, tranſtulerunt in unigenitum Dei Verbum: & quem inenarrabilem vocant, hunc, quaſi ipſi obſtetricaverint, primæ generationis ejus prolationem & generationem enuntiant, aſſimilantes eum hominum verbo emiſſionis*.

Non minùs iniquè alii objiciunt, *Sanctum Irenæum* Arianis & Socinianis favere, cùm ait Libro III. cap. 8. Patrem præcepiſſe Verbo ſuo ut Mundum conderet: *Quoniam ipſe præcepit, & creata ſunt; ipſe dixit, & facta ſunt. Cui ergo præcepit? Verbo ſcilicet, per quod*, inquit, *cæli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Minùs enim propriè ibi ſumitur præcepti nomen Filii reſpectu. Præcepit Deus creationem Mundi Verbo ſuo, non ut Dominus ſervo, ſed ut Pater Filio, ejuſdem cum ipſo increatæ naturæ, divini imperii ac poteſtatis conſorti. Præcepit Verbo ſuo ut mundus fieret, hoc eſt, voluit Mundum fieri per Verbum ſuum, concurrente ejuſdem Verbi voluntate, quæ una eſt cum voluntate Patris: ſicut eadem omnipotentia. Hinc ibidem ait: *Sed nec quidam ex his quæ conſtituta ſunt, comparabitur Verbo Dei, per quem facta ſunt omnia, qui eſt Dominus noſter Jeſus Chriſtus. Quoniam ſive Angeli, ſive Archangeli, ſive Throni, ſive Dominationes, ab eo qui ſuper omnes eſt Deus, & conſtituta ſunt & facta per Verbum ejus. Joannes quidem ſic ſignificavit: cùm enim dixiſſet de Verbo Dei quoniam erat in Patre, adjecit, Omnia per eum facta ſunt, & ſine eo factum eſt nihil .... Altera autem ſunt quæ conſtituta ſunt, ab eo qui conſtituit, & quæ facta ſunt ab eo qui fecit. Ipſe enim infectus & ſine initio & ſine fine, & nullius*

litas

lius indigens, ipſe ſibi ſufficiens, & adhuc reliquis omnibus ut ſint hoc ipſum præſtans: Quæ verò ab ipſo ſunt facta, initium ſumpſerunt: Quæcumque autem initium ſumpſerunt, & diſſolutionem poſſunt percipere, & ſubjecta ſunt, & indigent ejus qui ſe fecit: Neceſſe eſt omnino uti differens vocabulum habeant apud eos, etiam qui vel modicum ſenſum in diſcernendo talia habent. Ita ut quidem qui omnia fecerit, CUM VERBO SUO JUSTE DICATUR DEUS ET DOMINUS SOLUS. Quæ autem facta ſunt, non jam ejuſdem vocabuli participabilia eſſe, neque juſtè id vocabulum ſumere debere, quod eſt Creatoris. Et libro 2. cap. 43. *Non enim infectus es, o homo, neque ſemper coexiſtebas Deo, ſicut proprium ejus Verbum; ſed propter eminentem bonitatem ejus, nunc initium facturæ accipiens; ſenſim diſcis a Verbo diſpoſitiones Dei qui te facit.* Et libro 4. cap. 11. *Qui igitur a Prophetis adorabatur Deus vivus, hic eſt vivorum Deus, & Verbum ejus, & locutus eſt Moyſi, qui & Sadducæos redarguit, qui & Reſurrectionem donavit. . . . Ipſe igitur Chriſtus cum Patre vivorum eſt Deus, qui & locutus eſt Moyſi, qui & Patribus manifeſtatus eſt.*

Fruſtra etiam objiciunt, quòd Filio & Spiritui Sancto miniſtrorum functionem in rerum creatione Sanctus Irenæus tribuerit libro 4. cap. 17. Ibi enim miniſtrum intelligit non Patri extraneum (quod Ariani voluerunt) ſed conſubſtantialem Patri; ſeu potiùs id unum vult, Deum Patrem per Filium & Spiritum Sanctum creationis opus perfeciſſe; quod Angelis miniſtris, aut inferioribus poteſtatibus tribuebant Hæretici. *Hic enim Filius*, inquit, *qui eſt Verbum Dei, ab initio præſtruebat, non indigente Patre Angelis, uti faceret conditionem, & formaret hominem, propter quem & conditio fiebat: neque rurſus indigente miniſterio ad fabricationem eorum quæ facta ſunt, ad diſpoſitionem eorum negotiorum, quæ ſecundùm hominem erant, ſed habente copioſum & inenarrabile miniſterium. Miniſtrat enim ei ad omnia ſua progenies & figuratio ſua, id eſt, Filius & Spiritus Sanctus, Verbum & Sapientia, quibus ſerviunt & ſubjecti ſunt omnes Angeli.*

Non ſenſit S. Irenæus diabolum tum primùm lapſum eſſe, cùm hominem ſeduxit.

Objiciunt ſecundò Magdeburgenſes, Diabolum tum demum lapſum ſenſiſſe Sanctum Irenæum, cùm hominem ſeduxit, (libro 4. adverſùs Hæreſes capit. 78.)

Reſpondeo Sycophantas illos imponere Sanctiſſimo Martyri: nuſquam enim hæc habet, quæ ipſi affingunt; ſed ita duntaxat ſcribit: *Ex tunc enim apoſtata eſt Angelus hic & inimicus, ex quo zelavit plaſma Dei: & inimicum illum Deo facere aggreſſus eſt.* Atqui priùs invidit hominis a Deo conditi fœlicitati, quàm eum ad peccatum pelliceret. Imponunt igitur Irenæo, cùm dicunt illum ſcripſiſſe, quod tum diabolus lapſus fuerit, cùm hominem ſeduxit.

At, inquiunt, ibidem ſcribit, tum primùm maledictum, & abjectum eſſe dæmonem, cùm poſt hominis lapſum dixit Deus: *Semen mulieris conteret caput tuum. EUM autem*, inquit, *qui negligenter quidem, ſed malè accepit inobedientiam, hominem miſeratus eſt, & retorſit inimicitiam, per quam inimicum Deo facere voluit, in ipſum inimicitiarum auctorem, retorquens illam & mittens in ſerpentem: quemadmodum & Scriptura ait dixiſſe ſerpenti Dominum; Et inimicitiam ponam inter te, & mulierem, & inter ſemen tuum, & ſemen mulieris: Ipſe tuum calcabit caput, & tu obſervabis calcaneum ejus.*

Reſpondeo; voluiſſe duntaxat Sanctum Irenæum, diaboli fraudes, ſcelera, conſilia, ac proinde maledictionem ac damnationem tum primùm nobis manifeſtante Dei verbo revelatam, cùm refertur a Deo maledictus, ac proſcriptus. Nihil enim de his ante hominis lapſum Moyſes prælibavit. Et hæc diaboli damnatio in ſuo cultu, in ſuis operibus, in ſuis membris, magis adhuc innotuit poſt Incarnationem Filii Dei, qui regnum illius evertit, & opera diſſolvit. Unde ſubjungit Irenæus: *Et inimicitiam hanc Dominus in ſemetipſum recapitulavit, de muliere factus homo, & calcans ejus caput; quemadmodum in eo, qui ante hunc eſt, libro oſtendimus.*

Quo ſenſu ſcripſerit S. Irenæus, Diabolum damnationem ſuam ante adventum Chriſti neſciviſſe?

Objiciunt tertiò, quòd ſcripſerit Irenæus lib. 5. cap. 26. *Ante Domini adventum, nunquam auſum eſſe Satanam blaſphemare Deum, quippe nondum ſcientem ſuam damnationem. Poſt autem adventum Domini, ex ſermonibus Chriſti, & Apoſtolorum ejus, didiciſſe manifeſtè, quoniam ignis æternus ei præparatus eſt, ex ſua voluntate, abſcedenti a Deo, & omnibus, qui ſine pœnitentia perſeverant in Apoſtaſia: per hujuſmodi homines blaſphemat eum Deum, qui judicium importat, quaſi jam condemnatus, & peccatum ſuæ Apoſtaſiæ Conditori ſuo imputat, & non ſuæ voluntati & ſententiæ: quemadmodum & qui ſupergrediuntur leges, & poſtea pœnas dant; queruntur de legiſlatoribus, ſed non de ſemetipſis:* Gravis porro error eſt, aſſerere diabolum non ſciviſſe damnationem ſuam ante Chriſti adventum; ſi enim damnationem ſuam neſcivit, non fuit reipſa damnatus.

Reſpondeo primò. Opinionem illam, quæ dæmonum damnationem ad ignem æternum, nedum ad Chriſti adventum, ſed ad ultimum judicii diem differt, illoſque nondum extremo ac ſummo ſupplicio cruciari, ſive ignis tormenta experiri aſſerit, in quibus illorum damnationis, quoad ſenſum & perpeſſionem attinet, ſumma conſiſtit, nullâ eſſe erroris notâ inurendam, cùm in eam paſſim iverint Eccleſiæ Patres, Tertullianus Apologetici c. 5. & 27. Minutius Felix in Octavio, Sanctus Auguſtinus lib. 13. de Civitate Dei, cap. ultimo, & lib. 21. Cap. 1. 10. & 13. & alibi paſſim Sanctus Hieronymus in cap. 25. Iſaiæ, Theodoretus lib. 6. Hæreticarum Fabularum cap. 9. Sanctus Gregorius Magnus, lib. 4. Moralium cap. 10. Sanctus Bernardus Sermone de tranſitu Malachiæ, & alii quorum teſtimonia refert Petavius Tom. 3. Theologicorum Dogmatum lib. 3. cap. 4. Unde iſtorum Patrum veſtigia terens Caietanus noſter, eamdem ſententiam amplectitur ad cap. 2. Epiſtolæ 2. Sancti Petri. Hinc Sanctus Thomas 1. p. Q. 64. Art. 4. ad 3. cùm eorum commemoraſſet opinionem, qui aſſerunt, *Uſque ad diem judicii differri pœnam ſenſibilem, tam dæmonum, quàm animarum, ſimiliter beatitudinem Sanctorum*; atque hoc eſſe *erroneum* pronuntiaſſet; mox addit: *Alii verò, licèt hoc non concedant de animabus; concedunt tamen de dæmonibus.* Quam ſententiam nullâ erroris notâ perſtringit; ſed hoc affirmat unum, *Meliùs eſſe dicendum, quod idem judicium ſit de malis animabus, & malis Angelis.*

Certè Sanctus Irenæus Diabolum non ſciviſſe damnationem ſuam ante Chriſti adventum, aſſeruit ſecundùm Sanctum Juſtinum Martyrem, quem & his verbis laudavit: *Bene Juſtinus dixit* &c. ait autem Sanctus Juſtinus Apologia 2. *Apud nos Princeps malorum Dæmonum ſerpens vocatur, & ſatanas, & diabolus; quemadmodum & ex monimentis noſtris, ſi ſcrutari velitis, poteſtis diſcere. Quem in ignem eſſe mittendum cum exercitu ipſius, & hominibus qui eum ſequuntur, in æternum puniendos, Chriſtus antè ſignificavit. Porro quòd nondum hoc factum ſit a Deo, propter hominum genus, cui mora hæc datur, id accidit.* Sententiam autem S. Juſtini, quam ſequutus eſt Sanctus Irenæus, & Euſebius, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 18. & Sanctus Epiphanius Hæreſi 30. & Oecumenius in fine Commentarii in Epiſtolam 1. Sancti Petri,

tri, cum laude commemorant. Qua igitur fronte Magdeburgenſes hanc audent erroris inſimulare?

Reſpondeo 2. ita exponi poſſe Sanctum Irenæum, ut voluerit *Diabolum non ſciviſſe damnationem ſuam*, quoad aliquas circumſtantias, & pœnas adventitias, puta quòd in tartara eſſet detrudendus; unde Chriſtum his verbis compellabat: *Veniſti ante tempus perdere nos*. Vel nondum ſciviſſe damnationem ſuam, id eſt ſui cultûs, ſuorum rituum, ſuorum facinorum in mundo, hoc eſt in membris ſuis, damnationem per Chriſtum, de qua Servator ipſe ait: *Princeps hujus mundi jam judicatus eſt: Princeps hujus mundi ejicietur foras*. Sed non negat Sanctus Irenæus diabolum ſciviſſe, etiam ante adventum Chriſti, damnationem ſuam, quoad pœnam, quæ *eſſentialis* a Theologis vocatur, illamque, ſtatim poſt peccatum ſuum, expertum fuiſſe, ſcilicet viſionis beatæ ſempiternam privationem.

Quo ſenſu S. Irenæus dixerit, hominem non eſſe a Deo perfectum conditum.

Objiciunt quartò, Senſiſſe Sanctum Irenæum, *Hominem non eſſe a Deo perfectum conditum*, lib. 4. cap. 73. qui proculdubio gravis error eſt.

Reſpondeo Sanctum Irenæum loqui de perfectione accidentaria, non de ſubſtantiali. Quia ſcilicet homo cum libertate conditus eſt, quæ deficere poſſit. Enimverò licèt omnibus numeris abſolutus homo e manibus Dei ſit egreſſus quoad naturæ dotes. Licèt inſuper ſcientiæ & gratiæ cumulatus ornamentis creatus fuerit: hoc ipſo tamen quòd imperiali Dei verbo evocante prodiit ex nihilo, multis obnoxius eſt defectibus, quia nulla eſſe poteſt creatura, quæ a ſui perfectione non degeneret Auctoris. Hic Sancti Irenæi dubio procul ſenſus eſt, loco laudato dicentis: *Nec enim poterant infecta eſſe, quæ nuper facta ſunt: propter quod autem non ſunt infecta; propter hoc & ideo deficiunt a perfecto.*

Reſpondeo 2. Loqui S. Irenæum de perfectione ſupernaturali, gratiæ nimirum & gloriæ. In ſtatu namque ſupernaturali homo conditus eſt velut infans, qui paulatim proficeret, donec perveniret ad perfectum. Id conſtat ex ipſius verbis, cap. 74. *Secundùm enim quòd ſunt poſteriora*, inquit, *ſecundùm hoc & inſutilia; & ſecundùm quòd infantilia, ſecundùm hoc & inſueta, & inexercitata ad perfectam diſciplinam. Quemadmodum enim mater poteſt quidem præſtare perfectam eſcam infanti, ille autem adhuc non poteſt robuſtiorem ſe percipere eſcam: ſic & Deus ipſe quidem potens fuit homini præſtare perfectionem ab initio, homo autem impotens percipere illam: infans enim fuit. Et propter hoc Dominus noſter in noviſſimis temporibus recapitulans in ſeipſo omnia, venit ad nos, non quomodo ipſe poterat, ſed quomodo illum nos videre poteramus. Et & propter hoc; quaſi infantibus, ille qui erat Panis perfectus Patris, lac nobis ſemetipſum præſtitit, quod erat ſecundùm hominem ejus adventus, ut quaſi a mamilla carnis ejus enutriti, & per talem lactationem aſſueti manducare & bibere Verbum Dei, & eum, qui eſt immortalitatis Panis, qui eſt Spiritus Patris, in nobis ipſis eum continere poſſimus.*

Quintò ſugillant velut fanaticum quiddam, quod ſcripſit Sanctus Irenæus lib. 4. cap. 30. *Sed & Enoch ſine Circumciſione placens Deo, cùm eſſet homo, Dei legatione ad Angelos fungebatur.*

Sed næ ipſoſmet fanaticos Centuriatores, qui id carpant! Sequutus eſt Sanctus Irenæus Verſionem 70. Interpretum, juxta quam Angelos nuncupavit filios Seth, ad quos Enoch amandatus, conciones habuit de futuro judicio, & pœnis reproborum; ut eos a Cainitarum conſortio, perfidia, ſceleribus, quibus paulatim aſſueſcebant, & depravabantur, ad Dei timorem, cultumque revocaret.

Sextò inſectantur Sanctum Irenæum, quòd non diſtinctè & accuratè de virium humanarum poteſtate ratiocinetur, & multis abutatur Chriſti, Apoſtoli, & Prophetarum oraculis, toto præcipuè cap. 72. lib. 4.

S. Irenæus de libero arbitrio & gratia rectè ſenſit.

Reſpondeo: ibi, & ſexcentis in locis, Sanctum Irenæum firmiſſimis ſacrarum Scripturarum teſtimoniis liberum hominis arbitrium vindicare adversùs Simonianos & Marcionitas, in poſterioribus Hæreticis redivivos. Hæc autem aſſertio ſolis Lutheranis error eſt, & eorum ſimilibus. Ad hæc, humanæ libertati adeo neceſſarium adſtruit Sanctus Irenæus divinæ gratiæ præſidium, ut ſine ea nihil boni agere poſſimus. An hæc diſtincta non eſt & prorſus accurata ratiocinatio? Quid enim ad exponendam, & adſtruendam hominis libertatem nitidius ac luculentius, his Doctoris Martyriſque Sanctiſſimi verbis, cap. laudato? *Etenim ipſum Evangelium, ſi noluerit quis ſequi, licet quidem, non tamen expedit. Inobedientia enim Dei, & amiſſio boni eſt quidem in hominis poteſtate: læſionem autem & damnum non quamlibet infert; & propter hoc Paulus ait: Omnia licent, ſed non omnia expediunt; & libertatem referens hominis, quapropter & omnia licent, non cogente eum Deo, & id non expedit, oſtendens, ut non ad velamen malitiæ abutamur libertate, non enim hoc expedit .... Si igitur non in nobis eſſet hæc facere, aut non facere, quam cauſam habebat Apoſtolus, & multò priùs ipſe Dominus, conſilium dare, quædam quidem facere, a quibuſdam verò abſtinere? Sed quoniam liberæ ſententiæ ab initio eſt homo, & liberæ ſententiæ eſt Deus, cujus ad ſimilitudinem factus eſt, ſemper conſilium datur ei, continere bonum, quod perficitur ex ea, quæ eſt ad Deum, obedientia.*

Et cap. 71. *Quod ait; Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti? Veterem legem libertatis hominis manifeſtavit, quia liberum eum Deus fecit ab initio, habentem ſuam poteſtatem, ſicut & ſuam animam, ad utendum ſententiâ Dei voluntariè, & non coactum a Deo. Et propter hoc, conſilium quidem bonum dat omnibus. Poſuit autem in homine poteſtatem electionis, quemadmodum & in Angelis.*

Et cap. 9. ejuſdem libri: *Homo verò rationabilis*, inquit, *& ſecundùm hoc ſimilis Deo liber in arbitrio factus & ſuæ poteſtatis, ipſe ſibi cauſa eſt ut aliquando quidem frumentum, aliquando autem palea fiat.*

Et cap. 29. ait; *Id quod erat ſemper liberum, & ſuæ poteſtatis in homine ſemper ſervaſſe Deum, & ſuam exhortationem; ut juſtè damnentur, qui non obediunt ei, quoniam non obedierunt: & qui obedierunt, & crediderunt ei, honorentur incorruptibilitate.*

Et cap. 76. *Non igitur deficit ars Dei; Potens eſt enim de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ: ſed ille qui non conſequitur eam, ſibimet ſuæ imperfectionis eſt cauſa. Nec enim lumen deficit propter eos, qui ſemetipſos excæcaverunt; ſed illo perſeverante, quale & eſt, excæcati per ſuam culpam, in caligine conſtituuntur, neque lumen cum magna neceſſitate ſubjicit ſibi quemquam; neque Deus cogit eum, qui nolit continere ejus artem. Qui igitur abſtiterunt a paterno lumine, & tranſgreſſi ſunt legem libertatis, per ſuam abſtiterunt culpam, liberi arbitrii, & ſuæ poteſtatis facti.* Quid autem ad hominis libertatem, & divinæ gratiæ neceſſitatem commendandam illuſtrius proferri poteſt?

Septimò vellicant Sanctum Irenæum, quòd ſcripſerit cap. 72. libri 4. *Deum non tantùm in operibus; ſed etiam in fide, liberum & ſuæ poteſtatis arbitrium homini ſervaſſe.*

Reſpondeo, hanc aſſertionem non erroribus,

ſed Catholicis Dogmatibus eſſe annumerandam, ut quæ Chriſti verbis nitatur, Matthæi 8. *Secundùm fidem tuam fiat tibi*. Et Marci 9. *Omnia poſſibilia ſunt credenti*, Et Joannis 3. *Vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi*. Hæc autem omnia, inquit Sanctus Irenæus, *ſuæ poteſtatis, ſecundùm fidem oſtendunt hominem*; id eſt liberrimum eſſe ei, credere, vel non credere. Quanquam credere non poſſit, niſi gratiâ deſuper affulgente adjuvetur.

Octavò, corrodunt Sancti Irenæi doctrinam, quòd ſcripſerit in eodem capite, Prophetas hortatos fuiſſe homines ad juſtitiam, & ad bonum operandum, *quia hoc in nobis ſit*. Martyrem Sanctiſſimum protinus Pelagianum inclamant: quaſi adverſus gratiæ neceſſitatem pugnaverit.

Reſpondeo veriſſimum eſſe oraculum: *Bonum operari in nobis eſt*: gratiæ nimirum prævenientis, & cooperantis beneficio. Id a Sancto Paulo didicerat Sanctus Irenæus dicente: *Omnia poſſum in eo qui me confortat . . . . . Plus omnibus laboravi, non ego, ſed gratia Dei mecum*. Quòd autem gratiæ neceſſitatem agnoverit Sanctus Irenæus, conſtat ex cap. 27. libri 4. ubi explicans hæc Chriſti verba; *Niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum*: hæc habet; *Quid autem plus? Primo quidem non tantùm in Patrem, ſed & in Filium ejus jam manifeſtatum credere: hic eſt enim qui in communionem & unitatem Dei hominem ducit. Poſt deinde; non ſolùm dicere, ſed & facere. Illi enim dicebant, ſed non faciebant. Et non tantùm abſtinere a malis operibus, ſed etiam a concupiſcentiis eorum. Hæc autem non quaſi contrarius Legi docebat; ſed adimplens Legem & infigens juſtificationes ejus in nobis . . . . . Etenim Lex, quippe ſervis poſita, per ea, quæ foris erant corporalia, animam erudiebat, velut per vinculum attrahens eam ad obedientiam præceptorum, uti diſceret homo deſervire Deo. Verbum autem liberans animam & per ipſam corpus voluntariè emundari docuit: quo facto, neceſſe fuit auferri vincula ſervitutis, quibus jam homo aſſueverat, & ſine vinculis ſequi Deum: ſuperextendi verò decreta libertatis, & augeri ſubjectionem quæ eſt ad Regem, ut non retrorſus quis revertens, indignus appareat ei qui ſe liberavit*. Et poſtquàm legis novæ præcepta cum veteris legis præceptis comparavit, hæc habet; *Hæc autem omnia, quemadmodum prædiximus, non diſſolventis erant Legem, ſed adimplentis, & extendentis & dilatantis in nobis. Tanquam ſi aliquis dicat, majorem libertatis operationem & pleniorem erga liberatorem noſtrum infixam nobis ſubjectionem, & affectionem. Non enim propter hoc liberavit nos ut ab eo abſcedamus: nec enim poteſt quiſquam extra Dominica conſtitutus bona ſibimetipſi acquirere ſalutis alimenta: ſed ut plus gratiam ejus adepti, plus eum diligamus. Quanto autem plus eum dilexerimus, hoc majorem ab eo gloriam accipiemus, dum ſimus ſemper in conſpectu Patris*.

Sed & lib. 3. cap. 19. gratiæ ad bonum agendum neceſſitatem magnificis æquè verbis commendat. Nam de Spiritu Sancto loquens hæc habet; *Unde & in Filium Dei, Filium hominis factum deſcendit, cum ipſo aſſueſcens habitare in genere humano, & requieſcere in hominibus, & habitare in plaſmate Dei, voluntatem Patris operans in ipſis, & renovans eos a vetuſtate in novitatem Chriſti. Hunc Spiritum petit David humano generi, dicens: Et Spiritu principali confirma me. Quem & deſcendiſſe Lucas ait poſt Aſcenſum Domini ſuper Diſcipulos in Pentecoſte habentem poteſtatem omnium Gentium ad introitum vitæ, & adapertionem novi Teſtamenti: unde & omnibus linguis conſpirantes hymnum dicebant Deo, Spiritu ad unitatem redigente diſtantes Tribus, & primitias omnium Gentium offerente Patri: unde & Dominus pollicitus eſt mittere ſe Paracletum, qui nos aptaret Deo. Sicut enim de arido tritico maſſa una fieri non poteſt ſine humore, neque unus panis, ita nec nos multi unum fieri in Chriſto Jeſu poteramus ſine aqua, quæ de cœlo eſt. Et ſicut arida terra, ſi non percipiat humorem, non fructificat: ſic & nos lignum aridum exiſtentes primùm, nunquam fructificaremus vitam ſine ſuperna voluntaria pluvia. Corpora enim noſtra per lavacrum illud, quod eſt ad incorruptionem, unitatem acceperunt: animæ autem per Spiritum. Unde & utraque neceſſaria, cùm utraque proficiunt in vitam Dei, miſerante Domino noſtro Jeſu Chriſto Samaritanæ illi prævaricatrici, quæ in uno viro non manſit, ſed fornicata eſt in multis nuptiis, & oſtendente ei, & pollicente aquam vivam, ut ulterius non ſitiret, neque occuparetur ad humectationem aquæ laborioſa, habens in ſe potum ſalientem in vitam æternam: quam Dominus accipiens munus a Patre, ipſam quoque his donavit, qui ex ipſo participantur, in univerſam terram mittens Spiritum Sanctum*.

Et ibidem. *Hanc muneris gratiam prævidens Gedeon ille Iſraëlita, demutavit petitionem & ſuper vellus lanæ, in quo tantùm primùm ros fuerat, quod erat typus populi, ariditatem futuram prophetabat: hoc eſt, non jam habituros eos a Deo Spiritum Sanctum, ſicut Eſaias ait: Et nubibus mandabo, ne pluant ſuper eam. In omni autem terra fieri ros, quod eſt Spiritus Dei, qui deſcendit in Dominum: quem ipſum iterum dedit Eccleſiæ, in omnem terram mittens de cœlis Paracletum. Quapropter neceſſarius nobis eſt ros Dei, ut non comburamur, neque infructuoſi efficiamur: & ubi accuſatorem habemus, illic habeamus & Paracletum; commendante Domino Spiritui Sancto ſuum hominem, qui inciderat in latrones, cui ipſe miſertus eſt, & ligavit vulnera ejus, dans duo denaria regalia; ut per Spiritum imaginem & inſcriptionem Patris & Filii accipientes, fructificemus creditum nobis denarium, Domino multiplicatum annumerantes*. Quid, quæſo his proferri poteſt luculentius ad gratiæ commendationem, & ad ejus neceſſitatem reſpectu omnis operis boni comprobandam?

Nonò. Objiciunt adverſùs Sanctum Irenæum Magdeburgenſes, quòd ſcripſerit lib. 4. cap. 30. *Patres ante Legem promulgatam juſtos fuiſſe lege naturæ*: Atque ita gratiæ neceſſitatem reſpectu veterum Patrum evertat.

Reſpondeo, ipſos calumniari. Nuſquam enim id ſcripſit ſanctus Irenæus; ait ſolùm, *Patres qui Moyſem præceſſerunt, ſine Circumciſione, & ſine lege Moyſi fuiſſe juſtificatos; quia virtute Decalogi conſcriptum habebant in cordibus, & animabus ſuis legem, diligentes ſcilicet Deum qui fecit eos, & abſtinentes ergà proximum ab injuſtitia: propter quod non fuit neceſſe admonere eos correptoriis literis, quia habebant in ſemetipſis juſtitiam legis*. Porro ſupponit ſanctus Irenæus, quod ibi probandum non ſuſceperat, ipſos hujuſmodi juſtitiam in ſemetipſis non habuiſſe abſque gratia, qua juſtificamur, & qua inſtructi priſci illi Patres mandata Dei, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus ſcripta, ad amuſſim obſervarunt; atque ita juſtitiæ augmentum ſunt promeriti, ſecundùm ſacrum illud Oraculum: *Augebit incrementa frugum juſtitiæ veſtræ*. Hinc capite ſequenti ſanctus Irenæus agnoſcit divinorum adimpletionem mandatorum datam fuiſſe hominibus a Deo per adoptionem, id eſt, per gratiam quæ filios adoptivos facit, & quæ filiis præſto eſt. *Hæc ergo*, inquit, *quæ in ſervitutem & in ſignum data ſunt illis* [antiquis Patribus] *novæ libertatis Teſtamento cir-*

cir-

circumcinxit. Quæ autem naturalia, & liberalia, & communia omnium, auxit & dilatavit, ſine invidia largiter donans hominibus per adoptionem, Patrem ſcire Deum, & diligere eum ex toto corde, & ſine averſatione ſequi ejus Verbum, non tantùm abſtinentes a malis operationibus, ſed etiam a concupiſcentiis eorum.

Denique objiciunt adversùs ſanctum Irenæum Centuriatores Magdeburgenſes, quod incommodè loquutus ſit, cum libro 4. cap. 32. *Sacrificium jugeCorporis & Sanguinis Chriſti* in Eccleſia commendat. Scilicet, id incommodum errori, firmandæ commodum veritati.

Non minùs ſpiritum produnt, quo aguntur, cùm in Sanctiſſimo Patre & Martyre coarguunt illa verba lib. 5. cap. 19. *Sicut Eva ſeducta eſt ut effugeret Deum: ſic Virgo Maria ſuaſa eſt obedire Deo, uti Virginis Evæ Virgo Maria fieret Advocata.* Diſplicet nempe hæreticis hominibus, quòd tam antiquo tempore inconcuſſo teſtimonio Traditio de Sanctorum invocatione confirmetur.

Durius paulò eſt quod lib. 2. cap. 63. ſtatuit Irenæus, *Animas characterem corporis, in quo etiam adaptantur, cuſtodire eumdem*, corpore ſolutas licèt, *& habere hominis figuram, ut etiam cognoſcantur*. Sed corpoream eſſe Animam, & corporeos item Angelos Veterum plurimi ſenſerunt: nec id hæreſeos notâ inuri debet.

Animam rationalem naturâ immortalem cenſet S. Irenæus, & pœnas impiorum æternas.

Nævum alterum ſeu potiùs graviſſimum errorem *Sancto Irenæo* recentior quidam Criticus affinxit, quòd Animam non naturâ, ſed gratiâ dumtaxat & voluntate Dei immortalem eſſe ſenſerit Libro 3. cap. 51. & ſequentibus, præſertim 64. lib. 4. capp. 37. & 73. & lib. 5. cap. 32. Verùm aut de immortalitate naturæ non loquitur *Sanctus Irenæus*, cùm Animam immortalem negare videtur, ſed de immortalitate gloriæ & beatitudinis: hæc enim omninò ex gratia eſt: Aut certè vult ſolùm Animam indeficientem non eſſe, cùm ex nihilo condita ſit; ſed in nihilum redigi poſſe, ſi Deus manum conſervatricem ſubtraheret. Is *Sancti Irenæi* ſenſus eſt libro 2. cap. 64. *Propheticus ſermo, Protoplaſtus (ait) factus eſt in animam vivam: docens nos quoniam ſecundùm participationem vitæ vivens facta eſt Anima, ita ut ſeparatim quidem Anima intelligatur, ſeparatim autem quæ erga eam eſt vita. Deo itaque & vitam & perpetuam perſeverantiam donante, capiunt animæ, primùm non exiſtentes, dehinc perſeverare, cùm eas Deus & eſſe & ſubſiſtere voluerit. Principari enim debet in omnibus & dominari voluntas Dei; reliqua autem omnia huic cedere & ſubdita eſſe.* Sanè cùm inconcuſſum ſit iſtud Sancti Irenæi principium lib. 5. *Deus liberè & ex ſua poteſtate diſpoſuit & perfecit omnia, & eſt ſubſtantia omnium voluntas ejus*: Hinc ſequitur res omnes a Deo conditas tamdiu ſubſiſtere, quamdiu voluerit Deus. *Quando omnia quæ facta ſunt initium facturæ ſuæ habeant; perſeverant autem quoadusque ea Deus & eſſe & perſeverare voluerit*; [ut idem ait lib. 2. cap. 65.] Cùm igitur Animas creando, illas ſemper ſubſiſtere ac permanere voluerit, conſequens eſt ut perire non poſſint, cùm omnipotentem Dei voluntatem fruſtrare nihil poſſit. Sunt igitur naturâ immortales, ut *Sanctus Irenæus* confirmat libro 5. cap. 7. *Quæ ſunt ergo mortalia corpora? Nunquidnam animæ? Sed incorruptibiles animæ, quantùm ad comparationem mortalium corporum. Inſufflavit enim in faciem hominis Deus flatum vitæ, & factus eſt in animam viventem. Flatus autem vitæ incorporalis eſt. Sed non mortalem quidem poſſunt dicere hominem ipſum flatum vitæ exiſtentem. Et propter hoc David ait: Et anima mea illi vivet, tamquam immortali ſubſtantiâ una ejus exiſtente. Sed neque ſpiritum poſſunt dicere mortale corpus. Quid igitur ſupereſt dicere mortale corpus, niſi plaſma, id eſt caro, de qua ſermo eſt ei; quoniam vivificabit eam Deus? Hæc enim eſt quæ moritur & ſolvitur, Sed non anima neque ſpiritus. Mori enim eſt vitalem amittere habilitatem & ſine Spiramine in poſterum: & inanimalem & immobilem fieri, & deperire in illa ex quibus & initium ſubſtantiæ habuit. Hoc autem neque animæ evenit. Flatus eſt enim vitæ: neque ſpiritui; incompoſitus eſt enim & ſimplex ſpiritus, qui reſolvi non poteſt, & ipſe vita eſt eorum qui percipiunt illum.* Quamobrem & pœnas impiorum æternas fore docet libro 3. cap. 47. *Pœna*, inquit, *eorum qui non credunt Verbo Dei, & contemnunt ejus adventum & convertuntur retrorſum, adampliata eſt, non ſolùm temporalis, ſed æterna facta. Quibuſcumque enim dixerit Dominus, Diſcedite a me maledicti in ignem perpetuum, iſti erunt ſemper damnati.*

Hebraicè neſcivit Irenæus, unde quaſdam Hebraicorum nominum etymologias perperam aſſignavit. Lib. 2. cap. 41. de nomine Jeſu ita ſcribit: *Jeſus nomen ſecundùm propriam Hebræorum linguam, literarum eſt duarum & dimidia.... Et ſecundùm antiquam Hebraicam linguam cœlum eſt.* Id autem ex verbis Angeli Matth. 1. falſi convincitur, qui nominis Jeſu ſignificationem exponens, docet ipſum ſignificare Salvatorem. *Vocabis nomen ejus Jeſum, ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum.*

Et cap. 66. ait, nomen *Adonai aliquando nominabile & admirabile ſignificare, aliquando autem duplicata litera, Delta, cum aſpiratione, ut puta Addhonai, profinientem & ſeparantem terram ab aqua.* Et ſimilia etyma vocum *Sabbaoth*, & *Jaoth* Hebræis prorſus incognita ibidem affert. Ejuſdem rationis ſunt, id eſt, æquè omnibus qui Hebraicè norunt inaudita, quæ ibidem ait: Deum Hebraicè *Baruch* dici, antiquaſque & primas Hebræorum literas Sacerdotales nuncupatas decem numero eſſe, & ſcribi quaſque per quindecim.

SCHOLION.

Ex iſto Articulo hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notarunt Religioſi Cenſores: *Non eſt hæreſis dicere, Animas & Angelos eſſe corporeos.*

R. Quamvis corpoream eſſe Animam rationalem, corporeos item Angelos, falſum ſit, idque aſſeri non poſſit abſque errore: illa tamen opinatio, inquiebam, *Hæreſeos nota inuri non debet; cùm id Veterum plurimi ſenſerint*. Id autem ſcripſi, ut *Sanctum Irenæum*, qui in ea ſententia fuit, a calumniis Hæreticorum vindicarem. Conſtare corporibus Angelos, ſed iiſdem æthereis ac ſubtilibus, quæ nihil quominus ſpiritus appellentur, prohibere poſſint, ſenſerunt præter Sanctum Irenæum, *Sanctus Juſtinus* Martyr in Dialogo cum Tryphone, *Methodius* Martyr apud *Photium*, Cod. 234. *Origenes* lib. 1. *De Principiis*, cap. 6. lib. 2. cap. 8. & lib. 4. *Sanctus Clemens Alexandrinus* lib. 1. *Pædagogi*, cap. 6. *Sanctus Baſilius* lib. *De Spiritu Sancto*, cap. 16. *Sanctus Macharius* Hom. 4. *Joannes Theſſalonicenſis* in Dialogo quem laudavit Septima Synodus generalis. De Angelis & Anima *Tertullianus* idem ſenſit: Quam opinionem amplexus eſt & *S. Auguſtinus* lib. 2. *De Trinitate*, cap. 7. Enarratione in Pſalmum 85. cùm illa verba, *Eruiſti animam meam ex inferno inferiori*, explicat. lib. 3. *De Geneſi ad literam*, cap. 10. Sermone 277. aliàs 101. *De Diverſis*. cap. 9. & Epiſtolâ 14. aliàs 115. ad *Nebridium*. Eidem opinioni, quoad Angelos ſubſcripſit *Claudianus Mamertus* libro 3. & *Sanctus Fulgentius* libro *De Trinitate*. Sed & *Caſſianus* Collatione 7. cap. 13. tam Angelos quàm hu-

manas Animas habere corpora aſſerit. Angelos quidem meros eſſe ſpiritus docent alii Patres; Hæc verior ſententia & Scripturæ ſacræ magis congruens; Veruntamen Eccleſiæ judicio finita non eſt hæc Quæſtio, ut tot Veterum Patrum opinio nunc pro hæreſi habenda ſit. Propugnanda non eſt equidem, quia jam in Eccleſia & apud Catholicos omnes Theologos ea ſola recepta eſt ſententia, quæ Angelos & Animas corporis expertes aſſerit, & ſimplices ſpiritus eſſe docet ab omni materiæ phyſicæ concretione immunes; Sed illa tamen Veterum opinio non eſt damnanda ceu hæreſis. Id a *Sancto Thoma* diſcimus, in Quæſtionibus Diſputatis, Quæſtione 16. *De Dæmonibus* Articulo 1. ſcribente; *Reſpondeo dicendum, quòd ſive dæmones habeant corpora ſibi naturaliter unita, ſive non habeant, hoc non multùm refert ad Fidei Chriſtianæ doctrinam.*

Nota.

SS. PP. diſcrepantiam de Angelorum natura, an nempe corpore quamvis præſtantiore ac quammaxime ſubtiliore conſtent, an potius illius omnino ſint expertes, exhibet Petavius *Theolog. Dogmat. tom. 3. lib. 1. cap. 2. & 3.* Non deſinit tamen oſtendere optimè omnes Theologos, ex iis, quæ in S. Scriptura continentur, quæque communior PP. doctrina docet, in eam tandem abiiſſe ſententiam, ut aſſerant Angelos, ac Animam hominis meros eſſe ſpiritus, omni quantumvis ſubtiliſſima, ac præſtantiſſima materia exutos. Illud etiam prope finem *cap. 3.* animadvertendum putat non eſſe in ſola voce ſiſtendum, dum antiquorum quidam Angelos Animaſque corpore non carere aſfirmarunt; cum non omnes *corporis* vim, ac ſignificationem ad verum deſignandum corpus uſurpaverint. Aliquos igitur Angelos *corporeos* dixiſſe obſervat, quia *corporei* ſignificationem in eo intellexerunt ſenſu, ut quidquid in loco definito continetur, eo movetur, deſignaret; quo ſenſu nil prohibet dicere Angelos eſſe corporeos. Alios *corporeum* id omne appellaſſe animadvertit, quod omnino ſimplex non eſt; atque ita illius perfectiſſimæ ſimplicitatis defectu, quæ ſolius Dei eſt, Angelos corporeos appellaſſe. His tamen optime a Petavio obſervatis, addere e contra eſt ex Th. Alethino corporis nuncupatione nonnullos craſſiorem materiam intellexiſſe, atque in hoc ſenſu Angelos incorporeos judicaſſe, quamvis tenuiſſimo corpore indutos exiſtimaverint. Ex his omnibus conſpicuum eſt hanc de Angelorum, Animæque natura quæſtionem apud Veteres ſatis exploratam non fuiſſe. Videndus etiam P. Auguſtinus Calmet in Diſſertatione de Natura Angelorum.

DISSERTATIO VIII.

De Doctrina Sancti Clementis Alexandrini: & de Nævis ipſi verè, aut perperam affictis.

SAncti *Clementis Alexandrini* Doctrinam aliqua notandam cenſurâ non putarunt Euſebius, & Sanctus Hieronymus. Hic de ejus Operibus ita cenſet in Epiſtola ad Magnum: *Clemens Alexandrinæ Eccleſiæ Presbyter, vir meo judicio omnium eruditiſſimus, octo ſcripſit Stromatum libros, & totidem Hypotypoſeon, & alium contra Gentes, Pædagogi quoque volumina tria. Quid in illis indoctum? Immo quid non è media Philoſophia eſt?*

Illum hoc exornat elogio ſanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 6. *contra Julianum*, pag. 205. col. 1. *Clemens qui Sanctos Apoſtolos ubique ſequitur, quique infinitas Græcorum Hiſtorias audiendo acceperat*, &c.

Non ita fuit in Clementem Alexandrinum benignus Gelaſius Pontifex Maximus, qui in Synodo Romana ejus libros in Apocryphorum claſſem rejecit. Caſſiodorus lib. 4. Divinarum Inſtitutionum, *Ipſum aliqua incautè locutum fuiſſe* teſtatur. Nos quid jure, quid injuria ipſi objiciatur, expendimus.

I. Primò itaque objicitur adversùs Clementem Alexandrinum, quòd de Verbo Dei, ac Filio malè ſenſerit, lib. 7. Stromatum pag. 504. ſcribens; *Perfectiſſima autem, & ſanctiſſima, & maximè principalis, & quæ maximè imperat, & eſt maximè regia, longè beneficentiſſima, eſt Natura Filii, quæ eſt ſoli omnipotenti propinquiſſima.* Iſtud autem Arianum Dogma ſapit. Ejuſdem eſt rationis, quod ait ibidem, *Dominum omnium a nullo prohiberi poſſe, maximè cùm boni, & omnipotentis Patris voluntati ſervit.* Et lib. 1. Pædagogi. cap. 8. vocat eum *Humanitatis Dei ſinceram adjutorem*, & in libro Hypotypoſeon, qui nunc non extat, inter alios errores, portentoſæ adversùs Verbum divinum blaſphemiæ exaratæ erant (ut a Photio ſummæ eruditionis viro, & accuratiſſimo librorum Cenſore, memoriæ proditum eſt, in Bibliotheca Cod. 109.) *Hypotypoſes quidem*, inquit, *diſceptationem continent locorum aliquot veteris novique Teſtamenti, quæ etiam ſummatim explicat, & interpretatur. Etſi autem rectè in quibuſdam ſentire viſus eſt: in aliis rurſus impiè omnino, fabuloſèque diſſerit. Aſſerit enim materiam æternam eſſe, & ideas veluti certis decretis induci fingit. Filium quoque in rebus creatis numerat. Ad hæc, animarum migrationem, multoſque ante Adamum mundos prodigiosè comminiſcitur, Evam prætereà ex Adamo, non ut ſacri Libri tradunt, ſed obſcœnè, atque impiè educit. Angelos quoque cum fœminis congreſſos, liberos inde ſuſtuliſſe ſomniat. Quin & Verbum carnem non eſſe factum, ſed ita viſum duntaxat. Duo ad hæc Patris Verba finxiſſe deprehenditur, quorum minus mortalibus ſit viſum. Imò ne hoc quidem: ſic enim ſcribit: Dicitur quidem & Filius Verbum æquivocè cum patrio Verbo. Verùm neque hoc illud Verbum eſt, quod caro factum eſt; neque etiam patrium illud Verbum, ſed vis quædam ac poteſtas Dei, tanquam a Verbo ipſo profluens, mens effecta, hominum animos pervaſit. . . . Quanquam & aliud id genus ſexcenta, blaſphemâ voce nugatur.* Arianæ ergo hæreſeos fundamenta poſuit Clemens Alexandrinus.

De Filio Dei rectè ſenſit Clemens Alexandrinus, nec favet Socinianis.

Reſpondeo nonnulla quidem in Clementis Alexandrini Operibus minus propriè dicta de Filio Dei reperiri, ut conſtat ex locis laudatis, quod & nonnullis aliis Patribus commune eſt, qui, *Antequam in Alexandria tanquam dæmonium meridianum Arius naſceretur, innocenter quædam & minùs cautè loquuti ſunt, & quæ non poſſint perverſorum hominum calumniam declinare.* (ut ait ſanctus Hieronymus in Apologia 2. adversùs Rufinum) Sed quoad ſubſtantiam ipſam Catholici de Filii divinitate Dogmatis non erraſſe Clementem Alexandrinum, & nihil aliud intellexiſſe conſequenter, cùm dixit, *Naturam Filii eſſe omnipotenti propinquiſſimam; & ipſum omnipotentis Patris voluntati ſervire*, quàm ipſum habere eandem naturam cum Patre, & eandem voluntatem, ab ipſo communicatam ineffabili generatione, conſtat ex hoc & aliis ejus locis. Hoc enim ipſo in loco propria ſolius Dei attributa Filio Dei tribuit, verbis ſanè magnificis: *Nunquam a ſua excedit ſpecula Dei Filius, ut qui non dividatur, non diſſecetur, non*

tranſ-

Digitized by Google

tranſeat de loco ad locum, ſit autem ſemper ubique, & continetur nuſquam: tota mens, tota lux paterna, totus oculus, qui omnia videt, omnia audit, ſcit omnia, poteſtate ſcrutatur poteſtates. Ei ſubjecta eſt univerſa militia Angelorum & Deorum: Verbo, inquam, paterno, quod ſanctam ſuſcepit diſpenſationem propter eum qui ſubjecit ..... Dei autem eſſe Filium, & eum eſſe Servatorem & Dominum, quem nos dicimus, apertè divina oſtendunt Prophetia.

Et in Admonitione ad Gentes, adhuc de Filio Dei loquitur magnificentiùs: *Verbum divinum*, inquit, *quod revera eſt Deus manifeſtiſſimus, quod eſt univerſorum Domino exæquatum, quoniam erat ejus Filius: & Verbum erat in Deo, neque quando eſt primùm prædicatus, non creditus, neque quando ſuſcepit perſonam hominis; nec quando carne formatus, egit ſalutarem actum humanitatis, ignoratus. Fuit enim verus ac germanus decertator, & ſua creatura propagator; celerrimè autem omnibus traditus, cùm ſole celeriùs ortus eſſet, ex ipſa paterna voluntate, facillimè fecit ut Deus nobis illuceſceret, unde nam ipſe eſſet, & quis eſſet, per ea qua docuit, & demonſtravit, oſtendens; fœderis initor & reconciliator, & Servator noſter, Verbum, fons vivificus, pacificus, qui per univerſam terræ faciem diffunditur, per quem effecta ſunt omnia, pelagus bonorum.*

Et pag.4. ejuſdem libri, Chriſti divinitati æquè diſertè atteſtatur. *Habes ergo promiſſionem*, inquit, *habes benignitatem, evade gratiæ particeps, & meum ſalutare canticum ne ita exiſtimes eſſe novum, ut vas, vel domus: erat enim ante Luciferum, & In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Eſt autem vetus error: Res verò nova veritas videtur. Sive ergo veteres Phryges docent fabuloſæ capræ: ſive rurſus Arcades, qui eos ante Lunam fuiſſe deſcribunt Pöetæ, ſive Ægyptios, hi qui hanc primam produxiſſe terram, Deoſque & homines ſomniant: nullus certè eorum fuit ante hunc mundum: nos autem ſumus ante mundi conſtitutionem, qui eo quòd eſſe oporteret, in ipſo priùs Deo ſumus geniti. Dei Verbi ſumus aut figmenta, ratione prædita. Per quem antiqui ſumus, quoniam In principio erat Verbum. Sed quoniam Verbum quidem erat, ab alto petita origine, divinum univerſorum principium & fuit, & eſt. Quia autem nunc nomen accepit olim ſanctificatum, poteſtate dignum, Chriſtus, novum mihi vocatum eſt canticum. Hic ergo Verbum Chriſtus, ut nos olim eſſemus, erat enim in Deo, & ut bene eſſemus, cauſa fuit. Nunc autem apparuit hominibus hoc ipſum Verbum, quod ſolum eſt ambo, Deus & Homo: & eſt nobis omnium cauſa bonorum, a quo edocti rectè vivere, ad vitam æternam tranſmittimur. Hoc eſt canticum novum, adventus qui nunc refulſit in nobis, Verbi quod erat in principio, & prius fuit. Apparuit autem nuper, qui priùs erat, Servator: apparuit qui eſt, in eo qui eſt, quoniam Verbum quod erat apud Deum, Doctor apparuit, per quod omnia ſunt fabricata. Verbum, quod cùm olim vitam cum creatione, ut opifex dediſſet; poſtquam tanquam Magiſter ſe manifeſtavit, bene vivere docuit, ut æternam vitam poſtea ut Deus ſuppeditaret.*

Sed nihil luculentius eſt iis quæ habet lib.1. Pædagogi, cap.8. *Nihil ergo*, inquit, *odio habet Deus. Sed neque Verbum: utrumque enim unum eſt, nempe Deus. Dixit enim: In principio erat Verbum, & Verbum erat in Deo, & Deus erat Verbum.*

Et libro 3. cap.8. de Filio Dei hæc habet ſanè magnifica: *Eſt enim minimè indigens* homo, *qui Verbum habet Deum omnipotentem, & nullo eorum quibus opus habet, nunquam eget. Verbum enim poſſeſſio eſt, cui nihil deeſt, & cauſa omnis copiæ.* Sic tandem in fine *Pædagogi* Filium cum Patre orat: *Propitius eſto tuis, o Pædagoge, pueris, Pater, auriga Iſraël, Fili & Pater, unum ambo, Domine.* Et mox Sanctiſſimam Trinitatem hunc in modum laudat: *Gratias agamus ſoli Patri & Filio, Filio & Patri, Pædagogo & Magiſtro Filio, unà cum Sancto Spiritu, per omnia unè; in quo omnia; per quem omnia unum; per quem eſt quod ſemper eſt; cujus membra omnes; cujus ſunt gloria & ſæcula: Qui & undequaque bonus, undequaque pulcher, undequaque ſapiens, undequaque juſtus; cui gloria nunc & in ſæcula ſæculorum. Amen.* Quibus verbis plena & perfecta conſubſtantialis Trinitatis, id eſt, unius Dei in tribus perſonis Patre, Filio, & Spiritu Sancto ſubſiſtentis confeſſio & laudatio continetur.

Quod ſpectat Hypotypoſeon Clementis Alexandrini libros, veriſimilius eſt errores quos in iis adnotavit Photius, fuiſſe in hoc Opus maximà ex parte ab Hæreticis intruſos, quod Photius ipſe ſuſpicari ſe ſignificat, cùm ait: *Quanquam & alia id genus ſexcenta, blaſphema voce nugatur, ſeu ipſe, ſive quis alius ejus perſonam indutus.* Certè a poſterioribus Arianis depravata ejus Opera veriſimile eſt. Si enim Arianæ Sectæ Principes aliquid apud Clementem noſtrum invenire potuiſſent, quod ſuo dogmati faviſſet, utique, ſicut exultant victores capta præda, illud magnâ oſtentatione protuliſſent. At nunquam ex Clementis Alexandrini Scriptis factitatum Orthodoxis negotium eſt, ut conſtat ex Sanctis Patribus, qui in ipſorum refellendis objectionibus laborarunt. Argumento eſt itaque Clementis Alexandrini Libros tam portentoſis erroribus fœdatos tunc non fuiſſe. Favet huic conjecturæ Ruſinus in Apologia Origenis; *Clemens*, inquit, *altus Preſbyter, & Magiſter illius Eccleſiæ, in omnibus penè libris ſuis Trinitatis gloriam, atque æternitatem unam eandemque deſignat; & interdum invenimus aliqua ejus Capitula, in quibus Filium Dei Creaturam dicit. Non quidem credibile eſt de tanto viro, tam in omnibus Catholico, tamque erudito, ut vel ſibi contraria ſenſerit; vel ea, quæ de Deo, non dicam credere, ſed audire quidem impium eſt, ſcripta reliquerit.*

Clemens Alexandr. Chriſtum Paſſionis penitus expertem fuiſſe non ſenſit.

II. Secundò. Objicitur adversùs Clementem Alexandrinum, quòd ſcripſerit lib.6. Stromatum pag.468. Chriſtum paſſionis penitus expertem fuiſſe, nec revera eſuriiſſe aut ſitiſſe: *Talis enim eſt is, qui eſt cognitione prædicus, ut, in eum ea ſola cadant affectiones, quæ oriuntur ut corpus maneat, nempe fames, ſitis, & ſimilia. Sed in Servatore quidem corpus ut corpus, neceſſaria poſtulare miniſteria, ut permaneat, ridiculum fuerit. Comedebat enim, non propter corpus, quod ſancta virtute continebatur: ſed ne eis, qui unà cum eo verſabantur, in mentem veniret aliter de eo ſentire; ſicut certè poſtea quidam exiſtimarunt, eum apparuiſſe viſione, & phantaſmate. Ipſe autem paſſionis erat expers; ut quem nullus ſubiret motus affectionis, neque voluptas, nec dolor.*

Reſpondeo, Clementem excludere ſolum a Chriſto, famis, ſitiſque neceſſitatem, & affectionum obrepentes inconſultâ ratione motus. Sed non negat, quin famem, ſitim, & alias affectiones ex dignatione revera perpeſſus fuerit. Corpus quidem Servatoris ut corpus Verbo unitum, neceſſaria non poſtulabat miniſteria, quia vis infinita Verbi illud conſervare poterat abſque cibis, & ſancta virtute continere: ſed hoc ipſo quòd ſuum corpus infirmitatibus, & paſſionibus, quæ humani corporis naturam ſequuntur, Dei Filius permiſit, verè doluit, eſuriit, ſitivit, paſſus eſt, imo & mortuus. Permiſit autem, ne non veram ſuſcepiſſe carnem, ſed apparentem, & adumbratam putaretur [ut Clemens Alexandrinus

nus ait] Certè quòd Chriſtum verè paſſum exiſtimaverit, conſtat ex ipſius Admonitione ad Gentes, c.49. ubi hæc habet: *Crede, homo, homini & Deo. Crede homo, Deo viventi, qui paſſus eſt & adoratur. Credite, ſervi, mortuo; omnes homines, credite ei, qui ſolus eſt Deus ex omnibus hominibus.* Et pag.76. *Itaque, qui eſt dilectus & Altor noſter, Verbum effudit pro nobis ſuum Sanguinem, ſalutem humanæ naturæ afferens, per quem, qui in Deum credidimus, ad mamillam Patris, quæ curarum oblivionem inducit, nempe Verbum confugimus.* Et lib.2. Pædagogi, cap.8. *A ratione alienum eſt,* inquit, *ut qui audierimus Dominum ſpinis fuiſſe coronatum, ipſi venerabili Domini Paſſioni per ludum inſultantes, habeamus capita redimita floribus.* Eam fuiſſe Clementis ſententiam colligi præterea poteſt ex Origene, qui uti ex Eccleſiæ, ſic ex Scholæ Alexandrinæ doctrina, in qua Magiſtrum audierat Clementem, ita ſcribit lib.2. contra Celſum: *Si, ut ait Celſus, nihil doloris ac moleſtiæ Jeſus ſenſit per illud tempus; quonam pacto qui poſtea ſecuti ſunt, Jeſum adhibere potuerunt in exemplum patiendi laborioſa qualibet, ac moleſta propter pietatem, ſi humana non eſt revera, ſed ſola ſpecie perpeſſus?*

Clemens Alexandrinus Chriſtum pulchra & eleganti corporis formâ fuiſſe negat.

III. Tertiò objicitur adversùs Clementem Alexandrinum, quòd Chriſtum pulchra & eleganti corporis formâ fuiſſe, neget, lib.3. Pædagogi c.1. *Ipſum autem Dominum,* inquit, *fuiſſe aſpectu deformem, teſtatur Spiritus per Iſaiam: Et vidimus ipſum, & non habebat ſpeciem, nec pulchritudinem, ſed ſpecies ejus vilis, deficiens præ hominibus. Quis eſt autem Domino præſtantior? Sed non carnis pulchritudinem, quæ viſione apprehenditur, ſed veram animæ & corporis oſtendit pulchritudinem: animæ quidem beneficentiam, carnis verò immortalitatem.* Et lib. 3. Stromatum pag.343. *Quomodo autem quæ eſt in Eccleſia apud nos œconomia, accepiſſet finem abſque corpore, cùm etiam ipſe, qui eſt caput Eccleſiæ, in carne quidem deformis & ſpecie carens tranſiit; docens nos reſpicere ad id quod eſt divinæ cauſæ inaſpectabile, & incorpoream.* Et lib.6. pag.446. *Jam verò Dominus non fruſtra voluit uti vili & humili forma corporis, ne quis ſpeciem laudans, & admirans pulchritudinem, abſiſtat ab iis quæ dicuntur; & attendens iis quæ relinquantur, ab iis abducatur quæ percipit intelligentia.*

Reſpondeo, nedum erroris notam non mereri illam Clementis Alexandrini ſententiam, ſed oppoſita probabiliorem Eruditis pleriſque videri. Nam præter ipſum, eam tuetur Origenes lib.6. contra Celſum, pag.331. ubi objicienti Celſo Chriſtum parvum fuiſſe, deformem, & humilem, ipſis fatentibus Chriſtianis, reſpondet; extra controverſiam eſſe quòd Jeſu corpus fuerit deforme, quamvis parvum ac vile fuiſſe neget. En Celſi Epicurei verba: *Quoniam divinus Spiritus erat in corpore, debebat eſſe præſtantior cæteris ſtaturâ, aut formâ, aut robore, aut voce, aut majeſtate, aut eloquentiâ. Eſt enim incredibile, cui plus divinitatis ineſſet, eam nulla re fuiſſe præſtantiorem cæteris: at hic nihilò erat potior; ſed [quod ipſi fatentur] parvus, & deformis erat, & humilis.* En verò Origenis reſponſionem: *Fatemur ſcriptum de Jeſu corpore deſpicabili, quamvis non habeantur apertè aſcriptam, parvum fuiſſe ac vile. Eſt autem locus apud Eſaiam prædicentem, venturum eum non ſupra modum decora ſpecie, nec excellenti pulchritudine: Domine, quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt? Annuntiavimus in conſpectu ejus: Sicut infantulus, ſicut radix in terra ſiti ſqualida. Non eſt ſpecies ei, nec decor, ſed ſpecies ejus ſine honore, & deficiens ſupra filios hominum.* Tunc igitur inter Chriſtianos ea inoleverat opinio, Chriſtum formâ corporis eleganti nequaquam fuiſſe, ſed deformi.

In eandem ſententiam deſcendit Tertullianus, libro de Carne Chriſti cap.9. ita ſcribens. *Denique verbis tantummodo & factis, doctrina, & virtute ſola Chriſtum hominem obſtupeſcebant. Notaretur autem etiam carnis in illo novitas miraculo habita. Sed carnis terrenæ non mira conditio: ipſa erat quæ cætera ejus miranda faciebat, cùm dicerent, Unde huic doctrina, & ſigna iſta? Etiam deſpicientium formam ejus hæc erat vox. Adeo nec humanæ honeſtatis corpus fuit, nedum cæleſtis claritatis. Tacentibus apud nos quoque Prophetis de ignobili aſpectu ejus, ipſæ paſſiones, ipſæque contumeliæ loquuntur: Paſſiones quidem, humanam carnem; contumeliæ verò inhoneſtam. An auſus eſſet aliquis ungue ſummo perſtringere corpus novum? Sputaminibus contaminare faciem niſi merentem?* Hinc Sancti Patres hæc verba Pſalmi 44. *Speciosus formâ præ filiis hominum,* de ſpirituali pulchritudine, quæ Chriſto ratione Divinitatis, & ratione animæ gratiis omnibus cumulatæ conveniret, non de corporis pulchritudine exponunt. Qua de re lege Sanctum Auguſtinum Enarratione in Pſalmum 43. dicentem: *Ut homo non habebat ſpeciem, neque decorem. Speciosus autem formâ, ex eo quòd eſt præ filiis hominum.* Lege & expoſitionem Pſalmi 44. Hinc & in Pſalmum 118. ait: *Sponſus non carne, ſed virtute formoſus.*

Chriſtum uno tantùm anno prædicaſſe, Clemens Alexandrinus cenſet.

IV. Quartò. Objicitur adverſùs Clementem Alexandrinum, quòd ſcripſerit *Chriſtum uno tantum anno prædicaſſe*, l.1. Stromat. pag.244. *Erat Jeſus veniens ad baptiſma, quaſi triginta annorum, & quòd anno ſolo oporteret eum prædicare, hoc quoque ſic ſcriptum eſt: Annum acceptabilem Domini prædicatum miſit me. Hoc & Propheta dixit, & Evangelium.*

Fateor Clementem in ea fuiſſe ſententia, quæ Evangelicæ minus conſona eſt hiſtoriæ: ſed non eſt error ille tam gravis, utì propter eum debeat explodi ipſius auctoritas. Nihil enim verò Scriptura, aut Traditio disertè aſſerunt de tempore prædicationis Chriſti, utì nec de ætate qua mortuus eſt; quamvis probabilius colligatur ex Scriptura quatuor Paſchata inter initium prædicationis Chriſti & ejus mortem intercurriſſe, ita ut in quarto mortem ſubierit.

Error Clementis Alexandrini de Chriſti, & Apoſtolorum prædicatione in inferis.

V. Quintò. Objicitur adverſùs eumdem Patrem, quòd ſenſerit, nedum Chriſtum, verùm etiam Apoſtolos, ad Inferos deſcendiſſe, & ſua prædicatione eos ad fidem convertiſſe, qui apud Gentes, Philoſophia duce, rectè vixerant. Ita enim lib.6. Stromat. pag.450. diſſerit: *Iis autem,* inquit, *qui erant juſti ex Philoſophia, non ſolùm opus erat fide in Dominum, ſed etiam ut diſcederent à cultu Simulacrorum. Jam verò revelata eis veritate, ipſi quoque pœnitentiâ ducti ſunt, propter ea quæ fecerant. Quamobrem prædicavit Dominus iis quoque qui erant apud Inferos .....* Et ſubjungit: *Dominum annuntiaſſe Evangelium iis qui perierant in diluvio.* Et mox: *Oſtenſum eſt autem in ſecundo quoque Stromate, Apoſtolos ad inſtar Domini, iis quoque qui erant apud Inferos, annuntiaſſe Evangelium. Oportebat enim, ut exiſtimo, ſicut hìc, ita illic quoque, optimos ac præſtantiſſimos Diſcipulos eſſe Magiſtri Imitatores, ut unus quidem eos qui erant ex Hebræis, alii verò Gentes ad converſionem deducerent, hoc eſt, eos qui in juſtitia, quæ ex Lege, & ex Philoſophia vixerant quidem, ſed non perfectè, verùm cum errore & prolapſione vitam tranſegerant. Hoc enim divinum decebat conſilium & providentiam, ut qui in juſtitia majorem habuere dignitatem & merita, & præ cæteris egregiè vixerant, & eorum quæ peccaverant, ducti ſunt pœnitentia*

nitentiâ, etiamſi ſint in alio loco; cùm extra controverſiam ſint in eorum numero, qui ſunt Dei Omnipotentis, ſalvi fierent per propriam uniuſcujuſque cognitionem .... Si ergo Dominus nulla alia de cauſa deſcendit ad Inferos, quàm ut annuntiaret Evangelium; aut deſcendit ut annuntiaret omnibus, aut ſolis Hebræis. Atque ſi omnibus quidem, ſalvi erunt omnes qui crediderint, etiamſi ſint ex Gentibus, cùm jam illic confeſſi fuerint. Sunt enim ſalutares, & quæ erudiunt, Dei caſtigatione, adducentes ad converſionem: idque tùm poſſit anima puriùs perſpicere, quæ ſunt libera à corporibus, etiamſi obſcurentur vitiis, & perturbationibus, eò quòd non ſe ampliùs eis opponat, & impediat carnucula. Sin autem Judæis ſolùm annuntiavit Evangelium, quibus defuit ea, quæ eſt per Servatorem, agnitio & fides, clarum eſt utique, quòd cum apud Deum nullus ſit perſonarum reſpectus, Apoſtoli quoque, ſicut hic, ita etiam illic annuntiarunt Evangelium iis, qui ex Gentibus erant apti ad converſionem. In hoc autem Clementis Alexandrini loco duplex error eſt. Primus, quòd Apoſtolos prædicaſſe in Inferis aſſerat. Poſterior, quòd damnatos converſionis capaces eſſe exiſtimet.

Reſpondeo; evindentiorem eſſe priorem errorem, quàm ut benigna expoſitione molliri citata verba poſſint. At non ita evidens poſterior. Eos enim quibus Apoſtolos in Inferis annuntiaſſe Evangelium Clemens contendit, vinctos quidem fuiſſe ait, non verò damnatos. Juſtos namque ipſos fuiſſe, rectè vixiſſe, & peccatorum egiſſe pœnitentiam ſupponit: quibus proinde ſola defuerit Salvatoris explicata fides: ad quam ut ipſos adducerent Apoſtoli, Evangelium in Inferis prædicarunt.

Clemens Alexandrinus Angelos incontinentiâ peccaſſe cenſet.

VI. Sextò, objicitur adversùs Clementem Alexandrinum, quòd ſenſerit Angelos incontinentiâ peccaſſe, libro 3. Stromatum pag. 329. *Jam verò Angeli quoque quidam*, inquit, *cùm fuiſſent incontinentes, victi cupiditate, huc è cœlo deſcenderunt.* Et lib. 5. pag. 40... *Angeli illi, quibus ſuperna ſors obtigerat, delapſi ad voluptates, enuntiarunt arcana mulieribus, & quæcumque ad eorum venerunt cognitionem; cùm alii celarent Angeli, vel potiùs reſervarent in Adventum Domini.*

Hunc eſſe Clementis nævum fateor; ſed qui ipſi cum nonnullis aliis Veterum Patrum communis ſit.

VII. Septimò. In crimen vocatur, quòd Philoſophiam Græcos ad Chriſtum duxiſſe, & ipſos juſtificaſſe ſenſerit; adeoque fidei & gratiæ negaverit neceſſitatem. Ita enim ſcribit libro 1. Stromatum pag. 205. *Iis qui à Philoſophia fuere juſtificati, auxilium tanquam theſaurus reconditur: ea quoque conſenſio quæ ducit ad Dei cultum, & pietatem in Deum.* Et pag. 234. *Quamquam*, inquit, *per ſe quoque aliquando Græcos juſtificabat Philoſophia*, &c.

Clemens Alexandrinus juſtificationem Græcorum Philoſophiæ non tribuit, ſed gratiæ Dei, fidei & charitati.

Reſpondeo, Clementem Alexandrinum eatenus tribuiſſe juſtificationem Græcorum Philoſophiæ, quatenus ipſos remotè ad Chriſti cognitionem diſpoſuit, unius veri Dei tribuendo notitiam, & media ſuggerendo ad refellendos errores qui à Dei cognitione & cultu mentem abducerent. Verùm ne eam quidem remotæ ad juſtificationem diſpoſitionis rationem habere ſenſit Clemens abſque divinæ, gratiæ auxilio. Id patet ex eleganti ipſius diſcurſu pag. 234. lib. 1. Stromatum „ Quòd ſi
„ *inquit*, propter eos qui lubenter reprehendunt,
„ oportebit nos diſtinguere, cùm dicamus Phi-
„ loſophiam adjuvantem cauſam, & cooperatricem
„ veræ comprehenſionis, cùm ſit inquiſitio veri-
„ tatis, fatebimur eam eſſe diſciplinam, quæ præ-
„ cedit vim cognoſcendi; non cauſam ſtatuentes
„ eam, quæ eſt cauſa adjuvans, neque continens
„ id quod adjuvat & ei cooperatur; nec pe-
„ rinde ac non ſit veritas abſque Philoſophia.
„ Nam omnes ferè abſque Diſciplinarum orbe,
„ & Græca Philoſophia; alii autem etiam abſque
„ literis, divinâ & barbarâ moti Philoſophiâ,
„ poteſtate eum, qui de eo eſt, per fidem acce-
„ pimus ſermonem, eruditi ſapientia, quæ per ſe
„ operatur. Quod autem facit cum alio, cum ſit
„ imperfectum ut per ſe operetur, cooperans, &
„ coadjuvans dicimus, ut quod ſit nominatum cau-
„ ſa eò quòd unà venerit cum alio; per ſe autem
„ non poſſet præbere verum effectum. Quamquam
„ per ſe quoque aliquando Græcos juſtificabat Phi-
„ loſophia, ſed non ad univerſam ac generalem ju-
„ ſtitiam, ad quam cooperatrix, & adjutrix in-
„ venitur: ſicut primus & ſecundus gradus ei
„ qui aſcendit in cœnaculum, & Grammaticus ei
„ qui eſt Philoſophaturus. Non quòd per ejus
„ ablationem univerſo ac generali verbo deſit
„ aliquid, vel perimatur veritas: Nam & viſus,
„ & auditus, & vox confert ad veritatem. Mens
„ autem eſt quæ eam appoſitè & naturaliter co-
„ gnoſcit. Sed ex iis quidem quæ adjuvant, &
„ cooperantur, alia quidem majorem, alia verò
„ minorem vim afferunt. Perſpicuitas itaque opem
„ fert ad tradendam veritatem: & Dialectica,
„ ne proſternamur ab Hæreſibus, quæ faciunt
„ incurſiones. Et eſt quidem per ſe perfecta, &
„ nullius indigna Servatoris doctrina, cùm ſit
„ Dei virtus, & ſapientia. Accidens autem Græ-
„ ca Philoſophia, non veritatem facit potentio-
„ rem, ſed debilem adversùs eam efficit Sophi-
„ ſticam argumentationem, & propulſans dolo-
„ ſas adversùs veritatem inſidias, dicta eſt vi-
„ neæ apta ſepes, & vallus. Et quæ eſt quidem
„ ex fide veritas, tanquam panis neceſſaria eſt
„ ad vivendum; quæ autem præcedit Diſcipli-
„ na, eſt obſonio ſimilis & bellariis: deſinente
„ verò cœnâ, ſuavis placentula, ut ait Pindarus
„ Thebanus.

Idem innuit *pag.* 207. dicens: „ Atque erat qui-
„ dem ante Domini adventum, Philoſophia Græ-
„ cis neceſſaria ad juſtitiam: nunc autem eſt u-
„ tilis ad Dei cultum & pietatem iis qui fidem
„ colligunt per demonſtrationem. Quoniam pes,
„ *inquit*, tuos non offenderit, ſi quæ bona ſunt
„ ad Dei providentiam referas, ſive Græca ſint,
„ ſive noſtra. Omnium enim bonorum Deus eſt
„ cauſa; ſed aliorum quidem principaliter, ut
„ Teſtamenti veteris & novi: aliorum autem per
„ conſequentiam, ſicut Philoſophiæ. Fortè etiam
„ principaliter tunc etiam Græcis data fuit, priuſ-
„ quàm Dominus Græcos quoque vocaſſet. Nam
„ ipſa quoque Græcos Pedagogi more docebat,
„ ſicut Lex Hebræos, ad Chriſtum. Præparat er-
„ go Philoſophia, ei viam muniens qui à Chriſto
„ perficitur. Jam ſapientiam, *inquit Salomon*,
„ vallo circunda, & te exaltabit, corona autem
„ voluptatis te proteget. Nam cùm tu eam, per
„ Philoſophiam, & multam rectam eruditionem
„ loricâ munieris, Sophiſtis inacceſſam ſervave-
ris. Ait ſubinde Philoſophiam ita veram ad ſapientiam, quæ in Dei cognitione & amore poſita eſt, parandam conducere, ſicut liberales Diſciplinæ ad Philoſophiam ipſam, quæ illarum eſt domina conferunt. Idque explicat exemplo Abrahæ, qui priùs ad ancillam Agar acceſſit, quàm ad Saram, priùſque ex illa ſuſcepit filium, quàm ex iſta genus Iſraëliticum propagaret. Agar autem Philoſophiæ & ſæcularium Diſciplinarum figura eſt: Sara typus eſt fidei & juſtitiæ. Philoſophia itaque genus Iſraëliticum non parit, id eſt juſtum, ſed ſola fides & ſapientia.

Certè fidem & charitatem neceſſariam eſſe ad juſtificationem, eaſque ſupernaturale ac divinum

eſſe

eſſe munus, Clemens Alexandrinus diſertè aſſerit non uno in loco. Sic enim *libro* 2. Stromatum *pag.*273. „ Juſtus autem ex fide vivet, quæ eſt in Teſtamento & præceptis, quoniam hæc duo nomine & tempore, ætate & profectu data œconomicè. cùm poteſtate quidem unum ſint, illud quidem novum, hoc verò vetus, per Filium ab uno Deo ſuppeditantur...... Non eſt ergo amplius fides meritò reprehendenda ut & facilis, & vulgaris, & quæ ſit quorumlibet. Si humanum enim eſſet ſtudium (ut exiſtimant Græci) etiam extinctum eſſet. Sin autem augetur, non eſt ubi non eſt. Dico ergo fidem ſive fundata ſit a charitate, ſive etiam a timore, (ut dicunt accuſatores) eſſe divinum aliquid, ut neque ab alia mundana amicitia diſſolvatur, neque a timore præſente divellatur. Charitas enim eâ, quæ illi cum fide intercedit, amicitiâ, facit fideles. Fides autem eſt baſis, ac ſtabilimentum charitatis, viciſſim inducens beneficentiam, quando etiam legis Pædagogus timor, propterea quòd credatur, timor quoque eſſe creditur. *Et infrà*: At prima quidem ad ſalutem inclinatio nobis fides apparet, poſtquam timor, & ſpes, & pœnitentia cum continentia, & tolerantia proficientes, nos ducunt ad charitatem, & ad cognitionem.

Et *lib.*5. *pag.*306. Eandem veritatem urget adversùs Valentinum, & Baſilidem. „ Si quis ergo Deum ſcit natura, ut exiſtimat Baſilides, intelligentiam eximiam, fidem ſimul & regnum vocans...... Non autem animæ libero arbitrio utentis rationalem aſſenſionem dicit fidem: ſunt ergo ſupervacanea præcepta tam in Veteri, quàm in novo Teſtamento, cùm naturâ ſalvus fiat aliquis (ut vult Valentinus) & ſit naturâ fidelis & electus [ut putat Baſilides.] Fieri autem poterat ut abſque Adventu Servatoris, aliquo tandem tempore poſſet natura reſplendeſcere. Sin autem neceſſarium dixerint Adventum Domini, evaneſcunt eis naturæ proprietates, cùm doctrinâ, & purgatione, & bonorum operum effectione, non autem naturâ ſervetur electio.

Gratiæ etiam neceſſitatem ad juſtificationem, & ad omne bonum opus diſertè adſtruit, *lib.*5. *pag.*309. „ Gratiâ ſervamur, *inquit*, ſed non abſque bonis operibus: ſed oportet quidem, cum naturâ apti ſimus ad bonum, ad id aliquod adhibere ſtudium. Oportet autem mentem quoque habere ſanam, & quæ nulla retardetur pœnitentia a boni venatione, ad quod quidem maximè divinâ opus habemus gratiâ, rectaque doctrina, caſtaque & munda animi affectione, & Patris ad ipſum attractione.

Et libro 6. pag.501. & 502. Dei notitiam, quanta ad juſtificationem neceſſaria eſt, abſque gratia non haberi contendit. *Cæterum*, inquit, *qui ex Græcis gloriantur, quòd ab eis comprehenſa fuerit veritas, dicant nobis, a quonam glorientur ſe didiciſſe? A Deo quidem non dixerint, ab hominibus autem confitentur. Et ſi hoc ita eſt, aut a ſeipſis ferò didicerint, aut ab aliis ſimilibus. Sed non ſunt fide digni, cum de Deo dicunt homines, quatenus homines. Neque enim qui homo eſt, poteſt pro dignitate de Deo vera dicere; imbecillus & morti obnoxius, de ingenito, & eo in quem non cadit interitus, & opus de eo qui fecit. Deinde, qui non poteſt de ſeipſo vera dicere, an non multò magis ne de Deo quidem ei credendum eſt? Quantùm enim abeſt homo a Dei poteſtate, tam eſt etiam ejus oratio imbecilla, etiamſi non Deum, ſed de Deo dicat, & verbo divino.... Quanquam, qui Deum ſibi adſcribunt Magiſtrum, vix perveniunt ad Dei notitiam, opem eis ferente gratiâ ad quantulamcunque cognitionem, utpote voluntate ad voluntatem, & Sancto Spiritu Sanctam Spiritum contemplari aſſuefacientes, quoniam Spiritus ſcrutatur Dei profunda. Animalis autem homo non capit ea quæ ſunt Spiritûs. Sola ergo eſt a Deo tradita, quæ eſt apud nos doctrina, a qua dependent omnes fontes ſapientiæ, quicumque ad veritatem tanquam ad ſcopum ferantur.*

Denique lib. 7. pag. 526. hæc habet, quæ fidei & gratiæ neceſſitatem invictè probant: *Cognitio autem quæ datur ex Traditione per Dei gratiam, veluti quoddam depoſitum committitur eis qui ſeipſos doctrinâ dignos exhibuerint, ex qua eluceſcit charitatis dignitas ex luce in lucem. Dictum eſt enim: Habenti dabitur. Fidei quidem, cognitio; cognitioni autem charitas; charitati autem hæreditas. Hoc autem fit quando quis pependerit a Domino per fidem, cognitionem, & charitatem, & unà cum eo aſcenderit, ubi eſt fidei noſtræ, & charitatis Deus & cuſtos.*

Clemens Alexandr. peccati originalis propagationem non negat.

VIII. Octavò. Lis movetur Clementi Alexandrino, quòd peccati originalis propagationem in Adami poſteros negaverit, libro 3. Stromatum pag. 342. ubi contra Baſilidianos, & alios Hæreticos agens, qui nuptias damnabant, ait: *Dicant ergo nobis, ubi fornicatus eſt infans natus? Vel quomodo ſub Adæ cecidit execrationem, qui nihil eſt operatus? Reſtat ergo eis [ut videtur] conſequenter, ut dicant malum eſſe generationem, non ſolùm eam quæ eſt corporis; ſed etiam quæ eſt animæ, propter quam etiam corpus. Et quando dixit David, In peccatis conceptus ſum, & in iniquitatibus concepit me mater mea: dicit prophetice quidem matrem Evam; ſed Eva fuit mater viventium: etſi in peccatis fuerit conceptus, ſed non ipſe in peccato, neque verò ipſe peccatum.*

Reſpondeo, Clementem Alexandrinum ibi quæſtionem de peccato originali non attingere, ſed agere dumtaxat contra Hæreticos, qui liberorum procreationem eſſe execrationem effutiebant, & illo Davidis loco ad ſtabiliendum errorem abutebantur: *In iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Negat autem Clemens Infantes cadere ſub Adami execrationem ob id quòd generatio mala ſit, & peccatum, non autem ob id quòd peccatum originale non contrahant ab Adamo. Unde fatetur quidem conceptum Infantem in peccatis; ſed negat ipſum in peccato eſſe, aut eſſe peccatum, id eſt, per actionem eſſe conceptum, quæ peccatum ſit. Nec credibile eſt Clementem Alexandrinum peccati originalis propagationem in Adami poſteros negaſſe, quam aſſerebat conſtans Eccleſiæ Alexandrinæ Traditio, ut ex Sancto Athanaſio Alexandrino Patriarcha compertum eſt, Sermone in ea Chriſti verba, *Omnia mihi tradita ſunt a Patre meo*; & ex Origene Clementis ipſius Diſcipulo.

Reſpondeo ſecundò; Clementem Alexandrinum locutum ibi fuiſſe de peccato duntaxat actuali, eoque negaſſe maculatos Infantes. Pugnabat enimverò contra Baſilidianos, qui animas ante corpora creatas fuiſſe aſſerebant, & in illa anteriori vita actu peccaſſe (ut conſtat ex eodem Patre, lib. 4. Stromatum pag. 369.) *Sed Baſilidis*, inquit, *fundamentum dicit, Animam quæ prius peccaverat in alia vita, hîc pati ſupplicium: electam quidem, ut puniatur honorificè per Martyrium; aliam autem, quòd ſuo purgetur ſupplicio.* Et pag. 370. *Sed ad illa quoque Dogmata, an e corporibus in corpora migret anima, & de diabolo dicetur ſuo tempore. Nunc autem iis, quæ dicta ſunt, hæc quoque adjiciamus. Ubi eſt adhuc fides, ſi pro luendis pœnis eorum, quæ priùs peccata ſunt, ſubeatur Martyrium?* Et infrà: *Si quis autem ex eis reſpondens, dicat puniri quidem Martyrem propter peccata, quæ*

ſunt

ſunt admiſſæ ante hanc in corpus migrationem: Fructum autem rurſus eſſe percepturum vitæ, quæ hic acta fuerit; cum rogabimur, an remuneratio fiat ex providentia? Itaque cum Infantes eſſe in peccato negavit Clemens Alexandrinus, intelligi debet de peccato actuali, quod in altera vita ipſorum animæ commiſiſſent, atque ſua intuliſſent in corpora, non verò de originali. Cùm enim per Baptiſmum remitti peccata agnoverit Clemens Alexandrinus, & ſemper in Eccleſia baptizati ſint Infantes, peccatum in illis agnovit. Sic porro habet libro 1. Pędagogi cap. 6. de Baptiſmo ſcribens: *Tincti illuminamur; illuminati, in filios adoptamur; adoptati, perficimur; perfecti, immortales reddimur. Multis autem modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum & lavacrum. Lavacrum quidem, per quod peccata abſtergimus, gratia autem, qua remittuntur pœnæ, quæ peccatis debentur. Illuminatio autem per quam ſanctam illam & ſalutarem lucem intuemur, hoc eſt, per quam id quod eſt divinum perſpicimus.*

IX. Objicitur nonò. Clementem Alexandrinum in Hiſtoria ſacra fuiſſe penitus hoſpitem & peregrinum, ſiquidem Simonem Magum, & ejus debellatorem Sanctum Petrum, poſt Marcionis tempora vixiſſe ſcribit, lib. 7. pag. 549. *Similiter autem*, inquit, *Valentinum quoque dicunt audiviſſe Theodadem: Is autem fuit Pauli familiaris. Marcion enim, cùm natus eſſet eadem qua ipſi ætate, verſabatur ut ſenex cum junioribus; poſt quem Simon Petrum audiit paululum prædicantem.*

Reſpondeo ibi errorem eſſe Interpretis, vertendum enim fuit, *Ante quem, vel ſupra quem, Simon audit Petrum prædicantem*, id eſt, ante Marcionis tempora. Præpoſitio enim Græca, μετὰ variam & multiplicem ſortitur ſignificationem [ut docent Lexica] nec ſolùm ſignificat, *poſt*, quo ſenſu eam Clementis Interpres uſurpavit, præpoſterè [ut opinor] perſuadere enim mihi non poſſum, tam eruditum Sacerdotem & Doctorem ignoraſſe Actuum Apoſtolorum hiſtoriam.

Clemens Alexandr. ſimulationis & æquivocationum patronus.

X. Decimò exprobratur Clementi Alexandrino, quòd mendacii patrocinium ſuſceperit, lib. 7. pag. 524. ubi de perfecto Chriſtiano ita loquitur: *Quicquid habet in mente, id etiam fert in lingua, apud eos qui digni ſunt audire, ex aſſenſione, & certa ſententia ſimul dicens & vivens. Vera enim ſimul ſentit, & dicit, niſi quando loco medicinæ, ut medicus ad ægrotantes, ad eorum qui laborant, ſalutem mentietur, aut falſum dicet [ut ajunt Sophiſtæ.]*

Reſpondeo, Clementem Alexandrinum revera piam quamdam ſimulationem tum factis, tum verbis, licitam exiſtimaſſe, modò fiat œconomiâ charitatis, qua quis propter proximorum ſalutem, quibus ſe accommodat, ſe demittit. Quam proculdubio ſententiam & errorem a Præceptore ſuo accepit Origenes, quam & Sanctus Hieronymus ſecutus eſt in ſua cum Sancto Auguſtino diſceptatione de obſervatione legalium, & de reprehenſione Sancti Petri a Sancto Paulo: ſed ſimulationem, aut æquivocationem ſermonis, illa in hypotheſi verè proprièque mendacium non eſſe, ut exiſtimavit Sanctus Hieronymus, ita ſenſit & Clemens Alexandrinus: qui in eo ipſo in loco, mendacium omne vetitum eſſe disertè pronuntiat, & Chriſtiano ſemper indignum. *Qui autem juſtè vivit*, inquit, *nihil ex iis quæ decet fieri tranſiliens, ubi examinatur judicium veritatis, sit factis verè & ſanctè jurat. Eſt ergo ei ſuperfluum linguæ teſtimonium. Cùm ergo ſit ei ſemper perſuaſum Deum eſſe ubique, & erubeſcat non verum dicere, & falſum dicere cognoſcat ſe eſſe indignum, divina, & ſua ipſius contentus eſt conſcientia: & ideo non mentitur, neque præter pacta conventa facit aliquid. Exactione, neque jurat, ſi fuerit rogatus; neque unquam negat, ne falſum dicat, etiamſi moriatur in tormentis.* Et infrà: *Is eſt ejuſmodi ut a timore non redigatur in ſervitutem, verus in ſermone, tolerans in labore, nec in ea, quæ profertur, oratione, volens, unquam mentiens; & in ea ſe ſemper ita gerens, ut non peccet: Quando quidem ipſum mendacium, ut quod cum aliquo dolo dictum ſit, non eſt ſermo otioſus, ſed exercetur ad vitium. Undique ergo veritati teſtimonium fert is ſolus qui eſt cognitione præditus, & facto, & oratione. Semper enim in omnibus omnino ſe rectè gerit, & in ſermone, & in actione & in ipſa cogitatione. Hæc ergo eſt Chriſtiani pietas & religio.*

Clemens Alexandr. obſervantiam mandatorum Dei ſolis liberi arbitrii viribus non tribuit.

XI. Undecimò objicitur adversùs Clementem Alexandrinum, quòd converſionem peccatoris, & obſervantiam mandatorum ſolis liberi arbitrii viribus tribuerit. Sic enim habet in libro *Quis dives ſalvandus ſit*, quem a ſe Latinitate donatum, eruditiſque Notis illuſtratum inſeruit Auctario noviſſimo Bibliothecæ Patrum Combefiſius noſter: *Nec jam alibi*, inquit, *quàm in anima ipſo ſtatu ac affectione, ut Deo obſequatur, mundamque ſe præbeat, & ut tranſgrediendo mandata, vitium ac malitiam colligat, cauſam quæramus cur hæc ita utrinque eveniant.*

Reſpondeo his verbis liberi arbitrii dotem commendari, gratiæ verò neceſſitatem non negari, vel elevari dignitatem. Unde eodem in libro exponens illa Chriſti verba Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe &c.* ait: *Cæterum præclarè illud atque divinè, Si vis, colloquentis animæ liberam arbitrii facultatem oſtendit: in homine quippe tanquam libero libera erat voluntatis electio: in Deo autem dare, tanquam Domino atque arbitro. Dat autem volentibus, & ſummo ſtudio adnitentibus & orantibus, ut ſic illorum propria exiſtat ſalus. Neque enim Deus cogit, ſed quærentibus tribuit, & petentibus præbet, ac pulſantibus aperit. Si vis igitur, ſi verè vis, & te ipſum non fallis, illud compara quò defeceris. Unum tibi deeſt; illud unum quod manet, quod bonum eſt, quod jam ſupra legem eſt, quod lex non dat, quod lex non capit, quod viventium proprium eſt.*

Et infrà: exponens illa verba Domini *Quod eſt impoſſibile apud homines, eſt poſſibile Deo*; ait: *Et hoc rurſus magna ſapientia plenum eſt: Idcirco nimirum quòd homo ipſe a ſe ſuaque virtute operam ponens, ſtudenſque ac laborans ut compreſſis affectibus tranquilli animi fiat, nihil inde præſtat: ſi autem ejus palam rei deſiderio vehementius inardeſcat, diligentiamque omnem adhibeat, adjunctâ illi divinâ virtute evadat votorum compos. Deus namque volentibus animis aſpirat. Sin autem a cœpta animi alacritate abſceſſerint, etiam datus a Deo Spiritus contrahitur, Invitis enim ſalutem afferre, ejus eſt qui vim afferat; volentibus autem libero animi propoſito, ejus qui liberaliter indulgeat. Nec dormientium, & in deliciis agentium eſt Regnum cœlorum, ſed violenti rapiunt illud.* Quibus non ſolùm arbitrii libertas, ſed gratiæ neceſſitas magnificè commendatur.

Angelos a mundi vanitate liberandos, quo ſenſu Clemens Alexandr. dixerit.

XII. Duodecimò arguitur quòd in eodem libro ait Clemens, *Angelos & Poteſtates liberandos iri a mundi vanitate in revelatione gloriæ filiorum Dei.* Quibus innuit Angelos anxios incertoſque ſuæ eſſe ſalutis, noſtramque expectare liberationem, ut & ipſi liberentur, aſſerta eis beatitudine ejus præmio operæ quam in nos contulerunt: vel etiam puniantur, quòd non ſatis officio functi ſint.

Verùm reſpondeo non eam fuiſſe Clementis Alexandrini mentem: Sed ſic intelligendus eſt, ut nobis congaudere, noſtriſque muneribus beatos Angelos; noſtriſque quodammodo malis affici ſen-

ſerit; hincque adeo vanitati ſervire, quòd nobis ſtudent, contrariis etiam quandoque ſtudiis, ubi Dei voluntas non eſt ſatis illis explorata [ut in Angelo Perſarum, & Hebræorum apud Danielem videre eſt]: a qua ſervitute liberandi ſunt in revelatione gloriæ filiorum Dei: quando unum illis ſupererit gaudium ejus ſolicitudinis, qua tutelæ noſtræ invigilaverunt, gaudium ſcilicet de noſtra beatitudine, communique in Dei laudem ſocietate; Id autem affine eſt illi libertati, quà donandæ ſunt ipſæ creaturæ ſenſibiles, ut nihil amplius conferant in rerum ortus & immutationes, majorique claritate, & ſui generis perfectione augeantur.

XIII. Ultimò arguitur quòd in *Electis ex Scripturis Prophetarum*, quæ Combefiſius noſter noviſſimo ſuo Auctario Bibliothecę Patrum inſeruit, laudet Clemens Alexandrinus libros Apochryphos, ſcilicet librum Enoch & Petri Apocalypſim, ut Scripturam ſacram, multaſque ex iis fabulas, putidiſſimas quidem, & erronea dogmata obtrudat. *Ait Scriptura*, inquit, *projectos infantes, ac abortivos Angelo præſidi ac tutori contradi erudiendos, ac educandos. Eruntque*, *inquit*, *velut centum annorum Fideles in hoc ſæculo. Unde & Petrus in Apocalypſi ait: Et fulgur ignis ab infantibus illis exiliens, ac mulierum oculos perſtringeas*. Et infra: *Statim Petrus in Apocalypſi ait, Abortivos infantes ſortis melioris eſſe: hos Angelo contradi, qui diligentem eis curam adhibeat, quò perceptâ ſcientiâ, eaque imbuti potiores ſedes naneiſcantur, iis donati quibus & donarentur, ſi in corpore verſati fuiſſent*. Similis eſt furfuris quod ait; *Porro mulierum lac ex uberibus defluens concretumque, ait Petrus in Apocalypſi, minuſculas beſtias carnivoras pariet, inque eas verſo impetu devorabunt, nempe docendo ex peccatis proficiſci pœnas, &c.* Præter alia æquè cœnoſa quæ in his Electis, propterea meritò reprobandis, occurrunt.

Ad hæc reſpondeo, Opus illud vel non eſſe Clementis Alexandrini; vel Hypotypoſeωn fragmentum eſſe, Operis olim ab Hæreticis depravati rivulum impuriſſimum.

Nota.

QUidam putant Clementem exaraſſe librum Hypotypoſeon tot erroribus ſcatentem, ut ex ſuperiori diſſertatione n. 1. quando nondum veram religionem plenè cognoverat; cùmque Platonicæ Philoſophiæ nimis tunc eſſet addictus, eam cogitaſſe tum fidei veritatibus conciliare.

Interpolatum putát Natalis, corruptumque ab hæreticis, quod ex Ruffini auctoritate jam tradiderat Baronius ad an. 109. §. 2. De hujuſmodi igitur interpolatione dubitandum non credo; etenim & *ipſe* Photius qui apud Natalem *num.* 1. Hypotypoſeon errores deſcripſit, adnotavit *cod.* 210. alios ſuos libros nullo hujuſmodi errore fœdaſſe, imò ferè omnes impugnaſſe. Ipſe Bullus *l.* 2. *c.* 6. & 9. teſtatur ſe attentè Clementis Opera, quæ nunc extant, legiſſe, & neminem ex PP. antinicænis, neque ex ipſis, qui poſtea ſcripſere, luculentiùs, nitidiùſque J. Chriſti divinitatem, ejuſque cum Patre conſubſtantialitatem, ſicut Clemens fecit, docuiſſe.

DISSERTATIO IX.

De Doctrina Tertulliani.

ARTICULUS I.

Utrùm Tertullianus Montaniſta fuerit.

PROPOSITIO.

Tertullianus ad Montaniſtas defecit; eorumque errores profeſſus eſt.

PRobatur primò. Qui poteſtatem remittendi graviora peccata Eccleſiæ negavit, ob idque mœchos contendit ad pœnitentiam non eſſe recipiendos; qui præterea ſecundas nuptias ut ſtupra damnavit; qui uſquam in perſecutione fugiendum eſſe inficiatus eſt; qui denique duplicem Quadrageſimum velut Paracleti auctoritate præceptam vindicavit, Montanum ceu Paracletum agnoſcens, is errores Montaniſtarum profeſſus eſt: Atqui hos omnes errores propugnavit Tertullianus: Ergo Tertullianus Montaniſtarum errores profeſſus eſt.

Major certa eſt. Hi enim præcipui fuerunt errores Montaniſtarum. Probatur Minor quoad ſingulas partes, ex ipſius Tertulliani Scriptis: Et primò quidem quòd poteſtatem remittendi graviora peccata Eccleſiæ conceſſam a Chriſto negaverit, ob idque Mœchis aſſeruerit patere non poſſe pœnitentiæ aditum, ſeu veniam ipſis & communionem tribui non poſſe ab Eccleſia; probatur ex libro de Pudicitia, cap. 1. „ Audio, *inquit*, „ etiam edictum eſſe propoſitum, & quidem peremptorium; Pontifex ſcilicet Maximus, quod „ eſt Epiſcopus Epiſcoporum, edicit: Ego & Mœchiæ, & fornicationis delicta pœnitentiâ functis dimitto. O edictum, cui adſcribi non poterit bonum factum! Et ubi proponetur liberalitas iſta? Ibidem, opinor, in ipſis libidinum „ januis, ſub ipſis libidinum titulis. Hic ejuſmodi pœnitentia promulganda eſt, ubi delinquentia „ ipſa verſabitur. Illic legenda eſt venia, quò cum „ ſpe ejus intrabitur. Sed hoc in Eccleſia legitur, „ & in Eccleſia pronunciatur, & virgo eſt? Abſit, „ abſit a Sponſa Chriſti tale præconium. Illa quæ „ vera eſt, quæ pudica, quæ ſancta, carebit etiam „ aurium maculis: Non habet quibus hoc repromittat. Et ſi habuerit, non repromittit; quoniam & terrenum Dei templum citiùs ſpelunca latronum appellari potuit a Domino, quàm „ Mœchorum, & Fornicatorum. Erit igitur & „ hic adverſùs Pſychicos (*id eſt*, *carnales*, *quo nomine Catholicos ſugillat*) titulus, adverſus meæ „ quoque ſententiæ retro penes illos ſocietatem, „ quò magis hoc mihi in notam levitatis objectent. Nunquam ſocietatis repudium delicti præjudicium eſt; quaſi non facilius ſit errare cum „ pluribus, quando veritas cum paucis ametur. „ At enim me non magis dedecorabit utilis levitas, quam ornavit nocens. Non ſuffundor errore quo carui, quia caruiſſe delector, quia meliorem me & pudiciorem recognoſco. Itaque Tertullianus hic revocat priſtinam ſuam ſententiam de clavibus Eccleſiæ, ad omnium remiſſionem delictorum a Chriſto datis, quam in libro de Pœnitentia adhuc Catholicus propugnaverat. Quod etiam agnovit Sanctus Hieronymus, Epiſtola 146. ad Damaſum data, ſcribens. „ Vehementer admiror Tertullianum, in eo libro, quem

de

„ de Pudicitia adverſùs Pœnitentiam ſcripſit, & ſententiam veterem novâ opinione diſſolvit, hoc voluiſſe ſentire, &c.

2. Qui delicta dividit in remiſſibilia, & irremiſſibilia, & in ſecundo ordine Mœchiam collocat, aliaque graviora, contenditque Deum ſolum illa remittere poſſe, non Eccleſiam; is Eccleſiæ claves a Chriſto collatas negat, omnino ad peccatorum remiſſionem. Porro ita ſenſit Tertullianus, ut conſtat ex cap. 2. lib. citati, & ex cap. 3. ubi Catholicorum objectioni, opponentium, „ Fruſtra agi pœnitentiam, ſi careat veniâ, adeoque nec in totum eſſe agendam, *ſic reſpondet*: Meritò itaque opponunt, quoniam, hujus quoque Pœnitentiæ fructum, id eſt, veniam, in ſua poteſtate uſurparunt. Quantùm enim ad illos, a quibus pacem humanam conſequitur: quantùm autem ad nos, qui ſolum Dominum meminimus delicta concedere, & utique mortalia, non fruſtra agetur. Ad Dominum enim remiſſa, & illi exinde proſtrata, hoc ipſo magis operabitur veniam, quòd eam a ſolo Deo exorat, quòd delicto ſuo humanam pacem ſufficere non credit, quòd Eccleſiæ mavult erubeſcere, quàm communicare. *Et cap.* 18. Quod ſi clementia Dei ignorantibus adhuc, & infidelibus competit, utique & Pœnitentia ad ſe clementiam invitat, ſalva illa Pœnitentiæ ſpecie poſt Fidem, quæ aut levioribus delictis veniam ab Epiſcopo conſequi poterit; aut majoribus, & irremiſſibilibus a Deo ſolo. Ergo Tertullianus cenſuit Eccleſiam non poſſe remittere graviora ſcelera.

Idem conſtat ex cap. 21. ubi Apoſtolos, ſi graviorum peccatorum veniam pœnitentibus conceſſerint, id feciſſe ait extraordinariâ duntaxat poteſtate, qualis erat poteſtas miraculorum patrandorum, quæ non ſit cum eorum Succeſſoribus communicata, nec in Eccleſiam transfuſa. Quis enim dimittit delicta, *inquit*, niſi ſolus Deus? Et utique mortalia; quæ in ipſum fuerunt admiſſa, & in templum ejus. Nam tibi, quæ in te reatum habeant, etiam ſeptuagies ſepties juberis indulgere in perſona Petri. Itaque ſi & ipſos beatos Apoſtolos tale aliquid indulſiſſe conſtaret, cujus venia a Deo, non ab homine competeret; non ex diſciplina, ſed ex poteſtate feciſſe. Nam & mortuos ſuſcitaverunt, quod Deus ſolus; & debiles redintegraverunt, quod nemo niſi Chriſtus &c. *Et infra*, Exhibe igitur & nunc mihi, Apoſtolice, Prophetica exempla, & agnoſcam divinitatem, & vindica tibi delictorum ejuſmodi remittendorum poteſtatem. Quòd ſi diſciplinæ ſolius officia ſortitus es, nec imperio præſidere, ſed miniſterio, quis aut quantus es indulgere? Qui neque Prophetam, nec Apoſtolum exhibens, cares ea virtute cujus eſt indulgere. Sed habet, *inquis*, poteſtatem Eccleſia delicta donandi ..... De tua nunc ſententia quæro, unde hoc jus Eccleſiæ uſurpes. Si quia dixerit Petro Dominus, Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; tibi dedi claves Regni cœleſtis; Quæcumque alligaveris, vel ſolveris in terra, erunt alligata, vel ſoluta in cœlis; idcirco præſumis & ad te derivaſſe ſolvendi & alligandi poteſtatem, id eſt, ad omnem Eccleſiam Petri propinquam; qualis es evertens atque commutans manifeſtam Domini intentionem perſonaliter hoc Petro conferentem; Super te, *inquit*, ædificabo Eccleſiam meam; &, dabo tibi claves, non Eccleſiæ; & Quæcumque ſolveris, vel alligaveris, non quæ ſolverint, vel alligaverint. Sic enim & exitus docet. In ipſo Eccleſia extructa eſt, id eſt, per ipſum; ipſe clavem imbuit, vide quam; Viri Iſraelitæ, auribus mandate quæ dico; Jeſum Nazarenum, virum a Deo vobis deſtinatum &c. Ipſe denique primus in Chriſti Baptiſmo reſeravit aditum cœleſtis regni, quo ſolvuntur alligata retrò delicta, & alligantur quæ non fuerint ſoluta: ſecundùm veram ſalutem, & Ananiam vinxit vinculo mortis, & debilem pedibus abſolvit vitio valetudinis. Sed & in illa diſceptatione cuſtodiendæ necne Legis, primus omnium Petrus Spiritu inſtinctus, & de nationum vocatione præfatus: Et nunc, inquit, cur tentaſtis Dominum de imponendo jugo fratribus? &c. Hæc ſententia & ſolvit quæ omiſſa ſunt Legis, & alligavit quæ reſervata ſunt. Adeo nihil ad delicta Fidelium capitalia, poteſtas ſolvendi & alligandi Petro emancipata. Cui ſi præceperat Dominus etiam ſeptuagies ſepties delinquenti in eum fratri indulgere; utique nihil alligare, id eſt, retinere mandaſſet, niſi fortè ea quæ in Dominum, non in fratrem quis admiſerit. Præjudicatur enim non dimittenda in Deum delicta, cum in homine admiſſa donantur.

Secunda verò pars, quòd nempè ſecundas nuptias ut ſtupra, & adulteria damnaverit, conſtat ex libro ipſius de Monogamia, qui totus hoc errore ſcatet. Sic enim cap. 3. Et nunc recogitans iſta, facilè tibi perſuadebis multò magis unicas nuptias competiiſſe Paracleto prædicare, qui potuit & nullas. *Et cap.* 14. Regnavit duritia cordis uſque ad Chriſtum, regnaverit & infirmitas carnis uſque ad Paracletum. Nova lex abſtulit repudium, habuit quod auferret. Nova Prophetia ſecundùm Matrimonium, non minùs repudium prioris. *Et cap.* 15. Quæ igitur hìc duritia noſtra, ſi non facientibus Dei voluntatem, renunciamus? Quæ hæreſis, ſi ſecundas nuptias, ut illicitas, juxta adulterium judicamus? Quid eſt enim adulterium, quam Matrimonium illicitum? *Cap.* 10. *tam adulterium eſſe probat Matrimonium initum poſt obitum conjugis, quàm poſt ipſius repudium, illo adhuc ſuperſtite.* Itaque ſine cauſa, dices, *inquit*, Deum vivo marito nolle repudiatam alii viro jungi, quaſi mortuo velit; quando ſi mortuo non tenetur, proinde nec vivo; tam repudio matrimonium dirimente, quàm morte, non tenebitur ei, cui per quod tenebatur, abruptum eſt; adeo non intereſt vivo an mortuo viro nubat.

Et cap. 10. *Hoc erit adulterium, unius fœminæ in duos viros conſcientia. Si alter in carne disjunctus eſt, ſed in corde permanet. Illis uſque adhuc maritus eſt, ipſum illud poſſidens, per quod & factus eſt, id eſt, animum, in quo ſi & alius habitabit, hoc erit crimen. Caterùm non eſt excluſus, ſi in viliore commercio carnis deceſſit, honoratior maritus eſt, quando mundior factus eſt.*

Hunc errorem paſſim aſſerit lib. 1. ad Uxorem, & lib. de Pudicitia cap. 1. ubi hæc habet: *Nobis autem, maxima, aut ſumma ſic quoque præcaventur, dum nec ſecundas quidem poſt fidem nuptias permittitur noſſe, nuptialibus, & dotalibus ſi fortè tabulis in Mœchia & Fornicationis opere diverſas. Et ideo duriſſimè, nos infamantes Paracletum diſciplinæ enormitate, digamos foris ſiſtimus, eundem limitem liminis Mœchis quoque & fornicatoribus figimus, jejunas pacis lachrymas profuſuris, nec ampliùs ab Eccleſia quàm publicationem dedecoris relaturis.*

Tertia pars, ſcilicet quòd fugam in perſecutione licitam negaverit Tertullianus, conſtat ex libro ipſius de Fuga in Perſecutione, in quo totus eſt eum errorem ut adſtruat, præſertim cap. 4. ubi ad Fabii conſultationem disertè reſpondet, *Fugiendum in perſecutione non eſſe. Si enim perſecutio a Deo evenit, nullo modo fugiendum erit quod a Deo evenit. Sicut duplex ratio defendit, quia*

neque debeat devitari, neque evadi poſſit, quod a Deo evenit. Non debet devitari, quia bonum .... quia delictum ſit, quod bonum eſt recuſare, eo ampliùs quod Deo viſum eſt. Jam verò nec poſſe vitari, quia a Deo evenit, cujus voluntas non poterit evadi. Igitur qui putant fugiendum, aut malum exprobrant Deo, ſi perſecutionem ut malum fugiant; bonum enim nemo devitat; aut fortiores ſe Deo exiſtimant, qui putant ſe evadere poſſe, ſi Deus tale aliquid voluerit evenire.

Et cap. ultimo. *Et ideo Paracletus neceſſarius deductor omnium veritatum, exhortator omnium tolerantiarum: quem qui receperunt, neque fugere perſecutionem, neque redimere noverant, habentes ipſum, qui pro nobis erit, ſicut locuturus in interrogatione, ita juvaturus in paſſione.*

Eundem errorem inſinuat lib. de Corona Militis, cap. 1. *Planè ſupereſt, ut etiam Martyria recuſare meditentur, qui Prophetias ejuſdem Spiritûs Sancti reſpuerunt. Muſſitant denique, tam bonam, & longam pacem periclitari. Nec dubito quoſdam Scripturas emigrare, ſarcinas expedire, fugæ accingi de civitate in civitatem. Nullam enim aliam Evangelii memoriam curant. Novi & Paſtores eorum, in pace leones, in prælio cervos.*

Quarta pars probatur, ſcilicet quòd duplicem Quadrageſimam, quaſi Paracleti, id eſt, Montani auctoritate præceptam, prædicaverit, ex libro de Jejuniis adversùs Pſychicos, quo nomine Catholicos per contumeliam vocat, cap. 15. *Quantula eſt enim apud nos interdictio ciborum,* inquit, *duas in anno hebdomadas Xerophagiarum, nec totas, exceptis ſcilicet Sabbatis, & Dominicis, offerimus Deo, abſtinentes ab eis quæ non rejicimus, ſed differimus.* Et cap. 1. *Agnoſco igitur animalem fidem, ſtudio carnis, qua tota conſtat, tam multivorantia, quàm multinubentia pronam, ut meritò ſpiritalem diſciplinam pro ſubſtantia æmulam, in hac quoque ſpecie continentiæ accuſet; proinde gulæ frænos inducentem, per nullas interdum vel ſeras, vel aridas eſcas, quemadmodum & libidini per unicas nuptias. Piget jam cum talibus congredi; pudet & jam de eis altercari, quorum nec defenſio verecunda eſt. Quomodo enim protegam caſtitatem, & ſobrietatem, ſine taxatione adverſariorum? Quinam iſti ſint, ſemel nominabo, exteriores, & interiores botuli Pſychicorum. Hi Paracleto controverſiam faciunt; propter hoc nova Prophetia recuſantur; non quòd alium Deum prædicent Montanus, Priſcilla, & Maximilla; nec quòd Jeſum Chriſtum ſolvant; nec quòd aliquam Fidei, aut Spei regulam evertant; ſed quòd planè doceant ſæpius jejunare, quàm nubere ..... Arguunt nos quòd jejunia propria cuſtodiamus, quòd ſtationes plerumque ad veſperam producamus, quòd etiam Xerophagias obſervemus, ſiccantes cibum ab omni carne, & omni juruleutia, & uvidioribus quibuſque pomis; ne quid vinoſitatis vel edamus, vel potemus. Novitatem igitur objectant, de cujus illicito præſcribant; aut, hæreſim judicandam, ſi humana præſumptio eſt, aut Pſeudoprophetiam pronuntiandam, ſi ſpiritalis indictio eſt.* Ex his igitur conſtat, Tertullianum præcipuos Montaniſticæ Sectæ errores acriter propugnaſſe. Sed receſſionem ab Eccleſia ſuam clarè adhuc teſtatur, libro adversùs Praxeam, cap. 1. *Et nos quidem,* inquit, *agnitio Paracleti, atque defenſio disjunxit a Pſychicis:* id eſt, agnitio Montani ut Paracleti a Catholicis.

Probatur ſecundò, teſtimonio Sancti Hieronymi in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in Tertulliano: *Hic,* inquit, *cùm uſque ad mediam ætatem Presbyter Eccleſiæ manſiſſet: invidia poſtea & contumeliis Clericorum Romanæ Eccleſiæ ad Montani Dogma delapſus, in multis libris novæ Prophetiæ meminit. Specialiter autem adversùs Eccleſiam texuit Volumina de Pudicitia, de Fuga in Perſecutione, de Jejuniis, de Monogamia, de Extaſi libros ſex, & ſeptimum, quem adversùs Appollonium compoſuit.* Et in Apologia adversùs Rufinum de Tertulliano loquens: *Laudo,* inquit, *ingenium hominis, damno hæreſes.* Et lib. adversùs Helvidium, qui Tertulliani auctoritate ſuum errorem protegebat: *Et de Tertulliano quidem,* inquit, *nihil ampliùs dico, quàm Eccleſiæ hominem non fuiſſe.* Et in cap. 1. Epiſtolæ ad Titum. *Montanus,* inquit, *& qui Novati Schiſma ſectantur, nomen ſibi munditiæ præſumpſere: putantque ſecunda matrimonia ab Eccleſiæ Communione prohibenda: cùm Apoſtolus de Epiſcopis, & Presbyteris hoc præcipiens, in cæteris relaxarit, non quòd hortetur ad ſecunda matrimonia, ſed quod neceſſitati carnis indulgeat. Scripſit & Tertullianus de Monogamia librum hæreticum, quem Apoſtolo contraire, nemo qui Apoſtolum legerit, ignorabit.*

Probatur tertiò ex Sancto Hilario Pictavienſi, qui ante Sanctum Hieronymum floruit, & ab ipſo celebratus eſt. Hic enim Canone 5. in Matthæum, de oratione loquens, ita ſcribit: *Quanquam & Tertullianus hinc volumen aptiſſimum ſcripſerit: ſed conſequens error hominis detraxit Scriptis probabilibus auctoritatem.*

Probatur quartò ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, Epiſtola 3. ad Sympronianum Novatianum, ubi Novatianos his verbis compellat: *Tertullianus poſt Hæreſim, veſter eſt, nam inde multa ſumpſiſtis.*

Probatur quintò ex Optato Milevitano, libro 1. contra Parmenianum: *Marcion,* inquit, *Praxeas, Sabellius, Valentinus, & cæteri temporibus ſuis, a Victorino, Pictavienſi, & Zephirino Urbico, & a* Petabo-
Tertulliano Carthaginenſi, uſque ad Cataphrygas, aienſi.
& ab aliis Aſſertoribus Eccleſiæ Catholicæ ſuperati ſunt. Quibus verbis Tertullianum cæteros Hæreticos, uſque ad Montaniſtas, proſtraviſſe innuit; ſed ipſorum tandem erroribus adhæſiſſe.

Probatur ſextò ex Sancto Auguſtino libro de Hæreſibus cap. 86. *Tertullianus,* inquit, *factus eſt Hæreticus quia tranſiens ad Cataphryges, quos ante deſtruxerat, cœpit etiam ſecundas nuptias contra Apoſtolicam doctrinam tanquam ſtupra damnare, & poſtmodum etiam ab ipſis diviſus, ſua conventicula propagavit.*

Et libro de Bono Viduitatis, cap. 5. *Non quia innuptarum bonum honeſtum dixit Apoſtolus, ideo putare debemus turpe eſſe vinculum conjugale, alioqui etiam primas nuptias condemnabimus, quas nec Cataphryges, nec Novatiani, nec diſertiſſimus eorum adſtipulator Tertullianus, turpes auſus eſt dicere.*

Probatur ſeptimò ex Auctore Commentariorum in Epiſtolas Sancti Pauli, Sancto Ambroſio olim adſcriptorum, ad cap. 13. 1. ad Corinthios. *Tertullianus,* inquit, *& Novatianus non parvæ ſcientiæ fuerunt; ſed quia per zelum, charitatis fœdera perdiderunt, in Schiſma verſi, ad perditionem ſui Hæreſes creaverunt.*

Probatur octavò, ex Vincentio Lirinenſi in Commonitorio 1. adversùs Hæreſes, cap. 23. ubi cum de Origene multa antè dixiſſet, de Tertulliano hæc ſubjungit: „ Sed & Tertulliani quoque eadem ratio eſt. Nam ſicut ille apud Græcos, ita hic apud Latinos noſtrorum omnium facilè Princeps judicandus eſt. Quid enim hoc viro doctius? Quid in divinis, atque humanis rebus exercitatius? Nempe omnem Philoſophiam, & cunctas Philoſophorum ſectas, Auctores, Aſſertoreſque ſectarum, omneſque eorum Diſciplinas, omnem Hiſtoriarum, ac ſtudiorum varietatem, mira quadam mentis capacitate complexus eſt. Ingenio verò nonne tam gravi, ac

„ ve-

„ vehemente excelluit, ut nihil ſibi penè ad
„ expugnandum propoſuerit, quod non aut acu-
„ mine irruperit, aut pondere eliſerit. Jam pur-
„ ro orationis ſuæ laudes quis exequi valeat?
„ Quæ tanta neſcio qua rationum neceſſitate con-
„ ſerta eſt, ut ad conſenſum ſui, quos ſuade-
„ re non poterit, impellat. Cujus quot penè
„ verba; tot ſententiæ ſunt: quot ſenſus, tot
„ victoriæ. Sciunt hoc Marciones, Appelles,
„ Praxeæ, Hermogenes, Judæi, Gentiles, Gno-
„ ſtici; cæterique quorum ille blaſphemias mul-
„ tis ac magnis Voluminum ſuorum molibus, ve-
„ lut quibuſdam fulminibus evertit. Et tamen
„ hic quoque, poſt hæc omnia, hic, *inquam*,
„ Tertullianus Catholici Dogmatis, ac vetuſtæ
„ fidei parum tenax, ac diſertior multò quàm
„ fidelior, mutatâ deinceps ſententiâ, fecit ad
„ extremum quod de eo Beatus Confeſſor Hila-
„ rius quodam loco ſcribit: Sequenti, *inquit*;
„ errore detraxit Scriptis probabilibus auctorita-
„ tem: & fuit quoque ipſe in Eccleſia magna
„ tentatio. Sed de hoc nolo plura dicere. Hoc
„ tantùm commemorabo, quòd contra Moyſi
„ præceptum, exurgentis in Eccleſia novellas
„ Montani furias, & inſana illa inſanarum mu-
„ lierum novitii dogmatis ſomnia, veras Pro-
„ phetias aſſeverando, meruit ut de ſe quoque
„ & Scripturis ſuis diceretur: Si ſurrexit in me-
„ dio tui Propheta. Et mox: Non audies verba
„ Prophetæ illius.

Objicitur primò. Sanctus Cyprianus Tertullianum ut Magiſtrum veneratus eſt: teſtatur enim Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 6. ipſum *Nunquam abſque Tertulliani lectione unam diem præteriiſſe, ac crebro dixiſſe* Notario ſuo; *Da Magiſtrum*, quo nomine Tertullianum ſignificabat. Atqui tanto in pretio non habuiſſet profeſſum Montaniſtam; ergo Tertullianus Montaniſta non fuit.

Reſpondeo, Sanctum Cyprianum Tertullianum ceu Magiſtrum agnoviſſe, ejuſque fuiſſe ſtudioſiſſimum, in libris quos ſcripſit pro Eccleſia, non verò in libris quos adversùs Eccleſiam exaravit. Tertullianum Magiſtrum ſectatus eſt, ejuſque ſublimia & erudita ſenſa ſuis nonnunquam verbis expreſſit, lib. De Oratione Dominica, De Bono Patientiæ, De exhortatione Martyrii, De Diſciplina & habitu Virginum, De Idolorum vanitate, adversùs Judæos, quæ argumenta Tertullianus tractaverat: ſed nullatenus ipſum ſectatus eſt in erroribus Montani. Imò graviorum criminum reos veniâ & abſolutione donandos cenſuit, poſtquam pœnitentia functi eſſent (ut conſtat ex Epiſtola ipſius 50. & ſequentibus uſque ad 55. ex Epiſtola 52. & lib. de Lapſis.) Præterea Tertullianum plurimi fecit Sanctus Cyprianus, propter ingenium, eruditionem, eloquentiam, quas in eo dotes eximias alii etiam Patres commendarunt, & in his *Magiſtri* honorificentiſſimo nomine ipſum exornavit. Sed in fidei rebus, & Eccleſiaſtica Doctrina, hoc ipſum loco habuiſſe probari non poteſt.

Objicitur ſecundò. In eo non fuit hæreticus Tertullianus, in quo Africanæ, imò & Romanæ Eccleſiæ Traditionem ſecutus eſt: atqui harum Eccleſiárum Traditionem ſecutus eſt, cùm negavit mœchis, aliiſque graviorum criminum reis dandam eſſe communionem. Ergo propterea ut Montaniſta damnari non debet.

Probatur minor. Tertulliani enim primùm tempore pax mœchis a Romana Eccleſia conceſſa eſt, Zephirino Pontifice Maximo decernente, ut ex ipſo Tertulliano conſtat, libro de Pudicitia cap. 1. dicente: *Audio edictum eſſe propoſitum, & quidem peremptorium; Pontifex ſcilicet Maximus, quod eſt Epiſcopus Epiſcoporum, edicit: Ego & Mœchiæ & fornicationis delicta pœnitentiâ functis dimitto*, &c. Idololatriæ verò & homicidio pax tunc a Romana Eccleſia negabatur, ut ex eodem Tertulliano conſtat cap. 5. ejuſdem libri. *Quid agis*, inquit, *molliſſima Diſciplina? Aut omnibus eis hoc eſſe debebis; Beati enim pacifici; aut ſi non omnibus, noſtra eſſe. Idololatram quidem, & homicidam ſemel damnas, mœchum verò de medio excipis, idololatræ ſucceſſorem, homicidæ antoceſſorem, utriuſque collegam?*

Denique conſtat ex Sancto Cypriano, Epiſtola 52. *Epiſcopos Africanos Antoceſſores ſuos, dandam pacem mœchis non putaviſſe, & in totum Pœnitentia locum contra adulteria clauſiſſe*. Ergo Tertullianus, cùm graviorum criminum reis dandam eſſe communionem negavit, Africanæ, & Romanæ Eccleſiæ Traditionem ſecutus eſt.

Reſpondeo, nego minorem. Ad cujus probationem dico, Non eſſe certum quòd illæ Eccleſiæ mœchis, aliiſque lapſis communionem aliquando negaverint. Id enim falſum eſſe Viri Eruditi contendunt, nec Tertulliano adhibendam fidem, qui hac in re Eccleſiæ impoſuerit, ſibique ipſi contradixerit, ſtudio partium & vertigine erroris in præceps actus. Sed quicquid ſit de hoc facto, quod ſequenti Seculo ſingulari Diſſertatione expendemus, reſponden, Pacem, ſi uſquam Lapſis ab illis Eccleſiis negata eſt, longè alio animo negatam fuiſſe, quàm a Montaniſtis, & Tertulliano. Nam ab illis negata fuit, *Non deſperatione Indulgentia, ſed rigore Diſciplina*, [ut Sancti Auguſtini verbis utar, Epiſtola 50.] *Alioqui contra claves datas Eccleſia diſputabitur, de quibus dictum eſt: QUÆ ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cælo*. Tertullianus verò claves Eccleſiæ a Chriſto datas inficiatus eſt ad delictorum capitalium condonationem, quæ irremiſſibilia, & indonabilia eſſe diſertè aſſeruit, illorumque veniam a ſolo Domino ſperandam.

Africani etiam Antiſtites nonnulli, de quibus loquitur Sanctus Cyprianus Epiſtola 52. (non enim ea fuit univerſæ Eccleſiæ Africanæ ſeveritas) pacem mœchis negabant, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria claudebant, eodem animo *ſcilicet rigore Diſciplina*, non *deſperatione Indulgentia*, nec quòd poteſtatem remittendorum mœchis, & adulteris pœnitentibus, graviorum criminum, Eccleſiæ ſibique deeſſe exiſtimarent: *Unde a Coëpiſcoporum ſuorum Collegio non receſſerant, aut Catholica Eccleſia unitatem, vel duritia, vel cenſura ſua obſtinatione ruperant; ut quia apud alios adulteris pax dabatur, qui non dabat, de Eccleſia ſepararetur. Manente* namque *concordia vinculo; & perſeverante Catholica Eccleſia individuo Sacramento, actum ſuum diſponit, & dirigit unuſquiſque Epiſcopus rationem propoſiti ſui Domino redditurus* (inquit Sanctus Cyprianus). At Tertullianus poteſtatem remittendi graviora delicta, & inter ea mœchiam, Eccleſiæ conceſſam non eſſe propugnavit, ut conſtat ex probationibus, & propterea receſſit ab Eccleſia.

Contra: Sanctus Cyprianus graviora crimina, ut Idololatriam, æquè a ſolo Deo remitti poſſe cenſet, non verò ab Eccleſia, ac Tertullianus: nec tamen quis propterea Sanctum Cyprianum hæreſeos accuſabit: Ergo neque Tertullianus dicendus eſt hæreticus & Montaniſta, quòd capitalia delicta a ſolo Deo remitti poſſe propugnaverit.

Probatur Antecedens ex Tractatu de Lapſis: *Nemo ſe fallat*, inquit, *nemo ſe decipiat; ſolus Dominus miſereri poteſt. Veniam peccatis, qua in ipſum commiſſa ſunt, ſolus poteſt ille largiri, qui peccata noſtra portavit, qui pro nobis doluit, quem*

Deus

Deus tradidit pro peccatis noſtris. Homo Deo eſſe non poteſt major: nec remittere aut donare indulgentiâ ſuâ ſervus poteſt, quod in Dominum delicto graviore commiſſum eſt; ne adhuc lapſo & hoc accedat ad crimen, ſi neſciat eſſe prædictum: Maledictus omnis qui ſpem habet in homine. Dominus orandus eſt, Dominus noſtrâ ſatisfactione placandus eſt; qui negantem negare ſe dixit, qui omnem judicium de Patre ſolus accepit.

Reſpondeo nego majorem. Ad cuius probationem dico, Sanctum Cyprianum non negare quin penes Eccleſiam ſit poteſtas abſolvendi Lapſos, ſed negare duntaxat quòd Indulgentiæ & Communionis beneficium conſequi deberent ante ſatisfactionem. Agit enim contra illos qui libellis Martyrum freti, ſtatim & ſine mora Deo & Eccleſiæ reconciliari volebant, negatque Martyrum vota veniam peccatorum, quæ in Deum commiſſa ſunt, conferre poſſe; aut impetrare debere iis, qui diuturnâ pœnitentiâ converſionem ſuam teſtati non fuerint, quia homines remittere non poſſunt peccata, niſi quibus ea Deus condonat: non condonet porro ea niſi penitentibus. Pœnitentia autem & dolor ſatisfactoriis operibus demonſtratur. Eam eſſe Sancti Cypriani mentem, nec ipſum diſſiteri poteſtatem remittendorum peccatorum Sacerdotibus collatam, imo ipſam diſertè adſtruere conſtat ex ſerie libri de Lapſis: ſic enim habet ante verba laudata: *Ante expiata delicta, ante exomologeſim factam criminis, ante purgatam conſcientiam Sacrificio & manu Sacerdotis, ante offenſam placatam indignantis Domini & minantis: pacem putans eſſe, quam quidam verbis fallacibus venditant. Non eſt pax illa, ſed bellum, nec Eccleſiæ jungitur, qui ab Evangelio ſeparatur.* Et poſt verba in argumento laudata, ſtatum ſobjungit: *Credimus quidem poſſe apud Judicem plurimùm Martyrum merita, & opera Juſtorum: ſed cùm Judicii dies venerit, cùm poſt occaſum ſæculi hujus & mundi, ante Tribunal Chriſti, populus ejus adſtiterit. Cæterùm ſi quis præproperâ feſtinatione temerarius remiſſionem peccatorum dare ſe cunctis putat poſſe, aut audet Domini præcepta reſcindere: non tantùm nihil prodeſt, ſed & obeſt Lapſis. Provocaſſe eſt iram, non ſervaſſe ſententiam: nec miſericordiam priùs Dei deprecandam putare, ſed contempto Domino de ſua facultate præſumere.*

Et infrà, ſatis poteſtatem Sacerdotum in remittendis peccatis commendat, his verbis Lapſos adhortatus: *Confiteantur ſinguli quæſo vos, fratres dilectiſſimi, delictum ſuum, dum adhuc, qui deliquit, in ſæculo eſt, dum admitti confeſſio ejus poteſt, dum ſatisfactio & remiſſio facta per Sacerdotes apud Dominum grata eſt. Convertamur ad Dominum mente tota, & pœnitentiam criminis veris doloribus exprimentes, Dei miſericordiam deprecemur. Illi ſe anima proſternat, illi mœſtitia ſatisfaciat: illi ſpes omnis incumbat.* Et in fine Tractatus: *Pœnitenti*, inquit, *operanti, roganti, poteſt clementer ignoſcere, poteſt in acceptum referre quicquid pro talibus & petierint Martyres, & fecerint Sacerdotes.* At verò Tertollianus negavit poteſtatem remittendi capitalia peccata penes Eccleſiam eſſe, qui palmaris erat Montaniſtarum error.

Objicitur tertiò. Tertullianus agnovit poteſtatem dimittendi peccata etiam graviora, puta Mœchiam, Eccleſiæ fuiſſe a Chriſto collatam; quamvis ea uti non deberet erga Lapſos, ne facilitate veniæ liberiùs ad peccandum propenderent: ergo Montaniſta non fuit.

Probatur antecedens ipſius verbis, lib. de Pudicitia cap. 21. ubi hæc ſcribit: *Sed habet, inquit, poteſtatem Eccleſia delicta donandi: hoc ego magis & agnoſco & diſpono, qui ipſum Paracletum in Prophetis novis habeo dicentem: Poteſt Eccleſia donare delictum, ſed non faciam, ne & alia delinquant.*

Reſpondeo, Nego antecedens. Ad probationem, dico Tertullianum Eccleſiæ nomen hæretico ſenſu ibi uſurpare. Nomine enimvero Eccleſiæ intelligit ibi tres Perſonas Sanctiſſimæ Trinitatis, quæ delicta remittunt, non verò cœtum Epiſcoporum & Sacerdotum, quibus plebs ſit adunata. Nihil enim Sacerdotes poſſe in remiſſione graviorum peccatorum acriter propugnat ibidem, [ut conſtat ex probationibus.] Hanc eſſe Tertulliani mentem conſtat inſuper ex iis quæ ſubjungit ad finem capitis: cùm enim verba illa Chriſti ad Sanctum Petrum directa, *Quæcunque ſolveris* &c. *Et quæcunque ligaveris*, &c. alienos, & minùs proprios in ſenſus detorſit; ait: *Quid nunc & ad Eccleſiam, & quidem tuam, Pſychice? Secundùm enim Petri perſonam ſpiritalibus poteſtas iſta conveniet, aut Apoſtolo, aut Prophetæ. Nam & Eccleſia propriè & principaliter ipſe eſt Spiritus, in quo eſt Trinitas unius divinitatis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Illam Eccleſiam congregat, quam Dominus in tribus poſuit. Atque ita exinde etiam numerus omnis qui in hanc fidem conſpiraverunt, Eccleſia ab auctore, & conſecratore cenſetur. Et ideo Eccleſia quidem delicta donabit, ſed Eccleſia Spiritus, per ſpiritalem hominem; non Eccleſia numerus Epiſcoporum. Domini enim, non famuli eſt jus & arbitrium; Dei ipſius, non Sacerdotis.*

Quæ Rationes Tertullianum impulerint ut ob Eccleſia deſiceret?

Quæres, Utrùm Tertullianus Epiſcopatûs deſiderio & ambitione, & quòd ejus repulſam paſſus eſſet, ab Eccleſia ſeceſſerit?

Reſpondeo Tertullianum partim auſterioris vitæ, & ſtrictioris diſciplinæ prætextu ab Eccleſia receſſiſſe, partim quòd Romanorum Clericorum exprobrationes impatienter ferret: non verò ob repulſam Epiſcopatûs.

Primam ſeceſſionis illius cauſam conjicere licet ex libro de Monogamia, cap. 2. ubi hæc habet: *Nec ulla magis ex cauſa Paracletum negare coguntur, quàm dum exiſtimant nova diſciplinæ inſtitutorem, & quidem duriſſima illis: ut jam de hoc primùm conſiſtendum ſit in generali retractatu, an capiat Paracletum aliquid tale docuiſſe, quod aut novum deputari poſſit adversùs Catholicam Traditionem, aut oneroſum adversùs levem ſarcinam Domini.*

Præterea, Ex Scriptis Tertulliani, animi ipſius affectus elucent. Perſpicitur autem in illis durum hominis ingenium, auſteruſque animus; quippe qui ſeverioris diſciplinæ, arctioriſque vitæ cultu conſpicuus, ſe judicem gerebat Eccleſiæ: adeo ut, cùm Chriſtianæ vitæ profeſſionem in auſteriori vita præcipuè collocaret, eò tandem prolapſus ſit erroris, ut ex aſperioris vitæ cultu, de veritate dogmatum judicium ferret. Hinc Montaniſtis, quòd ſeveriorem profiteri viderentur Diſciplinam, ſe addixit infelix. Quamobrem non aſſentior Pamelio, qui ipſum, ob repulſam Epiſcopatus Carthaginenſis, ab Eccleſia deſciviſſe exiſtimat: cùm ſimilem diſceſſionis cauſam in Valentino vehementer coarguerit Tertullianus, lib. adversùs Valentinianos, cap. 4. *Speraverat*, inquit, *Epiſcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat, & eloquio: ſed alium, ex Martyrii prærogativa, loci petitum indignatus, de Eccleſia authentica regula abrupit, (ut ſolent animi pro prioratu exciti, præſumptione ultionis accendi,) ad expugnandam converſus veritatem.* Et lib. de Baptiſmo, cap. 17. rectè animadverterat ambitionem Schiſmatum originem eſſe. *Æmulatio*, inquit, *Schiſmatum mater eſt.* Quæ cùm ita ſint, non videtur Tertullianus ob Epiſcopatûs repulſam ad Montaniſtas defeciſſe.

Al-

Digitized by Google

Altera ſeceſſionis illius cauſa, conjecturâ etiam nititur, quam ſic expono. Cum Tertullianus integrè ac illibatè in Sacerdotali gradu vixiſſet, egregiaque ad Eccleſiæ defenſionem edidiſſet monumenta, accidit ut Septimiu Severo Imperante Miles quidam Chriſtianus coronam caſtrenſem in donativi diſtributione recuſaret. De quo Tertullianus lib. de corona Militis, cap. 1. *Proximè factum eſt*, inquit, *liberalitas præſtantiſſimorum Imperatorum expungebatur in caſtris. Milites laureati adibant: quidam illic magis Dei Miles, cæteris conſtantior fratribus, qui ſe duobus Dominis ſervire poſſe præſumpſerant, ſolus libero capite, coronamento in manu otioſo, vulgato jam & iſta Diſciplina Chriſtiano relucebat, Singuli deſignare, & ludere eminus, infrendere cominus, murmur Tribuno defertur: & perſona jam ex ordine receſſerat. Statim Tribunus: Cur, inquit, tam diverſus habitu? Negavit ille ſibi cum cæteris licere. Cauſas expoſtulatus: Chriſtianus ſum, reſpondit. O Militem glorioſum in Deo! Suffragia exinde, & res ampliata, & reus ad Præfectos.*

Factum Militis Romana improbavit Eccleſia, quòd nec crimen eſſet lauream geſtare Milites donativum accepturos, & ex inſolentia facinoris nova in Chriſtianos perſecutio moveretur. Quod Tertullianus ibidem ſignificat. *Exinde*, inquit, *ſententia ſuper illo, neſcio, an Chriſtianorum, non enim alia Ethnicorum, ut de abrupto, & præcipiti, & mori cupido, qui de habitu interrogatus, nomini negotium fecerit: ſolus ſcilicet fortis, inter tot fratres commilitones ſolus Chriſtianus... Muſſitant denique, tam bonam & longam pacem periclitari.* Contra Tertullianus Militis patrocinium ſuſcepit, & ea occaſione librum edidit, *De Corona*. Hinc magnâ ipſi a Rumanæ Eccleſiæ Clericis conflata invidia eſt, qui durioribus verbis ipſum paſſim ac frequenter excipiebant, quòd privatus Sacerdos totius Eccleſiæ cenſorem ageret ac judicem. His afflictus objurgationibus, quas in caput ipſe ſuum traxerat, calamum ſtrinxit, ſtylum acuit, Apologiam pro ſe conſcripſit ac Milite, ac Montani errores, quos jam mente imbiberat, palam propugnare cœpit, pluribus editis contra Eccleſiam libris. Id innuit Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cujus auctoritati reſragari, mihi planè religio eſt. *Cum*, inquit, *uſque ad mediam ætatem Presbyter Eccleſiæ permanſiſſet, invidiâ poſtea & contumeliis Clericorum Romanæ Eccleſiæ, ad Montani dogmata dilapſus eſt.*

ARTICULUS II.

Utrùm Tertullianus ſenſerit Deum eſſe corporeum?

PROPOSITIO.

Tertullianus Deum eſſe corporeum non exiſtimavit.

Probatur primò. Tertullianicæ doctrinæ principium eſt, Omne corporale eſſe paſſibile: ſed ex ejuſdem doctrina, Deus eſt impaſſibilis: ergo & incorporeus.

Major probatur ipſius Tertulliani verbis, libro de Anima, capite 7. *Igitur*, inquit, *ſi quid tormenti, ſive ſolatii anima percepit in carcere, ſeu diverſorio inferûm, in igne, vel ſinu Abrahæ, probata erit corporalitas animæ. Incorporalitas enim nihil patitur, non habens per quod pati poſſit: aut ſi habet, hoc erit corpus. In quantum enim omne corporale paſſibile eſt, in tantum quod paſſibile eſt, corporale eſt.*

Minor etiam conſtat ex ipſius Tertulliani verbis, lib. contra Praxeam, cap. 29. ubi hæreticos refellens, qui Patrem Æternum fatebantur quidem impaſſibilem, ſed compaſſibilem effutiebant, hæc habet: *Stulti & in hoc. Quid eſt enim compati, quàm cum alio pati? Porro ſi impaſſibilis Pater, utique & incompaſſibilis..... Tam autem incompaſſibilis Pater eſt, quàm impaſſibilis etiam Filius, ex ea conditione quâ Deus.*

Præterea, Fidem noſtram, quæ Deo ſimplicitatem tribuit, Ethnicorum errori *Tertullianus* opponit lib. *De Baptiſmo*, cap. 2. *Proh! miſera incredulitas, quæ denegat Deo proprietates ſuas, ſimplicitatem & poteſtatem.* Porrò ſimplex Deus non eſſet, ſi eſſet corporeus.

Tertiò, *Deum eſſe ſummum magnum & formâ, & ratione, & vi & poteſtate*, aſſerit libro 1. *Contra Marcionem*, cap. 3. Deum negare, qui illi hæc auſert. Id verò non convenit rei corporeæ, quâ præſtantior eſt Spiritus.

Quartò, corpus omne loco continetur. Deum verò in loco eſſe negat *Tertullianus* libro *contra Praxeam*, cap. 5. *Ante omnia*, inquit, *Deus erat, ſolus ipſe ſibi & mundus, & locus, & omnia.* Deum igitur corporis expertem eſſe cenſet.

Quintò, Patrem & Filium & Spiritum-Sanctum unum Deum, unius ſubſtantiæ & naturæ; Spiritum denique eſſe aſſerit; Quod cum notione & idæa corporis conciliari non poteſt. *Apologetici* ſcilicet cap. 20. ita de Chriſto ſcribit: *Hunc ex Deo prolatum didicimus, & prolatione generatum, & idcirco Filium Dei, & Deum dictum ex unitate ſubſtantiæ: NAM ET DEUS SPIRITUS: & cùm radius ex ſole porrigitur, portio ex ſumma; ſed ſol erit in radio; quia ſolis eſt radius: nec ſeparatur ſubſtantia, ſed extenditur: ita de Spiritu Spiritus, & de Deo Deus, ut lumen de lumine accenſum.*

Probatur ſecundò auctoritate ſancti Auguſtini, lib. 10. de Geneſi ad litteram, cap. 25. ubi licèt agnoſcat Tertullianum aliquando corpus Deo affinxiſſe, cenſet tamen eum revocaſſe tam abſurdam ſententiam, quæ cum principiis ab ipſo poſitis cohærere nullatenus poteſt. *Denique*, inquit, *Tertullianus quia corpus eſſe animam credidit, non ob aliud niſi quòd eam incorpoream cogitare non potuit, & ideo timuit ne nihil eſſet, ſi corpus non eſſet, nec de Deo valuit aliter ſapere: qui ſanè quoniam acutus eſt, interdum contra opinionem ſuam viſa veritate ſuperatur. Quid enim verius dicere potuit, quàm id quod ait quodam loco, Omne corporale paſſibile eſt? Debuit ergo mutare ſententiam, quâ paulò ſuperiùs dixerat, Etiam Deum corpus eſſe. Neque enim arbitror eum deſipuiſſe, ut etiam Dei naturam paſſibilem crederet, ut jam Chriſtus non in carne tantùm, neque in carne & anima, ſed in ipſo Verbo per quod facta ſunt omnia, paſſibilis & commutabilis eſſe credatur, quod abſit a corde Chriſtiano.*

Et lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum, cap. 86. *Tertullianus ergo*, inquit, *ſicut Scripta ejus indicant, animam dicit immortalem quidem, ſed eam effigiatum corpus eſſe contendit: neque hunc tantùm, ſed ipſum etiam Deum corporeum eſſe dicit, licèt non effigiatum. Nec tamen hinc hæreticus creditur factus. Poſſet enim quoquo modo putari ipſam naturam ſubſtantiamque divinam corpus vocare; non tale corpus cujus partes aliæ majores, aliæ minores valeant vel debeant cogitari, qualia ſunt omnia, quæ propriè dicimus corpora: quamvis de anima tale quid ſentiat: ſed potuit, ut dixi, propterea putari corpus Deum dicere, quia non eſt nihil, non eſt inanitas, non eſt corporis, vel animæ qualitas; ſed ubique totus, & per locorum ſpatia nulla partitus, in ſuâ tamen natura atque ſubſtantia immutabiliter permanet.*

Obji-

Objicitur primò. Qui ſenſit nihil eſſe incorporeum, niſi quod non eſt, neque notionem Spiritus pugnare cum notione corporis Deo adſcripti, quia Spiritus corpus eſt ſui generis, in ſua effigie; ille ſenſit Deum eſſe corporeum: ſed Tertullianus id aſſeruit: exiſtimavit igitur Deum eſſe corporeum.

Probatur minor ipſius verbis, libro de Carne Chriſti, cap. 11. *Omne quod eſt*, inquit, *corpus eſt ſui generis. Nihil eſt incorporale, niſi quod non eſt*. Et libro contra Praxeam, cap. 7. de Filio Dei loquens, hæc habet: *Hic certè eſt, qui in effigie Dei conſtitutus, non rapinam exiſtimavit eſſe ſe æqualem Deo. In qua effigie Dei? Utique in alia, non tamen in nulla. Quis enim negabit Deum corpus eſſe, etſi Deus Spiritus eſt; Spiritus enim corpus ſui generis in ſua effigie. Sed & inviſibilia illa, quæcumque ſunt, habent apud Deum & ſuum corpus, & ſuam formam, per quæ ſoli Deo viſibilia ſunt.*

Reſpondeo diſtinguo majorem. Si nomine corporis intellexerit molem corpoream, diviſibilem, & materia conſtantem, concedo: ſi ſubſtantiam dumtaxat intellexerit, nego. Porro Tertullianus, cùm dixit Deum eſſe corpus ſui generis, & nihil eſſe incorporeum niſi quod non eſt, corporis nomine ſubſtantiam ſignificavit, & innuere duntaxat voluit, Deum non eſſe nihil, non eſſe inanitatem, ſed in ſua natura abſque ſubſtantia immutabiliter permanere [ut Sanctus Auguſtinus explicat.] Id conſtat ex Tertulliani inſtituto. Agebat enim adverſus Praxeam, qui Dei Verbum a Patre non diſtinguebat. Unde contra illum ſtatuit, Deum ſolidum eſſe aliquid ac ſubſiſtens; ſuique generis effigiem habere, adeoque corpus eſſe, id eſt ſubſtantiam: unde poſt verba in argumento laudata, ſtatim, ſubjungit: *Quantò magis quod ex ipſius ſubſtantia miſſum eſt, ſine ſubſtantia non erit? Quæcunque ergo ſubſtantia Sermonis fuit, illam dico perſonam, & illi nomen Filii vindico*. Et antea hæc præmiſerat: *Quid eſt enim, dices, ſermo, niſi vox & ſonus oris, & (ſicut Grammatici tradunt) aer offenſus, intelligibilis auditu; cæterum vacuum neſcio quid & inane, & incorporale? At ego nihil dico de Deo inane & vacuum prodire potuiſſe, ut non de inani & vacuo prolatum; nec carere ſubſtantiâ, quod de tanta ſubſtantia proceſſit, & tantas ſubſtantias fecit: fecit enim & ipſe quæ facta ſunt per illum. Quale eſt ut nihil ſit ipſe, ſine quo nihil factum? Ut inanis ſolida, & vacuus plena, & incorporalis corporalia ſit operatus? Nam etſi poteſt aliquando quid fieri diverſum ejus, per quod fit, nihil tamen poteſt fieri per id quod vacuum & inane eſt. Vacua & inanis res eſt Sermo Dei, qui Filius dictus eſt, qui ipſe Deus cognominatus eſt, Et Sermo erat apud Deum, & Deus erat Sermo?* Itaque cum Tertullianus Deum eſſe corpus dixit, corpus pro ſubſtantia uſurpavit.

Id autem a Tertulliano Catholicè dictum, conſtat ex eo quòd Sanctus Phœbadius Aginnenſis Epiſcopus, Arianæ hæreſeos acerrimus expugnator, eadem penè verba, & eodem planè ſenſu uſurpaverit. Nec tamen ipſi erroris notam affingere quiſpiam auſus eſt. Sic autem habet: *Imago vera, & figura expreſſa ſubſtantiæ ejus, hoc eſt Dei Sermo, non ſonus vocis, ſed res ſubſtantiva, ac per ſubſtantiam corpulentiva. Non enim ſine ſubſtantia conſtitit, quod de tanta ſubſtantia fecit. Nihil ergo vacuum de pleno, nihil inane de ſolido. Quia Dei Sermo Spiritu Dei inſtructus eſt: &, ut evidentius dicam, Sermonis corpus eſt Chriſtus. Corpus enim Spiritus, ſed corpus ſui generis. Nam & inviſibilis, & incomprehenſibilis Spiritus. Numquid tamen inane, & vacua res Deus? Deus enim Spiritus eſt.*

Objicitur ſecundò. Qui Deo membra, & paſſiones aliquas, ſive ſenſus generis ſui tribuit, is Deum exiſtimavit eſſe corporeum; ſed Tertullianus Deo membra corporea, & paſſiones aliquas, ſive ſenſus generis ſui tribuit: ergo ſenſit Deum eſſe corporeum.

Major conſtat. Nam ideo Tertullianum ſenſiſſe animam eſſe verè corpoream colligimus, quia ipſi effigiem, & paſſiones tribuit.

Probatur minor ex libro 2. Tertulliani contra Marcionem, cap. 16. ubi Marcioni objicienti, iram, æmulationem, & ſævitiam, atque juſtitiam non eſſe in Deo, tamque alienum eſſe ipſum ab his motibus, quantùm a corruptione & morte alienus eſt, ſic reſpondet: *Stultiſſimi, qui de humanis divina præjudicant, ut quoniam in homine corruptoriæ conditionis habentur hujuſmodi paſſiones, idcirco & in Deo ejuſdem ſtatus exiſtimentur. Diſcerne ſubſtantias, & ſuos eis diſtribue ſenſus, tam diverſos, quam ſubſtantiæ exigunt, licèt vocabulis communicare videantur. Nam & dexteram, & oculos, & pedes Dei legimus, nec ideo tamen humanis comparabuntur, quia de appellatione ſociantur. Quanta erit diverſitas divini corporis & humani; ſub eiſdem nominibus membrorum, tanta erit & animi divini, & humani differentia, ſub eiſdem licèt vocabulis ſenſuum; quos tam corruptorios efficit in homine corruptibilitas ſubſtantiæ humanæ, quàm incorruptorios in Deo efficit incorruptibilitas ſubſtantiæ divinæ .... Et hæc ergo imago cenſenda eſt Dei in homine, quòd eoſdem motus & ſenſus habeat humanus animus, quos & Deus, licèt non tales quales Deus. Pro ſubſtantia enim & ſtatus eorum, & exitus diſtant..... Ita & illas ſpecies, iræ dico, & exaſperationis non tam feliciter patimur, quia ſolus Deus de incorruptibilitatis proprietate fœlix. Iraſcetur enim, ſed non exacerbabitur; movebitur, ſed non evertetur.*

Reſpondeo diſtinguo majorem: Si membrorum nomen & paſſionum propriè uſurpaverit, concedo. Si metaphoricè & figuratè nego. Porro Tertullianus ſenſu figurato, non proprio & naturali, membrorum, paſſionum ac ſenſuum nomina accepit, cùm ea contulit in Deum: Quo modo ſcilicet ſacris in Scripturis adhibentur. His enim vocabulis non intellexit illam corporeæ molis effigiem ſuo etiam colore nativo adornatam, qualem tribuit animæ: non intellexit ſubſtantiam partibus majoribus & minoribus conſtantem, (ut ex Sancto Auguſtino notavimus) quales tamen partes adſcripſit animæ: non intellexit denique paſſiones propriè dictas, quæ mutationem aliquam & corruptionem doloriſque ſenſum per ſe afferant, cujuſmodi cruciatus eſt & exuſtio, quibus ex paſſionibus animæ corporeitatem colligit. Sed nomine membrorum, cùm illa Deo tribuit, *Efficacias divinas; non habitus Dei, nec corporalia lineamenta ſignificat*, [ut cum Novatiano loquar lib. de Trinitate cap. 6.] *Nam*, cùm a Tertulliano, uti & a Canonicis Scriptoribus, *oculi deſcribuntur, quòd omnia videat, exprimitur. Et quando auris, quòd omnia audiat, proponitur. Et cùm digitus, ſignificantia quædam voluntatis aperitur. Et cùm nares, precum quaſi odorum, perceptio oſtenditur. Et cùm manus, quòd creaturæ ſit omnis Auctor probatur. Et quando brachium, quòd nulla natura contra robur ipſius repugnare poſſit, editur. Et quando pedes, quòd impleat omnia, nec ſit quidquam ubi non ſit Deus, explicatur. Neque enim ſunt ei aut membra, aut membrorum officia neceſſaria, ad cujus etiam tacitum arbitrium & ſerviant & adſunt omnia.* Denique paſſiones corruptorias non adſcripſit Deo Tertullianus, ſed perfectas, fœlices, & cum ſuprema ipſius immutabilitate cohærentes; unde non ſequitur quòd Deum eſſe corpo-

poreum ſenſerit, quia paſſiones & ſenſus in eo agnovit: quamvis exiſtimaverit animam eſſe corpoream, quòd eſſet paſſibilis.

Objicitur tertiò. Sanctus Thomas 1. Contra Gentes, cap.20. Tertullianum iis accenſet, qui Deo corpus affinxerunt. Ad finem etenim illius capitis, in quo rationes luculentiſſimas perſecutus eſt, quibus Deum non eſſe corpus evincitur, hæc ſubjungit: *His etiam rationibus excluduntur deliramenta ſimplicium Judæorum, Tertulliani, Audianorum, ſive Antropomorphitarum, qui Deum corporalibus lineamentis figurabant*. Ergo Tertullianus ſenſit Deum eſſe corporeum.

Reſpondeo, Sanctum Thomam ſpectaſſe duntaxat verba Tertulliani, & primam idæam quam ingerunt; reconditiorem autem illorum ſenſum, facta cum ejus doctrinæ principiis collatione, penitùs perſcrutatum non fuiſſe, quia id inſtitutum ipſius non poſtulabat; nihilque pertinebat ad Gentium converſionem expendere illam controverſiam. At illam Sanctus Auguſtinus datâ operâ expendit, & diſcuſſit, quem ſibi anteponi ægrè non ferret ita illi addictus Sanctus Thomas.

SCHOLION.

Mirum nemini non videbitur, quod Reſponſionem iſtam poſtremam ad objectionem ex *Sancti Thomæ* auctoritate petitam Religioſi Cenſores in Indiculo ſuo notaverint: cùm nihil veritati contrarium, nihil *Sancto Thomæ* injurioſum contineat.

ARTICULUS III.

Utrùm Tertullianus de Filio Dei rectè ſenſerit.

MUlta ſunt in Tertulliani Operibus de Verbo Divino pauló duriùs dicta, propter quæ Viri quidam Eruditi hanc ejus doctrinæ labem aſperſerunt, quòd Filium non ejuſdem eſſe ſubſtantiæ, perfectionis, & divinitatis cum æterno Patre ſenſerit: & eam tenuerit de Sanctiſſima Trinitate opinionem, quæ etiam Arianam hæreſim impietate, & abſurditate ſua ſuperaret. Nos verò ipſum hac ab accuſatione purgari facilè poſſe exiſtimamus.

PROPOSITIO.

Tertullianus de Filio Dei rectè omnino ſenſit, eum ſcilicet ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ, perfectionis, & divinitatis eſſe arbitratus.

Probatur ex multis Operum ipſius locis, & ita evidentibus, nullam ut calumniam pati poſſint. Primò ex cap.21. Apologetici. *Apud veſtros quoque Sapientes*, inquit, λόγον, *id eſt, Sermonem, atque rationem, conſtat artificem videri univerſitatis. Hunc enim Zeno determinat Factitatorem, qui cuncta in diſpoſitione formaverit: eundem & fatum vocari, & Deum, & animum Jovis, & neceſſitatem omnium rerum. Hæc Cleanthes in Spiritum congerit, quem permeatorem univerſitatis affirmat: & nos etiam Sermoni, atque rationi, itemque virtuti, per quæ omnia molitum Deum ediximus, propriam ſubſtantiam Spiritum inſcribimus, cui & Sermo inſit pronunciandi, & ratio adſit diſponenti, & virtus præſit perficienti. Hunc ex Deo prolatum didicimus, & prolatione generatum, & idcirco Filium Dei, & Deum dictum ex unitate ſubſtantiæ: nam & Deus Spiritus*. Deinde ineffabilem illam Verbi divini generationem iis ſimilitudinibus explicat, quibus alii Patres etiam poſt Arianam Hæreſim exortam uſi ſunt. *Et cùm radius ex Sole porrigitur, portio ex ſumma; ſed Sol erit in radio, quia Solis eſt radius, nec ſeparatur ſubſtantia, ſed extenditur: ita de Spiritu Spiritus, & de Deo Deus, ut lumen de lumine accenſum: Manet integra & indefecta materiæ matrix, etſi plures inde traduces qualitatum mutueris: ita & quod de Deo profectum eſt, Deus eſt, & Dei Filius, & unus ambo: Ita & de Spiritu Spiritus, & de Deo Deus: modulo alterum, non numero; gradu, non ſtatu fecit: & a matrice non receſſit, ſed exceſſit. Iſte igitur Dei radius, ut retro ſemper prædicabatur, delapſus in Virginem quandam, & in utero ejus caro figuratus, naſcitur homo Deo mixtus.*

II. Ex libro 3. contra Marcionem cap.16. *Non negans enim*, inquit, *Filium & Spiritum, & ſubſtantiam Creatoris eſſe Chriſtum ejus, concedas neceſſe eſt eos, qui Patrem non agnoverint, nec Filium agnoſcere potuiſſe, per ejuſdem ſubſtantiæ conditionem.*

Et lib.4. contra Marcionem, cap.25. obſervans Chriſtum dicere, *Omnia ſibi tradita a Patre*: hæc habet: *Credas ſi Creatoris eſt Chriſtus cujus omnia, qui non minori ſe tradidit, omnia Filio Creator, quæ per eum condidit*. Chriſtum itaque non eſſe minorem Patre eſſentiâ, cenſuit Tertullianus. Et lib.5. cap.20. explicans verba illa Apoſtoli ad Philippenſes 2. *In effigie Dei conſtitutus, & figurâ inventus ut homo*: hæc habet: *Æquè non erit Chriſtus verè, ſi non homo verè fuit in effigie hominis conſtitutus. Utrobique enim veritas neceſſe habebit excludi, ſi effigies, & ſimilitudo, & figura phantaſmati vindicabitur. Quod ſi in effigie & imagine quâ Filius Patris verè Dei prædicatus eſt; etiam in effigie & imagine hominis quâ Filius hominis verè hominem inventum..... Sic & Deus inventus eſt per virtutem, ſicut homo per carnem.* Sicut igitur Chriſtus verè & ſubſtantialiter homo erat, ita verè & ſubſtantialiter Deus credendus eſt ex Tertulliano.

„ III. Ex Libro contra Praxeam, *cap.* 2. Unicum quidem Deum credimus, *inquit*, ſub hac tamen diſpenſatione, quam œconomiam dicimus, ut unici Dei ſit & Filius, Sermo ipſius, qui ex ipſo proceſſerit, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil. Hunc miſſum a Patre in Virginem, & ex ea natum hominem & Deum, Filium hominis, & Filium Dei...... Qui exinde miſerit, ſecundùm promiſſionem ſuam, a Patre Spiritum Sanctum Paracletum, Sanctificatorem fidei eorum, qui credunt in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Hanc regulam ab initio Evangelii decucurriſſe, etiam ante priores quoſque Hæreticos, nedum ante Praxeam heſternum, probabit tam ipſa poſteritas omnium Hæreticorum, quàm ipſa novellitas Praxeæ heſterni.

Et infra, de proxima Hæreſi hæc ſubjungit: „ Se exiſtimat meram veritatem poſſidere, dum unicum Deum non aliàs putat credendum, quàm ſi ipſum eumdemque & Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum dicat: quaſi non ſic quoque unus ſit omnia, dum ex uno omnia, per ſubſtantiæ ſcilicet unitatem; & nihilominus cuſtodiatur œconomiæ Sacramentum, quæ unitatem in Trinitatem diſponit, tres dirigens, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Tres autem non ſtatu, ſed gradu; nec ſubſtantiâ, ſed forma; nec poteſtate, ſed ſpecie: unius autem ſubſtantiæ, & unius ſtatus, & unius poteſtatis: quia unus Deus, ex quo & gradus iſti, & formæ, & ſpecies, In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti deputantur.

„ Et *cap.* 3. Numerum, *inquit*, & diſpoſitionem

,, nem Trinitatis, diviſionem præſumunt unita-
,, tis; quando unitas ex ſemetipſa derivans Tri-
,, nitatem, non deſtruatur ab illa, ſed adminiſtre-
,, tur. Itaque duos & tres jam jactitant a nobis
,, prædicari, ſe verò unius Dei cultores præſu-
,, munt, Quaſi non & unitas irrationaliter col-
,, lecta Hæreſim faciat, & Trinitas rationaliter
,, expenſa, veritatem conſtituat. Et *cap.* 4. Fi-
,, lium, inquit, non aliunde deduco, ſed de
,, ſubſtantia Patris,
,, Et *cap.* 8. Sermo ergo & in Patre ſemper,
,, ſicut dicit; Ego in Patre, Et apud Deum ſem-
,, per, ſicut ſcriptum eſt; Et ſermo erat apud
,, Deum. Et numquam ſeparatus a Patre, aut
,, alius a Patre; quia. Ego & Pater unum ſu-
,, mus. Hæc erit probola veritatis, cuſtos unita-
,, tis, qua prolatum dicimus Filium a Patre, ſed
,, non ſeparatum, Protulit enim Deus Sermo-
,, nem, ſicut radix fruticem, & fons fluvium, &
,, Sol radium. Nam & iſtæ ſpecies probolæ ſunt
,, earum ſubſtantiarum, ex quibus prodeunt. Nec
,, dubitaverim Filium dicere, & radicis fruticem,
,, & fontis fluvium, & Solis radium; quia omnis
,, origo parens eſt, & omne quod ex origine pro-
,, fertur, progenies eſt; multomagis Sermo Dei
,, qui etiam propriè nomen Filii accepit. Nec
,, frutex tamen a radice, nec fluvius a fonte,
,, nec radius a Sole diſcernitur, ſicut nec a Deo
,, Sermo. Igitur ſecundùm horum exemplorum
,, formam profiteor me duos dicere Deum, &
,, Sermonem ejus, Patrem & Filium ipſius, Nam
,, & radix, & frutex duæ res ſunt, ſed conjun-
,, ctæ. Et fons, & flumen duę ſpecies ſunt, ſed indi-
,, viſæ, Et Sol & radius duæ formæ ſunt, ſed cohæ-
,, rentes. Omne quod prodit ex aliquo, ſecundum
,, ſit ejus neceſſe eſt de quo prodit. Non ideo tamen
,, eſt ſeparatum. Secundus autem ubi eſt, duo ſunt.
,, Et tertius ubi, tres ſunt. Tertius enim eſt Spiri-
,, tus a Deo, & Filio, ſicut tertius a radice, fructus
,, ex frutice; & tertius a fonte, rivus ex flumine;
,, & tertius a Sole, apex ex radio, Nihil tamen
,, a matrice alienatur, a qua proprietates ſuas
,, ducit. Ita Trinitas per conſertos & connexos
,, gradus a Patre decorrens, & Monarchiæ ni-
,, hil obſtrepit, & œconomiæ ſtatum protegit,
,, Et *cap.* 9. *idem Fidei dogma ſic explicat*. Hanc,
,, me regulam profeſſum, qua inſeparatos ab al-
,, terutro, Patrem, & Filium, & Spiritum te-
,, ſtor, tene ubique; & ita quid quomodo dica-
,, tur, agnoſces. Ecce enim dico alium eſſe Pa-
,, trem, & alium Filium, & alium Spiritum.
,, Malè accipit Idiotes quiſque aut perverſus hoc
,, dictum, quaſi diverſitatem ſonet, & ex diver-
,, ſitate ſeparationem protendat, Patris, & Filii
,, & Spiritûs,
Et *cap.* 11. Sed & cætera utique idem fecit,
,, qui & priora, id eſt Sermo Dei, per quem
,, omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil.
,, Qui ſi ipſe Deus eſt, ſecundùm Juannem, Deus
,, erat Sermo: habes duos, alium dicentem ut
,, fiat, alium facientem, Alium autem quomodo
,, accipere debeas, jam profeſſus ſum; perſonæ,
,, non ſubſtantiæ nomine; ad diſtinctionem, non
,, ad diviſionem, Cæterùm etſi ubique teneam
,, unam ſubſtantiam in tribus cohærentibus, ta-
,, men alium dicam oportet ex neceſſitate ſenſûs,
,, eum qui jubet, & eum qui facit,
Et *cap.* 13. Nam & lucere in mundo Chriſtia-
,, nos oportebat, ut filios lucis, lumen mundi
,, unum & Deum & Dominum colentes, & no-
,, minantes. Cæterùm ſi ex conſcientia, qua ſci-
,, mus Dei nomen & Domini, & Patri, & Filio,
,, & Spiritui convenire, Deos & Dominos nomi-
,, naremus, extinxiſſemus faces noſtras, etiam ad
,, Martyria timidiores, quibus evadendi quoque
,, pateret occaſio, jurantibus ſtatim per Deos &
,, Dominos, ut quidam Hæretici, quorum Dii
,, plures. Itaque Deos omnino non dicam, nec
,, Dominos; ſed Apoſtolum ſequar, ut ſi pariter
,, nominandi fuerint Pater & Filius, Deum Pa-
,, trem appellem, & Jeſum Chriſtum Dominum
,, nominem. Solum autem Chriſtum potero Deum
,, dicere, ſicut idem Apoſtolus; Ex quibus Chri-
,, ſtus, qui eſt Deus ſuper omnia benedictus in
,, ævum omne. Nam & radium Solis ſeorſum
,, Solem vocabo; Solem autem nominans, cujus
,, eſt radius, non ſtatim & radium Solem appel-
,, labo. Nam etſi Soles duos non faciam, tamen
,, & Solem, & radium ejus, tam duas res, &
,, duas ſpecies unius indiviſæ ſubſtantiæ nume-
,, rabo, quàm Deum, & Sermonem ejus, quàm
,, Patrem & Filium.
,, Et *cap.* 17. hæc habet; Sed & nomina Patris,
,, Deus Omnipotens, Altiſſimus, Dominus virtu-
,, tum, Rex Iſraëlis, Qui eſt. Quatenus ita Scri-
,, pturæ docent, hæc dicimus & in Filium com-
,, petiſſe, & in his Filium veniſſe, & in his
,, ſemper egiſſe; & ſic ea in ſe hominibus ma-
,, nifeſtaſſe. Omnia, inquit, Patris mea ſunt.
,, Cur non & nomina? Cùm ergo legis Deum
,, Omnipotentem, & Altiſſimum, & Deum vir-
,, tutum, & Regem Iſraëlis, & qui eſt; vide ne
,, per hæc Filius etiam demonſtretur; ſuo jure
,, Deus Omnipotens, qua Sermo Dei omnipo-
,, tentis, quàque omnium accepit poteſtatem;
,, Altiſſimus, quà dexterâ Dei exaltatus; Domi-
,, nus virtutum, quia omnia ſubjecta ſunt illi a
,, Patre; Rex Iſraëlis, quia illi propriè excidit
,, ſors gentis iſtius; item Qui eſt, quoniam mul-
,, ti filii dicuntur, & non ſunt.... Interim hîc
,, mihi promptum ſit reſponſum adversùs id
,, quod de Apocalypſi Joannis proferunt; Ego
,, Dominus, qui eſt, & qui fuit, & venit om-
,, nipotens, & ſicobi alibi Dei omnipotentis ap-
,, pellationem non putant etiam Filio conveni-
,, re: quaſi qui venturus eſt, non ſit omnipotens;
,, cùm et Filius omnipotentis tam omnipotens ſit,
,, quàm Deus Dei Filius.
,, *Denique* cap. 25. Ita connexus Patris in Filio
,, & Filii in Paracleto, tres efficit cohærentes
,, alterum ex altero; qui tres unum ſint, non
,, unus; quomodo dictum eſt, Ego & Pater unum
,, ſumus; ad ſubſtantiæ unitatem, non ad numeri
,, ſingularitatem.
,, *Et libro contra Judæos*, *cap.* 7. Chriſti re-
,, gnum & nomen, inquit, ubique adoratur, omni-
,, bus Rex, omnibus Deus, & Dominus eſt.
,, Et *cap.* 9. Chriſtus accepit ſpolia Samariæ
,, ipſos Magos, qui cùm illum cognoviſſent. &
,, muneribus honoraſſent quaſi Deum & Regem,
,, ſpolia facti ſunt Samariæ.
,, Et *cap.* 12. Aſpice univerſas nationes de vora-
,, gine erroris humani exinde emergentes ad Do-
,, minum Deum creatorem, & ad Deum Chri-
,, ſtum ejus.
Et *libro de Præſcriptionibus*, *cap.* 3. Credimus
,, unum omnino Deum eſſe, nec alium præter
,, mundi Conditorem, qui univerſa de nihilo pro-
,, duxerit per Verbum ſuum primò omnium
,, emiſſum. Id Verbum Filium ejus appellatum,
,, in nomine Dei variè viſum Patriarchis, in
,, Prophetis ſemper auditum, poſtremò delatum
,, ex Spiritu Dei Patris & virtute in Virginem
,, Mariam, carnem factum in utero ejus... mi-
,, ſiſſe vicariam vim Spiritûs Sancti, qui cre-
,, dentes agat.
Et *lib. de Carne Chriſti*, *cap.* 3. Non potes,
,, inquit, dicere, Si natus fuiſſet, & hominem
,, verè induiſſet, Deus eſſe deſiiſſet; amittens
,, quod erat, dum aſſumit quod non erat, pe-
ri-

,, riculum enim ſtatus in Deo nullum eſt.
,, Et *cap.* 6. Utriuſque ſubſtantiæ cenſus homi-
,, nem & Deum exhibuit. Hinc natum, inde non
,, natum. Quæ proprietas conditionum divinæ
,, & humanæ, æquâ utique naturæ veritate cu-
,, juſque diſpuncta eſt, eadem fide ſpiritûs &
,, carnis.
,, Et *cap.* 14. Infra Angelos diminutus dum
,, homo fit. Quà autem Spiritus Dei, & virtus
,, Altiſſimi non poteſt infra Angelos haberi, De-
,, us ſcilicet, & Dei Filius.

Ex his omnibus conſtat, Tertullianum rectè ſenſiſſe de Filio Dei eumque exiſtimaſſe ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ, perfectionis, & divinitatis. Unde non eſt cur Sociniani Tertullianum ſuas in partes trahant, qui ipſorum errorem penitus profligavit.

Objicitur primò. Qui durationem infinitam ante mundi conſtitutionem præceſſiſſe Filii generationem agnovit, & tunc Verbum divinum perfectionem conſecutum ſuam, & ſpeciem, quando dixit Deus, *Fiat lux*, hic non rectè ſenſit de Filio Dei, nec eum exiſtimavit ejuſdem eſſe perfectionis, divinitatis, & æternitatis cum Patre. Sed hæc propugnavit Tertullianus. Nemo igitur dixerit ipſum de Filio Dei rectè ſenſiſſe.

Probatur Minor ex libro contra Praxeam, cap. 5. ubi cùm præmiſiſſet Filium eſſe a Patre perſona diſtinctum, ex quorumdam ratione, qui Geneſim in Hebraico ita incipere dicebant; *In principio Deus fecit ſibi Filium*: hujus infirmitatem argu-
,, menti ſic oſtendit: Hoc ut firmum non ſit,
,, alia me argumenta deducunt, ab ipſa Dei diſ-
,, poſitione, quæ fuit ante mundi conſtitutionem,
,, ad uſque Filii generationem. Ante omnia enim
,, Deus erat ſolus, ipſi ſibi & mundus, & locus
,, & omnia.
,, *Et cap.* 6. Nam ut primùm, *inquit*, Deus
,, voluit ea quæ cum Sophiæ ratione, & Sermo-
,, ne diſpoſuerat intra ſe, in ſubſtantias & ſpecies
,, ſuas edere, ipſum primum protulit Sermonem,
,, habentem in ſe individuas ſuas, Rationem & So-
,, phiam; ut per ipſum fierent univerſa, per
,, quem erant cogitata, atque diſpoſita, imò &
,, facta jam, quantum in Dei ſenſu.
Et *cap.* 7. Tunc igitur, *inquit*, etiam ipſe Ser-
,, mo ſpeciem & ornatum ſuum ſumit, ſonum &
,, vocem, cùm dicit Deus, Fiat lux. Hæc eſt
,, nativitas perfecta Sermonis, dum ex Deo pro-
,, cedit, &c.
,, *Et cap.* 12. Sed & in antecedentibus operibus
,, mundi quomodo ſcriptum eſt? Primum quidem
,, nondum Filio apparente: Et dixit Deus, fiat lux,
,, & facta eſt: ipſe ſtatim Sermo lux vera, quæ
,, illuminat hominem venientem in hunc mun-
,, dum, & per illum mundialis quoque lux. Exin-
,, de autem in Sermone Chriſto aſſiſtente, & ad-
,, miniſtrante, Deus voluit fieri, & Deus fecit.

Reſpondeo, diſtinguo Minorem. Et hæc omnia dixit Tertullianus de Verbo & Filio externo, concedo. Et hæc dixit de Filio & Verbo interno, nego. Itaque Verbum divinum & Filium duplici reſpectu & ratione Tertullianus ſpectavit. Primò quà interius genitum eſt & prolatum a Patre, ut imago inviſibilis ſubſtantiæ ipſius: & ſic coæternum eſt Patri ejuſdemque cum ipſo perfectionis. Secundò quà exterius prolatum eſt in conditione creaturarum, ut divini ſignificativum imperii, quo illas ex nihilo prodire juſſit, & hac ratione tunc tantum factum eſt prolatum, cùm univerſitatem hanc mundi fabricare conſtituit Deus. Porro & Filius dicitur a Tertulliano prolatitium iſtud Verbum analogiâ quadam, quatenus Filium manifeſtat, per quem omnia facta ſunt. Hanc diſtinctionem duplicis in Verbo divino reſpectûs verba Tertulliani, cap. 7. libri contra Praxeam innuunt. *Hæc eſt*, inquit, *nativitas perfecta Sermonis, dum ex Deo procedit, conditus ab eo primùm ad cogitatum in nomine Sophiæ: Dominus condidit me initium viarum.* En verbum internum & a Patre genitum ab æterno. *De hinc generatus ad effectum: Cùm pararet cœlum aderam illi ſimul.* En Verbum externum & prolatitium. Sed clarius hanc doctrinam exponit cap. 6. ubi Sophiam, qua Deus rationalis eſt, quæ nihil aliud eſt quàm Filius ipſe Dei, Patri coæternam eſſe ait; Sermonem verò, ut qui rationis divinæ ſit fœtus, ipſa poſteriorem eſſe, & tunc ſpeciem & ornatum ſuum ſumpſiſſe, cùm dixit Deus, *Fiat lux*. Quemadmodum in homine, qui Dei imago eſt, quatenus rationalis, ratio prior eſt ſermone, cui vis ineſt rationis ipſius. Audire præſtat diſſerentem ea de re Tertullianum, *Ante omnia enim*, inquit, *Deus erat ſolus, ipſe ſibi, & mundus, & locus, & omnia. Solus autem, quia nihil aliud extrinſecus præter ipſum. Cæterum ne tunc quidem ſolus; habebat enim ſecum, quam habebat in ſemetipſo; Rationem ſuam ſcilicet. Rationalis enim Deus, & ratio in ipſo prius, & ita, ab ipſo omnia. Quæ ratio ſenſus ipſius eſt. Hanc Græci* λόγον *dicunt, quo vocabulo etiam Sermonem appellamus. Ideoque jam in uſu eſt noſtrorum, per ſimplicitatem interpretationis, Sermonem dicere apud Deum fuiſſe; cum magis rationem competat antiquiorem haberi; quia non ſermonalis a principio, ſed rationalis Deus etiam ante principium; & quia ipſe quoque Sermo ratione conſiſtens, priorem eam ut ſubſtantiam ſuam oſtendat. Tamen & ſic nihil intereſt. Nam etſi Deus nondum Sermonem ſuum miſerat, proinde eum cum ipſa, & in ipſa ratione, intra ſemetipſum habebat tacitè cogitando, & diſponendo ſecum, quæ per Sermonem mox erat dicturus, Cum ratione enim ſua cogitans, atque diſponens, ſermonem eam efficiebat, quam ſermone tractabat.*

Contra. Qui par tantum factus eſt Patri cùm condidit mundum, non eſt ab æterno unus Deus cum Patre: Sed Tertullianus ſentit Filium tunc tantùm parem factum eſſe Patri, quando condidit mundum. ergo non ſenſit Filium unum eſſe Deum cum Patre, ipſique coæternum.

Probatur Minor ipſius Tertulliani verbis, cap. 7. *Exinde*, inquit, *eum parem ſibi faciens, de quo procedendo, Filius factus eſt.*

Reſpondeo, diſtinguo Minorem: Senſit Filium tunc tantùm parem factum eſſe Patri, id eſt, parem demonſtratum, concedo; id eſt, perfectiones conſecutum, quibus ipſi par evaderet, nego. Ibidem enim Verbum ante omnia genitum, & ſolum ex Deo genitum, propriè de vulva cordis paterni, cùm res aliæ genitæ non ſint, ſed creatæ, profitetur. *Exinde*, inquit, *eum parem ſibi faciens, de quo procedendo, Filius factus eſt, primogenitus, ut ante omnia genitus; & unigenitus, ut ſolus ex Deo genitus propriè de Vulva cordis ipſius, ſecundùm quod & Pater ipſe teſtatur: Eructavit cor meum ſermonem optimum. Ad quem deinceps gaudens, proinde gaudentem in perſona illius Filius meus es tu, ego hodie genui te: & ante Luciferum genui te.*

Objicitur ſecundò. Qui portionem duntaxat ſubſtantiæ paternæ obtinet, & illarum partem perfectionum, quarum plenitudine gaudet Pater, non eſt unus Deus cum Patre: ſed Tertullianus ſenſit Filium portionem duntaxat obtinere ſubſtantiæ divinæ. Ait enim lib. contra Praxeam, cap. 9. *Pater tota ſubſtantia eſt, Filius verò derivatio totius, & portio.* Et cap. 14. poſtquam dixit Filium eſſe alium perſona a Patre, quia non poteſt idem eſſe inviſibilis, & aſpectabilem ſe præbere: Pater au-

autem inviſibilis eſt, Filius aſpectabilem ſe exhibuit Patriarchis & Prophetis, ſic concludit: *Conſequens erit ut inviſibilem Patrem intelligamus, pro plenitudine majeſtatis: viſibilem verò Filium agnoſcamus, pro modulo derivationis*. Tertullianus igitur ſenſit Filium non eſſe unius divinitatis cum Patre.

Reſpondeo; Nego Minorem, cujus probationem diſtinguo. Et Tertullianus his verbis duntaxat ſignificavit Filium eſſe perſonam genitam, adeoque aliam a Patre, concedo. Et his verbis ſignificavit Filium partem duntaxat obtinere divinæ ſubſtantiæ a Patre decerptam, nego. Cùm itaque conſtans fuerit Tertulliani ſententia, naturam divinam eſſe impartibilem: quocirca lib. contra Hermogenem cap.7. ſcripſit: *Divinitas autem gradum non habet, utpote unica*. Et cùm locis ſupra laudatis libri contra Praxeam, unam eſſe ſubſtantiam, unamque divinitatem Patris & Filii diſerte aſſerat, & lib. inſuper de Pudicitia, cap.21. profiteatur *Trinitatem unius divinitatis, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum*: Filium non vocavit portionem, & Patrem totam ſubſtantiam, quòd pars duntaxat divinæ ſubſtantiæ in Filium eſſet transfuſa: ſed quòd Pater ſit fons & principium aliarum perſonarum, quo dignitas quædam & auctoritas ſignificatur, propter quam Patres, etiam Arianâ hæreſi poſteriores, Patrem eſſe majorem Filio dixerunt, & eo ſenſu expoſuerunt illa Chriſti, verba, *Pater major me eſt*, quæ de ſe ipſo quatenus Dei Filius eſt, dixerit; ut Concilium Sardicenſe in Epiſtola Synodica apud Theodoretum lib.2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.8. Sanctus Athanaſius lib.2. contra Arianos pag.181. Sanctus Baſilius lib. 1. contra Eunomium pag. 35. Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 5. 30. & 40. & [ut alios omittam] Sanctus Hilarius lib.9. de Trinitate. Eum porro eſſe Tertulliani ſenſum conſtat ex ſerie loci in argumento laudati ex cap.9. lib. contra Praxeam. *Neceſſitate autem hoc dico*, inquit, *cùm eundem Patrem, & Filium, & Spiritum contendunt, adverſus œconomiam Monarchiæ adulantes: non tamen diverſitate alium Filium a Patre, ſed diſtributione; nec diviſione alium, ſed diſtinctione, quia non ſit idem Pater & Filius, vel modulo alius ab alio. Pater enim tota ſubſtantia eſt: Filius verò derivatio totius & portio, ſicut ipſe profitetur, quia Pater major eſt. Sic & Pater alius a Filio, dum Filio major; dum alius qui generat, alius qui generatur; dum alius qui mittit, alius qui mittitur; dum alius qui facit, alius per quem fit*.

Contra. Qui non eſt inviſibilis ſicut Pater, non eſt unus Deus cum Patre. Siquidem, non habet dotes omnes, ſine quibus ſtare vera divinitas non poteſt. Sed ex Tertulliano, ſolus Pater eſt inviſibilis, non verò Filius: ergo non eſt unus Deus cum Patre.

Probatur Minor, tùm ex verbis in argumento præcedenti laudatis ex cap.14. libri contra Praxeam: *Conſequens erit ut inviſibilem Patrem intelligamus pro plenitudine majeſtatis; viſibilem verò Filium agnoſcamus, pro modulo derivationis*. Tum ex lib. 2. contra Marcionem, cap.27. ubi pleniùs hanc doctrinam ſtatuit his verbis: *Nam & profitemur Chriſtum ſemper egiſſe in Dei Patris nomine; ipſum congreſſum cum Patriarchis & Prophetis, Filium Creatoris, Sermonem ejus, quem ex ſemetipſo proferendo, Filium fecit; & exinde omni diſpoſitioni ſuæ, voluntatique præfecit; diminuens illum modico citra Angelos, qua diminutione, in hac quoque diſpoſitus eſt a Patre, quæ ut humana reprehenditis, ediſcens jam inde a primordio, jam inde hominem, quod erat futurus in fine. Ille eſt qui deſcendit; ille qui interrogat, ille qui poſtulat; ille qui jurat. Cæterùm Patrem nemini viſum, etiam commune teſtabitur Evangelium, dicente Chriſto: Nemo cognovit Patrem, niſi Filius. Ipſe enim & Veteri Teſtamento pronuntiarat; Deum nemo videbit, & vivet, Patrem inviſibilem determinans, cujus auctoritate, & nomine ipſe erat Deus, qui videbatur Dei Filius*.

Reſpondeo; diſtinguo Minorem. Solus Pater eſt inviſibilis, ex Tertulliano, Filius verò viſibilis, in forma aſſumpta, concedo. In forma Dei, nego. Patrem itaque inviſibilem Tertullianus dixit, Filium verò viſibilem; non quòd naturam Patris inviſibilem, Filii verò viſibilem agnoſceret; ſed quòd Patrem exiſtimaret nunquam in forma corporea viſum (quod videri hoc modo proprium cenſeret illius duntaxat perſonæ, quæ ab alia mitteretur) Filium autem ſæpe ſæpius aſpectabilem ſe hominibus præbuiſſe, tam veteris tempore Teſtamenti, in corpore ad tempus aſſumpto, quàm Novi, in carne vera & paſſionibus obnoxia. Quod verò ait, *Filium viſibilem pro modulo derivationis*, non eſt intelligendum de derivatione Filii a Patre per æternam generationem; ſed de ipſius ad nos adventu per formæ viſibilis aſſumptionem. Eam eſſe omnino Tertulliani ſententiam conſtat, in libro contra Praxeam. Primò quia ejus unum illud erat inſtitutum probare contra Praxeanos, diſtinctas eſſe perſonas Patris, & Filii, quod ut evincat, inter multas alias rationes, hanc etiam adhibet, quòd Pater viſus ſit nuſquam, Filius verò viſus ſit, etiam ante carnem aſſumptam; eadem autem perſona eſſe non poſſit inviſibilis, & viſibilis. Ad vim autem iſtius rationis, ſatis erat, quòd Filius in corporibus ad tempus aſſumptis aſpectabilem ſe Patriarchis & Prophetis præbuiſſet. Secundò, quia Filium inviſibilem non ſecus ac Patrem profitetur, quà Deus eſt. *Dicimus enim*, inquit, *& Filium ſuo nomine eatenus inviſibilem, quà Sermo, & Spiritus Dei, ex ſubſtantiæ conditione jam nunc, & quà Deus, & Sermo, & Spiritus: viſibilem autem fuiſſe ante carnem, eo modo quo dicit* (Num.12.) *ad Aaron & Mariam: Et ſi fuerit Propheta in vobis, in viſione cognoſcar illi, & in ſomnio loquar illi, non quomodo Moyſi*, &c.

Et cap.15. cùm ex Apoſtolo nonnulla eundem in ſcopum præmiſiſſet, hæc ſubjungit: *Oſtendit & ipſe viſibilem Dei Filium, id eſt, Sermonem Dei; quia qui caro factus eſt, Chriſtus dictus eſt. De Patre autem ad Timotheum; Quem nemo vidit hominum, ſed nec videre poteſt. Exaggerans amplius, Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem. De quo & ſupra dixerat, Regi ſæculorum immortali, inviſibili, ſoli Deo: ut & contraria ipſi Filio adſcriberemus, mortalitatem, acceſſibilitatem: quem mortuum conteſtatur ſecundùm Scripturas, & a ſe noviſſimè viſum, per acceſſibilem utique lucem. Quanquam & illam neque ipſe ſine periculo luminis expertus eſt, neque Petrus, & Joannes, & Jacobus, ſine ratione, & amentia; qui ſi non paſſuri Filii gloriam, ſed Patrem vidiſſent, credo morituri ibidem. Deum enim nemo videbit & vivet. Si hæc ita ſunt, conſtat eum ſemper viſum ab initio, qui viſus fuerit in fine; & eum nec in fine viſum, qui nec ab initio fuit viſus, & ita duos eſſe, viſum, & inviſum. Filius ergo viſus eſt ſemper, & Filius converſatus eſt ſemper, & Filius operatus eſt ſemper, ex auctoritate Patris, & voluntate*. Ex quibus conſtat, Tertullianum exiſtimaſſe Filium æquè inviſibilem eſſe ac Patrem, in forma Dei: aſpectabilem autem factum vel in carne, vel in forma obiter aſſumpta ante Incarnationem, qua jam diſceret inter homines converſari.

Idem eſt planè ſenſus celeberrimi contra Marcionem loci, qui in argumento laudatus eſt, ut ex

Digitized by Google

ex antecedentibus, & conſequentibus conſtat. Nam ipſo ſtatim initio capitis ait: *Deum non potuiſſe humanos congreſſus inire, niſi humanos & ſenſus, & affectus ſuſcepiſſet, per quos vim majeſtatis ſuæ, intolerabilem utique humanæ mediocritati, humilitate temperaret, ſibi quidem indignâ, homini autem neceſſaria: & ita jam Deo digna: quia nihil tam dignum Deo, quàm ſalus hominis.* Et poſt verba in argumento laudata ſtatim ſubjungit: *Igitur quæcumque exigitis Deo digna, habebuntur in Patre inviſibili, inacongreſſibilique, & placido, & ut ita dixerim, Philoſophorum Deo. Quæcumque autem ut indigna reprehenditis, deputabuntur in Filio, & viſo, & audito, & congreſſo, arbitro Patris, & miniſtro miſcente in ſemetipſo hominem & Deum; in virtutibus Deum, in puſillitatibus hominem, ut tantùm homini conferat, quantùm Deo detrahit; totum denique Dei mei penes vos dedecus, ſacramentum eſt humanæ ſalutis. Converſabatur Deus, ut homo divinè agere doceretur. Ex æquo agebat Deus cum homine, ut homo ex æquo agere cum Deo poſſet. Deus puſillus inventus eſt, ut homo maximus fieret.* Ex quibus evidens eſt, Tertullianum contendiſſe Filium viſum eſſe duntaxat in carne, vel in forma ad tempus aſſumpta ante Incarnationem, ut ſe humanæ mediocritati attemperaret; inviſibilem autem eſſe ratione divinitatis, non ſecus ac Patrem.

Contra. Niſi Tertullianus exiſtimaſſet Filium viſibilem, quà Deus eſt, non rectè probaſſet ipſum quà Deus eſt, eſſe perſonam a Patre diſtinctam. Reſpondere enim ipſi potuiſſent Praxeani, eandem perſonam viſibilem eſſe in ſpecie creata, inviſibilem verò in ſua eſſentia. Atqui Tertullianus legitimam intulit conſequentiam, colligendo Filii diſtinctionem a Patre, ex ipſius viſibilitate. Filium igitur viſibilem eſſe, etiam quà Deus eſt, exiſtimavit.

Reſpondeo; diſtinguo Majorem. Non rectè probaſſet, ſecundum accuratas Philoſophiæ leges, & rigorem, ut ita loquar, Philoſophicum, Eſto. Non enim Patrum rationes ad Philoſophiæ regulas ſemper exiguntur; aut invictæ ſemper ſunt, & inconcuſſæ. Non rectè probaſſet, ſuppoſita veritate principii, quo nititur ejus ratiocinatio, nego. Principium autem illud eſt, *Patrem nunquam eſſe viſum*; ex quo ſequitur Filium in illis Veteris Teſtamenti apparitionibus (ut Tertullianus quidem putat) viſum eſſe. Ex quo colligit eſſe a Patre diſtinctum. Sed ut iſtud principium firmum non eſt, ita nec accurata omnino & invicta Tertulliani argumentatio.

Objicitur tertiò. Fuit tempus quando Filius non erat [ſecundùm Tertullianum] ergo non exiſtimavit Filium eſſe coæternum Patri.

Probatur antecedens. Filius eſſe non poteſt abſque Patre, & ante Patrem: Sed Deus non fuit Pater ab æterno: ergo nec Filius ab æterno fuit.

Probatur minor. Non fuit Deus Pater antequam Judex; ſed ab æterno non fuit Judex: igitur nec Pater.

Omnes illæ Propoſitiones ſunt Tertulliani, libro contra Hermogenem: *Quia*, inquit, *& Pater Deus eſt, & Judex Deus eſt; non tamen ideo Pater & Judex ſemper, quia Deus ſemper. Nam nec Pater potuit eſſe ante Filium, nec Judex ante delictum. Fuit autem tempus, cùm & delictum, & Filius non fuit, quod Judicem, & qui Patrem Dominum faceret.*

Reſpondeo, nego primum antecedens. Ad cujus probationem, diſtinguo minorem. Non fuit Pater ab æterno, reſpectu creaturarum, concedo; reſpectu Filii unigeniti, nego. Eum eſſe Tertulliani ſenſum, conſtat ex ejus inſtituto, & ex ſerie capitis. Contendebat Hermogenes Deum ab æterno fuiſſe Dominum, adeoque aliquid fuiſſe retro ſemper, cujus Dominus haberetur. Et inde colligebat materiam eſſe Deo coæternam. Hanc ratiunculam ut refellat Tertullianus, duplicis rationis diſtinguit nomina Deo attributa; alia ſcilicet eſſentiæ, alia poteſtatis. Priora ſemper fuiſſe ait, ſicut & ipſam Dei ſubſtantiam: poſteriora tantùm ipſi convenire cœpiſſe in tempore: quando nimirum eſſe cœperunt, in quæ divina poteſtas ageret: Talia eſſe nomina Domini, Patris, & Judicis. Cùm itaque poteſtatem non exerceat Deus niſi in res creatas, ſequitur non fuiſſe illum ab æterno Dominum, & Patrem, & Judicem: Patrem, inquam, creaturarum, qua ratione ait Moyſes: *Nunquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit te, & fecit & creavit te?* Quibus conſonum eſt quod ſanctus Thomas probat, I. P. Q. 13. Art. 7. *Nomina quæ relationem ad creaturas important, dici de Deo ex tempore.* Quod etiam ex ſancto Auguſtino confirmat lib. 5. de Trinitate cap. 16. Id conſtat etiam ex toto loci in argumento laudati contextu. *Dei nomen*, inquit, *dicimus ſemper fuiſſe apud ſemetipſum, & in ſemetipſo: Dominum verò non ſemper: diverſa enim utriuſque conditio. Deus ſubſtantiæ ipſius nomen, id eſt divinitatis: Dominus verò non ſubſtantiæ, ſed poteſtatis: Subſtantiam ſemper fuiſſe cum ſuo nomine, quod eſt Deus, poſtea Dominus, accedentis ſcilicet rei mentio. Nam ex quo eſſe cœperunt, in quæ poteſtas Domini ageret, ex illo per acceſſionem poteſtatis, & factus, & dictus eſt Dominus. Quia & Pater Deus eſt, & Judex Deus eſt. Non tamen ideo Pater, & Judex ſemper, quia Deus ſemper. Nam nec Pater potuit eſſe ante Filium, nec Judex ante delictum. Fuit autem tempus cùm delictum, & Filius non fuit, quod Judicem, & qui Patrem Dominum faceret. Sic & Dominus non ante ea quorum Dominus exiſteret, ſed Dominus tantùm futurus quandoque, ſicut Pater per Filium, ſicut Judex per delictum; ita & Dominus per ea quæ ſibi ſervitura feciſſet.* Cæterùm Filium unigenitum Dei ſemper fuiſſe, ſenſit Tertullianus [ut conſtat laudatis ex locis libri contra Praxeam] Cap. enim 5. hæc habet: *Ante omnia Deus erat ſolus ipſe ſibi & mundus, & locus, & omnia. Solus autem, quia nihil aliud extrinſecùs præter ipſum. Cæterùm ne tunc quidem ſolus: habebat enim ſecum, quam habebat in ſemetipſo; Rationem ſuam ſcilicet.*

Et cap. 8. *Sermo ergo &c. in Patre ſemper, ſicut dicit, Ego in Patre. Et apud Deum ſemper, ſicut ſcriptum eſt, Et Sermo erat apud Deum: & nunquam ſeparatus a Patre, aut alius a Patre; quia, Ego & Pater unum ſumus.*

Contra. Qui cenſet materiam, ſi coæterna ſit, præponendam Filio ſit quid antiquius, ut quid generoſius, ut quid fortius & validius, is Filium agnoſcit non eſſe coæternum Patri; ſed Tertullianus, libro contra Hermogenem, cap. 18. cenſet materiam præponendam Filio ut quid antiquius, fortius, & generoſius, ſi Deo coæterna ſit: ergo cognoſcit Filium non eſſe Patri coæternum.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Si cenſeat materiam præponendam Filio, ea duntaxat ratione quòd Deo coæterna ſit, concedo. Si propterea præponendam cenſeat, quòd ingenita ſit, & infecta, nego. Porro Tertullianus ait, materiam in hypotheſi Hermogenis fore Filio præponendam ut quid antiquius, generoſius, & validius, quia ipſa nullum principium originis haberet, ſed eſſet innata, & infecta: Filius autem natus eſt ex Patre, & ipſum originis principium ſuæ agnoſcit. En locum integrum Tertulliani, ex quo mens ipſius clarius eluceſcet: *Agnoſcat ergo Hermogenes idcirco*

etiam

etiam Sophiam Dei natam & conditam prædicari, ne quid innatum, & inconditum, præter ſolum Deum crederemus. Si enim intra Dominum, quod ex ipſo, & in ipſo fuit, ſine initio non fuit: Sophia ſcilicet ipſius exinde nata, & condita, ex quo in ſenſu Dei ad opera mundi diſponenda cœpit agitari: multò magis non cœpit ſine initio quidquam fuiſſe, quod extra Dominum fuerit. Si verò Sophia eadem Dei Sermo eſt, quale eſt ut Filio Dei, Sermone unigenito & primogenito, aliquid fuerit præter Patrem antiquius: & hoc modo atque generoſius, nedum quod innatum nato fortius, & quod infectum facto validius? Quia quod ut eſſet, nullius eguit Auctoris, multò ſublimius erit eo quod ut eſſet aliquem habet Auctorem. Proinde ſi malum quidem innatum eſt, natus autem Sermo Dei; Eructavit enim, inquit, *Sermonem optimum, non ſcio an bono malum poſſit adduci validius ab infirmo, ut innatum a nato. Ita & hoc nomine materiam Deo præponit Hermogenes, præponendo eam Filio. Filius enim Sermo, & Deus Sermo; &, Ego & Pater unum ſumus.* Cùm igitur ex eo probet Tertullianus Hermogenem præponere materiam Deo, quia præponit eam Filio, exiſtimavit Filium verum Deum eſſe, & unum cum Patre.

SCHOLION.

Religioſi Cenſores in ſuo Indiculo hanc mihi Propoſitionem aſſingunt ceu ex hoc Articulo excerptam: *Verbum carnem ſeu corpus aſſumpſit ad tempus in Veteri Teſtamento.*

R. Hæc Propoſitio mea non eſt; neque id dixi aut ſenſi, ſed, *Tertullianum contendiſſe, Filium Dei viſum eſſe in carne, vel in forma obiter & ad tempus aſſumptâ ante Incarnationem*, &c. Quod *Tertullianus* ſenſit & ſcripſit, imputari mihi non debet.

ARTICULUS IV.

Utrùm Auctor libri De Trinitate, qui extat ad calcem Tertullianicorum Operum in multis Editionibus, ſit Tertulliani: & Catholicam de adoranda Trinitate doctrinam contineat?

PROPOSITIO I.

Aſſcriptus olim Tertulliano Liber de Trinitate, non eſt Tertulliani, ſed Novatiani.

NOn eſſe Tertulliani, probat ſtyli diſſimilitudo, qui Tertullianico paulò nitidior & facilior eſt. 2. Quod cap. 6. disertè neget Deum eſſe corpus; quod Tertullianus ita evidenter non negavit, imò verbis tenus aſſeruiſſe viſus eſt, ita ut Eruditorum plurimi eum hoc in errore fuiſſe exiſtimaverint. Nec ſolùm Auctor ipſius libri Deum eſſe corpus inficiatur, ſed totum caput 6. in hujus probatione veritatis expendit. 3. Quia caput 12. Sabellianæ hæreſeos meminit, quæ longè poſt Tertulliani tempora exorta eſt. *Si veniſſe ajunt*, inquit, *omnipotentem Deum Patrem, jam per iſtos Sabelliana hæreſis ſacrilega corporatur.*

Quòd verò Liber ille Novatianum Auctorem habeat, ſuadet Sancti Hieronymi auctoritas in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 81. ubi inter Novatiani Opera recenſet. *De Trinitate grande volumen quaſi Epitomen Operis. Tertulliani faciens: quod pleríque neſcientes, Cypriani exiſtimant.* Et lib. 2. Apologiæ contra Ruffinum, pag. 514. col. 2. *Tranſit*, inquit Ruffinus, *ad inclytum Martyrem Cyprianum, & dicit Tertulliani librum, cui titulus eſt, De Trinitate, ſub nomine ejus Conſtantinopoli a Macedonianæ partis hæreticis lectitari. In quo crimine mentitur duo. Nam nec Tertulliani Liber eſt, nec Cypriani dicitur, ſed Novatiani, cujus & inſcribitur titulo: & Auctoris eloquium ſtyli proprietas demonſtrat.*

PROPOSITIO II.

Novatiani Liber de Trinitate, Catholicam de adorando illo Myſterio doctrinam continet.

Probatur. Subſtantia Catholicæ Fidei de Trinitate in eo poſita eſt ut tres perſonas in unius Deitatis eſſentia profiteamur: atqui hanc profeſſionem disertè adſtruit Novatiani Liber: ergo Catholicam continet de Trinitate doctrinam.

Probatur Minor. Primo namque capite de Perſona Patris ita ſcribit: *Regula exigit veritatis, ut primò omnium credamus in Deum Patrem, & Dominum omnipotentem, id eſt, rerum omnium perfectiſſimum Conditorem*, &c. Et poſtquam ſeptem primis capitibus Dei perfectiones univerſas Catholicè in primis, Theologicè, & disertè expoſuit, ſic concludit 8. capite: *Hunc ergo omiſſis Hæreticorum fabulis atque figmentis, Deum novit & veneratur Eccleſia, cui teſtimonium reddit tam inviſibilium, quàm etiam viſibilium, & ſemper & tota natura.* De Filio verò Dei cap. 9. ita ſcribit: *Eadem regula veritatis docet nos credere, poſt Patrem, etiam in Filium Dei Chriſtum Jeſum Dominum Deum noſtrum, ſed Dei Filium, hujus Dei qui unus & ſolus eſt.*

Capite verò undecimo ejus divinitatem luculentè probat: Verùm, inquit, ne ex hoc quòd
,, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Dei Crea-
,, toris Filium, in ſubſtantia veri corporis exhi-
,, bitum aſſerimus, aliis Hæreticis hoc in loco ho-
,, minem tantùm & ſolum defendentibus, atque
,, adeo hominem illum nudum & ſolitarium pro-
,, bare cupientibus, aut manus dediſſe, aut lo-
,, quendi materiam commodaſſe videamur: non
,, ſic de ſubſtantia corporis ipſius exprimimus,
,, ut ſolum tantùm hominem illum eſſe dicamus.
,, ſed ut divinitate Sermonis in ipſa concretio-
,, ne permixtâ, etiam Deum illum, ſecundùm
,, Scripturas eſſe teneamus. Eſt enim periculum
,, grande Salvatorem generis humani totius Do-
,, minum, & Principem mundi, cui a ſuo Patre
,, omnia tradita ſunt, & cuncta conceſſa; per
,, quem inſtituta ſunt univerſa, creata ſunt tota,
,, digeſta ſunt cuncta, ævorum omnium & tem-
,, porum Regem, Angelorum omnium Princi-
,, pem, ante quem nihil præter Patrem, homi-
,, nem tantummodo dicere, & auctoritatem illi
,, divinam in his abnegare. Hæc enim contume-
,, lia Hæreticorum ad ipſum quoque Deum Pa-
,, trem redundabit, ſi Deus Pater Filium gene-
,, rare non potuit... ... Si probatio ex infir-
,, mitatibus Chriſti illuc proficit ut homo ex in-
,, firmitatibus comprobetur: probatio divinitatis
,, in illo collecta ex virtutibus illuc proficiet, ut
,, etiam Deus ex operibus aſſeratur. Si enim paſ-
,, ſiones oſtendunt in illo humanam fragilitatem,
,, cur opera non aſſerant in illo divinam pote-
,, ſtatem?
,, Et *infrà*: Ut enim præſcripſit ipſa natura
,, hominem credendum eſſe qui ex homine ſit,
,, ita eadem natura præſcribit & Deum creden-
,, dum eſſe qui ex Deo ſit: ne ſi non & Deus
,, fuerit, cùm ex Deo ſit, jam nec homo ſit,
,, licèt ex homine fuerit. Qui legunt ergo ho-
,, minis Filium Hominem Chriſtum Jeſum, le-
,, gant hunc eundem & Deum, & Dei Filium
,, nuncupatum. Nam quomodo quà homo ex A-
,, braham, ſic eſt etiam quà Deus, ante ipſum
,, Abraham. Et quomodo quà homo Filius Da-

vid

„ vid, ita Dominus David, quà Deus, nuncupatus eſt. Et quomodo quà homo ſub lege factus eſt, ita quà Deus, Sabbati Dominus expreſſus eſt. Et quomodo quà homo ſententiam patitur; ſic omne quà Deus, de vivis & mortuis habere judicium reperitur. Et quomodo poſt mundum, quà homo naſcitur, ſic ante mundum quà Deus fuiſſe perhibetur. Et quomodo ex ſemine David, quà homo genitus eſt, ſic per ipſum quà Deum, mundus dicitur inſtitutus; Et quomodo quà homo poſt multos; ſic quà Deus ante omnes. Et quomodo ceteris, quà homo, inferior; ſic omnibus, quà Deus, major.

„ Et *cap.* 13. Quòd ſi, *inquit*, cùm nullius ſit niſi Dei cordis noſſe ſecreta, Chriſtus ſecreta conſpicit cordis; quòd ſi, cùm nullius ſit niſi Dei peccata dimittere, idem Chriſtus peccata dimittit: quòd ſi, cùm nullius ſit hominis de cœlo venire, de cœlo veniendo deſcendit: quòd ſi, cùm nullius hominis hæc vox eſſe poſſit, Ego & Pater unum ſumus, hanc vocem de conſcientia divinitatis Chriſtus ſolus edicit: quòd ſi poſtremò, omnibus divinitatis Chriſti probationibus & rebus inſtructus Apoſtolus Thomas, reſpondens Chriſto, Dominus meus, & Deus meus dicit: quòd ſi & Apoſtolus Paulus: Quorum, *inquit*, Patres, & ex quibus Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula: quòd ſi idem ſe Apoſtolum non ab hominibus, aut per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum conſtitutum eſſe depromit: quòd ſi idem Evangelium, Non ſe ab hominibus, aut per hominem, ſed per ipſum Jeſum Chriſtum accepiſſe contendit, meritò Deus eſt Chriſtus.

Et *cap.* 14. *idem luculentiùs adhuc & evidentiùs probat*. Et tamen, *inquit*, adhuc dubitat „ Hæreticus Chriſtum dicere eſſe Deum, quem Deum tot & rebus animadvertit, & vocibus approbatum. Si homo tantummodo Chriſtus, quomodo veniens in hunc mundum, in ſua venit, cùm homo nullum fecerit mundum? Si homo tantummodo Chriſtus, quomodo mundus per ipſum factus eſſe refertur, cùm non per hominem mundus, ſed poſt mundum homo inſtitutus referatur? Si homo tantummodo Chriſtus; quomodo non ex ſemine tantum David Chriſtus: ſed Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis? Si homo tantummodo Chriſtus, quomodo qui de cœlo venit, quæ vidit & audit teſtificatur, cùm conſtet hominem de cœlo, quia ibi naſci non poſſit, venire non poſſe? Si homo tantummodo Chriſtus, quomodo viſibilia, & inviſibilia, Throni, Virtutes, & Dominationes, per ipſum, & in ipſo creata eſſe referuntur, cùm Virtutes cæleſtes per hominem fieri non potuerint, quæ ante hominem ipſum eſſe debuerint? Si homo tantummodo Chriſtus, quomodo adeſt ubique invocatus, cum hæc hominis natura non ſit, ſed Dei, ut adeſſe omni loco poſſit? Si homo tantummodo Chriſtus, cur homo in Orationibus Mediator invocatur, cùm invocatio hominis ad præſtandam ſalutem inefficax judicetur? Si homo tantummodo Chriſtus, cur ſpes in illum ponitur, cum ſpes in homine maledicta referatur? Si homo tantummodo Chriſtus; cur non licet Chriſtum ſine exitio animæ negari, cùm in hominem commiſſum delictum referatur poſſe dimitti? Si homo tantummodo Chriſtus, quomodo Joannes Baptiſta teſtatur, & dicit, Qui poſt me venit, ante me factus eſt, quia prior me fuit? Cùm ſi homo tantummodo Chriſtus, poſt Joannem natus, ante Joannem eſſe non poſſit, niſi quoniam illum, quà Deus eſt, ante præceſſit. Si homo tantummodo Chriſtus, quomodo quæ Pater facit, & Filius ſimiliter facit, cum homo cæleſtibus operibus Dei ſimilia opera facere non poſſit? Si homo tantummodo Chriſtus, quomodo ſicut Pater in ſe vitam habet, ita dedit Filio vitam habere in ſemetipſo, cum exemplo Patris Dei homo in ſe vitam habere non poſſit; cùm non in æternitate ſit glorioſus, ſed in materia mortalitatis effectus? Si homo tantummodo Chriſtus, quomodo refert, Ego ſum panis vitæ æternæ, qui de cœlo deſcendi: cum neque panis vitæ homo eſſe poſſit ipſe mortalis, nec de cœlo deſcenderit, nulla in cœlo conſtituta materia fragilitatis? Si homo tantummodo Chriſtus, quomodo dicit, Quia Patrem Deum nemo vidit unquam, niſi qui eſt a Deo, hic vidit Deum? Quoniam ſi homo tantummodo Chriſtus Deum videre non potuit, quia Deum nemo hominum vidit. Si autem, dum ex Deo eſt, Deum vidit, plus ſe quàm hominem, dum Deum vidit, intelligi voluit. Si homo tantummodo Chriſtus, cur dicit: Quid ſi videritis Filium Hominis aſcendentem illuc ubi ante erat? Aſcendit autem in cælum: ibi ergo fuit, dum illuc redit, ubi priùs fuit.

Denique de Spiritu Sancto hæc habet *cap.* 29. „ Sed enim ordo rationis, & fidei auctoritas, digeſtis vocibus & literis Domini, admonet nos poſt hæc credere etiam in Spiritum Sanctum olim Eccleſiæ repromiſſum, ſed ſtatutis temporum opportunitatibus redditum. *Et poſt multa ſubjungit, illum ſanctitatis effectorem in nobis eſſe:* „ Qui id agens in nobis, ad æternitatem, & ad reſurrectionem corpora noſtra producat, dum illa in ſe aſſuefacit cum cœleſti virtute miſceri, & cum Spiritùs Sancti divinâ æternitate ſociari.

Objicitur primò. Qui Filium ſcripſit Patris imperio & voluntati obedientem fuiſſe, atque ſubjectum, etiam ante carnis aſſumptionem, & quatenus erat ex Patre, Catholicè non ſenſit de Filio Dei: ſed Novatianus ſcripſit Filium Patris imperio & voluntati obedientem fuiſſe, atque ſubjectum, etiam ante carnis aſſumptionem, & quatenus erat ex Patre. Catholicè igitur non ſenſit de Filio Dei.

Probatur Minor ex cap. 17. ubi exponens hunc locum Apoſtoli ad Philippenſes 2. *Quamvis in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo:* hæc habet: *Quamvis enim ſe ex Deo Patre Deum eſſe meminiſſet, nunquam ſe Deo Patri aut comparavit, aut contulit, memor ſe eſſe ex ſuo Patre, & hoc ipſum quod eſt habere ſe, quia Pater dediſſet. Inde denique & ante carnis aſſumptionem; ſed & poſt aſſumptionem corporis, poſt ipſam præterea Reſurrectionem, omnem Patri in omnibus rebus obedientiam præſtitit pariter ac præſtat. Ex quo probatur nunquam arbitratum illum eſſe rapinam quamdam divinitatem, ut æquaret ſe Patri Deo. Quinimo contra omni ipſius imperio & voluntati obediens, atque ſubjectus, ut formam ſervi ſuſciperet, contentus fuit.*

Reſpondeo diſtinguo Majorem: Si nomen imperii & obedientiæ propriè acceperit, concedo: ſi impropriè illas voces uſurpaverit, nego. Porro Novatianus cùm ſcripſit Filium Patris imperio & voluntati, ante Incarnationem obedientem fuiſſe, imperii & obedientiæ nomina in proprio naturalique ſenſu non accepit, ſed prout imperium auctoritatem principii, ſeu dignitatem originis ſignificat in Patre, obedientia verò & ſubjectio ſignificant originem, & emanationem in Filio, qui idipſum quod Deus eſt non habet, niſi prout ex

Pa-

Patre genitus. Quapropter Dei Filius nunquam ſe Deo Patri comparavit, in ratione ſcilicet primi Principii omnium emanationum, & perſonarum divinarum, *Memor ſe eſſe ex ſuo Patre, & hoc ipſum quod eſt habere ſe, quia Pater dediſſet.*

Quod autem ibi obedientiæ, imperiique nomen impropriè uſurpaverit Novatianus, conſtat ex verbis immediatè antecedentibus, quibus Filium omnium Deum, & Dominum, ſicut Patrem, profitetur: quæ notio cum obedientiæ & ſervitutis propriè dictæ notione conjungi non poteſt ab homine ſanæ mentis. En ejus verba: *Si homo tantammodo Chriſtus in Imagine Dei, non in forma Dei relatus fuiſſet. Hominem enim ſcimus ad Imaginem, non ad formam Dei factum.... Et meritò in forma pronuntiatus eſt Dei; dum & ipſe ſuper omnia, & omnis creatura divinam obtinens poteſtatem, & Deus exemplo Patris: hoc ipſum tamen a Patre proprio conſecutus, ut omnium & Deus eſſet & Dominus eſſet, & Deus ad formam Dei Patris ex ipſo genitus atque prolatus. Hic ergo quamvis in forma eſſet Dei, non eſt rapinam arbitratus eſſe ſe æqualem Deo.*

Reſpondeo ſecundò, Chriſtum ante carnis aſſumptionem obedientiam præſtitiſſe Patri, non actu, ſed in præparatione; quia divino conſilio decretum fuerat, ut Filius Dei noſtram aſſumeret naturam, in eaque fieret obediens Patri uſque ad mortem. Hanc autem obedientiam in natura aſſumpta exhibendam, cum acceptam habuiſſet Dei Filius, atque in divina Prædeſtinatione dixiſſet: *In capite libri ſcriptum eſt de me ut faciam voluntatem tuam: Deus meus volui. Holocauſta, & pro peccato non poſtulaſti, tunc dixi, Ecce venio:* Non abſurdè Novatianus dixit eo ſenſu, Filium Dei ante carnis aſſumptionem, obedientiam Patri præſtitiſſe. Hunc ſenſum nonne ſequentia immediatè illius Auctoris verba præ ſe ferunt, & obedientiam illam paterno imperio reſtringunt ad Verbi Incarnati ſtatum, in quo ſe exinanivit, a Deitate non excidens, in qua erat idem cum Patre? *Omni*, inquit, *ipſius imperio & voluntati obediens, atque ſubjectus, ut formam ſervi ſuſciperet contentus fuit; hoc eſt hominem illum fieri, & ſubſtantiam carnis & corporis, quam paternorum & ſecundùm hominem delictorum ſervitute venientem, naſcendo ſuſcepit. Quo tempore ſe etiam exinanivit, dum humanam conditionis fragilitatem ſuſcipere non recuſavit. Quoniam ſi homo tantummodo natus fuiſſet; per hoc exinanitus non eſſet: homo enim naſcens augetur, non exinanitur. At ſi Chriſtus exinanitur in eo quòd naſcitur, formam ſervi accipiendo; quomodo homo tantummodo eſt? De quo verius dictum fuiſſet, locupletatum illum eſſe tunc cùm naſceretur, non exinanitum, niſi quoniam auctoritas divini Verbi ad ſuſcipiendum hominem interim conquieſcens, nec ſe ſuis viribus exercens, dejicit ſe ad tempus atque deponit, dum hominem fert, quem ſuſcepit. Exinanivit, ſe dum ad injurias contumeliaſque deſcendit, dum audit infanda, experitur indigna: cujus tamen humilitatis adeſt ſtatim egregius fructus. Accepit enim nomen, quod utique non aliud intelligimus eſſe quàm nomen Dei. Nam cùm Dei ſit ſolius eſſe ſuper omnia, conſequens eſt, ut nomen illud ſit ſuper omne quod eſt ejus qui ſuper omnia eſt, Dei. Neque enim ſi non & Deus eſſet Chriſtus, omne ſe in nomine ejus genu flecteret, &c. Ex quo dum in forma Dei eſſe Chriſtus dicitur, & dum in Nativitatem ſecundùm carnem ſe exinaniviſſe monſtratur; & dùm id accepiſſe nomen a Patre, quod ſit ſuper omne nomen exprimitur; & dum in nomine ejus omne genu ſe flectere & curvare monſtratur: & hoc ipſum in gloriam Dei Patris ſuccurrere aſſeritur; conſequenter non ex illo tantùm homo eſt, quia obediens Patri factus eſt uſque ad mortem: ſed ex his etiam rebus ſuperioribus divinitatem Chriſti ſonantibus, Chriſtus Jeſus, & Deus quod Hæretici nolunt, eſſe monſtratur.*

Objicitur ſecundò. Qui exponit illa verba Chriſti, Joan. 10. *Ego & Pater unum ſumus*, de unitate concordiæ, non verò de unitate eſſentiæ Catholicam de Trinitate doctrinam non tenet; ſed illa verba ſic explicat Novatianus: Ergo non ſenſit Catholicè de Trinitate, & de divinitate Verbi.

Probatur Minor ipſius verbis cap. 22. *Unum autem quod ait, ad concordiam, & eandem ſententiam, & ad ipſam charitatis ſocietatem pertinet, ut meritò unum ſit Pater & Filius per concordiam & per amorem, & per dilectionem .... Denique novit hanc concordiæ unitatem & Apoſtolus Paulus, cum perſonarum tamen diſtinctione. Nam cùm ad Corinthios ſcriberet* (1. Cor. 3. *Ego*, inquit, *plantavi, Apollo rigavit, ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Qui autem plantat, & qui rigat, unum ſunt... Nam quando duorum una ſententia eſt, veritas una eſt, fides una eſt, una atque eadem religio eſt, unus etiam Dei timor eſt, unum ſunt, etiamſi duo ſint; ipſum ſunt, dum ipſum ſapiunt. Etenim quos perſonæ ratio ab invicem dividit; eoſdem rurſus invicem religionis ratio conducit. Et quamvis idem atque ipſi non ſint; dum idem ſentiunt, ipſum unum ſunt. Et cùm duo ſunt, unum ſunt, habentes in fide ſocietatem, etiamſi gerant in perſonis diverſitatem.*

Reſpondeo, diſtinguo Majorem. Si ita exponat illa verba de unitate concordiæ, ut excludat unitatem eſſentiæ, concedo. Si illam non excludat, nego. Porro Novatianus ſic illa verba; *Ego & Pater unum ſumus*, explicat de unitate concordiæ, ut illa intelligi non neget de unitate eſſentiæ. Ut enim illa de priori duntaxat unitate explicaret hoc in capite, poſtulabat ejus inſtitutum. Siquidèm refellebat Sabellianos, qui ex hoc loco unam eſſe Patris, Filiique perſonam colligebant. Cùm autem unitas concordiæ magis probaret perſonarum diſtinctionem, quam unitas eſſentiæ, & de utraque unitate divinum illud intelligeretur Oraculum, Novatianus priorem ſenſum arripuit ut inſtituto magis faventem ſuo; de poſteriori verò ſilet impræſentiarum. Nec tamen excludit unitatem eſſentiæ, quam antea tam disertè profeſſus fuerat, ut probationes noſtræ oſtendunt. Hunc autem eſſe Novatiani ſenſum, hocque ipſius conſilium, conſtat ex initio capitis laudati. *Sed quia*, inquit, *frequenter intendunt illum nobis locum, quo dictum ſit, Ego & Pater unum ſumus; & in hoc illos æquè facile vincemus: Si enim erat, ut Hæretici putant, Pater Chriſtus, oportuit dicere, Ego Pater unus ſum. At cum, Ego, dicit; deinde Patrem infert dicendo, Ego & Pater, proprietatem perſonæ ſuæ, id eſt Filii, a paterna auctoritate diſcernit, atque diſtinguit, non tantummodo de ſono nominis, ſed etiam de ordine diſpoſitæ poteſtatis. Qui potuiſſet dicere, Ego Pater, ſi Patrem ſe eſſe meminiſſet, Et quia dixit, Unum, intelligant Hæretici quia non dixit, Unus. Unum enim naturaliter poſitum, ſocietatis concordiam, non unitatem perſonæ ſonat. Denique adjicit dicens, Sumus, non ſum, ut oſtenderet, per hoc quod dixit, Sumus, & Pater, duas eſſe perſonas.*

Objicitur tertiò. Qui negat Filium inviſibilem eſſe, incomprehenſibilem, & parem Patri in cæteris divinitatis dotibus; non ſentit Catholicè de Filio Dei: ſed Novatianus negavit Filium Dei inviſibilem eſſe, incomprehenſibilem, & parem

Pa-

Patri in cæteris dotibus divinitatis: non ſenſit igitur Catholicè de Filio Dei.

Probatur Minor ex cap. 31. libri de Trinitate: *Si inviſibilis cùm inviſibili fuiſſet collatus, par expreſſus duos inviſibiles oſtendiſſet, & ideo duos comprobaſſet Deos. Si incomprehenſibilis, ſi & cætera quæcumque ſunt Patris; meritò dicimus; duorum Deorum, quam iſti confingunt, controverſiam ſuſcitaſſet.* Deinde ipſum divinitatem precariò accepiſſe innuit, his verbis: *Subjectis enim ei quaſi Filio omnibus rebus a Patre, dum ipſe cum his quæ illi ſubjecta ſunt, Patri ſuo ſubjicitur, Patris quidem ſui Filius eſſe probatur; cæterorum autem & Dominus, & Deus eſſe perhibetur. Ex quo dum huic, qui eſt Deus, omnia ſubſtrata traduntur; & cuncta ſibi ſubjecta Filius accepta fert Patri, totam divinitatis auctoritatem rurſus Patri remittit; unus Deus oſtenditur verus, & æternus Pater; a quo ſolo hæc vis divinitatis emiſſa in Filium etiam tradita, & directa rurſum per ſubſtantiæ communionem ad Patrem revolvitur. Deus quidem oſtenditur Filius, cui divinitas tradita & porrecta conſpicitur, & tamen nihilominùs unus Deus Pater probatur; dum gradatim reciproco meatu, illa majeſtas, atque divinitas ad Patrem, qui dederat eam, rurſum ab illo ipſo Filio miſſa revertitur, & retorquetur.*

Reſpondeo, diſtinguo Majorem. Si neget abſolutè & ſimpliciter Filium eſſe inviſibilem, incomprehenſibilem, & parem Patri, concedo. Si neget eſſe inviſibilem & incomprehenſibilem, quia inviſibilem, incomprehenſamque naturam a ſe non habet, ſed a Patre communicatam, & parem non eſſe Patri aſſerat in ratione ingeniti, primique principii divinarum emanationum, nego. Porro Novatianus non negat abſolutè & ſimpliciter Filium eſſe inviſibilem, incomprehenſibilem, & in cæteris divinitatis dotibus parem Patri: ſed tantùm inficiatur has illum dotes habere ex Patre non derivatas, & abſque origine: alioqui contendit fore duos ingenitos, conſequenter & duos Deos. Enimverò ſi ſecunda Sanctiſſimæ Trinitatis perſona ἀγέννητος eſſet, & ingenita, non eſſet ejuſdem cum prima divinitatis. Alter itaque Deus eſſet. Cæterum Novatianus disertè aſtruit ibidem Filii divinitatem, & coæqualitatem Patri. Id conſtat ex verbis antecedentibus, quæ ejus etiam inſtitutum demonſtrant. Sic enim habet initio capitis: *Eſt ergo Deus Pater omnium inſtitutor, & Creator, ſolus originem neſciens, inviſibilis, immenſus, immortalis, æternus, unus Deus.... Ex quo, quando ipſe voluit, ſermo Filius natus eſt, qui non in ſono percuſſi aëris, aut tono coacta de viſceribus vocis accipitur, ſed in ſubſtantia prolata a Deo virtutis agnoſcitur: cujus ſacra & divinæ nativitatis arcana nec Apoſtolus didicit, nec Prophetes comperit, nec Angelus ſcivit, nec creatura cognovit: Filio ſoli nota ſunt, qui Patris ſecreta cognovit. Hic ergo cùm ſit genitus a Patre, ſemper eſt in Patre. Semper autem ſic dico, ut non innatum, ſed natum probem. Sed qui ante omne tempus eſt, ſemper in Patre fuiſſe dicendus eſt. Nec enim tempus illi aſſignari poteſt, qui ante tempus eſt. Semper enim in Patre, ne Pater non ſemper ſit Pater: quia & Pater illum etiam quadam ratione præcedit, quòd neceſſe eſt quodammodo prior ſit quà Pater ſit. Quoniam aliquo pacto antecedat neceſſe eſt eum qui habet originem, ille qui originem neſcit.... Hic ergo, quando Pater voluit,* (voluntate ſcilicet quam Theologi noſtri concomitantem vocant) *proceſſit ex Patre: & qui in Patre fuit, proceſſit ex Patre: & qui in Patre fuit, quia ex Patre fuit, cum Patre poſtmodum fuit, quia ex Patre proceſſit, ſubſtantia ſcilicet illa divina, cujus nomen eſt Verbum, per quod facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil. Omnia enim poſt ipſum ſunt, quia per ipſum ſunt. Et meritò ipſe eſt ante omnia, quando per illum facta ſunt omnia, qui proceſſit ex eo cujus voluntate facta ſunt omnia. Deus utique procedens ex Deo, ſecundam Perſonam efficiens, ſed non eripiens illud Patri, quod unus Deus eſt. Si enim natus non fuiſſet, innatus comparatus cum eo qui eſſet innatus, æquatione in utroque oſtenſâ, duos faceret innatos: & ideo duos faceret Deos..... Si ſine origine eſſet, ut Pater, inventus; & ipſe Principium omnium* (tam ad infrà, quàm ad extrà, ut Theologi de Schola loquuntur) *ut Pater, duo faciens principia, duos oſtendiſſet nobis conſequenter & Deos. Aut ſi & ipſe Filius non eſſet, ſed Pater generans de ſe alterum filium, meritò collatus cum Patre, & tantus denotatus, duos Patres effeciſſet, & ideo duos approbaſſet etiam Deos. Si inviſibilis fuiſſet cum inviſibili collatus, par expreſſus, duos inviſibiles oſtendiſſet; & ideo duos comprobaſſet & Deos. Si incomprehenſibilis, ſi & cætera quæcumque ſunt Patris; meritò dicimus, duorum Deorum, quam iſti confingunt, controverſiam ſuſcitaſſet. Nunc autem quicquid eſt, non ex ſe eſt, quia nec innatus eſt, ſed ex Patre eſt, quia genitus eſt, ſive dum Verbum eſt, ſive dum virtus eſt, ſive dum ſapientia eſt, ſive dum lux eſt, ſive dum Filius eſt, & quicquid horum eſt, dum non aliunde eſt quàm ex Patre, Patri ſuo originem ſuam debens, diſcordiam divinitatis de numero duorum Deorum facere non potuit, qui ex illo, qui eſt unus Deus, originem naſcendo contraxit. Quo genere dum & Unigenitus eſt & Primogenitus ex illo eſt qui originem non habet; unus eſt omnium rerum & principium, & caput. Idcirco unum Deum oſtendit, quem non ſub ullo principio, aut initio, ſed initium potiùs & principium rerum omnium comprobavit.*

Objicitur quartò. Qui ſentit Spiritum Sanctum non eſſe Deum, Catholicam de Trinitate doctrinam non tenet: ſed Novatianus ſenſit Spiritum Sanctum non eſſe Deum, idque paſſim innuit in ſuo de Trinitate libro. Iſte igitur liber Catholicam de Trinitate doctrinam non continet.

Probatur Minor, tum ex capite 7. ubi iſtud ſtatuit principium: *Omnis Spiritus creatura eſt*; tum ex capite 24. ubi Paracletum Chriſto minorem diſerte aſſerit. *Nec Paracletus a Chriſto acciperet*, inquit, *niſi minor Chriſto eſſet. Minor autem Chriſto Paracletus, Chriſtum etiam Deum eſſe hoc ipſo probat, a quo accepit quæ nuntiat, ut teſtimonium Chriſti divinitatis grande ſit, dum minor Chriſto Paracletus repertus, ab illo ſumit, quæ cæteris tradit.* Denique cap. 29. ubi de Spiritu Sancto agit, cùm de ipſo multa præclarè ſcripſerit, nuſquam illi Dei nomen detulit.

Reſpondeo, nego Minorem. Ad probationem reſpondeo, Novatianum aſſerere omnem ſpiritum creaturam eſſe, ſpectatâ notione ſpiritûs, ut primùm noſtris mentibus occurit, prout a rebus creatis deſumpta eſt, & a viventium halitu ac reſpiratione tranſlata ad Deum exiſtimari poteſt: vel prout cœleſtes etiam intelligentias ſignificat. Unde contendit ille Auctor, Dei Majeſtatem ſatis dignè exprimi non poſſe nomine Spiritus, ſicut nec qualibet alia voce. Sed non negat Spiritum Sanctum eſſe Deum, nec ipſum creaturam eſſe aſſerit: nec omnem ſpiritum creaturam eſſe, ſi omne illud ſpectetur ad quod ſignificandum ſpiritûs nomen tranſlatum eſt. Hunc eſſe Novatiani ſenſum conſtat ex verbis antecedentibus: *Sed illud*, inquit, *quod dicit Dominus, Spiritum Deum, puto ego ſic locutum Chriſtum de Patre, ut adhuc aliquid plus intelligi vellet, quàm Spiritum Deum. Hominibus enim licèt in Evangelio ſuo intelligendi incrementa facientibus diſputet, ſed tamen & ipſe ſic adhuc de Deo loquitur*

tur hominibus, quomodo poſſunt adhuc audire, vel capere: invenimus enim ſcriptum eſſe quòd Deus charitas dictus ſit; nec ex hoc tamen Dei ſubſtantia charitas expreſſa eſt: & quòd lux dictus eſt, nec tamen in hoc ſubſtantia Dei, ſed totum hoc de Deo dictum eſt, quantùm dici poteſt: ut meritò & quando Spiritus dictus eſt, non omne id quod eſt, dictus ſit; ſed ut dum mens hominum intelligendo uſque ad ipſum proficit Spiritum, converſa jam ipſa in ſpiritu, aliud quid ampliùs per Spiritum conjicere Deum eſſe poſſit. Id enim quod eſt, ſecundum id quod eſt nec humano ſermone edici, nec humanis auribus percipi, nec humanis ſenſibus colligi poteſt.

Paracletum porro minorem Chriſto ſcripſit Novatianus, habita ratione originis ac principii, quia procedit a Filio; non verò habitâ ratione Majeſtatis & perfectionis. Quæ locutio quàm ſana ſit, & Catholica, conſtat ex Sancto Athanaſio, Oratione 2. contra Arianos, pag. 174. ubi eundem loquendi modum uſurpat. Exponens enim illa Chriſti verba; *Quicunque dixerit verbum contra Filium Hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei:* hæc habet; *Ejuſmodi ergo Judæis tanquam homo loquebatur Dominus: Diſcipulis vero Divinitatem & Majeſtatem ſuam indicans, non jam minorem ſe Spiritu, ſed majorem & æqualem eſſe ſignificans, Spiritum dabat, & dicebat: Accipite Spiritum Sanctum; & ego ipſum mitto: & ille me clarificabit.* Non abſimili ſenſu Sanctus Baſilius Epiſtolâ 43. quam ad fratrem ſuum Gregorium Nyſſenum dedit de Differentia ſubſtantiæ, & hypoſtaſis, Spiritum Sanctum a Filio dependere aſſerit: *Quoniam igitur,* inquit, *Spiritus Sanctus a quo velut ex Fonte, bonorum omnium in creaturas largitas emanat, a Filio quidem dependet, quo cum ſine ulla diſtantia mente comprehenditur; ex Patre verò ut principio, ſuſpenſum habet eſſe, unde & procedit; hanc proprietatis, quæ eſt ſecundùm hypoſtaſim, notam obtinet, ut poſt Filium, & cum ipſo dignoſcatur.*

Denique etſi Dei nomen palam apertèque non tribuerit Spiritui Sancto Novatianus, ea tamen ipſi tribuit, quæ nonniſi vero Deo conveniant; ſcilicèt quòd in ipſum fidei auctoritas credere admoneat, & divinam æternitatem. Sed enim primis Eccleſiæ ſæculis, ante Concilium Conſtantinopolitanum primum, adeo explicata non erat de Spiritûs Sancti divinitate fides. Imò Sanctus Baſilius, œconomiæ paciſque gratiâ, appellatione Dei, cum de Spiritu Sancto ageret aliquando prudenter abſtinuit, rem ipſam, quæ caput erat fidei, verbis æquivalentibus profeſſus. Qua de re Sanctus Gregorius Nazianzenus in Oratione illius funebri ipſum laudat. Quid mirum igitur ſi Novatianus Spiritum Sanctum apertè Deum non nominet, cùm ea ipſi tribuat, quæ divinitatis unius propria ſunt? Quid mirum, inquam, ſi ab hoc vocabulo abſtineat, quod nec a Macedonianis exigendum eſſe ſcripſit Sanctus Baſilius (Epiſtolâ 203. & 204. ad Tarſenſes Presbyteros) modò Spiritum Sanctum creaturam eſſe negarent, quando ad Catholicas partes tranſibant? Nihil igitur ex hujus ſuppreſſione nominis contra Novatiani Orthodoxiam circa Myſterium Trinitatis colligi poteſt. Certè errorem in Spiritus Sancti divinitatem Novatiano, aut Novatianis, Veterum nemo affinxit: & ab iſto errore immunes ipſos fuiſſe teſtatur Innocentius Pontifex Maximus Epiſtolâ 22. quæ eſt ad Epiſcopos Macedoniæ, cap. 5. ubi exponens cur Nicæna Synodus Paulianiſtas ad Eccleſiam redeuntes baptizari juſſerit, Novatianos verò acceptâ manuum impoſitione, Eccleſiæ reconciliari, imò & ad Clerum admitti: Rationem affert diſcriminis inter illos Hæreticos a Patribus conſtituti, *Quod Paulianiſtæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti minimè baptizabant: & Novatiani iiſdem tremendis venerandiſque nominibus baptizant: nec apud iſtos de unitate poteſtatis divinæ, hoc eſt Patris, & Filii & Spiritûs Sancti, quæſtio aliquando mota eſt. Et ideo omnibus ſegregatis, hæc ſola electa eſt, cui iſtud crederent concedendum, quia nihil in Patris, & Filii & Spiritus Sancti Sacramento peccarent,*

Idem colligitur ex Sancto Cypriano, Epiſtolâ 76. ad Magnum data, in qua fatetur Novatianos in fide Trinitatis cum Eccleſia Catholica convenire. *Quod ſi,* inquit, *aliquis illud opponit, ut dicat, eandem Novatianum legem tenere, quam Catholica Eccleſia teneat: eodem Symbolo, quo & nos, baptizare, eundem noſſe Deum Patrem, eundem Filium Chriſtum, eundem Spiritum Sanctum, ac propter hoc uſurpare eum poteſtatem baptizandi poſſe, quòd videatur in interrogatione Baptiſmi a nobis non diſcrepare: ſciat quiſquis hoc opponendum putat, primùm non eſſe unam nobis & Schiſmaticis Symboli legem, neque eandem interrogationem. Nam cùm dicunt: Credis remiſſionem peccatorum & vitam æternam per ſanctam Eccleſiam? Mentiuntur in interrogatione, quando non habeant Eccleſiam. Tunc deinde voce ſuâ ipſi confitentur remiſſionem peccatorum non dari niſi per ſanctam Eccleſiam poſſe, quam non habentes, oſtendunt res mitti illic peccata non poſſe. Quòd verò eundem, quem & nos Deum Patrem, eundem Filium Chriſtum, eundem Spiritum Sanctum noſſe dicuntur, nec hoc adjuvare tales poteſt.*

His omnibus addi non improbabiliter omnino poſſet, Novatiani librum de Trinitate a Macedonianis depravatum fuiſſe, qui illum ſub Sancti Cypriani nomine ad erroris confirmationem ſui obtrudebant [ut teſtatur Ruffinus in Apologia ſua pro Origene.] Cui licèt non aſſentiar in eo quòd hoc Opus Tertulliani eſſe ſcribit, in quo ipſi adverſatur Sanctus Hieronymus: cum illo tamen non diſſentio, in eo quòd ipſum a Pneumatomachis interpolatum ſuſpicatur.

ARTICULUS V.

De ſententia Tertulliani circa Eucharistiæ Sacramentum,

Ad illa verba lib. 4. contra Marcionem cap. 40.

Acceptum Panem, & diſtributum Diſcipulis, Corpus illud ſuum fecit, Hoc eſt Corpus meum, dicendo, id eſt, figura Corporis mei,

CAlviniani qui realem Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam impugnant, hunc Tertulliani locum oſtentant ambitioſiùs, velut ſuo faventem errori: unde illius expoſitionem hic tradere operæ pretium eſt: Africanique Doctoris circa Sacramentum Euchariſtiæ fidem vindicare a Sacramentariorum injuria.

Hunc, de quo agimus, locum doctiſſimus Cardinalis Perronius, aliique Theologi Polemici ita intelligendum cenſent, ut verba illa [*id eſt, figura Corporis mei*] non ad prædicatum, quod eſt *Corpus* ſed ad ſubjectum, quod eſt pronomen *Hoc*, referantur: Quod quidem Panis demonſtrativum eſt, non manentis, ſed in ſubſtantiam Corporis Chriſti tranſeuntis. Unde hæc verba: *Hoc eſt Corpus meum, id eſt, figura Corporis mei*, per hyperbaten a Tertulliano dicta eſſe contendunt, cujus hic eſt ſenſus: *Hoc quod erat figura Corporis mei, modò eſt Corpus meum.* Sicut cùm idem Tertullianus libro contra Praxeam cap. 29. ait: *Chri-*

ſtus

ſtus mortuus eſt, id eſt unctus: τὸ unctus, non refertur ad prædicatum, ſed ad ſubjectum, hicque ſenſus reſultat: *Chriſtus, id eſt unctus, mortuus eſt*. Sic & lib. 4. contra Marcionem, cap. 2. per hyperbaten ait: *Aperiam in parabolam aurem meam, id eſt, ſimilitudinem*. Ubi ſimilitudo non ad aurem ſed ad parabolam refertur.

Hunc eſſe Tertulliani eo in loco ſenſum, demonſtrat ejus ſcopus 4. contra Marcionem libro. Convincere nimirum intendit Marcionitas aſſerentes, Legem a malo Deo, ſeu a Principe tenebrarum datam; ad hoc autem veniſſe Chriſtum Optimi Dei Filium, ut ipſam penitus abrogaret. Quamobrem contra ipſos probat Tertullianus, Chriſtum non veniſſe ut Legem ſolveret, ſed ut adimpleret, umbram transferendo in corpus, & figuram in veritatem. Id ex eo maximè probat, quòd Chriſtus in Novo Teſtamento id ſuum efficit Corpus, quod in Veteri Teſtamento erat figura Corporis ſui: *Acceptum panem, & diſtributum, Corpus ſuum fecit, dicendo; Hoc eſt Corpus meum, id eſt, figura Corporis mei*. Unde ſubjungit: *Figura autem non fuiſſet: niſi veritatis eſſet Corpus. Cæterùm vacua res, quod eſt phantaſma, figuram capere non poſſet*. Ubi evidens eſt τὸ *figura*, de Euchariſtia non intelligi, ſiquidem eum verbo præteriti temporis conſtruitur. Namque ſi de Euchariſtia intelligeretur, dixiſſet, *Figura autem non eſſet*. Loquitur ergo de figura Veteris Teſtamenti, quæ certè vera non fuiſſet, niſi verum ipſi corpus in Novo Teſtamento reſponderet.

Verùm quia Marcion reponebat, non ideo Chriſtum panem Corpus ſuum feciſſe, ut veterem figuram adimpleret, qua nimirum Corpus ſuum in veteri lege ſignatum erat; ſed panem Corpus ſuum feciſſe, quia verum Corpus non habebat, illumque ſibi propterea in Corpus adoptaſſe: ſic eum urget Tertullianus: *Aut ſi propterea panem Corpus ſibi finxit, quia Corporis carebat veritate: ergo panem debuit tradere pro nobis. Faciebat ad vanitatem Marcionis ut panis crucifigeretur*. Quibus verbis ſignificat, ex Marcionis errore ſequi panem fuiſſe pro nobis crucifixum, ſi Chriſtus illum in Corpus aſſumpſit, & adoptavit. Exploſâ Marcionis reſponſione excipit adversùs illum Tertullianus, illum non intellexiſſe quòd panis in Lege veteri figura fuit Corporis Chriſti dicentis per Jeremiam: *Adversùs me cogitaverunt cogitatum, dicentes, Venite conjiciamus lignum in panem ejus, id eſt, Crucem in Corpus ejus*, ut Tertullianus exponit. *Itaque*, inquit, *Illuminator antiquitatum, quid tunc voluerit ſignificaſſe panem ſatis declaravit, Corpus ſuum vocans panem*. Et paulò poſt addit: ſicut per Hieremiam Corpus Chriſti in pane præfiguratum eſt; ſic Gen. 49. per vinum præfiguratum eſſe Sanguinem Chriſti in benedictione Judæ: *Lavabit*, inquit, *in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ amictum ſuum*. Ubi *ſtolam & amictum carnem demonſtrat, & vinum Sanguinem*, inquit Tertullianus, *ita & nunc Sanguinem ſuum in vino conſecravit, qui tunc vinum in ſanguine figuravit*. Ex quibus ſplendeſcit, verum Tertulliani eo in loco ſenſum eſſe, vinum, quod in veteri Lege figura erat Sanguinis Chriſti, nunc, id eſt, in nova Lege, conſecratione fieri Sanguinem Chriſti; & panem qui in veteri Lege figura erat Corporis Chriſti, in nova lege fieri revera Corpus Chriſti, ut umbra in Corpus, & figura in veritatem tranſiret. Panem itaque figuram Corporis Chriſti Tertullianus dixit, non Evangelicam, ſed Legalem.

Alio ſenſu non minùs naturali & commodo laudata Tertulliani verba exponi poſſunt: ut ſcilicet Sacramentum Euchariſtiæ inadæquatè ſpectatum, ſecundùm externam duntaxat ſui partem, quæ ſenſibus obvia eſt, non adæquatè, ſecundùm id etiam quod in eo internum eſt, præcipuum, & inviſibile, figuram Corporis Chriſti vocaverit, non inanem & vacuam; ſed plenam: plenam, inquam, non ſola Corporis Chriſti virtute & efficacia [ut Calviniani fingunt] ſed ipſa Corporis Chriſti veritate, cujus proinde Euchariſtia figura eſt, præſentis, non abſentis. Unde eodem ſenſu figuræ nomen Tertullianus uſurpavit, quo Sacramenti nomen accipimus, cùm Euchariſtiam Corporis & Sanguinis Chriſti Sacramentum eſſe dicimus; & quo concedimus ipſam, ea ratione qua Sacramentum eſt, id eſt, ſecundùm externam ſpeciem, quæ corporis oculis obverſatur, Corpus & Sanguinem Chriſti non eſſe. Quod Auctor Tractatûs qui inſcribitur, *Gemma Animæ*, cap. 106. Hugo Victorinus in Speculo, Stephanus Æduenſis Tractatu de Sacramento Altaris, Sanctus Anſelmus Tractatu de Corpore & Sanguine Domini, fatentur, omneſque Scholaſtici admittunt. Quòd autem Tertullianus nomine figuræ intellexerit Sacramentum Corporis Chriſti præſentis, & re ipſa & ſubſtantialiter ſub ſpeciebus contenti, alia ejus loca oſtendunt; ſcilicet quod ait lib. de Reſurrectione Carnis: *Caro Corpore & Sanguine Chriſti veſcitur, ut anima de Deo ſaginetur*: Lib. de Oratione cap. 6. *Corpus ejus in pane cenſetur*. Et cap. 14. *Accepto corpore Domini, & reſervato, utrumque ſalvum eſt, & participatio Sacrificii, & executio officii*. Lib. de Pudicitia cap. 9. *Opimitate Dominici Corporis veſcitur*: Euchariſtia ſcilicet. Libro de Idololatria cap. 7. *Allegantur in Ordinem Eccleſiaſticum Artifices Idolorum. Proh Scelus! Semel Judæi Chriſto manus intulerunt, iſti quotidie corpus ejus laceſſunt. O manus præcidendæ!*

Objiciunt Calviniani, Tertullianum libro 1. contra Marcionem cap. 14. ſcripſiſſe de Chriſto: *Pane ipſum corpus ſuum repræſentat*: Proindeque ſenſiſſe panem Euchariſticum eſſe meram & inanem figuram Corporis Chriſti.

Reſpondeo hoc in verbo, *repræſentare*, latere æquivocationem: idem enim eſt ac rem aliquam præſentem facere, ſive re ipſa, ſive in ſigno tantùm ſit præſens. Unde repræſentare pecuniam quis dicitur, id eſt, præſentem numerare. Et oramus in Miſſa pro Defunctis, ut *Archangelus Michaël repræſentet animas in lucem ſanctam*, id eſt, ut Deo ſiſtat, & re ipſa præſentes exhibeat. Et ipſe Tertullianus hoc ſenſu repræſentandi verbum ſæpius uſurpavit. Lib. de Oratione cap. 5. ait, Nos in Oratione Dominica *Regni Dominici repræſentationem poſtulare*, id eſt, adventum & præſentiam regni cæleſtis. Et libro de Reſurrectione carnis, cap. 14. ait, *Plenitudinem perfectionemque judicii, nonniſi de totius hominis repræſentatione conſtare*; id eſt, totius hominis exhibitione & præſentiâ. Et libro 4. contra Marcionem, cap. 22. ait Deum Patrem repræſentaſſe Filium, quem promiſerat, in Monte Thabor. *Itaque jam repræſentans eum, Hic eſt Filius meus, utique ſubauditur, quem repromiſi*. Ubi certum eſt, repræſentare idem eſſe, ac præſentem facere & exhibere. Non enim dici poteſt Chriſtum Apoſtolis repræſentatum eſſe a Patre in imagine & figura, ſed re ipſa & in veritate. Unde ſubjungit: *Si enim repromiſit aliquando, & poſtea dicit; Hic eſt, ejus eſt exhibentis voce uti in demonſtratione promiſſi qui aliquando promiſit*. Cùm igitur hæ propoſitiones ſimillimæ ſint, *Hic eſt Filius meus*; &, *Hoc eſt Corpus meum*: ſicut Pater æternus dicendo, *Hic eſt Filius meus*, repræſentavit, id eſt, re ipſa præſentem exhibuit Filium ſuum: ſic Chriſtus dicendo: *Hoc eſt Corpus meum*, Corpus ſuum in pane repræſentavit, id eſt, re ipſa præſens exhibuit ſub ſpecie panis.

ARTICULUS VI.

De Baptiſmi ſolemnis tempore.

Ad illa verba Tertulliani, libro de Baptiſmo, cap. 19.

Diem Baptiſmo ſolemniorem Paſcha præſtat . . . Exinde Pentecoſte ordinandis Lavacris latiſſimum ſpatium eſt.

HAc de Quæſtione acriùs inter ſe diſceptarunt viri doctiſſimi Launoius, & P. Nicolai celebris inter Eruditos memoriæ. Hic duo tantum tempora pro ſolenni Baptiſmo conferendo fuiſſe olim conſtituta contendit, ſcilicet Paſcha & Pentecoſten: ille & in Natali Domini, & in Epiphania, & in Nativitate Sancti Joannis Baptiſtæ conferri ſolitum quibuſdam in Eccleſiis propugnat. Utriuſque ſententia ex parte vera eſt. Nam & communior Eccleſiæ Diſciplina, cui & Sancti Patres, & Canones atteſtantur, Paſchatis tantùm & Pentecoſtes dies Baptiſmo ſolenni conſtituit; & quarundam nihilominus Eccleſiarum uſus Epiphaniæ, Natalis Domini, & Præcurſoris dies adjunxit.

Baptiſmi ſolemnis tempus Paſcha & Pentecoſte, ſecundùm antiquam Diſciplinam.

Primam partem hujus aſſertionis probat iſte, quo de agimus, Tertulliani locus. *Diem*, inquit, *Baptiſmo ſolemniorem Paſcha præſtat, cùm & Paſſio Domini, in quam tingimur, adimpleta eſt: nec incongruenter quis ad figuram interpretabitur, quòd cùm ultimum Paſcha Dominus eſſet acturus, miſſis Diſcipulis ad præparandum: Invenietis*, inquit, *hominem aquam bajulantem. Paſcha celebrandi locum de ſigno aquæ oſtendit. Exinde Pentecoſte ordinandis Lavacris latiſſimum ſpatium eſt, quo & Domini Reſurrectio in diſcipulos frequentata eſt, & gratia Spiritûs Sancti dedicata, & ſpes adventûs Domini ſuboſtenſa . . . Cæterùm omnis dies Domini eſt: omnis hora, omne tempus habile Baptiſmo: ſi de ſolemnitate intereſt, de gratia nihil refert.*

Accedunt Sanctus Baſilius Magnus in Exhortatione ad Baptiſmum, S. Gregorius Nyſſenus in Epiſtola Canonica ad Letoium Melitinenſem Epiſcopum, qui Paſchatis, quoad ſolemnem Baptiſmi adminiſtrationem meminerunt. Sanctus Chryſoſtomus Sermone 36. idem jus Pentecoſti vindicat. Sanctus Hieronymus Epiſtola 61. ad Pammachium data, Solemnitatis utriuſque meminit.

Secundò id conſtat ex Epiſtola Siricii Romani Pontificis ad Himerium Taraconenſem Epiſcopum cap. 11. ubi uſum adminiſtrandi Baptiſmi ſolennis extra tempora Paſchatis & Pentecoſtes, vocat *improbabilem & emendandam confuſionem*: atque eos, qui paſſim in Natali Chriſti, Epiphania, & Feſtivitatibus Apoſtolorum ac Martyrum, Baptiſmum ritu ſolenni conferebant, *Non ratione auctoritatis alicujus, ſed ſolâ temeritate id præſumere: cùm*, inquit, *hoc privilegium ſibi & apud nos, & apud omnes Eccleſias Dominicum ſpecialiter cum Pentecoſte ſua Paſcha defendat: quibus ſolis per annum diebus, ad fidem confluentibus generalia Baptiſmatis tradi convenit Sacramenta.* Excipit ſubinde naufragii diſcrimen, hoſtilitatis incurſum, obſidionis ambiguum, vel cujuſlibet ægritudinis corporalis deſperationem. Denique ſic concludit; *Nunc præfatam regulam omnes teneant Sacerdotes, qui nolunt ab Apoſtolica Petra, ſupra quam Chriſtus univerſalem conſtruxit Eccleſiam, ſoliditate divelli.*

Tertiò idem conſtat ex Sancto Leone Epiſtola 4. vel 16. ſecundùm noviſſimam Editionem, ad Epiſcopos per Siciliam conſtitutos, ubi ſcribit eos, quòd in die Epiphaniæ ſolennem Baptiſmum conferrent, *Ab Apoſtolicæ Inſtitutionis conſuetudine diſcrepare*. Solos Paſchatis & Pentecoſtes dies *Baptizandis in Eccleſia Electis, ſecundùm Apoſtolicam regulam præſcriptos*: Paſchatis quidem, ut in renaſcentibus & mors Chriſti operetur, & vita, dicente Apoſtolo: *Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus*. Unde notat Chriſtum Apoſtolis ſuis formam & auctoritatem baptizandi poſt Reſurrectionem tantum ſuam contuliſſe, ut gratiam regenerationis ex ſua Reſurrectione cœpiſſe innueret. Pentecoſten verò ſolenni baptiſmatis adminiſtrationi præfixam, quia Spiritûs Sancti adventu conſecrata eſt. Tandem ita concludit. *His itaque, Fratres, tot tantiſque exiſtentibus documentis, quibus omni ambiguitate ſubmotâ, evidenter agnoſcitis in baptizandis Electis duo tempora, id eſt, Paſcha & Pentecoſtem eſſe ſervanda, hoc veſtræ indicimus Caritati, ut ab Apoſtolicis Inſtitutis nullo ulterius recedatis exceſſu: quia inultum poſt hæc eſſe non poterit, ſi quiſquam Apoſtolicas regulas in aliquo crediderit negligendas*. Idem conſtat ex Epiſtola 70. ejuſdem Sancti Pontificis; ex Decreto Gelaſii I. in Epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ, cap. 10. ex Epiſtola 4. Gregorii II. ad Plebem cui Bonifacius ordinatus fuerat Epiſcopus; ex Sancto Gregorio Turonenſi, lib. 5. Hiſtoriæ Francorum, cap. 11. ubi Judæos a Beato Avito Epiſcopo Arverni, cùm in Paſchate, tum in Pentecoſte, baptizatos commemorat. Et lib. 6. cap. 27. ubi Theodoricum Chilperici Regis filium die ſancto Paſchatis baptizatum Pariſiis ſcribit, & a Ragnomodo ejuſdem urbis Epiſcopo e ſacro Fonte ſuſceptum. Et libro 8. cap. 4. narrat Childebertum die ſancto Paſchatis fuiſſe baptizatum.

Id confirmatur ex Fortunato Pictavienſi Epiſcopo, libro 3. Metro 3. ubi Paſchalem Baptiſmum & lib. 5. Metro 4. ubi Baptiſmum ſolemnem Pentecoſtes commendat.

Quartò. Idem compertum eſt ex Conciliis, Matiſconenſi II. Canone 3. quod infantes ipſos, niſi imminente vitæ periculo, extra legitimum Baptiſmi diem, id eſt, extra Paſcha, in Natalitiis Martyrum prohibet baptizari: ex Antiſiodorenſi, Canone 18. ex Meldenſi Canone 48. ex Rotomagenſi, anno 1072. intercedente, ne *In vigilia, vel in die Epiphaniæ, ullus niſi in infirmitatis neceſſitate baptizetur*. Quod idem ex Caroli Magni, & Ludovici Pii Capitularibus confirmatur, libro 5. Num. 104. & lib. 6. Num. 178. Idem a Londinenſi in Anglia Concilio anno 1237. ſtatutum eſt. Idem in Germania Synodus Vvormatienſis, anno 868. Moguntina anno 813. Canone 3. Triburienſis, anno 895. cap. 12. ſanxerunt.

Secunda Pars Aſſertionis, ſcilicet quòd aliis etiam diebus ſupra indicatis Baptiſmus, ſecundùm privatos aliquarum Eccleſiarum mores ritu ſolenni conferretur, conſtat ex Sancto Gregorio Nazianzeno Oratione 39. in Sancta lumina. *Tempus*, inquit, *regenerationis eſt; renaſcamur deſuper: Tempus reſtaurationis; primum Adam deponamus; Chriſtus illuminatur, ſimul fulgeamus: Chriſtus baptizatur, deſcendamus cum eo, & unà cum eo aſcendamus*, & Oratione 40. *Excuſas te*, inquit, *excuſationes in peccatis obtendis; Diem Luminum expecto: Paſcha mihi charius eſt: ad Pentecoſten uſque præſtolabor: cum Chriſto mihi melius eſt illuminari*. Et infra: *Non tantùm te dimittes, quantùm Chriſtus cui hodie baptizaris*. Et infra: *Confeſſionem in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum hodierno die tibi committo, & cum illa te baptizabo*. Ex quibus perſpicuum eſt Baptiſmum ſolennem in Eccleſia Orientali, die ſacro Epiphaniæ adminiſtrari ſolitum. Idem probat Majoris

Baptiſmus ſolemnis in Epiphaniæ feſto in quibuſdam Eccleſiis olim collatus.

Aquæ

Aquæ Benedictæ ſolenniori ritu Baptiſmo apud Orieotalem Eccleſiam perficiendo deſtinatæ benedictio & conſecratio die Epiphaniæ facta, de qua Sanctus Chryſoſtomus Oratione de Baptiſmo Chriſti, & Euchologium a Goartio noſtro editum pag. 453. Lege eruditas eiuſdem Patris Goar Notas. Præterea Rex Herulorum Getis, vel Gethes, cum Proceribus, & Senatoribus ſuis Conſtantinopoli baptizatus eſt die Epiphaniæ, & ab Imperatore Juſtiniano, quo cum fœdus iniit, e ſacro fonte ſuſceptus, ut Paulus Diaconus lib. 16. Hiſtoriæ ad annum Chriſti 520. & Theophanes in Chronico teſtantur.

Id confirmat Joannes Moſchus in Prato Spirituali, cap. 114. referens quòd in Somba vico, ad radices Montis, in quo ſita eſt Coënnenſium civitas, baptiſterium eſt, quod in Sanctis Theophaniis ſudat; qui ſudor per tres hora continuis incrementis augetur; & poſt baptiſma peractum, decreſcere incipit, & tribus aliis horis ſenſim deficit. Ergo ſolemnis Baptiſmi in Epiphaniæ feſto adminiſtrandi ritus ſuit etiam miraculis comprobatus. Huic denique Orientalis Eccleſiæ conſuetudini Rupertus Abbas lib. 12. de Victoria Verbi Dei, cap. 2. atteſtatur.

Africanam pariter Eccleſiam die Epiphaniæ Baptiſmum ſolemnem adminiſtraſſe, conſtat ex facto Sancti Eugenii Carthaginenſis Epiſcopi, qui Baptiſmum ea in Feſtivitate pro more adminiſtrans, cæcum quemdam nomine Felicem illuminavit; teſte Victore Vitenſi, lib. 11. de Perſecutione Wandalica.

Eccleſia Gallicana in Natali Domini, & Sancti Joannis Baptiſtæ ſolemnem olim adminiſtravit Baptiſmum. Clodoveus Regum Chriſtianiſſimorum primus in Feſto Nativitatis Dominicæ baptizatus eſt, ut teſtatur Avitus Viennenſis Epiſcopus in epiſtola ad ipſum data. Perperam enim ad Baptiſmi votum ea die a Clodoveo emiſſum. Aviti teſtimonium aliqui detorquent; quem de Baptiſmo reipſa ſuſcepto a Rege loqui, verba illius perſpicuè oſtendunt. *Occiduis*, inquit, *partibus in Rege non nova novi jubaris lumen effulgurat. Cujus ſplendorem congruè Redemptoris noſtri Nativitas inchoavit: ut conſequenter eo die ad ſalutem regenerari ex unda vos pateat, quo natum redemptioni ſuæ cæli Dominum mundus accepit. Igitur qui celeber eſt Natalis Domini, ſit & veſtri: quo vos ſcilicet Chriſto, quo Chriſtus ortus eſt mundo, in quo vos animam Deo, vitam præſentibus, famam poſteris conſecraſtis. Quid jam de ipſaglorioſiſſima Regenerationis veſtræ ſolemnitate dicatur? Cujus miniſteriis etſi corporaliter non acceſſi, gaudiorum tamen communione non defui. Quandoquidem hoc quoque regionibus noſtris divina pietas gratulationis adjecit, ut ante Baptiſmum veſtrum ad nos ſubliſſima humilitatis nuntius perveniret. Unde nos poſt hanc expectationem jam ſecuros veſtri ſacra nox reperit. Conferebamus namque, nobiſcumque tractabamus, quale eſſet illud, cùm adunatorum numerus Pontificum, manus ſancti ambitione ſervitii membra Regia undis vitalibus confoveret: Cùm ſe Dei ſervis inflecteret timendum gentibus caput: Cùm ſub caſſide crines nutritos ſalutaris galea ſacræ unctionis indueret: Cùm intermiſſo tegmine loricarum, immaculati artus ſimili veſtium candore fulgerent.*

P. Nicolai

Baptiſmus ſolemnis in Natali Domini, & Sancti Joannis Baptiſta in Eccleſia Gallicana olim collatus.

Nec verò Avito qui coævus fuit Clodoveo, ad quem nuntium de ſuo Baptiſmate miſit Clodoveus, qui ad Regem recens baptizatum ſcripſit, eique de ſua converſione & regeneratione gratulatus eſt, vel Fredegarii Scholaſtici, qui ducentis & ampliùs annis poſt Clodovei Baptiſmum ſcripſit ipſum in Paſchate Baptiſmi gratiam fuiſſe conſecutum anteponi debet auctoritas; vel Hincmari, qui annis trecentis quinquaginta junior eſt Avito, pariter ſcribentis Magnum illum Regem fuiſſe in Paſchate baptizatum: vel denique Flodoardi lib. 1. Hiſtoriæ cap. 13. teſtimonium.

Eundem Eccleſiæ Gallicanæ morem probat celebre miraculum apud Ebredunenſem Eccleſiam in baptiſmali fonte, die Natali Domini, quotannis renovari ſolitum: de quo Gregorius Turonenſis lib. de Gloria Confeſſorum, cap. 69. ita ſcribit: *Habet Hebredunenſis urbs patronum proprium Marcellinum Antiſtitem, per quem, dum adhuc in corpore moraretur, multa Chriſtus miracula operatus eſt. Hic enim feciſſe dicitur lavacrum, ad baptizandum, in quo in Natali die Domini, & Dominica Cœna, aqua dicitur divinitus exoriri. De quo etiam ad aliud lavacrum; in quo priſca conſuetudo baptizari inſtituit, aqua defertur.* Nec obſtat quòd Ado in Martyrologio ad 12. Calendas Maji, hoc miraculum in Paſchalis Feſti Pervigiliis fieri referat: quia & in Natali Domini fieri non negat, quod Gregorius Turonenſis tunc contigiſſe literis prodidit.

Denique in Natali Sancti Joannis Baptiſtæ conferri ſolitum antiquitus in Eccleſia Gallicana ſolennem Baptiſmum, ſicut & in Natali Domini, Gregorius etiam Turonenſis teſtis eſt lib. 8. Hiſtoriæ Francorum, cap. 9. ubi de Gunthramno Rege ita ſcribit: *Poſt hæc Rex Pariſius venit, & coram omnibus loqui cœpit, dicens: Germanus meus Chilpericus moriens dicitur filium reliquiſſe; cujus Nutritores Matre deprecante petierunt, ut eum de Sancto lavacro in Dominici Natalis Solennitate deberem excipere; & non venerunt, rogaverunt deinceps ut ad ſanctum Paſcha baptizaretur; ſed nec tunc allatus eſt Infans: deprecati ſunt autem tertiò ut ad Feſtivitatem Sancti Joannis exhiberetur; ſed nec tunc venit.* Non ſolum igitur in Paſchate; verùm etiam in Natali Domini, & Præcurſoris, conferebatur olim in Eccleſia Gallicana ſolennis Baptiſmus.

In Anglicana Eccleſia idem factitatum in Solennitate Dominicæ Nativitatis, qua Sanctus Auguſtinus Anglorum Apoſtolus mille homines baptizavit, teſte Sancto Gregorio Magno, lib. 7. Epiſtola 30. Indictione 1. Eundem in Hibernia invaluiſſe uſum die Epiphaniæ, certum eſt ex Synodo Sancti Patritii cap. 10. Igitur quamvis communior Eccleſiæ diſciplina Paſchatis tantùm & Pentecoſtes dies ſolenni Baptiſmo deſtinaverit; quarumdam tamen Eccleſiarum uſu Natalis Domini, Epiphaniæ, & Nativitatis Sancti Joannis Baptiſtæ dies adjuncti ſunt.

DISSERTATIO X.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

Ad hæc Terrulliani verba, libro DE BAPTISMO, cap. 7. *Exinde egreſſi de Lavacro, perungimur benedicta Unctione*, &c.

Contra Librum JOANNIS DALLÆI Calviniſtæ.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm Confirmatio ſit verum novæ Legis Sacramentum, an merus Baptiſmi ritus.

TRIPLICI de Confirmatione Libro probare aggreſſus eſt Dallæus, ipſam non eſſe Sacramentum a Chriſto inſtitutum. In primo, argumenta e Scripturis ſacris petita, quibus noſtri

Controverſiarum Tractatores ipſum adſtruxerunt eludit verboſus Cavillator. In ſecundo libro Baptizatorum Chriſmationem ab Eccleſiæ veteris uſu alienam probare conatur, & Patrum Græcorum atque Latinorom, qui ad Innocentium I. uſque floruerunt, teſtimonia executit ſuaſque in partes trahit ac detorquet. In tertio libro ad examen vocat Patrum qui ſequentibus ſæculis ſcripſerunt, vel Conciliorum, quæ deinceps habita fuere, teſtimonia. His in libris ſi quid alicuius ponderis eſt contra Catholicam de Confirmatione doctrinam, illud expendemus, ac refellemus.

PROPOSITIO.

Confirmatio eſt verum Evangelicæ Legis Sacramentum.

Probatur. Signum ſenſibile a Chriſto inſtitutum ad gratiæ ſingularis collationem, & ab Eccleſia uſu perpetuo celebratum in eundem finem, Sacramentum eſt: atqui Confirmatio eſt ſignum ſenſibile a Chriſto inſtitutum ad gratiæ ſingularis collationem, & uſu Eccleſiæ perpetuo celebratum: itaque Confirmatio verum Evangelicæ Legis Sacramentum eſt.

§. I.

Scriptura Sacra teſtimoniis evincitur Confirmationem eſſe verum, & diſtinctum a cæteris Sacramentum.

PRobatur Minoris prima pars. Ex Scriptura ſacra Actorum 8. & 10. certum eſt Apoſtolos manuum impoſitione, & oratione, Spiritum Sanctum contuliſſe recens baptizatis. *Cùm audiſſent Apoſtoli*, inquit Sanctus Lucas, *quòd recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Joannem, qui cùm veniſſent, oraverunt pro ipſis ut acciperent Spiritum Sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jeſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Et Actorum 10. de quibuſdam Diſcipulis Epheſiis ait: *Baptizati ſunt in nomine Jeſu. Et cùm impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.*

Porro manuum impoſitionem, eum oratione, qua Spiritus Sanctus impetratur, & confertur, ad Confirmationem pertinere, Eccleſiæ uſus oſtendit: illamque ſignum eſſe ſenſibile gratiæ ſingularis collativum, evidens eſt; ſiquidem gratia & charitas diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis: a Chriſto denique inſtitutum eſſe efficax illud gratiæ ſignum, conſtat ex eo quod Apoſtoli illud uſurpaverint; & Eccleſiis Apoſtolicis tradiderint: quod argumento eſt a Chriſto Præceptore ipſos id accepiſſe. *Eccleſia enim ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo accepit* (ut loquitur Tertullianus lib. de Præſcriptionibus Hæreticorum cap. 21.)

Reſpondet primò Dallæus, Nullum ſe in iſto argumento oleum ſentire, nullum odorari balſamum; adeoque hæc Scripturæ ſacræ loca nullatenus Confirmationi ſuffragari, cujus materia eſſentialis chriſma eſt.

Contrà. Quamvis Chriſmatis non meminerint hæc teſtimonia, tamen manus impoſitionis & orationis impetrantis atque conferentis Spiritum Sanctum diſertè meminerunt: quæ ad Confirmationem eſſentialiter ſpectant non minùs quàm Chriſmatio: & aliunde unctionem innuit aliis in locis eadem Scriptura, quæ ad Confirmationem videtur pertinere: *Qui confirmat nos vobiſcum in Chriſto*, inquit, *& qui unxit nos Deus, qui & ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris*. Quibus verbis vel unctio ſenſibilis ſignificatur, vel certè ad eam fit alluſio, quatenus unctio externa infuſam Fidelium cordibus Spiritus Sancti gratiam ſignificat, quæ per metaphoram unctio nominatur, ob quamdam cum externa illa ſimilitudinem. Fateor hunc locum non demonſtrare Sacramentum Confirmationis: ſed innuere dumtaxat. Nec eſt neceſſe ut ex divina Scriptura demonſtrentur quæcunque Sacramentorum eſſentiam ſpectant, aut omnia Chriſtianæ Fidei dogmata. Satis eſt ut altero Fidei principio, ſcilicet Verbo Dei tradito probentur certiſſimè. At manuum impoſitionem & orationem quæ ad conferendum Spiritum Sanctum ab Eccleſia adhibentur, ex divinis Scripturis habemus; Chriſmatis delibutionem in eundem finem adhibitam ab Apoſtolis, & ab eorum Succeſſoribus, fuiſſeque ab Eccleſia perpetuò uſurpatam, invictiſſimè probaturi ſumus ex Traditione. Ex duobus igitur Fidei principiis totum vindicabimus Confirmationis Sacramentum.

Reſpondet ſecundò Dallæus, Manuum impoſitionem in hodierna Confirmatione nullam eſſe, mendaciique reum agit Bellarminum, dum ait, Epiſcopum ſuper confirmandos manus extendere; atque orare; idque ex Pontificali Romano intelligi poſſe.

Contrà. Dallæus ipſe fallitur, qui manuum impoſitionem his Pontificalis Romani verbis ſignificari non agnoſcit. *Tunc extenſis versùs confirmandos manibus dicit.* &c. Nugatur namque contentioſus & procax Diſputator, qui idem eſſe negat extenſionem manus versùs Confirmandos, & manus ſuper illos impoſitionem. Non enim neceſſe eſt ut hominem phyſicè tangat manus Epiſcopalis, ut ipſi dicatur imponi: ſed ſatis eſt quòd ipſum tegat atque adumbret, ut Tertulliani verbis utar lib. de Reſurrectione Carnis, cap. 8. *Caro manus impoſitione adumbratur*, inquit, *ut & anima Spiritu illuminetur*. Nec animadvertit Dallæus, hanc ipſam extenſionem manus ſuper baptizatos, in Ordine Romano manus impoſitionem appellari. *Pontifex veniens ad infantes, tenente Archidiacono Chriſma, & impoſita manu ſuper capita eorum, dat orationem ſuper eos cum invocatione ſeptiformis gratiæ Spiritus Sancti. Oratione expleta, interrogantibus Diaconibus nomina ſingulorum, Pontifex tincto pollice in Chriſmate, faciat crucem in frontibus ſingulorum, ita dicendo: Confirmo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Denique in Sacramentario Sancti Gregorii, non *versùs* ſed *ſuper capita omnium* Confirmandorum *levata manu* Pontifex Orationem fundit.

Præterea. Chriſmatio ipſa manus impoſitio quædam eſt: unde quamvis nullam aliam impoſitionem manuum in toto Confirmationis ritu Epiſcopi adhiberent, nec aliam Romanum Pontificale præſcriberet, ſatis probaretur manuum impoſitionem in hodierna Confirmatione uſurpari, hoc ipſo quòd unctio Chriſmatis in ea fiat.

Gloſſam illam Bellarmini velut abſurdiſſimam ſugillat Dallæus: tangere digito frontem baptizati tam negat idem eſſe, quàm eſſe idem pollicem ac manus: Veteres manus impoſitionem pro actu a Chriſmatione diſtincto nuſquam non ſumpſiſſe pertendit: Presbytero, qui baptizandi non frontem, ſed verticem ungit; quod a propriè dicta manus impoſitione propiùs abeſt, Theologorum neminem jus manus imponendi aſſerere: adeoque manuum impoſitionem aliud eſſe a Chriſmatione.

Contrà. Quamvis prioribus ſæculis Chriſma & manus impoſitio actione duplici adhiberentur; ab

octa-

octavo tamen ſæculo in unam & eandem actionem Chriſmatio & manus impoſitio contractæ ſunt. Unde Scriptores Eccleſiaſtici mediæ ætatis non dicunt unctionem & manus impoſitionem in Confirmatione exhiberi, ſed unctionem manus impoſitione, vel manus impoſitionem unctione. Sic Beda in Pſal. 29. *Illa unctio*, inquit, *quæ per manus impoſitionem ab Epiſcopis fit, & vulgò Confirmatio dicitur*, &c. Sic Amalarius lib. 1. de Officiis cap. 27. *Ut ab Epiſcopis ſolis invocatur per manus impoſitionem, ab Apoſtolis aſſumptus eſt*. Sic Rabanus Maurus lib. 1. de Inſtitutione Clericorum cap. 28. *Epiſcopus baptizatum per manus impoſitionem cum ipſo Chriſmate conſignat*. Sic Ratramnus Corbeienſis lib. 4. contra Græcorum oppoſita cap. 7. *Baptizatis*, inquit, *Paulus manus impoſuit; & ita demum venit ſuper eos Spiritus Sanctus. Docemur igitur Baptiſmi gratiam per Presbyteros poſſe contribui; donum verò Spiritus Sancti, quod tribuitur per manuum impoſitionem; quando frontes baptizatorum Chriſmate ſancto liniuntur, nonniſi per Epiſcopos poſſe promereri*. Sic Ivo Carnotenſis Sermone de convenientia Veteris & Novi Teſtamenti: *Per manus impoſitionem*, inquit, *ſacro Chriſmate confirmantur*: Sic Auctor Vitæ Sancti Anſelmi, quoſdam Sanctum illum Antiſtitem adiiſſe ſcribit, ut eorum liberos *per impoſitionem manus ſuæ ſacri Chriſmatis unctione ſignaret*. Sic Hugo a Sancto Victore libro 2. de Sacramentis, part. 15. cap. 1. *Pontifex*, inquit, *per manus impoſitionem Confirmandos ungit in fronte*. Innocentius III. *Extra, de Conſuetudine, cap. Quanto*, ſic loquitur: *Sacramentum Confirmationis chriſmando renatos ſoli debent Epiſcopi per manus impoſitionem conferre*. Et *Extra, de Sacra Unctione*: *PER frontis chriſmationem*, inquit, *manus impoſitio deſignatur*. Denique Michaël Palæologus Græcorum Imperator, in Fidei profeſſione, quam eis Sedis Apoſtolicæ Nuntii præſcripſerant: *Sacramentum Confirmationis*, inquit, *per manus impoſitionem Epiſcopi conferunt, chriſmando renatos*. Itaque manus impoſitio cum Chriſmatione, Eccleſiaſtico loquendi more, confuſa eſt a decem Sæculis. Unde in nullis Græcorum Euchologiis alia manuum impoſitio apparet.

Nec abſurdum eſt ut clamat Dallæus, verticis unctionem quam Presbyter in Baptiſmo adhibet, aliquo ſenſu manus impoſitionem appellari. Sic enim eam appellavit Hugo a Sancto Victore libro 1. de Sacramentis part. 7. cap. 3. *In geſtis Pontificalibus*, inquit, *legitur quòd Silveſter Papa conſtituit, ut baptizatum Presbyter in vertice chriſmate liniat, propter occaſionem tranſitus mortis, ne fortè per abſentiam Epiſcopi, & difficultatem eum conſequendi, ſine manus impoſitione baptizatum ab hac vita migrare contingeret*. Dum ait Hugo verticis unctionem inſtitutam ne baptizati ſine manus impoſitione morerentur, planè dicit manus impoſitionem in verticis unctione ineſſe, non quidem ad Sacramentum Confirmationis pertinentem, qualis eſt manuum impoſitio Epiſcopalis; ſed quæ ejus imaginem aliquam præſtet, qua Eccleſia eos qui aſſequi illam non poſſunt propter Antiſtitum abſentiam, aliquo modo conſolctur.

Objicit Dallæus Eugenii IV. ſententiam in Decreto de Inſtructione Armenorum, dicentis: *Loco illius manus impoſitionis, per quam Apoſtoli dabant Spiritum Sanctum, in Eccleſia dari Confirmationem*: Adeoque hodiernæ Confirmationi cum Apoſtolica manus impoſitione nihil eſſe commune. Addit, Synodum Moguntinam cap. 18. Rectoribus Eccleſiarum injungere, *Ut diligenter populum inſtruant cur hoc Sacramentum ab initio ſola manuum impoſitione exhibitum, mox ſub ipſis temporibus Apoſtolorum, ex eorumdem traditione, adhibita Chriſmatis unctione cœperit conferri*. Itaque Chriſmationem cum Apoſtolica manuum impoſitione nihil commune habere Moguntini Patres exiſtimarunt.

Reſpondeo, Eugenium aſſerere Confirmationem dari loco manus impoſitionis Apoſtolicæ; id eſt, Sacramentum illud quod Apoſtolicis temporibus a manuum impoſitione mutuabatur nomen, Confirmationem deinde fuiſſe appellatum: Non autem pertendere laudatum Pontificem, quòd Confirmatio hodierna ſit ritus ab Apoſtolica manuum impoſitione planè diverſus. Imò ad Confirmationem, qua datur Spiritus Sanctus ad robur; hanc manuum Apoſtolicarum inumbrationem pertinuiſſe idem Eugenius apertè ſignificat, dum ait: *Et cùm cæteras unctiones ſimplex Sacerdos valeat exhibere, hanc nonniſi Epiſcopus debet conferre, quia de ſolis Apoſtolis legitur, quorum vicem tenent Epiſcopi, quòd per manus impoſitionem Spiritum Sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apoſtolorum lectio manifeſtat*. Nihil porro concluderet hoc Eugenii ratiocinium, niſi manuum impoſitio Apoſtolica ad idem Sacramentum pertinuiſſet, ad quod pertinet Chriſmatio Fidelium frontibus adhibita; & ad conferendum Spiritum Sanctum ad robur utraque pariter deſtinata eſſet.

Ad Concilium Moguntinum, reſpondeo illud eſſe recentius, utpote celebratum anno Chriſti 1540. & unius tantùm Provinciæ; & Scholaſticorum quorumdam ſententiæ plus detuliſſe, quàm Traditioni. Fuerunt enim Scholaſtici, qui Apoſtolos, manuum impoſitione ſolà, non item Chriſmatis inunctione Confirmationem contuliſſe aſſererent, ſive Chriſmationem partem duntaxat integrantem iſtius cenſerent Sacramenti, non eſſentialem; ſive Sacramenti hujus materiam *in genere* tantùm (ut loquuntur) a Chriſto inſtitutam putarent; ideoque Eccleſiam ſolam modò manuum impoſitionem velut materiam Confirmationis uſurpare potuiſſe, modò Chriſmationem addere, vel ſolam retinere, ſive denique privilegium aliquod ac diſpenſationem Apoſtolis divinitus conceſſam fingerent, ut Chriſmatione prætermiſſâ Confirmationem adminiſtrarent. Sed Traditio longè aliter docet: Chriſmatis nimirum delibutione fuiſſe confirmatos ab Apoſtolis recentes Chriſtianos, & Eccleſiam omnibus retroactis ſæculis Chriſma ſemper adhibuiſſe ut iſtius Sacramenti partialem ſaltem materiam; ut ex Sanctorum Patrum teſtimoniis infra diſcutiendis perſpicuum evadet. Verum quæcunque fuerit Moguntinæ Synodi de materia Confirmationis opinio, certum eſt ipſam agnoviſſe ac propugnaſſe Confirmationem eſſe Sacramentum a Chriſto inſtitutum, & ab Apoſtolis celebratum. Sic enim habet, cap. 17. *Sacramentum Confirmationis ex inſtitutione Chriſti, & Apoſtolorum praxi Eccleſiæ relictum eſſe, in quo juxta Domini promiſſionem, Spiritum Sanctum, quo in Baptiſmo ad peccati emundationem ſignati ſumus, cum novo gratiæ ſuæ munere accipimus: videlicet ut virtute ejus contra Satanæ tentationes muniamur: ut gratiâ ejus ad meliùs capienda Fidei Myſteria illuminemur, ad confeſſionem Chriſti fiduciam, & contra vitia robur accipiamus. Quæ omnia Chriſtus Dominus per Spiritum Sanctum, quem miſſurus erat, Fidelibus conferenda disertè promiſit. Ea verò ut erant a Chriſto promiſſa, ipſis Apoſtolis in die Pentecoſtes exhibita, & ab eiſdem per manuum impoſitionem in alios transfundi cœpta, Actus ipſorum ſatis teſtantur. Unde Eccleſia Catholica Spiritum Sanctum per manus Epiſcoporum Fidelibus tradendi normam accepit*.

Reſpondet tertiò Dallæus, Datum ab Apoſtolis per manuum impoſitionem Spiritum, fuiſſe proprie

Digitized by Google

priè Spiritum Chariſmatum gratis datorum & extraordinariorum. Nam & hic Spiritus non paucis ab initio Fidelibus datus, licèt minùs copioſus, minuſque illuſtris, ejuſdem tamen generis atque ordinis cum eo fuit, quem ipſi Apoſtoli divino illo Pentecoſtes die cœlitus miſſum acceperant; eodemque pertinuit, ad conſtituendam ſcilicet ac ſanciendam in ipſis principiis Evangelii veritatem ac Fidem. Aliud igitur fuit id donum, quàm quod Romani homines in Confirmationis Sacramento nunc dari contendunt. Eſt enim omnium Sacramentorum effectus gratia aliqua ordinaria, ac in Eccleſia perpetua. Cùm itaque fuerit Spiritus ille Apoſtolis a Chriſto promiſſus, & poſtea Pentecoſtes die collatus, gratia planè extraordinaria, non perpetuò in Eccleſia futura, ſcilicet donum Prophetiæ, Linguarum, Sanationum, &c. neceſſariò confitendum eſt gratiam ab Apoſtolis per manuum impoſitionem Fidelibus impetratam, a Confirmationis Sacramento alienam eſſe.

Contra. Spiritus Sanctus die Pentecoſtes in Apoſtolos illapſus, & manuum impoſitione Apoſtolica recentibus Chriſtianis collatus, non fuit ſolum Spiritus Chariſmatum, ſed ipſa Spiritus Sancti Perſona, quæ nedum illa dona, ſed ſeipſam, & gratiam quamdam ſingularem Fidelibus infunderet: ergo idem fuit quoad ſubſtantiam illud donum cum illo quod in Confirmationis Sacramento dari contendimus; licèt non idem ſit qui nunc datur quoad ſpiritualem illam cœleſtium donorum pompam, quæ Fidei in iſtis Eccleſiæ primordiis propagandæ & confirmandæ neceſſaria erat.

Probatur Antecedens. Spiritus in Apoſtolos illapſus, & Fidelibus per manuum impoſitionem ab ipſis collatus, ille ipſe eſt quem Chriſtus promiſit Joan. 14. *Ego rogabo Patrem*, inquit, *& alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum. Vos autem cognoſcetis eum; quia apud vos manebit, & in vobis erit*. Et infrà: *Paracletus autem Spiritus Sanctus quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis*. At dona Prophetiæ, Linguarum, Sanationum, non efficiunt ut Spiritus Sanctus inhabitet in Fidelibus, in eiſque maneat: nec dona illa ordinaria ſunt, ſed extra ordinem conceſſa, ut fomenta quædam naſcentis Fidei. Spiritus Sanctus itaque Apoſtolis, & per eorum impoſitionem manuum Chriſtianis collatus, non fuit Spiritus duntaxat chariſmatum, ſed ipſa Spiritus Sancti Perſona.

Secundò. Nuſquam in Novo Teſtamento Spiritus Sancti nomen ejus donis tribuitur: imò ubique dona illa ſignificantur ut effectus Spiritûs Sancti. Sic Apoſtolus 1. ad Corinthios 12. *Unicuique*, inquit, *datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem. Alii quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ: alii autem ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem Spiritum; alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia ſanitatum in uno Spiritu: alii operatio virtutum, alii Prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus dividens ſingulis prout vult*. Sic Sanctus Lucas Actuum 2. & 19. donum Linguarum, & Prophetiam diſertè a Spiritu Sancto diſtinguit. *Repleti ſunt omnes Spiritu Sancto*, inquit, *& cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis*. Et, *Cùm impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant*. Igitur nomine Spiritus Sancti, qui Apoſtolica manuum impoſitione recentibus Chriſtianis conferebatur, non ſola chariſmata; ſed ipſa Spiritus Sancti Perſona, & gratia ſingularis per eam infuſa in Fidelium animos ad robur in Fidei confeſſione præſtandum, & ad eximium quoddam gratiæ ſanctificantis incrementum ipſis tribuendum, intelligenda eſt.

Tertiò. Donum Linguarum peccatoribus etiam tribui a Deo poteſt: at peccatores manentem in ſe Spiritum Sanctum non habent. *In malevolam enim animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Spiritus enim Sanctus Diſciplinæ effugiet fictum* (ut dicitur Sap. 1.) Donum igitur Linguarum habere, & Spiritum Sanctum habere, planè ſunt diſtincta.

Quartò. Sancti Patres eundem Spiritum nunc dari ab Eccleſiæ Præpoſitis in Confirmatione aſſerunt, quem Apoſtoli per manuum impoſitionem dabant: nunc autem non confertur donum Linguarum: Spiritus Sanctus itaque Apoſtolica manuum impoſitione impetratus non erat merum donum Linguarum.

Ad probationem Antecedentis una ſufficiet, eritque inſtar omnium Sancti Auguſtini auctoritas lib. 15. de Trinitate, cap. 26. ubi de Chriſto ſic loquitur: *Quomodo ergo Deus non eſt, qui dat Spiritum Sanctum? Imò quantus Deus eſt qui dat Deum? Neque enim aliquis Diſcipulorum ejus dedit Spiritum Sanctum. Orabant quippe ut veniret in eos quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant; quem morem in ſuis Præpoſitis etiam nunc ſervat Eccleſia*. Itaque Spiritus Sanctus quem ſuprema auctoritate non dabant Apoſtoli, quamvis poteſtate Miniſterii illum tribuerent, impetrando ejus illapſum in eos quibus manus imponebant, non erat donum Prophetiæ, aut ſimilium chariſmatum apparatus; ſed ipſa divina Perſona Spiritus Sancti, cujus illapſum nunc etiam Eccleſiæ Catholicæ Antiſtites in Confirmatione Fidelibus impetrant, eos manuum impoſitione ungendo, & ſuper eos orando.

Objicit Dallæus, Samaritanos illos, qui a Philippo tincti ſunt, jam ante Petri & Joannis adventum habuiſſe Spiritum Sanctum, qui datur in Baptiſmo, id eſt, gratiam ſanctificantem: igitur ea gratia quam *Spiritus* nomine ſignificat in Actis Apoſtolorum Sanctus Lucas, alterius generis fuit, quàm quæ in Baptiſmo accipitur; hoc eſt, non ut hæc, gratia fuit gratum faciens; ſed gratis data.

Reſpondeo, nego conſequens ultimum; licèt enim alterius generis gratiam acceperint per manuum impoſitionem Apoſtolicam, quàm in Baptiſmo accepiſſent, non ſequitur gratiam illam fuiſſe gratis datam. Quæcumque enim poſt Baptiſmum conferuntur gratiæ, quibus illa prima augetur, non ſunt dona gratis data, & extraordinaria chariſmata; & tamen alterius ſunt generis ab illa; ſiquidem non ſunt gratiæ regenerationis; nec ad originale peccatum delendum, & ad primam ſanctitatem animæ tribuendam infunduntur. Meliùs dixerim, intra idem genus gratiæ gratum facientis, diverſæ ſunt ſpeciei gratiæ illæ, utpote quarum ſingulares quidam & eximii ſunt effectus. Ita gratia Samaritanis illis collata, & Spiritus nomine ſignificata, alterius ſpeciei fuit ab ea quam in Baptiſmo acceperant. Licèt enim illis in Baptiſmo datus fuiſſet Spiritus Sanctus ad regenerationem & ſanctificationem, nondum tamen ipſum acceperant ad robur; quod Apoſtolica manuum impoſitione conſecuti ſunt. Quod de Samaritanis illis dico; de Chriſtianis omnibus dicendum eſt. Duplicem illam gratiam diverſæ quidem ſpeciei, diſertè exponit Auctor antiquus Homiliæ de Pentecoſte, quæ ſub Euſebii Emiſſeni nomine circumfertur, ſive ſit ille Eucherius Lugdunenſis,

ſive

ſive Hilarius Arelatenſis. *Quod nunc*, inquit, *in confirmandis Neophytis manus impoſitio tribuit ſingulis; hoc tunc Spiritus Sancti deſcenſio in credentium populo donavit univerſis. Sed quia diximus quod manus impoſitio, & confirmatio ei, qui jam regeneratus in Chriſto eſt, conferre aliquid poſſit; fortè cogitat ſibi aliquis; Quid mihi prodeſt poſt Myſterium Baptiſmatis miniſterium confirmantis? Aut quantùm video, non totum de fonte ſuſcepimus, ſi poſt fontem adjectione novi generis indigemus? Non ita eſt, dilectiſſimi, attendat charitas veſtra. Sic enim exigit militaris ordo, ut cùm Imperator quemcumque in militam receperit numerum, non ſolùm ſignet receptum, ſed etiam armis competentibus inſtruat pugnaturum: ita in baptizato benedictio illa munitio eſt. Dediſti militem, da ei adjumenta militia. Nunquid prodeſt ſi quiſquam parentum magnam parvulo conferat facultatem, niſi providere ſtudeat & tutorem? Paracletus regeneratis in Chriſto Cuſtos & Conſolator & Tutor eſt...... Ergo Spiritus Sanctus, qui ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in Fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam: quia in hoc mundo tota ætate victuris inter inviſibiles hoſtes & pericula gradiendum eſt, in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam: in Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur. Ac ſi continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia: victuris autem neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſalvat mox in pace beati ſæculi recipiendos; Confirmatio autem armat & inſtruit ad agones mundi hujus & prælia reſervandos.* Quem ſive Eucherii, ſive Hilarii Arelatenſis locum, omnino inverecundè ad Baptiſmum referendum eſſe reſpondet Dallæus, cùm iſtius Homiliæ Auctor Confirmationem poſt Baptiſmum conferri diſertis verbis aſſerat, & novum gratię genus ipſi pro effectu aſſignet.

Objicit Dallæus. Scriptor ille *Poſt fontem adjectione novi generis indigere nos negat*. Homini enim ex iis quæ dixerat colligenti, *Nos non totum de fonte ſuſcepiſſe, ſi poſt fontem adjectione novi generis indigemus*, exſertè reſpondet; *Non ita eſt, dilectiſſimi*. Et mox: *Qui Spiritus in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam*, eum ait *ſuper aquis Baptiſmi ſalutifero deſcendiſſe illapſu*. Ergo & Baptiſmi Spiritus eſt, qui in Confirmatione accipitur.

Reſpondeo, Malâ prorſus fide id objicere Dallæum; non enim negat hujus, quam expendimus, Homiliæ Auctor nos adjectione novi generis, id eſt, novâ gratia indigere poſt fontem: ſed negat ex eo ſequi quòd non totum de fonte hauſerimus Spiritum. Itaque fateor eundem Spiritum dari in Baptiſmo & in Confirmatione, ſecundùm illum Auctorem: ſed nego eoſdem ad effectus dari, idque exſertè negat laudatus Auctor, qui *Plenitudinem ad innocentiam*, & gratiam *regenerationis ad vitam* in Baptiſmo: *Gratiam* verò *roboris*, & quæ *inſtruit ad hujus mundi prælia*, in Confirmatione dari profitetur.

Objicit Dallæus: Auctor Homiliæ, de chriſmatione verbum nullum facit. De manus impoſitione omnis eſt ejus ſermo. Atqui ea, inquit, nulla nunc eſt apud Latinos. Ergo ſi quam iſte hîc celebrat Confirmationem, ea verum eſt ac propriè dictum Sacramentum; ſi per eam accepto Spiritu armamur, munimur, confirmamur denique, nullum eſt hodie apud Latinos Confirmationis Sacramentum; omnes eorum milites nudi atque inermes ſunt, qui eâ ſcilicet manus impoſitione carent, qua iſte totum Confirmationis Sacramentum cenſuit.

Reſpondeo ad Majorem, Auctorem illum chriſmationis quidem non meminiſſe ubi de Confirmatione loquitur, ſed eam non excludere; ejus verò meminiſſe alios Patres. Ad Minorem, nego quòd nulla ſit apud Latinos impoſitio manuum. Nam & extenſio manuum ſuper Confirmandos quam Pontificale Romanum imperat, quæ tunc adhibetur cùm funditur ſuper eos Oratio ſeptiformem Spiritum Sanctum invocans, Dallæum mendacii convincit.

Reſpondet quartò Dallæus, etiamſi notaretur gratiam aliquam gratum facientem ab Apoſtolis per manus impoſitionem collatam fuiſſe, non ideo fieri, ut ea manus impoſitio Sacramentum fuerit. Hunc enim imponendæ manus ritum apud Judæorum Gentem in omni ferè ſacra, civilique ad publicum aliquod munus ordinatione, in victimarum, ac reorum devotionibus, in beneficiorum denique Dei ſingularium donationibus ſolennem fuiſſe ex Scripturis ſacris probat: cùm tamen illas manuum impoſitiones Sacramenta non fuiſſe, in confeſſo ſit apud omnes. Addit manuum impoſitionem quæ vel a Chriſto, vel ab ejus Diſcipulis ante Aſcenſionem Dominicam in cœlos facta eſt, nullum fuiſſe Sacramentum; ſed ne poſt evectum quidem in cœlos Chriſtum, Sacramenti nomine eam nos dignari, quæ vel ab Anania ad illuminandum Paulum, vel ab ipſo Paulo ad Publii patrem morbo liberandum, vel ab aliis ſi fortè ſeu Apoſtolis, ſeu Diſcipulis, ad ſimiles valetudinum cauſſas adhibita eſt. Indeque colligit, manuum impoſitionem illam, quæ ad Spiritum dandum ab Apoſtolis uſurpata eſt, Sacramentum non fuiſſe; ſed tantùm precationis, qua Spiritum Sanctum in eos, quibus benedicebant, evocarunt, adjunctum ſolenne. Precum namque ſymbolum quoddam fuit manuum impoſitio, ſecundùm illud Sancti Auguſtini lib. 3. de Baptiſmo, cap. 16. *Quid eſt aliud manus impoſitio, niſi oratio ſuper hominem?*

Contrà. Ritus manuum impoſitionis qua Sacerdotes & Magiſtratus in veteri lege deſignabantur, qua devovebantur victimæ & rei, qua magna beneficia conferebantur; qua Chriſtus & Apoſtoli ægrotos curarunt, Spiritum Sanctum non conferebat, neque illi adnexa erat gratiæ promiſſio: neque ullum eſt in Traditione monumentum quo ipſi aſſeratur Sacramenti ratio. At manuum impoſitione Apoſtolica ſuper Chriſtianos recentes, cujus meminit ſanctus Lucas Act. 8. & 19. conferebatur Spiritus Sanctus, illi adnexa erat gratiæ promiſſio ex Inſtitutione Chriſti; quod non minùs probat Apoſtolorum uſus, & Eccleſiæ perpetua doctrina ab ipſis accepta, quàm eorum verba teſtarentur. Denique Sancti Patres manuum impoſitionem illam Sacramenti nomine inſigniunt, quod nomen memoratis manuum impoſitionibus detulere nuſquam. Abſona eſt igitur Dallæi illatio, qui hanc impoſitionem manuum, qua Apoſtoli Spiritum Sanctum in Fideles evocarunt, & qua etiamnom confertur in Eccleſia Catholica Spiritus Sanctus, non eſſe Sacramentum ex eo colligit, quòd ſolennis apud Judæos manus impoſitio, vel quæ a Chriſto, & Apoſtolis ad morbos depellendos facta eſt, Sacramentum non eſſet.

Objicit Dallæus, ab hujus materiæ ingenio, quam in aliis Chriſti Sacramentis aſſumptam videmus, hanc manuum impoſitionem planè alienam eſſe, nihilque cum ea habere ſimile. Neque enim in Baptiſmi, neque in Euchariſtiæ Sacramentis, Miniſtrorum vel manus, vel aliquod aliud membrum, materię vicem obtinet; ſed elementum, extra Miniſtri perſonam, aliunde aſſumptum.

Reſpondeo, Ludicrum eſſe hoc Dallæi ratioci-

nium. Quis enim debere ſimilem eſſe omnium Sacramentorum materiam ſomniet? Quis niſi abſurdè contendat eſſe neceſſariò elementum aliquod, extra Miniſtri perſonam aſsumptum? Actus pœnitentis, ſecundùm omnem Theologorum Catholicorum Scholam, Pœnitentiæ materiam eſſe, mutuum contrahentium conſenſum, Matrimonii; nemo neſcit. Deinde chriſmatio, quam partialem eſſe ac pariter eſſentialem cum impoſitione manuum materiam Traditio probat, fit ex chriſmate, quod elementum eſt extra Miniſtri perſonam aliunde aſſumptum: ut nihil ſit quod deſiderare ultra debeat Dallæus, ut aliud ſit ſignum, & manus ejus ſigni miniſtra. Quamquam oppidò fallitur, cùm manus Epiſcopi Confirmationis materiam a Catholicis aſſeri Theologis blaterat. Nemo enim id dixit unquam: ſed impoſitionem manuum hujus Sacramenti materiam eſſe, vel ſolam, ut Sirmondus cum aliis plurimis, vel partialem: quam ſententiam amplectimur.

Objicit iterum Dallæus, Manuum impoſitionem illud a Sacramenti Chriſtiani ingenio alienum habere quòd ea ritus fuerit pluribus communis; nam Sacramenta a Chriſto inſtituta, ſuam ſingula propriam materiam habent. Idque Dei ſapientiâ dignum eſt, quæ ut rebus in natura ſingulis propriam materiam dedit: ita & in Religione, Sacramentis ſua ſingulis elementa propria ac peculiaria inſtituit. Jam verò manus impoſitionem plurium aliorum, præter Confirmationem, rituum materiam & fuiſſe olim, & nunc etiam apud Latinos eſſe, manifeſtum eſt. Nam in ipſis quidem Eccleſiæ initiis Apoſtoli manus imponebant; & ægrotis atque invalidis, quos per donum *ἰαμάτων* ſanabant, & Fidelibus, quibus Prophetiæ vel Linguarum donum impertiebantur, & Miniſtris, quos Dei gratię extra ordinem commendabant, & iis quos ad ſacrum & Eccleſiaſticum Miniſterium promovebant, & peccatoribus abſtentis, cùm eos legitima pœnitentiâ functos in Communionem Chriſtianæ ſocietatis redintegrabant. Porro ineptum atque abſonum eſt, unum idemque manus impoſitionis ſignum hic & iſthic Sacramentum eſſe; in aliis non eſſe Sacramentum. Secutis verò Eccleſię ſæculis, manus impoſitio ad hos etiam, imò & ad alios ritus, ut ad conjugum benedictionem, adhibita eſt. Itaque manuum impoſitio non eſt materia Sacramenti Confirmationis.

Reſpondeo diſtinguo Majorem. Manus impoſitio ritus fuit pluribus communis, ſecundùm ſe ſpectata, eſto; ut adjuncta formæ ſingulari, ſcilicet orationi invocanti ſeptiformem Spiritûs Sancti gratiam ſuper baptizatos, ad robur ipſis in Chriſtianæ militiæ periculis tribuendum, nego. Certum eſt Sacramentorum materias aliis rebus communes eſſe poſſe: ſed non eodem modo, eodem uſu, eodemque fine, quatenus ad rationem Sacramenti evectæ ſunt. Sic ablutio communis eſt Baptiſmo cum Judæorum purificationibus: communis eſt cum balneis quæ ad corporis munditiam vel ſanitatem frequentantur. An ideo recte quis inferat ablutionem eſſe non poſſe materiam Baptiſmi? Abſurda ſane illa eſſet illatio. Ita quamvis manus impoſitio ritus fuerit extra Confirmationem uſurpatus, non ſequitur illam non eſſe materiam ſingularis illius Sacramenti, quatenus ad Spiritûs Sancti donationem a Chriſto deſtinata eſt, & ſubjecta Orationi Spiritum ſeptiformem ſuper Fideles ad robur invocanti. Nec refert quòd in aliis etiam Sacramentis adhibeatur. Vel enim aliorum pars non eſt Sacramentorum, ſed Ceremonia mera, ut in Pœnitentia; & in Unctione-Extrema ac Matrimonio ſecundùm quarumdam Eccleſiarum morem, vel pars eſt ut alteri formæ addicta aliumque ad finem deſtinata, ut in Ordinatione.

Reſpondeo ſecundò, Manuum impoſitionem ſolam non eſſe materiam eſſentialem Confirmationis, ſed cum Chriſmatione conjunctam. Dogma enim Catholicæ Eccleſiæ non eſt, quod propugnat Sirmondus, manuum impoſitione ſola cum oratione Confirmationem perfici: licèt hanc opinionem non improbet. Imò probabilius longè eſt Chriſmationem quoque partem ejus neceſſariam ac eſſentialem eſſe. Cùm itaque manus impoſitio cum Chriſmatione conjuncta aliorum nunquam fuerit materia rituum; nihil obeſt quominus ſingularis materia Sacramenti eſſe poſſit.

§. II.

SS. Patrum teſtimoniis probatur Confirmationem eſſe Sacramentum, & primùm expenditur mens Tertulliani.

Probatur ſecunda pars primæ Minoris, quod ſcilicet confirmatio perpetuo Eccleſiæ uſu fuerit celebrata, proferendo Sanctorum teſtimonia Patrum, qui illius ceu veri novæ Legis Sacramenti meminerunt. Quos inter occurrit primò Tertullianus libro de Baptiſmo capite 7. ubi hęc habet: *Exinde egreſſi de Lavacro, perungimur benedicta Unctione, de priſtina diſciplina, qua ungi oleo de cornu, in Sacerdotium ſolebant. Ex quo Aaron a Moyſe unctus eſt; unde Chriſtus dicitur a Chryſmate, quod eſt unctio, quæ Domino nomen accommodavit, facta ſpiritalis, quia Spiritu unctus eſt a Deo Patre, ſicut in Actis: Collecti ſunt enim verè, in iſta civitate adversùs Sanctum Filium tuum, quem unxiſti. Sic & in nobis carnaliter currit unctio, ſed ſpiritaliter proficit, quomodo & ipſius Baptiſmi carnalis actus, quòd in aqua mergimur; ſpiritalis effectus, quòd delictis liberamur.* Illam porro unctionem ceremoniam duntaxat Baptiſmi fuiſſe perperam contendit Dallæus: ſiquidem poſt Baptiſmum adhiberi ſolitam verba Tertulliani perſpicuè ſignificant; *Egreſſi*, inquit, *de Lavacro, perungimur* &c. Secundò, unctioni illi ſpiritalem effectum tribuit Tertullianus, non ſecus ac Baptiſmo. *Sic & in nobis*, inquit, *carnaliter currit unctio, ſed ſpiritaliter proficit: quomodo & ipſius Baptiſmi*, &c. Sentiebat itaque Eccleſia Tertulliani ætate, unctionem quæ adhibebatur recens baptizatis, ſignum eſſe ſenſibile gratiæ interioris operativum, ac proinde Sacramentum. Hoc autem eſt quod nomine Confirmationis intelligimus.

Ne autem manus impoſitionem hoc in ritu deſideret importunus Cavillator, ſequentibus Tertulliani verbis ejus dicacitas comprimitur: *Dehinc manus imponitur, per benedictionem advocans & invitans Spiritum Sanctum..... Tunc ille Sanctiſſimus Spiritus ſuper emundata & benedicta corpora libens a Patre deſcendit, ſuper Baptiſmi aquas, tanquam priſtinam ſedem recognoſcens conquieſcit, columbæ figura delapſus in Dominum.* Et infra: *Quemadmodum enim, poſt aquas diluvii, quibus iniquitas antiqua purgata eſt, poſt baptiſmum [ut ita dixerim] mundi, pacem cœleſtis iræ, præco columba terris annuntiavit dimiſſa ex arca & cum oleo reverſa; quod ſignum etiam apud nationes paci prætenditur; eadem diſpoſitione ſpiritalis effectus, terræ, id eſt, carni noſtræ emergenti de lavacro poſt vetera delicta, columba Sancti Spiritus advolat pacem Dei afferens, emiſſa de cœlis, ubi Eccleſia eſt Arca figurata.* Atqui manus impoſitio advocans Spiritum Sanctum ſuper homines per Baptiſmum e-

mun-

emundatos, eſt Sacramentum diſtinctum a Baptiſmo. Itaque Confirmatio diſtinctum a Baptiſmo Sacramentum eſt.

Objicit Dallæus primò, Balſamum, quod Romani in ſuo Chriſmate neceſſarium eſſe decernunt, nullum apud Tertullianum olere. 2. Tertulliani unctionem *de priſtina diſciplina* eſſe; id eſt, de Moſaica, ut liquet, *qua ungi oleo de cornu in Sacerdotium ſolebant*: Chriſmationem verò Latinorum de Chriſti diſciplina fingi. 3. Priùs memoratur unctio, poſtea manus impoſitio advocans Spiritum Sanctum. At in Confirmatione manus impoſitio ab unctione non ſejungitur: neque Chriſmationem apud Romanos excipit ulla manus impoſitio. 4. Tertullianus unctionem & manus impoſitionem ſuas Baptiſmalibus aquis penè immergit; & ipſa libri inſcriptio, *De Baptiſmo*, clamat hos ambos ritus non alterius Sacramenti, ſed Baptiſmi rem eſſe. Denique Auctor, tum hæc ipſa quæ recitavimus, tum alia quædam executus, non alia ſe, quàm quæ ad Baptiſmum pertinent, enarraſſe profitetur, cap. 10. *Diximus*, inquit, *quantùm mediocritati noſtræ licuit, de univerſis quæ Baptiſmi religionem ſtruunt*. Ergo & unctio, & manus impoſitio, quæ eorum, de quibus dixit, pars ſunt, ad Baptiſmum pertinent.

Ad ſingula reſpondeo. Ad primum. Balſamum a Tertulliano non excludi. Quamquam nec materiæ Confirmationis eſſentiale videtur balſamum, aut neceſſarium neceſſitate Sacramenti, ſed ſolius præcepti Eccleſiaſtici. Ad 2. Dico unctionem Baptizatorum dici a Tertulliano de priſtina diſciplina, id eſt, de Moſaica, non quòd ſit merus Legis Moſaicæ ritus; ſed quòd unctio in veteri lege celebrata unctionis Confirmatoriæ typus eſſet. Nihil enim in Religionis Chriſtianæ Myſteriis eſſe *Sine argumento præcedentis figuræ*, ſatis ibi Tertullianus innuit. Ad tertium, dico, licèt unctio prius quàm manus impoſitio memoretur, non ſequi priù eſſe factam. Ad 4. reſpondeo, Unctionem & manus impoſitionem a Tertulliano recenſeri inter ea quæ Baptiſmi religionem ſtruunt, non quòd meræ eſſent Baptiſmi ceremoniæ, ſed quòd ſimul cum Baptiſmo, Confirmatio, ad quam pertinent, prioribus nominis Chriſtiani ſæculis conferretur. Denique ait Tertullianus ſe de univerſis quæ Baptiſmi religionem ſtruunt, egiſſe uſque ad Caput decimum; quia de Baptiſmo præcipuè egit quoad ejus materiam, formam, vim & efficaciam: quamvis de Confirmatione obiter & data occaſione locutus ſit, quæ ſtatim poſt Baptiſmum conferebatur. Sequentibus autem capitibus quæſtiunculas quaſdam diſcutit ad tractatum de Baptiſmo pleniorem neceſſarias, nimirum de Baptiſmo Joannis, de Baptiſmo a Chriſti Diſcipulis ſuſcepto: de tempore quo cœpit obligare lex Baptiſmatis, de miniſtro Baptiſmi: de tempore Baptiſmi ſolennis: de diſpoſitionibus ad ejus ſuſceptionem præmittendis. *Diximus*, inquit, *quantùm mediocritati noſtræ licuit de univerſis quæ Baptiſmi religionem ſtruunt: nunc ad reliquum ſtatum ejus æquè ut potero progrediar, de quæſtiunculis quibuſdam*.

Confirmatur ex libro de Reſurrectione Carnis, cap. 8. ubi oſtendit ſuas eſſe & carni in pietatis actibus partes, ut & ſuum ei jus in immortalitate vindicet contra Hæreticos qui ejus reſurrectionem negabant. Id ut conficiat, Sacramenta profert, quorum effectus ad animam pertinent, elementa & ſigna carne ſuſcipiuntur. *Denique*, inquit, *cùm anima Deo allegitur, ipſa eſt* (caro) *quæ efficit ut anima allegi poſſit. Scilicet caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima conſecretur. Caro ſignatur, ut & anima muniatur. Caro manus impoſitione adumbratur; ut & anima Spiritu illuminetur. Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, ut & anima de Deo ſaginetur. Non poſſunt ergo ſeparari in mercede, quas opera conjungit*. Sicut ergo ablutio carnis ad animæ ſanctificationem ordinata, ſingulare Sacramentum eſt novæ legis, nempe Baptiſmus: & Corpus, ſanguiſque Chriſti Domini eſt etiam Sacramentum ſingulare, nimirum Euchariſtia, ad nutritionem animæ ſpiritalem deſtinata: ſic unctio carnis, & manus impoſitio, qua adumbratur, ad animæ conſecrationem, illuminationem ac munimen adhibita, Sacramentum eſt ſingulare novæ legis.

Reſpondet Dallæus; Illas tum unctionem, cùm manus impoſitionem, ceremonias fuiſſe Baptiſmales, quæ peracta lotione, Neophyto ante Euchariſtiam miniſtrabantur; non verò legitima ſeorſim a Baptiſmo eſſe Sacramenta. Addit, ſi quòd caro ungitur, Sacramentum eſt; quòd eadem manus impoſitione adumbratur, alterum quoque Sacramentum eſſe neceſſe eſt. Ita aut duo iſta confitenda ſunt Sacramenta, aut neutrum Sacramentum eſſe concedendum eſt.

Contra. Illud non eſt mera Baptiſmi ceremonia, cui novus aſſignatur effectus ab effectu Baptiſmi diverſus, & novæ gratiæ operatio: atqui unctioni & impoſitioni manuum Tertullianus novam gratiæ operationem tribuit, novumque ac diverſum a Baptiſmali effectum aſſignat, ſcilicet conſecrationem quandam eximiam qua munitur anima & roboratur. Illæ itaque non ſunt meræ Baptiſmi cæremoniæ.

Præterea. Etſi unctio facta in vertice mera ſit ceremonia Baptiſmi, non tamen quæ in fronte ab Epiſcopis poſt Baptiſmum adhibetur, ſed res Sacramenti divini a Baptiſmo diverſi, ut ex eodem Tertulliano conſtat lib. de Præſcriptionibus Hæreticorum cap. 40. ubi *Diabolum ipſas res Sacramentorum* Chriſtianorum *æmulari* probat, *idolorum Myſteriis, quia tingit & ipſe quoſdam, utique credentes & fideles ſuos; & expoſitionem delictorum de lavacro repromittit*: &, *quia Mithra ſignat in frontibus milites ſuos: celebrat & panis oblationem*. Sicut ergo Baptiſmum & Euchariſtiam Sacramenta eſſe divina Tertullianus agnoſcit, quæ diabolus profanâ tinctione & ſacrilegâ panis oblatione in ſacris Ethnicorum æmulatur: ita & ſignationem frontis atque inunctionem quam in Mithræ Myſteriis æmulatus eſt dæmon, rem eſſe Sacramenti divini agnoſcit. Nec ſequitur duo eſſe Sacramenta, unctionem frontis, & manuum impoſitionem, ſed duas ejuſdem Sacramenti partes: ſicut panis verbis Chriſti conſecratus, & vinum ejuſdem Servatoris verbis ſanctificatum, & in ejus ſanguinem converſum, non ſunt duo Sacramenta, ſed duæ ejuſdem Sacramenti, & Sacrificii partes.

Dices. Actio illa eſt merus Baptiſmi ritus; cui Baptiſmi proprium effectum Tertullianus tribuit, animæ ſcilicet illuminationem. Atqui unctioni illi & manus impoſitioni, quas in libro de Carnis Reſurrectione memorat, proprium Baptiſmi tribuit effectum, ſcilicet illuminationem. *Caro*, inquit, *manus impoſitione adumbratur ut anima Spiritu illuminetur*. Cùm itaque Baptiſmum a Patribus Sacramentum illuminationis dictum eſſe nemo neſciat & illorum Orationes de Baptiſmo, plerumque inſcribi, *In Sancta Lumina*, ut apud Sanctum Gregorium Nazianzenum videre eſt: Ritus ille cui tribuitur ſpiritalis illuminatio, ad Baptiſmum pertinet.

Reſpondeo nego Minorem. Illa enimverò illuminatio quam manus impoſitioni tribuit Tertullianus, non eſt ea quæ convenit Baptiſmo; ſed illuminatio quædam ſingularis & eximia ſeptiformis Spiritus Sancti, qui, ſecundùm promiſſionem Chriſti, *Docet nos omnem veritatem*. Præterea, non illu-

illuminationem ſolam, ut Confirmationis effectum Tertullianus affert, ſed & conſecrationem, & muniminen, id eſt, gratiam roboris, *Caro ungitur*, inquit, *ut anima conſecretur: Caro ſignatur, ut & anima muniatur.*

Confirmatur ſecundò Catholica ſententia ex eodem Tertulliano lib.1. contra Marcionem, cap. 14. ubi oſtendit Deum ipſum Marcionis probare Creatoris opera, quibus in Sacramentis ad gratiæ collationem utitur, nempe aquam ad Baptiſmum, oleum ad Confirmationem, panem ad Euchariſtiam aſſumptum. *Sed ille quidem*, inquit, *uſque nunc neque aquam reprobavit Creatoris, qua ſuos abluit; nec oleum, quo ſuos unguit; nec mellis & lactis ſocietatem, qua ſuos infantat; nec panem quo ipſum corpus ſuum repræſentat; etiam in Sacramentis propriis egens mendicitatibus Creatoris.*

Dices. Tertullianus inunctionem olei præmittit deguſtationi mellis & lactis, quæ procul dubio non eſt Sacramentum, ſed Baptiſmi ritus jam antiquatus. Igitur nec ipſa Unctio Sacramentum eſt, ſed mera Baptiſmi cęremonia.

Reſpondeo, nego conſequens. Ibi enim referre non ſatagit Tertullianus ritus omnes ad Baptiſmum pertinentes, vel ipſum conſequentes ex Eccleſiæ more, eo quo celebrantur ordine; cùm de Baptiſmo, aliiſque Myſteriis ex occaſione tantùm loquatur, nec data opera de illis agat: ſed hoc intendit unum, opera Creaturis mala non eſſe, quę Deus ipſe Marcionis in Myſteriis ſuis adhibet, ſive illa in Sacramentorum materiam aſſumens, ut aquam, oleum, & panem; ſive ad ſignificationem aliquam duntaxat effectus per Sacramentum producti; aut officii quod initiatis impoſitum eſt: ut mellis & lactis ſocietatem, quorum prægustatio ſignificabat Neophytos per Baptiſmum in novam regeneratos in antiam. & quaſi modo genitos infantes, rationabile, ſine dolo, lac concupiſcere debere, ut in eo creſcant in ſalutem: & malitiâ, non ſenſibus, parvuli ſint.

§. III.

Expenditur Cornelii Romani Pontificis teſtimonium.

PRobatur ſecundò Propoſitio ex Epiſtola Cornelii Romani Pontificis ad Fabium Antiochenum, apud Euſebium lib.6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.43. ubi de Novatiano ſic loquitur: *Cui cauſam atque initium credendi præbuit ſatanas in ipſum ingreſſus, atque in ipſo aliquandiu commoratus. Cùmque ab Exorciſtis foveretur, in morbum graviſſimum collapſus; dum jam jamque moriturus crederetur, in ipſo, in quo jacebat, lectulo perfuſus, Baptiſmum ſuſcepit; ſi tamen hujuſcemodi Baptiſmum ſuſcepiſſe dicendus eſt. Sed neque poſtquam liberatus eſt morbo, reliqua percepit, quæ juxta Eccleſiaſticam Regulam percipi debent: neque ab Epiſcopo conſignatus eſt. Hoc autem ſignaculo minimè percepto, quo tandem modo Spiritum Sanctum potuit accipere?* Conſignationem porro Epiſcopalem, qua Sanctus Spiritus confertur, Confirmationis Sacramentum eſſe contendimus, nec aliud Confirmationis nomine Catholica intelligit Eccleſia.

Reſpondet Dallæus, reliqua illa poſt Baptiſmum ſolemnia, quæ Novatianus non percepit, intelligi lactis & mellis prægustationem, & alias, ſi quæ tum erant in Eccleſiæ Romanæ uſu, Baptiſmales cæremonias; quibus cùm hic a Cornelio liquidò accenſeatur, *Obſignari ab Epiſcopo*; non modò hinc non conficitur obſignationem iſtam fuiſſe verum ac propriè dictum Sacramentum, ſed contra hinc apparet, eam non veri nominis Sacramentum, ſed cæremoniam Baptiſmalem fuiſſe, ejuſdem cum illis cæteris cenſus, quæ non expreſſit Cornelius.

Contra. Baptiſmi cęremonias quas recenſere omittit Cornelius, non tribuit advocationem Spiritûs Sancti; hanc autem Epiſcopali conſignationi ceu proprium effectum adſignat. Non cenſet itaque conſignationem illam ejuſdem eſſe cum cæteris cenſus.

Præterea cęremonias Baptiſmi ſupplere poterat Presbyter, qui Sacramentum illud miniſtravit: obſignare proprium erat Epiſcopi munus, ut patet ex Cornelii verbis.

Objicit Dallæus, Cornelium iſtorum obſervationem, non ad Chriſti mandatum, aut Evangelii præceptum, aut Apoſtolorum traditionem, ſed ad Regulas Eccleſiaſticas referre. Jam Eccleſiæ quidem ſi forte eſt cęremonias invenire, & Canonibus ſuis præſcribere, Sacramenta inſtituere non eſt. Ea res unius Chriſti eſt.

Reſpondeo, Cornelium cęremonias, quas non recenſet, ad Eccleſiaſticam Regulam referre; ſed conſignationem Epiſcopalem ab his diſertè diſtinguere. Deinde aliud eſt uſus, aliud inſtitutio Sacramenti. Uſum Canonibus ſuis præſcribere poteſt Eccleſia: inſtitutionem unius Chriſti ſibi vindicat auctoritas. Eſto igitur, conſignationis Epiſcopalis ſuſceptionem ad Eccleſiæ regulas Cornelius Pontifex retulerit; eo non fit ut ex albo Sacramentorum expungi debeat.

Inſtat Dallæus. Si illa, qua Novatianus carebat Unctio, non Baptiſmalis, Baptiſmoque cohærens cęremonia, ſed proprium ſeorſum Sacramentum erat, qualis Latinorum eſt hodie Confirmatio; cur Fabianus hominem, cum eum vellet Presbyterum conſecrare, eo quo carebat, Sacramento non donavit? Atqui nihil ille fecit hujuſmodi, ſed precibus tantum apud ſuos effecit, ut ſibi, præter conſultum Eccleſiæ ordinem, unius Novatiani in Clerum allegendi poteſtas eſſet. Unde nemo non videt, plane aliam fuiſſe veteris illius obſignationis rationem ac naturam, quàm quæ nunc Confirmationis eſt apud Latinos.

Reſpondeo, certum non eſſe an Fabianus Novatianum conſignaverit, nec-ne, antequam eum ad Presbyterorum Ordinem eveheret. Sed etſi id non fecerit, non ſequitur conſignationem illam cęremoniam dumtaxat baptiſmalem fuiſſe. Roganti igitur Dallęo, cur Cornelius Novatianum eo, quo carebat, Sacramento non donavit, reſpondemus; Quia Sacramentum ad ſalutem neceſſarium non eſt, imò nec ſacris Ordinationibus abſolutâ neceſſitate præmittendum.

Objicit Dallæus, A cauſæ ſtudio profectum quòd Cornelius hìc Novatiano objicit: *Hoc autem ſignaculo minimè percepto, quo tandem modo potuit Spiritum Sanctum accipere?* Ait id negare Cornelium contra apertam Deceſſoris ſententiam, qui Novatianum in Presbyterium numquam allecturus fuerat, ſi quod Cornelius hìc ſtatuit, id ipſe quoque ſenſiſſet, Spiritu Sancto neceſſariò carere, qui non fuerit ab Epiſcopo conſignatus; ſed & præter Cleri plebiſque opinionem, qui de ſua adverſus Novatiani Ordinationem interceſſione non videntur quidquam remiſſuri fuiſſe, ſi eum, quem allegi tandem conceſſerunt, Spiritûs Sancti conſortem fieri nunquam poſſe, quod hìc arbitratur Cornelius, cenſuiſſent. Addit Dallæus, mittere ſe manifeſtam rei ipſius abſurditatem. Nam ſi, inquit, Spiritum Sanctum conſequuntur, qui Baptiſmum ſuſcipiunt; vel fatendum eſt etiam eos, qui non ſunt ab Epiſcopo conſignati, Spiritum Sanctum interdum conſequi; vel certè negandum eſt, quemquam verè baptizatum eſſe, niſi qui & ab Epiſcopo idem conſignatus fuerit.

Reſpondeo, Ex veritatis, non ex cauſæ ſtudio id objeciſſe Novatiano Cornelium; nego id ſtatuiſ-

Digitized by Google

tuiſſe contra Deceſſoris ſui mentem. Spiritum enim Sanctum non accepiſſe ad eos effectus ad quos per conſignationem Epiſcopalem datur, meritò aſſeruit Cornelius, ad rubur nimirum, & ad pugnam contra Chriſtiani hoſtes nominis? & piè nihilominus credidit Fabianus, cum eo indulgere ſe poſſe, ut eum ad Clerum promoveret, quem Spiritum Sanctum in Baptiſmo recepiſſe ſupponebat, quo regeneratus eſſet ad vitam, licèt nondum per eum confirmatus eſſet ad pugnam. Varios enim ad effectus, in diverſis Sacramentis, dari Spiritum Sanctum qui neſcierit, eum in rebus Theologicis hoſpitem eſſe ac peregrinum neceſſe eſt. In Baptiſmo datur ad regenerationem & innocentiam: In Confirmatione, ad augmentum gratiæ & ad robur: In Pœnitentia, ad remiſſionem peccatorum: In Ordinatione, ad ſacrum Miniſterium, ad actus Hierarchicos, ad Eccleſiæ regimen. Nequaquam igitur abſurdum eſt, ut fingit Dallæus, conſecutos eſſe Spiritum Sanctum, qui Baptiſmum ſuſceperunt, & nihilominus eum non accepiſſe quoad eos omnes effectus, ad quos per alia Sacramenta confertur.

§. IV.

ancti Cypriani auctoritate Catholicum Dogma fulcitur.

Probatur tertiò Propoſitio ex Sancto Cypriano, Epiſtolâ 71. ad Januarium, dicente: *Ungi quoque neceſſe eſt eum qui baptizatus ſit, ut accepto Chriſmate, id eſt, unctione, eſſe unctus Dei, & habere in ſe gratiam Chriſti poſſit. Porro autem Euchariſtia, & unde baptizati unguntur oleum in altari ſanctificatur. Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Eccleſiam. Unde nec Unctio ſpiritualis apud Hæreticos poteſt eſſe, quando conſtet oleum ſanctificari, & Euchariſtiam fieri apud illos omnino non poſſe.* Quibus verbis, unctionem illam qua de loquitur, neceſſariam fuiſſe innuit Sanctus Cyprianus; Adeoque non eſſe illam Presbyteralem unctionem, quæ Baptiſmi cæremonia eſt, cum ea nondum eſſet ubique frequentata initio quinti ſæculi, quod ex Arauſicana Synodo colligitur. 2. Adhiberi unctionem illam hominibus baptizatis ait Cyprianus, adeoque ritum agnoſcit a Baptiſmo diſtinctum. 3. Hac unctione fieri ait, ut baptizatus gratiam Chriſti in ſe habeat: quod meræ cęremoniæ non convenit. Qui enim baptizatus eſt, gratiam Chriſti per Baptiſmum accepit, ſi ad illum pio animo acceſſit. Novam gratiam cęremoniæ ſacram lotionem ſubſequentes non conferunt, nec per ſe augent: ſed proprium iſtud Sacramentorum eſt. 4. Oleum quod in altari ſanctificatur, & quo inunguntur baptizati, cum Baptiſmo & Euchariſtia componit. Cenſet igitur oleum illud & unctionem ſingularis cujuſdam Sacramenti res eſſe, ſicut Baptiſmus & Euchariſtia ſingularia Sacramenta ſunt.

Objicit Dallæus, unctionem quam ibi Sanctus Cyprianus memorat, cęremoniam Baptiſmi fuiſſe, ejuſque appendicem: aitque id docere ipſum quæſtionis, quam hìc Cyprianus agit, titulum. Non enim de unctione, vel de manus impoſitione, ſed de Baptiſmo ſolo erraſſe, vel cum Sancto Stephano Romæ Epiſcopo litigaſſe dicitur. Ergo quas hic urget, unctionem, & manus impoſitionem, eas fuiſſe neceſſe eſt Baptiſmi appendices; a quarum velut baptiſmalis adminiſtrationis partium natura atque ingenio, ad ipſum Baptiſmum pro ſua ſententia argumentatur: Ex iis concludens baptizandum & innovandum, qui ad Eccleſiam ab Hæreticis venit.

Reſpondeo: Etſi Sanctus Cyprianus in Epiſtola laudata de Baptiſmo agat, non ſequi quòd pertineant ad Baptiſmum, ut ejus cęremoniæ & appendices, illa omnia a quibus argumentatur: alioqui & ipſa Euchariſtia merus Baptiſmi ritus & appendix eſſet. Nam & ab illa trahit argumentum; ſicut ab oleo quo inunguntur baptizati. Ideo autem ab his argumentatus eſt Cyprianus in controverſia de Baptiſmo Hæreticorum, quòd ex Eccleſiæ more continenter poſt Baptiſmum Confirmatio & Euchariſtia tunc recentibus Chriſtianis conferrentur.

Confirmatur probatio tertia ex eodem Sancto Cypriano Epiſtola 72. ad Stephanum data, in qua meritò decreviſſe Africanos Epiſcopos in Concilio congregatos contendit, ut Hæretici ad Eccleſiam redeuntes de integro baptizarentur: *Eo quod parum ſit eis manum imponere ad accipiendum Spiritum Sanctum, niſi accipiant & Eccleſiæ Baptiſmum. Tunc enim demum plenè ſanctificari, & eſſe filii Dei poſſunt, ſi utroque Sacramento naſcantur; cùm ſcriptum ſit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei.* Quibus verbis indicat, quòd manus impoſitio, quæ ad conferendum Spiritum Sanctum adhibetur, id eſt, Confirmatio, æquè Sacramentum eſt, ac Baptiſmus. Certè ſi manus impoſitionem illam nudam ac ſimplicem eſſe Baptiſmi cęremoniam Sanctus Cyprianus exiſtimaſſet, nec ipſam exornaſſet Sacramenti a Baptiſmo diſtincti nomine, nec ſpiritalem ipſi deſignaſſet effectum. Quamvis enim de partibus ejuſdem Sacramenti, quaſi plura eſſent Sacramenta, Veteres interdum loquantur, & ſingulas earum Sacramentum appellent, ut de Corpore & Sanguine Chriſti Dallæus probat: nuſquam tamen de cæremoniis Sacramentorum pompam inſtruentibus ita locuti ſunt.

Objicit Dallæus, de ea manus impoſitione agere Cyprianum, qua Stephanus & Romani Hæreticos in Eccleſiam ſuſcipiebant. Conſtat autem manus impoſitionem qua Eccleſia Romana Hæreticos recipiebat non fuiſſe confirmatoriam, nec habitam fuiſſe a Stephano in legitimo verorum Sacramentorum cenſu. Quis enim crediderit ita amentem futurum fuiſſe Stephanum, ut quorum Baptiſma valere arbitrabatur Hæreticorum, eorum nullam fuiſſe Confirmationem exiſtimaturus eſſet? Par eſt, imo eadem, ut liquet, utriuſque in hoc negotio natura & ratio. Si manus impoſitio Confirmationis Sacramentum eſt, repeti, & iterari eam non magis quam Baptiſmum fas eſt. Iteravit autem eam Stephanus. Non ergo Confirmationis Sacramentum fuiſſe putavit.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens: Et Cyprianus cauſæ ſtudio abreptus exiſtimabat manuum impoſitionem, qua Hæreticos redeuntes recipiebat Stephanus & Romana Eccleſia, eſſe confirmatoriam, & Sacramentum, concedo; & cenſebat eſſe meram cæremoniam, nego. Putabat itaque Cyprianus manuum impoſitionem redeuntibus Hæreticis adhiberi a Stephano, & cæteris partium ejus Epiſcopis, ut ſeptiformem Spiritum Sanctum hocce ritu acciperent, velut legitimo Sacramento. At nequaquam ita erat. Manuum enim impoſitio quam laudatus Pontifex iterabat, reconciliatoria tantùm erat. Unde ab ipſo vocatur, *Manus impoſitio in Pœnitentiam:* quamquam & in Spiritum Sanctum manus impoſita Hæreticis redeuntibus dicitur, quatenus ejuratis erroribus, corpori Eccleſiæ copulabantur, & excitatâ per hunc ad unitatem reditum Baptiſmi gratiâ, quæ in ſuſpenſo apud illos erat, Spiritum Sanctum accipiebant, qui extra Eccleſiæ unitatem conferri non poteſt. Unde Sanctus Auguſtinus lib. 2. de Baptiſmo, cap. 16. ait. *Spiritus Sanctus, quod in*

ſola

ſola Catholica per manus impoſitionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi Majores noſtri voluerunt, quod Apoſtolus ait; Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis. Non autem habent Dei charitatem, qui Eccleſiæ non diligunt unitatem. Ac per hoc rectè intelligitur dici, non accipi niſi in Catholica Spiritus Sanctus. Hinc & ſanctus Leo Epiſtolâ 92. ſive 12. poſtremæ Editionis, ad Ruſticum Narbonenſem data, cap. 18. de his qui neſciunt qua in Secta ſint baptizati, ſic decernit: *Quoniam, quolibet modo, formam Baptiſmatis acceperunt; baptizandi non ſunt; ſed per manus impoſitionem, invocatâ virtute Spiritûs Sancti, quam ab Hæreticis accipere non potuerunt, Catholicis copulandi ſunt.*

Et Epiſtola 37. ſeu 135. noviſſimæ Editionis, cap. 2. *Quòd ſi*, inquit, *ab Hæreticis baptizatum quempiam fuiſſe conſtiterit, erga hunc nullatenus Sacramentum regenerationis iteretur: ſed hoc tantùm quod ibi defuit, conferatur, & per Epiſcopalis manus impoſitionem virtutem Spiritûs Sancti conſequatur.* Quia ergo manus imponi a Stephano Hæreticis redeuntibus ad Eccleſiam noverant Sanctus Cyprianus, aliique Africani Antiſtites, & ipſis conferri Spiritum Sanctum hac manus impoſitione Stephanus, & qui ipſi adhærebant, Epiſcopi aſſerebant; quamvis non per ſe, ſed ratione Eccleſiaſticæ unitatis cui copulabantur: inde occaſionem ſumpſerunt argumentandi contra Stephanum ex impoſitione manus, quam ab ipſo repeti ſuper Hæreticos exiſtimabant, quatenus pars eſt Sacramenti Confirmationis. Id non ſolùm conſtat ex laudatis Sancti Cypriani verbis, verùmetiam ex Nemeſiani a Tubunis ſententia in Concilio Sancti Cypriani: *Neque*, inquit, *Spiritus ſine aqua operari poteſt, neque aqua ſine Spiritu. Malè ergo ſibi quidam interpretantur, ut dicant. Quòd per manus impoſitionem Spiritum Sanctum accipiant, & ſic recipiantur: Cùm manifeſtum ſit utroque Sacramento debere eos renaſci in Eccleſia Catholica.* Iſtud quoque argumentum arripuit, & contra Stephanum torſit Firmilianus in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum. *Si in nomine Chriſti*, inquit, *valuit foris Baptiſma ad hominem purgandum, in ejuſdem Chriſti nomine valere illic potuit & manus impoſitio ad accipiendum Spiritum Sanctum.*

Objicit ſecundò Dallæus, diſertè pronuntiare Cyprianum, Fideles ex utroque hoc Sacramento naſci. Ex Confirmatione verò Latina nemo in Eccleſia naſcitur; tantùm jam ante natus in fide per eam confirmari fingitur. Ergo Latinorum quidem Confirmatio neutrum eſt ex his a Cypriano ſignificatis Sacramentis; non adeo manus impoſitio, quæ duorum iſtorum Sacramentorum unum eſt. Item ex quocumque Sacramento in Eccleſia naſcimur, id Baptiſmi eſt Myſterium. Utrumque autem illud a Cypriano memoratum Sacramentum, id eſt, ex quo homines in Eccleſia naſcuntur: ergo utrumque Baptiſmi Myſterium eſt. Manus autem impoſitio, quæ duorum iſtorum Sacramentorum eſt alterum, non aliter poteſt baptiſmalis Myſterii pars cenſeri, & ad id pertinere niſi ut cæremonia & appendix. Ergo illa manus impoſitio, quam hîc Cyprianus intelligit, baptiſmi cæremonia ſive appendix quædam tantùm fuit.

Reſpondeo, Cyprianum *τὸ renaſci* in propria & ſtricta ſignificatione non uſurpare, cùm illud ad manuum impoſitionem refert, quaſi manus impoſitione regeneremur; ſed ſolùm cùm illud refert ad Baptiſmum, qui eſt *Lavacrum regenerationis*, ut ait Apoſtolus: quod ſatis ipſe exponit Epiſtola 74. ad Pompejum data: *Porro autem*, inquit, *non per manus impoſitionem quis naſcitur, quando accipit Spiritum Sanctum, ſed in Baptiſmo Spiritum jam natus accipiat; ſicut in primo homine Adam factum eſt. Antè enim eum Deus plaſmavit, & tunc inſufflavit in faciem ejus flatum vitæ. Nec enim poteſt accipi Spiritus, niſi prius fuerit qui accipiat.* Hæc itaque Sancti Cypriani verba; *Si utroque Sacramento naſcantur*, idem eſſe patet ac illa ſi utroque Sacramento ſanctificentur.

Confirmatur ſecundò tertia probatio ex eodem Sancto Cypriano, Epiſtola 73. ad Jubajanum data in qua id ſolvit quod ex Actibus Apoſtolorum urgebat Stephanus, ut oſtenderet ſatis eſſe iis, qui apud Hæreticos baptiſmum ſuſceperant, manus imponere, neque neceſſe eſſe eos iterum baptizare; quòd ſcilicet Samaritanis a Philippo baptizatis manus dumtaxat ab Apoſtolis impoſitam legamus. Huic autem objectioni ſic reſpondet Sanctus Cyprianus: *Idcirco quia legitimum & Eccleſiaſticum Baptiſmum conſecuti fuerant, baptizari eos ultra non oportebat: ſed tantummodo quod deerat, id a Petro & Joanne factum eſt, ut oratione pro eis habitâ, & manu impoſita, invocaretur, & infunderetur ſuper eos Spiritus Sanctus. Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem ac manus impoſitionem Spiritum Sanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur.* Porrò manus impoſitio Epiſcopalis & oratio Spiritum Sanctum advocans ſuper eos qui jam ſunt baptizati, eoſque ſignaculo Dominico, id eſt Chriſmatis unctione conſummans, non eſt mera baptiſmi cæremonia, ſed proprium ſeorſim ac legitimum Sacramentum.

Tricatur more ſolito Dallæus, & reſpondet primò, Nihil neceſſe eſſe *Præpoſitos Eccleſiæ*, de ſolis Epiſcopis accipere; eum titulum tam Presbyterorum, quàm Epiſcoporum eſſe communem, qui utrique, ſed ſuo ſinguli loco atque ordine Eccleſiæ præerant, ejuſque Præpoſiti erant, quod ex nonnullis ejuſdem Sancti Cypriani locis oſtendit. Reſpondet ſecundò, Etiamſi Præpoſitos de ſolis hîc Epiſcopis acceperimus, non ideo tamen ſequi Presbyteris nefas fuiſſe manus imponere baptizatis. Reſpondet tertiò, ultima hæc verba, *Et ſignaculo Dominico conſummentur*, de Spiritu Sancto intelligi.

Verùm vanæ ſunt Dallæi ſtrophæ. Etſi enim Præpoſiti Eccleſiæ quandoque appellentur Presbyteri, hîc tamen ſolos Epiſcopos intellexit Sanctus Cyprianus, ſiquidem in Eccleſia idem geri aſſerit, quod a Petro & Joanne factum eſt in Samaritis recens a Philippo baptizatis. Cùm itaque Philippus ad ejus executionem Myſterii Apoſtolos vocaverit, quod præſtare per ſe potuiſſet, ſi mera fuiſſet Baptiſmi cæremonia & appendix: ſequitur Præpoſitos Eccleſiæ quibus offerebantur baptizati, ut ſignaculo Dominico conſummarentur, Cypriani ætate fuiſſe Apoſtolorum Succeſſores, id eſt, Epiſcopos. Deinde id oſtendunt diſertè illa verba: *Ut qui in Eccleſia baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem & manus impoſitionem, Spiritum Sanctum conſequantur.* Si enim Presbyteros ſimplices Præpoſitorum nomine hîc intellexiſſet, non dixiſſet Præpoſitis Eccleſiæ offerendos, qui in Eccleſia, & a Presbyteris quidem frequenter tinguntur; ſiquidem iis jam ſupponerentur oblati a quibus tincti eſſent. Nec dixiſſet, *per noſtram* ſed, *per eorum orationem & manus impoſitionem.*

Sequentia porro verba: *Et ſignaculo Dominico conſummentur*, Spiritus Sancti operationem non ſignificant, ut Dallæus contendit, ſed executionem Myſterii quo confertur Spiritus Sanctus: alioqui inutilis eſſet in una Sancti Cypriani linea repetitio, iſque ſenſus eſſet: *Per noſtram orationem*

Digitized by Google

nem ac manus impoſitionem Spiritum Sanctum conſequantur, & Spiritu Sancto conſummentur.

§. V.

Ex Conciliis Illiberitano & Laodiceno idem oſtenditur.

Probatur quartò Propoſitio ex Concilio Illiberitano, Canone 38. *Peregrè navigantes*, inquit, *aut ſi Eccleſia in proximo non fuerit, poſſe Fidelem, qui Lavacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus baptizare in neceſſitate; ita ut ſi ſupervixerit, ad Epiſcopum eum perducat, ut per manus impoſitionem perfici poſſit.* Et Canone 77. *Si quis Diaconus regens plebem ſine Epiſcopo, vel Presbytero aliquos baptizaverit, Epiſcopus eos per benedictionem perficere debebit.* Manus autem impoſitio Epiſcopalis, qua vitæ Chriſtianæ perfectio & robur confertur, Sacramentum Confirmationis eſt. Nec enim ad Eccleſiæ ordinem atque Diſciplinam duntaxat, non ad interiorem animi ſtatum, hæc perfectio tota ſpectabat, ut effutiit Dallæus. Perfectio ſiquidem illa fit per infuſionem Spiritûs Sancti & ſigniculi Dominici impreſſionem, ut priores, poſterioreſque Patres loquuntur: numquid verò non pertinet ad perficiendum intus animum Spiritûs Sancti infuſio?

Probatur quintò ex Laodicena Synodo Canone 48. aſſerente, *Quòd oportet eos qui illuminantur, poſt Baptiſmum inungi ſupercæleſti Chriſmate, & eſſe regni Chriſti participes.* Unctio ſanè Chriſmatis, quæ poſt Baptiſma adhibetur, non eſt Baptiſmi ritus, ſed proprii ſingulariſque res Sacramenti.

§. VI.

Sancti Cyrilli Hieroſolymitani auctoritate Catholica Veritas roboratur.

Probatur ſextò ex Sancto Cyrillo Hieroſolymitano, Catecheſi 3. Myſtagogica, quæ tota eſt de Chriſmate. *Chriſti verò*, inquit, *eſtis facti, poſteaquam Sancti Spiritûs Imaginem accepiſtis, & omnia in Imagine facta ſunt in vobis: quoniam Chriſti Imagines eſtis. At ille quidem cùm in flumine Jordane laviſſet corpus in quo Divinitas habitabat, aquis tradidit, aſcenditque ex illis, & Spiritus Sanctus ſubſtantialiter ſuper eum deſcendit. Et vobis, poſtquam ſimiliter ex aquis ſacri Lavacri aſcendiſtis, datum eſt Chriſma, quod imaginem gerit illius quo unctus eſt Chriſtus, Hoc autem eſt Spiritus Sanctus..... Cæterùm vide ne illud eſſe putes unguentum merum ac ſimplex. Quemadmodum enim Panis Euchariſtiæ, poſt Sancti Spiritus invocationem, non ampliùs eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti: ſic & Sanctum hoc Unguentum, non ampliùs eſt unguentum nudum neque commune, poſtquam jam conſecratum eſt, ſed eſt charisma Chriſti, & Spiritus Sancti præſentiâ Divinitatis illius effectivum. Quo frons, & alii ſenſus corporis tui ſymbolicè inunguntur; & corpus quidem iſto viſibili unguento perungitur, anima verò ſancto vivificoque Spiritu vivificatur.* Et infra: *Ut Salvator poſt Baptiſmum, & illum Sancti Spiritus adventum, egreſſus in prælium, devicit adverſarium: ſic & vos poſt ſacrum Baptiſma, & Chriſma Myſticum, induti armis Sancti Spiritus, adverſùs oppoſitam vobis poteſtatem conſiſtitis & prœliamini.*

Ex quibus colligo primò, chriſmationem illam non eſſe Baptiſmi ceremoniam, ſeu initiationis partem ritualem, ut pertendit Dallæus: alioqui Cyrillus de ea egiſſet in Homiliis de Baptiſmo, ſicut in illis egit de abrenuntiatione Satanæ, de unctione ex oleo exorcizato, de interrogationibus: non autem ſingularem de Chriſmatione, velut altero de Sacramento Homiliam ſcripſiſſet, ſicut & ſingulares duas de Euchariſtia Homilias dixit. Colligo ſecundò, Chriſmationem illam verum ac legitimum Sacramentum eſſe, ſiquidem ſacrum Chriſma præſentiæ & divinitatis Spiritus Sancti operatorium eſt, & anima Spiritu Sancto vivificatur, cùm unguento viſibili corpus perungitur. Hanc autem ſanctificandi vim & impartiendi Spiritus Sancti efficaciam qui per ſe habet ritus, verè & propriè Sacramentum eſt. Colligo tertiò, poſt ſacrum Baptiſma illam Chriſmatis Myſtici inunctionem adhibitam eſſe Neophytis, ut armis Sancti Spiritus roborati, adverſùs oppoſitas poteſtates infracto animo pugnarent: adeòque non ad Baptiſma ipſum Chriſmationem illam pertinuiſſe, ſed ſingularis rem fuiſſe Sacramenti, quo Spiritus Sanctus confertur ad robur, id eſt, Confirmationis.

Objicit Dallæus illa Cyrilli verba: *Hujus ſancti Chriſmatis dono accepto, appellamini Chriſtiani, ut regenerationi & nomen ipſum verè reſpondeat. Ante enim quàm hæc gratia vobis donata eſt, non eratis propriè digni eo nomine: ſed pergentes uſque eò progreſſi eſtis, ut efficeremini Chriſtiani.*

Inauditum autem eſſe clamat Dallæus, ut qui baptizatus eſt, is propriè Chriſtiani nomine ſit indignus. Unde colligit, illud Cyrilli Chriſma Baptiſmi partem fuiſſe, & ad noſtræ regenerationis Myſterium pertinuiſſe. Non enim aliter verè dici poſſet, Neophytos hoc accepto Chriſmate, Chriſtianos tum demum vel eſſe, vel appellari; quod ſcilicet per regenerationis Sacramentum, id eſt Baptiſmum, & ſunt, & appellantur.

Reſpondeo ex his Sancti Cyrilli verbis colligendum potiùs eſſe Chriſmationem, qua de loquitur, non eſſe meram Baptiſmi cæremoniam. Abſurdè enim quis dixerit, cæremoniâ ab hominibus inſtitutâ opus eſſe ut Chriſtiani appellentur, qui jam ſunt in Chriſto regenerati. Solum igitur Chriſtiani nomen, non autem & rem ipſam Chriſmati fert acceptam Cyrillus; quaſi hoc nomen ab unctione myſtica ſit derivatum, adeòque illo indigni ſint, qui ſacro unguento non ſint delibuti, & ſic Chriſti participes & conſortes facti, qui Spiritu Sancto unctus eſt, cujus typus eſt ſacrum Chriſma. Adde, Sanctum Cyrillum eo ſolùm ſenſu Chriſtianorum nomine propriè non eſſe dignos aſſeruiſſe, qui Chriſmate myſtico inuncti non eſſent; quia ſingularem illam ſeptiformis Spiritus gratiam non receperant, quâ baptiſmalis gratia perficeretur atque conſummaretur; & robore ad ſuſtinendos in Chriſtiana militia hoſtium impetus neceſſario deſtituti eſſent.

§. VII.

Teſtimonio Theodoreti Catholica roboratur Aſſertio.

Probatur ſeptimò ex Theodoreto in notis ad verſ. 3. cap. 1. Cantici Canticorum, ubi enarrans hæc verba, *Unguentum effuſum nomen tibi*, ait: *Quod ſi magis etiam myſticè vis intelligere, ſacri Baptiſmatis Myſterium accommodare; in quo qui initiantur, poſt tyranni abnegationem, & Regis confeſſionem, ſpiritualis Unguenti unctionem ſuſcipiunt veluti regium quoddam ſigillum, inviſibilem Sanctiſſimi Spiritus gratiam in unguento, tanquam in typo recipientes.* Certè de oleo ante Baptiſmum adhibito nemo ſanæ mentis Theodoreti verba in-

tel-

tellexerit; cùm gratia Spiritûs Sancti per olei illius miniſterium ante Baptiſma non daretur. Loquitur ergo de unctione poſt Baptiſmum adhiberi ſolita, quæ ad Confirmationem pertinet. Inanis porro eſt Dallæi evaſio reſpondentis, Theodoretum vim dandi Spiritûs Sancti gratiam Unctioni myſticæ tribuiſſe, quòd gratiam Sancti Spiritûs verè largiretur is Baptiſmus, cui Chriſmatio adhærebat, & quidem ad hoc ipſum addita ut Spiritus donum adumbraret, ac repræſentaret. Si enim mens ea fuiſſet Theodoreti, inviſibilem Spiritus Sancti gratiam in Unguento tantùm adumbrari, non autem recipi dixiſſet, ſed potiùs in Baptiſmo. Nec figuratam Theodoreto locutionem affingere neceſſe eſt, cùm proprio in ſenſu ejus verba intelligi nihil vetet, nec a modo loquendi aliorum Patrum aliena ſint, quos figuratæ genos locutionis affectaſſe quoties hoc de Myſterio locuti ſunt, nemini quem non excæcaverit cauſſæ ſtudium, perſuadere Dallęus poterit.

§. VIII.

S. Optatus Milevitanus eidem ſuffragatur Dogmati.

Probatur octavò ex Optato Milevitano, lib. 4. adversùs Parmenianum, ubi in Chriſti Baptiſmo adumbratum eſſe docet non ſolùm Baptiſmum noſtrum, ſed etiam unctionem & manus impoſitionem, quæ illum comitantur, fuiſſe repræſentatas. *Deſcendit in aquam*, inquit, *non quia erat quod in Deo mundaretur; ſed venturum oleum aqua debuit antecedere ad Myſteria initianda, & ordinanda, & implenda Baptiſmatis. Lotus cùm in Joannis manibus haberetur, ſecutus eſt ordo Myſterii, & complevit Pater quod rogaverat Filius, & quod nuntiaverat Spiritus Sanctus. Apertum eſt cælum Deo Patre ungente. Spiritale oleum ſtatim in imagine columbæ deſcendit, & inſedit capiti ejus, & perfudit eum; unde cœpit dici Chriſtus, quando unctus eſt a Deo Patre. Cui ne manus impoſitio defuiſſe videretur, vox audita eſt Dei de nube dicentis, Hic eſt Filius meus, de quo bene ſenſi, hunc audite. Hoc igitur eſt, quod lectum eſt: Oleum peccatoris non unget caput meum.*

Ex his colligitur, tum chriſmationem, tum manus impoſitionem ad ſingulare aliquod Sacramentum pertinere, quod Confirmationem vocamus; non autem eſſe Baptiſmi partes ac ritus. Nam Myſteria Baptiſmatis, ſecundùm Optatum, initiantur, ordinantur, & implentur per aquam, quæ venturum ideo oleum, ſeu Chriſmatis Myſtici inunctionem antecedit, quam impoſitio manus ſequitur: quemadmodum ad Baptiſmum Joannis, quo tinctus eſt Chriſtus, non pertinebat ut pars ritualis ſpirituale oleum, id eſt, Spiritus Sanctus in imagine columbæ deſcendens, & vox Patris illum nube inumbrantis, atque clamantis, *Hic eſt Filius meus*. Non enim cùm baptizaretur
Luc. 3. Jeſus, ſed *Jeſu baptizato, & orante, apertum eſt cælum, & deſcendit Spiritus Sanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum, & vox de cælo facta eſt, Tu es Filius meus dilectus, in te complacuit mihi.*

Nec refert quòd qui initiabantur, ut loti erant, continuò chriſmati fuerint: quod probant illa Optati verba; *Spirituale oleum ſtatim in imagine columbæ deſcendit:* Nunc nonniſi multis poſt lotionem annis apud nos inunguntur; & quidem multi poſt ſuſceptam Euchariſtiam. Id enim probat olim quidem Confirmationis adminiſtrationem ab adminiſtratione Baptiſmatis nullo intervallo fuiſſe disiunctam; ſed continuâ ſerie tria hæc Sacramenta fuiſſe collata, Baptiſmum, Confirmationem, & Euchariſtiam: quæ diſciplina jam mutata eſt. Inde autem non ſequitur, unctionem Chriſmatis, & manuum impoſitionem Baptiſmi ritus meros fuiſſe, ſicut nec Euchariſtia Baptiſmi pars ritualis & appendix dici poteſt, quantumcunque Baptiſmo olim adjuncta eſſet, ac nedum adultis, verùm & infantibus ſtatim poſt lavacrum porrigeretur.

Confirmatur ex eodem Optato, ſive antiquiſſimo alio Auctore libri 7. contra Parmenianum ipſi adſcripti. *Oleum*, inquit, *ſimplex eſt, & nomen ſuum unum & proprium habet: confectum jam Chriſma vocatur, in quo eſt ſuavitas, quæ cutem conſcientiæ mollit, excluſâ duritie peccatorum; quæ animum innovat lenem; quæ ſedem Spiritui Sancto parat, ut invitatus illic, aſperitate fugatâ, libenter inhabitare dignetur. Hæc eſt ſuavitas olei, quam poſſunt muſcæ morituræ corrumpere. Si nos exterminaremus a vobis confectum oleum, meritò nos muſcas morituras appellare poſſetis: ſed dum quod a vobis unctum eſt, tale ſervamus, quale ſuſcepimus, muſcæ morituræ eſſe non poſſumus.* Vides ſpiritualem effectum & Sacramento novæ legis proprium Chriſmationi tribui, nimirum animi innovationem, & advocationem Spiritûs Sancti?

Confirmatur ſecundò ex eodem Optato lib. 2. ubi ſacrilegum æquè facinus ab Donatiſtis perpetratum innuit, cùm ſacri Chriſmatis ampullam per feneſtram projecerunt, & cùm Euchariſtiam canibus fuderunt; & miraculo ſceleris utriuſque immanitatem fuiſſe demonſtratam refert: quod argumento eſt eodem prope loco inter Sacroſancta cenſeri Chriſma myſticum ac Euchariſtiam: utique quia ſingularis Sacramenti, id eſt, Confirmationis materia eſt. *Facinus immane commiſſum eſt*, inquit, *ut omnia Sacroſancta ſupra memorati veſtri Epiſcopi violarent, juſſerunt Euchariſtiam canibus fundi; non ſine ſigno divini judicii. Nam iidem canes accenſi rabie, ipſos dominos ſuos quaſi latrones Sancti Corporis reos, dente vindice tanquam ignotos, & inimicos laniaverunt. Ampullam quoque Chriſmatis per feneſtram, ut frangerent, jactaverunt. Et cùm caſum adjuvaret abjectio, non defuit manus Angelica, quæ ampullam ſpiritali ſubvectione deduceret: projecta caſum ſentire non potuit, Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit.*

§. IX.

S. Pacianus ejuſdem veritatis Aſſertor.

Probatur nonò ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo Epiſtolâ 1. adversùs Sympronianum Novatianum, ubi probat jus remittendi peccata competere Epiſcopis, eò quòd Apoſtolis dictum ſit a Chriſto, Quæcunque ſolviſſent, ſoluta fore. Excipiebant Novatiani hoc dictum fuiſſe ſolis Apoſtolis: quam exceptionem Pacianus ſic refellit. *An tantùm*, inquit, *hoc ſolis Apoſtolis licet? Ergo & baptizare ſolis licet: & Spiritum Sanctum dare ſolis, & ſolis Gentium peccata purgare; quia totum hoc non aliis quàm Apoſtolis imperatum eſt. Quòd ſi uno in loco & reſolutio vinculorum, & Sacramenti poteſtas datur; aut totum ad nos ex Apoſtolorum forma & poteſtate deductum eſt; aut nec illud ex Decretis relaxatum eſt.* Et infrà: *Si ergo & Lavacri & Chriſmatis poteſtas, majorum longè charismatum, ad Epiſcopos inde deſcendit, & ligandi quoque jus adfuit atque ſolvendi.* Porro Chriſmatis poteſtas majora inter chariſmata non cenſeretur cum Baptiſmo, nec ad Spiritum Sanctum impartiendum diceretur deſtinata, & ab Apoſtolis ad Epiſcopos derivata, niſi Chriſma ad Sacramen-

mentum a Baptiſmo diverſum pertineret. Cur enim ex Chriſmatis poteſtate ab Apoſtolis ad Antiſtites univerſos transfuſa, Pacianus argumentatus eſſet ad probandum contra Novatianos, tranſmiſſam quoque eſſe ad eos ligandi & ſolvendi poteſtatem, ſi meræ celebratio cæremoniæ chriſmatio Spiritum Sanctum advocans extitiſſet? Lepidum ſanè & joculare fuiſſet iſtud ratiocinium: *Poteſtas exequendi ritum baptiſmalem ab Apoſtolis ad Epiſcopos deſcendit: ergo & ligandi ſolvendique poteſtas inde adfluit*.

Confirmatur ex illis ejuſdem Paciani verbis Epiſtola 3. ad Sympronianum: *Veſtra plebi unde Spiritus Sanctus, quam non conſignat unctus Sacerdos?* Conſignatione igitur Antiſtitum dari Spiritum Sanctum plebibus Chriſtianis, Pacianus exiſtimavit, ex Eccleſiæ ſententia: proindeque illam conſignationem non eſſe meram Baptiſmi cæremoniam, ſed proprium per ſe ac ſeorſim Sacramentum.

Objicit Dallæus hæc Paciani verba in Sermone ſeu Epiſtola de Baptiſmo: *Generat Chriſtus in Eccleſia per ſuos Sacerdotes, ut idem Apoſtolus; In Chriſto autem ego vos genui; atque ita Chriſti ſemen, id eſt Dei Spiritus, novum hominem alvo matris agitatum, & partu fontis exceptum, manibus Sacerdotis effundit, fide tamen pronubâ. Neque enim aut inſertus in Eccleſiam videbitur, qui non credidit; aut genitus a Chriſto, qui Spiritum ipſe non recepit. Credendum eſt igitur poſſe nos naſci. Sic enim ait Philippus: Si credis potes. Recipiendus eſt Chriſtus ut generet, quia ſic Joannes Apoſtolus dixit, Quotquot eum receperunt, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Hæc autem compleri aliàs nequeunt, niſi Lavacri, & Chriſmatis, & Antiſtitis Sacramento. Lavacro enim peccata purgantur, Chriſmate Sanctus Spiritus ſuperfunditur: utraque verò iſta manu & ore Antiſtitis impetramus; atque ita totus homo renaſcitur & innovatur in Chriſto; ut ſicut reſurrexit Chriſtus a mortuis, ſic & nos in novitate vitæ ambulemus*. Quo ex loco Dallæus colligit Chriſmationem inter ſolennes Baptiſmi ritus a Paciano manifeſtè cenſeri: Primò quia id ipſe Sermonis titulus qui *De Baptiſmo eſt*, clamat. Quorſum enim hæc, ſi non pertinent ad Baptiſmum, in eo Tractatu agitat, qui de Baptiſmo eſt; Secundò, quia ipſe Auctor ita in limine præfatur: *Aperire deſidero qualiter in Baptiſmo naſcamur, & qualiter innovemur*. At Chriſma inter cætera cenſet, quibus adhibitis naſcimur: ergo & Chriſma Baptiſmi eſt, in quo ſcilicet qualiter naſcamur dicturum ſe profitetur. Tertiò, quia iſta de quibus dixit, *Chriſtum recipere, & naſci*, compleri aliàs poſſe negat, *Niſi Lavacri, & Chriſmatis, & Antiſtitis Sacramento*. Igitur & Lavacri, & Chriſmatis, & Antiſtitis (id eſt manus impoſitionis) unum Sacramentum eſſe ſignificat, qui in ſingulari numero, non in plurali de iis loquitur. Huc accedit, quòd cùm Pacianus Lavacro, & Chriſmate, & Antiſtite ea compleri ſcribat, de quibus dixerat; apertè ſignificat hæc omnia Baptiſmi eſſe. Cùm enim hæc quæ iſtis compleri dicit, non alia eſſe quàm Chriſtum & Spiritum ad hoc ut naſcamur recipere; qui hæc iſtis compleri dicit, idem intelligit ac ſi dixiſſet, nos iſtis, id eſt, Lavacro, & Antiſtitis manu, & Chriſmate naſci. Non autem alio Sacramento naſcimur, quàm Baptiſmo. Ergo hæc quibus naſci nos ſignificat, omnia unum Baptiſmi Sacramentum eſſe Pacianus putavit.

Reſpundeo, Perperam hoc ex loco Dallæum inferre Chriſmationem cæremoniam Baptiſmi meram eſſe, & caducam eſſe ejus probationem ex inſcriptione Sermonis *de Baptiſmo* petitam. Non enim neceſſe eſt ut ad Baptiſmum velut partes ejus aut ritus pertineant omnia de quibus hic ſcribit. Satis eſt ut ipſi quovis modo adjuncta ſint, & ad illud conſequantur. Cùm itaque ſtatim poſt Baptiſmum Confirmatio conferretur, ex Eccleſiæ Diſciplina, Paciani temporibus, non mirum quòd in Sermone de Baptiſmo illius meminerit, quamvis per ſe & ſeorſim Sacramentum eſſe cenſeret. Quod autem *renaſci & innovari* ad Lavacrum, & Chriſma, & Epiſcopalis manus impoſitionem Sanctus Pacianus refert, diviſivè intelligendum eſt; ita ut regeneratio quidem ſpiritualis per Baptiſmum fiat; innovatio autem quædam ſingularis quæ fit per Spiritûs Sancti ſupereffuſionem, ad Chriſmationem & manus impoſitionem pertineat. Innovatur enim homo & per Baptiſmum in quo peccata ipſius purgantur, & per Confirmationis Sacramentum, quò vim Spiritus Sancti adipiſcitur, & uberioribus gratiæ incrementis augetur, & quo prima ſanctitas per Baptiſmum ſuſcepta conſummatur.

§. X.

S. Hieronymus ejuſdem Traditionis teſtis.

Probatur decimò ex Sancto Hieronymo in Dialogo adversùs Luciferianos, ubi Heterodoxus Interlocutor hæc habet: *An neſcis Eccleſiarum hunc eſſe morem, ut baptizatis poſtea manus imponantur, & ita invocetur Spiritus Sanctus? Exigis ubi ſcriptum ſit? In Actibus Apoſtolorum. Etiamſi Scripturæ auctoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret*. Id verò non diffitetur ſanctus Hieronymus. *Non quidem abnuo*, inquit, *hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus per Preſbyteros & Diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem Sancti Spiritus manum impoſiturus excurrat*. Porro manus impoſitio Epiſcopalis invocans Spiritum Sanctum, quæ ex Actibus Apoſtolorum auctoritatem habet, eſt Sacramentum Confirmationis, quod Latina pariter & Græca Eccleſia prædicat & profitetur. Itaque ſancti Hieronymi ætate Confirmationem eſſe meram Baptiſmi cæremoniam non cenſebat Eccleſia, ſed Sacramentum propriè dictum, & a baptiſmo diſtinctum.

Nec refert quòd ſanctus Hieronymus Chriſmationis non meminerit. Satis namque eſt quòd ipſam non excludat, nec dicat eos, qui a Preſbyteris & Diaconis in Baptiſmo chriſmati eſſent, deinde ab Epiſcopis ſola manuum impoſitione, ſine Chriſmate confirmatos.

Objicit Dallæus, in eo Dialogo, cùm dixiſſet Luciferianus, apud ſuos Laicum ab Ariana hæreſi converſum recipi per manus impoſitionem & invocationem Spiritus Sancti, quòd ſcirent ab Hæreticis Spiritum Sanctum non poſſe conferri, Sanctum Hieronymum reſpondere; id nullâ neceſſitate factum, quaſi qui baptizati eſſent, ii Spiritu Sancto carerent, qui per Epiſcopalem manus impoſitionem tradi dicebatur: *Spiritum enim ferri ſuper aquas, ſine eo non eſſe Baptiſma, verum eſſe Baptiſma quo Spiritus Sanctus adveniat*; idque demonſtraſſe Spiritus Sancti in Chriſtum deſcenſum, *Statim ut caput extulit de fluento, & qui Spiritum non poteſt dare, ne baptizare quidem poſſe; Eccleſia Baptiſma ſine Spiritu Sancto nullum eſſe*. Diſertè profitetur ſe aſſerere *in vero Baptiſmate Spiritum Sanctum tribui, qui per manus Epiſcopi traditur*. Idque inde probat, quòd alioqui, *Si ad Epiſcopi tantùm imprecationem Spiritus Sanctus defluit, lugendi ſunt qui in vinculis, aut caſtellis, aut in remotioribus locis, per Preſbyteros & Diaconos baptizati, ante dormierunt, quàm ab Epiſco-*

pis inviſerentur. Igitur vi Baptiſmi, omnibus qui initiantur, confertur Spiritus Sanctus. Unde ſequitur, quicquid Baptiſmo additur, id, ſi propriè loquendum eſt, nullam per ſe vim habere ad Spiritum conferendum; quo in genere cùm ſint & Chriſmatio, & manus impoſitio; apparet eas, ex Hieronymi ſententia, ſignificare quidem & adumbrare Spiritum poſſe, conferre eum, qui Neophytis neceſſarius eſt, per ſe non valere, quem illi ex ſalutari Lavacro hauriunt, non ab ullo alio ritu.

Secundò, ſatis oſtendit ſanctus Hieronymus id non a Chriſto, non ab Apoſtolis, ſed ab Eccleſia inſtitutum, neque in Scripturis præceptum, ſed uſu introductum. Nam & Luciferianum dicentem inducit: *Eccleſiarum hunc eſſe morem, & conſenſum orbis inſtar præcepti obtinere*: & ceremonias Eccleſiaſticas referentem, iiſque adeo huc quoque uſum accenſentem. Atqui ſi hic mos eſt ejuſdem ordinis cùm iſtis, quos ille recenſet, ritibus, omnino neceſſe eſt ut pro Eccleſiæ arbitrio mutabilis fuerit. Nam illa quidem quæ Luciferianus iſthic recenſet, *In Lavacro ter caput mergitare, egreſſos lactis & mellis concordiam prægustare, die Dominico & per totam Pentecoſtem nec de geniculis adorare, & jejunium ſolvere*, apud Latinos omnia antiquata atque abolita ſunt. Ergo nihil vetat ipſam quoque Epiſcopalem manus impoſitionem antiquari. Hæc Luciferianus Interlocutor, quæ ſanctus Hieronymus eo ipſo admittit, quòd non refellit. Imò & ipſe eadem confirmat. Nam eadem de re verba faciens, *Conſuetudinem Eccleſiarum*, item *Eccleſiæ leges* vocat, non Domini aut Apoſtolorum præceptum. Sed & cauſam refert, qua impulſa fuit Eccleſia ad hunc inducendum morem, & rationem, quam in eo inducendo ſecuta eſt. Cauſam fuiſſe, ait *Epiſcopi honorem*. Rationem verò hanc edit, quod ſicut Apoſtoli Spiritum, tametſi jam antea & in Baptiſmo, & ex divino Magiſtri flatu poſtea hauſtum, iterum ipſo Pentecoſtes die acceperunt; ita quoque conſentaneum eſſet, ut Spiritum Neophyti, licèt jam baptizati, manu & imprecatione Antiſtitis acciperent: *Non quidem abnuo*, inquit, *hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem Sancti Spiritûs manum impoſiturus excurrat. Sed quale eſt ut Leges Eccleſiæ ad hæreſim transferas? Quòd ſi hoc loco quæris, quare in Eccleſia baptizatus, niſi per manus Epiſcopi non accipiat Spiritum Sanctum, quem nos aſſerimus in vero Baptiſmate tribui, diſce hanc obſervationem ex ea auctoritate deſcendere, quòd poſt Aſcenſum Domini Spiritus Sanctus ad Apoſtolos deſcendit. Et multis in locis idem factum reperimus, ad honorem potiùs Sacerdotii, quàm ad legis neceſſitatem.*

Reſpondeo, velle tantùm ſanctum Hieronymum, non eſſe abſolutè neceſſarium ad ſalutem Confirmationis Sacramentum, quia & in Baptiſmo accipitur Spiritus Sanctus. At non ait inutilem eſſe manuum impoſitionem Epiſcopi, aut meram eſſe Baptiſmi ceremoniam, vel ſymbolum quò Spiritus Sanctus adumbretur: imò ibidem aſſerit *per eam accipi Spiritum Sanctum*. Et licèt ad Eccleſiæ conſuetudinem Confirmationem referat; eam tamen ex Scriptura ſacra deſcendere ait, & *ex ea auctoritate, quòd poſt Aſcenſum Domini Spiritus Sanctus ad Apoſtolos deſcendit*. Nec cum Eccleſiaſticis ritibus, quos ibi recenſet, Confirmationem enumerat Luciferianus, aut eodem loco illam habet Hieronymus, quo trinam in Baptiſmo immerſionem, lactis & mellis prægustationem, &c. ſed inſtitutam ab Heterodoxo comparationem in eo ſolùm admittit, quòd ſicut hi ritus in Eccleſiis obſervati, auctoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurpant, quamvis nullum de illis extet divinæ Scripturæ præceptum; ita totius orbis Chriſtiani conſenſus valeret ad Epiſcopalis manus impoſitionis conſuetudinem vindicandam, quamvis nulla Scripturæ ſacræ auctoritas ſubeſſet. Quòd autem ait id factum *ad honorem Sacerdotii, potiùs quàm ad legis neceſſitatem*, non probat inventum eſſe humanum; ſed Deum Pontifices, qui Sacerdotii apicem tenent, hujus adminiſtratione Sacramenti honorare voluiſſe, quamvis lex Evangelica illud neceſſarium eſſe ad ſalutem non edicat.

§. XI.

SS. Ambroſii & Auguſtini auctoritate idem conficitur.

Probatur undecimò ex Sancto Ambroſio lib. 3. de Sacramentis, cap. 2. *Sequitur*, inquit, *ſpirituale ſignaculum, quia poſt fontem ſupereſt ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur, Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilii atque virtutis, Spiritus cognitionis atque pietatis, Spiritus Sancti timoris. Septem quaſi virtutes Spiritus. Et omnes quidem virtutes ad Spiritum pertinent; ſed iſta quaſi Cardinales ſunt, quaſi principales .... Iſta ſunt ſeptem virtutes quando conſignaris.*

Et libro 6. cap. 2. *Baptizatus es*, inquit, *in nomine Trinitatis. Deus qui te unxit & ſignavit, poſuit Spiritum Sanctum in corde tuo. Accipe aliud, Chriſtum dicentem ad Eccleſiam: Pone me ut ſignaculum in corde tuo. Ergo unxit te Deus, ſignavit te Chriſtus. Quomodo? Quia crucis ipſius ſignatus es formâ. In Baptiſmate quaſi ſpecialiter cruci figeris Chriſto ... Deinde quaſi ſpecialiter, quando accipis ſpiritale ſignaculum.* Tum denique libro de iis qui Myſteriis initiantur, cap. 7. *Repete*, inquit, *quia accepiſti ſignaculum ſpirituale: Serva quod accepiſti. Signavit te Deus Pater, confirmavit te Chriſtus Dominus, & dedit pignus Spiritus in corde tuo.* Atqui ſpirituale ſignaculum, quod poſt fontem, id eſt, poſt Baptiſmum ſupereſt, quo ad invocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus ſeptiformis infunditur, eſt Sacramentum a Baptiſmo diſtinctum, non verò ejus ceremonia aut appendix. Igitur Confirmatio eſt verum per ſe & propriè dictum legis Evangelicæ Sacramentum. Scio Dallæum, alioſque Heterodoxos utrumque hoc Opus abjudicare Sancto Ambroſio: ſed genuinos eſſe Sanctiſſimi Doctoris libros ſuo loco & tempore oſtendemus. Satis ſit impræſentiarum illos antiquiſſimi Auctoris fœtum eſſe.

Probatur duodecimò ex Sancto Auguſtino libro 15. de Trinitate cap. 26. ubi de Chriſti Diſcipulis ſic loquitur. *Neque enim aliquis diſcipulorum ejus dedit Spiritum Sanctum. Orabant quippe ut veniret in eos quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant. Quem morem in ſuis Prapoſitis etiam nunc ſervat Eccleſia. Denique & Simon Magus offerens Apoſtolis pecuniam non ait; Date mihi & hanc poteſtatem ut dem Spiritum Sanctum; ſed, Cuicumque impoſuero manus, ut accipiat Spiritum Sanctum. Quia neque Scriptura ſuperius dixerat, Videns autem Simon quòd Apoſtoli darent Spiritum Sanctum; ſed dixerat, Videns autem Simon, quòd per impoſitionem manuum Apoſtolorum daretur Spiritus Sanctus.* Ex quibus ſic colligo: Epiſcopi ex Sancto Auguſtino idem præſtant imponendo manus Neophitis quod præſtabant Apoſtoli manus imponendo recentibus Chriſtianis, ſed per Apoſtolorum manuum impoſitionem & orationem dabatur Spiritus Sanctus; ergo & per manuum impoſitionem Epiſcoporum

porum in Confirmatione: adeoque illa Sacramentum eſt, non mera Baptiſmi cærimonia, ut Dallæus pertendit.

Objicit Dallæus, Quòd Auguſtinus Præpoſitos manum imponentes ſtatuit non ipſos Spiritum dare, ſed orare duntaxat ut veniat in eos quibus manum imponunt: Ergo, inquit, non ex opere operato, ſed ex opere operantis Spiritus per manus impoſitionem dabatur.

Reſpondeo, nego conſequens. Solùm enim negat Sanctus Auguſtinus, Apoſtolos dediſſe Spiritum Sanctum, quomodo Chriſtus dedit, auctoritate ſcilicet propriâ; non autem negat ipſos dediſſe Spiritum Sanctum auctoritate a Chriſto accepta, ut ejus Miniſtros illum impoſitione manuum & oratione ſuper Fideles advocando. Quæ vis cùm impoſitioni manuum Apoſtolicæ, & orationi per ſe conveniret, & ad illius ritus exhibitionem Spiritus ſeptiformis in Fideles ſemper effunderetur, argumento eſt illam ex opere operato Spiritum Sanctum contuliſſe. Hanc fuiſſe Sancti Auguſtini mentem patet tum ex verbis antecedentibus, cùm ex adjunctis. Cùm enim præmiſiſſet Chriſtum inſufflaviſſe in Apoſtolos, & dixiſſe eis, *Accipite Spiritum Sanctum*, ut eum de ſe procedere oſtenderet, deinde illum etiam de cœlo miſiſſe die Pentecoſtes, tum ſubjungit: *Quomodo ergo Deus non eſt qui dat Spiritum Sanctum? Imò quantus Deus eſt, qui dat Deum? Neque enim aliquis Diſcipulorum ejus dedit Spiritum Sanctum*, &c. Poſtea demum addit: *In eo etiam quod de illo ſcriptum eſt, quod acceperit a Patre promiſſionem Spiritus Sancti, & effuderit, utraque natura monſtrata eſt, & humana ſcilicet & divina. Accepit quippe ut homo, effudit ut Deus. Nos autem accipere quidem hoc donum poſſumus pro modulo noſtro: effundere autem ſuper alios non utique poſſumus: ſed ut hoc fiat, Deum ſuper eos a quo hoc efficitur, invocamus.*

Præterea, infantes manuum impoſitione accipere Spiritum Sanctum Auguſtinus aſſerit, quem tamen ex opere operantis ipſos non conſequi evidens eſt, quantùm eſt ex ipſorum parte, cùm nullum per ſe pietàtis actum elicere poſſint; nec ex parte Epiſcoporum manus imponentium, qui forſan improbi ſunt. *Primis temporibus* (inquit Tractatu 6. in Joannem) *cadebat ſuper credentes Spiritus Sanctus, & loquebantur linguis. Signa erant tempori opportuna. Oportebat enim ita ſignificari in omnibus linguis Spiritum Sanctum; quia Evangelium Dei per omnes linguas curſurum erat toto orbe terrarum. Significatum eſt illud, & tranſiit. Nunquid modò quibus imponitur manus ut accipiant Spiritum Sanctum, hoc expectatur ut linguis loquantur? Aut quando impoſuimus manum iſtis infantibus, attendit unuſquiſque veſtrûm utrùm linguis loquerentur? Et cùm videret eos linguis non loqui, ita perverſo corde aliquis fuit ut diceret: Non acceperunt iſti Spiritum Sanctum? Nam ſi accepiſſent, linguis loquerentur, quemadmodum tunc factum eſt. Si ergo per hæc miracula modò teſtimonium præſentiæ Spiritus Sancti non fit; unde cognoſcit quiſque accepiſſe ſe Spiritum Sanctum? Interroget cor ſuum. Si diligit fratrem, manet Spiritus Dei in illo.*

Objicit Dallæus verba illa Sancti Auguſtini lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 16. *Manus autem impoſitio non ſicut Baptiſmus repeti non poteſt. Quid eſt enim aliud niſi oratio ſuper hominem?* Non igitur inquit, manus impoſitio Sacramentum Auguſtino verum ac propriè dictum fuit. Quis enim de Baptiſmo, vel de Euchariſtia vel dicat, vel dicentem ferat, nihil aliud utrumque eſſe niſi orationem ſuper hominem? Profectò quicquid verè ac propriè Sacramentum eſt, illud omninò aliud eſt quàm oratio ſuper hominem. Huc accedit quòd Auguſtinus actum illum ſuum ad Spiritum Sanctum tradendum fieri ſolitum iterari poſſe affirmat. Latini ſuam Confirmationem, non magis quàm Baptiſmum repeti poſſe, quod notum eſt, docent.

Reſpondeo, nego conſequens. Non enim manus impoſitionem orationem eſſe dixit S. Auguſtinus, quòd oratione tota conſtet ejus eſſentia, ſed quòd manuum impoſitioni ſemper conjuncta ſit oratio. Non eſt autem par ratio ut Baptiſmus vel Euchariſtia dicantur oratio ſuper hominem. Forma namque Baptiſmi non eſt deprecatoria. Euchariſtiæ verò forma ſunt verba conſecratoria, quæ ſæpe a Patribus myſticæ preces appellantur, non quidem ſuper hominem fuſæ, ſed ſuper dona in altari oblata, panem ſcilicet ac vinum. Confirmationis autem forma eſt oratio Spiritum ſeptiformem ſuper hominem invocans: Non ſuper Chriſma, quia Sacramentum iſtud uſu, non conſecratione perficitur. Quamquam nec de manuum impoſitione, chriſmationi conjuncta, & confirmatoria loquitur S. Auguſtinus, ſed de manuum impoſitione, cujus ſemper comes eſt Oratio, quamcumque ad ſpeciem contrahatur, vel quemcumque deſtinetur ad finem, & quæ repeti poteſt, cùm non ſolùm in Confirmatione & Ordinatione, ſed etiam in reconciliatione Hæreticorum uſurpetur, ut ad Catholicam unitatem & pacem redeuntes, Spiritum Sanctum & charitatem recipiant in illa unitate, quatenus vis Baptiſmi, & Confirmationis per Hæreſim impedita & ſopita, Eccleſiæ orationibus & pace ſuſcitatur. Verba Sancti Auguſtini hunc ſenſum facilè patiuntur. *Spiritus autem Sanctus*, inquit, *quòd in ſola Catholica per manus impoſitionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi Majores noſtri voluerunt, quod Apoſtolus ait, Quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis. Ipſa eſt enim charitas quam non habent, qui ab Eccleſia Catholicæ communione præciſi ſunt, ac per hoc, etiamſi linguis hominum loquantur & Angelorum, ſi ſciant omnia Sacramenta & omnem ſcientiam; & ſi omnem habeant Prophetiam, & omnem fidem, ita ut montes transferant, & diſtribuant omnia ſua pauperibus, & tradant corpus ſuum ut ardeat, nihil eis prodeſt. Non autem habent Dei charitatem, qui Eccleſiæ non diligunt unitatem, ac per hoc rectè intelligitur dici non accipi niſi in Catholica Spiritus Sanctus. Neque enim temporalibus & ſenſibilibus miraculis atteſtantibus per manus impoſitionem modò datur Spiritus Sanctus, ſicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Eccleſiæ primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc expectat, ut ii quibus manus ad accipiendum Spiritum Sanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? Sed inviſibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus divina charitas inſpirari, ut poſſint dicere: Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis. . . . . Cùm ergo ſit aliud Sacramentum quod habere etiam Simon Magus potuit; aliud operatio Spiritûs, quæ in malis etiam hominibus fieri ſolet, ſicut Saül habuit prophetiam; aliud operatio ejuſdem Spiritus, quam niſi boni habere non poſſunt, ſicut eſt finis præcepti charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta; quodlibet Hæreticis & Schiſmatici accipiant, charitas quæ cooperit multitudinem peccatorum, proprium donum eſt Catholicæ unitatis & pacis, nec ejus in omnibus, quia nec ejus ſunt omnes. Præter ipſum tamen eſſe illa charitas non poteſt, ſine qua cætera, etiamſi agnoſci & approbari poſſunt, prodeſſe tamen & liberare non poſſunt. Manus autem impoſitio non ſicut Baptiſmus repeti non poteſt. Quid eſt enim aliud niſi oratio ſuper hominem?* De Baptiſmo Hæreticorum agebat Sanctus Auguſtinus: contendebat illos accipere Sacramentum, negabat accipe-

re Spiritum Sanctum, niſi cum ab hæreſi reſipiſcunt, & unitati Catholicæ ſociantur, quia Spiritus Sanctus non datur niſi in Eccleſia Catholica. Charitatem, qua ſuſcepius extra Eccleſiam Baptiſmus, ipſis proſit, latenter & inviſibiliter per vinculum pacis eorum cordibus inſpirari aſſerebat. Cum itaque reciperentur in Eccleſiam Hæretici per manuum impoſitionem & orationem, illa manus impoſitio quade loquitur hoc in loco, eſt reconciliatoria, vel certe manus impoſitio in genere, quæ ſemel adhibita in Confirmatione, ſecundò adhibebatur in Hæreticorum reconciliatione, quamvis diverſæ ſpeciei eſſet, prout confirmatoria & prout reconciliatoria. Quod autem confirmatoriam manus impoſitionem repeti noluerit Sanctus Auguſtinus, etiamſi Baptiſmi cæremoniam meram cenſuiſſet, evidens eſt. Cum enim integrum Baptiſmum, & nunquam repetendum, accipere Hæreticos totis ſeptem libris de Baptiſmo contra Donatiſtas propugnet; nec impoſitionem manuum, quæ Dallæo pars eſt ritualis Baptiſmi, nobis verò ſingulare Sacramentum in conſecratione quadam non ſecus ac Baptiſmus poſitum, iterari voluiſſet.

Confirmatur duodecima probatio ex eodem Sancto Auguſtino lib. 2. contra Literas Petiliani, capite 104. ubi exponens illa verba, *Sicut unguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron*, ait: *Et in hoc unguento Sacramentum Chriſmatis vultis interpretari, quod quidem in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus: ſed poteſt eſſe & in hominibus peſſimis in operibus carnis vitam conſumentibus, & regnum cœlorum non poſſeſſuris, & ideo nec ad barbam Aaron, nec ad oram veſtimenti ejus, nec ad ullam contextionem veſtis Sacerdotalis pertinentibus.... Diſcerne ergo viſibile ſanctum Sacramentum, quod eſſe & in bonis, & in malis poteſt; illis ad præmium, illis ad judicium, ab inviſibili unctione charitatis, quæ propria bonorum eſt.* Vides Sanctum Auguſtinum Confirmationem Sacramentorum loco & numero habere ſicut Baptiſmum ipſum quo de agebat, nec de illa velut de Baptiſmi ritu loqui. Sanè quotcumque in gyros ſe contorqueat Dallæus ut vim hujus teſtimonii declinet, nuſquam oſtendet Auguſtinum de Baptiſmi cæremoniis, verbi gratia de exorciſmis, & interrogationibus dixiſſe, illas eſſe Sacramenta, in genere viſibilium ſignaculorum, id eſt, Sacramentorum, ſacroſanctas eſſe, ſicut ipſum Baptiſmum.

Præterea Chriſmationi tribuit Sanctus Auguſtinus inviſibilem unctionem charitatis; illiuſque effectum præterea alterum agnoſcit, nimirum internam quandam, perpetuam, & indelebilem conſecrationem, id eſt, characterem, quæ & in malis eſt ad judicium. Hæc autem vero & propriè dicto Sacramento, non meræ cæremoniæ conveniunt, Confirmationem itaque Sacramentorum loco & numero cenſuiſſe Sanctum Auguſtinum negare nemo poteſt, niſi projectæ audaciæ, & invictæ pertinaciæ.

His gemina ſunt, quæ Tractatu 3. in Epiſtolam S. Joannis ſcribit; *Unctionis Sacramentum eſt*, inquit, *virtus ipſa inviſibilis*, Quæ virtus quid efficiat, continuo exponit: *Unctio inviſibilis Spiritus Sanctus, Unctio inviſibilis charitas eſt*.

§. XII.

Innocentii I. pro eodem Dogmate teſtimonium.

Probatur decimo tertiò ex Innocentio I. Romano Pontifice in Epiſtola ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, quam pridem Iſidorus Hiſpalenſis, Rabanus, & Amalarius laudarunt, in qua de Neophytorum conſignatione illius Epiſcopi conſultationi ſic reſpondet capite 3. *De conſignandis verò infantibus manifeſtum eſt, non ab alio quàm ab Epiſcopo fieri licere. Nam Presbyteri, licèt ſint Sacerdotes, Pontificatûs tamen apicem non habent. Hoc autem Pontificibus ſolis deberi, ut vel conſignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non ſolùm conſuetudo Eccleſiaſtica demonſtrat, verùm & illa lectio Actuum Apoſtolorum, quæ aſſerit, Petrum & Joannem eſſe directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum Sanctum. Nam Presbyteris, ſeu extra Epiſcopum, ſeu præſente Epiſcopo baptizant, chriſmate baptizatos ungere licet, ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur Epiſcopis, cùm tradunt Spiritum Paracletum. Verba verò dicere non poſſum ne magis prodere videar quàm ad conſultationem reſpondere.* Ibi Innocentius duplicem Chriſmationem diſtinguit, unam quæ in vertice fiat, alteram quæ in fronte. Primam inter ſolennes Baptiſmi cæremonias recenſet; ſecundam Sacramentum agnoſcit, quo traditur Baptizatis Spiritus Sanctus. Primæ jus Chriſmationis Presbyteris tribuit; ſecundæ poteſtatem ſolis Epiſcopis aſſerit, tum ex Actibus Apoſtolorum, cum ex Eccleſiæ conſuetudine, non Romanæ ſolum, ut aſſerit Dallæus, ſed univerſæ. Nec ideo falſi reus eſt Innocentius, ut procaciſſimus Auctor improperat; Nam iiſdem temporibus ea erat Eccleſiæ Orientalis ſententia & uſus, ut ex ſancto Chryſoſtomo Homilia 18. in Acta colligitur, ubi quærens cur Philippus Samaritanis quos baptizarat, non tradidiſſet Spiritum Sanctum, ſed hoc munus Petro & Joanni reſervaſſet, ait; *Videtur mihi hic Philippus unus e ſeptem fuiſſe, ſecundus a Stephano. Ideo & baptizans Spiritum baptizatis non dabat: non enim poteſtatem habebat. Hoc quippe donum ſolorum duodecim erat.* Et infrà: *Poteſtatem quidem acceperant* (inferiores Miniſtri) *faciendi ſigna, non tamen Spiritum aliis dandi. Hoc igitur in Apoſtolis erat ſingulare. Quare Eccleſiæ Coryphæos, nec ullos alios videre eſt hæc facientes.* Teſtatur igitur, tum poteſtatem conferendi Sacramentum Confirmationis ſolis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus Epiſcopis datam; tum ſuo tempore hos ſolos eâ poteſtate uſos eſſe. Impudenter itaque adverſus Innocentium I. Dallæus oblatrat, quòd Epiſcopis ſolis jus frontalis Chriſmationis quâ traditur Spiritus Sanctus, ex Eccleſiæ conſuetudine, & ex Actis Apoſtolorum vindicaverit.

Non ſequitur porro jus illius miniſterii valde dubium atque obſcurum eo tempore fuiſſe, de quo Eugubinus Epiſcopus Romanum Pontificem interpellandum putaverit: Non enim de Confirmationis Miniſtro, aut de Confirmatione ipſa Innocentium conſuluerat Decentius, quem ignoraſſe quod juris erat Epiſcopalis, non eſt veriſimile; ſed de unctione quam Presbyteri in Baptiſmo adhibere non ita pridem ſolebant, ex Inſtitutione Silveſtri ſenſim ad omnes Eccleſias propagata. Illam porrò unctionem, quam vertici adhiberi ſolenne fuerat, Umbriæ, cujus erat Eugubium civitas, Presbyteri, ad frontem extenderant. Hoc de abuſu Innocentium I. Decentius monuit, rogavitque num liceret Presbyteris Neophytorum frontes in ſolenni Baptiſmo inungere; cum frontis Chriſmatio ad Confirmationem pertineret, quam Epiſcopi ſoli conferebant. Reſpondit Innocentius, Presbyteris licere ungere baptizatos extra frontem, Chriſmate quod ab Epiſcopo fuiſſet conſecratum, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quia hoc ſolis debetur Epiſcopis; cùm Spiritum Sanctum in Confirmatione, cujus ordina-

narii ſunt Miniſtri, conferunt. Ex unius igitur Eugubinæ Eccleſiæ Preſbyterorum uſu, vel totius [ſi demus] Umbriæ perperam Dallæus colligit id juris fuiſſe penès totius Eccleſiæ Preſbyteros, vel id fuiſſe ab ipſis univerſim uſurpatum, ut Neophytos in fronte inungerent.

§. XIII.

Arauſicana I. Synodi Canon II. idem probat; cujus ſenſus diſcutitur.

Probatur decimoquartò ex Arauſicana Synodo prima, quæ anno Chriſti 441. celebrata eſt, Canone 2. cujus lectionem ſic reſtituit Sirmondus Tom. 1. Conciliorum Galliæ: *Nullum Miniſtrorum, qui baptizandi recepit officium, ſine Chriſmate uſquam debere progredi, quia inter nos placuit ſemel chriſmari. De eo autem qui in Baptiſmate, quacumque neceſſitate faciente, non chriſmatus fuerit, in Confirmatione Sacerdos commonebitur. Nam inter quoslibet Chriſmatis ipſius nonniſi una benedictio eſt; non ut præjudicans quidquam, ſed ut non neceſſaria habeatur repetita Chriſmatio.* Mentem Canonis hanc eſſe ait Sirmondus, ut unicam, eamque in fronte, Chriſmatis unctionem fieri præcipiat, ideoque Miniſtrum Baptiſmi Chriſma in promptu habere, ut baptizatum mox inungat. Si quo verò caſu chriſmatus in Baptiſmate quiſquam non fuerit, commonendum Epiſcopum in Confirmatione; nempe ut baptizatus, qui Chriſmate in Baptiſmo linitus non eſt, tunc ab Epiſcopo chriſmetur. Chriſmatis unam eſſe benedictionem, vel in Baptiſmo, vel in Confirmatione. Non eſſe autem neceſſariam repetitam Chriſmationem, ſemel ſcilicet a Presbytero in Baptiſmo, & iterum ab Epiſcopo in Confirmatione; quæ ſolâ manuum impoſitione conferetur.

Petrus Aurelius Binii editionem retinendam eſſe contendit, ſicque legendum eſſe finem Canonis: *Non ut præjudicans quidquam dico, ſed ut neceſſaria habeatur repetita Chriſmatio.* Sirmondum ſtylo mordaciſſimo vexat propter adjectam negationem. Hanc verò Canoni laudato interpretationem adhibet. Nullus Preſbyterorum, aut Diaconorum qui ad ægros baptizandos accedunt, abſque Chriſmate progrediatur; quia conſtitutum eſt ut Baptiſma non adminiſtretur ab iis ſine Chriſmatis unctione: quam ſemel tantùm conferant, nulla alia ſcilicet extra Baptiſmum Chriſmatione illis permiſſa, quæ tunc ab Epiſcopis adminiſtrari debet. Si quis autem in Baptiſmo chriſmatus non fuerit, Epiſcopus ea de re tempore Confirmationis admonendus eſt. Nempe ut Baptizatum arceat a Confirmatione, & ad Preſbyterum remittat prius chriſmandum in vertice. Ipſe enim Epiſcopus ejuſmodi Chriſmationem præbere non poteſt, quia chriſmatis ipſius nonniſi una benedictio eſt. Eſſet autem duplex, ſi eam quæ prius a Miniſtris petenda erat, deinde ſuam expleret. Cæterùm a Miniſtris expetenda eſt prima chriſmatio omiſſa, quia neceſſaria eſt repetita chriſmatio, nempe prima illa baptiſmalis; & ſecunda, quæ ab Epiſcopo in Confirmatione adhibetur. Quod eò non pertinet ut chriſmatis baptiſmalis omiſſionem ſola neceſſitate contractam cuiquam obeſſe, aut chriſmationis Epiſcopalis vim minuere velint, ſed ut ſine ullo ejuſmodi præjudicio repetita chriſmatio, ſeu chriſmatio duplex neceſſaria habeatur.

Lectionem Sirmondi omne penè Eruditorum genus ſequitur, & ex fide MSS. Codicum optimæ notæ & venerandæ antiquitatis ab ipſo laudatorum, Lugdunenſis, Remenſis, Foſſatenſis, Tiliani, &c. negationem retinet, Aurelianamque gluſſam explodit. Verùm ut ut ſeſe res habeat, Confirmationis Sacramentum Arauſicano Canone laudato disertè adſtruitur, qui de chriſmatione a Miniſtris Baptiſmi fortè omiſſa Epiſcopum jubet in Confirmatione commoneri. Itaque Confirmationem diverſum quid a Baptiſmi cæremoniis agnoſcebat illa Synodus, nempe Sacramentum cujus adminiſtratio Epiſcopis ſervata erat.

Objicit Dallæus, Illos dumtaxat Arauſicanum Canonem commemorare in Confirmatione ab Epiſcopo chriſmandos, qui in Baptiſmate ex aliqua neceſſitate chriſmati non fuerant. Ex quo infert iis qui chriſmati fuerant in Baptiſmo, nullum in Confirmatione chriſma illis temporibus adminiſtratum fuiſſe.

2. Miniſtris, id eſt Diaconis, qui quidem baptizandi officium ſuſceperunt, non concedit modò, ſed etiam præcipit ut chriſment quos baptizant; eòque Chriſma quoties ad id officium progrediuntur, ſecum habeant. Igitur miniſterium Chriſmationis ſolos ad Epiſcopos jure divino pertinere non cenſebant Arauſicani Patres.

3. Repetitam Chriſmationem negant eſſe neceſſariam, qua una voce, inquit, Dallæus, omnem Latinorum recentium Confirmationis Sacramentum, in repetita hac Chriſmatione ſitum, penitus ſuſtulerunt.

Reſpondeo ad primum, nego antecedens: ſtatuit enim Canon laudatus, commonendum Epiſcopum in Confirmatione, ſi Miniſtri Baptiſmi Chriſmationem in illius adminiſtratione omiſerint, quia ſemel chriſmari Neophytos in Baptiſmate decernunt Patres Gallicani. Enimverò Baptiſmalis unctio ante Synodum Arauſicanam præcepta non erat in Eccleſia Gallicana, ſed licita dumtaxat, ut ex Innocentii I. Epiſtola ad Decentium colligitur. Hinc Gallicani Epiſcopi Canone Arauſicano ſanxerunt, ut Miniſtri ſimul & ſemel cum Baptiſmo chriſma adhiberent. Hic eſt verborum illorum ſenſus: *Placuit inter nos ſemel chriſmari.* Idem eſt enim ſi legas *ſemel*, vel *ſimul*. Par eſt hoc loco utriuſque verbi ſignificatio, ut eruditi viri Pater Sirmondus, & Dominus de Marca Archiepiſcopus Pariſienſis* adnotarunt. Sed non edixerunt Arauſicani Patres ut qui chriſmati fuiſſent a Presbyteris in Baptiſmo, ii ab Epiſcopis in Confirmatione minime chriſmarentur. Nam etſi Preſbyteri vertici Chriſma adhibuiſſent in Baptiſmo, Epiſcopi eodem Chriſmate baptizatorum frontem in Confirmatione liniebant, quod Presbyteris non licebat, ut aſſerit Innocentius paulo ante hæc tempora ad Decentium ſcribens.

* *In Notis ad Concil. Claromont.*

Ad ſecundum reſpondeo; Synodum Arauſicanam Canone laudato, Miniſtris Baptiſmi, non ſolis Diaconis [ut Dallæo interpretari placet] unctionem quidem verticis præcipere in Baptiſmo peragendam; non verò Chriſmationem frontis in Confirmatione ſolennem.

Ad tertium reſpondeo, diſtinguo antecedens. Chriſmationem repetitam negant eſſe neceſſariam, id eſt, Chriſmationem in Baptiſmo fortè omiſſam, repetendam eſſe negant, eò quòd Epiſcopalis Chriſmatio in Confirmatione adhibita copioſè reſarciat defectum baptiſmalis Chriſmationis, concedo: id eſt, negant adhibendam Chriſmationem ab Epiſcopo in Confirmatione, cùm a Miniſtris adhibita eſt in Baptiſmo, nego. Is itaque ſenſus Canonis eſt. Si aliquo caſu omiſſa ſit in Baptiſmo Chriſmatis unctio, ea de re commonebitur Epiſcopus, cùm ad Neophytos conſignandos accedit. Qui ſi duplicem adhibere Chriſmationem voluerit; unam, qua vicem omiſſæ in Baptiſmo cæremoniæ impleat, ungendo baptizatum ante Confirmationem; alteram, quam in Confirmatione cum impoſitione manuum, ex traditione

Apo-

Apoſtolica, ut partem eſſentialem adhibeat, nihil oberit myſterio, vel *non præjudicabit quidquam*, ut loquitur Canon: ſed Chriſmationem illam repetitam non eſſe neceſſariam docet Synodus: *Quoniam*, inquit, *chriſmatis ipſius inter quoſlibet nonniſi una benedictio eſt*. Id eſt, una eademque benedictione conſecratum eſt chriſma quo utuntur Epiſcopi & Presbyteri, adeoque licèt unctio in Baptiſmate fuerit omiſſa, ex eo nullum patitur ſpiritale detrimentum baptizatus, cùm illa mera ſit cæremonia, & Chriſmatio Confirmationis, quæ longè præſtantior eſt, utpote pars eſſentialis Sacramenti, illam utiliùs ſuppleat & magnificentiùs. Quamvis autem Canon Arauſicanus in illis verbis deſineret, *in Confirmatione Sacerdos commonebitur*; quod Dallæus aſſerit, nihil de vi probationis noſtræ eſſet imminutum. Sed ſequentia verba aſſuta non eſſe, Codices MSS. melioris notæ probant, & editiones omnes. Unum Juſtelli exemplar in his verbis deſinit: *Placuit inter nos ſemel Chriſmari*. Concilium Arelatenſe ſecundùm Can. 27. Arauſicanum quidem Canonem tacito nomine laudare clarum eſt: ſed priorum Conciliorum Canones frequenter a poſterioribus laudari & recenſeri non integros ſed ex parte, prout illorum inſtituto conveniunt, nemo neſcit. Denique Canonum Collectores plerumque omnia illorum verba non deſcribunt: ſed quod in illis eſt præcipuum. Unde licèt Burchardus, Ivo Carnotenſis, & Regino, Canonem Arauſicanum abſque illa clauſula exhibeant: *Nam inter quoſlibet Chriſmatis ipſius nonniſi una benedictio eſt; non ut præjudicans quidquam, ſed ut non neceſſaria habeatur repetita Chriſmatio*: non ſequitur hæc verba contra tot MSS. Codicum & omnium excuſorum fidem eſſe ex Arauſicano Canone expungenda.

§. XIV.

Sanctus Gregorius Magnus idem adſtruit.

Probatur decimoquintò ex Sancto Gregorio Magno libro 3. Epiſtolâ 9. ad Januarium Calaritanum Epiſcopum datâ, qua ſic decernit: *Presbyteri baptizatos Infantes ſignare ſacro in fronte Chriſmate non præſumant. Sed Presbyteri baptizatos infantes tangant in pectore, ut Epiſcopi poſtmodum tangere debeant in fronte*. Et Epiſtolâ 26. ad eundem datâ: *Pervenit ad nos*, inquit, *quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quod Presbyteros Chriſmate tangere eos qui baptizati ſunt, prohibuimus: & nos quidem ſecundùm uſum noſtræ Eccleſiæ fecimus: ſed ſi omnino hac de re aliqui contriſtantur, ubi Epiſcopi deſunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos Chriſmate tangere debeant, concedimus*. Sed Chriſmatio frontis ab Epiſcopo adminiſtrata, & Presbyteris prohibita, non pertinet ad Baptiſmum, quem cum omnium ipſius cæremoniarum apparatu conferre jure ſuo poterant & ſolebant Presbyteri; ſed ad Confirmationem. Itaque Confirmatio non eſt mera Baptiſmi cærimonia, ex Sancti Gregorii mente, ſed Sacramentum a Baptiſmo diverſum. Ejus adminiſtrationem hoc Decreto Sardiniæ Presbyteris permittit. Unde Presbyterum ſimplicem, extraordinarium Confirmationis eſſe Miniſtrum colligimus. Hanc S. Gregorii diſpenſationem ſpectavit Eugenius IV. in Decreto Unionis Armenorum cum Latina Eccleſia, ubi Miniſtrum Confirmationis cùm aſſignaſſet Epiſcopum, addit: *Legitur tamen aliquando per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem, ex rationabili & urgente admodum cauſa, ſimplicem Sacerdotem Chriſmate per Epiſcopum confecto hoc adminiſtraſſe Chriſmatis Sacramentum*.

Idem Decretum ſpectavit Tridentina Synodus Seſſione 7. Canone 3. de Confirmatione, in quo Epiſcopus non ob aliud Miniſter ejus ordinarius appellatur, niſi ut indicetur extraordinarius eſſe poſſe alius inferior Sacerdos, cui per diſpenſationem hoc Miniſterium Eccleſia commiſerit. En verba Canonis: *Si quis dixerit Sanctæ Confirmationis ordinarium Miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemvis ſimplicem Sacerdotem, anathema ſit*.

Ex his refellitur Eſtii, & Petri Aurelii ſingularis opinio, qui reſpondent eam frontis Chriſmationem, quam Sardenſibus indulget Presbyteris Sanctus Gregorius, non Sacramentum Confirmationis, ſed meram Baptiſmi cæremoniam fuiſſe, quæ ab Eccleſia Romana in alias Occidentis Eccleſias transfuſa erat. Indulſiſſe verò Gregorium, ut quæ in vertice, & in pectore ab aliis Eccleſiis adhibebatur, Sardiniæ Presbyteri hanc in fronte, ſecundùm priſcam conſuetudinem ſuam adhiberent. *Eſtius in 4. Sent. diſt. 7. paragra. 22. Aurelius in Antirat.*

Verùm & ipſa laudatarum Sancti Gregorii Epiſtolarum verba hoc apertè commentum refellunt. Eam enim ſe Sardorum Presbyteris Chriſmationem concedere ſignificat poſteriore Decreto, quam priori iiſdem prohibuerat. Quam autem antea prohibuerat, chriſmatio erat Epiſcopalis, in Confirmatione baptizatorum frontibus adhiberi ſolita; *Presbyteri*, inquit, *baptizatos Infantes ſignare in fronte ſacro chriſmate non præſumant: ſed Presbyteri baptizatos tangant in pectore, ut Epiſcopi poſtmodum tangere debeant in fronte*. Igitur poſteriori Decreto Presbyteris Sardiniæ eam chriſmationem permiſit, quæ in Romana Eccleſia a ſolis Epiſcopis fieri ſolebat, & quæ illis dumtaxat jure competebat.

Objicit Dallæus, ex his Sancti Gregorii verbis apertiſſimè nos doceri, in Eccleſiis Sardiniæ eum morem, etiam anno Domini 593. perſeveraſſe, ut Presbyteri, ubi deerat Epiſcopus, baptizatos ipſi chriſmate in fronte inungerent. Niſi enim hic mos Calaritanorum, cæterorumque Sardorum fuiſſet, nihil cauſæ erat cur vel Gregorius hanc, qua id vetabatur, legem primario ejus Inſulæ Epiſcopo Januario ſcriberet; vel cur accepta & promulgata lege Sardi ſcandalizarentur: quòd ſcilicet non quæ ſolemnia, legitima ac uſitata, ſed quæ inſueta, nova, ac inuſitata ſunt, ea nos perturbare & ſcandalizare ſoleant.

Reſpondeo; Morem quidem eum invaluiſſe apud Sardos, ſed legitimum fuiſſe nego. Abuſus erat & corruptela, quam Sanctus Gregorius emendare ſtuduit lege latâ. Quo facto cùm Sardis moviſſet offenſionem, ut mos eſt hominibus perturbari, cùm a priſtina conſuetudine aliorum imperio revocantur, ipſis indulſit quod ante prohibuerat, licitumque fecit quod erat priùs illicitum, concedens ut Chriſmatis Sacramentum, cujus adminiſtratio ſolis Epiſcopis, ut ordinariis quidem Miniſtris, divino jure convenit, Presbyteri extra ordinem adminiſtrarent. Nec ideo aliquid in divino jure immutare aggreſſus eſt: quia hoc ipſum jus Presbyteris conferendæ Confirmationis tribuere poteſtatem ut extraordinariis Miniſtris, quæ poteſtas nonniſi Eccleſiæ diſpenſatione accedente completa evadat, ex ipſius Eccleſiæ Decretis & uſu certum eſt, quam juris divini optimam Interpretem eſſe, verè Catholicorum nemo inficiabitur.

Inſtat Dallæus. Si lege præceptus a Gregorio ritus, totius Occidentalis Eccleſiæ fuiſſet, frigida, imò & inepta fuiſſet ipſius defenſio, legem a ſe latam, oborto Sardorum ſcandalo purgantis: Ait enim, *Et nos quidem ſecundùm uſum veterem Eccleſiæ noſtræ fecimus*. Uſum Eccleſiæ ſuæ, id eſt

urbis

urbis Romæ, non perpetuum, ſed veterem dicit, huncque ſolum opponit Calaritano abuſui, qui univerſi orbis religionem objicere potuiſſet. Nemo ſanè Gregorium tam molliter tamque frigidè legem defendiſſe ſuam ſibi perſuadeat.

Reſpondeo, nego antecedens. Eccleſiæ namque ſuę uſum cùm laudat Gregorius, totius Occidentis morem laudat. Siquidem omnes Occidentis Eccleſiæ ſicut a Romana fidem & Sacramenta, ita eorumdem adminiſtrandorum uſum acceperunt. Perpetuum autem hunc fuiſſe Occidentalium Eccleſiarum morem, conſtat ex Innocentio I. in Epiſtola ad Decentium, ex Sancto Hieronymo in Dialogo adversùs Luciferianos, ex Sancto Auguſtino libro 15. de Trinitate, cap.26. ex Illiberritana Synodo cap.38. & 77. ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 73. ad Jubajanum, & ex Cornelio in Epiſtola ad Fabium Antiochenum, apud Euſebium libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.43. Sed & in Eccleſia Orientali adminiſtrandæ jus Confirmationis ut Epiſcoporum proprium agnitum fuiſſe præter Sanctum Chryſoſtomum Homiliâ 18. in Acta teſtatur Sanctus Dionyſius, qui nobis Areopagites, Dallæo ſexti ſæculi Auctor, cap.2. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ. *Rurſus*, inquit, *illum ad Pontificem ducunt: qui divinitus ſacrato oleo virum conſignans, ſacroſanctæ Euchariſtiæ participem declarat.* Hæc ipſa unctio eſt, de qua cap.4. loquitur: *Quin etiam ei qui ſanctiſſima divinæ regenerationis ſacra initiatus eſt, conſummans illa unctio divini Spiritûs illapſum elargitur.*

Confirmatur decima quinta probatio ex eodem Sancto Gregorio in Sacramentario, quod tanto Pontifici vindicavit, eruditiſque Notis illuſtravit Hugo Menardus O. B. Ibi in officio Sabbati Sancti deſcribitur Baptiſmi ritus, memoratur unctio a Presbyterorum uno in vertice baptizati, chriſmate facienda; ſimul & hæc ab ipſo fundenda præſcribitur Oratio: *Deus omnipotens, Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui te regeneravit ex aqua & Spiritu Sancto, quique dedit tibi remiſſionem omnium peccatorum, ipſe te liniat chriſmate ſalutis in vitam æternam.* Addit, poſt Baptiſmi ſolennis adminiſtrationem, *Pontificem redire in Sacrarium*, ibique, *expectare, ut cùm veſtiti fuerint Infantes, confirmet eos. .... Pontifex verò veniens ad Infantes tenente Archidiacono chriſma, involutis ſcapulis & brachiis ex panno lineo, & levata manu ſua ſuper capita omnium dicet:* „ Omnipotens ſempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos ex aqua & Spiritu Sancto, quique dediſti eis remiſſionem omnium peccatorum, emitte in eos ſeptiformem Spiritum tuum Sanctum Paracletum de cœlis, Spiritum ſapientiæ & intellectûs, Spiritum conſilii & fortitudinis, Spiritum ſcientiæ & pietatis: Adimple eos Spiritu timoris tui & conſigna eos ſigno crucis in vitam propitiatus æternam. *Et interrogantibus Diaconibus nomina ſingulorum, Pontifex tincto pollice in chriſmate, facit crucem in fronte unius; ſimiliter per omnes ſigillatim.* Vides duplicem chriſmationem, unam in vertice baptizati, quæ baptiſmi ritus eſt, quæ ideo a ſimplici Sacerdote adminiſtratur: alteram in fronte, quæ ab Epiſcopo adhibetur poſt manuum impoſitionem, & ſolennem orationem, quæ pars eſt Sacramenti Confirmationis, quod ex illa, & manuum impoſitione, velut ex materia integra, & ex oratione ceu forma, eſſentialiter coaleſcit.

§. XV.

S. Iſidorus Hiſpalenſis ſecundùm priores Patres ſenſit.

Probatur decimò-ſexto ex Sancto Iſidoro Hiſpalenſi libro 6. Originum, cap.19. ubi de Sacramentis agens, ſic loquitur: *Sunt autem Sacramenta Baptiſmus & Chriſma, corpus & Sanguis Chriſti: quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia ſub tegumento corporalium rerum, virtus divina ſecretiùs ſalutem eorumdem Sacramentorum operatur.* Chriſmatis Sacramentum eodem in ordine ac ſenſu habet Iſidorus ac Baptiſmum & Euchariſtiam. Illud itaque verum & propriè dictum Sacramentum agnoſcit. Falsò autem reſpondet Dallęus, Baptiſmum, & Chriſma Iſiduro, non duo propriè Sacramenta, ſed duas eſſe unius ejuſdemque partes, nempe Baptiſmi: ſicut Corpus & Sanguis Chriſti unius ejuſdemque Sacramenti partes duæ ſunt diverſæ inter ſe; non tamen duo diverſa diſtinctaque Sacramenta. Hanc enimverò pertinaciſſimi Cavillatoris reſponſionem ſequentia Iſidori de chriſmate & manuum impoſitione verba validè refellunt. *Chriſma*, inquit, *Græcè, Latinè unctio nominatur, ex cujus nomine & Chriſtus dicitur, & homo poſt Lavacrum ſanctificatur. Nam ſicut in Baptiſmo peccatorum remiſſio datur; ita per Unctionem ſanctificatio Spiritûs adhibetur, & hoc de priſtina Diſciplina, qua ungi in Sacerdotium, & in regnum ſolebant, ex quo & Aaron a Moyſe unctus eſt. Quæ dum carnaliter fit, ſpiritualiter proficit: quomodo & in ipſa Baptiſmi gratia, viſibilis actus eſt quòd in aqua mergimur, ſed ſpiritualis effectus quòd delictis mundamur.*

Tum de manus impoſitione ſubjungit: *Manus impoſitio ideo fit, ut per benedictionem advocatus invitetur Spiritus Sanctus: tunc enim ille Paracletus poſt mundata & benedicta corpora, libens a Patre deſcendit, & quaſi ſuper Baptiſmi aquam, tanquam priſtinam ſedem recognoſcens, quieſcit.*

Ex his, quæ ex Tertulliano mutuatus eſt Iſidorus, colligitur primò, chriſmationem & manus impoſitionem de quibus loquitur, poſt Lavacrum adminiſtratam fuiſſe, adeoque non eſſe meram Baptiſmi cæremoniam. 2. Hancce chriſmationem ſpiritualiter proficere & ſanctificationem dare, ſicut ablutio baptiſmalis ſpiritalem effectum, nempe emundationem a peccatis operatur: & manuum impoſitionem cum benedictione, id eſt, cum oratione conjunctam, advocare Spiritum Sanctum ſuper baptizatos. Quæ cùm Sacramenti propriè dicti ſint effectus, & meræ cæremoniæ, ſive ad Baptiſmum pertinentis, ut vult Dallæus, ſive a Baptiſmi ritibus diſtinctæ, ut Hammondus contra ipſum contendit, virtutem ſuperent, colligere eſt Iſidorum Hiſpalenſem, Confirmationem inter Sacramenta propriè dicta cenſuiſſe.

Confirmatur ex eodem Iſidoro, libro de Officiis Eccleſiæ cap.25. *Poſtquàm*, inquit, *Dominus noſter verus Rex & Sacerdos æternus, a Deo Patre cæleſti myſtico unguento eſt delibutus: jam non ſoli Pontifices & Reges, ſed omnis Eccleſia unctione chriſmatis conſecratur, pro eo quòd membrum eſt æterni Sacerdotis & Regis. Ergo quia genus regale & Sacerdotale ſumus, ideo poſt lavacrum ungimur, ut Chriſti nomine cenſeamur.*

Et cap.26. de manus impoſitione ſic loquitur: *Sed quoniam poſt Baptiſmum per Epiſcopos datur Spiritus Sanctus cum manuum impoſitione, hoc in Actibus Apoſtolorum feciſſe meminimus Apoſtolos.* Refert locum Actorum cap. 8. deinde ſubjungit: *Spiritum Sanctum accipere poſſumus, dare autem non poſſumus, ſed ut detur, Deum invocamus. Hoc*

autem

autem a quo potiſſimùm fiat, *quemadmodum Papa Sanctus Innocentius ſcribit*, *ſubjiciam. Dicit enim*, *Non ab alio quàm ab Epiſcopo fieri licere : Nam Presbyteri*, *licet ſint Sacerdotes*, *tamen Pontificatus apicem non habent*, &c. Fruſtra verò ex his Iſidori colligit Dallæus, Chriſmationem ad Baptiſmum pertinuiſſe, fallaci hac argumentatione. Diſertè chriſmationem Baptiſmo concludi atque contineri ſignificat Iſidorus, cùm ait: *Sed quoniam poſt Baptiſmum per Epiſcopos datur Spiritus Sanctus cum manuum impoſitione*, &c. *Poſt Baptiſmum*, inquit: Ergo quicquid Epiſcopalem manus impoſitionem anteceſſerat, id Baptiſmi cenſebatur. Chriſma autem manus impoſitionem præceſſiſſe, ex toto hoc Iſidori ſermone manifeſtum eſt. Ergo & Chriſma Baptiſmi partem ſeu ritum habitum eſſe manifeſtum eſt.

Hanc porro ad objectionem reſpondeo, negando conſecutionem antecedentis, quòd ſcilicet id ex Iſidori verbis ſequatur, quod Dallæus pertendit: & admiſſis Patris ſanctiſſimi verbis, diſtinguo conſequens: Ergo quicquid Epiſcopalem manus impoſitionem anteceſſerat, id Baptiſmi cenſebatur, niſi poſt Baptiſma dicatur peractum ac celebratum, concedo; ſi dicatur poſt Baptiſma factum, ſeu adminiſtratum, nego. At licet manus impoſitionem ab Epiſcopo poſt Baptiſmum adhibitam ſcripſerit Sanctus Iſidorus, tamen & chriſmationem ipſam poſt lavacrum adminiſtratam pariter ſcripſit: ideoque non eſt conſequens ut ad Baptiſmum, ceu ritus pertinuiſſe cenſeatur, quamvis manuum impoſitionem anteverteret.

§. XVI.

Venerabilis Beda pro eodem Dogmate ſuffragium.

Probatur decimoſeptimò Propoſitio ex Venerabili Beda, in Commentario Pſalmi 26. ad illa tituli verba: *Priuſquam liniretur David*, *id eſt*, *priuſquam ungeretur unctione tertia*. Obſervat namque ex Sacris Literis ter unctum fuiſſe Davidem, quod eorum typum fuiſſe ait, *Qui nunc in Eccleſia initiati Domino per geminam unctionem olei*, *& chriſmatis*, *tertiam unctionem perfectam*, *qua tunc erit*, *cùm facie ad faciem videbimus*, *expectant*. Nonnullis deinde interjectis, ait: *Nunc autem in Sacramento olei & chriſmatis ungimur*, *per quod Sacramentum quiddam mirum & ineffabile*, *quod in fine futuri ſumus*, *ſignificatur*; *quod omni intentione deſiderare debemus*; *& ideo nunc in Sacramento ſuſpiremus*, *ingemamus*, *ut tandem in re Sacramenti gaudeamus*. Sacramentum olei & chriſmatis Confirmatio eſt. Hanc igitur Sacramentorum in ordine & cenſu habuit Beda. Nec refert quòd per unctionem initiari nos Domino afferat; Baptiſmus verò ſit initiationis in Chriſto noſtræ Sacramentum. Non enim eo ſenſu nos per chriſmatis unctionem initiari ſcripſit Doctor Venerabilis, quòd ſit illa Baptiſmi ritus, ſed quòd unctio illa ad tertiam comparata, quæ ſcilicet in nobis ſpiritaliter perficienda eſt, cùm cognoſcemus, ſicut & cogniti ſumus, initium quoddam eſt novæ in Chriſto creaturæ, & ejus, quæ tunc erit conſummata & numeris omnibus expleta, gratiæ & ſanctitatis.

Pergit Venerabilis Pater, & prima Pſalmi verba, *Dominus illuminatio mea & ſalus*, accipit velut ex perſona cujuſlibet Chriſtiani dicta, ultimam unctionem in ſe perfici deſiderantis, eaque ſic interpretatur: *Dominus animam meam*, *quæ priùs in tenebris infidelitatis fuit*, *illuminavit per notitiam Fidei*, *datam mihi*, *& in prima unctione olei*, *quando ſatanæ & pompis ejus abrenuntiavi*, *& in ſecunda unctione chriſmatis*, *quando nominis ejus manifeſtè profeſſor fui*. Et infra: *Poteſt quoque*, *ſi cui libuerit*, *illuminatio ad primam tantùm unctionem*, *in qua ſimpliciter abrenuntiamus Satanæ*, *referri. Salus verò ad ſecundam*, *in qua magis firmamur*; *quia & nomen Chriſti in ea profitemur. Et ab eo nomen accipimus*, *ſcilicet ut Chriſtiani dicamur. Et congruè fidelis anima hic agit de duabus primis unctionibus*, *ut quia ſe de his non ingratam oſtendit*, *ad tertiam*, *quam deſiderat*, *mereatur perduci*. Duplicem perſpicuè diſtinguit unctionem Doctor Venerabilis: unam baptiſmalem quæ tunc fit cùm Satanæ & pompis ejus Catechumenus abrenuntiat: alteram in Confirmatione, qua magis firmamur, quando nominis Chriſti manifeſtè profeſſores ſimus. Tunc quippe Spiritum Sanctum accipimus ad robur, ut Chriſti fidem occaſione data liberè poſſimus & intrepidè profiteri. Tunc perfectè & plenè Chriſtiani dicimur, quia Confirmatio baptiſmalis gratiæ conſummatio eſt & coronis.

Addit Beda: *Sciendum autem*, *quòd illa unctio*, *quæ per manuum impoſitionem ab Epiſcopis*, *quaſi alia a duabus prædictis*, *& vulgò Confirmatio dicitur*, *eadem eſt cum ſecunda. Propter arrogantiam tamen non conceſſa eſt ſingulis Sacerdotibus*, *ſicut & multa alia*. Senſus Venerabilis Doctoris eſt, unctionem quæ manuum impoſitione fit ab Epiſcopis, & quæ Confirmationis nomen uſu Eccleſiaſtico obtinuit, eſſe ſecundam illam unctionem de qua paulò ſuperiùs ſcripſit, nos in ea magis firmari, quia nominis Chriſti profeſſores in ea evadimus, ſeu vires accipimus ad Chriſti nomen coram tyrannis, ſi opus eſſet, ingruente perſecutione palam profitendum. Quòd ait Beda, Chriſmationem illam, quæ Confirmatio dicitur, Sacerdotibus conceſſam ſingulis non fuiſſe, propter arrogantiam, Dallæo nullatenus favet. Ea enim Venerabilis Patris mens eſt, Chriſtum conferendæ jus Confirmationis, ſeu Paracleti Spiritus per manuum impoſitionem & chriſmationem Fidelibus tribuendi, ſingulis Sacerdotibus non conceſſiſſe, ne in ſuperbiam efferrentur, ſi eſſent Epiſcopis in iſto miniſterio pares. Quæ tamen ratio admodum infirma videtur. Non is eſt autem Bedæ ſenſus, quem ipſi Dallæus peſſima fide affingit, Chriſmationem ſcilicet Epiſcopi in Confirmatione, non fuiſſe ab initio & per ſe, ſed per accidens, & propter quorumdam arrogantiam inſtitutam.

Confirmatur ex eodem Auctore lib. 6. in Lucam, cap. 22. in illa verba, *Et egreſſus ibat ſecundùm conſuetudinem in Montem Olivarum*, quæ ſic exponit: *Pulchrè ſui Corporis & Sanguinis myſteriis imbutos in Montem Olivarum Diſcipulos educit*, *ut omnes in morte ſuâ baptizatos altiſſimo Spiritus Sancti chriſmate confirmandos eſſe deſignet*, *qui dicere poſſint cum Pſalmiſta*; *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. Dediſti lætitiam in corde meo*. Et Homilia in Octavas Epiphaniæ: *Poſt acceptum*, inquit, *undâ regenerationis lavacrum*, *per unctionem ſacri Chriſmatis*, *gratiâ Spiritus Sancti ſignamur*. Unctionem poſt lavacrum adhibitam, quâ ſignamur gratiâ Spiritus Sancti, atque confirmamur, Baptiſmi cerimoniam eſſe quis aſſerat? Quis Sacramentum eſſe neget, quod gratiam Spiritus Sancti impartitur? Si id figuratè & ſymbolicè intelligendum ſit, ſequitur Patres omnes hoc de argumento agentes, figuratè fuiſſe locutos, & ſymbolicis illis locutionibus conſultò inducere voluiſſe homines in errorem, cùm ne ſemel quidem propriam & claram locutionem hac in re uſurpaverint, dicendo quod res eſt, ſecundùm Dallæum, id eſt, Confirmationem, Sacramentum Chriſmatis, unctionem, manuum impoſitionem

Digitized by Google

ſitionem, Spiritum Sanctum non conferre, non advocare, nec ſpiritaliter proficere.

§. XVIII.

Ex Ordine Romano, & Auctoribus Eccleſiaſticis noni ſæculi probatio informatur.

Probatur decimooctavò ex Ordine Romano, qui liber ante nonum ſæculum, nemine reclamante, conſcriptus eſt. In eo poſt Baptiſmi Officium, Sabbato Sancto, deſcribitur Confirmationis ritus his verbis: *Pontifex veniens ad infantes, tenente Archidiacono chriſma, involutis ſcapulis & brachiis ex panno lineo, elevatâ & impoſitâ manu ſuper capita omnium, det Orationem ſuper eos cum invocatione ſeptiformis gratiæ Spiritus Sancti.*

ORATIO.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos, & has famulas tuas ex aqua & Spiritu Sancto, quique dediſti eis remiſſionem omnium peccatorum, emitte in eos ſeptiformem Spiritum tuum Sanctum Paracletum de cælis, &c. Oratione expletâ, interrogantibus Diaconibus nomina ſingulorum, *& Pontifex tincto pollice in chriſmate, faciat crucem in frontibus ſingulorum, ita dicendo: Confirmo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Denique deſcriptâ aliâ Oratione poſt Confirmationem dicenda, hoc ſubjungitur monitum: *Hoc autem omnino præcavendum eſt ut non negligatur, quia tunc omne Baptiſmum legitimum Chriſtianitatis nomine confirmatur.* Lege in eodem libro ritum conſecrationis Chriſmatis Feria V. in Cœna Domini.

Probatur decimononò ex Amalario Fortunato lib. I. de Eccleſiaſticis Officiis, cap. 27. ubi de manus impoſitione Epiſcopi ſuper Neophytum agit. Hanc Baptiſmum ignis appellat. *Baptizamur*, inquit, *Spiritu Sancto & igne. Baptizamur Spiritu Sancto, quando ablaimur a peccatis, quam ablutionem ſignificant albæ veſtes in Baptiſmate. Baptizamur igne, quando ardorem Spiritus accipimus, ut Apoſtoli acceperunt in die Pentecoſtes. Baptiſmum ignis accipimus per impoſitionem manus Epiſcoporum, qui conſumat ligna, fœnum, ſtipulam: quia Deus ignis conſumens eſt, & calorem præſtat vitæ æternæ, atque lumen videndi ea quæ mortalibus oculis clauſa ſunt.* Tum addit: *Si quis ſine iſto Baptiſmate migraverit de ſæculo, periculoſum iter arripit. Hoc prævidens Silveſter Papa, quantùm potuit, ſubvenit: & propter abſentium Epiſcoporum, neceſſitate addidit, ut a Presbytero ungerentur.* Non quòd putaret Silveſter, ſi verè hoc Decretum edidit [quod ex Apochryphis acceptum videtur] Presbyteralem unctionem manus Epiſcopalis impoſitionem ſupplere, ſed quòd hanc cæremoniam gratiæ Spiritus Sancti deſignandæ idoneam a Presbyteris peragi voluerit, qui Spiritum Sanctum per manuum impoſitionem conferre non poterant, ut hoc olei ſanctificati miniſterio curatas per Baptiſmum Neophytorum plagas, eorumque animam gratia ſanctificante unctam demonſtrarent. Addit Amalarius, *Timendum eſſe, ne illa differentia ſit inter illum qui ſine impoſitione manus moritur, & inter illum qui eam accipit, quæ eſt inter ſtellarum claritudinem: hoc eſt, quamvis non excludantur a regno Dei propter cæterorum bona opera, tamen non habeant illum locum quem haberent, ſi illum acciperent.*

Et infra, de ſignaculo Crucis quod ex Chriſmate Baptizatorum frontibus imprimitur, hæc habet. *Hæc crux Chriſmate efficitur, quod confectum eſt ex oleo & balſamo. Opera hoſpitis noſtri*, id eſt, Spiritus Sancti, *talis liquor monſtrat. Charitatem quæ ſignatur per oleum, cum ſuis frondentibus foliis plantat in mente, & odorem bonæ notitiæ e nobis exhalat, ſicut ex balſamo bonus odor redolet.*

Poſtea de Miniſtro hujus Sacramenti ſubjungit: *Ut ab Epiſcopis ſolis inungatur per manus impoſitionem, ab Apoſtolis aſſumptum eſt, ut Beda declarat in Tractatu ſuper Actus Apoſtolorum. Notandum autem, quod Philippus, qui Samariæ evangelizabat, unus de ſeptem fuerit. Si enim Apoſtolus eſſet ipſe, utique manum imponere potuiſſet ut acciperent Spiritum Sanctum. Hoc enim ſolis Pontificibus debetur .... & ut per manus impoſitionem, & orationem detur Spiritus Sanctus, ſimiliter ab Apoſtolica auctoritate ſumptum eſt.*

Denique ex Romano Ordine refert: *Oratione expleta, Epiſcopum facere crucem cum pollice ex chriſmate in ſingulorum frontibus, ita dicendo: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Pax tibi, & cum Spiritu tuo.*

Probatur vigeſimò ex Rabano Mauro lib. de Inſtitutione Clericorum cap. 29. ubi, expoſito Baptiſmi ritu, hæc habet: *Deinde, Corpore & Sanguine Dominico omne præcedens Sacramentum in eo confirmatur.* Tum capite 30. quod *De impoſitione manus Epiſcopalis, & Chriſmatis Sacramento* inſcribitur: *Noviſſimè autem*, inquit, *a Summo Sacerdote per impoſitionem manus Paracletus traditur illi Spiritus Sanctus, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad prædicandum aliis idem donum, quod ipſe in Baptiſmate conſecutus eſt, per gratiam vitæ donatus æternâ. Signatur enim baptizatus cum chriſmate per Sacerdotem in capitis ſummitate; per Pontificem verò in in fronte, ut priori unctione ſignificetur Spiritus Sancti ſuper ipſum deſcenſio ad habitationem Deo conſecrandam; in ſecunda quoque ut ejuſdem Spiritus Sancti ſeptiformis gratia, cum omni plenitudine ſanctitatis, & ſcientiæ, & virtutis, venire in hominem declaretur. Tunc enim ipſe Spiritus Sanctus poſt mundata, & benedicta corpora atque animas, libens a Patre deſcendit, ut vas ſuum ſua viſitatione ſanctificaret, & illuſtraret: & nunc in hominem ad hoc venit, ut ſignaculum Fidei, quod in fronte ſuſcepit, faciat eum donis cæleſtibus repletum, & ſua gratia confortatum, intrepidè & audacter coram Regibus & Poteſtatibus hujus ſæculi portare, ac nomen Chriſti libera voce prædicare.*

Confirmatur ex Walafrido Strabone, lib. de Rebus Eccleſiaſticis, cap. 26. ubi de Baptiſmi cærimoniis loquens, hæc habet: *Hujus myſtici Lavacri, gradatim per temporum augmenta in majus celebratio crevit. Addiderunt alii Chriſmatis unctionem, quam ex veteri ſumptam conſuetudine, nemo eſt qui dubitet: cùm primis temporibus impoſitione manuum Baptiſmum confirmari ſoleret, quod in Samaria feciſſe Petrum legitur & Joannem. Quæ Confirmatio & tunc ad primos Eccleſiæ Paſtores, pertinuit, & nunc pertinere non dubitatur. Unde in Canonibus ſæpè interdicitur Presbyteris ne Chriſma conficiant: neque baptizatos in fronte conſignent, quod ſolis debetur Epiſcopis.* Cùm additam a Patribus Chriſmatis unctionem ait, de verticali unctione loquitur, quæ Baptiſmi cæremonia eſt; non de Chriſmatione frontali, quæ manuum impoſitioni ſemper fuit adjuncta: quamvis primis temporibus confirmari ſolitum dicat Baptiſma impoſitione manuum, nulla facta unctionis mentione. Vel in ea forſan fuit opinione Walafridus, quam & nunc Theologi non ignobiles propugnant, Apoſtolos ſolâ manuum impoſitione, & oratione, Chriſmatione nulla, Spiritum Sanctum ſuper Fideles advocaſſe, adeòque manuum impoſitionem ſolam eſſe eſſentialem Confirmationis materiam; ad quam

poſtea Eccleſiæ uſu Chriſmatio acceſſerit.

Confirmatur ſecundò ex libro de Officiis Divinis, qui ſub Alcuini nomine circumfertur, cap. de Sabbato Sancti Paſchæ, ubi & multa deſcribit ex Ordine Romano ad Baptiſmi, Confirmationiſque adminiſtrandæ ritum pertinentia, & ſingularia quædam habet. Ait inter alia, Baptizatum infantem; poſtquam fuerit in vertice a Presbytero *Chriſmate unctus, & veſtitus, ſi Epiſcopus adeſt, ſtatim confirmari oportet cum Chriſmate, & poſtea communicare: & ſi Epiſcopus deeſt*, inquit, *communicetur a Presbytero, dicente ita; Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat te in vitam æternam, Amen.* Et infrà, de Confirmationis Miniſtro ſic loquitur: *De hac verò Confirmatione Sanctus Innocentius Papa aſſerit, non ab alio quàm ab Epiſcopo fieri licere*. Et Innocentii I. Decretum ad verbum deſcribit. De hujus verò Sacramenti effectu antea hæc præmiſerat. *Noviſſimè per impoſitionem manus a Summo Sacerdote & ſeptiformis gratia Spiritum accipit, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad prædicandum aliis, qui fuit in Baptiſmo per gratiam vitâ donatus æterna*.

Notat Dallæus triplicem in hac noni ſæculi Confirmatione a Veterum uſu diverſitatem: primam, quod cùm majores ſemel Neophitos chriſmarent; iſti recepto Romano more, bis chriſmabant. Alteram, quòd Epiſcopus priùs manus imponeret, deinde chriſmaret: quod eſt abſurdum & præter antiquum morem. Tertiam quòd apud Veteres Euchariſtia ultimo ſemper loco initiatis conferretur; nono verò ſæculo plerumque ante Confirmationem adminiſtraretur Euchariſtia.

Verum aut falſæ ſunt, aut inanes hæ Dallæi Notæ. Nam quod primum diſcrimen ſpectat, longe ante nonum ſæculum Chriſmatio duplex invaluit, ut probat Arauſicana prima Synodus. Sed etſi Chriſmatio baptiſmalis ante quinti ſæculi exordia in uſu non fuerit, quid hoc ad Confirmationis immutationem? Secundum diſcrimen vel nullum eſt, vel nullius momenti. Chriſmationem olim fuiſſe manuum impoſitione priorem negare meritò poſſumus: nec id probant Tertulliani, & Optati Milevitani teſtimonia, quamquam illi priùs Chriſmationem memorent. Quis enim neſcit a Scriptoribus Sacris & Eccleſiaſticis, non eo recenſeri ſemper ordine omnia, quo geſta ſunt, vel quo fiunt? Adde quod eſſentiam Confirmationis non immutavit illa, ſi quæ fuit, in manus impoſitionis & Chriſmationis ordine variatio; nihil enim refert utra ſit prior vel poſterior, modò in toto ritu adhibeatur utraque. Tandem quòd Confirmatio prioribus ſæculis nunquam ante Euchariſtiam conferretur, nono verò ſæculo ſæpius poſt Euchariſtiam dilata ſit; quòd primis temporibus, & mediâ etiam illa ætate, unà cùm Baptiſmo ſit adminiſtrata; modò verò longo intervallo ſit a Baptiſmo divulſa, ſola diſciplinæ, nulla Sacramenti mutatio eſt. Sicut non eſt immutatus Baptiſmus ex eo quòd non trina ut olim immerſione, ſed effuſione aquæ conferatur; vel ex eo quod ſingulis diebus, extra periculum, non verò ſolis Paſchatis & Pentecoſtes diebus, ſecundùm antiquos Eccleſiæ mores adminiſtretur. Nec immutatum eſt Euchariſtiæ Sacramentum, ex eo quod infantibus amplius non detur. Hæ enim circumſtantiæ Sacramento extrinſecæ ſunt & accidentariæ. Oppidò tamen fallitur Dallæus, cùm neceſſe eſſe ait, minimùm decem, aut duodecim annorum intervallum a Baptiſmo ad Confirmationem intercedere. Nam in Concilii Tridentini Catechiſmo iſta de Confirmandorum ætate ſtatuuntur. Primò, *Omnibus poſt Baptiſmum Confirmationis Sacramentum poſſe adminiſtrari*. Secundò, *Minus expedire hoc fieri antequam pueri rationis uſum habuerint*. Tertiò, *Si duodecimus annus expectandus non videatur, uſque ad ſeptimum certè hoc Sacramentum differre maximè convenit*.

Objicit Dallæus, Noni ſæculi Patres manuum impoſitionem & ſactitaſſe, & vel præcipuam, vel certè neceſſariam hujus Confirmationis partem putaſſe: unde apparet, inquit, Latinos, qui ea carent, non modò a Vetuſtiorum, ſed ab horum quoque dogmate ac ſententia plurimùm abeſſe.

Reſpondeo, Immaniter falli Dallæum, cùm tantâ fiduciâ aſſerit noſtram Confirmationem impoſitione manuum carere. In Pontificali enim diſerta fit illius mentio. *Tunc*, inquit, *elevatis, & ſuper Confirmandos extenſis manibus, dicit; Omnipotens Sempiterne Deus*, &c.

Objicit ſecundò Dallæus, Noni Sæculi Auctores Confirmationis Epiſcopalis ritum pro Baptiſmi cæremonia cenſuiſſe. Id verò primum ex eo probat, quòd de hac Epiſcopali ſive Chriſmatione, ſive manus impoſitione nuſquam ferè niſi in iis locis ac capitibus agunt, in quibus ipſius Baptiſmi ritus tradunt, ut videre eſt apud Theodulphum libro *de Baptiſmi Ordine*, cujus caput 17. de Epiſcopali Confirmatione totum eſt: & apud Alcuinum, qui Oduino, *Ut is cognoſceret rationabilem ſacri Baptiſmatis ordinem, nihilque prætermitteret quod a ſanctis Patribus ſumptum eſt in illo Officio, de miniſteriis totius Officii breviter ſcribere inſtituens*, in eo Opuſculo, tametſi breviſſimo, Epiſcopalem Confirmationem nequaquam prætermiſit. Quorſum, ſi ea nullus Baptiſmi ritus, nullaque pars eſt?

Reſpondeo, nego antecedens. Ideo enim agunt de Epiſcopali, ſive chriſmatione, ſive manus impoſitione, in illis locis ubi agunt de Baptiſmo, quia ſimul cum Baptiſmate Confirmationem conferri adhuc illis temporibus ſolemne erat, non quòd ipſam Baptiſmi cæremoniam eſſe meram cenſerent. Nam Alcuinus in Epiſtola ad Oduinum, recenſitis Baptiſmi cæremoniis, ſubjungit: *Sic Corpore, & Sanguine Dominico confirmatur* (Neophytus) *ut illius ſit capitis membrum, qui pro eo paſſus eſt, & reſurrexit. Noviſſimè per impoſitionem manuum a Summo Sacerdote, ſeptiformis gratiæ Spiritum accipit, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad prædicandum aliis, qui fuit in Baptiſmo per gratiam vita donatus æterna*. Vides non minus ab Alcuino in Epiſtola de Baptiſmo, Euchariſtiam, quàm Epiſcopalem manuum impoſitionem, imò priùs illam, quàm iſtam memorari: & tamen Euchariſtiam merum Baptiſmi ritum eſſe, nec ipſe Dallæus aſſeret: non eſt itaque argumento Confirmationem ad Baptiſmum ut cæremoniam pertinere, quia Alcuinus, & alii Officiorum Eccleſiaſticorum Tractatores de illa agunt iis in locis in quibus agunt de Baptiſmo. Hinc Theodulphus Aurelianenſis lib. de Ordine Baptiſmi, cap. 17. impoſitionem manuum a Baptiſmi Sacramentis diſtinguit, & efficientiam gratiæ Spiritus Sancti ipſi adſcribit ſingularem. *Sciendum eſt*, inquit, *quia ſicut cætera Baptiſmatis Sacramenta per Sacerdotes viſibiliter fiunt, per Deum inviſibiliter conſecrantur; ita nimirum & Spiritus Sancti gratia per impoſitionem manuum & miniſterium Epiſcoporum Fidelibus traditur*. A cæteris Baptiſmi Sacramentis manuum impoſitionem Epiſcopalem ita diſtinguit, ut vim conferendæ Spiritus Sancti gratiæ in ea agnoſcat, quod nulla de cæremonia dixit. Eo igitur duntaxat ſenſu Baptiſmi ritibus Confirmationem adjunxit, quòd continenter poſt Baptiſmum ea ætate conferretur. Eodem ſenſu accipienda ſunt illa Magnonis Senonenſis verba ad Carolum Magnum ſcribentis; *Peractis omnibus Baptiſmi Sacramentis, noviſſimè per manus impoſitionem, a Summo Sacerdote ſeptiformis gra-*

gratia Spiritum accipiunt, ut corroborentur in fide recta per Spiritum Sanctum. Quod peractis omnibus Baptiſmi Sacramentis adminiſtratur, ad Baptiſmum ut pars ritualis minimè pertinet.

Objicit Dallæus verba Haymonis Halberſtatenſis in cap. 13. Epiſtolæ ad Hebræos, *Gratiam*, quam Apoſtolus iis precatur, explicantis, *Gratiæ nomine*, inquit, *debemus hic accipere fidem perfectam*, &c. *donum etiam Spiritus Sancti, quod datur in Baptiſmate per impoſitionem manus Epiſcoporum*. Quomodo inquit Dallæus, Spiritum Sanctum in Baptiſmate per Epiſcopalem manus impoſitionem dari, verè & ex animi ſui ſententia ſcribere potuit Haymo, ſi hanc manus impoſitionem per quam eum in Baptiſmate dari dicit, putavit a Baptiſmo alienam? Certè ſi quid per aliquem ritum detur, quod in Baptiſmo dari verè dici poſſit, eum ritum ad Baptiſmum pertinere neceſſe eſt, ejuſque partem eſſe.

Reſpondeo, Dallæum Haymonis locum fœdè mutilaſſe. Hunc integrum repræſento. *Gratiæ autem nomine*, inquit, *debemus hic accipere fidem perfectam cum executione bonorum operum; remiſſionem quoque peccatorum, quam percipiunt Electi tempore Baptiſmatis, donum etiam Spiritus Sancti, quod datur tam in Baptiſmate, quàm per impoſitionem manus Epiſcoporum*. Qui Spiritum Sanctum dari dicit tam in Baptiſmate, quàm per manus impoſitionem Epiſcopalem, hanc apertè a Baptiſmate diſtinguit. Sed quænam Haymonis, & Eccleſiæ illius temporis doctrina fuerit, patet evidentiùs ex ejus Commentario in cap. 6. ejuſdem Epiſtolæ, ad illa verba: *Non rurſus jacentes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis, & Fidei ad Deum, baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum*, &c. quæ ultima verba ſic interpretatur; *Impoſitionem manuum appellat Confirmationem, per quam plenìſſimè creditur accipiendus Spiritus Sanctus: quod poſt Baptiſmum ad Confirmationem unitatis in Eccleſia a Pontificibus fieri ſolet*. Non in Baptiſmate, ſed poſt Baptiſmum impoſitionem manuum Epiſcopalem adhiberi Fidelibus aſſerit, uti Spiritus Sancti plenitudinem accipiant. Non exiſtimavit itaque Confirmationem eſſe partem ritualem Baptiſmi, ſed proprium & ſingulare ſeorſim a Baptiſmo Sacramentum.

Objicit Dallæus, Noni ſæculi Patres miniſtratam ab Epiſcopo Chriſmationem, eandem cum Presbyterali cenſuiſſe, hancque poſteriorem qui ſuſcepiſſent, confirmatos exiſtimaſſe. Rem claram eſſe clamat ex his Walafridi Strabonis verbis libro de Rebus Eccleſiaſticis cap. 26. *Silveſter*, inquit, *inſtituit, ut Presbyter baptizatum Chriſmate liniat propter occaſionem tranſitus mortis. Quòd ſi a Diacono, vel quolibet alio homine baptizatus, caſu ante Confirmationem tranſierit, credendum eſt non perire propter hoc*. Ante confirmationem tranſire, non alios dicit, quàm qui a Diacono, vel quolibet alio homine (id eſt Laico) baptizati, mortui fuerint, ab Epiſcopo non conſignati. Inter iſtos non cenſet eos qui a Presbytero baptizati, adeoque & uncti erant. Ergo hos quidem ſine Confirmatione tranſiſſe non putavit. Quod falſum eſſet, niſi & Presbyteralis unctio Confirmatio fuiſſet.

Secundò, idem ex eo probat, quòd Walafridus, Amalarius & Rabanus tradunt, præceptam a Silveſtro Presbyteris Chriſmationem iden eſſe, ne quis ſine Confirmatione moreretur. *Legimus & in geſtis Patrum*, inquit Rabanus, Libro de Inſtitutione Clericorum cap. 28. *Quod Silveſter Papa in Eccleſia Romana conſtituerit, ut ſicut poteſtas & privilegium apud ſolum Epiſcopum conſtat quòd ſacrum Chriſma ipſe conficiat, & baptizatum per manus impoſitionem cum ipſo Chriſmate conſignet, propter barbaricam ſuaſionem: ita Presbyter eodem Chriſmate liniat baptizatum levatum ex aqua propter occaſionem tranſitus mortis... Ac deinde profectò patet, quia quicumque non eſt Chriſti, regni ſui particeps fieri nequit. Ideoque neceſſarium eſt ut ſtatim ſuccurratur baptizato cum Chriſmatis unctione, ut Spiritus Sancti participationem accipiens, alienus a Chriſto non exiſtat*. Chriſmationem Presbyteralem, & Epiſcopalem eandem docet, eâdemque vi præditam. Nam & baptizato ſuccurri ait Presbyterali unctione, non autem ſuccurritur, niſi eadem ſit ejus, quæ Epiſcopalis, vis & ratio. Sed & diſertè ait, per eam *Spiritus participationem & Chriſtum* haberi; quo neſcio quid Epiſcopali unctioni majus tribui poſſit.

Tertiò idem probat ex ipſa Patrum illorum praxi, & Ritualibus Eccleſiæ illius ſæculi libris. Nam ipſum primò chriſma unum idemque, & unâ eâdemque benedictione conſecratum eſt, quo tam Presbyteri, quàm Epiſcopi chriſmant. Atqui ſi diverſæ eſſent unctiones, diverſam quoque ipſam eſſe materiam, ſaltem diverſa benedictione conſecrari decebat. Deinde ipſæ Orationes, quibus Chriſma conficientes in Ordine Romano utuntur, idipſum docent. Deum enim precantur, *Ut quicumque exteriùs perunctus fuerit, ita interiùs liniatur*. Item, *ut chriſma fiat omnibus perunctis propitiatio, & cuſtodia ſalutaris in ſæcula ſæculorum*. Denique, *Ut fiat omnibus, qui ex eo ungendi ſunt, in adoptionem filiorum per Spiritum Sanctum*. Jam in chriſmate ungi & perungi etiam eos, qui a Presbytero in Baptiſmate chriſmantur, nemo dubitat. Ergo & eos ipſos quoque interius liniri, & adoptionem filiorum per Spiritum Sanctum conſequi & volebant illi Patres, & intelligebant. Cùm ergo his contineatur ſummus Epiſcopali Chriſmatione deſignatus effectus, neceſſe eſt Presbyteralem, cui id ipſum tribuebant illi Patres, cum Epiſcopali, ex eorum judicio atque ſententia eandem fuiſſe.

Denique ipſi paſſim Spiritum Sanctum dari, etiam per Presbyteralem unctionem docent, ut Rabanus, qui ad eam refert *Spiritus Sancti ſuper Neophytum deſcenſionem ad habitationem Dei conſecrandam*, libro 1. de inſtitutione Clericorum cap. 30. & mox hominem bis eodem chriſmate *ad accipiendum Spiritum Sanctum* ungi dicit. Et cap. 28. ait, *Spiritum Sanctum per chriſmatis unctionem in Baptiſmate vigorem conferre Fidelibus cæleſtis gratiæ*.

Reſpondeo, nego antecedens; ad cujus probationem dico; Walafridum, & Amalarium apocrypho Sancti Silveſtri Decreto deceptos, Presbyterali chriſmationi plus æquo tribuiſſe, ut ſcilicet Epiſcopalem, cum adeſſe non poterat Antiſtes, ipſa suppleret. Verùm in iſta æquè ac in illa poſitam ab ipſis fuiſſe Confirmationem, Dallæi figmentum eſt. Ait enim Walafridus, *Primis temporibus, impoſitione manuum Baptiſmum confirmari ſolitum fuiſſe, quod in Samaria feciſſe Petrum legitur, & Joannem. Quæ Confirmatio & nunc ad Primos Eccleſiæ Paſtores pertinuit, & tunc pertinere non dubitatur. Unde in Canonibus ſæpè interdicitur Presbyteris, ne chriſma conficiant, neque baptizatos in fronte conſignent, quod ſolis debetur Epiſcopis*. Solam itaque manuum impoſitionem & conſignationem Epiſcopalem Walafridus Confirmationem appellat, & cenſet. Non autem aſſerit eum ante Confirmationem mori, qui fuerit a Diacono, vel alio homine baptizatus, quòd Chriſmationem Presbyteralem, qua caret ille, Confirmationem eſſe putet; ſed quòd illam ejus putet eſſe virtutis, ut Confirmationem quodammodo suppleat, cùm Epiſcopus abeſt, & mortis periculum imminet.

Ad ſecundam probationem, nego antecedens. Non enim ait Rabanus, Presbyteralem chriſmationem a Silveſtro fuiſſe præceptam, ne quis ſine Confirmatione moreretur; ſed *propter occaſionem tranſitus mortis*, id eſt, ut ſi morte præveniretur ante ſuſceptam ab Epiſcopo Confirmationem, ſaltem Presbyterali chriſmatione illius effectus suppleretur: quæ Rabani, ut & Walafridi opinio fuit, apocripho Silveſtri teſtimonio malè fulta.

Ad tertiam probationem, nego minorem. Ut enim eadem ſit unctio, non ſufficit ut idem ſit Chriſma, & eâdem benedictone conſecratum: ſed neceſſe eſt ut eodem modo fiat, eundemque ob finem. At Presbyteralis, & Epiſcopalis unctiones eodem modo non fiunt. Illa enim adhibetur in vertice, hæc in fronte; illa fit ſine manuum impoſitione; iſla manuum impoſitionem comitatur; priori nulla per ſe forma verborum adjuncta eſt; poſteriori adjuncta eſt Oratio: prior cæremonia eſt ab Eccleſia inſtituta; poſterior a Chriſto Apoſtolis tradita eſt. Illa per ſe Spiritum Sanctum non confert: iſta ſeptiformem Spiritum ad ſuper baptizatos advocat. Illius miniſtrandæ jus Presbyteris; iſtius ſolis Epiſcopis convenit.

Orationes porro Eccleſiæ non ſignificant interiùs liniendum eſſe, & adoptionem filiorum per Spiritum Sanctum recepturum, quicumque Chriſmate unctus fuerit, ita ut vis illa ex opere operato Chriſmati conveniat, vel ei per ſe ſolita ſit, extra Confirmationem, ſed ſolùm ratione alterius, ſcilicet manus impoſitionis Epiſcopalis & Orationis, quibus conjunctum pars eſt eſſentialis Sacramenti: vel ratione Baptiſmi, cum a Presbytero capita baptizatorum ex eo liniuntur.

Ad tertiam probationem reſpondeo, Noni ſæculi Eccleſiaſticus Auctores aſſerere, Spiritum Sanctum dari per Presbyteralem unctionem, non per ſe, ſed ratione Baptiſmi; vel ratione etiam pietatis quam illa unctiò excitat in adultis.

§. XIX.

Petrus Damiani, & Arnoldus Bonævallis priorum Patrum ſententiæ ſubſcribunt.

Probatur vigeſimo-primò Propoſitio ex Sancto Petro Damiani, ſermone 69. in Dedicatione Eccleſiæ: *Secundum Sacramentum*, inquit, *eſt Confirmationis. In Baptiſmate Spiritus datur ad veniam, hic ad pugnam. Ibi mundamur ab iniquitatibus: hic virtutibus præmunimur. Nonne in ſuperliminari fronte domus noſtræ terreſtris conſerrata manus ſacri chriſmatis imprimit unctionem? Nec quilibet tanti Myſterii legitur executor, ſed ſolus Epiſcopus, ſuper cujus caput fuſum eſt unctionis oleum, & cujus ditioni Sacerdotalis ſubditur multitudo. Baptiſmi gratiam omni homini, vel omni ſexui tradidit auctoritas Antiquorum. Confirmationis autem inſigne ſola Pontificalis perſona ſua vindicat dignitati. Inde eſt quòd Decretales paginæ & Sanctorum Patrum inſtituta decernunt, non eſſe differendam poſt Baptiſmum Sacramenti hujus virtutem; ne nos inermes inveniat fraudulentus ille conſertor; a quo nemo unquam nocendi inducias extorſit, Delibuti igitur utriuſque roris unguento; illo ſanati, conſortati iſto, ſecuriùs deſcendamus ad ſingulare certamen.* Sacramentum propriè dictum, Confirmationem eſſe ſignificat Petrus Damiani, quo Spiritus Sanctus datur ad pugnam; ipſamque in ratione Sacramenti comparat cum Baptiſmo. Unde colligere eſt, ipſum ſtrictè & æquè ſumpto Sacramenti nomine uſum eſſe, cùm hoc illud nomen ipſi tribuit: quamvis impropriè ſumat in eodem Sermone Sacramenti vocabulum, cùm illud transfert ad Eccleſiæ Dedicationem, ad inunctionem Regis, ad Canonicorum, Monachorum, Eremitarum, Sanctimonialium inſtituta vel benedictiones.

Probatur vigeſimo-ſecundò ex Arnolfo Bonævallis Abbate, in libro de Cardinalibus Operibus Chriſti, qui Sancto Cypriano olim adſcriptus eſt, Sermone de Unctione Chriſmatis, in quo hæc habet. *Hodie in Eccleſia cum cæteris unctionibus ad populum acquiſitionis ſanctificandum, in participationem dignitatis & nominis, ſacrum Chriſma conficitur: in quo mixtum oleo balſamum, Regiæ & Sacerdotalis gloriæ exprimit unitatem.* Et infrà: *Non hæc medendis corporibus unctio inſtituta; quia ſanctificatis elementis, jam non propria natura præbet effectum, ſed virtus divina potentiùs operatur, ſed adeſt veritas ſigno, & Spiritus Sacramento, ut & ipſis eorum efficientiis gratia dignitas pateat, & interiori homini quanta ex his detur auctoritas, deformi converſatione, & cœleſtibus moribus innoteſcat....... Ex hujus unctionis beneficio & ſapientia nobis, & intellectus divinitùs datur, conſilium, & fortitudo cœlitùs illabitur, ſcientia & pietas, & timor inſpirationibus ſupernis infunditur. Hoc oleo uncti cum ſpiritalibus nequitiis colluctamur, nec fœtoribus ſpuriis imbui poſſumus, qui balſami ſpiritalis odore fragramus.* Et infrà: *Nec tamen ceſſantibus his, quæ ritu antiquo inoleverant, cùm jam in populo Chriſtiano Circumciſio videretur damnabilis, & Sacrificia Idololatria imputarentur, unctionis Myſterium Religio Chriſtiana contempſit: ſed cæteris generali conſenſu Sanctorum damnatis, non ſolùm in Regibus & Sacerdotibus unctionis honor permanſit, ſed in omnem populum Catholicum effuſa eſt hujus gratiæ plenitudo; ut ſicut Chriſtus a Chriſmate dictus eſt, eo quod ſingularis excellentiæ oleo unxerit eum Deus: ita & participes ejus quotquot ſunt, conſortes ſint tam unctionis, quàm nominis.* Cum unctioni virtutem divinam gratiæ operatricem tribuit, eamque Sacramentum vocat cui Spiritus adeſt, quo ſeptiformis Spiritus traditur, quo denique roboramur ad colluctandum cum ſpiritalibus nequitiis, manifeſtum eſt ipſum Confirmationis Sacramentum ſpectare.

§. XX.

Eugenii IV. & Synodi Tridentinæ auctoritas, eorundem loco additur.

Probatur ultimò ex Eugenio IV. in Decreto Inſtructionis Armenorum, ſeptem novæ legis Sacramenta & inter ea Confirmationem enumerante, & ex Concilio Tridentino Seſſione 7. Canone 1. ita decernente: *Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum, otioſam cæremoniam eſſe, ac non potiùs verum & proprium Sacramentum; aut olim nihil aliud fuiſſe quàm Catecheſim quandam, qua adoleſcentiæ proximi, fidei ſuæ rationem coram Eccleſia exponebant, anathema ſit.*

§. XXI.

Solvitur objectio, quam ex Eccleſiæ Græcæ ſententiâ informat Dallæus.

Objicit Dallæus tum libro 2. de Confirmatione cap. 17. tum l. 2. de Cultibus Latinorum religioſis c. 33. Græcam Eccleſiam Confirmationem in numero Sacramentorum non cenſere. Quod probat primò ex Euchologio, in quo non duo diverſa ſunt Baptiſmi & Chriſmationis Officia, ſed unum & idem cui titulus eſt, *Ordo ſancti Baptiſmatis.* Ergo

Digitized by Google

Ergo ad Ordinem, ſeu ad Officium Baptiſmi pertinet, quæcumque in ea tractatûs parte, ſive in eo capite traduntur, inter quæ occurrit chriſmatio. *Et poſt orationem*, inquit Euchologium, *baptizatum Sancto Unguento ungit, crucis ſignum faciens in fronte, & in oculis, & in naribus, & in utraque aure, & in pectore, & manibus, & pedibus, dicens: Signaculum doni Spiritûs Sancti. Amen.* Itaque cùm Græci nullam præter hanc, aliam chriſmationem vel habeant, vel agnoſcant: hanc verò ad Baptiſmum pertinere vel ipſe hic, in quo occurrit baptiſmatis ritus evidentiſſimè doceat; illud poſtremò fatendum eſt nullum apud eos eſſe ab ipſo baptiſmali ritu diverſum Sacramentum.

Secundò id probat Dallæus ex eo quòd Græci neminem ad Menſam Domini admittendum putent, qui idem non fuerit chriſmatus. Atqui hoc apud omnem Eccleſiam valet, valuitque ſemper, ut nihil hominem ritè baptizatum a ſacra Communione arcere poſſit, niſi vel admiſſum poſt Baptiſma crimen pœnitentiâ dignum, vel certè tenerior ætas. Inde apud Latioos, quibus chriſmatio aliud a Baptiſmo Sacramentum eſt, communicantur baptizati, etiam non confirmati. Cum ergo apud Græcos nemo ad Communionem admittatur non chriſmatus, liquet eos chriſmationem, pro parte, vel ritu Baptiſmi habere.

Tertiò id ex eo probat Dallæus, quòd Græci ex quacumque Hæreſi converſos chriſmant: iſque eorum mos, non poſteriorum Græcorum eſt error, ſed perpetuus jam inde a vetuſtiſſimis temporibus Orientalis Eccleſiæ uſus. Cum ergo Latinæ Chriſmationis Sacramentum iterari, non magis quàm ipſum Baptiſmum, fas ſit; vel cæci vident, idem cum Latinorum Confirmatione neque tunc eſſe, neque verò unquam fuiſſe illam Græcorum unctionem, cujus iterandæ, & poſt apoſtaſiam, vel hæreſim ad Eccleſiam redeuntibus de novo conferendæ, nulla unquam Græcis religio fuit.

Quartò. Idem ex eo probat Dallæus, quòd hæc unctio apud Græcos a Presbytero & nunc miniſtratur, & ſemper miniſtrata eſt, cùm Latinorum chriſmationem non ab alio, quàm ab Epiſcopo, conferri fas ſit: Cum enim Miniſter Sacramenti de ejus eſſentia ſit, ut valere niſi a legitimo Miniſtro collatum non poſſit; apparet Græcorum chriſmationem, utpote a Miniſtro legitimo minime collatam, vere Latinorum Sacramentum (ſi quod re vera eſſet, quale ab iis fingitur) nequaquam eſſe poſſe.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem primam, fateor in Officio Baptiſmatis Confirmationis ritum contineri, quia eſt a Baptiſmo indivulſa, & poſt illud continenter adminiſtratur: ſed hinc nego rectè colligi quòd non ſit diſtinctum a Baptiſmo Sacramentum. Imò diſtinctum eſſe probat Oratio quam *Peracta Baptiſmi actione* (ut habet Euchologium) *& poſtquam indutus fuerit Neophytus, adjicit Sacerdos ſacrum adminiſtraturus Unguentum:* quæ Oratio Confirmationis forma eſt apud Græcos. Sic autem habet: *Benedictus es Domine Deus omnipotens, Fons bonorum, Sol Juſtitiæ, qui per Unigeniti Filii tui & Dei noſtri apparitionem, velut Sol ſalutis iis qui in tenebris erant, illuxiſti, & nobis indignis beatum purgationem in vivifica Unctione contuliſti, qui & nunc recens illuminatum ſervum tuum per aquam & Spiritum, peccatorum ſponte utque etiam indeliberatè commiſſorum remiſſione et conceſſâ regenerare voluiſti; ipſe, Domine Rex omnium benignè, ſignaculum doni Sancti & omnipotentis, & adorandi tui Spiritus, & ſancti Corporis, & pretioſi Sanguinis Chriſti tui Communionem ei largire, in ſanctitate tua cuſtodi illum, in vera Fide confirma,* &c. Signaculum doni Spiritus Sancti, unctione chriſmatis tribuendum, quò in Fide confirmentur Neophyti, ipſis non adprecatur Eccleſia Græca, niſi poſtquam regenerati ſunt & illuminati per aquam & Spiritum. Confirmationem itaque non cenſet eſſe Baptiſmi cæremoniam. Præterea, eodem modo precatur Deum, ut ei *Signaculum doni Spiritus Sancti, & Communionem ſancti Corporis & pretioſi Sanguinis Chriſti largiatur.* Ut igitur nemo dixerit, Corporis & Sanguinis Chriſti Communionem, ritum fuiſſe merum Baptiſmi, quamvis ſtatim ea poſt Baptiſmum Neophyti donarentur: ita nemo partium ſtudio non occupatus & præjudiciis omnibus liber, negaverit Signaculum doni Spiritûs Sancti Sacramenti a Baptiſmo diverſi rem eſſe.

Præterea, ex Euchologio Cryptoferratenſi Beſſarionis clarum eſt, Confirmationem ad Baptiſmum non pertinere, ſiquidem hanc adminiſtrare dicitur *Patriarcha exutus ornatu Baptiſmatis. Tum vadit ad Sanctum Petrum: & Cantore dicente; Quotquot in Chriſto baptizati eſtis; Unguento ſancto baptizatos ungit, faciens ſignum Crucis in fronte, oculis, naribus, ore, & duabus auribus, dicens: Signacalam doni Spiritûs Sancti.* Qui Baptiſmatis ornatu exutus, mutato etiam loco, baptizatos ungit, planè ſignificat illam, quam adminiſtrat, Unctionem, ritum Baptiſmatis non eſſe.

Idem conſtat ex Barberino ſancti Marci Euchologio, in quo hæc habentur: *Poſtquam vero baptizatus fuerit, dicit Cantor: Beati quorum remiſſæ ſunt,* &c. *Tum verò Diacono faciente orationem: precatur Sacerdos hoc pacto: Benedictus es Domine,* &c. *& oratione hac peracta, dicit, Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, Et Unguento ſacro baptizatos ungit Sacerdos, facitque ſignum Crucis in fronte, oculis, naribus, ore, & duabus auribus dicens: Signaculum doni Spiritûs Sancti.*

Similia ſunt quæ leguntur in alio Euchologio MS. ejuſdem Eminentiſſimi Cardinalis. *Baptizatis omnibus, tertiò cantat: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates; & dicit verſum, & Deo laudes perſolvit. Diaconus, Dominum precemur; Sacerdos orationem, Benedictus es Domine,* &c. *& reſponſo, Amen, digreditur Patriarcha, vel Pontifex ad Veſtiarium, & Cantore dicente: Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: baptizatos Unguento ſacro Sacerdos ungit: faciens Crucis ſignum primo in fronte, dicens: Signaculum doni Spiritus Sancti. In oculis dicens, Unctio Spiritus Sancti. In auribus dicens, Unctio participationis vitæ æternæ. In manuum volu interiore dicens: Unctio Sancti Chriſti Dei, & ſignaculum infidèis liberum. In corde tandem, Complementum doni Spiritus Sancti, thorax Fidei & veritatis.*

Denique quòd Græci Confirmationem verum eſſe Sacramentum agnoſcant, eademque ſit circa hoc caput, Orientalis Occidentaliſque Eccleſiæ doctrina, certum eſt ex Simeone Theſſalonicenſi, in libris de Sacramentis, ex Mattheo Blaſtare in Nomocanone, ex Jeremia Patriarcha in ſua Catholica Reſponſione, ex Gabriele Philadelphiæ Antiſtite, Germano in Actis Synodalibus, quæ Euchologium MS. Allatianum exhibet, ac doctiſſimus Goartius noſter laudat; Neophyto Rhodino in Synopſi Doctrinæ Chriſtianæ, Catumſyrito in Elenchis, & aliis. Sed luculentiſſimè id probatur ex Synodo Bethleemitica anno Chriſti 1672. ſub Doſitheo Patriarcha Hieroſolymitano celebrata cap. 15. quo Eccleſiæ Græcæ Fidem ac doctrinam de Chriſtianis Sacramentis exponunt Patres. *Credimus*, inquiunt, *eſſe in Eccleſia legis novæ Sacramenta, eaque ſeptem, nec minorem majo-*

rem-

remve in Eccleſia Sacramentorum numerum admittimus: ſiquidem Hæreticorum dementia fœtus eſt, alius Sacramentorum numerus, quàm ſeptenarius. Non enim minùs, quàm cætera Catholicæ fidei dogmata, ſeptenarius iſte Sacramentorum in Evangelio ſtatuitur numerus, & ex ipſo colligitur. Ac primò quidem Baptiſmi Sacramentum Dominus tradidit, quando dixit. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. *Confirmationis verò, ſeu balſami ſacri, & ſancti chriſmatis, cùm dixit: Vos autem ſedete in Civitate Jeruſalem, quoadusque induamini virtute ex alto. Hac autem, Spiritu Sancto ſupervenìente, ſunt induti, cujus quidem adventum ſignificat Confirmationis Sacramentum. De quo & Apoſtolus Corinth. cap.1. & apertiùs per Dionyſium Areopagitam diſputavit.*

Ad ſecundam prnbationem reſpondeo, Græcos arcere a ſacra Communione non confirmatos, non quòd arbitrentur Baptiſmi ritum illam eſſe: Et cur enim a Sacra Menſa regeneratos arcerent, quibus mera & extrinſeca Baptiſmo cærimonia deeſſet? Sed quòd Eccleſiæ Orientalis Diſciplinâ ſancitum ſit, & uſu firmatum, ut Confirmatio ante Euchariſtiam conferatur, ſicut conferebatur olim & in Occidentali.

Ad tertiam probationem reſpondeo, Græcos unctione quidem chriſmatis redivivos ab hæreſi homines recipere, ſed eam unctionem Confirmationem eſſe nego.

De Chriſmatione Hæreticorum ad Eccleſiam redeuntium; an ſit Confirmatio: adeoque an Sacramentum iſtud iteretur?

Contrà: Ubi eadem eſt materia, eadem forma, idem effectus, idem eſt Sacramentum, vel ſi unus eorum rituum Sacramentum non eſt, nec alter inter Sacramenta cenſeri debet. Sed unctionis qua unguntur Neophyti, & qua Hæretici ad Eccleſiam redeuntes ſuſcipiuntur, una materia eſt, ſcilicet chriſma; una forma, ſcilicet Oratio, & hæc verba, *Signaculum doni Spiritus Sancti*; idem effectus, ſcilicet gratia Spiritus ſeptiformis, quæ ſuper utroſque invocatur: ergo vel unctio Hæreticorum ad Eccleſiam redeuntium Sacramentum eſt, vel unctio Neophytorum eſt ex numero Sacramentorum expungenda.

Probatur minor ex Concilio Conſtantinopolitano 1. Canone 7. qui ſic habet: *Eos qui recta fidei adjiciuntur, recipimus ſecundùm ſubjectam hic conſequentiam & conſuetudinem. Arianos quidem & Macedonianos, & Sabbatianos, & Novatianos, & Theſſareſdecatitas, & Apollinariſtas recipimus, dantes quidem libellos, & omnem hæreſim anathematizantes .... Et ſignatos, ſive unctos primùm ſancto chriſmate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures. Et eos ſignantes dicimus, Signaculum doni Spiritus Sancti.*

Nec ullius roboris eſt Arcudii reſponſio, dicentis, Canonem de Hæreticis non confirmatis intelligendum eſſe, nimirum de Novatianis, de quibus Theodoretus lib. 3. Hæreticarum Fabularum cap.5. ait: *Iis quos baptizant, ſanctiſſimum chriſma non præbent. Quapropter eos qui ex hac hæreſi corpori Eccleſiæ conjunguntur laudatiſſimi Patres inungi præceperunt.* Probabilis enim eſſet ea reſponſio, ſi de Novatianorum duntaxat ſuſceptione Synodus decerneret; ſed cùm aliorum Hæreticorum de reconciliatione loquatur, quos pariter Confirmatione caruiſſe veriſimile non eſt, & nullum inſtituat in illis ſuſcipiendis diſcrimen qui Baptiſmum extra Eccleſiam accepiſſent, & qui Baptiſmo, adeòque & Confirmatione, quæ ſimul primis illis temporibus adminiſtrabatur, in Eccleſia Catholica acceptis, ad Hæreticos defeciſſent; liquet Synodum ritum præſcripſiſſe, quo omne Hæreticorum ritè baptizatorum genus reciperetur in Eccleſiam.

Confirmatur ex Canone Methodii Patriarchæ Conſtantinopolitani: *De iis qui abnegarunt, ſecundùm diverſas perſonas & ætates, & ad Orthodoxam veramque Fidem revertuntur.* Poſt varias enim Orationes hæc habentur: *Et ſacro Unguento accepto, ſecundùm baptizatorum conſuetudinem, illum inungit, Crucis ſigno expreſſo in fronte, & oculis, & naribus, & ore, & duabus auribus, & manibus, & pectore, & ſcapulis, & genubus dicens Sigillum doni Spiritus Sancti.* Tum ſubjungitur Oratio in qua dicitur hominem ab hæreſi redivivum *Spiritus Sancti fragrantiâ per hujus unguenti unctionem dignum habitum.* Eadem itaque unctio eſt, & fuit olim, qua recipiuntur apud Græcos Hæretici, & qua Neophyti confirmantur; eademque utriuſque materia, forma eadem, idem effectus.

Nec in Oriente ſolùm, verùmetiam in Occidente ſic ſuſcipi Hæreticos ad Eccleſiam redeuntes mos erat, ut conſtat ex Concilio Arelatenſi II. Canonibus 16. & 17. Cùm enim in priori decreviſſet, *Photiniacos, ſive Paulianiſtas, ſecundùm Patrum ſtatuta baptizari oportere*; Canone ſequenti ſic ſtatuit: *Bonoſiacos autem ex eodem errore venientes, quos ſicut Arianos baptizari in Trinitate manifeſtum eſt, ſi interrogati fidem noſtram ex toto corde confeſſi fuerint, cum chriſmate & manus impoſitione in Eccleſia recipi ſufficit.*

Idem conſtituerat Synodus Arauſicana I. Canone 1. *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi Catholici eſſe deſiderant, ſi deſit Epiſcopus a Presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignari placuit.*

Idem in Concilio Epaonenſi cap.16. ſancitum eſt. *Presbyteris*, inquit, *propter ſalutem animarum quam in cunctis optamus, deſperatis, & decumbentibus Hæreticis, ſi converſionem ſubitam petant, chriſmate permittimus ſubvenire. Quod omnes converſuri, ſi ſani ſiunt ab Epiſcopo noverint expetendum.*

Ejus moris variis in locis meminit Sanctus Gregorius Turonenſis; libro enim 2. Hiſtoriæ Francorum, cap.31. de Converſione Lanthildis ſororis Clodovæi hæc ſcribit: *Converſa eſt & alia ſoror ejus Lanthildis nomine, quæ in hæreſim Arianorum dilapſa fuerat, quæ confeſſa æqualem Filium Patri & Spiritui Sancto, chriſmata eſt.* Et lib.4. cap.27. de Atanagilde Regis Hiſpaniæ filia, quam Sigibertus in matrimonium duxit, hæc habet: *Et quia Arianæ legi ſubjecta erat, per prædicationem Sacerdotum, atque ipſius Regis commonitionem converſa Beatam in unitate confeſſa Trinitatem, credidit, atque chriſmata eſt, quæ in nomine Chriſti Catholica perſeveravit.* Et cap.28. de Galſuintha ejuſdem Reginæ ſorore, quam Chilpericus uxorem duxit: *Jam enim*, inquit, *in lege Catholica converſa fuerat, & chriſmata.* Et lib.5. cap.39. de Hermenigildo Leuvigildi Regis Hiſpaniæ filio, & Ingunde illius uxore hæc habet: *Cœpit Ingundis prædicare viro ſuo, ut relictâ hæreſis fallaciâ, Catholicæ legis veritatem agnoſceret. Quod ille diu refutans, tandem commotus eſt ad legem Catholicam: ac dum chriſmaretur, Joannes eſt vocitatus.*

Non eadem erat Romanæ & finitimarum Eccleſiarum, Sancti Gregorii Magni temporibus, in recipiendis Hæreticis Diſciplina; ſed tamen ea ætate Ariani chriſmate ungebantur in Orientalibus Eccleſiis, cùm ab hæreſi redibant. De his lib. 9. Epiſtolâ 61. ad Quirinum & cæteros Epiſcopos Iberiæ ita ſcribit: *Ab antiqua Patrum inſtitutione didicimus, ut qui apud hæreſim in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut unctione chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione Fidei, ad ſinum matris Eccleſiæ revocentur. Unde Arianos per impoſitionem manus Occident, per unctionem verò ſancti Chriſmatis ad ingreſſum ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ Oriens reformat. Monophyſitas verò, & alios, ex*

ſola

ſola Confeſſione recipit: quia ſanctum Baptiſma, quod ſunt apud Hæreticos conſecuti, tunc in eis vires emundationis recipit, cùm vel illi per impoſitionem manus Spiritum Sanctum acceperint, vel iſti, propter profeſſionem veræ Fidei, ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ viſceribus fuerint uniti.

At Siricii ætate, non chriſmatione ſola; ſed etiam Epiſcopali manus impoſitione, cum invocatione ſeptiformis Spiritus, homines ab hæreſi redivivi, æquè in Orientali, ac in Occidentali Eccleſia recipiebantur, ut teſtatur ipſe in Epiſtola ad Himerium Taraconenſem Epiſcopum, cap. 1. quo Arianos iterum baptizari vetans, addit: *Quos nos cum Novatianis, aliiſque Hæreticis, ſicut in Synodo conſtitutum eſt, per invocationem ſolam ſeptiformis Spiritus, Epiſcopalis manus impoſitione, Catholicorum conventui ſociamus, quod etiam totus Oriens, Occidenſque cuſtodit.*

Is reconciliandorum Hæreticorum ritus longè antea conſtitutus fuerat in Concilio Arelatenſi I. cap. 8. quo jubetur ut Hæreticis, qui in Trinitate baptizati ſunt, ab hæreſi redeuntibus, *Manus tantùm imponatur ut accipiant Spiritum Sanctum.* Cum igitur manus impoſitio & chriſmatio adhibitæ Hæreticis converſis cum invocatione ſeptiformis Spiritus Sancti, Sacramentorum loco & numero nuſquam habitæ ſint, ſequitur nec unctionem & chriſmationem Neophytorum, cum ejuſdem Sancti Spiritus invocatione, Sacramentum eſſe, nec cenſeri debere: aut Sacramentum Confirmationis iterari.

Reſpondeo, nego minorem. Licèt enim in ſuſceptione Hæreticorum ad Eccleſiam Catholicam redeuntium, Chriſmatio & manus impoſitio, quæ ſunt adæquata Confirmationis materia, occurrerent, non tamen illa manuum impoſitio & chriſmatio erant confirmatoriæ, ſed reconciliatoriæ duntaxat; quia formula Orationis diverſa omnino erat. Id ex Euchologiis compertum eſt, in Oratione enim quæ forma eſt Confirmationis, invocatur Spiritus Sanctus ad robur, *Qui recens illuminatum ſervum ſuum in vera Fide confirmet, & a maligno, omnibuſque ejus aſtutiis illum eruat.* In receptione verò Hæreticorum, invocatur Spiritus Sanctus ad remiſſionem peccati hæreſeos, ad baptiſmalis gratiæ, vel ſuſpenſæ, vel extinctæ ſuſcitationem, ad agnitionem veritatis, ad conjunctionem cum cæteris Eccleſiæ membris, & ad dignam Myſteriorum participationem, ut videre eſt in Orationibus quæ in Euchologio habentur. Harum una ſic habet: *Ipſe benigne Domine, ſervum tuum iſtum, rationalis ovilis Chriſti tui ovem, inimicorum impiorum captivitate redemptum reſpice: & quamvis puerili inſcitia, aut tyrannica vi, mores eorum imitatus fuerit, nunc tamen populi tui congregationi reſtitui permitte, virtute & operatione Sancti tui Spiritus mentem ejus irradia, ut ſalutaris Baptiſmatis ſcintilla in ejus anima inſidens & relicta, aura gratiæ ventilata, ſpiritualiter rurſum accendatur, & impreſſum ei ſigillum, in ejus corde & cogitationibus, per crucis Chriſti tui ſignationem, per ſpem in te, & veritatis agnitionem, evidentiùs appareat, ut te ſolum verum & Patrem, & Unigenitum Filium tuum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & Sanctum tuum Spiritum agnoſcat, & veneretur. Sanctæ tuæ Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ illum conjunge; Gentilis omnis impietatis citum ab ejus mente abſterge, in mandatis & præceptis tuis ut dignè ambulet, illum dirige, & Sanctorum tuorum Myſteriorum indemnata ſumptione dignum redde, & in futura vita cœleſtis regni participem illum oſtende.*

Altera Oratio, quam unctione perfecta ſuper caput Hæretici converſi recitat Sacerdos, eſt hujuſmodi: *Domine Deus omnipotens, qui per Sanctiſſimi tui Spiritus miſſionem, gratiâ diſcipulos tuos repleviſti, ſervum etiam tuum hunc ab erroris via revocatum, & ad fidem tuam reductum, & Sancti tui Spiritus fragrantiâ per hujus unguenti unctionem dignum habitum, in tua ſanctitate cuſtodi: da ei ſecundùm voluntatem tuam ambulare, illumque tremendis tuis Myſteriis frui, & rectam ſemper in te fidem ſervantem, regnum cœleſte promereri concede.* Ex quibus patet, diverſam longè Orationem eſſe, quæ ſuper Hæreticos reconciliandos funditur, & unctionis, ſive manuum impoſitionis illis adhibitæ comes eſt, ab ea quæ Spiritum ſeptiformem ſuper Neophytos invocat. Porro Oratio Confirmationis forma eſt, non verò illa verba, *Signaculum doni Spiritus Sancti*, quæ ad ſignificandam duntaxat illius unctionis ſanctitatem, & ad excitandam Fidelium illam recipientium pietatem proferuntur: ſicut cùm olim Chriſtianis porrigebatur Communio, præmittebantur illa verba: *Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti*, ad veritatem rei contentæ declarandam, ad excitandam reverentiam ſuſcipientis, ad exigendam & erigendam ejus fidem, qui propterea ſubjungebat, *Amen.* Quantumvis igitur unctio & manus impoſitio redivivis ab hæreſi hominibus adhibeantur, non iteratur in iis Confirmatio: quia cùm hi peraguntur ritus, Oratio quæ Confirmationis forma eſt, non profertur.

Idem Reſpondeo ad Canonem Methodii, & addo, Eccleſiam unctione vel manus impoſitione, cum his etiam verbis, *Signaculum doni Spiritus Sancti*, qui ritus Confirmationis Sacramento videntur affines, hæreticos ſuſcepiſſe, ut Confirmationis gratiam, vel ab hæreticis Epiſcopis quibuſcum communicaverant, & prave ſenſerant, non acceptam; vel eorum defectione ab Eccleſia deperditam, & extinctam, quodammodo compenſaret, aut excitaret. Quod tamen ita intelligi nolim, ut ille ritus ex ſe, propriaque virtute ad gratiam renovandam valeat: ſed quòd vel Eccleſiæ precibus, vel Sacerdotis meritis, vel converſi hominis humilitate, vel tandem pœnitentiæ ſimul ſemper adjunctæ vi & potentiâ, infidelitatis defectus omnis reſarciatur, & remoto obice, Baptiſmatis, Confirmationiſque gratia conferatur, aut quadantenus reparetur amiſſa. Sicut ergo non iterabatur Baptiſmus apud Græcos, cùm puerum qui a Chriſtiana & Catholica fide, ſive metu, ſive ignorantiâ defeciſſet, lavabant, & poſt lavacrum, linteo accinctum chriſmate inungebant, ut ſolent inungi qui baptizantur, & veſtibus novis induebant, ut recens illuminatos (ut habet laudatus magni Methodii Canon:) Sed hunc ritum Baptiſmo nonnihil ſimilem uſurpabat Eccleſia Græca, ut baptiſmalem innocentiam pueris illis, necnon hujus cærimoniæ ſpectatoribus univerſis in memoriam revocaret, quam defectio ab Eccleſia extinxerat, quamque reditus ad Eccleſiam & ſincera Fidei Catholicæ profeſſio, quodammodo renovabat. (Hinc Hæretici quicumque ad Eccleſiam redeuntes, decem aut quindecim dierum jejunio purgati, & orationibus mane & veſpere, more Catechumenorum expiati, *Coram Sancti Baptiſmatis piſcinâ*, errores ejurabant, Fideique Profeſſionem emittebant: deinde ungebantur chriſmate, ſicut & recèns illuminati, Communione donabantur; illiſque prohibebatur carnis eſus & vultus ablutio, idemque præſcribebatur vivendi ordo & modus qui recens baptizatis: & tandem octava die abluebantur]. Sicut, inquam, illi ritus quamvis Baptiſmo nonnihil affines, ſuper Hæreticos ad Eccleſiam converſos celebrati, Baptiſmi iterationem non probant: ita nec iterationem probant Confirmationis illi ritus unctionis, vel impoſitionis manuum, ſuper homines ab hæreſi redi-

redivivos, cùm in Orientali, tum in Occidentali Eccleſia repetiit.

Ad quartam Dallæi probationem, reſpondeo Chriſmationem Confirmatoriam Neophytorum in Eccleſia Græca conferri a Presbytero ut a Miniſtro extraordinario, & qui non proprio jure, ſed demandata ſibi a Patriarchis & Epiſcopis poteſtate, connivente etiam Romana Eccleſia & Summo Pontifice, ſacrum illud obeat miniſterium: in Eccleſia verò Latina conferri ab Epiſcopo, ut ab ordinario Miniſtro. Cæterum nec ſemper Eccleſia Græca Confirmationis adminiſtrationem permiſit Presbyteris (ut conſtat ex Sancto Chryſoſtomo ſupra laudato) nec ſolis Epiſcopis illam ita arrogat Eccleſia Latina, ut Presbyteris eam concedi poſſe neget ceu extraordinariis Miniſtris: cùm id & Eugenius IV. in Decreto pro Inſtructione Armenorum, & Tridentini Patres evidenter ſupponant, eamque poteſtatem Sanctus Gregorius Magnus Sardiniæ Presbyteris aliàs conceſſerit.

Presbyter Confirmationis Miniſter extraordinarius.

Porrò Presbyterum ſimplicem eſſe extraordinarium Confirmationis Miniſtrum, præter hæc momenta, alia quoque graviſſima probant. Primò Auctor Commentariorum in Epiſtolas Sancti Pauli B. Ambroſio olim adſcriptorum qui in c.4. Epiſtolæ ad Epheſios ita ſcribit. *Denique apud Ægyptum Presbyteri conſignant, ſi præſens non ſit Epiſcopus.* Idem teſtatur Auctor Quæſtionum in Vetus & Novum Teſtamentum, apud S. Auguſtinum Quæſt.101. *In Alexandria*, inquit, *& per totam Ægyptum, ſi deſit Epiſcopus, conſecrat Presbyter.* Ubi Conſecrationis vocabulum conſignationem, ſeu Confirmationem; non Euchariſtiæ celebrationem ſignificat (quod contendit Hammondus.) Nam illa conſecrandi poteſtas per totam Ægyptum, laudato Quæſtionum in utrumque Teſtamentum loco, ut res Ægypti Eccleſiis ſingularis & propria commemoratur. At poteſtas Euchariſtiam, abſente Epiſcopo, conficiendi, non in Ægypto ſolùm, ſed in omnibus orbis Chriſtiani Provinciis, omnium ſemper fuit communis Presbyterorum. Hanc ergo conſecrandæ Euchariſtiæ poteſtatem nequaquam intellexit laudatus Auctor, cùm dixit, apud Ægyptum Presbyteros conſecrare, ſi deſint Epiſcopi. Hanc Alexandrinæ Eccleſiæ diſciplinam Sanctus Hieronymus ſpectaſſe videtur, cùm ait: *Quid facit, excepta Ordinatione, Epiſcopus, quod non faciat Presbyter?* Ubi cùm ſolam Ordinationem Presbyteris adimit, cæteras ſacri Myſterii partes, adeoque & ipſam confirmandi poteſtatem cum Presbyteris communicari aliquando, non obſcurè ſignificat.

Secundò. In Eccleſia Græca Presbyteris demandatum fuiſſe Confirmationis miniſterium, etiam ante Photianum Schiſma, probat Epiſtola ſecunda Encyclica Photii ad Orientis Patriarchas data, qua inter cætera crimina, quorum Latinos Epiſcopos in Bulgariam a Romano Pontifice miſſos, poſtulat, hoc disertè urget, quòd chriſmatos a Presbyteris Græcis iterata chriſmatione conſignaverint. *Chriſmate*, inquit, *inunctos per Sacerdotes denuo chriſmate inungere non exhorruerunt, cùm ſe Epiſcopos prædicarent, & Presbyterorum chriſma inutile quiddam ac fruſtra factum comminiſcerentur. An talem quis inſaniam fando unquam audivit, quam non exhorruere inſani iſti factitare; ut ſemel unguento ſacro delibatos, rurſus inungerent, & auguſta illa divinaque Chriſtianorum Myſteria in bene longas nugas, & riſum ludibriumque converſa proculcarent?*

Pergit Photius ibidem. *Porro ſapiens & egregium eorum reſponſum, qui revera ſunt Sacrorum Myſteriorum immanes, hoc eſt: Non enim*, inquiunt, *licet Sacerdotibus eos, qui ſacro Baptiſmate initiantur, Unguento ſanctificare: Solis enim Pontificibus hoc lege datum eſt. Unde hæc lex? Quis auctor? Quis Apoſtolorum? An Patrum? An ex Synodis aliqua? Sed ubi & quando habita? Et quorundam confirmata ſententiis? Non licet Sacerdoti eos, qui baptizantur, conſignare. Igitur neque omnino baptizare, neque Sacra facere: ut tibi Sacerdos, non jam dimidiatus, ſed totus ad profanum ſtatum redigatur. Conficit Sacerdos Dominicum Corpus & Chriſti Sanguinem, & hoc jam olim initiatos ſanctificat. Quomodo non ſanctificat unguenti inunctione eos qui jam initiantur? Baptizat Sacerdos donum baptizato expiatorium perficiens: quomodo cujus purgationis ſive purificationis ipſe auctor, & conſummator eſt, ejus illi cuſtodiam atque ſignaculum eripies? Verùm ſi ſignaculum ei eripis, ne illud quidem ei concede ut Donum miniſtret, vel quemquam eo ſanctificet; ut nudis nominibus exornatus tuus Sacerdos, te quoque ejuſdem cum ipſo chori Coryphæum & Epiſcopum oſtendat.*

Idem probant Annales Bertiniani ad annum Domini 867. Et ex iis Flodoardus lib.3. Hiſtoriæ Remenſis Eccleſiæ cap.7. referentes Nicolaum Romanum Pontificem *Hincmaro & Epiſcopis in regno Caroli Calvi conſtitutis Epiſtolam tranſmiſiſſe, innoteſcentem, Græcorum Imperatores Michaëlem & Baſilium, ſed & Orientales Epiſcopos, calumniari ſanctam Romanam Eccleſiam, imò omnem Eccleſiam quæ Latina utitur linguâ, quia jejunamus in Sabbatis, quòd Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere dicimus; quia Presbyteros ſortiri conjuges prohibemus; & quoniam eoſdem Presbyteros chriſmate linire baptizatorum frontes inhibemus.*

Tertiò id probatur ex Ratramno Corbeienſi Monacho, qui juſſu Nicolai I. & Gallicanorum Epiſcoporum Græcis reſpondens libro 4.cap.7. ſcribit: *Nunc ad illud veniamus quod objicitur, quia penes Romanos baptizatorum frontes Presbyteri chriſmate non liniunt, quod objectum, ſicut & reliqua, magis levitate quàm ratione propoſitum eſt. Siquidem Eccleſiæ ſuæ conſuetudinem ſequentes, iſta proponunt, non aliquam divinæ legis auctoritatem.* Eccleſiæ itaque Græcæ conſuetudo erat ac Diſciplina, etiam ante Schiſma Photianum, quam Ratramnus, Eccleſiæ Latinæ nomine contra ipſos ſcribens non reprehendit, ut Presbyteri Confirmationis Sacramentum adminiſtrarent. Quod etiam ex Ænea Pariſienſi Epiſcopo lib. adversùs Græcos, in reſponſione ad quartam Objectionem colligitur.

Hanc Eccleſiæ Græcæ Diſciplinam Latina probavit Eccleſia, quoties pacem cum Græcis a Schiſmate reſipiſcentibus inivit, & maximè in Concilio Lugdunenſi II. ſub Gregorio X. & in Florentino ſub Eugenio IV. ſiquidem illos cum omnibus ritibus ſuis recepit. Nam in Florentina quidem Synodo propoſuerat Græcis Eugenius 11. quæſtiunculas. Inter cæteras ſexta ordine erat: *Quare Pontifices non inungunt ſacro chriſmate, ſed Sacerdotes, cùm hoc Pontificibus ſit datum? Quæ a Latinis objecta*, inquit Concilium, *Mitylenenſis Præſul legitimè ac ſecundùm Canones omnia diſſolvit, præterquàm duo, videlicet ſeparationem Matrimonii quoad vinculum, & creationem Patriarchæ extra Conſtantinopolim.*

Quod autem Presbyteris a tot retro ſæculis Eccleſia Græca conceſſit Confirmandi Miniſterium: idem aliquoties indulſit quibuſdam e ſuis Eccleſia Romana, quod non Sancti Gregorii duntaxat factum; ſed recentiora exempla evincunt. Scilicet Hadrianus VI. anno 1521. die 25. Aprilis, petentibus Fratribus Galapione, & Franciſco de Angelis, conceſſit ut in Indiis & Regionibus in quibus non erant Epiſcopi, Sacerdos Regularis ex Ordine Minorum, chriſmate ab Epiſcopo conſe-

crato

Digitized by Google

erato confirmare poſſet. Authenticum iſtius Privilegii exemplar in Cœnobio Hiſpalenſi Sancti Franciſci aſſervari teſtatur Vvadingus in Annalibus Fratrum Minorum. Præterea, Pater Ludovicus Fonſeca Societatis Jeſu Sacerdos affirmavit Arcudio coram plurimis Gymnaſii Græcorum in Urbe alumnis, anno 1503. ſe in Braſilica ora Sacramentum Confirmationis adminiſtrare ſolitum auctoritate Pontificia, vi Diplomatis quod illis in partibus aſſervabatur, ut refert Arcudius ipſe lib. 2. de Confirmatione cap. 15.

Dices, Græcos Presbyteros ordinario jure Confirmationis Sacramentum adminiſtraſſe: ſiquidem quo jure Baptiſma conferebant, & Euchariſtiam conſecrabant, eodem jure Neophytos chriſmate conſignabant, ut ex Epiſtola Photii colligere eſt.

Reſpondeo, nego antecedens. Nec Photii ratiocinium admitto, quod nimis probat, ut Scriptoribus partium ſtudio abreptis frequenter contingit. Enimverò Græci hiſce in contentionibus ad ordinarii extraordinariique Miniſterii diſtinctionem non attendebant; ſed Eccleſiæ dumtaxat ſuæ mores vindicabant & Diſciplinam, ſtylo quidem petulantiori, & rationibus vehementioribus, pluſque probantibus quàm par eſſet, adeoque non conſentaneis veritati.

Dices, Latini Epiſcopi confirmatos a Græcis Preſbyteris Chriſtianos iterum confirmarunt, non ſolùm Photii temporibus, ut ex illius Epiſtola certum eſt, ſed etiam paulò ante Florentinam Synodum, ut conſtat ex Gregorio Protoſyncello, qui huic Synodo interfuit, & ſubſcripſit, in Epiſtola Encyclica adversùs Marcum Epheſium. Exiſtimarunt itaque Epiſcopi Latini, Græcos Preſbyteros Confirmationis Sacramentum, nequidem extra ordinem, adminiſtrare poſſe.

Reſpondeo, Latinos Antiſtites in facto erraſſe, & arbitratos fuiſſe, Græcos Prsbyteros Confirmationis miniſterium uſurpare, illudque obire abſque ſuæ Eccleſiæ facultate.

Reſpondeo ſecundò, Photii temporibus potuiſſe repeti Confirmationem eorum, quos Presbyteri a Photio ordinati, ex ipſius mandatis & conceſſione confirmaverant, cùm Patriarcharum legitimorum facultas neceſſaria ſit Presbyteris ad ſacrum iſtud Miniſterium obeundum. Photius autem non erat legitimus Patriarcha, ſed adulter, utpote in Conſtantinopolitanam Sedem vivente Sancto Ignatio, ex Laicorum Ordine, conculcatis Canonibus intruſus.

Reſpondeo denique, ante Florentinam Synodum, qui Græcos iterum chriſmabant Epiſcopi, id propria præſumptione, non verò ex Latinæ Eccleſiæ ſententia præſtitiſſe. Quod ex Gregorio Protoſyncello in Epiſtola Apologetica adversùs Marcum Epheſium conſtat. *Latini*, inquit, *noſtros ungebant, & chriſmatos appellabant. Quod verò non ſecundùm rectam rationem iſta fierent, manifeſtum eſt. Etenim cùm iniremus concordiam, nullam rationem contra nos afferre poterant: ſed cùm Orthodoxi eſſemus, & rectè ſentiremus, ab Orthodoxis Orthodoxi judicati ſumus.*

Dices, Innocentium III. Pontificem Maximum prohibuiſſe Parochis Conſtantinopoleos Confirmationis adminiſtrationem. Gregorium IX. 1. Decretal. tit. 4. *de conſuetudine*, ſolum Epiſcopum agnoſcere Miniſtrum hujus Sacramenti; Innocentium IV. ad Epiſcopum Tuſculanum Sedis Apoſtolicæ in regno Cypri Legatum, qui ipſum de ritibus Græcorum conſuluerat, ſcribentem reſpondiſſe, *Solos Epiſcopos conſignare poſſe in frontibus baptizatos*. Clementem denique VIII. in Inſtructione ſuper ritibus Græcorum, Confirmationis Miniſterium ſolis Epiſcopis aſſerere.

Reſpondeo, Innocentium III. Latinis Parochis, non Græcis, prohibuiſſe ne Confirmationem adminiſtrarent. Tunc enim Latini Conſtantinopoli dominabantur. Id verba ipſius Innocentii ad Lucium Vicarium ſuum ſcribentis demonſtrant: *Mandamus*, inquit, *quatenus omnibus Latinis Preſbyteris apud Conſtantinopolim conſtitutis diſtrictè prohibeas, ne talia de cætero ſua temeritate præſumant.* Gregorius IX. Deceſſorum ſuorum Decreta referens, ſecundùm ea intelligendus eſt, licere ſcilicet ſolis Epiſcopis Confirmationis Miniſterium ut ordinariis Miniſtris. Innocentius IV. Decretum edidit, ut Græcos Cyprios ab uſu veteri revocaret, & ad Romanæ Eccleſiæ Diſciplinam adduceret, quæ Confirmationis adminiſtrationem Presbyteris paſſim non permittit. Sed hoc ejus Decretum promulgatum non eſt, nec executioni mandatum in Cypro Inſula, vel in aliis Græciæ regionibus. Clementis VIII. Inſtructio ſpectat dumtaxat Græcos Preſbyteros in Latina Eccleſia degentes, & Latinis Epiſcopis ſubditos, quibus abſque Romani Pontificis conceſſione adminiſtrare Sacramentum Confirmationis nefas erat.

§. XXII.

Diluuntur argumenta Dallæi, ex materia, forma, Miniſtro, fine Confirmationis petita.

Argumentatur iterum Dallæus in Catholicam ſententiam hoc modo. Latinum Confirmationis Sacramentum planè abhorret a Chriſtianæ Religionis ritibus, primò quoad materiam; 2. quoad formam; 3. quoad Miniſtrum; 4. quoad finem, qui nullus fuit hujus inſtituendi Sacramenti. Quoad materiam, ab aliis Sacramentis alienum eſt, ſiquidem Baptiſmus & Euchariſtia ſimplex elementum pro materia habent; ille quidem aquam meram, hæc verò panem & vinum: in Confirmatione verò non ſimplex, ſed mixta, & ex duabus diverſiſſimis ſpeciebus concreta materia ſumitur. Tum & illud mirum eſt, quòd cùm Chriſtus in veris atque indubitatis Sacramentis ſpecies eas adhibuerit, quæ ferè ubique ſunt obviæ & facilè a quibuſvis comparari poſſunt; in Confirmatione contra ea ſpecies uſurpatur, quæ & rara eſt in rerum natura, & ingentis pretii, & exigui in vita communi uſus. Balſamum enim in Judæa olim proveniebat, nunc verò ipſas arbores quæ id ſudant, in hortos Cairenſes jampridem fuiſſe tranſlatas narrant, neque ullum in orbe noſtro locum eſſe ſimili proventu fœlicem.

Forma verò iſta Confirmationis in his verbis ſita, *Conſigno te ſigno Crucis*, &c. ab Evangelii majeſtate plurimum diſtat. Nihil certè in omnibus Dei literis eſt verbis iſtis conceptis ſimile: Jam totus ritus ſuperſtitionis plenus eſt, nempe ut frons propriè ungatur, ut in Crucis figuram ducatur unguentum; ut Epiſcopus pollice, non alio digito ſignet; ut alapam infligat Confirmato, ut ei faſcià frontem obliget. Eòne, inquit Dallæus, Majeſtatem Domini deducemus, ut iſta eum penè puerilia ſuis poſt divinos illos Sermones tradidiſſe ſomniemus, quos ſuprema vitæ terreſtris nocte cum illis habuit?

Quod Miniſtrum ſpectat, Confirmatio a Chriſti Inſtitutis in hoc etiam videtur aliena, quòd eam non ut mera certaque Domini Sacramenta, Baptiſmum ſcilicet & Euchariſtiam, quilibet Presbyteri, ſed ſoli Epiſcopi miniſtrent, qui cùm pauciſſimi ſint præ Fidelium multitudine; & totæ interdum gentes ſine ullis Epiſcopis agant, eò fit ut ingens hominum multitudo eo omni ſpirituali præſidio, quod huic Sacramento tribuitur,

neceſſariò careat. Id autem quàm ſit a Chriſti in ſuos bonitate alienum, nemo non videt. Nam hoc Sacramentum vel neque omnino inſtituendum fuit, ſi eo carere nullo fidei aut ſalutis detrimento totis gentibus licet, vel ſi neceſſarium eſt, aliter certè, quàm nunc eſt, inſtituendum fuit: ita ſcilicet ut a quovis Presbytero, perinde ac Baptiſmus haberi poſſet.

Ad hæc, nulla omnino in tota Diſciplina Chriſti ratio apparet, cur hoc Confirmationis Myſterium inſtitui in Eccleſia Chriſti oportuerit, vel cur Chriſtus Diſcipulos cœleſtibus Baptiſmi, atque Euchariſtiæ Sacramentis munitos, aliptis Romanis inungendos tradere debuerit. Quod enim dici ſolet, ſpiritali robore ad myſtica adversùs perſecutores certamina opus fuiſſe, inane eſt. Quaſi verò Spiritus ille, quem in genitali Chriſti unda hauſimus, iners ſit, vel ignavus; vel *cor* non *confirmet Panis* ille, quem in Domini Menſa accipimus. Paulus quidem de Spiritu quo in omni Evangelica Diſciplina potamur, ita docet 2. ad Timotheum 1. *Non dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis. Noli itaque erubeſcere teſtimonium Domini.* Vel ergo negandum eſt iſtum nos Spiritum & in Baptiſmo accipere, & in Euchariſtia potare; vel certè confitendum quod res eſt, poſt donata cœleſtia illa præſidia, nullam fuiſſe Chriſto inſtituendæ Confirmationis neceſſitatem. Euchariſtiæ autem hanc eſſe vim, ut eà ad fortitudinem Chriſtianam in periculis pro fide ſubeundis confirmemur atque muniamur, docet Sanctus Cyprianus Epiſtolà 54. ad Cornelium. *Non morientibus*, inquit, *ſed viventibus communicatio a nobis danda eſt, ut quos excitamus, & hortamur ad prælium, non inermes ac nudos relinquamus, ſed protectione Corporis & Sanguinis Chriſti muniamus. Et cùm ad hoc fiat Euchariſtia, ut poſſit accipientibus eſſe tutela, quos tutos eſſe contra adverſarium volumus, munimento Dominicæ ſaturitatis armamus.* Ex quibus intelligitur, neceſſe non fuiſſe aliud Chriſtianis Sacramentum tradi, hoc a Domino ſuo abundè munitis.

Reſpondeo ad hanc Dallæi argumentationem, nego antecedens, quantùm ad omnes partes. Ad id quod objicit contra Confirmationis materiam, reſpondeo, aliam eſſe Baptiſmi, aliam Confirmationis rationem. *Baptiſmus enim datur ad ſpiritualem vitam ſimpliciter conſequendam; & ideo competit illi Sacramento materia ſimplex. Sed hoc Sacramentum datur ad plenitudinem conſequendam Spiritûs Sancti, cujus eſt multiformis operatio, ſecundùm illud Sap. 7. Eſt in illa Spiritus intelligentiæ, Sanctus, unicus, multiplex. Et ad Cor. 12.* dicitur: *Diviſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus. Et ideo convenienter hujus Sacramenti eſt materia compoſita*, (inquit Sanctus Thomas III. P. Quæſt. 72. Art. 2. ad 2.) Sed etſi hæc ratio conveniens ſit, ſuppoſitâ Chriſti inſtitutione: tamen alia afferre non eſt opus, quàm Chriſti ita inſtituentis voluntatem. Sicut enim in Myſteriis & miraculis, tota ratio facti eſt potentia facientis: ita in Sacramentis tota ratio cur hæc vel illa materia aſſumpta ſit, cur hæc forma præſcripta, cur hic Miniſter deſignatus, eſt voluntas inſtituentis. Non erat porro neceſſe ut hujus materia Sacramenti ubique eſſet obvia ſicut materia Baptiſmatis: *Quia Baptiſmus eſt Sacramentum abſolutæ neceſſitatis; & ideo ejus materia debet inveniri ubique. Sufficit autem quòd materia hujus Sacramenti, quod non eſt tantæ neceſſitatis, de facili poſſit ad omnia loca terrarum deferri* [inquit Sanctus Thomas III. P. Q. 72. Art. 2. ad 4.] Neque verò adeo rarum balſamum eſt, ut comparari facilè non poſſit, cùm & ejus feraciſſima eſſet olim Judæa, ut teſtatur Joſephus libro 8. Antiquitatum c. 2. & lib. 15. cap. 5. & nunc India ſit hoc proventu fœlix, ex qua in omnem orbem Chriſtianum facilè tranſvehi poteſt.

Balſamum non videtur eſſentiale materia Confirmationis.

Adde non eſſe certum quòd balſamum ad materiam Confirmationis divino jure pertineat, & neceſſitate Sacramenti, aut præcepti divini deſideretur: cùm ex Eccleſiæ duntaxat præcepto mixtionem illam balſami cum oleo neceſſariam eſſe, ſicut mixtio aquæ cum vino in Sacramento Euchariſtiæ neceſſaria eſt, celebres eruditione Theologi propugnent, his rationibus adducti.

Prima. Sanctus Dionyſius lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 4. ubi de materia hujus Sacramenti agit, balſami non meminit, ſed tantùm in genere ſcribit, *Unguenti* iſtius *compoſitionem eſſe collectionem quamdam materiarum fragrantium, quæ in ſe abundanter ſuaveolentes continent qualitates.* Quæ verba innuunt, non unum aliquod genus fragrantis materiæ, puta balſamum, ſed plura, chriſmatis oleo miſceri ſolita fuiſſe; quæ tamen ad ſubſtantiam Sacramenti non pertinere certiſſimum eſt.

Secunda ratio qua moventur illi Theologi, hæc eſt. Sancti Patres materiam Sacramenti Confirmationis frequenter oleum ſimpliciter appellant, ut Tertullianus libro 1. contra Marcionem, cap. 14. S. Auguſtinus lib. 15. de Trinitate cap. 26. lib. 5. contra Donatiſtas cap. 20. Tractatu 118. in Joannem, & alii. Balſamum itaque non cenſebant ad eſſentiam Sacramenti neceſſarium.

Tertiam rationem petunt ex Innocentio III. Extra *de Sacramentis non iterandis*, cap. *Paſtoralis*, ubi conſultus Pontifex utrùm Confirmationis Sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuerat, non chriſmate, ſed oleo delinitus, reſpondet, quòd in talibus *Non eſt aliquid iterandum, ſed cautè ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum.* Ubi dicens non eſſe iterandum, ſed ſupplendum, planè ſignificat fuiſſe Sacramentum, & proinde chriſma, quatenus balſami admixtionem includit, non fuiſſe ad ejus ſubſtantiam neceſſarium; alioquin enim iterandum fuiſſet, quod prius factum non ſubſiſtebat: ſicut eſſet iterum baptizandus, qui non aquâ ſed vino fuiſſet baptizatus. His rationibus Caietanus III. P. Q. 72. Art. 1. & 2. Dominicus Soto in IV. Sententiarum Diſt. 7. Q. unica, Art. 2. Eſtius in IV. Diſt. 4. cap. 8. probant balſamum ad materiam eſſentialem Confirmationis non ſpectare, nec eſſe neceſſarium neceſſitate Sacramenti, ſed neceſſitate duntaxat præcepti, quam tantùm innuunt verba Innocentii III. Extra *de ſacra Unctione*, & Eugenii IV. in Decreto pro Inſtructione Armenorum aſſerentis, materiam hujus Sacramenti eſſe *Chriſma confectum ex oleo quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, quod odorem ſignificat bonæ famæ.* Nec verba quæ profert Epiſcopus inungendo in fronte confirmandum, *Chriſmo te chriſmate ſalutis*, poſtulant ut balſamum oleo ſit admixtum, ad hoc ut eorum conſtet veritas, quaſi abſque hac admixtione chriſma non eſſet. Nam chriſma in genere unctionem, ſeu unguentum ſignificat. Unde & Innocentius I. in Epiſtola ad Decentium, Oleum Infirmorum cui balſamum non admiſcetur, Chriſma vocavit. Et ſanctus Auguſtinus lib. 17. de Civitate Dei cap. 20. ait: *In veteri Teſtamento Reges, Chriſti vocabantur, chriſmate illo myſtico conſecrati.* Ubi nomine chriſmatis, oleum merum, quo Reges olim inungebantur, ſignificat.

Fuiſſe tamen ab antiquo admixtum oleo balſamum ad confectionem chriſmatis, conſtat ex ſancto Gregorio Magno illud Canticorum 1. exponente, *Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis*

En-

Engaddi. Poſtquàm enim nomine Cypri univerſalem deſignari præmiſit Eccleſiam, quæ in multas particulares Eccleſias velut in totidem vineas diviſa, vinum gignit cor lætificans, mox appoſitè ad rem noſtram ſubjungit: *In vineis Engaddi* (*quæ fontem hædi ſub ſymbolo Baptiſmi ſignificat*) *balſamum gigni, quod cum oleo benedictione Pontificali chriſma efficitur: quo dona Spiritus Sancti exprimuntur*.

Idem conſtat ex ſancto Gregorio Turonenſi lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 41. narrante, quòd cùm Sacerdos idolorum, ex præcordiis animalium immolatorum, ad Juliani Apoſtatæ Imperatoris nutum, pro ſuo more augurari non poſſet, adeoque facinus ſuum Chriſtiani alicujus præſentiâ ſuſpicaretur impediri, obſtupefactus dixit: *Require nunc, ſacratiſſime Auguſte, quis adſit ablutus, balſamo unctus, & abſcedat*: Quaſi diceret, quis baptizatus, & quis Chriſmate conſignatus. Hinc ſtatim Imperator; *Quæ eſt hic Numinibus noſtris contrariis, ac Religionis Chriſtianæ ſocius, qui frontem chriſmatis inſcriptione ſignatam ferat?* Poſſunt & alia ad idem adſtruendum proferri momenta, quæ prætermittimus.

Forma eſſentialis Confirmationis eſt Oratio; non verò hæc verba: Conſigno te, &c.

Ad id quod objicit Dallæus contra formam Confirmationis, Reſpondeo, Non eſſe neceſſe ut omnes Sacramentorum formæ in Evangelio conſcriptæ ſint. Satis eſt ut ex traditione, & ex uſu Eccleſiæ habeantur. Certè verba illa *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis*; non ſunt a Scripturæ divinæ majeſtate aliena, cùm Apoſtolicis illis ſint ſimillima: *Qui confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui unxit Deus, qui & ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris*. Adde quòd hæc verba non ſunt forma eſſentialis Confirmationis, ſed Oratio qua Spiritus Sanctus ſuper Confirmandos invocatur, ut ex Actibus Apoſtolorum colligere eſt, ex teſtimoniis Sanctorum Patrum ſupra laudatis, ex Ritualibus antiquiſſimis Latinæ Eccleſiæ, & Euchologiis Græcæ, in quibus eadem Oratio ſaltem quoad ſenſum habetur; cùm ea verba, *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis*, in omnibus non occurrant, nec in hujus adminiſtratione Sacramenti ſemper fuerint uſurpata. Abſunt enim a Sancti Gregorii Sacramentario ſive in Codicibus MSS. ſive in excuſis. Abſunt & ab aliis Ritualibus MSS. obitorum a Petaviano, & Fuxenſi, quę poſt Orationem ab Epiſcopo fuſam ſuper confirmandos, hæc ab eo proferri tantum verba referunt, cùm eorum frontes chriſmate inungit: *Signum Chriſti in vitam æternam. Amen*. Addit Fuxenſe hanc benedictionem quę totum ritum claudit: *Confirmet te Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Amen. Pax tecum, & cum Spiritu tuo*. Amalarius lib. 1. de Eccleſiaſticis Officiis, cap. 27. Romanum libellum citat, in quo Oratione expleta, crux cum pollice in ſingulorum Confirmandorum frontibus chriſmate facienda præſcribitur, ita dicendo: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Pax tibi, & cum ſpiritu tuo*. Ordo Romanus editus docet Pontificem poſt Orationem hæc verba duntaxat proferre: *Confirmo te in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti. Amen. Pax tecum, & cum ſpiritu tuo*. Ordo Romanus MSS. iſto antiquior addit hæc verba, *& conſigno*. Antiquiſſimum Sacramentarium Toloſanum a Patre Morino cum aliis laudatum, ait Pontificem, recitata Oratione, facere crucem de chriſmate cum pollice in ſingulorum frontibus dicendo: *Signet te Deus ſigillo Fidei ſuæ in conſignatione Fidei in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Ordo Romanæ Eccleſiæ tempore Innocentii III. qui in Fuxenſis Collegii Bibliotheca MS. extat, ait Pontificem Oratione completa facere crucem in frontibus ſingulorum, cum pollice, de chriſmate, ita dicendo: *Signo te ſigno crucis. Pax tecum, & cum ſpiritu tuo*. Qui edictum Conſtantini fabricatus eſt, ſcribit Silveſtrum Pontificem, cùm Baptiſmo regeneratum confirmavit, hac uſum formula: *Signet te Deus ſigillo Fidei, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Cùm itaque tanta ſit, quoad verba quæ Chriſmationem comitantur, in antiquis Ritualibus, & Eccleſiaſticis monumentis varietas, apparet hanc formam, *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis*, accidentariam eſſe Confirmationi; & ab Eugenio IV. Armenis poſt Florentinum Concilium traditam, non quòd huic Sacramento eſſentialis exiſtimaretur, ſed quòd Romanæ Eccleſiæ ſolemne eſſet illa verba proferre, poſt Orationem invocantem ſeptiformem Spiritum Sanctum ſuper Confirmandos, quæ forma eſſentialis eſt. Volebat autem Eugenius Armenos ad Eccleſiæ Romanæ ritus traducere.

Cæterum Sancti Patres Oratione ſola velut forma legitima & ſolemni perfici hoc Sacramentum aſſerunt. Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 73. ad Jubajanum data, de Samaritanis a Philippo baptizatis loquens: *Tantummodo*, inquit, *quod deerat, id a Petro & a Joanne factum eſt, ut Oratione pro iis habita, & manu impoſita, invocaretur & infunderetur ſuper eos Spiritus Sanctus. Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram Orationem ac manus impoſitionem Spiritum Sanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur*.

Idem conſtat ex Sancto Ambroſio lib. 3. de Sacramentis, cap. 2. *Sequitur*, inquit, *ſpirituale ſignaculum, quia poſt fontem ſupereſt ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur*.

Sanctus Hieronymus in Dialogo adversùs Luciferianos idem teſtatur, aſſerens *Hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem Spiritus Sancti manum impoſiturus excurrat*.

Idem colligitur ex Sancto Auguſtino, lib. 15. de Trinitate, cap. 26. *Neque enim*, inquit, *aliquis Diſcipulorum ejus dedit Spiritum Sanctum. Orabant quippe ut veniret in eos quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant, quem morem in ſuis Præpoſitis etiam nunc ſervat Eccleſia*. Cùm igitur ſolius Orationis meminerint illi Patres, ubi de Confirmatione agunt, ſequitur Orationem ſolam eſſe formam eſſentialem Sacramenti Confirmationis, non verò illa verba, *Conſigno te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis*.

Cæremoniæ Confirmationis defenduntur.

Ad id quod contra cæremonias Confirmationis objicit Dallæus, Reſpondeo, Ab ipſo impiè ſuperſtitioſas vocari, cùm piis de cauſis vel ab Apoſtolis traditæ, vel ab Eccleſia inſtitutæ ſint, & myſticas ſignificationes habeant, quibus Fidelium accendere poſſint pietatem. Chriſmatio enim in fronte confirmandorum facta, declarat eos nullo metu aut verecundiâ, quarum affectionum ſigna maximè ſolent in fronte apparere, a libera Chriſtiani nominis confeſſione abſterrendos eſſe. Præterea, nota illa, qua Chriſtianus veluti miles inſignibus quibuſdam ab aliis diſtinguitur, in illuſtriori corporis parte imprimenda erat, inquit Concilii Tridentini Catechiſmus. In Crucis figuram ducitur unguentum, quo ſignificatur Chriſtiano de Cruce Chriſti, quæ Judæis ſcandalum eſt, & Gentibus ſtultitia, non eſſe erubeſcendum, ſed in ea gloriandum eſſe: illoque ſigno munitum, eſſe diabolo terribilem. Pollice potiùs quàm alio digito chriſmatur, quia ad conſignandum aptior eſt. Alapa leviter infligitur, ut qui jam

jam unctus & confirmatus eſt, meminerit ſe tanquam fortem athletam paratum eſſe oportere ad omnia adverſa invicto animo pro Chriſti nomine ferenda. Faſciâ frons obligatur, ne ſacrum chriſma diffluat: utque admoneantur confirmandi, internam Sancti Spiritus unctionem & gratiam, quæ ipſis in Confirmatione collata eſt, eſſe omni diligentia conſervandam.

Confirmationis Miniſter.

Ad id quod objicit Dallæus contra Miniſtrum Confirmationis, reſpondeo, Baptiſmum, qui majoris neceſſitatis eſt, & Euchariſtiam quæ frequentioris uſus, ac magis etiam neceſſarii, a Presbyteris quibuſlibet confici: Confirmationem ſolis Epiſcopis ſervari abſque plebis Chriſtianæ damno, quia non eſt abſolutè ad ſalutem conſequendam neceſſaria. Præterea facilè poſſunt Antiſtites commiſſas ſibi plebes hoc Sacramento munire, ſi Viſitationes ſacras accuratè obeant, ut Canonibus ſancitum eſt. Quòd ſi Chriſtiani populi nullos aut paucos Epiſcopos habeant, nullum idcirco ſalutis diſpendium ex Confirmationis defectu patiuntur, quia [ut dixi] non eſt abſolutè ad ſalutem neceſſaria. Unde Concilium Illiberitanum Canone 77. ita decernit: *Si quis Diaconus regens plebem ſine Epiſcopo, vel Presbytero, aliquos baptizaverit, Epiſcopus eos per benedictionem perficere debebit. Quòd ſi ante de ſaeculo receſſerit, ſub fide qua quis credidit, poterit eſſe juſtus.* Cur autem Epiſcopis ſolis ut ordinariis Miniſtris a Chriſto conceſſa fuerit hujus Sacramenti adminiſtratio, rationem veriſimilem & convenientem affert Sanctus Thomas III. P. Q. 72. Art. 2. *In quolibet opere*, inquit, *ultima conſummatio ſupremæ arti aut virtuti reſervatur: Fideles autem Chriſti ſunt quoddam divinum opus, ſecundùm illud 1. Cor. 3. Dei ædificatio eſtis. Hoc autem Confirmationis Sacramentum eſt quaſi ultima conſummatio Sacramenti Baptiſmi. Et ideo collatio hujus Sacramenti Epiſcopis reſervatur, qui obtinent ſummam poteſtatem in Eccleſia: ſicut & in primitiva Eccleſia, per impoſitionem manus Apoſtolorum, quorum vicem gerunt Epiſcopi, plenitudo Spiritus Sancti dabatur,* (*ut habetur Actor. 8.*)

Finis Confirmationis.

Ad ea quæ objicit Dallæus contra finem inſtitutionis hujus Sacramenti, reſpondeo, Inſtitutum rectè aſſeri ut Spiritus Sanctus ad robur conferatur, quo inſtructi, hoſtibus Fidei tum internis, cùm externis intrepidè obſiſtamus. Nec ſequitur inertem eſſe Spiritum Sanctum, quem in Baptiſmo accepimus, ſi robur iſtud ſingulare non conferat: cùm enim diviſiones gratiarum ſint, & varii Spiritus Sancti effectus, non eandem in Baptiſmo, quam in cæteris Sacramentis, gratiam confert. Gratia enim regenerationis eſt illa, qua homo expunctis peccatorum maculis & pœnarum ipſis debitarum ſublato reatu; in novam creaturam emergit. Gratia verò Confirmationis eſt, qua baptizatus, qui in vita Chriſtiana infantium inſtar adhuc tener & debilis eſt, roboratur, & armatur ad pugnam contra Fidei hoſtes, tum externos qui ſuarum impetu perſecutionum fidem noſtram oppugnare poſſunt, tum internos & inviſibiles, qui non Fidei tantùm noſtræ fundamentum concutere, ſed omnes quæ illâ ſuſtentantur, ipſique inædificantur virtutes, tentationum ſuarum, quà vi, quà dolo evertere moliuntur. Hinc Sancti Patres Confirmationem *Perfectionis & conſummationis* nomine exornarunt. Hinc Tertullianus lib. de Reſurrectione Carnis, *Caro*, inquit, *ſignatur, ut anima muniatur.* Hinc Sanctus Cornelius in Epiſtola ad Fabium Antiochenum ab Euſebio laudata, negat Novatianum, quamvis baptizatus fuiſſet, *Spiritum Sanctum accepiſſe*, (utique ad ſingularem hunc effectum, id eſt, ad ſpiritale robur hominibus in Chriſti militia conſcriptis neceſſarium) quia *Signaculum Dominicum*, id eſt, Confirmationem *minimè acceperat.* Hinc Eucherius Lugdunenſis ſive alius Auctor Sermonum ſub Euſebii Emiſſeni nomine editorum ait, *Poſt Baptiſmum nos confirmari ad pugnam, quia in hoc mundo tota ætate victuris inter inviſibiles hoſtes & pericula gradiendum eſt.*

Licèt verò Chriſtianum etiam robur & fortitudinem in Fidei confeſſione Sanctus Cyprianus Euchariſtiæ acceptum referat, non ſequitur inutile eſſe iſtud, de quo agimus, Confirmationis Sacramentum. Alia enim eſt in utroque roborandi ratio. Nam corpus & ſanguis Chriſti muniunt animam, eique robur conferunt inſtar alimenti, quo nutritur & vegetatur. Spiritus verò Sanctus in Confirmatione roborat animam inſtar ducis, qui milites edocet artem militarem, eoſque armis inſtruit ad pugnandum; ac ſuorum denique vehementia ſermonum ipſis animos addit. Sicut ergo non ſatis ſunt ad pugnam comparati milites, quamvis alimentorum copia & annonæ ubertas ipſos non deficiat, ſintque corporibus vegeti & membris robuſti, niſi armis inſtructi ſint, animoque fortes & impavidi: ita non ſufficit Chriſtianis ad pugnandum contra Fidei hoſtes divinum Euchariſtiæ alimentum, ſed arma inſuper neceſſaria ſunt. quæ Spiritus Sanctus in Confirmatione ſuppeditat; & maximè perfecta ætas vitæ ſpiritalis, ad quam iſtius Sacramenti beneficio Chriſtiani promoventur. Id ſuadet Apoſtolorum exemplum, qui quamvis Chriſti Baptiſmo tincti eſſent, ejuſque Corpore & Sanguine ſacratiſſimo in ultima Cœna muniti, tamen juſſi ſunt a Chriſto ſedere in civitate, *Donec virtute ex alto induerentur: & Virtutem ſupervenientis in illos Spiritus Sancti* ipſis pollicitus eſt, ut ipſi *teſtes eſſent in Jeruſalem, & in omni Judæa & Samaria, & uſque ad ultimum terræ.*

§. XXIII.

Cæteris nominis Chriſtiani Gentibus ignotum eſſe Confirmationis Sacramentum, Dallæus falsò aſſerit.

Objicit Dallæus, Cæteris Chriſtiani nominis gentibus ignotum eſſe Confirmationis Sacramentum: ſcilicet Æthiopum Eccleſiæ, ut teſtatur Alvares Hiſpanus Monachus in ſuo Æthiopiæ Itinerario, utque ſcribit Zaga Zabo ipſe Æthiops ad Damianum a Goës Luſitanum. Nobiliſſimam Armenorum gentem Chriſmatis & Extremæ Unctionis Myſterium pariter neſciviſſe, auctor eſt Guido Carmelita. Sed & Chaldæos Chriſtianos longè latèque per Arabiam, Meſopotamiam, Chaldæam, Aſſyriam, Perſidem, ipſamque etiam Ægyptum diffuſos, quorum Patriarcha in urbe Meſopotamiæ *Mouſoul* ſedet, Antonius Gouveanus Luſitanus Auguſtinianus teſtatur utrumque hoc Latinorum ex unctione Sacramentum, quo vel Baptizati confirmantur, vel morientes dimittuntur, planè penituſque neſcire. Jam & Græcis Latinę Confirmationis Sacramentum ignotum eſt, ut teſtatur mox laudatus Guido Carmelita in Summa cap. 15. *Nec*, inquit, *conficiunt chriſma* (Græci) *nec benedicunt oleum ſanctum, nec Extremæ Unctionis, nec Cathecbumenorum; ſic quòd baptizandos non inungunt; nec Sacramentum Confirmationis credunt.* Itaque ex omnibus Chriſtiani nominis gentibus, ſoli Latini hoc Confirmativæ Unctionis myſterium norunt & factitant. Hoc autem ita ſe non haberet, ſi Sacramentum eſſet a Chriſto inſtitutum.

Reſpondeo, Eccleſias quaſdam, quæ Sacramen-

tum

tum Confirmationis non agnoſcunt, falſi nominis Eccleſias eſſe, cùm in multos lapſæ ſint errores nefario ſchiſmate ab Eccleſia Occidentali diviſæ. Sed illæ ipſæ Eccleſiæ Sacramentum iſtud aliàs agnoverunt, ut Eccleſia Æthiopum, Armenorum, Syrorum. Quin etiam illarum Eccleſiarum nobiliſſimæ, ut Græca & Armena, Confirmationem inter novæ legis Sacramenta etiamnum recenſent. Æthiopum Chriſtianorum hoc de Sacramento Fidem teſtatur *Ordo Myſteriorum, ſive adminiſtrationis Sacramenti Confirmationis ſecundum uſum Æthiopum*, excuſus Tom. 6. Bibliothecæ Patrum. Ibi leguntur primò *Orationes, quas dicit Sacerdos, cùm imponit manus ſuper eos qui confirmandi ſunt*. Has ubi abſolvit, *Accipit balſamum, & orat ſuper ipſum dicens: Deus in quo poteſtas eſt; qui ſolus factor es omnium mirabilium: (nihil enim tibi eſt impoſſibile) confirmet Domine virtus tua omnem gratiam Spiritus Sancti ſuper hoc balſamum: Fiat Sanctum, Amen. Fiat ſignum vitæ, Amen. Et Confirmatio ſumalis tuis, Amen*, &c. Poſtea ungit frontem, dorſum, & oculos eorum in figuram crucis, & dicit: *In unctionem gratiæ Spiritus Sancti, Amen.* Ungit nares & labia, & dicit: *Pignus regni cœlorum, Amen.* Ungit aures & dicit: *Unctio ſancta Dei noſtri Chriſti, & ſignum quod non aperitur, Amen.* Ungit dorſum, & granum pectoris, ſeu os ſtomachi, & dicit: *Perfectio gratiæ Spiritus Sancti, Fidei, & juſtitiæ, Amen.* Ungit tibias, & ulnas, genua & omnes juncturas eorum, ſola pedum, & ſpinam, & dicit: *Ungo te unctione ſancta, ungo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Paracleti Amen.* Poſtea imponit manum ſuam ſuper eos, & dicit: *Benedicti ſitis benedictione Angelorum cœleſtium. Benedicat vobis Dominus noſter Jeſus Chriſtus: accipite Spiritum Sanctum, per virtutem Dei Patris, per virtutem Filii Jeſu Chriſti, & per virtutem Spiritus Sancti*, &c.

Cophtos, ſeu Ægyptios, Confirmationem Sacramentorum loco & numero cenſere, conſtat ex Profeſſione Fidei, quam literis conſignatam Matthæus Alexandrinus Patriarcha, agente Illuſtriſſimo Domino de Nointel Regis Chriſtianiſſimi ad Imperatorem Ottomanum Legato, ad eundem Regem Chriſtianiſſimum Ludovicum Magnum nunc feliciter & glorioſè regnantem miſit, 18. menſis Hatur. Tam inſigne Fidei, nedum Cophtorum, ſed & Æthiopum, quibus etiam Alexandrinus Patriarcha præeſt, teſtimonium videſis Tomo 3. de Perpetua Eccleſiæ Catholicæ Fide circa Euchariſtiam a Clariſſimo Doctiſſimoque viro Antonio Arnaldo, Sorbonico Doctore edito, lib. 8. cap. 19. Idem conſtat ex libro nondum typis excuſo Vanſlebii noſtri viri linguarum Orientalium peritiſſimi, *De Fide, diſciplina & Ritibus Eccleſiæ Alexandrinæ*: In quibus veterum Manuſcriptorum Arabicorum notitia & lectio, diuturna ſatis in Ægypto mora, & frequentes cum Patriarcha, Epiſcopis, Presbyteris, & Monachis illius Eccleſiæ congreſſus, ipſum eruditum fecere.

Quòd ſpectat Armenos, certum eſt Concilii Florentini temporibus ipſos Sacramentum Confirmationis agnoviſſe, quamvis eo in errore verſarentur, quòd paſſim a Presbyteris, velut ab ordinariis Miniſtris, conferri poſſet. Quòd verò Guido Carmelita ipſos exploſæ Confirmationis reos facit, id non de tota Armenorum Eccleſia, ſed de privatis quibuſdam intelligendum eſt. Nam & Benedictus XII. Pontifex Maximus in Pontificio Diplomate, in quo centum & ſeptendecim Armenorum errores recenſet, quos in Summa ſua Guido Carmelita ferè tranſcripſit, hos errores innuit a quibuſdam Armenis potiùs quàm tota gente propugnatos. *Dictos Armenos*, inquit, *vel aliquos ex eis*. Certè Jacobus de Vitriaco Acconenſis Epiſcopus in Hiſtoria Hieroſolymitana lib. 1. cap. 78. & Marinus Sanutus lib. 3. Hiſtoriæ parte 8. cap. 3. ſingulares Armenorum ritus, & errores recenſentes, nullum ipſis circa Sacramentum Confirmationis tribuunt. Nec veriſimile eſt ſub Innocentii III. Pontificatu, qui cum Gregorio Armenorum Patriarcha, & Leone minoris Armeniæ Rege communionem fovit arctiſſimam, ut Raynaldus ad annum 1199. Num. 65 & 66. & ad ann. 1202. Num. 40. & 41. & ad ann. 1205. Num. 31. refert & probat: Et ſub Pontificatu Clementis IV. qui eandem communionem fovit, quo tempore Rex Hayto alterius Haytonis filius, religioſo Sancti Franciſci indutus habitu Armenorum genti moderabatur, ut refert Sanutus lib. 3. pag. 13. cap. 2. & ſub Pontificatu Joannis XXII. quo tempore Oſſinius Armeniæ Rex Legationem ad Sedem Apoſtolicam miſit, cujus caput erat Jacobus Epiſcopus, cujus ex Fidei Profeſſione certior factus eſt Pontifex Chriſtianos Armeniæ ab Eccleſia Romana in nullo Fidei capite diſſidere, ut ipſe teſtatus eſt in Epiſtola ad Regem illum data, quam deſcribit Odoricus Raynaldus ad annum 1318. Num. 8. Non eſt (inquam) veriſimile Armenorum Eccleſiam iis temporibus Confirmationis Sacramentum exploſiſſe, quod Eccleſia Romana admittebat. Tandem Armenos Chriſtianos etiamnum Confirmationem inter novæ legis Sacramenta recenſere, teſtatur Uſcanus Epiſcopus Sancti Sergii in magna Armenia, in Reſponſione ad varias Quæſtiones ſibi propoſitas circa fidem Armenorum, data Lugduni Batavorum, 22. Februarii, anno 1667. Interrogatus inter alia, utrùm Armeni damnent eorum ſententiam, *Qui negant per chriſmatis unctionem & manus impoſitionem conferri baptizatis Spiritum Sanctum, tanquam per propriè dictum Sacramentum?* Ita reſpondet: *Damnant, quamvis apud ipſos adminiſtratio iſtius Sacramenti ſit infrequens, quod factum per varios motus & tempeſtates, quibus Eccleſia fuit jactata.*

Idem Sacramentum agnoſcunt Suriani, ſive Syri, qui conſuetudines & inſtitutiones Græcorum in divinis Officiis, & in aliis ſpiritualibus penitus obſervant, & Græcis Epiſcopis parent. De Miniſtro ſolùm Confirmationis cum Latina Eccleſia non conveniunt, quia ex Eccleſiæ Græcæ diſciplina paſſim illam conferri permittunt a Presbyteris ſimplicibus. Id teſtatur Jacobus de Vitriaco lib. 1. Hiſtoriæ Hieroſolimitanæ cap. 74. *Parvuli eorum*, inquit, *ſtatim poſt Baptiſmum a ſimplicibus Sacerdotibus in frontibus chriſmate conſignantur, quod non eſt conceſſum, vel licitum apud Latinos, niſi Epiſcopis qui locum in Eccleſia Dei obtinent Apoſtolorum: per impoſitionem enim manuum Apoſtolorum Spiritus Sanctus ad robur & Confirmationem conferebatur: cujus impoſitionis manuum locum obtinet prædictam Sacramentum.*

De Græcis ſuperiùs egimus, & Eccleſiam Græcam, cum veterem, tum recentem, eandem cum Latina amplecti & propugnare de Sacramento Confirmationis fidem, ex Sanctis Patribus, ex Euchologiis, ex Theologis illius Eccleſiæ, qui de Sacramentis ſcripſerunt, ex recenti etiam Concilio Bethleemitico, a nobis probatum eſt. His addo, ut Guidonis Carmelitæ teſtimonium validiùs exſuffletur, nullam unquam cum Græcis, quoties cum Romana Eccleſia ſunt conciliati, potiſſimùm autem in Concilio Lugdunenſi II. ſub Gregorio X. & in Concilio Florentino ſub Eugenio IV. motam fuiſſe de Sacramento Confirmationis controverſiam. Præterea Græcorum hodiernorum hac de Sacramento Fides probatur ex Synodo Leuco-

ſiæ

ſiæ in Inſula Cypri celebrata ſub Nicephoro totius Inſulæ Archiepiſcopo VI. Idus Aprilis 1668. cujus ſumma capita extant Pariſiis in Bibliotheca Abbatiæ Sancti Germani a Pratis. Tertio porro capitulo hæc habentur. *Si quis ſacratiſſimum chriſma non unum propriè fatetur ex ſeptem Sacramentis per traditionem Apoſtolorum ab ipſomet omnium Rege Chriſto inſtitutis, novumque gratiam ac ſanctificationem propriam ex hoc iis qui inunguntur, præſtari per Spiritum Sanctum, veluti characterem regalis ſpiritualis dignitatis conſignantem in hæreditatem regni cœleſtis, itemque robur ac fortitudinem adversùs viſibiles inviſibileſque hoſtes, & odorem ſuavitatis ad Deum in bonis operibus, is integritatem Eccleſiaſticæ tollit pulchritudinis, quam ædificans ſuam domum Sapientia per ſeptem Columnas prænotavit, & Lex antiqua per Columnas ſeptem candelabri in Templo aliiſque typis præfiguravit.*

Tertiò id conſtat ex Epiſtola quam de Fide Eccleſiæ Orientalis Payſius Ligaridius Gazæ Metropolita ad illuſtriſſimum virum D. de Lilienthal Regis Sueciæ ad latus Magni Ruthenorum Ducis Reſidentem, dedit 8. Novembris 1666. in qua de Sacramentis eodem modo ratiocinatur & cenſet ac Latini Theologi. *Sacramenta*, inquit, *non propter alium rationem inſtituta fuerunt, tum in lege naturæ, tum in lege a Moyſe ſcripta, cùm etiam in lege nova gratiæ, quàm ob vitam hominis ſpiritualem. Quoniam verò vita corporalis extat vitæ ſpiritualis ſimulacrum, & univerſaliter dicendo res viſibiles ſunt quaſi umbra atque imagines rerum inviſibilium, mirandum non eſt ſi Sacramenta ſingula proportionem quamdam obtineant cum rebus iis quæ ſunt neceſſaria atque utiles ad humani corporis vitam. Idcirco tu vides Baptiſmum habere proportionem ortui natalitio, noſtræ vitæ primo principio. Amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.* [*Joan.* 3.] *Item Confirmatio correſpondet ſpirituali augmento: Pœnitentia, & Unctio Extrema medicinæ aſſimilatur: ſanè Matrimonium, atque ſacer Ordo propagationi filiorum comparatur. Conſequens igitur fuit ut aliquid foret in forma cibi & potus. Prædiximus autem debere omne ſymbolum habere aliquam analogiam ſeu proportionem: nullum autem nutrimentum æquiparatur animis noſtris, quàm Chriſtus Dominus.* Vides Confirmationem ex Eccleſiæ Orientalis fide inter Evangelicæ legis Sacramenta recenſeri, illiuſque effectum aſſignari *augmentum ſpirituale?*

Denique idem probatur ex Enchiridio Nicolai Spadarii nobilis Moldavi, Baronis ac olim Generalis Wallaquiæ, conſcripto Holmiæ anno 1667. menſe Februario, quo ſenſus Eccleſiæ Græcæ de Tranſubſtantiatione panis in Corpus Domini, aliiſque controverſiis exponitur. *Quò verò*, inquit, *pleniùs cognoſcas Eccleſia Orientalis ſeptem Sacramenta, ecce & iſta tibi exhibeo. Sunt autem iſta: Baptiſmus, Euchariſtia, Sacerdotium, ſive Ordo, Pœnitentia, Matrimonium, Extrema-Unctio, & Confirmatio. Hinc omnes qui hæc ſeptem Sacramenta non agnoſcunt, Eccleſia Orientalis tanquam hæreticos cenſet, & anathematizat.* Ex quibus patet quàm falsò aſſeruerit Dallæus Orientales Eccleſias nullum agnoſcere Confirmationis Sacramentum.

§. XXIV.

Reſpondetur objectioni Dallæi petita ex pugnantibus Theologorum ſententiis.

Objicit Dallæus ipſorum inter ſe Latinorum multa & antiqua de Confirmationis Sacramento certamina, tum quoad materiam, quam alii manuum impoſitionem eſſe voluerunt, chriſmationem non eſſe eſſentialem Sacramento contendentes, ut veteres Canoniſtæ, Petrus Aureolus, Sirmondus; alii chriſmationem ſolam, ita ut manuum impoſitio ſit mera cæremonia, ut Eſtius, Valentia, Bellarminus, Ægidius Conink, Petrus Aurelius: tum quoad materiæ compoſitionem, quam alii oleum ſolum ex Sacramenti neceſſitate eſſe dicunt, cui ex Eccleſiæ tantùm præcepto balſamum admiſceatur. Ita ſentiunt Cajetanus, Navarrus, Soto, & Victoria: alii unguentum ex balſamo & unguento confectum ad eſſentiam Sacramenti neceſſarium pugnant, ut Ægidius Conink, & alii: tum quoad ſanctificationem materiæ; quidam enim Epiſcopi benedictione conſecrandum eſſe chriſma defendunt ut validum ſit Sacramentum, ut Sanctus Thomas, Navarrus, & alii nonnulli: quidam ſimplicis Presbyteri benedictionem ſufficere affirmant, ut Cajetanus; alii nullam ex neceſſitate Sacramenti requiri, ut Franciſcus a Victoria. Non minùs diſſentiunt de forma, quam Armacanus in illis verbis ſitam eſſe volebat, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti:* alii in his conſtituunt; *Conſigno te ſigno crucis*, &c. alii in Oratione, alii in his verbis apud Græcos, *Signaculum doni Spiritus Sancti*. De Miniſtro Confirmationis magna etiam fuit, eſtque adhuc opinionum differentia. Armacanus olim ſtatuit Sacerdotes, quin imò & Diaconos jure divino eſſe ordinarios hujus Sacramenti Miniſtros: Presbyteris ut extraordinariis Miniſtris ejus adminiſtrationem committi poſſe ab Eccleſia Sanctus Thomas & ejus Diſcipuli tuentur: ſolis Epiſcopis convenire, nec aliis tam ſacram demandari poſſe provinciam, Durandus, Major, Adrianus propugnant, quibus Eſtius ſuffragatur, quos ſequitur & Petrus Aurelius. Eorundem Scholaſticorum rixas de neceſſitate, & affectu Confirmationis miſſas facio. Ad inſtitutionem venio, de qua Antiqui minimè conveniunt. Neque enim a Chriſto, neque ab Apoſtolis, ſed ab Eccleſia inſtitutam fuiſſe, Spiritus Sancti inſtinctu, in Concilio Meldenſi, Alexander Alenſis, & Sanctus Bonaventura aſſerunt: Sanctus Thomas Chriſtum inſtituiſſe ſcribit hoc Sacramentum, *non exhibendo, ſed promittendo:* alii a Chriſto ſimpliciter inſtitutum contendunt. Atqui Confirmationis materia, forma, Miniſter, Inſtitutio, & cætera penè omnia tandiu in incerto Canoniſtarum & Scholaſticarum opinionum ſalo non fluctuaſſent, ſi totus hic ritus a principio Chriſtianæ Religionis divinitus poſitus ac conſtitutus fuiſſet. Itaque Confirmatio in Sacramentorum cenſu non eſt reponenda.

Reſpondeo, Hæc Scholaſticorum diſſidia ſummam fidei non ſpectare, quia in ejus aſſertionem veritatis conſpirant univerſi, quòd Confirmatio ſit verum & diſtinctum a Baptiſmate legis Evangelicæ Sacramentum. Cæteræ autem quæſtiones, quæ Eccleſiæ judicio finitæ non erant, vel nondum ſunt, Theologorum fuere diſceptationibus permiſſæ, vel etiamnum iiſdem in utramque partem agitandæ relinquuntur. Quòd autem Alexander Alenſis, & Sanctus Bonaventura ſcripſerunt, Confirmationem a Chriſto non fuiſſe inſtitutam, ſed ab Eccleſia, nævus eſt in tantorum virorum doctrina; ſed hic ipſis error condonandus eſt; quia nondum plenè diſcuſſa fuerat & eliquata illa quæſtio in Plenario totius Eccleſiæ Concilio, *Utrùm Sacramenta omnia novæ legis a Jeſu Chriſto Domino noſtro inſtituta ſint*, quæ Concilii Tridentini judicio finita eſt Seſſione 7. Canone 1. Sicut ergo veterum Patrum nonnulli de quibuſdam fidei capitibus aliter ſenſerunt, quàm Eccleſia Catho-

Confirmatio a Chriſto inſtituta.

tho-

tholica ſentiat, nec tamen inde ſit illa ad fidem non pertinere, quia illi ex propria mente, non ex Eccleſiæ ſententia, hæc ſcripſerunt, quæ in eorum doctrina fuere a cæteris Patribus jure meritòque reprehenſa: ita non eſt negandum Confirmationem eſſe a Chriſto inſtitutam, non a Concilio Meldenſi, quamvis Alexander Alenſis & Sanctus Bonaventura ſecus ſenſerint, quia id ex Eccleſiæ ſenſu non ſcripſerunt, ſed ex propria ſententia, quam Doctores cæteri oppugnarunt, & imprimis Sanctus Thomas. Erraſſe autem illuſtre illud par Theologorum, Eccleſiæ Sententia in Concilio Tridentino anathemà dicentis iis *qui Sacramenta novæ legis omnia*, inter quæ Confirmationem recenſet, *non fuiſſe a Chriſto inſtituta* aſſerunt, evidenter oſtendit.

Quòd autem aſſerit Sanctus Thomas, Chriſtum inſtituiſſe hoc Sacramentum *non exhibendo, ſed promittendo*, non ita intelligendum eſt, quaſi pertendat Angelicus Doctor Chriſtum ante Aſcenſum in cælos hoc Sacramentum non inſtituiſſe, ejuſque ritum Apoſtolos docuiſſe; ſed quòd verè illud inſtituerit ante Paſſionem, exhibendum tamen poſt Aſcenſionem. Itaque non inſtitutionem, ſed exhibitionem Confirmationis Chriſtum promiſiſſe ſignificat Sanctus Thomas his verbis: *Chriſtus inſtituit hoc Sacramentum, non exhibendo, ſed promittendo, ſecundùm illud Joannis 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum. Et hoc ideo, quia in hoc Sacramento datur plenitudo Spiritus Sancti, quæ non erat danda ante Chriſti Reſurrectionem & Aſcenſionem, ſecundùm illud Joannis 7. Nondum erat Spiritus datus, quia Jeſus nondum erat glorificatus.* Abſurdum itaque & ridiculum commentum hanc S. Thomæ reſponſionem non minùs falsò quàm inurbanè & inſolenter Dallæus appellat.

Objicit Dallæus, Verbum *confirmare*, unde dicta eſt Confirmatio, & de Euchariſtia, & de Calice ſolo dictum a Scriptoribus Eccleſiaſticis. Ita Alcuinus in Epiſtola de Cæremoniis Baptiſmi ad Carolum Magnum: *Confirmatur poſtea* [Neophitus] *Corpore & ſanguine Domini, ut ſciat per talia Miſteria diabolum expulſum ab ejus corde, ac Chriſtum inhabitare.* Ita etiam Ivo Carnotenſis Sermone de Sacramentis Neophytorum: *His omnibus ſupra memoratis Sacramentis unitatis novus homo in utero Eccleſiæ inchoatur, provehitur, conſummatur, & unitati Eccleſiæ aggregatur, unde etiam ſi eſt ejus valetudinis, Sacramentis unitatis id eſt, Chriſti Corpore & Sanguine confirmatur.* Ita Ordo Romanus: *Epiſcopus accipit Calicem de manu Archidiaconi, & ſtat in cornu altaris, ut confirmet ſequentes Ordines.* Item Subdiaconus Regionarius tradit pugillarem Archidiacono, *cum quo confirmet populum*, id eſt, porrecto Calice communicet. Et ibidem: *Epiſcopi communicant populum, innuente Pontifice, & poſt eos Diaconi confirmant.* Ita Rabbanus Maurus libro 1. de Inſtitutione Clericorum cap. 29. poſtquàm omnes Baptiſmi ritus, tinctionem, unctionem, veſtitum candidum, accuratè exſecutus eſt: *Deinde*, inquit, *Corpore & Sanguine Dominico omne præcedens Sacramentum in eo* (Neophyto) *confirmatur, quia hæc ideo accipere debet, ut Deum habere mereatur in ſe habitatorem, & illius ſit Capitis membrum, qui paſſus eſt & reſurrexit pro nobis.* Sicut ergo ex illis Patrum dictis non ſequitur, vel Euchariſtiam totam, vel ſacrum ejus Calicem aliquod eſſe Confirmationis Sacramentum: ita non ſequitur manuum impoſitionem, vel chriſmationem eſſe propriè dictum Sacramentum, ex eo quòd Veteres his ritibus Neophytos confirmari dixerint.

De nomine Confirmationis; & quo ſenſu confirmandi vis Euchariſtiæ conveniat?

Reſpondeo, Latinos Theologos non colligere chriſmationem & manus impoſitionem eſſe Sacramentum, ex Confirmationis nomine; quod his ritibus Veteres quandoque tribuunt, ſed ex productione gratiæ ſingularis, nimirum ex collatione Spiritus Sancti ad robur, quam illis aſſerunt. Optimè enim colligunt, *Tunc eſſe diverſa Sacramenta, quando ſunt plures actiones ordinatæ ad effectus ſalutis omnino diſtinctos; quia Sacramenta ſunt quædam actiones Hierarchicæ ſecundùm Sanctum Dionyſium, ordinatæ ad aliquos effectus ſalutis: & ideò cùm Confirmatio habeat per ſe effectum diſtinctum ab effectu Baptiſmi*, ſecundùm Sanctos Patres, *non eſt Sacramentale Baptiſmi*, ſive acceſſorium quiddam ad Baptiſmum, *ſed potiùs per ſe eſt principale Sacramentum.* Ita ratiocinatur Sanctus Thomas in 4. Sententiarum Diſt. 7. Q. 1. Art. 1. Longè autem alio ſenſu confirmandi vis Euchariſtiæ, & huic Sacramento a Veteribus tribuitur, ut jam ſuperius diximus, objectum a Dallæo Sancti Cypriani locum exponentes. Hic ſolùm addemus reſponſionem Sancti Thomæ & Sancti Bonaventuræ ad hanc objectionem. *Dicendum*, inquit Sanctus Thomas explicans textum Magiſtri Sententiarum, *quòd per Euchariſtiam roboratur charitas; per hoc autem Sacramentum fides: in his enim duabus virtutibus tota virtus ſpiritualis ædificii conſiſtit. Vel dicendum, quòd Euchariſtia perficit & roborat ad ſtandum in ſeipſo per modum cibi; ſed Confirmatio ad pugnam, qua quis ab aliis patitur in confeſſionem nominis Chriſti, contra adverſarios audaciam præbens.*

Sanctus verò Bonaventura eumdem Magiſtri textum exponens dicentis; *Virtus autem hujus Sacramenti eſt donatio Spiritus Sancti ad robur*, hoc ſibi argumentum objicit: *Si hoc verum eſt, Euchariſtia confirmat; unde illud Pſalmi: Panis cor hominis confirmat:* Quod ita ſolvit: *Ad hoc multipliciter reſpondetur; primo modo ſic: Quòd illud Sacramentum ordinatur ad robur per ſe, ſed Euchariſtia per accidens. Sed hoc non ſolvit, quia ſive per ſe, ſive per accidens, dum tamen habeant effectum eumdem, videtur alterum ſuperfluere. Secundus modus dicendi eſt, quòd Confirmatio confirmat contra malum, ſed Euchariſtia in bono. Sed nec illud ſufficit, quia omne Sacramentum, cùm ſit remedium, eſt contra malum, & ita Euchariſtia. Alii dicunt, quòd duo ſunt nobis neceſſaria, fides & mores, & unum confirmat in fide, ſcilicet Confirmatio; ſed Euchariſtia quantùm ad bonos mores; quia ut dicit Bernardus, Euchariſtia non ſolùm delet venialia, ſed etiam conſenſum fortificat ne inclinetur ad mortalia. Alii dicunt, quòd utrumque fortificat fidem, ſed duo neceſſaria ſunt ad fidem firmam, ſcilicet corde credere, & ore confiteri: & Euchariſtia confirmat quantùm ad fidem in corde, ſed Confirmatio quantùm ad confeſſionem, ſive prolationem in ore. Alii dicunt, quod utrumque fortificat in charitate, quia ab ejus fortitudine pendet fortitudo omnium. Sed charitas poteſt deficere dupliciter, ſcilicet per defectum alimenti, vel per actionem contrarii, ſicut patet in igne materiali: & contra primum eſt Euchariſtia, quæ nutrit: contra ſecundum Confirmatio, ut impugnantibus reſiſtat. Alii dicunt aliter & probabilius, quòd Confirmatio eſt ad corroborationem Fidei, ſed Euchariſtia charitatis: & hoc patet, quia hic eſt ſignum confeſſionis fidelis, ibi ſignum unionis. Et ſi quæratur, quare magis confirmantur hæ duæ virtutes quàm aliæ? Dicendum quòd quia in his duabus pendet fortitudo ſpiritualis ædificii quantùm ad intellectum & affectum: & quia in Fide eſt prima elevatio, in charitate elevatio ſumma, & utrobique difficultas, & quia pronitas eſt ad contrarium; ideo magis confirmantur.*

Ex his confutatam habes non ſolùm Calviniſtarum & Lutheranorum, ſed & Waldenſium, Wiccleſiſtarum, & Taboritarum hæreſim (his enim

Cal-

Calviniſtæ & Lutherani parentibus gloriantur) qui Confirmationis Sacramentum pertinaciter impugnarunt. Confutatos habes & tres Joannis Dallæi de Confirmatione libros, quibus Catholicæ Eccleſiæ fidem circa iſtud Sacramentum infeliciter aggreſſus eſt. Alias Calviniani hominis contra Catholica dogmata lucubrationes, ſuis locis in Operis noſtri progreſſu, Deo dante refellemus.

SCHOLION I.

Religioſi Cenſores in Indiculo ſuo hanc Propoſitionem notant: *Balſamum in Confirmatione non eſt pars eſſentialis Sacramenti.*

R. *Materia Confirmationis eſſentiale non videri balſamum, aut neceſſarium neceſſitate Sacramenti, ſed ſolius præcepti Eccleſiaſtici*, revera ſcripſi, probabilem multorum Theologorum opinionem ſecutus, inter alios Cardinalis *Cajetani* ad 3. P. Q. 72. Art. 2. *Dominici Soto* in 4. Sententiarum Diſt. 7. Quæſt. unica. Art. 3. *Eſtii* ibidem §. 1. 8. *Gabrielis a Sancto Vincentio* Carmelitæ excalceati, &c. Scholaſtica hæc quæſtio eſt, ad fidei ſummam non ſpectat.

SCHOLION II.

Hanc Propoſitionem velut ex iſta etiam Diſſertatione, pag. 656. prioris Editionis excerptam notant Religioſi Cenſores: *Errarunt Epiſcopi Latini, confirmando de novo confirmatos a Græcis, exiſtimantes id factum eſſe ſine facultate Eccleſiæ Latinæ.*

R. Nec meis verbis, nec meo ſenſu, quem non ſunt aſſecuti, [pace illorum dixerim] Propoſitio iſta concepta eſt. Latinos quoſdam Antiſtites, qui confirmatos a Græcis Presbyteris iterum confirmabant, *in facto erraſſe* ſcripſi. Exiſtimabant ſcilicet Græcos Presbyteros Confirmationis Miniſterium uſurpare, illudque obire abſque ſuæ Eccleſiæ facultate. At non ita ſe res habebat: Hæc enim erat Eccleſiæ Græcæ conſuetudo ac diſciplina, etiam ante Schiſma Photianum, ut firmis probavi momentis. Quæ ſcripſi, ut *Dallæi* objectionem adverſùs Sacramentum Confirmationis ex ejus Miniſtro petitam diluerem, oſtenderemque collatum aliquando hoc Sacramentum in Eccleſia Græca a Presbytero, ſed ut a Miniſtro extraordinario, & qui non proprio jure, ſed demandata ſibi a Patriarchis & Epiſcopis poteſtate, connivente etiam Romana Eccleſia, & Summo Pontifice, ſacrum illud obiret Miniſterium. In hac porrò doctrina quid reprehenſione dignum? Denique Epiſcopos illos qui confirmatos a Græcis Presbyteris iterum confirmabant, *Id propria præſumptione, non ex Latinæ Eccleſiæ ſententia præſtitiſſe* probavi.

SCHOLION III.

Religioſi Cenſores ex eadem Diſſertatione hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant: *Hæc verba, Confirmo te, &c. non ſunt forma eſſentialis, ſed Oratio ſeptiformem Spiritum Sanctum invocans ſuper baptizatos.*

R. Hæc verba, *Confirmo te*, &c. ad formam Confirmationis, ſecundùm Eccleſiæ Latinæ Ritum pertinere cenſeo, ſed formam eſſentialem non eſſe. Hanc enim eſſe ſolam Orationem invictè probo ex Scriptura ſacra, Patribus, & Ritualibus antiquis. Quam propugno ſententiam, magni nominis Theologi defendunt, in Academia Pariſienſi ut plurimùm docetur, in Actibus Academicis propugnatur. Cum Scriptura, Patribus, & Doctiſſimis Theologis locutus, quid vapulo? Hæc mihi commodior viſa ſententia eſt ad Sacramentum Confirmationis contra Hæreticos defendendum.

Nota.

Meum non eſt aliquâ cenſurâ eam quorumdam opinionem notare, qua dicunt non ſatis conſtare chriſmationem non eſſe partem eſſentialem materiæ proximæ Confirmationis, eamque in ſola manuum impoſitione conſtituendam. At mihi certiſſimum eſt utramque eſſentialem Confirmationis materiam conflare; ſi etenim quæ ex PP. græcis, latiniſque refert Natalis bene perpendantur, unctionem, ſive chriſmationem in hoc Sacramento conferendo ſemper adhibitam, eamque ad ipſum conſtituendum pertinere, ſatis dignoſcitur. Cùmque hanc praxim, chriſmatione nempe utendi, ab alicujus Concilii decreto exordium habuiſſe non legatur, affirmare neceſſe eſt Apoſtolos eccleſiam de ea adhibenda in conferendo Confirmationis Sacramento docuiſſe juxta vulgatam Auguſtini regulam l. 4. de Bapt. cap. 24. *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate apoſtolica traditum certiſſimè creditur.* Quia tamen Arauſicani Concilii canon, quem etiam allegat Natalis §. 13. ſola manuum impoſitione tunc temporis collatum Confirmationis Sacramentum videtur innuere, ſicut inter alios etiam perceleberis P. Sirmondus affirmavit; ideo aliquid iis addere, quæ ad ipſum explicandum proferuntur, non inutile judicavi. Quidquid igitur ſit, an Sirmondus genuinam canonis lectionem adduxerit, qua de re non una, nec levis inter ipſum, & Aurelium fuit concertatio; ſi Judicis munus aſſumere mihi liceret, Sirmondum veram illius canonis intelligentiam non aſſequutum pronunciarem.

Ex eo igitur quòd Concilium Arauſicanum eo canone mandaverit Miniſtrum ſine chriſmate progredi non debere ad Baptiſmum adminiſtrandum, minimè inferre cum Sirmondo licet Concilium præcepiſſe unicam in Baptiſmo, & quidem in fronte fieri chriſmationem. Et certè de chriſmatione in fronte facienda Arauſicanos PP. egiſſe, dum Baptiſmus confertur, perperam crederemus; nam paulo ante Innocentius I. ne id Presbyteri attentarent, mandaverat, ita ad Decentium reſcribens: *Presbyteris, ſeu extra epiſcopum, ſeu præſente epiſcopo baptizent, chriſmate baptizatos ungere licet, ſed quòd ab Epiſcopo fuerit conſecratum, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur epiſcopis; cùm tradunt Spiritum Paracletum.* Dum ergo Arauſicani PP. imperant Miniſtrum baptizaturum abſque chriſmate non progredi ut ſemel baptizandum chriſmaret, perſpicuum eſt de ea chriſmatione loquutos, quæ ſemel fit in Baptiſmo, chriſmate verticem liniendo.

Addit Sirmondus in hoc canone mandaſſe Concilium, quòd ſi fortè aliquis ſine chriſmate fuiſſet baptizatus, monendus erat epiſcopus, ut verticali prætermiſſa unctione, unicam conferret in fronte. At Concilii verba certiſſimè tendunt ad deſignandum antiquum in eccleſia morem, ſupplendi nempe cæremonias fortè in Baptiſmo omiſſas. Hujus moris meminit Cornelius Papa in epiſtola ad Fabium Antiochenum, ubi loquens de Novatiano in mortis articulo baptizato, conqueritur a morbo liberatum *neque percepiſſe reliqua, quæ juxta eccleſiaſticam regulam percipi debent.* Ne autem opinari liceret his verbis illi exprobare, non quòd percipere omiſerit Baptiſmi cæremonias, ſed Confirmationis Sacramentum, de hujus etiam percipiendi omiſſione poſtea reprehendit, cùm ita ſubdit: *Neque ab Epiſcopo conſignatus eſt.* Cùm ergo jam tunc mos vigeret in eccleſia omiſſas in Baptiſmate cæremonias ſupplendi, quæ

ta-

faciendum eſſe expreſſiùs docuit Innocentius III. *cap. Paſtoralis*, atque inter eas non exigui ſit momenti verticalis chriſmatio, præcepit Concilium monendum epiſcopum de eadem ſupplenda, dum fuiſſet omiſſa, non ut ſolam frontis chriſmationem adhiberet.

Putat deinde Sirmondus ea Canonis verba *Chriſmatis nonniſi una benedictio eſt*, innuere unicam tantùm adhibendam chriſmationem, vel in Baptiſmo ſcilicet, vel in Confirmatione. At violenta hac interpretatione exploſâ, affirmandum per ea verba id ſolùm ſignificari, quòd tum baptiſmalis, tum confirmatorii chriſmatis conſecratio, eadem omnino ſit.

Nec aſſequutus eſt illorum verborum ſenſum: *Non ut prajudicans quidquam*. Falsò itaque credit eiſdem deſignsri chriſmationem confirmatoriam baptiſmalem excludere, & e contra. Genuina ipſorum interpretatio eſt unctionem verticalem ab epiſcopo ex Eccleſiæ legibus ſupplendam, quoties fuerit omiſſa, non obeſſe unctioni in fronte ao epiſcopo faciendæ, dum Confirmationem adminiſtrat.

Placet demum Sirmondo ea verba: *Sed ut non neceſſaria habeatur repetita chriſmatio*, ſignificare nullam neceſſe eſſe adhibere chriſmationem in Confirmatione, quoties verticalis unctio in Baptiſmo non fuerit omiſſa. Verùm hæc poſtrema canonis verba eò reſpicere puto, ut PP. Arauſicani ſignificare voluerint, verticalem chriſmationem, quam ſupplendam præceperant, dum fuiſſet in Baptiſmo omiſſa, non adeo eſſe neceſſariam, ut eâ non præmiſsâ, Confirmationis valor haud ſubſiſteret.

Quam innui Arauſicani canonis explicationem præſtantiſſimi Viri tradidere; cùmque conſona ſit tam veteri, quàm recentiori Eccleſiæ diſciplinæ, cæteris omnibus eſt præferenda. Et quidem nullus mihi poterit ſuadere Arauſicanos PP. aliud docuiſſe, ac chriſmationem a Confirmatione remotam voluiſſe contra ea, quæ ad ea uſque tempora Patres docuerant, ac Concilia decreverant.

Non repugnat verò affirmare admixtionem balſami cum oleo in Confirmatione adhibendo, non eſſe de neceſſitate Sacramenti. Optimè proinde obſervat Natalis quòd quamvis ab eccleſiæ exordio docuerint Patres chriſmate confirmationem adminiſtrandam, nihilominus vocem grę̨cam *chriſma* idem ſonare ac *unctio*, quam verificari nemo diſſitebitur, etſi ſolo fiat oleo, omni aliorum liquorum admixtione ſemotâ. Quapropter oleum etiam infirmorum *chriſma* nuncupatum notant; ſicut etiam chriſmate inunctos dictos eſſe Reges Veteris Teſtamenti, licèt ſimplici oleo inaugurarentur. Nec prætereundum admixtionis balſami cum oleo ad conficiendum Confirmationis chriſma, altiſſimum eſſe ſilentium apud omnes PP. ante ſæculum ſextum, quamvis antea unctionis meminerint confirmatoriæ. Cùm igitur ſolùm eo labente ſæculo S. Gregorius de hac admixtione verba faciat in ſuo Sacramentario, & Gregorius Turonenſis *de Glor. Mart. cap. 41.* putant ipſius uſum tunc temporis apud Latinos incępiſſe, quos imitati ſunt Græci, & ipſorum habent Euchologia.

Nec hucuſque dictis obeſt Turonenſem ibidem narrare, quòd cùm Idolorum Sacerdos conſueta non poſſet peragere incantamenta, Apoſtatam Julianum interpellaverit, ut mandaret inquirere an aliquis eſſet *ablutus, & balſamo unctus*; putabat nempe alicujus Chriſtiani præſentiâ irrita ſua præſtigia remanere. Hæc, inquam, non ſatis oſtendunt Juliano imperante jam uſum admiſcendi balſamum cum oleo confirmationis inoleviſſe; quid enim prohibet credere Gregorium induxiſſe Idololatram juxta eam praxim loquentem, quæ ſua ætate vigebat, quamvis re vera ſub Juliani Imperio mos admiſcendi balſami nondum in Eccleſia viguiſſet?

Cæterùm, ſi probabilia tantùm, & non certa judicentur, quæ ad probandum admixtionem balſami non eſſe de neceſſitate ſacramenti afferuntur, ſimplici utique oleo extra caſum neceſſitatis, & tunc ſub conditione, conferendum non eſſet; vetat enim reverentia debita Sacramentis certa in iis conficiendis prætermittere, ac incertis adhærere. Nec etiam admixtio balſami ſine gravi omitteretur culpa, quamvis non neceſſaria pro eſſentia Confirmationis agnoſceretur; omitteretur enim non levis cæremonia, nec levia ſignificans, ab eccleſia in olei benedictione inſtituta.

Nota.

ILla verba *Signo te ſigno Crucis*, &c. non eſſe formam eſſentialem Sacramenti Confirmationis, alii etiam docuerunt, ac præcipuè Gaſpar Juvenin *diſſert. 3. de Confirm. q. 3. cap. 2.* Id autem ſatis ex eo manifeſtum fieri putant, quòd ante ſæculum octavum, nullum hujus formę veſtigium reperire ſit apud Eccleſiæ DD., ac dumtaxat Ordinem Romanum qui illam ſapit ætatem, eam indigitaſſe. Nihilominus & illa verba *ſigno te ſigno crucis* &c. ad eſſentialem formam Confirmationis pertinere probant vetera omnia illa monumenta, quæ proferunt Morinus *lib. 8. de Pœnit. c. 16. n. 5.* Menardus *in Not. ad Sacramentar. p. 102.* Martene *de antiq. eccleſ. ritib. lib. 1. p. 243. 240. & ſeqq.* aliique. In iis omnibus illa legitur forma quoad ſubſtantiam, ſpeciem, & ſenſum, quamvis non in omnibus ſit iiſdem verbis concepta; atque ejuſdem ſenſus videtur expreſſus ad ea Apoſtoli verba 1. ad Corinth. 21. *Qui autem confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui unxit nos Deus, & qui ſignavit nos, & dedit pignus Spiritûs in cordibus noſtris.* Nec refert præfata verba deprecativa non videri, qualem debere eſſe Confirmationis formam docent S. Scriptura, & Traditio. Nam ultraquamquòd poſſit reſponderi ſatis eſſe, ſi deprecativa ſit ea partialis forma, quæ manuum impoſitioni correſpondet, nec obeſſe quin indicativa ſit quę correſpondet unctioni; addi poteſt Sacramentorum formas, etſi indicativæ videantur, re ipſa eſſe deprecatorias, cùm miniſter implicitè ſaltem divinam invocet opem. Hac ratione PP. Sacramentorum formas eſſe preces myſticas dixerunt; & S. Auguſtinus l. 3. de Bapt. c. 16. dixit *ipſam manûs impoſitionem eſſe orationem ſuper hominem.*

Ad argumentum verò petitum ex alto ſilentio hujus formæ totius retrò antiquitatis uſque ad octavum ſęculum, reſpondent non ſemper efficax reputandum eſſe. Hinc obſervant in nonnullis Liturgiis editis a P. Mabillonio formam conſecrationis deſiderari. Et P. Martene *l. 1. de antiq. eccl. ritib. c. 2. art. 3.* conſideravit in pleriſque antiquiſſimis Ritualibus, ubi ritus Confirmationis deſcribuntur, manuum impoſitionem omitti, & in quibuſdam etiam formam Baptiſmi. Sicut igitur ex horum omiſſione perperam inferremus in uſu non fuiſſe apud veteres; ita & dici poteſt de forma Confirmationis, quæ unctioni reſpondet. Porro hujuſmodi ſilentii apud Veteres ea cauſa primò potuit eſſe, quòd ſummopere cavebant noſtra myſteria evulgare, ne Gentilium & Judæorum irriſioni exponerentur, qua de re legendus Innocentius I. *in epiſtola ad Decentium cap. 3.* Secundam cauſam eam fuiſſe credo, quia quæ ſunt vulgata, & ex communi uſu omnibus nota, cùm ignorari non poſſint, non ſtatim cogitatur de iis conſcribendis. At interim cùm forma de qua agimus,

ab octavo eccleſiæ ſæculo cæperit in Libris Ritualibus legi, nec ipſius exordium poſſit ab aliquo vel Pontificum, vel Conciliorum decreto derivari, cogimur illam, cùm maximè de forma Sacramenti agatur, ab Apoſtolis traditam credere, juxta ab omnibus laudatam regulam S. Auguſtini *l. 4. de bap. c. 24.*

Idem ſentias de Græcorum forma, quæ eſt hujuſmodi *ſignaculum doni Spiritus S.* quam eſſe aptiſſimam probat S. Thomas 3. *p. q. 72. a. 4.* Legendus Goarius *in Notis ad Euchologium p. 368.* &c. Quòd ſi in verbis diverſa eſt ab ea, quę in eccleſia latina adhibetur, nil officere putandum eſt, cùm ſatis ſit concipere Chriſtum inſtituiſſe formas quorumdam ſacramentorum quoad ſubſtantiam, & ſenſum, & non quoad ſingula verba, atque eaſdem formas quoad ſenſum conſtantes eſſe debere.

DISSERTATIO XI.

De Scripturæ Sacra Tranſlationibus, quibus quatuor primis nominis Chriſtiani Sæculis uſa eſt Eccleſia.

PRænotandum primò, Textum Veteris Teſtamenti primigenium, Hebraicum eſſe, vel Chaldaicum. Sacri namque Auctores Hebraicâ linguâ divinos illos ſcripſerunt, præter Tobiam, Judith, Eſdræ libros, & Danielem, qui Chaldæo ſermone conſcripti fuere, ut ſanctus Hieronymus in Præfationibus teſtatur. Excipiendus eſt ſecundus Machabæorum liber, quem Græcum duntaxat ſanctus Hieronymus aſſerit.

Prænotandum ſecundò, Novum Teſtamentum Græcè ſcriptum fuiſſe, excepto ſancti Matthæi Evangelio & Epiſtolâ ad Hebræos, quæ Hebraico ſermone primitus ſcripta ſunt.

Verſio 70. Interpretum omnium antiquiſſima.

Prænotandum tertiò, varias fuiſſe ad Sancti Hieronymi tempora Sacræ Scripturæ Verſiones. Prima & antiquiſſima omnium ea vulgò creditur, quæ Septuaginta Interpretum vocatur. Ea ſub Ptolemæo Philadelpho Ægypti Rege adornata eſt annis ante Chriſti Natalem fermè trecentis. Scilicet, cùm Demetrius Phalereus Regiæ Bibliothecæ Præfectus iſti Principi ſuggeſſiſſet, ſacros in Judæa libros, divinaſque leges extare, quæ maximo Bibliothecæ ejus futuræ eſſent ornamento; eſſeque operæ pretium ut a ſelectis ex Hebræa gente Doctoribus, Græcæ etiam linguæ peritis, Græco ſermone donarentur: Ptolemæus centum & viginti mille Judæis, qui ſub Ptolemæo Lagi in captivitatem abducti fuerant, in libertatem reſtitutis, miſsâque ad Eleazarum Pontificem magnificâ legatione, ſplendidiſque muneribus, Legem & LXX. Seniores, qui eam Græco ſermone donarent, ab eo obtinuit. Id in Pharo inſula factum: an diverſis in cellulis, an mutuâ collatione, diſſidium eſt inter Patres. De hac Verſione lege Joſephum Antiquitatum Judaicarum l. 12. c. 2. & Philonem lib. 2. de Vita Moyſis. Hæc Verſio vulgata fuit in Eccleſia, maximæque auctoritatis extitit quatuor primis Eccleſiæ Sæculis. An ſolos Legis libros, an totum Teſtamentum Vetus verterint, inter Eruditos diſceptatur. Libros omnes tam Legis, quàm Prophetarum ab iis in Græcum ſermonem converſos fuiſſe, teſtantur Sanctus Juſtinus in Dialogo cum Tryphone, Sanctus Irenæus lib. 3. cap. 25. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum. Euſebius lib. 8. Præparationis Evangelicæ, cap. 1. Theodoretus in Præfatione Commentarii in Pſalmos, Olympiodorus in Commentariis ad librum Job, & reliqui ferè omnes. Ariſtobulus verò apud Euſebium lib. 13. Præparationis Evangelicæ, & Joſephus in Proœmio librorum de Antiquitatibus Judaicis & lib. 12. cap. 2. & lib. 1. contra Apionem, Legem duntaxat ab illis Græcè redditam fuiſſe innuunt. Sed reſponderi poteſt, Judæos Legis nomine Prophetas etiam & Pſalmos, totamque veteris Teſtamenti Scripturam interdum intelligere. Unde Chriſtus Dominus Joannis X. ait: *Nonne ſcriptum eſt in Lege veſtra; Quia ego dixi, Dei eſtis?* Quæ verba ex Pſalmo 81. deſumpta ſunt. Et cap. 15 *Ut adimpleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt: Quia odio habuerunt me gratis.* Quod ſcriptum eſt Pſalmo 24. & Sanctus Paulus 1. ad Corinthios 14. *In lege ſcriptum eſt*, inquit, *Quoniam in aliis linguis, & labiis aliis loquar populo huic: & nec ſic exaudient me, dicit Dominus.* Quod Iſaiæ oraculum eſt cap. 28. Sic Legis nomen uſurpaſſe Joſephus videtur lib. 2. contra Apionem, ubi de Ptolemæo Philadelpho ſic loquitur: *Deſideravit agnoſcere noſtras leges, & ſacrarum Scripturarum volumina concupivit, miſitque rogans deſtinari viros, qui ei interpretarentur Legem.* Equidem Sanctus Hieronymus in Quæſtionibus Hebraicis, in cap. 5. Ezechielis, & in 2. cap. Micheæ, in eam propendere videtur ſententiam, ut ſolum Pentateuchum Septuaginta Interpretes verterint: ſed eam opinionem ipſum retuliſſe potius quàm aſſeruiſſe ex eo perſpicuum eſt, quòd Pſalterium ſecundùm LXX. Editionem Romæ correxerit, & ſecundùm eandem Salomonis libros emendaverit, & in Commentariis quæ ſcripſit in Prophetas, Verſionis illius meminerit perſæpe, eamque expoſuerit. Legatur Diſſertatio noſtra 8. in Hiſtoriam Veteris Teſtamenti, ad ſextam Mundi Ætatem.

Chaldaicarum Paraphraſeon ætas.

Poſt Septuaginta Interpretes, primi qui Sacros libros ex Hebræo ſermone in alium tranſtulerunt, fuere [ut quidam volunt] Chaldæi Paraphraſtę Jonathan, & Onkelos: hic in Pentateuchum Moſis: ille in Prophetas priores & poſteriores Paraphraſim adornavit. Quo tempore floruerint, ex Judæorum Scriptoribus colligere licet. Ajunt enim Jonathanem Hillelis fuiſſe diſcipulum, & ad eum Schammai Hillelis æmulum ſæpiùs ventitaſſe. Vixerunt autem Hillel & Schammai Herodis Magni ætate, quem Joſephus alteri fuiſſe paulò infenſiorem, alteri æquiorem teſtatur. Unde conjicere licet Jonathanem circa Chriſti tempus, paulò ante, vel paulo poſt ejus Natalem, ſuam inſtituiſſe Paraphraſim. Onkeloſum autem ajunt procuraſſe funus R. Gamalielis Senioris, quem obiiſſe volunt ann. 18. ante poſtremum Templi per Titum & Veſpaſianum excidium. Gamaliel nempe is eſt ad cujus pedes inſtitutus fuit Paulus Apoſtolus. Itaque Onkeloſi Paraphraſim factam eſſe circa tempus excidii Templi & Hieroſolymorum id eſt, anno Æræ Chriſtianæ 70. exiſtimant, qui poſteriores Judæorum Scriptores ſequuntur, ut Ludovicus Capellus lib. 5. Criticæ Sacræ, cap. 1. Monet idem Auctor, Paraphraſim aliam in Legem, quæ Jonathę nomen profert, jure a Doctis adulterinam cenſeri, non Jonathæ genuinam. Obſervat inſuper, incertum eſſe quo Auctore quove tempore ſcriptum ſit Targum Hieroſolymitanum, & Paraphraſes quæ hodie extant in Hagiographa, hoc eſt, in Pſalmos, Proverbia, Jobum, Eſdram, Nehemiam, Danielem, duos libros Paralipomenon, &c. Paraphraſes tamen illas reliquis duabus longè recentiores aſſerit, idque probat partim ex ipſa Judæorum confeſſione, partim quia frequens eſt in iis Talmudis, Conſtantinopoleos, Imperii Mahumedanorum, exilii hodierni Judæorum ſub Romano Imperio mentio, quæ omnia arguunt Paraphraſeon illarum novitatem.

Digitized by Google

tem. Harum poſtremarum Paraphraſeωn Auctor eſſe fertur R. Joſeph Cæcus, quem Sixtus Senenſis anno Chriſti circiter 400. floruiſſe memorat. De variis Targumim, ſive Paraphraſibus Chaldaicis, déque earum utilitate ad Textûs Hebraïci integritatem confirmandam, ad Fidei Chriſtianæ articulos multos explicandos, ad lucem locis obſcuris, & inuſitatis afferendam: deque auctoritate earumdem Paraphraſeωn apud Judæos, quæ par eſt cum Hebræo textu, lege Prolegomenon duodecimum in Biblia Polyglotta Waltoni.

Sed ut de Targumim ætate dicam quod ſentio: mihi magis arridet Joannis Morini ſententia, qui omnium Paraphraſeωn Chaldaicarum novitatem demonſtrat, earumque Auctores quinque ſaltem ſæculis poſt Chriſtum vixiſſe. Id probat ex ſilentio Origenis, qui cùm Tranſlationes quaſcumque & Editiones Scripturarum divinarum tantâ diligentiâ inquiſierit, & in unum compegerit, nullius ex iſtis Paraphraſibus meminit, illas minimè neglecturus, ſi tum apud Judæos extitiſſent. Item ex ſilentio Sancti Epiphanii, qui cùm natione Judæus eſſet, & peractâ adoleſcentiâ Chriſto nomen dediſſet, Paraphraſes iſtas ignorare non potuit, ſi tum fuiſſent, adornatæ. Tertiò, ex ſilentio Sancti Hieronymi, qui ſacras Literas ex Hebræo interpretari aggreſſus, quaſlibet Tranſlationes inſpexit ac deſloravit: qui eam ob cauſſam in Orientem profectus, a Chriſtianis Judæis primo literas Hebraicas didicit, deinde celebres Rabbinos non modò ſemel iterumque conſuluit; ſed magnâ mercede ut illum docerent, conduxit: qui Chaldaicam linguam labore maximo ab iis didicit, & libros ſacros Chaldaicè ſcriptos Latinè tranſtulit. Cujus ætate ſi Chaldaicæ Paraphraſes aliquæ extitiſſent, illas proculdubio aliquoties laudaſſet, vel earum meminiſſet. Quartò probat Vir Eruditus earumdem Paraphraſeωn novitatem ex eo quòd Turcas nominent, qui Romanis, Græcis, & Populis Aſiæ Minoris, atque etiam Syris, vix ante annum Chriſti ſexcenteſimum cogniti fuerunt. Quintò, quòd Miſnæ meminerint; qui liber, Judæis ipſis fatentibus, ducentis poſt Chriſtum natum annis a Juda Sancto compoſitus eſt; imò pluſquàm quingentis ut Morinus demonſtrat. Sextò, quòd de Conſtantinopoli, ut de civitate jam multis adversùs Judæos actionibus celebri loquantur; cujus tamen ædificatio anno duntaxat Imperii Conſtantini vigeſimo perfecta eſt. Septimò, quòd Talmudicis fabulis totæ ſcateant: Talmud autem ſive Hieroſolymitanum, ſive Babylonium, ante ſextum ſæculum compoſitum non fuerit. Lege Morinum Exercitationum Biblicarum lib. 2. Exercitat. 8. totis ſeptem Capitibus, & Tractatum Chriſtophori Helvici de Chaldaïcis Bibliorum Paraphraſibus.

Primam itaque poſt ſeptuaginta Interpretum Scripturæ Sacræ Verſionem, illam numeramus, quæ ab Aquila; ſecundam, quæ a Symmacho; tertiam quæ a Theodotione; quartam, & quintam quæ ab Auctoribus anonymis editæ ſunt, & fortuitò repertæ, una Hierichunte, altera Nicopoli, quarum additione Origenes Hexapla adornavit: ſextam Luciniani Martyris; ſeptimam Heſychii; octavam Origenis; nonam Vulgatam Editionem latinam ante Sancti Hieronymi tempora editam, quæ a Sancto Auguſtino Itala vocatur: decimam denique numeramus eam quæ a Sancto Hieronymo edita eſt.

Verſio Aquilæ. Aquila ex Ponto oriundus, patriâ Synopenſis, primùm Ethnicus, deinde Chriſtianus, cum a piis reprehenſus eſſet, quòd ſtudiis profanis & Aſtrologiæ Judiciariæ potiſſimùm addictus eſſet, a Chriſtianis ad Judæos deſecit, a quibus etiam circumciſus eſt. Hinc a Sancto Hieronymo Judæus, & Proſelytus appellatur. Duas edidit Veteris Teſtamenti ex Hebræo in Græcum ſermonem Verſiones; quarum poſterior dicta eſt κατ' ἀκρίβειαν, quòd in vertendo tam fuerit moroſus, ut non ſolùm voces, ſed vocum etiam etymologias transferret, *calorem*, verbi gratia pro Sole, & *album* pro Luna reddens. Floruit anno 12. Hadriani, Chriſti 120.

Verſio Symmachi. Symmachus gente Samaritanus, cùm apud ſuos tantùm honoris non aſſequeretur, quantum optabat, deſcivit ad Nazaræos, hoc eſt, Judæos qui Chriſtum amplectebantur, inter quos erant Ebionitæ. Unde interdum Semichriſtianus, interdum Ebionita a Sancto Hieronymo vocatur, & ab Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 57. Tranſlationem ſuam, imò duas (ut Sanctus Hieronymus ad cap. 32. Jeremiæ teſtatur) Tranſlationes, edidit ſub Severo Imperatore.

Verſio Theodotionis. Theodotion Epheſius, e Secta Marcionis, ad Ebionitas defecit, unde a Sancto Hieronymo Judaizantibus Hæreticis cum Symmacho annumeratur. Floruit ſub Commodo Imperatore. Danielem Prophetam juxtà Theodotionis Editionem, non verò juxtà 70. Interpretes Eccleſiam olim legiſſe teſtatur Sanctus Hieronymus Præfatione in Danielem. De trium iſtorum Interpretum Verſionibus, Aquilæ nimirum, Theodotionis, & Symmachi, Sanctus Hieronymus in ſua ad librum Job Præfatione ſic loquitur: *Quòd ſi apud Græcos, poſt Septuaginta editionem, jam Chriſti Evangelio coruſcante, Judæus Aquila, & Symmachus, ac Theodotion Judaizantes Hæretici, ſunt recepti, qui multa myſteria Salvatoris ſubdola Interpretatione celarunt, & tamen in Hexaplis habentur apud Eccleſias, & explanantur ab Eccleſiaſticis viris: quantò magis ego Chriſtianus, cujus ſtudium ſuis omiſſa repetere, depravata corrigere, & Sacramenta Eccleſiæ puro & fideli aperire ſermone; vel a faſtidioſis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari?*

Quinta & Sexta Editiones. Quintæ, & Sextæ Editionis, quæ ex neſcio quibus angulis Origenes primus in lucem produxit, meminit Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 16. De illis Sæculo 3. agemus, utì & de Tetraplis & Hexaplis Origenis; ubi illius Opera expendemus.

Lucianus Editionem vulgatam 70. Interpretum emendavit. Lucianus Antiochenæ Eccleſiæ Presbyter, vir tum vitæ continentiâ, tum Sacrarum Literarum ſcientiâ conſpicuus, ſub Diocletiani perſecutione Martyr, viſis præcedentibus Scripturæ ſacræ Editionibus, & eum Hebraica Veritate diligentiſſimè & magno cum labore collatis, novam Editionem adornavit; ſive potiùs Editionem 70. Interpretum recenſuit, quæ ejuſdem manu deſcripta, Nicomediæ reperta eſt, Conſtantino Magno Imperante. De ipſo Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum ita loquitur. *Lucianus vir diſertiſſimus, Antiochenæ Eccleſiæ Presbyter, tantùm in ſtudio Scripturarum laboravit, ut uſque nunc quædam exemplaria Scripturarum Lucianea nuncupentur.* Notandum tamen eſt Lucianum Editionem 70. Interpretum non emendaſſe, quam Origenes Hexaplis inſeruerat, hæc enim erat integra & immaculata: ſed Editionem eorumdem vulgatam, quæ mendis quamplurimis ſcatebat. Id teſtatur Sanctus Hieronymus in Epiſtola ad Suniam & Fretelam nobiles eruditoſque viros, de Pſalmorum emendatione data. *Breviter*, inquit, *illud admoneo, ut ſciatis aliam eſſe editionem, quam Origenes, & Cæſarienſis Euſebius, omneſque Græciæ Tractatores κοινὴν eſt, communem appellant, atque Vulgatam, & a pleriſque nunc Λουκιανὸς dicitur; aliam 70. Interpretum, quæ &*

in Hexuplis codicibus reperitur, & u nobis in Latinum ſermonem fideliter verſu eſt: & Hiereſolyma, atque in Orientis Eccleſiis decantatur. Et paulò poſt: *Κοινὴ autem iſtu, hoc eſt communis Editio, ipſa eſt qua & 70. Sed hoc intereſt inter utrumque, quod κοινὴ pro locis & temporibus, & pro voluntate Scriptorum veterum, corrupta editio eſt: ea autem qua habetur in Hexuplis, & quam nos vertimus, ipſa eſt qua in eruditorum libris incorrupta & immaculata 70. Interpretum Tranſlatio reſervatur. Quicquid ergo ab hac diſcrepat, nulli dubium eſt quin & ab Hebraica Auctoritate diſcordet.*

Heſychius Alexandrinus Verſionem 70. Interpretum etiam recenſuit.

Heſychius Alexandrinus Verſionem 70. Interpretum etiam recenſuit. Ejus Editio per Ægyptum legebatur univerſam, ſicut Verſio Luciani Martyris Conſtantinopoli & Antiochiæ: Verſio verò Origenis in mediis Provinciis, ut teſtatur Sanctus Hieronymus in Præfatione ad librum Paralipomenon. *Alexandria*, inquit, *& Ægyptus in Septuaginta ſuis Heſychium laudat auctorem; Conſtantinopolis uſque Antiochiam, Luciani Martyris exemplaria probat. Media inter has Provinciæ Palæſtinos codices legunt; quos ab Origene elaboratos, Euſebius & Pamphilius vulgaverunt: totuſque orbis hac inter ſe trifaria varietate compugnat.* Sed Luciani & Heſychii in Veteris Teſtamenti Verſione labores non admodum fœlices fuiſſe, in Novi Codicibus recenſendis, ac emendandis infœlices prorſus lucubrationes, Sanctus Hieronymus teſtatur Præfatione in Evangeliſtas ad Damaſum. *Prætermitto*, inquit, *eos Codices, quos a Luciano & Heſychio nuncupatos, paucorum hominum aſſerit perverſa contentio: quibus utique nec in toto Veteri Inſtrumento poſt 70. Interpretes emendare quid licuit, nec in Novo profuit emendaſſe: cùm multarum gentium linguis Scriptura ante tranſlata, doceat falſa eſſe quæ addita ſunt.*

Verſio Itala.

Verſio Itala ante Sanctum Hieronymum Vulgata erat in Eccleſia Latina. Quanquam enim multæ aliæ Editiones Latinæ circumferrentur: hæc tamen omnium accuratiſſima erat. De his Sanctus Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 11. & 15. *Qui Scripturas*, inquit, *ex Hebræa lingua in Græcam verterunt, numerari poſſunt; Latini autem Interpretes nullo modo. Ut enim cuique primis Fidei temporibus in manus venit Codex Græcus, & aliquantulum facultatis ſibi utriuſque linguæ habere videbatur, auſus eſt interpretari .... In ipſis autem interpretationibus Itala cæteris præferatur. Nam eſt verborum tenacior cum perſpicuitate ſententiæ.*

De Verſione Sancti Hieronymi agemus, ubi de Sanctiſſimi iſtius Doctoris Operibus a nobis inſtituetur tractatio. De Samaritana Pentateuchi Verſione, quæ ante Chriſtum natum facta multis videtur: de Syriaca tam Veteris quàm Novi Teſtamenti, quæ publicè per Orientem in Eccleſiis legitur, quamque non multò poſt Apoſtolorum tempora factam eſſe, conſtans eſt Orientalium Traditio: de Æthiopica, cujus meminit Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homiliâ 1. in Joannem: de Armeniaca cujus meminit Theodoretus lib. 5. de curandis Græcorum Affectionibus: de Coptica, ſive Ægyptiaca, quam circa Nicæni Concilii tempora factam conjicit Kircherus: de Verſionibus Arabicis, ac præſertim Alexandrina, quæ a Chriſtianis ſub Alexandrino Patriarcha degentibus uſurpatur: de Perſica denique Verſione; cujus meminit olim Theodoretus, & cujus vix ullæ ſuperſunt reliquiæ, cùm recentiores videantur Perſicæ Verſiones quas habemus: De his, inquam, Verſionibus dicere ſuperſedeo. Legantur de his Prolegomena Bibliorum Polyglottorum Waltoni. De Gothica etiam Verſione ab Ulphila Gothorum Epiſcopo, circa Nicæni Concilii tempora facta, cujus meminerunt Socrates lib. 4. cap. 17. & Sozomenus, lib. 2. cap. 37. nihil dicam impræſentiarum.

QUÆSTIO PRIMA.

De Auctoritate Verſionis 70 Interpretum in Eccleſia.

ARTICULUS I.

Utrùm Apoſtoli, & Patres, Scripturam ſacram ſecundùm 70 Interpretum Editionem legerint atque laudaverint?

PROPOSITIO.

Tranſlatio 70 Interpretum, maximæ fuit in Eccleſia auctoritatis ante Sanctum Hieronymum, cæteriſque antepoſita eſt Verſionibus, utpotè Apoſtolorum uſu conſecrata.

PRobatur ex Sancto Irenæo libro 3. adversùs Hæreſes cap. 25. *Firma eſt autem*, inquit, *& non ficta, & ſola vera, quæ ſecundùm nos eſt fides, manifeſtam oſtenſionem habens ex his Scripturis, quæ interpretatæ ſunt illo modo quo prædiximus, & Eccleſiæ annuntiatio ſine interpolatione. Etenim Apoſtoli, cùm ſint his omnibus vetuſtiores, conſonant prædictæ interpretationi, & interpretatio conſonat Apoſtolorum Traditioni. Etenim Petrus, & Joannes, & Matthæus, & Paulus, & reliqui deinceps, & horum ſectatores, Prophetica omnia ita annuntiaverunt, quemadmodum Seniorum interpretatio continet. Unus enim & idem Spiritus Dei, qui in Prophetis quidem præconiſavit quis, & qualis eſſet adventus Domini: in Senioribus autem interpretatus eſt bene, quæ bene prophetata fuerant.* Editione igitur 70. Seniorum utebatur Eccleſia tempore Sancti Irenæi, eâque uſos eſſe Apoſtolos exiſtimabat.

Probatur ſecundò ex Sancto Cyrillo Hieroſolymitano, Catecheſi 4. ubi de Tranſlatione 70. Interpretum agens, hanc in Eccleſiis legi teſtatur. *Has tantùm*, inquit, *ſtudiosè meditare Scripturas, quas in Eccleſiis confidenter legimus. Multò prudentiores te, & religioſiores fuerunt Apoſtoli, & primi Epiſcopi veritatis duces, qui nobis eas tradiderunt. Tu itaque cùm ſis filius Eccleſiæ non tranſgrediaris illius terminos.*

Probatur tertiò ex Sancto Hieronymo, Quæſtionibus in Geneſim, ubi difficultatem excutit ex varietate Hebraici Textus & Verſionis 70. Interpretum ortam, quòd nimirum Textus Hebraicus 70. animas Ægyptum ingreſſas affirmet, Græca verò 70. Interpretum Tranſlatio 75. aſſerat, cui numero Sanctus Stephanus Actuum 7. ſuffragatur. Sic autem habet Sanctus Hieronymus: *Non debuit Sanctus Lucas, qui ipſius Hiſtoriæ Scriptor eſt, in Gentes Actuum Apoſtolorum volumen emittens, contrarium aliquid ſcribere adversùs Scripturam, quæ jam fuerat Gentibus divulgata. Et utique majoris opinionis illo dumtaxat tempore 70. Interpretum habebatur auctoritas, quàm Lucæ, qui ignotus & vilis, & non magnæ fidei in Nationibus ducebatur ..... Hoc autem generaliter obſervandum, quòd ubicumque Sancti Apoſtoli, aut Apoſtolici viri loquuntur ad populos, iis plerumque teſtimoniis abutuntur, quæ jam fuerant in Gentibus divulgata.* Cùm itaque Apoſtoli & Evangeliſtæ ferè ubique in Teſtamento Novo, aut loquantur, aut ſcribant ad populos, ſequitur ex hac Sancti Hieronymi regu-

regula ipſos fermè ubique uſos eſſe Editione 70. Interpretum, quæ apud Gentes vulgata erat.

Idem colligitur ex ejus Commentariis in cap. 2. Habacuc Prophetæ. *Porro*, inquit, *quòd Apoſtolus 70. magis teſtimonio abuſus eſt ad Romanos ſcribens: Juſtus autem ex fide mea vivet; & non eo quod habetur in Hebraico, cauſa perſpicua eſt. Scribebat enim Romanis, qui Scripturas Hebraicas neſciebant: nec erat ei cura de verbis, cùm ſenſus eſſet in tuto, & damnum ex eo præſens diſputatio non haberet.* Si Apoſtolus ad Romanos ſcribens Verſione 70. Interpretum uſus eſt, quia linguæ Hebraicæ ignari erant, ſequitur ipſum in omnibus Epiſtolis Verſionem illam ſecutum eſſe, quia pariter ad linguæ Hebraicæ ignaros eas ſcripſit. De ſola Epiſtola ad Hebræos afferri hic poſſet exceptio; ſed in ea uſum fuiſſe Apoſtolum teſtimoniis *quæ in Hebraic voluminibus non habentur*, & quæ leguntur in Editione 70. Interpretum, auctor eſt Sanctus Hieronymus in Commentario ad cap. 5. Iſaiæ.

Hæc Sancti Hieronymi regula evertit funditus Theorema quod in Commentario ad cap. 18. Iſaiæ proponit his verbis: *Et hoc in Veteri obſervavimus Teſtamento, abſque paucis teſtimoniis quibus Lucas ſolus abutitur, qui magis Græca lingua habuit ſcientiam: ubicumque de Veteri Inſtrumento quid dicitur: non eos juxta 70. ſed juxta Hebraicum ponere, nullius ſequentes interpretationem; ſed ſenſum Hebraicum ſuo ſermone vertentes.* Iſtud, inquam, Theorema directè repugnat regulis Sancti Hieronymi ſuprà expoſitis. Et præterea cuilibet inſpicienti teſtimonia ab Apoſtolis & Evangeliſtis ex Veteri Teſtamento laudata, & ea cum Græca 70. Interpretum editione, & cum Hebraico textu comparanti, patebit eos ex tranſlatione 70. Interpretum, non ex textu Hebraico illa deſumpſiſſe.

Illud tamen, de quo mox dicebamus, Theorema ſuum Sanctus Hieronymus aliquatenus mollivit Proœmio in 15. lib. Commentar. in Iſaiam, ad Euſtochium Virginem: Ubi aſſerit Apoſtolos teſtimonia ex 70. Interpretibus ſemper uſurpaſſe, cùm Hebraico textui conſentiebant: aliàs textum Hebraicum ſequutos. *Crebrò*, inquit, *dixiſſe me novi Apoſtolos & Evangeliſtas, ubicumque de Veteri Inſtrumento ponunt teſtimonia, ſi inter Hebraicum & 70. nulla diverſitas ſit, vel ſuis, vel 70. Interpretum verbis uti ſolitos. Sin autem aliter in Hebraico, aliter in veteri editione ſenſus eſt, Hebraicum magis, quàm 70. Interpretes ſequi.* Verùm & illa toties a Sancto Hieronymo repetita obſervatio plurimùm a veritate abeſt. Nam unicum proferri poteſt teſtimonium, aut alterum fortaſſe, quod cum 70. Interpretibus non convenit; convenit autem cum textu Hebraico, ut infrà videbimus.

Probatur quartò ex Sancto Auguſtino libro 18. de Civitate Dei, cap. 43. *Nam cùm fuerint & alii Interpretes*, inquit, *qui ex Hebræa lingua in Græcam ſacra illa Eloquia tranſtulerunt, ſicut Aquila, Symmachus, Theodotion, hanc tamen quæ Septuaginta eſt, tanquam ſola eſſet, ſic recepit Eccleſia, eaque utuntur Græci populi Chriſtiani, quorum plerique utrùm alia ſit aliqua ignorant. Ex hac Septuaginta in Latinam linguam interpretatum eſt, quod Eccleſiæ Latinæ tenent. Quamvis non defuerit temporibus noſtris Presbyter Hieronymus homo doctiſſimus, & omnium trium linguarum peritus, qui non ex Græco, ſed ex Hebræo in Latinum eloquium eaſdem Scripturas converterit. Sed ejus tam literatum laborem quamvis Judæi fateantur eſſe veracem, 70. verò Interpretes in multis erraſſe contendant; tamen Eccleſiæ Chriſti tot hominum auctoritati, ab Eleazaro tunc Pontifice ad hoc tantum opus electorum, neminem judicant præferendum; quia etſi non in eis unus apparuiſſet Spiritus ſine dubitatione divinus, ſed inter ſe verba interpretationis ſuæ Septuaginta docti more hominum contuliſſent, ut quod placuiſſet omnibus hoc maneret, nullus eis unus Interpres debuit anteponi. Cùm verò tantum in eis ſignum divinitatis apparuit, profectò quiſquis alius illarum Scripturarum ex Hebræa in quamlibet aliam linguam Interpres eſt verax, aut congruit illis 70. Interpretibus, aut ſi non congruit, altitudo Prophetica ibi eſſe credenda eſt.*

Objicitur primò: Multa in novo Teſtamento ex Veteri laudantur quæ deſunt in Verſione 70. Interpretum, leguntur verò in Textu Hebraico; ergo Apoſtoli Codices Hebraicos, non verò Tranſlationem 70. Interpretum ſecuti ſunt.

Probatur antecedens ex ſancto Hieronymo Præfatione in Pentateuchum Moyſis ad Deſiderium, ubi de Evangeliſtarum & Apoſtolorum Scriptis ſic loquitur: *In quibus multa de Vetere Teſtamento legimus, quæ in noſtris Codicibus non habentur: ut eſt illud, Ex Ægypto vocavi Filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: & Videbunt in quem compunxerunt; &, Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Et, Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus ſe: & multa alia, quæ proprium* ſυνταγμα *deſiderant. Interrogemus ergo eos ubi hæc ſcripta ſunt: & cùm dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum teſtimonium eſt Oſee, ſecundum in Iſaia, tertium in Zacharia, quartum in Proverbiis, quintum æquè in Iſaia.* Eadem repetit Præfatione in librum Paralipomenon, Præfatione in Eſdram & Nehemiam ad Domnionem & Rogatianum, in lib. de optimo genere interpretandi, in Proœmio Quæſtionum in Geneſim, & in cap. 6. Iſaiæ. Ergo multa in Novo Teſtamento ex Veteri laudantur, quæ deſunt in Verſione 70. Interpretum, leguntur verò in textu Hebraico.

Reſpondeo, Primum dumtaxat locum in Verſione 70. Interpretum non haberi, legi verò in textu Hebræo Oſeæ 11. cap. contigiſſe autem diſcrimen illud ex varia lectione. Legerunt enim 70. in Hebræo Codice quem præ manibus habebant, *Benau*, quod interpretati ſunt *filios ejus*; unde ſic verterunt: *Ex Ægypto vocavi filios ejus.* Sanctus verò Evangeliſta literam Vau rejiculam eſſe cenſuit, legitque *Beni*, id eſt, *Filium meum*: unde legimus in Vulgata noſtra: *Ex Ægypto vocavi filium meum.*

Alii reſpondent, Septuaginta Interpretes conſultò ſic vertiſſe, ne iſtius loci lectio Ptolemæum adduceret ad credendum Judæos duplicem divinitatem colere: Unde quæcumque de Patre & Filio & Spiritu Sancto Scriptura habet, vel tacuerunt, vel aliter verterunt, ne arcanum Fidei vulgarent, aut Regem offenderent. Hanc fuiſſe Judæorum ſolutionem ſanctus Hieronymus refert Præfatione in Pentateuchum. *Judæi*, inquit, *prudenti factum dicunt eſſe conſilio: ne Ptolemæus unius Dei Cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod maximè idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque ſacratum aliquid Scriptura teſtatur de Patre & Filio & Spiritu Sancto, aut aliter interpretati ſunt, aut omnino tacuerunt: ut & Regi ſatis facerent, & arcanum fidei non vulgarent.*

Ad ſecundum teſtimonium reſpondeo, Ipſum nec in Hebræis Codicibus reperiri, Sancto ipſo Hieronymo teſte, qui Iſaiæ 2. iiſdem quibus 70. verbis hunc locum reddit: *Et egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet*, Non autem, *Nazaræus de radice ejus aſcendet*. Quin & aliter verti non debere aſſerit, Commentario in

Digitized by Google

eumdem locum. *Illud*, inquit, *quod in Evangelio Matthæi omnes quærunt Eccleſiaſtici, & non inveniunt ubi ſcriptum ſit: Quoniam Nazaræus vocabitur, eruditi Hebræorum de hoc loco aſſumptum putant. Sed ſciendum quòd hic Netſer per Thſade literam ſcribatur: cujus proprietatem inter z & ſ Latinus ſermo non exprimit..... Porro Nazaræi, quos 70. Sanctificatos, Symmachus Separatos tranſtulerunt, per zain ſemper ſcribuntur elementum*. Non attendebat igitur ſanctus Hieronymus ad locum illum Iſaiæ, cùm ſcripſit in caput 2. Matthæi & Tractatu de optimo genere interpretandi, juxta Hebraicam veritatem ſcriptum eſſe: *Exiet virga de radice Jeſſe, & Nazaræus de radice ejus conſcendet*. Chriſtum itaque Nazaræum vocavit ſanctus Matthæus, non a voto Nazaræatûs, quo ſenſu Nazaræus ſignificat *ſanctificatum*, aut *ſeparatum*, & ſcribitur apud Hebræos per *zain*; ſed ab urbe Nazareth, quo ſenſu ſignificat *floridum* a Civitate florida, & ſcribitur apud Hebræos per *Thſade*. Idem autem eſt ſenſus 70. Vertentium, *Et flos de radice ejus aſcendet*. Id confirmat Morinus ex Teſtamento Syriaco, ex titulo Sanctæ Crucis. & ex Judæorum uſu, qui Chriſtianos vocant Natſarenos, id eſt floridos.

Ad tertium teſtimonium reſpondeo, Illud in plurimis Codicibus Verſionis LXX. eodem modo lectum fuiſſe Zachariæ 12. quo ipſum laudat Sanctus Joannes cap. 19. Evangelii ſui, ut Nobilius, aliique viri eruditi in Romana Editione 70. Interpretum auctoritate Sixti V. Pontificis Maximi facta adnotarunt. Unde Sanctus Cyprianus & Tertullianus, qui Verſione 70. utebantur, adversùs Judæos ipſos agentes, legunt; *In quem transfixerunt*, vel *in quem pupugerunt*. Cùm igitur varia eſſet lectio apud 70. & quidam codices haberent juxta Hebræum: *Et aſpicient ad me quem confixerunt*, alii verò, *Aſpicient ad me pro eo quod inſultaverunt*, (quæ lectionis varietas ex litterarum leviuſcula commutatione & ſimilitudine nata eſt). Sanctus Hieronymus in æmulos ſuos commotior, ut Verſionem ſeptuaginta Interpretum deprimeret, ſuamque magis commendaret, lectionem quæ ab Hebræo paululum diſſentiebat, avidè arripuit; alterius prorſus non meminit. Quamquam prior illa, quam Sanctus Hieronymus recenſuit apud 70. Interpretes lectio, non longè diſſideat ab Hebræo, & ad Chriſti paſſionem prænuntiandam æquè referatur, ut agnoſcit Sanctus ipſe Hieronymus Græcam 70. Interpretum Verſionem exponens in cap. 12. Zachariæ. *Verbum*, inquit, *κατωρχήσαντο apud Græcos, non ab illuſione, ſed a ſaltatu compoſitum eſt, quòd ſcilicet contra Dominum quaſi ludendo ſaltaverint, quando dicebant illudentes atque ridentes: Vah qui deſtruis templum, & in tribus diebus ædificas illud: ſalvum fac te ipſum deſcendens de Cruce. Hæc & alia illudentes, & quodam amentia tripudia ſaltantes loquebantur*. Et in Tractatu de optimo genere interpretandi, ſive Epiſtolâ 101. ad Pammachium datâ, cap. 3. ubi utramque loci iſtius lectionem enarravit, hæc habet: *Diſcrepat Evangeliſta, ſeptuaginta Interpretum, noſtraque tranſlatio; & tamen ſermonum varietas ſpiritus unitate concordat*. Tandem utramque lectionem in nonnullis 70. Interpretum codicibus extare, Viri Eruditi in Scholiis Editionis Sixtinæ adnotarunt.

Ad quartum locum reſpondeo, Teſtimonium iſtud quod Sanctus Joannes Evangelii ſui cap. 7. ex Veteri Teſtamento laudat, nullibi in ſacra Scriptura iis verbis legi, nec in textu Hebraico, nec in Editione 70. Interpretum. Marianus Victorius in Scholiis ſuper Præfatione Sancti Hieronymi in Pentateuchum alluſiſſe putat Chriſtum, ſive Evangeliſtam verba Chriſti referentem, ad hæc verba Proverb. 18. *Aqua profunda ex ore viri, & torrens redundans fons ſapientiæ*: quæ cum Hebraico textu conſentiunt in Vulgata noſtra Editione. Verùm quæ ſimilitudo hujus loci cum Chriſti verbis, *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ?* Sed etſi aliqua ſit, major erit ſecundùm Verſionem 70. Seniorum, quàm ſecundum textum Hebraicum; ita enim hunc locum Proverbiorum 70. Interpretes reddiderunt: *Aqua profunda ſermo in corde viri; flumen autem ſcaturit, & fons vitæ*. Colligitur itaque Sanctum Joannem ex Græco 70. Interpretum, potiùs quàm ex Hebraico textu hoc teſtimonium laudaſſe.

Ad quintum locum reſpondeo, Hoc teſtimonium quod Sanctus Paulus in Epiſtola 1. ad Corinthios cap. 2. laudat, & quod Sanctus Hieronymus ex cap. 64. Iſaiæ petitum eſſe contendit, non magis in textu Hebraico, quàm in 70. Interpretum Codicibus legi: quod facilè patebit utrumque textum legentibus. Ita nempe vertit ex Hebræo Sanctus Hieronymus: *A ſeculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te*. Verſio autem 70. ſic habet: *A ſæculo non audivimus, neque oculi noſtri viderunt Deum abſque te, & opera tua quæ facis expectantibus miſericordiam*. Certè Sanctus Hieronymus de optimo genere interpretandi ad Pammachium ſcribens, ait, Apoſtolum *Non verbum expreſſiſſe e verbo, ſed παραφραστικῶς eumdem ſenſum aliis ſermonibus indicaſſe*. Sed facilè Sancto Hieronymo reponi potuiſſet, hunc locum Apoſtoli Verſionem 70. æquè paraphraſticè exprimere, ac Textum Hebraicum. Has reſponſiones uberiùs exponit doctiſſimus Morinus lib. 1. Exercitationum Biblicarum, Exercitat. 3. cap. 5.

Objicitur ſecundò. Hoc teſtimonium quod ex Propheta laudat Sanctus Matthæus cap. 2. & quod ex Michææ cap. 5. petitum vulgo dicitur: *Et tu Bethleem terra Juda; nequaquam minima es in principibus Juda: ex te enim exiet Dux qui regat Populum meum Iſraël*: Longè aliter, imò contrario ſenſu legitur in Verſione 70. Interpretum. Sic enim habet: *Et tu Bethleem domus Ephrata, modica es ut ſis in millibus Juda: ex te mihi egredietur ut ſit in Principem Iſraël*. Itaque Sanctus Matthæus ex Hebræo teſtimonium iſtud deprompſit, non ex 70. Interpretibus.

Reſpondeo, Nego conſequens. Neque enim in Hebræorum, neque in 70. Interpretum Codicibus locus ille extat ut ab Evangeliſta laudatur. Conſentiunt cum Hebræo textu 70. Interpretes; ſed nec cum illis, nec cum Hebræo textu Prophetæ conſentit Sanctus Matthæus. Hanc varietatem oculis ſubjicit Sanctus Hieronymus in Tractatu de optimo genere interpretandi, ſive Epiſtolâ 101. ad Pammachium cap. 3. *Quanta ſit*, inquit, *inter Matthæum & Septuaginta verborum ordinisque diſcordia, magis hoc admiraberis, ſi Hebraicum videas, in quo ita ſcriptum eſt: Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſraël. Conſidera gradatim, quæ ab Evangeliſta ſunt poſita. Et tu Bethleem terra Juda. Pro terra Juda, in Hebræo habetur Ephrata; in Septuaginta, Domus Ephrata. Et pro, Nequaquam minima es in Ducibus Juda, in Septuaginta legitur, Modicus es ut ſis in millibus Juda: in Hebræo, Parvulus es in millibus Juda. Senſuſque contrarius eſt, Septuaginta ſibi in hoc dumtaxat loco, & Hebraico concordante. Evangeliſta enim dixit, quod non ſit parvulus in Ducibus Juda, cùm e regione ſit poſitum, Parvulus quidem es & modicus; ſed tamen de te mihi parvulo & modico egredietur Dux in Iſraël, ſecundùm illud Apoſtoli: Elegit infirma mundi Deus ut confundat fortia*: Neque igitur ex Hebræo, neque

ex

ex Verſione 70. Interpretum hunc locum laudavit Sanctus Matthæus, ſed ejus verba retulit, prout a Sacerdotibus & Scribis laudata fuerant, ut Scripturarum in illis ignorantiam notaret. Ea Sancti Hieronymi ſententia eſt in caput 5. Micheæ, ubi varietate illa textûs Sancti Matthæi ab Hebraico & 70. Interpretibus expoſita, ait: *Quod teſtimonium, nec Hebraico, nec 70. Interpretibus convenire, me quoque tacente, perſpicuum eſt: & arbitror Matthæum volentem arguere Scribarum & Sacerdotum erga divinæ Scripturæ lectionem negligentiam, ſic etiam poſuiſſe ut ab eis dictum eſt.*

Quòd ſi cui incredibile videatur Sacerdotes Prophetæ verba infideliter recitaſſe, qui forſan & libros ſuos conſuluerunt: Reſpondeo, Ipſos locum Prophetæ quoad ipſa verba non recitaſſe, ſed illum fuiſſe interpretatos, ut Herodi facerent ſatis. Evangeliſta itaque non verba Prophetæ, ſed Sacerdotum, Scribarumque interpretationem recitare voluit: quæ ejuſmodi fuiſſe videtur: *Et tu Bethleem Ephrata*, id eſt, *terra Juda*. Hæc enim Bethleem olim Ephrata vocata fuerat Geneſ. 35. & 48. Quia ergo alia erat Bethleem in tribu Zabulon, de qua Joſue 19. & Judic. 12. quæ Ephrata non cognominabatur, addidit Propheta hoc epithetum, ut hanc Bethleem ab illa diſtingueret: Sacerdotes verò epithetum Prophetæ alio clariore exponere voluerunt. *Et tu Bethleem Ephrata*, id eſt, quæ es terra Juda non Zabulon; ut docerent ſenſum Prophetæ eſſe, non in ea Bethleem quæ erat in tribu Zabulon, ſed in ea quæ in tribu erat Judæ, Chriſtum naſciturum. Quod autem ſequitur: *Parvulus es in millibus Juda*, ſic expoſuerunt, quaſi Propheta ironicè locutus fuiſſet: Minima quidem videris, ſi murorum tuorum ſpectetur ambitus, ſed nequaquam minima es. *Ex te enim exiet Dux qui regat Populum meum Iſraël*. Quod denique dixit Propheta, *In millibus Juda*, ipſi interpretati ſunt, *In Ducibus Juda*, id eſt, inter Duces, aut in proventu Ducum Juda. Nomen enim Hebraicum *Alaphim* utrumque ſignificat, & *Duces*, & *mille*, quia Duces mille plerumque populo præerant, inde χιλίαρχοι a Græcis nuncupati. Fuiſſe autem Populum Judaicum in Chiliadas etiam diſtributum, ex cap. 18. Exodi, & 23. lib. 1. Paralipomenon colligitur.

Objicitur tertiò. Hoc teſtimonium quod ex veteri Teſtamento laudat Apoſtolus ad Galatas 3. *Maledictus omnis qui pendet in ligno*, non eſt deſumptum ex Verſione 70. Interpretum, quæ longè aliter habet Deuteronomii 21. ſcilicet, *Maledictus a Deo omnis qui pendet in ligno*. Non igitur ex 70. Interpretibus hoc teſtimonium deſumpſit Sanctus Paulus, ſed ex Hebræo.

Reſpondeo, nego conſequens. Neque enim in Hebræo ſic habetur, ut laudavit Apoſtolus, ſed ſic: *Maledictio Dei eſt ſuſpenſus*. Vel igitur Apoſtolus ſenſum Scripturæ poſuit, non ipſa verba vel hæ voculæ [*a Deo*] in Codices ſeptuaginta Interpretum, ſicut & in Hebræos, malitiâ Judæorum intruſæ ſunt, qui infamiæ notam hinc inurere voluerunt Chriſtianis, quòd Chriſtum a Deo maledictum colerent. Ita nodum illum ſolvit Sanctus Hieronymus in caput 3. Epiſtolæ ad Galatas. *Scire non poſſum*, inquit, *quare Apoſtolus in eo quod ſcriptum eſt, Maledictus a Deo omnis qui pendet in ligno, vel ſubtexerit aliquid, vel addiderit. Si enim ſemel auctoritatem 70. Interpretum ſequebatur, debuit, ſicut ab illis editum eſt, & Dei nomen adjungere. Sin verò ut Hebræus ex Hebræis, id quod in ſua lingua legerat, putabat eſſe veriſſimum, nec omnis, nec in ligno quæ in Hebræo non habentur, aſſumere. Ex quo mihi videtur, aut veteres Hebræorum libros aliter habuiſſe, quàm nunc habent: aut Apoſtolum ſenſum Scripturarum poſuiſſe, non verba: aut, quod magis eſt æſtimandum, poſt Paſſionem Chriſti, & in Hebræis, & in noſtris Codicibus, ab aliquo nomen Dei appoſitum, ut infamiam nobis inureret, qui in Chriſtum a Deo maledictum credimus*. Has autem voces (*a Deo*) additítias eſſe ex eo probat Sanctus Hieronymus, quòd nullo loco ſcriptum ſit, a Deo quemquam eſſe maledictum, & ubicunque maledictio ponitur, nunquam Dei nomen ſit adjunctum: Quod multis exemplis oſtendit.

Objectio quarta petitur ex Sancto Hieronymo, Commentario in caput 6. Iſaiæ, ubi ait: *Pauli idcirco ad Hebræos Epiſtola contradicitur, quòd ad Hebræos ſcribens, utatur teſtimoniis, quæ in Hebræis voluminibus non habentur*. Atqui ob eam cauſſam non fuiſſet Epiſtolæ Sancti Pauli ad Hæbræos contradictum, ſi verſio Septuaginta Interpretum vulgata fuiſſet in Eccleſia; & ipſe aliis in Epiſtolis Teſtamenti Veteris teſtimonia ex illa Verſione laudaſſet, non verò ex textu Hebraico. Igitur Sanctus Paulus in omnibus Epiſtolis Verſionem Septuaginta Interpretum ſecutus non eſt, nec ea maximæ fuit in Eccleſia auctoritatis.

Reſpondeo, incredibile eſſe quod aſſerit ibi Sanctus Hieronymus. Primò namque Epiſtolæ Pauli ad Hebræos nuſquam fuit a Græcis Patribus, aut ab Orientalibus Eccleſiiis, imò nec ab Occidentalibus contradictum, ſed ſolùm a paucis Latinæ Eccleſiæ hominibus. Id ex ipſo Sancto Hieronymo probare facile eſt. Is enim verò Epiſtolâ 129. ad Dardanum data, ait: *Illud noſtris dicendum eſt, Hanc Epiſtolam, quæ inſcribitur ad Hebræos, non ſolùm ab Eccleſiis Orientis, ſed ab omnibus retrò Eccleſiis & Græci ſermonis Scriptoribus, quaſi Pauli Apoſtoli ſuſcipi, licèt plerique eam vel Barnabæ, vel Clementis arbitrentur, & nihil intereſſe cujus ſit, cùm Eccleſiaſtici Viri ſit, & quotidie Eccleſiarum lectione celebretur*. Addit, Latinorum conſuetudinem eam non admittere inter Canonicas, ſicut nec quaſdam Græcorum Eccleſias Apocalypſim, quod de Latinis omnibus verum non eſſe, Innocentius I. in Epiſtola ad Exuperium, Concilium Carthaginenſe III. cap. 47. Sanctus Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 8. teſtantur, cùm hanc Epiſtolam Scripturis Canonicis accenſent. Unde & ipſe Hieronymus addit ibidem: *Et tamen nos utramque ſuſcipimus, nequaquam hujus temporis conſuetudinem, ſed veterum Scriptorum auctoritatem ſequentes, qui plerùmque utriuſque abutuntur teſtimoniis, non ut interdum de Apocryphis facere ſolent...... ſed quaſi Canonicis & Eccleſiaſticis*. Ex his perſpicuum eſt non adeo fuiſſe Epiſtolæ Sancti Pauli ad Hebræos contradictum, ipſo S. Hieronymo auctore.

Sed etſi adeo generalis fuiſſe iſta contradictio ſupponeretur, incredibile tamen eſſet propterea receptam illam Epiſtolam non fuiſſe, quòd Scripturæ veteris teſtimonia ex Tranſlatione Septuaginta Interpretum, non ex Hebræo Textu laudaret. Siquidem Tranſlationem illam Eccleſiæ univerſæ recipiebant ac legebant, ut Sanctus Auguſtinus Hieronymo coævus teſtatur, lib. 18. de Civitate Dei, cap. 43. *Hanc tamen quæ Septuaginta eſt*, inquit, *tanquam ſola eſſet, ſic recepit Eccleſia, eâque utuntur Græci populi Chriſtiani, quorum plerique utrùm alia ſit aliqua ignorant. Ex hac 70. Interpretatione, etiam in Latinam linguam interpretatum eſt, quod Eccleſiæ Latinæ tenent*. Hinc tam frequenter conqueſtus eſt Sanctus Hieronymus, pleroſque omnes ipſi detrahere, quòd aliter verteret quàm 70. Interpretes tranſtuliſſent. Denique, ſi propter eam rationem fuiſſet Epiſtolæ ad Hebræos contradictum, æquè Actis Apoſtolorum, & Evangelio Sancti Lucæ, imò toti Teſtamento Novo contradictum fuiſſet, ſiqui-

dem

dem Teſtamenti Veteris teſtimonia non minùs ex Tranſlatione Septuaginta Interpretum laudant, quàm Epiſtola ad Hebræos. Lege P. Morinum de hoc Sancti Hieronymi loco uberiùs diſſerentem lib. 1. Exercitationum Biblicarum Exercitat. 3. cap. 4.

Objicitur quintò. Illa Verſio quæ innumeris in locis aberrat a textu primitivo Scripturæ ſacræ, ſcilicet ab Hebræo, non fuit maximæ in Eccleſia auctoritatis: ſed Tranſlatio Septuaginta Interpretum innumeris prope in locis a textu Scripturæ ſacræ primitivo, id eſt, ab Hebræo immaniter aberrat. Non fuit igitur maximæ in Eccleſia auctoritatis.

Unde variæ lectiones in Verſione 70. Interpretum & in Hebræo Textu.

Probatur minor. Variæ lectiones occurrunt in Tranſlatione Græca LXX. Interpretum & in Hebræo textu, ſive quoad puncta vocalia, quæ in ſacro Veteris Teſtamenti textu nonniſi poſt quingenteſimum a Chriſto nato annum a Maſſorethis addita ſunt: ſive quoad periodorum diſtinctionem, quæ in Hebræo etiam textu primitus nulla erat, & modò longè diverſa eſt ab ea quam Tranſlatio 70. Interpretum exhibet: ſive ex literarum ſono, aut figurâ, affinium permutatione, tranſpoſitione, detractione, aut additione. Oritur etiam illa varietas ex unius vel plurium vocum omiſſione, vel additione. Multæ namque voces omittuntur a 70. Interpretibus, quæ in Hebræo textu extant: multæ ab iiſdem adduntur, quibus nullæ reſpondent in Hebræis Codicibus 3. Oritur varietas iſta ex vocum permutatione. Septuaginta nempe Interpretes unam ſæpe vocem pro alia ſubſtituerunt: atque hoc ab illis factum eſt frequentiùs in numeris. Verbi gratia, Geneſ. 46. omnes animæ de familia Jacob, quæ deſcenderunt in Ægyptum, dicuntur fuiſſe ſeptuaginta ſecundùm Hebræum; at ſecundùm 70. Interpretes, ſunt ſeptuaginta quinque: & in ſupputatione ætatis primorum Patriarcharum, Chronologia 70. Interpretum ab Hebraica toto cœlo differt, uti & in ipſorum Genealogiis: & juxta Septuaginta Chronologiam, invenitur Mathuſalem vitâ functus annis poſt diluvium quatuordecim, quod fidei Hiſtoriæ ſacræ repugnat, cùm octo duntaxat animas diluvii exitium evaſiſſe conſtet, ſcilicet Noë & uxorem ejus, & tres ejus filios, cum tribus eorum uxoribus. Hac de varietate Sanctus Hieronymus libro Quæſtionum Hebraicarum in Geneſim ita diſſerit: *Famoſa quæſtio, & diſputatione omnium Eccleſiarum ventilata, quòd juxta diligentem ſupputationem, quatuordecim annos poſt diluvium Mathuſala vixiſſe referatur. Etenim cùm eſſet Mathuſala annorum centum ſexaginta ſeptem, genuit Lamech: rurſum Lamech, cùm eſſet annorum centum octoginta octo, genuit Noë; & fiunt uſque ad diem nativitatis Noë anni vitæ Mathuſala trecenti quinquaginta quinque. Sexcenteſimo autem anno vitæ Noë diluvium factum eſt, ac per hoc habitâ ſupputatione per partes, nongenteſimo quinquageſimo quinto anno Mathuſala, diluvium fuiſſe convincitur. Cùm autem ſuprà nongentis ſexaginta novem annis vixiſſe ſit dictus, nulli dubium eſt quatuordecim eum annos vixiſſe poſt diluvium. Et quomodo verum eſt, quòd octo tantùm animæ in Arca ſalvæ factæ ſunt?*

Oſtendit ſubinde Sanctus Hieronymus iſtud incommodum vitari, ſi Textûs Hebraici Chronologiam ſequamur. *Siquidem*, inquit, *& in Hebræis, & Samaritanorum libris ita ſcriptum reperi: Et vixit Mathuſala centum octoginta ſeptem annis, & genuit Lamech. Et vixit Mathuſala poſtquam genuit Lamech ſeptingentos octoginta duos annos, & genuit filios & filias, & fuerunt omnes dies Mathuſala anni nongenti ſexaginta novem, & mortuus eſt. Et vixit Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit Noë. A die verò nativitatis Mathuſala, uſque ad diem nativitatis Noë, ſunt anni trecenti ſexaginta novem. His adde ſexcentos annos Noë, quia in ſexcenteſimo vitæ ejus anno factum eſt diluvium: atque ita fit, ut nongenteſimo ſexageſimo nono anno vitæ ſuæ Mathuſala mortuus ſit, eo anno quo cœpit eſſe diluvium.* Varietas itaque immanis eſt quoad numeros in textu Septuaginta Interpretum, & in Hebraico.

Oritur quartò illa varietas ex vocum permutatione in nominibus propriis virorum, urbium, animalium, lapidum. Sic Oſeæ 5. pro *Leæna* quæ Hebraicè dicitur *Sabal*, Septuaginta interpretati ſunt *Pantherem*. Sic Proverb. 30. & Pſalm. 103. Vocem Hebraïcam *Saphan*, quæ *Cuniculum* ſignificat, Septuaginta interpretantur *Choerogrillum*, vel *Herinacium*. Joëlis 3. & Micheæ 6. pro *Setim*, quod ligni incorruptibilis genus eſt, Septuaginta vertunt, *Funiculos*. Sic Jonæ 4. pro *Hedera*, quam ſignificat vox Hebraica *Kikaion*, Septuaginta *cucurbitam* poſuerunt. 2. Paralipom. 29. cap. pro *Sardoniche*, Septuaginta legunt *Smaragdum*. In toto libro Eſther, pro *Aſſuero*, Septuaginta ſuffecerunt *Artaxerxem*.

Oritur quintò illa varietas ex vocum metatheſi, compoſitione & diviſione. Septuaginta nimirum Interpretes voces e loco ſuo interdum tranſpoſuerunt, aut unam in duas diviſerunt, aut duas in unam compoſuere. Unde ſenſus planè diverſus a Textûs Hebraici ſenſu natus eſt.

Sextò varietas illa emergit ex integrarum periodorum, ſeu verſiculorum additione & omiſſione. Sic Joſue 15. poſt verſum 59. adduntur in Sixtina Septuaginta interpretum Editione duo verſiculi, in quibus habentur nomina undecim urbium Judæ, qui duo verſus in Hebræo non extant. De hac additione Sanctus Hieronymus Commentario in Micheæ cap. 5. ad hæc verba, *Et tu Bethleem Ephrata*, ſic loquitur: *Legimus juxta 70. duntaxat Interpretes, in Jeſu Nave, ubi Tribus Juda urbes & oppida deſcribuntur, inter cætera etiam hoc ſcriptum: Thaco & Ephrata, hæc eſt Bethleem, & Phagor, & Æthan, & Culon & Tami, & Soris, & Caram, & Gallim & Bether & Manocho civitates undecim & viculi earum: quod nec in Hebraico, nec apud alium invenitur Interpretem: & ſive de veteribus libris eraſum ſit malitiâ Judæorum, ne Jeſus Chriſtus de Tribu Juda ortus videretur, ſive a 70. additum nequaquam liquidò cognoſcentes, certum quid novimus.*

Sic Pſalmo 13. octo verſus addiderunt Septuaginta Interpretes, qui in Hebræo non habentur, quos laudat Sanctus Paulus ad Romanos cap. 3. *Sepulchrum patens eſt guttur eorum. Linguis ſuis doloſè agebant; venenum aſpidum ſub labiis eorum: Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt: veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem: Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum.* Hanc difficultatem Sancto Hieronymo oppoſuit nobilis & erudita Virgo Euſtochium, qua facilè refelli videbatur id quod aſſeruerat ipſe in Præfatione libri 15. Commentariorum in Iſaiam, *Apoſtolos & Evangeliſtas non tantùm de Septuaginta Interpretibus, vel ſuis, vel eorum verbis ponere teſtimonia, quæ cum Hebraico conſonarent: ſi qua autem ab illis addita ſunt, omnino negligere.* Id cùm audiſſet Sanctus Hieronymus, quaſi a fortiſſimo pugile percuſſus eſſet, cœpit tacitus æſtuare, & ſtuporem mentis vultûs pallore ſignare. Tandemque in ſe reverſus, unius diei ſpatium poſtulavit, ut ejus reſponſio nequaquam argumentum humani eſſet ingenii, ſed fructus aſſiduæ lectionis, ut ipſe teſtatur in Prooemio libri 16. Commentariorum in Iſaiam.

Ad omiſſiones quod attinet, Sanctus Hierony-

mus

mus Præfatione in librum Job, monet ſeptingentos ferme aut octingentos verſus deeſſe eo in libro in Latinis editionibus, quæ vulgò ex Græco Septuaginta Interpretum tranſlatæ ferebantur, quos a ſe repoſitos, atque reſtitutos, ait in ea, quam ex Hebræo inſtituit, tranſlatione. Et Iſaiæ 9. ubi de Chriſto dicitur: *Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis*: Septuaginta ſex illis nominibus omiſſis poſuerunt *Magni conſilii Angelum*: quod in Hebraico non habetur.

Et cap. 2. ejuſdem Prophetæ, notat Sanctus Hieronymus Septuaginta Interpretes verſum illum omiſiſſe: *Quieſcite ab homine cujus ſpiritus in naribus ejus, quia excelſus reputatus eſt ipſe.* Et ait: *Tacitâ mecum mente pertractans, non poſſum invenire rationem quare Septuaginta tam perſpicuam de Chriſto Prophetiam in Græcum noluerint vertere.*

Multa quoque in Jeremia deſunt, ſecundùm Verſionem 70. Interpretum, ut paſſim notat Sanctus Hieronymus. Sic namque ſcribit in cap. 27. v. 12. *In 70. non habetur, & idcirco admoneo, ut prudens Lector intelligat quantùm deſit per ſingula Græcis Codicibus & Latinis.* Et in verſum 18. *Et ſi Prophetæ ſunt, &c.* ſic ait: *Quod ſequitur, & ſubdituri ſumus uſque ad finem hujus capituli, in 70. non habetur. Domino Exercituum: Hæc ut diximus, in 70. non habentur, ſed de Hebraica Veritate tranſlata ſunt; pro quo aliud quod ſcriptum non erat, poſuere dicentes: Mihi quia ſic dixit Dominus; Et reliqua vaſa quæ non tulit Rex Babylonis, quando tranſtulit Jechoniam de Jeruſalem, in Babylonem intrabunt, dicit Dominus.* Et in verſum 14. cap. 29. *Et reducam captivitatem, &c. quam emiſi de Jeruſalem in Babylonem. Hucuſque in 70. non habetur* [id eſt a verſu 14. ad 21.] *quæ aſteriſcis prænotavi. Cætera enim in quibus, vel ſinguli verſus, vel pauca ab eis prætermiſſa ſunt verba, victus tædio annotare nolui, ne faſtidium legentibus facerem.*

Et Jeremiæ 31. v. 22. ubi habetur ex Hebræo, *Creavit Dominus novum ſuper terram, fœmina circumdabit virum*: Septuaginta ſic habent: *Creavit Dominus ſalutem in plantationem novam, in ſalute tua circuibunt homines.* Et cap. 17. hæc verba: *Peccatum Judæ ſcriptum eſt ſtylo ferreo, &c.* omiſſa ſunt a 70. Interpretibus. Cujus omiſſionis in cauſſam inquirens Sanctus Hieronymus ait: *Cur a Septuaginta prætermiſſum ſit, neſcio, niſi forſitan pepercerunt populo ſuo, ſicut & in Iſaia eos feciſſe manifeſtum eſt: Quieſcite ergo ab homine cujus ſpiritus in naribus ejus; quia excelſus reputatus eſt ipſe. Multaque ejuſmodi, quæ ſi voluero cuncta digerere, non dicam libro, ſed libris opus erit.* Ultima denique ſpecies varietatis oritur ex verſiculorum, periodorum, imò & capitum integrorum tranſpoſitione. Septuaginta namque Interpretes capitum ordinem quandoque invertunt, nedum ſententiarum ordinem perturbant; quod vel inſpicientibus Sixtinam Veteris Teſtamenti, ſecundùm 70. Editionem, compertum eſt.

Harum varietatum multò plura exhibet exempla vir linguarum peritiſſimus Ludovicus Capellus libro 4. Criticæ Sacræ, totis quatuordecim primis capitibus. De his etiam fusè agit Morinus libro 1. Exercitationum Biblicarum, Exercitatione VI. Ex his autem probatur Verſionem Septuaginta Interpretum innumeris prope in locis a textu ſacræ Scripturæ primitivo, id eſt, ab Hebræo immanitér aberrare: proindeque vel illam non fuiſſe ab Eccleſia receptam quatuor primis ſæculis: vel Eccleſiam tunc Scripturam ſacram puram & integram non habuiſſe.

Reſpondeo ad prolixum illud & difficile argumentum, diſtinguo majorem: Si ita aberret, ut quæ occurrit varietas periculum creet fidei, aut Chriſtianæ morum Diſciplinæ, & ſit interpolatio Sacri Textûs ab Interprete facta malo animo, vel ex ignorantia, concedo: ſi quæ occurrit varietas, fidei non noceat, ſitque ſolùm in rebus minoris momenti, nec ſit interpolatio Sacri Textus ab Interprete facta malo animo & ex ignorantia; ſed ex varia Codicum lectione orta ſit diverſitas illa; aut ex eo quòd primitivus Textus a Judæis depravatus ſit; aut interpolata ab iiſdem Verſio Septuaginta Interpretum; aut ſi varietatis illius Auctor ſit Spiritus Sanctus, quo afflati erant 70. Interpretes; aut ſi varietas illa ſit ſpecie tenus, non reipſa in Codice Græco & Hebræo, nego. Porro varietates quæ in textu primitivo Teſtamenti Veteris, & in Tranſlatione Septuaginta Interpretum occurrunt, ſunt in rebus minoris momenti, non verò in iis quæ Fidem ſpectant, aut Chriſtianam morum Diſciplinam; vel ex varia Codicum lectione, non ex Interpretum oſcitia, vel malitia ortæ ſunt: vel alteruter textus depravatus eſt a Judæis: vel iſtius varietatis Auctor eſt Spiritus Sanctus, quo ſeptuaginta Interpretes afflati erant: vel denique varietas illa ſpecie tenus, non re ipſa invenitur. Singulas reſponſionis iſtius partes explicare eſt operæ pretium.

Varietates in 70. Verſione & Hebræo Textu, Verſionis illius auctoritatem non elevant.

Dico itaque primò, Varietatem, quæ nullum Fidei, aut Chriſtianæ morum Diſciplinæ creat periculum, ſed in levioris momenti rebus occurrit inter Verſionem ſeptuaginta Interpretum & textum Hebraicum, iſtius Verſionis Canonicam auctoritatem non lædere, nec impedire quin vulgata fuerit Eccleſiæ editio quinque ſpatio ſæculorum. Cùm enim Verſiones Scripturarum nobis proponit Eccleſia, & publico etiam uſu ſuo illas conſecrat, eas nobis a quolibet errore, aut mendarum irreptione non præſtat immunes; nec accuratiorem textus Hebræi quoad ſingula verba, ſingulaſque ſententias Verſionem fieri nunquam poſſe vadem ſe nobis pollicetur. Doctores namque ſuos varias Interpretum tranſlationes enarrantes ſemper approbavit & laudavit, modò fidei & morum honeſtati contrariæ non eſſent. Quos non laudaſſet, niſi varias interpretationes, variaſque lectiones admodum utiles exiſtimaſſet ſive fidei illuſtrandæ, ſive inflammandæ pietati. Imò illam etiam lectionum varietatem probat Eccleſia, quamvis altetutra validum fidei propugnandæ argumentum eripiat; modò nihil falſi in utraque exprimatur. Id multis exemplis demonſtrat Morinus libro 1. Exercitatione 6. cap. 14. Primum exemplum petitur ex Pſalmo 95. v. 10. *Dicite in Gentibus quia Dominus regnavit.* Antiqui Patres ſuis in Codicibus legerunt: *Dominus regnavit a ligno*, & inde validiſſimum pro Chriſti crucifixione argumentum deprompſerunt, Tertullianus libro adverſus Judæos, cap. 11. & 13. Sanctus Auguſtinus & Arnobius in hunc Pſalmum, Sanctus Leo Sermone 4. de Paſſione, Sanctus Juſtinus Martyr in Dialogo adversùs Tryphonem has voces, (*a ligno*) Judæorum malitiâ ſacris ex Codicibus expunctas fuiſſe aſſerit. Eædem voces extant in Pſalterio Veteri & Romano, ut notat Nobilius in Scholiis Editionis Sixtinæ Septuaginta Interpretum. Sic habuiſſe olim Septuaginta Interpretes, teſtis eſt Caſſiodorus. Eas nunc probat Eccleſia, quæ canit in Hymno ſacro: *Regnavit a ligno Deus.* Nec tamen extat modò hæc additio in textu Hebraico, neque in Verſione Septuaginta, neque in Vulgata Sancti Hieronymi.

Alterum exemplum petitur ex Deuteronomio cap. 27. verſu ultimo, ubi Vulgata ſic textum Hebræum accuratè reddit: *Maledictus qui non per-*

manet in ſermonibus legis hujus. Septuaginta verò Interpretes, & ex his Sanctus Paulus ad Galatas 3. ita hunc verſum effert: *Maledictus omnis qui non permanet in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis*. Dictionem, *omnibus*, malitiâ Judæorum eraſam fuiſſe hoc ex teſtimonio Sanctus Hieronymus aſſerit, ne Legis maledictione teneri viderentur, omnia ejus mandata non implentes. Idque Pentateuchi Samaritani auctoritate confirmat: & hunc nihilominus locum vertit abſque dictione (*omnibus*) quam nec Vulgata Eccleſiæ Verſio nunc habet. Non evertitur itaque Sacri textûs auctoritas, nec ipſi minûs defert Eccleſia, quamvis ſint variantes lectiones.

Tertium exemplum ex capite 3. Habacuch v. 2. depromptum eſt, qui ſic effertur juxta ſeptuaginta Interpretes: *In medio duorum animalium cognoſceris*. Ita legerunt Tertullianus libro 4. contra Marcionem cap. 12. Euſebius lib. 6. Demonſtrationis Evangelicæ, Sanctus Auguſtinus libro 18. de Civitate Dei cap. 32. Auctor lib. de Promiſſis & Prædictionibus Dei Sancto Proſpero adſcripti, & Theodoretus. Hunc locum Patrum plurimi ad Chriſti nativitatem referunt, quæ interpretatio Iſaiæ verbis niti videtur: *Cognovit bos poſſeſſorem ſuum & aſinus præſepe Domini ſui*. Et ſecundùm hunc ſenſum illum uſurpat Eccleſia in Officio Circumciſionis. Nonnulli hæc verba Paſſioni accommodant, & duo animalia duos latrones interpretantur. Secundùm quem ſenſum canere videtur Eccleſia in Tractu primæ Prophetiæ Miſſæ Paraſceves. Vulgata nihilominus Verſio longè aliter habet ſecundùm Hebræos Codices, nempe: *In medio annorum vivifica illud*. Utrumque textum Eccleſia probat ut ſacrum & canonicum. Variantes igitur lectiones non impediunt quin Scriptura ſacra Canonicam auctoritatem habeat. Quamvis igitur variæ lectiones occurrant in editione Septuaginta Interpretum & in textu Hebræo, quæ longè diſcrepantes pariunt ſenſus, id non impedit quin ſummam in Eccleſia auctoritatem habuerit 70. Interpretum Tranſlatio prioribus Eccleſiæ ſæculis.

Dico ſecundò, Enumeratas in argumento varietates non eſſe refundendas in inſcitiam, vel in malam fidem Septuaginta Interpretum, ſed in Codices quos penes ſe habuerunt: & aliunde variantes illas lectiones eſſe quandoque in rebus minimi momenti, ut in numeris, quorum diverſitatem in utroque textu tam Hebræo, quàm Græco flocciſacit Eccleſia, ut teſtatur Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 132. ad Vitalem datâ, in qua hæc habet: *Quid enim prodeſt hærere in litera, & vel Scriptoris errorem, vel annorum ſeriem calumniari? Cùm manifeſtiſſimè legatur: Litera occidit, Spiritus vivificat? Relege omnes Veteris & Novi Teſtamenti libros, & tantam annorum reperies diſſonantiam, & numerum inter Judam & Iſraël, id eſt, inter regnum utrumque confuſum, ut hujuſcemodi hærere quæſtionibus, non tam ſtudioſi, quàm otioſi hominis eſſe videatur*.

Sancto Hieronymo ſuffragatur Sanctus Auguſtinus libro 15. de Civitate Dei, capite 13. *Nam etiam nunc*, inquit, *ubi numeri non faciunt intentum ad aliquid quod facilè poſſit intelligi, vel quod appareat utiliter diſci, & negligenter deſcribuntur, & negligentiùs emendantur. Quis enim exiſtimet ſibi eſſe diſcendum quot millia hominum Tribus Iſraël ſigillatim habere potuerunt? Quoniam prodeſſe aliquid non putatur: & quotus quiſque hominum eſt cui profunditas utilitatis hujus appareat?*

Adde, utrumque ſæpè numerum tum qui in Hebræo textu & Vulgata noſtra, quàm qui in 70. Interpretibus legitur, quamvis longè diverſum, nihilominus verum eſſe, quia aliam numerandi rationem Septuaginta Interpretes inierunt. Sic verum eſt ſeptuaginta animas de familia Jacob deſcendiſſe in Ægyptum, & ſimul verum eſt deſcendiſſe ſeptuaginta quinque. Nam Hebræus Codex recenſet ſolum filios & nepotes Jacob qui geniti erant cùm in Ægyptum deſcendit: Septuaginta verò eos etiam numerant, qui nati ſunt poſt deſcenſum Jacob, Joſeph adhuc vivente: & ideo numero 70. qui in Hebræo habetur, addunt quinque, ſcilicet Machir filium Manaſſis, & Galaad ejus nepotem, ac Ephraimi filios Sutalaam & Jaam, & Edem ejus nepotem: ſicque 75. animas per prolepſim, id eſt, per anticipationem numerant. Ita hanc difficultatem ſolvunt Sanctus Hieronymus lib. de Quæſtionibus Hebraicis in Geneſim, & Sanctus Auguſtinus lib. 16. de Civitate Dei cap. 40.

Dico tertiò, Multiplicem illam & immanem varietatem inter Tranſlationem Septuaginta Interpretum & textum Hebraicum, vel ex Judæorum ortam eſſe malitia, qui Textum primitivum corruperunt, vel ex incuria & oſcitantia Scribarum qui Verſionem 70. Interpretum deſcripſerunt. Et quidem ſacros Codices a Judæis fuiſſe depravatos omnes fermè antiqui Patres teſtantur. Sanctus Juſtinus in Dialogo cum Triphone Judæo; *Nec veſtris*, inquit, *Doctoribus credo negantibus Septuaginta Seniores, Interpretis officio rectè functos apud Ptolemæum Regem. Ipſi ſecus interpretari conantur. Multas quoque Scripturas in totum ſuſtulerunt ex Editione Septuaginta Seniorum, quæ manifeſtè hunc ipſum crucifixum, & Deum, & hominem, & in Cruce mortuum prædicabant, quod vos ignorare non patior*. Tum inſignia iſtius depravationis profert exempla Sanctus Juſtinus præcipuèque illud Jeremiæ a Judæis reſectum: *Ego ſicut Agnus deſtinatus ſacrificio, contra me cogitarunt cogitationes: Venite, ponamus lignum in panem ejus, & deleamus eum de terra viventium, & nominis ejus nemo poſthac mentionem faciat*. Addit ſanctus Juſtinus; *Et quoniam hæc particula de Scriptis Jeremiæ reſecta ſupereſt adhuc in aliquot exemplaribus, quæ in Synagogis leguntur [ante paucos enim annos eam ademerant] expedire ſe non valentes ex his anguſtiis, vertuntur ad convitia*.

Codices Hebræos Judæorum malitiâ depravatos, plurimi Veterum ſenſerunt.

Tertullianus libro De Habitu Muliebri cap. 3. *Et legimus*, inquit, *omnem Scripturam ædificationi habilem divinitus inſpirari, a Judæis poſtea jam videri propterea rejectam, ſicut & cætera quæ Chriſtum ſonant. Nec utique mirum hoc, ſi Scripturas aliquas non receperint de eo locutas, quem & ipſum coram loquentem non erant recepturi*.

Origenes Homilia 12. in Jeremiam, ad hæc verba: *Peccatum Judæ conſcriptum eſt ſtylo ferreo*; hæc habet: *Quoniam difficile eſt aliquem ſe malum confiteri, ideo Judæi, qui exemplaria nonnulla falſarunt, etiam in hoc loco, pro peccato Judæ, peccatum eorum poſuerunt*. Plura hoc de argumento habet in Epiſtola ad Julianum Africanum de Suſannæ Hiſtoria.

S. Chryſoſtomus Homiliâ 5. in Matthæum eidem ſententiæ ſuffragatur. Eandem de textûs Hebraici depravatione a Judæis facta ſuſpicionem juvat ſanctus Hieronymus Commentario in cap. 3. Epiſtolæ ad Galatas, & in Micheæ cap. 5. Illud non improbabile cenſet ſanctus Auguſtinus libro 15. de Civitate Dei, cap. 11. *Sed inquiunt, non eſſe credibile Septuaginta Interpretes, qui uno ſimul tempore, unoque ſenſu interpretati ſunt, errare potuiſſe; aut ubi nihil eorum intererat, voluiſſe mentiri: Judæos verò dum nobis invident quod Lex & Prophetæ ad nos tranſierint, mutaſſe quædam in Codicibus ſuis, ut noſtris minueretur auctoritas. Hanc opinionem vel ſuſpicionem accipiat quiſque ut putaverit*.

Hanc

Probabilius eſt Judæos Codices ſacros ex induſtria non corrupiſſe.

Hanc tamen ſententiam de textûs Hebraici interpolatione, Judæorum malignitate factâ, ſanctus Hieronymus & ſanctus Auguſtinus, re accuratiùs expenſâ, ut improbabilem rejecerunt. Ille quidem cap. 6. Commentarii in Iſaiam, ita ſcribens: *Si aliquis dixerit Hebrços libros poſtea a Judæis eſſe falſatos, audiat Origonem quid in octavo volumine exp'nnationum Iſaiæ huic reſpondeat quæſtiunculæ; Quòd nunquam Dominus & Apoſtoli, qui cetera crimina arguunt in Scribis & Phariſæis, de hoc crimine quod erat maximum, reticuiſſent. Sin autem dixerint, Poſt adventum Domini Salvatoris, & Prædicationem Apoſtolorum, libros Hebræos fuiſſe falſatos, cachinnum tenere non potero, ut Salvator & Evangeliſtæ & Apoſtoli ita teſtimonia protulerint, ut Judæi poſtea falſaturi erant.*

Sanctus verò Auguſtinus libro 15. de Civitate Dei, cap. 13. hæc habet: *Si quarum quod ſit credibilius, Judæorum Gentem tam longè latèque diffuſam, in hoc conſcribendum mendacium uno conſilio conſpirare potuiſſe, & dum aliis invideant auctoritatem, ſibi abſtuliſſe veritatem: vel 70. Homines, qui etiam ipſi Judæi erant, in uno loco poſitos, quoniam Rex Ægypti Ptolemæus eos ad hoc opus adſciverat, ipſam veritatem Gentibus alienigenis invidiſſe, & communicato iſtud tunc feciſſe conſilio, quis non videat quid proclivius, faciliuſque credatur? Sed abſit ut prudens quiſpiam, vel Judæos cujuſlibet perverſitatis, utque malitia tantum potuiſſe credat in Codicibus tam multis, & tam longè latèque diſperſis, vel Septuaginta illos memorabiles Viros hoc de invidenda Gentibus veritate unum communicaſſe conſilium.*

Viri etiam e recentioribus doctiſſimi, textum Hebraicum a Judæis, vel ante, vel poſt Chriſti Adventum, depravatum eſſe negant. Non ante, quia Chriſtus qui alia Judæis exprobrat crimina, hujus eos nuſquam arguit ſceleris. Imò Joannis 5. ad Scripturas ſcrutandas Auditores ſuos remittit; quod nunquam feciſſet, ſi depravatæ fuiſſent, ſed de interpolatione monuiſſet. Et Matthæi 23. *Super Cathedram Moſis*, inquit, *ſederunt Scribæ & Phariſæi. Quæcunque ergo dixerint vobis, ſervate & facite.* Certè ad corruptores Scripturarum audiendos, Chriſtus populos non miſiſſet. Neque etiam poſt Chriſti Adventum ſacros Codices depravarunt Judæi: quod multis argumentis probatur. Primò, quòd in Codicibus Hebræis nunc extent, quæ ex iis a Chriſto & Apoſtolis laudata ſunt teſtimonia. Secundò, quòd vaticinia de Chriſto, ejuſque Myſteriis, & de Eccleſia, illibata ſint, quibus non pepercisſent Judæi, ſi Libros Sacros violaſſent. Tertiò, quòd interdum textus Hebræus Judæis magis obſit, quàm Græcus, vel Latinus, ut in Pſalmo 2. videre eſt, ubi pro eo quòd Græci & Latini Codices habent; *Apprehendite Diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus*, in Hebræo legitur: *Oſculamini Filium ne iraſcatur.* Quæ lectio Chriſtum Dei Filium evidentiùs demonſtrat, quàm prior. Quartò, Judæorum tantus fuit zelus erga legem & Libros ſacros, ut mortem potius, omniaque tormenta ſubirent, quàm vel unum Legis apicem mutare, aut adulterare vellent, ut de ipſis teſtantur Joſephus libro 1. contra Apionem, & Philo apud Euſebium, libro 8. cap. 6. & 8. Quintò injurioſum eſſet Dei Providentiæ, qui ſe Eccleſiæ adfuturum promiſit, aſſerere libros, quibus Deus totam voluntatem ſuam de doctrina ſalutis conſignavit, Deo permittente fuiſſe corruptos in iis capitibus quæ ſummam religionis ſpectant: Maximè cùm Judços per omnes Gentes ideo diſperſerit, ut hos libros ubique ad probandam Chriſtianæ religionis veritatem circumferrent, *Tanquam capſarii noſtri*, inquit S. Auguſtinus, *ut cùm Pagani non credunt quæ nos de Chriſto prædicta fuiſſe dicimus, quaſi a nobis eſſent conficta, mittamur eos ad inimicos fidei noſtræ Judæos, qui libros circumferunt, in quibus eadem habentur, quæ nos prædicamus.*

Patrum verò ſupra laudatorum teſtimonia ita exponunt viri docti, ut non de textu Hebraico, nec contra Judæos ita ſcripſiſſe, ſed contra Aquilam, Theodotionem & Symmachum, qui erant Judæi Apoſtatæ, & verſionibus ſuis Scripturam contaminarunt, intelligendi ſint. Ego verò recentiores cum antiquis conciliari poſſe exiſtimo, aſſerendo Judæos, licèt ex induſtria Sacrum Textum non corruperint, ubi tamen duplex eſſet lectio, quarum una Chriſtianæ Religioni magis faveret: eos alteram ſecutos eſſe ex odio Chriſtianorum.

Verùm quamvis depravati malignitate Judæorum Hebræi ſacræ Scripturæ Codices non dicantur, omnino tamen neceſſe eſt variantes ab Hebræo textu in Tranſlatione 70. Interpretum lectiones in Librariorum & Scribarum incuriam plerumque refundere, ut refundit ſanctus Auguſtinus varietatem numerorum, quæ in Chronologia Septuaginta Interpretum & in Hebraica occurrit quoad annos, & tempus generationis veterum Patriarcharum. Sic enim habet loco mox laudato: *Itaque illa diverſitas numerorum aliter ſe habentium in Codicibus Græcis & Latinis, aliter in Hebræis, ubi non eſt de centum annis prius additis, & poſtea detractis per tot generationes continuata paritas, nec malitiæ Judæorum, nec diligentiæ vel prudentiæ 70. Interpretum, ſed Scriptoris tribuatur errori, qui de Bibliotheca ſupradicti Regis codicem deſcribendum primus accepit.*

At quoniam videtur habere quamdam, ſi dici poteſt, error iſte conſtantiam; nec caſum redolet, ſed induſtriam: rationem ſcrutatur Sanctus Auguſtinus, quæ Exſcriptorem illum ad præfatam annorum additionem aut detractionem movere potuit. Hanc autem exponit valde probabili conjecturæ innixam, his verbis: *Nimirum cùm vellet perſuadere qui hoc fecit, ideo numeroſiſſimos annos vixiſſe Antiquos, quòd eos breviſſimos numerabant: & hoc de maturitate pubertatis, qua idoneâ filii gignerentur, conaretur oſtendere: atque ideo in illis centum annis decem noſtros inſinuandos putaret incredulis, ne homines tamdiu vixiſſe recipere in fidem nollent, addidit centum, ubi gignendis filiis habilem non invenit ætatem: eoſdemque, poſt genitos filios, ut congrueret ſumma, detraxit. Sic quippe voluit credibiles facere idonearum generandæ proli convenientias ætatum, ut tamen numero non fraudaret univerſas ætates viventium ſingulorum.*

Porro eas quæ in Tranſlatione 70. Interpretum occurrunt, a textu Hebraico aberrationes, in ſcribarum feſtinantium & indoctorum oſcitantiam frequentiùs refundendas eſſe, ex eo evincitur, quòd omnes codices quandoque non invaſerint errores illi, unde caſtigatiorum codicum ope emendari poſſunt. Id de errore Verſionis 70. in annis Mathuſalem Sanctus Auguſtinus aſſerit Quæſtione ſecunda in Geneſim. *Quæri ſolet*, inquit, *quomodo Mathuſalem, ſecundùm annorum computationem, vivere poſt diluvium potuerit, cùm omnes, præter eos qui in Arcam ingreſſi ſunt, periiſſe dicantur. Sed hanc quæſtionem plurium codicum mendoſitas peperit. Non ſolùm quippe in Hebræis aliter invenitur, verùm etiam in 70. Interpretibus, Mathuſalem, in Codicibus paucioribus, ſed veracioribus, ſex annos ante diluvium reperitur fuiſſe defunctus.* Id poſt Euſebium, Origenem, Julium Africanum, & Theophilum Antiochenum, Sanctus Auguſtinus aſſeruit. Quibus Editiones Septuaginta Interpretum Aldina, ſeu Veneta, Argentoratenſis, & Ba-

ſlecnſis conſentiunt, Mathuſalem ſex annis ante diluvium obiiſſe referentes.

Dico quartò, Varietatis illius auctorem, quæ inter Septuaginta & Hebræum textum occurrit, pleriſque in locis eſſe Spiritum Sanctum, cujus afflatu Septuaginta illi Seniores aliqua interdum omiſerunt, addiderunt, aut permutarunt. Ita exiſtimavit Sanctus Hieronymus Præfatione in Pentateuchum. *Ubicumque*, inquit, *ſacratum aliquid Scriptura teſtatur de Patre & Filio & Spiritu Sancto, aut aliter interpretati ſunt, aut omnino tacuerunt; ut & Regi ſatisfacerent, & arcanum Fidei non vulgarent.*

Et Præfatione in Tranſlationem Iſaiæ, id eos præſtitiſſe ait; *Ne ſanctum canibus, & margaritas porcis darent.* Et in Proœmio ſuper Quæſtiones in Geneſim; *Neque verò*, inquit, *ſeptuaginta Interpretum, ut invidi latrant, errore arguimus, nec noſtrum laborem illorum reprehenſionem putamus: cùm illi Ptolemæo Regi Alexandriæ myſtica quæque in Scripturis ſanctis prodere noluerint, & maximè ea quæ Chriſti adventum pollicebantur, ne viderentur Judæi & alterum Deum colere.* Hoc utique conſilio, Iſaiæ cap. 9. v. 6. ſex Chriſti divina nomina prætermiſerunt, inſorumque loco repoſuerunt; *Magni conſilii Angelum. Ipſos Nominum Majeſtate perterritos, non auſos eſſe dicere de Puero, quòd apertè Deus appellandus ſit, & cætera: ſed pro his ſex nominibus poſuiſſe, quod in Hebræo non habetur, Magni Conſilii Angelum*, Sanctus Hieronymus in hunc locum affirmat. Quæ aliàs omiſſa, vel permutata ſunt, in Scribarum imperitiam vel oſcitantiam ſunt refundenda; ſecundùm eumdem Sanctiſſimum Doctorem, Præfatione 2. in Paralipomenon. *Liberè vobis loquor*, inquit, *ita in Græcis & Latinis Codicibus hic Nominum liber vitioſus eſt, ut non tam Hebræa, quàm barbara quædam, & Sarmatica nomina conjecta arbitrandum ſit. Nec hoc 70. Interpretibus, qui Spiritu Sancto pleni, ea quæ vera fuerunt, tranſtulerant; ſed Scriptorum culpæ adſcribendum, dum de emendatis inemendata ſcriptitant.*

Et Præfatione in Job; *Cogor*, inquit, *per ſingulos Scripturæ libros, adverſariorum reſpondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehenſionem Septuaginta criminantur. . . Audiant quapropter canes mei, ideirco me in hoc Volumine laboraſſe, non ut interpretationem antiquam reprehenderem; ſed ut ea quæ in illa aut obſcura ſunt, aut omiſſa, aut certè Scriptorum vitio depravata, manifeſtiora noſtrâ interpretatione fierent.*

Eodem Spiritûs Sancti afflatu quædam addiderunt ſeptuaginta Interpretes, quæ in Hebræo textu non extabant. Id conſtat ex Sancto Hieronymo Præfatione 2. in lib. Paralipomenon. *Ubicumque*, inquit, *aſteriſcos, id eſt, ſtellas, radiare in hoc Volumine videritis: ibi ſciatis de Hebræo additum, quod in Latinis Codicibus non habetur. Ubi verò obelus, tranſverſa ſcilicet virga præpoſita eſt, illic ſignatur quid Septuaginta Interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritûs Sancti auctoritatem, licèt in Hebræis Voluminibus non legatur.*

Idem ſenſit Sanctus Epiphanius libro de Ponderibus & Menſuris: *Septuaginta*, inquit, *voces iſtas addiderunt ex ſeſe; non fruſtra tamen, ſed utiliter ac cum fructu. Etenim ſicubi manca ac defecta erat oratio, nonnullis adjectis, plurimum ei lucis attulerunt, ut non ſine Spiritus Sancti afflatu ad ſcribendum acceſſiſſe, credibile ſit. . . . Qua in re admiratione digni ſunt: nec audeat quis eos reprehendere, ſed potius laudet; cùm illud omne divino quodam conſilio ab illis eſſe factum, prudens quiſque non dubitet . . . . Cæterùm quicquid ab eis ademptum eſt, id inutile eſt: quidquid verò relictum, neceſſarium eſt.*

Sed nihil luculentius hac in re proferri poteſt iis quæ ſcripſit Sanctus Auguſtinus lib. 18. de Civitate Dei, cap. 43. *Nam cùm fuerint & alii Interpretes*, inquit, *qui ex Hebræa lingua in Græcam Sacra illa Eloquia tranſtulerunt; hanc tamen quæ Septuaginta eſt, tanquam ſola eſſet, ſic recepit Eccleſia.* Et infra; *Spiritus qui in Prophetis erat, quando illa dixerunt, idem ipſe erat etiam in 70. Viris, quando illa interpretati ſunt. Qui profectò auctoritate divinâ & aliud dicere potuit, tanquam Propheta ille utrumque dixiſſet, quia utrumque idem Spiritus diceret, & hoc ipſum aliter; ut ſi non eadem verba, idem tamen ſenſus bene intelligentibus dilueeſceret: & aliquid prætermittere, & aliquid addere: etiam ut hinc oſtenderetur, non humanam fuiſſe in illo Opere ſervitutem, quam verbis debebat Interpres; ſed divinam potiùs poteſtatem, quæ mentem replebat & regebat Interpretis. . . . Si igitur, ut oportet, nihil aliud intueamur in Scripturis illis, niſi quid per homines dixerit Dei Spiritus, quicquid eſt in Hebræis Codicibus, & non apud Interpretes 70. noluit hoc per iſtos, ſed per illos Prophetas Dei Spiritus dicere, ſic oſtendens utroſque fuiſſe Prophetas. Iſto enim modo, alia per Iſaiam, alia per Jeremiam, alia per alium atque alium Prophetam; vel aliter eadem per hunc ac per illum dixit, ut voluit: quicquid porro apud utroſque invenitur, per utroſque dicere voluit unus atque idem Spiritus: Sed ita ut illi præcederent prophetando; iſti ſequerentur, propheticè illos interpretando: quia ſicut in illis vera & concordantia dicentibus unus pacis Spiritus fuit, ſic & in iſtis non ſecum conferentibus, & tamen tanquam uno ore cuncta interpretantibus, idem Spiritus unus apparuit.*

Et lib. 2. de conſenſu Evangeliſtarum cap. 66. *Hujus diſtantiæ cauſa ſi quæratur, cur tanta auctoritas Interpretationis Septuaginta multis in locis diſtet ab ea veritate, quæ in Hebræis Codicibus invenitur, nihil occurrere probabilius exiſtimo, quàm illos 70. eo Spiritu interpretatos, quo & illa quæ interpretabantur, dicta fuerant, quod ex ipſa eorum mirabili, quæ prædicatur, conſenſione firmatum eſt. Ergo & ipſi nonnulla in eloquio variando, & ab eadem voluntate Dei, cujus dicta illa erant, & cui verba ſervire debebant, non recedendo, nihil aliud demonſtrare voluerunt, quàm hoc ipſum, quod nunc in Evangeliſtarum concordi quadam diverſitate miramur: quâ nobis oſtenditur non eſſe mendacium, ſi quiſpiam ita diverſo modo aliquid narret, ut ab ejus voluntate, cui conſonandum & conſentiendum eſt, non recedat.* Hoc Spiritu addita ſunt Joſue 15. nomina undecim civitatum; niſi malignitate Judæorum poſteriorum Nativitate Chriſti ex Hebræorum Codicibus expuncta ſint: quod ſuſpicatur Sanctus Hieronymus. Hoc Spiritu additi ſunt & octo verſus Pſalmo 13. qui in Hebræo non habentur, & qui ab Apoſtolo ſunt laudati.

Sanctus quidem Hieronymus Proœmio in lib. 16. Commentariorum in Iſaiam, objectioni Sanctæ & eruditæ Virginis Euſtochium reſpondens, contendit Apoſtolum ex 70. Interpretum Tranſlatione hæc non ſumpſiſſe, nec 13. Pſalmum in mente habuiſſe, cùm hos verſus laudavit, ſed centonem contexuiſſe ex variis Scripturæ locis, in quibus textus Hebræus harum ſententiarum aliquam exhibet. *Itaque*, inquit, *omnem Scripturam mente perluſtrans, animadvertit, ſicut omnis penè ad Romanos Epiſtola de Veteri ſtructa eſt inſtrumento; ſic & hoc teſtimonium de Pſalmis, & de Iſaia eſſe contextum. Nam duo primi verſus: (Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis dolosè agebant) quinti Pſalmi ſunt. Illud autem quod ſequitur: (Venenum aſpidum ſub labiis eo-*

eum

rum,) centeſimi trigeſimi noni Pſalmi eſt. Rurſumque quod dicitur; (*Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt, de nono Pſalmo ſumptum eſt. Tres autem verſiculos qui ſequuntur; (Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem: Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt) in Iſaia Propheta reperi. Ultimus autem verſus: [Non eſt timor Dei ante oculos eorum:] in trigeſimi quinti Pſalmi principio eſt.* Denique ſic colligit Sanctus Hieronymus: *Arbitror ſolutam quæſtionem tuam, & noſtram regulam ſuper Tranſlatione Veteris Inſtrumenti concuſſam magis eſſe, quàm motam: & non tam Apoſtolum de Pſalmo tertio-decimo ſumpſiſſe, quod in Hebraico non habetur, quàm eos qui artem contexendarum inter ſe Scripturarum Apoſtoli neſciebant, quæſiſſe aptum locum, ubi aſſumptum ab eo teſtimonium ponerent, quod abſque auctoritate Scripturæ poſitum non putabant. Denique omnes Græci Tractatores, qui aliqui eruditiones ſua in Pſalmos Commentarios reliquerunt, hos verſiculos vero annotant, atque prætereunt: liquidò confitentes, in Hebraico non haberi, nec eſſe in Septuaginta Interpretibus, ſed in Editione Vulgata, quæ Græcè* [illegible] *dicitur, & in toto orbe diverſa eſt.*

Sed cauſæ ſtudio abreptum Sanctum Hieronymum hæc ſcripſiſſe, ut quoquo modo ſe a difficultate ſibi propoſita extricaret, nec fateri cogeretur Apoſtolum additionem textui Hebraico Pſalmi 13. a Septuaginta Interpretibus factam comprobaſſe, conſtat ex eo quòd Sixtina Septuaginta Interpretum Editio ex veteri Codice MS. Vaticanæ Bibliothecæ, Sancto Hieronymo antiquiore, aliiſque optimæ notæ & venerandæ antiquitatis MSS. adornata, & cum veterum Patrum, qui teſtimonia & fragmenta ex divina illa Tranſlatione laudarunt, ſcriptis collata, octo illos verſus Pſalmo 13. exhibeat. Illos & Sanctum Juſtinum Martyrem, & Sanctum Auguſtinum, & Pſalteria Romanum, Arabicum, Æthiopicum habere notat Nobilius; & Scholion Græcum a Viris Doctiſſimis, qui Romanam Editionem curarunt, relatum, notat eoſdem illos verſus Diodorum, Theodorum, Cyrillum, Didymum ex Pſalmo 13. laudaſſe, quamvis in Hexaplis non ſint inventi.

Dico quintò; Sæpiùs Verſionem Septuaginta Interpretum ab Hebræo ſpecie tenus, non reipſa diſcrepare. Nam quòd attinet permutationem nominum, Hebraica plantarum, animalium, lapidumque nomina ut plurimum generica ſunt, non ſpecifica, ideoque non magis illam ſpeciem ſignificant quàm iſtam. Unde ex æquo vertit appoſitè, qui hanc animalium, plantarum, margaritarum ſpeciem dicit, quàm qui illam, modò ſub eodem analogo genere contineatur. Ita *Sahal*, non leonem ſolum, ſed ferocium beſtiarum genus ſignificat. Unde Septuaginta æquè appoſitè ad Prophetæ mentem verterunt: *Ego ſum quaſi panther Ephraim; & quaſi leo in domo Juda:* ac appoſitè vertit Vulgatus Interpres; *Ego quaſi leæna Ephraim, & quaſi catulus leonis domui Juda.* Hinc Sanctus Hieronymus hunc in locum ait: *Tam omnis beſtia, quàm omnis beſtia accipi poteſt: ut quicquid ſævum in beſtiis eſt, hoc in Dei indignatione cognoſcas. Nihil panthere velocius, nihil leone fortius: in panthere velox per Aſſyrios regni Samariæ ſignificatur interitus: & in leone fortiſſimam contra Jeruſalem & Judam, aliquanto poſt tempore, regnum oſtenditur Chaldæorum:* Sic vocabulum *Schaphan*, propter eandem analogiam, Septuaginta Interpretes vertunt *Chœrogryllum*, Vulgata *herinacium & lepuſculum*. Quanquam & *Herinacii* vox in Pſalmo 103. ſecundum Septuaginta legatur. Nec ulla iſtarum verſionum inepta eſt aut prava; quia vox Hebræa genus animalis ſignificat, cujus proprietas eſt intra cavernarum petras & terræ foveas cubilia ſcalpere & infodere: de quo Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 135. ad Suniam & Fretelam, ait: *Sciendum eſt animal eſſe non majus Hericio, habens ſimilitudinem muris & urſi: unde & in Palæſtina arctomys dicitur, & magna eſt in iſtis regionibus hujus generis abundantia, ſemperque in cavernis petrarum, & terræ foveis habitare conſueverunt.* Ob ſimilem analogiam Septuaginta vocem Hebraicam *Kikaion*, interpretati ſunt *Cucurbitam*, quam Sanctus Hieronymus *Hederam* vertit. Genus ſcilicet arbuſculæ eſt, quæ vel Hederæ, vel Cucurbitæ non abſimilis eſt. Unde commodè utroque nomine poteſt appellari, cùm nomen proprium Hebræo reſpondens in Græco, Latinove idiomate non habeat. Unde utramque Verſionem Sanctus Hieronymus probat in cap. 4. Jonæ; *Pro Cucurbita*, inquit, *ſive hedera, in Hebræo legimus Kikaion: quæ etiam linguâ Syrâ & Punicâ Elkeroa dicitur. Eſt autem genus virgulti vel arbuſculæ, lata habens folia in modum pampini, & umbram denſiſſimam, ſuo trunco ſe ſuſtinens, quæ in Palæſtina creberrimè naſcitur, & maximè in arenoſis locis: mirumque in modum, ſi ſementem in terram jeceris, citò confota conſurgit in arborem, & intra paucos dies, quam herbam videras, arbuſculam ſuſpicis. Unde & nos eodem tempore, quo interpretabamur Prophetas, voluimus idipſum Hebræa lingua nomen exprimere, quia ſermo Latinus hanc ſpeciem arboris non habebat; ſed timuimus Grammaticos, ne invenirent licentiam commentandi, & vel beſtias Indiæ vel montes Bœotiæ, aut iſtiuſmodi quædam portenta confingerent; ſecutique ſumus veteres Tranſlatores, qui & ipſi hederam interpretati ſunt. Aliud enim quid dicerent, non habebant.* Et ibidem, Prophetæ ſenſum in utraque Verſione ſervari & exprimi oſtendit: *Cucurbita*, inquit, *& Hedera hujus naturæ ſunt, ut per terram reptent, & abſque furcis, vel adminiculis, quibus innituntur, altiora non appetant. Quo modo igitur ignorante Propheta, Cucurbita in una nocte conſurgens umbraculum præbuit .... ad perſonam Domini Salvatoris ſic referri poteſt ut illud Canticum memoris Iſaiæ: Relinquetur filia Sion ſicut tabernaculum in vinea, & velut caſula in cucumerario; quaſi Civitas quæ expugnatur. Et dicamus quia in alio Scripturæ loco cucurbitam non invenimus, quòd ubi cucumis naſcitur, ibi naſci ſoleat & cucurbita. Et Iſraël huic generi comparatur quòd quondam protexerit Jonam ſub umbra ſua converſionem Gentium poſtulantem, & non parvam lætitiam tribuerit ei, faciens umbraculum & tabernaculum, potiùs quàm domum. Porro Kikaion noſtra arbuſcula modica, citò conſurgens & citò areſcens, ordine & vite comparabitur Iſrael radices parvas mittenti in terram, & conanti quidem in excelſa ſuſtolli, ſed altitudinem Cedrorum Dei, & abietum non æquanti.* Legatur & Epiſtola 89. ad Sanctum Auguſtinum data. De hoc & Sanctus Auguſtinus ad Hieronymum reſcribens, ſic loquitur: *Illud apud Jonam virgultum, ſi in Hebræo, nec hedera eſt, nec cucurbita, ſed neſcio quid aliud quod trunco ſuo nixum, nullis ſuſtentandum adminiculis erigatur, mallem jam in omnibus Latinis cucurbitam legi: non enim fruſtra hoc puto Septuaginta poſuiſſe, niſi quia & huic ſimile ſciebant.*

Ob eamdem analogiam, Septuaginta, *Soham*, *Smaragdum* verterunt, quod alii Sardonychem, alii Onychinum tranſtulerunt; rectè omnes ac fideliter, quia genericum nomen eſt, has omnes ſpecies ſignificatione ſua complectens. De hoc Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 128. ad Fabiolam: *Qui Hebraicè dicuntur Soom*, inquit, *ab Aquila & Symmacho, & Theodotione onychini, a Septuaginta ſmaragdi transferuntur. Joſephus ſardonychas vocat;*

eat, cum Hebræo Aquilaque conſentient, ut vel colorem lapidum, vel patriam demonſtraret.

Sed & illi nominum permutationi aliud quiddam interim fundamentum præbet, nimirum admiranda dictionum Hebraicarum poteſtas; quæ multas ſignificationes continent, multoſque ſæpe ſenſus pariunt æquè ſacri Scriptoris menti convenientes, æquè a Spiritu Sancto inſinuatos. Unde Interpretes ex eodem textu Hebræo diverſiſſima ſæpe tranſtulerunt abſque ullo errore. Sic Joëlis 3. *pro torrente ſpinarum*, Septuaginta tranſtulerunt, *Torrentem funiculorum*, & utramque verſionem appoſitam eſſe docet Sanctus Hieronymus Commentario in hunc locum, ubi notat, funiculum apud Ægyptios certi itineris eſſe menſuram, cui ſignificationi convenit illud Pſalmiſtę: *Semitam meam & funiculum meum inveſtigaſti.* Cùm enim in Nilo *flumine, ſive in rivis ejus, ſoleant naves funibus trahere, certa habentes ſpatia. qua appellant funiculos: ut labori defeſſorum recentia trahentium colla ſuccedant*, (ut ait Sanctus Hieronymus) inde factum eſt, ut Septuaginta effectum pro cauſa metonymicè transferentes, certum ſpatium, nomine τῶν χοινίων id eſt, funiculorum deſignaverint. Sanctus Hieronymus vocem Hebraicam *Sethim*, non funiculos tranſtulit, ſed ſpinas, ob ſimilitudinem, quam arbor illa quæ ab Hebręis *Sethim* vocatur, cum ſpinis habet. *Eſt autem*, inquit, *genus arboris in eremo, ſpina alba ſimile colore & foliis, non magnitudine. Alioquin tam grandes arbores ſunt, ut latiſſima ex illis tabulata cædantur, lignumque fortiſſimum eſt, & incredibilis levitatis ac pulchritudinis; ita ut ex his etiam vaſa torcularium, qua ἀσηίπτους θυΐας vocant, ditiſſimi quique & ſtudioſiſſimi faciant, qua ligna in locis cultis & in Romano ſolo, abſque Arabia ſolitudine non inveniuntur.*

Micheæ verò 6. cap. *Sethim* retinet Vulgata noſtra, quia proprium loci nomen eſt, ut notat Sanctus Hieronymus loco mox laudato. *Eſt autem locus*, inquit, *juxta Liviadem, trans Mare Mortuum, ſexto ab ea diſtans milliario, ubi quondam cum Madianitis fornicatus eſt Iſraël. Hujus loci ex perſona Dei Michæas Propheta meminit, dicens: Populus meus, memento quaſo, quid cogitaverit Balach Rex Moab, & quid reſponderit Balaam filius Beor de Sethim uſque ad Galgalam.*

Denique in his nominum, aut periodorum integrarum permutationibus, myſticus quandoque ſenſus latet: quod præcipuè in permutationibus numerorum locum habere Sanctus Auguſtinus teſtatur libro 18. de Civitate Dei, cap. 44. ubi notat, ſecundùm Septuaginta, Jonam triduum Pœnitentiæ Ninivitis indixiſſe: Textum verò Hebræum quadraginta diebus Pœnitentiæ ſpatium ipſis conſtitutum coërcere. Hanc autem varietatem ut conciliet, ad ſenſum myſticum confugit. *Quapropter*, inquit, *ſi per illam Civitatem rectè accipitur Eccleſia Gentium prophetice figurata, everſa ſcilicet per Pœnitentiam, ut qualis fuerat, jam non eſſet: hoc quoniam per Chriſtum factum eſt in Eccleſia Gentium, cujus illa Ninive figuram gerebat, ſive per quadragiata dies, ſive per triduum, idem ipſe ſignificatus eſt Chriſtus: per quadraginta ſcilicet, quia tot dies peregit cum Diſcipulis ſuis poſt Reſurrectionem ſuam, & aſcendit in cælum: Per triduum verò, quia die tertio reſurrexit: tanquam lectorem nihil aliud quàm hiſtoriæ rerum geſtarum inhærere cupientem, de ſomno excitaverint Septuaginta Interpretes, iidemque Prophetæ, ad perſcrutandam altitudinem Prophetiæ, & quodammodo dixerint; In quadraginta diebus ipſum quære, in quo & triduum poteris invenire: illud in Aſcenſione, hoc in ejus Reſurrectione reperies. Propter quod utroque numero ſignificari convenientiſſimè potuit, quorum unum per Jonam Prophetam, alterum per Septuaginta Interpretum Prophetiam, tamen unus atque idem Spiritus dixit.* Tum ſubjungit Sanctus Auguſtinus: *Longitudinem fugio, ut non hæc per multa demonſtrem, in quibus ab Hebraica Veritate putantur Septuaginta Interpretes diſcrepare, & bene intellecti inveniuntur eſſe concordes. Unde etiam ego pro meo modulo veſtigia ſequens Apoſtolorum, quia & ipſi ex utriuſque, id eſt, ex Hebræis, & ex Septuaginta, teſtimonia Prophetica poſuerunt, utrâque auctoritate utendum putavi; quoniam utraque una atque divina eſt.*

Ad id quod de commutatione nominis Aſſueri in nomen Artaxerxis, in objectione dictum eſt, reſpondeo Aſſuerum commune Regum Medorum eſſe nomen, Artaxerxem verò nomen Regum Perſarum. Unde quia Rex cui nupſit Eſther, Perſis & Medis imperabat, utroque nomine vocatus eſt, idemque Aſſuerus in Hebræo textu, & Artaxerxes in Tranſlatione 70.

Objicitur ſextò. Si Tranſlatio Septuaginta Interpretum fuit ſummę in Eccleſia primitiva auctoritatis; ſequitur ipſam recepiſſe additamenta ad Scripturam ſacram ab hominibus facta velut Scripturam Canonicam: abſurdum conſequens: ergo & antecedens.

Probatur minor. In Editione Septuaginta Interpretum, leguntur in libro Eſther ſeptem capita quæ in Hebræo non habentur; nec in eo legebantur Sancti Hieronymi tempore, ut ipſe in verſione iſtius libri teſtatur: Si ergo Eccleſia priorum ſæculorum, tranſlationem Septuaginta Interpretum ſequebatur, recipiebat additamenta Scripturæ ſacræ ab hominibus facta ut Scripturam Canonicam. Præterea, duo poſtrema Danielis capita, quibus Hiſtoriæ Suſannæ, & Belis, & Draconis continentur, in Hebræo volumine non habentur, ſed ex Theodotionis Editione tranſlata ſunt: habentur autem in Editione 70. Interpretum. Illa itaque tranſlatio additamenta plurima continet ad Scripturam ſacram.

Reſpondeo, nego majorem, ad cujus probationem dico, ſeptem illa capita non fuiſſe quidem in Codicibus Hebræis tempore Sancti Hieronymi, ſed in illis extitiſſe tempore Septuaginta Interpretum; ante Hieronymi verò ætatem (quo tempore neſcimus) excidiſſe. Certè Joſephus, qui Hiſtoriam ſuam ex libris Canonicis Hebræorum exſcripſit, duas Epiſtolas Aſſuerį, & Orationem Mardochęi non prætermiſit, ut libro 11. Antiquitatum cap. 6. videre eſt. Aliam reſponſionem conjecturis, ut putant, non inanibus fundatam, Viri protulerunt Eruditi. Ajunt ſcilicet, primum Auctorem qui Hiſtoriam Heſter ſcribendam ſuſcepit, ſummam tantùm Hiſtorię edidiſſe: deinde ab alio ſcriptam eſſe uberiori ſtylo, & Gręco idiomate donatam a Lyſimacho, regnantibus in Ægypto Ptolemæo & Cleopatrâ (ut ex cap. 11. iſtius libri colligi videtur:) porro prioris Auctoris αὐτόγραφον Hebraicum; poſterioris autem non αὐτόγραφον ipſum, ſed tranſlationem ſolam ad nos perveniſſe.

Reſpondeo ſimiliter, duo poſtrema Danielis capita, quæ Suſannæ Hiſtoriam continent, in Hebræis Codicibus fuiſſe, quibus uſi ſunt Septuaginta Interpretes: expuncta autem deinceps fuiſſe malignitate Judæorum. Ita ſenſit Origenes in Epiſtola ad Julium Africanum: *Ex iis*, inquit, *quæ continebant Presbyterorum & Magiſtratuum, & Judicum vituperationem; quæcumque potuerunt, ſuſtulerunt a cognitione populi: quæ quidem ſervabantur in arcanis.... Quamobrem non aliud procuraſſe exiſtimo eos qui exiſtimabantur Sapientes, & Principes, & Seniores populi, quàm ut ea adimerent, quæ eorum continebant accuſationem ad populum. Non eſt*

ergo

Digitized by Google

ergo miſum ſi verum Hiſtoriam Suſannæ, cui puſuerant inſidias impudici Seniores, ii qui non longè aberant ab inſtituto illorum Presbyterorum ſuſſurati ſunt & ſubtraxerunt a Scripturis, Et Tractatu 31. in Matthæum. *Ut autem*, inquit, *timeamus illud quod ait* (Chriſtus) *Dividet eum: Recordari convenit ea quæ a Daniele ſunt dicta contra Presbyteros malos: Quoniam Angelus Domini habens gladium, ſcindet te medium. Scindens autem dividet. Auſi ſumus uti hoc loco, Danielis exemplo, non ignorantes quoniam in Hebræo poſitum non eſt, ſed quoniam in Eccleſiis tenetur.* Non itaque exiſtimavit Eccleſia Hiſtoriam Suſannæ additamentum eſſe ad librum αὐτόγραφον Danielis, quamvis in Hebræis Codicibus non extaret; ſed probabiliùs cenſuit illam fuiſſe malignitate Judæorum expunctam.

Objicitur ſeptimò. In verſione Septuaginta Interpretum, præter ea quæ jam adnotata ſunt, multa deſiderantur, quæ in Hebræo textu leguntur: & e contrario multa leguntur in ea Tranſlatione, quæ in Hebræis Codicibus deſunt. Multa etiam contrario planè ſenſu efferuntur. Igitur Verſio τῶν Septuaginta, nec eſt, nec fuit unquam Eccleſiæ ſuffragio comprobata.

Probatur antecedens multis exemplis, quorum nonnulla profert Origenes in Epiſtola ad Julium Africanum. Nam in Job, illa verba; *Surgens manè offerebat pro peccato, pro anima eorum* (Job ſcilicet pro filiorum peccatis) &, *Quando venerunt Angeli Dei ut adſtarent coram Deo, Diabolus quoque venit cum ipſis.* Et illud: *Poſtquàm circuivi terram, & obambulavi in ea:* apud Septuaginta non leguntur: extant autem in Codicibus Hebræis. Non eſt apud Hebræos illud, *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino viſum eſt, ita & factum eſt*: quod Verſio τῶν Septuaginta habet. Item verba illa uxoris Job: *Quouſque permanebis, dicens: Ecce maneo adhuc modicum tempus, expectans ſpem ſalutis meæ;* uſque ad illud, *donec quieſcam a laboribus meis, & doloribus qui me nunc angunt?* leguntur apud Septuaginta, ab Hebræis autem Codicibus abſunt, in quibus hæc ſolùm verba mulieris legere eſt: *Dic verbum ad Dominum, & morere.* Interdum etiam circa medium libri quatuordecim, ſexdecim, aut novemdecim verſus deſiderantur in Tranſlatione τῶν Septuaginta, quos textus Hebraicus exhibet. Multa etiam deficiunt, vel abundant in Jeremia, ſecundùm illorum verſionem: multa tranſpoſita ſunt, vel commutata. Ad hæc, in Geneſi illud, *Vidit Deus quòd eſſet bonum*, poſt enarratam Firmamenti creationem, apud Hebræos non extat. In Exodo, quæ pertinent ad Tabernaculum, & ejus atrium, & Arcam, & quæ pertinent ad indumenta Pontificis & Sacerdotum, valdè ſunt mutata, adeo ut ne videatur quidem ſenſus eſſe ſimilis.

Confirmatur. Origenes Verſioni Septuaginta Interpretum, quam unâ operâ edidit cum Hebræo textu comparatam, addidit Aſteriſcos, ut indicaret quæ in Verſione Septuaginta ab Hebræo textu deficiebant. In ea igitur Tranſlatione multa erant deficientia, quæ reſarciri, multa ſuperflua quæ reſecari deberent: proindeque Scriptura ſecundùm Tranſlationem τῶν Septuaginta non eſt purum & integrum Dei verbum. Non fuit igitur, aut ſaltem eſſe non debuit illa Tranſlatio ſummæ in Eccleſia auctoritatis.

Probatur antecedens ex ipſomet Origene in Epiſtola ad Julium Africanum. *Sed nec ea*, inquit, *inveniri poſſunt in Geneſi, quibus ſignum adjecimus, quæ apud Græcos vocantur Obeli ſeu Obeliſci* —, *ut id ſit nobis notum: ſicut curſus Aſteriſcos* * *iis quæ ſunt quidem in Hebræo, apud nos autem non inveniuntur.*

Idem probatur ex Sancto Hieronymo Epiſtolâ 135. ad Suniam & Fretelam datâ, in qua hæc habet: *Ubi quid minùs habetur in Græco ab Hebraica veritate, Origenes de Tranſlatione Theodotionis addidit, & ſignum poſuit Aſteriſcum, id eſt, ſtellam, quæ quod priùs abſconditum videbatur, illuminet, & in medium proferat. Ubi autem quod in Hebræo non eſt, in Græcis Codicibus invenitur, ὀβελὸν, id eſt, jacentem præpoſuit virgulam, quam nos Latinè veru poſſumus dicere, quo oſtenditur, jugulandum eſſe & confodiendum, quod in Authenticis Libris non invenitur.*

Et Præfatione in Job. *Omnia*, inquit, *veteris Inſtrumenti volumina Origenes Obelis, Aſteriſcisque diſtinxit, quos vel additos, vel de Theodotione ſumptos, Tranſlationi antiquæ inſeruit, probans defuiſſe quod additum eſt. Diſcant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus ſuſceperant, aut interpretationem meam cum Aſteriſcis ſuis radere. Neque enim fieri poteſt ut quos plura intermiſiſſe ſuſceperint, non eoſdem etiam in quibuſdam errare fateantur, præcipuè in Job; cui ſi ea quæ ſub Aſteriſcis addita ſunt, ſubtraxeris: pars maxima detruncabitur. Et hoc dumtaxat apud Græcos. Cæterùm apud Latinos, ante eam tranſlationem, quam ſub Aſteriſcis, & Obelis nuper edidimus, ſeptingenti fermè aut octingenti verſus deſunt, ut decurtatus & laceratus, corroſuſque liber fœditatem ſui publicè Gentibus præbeat.* Ex quibus patet, Origenem Verſioni Septuaginta Interpretum addidiſſe Aſteriſcos & Obelos, ut deficientia, vel ſuperflua indicaret.

Jam verò quòd multa longè alio ſenſu efferant Septuaginta Interpretes ac textus Hebræus, quamvis id plurimis exemplis probatum ſit, ac innumeris adhuc probari queat, in duobus dumtaxat modò periculum faciemus. Primum eſt Pſalmi 39. verſu 7. qui juxta Hebræum habet, *Aurem perforaſti mihi;* a quo non multùm recedit Vulgata noſtra ſic reddens; *Aures autem perfeciſti mihi.* At Septuaginta Interpretum Tranſlatio habet longè alio ſenſu; *Corpus autem perfeciſti mihi.* Ex qua Apoſtolus ad Hebræos 10. verſum illum ſic laudat: *Corpus autem aptaſti mihi.* Alterum eſt, Pſalmi 67. v. 19. *Aſcendiſti in altum, cepiſti captivitatem, accepiſti dona in hominibus.* Ita Vulgata noſtra ex Hebræo reddit. At Apoſtolus Verſionem τῶν Septuaginta ſecutus, habet ad Epheſios 4. *Dedit dona hominibus*, contrario planè ſenſu.

Reſpondeo, diſtinguo priorem partem antecedentis: Et ideo deſunt, aut addita ſunt in Tranſlatione τῶν Septuaginta, quia Codices Hebræi mutili ſunt, aut ſuperfluis abundantes; vel quia Codices ipſi τῶν Septuaginta ſinceri non ſunt, ſed Scribarum oſcitantiâ paſſim integris periodis truncati, vel quia Spiritûs Sancti afflatu Septuaginta Seniores illa reſecarunt, aut addiderunt, concedo. Ideo deſunt, aut addita ſunt, quod ſincera & genuina Verſio τῶν Septuaginta αὐτογράφῳ Hebræorum Codici non conſentiat, nego. Illam quippe Tranſlationem Eccleſiæ auctoritas primitivo textui conſonam eſſe probat. Unde Origenes, in laudata ad Julium Africanum Epiſtola, Eccleſiaſticæ Verſioni potiùs quàm Hebræis Codicibus credendum eſſe aſſerit. *Vide ergo*, inquit, *ne imprudentes & inſcientes abrogemus exemplaria quæ habentur paſſim in Eccleſiis, & legem ſtatuamus fraternitati, ut deponant quidem ſacros, qui apud eos feruntur, libros; aſſententur autem Hebræis, & perſuadeant ut nos puris impertiant, & qui nihil habeant figmenti. An non providentia in ſanctis Scripturis dedit omnibus Chriſti Eccleſiis ædificationem? Non curam geſſit eorum qui empti ſunt pretio, pro quibus Chriſtus eſt mortuus? Ad hæc autem conſidera, an non ſit bonum meminiſſe ejus quod*

ſcri-

ſcriptum eſt, Non tranſpones terminos æternos, quos ſtatuerunt Patres tui! Hæc autem dico, non quòd verear ne dubitem ſcrutari quæ ſunt apud Judæos Scripturas, & omnes noſtras cum illorum Scripturis conferre, & videre quænam ſint in eis differentia. Si non eſt quidem certè grave & arrogans dicere, hoc graviter pro viribus fecimus, ut mentem noſtram exerceremus in omnibus Editionibus & earum differentiis; cum eo quòd longè magis exercebamur interpretationem Septuaginta, ne videremur falſi & adulterini aliquid inducere in Eccleſias quæ ſunt ſub cælo. Exercemus autem, ut cùm Judæis differentes, eis adducamus quæ ſunt propoſita in eorum exemplaribus, & eam eis utamur iis quæ apud illos habentur, & non ſunt in noſtris libris. Nam cùm ſit ejuſmodi noſter apparatus in quæſtionibus adversùs ipſos, non deſpicient, neque ut mos eſt eorum, irridebunt eos qui credunt ex Gentibus, tanquam qui ignorent vera quæ apud eos ſcripta ſunt.

Ex quibus colligitur, primas ſemper deferendas eſſe editioni Scripturæ Sacræ, quam amplectitur, uſuque ſuo conſecrat Eccleſia. Secundò, adeundos etiam eſſe fontes, nempe textum Hebraicum aut Græcum, ſed eruditionis cauſsâ, & ut contra adverſarios Fidei fœliciùs diſputemus, non verò abſoluta neceſſitate. Tertiò, Tranſlationem τῶν Septaginta maximo in pretio habendam eſſe, cùm Vulgata fuerit Eccleſiæ Editio quinque prioribus Chriſtianæ Religionis ſæculis, & nunc ex vetuſtiſſimis Codicibus MSS. & antiquis Patribus emendata & recognita juſſu Sixti V. Pontificis Maximi ab omnibus Catholicis recipienda & retinenda ſit.

Ad confirmationem reſpondeo, nego antecedens: Quòd nimirum Aſteriſcos & Obelos Verſioni τῶν Septuaginta ideo addiderit Origenes, quòd aliquid deeſſe, aut abundare in divina illa Tranſlatione exiſtimaret; ſed ut oſtenderet, quæ Judæi in Eccleſiæ Codicibus manca eſſe, aut ſuperflua calumniabantur, quæ ipſi aut addebant, aut reſecabant, quò ad pugnam cum Judæis inſtructiores prodirent Chriſtiani, propriiſque ipſorum armis illos confoderent; nec non etiam ut iidem Chriſtiani inde argumenta explicandæ & illuſtrandæ τῶν Septuaginta Tranſlationi depromerent. Iſtud unum fuiſſe Origenis conſilium, ipſius verba ex Epiſtola ad Julium Africanum ſupra laudata demonſtrant. Idem conſtat ex Sancto Epiphanio lib. de Menſuris & Ponderibus. *Aquila*, inquit, *cæterique ad interpretandas Scripturas accedentes; cùm ea quæ a Septuaginta prætermiſſa fuerant, edidiſſent, otioſa ac ſupervacanea ſunt habita. Succeſſit his Origenes, qui unicuique loco, quod deerat, adjunxit, eique Aſteriſci notam appinxit: non quòd addita illa vocabula admodum neceſſaria ſint, cùm ſupervacua videantur: ſed ne Judæis, ac Samaritanis ullam calumniandi Sacras Literas, quibus in Eccleſiis utimur, occaſionem relinqueret.* Idem teſtatur Ruffinus Invectivâ 2. in Sanctum Hieronymum, ubi ait, Origenem has notas Editioni Septuaginta Interpretum appoſuiſſe. *Ut ſciremus, non quid nobis, ſed quid Judæis adversùm nos certantibus, aut deeſſe, aut abundare videretur.*

Nec verò alia ſancti Hieronymi mens fuit, qui priori ſuæ Tranſlationi Aſteriſcos & Obelos exemplo Origenis appoſuiſſe ſe ait, non ut Editionem 70. Interpretum aboleret, quam emendatam de Græco in Latinum tranſtulerat; *Sed ut ea teſtimonia, quæ a Judæis prætermiſſa ſunt, vel corrupta, proferret in medium, ut ſcirent noſtri quid Hebraica Veritas contineret*, [ut ſcribit ipſe ad Sanctum Auguſtinum Epiſtolâ 89.] & Præfatione 2. in Paralipomenon, ait: *Obelo ſignari quid Septuaginta Interpretes addiderint: vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus Sancti auctoritatem, licèt in Hebræis voluminibus non legatur.*

Ad ſecundam partem antecedentis, nego hanc propoſitionem, quòd multa contrario planè ſenſu efferantur in Septuaginta Tranſlatione, & in textu Hebraico. Etſi enim verò diverſus aliquando ſenſus utriuſque videatur, nuſquam tamen contrarius eſt: & uterque eſt ſacer, atque a Spiritu Sancto inſpiratus. Imò nequidem eſt diverſus, qui multoties alius omnino apparet. Sic verſus ille ſeptimus Pſalmi 39. qui ſecundùm Hebræum ſic effertur, *Aures autem perforaſti mihi*; ſic verò ſecundùm Septuaginta, *Corpus autem perfeciſti mihi*, eundem utrobique ſenſum habet. Nam juxta Hebræum fit alluſio ad ſervitutem perpetuam. Unde quia ſervo, cùm donari libertate nolebat, auris ſubulâ perforabatur, ex Legis Moſaicæ præſcripto, ut hoc ſtigmate perpetuæ addictus ſervituti cognoſceretur; Chriſtus ſe Patris æterni ſervum profeſſus Davidis ore, appoſitè inducitur dicens: *Aurem perforaſti mihi*: quia ſervitutem illam ratione naturæ humanæ aſſumptæ ſibi convenientem, ſecundùm illud: *Ego ſervus tuus, & filius ancillæ tuæ*, excuſſurus nunquam eſt, ſicut nec ipſam naturam ſervilem depoſiturus. Quia verò præcipuum ſervitutis argumentum eſt ſubjectio & obedientia: ideo ut ſe paratum ſemper teſtetur ad obediendum Patri, ait, ipſum aures ſibi perfeciſſe ad capeſſenda ipſius mandata ſemper apertas. *Aures autem perfeciſti mihi*: ut habet Vulgata noſtra. Rurſus, quia ſervituti non fuit obnoxius Dei Filius, niſi ex quo corpus aſſumpſit, *Nihil enim in Trinitate ſervum*: nec in locum legalium victimarum ſemetipſum ſuffecit, idem Sacrificii ſui Sacerdos & victima, niſi quatenus aſſumpſit corpus, cujus voluntariâ ſumus oblatione ſanctificati: Ideo appoſitè etiam Septuaginta Interpretes verterunt: *Corpus autem perfeciſti mihi*: & ex iis Apoſtolus: *Corpus autem aptaſti mihi*.

Aliter hunc nodum ſolvit Morinus, Præfatione in Sixtinam Septuaginta Interpretum Editionem. Conjicit nimirum Codicem Hebræum corruptum fuiſſe. Scripſiſſe quidem Davidem, & legiſſe Paulum cum Septuaginta Interpretibus, *Eth, Gevia Barathali*, hoc eſt, *Corpus formaſti*, ſeu *creaſti mihi*: Poſtea literarum ſimilium permutatione depravatè ſcriptum eſſe, pro *Baratha*, *Caritha*, quod ſignificat, perfodiſti. Quod cùm legeret Rabbinus aliquis, exiſtimavit Pſalmographum ad morem ſervitutis perpetuæ ſignificandæ alludere, quo lege jubetur dominus ſervo qui ſe in æternum vendidit, aures perfodere: idcirco eraſit has voces, *Eth Gevia*, *Corpus*, tanquam verbo, *fodiſti*, minimè congruentes, atque hanc, *Aznaim*, *aures*, ſubſtituit.

Alii Viri eruditi exiſtimant, Septuaginta ita ſcripſiſſe, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι id eſt, *Servum me feciſti tibi*. Nam σῶμα pro ſervo ac mancipio a Græcis etiam uſurpatur. Septuaginta igitur Hebræam phraſim, *aurem perforaſti mihi*, hac Græca aptiſſimè expreſſiſſe contendunt. Scribam verò, cùm non ſatis caperet phraſim illam, maximè de Deo uſurpatam, quia σῶμα non intelligebat niſi corpus, nec poterat mente aſſequi quomodo corpus Deo aptari poſſet, putaviſſe levi mutatione τοῦ in... posse emendari locum, quem veriùs pervertit. Apoſtolus verò ex Verſione Septuaginta Interpretum hunc locum laudavit cum leviuſculo illo errato, quòd verbis parum immutatis, ſenſus integritati & unitati nihil nocebat, quia hæc vox *Corpus*, ejus inſtituto magis conveniebat, cùm de Corporis Chriſti oblatione, noſtrâque per eum ſanctificatione ageret.

Verſus etiam decimus-nonus Pſalmi 67. contrarium ſenſum non patitur apud Hebræos, & apud Apo-

Digitized by Google

Apoſtolum, ex Septuaginta, ut quidam putant, illum laudantem. Nam Chriſtus in cælos aſcendens, dona in hominibus accepit, & hominibus dona contulit. Cùm enim *Caput & membra ſint unus Chriſtus*, ſecundùm celeberrimum Sancti Auguſtini principium; idem qui dona dedit hominibus, in iis dona accepit. Vel, Chriſtus in cælos aſcenſurus, quomodo prænuntiabatur a Propheta, dona in homines eroganda accepit a Patre in Incarnatione ſua, & in cœlos re ipſa aſcendens quando Prophetia illa impleta eſt, dona illa in homines diſtribuit. Unde Prophetæ ſenſus in utroque textu ſalvus eſt, *Accepiſti dona in hominibus; Dedit dona* hominibus.

2. Dici poteſt Apoſtolum non ſequi Verſionem τῶν Septuaginta in hoc loco, ſed oraculi Prophetici ſenſum, non verba laudare.

3. Reſponderi poteſt cum Morino, Præfatione in Sixtinam Septuaginta Interpretum Editionem, depravatum eſſe modò textum Hebræum: In eo legiſſe Apoſtolum, & cum eo Septuaginta *Hhalachtha*, quod *dividere & dare* frequenter apud Hebræos ſignificat; at levi trajectione literarum iſtud vocabulum poſtea mutatum eſſe in *Laechabtha*, quod ſignificat accipere. Addit vir doctiſſimus in hodierna τῶν 70. Verſione vocem ἔλαβες *accepiſti*, irrepſiſſe videri pro ἔδωκε *dedit*. Notant quippe Scholia Romana, ἔδωκε legiſſe Sanctum Juſtinum Martyrem, Pſalterium Romanum, Sanctumque Hilarium in Pſalmorum textu, qui omnes Editionem τῶν Septuaginta ſequuti ſunt.

Objicitur octavò. Novam ex Hebræo Verſionem Sanctus Hieronymus condidit, & Septuaginta Tranſlationem ſæpiùs improbavit. Exiſtimavit itaque Verſionem τῶν Septuaginta non eſſe Canonicam.

Reſpondeo, nego ſecundam partem antecedentis, & conſequens. Quamvis enim Sanctus Hieronymus adversùs Tranſlationem 70. Interpretum quædam duriùs pronuntiaverit, a ſe ſuſceptæ Verſionis vindicandæ ſtudio, cui plurimi detrahebant, illa tamen emollit, excuſavitque ſenex factus: & nihil a ſe dictum voluit, quod Eccleſiaſticam Verſionem vel tantiſper læderet. Nec ideo ſe novam adornaſſe profeſſus eſt, ut 70. Interpretum editionem reprehenderet; ſed quòd multi in eam errores incuriâ Scribarum irrepſiſſent: & quòd operæ pretium eſſet ipſa exemplaria, quibus utebantur Judæi, Latinam in linguam vertere, ut Chriſtiani Doctores adversùs ipſos iis ex locis diſputarent, quos non poterant non recipere, atque ita proprio mucrone ipſos confoderent. Suum ipſe conſilium aperit pluribus in locis, nempe Apologiâ 3. adversùs Ruffinum, ubi hæc habet: *Mihi non licebit poſt Septuaginta Editionem, quam diligentiſſimè emendatam, ante annos plurimos, meæ linguæ hominibus dedi, ad confutandos Judæos, etiam ipſa exemplaria vertere, quæ ipſi veriſſima confitentur; ut ſi quando adverſùm eos Chriſtianis diſputatio eſt, non habeant ſubterfugiendi diverticula, ſed ſuomet potiſſimùm mucrone feriantur*. Et Apologiâ 2. *Egone*, inquit, *contra LXX. Interpretes aliquid ſum locutus, quos ante annos plurimos, diligentiſſimè emendatos, meæ linguæ ſtudioſis dedi, quos quotidie in conventu fratrum ediſſero, quorum Pſalmos jugi meditatione decanto? Tam ſtultus eram, ut quod in pueritia didici, ſenex oblviſci vellem? Univerſi Tractatus mei horum teſtimoniis texti ſunt. Commentarii in duodecim Prophetas, & meam, & Septuaginta Editionem ediſſerunt. O labores hominum ſemper incerti! O mortalium ſtudia contrarios interdum fines habentia! Unde me putabam bene mereri de Latinis meis, inde in culpam vocor*.

Et Præfatione in Pentateuchum, de ſua librorum Moyſi ex Hebræo ſermone in Latinam linguam Tranſlatione ſic loquitur: *Periculoſum certè opus, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me aſſerunt in 70. Interpretum ſugillationem nova pro veteribus cudere, ita ingenium quaſi vinum probantes: cùm ego ſæpiſſimè teſtatus ſim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre quæ poſſim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari*.

Et Præfatione in librum Paralipomenon ad Chromatium: *Si Septuaginta*, inquit, *Interpretum pura, & ut ab eis in Græcum verſa eſt, Editio permaneret, ſuperflue me, Chromati Epiſcoporum ſanctiſſime atque doctiſſime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino ſermone transferrem. Quod enim ſemel aures hominum occupaverat, & naſcentis Eccleſiæ roboraverat fidem, juſtum erat etiam noſtro ſilentio comprobari. Nunc verò, cùm pro varietate regionum diverſa ferantur exemplaria, & germana illa, antiquaque Tranſlatio corrupta ſit, atque violata; noſtri arbitrii putas, aut e pluribus judicare quid verum ſit, aut novum opus in veteri opere cudere, illudentibuſque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere*. De Verſione 70. Interpretum, qui plura volet, legat doctiſſimos viros Uſſerium in Syntagmate, Iſaacum Voſſium in libro de 70. Interpretibus, & eorum Tranſlatione, Joannem Morinum in Exercitationibus Biblicis, Henricum Valeſium in Epiſtola ad Uſſerium; & Prolegomena Bibliorum Polyglottorum.

SCHOLION.

Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem ex iſto velut Articulo excerptam in Indiculo ſuo notarunt: *Scriptura quam nobis exhibet Eccleſia, non eſt immunis ab omni errore leviori*.

R. Non eſt hæc Propoſitio mea, ſed iſta, quam æqui & eruditi Cenſores non improbabunt: *Varietates quæ in Textu primitivo Teſtamenti Veteris, & Tranſlatione ſeptuaginta Interpretum occurrunt, ſunt in rebus minoris momenti, non verò in iis quæ Fidem ſpectant, aut Chriſtianam morum Diſciplinam*. Varietates dixi, non errores: eaſque varietates *vel ex varia codicum lectione; non ex Interpretum inſcitiâ vel malitiâ ortas*, dixi; *vel iſtius varietatis auctorem eſſe Spiritum Sanctum, quo ſeptuaginta Interpretes afflati erant; vel denique varietatem illam ſpecie tenus, non re ipſa inveniri*.

ARTICULUS II.

Utrùm Editio Septuaginta Interpretum, etiam ut nunc habetur auctoritate Sixti V. a Viris Doctiſſimis emendata, ſit ab omni menda immunis.

PROPOSITIO.

Plurima ſunt adhuc in Sixtina τῶν Septuaginta Editione menda leviores.

PRobatur Propoſitio earum enumeratione, quas Viri Eruditi adnotarunt. Geneſ. 11. ſecundum 70. Interpretum codices, Arphaxad genuit Cainam: quod etiam legitur apud Sanctum Lucam cap. 3. At mendum ibi eſſe, nomenque Cainam eſſe irreptitium ac ſuppoſititium, conſtat ex codicibus Hebræis, & Chaldæo Paraphraſte, & ex utraque editione Samaritana, in quibus ab Arphaxad immediatè genitus Sale memoratur. Secundò, nec in 70. Editione primitus fuiſſe evincitur. Nam Joſephus, qui Græcè ſcripſit, & 70. ſequi ſolet, Cainan non admittit (ut lib. 1. Antiquitatum cap. 6. videre eſt.) Præterea, nec Phi-

Jo, nec Euſebius in Chronico ſuo annos veterum Patriarcharum ex triplici textu, Hebræo, Græco, & Samaritano recenſens [ut Georgius Syncellus pag. 85. & 169. obſervat] in ullo eorum Cainam poſuit; ſed in eo etiam qui eſt juxta 70. Interpretationem, Arphaxad annus 135. natum genuiſſe Salam commemorat. Quam ob cauſam ipſum, ſed immeritò, Georgius Syncellus reprehendit. Ignorabat ſcilicet Georgius, quòd Euſebio erat probè cognitum diſcrimen inter communem, & ſinceriorem illam 70. Editionem, quæ in Hexaplis fuerat: Ex quibus in Cæſarienſi Bibliotheca a Pamphilo ſuo repoſitis cognovit ille Cainan ab illis Interpretibus prætermiſſum eſſe, quamvis in editionem communem irrepſiſſet. Sed & Julius Africanus Origenis æqualis, & Theophilus Antiochenus lib. 3. ad Autolycum, temporum Epilogiſmum juxta 70. inſtituens, omiſſo Cainan, Arphaxad Sale patrem faciunt. Accedit, quòd neque illius meminerit Sanctus Epiphanius Hæreſi 55. quæ eſt Melhiſedechianorum, quo in loco generationes omnes recenſet: nec Sanctus Hieronymus, in Traditionibus Hebraicis, Cainan vel per umbram indicat, quem certè non omiſiſſet, ſi extitiſſet in Editione τῶν Septuaginta; ſiquidem nullum præteriit locum, in quo Græci Codices diſſentirent ab Hebræis, cujus conciliationem non tentaverit. Ad hæc, Quintus Julius Hilarion in libello de mundi duratione, anno Æræ Chriſti 397. conſcripto; in quo Epilogiſmum juxta Septuaginta Interpretes inſtituit, Cainan tempora & generationem prætermiſit. Majoris ponderis eſt, quòd nec modò in omnibus codicibus Græcis legitur lib. 1. Paralipomenon cap. 1. (ubi neque in Græco Codice Vaticano, neque in Bibliorum Jayanorum Verſione Arabica, neque in Ruthenica, ſive Illyrica Tranſlatione vetere, adhuc inſertum illud reperitur.) Confer cum noſtra Diſſertatione 4. in Hiſtoriam Veteris Teſtamenti, ad ſecundam Mundi Ætatem.

II. Geneſ. 46. v. 27. Romana 70. Interpretum Editio habet: *Omnes animæ domûs Jacob, quæ ingreſſæ ſunt cum Jacob in Ægyptum, animæ ſeptuaginta quinque.* Locus hic depravatus eſt. Corruptionis manifeſta ſunt indicia. Primùm enim omnia exemplaria Hebræa, Verſiones, Samaritana, Syriaca, Arabica, Paraphraſtes Chaldæus, Vulgata Verſio Latina Hebræo adamuſſim reſpondens, Joſephus lib. 2. Antiquitatum c. 4. ſeptuaginta duntaxat animas cum Jacob ingreſſas in Ægyptum memorant. 2. Ipſi Septuaginta Interpretes Deuteron. 10. v. 22. ubi hæc hiſtoria repetitur, conſentiunt cum Hebræo, & ſeptuaginta duntaxat enumerant. Huic interpolationi occaſionem præbuit v. 14. c. 7. Actorum Apoſtolorum, ubi Sanctus Stephanus ait: *Mittens autem Joſeph accerſivit Patrem ſuum Jacob, & omnem cognationem ſuam, in animabus ſeptuaginta quinque.* Cùm enim quidam e Chriſtianis scioli, hæc Sancti Stephani verba cum loco Moſis conciliare non poſſent, & Stephano fidem omnino habendam eſſe crederent, textum Græcum Moſis emendare voluerunt; ſed veriùs corruperunt, ut demonſtrare poſſent unde hæc Stephanus hauſiſſet. Et ut cum ſpecie aliqua veritatis verſum illum 27. interpolarent, verſum etiam 20. corruperunt: ubi contra fidem omnium exemplarium Hebræorum, & Samaritani, & veteris Latini, quinque alios addiderunt ex poſteris Joſephi, nempe Machir filium Manaſſis ex concubina Syra, & Machiris filium Manaſſis nepotem Galaad; Deinde Ephraimi filios duos, Sutalaam & Taam; filiumque Sutalaami uum, Ephraimi nepotem, Edom. In quo ſimul capite obſervandum, nec Taam, nec Edom fieri mentionem, & Manaſſis, Machiris, atque Ephraimi plures recenſeri filios quàm quinque. Cur ergo apud Moſem quinque tantùm ex his excerpſerunt? Quia pluribus opus non habebant, qui numerum Stephani ſupplere apud Moſem voluerunt. At iidem illi ſibi nequaquam conſtantes, v. 27. Manaſſi & Ephraimo, cum quinque eorum filiis ac nepotibus, addiderunt, etſi innominatos, duos alios. Nam pro eo quòd apud Moyſen eſt: *Et filii Joſeph, qui nati erant ei in Ægypto, ſunt animæ duæ*, Septuaginta habent, *animæ novem*. Patet itaque Verſionem Septuaginta ibi eſſe corruptiſſimam. Quòd ſpectat verba Sancti Stephani, dicendum eſt, Protomartyrem numerum 75. animarum ex Septuaginta Interpretum Verſione non hauſiſſe, nec cum Moſe ſeptuaginta duntaxat animas numerante, ullatenus pugnare. Non ſunt enimverò loca iſta parallela. Moſes ſiquidem Catalogum inſtituit, in quo cum Jacob ſoli ejus poſteri, & quidem *Ex femore* ejus egreſſi, exceptis diſertè filiorum uxoribus, vert. 26. comprehenduntur. Ob quam cauſam non ii ſolùm qui cum ipſo Ægyptum actu ſunt ingreſſi, ſed & Joſeph cum duobus filiis Ephraim & Manaſſe, in ſeptuagenario numero continentur, etſi jam ante in Ægypto eſſent: quia & ex Jacobi femore nati, & e terra Canaan orti, peregrini in Ægypto degebant, adeoque meritò habebantur quaſi cum Jacob in Ægyptum introiſſent. Singularis autem ratio eſt cur duo Judæ nepotes ex Phares, Hezron ſcilicet & Hamul, etſi nondum, ſed poſtea in Ægypto nati, in numerum iſtum verſ. 11. referantur: ut nempe duorum filiorum Judæ Er & Onam jam defunctorum locum ſupplerent. Quam ob cauſam & Numerorum 26. verſ. 21. cum in reliquis tribubus, veluti Rubenis, Simeonis &c. non nepotes, ſed ſoli filii, ut Principes familiarum recenſeantur; in ſola Tribu Judæ non modò filii ejus Selac, Phares, & Zerah, ſed & nepotes Herzon & Hamul, Principes familiarum Judæ conſtituuntur, quaſi filiis ejus accenſiti. Nihil autem horum in Oratione Sancti Stephani locum habet. Non enim Genealogia Jacobi inſtituitur, ſed quoſnam Joſephus e terra Canaan in Ægyptum advocaverit, docetur. Plures quàm e Jacobi femore ortos accerſivit: Neque omnes e Jacobi femore ortos advocavit. Duos certè Judæ nepotes nondum natos, & ſeipſum, ſuoſque filios jam in Ægypto degentes non potuit accerſere in Ægyptum. His quinque demptis, deinde & Pater Jacob, qui ſeorſim a Stephano commemoratur, ſuperſunt ex ſeptuagenario Moſis numero ſexaginta quatuor, nempe undecim fratres, una ſoror Dina, & quinquaginta-duo fratrum filii. Quibus ſi adjunxeris undecim fratrum undecim uxores, quas neceſſariò Joſeph cum maritis accerſivit, conſiet numerus ſeptuaginta quinque animarum. Quòd autem quidam objiciunt, decem filiorum Benjaminis, qui in numero quinquaginta-duo nepotum Jacob a Moſe cenſentur verſ. 21. aut nullos aut paucos tum temporis natos fuiſſe, eadem facilitate qua aſſeritur, negari poteſt: cùm ejus ætas omnes iſtos filios ferat. Joſeph enim trigeſimum annum attigerat, cùm primùm ſiſteretur Pharaoni, (Geneſ. 41. v. 46.) quod tempus inter & ingreſſum Jacob in Ægyptum, ſeptem fertilitatis, & duo ſterilitatis anni interceſſerunt (Geneſ. 45. v. 6.) quo tempore porro Joſeph annum trigeſimum-nonum compleverat, potuit Benjamin triginta ſeptem annos natus eſſe, qua ætate (præſertim ubi polygamiæ locus erat) non eſt mirum quòd decem filiorum pater extiterit. Ex quibus omnibus colligi poteſt, nec textui Moſaico ex verbis Sancti Stephani, nec verbis Protomartyris ex textu Moſaico mendum ullum adſcribendum eſſe; cùm pro diverſo inſti-

inſtituto optimè ambo numeraverint, ille 70. hic 75. animas. Unde ſimul conſequitur, Sanctum Stephanum ex 70. Interpretibus numerum illum non hauſiſſe, ſed Septuaginta Seniorum Verſioni eo loco mendum ineſſe, quo ſeptuaginta quinque animas domûs Jacob cum eo in Ægyptum ingreſſas memorat.

III. Geneſis 31. v.7. Ubi Jacob conqueritur apud uxores ſuas quòd Laban pater earum mutaverit mercedem ipſius *decem vicibus*, ſecundùm Hebræum, & Vulgatam noſtram: Septuaginta reddunt τῶν δέκα ἀμνῶν *decem agnis*. Videntur ipſi reddidiſſe δέκα μνῶν *decem minis*; quaſi ſenſus & mens Jacob eſſet, Laban ſibi dediſſe decem minas loco mercedis, de qua inter ipſos convenerat. Sed Sciolus quidam hunc locum in vitio cubare arbitratus, ex μνῶν fecit ἀμνῶν ex minis argenteis fecit agnos, quòd merces de qua Jacob cum Laban convenerat, eſſent agni maculoſi & nigri ſeu ſubrufi.

Geneſis 15. v.15. Vulgata noſtra ſecundùm Hebræum, Deum inducit ſic Abraham compellantem: *Tu autem ibis ad Patres tuos in pace, ſepultus in ſenectute bona*, Sixtina Editio habet, τραφεὶς ἐν γήρᾳ καλῷ *nutritus in ſenecta bona*. Verterunt Septuaginta Interpretes ταφεὶς id eſt, *ſepultus*, ad ſenſum textûs Hebræi, ſed Scribarum oſcitantia ταφεὶς *ſepultus*, in τραφεὶς *nutritus*, mutatum eſt.

IV. Geneſis 26. v.32. Vulgata noſtra vertit ex Hebræo: *Venerunt ſervi Iſaac annuntiantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes; Invenimus aquam*. Romana Septuaginta Interpretum Editio habet, οὐχ' εὕρομεν ὕδωρ: *Non invenimus aquam*. Negationem omiſerunt proculdubio Septuaginta Interpretes, ſed ſcribarum hallucinatione irrepſit negatio. Quapropter Complutenſis editio τῶν Septuaginta hoc in loco anteponenda eſt Romanæ, & ſecundum eam negatio expungenda eſt: quo pacto Hebræus Textus, Septuaginta, Aquila, & Symmachus convenient, & cum illis omnibus Vulgata noſtra conſentiet. Sanè delendam eſſe negationem patet ex verſu ſequenti, quò ſecundum Hebræum, Aquilam, Symmachum & Vulgatam, dicitur Jacob vocaſſe puteum illum, *Saturitatem vel abundantiam*. Quod nomen optimè convenit eum verſu antecedenti, ſi ita legatur, *Invenimus aquam*; non conveniret autem, ſi adjiceretur negatio, & legeretur, *Non invenimus aquam*, Antiqua tamen menda eſt; nam omnes Codices Græcos, Sanctum Chryſoſtomum Homiliâ 52. in Geneſim, Sanctum Ambroſium libro de Iſaac cap.4. Sanctum Hieronymum in Traditionibus Hebraicis, negationem habere, & legere, *Non invenimus aquam*, notat Nobilius in Scholiis Editionis Romanæ. Sanctus Auguſtinus, Quæſt.78. in Geneſim eodem modo legit; *Quamquam*, inquit, *alii Interpretes inventam potiùs aquam nunciaſſe dixerunt*.

V. Joſue 10. Vulgata noſtra ex Hebræo habet; *Quæ cum audiſſet Adoniſedech Rex Jeruſalem*. Romana τῶν Septuaginta Editio habet, *Adonibeſec*. Sed mendum manifeſtum eſt, nam Adonibeſec non fuiſſe Regem Jeruſalem, ſed Bezec urbis Chananæorum conſtat ex capite primo libri Judicum. *Mendum igitur eſt in Græcis libris*, inquit doctiſſimus Maſius, *ſed ut videtur, olim admiſſum. Nam Euſebius quoque Adonibeſec legit. Et verò ſunt ejuſmodi multa alia; præſertim quibus appellationes hominum, vel locorum propria ſunt deformata, menda tam vetuſta, ut nullius exemplaris antiquitate poſſint corrigi*. Legit tamen S. Auguſtinus Quæſtione 15. in Joſue, *Adoniſedec*.

VI. Judicum 20. v.15. Ubi Vulgata noſtra habet ex Hebræo. *Divitias quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus*. Septuaginta vertunt: *Divitiæ iniquè congregatæ evomentur de domo ejus*. Sed mendum ibi eſt: credibilius eſt Septuaginta Interpretes vertiſſe, ἐξ κοιλίας αὐτοῦ ſcribas verò ſciolos mutâſſe κοιλίας in οἰκίας, & ex *ventre domum* feciſſe.

VII. 1. Regum 27. verſu 8. Romana 70. Interpretum Editio ſic habet: *Et ecce terra habitabatur ab advenientibus, quæ à Gelampſur muratâ, & uſque ad terram Ægypti*. Ibi menda eſt ex inſcitia ſcribarum profecta, qui ex duabus dictionibus Græcis unam fecerunt. Cùm enim legendum eſſet ἀπὸ γῆλαμ Σοὺρ ἀνηκόντων ideſt, *à ſæculo euntibus Sur*; quæ lectio Hebræo reſpondet; ſcribæ ceſpitantes ex γέλαμ & Σοὺρ unicum vocabulum γελαμψοὺρ compegerunt, quaſi Gelampſur proprium loci alicujus nomen eſſet. Hebræi textus ſenſum aſſecutus eſt hoc in loco Vulgatus Interpres, cùm ita vertit: *Hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur uſque ad terram Ægypti*.

VIII. Pſalmo 5. verſu 9. ubi vertunt Septuaginta Interpretes, in Editione etiam Romana, *Dirige in conſpectu tuo viam meam*, τὴν ὁδόν μου legendum eſt, *Dirige in conſpectu meo viam tuam*, ſecundùm textum Hebræum, qui ſic habet: *HaJeſar, Lephanai, Darchecha*; quod omnes interpretes, ſcilicet ipſi Septuaginta, Aquila, Symmachus, & Theodotio voce ſimili tranſtulerunt: *Dirige in conſpectu meo viam tuam*; ἐνώπιόν μου τὴν ὁδόν σου; ſecundùm illud quod in oratione Dominica dicitur; *Sanctificetur nomen tuum: Non quòd nobis orantibus ſanctificetur, quod per ſe ſanctum eſt; ſed quòd petamus, ut quod per naturam ſui ſanctum eſt, ſanctificetur in nobis. Ergo & nunc Propheta poſtulat, ut via Domini, quæ per ſe recta eſt, etiam ſibi recta fiat*. Denique ſola communis editio quæ innumeris ſcatebat erroribus, non verò ſincera & incorrupta editio τῶν Septuaginta habebat: *Dirige in conſpectu tuo viam meam*. Unde Vulgata noſtra nec textui Hebræo, nec Septuaginta Interpretibus, nec Aquilæ, nec Symmacho, nec Theodotioni conſona eſt. Romana itaque Septuaginta Editio, & Vulgata noſtra, hoc in loco emendandæ ſunt. Hujus adnotationis doctrinam Sancto Hieronymo debemus Epiſtolâ 135. ad Suniam & Fretelam.

IX. Pſalmo 16. verſu 2. Romana Septuaginta Interpretum Editio habet: *Oculi mei videant æquitates*, ὀφθαλμοί μου, ſed legendum eſſe ὀφθαλμοί σου, id eſt *oculi tui*, monet Sanctus Hieronymus loco mox laudato, meliùſque cum verbis antecedentibus hæc lectio cohæret, *De vultu tuo judicium meum prodeat: at oculi Domini in Propheta recta operante, non prava, ſed recta conſpiciant*. Hanc lectionem juvant Pſalterium Romanum, & Vulgata noſtra, in quibus habetur: *Oculi tui videant æquitates*.

X. Pſalmo 22. v.5. Romana 70. Interpretum Editio vertit: *Calix tuus inebrians quàm præclarus eſt*. τὸ ποτήριόν σου. At hunc errorem in Editione κοινῇ obtinuiſſe Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 135. teſtatur. Cæterùm & textum Hebraicum, & Septuaginta, & omnes Interpretes habere: *Calix meus*; & Hebraicè dici, *Choſi*: Si autem eſſet *Calix tuus*, diceretur *Choſecha*. Hanc lectionem juvant Verſio Theodotionis, Quinta & Sexta Editio, Pſalterium Æthiopicum, & Vulgata noſtra. Menda tamen vetus eſt, *Calix tuus*, quam plerique libri Græci habent; Sanctus Cyprianus libro 2. Epiſtolâ 3. Pſalterium Arabicum, Sanctus Auguſtinus, & Pſalterium Romanum, ut notat Nobilius in Scholiis Editionis Romanæ.

XI. Romana Editio Pſalmo 26. v.6. habet: *Et nunc ecce exaltavit caput meum ſuper inimicos meos*.

Sed τὸ *ecce*, expungendum eſt, ut ſuperfluum, ut notat Sanctus Hieronymus Epiſtola 135. Hancque lectionem juvat Vulgata noſtra.

XII. Pſalmo 30. v. 6. Romana Septuaginta Interpretum Editio habet: *Quoniam tu es protector meus, Domine*. Sed illa vox, *Domine*, addititia eſt, ut Sanctus Hieronymus docet Epiſtola 135. Hancque rejicit & Vulgata noſtra.

XIII. Pſalmo 44. v. 5. Romana Septuaginta Interpretum Editio habet: *Sagitta tua acuta, Potentiſſime*. Sed poſtremam illam vocem addititiam eſſe, & de ſuperiori tertio verſiculo, in quo habetur: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, Potentiſſime*, perperam huc tranſlatam, Sanctus Hieronymus docet Epiſtola 135. Abeſſe hanc vocem ab Euſebio Nobilius notat, quæ nec in Vulgata noſtra legitur.

XIV. Pſalmo 47. verſ. 5. Romana τῶν Septuaginta Editio habet: *Quoniam ecce Reges terræ congregati ſunt*. Sed hanc vocem τῆς γῆς *terræ* expungendam eſſe, cum nec in Septuaginta, nec in Hebræo habeatur, docet Sanctus Hieronymus Epiſtola 135. Expungenda videtur itaque e Vulgata noſtra, quamquam huic Pſalterium Æthiopicum, Sanctus Ambroſius, & Sanctus Auguſtinus ſuffragentur.

XV. Pſalmo 58. v. 12. Romana τῶν Septuaginta Editio habet, *Ne quando obliviſcantur legis tuæ*; τοῦ νόμου σοῦ: Sed legendum eſſe, τοῦ λαοῦ μου *Populi mei*, Sanctus Hieronymus teſtatur, ſicque ſe vertiſſe ait ſecundùm Septuaginta, & ſecundùm Hebræum, quanquam in Græco vulgari legeretur, τοῦ νόμου σοῦ, *legis tuæ*. Emendationem quam Sancto Hieronymo duce iſto in loco Romanæ Editionis faciendam putamus, juvant Aquilæ & Theodotionis Verſiones quæ reddunt, λαοῦ μου, *populi mei*, ut & Vulgata noſtra. Vetus tamen eſt menda, quæ omnes ferme Codices Græcos pervaſit, & quæ jure antiquitatis quamdam obtinuiſſe videtur auctoritatem: ſiquidem apud Sanctos Hilarium & Auguſtinum, & in Pſalterio Romano & veteri legitur, *Nequando obliviſcantur legis tuæ*, ut notat Nobilius.

XVI. Pſalmo 67. v. 25. Romana τῶν Septuaginta Editio habet, *Ingreſſus Dei mei Regis qui eſt in Sancto*. Omiſſum eſt pronomen *mei*, quod nomini Regis adjungi debere notat Sanctus Hieronymus Epiſtola 135. & ſic totum efferri verſiculum: *Dei mei, Regis mei*. Repetitur namque, τὸ *mei*, *blandientis affectu; ut qui omnium Deus & Rex eſt, ſuus ſpecialiter Deus ſit & Rex merito ſervitutis. In Hebræo ſcriptum habetur*, Eli Mulchi, *quod Deum meum, & Regem meum ſignificat*.

In eodem Pſalmo v. 33. Romana τῶν Septuaginta Editio vertit, *Pſallite Deo, qui aſcendit ſuper cælum cæli ad Orientem*. At iſta verba, *Pſallite Deo*, non haberi in libris authenticis docet Sanctus Hieronymus Epiſtola 135. additque: *Ergo & vos legite magis ea quæ vera ſunt, ne, dum additum ſuſcipitis, quod a Propheta dictum eſt, relinquatis*. Abeſſe illa verba a cæteris libris Græcis notat etiam Nobilius, licèt apud Sanctum Auguſtinum & Sanctum Hilarium, & in Pſalterio veteri & Romano, in Vulgata denique, hæc additio legatur; cùm Eccleſiæ videbitur, expungenda.

XVII. In Romana Editione τῶν Septuaginta Pſal. 71. v. 18. legimus, *Benedictus Dominus Deus Iſraël*. Quo in verſiculo omiſſum eſt ſcribarum incuria Dei nomen, quod bis repetendum eſt, & dicendum: *Benedictus Dominus Deus, Deus Iſraël*: nam & in textu Hebraico, & apud Septuaginta ſic habetur, & triplex hæc Domini, Dei, Deique nuncupatio, myſterium indicat Sanctiſſimæ Trinitatis, [ut notat Sanctus Hieronymus Epiſtola 135.]

In eodem Pſalmo v. 16. habet Editio Romana: *Et benedictum nomen gloriæ ejus in æternum & in ſæculum ſæculi*. At quatuor poſtrema verba nec in Hebraico, nec apud Septuaginta inveniri teſtatur Sanctus Hieronymus.

XVIII. Pſalmo 72. v. 7. Romana Editio habet: *Prodibit quaſi ex adipe iniquitas eorum*: ἐξελεύσεται: ſed legendum eſſe, ἐξελεύσεται, *prodiet*, & ita habere Septuaginta Interpretes, Sanctus Hieronymus teſtatur Epiſtola 135. hancque lectionem juvat Vulgata noſtra.

In eodem v. 18. Romana Editio habet: *Ut annuntiem omnes laudes tuas*, cùm legendum ſit, *omnes prædicationes tuas, aut promiſſa*. Id enim ſignificat, τὰς ἐπαγγελίας σοῦ; quod a Septuaginta Interpretibus ſcriptum eſt, ut teſtatur Sanctus Hieronymus ibidem. Huic lectioni Vulgata noſtra ſuffragatur.

XIX. Pſalmo 73. v. 8. Romana Editio habet: *Hunc quieſcere faciamus ſolemnitates Domini a terra*. Menda ibi vetuſtiſſima eſt: legendum: *Incendamus omnes dies feſtos Dei a terra*, juxta Hebraicam Veritatem. Aquila etiam & Symmachus verterunt: *Incenderunt omnes ſolemnitates Dei in terra*. Quod Septuaginta etiam Interpretes tranſtuliſſe conſtat ex Hexaplis. Unde in eorum verſione legebatur, κατακαύσωμεν, id eſt, *incendamus*: cujus loco ſcribæ dormitantes poſuerunt, unius literæ mutatione, καταπαύσωμεν, id eſt, *quieſcere faciamus*. Theodotion quoque vertit ἐμπρήσωμεν, id eſt, *ſuccendamus*. Huic lectioni Quinta quoque & Sexta Editio ſuffragantur. Hanc adnotationem Sancto etiam Hieronymo debemus Epiſtola 135. Quamquam verò has mendas noverimus, nobiſque perſpectum ſit qua ratione plurima Scripturæ ſacræ loca reſtituenda ſint, id tamen auctoritate propriâ præſtare non debemus: ne pro libito quiſque ſuo Eccleſiaſticam perturbet Verſionem. Quæ regula generalis eſto pro omnibus locis, quos in mendo jacere, ſive in Editione Septuaginta Interpretum, ſive in Vulgata Latina, vel hìc oſtendimus, vel aliàs oſtenſuri ſumus, cùm de Sancti Hieronymi Verſione agetur. Cantemus igitur; *Quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei a terra*, quamvis id Vulgata noſtra præter Hebraicum textum, necnon præter germanam Septuaginta interpretationem, cæteraſque Verſiones habeat: & eruditionis tamen gratia, hanc, aliaſque ſimiles mendas, earumque emendationem diſcamus, Sancti Hieronymi præclarum audientes præceptum Epiſtola 135. *Sic pſallendum*, inquit, *ut nos interpretati ſumus: & tamen ſciendum quid Hebraica Veritas habeat. Hoc enim quod Septuaginta Interpretes tranſtulerunt, propter vetuſtatem in Eccleſia decantandum eſt, & illud ab Eruditis ſciendum propter notitiam Scripturarum. Unde ſi quid pro ſtudio ex latere additum eſt: non debet poni in corpore: ne priorem tranſlationem pro ſcribentium voluntate conturbet*.

XX. Pſalmo 89. v. 2. Romana Septuaginta Interpretum Editio habet: *A ſæculo & uſque in ſæculum tu es*. Deeſt ibi vox *Deus*, quam & 70. Interpretes, & Hebraicam veritatem habere, teſtatur Sanctus Hieronymus Epiſtola 135. quibus conſonat Vulgata noſtra. Græcos tamen Codices hanc vocem θεὸς non habere, & cùm iis convenire Sancto Auguſtino & Pſalterio veteri & Romano, adnotat in Scholiis Nobilius.

XXI. Pſalmo 118. v. 109. Romana Septuaginta Interpretum Editio ſic vertit: *Anima mea in manibus tuis ſemper*. At ibi mendum eſt. *Nam & apud Hebræos, & apud Septuaginta, & apud omnes alios Interpretes ſcriptum eſt: In manibus meis; & non, In manibus tuis; & omnes apud Græcos Eccleſiaſtici Interpretes iſtum locum ſic edifferunt;*

& eſt

& eſt breviter hic ſenſus : Quotidie periclitor : & quaſi in manibus meis ſanguinem meum porto : & tamen legem tuam non obliviſcor. Hæc Sancti Hieronymi adnotatio eſt Epiſtolâ 135.

XXII. Pſalmo 139. v. 2. Romana 70. Interpretum Editio habet, *Et dixi, Forſitan tenebræ conculcabunt me*. Cui conſonat omnino Vulgata noſtra. At utrobique mendum eſſe videtur. Verterant proculdubio Septuaginta κατασκεπάσει με id eſt, *Velo oppanſo teget me*, quæ verſio Hebraico textui fideliter reſpondet. Librariorum autem oſcitantiâ mutatum eſt κατασκεπάσει in καταπατήσει, quod ſignificat, *conculcabit*.

XXIII. Romana τῶν Septuaginta Editio Micheæ 5. verſ. 6. ſic habet : *Et erunt reliquiæ Jacob in Gentibus, in medio populorum multorum, quaſi ros a Domino cadens, & quaſi agni ſuper gramen*, ὡς ἄρνες ἐπὶ ἄγρωστιν. Ibi menda eſſe videtur. Septuaginta forſan ſcripſerunt ὡς ἀστέρες, hoc eſt ἀστέρες : *ſicut ſtellæ*. Quæ verſio Hebraico textui apprimè reſpondet, ſecundùm quem Vulgata noſtra reddit : *Quaſi ſtillæ ſuper herbam*. Sed imperiti Librarii ex ἀστέρες, ἄρνες, ex ſtellis agnos fecerunt.

XXIV. Habacuch 2. verſ. 5. τῶν Septuaginta Editio ſic habet : *Qui autem arrogans eſt & contemptor, vir ſuperbus nihil perducet ad finem*. Vulgata autem noſtra ſecundùm textum Hebræum, ſic habet : *Et quomodo vinum potantem decipit : ſic erit vir ſuperbus, & non decorabitur*. In Græco 70. Interpretum legimus, ὁ δὲ κατοιόμενος καὶ καταφρονητής. Quod Sanctus Hieronymus Latinè reddidit, *Qui vero arrogans eſt & contemptor*. Quaſi κατοιόμενος a verbo Græco οἴομαι, quod ſignificat opinari, ſeu exiſtimare, derivetur ; atque ita κατοιόμενος ſit ille qui multùm de ſe exiſtimat, qui plurimum ſibi arrogat. Verùm nulla prorſus proferri poſſunt ex probis Auctoribus exempla, quibus oſtendatur hanc eſſe illius vocis vim ac poteſtatem, aut eo in ſignificatu fuiſſe vulgò apud Græcos uſurpatam. Probabilius igitur eſt, hodierno in textu Septuaginta Interpretum, mendam eſſe jam ab antiquo, & ipſos ſcripſiſſe κατοινωμένος, id eſt, vino madidus, atque perfuſus, ſeu temulentus : quo verbo vim Hebraicæ vocis expreſſerunt : deinde verò a Librariis inſcitè mutatum eſſe, ablata litera ν in κατοιόμενος.

XXV. Oſeæ 13. verſ. 13. Romana Septuaginta Interpretum Editio ſic habet : *Dolores quaſi parturientis venient ei : Iſte eſt filius tuus ſapiens*. Secundùm Hebræum, & Vulgatam noſtram, legendum eſt : *Ipſe filius non ſapiens*. Per ironiam dictum putat a Septuaginta Sanctus Hieronymus : *Iſte filius ſapiens*, hoc eſt, *quem ſapientem putabas, ut e contrario intelligatur inſipiens*. Sed cur ſapientiſſimi illi Interpretes Phraſim Hebrçam ſimpliciter ac planè non reddidiſſent ? Videtur planè mendum eſſe in hodierna Septuaginta Editione. Scripſerant proculdubio οὗτος υἱὸς οὐ φρόνιμος, id eſt, *Ipſe filius non ſapiens* ; in quo illis conveniebat cum Hebræo. Sed ſcribarum oſcitantiâ facilè fuit mutatum in οὗτος ὁ υἱός σου ὁ φρόνιμος id eſt, *Iſte filius tuus ſapiens*.

XXVI. Romana Septuaginta Interpretum Tranſlatio Zachariæ 10. verſ. 2. ſic habet : *Ideo areſacti ſunt ſicut oves*, ἐξηράνθησαν. Vulgata noſtra vim Hebraicæ vocis melius aſſequitur, ſenſumque commodiorem reddit : *Idcirco*, inquit, *abducti ſunt quaſi grex*. Hoc eſt, quàm facilè grex ovium ab uno paſcuo in aliud traducitur, & transfertur, tam facilè illi e patria ſua in Babylonem propter ſua peccata tranſlati ſunt. Mendum eſſe in hodierno textu τῶν 70. ſuſpicor, poſt Viros Eruditos. Videntur ſcilicet reddidiſſe, ἐξήρθησαν ὡς πρόβατα, *tranſlati ſunt ſicut oves*. A verbo ἐξαίρομαι, quod ſignificat, *transferre & loco ſuo movere*. Sed Librariorum errore ἐξήρθησαν in ἐξηράνθησαν *tranſlati*, in *areſacti*, mutatum eſt. Quanquam vetus eſt error : ſiquidem Sanctus Hieronymus hunc locum ſecundùm Septuaginta ſic vertit : *Areſacti ſunt ſicut oves*. Qui tamen indicat quantùm a textu Hebraico hæc interpretatio recedat ; ſiquidem ita vertit ex Hebræo, *Adducti ſunt quaſi grex*.

XXVII. Malachiæ 2. verſ. 15. Romana τῶν Septuaginta Editio ſic habet : *Et nonne bonum fecit, & reliquiæ ſpiritus ejus ?* Sanctus Hieronymus, Theodoretus, & Complutenſis Editio aliter legunt, ſcilicet, *Et non alius fecit, & reliquiæ ſpiritus tui*. Mendum itaque ibi eſſe perſpicuum eſt, & Septuaginta vertiſſe, καὶ οὐκ ἄλλος ἐποίησε, ex quo factum eſt, Librariorum hallucinatione, καὶ οὐ καλὸν ἐποίησε.

XXVIII. Rurſus Zachariæ 14. verſ. 5. Romana τῶν Septuaginta Editio habet : *Et adjungetur vallis montium uſque Jaſod*. Ibi mendum eſt, pro Ἰασὼδ legendum eſt Ἀσὴλ. Sanctus enim Hieronymus ex Græco 70. reddidit *Aſel*, idemque ex Hebræo Aquila & Theodotio verterunt.

XXIX. Habacuch 3. verſ. 3. Romana Editio habet, *Et ſanctus de monte Pharan, umbroſo, condenſo*. Ibi mendum eſſe conſtat ex Sancto Hieronymo, qui Græcam Septuaginta verſionem ſic Latinè reddidit : *Et ſanctus de monte umbroſo, & condenſo*. Ab aliis etiam libris ferè abeſſe τὸ Pharan, monet Nobilius. Videtur itaque illud Φαρὰν addititium eſſe, & e margine irrepſiſſe in textum.

XXX. Iſaiæ 27. verſ. 1. Romana Editio habet, *occidet Draconem*. Hæc lectio manca eſt, vertit enim Sanctus Hieronymus ex Græco τῶν 70. *Et occidet Draconem qui eſt in mari*. Cui conſona eſt Complutenſis Editio, quæ addit, τὸν ἐν θαλάσσῃ.

Ibidem verſ. 2. Romana Editio habet : *Die illo vinea bona, deſiderium cantare ſuper eam*. Sanctus Hieronymus ex Græco Septuaginta Interpretum reddit, *Vinea bona deſiderium ejus, ut Princeps illius ſit*. Videntur ergo ſcripſiſſe ἐπάρχειν, quod & plerique libri habent, teſte Nobilio, ex quo factum eſt ἐξάρχειν.

Item Iſaiæ 29. verſ. 8. Romana Editio habet : *Et ſicut qui in ſomno bibunt & comedunt*. Sanctus Hieronymus ex Græco Septuaginta vertit, *Eruntque ſicut qui in ſomnis eſuriunt & comedunt*. Quæ lectio & Hebræo magis convenit, & planiorem reddit apud Septuaginta ſententiam. Sequitur enim : *Et ſicut ſomniat, qui ſitit, quaſi bibens*. Itaque ſicut potum in ſomnis cum ſiti, ita & cibum cum fame in ſomnis compararunt. Mendum igitur ibi eſt. Scripſerant Septuaginta, πεινῶντες *eſurientes*. Ex quo factum eſt πίνοντες *bibentes*.

Item Iſaiæ 42. verſ. 1. Romana Editio habet : *Jacob puer meus, aſſumam eum : Iſraël electus meus : ſuſcepit eum anima mea*. Voces illæ, *Jacob & Iſraël*, addititiæ ſunt, nec videntur primitus fuiſſe apud Septuaginta : Unde Euſebius lib. 9. Demonſtrationis Evangelicæ ait : *Apud Septuaginta obelo notatum eſt nomen Jacob & Iſraël, atque apud cæteros Interpretes ſilentio tranſmiſſum : nam neque in Hebraico fertur*. Et libro 2. hunc locum ſic laudat : *Ecce ſervus meus, ſuſcipium eum, electus meus*. Mendum tamen vetus eſt : ſiquidem Sanctus Hieronymus & *Jacob & Iſraël* in Græco textu Septuaginta Interpretum legit, & ex ea Verſionis ipſorum ab Hebraico diverſitate anſam ſumpſit commendandæ Tranſlationis ſuæ, & deprimendæ Verſionis τῶν Septuaginta, ut conſtat ex ejus Commentariis in hunc locum, & in Matth. 12. caput & Epiſtola 151. ad Algaſiam, Quæſtione 2.

XXXI. Jeremiæ 5. verſ. 10. Romanæ τῶν Septuaginta-

ginta Editio habet: *Relinquite faſteatacula ejus, quia Domini ſunt*. Ibi mendum eſt, ex Editione Complutenſi corrigendum, quę negationem habet, *Diſperdetis fulteatacula ejus, quia non ſunt Domini*. Quomodo ferè Sanctus Hieronymus ex Hebræo vertit, nullam in Septuaginta indicans varietatem. Irrepſit tamen hoc mendum jam ab antiquo in Codices Græcos, ſiquidem & Vaticanus, & alii cum eo collati negationem omittunt, cum Theodoreto.

XXXII. Ezechielis 4. verſ.5. Romana Editio ſic habet: *Et ego dedi tibi iniquitates eorum in numero dierum, nonaginta & centum dies*, id eſt, nonaginta & centum annos, ſecundum illud quod ſequitur; *Diem in annum poſui tibi*. Mendum ibi eſt, legendum eſt, *nonaginta & trecentos dies*, ut monet Sanctus Hieronymus in Commentario. *Satiſque miror*, inquit, *cur Vulgata exemplaria centum nonaginta annos habeant, & in quibuſdam ſcriptum ſit, centum quinquaginta: cùm perſpicuè & Hebraicum, & Aquila, Symmachuſque & Theodotio, trecentos nonaginta annos teneant: & apud ipſos Septuaginta (qui tamen non ſunt Scriptorum vitio depravati) idem numerus reperiatur*.

Longè plures mendæ in Romana Septuaginta Interpretum Editione adnotari poſſunt: ſed has indicaſſe ſufficit, ad veritatem, quam propoſuimus, evincendam.

SCHOLION I.

Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notarunt ex pag.755. prioris Editionis: *Error in numeratione generationis Cainan, & alii in Scriptura a ſciolis Scribis introducti*.

R. Primitivæ Eccleſiæ temporibus Cainanis generationem in Codicibus Græcis adſcriptam non fuiſſe genealogiæ Chriſti apud *Sanctum Lucam* probavi ex *Sancto Irenæo & Origene*, aliiſque momentis. *Ex corrupta igitur jam Editione Septuaginta, longo demum intervallo, Evangelio Lucæ, a ſciolis exſcriptoribus additum nomen Cainan veriſimile eſt. Quæ ſcribarum vel negligentia vel temeritas, multas alias in ſacris Codicibus varietates peperit*. Rei teſtem appello *Origenem*, harum, ſi quis unquam fuit, literarum peritiſſimum, Tractatu 8. in *Sanctum Matthæum*. Cæterùm problematicam eſſe illam Quæſtionem de *Cainan*, diſcere poterant Auctores Indiculi a *Janſenio*, *Cajetano*, *Cornelio a Lapide*, aliiſque eruditis Scripturæ ſacræ Interpretibus, qui omittendum *Cainan* cenſent, Hebraicum Geneſis, & Paralipomenon Textum, Paraphraſem Chaldaicam, Joſephum, *Sanctum Hieronymum*, pluresque alios Patres ſecuti.

SCHOLION II.

Religioſi Cenſores hanc mihi Propoſitionem velut ex iſto Articulo excerptam affingunt, & in Indiculo ſuo notant: *Noſtra Vulgata emendanda ob errores quibus ſcatet*.

R. Verùm id non ſcripſi, neque pag.762. prioris Editionis, quam notant, nec alibi. Obſervaveram antea ex *Sancto Hieronymo* in Epiſtula ad *Suniam & Fretelam*, aliam eſſe Editionem Græcam Scripturæ, quam *Origenes & Euſebius*, omneſque Græciæ Tractatores κοινὴν, hoc eſt, communem appellant atque vulgatam; aliam quæ in Hexaplis legebatur, & quam ipſe *Sanctus Hieronymus* in Latinum ſermonem vertit. Primam *corruptam*, ſecundam *incorruptam & immaculatam* vocat. De communi illa Editione Græca dixi, quòd innumeris erroribus ſcateret, non de Vulgata noſtra Latina. Quamquam ibi Romanam Editionem 70. Interpretum, & Vulgatam noſtram, ſingulari quodam loco emendanda dixerim: nimirum Pſalm.5. ubi ſecundùm incorruptam Editionem 70. Interpretum, & Hebraicam Veritatem, necnon ſecundùm Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis Verſiones, legendum eſſe, *Dirige in conſpectu meo viam tuam*, Sanctus Hieronymus obſervat Epiſtolà 135. Ob illam obſervationem non magis ſum reprehendendus, quàm Sanctus Hieronymus, ex quo illam hauſi.

Nota.

UTrùm, & quo ſenſu vulgata S. Scriptura ſit authentica, atque de ipſius mendis diſſerit Natalis Diſſertatione 39. ſæculi IV. art.5. &c.

Nota.

LItem verſari apud Interpretes, an Cainan junior ſit Patriarcha ſuppoſititius rectè animadvertit Natalis, ipſique ita affirmanti non ignobiles Scriptores ſuffragantur. Ab his nihilominus recederem; cùm etenim Cainan inter Salem, & Arphazad medius legatur *Luc*.3. atque hanc lectionem retinuerint inter alios PP. S. Auguſtinus *lib*. 16. *de Civit. cap*.10. & S. Hieronymus in tranſlatione Evangelii ſecundùm Lucam, non facilè judicandum eidem Evangelio a ſciolis exſcriptoribus nomen Cainan, ex corrupta Septuaginta editione excerptum, adjectum fuiſſe. Neque ſatis Cainanis adjectionem ex textu S. Lucæ expungendam probatur, quia Moyſes *Gen*.3. nullam ipſius fecerit mentionem; cùm nihil prohibeat dicere ibidem Avo Nepotis generationem adſcribi, ac proinde Arphazad genuiſſe Salem Moyſem ſcripſiſſe, quamvis Cainan immediatus parens eſſet Salem; ita S. Auguſtinus *l.2. de conſenſ. Evangeliſt. cap*. 4. obſervat in genealogia Chriſti ſecundum Matthæum Jechoniam pro duabus perſonis poni pro patre ſcilicet ac filio. In eadem pariter genealogia tres Juda Reges deſiderantur, & tamen nemo verè non fuiſſe audebit affirmare. Ratio autem quare in pluribus S. Scripturæ verſionibus Cainanis junioris nomen deficiat, ac prætermiſſum fuerit a non paucis Scriptoribus tam Judæis, quàm profanis, ea eſt; quia textum hebraicum, in quo deerat, conſuluere. Licèt nihilominus illud ſub ſilentio præterierint, nemo tamen ex albo Patriarcharum expungendum probare aggreſſus eſt.

Quia tamen, ſi Patriarchis Cainan junior addatur, videtur Moyſes illum prætermittendo perturbatam, & confuſam ipſorum Chronologiam tradidiſſe, ideo Genebrardus *lib*.1. *Chronograph*. exponit qua ratione, etſi Cainan addatur, variationi non ſubſit Chronologia, quam Moyſes inter diluvium, atque Abrahamum deſcribit. Putat igitur Arphazad annos natum 18. genuiſſe Cainan, atque hunc ætatis ſuæ anno 17. genuiſſe Salem. Ita, ſicut legitur *Geneſ*.11.12. dici potuit Arphazad anno ætatis ſuæ 35. Salem genuiſſe, Avo Nepotis generationem tribuendo, ſicut paulò ante adnotavi. Genebrardi veſtigia relegit P. Jo: Harduinus in Chronologia Veteris Teſtamenti ad Vulgatam Verſionem exacta, aliique.

QUÆ.

QUÆSTIO II.

De modo quo Septuaginta Verſionem ſuam adornarunt.

ARTICULUS I.

Utrùm Septuaginta Interpretes Tranſlationem ſuam in ſingulis incluſi cellulis ediderint.

PROPOSITIO.

Septuaginta Interpretes Verſionem ſuam in ſingulis cellulis incluſos ediſſe probabilior eſt opinio, ſi Patres Eccleſiæ, & Nobiles Judæorum Hiſtorici audiantur.

PRobatur prima pars, primò ex Sancto Juſtino Martyre Oratione ad Gentes, ubi ait: *Illis extra turbam conſtitutis, primo quoque tempore ut interpretationem abſolverent, non in urbe ipſa, ſed ſeptem ab ea ſtadiis, ubi Pharos conſtructa eſt, pari cum Interpretibus numero, domunculas extrui cœpiſſe, ut ſigillatim quiſque pro ſe interpretationem perficeret: ea quoque cura iis, qui operam iis dare juſſi fuerant, mandata, ut omnibus quidem modis ipſis inſervirent, a congreſſu autem mutuo illos prohiberent, quo exquiſita interpretationis veritas ex ipſorum etiam ſenſu cognoſci poſſet. Et cognito Septuaginta iſtos viros, non ſolùm eadem ſententia, verùmetiam iiſdem verbis in tranſlatione uſos, ac ne una quidem dictione alium ab alio diſſenſiſſe, admiratione attonitum* (Ptolemæum) *cùm Interpretationem abſolutam eſſe diviná virtute credentem; tum quovis honore dignos illos, ut Dei amantes & Deo charos viciſſim judicantem, cum muneribus multis in patriam ſuam redire juſſiſſe: ac libros, ut par erat, exoſculatum fuiſſe, & Deo conſecratos in Bibliotheca ſua repoſuiſſe.* Et mox ſubdit: *Hæc vobis, viri Græci! non ut fabulam, neque ut confictam hiſtoriam renuntiamus: Sed qui ipſi Alexandria fuecimus, & veſtigia domuncularum apud Pharum adhuc reliqua viderimus; & ab incolis, qui res patrias a majoribus per manus ſibi traditas acceperunt, audivimus, commemoramus, quæ ex aliis quoque intelligere poteſtis, & potiſſimùm ex iis qui iſta Scriptis ſuis inſeruerunt, ſapientibus & ſpectatis viris, Philone, Joſepho, & aliis pluribus.*

Probatur ſecundò ex Sancto Irenæo lib. 3. adverſus Hæreſes, cap. 25. cujus verba ſic laudat Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 8. *Priùs quàm Romani Imperium ſuum confirmaſſent*, inquit, *cùm Macedones adhuc Aſiam obtinerent, Ptolemæus Lagi* * *filius Bibliothecam, quam Alexandria extruxerat, omnium gentium libris, quotquot lectu digni eſſent, exornare contendens, petiit ab Hieroſolymitanis, ut ipſorum Scripturas Græco ſermone interpretatas acciperet. At illi* (*erant enim tunc Macedonibus obnoxii*) *quos habebant Sacrarum Literarum, & utriuſque linguæ peritiſſimos Septuaginta Seniores ad Ptolemæum miſerunt, ejus deſiderio ſatisfacturos. Ptolemæus, cùm ſingulorum ſeorſum periculum facere vellet, veritus ne forte ex compacto veritatem Scripturæ interpretatione ſua occultarent, ſemotos ab invicem eamdem omnes Scripturam interpretari juſſit: idque in omnibus præſtitit libris. Poſt hæc, cùm omnes ſimul conveniſſent apud Ptolemæum, ac verſiones ſuas inter ſe contuliſſent, & Deus glorificatus eſt, & Scripturas verè divinas eſſe compertum eſt. Quippe omnes cuncta a capite ad calcem iiſdem dictionibus ac vocabulis expreſſerant: adeo ut ipſi qui aderant Gentiles, afflatu divino converſas eſſe Scripturas cognoſcerent: Neque verò mirandum eſt id a Deo præſtitum fuiſſe, cùm in captivitate populi, quæ ſub Nabuchodonoſoro contigit, corruptis Scripturis, ac poſt Septuaginta demum annos regreſſis in patriam Judæis, Artaxerxis Perſarum Regis temporibus, Eſdram Sacerdotem de Tribu Levi afflatu ſuo Deus impulerit, ut omnes veterum Prophetarum libros denuo componeret, Legemque miniſterio Moyſis latam populo reſtitueret.*

Probatur tertiò ex Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatum pag. 250. ubi eadem ferme habet quæ Sanctus Irenæus; ſed hæc maximè notanda ſunt, ut propiùs ad rem noſtram facientia: *Cùm autem unuſquiſque ſigillatim ex ſua propria interpretatus eſſet Prophetia, conſpirarunt omnes ſimul collata interpretationes & ſententiis & dictionibus. Dei enim inerat voluntas, quæ id ad Græcorum aures conſultò comparaverat. Neque verò ab inſpiratione Dei erat alienum, qui prophetiam dederat, ut interpretationem quoque tanquam Græcam efficeret Prophetiam.*

Probatur quartò ex Tertulliano Apologetici cap. 18. *Sed ne notitia vacaret*, inquit, *hoc quoque Ptolemæo a Judæis ſubſcriptum eſt, lxx. Interpretibus indultis, quos Menedemus quoque Philoſophus providentiæ vindex de ſententia communione ſuſpexit.* Res porro non fuiſſet tanta admiratione digna eorum in eadem interpretatione ſumma conſenſio, ſi mutua & quotidiana collatione verſionem illam adornaſſent.

Probatur quintò ex Sancto Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 4. ubi de Septuaginta Interpretibus ſic loquitur. *Et ut divinas Leges eſſe hos libros experientia diſceret, & ne hi qui fuerant ad illum miſſi, mutuò conſpirarent, proſpiciens, in inſula Pharo ſingulis Interpretibus ſingulas domos diſtribuit; & unicuique ut ſeparatim omnes Scripturam interpretarentur, mandavit. Qui cum ſeptuaginta duobus diebus negotium perfeciſſent, ſimul omnium interpretationes ex diverſis domibus prodeuntes protulerunt: collatas autem ſimul, non ſolùm in ſenſibus, verùmetiam in verbis conſonas invenit.*

Probatur ſextò ex Sancto Epiphanio, qui in eandem conſpirat ſententiam, niſi quòd binos in ſingulis cellulis incluſos fuiſſe tradit, libro de Ponderibus & Menſuris.

Probatur ſeptimò ex Sancto Auguſtino lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 15. ubi de Scripturæ ſacræ Verſionibus agens ſic loquitur: *Latinis quibuſlibet emendandis Græci adhibeantur, in quibus lxx. Interpretum, quod ad vetus Teſtamentum attinet, excellit auctoritas: qui jam per omnes peritiores Eccleſias tantâ præſentiâ Spiritûs Sancti interpretati eſſe dicuntur, ut os unum tot hominum fuerit. Qui ſi* [*ut fertur, multique non indigni fide prædicant*] *ſinguli cellis etiam ſingulis ſeparati cùm interpretati eſſent, nihil in alicujus eorum codice inventum eſt, quod non iiſdem verbis, eodemque verborum ordine inveniretur in cæteris: quis huic auctoritati conferre aliquid nedum præferre audeat? Si autem contulerunt, ut una omnium communi tractatu judicioque vox fieret; nec ſic quidem quemquam unum hominem, qualibet peritum, ad emendandum tot Seniorum Doctorumque conſenſum aſpirare oportet, aut decet. Quamobrem etiamſi aliquid aliter in divinis Exemplaribus invenitur, quàm iſti poſuerint, cedendum eſſe arbitror divinæ diſpenſationi quæ per eos facta eſt: Ut libri quos Gens Judæa cæteris populis vel religione, vel invidiâ prodere nolebat, credituris per Dominum Gentibus, miniſtrâ Regis Ptolemæi poteſtate, tantò ante proderentur. Itaque fieri poteſt ut ſic illi interpretati ſint, quemadmodum congruere Gentibus, ille qui eos re-* ge-

* *Non Ptolemæus Lagi, ſed Philadelphus, Verſionem 70. fieri curavit. Quamobrem S. Irenæus hìc in nomine lapſus eſt: Niſi dixerimus illam ſub Ptolemæo Lagi filio inchoatam, ſub Ptolemæo verò Philadelpho perfectam: quod ex Anatolio confirmat doctiſſimus Valeſius in Notis ad Euſebium.*

gebat, & qui os unum omnibus fecerat, Spiritus Sanctus judicavit.

Quod verò hìc probabile aſſerit Sanctus Auguſtinus, conſtanter affirmat velut rem a majoribus traditam, libro 18. de Civitate Dei, cap. 42. *Traditur ſanè*, inquit, *tam mirabilem ac ſtupendum, planèque divinum in eorum verbis fuiſſe conſenſum, ut cùm ad hoc opus ſeparatim ſinguli ſederint (ita enim eorum fidem Ptolemæo Regi placuit explorare) in nullo verò quod idem ſignificaret, & tantumdem valeret, vel in verborum ordine alter ab altero diſcreparet: ſed tanquam ſi unus eſſet Interpres, ita quod omnes interpretati ſunt, unum erat: quoniam re vera Spiritus erat unus in omnibus. Et ideò tam mirabile Dei munus acceperunt, ut illarum Scripturarum, non tanquam humanarum; ſed, ſicut erant, tanquam divinarum, etiam iſto modo commendaretur auctoritas, credituris quandoque Gentibus profutura, quod jam videmus effectum.*

Probatur ſecunda pars Propoſitionis ex Philone Judæo, libro de Vita Moyſis, ubi de Septuaginta Interpretibus ita ſcribit: *In eo ſeceſſu cùm conſediſſent ſoliturii, nemine interveniente arbitro præter naturæ partes, terram, aquam, aërem, cœlum, de quibus proximè prodituri erant Myſteria (nam mundi opificium legum eſt exordium) tanquam Numine correpti prophetabant, non alia alii, ſed omnes ad verbum eadem, quaſi quodam ſuggerente, & interiùs dictante ſingulis inviſibiliter.*

Ibidem teſtatur, ab eo tempore, ad ſuam uſque ætatem, Judæorum, aliarumque Gentium, magnum quotannis ad Inſulam Pharum concurſum fieri, ut Tranſlationis Septuaginta Interpretum memoriam celebrent, & pro ea Deo gratias agant. Quæ omnia Philonem non proprio marte finxiſſe, ſed ex Gentis monumentis accepiſſe, veriſimile eſt. Quapropter ſilentium hac de re Joſephi inaniter objicitur.

Verùm (inquiet aliquis) Hac in re magis uni credendum eſt Ariſteæ, quàm cæteris. Ille ſiquidem toti negotio præſens fuit, cùm a Ptolemæo Philadelpho ad Eleazarum Sacerdotem Legatum miſſus eſſet, ut Septuaginta Seniores, qui Legis divinæ interpretationi incumberent, ab eo obtineret. Hic autem in Epiſtola ad Philocratem fratrem, in qua totius rei geſtæ ſeriem accuratiſſimè deſcribit ad minimas uſque circumſtantias, teſtatur eos ſimul contuliſſe, & quotidie in Aulam ad inviſendum Regem profectos. En ejus verba: *Poſt tres autem dies, quàm illa quæ expoſuimus, ſunt acta, Demetrius aſſumpſit ad ſe illos Viros, & in Inſulam per aggerem maris ſeptem ſtadiorum eſt progreſſus, ac trajecto Ponte, partes verſus Septentrionem occupavit. Ibi congregatis illis Viris in domo ſplendidè extructa, juxta littus, & ab omni tumultu & ſtrepitu remotà, cùm ibi etiam adeſſent omnia quibus opus foret, hortabatur eos ad interpretationem Legis perficiendam. Illi autem rem aggreſſi, ſingula ex collationibus ad conſonantiam elaborabant: & quod ita conſonum & elaboratum erat, ut dignum eſſet deſcriptione, a Demetrio ſcripto excipiebatur. Ac quidem quotidie ad nonam uſque horam in tali ſtudio congregati erant. Deinde diſcedebant ad curandum corpus; quibus omnia largè ſuppeditabantur quæ cupiebant, & præterea hæc quotidie de illis quæ Regi apparabantur, & his Dorotheus ex mandato Regio ſubminiſtrabat. Atque etiam quotidie bene manè veniebant in Aulam, & ſalutato Rege, redibant ad ſuum locum, lotiſque manibus, pro communi omnium Judæorum more ex mari, & votis ad Deum peractis, pergebant legere, & ſingula interpretari.* Non igitur in ſingulis Cellulis incluſi, Verſionem Scripturæ ſacræ privatim ediderunt, ſed mutuâ inter ſe collatione.

Confirmatur ex Sancto Hieronymo Præfatione in Pentateuchum dicente: *Neſcio quis primus Auctor ſeptuaginta Cellulas Alexandriæ mendacio ſuo extruxerit: quibus diviſi eadem ſcriptitarint: cùm Ariſteas ejuſdem Ptolemæi* [illegible] *& multo poſt tempore Joſephus, nihil tale retulerint; ſed in una Baſilica congregatos, contuliſſe ſcribebant, non prophetaſſe. Aliud eſt enim Vatem, aliud eſt eſſe Interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hìc eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit, transfert.*

Et Præfatione in libros Paralipomenon: *Si igitur aliis licuit non tenere quod ſemel ſuſceperunt; & poſt ſeptuaginta Cellulas, quæ vulgò ſine Auctore jactantur, ſingulas Cellulas aperuere, hocque in Eccleſiis legitur, quod Septuaginta neſcierunt; cur me non ſuſcipiant Latini mei, qui inviolatâ Editione veteri ita novam condidi, ut laborem meum Hebræis, &, quod his majus eſt, Apoſtolis auctoribus comprobem?* Septuaginta igitur Cellulæ, in quibus totidem Seniores Verſionem ſuam ſeorſim ediderint, fictitiæ ſunt.

Reſpondeo ad primum, nego majorem. In rebus enim quæ Chriſtianam ſpectant Religionem, verſionem Scripturarum, vel miracula quæ Deus in populi ſui gratiam edidit, major adhibenda fides eſt Scriptoribus Eccleſiaſticis, quàm profanis & Ethnicis, qui dæmonis inſtinctu veritatem ſæpiùs vel adulterarunt, vel occultarunt, & miracula præſertim, quibus veram fidem confirmandam diabolus prævidebat. Iſtam regulam Tertulliani verbis confirmo libro de Præſcriptionibus cap. 12. *Nobis*, inquit, *& ſi quærendum eſſet adhuc & ſemper, ubi tamen quæri oportet? Apud hæreticos*, (Dicamus nunc; apud Ethnicos) *ubi omnia extranea & adverſaria noſtræ veritati, ad quos vetamur accedere? Qui ſervus cibaria ab extraneo, ne dicam ab inimico domini ſui ſperat? Quis miles ab infœderatis, ne dicam hoſtibus Regibus, donativum & ſtipendium captat, niſi planè deſertor & transfuga, & rebellis? Etiam anus illa intra tectum ſuum drachmam requirebat: etiam pulſator ille vicini januam tundebat: etiam vidua illa non inimicum, licèt durum, Judicem interpellabat. Nemo inde ſtrui poteſt, unde deſtruitur. Nemo ab eo illuminatur, a quo contenebratur. Quæramus ergo in noſtro, & a noſtris, & de noſtro.* Cùm itaque Sancti Patres teſtentur Septuaginta Interpretes ſeorſim ſingulis in Cellulis Verſionem ſuam adornaſſe, id ſecundum ipſos aſſerendum videtur, quamvis Ariſteas aſſeruerit mutuâ illos collatione ſuam tranſlationem edidiſſe.

Reſpondeo ſecundò, Librum illum Ariſteæ a Judæo quodam Alexandrino confictum eſſe, ut probat poſt Scaligerum Valeſius in Notis ad Euſebium. Certè Epiſtola Demetrii Phalerei ad Ptolemæum Philadelphum, ſuam totiuſque Operis falſitatem ſatis prodit. Falſitatis rationes profert vir eruditus, utique non ſpernendas. Prima eſt, quòd ea in Epiſtola Hecatæus Abderites laudetur, ejuſque teſtimonium tanquam vetuſti Scriptoris adducatur; cùm tamen conſtet Demetrio Phalereo antiquiorem non eſſe. Vixit enim Hecatæus ille ſub Alexandri Magni Succeſſoribus, ut Suidas, aliique teſtantur. Et Joſephus libro primo contra Apionem, ait Hecatæum Abderitam cum Ptolemæo Lagi filio familiariter eſſe verſatum; ex quo ſequitur Hecatæum & Demetrium Phalereum æquales fuiſſe. Secunda ratio falſitatis eſt, quòd Epiſtola illa Demetrii Phalerei planè inſulſa ſit, & barbaris vocibus ſcatens; cùm tamen conſtet Demetrium, utpote Athenienſem, eloquentiſſimum fuiſſe. Tertia denique ratio falſitatis eſt, quòd Ariſteas Heptaſtadii meminerit, quod tamen poſt Philadelphi tempora a Regibus Ægypti ædificatum eſt. Confictus autem fuit Ariſteæ liber

an-

Digitized by Google

ante Joſephi tempora, ſiquidem ipſum laudavit, ex eoque excerpſit plurima lib. 12. Antiquitatum. Ex eo etiam plurima deſcripſit Euſebius libro 8. Præparationis Evangelicæ, cap. 2. 3. 4. 5. & 9.

Ad confirmationem reſpondeo, Sanctum Hieronymum in ea quidem fuiſſe ſententia, ſed nos ipſum ſumma cum veneratione hac in cauſa dimittere, ut cæteris Patribus adhæreamus. Ideo autem ſententiam, quam propugnamus, Sanctus Hieronymus exploſit, quia Septuaginta Interpretum Verſionem deprimere data occaſione ſolebat, ut ſuæ ex Hebræo Tranſlationi auctoritatem conciliaret. Unde quia Verſioni Septuaginta plurimum accedebat auctoritatis, ex eo quod ſingulis in Cellulis ſeorſim aſſlante Spiritu Sancto, conſenſione ſumma, Scripturæ ſacræ unam interpretationem edidiſſent, Cellulas iſtas deſtruxit, perſonati potiſſimum Ariſteæ teſtimonio inductus.

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem: *Septuaginta Interpretes Verſionem ſuam in ſingulis cellulis incluſos ediaiſſe probabilior eſt opinio &c.*

§. UNICUS.

Prorſus incerta ſunt quæ de tranſlatione Septuaginta Interpretum circumferuntur.

QUamplora inter ſe pugnantia ſane cogunt dicere fidei omnino ſubleſtæ apparere, quæ de tranſlatione Septuaginta Interpretum narrantur. Si igitur ſermo ſit de tempore, alii factam fuiſſe tradunt ſub Ptolemæo I. filio Lagi, ut S. Irenæus, Clemens Alexandrinus &c. alii ſub ipſius filio Ptolemæo Philadelpho, quorum ſententia, ut ex Natali commonitor eſt; & alii, quam modò habemus Septuaginta Verſionem, ad ætatem Ptolemæi Philometoris, quinti poſt Philadelphum Regis amandant: *Bochart. de Animal. Sacr. l. 2. cap. 18.* Si deinde ſermo ſit de Originali, ex qua Septuaginta ſuam expreſſerint verſionem, Philo *lib. 2. de Vit. Moyſ.* e Chaldæo, alii Judæi ex Samaritano, Chronicum verò Alexandrinum ex Hebræo parum emendato excerptam autumant.

Si conſideramus quid PP. ſcripſerint quoad hujus conficiendæ verſionis modum, habemus ex illis non paucos ſenſiſſe ſingulos in ſingulis cellulis incluſos propriæ ſtuduiſſe verſioni, ac deinde inter ſeſe plene conveniſſe; quapropter qui ita ſenſere PP. divino aſſlante Spiritu ſcripſiſſe crediderunt. Id tamen aliis Patribus non probatur, munus duntaxat Interpretum in iis agnoſcentibus; quin immo non fideliter aliqua excripſiſſe ſentiunt, maxime ubi Scriptura SS. Trinitatis Perſonas deſignat. Quidam etiam ex PP. non ſingulos, ſed binos in ſingulis cellulis incluſos dicunt, itaut bini primæ cellulæ Interpretes Geneſim, ſecundæ Exodum verterent, ea tamen lege ut Geneſis verſio in prima cellula exacta ad ſecundam tranſmitteretur, accepto viciſſim libro Exodi iterum vertendo. Sunt item qui tradiderunt hanc verſionem ita confectam ut communi omnium labore, ac diſcuſſione digeſtam affirment. Demum quibuſdam placet ſolum Pentateuchum ex Hebræo vertiſſe, aliis univerſam Scripturam, quinimmo & apocryphos plures libros.

Illud etiam obſervandum ſaltem tempore S. Epiphanii libellum Ariſteæ nomine inſcriptum, ex quo hujus hiſtoriæ narratio deſumpta eſt, plura continuiſſe ab iis diſcrepantia, quæ continentur in libro, qui modò ſub Ariſteæ nomine circumfertur. Ex hoc factum eſt Verſionis Septuaginta Interpretum hiſtoriam aliter S. Epiphanium narraſſe, ut unicuique legenti conſtabit.

Juvat etiam non omittere communiter SS. PP. Verſionem Septuaginta Interpretum religioni Ptolemæi Philadelphi adſcribere; ipſumque Principem fuiſſe religioſiſſimum æquè ac divinæ Legis cognoſcendæ ſtudioſiſſimum dicunt, virtutibus moralibus, politicisque decoratum. Inſignis etiam pietatis virum, & peculiaris in Dei legem obſequii Demetrium Phalereum Bibliothecæ Cuſtodem exhibent, eumque ſummopere Philadelpho divinam Judæorum legem commendaſſe. Illos tamen quos ita ad pietatem propenſos Patres repræſentant, Scriptores profani, qui melius hujuſmodi viros noſſe potuiſſe videntur, immanibus vitiis fœdatos deſcribunt. Omni ſcelerum fœce Philadelphum inquinatum dicunt, impium, in libidinem effuſum, geminorum Fratrum interemptorem; cumquè ipſi non ſatis eſſent concubinarum greges, Sororem etiam in conjugem duxiſſe perhibent, quam inter Divas unà cum alia uxore Berenice poſt ipſarum mortem recenſere attentavit. Inter Idola autem Serapidem ſummo honore proſequebatur. *Pauſan. lib. 1. Athenæus Dipnoſoph. lib. 13. Plin. lib. 32. cap. 14.* Ita autem Demetrium depingunt, ut crapulà & prodigalitate fœdum, turpibus amoribus implicitum, in ſe ornando ad exceſſum effæminatum aſſerant. Addunt eo etiam tempore in vitia ruiſſe, quo Rempublicam Athinienſem moderabatur, ac in legum tranſgreſſores animadvertebat. *Duris lib. 6. Attic. apud Athæn. lib. 12. Dipnoſoph.* Narrant inſuper à Philadelpho rerum potito Demetrium exilio multatum fuiſſe, quia Auctor Patri fuerat ut Philadelpho omiſſo, in alium regnum transferret, quod tamen non obtinuit; atque exilii pertæſum aſpidis morſu vitæ exitum ſibi acceleraſſe. *Laert. lib. 51. Suid. in Demetr.* Hæc autem ſi ita ſint, nemo facilè ſibi poterit ſuadere Philadelphum ac Demetrium de Divina Lege in græcum idioma transferenda cogitaſſe, cùm potius illis odio futura eſſet lex, quæ ipſorum vitia, idololatricamque ſuperſtitionem tam ſæpe, tamque graviter condemnabat.

Hæc ſatis ſit innuiſſe, ut manifeſtè appareat quantà incertitudine ea omnia laborent, quæ de hiſtoria ſeptuaginta Interpretum PP. tradidere. Iis addenda, quæ de falſitatibus, quibus ſcatet Liber Ariſteæ, ipſe refert Natalis, quemque meritò a Judæo-Alexandrino confictum autumat; & tamen ex eodem non pauci ex PP. hiſtoriam tranſlationis Septuaginta Interpretum hauſerunt.

Nota.

Supereſt adnotare Natalem falsò crediiſſe S. Hieronymum Septuaginta Interpretum Verſionem deprimere conatum eſſe. Non exceſſiſſe equidem S. Doctorem dicendum eſt, dum in pari cum Originali gradu non conſtituendam affirmabat, ac dum peculiari Spiritùs S. aſſlatu factam abnuebat, cùm verè ab omni labe immunem non agnoſceret, ac quædam in ea omiſſa videret, quæ in Originali Hebræo legebantur. Ceterùm S. Hieronymum Septuaginta Interpretum tranſlationem ratam habuiſſe, nec deprimendam curaſſe, demonſtrant ea quæ habet *in cap. 18. Iſ. & lib. 2. Apolog. adverſ. Ruffin* ubi hæc habet. *Ego ne contra ſeptuaginta Interpretes aliquid ſum loquutus, quos ante annos plurimos diligentiſſimè emendatos meæ linguæ ſtudioſis dedi? Quos quotidie in Conventu Fratrum ediſſero, quorum pſalmos jugi meditatione decanto? &c.* Qui plura de ſeptuaginta verſionis hiſtoria deſiderat, inter alios legat Auguſtinum Calmet in Diſſertatione de Verſione Septuaginta

PANOPLIA ADVERSUS HÆRESES SECUNDI SÆCULI.

DISSERTATIO XII.

Adverſùs Helceſeitas.

ARTICULUS UNICUS.

Quo refellitur ipſorum error de ſimulatione Religionis, & negatione Fidei.

PROPOSITIO.

Fidem negare, & Religionem ſimulare quocumque in caſu, & quovis prætextu illicitum eſt.

ID evincit Scripturæ ſacræ auctoritas, & oraculum Chriſti Matthæi 10. dicentis: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum qui poteſt & animam, & corpus perdere in gehennam.... Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt.* Et Lucæ 9. *Qui me erubuerit, & meos ſermones; hunc Filius hominis erubeſcet cùm venerit in majeſtate ſua, & Patris, & Sanctorum Angelorum.*

Idem conſtat ex Apoſtolo ad Romanos 10. dicente: *Si confitearis in ore tuo Dominum Jeſum, & in corde tuo credideris quòd Deus illum ſuſcitavit a mortuis, ſalvus eris. Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

Secundò id probant teſtimonia Patrum, & Auctorum Eccleſiaſticorum locupletiſſima, quæ fidem faciunt a Chriſtianis id unum Tyrannos poſtulaſſe ut Chriſtum negarent; ſeque Chriſtianos eſſe palam inficiarentur. Quod velut impium Fideles ſunt execrati, mori potiùs quàm fidem negare, vel falſam religionem ſimulare eligentes. Qua de re Tertullianus Apologetici cap. 2. præclarè ſcribit: *Itaque nec in illo ex forma malorum judicandorum agitis erga nos, quòd ſolis negantibus adhibetis tormenta ad confitendum, ſolis Chriſtianis ad negandum; cùm ſi malum eſſet, nos quidem negaremus; vos verò confiteri tormentis compelleretis.... Vociferatur homo, Chriſtianus ſum: quod eſt, dicit, tu vis audire quod non eſt. Veritatis extorquendæ Præſides de nobis ſolis mendacium elaboratis audire. Hoc ſum,* inquit, *quod quæris an ſim. Quid me torques in perverſum? Confiteor, & torques: quid faceres ſi negarem? Planè aliis negantibus non facilè fidem accommodatis: nobis, ſi negaverimus, ſtatim creditis. Suſpecta ſit vobis iſta perverſitas, ne qua vis lateat in occulto, quæ vos adverſùs formam, adverſùs naturam judicandi, contra ipſas quoque leges miniſtret. Niſi enim fallor, leges malos erui jubent, non abſcondi: Confeſſos damnari præſcribunt, non abſolvi; hoc Senatus-conſulta, hoc Principum mandata definiunt. Hoc Imperium, cujus Miniſtri eſtis, civilis non tyrannica dominatio eſt. Apud Tyrannos enim tormenta etiam pro pœna adhibentur; apud vos ſoli quæſtioni temperantur: veſtram illis ſervate legem uſque ad confeſſionem: ſi confeſſione præveniantur, vacabunt: ſententiâ opus eſt: debito pœnæ nocens expungendus eſt, non eximendus: denique nemo illum geſtit abſolvere: non licet hoc velle; ideo nec cogitur quiſquam negare. Chriſtianum hominem omnium ſcelerum reum, Deorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimicum exiſtimas, & cogis negare ut abſolvas; quem non poteris abſolvere, niſi negaverit. Prævaricaris in leges: vis ergo neget ſe nocentem, ut eum facias innocentem. Et quidem invitum jam, nec de præterito reum. Unde iſta perverſitas? Ut etiam illud non recogitetis, ſponte confeſſo magis credendum eſſe, quàm per vim neganti; vel ne compulſus negare, non ex fide negarit, & abſolutus, ibidem poſt tribunal de veſtra rideat æmulatione, iterum Chriſtianus.*

Et libro de Idololatria, cap. 14. Ne feſta quidem Ethnicorum a Chriſtianis citra impietatem, obſervari poſſe ait. Ubi loquens de Apoſtoli inſtitutione & doctrina, hæc habet: *Sed etſi non prohibet nos converſari cum Idololatris, & adulteris, & cæteris criminoſis, dicens: Cæterùm de mundo exiretis: non utique eas habenas converſationis immittat, ut quoniam neceſſe ſit & convivere nos, & commiſceri cum peccatoribus, idem & compeccare poſſimus. Ibi eſt commercium vitæ, quod Apoſtolus concedit: ibi peccare, quod nemo permittit. Licet convivere cum Ethnicis, commori non licet. Convivamus cum omnibus: collætemur ex communione naturæ, non ſuperſtitionis. Pares animâ ſumus, non diſciplinâ: compoſſeſſores mundi, non erroris.*

Et libro de Pœnitentia, cap. 5. *Sed aiunt quidam, ſatis Deum habere, ſi corde & animo ſuſpiciatur, licèt actu minùs fiat. Itaque ſe ſalvo me-*

tu

tu & fide peccare: hoc eſt, ſalva caſtitate matrimonia violare, ſalvâ pietate parenti venenum temperare. Sic ergo & ipſi ſalva veniâ in gehennam detrudentur, dum ſalvo metu peccant.

Eundem errorem confodit Sanctus Auguſtinus lib. de Fide & Symbolo cap. 1. dicens: *Salvi eſſe non poſſumus, niſi ad proximorum ſalutem nitentes, fidem ore profiteamur, quam etiam corde geſtamus.*

Idem error profligatur ex ſanctiſſima Eccleſiæ diſciplina, quæ ignavos Chriſtianos, qui libellos a Judicibus ethnicis numeratâ pecuniâ obtinuerant, ne ob Fidei Chriſtianæ profeſſionem in judicium vocarentur, ſeveriſſimæ Pœnitentiæ addixit. De quibus Sanctus Cyprianus in Tractatu de Lapſis, ait: *Nec ſibi quo minùs agant Pœnitentiam, blandiantur, qui etſi nefandis Sacrificiis manus non contaminaverunt, libellis tamen conſcientiam polluerunt. Et illa profeſſio denegantis, conteſtatio eſt Chriſtiani, quod fuerat abnegantis; feciſſe ſe dixit, quicquid alius faciendo commiſit. Chriſtus in Præceptis ſuis dicit: Qui confuſus me fuerit, confundetur eum Filius hominis. Et Chriſtianum ſe putat, qui Chriſtianus eſſe confunditur, aut veretur? Quomodo poteſt eſſe cum Chriſto, qui ad Chriſtum pertinere aut erubeſcit, aut metuit? Minùs planè peccaverit, non videndo Idola, nec ſub oculis circumſtantis atque inſultantis populi ſanctitatem fidei prophanando, non polluendo manus ſuas funeſtis Sacrificiis, nec ſceleratis cibis ora maculando. Hoc eò proficit ut ſit minor culpa, non ut innocens conſcientia. Faciliùs poteſt ad veniam criminis pervenire, non eſt tamen immunis a crimine. Nec ceſſet in agenda Pœnitentia, atque in Domini miſericordia deprecanda; ne quod minus eſſe in qualitate delicti videtur, in neglecta ſatisfactione cumuletur.*

Sed adversùs hunc errorem nihil luculentius Tertulliani teſtimonio Apologetici cap. 27. *Igitur*, inquit, *provocati ad ſacrificandum, obſtruimus gradum, pro fide conſcientiæ noſtræ, qua certi ſumus ad quos iſta perveniant officia, ſub imaginum proſtitutione, & humanorum nominum conſecratione. Sed quidam dementiam exiſtimant, quòd cùm poſſimus & ſacrificare in præſenti, & illæſi abire, manente apud animum propoſito, obſtinationem ſaluti præferamus. Datis ſcilicet conſilium quo vobis abutamur: ſed agnoſcimus unde talia ſuggerantur, quis totum hoc agit, & quomodo nunc aſtutiæ ſuadendi, nunc duritia ſæviendi, ad conſtantiam noſtram dejiciendam operetur. Ille ſcilicet Spiritus angelicæ & dæmoniacæ paraturæ, qui noſter ob divortium æmulus, & ob Dei gratiam invidus, de mentibus veſtris adversùs nos præliatur.*

Denique Sanctus Auguſtinus redivivum in Priſcillianiſtis veterum illorum Hæreticorum errorem confutavit, libro contra Mendacium, ad Conſentium, cap. 2. Contendebant Priſcillianiſtæ, etiam in profeſſione religionis, corde retinendam eſſe veritatem, ore autem ad alienos falſum proferri poſſe citra peccatum: & hunc eſſe hujus verſiculi ſenſum Pſalmi 14. *Qui loquitur veritatem in corde ſuo:* quaſi ſatis eſſet ad juſtitiam, coram proximis non mentiri; coram alienis verò hoc liceret. In hunc etiam tam pravum ſenſum Apoſtoli verba detorquebant ad Epheſios 4. *Deponentes mendacium, loquimini veritatem, unuſquiſque cum proximo ſuo; quoniam ſumus invicem membra.* Hanc autem hæreſim ſic refellit ſanctus Auguſtinus: *Quæ ſententia Sanctos Martyres exhonorat, imò verò aufert Sancta omnino Martyria. Juſtiùs enim, ſapientiùſque facerent, ſecundùm iſtos, ſi perſecutoribus ſuis non ſe confiterentur eſſe Chriſtianos, nec eos ſua confeſſione facerent homicidas: ſed potiùs mentiendo, & negando quod erant, & ipſi ſalvum haberent carnis commodum, cordiſque propoſitum; & illos conceptum animo ſcelus implere non ſinerent. Non enim proximi eorum erant in fide Chriſtiana, ut cum eis deberent loqui veritatem in ore ſuo, quam loquebantur in corde ſuo; ſed ipſius veritatis inſuper inimici. Si enim Jehu, quem ſibi inter cæteros ad exemplum mentiendi prudenter videntur intueri, ſervum Baal ſe eſſe mentitus eſt, ut ſervos ejus occideret: quantò juſtiùs, ſecundùm iſtorum perverſitatem, tempore perſecutionis ſervos dæmonum ſe mentirentur ſervi Chriſti, ne ſervi dæmonum ſervos occiderent Chriſti: & ſacrificarent Idolis ne interficerentur homines, ſi ſacrificavit ille Baali ut interficeret homines? Quid enim eis obeſſet, ſecundùm egregiam doctrinam mendaciloquorum, ſi diaboli cultum mentirentur in corpore, quando Dei cultus ſervabatur in corde? Sed non ſic intellexerunt Apoſtolum Martyres veri, Martyres ſancti. Viderunt quippe, tenueruntque quod ſcriptum eſt: Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Et in ore eorum non eſt inventum mendacium.*

Objicitur primò in gratiam Heleeſeitarum. Jehu Rex Iſraël ſimulavit ſe cultorem eſſe Baal, dicens: *Achab coluit Baal parùm, ego autem colam eum ampliùs. Nunc igitur omnes Prophetas Baal, & univerſos ſervos ejus, & cunctos Sacerdotes ipſius vocate ad me: nullus ſit qui non veniat. Sacrificium enim grande eſt mihi Baal: quicumque defuerit, non vivet. Porro Jehu faciebat hoc inſidioſè ut diſperderet cultores Baal.* (inquit Scriptura ſacra, 4. Reg. 10. capite). Atqui Jehu propter hoc opus remuneratus a Deo eſt, qui firmavit thronum Iſraël filiis ejus uſque ad quartam generationem (ut ibidem habetur.) Licitum igitur eſt Religionem exterius ſimulare, aut fidem negare, modò corde retineatur.

Reſpondeo, diſtinguo minorem: Jehu proptèr hoc opus a Deo remuneratus eſt, id eſt, propter deletam domum Achab, juxta Dei mandatum, concedo: Id eſt, propter mendacium & ſimulationem falſæ Religionis, nego. Id ſignificat Scriptura, cùm Dominum ſic Jehu perhibet allocutum: *Quia ſtudioſè egiſti quod rectum erat & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo feciſti contra domum Achab: Filii tui uſque ad quartam generationem ſedebunt ſuper thronum Iſraël.* Cæterùm ſimulationem Jehu tantùm abeſt ut probet ſacra Scriptura, quin potiùs ipſum impietatis notâ ibidem inurit. *Delevit itaque Jehu Baal de Iſraël, Veruntamen a peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſraël, non receſſit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel, & in Dan.* Et infra; *Porro Jehu non cuſtodivit ut ambularet in lege Domini Dei Iſraël in toto corde ſuo: Non enim receſſit a peccatis Jeroboam, qui peccare fecerat Iſraël.* Iſta reſponſio eſt Sancti Auguſtini lib. contra Mendacium, cap. 2. dicentis: *Illum verò Jehu mendacio impio, & ſacrificio ſacrilego occidentes impios & ſacrilegos inquirentem non imitarentur, nec ſi de illo qualis fuiſſet, eadem Scriptura tacuiſſet. Cùm verò ſcriptum ſit, Eum rectum cor non habuiſſe cum Deo; quid ei profuit quòd pro nonnulla obedientia, quam de domo Achab omnino delenda, pro cupiditate ſuæ dominationis exhibuit, aliquantam mercedem tranſitoriam regni temporalis accepit?*

Objicitur ſecundò. Eliſæus conceſſit Naaman Principi militiæ Regis Syriæ, ut Rege adorante in templo Remmon, & ipſe cum eo adoraret in eodem loco: atqui hæc erat religionis falſæ aperta ſimulatio: itaque ſimulatio religionis licita eſt.

Probatur Major ex verbis Naaman ad Eliſæum, 4. Reg. 5.
& ex Prophetæ reſponſione. *Hoc autem ſolum eſt*, inquit Naaman, *de quo depreceris Dominum pro ſer-*

ſervo tuo: Quando ingredietur Dominus meus templum Remmon, ut adoret, &c. illo innitente ſuper manum meam, ſi adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco: ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re. Dixit autem ei Eliſæus: *Vade in pace.*

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Et ibi nomen adorationis impropriè ſumitur, pro corporis incurvatione, concedo; & ibi ſumitur vox adorationis pro cultu ſoli Deo vero exhibito nego. Naaman itaque non poſtulavit ab Eliſæo facultatem adorandi idolum Remmon, ſed munus duntaxat ſuum gerendi in templo Remmon, ſicut alibi gerebat ſuſtentando ſcilicet Benadab curam idolo procumbentem, & inclinandi corpus, aut procumbendi, cùm Rex procubuiſſet. Hoc autem obſequium non erat ſimulatio falſæ Religionis, cùm idolo nullatenus deferretur, ſed Regi. Simulatio autem fuiſſet, aut aperta profeſſio cultûs Remmon, ſi geſſiſſet aliquid Naaman quod proximè ad ſacrificium falſo Numini oblatum pertineret, vel ad impios falſæ Religionis ritus, ut ſi vinum ſacrificanti Regi porrexiſſet: ſi verbum aliquod ſacrilegis ſacrificiis neceſſarium protuliſſet; aut ſimilem aliquam contuliſſet operam; ut colligitur ex Tertulliano lib. de Idololatria, cap. 17. dicente: *Cæterum quid facient ſervi, vel liberti Fideles? Item Officiales ſacrificantibus dominis, vel patronis, vel Præſidibus adhærentes? Sed ſi merum quis ſacrificanti tradiderit, immò ſi verbo quoque aliquo ſacrificio neceſſario adjuverit, miniſter habebitur idololatriæ. Hujus regulæ memores, officium etiam Magiſtratibus, & Poteſtatibus poſſumus reddere ſecundùm Patriarchas, & cæteros Majores, qui Regibus idololatris uſque ad finem idololatriæ apparuerunt.* Porrò nulla eſſe poterat ſuſpicio de Naaman, quòd idolum Remmon adoraret, etiamſi genu flecteret cum Benadab in templo Remmon: quia Judæorum Religionem palam profitebatur, ſicut antea conteſtatus fuerat Eliſæo, auferens onus duorum burdonum de terra Iſraël, ut ædificaret altare Deo vero, & ipſum unicè coleret. *Concede mihi ſervo tuo*, inquit, *ut tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet ultra ſervus tuus holocauſtum, aut victimam Diis alienis, niſi Domino.*

Contra. Naaman non rogaſſet Eliſæum ut veniam poſtularet a Deo pro opere, quod ſine ullo prorſus peccato potuiſſet exerceri: atqui ſi illa adoratio in templo Remmon fuiſſet merum obſequium exhibitum Regi Syriæ, ſine ullo prorſus peccato potuiſſet exerceri: non igitur poſtulaſſet Naaman ab Eliſæo ut veniam rogaret a Deo pro illa adoratione in templo Remmon.

Reſpondeo, Hoc argumentum concludere quòd peccaverit Naaman, adeoque non favere Helceſeitis. Sed quia ipſum a ſacrilega ſimulatione vindicamus, dicendum eſt ad majorem; Ipſum nondum ſatis in Moralibus eruditum, & ſcrupulis agitatum, quod Neophytis facilè contingit, veniam poſtulaſſe facinoris de quo timebat ne Deo diſpliceret. Cæterùm Eliſæus oſtendit illud opus citra peccatum exerceri poſſe, cùm ſcrupulo ipſum exemit his verbis, *Vade in pace.* Et certè licitum id fuiſſe Naamo, non ſolùm Eliſæus, ſanctus, eruditus, & divinæ legis ſtudioſus, ſi quis unquam extitit, director perſuadet: ſed etiam Tertullianus, cùm hanc regulam Moralis Chriſtianæ ſtatuit lib. de Idololatria cap. 16. *Malus circumdedit ſeculum idololatria; licebit adeſſe in quibuſdam quæ nos homini, non idolo officioſos habent. Planè ad Sacerdotium, & Sacrificium vocatus, non ibo, proprium enim idoli officium eſt: ſed neque conſilio, neque ſumptu, aliâve operâ, in ejuſmodi fungar. Si propter Sacrificium vocatus adſiſtam, ero particeps idololatriæ: ſi me alia cauſa conjungit ſacrificanti, ero tantùm ſpectator Sacrificii.* Cum itaque alia cauſa a Sacrificio conjungeret Naaman Regi Syriæ domino ſuo, idolo Remmon ſacrificanti, illudque adoranti, non erat particeps idololatriæ, ſed tantum ſpectator.

DISSERTATIO XIII.

Adversùs Gnoſticos.

ARTICULUS UNICUS.

Quo Martyrii neceſſitas, & ſanctitas adversùs ipſos vindicatur.

Errorem Gnoſticorum Martyrium contemnentium atque damnantium refellit Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromatum pag. 350. ubi de perfecto Gnoſtico, id eſt Chriſtiano, quem Gnoſticis Hæreticis opponit, ſic loquitur: *Is vero feret teſtimonium, ſibi quidem quod ſit in Deum ſincerus, & germanus Fidelis: Tentatori autem quod fruſtra ſit æmulatione percitus in eum qui eſt fidelis, per dilectionem. Domino autem, quod a Deo ſit inſpirata doctrinæ perſuaſio, a qua non deficit metu mortis: quin etiam facto confirmat veritatem prædicationis, potentem eum eſſe oſtendens ad quem contendit. Mireris autem ejus dilectionem, quam docet evidenter ei quod eſt cognatum, & unius generis, grato animo unitus; quin etiam pretioſo ſanguine infideles pudore afficiens. Is ergo metu, propter præceptum, declinat Chriſtum negare, ut metu fiat teſtis. Sed neque propter ſpem donorum paratorum fidem vendens: ſed propter ſuam in Dominum dilectionem, lubentiſſimè ab hac vita liberabitur; habens fortaſſe gratiam & ei qui cauſam præbuit ut hinc exiret, & ei qui molitus eſt inſidias: quia ita honeſtam accepit occaſionem, quam ipſe non præbuit, ſeipſum oſtendendi quiſnam ſit, illi quidem per tolerantiam, Domino vero per charitatem.... Jam conſummationem vocamus Martyrium; non quòd vitæ finem homo acceperit, ut cæteri, ſed quòd perfectum opus oſtenderit charitatis.*

Et pag. 358. *Qui mentitus eſt*, inquit, *& ſeipſum oſtendit infidelem, & ad diaboli transfugit exercitum, in quanto eum malo verſari credimus? Mentitur itaque Domino, vel potiùs ſpei ſuæ mentitur, eamque fruſtratur, qui Deo non credit. Non credit autem, qui non facit ea quæ mandaverat. Quid verò? An non ſeipſum negat, qui negat Dominum? Domino enim non aufert Dominium, qui ſe eâ, quæ cum illo intercedit, privat neceſſitudine. Qui negat ergo Servatorem, negat vitam, quoniam lux erat vita. Eos quidem non dicit eſſe modicæ Fidei, qui nominis quidam ſuſcipiunt inſcriptionem, Fideles autem ſeſe abnegant... Atqui ſi vel pro proximo moriaris, propter charitatem cenſemus Servatorem noſtrum eſſe propinquum: mortem eligens propter vitam, & propter teipſum potiùs, quàm propter illum patiens. Et nunquid propterea dictus eſt frater, qui paſſus propter ſuam in Deum dilectionem, paſſus propter propriam ſalutem, & qui rurſus moritur propter propriam ſalutem, ſuſtinet propter dilectionem Domini? Etenim ipſe, cùm eſſet vita, propter nos pati voluit, ut ejus paſſione viveremus.*

Et pag. 359. *Vides per dilectionem duceri Martyrium. Quòd ſi velis Martyr eſſe, & teſtimonium ferre propter bonorum remunerationem, rurſus audies.*

Spe enim ſalvi facti ſumus, Spes autem quæ videtur, non eſt ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si autem quod non videmus, ſperamus, per patientiam exſpectamus: Sed etſi patimur propter juſtitiam [inquit Petrus] beati.

Eundem refellit errorem Tertullianus toto libro qui inſcribitur, *Scorpiacum adversùs Gnoſticos*. Et primò quidem, ut Martyrii ſubeundi neceſſitatem probet divina auctoritate atque præcepto, idololatriam nedum a Deo prohibitam, ſed a Deo vindice ſeveriſſimè punitam oſtendit, cap. 2. & 3. & inde colligit neceſſarium eſſe Martyrium Chriſtianis. Enimverò ſi divina mandata de non colendis idolis obſervando vim patimur, intelligimus perpeſſionem Martyrii eſſe a Deo præceptam, ne idola colamus. *Si enim*, inquit Tertullianus cap. 4. *præceptum obſervatum vim patitur, hoc erit quodammodo obſervandi præceptum, ut id patiar, per quod potero obſervare præceptum; vim ſcilicet, quæcumque mihi imminet caventi ab idololatria. Et utique qui impoſuit præceptum, extorquet obſequium. Non potuit ergo noluiſſe ea evenire, per quæ conſtabit obſequium. Præſcribitur mihi, ne quem alium Deum dicam, ne vel dicendo, non minus linguâ quàm manu Deum fingam; ne quem alium adorem, aut quoquomodo venerer præter unicum illum; qui ita mandat; quem & jubeor timere, ne ab eo deſerar; & de omni ſubſtantia diligere, ut pro eo moriar. Huic ſacramento militans, ab hoſtibus provocor. Par ſum illis, ſi illis manus dedero. Hoc defendendo, depugno in acie, vulneror, concidor, occidor, quis hunc militi ſuo exitum voluit, niſi qui tali eum ſacramento conſignavit?*

Id probat ſubinde Tertullianus exemplis Martyriorum in veteri lege præmiſſis: *A primordio*, inquit, *juſtitia vim patitur. Statim ut coli Deus cœpit, invidiam Religio ſortita eſt. Qui Deo placuerat, occiditur, & quidem a fratre, quò proclivius impietas alienum ſanguinem ſectaretur, a ſuo auſpicata eſt. Denique non modò Juſtorum; verùm etiam & Prophetarum. David exagitatur, Elias fugatur, Jeremias lapidatur, Eſaias ſecatur, Zacharias inter altare & ædem trucidatur, perennes cruoris ſui maculas ſilicibus aſſignans. Ipſe clauſula Legis, & Prophetarum; nec Propheta, ſed Angelus dictus, contumelioſâ cæde truncatur, in puellæ pſaltriæ lucar. Et utique qui Spiritu Dei agebantur, ab ipſo in Martyria dirigebantur, ut & jam patiendo quæ & prædicaſſent. Proinde & trina Fraternitas, cùm dedicatio imaginis regiæ urbem urgeret officio; non ignoraverunt quid fides, quæ ſola in illis captiva non fuerat, exigeret, moriendum ſcilicet adversùs Idololatriam .... Talia a primordio & præcepta, & exempla, debitricem Martyrii fidem oſtendunt.*

Idem probat Tertullianus ex Præceptis Chriſti in Novo Teſtamento, & ex præmiis quæ Fidelibus ſuis perſecutionem paſſis repromiſit: Matthæi 5. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati eſtis, cùm maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùs vos, mentientes propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis. Sic enim perſecuti ſunt Prophetas qui fuerunt ante vos.* Quæ verba Tertullianus expendens, ait; *Quamquam etſi omnem hanc perſecutionem conditionalem in ſolos tunc Apoſtolos deſtinaſſet, utique per illos cum toto Sacramento, cum propagine nominis, cum traduce Spiritûs Sancti, in nos quoque ſpectaſſet etiam perſecutionis obeundæ Diſciplina, ut in hæreditarios Diſcipulos, & Apoſtolici ſeminis frutices.* Hæc ille cap. 9. Scorpiaci.

Ad idem inſtitutum ibidem urget inſignes Chriſti ſententias, Matthæi 10. *Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagogis ſuis flagellabunt vos, & ad Præſides, & ad Reges ducemini propter me in teſtimonium illis, & Gentibus*, &c. *Nolite timere eos qui occidunt corpus*, &c. *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*, &c. Quare confeſſionem in cælis duntaxat fieri debere, Valentinus ſtultiſſime commentus eſt, ut Tertullianus probat cap. 9.

Idem probat ex Epiſtolis Sancti Petri, Sancti Joannis, & ex ejus Apocalypſi; & iſtius firmitatem argumenti commendans, præmittit: *Quis nunc medullas Scripturarum magis noſſet, quàm ipſa Chriſti Schola? Quos & ſibi Diſcipulos Dominus adoptavit, omnia utique edocendos, & nobis Magiſtros adornavit, omnia utique docturos.* Deinde ad commendandum Martyrium laudat illa verba 1. Sancti Petri Epiſtolæ cap. 4. *Communicantes Chriſti paſſionibus, gaudete, ut in revelatione gloriæ ejus gaudentes exultantes. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus, ſuper vos requieſcit. Nemo autem veſtrûm patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine.*

Et 1. Joannis 3. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Quod ſi pro fratribus*, (inquit Tertullianus) *quanto magis pro Domino moriendum docet!*

Et Apocalypſis 2. *Nihil horum timeas quæ paſſurus es. Ecce miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut tentemini, & habebitis tribulationem diebus decem. Eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Et cap. 7. *Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt ſtolas ſuas, & dealbaverunt eas in ſanguine Agni. Ideo ſunt ante thronum Dei.* Ubi ſtolarum nomine corpora intelliguntur. *Veſtitus enim animæ, caro*, inquit Tertullianus. *Sordes quidem Baptiſmate abluuntur, maculæ verò Martyrio candidantur.*

Idem probat Tertullianus cap. 10. ex multis Sancti Pauli locis, 11. ad Theſſalonicenſes 1. *Ita ut & nos ipſi in vobis gloriemur in Eccleſiis Dei, pro patientia veſtra & fide, & in omnibus perſecutionibus veſtris, & tribulationibus quas ſuſtinetis in exemplum juſti judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.* Et ad Romanos 5. *Gloriamur in tribulationibus: ſcientes quod tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem; probatio vero ſpem; ſpes autem non confundit.* Et cap. 8. *Quis ergo ſeparabit nos a Charitate Chriſti? Tribulatio? An anguſtia? An fames? An nuditas? An periculum? An perſecutio? An gladius? Sicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos. Certus ſum enim quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare a charitate Dei.* Et 2. ad Corinthios, 4. *In omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur: aporiamur, ſed non deſtituimur: perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur: dejicimur, ſed non perimus: ſemper mortificationem Jeſu in corpore noſtro circumferentes .... Semper enim nos qui vivimus, in mortem tradimur propter Jeſum: ut & vita Jeſu manifeſtetur in carne noſtra mortali .... Quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna.* Laudat & alia

loca

loca ibidem Tertullianus. Denique cap. 15. ex Martyriis Apoſtolorum Petri, Pauli, Jacobi, & Sancti Stephani Martyrum Principis, eandem Martyrii pro Chriſto ſubeundi legem confirmat. *Hac ubicumque jam legero*, inquit, *pati diſco; nec mea intereſt quos ſequar Martyrii Magiſtros: ſenſuſne, an exitus Apoſtolorum; niſi quod & ſenſus in exitibus recognoſco. Nihil enim paſſi fuiſſent, quod non priùs patiendum eſſe ſenſiſſent.*

Martyrium commendat etiam Tertullianus Apologetici cap. 50. elegantibus omnino verbis: *Planè volumus pati*, inquit, *verùm eo more, quo & bellum nemo quidem libens patitur, cùm & trepidare, & periclitari ſit neceſſe; tamen & præliatur omnibus viribus, & vincens in prælio gaudet, qui de prælio querebatur, quia & gloriam conſequitur, & prædam. Prælium eſt nobis, quòd provocamur ad Tribunalia, ut illic ſub diſcrimine capitis pro veritate certemus. Victoria eſt autem, pro quo certaveris, obtinere. Ea victoria habet & gloriam placendi Deo, & prædam vivendi in æternum...... Ergo vincimus, cùm occidimur. Licèt nunc ſarmentitios, & ſemaxios appelletis, quia ad ſtipitem dimidii axis revincti, ſarmentorum ambitu exurimur. Hic eſt habitus victoria noſtra: hæc palmata veſtis. Tali curru triumphamus: meritò itaque victis non placemus.* Et infrà: *Nec quicquam tamen proficit exquiſitior quæque crudelitas veſtra, illecebra eſt magis ſectæ. Plures efficimur, quoties metimur a vobis: Semen eſt ſanguis Chriſtianorum.... Illa obſtinatio, quam exprobratis, Magiſtra eſt. Quis enim non contemplatione ejus concutitur ad requirendum quid intus in re ſit? Quis non ubi requiſivit, accedit? Ubi acceſſit, pati exoptat, ut Dei totam gratiam redimat, ut omnem veniam ab eo compenſatione ſanguinis ſui expediat? Omnia enim huic operi delicta donantur. Inde eſt quòd ibidem ſententiis veſtris gratias agimus.... Cùm damnamur a vobis, a Deo abſolvimur.*

Idem præſtitit Tertullianus in libro ad Martyres. Nam cap. 2. carceris pœnam, quæ Martyrii inchoatio erat, Chriſtianis utiliſſimam eſſe oſten-
,, dit. Si enim, *inquit*, recogitemus ipſum ma-
,, gis mundum carcerem eſſe, exiiſſe vos e car-
,, cere, quàm in carcerem introiſſe intelligimus.
,, Majores tenebras habet mundus, quæ hominum
,, præcordia excæcant. Graviores catenas induit
,, mundus, quæ ipſas animas hominum conſtrin-
,, gunt. Pejores immunditias expirat mundus, li-
,, bidines hominum. Plures poſtremò reos mun-
,, dus continet, univerſum hominum genus. Ju-
,, dicia denique non Proconſulis, ſed Dei ſuſti-
,, net. Quo vos, Benedicti, de carcere in cuſto-
,, diarium ſi fortè tranſlatos exiſtimetis. Habet
,, tenebras, ſed lumen eſtis ipſi. Habet vincu-
,, la, ſed vos ſoluti Deo eſtis. Triſte illic expi-
,, rat, ſed vos odor eſtis ſuavitatis. Judex expe-
,, ctatur, ſed vos eſtis de ipſis Judicibus judicatu-
,, ri. Contriſtetur illic qui fructum ſæculi ſuſpi-
,, rat. Chriſtianus etiam extra carcerem ſæculo
,, renuntiavit, in carcere autem etiam carceri.
,, Nihil intereſt ubi ſitis in ſæculo, extra ſæcu-
,, lum eſtis: etſi aliqua amiſiſtis vitæ gaudia, ne-
,, gotiatio eſt aliquid amittere ut majora lucre-
,, ris. *Et infrà:* Hoc præſtat carcer Chriſtiano,
,, quod eremus Prophetis.... Auferamus carce-
,, ris nomen, ſeceſſum vocemus.
,, *Et cap.* 3. Vocati ſumus ad militiam Dei vi-
,, vi, jam tunc cùm in Sacramenti verba reſpon-
,, dimus. Nemo miles ad bellum cum deliciis ve-
,, nit; nec de cubiculo ad aciem procedit, ſed
,, de papilionibus expeditis, & ſubſtrictis: ubi
,, omnis duritia, & inbonitas, & inſuavitas con-
,, ſiſtit.... Proinde vos, Benedicti, quodcum-
,, que hoc durum eſt, exercitationem virtutum
,, animi & corporis deputate. Bonum agonem
,, ſubituri eſtis, in quo Agonothetes, Deus vi-
,, vus eſt; Xyſtarches, Spiritus Sanctus; coro-
,, na, æternitas; bravium, angelicæ ſubſtantiæ
,, politia in cœlis, gloria in ſæcula ſæculorum.

Refellitur inſuper Gnoſticorum error auctoritate Sancti Cypriani, in lib. de Exhortatione Martyrii ad Fortunatum, ubi ſolis Scripturæ ſacræ verbis Fideles ad Martyrium fortiter ſubeundum accendit. In Præfatione porrò Martyrium
,, baptiſmatis vim habere teſtatur: Nos, *inquit*,
,, qui Domino permittente, primum baptiſma
,, credentibus dedimus, ad aliud quoque ſingulos
,, præparemus, inſinuantes, & docentes, hoc
,, eſſe baptiſma in gratia majus, in poteſtate ſu-
,, blimius, in honore pretioſius: baptiſma in quo
,, Angeli baptizant, baptiſma in quo Deus &
,, Chriſtus ejus exultant, baptiſma poſt quod ne-
,, mo jam peccat, baptiſma quod fidei noſtræ in-
,, crementa conſummat, baptiſma quod nos de
,, mundo recedentes ſtatim Deo copulat. In aquæ
,, Baptiſmo accipitur peccatorum remiſſa; in ſan-
,, guinis, corona virtutum. Amplectenda res eſt,
,, & optanda, & omnibus poſtulationum noſtra-
,, rum precibus expetenda, ut qui ſervi Dei ſu-
,, mus, ſimus & amici.

Legenda eſt ejuſdem Epiſtola nona ad Martyres & Confeſſores data, Epiſtola 37. ſcripta ad Clerum; & Epiſtola 16. ad Moyſem & Maximum, cæteroſque Confeſſores.

Eundem errorem Eccleſia damnavit, cùm Lapſos duriſſimæ Pœnitentiæ ſubjecit, Martyres verò ſummis proſecuta eſt honoribus, feſtos dies in eorum memoria inſtituendo, & Sacrificia celebrando. Qui ritus quàm antiquus ſit, conſtat ex Epiſtola 37. Sancti Cypriani. *Cùm*, inquit, *voluntati, & Confeſſioni noſtræ in carcere, & vinculis accedit & moriendi terminus, conſummata Martyrii gloria eſt. Denique & dies eorum, quibus excedunt annotate, ut commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare poſſimus. Quanquam Tertullus fideliſſimus & devotiſſimus frater noſter, pro cætera ſolicitudine & cura ſua, quam fratribus in omni obſequio operationis impertit, ſcripſerit, & ſcribat, ut ſignificet mihi dies quibus in carcere Beati Fratres noſtri ad immortalitatem glorioſæ mortis exitu tranſeunt; & celebrentur hic a nobis Oblationes & Sacrificia ob commemorationes eorum, quæ citò vobiſcum, Domino protegente, celebrabimus.* Legatur & Epiſtola 34. ejuſdem, in qua de Celerino Lectore a ſe ordinato, & Chriſti Confeſſore ſic ſcribit: *In ſervo Dei victoriam gloria vulnerum fecit, gloriam cicatricum memoria cuſtodit. Nec rudis iſte aut novus eſt in Celerino noſtro titulus gloriarum: per veſtigia cognationis ſuæ graditur, parentibus ac propinquis ſuis honore conſimili divinæ dignationis æquatur. Quia ejus avia Celerina jampridem Martyrio coronata eſt. Item patruus ejus, & avunculus Laurentinus, & Ignatius, in caſtris & ipſi quondam ſecularibus militantes, ſed veri & ſpirituales Dei milites, dum diabolum Chriſti confeſſione proſternunt, palmas a Domino & coronas illuſtri paſſione meruerunt. Sacrificia pro eis ſemper, ut meminiſtis, offerimus, quoties Martyrum paſſiones & dies anniverſariâ commemoratione celebramus.*

Denique Gnoſticorum refellit errorem honos ab Eccleſia ſemper delatus reliquiis Martyrum. Unde Sanctus Hieronymus conſequens eſſe ait ut prohibeant Martyria, & ipſa execrentur, qui Martyrum reliquias non colunt. Sic enim alloquitur Vigilantium hæreticum in libro contra ipſum compoſito: *Scribit adversùs hæreſim tuam, quæ erupit adversùs Eccleſiam, ac & in hoc quaſi repertor novi ſceleris glorieris, Tertullianus vir eruditiſſimus inſigne volumen, quod Scorpiacum vo-*

cat

at rectiſſimo nomine; quia arcuato vulnere in Eccleſiæ corpus venena diffudit, quæ olim appellabatur Caiana hæreſis, & multo tempore dormiebat, vel ſepulta nunc a Dormitantio ſuſcitata eſt. Miror quòd non dicas, nequaquam perpetranda Martyria; Deum qui ſanguinem hircorum, taurorumque non quærat, multò magis hominum non requirere. Quod cùm dixeris; immo etſi non dixeris, ita habiberis quaſi dixeris. Qui enim reliquias Martyrum aſſeris calcandas eſſe, prohibes ſanguinem fundi, qui multo honore dignus eſt.

Objicitur in gratiam Gnoſticorum, Deus hominum ſanguinem non flagitat, aliàs crudelis eſſet; ergo non præcipit perpeſſionem Martyrii. Præterea, Nemo perire debet ſine cauſa: atqui Chriſtiani ſubeundo Martyrium perirent ſine cauſa: ad illud itaque ſubeundum non teneotur.

Reſpondeo, nego antecedens; fore ſcilicet crudelem Deum, ſi humani ſanguinis effuſionem poſtulet. Immo pietas eſt ſuprema, qua mortem exigit a ſervis ſuis, ne deteriùs moriantur, morte nimirum peccati; & qua fœliciorem ipſis vitam per Martyrium procurat. Hinc Tertullianus lib. Scorpiaci, cap. 7. *Talem Deum*, inquit, *de fiducia rationis amplectar, qua ratione etiam ipſe pluſquam homicidam pronuntiavit ex Sophia ſua perſona, voce Salomonis: Sophia*, inquit, *jugulavit filios ſuos. Sophia, ſapientia eſt. Sapienter itaque jugulavit, dum in vitam, & rationabiliter dum in gloriam. O parricidii ingenium! O ſceleris artificium, o argumentum crudelitatis, quo idcirco occidit, ne moriatur quem occiderit ..... O bonam matrem! Opto & ipſe in filios ejus redigi, ut ab ea occidar. Opto occidi, ut ſalvus fiam. Solùm autem jugulat filios ſuos, an & torquet? Audio enim & alibi dicentem Deum: Uram illos, ſicut uritur argentum, & probabo illos ſicut probatur aurum. Utique per tormenta ignium & ſuppliciorum, per Martyria Fidei examinatoria.* Sicut igitur nemo Deum crudelem dixerit, cùm proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum; neque Chriſtum crudelem, qui ſeipſum obtulit pro peccatis noſtris; ita dementiæ eſt aſſerere Deum fore immanem & ſævum, ſi exigat a Martyribus ut pro fide tuenda, & pro ſuæ Majeſtatis confeſſione mortem ſubeant. *Vides*, inquit Tertullianus, *quomodo etiam propriam ſuum Filium primogenitum, & unigenitum Sophia divina jugulaverit; utique victurum, imò & cæteros in vitam redacturum. Poſſum dicere cum Sophia Dei: Chriſtus eſt qui ſe tradidit, pro delictis noſtris: Jam & ſemetipſam Sophia trucidavit. Verba non ſolo ſono ſapiunt, ſed ſenſu: nec auribus tantummodo audienda ſunt, ſed mentibus. Crudelem Deum qui non intelligit, credit.*

Præterea, nemo crudelem dicet Medicum, qui ferrum & cauterium adhibet infirmo, uritque & & ſecat ut curet; *Quia horrorem operis fructus excuſat*. Et infirmus *ululans, & gemens, & mugiens inter manus Medici, poſtmodum eaſdem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & ſævas jam negabit. Sic*, inquit Tertullianus, *& Martyria deſæviunt, ſed in ſalutem. Licebit & Deo in vitam æternam per ignes, & gladios, & acerba quæque curare.* Gerit ſe planè Deus ut Medicus ſapientiſſimus, qui ſimilibus interdum remediis morbos curat, ardores ſui reſtinguens, fellis exceſſus amaris potiunculis colligens, ſanguinis fluxum, apertâ venâ revocans: ita Deus cum cauſa morborum noſtrorum certat, quando Martyrium præcipit. Homo namque peccando periculum ſibi mortis attraxerat, & quidem æternæ. Deus verò omnipotens Medicus hanc mortem aliâ morte excludit, quæ Martyres conſecrat. *Deum verò*, inquit Tertullianus cap. 5. Scorpiaci, *calpandum exiſtimabis, ſi voluit certaſſe cum cauſa, & injuria amulando prodeſſe: mortem morte diſſolvere, occiſionem occiſione diſpergere, tormentis tormenta diſcutere, ſupplicia ſuppliciis evaporare, vitam auferendo conferre, carnem lædendo juvare, animam eripiendo ſervare. Perverſitas quam putas, ratio eſt; quod ſævitiam exiſtimas, gratia eſt; ita Deo de momentaneis æterna medicante.* Et infrà: *Quid gravatur pati nunc homo ex remedio, quod non eſt tunc gravatus pati ex vitio? Diſplicet occidi in ſalutem, cui non diſplicuit occidi in perditionem? Nauſeabit ad antidotum, qui hiavit ad venenum?*

Ad ſecundum reſpondeo, nego minorem. Non enim ſine cauſa pereunt, qui pereunt ne peccent & in æternum pereant, qui mortem ſubeunt, ut ab Idololatria liberentur; ut omnia delicta ſanguine quaſi altero baptiſmate eluant; ut coronam denique conſequantur immortalem. Porro hæc omnia commoda morte ſuâ obtinent Martyres. Martyrium, inquit Tertullianus cap. 5. Scorpiaci, *Liberat ab Idololatria. Quod a malo liberat, quis non bonum pronuntiabit? Quid aliud eſt adverſario Idololatria atque Martyrii, quàm mortis & vitæ? In tantùm vita Martyrio deputabitur, quantùm morti Idololatria. Martyribus etiam*, inquit idem Auctor cap. 6. *propriè nihil jam reputari poteſt, quibus in lavacro vita ipſa deponitur. Sic dilectio operit multitudinem delictorum, quæ Deum ſcilicet diligens ex totis viribus ſuis, quibus in Martyrio decertat, ex tota anima ſua, quam pro Deo ponit, hominem Martyrem excudit*, Morte ſuâ conſequitur, ut uno verbo complectar omnia, *Regnum Dei, certam ſalutem, ſecundam regenerationem.* Hoccine eſt ſine cauſa perire? Certè *Nulla compenſatio invidioſa eſt, in quo aut gratia, aut injuria communis eſt ratio* (inquit ibidem Tertullianus.) Denique liberalitatem ſuam maximè commendat Deus cùm Martyria præcipit. *Evulſum enim hominem de diaboli gula per fidem, jam & inculcatorem ejus voluit efficere per virtutem, ut non ſolummodo evaſiſſet, verum etiam eviciſſet inimicum. Amavit qui vocaverat in ſalutem, invitare & ad gloriam: ut gaudeamus liberati, exultemus etiam coronati.*

DISSERTATIO XIV.

Adversùs Hæreſim Marcionis.

ARTICULUS I.

Quo Dei unitas adversùs Marcionem vindicatur.

§. I.

UNum Deum eſſe demonſtrat adversùs Marcionem Sanctus Irenæus, lib. 3. adversùs Hæreſes, cap. 63. *Marcion igitur ipſe*, inquit, *dividens Deum in duos, alterum quidem bonum, alterum judicialem dicens, ex utriuſque interimit Deum. Hic enim qui judicialis, ſi non & bonus ſit, non eſt Deus; quia Deus non eſt, cui bonitas deſit; & ille rurſus qui bonus, ſi non & judicialis, idem quod hic patietur, ut auferatur ei ne ſit Deus. Quemadmodum autem & ſapientem dicunt Patrem omnium, ſi non & judiciale ei aſſignent? Si enim ſapiens, & probator eſt; probatori autem ſubeſt judiciale; judiciale autem aſſequitur juſtitiam; ut juſtè probet juſtitiam, provocat judicium: judicium autem cùm ſit, cum juſtitia tranſmittet ad ſapientiam.*

Et

Et cap. 45. Platonem Hæreticis *Religioſiorem* fuiſſe ait, *qui eundem Deum juſtum & bonum confeſſus eſt*.

Et *lib.* 4. cap. 26. *In Lege igitur & Evangelio, cùm ſit primum, & maximum præceptum, Diliges Dominum Deum ex toto corde: dehinc ſimile illi; Diliges proximum ſicut teipſum, unus & idem oſtenditur Legis & Evangelii Conditor. Conſummata enim vitæ præcepta in utroque Teſtamento cùm ſint eadem, eumdem oſtenderunt Deum, qui particularia quidem præcepta apta utriſque præcepit: ſed eminentiora & ſumma, ſine quibus ſalvari non poteſt, in utroque eadem ſuaſit.* Alia apud Irenæum luculentiſſimè contra Marcionis errorem ſcripta paſſim occurrunt.

II. Adverſus Marcionem Dei unitatem vindicavit egregiè Tertullianus Lib. 1. cap. 3. probat unum Deum eſſe, quia Deus eſt ſummum magnum, ſumma autem magna duo eſſe non poſſunt. „Quantùm, inquit, humana conditio de Deo definire poteſt, id definito, quod & omnium conſcientia agnoſcet, Deum ſummum eſſe magnum; in æternitate conſtitutum, &c. Quæ erit jam conditio ipſius ſummi magni? Nempe ut nihil illi adæquetur, id eſt, ut non ſit aliud ſummum magnum; quia ſi fuerit, adæquabitur; & ſi adæquabitur, non erit jam ſummum magnum. Ergo unicum ſit neceſſe eſt, quod fuerit ſummum magnum, par non habendo, ne non ſit ſummum magnum... Proinde Deus, cùm ſummum magnum ſit, rectè veritas noſtra pronuntiavit; Deus ſi non unus eſt, non eſt.

Cap. 5. probat plures Deos admitti poſſe, ſi duo prædicentur. „Quæ ratio, inquit, duo ſumma magna compoſuit? Primò enim exigam, cur non plura, ſi duo? Quando locupletiorem oporteret credi ſubſtantiam divinitatis, ſi competeret ei numerus.

Cap. 7. occupat reſponſionem Marcionitarum dicentium, pluribus tribui Dei nomen in Scripturis, qui non ſint ſumma magna; unde ſcriptum „eſt: Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat: &, Ego dixi, Dii eſtis; *Ita nec ſequi Creatorem eſſe ſummum magnum, quia Deus eſt. Sic porro ipſis reſpondet:* „Si communio nominum conditionibus præjudicat, quanti nequam ſervi Regum nominibus inſultant Alexandri, & Darii? Nec tamen ideo Regibus id quod ſunt detrahetur. Nam & ipſa idola gentium, Dei vulgò; ſed Deus nemo, ea re quâ Deus dicitur. Ita ego non nomini Dei, nec ſono, nec notæ nominis hujus, ſummum magnum in Creatore defendo, ſed ipſi ſubſtantiæ cui nomen hoc contigit. Hanc inveniens ſolam, innatam, infectam, ſolam æternam, & univerſitatis conditricem; non nomini, ſed ſtatui, nec appellationi, ſed conditioni ejus ſummum magnum adſcribo & vindico. *Et hinc colligit duos Deos eſſe non poſſe, nec pares, nec diſpares: Non pares,* „Quia id prohibet diſpoſita regula ſummi magni, comparationem non ſuſtinentis: *Nec diſpares;* Quia & alia ſummi magni regula occurrit, diminutionem non admittentis.

Cap. 8. probat Deum Marcionis nullum eſſe, quia novus eſt, & ante Jeſum Chriſtum, qui ipſum revelaverit, planè inauditus: Verus autem „Deus, æternus eſt. Quis Deus novus, inquit, niſi falſus? Ne Saturnum quidem tanta hodie antiquitas Deum probabit, quia & illum novitas aliquando produxerit, cùm primùm conſecravit. At enim viva & germana divinitas nec de novitate, nec de vetuſtate, ſed de ſua veritate cenſetur. Non habet tempus æternitas; Omne enim tempus ipſa eſt; Quod facit, pati non poteſt. Caret ætate, quod non licet naſci. Deus, ſi eſt vetus non erit; ſi eſt novus, non fuit. Novitas initium teſtificatur, vetuſtas finem comminatur. Deus autem tam alienus ab initio & fine eſt, quàm a tempore, arbitro & metatore initii, & finis.

Verùm quia reſpondebant Marcionitæ, Deum Marcionis ſola agnitione recenti novum eſſe, urget Tertullianus *cap.* 9. opponitque primò: *Deum ignorari non potuiſſe, nomine magnitudinis; nec debuiſſe, nomine benignitatis.* 2. Oſtendit Deum incertum eſſe, ſi ignotus fuit: *Quod enim quæritur, quandiu ignoratur, incertum eſt quandiu quæritur: & poteſt non eſſe, quandiu incertum eſt.* Verum Deum ab initio ſemper cognitum fuiſſe probat „*cap.* 10. A primordio rerum, *inquit*, Conditor earum cum ipſis pariter compertus eſt, ipſis ad hoc prolatis ut Deus cognoſceretur.... Denique major popularitas generis humani, ne nominis quidem Moſis compotes, nedum inſtrumenti, Deum Moſis tamen norunt; etiam tantam idololatriâ dominationem obumbrante; ſeorſum tamen illum, quaſi proprio nomine Deum perhibent, & Deum deorum; &, Si Deus dederit; &, Quod Deo placet; &, Deo commendo. Vide an noverint, quem omnia poſſe teſtantur. Nec hoc ullis Moſis libris debent. Antè anima, quàm Prophetia. Animæ enim a primordio conſcientia Dei dos eſt: eadem, nec alia in Ægyptiis, & in Syris, & in Ponticis. Judæorum enim Deum, dicunt animæ Deum.... *Et infra.* Habet Deus teſtimonia, totum hoc quod ſumus, & in quo ſumus. Sic probatus & Deus, & unus, dum non ignoratur; alio adhuc probari laborante.

Probat deinde Tertullianus cap. 2. Marcionis Deum commentitium eſſe, quia Deus omnium Dominus jure creationis eſſe debet: Marcionis „autem Deus nihil creavit: Sicut, *inquit*, Creator, ex hoc & Deus, & indubitatus Deus, quia omnia ipſius, & nihil extraneum illi: ita & alius idcirco non Deus, quia omnia non ejus, ideoque & extranea. Denique ſi univerſitas Creatoris eſt, jam nec locum video Dei alterius. Plena & occupata ſunt omnia ſuo Auctore. Si vacat aliquid ſpatii alicujus divinitati in creaturis, planè falſæ vacabit.

Secundò. Si Deus nihil condidit, ratio proferri „debet aliqua cur nihil condiderit. Duplex iſta videatur neceſſe eſt, *inquit Tertullianus*, ut aut noluerit condere quid, aut non potuerit. Sed non potuiſſe indignum Deo eſt. Noluiſſe, an dignum, volo inquirere.... Quale eſt ut Creator quidem ignorans eſſe alium ſuper ſe Deum, ut volunt Marcionitæ, qui ſolum ſe etiam jurans aſſeverabat, tantis operibus notitiam ſui armaverit, quam potuerat non ita curaſſe, ſecundum ſingularitatis ſuæ præſumptionem; ille autem ſublimior ſciens inferiorem Deum tam inſtructum, nullam ſibi proſpexerit agnoſcendo paraturam? Quando etiam inſigniora, & ſuperbiora opera debuiſſet condidiſſe, ut Deus ex operibus cognoſceretur, ſecundùm Creatorem; & ex honeſtioribus, potior & generoſior Creatore.

Evincit poſtea Tertullianus, cap. 15. Deum Marcionis inviſibilium tantùm opificem dici non poſſe, quia idem viſibilium, & inviſibilium auctor eſt, „Quis autem, *inquit*, poterit inducere in animum, niſi ſpiritus hæreticus, ejus eſſe inviſibilia, qui nihil viſibile præmiſerit; quàm ejus qui viſibilia operatus, inviſibilium quoque fidem fecerit: cùm juſtius multò ſit aliquibus exemplariis annuere, quàm nullis?... Sicut tota operatio ejus (*ſcilicet Creatoris*) ex diverſi-

,, verſitatibus conſtat; ex corporalibus, & in-
,, corporalibus; ex animalibus, & inanimalibus;
,, ex vocalibus & mutis; ex mobilibus & ſtati-
,, vis; ex calidis & frigidis: Sic & hominem ip-
,, ſum diverſitas temperavit, tam in corpore,
,, quàm in ſenſu; Alia membra fortia, alia in-
,, firma: alia gemina, alia unica: alia compa-
,, ria, alia diſparia. In ſenſu nunc lætitia,
,, nunc anxietas: nunc amor, nunc odium:
,, nunc ira, nunc lenitas. Quod ſi ita eſt, ut
,, æmula inter ſe conditionis univerſitas iſta
,, modulata ſit: jam igitur & viſibilibus invi-
,, ſibilia debentur, non alteri auctori deputan-
,, da, quàm cui & æmula eorum. Id eſt ſi idem
eſt auctor contrariorum, & ſi diverſi rerum gra-
dus ab eodem ſunt condita opifice; conſequens
eſt ut idem Deus ſit Creator viſibilium, & in-
viſibilium.

Cap. 21. Dei unitatem traditionis auctoritate
demonſtrat, quia temporibus Apoſtolorum nulla
controverſia de Dei unitate excitata eſt, & fides
de uno Deo, & quidem Creatore, ab Apoſto-
lis prædicata fuit, & in Apoſtolicis Eccleſiis ſem-
,, per conſervata. Nam, *inquit*, alii de Idolo-
,, thyto edendo, alii de mulierum velamento,
,, alii de nuptiis, vel repudiis, nonnulli & de
,, ſpe reſurrectionis diſceptabant; de Deo nemo.
,, Nam ſi fuiſſet hæc quoque quæſtio diſcepta-
,, ta, & ipſa apud Apoſtolum inveniretur, vel
,, quantò principalis: *Id eſt, quia longè majoris*
,, *eſt momenti*. Quòd ſi poſt Apoſtolorum tempora
,, adulterium veritas paſſa eſt circa Dei regu-
,, lam; ergo jam Apoſtolica Traditio nihil paſſa
,, eſt in tempore ſuo circa Dei regulam; & non
,, alia agnoſcenda erit traditio Apoſtolorum,
,, quàm quæ hodie apud ipſorum Eccleſias legi-
,, tur. Nullam autem Apoſtolici cenſus Eccleſiam
,, invenias, quæ non in Creatore Chriſtianizet.
,, Aut ſi hæ erunt a primordio corruptæ, quæ
,, erant integræ? Nimirum adverſariæ Creato-
,, ris. Exhibe ergo aliquam ex tuis Apoſtolici
,, cenſûs, & obduxeris.

Capitibus 22. 23. & 24. Probat Deum Marcionis
non eſſe naturaliter bonum, rationabiliter bo-
num, perfectè bonum; quia ab initio non eſt
operata bonitas ejus, lapſum hominem erigendo.
,, Non poſſe quid, *inquit*, Deo non licet, ne-
,, dum naturalibus ſuis fungi, quæ ſi continen-
,, tur quominus curant, naturalia non erunt.
,, Otium enim ſui natura non novit. Hinc cen-
,, ſetur, ſi agat .... Sed ceſſavit aliquando in
,, Deo Marcionis de opere bonitas. Ergo non
,, fuit naturalis bonitas, quæ potuit aliquando
,, ceſſaſſe, quod naturalibus non licet. Et ſi
,, non erit naturalis, jam nec æterna credenda,
,, nec Deo par, quia non æterna, dum non na-
,, turalis; quæ denique nullam ſuam perpetui-
,, tatem aut de præterito conſtituat, aut de fu-
,, turo repromittat. Nam & a primordio non
,, fuit, & in finem ſine dubio non erit. Poteſt
,, enim & non eſſe quandoque, ſicut non fuit
,, aliquando. Igitur cùm conſtet in primordio
,, ceſſaſſe bonitatem Dei illius, (non enim a
,, primordio liberavit hominem;) & voluntate
,, potiùs eam, quàm infirmitate ceſſaſſe, jam
,, voluntas ſuppreſſæ bonitatis, finis invenietur
,, malignitatis. Quid enim tam malignum, quàm
,, nolle prodeſſe cùm poſſis? ..... Quid de tali
,, medico judicabis, qui nutriat morbum morâ
,, præſidii, & periculum extendat dilatione re-
,, medii, quo pretioſiùs, aut famoſiùs curet?
,, Talis & in Deum Marcionis dicenda ſententia
,, eſt mali permiſſorem, injuriæ fautorem, gra-
,, tiæ lenocinatorem, benignitatis prævaricato-
,, rem, quam non ſtatim cauſæ ſuæ exhibuit.

Cap. 23. Probat bonitatem Dei Marcionici eſſe
irrationalem, quia hominem ab alio Deo creatum
adjuvit. *Nego*, inquit, *rationalem bonitatem Dei
Marcionis jam hoc primo, quòd in ſalutem proceſ-
ſerit hominis alieni*. Tum occupat reſponſionem
Marcionitarum, dicentium, hanc eſſe præcipuam
& perfectam bonitatem, cùm ſine ullo debito
familiaritatis, in extraneos voluntaria, & libera
effunditur, ſecundùm quam inimicos quoque no-
ſtros diligere jubeamur. Sic autem reſpondet
Tertullianus: ,, Cùm prima bonitatis ratio ſit in
,, rem ſuam exhiberi, ex juſtitia; ſecunda au-
,, tem in alienam, ex redundantia: quale eſt ſe-
,, cundam ei rationem referri, cui deficit prima,
,, non habenti proprium hominem, ac per hoc
,, exiguæ? Porrò exigua, quæ ſuum non habuit
,, quomodo in alienum redundavit? Exhibe prin-
,, cipalem rationem, & tunc vindica ſequentem.
,, Nulla res ſine ordine rationalis poteſt vindi-
,, cari: tantùm abeſt ut ratio ipſa in aliquo or-
,, dinem amittat.

Irrationalem inſuper probat Dei Marcionici bo-
nitatem, quia injuſta eſſet. ,, Cæterùm, *inquit*,
,, qualis bonitas, quæ per injuriam conſtat?
,, Quid enim injuſtius, quàm ita alieno benefa-
,, cere ſervo, ut Domino eripiatur; ut alii vin-
,, dicetur; ut adversùs caput Domini ſuborne-
,, tur? Et quidem, quo indigniùs, in ipſa ad-
,, huc domo Domini, de ipſius adhuc horreis
,, vivens; ſub ipſius adhuc plagis tremens? Talis
,, aſſertor etiam damnaretur in ſæculo, nedum
,, plagiator. Non aliter Deus Marcionis, irrum-
,, pens in alienum mundum, eripiens Deo ho-
,, minem, Patri filium, educatori alumnum, Do-
,, mino famulum, ut eum efficiat Deo impium,
,, Patri irreligioſum, educatori ingratum, Do-
,, mino nequam. Oro te, ſi rationalis bonitas
,, talem facit, qualem faceret irrationalis?

Oſtendit denique cap. 24. Deum Marcionis non
eſſe perfectè bonum, non ſolùm quia longè pau-
ciores ſalvat omnibus & Judæis, & Chriſtianis
Creatoris, ſed etiam quia ſolam animam ſalvat,
non carnem. ,, Sed nolo jam, *inquit*, de par-
,, te majore pereuntium imperfectum bonitatis
,, arguere Deum Marcionis: Sufficit ipſos, quos
,, ſalvos facit, imperfectæ ſalutis inventos, im-
,, perfectam bonitatem ejus oſtendere: ſcilicet
,, anima tenus ſalvos, carne deperditos, quæ a-
,, pud illum non reſurgit. Unde hæc dimidiatio
,, ſalutis, niſi ex defectione bonitatis? Sed etſi
,, carni delicta reputantur, præcedit animæ rea-
,, tus, & culpæ principatus animæ potius adſcri-
,, bendus, cui caro miniſtri nomine occurrit.
,, Carens denique anima caro hactenus peccat.
,, Ita & in hoc injuſta bonitas, & ſic quoque
,, imperfecta; innocentiorem ſubſtantiam relin-
,, quens in exitium; obſequio, non arbitrio delin-
,, quentem.

Cap. 26. Oſtendit Deum Marcionis nullum eſſe,
quia non eſt juſtus, & vindex. ,, At hic ſuffi-
,, cit, *inquit*, perverſiſſimum Deum oſtendi in
,, ipſo præconio ſolitariæ bonitatis ..... Qua-
,, le eſt enim ut præcepta conſtituat, non e-
,, xecuturus? Ut delicta prohibeat, non vindi-
,, caturus, quia non judicaturus? Extraneus ſci-
,, licet ab omnibus ſenſibus ſeveritatis, & a-
,, nimadverſionis. Cur enim prohibet admit-
,, ti, quod non defendit admiſſum? Cùm mul-
,, tò rectiùs non prohibuiſſet quòd defenſu-
,, rus non eſſet, quàm ut non defenderet, quod
,, prohibuiſſet: imò & permiſiſſe directò debuit
,, ſine cauſa prohibiturus, ut non defenſurus.
,, Nam & tunc tacitè permiſſum eſt, quod ſine
,, ultione prohibetur: & utique non aliud pro-
,, hiberi admitti, quàm quod non amat fieri ....

,, Stupidiſſimus ergo, qui non offenditur fa-
,, cto, quod non amat fieri; quando offenſa co-
,, mes ſit fruſtratæ voluntatis: aut ſi offenditur,
,, debet iraſci: ſi iraſcitur, debet ulciſci. Nam
,, & ultio fructus eſt iræ; & ira debitum offen-
,, ſæ. Sed non ulciſcitur, ergo nec offenditur:
,, Sed non offenditur: ergo nec læditur voluntas
,, ejus, cùm ſit quod fieri noluit. Et ſit jam de-
,, lictum ſecundùm voluntatem ejus: quia non
,, ſit adversùs voluntatem, quod non lædit vo-
,, luntatem.

Deum denique non timendum eſſe probat, ſi juſtus non ſit ac ſeverus, atque adeo securè & impunè peccari poſſe. Et quia Marcionitæ reſpondebant malum Deum timendum eſſe, bonum diligendum duntaxat: hanc reſponſionem ſic refellit Tertullianus: ,, Stulte, quem Dominum
,, appellas, negas timendum; cum hoc nomen
,, poteſtatis ſit, etiam timendæ. At quomodo di-
,, liges, niſi timeas non diligere? Planè nec
,, Pater tuus eſt, in quem competat, & amor,
,, propter pietatem, & timor, propter poteſta-
,, tem? Nec legitimus Dominus ut diligas pro-
,, pter humanitatem, & timeas propter diſci-
,, plinam? Sic denique plagiarii diliguntur, non
,, etiam timentur. Non enim timebitur niſi ju-
,, ſta & ordinaria dominatio. Diligi autem po-
,, teſt etiam adultera. Sollicitatione enim con-
,, ſtat, non auctoritate: & adulatione, non po-
,, teſtate. Quid denique adulantius, quam de-
,, licta non exequi? Age igitur, qui Deum non
,, times quaſi bonum, quid non in omnem libi-
,, dinem ebullis? *&c.*

Cap. 28. Perverſiſſimum oſtendit Deum Marcionis, quia nec ipſum fidei ejus Sacramentum conſiſtere poteſt, ſcilicet Baptiſmus. ,, Cui enim rei,
,, *inquit*, Baptiſma quoque apud eum exigitur?
,, Si remiſſio delictorum eſt, quomodo videbitur
,, delicta dimittere, qui non videbitur retinere?
,, Quia retineret, ſi judicaret. Si abſolutio mor-
,, tis eſt, quomodo abſolveret a morte, qui non
,, devinxit ad mortem? Devinxiſſet enim ſi a
,, primordio damnaſſet. Si regeneratio eſt homi-
,, nis, quomodo regenerat, qui non generavit?
,, Iteratio enim non competit ei, a quo quid nec
,, ſemel factum eſt. Si conſecutio eſt Spiritûs San-
,, cti, quomodo Spiritum attribuet, qui animam
,, non priùs contulit? Quia factura eſt quodam-
,, modo Spiritus, anima. Signat igitur hominem
,, nunquam apud ſe reſignatum; lavat hominem
,, nunquam apud ſe coinquinatum; & in hoc to-
,, tum ſalutis Sacramentum, carnem mergit exor-
,, tem ſalutis. Nec ruſticus terram rigabit fru-
,, ctum non relaturam, niſi tam vanus, quàm
,, Deus Marcionis.

III. Sanctus Epiphanius Marcionis errores multis refellit Hæreſi 42. ex ipſiſmet Scripturæ libris, quibus utebantur Marcionitæ, ſcilicet ex Evangelio Sancti Lucæ & ex Paulinis Epiſtolis, quas Marcion agnoſcebat. Sed hæc ad unius Dei & Creatoris quidem probationem pertinent, qui ſit Legis Moſaicæ Auctor, & Inſpirator Prophetarum.

Lucæ *cap.* 5. Chriſtus Leproſum ſic alloquitur;
,, Vade, oſtende te Sacerdoti, & offer pro pur-
,, gatione tua, ſicut præcepit Moyſes, in teſti-
,, monium hoc vobis. *Quæ verba Sanctus Epipha-
,, nius ſic expendit*; Potuitne Dominus, ſi contra
,, Legem, Legiſque Deum ſuam haberet compa-
,, ratam doctrinam, curatis a ſe hominibus, ve-
,, luti Leproſo huic iſtiuſmodi mandatum edere?
,, Vade, oſtende te Sacerdoti. Ubi cùm Sacerdo-
,, tem commemorat, Legis Sacerdotium non abro-
,, gat. Quòd ſi Moyſis præcepto jubet obtempe-
,, rari, Legis Deum minimè condemnat, aut ei
,, maledicit. Sed tam ſemetipſum, quàm Deum
,, Patrem ſuum, Legem Moyſi tradidiſſe confir-
,, mat.

Ibidem ait Chriſtus, ſecundùm Evangelium etiam Marcionis: *Ut ſciatis quia poteſtatem habet Filius hominis dimittendi peccata in terra.* Quæ verba expendens Sanctus Epiphanius, ita colligit: *Si poteſtatem habet in terra, non erit terra ab illius, ac Patris ipſius operibus aliena.*

Cap. 6. Lucæ, hæc habentur: *Dominus eſt Filius hominis etiam Sabbati*. In quæ verba Sanctus Epiphanius: *Sabbati*, inquit, *ſe Dominum profitetur, ne Sabbatum a moliotione ſua abhorrere crederetur.*

Ibidem habentur hæc verba: *Secundùm hæc eadem faciebant Prophetis Patres veſtri*. Ex quibus Sanctus Epiphanius ita concludit: *Cùm Prophetarum mentionem faciat, Prophetas non repudiat; cùmque eorum cædem ulciſcatur, non a Prophetis alienus, ſed eorum Deus erit.*

Lucæ 9. hæc leguntur, *Et ecce viri cum illo loquebantur, Moyſes & Elias in gloria.* In quæ Sanctus Epiphanius ſic notat: *Si alienus eſſet Moyſes ille, cui Legis eſt a Chriſto quondam mandata provincia: Si alieni inſuper Propheta; numquam eos ſecum ſua illa in gloria repræſentaret.*

Ibidem in hæc verba: *E nube vox: Hic eſt Filius meus dilectus*. *Si de nube*, inquit, *locutus Pater Filium ſuum Diſcipulis oſtendit, non alius eſſe poteſt Conditor, quàm is ipſe qui per nubem Filio ſuo teſtimonium præſtitit; nec in ea ſolùm, quæ cœlo ſuperiora ſunt, dominatum obtinebit.*

Cap. 10. Hæc extant in Evangelio Lucæ Marcionico: *Gratias ago tibi, Domine cœli*. Quæ contra Marcionem ſic intorquet Sanctus Epiphanius: *Domino itaque cœli gratias agit; licèt, terra, ſuſtuleris, licèt Patris vocem ſubtraxeris, Marcion: ne Patrem a Chriſto ſuum pronuntiari Conditorem oſtenderes. Vivunt adhuc & ſpirant veritatis illa a te relicta membra. Vocula iſta nimirum, quas tu velut in reliquis neglectas, per oblivionem retinuiſti: Etiam Pater. Ex quibus planè iſtud conficitur, proprio Patri gratias egiſſe Chriſtum Dominum, eumdemque cœli Dominum appellaſſe.*

Ibidem. Dixit Chriſtus Legiſperito: *In Lege quid ſcriptum eſt?* Et reſpondens poſt Legiſperiti verba, dixit: *Rectè dixiſti: hoc fac, & vives.* Ex quibus hoc elicit ratiocinium Sanctus Epiphanius: *Cùm Dei Filius ipſamet veritas eſſet, neminem eorum, qui ſe de vita conſequenda interrogarent, fefellit. Quare cùm & vita noſtra curam geſſerit, & ei, qui Legem ſervaret, ad futuram vitam oſtenderit; ſed & eum, qui cum Lege ipſa conſentaneè reſponderat, præclarè dixiſſe teſtatus fuerit, quis erit tam vecors ac ſtupidus, Marcioni ut inhæreat, qui Deo illi maledicat, a quo non modò Lex in homines, ſed & Evangelii gratia eſt derivata?*

Lucæ 12. hæc ſcripta ſunt. *Timete eum, qui habet poteſtatem mittendi animam in gehennam.* Quæ verba ſic adversùs Marcionem urget Sanctus Epiphanius. *Velim mihi reſpondeas, o Marcion? quid de eo cenſeas, qui poteſtatem habere dicitur? Si enim Patrem illum eſſe dixeris, eundemque, quem tu bonum Deum prædicas, Judicem eſſe confiteris, qui pro meritis ſuis unumquemque compenſet: aut ſi alium quempiam eſſe judicas, Conditorem ſcilicet, quem tu propriè judicem conſtituis; cedo, quis ei poteſtatem commiſerit? Hanc enim ſi habet ipſe per ſeſe, magnus utique eſt, ac poteſtate præditus. Quòd ſi judicandi penes eum facultas eſt, erit & ſervandi. Qui enim juriſdictionem exercere poteſt, poteſt & abſolvere. Præterea, ſi cùm Judex in gehennam præcipiter immittit animas, bonus ille Deus, qui tantam animarum curam gerit, non eas liberat,*

ha-

haberi bonus qui poterit? Aut enim ille fortior eſt, nec ex ejus manibus extorquere poteſt: aut, ut facultas ſuppetat, deeſt tamen liberandi voluntas. Ubinam igitur illa bonitas eſt?

Ibidem extant illa verba: *Quærite regnum Dei: & hæc omnia adjicientur vobis.* Quæ in Deum Marcionis ſic urget Sanctus Epiphanius: *Si alienis fruamur opibus, eſtque alius cæleſtis regni Deus, quid poteſt in hoc eſſe ſermone conſentaneum? Nam aut ad illum tam inferiora iſta pertinent, quàm cæleſte regnum; ideoque inferiora hæc omnia, quæ ſua ſunt, pro labore illo, quem regni ſui deſiderium afferre ſolet, hominibus rependit: aut ita regnum, futurumque ſeculum ad illum pertinet, ut hæc infimo Conditori tribuenda ſint. Ex quo ſequitur, Conditoris ipſius voluntatem ad Supremi illius regnum accommodatam eſſe; cùm iis omnibus gratificetur, & faveat, qui juſtitiam ipſius, ac regnum requirunt. Quòd ſi voluntatis nulla diſſenſio, ſed ſumma quædam concordia ſit, non jam duo ſunt, triave principia.*

IV. Theodoretus libro 5. Hæreticarum Fabularum cap. 17. eundem Veteris & Novi Teſtamenti Deum eſſe contra Marcionem probat. *Nos autem*, inquit, *ſcimus & Veteris, & Novi Teſtamenti Auctorem unum eſſe, quod ipſum per Hieremiam Prophetam apertè docet: Diſponam*, inquit, *domui Iſraël, & domui Juda, Teſtamentum Novum, non ſecundùm Teſtamentum quod diſpoſui Patribus eorum, in die quo apprehendi manum ipſorum, ad educendos eos de terra Ægypti; ſed diſponam eis Teſtamentum Novum, dans leges meas in mentem eorum, & in cordibus illorum ſcribam eas. Quibus verbis apertè docuit, quòd qui Vetus dedit, Novum etiam exhibebit. Quod ſi Prophetiis fidem non habent, audiant Legiſlatorem leges antiquas non ſubvertentem, ſed adſtringentem. Subvertentis enim eſſet dicere; Dictum eſt antiquis, Non mœchaberis; Ego vero dico vobis, Mœchare: & Dictum eſt antiquis, Non occides; Ego verò dico vobis, Occide. Hoc enim faciunt Antitacta cognati Marcionis. Dominus autem in legibus quas ſancit, apertè docet quod non ſubvertit antiqua, ſed perfectiorem vitæ rationem adducit. Et quemadmodum litterator eos, qui diſcere incipiunt, literarum characteres docet: iis vero qui hos didicerint, ſyllabarum connexiones tradit; alios autem doceat quomodo conjungenda ſint nomina, & alios quæ ſit lectionis concinnitas, non contrarias doctrinas leges profert, ſed congrua ætati documenta præbet: Sic Chriſtus Dominus convenientes unicuique generationi leges dedit. Neceſſarias enim & primas in hominum natura inſcripſit... Alias autem diverſis modis dedit in unaquaque generatione: Adæ quippe legem de arbore impoſuit: Noë verò de uſu carnium: Patriarcha de Circumciſione legem tulit, alias per Moyſem magnum Prophetam conſcripſit. In divinis autem Evangeliis de parvis rebus latas leges, velut elementorum quorumdam exercitationem ceſſare faciens, leges dedit perfectiſſimas. Et quemadmodum matres recens natis infantibus mammam præbent, poſtmodum cibum dentibus comminutum, deinde cùm pueri, & adoleſcentes evaſerint, ſolidum: ſic univerſorum Deus, iis qui illa didicerint, perfectiorem præbet doctrinam. Vetus tamen Teſtamentum, velut maternam mammam veneramur, ſed lac non ſumimus. Perfectis enim ſupervacaneum eſt lac ejus quæ nutrit: Nutricem tamen honorant, ut qui alti ab ea fuerint: Sic & nos Circumciſionem quidem, & Sabbatum, & Sacrificia, & aſperſiones ſervare non ſolemus: Alias autem Veteris Teſtamenti utilitates carpimus. Nam & pietatem, & fidem in Deum, & dilectionem erga proximum, & temperantiam, & juſtitiam, & fortitudinem exactè docet, & veterum Sanctorum exempla imitanda proponit.*

V. Errorem Marcioniticum de duobus Diis, uno bono & altero malo a Manete & Manichæis excitatum Eccleſia execrata eſt. Contra hunc pugnavit Sanctus Auguſtinus paſſim in Operibus contra Manichæos. Ipſum audire præſtat diſputantem contra Fauſtum, libro 21. cap. 3. *Vos autem*, inquit, *non valentes diſcernere quid faciat Deus beneficio, quid judicio: quia & a corde & ab ore veſtro longè eſt Pſalterium noſtrum, ubi dicitur: Miſericordiam & judicium cantabo tibi Domine: quicquid vos pro infirmitate humana mortalitatis offenderit, alienatis omnino ab arbitrio, & judicio Dei veri: videlicet habentes paratum alterum Deum malum, quem vobis non veritas oſtendit, ſed vanitas fingit; cui tribuatis non ſolùm quicquid facitis injuſtè, verùmetiam quicquid patimini juſtè; ita Deo tribuentes beneficia donorum, & ei auferentes judicia pœnarum, quaſi de alio dixerit Chriſtus, Quòd præparaverit ignem æternum malis, quàm de illo, Qui facit Solem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos, & injuſtos. Unde hic tantam bonitatem, & ibi tantam ſeveritatem ad unum pertinere Deum non intelligitis, niſi quia miſericordiam & judicium cantare non noſtis?*

Eundem errorem profligat lib. *de Natura Boni* contra Manichæos. cap. 1. hac ineluctabili ratione: Omnis natura bona eſt: ergo eſt a ſummo bono: ergo non eſt aliquod principium ſupremum, a quo ſint naturæ malæ. *Quia ergo*, inquit, *bona omnia, ſive magna, ſive parva, per quoſlibet rerum gradus non poſſunt eſſe niſi a Deo: omnis enim natura, in quantum natura eſt, bonum eſt: Omnis natura non poteſt eſſe niſi a ſummo & vero Deo: quia omnia, etiam non ſumma bona, ſed propinqua ſummo bono: & rurſus omnia etiam noviſſima bona, quæ longè ſunt a ſummo bono, non poſſunt eſſe niſi ab ipſo ſummo bono. Omnis ergo ſpiritus, etiam mutabilis, & omne corpus a Deo: & hæc omnia facta natura. Omnis quippe natura aut ſpiritus, aut corpus eſt.*

Et lib. 1. *Contra Adverſarium Legis & Prophetarum*, cap. 5. non minùs disertè probat nullam eſſe naturam malam, quia malum nihil aliud eſt quàm privatio boni, & non eſt niſi in re bona: unde ſequitur nullum eſſe malum ſubſiſtens, quod in malum Deum velut in Auctorem refundatur. *Sed ipſa quoque vitia*, inquit, *teſtimonium perhibent bonitati naturarum. Quod enim malum eſt per vitium, profectò bonum eſt per naturam. Vitium quippe contra naturam eſt, quia naturæ nocet: nec noceret, niſi bonum ejus minueret. Non eſt ergo malum, niſi privatio boni. Ac per hoc nuſquam eſt niſi in re aliqua bona. Ac per hoc bona ſine malis eſſe poſſunt, ſicut ipſe Deus, & quæque ſuperiora cæleſtia: mala verò ſine bonis eſſe non poſſunt. Si enim nihil nocent, mala non ſunt; ſi autem noceant, bonum minuunt: & ſi ampliùs noceant, habent adhuc bonum quod minuant: & ſi totum conſumant, nihil naturæ remanebit cui noceatur. Ac per hoc, nec malum erit a quo noceatur; quando natura defuerit, cujus bonum nocendo minuatur.*

Et cap. 16. *Evangelium*, inquit, *Legi veteri comparans Dominus, & non illud malum, quod homines ante didicerant; ſed quod ipſe docebat, perfectius eſſe conteſtans; Audiſtis*, inquit, *quia dictum eſt antiquis, Non occides. Qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis: Quicumque iratus fuerit fratri ſuo, reus erit judicio: Qui autem dixerit, Racha, reus erit concilio; Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis: Quid tam parvum in peccatis, quàm fratri dicere, Fatue? Quid tam magnum in ſuppliciis, quàm gehennæ ignis? Si in Lege, vel Prophetis iſte inveniſſet aliquem, qui dixiſſet fratri ſuo, Fatue, lapidari juſſum fuiſſe divinitus, quanta Deum crudelitatis argueret?*

Quis autem, non dico lapidari, ſed per ſingulos artus, imò per ſingula corporis fruſta, paulatim, atque minutatim, vivens, & ſentiens dilaniari, conſumique non maluiſſet, quàm gehennæ ignibus mancipari? Abſit tamen ut crudeliorem quiſquam dicat Evangelii quàm Legis Deum, intelligens utriuſque eſſe unum & eundem Deum, in Lege terrentem carnalibus, in Evangelio ſpiritualibus pœnis: & ibi & hic fidelem, nuſquam crudelem.

§. II.

Solvuntur argumenta Marcioni in ſpeciem faventia.

OBjiciebant Marcionitæ. Si Deus bonus, & præſcius futuri, & avertendi mali eſſet, nullo modo paſſus eſſet hominem labi de obſequio legis in mortem, circumventum a diabolo. Si enim & bonus, qui evenire tale quid nollet; & præſcius, qui eventurum non ignoraret; & potens, qui depellere valeret, nullomodo eveniſſet. Atqui Creator hominem in peccatum labi paſſus eſt: ergo non eſt bonus Deus; vel non eſt præſcius futuri; vel non eſt omnipotens.

Reſpondeo, nego conſecutionem majoris. Hominem enim labi paſſus eſt in peccatum, ut ejus libertas eluceret. Nec tamen Deo, ſed homini ſuâ male utenti libertate peccatum tribuendum eſt. Ita Tertullianus reſpondet libro 2. contra Marcionem, cap. 5. *Liberum*, inquit, *& ſui arbitrii, & ſuæ poteſtatis invenio hominem a Deo inſtitutum; nullam magis imaginem & ſimilitudinem Dei in illo animadvertens, quàm ejuſmodi ſtatûs formam. Neque enim facie, & corporalibus lineis tam variis in genere humano, ad uniformem Deum expreſſus eſt; ſed in ea ſubſtantia, quam ab ipſo Deo traxit, id eſt, animæ ad formam Dei reſpondentis, & arbitrii ſui libertate & poteſtate ſignatus eſt. Hunc ſtatum ejus confirmavit etiam ipſa lex tunc a Deo poſita. Non enim poneretur lex ei, qui non haberet obſequium debitum legi in ſua poteſtate: nec rurſus comminatio mortis tranſgreſſioni adſcriberetur, ſi non & contemptus legis in arbitrii libertatem homini deputaretur. Tota ergo libertas arbitrii*, inquit Tertullianus cap. 6. *in utramque partem conceſſa eſt illi, ut ſui Dominus, conſtanter occurreret & bono ſponte ſervando, & malo ſponte vitando..... Alias quale erat ut totius mundi poſſidens homo, non inprimis animi ſui poſſeſſione regnaret, aliorum Dominus, ſui famulus?*

Cæterùm impedire libertatis uſum, imò & abuſum, non debuit Deus: *Si enim*, inquit Tertul-
,, lianus *cap.* 7. Semel homini permiſerat arbitrii
,, libertatem & poteſtatem, & dignè permiſerat,
,, utique fruendas eas ex ipſa inſtitutionis au-
,, ctoritate permiſerat; fruendas autem quantum
,, in ipſo, ſecundum ipſum, id eſt ſecundùm
,, Deum, id eſt in bonum. [Quis enim ad-
,, verſus ſe permittit aliquid?] quantum verò
,, in homine, ſecundùm motus libertatis ipſius.
,, Quis enim non hoc præſtat ei, cui ſemel frui
,, præſtat, ut pro animo & arbitrio ſuo fruatur?
,, Igitur conſequens erat ut Deus ſecederet a li-
,, bertate ſemel conceſsâ homini; id eſt contine-
,, ret in ſemetipſo & præſcientiam ſuam, & po-
,, tentiam ſuam, per quas interceſſiſſe potuiſſet,
,, quominus homo libertate ſua male frui aggreſ-
,, ſus, in periculum laberetur. Si enim interceſ-
,, ſiſſet, reſcidiſſet arbitrii libertatem, quam ra-
,, tione & bonitate permiſerat. *Non itaque in Deum refundendum eſt peccatum hominis.* Liber-
,, tas enim arbitrii, *inquit Tertullianus cap.* 9.
,, non ei culpam reſpuet a quo data eſt, ſed a
,, quo, non ut debuit, adminiſtrata eſt. *Ille namque* non habendus eſt delicti auctor, qui inve-
,, nitur interdictor, imò & condemnator.

Contrà. Homo imago Dei eſt, & ejus anima eſt Dei Spiritus: igitur ſi ſit delicti capax, Creator erit etiam capax defectionis.

Reſpondeo hominem neque eſſe perfectam imaginem Dei, neque animam eſſe Spiritum Dei, ſeu ſubſtantiæ divinæ portionem, ut Hæretici intellexerunt, ſed Dei, afflatum. Unde non ſequitur Deum eſſe capacem delicti; vel impeccantiam animæ convenire. Ut enim ait eleganter Tertullianus cap. 9. lib. 2. adversùs Marcionem.
,, Imago veritati non uſquequaque adæquabitur.
,, Aliud eſt enim ſecundum veritatem eſſe, aliud
,, ipſam veritatem eſſe. Sic & afflatus, cùm ima-
,, go ſit Spiritûs, non poteſt ita imaginem Dei
,, comparare, ut quia veritas, id eſt, Spiritus,
,, id eſt, Deus, ſine delicto eſt; ideo & afflatus,
,, id eſt, imago, non debuerit admiſiſſe deli-
,, ctum. In hoc erit imago minor veritate, & af-
,, flatus Spiritu inferior, habens illas utique li-
,, neas Dei quà immortalis anima, quà libera &
,, ſui arbitrii, quà præſcia plerumque, quà ra-
,, tionalis, capax intellectûs & ſcientiæ: tamen
,, & in his imago, & non ad ipſam vim divini-
,, tatis; ſic nec uſque ad integritatem a delicto;
,, quia hoc ſoli Deo cedit, id eſt veritati; & hoc
,, ſolum imagini non licet. Sicut enim imago,
,, cùm omnes lineas exprimat veritatis, vi tamen
,, ipſa caret, non habens motum: ita & anima
,, imago Spiritûs, ſolam vim ejus exprimere non
,, valuit, id eſt, non delinquendi fœlicitatem.
,, Cæterum non eſſet anima, ſed Spiritus; nec
,, homo qui animam ſortitus eſt, ſed Deus.

Objiciebant ſecundò Marcionitæ. Deus a primordio ſeverus fuit: qui autem a primordio ſeverus eſt, non eſt naturâ bonus: Creator igitur non eſt naturâ bonus.

Reſpondeo diſtinguo Minorem: Si ſeveritatem exerceat abſque cauſa, concedo. Si ex cauſa, & legitima ratione, nego. Deus porro ſeveritatem a primordio ſuam non exercuit, niſi creaturæ delicto provocatus, in quam prius bonitatis ſuæ divitias effuderat. Sic reſpondet Tertullianus
,, *cap.* 2. Prior bonitas Dei, ſecundum naturam;
,, ſeveritas poſterior, ſecundum cauſam: illa in-
,, genita, hæc accidens: illa propria, hæc ac-
,, commodata. Nec natura enim inoperatam de-
,, buit continuiſſe bonitatem; nec cauſa diſſimu-
,, latam evaſiſſe ſeveritatem. Alteram ſibi, alte-
,, ram rei Deus præſtitit. Igitur uſque ad deli-
,, ctum hominis, Deus a primordio tantum bo-
,, nus, *inquit Tertullianus*, exinde judex & ſe-
,, verus. Statim mulier in doloribus parere, &
,, viro ſervire damnatur. ſed quæ ante ſine ul-
,, la contriſtatione, per benedictionem, incre-
,, mentum generis audierat: ſed quæ in adjuto-
,, rium maſculo, non in ſervitium fuerat deſtina-
,, ta. Statim & terra maledicitur, ſed ante be-
,, nedicta; Statim tribuli & ſpinæ, ſed ante fœ-
,, num & herbæ. Statim ſudor & labor panis; ſed
,, ante ex omni ligno victus immunis, & alimen-
,, ta ſecura. Exinde homo ad terram, ſed ante
,, de terra; Exinde ad mortem, ſed ante ad vi-
,, tam. Tantum itaque abeſt ut Deus bonus non ſit, quia juſtus & ſeverus eſt; quin imò bonus non eſſet, niſi juſtus eſſet. *Juſtitia* enim *tutela eſt bonitatis*, inquit Africanus noſter; *Quia bonitas, niſi juſtitiâ regatur, non erit bonitas. Nihil enim bonum, quod injuſtum, bonum autem omne quod juſtum.*

Præterea; Dei ſeveritas & in peccatores animadverſio bonitatis ipſius conſilia juvat, quia pœnarum timor homines a malo avellit. Proinde

ſeve-

ſeveritas Deum eſſe bonum demonſtrat. *Quis enim boni auctor*, inquit Tertullianus cap. 13. *niſi qui & exactor? Proinde quis mali exteaneus, niſi qui & inimicus? Quis inimicus, niſi qui & expugnator? Quis expugnator, niſi qui & punitor? Sic totus Deus bonus eſt, dum pro bono omnia eſt.*

Addit, In juſtitia cæteras divinitatis dotes promicare; & ideo ipſam eleganter vocat plenitudinem divinitatis. *Uſque adeo*, inquit, *juſtitia plenitudo eſt divinitatis ipſius, exhibens Deum perfectum, & Patrem, & Dominum: Patrem, clementiâ; Dominum, diſciplinâ: Patrem, poteſtate blandâ, Dominum ſeverâ: Patrem, diligendum piè; Dominum, timendum neceſſariè. Diligendum, quia malit miſericordiam, quàm ſacrificium; & timendum, quia nolit peccatum.*

Objiciebant tertiò Marcionitæ. Ipſe Creator ſe profitetur conditorem malorum: Amos 3. *Si erit malum in civitate quod Dominus non fecerit.* Et Iſai. 45. *Ego Dominus creans malum*: ergo Creator malus eſt.

Reſpondeo diſtinguo antecedens: Se profitetur conditorem malorum pœnæ, concedo; malorum culpæ, nego. Sic reſpondet Tertullianus cap. 14. ,, Quia, *inquit*, mala dicuntur & delicta, & ,, ſupplicia paſſim, volunt eum conditorem in,, telligi malorum, ut & malitiæ auctor renun,, tietur. Nos autem adhibitâ diſtinctione utriuſ,, que formæ, ſeparatis malis delicti, & malis ,, ſupplicii, malis culpæ, & malis pœnæ, ſuum ,, cuique parti definimus auctorem: malorum qui,, dem peccati & culpæ, diabolum, malorum ve,, rò ſupplicii & pœnæ Deum Creatorem; ut il,, la pars malitiæ deputetur, iſta juſtitiæ, mala ,, condentis judicia adverſus mala delicti. De his ,, ergo Creator profitetur malis, quæ congruunt ,, judici. Quæ quidem illis mala ſunt, quibus re,, penduntur: Cæterùm ſuo nomine bona, qua ,, juſta, & bonorum defenſoria, & delictorum ,, inimica, atque in hoc ordine, Deo digna.

Ita etiam reſpondet Sanctus Auguſtinus lib. contra Adimantum Manichæum cap. 26. ,, Malum, ,, *inquit*, hoc loco, non peccatum, ſed pœna ,, intelligenda eſt. Dupliciter enim appellatur ,, malum; unum quod homo facit, alterum quod ,, patitur, pœna. De pœnis ergo loquebatur Pro,, pheta, cum hoc diceret. Divina enim provi,, dentia cuncta moderante, & gubernante, ita ,, homo male facit quod vult, ut male patiatur ,, quod non vult. Ita ergo Deus malum facit, ,, quod non ipſi Deo malum eſt, ſed eis in quos ,, vindicat.... Et ideo non eſt contrarium quod ,, Adimantus objicit dixiſſe Dominum: Arbor bona ,, fructus bonos facit, mala autem arbor malus ,, fructus. Quamvis enim malum ſit gehenna dam,, nato; juſtitia tamen Dei bona, & ipſe fructus ,, eſt ex arbore bona.

Objiciebant quartò Marcionitæ. Sævus eſt, qui patrum delicta in filiis punit: ſed Creator patrum delicta in filiis punit: Igitur crudelis eſt, non bonus. Minor conſtat ex cap. 20. *Ego ſum Deus Zelotes, viſitans iniquitatem Patrum in filios*, &c.

Reſpondeo, diſtinguo Minorem: Si filii peccata parentum imitentur, concedo. Sin minùs, nego. ,, Quamquam, *inquit Tertullianus*, ſi Evan,, gelium veritatis accipias, ad quos pertineat ,, ſententia reddentis in filios patrum delicta, co,, gnoſces: ad illos ſcilicet, qui hanc ultrò ſibi ,, ſententiam fuerant irrogaturi: Sanguis illius ſu,, per capita noſtra, & filiorum noſtrorum. Sic reſpondet etiam Sanctus Auguſtinus lib. contra Adimantum, cap. 7. ,, Quare, *inquit*, intelligen,, dum eſt & illud rectum eſſe, quòd Deus retri,, buit parentum peccata filiis, qui eum ode,, runt. Ex eo enim quod addidit, Qui me ode,, runt, intelligitur eos puniri peccatis paren,, tum, qui in eadem perverſitate parentum per,, ſeverare voluerunt. Tales enim non ſævitiâ, ,, ſed potiùs juſtitia Dei, & ſua iniquitate pu,, niuntur..... Quod autem in tertiam, & quar,, tam ſcriptum eſt generationem vindictam pro,, cedere, non aliud ſignificari arbitror, niſi quòd ,, ab ipſo Abraham; qui pater eſſe incipit populi ,, Judæorum, 4. Ætates ſunt, cum iſta quæ nunc ,, agitur; una ab Abraham uſque ad David; alia ,, a David uſque ad tranſmigrationem in Baby,, loniam; tertia a tranſmigratione uſque ad Do,, mini adventum; inde uſque ad finem quarta de,, putatur. Quas ætates pro generationibus po,, ſitas credimus. Et quoniam tertia incipit a ,, tranſmigratione Babyloniæ, quando Judæorum ,, eſt facta captivitas: in quarta verò, id eſt, ,, poſt adventum Domini noſtri, gens Judæo,, rum a ſolo proprio penitus eradicata eſt: hoc ,, datur intelligi, quod dictum eſt, tertiæ, & ,, quartæ generationis peccata parentum redditu,, rum Deum: his utique legitimè, atque debitè, ,, qui parentum peccata perſeverantes tenere, ,, quàm Dei juſtitiam ſequi maluerunt. Nam non ,, pertinere patris peccata ad filium juſtè viven,, tem, Propheta Ezechiel apertiſſimè oſtendit.

Ita porrò habet Ezechielis locus ſane luculentiſſimus, cap. 18. ubi poſtquam de impio & ejus ,, pœnis multa præmiſit, hæc ſubjungit: Quod ,, ſi genuerit filium, qui videns omnia peccata ,, patris ſui, quæ fecit, timuerit, & non fece,, rit ſimile eis.... Judicia mea fecerit, in præ,, ceptis meis ambulaverit: hic non morietur in ,, iniquitate patris ſui, ſed vitâ vivet....Ani,, ma quæ peccaverit, ipſa morietur. Filius non ,, portabit iniquitatem patris; & pater non por,, tabit iniquitatem filii: juſtitia juſti ſuper eum ,, erit, & impietas impii erit ſuper eum.

Reſpondeo ſecundò. Negari poſſe Majorem, de temporali punitione intellectam. Cum enim filius ſit aliquid patris, meritò patres in filiis puniuntur temporaliter ut hujuſmodi pœnarum ſuæ poſteritati imminentium timore, parentes deterreantur a peccato. Ita reſpondet Tertullianus cap. 15. lib. 2. contra Marcionem. *Nam*, inquit, *etſi patrum delicta ex filiis exigebat, duritia populi talia remedia compulerat, ut vel poſteritatibus ſuis proſpicientes, legi divinæ obedirent. Quis enim non magis filiorum ſalutem, quàm ſuam curet? Sed etſi benedictio patrum ſemen quoque eorum deſtinabatur, ſine ullo adhuc merito ejus; cur non & reatus patrum in filios quoque redundaret, ut per totum genus & gratia decurreret, & offenſa? Salvo eo, quod poſtea decerni habebat: non dicturos; Acidam uvam patres manducaſſe, & dentes filiorum obſtupuiſſe, id eſt, non ſumpturum patrem delictum filii, nec filium delictum patris; ſed unumquemque delicti ſui reum futurum; ut poſt duritiam populi, duritia legis edomita, juſtitia jam non genus, ſed perſonas judicaret.*

Objiciebant quintò Marcionitæ. Bonus Deus non eſt, qui talionis legem indixit, qui multos cibos populo ſuo abſtulit; qui ipſum ſacrificiorum, operationum, oblationum onere prægravavit. Talis eſt Deus Creator. Totus igitur ad ſævitiam, non ad bonitatem comparatus eſt.

Reſpondeo diſtinguo Majorem: Niſi illa omnia præſtiterit in gloriæ ſuæ, & hominis ipſius bonum, concedo. Si illa præſtiterit tum propter gloriam ſuam, tum propter hominum ſalutem nego. At Creator hæc omnia ordinavit hunc in finem. Ut enim a lege Talionis incipiamus, hanc Deus tulit non ut exercendæ injuriæ licentiam daret, ſed ut violentiam, paris pœnæ metu,

metu, cohiberet. Ita reſpondet Tertullianus cap. 18. lib. 2. *Sed quæ potiùs leges bonæ defendam*, inquit, *quàm quas Hæreſis concupiſt, ut talionis definitionem, Oculum pro oculo, dentem pro dente? Non enim injuriæ mutuæ exercendæ licentiam ſapit, ſed in totum cohibendæ violentiæ proſpicit; ut quia duriſſimo, & in Deum infideli populo longum, vel etiam incredibile videretur à Deo expectare defenſam, editendam poſtea per Prophetam: Mihi defenſam, & ego defendam, dicit Dominus: interim commiſſio injuriæ metu vicis ſtatim occurſuræ repaſtinaretur; & licentia retributionis, prohibitio eſſet provocationis.*

Lex itaque Talionis, vindictam non permittebat, ſed primum lenitatis gradum rudi adhuc populo imperabat, ſcilicet non rependere pœnam injuriâ graviorem. Quæ lenitas Chriſti magiſterio ad ſummum erat gradum provehenda. Hunc nodum ita ſolvit Sanctus Auguſtinus lib. contra Adimantum cap. 8. citatum Veteris Teſtamenti locum cum illo Evangelii concilians, quo præcepit Chriſtus, *Ego dico vobis non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in maxillam, præbe illi & alteram.* &c. *In quibus duabus ſententiis*, inquit Sanctus Auguſtinus, *duorum Teſtamentorum differentia demonſtratur; ſed amborum tamen ab uno Deo conſtitutorum. Nam quoniam primò carnales homines ardebant multò ampliùs ſe vindicare, quàm erat illa injuria de qua quærebantur, conſtitutus eſt eis primus lenitatis gradus, ut injuriæ acceptæ menſuram nullo modo dolor vindictæ excederet. Sic enim & donare aliquando poſſet injuriam, qui eam primò non ſuperare didiciſſet. Unde Dominus jam per Evangelii gratiam ad ſummam pacem populum deducens, huic gradui ſuperædificavit alterum: ut qui jam audierat, non ampliorem vindictam, quàm quiſque læſus eſſet, reddere; placatâ mente totum ſe donare gauderet. Quod etiam in illis veteribus libris Propheta prædicat, dicens: Domine Deus meus, ſi feci iſtud; ſi eſt iniquitas in manibus meis: ſi reddidi retribuentibus mihi mala. Et alius Propheta dicit de hujuſmodi viro patiente injurias, & leviſſimè tolerante: Dabit percutienti ſe maxillam; ſaturabitur opprobriis. Ex quo intelligitur, & menſuram vindicandi rectè carnalibus conſtitutam, & omnimodam injuriæ remiſſionem non tantum in Novo Teſtamento eſſe præceptam, ſed longè ante in Veteri prænuntiatam.*

Et lib. 19. contra Fauſtum cap. 25. *Proinde*, inquit, *Oculum pro oculo, dentem pro dente, non fomes, ſed limes furoris eſt: non ut id quod ſopitum erat, hinc accenderetur; ſed ne id quod ardebat, ultra extenderetur. Impoſita eſt enim quædam juſta vindicta, juſtèque debetur ei qui fuerit paſſus injuriam: unde utique cùm ignoſcimus, de noſtro quodammodo jure largimur. Unde etiam debita dicuntur, quæ in Oratione Dominica humanitus dimittere monemur, ut nobis & noſtra divinitus dimittantur. Quod autem debetur, etſi benignè dimittitur, non tamen iniquè repetitur: ſed ſicut in jurando, etiam qui verum jurat, propinquat perjurio, unde longè abeſt qui omnino non jurat: & quamvis non peccet qui verum jurat, remotior tamen à peccato eſt qui non jurat: unde admonitio non jurandi, conſervatio eſt à peccato perjurii: Ita cùm peccet, qui per immoderationem injuſtè vult vindicari; non peccet autem, qui modum adhibens, juſtè vult vindicari, remotior eſt à peccato injuſtæ vindictæ, qui non vult omnino vindicari.* Totum caput laudatum Sancti Auguſtini in fonte legi poteſt.

Quod ſpectat certorum interdictionem ciborum, illam pariter bonam eſſe contendo, quia exercendæ continentiæ causâ præcepta erat; & ut ad cæteras virtutes abſtinentiæ beneficio populus electus formaretur. *Sic cibis detrahit*, inquit, *& immunda pronuntiat animalia, quæ aliquando benedicta ſunt, conſilium exercendæ continentiæ intelliges; & frenos impoſitos illi gulæ agnoſce, quæ cùm panem edens Angelorum, cucumeres, & pepones Ægyptiorum deſiderabat. Agnoſce ſimul & comitibus gulæ, libidini ſcilicet atque luxuriæ proſpectum, quæ ferè ventris caſtigatione frigeſcunt. Itemque ut & pecuniæ ardor reſtingueretur ex parte, quâ de victus neceſſitate cauſatur, pretioſorum ciborum ambitio detracta eſt. Poſtremò ut faciliùs homo ad jejunandum Deo formaretur, paucis, & non glorioſis eſcis aſſueſcerent, & nihil de lautioribus eſurituri* (inquit Tertullianus).

Reſpondeo ſecundò, Interdictum eſſe certis cibis, non quòd naturâ immundi eſſent, ſed myſticâ ſignificatione. Sic reſpondet S. Auguſtinus lib. 6. contra Fauſtum, cap. 7. *Teſtamento autem Veteri*, inquit, *ubi quidam cibi carnalium prohibentur, cur non ſit contraria iſta ſententia, quæ dicit Apoſtolus, Omnia munda mundis, &, Omnis creatura Dei bona eſt: ſi poſſunt, intelligant hoc Apoſtolum de ipſis dixiſſe naturis: illas autem Literas, propter quaſdam præfigurationes temporis congruentes, animalia quædam, non naturâ, ſed ſignificatione immunda dixiſſe. Ita quod verbi gratia, ſi de porco & agno requiratur, utrumque naturâ mundum eſt, quia omnis creatura Dei bona eſt: quadam vero ſignificatione agnus mundus, porcus immundus eſt... Immundum quippe illud animal in Lege poſitum eſt, eò quod non ruminet: non autem hoc ejus vitium, ſed natura eſt. Sunt autem homines, qui per hoc animal ſignificantur, immundi proprio vitio, non naturâ: qui cùm libenter audiant verba ſapientiæ, poſtea de his omnino non cogitant. Quod enim utile audieris, velut ab inteſtino memoriæ, tanquam ad os cogitationis, recordandi dulcedine revocare, quid eſt aliud quàm ſpiritaliter quodammodo ruminare? Quod qui non faciunt, illorum animalium genere figurantur. Unde & ipſa à talibus carnibus abſtinentia tale vitium nos cavere præmonuit.*

Quod denique ſpectat multitudinem ſacrificiorum & oblationum, reſpondeo, Deum illa imperaſſe propter bonum hominum, ut eos his obſervantiis illigatos ab idololatria, in quam propenſi erant, avocaret. Sic reſpondet Tertullianus cap. 18. lib. 2. contra Marcionem. *Sacrificiorum onera*, inquit, *& operationum, & oblationum negotioſas ſcrupuloſitates nemo reprehendat, quaſi Deus talia ſibi propriè deſideraverit, qui tam manifeſtè exclamat: Quò mihi multitudinem ſacrificiorum veſtrorum? Et quis exquiſivit iſta de manibus veſtris? Sed illam Dei induſtriam ſentiat, quâ populum pronum in Idololatriam & tranſgreſſionem, ejuſmodi officiis Religionis ſuæ voluit adſtringere, quibus ſuperſtitio ſæculi agebatur, ut ab ea avocaret illos, ſibi jubens fieri, quaſi deſideranti, ne ſimulachris faciendis delinqueret.*

Sed & in ipſis commerciis vitæ, pergit Tertullianus cap. 10. *& converſationis humanæ, domi, & foris, ad uſque curam vaſculorum, omnifariam diſtinxit; ut iſtis legalibus Diſciplinis occurrentibus ubique, ne ullo momento vacarent à Dei reſpectu. Quid enim faceret beatum hominem, quàm, In lege Domini voluntas ejus? Et in lege Domini meditabitur die ac nocte? Quam legem non duritia promulgavit Auctoris: ſed ratio ſummæ benignitatis, populi potiùs duritiam edomantis, & rudem obſequio fidem operoſis officiis dedolantis: ut nihil de arcanis attingam ſignificantiis Legis, ſpiritalis ſcilicet, & Propheticæ, & in omnibus penè argumentis figuratæ. Sufficit enim in præſenti, ſi ſimpliciter hominem Deo obligabat, ut nemo eam reprobare debeat, niſi cui non placet Deo deſervire.*

Ean-

Eandem doctrinam tradit Sanctus Gregorius Nazianzenus, Oratione 42. *Propterea*, inquit, *nobis adjumenti causâ Lex datur, velut maceria quædam inter Deum & Idola interjecta, ab his quidem nos abducens, ad illum autem revocans. Ac paulùm quiddam primò indulget, ut majus accipiat. Sacrificia ad tempus concedit, ut Deum in nobis inſerat: ac poſtea, cùm commodum fuerit, ipſa quoque Sacrificia de medio tollat, mirâ ſapientiâ per tacitas ſubtractiones animos noſtros ſenſim immutans, atque ad Evangelium traducens, jam ad obediendum exercitatos, & aſſuefactos. Sic igitur, atque his de cauſis Lex ſcripta introducta eſt; ut Chriſtus nos colligeret. Atque hæc Sacrificiorum eſt ratio.*

Contra. Sacrificia Legis veteris mala erant: ſiquidem erant ſimillima Sacrificiis, quæ falſis Numinibus offerebantur. Ergo a Malo Deo imperata ſunt.

Reſpondeo, nego antecedens. *Tantùm enim intereſt inter Sacrificia Paganorum, & Hebræorum,* (inquit Sanctus Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum, cap. 10.) *quantùm inter imitationem errantem, & præfigurationem prænuntiantem. Sicut autem non ideo contemnenda vel deteſtanda eſt virginitas Sanctimonialium, quia & Veſtales Virgines fuerunt: ſic non ideo reprehendenda Sacrificia Patrum, quia ſunt & Sacrificia Gentium; quia ſicut inter illas virginitates multum diſtat, quamvis nihil aliud diſtet, niſi cui voveatur, atque reddatur: ſic inter Sacrificia Paganorum & Hebræorum multùm diſtat, eo ipſo quòd hoc ſolum diſtat, quæ cui ſint immolata, & oblata: illa ſcilicet ſuperbæ impietati dæmoniorum, idipſum ſibi ob hoc arrogantium, quò haberentur Dii, quia divinus honor eſt Sacrificium: Illa verò uni Deo, ut ei offerretur ſimilitudo promittens veritatem Sacrificii, cui erat offerenda ipſa reddita veritas in Paſſione Corporis & Sanguinis Chriſti.*

Contrà. Si idem eſſet Veteris & Novi Teſtamenti Deus, Sacrificia, oblationes, cæteræque obſervantiæ, quæ præceptæ erant in Veteri Teſtamento, in Novo prohibitæ non eſſent. Aliàs ſibi ipſi Deus ille contradiceret. Ergo non eſt idem Veteris & Novi Teſtamenti Deus.

Reſpondeo, nego majorem. Hæc enim cùm ad Chriſtum figurandum pertinerent univerſa, & promiſſiones eſſent gratiæ per ipſum exhibendæ; ipſa veritate affulgente, & gratia per Jeſum Chriſtum data, impleta ſunt. Sic reſpondet Sanctus Auguſtinus libro 19. contra Fauſtum, cap. 18. *Quid ergo habent iſti*, inquit, *unde Legi & Prophetis calumnientur, quòd eos Chriſtus ſolvere venerit potiùs, quàm adimplere; quia Chriſtiani non obſervant quæ ibi præcepta ſunt, cùm ea ſola non obſervent, per quæ Chriſtus promittebatur, & ideo non obſervent magis, quia eadem promiſſa jam Chriſtus implevit: nec adhuc promittuntur, quia jam impleta ſunt; eorumque promiſſiva ſigna in eis terminari debuerunt, quos fides Chriſti hæc adimplentis jam talibus imbutos invenerat?* Deinde recenſitis Decalogi præceptis, quæ a Chriſtianis obſervari ait, quamvis ad veterem legem etiam pertinerent, hujus diſcriminis rationem hanc profert. *Hæc*, inquit, *Præcepta ſunt morum: illa Sacramenta ſunt promiſſorum: hæc implentur per adjuvantem gratiam; illa per redditam veritatem; utraque per Chriſtum, & illam ſemper gratiam donantem, nunc etiam revelantem; & hanc veritatem tunc promittentem, nunc exhibentem: quia Lex per Moyſem data eſt, Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt. Denique iſta, quæ in rectè vivente conſcientia conſervantur, ſide per dilectionem operante complentur: illa verò quæ in promittente ſignificatione verſata ſunt, rebus redditis tranſierunt. Ita & ipſa non ſoluta, ſed impleta ſunt; quia ea non irrita, nec fallacia Chriſtus oſtendit, cùm id quod eorum ſignificatione promittebatur, exhibuit.*

Nec ideo ſecum pugnat Creator, quòd tam diverſa præcepta tradiderit hominibus, quia eorum ſtatui accommodata erant. Id præclaro exemplo explicat Sanctus Auguſtinus libro 32. contra Fauſtum, cap. 14. *Sicut æger*, inquit, *non debet reprehendere medicinalem doctrinam, ſi aliud illi hodie præceperit, aliud cras, prohibens etiam quod ante præceperat; ſic enim ſe habet ſanandi ejus corporis ratio: ita genus humanum ab Adam uſque ad finem ſæculi, quandiu corpus quod corrumpitur, aggravat animam, ægrum atque ſaucium, non debet divinam reprehendere medicinam, ſi in quibuſdam hoc idem, in quibuſdam verò aliud priùs, aliud poſteriùs obſervandum eſſe præcepit; præſertim quia ſe aliud præcepturum eſſe promiſit.*

Objiciebant ſextò Marcionitæ, Deum Veteris Teſtamenti repudium uxoris permiſiſſe: Novi verò Teſtamenti Auctorem prohibuiſſe dimiſſionem uxoris, his verbis: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Adeoque non eſſe eundem Deum.

Reſpondeo illegitimam fore conſequentiam, etſi verum eſſet antecedens. At illud falſum eſt. Nam repudium uxoris non permiſit approbando, ſed tolerando, ad duritiam cordis, ut Chriſtus in Evangelio expoſuit, *Matth.* 19. „ Quanta enim „ duritia erat, (*inquit Sanctus Auguſtinus libro* „ 19. *contra Fauſtum, cap.* 29.) quæ nec per libelli „ interpoſitionem, ubi diſſuadendi locus juſtis „ & prudentibus tribuebatur, ſolvi & flecti poſſet „ ad recipiendam, vel revocandam conjugis „ charitatem: ita Dominus quid Lex & bonis „ præciperet, & duris permitteret, ejuſdem „ Legis teſtimonio declaravit, cum & non di„ mittendam uxorem, & eadem Scriptura com„ memoratâ conjunctione maſculi & fœminæ mo„ nuit, divinamque auctoritatem ejuſdem con„ junctionis expoſuit: & dandum libellum repu„ dii, propter duritiam, vel domandi, vel indo„ miti cordis oſtendit.

Objiciebant ſeptimò Marcionitæ verba Apoſtoli 2. ad Corinthios 4. *In quibus Deus hujus ſæculi, excæcavit mentes infidelium.* Ex quibus colligebant alium eſſe Deum hujus ſæculi, qui ſpiritalis cæcitatis, omniumque malorum auctor eſſet. Alium bonorum omnium fontem, & ſuprà omnem principatum & poteſtatem evectum.

Reſpondet Sanctus Irenæus, in iſto S. Pauli loco, ut in pluribus aliis, hyperbaton eſſe, ſeu vocis tranſpoſitionem, & genitivum iſtud, *hujus ſæculi*, referendum eſſe ad hæc verba, *infidelium mentes*, non ad hoc nomen Deus, eundemque eſſe iſtius ſententiæ ſenſum, ac ſi dixiſſet Apoſtolus: *Deus excæcavit mentes infidelium hujus ſæculi.* Lege S. Irenæum, libro 3. adversùs Hæreſes cap. 7. Hanc etiam expoſitionem probat Sanctus Auguſtinus lib. 21. contra Fauſtum, cap. 2. Nec ideo malum eſſe Deum ſequitur: quia excæcatio illa pœna eſt, quam ipſorum peccatis infligit, *Spargens pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates*, ut ait alicubi Sanctus Auguſtinus. Quod etiam loco mox citato docet his verbis: *Poteſt etiam talis operatio, quâ excæcantur mentes infidelium, ſecundùm quemdam modum pertinere ad verum Deum; quod non facit malitiâ, ſed juſtitiâ* &c.

Reſpondeo ſecundò, His verbis, *Deus hujus ſæculi*, non intelligi Creatorem ſed diabolum, qui mentes infidelium malis ſuaſionibus, & tentationibus excæcat. Huic reſponſioni ſuffragatur Sanctus Auguſtinus lib. 21. contra Fauſtum, cap. 2. *Ubi*, inquit, *etiam ſi quis diabolum intellexerit excæcare mentes infidelium, non negamus, malis ſuaſionibus, quibus qui conſentiunt, juſtitiæ lumen amittunt, Deo retribuente quod juſtum eſt.*

Et

Et infrà: *Perturbati homines non intelligunt in uno eodemque opere malo non poſtea conſequente actia, quæ manifeſta erit, ſed quadam continuo comitante vindicta aliud venire, de aſtutia ſuadentis, aliud de nequitia volentis, aliud de juſtitia punientis: cùm diabolus ſuggerit, homo conſentit, Deus deſerit.*

Objiciebant nonò Marcionitæ. Qui præcipit fornicationem, non eſt bonus Deus: ſed Deus Veteris Teſtamenti præcepit fornicationem; cùm dixit Oſeæ Prophetæ: *Vade, ſume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum.* Quis igitur eum bonum prædicet?

Reſpondeo, nego minorem. Non enim præcepit Deus Prophetæ, ut cum muliere illa fornicaretur, ſed ut eam, quæ fornicata priùs erat, ad meliorem frugem revocatam duceret uxorem, ad Gentium vocationem ſignificandam. Sic reſpondet Manichæis, qui idipſum objiciebant, Sanctus Auguſtinus libro 22. contra Fauſtum, cap. 80. *Quid enim*, inquit, *adverſum elementia veritatis, quid inimicum Fidei Chriſtianæ, ſi meretrix, relicta fornicatione, in caſtum conjugium commutetur; & quid tam incongruum & alienum a fide Prophetæ, quàm ſi non crederet omnia peccata impudica dimiſſa eſſe in melius commutata! Itaque eùm meretricem Propheta fecit uxorem, & ad vitam corrigendam mulieri conſultum eſt; & figura Sacramentum, de quo mox loquemur, expreſſum*, Lege cap. 89. ejuſdem libri.

Objiciebant decimò Marcionitæ. Bonus Deus rapinam & fraudem non mandat. Atqui Deus Hebræorum fraudem & rapinam imperavit: igitur malus eſt. Minor evidens eſt. Juſſit enim ſpoliari Ægyptios ab Hebræis.

Reſpondeo nego Minorem. Non enim rapina fuit, ſed merces laborum. Ita reſpondet Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 20. *Repoſcunt* inquit, *Ægyptii de Hebrais vaſa aurea, & argentea. Contra Hebrai mutuas petitiones inſtituunt, allegantes ſibi mercedes reſtitui oportere illius operaria ſervitutis, pro lateribus deductis, pro civitatibus, & villis adificatis.* Hac de re conjicit actum utrinque per Legatos, & tandem Ægyptios pretioſæ illi ſupellectili renuntiaſſe. Demum ſic colligit: *Igitur ſi bona Hebræorum cauſa, bona jam & cauſa, id eſt, mandatum Creatoris, qui Ægyptios gratos fecit neſcientes, & ſuum populum in tempore expeditionis auguſto aliquo ſolatio tacita compenſationis expuuxit. Planè minus exigi juſſit: Hebrais enim etiam filios Ægyptii reſtituere debuerant.*

Sic & Sanctus Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum, cap. 71. ubi de Iſraëlitis Ægyptios ſpoliantibus hæc habet: *Carnalis itaque adhuc ille populus erat, & rerum terrenarum cupiditate occupatus; Ægyptii verò ſacrilegi, & iniqui: nam & auro illo malo utentes ad Creatoris injuriam, Idolis ſuis ſerviebant: & homines peregrinos labore gratuito injuſtè ac vehementer afflixerant. Digni ergo erant & iſti quibus talia juberentur, & illi qui talia paterentur. Et fortè ſecundùm ſuas voluntates, & cogitationes, Hebrai magis permiſſi ſunt facere iſta, quàm juſſi: ſed eis Deus permiſſionem ſuam per famulum ſuum Moyſem innoteſcere voluit, quando mandavit ut diceret. Fieri autem poteſt ut ſint alia cauſa occultiſſima, cur hoc illi populo divinitus dictum ſit: ſed divinis imperiis cedendum obtemperando, non reſiſtendum eſt diſputando.*

Objiciebant undecimò Marcionitæ. Sibi ipſi contrarius eſt Deus Judæorum, contraria ſiquidem præcipit. Prohibet enim operari Sabbato, & jubet nihilominus Arcam circumferri Sabbato in expugnatione Civitatis Jericho. Vetat fieri ſimulacra; & Moyſi præcipit extructionem & erectionem ænei Serpentis; & effigies Cherubim & Seraphim in Arca fieri imperat.

Reſpondeo, nego antecedens. Prohibuit enim Sabbato Deus opera ſervilia, non verò opera Religionis, & charitatis. Sic reſpondet S. Irenæus lib. 4. adversùs Hæreſes, cap. 19. *Continere ſe*, inquit, *jubebat eos Lex ab omni opere ſervili, id eſt, ab omni avaritia, quæ per negotiationem, & reliquo actu terreno agitatur: animæ autem opera, quæ ſiunt per ſententiam, & ſermones bonos, in auxilium eorum qui proximi ſunt, adhortabatur fieri: & propter hoc Dominus arguebat eos qui injuſtè exprobrabant ei quia Sabbatis curabat. Non enim ſolvebat, ſed adimplebat Legem Summi Sacerdotis operam faciens, propitians pro hominibus Deum*, &c.

Sic reſpondet & Tertullianus cap. 21. lib. 2. contra Marcionem. *Nec Sabbati*, inquit, *inſpicis legem, opera humana, non divina prohibentem. Siquidem, ſex*, inquit, *diebus operare, & facies omnia opera tua, ſeptima autem die, Sabbata Domino Deo tuo; non facies in ea omne opus. Quod? Utique tuum. Conſequens enim eſt, ut ea opera Sabbato auferret, quæ ſex diebus ſupra indixerat; tua ſcilicet, id eſt humana, & quotidiana. Arcam verò circumferre, neque quotidianum opus videri poteſt, neque humanum; ſed & rarum, & ſacroſanctum, & ex ipſo tunc Dei præcepto utique divinum.* Huic ſolutioni Sanctus Auguſtinus ſuffragatur, lib. contra Adimantum, cap. 22. Quod ſimulacra ſpectat, Deus illa prohibuit, ut Idololatriam cohiberet. Subjicit enim, *Non adorabitis ea. Serpentis autem Ænei effigies poſtea præcepta Moyſi a Domino, non ad Idololatriæ titulum pertinebat, ſed ad remediandos eos, qui a ſerpentibus infeſtabantur*, inquit Tertullianus cap. 22. libri 2. contra Marcionem. *Sic & Cherubim & Seraphim aurea in Arca figuratum exemplum, certè ſimplex ornamentum longè diverſas habendo cauſas ab Idololatriæ conditione, ob quam ſimilitudo prohibetur, non videntur ſimilitudinum prohibitarum legi refragari.*

Objiciebant duodecimò Marcionitæ. Creator inconſtans eſt & ignorans: incoſtans, quia pœnitentiæ obnoxius, *Pœnitet quòd Regem fecerim Saul.* Jonæ 3. *Pœnituit Dominum de malitia quam dixerat facturum ſe Ninivitis, nec fecit.* Ignorans eſt, ut patet ex illis interrogationibus: *Adam ubi es?* & ad Cain, *Ubi eſt Abel frater tuus?* Igitur alius eſt Deus præter Creatorem.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad probationem dico, Pœnitentiam longè alio ſenſu Deo tribui quàm hominibus. Illi metaphoricè, his propriè. Hanc ſolutionem tradit aliis paulò verbis Tertullianus c. 24. libri 2. contra Marcionem. *Non enim*, inquit, *ſi hominem ex recordatione plurimùm delicti, interdum & ex alicujus boni operis ingratiâ pœnitet, ideo & Deum proinde. In quantum enim Deus nec malum admittit, nec bonum damnat, in tantùm nec Pœnitentiæ boni & mali apud eum locus eſt. Nam & hoc tibi eadem Scriptura determinat*, eùm nempè de Deo ait: *Non convertetur, neque pœnitentiam aget, quia non ſicut homo eſt ad pœnitendum. Hac itaque definitio aliam formam divinæ pœnitentiæ ſtatuit, quæ neque ex improvidentia, neque ex levitate, neque ex ulla boni, aut mali operis damnatione reputetur, ſicut humana... Nihil enim aliud intelligitur, quàm ſimplex converſio ſententiæ prioris, quæ etiam ſine reprehenſione ejus poſſit admitti, etiam in homine nedum in Deo, cujus omnis ſententia caret culpâ. Nam & in Græco ſono pœnitentiæ nomen, non ex delicti confeſſione, ſed ex animi demutatione compoſitum eſt, quam apud Deum, pro rerum variantium ſeſe occurſu regi oſtendimus.* Sic & Sanctus Auguſtinus reſpondet lib. 1. contra Adverſarium Legis & Prophetarum, cap. 20.

Porro Deus interrogabat Adam, inquit Tertullia-

ſianus cap. 15. libri 2. contra Marcionem, *Non intus admiſſi, neque ignarus loci. Enimverò oportebat conſcientiâ peccati delitescentem, evocatum prodire in conſpectum Domini, non ſola nominis inclamatione, ſed cum aliqua jam tunc admiſſi ſugillatione. Nec enim ſimplici modo, id eſt, interrogatorio ſono legendum eſt, Adam ubi es? Sed impreſſo, & incuſſo, & imputativo, Adam ubi es? id eſt, In perditione es, jam hic non es, ut increpandi & dolendi exitus vox ſit.* Igitur *Interrogabat Deus quaſi incertus, ut & hic liberi arbitrii probans hominem, in cauſa aut negationis, aut confeſſionis, daret ei locum ſponte confitendi delictum, & hoc nomine relevandi.* Idem de Cain dicendum eſt.

ARTICULUS II.

Quo Nuptiarum bonitas, & ſanctitas Matrimonii adversùs Marcionem vindicatur.

I. NUptias licitas eſſe, & bonas contra Marcionem, Encratitas, Manichæos, aliaſque peſtes, plurima & locupletiſſima Scripturæ ſacræ teſtimonia evincunt. 1. Verba Chriſti, Matth. 19. *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne unâ. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.*

Chriſtus nuptiis in Cana Galileæ interfuit, ibique primum miraculorum ſuorum patravit Joann. 2. cap. Porro ſi nuptiæ malæ eſſent, eas præſentiâ ſuâ non decoraſſet, neque miraculo illuſtraſſet.

Apoſtolus 1. ad Corinthios 7. *Iis autem qui matrimonio juncti ſunt*, inquit, *præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere.* Et infrà: *Si acceperis uxorem, non peccaſti, & ſi nupſerit virgo, non peccavit.* Et ad Epheſios 5. non ſolùm bonum eſſe matrimonium, ſed Sacramen-
,, tum eſſe diſertè aſſerit. Mulieres, *inquit*, vi-
,, ris ſuis ſubditæ ſint ſicut Domino, quoniam
,, vir caput eſt mulieris: ſicut Chriſtus caput eſt
,, Eccleſiæ: ipſe Salvator corporis ejus. Sed ſicut
,, Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres vi-
,, ris ſuis in omnibus. Viri diligite uxores ve-
,, ſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam: &
,, ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret,
,, mundans lavacro aquæ, in verbo vitæ... Ita
,, & viri debent diligere uxores ſuas ut corpo-
,, ra ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum di-
,, ligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio
,, habuit: Sed nutrit, & fovet eam, ſicut & Chri-
,, ſtus Eccleſiam; quia membra ſumus corporis
,, ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Pro-
,, pter hoc relinquet homo patrem, & matrem
,, ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo
,, in carne una. Sacramentum hoc magnum eſt,
,, ego autem dico, in Chriſto & in Eccleſia. Et
,, 1. ad Timotheum 4. Spiritus autem manifeſtè
,, dicit; Quia in noviſſimis temporibus diſce-
,, dent quidam a fide, attendentes ſpiritibus er-
,, roris, & doctrinæ dæmoniorum, in hypocriſi
,, loquentium mendacium, prohibentium nubere.
,, Denique ad Hebræos *cap.* 13. Honorabile con-
,, nubium in omnibus, & thorus immaculatus.

II. Hunc errorem Marcionis & Encratitarum, refellit Clemens Alexandrinus *lib.* 3. Stromatum
,, *pag.* 335. Intemperantiam, inquit, & fornica-
,, tionem, diabolica vitia, & affectiones nos quo-
,, que confitemur. In moderato autem matrimo-
,, nio intercedit conſenſio, & ad precationem con-
,, tinenter deducens. & ad procreandos liberos
,, cum honeſtate concilians. Cognitio quidem a
,, Scriptura dictum eſt tempus liberorum procrea-
,, tionis, cùm dixit: Cognovit autem Adam Evam
,, uxorem ſuam, & concepit & peperit filium,
,, & nominavit nomen ejus Seth: ſuſcitavit enim
,, mihi Deus aliud ſemen pro Abel. Vides quem-
,, nam maledictis inceſſant, qui honeſtam & mo-
,, deratam inceſſunt ſeminationem, & diabolo at-
,, tribuunt generationem.

,, *Et infrà*: Sed nec eum qui ex conjugali ſur-
,, git cubili, ſimiliter ut olim, tingi nunc quo-
,, que jubet divina per Dominum providentia:
,, non enim neceſſariò a liberorum abducit pro-
,, creatione, qui credentes per unum baptiſmum
,, ad conſuetudinem omni ex parte perfectam
,, abluit Dominus, qui etiam multa Moſis baptiſ-
,, mata per unum comprehendit baptiſmum. Olim
,, itaque Lex, per carnalem generationem, no-
,, ſtram prædicens regenerationem, propter ge-
,, nerantem ſeminis facultatem adhibebat baptiſ-
,, mum, non abhorrens hominis generationem.
,, *Et infra:* Si autem, peccatum eſt Matrimo-
,, nium, quod eſt ex lege, neſcio quomodo quis
,, dicet ſe Deum noſſe, dicens Dei juſſum eſſe
,, peccatum. Quòd ſi Lex ſancta eſt, ſanctum eſt
,, matrimonium. Myſterium ergo hoc ad Chri-
,, ſtum & Eccleſiam ducit Apoſtolus. Subjungit
& alia ibidem in eundem ſcopum Clemens Alexandrinus. Multa de eodem argumento habet lib. 2. Pedagogi, cap. 10. ubi de honeſtate a conjugibus ſervanda in liberorum procreatione agit.

III. Eundem errorem profligat Tertullianus multis in locis. Lib. 1. contra Marcionem, cap. 29. ubi contra illum Hæreſiarcham hæc ſcribit:
,, Non tinguitur apud illum caro, niſi virgo, niſi
,, vidua, niſi cœlebs, divortio baptiſma merca-
,, ta.... Sine dubio ex damnatione conjugii in-
,, ſtitutio iſta conſtabit. Videamus an juſta, non
,, quaſi deſtructuri fœlicitatem ſanctitatis, ut ali-
,, qui Nicolaitæ aſſertores libidinis, atque luxu-
,, riæ; ſed qui ſanctitatem ſine nuptiarum dam-
,, natione noverimus, & ſectemur, & præfera-
,, mus; non ut malo bonum, ſed ut bono me-
,, lius. Non enim projicimus, ſed deponimus nu-
,, ptias: Nec præſcribimus, ſed ſuademus ſancti-
,, tatem; ſervantes & bonum, & melius pro vi-
,, ribus cujuſque ſectando. Tunc denique conju-
,, gium exerte defendentes, cùm inimicè accu-
,, ſatur ſpurcitiæ nomine, in deſtructionem Crea-
,, toris, qui proinde conjugium pro rei honeſta-
,, te benedixit, crementum generis humani,
,, quemadmodum & univerſum conditionis, in
,, integros, & bonos uſus. Non ideo autem & ci-
,, bi damnabuntur, quia operoſiùs exquiſiti, in
,, gulam committunt; ut nec veſtitus ideo accu-
,, ſabuntur, quia pretioſiùs comparati, in am-
,, bitionem tumeſcunt. Sic nec matrimonii res
,, ideo deſpuentur, quia intemperantiùs diffuſæ
,, in luxuriam inardeſcunt.

Probat deinde Marcionitas adverſari ſanctitati, cùm ſanctitatis prætextu nuptias impugnant, quia ſine nuptiis ſanctitas non eſſet. Deeſſet quippe abſtinentiæ a voluptatibus matrimonialibus ma-
,, teria, adeoque & meritum. Unde jam dicam,
,, *inquit*, Deum Marcionis, cùm matrimonium
,, ut malum, & impudicitiæ negotium reprobat,
,, adversùs ipſam facere ſanctitatem, cui videtur
,, ſtudere: materiam enim ejus tradit. Quia ſi
,, nuptiæ non erunt, ſanctitas nulla eſt. Va-
,, cat enim abſtinentiæ teſtimonium, cùm licen-
,, tia eripitur.

Demum probat optimum Deum nuptias prohibere non debuiſſe. *Quomodo enim*, inquit, *ſalvum hominem volet, quem vetat naſci, de quo naſcitur, auferendo? Quomodo habebit in quo bonitatem ſuam ſignet, quem eſſe non patitur? Quomo-*

do diligit, cujus originem non amat? Timet forſitan redundantiam ſobolis, ne laboret, plures liberando, ne multos faciat hereticos, ne generoſiores habeat Marcionitas ex Marcionitis. Legatur & lib. 5. contra Marcionem, cap. 15. & cap. 18. ubi Matrimonium Sacramenti nomine cohoneſtat. *Sufficit inter iſta*, inquit, *ſi Creatoris magna ſunt apud Apoſtolum Sacramenta, minima apud hereticos. Sed, Ego autem dico, inquit, in Chriſtum, & in Eccleſiam. Habet interpretationem, non ſeparationem Sacramenti. Oſtendit figuram Sacramenti ab eo præminiſtratum, cujus erat utique Sacramentum.* Lege etiam cap. 3. lib. 1. ad Uxorem; & cap. 9. libri ſecundi ad eamdem, ubi hæc habet: *Unde ſufficiamus ad enarrandam fœlicitatem ejus matrimonii, quod Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio, & obſignat benedictio; Angeli renuntiant, Pater rato habet? Quale jugum fidelium duorum unius ſpei, unius voti, unius diſciplinæ, ejuſdem ſervitutis? Ambo fratres, ambo conſervi, nulla ſpiritûs carniſve diſcretio, atquin verè duo in carne una.*

IV. Hunc errorem damnavit Synodus Gangrenſis Canone 1. *Si quis*, inquit, *vituperat nuptias, & dormientem cum viro ſuo fidelem ac religioſam deteſtatur, aut culpabilem exiſtimat, velut quæ in regnum Dei introire non poſſit, anathema ſit.* Et Canone 9. *Si quis vel virginitatem, vel continentiam profeſſus, tanquàm abominabiles nuptias judicat, & non propter hoc ſolum, quòd continentiæ & virginitatis bonum ſit, ſanctumque propoſitum, anathema ſit.* Et Canone 14. *Si qua mulier virum proprium relinquens, diſcedere voluerit, nuptias execrans, anathema ſit.*

V. Eundem errorem feriunt verba Innocentii I. Epiſtolâ 9. quæ eſt ad Probum, in qua gratiam Chriſtianorum Matrimonio annexam diſertè teſtatur: ex quo ſequitur illud nedum bonum eſſe, ſed & Sacramentum. *Statuimus*, inquit, *Fide Catholica ſuffragante, illud eſſe conjugium, quod primitùs erat gratiâ divinâ fundatum: conventumque ſecundæ mulieris, priore ſuperſtite, nec divortio ejectâ, nullo pacto poſſe eſſe legitimum.*

VI. Sanctus Chryſoſtomus Homiliâ 20. in Epiſtolam ad Epheſios matrimonium Sacramentum eſſe innuit, explicans hæc verba, *Sacramentum hoc magnum eſt &c. Interim autem dico, in Chriſto dico, quoniam & ipſe dimiſſo Patre deſcendit, & venit ad Sponſam, & factus eſt in Spiritum unum..... Revera eſt magnum myſterium, eo qui procreavit, qui genuit, qui educavit; ea quæ concepit, quæ cum dolore peperit, qui tot & tantis affecerunt beneficiis, cum quibus diuturnus fuit uſus & conſuetudo, relictis, ei adhærere, quæ ne viſa quidem fuit, & cum eo nihil habet commune, & nam omnibus præferre, revera eſt myſterium.* Legatur & Sanctus Hieronymus in Commentario ad cap. 5. Epiſtolæ ad Epheſios.

VII. Sanctus Auguſtinus Matrimonii ſanctitatem pluribus in locis vindicat, ipſique Sacramenti dignitatem aſſerit lib. de Bono Conjugali, *cap.* „ 7. Conjugalis, *inquit*, concubitus generandi gratiâ non habet culpam; concupiſcentiæ verò ſatiandæ, ſed tamen cum conjuge, propter fidem thori, venialem habet culpam: adulterium verò, ſive fornicatio, lethalem habet culpam; ac per hoc melior eſt quidem ab omni concubitu continentia, quàm vel ipſe Matrimonialis concubitus, qui fit cauſa gignendi. Sed quia continentia illa meriti amplioris eſt, reddere verò debitum conjugale nullius eſt criminis; exigere autem ultra generandi neceſſitatem, culpæ venialis; fornicari verò, vel mœchari, puniendi criminis; cavere debet charitas conjugalis, ne dum ſibi quærit unde amplius honoretur, conjugi faciat unde damnetur. Qui enim dimittit uxorem ſuam, excepta cauſâ fornicationis, facit eam mœchari. Uſque adeo fœdus illud initum nuptiale, cujuſdam Sacramenti res eſt, ut nec ipsâ ſeparatione irritum fiat. *Et infra*: Tantum valet illud ſociale vinculum conjugum, ut cum cauſa procreandi colligetur, nec ipsâ cauſâ procreandi ſolvatur. Poſſet enim homo dimittere ſterilem uxorem, & ducere de qua filios habet: & tamen non licet... Quod tamen ſi non licet, ſicut divina regula præſcribere videtur, quem non faciat intentum quid ſibi velit tanta firmitas vinculi conjugalis? Quod nequaquam puto tantum valere potuiſſe, niſi alicujus rei majoris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam Sacramentum adhiberetur, quod deſerentibus hominibus, atque id diſſolvere cupientibus, inconcuſſum illis maneret ad pœnam. Siquidem interveniente divortio, non aboletur illa confœderatio nuptialis; ita ut ſibi conjuges ſint etiam ſeparati: cum illis autem adulterium committant, quibus etiam fuerint poſt ſuum repudium copulati: nec tamen niſi in civitate Dei noſtri, in monte ſancto ejus, talis eſt cauſa cum uxore. Ex quibus colligo, Nuptias nedum Sacramentum eſſe, quia hoc illas nomine Sanctus cohoneſtat Auguſtinus: verùm etiam quia illas indiſſolubilitatem non obtinere niſi in Eccleſia profitetur. Cum itaque id omne habeant infidelium nuptiæ, quod fidelium, præter ſanctitatem Sacramenti; ſequitur conjugalis vinculi firmitatem ex Sacramenti ratione, ad quam contractus ille a Chriſto evectus eſt, eſſe repetendam.

Et capite 18. Matrimonium in ratione Sacramenti cum Baptiſmo confert. Sacramentum, *inquit*, „ nuptiarum temporis noſtri, ſic ad unum virum, & unam uxorem redactum eſt, ut diſpenſatorem Eccleſiæ non liceat ordinare, niſi unius uxoris virum. Quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui Catechumenus, vel Paganus habuerit alteram, ordinandum eſſe cenſuerunt: de Sacramento enim agitur, non de peccato: nam in baptiſmo peccata omnia dimittuntur. Sed qui dixit: Si acceperis uxorem, non peccaſti, &c. ſatis declaravit nuptias nullum eſſe peccatum; propter Sacramenti autem ſanctitatem (ſicut fœmina etiamſi Cathechumena fuerit vitiata, non poteſt poſt Baptiſmum inter Dei Virgines conſecrari); ita non abſurdè viſum eſt, eum qui exceſſit uxorum numerum ſingularem, non peccatum aliquod commiſiſſe, ſed normam quamdam Sacramenti amiſiſſe, non ad vitæ bonæ meritum, ſed ad Ordinationis Eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariam. *Et infrà*: In noſtrarum nuptiis plùs valet ſanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas uteri.

„ Et *cap.* 24. Bonum igitur nuptiarum per omnes Gentes, atque omnes homines in cauſa generandi eſt, & in fide caſtitatis. Quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in ſanctitate Sacramenti, per quam nefas eſt, etiam repudio diſcedentem, alteri nubere, dum vir ejus vivit, nec ſaltem ipsâ cauſâ pariendi. Quæ cùm ſola ſit qua nuptiæ fiunt, nec ea re non ſubſequente propter quam fiunt, ſolvitur vinculum nuptiale, niſi conjugis morte. Quemadmodum ſi fiat Ordinatio Cleri ad plebem congregandam, etiamſi plebis congregatio non ſubſequatur, manet tamen in illis ordinatis Sacramentum Ordinationis: & ſi aliqua culpa quiſquam ab officio removeatur, Sacramento Domini ſemel impoſito non carebit, quamvis ad judicium permanente. Generationis itaque cau-

„ ſa

,, ſa fieri nuptias, Apoſtolus ita teſtis eſt; Vo-
,, lo, *inquit*, Juniores nubere, filios procreare,
,, matres-familias eſſe. Ad fidem autem caſtita-
,, tis illud pertinet: Uxor non habet poteſtatem
,, corporis ſui, ſed vir. Similiter & vir non ha-
,, bet poteſtatem corporis ſui, ſed mulier. Ad
,, ſacramenti autem ſanctitatem illud: Uxorem
,, a viro non diſcedere; quòd ſi diſceſſerit, ma-
,, nere innuptam, aut viro ſuo reconciliari; &
,, vir uxorem non dimittat. Hæc omnia bona
,, ſunt, propter quę nuptiæ bonæ ſunt, proles,
,, fides, Sacramentum.

Et *lib.* 1. de Nuptiis, & Concupiſcentiâ, *cap.* 10.
,, Quoniam, *inquit*, non tantùm fœcunditas, cu-
,, jus fructus in prole eſt; nec tantùm pudicitia,
,, cujus vinculum eſt fides: verùmetiam quoddam
,, Sacramentum nuptiarum commendatur fideli-
,, bus conjugatis: unde dicit Apoſtolus; Viri,
,, diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit
,, Eccleſiam: hujus procul dubio Sacramenti, res
,, eſt ut mas & fœmina connubio copulati, quam-
,, diu vivunt, inſeparabiliter perſeverent, nec
,, liceat, exceptâ cauſa fornicationis a conjuge
,, conjugem dirimi. Hoc enim cuſtoditur in Chri-
,, ſto & Eccleſia, ut vivens cum vivente in æter-
,, num nullo divortio ſeparetur. Cujus Sacramen-
,, ti tanta obſervatio eſt in Civitate Dei noſtri,
,, in Monte ſancto ejus, hoc eſt, in Eccleſia Chri-
,, ſti quibuſque fidelibus conjugatis, qui ſine du-
,, bio membra ſunt Chriſti, ut cùm filiorum pro-
,, creandorum cauſâ vel nubant fœminæ vel du-
,, cantur uxores, nec ſterilem conjugem fas ſit
,, relinquere, ut alia fœcunda ducatur. Quod ſi
,, quiſquam fecerit, non lege hujus ſæculi, ubi
,, interveniente repudio, ſine crimine conceditur
,, cum aliis alia copulare connubia: ſed lege E-
,, vangelii, reus eſt adulterii; ſicut etiam illa,
,, ſi alteri nupſerit. Uſque adeo manent inter vi-
,, ventes ſemel inita jura nuptiarum, ut potiùs
,, ſint inter ſe conjuges, qui ab alterutro ſepa-
,, rati ſunt; quàm cum his, quibus aliis adhæ-
,, ſerunt.... Ita inter viventes manet quod-
,, dam vinculum conjugale, quod nec ſeparatio,
,, nec cum altero copulatio poſſit auferre: ma-
,, net autem ad noxam criminis, non ad vincu-
,, lum fœderis: ſicut apoſtatæ anima velut de
,, conjugio Chriſti recedens etiam fide perdita,
,, Sacramentum fidei non amittit, quod lavacro
,, regenerationis accepit.

Et *cap.* 2. Triplex Matrimonii bonum commendat, quod in connubio Sancti Joſephi & Deiparæ Virginis agnoſcit. *Omne itaque nuptiarum bonum,* inquit, *impletum eſt in illis Parentibus Chriſti, proles, Fides, Sacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Jeſum: Fidem quia nullum adulterium; Sacramentum, quia nullum divortium.* Ex quibus & aliis plurimis Sancti Auguſtini teſtimoniis evidens eſt; Matrimonium Sacramenti dignitatem obtinere; & non veterum duntaxat Hæreticorum nuptias damnantium error, ſed & Lutheri Hæreſis, Matrimonio Sacramenti rationem denegans, profligatur.

VIII. Sanctus Leo Epiſtolâ 92. ad Ruſticum Narbonenſem datâ eoſdem errores confodit his verbis: *Cùm ſocietas nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, ut præter ſexuum conjunctionem, haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ Sacramentum; dubium non eſt eam mulierem non pertinere ad Matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuiſſe myſterium.*

Legatur etiam Sanctus Bernardus Sermone 66. in Cantica, ubi quoſdam ſui temporis Hæreticos, nuptias condemnantes refellit.

IX. Concilia, Lateranenſe IV. Conſtantienſe, Florentinum, & Tridentinum, Sacramenti dignitatem Matrimonio aſſerunt. Ut enim alia prætermittam, Tridentinum Seſſione 24. Canone 1. ſic decernit: *Si quis dixerit, Matrimonium non eſſe verè & propriè Legis Evangelicæ Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, & gratiam non conferre, anathema ſit.*

Objicitur primò in gratiam Marcionis, & aliorum Hæreticorum. Quod ſecundùm indulgentiam duntaxat conceditur, non ſecundùm imperium, bonum non eſt, ſiquidem indulgentia culpam ſupponit, quæ condonetur. Sed Matrimonium concedit Apoſtolus ſecundùm indulgentiam duntaxat, non ſecundum imperium, 1. ad Corinthios 7. ergo Matrimonium bonum aſſeri non debet.

Reſpondeo, nego Minorem. *Non enim*, ut Sanctus Auguſtinus notat libro de Bono Conjugali, cap. 10. *Nuptias ſecundùm veniam concedit Apoſtolus. Nam quis ambigat abſurdiſſimè dici, non eos peccaſſe, quibus venia datur! Sed illum concubitum ſecundùm veniam concedit, qui fit per incontinentiam, non ſolâ cauſa procreandi, ſed etiam aliquando nulla cauſâ procreandi, quem nuptiæ non fieri cogunt, ſed ignoſci impetrant: Si tamen non ita ſit nimius, ut impediat, quæ ſepoſita eſſe debent, tempora orandi, nec immutetur in eum uſum qui eſt contra naturam. Concubitus enim neceſſarius cauſâ generandi, inculpabilis, & ſolus ipſe nuptialis eſt. Ille autem qui ultra iſtam neceſſitatem progreditur, non rationi, ſed libidini obſequitur. Et hunc tamen non exigere, ſed reddere conjugi, ne fornicando damnabiliter peccet, ad perſonam pertinet conjugalem. Si autem ambo tali concupiſcentiæ ſubjiguntur, rem faciunt non planè nuptiarum. Verùmtamen ſi magis in ſua conjunctione diligunt quod honeſtum, quàm quod inhoneſtum eſt; id eſt, quod eſt nuptiarum, quàm quod non eſt nuptiarum, hoc eis auctore Apoſtolo, ſecundùm veniam conceditur; cujus delicti non habent hortatrices nuptias, ſed deprecatrices, ſi Dei miſericordiam non a ſe avertant; vel non abſtinendo quibuſdam diebus, ut orationibus vacent, & per hanc abſtinentiam, ſicut per jejunia, commendent preces ſuas; vel immutando naturalem uſum in eum qui eſt contra naturam, quod damnabilius fit in conjuge.* Et cap. 13. *Quod ergo præcipiunt conjugatis Apoſtoli, hoc eſt nuptiarum: quod autem venialiter concedunt, aut quod impedit orationes, non cogunt nuptiæ, ſed ferunt.*

Et lib. 1. de Nuptiis & Concupiſcentiâ, cap. 14. *Ubi ergo venia danda eſt, aliquid eſſe culpæ nullâ ratione negabitur. Cùm igitur culpabilis non ſit generandi intentione concubitus, qui propriè nuptiis imputandus eſt, quid ſecundùm veniam concedit Apoſtolus, niſi quòd conjuges, dum ſe non continent, debitum ab alterutro carnis expoſcunt, non voluntate propaginis, ſed libidinis voluptate? Quæ tamen voluptas non propter nuptias cadit in culpam, ſed propter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc ſunt laudabiles nuptiæ, quia & illud quod non pertinet ad ſe, ignoſci faciunt propter ſe.*

Contra. Quod non poteſt eſſe abſque libidine, peccatum eſt, ſed nuptiale commercium non poteſt eſſe abſque libidine; ergo peccatum eſt. Ergo & Matrimonium ipſum eſt peccatum.

Reſpondeo primò, nego ultimam conſequentiam; verum enim Matrimonium eſſe poteſt abſque commixtione ſexuum. *Quibus enim placuit, ex conſenſu, ab uſu carnalis concupiſcentiæ in perpetuum continere, abſit ut inter illos vinculum conjugale rumpatur: imo firmius erit, quò magis ea pacta ſecum inierint, quæ chariùs concordiùſque ſervanda ſunt, non voluptariis corporum nexibus, ſed voluntariis affectibus animorum* (loquit Sanctus Auguſtinus lib. 1. de Nuptiis & Concupiſcentiâ cap. 11.) Quod exemplo Sancti Joſeph & Deiparæ Virginis probat, quos inter verum conjugium intercesſit.

Reſpondeo ſecundò diſtinguo Minorem, Si non poſſit eſſe abſque libidine dominante, concedo; ſi non poſſit eſſe abſque libidine ſerviente, nego. Porro nuptiale commercium ſine libidine dominante eſſe poteſt. Unde Sanctus Auguſtinus cap. 12. libri mox laudati, negat illud eſſe peccatum, ſi fiat intentione generandi; *Quia bona voluntas animi ſequentem ducit, non ducentem ſequitur corporis voluptatem; nec humanum arbitrium trahitur ſubjugante peccato, cùm juſtè redigitur in uſum generandi plaga peccati. Hujus plaga quidam pruritus in adulteriorum & fornicationum, & quorumlibet ſtuprorum, atque immunditiarum fœditatibus regnat; in connubiorum verò neceſſitudinibus ſervit. Ibi de domino tali turpitudo damnatur: hic de pediſſequo talis honeſtas verecundatur. Non eſt igitur hæc libido nuptiarum bonum, ſed obſcœnitas peccantium, luxuriantium ardor, nuptiarum pudor.* Et cap. 17. *In nuptiis tantùm bona nuptialia diligantur, proles, fides Sacramentum. Carnis autem concupiſcentia non eſt nuptiis imputanda, ſed toleranda. Non eſt enim ex naturali connubio veniens bonum, ſed ex antiquo peccato accidens malum.*

Et *cap.* 7. Libidinem a nuptiarum bono diſcernendam eſſe probat exemplo primorum parentum. *Quod enim,* inquit, *illi propagatione poſtea fecerunt, hoc eſt connubii bonum: quod verò priùs confuſione texerunt, hoc eſt concupiſcentiæ malum, quod vitat ubique conſpectum, & quærit pudendo ſecretum. Proinde nuptiæ, quia etiam de illo malo aliquid bonum faciunt, gloriantur: quia verò ſine illo fieri non poteſt, erubeſcunt. Tanquam ſi quiſpiam pede vitiato, ad aliquod bonum claudicando perveniat, nec propter claudicationis malum mala eſt illa perventio; nec propter illius perventionis bonum, bona eſt claudicatio: ita nec propter libidinis malum, nuptias condemnare; nec propter nuptiarum bonum, libidinem laudare debemus.*

Contrà. Libido frequentius dominatur conjugatis: ergo nuptiæ peccati proxima ſunt occaſio, ideoque malæ cenſendæ ſunt.

Reſpondeo diſtinguo antecedens: Vitio conjugum, concedo: vitio nuptiarum, nego. Porro, ut ait Sanctus Auguſtinus libro de Bono Conjugali, cap. 14. *Quid ſit nuptiarum conſiderandum eſt, non quid nubentium, & immoderatiùs nuptiis utentium: Neque enim ſi agris iniquè ac perperam uſurpatis ita quiſque utatur, ut ex eorum fructibus largas eleemoſynas faciat, ideo rapinam juſtificat. Neque ſi alius rure paterno vel juſtè quæſito avarus incumbat, ideo culpanda eſt juris civilis regula, qua poſſeſſor legitimus factus eſt. Nec tyrannica factionis perverſitas laudabilis erit, ſi regiâ clementiâ Tyrannus ſubditos tractet: nec vituperabilis ordo Regiæ poteſtatis, ſi Rex crudelitate tyrannicâ ſæviat. Aliud eſt namque injuſtâ poteſtate juſtè velle uti, & aliud eſt juſtâ poteſtate injuſtè velle uti. Ita nec concubinæ ad tempus adhibitæ, ſi filiorum tantùm concumbant, juſtum faciunt concubinatum ſuum; nec conjugatæ, ſi cum maritis laſciviant, nuptiale ordinis crimen imponunt.*

Contra. Fons originalis peccati malus eſt: ſed peccatum originale ex nuptiis, & nuptiali commercio velut ex fonte derivatur; ergo nuptiæ malæ ſunt.

Reſpondeo nego Minorem. Nam ut ait Sanctus Auguſtinus libro 1. de Nuptiis & Concupiſcentia, cap. 24. *Natos non ex bono, quo bona ſunt nuptiæ, ſed ex malo concupiſcentiæ, quo benè quidem utuntur nuptiæ, de quo tamen erubeſcunt & nuptiæ, reos diabolus parvulos tenet.* Itaque, inquit idem Pater, *Ita nuptiarum bonum malo originali, quod inde trahitur, non poteſt accuſari: ſicut adulteriorum, & fornicationum malum bono naturali, quod inde naſcitur, non poteſt excuſari. Nam ſicut peccatum, ſive hinc, ſive inde a parvulis trahatur, opus eſt Diaboli: ſic homo, ſive hinc, ſive inde naſcatur, opus eſt Dei. Intentio igitur hujus libri hæc eſt, ut quantùm nos Dominus adjuvare dignatur, carnalis concupiſcentiæ malum, propter quod homo, qui per illum naſcitur, trahit originale peccatum, diſcernamus a bonitate nuptiarum. Hæc enim, quæ ab impudentibus impudenter laudatur, pudenda concupiſcentia nulla eſſet, niſi homo ante peccaſſet; nuptiæ verò eſſent, etiamſi nemo peccaſſet. Fieret quippe ſine iſto morbo ſeminatio filiorum in corpore vitæ illius, ſine quo nunc fieri non poteſt in corpore mortis hujus.* Lege caput 21. ejuſdem libri.

Objectio ſecunda petitur ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 7. dicente, *Melius eſt nubere, quàm uri.* Quod *ſic accipiendum eſt* (inquit Tertullianus libro de Caſtitatis Exhortatione, cap. 4.) *quomodo melius eſt uno oculo, quàm duobus carere: Si tamen a comparatione diſcedas, non erit melius unum oculum habere, quia nec bonum.* Igitur nec bonum eſt abſolutè nubere.

Reſpondeo, Apoſtolum his verbis non innuere quòd nuptiæ malæ ſint, cum continentia comparatæ: ſed quòd minus bonum ſint. Qua de re Sanctus Auguſtinus libro de Bono Conjugali, cap. 8. præclarè ait: *Non ergo duo mala ſunt connubium & fornicatio, quorum alterum eſt pejus: ſed duo bona ſunt connubium & continentia, quorum alterum eſt melius. Sicut iſta temporalis ſanitas, & imbecillitas non ſunt duo mala, quorum alterum pejus: ſed iſta ſanitas, & immortalitas duo bona ſunt, quorum alterum melius. Item ſcientia & vanitas, non duo mala ſunt, quorum vanitas pejus: ſed ſcientia & charitas, duo bona ſunt, quorum charitas eſt melius.*

Tertullianus porro locum Apoſtoli malè interpretatus ibi eſt, in tranſverſum actus errore Montaniſtarum, ad quos jam defecerat. Hic enim liber unus ex iis eſt, quos contra Eccleſiam ſcripſit. Quamquam nec abſolutè nuptias malas eſſe aſſeruit, quas potiùs propugnavit per ſe optimas (ut conſtat ex probationibus), ſed alteras tantùm nuptias malas eſſe, ſecundùm Montani dogma, pugnaciter defendit, ut ex antecedentibus, & conſequentibus perſpicuum eſt.

Objicitur tertiò. Quod purificationem poſtulabat in Lege, peccatum eſt; ſed nuptiale commercium purificationem poſtulabat in Lege [Levit. 15.] ergo peccatum eſt. Ergo & nuptiæ malæ ſunt.

Reſpondeo, nego Majorem. Hic enim purificationis ritus ad aliud ſignificandum imperatus eſt, non ad conjugalis actûs vitium aliquod innuendum, ſi ſit abſque libidine dominante. Nam *Sicut multa Lex ponit in Sacramentis & umbris futurorum,* inquit Sanctus Auguſtinus libro de Bono Conjugali, cap. 20. *Quædam in ſemine quaſi materialis informitas, quæ formata corpus hominis reddituræ eſt, in ſignificatione poſita eſt vitæ informis, & inerudita: a qua informitate quoniam oportet hominem doctrinæ formâ & eruditione mundari, in hujus rei ſignum illa purificatio præcepta eſt.* Præterea, *Nunquid & mors peccatum eſt?* (inquit Sanctus Auguſtinus) *Aut mortuum ſepelire non etiam bonum opus humanitatis eſt? Et tamen purificatio etiam inde mandata eſt: quia & mortuum corpus vita deſerente, peccatum non eſt, ſed peccatum ſignificat animæ deſertæ a juſtitia.*

Objectio quarta petitur ex Apoſtolo ad Galatas 6. *Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem.* In carne autem ſeminat, qui mulieri jungitur: ergo & is qui uxore utitur, & ſeminat in carne ejus, de carne metet corruptionem: Nuptiæ igitur malæ ſunt.

Reſ-

Reſpondeo ad hoc argumentum Tatiani Encratitarum Principis, cum Sancto Hieronymo in Commentar. ad *cap.* 6. Epiſtolæ ad Galatas, Hæc Apoſtoli verba nullatenus nuptias ſpectare. Non
,, enim dixit Paulus: Qui ſeminat in carne, ſed
,, in carne ſua. Nemo autem ſecum ipſe coneum-
,, bit, & in ſua carne ſeminat. Deinde, ut ob-
,, ſervationem hanc, quam annotavimus, *in car-*
,, *ne ſua*, ex abundanti ei concedamus, adden-
,, dum eſt eos quoque qui comedant, & bibant,
,, & dormiant, & aliquid faciant ob refrigerium
,, corporis, juxta illum, ſeminare in carne, &
,, de ea metere corruptionem. Quòd ſi ad hoc
,, confugerit, ut dicat, eos qui ſive bibant, ſive
,, manducent, ſive dormiant, in nomine tamen
,, Domini omnia cum ratione perficiant, non in
,, carne ſeminare, ſed in ſpiritu; & nos ei ſimi-
,, liter reſpondebimus, eos quoque qui Dei pri-
,, mam rationem ſequantur, cum ratione facien-
,, tes: Creſcite & multiplicamini, replete ter-
,, ram, non in carne, ſed in ſpiritu ſeminare.
,, Syllogiſmus itaque ejus futilis & caducus, ſo-
,, phiſmate primum decepit audientem. Cæterum
,, diligenter inſpectus facilè ſolvitur. Neque enim
,, poſſumus dicere, Abraham, Iſaac & Jacob, &
,, alios ſanctos viros, qui de repromiſſione nati
,, ſunt, ipſum quoque Domini Præcurſorem,
,, quia in carne natus eſt, de corruptionis ger-
,, mine pullulaſſe.

Objicitur quintò. Quod homines impedit ne ad Cœnam myſticam Patris familias admittantur, malum eſt: ſed nuptiæ ſunt hujuſmodi. Unus enim ex invitatis ait, Lucæ 14. *Uxorem duxi, & ideo non poſſum venire.* Igitur nuptiæ malæ ſunt.

,, Reſpondeo nego Minorem. Qui enim dicit,
,, Uxorem duxi, non poſſum venire ad divinam
,, Cœnam, eſt quidem exemplum ad eos arguen-
,, dos, qui propter voluptates abſtinent a divi-
,, no mandato: Nam hac ratione nec qui juſti
,, fuere ante adventum, nec qui poſt adventum
,, uxores duxerunt, ſervabuntur, etiamſi ſint A-
,, poſtoli. Sic reſpondet Clemens Alexandrinus, *libro* 3. Stromatum, *pag.* 339.

DISSERTATIO XV.

Adversùs Valentinianos.

ARTICULUS PRIMUS.

Quo Æonum fabula ſubvertitur.

HAnc fabulam Sanctus Irenæus validiſſimis rationibus confutavit libro 2. adverſus Hæreſes.

Prima ratio oſtendit quòd Demiurgus ſeu rerum Creator non poſſit eſſe extra Pleroma, id eſt, extra univerſum & quòd ſupra eum non ſit alius Deus. *Quemadmodum enim*, inquit, *poterit ſuper hunc alia plenitudo, aut poteſtas, aut alius Deus eſſe, cùm oporteat Deum horum omnium Pleroma in immenſo omnia circumcontinere, & circumcontineri a nemine? Sì autem extra illum eſt aliquid, jam non continet omnia. Deerit enim Pleromati, aut ei qui ſit ſuper omnia Deo, hoc quod extra eum eſſe dicunt. Quod autem deeſt, & deliberatum eſt ab aliquo, hoc non eſt omnium Pleroma: & terminum autem, & medietatem, & finem habebit ad eos qui ſunt extra eum. Si autem finis eſt in ea qua ſunt deorſum, initium eſt in ea qua ſunt ſurſum.*

Secunda ratio hæc eſt. *Secundùm Valentinianos eſt aliquid extra Pleroma, in quod & ſuperiorum erraticam virtutem deſcendiſſe opinantur. Illud igitur quod extra Pleroma eſt, ipſum Pleroma continet: alioquin extra illud non eſſet. Id porro quod continet, eo quod continetur, majus eſt. Quod autem majus eſt, id & firmius eſt, & magis Dominus: & quod majus eſt, & firmius, & magis Dominus, hoc erit Deus.*

Tertia ratio. *Si in immenſum diſtant Pleroma, & quod eſt extra illud*, ut fingunt Valentiniani; *tertium quid admitti neceſſe eſt, quod in immenſum ea ſeparet; & hoc tertium circumdefiniet & continebit utraque: erit igitur majus, utpote ſinu ſuo utraque continens. Ex quo rurſus ſequitur, quod in infinitum de his qua continentur, & de his qua continent, incidet ſermo. Si enim tertium hoc initium habebit in ſuperiora, & finem in inferiora, neceſſe eſt & a lateribus definiri illud; ita ut vel incipiat, vel deſinat ad alia quadam, & illa rurſus ad alia, & hoc uſque in infinitum.*

Quarta ratio. *Oportet aut unum eſſe qui omnia continet, & fecit: aut multos rurſus indeterminatos factores, & Deos, ab invicem quidem incipientes, & ad invicem deſinentes per omnem partem, & alios omnes a foris ab alterutro quodammodo contineri.* Hoc verò poſito, *ſequitur neminem horum omnium eſſe Deum. Unicuique enim eorum deerit* aliquid, *& ſolvetur omnipotentis appellatio.* Præterea, *Unuſquiſque Deus contentus erit, non curioſè aget de alienis: Si quominus, injuſtus erit, & avarus, & ceſſans eſſe quod Deus eſt.*

Quinta ratio. *Peccant* Valentiniani ſomniantes *Angelos, præter voluntatem primi Dei omnia condidiſſe. Quaſi efficaciores ſint Angeli, quàm Deus, aut rurſus quaſi ille negligens ſit, aut minor exiſtens, aut nullam curam habens eorum, qua in propriis ipſius fiunt, utrùm malè fiant, an bene; aut illud quidem diſſipet, ac prohibeat; illud autem laudet & gaudeat. Hoc autem nec homini quidem ſolerti applicet quis; quantò magis Deo?* Has quinque rationes profert Sanctus Irenæus lib. 2. cap. 1.

Sexta ratio. Vel *ſciente Propatore*, id eſt, primo rerum omnium Patre, *fabricatum eſt hoc univerſum*, vel *ignorante: Si ignorante, non omnium erit præſcius Deus. Si autem præſcius eſt, & mente contemplatus eſt* mundi *conditionem, ipſe fecit eam, qui & præformavit eam in ſemetipſo. Nec enim poſſibile erat alium quidem mente concipere, alium verò facere qua ab illo concepta fuerant . . . Quod autem a Patre univerſorum mente conceptum eſt, & præformatum, ſic quemadmodum & factum eſt, labis dicere fructum, & ignorantia, magna blaſphemia eſt.* Hæc lib. 2. cap. 3.

Septima ratio impugnat Umbram, & Vacuitatem, quam fingunt Valentiniani, hoc pacto: Vacuum illud vel emiſſum eſt ab omnium Patre, vel non. *Si emiſſum ab eo eſt, ſimile eſt ei, qui emiſit, & his cum quibus emiſſum eſt. Ergo neceſſe eſt primarios Æonas, cùm ſint Bython & Sige, Vacuo ſimiles eſſe: & reliquos Æonas, cùm ſint Vacui fratres, vacuam & ſubſtantiam habere. Si autem non eſt emiſſum, ſed a ſe natum eſt, erit coævum Bytho omnium Patri, & ejuſdem naturæ, & honoris.*

Octava ratio demonſtrat abſurdum eſſe ut Bythus permiſerit Angelos, & Demiurgum in aliqua labe creari, quam poſtea emendaverit. *Qui enim poſtea emendat labem, multomagis prohibere poterat, ne initio in ſuis fieret talis macula. Vel ſi initio quidem conceſſit, quoniam aliter fieri non poterant; oportet & ſemper ſic fieri illa. Qua enim initio non poſſunt emendationem percipere, quemadmodum hanc poſtea percipient? Præterea, ſi ideo quod benignus ſit, in noviſſimis temporibus miſertus eſt hominum, &*

per-

perfectum eis dat; illorum primò misereri debuit, qui fuerunt hominis factores, & dare eis perfectum. Sic utique & homines miſerationem percepiſſent, de perfectis perfecti facti. Si enim operis ipſorum miſertus eſt, multò prius illorum misereri debuit. Hæc libro 2. cap. 4.

Nona ratio oſtendit Demiurgum, & Angelos non potuiſſe ignorare ſummum Patrem, ſive primum ſupremumque Deum. *Quomodo enim illum ignorabant; cùm in ejus propriis eſſent, & creatura exiſterent ejus, & continerentur ab ipſo? Inviſibilis quidem poterat eis eſſe propter eminentiam, ignotus autem nequaquam propter providentiam. Etenim licèt valdè per deſcenſionem ſeparati eſſent ab eo*, ut ajebant, *ſed tamen dominio in omnes extenſo, oportuit cognoſcere dominantem ipſorum. Unde etiam ſi nemo cognoſcit Patrem niſi Filius, neque Filium niſi Pater & quibus Filius revelaverit: tamen hoc ipſum omnia cognoſcunt, quoniam ratio mentibus infixa moveat ea, & revelet eis; Quoniam eſt unus Deus omnium Dominus.... Aut nunquid hi qui ſub Romanorum Imperio ſunt, quamvis nunquam viderint Imperatorem, ſed valde & per terram, & mare ſeparati ab eo, cognoſcent propter dominium, eum qui maximam habet poteſtatem Principatûs? Qui autem ſuper nos erant Angeli, non cognoſcent Omnipotentem, quando jam & muta animalia tremant, & cedant tali invocationi, & utique non viderunt eum; tamen Domini noſtri nomini ſubjecta ſunt omnia: ſic & unus qui omnia fecit, & condidit vocabulo, cùm alter non ſit, quàm ipſe qui mundum fecit. Et propter hoc Judæi uſque nunc hac ipſa advocatione dæmones effugant, quando omnia timeant invocationem ejus qui fecit ea. Si itaque mutis animalibus irrationabiliores noluerint Angelos eſſe, invenient quoniam oportebat* [*licèt non vidiſſent hi eum qui ſuper omnia Deus eſt*] *uti cognoſcerent potentatum & dominium ejus.* Hæc libro 2. cap. 5.

Decima ratio evincit non eſſe facta hæc inferiora a Salvatore in honorem ſuperiorum Æonum, & ſecundùm ipſorum imagines. *Si enim ſecundùm imaginem illorum quæ ſurſum ſunt, facta ſunt hæc a Salvatore in honorem eorum, ſemper ea oportet perſeverare, ut ſemper ſint in honore* ſuperiores illi Æones. *Si autem tranſeunt, quæ utilitas breviſſimi hujus honoris? Vana igitur gloriæ appetitor magis erit Salvator, quàm honorans ea quæ ſunt ſurſum. Quis enim honor eſt æternorum, ea quæ ſunt temporalia? Eorum quæ ſtant, tranſitoria? Incorruptibilium corruptibilia? Quandoquidem & apud homines qui ſunt temporales, nulla gratia eſt ejus honoris qui celeriter præterit; ſed ejus qui plurimùm, quantùm poteſt, perſeverat. Quæ autem, ſtatim ut facta ſunt, exanimantur, in contumeliam magis eorum, qui putantur honorare, facta eſſe juſtè dicentur: & contumelioſè tractari id quod eſt æternum, corruptâ, & ſolutâ ejus imagine.* Hæc lib. 2. cap. 6.

Undecima ratio. *Si hæc* inferiora *ſecundùm ſimilitudinem ſuperiorum facta ſunt; illa rurſus ad quorum ſimilitudinem erant facta? Si enim mundi Fabricator non a ſemetipſo fecit hæc, ſed quemadmodum nullius momenti artifex, & quaſi primùm diſcens puer, de alienis Archetypis tranſtulit; Bythus ipſorum unde habuit ſpeciem ejus, quam primùm emiſit, diſpoſitionis? Conſequens eſt igitur illum ab altero quodam qui ſuper eum eſt exemplum accepiſſe, & illum rurſus ab altero, & ſic in immenſum de imaginibus excidet ſermo, niſi ſtemus in uno Artifice Deo, qui a ſemetipſo fecit ea quæ facta ſunt.*

Denique, *Homines a ſemetipſis multa adinvenerunt utilia ad vitam; ergo multò magis Deus qui mundum conſummavit, a ſemetipſo formavit ſpeciem eorum quæ facta ſunt, & adinventionem ornatæ diſpoſitionis.* (Ibidem.)

Duodecima ratio idipſum probat, ſcilicet inferiora iſta non eſſe ſuperiorum imagines. *Quæ enim ſunt contraria contrariis quidem ſuis exitioſa eſſe poſſunt, imagines eſſe non poſſunt: quemadmodum aqua igni, & lumen tenebris. Sic nec ea quæ ſunt corruptibilia, & terrena, & compoſita, & prætereuntia, ſpiritalium imagines erunt.* (Ibidem.)

Decima tertia ratio petitur ex omnium hominum conſenſu. Primùm quidem, *A Veteribus hanc a Primoplaſti traditione ſuadelam cuſtodientibus, unum Deum Fabricatorem cœli & terræ hymnizantibus.* 2. A conſenſu eorum qui ſub Lege vixerunt, *Qui id a Prophetis accepere.* Tertiò ex conſenſu Ethnicorum, *Qui ab ipſa conditione didicerunt. Ipſa enim conditio conditorem oſtendit, & mundus manifeſtat eum qui ſe diſpoſuit.* 4. *Ex conſenſu omnis Eccleſiæ per univerſum orbem, quæ hanc accepit ab Apoſtolis traditionem* [libro 2. cap. 9.]

Decima quarta ratio Valentinianum Syſtema undequaque concutit, & funditus evertit. Primò, quia reliquis Æonibus annumerant Propatorem. At Pater omnium reliquæ emiſſioni accenſeri non debet, qui non eſt emiſſus, ei quæ emiſſa eſt; & innatus ei quæ nata eſt; & Æoni paſſibili, ac in errore conſtituto, qui eſt impaſſibilis, & non errans. 2. Quia ſermo & ſilentium in eodem Pleromate cohærere non poſſunt, cùm ſe invicem deſtruant, ſicut lux & tenebræ. 3. Quia ſi conjugationes Æonum ab ipſis poſitæ veræ ſunt, non triginta ſolùm, ſed quatuor inſuper numerari debent Æones, ſcilicet Horon; Chriſtus, Spiritus Sanctus & Salvator. 4. Quia vanè comminiſcuntur, quòd Bythus, id eſt, Profundum, & cogitatio, Mentem produxerint: cùm contra cogitatio a Mente emittatur. 5. Quia abſurdum eſt ut Enthymeſis ſive conſilium, & inquiſitio, Deo tribuatur, cujus cogitationes multùm abſimiles ſunt cogitationibus hominum: & rurſus abſurdum eſt ut ſenſus a Deo, qui totus ſenſus eſt, ſeparetur. 6. Quia ſi Deus emittit ſenſum, compoſitus erit, ſiquidem ſeparabitur aliquid ab eo, quod priùs inerat, ſcilicet ſenſus. 7. Quod ab aliquo emittitur, in aliquod ſubjectum emittitur: Quid autem ſubjacebat antiquius ſenſu Dei? Quantus autem erat locus, ut ſuſciperet, & caperet Dei ſenſum? 8. Quia prolatitium verbum transferunt in Dei Verbum æternum, prolationis initium, & Geneſim, ſicut humano verbo aſſignantes. *Et in quo diſtabit Dei Verbum, imò magis ipſe Deus, an ſit Verbum, a verbo hominum, ſi eandem habuerit ordinationem & emiſſionem generationis?* inquit Sanctus Irenæus. 9. Stare non poteſt quod fabulantur, Vitam ſexto loco emiſſam. Illa enim oportebat omnibus præponere, quia Deus vita eſt. Hæc perſequitur Sanctiſſimus Pater lib. 2. a cap. 13. ad 19.

Cap. 10. Plagiarios eſſe Valentinianos demonſtrat, qui fabulas ſuas ex tredecim Philoſophorum placitis ſuffurati ſint; quamvis multò veriſimiliùs & gratiùs tradiderint eas Philoſophi, quàm Hæretici. Deinde validiſſimo dilemmate ipſos premit. *Philoſophi*, inquit, *cum quibus eadem dicentes arguimini, cognoverunt veritatem, aut non cognoverunt. Si cognoverunt, ſuperfluus eſt Salvatoris in hunc mundum deſcenſus. Si non cognoverunt, & cur vos eadem cum ipſis dicentes, vos ſolos cognitionem eam quæ eſt ſuper omnia, habere gloriamini, quam illi etiam habent, qui Deum ignorant?*

Decima quinta ratio ab aliis abſurdis evertit hypotheſim Valentini. Primùm, quia cum Æones ſint ejuſdem ſubſtantiæ cum Principe emiſſionis ipſorum, aut omnes impaſſibiles perſeverant: aut & Pater ipſorum participavit paſſiones. Secundùm, quia Chriſtum, qui poſt Sermonem genitus

eſt

Digitized by Google

eſt, perfectum dicunt emiſſum fuiſſe, Sermonem verò imperfectum, & cæcum. Tertium, quia Sophiam in ignorantia, & in demonſtratione, & in paſſione fuiſſe fingunt, quæ aliena ſunt a Sophia. Ubi eſt enim improvidentia, & ignorantia utilitatis, ibi Sophia non eſt. Hæc cap. 23. 24. & 25. urget Sanctus Irenæus.

Decima ſexta ratio probat, quòd Patris exquiſitio, & inveſtigatio magnitudinis ejus, neque paſſionem, neque labem efficere poterat in Æone, ſed perfectionem potiùs, & impaſſibilitatem, & veritatem. *Nec enim ipſi* Valentiniani, *cùm ſint homines, excogitantes de eo qui ante ipſos eſt, & velut jam comprehendentes perfectum, & intra ejus conſtituti agnitionem, dicunt ſemetipſos in paſſione conſternationis eſſe; ſed magis in apprehenſione veritatis* (capite 28.)

Valentinianorum argumentis reſpondetur. Argumenta quibus Valentiniani fabulam illam ſuam utcumque probare nitebantur, a numeris petita, ſolvit Sanctus Irenæus cap. 35. & ſequentibus. In primis quod dicebant, duodecimi Æonis paſſionem per Judam demonſtrari, qui duodecimus erat Apoſtolus, per quem Chriſtus traditus eſt, ipſorum figmentum non juvare, ſed evertere oſtendit. Nam Judas ejectus eſt è numero duodecim Apoſtolorum, nec in locum ſuum reſtitutus eſt. Æon verò cujus typum Judam geſſiſſe effutiebant, nimirum Sapientia, ſeparata ejus Enthymeſi, reſtituta eſt, & revocata ad dodecadem. Convenientius itaque juxta fictitium ſiſtema ſuum dixiſſent, duodecimum Æonem ejectum fuiſſe de pleromate, & alium in locum ejus emiſſum; ſicut e duodenario numero ejectus eſt Judas, & Mathias in locum ejus adlectus.

Præterea, Judas non eſt paſſus, ſed paſſurum tradidit Chriſtum; quomodo igitur typus & imago eſſe poterat paſſi Æonis? Tertiò, ſi propter hoc electi ſunt Apoſtoli duodecim, ut per eos numerus 12. Æonum ſignificetur: & 70. Diſcipuli in typum Æonum 70. electi dicendi ſunt. Non igitur triginta duntaxat Æonas, ſed octoginta & duos factos effutiant Valentiniani.

Æquè inutile ac ineptum oſtendit eſſe argumentum, quod ex duodecim annis infirmitatis Hemorrhiſſæ eruebant, ad probandam Æonis duodecimi paſſionem. Illa namque mulier undecim annis paſſa eſt, & duodecimo ſanata: Typus igitur potiùs fuiſſe dicenda eſſet undecim Æonum, quàm duodecimi Æonis, adeoque dicendum eſſe undecim Æonas paſſos eſſe. Præterea, non ſolùm hac in muliere anni infirmitatis deſcripti ſunt, quos figmento ſuo coaptant: ſed ecce & alia mulier ſimiliter decem & octo annis infirmata, ſanata eſt, de qua Dominus ait: *Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit Satanas decem & octo annis, non oportebat ſolvi in die Sabbati?* Si ergo illa typus erat duodecimi Æonis paſſi & hæc typus decimioctavi Æonis paſſi eſſe debuit. Sed & alius quidam ſanatur a Domino *Triginta & octo annos habens in infirmitate;* Trigeſimum octavum igitur Æonem paſſum dicant. Sic iſtorum Hæreticorum deliramentis reſpondet Sanctus Irenæus lib. 2. cap. 40.

Aliud argumentum ex annis Chriſti conficiebant, & 30. Æonum inde colligebant numerum, quod Chriſtus 30. annos natus ad Baptiſmum veniſſet, & completa ſolidi anni curriculo prædicatione, paſſus eſſet. Illud porro argumentum ſolvens S. Irenæus, in ſingularem opinionem abit de ætate Chriſti, quam propè quinquagenariam fuiſſe aſſerit. Sed ſepoſita illa ſententia, reſpondet certam dogmatis alicujus probationem ex numeris peti non poſſe, cùm omnis numerus in Scripturis multifariè poſitus legatur: ita ut poſſit quilibet, pro arbitrio ſuo, non ſolùm octonarium, & decadem, & dodecadem, ſed & quemvis alium ex Scripturis numerum colligere, & hunc velut typum aſſumere conficti a ſe erroris. Id urget cap. 42. illuſtratque exemplo quinarii in Scripturis celeberrimi. Enimverò Dominus quinque panes benedicens, ſatiavit hominum quinque millia. Sapientes Virgines quinque. Cum Chriſto Transfigurato quinque viri, Petrus, Jacobus, Joannes, Moyſes, & Elias. In Natatoria Piſcina quinque porticus. Ipſe habitus crucis fines & ſummitates habet quinque, duos in longitudine, duos in latitudine, & unum in medio. In quinque libris Legem populo Moyſes tradidit. Unaquæque tabula Legis quinque præcepta complectebatur. Altitudo altaris holocauſti erat quinque cubitorum. An ob hoc quinque Æonas eſſe dixerunt Valentiniani, & quinionem quaſi rem divinam conſecrarunt? Apage nugas. *Non ergo regula ex numeris; ſed numeri ex regula; nec Deus ex factis; ſed ea quæ facta ſunt, ex Deo* menſurari debent, inquit Sanctus Irenæus lib. 2. cap. 43. Sed eſto in hujuſmodi numeris myſteria lateant, temeritatis notam incurret quiſquis illos, ut & quælibet Scripturæ loca in ſuorum trahet figmentorum patrocinium. Quàm tutius eſt auſcultare Sanctum Irenæum ibidem dicentem: *Si autem aliquis non invenerit cauſam omnium quæ requiruntur: cogitet quia homo eſt in infinitum minor Deo, & qui ex parte acceperit gratiam, & qui nondum ſit æqualis, vel ſimilis Factori, & quia omnium experientiam & cogitationem habere non poſſit ut Deus: ſed in quantum minor eſt, ab eo qui factus non eſt, & qui ſemper idem eſt, ille qui hodie factus eſt, & initium facturæ accepit; in tantum ſecundùm ſcientiam, & ad inveſtigandum cauſas omnium, minorem eſſe eo qui fecit. Non enim infectus es o homo! neque ſemper coëxiſtebas Deo, ſicut proprium ejus Verbum: ſed propter eminentem bonitatem ejus nunc initium facturæ accipiens, diſcis a Verbo diſpoſitiones Dei, qui te fecit. Ordinem ergo ſerva tuæ ſcientiæ, & ne ut bonorum ignarus, ſupertranſcendas ipſum Deum.* Certè ſi multa naturæ arcana ignoramus, ut cauſam inundationis Nili, acceſſus, & receſſus maris; non mirum ſi plura in Scripturis ſacris intelligentiam noſtram fugiant. *Si ergo* (inquit Sanctus Irenæus cap. 47. lib. 2.) *& in in rebus creaturæ quædam quidem adjacent Deo; quædam autem & in noſtram venerunt ſcientiam; quid mali eſt, ſi & eorum quæ in Scripturis requiruntur, quædam quidem abſolvamus ſecundùm gratiam Dei, quædam autem commendemus Deo, & non ſolùm in hoc ſæculo, ſed & in futuro: ut ſemper quidem Deus doceat, homo autem ſemper diſcat, quæ ſunt a Deo.*

ARTICULUS II.

Quo refellitur error Valentini, aſſerentis Chriſtum nihil ex B. Maria Virgine ſumpſiſſe, & corpus e cœlo detuliſſe.

REfellitur primò hic error ex his verbis Chriſti, Lucæ ultimo, *Spiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Caro namque & oſſa terrenum, & ex elementis compoſitum corpus arguunt, non cœleſte.

Refellitur ſecundò omnibus rationibus, quibus in Panoplia adversùs hæreſes primi ſæculi probavimus Filium Dei verum corpus noſtris ſimile, & conſubſtantiale aſſumpſiſſe.

Tertiò ex Sancto Irenæo, lib. 3. adversùs Hæreſes, cap. 32. *Si non accepit Chriſtus ab homine ſubſtantiam carnis,* inquit, *neque homo factus eſt, neque filius hominis: & ſi hoc non factus eſt quod nos eramus, non magnum faciebat quod paſſus eſt &*

ſu-

ſuſtinuit. Nos autem quoniam corpus ſumus de terra acceptum, & anima accipiens a Deo Spiritum, omnis quicunque confitebitur. Hoc itaque factum eſt Verbum Dei ſuum plaſma in ſemetipſum recapitulans, & propter hoc filium hominis ſe confitetur. Et Apoſtolus ad Galatas manifeſtè ait: Miſit Deus filium ſuum factum de muliere; & ad Romanos; De Filio autem ejus, qui factus eſt ex ſemine David, ſecundùm carnem: qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute. Cæterùm ſupervacua eſt in Mariam deſcenſio ejus. Quid enim in eam deſcendebat, ſi nihil incipiebat ſumere ab ea? Aut ſi nihil ſumpſiſſet ex Maria, nunquam eas, quæ a terra erant, percepiſſet eſcas, per quas id, quod a terra ſumptum eſt, nutritur corpus; nec 40. diebus, quemadmodum Moyſes & Elias, jejunans eſuriiſſet corpus ejus ſuam quærens eſcam: ſed nec Joannes Diſcipulus ejus de eo ſcribens, dixiſſet. Jeſus autem fatigatus in itinere ſedebat. Nec David proclamaſſet in eum: Et ſuper dolorem vulnerum meorum appoſuerunt: nec lacrimatus eſſet ſuper Lazarum, nec ſudaſſet globos ſanguinis .... Hæc enim omnia ſigna carnis, quæ a terra ſumpta eſt; quam in ſe recapitulatus eſt, ſuum plaſma ſalvans.

Quartò ex Tertulliano, lib. de Carne Chriſti, cap. 15. *Licuit & Valentino*, inquit, *ex privilegio hæretico, carnem Chriſti ſpiritualem comminiſci. Quidvis eam fingere potuit, quiſquis humanam credere noluit; quando ſi humana non fuit, nec ex homine; non video ex qua ſubſtantia ipſe ſe Chriſtus hominem & Filium hominis pronuntiavit.* Et laudatis pluribus utriuſque Teſtamenti locis, quibus naturæ humanæ veritas in Chriſto comprobatur, ſubjungit: *Hæc ſola ſufficere vice præſcriptionis debuerunt ad teſtimonium carnis humanæ: & ex homine ſumptæ, & non ſpiritalis, ſicut nec animalis, nec ſidereæ, nec imaginariæ; ſi ſine ſtudio & artificio contentionis hæreſes eſſe potuiſſent.*

Et cap. 20. *Per Virginem*, inquit, *dicitis natum, non ex Virgine; & in vulva, non ex vulva, quia & Angelus in ſomnis ad Joſeph: Nam quod in ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt; non dixit, Ex ea. Nempe tamen etſi, Ex ea dixiſſet, In ea, dixerat. In ea enim erat, quod ex ea erat. Sed bene quod idem dicit Matthæus originem Domini decurrens ab Abraham uſque ad Mariam: Jacob, inquit, generavit Joſeph virum Mariæ, ex qua naſcitur Chriſtus. Sed & Paulus Grammaticis iſtis ſilentium impoſuit: Miſit, inquit, Deus Filium ſuum factum ex muliere. Nunquid per mulierem, aut in muliere? Hoc quidem impreſſius quod factum potiùs dicit quàm natum: Simpliciùs enim enuntiaſſet natum. Factum autem dicendo, & Verbum caro factum eſt, conſignavit; & carnis veritatem ex Virgine factam aſſeveravit. Nobis quoque ad hanc ſpeciem Pſalmi patrocinabuntur. Accipe Chriſtum, audi Dominum Patri Deo colloquentem: Tu es qui avulſiſti me ex utero matris meæ, Spes mea ab uberibus Matris meæ, Super te ſum projectus ex vulva. Ab utero Matris meæ Deus meus es tu. Nunc ad ſenſus ipſos decurremus. Avulſiſti, inquit, me ex utero. Quid avellitur, niſi quod inhæret? Quod infixum, innexum eſt ei, a quo ut auferatur, avellitur? Si non adhæſit utero, quomodo avulſus eſt? Si adhæſit qui avulſus eſt, quomodo adhæſiſſet, niſi dum ex utero eſt, per nervum illum umbilicarem, quaſi folliculi traducem, adnexus origini vulvæ?*

Et cap. 21. *Accedam adhuc cominus ad congreſſum: Ecce,* inquit, (Iſaias) *Virgo concipiet in utero. Quidnam? Utique Dei Verbum, non viri ſemen: certè ut pareret Filium. Nam, Et pariet, inquit, filium. Ergo ut ipſius fuit concepiſſe, ita ipſius eſt quod peperit: licèt non ipſius fuerit quòd concepit. Contra, ſi Verbum ex ſe caro factum eſt; jam ipſum ſe concepit, & peperit, & vacat Prophetia. Non enim Virgo concepit, neque peperit, ſi non quicquid peperit ex Verbi concepto, caro ipſius eſt. Sola hæc autem Prophetæ vox evacuabitur? An & Angeli conceptum & partum Virginis annuntiantis? An & omnis jam Scriptura, quæcumque matrem pronuntiat Chriſti? Quomodo enim mater, niſi quia in utero ejus fuit? Sed nihil ex utero ejus accepit, quòd matrem eam faceret, in cujus utero fuit. Hoc nomen non debet caro extranea. Matris uterum non appellat niſi filia uteri caro. Filia uteri porro non eſt, ſi ſibi nata eſt. Tacebit igitur & Elizabeth Prophetam portans, jam Domini ſui conſcium infantem, & inſuper Spiritu Sancto adimpleta. Sine cauſa enim dicit: Et unde mihi ut mater Domini mei ad me veniat? Si Maria non Filium, ſed hoſpitem in utero geſtabat Jeſum, quomodo dicit; Benedictus fructus uteri tui? Quis hic fructus uteri, qui non ex utero germinavit? Qui non in utero radicem egit? Qui non ejus eſt cujus eſt uterus? Et qui utique fructus uteri? Chriſtus..... Ideo hunc fructum ex lumbis David, id eſt, ex poſteritate carnis ejus, jurat illi Deus conſeſſurum in Throno ipſius. Si ex lumbis David, quantò magis ex lumbis Mariæ, ob quam in lumbis David?*

Et cap. 22. *Matthæus fideliſſimus Evangelii Commentator, ut comes Domini, non aliam ob cauſam, quàm ut nos originis Chriſti carnalis compotes faceret, ita eſt exorſus; Liber genituræ Jeſu Chriſti Filii David, Filii Abraham. His originis fontibus genere manante, cùm gradatim ordo deducitur ad Chriſti Nativitatem, quid aliud quàm caro ipſa Abrahæ & David per ſingulos traducem ſui faciens, in Virginem uſque deſcribitur, inferens Chriſtum?.... Sed & Paulus, utpote ejuſdem Evangelii & Diſcipulus, & Magiſter, & teſtis, quà ejuſdem ipſius Chriſti Apoſtolus, confirmat Chriſtum ex ſemine David ſecundùm carnem, utique ipſius. Ergo ex ſemine David caro Chriſti. Sed ſecundùm Mariæ carnem ex ſemine David: ergo ex Maria carne eſt, dum ex ſemine eſt David.*

Et infrà: *Quam debemus, & poſſumus agnoſcere in Chriſto carnis qualitatem? Utique non aliam, quàm Abraham: ſiquidem ſemen Abraham Chriſtus: nec aliam, quàm Jeſſe, ſiquidem ex radice Jeſſe flos Chriſtus: nec aliam quàm David, ſiquidem fructus ex lumbis David Chriſtus: nec aliam quàm ex Maria, ſiquidem ex Mariæ utero Chriſtus. Nec aliam quàm Adam; ſiquidem ſecundus Adam Chriſtus. Conſequens ergo eſt ut aut illos ſpiritalem carnem habuiſſe contendant, quo eadem conditio ſubſtantiæ deducatur in Chriſto; aut concedant carnem Chriſti ſpiritalem non fuiſſe, quæ non de ſpiritali ſtirpe cenſetur.*

Eumdem refellit errorem Tertullianus ratione ducta ex forma Chriſti ineleganti, & ex ejus paſſionibus. *Quæ enumeravimus* (inquit cap. 9.) *adeo terrena teſtimonia carnis ſunt, ut & noſtra..... Denique verbis tantummodo & factis, doctrinâ & virtute ſolâ Chriſtum hominem obſtupeſcebant. Notaretur autem etiam carnis in illo novitas miraculo habita. Sed carnis terrenæ non mira conditio, ipſa erat quæ cætera ejus miranda faciebat, cùm dicerent: Unde huic doctrina, & ſigna iſta? Etiam deſpicientium formam ejus hæc erat vox: adeo nec humanæ honeſtatis corpus fuit, nedum cœleſtis claritatis. Tacentibus apud nos quoque Prophetis de ignobili aſpectu ejus, ipſæ paſſiones, ipſæque contumeliæ loquuntur: paſſiones quidem humanam carnem, contumeliæ verò inhoneſtam..... Quid dicis cœleſtem carnem, quam unde cœleſtem intelligas, non habes? Quid terrenam negas, quam unde terrenam cognoſcas, habes? Eſuriit ſub Diabolo, ſitiit ſub Samaritide; lacrimatus eſt ſuper Lazarum; trepidavit ad mortem; Caro enim*, inquit, *infirma; Sanguinem fudit poſtremò. Hæc ſunt, opinor, ſigna*

cœle-

cœleſtia. Sed quomodo, inquam, *contemni, & pati poſſet, ſi quid in illa carnis de cœleſti generoſitate radiaſſet? Ex hoc ergo convincimus nihil in illa de cœlis fuiſſe, propterea ut contemni & pati poſſet.*

Quintò refellitur hic error auctoritate Sancti Hilarii libro 10. de Trinitate pag. 70. *Quomodo*, inquit, *Filius Dei hominis Filius erit natus, vel manens in Dei forma, formam ſervi acceperit: Si non potuit Deo Verbo ex ſe & carnem intra Virginem aſſumere, & carni animam tribuere, homo Chriſtus Jeſus ad redemptionem animæ & corporis noſtri perfectus eſt natus: & corpus quidem ita aſſumpſit, ut id ex Virgine conceptum, formam eum eſſe ſervi efficeret? Virgo enim non niſi ex Sancto Spiritu genuit, quod genuit. Et quamvis tantùm ad nativitatem carnis ex ſe daret, quantùm ex ſe fœminæ editorum corporum ſuſceptis originibus impenderent: non tamen Jeſus Chriſtus per humanæ conceptionis coaluit naturam. Sed omnis cauſa naſcendi invecta per Spiritum, tenuit in hominis nativitate quod matris eſt: cùm tamen haberet in originis nativitate, quod Dei eſt.*

Objectio proponitur in gratiam Valentini, ex verbis Chriſti Joann. 3. *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis qui eſt in cœlo*, & Joann. 6. *Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi*. Et ex verbis Apoſtoli 1. ad Corinthios 15. *Primus homo de terra terrenus: Secundus homo de cœlo cœleſtis*. Quæ omnia indicant corpus Chriſti eſſe cæleſte, & e cœlis delatum. Nam panem vivum corpus ſuum dixit Salvator, ut conſtat ex ſerie capitis laudati Sancti Joannis: hic autem panis de cœlo deſcendit: corpus igitur Chriſti deſcendit e cœlis.

Reſpondeo, Chriſtum e cœlis deſcendiſſe ratione perſonæ & naturæ divinæ, non ratione corporis aſſumpti; quod cœleſte quidem dici poteſt, & Panis de cœlo, ratione virtutis qua formatum in utero Virginis fuit: (compactum ſiquidem eſt obumbrante, & agente Spiritu Sancto) non verò ratione ſubſtantiæ. Ita hæc Scripturæ ſacræ teſtimonia Sanctus Hilarius exponit libro 10. de Trinitate pag. 70. *Hinc igitur*, inquit, *maximum illud ac pulcherrimum ſuſcepti hominis Sacramentum Dominus ipſe oſtendit, dicens: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis qui eſt in cœlo. Quod deſcendit de cœlo, conceptæ de Spiritu originis cauſa eſt. Non enim ex ſe corpori Maria originem dedit; licèt ad incrementa, partumque corporis omne quod ſexus ſui naturale eſt, contulerit. Quod verò hominis Filius eſt: ſuſceptæ in Virgine carnis eſt partus. Quod autem in cœlis eſt, naturæ ſemper manentis poteſtas eſt: quæ initiata, conditaque per ſe carne, non ſe ex infirmitatis ſuæ virtute intra regionem definiti corporis coarctavit. Spiritûs virtute, ac Verbi Dei poteſtate, in forma ſervi manens, ab omni intrò extràque cœli, mundique circulos, cœli ac mundi Dominus non abfuit. Per hoc ergo & de cœlo deſcendit & Filius hominis eſt, & in cœlis eſt: quia Verbum caro factum non amiſerat manere quod verbum eſt; Nam dum Verbum eſt, & in cœlis eſt: dum caro eſt, & hominis Filius eſt: dum Verbum eſt caro factum, & de cœlo eſt, & Filius hominis eſt, & in cœlo eſt: quia & Verbi virtus non corporalibus modis manens, non deerat unde deſcenderat, & caro non aliunde originem ſumpſerat quàm ex Verbo.*

Et mox: *Abſolutè autem beatus Apoſtolus etiam hujus inenarrandæ corporeæ nativitatis Sacramentum locutus eſt dicens; Primus homo de terra limo; ſecundus homo de cœlo. Hominem enim dicens, Nativitatem ex Virginitate docuit: quæ officio uſa materno ſexûs ſui naturam in conceptu & partu hominis executa eſt. Et cùm ait: Secundum hominem de cœlo, originem ejus ex ſupervenientis in Virginem Sancti Spiritus aditu teſtatus eſt. Atque ita cùm & homo eſt, & de cœlis eſt, hominis hujus & partus ex Virgine eſt, & conceptus ex Spiritu eſt.*

Denique ibidem addit: *Ipſe autem Dominus hujus nativitatis ſuæ myſterium pandens, ſic locutus eſt: Ego ſum Panis vivus, qui de cœlo deſcendi. Si quis manducaverit de meo pane, vivet in æternum; ſe panem dicens. Ipſe enim ſui corporis origo eſt. At ne Verbi virtus atque natura defeciſſe a ſe exiſtimaretur in carne, ſuum rurſum panem eſſe dixit: ut per hoc quod deſcendens de cœlis panis eſt, non ex humana conceptione origo eſſe corporis exiſtimaretur, dum cœleſte eſſe corpus oſtenditur. At verò cùm ſuus panis eſt, aſſumpti per Verbum corporis eſt profeſſio, ſubjecit enim; Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & ſanguinem ejus biberitis, non habebitis vitam in vobis. Ut quia id quod Filius hominis eſt, & Panis de cœlis ipſe deſcendit; per panem ſuum de cœlo deſcendentem, & per Carnem, ac Sanguinem Filii hominis, & concepta ex Spiritu Sancto, & nata ex virgine carnis intelligatur aſſumptio.*

Objicitur ſecundò. Si Chriſtus terrenam carnem aſſumpſiſſet, deterioris fuiſſet conditionis, quàm Angeli, qui non terrenæ carnis extiterunt: atqui Chriſtus non fuit deterior Angelis: terrenum igitur corpus non aſſumpſit.

Deinde caro noſtræ carni ſimilis, parem nativitatis conditionem ſortita fuiſſet: non de Spiritu, nec de Deo (ut Joannis 1. dicitur) ſed ex viri voluntate. Atqui caro Chriſti non eandem cum noſtra nativitatis conditionem ſortita eſt: ergo non fuit ſimilis noſtræ, ſed origine & ſubſtantiâ cæleſtis.

Reſpondeo diſtinguo Minorem. Non fuit deterior Angelis, quà Deus, concedo, quà homo, nego. *Legunt*, inquit Tertullianus libro de Carne Chriſti cap. 15. *Minoratum eum modicò citra Angelos, & negant inferiorem ſubſtantiam Chriſti; nec hominem ſe, ſed vermem pronuntiantis, qui nec formam habuit, nec ſpeciem, ſed forma ejus ignobilis, deſpecta citra omnes homines. Homo in plaga, & ſciens ferre imbecillitatem. Agnoſcunt hominem Deo mixtum, & negant hominem. Mortuum credunt, & quod eſt mortuum, ex incorruptela natum eſſe contendunt; quaſi corruptela aliud ſit a morte.*

Reſpondeo ad ſecundum, diſtinguo Majorem: Caro noſtræ ſimilis ſimiliter nata fuiſſet, ſi caro eſſet hominis meri, concedo; ſi caro eſſet hominis Deo mixti, id eſt, perſonaliter unita Deo, nego. Chriſtus autem eſt, *Homo Deo mixtus*, ut cum Tertulliano loquamur. Unde etſi novo modo & planè mirabili natus ex Virgine eſt, Spiritu Sancto fœcundata, carnem tamen habuit ejuſdem cum noſtra conditionis, quantùm ad ſubſtantiam. *Ex Deo igitur natus eſt Chriſtus; quà Verbum Dei* (inquit Tertullianus cap. 19. libri citati) *quà caro autem, non ex ſanguine, nec ex carnis, & viri voluntate; quin ex Dei voluntate Verbum caro factum eſt. Ad carnem enim, non ad Verbum pertinet negatio formalis noſtræ nativitatis, quia caro ſic habebat naſci, non Verbum. Negans autem ex carnis quoque voluntate natum, cur non negavit etiam ex ſubſtantia carnis? Neque enim quia ex ſanguine negavit, ſubſtantiam carnis renuit, ſed materiam ſeminis...... Intelligimus ergo ex concubitu nativitatem Domini negatam, quod ſapit voluntas viri, & carnis, non ex vulvæ participatione. Et quid utique tam exaggeranter inculcavit, Non ex ſanguine, nec ex carnis voluntate aut viri natum; niſi quia ea erat caro, quam ex concubitu natam nemo dubitaret? Negans porro ex concubitu, non negavit ex carne, immo confirmavit,*

ex carne; quia non proinde negavit ex carne, ſicut ex concubitu negavit. Præterea Valentiniani textum Sancti Joannis interpolaverant, ita ſcriptum eſſe contendentes; *Non ex ſanguine, nec ex carnis voluntate, nec ex viri: ſed ex Deo natus eſt.* Cum ſcriptum ſit: *Sed ex Deo nati ſunt;* & verba illa ad Fideles, Juſtos & electos; non ad Chriſtum ipſum referantur.

DISSERTATIO XVI.

Adversùs Valentinianos, Gnoſticos, & Marcionitas.

De Traditionibus non ſcriptis, earumque neceſſitate, & auctoritate.

In qua & RIVETI *Tractatus* DE PATRUM AUCTORITATE, *&* DALLÆI *libri*, DE VERO PATRUM USU, *refelluntur.*

PRÆNOTANDUM eſt Traditionis nomen bifariam uſurpari poſſe. Primò ſecundùm generalem ſignificationem; quo ſenſu omnis doctrina quam aliquis communicat cum altero, traditio dicitur. Sic Apoſtolus 1. ad Corinthios 2. Traditionis nomen ſumpſit; *Ego enim*, inquit, *accepi a Domino, quod & tradidi vobis.* Et 2. ad Theſſalonicenſes 2. *Tenete*, inquit, *traditiones quas accepiſtis, ſive per Sermonem ſive per epiſtolam.* Secundò ſumitur traditionis nomen in ſtrictiori ſignificatione, pro doctrina ſcriptis non mandata; ſic Tertullianus libro de Corona Militis; *Si legem expoſtules Scripturarum*, inquit, *nullam invenies, traditio tibi prætenditur auctrix*, &c.

Prænotandum ſecundò, traditionum multiplex eſſe genus; quædam enim divinæ ſunt, aliæ Apoſtolicæ, aliæ Eccleſiaſticæ. Divinæ dicuntur, quæ cùm in ſacris Scripturis nullibi legantur, a Chriſto Domino acceptæ ſunt Apoſtolos ipſos docente. Hujus generis ſunt, quæ materias formaſque Sacramentorum Confirmationis, Ordinationis, &c. ſpectant. Apoſtolicæ vocantur, quæ non a Chriſto, ſed ab Apoſtolis ad nos manarunt, cùm tamen ſcriptis Apoſtolicis non ſint conſignatæ. Eccleſiaſticæ dicuntur antiqui Eccleſiæ mores, qui tacito Epiſcoporum & Plebis Chriſtianæ conſenſu vim legis obtinuerunt. Traditiones ratione materiæ dividuntur in eas quæ fidem, & eas quæ mores ſpectant. Perpetuam Deiparæ Mariæ virginitatem quæ aſſerit doctrina, vel quæ quaternarium Evangeliorum numerum, traditio de Fide eſt. Quæ ſtatos dies ſolennes eſſe præcepit, aut jejuniis ſacros, traditio eſt de moribus. Traditiones ratione durationis dividuntur in perpetuas, & temporaneas. Perpetuæ ſunt, quæ tamdiu ſtabunt, quamdiu ſtabit militans Eccleſia, ut doctrina de Baptiſmo Parvulorum; Temporaneæ, quæ ad certum tempus inſtitutæ fuerunt, ut legalium quarumdam cæremoniarum obſervantia, quæ ad perfectam uſque Evangelii promulgationem obtinuit, ut faciliùs Eccleſia ex Judæis Gentibuſque coaleſceret. Traditiones ratione locorum dividuntur in univerſales, quæ ubivis Gentium receptæ ſunt & Chriſtianos obligant univerſos, ut Paſchatis, Pentecoſtes, & Quadrageſimalis Jejunii celebritas & obſervatio: & particulares, quæ unam tantùm aut plures Eccleſias obligant; hujuſmodi erat Sabbatarium in Eccleſia Romana, primis ſæculis, Jejunium.

Prænotandum tertiò, hanc fuiſſe veterum Hæreticorum indolem ut ſolas ad Scripturas provocarent, Traditiones verò rejicerent, & aſpernarentur: cùm verò Scripturis premebantur, ſacros libros vel eorum partes pro cauſæ ſuæ commodo rejiciebant. Id de Valentinianis, Gnoſticis, Marcionitis, aliiſque id genus peſtibus Sanctus Irenæus teſtatur lib. 3. adversùs Hæreſes cap. 2. *Cùm enim ex Scripturis arguuntur*, inquit, *in accuſationem convertuntur ipſarum Scripturarum, quaſi non rectè habeant, neque ſint ex auctoritate, & quia variè ſint dicta, & quia non poſſit ex his inveniri veritas ab his qui neſciant traditionem. Non enim per literas traditam illam, ſed per vivam vocem: ob quam cauſam & Paulum dixiſſe. Sapientiam autem loquimur inter perfectos, ſapientiam autem non mundi hujus. Et hanc ſapientiam unuſquiſque eorum eſſe dicit, quam a ſemetipſo adinvenit; fictionem videlicet, ut dignè ſecundùm eos ſit veritas, aliquando quidem in Valentino, aliquando autem in Marcione, aliquando in Cerintho, deinde in Baſilide. Unuſquiſque enim ipſorum omni modo perverſus, ſemetipſum, regulam veritatis depravans, prædicare non confunditur. Cùm autem ad eam iterum traditionem, quæ eſt ab Apoſtolis, quæ per ſucceſſiones Presbyterorum in Eccleſiis cuſtoditur, provocamus eos, adverſantur Traditioni... Evenit itaque neque Scripturis jam, neque Traditioni conſentire eos. Adversùs tales certamen nobis eſt.*

Hunc a veteribus illis Hæreticis Ariani hauſerant errorem, quem prodit Maximinus unus ex iſtius ſectæ Coriphæis apud Sanctum Auguſtinum libro 1. contra Maximinum. *Si quid*, inquit, *de divinis Scripturis protuleris, quod commune eſt cum omnibus, neceſſe eſt ut audiamus. Hæ verò voces, quæ extra Scripturam ſunt, nullo caſu a nobis ſuſcipiuntur. Præterea cùm ipſe Dominus moneat nos & dicat: Sine cauſa colunt me, docentes mandata & præcepta hominum.*

Aërianos etiam traditiones exploſiſſe colligitur ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 75. Eunomianos eaſdem rejeciſſe, ex Sancto Baſilio lib. de Spiritu Sancto, cap. 27. & 20. habemus. Pelagiani eodem in luto hæſerunt. Ait enim Pelagius apud Sanctum Auguſtinum lib. de Natura & Gratia cap. 39. *Credamus igitur quod legimus, & quod non legimus, nefas credamus adſtruere.* Neſtoriani Beatam Virginem θεοτόκον dicere nolebant, quòd illa vox in Scripturis non extaret, ut ex Actis Epheſini Concilii perſpicuum eſt. Eutyches in Concilio Chalcedonenſi, Act. 1. ait: *In qua Scriptura jacent duæ naturæ?* Cujus interrogationem hac altera Mamas retundit: *Et quæ Scriptura dicit φύσεις?* Iconomachi in eundem errorem impegerunt, ut conſtat ex Synodo VII. Actione 1. in qua Baſilius Ancyranus Epiſcopus ab iis ad Catholicam Eccleſiam reverſus, inter alios, quos anathemate ferit errores, hunc etiam execratur his verbis: *Iis qui ſpernunt magiſteria Sanctorum Patrum, & traditionem Catholicæ Eccleſiæ, & prætendentes & aſſumentes voces Arii, Neſtorii, Eutychetis & Dioſcori, atque perhibentes quòd niſi de Veteri ac Novo Teſtamento fuerimus edocti, non ſequemur doctrinas ſanctorum Patrum, neque ſanctarum Synodorum, atque traditionem Catholicæ Eccleſiæ, anathema.* Veteribus illis Hæreticis Petrobuſiani, Waldenſes, Witcleſitæ illo in errore conſenſerunt. Hos magiſtros ſequuntur Sociniani, Lutherani, Calviniſtæ, quos ſequenti Propoſitione profligabimus.

PROPOSITIO.

Traditionum non ſcriptarum neceſſitatem & auctoritatem contrà Valentinianos, Marcionitas, ſimiliſque furfuris Hæreticos in Socinianis, Lutheranis, & Calviniſtis redivivos, ſacra Scri-

ptu-

pturæ, & Sanctorum Patrum doctrina commu-nis, conſtans, & perpetua, invictiſſimè demon-ſtrant.

§. I.

Traditionum neceſſitas & auctoritas ex Scriptura ſacra demonſtratur.

Probatur prima pars ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 11. dicente: *Laudo vos, fratres, quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Id eſt, laudo vos, gratulorque vobis, quòd non ſolùm tenetis memoria quæ vobis ſervanda tradidi & præcepi, id eſt, traditiones, inſtituta, præcepta; verùm ipſo opere ea præſtatis. Quædam igitur traditiones non ſcriptæ neceſſariò tenendæ ſunt. Si enim eas tenere liberum fuiſſet, non præceptorum nomine, ſed conſiliorum illas vocaſſet Apoſtolus.

Hunc locum Apoſtoli ita Veteres interpretantur. Sanctus Baſilius lib. de Spiritu Sancto, cap. 29. *Arbitror*, inquit, *Apoſtolicum eſſe, etiam non ſcriptis traditionibus inhærere. Laudo*, inquit, *vos quòd omnia mea meminiſtis, & quemadmodum tradidi vobis, traditiones tenetis.* Ita Sanctus Epiphanius Hæreſi 61. quæ eſt Apoſtolicorum: *Sed & traditione quoque opus eſt*, inquit, *neque enim ex Scripturis peti poſſunt omnia. Idcirco alia ſcripto; traditione alia ſanctiſſimi Apoſtoli reliquerunt. Quod ipſum ita Paulus affirmat: Quemadmodum tradidi vobis. Item alio loco: Ita doceo, & ita tradidi in Eccleſiis.* Ita Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homiliâ 26. in Epiſtolam 1. ad Corinthios, ubi ex verbis laudatis Apoſtoli ſic colligit: *Ergo & ſine ſcripto multa tunc illis tradebat, quod etiam multis aliis in locis indicat.*

Confirmatur ex illis ejuſdem Apoſtoli verbis capite laudato: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, &c.* Ubi ſignificat antea ſe tradidiſſe Corinthiis ſine ſcripto doctrinam quam à Domino acceperat de Euchariſtiæ Myſterio, ejuſque inſtitutione; & nunc illam ſe ſcripto tradere. Ex quibus colligitur, non omnia ad ſalutem & ad fidem Chriſtianam neceſſaria fuiſſe ab Apoſtolis ſcriptis mandata: ſed ea ſola quæ pro rerum opportunitate ſcribenda occurrebant. Denique poſtquàm de tremendi iſtius Myſterii inſtitutione, ac uſu dixit indignèque communicantium ſcelus expoſuit, addit in fine capitis: *Cætera cùm venero diſponam.* In Græco habetur, *διατάξομαι* id eſt, ordinabo, conſtituam, ac ſigillatim præſcribam. Cætera porro intelligit ad congruam dignamque myſteriorum divinorum celebrationem & ſumptionem ſpectantia. Quæ cùm in Sancti Pauli Epiſtolis ſcripta non habeamus, nec in ullo alio ſacrorum Codicum loco, evidens eſt illa nonniſi ex Traditione accepta eſſe. *Neque enim*, inquit Theodoretus, *de omnibus poterat: ſed cùm ſcripſiſſet de magis neceſſariis, reliqua præſentia reſervavit.* Ex iiſdem verbis colligit Sanctus Auguſtinus Epiſtolâ 118. ad Januarium, traditum ab Apoſtolo eſſe ritum & ordinem, quem in iſtius celebratione & ſumptione Myſterii univerſa Eccleſia obſervat. *Unde intelligi datur*, inquit, *quia multum erat ut in Epiſtola totum illum agendi ordinem inſinuaret, quem univerſa per orbem ſervat Eccleſia, ab ipſo ordinatum eſſe, quod nullâ morum diverſitate variatur.*

Probatur ſecundò ex eodem Apoſtolo 2. ad Theſſalonicenſes cap. 2. dicente: *Itaque, fratres, ſtate, & tenete traditiones quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam noſtram.* Ubi cùm doctrinam ſermone ſolo traditam opponat doctrinæ per Epiſtolam traditæ, evidenter ex eo loco colligitur, non omnia, quæ vel credere, vel agere jubemur ad ſalutem, quæve ab Apoſtolis inſtituta ſunt, eſſe ſacris Literis comprehenſa, ſed quædam traditione non ſcriptâ contineri. Ita ut à Chriſtianæ Religionis exordiis Eccleſia duplici velut jure fuerit gubernata, ſcripto, & non ſcripto, tanquam legibus, & conſuetudine: quod cuique bene inſtitutæ Reipublicæ commune eſt. Inane porro eſt quod ad iſtum locum reſpondent Heterodoxi, Apoſtolum ea quæ ſermone tradiderat, ſcriptis poſtea mandaſſe aliis in Epiſtolis; ac proinde nihil eſſe ſermone traditum, quod ſcriptum non extet: quaſi verò conſultò egerint Apoſtoli, ut ſi quod ſacrorum dogmatum vel Fidem, vel Mores ſpectantium una eorum Epiſtola non haberet, id aliis infererent; aut quod unus eorum prætermiſiſſet, ſuppleret alius, ne quid omnino non ſcriptum remaneret: cùm ſit evidens eos non ex compoſito dogmata Chriſtianæ Religionis in ſcriptum redegiſſe, quibus nimirum prædicandi Evangelii, non ſcribendi provincia à Chriſto demandata erat; ſed pro natis occaſionibus quædam mandaſſe literis ad abſentes datis, quæ profectò ſcripturi non erant, ſi vel præſentes fuiſſent iis ad quos ſcribebant, vel occaſio, quæ ipſos ad ſcribendum impulit, defuiſſet. Niſi enim Timotheus abſens à Paulo fuiſſet; non haberemus hujus ad illum duas Epiſtolas tam multiplici ac neceſſariâ doctrinâ, quæ alibi non legitur, refertas. Niſi Theſſalonicenſes falſa perſuaſione inſtantis diei Domini, id eſt, poſtremi ad judicium adventûs fuiſſent turbati: nihil de diſceſſione & homine peccati ante diem Domini venturis, ab Apoſtolo ſcriptis mandatum eſſet.

Præterea. De traditionibus non ſcriptis locum iſtum Apoſtoli Veteres interpretantur. Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homiliâ 4. in Epiſtolam ad Theſſalonicenſes ex illis verbis ita colligit: *Hinc eſt perſpicuum, quod non omnia tradiderunt per epiſtolam, ſed multa etiam ſine ſcriptis: & ea quoque ſunt fide digna. Quamobrem Eccleſiæ quoque traditionem cenſeamus eſſe fide dignam. Eſt traditio: Nihil quæras ampliùs.* Sancto Chryſoſtomo ſuffragantur Oecumenius & Theophilactus, qui penè ejus verba deſcribunt, nec non Sanctus Joannes Damaſcenus lib. 4. de Fide Orthodoxa, cap. 17.

Confirmatur ex eadem ad Theſſalonicenſes Epiſtolâ cap. 3. *Denuntiamus autem vobis, fratres*, inquit, *in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè; & non ſecundùm traditionem quam acceperunt à nobis.*

Probatur tertiò ex eodem Apoſtolo in utraque ad Timotheum Epiſtola; *O Timothee*, inquit cap. 6. Epiſtolæ 1. *depoſitum cuſtodi, devitans profanas vocum novitates.* Et 2. Epiſtolæ cap. 1. *Formam habe ſanorum verborum quæ à me audiſti in fide & in dilectione in Chriſto Jeſu. Bonum depoſitum cuſtodi per Spiritum Sanctum.* Et cap. 2. *Quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Capite denique 3. *Tu verò permane in iis quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris.* Quibus in locis traditionum neceſſitas ab Apoſtolo commendatur. Nomine enim depoſiti, metaphoricè ſignificat doctrinam ſucceſſori creditam, ac per manus traditam: quomodo pecuniæ apud amicum deponi ſolent, ejuſque fidei credi. Itaque traditiones etiam non ſcriptas, quæ in Eccleſiæ depoſito conſervantur, ad Chriſtianam doctrinam pertinere, hoc ex loco evidenter colligitur. Neque enim ſolas Scripturas apud Timotheum depoſuerat Apoſtolus, ſed doctrinam ſa-

nam viva voce ei tradiderat. Nam Scripturam habent & Hæretici, qui ſacrum illud depoſitum non habent. Præterea cùm 3. loco ait: *Quæ audiſti a me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus*, ſatis innuit ſanam doctrinam, verbo magis quàm ſcripto ab Apoſtolis tradi ſolitam. *Quæ audiſti a me*, inquit, non quæ ſcripto tradidi, aut literis conſignavi. Nomine porro depoſiti, in duobus prioribus Apoſtoli locis traditiones eſſe intelligendas, docet Vincentius Lirinenſis in Commonitorio 1. cap. 27. *Quid eſt*, inquit, *depoſitum? Id eſt, quod tibi creditum eſt, non quod a te inventum: quod accepiſti, non quod excogitaſti: rem non ingenii, ſed doctrinæ: non uſurpationis privatæ, ſed publicæ traditionis: rem ad te perductam, non a te prolatam: in qua non Auctor debes eſſe, ſed cuſtos; non inſtitutor, ſed ſectator; non ducens, ſed ſequens.*

§. II.

Neceſſitas, & auctoritas Traditionum probatur ex Patribus Apoſtolicorum temporum, Ignatio Martyre, Dionyſio, Papia, Polycarpo.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis primò ex Sancto Ignatio Martyre, qui [teſte Euſebio lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 36.] *Cùm per Aſiam ſub accuratiſſima ſatellitum cuſtodia ductaretur, ſingularum nihilominus civitatum quas ingrederetur, Eccleſias ſermonibus & cohortationibus ſuis confirmans, monebat inprimis ut ſibi a pravis Hæreticorum opinionibus caverent, quæ tunc primùm in lucem emergere cùm cepiſſent, copioſiùs pullulabant. Hortatuſque eſt ut Apoſtolorum traditionibus tenaciter inhærerent: quas quidem ad certiorem poſteritatis notitiam teſtimonio ſuo confirmatas, ſcripto mandare neceſſarium duxit.*

Probatur ſecundò ex Sancto Dionyſio lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap. 1. *Neceſſariò*, inquit, *primi illi noſtri Sacerdotalis muneris Duces* (Apoſtoli) *cùm ex ſumma ſuperſubſtantialique Deitate ipſi ſancti muneris plenitudinem percepiſſent, & idipſum deinceps proferre & propagare a divina bonitate miſſi eſſent, ipſique poſteros ad divina provehere affatim cuperent, viſibilibus ſignis cæleſtia Sacramenta texuerunt, atque in iis quæ nobis ſunt familiaria, ſumma illa & ſuperſubſtantialia, partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus ſuis, juxta quod ſacræ definiunt leges, nobis tradiderunt.* Traditiones itaque non ſcriptas, ſive doctrinam ab Apoſtolis ore tenus traditam, & ad poſteros propagatam primitiva cuſtodiebat & venerabatur Eccleſia, non ut rem mediam ac indifferentem, ſed pari jure neceſſariam ac inſtitutiones ipſas ſcripto ab iiſdem Apoſtolis conſignatas.

Probatur tertiò ex S. Papia S. Joannis auditore lib. 4. ſui Operis dicenti: *Nec pigebit ea quæ quondam a Senioribus didici ac memoriæ mandavi, cum interpretationibus noſtris adſcribere, ut veritas eorum noſtrâ quoque aſſertione firmetur. Non enim (ut plerique ſolent) eos umquam ſectatus ſum, qui verbis affluerent, ſed eos potius qui verum docerent; nec eos qui nova quædam & inuſitata præcepta, ſed illos qui Domini mandata in figuris tradita, & ab ipſa veritate profecta memorabant. Quòd ſi quis interdum mihi occurrebat qui cum Senioribus verſatus fuiſſet, ex eo curioſè ſciſcitabar, quænam eſſent Seniorum dicta: quid Andreas, quid Petrus, quid Philippus, quid Thomas, quid Jacobus, quid Joannes, quid Matthæus, quid cæteri Diſcipuli Domini dicere ſoliti eſſent: quidnam Ariſtion & Joannes Preſbyter Diſcipuli Domini prædicarent? Neque enim ex librorum lectione tantam me utilitatem capere poſſe exiſtimabam, quantam ex hominum adhuc ſuperſtitum viva voce.* Quædam igitur Domini mandata, & Apoſtolorum præcepta ſcriptis mandata non fuerunt, quæ tamen cùm prædicare populis ſoliti eſſent, neceſſaria exiſtimabant ad ſalutem.

Dices, Papiæ fidem hac in controverſia non eſſe adhibendam, qui traditionum nomine obtruſit *Novas quaſdam Servatoris Parabolas ac Prædicationes, aliaque fabulis propiora. Inter quæ & mille annorum ſpatium poſt corporum reſurrectionem fore dicit, quo regnum Chriſti corporaliter ſtet in orbe terrarum*, ut refert Euſebius libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 39. ubi & laudata Polycarpi verba deſcribit.

Contra. Papiæ errores traditionum fidem non evertunt, ſicut nec errores eorum qui Scripturis abutuntur ad perverſas opiniones ſtabiliendas, fidem evertunt Scripturarum divinarum; ſed oſtendunt ſolùm ipſum Apoſtolorum doctrinam malè intellexiſſe, ut ibidem teſtatur Euſebius: *Quæ quidem*, inquit, *ita opinatus eſſe videtur Papias ex malè intellectis Apoſtolorum narrationibus, cùm ea quæ arcano quodam ſenſu, & exempli cauſa ab illis dicebantur, non ſatis perſpexiſſet. Fuit enim mediocri admodum ingenio præditus, ut ex Scriptis illius conjicere licet.*

Probatur quartò ex Sancto Polycarpo, qui (ut refert Sanctus Irenæus in Epiſtola ad Florinum, apud Euſebium libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 20.] *De Miraculis Domini ac de doctrina, prout ab iis, qui Verbum vitæ ipſi conſpexerant, acceperant, eodem prorſus modo referebat, in omnibus cum Scriptura ſacra conſentiens*: De quibus Sanctus Irenæus ſubjungit. *Hæc ego, divinâ mihi largiente clementiâ, tunc ſtudioſiùs audiebam, non in charta, ſed in corde meo audita deſcribens: eademque per Dei gratiam aſſiduè repeto, ac revolvo.* Non omnis igitur doctrina Domini ſcriptis mandata eſt, ſed quædam ore tenus ab ipſis Apoſtolis tradita, & ab Apoſtolis ad eorum Succeſſores tranſmiſſa.

§. III.

Sanctus Irenæus Traditionum neceſſitatem & auctoritatem agnovit.

Probatur quintò ex Sancto Irenæo libro 3. adversùs Hæreſes, cap. 3. *Traditionem*, inquit, *Apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam, in omni Eccleſia adeſt perſpicere omnibus qui vera velint audire; & habemus annumerare eos qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſiis, & Succeſſores eorum uſque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt, quale ab his deliratur. Etenim ſi recondita myſteria ſciiſſent Apoſtoli, quæ ſeorſim & latenter ab reliquis perfectos docebant, his vel maximè traderent ea quibus etiam ipſas Eccleſias committebant.* Deinde ait; In Eccleſia Romana omnium Eccleſiarum maxima & antiquiſſima, *Eam, quæ eſt ab Apoſtolis, traditionem, & annuntiatam hominibus Fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum* ad ſua uſque tempora perveniſſe, cujus vi traditionis *confundantur omnes qui quoquo modo, vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, præter quàm oportet, colligunt.* Et poſt, ait, Clementem, qui tertiò ab Apoſtolis loco Romanum Epiſcopatum ſortitus eſt, *Vidiſſe ipſos Apoſtolos, & contuliſſe cum eis, cùm adhuc inſonantem prædicationem Apoſtolorum, & Traditionem ante oculos haberet.* Et infra, ait: Sub Clemente, cùm diſſenſio non modica inter Chriſtianos Corinthi exorta eſſet, ſcripſiſſe Romanam Eccleſiam potentiſſimas literas

Go-

Corinthiis, quibus eos ad pacem congregavit, & reparavit fidem eorum. *Annuntiavitque, quam in recenti ab Apoſtolis acceperant, Traditionem, docentem unum Deum omnipotentem, Factorem cæli & terræ.* Tum ſubdit Irenæus: *Hunc Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti ab Eccleſiis annuntiari, ex ipſa Scriptura, qui velint, diſcere poſſunt: & Apoſtolicam Eccleſiæ Traditionem intelligere, cùm ſit vetuſtior Epiſtola his qui nunc falsò docent, & alterum Deum, ſuper Factorem horum omnium quæ ſunt, commentiuntur.* Deinde recenſitâ duodecim Romanorum Pontificum ſucceſſione, a Sancto Petro ſcilicet ad Eleutherium, ait: *Hac ordinatione & ſucceſſione, ea quæ eſt ab Apoſtolis in Eccleſia Traditio, & veritatis præconizatio pervenit uſque ad nos. Et eſt pleniſſima hæc oſtenſio, unam & eamdem vivificatricem fidem eſſe, quæ in Eccleſia ab Apoſtolis uſque nunc ſit conſervata, & tradita in veritate.*

Poſt hæc, de Sancto Polycarpo, quem ab Apoſtolis edoctum præmittit & converſatum cum multis ex eis qui Dominum noſtrum viderunt, hæc habet; *Hic docuit ſemper quæ ab Apoſtolis didicerat, quæ & Eccleſia tradidit, & ſola ſunt vera. Et teſtimonium his perhibent quæ ſunt in Aſia Eccleſiæ omnes, & qui uſque adhuc ſucceſſerunt Polycarpo, qui vir multò majoris auctoritatis, & fidelior veritatis eſt teſtis, quàm Valentinus, & Marcion, & reliqui qui ſunt perverſæ ſententiæ. Is enim eſt qui ſub Aniceto cùm adveniſſet in Urbem: multos ex his, quos prædiximus, Hæreticos convertit in Eccleſiam Dei, unam & ſolam hanc veritatem annuntians ab Apoſtolis percepiſſe ſe, quam & Eccleſia tradidit. Eſt autem & Epiſtola Polycarpi ad Philippenſes ſcripta perfectiſſima, ex qua & characterem fidei ejus, & prædicationem veritatis, qui volunt & curam habent ſuæ ſalutis, poſſunt diſcere. Sed & quæ eſt Epheſi Eccleſia a Paulo quidem fundata, Joanne autem permanente apud eos uſque ad Trajani tempora, teſtis eſt verus Apoſtolorum Traditionis.* Totum illud Sancti Irenæi caput luce meridiana clariùs oſtendit, duplicem eſſe fidei regulam, Scripturam nimirum, & Traditionem, quæ ab Apoſtolis ad eorum Succeſſores tranſmiſſa eſt, & in Eccleſia perpetuò conſervata; utramque ad confutationem hæreſeon eſſe neceſſariam, & ab iis quibus ſua ſalus cordi eſt, amplectendam.

Porro non de Traditione eorum tantum, quæ ſcripta ſunt, dogmatum, Sanctum Irenæum loqui, ex eo conſtat, quòd veritatem ab Eccleſia quærendam aſſerat, in quam velut depoſitum omnia ad ſalutem neceſſaria dogmata ſancti Apoſtoli contulerunt; adeundas eſſe antiquiſſimas Eccleſias, & Apoſtolicas in dubiis & diſceptationibus quæ circa fidem oriuntur, & ab eis exquirendum quid his de rebus credendum ſit, de quibus movetur controverſia: neceſſariò Traditionibus eſſe inhærendum, quamvis Apoſtoli Scripturas nullas reliquiſſent: multas Gentes barbaras, veteris Traditionis retinentiſſimas, abſque Scripturis conſequi ſalutem, credentes in unum Deum, & Filium ejus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Itaque Sanctus Irenæus Traditiones a Scripturis apertè diſtinguit, & latiùs patere vult traditis in Scriptura dogmatibus. En Irenæi verba: *Tantæ igitur oſtenſiones cùm ſint hæc, non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile eſt ab Eccleſia ſumere; cùm Apoſtoli quaſi in depoſitorium dives pleniſſimè in eam contulerint omnia quæ ſint veritatis: ut omnis, quicumque velit, ſumat ex ea potum vitæ. Hæc eſt enim vitæ introitus: omnes autem reliqui fures ſunt & latrones, propter quod oportet devitare quidem illos: quæ autem ſunt Eccleſiæ cum ſumma diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem. Quid enim? Et ſi quibus de aliqua modica quæſtione diſceptatio eſſet, nonne oporteret in antiquiſſimas recurrere Eccleſias, in quibus Apoſtoli converſati ſunt, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere quod certum & re liquidum eſt? Quid autem ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ſequi ordinem Traditionis, quam tradiderunt iis quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ Gentes barbarorum, quorum qui in Chriſtum credunt, ſine charta & atramento ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem Traditionem diligenter cuſtodientes, in unum Deum credentes Fabricatorem cæli & terræ, & omnium quæ in eis ſunt, per Chriſtum Jeſum Dei Filium.... Hanc fidem qui ſine literis crediderunt, quantum ad ſermonem noſtrum, barbari ſunt: quantùm ad ſententiam, & conſuetudinem, & converſationem, propter fidem, per quam ſapientiſſimi ſunt, & placent Deo, converſantes in omni juſtitia & caſtitate, & ſapientia. Quibus ſi aliquis annuntiaverit ea quæ ab Hæreticis adinventa ſunt, proprio ſermone eorum colloquens, ſtatim concludentes aures, longiùs fugient, ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium. Sic per illam veterem Apoſtolorum Traditionem ne in conceptionem quidem mentis admittunt, quodcumque eorum portentiloquium eſt.*

Et libro 4. cap. 43. *Quapropter eis qui in Eccleſia ſunt Presbyteris obaudire oportet, his qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis, qui cum Epiſcopatus ſucceſſione, chariſma veritatis certum, ſecundùm placitum Patris acceperunt.*

§. IV.

Clemens Alexandrinus, Origenes, & Serapion, pro Traditionibus ſuffragium tulerunt.

Probatur ſextò ex Clemente Alexandrino, qui in octo Hypotypoſeon libris, qui perierunt, Pantænum magiſtrum ſuum nominatim appellavit, *Quæcumque ille a majoribus accepiſſet, & Traditiones quas poſteris reliquiſſet, exponens*, teſte Euſebio libro 6. cap. 13.

In libris verò Stromatum, quos habemus, locupletiſſimum Traditionibus teſtimonium præbet. Libro namque primo duplicem animarum agriculturam diſtinguit: *Unam quidem quæ non ſit ſcriptis; alteram verò quæ ſit ſcriptis.* Addit, *Arcana, ſicut Deus, verbo credi, non ſcripto. Sed enim*, inquit, *traduntur myſticè myſteria, ut ſit etiam in ore loquentis id quod loquitur, potiùs autem non in voce, ſed in intelligentia.* Et libro 6. *Cognitio autem ipſa eſt*, inquit, *quæ per ſucceſſionem ad paucos, ex Apoſtolis, abſque ſcriptis tradita pervenit. Hinc ergo cognitionem ſeu ſapientiam exercere oportet ad contemplationis habitum æternum, & in quem non cadit alteratio.* Et libro 7. *Domino fidelis eſſe perdidit, qui adversùs Eccleſiaſticam recalcitravit Traditionem, & in humanarum hæreſeon deſilivit opiniones.* Et rurſus: *Sunt enim ſocordes, qui, cùm liceat ex ipſis Scripturis divinis, Scripturis convenientes colligere demonſtrationes, id omnino non faciunt, ſed quod eorum voluptatibus ſuffragatur, eligunt. Gloria autem tenentur deſiderio, qui ea quæ ex ſua natura conveniunt ſermonibus divinitus inſpiratis, tradita a beatis Apoſtolis & Magiſtris, ſua ſponte, fallaci ſimulatione corrumpunt per alias Traditiones, humanis doctrinis reſiſtentes divinæ Traditioni, ut hæreſim conſtituant. Nam inter eos viros qui tanti erant in Eccleſiaſtica cognitione, quid reſtabat dicendum a Marcione verbi gratia, aut Prodico, aut ſimilibus, qui non ſunt ingreſſi rectâ viâ? Neque enim eos, qui præceſſerunt, ſuperare potuerunt ſapientiâ: ut aliquid adinvenirent iis,*

quæ

quæ ab illis verè dicta ſunt: ſed benè cum eis actum eſſet, ſi ſcire potuiſſent ea quæ priùs ſunt tradita. Is ergo ſolus qui eſt cognitione præditus, cùm in ipſis conſenuerit Scripturis, Apoſtolicam & Eccleſiaſticam ſervans dogmatum rectitudinem, rectiſſimè vivit convenienter Evangelio, & demonſtrationes ita ut quærit, invenit: ut qui emittatur a Domino, a lege & a Prophetis. Nam vita ejus qui eſt præditus cognitione, nihil eſt aliud quàm facta & verba quæ ſequuntur Traditionem Domini. Et infrà: *Qui impios ergo attingunt ſermones, neque verbis divinis rectè, ſed perversè utuntur, neque ipſi in regnum cœlorum ingrediuntur, neque eos quos deceperunt, ſinunt aſſequi veritatem. Sed nec ipſi introitus clavem habentes, ſed falſam quamdam & adverſam clavem, per quam, non relaxato velo, ut nos ingredimur per Domini Traditionem, ſed exciſo oſtio, & muro Eccleſiæ clam perfoſſo, veritatem tranſgredientes, efficiuntur Principes ac Duces myſteriorum animæ impiorum. Quod enim Catholicâ Eccleſiâ poſteriora ſua fecerint Conciliabula, non eſt opus multis probare.*

Ex quibus omnibus perſpicuum eſt, Clementem Alexandrinum duplicem agnoviſſe, tum Fidei, tum Morum regulam, ſcilicet Scripturam ſacram, & Traditionem, quæ Sermonibus divinitus inſpiratis conveniens eſt, & quam ſancti Apoſtoli & Magiſtri Chriſtianorum, ad poſteros tranſmiſerunt: veritatem in Eccleſia velut pretioſum depoſitum conſervari: eos qui Eccleſiam audiunt, eique obſequuntur, illam aſſequi: Hæreticos verò ab ea deficere, quia veram clavem non habent, qua reſerari poſſit illius aditus. Cum ergo Scripturas habeant & Hæretici, nec a veritate deficiant, niſi quatenus illas rejiciunt, vel depravant, aut denique ipſas pravis expoſitionibus ad ſuorum confirmationem detorquent errorum: ſequitur ex Clementis Alexandrini ſententia, neceſſarias eſſe Traditiones non ſcriptas, quibus & vera Scriptura ab apocryphis, & integra ac pura ab interpolatis diſcernatur; & verus Scripturæ ſenſus intelligatur.

Probatur ſeptimò ex Origene in Præfatione libri primi Periarchon, aſſerente Traditionem Apoſtolicam eſſe certiſſimam regulam veritatis. *Quoniam*, inquit, *multi ex his qui in Chriſto ſe credere profitentur, non ſolùm in parvis & minimis diſcordant, verùmetiam in magnis & maximis, id eſt, de Deo, vel Domino noſtro Jeſu Chriſto, vel de Spiritu Sancto; non ſolùm autem de his, ſed & de aliis creaturis, id eſt, vel de dominationibus, vel de Virtutibus ſanctis: propter hoc neceſſarium videtur priùs de his ſingulis certam lineam, manifeſtamque regulam ponere, tum deinde etiam de cæteris quærere. Sicut enim multis apud Græcos & barbaros pollicentibus veritatem, deſuevimus apud omnes eam quærere, qui eam falſis opinionibus aſſerebant, poſtquam credimus Filium Dei eſſe Chriſtum, & ab ipſo nobis hanc diſcendam eſſe perſuaſimus; ita cùm multi ſint qui ſe putent ſentire quæ Chriſti ſunt, & nonnulli eorum diverſa a prioribus ſentiant, ſervetur verò Eccleſiaſtica Prædicatio per ſucceſſionis ordinem ab Apoſtolis tradita, & uſque ad præſens in Eccleſiis permanens: illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat Traditione.*

Et Tractatu 20. in Matthæum, hæc Servatoris Chriſti verba: *Si autem dixerint vobis: Ecce in ſolitudine, nolite exire; Ecce in domibus, nolite credere*, Hæreticis accommodat, de quibus ſic loquitur: *Quidam enim ſecreta proferentes dicunt: Ecce in ſolitudine. Quando enim ſecretas & non vulgatas Scripturas proferunt ad confirmationem mendacii ſui, videntur dicere: Ecce in ſolitudine verbum eſt veritatis. Secreta enim Scriptura rectè ſolitudines appellantur, in quibus aut pauci ſunt credentes, aut nullus. Quoties autem Canonicas proferunt Scripturas, in quibus omnis Chriſtianus conſentit & credit, videntur dicere: Ecce in domibus verbum eſt veritatis. Sed nos illis credere non debemus, nec exire a prima & Eccleſiaſtica Traditione, nec aliter credere, niſi quemadmodum per ſucceſſionem Eccleſiæ Dei tradiderunt nobis.* Ex quibus ſic colligo: Neceſſe eſt ad confutationem hæreſeon Scripturas apocryphas, quas Hæretici obtrudunt a veris & genuinis diſcerni, & Canonicarum verum legitimumque ſenſum a falſo, quem idem Hæretici ipſis affingunt. Id autem fieri non poteſt, niſi ad Traditionem velut ad regulam confugiamus, ſecundùm Origenem: Traditiones igitur non ſcriptas Eccleſiæ utiles atque neceſſarias eſſe fatendum eſt.

Confirmatur ex eodem Origene libro 5. in Epiſtolam ad Romanos: *Eccleſia*, inquit, *ab Apoſtolis Traditionem ſuſcepit, etiam parvulis Baptiſmum dare.*

Confirmatur ſecundò ex eodem Origene, qui in libro 1. Expoſitionum in Evangelium Sancti Matthæi, Eccleſiaſtico inſiſtens Canoni, quatuor duntaxat Evangelia eſſe teſtatur his verbis: *Sicut ex Traditione*, inquit, *accepi de quatuor Evangeliis, quæ ſola in univerſa Dei Eccleſia quæ ſub cœlo eſt, citra controverſiam admittuntur*, &c. Quæ refert Euſebius lib. 6. cap. 25.

Probatur octavò ex Serapione in libro de Evangelio Petri, apud Euſebium lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 12. ubi Evangelium illud a Marciano quodam hæretico obtruſum ideo rejicit, quòd Traditio illud Sancto Petro falsò inſcriptum eſſe doceat. *Nos enim*, inquit, *& Petrum, & reliquos Apoſtolos, perinde ac Chriſtum ipſum ſuſcipimus. Sed quæ nomen illorum falsò inſcriptum præferunt, ea nos utpote gnari ac periti repudiamus; quippe qui compertum habeamus ea nos a Majoribus minimè accepiſſe.*

§. V.

Tertullianus & S. Cyprianus Traditionum neceſſitatem & auctoritatem propugnarunt.

Probatur nonò ex Tertulliano lib. de Corona, cap. 3. & 4. ubi Chriſtianorum conſuetudinem de corona capiti non imponenda, ad Traditionem refert, & ea occaſione Traditiones non ſcriptas vindicat, earumque neceſſariam demonſtrat obſervantiam. „ Hanc adeo inveteratam obſervationem, *inquit*, ſi nulla Scriptura determinavit, certè conſuetudo corroboravit, quæ ſine „ dubio de Traditione manavit. Quomodo enim „ uſurpari quid poteſt, ſi traditum priùs non „ eſt? Etiam in Traditionis obtentu exigenda eſt, „ inquis, auctoritas ſcripta. Ergo quæramus, an „ & Traditio niſi ſcripta non debeat recipi? Planè negabimus recipiendam, ſi nulla exempla „ præjudicent aliarum obſervationum, quas ſine „ ullius Scripturæ inſtrumento; ſolius Traditionis titulo, & exinde conſuetudinis patrocinio „ vindicamus. Denique ut a baptiſmate ingrediar, Aquam adituri, ibidem, ſed & aliquantò priùs, in Eccleſia, ſub Antiſtitis manu conteſtamur nos renuntiare diabolo, & pompæ, „ & angelis ejus: dehinc ter mergitamur, amplius aliquid reſpondentes, quàm Dominus in „ Evangelio determinavit: inde ſuſcepti lactis & „ mellis concordiam prægustamus, exque ea die „ lavacro quotidiano per totam hebdomadem abſtinemus. Euchariſtiæ Sacramentum & in tempore victûs, & omnibus mandatum a Domino, „ etiam

,, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum ma-
,, nu quàm Præſidentium ſumimus. Oblationes
,, pro defunctis, pro natalitiis, annuâ die faci-
,, mus. Die Dominico jejunium nefas ducimus,
,, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate
,, a die Paſchæ in Pentecoſtem uſque gaudemus.
,, Calicis, aut panis etiam noſtri aliquid decuti
,, in terram anxie patimur. Ad omnem progreſ-
,, ſum atque promotum, ad omnem aditum & exi-
,, tum, ad veſtitum, ad calceatum, ad lavacra,
,, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia,
,, quacumque nos converſatio exercet, frontem
,, Crucis ſignaculo terimus. Harum, & aliarum
,, hujuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules
,, Scripturarum, nullam invenies. Traditio tibi
,, prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix,
,, & fides obſervatrix. Rationem traditioni, &
,, conſuetudini, & fidei patrocinaturam aut ipſe
,, perſpicies, aut ab aliquo qui perſpexerit, diſ-
,, ces: interim nonnullam eſſe credes, cui de-
,, beatur obſequium .... His igitur exemplis
,, renuntiatum erit, poſſe etiam non ſcri-
,, ptam Traditionem in obſervatione defendi, con-
,, firmatam conſuetudine, idonea teſte probatæ
,, tunc Traditionis, ex perſeverantia obſervatio-
,, nis. Conſuetudo autem, etiam in civilibus
,, rebus, pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex:
,, nec differt Scripturâ, an ratione conſiſtat,
,, quando & legem ratio commendet.

Idem probatur ex lib. de Carne Chriſti, *cap.* 2. ubi Marcionem Scripturas ſacras mutilantem, vi Traditionis exagitat, ipſumque nomine Chriſtiano probat indignum, niſi ſentiat cum Apoſtolis, & niſi credat quod traditum eſt. Traditum autem non erat in Scripturis ſacris loca quæ Marcion ex Evangelio, & ex Epiſtolis Apoſtolicis reſecabat, eſſe ab Evangeliſta, vel Apoſtolo conſcripta. Id ſolius Traditionis non ſcriptæ conſtare poterat teſtimonio. Ex mente itaque Tertulliani, & ex Eccleſiæ ſententia Tertulliani ætate, non ſcriptas Traditiones admittere, venerari, credere neceſſe eſt. ,, His opinor conſiliis,
,, *inquit*, tot originalia Inſtrumenta Chriſti de-
,, lere Marcion auſus es, ne caro ejus probare-
,, tur. Ex qua, oro te, auctoritate? Si Prophe-
,, ta es, prænuntia aliquid: ſi Apoſtolus, præ-
,, dica publicè: ſi Apoſtolicus, cum Apoſtolis
,, ſenti: ſi tantùm Chriſtianus es, crede quod
,, traditum eſt: ſi nihil iſtorum es, meritò dixe-
,, rim, Morere: nam & mortuus es, qui non es
,, Chriſtianus: qui cùm fuiſſes, excidiſti, reſcin-
,, dendo quod retro crediditi. Non tamen quia
,, credere deſiiſti, rectè reſcidiſti: atque in re-
,, ſcindendo quod crediditi, probas, antequam
,, reſcinderes, aliter fuiſſe quod crediditi. Ali-
,, ter illud, ita erat traditum: porro quod tra-
,, ditum erat, id erat verum, ut ab eis traditum,
,, quorum fuit tradere. Ergo quod erat traditum,
,, reſcindens, quod erat verum reſcidiſti. Nullo
,, jure feciſti.

Idem probatur ex libro de Præſcriptionibus Hæreticorum, ubi disertè oſtendit Scripturas ſolas ad revincendos Hæreticos non ſufficere, adeoque non ſcriptis Traditionibus opus eſſe; quia [*ut ait cap.* 17.] ,, Hæreſis non recipit quaſdam Scriptu-
,, ras; & ſi quas recipit, non recipit integras,
,, adjectionibus & detractionibus ad diſpoſitionem
,, inſtituti ſui intervertit: & ſi aliquatenus inte-
,, gras præſtat, nihilominus diverſas expoſitio-
,, nes commentata convertit. *Tum ſubjungit:* Quid
,, promovebis, exercitatiſſime Scripturarum, cum
,, ſi quid defenderis, negetur: ex diverſo, ſi quid
,, negaveris, defendatur? Et tu quidem nihil per-
,, des niſi vocem in contentione: nihil conſeque-
,, ris niſi bilem de blaſphematione. Ille verò (*in-*
,, *quit cap.* 18.) ſi quis eſt cujus cauſſa in con-
,, greſſum deſcendis Scripturarum, ut eum dubi-
,, tantem confirmes, ad veritatem, an magis ad
,, hæreſes deverget? Hoc ipſo motus, quòd te
,, videat nihil promoviſſe, æquo gradu negandi
,, & defendendi adverſa parte, ſtatu certè pari,
,, altercatione incertior diſcedet neſciens quam
,, hæreſim judicet. *Ex quibus cap.* 19. *ſic colligit.*
,, Ergo non ad Scripturas provocandum eſt: nec
,, in his conſtituendum certamen, in quibus aut
,, nulla, aut incerta victoria eſt, aut par incer-
,, tę. Nam etſi non ita evaderet collatio Scriptu-
,, rarum, ut utramque partem parem ſiſteret,
,, ordo rerum deſiderabat illud priùs proponi,
,, quod nunc ſolùm diſputandum eſt: Quibus com-
,, petat fides ipſa? Cujus ſint Scripturæ? A quo,
,, & per quos, & quando, & quibus ſit tradita
,, diſciplina qua fiunt Chriſtiani? Ubi enim ap-
,, paruerit eſſe veritatem & diſciplinæ, & fidei
,, Chriſtianę, illic erit veritas Scripturarum, & Ex-
,, poſitionum, & omnium Traditionum Chriſtia-
,, narum.

Et cap. 21. recipiendos non eſſe alios Prædicatores oſtendit, præter eos quos Chriſtus inſtituit, nec aliam doctrinam ab ea quam Apoſtoli verbo, vel Scripto tradiderunt: ut autem innoteſcat quid prædicaverint Apoſtoli, ad Eccleſias Apoſtolicas, id eſt, ab Apoſtolis fundatas, confugiendum eſſe, in quibus Apoſtolicæ Traditiones conſervantur. ,, Quid autem prædicaverint,
,, *inquit*, id eſt, quid illis Chriſtus revelaverit,
,, & hîc præſcribam non aliter probari debere,
,, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli
,, condiderunt, ipſi eis prædicando, tam viva
,, (quod aiunt) voce, quàm per Epiſtolas poſtea.
,, Si hæc ita ſunt, conſtat proinde omnem doctri-
,, nam, quæ cum illis Eccleſiis Apoſtolicis matri-
,, cibus & originalibus fidei conſpiret, veritati
,, deputandam; ſine dubio tenentem quod Eccleſię
,, ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo
,, accepit: omnem verò doctrinam de mendacio
,, præjudicandam, quæ ſapiat contra veritatem
,, Eccleſiarum, & Apoſtolorum, & Chriſti, & Dei.
,, Supereſt ergo uti demonſtremus, an hęc noſtra
,, doctrina cujus regulam ſupra edidimus, de Apo-
,, ſtolorum Traditione cenſeatur, & ex hoc ipſo,
,, an cæteræ de mendacio veniant. Communica-
,, mus cum Eccleſiis Apoſtolicis, quod nulli do-
,, ctrina diverſa. Hoc eſt teſtimonium veritatis.

Oſtendit deinde Tertullianus veritatem Catholicam ex multarum Eccleſiarum Traditione innoteſcere. Age nunc [*inquit cap.* 28.] omnes er-
,, raverint, deceptus ſit & Apoſtolus de teſtimo-
,, nio reddendo; Nullam reſpexerit Spiritus San-
,, ctus, uti eam in veritatem deduceret, ad hoc
,, miſſus a Chriſto, ad hoc poſtulatus a Patre,
,, ut eſſet doctor veritatis: neglexerit officium
,, Dei villicus, Chriſti vicarius, ſinens Eccleſias
,, aliter interim intelligere, aliter credere, quod
,, ipſe per Apoſtolos prædicabat: ecquid veriſimi-
,, le eſt, ut tot ac tantæ in unam fidem errave-
,, rint? Nullus inter multos eventus unus eſt.
,, Exitus variaſſe debuerat error doctrinæ Eccle-
,, ſiarum. Cæterùm, quod apud multos unum in-
,, venitur, non eſt erratum, ſed traditum. Au-
,, deat ergo aliquis dicere, Illos erraſſe qui tra-
,, diderunt.

Addit cap. 13. ,, Id eſſe Dominicum & verum,
,, quod ſit priùs traditum: id autem extraneum
,, & falſum, quod ſit poſteriùs immiſſum.

Denique cap. 37. *ita concludit:* ,, Si hæc ita ſe
,, habent ut veritas nobis adjudicetur, quicum-
,, que in ea regula incedimus, quam Eccleſia ab
,, Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo
,, tradidit, conſtat ratio propoſiti noſtri, defi-

,, nien-

„ nientis non eſſe admittendos Hæreticos ad ineundam de Scripturis provocationem, quos ſine Scripturis probamus ad Scripturas non pertinere. Si enim Hæretici ſunt, Chriſtiani eſſe non poſſunt, non a Chriſto habendo, quòd de ſua electione ſectati, Hæreticorum nomina admittunt. Ita non Chriſtiani, nullum jus capiunt Chriſtianarum literarum. Ad quos meritò dicendum eſt: Qui eſtis? Quando & unde veniſtis? Quid in meo agitis, non mei? Quo denique, Marcion, iure ſylvam meam cædis? Qua licentiâ, Valentine, fontes meos tranſvertis? Qua poteſtate, Apelles, limites meos commoves? Mea eſt poſſeſſio, olim poſſideo, prior poſſideo, habeo origines firmas ab ipſis auctoribus quorum fuit res. Ego ſum hæres Apoſtolorum. Sicut caverunt teſtamento ſuo, ſicut fidei commiſerunt, ſicut adjuraverunt, ita teneo. Vos certè exhæredaverunt ſemper & abdicaverunt ut extraneos, ut inimicos. Unde autem extranei & inimici Apoſtolis Hæretici, niſi ex diverſitate doctrinæ, quam unuſquiſque de ſuo arbitrio adversùs Apoſtolos, aut protulit, aut recepit? Chriſtianæ itaque doctrinæ veritas ſolis Scripturis ſufficienter non probatur, ſed Traditionis non ſcriptæ accedat præſidium neceſſe eſt, qua probetur Scripturas illas eſſe verum Dei verbum, hancque Doctrinam quæ ex illis colligitur, eſſe Apoſtolicam; quia Eccleſia ſic exponendas, quemadmodum ipſa exponit, Scripturas ab Apoſtolis didicit.

Probatur decimò ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 63. ubi aquam meram in Calicis Dominici Sacramento non eſſe offerendam, ſed vinum aquâ mixtum, ex Traditione probat: *Admonitos autem nos ſcias*, inquit, *ut in Calice offerendo Dominica Traditio ſervetur, neque aliud fiat a nobis, quàm quod pro nobis Dominus prior fecerit: ut Calix qui in commemorationem ejus offertur, mixtus vino offeratur.*

§. VI.

Ex Euſebio Cæſareenſi, & Sancto Athanaſio, Traditionum auctoritas aſſeritur.

Probatur undecimò ex Euſebio Cæſareenſi lib. 1. Demonſtrationis Evangelicæ, cap. 8. Ubi præmiſit Moyſem Vetus Teſtamentum in tabulis inanimatis, Chriſtum verò in mentibus vitâ præditis perfecta Novi Teſtamenti documenta deſcripſiſſe, hæc ſubjungit: *Ejus verò Diſcipuli*, Chriſti ſcilicet, *ad Magiſtri ſui nutum, auribus multorum doctrinam ſuam accommodantes, quæcumque quidem veluti ultra habitum progreſſis, a perfecto ipſorum Magiſtro præcepta fuerant, ea iis qui capere poterant, tradiderant: quæcumque verò iis convenire arbitrabantur, qui animas adhuc affectibus obnoxias gererent, curationiſque indigerent: ea ipſi ad imbecillitatem multorum ſe demittentes, partim literis, partim ſine literis, quaſi jure quodam non ſcripto ſervanda commendarunt.*

Et libro 1. contra Marcellum, cap. 1. *Hæc ſunt illa*, inquit, *quæ breviter Galatis propoſuimus conſideranda, ex illa ipſa ad Galatas Epiſtola Pauli, in qua Fidei ſalutaris illa myſtica continetur regeneratio, In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Quæ præterquam quòd ſint Literis divinis conſignata, ſunt etiam adhuc majorem in modum confirmata per Traditionem Catholica Eccleſia Dei a finibus ad fines terræ, quæ ex non ſcripta Traditione ſacrarum Scripturarum teſtimonia confirmat & obſignat.* Deeſt negatio in Latina Verſione, errore potiùs Typographi (ut opinor) quàm Interpretis, & habetur, *ex ſcripta Traditione*, ſed ita reſtituendum eſſe hunc locum Græco ex textu liquet, in quo ſic legitur, ἐξ ἀγράφου παραδόσεως.

Probatur duodecimò ex Sancto Athanaſio in Epiſtola ad Afros, ubi Nicænos Patres, non tam Scripturarum teſtimoniis, quàm Traditione Apoſtolicâ fretos, ſacram vocem ὁμοούσιον qua Ariana hæreſis proſternitur ac jugulatur, Symbolo teſtatur appoſuiſſe. *Epiſcopi*, inquit, *non ſibimetipſis adinvenientes verba, ſed habentes ea a Patribus, teſtimonia conſcripſerant.*

Et libro de Synodi Nicænæ Decretis, in Arianos vocem illam impugnantes exagitat: *Cur igitur ipſi vocabula in Scripturis non uſurpata, ad impietatem excogitantes, illos accuſant, qui verba non ſcripta ad pietatem producunt?* Et poſtquàm vim hujus vocabuli ὁμοούσιον expoſuit; ſubjungit: *Hoc igitur intellecto, Patres qui Nicæa convenerunt, iſtas voces uſurpare voluerunt. Ipſos porro non ex ſe, quod adverſarii objiciunt, hæc vocabula finxiſſe, ſed ab aliis olim accepiſſe, ago in præſentia declaremus.*

Et in Epiſtola de Synodis Arimini & Seleuciæ: *In negotio*, inquit, *Paſchatis, quia res ea ad Eccleſiæ praxim pertinebat, dicebant Patres, Viſum eſt nobis. De Fide verò non ſcripſerunt, Viſum eſt nobis; ſed, Sic credit Catholica Eccleſia; & ſtatim Confeſſio ipſa credendi adjuncta eſt: ut oſtenderent non novam eam eſſe ſententiam, ſed Apoſtolicam: & quæ ipſi ſcripſiſſent, non eſſe ſua inventa, ſed Apoſtolorum documenta.* Nicæni itaque Patres, ex Sancto Athanaſio, non ad ſolam Scripturam ſacram, verùm etiam ad Apoſtolicas Traditiones, velut ad certiſſimam regulam, Decreta ſua exegerunt.

§. VII.

Traditionum neceſſitati & auctoritati teſtimonium perhibent SS. Baſilius, Gregorius Niſſenus, Epiphanius, & Hieronymus.

Probatur decimotertiò ex Sancto Baſilio Magno, libro de Spiritu Sancto, cap. 27. „ Dogmata, *inquit*, & inſtituta, quæ in Eccleſia prædicantur, quædam habemus e doctrina ſcripto prodita, quædam rurſus ex Apoſtolorum Traditione in Myſterio, id eſt, in occulto tradita recepimus; quorum utraque parem vim habent ad pietatem, nec his quiſquam contradicit, quiſquis ſaltè vel tenuiter expertus eſt quæ ſint Jura Eccleſiaſtica. Nam ſi conſuetudines, quæ ſcripto proditæ non ſunt, tanquam haud multum habentes momenti, conemur rejicere, imprudentes graviſſimum Evangelio detrimentum inferemus, imò potiùs ipſam Fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus eſt, ut ejus quod primum eſt & vulgatiſſimum primo loco commemorem; ut ſigno Crucis eos qui ſpem collocarunt in Chriſtum, ſignemus, quis ſcripto docuit? Ut ad Orientem verſi precemur, quæ nos docuit Scriptura? Invocationis verba, cum conficitur Panis Eucharistiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in ſcripto nobis reliquit? Nec enim his contenti ſumus, quæ commemorat Apoſtolus, aut Evangelium: Verùm alia quoque & antè & poſt dicimus, tanquam multum habentia momenti ad Myſterium, quæ ex Traditione citra ſcriptum accepimus. Conſecramus autem aquam Baptiſmatis, & oleum Unctionis. Præterea ipſum qui Baptiſmum accipit. ex quibus ſcriptis? Nonne a tacita ſecretaque Traditione? Ipſam porro olei inunctionem, quis ſermo ſcripto

„ pro-

,, proditus docuit? Jam ter immergi hominem, unde
,, ex Scriptura hauſtum? Reliqua item quæ fiunt
,, in Baptiſmo, veluti renuntiare Satanæ & An-
,, gelis eius, ex qua Scriptura habemus? Nonne
,, ex doctrina quam Patres noſtri ſilentio quieto
,, minimèque curioſo ſervarunt? Pulchre quidem
,, illi, nimirum docti arcanorum venerationem ſi-
,, lentio conſervari.

Profert deinde Sanctus Baſilius exemplum Moy-
ſis, qui non omnia quæ erant in Templo, paſſus
eſt omnibus eſſe pervia. ,, Probè ſciens, *inquit*,
,, pro ſua ſapientia, res uſu tritas expoſitas eſſe
,, contemptui: cœterùm ei quod ſepoſitum eſt,
,, quodque rarum eſt, huic naturâ conjunctam
,, eſſe ſummam admirationem ac ſtudium. Ad
,, eundem profectò modum, & qui in primordiis
,, Eccleſiæ certos ritus præſcripſerunt Apoſtoli,
,, & Patres, in occulto, ſilentioque, Myſteriis
,, ſuam ſervavere dignitatem. Neque enim om-
,, nino Myſterium eſt, quod ad populares ac
,, vulgares aures effertur. Hæc eſt ratio cur quæ-
,, dam citra ſcriptum tradita ſunt, ne dogmatum
,, cognitio, propter aſſuetudinem, vulgo veniret
,, in contemptum.

Et *cap.*20. Contra eos agens, qui Spiritum San-
ctum Patri Filioque in Hymno Glorificationis con-
jungi ægrè ferebant, illumque his verbis conclu-
di, *Cum Spiritu Sancto*, quòd illa formula in
Scripturis ſacris non legeretur, hæc habet:
,, Sanè contra id quod dicunt, Glorificationem,
,, Cum Spiritu, & carere teſtimonio, nec in
,, Scripturis extare, illud dicimus: Si nihil aliud
,, eſt receptum abſque Scripturis, ne hoc qui-
,, dem recipiatur. Sin plurima arcana citra ſcri-
,, ptum recepta ſunt nobis, cum aliis pluribus
,, & hoc recipiamus. Arbitror autem Apoſtoli-
,, cum eſſe, etiam non ſcriptis Traditionibus in-
,, hærere.... Quarum maximè una eſt & hæc de
,, qua nunc agimus, quam qui ab initio præſcri-
,, pſerunt, per longam conſuetudinem Eccleſiis
,, irradiarunt. Ergo ſi apud Tribunal probationi-
,, bus e ſcripto deſtituti, multos vobis teſtes pro-
,, duceremus, nonne ſententiam abſolventem a
,, vobis conſequeremur? Ego quidem arbitror:
,, In ore ſiquidem duorum aut trium teſtium,
,, ſtabit omne verbum. Quòd ſi etiam temporia
,, diuturnitatem pro nobis facientem vobis evi-
,, denter oſtenderimus; annon videbimur vobis
,, probabilia dicere, non poſſe litem iſtam nobis
,, jure intendi? Veneranda ſunt enim vetuſta
,, dogmata, quòd ob antiquitatem, ſeu caniciem
,, quamdam, habeant quiddam venerandum.
Hæc Sanctus Baſilius: quibus ad adſtruendam non
ſcriptarum Traditionum neceſſitatem nihil certè
luculentius dici poteſt.

Confirmatur ex eodem, Homiliâ 27. contra
Sabellianos, Arium, & Anomæos: ,, At ne Spiri-
,, tum Sanctum a Patre ac Filio ſepares, *inquit*,
,, abſterreat te Dominica Traditio: Dominus ita
,, docuit, Apoſtoli prædicarunt, Patres obſerva-
,, runt, Martyres confirmarunt. Satis tibi ſit ut
,, dicas quemadmodum edoctus es.

Et Epiſtolâ 61. ad Occidentales Epiſcopos da-
tâ, qua eos ad Orientalis Eccleſiæ, graſſantium
Hæreticorum pravis opinionibus perturbatæ com-
miſerationem & auxilium cohortatur, hæc habet:
,, Patrum dogmata contemnuntur, Apoſtolicæ
,, Traditiones nullo numero habentur, recentio-
,, rum hominum inventa in Eccleſiis dominantur.
,, Homines in poſterum artificioſè diſputant, non
,, Theologos agunt.

Sancto Baſilio concinit Sanctus Gregorius Niſ-
ſenus ejus frater, libro 3. contra Eunomium,
pag.126. ,, Ac ne mihi, *inquit*, aliquis obſtre-
,, pat, quòd illud etiam quod a nobis pro con-
,, feſſo habetur, rationibus & argumentis robo-
,, retur; ſciat is ſufficere nobis ad noſtri dog-
,, matis probationem, quòd venientem ad nos a
,, Majoribus traditionem habemus, velut hæredi-
,, tatem quamdam, per ſucceſſionem ab Apoſto-
,, lis, continuatâ per ſequentes Sanctos ſerie tranſ-
,, miſſam. At illi qui ad novitatem Fidei dog-
,, mata convertunt, multis opus haberent ratio-
,, num præſidiis, ſi vellent non pulveris inſtar
,, leves & agitabiles; ſed graves & animo con-
,, ſtantes homines ad ſuam ſententiam adducere.
,, Quandiu verò rudis, nec ratione ullâ perpoli-
,, ta, aut augmento probata prodibit eorum opi-
,, nio: Ecquis ita fatuus, ac pecudi ſimilis erit,
,, ut Evangeliſtarum, & Apoſtolorum, ac cæte-
,, rorum qui in Eccleſiis poſtea floruerunt, im-
,, becilliorem putet eſſe doctrinam, quàm nuga-
,, cem iſtam loquacitatem omnis funditus demon-
,, ſtrationis expertem? Cenſet itaque Sanctus
Gregorius Niſſenus, ſolam abſque probatione ſa-
tis eſſe Traditionem, ad Catholici fidem dogma-
tis; ſive nulla præterea diſerta ſit hujus in ſa-
cris libris expreſſio, ſive ita contineatur, ut in-
terpretatione ſit adjuvanda.

Probatur decimo-quartò ex Sancto Epiphanio
Hæreſi 75. n. 8. ubi Aërium, qui Purgatorium,
& Orationes in Eccleſia pro defunctis fieri ſolitas
impugnabat, ex Traditione non ſcripta refellen-
dum ſibi ſumit. ,, Neceſſariò, *inquit*, facere il-
,, lud Eccleſiam dico; quæ traditum ſibi ritum
,, illum a Majoribus acceperit. Poteſt verò quiſ-
,, quam maternam ſanctionem, aut legem Patris
,, evertere? Quemadmodum a Salomone ſcriptum
,, eſt: Audi, fili, ſermones patris tui, & ne re-
,, pellas leges matris tuæ: quibus patrem, hoc
,, eſt, unigenitum Deum, cum Spiritu Sancto de-
,, clarat partim ſcripto, partim ſine ſcripto do-
,, cuiſſe: matrem verò noſtram Eccleſiam decreta
,, quædam habere penes ſe, quæ diſſolvi, ever-
,, tique nequeunt. Quæ quidem cùm in Eccleſia
,, conſtituta ſint, præclara quidem ac penitus
,, admiranda, ex hoc ipſo capite Veterator ille
,, convincitur.

Probatur decimoquintò ex Sancto Hieronymo
in Dialogo adversùs Luciferianos, illa Hæretici
Interlocutoris verba probante, cap.4. ,, Etiamſi
,, Scripturæ auctoritas non ſubeſſet ,, (qua nimi-
rum probatur ab Epiſcopis per impoſitionem ma-
nuum Spiritum Sanctum Fidelibus tradi) ,, totius
,, orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti
,, obtineret. Nam & alia multa, quæ per Tra-
,, ditionem in Eccleſiis obſervantur, auctoritatem
,, ſibi ſcriptæ legis uſurpaverunt.

§. VIII.

*Sanctus Auguſtinus, Capreolus Carthaginenſis, Pa-
tres Epheſinæ Synodi, & Sixtus III. P. M. Fidei
controverſias ſecundùm Traditionem judicandas
cenſuerunt.*

Probatur decimoſextò ex Sancto Auguſtino,
qui & Donatiſtas, & Pelagianos, argumentis ex
Traditione Apoſtolica deprompsis egregiè confu-
tavit, & neceſſitatem Traditionum luculenter ad-
ſtruxit, in primis libro 2. de Baptiſmo contra
Donatiſtas cap.7. ubi de conſuetudine Eccleſiæ
redeuntes in gremium ſuum Hæreticos non reba-
ptizantis, ſic loquitur: *Quam conſuetudinem cre-
do ex Apoſtolica Traditione venientem (ſicut mul-
ta quæ non inveniuntur in literis eorum, neque
in conciliis poſteriorum; tamen quia per univerſam
cuſtodiuntur Eccleſiam, nonniſi ab ipſis credita &
commendata creduntur)* Hanc ergo ſaluberrimam con-

ſuetudinem per Agrippinum prædeceſſorem ſuum dicit Sanctus Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi. Sed ſicut diligentiùs inquiſita veritas docuit, quæ poſt magnos dubitationis fluctus ad plenarii Concilii confirmationem perducta eſt, veriùs creditur per Agrippinum corrumpi cœpiſſe, non corrigi.

Et libro 5. cap. 23. & 24. Sacramentum Baptiſmi parvulis ad ſalutem prodeſſe, quamvis Sacramenti voluntas ipſis deſit, ex univerſæ Eccleſię Traditione probat, cujus cum nullum poſt Apoſtolica tempora deſignari poſſit initium, eam Apoſtolicam eſſe argumento eſt. Quod traditum, *inquit*, ,, tenet univerſitas Eccleſiæ, cum parvuli infantes baptizantur, qui certè nondum poſſunt corde credere ad juſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem, quod Latro potuit; quin etiam flendo & vagiendo, cùm in eis Myſterium celebratur, ipſis myſticis vocibus obſtrepunt; & tamen nullus Chriſtianorum dixerit eos inaniter baptizari. Etſi quiſquam in hac re auctoritatem divinam quærat [quamquam quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolicâ traditum rectiſſime creditur] tamen veraciter conjicere poſſumus, quid valeat in parvulis Baptiſmi Sacramentum, ex Circumciſione carnis, quam prior populus accepit, *&c.*

Et libro 5. de Baptiſmo cap. 23. Nam ſi non habent Baptiſmum, *inquit*, ,, qui de Deo prava ſentiunt, hoc poſſe & intus accidere, jam ſatis, ut arbitror, diſputatum eſt. Apoſtoli autem nihil quidem exinde præceperunt, ſed conſuetudo illa quæ opponebatur Cypriano, ab eorum Traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt: ſicut ſunt multa, quæ univerſa tenet Eccleſia, & ob hoc ab Apoſtolis præcepta benè creduntur, quamquam ſcripta non reperiantur. Agnoſcit itaque Sanctus Auguſtinus Traditiones non ſcriptas, eaſque non liberæ, ſed neceſſariæ obſervationis eſſe cenſet. Quis enim Hæreticorum rebaptizationem rem mediam & indifferentem eſſe dixerit? Quæ tamen Traditione dumtaxat non ſcriptâ, nullo Scripturarum loco disertè prohibita eſt.

Nec verò Donatiſtas ſolùm, verùmetiam Pelagianos, Traditionis pondere Sanctus Auguſtinus premit: ut videre eſt libro 2. contra Julianum Pelagianum. Propter quam Catholicam veritatem, *inquit*, ,, ſancti ac beati, & in divinorum eloquiorum pertractatione clariſſimi Sacerdotes, Irenæus, Cyprianus, Reticius, Hilarius, Olympius, Gregorius, Ambroſius, Innocentius, Joannes, Baſilius, quibus addo Presbyterum, velis nolis, Hieronymum, [ut omittam eos qui nondum dormierunt] adversùs vos proferunt de omnium hominum peccato originali obnoxiâ ſucceſſione ſententiam, unde nemo eruit, niſi quem ſine lege peccati repugnante legi mentis Virgo concepit.

,, Et *infrà*: Quod invenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod a Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nondum vobiſcum apud iſtos Judices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra.

,, Et *infrà*. Iſti Epiſcopi ſunt docti, graves, ſancti, veritatis acerrimi Defenſores adverſus garrulas vanitates, in quorum ratione, eruditione, libertate, quæ tria bona Judici tribuiſti, non potes invenire quod ſpernas. Si Epiſcopalis Synodus ex toto orbe congregaretur, mirum ſi tales poſſent illic facilè tot ſedere, quia nec iſti uno tempore fuerunt. Sed fideles & multis excellentiores paucos Diſpenſatores ſuos Deus per diverſas ætates temporum, locorumque diſtantias, ſicut ei placet, atque expedire judicat, ipſe diſpenſat. Hos itaque de aliis atque aliis temporibus, atque regionibus, ab Oriente & Occidente congregatos vides, non in locum quò navigare cogantur homines, ſed in librum qui navigare poſſit ad homines. Quantò tibi eſſent illi Judices optabiliores, ſi teneres Catholicam Fidem, tantò tibi ſunt terribiliores, quia oppugnas Catholicam Fidem, quam in lacte ſuxerunt, quam in cibo ſumpſerunt, cujus lac & cibum parvis magniſque miniſtraverunt, quam contra inimicos, etiam vos tunc nondum natos, unde nunc revelamini, apertiſſimè ac fortiſſimè defenderunt. Talibus poſt Apoſtolos ſancta Eccleſia Plantatoribus, Rigatoribus, Ædificatoribus, Paſtoribus, Nutritoribus crevit. Ideo profanas voces veſtræ novitatis expavit. Eodem in libro, ut & libro 1. ſanctorum Patrum teſtimoniis Juliani atque Pelagianorum cæterorum errorem refellit.

Libro verò ſexto *cap.* 5. Peccati originalis in omnes Adami poſteros propagationem, etiamſi nec ratione indagari, nec ſermone explicari poſſet, credendam tamen eſſe propugnat hoc nomine, quòd tota illam credit Eccleſia. ,, Sed etſi, *inquit*, nulla ratione indagetur, nullo ſermone explicetur; verùm tamen eſt quod antiquitus veraci Fide Catholica prædicatur & creditur per Eccleſiam totam; quæ filios Fidelium nec exorcizaret nec exſufflaret, ſi non eos de poteſtate tenebrarum, & a Principe mortis erueret; quod in libro meo, cui velut reſpondes, a me poſitum eſt: ſed id tu commemorare timuiſti, tanquam ipſe ab orbe toto exſufflandus eſſes, ſi huic exſufflationi, qua Princeps mundi & a parvulis ejicitur foras, contradicere voluiſſes.

Confirmatur ex eodem Sancto Auguſtino lib. 10. *de Geneſi ad literam*, cap. 23. ubi parvulorum Baptiſmum, ſeu Eccleſiæ in baptizandis parvulis conſuetudinem, ex Apoſtolica Traditione ortum habere aſſerit. ,, Conſuetudo, *inquit*, matris Eccleſiæ in baptizandis parvulis nequaquam ſpernenda eſt, neque ullo modo ſuperflua deputanda, nec omnino credenda, niſi Apoſtolica eſſet Traditio.

Confirmatur ſecundò ex Epiſtola ejuſdem 118. ad Januarium data. ,, Illa autem, *inquit*, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel Plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri, ſicuti quod Domini Paſſio, & Reſurrectio, & Aſcenſio in cœlum, & Adventus de cœlo Spiritus Sancti anniverſariâ ſolemnitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervatur ab univerſo, quacumque ſe diffundit, Eccleſia. Alia verò quæ per loca terrarum, regioneſque variantur, ſicuti eſt quòd alii jejunant Sabbato, alii verò non; alii quotidie communicant Corpori & Sanguini Dominico, alii certis diebus accipiunt, alibi nullus dies intermittitur quo non offeratur; alibi Sabbato tantùm & Dominico: alibi tantum Dominico; & ſi quid aliud hujuſmodi animadverti poteſt, totum hoc genus rerum liberas habet obſervationes, &c. Ubi cum privatarum Eccleſiarum conſuetudines, quarum liberam obſervationem dicit, Eccleſiæ totius moribus opponat, quos ad Traditionem ceu ad fontem refert, planè indicat Traditiones Eccleſiaſticas, vel Apoſtolicas, non liberæ & indifferentis, ſed neceſſariæ obſervationis eſſe.

Pro-

Probatur decimo-ſeptimò ex Capreolo Carthaginenſi Epiſcopo, in Epiſtola ad Patres Epheſini Concilii, Oecumenicè tertii, quæ Actioni primæ ejuſdem ſacri Concilii inſerta eſt, & omnium Epiſcoporum ſuffragiis & aſſenſu probata; in qua Sanctorum Patrum ſententiis & auctoritati in Fidei controverſiis ſtandum eſſe aſſerit, & ſecundùm eas
,, decernendum. Deinde, *inquit*, ad poſteritatis
,, exemplum, ut ea quæ nunc pro Catholica Fi-
,, de definita ſunt, perpetuam firmitatem obtinere
,, valeant, oportet ea omnia inconcuſſa, immo-
,, taque conſervare, quæ ſuperioribus tempori-
,, bus a Sanctis Patribus conſtituta ſunt. Nam
,, qui illa perpetuam ſtabilitatem retinere volu-
,, erit, quæ de Catholicæ Fidei ratione ſtatuerit,
,, is non propria auctoritate, ſed antiquorum Pa-
,, trum judicio ſententiam ſuam corroborare de-
,, bet: ita ut ea ratione partim Veterum, par-
,, tim Recentiorum decretis & ſententiis placita
,, ſua comprobans, unicam Eccleſiæ veritatem,
,, inde ab initio ad præſens uſque tempus ſim-
,, plici puritate, invictaque conſtantiâ & auctori-
,, tate decurrentem, ſic aſſerere, ducere, & te-
,, nere oſtendat.

XVIII. Idem conſtat ex Sancto Cyrillo in Apologetico pro XII. Capitulis adversùs Orientales,
,, in defenſione Anathematiſmi. 8. Mens, *inquit*,
,, humana, licèt nonnumquam propter amorem
,, ſui a recta via egrediatur, & a veris dogma-
,, tibus diſcedat, ferme ſemper gravatur: &
,, formidat ſuas cogitationes abſurditatis damna-
,, re; ſed tamen ſeipſam facilè corriget, ſi labo-
,, res ſcrutata fuerit Sanctorum Patrum, qui ab
,, omnibus de rectitudine & certitudine dogma-
,, tum celebrantur, tum ſuam rectè Fidem explo-
,, rabit. Omnes enim quibus integrum cor eſt,
,, illorum ſententias ſequi contendunt: quia &
,, ipſi Evangelica & Apoſtolica Traditione ſuam
,, mentem cùm implevissent, & ex ſacris Scri-
,, pturis ſermonem Fidei rectè & citra repre-
,, henſionem tractaſſent, mundi fuere luminaria,
,, ſermonem vitæ continentes, prout ſcriptum eſt.

Decimo-nonò idem probatur ex Epheſina Synodo quæ Neſtorianam Hæreſim, niſi expenſis prius Sanctorum Patrum teſtimoniis, & Traditione, non damnavit. Quam ob cauſam Vincentius Lirinenſis in Commonitorio 2. cap. penultimo, ſacram illam
,, Synodum ita commendat: Ubi cùm de faciendis
,, fidei regulis diſceptaretur, ne qua illic forſitan
,, profana novitas in modum perfidiæ Ariminen-
,, ſis obreperet, univerſis Sacerdotibus, qui illò
,, ducenti fermè numero convenerant, hoc Ca-
,, tholiciſſimum, fideliſſimum atque optimum fa-
,, ctu viſum eſt, ut in medium Sanctorum Pa-
,, trum ſententiæ proferrentur, quorum alios Mar-
,, tyres, alios Confeſſores, omnes verò Catholi-
,, cos Sacerdotes fuiſſe, & permanſiſſe conſtaret: ut
,, ſcilicet ritè atque ſolenniter, ex eorum decreto
,, atque conſenſu, antiqui dogmatis religio con-
,, firmaretur, & profanę novitatis blaſphemia con-
,, demnaretur. Quòd cùm ita factum foret, jure
,, meritòque impius ille Neſtorius, Catholicæ ve-
,, tuſtati contrarius, Beatus verò Cyrillus Sa-
,, cro-ſanctæ antiquitati conſentaneus judicatus
,, eſt. Et ut ad fidem rerum nihil deeſſet, etiam
,, nomina & numerum, licèt ordinem fuiſſemus
,, obliti, edidimus eorum Patrum, juxta quo-
,, rum ibidem concinentem concordemque ſen-
,, tentiam, & legis ſacræ præloquia expoſita ſunt,
,, & divini dogmatis regula conſtabilita eſt.

Deinde, ubi Patrum nomina, quorum teſtimonia in Concilio Epheſino laudata ſunt, recenſuit,
,, hæc habet: Ii ſunt igitur omnes apud Ephe-
,, ſum ſacrato Decalogi numero Magiſtri, conſi-
,, liarii, teſtes, judiceſque producti, quorum bea-
,, ta illa Synodus doctrinam tenens, conſilium ſe-
,, quens, credens teſtimonio, obediens judicio,
,, abſque odio, tædio, præſumptione, & gratiâ,
,, de fidei regulis pronuntiavit.
,, Et *infra*: Poſt quæ omnia, adjecimus etiam
,, Beati Cyrilli ſententiam, quæ geſtis ipſis Ec-
,, cleſiaſticis continetur. Namque cùm lecta eſſet
,, Sancti Capreoli Epiſcopi Carthaginenſis Epi-
,, ſtola, qui nihil aliud intendebat & prædica-
,, bat, niſi ut expugnata novitate, antiquitas
,, defenderetur, ita Epiſcopus Cyrillus prolocu-
,, tus eſt & definivit: Et hæc, *inquit*, quæ le-
,, cta eſt venerandi & multùm religioſi Epiſcopi
,, Carthaginenſis Capreoli, fidei geſtorum inſe-
,, retur, cujus aperta ſententia eſt: vult enim
,, antiquæ fidei dogmata confirmari, novitia verò
,, & ſuperſtitiè adinventa, & impiè promulgata,
,, reprobari atque damnari. Omnes Epiſcopi ac-
,, clamaverunt: Hæ omnium voces ſunt, hæc om-
,, nes dicimus, hoc omnium votum eſt. Quæ tan-
,, dem omnium voces, atque omnium vota, niſi
,, ut quod erat antiquitus traditum teneretur;
,, quod adinventum nuper exploderetur?
,, *Pergit Vincentius*: Poſt hæc admirati ſumus
,, & prædicavimus quanta Concilii illius fuerit
,, humilitas & ſanctitas, ut tot numero Sacerdo-
,, tes, penè ex majori parte Metropolitani, tan-
,, tæ eruditionis, tantæque doctrinæ, ut prope
,, omnes poſſint de dogmatibus diſputare: quibus
,, præterea ipſa in unum congregatio audendi
,, ab ſe aliquid & ſtatuendi videtur addere fidu-
,, ciam, nihil tamen novarent, nihil præſume-
,, rent, nihil ſibi penitus arrogarent, ſed omni-
,, modis præcaverent, ne aliquid poſteris tra-
,, derent, quod ipſi a Patribus non accepiſſent.

Probatur vigeſimò ex Sixto III. Pontifice Maximo in Epiſtola ad Joannem Antiochenum:
,, Ergo, *inquit*, quia una fides, dicenda creda-
,, mus, & tenenda dicamus. Nihil ultra liceat
,, novitati, quia nihil adjici convenit vetuſtati.
,, Dilucida & perſpicua Majorum credulitas nullâ
,, cœni permixtione turbetur.

§. IX.

Vincentius Lirinenſis, & Sanctus Leo Traditionem ceu Fidei regulam agnoverunt.

Probatur vigeſimo primò ex Vincentio Lirinen-
,, ſi in Commonitorio *cap.* 3. dicente: In ipſa
,, Catholica Eccleſia magnopere curandum eſt,
,, ut id teneamus, quod ubique, quod ſemper,
,, quod ab omnibus creditum eſt. Hoc eſt ete-
,, nim verè proprièque Catholicum, quod ipſa
,, vis nominis ratioque declarat. Sed hoc ita de-
,, mum fiet, ſi ſequamur univerſitatem, anti-
,, quitatem, conſenſionem. Sequemur autem uni-
,, verſitatem hoc modo, ſi hanc unam fidem ve-
,, ram eſſe fateamur, quam tota per orbem ter-
,, rarum confitetur Eccleſia; antiquitatem verò
,, ita, ſi ab iis ſenſibus nullatenus recedamus,
,, quos ſanctos Majores ac Patres noſtros cele-
,, braſſe manifeſtum eſt. Conſenſionem quoque
,, itidem, ſi in ipſa vetuſtate omnium, vel certè
,, pene omnium Sacerdotum & Magiſtrorum de-
,, finitiones ſententiaſque ſectemur.

Et cap. 4. quærit, quid facto ſit opus, ſi emergenti Hæreſi, vel errori, integram etiam Provinciam pervadenti, nulla univerſalis Concilii decreta opponi poſſint? Et ita reſpondet: *Tunc operam dabit, ut collatas inter ſe Majorum conſulat interrogetque ſententias, eorum dumtaxat, qui diverſis licèt temporibus & locis, in unius tamen Eccleſiæ Catholicæ communione & fide permanentes, Magi-*

ſtri probabiles extiterunt, & quidquid non unus aut duo tantùm, ſed omnes pariter uno eodemque conſenſu, apertè, frequenter, perſeveranter, tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe cognoverit, id ſibi quoque intelligat abſque ulla dubitatione credendum.

Denique cap. 9. hoc nomine Stephanum Pontificem Maximum laudat, quòd in controverſia de Baptiſmo Hæreticorum illud ſcripſerit: *Nihil innovetur, niſi quod traditum eſt. Intelligebat etenim*, inquit, *vir ſanctus & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, niſi ut omnia qua fide a Patribus ſuſcepta forent, eadem fide filiis conſignarentur; noſque religionem, non qua vellemus, ducere, ſed potiùs quà illa duceret, ſequi oportere, idque eſſe proprium Chriſtiana modeſtia & parvitatis, non ſua poſteris tradere, ſed a Majoribus accepta ſervare.* Quæ Vincentii Lirinenſis teſtimonia, Traditionum neceſſitati adeo evidenter ſuffragantur, nihil ut ad illa reſpondere Novatores poſſint.

Probatur vigeſimo ſecundò ex Sancto Leone, qui ſuæ ad Flavianum dogmaticæ contra Eutychetis hæreſim Epiſtolæ, Sanctorum Patrum, partim Latinorum, partim Græcorum teſtimonia ſubnexuit, qui duas in Chriſto naturas aſſeruere: ut non ſolum Scripturæ ſacræ, verùm etiam Traditionis pondere Hæreſiarcha ille proſterneretur. Leguntur hæc teſtimonia ad calcem laudatæ Epiſtolæ, Actione 2. Concilii Chalcedonenſis, quæ a Leone ipſo ſelecta & adjuncta fuiſſe conſtat ex ipſius Epiſtola 68. ad Paſchaſium, cap. 3. *Ut autem*, inquit, *in omnibus plenius tua ſit inſtructa Dilectio, Sanctorum Patrum noſtrorum de Sacramento Incarnationis Domini, quid ſenſerint, & quid Eccleſiis prædicaverint, ut evidenter agnoſceres, aliqua ad Dilectionem tuam ſcripta tranſmiſi, qua noſtri quoque apud Conſtantinopolim cum mea Epiſtola allegarunt.* Propter hæc proculdubio teſtimonia, & convenientem cum illis Sancti Leonis doctrinam, Chalcedonenſes Patres Actione 2. acclamarunt; *Hæc Patrum Fides. Omnes ita credimus. Anathema qui ita non credit. Petrus per Leonem locutus eſt. Apoſtoli ita docuerunt.* Sanctus igitur Leo Scripturas ſolas ad plenam Eccleſiæ de Hæreticis victoriam non ſufficere, ſed Traditionibus quoque opus eſſe exiſtimavit; cui & Synodus Chalcedonenſis ſuffragata eſt.

Confirmatur ex eodem Sancto Leone Epiſtola 62. noviſſimæ Editionis, ad Marcianum Auguſtum data. *Et cùm*, inquit, *ab Evangelica Apoſtolicaque doctrina ne uno quidem verbo liceat diſſidere, aut aliter de Scripturis divinis ſapere, quàm Beati Apoſtoli & Patres noſtri didicerunt atque docuerunt, nunc demum indiſciplinata moventur & impia quæſtiones, quas olim mox ut eas per apta ſibi corda diabolus excitavit, per diſcipulos veritatis Spiritus Sanctus extinxit.*

Confirmatur ſecundò ex Epiſtola ejuſdem ſanctiſſimi Pontificis 134. ad Leonem Auguſtum, cui eadem Patrum teſtimonia ſubjecit, quæ cum ſua ad Flavianum Epiſtola ad Synodum Chalcedonenſem miſerat. In hac autem ad Imperatorem cognominem Epiſtola, cap. 10. doctrinam Catholicam Traditione firmari disertè aſſerit. *Ut autem*, inquit, *Pietas tua eam venerabilium Patrum prædicationibus nos concordare cognoſcat, aliquantas eorum ſententias huic credidi ſubjiciendas eſſe ſermoni. Quibus ſi dignaveris, recenſitis, non aliud nos prædicare reperies, quàm quod Sancti Patres noſtri toto orbe docuerunt: nec quemquam ab illis niſi ſolos impios Hæreticos diſcrepare. His igitur quanta potui brevitate perſtrictis, cum inſpirata tibi divinitus fide etiam noſtram prædicationem unitam eſſe cognoſces; nec in aliquo nos ab Evangelica Apoſtolicaque doctrina, vel a Catholicæ Profeſſionis Symbolo diſcrepare.*

§. X.

Synodi Oecumenica V. VI. VII. & VIII. ac demum Tridentina, idem Dogma confirmant.

Probatur vigeſimotertiò ex Quinta Synodo Oecumenica quæ Canone 8. Anathemate ferit eum, qui *Ex duabus naturis deitatis & humanitatis confitens unitatem factam eſſe, vel unam naturam Dei Verbi Incarnatam dicens, non ſic ea excipit ſicut Patres docuerunt, quòd ex divina natura & humana, unitione ſecundùm ſubſiſtentiam factâ, unus Chriſtus effectus eſt.* Et Canone 9. anathemate percellit eum qui *Non una adoratione Deum Verbum Incarnatum cum propria ipſius carne adorat, ſicut ab initio Dei Eccleſiæ traditum eſt.* Sic denique ſuas omnes Definitiones Concilium concludit: *Cùm igitur hæc ita rectè confeſſi ſimus, quæ tradita nobis ſunt tam a divinis Scripturis, quàm a Sanctorum Patrum doctrina, & ab his quæ definita ſunt de una eademque fide a prædictis ſanctis quatuor Conciliis . . . . Si quis conatus fuerit contra hæc quæ piè diſpoſuimus, vel tradere, vel docere, vel ſcribere, ſiquidem Epiſcopus vel Clericus ſit, iſte tanquam alienus a Sacerdotibus & ſtatu Eccleſiaſtico faciens, denudabitur Epiſcopatu vel Clericatu: ſi autem Monachus, vel Laicus ſit, anathematizabitur.* Ex quibus patet Quintæ Synodi Oecumenicæ Patres, non ad Scripturam ſolam, ſed ad Traditionem, ſacrorum expoſitionem dogmatum, ſuaque de fide Decreta exegiſſe.

Probatur vigeſimoquartò ex his quæ de Sophronio Epiſcopo Hieroſolymitano teſtatur Stephanus Dorenſis Epiſcopus in Actis Concilii Romani ſub Martino 1. Secretario 2. *Beatæ memoriæ*, inquit, *quondam Patriarcha ſanctæ Dei noſtri Civitatis, dictis temeratoribus* (Monothelitis) *validiſſimè contradixit, conteſtans eos & admonens ut a propria hæreſi quieſcerent, & ad rectam Patrum fidem remearent, dans in duobus libris ſexcenta teſtimonia Patrum, ad evictionem impietatis eorum, & veritatis oſtenſionem.* Sic ex Traditione Monothelitas confutavit Sophronius.

Probatur vigeſimoquintò ex Epiſtola Victoris Epiſcopi Carthaginenſis ad Theodorum Pontificem Romanum. *Nos itaque*, inquit, *Patrum in omnibus Decreta ſequentes: veſtrum eſt, Frater ſanctiſſime, ſollicitè contrariis Catholicæ Fidei obviare, nec permittere noviter dici; quod Patrum venerabilium auctoritas omnino non cenſuit.*

Probatur vigeſimoſextò ex Synodo Sexta Oecumenica, in qua lecta & diſcuſſa ſunt Actione 10. *Teſtimonia ſanctorum ac probabilium Patrum oſtendentia duas voluntates, & duas operationes in Domino, & Deo, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto.*

Et Actione 18. Synodus Fidei Definitionem edidit ſecundùm Suggeſtionem Agathonis Pontificis, & ad alteram Synodalem Suggeſtionem ſacri Concilii ſub ipſo congregati: *Utpote conſonans ſancto Chalcedonenſi Concilio, & Tomo ſacerrimi ac beatiſſimi Papæ ejuſdem antiquæ Romæ Leonis, qui directus eſt ad Sanctum Flavianum, & Synodicis Epiſtolis, quæ ſcriptæ ſunt a Beato Cyrillo adverſus impium Neſtorium, & ad Orientales Epiſcopos, & ut qui ſecuti ſint ſancta quinque univerſalia Concilia, & Sanctos atque probabiles Patres.*

Confirmatur ex Epiſtola Agathonis Romani Pontificis ad Conſtantinum Pogonatum Imperatorem & ejus Filios, quæ in eadem Synodo Actione 4. lecta eſt, in qua habet; *Ut autem veſtra divinitus inſtructæ Pietati, quid Apoſtolica noſtra Fidei vigor contineat, breviter intimemus, quam percepimus per Apoſtolicam, Apoſtolicorumque Pontificum*

cum

tum Traditionem, & ſanctarum quinque Generalium Synodorum, per quas fundamenta Catholicæ Chriſti Eccleſia firmata atque ſtabilita ſunt: Hic igitur ſtatus eſt Evangelicæ atque Apoſtolicæ Fidei, regularisque Traditio, ut confitentes ſanctam & inſeparabilem Trinitatem, id eſt, Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum unius eſſe deitatis, unius naturæ & ſubſtantiæ ſive eſſentiæ, unius eum prædicemus & naturalis voluntatis, virtutis, operationis, dominationis, majeſtatis, poteſtatis & gloriæ. Traditione igitur velut Fidei regula uſi ſunt, cùm Agatho Pontifex, tum Sextæ Synodi Oecumenicæ Patres.

Probatur vigeſimoſeptimò ex Synodo Septima Oecumenica in Definitione Fidei, in qua hæc habentur: *Fatemur autem unanimiter nos Eccleſiaſticas Traditiones, ſive ſcripto, ſive conſuetudine valentes & decretas, cuſtodire velle, quarum de numero eſt imaginum effigiatio.*

Et infrà: *Regiam viam incedentes, & Sanctorum noſtrorum & divinorum Patrum doctrinæ inſiſtentes, & Catholicæ Eccleſiæ, in qua Sanctus Spiritus inhabitat, Traditionem obſervantes: definimus cum omni diligentia & cura venerandas & ſanctas imagines ad modum & formam venerandæ & vivificantis Crucis e coloribus & teſſellis, aut alia quavis materia commodè paratas, dedicandas, & in Templis ſanctis Dei collocandas, habendasque.* Uſum igitur & honorariam venerationem imaginum ex Traditione aſſeruit Septima Synodus.

Probatur vigeſimo-octavò ex Synodo Octavâ Oecumenica Actione 10. Canone 1. Traditiones etiam non ſcriptas disertè aſſerente, & neceſſariò obſervandas decernente: *Ut rectam,* inquit, *regiamque divinæ juſtitiæ viam ſine erroris offenſa teneamus, Sanctorum Patrum Decreta velati inextincta quædam ſemperque lucentes faces, ſequenda ſunt. Quapropter ſanctiones Eccleſiæ Catholicæ & Apoſtolicæ per Traditionem, tam a ſanctis omnique laudis præconio celebrandis Apoſtolis, tam ab Orthodoxis, Oecumenicisque, & Provincialibus Conciliis, aut a quovis Deiloquo Patre & Eccleſiæ Doctore acceptas, ſervandas cuſtodiendasque profitemur. Traditiones enim ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam Majorum noſtrorum, qui vita ſanctitate nobis præluxerunt, acceptas, disertè magnus Apoſtolus Paulus tenendas monet.*

Mitto teſtimonia Anaſtaſii Antiocheni libro 1. de rectis dogmatibus fidei, Venerabilis Bedæ ad cap. 6. Sancti Marci, Sancti Joannis Damaſceni lib. 4. de Fide Orthodoxa, cap. 13. & in Oratione de ſanctis Imaginibus cap. 17. Sancti Bernardi Epiſtola 174. & Epiſtola 190. aliorumque Auctorum Eccleſiaſticorum. Quæ enim hucusque protulimus, ſufficiunt ad Traditionum non ſcriptarum auctoritatem ac neceſſitatem contra veteres novosque Hæreticos adſtruendam: ſimulque ad demonſtrandum quàm rectè & meritò ſacra Synodus Tridentina Seſſione 4. *Omnem veritatem Fidei & morum Diſciplinæ, contineri in Libris ſcriptis, & ſine ſcripto Traditionibus, quæ ex ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis Spiritu Sancto dictante, quaſi per manus traditæ, ad nos usque pervenerunt,* aſſeruerit: *ſeque Orthodoxorum Patrum exempla ſecutam, omnes libros tam veteris, quàm novi Teſtamenti cùm utriusque unus Deus ſit Auctor, necnon Traditiones ipſas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel ore tenus a Chriſto, vel a Spiritu Sancto dictatas, & continuâ ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervatas, pari pietatis affectu ac reverentia ſuſcipere ac venerari.*

Et infra, eadem ſacra Synodus, *Ad coercenda petulantia ingenia decernit, ut nemo ſuæ prudentiæ innixus, in rebus fidei, & morum ad ædificationem doctrinæ Chriſtianæ pertinentium, ſacram Scripturam ad ſuos ſenſus contorquens, contra eum ſenſum quem tenuit & tenet Sancta mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu & interpretatione Scripturarum ſanctarum, aut etiam contra unanimem conſenſum Patrum, Scripturam ſacram interpretari audeat.*

Denique hæc ſancta Synodus Traditionum contemptores anathemate contrivit. *Si quis,* inquit, *Traditiones prædictas ſciens & prudens contempſerit, anathema ſit.*

§. XI.

Objectio prima ex Scripturis ſacris petita, de Scripturæ ipſius integritate ſervanda, & de illius ſufficientia ad ſalutem, diluitur.

Objicitur primò. Qui ſacræ Scripturæ majeſtatem ſervat & auctoritatem tuetur, non eſt hæreticus: ſed qui Traditiones non ſcriptas rejicit, divinæ Scripturæ majeſtatem ſervat & auctoritatem tuetur. Is igitur non eſt damnandus hæreſeos.

Probatur minor. Qui negat addendum eſſe ad Verbum Dei, vel ex eo auferendum: qui anathema dicit iis, qui nobis evangelizaverint aliquid præter id quod ab Apoſtolis prædicatum eſt; qui Scripturas ſacras ſufficere contendit ut inſtruatur homo ad ſalutem, ut erudiatur in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus; hic Scripturæ ſacræ dignitatem & auctoritatem tuetur & ſervat: Siquidem Scriptura ſacra eadem iiſdemque penè verbis aſſerit. Sed qui rejicit Traditiones non ſcriptas, negat addendum eſſe ad Verbum Dei, vel ex eo auferendum, &c. Itaque ſacræ Scripturæ dignitatem & auctoritatem tuetur.

Probatur major ipſius Scripturæ ſacræ teſtimoniis: Deuteronom. 4. *Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo,* & ad Galatas 1. cap. *Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo, evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* 3. Sanctus Joannes caput 20. Evangelii tui ſic concludit: *Multa quidem & alia ſigna fecit Jeſus in conſpectu Diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt ut credatis quia Jeſus eſt Chriſtus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ipſius.* 4. Apoſtolus 2. ad Timotheum 3. *Ab infantia,* inquit, *ſacras Literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem quæ eſt in Chriſto Jeſu. Omnis ſcriptura divinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Igitur qui negat addendum eſſe ad Verbum Dei, vel ex eo auferendum; qui anathema dicit iis qui evangelizaverint nobis præter id quod Apoſtoli prædicarunt; qui Scripturas ſacras ſufficere contendit ut inſtruatur homo ad ſalutem, utque erudiatur in juſtitia, ille ſacræ Scripturæ dignitatem & auctoritatem tuetur.

Confirmatur. Qui Traditiones non ſcriptas rejicit ac damnat, Scripturam ſacram ſequitur eaſdem damnantem; non eſt igitur hæreſeos notâ inurendus.

Probatur antècedens ex verbis Chriſti, Matth. 15. *Irritum feciſtis mandatum Dei propter Traditionem veſtram.... Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* Et ex verbis Apoſtoli ad Coloſſenſes 2. cap. *Videte ne quis vos decipiat per Philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundùm Traditionem hominum.* Chriſtum igitur & ejus Apoſtolum rejicit, quiſquis Tradi-

tio-

tiones ut alteram fidei regulam admittit.

Reſpondeo, nego primam minorem. Ad ejus probationem diſtinguo majorem: Si hæc aſſerat ſecundùm Scripturæ ſenſum, concedo: ſi contra ſenſum ſacræ Scripturæ, nego. Diſtinguo ſimiliter minorem: Qui Traditiones rejicit, negat addendum eſſe ad Verbum Dei, anathema dicit iis qui evangelizaverint præter id quod Apoſtoli prædicaverunt, &c. & loca Scripturæ ſacræ, eujus verba uſurpat, malè intelligit, concedo; & rectè intelligit, ac exponit, nego. Fateor itaque Hæreticos, qui non ſcriptas Traditiones rejiciunt, Scripturæ ſacræ ſenteotias & verba uſurpare ad earum neceſſitatem & auctoritatem elevandam; ſed hæc teſtimonia pravum in ſenſum detorquent. Unde Scripturæ ſacræ majeſtati & auctoritati, quæ Traditiones adſtruit, inferunt injuriam. Prolata enimverò Scripturæ ſacræ loca Traditiones non oppugnant, ut ſingula expendenti perſpicuum fiet.

Primum teſtimonium ex Deuteronomio petitum de verbo Dei ſcripto dumtaxat non eſt intelligendum, verùmetiam de tradito: Non enim ait; *Non addetis ad verbum quod ſcribo*, ſed, *ad verbum quod loquor*, & ſubjungit ſtatim: *Cuſtodite mandata Domini Dei veſtri, quæ ego præcipio vobis*. Ad verbum autem prolatum & præceptum Traditiones etiam non ſcriptæ pertinent. Æquè igitur ad eas ſpectat prohibitio de additione aut ſubtractione. Secundò, etſi de Verbo Dei ſcripto duntaxat locum illum exponendum eſſe demus, Traditiones non evertit. Prohibet enim additionem, quæ fiat proponendo Scripturam extraneam aut apocrypham quaſi Canonicam Divinamque Scripturam, aut vim faciendo Textui ſacro, pravoſque ſenſus ipſi affingendo: Sed non pruhibet additionem, quæ ſit vera expoſitio & elucidatio. De prima additione loquitur Sapiens Proverb. 30. c. *Omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe: ne addas quidquam verbis illius, & arguaris, inveniariſque mendax*. Reus namque mendacii, eſt qui velut verbum Dei jactat, quod revera Dei verbum non eſt; vel qui alienum ipſi ſenſum affingit. De ſecundo additionis genere, Eccleſiaſtic. 24. ſub perſona Sapientiæ dicitur: *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt*. Prima additio, Hæreticorum propria eſt, qui adjectionibus, detractionibus, & diverſis, quas ipſi commenti ſunt, expoſitionibus, divinarum Scripturarum teſtimonia intervertunt, *Qui his nituntur, quæ ex falſo compoſuerunt, & quæ de ambiguitate ceperunt*, ut ait Tertullianus lib. de Præſcriptionibus cap. 17. Hæc additio veritatis inimica eſt. *Tantùm enim veritati obſtrepit adulter ſenſus, quantùm & corruptor ſtylus*, ut ibidem Tertullianus ait: Secunda additio, Apoſtolorum & Sanctorum Patrum propria eſt, qui quod implicitè tantùm & obſcurè in Sacris Literis continetur, & ad Fidem nihilominus, aut morum Diſciplinam pertinet, expoſuerunt, hancque Succeſſoribus ſuis expoſitionem tradiderunt.

Tertiò, nego Traditiones eſſe propriè additionem ad Scripturam ſacram, imò potiùs illius complementum dicendæ ſunt: Sicut libri Prophetici, non ſunt additio ad libros Legis: nec Teſtamenti Novi ad Vetus acceſſio, propriè additio eſt, ſed complementum. Hoc ſenſu ad Theſſalonicenſes ſcribebat Apoſtolus: *Nocte ac die abundantiùs orantes, ut videamus faciem veſtram, & compleamus ea quæ deſunt fidei veſtræ*.

Ad ſecundum teſtimonium petitum ex cap. 1. Epiſtolæ ad Galatas, reſpondeo, Anathemate percelli ab Apoſtolo, qui annuntiaverit aliquid, non quocumque modo diverſum ab iis quæ Galatis prædicaverat, ſed iiſdem contrarium. Enimverò & ipſe Paulus tum in hac Epiſtola, tum in aliis poſtea Scriptis, quædam docuit & tradidit antea Galatis non tradita, & Sanctus Joannes Evangelium & Apocalypſim poſtea ſcripſit. Nec eſt exiſtimandum, Angelum, qui myſterium aliquod nondum revelatum hominibus volente Deo annuntiaret, Apoſtolico anathemate feriendum. Is itaque verborum Sancti Pauli ſenſus eſt: Si vel ego ipſe, vel Angelus Dei vobis annuntiet, ac pro Evangelio proferat aliquid contrarium iis quæ vobis evangelizavi, anathema ſit. Porro Traditiones Apoſtolicę nequaquam doctrinę, quam Sanctus Paulus prædicavit, ac generatim Verbo Dei ſcripto adverſantur; immo cum eo maximè conſentiunt, eaſque in genere divina Scriptura continet. Id verò quod Pſeudo-Apoſtoli, contra quos agit hac in Epiſtola Sanctus Paulus, docebant, Legis Moſaicæ obſervantiam omnibus Chriſtianis neceſſariam eſſe, cum doctrina Sancti Pauli & aliorum Apoſtolorum e regione pugnabat. Et quidem hæc ſignificatio præpoſitionis παρα frequens eſt apud Græcos, ut illius, *præter*, apud Latinos [quemadmodum notat eruditus Paulinarum Epiſtolarum Interpres Eſtius in hunc locum.] Hinc παράνομος legis violator; & παρανομίας legis tranſgreſſio, & multa ſimilia. Sic ipſe Paulus ad Romanos 1. *Præter naturam*, id eſt *contra naturam*, ut bene vertit Interpres. Et cap. 4. ait, *Abraham præter ſpem in ſpem credidiſſe*, quod Interpres vertit *contra ſpem*. Et cap. 16. præcipit obſervari eos, qui diſſenſiones & offendicula *præter* [id eſt contra] doctrinam ipſis traditam faciebant. Et Latinè dicimus, præter legem, præter morem, præter opinionem, præter ſpem, præter dignitatem, id eſt contra. Sic igitur hoc in loco, *præterquàm quòd evangelizavimus vobis*, idem eſt, ac contra id quod evangelizavimus. Sic iſtum locum exponunt Sanctus Hieronymus, & Ambroſiaſter, in Commentariis. Sic & Sanctus Auguſtinus libro 17. contra Fauſtum, cap. 3. *Nos autem*, inquit, *non propterea dicimus non eſſe credendum Manichæo, quia dictis factiſque Chriſti non interfuit, & longè poſt natus eſt, ſed quia de Chriſto contra Chriſti Diſcipulos loquitur, & contra Evangelium quod illorum auctoritate firmatum eſt. Habemus enim Apoſtoli vocem, qui Spiritu Sancto tales venturos eſſe cernebat. Unde Fidelibus dicebat: Si quis evangelizaverit, præter quàm quod accepiſtis, anathema ſit*. Secundùm hunc ſenſum exponendus eſt Sancti Auguſtini locus quem contra nos Heterodoxi intorquent, lib. 3. contra Literas Petiliani, cap. 6. *Proinde*, inquit, *ſive de Chriſto, ſive de ejus Eccleſia, ſive de quacumque alia re, quæ pertinet ad fidem vitamque noſtram, non dicam nos, nequaquam comparandi ei qui dixit: Licet ſi nos, ſed omnino quod ſecutus adjecit; Si Angelus de cœlo vobis annunciaverit præter quàm quod in Scripturis legalibus & Evangelicis accepiſtis, anathema ſit*. Eam planè fuiſſe Sancti Auguſtini mentem conſtat ex Tractatu ejuſdem 98. in Joannem: *Propterea*, inquit, *admonitio beatiſſimi Apoſtoli de veſtris cordibus non recedat; Si quis vobis evangelizaverit præter quod accepiſtis anathema ſit. Non ait, Pluſquam accepiſtis; ſed, Præter quod accepiſtis: Nam ſi illud diceret, ſibi ipſe præjudicaret: quia cupiebat venire ad Theſſalonicenſes, ut ſuppleret quæ illorum fidei defuerant. Sed qui ſupplet, quod minus erat, addit, non quod inerat, tollit. Qui autem prætergreditur regulam fidei, non accedit in via, ſed recedit de via. Quod itaque ait Dominus, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò: adjicienda illis fuerunt quæ neſciebant, non quæ didicerant evertenda*.

Objicies Theophylacti expoſitionem dicentis:

Nec

Nec dixit, Apoſtolus, *ſi contraria prædicent, verùm ſi parum quiddam annuntient præter id quod annuntiavimus*. Etiamſi igitur Traditiones verbo Dei ſcripto, & doctrinæ Sancti Pauli contrariæ non ſint, nihilominus ſunt expellendæ, quia ſunt diverſæ a Scriptura ſacra.

Reſpondeo, Theophylactum iis de dogmatibus loqui, quæ licèt totum Evangelium, aut præcipua ipſius doctrinæ Evangelicæ capita non evertant, ipſum tamen, aut traditam ab Apoſtolis doctrinam, aliquatenus labefactant. Hunc eſſe Theophylacti ſenſum fatebitur, quiſquis animadvertit Sanctum Joannem Chryſoſtomum, cujus Commentaria penè ad verbum exſcribit, aut in compendium redigit Theophylactus, ita hunc locum exponere. En ejus verba, Homiliâ 1. in Epiſtolam ad Galatas. *Neque dixit, Si contraria annuntiaverint, aut totum Evangelium ſubverterint: verùm ſi vel paululum evangelizaverint præter Evangelium quod accepiſtis; etiamſi quidvis labefactarint, anathema ſit*. Unde antea præmiſerat: *Ceterùm quoniam ad auctoritatem confugiebant, & ubique celebrabant Jacobum & Joannem, hic de iis & Angelorum meminit. Ne mihi (inquit) Jacobum narres, & Joannem: Etiamſi quis Angelorum e cælo deſcenderit, corrumpens Evangelii prædicationem, anathema ſit*. Unde conſultò notat idem Chryſoſtomus, Apoſtolum dixiſſe, *Sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt convertere* ſive *ſubvertere Evangelium Chriſti*. Quæ verba ſic exponit; *Atqui unum aut alterum duntaxat præſceptum induxerant, Circumciſionem, & dierum obſervationem innovantes. Verùm, ut oſtenderet quod puſillum quiddam perperam admixtum totum corrumpit, dixit ſubverti Evangelium. Quemadmodum enim in moneta regia, qui paululum aliquid de impreſſa imagine amputare præſumpſerit, totum numiſma reddidit adulterinum; ita quiſquis ſanæ fidei vel minimam particulam ſubverterit, in totum corrumpitur, ab hoc initio ſemper ad deteriora procedens*.

Ad tertium teſtimonium ex 20. Sancti Joannis capite, reſpondeo Sanctum Evangeliſtam non loqui de doctrinæ ſufficientia, ſed de ſufficientia miraculorum & ſignorum, quæ poſt Reſurrectionem ſuam Chriſtus patravit: quæ numeroſa ſatis & inſignia ſunt ad perſuadendum hominibus Chriſtum Filium Dei eſſe. Rectè ergo aſſerit Sanctus Joannes aliis opus non eſſe ſignis ad ſtabiliendam fidem Reſurrectionis, & divinitatis Chriſti. Sed perperam inde colligitur omnem Chriſtianæ Religionis inſtitutionem Joannis Evangelio contineri: alioqui eodem jure colligeretur ſuperflua eſſe alia tria Evangelia, Apoſtolicas Epiſtolas, & Apocalypſim, quo jure infertur ſuperfluas eſſe Traditiones non ſcriptas.

Objicies verba Sancti Auguſtini Tractatu 49. in Joannem dicentis. *Cum multa feciſſet Dominus Jeſus, non omnia ſcripta ſunt, ſicut idem ipſe Sanctus Joannes Evangeliſta teſtatur, Multa Dominum Chriſtum & dixiſſe, & feciſſe quæ ſcripta non ſunt. Electa ſunt autem quæ ſcriberentur, quæ ſaluti credentium ſufficere videbantur*. Quæ ergo ſcripſit Sanctus Joannes, ſufficiunt ad ſalutem, nec Traditiones non ſcriptæ neceſſariæ ſunt.

Addes Auctoritatem Sancti Cyrilli lib. 12. in Joannem cap. ultimo, dicentis, *Ea ab Evangeliſtis ſcripta fuiſſe, per quæ maximè poſſent auditores ad incorruptam fidem firmari, & doctrinâ, tam morum quàm dogmatum inſtitui*. Traditionibus itaque non ſcriptis minimè opus eſt ad ſalutem.

Reſpondeo, Sanctum Auguſtinum de miraculis non de dogmatibus eſſe intelligendum, quod ex verbis antecedentibus evidens eſt. *Inter omnia miracula*, inquit, *quæ fecit Dominus noſter Jeſus Chriſtus, Lazari reſurrectio præcipuè prædicatur*, &c. Et ex conſequentibus; addit enim ſtatim poſt verba in objectione laudata: *Audiſti enim quia Dominus Jeſus mortuum ſuſcitavit: ſufficit tibi ut ſcias, quia, ſi vellet, omnes mortuos ſuſcitaret*. Unde hæc verba, *Electa autem ſunt quæ ſcriberentur, quæ ſaluti Fidelium ſufficere videbantur*; Hæc, inquam, verba ad ſola miracula, non ad Chriſti doctrinam referenda ſunt. Solum itaque pertendit Sanctus Auguſtinus, neceſſe non fuiſſe, ut alia Chriſti miracula ſcriberentur ad fidem noſtram firmandam: non autem vult neceſſariam non eſſe de aliis dogmatibus fidem, quàm de iis quæ Evangeliſtæ literis mandaverunt.

Nec refert, quòd Evangeliſtam laudet Sanctus Auguſtinus aſſerentem, Chriſtum multa & dixiſſe, & feciſſe quæ ſcripta non ſunt. Nam & miracula quædam Chriſti, eorum quæ dixit numero continentur. Siquidem prædictio everſionis Hieruſalem, Martyrii Sancti Petri, finis ſæculi, ultimique judicii, miraculorum loco cenſeri debent. Non vult itaque Sanctus Auguſtinus dicta & facta Chriſti, quæ ab Evangeliſtis memoriæ prodita ſunt, ad Fidelium inſtitutionem & ſalutem ſatis eſſe. Alioqui Epiſtolæ Apoſtolicæ, Acta Apoſtolorum, Apocalypſis, nec non totum Legis Veteris Inſtrumentum, ſupervacanea eſſe, non neceſſaria viderentur. Sed id intendit unum, ad Fidelium ſalutem non fuiſſe opus ut ex dictis factiſque Jeſu alia ſcriberentur, quàm quæ ſunt ab Evangeliſtis recenſita, adeoque ipſos non eſſe negligentiæ coarguendos quòd cætera prætermiſerint.

Idem eſt Sancti Cyrilli ſenſus: nam de miraculis dumtaxat Chriſti, non de doctrina ipſum eo loci fuiſſe locutum, tota teſtimonii ſeries oſtendit. *Multa quippe*, inquit, *miraculorum millia virtute Servatoris noſtri facta eſſe cogitandum eſt; veruntamen illuſtriora tantùm ab Evangeliorum Præconibus ſcripta fuere, & ea per quæ maximè poſſunt auditores ad incorruptam fidem firmari, & doctrinâ tam morum, quàm dogmatum inſtitui*.

Ad quartum locum ex Epiſtola 2. ad Timotheum cap. 3. reſpondeo, Sacras Literas, ex Apoſtoli ſententia, potuiſſe inſtruere Timotheum ad ſalutem, non abſolutè; ſed ad hunc finem, qui eſt credere in Jeſum Chriſtum. Hic enim erat diſputationis cardo inter Apoſtolum & Judæos, quòd illi ſalutem in Lege, Paulus autem in fide Chriſti conſtituendam eſſe prædicaret.

Reſpondeo ſecundò, Sacras Literas erudire potuiſſe Timotheum ad ſalutem, initiativè (ut cum Theologis de Schola loquar) non conſummativè abſque Traditionibus. Etenim ſi Scripturam ſacram, de qua loquitur Sanctus Paulus, ad plenitudinem doctrinæ fidei, & ad ſalutem per ſe ſufficere voluiſſet, ſecluſis Traditionibus non ſcriptis, ſequeretur ſolos Veteris Teſtamenti libros ſufficere, neque quatuor Evangeliis, cæteriſve Novi Teſtamenti libris opus eſſe. De Scriptura enimverò Teſtamenti Veteris hìc loqui Apoſtolum certum eſt; tum quia tota Novi Teſtamenti Scriptura nondum erat compoſita & edita, nec ſacrorum librorum in Canonem relata erat pars, quæ recens conſcripta erat: tum quia ea de Scriptura loquitur, de qua gratulatur Timotheo, quòd *ab infantia ſacras literas noverit*; non potuit autem Timotheus ab infantia ſacras literas noſſe quoad Novum Teſtamentum, quod eo infante, aut puero, nondum ſcriptum ulla ex parte erat. Quod autem addit, *Omnis Scriptura divinitus inſpirata utilis eſt*, &c. Traditionibus non ſcriptis nullatenus officit. Fatemur namque quod res eſt, Scripturam ſacram ad docendam fidei veritatem, ad refellendos errores contrarios,

rios, ad morum depravatorum emendationem, ad inſtituendos Fideles ad juſtitiam & ſanctimoniam, quæ quatuor ſunt Paſtoris & Doctoris officia, cum primis utilem eſſe: ſed ad omnium Catholicæ veritatis dogmatum probationem, & ad omnium confutationem errorum Scripturam per ſe ſufficere negamus. Utilem enimverò dixit Apoſtolus, non ſufficientem. Et certè ſi ex utilitate poſſet inferri ſufficientia, ſequeretur quamlibet Scripturæ ſacræ partem ſufficere, adeoque non eſſe opus cæteris libris divinitùs inſpiratis. Quicquid utile eſt, imò quicquid eſt neceſſarium, non eſt propterea ſufficiens: Niſi aqua ſufficit ad vitam, quia utilis eſt: Niſi pietas ad regendam Eccleſiam ſufficit, quia *Pietas ad omnia utilis eſt*.

Contra. Si Scriptura ſacra præſtat ut perfectus ſit homo Dei, & ad omnem officii ſui partem inſtructus (ut Apoſtolus ait) ergo quicquid populum docere debet, Sacris Literis continetur, adeoque non ſcriptis Traditionibus non eſt opus.

Reſpondeo, diſtinguo conſequens; Quicquid populum docere debet, Sacris Literis continetur, in genere, concedo, in ſpecie nego. Igitur ad hæc quatuor, ſcilicet ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in juſtitia, Scriptura omnis tendit & collineat; ſed ſingulatim & in ſpecie dogmata non tradit univerſa, neque de omnibus præcipit. Si enim in ſpecie ſcripta ſunt omnia, cur dixit Apoſtolus, *Cætera cùm venero, diſponam*? (1. Corinth. 11.) Cur dixit Sanctus Joannes in Epiſtola 2. Canonica: *Plura habens vobis ſcribere, nolui per chartam & atramentum: ſpero enim me futurum apud vos, & ore ad os loqui*? Cur ſcripſit Paulus 2. ad Theſſalonicenſes 2. *Tenete Traditiones quas accepiſtis, ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam noſtram*? Cur denique in hac ipſa ad Timotheum Epiſtola cap. 3. cum dixiſſet, *Tu autem aſſecutus es meam doctrinam, inſtitutionem* &c. quibus verbis utrumque genus diſciplinæ complexum eſt, & quod ſcripto, & quod inſtituto, ſeu traditione, continetur; mox ſubjungit: *Tu verò permane in his quæ didiciſti, & credita ſunt tibi*? Non ergo Traditionum neceſſitatem elevat Apoſtolus, imò eam magnificè commendat.

Ad confirmationem, nego antecedens: cujus ad probationem reſpondeo, Chriſtum damnaſſe duntaxat Phariſaicas Traditiones, non verò Moſaicas, & Propheticas, hoc eſt divinas. Traditiones erant Phariſaicæ, quòd illotis manibus cibum attingere nefas eſſet, quòd inter epulas lotio manuum eſſet repetenda, quòd cibus cum peccatoribus ſumendus non eſſet, quòd non liceret Sabbato ægrotos curare, & alia id genus. Quarum Traditionum etſi aliquæ indifferentes eſſent, meritò tamen ob ſcrupuloſiorem ipſarum obſervantiam objurgati ſunt a Chriſto Phariſæi, quia ex iis inanem humanæ gloriolæ auram captabant, mandata Dei negligentes. Traditiones Moſaicæ, & Propheticæ, ſive divinæ, docebant libros Canonicos a Deo inſpiratos eſſe, fœminis aliquod remedium ad expungendum peccatum originale a Deo proviſum, & alia hujuſmodi. Has autem Traditiones Chriſtus non damnavit. Ita ferme hunc locum exponit Sanctus Irenæus lib. 4. cap. 26. *Non ergo*, inquit, *eam legem quæ eſt per Moyſem data, incuſabat, quam adhuc ſalvis Hieroſolymis, ſuadebat fieri: ſed illos redarguebat, quòd verba quidem Legis enuntiarent, eſſent autem ſine dilectione; & propter hoc injuſti in Deum & in proximos extiterunt, quemadmodum ait Eſaias: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Fruſtra autem colunt me, docentes doctrinas & præcepta hominum: Non per Moyſem datam legem dicens præcepta hominum, ſed Traditiones Presbyterorum ipſorum, quas finxerant, quas vindicantes fruſtrabantur legem Dei*.

Ad locum Apoſtoli reſpondeo, Ipſum vocare *Traditionem* hominum, non quicquid eſt extra Verbum Dei ſcriptum, alioqui ſuas ipſe Traditiones damnaret: ſed Philoſophiæ ſæcularis & Ethnicæ placita, quæ Judaicæ Religioni admiſcentes primi ſæculi Hæretici, errorum monſtra pepererunt. Ita hunc locum expoſuit Tertullianus lib. de Præſcriptionibus, cap. 7. *Hæ ſunt*, inquit, *doctrinæ hominum & dæmoniorum, prurientes auribus, natæ de ingenio ſapientiæ ſæcularis, quam Dominus ſtultitiam vocans, ſtulta mundi in confuſionem etiam Philoſophiæ ipſius elegit. Ea eſt enim materia ſapientiæ ſæcularis, temeraria interpres divinæ naturæ & diſpoſitionis. Ipſæ denique hæreſes a Philoſophia ſubornantur..... Miſerum Ariſtotelem! qui illis Dialecticam inſtituit, artificem ſtruendi & deſtruendi, verſipellem in ſententiis, coactam in conjecturis, duram in argumentis, operariam contentionum, moleſtam etiam ſibi ipſi, omnia retractantem, ne quid omnino tractaverit. Hinc illæ fabulæ & genealogiæ interminabiles, & quæſtiones infructuoſæ, & ſermones ſerpentes velut cancer; a quibus nos Apoſtolus refrenans, nominatim Philoſophiam conteſtatur caveri oportere, ſcribens ad Coloſſenſes: Videte ne quis vos circumveniat per Philoſophiam & inanem ſeductionem, ſecundùm traditionem hominum, præter providentiam Spiritûs Sancti. Fuerat Athenis, & iſtam ſapientiam humanam, affectatricem & interpolatricem veritatis, de congreſſibus noverat; ipſam quoque in ſuas hæreſes multipartitam varietate ſectarum invicem repugnantium. Quid ergo Athenis & Hieroſolymis? Quid Academiæ, & Eccleſiæ? Quid Hæreticis & Chriſtianis? Noſtra inſtitutio de Porticu Salomonis eſt, qui & ipſe tradiderat Dominum in ſimplicitate cordis eſſe quærendum*.

Reſpondeo ſecundò, Apoſtolum de Traditionibus duntaxat legalium cæremoniarum inibi loqui, quibus Nazaræi Gentiles recens converſos adſtringere volebant, ut totius Capitis ſeries oſtendit: vel de Traditionibus Phariſaicis, ut Sanctus Hieronymus exponit Epiſtolà 151. ad Algaſiam, Quæſtione 10. *Quantæ Traditiones Phariſæorum ſint*, inquit, *& quàm aniles fabulæ, evolvere nequeo. Neque enim libri patitur magnitudo: & pleraque tam turpia ſunt, ut erubeſcam dicere*. Et poſtquàm obſcœnam conſuetudinem ex cœnoſo harum Traditionum gurgite derivatam expoſuit, ſubjungit: *Præterea, quia juſſum eſt, ut diebus Sabbatorum ſedeat unuſquiſque in domo ſua, & non egrediatur, neque ambulet de loco in quo habitat: ſi quando eos juxta literam cœperimus urctare ut non jaceant, non ambulent, non ſtent, ſed tantùm ſedeant, ſi velint præcepta ſervare: ſolent reſpondere & dicere; Raba Kiba, & Simeon, & Hillel Magiſtri noſtri, tradiderunt nobis ut bis mille pedes ambulemus in Sabbato, & cætera iſtiuſmodi, doctrinas hominum præferentes Doctrinæ Dei*.

Et infrà; *V[illegible]entur igitur obſervationes Judaicæ apud imperito[illegible]vilem plebeculam imaginem habere rationis humanæque ſapientiæ, unde & Doctores eorum σοφοὶ hoc eſt ſapientes vocantur, & ſi quando certis diebus Traditiones ſuas exponunt, Diſcipulis ſuis ſolent dicere, οἱ σοφοὶ δευτερῶσιν id eſt, Sapientes docent Traditiones. Elementa autem mundi, in quibus, imò quibus mortui ſumus, Lex Moyſi & omne Vetus Inſtrumentum intelligendum eſt, quibus quaſi elementis, & religionis exordiis Deum diſcimus*. Cùm itaque Apoſtolus ait: *Videte ne quis vos decipiat per Philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundùm Traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundùm Chriſtum*, Coloſſenſes his verbis non deterre, a Traditionibus

bus Apoſtolicis recipiendis: ſed eos monet atque hortatur, ne vel ſæcularis Philoſophiæ fallaciis, vel Hæreticorum, legalium cærimoniarum obſervantiam cum Evangelica Lege neceſſariò conjungendam eſſe contendentium, malis artibus, vel Traditionibus Phariſaicis, a Chriſti Fide & cultu ſeſe adduci patiantur.

§. XII.

Objectio altera diluitur petita ex evidentiâ Scripturæ ſacræ.

Objicitur ſecundò. Si Traditionibus opus eſſet, maximè ut Scripturæ ſacræ ſenſus plerumque obſcurus exponeretur, atqui non ſunt eum ob finem neceſſariæ; Traditionibus igitur non eſt opus.

Probatur minor. Scripturæ ſacræ ſenſus planus & facilis eſt, & ex ipſa Scriptura abſque extraneæ interpretationis ſubſidio poteſt intelligi. Non eſt igitur neceſſe, ut ex Traditionibus non ſcriptis divinæ Scripturæ ſenſum expiſcemur.

Probatur antecedens ex illis Scripturæ oraculis: Deuteronomii 30. *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum*, &c. & Pſalmo 18. dicitur, *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos*: & Pſalmo 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum*: &, *Declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis*. Denique Proverb. 6. *Mandatum lucerna eſt & lex lux*. Sacræ igitur Scripturæ ſenſus planus & facilis eſt.

Reſpondeo, diſtinguo primam majorem: Et hæc non eſt ſola, & adæquata ratio cur neceſſariæ ſint Traditiones, concedo: & hæc unica ratio eſt, cur ſint neceſſariæ, nego: iis namque opus etiam eſt, & maximè, ut Canonicæ Scripturæ ab apocryphis diſcernantur, utque Scripturas illas quas legimus Eccleſiâ proponente, eſſe verum Dei Verbum certò cognoſcamus. Deinde neceſſariæ ſunt Traditiones ut quæ in Scripturis diſertè non continentur, & ad doctrinam tamen Chriſtianam pertinent, nobis hoc medio innoteſcant, ut perpetua Deiparæ Mariæ virginitas, Baptiſmus parvulorum, proceſſio Spiritûs Sancti a Filio, tranſubſtantiatio panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti, Imaginum cultus, invocatio Sanctorum.

Secundò, nego etiam minorem. Ad cujus pro-
Scriptura ſacra obſcuritas. bationem, nego antecedens. Nec enim laudata Scripturæ ſacræ oracula ipſius perſpicuitatem, & facilem intellectum evincunt. Ut enim ab eo incipiam quod ex Deuteronomio laudatum eſt, probat illud duntaxat, Præcepta Decalogi tum facilè cognoſci poſſe, quia pertinent ad legem naturalem, quæ in omnium hominum animis a Deo deſcripta eſt, ut & ipſis notitia Dei eſt cogenita: tum facilè poſſe obſervari cum divinæ gratiæ auxilio. Unde ſequitur, *Juxta te eſt ſermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.*

Quæ verò ex Pſalmis & Proverbiis proferuntur, ſolùm probant Mandata Dei, vitæ noſtræ, operationumque regulas eſſe debere, noſque lucis inſtar in officiis dirigere: vel Scripturas ſacras illorum illuſtrare mentem qui ſenſum ipſarum fuerint aſſecuti: non verò ſenſum illum probant nullis abditum latebris, nullis difficultatum nebulis involutum, ſed omnibus Scripturas ſacras legentibus pio ſaltem animo, pervium.

Verùm obſcuram eſſe Scripturam ſacram res adeo evidens eſt, ut nullum ſit Hæreticorum commentum iſto inſanius. At enim ſi planus eſt ac facilis Scripturæ ſenſus, cur Sanctus Petrus Epiſtolâ 2. cap. ultimo ſcripſit, *In Pauli Epiſtolis quædam eſſe difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant?* Cur Eunuchus ille, cujus in Actis Apoſtolorum Sanctus Lucas meminit, tam religioſus ut relictâ aulâ regia de extremis orbis finibus veniret ad Templum, tam divinæ Legis amator, ut etiam in vehiculo ſacras Literas legeret, non poterat intelligere hunc Iſaiæ locum *Tanquam agnus ad occiſionem ductus eſt*, &c. niſi aliquis ipſi exponeret? Quomodo Diſcipulis Chriſtus *aperuit ſenſum ut intelligerent Scripturas?* (Lucæ ultimo) Cur viri ſanctiſſimi poſt tot ſtudia, vigilias, labores, profeſſi ſunt ſe *multò plura in ſacris Scripturis neſcire, quam ſcire?* Quod Sanctus Auguſtinus Epiſtolâ 119. cap. 21. de ſeipſo ingenuè fatetur. Cur Sanctus Hieronymus in laudata ad Algaſiam Epiſtola, Quæſtione 8. ait, omnem *Epiſtolam ad Romanos nimiis obſcuritatibus involutam eſſe?* Cur in Præfatione Commentarii in Epiſtolam ad Epheſios, ait, ſe Alexandriam perrexiſſe ut videret Didymum, *& ab eo in Scripturis omnibus, quæ habebat dubia, ſciſcitaretur?* Cur Epiſtolâ 103. ad Paulinum datâ, totus in eo eſt, ut Scripturæ ſacræ obſcuritatem, ejuſque ſenſuum reſerandorum difficultatem probet, ſingulorum enumeratione librorum? Cur prolatis exemplis Eunuchi Iſaiam non intelligentis; libri qui in Apocalypſi ſeptem ſigillis ſignatus oſtenditur, quem homo ſciens literas reſerare non poteſt, ſed ſolus Agnus, & ex verbis Davidis Deum ita rogantis, *Revela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua*, probat revelatione opus eſſe, & Magiſtro, ut Scriptura ſacra intelligatur, adeoque Paulinum *ſine prævio & monſtrante ſacrarum Scripturarum ſemitam non poſſe ingredi?* Cur exemplo ab omnibus Diſciplinis & artibus, ſive liberalibus, ſive mechanicis ducto probat neminem abſque Doctore ſacras literas intelligere poſſe, & tam graviter in eos declamat, qui eas per ſe abſque alicujus inſtitutione & auxilio diſcere, intelligere, & exponere ſe poſſe putant? *Quod Medicorum eſt*, inquit, *promittunt Medici, tractant fabrilia Fabri. Sola Scripturarum ars eſt, quam ſibi paſſim omnes vendicant. Scribimus indocti, doctique Poëmata paſſim. Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc Sophiſta verboſus, hanc univerſi præſumunt, lacerant, docent, antequàm diſcant. Alii adducto ſupercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de ſacris literis philoſophantur. Alii diſcunt, proh pudor! a fœminis quod viros doceant: & ne parum hoc ſit, quadam facilitate verborum, imo audaciâ ediſſerunt aliis quod ipſi non intelligunt. Taceo de mei ſimilibus; qui ſi fortè ad Scripturas ſanctas poſt ſeculares literas venerunt, & ſermone compoſito aurem populi mulſerint; quicquid dixerint, hoc legem Dei putant; nec ſcire dignantur quid Prophetæ, quid Apoſtoli ſenſerint; ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimonia: quaſi grande ſit & non vitioſiſſimum docendi genus, depravare ſententias, & ad voluntatem ſuam Scripturam trahere repugnantem.* Hæccine Scripturam ſacram perſpicuam eſſe & intellectu facilem probant?

Præterea, pugnantia in ſpeciem divinarum Scripturarum teſtimonia conciliare, tropos multiplices & obſcuriſſimos evolvere, Phraſes Hebraicas in ſacris literis frequentes, noſtris inaudita proverbia, parabolas peregrinas, tranſlationes interdum etiam longiſſimè petitas exponere, quis difficile non exiſtimet? Quis multiplicem ex hiſce capitibus oriri obſcuritatem, cogente experientiâ, non fateatur? Hinc tot hæreſes ex prava

Scripturarum intelligentia ortæ ſunt, dum eas quiſque varios in ſenſus pro ſua libidine torqueret. Hinc inter ipſos Calviniſtas & Lutheranos, qui mutuam inter ſe communionem fovent, tot de rebus maximis & ad Chriſtianam doctrinam pertinentibus controverſiæ; ut de verbis iſtis Chriſti Domini, *Hoc eſt Corpus meum*, quibus alii meram Corporis Chriſti figuram, alii Corpus ipſum Chriſti realiter præſens ſignificari & effici contendunt.

Objicies verba Sancti Joannis Chryſoſtomi Concione 3. de Lazaro, hocce inter Ethnicorum Philoſophorum & Scriptorum ſacrorum libros diſcrimen aſſignantis, quòd illi utilia etiam dogmata in quadam ſapientiæ caligine conſuetà obſcuritate occultaverint; *Apoſtoli vero & Prophetæ manifeſta claraque, quæ prodiderunt, expoſuerunt omnibus veluti communes orbis Doctores, ut per ſe quiſque diſcere poſſit ea quæ dicuntur, e ſola lectione*. Et infra: *Cui enim non ſunt manifeſta quæcumque in Evangelio ſcripta ſunt?* Et Homilià 3. in 2. Epiſtolam ad Theſſalonicenſes: *Quid opus eſt*, inquit, *aliquo qui verba faciat, & ſermonem habeat? Ex noſtra ſocordia hoc evenit. Quid enim opus eſt ſermone? Omnia ſunt dilucida & recta quæ ſunt in divinis Scripturis: manifeſta ſunt quæcumque ſunt neceſſaria*. Igitur Scriptura ſacra ex ſe perſpicua eſt, ejuſque ſenſus quibuſvis eſt obvius. Non eſt igitur propterea ad Traditiones non ſcriptas confugiendum, ut ſacræ Scripturæ ſenſus legitimus innoteſcat.

Reſpondeo, diſtinguo conſequens: Scriptura ſacra ex ſe perſpicua eſt, quoad hiſtorias aliquas & quoad morum præcepta omnibus neceſſaria, eſto; quoad omnia capita, nego. Nec alius eſt Sancti Joannis Chryſoſtomi ſenſus in locis mox laudatis. Scilicet Concione 3. de Lazaro omnes Chriſtianos ad ſacræ Scripturæ lectionem adhortatur. *Id ſemper hortor*, inquit, *& hortari non deſinam, ut non hic tantum attendatis iis quæ dicuntur, verùmetiam cùm domi fueritis, aſſiduè divinarum Scripturarum lectioni vacetis*. Quia verò plurimi hominibus curis rei familiaris implicitis vel publicorum negotiorum mole gravatis, non incumbere officium legendi Scripturas dicebant, ſed Clericis tantùm & Monachis, hanc eorum excuſationem ut abſurdam planèque damnandam repellit. *Quid ais, homo?* inquit, *Non eſt tui negotii Scripturas evolvere, quoniam innumeris curis diſtineris? Imò tuum magis eſt, quàm illorum. Neque enim illi perinde Scripturarum egent præſidio, atque vos in mediis negotiorum undis jactati*... *Illi ſedent procul a conflictu, eoque nec accipiunt multa vulnera: Tibi verò quia perpetuò ſtas in acie, quia frequentes accipis plagas, idcirco magis opus eſt remediis*. Enumerat deinde ſacrorum Librorum utilitatem, qui ſunt artis Chriſtianæ inſtrumenta, quibus animam noſtram fabricamus; depravatam corrigimus, inveteratam renovamus. Idcirco imitandos eſſe Artifices, qui omnia artis ſuæ inſtrumenta parata habent ſemper & integra, nec ea quacumque inopia urgente, divendunt: ſic neminem in comparandis ſibi Scripturæ ſacræ libris eſſe debere negligentem. Addit multos ex ſacris libris fructus etiam in eos redundare, qui illos apud ſe repoſitos habent, quamvis ſæpiùs illos legere non vacet: ſicut arma regia multam præbent illis cuſtodiam ac munimen contra fures, apud quos ſunt depoſita, quamvis ea non tractent. *Nam ipſe per ſe Librorum aſpectus ſegniores nos reddit ad peccandum*..., *& ſimul atque tetigit aliquis Evangelium, mox compoſuit ſuam ipſius mentem, & a rebus mundanis abduxit*... *Quòd ſi acceſſerit diligens lectio, non aliter quàm in ſacris adytis, rebus divinis initiata anima ſic repurgatur, meliorque redditur, Deo cum ipſa per illas Scripturas colloquente.*

Scriptura ſacra ab omnibus Chriſtianis aſſiduè legenda.

Verum quia ſacræ Scripturæ obſcuritatem vulgò cauſabantur Chriſtiani, quos ſuis Concionibus Sanctus Joannes Chryſoſtomus inſtituebat, atque inutilem ſe operam in ſacrorum lectione Librorum collocare, quos non intelligebant: hanc eorum excuſationem evertit multis rationibus. Ait primò, *Ex ipſa Scripturarum ſacrarum lectione multam naſci ſanctimoniam, etiamſi non intelligantur illic recondita*. Secundò, *Fieri non poſſe*, ait, *ut ex æquo omnia ignorentur; propterea ſiquidem Spiritus gratia providit ut publicani paſtores, idiotæ, illiterati hos libros componerent, ut ne quis idiotarum ad hanc difficultatis confugere poſſet excuſationem, ut omnibus facilia conſpectu eſſent ea quæ dicuntur, ut & opifex, & famulus & vidua mulier, & omnium hominum indoctiſſimus, ex audita lectione aliquid lucri utilitatiſque reportaret*. Non pertendit itaque Sanctus Chryſoſtomus totam Scripturam ſacram perſpicuam eſſe, ejuſque ſenſus quibuſvis eam legentibus eſſe obvios, ſed ſolum omnia in ſacris libris non eſſe obſcura; multa poſſe a ſimplicibus etiam & imperitis intelligi, quod ſatis eſt ut multam eorum lectio utilitatem pariat. Tertiò diſcrimen, de quo diximus, inter libros Ethnicorum Philoſophorum, & libros ſacros adducit. Ea, quæ a Prophetis & Apoſtolis ſcripta ſunt, *Diſci*, ait, *ex ſola lectione, manifeſta eſſe quæcumque in Evangelio ſcripta ſunt*; Sed ad Hiſtorias duntaxat, vel ad præcepta morum Fideles univerſos ſpectantia, reſtringendam eſſe Chryſoſtomi propoſitionem, adjuncta demonſtrant. *Cui*, inquit, *non ſunt manifeſta quæcumque in Evangelio ſcripta ſunt? Quis autem audiens beatos eſſe mites, beatos miſericordes, beatos mundo corde, cæteraque ejuſmodi, deſiderabit Præceptorem, ut aliquid eorum diſcat quæ dicuntur? Quin etiam ſigna, miracula, hiſtoriæ, nonne cuivis nota, manifeſtaque ſunt? Prætextus ipſe eſt & cauſatio, pigritiaque velamentum. Non intelligis quæ inſunt? Quomodo poſſis aliquando intelligere, qui ne leviter quidem inſpicere velis? Sume librum in manus, lege hiſtoriam omnem; & quæ nota ſunt memoriâ tenens, ea quæ obſcura ſunt parumque manifeſta, frequenter percurre.*

Quartò indicat Sanctus Chryſoſtomus quid facto ſit opus, ſi aſſiduè legens Scripturam ſacram, ejus ſenſum non aſſequatur: ait enim adeundum eſſe ſapientiorem, Sacerdotem aut Doctorem conſulendum, qui loca obſcura exponat. Supponit itaque non eſſe illam ita perſpicuam ut ejus ſenſus cuilibet aſſiduè legenti ſit obvius. *Quòd ſi*, inquit, *non poteris aſſiduitate lectionis invenire quod dicitur, accede ad ſapientiorem, vade ad Doctorem, communica de his quæ ſcripta ſunt, declara vehemens ſtudium. Et ſi viderit te Deus tantam animi promptitudinem adhibere, non deſpiciet tuam vigilantiam, ac ſolicitudinem. Verùm etiamſi nullus homo te docuerit quod quæris, ipſe ſine dubio reſerabit.*

Quintò addit Sanctus Chryſoſtomus, Deum ſine dubio reſeraturum loca Scripturæ difficilia & obſcura, ei qui pio animo ipſas aſſiduè legerit, etiamſi nullus homo ipſum doceat. Id probat exemplo Eunuchi Reginæ Æthiopum, qui nec in itinere lectionem Scripturæ ſacræ dimittens, Dei miſerentis beneficio doctorem conſecutus eſt, ſcilicet Philippum. *Verùm*, inquit, *non adeſt Philippus, ſed Spiritus qui moverat Philippum, adeſt*. Quibus verbis legem aliquam a Deo poſitam non ſignificat, ut Scripturam ſacram legentibus omnia loca obſcura & difficilia revelet; ſed non defuturum ex miſericordia ſua Deum confidit, ut cognoſcat Fidelis quæ ſibi ad ſalutem neceſſaria

ſunt

ſunt, & ut ſpiritale aliquod commodum tam ſacra ex lectione referat. *Magna*, inquit, *adverſus peccatum munitio eſt Scripturarum lectio: magnum præcipitium, profundum barathrum Scripturarum ignoratio: ea & hæreſes peperit & vitam corruptam invexit: hoc ſurſum deorſum miſcuit omnia. Nam fieri non poteſt ut quis ſine fructu diſcedat, qui aſſiduâ attentâque Scripturarum lectione fruatur.*

Eadem prorſus mens eſt Sancti Joannis Chryſoſtomi Homiliâ 3. in 2. Epiſtolam ad Theſſalonicenſes; poſt verba ſiquidem in objectione laudata, eorum excuſationem repellens, qui Scripturarum ſacrarum obſcuritate ab earum ſelectione abſterreri dicebant, ſubjungit: *Quænam ea obſcuritas? Dic quæſo. An non ſunt hiſtoriæ? Noſtine quæ ſunt clara & dilucida, at de iis quæ ſunt obſcura, percunctaris? Hiſtoriæ innumerabiles ſunt in Scripturis. Dic mihi unam ex illis.*

Ex his itaque patet, Sanctum Joannem Chryſoſtomum laudatis in objectione verbis nihil aliud ſignificare voluiſſe, quàm facilia eſſe & dilucida plurima quæ in Scriptoris ſacris occurrunt, ſive hiſtorias, ſive præcepta & conſilia mores ſpectantia, ſive comminationes, ſive promiſſa: unde colligit quod pertendebat, ſacram Scripturam abſque magna utilitate non legi; adeoque ejus lectioni eſſe aſſiduè vacandum.

Hanc ob cauſam Sanctus Chryſoſtomus Chriſtianam plebem ad lectionem Scripturarum ſemper adhortatus eſt. Qua de re legenda eſt ejus Homilia 9. in Epiſtolam ad Coloſſenſes, Præfatio in Epiſtolas Sancti Pauli, Homilia 2. in Matthæum, & Homilia 10. in Joannem. Ex quibus patet non ſolùm ab Eccleſiæ Paſtoribus non eſſe negandam licentiam legendi Scripturas Chriſtianis, quos in Catholica Fide ſtabiles atque confirmatos noverint; etiam mulieribus, ſi eam ex pio affectu poſtulent: verùmetiam ad ſalutarem lectionem eos adhortari debere, quorum animum ita affectum ſciverint, ut iis ſacrorum librorum lectio prodeſſe poſſit, non obeſſe. Hinc Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 7. ad Lætam de Inſtitutione filiæ, nobilem illam matronam hortatur ut parvulam Virginem ſacræ Scripturæ lectionem amare, eique aſſueſcere doceat. *Pro gemmis*, inquit, *& ſerico divinos Codices amet, in quibus non auri & pellis Babyloniæ vermiculata pictura, ſed ad fidem placeat emendata & erudita diſtinctio. Diſcat primò Pſalterium, his ſe canticis avocet, & in Proverbiis Salomonis erudiatur ad vitam. In Eccleſiaſte conſueſcat quæ mundi ſunt calcare. In Job virtutis & patientiæ exempla ſectetur. Ad Evangelia tranſeat, nunquam ea poſitura de manibus. Apoſtolorum Acta & Epiſtolas totâ cordis imbibat voluntate. Cùmque pectoris ſui cellarium his opibus locupletaverit, mandet memoriæ Prophetas, Pentateuchum, & Regum, & Paralipomenon libros, Eſdræ quoque & Heſter volumina: Ad ultimum ſine periculo diſcat Canticum Canticorum, ne ſi in exordio legerit, ſub carnalibus verbis ſpiritualium nuptiarum epithalamium non intelligens, vulneretur.*

Hinc idem Sanctus Doctor Epiſtolâ 16. Marcellam nobilem viduam ob lectionem ſacrorum librorum, & eruditionem ex illa partam impensè laudat. *Quia*, inquit, *alicujus nominis eſſe exiſtimabar ſuper ſtudio Scripturarum, nunquam convenit quin de Scripturis aliquid interrogaret, nec ut ſtatim acquieſceret, ſed moveret e contrario quæſtiones; non ut contenderet, ſed ut quærendo diſceret earum ſolutiones, quas opponi poſſe intelligebat .... Quicquid in nobis longo fuit ſtudio congregatum, & meditatione diuturna quaſi in naturam verſum, hoc illa libavit, didicit atque poſſedit, ita ut poſt profectionem noſtram, ſi in aliquo teſtimonio Scripturarum eſſet oborta contentio, ad illam judicem pergeretur.*

Et Epiſtolâ 25. ſuper obitu Bleſillæ ad Paulam data, juvenem illam nobilemque Viduam laudat, quòd in ipſa ægritudine *aut Prophetam, aut Evangelium ſemper in manibus teneret*. Et Epiſtolâ 27. ad Euſtochium Virginem, Paulam matrem laudat, *Quòd Scripturas ſanctas teneret memoriter. Et cùm amaret Hiſtoriam; & hoc veritatis diceret fundamentum; magis tamen ſequebatur intelligentiam ſpiritalem: & hoc culmine ædificationem animæ protegebat. Denique*, inquit Hieronymus, *compulit me ut Vetus & Novum Inſtrumentum cum filia, me diſſerente, perlegeret. Quod propter verecundiam negans, propter aſſiduitatem tamen & crebras ejus poſtulationes præſtiti, ut docerem quod didiceram, non a me ipſo, id eſt, a præſumptione peſſimo præceptore, ſed ab Illuſtribus Eccleſiæ Viris.*

Epiſtolæ tandem frequentes Sancti Hieronymi ad Fabiolam, Marcellam, Principiam, Hedibiam, Algaſiam, Paulam & Euſtochium, illuſtres fœminas, quibus vel ſacrorum Librorum Verſiones, & Commentarios eis nuncupat, vel difficillimas Scripturæ ſacræ quæſtiones ab eis rogatus exponit, totidem argumenta ſunt, quibus evincitur ſacrarum literarum lectionem & ſtudium Chriſtianis etiam mulieribus, nedum viris, permiſſa fuiſſe, imò & præcepta ab Eccleſiæ Paſtoribus. Quæ tamen paſſim nunc omnibus concedi non convenit, in lingua præſertim vulgari, ob tranſlationes ab Hæreticis, aut ſuſpectis hominibus factas; ſed iis ſolum qui pietate & ingenio pollent, quique in humilitate & ſimplicitate cordis quærunt voluntatem Dei in verbis Dei; qui denique prohibitis ab Eccleſia Verſionibus non utuntur.

Objicies verba Sancti Auguſtini lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 6. dicentis: *Magnificè & ſalubriter Spiritus Sanctus ita Scripturas ſanctas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obſcurioribus autem faſtidia detergeret. Nihil enim ferè de illis obſcuritatibus eruitur, quod non planiſſimè dictum alibi reperiatur.* Ad exponendam itaque Scripturam ſacram Traditionibus non eſt opus: ſed loci obſcuriores per alios clariores explicandi ſunt.

Reſpondeo, nego conſequens. Nec enim omnia Scripturæ ſacræ loca quæ obſcura ſunt, alibi in ipſis Scripturis expoſita Sanctus Auguſtinus dixit, ſed plurima. Hanc ſiquidem exceptionem apponit, (*Ferè*) qua indicat & nonnulla eſſe quæ nullibi expoſita inveniuntur. Sed & illa quæ planiſſimè dicta putat, quamvis Fidelibus & eruditis perſpicua ſint; non tamen infidelibus, & iis quorum minùs perſpicax eſt ingenium, eruditioque mediocris, vel nulla: unde innumeræ natæ ſunt hæreſes, dum homines ignari vel ſuperbi Scripturam in ſuos quique ſenſus traxerunt. Quos proinde aliis Scripturæ teſtimoniis confutare non potuerunt Doctores Eccleſiaſtici, abſque Traditionis ope. Arius enim evidentiſſima de Filii deitate ſacrarum Literarum loca alienum in ſenſum detorquens, ea ſuo nequaquam pugnare cum errore contendebat. Catholici contra, locis quibus abutebantur Ariani, reſpondebant, & aliis maximè quidem perſpicuis, ſed quæ talia ipſis non videbantur, eorum refellebant hæreſim. Suum quiſque ſenſum tuebatur. Unde (quæſo) veram eſſe Catholicorum expoſitionem demonſtrari poterat his in contentionibus, niſi ex Traditione? Hanc eſſe, quam diximus Sancti Auguſtini mentem, ex eodem loco qui in argumento laudatus eſt, ſatis patet. *Sed multis*, inquit, *& multiplicibus obſcuritatibus, & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè legunt, aliud pro alio ſentientes; quibuſdam autem locis quid vel falsò ſuſpicentur, non inveniunt: ita obſcurè quædam dicta denſiſſimam caliginem obducunt. Quod totum proviſum eſſe divi-*

pitùs non dubito ad edomandam labore ſuperbiam, & intellectum à faſtidio revocandum, cui facilè inveſtigata pleramque viloſcant.

Idem patet ex iis quæ cap. 7. ſcribit, ubi de ſeptem gradibus differens, quibus ad ſapientiam pervenitur, poſtquam præmiſit ante omnia opus eſſe Dei timore converti ad cognoſcendam ejus voluntatem, hæc ſubjungit: *Deinde opus eſt miteſcere pietate, neque contradicere divinæ Scripturæ, ſive intellectæ, ſi aliqua vitia noſtra percutit, ſive non intellectæ, quaſi nos meliùs ſapere, meliuſque præcipere poſſimus; ſed cogitare potius & credere id eſſe melius & verius quod ibi ſcriptum eſt, etiamſi lateat, quàm id quod nos per noſmetipſos ſapere poſſumus.*

Hinc 2. & 3. de Doctrina Chriſtiana libro tot tradit intelligendæ Scripturæ ſacræ regulas, aut tacitas a Tichonio Donatiſta exponit. Tot præterea rerum neceſſariam eſſe cognitionem ad ſacrarum Literarum intellectum aſſerit, ut nulli ſit dubium quin pauciſſimi ſint, qui in illis eruditi evadant. Denique viros ipſos doctiſſimos obſcura & ambigua Scripturæ loca non ſolum aliis planioribus, verùmetiam ex Traditione & Eccleſiæ auctoritate exponere debere exiſtimat. Quibus de rebus ita diſſerit libri 3. cap. 1. ſuperiores libros in compendium redigens. *Homo timens Deum*, inquit, *voluntatem ejus in Scripturis diligent r inquirit. Et ne amet certamina, pietate manſuetus, præmunitus etiam ſcientiâ linguarum, ne verbis locutionibuſque ignotis hæreat, præmunitus etiam cognitione quarumdam rerum neceſſariarum, ne vim naturamve earum, quæ propter ſimilitudinem adhibentur, ignoret, adjuvante etiam codicum veritate, quam ſolers emendationis diligentia procuravit, veniat ita inſtructus ad ambigua Scripturarum diſcutienda atque ſolvenda. Ut autem ſignis ambiguis non decipiatur, ... ſciat ambiguitatem Scripturæ aut in verbis propriis eſſe, aut in tranſlatis: quæ genera in ſecundo libro demonſtravimus. Sed cùm verba propria faciunt ambiguam Scripturam, primò providendum eſt ne malè diſtinxerimus, aut pronuntiaverimus. Cùm ergo adhibita intentio incertum eſſe providerit quomodo diſtinguendum, aut quomodo pronuntiandum ſit, conſulat regulam fidei, quam de Scripturarum planioribus locis, & Eccleſiæ auctoritate percepit.*

Et lib. 2. cap. 8. librorum Canonicorum criterium ex Traditione, & Eccleſiæ auctoritate faciendum eſſe aſſerit. *Erit igitur*, inquit, *divinarum Scripturarum ſolertiſſimus Indagator, qui primò totas legerit, notaſque habuerit, & ſi nondum intellectu, jam tamen lectione, duntaxat eas quæ appellantur Canonicæ..... In Canonicis autem Scripturis Eccleſiarum Catholicarum quamplurium auctoritatem ſequatur, inter quas ſanè illæ ſunt, quæ Apoſtolicas Sedes habere, & Epiſtolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in Scripturis Canonicis, ut eas quæ ab omnibus accipiuntur Eccleſiis Catholicis, præponat eis quas quædam non accipiunt. In eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas quas plures gravioreſque accipiunt, eis quas pauciores, minoriſque auctoritatis Eccleſiæ tenent. Si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi, quamquam hoc facilè invenire non poſſit, æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.*

Denique ſi Sanctus Auguſtinus ita perſpicuam eſſe Scripturam ſacram, ejuſque ſenſum ita planum exiſtimaſſet, ut quibuſvis legentibus obvius ſit, non dixiſſet tantam eſſe divinarum Literarum profunditatem, *Ut in eis quotidie proficeret, ſi eas ſolas ab ineunte pueritia uſque ad decrepitam ſenectutem, maximo otio, ſummo ſtudio, meliore ingenio conaretur addiſcere: non quo ad ea quæ neceſſaria ſunt ſaluti tanta in eis perveniatur difficultate: Sed cum quiſque ibi fidem tenuerit, ſine qua piè rectèque non vivitur, tam multa, tamque multiplicibus myſteriorum umbraculis opaca intelligenda proficientibus reſtant; tantaque non ſolùm in verbis, quibus iſta dicta ſunt, verùmetiam in rebus quæ intelligendæ ſunt, latet altitudo ſapientiæ, ut annoſiſſimis, acutiſſimis, flagrantiſſimis cupiditate diſcendi hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet; Cum conſummaverit homo, tunc incipit.* Id autem diſertè profitetur Sanctus Auguſtinus Epiſtola 3. ad Voluſianum.

Ad hæc. Si claram eſſe & omnibus perſpicuam Scripturam ſacram Sanctus Auguſtinus ſenſiſſet, non exclamaſſet lib. 12. Confeſſionum cap. 14. *Mira profunditas Eloquiorum tuorum, quorum, ecce, ante nos ſuperficies blandiens parvulis; ſed mira profunditas, Deus meus, mira profunditas, Horror eſt intendere in eam, horror honoris, & tremor amoris.*

§. XIII.

Solvitur objectio ex Spiritûs Dei ad Scripturam intelligendam illuſtratione petita.

Objicitur tertiò. Ad Scripturæ ſacræ intelligentiam, utque in ea omnia ad ſalutem neceſſaria diſcantur, ſufficit Spiritus Dei, qui piis omnibus adeſt: Non eſt igitur opus Traditionibus non ſcriptis.

Probatur antecedens ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 2. *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei .... Spiritualis autem judicat omnia.* Et ex Epiſtola 1. Sancti Joannis, cap. 2. *Non neceſſe habetis ut aliquis doceat vos: ſed ſicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum eſt, & non eſt mendacium.*

Reſpondeo, nego antecedens. Ad cujus probationem explico locum Apoſtoli, & dico ſenſum ejus eſſe quòd animalis homo, id eſt, Chriſtianus qui & mente, & affectu rudis adhuc, imperfectus, & infirmus eſt, nondum ad capiendum ſubliniora divini Spiritûs myſteria idoneum gerit animum. Quæ proinde ipſi tradenda non ſunt, donec in virum ſpiritualem & perfectum evadat. Hinc ad ipſos Corinthios Paulus ſcribit: *Tamquam parvulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam; nondum enim poteratis.* Hinc Sanctus Auguſtinus libro de vera Religione, cap. 28. de Chriſtianæ Religionis Doctoribus loquens, ait: *Sapientiam loquuntur inter perfectos: carnalibus verò & animalibus, quamvis novis hominibus, adhuc tamen parvulis, nonnulla obtegunt, ſed nulla mentiuntur.* Spiritualis autem homo, id eſt, Chriſtianus in vita ſpirituali jam adultus & provectus, atque divinis in rebus exercitatus, non ſolum ad faciendum terrenis de rebus ſenſuique obnoxiis judicium; ſed etiam de ſpiritualibus, id eſt, de altioribus, difficilioribuſque religionis noſtræ Myſteriis idoneus eſt. Quamobrem de illo Sanctus Auguſtinus ait libro de vera Religione, cap. 31. *Omnia judicat, quia ſuper omnia eſt quando cum Deo eſt. Cum eo autem eſt, quando puriſſimè intelligit, & tota charitate quod intelligit, diligit.*

Privatus Spiritus ad Sacræ Scripturæ intelligentiam, & ad judicium de Religionis controverſiis ferendum non ſufficit.

Non vult autem Apoſtolus ſpiritales illos viros, nedum Chriſtianos omnes, Scripturam omnem intelligentiâ comprehendere, aut omnia Fidei dogmata abſque Traditionis lumine cognoſcere poſſe, & contra Hæreticos tueri: vel de religionis controverſiis privato ſpiritu, propriaque auctoritate ferre poſſe judicium. Enimverò ſi vir ſpiritualis hoc quo Heterodoxi contendunt ſenſu, judicare poteſt omnia, quomodo Apoſtoli

non

non intelligebant quæ dicebantur, & verbum Chriſti *erat abſconditum ab eis?* (Lucæ 18.) Quomodo Petrus & Joannes ad Chriſti monumentum currentes *nondum ſciebant Scripturam, quia oportebat eum a mortuis reſurgere?* (Joannis 20.) Quomodo Chriſtus Diſcipulis Emmaus proficiſcentibus, *Incipiens a Moyſe, & omnibus Prophetis, interpretabatur in omnibus Scripturis quæ de ipſo erant?* (Lucæ 24.) Quomodo Sanctus Petrus non animadvertit, *Simulationem ſuam reprehenſibilem eſſe, & non rectè ſe ambulare ad veritatem Evangelii?* [ad Galatas 2. cap.] Quomodo Eunuchus Candacis Reginæ, Iſaiæ locum abſque Interprete intelligere non potuit (Actorum 8.) Quomodo Chriſtiani Antiocheni ortâ contentione de neceſſitate Circumciſionis & Legis Moſaicæ, non diſcreverunt veritatem prædicationis Pauli & Barnabæ negantium eſſe neceſſarias, a ſententia Phariſæorum recens converſorum ad fidem, qui id aſſerebant? Eccur ad Apoſtolos & Seniores hanc referri controverſiam neceſſe fuit, ut illorum judicio in Concilio Hieruſalymitano finiretur? [Actorum 15.]

Præterea Spiritus Dei ſibi ipſi contrarius eſſe non poteſt. Contrarios autem ſenſus teſtimoniis ſacrarum Scripturarum, in graviſſimis fidei controverſiis tribuunt Catholici & Hæretici: ipſique Hæretici, pro ſuæ quiſque cauſæ ſtudio, varios & repugnantes ſenſus eidem Scripturæ loco affingunt. Quanam ergo ratione verus ac legitimus a falſo & peregrino diſcerni poterit? Lutheranus perinde gloriabitur Spiritum Dei ſe habere ac Calviniſta. Socinianus æquè ac Catholicus. Ecquis probabit Spiritus ſi ex Deo ſint? Quinam erit controverſiarum finis, niſi ad Eccleſiam deferantur, quæ aſpectabilis eſt, & Chriſti auctoritate donata, & Spiritûs Sancti lumine nunquam ipſi defuturo illuſtrata? Certè ſi in Republica cuique leges interpretari proprio judicio non licet, ſed publica auctoritate exponi quod in illis occurrit ambiguum atque obſcurum neceſſe eſt, licebit in Eccleſia privato judicio Scripturam divinam, Deique legem exponere? Abſit. Judex igitur controverſiarum Fidei eſto Eccleſia. Hoc verò in judicio regulam ſequatur aliquam oportet. Regula illa non eſt Scriptura ſacra per ſe & ſeorſim; ſiquidem ipſius de ſenſu moveri controverſiam ſupponimus: accedat igitur Traditio, judicetque Eccleſia ſecundum doctrinam quam ab Apoſtolis accepit, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo. Id Sancto Auguſtino valde perſuaſum erat, qui libro contra Epiſtulam Fundamenti, cap. 5. *Ego vero*, inquit, *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ commoveret auctoritas.*

Et libro 1. contra Creſconium, cap. 33. *Proinde*, inquit, *quamvis hujus rei certè de Scripturis Canonicis non proferatur exemplum, earumdem tamen Scripturarum etiam in hac re a nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus quod univerſæ jam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat auctoritas: ut quoniam ſancta Scriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit hujus obſcuritate quæſtionis, eamdem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine ulla ambiguitate ſancta Scriptura demonſtrat.*

Ad teſtimonium Sancti Joannis, reſpondeo hęc verba quibus non ſimplex fides eorum quæ credenda ſunt; ſed ſcientia ſignificatur, qua ſublimiora fidei Myſteria aliquouſque intelligantur, & idoneis rationibus explicentur, ſingulos Fideles non ſpectare, cùm plurimi ſint rudes & ignari; ſed eorum Eccleſiam ſpectare ad quos ſcribit, huncque eorum ſenſum eſſe: Spiritus Sanctus Eccleſiæ veſtræ adeſt, & qui vobis præeſt Epiſcopum, ejus unctio docet de omnibus. Quapropter alio Doctore vobis non eſt opus: *Vel* ſi mavis hunc locum ad ſingulos Fideles referre: Reſpondeo, Apoſtolum non loqui de omnibus quę in Scriptura continentur, cujus nequidem ibi meminit, ſed de omnibus ad ſalutem neceſſariis, quæ ſatis noverant illi, ad quos ſcribit, Chriſtiani, non quidem ex ſacris Literis privato ſpiritu intellectis & expoſitis, ut Hæretici pertendunt, ſed ex prædicatione Apoſtolorum, & ex Epiſcoporum ſuorum inſtitutione ac doctrina a Chriſto per Apoſtolos traditâ. Unde pręmittit Sanctus Joannes: *Non ſcripſi vobis quaſi ignorantibus veritatem, ſed quaſi ſcientibus eam... Vos, quod audiſtis ab initio, in vobis permaneat. Si in vobis permanſerit quod audiſtis ab initio: & vos in Filio & Patre manebitis.... Hæc ſcripſi vobis de his qui ſeducunt vos, Et vos unctionem quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis*, Ex hoc itaque Sancti Joannis teſtimonio extrudi non poteſt privatus ille Hæreticorum ſpiritus, qui ad Scripturam ſacram exponendam, & ad controverſias fidei judicandas per ſe ſufficiat.

Verum quamvis hoc ad commentum refellendum ſatis ſint quę diximus, addam coronidis loco, quod de Sanctis Baſilio, & Gregorio Nazianzeno Rufinus refert libro 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticę cap. 9. quòd ſcilicet in Monaſterio *Per annos tredecim, omnibus Græcorum ſæcularium libris remotis, ſolis Scripturæ divinæ voluminibus operam dabant, earumque intelligentiam non ex propria præſumptione, ſed ex Majorum ſcriptis & auctoritate ſequebantur; quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſſione intelligendi regulam ſuſcepiſſe conſtabat.* Vides ſanctiſſimos doctiſſimoſque Patres, non privato ſpiritu, ſed ex Majorum ſcriptis auctoritate, id eſt, Traditione, Scripturam ſacram intelligendam duxiſſe ac exponendam.

§. XIV.

Diluuntur objectiones petitæ ex Sancti Irenæi, Tertulliani, Origenis, & S. Cypriani teſtimoniis.

Objectio quarta nititur auctoritate Sancti Irenæi libro 3. adverſus Hęreſes cap. 1. dicentis: *Non enim per alios diſpoſitionem ſalutis noſtræ cognovimus, quàm per eos per quos Evangelium pervenit ad nos: quod quidem tunc præconiaverunt, poſtea verò per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei noſtræ futurum.* Ex quibus ſic colligo; Sanctus Irenęus aſſerit Apoſtolos in Evangelio ſcripſiſſe quod ſua prędicatione annuntiaverunt: atqui annuntiaverunt omnia neceſſaria ad ſalutem: igitur & omnia neceſſaria in Scripturis tradiderunt.

Reſpondeo, diſtinguo majorem; Aſſerit Apoſtolos ſcripſiſſe quod ſua prædicatione annuntiaverunt, ita ut aliqua prædicaverint quæ ſcriptis non conſignavere, concedo: ita ut omnia ſcripſerint quæ prædicavere, nego. Unum enim hic intendit S. Irenæus, Evangelium ab Hæreticis rejici ſine ſcelere non poſſe. Id probat ex illius Auctoribus. Ii enim ſunt Apoſtoli, aut Diſcipuli, qui perfectam habuere cognitionem rerum divinarum, utpote a Spiritu Sancto illuſtrati, & a Chriſto edocti. Illi jubente Deo Evangelium quod prædicaverunt, ſcriptis mandavere, quibus *Unum Deum Factorem cœli & terræ a Lege & Prophetis annuntiatum, & unum Chriſtum Filium Dei tradiderunt nobis: quibus ſi quis non aſſentit, ſpernit quidem participes Domini; ſpernit autem & ipſum Chriſtum Dominum; ſpernit verò & Patrem, & eſt a ſemetipſo damnatus, reſiſtens & repugnans ſa-*

ſa-

ſaluti ſuæ, quod faciunt omnes Hæretici. Cæterùm tantùm abeſt ut Sanctus Irenæus Traditiones rejiciat, quin potiùs eas diſertè adſtruit cap.3. ejuſdem libri cujus verba inter probationes Propoſitionis deſcripſimus. Unde & lib.4. cap.45. ubi præmiſit Scripturas ſacras eſſe theſaurum in agro; id eſt; in iſto mundo abſconſum, & conſummatum Diſcipulum ſimilem eſſe Patriſamilias qui profert de theſauro ſuo nova & vetera, ſubjungit: *Iis qui in Eccleſia ſunt, Presbyteris obaudire oportet, his qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis, qui cum Epiſcopatus ſucceſſione, charisma veritatis certum, ſecundùm placitum Patris, acceperunt.*

Contra Sanctus Irenæus cap.2. lib,3. Hæreticis exprobrat, quòd a Scripturis ſacris ad Traditiones non ſcriptas provocarent. *Cùm ex Scripturis arguuntur*, inquit, *in accuſationem convertuntur ipſarum Scripturarum, quaſi non rectè habeant, neque ex Authenticis, & quia variè ſint dicta; & quia non poſſit ex his inveniri veritas ab his qui neſciunt Traditionem.* Ergo ad Traditionem confugere, Hæreticorum proprium eſt.

Reſpondeo Sanctum Irenæum ibi loqui de apochryphis Traditionibus, quas Hæretici, Scripturis ſacris, Traditionibuſque Apoſtolicis pro libito exploſis, obtrudebant. *Hanc ſapientiam unuſquiſque*, inquit, *eorum eſſe dicit, quam a ſemetipſo adinvenit, fictionem videlicet, ut indignè ſecundùm eos ſit veritas, aliquando quidem in Valentino, aliquando autem in Marcione, aliquando in Cerintho, deinde in Baſilide. Unuſquiſque enim ipſorum omnimodo perverſus, ſemetipſum, regulam veritatis depravans, prædicare non confunditur.* Cæterùm Traditiones Apoſtolicas rejicere, ingenii hæretici characterem eſſe Sanctus Irenæus teſtatur, ibidem ſubjungens: *Cùm autem ad eam iterum Traditionem, quæ eſt ab Apoſtolis quæ per ſucceſſiones Presbyterorum in Eccleſiis cuſtoditur, provocamus eos, adverſantur Traditioni.* Igitur & Traditionibus non ſcriptis ad propugnandam veritatem contra Hæreticos utebatur Eccleſia, Sancto Irenæo teſte, & eas Hæretici impugnabant.

Objectio quinta petitur ex Tertulliano, libro adverſùs Hermogenem cap.22. *Adoro*, inquit, *Scripturæ plenitudinem, quæ mihi & Factorem manifeſtat & facta. An autem de aliqua ſubjacenti materia facta ſint omnia, nuſquam adhuc legi: ſcriptum eſſe doceat Hermogenis officina. Si non eſt ſcriptum, timeat. Væ illud adjicientibus aut detrahentibus deſtinatum.* Certè nullum eſſet contra Hermogenem Tertulliani argumentum, ſi Scriptura dogmata univerſa fidei planè non contineret, & recipiendum eſſet aliquid extra Scripturam ſacram, ſcilicet non ſcripta Traditio.

Confirmatur ex libro de Carne Chriſti, in quo ſic Marcionem alloquitur: *Non recipio quod extra Scripturam de tuo infers.* Nihil itaque recipiendum præter divinam Scripturam.

Reſpondeo, Tertullianum adorare Scripturæ plenitudinem, quæ in eo poſita non eſt, ut omnia fidei dogmata in ſpecie contineat, vel quòd ſola ſufficiat, ad propugnandam veritatem contra Hæreticos, ſed quæ Hermogenis errorem vel hac una ſententia confodit: *In principio creavit Deus cœlum & terram.* Plenitudinem, inquam, Scripturæ adorat his in verbis, quibus & Creator, & creaturæ demonſtrantur, quibuſque evincitur materiam non eſſe infectam, nec Deo coæternam. Validiſſimum autem eſt Tertulliani argumentum, etiamſi Scriptura omnia fidei dogmata in ſpecie non contineat, quia ſatis eſt ad refellendum Hermogenem, ut contineat illud quod ipſe impugnat. Timendam porro huic Hæreſiarchæ maledictionem, quam adjicientibus vel detrahentibus verbis Scripturæ interminatus eſt Sanctus Joannes, Tertullianus meritò docet, quia ejus opinio nedum in Scriptura ſacra non legebatur, ſed cum ipſius verbis e regione pugnabat. Cæterùm tam ab Heterodoxorum Traditiones rejicientium ingenio alienus fuit Tertullianus, ut hoc ipſo in libro Hermogeni de doctrinæ poſteritate præſcribat: ad Traditionem ante confugiens, quàm aciem contra ipſum inſtruat ex Scripturis, ut cap.1. videre eſt.

Ad confirmationem reſpondeo, Tertullianum Traditiones his verbis non rejicere, quas cap.2. ejuſdem libri diſertè contra Marcionem propugnat, ſed ea ſolùm explodere quæ nullo Scripturæ vel Traditionis teſtimonio probata, de ſui erroris officina proferebat Marcion, Scripturas corrodens & mutilans, *Totque originalia Inſtrumenta Chriſti delere auſus.*

Objicitur ſextò auctoritas Origenis Homiliâ 1. in Jeremiam dicentis; *Neceſſe eſt nobis Scripturas ſanctas in teſtimonium vocare. Senſus quippe noſtri & enarrationes ſine iis teſtibus non habent fidem.* Et Tractatu 25. in Matth. *Debemus*, inquit, *ad teſtimonium omnium verborum quæ proferimus in doctrina proferre ſenſum Scripturæ, quaſi confirmantem quem exponimus ſenſum.* Ex quibus ſic colligo. Inutiles ſunt Traditiones, ſi ad omnium dogmatum Catholicorum confirmationem ſacræ Scripturæ teſtimonia proferenda ſint. Atqui ad omnium fidei Catholicæ dogmatum confirmationem proferenda ſunt Scripturæ ſacræ teſtimonia, ex Origene: Traditiones itaque non ſcriptæ ſunt inutiles.

Reſpondeo, nego minorem. Id enimverò non probant laudata Origenis teſtimonia. In priori ſiquidem loco de omni Chriſtianæ religionis dogmate non loquitur, ſed de ſingulari quodam Prophetæ oraculo quod ſibi ſumit exponendum. Quærit ſcilicet qua ratione hæc verba, *Ecce ego conſtitui te hodie ſuper Gentes & regna, ut evellas, & deſtruas*, &c. & illa, *Ecce neſcio loqui, quia puer ego ſum:* Quæ de Jeremia figuratè dicta ſunt, de Chriſto Servatore intelligantur. Id ſacrarum Scripturarum teſtimoniis oſtendere aggreditur, Veteriſque cum Novo Teſtamento ſummam conſenſionem, in probando verum Meſſiam Chriſtum demonſtrare, quantùm ad præſens ipſius inſtitutum neceſſe eſt. Unde poſt verba in objectione prolata, ſubjungit: *Ut firmem verbum intellectus mei, accipiam duos teſtes de Veteri Teſtamento; accipiam tres teſtes de Evangelio, de Propheta, de Apoſtolo: ſic enim ſtabit omne verbum.* Sed non eſt conſequens Origenem ſenſiſſe, quòd nullum fidei dogma credendum ſit, quod Scripturæ ſacræ teſtimonio non probetur. Traditiones namque Apoſtolicas regulam eſſe veritatis Chriſtianæ certiſſimam agnovit, & diſertè aſſeruit, ut conſtat ex ipſius teſtimoniis inter probationes deſcriptis.

Secundus verò Origenis locus hunc non præ ſe fert ſenſum, quem ipſi Heterodoxi affingunt, quòd nempe nullum ſit dogma Catholicum, cujus ad probationem diſertum ſacræ Scripturæ teſtimonium proferre non teneamur: ſed id unum intendit Origenes, non debere nos, cùm aliqua Scripturæ teſtimonia ad confirmationem doctrinæ proferimus, ea uſurpare ſecundum proprium intelligentiæ noſtræ ſenſum, ſed ſecundùm ſenſum, qui in Scripturis continetur. Verſatur nempe Origenes in exponendis illis Chriſti verbis: *Væ vobis, duces cæcorum, qui dicitis: Quicumque juraverit per templum, nihil eſt: Qui autem juraverit per aurum templi, debet.* Adverſùs unam e Phariſaicis Traditionibus hæc verba a Chriſto dicta eſſe ait, qui debitorem eum eſſe, qui per au-

rum

aurum Templi juraſſet, eum autem reum non eſſe, qui juraſſet per Templum ipſum aſſerebant. Traditionis illius ſtultitiam Chriſtum ex eo oſtendiſſe ait, quòd cauſa ſanctificandi auri Templum eſt, adeoque gravius eſt per Templum, quàm per aurum Templi jurare. Deinde hunc locum ad allegoriam pro more flectens, ſubjungit. *Omne juramentum confirmatio eſt verbi de quo juratur. Juramentum ergo eſſe intelligendum eſt omne teſtimonium Scripturarum, quod profertur ad confirmationem noſtri verbi: ut ſit quidem Templum gloriæ Domini omnis Scriptura divinitus inſpirata; aurum autem poſitus ſenſus in ea. Debemus ergo ad teſtimonium omnium verborum quæ proferimus in doctrina, proferre ſenſum Scripturæ, quaſi confirmantem, quem exponimus, ſenſum: Sicut enim omne aurum, quod fuerit extra Templum, non eſt ſanctificatum: ſic omnis ſenſus, qui fuerit extra divinam Scripturam, quamvis admirabilis videatur quibuſdam, non eſt ſanctus, quia non continetur a ſenſu Scripturæ, quæ ſolet eum ſenſum ſanctificare, quem habet in ſe, ſicut Templum proprium aurum. Non ergo debemus ad confirmandam doctrinam noſtram noſtros proprios intellectus jurare, & quaſi teſtimonia aſſumere, quos unuſquiſque noſtrûm intelligit, & ſecundùm veritatem exiſtimat eſſe, ni oſtenderit eos ſanctos eſſe, ex eo quòd in Scripturis continentur divinis, quaſi in Templis quibuſdam Dei.* Cùm itaque Scripturę ſacræ ſenſus plerumque obſcurus ſit, ad Traditionem non ſcriptam confugiendum eſt, quæ illum aperiat; ut ex eodem Origene Tractatu 29. in Matthęum colligitur: Quem in probationibus adduximus.

Objectio ſeptima nititur auctoritate Sancti Cypriani Epiſtola 74. ad Pompejum data, in quâ de Stephano Romano Pontifice loquens, qui contra rebaptizationes Hæreticorum Traditionem objiciebat, hæc habet: *Unde eſt iſta Traditio? Ea facienda eſſe quæ ſcripta ſunt, Deus teſtatur, & proponit ad Jeſum Nave dicens: Non recedet liber legis hujus ex ore tuo, ſed meditaberis in eo die ac nocte, ut obſerves facere omnia quæ ſcripta ſunt in eo. Item Dominus Apoſtolos ſuos mittens, mandat baptizari gentes & doceri, ut obſervent omnia quæcumque ille præcepit. Si ergo aut Evangelio præcipitur, aut in Apoſtolorum Epiſtolis, aut Actibus continetur, ut a quacumque hæreſi venientes non baptizentur, ſed tantùm manus illis imponatur in pœnitentiam, ſervetur divina hæc & ſancta Traditio* &c. Sanctus igitur Cyprianus Traditiones nun ſcriptas improbavit.

Reſpondeo, diſtinguo conſequens: Traditiones non ſcriptas improbavit, quaſdam, concedo; omnes, nego. Improbavit eas, quas falſas & ſuppoſititias exiſtimabat: Apoſtolicas & legitimas judicio ſuo, approbavit. Traditionem itaque de non rebaptizandis Hæreticis ideò explodebat, quia cenſebat non eſſe veram Traditionem, ſed vetuſtum errorem, Scripturis ſanctis & Apoſtolicæ Traditioni contrarium (ut ex eadem Epiſtola compertum eſt.) *Si ad divinæ Traditionis caput & originem revertamur, ceſſat error humanus, & ſacramentorum cœleſtium ratione perſpectâ, quicquid ſub caligine ac nube tenebrarum obſcurum latebat, in lucem veritatis aperitur. Si canalis aquam ducens, qui copioſè priùs & largiter profluebat, ſubito deficiat, nonne ad fontem pergitur, ut illic defectionis ratio noſcatur, utrumne areſcentibus venis in capite unda ſiccaverit; an verò integra inde & plena procurrens, in medio itinere deſtiterit? Ut ſi vitio interrupti aut bibuli canalis effectum eſt, quominus aqua continua perſeveranter ac jugiter flueret, refecto & confirmato canali ad uſum atque ad potum civitatis aqua collecta eadem ubertate atque integritate repræſentetur, quâ de fonte proficiſcitur. Quod & nunc facere oportet Dei Sacerdotes præcepta divina ſervantes, ut ſi in aliquo nutaverit & vacillaverit veritas, ad originem Dominicam & Evangelicam, & Apoſtolicam Traditionem revertamur; & inde ſurgat actûs noſtri ratio, unde & ordo, & origo ſurrexit.*

§. XV.

Reſpondetur objectionibus ex Sancto Athanaſio, Conſtantino Magno, SS. Baſilio & Chryſoſtomo comparatis.

Objectio octava depromitur ex Sancto Athanaſio in Oratione contra Gentes pag. 1. dicente: *Sufficiant per ſe ſacra & divinitus inſpirata Scriptura ad veritatis indicationem.* Et in Epiſtola ad Serapionem pag. 359. *Ne igitur interroges*, inquit, *ſed ſolùm ex Sacris Literis condiſcas. Sufficiunt enim quæ in illis reperias documenta.* Et in libro de Incarnatione Chriſti contra Apollinarium: *Hæc ſcripſi*, inquit, *dilecti, tametſi nihil omnino opus fuit ut ſcriberem: ſufficit enim per ſe Evangelica Traditio, ſed reſpondendum fuit: tum quia de fide mea interrogatus eram: tum propter eos qui contentioſius ingerunt ſua inventa, quibus in mentem non venit, eum qui ex propriis loquitur, mendacia loqui. Neque enim vel pulchritudinem, vel gloriam corporis Dei fas eſt exprimi humano intellectu: ſed ea quæ acta ſunt ſecundùm Scripturam confitenda ſunt.* Et in Epiſtola de Synodis Arimini & Seleuciæ pag. 673. de Arianis ſic loquitur: *Fruſtra igitur circumcurſitantes, prætexunt, ob fidem Synodos ſeſe poſtulare, cùm ſit divina Scriptura omnibus potentior.*

Et Epiſtola Feſtali 39. ubi libros Canonicos utriuſque Teſtamenti recenſuit, ſubjungit: *Hi ſunt fontes ſalutares ex quibus ſitiens haurire poſſit eloquia. In his ſolis pietatis ſchola beatè annuntiatur.* Denique in Synopſi ſacræ Scripturæ, libris Novi Teſtamenti enumeratis, ait: *Hi ſunt & tot Novi Inſtrumenti libri Canonici, & fidei noſtræ veluti primitiæ quædam vel certa anchora, & ſuſtentacula, utpote ab ipſis Apoſtolis Chriſti, qui & cum illo converſati, ab eo inſtructi ſunt, conſcripti & expoſiti:* Sacra igitur Scriptura per ſe & abſque Traditionibus nun ſcriptis, ad fidem, & ad ſalutem ſufficit, ex Sancto Athanaſio.

Reſpondeo, nego conſequens. Nullus enim ex laudatis Sancti Athanaſii locis Traditionum neceſſitatem univerſim evertit: quamvis nonnulla Fidei dogmata ſatis ſuperque probari ex ſolis Scripturis Sanctus ille Patriarcha contendat, puta, *Quòd idola non ſint Dii*, & *Quod Chriſtus ſit verus Deus & verus homo.* Quæ argumenta ſunt *Orationis contra Gentes*, ex qua prior locus laudatur, & alterius Libri de *Incarnatione Verbi Dei*, ad Macarium pariter directi.

Reſpondeo præterea, truncatum ab Hæreticis proferri S. Athanaſii teſtimonium & interpolatum. Depravationem notaverunt Cardinalis Bellarminus, aliique Controverſiarum Tractatores, cum vocem (*omnem*) ab Athanaſii textu abeſſe monuerunt, nec haberi apud eum: *Sufficiunt Scripturæ ad omnem veritatis indicationem*, [ut Hæretici mentiuntur] ſed ſolum, *ad veritatis indicationem.* Sed locum illum truncatum eſſe; & Traditionibus favere, ſi legatur integer, Eruditi illi Viri, quod miror, non animadverterunt. Sic autem ſe habet. *Sufficiunt quidem per ſe tum ſacra & divinitus inſpirata Scriptura ad veritatis indicationem: tum plurimi de eadem re libri a ſanctiſſimis Magiſtris conſcripti, quos ſi quis evolvat, intelliget aliquo modo Scripturarum mentem, & fortaſſe*

naſſe eam, quam cupit, cognitionem adipiſcetur. Cæterùm quia eas lucubrationes ad manum non habemus, acceſſum eſt qua ab illis didicerimus, tibi ſcripta proferamus. Loquor autem de noſtra in Salvatorem fide. Sanctus Athanaſius, ut patet, ſolas Scripturas ad veritatis indicationem ſufficere non ait, ſed cum plurimis Sanctorum Magiſtrorum, ſeu Patrum libris, ex quibus Scripturarum mentem intelligere poſſumus. Quid autem eſt, amabo, illa Sanctiſſimorum Magiſtrorum doctrina ad Scripturæ ſacræ ſenſum intelligendum conducens, niſi Traditio quam propugnamus.

Ad ſecundum locum reſpondeo, Sanctum Athanaſium Traditionem non excludere, cùm ait, *Sufficere quæ in Scripturis reperiuntur documenta*, ſed ſolùm futiles & blaſphemas Arianorum & Pneumatomachorum quæſtiones & interrogationes. Aiebant enim homines impiiſſimi: *Si Spiritus Sanctus nec creatura eſt, nec Angelus eſt, ſed ex Patre procedit: ergo & ipſe quoque Filius habendus eſt, eruntque inter ſe germani Verbum & Spiritus. Quapropter, ſi germanus eſt, quomodo Verbum Filius unigenitus nominabitur? Aut quid eſt cur non ſimiles inter ſe habeantur? Denique ſi ex Patre eſt, cur non & ipſe quoque genitus eſſe dicitur, & Filius appellatur, ſed Spiritus Sanctus dumtaxat nuncupatur? Porro ſi Spiritus Filii eſt Spiritus: Ergo Deus Spiritui Sancto avus exiſtimari debet.* Ad blaſphemas illas interrogationes nihil aliud reſpondet Sanctus Athanaſius, quàm nomina a ſacris Scripturis aliena Deo tribuenda non eſſe; abſque furore *Non poſſe dici de Filio, illum alicui avum eſſe. Non enim*, inquit, *Spiritus in Sacris Literis nominatus eſt Filius, ne frater Verbi haberetur: neque Filius Filii, ne avus ille eſſe exiſtimaretur: ſed Filius ibi Filius Patris eſt dictus, & Spiritus Patris, Spiritus Filii nominatus eſt. Et ſic Trinitatis una eſt deitas, & una fides.* Addit, *Hæc ſufficere Fidelibus: fide tradita, non humana ſapientiâ, ſed auditione Fidei debere comprehendi: eſſe omnibus creatis, maximè autem nobis hominibus impoſſibile, condignè loqui de rebus ineffabilibus: temerarium deinde maximè, cùm loqui nequeas, comminiſci ſuper arcanis illis novas dictiones contra Scripturas.* Tam abſurdum eſſe ac ſtultum interrogationes illas de Filio ac Spiritu Sancto proponere, ac abſurdum eſſet ſi quis quæreret, quomodo Pater eſt Pater? Tum ſubjungit: *Ne igitur interroges, ſed ſolùm ex Sacris Literis condiſcas. Sufficiunt enim quæ in illis reperias documenta.* Non vult igitur Sanctus Athanaſius ſufficere Scripturas ad omnia Fidei Chriſtianæ dogmata credenda, exponenda, & contra Hæreticos propugnanda; ſed ſolùm ſatis eſſe ut cognoſcamus quæ divinis perſonis nomina tribuenda ſint, & compertum habeamus, Patrem non eſſe avum Spiritûs Sancti, nec Spiritum eſſe fratrem Filii. Cæterùm in hac ipſa Epiſtola ad Serapionem p. 366. Sanctus Athanaſius Traditionis auctoritate adversùs Hæreticos pugnat. Ubi enim ex Scriptura ſacra diſertè probavit Spiritum Sanctum creaturam non eſſe, hæc ſubjungit: *Videamus tamen adhuc illam ipſam ab initio Traditionem & doctrinam, & fidem Catholicæ Eccleſiæ, quam Chriſtus quidem dedit; Apoſtoli verò prædicaverunt, & ſervaverunt. In hac enim Eccleſia fundamur, & qui inde excidit, Chriſtianus non poterit dici. Trinitas igitur ſancta & perfecta in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, rationem deitatis accepit, nihil alienum aut foris ſuperinductum poſſidet, neque ex Creatore & creatura conſiſtit, ſed tota eſt ex Creatore, ſibi ſimilis, & indiviſibilis, unaque ejus operatio. Pater enim per Verbum in Spiritu Sancto omnia facit. Atque ita unitas Trinitatis ſervatur, ita unus Deus in Eccleſia prædicatur.*

Et pag. 370. *Concorditer ergo*, inquit, *ex ſacris Literis oſtenditur, Spiritum Sanctum creaturam non eſſe, ſed proprium illum & ſuum eſſe Verbi & deitatis Patris.* Hujuſque rationem iſtam reddit, quòd Sancti Patres, & Eccleſia Catholica Scripturas ſacras hoc ſenſu exponant. *Ita enim* (inquit) *Sanctorum doctrina in ſanctam & indiviſibilem Trinitatem, in unum coit ac conciliatur, atque una ea fides eſt Catholicæ Eccleſiæ.*

Denique non ſolas Scripturas, verùm etiam Traditionem, illo in Opere ſecutum ſe eſſe, & ex utraque illa fidei regula Spiritûs Sancti divinitatem eviciſſe, ad Serapionem ſcribit, ſic Epiſtolam concludens: *Ego igitur, etſi in eremo agam, tamen ob improbitatem eorum qui alios avertunt a veritate, paucis ſcripſi, & tuæ Religioſitati miſi, plurimùm te adhortans ut in iſtis legendis quædam emendes, & ubi imbecillior eſt lectio, veniam dones. Ego enim, ſecundùm Apoſtolicam a Patribus acceptam fidem, iſta tradidi, nihil prorſus aliunde adjiciens; ſed ſicuti didiceram, ea ſcripſi, quæ cum ſacris Scripturis congruerent.*

Ad tertium locum reſpondeo, Sufficere per ſe Evangelicam Traditionem ad errorem Apollinarii, quo de loquitur, & quem illo in libro impugnat Sanctus Athanaſius, refellendum. Siquidem Chriſtum perfectum eſſe hominem, animâ & corpore, quemadmodum homines cæteri, conſtantem; ejuſque corpus non eſſe conſubſtantiale deitati, nec ſuper cœleſtem virtutem, aut ipſum Verbum, in eo implere vices animæ (qui Apollinaris errores erant) ſatis ſuperque ex Scriptura ſacra probari poteſt. Sed non dixit Sanctus Athanaſius Scripturam divinam ad probationem omnium fidei dogmatum per ſe ſufficere. Imò in eo, quod ibi tractat, argumento, Traditionis vim & Eccleſiæ auctoritatem ad Scripturæ ſacræ teſtimonia adjungit, quibus Apollinariſtas profligat. *Cur igitur*, inquit, *iſta ad fabulandum excogitatis, verbis fictitiis cauponantes diluenteſque Verbum Dei? Atqui Dei Eccleſia ea non ita accepit, neque tradidit; ſed quemadmodum ſcriptum eſt, Deum illum agnoſcit eſſe apud Deum ante ſæcula exiſtentem, & qui ſub conſummationem ſæculorum advenit, & ex Maria Virgine, & ex Spiritu Sancto genitus ſit Filius hominis..... Interim tamen verus Deus, ut etiam pro nobis pateretur ut homo, & liberaret nos a morte & Paſſione ut Deus.*

Et pag. 479. *Patrum mandata*, ſeu Traditiones inter fidei regulas recenſet, quas Hæretici contemnunt. *Cæcutientes odio*, inquit, *prætereunt Prophetarum indicia & Apoſtolorum documenta, & Patrum mandata, ipſaſque irrefutabiles Domini voces.*

Ideo autem confeſſionem fidei fieri ſecundùm Scripturam vult Sanctus Athanaſius, quia Apollinariſtæ verba a Scripturis, & ab earum ſenſu aliena obtrudebant. Unde ipſos ad Scripturas attendere, & ſecundùm eas loqui jubet Sanctiſſimus Pater: quod ſi præſtent, Catholicæ Fidei cauſam ſuperiorem fore ſibi pollicetur. *Aut igitur negate Scripturas*, inquit, *aut eas agnoſcentes, abſtinete a verbis diverſis a Scriptura, quæ prorſus habent inſanabilem impoſturam.*

Et pag. 484. *Si igitur*, inquit, *Diſcipuli eſtis Evangeliorum, ne loquamini contra Deum iniquitatem, ſed per Scripturas incedite. Quòd ſi diverſa a Scripturis fabulari vultis, cur nobiſcum concertatis, qui neque loqui, neque audire ſuſtinemus quod extraneum ſit ab iſtis? Dicente Domino; Quòd ſi vos manſeritis in meo ſermone, revera liberi eritis. Quo pacto igitur aut Fideles, aut Chriſtiani habeamini, qui neque ſecundùm Scripturas inceditis, neque fidem rebus geſtis habetis: ſed quæ ſupra naturam ſunt, ſtatuere audetis?*

Ad quartum locum reſpondeo, Scripturam Synodis

Digitized by Google

nodis omnibus potentiorem aſſeruiſſe Sanctum Athanaſium, contra Arianos, qui poſt Nicænam Synodum, alterius Concilii convocationem poſtulabant: cùm Nicænum Concilium ſatis *valeat adversùs Arianam, cæteraſque hæreſes quas per ſanam fidem condemnavit*. Sed Traditiones non rejecit Sanctus Athanaſius, imò illas disertè propugnavit in eadem Epiſtola de Synodis Arimini & Seleuciæ, vocem ὁμοούσιον vindicans, perperamque rejici oſtendens ab Arianis, ob eam rationem quòd in ſacra Scriptura non legatur. Quos in Hæreticos eo invehitur nomine, quòd *eam anteceſſoribus & Patribus ſuis pugneat*. Addit Nicænos Patres vocem ὁμοούσιον in ſcripta non retuliſſe: *Quaſi novum aliquid ſapientes, neque ſuâ fiduciâ voces in Scriptura non ſolennes defendiſſe, ſed a Patribus incitatos, eorum vocabulis uti voluiſſe*. Laudat deinde Dionyſium Alexandrinum, & Dionyſium Romanum cum ejus Synodo. Epiſtolam tandem his verbis concludit: *Vos autem permanentes ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Traditiones Apoſtolorum retinentes, optate, quæſo, ut conquieſcat in poſterum omnis contentio & zelus, & Hæreticorum ſtolidæ quæſtiones condemnentur*.

Ad quintum locum reſpondeo, Sanctum Athanaſium, cùm in ſolis Scripturis pietatis ſcholam ait annuntiari, non opponere Scripturas ſacras Traditionibus, ſed libros Canonicos apocryphis, qui ab Hæreticis obtrudebantur. Eam eſſe ipſius mentem conſtat ex initio Epiſtolæ vel potiùs fragmenti quod ex illa ſupereſt. *Quandoquidem*, inquit, *aggreſſi ſunt aliqui deſcribere ſibi apocrypha quæ dicuntur, & ea cum divinitus inſpirata Scriptura confundere, de qua certiſſimè perſuaſi ſumus, quemadmodum tradiderant Patribus qui ab initio Spectatores & Miniſtri ſermonis fuerunt: viſum eſt & mihi inſtructo a veris Fratribus Diſcipulo, ab initio ordine exponere Canonica, & tradita, nec non credita divina Biblia, ut quicumque deceptus eſt, norit eos qui in errorem induxerant, ipſe autem purus permanens, gaudeat in viam reductus*. Poſt hæc libros Canonicos enumerat, quibus recenſitis, hæc ſubjungit quæ in objectione laudata ſunt. Ex his patet Sanctum Athanaſium ſolum voluiſſe, *pietatis ſcholam* in libris apocryphis non annuntiari, ſed in ſolis Canonicis de quibus mox dixerat. Nonne enimverò dogma non eſt e pietatis ſchola profectum, Veteris Novique Teſtamenti libros quos enumerat Sanctus Athanaſius, Canonicos eſſe? Unde verò id ipſe probat? Ex Traditione, quam accepere Patres ab iis qui ab initio Spectatores & Miniſtri ſermonis fuerunt, ut ipſe ait, id eſt, ab Apoſtolis.

Ad ultimum locum reſpondeo, Sanctum Athanaſium, cum Novi Inſtrumenti libros Canonicos *Fidei noſtræ primitias, anchoras, & ſuſtentacula* nuncupat, tam non excludere Traditiones, quàm Veteris Inſtrumenti libros non excludit. Nam & eas ad illuſtrationem & teſtimonium Scripturæ ſacræ valere plurimùm, ibidem profitetur. Subjungit ſiquidem immediatè poſt verba in objectione laudata: *Quamquam poſtea ad iſtorum normam & conſonantiam, & alii innumeri ſunt a magnis, ſapientiſſimis, & divino Spiritu repletis Patribus, temporum ſucceſſu, ad præmiſſorum teſtimonium & illuſtrationem elaborati*. Et ibidem Apocalypſim Sancti Joannis in librorum Canonicorum numero eſſe reponendam, ex Traditione probat. *Eſt præterea*, inquit, *& Apocalypſis Joannis Theologi, a priſcis Sanctis, & Spiritu Dei imbutis Patribus, velut quæ illius ſit, accepta & probata*.

Objectio nona eruitur ex verbis Conſtantini Imperatoris ad Nicænos Patres, apud Theodoretum libro 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 7. *Eccleſiaſtici*, inquit, *atque Apoſtolici libri & veterum Prophetarum oracula, quid ſentiendum ſit de Deo nos apertè docent. Quamobrem hoſtili contentione depoſitâ, ex Scripturis divinitus inſpiratis ſolutionem eorum quæ in controverſiam veniunt, requiramus*. Senſit igitur Conſtantinus, & aſſeruit, Traditiones non eſſe neceſſarias, ſed Scripturam ſacram ſufficere ad fidei controverſias dirimendas; idque toto plaudente Nicænorum Patrum conſeſſu.

Reſpondeo, nego conſequens. Nihil enim eſt in his Conſtantini verbis, quod Traditionibus noceat. Quid ſentiendum ſit de Deo apertè docet Scriptura; ſed quid de omnibus fidei dogmatibus ſentiendum ſit, apertè non docet. Ex Scripturis ſolutionem eorum, quæ in controverſiam veniunt requirere debemus, cùm ea in Scripturis disertè & explicitè continentur, ſicut in iis legitur Filii divinitas, qua de quæſtio erat in Concilio Nicæno; ſed cum nihil de iis Scriptura docet explicitè, ad Traditiones non ſcriptas neceſſariò recurrendum eſt. Imò quamvis ea, quæ diſceptantur dogmata, in Sacris Literis apertè contineri videantur, opus tamen eſt Traditione ad earum ſenſum contra Hæreticos propugnandum. Quod Nicæni Patres egregiè præſtiterunt, ut teſtatur Sanctus Athanaſius a Theodoreto quoque laudatus lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 8. *Quòd autem*, inquit, *obmurmurant Ariani, voces illas in Scripturis non reperiri, ex ipſiſmet inanis eſſe convincitur eorum obmurmuratio: Nam cùm ipſi verbis non ſcriptis ad impietatem ſuam abuſi ſint: nuſquam enim ſcriptum eſt illud, Ex non extantibus, & illud, Fuit tempus cùm non eſſet damnatos ſe querantur ex verbis non ſcriptis, piè tamen intellectis. Etenim ipſi quidem velut in ſtercore repertis vocibus, verè de terra locuti ſunt. Epiſcopi verò non ex ſe ipſis voces commenti, ſed Patrum habentes teſtimonia, ita ſcripſerunt. Priſci enim Epiſcopi, qui ante annos ferè centum ac viginti, tum in magna urbe Roma, tum in noſtra Civitate ſederunt, eos qui Filium Dei factum eſſe dicerent, non autem Patri conſubſtantialem, reprehenderunt: nec hujus rei ignarus fuit Euſebius Epiſcopus Cæſareenſis. Scripſit enim ad cives ſuos his verbis: Reperimus quoſdam ex antiquis disertos & illuſtres Epiſcopos ac Scriptores, in explicanda Patris ac Filii Deitate, conſubſtantialis vocabulo uſos eſſe*.

Quicquid igitur ſenſerit & dixerit Conſtantinus adhuc Catechumenus, conſtat Nicænos Patres nedum Scripturæ ſacræ, ſed & Traditionis auctoritate Arianos contriviſſe. Quamquam Gregorius Presbyter Cæſareenſis Oratione in Nicænos Patres, quam in lucem edidit Combefiſius noſter Tom. 2. Auctarii Bibliothecæ Patrum aliter verba Conſtantini refert, eumque ſic loquentem inducit: *Agite, Patres, ut ſtudio omni ac animorum contentione, per Propheticas prædictiones ac Traditiones Apoſtolicas, veritatem unam æqualibus numeris creamus ut aſſequamur, citra indecorum omne fraternum odium ac inanem gloriam*. Et infrà: *Credimus enim fore, ut nobis non deſit Spiritus Sancti adventus dives, per quem confirmanda ſit noſtra fides, nihil hæreticæ opinionis ceimenis habens, ſiniſtræque de Deo intelligentiæ expers*. Non ſolùm igitur Scripturæ ſacræ, verùm & Apoſtolicæ Traditionis auctoritate dogmata fidei eſſe confirmanda ſentiebat Conſtantinus.

Objectionem decimam ſubminiſtrat Sanctus Baſilius in Aſceticis, cap. *De vera ac pia fide*, dicens: *Manifeſtiſſimum hoc infidelitatis argumentum fuerit & ſignum ſuperbiæ certiſſimum, ſi quis eorum quæ ſcripta ſunt, aliquid velit rejicere, aut eorum quæ non ſcripta, introducere*. Traditiones itaque non ſcriptas introducere, infidelitatis argumentum eſt, ex Sancto Baſilio.

Confirmatur ex Epiſtola ejuſdem 80. in qua

hęc habet: *Stemus arbitratui inſpirata a Deo Scripturæ; & apud quos inveniuntur dogmata divinis oraculis conſona, illis omnino veritatis adjudicetur ſententia.* Si Scripturę ſtandum eſt, certè Traditionibus non eſt opus.

Reſpondeo, Nihil contra nos efficere laudatum ex Sancti Baſilii Aſceticis locum, qui ea duntaxat rejicit, quæ a ſacra Scriptura aliena ſunt, eique contraria, quæ ab Hæreticis Scripturas divinas violantibus obtruduntur. Unde ſtatim poſt verba laudata urget locum Apoſtoli, *Qui, ſumpto ex hominibus exemplo, vehementiſſimè interdicit, ne quid eorum, quæ in divinis Literis habentur, demátur; aut quod abſit, addatur: Sic enim eſt apud illum: Tamen hominis confirmatum teſtamentum nemo ſpernit aut ſuperordinat.* Ex quibus ſic colligit: *Quamobrem nos quoque cùm antehac ſemper illud ratum in animo habuerimus, ut omnem a Dominica Doctrina alienam & vocem & ſententiam fugeremus: tum verò hoc ipſo tempore hoc a nobis ſervari arbitror oportere, cùm id nobis ſimul vobiſque propoſitum ſit tractandum, longè diverſum ab argumentis illis, a quibus alio modo aliàs vel ad ſcribendum aliquid, vel ad dicendum inducebamur. Quoniam videlicet eo tempore de hæreſi confutanda ſtudioſè agebatur: nunc autem ſimplex fidei confeſſio, explanatioque propoſita eſt.* Addit ſe, quando contra Hæreticos pugnavit, iis frequenter verbis uſum eſſe, quæ in divinis Literis ſcripta non eſſent; nunc autem ab iis abſtinere, quia cum Catholicis piiſque viris ipſi congreſſus eſt. His ſæpenumerò vocabulis Hæreticorum impietatem refellebam, inquit, *Quæ licèt in ſacroſancta Scriptura nuſquam reperirentur, a pio tamen & ſanctis Literis conſentaneo ſenſu neutiquam abhorrerent...... Hoc autem tempore, communi omnium veſtrûm propoſito, ſimul ac meo arbitratus ſum convenire, ſi impoſitum mihi a veſtra Charitate negotium, cum ea, quæ ſanæ fidei congrueret, ſimplicitate conficerem, exque dicerem quæ a ſanctis Literis accepiſſem: & ſi in his quidem verbis uſurpandis parcus eſſem, quæ, ut voce ipſa cum divinis Literis non convenirent, eumdem tamen ſenſum tenerent. Quæ vero ejus generis eſſent, ut præter vocis novitatem, ſenſum etiam nobis novum atque inuſitatum afferrent, & apud Sanctos Viros nuſquam in uſu reperirentur, hæc omnia velut peregrina, atque a pia fide penitus aliena repudiarem atque averſarer.* Sanctus igitur Baſilius Traditiones non rejicit, ſed verba tantùm & ſententias Scripturis ſacris repugnantes. Unde ad finem iſtius capitis, eos ad quos ſcribit ſic verbis Apoſtoli alloquitur: *Ut ſubtrahatis vos ab omni fratre inordinatè ambulante, & non ſecundùm Traditionem quam acceperunt a nobis.* Additque: *Ordine incedamus in regula Sanctorum tanquam ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum*, &c.

Ad confirmationem reſpondeo, Sanctum Baſilium non ita ſtandum aſſerere ſacris Scripturis, quin Traditio conſulatur, cùm illis de dogmatibus diſertè non agunt, quæ in controverſiam vocantur. Sed ſtandum eſſe ait arbitratui Scripturæ, in contentione quæ Catholicos cum Catholicis committebat; de una hypoſtaſi, vel tribus dicendis in Deo. Aliqui enim tres hypoſtaſes & unam naturam dicebant, e quibus erat Baſilius. Alii hanc loquendi formulam damnabant, tum ſuæ conſuetudinem regionis opponentes, in qua una hypoſtaſis dicebatur, tum ſacræ Scripturæ ſilentium. *Novandi ſtudium nobis objiciunt*, inquit Sanctus Baſilius, *accuſationem contra nos texentes, ex eo quod tres confitemur hypoſtaſes. Verùm culpandi gratia hoc dicunt, quòd ſit contra ipſorum conſuetudinem, & Scriptura non aſſipulatur.* Primum illorum fundamentum Sanctus Baſilius diruit, ſcilicet conſuetudinem, aitque nihil ex ea certi colligi poſſe hac in cauſa, quia & illi qui tres hypoſtaſes dicebant, contrariâ ſuæ regionis conſuetudine nitebantur. *Non putamus æquum eſſe*, inquit, *ut quæ apud ipſos obtinuit loquendi conſuetudo, pro lege ac canone habeatur rectæ doctrinæ. Si enim ad probandam doctrinam rectam valet conſuetudo, licet & nobis omnino prævalentem apud nos conſuetudinem ex adverſo opponere. Quòd ſi noſtram hanc conſuetudinem ipſi refigent, nobis planè licet illos imitari.* Unum igitur ſupereſt, inquit Baſilius, ut ſiquidem ex conſuetudinis auctoritate nihil hac in cauſa confici poteſt, expendatur Scriptura ſacra, videaturque utrùm in illa occurrat aliquid quo lis iſta dirimi poſſit. Hic planè eſt laudatorum in objectione verborum ſenſus: *Stemus itaque arbitratui inſpirata a Deo Scriptura, & apud quos inveniuntur dogmata divinis oraculis conſona, illic omnino veritatis adjudicetur ſententia.*

Objectio undecima petitur ex Sancto Joanne Chryſoſtomo Homilia in Pſalmum 95. in qua hęc habet: *Neque enim oportet quidquam dicere ſine teſtibus, ſolaque animi cogitatione: nam ſi quid dicitur abſque Scriptura, auditorum cogitatio claudicat, nunc annuens, nunc hæſitans, & interdum ſermonem ut frivolum averſans, interdum ut probabilem recipiens. Verùm ubi e Scriptura divina vocis prodit teſtimonium, & loquentis ſermonem, & audientis animum confirmat.* Igitur nullum dogma fidei recipiendum eſt, cui ſacræ Scripturæ teſtimonium non ſuffragetur.

Reſpondeo, nego conſequens. Nihil enim dicendum eſſe abſque Scriptura Sanctus Chryſoſtomus rectè dixit, ita ut ſolâ dicentis cogitatione nitatur; non autem negat aliquid dici poſſe ſine Scriptura, ſi atteſtetur Traditio. Deinde proferendam eſſe Scripturam ſacram ait, ut Moralis Evangelicæ dogmata, quæ in divinis Literis planè & perſpicuè tradita ſunt, auditoribus perſuadeat Concionator. Unde ſtatim ſubjungit: *Quis igitur ſermo nobis atteſtabitur quod afflictiones & flagella hominibus illata imputantur ad peccatorum remiſſionem? Audi beatum Paulum*, &c.

Contra. Sanctus Chryſoſtomus Homilia 13. in 2. Epiſtolam ad Corinthios, Scripturam ſacram vocat *Exactam rerum omnium lancem ac normam*: Neque attendendum eſſe ait quid hic aut ille ſentiat, ſed *Scripturas ſacras conſulendas*. Non ſunt igitur neceſſariæ Traditiones.

Reſpondeo, Non Scripturam ſacram, ſed legem Domini, ſeu Dei Verbum a Sancto Chryſoſtomo vocari exactam rerum omnium normam ac lancem. Lex autem & Verbum Domini Traditione pariter ac Scriptura continentur. Præcepit autem ut Scripturæ conſulantur, non ad omnes fidei controverſias dirimendas cùm vix ulla ex ſolis Scripturis finiri poſſit; ſed ad planam illius veritatis, quam prædicabat, notitiam; ſcilicet, Meliorem eſſe apud Deum pauperis, quàm divitis conditionem. *Quæ cùm ita ſint*, inquit, *vulgi opinione ne circumferamur, ſed res ipſas expendamus. An non enim abſurdum ac præpoſterum fuerit, nos, cùm de pecuniis agitur, aliis fidem non habere, ſed numero & calculo id committere: cùm autem de rebus judicandum eſt, in aliorum opiniones temerè, ac velut obtorto collo trahi: idque cum exactam rerum omnium lancem ac normam, & amuſſim habeamus, nempe divinarum legum ſententiam? Quocirca vos omnes rogo atque obſecro, ut quid hic aut ille de his rebus ſentiat, nihil morantes, Scripturas ſacras de iis conſulatis, quæ vero ſint opes cognoſcatis, cognitas omni ſtudio conſectemini.*

Non ex hominum opinionibus, ſed ex lege Domini, Chriſtianæ vitę officia vult penſari S. Chryſoſtomus.

Con-

Digitized by Google

Contra. Sanctus Chryſoſtomus Homiliâ 49. in Matth. ait: *Neque refugium poteſt eſſe Chriſtianorum aliud, volentium cognoſcere fidei veritatem, niſi Scripturæ divinæ.* Ergo ad cognoſcendam fidei veritatem neceſſe non eſt confugere ad Traditiones non ſcriptas.

Reſpondeo primò, Locum illum non eſſe Sancti Joannis Chryſoſtomi; ſiquidem ex Opere Imperfecto in Matthæum deſcriptus eſt, cujus Auctorem alium eſſe a Chryſoſtomo Eruditi conſentiunt.

Reſpondeo ſecundò, Confugiendum eſſe ad Scripturas, ex illius Auctoris mente, ut Eccleſia Chriſti cognoſcatur Antichriſti temporibus: non verò ut omnis omnino fidei veritas percipiatur. Id patet ex tota illius loci ſerie. Scilicet ibi exponit ſpiritalem iſtorum verborum ſenſum: „ Tunc qui
„ in Judæa ſunt fugiant ad montes. Tunc cùm
„ videritis abominationem deſolationis ſtantem in
„ loco ſancto. *Quæ ſic interpretatur*: Id eſt, cum
„ videritis hæreſim impiam, quæ eſt exercitus
„ Antichriſti, ſtantem in locis ſanctis Eccleſiæ, in
„ illo tempore, qui in Judæa ſunt, fugiant ad
„ montes: id eſt, qui ſunt in Chriſtianitate, con-
„ ferant ſe ad Scripturas. Sicut enim verus Ju-
„ dæus eſt Chriſtianus, dicente Apoſtolo: Non
„ qui in manifeſto Judæus eſt, ſed qui in occulto:
„ ſic vera Judæa Criſtianitas eſt, cujus nomen in-
„ telligitur confeſſio. Montes autem ſunt Scri-
„ pturæ Apoſtolorum, aut Prophetarum, de
„ quibus dictum eſt: Illuminans tu mirabiliter a
„ montibus æternis. Et quare jubet in hoc tem-
„ pore omnes Chriſtianos conferre ſe ad Scriptu-
„ ras; Quia in tempore hoc, ex quo obtinuit
„ hæreſis illas Eccleſias, nulla probatio poteſt eſ-
„ ſe veræ Chriſtianitatis, neque refugium po-
„ teſt eſſe aliud Chriſtianorum, volentium co-
„ gnoſcere fidei veritatem, niſi Scripturæ divinæ.
„ Antea enim multis modis oſtendebatur quæ eſ-
„ ſet Eccleſia Chriſti, & quæ Gentilitas: nunc
„ autem nullo modo cognoſcitur, volentibus co-
„ gnoſcere quæ ſit vera Eccleſia Chriſti, niſi tan-
„ tummodo per Scripturas. Quare? quia omnia
„ hæc quæ ſunt propriè Chriſti in veritate, ha-
„ bent & hæreſes illæ in ſchiſmate, ſimiliter
„ Eccleſias, ſimiliter & ipſas Scripturas divinas,
„ ſimiliter Epiſcopos, cæteroſque ordines Cleri-
„ corum, ſimiliter Baptiſmum, Euchariſtiam &
„ cætera omnia. Volens ergo quis cognoſcere
„ quæ ſit vera Eccleſia Chriſti, unde cognoſcat
„ in tantæ confuſione ſimilitudinis, niſi tan-
„ tummodo per Scripturas?

§. XVI.

Diluitur objectio, quam ex S. Cyrilli Hieroſolymitani Catecheſibus Rivetus informat.

Objectio 12. trahitur ex Sancto Cyrillo Hieroſolymitano, cujus loca plurima ex Catecheſibus Illuminatorum profert Rivetus lib. 3. Critici ſacri cap. 9. ad probandam Scripturæ ſacræ ſufficientiam, & Traditionum neceſſitatem evertendam. Ex Catecheſi 4. hæc verba profert: *Hoc Symbolum ſemper in mente tua impreſſum habeto, cujus hoc quidem tempore capita tibi breviter enumerata ſunt. Si verò Dominus conceſſerit, ex Scripturarum demonſtratione pro viribus explicabuntur. Nam divinorum ſanctorumque fidei Sacramentorum nihil ne minimum quidem abſque divinis Scripturis tradi debet: neque ſimplici probabilitate, neque verborum ornatu traduci. Ne mihi quidem ea tibi proferenti ſimpliciter fidem adhibeas, niſi de divinis Scripturis eorum quæ dicam, demonſtrationem accipias. Nam fidei noſtræ ſalus & conſervatio non orationis facundiâ nititur, ſed Scripturarum divinarum comprobatione.*

Tom. III.

Ex Cathecheſi 5. profert hunc locum. *Fidem poſſide, & cuſtodi illam a ſola Eccleſia tibi nunc traditam, & ex omni Scriptura munitam.* Et paulo poſt: *Excerpe*, inquit, *tempore opportuno ex ſacris Scripturis, quæ eſt inſita illis, probationem. Non enim, ut videtur, ab hominibus compoſita ſunt res fidei, ſed ex omni Scriptura, quæ ſunt potiſſima, unam replent fidei doctrinam. Et quemadmodum ſemen ſinapis in parvo grano multos continet ramos: ſic & fides in paucis verbis omnem tam Veteris quàm Novi Teſtamenti pietatis cognitionem involvit.*

Ex Catecheſi 11. profert hunc locum. *Quis eſt alius qui cognoſcat profunda Dei, niſi Spiritus Sanctus, cujus eloquia ſunt divina Scriptura? Neque tamen vel ipſe Spiritus Sanctus de Filii ex Patre generatione in Scripturis locutus eſt. Cur igitur curioſè inquiris ea, quæ Spiritus non ſcripſit in Scripturis? Qui ea, quæ ſcripta ſunt, non noſti; in his quæ ſcripta non ſunt, ne ſis curioſus. Quæſtiones multa ſunt in Scripturis divinis, & tamen quæ ſcripta etiam ſunt, non comprehendimus: quid de eo quod ſcriptum non eſt, curioſi ſumus?*

Ex Catecheſi 12. *Non meis*, inquit, *commentis attende: poſſes enim fortè decipi; ſed niſi Prophetarum de ſingulis acceperis teſtimonia, ne credas aſſertionibus. Niſi & de Virgine, & de loco, & de tempore, & de modo, didiceris ex Scripturis divinis, non recipias ab homine teſtimonium. Qui enim nunc adeſt & docet, ſuſpectus vel dubius eſſe poteſt. Qui autem ante mille & ampliùs annos prophetavit, quis mentis compos ſuſpectum illum habuerit? Si igitur Chriſti adventûs cauſam quæris, recurre ad primum Scripturarum librum.* Ad Scripturas provocabat Cyrillus, nec volebat ſibi ſine Scripturis credi, quia ſuſpectus eſſe poterat. Num, inquit Rivetus, iiſdem conditionibus ſibi credi velint Pontificii?

Ex Catecheſi 13. *Omnia*, inquit, *de Chriſto ſcripta ſunt, & nihil eſt ambiguum, nihil non teſtatum. Omnia in columnis Propheticis inſcripta ſunt, non in tabulis lapideis, ſed ex Spiritu Sancto manifeſtè deſcripta. Cùm itaque audis Evangelium, quod de Juda dicit, nunquid non debes recipere teſtimonium? Audiſti quòd crepuit latus, nonne debes videre ſi & hoc ſcriptum eſt?* Et poſt alia recenſita Paſſionis Myſteria: *Audiſti*, inquit, *quòd reſurrexit, non debes videre, ſi non te ludimus hæc dicentes?*

Ex Catecheſi 16. *Dicemus*, inquit, *de Spiritu Sancto ea tantùm, quæ ſcripta ſunt: ſi quid autem ſcriptum non eſt, non ſcrutabimur curioſè. Ipſe Spiritus Sanctus elocutus eſt Scripturas: ipſe etiam de ſeipſo dixit, quantùm voluit, aut quatenus fuimus capaces. Dicantur ergo quæcumque dixit, nam quæ ille non dixit, nos non audeamus.*

Denique ex Catecheſi 17. hæc profert Rivetus: *Ingenuè fatemur, nos non humanis ratiocinationibus uſuros: inutile eſt enim: verùm ea tantùm quæ ſunt in ſacris Scripturis commemoraturos: hoc enim eſt tutiſſimum.* Notat Rivetus interpretem Papiſtam illud, ἀνώφελον γὰρ, *inutile eſt enim* conſultò omiſiſſe, ut illuſtris teſtimonii vis minueretur.

Ad hæc teſtimonia reſpondeo, Sanctum Cyrillum Hieroſolymitanum in illis omnibus locis ſolùm velle, de fidei myſteriis, quæ Symbolo Apoſtolico continentur, nihil eſſe tradendum, niſi quod in Scripturis ſacris legitur. Non autem negat quin ad ipſas exponendas, vel dignoſcendas Scripturas neceſſaria ſit Traditio; & ad ea

dogmata probanda, quæ licèt non myſteria ſint, nec ad Symbolum pertineant, ad fidem tamen ſpectant. Hunc eſſe prioris loci ſenſum verba oſtendunt: aliaque ex eadem Catecheſi 4. confirmant. Ibi enim de Hæreticis ſic loquitur: *Hæretici, qui blandis ac bonis verbis, linguaque facundiâ ſimplicium corda decipiunt, nomine Chriſti quaſi melle illitu impiorum dogmatum venenata jacula contegentes, de quibus omnibus ſimul Dominus ait* (Matth. 24.) *Videte ne quis vos fallat. Unde & fidei doctrina traditur, & ejus expoſitiones fiunt*. Certè Hæreticorum impia dogmata cognoſci non poſſunt ac refelli per ſolam Scripturam, ſiquidem & ipſi Scripturæ ſacræ teſtimonio errores ſuos protegunt? ſed ſolùm per Scripturam Eccleſiæ ſenſu expoſitam. Expoſitiones autem illæ apud Eccleſiam ab Apoſtolis depoſitæ, quibus verus ac legitimus divinæ Scripturæ ſenſus & aperitur, & propugnatur, quid ſunt aliud niſi Traditio non ſcripta? Præterea in eadem Catecheſi, titulo *Scriptura Sacra*, hæc habet, quæ Traditionum auctoritatem ac neceſſitatem luculentiùs probant. *Diſce quoque ſtudioſè ab Eccleſia, quinam ſint Veteris Teſtamenti libri, qui vero Novi: neque mihi legas quidquam apocryphorum*. Et infrà, ubi de Verſione librorum Veteris Teſtamenti a Septuaginta Interpretibus adornata locutus eſt, ſubjungit; *Horum libros lege duos atque viginti. Hos ſolos ſtudioſè meditare, quos & in Eccleſia ſecurè tutoque legitamus. Multo prudentiores te erant Apoſtoli, vetereſque illi Epiſcopi Eccleſiæ Antiſtites, qui hos tradiderunt. Tu ergo filius Eccleſiæ cùm ſis, ne leges inſtitutaque Patrum evertas, corrumpaſve*. Viden, ut ex Apoſtolicæ Traditionis, & Eccleſiæ auctoritate probat Sanctus Cyrillus quinam ſint libri Canonici; utique hanc Traditionem docet religione maximâ retinendam?

Secundus locus, ex Catecheſi 5. laudatus fidem ab Eccleſia traditam Scripturæ ſacræ muniri teſtimoniis rectè aſſerit, ſed non Scripturæ ſolius: aloqui cur *a ſola Eccleſia veram fidem traditam* Cyrillus aſſereret, niſi Eccleſiæ auctoritas & Traditio veræ fidei regulæ eſſent cum ſacra Scriptura? Id verba ſequentia evidentiùs demonſtrant. *Cùm enim*, inquit, *non omnes poſſint Scripturas legere: & alios quidem inſcitia, alios verò occupatio quadam impediat a cognitione, ne ob inſcitiam animam perdas, in paucis verſibus univerſam fidei doctrinam comprehendimus, quod in ipſa lectione meminiſſe vos volo, & apud vos ipſos ſtudioſè recolere: non in chartis inſcribendo, ſed in corde memoriam inſculpendo, & in meditatione cuſtodiendo, necubi Catechumenus ea, quæ vobis tradita ſunt, exaudiat*. Certè qui Scripturas legere non poterant, & univerſam fidei doctrinam paucis Symboli verſibus comprehenſam acceperant, Traditionis auctoritate ducebantur: ſiquidem nec Symbolum ipſum in Scripturis habetur, nec omnia fidei dogmata in illo explicitè contineri manifeſtum eſt. Præterea quæ recens Illuminatis tradebatur doctrina, & Catechumenis tanto ſtudio abſcondebatur, non erat ita perſpicuè tradita in Scripturis, ut abſque Traditione innoteſcere quibuſvis Scripturis legentibus certò poſſet. Cùm enim legere Scripturas poſſent Catechumeni, inutilis fuiſſet ea Eccleſiæ cautio, ſi omnia Scripturæ ſacræ loca, quæ dogmata Chriſtiana ſpectant, abſque Traditionis auctoritate intelligi & exponi potuiſſent. Ait autem Sanctus Cyrillus, cavendum eſſe, *Ne Catechumenus ea quæ tradita ſunt, exaudiat*. Quibus verbis innuit eſſe in Eccleſia arcanum quoddam doctrinæ genus, quod in Scripturis ſacris explicitè non contineatur. Hæc autem quid aliud præter Traditiones non ſcriptas? Denique, omnem tam Novi quàm Veteris Teſtamenti cognitionem in paucis fidei verbis involvi ait Sanctus Cyrillus, ſicut multi rami in grano ſinapis continentur. Igitur in Symbolo fidei implicitè tantum contineri vult, *quæ ſunt in omni Scriptura potiſſima*. Unde & Traditiones ſtatim commendat Sanctus Antiſtes his verbis; *Videte itaque, Fratres, ut ſervetis Traditiones quas accepiſtis, & in latitudine cordis tui deſcribite, & cum pietate illas cuſtodite; Ne quando vacillantes aliquos inimicus diſſolvat; ne quis Hæreticus ex his quæ tradita ſunt, aliquid evertat*.

Tertium teſtimonium ex 11. Catecheſi laudatum, nihil Traditionibus officit, ſed ſolùm docet myſteriorum divinorum modum non eſſe curioſiùs perſcrutandum, nec inutiles de illis quæſtiones proponendas, ſed ſatis eſſe Chriſtiano ſi illa noverit, quæ illis de myſteriis in Scriptura ſacra revelavit Spiritus Sanctus. Exempli gratia, ſatis eſt ſcire Filium Dei eſſe genitum, quod Scripturæ divinæ teſtantur; alias quæſtiones quæ circa modum adorandæ iſtius generationis proponi poſſunt, perſcrutari non debemus. *Sufficit nobis ſcire*, inquit Sanctus Cyrillus, *quòd genuit Deus Filium unum ſolum. Non te pudeat ignorantiam confiteri: quandoquidem cum Angelis id ignoras. Qui genuit, ille ſolus novit, & qui ab illo genitus eſt, novit Genitorem. Qui genuit, novit quem genuit. Et Sanctus Dei Spiritus teſtatur in Scripturis, quòd Deus genitus eſt ab æterno*, &c.

Quartum teſtimonium ex Catecheſi 12. contra Traditiones non magis pugnat. Agit enim de Incarnatione Chriſti ex Virgine, & de loco, tempore, & modo, quibus hoc myſterium adimpletum eſt. Hæc autem fatemur ex Prophetarum teſtimoniis eſſe exponenda, non humanis opinionibus aſſerenda. Sed perperam hinc Rivetus colligit nullum fidei dogma recipiendum eſſe, quod diſerto Scripturæ ſacræ teſtimonio non probetur. Non ideo tamen ſuſpecti eſſe debent Catholici, ut vult Rivetus, ſi aliqua dogmata ad fidem pertinere propugnent, quæ in Scripturis non leguntur. Illos enim ſolùm in ſuſpicionem meritò venire docet Sanctus Cyrillus, qui ſuis commentis fidem adhiberi volunt. *Non meis*, inquit, *commentis attende, poſſes enim fortè decipi*. Suſpectum eſſe vult de myſteriis divinis hominis ſolius teſtimonium. *Non recipias*, inquit, *ab homine teſtimonium*. At Traditiones non ſcriptæ, commenta noſtra non ſunt, aut humana teſtimonia, ſed Dei verba a Chriſto Apoſtolis credita, & ab Apoſtolis Eccleſiæ commendata, in eaque ut depoſitum divinum continuâ ſucceſſione fideliter conſervata.

Quintum teſtimonium ex Catecheſi 14. non probat omnia fidei dogmata ſcripta eſſe, ſed omnia quæ Chriſtum, & ejus myſteria ſpectant, in columnis Propheticis eſſe inſcripta, ex quibus Judæorum contradictiones ſatis refelli poſſunt. Unde ſubjungit Sanctus Cyrillus poſt verba in argumento laudata; *Sed prædicamus Chriſtum crucifixum, a Prophetis jampridem eundem prædictum. Tu ergo accipiens de his teſtimonia, obſigna in corde tuo*. Præterea in eadem Catecheſi, aquæ & ſanguinis, quæ ex Chriſti crucifixi latere profluxerunt, myſterium ex Traditione exponit. *Aſſignarunt*, inquit *enarratores Patres noſtri, & aliam quoque ejus rei cauſam. Cùm enim duplex ſit Baptiſmi ſalutaris virtus* (*ut eſt in Evangeliis*) *una quidem quæ baptizatis, donatur per aquam; altera verò Sanctorum Martyrum in perſecutionibus per proprium ſanguinem, exivit de latere ſalutari ſanguis & aqua, propter eam, quæ eſſet futura, Chriſti confeſſionem, & in Baptiſmo, & in temporibus martyrii confirmant gratiam*.

Denique

Denique unde acceperat Sanctus Cyrillus, quod in eadem Catecheſi habet de ſigno Crucis fronti imprimendo, & in omnibus occaſionibus faciendo? *Non pudeat*, inquit, *nos Crucifixum confiteri, ſed in fronte confidenter ſignaculum Crucis digitis imprimatur, & in aliis omnibus Crux fiat: in panibus comedendis, & in poculis bibendis, & in egreſſu, & ingreſſu, ante ſomnum, recumbendo, & ſurgendo, eundo, & quieſcendo*. Certè cùm hæc in Scripturis non extent, Sanctus Cyrillus tam ſacrum uſum, tamque univerſalem, aliunde quàm ex Traditione non hauſit.

Sextum teſtimonium ex Catecheſi 16. probat non eſſe curioſè ſcrutandum, quod Spiritus Sanctus in Scripturis ſacris de ſe non ſcripſit; & ſatis eſſe ut Chriſtiani recentes ea credant de Spiritu Sancto, quæ ipſe in divinis Literis de ſe docuit. Sed illa ſacræ Scripturæ teſtimonia Traditionis & Eccleſiæ auctoritate exponenda eſſe non negat Sanctus Cyrillus. Et certè Spiritui Saocto Dei nomen in Scripturis diſertè non tribuitur: Eccleſia tamen in Secunda Synodo Oecumenica congregata, multis Scripturæ ſanctæ teſtimoniis, ſecundum Traditionem expoſitis, divinitatem Spiritus Sancti contra Macedonianos aſſeruit, Spiritum Sanctum a Patre Filioque procedere, non eſt ex Scriptura ſola perſpicuum: quod tamen Traditionis auctoritate comprobatum, multis in Conciliis definivit Eccleſia. Denique multa de Spiritu Sancto in hac ipſa Catecheſi docet Sanctus Cyrillus, quæ diſertis verbis in Scriptura ſacra non leguntur.

Ad ultimum teſtimonium reſpondeo, Inutiles quidem eſſe ratiocinationes humanas, cùm de Spiritu Sancto, aut de rebus divinis agendum eſt, idque aſſerit unum Sanctus Cyrillus loco laudato ex 17. Catecheſi: ſed non ait eſſe inutiles Traditiones. Quamobrem nihil cauſæ eſt cur Catholico Interpreti petulantiùs inſultet Calviniſta Rivetus, qui etſi ex oſcitantia non ſit interpretatus illa verba ἀνόνητον γάρ *inutile eſt enim*; illuſtris tamen loci mala fide vim non minuit: qui illis verbis additis, nobis potiùs quàm Calviniſtis ſuffragatur.

§. XVII.

Teſtimoniis Theophili Alexandrini, Sancti Hieronymi, & Sancti Auguſtini, quæ adverſùs Traditiones Heterodoxi objiciunt, reſpondetur.

Objicitur 13. auctoritas Theophili Alexandrini Patriarchæ, Epiſtola 2. Paſchali, dicentis; *Diabolici ſpiritus eſt, aliquid extra Scripturarum auctoritatem putare divinum*, Traditiones igitur non ſcriptæ perperam Verbum Dei dicuntur, ac in eadem veoeratione, qua Scripturæ ſacræ habeotur.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens: Diabolici ſpiritus eſt aliquid extra Scripturas ſacras putare divinum, ſi illud vel ex apochryphis, vel ex humanæ mentis arbitrio, contra Scripturæ divinæ teſtimonia aſſeratur, concedo; ſi ex Traditione probetur, nego. Haoc eſſe Theophili mentem ex eo conſtat, quòd ibi agat contra Origenem, ejuſque errores, quorum immanitatem & inſaniam inde oſtendit, quòd cum ſacris Scripturis apertè pugnent. *Equidem*, inquit, *ſcire non poſſum qua temeritate Origenes tanta confingens, & non Scripturarum auctoritatem, ſed ſuum errorem ſequens, auſus ſit cunctis in medium nocitura proferre, nec æſtimaverit unquam ullum hominum fore, qui ſuis aſſertionibus contraíret, ſi Philoſophorum argutias propriis tractatibus miſcuiſſet, & malo exordio in fabulas quaſdam & deliramenta procedens, Chriſtianum dogma jocum & ludum faceret, nequaquam divina doctrina veritate utens, ſed humanæ mentis arbitrio; & in tantum ſeipſo Magiſtro intumeſcens ſuperbiâ, ut non imitaretur humilitatem Pauli, qui plenus Spiritu Sancto contulit cum prioribus Apoſtolis Evangelium, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurriſſet: Sed ignorans quòd dæmoniaci ſpiritûs eſſet inſtructus ſophiſmata humanarum mentium ſequi, & aliquid extra Scripturarum auctoritatem putare divinum*.

Et infrà: *Origenes*, inquit, *abſque ullo divinæ vocis teſtimonio vim facere nititur veritati, & extinctâ lucernâ invenire eum, fautor dæmonum, & non hominum.*

Denique ſic Epiſtolam illam concludit: *Abjectis itaque Origenis malis, Scripturarum, quæ vocantur apocrypha, id eſt abſcondita, diſcipulis prætermiſſis, iterum atque iterum Dominicæ Paſſionis feſta celebremus*, &c. Ex quibus patet, Theophilum diabolico ingeoio triouiſſe, aliquid extra, id eſt, contra Scripturarum auctoritatem putare divinum, quomodo perverſam doctrinam ſuam divinam putavit Origenes.

Objicitur decimoquartò aoctoritas Sancti Hieronymi in Epiſtnla ad Cteſiphootem dicentis: *Omnes oblatrationes eorum, Chriſti auxilio deſtruenda, quod nobis ſanctarum Scripturarum teſtimoniis aſſequendum eſt, in quibus quotidie credentibus loquitur Deus*. Sufficiunt itaque Scripturæ ad revincendos Hæreticos.

Et in Pſalmum 86. exponens illa verba: *Dominus narrabit in Scripturis Populorum & Principum, horum qui fuerunt in ea*, hæc habet: *Dominus narrabit in Scripturis populorum: In Scripturis ſanctis. Quæ Scriptura populis omnibus legitur, hoc eſt, Apoſtolorum & Evangeliſtarum, horum qui fuerunt in ea. Videte quid dicat? Qui fuerunt, non qui ſunt, ut exceptis Apoſtolis, quodcumque aliud poſtea dicetur, abſcindatur, non habeat poſtea auctoritatem*, Et præmittit ibidem Hieronymus: *Dominus narrabit. Et quomodo narrabit? Non verbo, ſed Scriptura*. Traditiones ergo quæ verbo tenus, non Scripturâ habentor, rejiciendæ ſunt.

Et in cap. 1. Micheæ Prophetæ, exponens illa verba: *Quæ habitat bene in Civitatibus ſuis, non eſt egreſſa habitans in Sennam*; hæc habet: *Eccleſia Chriſti, quæ habitat bene, & in tota orbe Eccleſias poſſidens, Spiritûs unitate conjuncta eſt, & habet urbes, Legis, Prophetarum, Evangelii, & Apoſtolorum, non eſt egreſſa de finibus ſuis, id eſt, de Scripturis ſanctis, ſed cœptam retinet poſſeſſionem*. Itaque Eccleſia Scripturæ ſacræ finibus circumſcripta eſt, proindeque ad Traditiones excurrere non licet.

Et in cap. 1. Aggæi. *Sed & alia*, inquit, *quæ abſque auctoritate & teſtimoniis Scripturarum, quaſi Traditione Apoſtolicâ ſponte reperiunt, atque confingunt, percutit gladius Dei*. Divina igitur ultio timenda eſt iis, qui traditiones amplectuntur.

Et in cap. 23. Matthæi. *Quod*, inquit, *de Scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua probatur*.

Denique in cap. 1. Epiſtolæ ad Titum: *Sine Scripturarum auctoritate*, ioquit, *garrulitas non habet fidem*. Garruli igitur ſunt, & fide indigni, qui ſolis Traditionibus noo ſcriptis freti, aliquod dogma velut ad fidem pertinens obtrudunt.

Reſpondeo, Ex his Sancti Hieronymi teſtimoniis nihil contra Traditiones poſſe inferri. Nam prior locus privatum quendaoi errorem ex Scripturis ſacris refelli poſſe, ſive aliquam ex iis aſſeri veritatem, demonſtrat: Sed omnes hæreſes ex Scriptura poſſe confutari, aut univerſa fidei dogmata ex ea probari non evincit. Agit nempe

San-

Sanctus Hieronymus contra Pelagianos, qui ex Pithagoræ, & Zenonis Stoicorum Principis fontibus, ἀπάθειαν, id eſt perturbationum animi immunitatem in Eccleſiam invexerant, eamque juſtis in hujus vitæ curriculo tribuebant. Hoc de errore loquens Sanctus Hieronymus, ejuſque confutationem ſuſcipiens ait: *Neque nunc mihi neceſſe eſt ire per ſingulos Sanctorum, & quaſi in corpore pulcherrimo nævos quoſdam & maculas demonſtrare: quod plerique noſtrorum ſimpliciter faciunt, cùm paucis ſententiolis Scripturarum, poſſint Hæreticorum, & per eos Philoſophorum argumenta convinci*: Et poſt multa probat multos in Scriptura Juſtos appellari, *Non quòd omni vitio careant, ſed quòd majori parte virtutum commendentur. Denique & Zacharias ſilentio condemnatur, & Job ſuo ſermone reprehenditur, & Joſaphat & Joſias, qui juſti abſque dubio dicti ſunt, feciſſe narrantur quæ Domino diſplicerent .... De cæteris non eſt hujus temporis ſcribere: Neque enim a me librum, ſed epiſtolam flagitaſti; qui dictandus eſt ex otio, & omnes oblatrationes eorum Chriſti auxilio deſtruendæ, quod nobis ſanctarum Scripturarum teſtimoniis aſſerendum eſt, in quibus quotidie credentibus loquitur Deus*. Hanc itaque propoſitionem duntaxat Scripturarum teſtimoniis probari poſſe ibi aſſerit, Juſtos omnes animi perturbationibus non carere. At peſſimè hoc ex loco Hæretici inferunt omne fidei dogma ſolis Scripturæ ſacræ teſtimoniis probari poſſe, adeoque inutiles eſſe Traditiones.

Secundus locus profertur ex Commentario Sancti Hieronymi nomini ſuppoſito: & tamen adverſus Traditiones magis non pugnat: auctoritatem namque derogat iis, qui aliud ab Apoſtoli doctrina dixerint. At Traditiones ab Apoſtolica doctrina non ſunt alienæ. Privatos igitur Doctores perſtringit, qui alienas quandoque nedum a Scripturis, verum a Traditione ſententias eruſerunt, eoſque quamvis diſerti ſint & ſancti, nullius eſſe dicat auctoritatis, ſi peregrinum quid & Scripturæ ſacræ contrarium effutient. *Quamvis ergo*, inquit, *Sanctus ſit aliquis poſt Apoſtolos, quamvis diſertus ſit, non habet auctoritatem. Quoniam Dominus narrat in Scriptura populorum & Principum, horum qui fuerunt in ea*.

Ad tertium locum reſpondeo, Eccleſiam ſuis o finibus non egredi, cum Traditiones amplectitur, quia in Scripturis ſanctis Traditionum aſſeritur auctoritas, quæ non minus ad Eccleſiæ poſſeſſionem, quàm ipſæ Scripturæ pertinent. Agit porro ibi Sanctus Hieronymus contra Hæreticos, qui contraria Scripturis divinis dogmata invehunt, atque ita Eccleſiæ fines tranſiliunt. Unde ſubjungit: *Vos vero qui habitatis juxta Sennam, id eſt, juxta abundantem Eccleſiam, o Hæretici, o contraria dogmata! plangite vos: quia ædificaſtis vobis domum in deriſum, & preſſiſtis torcular in ſuperbiam, nec in Scripturis, ſed in vicinia Scripturarum, domum veſtram, jam non riſu, ſed planctu dignam, & lacrymis conſtruxiſtis*.

Quartus locus adverſùs eos militat, qui proprias obſervantias ab Eccleſiæ doctrina & uſu alienas, velut Traditiones Apoſtolicas venditabant; nempe Montaniſtas, qui tres Quadrageſimas, & Xerophagias introduxerant, necnon Encratitas, qui ſuæ etiam ſectæ mores Traditione Apoſtolicâ niti falsò jactabant. Hanc eſſe Sancti Hieronymi mentem lectio integri loci demonſtrat. *Sed & alia, quæ abſque auctoritate & teſtimoniis Scripturarum, quaſi Traditione Apoſtolica ſponte reperiunt atque confingunt, percutit gladius Dei: homines autem & jumenta, vel cogitationes & ſenſus eorum accipiamus; vel certè rationabiles in eis, & irrationabiles, id eſt, doctos & indoctos pariter, & omnem laborem manuum, & jejunia eorum, & obſervationes varias & χαμευνίας id eſt, humi dormitiones. Qui tribus Quadrageſimis per annum jejunantes, & Xerophagiis humiliantes animam ſuam, & vel maximè de Tatiani radice creſcentes, ſuper hujuſcemodi laboribus audiunt: Tanta paſſi eſtis ſine cauſa?*

Quintus locus contemnendum eſſet docet quod non habet auctoritatem ex Scripturis, ſed nec ex Traditione, verùm ex ſolis apocryphorum ſomniis depromptum eſt. Exponit ſcilicet illa Chriſti verba Sanctus Hieronymus: *Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus qui effuſus eſt ſuper terram, a ſanguine Abel juſti, uſque ad ſanguinem Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare*. Quærit quis ſit iſte Zacharias; ait quoſdam exiſtimaſſe Zachariam illum eſſe qui in duodecim Prophetis undecimus eſt; quam opinionem ex eo refellit, quòd ejus temporibus vix Templi ruinæ fuerint. Tum ſubjungit: *Alii Zachariam patrem Joannis intelligi volunt, ex quibuſdam apocryphorum ſomniis approbantes, quòd propterea occiſus ſit, quia Salvatoris prædicaverit Adventum. Hoc quia de Scripturis non habet auctoritatem, eâdem facilitate contemnitur, quâ probatur*.

Sextus denique locus garrulos eſſe & fide indignos non probat, qui Traditiones non ſcriptas amplectuntur, earumque auctoritatem urgent, quia ad eas amplectendas auctoritate moventur Scripturarum. Hos proinde Sanctus Hieronymus non perſtringit, ſed eos qui Scripturæ teſtimoniis abutuntur, eaque in ſuorum patrocinium errorum contorquent. *Et quidem*, inquit, *ſine Scripturarum auctoritate garrulitas non haberet fidem; niſi viderentur perverſam doctrinam etiam divinis teſtimoniis roborare. Hi ſunt de Circumciſione Judæi, qui tunc temporis naſcentem Chriſti Eccleſiam ſubvertere nitebantur, & introducere præcepta legalia .... Tales homines Doctor Eccleſiæ, cui animæ populorum creditæ ſunt, Scripturarum debet ratione ſuperare, & ſilentium illis teſtimoniorum pondere imponere*.

Objectio 15. nititur auctoritate Sancti Auguſtini variis in locis. Primò, lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 9. ubi ait: *In his quæ apertè in Scriptura poſita ſunt, inveniuntur illa omnia quæ continent fidem, moreſque vivendi*. Non ſunt igitur neceſſariæ Traditiones.

Et lib. 2 de Peccatorum Meritis & Remiſſione cap. 36. hæc habet. *Ubi de re obſcuriſſima diſputatur, non adjuvantibus divinarum Scripturarum certis clariſque documentis, cohibere ſe debet humana præſumptio, nihil faciens in partem alteram declinando. Etſi enim quodlibet horum, quemadmodum demonſtrari & explicari poſſit ignorem; illud tamen credo, quod etiam hinc divinorum Eloquiorum clariſſima auctoritas eſſet, ſi illud homo ſine diſpendio promiſſæ ſalutis ignorare non poſſet*. Quo ex loco duo colliguntur: primum, in controverſiis quæ de rebus religionis oriuntur, aſſenſionem eſſe cohibendam, ſi quæſtio certis clariſque Scripturarum documentis finiri non valeat; ſecundum, de iis, quæ ſine diſpendio ſalutis ignorari non poſſunt, legi clariſſima divinorum Eloquiorum teſtimonia.

Et libro de Bono Viduitatis, cap. 1. *Quid igitur ampliùs te doceam*, inquit, *quàm id quod apud Apoſtolum legimus? Sancta enim Scriptura noſtræ doctrinæ regulam figit ... Non ſit ergo mihi aliud te docere, niſi verba tibi Doctoris exponere, & de iis quod Dominus dederit, diſputare*. Si ſancta Scriptura noſtræ fidei regulam figit, non eſt opus Traditionibus.

Et lib. 3. contra Maximum, cap. 14. *Sed nunc*, inquit, *nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminenſe, tanquam præjudicaturus proferre Concilium*.

Nec

Nec ego hujus auctoritate, nec tu illius detineris: Scripturarum auctoritatibus, non quorumque propriis, ſed utriſque communibus teſtibus, res cum re, cauſa cum cauſa, ratione concertet. A Conciliis ad Scripturas provocat Sanctus Auguſtinus, Traditiones ſilet, id nequaquam facturus, ſi parem cum Scripturis auctoritatem habuiſſent.

Reſpondeo, Hæc Sancti Auguſtini teſtimonia adverſus non ſcriptas Traditiones nequaquam pugnare. Primus enim locus ſolum probat, in iis quæ apertè in Scripturis poſita ſunt, inveniri illa omnia, quæ unicuique Chriſtiano explicitè credere neceſſe eſt, ut ſalutem conſequatur: & quæ ad morum præcepta in genere pertinent qualia ſunt quæ fide, ſpe, & charitate animos informant. Sed non omnia, quæ ad fidem ſpectant, in ſcripturis ſanctis in ſpecie contineri aſſerit Sanctus Auguſtinus, nec aperta legi Scripturarum teſtimonia de iis omnibus dogmatibus, quæ implicitè credere ſingulis Chriſtianis neceſſe eſt, explicite verò Paſtoribus & Doctoribus.

Reſpondeo ſecundò, Senſum hujus loci non eſſe, quòd omnia fidei dogmata, omniaque præcepta morum apertè poſita ſint in Scripturis; ſed quòd ea, quæ in ſcripturis apertè poſita ſunt, ad fidem, aut ad mores pertineant, ſive ad fidem, ſpem, aut charitatem revocentur. Hunc ſenſum totius loci ſeries demonſtrat. Ubi enim præmonuit Sanctus Auguſtinus primùm opus eſſe ut qui in ſacrarum Literarum ſtudia vult incumbere, libros Canonicos noverit, etſi nondum ad intellectum, legendo tamen vel mandet memoriæ, vel omnino incognitus non habeat; ſubjungit: *Deinde illa quæ in eis apertè poſita ſunt, vel præcepta vivendi, vel regulæ credendi, ſolertiùs diligentiuſque inveſtiganda ſunt. Quæ tanto quiſque plura invenit, quanto eſt intelligentiâ capacior. In iis enim quæ apertè in Scriptura poſita ſunt, inveniuntur illa omnia quæ continent fidem moreſque vivendi, ſpem ſcilicet atque charitatem, de quibus libro ſuperiore tractavimus.* Cùm ait Sanctus Auguſtinus, illa quæ in Scripturis ſacris apertè poſita ſunt; vel præcepta vivendi, vel regulas credendi, ſolertiùs, diligentiùſque inveſtiganda eſſe, ſupponit omnia præcepta vivendi vel omnes credendi regulas, apertè in divinis Literis eſſe poſita. Vult itaque Sanctus Auguſtinus Scripturam univerſam, ad fidem, ſpem & charitatem velut ad ſcopum collineare, quod in ſuperiore libro ad quem lectorem remittit, probaverat. Capite enim 35. dixerat: *Legis & omnium Scripturarum divinarum plenitudo & finis eſt dilectio rei quæ fruendum eſt, & rei quæ nobiſcum ea re frui poteſt: quia ut ſe quiſque diligat, præcepto non eſt opus.* Et cap. 36. *Quiſquis igitur Scripturas divinas, vel quamlibet earum partem intellexiſſe ſibi videtur, ita ut eo intellectu non ædificet iſtam geminam charitatem Dei & proximi, nondum intellexit. Quiſquis verò talem inde ſententiam duxerit, ut huic ædificandæ charitati ſit utilis, nec tamen hoc dixerit, quod ille, quem legit, eo loco ſenſiſſe probatur, non perniciosè fallitur, nec omnino mentitur.*

Et cap. 37. *Titubabit fides*, inquit, *ſi divinarum Scripturarum vacillat auctoritas. Porro fide titubante, charitas etiam ipſa langueſcit. Nam ſi a fide quiſque ceciderit, a charitate etiam neceſſe eſt cadat: non enim poteſt diligere, quod eſſe non credit. Porro ſi & credit, & diligit, bene agendo, & præceptis bonorum morum obtemperando efficit, ut etiam ſperet ſe ad id quod diligit, eſſe venturum. Itaque tria hæc ſunt, quibus ſcientia, & omnis Prophetia militat fides, ſpes, charitas.* Ex quibus ſic colligit cap. 39. *Homo itaque fide, ſpe, & charitate ſubnixus, eaque inconcusſè retinens, non indiget Scripturis niſi ad alios inſtruendos. Itaque multi per hæc tria etiam in ſolitudine, ſine codicibus vivunt, Unde in illis arbitror jam completum eſſe quod dictum eſt: Sive Prophetiæ evacuabuntur, ſive linguæ ceſſabunt, ſive ſcientia deſtruetur. Quibus tamen quaſi machinis tanta fidei, & ſpei, & charitatis in eis ſurrexit inſtructio, ut perfectum aliquid tenentes, ea quæ ſunt ex parte non quærant.*

Et cap. 40. *Quapropter*, inquit, *cùm quiſque cognoverit finem præcepti eſſe charitatem de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, omnem intellectum divinarum Scripturarum ad iſta tria relaturus, ad tractationem illorum librorum, ſecurus accedat. Cùm enim diceret, Charitas: addidit de corde puro: ut nihil aliud quàm id quod diligendum eſt, diligatur. Conſcientiam verò bonam ſubjunxit, propter ſpem. Ille enim ſe ad id quod credit & diligit, perventurum eſſe deſperat, cui mala conſcientiæ ſcrupulus ineſt. Tertiò, & fide*, inquit, *non ficta. Si enim fides noſtra mendacio caruerit, tunc & non diligimus quod non eſt diligendum, & rectè vivendo id ſperamus, ut nullo modo ſpes noſtra fallatur.*

Ibidem habetur ex lib. 3. cap. 10. *Non autem*, inquit, *præcipit Scriptura niſi charitatem, nec culpat niſi cupiditatem, & eo modo informat mores hominum.* Ex quibus omnibus colligitur, Scripturam omnem ad fidem, ſpem, & charitatem, velut ad finem referri: & omnia quæ in divinis Literis apertè poſita ſunt, fidei regulas, aut ſpei, charitatiſque præcepta ſpectare. Quod principium in his de Chriſtiana Doctrina libris toties inculcatum repetit Sanctus Auguſtinus verbis illis in objectione laudatis: *In iis quæ apertè in Scriptura poſita ſunt, inveniuntur illa quæ continent fidem, moreſque vivendi, ſpem, ſcilicet, atque charitatem.*

Contra: Sanctus Auguſtinus ibidem ait, Obſcuriora Scripturæ ſacræ loca per evidentiora exponi debere: cenſet igitur non eſſe ad Traditiones non ſcriptas confugiendum.

Probatur antecedens ex verbis immediatè ſequentibus ea quæ in objectione laudata ſunt, lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 9. *Tum verò facta quadam familiaritate cum ipſa lingua divinarum Scripturarum, in ea quæ obſcura ſunt aperienda, & diſcutienda pergendum eſt, ut ad obſcuriores locutiones illuſtrandas de manifeſtioribus ſumantur exempla, & quædam certarum ſententiarum teſtimonia dubitationem de incertis auferant.*

Reſpondeo, diſtinguo antecedens: Obſcura Scripturæ loca exponi per evidentiora debent, quando evidentiora ſuppetunt, concedo; quando nulla ſunt evidentiora, nego. Si enim vel obſcura ſint utrobique Scripturæ loca; vel quæ in ſe manifeſtiora ſunt; imò & Orthodoxis talia videntur, pertinacibus Hæreticis non videantur clariora, neceſſariò ad Traditionem confugiendum eſt.

Ad ſecundum locum ex lib. 2. De Peccatorum Meritis & Remiſſione, reſpondeo, in re obſcuriſſima, ubi deſunt Scripturæ ſacræ certa claraque documenta, ſuſpendendum eſſe aſſenſum, nec in partem alterutram declinandum, niſi Traditio alterutri parti apertè faveat. Quod ſi favere alteri opinioni Traditionem perſpicuum ſit, ab ea ſtandum eſt: ſed tunc mutatur hypotheſis Sancti Auguſtini, quia quæſtio deſinit eſſe obſcuriſſima, quæ Traditione apertè dirimitur. Hanc fuiſſe Sancti Auguſtini mentem ex eo conſtat, quòd ibidem loquatur de quæſtione quæ nec Scripturæ, nec Traditionis judicio finiri poterat, & in qua ipſe anceps erat ac dubius; ſcilicet de animæ rationalis origine, an a ſolo Deo per creationem producta, an ſimul cum carne a parentibus propagata? *De anima verò*, inquit, *utrùm & ipſa eodem modo*

pro

propagata, reatu, qui ei dimittatur, obſtricta ſit: an etiam non propagata, eo ipſo quò carni peccati aggravanda miſcetur, jam ipſius peccati remiſſione, & ſua redemptione opus habeat..... & quomodo Deus, etiamſi non de traduce animas creat, non ſit tamen auctor reatûs ejuſdem, propter quem redemptio Sacramenti neceſſaria eſt animæ parvuli: magna quæſtio eſt, aliamque diſputationem deſiderat, eo tamen, quantum arbitror, moderamine temperatam, ut magis inquiſitio cauta laudetur, quàm præcipitata reprehendatur aſſertio. Ubi enim de re obſcuriſſima diſputatur, non adjuvantibus divinarum Scripturarum certis clariſque documentis, cohibere ſe debet humana præſumptio, nihil faciens in partem alteram declinando.

Quod autem ſubjungit Sanctus Auguſtinus: *Illud credo, quòd etiam hinc divinorum Eloquiorum clariſſima auctoritas eſſet, ſi homo illud ſine diſpendio promiſſæ ſalutis ignorare non poſſet*: Probat quidem illud omne in Scriptura ſacra clariſſimè haberi, quod explicitè credere quilibet tenetur Chriſtianus, videlicet myſteria omnia quæ Apoſtolico Symbolo continentur; quæ ſola ſine diſpendio promiſſę ſalutis ignorare nemo poteſt. Sed non evincunt illa Sancti Auguſtini verba, clariſſimam eſſe Scripturæ ſacræ auctoritatem de omnibus Fidei Chriſtianæ dogmatibus. Nec verò illa ipſa religionis capita quæ divinæ Scripturæ certis clariſque documentis probantur, ut Chriſti divinitas, deſcenſus ejus ad Inferos, Sanctorum Communio, propugnari contra Hæreticos poſſunt, qui his dogmatibus adverſantur, niſi ad auctoritatem Scripturæ, ſubſidium Traditionis accedat.

Ad tertium locum, ex libro de Bono Viduitatis, reſpondeo, Sanctum Auguſtinum eo loci de bono duntaxat viduitatis agere, non de fidei quibuſvis dogmatibus. Quia igitur Sanctus Paulus boni illius præſtantiam ſatis explicuerat, Sanctus Auguſtinus ſatis ſibi eſſe ait, ſi verba Apoſtoli exponat. Quod autem ſubjungit: *Scriptura noſtra doctrinæ regulam figit*: generatim adversùs eos dictum eſt, qui ex proprio judicio novas doctrinas Scripturæ ſacræ minimè conſentaneas fabricantur & prædicant. Denique de regula generali non eſt intelligendus Sanctus Auguſtinus, ſed de particulari, ſcilicet de regula ad quam Tractatus de Bono Viduitatis exigeretur.

Reſpondeo ſecundò, Si propoſitionem illam generatim intelligere placeat, Sanctum Auguſtinum vocaſſe Scripturam ſacram *Regulam fidei noſtræ*, ſed inadæquatam. Adæquata namque regula eſt Verbum Dei tam ſcriptum, quàm traditum. Et certè Scripturam ſacram non eſſe adæquatam regulam credendorum, multis rationibus ſuaderi poſſet. Primò, quia regula planiſſima eſſe debet, ita ut nuſquam ex ea occaſio errandi ſumi poſſit, ex Scripturis porrò hæretici errandi occaſionem ſumpſerunt, ut ait Tertullianus lib. de Præſcriptionibus cap. 39. *Nec periclitor dicere*, inquit, *ipſas quoque Scripturas ſic eſſe ex Dei voluntate diſpoſitas: ut Hæreticis materias ſubminiſtrarent, cùm legam, Oportere hæreſes eſſe, quæ ſine Scripturis eſſe non poſſunt*. Hinc Sanctus Baſilius libro de vera Virginitate ait, Quòd ſicut Ethnici perſuaſione diaboli creaturis ad Idololatriam abuſi ſunt, quibus ad Creatoris cognitionem adduci debebant: *Sic unde oportebat Chriſtum agnoſcere, inde in primis illum ignorari* (diabolus) *molitus eſt: De Scripturis ſcilicet prædicantibus Chriſtum, ignorationes ejus hæreticis intelligentiis callidas inſerens*. Sola itaque Scriptura non eſt regula adæquata fidei.

Secunda ratio hæc eſt. Regulæ certus eſt finis & exitus; ſi adæquata ſit ac ſufficiens. cùmque de aliquo litigatur an cum regula conveniat, ille de victoria ſecurus eſt qui ab ea non non deflexerit. Id verò Scripturæ ſacræ non convenit, ut colligitur ex Tertulliano libro de Præſcriptionibus cap. 17. 18. & 19. ubi ſic concludit; *Ergo non ad Scripturas provocandum eſt, nec in ipſis conſtituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria eſt*. Igitur Scriptura ſacra non eſt adæquata fidei regula.

Ad ultimum Sancti Auguſtini locum ex libro 3. contra Maximinum Arianum reſpondeo, Utriuſque Concilii, Nicæni ſcilicet, ac Ariminenſis teſtimonium prætermitti voluiſſe Sanctum Auguſtinum hac in diſputatione, quia nihil promoviſſet, cùm Ariani Concilium Nicænum exploderent, Ariminenſe verò Catholici rejicerent. Sed ex Scripturis cauſam agi voluit, quas utraque pars recipiebat ac venerabatur. Traditionis autem auctoritate non pugnavit, quia Hæreticorum illam rejicientium protervia ipſum cogebat ut medio iſto cederet, quod urgere cœperat paulò antè his verbis: *Hoc eſt illud homouſion, quod in Concilio Nicæno adversùs Arianos hæreticos a Catholicis Patribus veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatum eſt: quod poſtea in Concilio Ariminenſi, propter novitatem verbi, minùs quàm oportuit intellectum; quod tamen fides antiqua pepererat, multis paucorum fraude deceptis, hæretica impietas ſub hæretico Imperatore Conſtantio labefactare tentavit. Sed poſt non longum tempus, libertate Fidei Catholicæ prævalente, poſteaquam vis verbi ſicut debuit, intellecta eſt, homouſion illud Catholicæ Fidei ſanitate longè latèque defenſum eſt. Quid eſt enim homouſion, niſi unius ejuſdemque ſubſtantia? quid eſt, inquam, homouſion, niſi, Ego & Pater unum ſumus? ſed nunc nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminenſe tanquam præjudicaturus proferre Concilium*. &c. Et poſt verba in objectione laudata continuò ſubjungit: *Utrique legimus: Ut ſimus in vero Filio ejus Jeſu Chriſto: Ipſe eſt verus Deus & vita æterna, utrique tanti ponderis molibus cedamus*.

Objicies verba Sancti Auguſtini Epiſtola 19. ad Sanctum Hieronymum data, quibus non eſſe verum pertendit, adeòque nec recipiendum, quod alii Auctores a Canonicis ſcripſerunt, niſi quatenus vel Canonicis Scriptoribus, aut rationi conſentaneum eſt. *Ego enim*, loquit, *fateor Caritati tuæ, ſolis eis Scripturarum libris, qui jam Canonici vocantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum Auctorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam... Alios autem ita lego, ut, quantalibet ſanctitate doctrinaque præpolleant, non ideò verum putem quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi vel per illos Auctores Canonicos, probabili ratione, quod a vero non abhorreat, perſuadere potuerunt* &c. Sola igitur Scriptura ſacra inconcuſſæ auctoritatis eſt, non verò Traditio, aut doctrina Patrum.

Hunc locum urget Dallæus, libro 2. de vero Patrum uſu c. 2.

Reſpondeo, Sanctum Auguſtinum loqui de Patribus, & Scriptoribus Eccleſiaſticis diſtributivè ſumptis, non verò collectivè. Equidem hic & ille Pater, quamvis ſanctiſſimus ac doctiſſimus errare poteſt: unde ejus auctoritas non eſt regula fidei, nec verum eſt cenſendum quod aſſeruit, quia ille ſcripſit, aut dixit; ſed quia Scripturis ſacris, aut Traditioni conſonum eſt, aut certè probabili ratione fundetur. Dixi *Traditioni*; quia etſi Sanctus Auguſtinus disertè illius non meminerit, tamen eam innuit ſatis. Qui enim ait, Se verum exiſtimare quod ſenſerunt Patres, quia per Auctores Canonicos perſuadent quòd a vero non abhorreat, ille cenſet aſſenſum eorum teſtimoniis eſſe præbendum, ſi Traditionem ſequantur: quia Canonici Auctores Traditionibus credendum eſſe docent. Patres verò collectivè ſumpti, id eſt, vel omnes, vel eorum pars maxima, errare non poſſunt: quia

co-

eorum conſenſio Traditionem oſtendit, cujus vim ac pondus non uno in loco Sanctus Auguſtinus prædicat, ut ex locis inter probationes laudatis evidens eſt. Quòd verò de ſingulis Patribus hoc in loco Sanctus Auguſtinus loquatur, non de omnibus, conſtat ex ejus inſtituto. Volebat enim oſtendere Sancto Hieronymo, Neceſſe non eſſe, quando cum amico doctiore diſputamus, quicquid dixerit approbare. Hanc propoſitionem ex eo probat, quòd ſolis Sacræ Scripturæ libris, qui Canonici vocantur, hic timor honoſque ſit deferendus, ut nullus eorum Auctor ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credatur. Deinde poſt verba in objectione laudata ſubjungit: *Nec te, mi Frater, ſentire aliud exiſtimo: prorſus, inquam, non te arbitror ſic legi tuos libros velle tanquam Prophetarum, vel Apoſtolorum, de quorum Scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium eſt. Abſit hoc a pia humilitate, & veraci de temetipſo cogitatione, qua ſi eſſes præditus, non utique diceres: Utinam mereremur complexus tuos, & collatione mutuâ, vel doceremus aliquid, vel diſceremus*. Ex quibus patet, Sanctum Auguſtinum hìc de ſingulis Patribus, non de omnibus collectivè ſumptis locutum fuiſſe.

§. XVIII.

Objectionibus Hæreticorum ab incommodis petitis reſpondetur.

Objicitur decimoſextò. Illud non eſt admittendum, quod eſt erroris occaſio: Atqui Traditiones non ſcriptæ, ſunt erroris occaſio: non ſunt igitur admittendæ.

Probatur minor. Illud eſt erroris occaſio, quod Hæretici ad conciliandam figmentis erroribuſque ſuis auctoritatem venditarunt: atqui Hæretici veteres ad conciliandam erroribus ſuis fidem Traditiones non ſcriptas venditarunt: igitur Traditiones non ſcriptæ ſunt occaſio erroris.

Probatur minor. Baſilides namque Glauciam Sancti Petri Interpretem ſuum dicebat Magiſtrum; Valentinus ſe Theudadum Sancti Pauli familiarem audiviſſe; Marcion & alii, a Sancti Matthiæ Diſcipulis ſe fuiſſe inſtitutos, ut teſtatur Clemens Alexandrinus libro 6. Stromatum. Artemon gloriabatur Apoſtolos prædicaſſe Chriſtum extitiſſe purum hominem, & id Eccleſiam ſenſiſſe uſque ad Victorem Pontificem, ut conſtat ex Euſebio, lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 27. Igitur Hæretici veteres ad conciliandam erroribus ſuis fidem Traditiones non ſcriptas venditarunt.

Reſpondeo, diſtinguo majorem. Illud non eſt admittendum, quod eſt erroris occaſio, per ſe, concedo; per accidens, nego. Traditiones autem per accidens tantùm ſunt erroris occaſio, quia ex iis ſumunt Hæretici anſam confingendi falſas Traditiones, & eas velut Apoſtolicas obtrudendi. Unde non ſunt propterea rejiciendæ; ſicut nec Scriptura ſacra rejicienda eſt, licèt eâ Hæretici ad ſuos errores confirmandos abutantur, aut apocryphas Scripturas confingant. Certè non ſolùm Hæreticis, ſed etiam Ethnicis familiare fuit, Chriſtianam æmulari Diſciplinam. Sic Julianus Apoſtata, (Sancto Gregorio Nazianzeno teſte, Oratione 3.) *Scholas in omnibus Civitatibus, & Sacraria, ſubſelliaque partim altiora, partim humiliora, extruere parabat, profanorum etiam dogmatum lectiones, & explicationes inſtituere, tam quæ mores componerent, quàm quæ in abſtruſiorum rerum tractatione verſarentur: tum precationum alternatim canendarum formam, ac ſupplicii in eos qui peccarent, pro delicti modo conſtituendi: initiationum item & perfectionis, atque omnia, quæ noſtra haud dubiè Diſciplina ſunt: Diverſoria etiam & hoſpitales domos ædificare; Monaſteria item & Virginum Cœnobia inſtituebat, ſimulque humanitatem & benignitatem erga pauperes adjungere; cùm in aliis rebus, tum in commendatitiis epiſtolis ſitam, quibus illos qui inopiâ premuntur, ex Gente ad Gentem tranſmittimus*. Sed cùm Ethnici, tum Hæretici Eccleſiæ ritus æmulati, & Traditiones confingentes ad Traditionum Apoſtolicarum & Eccleſiaſticarum imitationem, ſimiis ſimiles ſunt, qui hominum motus imitantur, ſed eorum ſolertiam aſſequi non poſſunt. *Hujuſmodi enim ritus & ſanctiones Chriſtianis aptiſſimè conveniunt: taleſque ſunt, ut nullus eorum qui veſtigiis noſtris inſiſtere cupiant, eas æmulari poſſit: quandoquidem non magis humanis ingeniis atque inventionibus, quàm vi divina, temporiſque firmitate vigorem adepta ſunt*; ut loquitur Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione tertia, quæ prima eſt adversùs Julianum, pag. 102.

Objicitur decimoſeptimò. Si Traditionum certa eſt auctoritas; eæ potiùs recipiendæ ſunt, quæ viciniores ſunt fontibus, nimirum Apoſtolis: Atqui id falſum eſt: alioqui doctrina de Millenario in terris Chriſti regno, quam Papias, Juſtinus, Irenæus, Tertullianus, Lactantius propugnarunt, velut Apoſtolica Traditio recipienda eſſet: Non eſt igitur certa & inconcuſſa Traditionum auctoritas.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Eæ potiùs recipiendæ ſunt, quæ viciniores ſunt fontibus, ſi ſint veræ Traditiones, concedo; ſin minùs, nego. Nam & Apoſtolicis temporibus errores fuerunt: unde non *antiquitas* ſola Traditiones ab erroribus diſcernit, ſed & *univerſitas & conſenſio*. Et illud ſolùm verè ab Apoſtolis traditum cenſeri debet, quod omnes pariter Eccleſiæ Magiſtri & Patres *uno eodemque conſenſu apertè, frequenter, perſeveranter tenuerunt, ſcripſerunt, docuerunt* [ut ait Vincentius Lirinenſis.] Cùm itaque doctrina de Millenario in terris Chriſti regno, quam Papias, Juſtinus, Irenæus, Tertullianus, Lactantius aſſeruerunt, a cæteris Patribus fuerit illis ipſis temporibus impugnata, & deinde ab omnibus conſtantiſſimè improbata, certum eſt illam ſententiam e Traditionis fontibus hauſtam non eſſe: & Patres illos in eum errorem lapſos fuiſſe, partim ex loco Apocalypſis malè intellecto, partim ipſius Papiæ auctoritate cui nimiùm detulerunt; ipſum verò Papiam ex malè intellectis Apoſtolorum narrationibus, quas Joannes Presbyter & Ariſtion ipſi retulerant, eum in errorem abiiſſe. Id teſtatur Euſebius lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. ultimo, ubi de Papia agens, hæc habet: *Idem prætereà Scriptor alia nonnulla nudæ vocis Traditione ad ſe perveniſſe teſtatur, novas quaſdam ſcilicet Servatoris parabolas ac prædicationes, aliaque fabulis propiora. Inter quæ & mille annorum ſpatium poſt corporum reſurrectionem fore dicit, quo regnum Chriſti corporaliter ſtet in orbe terrarum. Quæ quidem ita opinatus eſſe videtur Papias ex malè intellectis Apoſtolorum narrationibus, cùm ea quæ arcano quodam ſenſu, & exempli causâ ab illis dicebantur, non ſatis perspexiſſet. Fuit enim mediocri admodum ingenio præditus, ut ex Scriptis illius conjicere licet; pleriſque tamen poſt ipſum Eccleſiaſticis Scriptoribus ejuſdem erroris occaſionem præbuit, hominis vetuſtate ſententiam ſuam tuentibus; puta, Irenæo, & ſi quis alius ejuſdem opinionis fautor extitit*. Lege Diſſertationem noſtram 26. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam 1. Sæculi, Volum. 2.

Objicitur. Quod mutationi eſt obnoxium, certa fidei regula eſſe non poteſt: atqui Traditiones mutationi ſunt obnoxiæ: Traditio itaque non eſt certa fidei regula.

Probatur minor. Olim namque multa ex Traditione obſervabantur, quæ jam antiquata ſunt; ut lactis & mellis prægustatio a baptizatis, cujus meminerunt Tertullianus libro de Corona Militis, cap. 3. lib. 1. contra Marcionem cap. 14. Sanctus Hieronymus in cap. 55. Iſaiæ, & alii: ut trina immerſio in Baptiſmo, cujus in Canone 50. Apoſtolorum; apud Sanctum Hieronymum, lib. 2. in Epiſtolam ad Epheſios ad cap. 4. apud Sanctum Ambroſium lib. 2. de Sacramentis cap. 7. apud Sanctum Gregorium Magnum, lib. 1. Epiſtolarum, Epiſtolâ 41. & in Concilio Toletano 4. Canone 6. diſerta mentio eſt. Olim Pœnitentia publica erat in uſu: modò ſublata eſt. Olim ſub utraque ſpecie communicabant Laici, quibus ablatus eſt Calicis uſus. Olim Euchariſtiam recipiebant in manibus, & in domos deferebant, quando vellent ſumpturi; nunc antiquati ſunt iſti mores. Denique Romani Pontifices multas quotidie diſpenſationes concedunt de iis obſervantiis, quas a Traditione Apoſtolica derivatas Catholici exiſtimant. Itaque Traditiones mutationi ſunt obnoxiæ.

Quæ Traditiones ſint mutationi obnoxiæ?

Reſpondeo, diſtinguo minorem: Traditiones mutationi ſunt obnoxiæ, quæ Diſciplinam, cœrimonias, externamque politiam ſpectant, concedo: Quæ Fidem, & Moralis Chriſtianæ regulas, nego. Nam, ut ait Tertullianus lib. de Virginibus velandis, cap. 1. *Regula fidei una omninò eſt, ſola immobilis, & irreformabilis . . . Hac lege fidei manente cætera jam Diſciplinæ & converſationis admittunt novitatem correctionis, operante ſcilicet & proficiente uſque in finem gratiâ Dei.* Conſuetudines autem in objectione memoratæ, quæ jam antiquatæ ſunt ſpectant vel cærimonias, ut lactis & mellis prægustatio, & trina immerſio; vel Diſciplinam, externamque Eccleſiæ politiam, ut Pœnitentia publica, Communio ſub utraque ſpecie, &c.

Reſpondeo ſecundò ad majorem hujus ſolutionis evidentiam. Conſuetudinum illarum, quæ recenſitæ ſunt, plurimas non eſſe Apoſtolicas Traditiones, ſed mores Eccleſiæ, qui ab ea legitimis de cauſis immutati ſunt, nec paſſim & ubique obſervati iis etiam, quibus vigebant, temporibus. Id patet de trina immerſione, quæ ita obſervata eſt, ut laudaretur etiam unica immerſio. Ait namque Sanctus Gregorius Magnus loco in objectione laudato: *Reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in Baptiſmate vel ter, vel ſemel immergere; quando & in tribus merſionibus perſonarum Trinitas, & in una poteſt Divinitatis ſingularitas deſignari.* Imò iis ad quos hanc Epiſtolam ſcribit, unicam merſionem ſuadet magis, ob Hæreticos divinitatem dividentes. *Sed quia*, inquit, *nunc uſque ab Hæreticis infans in Baptiſmate tertiò mergebatur, fiendum apud vos eſſe non cenſeo, ne dum merſiones numerant, divinitatem dividant.* Propter eandem rationem Concilium Toletanum IV. Canone 6. decrevit ut unica deinceps immerſio uſurparetur. *Propter vitandum autem ſchiſmatis ſcandalum*, inquit, *vel hæretici dogmatis uſum, ſimplam teneamus Baptiſmi immerſionem, ne videantur apud nos qui tertiò mergunt, Hæreticorum approbare aſſertionem, dum ſequuntur & morem.* Nec veriſimile eſt Apoſtolos trinam immerſionem ſemper uſurpaſſe, cùm tot hominum millia unâ die baptizarunt. Denique Sanctus Cyprianus Baptiſma per aſperſionem collatum Clinicis, ſeu infirmis in lecto decumbentibus, legitimum eſſe probavit Epiſtolâ 76. ad Magnum data. Communio ſub utraque ſpecie non fuit etiam ab omnibus, ubique, & ſemper frequentata, iis quibus in uſu fuit ſæculis, ita ut ſub unica tantùm ſpecie communicare nefas eſſet. Nam qui Euchariſtiam in domos deferebant, pro neceſſitate & pietate ſumpturi, Calicem non ſumebant, qui ſumi dumtaxat ſolebat porrigentibus Diaconis; & Serapion particulam duntaxat Euchariſtiæ aquâ madefactam ægrotus a puero accepit, cui illam Sacerdos deferendam tradiderat, ut narrat Sanctus Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium lib. 6. Hiſtoriæ cap. 44. Et Manichæi, qui ad tegendam infidelitatem ſuam noſtris audebant intereſſe Myſteriis, ita in Sacramentorum Communione ſe temperabant, ut interdum, ne penitus latere non poſſent, ore indigno Chriſti Corpus acciperent, Sanguinem autem redemptionis noſtræ haurire omnino declinarent, ut teſtatur Sanctus Leo Sermone 4. de Quadrageſima. Latere autem ſic non potuiſſent Manichæi, niſi liberum Fidelibus fuiſſet ſub unica, vel ſub utraque ſpecie Euchariſtiam ſumere. Idem ſuadet hiſtoria, quam de Macedoniana muliere Sozomenus refert libr. 8. cap. 5. quæ nimirum coacta minis mariti ut divinis Myſteriis communicaret, *Id quod acceperat retinens quaſi Deum oratura, caput ſubmiſit; ancilla verò quæ ei aſtabat, id quod domo attulerat, clanculùm ei tradidit. Quod cùm mulier dentibus admoviſſet, inſtar lapidis obduruit.* Fallere autem maritum non potuiſſet mulier illa fidæ ancillæ miniſterio (ut refert Sozomenus) ſi neceſſariò tunc temporis Fideles Euchariſtiam ſub utraque ſpecie accepiſſent. Traditionem itaque Apoſtolicam antiquatam eſſe nemo dicat, cùm uſus Calicis Laicis prohibitus eſt. Quod ſpectat Pœnitentiam publicam, fateor ex Apoſtolica Traditione deſcendiſſe ut graviorum criminum rei publicam Pœnitentiam agerent: ſed cùm lugubris ille Pœnitentiæ apparatus & ſolemnitas ad externam dumtaxat Eccleſiæ Diſciplinam & Politiam pertineret, non mirum quòd pia mater quodam ſuæ Diſciplinæ vulnere filiis minùs ferventibus mederi voluerit: cupiens nihilominus ut ſanctiſſima illa Diſciplina, ſi fieri poſſit, reſtauretur, & graviora crimina, ſi publica ſint, publicis etiam pœnis, ubi Diſciplina viget, coërcens.

Romani Pontifices diſpenſationes Traditioni contrarias non concedunt.

Denique Romani Pontifices diſpenſationes generales non concedunt de iis obſervantiis, quæ ex Traditione Apoſtolica ortum habuere: ſed ſolùm declarant non obligari certis in caſibus privatos quoſdam ad illas obſervantias; quia mens Apoſtolorum non fuit ut obligarentur, cùm illas ſervare non poſſent: vel cùm illarum omiſſio in majus Eccleſiæ bonum cederet; cùm denique illorum præceptorum obſervatio contraria eſſet charitati. Quòd ſi abſque cauſſa legitima diſpenſent, Pontifices & Epiſcopi, diſpenſationes hujuſmodi irritæ ſunt, & reos coram Deo conſtituunt concedentes. Hæc reſponſio firmatur locupletiſſimo Sancti Bernardi teſtimonio, in libro de Præcepto & Diſpenſatione cap. 4. ubi loquens de Patrum ſtatutis, ait: *Quamdiu ergo charitati militant, immobiliter fixa ſunt; mutarique omnino, ne ab ipſis quidem Præpoſitis, ſine offenſa poſſunt. At ſi e contrario contraria fortè aliquando charitati viſa fuerint, his duntaxat quibus hoc poſſe videre datum eſt, & providere creditum eſt: nonne juſtiſſimum eſſe liquet, ut quæ pro charitate inventa fuerunt, pro charitate quoque ubi expedire videtur, vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud fortè commodius demutentur? Sicut e regione iniquum proculdubio foret, ſi ſtatuta pro ſola charitate, contra charitatem tenerentur. Tenent ergo fixam, firmamque immobilitatem, etiam apud Prælatos, quæ ex ſtabili neceſſaria ſunt, ſed quatenus charitati deſerviunt. Nunquid autem hoc ego vel ſolus ſentio, vel primus dico? Annon hoc ipſum & Papa Gelaſius ſenſit? Ait ſiquidem: Ubi neceſſitas non eſt, inconvertibilia maneant Patrum Sanctorum Decreta. Leo quoque Papa, Ubi* (inquit) *neceſſitas non eſt, nullo modo SS. Patrum inſtitu-*

Diſpenſationes a Romano Pontifice, Epiſcopis, & quibuſcumque Prælatis, abſque legitima cauſa conceſſa irrita ſunt, & reos coram Deo ſtatuunt concedentes.

ta

ta violentur. Et infert: Ubi ergo neceſſitas fuerit, ad utilitatem Eccleſiæ, qui poteſtatem habet, ea diſpenſet. Ex neceſſitate enim fit mutatio legis.

Et lib. 3. de Conſideratione ad Eugenium, cap. 4. *Quid, inquis, prohibes diſpenſare? Non, ſed diſſipare. Non ſum tam rudis, ut ignorem poſitos vos diſpenſatores: ſed in ædificationem, non in deſtructionem. Deinde quæritur inter diſpenſatores ut fidelis quis inveniatur. Ubi neceſſitas urget, excuſabilis diſpenſatio eſt. Ubi utilitas provocat, diſpenſatio laudabilis eſt: utilitas dico communis, non propria. Nam cùm nihil horum eſt, non planè fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt.* Nec ſolùm iis de ſtatutis ac moribus qui ab Apoſtolis inſtituti creduntur, diſpenſare Pontifex non poteſt, niſi conditionibus mox expoſitis, ſed nec de conſuetudinibus antiquis, legitimis, & probatis Eccleſiarum & Monaſteriorum. *Si quis enim aliter in Eccleſia diſpenſationes facit, rationi ſimul & veritati contradicit, nec ſolùm lucernam lucentem non habet; verùm etiam aliorum ardentes extinguit. Et ideo non rectè dicitur Chriſti Vicarius; ſed dux eſt cæcorum ipſe cæcus* (ut ait Goffridus Vindocinenſis in Opuſculo quod Callixto II. nuncupavit, cap. 5.)

Has regulas in mente habuerunt Tridentini Concilii Patres, Seſſ. 24. cap. 25. de Reformatione Matrimonii, ubi ita ſanxerunt: *In contrahendis matrimoniis, vel nulla omnino detur diſpenſatio, vel rarò, idque ex cauſſa, & gratis concedatur. In ſecundo gradu nunquam diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & publicam ob cauſſam.* Eandem de diſpenſationum conditionibus doctrinam confirmant S. Thomas Prima Secundæ, Quæſt. 97. Art. 4. Venerabilis Pariſienſis Eccleſiæ Cancellarius Joannes Gerſon in Tractatu de Poteſtate Eccleſiaſtica, Conſiderat. 10. Regulâ 4. & Durandus Mimatenſis in Opuſculo quod juſſu Clementis V. edidit, de Modo Generalis Concilii celebrandi, tit. 4. Eòdem ſpectat Facundi Hermianenſis teſtimonium lib. 2. pro defenſione Concilii Chalcedonenſis cap. 5. ubi de Romano Pontifice ita ſcribit: *Ille non in deſtructionem paternæ ſententiæ, ſed potius in defenſionem atque ultionem, primum accepit & maximam poteſtatem; nec aliquid contra veritatem, ſed pro veritate plus cæteris Conſacerdotibus poteſt. Paulus enim dicit Apoſtolus: Non enim aliquid poſſumus adverſus veritatem, ſed pro veritate.*

§. XIX.

Loci duo, unus S. Auguſtini, alter S. Thomæ, quos Dallæus, & Rivetus objectant, explicantur.

Pugnant rurſus auctoritate Sancti Auguſtini lib. 11. contra Fauſtum Manichæum, cap. 5. ubi disertè aſſerit. Doctores non ſcripſiſſe præcipiendi auctoritate: quæ vera ſunt in Scriptis Patrum, non eſſe ejuſdem cum Scriptura auctoritatis: liberum eſſe cuivis Scriptori, vel auditori, de Patrum ſcriptis judicare; non reprehendi, vel temeritatis argui, qui credere noluerit, quæ ab iis ſine certa ratione, vel Scripturæ teſtimonio proferuntur. Hac libertate neminem uti poſſe in evolvendis Libris Canonicis, quibus omnis humanus ſervire debet intellectus; Scripturam ſolam Canonicam paginam eſſe, qua ſola humanæ imperitiæ regitur infirmitas: ejus auctoritatem non poſſe aboleri, quin omnia ſuſque deque habeantur. Ex quibus colligit Rivetus, Scripturam ſolam eſſe omnium controverſiarum ſupremum & ultimum judicem; & aliarum omnium ſcriptionum normam & regulam.

Hunc locum urgent Rivetus, in Tractatu de Patrum auctoritate cap. 4. & Dallæus lib. 2. de vero uſu Patrum, cap. 2.

Sed verba ipſa Sancti Auguſtini opponere operæ pretium eſt. *Id genus literarum*, inquit, *quæ non præcipiendi auctoritate, ſed proficiendi exercitatione ſcribuntur a nobis, non cum credendi neceſſitate, ſed cum judicandi libertate legendum eſt; cui tamen ne intercluderetur locus & adimeretur poſteris ad quæſtiones difficiles tractandas, atque verſandas, linguæ ac ſtyli ſaluberrimus labor; diſtincta eſt a poſterioribus libris excellentia Canonicæ Auctoritatis Veteris & Novi Teſtamenti, quæ Apoſtolorum confirmata temporibus, per ſucceſſiones Epiſcoporum, & propagationes Eccleſiarum, tanquam in ſede quadam ſublimiter conſtituta eſt, cui ſerviat omnis fidelis & pius intellectus. Ibi ſi quid velut abſurdum moverit, non licet dicere, Auctor hujus libri non tenuit veritatem: ſed aut codex mendoſus eſt, aut interpres erravit, aut tu non intelligis. In Opuſculis autem poſteriorum, quæ libris innumerabilibus continentur, ſed nullo modo illi ſacratiſſimæ Canonicarum Scripturarum excellentiæ coæquantur, etiam in quibuſcumque eorum invenitur eadem veritas, longè tamen eſt impar auctoritas. Itaque in eis, ſi quæ fortè propterea diſſonare putantur a vero, quia non ut dicta ſunt intelliguntur; tamen liberum ibi habet lector, auditorve judicium; quo vel approbet quod placuerit, vel improbet quod offenderit. Et ideo cuncta ejuſmodi, niſi vel certa ratione, vel ex illa Canonica Auctoritate defendantur, ut demonſtretur ſive omnino ita eſſe, ſive fieri potuiſſe quod ibi diſputatum eſt, vel narratum: ſi cui diſplicuerit, aut credere noluerit, non reprehenditur. In illa verò Canonica Eminentia ſacrarum literarum, etiamſi unus Propheta, ſeu Apoſtolus, aut Evangeliſta, aliquid in ſuis literis poſuiſſe, ipſâ Canonis confirmatione declaratur, non licet dubitare quod verum ſit: alioquin nulla erit pagina, qua humanæ imperitiæ regatur infirmitas, ſi librorum ſaluberrima auctoritas aut contempta penitus aboletur, aut interminata confunditur.*

Reſpondeo; Hæc omnia quæ ad deprimendam auctoritatem Patrum infra Canonicæ Auctoritatis arcem a Sancto Auguſtino ibi dicuntur, de ſcriptis Patrum intelligenda eſſe, per ſe & ſigillatim ſpectatorum, utque proprio ex ſenſu loquuntur, ſuaſque ſingulares opiniones in Scripturæ ſacræ interpretatione, aut Chriſtianorum quorumvis dogmatum expoſitione proferunt: Non verò prout ſummo conſenſu, apertè, frequenter, & perſeveranter, Scripturam ſacram exponunt, aut dogma aliquod proponunt, aſſeruntque ut ab Eccleſia Catholica creditum & prædicatum. Tunc enim Traditionis teſtes ſunt, cuſtodes, & vindices. Unde cùm Scriptura ſacra tenendas Traditiones, iiſque fidem teſtetur adhibendam; quæ ſic a Patribus ſunt aſſerta, non imparis ſunt cum ipſa Scriptura Canonica auctoritatis, nec lectorum, auditorumve judicio permittuntur: nec integrum eſt & reprehenſioni non obnoxium, nolle ipſis credere: quia Sacrorum Librorum ſaluberrima auctoritas contemnitur, ſi Traditiones explodantur: nec licet dubitare quòd verum ſit Traditiones eſſe neceſſarias, earumque tantam eſſe, quantam Scripturæ ſacræ auctoritatem, quia Evangeliſtæ & Apoſtoli id in ſuis Literis poſuiſſe, ipſâ Canonis confirmatione declarantur. Perperam itaque ex hoc Sancti Auguſtini teſtimonio colligit Rivetus, Scripturam ſolam eſſe omnium controverſiarum ſupremum & ultimum judicem: cùm iſtud Eccleſiæ, quæ de Scripturis ipſis Canonicis judicat, disertè tribuat Sanctus Auguſtinus, præſertim lib. contra Epiſtolam Fundamenti, cap. 5. & lib. 1. contra Creſconium cap. 33. ſupra in ſolutione tertii argumenti laudatis.

Objicitur & auctoritas Sancti Thomæ 1. Parte

Quæſt. 1. Art. 8. ad 2. *Sacra doctrina*, inquit, *utitur auctoritate Canonicæ Scripturæ propriè ex neceſſitate argumentando: auctoritatibus verò aliorum Doctorum Eccleſiæ, quaſi argumentando ex propriis, ſed probabiliter. Innititur enim fides noſtra revelationi Apoſtolis & Prophetis factæ, qui Canonicos Libros ſcripſerunt; non autem revelationi, ſi qua fuit, aliis Doctoribus facta.* Ergo ſola argumenta ex Scripturis ſunt neceſſaria, e Patribus autem ſunt probabilia: proindeque non eſt tanta Traditionum, quanta Scripturæ ſacræ auctoritas.

Reſpondeo diſtinguo propoſitionem Sancti Thomæ: Argumenta duntaxat probabilia ex auctoritate Patrum ſingulorum eruuntur: concedo; omnium, nego. Cùm enim omnes in eamdem ſententiam conſpirant, eamque propugnant ac proponunt ut Apoſtolicam Doctrinam, & Eccleſiæ dogma catholicâ fide credendum, tunc eorum auctoritas neceſſarium argumentum Sacræ Doctrinæ ſubminiſtrat; quia revelationem ſibi factam non proponunt, ſed Apoſtolis, quamvis eorum Literis non mandatam.

§. XX.

Rationes Riveti diſſlantur.

Objicit Rivetus, Tractatu de Patrum auctoritate cap. 6. Nullum teſtimonium humanum ex ſe fidem in rebus divinis facere poteſt indubitatam: atqui conſenſus Patrum, quorum ſcripta extant, eſt teſtimonium humanum; ergo talis conſenſus fidem indubitatam ex ſe facere non poteſt. Humanum autem eſſe teſtimonium, nemo paulò humanior negabit, inquit Rivetus; nam uniuſcujuſque Patris teſtimonium humanum eſſe, etiam concedunt Romanæ Communionis Theologi. Et ſingulorum teſtimonia in unum collata, non poſſunt eſſe alterius generis, quàm cujus ſunt ſingula per ſe conſiderata. Etſi enim fortaſſis creſcant auctoritatis gradus propter multitudinem, non tamen mutatur auctoritatis ſpecies. Nam magis & minus (ut vulgò dicitur) eam non mutant. Teſtimonium autem humanum fidem indubitatam in rebus divinis facere non poſſe, ex eo conſtat, quòd omnis homo mendax eſt, labi & errare humanum ſit: nec id tantum hominibus ſingulis accidat, ſed pluribus quoque etiam in unum congregatis; multo magis pluribus, temporibus & locis disjunctis, qui vel in errando ſæpe conſentiunt; vel a ſe invicem, quod & Patribus accidit nonnunquam, diſſentiunt.

Confirmatur. Quorum [quantâlibet polleant doctrinâ & pietate] teſtimonium non ideo verum eſſe exiſtimari oportet, quòd ipſi ſcripſerunt, ſed prout ratio ab iis adducta, vel Scriptura citata perſuaſerit; eorum teſtimonium non per ſe ſufficit ad fidem divinam ingenerandam. At tale eſt omnium & quorumvis Patrum, ſive ſolitarium, ſive conſentiens teſtimonium. Alioqui a divino teſtimonio non diſtaret, quod per ſe ſolum nullo indiget rationis præſidio, ut ex Auguſtino oſtenſum eſt. Ergo teſtimonium etiam ex conſenſu Patrum ad fidem divinam ingenerandam non valet.

Majorem veriſſimam eſſe nemo negaturus eſt, qui naturam fidei exploratam habebit. Cùm enim debeat eſſe veritatis & certitudinis immotæ, non poteſt ultimò terminari niſi in prima veritate, quæ eſt auctoritas divina, ſola immota exiſtens. Auctoritatem autem Doctorum Eccleſiæ divinam eſſe & immotam, nemo adhuc Theologorum decernere auſus eſt. Imò Sanctus Auguſtinus, ut inter Chriſtum & Eccleſiam diſcrimen conſtitueret (contra Creſconium Grammaticum lib. 2. cap. 21.) agnoſcebat, *Chriſtum ſemper veraciter judicare, Eccleſiaſticos autem Judices homines plerumque falli.*

Reſpondeo, diſtinguo minorem: Conſenſus Patrum eſt teſtimonium humanum; & doctrina in qua conſentiunt, quamque proponunt univerſi, aut maxima pars, non eſt humana, concedo; & doctrina in qua ita conſentiunt, quamque hoc modo proponunt, eſt humana, nego. Itaque quamvis teſtimonium Patrum etiam in aliquo dogmate fidei docendo aut exponendo conſentientium humanum ſit, argumento eſt dogma quod docent *omnes frequenter, apertè, perſeveranter*, humanum non eſſe, ſed Apoſtolicum & divinum, quia illud ſemper non docuiſſet Eccleſia, niſi ab Apoſtolis accepiſſet; nec tradidiſſent Apoſtoli, niſi a Chriſto aut Spiritu Sancto edocti.

Secundò. Reſpondeo, diſtinguo minorem alio modo: Conſenſus Patrum eſt teſtimonium humanum, quatenus Patrum eſt concedo; quatenus Eccleſiæ Fides eſt, nego. Sicut enim Regia diplomata Regiam auctoritatem non habent, ut ab ipſius Miniſtris conſcripta ſunt, ſed ut Regio ſigillo ſunt obſignata, & Mandata Regia continent: ita Patrum ſententiæ in ejuſdem dogmatis aſſertionem diverſis locis atque temporibus conſentientium, illudque proponentium ut dogma fidei, teſtimonii humani limites & vires excedunt, non per ſe ſpectatæ, ſed ut Eccleſiæ veluti ſigillo obſignatæ, & auctoritate receptæ, ejuſque doctrinam ab Apoſtolis traditam continentes & exprimentes.

Ad confirmationem reſpondeo; diſtinguo minorem: Tale eſt Patrum omnium, ſive ſolitarium, ſive conſentiens teſtimonium; & Scriptura ſacra perſuadet Traditioni quam hujuſmodi conſenſus demonſtrat, ineſſe divini teſtimonii pondus cui credendum ſit, concedo; & ſcriptura ſacra id non perſuadet, nego. Porro conſenſus ille Patrum Traditionis index eſt & argumentum certiſſimum. Scriptura verò ſacra docet ineſſe Traditioni divini teſtimonii pondus, ipſam ſupremæ eſſe divinis in rebus auctoritatis: eamque non eſſe recipiendam ut verbum hominum, ſed ſicut eſt verè verbum Dei. Proinde etſi teſtimonia Patrum diviſim & ſolitariè ſumpta non ſufficiant ad fidem divinam ingenerandam: ad id tamen ſufficiunt collectivè ſumpta, & conſentientia, non quòd ex propriis meritis id habeant, ſed quòd Traditionem repræſentent, ſive doctrinam Eccleſiæ ab Apoſtolis concreditam: quæ doctrina divina ſanè eſt, & immota.

Quod autem ait Sanctus Auguſtinus libro 2. contra Creſconium Grammaticum cap. 21. *Eccleſiaſticos homines Judices plerumque falli*: Intelligendum eſt de quæſtionibus facti: puta, cùm de aliquibus hominibus ob fidei violatam integritatem, vel morum ſanctimoniam degeneri converſatione pollutam fertur judicium. In his namque falli poſſunt Judices Eccleſiaſtici. At in Fidei rebus decernendis, quamvis privati Antiſtites falli poſſent, non tamen Oecumenicus Antiſtitum cœtus, ſive Eccleſia ipſa univerſa. Hanc eſſe Sancti Auguſtini mentem integer loci contextus oſtendit. *Si autem quæris*, inquit, *quomodo baptizant quos damnavit Deus antequam de illis quidquam judicaret Eccleſia: Qui enim mente perverſa videtur intus eſſe, cum foris ſit, ab ipſo Chriſto jam judicatus eſt. Paulus Apoſtolus dicit: Eccleſia ſubdita eſt Chriſto: Non igitur debet Eccleſia ſe Chriſto præponere, ut putet baptizare poſſe ab illo judicatos, a ſe autem judicatos baptizare non poſſe; cùm ille ſemper veraciter judicet, Eccleſiaſtici autem Judices, ſicut homines plerumque fallantur.*

§. XXI.

§. XXI.

Solvitur argumentum quod ex pugnantibus Patrum & recentiorum Theologorum de Sanctiſſima Virginis Deipara Conceptione ſententiis, Eraſmus, & Rivetus informant.

Rivetus aliique Heterodoxi poſt Eraſmum objiciunt; Univerſi Patres uno ore aſſeverarunt Beatam Virginem *in* peccato originali eſſe conceptam, ſcilicet Sanctus Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus, a Sancto Auguſtino laudatus, libro 1. contra Julianum; Sanctus Cyprianus in Epiſtola de baptizandis parvulis, Sanctus Olympius Hiſpanus Epiſcopus, Sanctus Gregorius Nyſſenus in libro contra Novatianos, Sanctus Baſilius Cæſareenſis in libro contra Manichæos, Sanctus Joannes Chryſoſtomus in Homilia ad Olympiam & variis in locis Commentarii in Matthæum & in Joannem; Sanctus Hilarius in libris de Trinitate, Sanctus Ambroſius ſuper Iſaiam, libro de Noë & Arca, in Pſalmum *Beati immaculati in via*, & in Sermone de Purificatione Beatæ Virginis: Quorum teſtimoniorum maximam partem profert Sanctus Auguſtinus libro 1. & 2. contra Julianum Pelagianum. Idem ſenſit Sanctus Hieronymus libro 2. contra Pelagium hæreticum, & in Epiſtolis ad Laurentium Epiſcopum, & ad Dulcidium, Sanctus Auguſtinus libro 1. de Nuptiis & Concupiſcentia, cap. 12. & Epiſtola 57. & lib. 2. contra Julianum, cap. 9. & libro 10. de Geneſi ad literam cap. 8. & libro 6. adverſus Julianum cap. 4. & libro de Natura & Gratia, cap. 35. & libro 4. Operis perfecti contra Julianum, cap. 122. qui locus inſignis eſt, ubi reſpondet objectioni Juliani, qua Auguſtinum ipſum accuſabat velut pejus de Beata Virgine ſententem, quam Jovinianus ſenſiſſet. Seripſerat ſcilicet Julianus Auguſtinum eum Joviniano componens: *Ille virginitatem Mariæ partûs conditione diſſolvit: Tu ipſam Mariam transfcribis conditione naſcendi.* Sanctus Auguſtinus reſpondit: *Mariam non transfcribimus conditione naſcendi; ſed ideò quia ipſa conditio ſolvitur gratiâ renaſcendi.* Certè ſi Sanctus Auguſtinus ſenſiſſet Beatam Virginem immunem fuiſſe a peccato originali, poſtulabat Juliani argumentum, ut de illa immunitate hic loqueretur. Sic S. Fulgentius libro de Incarnatione, cap. 6. Joannes Caſſianus in Collatione penultima Abbatis Theonæ; Sanctus Remigius, in Pſalmum *Deus Deus meus, reſpice in me;* Sanctus Maximus Epiſcopus in Sermone de Aſſumptione Beatæ Virginis, Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis in 1. lib. Sententiarum capp. 12. & 14. Venerabilis Beda in cap. 1. Lucæ, & Homilia ſuper *Miſſus eſt*. Sanctus Hildephonſus libro de perpetua Virginitate Beatæ Mariæ. Sanctus Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus libro 2. *Cur Deus Homo*, capp. 15. & 16. Et libro de Conceptu Virginali, capp. 2. 13. 17. & 19. Sic Sanctus Bernardus in Epiſtola ad Canonicos Lugdunenſes, quæ eſt inter ejus Epiſtolas 174. Idem confirmant Pontificum teſtimonia, qui Pelagianos damnarunt, Innocentii I. Zoſimi, Bonifacii, Conciliorumque Africanorum contra illos Hæreticos celebratorum. Et Sancti Leonis Magni Sermonibus 2. 4. & 5. de Nativitate Chriſti. Hiſce Patribus Scholaſtici & Canoniſtæ peritiſſimi concinunt. Atqui ſententia tamen illa tanto conſenſu tot ſæculorum comprobata, non ſolùm in dubium revocatur, ſed contraria jam obtinet. Et ſanè Concilium Tridentinum Seſſione 5. in appendice Decreti de originali peccato hæc habet: *Declarat ſancta Synodus non eſſe ſuæ intentionis comprehendere in hoc Decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem.* Igitur Traditio ex unanimi Patrum conſenſu collecta non eſt ſuprema fidei regula, & æqualis cum Scriptura ſacra auctoritatis.

Maria Virgo Chriſti Redemptoris beneficio a peccato originali ſervata eſt.

Reſpondeo diſtinguo majorem: Et certum non eſt, atque evidens ſanctos Patros ſuprà laudatos in ea fuiſſe ſententia, concedo. Et id certum eſt atque evidens, nego. Nam antiqui illi Patres quos Sanctus Auguſtinus adverſùs Pelagianos educit in aciem, & Auguſtinus ipſe de peccati originalis debito facilè exponi poſſunt: cùm enim ex Adamo, non ſecus ac homines cæteri, Maria propagata fuerit, communi lege peccati originalis contrahendi tenebatur, illudque reipſa contraxiſſet, niſi ſingulari Chriſti Redemptoris ſervata fuiſſet beneficio. Eximium illud beatæ Virginis privilegium agnoviſſe volunt Sanctum Auguſtinum, quicumque piam de immaculato ipſius Conceptu ſententiam propugnant. Proferunt nempe hæc ejus verba libro de Natura & Gratia, cap. 36. *Excepta itaque Sancta Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini, nullam prorſus cùm de peccatis agitur, habere volo quæſtionem: unde enim ſcimus quid ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum.*

Proferunt & illud ejuſdem Sancti Doctoris, libro 5. contra Julianum Pelagianum, cap. 15. ubi Chriſtum nullum feciſſe peccatum ſic probat: *Profecto enim peccatum etiam major feciſſet, ſi parvulus habuiſſet. Nam propterea nullus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis acceſſu, quia nullus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu.* Unde colligunt, Beatam Virginem, quæ peccatum non fecit grandioris ætatis acceſſu, id eſt, quæ nullum prorſus actuale peccatum admiſit, peccatum non habuiſſe infantilis ætatis exortu, id eſt, peccatum originale reipſa non contraxiſſe.

Sanctos Anſelmum & Bernardum disertè aſſeruiſſe fateor Beatam Virginem originalis peccati labe aliquandiu fuiſſe infuſcatam: ſed Traditionem illi nec efficiunt, nec proferunt; aut ſuam ſententiam velut fidei dogma proponunt. Quod verò Scholaſticos ſpectat, cùm varias in partes abierint ex quo majori paulò fervore hæc in Scholis agitari cœpit controverſia, non eſt magni momenti ad ſeriem Traditionis oſtendendam eorum auctoritas. Unde ſicut in Concilio Florentino, Auctorum qui poſt Schiſma Photii & Nicolai I. Pontificatum ſcripſiſſent, nullam in dogmatum Græcos inter & Latinos controverſorum examine ac judicio habendam eſſe rationem utraque pars communi conſenſu decrevit, quòd Scriptores illi, ſeu Græci, ſeu Latini, alterutri partium ſuſpecti eſſe poſſent: ita ſi diſcutiatur quænam e Traditione ſit opinio, an illa quæ immunem ab originali peccato Beatam Virginem facit; an quæ eam communi ſorti filiorum Adami propugnat obnoxiam, non eſt magni momenti Scholaſticorum Theologorum auctoritas, qui ab anno tercenteſimo ſupra milleſimum ſcripſerunt, ex quo Scotus hanc movit acriùs controverſiam; quia alii aliis ſuſpecti evaſere, proindeque ad ferendum hoc de argumento ſuffragium ſunt minus idonei.

Diſtinguo etiam minorem quoad primam partem: Hæc ſententia in dubium revocatur ab eis qui cenſent ipſam non eſſe Veterum conſenſu comprobatam, concedo; ab eis qui id cenſent, nego.

Diſtinguo etiam ſecundam partem minoris: Contra-

Sententia de Conceptione immaculata Virginis Deiparæ non eſt dogma fidei, pia tamen eſt, probabilis, & Eccleſiaſtica.

traria ſententia jam obtinet, ut probabilis & pia, concedo; obtinet ut dogma fidei, nego. Pia ſanè eſt & Eccleſiaſtica opinio, ſed opinionis tamen limites non prætergreditur. Unde Sixtus IV. Pontifex Maximus in Conſtitutione, quæ incipit: *Grave nimis*, datâ Romæ pridie Calendas Septembris anno Domini 1483. eos anathemate ferit, qui vel hanc opinionem, vel oppoſitam propugnantes, *Hæreſeos, aut mortalis peccati labe pollutos dixerint; cùm nondum ſit a Romana Eccleſia, & Apoſtolica Sede decretum.* Hujus veſtigia Pontificis premunt Tridentini Patres loco ſuprà laudato, Sixti IV. Conſtitutiones, quas innovant, ſub pœnis in iis contentis obſervandas eſſe decernentes. Quo Decreto ſententiam de Immaculata Beatæ Virginis Conceptione dogma Fidei non eſſe confirmarunt, licèt ipſam probabilem, piam, & Eccleſiaſticam opinionem eſſe ſatis ſuperque declaraverint, additâ poſt Decretum de peccato originali hac exceptione, *Sua intentionis non eſſe beatam & immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem, hoc Decreto comprehendere.* Quæ exceptio licèt in ſex prioribus Tridentini Concilii Seſſionibus, quæ Pariſiis apud Reginaldum *Chaudiere* anno 1546. excuſæ ſunt, non inveniatur (quo fato, neſcio) nec in excuſis ibidem, annis 1551. & 1555. nec in Summa Conciliorum a Caranza conſcripta, nec in editione Conciliorum adornata a Petro *Crabbe*: legitur tamen in Editione Romana anni 1564. A Paulo Soave, & Palavicino Cardinali in Hiſtoria Tridentini Concilii agnoſcitur & refertur; imò a Calvino ipſo vellicatur in Antidoto, quod anno 1547. excuſum eſt: quò fit ut ſuppoſita, & Concilio Tridentino aſſuta, cenſeri non debeat. Eodem loco & numero probabilium opinionum hanc ſententiam habuit venerabilis Univerſitatis Eccleſiæ Pariſienſis Cancellarius Joannes Gerſon in Tractatu *De propoſitionibus ab Epiſcopo hæreticandis*, Concluſione 3. *Ad Epiſcopos*, inquit, *non ſpectat propoſitionem aliquam hæreticare, quæ ex ſe & de jure penitus dubia eſt, an ad fidem pertineat; neque eſt ſcandaloſa, & poteſt ſine periculo ejus veritas vel falſitas ignorari. Exemplum: Poteſt Deus creare ſupremam ſpeciem, Deus non poteſt novam ſpeciem creare: Virgo Maria fuit concepta in peccato originali &c. Quia apud maximos Doctores in Theologia non corruptos affectu, vel intellectu, judicantur probabiles, neque ſcandalizant, nec oportet eas ſcire ad bene vivendum, vel errandum*, Cùm itaque hanc propoſitionem; *Virgo Maria fuit concepta in peccato originali*, doctiſſimus Cancellarius probabilem aſſerat, nec ab Epiſcopo aliquâ notâ ſuo tempore inuri poſſe propugnet; ſequitur propoſitionem contrariam, *Virgo Maria non fuit concepta in peccato originali*, Dogma fidei non eſſe, ſed probabilium opinionum finibus circumſcribi: In quas tamen Eccleſiæ pietas magis propendet, quæ Deiparæ Virgini verba illa Sponſi cœleſtis accommodat Canticorum 4. 7. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.*

Dices. Eccleſia ſententiam de Immaculata beatiſſimæ Virginis Conceptione ut dogma fidei propugnat, cui tamen Patrum omnium conſenſus adverſatur. Itaque Patrum conſenſus aliquid fide divinâ credendum eſſe non probat.

Probatur antecedens ex Concilio Baſileenſi Seſſione 36. ubi decrevit hanc opinionem quæ aſſerit *Beatam Virginem Mariam nunquam actualiter ſubjacuiſſe originali peccato, & immunem ſemper fuiſſe ab originali & actuali culpa, tanquam piam & conſonam cultui Eccleſiæ, Fidei Catholicæ, rectæ rationi, & ſacræ Scripturæ, approbandam fore, tenendam, & amplectendam.*

Secundò id probat Feſtum Conceptionis Immaculatæ Beatæ Virginis, quod ab Eccleſia 8. Decembris ſolenni ritu celebratur.

Tertiò idem probat Officium Immaculatæ Conceptionis editum a Leonardo Nogarello, a Sixto IV. approbatum, & inſertum Romano Breviario, quod anno 1521. excuſum eſt: Quod qui recitaverint, magnis Indulgentiis ab eodem Pontifice donati ſunt.

Quartò id probat Religioſus Ordo in honorem Immaculatæ Conceptionis Deiparæ Virginis a Summis Pontificibus Julio II. & Leone X. confirmatus.

Quintò id probat Pontificium Diploma Pii V. datum anno 1567. quod Gregorius XIII. anno 1579. promulgavit 4. Calendas Februarii, proprio Diplomati inſertum, quod incipit; *Proviſionis noſtræ*, quo quidem LXXIX. propoſitiones *ut hæreticas, erroneas, ſcandaloſas, & in pias aures offenſionem immittentes, damnat, circumſcribit, & abolet.* Quas inter propoſitiones LXXIII. conſcribitur: *Nemo præter Chriſtum eſt abſque peccato originali: hinc Beata Virgo mortua propter peccatum ex Adam contractum; omneſque ejus afflictiones in hac vita, ſicut & aliorum Juſtorum, fuerunt ultiones peccati actualis vel originalis.*

Sextò. Sacra Facultas Theologica Pariſienſis in Statuto quod edidit anno 1497. quo alumnos ſuos ad propugnandum Concilii Baſileenſis de Immaculata Deiparæ Conceptione Decretum ſolenni adſtrinxit ſacramento, contrariam opinionem *falſam, impiam, & erroneam* declaravit. Itaque Eccleſia ſententiam de immaculata Beatiſſimæ Virginis Conceptione ut dogma fidei propugnat, Patribus licèt univerſis reclamantibus.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad primam probationem reſpondeo, Concilium Baſileenſe; cùm Decretum iſtud edidit, legitimum non fuiſſe, & Oecumenicum; neque ab Eccleſia etiam Gallicana hoc nomine receptum. Nam Seſſione 25. anno 1437. Eugenius IV. Concilium Oecumenicum Baſileâ Ferrariam tranſtulit. Diploma irritum & inane declaravit Synodus Baſileenſis; rationes tranſlationis ab Eugenio prolatas confutavit; eos qui Pontifici parerent, Ferrariamque proficiſcerentur, confixit anathemate; diem dixit Eugenio ut intra quatuor menſes Baſileæ adeſſet, ſub pœnis ſuſpenſionis & depoſitionis. Ipſum ſuſpendit Seſſione 31. depoſuit Seſſione 34. quæ anno 1439. die 1. Junii celebrata eſt, iam congregato Ferrariæ Concilio, in quo Eccleſia Græca, & Latinæ potiſſima pars Eugenio ceu Capiti & Præſidi adhærebat. Eodem anno 21. Septembris quatuor penè menſibus poſt Eugenii depoſitionem, Decretum de Immaculata Beatæ Virginis Conceptione editum eſt, cujus nullâ habitâ ratione, Sixtus IV. & Tridentini Patres opinionem illam non eſſe dogma fidei exiſtimarunt.

Ad ſecundam probationem reſpondeo, Feſtum Conceptionis non probare immunitatem Beatæ Virginis a peccato originali in ipſius Conceptionis exordio. Nam & Feſtum Conceptionis Sancti Joannis Baptiſtæ veteribus Martyrologiis, Romano, Uſuardi, & Adonis adſcriptum eſt; qui tamen abſque peccati originalis labe non eſt conceptus: & Conceptio Beatæ Virginis celebratur, non propter propriam ſanctitatem, ſed propter ſanctitatem & dignitatem perſonæ conceptæ, quæ prædeſtinata eſt ab æterno, & in tempore concepta, ut Dei Mater eſſet. In qua dignitate omnia ejus privilegia fundantur, & ad quam omnes illius gratiæ ac prærogativæ ordinantur, eaque inprimis puritas, qua major ſub Deo intelligi non poteſt.

Ad tertiam probationem reſpondeo, Officium illud, quod non in argumentum fidei, ſed in teſtimonium & profeſſionem pietatis, a Sixto IV. ap-

approbatum eſt, indignum a Pio V. judicatum eſſe, quod in Eccleſia legeretur, utpotè quod ex confictis Patrum Auctorumque Eccleſiaſticorum teſtimoniis, & quæ nuſlibi in eorum Operibus reperiuntur, totum compactum eſſet; nec Eccleſiæ menti conveniret: quamobrem Sanctus ille Pontifex ipſum ſuppreſſit. Nunc verò in Romanæ Eccleſiæ Officio nec verbulum eſt quo Immaculata Beatæ Virginis Conceptio indicetur. Eccleſia tamen decernendo ut non amplius ſub Sanctificationis, ſed ſub Conceptionis nomine illa Deiparæ Solemnitas celebraretur, & ſingulare quoddam Officium probando, quo Immaculata recolitur Conceptio, in eam ſe magis propendere partem oſtendit, quæ immaculatam opinatur. Pietatis ergo ſit Eccleſiæ ſequi propenſionem, & Deiparæ Virginis conceptionem immaculatam prædicare, Virginem ſine peccati originalis labe conceptam invocare, in qua Deus erat condens naturam & largiens gratiam, ut de Angelis ait Sanctus Auguſtinus; quam *adjuvit mane diluculo*, *fluminis* gratiarum *impetu* ac plenitudine *lætificans* electam illam *civitatem*, ut *in medio ejus Deus non commoveretur*. Pietatis fuerit hæc ipſi ex Eccleſiæ ſenſu adaptare: *Pulcra ut luna*, *electa ut ſol*, in Conceptione etiam ſua Diabolo *terribilis ut caſtrorum acies ordinata*. *Hortus concluſus*, *fons ſignatus*, ad quem dæmoni & peccato aditus non patuit, Chriſto Salvatore prohibente: ſed ulterius eſt ultra non progredi, cùm Eccleſia Quæſtionem illam nondum finierit, nec immaculatam Deiparæ Virginis Conceptionem ut dogma fidei credendam proponat.

Eccleſia in eam propendet ſententiam, qua Beatam Virginem ſine peccati originalis macula conceptam propugnat.

Ad quartam probationem reſpondeo, Pontifices Ordinem religioſum in honorem Conceptionis Immaculatæ inſtituiſſe, ut illorum pietati faverent, qui Beatam Virginem abſque peccati originalis macula conceptam exiſtimabant, ejuſque propterea Conceptionem ſingulari devotionis affectu proſequebantur: non autem quod ad fidem ſpectare putarent, aſſerere Deiparam Virginem ſine peccato originali conceptam. Idem de indulgentiis, miraculis, & revelationibus, piis quibuſdam viris, aut mulieribus factis dicendum eſt, quæ pietatem promovent, aut confirmant, fidem verò divinam ejus rei ob quam dantur, aut fiunt, non ſupponunt ſemper, aut obligant.

Ad quintam probationem reſpondeo, Pium V. & Gregorium XIII. ſingulas illas propoſitiones 79. non damnaſſe ut hæreticas, erroneas, ſcandaloſas, & piarum aurium offenſivas, ſed *Reſpectivè*, (ut loquuntur) ita ut aliquæ maximâ, aliæ minori, aliæ minimâ harum cenſurarum configantur, aliæ his omnibus notis inurantur. Quædam rurſus damnentur ſecundum pravum ſenſum cui ſunt obnoxiæ, non ſecundum mentem Auctorum, vel Aſſertorum; *Quæ ſuſtineri poſſent in rigore*, *& proprio verborum ſenſu ab Aſſertoribus intento*, ut laudati modò Pontifices loquuntur. Quæ autem ordine LXXIII. in Diplomate Pii V. propoſitio conſcripta eſt, ſcandalum poteſt movere, ſi palam propugnetur, poſt Conſtitutionem Sixti IV. & Tridentinæ Synodi exceptionem: unde inter alias propoſitiones damnandas involvitur. Sed quod eam *In rigore*, *& proprio verborum ſenſu ab Aſſertoribus intento*, propugnari poſſe, adeòque propoſitionem oppoſitam non eſſe dogma fidei exiſtimaverit Pius V. evidenter oſtenditur ex ipſius Conſtitutione, quæ incipit, *Super ſpeculam*, edita anno Chriſti 1570. pridie Calendas Decembris; qua Sixti IV. Conſtitutionem, & Tridentinæ Synodi Decretum innovat & confirmat, prohibetque diſputationes de Conceptione Beatæ Virginis in alterutram partem in concionibus, & popularibus congreſſibus: & ſcribere vel dictare vetat hac de quæſtione ſermone vulgari, ſub pœna ſuſpenſionis a divinis & cujuſcunque gradûs &c. Cæterùm, permittit viris doctis, *Quamdiu per Apoſtolicam Sedem altera pars definita non fuerit*, *oppoſitaque ſententia condemnata*, *in publicis Academiæ diſputationibus*, *ſive Generalium*, *aut Provincialium Capitulorum*, *vel alibi aliàs interſint*, *qui eam capere poſſint*, *nec ſcandali ulla ſubeſt occaſio*, *de illa quæſtione diſſerere*, *& argumentis utramlibet partem vel aſſerere*, *vel impugnare*, *dum tamen neutra velut erronea prædicetur*, &c. Et initio Diplomatis invehitur in eos, *Qui*, *cùm de glorioſa Virginis Mariæ Conceptione ſermo inciderit*, *tam pertinaciter pro alterutra parte contendunt*, *ac ſi de illis dogmatibus eſſet*, *quæ corde credere ad juſtitiam*, *ore confiteri ad ſalutem neceſſarium eſt*. *Quibus illud Propheta convenire videtur*: *Dicunt*, *Ait Dominus*, *cùm ego non ſim locutus*; *cùm ſancta Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum Magiſtra & doctrix Diſciplina*, *de ea re hucuſque non definierit*, *nemo abſque temeritate præjudicare*, *vel alterius partis ſententiam damnare poteſt*.

Ad ſextam probationem, reſpondeo, Sacræ Facultatis Pariſienſis Decretum ab ejus alumnis ſervandum, ſed nolle Matrem noſtram ut Pontificia Sixti IV. & Pii V. Pauli V. & Gregorii XV. Decreta, necnon ſacri Concilii Tridentini judicium, ipſius Cenſuræ poſthabeamus. Quamobrem ſententiam de immaculata Deiparæ Virginis Conceptione, non ſolùm ut probabilem & piam, ſed ut propriam Facultatis noſtræ doctrinam propugnabimus, ſi de ea dicendi, ſcribendive detur occaſio: at contrariam opinionem *falſam*, *impiam*, *& erroneam*, Eccleſia prohibente, & Sacra Facultate quæ ſuum Eccleſiæ judicium ſubjicit, & accommodat, probante, non dicemus.

Sententiam de immaculata Deiparæ Virginis Conceptione propagat ſacra Facultas Pariſienſis.

§. XXII.

DALLÆI *reſpondetur argumentis*, *quibus conſtat ipſius Liber* I. DE VERO PATRUM USU.

Objicit Dallæus libr. 1. de vero uſu Patrum: Cùm de ſuperſtruendis teſtimonio aut dictis Patrum quibuſdam fidei capitibus agitur, neceſſarium eſt ut loci qui ex iis petuntur, certi ſint & perſpicui, id eſt, hujuſmodi, ut nemo ambigere poſſit, vel de ipſorum Auctore, an ejus verè ſint, cujus eſſe feruntur; vel de eorum ſenſu, an is ſit ſcilicet, qui eſſe dicitur. Nam cùm teſtimonium vel ſententia nullam habeat vim aliam, niſi eam quam petit ab auctoritate teſtis vel Judicis, patet, quamdiu de ea non conſtat, ad fidem faciendam non eſſe iſta idonea. Eadem ratione, ſi Scriptoris teſtimonium, aut Judicis ſententia, obſcura ſunt, aut ambigua; quis non videt neque his poſſe controverſiam dirimi? Cùm alia ſuperſit ante explicanda quæſtio, quis ſcilicet hujus vel illius ſenſus ſit. Atqui nec certi ſunt nec perſpicui Patrum loci, & vel de eorum Auctore, vel de eorum ſenſu, plerumque ambigi meritò poteſt: ergo controverſa religionis capita Patrum auctoritate decidi non poſſunt.

Summorum Pontificum Conſtitutionibus hac in controverſia, religiosè parendum eſt.

Minorem probare nititur Dallæus libro 1. *de vero uſu Patrum*, totis capitibus undecim. Cap. 1. ſtatuit ægrè conſtare poſſe quid circa noſtras de religione controverſias ſenſerint Patres, cùm pauca extent ab iis ſcripta, tribus præſertim antiquiſſimis ſæculis, quorum potiſſima ratio eſſe debet. Longè enim probabilius eſt Religionem Chriſtianam in ſuis primordiis puram & ſinceram fuiſſe, quam iis temporibus quæ poſtea conſecuta ſunt; cùm ut plurimùm res, prout a ſua origi-

gine recedunt, ſic etiam in pejus ruant. ut videre eſt in rebuſpublicis, legibus, diſciplinis, & linguis. Porro tribus primis Eccleſiæ ſæculis pauci Doctores libris conſcribendis operam dederunt. Sed neque ea ipſa, quæ tum edidere Chriſtiani, tametſi pauca, ad nos omnia pervenere. Pars major intercidit, vel temporis injuriâ, vel hominum in abolendis quæ ad palatum non ſapiebant, audacium fraude, ut Papiæ Hierapolitani quinque libri, Quadrati Athenienſis, & Ariſtidis Apologiæ, Caſtoris Agrippæ Opus contra Baſilidis hæretici libros 24. Hegeſippi quinque libri: Melitonis, Dionyſii Corinthii, Apollinaris Hierapolitani Opera, Pinyti Cretenſis Epiſtola, Philippi, Muſani, Modeſti, Pantęni, Rodonis, Miltiadis, Apollonii, Serapionis, Bacchyli, Polycratis, Hippolyti. Julii Africani, Dionyſii Alexandrini & aliorum monumenta. quorum nobis nuda nomina & tituli apud Euſebium & Hieronymum ſuperſunt. Conjicit autem Dallæus, quædam ab eis abolita eſſe, qui extare nolebant ſuæ a primo Chriſtianiſmo diverſitatis argumenta. Ideòque Tertulliani, gravi ob Montaniſmum invidiâ laborantis Opera perennaſſe. Apollonii viri inter Catholicos laudatiſſimi nihil ad nos perveniſſe, quia recentis poſtmodum apud Chriſtianos jejuniorum legibus, quas Veteres in Montani partibus damnaverant, poſteri Apollonium Veterum defenſorem perire non inviti paſſi ſunt, Tertullianum ob ejus cum ſuis conformitatem, ſuum fuiſſe putantes, foverunt.

Cap.2. Probat Dallæus, difficile eſſe certò ſcire, quæ fuerit veterum Patrum hodiernis de controverſiis fides: quia quæ ſuperſunt e tribus prioribus ſæculis ſcripta, maximam partem agunt de rebus alieniſſimis ab iis quæ hodie circa religionem in controverſiam vocantur. Hi enim pro ſuorum temporum ratione, vel Chriſtianiſmum criminationibus, quibus per calumniam gravabatur, purgant; vel inſulſa & impia Ethnicorum ſacra exagitant; vel obduratam Judęorum pervicaciam coarguunt, vel portentoſa Hæreticorum ſui temporis deliria confutant, vel Fideles ad patientiam, & fidem Chriſti fortiter profitendam hortantur; vel quoſdam denique Scripturæ locos interpretantur. Quæ omnia perparum ad controverſias noſtras faciunt, quas illi nunquam ferè, niſi caſu atque obiter & aliud agentes attingunt; cùm nihil minùs quàm nos, noſtraque in animo haberent. De Tranſſubſtantiatione verò, de Confeſſione auriculari, de Purgatorio, de Cultu Imaginum, de Romani Pontificis Primatu, nulli occurrunt apud antiquos Tractatus.

Cap.3. aliam, quæ majoris ipſi momenti videtur, rationem profert Dallæus, cur difficile ſit veterum librorum Auctores, vel ſenſum certò cognoſcere, ſcilicet, quòd Patrum verè certòque non ſint, quæcumque nunc eorum nomine circumferuntur; ſed pleraque iis vel olim, vel his demum poſtremis ſæculis affiɛta & ſuppoſita; partim Hæreticorum fraude, partim Librariorum audaciâ, partim ingeniorum ſtultè ambitioſorum malis artibus, qui cùm ſcoſa ſua in lucem edere geſtirent, nec ſibi ſatis doctrinæ eſſe aut gratiæ experirentur, ut per ſe populo placerent, Veterum nomina ſunt emendati, cùm mallent ſibi ſub alieno nomine plaudi, quàm ſe ſub vero & proprio exſibilari. Id multis exemplis probat Dallęus, additque ipſos etiam Patres, ſeu propriæ ſententiæ ſtudio tenerentur, ſeu affectibus nimis indulgerent ſuis, has artes interdum adhibuiſſe. Id probat ex contentione quæ Africanos Epiſcopos cum Romanis Pontificibus Zoſimo & Bonifacio commiſit, in negotio appellationum, quinto ineunte ſæculo. Qua in controverſia Romani Pontifices Canones quoſdam Africanis obtruſerunt, quaſi Concilii Nicæni, quibus eas ad ſe pertinere confirmarent. Non abſimilem poſtea fuiſſe ait Hadriani Primi verſutiam, qui ut ſuam de Sabbati jejunio Traditionem Egilę Epiſcopo, & cæteris Hiſpanis commendaret, non dubitavit Ambroſii auctoritate abuti. Jubet enim Egilam Beati Auguſtini Opuſcula legere, *Ubi*, inquit, *egregium Prædicatorem atque Doctorem ſuum Sanctum Ambroſium, meminit pro jejunio Sabbati ſanctam Catholicam, Apoſtolicam noſtram Romanam nimis laudaſſe Eccleſiam*. Hoc verò longè falſiſſimum eſt. Extat enim Auguſtini ad Caſulanum Epiſtola, ad quam reſpicit hoc loco Hadrianus; unde diſcere licet Ambroſium, neque Romanam, quòd Sabbato jejunaret, neque ſuam Mediolanenſem, quòd Sabbato non jejunaret, laudaſſe Eccleſiam, ſed utrumque ritum nullo planè diſcrimine habuiſſe. Ut autem non iniquam eſſe oſtendat Dallæus ſuam de ſuperiorum ſæculorum hominibus in fingendis, adulterandiſque libris ſuſpicionem, obſervat per ſeptem illa ſæcula, quę ab anno 800. ad 1500. decurrerunt, rem literariam & ſacram, & profanam, vix alios in Occidente tractaſſe, quàm Monachos & Clericos. Iſtius verò ordinis hominibus pleriſque vulgò perſuaſum fuiſſe, ſi quid ad religionis commodum conferre videretur, id impunè fingere ac ſpargere licere. Id probari ait ex innumeris fabulis, quæ iſtis temporibus exortæ ac diſſeminatæ ſunt, de Eccleſiarum originibus, de Sanctorum Miraculis, de Angelorum vel mortuorum hominum viſionibus, deque aliis id genus ad religionem utilibus rebus. Profert in exemplum fictitiam Eucherii Aurelianenſium Epiſcopi viſionem, qua Carolum Martellum Pippini Regis patrem in inferis damnatum conſpexiſſe, memoratur. quam Provinciarum Remenſis & Rotomagenſis Epiſcopi, Cariſiaci anno 858. congregati in Epiſtola ad Ludovicum Germaniæ Regem data, ceu veriſſimam hiſtoriam ſcribunt. Id verò Dallæo non videtur omittendum, Monachorum Benedictini inſtituti (qui diu in Occidentali Eccleſia viguerunt, ac pene regnarunt) jam pridem in hoc rerum genere ſubleſtam eſſe fidem. Ex eorum quippe officina multa ſuppoſititia jam olim prodiiſſe, e quorum numero eſt Privilegium Sancti Medardi. Inter Benedictinos jam ante multa ſecula exarſiſſe de ſui Auctoris corpore controverſiam, quæ quo ipſi ſint ingenio abundè, patefacit. Benedicti enim corpus ex Caſinenſi Monaſterio in Floriacenſe ad Ligerim tranſlatum Galli contendunt, & ibidem quieſcere. Itali contra pugnant illud in Caſinenſi Monaſterio & fuiſſe ſemper, & etiamnum ſervari. Addit, Benedictinos confinxiſſe Codices MSS. quibus libellum inſignem *de Imitatione Chriſti*, Thomæ a Kempis inſcriptum Joanni Gerlen Vercellenſi ſui Ordinis Abbati aſſererent: cujus ſceleris a Gabriele Naudæo convicti ſunt. Alia congerit in Patres Societatis. Denique Inſtrumenta quædam in reconciliatione Sereniſſimæ Reipublicę Venetæ cum Paulo V. confecta a Paulo Catello Protonotario Apoſtolico, quorum in uno præter verum, & contra omnem hominum præſentium fidem, narrat Venetos a Cardinali Jouſa Pontificis Legato, a cenſuris abſolutos, addita lege, ut pœnitentiam pro Confeſſarii arbitrio imponendam luerent, eamque Ducem, & Senatum humiliter accepiſſe. Atque ex his velut ex quodam ſpecimine ſatis conſtare ait, Clericos & Monachos Latinos, ab octavo ad nos uſque ſæculo ſenſiſſe, fas eſſe quædam confingere, mutare & interpolare, ſi quando id ad ſuæ religionis emolumentum conferre videretur.

Cap.4.

Cap.4. Difficillimum eſſe probat Dallæus certò aſſequi quæ vera & genuina fuerit Patrum ſententia, quia prioribus, & poſterioribus ſæculis, tempore, imperitiâ, fraudibus, cùm piis, tum malignis, genuina Sanctorum Patrum Scripta variis in locis immutata & adulterata fuerunt. Romanos Conciliorum Generalium Editores conqueri notat in Præfatione temporis injuriâ & Hęreticorum fraudibus factum eſſe, ne Conciliorum illorum acta integra habeamus, neve quæ ex iis ſuperſunt, pura atque ſincera ſint. Quod in Conciliis, id in aliis Veterum monumentis Hæreticos, & Schiſmaticos auſos eſſe colligit. Id præterea probat Dallæus exemplo Ruffini qui tantâ licentiâ in Scriptis Origenis, Euſebii, & aliorum, quæ de Græcis Latina fecit, verſatus eſt, ut nulla in ejus interpretationibus pagina occurrat in qua non aliquid interpolaverit. Addit Dallæus, Has depravationes in monumentis ſacratiſſimis, & maximè publicis, cujuſmodi fuere Eccleſiæ Liturgie locum habuiſſe; idque ex verbis Andreę Maſii Pręfatione in Liturgiam Syriacam, probat. Profert deinde Canones, & teſtimonia Patrum, quæ a Gratiano fœdè interpolata eſſe ait. Id quoque probat ex facto Legatorum Sancti Leonis, qui jam anno 451. coram toto Concilio Calchedonenſi, textum Canonem Concilii Nicæni recitarunt cum hiſce verbis, quæ in nullo Græcorum Codicum, Latinorumve inventa ſunt, *Eccleſiam Romanam ſemper Primatum habuiſſe*. Ex quibus colligit Dallæus, in antiquitate nihil ſani, nihil incorrupti ſupereſſe, præter ea quę nullius fuere momenti, vel quæ ſine infamia, & omnibus reclamantibus, alterari non potuerint, ſiquidem tam ſancti Pontificis Legati ejuſmodi lacinia tam venerabilem Canonem fœdare non dubitarunt. Perſequitur Dallæus alia interpolationum exempla, quarum nonnullas tribuit Dionyſio Exiguo: Quod nempe poſtremi canonis Concilii Laodiceni partem ſuppreſſerit, quæ librorum Canonicorum Veteris & Novi Teſtamenti Catalogum continet; quod Epheſinos Canones omiſerit, necnon vigeſimumoctavum Canonem Concilii Calchedonenſis. In Synodo ſubinde Septima, multa interpolata fuiſſe ait Dallæus, & Hadriani Papę inprimis Epiſtolas. Notat & alia, quæ ex cauſſæ Romanæ ſtudio, Patribus communionis noſtrę Theologi affinxerunt & commodarunt, quæ nullibi in eorum Operibus reperiuntur. Sic illius Latinorum de Papæ Primatu dogmatis ſtudium Sanctum Thomam Aquinatem ſubegiſſe, ait, falſa quædam teſtimonia & Calchedonenſibus Patribus & Cyrillo Alexandrino affingere. Nam in Opuſculo contra Græcorum errores, hæc velut Calchedonenſis Concilii Decreta affert: *Si quis Epiſcopus prædicatur infamis, liberam habeat ſententiam appellandi ad beatiſſimum Epiſcopum antiquæ Romæ; quia habemus Petrum petram refugii; & ipſi ſoli liberâ poteſtate, loco Dei, ſit jus diſcernendi, ſecundùm claves a Domino ſibi datas. Item omnia ab eo definita teneantur, tanquam a Vicario Apoſtolici Throni*. Denique, *Legitur*, inquit, *in Calchedonenſi Concilio, quòd tota Synodus clamavit Leoni Papæ, Leo ſanctiſſimus Apoſtolicus & Icumenicos Patriarcha multos vivat annos*. Cyrillum verò idem Thomas hæc quæ ipſe refert, in Theſauro ſcripſiſſe ait: *Sicut Chriſtus accepit a Patre ſuper omnem Principatum & Poteſtatem, ut ei cuncta curventur, pleniſſimam poteſtatem; ſic & Petro & ejus Succeſſoribus pleniſſimè commiſit. Et, illi omnes jure divino caput inclinant, & Primates mundi tanquam Domino Jeſu obediunt*. Denique, *Nos ut membra*, inquit, *manere debemus in capite noſtro Pontifice Romano, & Apoſtolico Throno, a quo noſtrum eſt quærere quid credere, & quid tenere debemus, quoniam ſolius eſt Pontificis arguere, corrigere, increpare, ratum facere, diſponere, ſolvere & ligare*. Hæc Thomas, (inquit Dallæus) quorum nihil in veris vel Calchedonenſis Synodi Actis vel Cyrilli Operibus, hodie uſpiam legitur, vel apud Græcos, vel etiam apud Latinos.

Oecumenicum dixit, vel dicere voluit S. Thomas.

Pergit Dallæus, & ne Breviaria quidem & Miſſalia ab iſta Corruptorum audacia intacta fuiſſe probat. Laudat viros doctrinâ & probitate inſignes, qui notarunt, in Collecta, quæ in feſto Cathedræ Sancti Petri legitur, hæc antea fuiſſe verba; *Deus qui beato Petro Apoſtolo tuo, collatis clavibus regni cæleſtis, animas ligandi atque ſolvendi Pontificium tradidiſti*. Sed in poſterioribus Breviariorum & Miſſalium editionibus deletam vocem, *animas*, ne Papæ poteſtas ad ſpiritualia tantùm, minimè verò ad temporalia pertinere cenſeretur. Conſtat ex Hincmaro, die Sancti Leonis dictam olim in Eccleſia Latina fuiſſe hanc Orationem: *Annue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc proſit oblatio, quam immolando, totius mundi tribuiſti relaxare delicta*. Conſtat ex Innocentio III. eandem in antiquis Miſſalibus planè ita conceptam fuiſſe. (*Extra de celebratione Miſſarum*. Cap. *Cùm Martha*] pro quibus, in modernis Miſſalibus iſta leguntur: *Annue nobis quæſumus Domine, ut interceſſione Beati Leonis hæc nobis proſit oblatio*. Nempe deleta eſt ea orationis forma, quæ docebat Veteres etiam pro Sanctis Deo fruentibus precari ſolitos; non adeo putaſſe, quod apud Latinos poſtremorum temporum obtinuit, pro iis dumtaxat animabus eſſe precandum, quæ Purgatorii ignis carcere cruciarentur. In Martyrologia quoque novitatem illam & audaciam graſſatam eſſe multis probat Dallæus. Et inter alia notat Galeſinii & Baronii hallucinationem, qui Synoridem Martyrem Antiochenam ad diem 24. Januarii conſignarunt, ex biga, ſeu pari Martyrum, Juventio ſcilicet & Maximo, quos Ἐυνωρίδας τῶν ἁγίων μαρτύρων nomine Sanctus Chryſoſtomus Oratione 46. ſignificavit, Synoridem Virginem Antiochenam fingentes.

Non ſolùm depravata Veterum monumenta, ſed in totos libros ſævitum, ipſoſque exterminatos & flammis traditos, ſi quid a Romanæ Eccleſiæ ſententia alienum continerent, quæritur Dallæus. Sic in VII. Synodo, quæcumque ſcripta fuerant adversùs imagines, exitio & ignibus devota fuere. Sic Joannis Scoti Erigenæ de Euchariſtia librum flammis tradere coactus eſt Berengarius a Romano Pontifice Nicolao II. Invehitur ſubinde Dallæus in vigilantiam qua Romani Pontifices cavent, ne in libris qui publici juris fiunt, errores propugnentur; in Indices Expurgatorios declamat; in Cenſores librorum injurias evomit.

Denique hanc Romanæ communionis Theologorum fraudem non omittendam eſſe ait, qua quoties neque de Scriptore, quin pius & Catholicus fuerit, neque de libro, quin verum ejus Opus fuerit, dubitare licet, calumniantur objectas voces Operi ab Hæreticis aſſutas fuiſſe. Hoc Alanum Copum, & Bellarminum feciſſe in Epiphanii ad Joannem Hieroſolymitanum Epiſtola, qua ſanctiſſimus ille vir pronuntiat, hominis in Chriſti Eccleſia pendere imaginem nefas eſſe, idque ſi fiat, contra auctoritatem Scripturarum fieri. Parem fuiſſe Latini Latinii in plurima Chryſoſtomi contra Confeſſionem auricularem loca temeritatem & inverecundiam, qui in libello de Confeſſione, Opuſcula in quibus iſta leguntur, vel Chryſoſtomi eſſe præfractè negat, vel a Novatianis interpolata contendit. Sed nuſquam frequentiùs deſperatam hanc exceptionem noſtris ab Auctoribus adhiberi ait Dallæus, quàm cùm de Honorii Pontificis Mo-

nothelismo quæſtio eſt. Nam & Acta VI. Synodi ab Hæreticis in Honorii nomine violata, & Leonis II. vel interpolatam, vel confictam Epiſtolam, Baronius Bellarminus, & Binus confidenter aſſerunt. Ex quibus omnibus colligit Calviniſta, ægerrimè fieri poſſe ut in adulteratis & confuſis adeo venerandæ antiquitatis monumentis certò & perſpicuè pernoſcantur ea, in quibus obſcurandis & æternis tenebris ſepeliendis, tot & tam varii artifices incubuerunt.

Capite 5. probat Dallæus, Non facile eſſe Patrum Scripta intelligere, tum propter linguas & idiotiſmos quibus utuntur, tum propter rerum explicandarum variis Rhetoricæ & Dialecticæ artificiis obſcuratam & impeditam rationem: tum quòd pleriſque voces, alio, quàm qui nunc in uſu eſt, ſenſu uſurpent. Quoad primum, nonnulla Veterum Scriptorum loca adducit, in quibus vertendis graves in errores, partim ſtudio in tranſverſum acti, Interpretes impegerunt. Urget deinde Calviniſta, locorum quæ in diſputatione de controverſis Fidei Capitibus afferri utrinque ſolent, obſcuritatem. Si eadem, inquit, fuit Tertulliani, quæ eſt hodie Eccleſiæ Romanæ de Euchariſtia ſententia, quicquamne fingi poteſt obſcurius hoc loco e quarto libro contra Marcionem? Chriſtus, *Acceptum panem, & diſtributum Diſcipulis corpus ſuum fecit. Hoc eſt corpus meum dicendo, id eſt, figura corporis mei*. Si Auguſtino credita tranſubſtantiatio, quid ſibi volunt hæc ejus verba: *Non enim Dominus dubitavit dicere, Hoc eſt corpus meum, cùm ſignum daret corporis ſui?* Si loci iſti, & alii penè innumerabiles id volunt quod contendit Cardinalis Perronius, fueruntne unquam obſcoriora vel Sphingis Thebanæ ænigmata, vel Sybillæ oracula? Nec pauciora ſunt, quæ Proteſtantium ſenſum nullo modo admittere poſſe videntur, qualia ſunt quæ diſertis verbis vel ajunt panis naturam immutari & per omnipotentiam Verbi Dei carnem fieri, vel negant Euchariſtiam panem eſſe aut vinum. In ſingulis controverſiis ſimiles eſſe locos monet Dallæus, quorum alii Romanæ Eccleſiæ, alii Proteſtantium judicio inexplicabiles videntur. Quod genus, inquit, judicii eſt, quod longè fuſiore elucidatione opus habet, quàm res ipſa? Quod lites, quas decidere debuit, ſerit? Quod utrique parti æqualiter favere videtur? De ſenſu horum Domini verborum contenditur: *Hoc eſt corpus meum*. Adducuntur Tertullianus & Auguſtinus qui ea exponant. Fidem tuam, Lector, nonne æquè, imò magis perſpicua ſunt hæc Scripturæ verba, quàm utriuſque Scriptoris loca, qua quidem ratione explicantur?

Cauſſas verò hujus in locis Patrum obſcuritatis exponit Dallæus; primamque hanc eſſe ait, quod nondum motis hiſce de religione controverſiis, ſcripſerunt: Unde quod in aliis Eccleſiæ cum Ario, cum Macedonio, Pelagio, Neſtorio, Eutychete, controverſiis contigit, ut Patres hiſce de rebus, antequàm in quæſtionem vocarentur, obſcuriſſimè locuti ſint, cùm nempe de iis certo conſilio non agerent: idem iis de argumentis ſentiendum eſt, quæ nunc inter Proteſtantes & Romanam Eccleſiam controvertuntur. Jam olim iſta ſcripta ſunt ab Hieronymo: *Antequam*, inquit, *Alexandria quaſi dæmonium meridianum Arius naſceretur, innocenter quadam, & minùs cautè locuti ſunt* (Patres) *& quæ non poſſunt perverſorum hominum calumniam declinare*.

Secundam obſcuritatis Patrum his in argumentis cauſam eſſe Dallæus notat, quòd mentem ſuam caligine quadam veluti involvere, & obſcurè loqui affectarint, quoties Ethnicis, aut Catechumenis coram, de Myſteriis agebant: quod maximè in Homiliis ad populum obſervarunt. Tertiam obſcuritatis cauſam eſſe ait metaphoras, & figuras, & alia Rectorica ornamenta, omniaque liberalium diſciplinarum artificia. Quis enim, inquit, Hieronymum non putet Marcionitarum & Encratitarum œſtro percitum fuiſſe, dum in nuptias tam impotenter invehitur in libris contra Jovinianum, & alibi ſæpè, uſque adeo ut in hæc etiam verba proruperit? *Si corruptio ad omnem coitum pertinet, incorruptio autem propriè caſtitatis eſt, præmia pudicitiæ nuptiæ poſſidere non poſſunt*. Et infrà: *Exiſtimo quòd qui uxorem habet, quando revertitur ad idipſum, ne tentet eum ſatanas, in carne ſeminet, & non in ſpiritu. Qui autem in carne ſeminat, metit corruptionem*. Hæc verba, prout ſonant, ſumota, nuptias, conjugiique omnem uſum damnant: Quaſi eo contaminarentur conjuges, ſpeque beatæ immortalitatis exciderent. Sed in Epiſtola ad Pammachium docet, locos iſtos, alioſque ejuſdem generis comparatè, non abſolutè accipiendos, ſeque hoc unum velle, Tantam eſſe Virginum fœlicitatem & puritatem, ut ad eos collati conjuges nullius eſſe loci ac dignitatis videantur. Eadem clavi uſi ſunt VII. Synodi Patres in ſolvendis quibuſdam locis, quos Iconoclaſtæ objiciebant; hunc maximè ex Chryſoſtomo: *Per Scripturas fruimur præſentiâ Sanctorum, habentes imagines, non corporum ipſorum, ſed animarum: quæ enim dixerunt, ſunt eorum imagines animarum*. Hunc item ex Amphilochio: *Cura nobis non eſt coloribus depingere in tabulis facies carnales Sanctorum* [*nam iſtis non indigemus*] *ſed per virtutem imitari eorum vivendi rationem*. Tertium denique ex Aſterio: *Chriſtum ne pingas in ſtragulis, potiùs ſuppedita pauperibus iſtorum ſumptuum expenſas. Sufficit enim ipſi quòd ſemel ſe demiſit, cùm carnem noſtram aſſumpſit*. Quis iſta audiens, inquit Dallæus, non ſibi perſuadet ex Iconomachorum genere fuiſſe tres iſtos Patres? Profectò vix videtur quidquam dici potuiſſe in hanc ſententiam diſertius. Volunt tamen Nicenæ Synodi Patres illos loqui tantùm comparativè, & hoc unum ſignificatum velle, Imagines ſcilicet Jeſu Chriſti & Sanctorum intueri, longè minoris eſſe ad pietatem uſûs, quàm vel ea quæ ſcripſerunt legere, vel vitam eorum imitari, vel beneficentiâ pauperes proſequi. Ex his colligit Dallæus, Veterum Scripta, longè aliter quàm ſonant, nonnunquam accipi, Unde ſequitur eſſe intellectu difficillima.

Quartam cauſam affert Dallæus, ex qua ſexcentæ difficultates in monumentis Patrum oriuntur, quòd ſcilicet, dum totis viribus errorem quempiam oppugnant, in contrarium impingere videantur; ad Arium verbi gratia accedere, cùm Sabellium adoriuntur; favere Pelagianis, cùm Manichæos oppugnant. *Vehemens cum adverſariis contentio* [inquit Theodoretus Dialogo 3.] *fecit ut in modum excederent, quod & iis qui arbores colunt, evenire ſolet: cùm enim incurvam plantam viderint: non ſolùm ad rectam normam exigunt, ſed in alteram quoque partem ultra directum inflectunt, ut per nimiam in contrarium inflexionem ad rectum ſtatum perducatur*.

Denique monet Dallæus, non parum conferre ad difficultates quas in legendis & intelligendis Patribus offendimus, confuſionem a vocibus natam, quas, ſed mutata ſignificatione retinuimus. Papam (inquit) Patriarcham, Miſſam, peccata mortalia, Confeſſionem, Pœnitentiam, Indulgentiam; & ſexcentas hujuſmodi voces uſurpamus, ſed ſenſu ab eo, quem tum habebant, non minùs alieno, quàm illorum ætas differt a noſtra.

Cap. 6. Novam rationem profert Dallæus, cur Patrum mentem aſſequi ſit longè difficillimum.

Quòd

Quòd ſcilicet vel aliorum expoſitiones & ſententias referant potiùs quàm adſtruant propriam, ut in Commentariis (quod Sanctus Hieronymus in Apologia adversùs Ruffinum, & alibi teſtatur) Vel ad Populi captum ſe accommodant, & allegoricas myſticaſque expoſitiones lubentiùs ſectantur quàm literalem; vel nihil non adhibent quod ad argumentum ſuum faciat, quamvis infirmum & a cauſa alienum, ut in libris polemicis, quando contra fidei hoſtes diſputant. Quod Sanctus Hieronymus obſervat in Epiſtola ad Pammachium. *Diximus*, inquit, *plura eſſe genera dicendi, & inter cætera, aliud eſſe γυμναστικῶς ſcribere, aliud δογματικῶς. In priori vagam eſſe diſputationem & adverſario reſpondentem, nunc hæc, nunc illa proponere, argumentari ut libet, aliud loqui, aliud agere; panem, ut dicitur, oſtendere, lapidem tenere. In ſequenti autem apertâ frontem, & ut ita dicam, ingenuitate neceſſarium eſt. Aliud eſt quærere, aliud definire, in altero pugnandum, in altero docendum eſt. .. Origenes, Methodius, Euſebius, Apollinaris, multis verſuum millibus ſcribunt adverſus Celſum, & Porphyrium. Conſiderate quibus argumentis, & quàm lubricis problematibus diaboli ſpiritu contexta ſubvertant; & quia interdum coguntur loqui, non quod ſentiunt, ſed quod neceſſe eſt, dicunt adverſus ea quæ dicunt Gentiles. Taceo de Latinis Scriptoribus, Tertulliano, Cypriano, Minutio, Victorino, Lactantio, Hilario, ne non tam me defendiſſe, quàm alios videar accuſaſſe.*

Cap. 7. Aliam rurſus difficultatis in aſſequenda Patrum mente rationem Dallæus affert, quòd nimirum Patres in iiſdem fidei capitibus non ſemper perſtiterint, ſed e quibuſdam ſuis ſententiis nonnunquam diſceſſerint, prout exercitatione, vel ætate eorum maturaverat judicium. Patres enimverò in veritatis cognitione cum ætate ſtudiiſque profeciſſe, luculento exemplo docuit Sanctus Auguſtinus, cùm quæcumque tota vitâ ſcripſerat, in ſenectute excuſſit, & recenſuit, in iiſque ingenuè & bona fide notavit, quicquid animadverſione dignum viſum eſt in Retractationum libris.

Cap. 8. Dallæus oſtendit, ut liquidò nobis conſtet quid ſuper capitibus in religione controverſis ſenſerint Patres, neceſſarium eſſe, ut cognoſcamus an ſententias ſuas ut neceſſarias, an ut probabiles tantùm, & quo in gradu neceſſitatis vel probabilitatis eas habuerint; quòd cùm ſit longè difficillimum, ex auctoritate Patrum circa fidei capita hodie controverſa nihil promovere poſſumus.

Cap. 9. ſtatuit Dallæus, ut Patrum ſententiæ nobis uſui eſſe poſſint, non ſatis eſſe ut nobis conſtet eorum revera eſſe, eumque eſſe ſenſum qui dicitur, ſed opus eſſe etiam ut certò ſciamus, num cum ſui temporis Eccleſia ſenſerint. Privatam quippe eorum ſententiam de fide non eſſe, ſed ea tantùm dogmata, quæ ab Eccleſia ut neceſſaria ad ſalutem recepta ſunt. Quemadmodum Senatoris unius ſententia vim Senatuſconſulti non habet, niſi eadem ſit totius, vel certè maximæ partis Senatûs ſententia. Atque hic (inquit Calviniſta) in novas difficultates relabimur. Unde enim & qua ratione nobis conſtabit Eccleſiam quæ Juſtini, Hieronymi, vel Auguſtini temporibus in terris militabat, eadem in omnibus de religione ſenſiſſe cum unoquoque eorum?

Cap. 10. Statuit Dallæus, ut locorum qui ex Patribus proferuntur, uſus aliquis apud nos eſſe poſſit, ſciendum eſſe num eorum de hujus ſæculi controverſiis ſententiæ ab Eccleſia univerſali, an ab ejus parte tantùm receptæ fuerint. Id verò levis non eſſe momenti, quia Eccleſiæ univerſalis de fide opiniones infallibiles & neceſſariò veræ habentur, cùm de Eccleſiis particularibus idem non ſit judicium, obnoxiæ enim errori cenſentur. Varias fuiſſe Eccleſiarum particularium cùm opiniones, tum mores & inſtituta. Sic Eccleſias Minoris Aſiæ ab aliis circa diem celebrandi Paſchatis diſſenſiſſe: Cappadociæ, Ciliciæ, Galatiæ, & Africæ Eccleſias Hæreticos rebaptizaſſe; variam fuiſſe apud varias olim Eccleſias Jejunii Antepaſchalis rationem; Occidentis & Orientis Eccleſias de jejunio Sabbati litem moviſſe, illis fas eſſe, his verò nefas eſſe Sabbato jejunare contendentibus. [Qua de re conſulendus eſt Trullanæ Synodi Canon 55.] Libros Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Machabæorum, Judith, & Tobiæ, quos in librorum Canonicorum Catalogo ſuppreſſit Laodicena Synodus, a Concilio Carthaginenſi III. in Canonem fuiſſe relatos: Eccleſiæ Græcæ de libero arbitrio & prædeſtinatione ſententias & voces plurimùm ab iis differre quæ univerſa Eccleſia de his capitibus, cùm vivente, tum etiam mortuo Auguſtino credidit, & docuit. Ex quibus conſtat, ſententias & conſuetudines a quibuſdam Eccleſiis receptas, ab univerſali Eccleſia probatas ſemper non fuiſſe.

Cap. 11. probat Dallæus, Fieri non poſſe ut ſuper ullo eorum capitum quæ ſunt hodie in controverſia, clarè liquidòque pernoſcamus, quæ totius Eccleſiæ, ſeu univerſalis, ſive particularis ſententia fuerit: Vel enim Eccleſiæ nomine omnes in genere Fideles, vel Paſtores & Clerum intelligi. Quocumque ſenſu ſumatur, difficillimum eſſe ſcire quid ſenſerit vetus Eccleſia, cùm ſingulorum ſententias compertas habere penè ſit impoſſibile. Addit Calviniſta, Pro certo tenendum eſſe, non eſſe a Patribus prodita quæcumque de ſui temporis ſcitis ac placitis cognita habebant, cùm eo conſilio ſcripſerint ut nos docerent, non tam quæ ſui ſæculi eſſet, quàm quæ omnium eſſe debeat fides. Addit ſecundò, Veriſimile eſſe, diſſimulaſſe eos vel ex charitate, vel ex prudentia ſua, quæcumque aliorum, ſive Doctorum, ſive etiam cœtuum dogmata ipſi velut falſa reſpuebant, feciſſeque eos in dogmatibus, quod a ſe in ritibus factum teſtatur Auguſtinus Epiſtolâ 119. ad Januarium. *Quod*, inquit, *inſtituitur præter conſuetudinem, ut quaſi obſervatio ſacramenti ſit, approbare non poſſum; etiamſi multa hujuſmodi, propter nonnullarum vel ſanctarum, vel turbulentarum perſonarum ſcandala, liberiùs improbare non audeo.* Hæc Dallæus lib. 1. de vero Patrum uſu.

Reſpondeo ad argumenta Dallæi, nego minorem primi Syllogiſmi. Etſi enim aliqui ſint Patrum loci, quorum vel de Auctore, vel de ſenſu ambigi poteſt, illi nimirum, qui vel ex dubiis, vel ex ſuppoſititiis Veterum monumentis proferuntur; vel qui ſunt ita obſcuri & intricati, ut vix ullus ex iis extundi ſenſus poſſit: non tamen plerique omnes ſunt hujuſmodi; & ſi qui ſunt, a nobis non adhibentur, cùm diſputamus de capitibus religionis controverſis. Quòd ſi ex libris quos Veterum eſſe negant Proteſtantes, Eccleſiæ doctrinam & Traditionem eruamus, verbi gratia ex ſeptem Epiſtolis Martyris Ignatii, id non facimus, niſi certiſſimis demonſtraverimus argumentis illa monumenta germana eſſe & legitima eorum Auctorum, quorum nominibus inſcribuntur.

Ad primam Dallæi probationem reſpondeo: Etſi trium priorum ſæculorum Patres pauca ſcripſerint, & ſi quæ ſcripſerunt, ad nos non pervenerint univerſa, tamen ex iis quæ ſcripſere, & quæ ſuperſunt vel Opera, vel Operum fragmenta, Catholicos Doctores inſignia & invicta teſtimonia ad fidem Eccleſiæ contra Proteſtantium errores confirmandam proferre; quod & in noſtris Diſſertationibus facimus, & Deo juvante faciemus, ubi dabitur occaſio capita fidei controverſa excutiendi.

di. Quòd autem plurima Veterum ſcripta perierint, non aliis cauſis, quàm temporis injuriæ, negligentiæ hominum, & Hæreticorum maximè impietati tribuendum eſt, quorum proprium eſt in ſacros & Eccleſiaſticos libros graſſari, illoſque interpolare, truncare, ſupprimere. Enimverò Tertulliani Opera ideo perennaſſe, quia in iis multa ſunt quæ Romanæ Eccleſiæ Fidei & Diſciplinæ faveant: Apollonii verò lucubrationes fuiſſe tenebris & oblivione ſepultas, quia Montaniſtarum jejunia & Xerophagias damnabant, non eſt veriſimile. Cùm enim in Tertulliani Operibus multa ſint contra Eccleſiæ fidem & doctrinam, ea reſecuiſſent, vel ſuppreſſiſſent Catholici, ſi hæc eorum fuiſſet indoles qualem coniicit Dallæus. Nec verò trium duntaxat antiquiſſimorum Chriſtiani nominis ſæculorum, ſed ſequentium etiam Doctores audiendi ſunt & conſulendi, ut quæ fuerit veteris Eccleſiæ mens & fides circa capita hodie Romanam Eccleſiam inter & Poteſtantes controverſa compertum habeamus. Enimverò quæ quarto, quintove ſæculo in Eccleſia legimus prædicata dogmata, propugnata a Patribus, a Chriſtianis Catholicis credita, ea trium priorum ſæculorum fidei & doctrinæ conſona eſſe meritò colligimus. Imò quæ temporum progreſſu Eccleſia pertinere ad fidem judicavit, omnibuſque alumnis ſuis credenda propoſuit, ea priorum ſæculorum Eccleſiam fide ſaltem implicità crediiſſe neceſſe eſt. Si enim quarti, ſequentiumve ſæculorum Patres aliquid contra fidem & Catholicam doctrinam quæ ipſis fuerat a Majoribus tradita, prædicaſſent, docuiſſent, vel ſcripſiſſent, plurimos experti fuiſſent novæ doctrinæ adverſarios: cùm nec omnium Doctorum qui diverſis locis & temporibus floruerunt, ſumma eſſe poſſit ad ferendos eoſdem errores, veteremque doctrinam & fidem immutandam ac invertendam conſpiratio: nec ſubitò error poſſit omnium mentes invadere avita fide depulſâ, & abſque ullis diſſidiis, tumultibus, oppoſitionibus, quæ novam in materia religionis doctrinam ſemper comitantur, pacificè in omni orbe Chriſtiano regnare. Certè ſi tota commota Eccleſia eſt, ubi novum aliquod dogma cœpit ab Ario, Neſtorio, Pelagio, Eutychete, Monothelitis prædicari & doceri: ſi tunc pientiſſimi doctiſſimique viri inventi ſunt, qui Hæreticos impugnarent; ſi ab Epiſcopis anathemate confixi ſunt, & Eccleſiâ pulſi Novatores, ſi a Conciliis damnati; impunè non tuliſſent illi quos Patres & Doctores Eccleſiæ vocamus, ſi priſcam fidem & doctrinam illius convellere tentaſſent, repugnantemque non habuiſſent neminem. *Mos enim iſte ſemper in Eccleſia viguit, ut quò quiſque foret religioſior, eò promptiùs novellis adinventionibus contrairet* (inquit Vincentius Lirinenſis in 1. Commonitorio cap. 9.)

Non priorum duntaxat, ſed ſequentium ſæculorum Patres, in fidei controverſiis conſulendi, & audiendi.

Nec Religionem Chriſtianam in ſuis primordiis puram ſinceramque fuiſſe magis, quàm iis temporibus quæ poſtea conſecuta ſunt, Dallæo concedemus. Non eſt ſcilicet ea religionis, quæ rerum humanarum ſors & conditio, ut rerum publicarum legum, diſciplinarum, ut quò magis a ſua origine recedunt, eò etiam in dies pejus ruant. Non eſt obnoxia mutationi & corruptioni religio vera, ut nec Deus quem colit. Mutari licèt & corrumpi diſciplina poſſit, non fides tamen, non Sacramenta, non Traditio. Eccleſia quæ *columna eſt & Firmamentum veritatis*; cum qua *Chriſtus manet omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*, quam *Spiritus Sanctus docet omnem veritatem; Adversùs quam inferi portæ non prævalebunt*: Eandem ſæculis omnibus fidem tenet, eandem veritatem propugnat: *Cui nemo præſcribere poteſt, non ſpatia locorum, non intervalla temporum, non patrocinia perſonarum*. Progreſſu quidem temporis

Chriſtiana Religio mediis, & poſtremis ſæculis, æquè ſincera & incorrupta, ac primis.

Tertullianus.

fides explicatur, ſed nuſquam immutatur, ut rectè explicat Vincentius Lirinenſis Commonitorii 1. cap. 28. & 29. *Creſcat igitur oportet*, inquit, *& multum vehementerque proficiat tam ſingulorum, quàm omnium, tam unius hominis, quàm totius Eccleſiæ, ætatum ac ſæculorum gradibus, intelligentia, ſcientia, ſapientia. Sed in ſuo duntaxat genere, in eodem ſcilicet dogmate, eodem ſenſu, eademque ſententia, imitetur animarum religio rationem corporum, quæ licèt annorum proceſſu numeros evolvant, & explicent, eadem tamen quæ erant permanent. Multùm intereſt inter pueritiæ florem & ſenectutis maturitatem, ſed iidem ipſi fiunt ſenes, qui fuerant adoleſcentes; ut quamvis unius ejuſdemque hominis ſtatus habituſque mutetur, una tamen eademque natura, una eademque perſona ſit. Parva lactentium membra, magna juvenum, eadem ipſa ſunt. Tamen quot parvulorum artus, tot virorum: & ſi qua illa ſunt, quæ ævi maturioris ætate pariuntur, jam in ſeminis ratione proſerta ſunt, ut nihil novum poſtea proferatur in ſenibus, quod non in pueris jam ante latitaverat. Quòd ſi humana ſpecies in aliquam deinceps non ſui generis vertatur effigiem, aut certè addatur quippiam membrorum numero, vel detrahatur, neceſſe eſt ut totum corpus vel intercidat, vel prodigioſum fiat, vel certè debilitetur. Ita etiam Chriſtianæ Religionis dogma ſequatur has decet profectuum leges, ut annis ſcilicet conſolidetur, dilatetur tempore, ſublimetur ætate, incorruptum tamen illibatumque permaneat. Et univerſis partium ſuarum menſuris, cunctiſque quaſi membris ac ſenſibus propriis plenum atque perfectum ſit, quod nihil præterea permutationis admittat, nulla proprietatis diſpendia, nullam definitionis ſuſtineat varietatem.... Quodcumque igitur in hac Eccleſia, Dei agricultura, fide Patrum ſatum eſt, hoc idem filiorum induſtriâ decet excolatur & obſervetur, hoc idem floreat & matureſcat; hoc idem proficiat, & perficiatur. Fas eſt etenim ut priſca illa cæleſtis Philoſophiæ dogmata proceſſu temporis excurentur, limentur, poliantur: ſed nefas eſt ut commutentur, nefas ut detruncentur, ut mutilentur. Accipiant licèt evidentiam, lucem, diſtinctionem: ſed retineant neceſſe eſt plenitudinem, integritatem, proprietatem.*

Fides explicatur ſucceſſione temporum, non mutatur.

Ad ſecundam rationem Dallæi reſpondeo, Non adeo aliena fuiſſe a controverſiis hodie circa religionem capitibus argumenta de quibus ſcripſerunt trium priorum ſæculorum Patres, quin frequenter ſeſe obtulerit ipſis occaſio de iis loquendi, & quænam circa illa Eccleſiæ fides eſſet, exponendi; cùm ſcilicet Apologias pro Chriſtiana Religione ediderunt, in quibus Chriſtianas Synaxes, & quid in iis ageretur, deſcripſere; cùm de Pœnitentia libros & Epiſtolas ſcripſerunt; cùm de Martyrio & Martyrum honoribus egere; cùm Scripturam ſacram ſunt interpretati, & ea loca attigerunt, in quibus controverſiarum noſtrarum cardo vertitur. Nec enim neceſſe eſt ut Patres integros compoſuerint de Euchariſtia, de Confeſſione, de Purgatorio, de Indulgentiis, & aliis hujuſmodi capitibus, quæ in controverſiam veniunt, Tractatus, ut mens eorum ac fides circa dogmata illa innoteſcat. Si enim ex Scriptura ſacra, quæ unum quandoque aut alterum locum habet illas ad controverſias pertinentem, eruere ſe putant Proteſtantes validiſſima contra Romanæ Eccleſiæ fidem argumenta; quidni ſententiam & fidem Patrum ex ipſorum teſtimoniis eruemus, quamvis ſint illis libris inſperſa, in quibus capita illa nos inter & Hæreticos diſceptata, ex inſtituto non exequuntur?

Ad tertiam Dallæi rationem reſpondeo, Plura quidem olim Patribus aſſicta fuiſſe, & nunc ſub eorum venerandis proſtare nominibus, quæ ipſo-

rum non ſunt; ſed ea a Romanæ Communionis Theologis, qui ſunt in Antiquitate Eccleſiaſtica & in Critica ſacra minimè rudes, non proferri ut certa illorum Patrum Opera quibus ſuppoſita ſunt; nec ex iis Eccleſiæ Traditionem erui, niſi quatenus conſtat illa Veterum eſſe & Catholicorum, vel cum Catholicis Patribus in ea dogmatis parte, qua de agitur, conſentientium. Quamvis autem Patres ipſi in rebus Criticis (quod humanum eſt) quandoque decepti ſint, & Veteribus tribuerint interdum Opera quæ ipſorum non erant, nego tamen id ex induſtria & dolo malo ipſos feciſſe. Quòd enim Zuzimus & Bonifacius Romani Pontifices Nicænorum nomine Canonum Sardicenſes in controverſia de Appellationibus ad Romanam Sedem laudaverint, fraudis non fuit: ſecuti ſunt quippe Eccleſiæ ſuæ morem, in qua ſolemne erat ſic eos Canones laudare, ſive quòd Sardicenſe Concilium ut appendix quædam Nicæni ſpectaretur; ſive quòd in Codice Canonum Romanæ Eccleſiæ Canones Sardicenſes conſequenter ad Nicænus, ſub eodem titulo deſcripti eſſent. Nec etiam fraudis accuſari debet Hadrianus Pontifex Maximus, quòd ſcripſerit Sanctum Ambroſium conſuetudinem Sabbatiei Jejunii in Eccleſia Romana laudaſſe. Qui enim morem illum probavit, illumque cùm Romæ eſſet, piè ſecutus eſt, ac religioſè obſervavit, illum certè laudaſſe dici poteſt.

Quòd Patres ipſi monumenta quædam Veteribus ex induſtriâ & dolo malo ſuppoſuerint, Dallæi mendacium eſt.

Dallæus aberrat a ſcopo.

Quòd ſpectat falſas viſiones, fabuloſas hiſtorias, conficta privilegia, commentitia & monſtruoſa miracula, extra rem omnino ſunt quæ ſcribit Dallæus, Clericis & Monachis illiberaliter inſultans, cùm ex hujuſmodi viſionibus, hiſtoriis, &c. (in quibus ut in rebus facti homines errare pronum eſt, cùm rudis eſt & ſimplex ætas) non pendeat, nec probetur Dogmatum Eccleſiaſticorum veritas, nihilque faciat ad controverſias noſtras, ſive falſæ ſint, ſive veræ hiſtoriæ, quæ nimis credulis auribus ab Antiquis quibuſdam exceptæ ſunt. Sufficere debuit Calviniſtæ ab eruditis Romanæ Communionis hominibus illas explodi. Sic Pithœus & Sirmondus in Notis ad Capitularia Caroli Calvi, & Annalium Parens Baronius ad annum Domini 741. narrationem Epiſcoporum Remenſis & Rotomagenſis Provinciarum de Caroli Marelli damnatione fabuloſam eſſe probant. Contentio Caſinenſium & Gallorum Benedictinorum de Sancti Benedicti corpore æquè extra rem eſt. Tranſlatum in Floriacenſe Monaſterium ad Ligerim, Paulus Diaconus, Adrevaldus antiquiſſimi Monachi teſtantur, aliaque monumenta probant, Leone Hoſtienſi repugnante, qui Sancti Viri reliquias Caſinenſi vendicat Cœnobio. Sed eſto, in re facti, quæ nullius ad religionem momenti eſt, & quam pugnantia hominum teſtimonia obſcurant, vel Itali (quod veriſimilius eſt) vel Galli decepti ſint Benedictini; quid inde contra Patrum in decidendis fidei controverſiis auctoritatem, quid contra robur Traditionis tolli poteſt? De imitatione Chriſti gravem ſcimus Patres Benedictinos inter & Canonicos Regulares motam eſſe litem. Codices MSS. ab illis ſuppoſitos eſſe nego, nec illis adhibeo fidem, qui ſtudio partium abrepti putidas illas in virorum religioſiſſimorum famam calumnias in vulgus ſparſerunt. Certè qui hujus de Auctore libri poſtremus Diſſertationem ſcripſit D. Delfavius, tum veterum MSS. probatiſſimorum fide, cum momentis aliis graviſſimis pium illud Opuſculum Joanni Gerſen, O. B. Abbati Vercellenſi adeo diſertè & luculenter vindicavit, ut cauſam vicerit, plurimorum Eruditorum judicio. Sed quamvis vel Joanni Gerſen, vel Thomæ a Kempis fuerit ſuppoſitus pius iſte de Imitatione Chriſti Libellus, inde non ſequitur fuiſſe pariter affictos antiquis Patribus libros, qui nominibus ipſorum inſcribuntur, & ex quibus Eccleſiæ de Catholicis dogmatibus Traditionem diſcimus. Cùm enim & MSS. omnia, & ejuſdem vel ſequentium ſæculorum Auctores Eccleſiaſtici, Opera illa tribuant Patribus quorum nomina præferunt, & nihil in ipſis occurrat quod illorum repugnet ætati, perſonis, vel doctrinæ, ſtultè in dubium revocatur an ſint illorum Patrum legitimi fœtus. Denique non minus extra rem eſt quod obtrudit Dallæus de Inſtrumentis in reconciliatione Venetorum a Notariu Pauli V. fabricatis: quæ cùm nullibi inveniantur, nec illam narrationem aliunde referat Calviniſta, quàm ex hominis Veneti Commentario, de illa dubitare nos ne moleſtè ferat.

Ex Auctorum, in quæſtionibus facti diſſidiis, contrà robur Traditionis imperitè Dallæus argumentatur.

Dallæi in PP. Benedictinos calumnia.

Ad quartam Dallæi rationem reſpondeo, Interpolata non fuiſſe Veterum omnium Opera, nec aliquorum omnia; nec depravata aſſeri citra temeritatem, cùm nulli depravationum hujuſmodi teſtes, rationes nullæ proferuntur. Acta Conciliorum omnium integra non haberi, evidens eſt, interpolata eſſe in rebus momenti levioris aliqua, perſpicuum; at in fidei rebus & definitionibus corrupta, Calviniſtæ Critici non probabunt: & ſi quæ ſit in Veterum monumentis interpolatio gravior, ſicut & in quibuſdam Bibliorum Codicibus & Verſionibus, ea Calvinianos & Lutheranos Auctores habet, non Romanæ Communionis Theologos. Ruſſinum peſſimæ fidei Interpretem ſcimus, quia & Sanctus Hieronymus ejus in interpolando Origene temeritatem reprehendit, & ipſe multa ſe vel truncaſſe, vel addidiſſe in libris ipſius de Principiis teſtatur. Sed cum ipſius & Sancti Hieronymi teſtimonio conſtet, Ruſſini interpolationem omnem in eo fuiſſe poſitam ut quos contra Trinitatem errores ab Arianis in Origenis Opera intruſos exiſtimabat, expungeret, illaſque lacunas Catholicis ſententiis expleret, inferri hinc non poteſt, nihil eſſe in Origenis monumentis ſanum & integrum, & ad faciendam fidem in quæſtionibus controverſis Proteſtantes inter & Eccleſiam Catholicam idoneum. Veteribus Liturgiis temporum progreſſu novas preces, novoſque ritus additos eſſe non inficior: addita eſſe aliqua priorum ſæculorum fidei repugnantia pernego. Nec vult aliud Andreas Maſius Præfatione in Liturgiam Syriacam. *Quippe is*, inquit, *fuit perpetuò hominum in religione ſenſus, ut intra præſcriptas a Patribus cæremonias, quantumvis ſanctiſſimas, ſeſe continere pauci potuerint: unde pro temporis tractu ad illas pro vario Antiſtitum pietatis affectu alia atque alia addita: multa etiam mutata videre eſt.*

Unde veterum monumentorum interpolatio.

Legatos Sancti Leonis Canonem VI. Nicænum depravaſſe perperam contendit Dallæus. Hanc enim Epigraphen: *Eccleſia Romana ſemper habuit Primatum*, non legerunt ut verba Canonis, ſed ut inſcriptionem quæ Canoni præfixa erat in Codice Romanæ Eccleſiæ; aut verba illa nec a Sancti Leonis Legatis lecta ſunt, cùm non ſint inſerta Canoni; neque ut pars, neque ut titulus, nec in Codicibus Græcis, nec in Dionyſii Exigui Codice: ſed ad marginem adnotata, inde in textum Canonis irrepſerunt.

Refelluntur Dallæi calumniæ. In Legatos S. Leonis.

Quòd ſpectat Dionyſium Exiguum, nego eum ſacros Canones depravaſſe, quamvis nonnullos in ſua Verſione prætermiſerit, quod tribus ex cauſis profectum eſt: vel quòd eos dumtaxat Canones Latinè reddere duxerit operæ pretium qui Diſciplinam communem ſpectabant; non autem eos qui cauſas ſingulares, unde cùm Epheſini Canones cauſam ſpectent Neſtorianorum & Pelagianorum, non autem generalem Eccleſiæ Diſciplinam, eos Dionyſius in ſua Collectione conſultò omiſit. Vel id contigit, quod in Codice Græco,

In Dionyſium Exiguum.

quo

quo Dionyſius Abbas uſus eſt, mutilo quidem, Canones Epheſini deeſſent. Vel quòd noluerit eos Canones cum Latinis communicare, quorum non videretur cum Canonibus & doctrina Occidentalis Eccleſiæ ſumma conſenſio: vel qui disertè ab ipſa improbati eſſent. Quamobrem poſtremam Laodicæni Canonis ultimi partem ſuo Codici non adſcripſit, quia librorum Canonicorum in Catalogo, Tobiam, Judith, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Machabæos prætermittit Canon laudatus, quos & Concilium Carthaginenſe III. & Innocentius I. in Veteris Teſtamenti Canonem retulerant, & quos Eccleſia univerſa Dionyſii Exigui ætate ut ſacros & Canonicos habebat ac venerabatur. Hanc etiam ob cauſam Canonem 28. Concilii Calchedonenſis ſuppreſſit, quòd illud Romana Eccleſia diſertè improbaret, illumque ut Concilii Oecumenici legitimum Decretum non agnoviſſet Sanctus Leo, quòd abſentibus & reclamantibus ipſius Legatis fuiſſet editum.

In S. Thomam.

Sanctum Thomam immeritò calumniatur Dallæus, quòd ſub Concilii Calchedonenſis, & Sancti Cyrilli nomine teſtimonia quædam laudaverit pro Romani Pontificis Primatu; eaque ſuppoſuerit ut fucum imperitis faceret, cùm hucuſque nec in Actis illius Concilii, nec in libris Theſauri Sancti Cyrilli, vel in aliis ejus Operibus inventa ſint. Falſum namque eſt, & ab Angelici Doctoris ſanctitate alienum, ut loca illa Cyrillo ex induſtria affinxerit. Quamobrem veriſimilius eſt ipſum in maxima librorum penuria, Cyrilli Opera non habuiſſe, neque Calchedonenſis Acta Concilii, cùm hæc ſcripſit, ſed ex codice aliquo qui ea ſub iſtius Concilii & Sancti Cyrilli nomine referebat, ſimpliciter laudaſſe, cùm facultas non ſuppeteret inſpiciendi fontem, id eſt, loca ipſa laudati Patris, ex quibus teſtimonia illa excerpta dicebantur, deficientibus (ut dixi) libris. Addunt alii, Multos libros Theſauri Sancti Cyrilli periiſſe. In iis porro qui exciderunt, fuiſſe teſtimonia quæ in Opuſculo contra Græcos profert Sanctus Thomas, quamvis in iis, qui ſuperſunt, non legantur. Id confirmant Andreæ Coloſſenſis Epiſcopi in Synodo Florentina teſtimonio, Seſſione 7. aſſerentis, nulloque Græcis reſragante, Romani Pontificis auctoritatem in libris Theſauri mirificè prædicari. Gennadium præterea Scholarium Auctorem Græcum in libro de Primatu Romani Pontificis teſtem vocant, qui locum æquivalentem Sancti Cyrilli ex Theſauris laudat. Addunt denique locos illos a Sancto Thoma laudatos continere Cyrilli doctrinam in aliis ejus Operibus aſſertam, quod multis ejuſdem ſanctiſſimi Patris teſtimoniis probant: adeoque non affinxiſſe Cyrillo Doctorem noſtrum teſtimonia de quibus agimus, quamvis in locis, ex quibus deflorata ſunt, indicandis, fallente Codice in quo illa deſcripta habebat, non fuerit omnino accuratus: nec Cyrilli verba, ſed ſenſum retulerit.

S. Cyrilli teſtimonia Doctor Angelicus non ſuppoſuit.

In Miſſalibus & Breviariis etſi quædam immutata ſint, nihil tamen, quod ſummam fidei ſpectaret, immutatum eſt. Nam quod attinet Orationem in feſto Cathedræ Sancti Petri olim recitari ſolitam, vox, *animas*, non ea ratione ſublata eſt, quam ſibi finxit Dallæus, ut Sancti Petri & Succeſſorum ejus poteſtas ad temporalia etiam extendi intelligeretur, ſed quòd inutilis eſſet, ſatiſque ex verbis ipſis eſſet perſpicuum, ligandi atque ſolvendi Pontificium in animas dumtaxat exerceri: & quòd illa voce expunctâ, magis cum verbis Chriſti Eccleſiæ conveniret Oratio dicentis [Matth. 18.] *Quæcumque alligaveritis*, & *Quæcumque ſolveritis*, abſque animarum mentione. Scio Gregorium VII. & alios his Chriſti verbis abuſus eſſe ut Romano Pontifici poteſtatem in temporalia Regum vindicarent; ſed non inde ſequitur quòd immutata ſit Eccleſiæ fides, aut violata Traditio. Similiter mutatio quæ facta eſt in Oratione pro feſto Sancti Leonis, nullam fidei variationem indicat: ſiquidem non alius erat veteris Orationis, quàm ejus, quæ hodie legitur, ſenſus. Non ſic enim orabat Eccleſia ut Animæ S. Leonis ſacra prodeſſet Oblatio, ſicut pro Fidelibus orat, quos beatitudine æternâ jam frui ipſa neſcit, ſed ut ad gloriam quandam externam ipſi prodeſſet, ut nempe Chriſtiani memoriam ipſius celebrantes, & ejus interceſſionem experti, Deum in ipſo ferventiùs laudarent. Unde gratiarum actio pro Anima S. Leonis erat, non ſupplicatio, ſicut quæ in Græcæ Eccleſiæ Liturgiis etiamnum funditur Oratio pro Sanctis Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, & Martyribus, ut explicat Nicolaus Cabaſilas in Expoſitione Liturgiæ, cap. 33. Viſum autem eſt Eccleſiarum Paſtoribus Orationis illius formam immutare, ne ſimplicibus & imperitis errandi daretur occaſio, & credendi orationes noſtras prodeſſe Sanctis, ſicut Fidelibus in gratia defunctis, ſed nondum plenè purgatis proſunt: cùm in Sanctos injurius ſit, qui ſic pro ipſis orandum putat, ſecundum illa Sancti Auguſtini verba, quæ velut Scripturæ ſacræ oraculum, ex memoriæ lapſu laudavit Innocentius III. *Injuria eſt orare pro Martyre, cujus nos debeamus orationibus commendare.* Hanc immutationis iſtius rationem affert laudatus Pontifex. Qui in Martyrologia, & Breviaria irrepſerunt errores, hiſtoriæ lædunt, non fidei veritatem. De quibus eleganter & graviter pro more Melchior Cano lib. 2. de Locis Theologicis cap. 5. in Reſponſ. ad 13. argumentum. Nec enim hiſto-
„ rias omnes tueri eſt animus, quæ paſſim in
„ Eccleſia lectitantur. Video tantum vulgi, non
„ ſolùm in Laicis, ſed in Eccleſiaſticis etiam
„ eſſe, ut eas quoque fabulas oppidò quàm li-
„ benter accipiant, quas jamdiu Eccleſia exploſit.
„ In his certè Pontificum non diligentia modò,
„ verùmetiam prudentia deſideratur ..... Sed
„ eſto, quædam in publicis Eccleſiæ precibus ha-
„ beantur ambigua, quædam etiam falſa: Num
„ idcirco hiſtoriis Eccleſiæ omnibus fidem abro-
„ gare perges, quòd nonnullæ earum ſint vulgò
„ jactatæ & creditæ, in quibus præſertim quo-
„ ties de miraculis incidit ſermo, ficta reperias
„ fortaſſe plura, quæ jure ac meritò reproben-
„ tur? Mihi profectò illud Gelaſii conſilium pla-
„ cet, ut cùm hujus generis hiſtorias Catholici
„ legerint, Beati Pauli ſententia præcedat, *Om-*
„ *nia probate; quod bonum eſt, tenete.* Atqui irri-
„ dere Epiſcopos, de Theologis ludere, in Mo-
„ nachorum imperitiam inſultare, quaſi fabulas
„ hujuſmodi, ventris gratiâ rudi vulgo inferant
„ & intrudant; hæc non puto equidem hominis
„ ingenui eſſe, qui ad bonitatem fuerit a natura
„ compoſitus, nedum ejus quem Chriſtus ſimpli-
„ cem ſicut columbam ad legem Evangelii forma-
„ verit. Quòd ſi ex quibuſdam fictis falſiſque
„ narrationibus hiſtorias gentium æſtimemus, nulla
„ omnino erit quam non ſimiliter illudamus. Id
„ ſi hominum imprudentium atque adeo ſtulto-
„ rum eſt, maneat, Divorum geſta, quæ in
„ Eccleſia legi ſolent, deſpici nullo modo opor-
„ tere. Quanquam nonnulla ex his incerta ſunt,
„ apocrypha, levia, falſa. Nam & pleraque cre-
„ dibilia ac vera ſunt, quædam etiam certa. Hæc
vir doctiſſimus.

In Miſſalibus, & Breviariis, nihil immutatum, quod fidei ſummam ſpectaret.

Non minùs luculenta ſunt quæ cap. 6. eo de argumento habet. Ubi primam veræ hiſtoriæ a falſa diſcernendæ legem ait ex hominum probi-
„ tate integritateve ſumendam. Quæ omnino vel
„ locum habet, cum quæ narrant Hiſtorici, ea

vel

,, vel ipſi ſe vidiſſe teſtantur, vel ab iis qui vi-
,, derunt, accepiſſe. Qualia ſunt pleraque in E-
,, piſtolis Cypriani, Ambroſii, Auguſtini, Hie-
,, ronymi, in libris quoque hujus de Civitate
,, Dei, in Dialogis Gregorii, breviter in omni-
,, bus ferè Doctorum Eccleſiæ probatiſſimorum
,, Scriptis: in quibus mendacium ſuſpicari, quod
,, ad memoriam ſempiternam transferre illi ſcri-
,, bendo voluerint, piaculum eſt. Magnis quip-
,, pe præclariſque virtutibus viri ſanctiſſimi at-
,, que optimi id conſequi meruerunt, ut in re-
,, bus hujuſmodi, quas vel ſpectaſſe ſe, vel ab
,, aliis fide dignis, qui ſpectarint, ſe audiſſe te-
,, ſtati ſunt, fides omnino illis habeatur. Et in-
,, fra: Dolenter hoc dico, inquit, potiùs quàm
,, contumelioſè, multò a Laertio ſeveriùs Vitas
,, Philoſophorum ſcriptas, quàm a Chriſtianis
,, Vitas Sanctorum: longèque incorruptiùs & in-
,, tegriùs Suetonium res Cæſarum expoſuiſſe,
,, quàm expoſuerint Catholici, non res dico Im-
,, peratorum, ſed Martyrum, Virginum, & Con-
,, feſſorum. Illi enim in probis aut Philoſo-
,, phis, aut Principibus, nec vitia, nec ſuſpicio-
,, nes vitiorum tacent, in improbis verò etiam
,, colores virtutum produnt. Noſtri autem ple-
,, rique vel affectibus ſerviunt, vel de induſtria
,, quoque ita multa confingunt, ut eorum me non
,, ſolùm pudeat, ſed etiam tædeat. Et infrà:
,, Dum quidam affectui ſuo nimiùm indulgent,
,, & ea ſcribunt, quæ animus ſcribentis dictat,
,, non veritas, tales Divos quandoque nobis ex-
,, hibent, quales Divi ipſi, etſi poſſent, eſſe ta-
,, men noluiſſent. Hæc Melchior Cano. Ex qui-
bus conſtat falſas illas hiſtorias, fictitias viſiones, ſuſpecta miracula, nedum ab Eccleſia non probari, ſed ne a viris eruditis tolerari quidem poſſe.

Quorumdam Auctorum qui Vitas Sanctorum ſcribunt, incuria, & imperitia caſtigatur.

Eccleſiæ porro diſciplinam Hæreticorum libros exitio flammiſque devoventis immeritò carpit Dallæus, cùm ejus origo non a ſeptima Synodo (ut ipſe quidem innuit) ſed ab Apoſtolis ortum habeat. Legimus enim in Actis Apoſtolorum, quòd *Multi ex iis qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt eos coram omnibus.* Certè ſi libri curioſi & ſuperſtitioſi ex Apoſtolorum præcepto comburebantur, multò magis libri hæretici flammis devoti fuiſſent. Hinc Arii libros Conſtantinus, Eutychetis Valentinianus & Marcianus flammis tradi, legibus latis ſanxerunt. Hinc Sanctus Leo Epiſtolâ 93. ad Turribium datâ, cap. 15. libros a Priſcillianiſtis conſcriptos, ſuppoſitos, vel interpolatos, igne damnandos eſſe pronuntiat. *Curandum ergo eſt*, inquit, *& Sacerdotali diligentiâ maximè providendum, ut falſati codices, & a ſincera veritate diſcordes, in nullo uſu lectionis habeantur. Apocrypha autem Scriptura, quæ ſub nomine Apoſtolorum multarum habent ſeminarium falſitatum, non ſolùm interdicenda, ſed etiam penitus auferenda ſunt, atque ignibus concremanda. Quamvis enim ſint in iis quædam, quæ videntur ſpeciem habere pietatis, numquam tamen vacua ſunt venenis, & per fabularum illecebras hoc latenter operantur, ut mirabilium narratione ſeductos, laqueis cujuſcumque erroris involvant. Unde ſi quis Epiſcoporum, vel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel ſub Canonicorum nomine eos codices in Eccleſia permiſerit legi, qui Priſcilliani adulterina ſunt emendatione vitiati, hæreticum ſe noverit judicandum: quoniam qui alios ab errore non revocat, ſeipſum errare demonſtrat.* Eccleſia itaque libros Hæreticorum prohibens, exitioque devovens, tantùm abeſt, ut traditionis depoſitum violet, quin potiùs ipſum diligenter & fideliter cuſtodit.

Diſciplinam Eccleſiæ, libros Hæreticorum flammis devoventis, perperam & impiè carpit Dallæus.

Reſponſiones Bellarmini, Alani Copi, Latini Latinii, & ſimilium, quæ loca Patrum difficilia eludunt interdum potiùs quàm ſolvant, ab Hæreticis ſuppoſita, aut interpolata, ex divinatione dicendo, doctis hominibus non probantur ex Catholicorum Theologorum cœtu. Viri quidem ſunt Eruditi, qui hæc effugia quæſierunt, ſed in quibus quandoque diligentia major, & criterium paulò accuratius deſideretur.

Ad quintam Dallæi rationem reſpondeo, Patrum libros quamvis Græcè, vel latinè ſcripti ſint, non ideo eſſe intellectu ita difficiles, ut eorum ſenſum aſſequi non poſſint Eruditi, qui Eccleſiæ doctrinam & Apoſtolicæ Traditionis veritatem in iis ſcrutantur, quam plebi Chriſtianæ proponant, & quam velut arietem fortiſſimum ad proſternendas hæreſes admoveant. Enimverò ſi linguæ & idiotiſmi non impediunt, quin Scripturæ ſacræ ſenſus cuilibet obvius eſſe poſſit, Calviniſtarum judicio: non prohibebunt, quin Patrum ſcripta intellectu aſſequi poſſimus. Fateor quoſdam Interpretes Veterum hallucinatos interdum eſſe, ſed ab aliis emendati ſunt, & quotidie emendantur ipſorum errata; nec in quæſtionibus controverſis teſtimonia proferimus adversùs Hæreticos, niſi vel ex originario textu Auctorum, vel certè ex verſionibus integerrimis. Loca quædam Patrum obſcura eſſe fateor, & Proteſtantibus in ſpeciem faventia, ſi per ſe & ut avulſa ab antecedentibus & conſequentibus ſpectentur, qualia ſunt illa quæ contra realem corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam Dallæus profert: ſed ſi cum antecedentibus & conſequentibus comparentur, ſi Patrum illis in locis propoſitum attendatur & ſcopus, ſi modi loquendi Patribus illis familiares mente revolvantur, ſi dictorum intelligentia ex cauſis aſſumatur dicendi, ſi denique ex cœteris eorumdem Auctorum locis, in quibus eo de argumento egerunt, feratur judicium, nec loci perſpicui ex obſcuris, ſed obſcuri ex perſpicuis exponantur, eorum aſſequi ſenſum facillimum erit. Quod in controverſia de Euchariſtia, doctiſſimus Cardinalis Perronius indicata a Dallæo Tertulliani & Sancti Auguſtini teſtimonia diſcutiens fœliciſſimè præſtitit. Sequenda igitur eſt regula quam tradit Facundus Hermianenſis lib. 9. c. 5. *Quemadmodum calumniantium Hæreticorum eſt ex dubiis & obſcuris, quæ certa & manifeſta ſunt malè interpretari: ita ſolitum eſt prudentiæ ac pietatis Catholicæ, ex indubitatis atque evidentibus & firmare ambigua, & latentia declarare.*

Regula ad Patrum doctrinam intelligendam.

Regulas quaſdam admittimus, quæ clavis inſtar ſunt ad ſenſa Patrum reſeranda, & eas ipſas probamus, quas cap. 5. non ex ſe ipſo, ſed ex Veteribus Dallæus profert. Sed non inde ſequitur auctoritatem Patrum nullius uſûs & poteſtatis ad fidem faciendam in quæſtionibus controverſis eſſe poſſe, nec ex eorum teſtimoniis illas poſſe dirimi. Alioqui rectè colligeretur fidei controverſias ex Scriptura ſacra dirimi atque judicari non poſſe, quia neceſſariæ ſunt regulæ quædam ad Scripturæ divinæ intelligentiam. Unde & Tichonii regulas Sanctus Auguſtinus admittit, & exponit, & alias quaſdam tradit in libris de Doctrina Chriſtiana, ad Sacros Libros intelligendos perutiles. Cœterùm ad quævis Patrum loca regulas illas referre extremæ fuerit dementiæ. Nec enim quia Hieronymi loca quædam in libris contra Jovinianum, in quibus præ virginitate nuptias deprimens, opus conjugale damnare videtur, comparatè intelligenda ſunt, idem quævis Hieronymi loca in quibus Romanæ doctrinam Eccleſiæ circa controverſa modò fidei capita approbat, comparatè intelligenda ſunt: verbi gratia, quæ de Sanctorum venerandis reliquiis contra Vigilantium in Proteſtantibus redivivum aſſerit.

Nec

Nec ſequitur figuratè loqui, quoties de fidei noſtræ dogmatibus aliquid ſcribunt Veteres, quod hodiernorum Hæreticorum jugulum petat, quia variis Rhetoricæ figuris libros ſuos imperſerunt. Alioqui nulla ex Scriptura ſacra poterit peti in quæſtionibus controverſis certa probatio. quia & frequentes in ea figuræ ſunt, quas Chriſtianorum vulgus non animadvertit, ſed Eruditi dumtaxat qui eas aſſiduâ lectione terunt.

Præterea, regulæ aſſignantur certiſſimæ, quibus Metaphorica locutio a ſimplici, nuda, & [ut ita dicam] natutali diſtinguatur. Sublatis namque hujuſmodi regulis, nullus erit vel in Scriptura ſacra, vel in Veterum monumentis locus, cui non ſenſus Metaphoricus affingi poſſit, ſicque ad omnium fidem Myſteriorum evertendam patebit via. Cùm verbi gratiâ, Chriſtum eſſe Deum Scriptura & Patres disertè aſſerent, reſpondebunt Ariani & Sociniani, Deum eſſe metaphoricè; gratiâ non naturâ Deum eſſe. Cùm Chriſtum natum ex Virgine aſſerent, reſpondebunt Valentiniani & Apollinariſtæ, id metaphoricè intelligendum, quòd e cœlis allatum corpus per Virginis uterum tanquam per canalem puriſſimum tranſmiſerit. Cùm dicent paſſum eſſe & mortuum, ad ſenſum metaphoricum Manichæi & Mahometani confugient, & reſpondebunt paſſum dici & mortuum, quia ſpecie tenus paſſus & mortuus eſt. Cùm dicent, Chriſtum ſanguine ſuo hominum genus redemiſſe, metaphoricas eſſe has locutiones obgannient Sociniani, nihilque aliud ſignificare, quàm Chriſtum mortuum eſſe ut doctrinæ ſacræ veritatem morte ſuâ confirmaret, ob eamque rationem liberationem hominum ac ſalutem ejus morti tribui, cùm ipſius doctrinam ſuſcipiunt & legem adimplent: non quòd ſanguinem ſuum ut pretium humanæ redemptionis Chriſtus obtulerit.

Regulæ ad locutiones metaphoricas in Veterum ſcriptis dignoſcendas.

Hæ autem ad dignoſcendas in ſcriptis Veterum Metaphoras præcipuæ ſunt regulæ, ac leges.

Prima. Cùm ſimplici, ac Metaphorico ſermone res eadem tam facilè exprimi poteſt, locutiones ſimplices frequentiùs, Metaphoricæ rariùs uſurpantur. Quippe cùm ad ea quæ naturæ ac veritati magis accommodata ſunt & conſona ut plurimùm homines ferantur, Metaphoricas locutiones adeo frequenter non uſurpant, quæ coactæ quodammodo ſunt, & contrariæ veritati, ſi severè accipiantur. Sic Metaphoricam locutionem eſſe nemo facilè non intelliget, qua Sanctus ait Gaudentius, aquam Baptiſmi, quem converſis a ſe populis contulerunt Apoſtoli, in vinum eſſe converſam, quia ſic de Baptiſmo nec ipſe Gaudentius, nec alii Patres loqui ſolent. *Ergo*, inquit, *poſtquàm beatiſſimi Apoſtoli Fidelium Miniſtrorum functi officio, repleverunt hydrias credentium populorum aquâ venerandi Baptiſmatis, & Dominus Jeſus inviſibili virtute hanc aquam convertit in vinum, ita ut baptizati ab illis confeſtim divinum Spiritûs in ſe operantis ſaporem repentinâ linguarum gratiâ teſtarentur.* Converſionem aquæ in vinum in Baptiſmo ab Apoſtolis collato, Metaphoricè vocat Gaudentius impletionem myſterii, quod aquæ in vinum converſione in nuptiis Cananiticis fuerat præfiguratum. Cùm itaque Patres non rarò, ſed frequenter corpus Chriſti a Fidelibus in Euchariſtia recipi & manducari, panem fieri corpus Chriſti; Confeſſionem quæ fit Sacerdotibus, expungere peccata, & Sacerdotes peccata confitentibus & exomologeſim agentibus remittere: Eccleſiæ orationes prodeſſe defunctis in fide & gratia Chriſti, Sanctos licitè & piè coli & invocari, & alia hujuſmodi aſſerant, ineptum eſt Metaphoras in eorum tam crebris tamque perſpicuis ſermonibus comminiſci.

Secunda lex. Prolixam orationem, quæ rem eandem ſimilibus locutionibus ſæpius inculcat, Metaphoricam eſſe nemo jure dixerit. Cùm enim aliquo ſenſu falſa ſit Metaphorica locutio, contra naturam eſt ut continua ſit; aliàs ænigmatica, & ad fallendos auditores vel lectores compoſita eſſet oratio. Cùm itaque Patres diu in eis locutionibus perſeverent, quibus Euchariſtiam eſſe corpus Chriſti, vel orationes Eccleſiæ Fidelibus defunctis utiles eſſe ad levamen & ſolatium, vel dogma aliquod hujuſmodi ex controverſis inter Proteſtantes & Romanam Eccleſiam aſſerunt, & ſecundùm nos pronuntiant; cùmque eas locutiones urgeant & inculcent, illiſque multas quandoque impleant paginas, abſurdum eſt & inſulſum reſpondere, ut Proteſtantes reſpondent, Patres illis in locis metaphoricè locutos. Certè ſi ſumatur in manus Homilia 24. Sancti Joannis Chryſoſtomi in Epiſtolam 1. ad Corinthios, & abſque partium ſtudio legatur, evidens erit ipſum metaphoricè non loqui, cùm Euchariſtiam corpus & ſanguinem Chriſti totâ ferè Homiliâ vocat, eoque ſenſu de illa loquitur, non raptim & obiter, ſed ex propoſito, datâ operâ, diu, prolixè, luculenter, ut Fideles ad Euchariſtiam dignè ſuſcipiendam adhortetur. Virum ſanè ſuæ ætatis eloquentiſſimum tam prolixâ & importunâ Metaphorâ orationem ſuam conſultò obſcuraſſe, ut auditores lectoreſque ſuos falleret potiùs quàm doceret, nemo ſanæ mentis dixerit.

Tertia lex. In probandis locutionibus Metaphoricis Auctores non laborant. Cùm enim propter ſeipſas in oratione non ponantur; ſed ſimplicium vocum & locutionum loco & vice, proprio in ſenſu falſæ ſunt, & in alio dumtaxat ſenſu a propria ſignificatione remoto ſunt veræ: adeoque nemo probationem illarum affert ſecundùm ſenſum proprium, proximumque, cujus nimis comperta falſitas eſt, quàm ut eum verum eſſe quis probare velit. Itaque ſi Patres aſſertiones de dogmatibus inter nos & Proteſtantes controverſis ſuas probent, ſicut, verbi gratiâ, mutationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti probant ex aliis miraculis, quæ Deus in Veteri Novoque Teſtamento operatus eſt, & præcipuè ex verbis Chriſti dicentis, *Hoc eſt Corpus meum; Hic eſt Sanguis meus qui pro vobis effunditur*: Argumento eſt illorum locutiones metaphoricas non eſſe.

Quarta lex. Metaphoræ dubitationis & admirationis anſam non præbent; quia metaphoricas locutiones ad literam non eſſe intelligendas exploratum eſt. Sic ſi dicatur, Beniamin eſt lupus rapax, Chriſtus eſt Leo de Tribu Juda, Septem vaccæ erant ſeptem anni, Sanguis victimarum erat Teſtamentum & fœdus; nemo dubitat, nemo miratur, quærit nemo qua ratione hæc fieri poſſint. Fidem hæ propoſitiones ſuperare videntur nemini. Itaque ſi Patres dubitandi, & obſtupeſcendi locum eſſe innuant, cùm aliquod controverſorum inter nos & Proteſtantes dogmatum aſſerunt & docent ut illud credimus; verbi gratiâ, ſi aſſerendo panem eſſe corpus Chriſti admirationi locum eſſe teſtentur, & quærant: *Quomodo, quod video, corpus Chriſti eſt?* Si Fideles contra hujuſmodi dubia munire ſatagant, illiſque perſuadere ut verbo Dei (ſicut par eſt) potiùs credant quàm ſenſibus: argumento eſt illos Metaphoricè his in locis locutos non eſſe.

Lex quinta. In omni orationis genere Metaphoræ non adhibentur. Sermo ſimplex, hiſtoricus, dogmaticus, & familiaris Metaphoras neſcit. Igitur ſi Patres in expoſitione literali Scripturæ ſacræ, in familiaribus Homiliis, in Catecheticis Orationibus, aliquod dogma eorum quæ hodie inter nos & Proteſtantes controvertuntur, aſſerant, ſicut Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus

in

in Catecneſibus, Sanctus Gregorius Nyſſenus in Oratione Catechetica, Sanctus Auguſtinus in libro de Fide & Symbolo, in Sermonibus ad Competentes, & ad recèns baprizatos, Sanctus Ambroſius lib. de Initiandis & de Sacramentis; & generatim Patres omnes eùm Scripturæ ſacræ loca, quibus hodiernæ controverſiæ nituntur, ſimpliciter exponunt; conſtat eos Metaphoricè non loqui.

Sexta lex. Ineptum eſſet uti Metaphoris, dum ſermo coram auditoribus habetur, a quibus intelligi illas non poſſe veriſimile eſt: aut ſaltem iis in caſibus exponendæ ſunt. Nam lex ſocietatis jubet verba nos adhibere, quibus mentem noſtram aperiamus; lex charitatis imperat, ne quos docere volumus, eos verbis obſcuris, & quorum ſenſum aſſequi non poſſint. ducamus in errorem. Quoties itaque Patres de Myſteriis religionis noſtræ ad Ethnicos ſcribunt, vel Catechumenis aut Neophytis coram loquuntur, qui figuratas de rebus ſacris locutiones intelligere non poſſunt, otpote locutionibus adeo a communi uſu remotis non aſſueti, certum eſt ea quæ de Chriſtianæ Religionis dogmatibus, vel Sacramentis dicunt, non eſſe metaphoricè intelligenda. Verbi gratia, hæc Sancti Juſtini verba in Apologia ad Antoninum Imperatorem metaphorico ſenſu accipere ſummæ vecordiæ eſt; *Non enim ut communem panem, neque ut communem potum iſta ſumimus: ſed quemadmodum per Verbum Dei caro factus Jeſus Chriſtus Salvator noſter, & carnem & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſâ habuit: ad eumdem modum etiam eam alimoniam, in qua per preces Verbi ejus ab ipſo profecti gratiæ ſunt actæ, unde ſanguis & caro noſtra per mutationem aluntur, Incarnati illius Jeſu Carnem & Sanguinem eſſe edocti ſumus.* Certè cùm ethnicis Imperatoribus exponere ſimpliciter vellet Sanctus Juſtinus quid eſſet Euchariſtia, ineptum eſt fingere quòd metaphoricè locutus ſit, & id unum ſignificare in animo habuerit verbis laudatis panem & vinum verbo Dei ſanctificata ſignum eſſe merum Corporis & Sanguinis Chriſti, vel figuram virtute Corporis & Sanguinis Chriſti repletam & fœcundatam: Verba enim laudata tam inſolentem ſenſum, tamque a nativa ſua ſignificatione alienum, Ethnicorum Priocipum mentibua non ingeneraſſent.

Ad id quod objicit Dallæus de confuſione vocum, quas mutatâ ſignificatione retinuimus, reſpondeu, Voces quibus Patres uſi ſunt; vel eaſdem fuiſſe, vel æquivalentes iis, quibus ad res ſacras ſignificandas utimur, proindeque nullam inde oriri Veterum in libris obſcuritatem.

Ad ſextam Dallæi rationem reſpondeo, Patres quibuſvis in libris, & quolibet in genere dicendi, ſive dogmatico, ſive polemico, ſive in Commentariis, ſive in Homiliis ea ſcripſiſſe quæ ſentirent, nec Libros, Tractatus, aut Orationes ediDiſſe ut animi ſui ſenſa involverent perpetuâ caligine, utque Catholicis quos docebaot, abſconderent, aut diſſimularent veritatem; adeoque ipſos propria ex ſententia loqui, niſi aliorum opiniones referant, eaſque improbent. Hinc Sanctus Hieronymus cap. 3. lib. 3. Apologiæ adverſus Ruffinum, ait; *Nos in Commentariis noſtram & aliorum ſententiam explicavimus, apertè confitentes quæ ſunt hæretica, quæ Catholica. Hic eſt enim Commentariorum mos, & explanationum regula; ut opiniones in expoſitione varias perſequantur, & quid vel ſibi, vel aliis videatur, ediſſerant.* Licèt porro contra adverſarios fidei diſputantes Patres in Tractatibus Polemicis arte & figuris utantur, interdumque argumentis ad hominem ipſorum jugulum petant; ex quo quædam oritur in eorum ſermone obſcuritas; tamen hanc

Vera Patrum ſententia in eorum etiam libris Polemicis cognoſcitur.

reliquæ orationis & aliorum locorum luce diſpellere facillimum eſt: nec ea prohibet quin plurimùm valeat ipſorum auctoritas ad controverſias fidei dirimendas. Alioqui ſequeretur plures Sancti Pauli Epiſtolaa, quæ in genere Polemico ſunt & in quibus Apoſtolus, non minùs arte quàm doctrinâ cum Judæis congreditur, ad controverſias fidei judicandas nollius eſſe momenti. Certè quod de Patribus qui in hoc ſcribendi genere verſati ſunt, Sanctua Hieronymus ait, de Sancto Paulo pariter dicit. *Taceo*, inquit, *de Latinis Scriptoribus, Tertulliano, Cypriano, Minutio, Victorino, Lactantio, Hilario, ne non tam me defendiſſe, quàm alios videar accuſaſſe. Paulum Apoſtolum proferam, quem quotieſcunque lego, videor mihi non verba audire, ſed tonitrua. Legite Epiſtolas ejus, & maximè ad Romanos, ad Galatas, ad Epheſios, in quibus totus in certamine poſitus eſt: & videbitis eum in teſtimoniis quæ ſumit de Veteri Teſtamento, quàm artifex, quàm prudens, quàm diſſimulator ſit ejus quod agit. Videntur quidem verba ſimplicia, & quaſi innocentis hominis ac ruſticani, & qui nec facere, nec declinare noverit inſidias; ſed quocumque reſpexeris fulmina ſunt: Hæret in cauſa: capit omne quod tetigerit, tergum vertit ut ſuperet, fugam ſimulat ut occidat. Calumniemur ergo illum, atque dicamus ei: Teſtimonia quibus contra Judæos, vel cæteras hæreſes uſus es, aliter in ſuis locis, aliter in tuis Epiſtolis ſonant. Videmus exempla captiva ſervire tibi ad victoriam, quæ ſuis in voluminibus non dimicant. Nonne nobis loquitur cum Salvatore; Aliter foris aliter domi loquimur: Turba parabolas, Diſcipuli audiunt veritatem? Proponit Phariſæis Dominus quæſtiones & non edifſecit. Aliud eſt docere Diſcipulum, aliud adverſarium vincere. Myſterium*, inquit, *meum mihi, Myſterium meum mihi, & meis.*

Ad ſeptimam Dallæi rationem reſpondeo, Adverſariis probandum incumbere quòd Patres in eadem ad obitum uſque ſententia non perſtiterint, in iis quæ fidem ſpectabant. Enimvero licèt a quibuſdam ſuis ſeotentiis nonnuquam diſceſſerint, prout ætate, exercitatione & ſtudio maturuerat illis judicium; licèt quæ io juventute ſcripſerunt, in ſenectute quandoque excuſſerint & emendarint, quod Sanctus Auguſtinus in Retractationibus præſtitit: ex iis tamen quæ ſic mutarunt, & caſtigarunt prioribus dictis ſuis, aliqua ad Eccleſiæ fidem & ad capita inter nos & Proteſtantes controverſa pertinere nullus Dallæus oſtendet. Perſuaſum enim habuerunt Patres, quòd Vincentius Lirinenſis Commonitor. 1. cap. 23. ſcribit: *Illum eſſe verum & germanum Catholicum, qui veritatem Dei, qui Eccleſiam, qui Chriſti Corpus diligit, qui divinæ religioni, qui Catholicæ fidei nihil præponit, non hominis cujuſpiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non Philoſophiam; ſed hæc cuncta deſpiciens & in fide fixus & ſtabilis permanens, quicquid univerſaliter antiquitus Eccleſiam Catholicam tenuiſſe cognoverit, id ſolum ſibi tenendum credendumque decernit. Quicquid verò ab aliquo deinceps uno præter omnes, aut contra omnes Sanctos, novum & inauditum ſubinduci ſenſerit, id non ad religionem ſed ad tentationem potiùs intelliget pertinere.* Perſuaſum planè habebant Patres, quod & Sanctus Ambroſina a Vincentio Lirinenſi cap. 7. laudatus ſcripſit in 3. de Fide ad Gratianum Imperatorem libro: *Servemus igitur præcepta Majorum*, inquit, *nec hæreditaria ſignacula auſi rudi temeritate violemus. Librum ſignatum illum Propheticum, non Seniores, non Poteſtates, non Angeli, non Archangeli aperire auſi ſunt, ſoli Chriſto explanandi ejus prærogativa ſervata eſt. Librum Sacerdotalem quis noſtrum*

Patres ſuam, in iis quæ fidem ſpectabant, ſententiam nunquam retractarunt.

diſſignare audeat, ſignatum a Confeſſoribus, & multorum jam martyrio conſecratum? Quem qui diſſignare coacti ſunt, poſtea tamen damnatâ fraude ſignarunt; qui violare non auſi ſunt, Confeſſores & Martyres extiterunt. Quomodo fidem eorum poſſumus denegare, quorum victoriam prædicamus?

Regula ad dignoſcendum, utrùm Patres ſuam de dogmatibus hodie controverſis ſententiam, ut caput fidei propoſuerint.

Ad octavam Dallæi rationem reſpondeo, Non deeſſe media quibus cognoſcamus an Patres ſuam de dogmatibus hodie controverſis ſententiam ut neceſſariò credendam propoſuerint. Primum eſt, ſi contrariam habuerint ut hæreticam. Ita Eccleſiæ dogmata de diſtinctione Epiſcopatûs a Presbyteratu, deque Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentia, necnon de precum Chriſtianarum pro defunctis uſu & utilitate, a Patribus propugnata eſſe, nedum ut probabilia, ſed ut neceſſariò credenda, & confitenda ad ſalutem ſcimus, quia Aërium illa negantem & impugnantem, Hæreticorum numero & loco habuerunt, ut conſtat ex Patribus qui adversùs hæreſes ſcripſere, aut earum texuere Catalogum. Ita conſtat ſententiam Patrum de honorandis Sanctorum Reliquiis fuiſſe ab eis propugnatam ut dogma Eccleſiaſticum, & divina fide credendum, quia Vigilantium id negantem velut hæreticum ſunt inſectati.

Altera nota qua id dignoſcere poſſumus, ſunt verba fidei profeſſionem exprimentia, quibus uſi ſunt cùm illis de dogmatibus agerent; *Credimus, confitemur, edocti ſumus, Chriſtus dixit*, vel *juſſit, Apoſtoli tradiderunt, credit*, vel *tenet Eccleſia*, & ſimilia.

His addendæ ſunt formulæ, ſeu verba ſolemnia quibus Chriſtiani ad Myſteria accedentes, fidem de illis ſuam profitebantur. Ita conſtat ſententiam Patrum de reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ, non ut probabilem dumtaxat, ſed ut neceſſariam, & ut dogma fidei fuiſſe propoſitam, & propugnatam; quia cùm Fidelibus Euchariſtiam ſumentibus diceret Sacerdos, *Corpus Chriſti*, ipſi reſpondebant, *Amen*, id eſt, *Verum eſt*, quo verbo fidem ſuam profitebantur.

Tertia nota eſt, ſi in Catecheſibus, & Sermonibus ad Cathecumenos, vel ad Neophytos, hæc aſſeruerint Patres, hæcque illis inculcaverint ut credenda. Cùm enim probabiles opiniones ipſos edocere non ſatagerent, ſed fidei dogmata quibus informari Chriſtianum, illaque credere, ad ſalutem æternam conſequendam neceſſarium eſt; ab ipſis propugnata eſſe illa dogmata, quæ inter nos & Proteſtantes hodie controvertuntur, manifeſtum eſt, ſi ea Neophytis in Catecheſibus inculcarint, & credenda propoſuerint.

Quarta nota eſt, ſi ut primum impugnata ſunt illa dogmata, & in controverſiam vocari cœpta, Epiſcopi & Concilia ut Hæreticos damnaverint, qui contrarium ſenſerunt, docuerunt, & prædicarunt, ſi Eccleſiaſtici Scriptores contrariam ſententiam ut ab Eccleſiæ Catholicæ fide alienam exagitarunt & confutarunt; argumento enim eſt, dogmata illa fuiſſe a Patribus propoſita & propugnata ut capita Fidei. Sic invocationem Sanctorum, & honorariam imaginum venerationem quæ aſſerit ſententia, a Patribus qui ſuis illam in ſcriptis expreſſerunt, habitam eſſe ut dogma fidei contendimus, quia ſtatim atque caput extulerunt Iconomachi, & illam palam impugnare cœperunt, eos Eccleſia anathemate confixit, Catholici Doctores eos ut fidei hoſtes exagitarunt, Orientalis & Occidentalis Eccleſia in Septima Synodo ut Hæreticos proſcripſit. Ita doctrinam de reali Corporis & Sanguinis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ præſentiâ, a Patribus aſſertam & propugnatam ut dogma fidei contra Proteſtantes oſtendimus, quia ſtatim atque Sacramentariorum parens Berengarius eam impugnavit, poſtulatus eſt hæreſeos, & in frequentibus Conciliis damnatus, ac tandem errorem ejurare & dogma de reali Corporis & Sanguinis Chriſti præſentiâ in Euchariſtiæ Sacramento ſolenniter profiteri coactus eſt. Tandem qui contra ipſum adhuc ſpirantem ſcripſerunt, Hugo Lingonenſis Epiſcopus, Durandus Troarnenſis Abbas, Lanfrancus Cantuarienſis Archiepiſcopus, & Guitmundus Averſanus, Berengarii doctrinam *contra Catholicam veritatem, & contra omnium Eccleſiarum opinionem*, ſive contra id *quod Catholica per orbem univerſum prædicat Eccleſia*, pugnare teſtantur; Berengariumque & ejus Diſcipulos disertè Hæreticos vocant. Ex hac poſtrema nota compertum eſt, doctrinam Veterum de omnibus univerſim capitibus inter Catholicos & Proteſtantes hodie controverſis, quæ Romanæ Eccleſiæ fidei conſona demonſtratur, ab ipſis aſſertam fuiſſe ut dogma fidei, & ut neceſſariò credendam ad ſalutem. Siquidem ſtatim atque contra eam Lutherus & Calvinus muſſitare cœperunt, Pontifices, Epiſcopos, Theologos Catholicos, ac noviſſimè Synodum Oecumenicam Tridentinam, a qua ſunt anathemate confixi, adverſariam experti fuere. Cùm igitur Eccleſia in Conciliis congregata dogma aliquod ad fidem ſpectare pronuntiavit, certiſſimum eſt illud habitum fuiſſe a Patribus ut dogma fidei. Id Vincentii Lirinenſis verbis Commonitorio 1. cap. 32. confirmemus, ubi de Eccleſia ſic loquitur: *Denique quid unquam aliud Conciliorum Decretis enixa eſt, niſi ut quod antea ſimpliciter credebatur, hoc idem poſtea diligentiùs crederetur: quod antea lentiùs prædicabatur, hoc idem poſtea inſtantiùs prædicaretur: Quod antea ſecuriùs colebatur, hoc idem poſtea ſollicitiùs excoleretur? Neque quidquam præterea Hæreticorum novitatibus excitata, Conciliorum ſuorum Decretis Catholica perfecit Eccleſia, niſi ut quod priùs a Majoribus ſola Traditione ſuſceperat, hoc inde poſteris etiam per Scripturæ Chirographum conſignaret: Magnam rerum ſummam paucis literis comprehendendo, & plerumque propter intelligentiæ lucem, non novum fidei ſenſum, nova appellationis proprietate ſignando.*

Dices. Quæ Patres neceſſaria aſſeruerunt, Eccleſia tantum probabilia quandoque cenſet, imò & interdum falſa: Ergo non ſequitur ad fidem pertinere, quæ Patres neceſſaria ad ſalutem cenſuerunt.

Probatur antecedens. S. Auguſtinus & Innocentius I. parvulorum baptizatorum Communionem planè neceſſariam exiſtimarunt. Ait enim Auguſtinus lib. 1. de Peccatorum Meritis & Remiſſione, cap. 24. *Ex antiqua & Apoſtolica Traditione Eccleſias Chriſti inſitum tenere, præter Baptiſmum & participationem Dominicæ Menſæ, non ſolùm ad regnum Dei, ſed nec ad ſalutem & vitam æternam poſſe quemquam hominum pervenire.* Quod poſtquàm ex Scriptura ſacra confirmaſſet, ſubdit: *Si ergo, ut tot & tanta divina teſtimonia conſentiunt, nec ſalus, nec vita æterna ſine Baptiſmo, & corpore & Sanguine Domini cuiquam ſperanda eſt, fruſtra ſine his promittitur parvulis.* Et tribus antè capitibus, de his apud Joannem Domini verbis agens; *Niſi manducaveritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis vitam in vobis.* Fusè diſputaverat ea non minùs ad parvulos, quàm ad adultos pertinere. *An quiſquam etiam*, inquit, *hoc dicere audebit, quod ad parvulos hæc ſententia non pertineat, poſſintque ſine participatione Corporis & Sanguinis, in ſe habere vitam?* Et ſic conſtanter octo aut decem Operum ejus locis, quos longum eſſet referre, ſcilicet Epiſtolâ 106 & 107. libro 1. contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 22. &

lib.

lib. 4. cap. 4. lib. 1. contra Julianum cap. 2. & lib. 3. cap. 1. & cap. 12. lib. de Prædeſtinatione Sanctorum cap. 13. Tract. 120. in Joannem & Serm. 3. de verbis Apoſtoli. Innocentius I. Papa ejus æqualis fuit in eadem ſententia. Nam Baptiſmum parvulis eſſe neceſſarium, ut vitam æternam conſequantur, ex eo adversùs Pelagianos probat, quòd abſque Baptiſmo ad Euchariſtiam, quam ad ſalutem neceſſariam docet, admitti non poſſent. Extat Innocentii Epiſtola ad Milevitanam Synodum data, inter Auguſtiniana 95. ac ut deeſſet, non ſinit nos Auguſtinus ea de re dubitare. *Innocentius*, inquit, *parvulos definivit, niſi manducaverint carnem Filii hominis, vitam prorſus habere non poſſe*. Et tamen Tridentina Synodus Seſſione 24. cap. 4. *Nulla neceſſitate ſalutis, ſed probabilem tantum ob cauſam*, Veteres parvulos uſu rationis carentes ad Communionem ſuſcepiſſe decernit.

Reſpondeo diſtinguo majorem: Quæ Patres aliqui neceſſaria exiſtimarunt, ea quandoque Eccleſia neceſſaria non cenſet, concedo; quæ Patres univerſi, vel Patrum pars maxima, nego. Ad probationem reſpondeo, eſto, Sanctus Auguſtinus & Innocentius I. Euchariſtiam baptizatis parvulis ad ſalutem neceſſariam cenſuiſſent, non ſequitur cæteros Patres in eadem ſententia fuiſſe.

Quo ſenſu S. Auguſtinus & Innocentius I. Euchariſtiam neceſſariam ſenſerint infantibus?

Reſpondeo ſecundò, Sanctum Auguſtinum & Innocentium I. cenſuiſſe quidem rem & virtutem Euchariſtiæ, quæ in conjunctione & incorporatione cum Chriſto poſita eſt, & quam ſine Baptiſmo habere infantes non poſſunt; ſive jus ad Euchariſtiam ſuſcipiendam, quod in gratia Baptiſmatis fundatur, neceſſarium ipſis eſſe ad vitam æternam conſequendam; non verò actualem Euchariſtiæ perceptionem, ſeu Communionem. Eam eſſe Sancti Auguſtini mentem patet ex omnibus locis, quibus Baptiſmum parvulis ad ſalutem ſufficere disertè aſſerit, tum maximè ex libro 3. de Peccatorum Meritis & Remiſſione cap. 4. *Si ambigui*, inquit, *aliquid habent verba Apoſtolica, Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes pertranſiit, poſſuntque in aliam duci transferrique ſententiam..... Numquid etiam & illud: Quia niſi manducaverint homines carnem ejus, hoc eſt, participes facti fuerint corporis ejus, non habebunt vitam? His atque hujuſmodi aliis, quæ nunc prætereo, teſtimoniis divina luce clariſſimis, divina auctoritate certiſſimis, nonne veritas ſine ulla ambiguitate proclamat, non ſolùm in regnum Dei non baptizatos parvulos intrare non poſſe, ſed nec vitam æternam poſſe habere præter Chriſti Corpus, cui ut incorporentur, Sacramento Baptiſmatis imbuuntur?* Et certè Eccleſia, cujus eſt de Patrum, ut & de Scripturæ ſenſu judicium ferre, ſic Auguſtinum, Innocentium & alios intellexit, ut ex cap. 4. Seſſionis 21. Concilii Tridentini colligere licet. *Denique eadem ſancta Synodus docet, parvulos uſu rationis carentes, nullâ obligari neceſſitate ad Sacramentalem Euchariſtiæ Communionem. Siquidem per Baptiſmi lavacrum regenerati & Chriſto incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non poſſunt. Neque ideo tamen damnanda eſt antiquitas, ſi eorum morem in quibuſdam locis aliquando ſervavit. Ut enim ſanctiſſimi illi Patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certè eos nulla ſalutis neceſſitate id feciſſe, ſine controverſia credendum eſt.* Hinc Canone 4. ita decrevit eadem ſancta Synodus: *Si quis dixerit parvulis, antequam ad annos diſcretionis pervenerint, neceſſariam eſſe Euchariſtiæ Communionem, anathema ſit.*

Unde cognoſci poſſit an Patres cum ſui temporis Eccleſia ſenſerint.

Ad nonam Dallæi rationem, ſimul & ad decimam reſpondeo, Ex Patribus coævis & ſuppa-

ribus, qui in eadem Eccleſia floruerunt, vel in aliis Eccleſiis quæ cum iſta fuerunt communione conjunctæ, cognoſci certò poſſe num cum ſui temporis Eccleſia ſenſerint Patres. Cognoſci autem poſſe evidentius an cum Eccleſia nedum particulari, ſed univerſali ſenſerint, ſi neminem nedum in Eccleſia ſua, ſed nec in toto orbe Chriſtiano Catholicum doctrinæ ſuæ repugnantem ipſos habuiſſe probetur; Imò cæteri Patres & Scriptores Eccleſiaſtici eadem ſummo conſenſu docuerint; vel eorum certè pars maxima, idque manifeſtè frequenter, perſeveranter. Hæc regula eſt Vincentii Lirinenſis Commonitor. 1. cap. 39. *Sed eorum dumtaxat Patrum ſententiæ conferendæ ſunt, qui in fide & communione Catholica ſanctè, ſapienter, conſtanter viventes, docentes, & permanentes, vel mori in Chriſto fideliter, vel occidi pro Chriſto fæliciter meruerunt, quibus tamen hac lege credendum eſt, ut quicquid vel omnes, vel plures, uno eodemque ſenſu, manifeſtè, frequenter, perſeveranter, velut quodam conſentiente ſibi magiſtrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmaverint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur: Quicquid verò quamvis ille Sanctus & doctus, quamvis Epiſcopus, quamvis Confeſſor & Martyr, præter omnes, aut etiam contra omnes ſenſerit, id inter proprias & occultas & privatas opinunculas, a communis, publicæ, & generalis ſententiæ auctoritate ſecretum ſit; ne cum ſummo æternæ ſalutis periculo, juxta ſacrilegam Hæreticorum & Schiſmaticorum conſuetudinem, univerſalis dogmatis antiquâ veritate dimiſſa, unius hominis novitium ſectemur errorem.*

Ad undecimum Dallæi argumentum reſpondeo, Neceſſe non eſſe ut ſingulorum ſententiæ compertæ ſint Chriſtianorum, ut cognoſcamus quæ fuerit veteris Eccleſiæ fides: Cùm ex monumentis SS. Patrum, ex Conciliis, & ex hodiernæ Eccleſiæ ſenſu, ſatis innoteſcat quæ fuerit omnium retrò Catholicorum ſententia circa illa fidei capita, quæ explicitè ab omnibus credenda ſunt; quæ verò Epiſcoporum & Doctorum circa illa, quorum implicita fides vulgò Chriſtianorum ſufficit ad ſalutem. Cùm enim *Regula fidei ſit invariabilis & irreformabilis*: nec errare poſſit Eccleſia; & Catholicum verè propriéque dicatur, quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt, ſequitur eamdem fuiſſe Catholicorum omnium ſæculis retrò lapſis fidem, quamvis temporis progreſſu magis explicata fuerit hæreſeon emergentium occaſione. Ineptum porro eſt fingere quòd Patres contrarias aliorum circa illa capita, quæ ad ſummam fidei pertinere exiſtimabant, ſententias diſſimulaverint, & patienter tolerarint, quemadmodum & diſciplinæ rituumque varietatem prudenti charitate diſſimularunt, & patienter tulerunt. Cùm enim Eccleſiam & Fidem Catholicam dilexerint, cùm veritatis divinæ acerrimi vindices extiterint, cùm depoſitum ſanæ doctrinæ & Apoſtolicæ Traditionis, ſecundùm Apoſtoli conſilium cuſtodierint, & profanas vocum oderint novitates; cùm denique quoties aliqua hæreſis erupit, ipſi adversùs eam inſurrexerint, ejuſque Auctorem vitaverint, damnarint, confutarint, incredibile eſt illos contrarias aliquorum circa fidem ſententias diſſimulaſſe, nec ſaltem indicaſſe, ut a venenatis doctrinis Catholici caverent. Nemo certè eorum apud ſe non dixit, quod Cœleſtinus I. a Vincentio Lirinenſi in Commonitorio 2. laudatus, in Epiſtola ad Gallorum Epiſcopos ſcripſit: *Meritò cauſa nos reſpicit, ſi ſilentio foveamus errorem.*

Ineptè fingit Dallæus, Patres in cauſa fidei aliqua diſſimulatione aut œconomiâ uſos fuiſſe.

§. XXIII.

DALLÆI *ſolvuntur argumenta, quibus conſtat ipſius Liber II.* DE VERO PATRUM USU.

Objicitur iterum ex Dallæo. Patrum ſententia. [etiamſi certò de ea conſtaret] non eſt infallibilis, nec extra erroris aleam omnem conſtituta: ergo non tantam habet auctoritatem, ut in ea acquieſcere poſſit animus, qui in iis quæ ad Religionem pertinent, nec poteſt, nec debet alia credere, quàm ea de quorum veritate ſibi certò conſtat.

Antecedens probat Dallæus lib.2. de Vero Uſu Patrum, cap.1. hac ratione. Duo ſunt locorum, qui apud Patres occurrunt, genera. Nam vel ut teſtes narrant quæ in ſui ſæculi Eccleſia credebantur, aut gerebantur, vel ut Doctores quid ipſi ſentiant exponunt: ſed utrovis modo ſpectentur, falli potuerunt: ergo eorum auctoritas non eſt medium infallibile ad controverſias fidei dirimendas.

Probatur minor. Dato quòd Patres de jure, nunquam vel rariſſimè errent, falli tamen & errare ſæpius poſſunt, ubi de facto quæritur. Scire autem quæ ſingulis ſæculis fuerit Eccleſiæ ſententia, cognitio facti eſt, non juris; hiſtoria eſt, non fidei caput. Videntur ergo Patres falli potuiſſe, dum quæ hujuſmodi ſunt exponunt: unde ſequitur eorum in hoc rerum genere teſtimonia nequaquam eſſe admittenda velut abſolutè vera.

Id confirmat Dallæus exemplo Philaſtrii Brixienſis Epiſcopi, qui multa in hæreſeon cenſum refert, quæ ab Eccleſia hæreſeos damnata eſſe, ab omni veri ſpecie abhorret. Nam [ſi ei credimus] hæretici fuerunt, qui Epiſtolam ad Hebræos, non Pauli, ſed aut Barnabæ Apoſtoli, aut Clementis Romani eſſe dixerunt. [lib. de hęreſibus cap.41.] Hęretici ſunt, qui non putant omnes Pſalmos ab uno Davide ſcriptos fuiſſe, [cap.79.] Hæreſis eſt, ut hic quidem cenſet cap.82. ſtellas in Cœlum infixas putare; non de theſauris, lociſque abſconditis, atque a Deo diſpoſitis, in veſperum juſſu Divino repente procedere, ſtatutiſque horis ſuo lumine curſum, miniſteriumque ſuum indictum agnoſcere. *Quod*, inquit, *contrarium alienumque Fidei Catholicæ invenitur*. Quis Eccleſiam illius ſæculi hæc inter hæreſes deputaſſe credat.

Secundò id confirmat Dallæus exemplo Sancti Hieronymi, qui teſtatur, Chriſti Eccleſiam credidiſſe Animam humanam immediatè a Deo creari, cùm eam in corpus infundit (Epiſtola 61. de erroribus Joannis Hieroſolymitani, & lib.2. Apologiæ contra Ruffinum) atqui de eo ambigit Auguſtinus, quin & palam propendet in adverſam ſententiam, quæ ſtatuit Animam cum corpore ſimul feri, & de patre in filium tranſire. Hoc verò ſatis oſtendit tum temporis Eccleſiam nihildum ea de re definiviſſe. Sed Hieronymus commotiore in Ruffinum animo, ſententiam in qua pleroſque eſſe videbat ejus temporis Doctores, a tota Eccleſia receptam facilè ſibi perſuaderi paſſus eſt.

Tertiò id confirmat Dallæus exemplo Joannis Theſſalonicenſis Actione 5. Synodi VII. dicentis, *Eccleſiam cenſere Angelos non omnino eſſe incorporeos & inviſibiles, ſed habere corpora minuta & tenuia, quaſique ignea, & aerea*. Iſtius nimirum ſententiæ amor hunc Auctorem, ut eam Eccleſiæ tribueret, impulit.

Quartò id confirmat exemplo Sancti Auguſtini, qui non ſemel teſtatur hanc univerſæ Eccleſiæ ante Cypriani tempora fuiſſe conſuetudinem, ut venientes ab Hæreticis, a quibus eſſent baptizati, in Eccleſia abſque novo Baptiſmo, reciperentur; Firmilianus verò in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum, in Ciliciæ & Cappadociæ Eccleſiis alium ab omni memoria morem fuiſſe docet,

Idem Auguſtinus Hieronymianam Scripturarum interpretationem cum LXX. Verſione comparans lib.18. de Civitate Dei, cap.43. *Eccleſia Chriſti*, inquit, *tot hominum auctoritati ab Eleazaro tunc Pontifice ad hoc tantum opus electorum, neminem judicant præferendum*. Suum, inquit Dallæus, & ſibi conſentientium judicium pro Eccleſiarum illius temporis judicio obtrudit; Eccleſię enim ipſę ubi, & quando ſic judicarunt? Nullum Eccleſiarum iſtius ſæculi fuiſſe hujus generis judicium, ſatis oſtendit, vel ſequentium Eccleſiarum fides, quæ Hieronymi Verſionem, LXX. abdicatis, tandem prętulit.

Quintò. Id confirmat Dallæus exemplo Sancti Fulgentii, qui ſuum & Sancti Auguſtini de puerorum ſine Baptiſmo extinctorum æternis cruciatibus dogma velut certum fidei caput proponit, (lib. de Fide ad Petrum Diaconum cap.27.) *Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites* &c. *otinm parvalos* &c. *Qui ſine ſacramento ſancti Baptiſmatis de hoc ſæculo tranſeunt, ignis æterni ſupplicio puniendos*. At id dogma neque ab antiqua Eccleſia umquam definitum fuiſſe, vel poſteriorum ſæculorum contraria doctrina ſatis docet.

Ultimò id confirmat Dallęus exemplo Venerabilis Bedæ, qui lib. de Temporum Ratione, cap. 45. ait: *Habere Eccleſia fidem Dominum in carne paulò plus quàm XXXIII. annis uſque ad ſua tempora Paſſionis vixiſſe*. Et mox: *Sancta ſiquidem Romana & Apoſtolica Eccleſia hanc ſe fidem tenere, & ipſis teſtatur indiculis quæ ſuis in cereis annuatim inſcribere ſolet*, &c. Idem eodem locò docet, *Quod Dominus 15. Luna, feria 6. crucem aſcenderit*, &c. *Nulli licere dubitare Catholico*. Foſè docet Petavius in Notis ad Epiphanium pag.113. & 143. has duas ſententias, quas tanquam de fide Eccleſiæ eſſent, tradit Beda, nihil minus eſſe quàm quod ille dicit. Ex his porro omnibus colligitur, admittenda non eſſe tanquam certò vera ea omnia teſtimonia, quæ Patres de Eccleſiæ ſui temporis fide perhibent.

Probat verò alteram partem minoris Dallæus, ſcilicet Patres falli poſſe cùm ſententias ſuas ut Doctores exponunt. Quamvis enim ſancti & eruditi fuerint, homines tamen fuerunt, ac proinde errori obnoxii. Neque enim Spiritu Sancto ſemper fuere afflati ut librorum Canonicorum Scriptores.

Id confirmat Dallæus cap.2. ex hoc quòd Patres ipſi negant nudis ſuis aſſertionibus abſolutè ſtandum eſſe in iis, quę de religione ipſi in medium afferunt. Teſtis eſt Sanctus Auguſtinus Epiſt.19. ad Sanctum Hieronymum data: *Ego*, inquit, *fateor Charitati tuæ ſolis Scripturarum libris, qui jam Canonici appellantur, didici hunc honorem timoremque deferre, ut nullum eorum Auctorum ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam* &c. *Nec te, mi Frater, ſentire aliquid aliter exiſtimo: Prorſus, inquam, non te arbitror ſic legi libros tuos velle, tanquam Prophetarum vel Apoſtolorum, de quorum ſcriptis quod omni errore careant dubitare nefarium eſt*. Idem non minus luculenter aſſerit lib.11. contra Fauſtum, c.5. lib.2. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap.3. *Quis*, inquit, *neſciat Sanctam Scripturam Canonicam tam Veteris, quàm Novi Teſtamenti certis ſuis terminis contineri, eamque omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita præponi ut de illa omnino dubitari & diſceptari non poſſit, utrùm verum vel utrùm rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit? Epiſcoporum autem literas*

qua

Digitized by Google

quæ poſt confirmatum Canonem vel ſcripta ſunt, vel ſcribuntur, & per ſermonem fortè ſapientiorem cujuſlibet in ea re peritioris & per aliorum Epiſcoporum graviorem auctoritatem doctioremque prudentiam, & per Concilia licere reprehendi, ſi quid in eis, fortè a veritate deviatum eſt, & ipſa Concilia quæ per ſingulas regiones, vel provincias fiunt, plenariorum Conciliorum auctoritate, quæ fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano, ſine ullis ambagibus cedere? Ipſaque plenaria ſæpe priora a poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat, ſine ullo typho ſacrilegæ ſuperbiæ, ſine ulla inflata cervice arrogantiæ, ſine ulla contentione lividæ invidiæ, cum ſancta humilitate, cum pace Catholica, cum Charitate Chriſtiana. Et Epiſtola 3. ad Fortunatianum: *Neque*, inquit, *quorumlibet diſputationes quamvis Catholicorum & laudatorum hominum, velut Scripturas Canonicas habere debemus, ut nobis non liceat, ſalva honorificentia quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare atque reſpuere, ſi fortè invenerimus quod aliter ſenſerint quàm veritas habet divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel a nobis. Talis ego ſum in Scriptis aliorum, tales volo eſſe intellectores meorum.* Conſtat igitur ex Sancto Auguſtino, Patrum in Scriptis ſuis aſſertiones, non ipſorum auctoritate, ſed rationibus quas afferunt, niti; approbandas non eſſe niſi Scripturæ aut rationi conſonent; & ex utraque eſſe examinandas, cùm hominum ſint, qui falli potuerunt.

In eamdem cum Sancto Auguſtino ſententiam conſpirat Sanctus Hieronymus Epiſtola 62. ad Theophilum Alexandrinum data. *Scio*, inquit, *me aliter habere Apoſtolos, aliter reliquos Tractatores; illos ſemper vera dicere, iſtos in quibuſdam ut homines errare.* Et Epiſtola ad Pammachium & Oceanum cùm de erroribus Origenis egiſſet: *Erraverunt*, inquit, *alii tam Græci, quàm Latini, quorum non neceſſe eſt proferre nomina, ut videamur eum non ſui merito, ſed aliorum errore defendere.* Et paulò poſt: *Sic eum legam ut cæteros, quia ſic erravit ut cæteri.* Et lib. 2. Apologiæ contra Ruffinum, loquens de Patribus qui ante Arianæ hæreſeos originem, duriùs de Filio Dei ſunt locuti: *Fieri poteſt*, inquit, *ut vel ſimpliciter erraverint, vel alio ſenſu ſcripſerint, vel a Librariis imperitis eorum paulatim ſcripta corrupta ſint, vel certè antequam in Alexandria, quaſi dæmonium meridianum Arius naſceretur, innocenter quædam & minus cautè locuti ſint, & quæ non poſſint perverſorum hominum calumniam declinare.*

Et Epiſtola 152. poſt relatas Variorum Auctorum ſententias ſuper quæſtione quadam de qua interrogatus fuerat, ut convenientiſſima eligatur, ſubdit: *Nec juxta Pythagoræ Diſcipulos præjudicata Doctoris opinio, ſed doctrinæ ratio ponderanda eſt.* Tum hæc ſubjungit: *Meum propoſitum eſt Antiquos legere, probare ſingula, retinere quæ bona ſunt, & a fide Eccleſiæ Catholicæ non recedere.* Hæc paſſim inculcat, magnaque libertate cenſoriam virgulam identidem ſtringit in ſuperiorum ſententias & expoſitiones, ingenuè exponens quid de ſingulis ſentiatu (Epiſtola 13. ad Paulinum) *Beatus Cyprianus*, inquit, *de Scripturis Divinis nequaquam diſſeruit. Inclytus Victorinus Martyrio coronatus, quod intelligit, eloqui non poteſt. Lactantius utinam tam noſtra confirmare potuiſſet, quàm facilè aliena deſtruxit. Arnobius inæqualis & nimius eſt, & abſque operis ſui partitione confuſus. Sanctus Hilarius Gallico cothurno attollitur & longis interdum periodis involvitur, & a lectione ſimpliciorum Fratrum procul eſt.*

Et Epiſtolâ 133. ad Marcellam, Rheticium Auguſtodunenſem, Eccleſiaſticum Scriptorem ſic perſtringit: *Immemorabilia ſunt, quæ in illius mihi Commentariis ſordere viſa ſunt.* Et paulò poſt: *Tam malè videtur exiſtimaſſe de cæteris, ut nemo poſſit de erroribus ejus judicare.* Denique Patrum ſententias, ſive expoſitiones eadem libertate rejicit, & quidem interdum non ſine dicteriorum aculeis.

Sanctus etiam Ambroſius falli ſe potuiſſe agnovit l. 7. Epiſtola 47. *Ego*, inquit, *beneficio annumero, ſi quis mea legens Scripta, dicat mihi quo videatur moveri. Primum quia in iis quæ ſcio falli poſſum, multa autem prætereunt, multa quibuſdam aliter ſonant.*

Eò referendum eſt Veterum ſtudium in monendis ſui ſæculi hominibus ne ſine prævio examine dicta ſua ſuſciperent; unde Origenes Homilia 2. in Ezechielem: *Quæ audientes*, inquit, *diligenter attendant, & accipiant gratiam Spiritus; de qua dictum eſt, Diſcretio ſpirituum, ut probati Trapezitæ facti diligenter obſervent quando falſus ſim Magiſter, quando verò prædicem quæ ſunt pietatis ac veritatis.*

Cyrillus eodem prorſus modo Catecheſi 4. *Ne mihi iſta dicenti ſimpliciter credideris, in demonſtrationem eorum quæ tibi annuntio accipias e divinis Scripturis.*

Idem confirmat Dallæus cap. 3. nimirum Patrum infallibile non eſſe in quæſtionibus de religione controverſis teſtimonium: quia ea ratione ſcripſerunt, ut manifeſtum ſit iis inter ſcribendum de Religione pronuntiare non fuiſſe propoſitum. Id ex eo probat quòd inter Patrum Opera non pauca occurrant raptim ſcripta; quædam etiam ex tempore effuſa, adeòque ejuſmodi ut probabile ſit Auctores ipſos multa in iis fuiſſe emendaturos, ſi recognoſcere licuiſſet. Tum ex multis Patrum ſive in Hiſtoria, ſive in Grammatica, ſive in Philoſophia, ſive in aliis Diſciplinis, erroribus quos recenſet, ſatis conſtare ait, quàm parum temporis ac curæ in pleriſque ſuis Operibus adhibuerint.

Idem confirmat Dallæus cap. 4. ex eo quòd Patres, ſive ſeorſum ſinguli, ſive conjunctim plures, in variis Religionis capitibus erraverint. Tum ſingulorum errores & nævos perſequitur, præſertim Juſtini, Irenæi, Clementis Alexandrini, Tertulliani, Cypriani, Origenis, Lactantii, Baſilii, Gregorii Nazianzeni & Nyſſeni, Hilarii, Epiphanii, Joannis Chryſoſtomi, Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini, Gregorii Magni. Denique ſic concludit Calviniſta: Cùm hi ipſi Patrum facilè Principes, ſuoque merito jam inde ab antiquiſſimis temporibus totâ Eccleſiâ celeberrimi, tam multipliciter in rebus ad fidem pertinentibus hallucinati ſint, quid eſt, quæſo, a cæteris expectandum, quorum longè minor eſt vel ſanctitas, vel fama? Tum ſi Sancti iſti Viri in rebus tanti momenti hallucinati ſunt, hic de natura Dei, ille de humanitate Chriſti, alter de animarum noſtrarum natura, alii de earum conditione, vel de corporum reſurrectione, cur in capitibus de quibus diſceptamus, hodie falli eoſdem potuiſſe negabimus?

Reſponſionem verò quæ a Catholicis Theologis afferri ſolet, Aliam eſſe complurium Patrum rationem, aliam ſingulorum; ſingulos quidem errare poſſe & ſatis ſæpè reipſa errare, fieri verò non poſſe ut vera non ſint quæ Patres vel omnes, vel certè complures, magno conſenſu docuerint: Hanc, inquam, reſponſionem occupat Dallæus. Ait idem eſſe ac ſi quis poſtquam conceſſit ſingulos Senatores poſſe ægrotare, negaret tamen Senatum univerſum communi & quaſi epidemico morbo poſſe laborare. Urget, In quibuſdam ex iis erroribus, quos memoravit, verſatos

fuiſ-

Digitized by Google

fuiſſe, non unum, non duos vel tres tantùm Patres, ſed multos, ſed pleroſque, imò nonnunquam ejuſdem ſæculi univerſos. Non ſolùm Juſtinum, ſed pleroſque omnes illius ſæculi Doctores in eadem fuiſſe Millenariorum ſententia, ut ipſe teſtatur in Dialogo contra Tryphonem p. 306. Irenæum qui eo ſæculo vixit, & Tertullianum, qui proximè eum ſecutus eſt, in eadem ſententia fuiſſe. Hanc a Lactantio, Severo, Victorino fuiſſe receptam. Sanctum Hieronymum eam penitus damnare auſum non eſſe; *Quin*, inquit, *multi Eccleſiaſticorum virorum & Martyres iſta dixerunt, & unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet*. Unde patet, inquit Dallæus, ſententiam de fide aliquam Patres non ſemper eodem quo nos gradu habuiſſe. Hieronymo ſiquidem tolerabilis error eſt, qui hodie ferendus non cenſeretur.

Urget rurſus Dallæus, Veteres pleroſque propugnaſſe animas Sanctorum ſtatim a morte, & ante reſurrectionem, Dei viſione non frui. Preter Patres ſupra laudatos hanc ſententiam ſecutos eſſe Joannem Chryſoſtomum, Ambroſium, Theodoretum, Hieronymum, Auguſtinum, Bernardum & Joannem XXII. Contrariæ tamen ſententiæ veritatem ab Eccleſia in Florentina Synodo fuiſſe decretam. Plurium itaque Patrum conſenſum nullius eſſe ad fidem conſtituendam auctoritatis.

Urget tertiò: Tertullianum, Cyprianum, Firmilianum, Dionyſium Alexandrinum cum Synodis Epiſcoporum Africæ, Cappadociæ, & Ciliciæ, Hæreticorum Baptiſmum rejeciſſe, ac pro nullo habuiſſe. Sanctum Baſilium in eadem fuiſſe ſententia in Epiſtola ad Amphilochium, & tamen tot Veterum in eamdem ſententiam concurſum non obſtare quominus erronea ſit. Plurimos Patres Angelos corporeos eſſe ſenſiſſe: quem tamen errorem, qui eorum nominibus confirmaret, Romanis ex æquo & Genevenſibus Scholis ludibrium deberet.

Addit cap. 5. Patres interdum inter ſe diſſentire, & quidem de rebus magni momenti. Dionyſii Alexandrini, Gregorii Nazianzeni, Hieronymi, & aliorum, a vetuſtiſſimis Juſtino, Irenæo, Tertulliano, & cæteris quorum ingens numerus fuit, ſummum eſſe diſſidium. Hos enim mille annorum delicias, & Jeruſalem gemmeam, cum gloria, & uberrima rerum omnium in terris copia nobis ſeriò polliceri; illos verò has ſpes velut deliria explodere. Victorem Romanum Epiſcopum & ejus Eccleſiam ab Aſiaticis de die Paſchatis. Stephanum a Cypriano, Firmiliano & eorum Conciliis de Baptiſmo Hæreticorum diſſenſiſſe. Nonnullos Sabbato jejunandum ſentire, nempe Romanæ Eccleſiæ Pontifices, & Occidentis pleroſque Patres: alios eum qui Sabbato jejunet, Chriſti interſectorem dicere non vereri; ſcilicet Canonem Apoſtolicum 68. lib. 7. Conſtitutionum Apoſtolicarum Cap. 24. Ignatium Epiſtola ad Philippenſes, & Patres Trullanæ Synodi. Ex quibus colligit Dallæus, diverſas fuiſſe Patrum de religione ſententias proindeque non poſſe nos eorum judicio in controverſiis noſtris ſtare.

Denique Dallæus cap. 6. probat noſtras de religione controverſias ex Patrum ſcriptis decidi non poſſe, quia neutra pars eos pro Judicibus agnoſcit, ſed eos liberè & nulla religione interdum rejicit. Utroſque multa ponere quæ apud Patres nulla fuerunt, multaque viciſſim repudiare quæ illi recipiebant. Proteſtantes quidem, cùm illi contra vel præter Scripturam docent: Romanos verò, cùm ſuis ſive Pontificibus, ſive Conciliis adverſantur. Laudat in ejus rei probationem Dallæus 4. & 5. Articulum Confeſſionis Gallicanæ Proteſtantium. Ex partibus verò Catholicorum, Cardinalem Cajetanum Præfatione in Pentateuchum, Melchiorem Cano libro 7. Locorum Theologicorum cap. 3. n. 4. 7. & 10. Ambroſium Catharinum lib 4. Annotationum in Cajetanum p. 283. Petavium in Epiphanium p. 205. 244. & alibi paſſim; Maldonatum paſſim in Commentario in Evangelia, Salmeronem in cap. 5. Epiſtolæ ad Romanos Diſput. 51. p. 468. Michaëlem Medinam, Baronium Cardinalem paſſim in Annalibus, Cornelium Muſſum, Bitontinum in Italia Epiſcopum, & alios.

Reſpondeo ad primum argumentum; diſtinguo antecedens: Patrum ſententia non eſt infallibilis, ſingulorum, vel plurium, in eo quæſtionum genere quæ ad fidem minimè pertinent, vel in rebus etiam fidem ſpectantibus, cùm majoris partis ſententia ab Eccleſia probatur ut doctrina Traditionis, concedo. Patrum omnium, vel maximæ partis ſententia circa dogmata fidei non eſt infallibilis, nego. Ad probationem, diſtinguo minorem; Falli potuerunt ſinguli concedo; omnes nego.

Ad alteram probationem diſtinguo majorem de Patribus univerſis intellectam. Falli poſſunt ubi de facto quæritur, ſi ſit merum & ſimplex factum, concedo: ſi ſit factum conjunctum cum jure & ab ipſo indivulſum, nego. Circa hoc enim errare non poſſunt Patres omnes quin erret Eccleſia, & quidem in quæſtione juris, quæ cum facti quæſtione tam arcto fœdere connexa eſt, ut qui in hac erraverit, in alia neceſſariò labatur. Ita quæſtio facti eſt, utrùm Libri Canonici quos Eccleſia legit, ſint Scriptura ſacra & Verbum Dei, ſive an ſint a Prophetis, Evangeliſtis, & Apoſtolis compoſiti. At non eſt mera quæſtio facti, ſed in hac involuta eſt & implicita quæſtio juris, utrùm ſcilicet Deum Scripturam ſacram, ſive Verbum ſuum a Prophetis, ab Evangeliſtis & Apoſtolis, literis mandatum, Eccleſiæ ſuæ crediderit. Unde qui negaret hos, qui in Eccleſia leguntur, libros Hagiographis ab Auctoribus ſcriptos eſſe, conſequenter negaret Scripturam ſacram in Eccleſia nullam extare.

Nec etiam in quæſtionibus facti, quæ cum juris quæſtione neceſſariò ſunt connexa.

Diſtinguo ſimiliter minorem ejuſdem Syllogiſmi. Scire quæ ſingulis ſæculis fuerit Eccleſiæ ſententia, cognitio facti eſt, cum jure conjuncti & ab ipſo indivulſi, concedo: facti meri & ſimplicis, nego. Qui enim dogma aliquod ab Eccleſia ut hæreticum explodi aſſerit, quod hæreticum revera non eſt, vel aliquam ſententiam ut verè Catholicam & ad fidem ſpectantem admitti, atque aſſeri, quæ ad fidem non ſpectat, Eccleſiæ errorem non in facto tantùm, verùmetiam in jure, quamvis neſciens, affingit: & ignorando quæ ſit Eccleſiæ fides, ignorat quæ ſit vera fides; cùm fides vera ſit illa quam Eccleſia profitetur. Quamobrem ſi Patres univerſi erraſſent cùm retulerunt ut teſtes de Fide Eccleſiæ ſui ſæculi, ſequeretur ipſos erraſſe cùm docuerunt quæ vera fides eſſet. Hinc autem error in ipſam redundaret Eccleſiam.

Ad primam confirmationem reſpondeo Philaſtrium in his minùs accuratum fuiſſe, & erraſſe; niſi quòd de tanto viro ſentire probabilius eſt, non hæreſeon dumtaxat, ſed errorum in quos nonnulli, ſalva fidei integritate impingerent, capita in Catalogum ſuum retulerit. Sed quamvis & Philaſtrius & alii nonnulli ex privata ſententia ſua, non ex Eccleſiæ ſenſu, opiniones aliquas velut hæreticas traduxerint, quæ hæreticæ revera non ſunt, vel inter fidei dogmata connumerarint adiaphoras & probabiles opiniones; non ſequitur Patres univerſos aut maximam partem erraſſe, cùm de fide Eccleſiæ ſui ſæculi teſtati ſunt.

Philaſtrius in judicio de Hæreſibus ferendo minus accuratus.

Ad

S. Hieronymus ſuarum & aliorum de immediata animarum rationalium creatione à Deo, ſententiam ut dogma fidei non defendit.

Ad ſecundam confirmationem reſpondeo, Sancto Hieronymum non aſſerere quòd ipſi Dallæus affingit: Dogma fidei eſſe quod anima humana immediate a Deo creetur, cum eam in corpus infundit, ſed ſolùm quòd Eccleſiæ ſententia ſit animas ante corpora creatas non fuiſſe, & poſtmodum deſiderio corporum ad terram delapſas, humaniſque illigatas corporibus, ſed quotidie eas a Deo fabricari. An autem immediate a Deo creentur, an miniſterio parentum cum corporibus propagentur, quæſtionem eſſe non ait Sanctus Hieronymus quæ ſummam fidei ſpectet. Ibi namque tuetur dumtaxat Eccleſiæ fidem contra Origeniſtas, quorum partibus Joannes Hieroſolymitanus & Ruffinus addicti erant. Quòd autem animæ fierent ex traduce, non erat Origeniſtarum error, qui eas multis ante corpora ſæculis conditas, & ob peccata in ea velut in carceres detruſas effutiebant, ſed Auctorum Eccleſiaſticorum privata opinio, minus quidem probabilis [ut rectè Sancto Hieronymo viſum eſt] non tamen ab Eccleſia damnata, ut ex Sancto Auguſtino Auctore coævo perſpicuum eſt. Hanc eſſe mentem Sancti Hieronymi locorum in objectione laudatorum ſeries oſtendit. Sic enim habet in Epiſtola ad Pammachium adversùs errores Joannis Hieroſolymitani: *Hoc nunc interrogo: Animaſta, Dei conditio, liberi arbitrii, rationalis neque de ſubſtantia Creatoris, quando facta ſit: utrùm eo tempore quo de limo factus eſt homo, & inſufflatum eſt ſpiraculum vitæ in faciem ejus; an quæ priùs fuerat, & inter rationabiles, & incorporeas, & inviſibiles creaturas multo jam tempore verſabatur nihil horum loqueris: producis nobis Manichæum, & abſcondis Origenem: & ſicut parvulis cibum poſcentibus ludicra quædam offerunt gerula ut avocent mentes eorum; ſic tu nos ruſticos avocas ad alia, ut dum alterius perſona novitate teneamur, quod volumus, non quæramus.... Cain & Abel primi ex primis hominibus, unde habuere animas? Omne deinceps humanum genus quibus animarum cenſetur exordiis? Utrùm ex traduce, juxta bruta animalia? at quomodo corpus ex corpore, ſic anima generetur ex anima? An rationabiles creaturæ, deſiderio corporum paulatim ad terram delapſæ, noviſſimè etiam humanis illigata ſint corporibus? An certè, quod Eccleſiaſticum eſt, ſecundùm eloquium Salvatoris, Pater uſque modo operatur: & ego operor. Et illud Zachariæ: Qui format ſpiritum hominis in ipſo: & in Pſalmis, Qui fingit per ſingulos corda eorum, Deus quotidie fabricetur animas; cujus velle feciſſe eſt, & conditor eſſe non ceſſat?* Sic intelligendus eſt & alius S. Hieronymi locus lib. 3. Apologiæ adversus Ruffinum, ubi ſic de illo ſcribit: *Animarum & corporum Conditorem fateor Dominum, ſive animæ ante corpora fuerint, ſive cum corporum naſcuntur exordiis, ſive jam formatis in utero figuratiſque corporibus immittuntur. In omnibus novimus Auctorem Dominum. Nec de hoc nunc quæſtio eſt, utrùm Deus, an alius eas fecerit; ſed e tribus quas poſuit, quæ ſit illarum ſententia vera, neſcire ſe dicit. Vide ne ſtatim tibi objiciatur, idcirco te trium ignorantiam confiteri, ne unum damnare cogaris: & Tertulliano & Lactantio ideo parcere, ne Origenem cum illis jugules.... Dominus in Evangelio: Pater*, inquit, *revelavi nomen tuum hominibus. Qui Patrem revelavit, de animarum ſtatu tacuit? Et miraris ſi contra te fratrum ſcandala concitentur, cùm id neſcire te jures quod Chriſti Eccleſiæ ſe noſſe fateantur.*

Joannes Theſſalonicenſis Angelos eſſe corporeos non aſſeruit ceu dogma fidei.

Ad tertiam confirmationem reſpondeo, Joannem Theſſalonicenſem disertè non affirmaſſe Angelos, ſecundùm Eccleſiæ fidem, eſſe corporeos; ſed non eſſe Eccleſiæ fidem quòd incorporei ſint, quia multi Sanctorum Patrum ipſis corpora ſubtiliora tribuerunt. *De Angelis*, inquit, *& Archangelis, & ſanctis Virtutibus, quæ ſuper iſtos ſunt, addam autem etiam noſtras hominum animas: intelligibiles quidem eos Catholica & Apoſtolica novit Eccleſia, non tamen incorporales omnino & inviſibiles, ſicut vos, Pagani, fatemini: ſubtiles autem corpore, & aëreos, & igneos, ſecundùm id quod ſcriptum eſt: Qui facit Angelos ſpiritus, & Miniſtros ignem urentem. Et hoc multos Sanctorum Patrum noſtrorum ſenſiſſe invenimus: quorum eſt Baſilius ille Magnus, & Sanctus Athanaſius, atque Methodius, & qui circa ipſos ſunt.* Quod itaque ad fidem Catholicæ Eccleſiæ pertinere conteſtatus eſt Joannes Theſſalonicenſis, illud unum eſt, *intelligibiles creaturas non omnino incorporales & inviſibiles eſſe, ut divinitas; adeoque loco circumſcriptas eſſe*, ac proinde illas rectè pingi & piè coli, *Non ut Deos*, (quemadmodum putabat Ethnicos contra quem diſputat) *ſed ut creaturas ſpirituales & miniſtros Dei*. Sed dato quòd exiſtimaſſet Joannes Theſſalonieenſis Eccleſiam Catholicam ſentire Angelos eſſe corporeos, privati Doctoris hic fuiſſet error, non omnium Patrum, eorum præſertim qui Synodo VII. adfuerunt. Hi quippe in Confeſſione Fidei quæ Actione IV. lecta eſt, profeſſi ſunt ſe ſalutare & honorare Venerabiles Iconas *Sanctorum etiam & incorporalium Angelorum: ut homines enim Juſtis apparuerunt.*

Ad quartam confirmationem reſpondeo, S. Auguſtinum verè aſſeruiſſe hanc fuiſſe conſuetudinem Eccleſiæ univerſæ ante S. Cyprianum, ut venientes ab Hæreticis abſque novo Baptiſmo reciperentur: qui enim in Ciliciæ & Cappadociæ Eccleſiis vigebat mos contrarius, vel non multò ante Cypriani ætatem invaluit; vel generalis non fuit illarum Eccleſiarum. Certè conſuetudinem illam recentem fuiſſe (quicquid dixerit Firmilianus cujus eſt in hac quæſtione ſuſpecta fides) ex eo colligitur, quòd ante Firmiliani ætatem nuſquam legatur hac de re mota illis in Eccleſiis controverſia, & quòd Iconienſi & Synadenſi Conciliis quæ hac tempeſtate celebrata ſunt, nullum in hac cauſa poſſit antiquius proferri monumentum. Sed eſt, multò ante S. Cyprianum recepta fuiſſet illis in regionibus ſententia, quam Firmilianus cum ipſo propugnavit: non minus dicere potuit S. Auguſtinus, quòd orbis univerſus ante Agrippinum hac ſaluberrimà conſuetudine tenebatur, Hæreticos cum Baptiſmo, quem in hæreſi ſuſceperant, admittendi. Cappadociæ namque & Ciliciæ Eccleſiæ nimis exigua orbis Chriſtiani portio erant, ut diviſus in ea ſententia, in eoque more cenſeretur ob contrariam illarum doctrinam & diſciplinam, reliquis furſan Eccleſiis ignotam. Denique quamvis Sanctus Auguſtinus in hoc Hiſtoriæ capite deceptus eſſet, nihil contra nos ſequeretur, qui Patres ſingulos in diſſitarum locis & temporibus Eccleſiarum referendis moribus falli potuiſſe non diffitemur.

Ad aliud ex Sancto Auguſtino momentum, reſpondeo Eccleſiam nullum Interpretem Scripturæ 70. Senioribus præferendum judicaſſe, non quòd lata lege in aliqua Synodo eorum Verſionem cæteris anteponendam decreverit: nec verò id voluit Sanctus Auguſtinus, ut Dallæus ejus verba perperam detorquens ſibi fingit: ſed quòd eam Verſionem Apoſtolorum uſu conſecratam ipſa quotidianos in uſus adhiberet, & ſecundùm eam Scriptura ſacra legeretur in ſacris conventibus Chriſtianorum & ab Auctoribus Eccleſiaſticis laudaretur. Quàm porro verè id Sanctus Auguſtinus dixerit, conſtat ex Diſſertatione quam eo de argumento ſuperiùs dedimus.

Ad quintam confirmationem reſpondeo, Licet S. Ful-

An S. Fulgentius ut dogma fidei propoſuerit ſententiam de parvulorum ſine baptiſmo decedentium damnatione ad pœnam ignis?

S. Fulgentius ſuam & S. Auguſtini de parvulorum ſine Baptiſmo decedentium ad pœnam ignis damnatione ſententiam ut dogma Catholicæ fidei firmiſſimè credendum propoſuerit, non ſequitur omnes Patres, vel partem eorum maximam errare poſſe, cùm de fide Eccleſiæ ſui ſæculi teſtimonium dicunt. Nam privatus is ſuit Sancti Fulgentii ſenſus. At Sanctus Auguſtinus iſtud dogma ſpectare ad fidem non aſſeruit: imò viri plerique eruditi, poſt Sanctum Thomam, exiſtimant Auguſtinum fuiſſe erga parvulos illos humaniorem, quos in mitiſſima omnium damnatione futuros aſſeruit. Verùm reſpondeo 1. In aſſertione Sancti Fulgentii duplicem propoſitionem contineri, unam præcipuam, alteram incidentem. Præcipua ea eſt: *Parvuli ſive in uteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur, ſive cùm de matribus nati, ſine ſacramento ſancti Baptiſmatis de hoc ſæculo tranſeunt*, æterna pœna damnantur. Propoſitio incidens ea eſt: Damnatio parvulorum ſine Baptiſmo decedentium ignis æterni ſempiternum involvit ſupplicium. Primam propoſitionem ut dogma fidei Sanctus Fulgentius meritò propoſuit, Pelagianorum errori oppoſitum, qui parvulos illos in loco diſtincto a regno Cœlorum, vitam beatam æternùm acturos effutiebant, quia nullum in iis agnoſcebant originale peccatum. Unde hanc ſuæ aſſertionis rationem profert Sanctus Fulgentius: *Quia etſi propria actione peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & nativitate traxerunt*. Secundam propoſitionem ut fidei dogma non propoſuit Sanctus Fulgentius, id eſt, eos ut Hæreticos non habuit, qui aſſererent quidem parvulos ſine Baptiſmo decedentes æternam damnationem ſubire, negarent autem eos pœnâ ignis cruciari. Equidem Sanctus Fulgentius duas illas propoſitiones non diſtinxit, ſed unam involvit in altera, & eam opinionem amplexus, quæ ignis æterni illos addicebat ſupplicio, ut ad convincendos Scripturæ ſacræ teſtimoniis Pelagianos aptiorem, eam unicâ propoſitione duplici equivalente expreſſit.

Ad ſextam confirmationem reſpondeo, Venerabilem Bedam ſententiam illam de Chriſti ætate ad annum duntaxat 33. producta perperam dogmatis Eccleſiaſtici & ad fidem ſpectantis loco habuiſſe: cùm ex aliis Patribus in varias opiniones circa hanc quæſtionem abeuntibus conſtet, Eccleſiam de Chriſti ætate cùm paſſus eſt, nihil penitus decreviſſe. Verùm hìc Bedæ lapſus Dallæo non favet, quia ſingulos Patres cum in quæſtionibus de facto, tum de jure, ut homines interdum potuiſſe decipi, & nonnullos ex illis deceptos interdum fuiſſe, non negamus.

Ad probationem ſecundæ partis reſpondeo, Patres quidem ſingulos ſeorſim ſumptos errare poſſe, idque ſolùm probare Sanctorum Auguſtini, Hieronymi, Ambroſii, Cyrilli, necnon Origenis teſtimonia; denique nihil aliud colligi ex nævis quos in ipſorum Operibus notat Dallæus: ſed nego Patres univerſos errare poſſe in fidei dogmate, vel in expoſitione Sacrarum Literarum. Cùm enim quædam ad fidem pertineant, quæ plebs penitus ignorat: ſi Patres omnes in his fidei capitibus erraſſent, Eccleſia certè erraſſet.

Patres univerſos in fidei dogmatibus erraſſe impoſſibile eſt.

Præterea (ut egregiè ratiocinatur Melchior Cano lib. 7. de Locis Theologicis, Concluſione quinta) „ Ab omnibus Sanctis communi unaque
„ mente idem ſentientibus non potuit Verbum Dei
„ recedere: ut videlicet omnes ſimul haberent
„ aliquam Scripturam pro Canonica, quæ Cano-
„ nica non eſſet, aut e diverſo aliquam commu-
„ ni conſenſu exploderent, quæ Canonica eſſet.
„ Ergo nec vera intelligentia Verbi Dei potuit
„ ſimul ab illis recedere. Utrumque enim Eccle-
„ ſiæ promiſſum eſt, & Spiritus, & Verbum; &
„ ſi utrumlibet omnibus ſanctis Doctoribus de-
„ fuiſſet, Eccleſiæ pariter defuiſſent. Quòd verò
„ & Verbum & Spiritus intelligentiæ in Eccleſia
„ juncta ſint, per Iſaiam Dominus in hæc verba
„ teſtatur, *Spiritus meus qui eſt in te, & ver-*
„ *ba mea quæ poſui in ore tuo, non recedent de*
„ *ore tuo, & de ore ſeminis tui amodo uſque in*
„ *ſempiternum*. Semen verò Chriſti, Fidelium Ec-
„ cleſiam eſſe negabit nemo, qui vel parum fue-
„ rit in Sacris Literis exercitatus. Quis eſt igi-
„ tur qui res a Chriſto in Eccleſia copulatas au-
„ deat divellere, & aut verbum, aut verbi ſen-
„ ſum Sanctis omnibus proinde Eccleſiæ tollere?

Id præclaro hoc ratiocinio confirmat eruditiſſimus Cano. Ubicunque eſt Eccleſiæ corpus, ibi etiam eſt Spiritus veritatis, ut Chriſtus docet Joannes 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis*. Spiritus autem in corpore non eaſdem omnibus corporis partibus tribuit functiones; quemadmodum Apoſtolus ad Romanos 12. & 1. Cor. 12. elegantiſſimè perſequitur. *Alii datur per Spiritum ſermo Sapientiæ, alii Prophetia, alii interpretatio ſermonum*, &c. Certum eſt autem, quòd Sacrarum Literarum intelligentia Sanctis Doctoribus, ſi quibus, maximè per Spiritum data eſt. Qui ergo Spiritum veritatis Sanctis omnibus in Scripturæ Sacræ interpretatione negat, hic ſine dubio eundem Spiritum Eccleſiæ tollit. Quemadmodum qui ab oculis videndi munus aufert, hic reliquas etiam omnes corporis partes obſcurat. *Nam ſi oculus non fuerit lucidus, totum corpus tenebroſum erit*.

Præterea, omnes Eccleſiæ Doctores in fidei dogmate errare non poſſe disertè aſſerit Sanctus Auguſtinus, cujus maximè auctoritate Dallæus abutitur. Is namque lib. 1. adversùs Julianum Pelagianum cap. 3. cùm vellet Hæreticum illum Sanctorum teſtimoniis in dogmate fidei, de quo erat controverſia, revincere; *Non quidem omnium*, inquit, *de hac re ſententias commemorabo, quia nimis longum eſt, & neceſſe eſſe non arbitror: ſed ponam pauca paucorum, quibus tam noſtri contradictores cogantur erubeſcere & cedere, ſi ullus in eis vel Dei timor, vel hominum pudor tantum malum pervicaciæ ſuperaverit*. Et cap. 6. reſpondens teſtimonio S. Joannis Chryſoſtomi, quo Pelagiani abutebantur: *Ita ne*, inquit, *iſta verba S. Joannis Epiſcopi audes tanquam e contrario tot aliorum ſententiis Collegarum ejus opponere; eumque ab illorum concordiſſima ſocietate ſejungere & eis adverſarium conſtituere? Abſit, abſit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Abſit, inquam, ut Conſtantinopolitanus Joannes de Baptiſmate parvulorum, eorumque a paterni chirographi liberatione per Chriſtum, tot ac tantis Coëpiſcopis ſuis, maximèque Romano Innocentio, Carthaginenſi Cypriano, Cappadoci Baſilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanenſi reſiſtat Ambroſio. Alia ſunt in quibus inter ſe aliquando etiam doctiſſimi atque optimi Regulæ Catholicæ defenſores, ſalvâ fidei compage, non conſonant, & alius alio de una re melius aliquid dicit & verius. Hoc autem unde nunc agimus, ad ipſa fidei pertinet fundamenta*. Cenſet igitur Sanctus Auguſtinus, Catholicus Doctores univerſos in fidei dogmatibus errare non poſſe; quamvis aliis in rebus frequenter diſſentiant.

Et lib. 2. adversùs Julianum, cap. 9. de peccati originalis in omnes homines propagatione agens: *Hoc autem*, inquit, *probavimus Catholicorum auctoritate Sanctorum, qui & hoc aſſerunt, quod de originali peccato dicimus, & illa quinque eſſe vera omnia confitentur. Ac per hoc non eſt conſequens ut hoc falſum ſit, quia vera ſunt illa. Talis quip-*

pe

ſe ac tanti viri, ſecundùm Catholicam fidem, quæ antiquitus toto orbe diffunditur, & hoc & illa vera eſſe confirmant, ut veſtra fragilis, & quaſi argutula novitas ſolâ auctoritate conteratur illorum, præter quàm quòd ea dicunt, ut ſe per eos loqui veritas ipſa teſtetur. Sed nunc auctoritate premitur illorum veſtra eſt contumacia comprimenda, ut a præſumptionis impetu repercuſſi, & quodammodo ſauciati, dum tales homines Dei ſic in Fide Catholica errare potuiſſe non creditis, ut aliquid dicerent, unde eſſet conſequens Deum non eſſe hominum Creatorem, nuptias eſſe damnandas, in Baptiſmo non omnium remiſſionem fieri peccatorum, Deum eſſe injuſtum, nullam ſpem nobis remanſiſſe virtutis perficiendæ, quæ omnia, vel aliquid eorum nefas eſt opinari: curſus præcipites refrænetis, & tanquam ex furore reſipiſcentes, incipiatis, in qua nutriti eſtis, recolere, & advertere, & reſumere veritatem.

Et infra: *Ego te ante iſtos Judices intus in tuo corde conſtituo, quos non amicos meos & inimicos tuos aliquâ in meam partem gratiâ propendentes, aliquo ubi te merito tuæ offenſionis averſos, & ob hoc tibi adverſos, in hac noſtra diſceptatione conſtitui cognitores. Nec eos qui nunquam fuerunt, aut non ſunt, aut quorum ſententia de hoc quod inter nos diſputatur, incerta ſunt, inani cogitatione confinxi; ſed Sanctos & in ſancta Eccleſia illuſtres Antiſtites Dei, non Platonicis & Ariſtotelicis & Zenonicis aliiſque hujuſcemodi, vel Græcis, vel Latinis (quanquam ex iſtis aliquos eorum) verùm omnes ſacris Literis eruditos, nominatim ſicut oportebat, expreſſi; eorumque ſententias, quantùm ſufficere videbatur, ſine ulla editas ambiguitate, digeſſi, ut in eis timeas non ipſos; ſed illum qui ſibi eos utilia vaſa formavit, & ſancta Templa conſtruxit, qui tunc de iſta cauſa judicaverunt, quando eos nemo poteſt dicere perperam cuiquam vel adverſari, vel favere potuiſſe. Nondum enim extiteratis, contra quos ſuſciperemus de hac quæſtione conflictum..... Quod invenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod a Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt...... Tu ergo reſponde quid facias, dic quò confugias. Ego a Pelagianis ad iſtos, tu ab iſtis ad quos? .... Etiam iſtos, cæcos dicere audebis? Et uſque adeo permiſcuit imis ſumma longus dies, uſque adeo tenebræ lux, & lux tenebræ eſſe dicuntur, ut videant Pelagius, Cœleſtius, Julianus; & cæci ſint Hilarius, Gregorius, Ambroſius? Sed qualiſcunque homo ſis, tamen quia homo es, videre mihi videor verecundiam tuam, ſi tamen non in te ſpes eſt omnis emortua ſanitatis; & quodammodo audio vocem tuam. Reſpondes, Abſit ut audeam cæcos iſtos viros vel cogitare, vel dicere.*

Denique eos qui Patres univerſos rejiciunt & erraſſe contendunt, Eccleſiam rejicere teſtatur in fine libri. *His igitur eloquiis*, inquit, *& tanta auctoritate Sanctorum, profectò aut ſanaberis Dei miſericordiâ donante: aut ſi, quod abominor, in eadem, quæ tibi videtur, ſapientiâ (& eſt magna ſtultitia] perduraveris; non tu Judices quæſiturus es ubi cauſam tuam purges: ſed ubi tot ſanctos Doctores egregios atque memorabiles Catholicæ veritatis accuſes, Irenæum, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Gregorium, Ambroſium, Baſilium, Joannem, Innocentium, Hieronymum, cæteroſque ſocios ac participes eorum, inſuper & univerſam Chriſti Eccleſiam, cui divinæ familiæ dominica cibaria fideliter miniſtrantes, ingenti in Domino gloriâ claruerunt. Adverſus hanc autem miſerabilem, quam Deus a te avertat inſaniam, ſic reſpondendum eſſe video libris tuis, ut fides quoque adverſùs te defendatur iſtorum; ſicut contra impios & Chriſti profeſſos inimicos, etiam defenditur Evangelium.*

Fatemur itaque in ſingulis pene Patribus nævos reperiri, in pleriſque etiam errores [quamvis nonnullos aliquibus perperam Dallæus, Rivetus, aliique Heterodoxi affingant) neque id Catholicorum Theologorum ullus (ut puto) negavit, præter Gloſſatorem Decreti; ſi tamen is Theologi nomen promeretur, quem doctiſſimus Cano egregiè refellit ac luculenter libro 7. cap. 3.
,, Quid enim, inquit, an hoc agere Gelaſius vo-
,, luit, in Veterum libris non eſſe quidquam er-
,, roris? Atqui laterem, ut ajunt, laverit, quiſ-
,, quis iſtud conetur. Hanc ſiquidem fœlicitatem
,, Deus in ſolis Divinis Voluminibus ineſſe vo-
,, luit, quemadmodum Auguſtinus graviſſimè ac ve-
,, riſſimè tradidit. Cæteroqui nemo quantumvis e-
,, ruditus & ſanctus non interdum hallucinatur,
,, non alicubi cæcutit, non quandoque labitur.
,, Sanctus verò is fuit, qui credidit ab hæreticis ba-
,, ptizatos eſſe baptizandos. Sanctus fuit, qui in Chri-
,, ſti corpore & ſenſum pœnæ & dolorem fuiſſe
,, negavit. Sanctus fuit, qui in Chiliaſtarum dog-
,, ma deſcendit. Sanctus fuit, qui viro ob adul-
,, terii culpam uxorem repudianti alterum ma-
,, trimonium conceſſit. Sanctus fuit, qui animis
,, priorum uſque ad judicii diem veram fœlici-
,, tatem ademit. Sanctus fuit, qui animam homi-
,, nis ex traduce eſſe putavit. Sanctus fuit, qui
,, animam Adæ ante corpus editam opinatus eſt.
,, Sancti fuere, qui Angelos multis ante mundum
,, corporeum æternitatibus creatos eſſe exiſtima-
,, runt. Atque horum Opuſcula a Gelaſio com-
,, probata ſunt...... Legentur itaque a nobis
,, Patres veteres cum reverentia quidem, ſed ut
,, homines cum delectu atque judicio. Quòd ſi
,, quis aliter ſapit, nec ſanis conſiliis acquieſcit,
,, hic jam non Sanctorum religione, ſed ſui i-
,, pſius amore capitur, & ſub Veterum nomine
,, novas opiniones invehere conatur. Qua de re
Vincentius Lirinenſis in Commonitorio cap. 11. *O rerum mira converſio!* inquit, *Auctores ejuſdem opinionis Catholici, Conſectatores verò hæretici judicantur. Abſolvuntur Magiſtri, condemnantur Diſcipuli... Quod quidem mihi divinitus videtur promulgatum eſſe judicium, propter eorum maximè fraudulentiam qui cùm ſub alieno nomine hæreſim concinnare machinentur, captant plerumque Veteris cujuſpiam Viri ſcripta paulò involutiùs edita, quæ pro ipſa ſui obſcuritate dogmati ſuo quaſi congruant, aut illud neſcio quid quodcumque proferant, ne ſue primi, neque ſoli ſentire videantur. Quorum ego nequitiam duplici odio dignam judico, vel eò quòd hæreſeos venenum propinare aliis non extimeſcant; vel eò etiam quòd Sancti cujuſque Viri memoriam tanquam ſopitos jam cineres profana manu ventilant, & quæ ſilentio ſepelire oportebat, rediviva opinione diffamant: ſequentes omnino veſtigia auctoris ſui Cham, qui nuditatem venerandi Noë non modò operire neglexit, verùm quoque irridendam cæteris enuntiaverit.* Verùm quantumvis nævi ſint non pauci, imò & errores ſingulorum in Scriptis Patrum, non ſequitur erraſſe, aut errare potuiſſe in aliquo fidei dogmate univerſos. Nec idem eſt de Senatu qui morbo epidemico ægrotare poteſt, ſicut quivis Senator privato morbo laborare. Nam Deus immunitatem a morbo hujuſmodi Senatui non ſpopondit: at immmunitatem ab errore & infallibilitatem conceſſit Eccleſiæ. Unde quia ſequeretur Eccleſiam errare ſi Patres univerſi in dogmate fidei errarent, perperam colligitur Patres univerſos in fidei dogmatibus, vel in divinarum expoſitione literarum errare potuiſſe, quia errare ſinguli potuerunt, & nonnulli reipſa erravere. Sic Dallæi ſoluta manet inſtantia.

Ad id verò quod objicit Dallæus plurimos Pa-

tres, imò quandoque ejuſdem ſeculi univerſos in eodem errore verſatos fuiſſe, reſpondeo id eſſe falſiſſimum, nec id Dallæi inſtantiæ evincunt. Nam quod ſpectat fabulam Millenarii in terris Chriſti regni cum Sanctis poſt reſurrectionem, teſtatur Sanctus ipſe Juſtinus, cujus auctoritate abutitur, plurimos ſuâ ætate contrariam propugnaſſe ſententiam: & ex Hiſtoria Eccleſiaſtica conſtat Sanctum Dionyſium Alexandrinum, qui haud integro poſt ſæculo floruit, Nepotem quemdam in Ægypto Epiſcopum, qui hanc de Millenario Chriſti regno fabulam docebat, velut Novatorem exagitaſſe: quod argumento eſt opinionem illam fuiſſe contrariam Eccleſiæ fidei, & doctrinæ a Majoribus acceptæ. Falſum eſt etiam quod ſubjungit Dallæus, omnes illos Patres, quos appellat, ſenſiſſe animas Juſtorum ante diem Judicii, viſione beatificâ non frui. Contraria enim in ſententia fuiſſe Chryſoſtomum, Theodoretum, Hierooymum, Ambroſium, Auguſtinum, Bernardum, & conſummatam dumtaxat beatitudinem quæ ab anima in corpus derivatur ut totus homo beatus ſit, ad tempus generalis reſurrectionis diſtuliſſe, Theologi noſtri Polemici luculenter oſtendunt, idque loco opportuno, hujus in Operis progreſſu demonſtrabimus. Pleroſque Veterum in illo fuiſſe errore non inficior, ut & in illo de Baptiſmo Hæreticorum; ſed *nondum eliquata veritate, & ad examen Concilii generalis perductâ*. Non enim hujus erant generis iſta dogmata, quæ ſemper aperta fuerint, & quæ abſque diſpendio ſalutis ignorare liceret nemini; ſed quæ temporis progreſſu fuerunt explicata, & quæ poſt nonnullas controverſias, Eccleſia ad fidem pertinere declaravit.

Leges in Veterum Patrum uſu obſervandæ.

Ad quintum caput Dallæi reſpondcn, Diſſenſum illum Patrum in quibuſdam gravioris momenti rebus, nihil eorum derogare auctoritati in controverſiis de religione, quia leges habemus in Veterum Patrum uſu obſervandas, & ab Eccleſia obſervatas, quas commendat Vincentius Lirinenſis Commonitorio 1. cap.4. *Quid*, inquit, *ſi in ipſa vetuſtate duorum aut trium hominum, vel certè civitatis unius, aut etiam Provinciæ alicujus error deprehendatur? Tunc omnino curabit, ut paucorum temeritati vel inſcitiæ, ſi qua ſunt univerſaliter antiquitus univerſalis Concilii Decreta præponat. Quid ſi tale aliquid emergat ubi nihil ejuſmodi reperiatur? Tunc operam dabit, ut collatas inter ſe Majorum conſulat, interrogetque ſententias, eorum dumtaxat, qui diverſis licèt temporibus & locis, in unius tamen Eccleſiæ Catholicæ Communione & fide permanentes, Magiſtri probabiles extiterunt, & quicquid non unus aut duo tantùm, ſed omnes pariter uno eodemque conſenſu, apertè, frequenter, perſeveranter, tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe cognoverit, id ſibi quoque intelligat abſque ulla dubitatione credendum.*

Et cap.38. *Hoc ſcilicet facere magnopere curabunt; quod in principio Commonitorii iſtius Sanctos & doctos Viros tradidiſſe nobis ſcripſimus, ut Divinum Canonem ſecundùm univerſalis Eccleſiæ Traditiones, & juxta Catholici dogmatis regulas interpretentur: in qua item Catholica, Apoſtolicaque Eccleſia ſequantur neceſſe eſt univerſitatem, antiquitatem, conſenſionem. Et ſi quando pars contra vetuſtatem, unius vel paucorum errantium diſſenſio contra omnium, vel certè multò plurium Catholicorum conſenſionem rebellaverit, præferant portionis corruptioni, univerſitatis integritatem: inque eadem univerſitate, novitatis profanitati, antiquitatis religionem: itemque in ipſa vetuſtate, unius ſive pauciſſimorum temeritati, primùm omnium generalia, ſi qua ſunt univerſalis Concilii Decreta præponant: tunc deinde, ſi id minus eſt, ſequantur quod proximum eſt, multorum atque magnorum conſentientes ſibi ſententias Magiſtrorum, quibus, adjuvante Domino, fideliter, ſobriè, ſolicitè obſervatis, non magna difficultate noxios quoque exurgentium Hæreticorum deprehendemus errores.*

Non eſt tamen prætermittendum, quædam inter Veteres ipſos controverſa capita, vel Diſciplinam dumtaxat ſpectaſſe, ut controverſiam de Paſchate, & de jejunio Sabbati; vel ab iis habita tanquam quæ ad Diſciplinam tantùm, non ad fidem pertinerent: unde contraria ſentientes non damnabant, neque cum eis Communionem abrumpebant. Talis fuit quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum: Nam Sanctus Cyprianus & Firmilianus, & deinde Baſilius, hanc ſpectarunt controverſiam tanquam quæ de capite Diſciplinæ, non de Fidei regula verteretur: & Communionem fovetunt cum cæteris omnibus orbis Chriſtiani Eccleſiis, quæ Baptiſmum ab Hæreticis collatum validum ac ratum eſſe ſentiebant. Fateor quoſdam e Veteribus, Eccleſiæ ſuæ Diſciplinam adſtruendo, verbis interdum durioribus aliarum contrarios mores Eccleſiarum fuiſſe inſectatos, quod Canonum & Conſtitutionum Apoſtolicarum Auctores, Pſeudo-Ignatius, & Orientis Epiſcopi in Trullana Synodo congregati fecere, cùm Jejunium Sabbaticum prohibuerunt: ſed nuſquam propter varios illos uſus interrupta inter Eccleſias Communio abundè probat in ſola Diſciplina ipſas diſſenſiſſe.

Ad ſextam & poſtremam Dallæi objectionem reſpondeo, Proteſtantes ioiquè Patrum judicium in controverſiis de religione declinare & repudiare, quod cum pleriſque omnibus Hæreticis antiquis ipſis commune eſt. Falſum verò eſt quòd Romanæ Communionis Theologi Patres univerſos, vel partem maximam, in quæſtionibus de Fide controverſis non recipiant, vel in expoſitione Sacrarum Literarum ſequendos non aſſerant ut Magiſtros. Ab hac methodo ſi qui aberrent, illi a cæteris Theologis, imò ab Eccleſia ipſa improbantur. Sic acutiſſimi Cajetani licentiam Cano perſtringit non leviter, lib.7. cap.3. Concluſione 3. ubi ſcribit, *Cajetanum ſummis Ædificatoribus Eccleſiæ parem eſſe potuiſſe, niſi quibuſdam erroribus doctrinam ſuam, quaſi cujuſdam lepræ admixtione fœdaſſet, & vel curioſitatis libidine affectus, vel certè ingenii dexteritate confiſus, Literas demum Sacras ſuo arbitratu expoſuiſſet, feliciſſimè quidem ſere, ſed in paucis quibuſdam locis acutiùs ſanè multò quàm feliciùs. Nam & vetuſtæ Traditionis parum tenax, & in Sanctorum lectione parum quoque verſatus, libri ſignati myſteria ab his noluit diſcere, qui non ſuo ſenſu illa, ſed Majorum Traditione, verâ ſcilicet Verbi Dei clave aperuerunt. Ita cùm plurima ſcripſiſſet egregiè, vertit ad extremum omnia, & novis quibuſdam Scripturæ expoſitionibus, aliorum, quæ vel graviſſimè dixerat, aut elevavit, aut imminuit certè auctoritatem.*

Cajetanus perſtringitur.

Et infrà. *Te nunc Cajetane Pater, [ſi filio Patrem appellare licet] appello te, Cajetane*, inquam, *in Concilium voco te, non in Lyceum aut Academiam induco, ſed in Sanctorum Patrum pacificum honorandumque Conventum. Pone tibi ob oculos, rogo te, tam numeroſam ſeriem eruditiſſimorum virorum, quos in hunc uſque diem tot ſæculorum conſenſus approbavit: quos præter admirabilem Sacrarum Literarum peritiam, vita quoque pietas mira commendat. Aſpice illos, obſecro te, quodammodo aſpicientes te, & manſuetè ac leniter dicentes tibi. Ita-ne nos, fili Cajetane, in ſacrarum expoſitione Literarum ſimul omnes erramus? Ita-ne nobis omnibus, quos Eccleſiæ Chriſtus Præceptores dedit, Spiritus intelligentiæ defuit? Ita-ne tu unus adverſùm nos pugnare audes, & Eccleſiam credis unius ſenſum hominis ſecuturam, hujus verò graviſ-*

viſſimi ſanctiſſimique Senatûs ſententiam deſertu-ram? Utrùm plus tribuendum eſſe judicas tot eruditorum Sanctorum, Martyrumque præjudiciis, an tuo ſingulari privatoque judicio? Videre mihi videor, Cajetane Pater, modeſtiam tuam ingeniique candorem, atque adeo in Sanctos religioſam reverentiam & pietatem, & quaſi coram eſſes, audio vocem tuam aures meas circumſonantem: Vicimus utrique, Uterque noſtrûm palmam refert, tu mei, ego erroris. Sed neſcio quò me impetus animi & nimius diſſerendi calor evexit. Nam & Cajetanus eo jamdiu loco eſt, ubi omnes ſine mea diſputatione vicit errores; & ego eorum non conſuevi inſultare erroribus, quorum miror ingenia. Hæc doctiſſimus Cano, quæ deſcribere placuit, ut Dallæum qui Cajetani, & quorundam aliorum e Catholicis Theologis Patrum auctoritatem negligentiùs aut minùs reverenter habentium, teſtimoniis abutitur, confutarem. Quamquam eorum quos Dallæus laudat, nemo eſt, qui Patres univerſos in fidei dogmatibus erraſſe, aut errare potuiſſe aſſerat. Sed Dallæi Melchiorem Cano contra ſanctorum Patrum in controverſiis fidei decidendis auctoritatem appellantis quàm ſubleſta, imo quàm mala fides! cùm toto lib. 7. illam vindicet eruditiſſimus Epiſcopus: & hanc ſtatuat, validiſſimiſque probet argumentis Concluſionem ſextam: *Sancti ſimul omnes in fidei dogmate errare non poſſunt*. Et quintam illam: *In expoſitione Sacrarum Literarum communis omnium Sanctorum veterum intelligentia certiſſimum argumentum Theologo præſtat ad Theologicas aſſertiones corroborandas*. Nec majori fide Ambroſium Catharinum & Baronium Cardinalem teſtes advocat Dallæus; qui cauſam Proteſtantium non uno in loco jugulant.

SCHOLION I.

Ad hujus diſſertationis Paragraphum duodecimum, quo Reſponſio ad Objectionem duodecimam continetur, ſive ad pag. 951. primæ Editionis. Religioſi Cenſores hanc notam in Indiculo ſuo referunt: *Reprehendit Epiſcopos, qui non permittunt Mulieribus lectionem Scripturæ*.

R. Abſit. Id mihi gratis & ſine ullo prorſus fundamento affingitur. Præmiſeram, *Scripturam ſacram abſque magna utilitate non legi, adeoque ejus lectioni eſſe aſſiduè vacandum. Hanc ob cauſam Sanctum Joannem Chryſoſtomum Chriſtianam plebem ad lectionem ſacrarum Scripturarum ſemper adhortari*. Cujus locis indicatis, ſubjunxi: *Non ſolùm ab Eccleſiæ Paſtoribus non eſſe negandam licentiam legendi Scripturas Chriſtianis, quos in Catholica Fide ſtabiles atque confirmatos noverint, etiam mulieribus, ſi eam ex pio affectu poſtulent: verùm etiam ad tam ſalutarem lectionem eos adhortari debere, quorum animum ita affectum ſciverint, ut iis ſacrorum librorum Lectio prodeſſe poſſit, non obeſſe*. Quod ex multis Sancti Hieronymi locis confirmavi. Tantùm abeſt ut Epiſcopos reprehendam qui non permittunt mulieribus lectionem ſacræ Scripturæ, ut contra paſſim ipſis illam permitti non debere aſſeram, ſed ſolùm piis, & ex pio affectu hanc gratiam poſtulantibus; & in Catholica Fide ſtabilibus atque confirmatis, & quibus ſacram illam lectionem prodeſſe poſſe, non obeſſe, judicaverint. Quibus conditionibus concurrentibus [de quibus judicium penes Epiſcopos eſſe velim] non eſt cur mulieribus magis quàm viris negetur, cùm *In Chriſto non ſit maſculus neque fœmina*. De hac denique lectione addidi: *Quam tamen paſſim nunc omnibus concedi non convenit, in lingua præſertim vulgari, ob Tranſlationes* ſeu Verſiones *ab hæreticis aut ſuſpectis hominibus factas; ſed iis ſolùm qui pietate & ingenio pollent, quique in humilitate & ſimplicitate cordis quærunt voluntatem Dei in verbis Dei; qui denique prohibitis Verſionibus non utuntur*. Sanè hunc in finem Scripturam ſacram a Catholicis Auctoribus in linguam vulgarem verſam eſſe, ut cùm eorum Verſio ab Epiſcopis approbata eſſet, legi poſſet ab omnibus Chriſtianis, certiſſimum eſt; ſolaſque Verſiones ab Eccleſia damnatas & prohibitas e Fidelium manibus avelli debere. Hoc de argumento legi poteſt liber Reverendiſſimi & Eruditi Præſulis Joannis Caſtorienſis Epiſcopi, & alius ejuſdem tituli Tractatus Gallico idiomate a Viro Doctiſſimo Antonio Arnaldo editus contra D. Mallet Doctorem Sorbonicum.

SCHOLION II.

Ad Diſſertationis ejuſdem Paragraphum decimum-ſeptimum, & ad Objectionis 18. Reſponſionem, ſive ad paginam 1017. primæ Editionis: hanc notam in Indiculo ſuo appinxerunt Religioſi Cenſores: *De Diſpenſationibus Pontificiis malè loquitur*.

R. Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibeant de malo, qui hunc locum legerunt ſine præjudicatæ mentis affectu. Romanos Pontifices in tota quà latè patet Eccleſia Diſpenſationes de Canonum obſervantia concedere poſſe fateor: ſed diſpenſare poſſe nego ſine cauſa legitima. *Quid ſi*, inquiebam, *abſque causâ legitima diſpenſent Pontifices & Epiſcopi, diſpenſationes hujuſmodi irritæ ſunt, & reos coram Deo conſtituunt concedentes*. Si malè loqui de Diſpenſationibus Pontificiis Religioſi Cenſores judicent, qui ſic loquitur, reos agant ejuſdem criminis *Sanctum Bernardum*, *Goffridum Vindocinenſem* Abbatem, *Sanctum Thomam*, ſacram Synodum Tridentinam, quibuſcum loquor, quorum teſtimonia exhibeo.

SCHOLION III.

Ad ejuſdem Diſſertationis Paragraphum vigeſimum, ſive ad paginam 1026. Editionis primæ, hanc notam appingit Cenſorum Religioſorum Indiculus; *De Conceptione Beatæ Virginis loquitur contra Pontificum Decreta*.

R. Objectio *Riveti* & aliorum Heterodoxorum contra Traditiones ſolvenda erat: ſolvi non poterat, niſi de Conceptione Deiparæ Virginis ſermo fieret, ſi quidem ex variis Patrum & Auctorum Eccleſiaſticorum circa illam ſententiis petita eſt. At contra Summorum Pontificum Decreta ea in re non peccavi. Non prohibent enim Summi Pontifices, ne quis de Beatæ Virginis Conceptione loquatur. Vetant duntaxat ne, ſi quæ referantur argumenta contra Conceptionem Immaculatam Deiparæ, ea relinquantur inſoluta. At quæ in Heterodoxorum objectione adversùs Traditiones illam obliquè impugnant, ſine ſolutione non præterii. Prohibent Pontifices ne alterutri opinioni nota hæreſis aut peccati mortalis inuratur: Nullam inuſſi. Cavent ne quis de iſta Quæſtione ſcribat ſermone vulgari: Non ſcripſi. Neutram definitam eſſe, nec ex eorum dogmatum eſſe numero, declarant, quæ corde credere ad juſtitiam, ore confiteri ad ſalutem neceſſe eſt: Idem aſſerui. Conſtitutiones Sixti IV. Pii V. *Pauli V. Gregorii XV.* & Concilii Tridentini judicium ac Decretum laudavi, ipſiſque religioſè parendum eſſe docui. *Alexander VII.* Pontifex Maximus Fidelium pietatem in Conceptionem Immaculatam Deiparæ Virginis commendat, celebreſque Academias, & omnes fere Catholicos, piam illam opinionem amplecti ait: ſecundùm hujus Pontificis Conſtitutionem ſcripſi, *Probabilem, piam,*

& eccleſiaſticam opinionem eſſe. Et infra: *Quamobrem ſententiam de Immaculata Deipara Virginis Conceptione non ſolùm ut probabilem & piam, ſed ut propriam Facultatis noſtræ doctrinam propugnabimus, ſi de ea dicendi, ſcribendive detur occaſio.* Ex his liquet, mihi abſque fundamento exprobrari, quòd de Beatæ Virginis Conceptione contra Pontificum Decreta locutus ſim.

SCHOLION IV.

Ad Paragraphum 21. ſive ad paginam 1064, primæ Editionis, hanc propoſitionem refert Cenſorum RR. Indiculus; *Quidam Pontifices immutant verba, ut Primatum probent.*

R. Falſum eſt quòd hìc vel alibi ſcripſerim, Summos Pontifices immutare verba Librorum Eccleſiaſticorum, ut Primatum ſuum probent. Ne levis quidem umbra illius Propoſitionis hìc aut in totius Operis ſerie apparet; Immo Eccleſiam & Romanos Pontifices a *Dallæi* Miniſtri Calviniani calumniis pro virili parte vindico.

SCHOLION V.

Ad eundem Paragraphum ſive ad paginam 1067. Editionis primæ ſpectat illa Propoſitio quam Religioſi Cenſores notant; *In Breviariis deſideratur Pontificum diligentia & prudentia.*

R. Non mea, ſed *Melchioris Cano* viri doctiſſimi verba ſunt, lib. 11. *De Locis Theologicis*, cap. 5. in Reſponſione ad 13. Argumentum. Diligentiam ſanè prudentiamque Pontificum neceſſariam eſſe ad Officiorum Eccleſiaſticorum emendationem, ex eo conſtat, quòd ſacra Rituum Congregatio hunc etiam in finem a Summis Pontificibus inſtituta ſit: conſtat ex curis *Pii V. Clementis VIII. Pauli V. Urbani VIII.* in Breviarii & Miſſalis Romani correctionem collatis.

SCHOLION VI.

Ad Paragraphum 22. ſive ad paginam 1110. primæ Editionis, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *In ſanctis Patribus multi nævi & errores, ſed non in omnibus.*

R. Vocem, *multi* de ſuo addiderunt Indiculi Cenſurii Auctores. *Fatemur*, inquiebam, *in ſingulis Patribus nævos reperiri, in pleriſque etiam errores (quamvis nonnullos aliquibus perperam Dallæus, Rivetus, aliique Heterodoxi affingant) &c.* Quæ ſi cenſurâ digna ſint, eâdem configant Religioſi Cenſores Romanam ſub *Gelaſio I.* Synodum Septuaginta Epiſcoporum, in qua ut *Apocrypha* notantur *Opuſcula Tertulliani, Lactantii, Africani, Clementis, Alexandrini, Tatii, Cypriani, Arnobii, Caſſiani, Victorini;* utique ob nonnullos errores. Cenſurâ ſuâ configant *Melchiorem Cano* doctiſſimum Theologum libro 7. cap. 3. ſcribentem: *An hoc agere Gelaſius voluit, in Veterum libris non eſſe quidquam erroris? Atqui laterem, ut aiunt, laverit, quiſquis iſtud conetur,* &c. Verùm inde perperam colligi a *Dallæo* oſtendi, Patres univerſos in aliquo fidei dogmate erraſſe, aut errare potuiſſe.

SCHOLION VII.

Ad Paragraphum rurſus 21. ſive ad paginam 1038. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc mihi Propoſitionem affingunt; *Pontifices aliqui more Eccleſiæ Romanæ fingunt falſa teſtimonia SS. Patrum & Conciliorum.*

R. Abſint a me verba blaſphemiæ in Sanctam Romanam Eccleſiam & Chriſti Vicarios Summos Pontifices. Hæc Propoſitio non eſt mea; nihil unquam tale ſcripſi vel cogitavi. Immò Romanam Eccleſiam & Summos Pontifices a calumnia *Dallæi* Hæretici id ipſis exprobrantis, pro virili parte vindicavi. En verba mea: *Quòd Zoſimus & Bonifacius Romani Pontifices, Nicænorum nomine Canonum Sardicenſes in controverſia de Appellationibus ad Romanam Sedem laudaverunt, fraudis non fuit; ſecuti ſunt quippe Eccleſiæ ſuæ morem, in qua ſolemne erat ſic eos Canones laudare, ſive quòd Sardicenſe Concilium ut appendix quædam Nicæni ſpectaretur; ſive quod in Codice Canonum Romanæ Eccleſiæ Canones Sardicenſes conſequenter ad Nicænos ſub eodem titulo adſcripti eſſent.*

Nota.

DAllæi librum de uſu PP. extollit Joannes Clericus in ep. 4. quamvis etiam non defuerint quidam ex Proteſtantibus ipſi exprobrare debitam Patribus reverentiam excuſſiſſe. Sed revera multum ipſius intererat PP. auctoritatem parvi facere, videbat enim ope divinarum Traditionum errores novarum Sectarum convelli, & Chriſti Divinitatem apertiſſimè propugnari, quod ingratum fuiſſe Clerico nemo eſt qui modò ignoret. Cùm igitur eccleſiæ PP. in omnibus ſibi infenſos miſer hic Auctor agnoſceret, ita eos in ordinem redigere conatur, ut facillimè recentiores ipſis anteponat; ac ita commiſeratione dignos nobis exhibet SS. Juſtinum, & Irenæum, ſi Grotio, & Hammondo comparentur. Ne verò diſſimulaſſe videretur ineluctabile illud argumentum, quo dicimus noſtræ fidei dogmata optimè etiam addiſcenda ab iis, qui eadem ab Apoſtolis explicari audierant, quæque ore & ſcriptis poſteris tradiderunt; reſpondet huic argumento majorem ſpeciem ineſſe quàm veritatem. Hujuſce autem reſponſionis eam reddit rationem quòd ſtatim ab eccleſiæ initio inter ipſorum etiam Apoſtolorum diſcipulos fuere, qui apoſtolicam doctrinam adulterarunt, nec ceſſarunt ſubinde perpetui veritatis adverſarii. adeoque non poſſe nos ex antiquitatis teſtimonio aſſequi veritatem. Ita verò reſpondit Clericus quia ignoravit traditionum vim ab iis ſolùm Catholicos derivare, quas hæreticos eccleſia non habuit, neque unquam eaſdem deſumpſiſſe ex quibuſdam nonnullorum Patrum erratis, a quibus immunes non fuiſſe agnoſcimus. Illas ut divinas Traditiones reveremur, quibus unanimes catholicorum PP. conſenſus vel divinam Scripturam explicarunt, vel aliquod fidei dogma tradiderunt, ac iis omnimodam fidei firmitatem tribuimus. Et re vera cùm eccleſia in exponendis ſtabiliendiſque dogmatibus oculos etiam in PP. unanimem doctrinam intenderit, ſi præfatæ traditiones a veritate poſſent deflectere, & univerſa eccleſia a veritate contra Chriſti promiſſa deſcire potuiſſet. Sed non vacat ultra cum Clerico contendere, quem apud unum quemque recti verique æſtimatorem ex hoc ſolùm a ſua cauſa excidiſſe puto, quòd voluerit fidei veritates potius a recentioribus hauriendas, quàm ex iis, qui vel ipſos Apoſtolos docentes audierunt.

ANIMAD-

Digitized by Google

ANIMADVERSIONES in Lectionem Sacrorum Librorum vernaculâ linguâ conſcriptorum.

§. UNICUS.

S. Scriptura in lingua vernacula paucis concedenda.

AB his Animadverſionibus abſtinendum non duxi; quamvis enim Natalis ſolùm cum aliquibus limitationibus Divinæ Scripturæ lectionem in lingua vernacula permittendam dixerit, nihilominus in calce primi Scholii eam non improbare videtur opinionem, qua Sacros Libros proprio cujuſcumque idiomate exaratos paſſim, ac velut indiſcriminatim concedendos aſſeritur. Id ipſum ultimis his temporibus ſummopere optabat infelix P. Queſnellus, ut oſtendunt quamplures ipſius damnatæ propoſitiones ab octuageſima incipiendo; & conquerebatur S. Scripturam e fidelium manibus eripere, eſſe Chriſti *os obturare, interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis*. Verùm Eccleſia ſapientiſſimè voluit S. Scripturam in lingua vernacula non eſſe indiſcriminatim omnibus fidelibus concedendam.

Hanc utique legem communiter Heterodoxi criminantur, ac dolo malo inductam affirmant; quapropter Junius de eadem loquens hæc habet: *Qui pontificio catharro non laborant, odorant perfacilè quis dolus lateat, quia non concedunt, niſi quos norunt in cœno barbarico pontificiarum impietatum ita demerſos, ita ex amatorio poculo purpuratæ Babylonicæ meretricis ebrios, & in Romanæ Synagogæ placita juratos, ut nonniſi ad ſenſum illius univerſa exigantur, quæcumque tandem in Sacris Bibliis occurrunt.*

Perſpicuum tamen omnino eſt nunquam eccleſiam neceſſarium putaſſe, ut apud omnes S. Scriptura proprio conſcripta idiomate haberetur; ſi etenim id neceſſarium, vel valde ad ſalutem expediens judicaſſet, & ipſi Apoſtoli non in ſola græca, hebræa, aut etiam latina lingua divina eloquia eccleſiis tradidiſſent, ſed cuicumque nationi in lingua ipſius peculiari ſuppeditaſſent; ut ita ex eorumdem lectione, quæ ſibi ad æternam ſalutem eſſent neceſſaria, vel valde proficua, unuſquiſque ſibi poſſet comparare. Temporum deinde decurſu in orientis eccleſiis non extitiſſent ſola Septuaginta Interpretum Biblia, ut teſtatur S. Hieronymus *præfat. 2. in Paralip.* Et quidem, ut obſervat Gravina *controv. 11. general. art. 1. ad 3.* falsò diceretur S. Doctorem S. Biblia in linguam Sclavonicam poſtea vertiſſe, eò quòd in epiſtola ad Sophronium dixerit Septuaginta verſionem diligentiſſimè emendatam gentis ſuæ hominibus tradidiſſe. Ultraquamquod enim hujuſmodi Sclavonicæ tranſlationis nullus meminerit, nullumque ipſius extet veſtigium, optimè dicitur nil aliud S. Hieronymum ſignificare voluiſſe, niſi quòd eam verſionem dederit latinis ſuæ linguæ hominibus, ut ibi ait Marius Victor ipſius ſcholiaſtes, ſeu pro ſuis Dalmatis latinam Septuaginta Interpretum verſionem adornaſſe.

Sicut autem in Oriente ſola circumferebatur ætate D. Hieronymi græca Septuaginta interpretum verſio; ita ex S. Iſidoro *lib. de Div. Offic.* Hiſpaniarum eccleſiæ latinâ verſione utebantur, quæ, teſte D. Hieronymo *præfat. 2. in ep. ad Galat.* Hiſpanis non erat vulgaris; ac maximè dum poſtea Gothi, ac deinde Mauri illas regiones proprio ſubegerunt imperio. Ibidem etiam obſervat S. Hieronymus Gallos idiomate a latino diverſos loquutos; qui tamen non alio a latino ſermone S. Biblia habebant, ut tradunt Albinus, Alcuinus, & Amalarius *lib. de Div. Offic.* In Africa verſio latina legebatur, Itala dicta, ut ex S. Auguſtino *lib. 2. de Doctr. Chriſt. cap. 13.* nec latina lingua ibi certè communis erat, ut ex eodem Auguſtino *ſerm. 35. de Verb. Domini*. Demum, ut de aliis ſileam eccleſiis, in Italia ante Jacobum de Voragine, qui floruit an. 1300. quique divina volumina italicè conſcripſit, S. Scriptura non aliâ linguâ quàm latinâ communiter legebatur, quæque vulgaris cito eſſe deſiit; ac alio omnino idiomate loquuti ſunt Itali, ex quo Longobardi Italiam inundarunt.

Dum igitur obſervetur eccleſiam non alio idiomate S. Biblia conſcripta habuiſſe, quàm hebræo, græco, & latino, iiſque originariis linguis non olim homines vulgariter uſos, adeout nonniſi aliorum addiſcerentur magiſterio; & nihilominus eccleſiam, cujus regimini præeſt Spiritus S. eadem Biblia fidelibus in lingua vernacula tradere non curaſſe, manifeſtum fiet id non ſolùm neceſſe ad ſalutem non eſſe, ſed neque expedire S. Scripturam ſub oculos communis fidelium cœtus vulgari linguâ exponere.

Sed & incommoda, quæ facillimè ſequerentur, ſi S. Scriptura lingua omnibus communi conſcripta permitteretur, ſuadent optimè Eccleſiam vetitum id voluiſſe. Nullus igitur inficias ibit D. Scripturam non pauca recondita, ac abſtruſa D. Sapientiæ myſteria continere, eaque poſſe indoctis, maximè, ſi in proprio ſenſu abundent, occaſionem a via veritatis diſcedendi præbere. Id ſua etiam accidiſſe ætate ex lectione epiſtolarum S. Pauli, notat S. Petrus *ep. 2.* ubi hæc habet: *Chariſſimus Frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit epiſtolas, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem.* Ex non rite intellectis S. Scripturis hæreſes deinde natas eſſe adnotavit S. Hilarius *lib. de Synod.* & re vera nullus fuit ex hæreticorum Parentibus, qui ex S. Bibliis proprios errores tueri non eniteretur. Ex prava Scripturarum intelligentia Antropomorphitas ſuos hauſiſſe errores refert Caſſianus *collat. 2. 3. 4. 5.* & poſteriorum temporum hæreſes ex eodem fonte derivaſſe affirmat Æneas Silvius *lib. de Orig. Boem.* ac deinde Staphilus in Apologia *de Scrip. intell. p. 1.* Imo rectè animadvertitur non rarò hæreſes & originem, & incrementa habuiſſe ex S. Scripturæ in patria lingua lectione, quam pertinaciter ex Sectariis non pauci retinuerunt. Ubi ergo & ipſi, qui craſsâ non laborabant ignorantiâ, ob reconditam D. Scripturæ intelligentiam nimis ſibi fidentes in errorem prolapſi ſunt, quid verendum eſſet, ſi indiſcriminatim indoctis eamdem legere concederetur?

Aliud, quod ex S. Scripturæ lectione omnibus pervia oriretur inconveniens, eſſet quòd non ſolùm homines improbi, ſed ipſæ etiam mulierculæ ſibi blandirentur Parochis ſe eſſe doctiores, ipſiſque ſpretis vellent propriæ inhærere opinioni; ex quo ſemper inter fideles unitatem ſcindendam nemo non videt. Hujuſmodi præjudicium & ipſe Lutherus urget adverſus Anabaptiſtas, & Sacramentarios, diſſimulans tamen & in ſua ſecta eidem latam viam aperuiſſe. Seſe igitur de ſuo Magiſterio magnifaciens hæc habet in ſerm. convival. cap. 1. *Dicebat Doctor Lutherus quodam tempore nobilitatem, cives, & ruſticos, & ferme quoſcumque ſupremi, & infimi ſtatus, Evangelium melius ſcire, quàm ipſe ſciret Doctor Lutherus, aut etiam ipſemet S. Paulus; ut ipſi quidem ſibi viderentur ſapientes eſſe, & ſe omnibus Parochis doctiores putantes &c.* Et paulo poſt ita ait: *Quod illi*

non

Digitized by Google

non Paſtores, ſed Dominum contemnerent, & Principem omnium Paſtorum, qui ipſis concionandi munus commiſit, ipſe viciſſim illos contemnet, hoſtiſque illorum erit, & tractabit eos, ut ſentit ipſe, qui inquit Luc. 10. 16. Qui vos audit me audit, & qui vos ſpernit me ſpernit

Quæ ſequantur inconvenientia ex lectione S. Scripturæ in lingua vernacula, non omittit adnotare etiam Innocentius III. *epiſt. ad Abb. Ciſterc.* Narrat Summus Pontifex non paucos hujuſmodi lectioni addictos occulta conventicula celebraſſe, prædicationis officium uſurpaſſe, ſimplicitatem deſpexiſſe ſacerdotum, eorumque conſortium, aſpernatos fuiſſe eos, qui ipſorum tranſlationem non amplectebantur, nec eidem Apoſtolicæ Sedi parituros, ſi eamdem tranſlationem decreviſſet abolere. Abbati proinde Ciſterciensi, ut unà cum Epiſcopo Metenſi tot malis occurrat, diſtrictè præcipit; ſimulque animadvertere exoptat univerſalis eccleſiæ negocium, fideique chriſtianæ cauſam agere. Quòd ſi ex vulgaribus Bibliorum tranſlationibus, quamvis operâ auctoris Catholici habitis, tot mala dimanare potuerunt; quid non verendum eſſet, ſi Heterodoxorum Biblia in lingua vernacula ubique circumferrentur? Hæc non ſolùm multis in locis a fideli abhorrent tranſlatione, ſed quandoque pernicioſiſſimis ſcatent paraphraſibus; & hìc ſatis ſit adnotare Lutherum in *cap. 10. Proverb.* ita habere: *Nihil carius ſuper terram amore mulierum, ſi quis eo potiri poſſit.*

Eò uſque ex S. Scripturæ lectione hominum malitia occaſionem delinquendi invenit, ut putarent ſibi licita quædam flagitioſiſſima, quæ facta in S. Scriptura narrantur; advertere non curantes eamdem S. Scripturam cavenda docuiſſe, ac ſub Dei indignatione ab iis abſtinendum. Teſte Staphilo *in abſ. reſponſ. contr. Smidelin. p. 2.* cùm quidam Pictor in Pruſſia turpi inceſtu filiam corrupiſſet, deteſtandum facinus ea ratione excuſabat, quòd ſibi licuiſſe arbitratus erat, quod & Loth præſtiterat. Quædam etiam mulier Epiſcopi Monaſterienſis cædem molita, re detectâ, & de tanti Sacrilegii cauſà percunctata, exemplum Judith in eo meditando facinore præ oculis habuiſſe reſpondit. Dum igitur ſola hiſtorica quorumdam ſcelerum narratio ſatis fuit ut hujuſmodi exempla quidam ſibi imitanda proponerent; multò magis timendum eſſet homines in vitia paſſim ruituros, ſi ex S. Scripturæ lectione quamplura ſibi non prohibita perperam judicarent.

Optimè proinde Romana eccleſia S. Librorum lectionem omnibus noluit eſſe communem; ac ſanctè juſſit iis ſolùm in lingua vernacula permittendam, qui longe ab errandi periculo viderentur. Cùm verò quæ adnotata ſunt inconvenientia non timendum ſit paſſim inſurgere poſſe ex Bibliorum lectione latino idiomate conſcriptorum, neque enim indoctis, ac mulieribus, quæ faciliùs in errorem inducuntur, obvia eſt; bene abſtinendum fuit a quacumque prohibitione S. Biblia ab hæreticis non edita, latino conſcripta ſermone legendi.

Urgere contra hucuſque dicta ſolent quorumdam PP. auctoritates, ac præcipuè S. Jo: Chryſoſtomi omnes ſuos auditores ad Scripturarum lectionem graviſſimis verbis impellentis; ex quo voluiſſe videtur S. Scripturam in lingua omnibus communi circumferri. At obſervandum non in eo rigoroſe ſenſu quandoque loqui PP. quem ipſorum verba præſeferunt. Certe ab omnibus legendam S. Scripturam etiam dixerunt Origenes *hom. 12. in Exod. & 9. in Levit.* & S. Auguſtinus *expoſ. 2. in pſ. 33.* cumque ſolummodo hebraicè, græcè, ac latinè S. Biblia exarata tunc haberentur, fateri oportet harum linguarum ignaris ipſorum lectionem neceſſariam non judicaſſe. Dum igitur videtur S. Chryſoſtomus velle omnibus etiam laicis, immo iſtis potius quàm Monachis, S. Scripturæ lectionem fuiſſe neceſſariam, ita interpretandus eſt, quòd eam quàm maximè commendatam voluerit. Et quidem, ſi omnibus indiſcriminatim ad ſalutem reputaſſet neceſſariam, etſi ipſius ætate in lingua omnibus communi fideles Biblia habuiſſent, excluſos ſaltem a Regno voluiſſet tot piſcatores, artifices, agricolas &c. qui legere non didiciſſent. Fatendum ergo eſt, ut ait Sixtus Senenſis *lib. 6. annot.* 152. Chryſoſtomum orationis curſu raptum per hyperbolem loquutum; cùmque videret populum, contemptâ D. Scripturæ lectione, theatris, ſpectaculis, ſcænis, poetarumque fabulis ſummopere addictum, omnes ad Divina eloquia legenda, quaſi ad omnes æque pertinerent, hortatum eſſe, eâque poſthabita lectione dixiſſe nulli ſalutis aditum patere. Re vera tamen per Scripturarum lectionem non aliud intellexiſſe demonſtrat, quàm ſcire ea, quorum qui excæcatur ignorantiâ, ſalutem conſequi non poteſt: ac ita ſe habent articuli Symboli, præcepta Decalogi &c. quæ eccleſia non ſolùm omnibus explicanda præcepit, ſed paſſim unicuique in propria lingua legenda proponit. Hinc nullus eſt fidelium, qui vel ex iis, quæ ediſcere poteſt ab animarum Paſtoribus, verbique Dei Præconibus, vel ex librorum lectione, in quibus omnia ſcitu neceſſaria, & proficua ad ſalutem continentur, non habeat poſſe ſibi talem ſcientiam comparare, quâ etiam ad perfectionis culmen valeat aſcendere. Et oh quot puellæ, quot ruſtici, quibus non datum eſt Divinam legere Scripturam, ardentiſſimo nihilominus conflagrarunt amore: unde in Albo Sanctorum ab Eccleſia conſcriptos veneramur.

Nota.

Innuere hìc etiam obiter duxi Heterodoxos non ſolùm velle omnibus S. Scripturam in lingua vernacula concedendam, ſed quæcumque etiam pertinent ad Liturgiam eâdem linguâ celebranda contendunt. Hac de re videre etiam eſt Opus poſthumum Jacobi Uſſerii, ubi præcipuum argumentum ab Orientalium Eccleſiarum ducit exemplo: *Syri, ait, Syriacè, Copti copticè, Armeni armenicè, Æthiopes ethiopicè ſacra faciant.* Turpiter autem lapſum fuiſſe hunc Auctorem animadvertit Euſebius Renaudotius in collectione Liturgiarum Orientalium *tom. 1. diſſert. 1. cap. 6.* ac invictè oſtendit quòd ſicut Romana Eccleſia, poſtquam latina lingua in Occidente deſiit eſſe communis, noluit diverſo idiomate ſacra peragere, ita & Orientis Eccleſiæ præſtitere. Hinc non deſinit demonſtrare modò linguam Syriacam apud Syros ſtudio comparari, ſicut apud nos latinam; idemque evenire apud Coptitas, Æthiopes &c. quoad veterem linguam, qua ipſorum Liturgia conſcripta legitur. Eadem proinde fuit, ac modò eſt orientalis, atque occidentalis eccleſiæ diſciplina; unde Romanæ eccleſiæ ritum & ipſi Proteſtantes præfato argumento, velint nolint, confirmarunt. Nec ſolùm eadem apud has eccleſias viguit, vigetque diſciplina, ſed eadem inſuper ratione conſervandam duxerunt, ob Antiquitatis nempè reverentiam, ac ad rerum ſacrarum majeſtatem augendam: cùm interim plebis inſtructioni ſufficienter conſulatur per conciones & catecheſes.

Nota.

QUæ in Breviariis adhuc corrigenda ſuperſint, adnotavi poſt Diſſertationem I. ſæculi ſecundi. Quale etiam ſit pondus auctoritatis SS.PP. explicat hic Natalis, & videnda quæ habet in Diſſertatione de Traditione.

DISSERTATIO XVII.

Adversùs Tatianum, & Encratitas.

ARTICULUS I.

Quo ſalus Adami defenditur.

ADami ſalus æterna contra Tatiani hæreſim probatur primò ex celebri illo loco Sapientiæ 9. & 10. *Per Sapientiam ſanati ſunt quicumque placuerunt tibi Domine a principio. Hæc illum, qui primus formatus eſt a Deo Pater orbis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodivit, & eduxit illum a delicto ſuo, & dedit illi virtutem continendi omnia.*

II. Auctoritate & rationibus Sancti Irenæi lib. 3. adversùs Hæreſes, cap. 34. & ſequentibus. Prima ratio eſt, quòd Deus vel infirmus, vel injuſtus videretur, ſi filios eripuiſſet e captivitate & ſervitute diaboli, & Protoparentem in ejus vinculis reliquiſſet: & antiquus ille hoſtis adversùs Chriſtum gloriari poſſet, cum primis ſuis ſpoliis invictus remanens. *Cùm autem ſalvatur homo*, inquit, *oportet ſalvari eum qui prior formatus eſt homo. Quoniam nimis irrationabile eſt, illum quidem qui vehementer ab inimico læſus erat, & prior captivitatem paſſus eſt, dicere non eripi ab eo, qui vicerit inimicum; ereptos verò filios ejus, quos in eadem captivitate generavit; nec victus quidem adhuc parebit inimicus, ipſis veteribus ſpoliis manentibus apud eum. Quemadmodum ſi hoſtes expugnaverint quoſdam, & victos duxerint captivos, & multò tempore in ſervitute poſſederint eos, ita ut generent apud eos, & aliquis dolens pro his qui ſervi facti ſunt, eoſdem hoſtes expugnet; non tamen juſtè faciet, ſi filios quidem eorum, qui captivi ducti ſunt, liberet; ipſos verò qui captivitatem ſuſtinuerunt, ſubjectos relinquat inimicis, propter quos & ultionem fecit conſecutis libertatem filiis, ex cauſa paterna vindicationis. Neque enim inſipiens eſt Deus, neque injuſtus, qui opitulatus eſt homini, & in ſuam libertatem reſtauravit eum.*

Secunda ratio hæc eſt; Deus non maledixit Adamo, & Evæ, ſed tantùm terræ, ac ſerpenti: ergo non eſt veriſimile Adamum & Evam æternæ damnationi fuiſſe addictos. *Propter hoc* (inquit cap. 35.) *& in initio tranſgreſſionis Adæ, ſicut enarrat Scriptura, non ipſum maledixit Adam, ſed terram in operibus ejus, quemadmodum ex Veteribus quidam ait: Quoniam quidem tranſtulit Deus maledictum in terram, ut non perſeveraret in homine. Condemnationem autem tranſgreſſionis accepit homo tædia, & terrenum laborem, & manducare panem in ſudore vultûs ſui, & converti in terram, ex qua aſſumptus eſt. Similiter autem & mulier tædia, & labores, & gemitus, & triſtitias partûs, & ſervitium; id eſt, ut ſerviret viro ſuo, ut neque maledicti a Deo in totum perirent, neque ſine increpatione perſeverantes, Deum contemnerent. Omnis autem maledictio decurrit in ſerpentem qui ſeduxerat eos.*

Tertia ratio eſt hujuſmodi. Chriſtus plenam & abſolutiſſimam de morte victoriam reportavit. Atqui non fuiſſet plena victoria, niſi liberatus fuiſſet ille, cui primùm mors dominata eſt. Ergo Adamum Chriſtus liberavit. *Quapropter*, inquit, Sanctus Irenæus, cap. 28. lib. 3. *liberato homine, fiet quod ſcriptum eſt, Abſorpta eſt mors in victoria. Ubi eſt mors! victoria tua? Ubi eſt mors! aculeus tuus? Quod non poterat juſtè dici, ſi non ille liberatus fuit, cui primùm dominata eſt mors. Illius enim ſalus evacuatio eſt mortis. Domino igitur vivificante hominem, id eſt Adam, evacuata eſt mors.*

Quarta ratio. Decuit Chriſtum Paſtorem optimum, primam ovem ſuam aberrantem, & pereuntem quærere, & ſalvare. Quam ſi non invenit, nec reduxit, perditum adhuc eſt univerſum genus. *Mentiuntur ergo omnes qui contradicunt ejus ſaluti*, (inquit Sanctus Irenæus cap. 39. libri 3.) *ſemper ſeipſos excludentes a vita, in eo quòd non credunt inventam ovem quæ perierat. Si autem illa non eſt inventa, adhuc poſſidetur in perditione omnis hominis generatio. Mendax ergo is qui prior hanc ſententiam, imò hanc ignorantiam, & cæcitatem induxit Tatianus. Connexio quidem factus omnium Hæreticorum, quemadmodum oſtendimus: hoc autem a ſemetipſo adinvenit, uti novum aliquid præter reliquos inferens, vacuum loquens, vacuos a fide auditores ſibi præparet: affectans Magiſter haberi, tentans & ſubinde uti hujuſmodi a Paulo aſſiduè dictis: Quoniam in Adam omnes morimur: ignorans autem quoniam Ubi abundavit peccatum, ſuperabundavit & gratia.* Ita denique concludit: *Hi qui contradicunt ſaluti Adæ, nihil proficiunt, niſi quòd ſemetipſos Hæreticos, & Apoſtatas faciunt veritatis, & advocatos ſe ſerpentis, & mortis oſtendunt.*

III. Refellitur error Tatiani, auctoritate Tertulliani libro 2. contra Marcionem cap. 25. *Etſi Adam*, inquit, *propter ſtatum legis deditus morti eſt, ſed ſpes ei ſalva eſt, dicente Domino, Ecce Adam factus eſt tanquam unus ex nobis: de futura ſcilicet adlectione hominis in divinitatem. Denique quid ſequitur? Et nunc nequando extendat manum, & ſumat de ligno vitæ, & vivat in ævum: Interponens enim, & nunc, præſentis temporis verbum, temporalem & ad præſens dilationem vitæ feciſſe ſe oſtendit. Ideoque nec maledixit ipſum Adam, nec Evam, ut reſtitutionis candidatos, ut confeſſione relevatos.*

Et in fine libri de Pœnitentia: *Peccator omnium notarum cùm ſim, nec ulli rei, niſi Pœnitentiæ natus, non facilè poſſum ſuper illa tacere, quam ipſe quoque & ſtirpis humanæ & offenſæ in Dominum Princeps Adam, exomologeſi reſtitutus in Paradiſum ſuum, non tacet.*

IV. Refellitur ex Origene, Tractatu 35. in Matthæum. *Venit*, inquit, *ad me Traditio quædam talis, quòd corpus Adæ primi hominis ibi ſepultum eſt, ubi crucifixus eſt Chriſtus: ut ſicut in Adam omnes moriuntur, ſic in Chriſto omnes vivificentur: ut in loco illo, qui dicitur Calvariæ locus, id eſt locus capitis, Caput humani generis reſurrectionem inveniat, cum populo univerſo, per reſurrectionem Domini Salvatoris, qui ibi paſſus eſt & reſurrexit. Inconveniens enim erat, ut cùm multi ex eo nati remiſſionem acciperent peccatorum, & beneficium reſurrectionis conſequerentur, non magis ipſe Pater omnium hominum hujuſmodi gratiam conſequeretur.*

V. Refellitur ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 46. ubi de hoc Tatiani dogmate loquens, ait; *Stulta quippe tota hæc eſt opinio. Nam ſi Adamus ſalutem minimè eſt adeptus, hoc eſt ipſa quodammodo generis maſſa: nec ulla maſſæ hujus particula ſervari po-*

to-

verit. Si enim qui primus omnium conditus eſt, & ex integra adhuc terra formatus, ſalutis minimè eſt particeps, qua ab eodem orti ſunt, quo tandem pacto ſalutem obtinebunt? Et infrà: *Jam verò ſi Adamum Dominus ipſe fabricavit, ac primum illud ſuum opus utbi[illegible]minus exterminat, dum reliquos interim ſer[illegible]at, quanta hæc, Tatiane, ſtultitia eſt? Imbecil[illegible]tatem enim Domino, quantùm in te eſt, affi[illegible]gis, qui hominem, quem ante omnes effinxerat, ob unicum violati mandati crimen e Paradiſo depulſum, nec mediocri animadverſione caſtigatum, ſervare minimè potuerit, aut ut potuerit, miſericordiam et nullam adhibuerit.*

Denique Chriſtum, in monte Calvariæ crucifixum, ubi Adamus ſepultus quadam Traditione ferebatur, aſſerit: *Ut primi Parentis reliquias ſanguine ſuo rigaret, ac tam ipſum, quàm nos ejus poſteros, ad ſpem conſequendæ ſalutis erigeret.* Eadem meditatur Sanctus Ambroſius, libro 5. Epiſtolâ 19. & lib. 10. in Lucam, cap. 23. eadem Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 17. quam nomine Paulæ & Euſtochii ad Marcellam ſcribit, ubi de Hieroſolymis loquens, hæc habet: *In hac urbe, immo in hoc tunc loco, & habitaſſe dicitur, & mortuus eſſe Adam: unde & locus in quo crucifixus eſt Dominus noſter, Calvaria appellatur, ſcilicet quòd ibi ſit Antiqui Hominis calvaria condita: ut ſecundi Adam, id eſt Chriſti Sanguis de cruce ſtillans, primi Adam, & jacentis Protoplaſti peccata dilueret: & tunc ſermo ille Apoſtoli compleretur; Excitare, qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus.*

His ſuffragatur Sanctus Auguſtinus ſeu potiùs alius Auctor Sermonis inter Auguſtinianos olim 71. de Tempore, nunc 6. in Appendice. *Etiam*, inquit, *hoc Antiquorum relatione refertur, quòd & Adam primus homo in ipſo loco ubi crux fixa eſt, fuerit aliquando ſepultus; & ideo Calvaria locum dictum eſſe, quia Caput humani generis ibi dicitur eſſe ſepultum. Et verè, fratres, non incongruè creditur quòd ibi erectus ſit Medicus, ubi jacebat ægrotus. Et dignum erat ut ubi occiderat humana ſuperbia, ibi ſe inclinaret divina miſericordia. Et ſanguis ille pretioſus etiam corporaliter ſanguinem Antiqui Peccatoris dum dignatur ſtillando contingere, redemiſſe credatur.*

VI. Refellitur hic error ſingulari & inſigni auctoritate Sancti Auguſtini, Epiſtolâ 99. quæ eſt ad Evodium, ubi de Chriſti ad inferos deſcenſu, & de iis quos inde liberavit loquens, hæc habet: *Et de illo quidem primo homine Patre generis humani, quòd eum ibidem ſolverit, Eccleſia ferè tota conſentit: quod eam non inaniter crediſiſſe credendum eſt, undecumque hoc traditum ſit; etiamſi Canonicarum Scripturarum hinc expreſſa non proferatur auctoritas. Quamquam illud quod in libro Sapientiæ ſcriptum eſt; Hæc illum qui primus factus eſt, Patrem orbis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodivit, & eduxit illum a delicto ſuo, & dedit ei virtutem continendi omnia: magis pro hac ſententia, quàm pro ullo alio intellectu facere videatur.*

Objicitur teſtimonium Ruperti Abbatis, qui ſententiam de Adami damnatione probabilem eſſe aſſerit, & a multis ſua ætate propugnatam. *De quo* inquit, *utrùm aliquando per Chriſtum miſericordiam conſecutus ſit, per quem ſalvati, & liberati ſumus, hodieque nonnulli diſſertant, pro eo videlicet quia nuſquam Canonica Scriptura teſtatur, illum egiſſe pœnitentiam.* Et infrà: *Itaque quia de illo vetere Adam nihil uſquam boni operis invenitur, & novus Adam illi eſt oppoſitus; (Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes vivificabuntur:) Salvatio ejus & multis liberè negatur, & a nullo ſatis firmiter defenditur.*

Reſpondeo, Majoris ponderis eſſe omnium Patrum, & Eccleſiæ auctoritatem, quàm Ruperti: quem hac in re deceptum eſſe non mirum eſt, cùm Sapientiæ librum ex Canone Librorum Sacrorum expunxerit. *In eo dumtaxat*, inquit, *qui inſcribitur liber Sapientiæ, de illo ſic ſcriptum eſt: Hæc illum, qui primus formatus eſt a Deo Pater orbis terrarum, cùm ſolùs eſſet creatus, cuſtodivit, eduxit illum a delicto ſuo*, &c. *Verùm hæc Scriptura neque de Canone eſt, neque de Canonica Scriptura ſumpta eſt ſententia hæc.... Quòd ergo illo dictum eſt; Eduxit illum a delicto ſuo, & dedit illi virtutem continendi omnia, majore libertate parvipenditur, quàm ſuſcipitur; quia quando, vel ubi peccatum ſuum agnoverit, aut Pœnitentia ſatisfactionem attulerit, non oſtenditur.* Cæterùm Rupertus a temeritatis nota non abſolvit eos, qui Adamum ſalvum non eſſe definirent, & Scholam agnoſcit ubi primùm hæc aſſerta eſt opinio, ſectam ſcilicet Encratitarum. *Ne quis tamen temerè definiat*, inquit, *cuſtat, & hoc (ut Eccleſiaſtica refert Hiſtoria) ab Encratitis hæreticis inventum eſſe, quibus Tatianus auctor extitit.*

ARTICULUS II.

Quo Encratitarum, & Hydroparaſtatarum error de aqua ſola in Sacrificio Altaris offerenda, refellitur.

HUnc errorem profligant primò Scripturæ ſacræ verba Matthæi 26. imò ipſius Chriſti, qui in ultima Cœna *Accipiens calicem, gratias egit, & dedit Diſcipulis ſuis dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic eſt enim ſanguis meus Novi Teſtamenti*, &c. *Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, uſque in diem illum, cùm illud bibam vobiſcum novum in regno Patris mei.*

II. Hunc errorem evertit auctoritas Sancti Juſtini, Apologiâ 2. *A precibus finitis*, inquit, *mutuis nos invicem oſculis ſalutamus. Deinde ei qui fratribus præeſt, offertur panis, & poculum aquæ, & vini. Quibus ille acceptis, laudem & gloriam rerum univerſarum Patri, per nomen Filii, & Spiritûs Sancti offert, & Euchariſtiam, ſive gratiarum actionem, pro eo quòd nos donis ſuis hiſce dignatus ſit, prolixè exequitur. Atque ubi ille preces, & gratiarum actionem abſolvit, populus qui adeſt omnis, fauſtâ approbatione acclamat, dicens, Amen. Præſidens verò poſtquàm gratiarum actionem perfecit, & populus univerſus apprecatione læta eam comprobavit, qui apud nos vocantur Diaconi atque Miniſtri, diſtribuunt unicuique præſentium, ut participet eum in quo gratiæ actæ ſunt, panem, vinum, & aquam, & ad abſentes perferunt. Porro alimentum hoc apud nos appellatur Euchariſtia: quod nulli alii participare licitum eſt, quàm veram eſſe doctrinam noſtram credenti, & lavacro propter remiſſionem peccatorum abluto, & ita ut Chriſtus tradit, viventi. Non enim ut communem panem, neque communem potum, iſta ſumimus; ſed quemadmodum per Verbum Dei caro factus Jeſus Chriſtus Servator noſter, & carnem, & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit: ad eundem modum etiam eam, in qua per preces verbi ejus ab ipſo profecti, gratiæ ſunt actæ, alimoniam, unde ſanguis & caro noſtra per mutationem aluntur, incarnati illius Jeſu carnem & ſanguinem eſſe edocti ſumus.*

III. Refellit hunc errorem, Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 63. ad Cæcilium. *Admonitos, autem nos ſcias*, inquit, *ut in Calice offerendo Dominica Traditio ſervetur, neque aliud fiat a nobis, quàm quod pro nobis Dominus prior fecerit; ut Calix qui in commemorationem ejus offertur, mixtus vino offeratur. Nam cum dicat Chriſtus, Ego ſum vitis*

vera

vera; Sanguis Chriſti non aqua eſt utique, ſed vinum. Nec poteſt videri Sanguis ejus, quo redempti, & vivificati ſumus, eſſe in Calice, quando vinum deſit Calici, quo Chriſti Sanguis oſtenditur, qui Scripturarum omnium ſacramento, ac teſtimonio prædicatur.

Id ſubinde probat multis ſiguris e Veteri Teſtamento depromptis, quæ incruentum Chriſti Sacrificium adumbrarunt. Subjungit poſtea verba Chriſti ſuperiùs laudata ex cap. 26. S. Matthæi, ex quibus ſic colligit: *Qua in parte invenimus Calicem mixtum fuiſſe, quem Dominus obtulit, & vinum fuiſſe, quod Sanguinem ſuum dixit. Unde apparet Sanguinem Chriſti non offerri, ſi deſit vinum Calici, nec Sacrificium Dominicum legitimâ ſanctificatione celebrari, niſi oblatio & Sacrificium noſtrum reſponderit paſſioni. Quomodo autem de creatura vitis novum vinum cum Chriſto in regno Patris bibemus, ſi in Sacrificio Dei Patris, & Chriſti, vinum non offerimus, nec calicem Domini Dominica Traditione miſcemus?*

Et poſt multa addit: *Nam quia nos omnes portabat Chriſtus, qui & peccata noſtra portabat, videmus in aqua populum intelligi, in vino verò oſtendi ſanguinem Chriſti. Quando autem in Calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & Credentium plebs ei in quem credidit, copulatur, & conjungitur. Quæ copulatio, & conjunctio aquæ & vini ſic miſcetur in Calice Domini, ut commixtio illa non poſſit ab invicem ſeparari. Sic autem in ſanctificando Calice Domini offerri aqua ſola non poteſt, quomodo nec vinum ſolum poteſt: Nam ſi vinum tantùm quis offerat, Sanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis: ſi verò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto; quando autem utrumque miſcetur, & adunatione confusâ ſibi invicem copulatur, tunc Sacramentum ſpiritale, & cœleſte perficitur. Sic verò Calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrumque ſibi miſceatur; quomodo nec Corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi utrumque adunatum fuerit, & copulatum, & panis unius compage ſolidatum. Quo & ipſo Sacramento populus noſter oſtenditur adunatus, ut quemadmodum grana multa in unum collecta, & commolita, & commixta, panem unum efficiunt: ſic in Chriſto, qui eſt Panis Cœleſtis, unum ſciamus eſſe corpus, cui conjunctus ſit noſter numerus, & adunatus.*

Qui Sancti Cypriani locus, ut probat luculenter vini neceſſitatem ad Sacrificium, ita aquam neceſſariam eſſe non evincit eodem genere neceſſitatis, ut quidam ex illis Sancti Cypriani verbis colligunt. Vult enim vinum eſſe neceſſarium ad perfectionem Sacramenti, aquam verò ad perfectionem dumtaxat ſignificationis; quæ non eſt ita expreſſa, niſi aquâ vinum temperetur. Cùm verò traditionem Domini urget ut vinum aquâ mixtum offerendum probet, reſpectivè intelligenda ſunt ejus verba, non abſolutè, id eſt, traditionem eſſe Domini ut vinum offeratur: (id namque demonſtrat ejus inſtitutum, cùm agat contra Aquarios meram aquam conſecrantes.) Non verò ad Dominicam traditionem, ſed ad ſolam Eccleſiæ diſciplinam, ex Apoſtolica traditione deſcendentem, aquæ mixtionem referendam eſſe voluit. Vel traditionis Dominicæ nomine, Chriſti exemplum intelligendum eſt, quantùm ad mixtionem aquæ; præceptum verò & exemplum, quantum ad oblationem vini. Quod diſcrimen Tridentina Synodus expreſſit Seſſione 22. cap. 7. dicens: *Monet ſancta Synodus præceptum eſſe ab Eccleſia Sacerdotibus ut aquam vino in Calice offerendo miſcerent: tum quòd Chriſtum Dominum ita feciſſe credatur, tum etiam quòd e latere ejus aqua ſimul cum ſanguine exierit: quod Sacramentum hac mixtione recolitur. Et cùm aquæ, in Apocalypſi Beati Joannis Apoſtoli, populi dicantur, ipſius populi fidelis cum capite Chriſto unio repræſentatur.*

IV. Refellitur idem error ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 47. ubi contra Encratitas agens, ſic habet: *Illorum myſteria, quæ aquâ ſolummodo conſtant, myſteria non ſunt, ſed ficta atque fallacia, verorum ad imaginem expreſſa. In quo planiſſimè illos Salvatoris ſententia redarguit: Non bibam de hoc genimine vitis, donec bibam illud novum in regno cœlorum vobiſcum.*

V. Concilii Carthaginenſis III. quod anno 397. celebratum eſt, Canone 24. hic error evertitur: decernitur enim hoc Canone, *Ut in Sacramentis Corporis, & Sanguinis Domini nihil ampliùs offeratur, quàm ipſe Dominus tradidit, hoc eſt panis, & vinum aqua mixtum.*

Quid Sanctos Baſilium & Chryſoſtomum laudem qui ſuis in Liturgiis Catholicæ adversùs Encratitas veritati ſuffragantur? Sed omittere nolim his omnibus antiquiorem Sanctum Irenæum & Tatiano ſupparem, qui libro 5. adversùs Hæreſes cap. 2. iſtum errorem perimit his verbis: *Quando ergo & mixtus Calix, & fractus Panis percipit Verbum Dei, fit Eucharistia Sanguinis & Corporis Chriſti.* Lege Canonem 32. Synodi Trullanæ.

Objiciuntur primò verba Chriſti, Joannis 7. dicentis: *Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ:* His porro verbis Calix incruenti Sacrificii ſignificatur: ergo ſolâ aquâ conſtat.

Reſpondeo, nego minorem. *Nam ut magis poſſet eſſe manifeſtum, quia non de Calice, ſed de Baptiſmo illic loquitur Dominus, addidit Scriptura dicens: Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant, qui in eum credebant. Per Baptiſma enim Spiritus Sanctus accipitur; & ſic a baptizatis, & Spiritum Sanctum conſecutis, ad bibendum Calicem Domini pervenitur.* (inquit Sanctus Cyprianus Epiſtolâ ſuprà laudata.)

Objicitur ſecundò. Quidam Epiſcopi ætate Sancti Cypriani ſolam aquam in Sacrificio Miſſæ offerebant, quos tamen ipſe hæreſeos notâ non inurit: ergo Encratitæ non ſunt propterea Hæreticis accenſendi, quòd aquam ſolam in Sacrificio altaris offerrent.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens: Et illi Epiſcopi præ ignorantia, & ſimplicitate, a Traditione aberrabant, concedo: & Traditionem ſequebantur, nego. Unde pariter nego conſequentiam. Illi enim Epiſcopi, de quibus loquitur Sanctus Cyprianus, vel Presbyteri, ſolam aquam offerebant & ſumebant, ignorantiæ potiùs, & ignaviæ, quàm pervicaciæ vitio: ne ſcilicet odore vini ex Sacrificio matutino ſuperſtite, Chriſtianæ in ſuſpicionem Religionis apud Ethnicos venirent, & ad mortem propterea quærerentur, quam ob ignaviam eos Sanctus Cyprianus perſtringit his verbis: *Cæterùm omnis religionis & veritatis Diſciplina ſubvertitur, niſi id quod ſpiritaliter præcipitur, fideliter reſervetur. Niſi ſi in Sacrificiis matutinis hoc quis veretur, ne per ſaporem vini redoleat Sanguinem Chriſti. Sic ergo incipit & a paſſione Chriſti in perſecutionibus fraternitas retardari; dum in Oblationibus diſcit de Sanguine ejus & cruore confundi.... Quomodo autem poſſumus propter Chriſtum Sanguinem fundere, qui Sanguinem Chriſti erubeſcimus bibere?* Cæterùm ipſorum ſimplicitati & ignorantiæ hunc errorem condonandum ait Sanctus Cyprianus: Non autem iis qui a Traditione Dominica, ſibi revelatâ, ſcientes volentes deflectunt: Multò minùs iis qui Traditionem illam impugnant, quales fuerunt Encratitæ. *Si quis*, inquit, *de Anteceſſoribus noſtris, vel ignoranter, vel ſimpliciter non hoc obſervavit & tenuit, quod nos Dominus facere exemplo & ma-*

giſterio ſuo docuit; poteſt ſimplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi: nobis verò non poterit ignoſci qui nunc a Domino admoniti, & inſtructi ſumus, ut Calicem Dominicum vino mixtum, ſecundùm quod Dominus obtulit, offeramus. Et de hoc quoque ad Collegas noſtros literas dirigamus, ut ubique Lex Evangelica, & Traditio Dominica ſervetur, & ab eo quod Chriſtus & docuit, & fecit, non recedatur.

Objectio tertia petitur ex Raphaelis Volaterrani teſtimonio, libro 7. de Geographia, folio 71. verſo, referentis, Norvegis ab Innocentio VIII. Pontifice Maximo conceſſum, ut ſine Calice & vino ſacrificarent, eò quòd vinum in illam regionem importatum ſtatim aceſcat. Ergo vini oblatio non eſt ſacrificio eſſentialis: adeoque non fuerunt Hæretici, qui loco vini aquam in Calice ſubrogarunt.

Reſpondeo, quòd etſi Volaterranus Scriptor eruditus & diligens a Poſſevino appelletur, ſuſpecta eſt hæc ipſius narratio, cum hujus diſpenſationis nullus alius teſtis proferatur. Nec veriſimile eſt Norvegos, legatione miſſâ ad Innocentium, poſtulaſſe ut poteſtas ipſis fieret Sacrificium offerendi ſine Calice, ob vini penuriam, cum omnium, qui hanc in regionem iter fecerunt, relatione conſtet, vina generoſa illic conſervari, non ſolum quæ ad rem ſacram faciendam ſufficiant; ſed etiam ad opiparè bibendum propinentur. Sed dato quòd illud conceſſerit Innocentius, reſpondeo non ſequi quòd oblatio vini & conſecratio non ſit Sacrificio eſſentialis; ſed quòd Pontifex opinatus ſit in extrema neceſſitate ſatius eſſe ut imperfectum offerretur Sacrificium, quàm nullum, ne Fideles Communione Corporis Chriſti privârentur. Ex hac autem, ſi ficta non eſt, conceſſione colligi non poteſt, licitum eſſe aquam offerre & conſecrare loco vini; cum ea aſſertio ex Scriptura ſacra & Traditione, hæreſeos convincatur.

DISSERTATIO XVIII.

Adversùs Montaniſtas.

ERrorem palmarem Montaniſtarum de negatione veniæ graviorum criminum reis, quòd Eccleſia poteſtatem non acceperit delicta in Deum commiſſa condonandi, expugnabimus Sæculo tertio, cùm Novatianos, quibus communis fuit cum illis error, confutabimus. Nunc adverſus alia ipſorum hæreſeos capita nobis eſt dimicandum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quo ſecundæ Nuptiæ vindicantur.

ALteras nuptias Apoſtolus ut legitimas probat, ad Romanos cap. 7. *Quæ ſub viro eſt mulier*, inquit, *vivente viro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt a lege viri. Igitur vivente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſi autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt a lege viri: ut non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro.*

Et 1. ad Corinthios 7. *Dico autem non nuptis, & viduis, Bonum eſt illis, ſi ſic permaneant, ſicut & ego, Quòd ſi non ſe continent, nubant.*

Et 1. ad Timotheum 5. Juniores viduas hortatur ut potiùs nubant, quàm ſe in diſcrimen amittendæ caſtitatis conjiciant. *Volo ergo*, inquit, *Juniores nubere, filios procreare, matres familias eſſe, nullam occaſionem dare adverſario maledicti gratiâ.*

II. Montani errorem Tertullianus nondum profeſſus Montaniſta confodit libro 2. ad Uxorem, cap. 1. ubi verba Apoſtoli viduas, & Innuptas a ſecundo conjugio deterrentis, conſilium duntaxat eſſe agnoſcit, quod opponit præcepto de non ineundo matrimonio cum infidelibus. *Apoſtolus*, inquit, *de viduis quidem & innuptis ut ita permaneant ſuadet, cùm dicit; Cupio autem omnes meo exemplo perſeverare: de nubendo verò in Domino, cùm dicit; Tantùm in Domino, jam non ſuadet, ſed exertè jubet. Igitur in iſta maximè ſpecie, niſi obſequimur, periclitamur. Quia ſuaſum impunè quis negligit, quàm juſſum: quòd illud de conſilio veniat, & voluntati proponatur, hoc autem de poteſtate deſcendat, & neceſſitati obligetur; illic libertas, hic contumacia delinquere videatur.* Cùm itaque illud malum non ſit, quod vitandum neceſſariò non eſt, Tertullianus hoc in loco malas eſſe & illicitas ſecundas nuptias non exiſtimavit.

III. Hunc errorem, quem etiam ſuſcitarunt Novatiani, ſerierunt quodammodo Nicæni Patres Canone 8. quo inter Eccleſiæ dogmata repoſuerunt, *Bigamis communicare*. Idque ut ſcriptis profiterentur decreverunt, antequàm ſuſciperentur in Eccleſiam.

IV. Ex Sancto Joanne Chryſoſtomo idem error profligatur, Homiliâ 19. in Epiſtolam Sancti Pauli ad Epheſios. *Et ſecundum*, inquit, *concedit matrimonium*, Apoſtolus, *tantùm dicens, In Domino. Quid eſt autem, In Domino? Cum temperantia, cum honeſtate.* Et in fine Homiliæ; *Pacem ſectamini, & ſanctificationem; ſine qua nemo videbit Deum. Ut ergo digni cenſeamur eum videre, ſive ſimus in virginitate, ſive in primis, ſive in ſecundis nuptiis, hanc ſectemur.* Et Homiliâ 20. *Quid ad hæc*, inquit, *qui ſecundis copulantur nuptiis? Non id ego condemnans; abſit: Quippe Apoſtolus permiſit.*

V. Ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 48. *Quòd ſi quis*, inquit, *poſt uxoris obitum ſecundas nuptias pro ſua imbecillitate deſiderat, minimè id quidem veritatis regula prohibet, in eo dumtaxat qui Sacerdos non fuerit.* &c. Et Hæreſi 59. quæ eſt Catharorum: *Illud quidem conſtat*, inquit, *nemini fraudi eſſe Pœnitentiam: neque quem peccatorum omnium pœnitet, rejici, aut excludi. Quantò ergo magis idem ei tribuendum eſt, qui cum altera uxore legitimis ſeſe nuptiis illigarit? Nam ut prima uxor a Deo conſtituta eſt, ita imbecillitati hominum poſterior indulta. Quòd ſi alteram præterea ſibi copulet, hujus hac in parte toleratur infirmitas. Scriptum eſt enim: Mulier alligata eſt nuptiis, quanto tempore vivit vir ejus: ſin autem mortuus fuerit vir, libera eſt, cui vult nubere. Quo quidem declarat, poſt viri obitum ab omni illam peccato liberum eſſe, adeo ut contradicere nemo poſſit. Quod hoc addito ſignificavit, In Domino, quaſi minimè a Domino ſit aliena, quæ poſt viri obitum alteri ſe viro conjunxerit: ut et illum viciſſim, qui uxore mortuâ, ſeſe ad ſecundam applicuerit. Tantùm in Domino, ait Apoſtolus.*

VI. Ex Theodoreto libro 5. Hæreticarum Fabularum cap. 25. ubi expendens Apoſtoli verba 1. Cor. 7. hæc habet: *Notandum eſt autem, quòd non beatam, ſed beatiorem eam dicit, quæ ſe continet: ita docens, quod non omnino beatitudine ſit deſtituta, quæ ſecundum etiam matrimonium amplectitur, ſi juxta poſitam hîc legem jugum ſubeat.*

VIII. Ex Sancto Hieronymo Epiſtolâ 2. quæ eſt ad Ageruchiam, ubi cùm de ſecundis nuptiis paulò durius locutus fuiſſet, ſua ipſe verba hac explicatione emollit: *Quid igitur! Damnamus ſecunda matrimonia? Minimè, ſed prima laudamus. Abjicimus de Eccleſia digamos? Abſit: ſed monogamos ad continentiam provocamus?*

Et

Et Epiſtolâ 50. quæ eſt Apologia ad Pammachium pro libris adverſùs Jovinianum, hæc habet: *Aperiant quaſo aures obtrectatores mei, & videant me ſecundas & tertias nuptias conceſſiſſe in Domino. Qui ſecundas & tertias nuptias non damnavi, primum potui damnare matrimonium?*

Et cap. 7. *Porro*, inquit, *ubi de digamis, & trigamis differentes diximus; Melius eſt, licèt alterum & tertium, unum virum noſſe, quàm plurimos, id eſt tolerabilius eſt uni homini proſtitutam eſſe, quàm multis; nonne ſtatim, cur hoc dixerim, ſubjecimus? Siquidem & illa in Evangelio Samaritana ſextum maritum habere ſe dicens, arguitur a Domino quòd non ſit vir ejus. Ego etiamnunc libera voce proclamo: Non damnavi in Eccleſia digamiam, imò nec trigamiam: & ita licere quinta & ſexta, & ultra, quomodo & ſecundo marito nubere. Sed quomodo non damnantur iſta nuptia, ita nec prædicantur. Solatia miſeriæ ſunt, non laudes continentiæ. Unde & in alio loco dixi: Ubi unus maritus exceditur, nihil refert, ſecundus an tertius ſit: quia deſinit eſſe monogamus. Omnia licent, ſed non omnia expediunt. Non damno digamos, imò nec trigamos, & ſi dici poteſt octogamos. Habeat cui libet, octavum maritum, & eſſe deſinat proſtituta.* Eadem fermè repetit in Præfatione libri primi Commentariorum in Iſaiam.

VIII. Refellitur idem error ex Sancto Ambroſio libro de Viduis, poſt medium: *Non prohibemus*, inquit, *ſecundas nuptias; ſed non probamus ſæpe repetitas. Neque enim quicquid licet, & decet: Omnia mihi licent, dicit Apoſtolus, ſed non omnia ſunt utilia.*

Ultimò ex Sancto Auguſtino, libro de Bono Viduitatis, cap. 11. & 12. *Ne arbitreris*, inquit, *vel ſecundas nuptias crimen eſſe, vel quaſcumque nuptias, cùm ſint nuptiæ, malum eſſe. Non itaque illas a te damnatas velim eſſe, ſed ſpretas. Bonum ergo continentiæ vidualis luculentiùs decet, cùm pro illo vovendo poſſunt contemnere fœminæ quod & libet, & licet. De tertiis & quartis, & pluribus nuptiis ſolent homines movere quæſtionem: unde ut breviter reſpondeam; Nec ullas nuptias audeo damnare, nec iis verecundiam numeroſitatis auferre.*

Et libro 16. de Civitate Dei, cap. 34. explicans cur Abraham poſt mortem Saræ, pluſquàm centenarius, aliam tamen acceperit uxorem, nempe Cethuram, ait: *Quid ſi hoc proviſum eſt contra Hæreticos futuros ſecundarum adverſarios nuptiarum, ut in ipſo Patre multarum Gentium, poſt mortem conjugis, iterum conjugari demonſtraretur non eſſe peccatum?*

Objectio prima in gratiam Montaniſtarum petitur ex Origene Homiliâ 17. in Lucam, dicente: *Nunc verò & ſecunda, & tertia, & quarta nuptia, ut de pluribus taceam, repeciuntur, & non ignoramus quòd tale conjugium ejiciet nos de regno Dei. Sicut enim ab Eccleſiaſticis Dignitatibus non ſolùm fornicatio, ſed & nuptiæ repelluntur; neque enim Epiſcopus, nec Presbyter, nec Diaconus, nec Vidua, poſſunt eſſe digami: ſic forſitan & de cœtu primitivorum, immaculatorumque Eccleſiæ, quæ non habet maculam neque rugam, ejicietur digamus, non quò in æternum mittatur incendium, ſed quò partem non habeat in regno Dei.* Porro quod arcet a regno Dei, illicitum eſt: ſecundæ igitur nuptiæ ſunt illicitæ.

Reſpondeo, diſtinguo minorem: Quod arcet a regno Dei illicitum eſt, ſi nomine regni Dei intelligatur æterna ſalus & beatitudo, quæ in viſione ac fruitione Dei poſita eſt, concedo: ſi intelligatur dumtaxat ſublimior gradus gloriæ, nego. At Origenes nomine regni Dei & Eccleſiæ Primitivorum ſolùm intellexit eminentiorem beatitudinis gradum, qui ſervatur perfectis; a cujus conſecutione digamos utpote imperfectiores, prohiberi cenſuit: non verò beatitudinem abſolutè ſumptam. Addit namque ibidem eos ſalvos fore, licèt in ſecundo tantùm gradu gloriæ collocandos. *Puto enim*, inquit, *monogamum, & virginem, & eum qui in caſtimonia perſeverat, eſſe de Eccleſia Dei; eum verò qui ſit digamus, licèt bonam habeat converſationem, & cæteris virtutibus polleat, tamen non eſſe de Eccleſia, & de eo numero qui non habet rugam, aut maculam: ſed eſſe de ſecundo gradu, & de his qui invocant nomen Domini, & qui ſalvantur quidem in nomine Jeſu Chriſti, nequaquam tamen coronantur ab eo.*

Objectio ſecunda petitur ex Sancto Gregorio Nazianzeno, Oratione 37. in illud Evangelii, *Cùm conſummaſſet Jeſus hos ſermones* [Matth. 6.] ubi expendens hæc verba Apoſtoli ad Epheſios 5. *Sacramentum hoc magnum eſt; Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia*; ita ſcribit: *Hac oratione ſecundas nuptias mihi deprecari videtur. Si enim duo Chriſti ſunt, duo quoque viri ſint, & duæ uxores: Si autem unus Chriſtus, unum Eccleſiæ caput: una etiam caro ſit, ſecunda autem reſpuatur. Quòd ſi ſecundam prohibeat, de tertia quid dicendum eſt? Primum lex eſt; ſecundum venia & indulgentia; tertium iniquitas: qui autem hunc numerum excedit, porcinus planè eſt, utpote ne multa quidem vitii exempla habeas.*

Reſpondeo, Sanctum Gregorium Nazianzenum paulò quidem vehementiùs in ſecundas nuptias ibi declamaſſe, velut in conjunctionem multis imperfectionibus dehoneſtatam, & quæ myſtici cum Eccleſia Chriſti connubii Sacramentum perfectè omnino non exprimat; ipſas denique vocaſſe iniquitatem, non ratione ſui, quaſi per ſe malæ ſint: ſed ratione cauſæ, quæ ad eas contrahendas ut plurimùm impellit, ſcilicet impotentis incontinentiæ, & libidinis. Cæterùm alteras nuptias velut legitimas probaſſe Sanctum Gregorium Nazianzenum conſtat ex Oratione 30. quæ eſt in Sancta Lumina, ubi Novatianum perſtringens, hæc habet: *An ne juvenibus quidem viduis, propter ætatis lubricum, ineundi matrimonii poteſtatem facis? At Paulus hoc facere minimè dubitavit, cujus te ſcilicet Magiſtrum profiteris, perinde atque ad quartum cœlum, aliumque Paradiſum perveneris.... At hoc minimè poſt Baptiſmum*, (inquis) *Quo argumento id confirmas? Aut rem ita ſe habere proba: aut ſi id nequis, ne condemnes. Quòd ſi res dubia eſt, vincat humanitas, & facilitas.*

Objectio tertia petitur ex Sancto Joanne Chryſoſtomo. Homiliâ 32. Operis Imperfecti in Matthæum dicente: *Apoſtoli quidem præceperunt ſecundas adire nuptias, propter incontinentiam hominum. Nam ſecundam quidem accipere, ſecundùm præceptum Apoſtoli eſt. Secundùm veritatis autem rationem, verè fornicatio eſt. Sed dum permittente Deo publicè & licenter committitur, fit honeſta fornicatio.* Ergo ſecundæ nuptiæ illicitæ ſunt, & a fornicatione nequaquam differunt.

Reſpondeo, Auctorem Operis Imperfecti in Matthæum, non eſſe Sanctum Joannem Chryſoſtomum, quod eruditorum neminem fugit, ſed incertum Auctorem, & ab Hæreticis depravatum [ut viri Criticæ ſacræ periti Sixtus Senenſis, Poſſevinus, & Bellarminus Cardinalis notarunt] vel Auctorem prorſus hæreticum, ut contendunt alii cum Baronio. Cæterùm verus Chryſoſtomus ſecundas nuptias licitas eſſe ſenſit, ut ex probationibus conſtat. Præterea hic Auctor benignè explicari poteſt de fornicatione ſumpta in ſua cauſa, ſcilicèt in libidine; quæ ad ſecundas nuptias impellit, ſicut ad fornicationem. Sic ipſum exponit Sanctus Thomas 4. Sentent. Diſt. 42. Quæſt. 3. Articulo 1. Sed quòd in ſe & abſolutè ſumptas

non eſſe fornicationem exiſtimaverit Auctor ille, conſtat ex eo quòd Apoſtolos præcepiſſe dicat ſecundum matrimonium. Non præcepiſſet autem, etiam in hypotheſi incontinentiæ alia ratione non vitandæ Sanctus Paulus, quod ſecundùm ſe malum fuiſſet; ſiquidem *Non eſſe facienda mala, ut eveniant bona*, tam disertè conteſtatus eſt. Denique vera fornicatio, cùm intrinſecè mala ſit, nuſquam honeſta evadere poteſt. At ſecundas nuptias, permittente Deo, licitas eſſe, & honeſtas fieri aſſerit Auctor Operis Imperfecti in Matthæum: eas igitur ſecundùm ſe, & abſolutè ſpectatas, fornicationem non eſſe exiſtimavit.

Objectio quarta depromitur ex Sancto Hieronymo libro 1. contra Jovinianum, cap. 8. ſic contra ſecundas nuptias declamante: *Quomodo virginibus ob fornicationis periculum concedit nuptias* (Apoſtolus) *Et excuſabile facit, quod per ſe non appetitur: ita ob eandem fornicationem vitandam, concedit viduis ſecunda matrimonia. Melius eſt enim, licèt alterum, & tertium, unum virum noſſe, quàm plurimos: id eſt, tolerabilius eſt uni homini proſtitutam eſſe, quàm multis: ſiquidem & illa in Evangelio Joannis Samaritana, ſextum ſe maritum habere dicens, arguitur a Domino quòd non ſit vir ejus. Ubi enim numerus maritorum eſt, ibi vir qui propriè unus eſt, eſſe deſit.* Et infrà: *Conſidera*, inquit, *quòd quæ duos habuit viros, etiamſi anus eſt, & decrepita, & egens, Eccleſiæ ſtipes non meretur accipere. Si autem panis, illi tollitur eleemoſyna, quantò magis ille Panis qui de cælo deſcendit, quem qui indignè comederit, reus erit violati Corporis & Sanguinis Chriſti?* Et infrà: *Primus Adam monogamus, ſecundus agamus. Qui digamiam probant, exhibeant tertium Adam digamum, quem ſequantur.*

Et Epiſtolâ 11. quæ eſt ad Agerochiam: *Non ſolùm*, inquit, *ab officio Sacerdotii digamus excluditur, ſed & ab eleemoſyna Eccleſiæ, dum indigna putatur ſtipe, quæ ad ſecunda conjugia devoluta eſt. Quamquam lege Sacerdotali teneatur & laicus, qui talem præbere ſe debet, ut poſſit eligi in Sacerdotium. Non autem eligitur, ſi digamus fuerit. Porrò eliguntur ex laicis Sacerdotes: ergo & laicus tenetur mandato, per quod ad Sacerdotium pervenitur. Aliud eſt quod vult Apoſtolus, aliud quod cogitur velle. Ut concedat ſecunda matrimonia, mea eſt incontinentia, non illius voluntatis. Vult omnes eſſe ſicut ſeipſum, & ea cogitare quæ Dei ſunt, & ſolutos nequaquam ultra alligari. Sed ſi labentes per incontinentiam ad barathrum ſtupri viderit pervenire, digamiæ porrigit manum, ut cum una magis, quàm cum pluribus volutentur.* Hæc porrò omnia ſecundas nuptias illicitas eſſe probant. Nam quod indignum reddit hominem Communione Corporis Chriſti, illicitum eſt. At, ex Sancto Hieronymo, ſecundæ nuptiæ indignum reddunt hominem Communione Corporis Chriſti; ergo ſunt illicitæ.

Præterea eadem lex, ex Sancto Hieronymo, adſtringit Laicos ad Monogamiam quæ Sacerdotes: ſed Sacerdotes Monogamiæ lege tenentur, ita ut ſecundæ nuptiæ illis illicitæ ſint, qui ad ſacros Ordines promoveri volunt: Ergo eadem lege tenentur laici.

Reſpondeo, Hæc vehementiori ſtylo, & declamatorio a Sancto Hieronymo ſcripta, tum ad continentiæ commendationem, cùm ad condemnationem libidinis, quæ ſecundarum conciliatrix eſt nuptiarum, illas abſolutè non improbare; ſed deprimere duntaxat infra ſtatum continentium. Id conſtat ex ipſomet Sancto Hieronymo, quo melior nemo eſſe poteſt ipſius ſententiæ interpres, tum in Epiſtola prælaudata ad Ageruchiam, cùm in Epiſtola Apologetica ad Pammachium, pro ſuis contra Jovinianum libris.

Secundas autem nuptias digamos Communione Corporis Chriſti indignos efficere probat, ratione concupiſcentiæ quæ illis dominari videtur, non ratione ſui. Nec etiam eâdem lege teneri laicos ad Monogamiam exiſtimat, abſolutè, ſed ex quadam honeſtate, & decentia, quia aditum ſibi ad Sacerdotium per ſecundas nuptias intercludere non debent. Cæterùm tantum abfuit Sanctus Hieronymus a ſecundarum nuptiarum damnatione, ut Montaniſtarum, & Tertulliani eum errorem fuiſſe notet, Epiſtolâ 45. quæ eſt ad Marcellam. Igitur S. Hieronymus in libris contra Jovinianum, & in Epiſtolis adhortatoriis ad viduitatem ſervandam, tantis laudibus continentiam extulit, ut ſecundas nuptias damnare videretur: quod & aliis plerumque Patribus contigiſſe notat Theodoretus, qui adversùs aliquos errores, dum acriùs diſputarent, in oppoſitos tantiſper viſi ſunt inclinare, quamvis eos pariter execrarentur. *Vehemens cum adverſariis contentio fecit ut modum excederent*, (inquit Theodoretus, Dialogo 3. qui inſcribitur IMPATIBILIS pag. 170.) *Hoc & iis qui arbores colunt evenire ſolet. Cùm enim incurvam plantam viderint, non ſolùm ad rectam normam erigunt, ſed in alteram quoque partem ultra directum inflectunt, ut per nimiam in contrarium inclinationem ad rectum ſtatum perducatur.*

Objicitur quintò. Concilia & Sancti Patres Pœnitentiam digamis impoſuerunt. Cùm itaque Pœnitentia non imponatur niſi propter peccatum, exiſtimaverunt ſecundas nuptias illicitas eſſe.

Probatur antecedens ex Concilio Neocæſarienſi, Canone 3. *De his*, inquit, *qui in plurimas nuptias inciderunt, tempus quidem præfinitum manifeſtum eſt: ſed converſatio eorum & fides tempus abbreviat.* Et Canone 7. *Presbyter in nuptiis ejus, qui digamus efficitur, ne convivetur. Cùm enim requirat pœnitentiam digamus, quis erit Presbyter, qui eò quòd ſit convivio acceptus, nuptiis aſſentiatur?*

Idem conſtat ex Sancto Baſilio Epiſtolâ 1. ad Amphilochium, Canone 4. *Trigamorum*, inquit, *& Polygamorum eumdem Canonem definimus, quem in digamis pro proportione. Annum enim in digamis: alii verò duos annos. Trigamos autem ſæpè tribus & quatuor annis ſegregant. Id autem non ampliùs conjugium, ſed Polygamiam appellant, vel potiùs caſtigatam fornicationem. Et ideo Dominus Samaritanæ, quæ quinque maritos jam habuerat: Quem nunc, inquit, habes, non eſt maritus; nempe quòd digni non ſint qui a digamiæ menſura exciderunt, ut vel mariti, vel uxoris nomine appellentur. Conſuetudine autem accepimus in trigamis quinquennii ſegregationem, non a Canone, ſed a priorum, qui præoccuparunt, conſequentia. Oportet autem non eos arcere omnino ab Eccleſia, ſed dignari auditione duobus, vel tribus annis: & poſtea permitti quidem conſiſtere, a boni tamen Communione abſtinere; & ſic poſtquàm pœnitentiæ fructum oſtenderint, communionis loco reſtituere.*

Reſpondeo, diſtinguo antecedens: Concilia & Sancti Patres Pœnitentiam digamis impoſuerunt, propter incontinentiam quæ ad ſecundas nuptias impellebat, concedo: Propter nuptias ipſas repetitas, nego. Iſtud ex Synodo Laodicena compertum eſt, quæ eodem Canone primo ſecundas nuptias legitimas eſſe pronuntiat, & eas nihilominus pœnitentiæ addicit. *De his*, inquit, *qui ſecundùm Eccleſiaſticam Regulam, liberè ac legitimè ſecundis nuptiis juncti ſunt, nec occultè nuptiarum copulam fecerunt, oportet ut parvo tempore tranſacto, vacent orationibus, & jejuniis, quibus etiam juxta indulgentiam, Communionem reddi decrevimus.* Nuptias autem ulteriores Sanctus Baſilius

lius caſtigatam fornicationem appellavit, ſenſu improprio. Quomodo ardentior amator uxoris adulter vocatur: quia libido, quæ fornicationis cauſa eſt, ad eas impellit.

Non eſt porro par ratio de tertiis, & quartis nuptiis, ac de ſecundis: quia eas apertis verbis non permittit Apoſtolus, ſicut ſecundas concedit. Unde Sanctus Baſilius Epiſtolâ 2. ad Amphilochium Canone 50. ait: *Trigamia lex non eſt; Quare lege tertium matrimonium non approbatur, Verùmtamen ea ut Eccleſiæ inquinamenta videmus: ſed publicis condemnationibus non ſubjicimus, ut quæ ſoluta & profuſa fornicatione ſunt magis expetenda.* Ex quibus colligitur, tertias nuptias Sanctum Baſilium & alios Patres non damnaſſe; alioqui ſic conjunctos ſeparaſſet, atque ab aditu Eccleſiæ prohibuiſſet. Vocat autem eas inquinamenta Eccleſiæ, quia impotentis libidinis argumenta ſunt, & quamdam præ ſe ferunt inhoneſtatem. Quartæ verò nuptiæ, licèt per ſe malæ non ſint, nec damnari debeant ut ſecundùm ſe illicitæ, ut conſtat ex Innocentio IV. ad Tuſculanum quemdam Epiſcopum, Sedis Apoſtolicæ in regno Cypri Legatum ſcribente, & ex Eugenio IV. in Bulla Unionis Jacobitarum, poſt Concilium Florentinum datâ: nihilominus in Eccleſia Orientali, Jure Canonico & Civili prohibitæ ſunt. Unde cùm Leo Sapiens Græcorum Imperator quartam uxorem duxiſſet, ipſum Nicolaus Patriarcha Conſtantinopolitanus a communione ſegregavit; quam ob rem ingentes turbæ in Eccleſia illa excitatæ ſunt, quas tandem indultâ Imperatori diſpenſatione compoſuit Joannes X. Pontifex Maximus. Irritas autem quartas nuptias fore, primus decrevit Baſilius Macedo Leonis Sapientis Pater, in Novella cujus titulus eſt, *Non licere ad quartas nuptias tranſire*, quæ extat lib. 2. Juris Orientalis. *Manifeſtum*, inquit, *omnibus eſto, quòd ſi quis auſus fuerit ad quartas nuptias, non nuptias, accedere, non ſolùm pro nullis habebuntur hæ nuptiæ, nec liberi ex iis procreati pro legitimis agnoſcentur; verùmetiam ipſe pœnis pollutorum ſcortationis ſordibus ſubjicietur, ejuſmodi videlicet perſonis a ſe invicem ſeparatis.* An autem id jure fecerit Imperator, ad aliam quæſtionem ſpectat de jure Principum circa matrimoniales contractus, an ſcilicet ipſis apponere impedimenta valeant. Quin Regum & Principum ſtatutis inhabilitas ad contrahendum induci poſſit, ſervatis Eccleſiæ juribus, quam impedimenta dirimentia conſtituere poſſe de fide eſt, non ambigo. In omnes enim contractus qui ad bonum Reipublicæ ordinantur, ſupremam poteſtatem Princeps habet, qua certas ipſis conditiones apponere poteſt, quarum defectu irriti ſint. Unde cùm matrimoniales contractos maximè bonum publicum ſpectent, Rex lege lata inhabilitatem inducere poteſt ad matrimonia certas inter perſonas contrahenda. Hinc Sanctus Thomas IV. *Sentent. Diſt.* 34. *Quæſt.* 1. *Art.* 2. ad 4. ait: *Perſona illegitima ad matrimonium contrahendum dicuntur, ex eo quòd ſunt contra legem, qua matrimonium conſtituitur. Matrimonium autem in quantum eſt in officium naturæ, ſtatuitur lege naturæ: in quantum eſt Sacramentum, ſtatuitur jure divino: in quantum eſt in officium communitatis, ſtatuitur lege civili: & ideo ex qualibet dictarum legum poteſt aliqua perſona effici ad matrimonium illegitima.* Sed de hac controverſia uberiùs diſſerere non eſt præſentis inſtituti.

Objicitur ſextò. Secundæ nuptiæ Sacerdotali benedictione non honorantur: ergo ſunt malæ.

Reſpondeo, nego conſequens. Nam benedictio illis propterea non negatur, quòd ſint illicitæ, ſiquidem Eccleſia quæ illis benedictionem non tribuit, illas nihilominus probat, & conciliat: ſed quòd primis nuptiis data benedictio ad fœcunditatem conjugibus adprecandam, repeti non debeat; vel quòd illæ nuptiæ a perfecta ſignificatione conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, unius cum una degenerent, ac propterea benedictione indignæ exiſtimentur.

SCHOLION I.

Ad hunc Articulum pag. 1144. Editionis primæ, qua Reſponſio ad Objectionem quintam continetur, Indiculus Cenſorius hanc mihi Propoſitionem affingit: *Non licent quartæ Nuptiæ.*

R. Immò contrarium expreſsè aſſerui eo loci. En verba mea; *Quartæ verò Nuptiæ, licèt per ſe malæ non ſint, nec damnari debeant ut ſecundùm ſe illicitæ... Nihilominus in Eccleſia Orientali Jure Canonico & Civili prohibitæ ſunt.* Prima Propoſitio jus ſpectat, factum altera.

SCHOLION II.

Ad eundem pene locum, ſive ad paginam 1145. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Princeps ſæcularis poteſt apponere impedimenta Matrimonio.*

R. Princeps impedimenta Matrimonio, quatenus Sacramentum eſt, ſeu quatenus contractus ad Sacramenti dignitatem evectus ex inſtitutione Chriſti, apponere non poſſe cenſeo; ſed apponere poſſe impedimenta Matrimonio, quatenus contractus civilis eſt, cum Sancto Thoma exiſtimo. Mentem meam diſertis verbis explicavi, ſed Indiculi Cenſorii Auctores Propoſitionem meam truncarunt. *Quin Regum & Principum ſtatutis* (inquiebam) *inhabilitas ad contrahendum induci poſſit*, SERVATIS ECCLESIÆ JURIBUS, *quam impedimenta dirimentia conſtituere poſſe de Fide eſt, non ambigo. In omnes enim contractus, qui ad bonum Reipublicæ ordinantur, ſupremam poteſtatem Princeps habet, qua certas ipſis conditiones apponere poteſt, quarum defectu irriti ſint. Unde cùm matrimoniales contractus maximè bonum publicum ſpectent, Rex lege lata inhabilitatem inducere poteſt ad matrimonia certas inter perſonas contrahenda.* Locutus ſum cum *Sancto Thoma* cujus verba deſcripſi. Locutus ſum cum *Dominico Soto*, Tridentini Concilii eximio Theologo, in 4. Sententiarum, Diſt. 11. Quæſtione unica Art. 5. cujus verba cùm non retulerim, hìc ſubjicio: *Reſpublica civilis, & Princeps qui ejus habet facultatem, leges poteſt de paciſcendis ſtipulandiſque Nuptiis condere; adeoque ſic conſanguineos & affines a Matrimoniis contrahendis arcere, ut ſi illa contra inire tentaverint, nulla ſint.* Eâ poteſtate uſus *Theodoſius* Imperator, patrueles, fratres, & conſobrinos matrimonio conjungi prohibuit lege lata, quam laudat Sanctus Ambroſius: *Neque obſtat cavillus quorumdam* (inquit Soto) *quod cùm matrimonium ſit Sacramentum, non poteſt Princeps materiam ejus & ſubjectum mutare, hoc eſt, prohibere ut ſi cognati contraherent matrimonium, non teneret. Non, inquam, hoc obſtat, quoniam inſtitutio Sacramenti non abſtulit quò minus matrimonium ſit civilis contractus; & qua ratione contractus civilis eſt, a poteſtate civili non eximitur. Et ſæpè matrimonia inter conſanguineos in perniciem Reipublicæ vergerent... Nihilominus cùm Eccleſiæ incumbat de Sacramentis cenſere, & in his quæ pertinent ad Regnum cælorum Reſpublica civilis ſpiritualis ſubdita ſit, nequit civilis in matrimonialibus cauſis, præſertim in conſtituendis perſonis legitimis vel illegitimis, ab Eccleſiæ ſanctionibus & poteſtate deflectere: alioqui duo eſſent capita, quod utique monſtrum*

ſtrum

ſtrum Vineam Domini demolirentur. Non aliam eſſe mentem meam, ex verbis meis tam apertis Religioſi Cenſores intelligere potuiſſent, ſi illa conſideratiùs expendiſſent.

Nota.

OMnes ſere Theologi unanimiter in eam deſcendunt ſententiam, quòd naturâ rei ſpectatâ, poſſet ſæcularis poteſtas impedimenta matrimonium dirimentia decernere, nempe ſecundùm quod continet civilem contractum, quoties legibus de forma eundem ineundi vulgatis, contrahentes non obſequerentur. De hoc agit S. Thomas *in 4. diſt. 34. q. 1. art. 1. ad 4. diſt. 40. q unic. art. 4. ad 2. diſt. 42. q. 2. art. 2. ad 4. & 4. contra Gent. cap. 78.* At e contra unanimi etiam conſenſu affirmant eccleſiam potuiſſe, & re vera ſibi uni reſervaſſe facultatem eadem impedimenta inducendi, quod & nunquam interrupta praxis demonſtrat.

Nec abs re id egiſſe fatendum eſt, quoties obſervetur tum ob dignitatem contractûs ad rationem Sacramenti elevati, tum quia plurimùm intererat hac in re difformitatem non eſſe inter fideles, conſonum fuiſſe ipſius valorem ab eccleſiaſticis dumtaxat ſanctionibus pendere; neque contra hujuſmodi eccleſiæ diſciplinam ſæculares Principes aliquid attentare. Quamvis proinde Henricus III. Galliarum Rex in Comitiis Regni Bleſenſibus *art.* 40. voluerit matrimonia filiorum-familias, abſque Parentum conſenſu inita, ita prohibita, ut nulla etiam & invalida haberentur; ea tamen nullitatis, & invaliditatis declaratio intra fines pœnarum mere civilium continebatur. Ita etiam ſenſerunt regni Magiſtratus; neque ex eo decreto alia inducta impedimenta dirimentia judicarunt ab iis, quæ Tridentinum decreverat. Cùm poſtea Ludovicus XIII. præfatum Bleſienſium comitiorum articulum innovaſſet, & juxta eum etiam a judicibus eccleſiaſticis cauſas matrimoniales judicandas dixiſſet, Clerus Gallicanus tunc temporis Pariſiis habens Comitia, Regem ſequentibus verbis duxit admonendum: *Rex humiliter ſupplicatur, ut conſiderare non pigeat, quantum ſit momentum in hoc articulo, qui eget expoſitione ad duarum difficultatum elucidationem. Prima eſt, ut non aliter intelligantur hæ voces* validè, aut invalidè *contracti matrimonii, quàm per relationem ad contractum civilem, & nullatenus ad contractum ſpiritualem Sacramenti. Secunda, ut non adſtringantur Eccleſiaſtici ad judicandum ſecundùm hujus edicti, ſimulque Bleſenſes articulos, ſed juxta ſacros canones, & eccleſiaſtica decreta, quæ ſunt unica regula, & norma judicii eccleſiaſticorum. Hi enim non poſſunt, aut debent jurisdictionem, quam a ſolo Deo collatam habent circa res ſpirituales ab ipſis Laicis mutuari &c.*

Hoc exhibito ſupplici libello Rex Magno Regni Cancellario, ac quibuſdam ſelectioribus ſanctioris conſilii Officialibus reſpondendi onus demandavit, atque iſti in hæc verba reſcripſerunt. *Commonitio Cleri, quod ſpectat ad priorem difficultatem, ſic reſoluta fuit: Verba iſta* validè, aut invalidè *contracta matrimonia, non eſſe aliter explicanda, quàm per ſolam relationem ad contractum civilem per laicos Judices. Altera pariter difficultas juſta, & rationi congrua viſa fuit.* Hæc ex tertio Tomo rerum, & Decretorum Cleri Francici. En etiam ipſos Principes agnoviſſe nihil ab eis innovandum quoad validitatem vel invaliditatem matrimonii, idque a ſola eccleſia decernendum; legeſque ſæculares ſolùm civilis fori actiones inſpicere, iiſque expoliari, qui eaſdem infringerent.

ARTICULUS II.

Quo fuga in perſecutione contra Montaniſtas vindicatur.

FUgâ perſecutionem declinari poſſe docuit exemplo ſuo Chriſtus adhuc infans, cùm in Ægyptum fugit, Angelo Sanctum Joſephum in ſomnis monente: *Surge, & accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Docuit & grandior factus (Joannis 9.) *Tulerunt ergo lapides*, Judæi *ut jacerent in eum: Jeſus autem abſcondit ſe, & exivit de templo.*

Docuit & oraculo, Math. 10. cap. *Cùm autem perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam.* Docuerunt & Apoſtoli, Chriſti doctrinam & exempla ſecuti. Unde mirum eſt Tertullianum in tanta Scripturarum ſacrarum luce cæcutiiſſe.

II. Refellitur error Montaniſtarum fugam in perſecutione damnantium, ex Tertulliano nondum Montaniſtâ, lib. de Patientia cap. 13. *Si fuga urgeat*, inquit, *adverſùs incommoda fuga raro militat.*

III. Hunc refellit errorem Sanctus Cyprianus, qui in perſecutione ipſe fugit, & plures in receſſu ſcripſit Epiſtolas, & inter eas 56. in qua ad plebem Thibaritanam ita ſcribit: *Nec quiſquam, fratres dilectiſſimi! cùm populum noſtrum fugari conſpexerit metu perſecutionis, & ſpargi, conturbetur, quod collectam fraternitatem non videat, nec tractantes Epiſcopos audiat. Simul tunc omnes eſſe non poſſunt, quibus occidere non licet, ſed occidi neceſſe eſt. Ubicumque in illis diebus unuſquiſque fratrum fuerit a grege interim, neceſſitate temporis, corpore, non ſpiritu ſeparatus, non moveatur ad fugæ illius horrorem, nec recedens, & latens, deſerti loci ſolitudine terreatur. Solus non eſt, cui Chriſtus in fuga comes eſt. Solus non eſt, qui templum Dei ſervans, ubicumque fuerit, ſine Deo non eſt, etſi fugientem in ſolitudine ac montibus latro oppreſſerit, fera invaſerit, fames, aut ſitis, aut frigus afflixerit; vel per maria præcipiti navigatione properantem tempeſtas ac procella ſubmerſerit. Spectat militem ſuum Chriſtus ubicumque pugnantem, & perſecutionis cauſâ pro nominis ſui honore morienti præmium reddit, quod daturum ſe in perſecutione promiſit.* Et lib. de Lapſis: *Primus*, inquit, *victoriæ titulus, Gentilium manibus apprehenſum, Dominum confiteri. Secundus ad gloriam gradus eſt, cautâ receſſione ſubtractum, Domino reſervari. Illa publica, hæc privata confeſſio eſt. Ille judicem ſæculi vincit; hic contentus Deo ſuo judice, conſcientiam puram cordis integritate cuſtodit. Illic fortitudo promptior, hic ſolicitudo ſecurior. Ille, appropinquante hora ſua, jam maturus inventus eſt; hic fortaſſe dilatus eſt, qui patrimonio derelicto, idcirco receſſit, quia non erat negaturus, confiteretur utique ſi fuiſſet & ipſe detentus.*

IV. Eumdem errorem profligant, quæ Pontius Diaconus in Vita Sancti Cypriani de fuga illius ſcripſit. *Bene*, inquit, *bene tunc, & verè ſpiritaliter contigit, quòd vir tam neceſſarius, tam multis, & tam bonis rebus a Martyrii conſummatione dilatus eſt. Vultis ſcire receſſum illum non fuiſſe formidinem? Ut nihil aliud excuſem, ipſe poſtmodum paſſus eſt: quam paſſionem utique ex more vitaret, ſi & antè vitaſſet. Fuit verò formido illa, ſed juſta; formido quæ Dominum timeret offendere; formido quæ præceptis Dei mallet obſequi, quàm ſic coronari. Dicata enim in omnibus Deo mens, & fides divinis admonitionibus mancipata, credidit ſe, niſi Domino latebram tunc jubenti paruiſſet, etiam ipſa paſſione peccare.*

V. Hunc errorem Sanctus Athanaſius refellit in Apo-

Apologia pro fuga ſua, ubi Arianis ignaviæ crimen ipſi objicientibus, quòd eorum perſecutionem & inſidias fugiſſet, Chriſti & Sanctorum exempla opponit. *Sancti*, inquit, *utpote a Domino eruditi, & priſcis olim, & ſequentibus temporibus, in certamine, quod illis erat cum perſecutoribus, & fuga ſe inſtantibus eripiebant, & quærentibus ſeſe, per latebras ſubducebant; quippe qui, ut homines, ignari erant temporis ſibi a divina providentia conſtituti, ac proinde minimè ſeſe inſidiatoribus ingerebant, cùm non ignorarent id quod ſcriptum eſt, In manibus Dei eſſe ſortes hominum, & Dominum occidere, & vivificare; atque ideo uſque ad decurſum ſui temporis expectare maluerant, oberrantes interim per ſolitudinem, defraudati, afflictique, & in ſpeluncis, in foraminibuſque terræ latitantes, donec aut mortis definitum tempus ſupervenires, aut quoadusque definitor temporis Deus, ipſis hoc ipſum indicaret, vel perſecutores inhibens, vel perſecutoribus eos tradens, prout illi opportunius videbatur.*

Et infra: *Quapropter Sancti fugientes ſeſe occultabant, & per diſpenſationem, ut Medici in uſus indigentium reſervabantur. Reliquis autem, & in univerſum omnibus ea lex propoſita eſt, ut fugiant, dum in perſecutionibus appetuntur, & occultent ſeſe dum quæruntur; neque præcipites ſint, temerariique in tentando Domino; ſed expectent, donec definitum moriendi tempus advenerit, aut Judex ille, quod ſibi rectum videatur, de iis conſtituerit: ſed tamen nos ſemper paratos eſſe voluit, ut vel vocante tempore, vel apprehenſi pro Eccleſia, uſque ad mortem dimicemus. Hæc beati Martyres temporibus perſecutionum obſervaverunt.... Quòd ſi quidam ex iis ſe perſecutoribus dedidere, non temeritate eò rapiebantur; ſed paſſim apud omnes profitebantur, a Spiritu Sancto hanc promptitudinem, ſuique oblationem profectam eſſe.*

VI. Ante Sanctum Athanaſium hunc errorem proſcripſerat Sanctus Petrus Alexandrinus Epiſcopus Canone 9. his verbis: *Ii quoque qui tamquam ex ſomno ad certamen, quod eſt conſideratione parturiendum, & maturo conſilio differendum, proſiliunt, pugnaque maritima, & multa fluxuum inundationis tentationem attrahunt, vel potiùs ſuntribus peccatorum carbones accendunt: Ipſis quoque communicandum eſt, ut qui in nomine Chriſti ad id veniant: Etſi verba ejus non animadvertebant, qui docet non eſſe ingrediendum in tentationem*, &c. Multis probat præclarus ille Canon fugam in perſecutione eſſe licitam, & ſæpè neceſſariam.

Eòdem ſpectat Canon ſexageſimus Concilii Illiberitani, qui vetat Martyrum loco & numero haberi eos, qui Idola frangentes occiſi fuerunt: propter temeritatem utique, qua ſe Martyrio obtulerunt, & majorem in Eccleſiam perſecutionem concitarunt. *Si quis*, inquit, *Idola fregerit, & ibidem fuerit occiſus; quatenus in Evangelio ſcriptum non eſt, neque invenitur ſub Apoſtolis umquam factum, placuit in numero eum non recipi Martyrum.*

VII. Sanctus Auguſtinus Epiſtola 180. ad Honoratum data, diſertè aſſerit dogma Montaniſtico errori contrarium: *Quicumque igitur*, inquit, *iſto modo fugit, ut Eccleſiæ neceſſarium Miniſterium in illo fugiente non deſit, facit quod Dominus præcepit, ſive permiſit.* Lege eumdem Tract. 15. in Joannem.

VIII. Sanctus Petrus Chryſologus hunc errorem profligat Sermone 151. *Martyr comprehenſus*, inquit, *debet tenere conſtantiam, non comprehenſus debet fugere perſequentem; ut & perſecutori indulgeat reſipiſcendi tempus, & ſibi tempus non auferat ſupplicandi. Perſecutorem qui provocat, facit, corrigit qui declinat. Orandum eſt, fugiendum eſt, ut ille, qui per ignorantiam furit, ſanetur; & ille qui patitur, de patientia palmam habeat, non ſubeat de temeritate diſcrimen. Fratres, ſi Saulum Martyres non fugiſſent, Paulum non feciſſent.*

IX. Dogma Catholicum impugnatur rationibus Montaniſtarum, quas urget Tertullianus libro de Fuga in perſecutione. Quod bonum eſt, & a Deo immiſſum, fugere non licet: ſed perſecutio bona eſt, & a Deo immiſſa; igitur piaculum eſt fugere perſecutionem: bona, inquam, eſt perſecutio: *Tunc enim & fides in expeditione ſollicitior & diſciplinatior in jejuniis, & ſtationibus, & orationibus, & humilitate, in alterutra diligentia & dilectione, in ſanctitate, & ſobrietate. Non enim vacatur niſi timori, aut ſpei. Adeo & ex hoc ipſo oſtenditur nobis, non poſſe diabolo deputari eam quæ meliores efficit Dei ſervos* (inquit Tertullianus cap. 2.) Porro, *Si bonum perſecutio, meritò definimus, quod bonum eſt vitari non oportere; quia delictum ſit, quòd bonum eſt recuſare; eo ampliùs quod Deo viſum eſt: Jam verò nec poſſe vitari, quia a Deo evenit, cujus voluntas non poterit evadi. Igitur qui putant fugiendam, aut malum exprobrant Deo, ſi perſecutionem uti malum fugiant; bonum enim nemo devitat: aut fortiores ſe Deo exiſtimant, qui putant ſe evadere poſſe, ſi Deus tale aliquod voluerit evenire* (inquit idem Tertullianus cap. 4.)

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Si ſit per ſe & abſolutè bonum, eſto; ſi per accidens dumtaxat, nego. Perſecutio autem ut a tyrannis illata per ſe & abſolutè bona non eſt, ſed ſolum, per accidens, quatenus nempe Deus per illam Fideles ſuos probat, exercet, coronat; illique divinâ gratiâ adjuti, perſecutiones inconcuſsâ fide, & dilectione patiuntur; Quod autem hoc modo tantum bonum eſt, fugere licet. Certe tentatio hac ratione bona eſt, ſicut perſecutio; nec niſi Deo volente, contingit, & permittente, nec tamen illicitum eſt fugere tentationem, & ipſam deprecari. Alioqui fruſtra nos ita orare docuit Chriſtus: *Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo.* Sed & peſtilentia, & fames, hoc modo bonæ ſunt, nec tamen eas fugere prohibemur. Imò temerarius erit qui hæc mala non fugient, cùm poterit illa declinare, ſalvis Chriſtianarum virtutum officiis.

Diſtinguo ſecundò eandem propoſitionem; Fugere non licet quod a Deo immiſſum eſt, niſi fugam ipſe præceperit, concedo; ſi præceperit, nego. At Chriſtus fugam in peſecutione verbo docuit, & exemplo.

Contra. Qui invitant ad paſſionem, fugam non præcipiunt: ſed Chriſtus, & Apoſtoli Chriſtianos ad paſſiones ſuſtinendas adhortantur: Ergo fugam non præcipiunt. *Quanta inæqualitas ſententiarum*; (inquit Tertullianus cap. 7.) *jubentis fugere, & invitantis ad paſſionem contraria fuga! Qui confeſſus fuerit in me, & ego confitebor in illo coram Patre meo. Quomodo confitebitur fugiens? Quomodo fugiet confitens.*

Reſpondeo diſtinguo majorem. Fugam non præcipiunt, cum tempus a Deo præſtitutum adeſt ad ſubeundum Martyrium, concedo; cum nondum adeſt, nego. *Nam cùm corona de Dei dignatione deſcendat*, inquit Sanctus Cyprianus lib. de Lapſis, *nec poſſit accipi, niſi fuerit hora ſumendi: quiſquis in Chriſto manens interim cedit, non fidem denegat, ſed tempus expectat. Qui autem, cùm non receſſerit, receſſit, negaturus remanſit.*

Contra. Sanctus Cyprianus Chriſtianos in perſecutione fugientes aliquando reprehendit, ut conſtat ex Epiſtola ipſius 15. Edit. Pamelii: *Nec extorribus*, inquit, *defuit objurgatio.*

Reſpondetur, Nomine extorrium a Sancto Cypriano non intelligi eos qui ſponte fugiebant perſecu-

ſecu-

ſecutionis tempore, ſed qui publicâ Magiſtratuum auctoritate ac ſententia in exilium mittebantur ob Chriſtianæ Religionis profeſſionem, & poſtea exilii tædio redibant in patriam non revocati: unde contingebat ut jam quaſi nocentes, non quaſi Chriſtiani morte damnarentur. Id perſpicuum eſt ex Epiſtola 7. ejuſdem Sancti Cypriani: *Alias*, inquit, *in eam patriam, unde exterris factus eſt, regreditur, ut deprehenſus non jam quaſi Chriſtianus, ſed quaſi nocens pereat.*

Joan. 10. Obiicitur ſecundò. Præpoſitis ſaltem Eccleſiæ fugere in perſecutione non licet: *Bonus enim Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis. Mercenarius autem videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit.* Ergo nec reliquis Chriſtianis fugere licet. Nam *ſi grex fugere deberet, non deberet præpoſitus gregis ſtare, ſine cauſa ſtaturus ad tutelam gregis, quam grex non deſideraret, ex licentia fugæ ſcilicet* [inquit Tertullianus cap. 2.]

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Præpoſitis Eccleſiæ fugere non licet, ſi in omnes æqualiter ſæviat perſecutio, & nullus remaneat qui neceſſarium Eccleſiæ miniſterium obire poſſit, concedo: Si in aliquos dumtaxat perſecutio moveatur, & alii remaneant, quotquot Eccleſiæ neceſſarii ſunt, nego. Hæc diſtinctio eſt Sancti Auguſtini Epiſtolâ 180. quæ eſt ad Honoratum. *Quis autem credat*, inquit, *ita hoc Dominum fieri voluiſſe, ut neceſſario miniſterio, ſine quo vivere nequeunt, deſerantur greges, quos ſuo ſanguine comparavit? Nunquid hoc fecit ipſe, quando portantibus parentibus in Ægyptum parvulus fugit, qui nondum Eccleſias congregaverat, quas ab eo deſertas fuiſſe dicamus? Numquid quando Apoſtolus Paulus, ne illum comprehenderet inimicus, per feneſtram in ſporta ſubmiſſus eſt, & effugit manus ejus, deſerta eſt quæ ibi erat Eccleſia, neceſſario miniſterio, & non ab aliis fratribus ibidem conſtitutis, quod oportebat, impletum eſt? Eis quippe volentibus hoc Apoſtolus fecerat, ut ſeipſum ſervaret Eccleſiæ, quem propriè perſecutor ille quærebat. Faciant ergo ſervi Chriſti, Miniſtri verbi & Sacramenti ejus, quod præcepit, ſive permiſit. Fugiant omnino de civitate in civitatem, quando eorum quiſpiam ſpecialiter a perſecutoribus quæritur, ut ab aliis, qui non ita requiruntur, non deſeratur Eccleſia, ſed præbeant cibaria conſervis ſuis, quos aliter vivere non poſſe noverunt. Cùm autem omnium, id eſt, Epiſcoporum, & Clericorum eſt commune periculum, ii qui aliis indigent, non deſerantur ab iis quibus indigent.*

Et infrà: *Cur ſibi putant indifferenter obtemperandum eſſe præcepto, ubi legunt de civitate in civitatem eſſe fugiendum, & Mercenarium non exhorrent, qui vidit lupum venientem, & fugit, quoniam non eſt ei cura de ovibus? Cur non iſtas duas Dominicas, veraſque ſententias, unam ſcilicet ubi fuga ſinitur, aut jubetur, alteram ubi arguitur, atque culpatur, ſic intelligere ſtudeat, ut inter ſe reperiantur non eſſe contraria, ſicut non ſunt? Et hoc quomodo reperitur, niſi attendatur, tunc de locis in quibus ſumus, premente perſecutione, fugiendum eſſe Chriſti Miniſtris, quando ibi aut plebs Chriſti non fuerit cui miniſtretur; aut etiam fuerit, & poteſt impleri per alios neceſſarium miniſterium, quibus non eſt eadem cauſa fugiendi?* Id exemplis S. Pauli & S. Athanaſii probat, & deinde ſubjungit: *Cùm autem plebs manet, & Miniſtri fugiunt, miniſteriumque ſubtrahitur, quid erit niſi Mercenariorum illa fuga damnabilis, quibus non eſt cura de ovibus?*

Perperam igitur colligebat Tertullianus plebem Chriſtianam fugere non debere in perſecutione, quia Epiſcopi & Sacerdotes fugere non debent; cùm manere tantùm illi debeant propter plebem, aliàs fugam licitè arrepturi, ſi plebs ſedem mutaverit univerſa; vel eorum miniſterium ipſi neceſſarium non ſit, quia alii Miniſtri præſto ſunt, & ipſi ſe in aliud tempus ſervant, Eccleſiæ æquè profuturi fugâ ſuâ, ac alii præſentiâ. Certè quàm neceſſaria ſit opera Miniſtrorum Eccleſiæ, quàmque turpis & impia fuga, quando plebs Chriſtiana perſecutionem fugere non poteſt, eleganter exponit Sanctus Auguſtinus ibidem. *An non cogitamus*, inquit, *cùm ad iſtorum periculorum pervenitur extrema, nec eſt poteſtas ulla fugiendi, quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab utroque ſexu, atque omni ætate concurſus, aliis Baptiſmum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam Pœnitentiæ ipſius actionem, omnibus conſolationem, & Sacramentorum confectionem, & erogationem? Ubi ſi Miniſtri deſint, quantum exitium ſequitur eos, qui de iſto ſæculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? Quantus eſt etiam luctus fidelium ſuorum, qui eos ſecum in vita æterna requie non habebunt? Quantus denique gemitus omnium, & quorumdam quanta blaſphemia de abſentia Miniſteriorum, & Miniſtrorum?*

Et infrà, objectionem eorum occupans, qui dicebant Miniſtros Dei fugere debere in perſecutionis diſcrimine, ut ſe pro utilitate Eccleſiæ, temporibus tranquillioribus ſervent, hæc habet: *Rectè hoc fit a quibuſdam, quando non deſunt alii per quos ſuppleatur Eccleſiaſticum Miniſterium, ne ab omnibus deſeratur, quod feciſſe Athanaſium ſupra diximus: Nam quantùm neceſſarium fuerit Eccleſiæ, quantùmque profuerit, quòd vir ille manſit in carne, Catholica Fides novit, quæ adversùs Arianos Hæreticos ore illius & amore defenſa eſt. Sed quando eſt commune periculum, magiſque timendum eſt, ne quiſquam id facere credatur, non conſulendi voluntate, ſed timore moriendi, magiſque fugiendi obſit exemplo, quàm vivendi proſit officio, nulla ratione faciendum eſt.*

DISSERTATIO XIX.

Adversùs Theodotum, & Melchiſedechianos.

ARTICULUS UNICUS.

Quo probatur Melchiſedechum verum hominem fuiſſe, non cœleſtem virtutem.

REfellitur Melchiſedechianorum error ex Apoſtolo Epiſtolæ ad Hebræos cap. 7. *Melchiſedech*, inquit, *Rex Salem, Sacerdos Dei Summi, qui obviavit Abrahæ regreſſo a cæde Regum, & benedixit ei: cui & decimas omnium diviſit Abraham...... Aſſimilatus autem Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum.* Qui autem Sacerdos fuit, homo etiam fuerit neceſſe eſt. Omnis namque Pontifex ex hominibus aſſumptus eſſe debet (inquit Sanctus Paulus ad Hebræos 5.)

Præterea, *Si Dei Filio Melchiſedech aſſimilatur, æqualis eidem eſſe non poteſt* [inquit Sanctus Epiphanius Hæreſi 55.]

Idem Hæreſi 67. Hieracitharum errorem refellens aſſerentium Melchiſedech eſſe Spiritum Sanctum, hæc habet: *De Melchiſedecho quod aſſeris, Spiritum illum eſſe Sanctum; Id ſi verum eſt, veniſſe Spiritum, & carnem induiſſe; non ſolus utique ſecundùm carnem natus eſt Filius, ſed cum eo quoque Spiritus. Quòd ſi ſecundùm carnem natus eſt & Spiritus, dicat nobis Hierarchas, ubinam Gentium ea ſit, quæ Spiritum peperit?*

II. Proſternitur hic error auctoritate Sancti Hie-

Hieronymi, Epiſtolâ 126. ad Evagrium datâ, Scripturę verba Geneſis 14. urgentis: *Egreſſus eſt autem Rex Sodomorum in occurſum ei, haud dubium quin Abraham, poſtquàm reverſus eſt a cæde Chodlahomor, & Regum, qui cum eo erant in valle Save, quæ eſt vallis Regis. De qua ſtatim ſequitur: Et Melchiſedech Rex Salem protulit panem, & vinum..... Si ergo hæc civitas Regis eſt, & vallis Regis, manifeſtum eſt hominem fuiſſe, qui in terrena valle, & urbe regnaverit.*

Idem probat auctoritate Patrum, qui ipſum anteceſſerunt. *Verti me*, inquit, *ad Hypolitum, Irenæum, Euſebium Cæſarienſem, & Emiſſenum, Apollinariam quoque noſtrum, & Euſtathium, qui primus Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus contra Arium claciſſimâ tuba bellicum cecinit; & deprehendi horum omnium opiniones diverſis argumentationibus, ac diverticulis ad unum compatum perveniſſe, ut dicerent, Melchiſedech hominem fuiſſe Chananæum, Regem urbis Hieroſolymæ, quæ primùm Salem, poſtea Jebus ad extremum Hieraſalem appellata ſit; nec mirum eſſe, ſi Sacerdos Dei Altiſſimi deſcribatur, abſque circumciſione, & legalibus cęrimoniis, & genere Aaron: cùm Abel quoque, & Enoch, & Noë placuerint Deo, & victimas obtulerint; & in Job volumine legimus, quòd ipſe & oblator munerum fuerit, & Sacerdos, & quotidie pro filiis ſuis hoſtias immolarit.*

Subinde Melchiſedechum non fuiſſe Regem Hieroſolymorum, ſed Salem urbis Sichimorum oſtendit. *Salem autem*, inquit, *non ut Joſephus & noſtri omnes arbitrantur, eſſe Hierusalem, nomen ex Græco, Hebraicoque compoſitum; quod abſurdum eſſe peregrinæ linguæ mixtura demonſtrat, ſed oppidum juxta Scythopolim, quod uſque hodie appellatur Salem, & oſtenditur ibi Palatium Melchiſedech, ex magnitudine ruinarum veteris operis oſtendens magnificentiam, de quo in poſteriori quoque parte Geneſeos ſcriptum eſt* (c.33.) *Venit Jacob in Socoth, id eſt, in tabernacula, & fecit ſibi ibi domos, atque tentoria, & tranſivit in Salem civitatem regionis Sichem, quæ eſt in terra Chanaan. Conſiderandum quoque eſt, quod Abraham a cæde hoſtium revertenti, quos perſecutus eſt, uſque Dan, quæ hodie Paneas appellatur, non de via Hieruſalem, ſed de oppido Metropoleos Sichem, in itinere fuerit; de quo in Evangelio quoque legimus: Erat autem Joannes baptizans, in Ennon, juxta Salim, quia aqua erant multa ibi. Nec refert utrùm Salem, an Salim nominetur, cùm vocalibus in medio literis perrarò utantur Hebræi, & pro voluntate lectorum atque varietate regionum, eadem verba diverſis ſonis, atque accentibus proferantur. Hæc ab eruditiſſimis Gentis illius didicimus, qui in tantum non recipiunt Spiritum Sanctum, vel Angelum fuiſſe Melchiſedech, ut etiam certiſſimum hominis nomen adſcribant.*

Id demum oſtendit ex Traditione Hebrçorum qui Melchiſedechum fuiſſe Sem primum filium Noë aſſerunt. Quamquam hujus opinionis falſitas multis momentis oſtendatur: primò auctoritate Sancti Epiphanii, qui tamen lubrico admodum fundamento hanc ſententiam refellit, eâ nimirum ratione ductus, quòd Sem tunc vivere deſiiſſet; quod quidem ſecundùm Chronologiam 70. Interpretum veriſſimum eſt, at ſecundùm Hebraicam & Vulgatam falſum omnino 2. Ex Apoſtolo ad Hebræos 7. Melchiſedech fuit *Sine patre, ſine Matre, ſine genealogia, neque initiam dierum, neque finem vitæ habeas*. Quod de Semo dici non poteſt, cujus genus, parentes, ætaſque, explicatiſſimè traduntur in divina Scriptura.

Tertiò. Apoſtolus generationem Melchiſedech Judæorum generi velut extraneam opponit. *Et quidem*, inquit, *de filiis Levi Sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas ſumere a populo ſecundùm Legem, id eſt, a fratribus ſuis; quamquam & ipſi exierint de lumbis Abraha. Cujus autem generatio non numeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc qui habebat repromiſſiones benedixit.* Atqui fratres etiam dici potuiſſent Melchiſedech Judæi, ſi fuiſſet ille Semus filius Noë. Non fuit igitur Melchiſedech Semus Noachi filius.

Denique Joſephus libro 7. de Bello Judaico, cap. 18. Melchiſedech fuiſſe *Chananæorum Dynaſtam*, disertè ſcribit. Porrò ſi exiſtimaſſet illum fuiſſe Semum Noë filium, id literis ac memorię commendaſſet, quod in ſummum Gentis ſuæ decus cedere neſcire non poterat. Sed licèt Hebræi in eo decepti ſint, quòd Melchiſedech Noë primogenitum exiſtimarunt, hominem tamen purum ipſum fuiſſe, ex Patrum ſuorum Traditione acceperunt, non verò cæleſtem virtutem, ut ſomniarunt Melchiſedechiani, vel Spiritum Sanctum, ut Hieracithę commenti ſunt.

Objiciuntur in gratiam Melchiſedechianorum auctoritas & rationes Sancti Auguſtini libro Quęſtionum Veteris & novi Teſtamenti, Quæſt. 109. ubi probat Melchiſedech eſſe Spiritum Sanctum. Prima ratio hæc eſt: Sanctus Paulus ait Melchiſedechum fuiſſe *Sine patre, ſine matre, ſine genealogia*; Atqui hæc vero homini minimè conveniunt: Melchiſedech igitur verus homo non fuit.

Secunda ratio. Chriſtus dicitur Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech: fuit igitur in Melchiſedecho pręcipua quædam & archetypa Sacerdotii dignitas. Ex quo ſequitur non hominem ipſum fuiſſe, ſed Deum.

Tertia ratio. Dicitur Melchiſedech *Rex juſtitiæ & pacis*, quaſi horum bonorum auctor. Atqui juſtitia & pax dona Dei ſunt: Melchiſedech igitur Deus eſt.

Quarta ratio. Melchiſedech præſtantior erat Abraham, ſiquidem Abraham ejus benedictionem accepit; nec major a minori benedicitur: atqui nullus mortalium ea ætate fuit præſtantior Abrahamo juſtitiæ & ſanctimoniæ meritis: Melchiſedech ergo non erat de genere mortalium.

Quinta ratio. Melchiſedech dicitur ab Apoſtolo, *Aſſimilatus Filio Dei*: Atqui id apprimè convenit Spiritui Sancto, quem Græci Patres Filii imaginem vocant: itaque Melchiſedech eſt Spiritus Sanctus.

Ultima ratio. Si Melchiſedech homo fuit, Abraham non eſt dicendus Pater credentium, ſed potiùs Melchiſedech. Cùm enim Rex fuerit & Sacerdos populum fidelem ſibi ſubditum habuit ante Abrahamum. Has rationes Auctor laudatus uberiori ſtylo exponit.

Reſpondeo primò, Auctorem libri Quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti non eſſe Sanctum Auguſtinum; cùm nec ipſe Auguſtinus in Retractationibus, nec Poſſidius in Indice ipſius Operum, illius meminerint, nec a Beda citetur. Multa in eo libro notarunt Theologi Lovanienſes ab Auguſtini ſtylo, & doctrina aliena [ut conſtat ex Cenſura, quam ipſi præfixerunt, in Appendice Tomi 4.] Rationum, quibus ducti Opus illud Sancto Auguſtino abjudicant, una ad præſens maximè ſpectat inſtitutum: quòd nempe verus Auguſtinus lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum cap. 34. inter hæreſes eam opinionem recenſeat, quam illius libri Auctor propugnat de Melchiſedecho. *Melchiſedechiani*, inquit, *Melchiſedech Sacerdotem Dei excelſi non hominem fuiſſe, ſed virtutem Dei eſſe arbitrantur*. Certè longè abfuit Sanctus Augu-

ſtinus a coarguendis Eccleſiæ precibus, & Miſſæ præſertim Canone, cujus hæc verba ſugillat: *Et ſacrificium quod tibi obtulit ſummus Sacerdos tuus Melchiſedech*. NON *eſt ſummus*, inquit ille Auctor, *ut in Oblatione præſumunt Antiſtites*.

Certè quod de Anonymo, qui volumen conſcripſerat ad probandum Melchiſedech eſſe Spiritum Sanctum, quod Evagrius ad Sanctum Hieronymum miſit, dicit ipſe Hieronymus, de iſtius Auctore libri poſſumus dicere, *Imperitum fuiſſe ſermone & ſcientiâ*. Ne tamen ipſum hac in cauſa damnemus inauditum, ejus rationibus reſpondendum eſt.

Ad primam reſpondeo verbis Sancti Epiphanii, Hæreſi 55. *Patris ac matris expers dicitur*, inquit, *non quòd illis caruerit, ſed quod nulla ſit illorum in divinis Literis expreſſa mentio. Nonnulli utriuſque parentum Melchiſedeci nomina commemorarunt; ſed ea nuſquam expreſſis Scripturæ verbis in utroque Teſtamento declarantur. Sunt qui Hieraclam Patrem illius appellatum, Matrem Aſtaroth, ſive Aſteriam dicunt. Porro filius ille cujuſdam ex indigenis fuit, qui tum in Saba planitie degebant.* Non igitur quia ſpurius & ſcorti filius, patris ejus ac matris omiſſa ſunt in Scripturis nomina ut Judæi, quos Sanctus Epiphanius Hæreſ. 55. refutat, fabulati ſunt. Et Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 126. ait: *Uno ſtatim verbo explicari Melchiſedech* ἀγενεαλόγητον, *non quod ubique patre & matre fuerit, cùm Chriſtus quoque, ſecundùm utramque naturam, & patrem habuerit, & matrem; ſed quòd ſubito introducatur in Geneſi occurriſſe Abrahamo cæde hoſtium revertenti, & nec ante, nec poſtea, ejus nomen feratur adſcriptum. Affirmat autem Apoſtolus, quod Aaron Sacerdotium, id eſt, populi Judæorum, & principium habuerit, & finem: Melchiſedech autem, id eſt, Chriſti & Eccleſiæ, & in præteritum, & in futurum, æternum ſit, nullumque habuerit auctorem.* Certè cum Apoſtolus (Hebr. 7.) ait genus Melchiſedech non recenſeri inter filios Levi, tacitè ſignificat eum aliunde genus habere.

Ad ſecundam reſpondeo, Chriſtum dici Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech, non participatione Sacerdotii, aut imitatione; quaſi in Melchiſedecho velut in exemplari aut fonte præextiterit tota Sacerdotii dignitas, & ab eo ut in Chriſtum derivata; ſed ritu, & ſimilitudine, quanta inter figuram & veritatem, corpus & umbram intercedere poteſt. Sacrificium enimverò Melchiſedech Chriſti Sacrificium Euchariſticum præfiguravit. Qua de re Sanctus Auguſtinus lib. 16. de Civitate Dei, cap. 22. præclarè ſcribit: *Ibi quippe primum apparuit Sacrificium, quod nunc a Chriſtianis offertur Deo toto orbe terrarum; impleturque illud quod longè poſt hoc factum per Prophetam dicitur ad Chriſtum, qui fuerat adhuc venturus in carne: Tu es Sacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech; Non ſcilicet ſecundùm ordinem Aaron: qui ordo fuerit auferendus illuceſcentibus rebus, quæ illis umbris prænotabantur.* Scopus itaque Apoſtoli fuit probare Chriſtum ſecundùm ordinem Melchiſedech Sacerdotem, Leviticis Sacerdotibus ſuperiorem eſſe. Quia tamen multifariam major eſt dignitas Chriſti quàm Melchiſedechi præ Levitis, ideo ejus præſtantiam Apoſtolus 5. 2. & ſequentibus explicare voluit. Scilicet Levitæ per ſuum Sacerdotium non poterant conſummatos reddere homines, id eſt, juſtos coram Deo: At Chriſtus ſalvare poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum: illi fuerunt Sacerdotes Veteris Teſtamenti, hic Novi & melioris: Illi moriebantur, hic æternùm vivit: Illi temporarium habebant Sacerdotium, hic æternum. Illi peccatores, hic a peccatoribus ſegregatus. Illi priùs pro propriis, deinde pro populi peccatis: hic non pro ſuis, quæ nulla habuit, ſed tantum pro populi. Illi quotidie; hic ſemel. Illi hoſtias, irrationales nimirum, hic ſeipſum obtulit. Illi a Lege, hic poſt Legem. Illi ſine jurejurando: hic cum jurejurando. Illi homines: hic verò Sacerdos eſt Filius Dei.

Ad tertiam reſpondeo, Melchiſedech non eſſe dictum Regem juſtitiæ, & pacis, quaſi horum bonorum auctor eſſet, ſed quia Rex erat juſtus & pacificus; phraſi nimirum apud Hebræos vulgata, & ſolenni, qui dicunt, *Filium dilectionis, Filium pacis, Filium perditionis, mortis*; Ubi nos dicimus Filium dilectum, pacificum, perditum, morte dignum. Deinde hæc objectio falsâ nititur hypotheſi, quòd ſcilicet Sedec & Salem appellativa tantum, non propria ſint nomina.

Ad quartam reſpondeo, Melchiſedechum præſtantiorem fuiſſe Abrahamo non ſanctitate forſan, ſed officio, dignitate, myſterio; qui publica Sacerdotii munia ſuam apud gentem exequebatur, eique regiâ moderabatur poteſtate; cùm Abrahamus vir privatus, & in Chananæa peregrinus eſſet, ſuæque duntaxat familiæ Sacerdos: ac tandem quia Melchiſedech Chriſti Sacerdotium, & Euchariſticum Sacrificium præfigurabat, & *aſſimilatus Filio Dei* repræſentabat illum, propter quem repromiſſiones Abrahamo factæ ſunt.

Ad quintam reſpondeo, Melchiſedech aſſimilatum eſſe Filio Dei ratione Sacerdotii, & Sacrificii; non ratione ſubſtantiæ, ſicut Spiritus Sanctus; qui nunquam dicitur Sacerdos noſter.

Ad ſextam reſpondeo, Abrahamum ſingulari quadam & eximiâ ratione Patrem credentium prædicari, tum quia mortalium primus fuit, cui venturi Chriſti promiſſio facta eſt, per cujus fidem, & gratiam, omnes gentes erant benedicendæ; tum quia Hebræi populi fuit parens, apud quem unum publicus veri Dei cultus, ad Chriſti adventum uſque viguit, ſecundum vaticinium Davidis: *Notus in Judæa Deus, in Iſraël magnum nomen ejus*. *Pſal.* 75. Lege Diſſertationem Chriſtophori Schlegelii, de perſona Melchiſedechi, ad calcem Tomi X. Criticorum Sacrorum. Confer etiam cum noſtra Diſſertatione 3. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Veteris Teſtamenti, ad tertiam Mundi Ætatem.

DISSERTATIO XX.

Adversùs Hermogenem.

ARTICULUS UNICUS.

Quo Materia Deo coæterna exſufflatur.

ERror Hermogenis de Materia Deo coæterna ipſo Scripturæ ſacræ ſilentio refellitur, quæ cum a Deo creatum refert mundum; nec indicat ex quo factus ſit, ſatis innuit ex nihilo conditum. Certè *Spiritus Sanctus hanc Scripturæ ſuæ rationem conſtituit, ut cùm quid ex aliquo ſit, & quod ſit, & unde ſit, referat*; Geneſ. 1. *Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus ſuum. Et factum eſt ita. Et protulit terra herbam virentem*, &c. *Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile ſuper terram, ſub firmamento cæli. Creavitque Deus cete grandia, & omnem animam viventem, atque motabilem, quam produxerunt aquæ in ſpecies ſuas*, &c.

Dixit

Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere ſuo, &c. Porro [ut rectè ratiocinatur Tertullianus libro contra Hermogenem, cap. 22.) *Si tantam curam inſtructionis noſtræ inſumpſit Spiritus Sanctus, ut ſciremus quid unde proceſſerit, nonne nos & de cælo, & de terra, compotes reddidiſſet, ſignificando unde ea feciſſet operatus, ſi de aliqua materia origo conſtaret illorum? Ut tantò magis ex nihilo ea videretur operatus, quantò nihil adhuc erat factum ex quo operatus videretur. Itaque ſicut ea, quæ de aliquo prolata ſunt, oſtendit unde prolata ſint; ita quæ non oſtendit unde prolata ſint, ex nihilo prolata confirmat.*

Secundò refellitur error Hermogenis verbis generoſæ Matris ſeptem Fratrum Machabæorum; *Peto, nate, ut aſpicias ad cælum, & terram, & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus.*

Profligatur idem error Tertulliani rationibus, libro contra Hermogenem. Prima ratio. Æternitas ſolius Dei propria eſt: ergo Materia non eſt Deo coæterna: alioqui Deo par eſſet. Unde nòn eſſet unus Deus, ſed plures. *Quis*, inquit Tertullianus cap. 4. *alius Dei cenſus, quam æternitas? Quis alius æternitatis ſtatus, quàm ſemper fuiſſe, & futurum eſſe, ex prærogativa nullius initii, & nullius finis? Hoc ſi Dei eſt proprium, ſolius Dei erit.*

Et infrà; *Aut erit unicum & ſingulare, niſi cui nihil adæquabitur? Quid principale, niſi quod ſuper omnia, niſi quod ante omnia, & ex quo omnia? Hæc Deus ſolus habendo eſt, & ſolus habendo, unus eſt. Si & alius habuerit, tot jam erunt Dii, quot habuerint quæ ſunt. Ita Hermogenes duos Deos infert. Materiam parem Deo infert. Deum autem unum eſſe oportet: quia quod ſummum ſit, Deus eſt: Summum autem non erit, niſi quod unicum fuerit: unicum autem eſſe non poterit, cui aliquid adæquabitur: adæquabitur autem Deo Materia, cùm æterna cenſetur.*

Confirmatur. Deus in Scriptura ſe primum paſſim nominat: *Ego primus*. At non eſſet primus, ſi Materia illi fuiſſet coæterna. *Quomodo primus*, inquit Tertullianus cap. 6. *cui Materia coætanea eſt? Inter coætaneos autem & contemporales ordo non eſt, aut & Materia prima eſt.*

Reſpondebat Hermogenes, Non ſequi Materiam eſſe Deum, licèt Deo coæterna eſſet, quia ſemper Deo ſubjecta fuit, & Deo minor.

Contrà urget Tertullianus: Duorum quæ pariter eſſent infecta, pariter æterna, unum altero minus & alteri ſubjectum eſſe non poſſe, quia ideo Deus ſubjectionis, & diminutionis incapax eſt, quia infectus, & æternus eſt. *Igitur*, inquit, *& duobus æternis, ut innatis, ut infectis, Deo atque Materia, ob eandem rationem communis ſtatus ex æquo habentibus id quod neque diminui, nec ſubjici admittit, id eſt æternitatem, neutrum dicimus altero eſſe minorem, ſive majorem; neutrum altero humiliorem, ſive ſuperiorem; ſed ſtare ambo ex pari magna, ex pari ſublimia, ex pari ſolida & perfecta felicitatis, quæ cenſetur æternitas.* Hæc Tertullianus cap. 7.

Præterea oſtendit Tertullianus, potiùs ſequi ex hypotheſi Hermogenis Deum ſubjectum fuiſſe Materiæ, quàm Materiam fuiſſe Deo ſubjectam, quia Deum illâ indiguiſſe aſſerebat ſuorum ad operum molitionem. *Si enim ex illa uſus eſt ad opera mundi* [inquit Tertullianus cap. 8.] *jam & Materia ſuperior invenitur, quæ illi copiam operandi ſubminiſtravit: & Deus ſubjectus Materiæ videtur, cujus ſubſtantiæ eguit. Nemo non eget eo de cujus utitur: nemo non ſubjicitur ei cujus eget, ut poſſit uti.*

Reſpondebat Hermogenes, Deum ſupremi dominii jure uſum fuiſſe Materiâ in conditione mundi. Inſtat Tertullianus: ex hoc ſequi Materiam non eſſe innatam, & Deo coæternam, aut ſi has dotes habebat, Deum non fuiſſe illius Dominum. *Dominus enim non potuit eſſe ſubſtantiæ coæqualis* (inquit ille cap. 9.) Deinde ſi Deus, jure dominii & poteſtatis, uſus fuiſſet Materiâ, cùm ea, ſecundum ſyſtema Hermogenis, mala ſit, Deus *Ante eam in bonum convertiſſet ut Dominus & bonus, ut ita de bono, non de malo uteretur. Sed quia bonus quidem, Dominus autem non, ideo qualem habuit, tali uſus, neceſſitatem ſuam oſtendit cedentem conditioni Materiæ, quam, ſi Dominus fuiſſet, emendaſſet.* Hæc Tertullianus ibidem.

Secunda ratio. Syſtema Hermogenis pugnantia involvit: Quod enim æternum eſt, malum eſſe non poteſt. Aliàs quid vetaret quominus malum Deo tribueretur? Porro Materiam poſuit malam Hermogenes; Perperam igitur aſſeruit illam Deo coæternam. *Cùm* [inquit Tertullianus cap. 11.] *ſummum bonum conſtet eſſe, quod ſit æternum, ut Deus: quomodo Materia inerit malum, quam ut æternam ſummum bonum credi neceſſe eſt? Aut ſi quod æternum eſt, poterit & mali capax eſſe, poterit hoc & in Deum credi: & ſine cauſa geſtivit malum a Deo transferre, ſi competit & æterno, competendo Materiæ.*

Præterea, deſiturum aliquando malum eſt, alioqui eſſet inſeparabile; ſi igitur Materia ſit mala, & radix malorum, finem habitura eſt. Quod autem finem habet, habuit & initium. Igitur Materiam initium habuiſſe ſequitur, & ita Deo non fuiſſe coæternam. *Jam vero*, (inquit ibidem Tertullianus) *ſi quod æternum eſt, malum poteſt credi, invincibile, & inſuperabile erit malum, ut æternum: & ita nos fruſtra laboramus de auferendo malo ex nobis ipſis: tum & Deus hoc fruſtra mandat, & præcipit: imò & judicium fruſtra conſtituit Deus, injuſtitiâ utique puniturus .... Utique ſi finis malo competit, neceſſe eſt competierit initium, eritque Materia habens initium, habendo & finem mali: quæ enim malo deputantur, ſecundùm mali ſtatum computantur.*

Tertia ratio. Si Materia ſit mala ſecundùm ſe, ſequitur eam fuiſſe a Deo mutatam & bonam factam, ut ex ea bona opera moliretur. Atqui ſi demutata fuerit, non eſt æterna: ſuum igitur ſyſtema deſtruit Hermogenes ipſe, cùm Materiam aſſerit eſſe malam, malorumque parentem, & Deo nihilominus coæternam.

Major probatur: *Unde enim in malâ, ac peſſimâ, boni atque optimi ſemen? .... Aut ſi dabimus illi aliquid etiam boni germinis, jam non erit uniformis natura, id eſt mala in totum: ſed jam tunc duplex, id eſt bona, & mala natura .... Aut ſi potuit duplex natura fuiſſe Materia, amborum ferax fructuum, jam nec bona ipſa Deo deputabuntur, ut nec mala illi imputentur: ſed utraque ſpecies de Materiæ proprietate ſumpta ad Materiam pertinebit* (inquit Tertullianus cap. 13.)

Minor verò probatur ex principiis ipſius Hermogenis, qui hanc rationem proferebat, cur Deus ex ſemetipſo, ſive ex ſua ſubſtantia, facere aliquid non potuerit; *Quia non demutetur, quod ſit æternum.* Si Deus opera ſua, quæ probavit & commendavit ut bona, ex Materia produxit, ſequitur Materiam ab ipſo factam eſſe bonam, ut bona parturiret. *Itaque demutationem admiſit Materia; & ſi ita eſt, ſtatum æternitatis amiſit: mortua eſt denique ſua ſua forma. Sed æternitas amitti non poteſt: quia niſi amitti non poſſit; æternitas non eſt. Ergo nec demutationem potuit admiſiſſe: quia ſi æternitas eſt, demutari nullomodo poteſt.* Hæc Tertullianus cap. 12.

Quarta ratio. Sequitur ex ſententia Hermogenis Deum eſſe ſervum Materiæ: atqui hoc vel de Deo cogitare indignum eſt: Ergo & id unde tam abſurdum conſectarium colligitur.

Probatur major. Qui mala non ſuo arbitrio, ſed ex neceſſitate condidit ex Materia mala, ſerviit Materiæ, *Aliud non habens facere quàm ex malo proferre: invitus utique quà bonus, ex neceſſitate ut invitus, & ex ſervitate ut ex neceſſitate.* [inquit Tertullianus cap. 14.] Atqui Deus mala ſic condidit ex Materia, ſecundùm hypotheſim Hermogenis, igitur Materiæ ſerviiſſe dicendus eſt: quo quid abſurdius? Certè magis decuit eum mala ex nihilo feciſſe, quàm ex Materia. Nam *Dignus eſt Deum malorum Auctorem liberum credere, quàm ſervum*, [inquit Tertullianus.]

Quinta ratio. Bonum ex nihilo produxit Deus: Ergo & malum. Non igitur illud produxit ex Materia ſibi coæterna.

Probatur antecedens. Secundùm principia Hermogenis, quicquid fit, vel fit ex Deo, vel ex Materia, vel ex nihilo: Atqui nihil fieri potuit ex Deo, quia mutationem Deus ſubiiſſet. Bonum verò ex Materia non eſt factum, *Quia non erat in illa, at in mala:* Conſequens igitur eſt bonum ex nihilo factum eſſe. *Et ſi bonum ex nihilo, cur non & malum? Immo cur non omnia ex nihilo, ſi aliquid ex nihilo? niſi ſi inſufficiens fuit divina virtus omnibus producendis, quæ aliquid protulerit ex nihilo* [inquit Tertullianus cap. 15.]

Sexta ratio. Ideo Hermogenes Materiam Deo coæternam aſſeruit, ut malum in Materiam refunderetur, non in Deum. At in ejus hypotheſi, Deus æquè mali Auctor eſſe probatur: ergo ſuis ipſe implicatur laqueis Hermogenes.

Probatur minor. Qui non omnia bona, vel non bona tantùm ex Materia creavit, ſed etiam mala, eſt Auctor malorum, quæ prohibere poterat, & non prohibuit; aut infirmus eſt, ſi voluit efficere omnia bona & non fecit, *Cæterùm*, (inquit Tertullianus cap. 15.) *ſi ideo malum non ex nihilo, ne Dei fiat, de cujus arbitrio videbitur factum, ſed ex Materia: & hic auctor mali habebitur Deus, qui cùm eadem virtute & voluntate debuiſſet omnia bona ex Materia protuliſſe, aut tantùm bona, protuliſſet etiam mala, atque aut volens eſſe mala, ſi poterat efficere ne eſſent; aut non valens efficere omnia bona, ſi voluit, & non fecit: dum nihil intereſt per infirmitatem Deus aut auctor mali extiterit, an per voluntatem.*

Præterea, vel Deo tribuendum eſt bonum & malum, quæ ex Materia fecit, aut utrumque utrique; aut alterum alteri. *Porro ſi Dei erit utrumque, videbitur Deus etiam mali auctor. Deus autem ut bonus, auctor mali non erit. Si Materiæ utrumque, videbitur Materia etiam boni matrix; mala autem in totum Materia, boni non erit matrix. Si utriuſque erit utrumque*, id eſt, ſi bonum & malum Deo pariter & Materiæ adſcribantur; *in hoc quoque comparabitur Deo Materia, & pares erunt ambo, ex æquo boni & mali affines. Æquari autem Deo Materia non debet, ne duos Deos efficiat, Si alterum alterius, atque Dei bonum & Materiæ malum: neque malum Deo neque Materiæ bonum aſcribitur; bona autem, & mala Deus de Materia faciendo, cùm ea facit. Hæc ſi ita ſint neſcio quà poſſit evadere ſententia Hermogenis, qui Deum quoquo modo de Materia malum condidit, ſive voluntate, ſive neceſſitate, ſive ratione, non putet mali Auctorem.* Sic ratiocinatur Tertullianus cap. 16.

Septima ratio Hermogeniani ſyſtematis abſurda detegit. Materiam namque nec corpoream eſſe, nec incorpoream fingebat. Quod figmentum ſic impugnat Tertullianus cap. 35. *Niſi fallor*, inquit, *omnis res aut corporalis aut incorporalis ſit neceſſe eſt. Age nunc, ſit & tertium, quod illa recta ratio Hermogeniana compererit; ubi eſt? Quale eſt? Quid vocatur? Quid deſcribitur? Quid intelligitur?*

Mox ſibi ipſi contradicens Hermogenes, aſſerebat materiam eſſe ſubſtantiam partim corpoream, partim incorpoream: corpoream, quatenus profundit corpora: incorpoream verò, quatenus ineſt ei motus. Sed hoc abſurdum eſſe commentum oſtendit Tertullianus, quia motus *ſubſtantiva res non eſt, ſed accidens.* Pars igitur materiæ non eſt motus, *qui non ad ſubſtantiam pertinet, ſed ad ſubſtantiæ habitum* [inquit Tertullianus cap. 36.]

Tertiò, ſibi ipſi non conſtabat Hermogenes. Nam modò Materiam dicebat naturâ malam: modò nec bonam, nec malam, quod ridet Tertullianus cap. 37.

Quartò Materiam infinitam eſſe effutiebat, quam tamen conſtituebat in loco infra Deum. Hæc autem duo pugnare demonſtrat Tertullianus cap. 38. Si enim in loco eſt Materia: *Ergo intra locum; ſi intra locum, ergo determinatur à loco, intra quem eſt. Si determinatur, habet lineam extremam, quæ finis eſt omni rei, cujus linea extrema eſt. Non ergo erit infinita Materia.*

Eundem Hermogenis errorem Theodoretus etiam refellit libro 5. Hæreticarum Fabularum cap. 5. & multò ante ipſum Lactantius lib. 2. Divinarum Inſtitutionum cap. 9. & Euſebius libro 7. de Præparatione Evangelica cap. 19. 20. 21. 22.

VIII. Eundem errorem profligat Methodii veteris Auctoris luculenta ratio apud Photium Cod. 236. qua probat Deum ex nulla Materia priùs extante ſubſtantias omnes creaſſe, quia omnis Artifex de non extantibus extantia molitur opera, ut domum ex non domo. Sic & artem, qua opus efficit, ex non arte ſibi ipſe parat. Denique ex non qualitatibus qualitates producunt Artifices creati: licèt ſubſtantias ex non ſubſtantiis nuſquam proferant. *Quòd ſi*, inquit, *ita ſe res habet in hominibus; nonne magis convenit ut Deus non ſolum qualitates ex non extantibus, efficere poſſit, ſed etiam ſubſtantias? Eo enim ipſo, quòd e non extantibus fieri poſſe quippiam apparet, in id ſubſtantiis locum habere monſtratur.*

IX. Sanctus Auguſtinus libro 1. de Geneſi contra Manichæos cap. 5. ait primam a Deo factam fuiſſe Materiam, confuſam, & informem, unde omnia fierent, quæ diſtincta, atque formata ſunt. Unde ſic colligit cap. 6. *Et ideo Deus rectiſſimè creditur omnia de nihilo feciſſe, quia etiamſi omnia formata de iſta Materia facta ſunt, hæc ipſa Materia tamen de omnino nihilo facta eſt.*

X. Denique ad ejuſdem erroris confutationem ſpectat quod Sanctus Petrus Chryſologus ait, Sermone 46. *Ubi ſunt*, inquit, *qui Deum de Materia mundum figuraſſe confingunt? Deus noſter in cælo, & in terra, non ut inventor, ſed ut conditor, Materia ex nihilo cuncta perfecit.*

XI. Dogma Catholicum impugnatur rationibus Hermogenis; Deus mundum fecit vel ex ſeipſo, vel ex nihilo, vel ex Materia. Atqui non fecit mundum ex ſeipſo, quia indiviſibilis eſt & immutabilis: neque ex nihilo, quia quod ex nihilo condidit, ex arbitrio & voluntate fecit. Sunt autem multa, quæ ſic a Deo facta dici non poſſunt, nempe mala. Non igitur illa fecit ex nihilo, ſed ex Materia. Quod enim non arbitrio ſuo Deus fecit, intelligi oportet ex vitio alicujus rei factum, utique Materiæ.

Reſpondeo, nego minorem quoad ſecundam partem. Omnia enim Deus fecit ex nihilo, tam bona, quàm mala, ſi de malis naturæ & pœnæ ſermo ſit. Mala enim culpæ neutiquam in Deum refunduntur (ut probatum eſt in Diſſertatione adversùs hæreſim Marcionis) Vitare autem non potuit Hermogenes, quòcumque ſe verteret, quin Deo malum adſcriberetur, hoc ipſo quòd tribueretur, Materiæ. Aut enim

enim Deus potuit impedire illam ex Materia malorum ſcaturiginem, ſed noluit; aut voluit prohibere, ſed non potuit. Si ſecundum dixeris, infirmus erit Deus. Si primum, Auctor mali, quia ſi noluiſſet illud eſſe, non eſſet. *Quod non faciendo malum judicavit, id ſuſtinendo, bonum pronuntiavit; malum pro bono ſuſtinendo, & non potiùs eradicando, Aſſertor ejus inventus eſt: malè, ſi per voluntatem; turpiter, ſi per neceſſitatem. Aut famulus erit mali Deus, aut amicus cum Materia malo converſatus, nedum etiam de malo ejus operatus*, [inquit Tertullianus.]

Objicitur ſecundò. Deus fuit ab æterno Dominus: atqui Dominus non fuiſſet, ſi non fuiſſet ſemper aliquid, cujus Dominus haberetur: nec illud aliud fingi poteſt, quàm Materia. Igitur Materia Deo fuit coæterna.

Reſpondeo, nego majorem. Nam ut ait Tertullianus libro contra Hermogenem, cap. 3. *Dei nomen dicimus ſemper fuiſſe apud ſemetipſum, & in ſemetipſo, Dominum verò non ſemper; diverſa enim utriuſque conditio. Deus ſubſtantiæ ipſius nomen, id eſt divinitatis: Dominus verò, non ſubſtantiæ, ſed poteſtatis: ſubſtantiam ſemper fuiſſe cum ſuo nomine quod eſt Deus; poſtea Dominus, accidentis ſcilicet rei mentio. Nam ex quo eſſe cœperunt, in quo poteſtas Domini ageret, ex illo per acceſſionem poteſtatis & factus & dictus eſt Dominus. Noviter Scriptura nobis patrocinatur, quæ utrumque nomen eis diſtinxit, & ſuo tempore oſtendit. Nam Deus quidem, quod erat ſemper, ſtatim nominat: In principio fecit Deus cælum & terram. Ac deinceps, quamdiu faciebat, quorum Dominus futurus erat, Deus ſolummodo ponit: Et dixit Deus, & fecit Deus, & vidit Deus, & nuſquam adhuc Dominus. At ubi univerſa perfecit, ipſumque vel maximè hominem, qui propriè Dominum intellecturus erat, Dominus etiam cognominatur: Et accepit Deus Dominus, hominem, quem finxit; Et præcepit Dominus Deus. Ac exinde Dominus, qui retro Deus tantùm, ex quo habuit cujus eſſet. Nam Deus ſibi erat; rebus tunc Deus, cùm & Dominus.*

Nego etiam minorem. Nam non fuiſſet Dominus Materiæ, ſi ipſi coæterna fuiſſet, & innata [ſicut finxit Hermogenes] *Quia libera fuerit neceſſe eſt, quæ originem non habendo, non habuit Auctorem, quod erat, nemini ſerviens* [inquit Tertullianus.]

Objectio tertia petitur ex 1. cap. Geneſ. *In principio Deus creavit cælum & terram*: ſed nomine principii intelligitur Materia: Ergo Deus ex Materia præjacente, cælum & terram condidit.

Reſpondeo, nego minorem. Principium namque hic non ſignificat ſubjectum aliquod ex quo cælum & terra condita ſint, ſed ordinem temporis, id eſt, Ante omnia; vel cùm primùm ad externarum productionem rerum ſe contulit Deus, cælum & terram creavit. Ut ſi de Architecto loquar, qui ædificium aliquod extruxit, & ſic dicam: Initio, id eſt ante omnia, fundamenta poſuit. Sic reſpondet Tertullianus, libro contra Hermogenem cap. 19. *Principium, ſive initium, incœptionis eſſe verbum, non alicujus ſubſtantiæ nomen*. Namque *cùm utimur vocabulo principii, quaſi originis, non quaſi ordinis nomine, adjicimus & mentionem ipſius rei ſpecialiter, quam volumus principium ulterius rei. De cætero, ſi ſic ponamus, verbi gratia: In principio fecit figulus pelvim, vel urnam: jam non materiam ſignificabit principium: non enim argillam nominavi principium ſed ordinem operis. Quia figulus ante cætera primùm pelvim & urnam fecit, exinde facturus & cætera; ad ordinationem operum principii vocabulum pertinebit, non ad originem ſubſtantiarum*. Ita cùm dixit Moyſes: *In principio creavit Deus cælum & terram*, idem eſt ac ſi dixiſſet, Ante cætera opera, cælum & terram molitus eſt.

2. Nomine principii, principatum & poteſtatem intelligere poſſumus, ut Tertullianus ibidem interpretatur, id enim Græca vox ἀρχὴ ſignificat interdum. Igitur, *In principio*, id eſt, *In principatu & poteſtate, Deus fecit cælum & terram*.

3. *In principio*, idem eſt, ac *in Filio*, & in Sapientia æterna, quæ de ſeipſa ait Proverb. 8. *Dominus condidit me initium viarum ſuarum in opera ſua. Si enim*, inquit Tertullianus cap. 24. libri contra Hermogenem, *per Sophiam Dei omnia facta ſunt; & cælum ergo & terram Deus faciens, in principio, id eſt, initio, in Sophia ſua fecit*. Hanc etiam expoſitionem amplectuntur Sanctus Hieronymus initio Traditionum Hebraicarum in Geneſim, & Sanctus Auguſtinus tum Sermone 14. de Diverſis cap. 2. ubi reſpondet Manichæis calumniantibus, contrarium eſſe illud Evangelii, *Omnia per ipſum facta ſunt*; his verbis Geneſeos, *In principio creavit Deus cælum & terram*. Cùm lib. 11. Confeſſionum cap. 9. ubi ait: *In hoc principio, Deus! feciſti cælum & terram, in Verbo tuo, in Filio tuo, in virtute tua, in ſapientia tua, in veritate tua, miro modo dicens, & miro modo faciens*.

Denique ut rectè notat Tertullianus Hermogenem confodit laudata Scripturæ ſacræ auctoritas, quia *Deus qui fecit, & ea quæ fecit oſtendens, unde fecerit non proinde teſtatur. Nam cùm in omni operatione tria ſint principalia, qui facit, & quod fit, & ex quo fit: Tria nomina ſunt edenda in legitima operis enarratione: perſona factoris, ſpecies facti, forma materiæ. Si materia non editur, ubi & opera, & operator eduntur, apparet ex nihilo eum operatum. Proinde enim ederetur ex quo, ſi ex aliquo fuiſſet operatus. Denique Evangelium, ut ſupplementum Inſtrumenti Veteris adhibebo, in quo vel eò magis debuerat oſtendi Deus ex aliqua materia univerſa feciſſe, quòd illic etiam, per quem omnia fecerit, revelatur. In principio erat Sermo, in quo principio ſcilicet, Deus fecit cælum & terram. Et Sermo erat apud Deum, & Deus erat Sermo. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine illo factum eſt nihil. Cùm igitur & hic manifeſtetur & factor, id eſt, Deus; & facta, id eſt, omnia, & per quem, id eſt, Sermo: nonne & unde omnia facta eſſent a Deo per Sermonem, exegiſſet ordo profiteri, & non profitendo, ſatis probavit non fuiſſe: quia profiteretur, ſi fuiſſet*. Hæc Tertullianus cap. 21. libri contra Hermogenem. Quibus verbis oſtendit Scripturæ ſilentium eloquentius omnibus Philoſophorum ſermonibus, evidenter demonſtrare, Deum ex nulla materia præjacente, cælum, terram, cæteraque opera ſua condidiſſe, quia Scriptura ſacra cùm Veteris, tum Novi Inſtrumenti, nullam indicat omnino, quæ tam accuratè creaturas ipſas conditas, ipſarumque principium deſcribit.

Objectio quarta petitur ex illis verbis Geneſis cap. 1. *Terra autem erat inanis, & vacua*, vel, ut habet Verſio antiqua, quam ſequitur Tertullianus, *Erat inviſibilis & incompoſita*. Sed nomine terræ ſignificatur Materia, & hoc verbum, *erat*, illam ſemper fuiſſe, innatamque & infectam eſſe innuit: ergo Materia Deo coæterna eſt.

Reſpondeo, nego minorem. Terræ enim nomine Materiam deſignatam fuiſſe, merum figmentum eſt. Certè Materia Hermogeniana inviſibilis eſſe non poterat: Nihil enim erat, cujus reſpectu inviſibilis eſſet: *Nondum quidquam erat præter ipſam, & Deum. Nuda Deo ſubjacebat, nullo ſcilicet elemento obſtruente* (inquit Tertullianus cap.
28.

28.) Præterea *Si inviſibilis eſſet, nullo modo cognoſceretur qualitas ejus, unde ergo compertum eſt Hermogeni informem, & confuſam, & inconditam illam fuiſſe, quæ ut inviſibilis latebat; aut ſi hoc a Deo revelatum eſt, probare debet* [inquit Tertullianus ipſum refellens.] Cùm itaque terra iſta quam Deus hominum generi incolendam dedit, inviſibilis fuerit, in quantum erat aquis cooperta: verba laudata Geneſeos non ſunt intelligenda de Materia, ſed de terra. Nec etiam Hermogeniana Materia rudis & incompoſita fuiſſe dici poteſt. Illud enim dicitur rude, & imperfectum, quod factum quidem eſt, ſed ultimam non eſt aſſecutum perfectionem. At Materia Hermogenis facta non eſt, igitur nec rudis & imperfecta aliquando fuit. *Certè*, inquit Tertullianus cap. 28. *rude illud eſt, quod imperfectum eſt. Certè imperfectum non poteſt eſſe, niſi quod factum eſt. Quod enim minus factum eſt, imperfectum eſt. Ergo Materia, quæ facta non erat in totum, imperfecta eſſe non potuit. Quæ imperfecta non fuit, etiam rudis non fuit. Initium non habens, quia facta non fuit, caruit & rudimento. Initii enim accidens & rudimentum. Terra verò, quæ facta eſt, meruit & rudis dici. Statim enim ut facta eſt, habuit imperfectè locum ante perfectionem.*

Denique, cùm dicitur *Terra erat incompoſita, & vacua*, verbum illud, *erat*, Materiæ æternitatem non deſignat. De omni enim re dici poteſt, *Erat: etiam de ea quæ facta, quæ nata ſit, quæ aliquando non fuerit, & quæ Materia non ſit. Omne enim quod habet eſſe, unde habeat ſive per initium, ſive ſine initio, hoc ipſo quod eſt, etiam erat, dicetur. Cui competit prima verbi poſitio in definitionem, ejuſdem etiam declinatio verbi decurret in relationem. Eſt, definitionis caput, Erat, relationi facit.* Ita reſpondet Tertullianus libro contra Hermogenem cap. 27. Pſeudo-Philoſophi inania difflans argumenta, & Dei omnipotentis in rerum omnium, adeoque in Materiæ ipſius creatione jura propugnans; cujus ad majorem gloriam quæcumque in ſecundo iſto mearum in Eccleſiaſticam Hiſtoriam Diſſertationum Tomo ſcripta ſunt referri velim univerſa.

FINIS SECUNDI SÆCULI.

HISTO-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ TERTII SÆCULI SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

De Perſecutionibus, quæ in Eccleſiam graſſatæ ſunt tertio nominis Chriſtiani Sæculo.

ECcleſia, quæ prioribus Severi Imperatoris annis nonnullâ pace potita fuerat, anno ipſius Imperii decimo, gravi afflicta perſecutione eſt. Tum ducenteſimus-quartus Chriſti annus, ſecundùm Annales Eccleſiaſticos vertebatur. Quinta vocari ſolet hæc perſecutio; Nos eam ſeptimam numeramus. Per hanc Leonides Origenis Pater Alexandriæ Martyrii coronam aſſecutus fuit, teſte Euſebio libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 1. Hac procellâ ſæviente Origenes annum circiter decimum-ſeptimum agebat. Martyrii tanta ſanctum adoleſcentem incendebat cupiditas, ut neceſſe fuerit piam ejus matrem veſtes ejus abſcondere, ne mortis pro Chriſto quæſiturus occaſionem, clam ſe domo ſubduceret. Patrem, quem in Martyrio comitari non licuit, prohibente matre, literis ad patiendum pro nominis Chriſtiani Confeſſione hortatus eſt, ita fere ſcribens: *Obfirma te Pater, Martyrium fortiter ſuſtine, nec aliud quidquam noſtrâ causâ molire.* (Ex Euſebio lib. 6. cap. 2.) Hac etiam perſecutione Sanctus Irenæus Lugduni, maxima cum populi ſui parte, ſublatus eſt anno Chriſti 205. Felicitas item & Perpetua heroicæ fortitudinis in fragili ſexu ſpecimen ediderunt, Carthagine ad beſtias damnatæ. Paſſionis illarum Acta ſincera edita ſunt ab *Holſtenio*, *Valeſio*, & noviſſimè a Dom. *Theoderico Ruinart* Monacho Benedictino, inter Acta ſelecta Martyrum. Tam acerba hæc perſecutio fuit, ut Judas Scriptor Eccleſiaſticus, qui tunc temporis Commentarios in ſeptuaginta Danielis hebdomadas edidit, Antichriſti adventum ſcripſerit imminere, ut teſtatur Euſebius lib. 6. cap. 6. Hujus perſecutionis, antequam Edicto decreta eſſet, quædam in Africa velitatio fuit, Saturnino primùm, deinde Scapulâ Provinciam illam adminiſtrante: cujus ſævitiam ut mitigaret Tertullianus, luculentum planè librum ad ipſum ſcripſit. Hac perſecutione conſummati ſunt Carthagine Sanctus Speratus, aliique Martyres Scyllitani.

II. Octava perſecutio ſæviit ſub Maximino Imperatore, ſtatim atque ad Imperii faſtigium aſcendit, concitata anno Chriſti 237. ſecundùm Annales Eccleſiaſticos. Hanc edixit ob gravem invidiam, quia flagrabat contra Alexandri Severi Imperatoris familiam, in qua multi Chriſtiani verſabantur. Soli Eccleſiarum Præſides morti addicti ſunt. In ea Pontianus Romanus Pontifex Martyrium obiit. Lege Euſebium libro 6. cap. 21. & Paulum Oroſium libro 7. cap. 12.

III. Nonam perſecutionem in Chriſtianos Decius excitavit, anno Imperii ſui 1. Chriſti 252. Divinis viſionibus prænuntiatam hance tempeſtatem Sanctus Cyprianus teſtatur Epiſtolâ 8. qua Clerum, Plebemque Carthaginenſem ad eam fortiter ſuſtinendam adhortatur. Multorum Fidelium ea in perſecutione lapſum luxit Eccleſia, ut conſtat ex eodem Patre variis in Epiſtolis, & libro de Lapſis. Hujus meminit Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ cap. 32. Meminit & Sanctus Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Germanum, apud Euſebium, cap. 33. libri citati, & in Epiſtola ad Fabium Antiochenum, apud eundem Hiſtoricum, cap. 34. ejuſdem libri. Qua in Epiſtola Martyrum Alexandrinorum hac in perſecutione triumphos celebrat. In ea perſecutione paſſus eſt Sanctus Fabianus Romanus Pontifex. Paſſa eſt Sancta Agatha in Sicilia, & Alexandriæ Sancta Apollonia. Flagravit pari ardore ſub Gallo & Voluſiano, qui Decio in Imperio ſucceſſerunt: ſub quibus Sanctus Cornelius Papa Romæ paſſus eſt. Verùm *Galli & Voluſiani* perſecutio localis fuit, ac Romæ tantùm excitata. Quamobrem nec *Sanctus Auguſtinus* libro 18. *De Civitate Dei*, cap. 51.

nec

Digitized by Google

nec *Sulpitius Severus* eam numerant, nec *Euſebius* in Chronico aut in Hiſtoria Martyres ſub *Gallo* & *Voluſiano* paſſos commemorat. Imò Oroſius qui libro 7. decem perſecutiones, quibus afflicta eſt Eccleſia, cum decem Ægypti plagis confert, ſeptimam plagam ſub *Gallo* & *Voluſiano* peſtilentiam fuiſſe, non verò Fidelium ſupplicia, indicat.

IV. Decima perſecutio mota eſt a Valeriano, & Gallieno Imperatoribus anno Imperii ipſorum 5. Chriſti 259. ut Annales Eccleſiaſtici tradunt. Rebus Chriſtianorum primùm faverat Valerianus, ſed a Principe quodam Magorum Ægypti depravatus, & ad Fidelium perſecutionem incitatus eſt, teſte Euſebio, libro 7. cap. 9. In hac Sanctus Dionyſius Alexandrinus confeſſionis gloriam promeritus eſt. Quanta cum ſuis paſſus ſit in exilio, teſtatur ipſe apud Euſebium lib. 7. cap. 10. Per eandem perſecutionem Sancti Stephanus & Sixtus, Romani Pontifices, Laurentius, & Hypolitus, Martyrii palmam retulerunt.

V. Undecimam perſecutionem Eccleſiæ intulit Aurelianus, anno Chriſti 272. (ut Baronius notat) qua in varii Romani Imperii Provinciis Martyres plurimos fecit. Quamquam Euſebius ſcribat illum divina ultione a conſilio movendæ perſecutionis revocatum fuiſſe, enervatis brachiorum commiſſuris, cùm Edictum contra Chriſtianos ſcriberet, libro 7. cap. 24. Lege Oroſium lib. 7. cap. 55.

VI. Duodecima perſecutio auctores habuit Diocletianum, & Maximianum, anno ipſo labente ipſorum Imperii 18. vel 19. Chriſti trecenteſimo ſecundo, vel tertio, unde ad ſequentis Sæculi exordium referri poteſt, ut ad iſtius finem, quo inſtructus eſt eius apparatus: In hac perſecutione, Eccleſiæ ſolo æquatæ, Scripturæ ſacræ igne conſumptæ: Chriſtiani qui publicis honoribus aucti fuerant, exauctorati; cæteri libertate privati. Multos hæc perſecutio Martyres cælo dedit. Nonnullorum certamina recenſet Euſebius libro 8. Hiſtoriæ a cap. 3. ad 26. In Eccleſiaſticis Tabulis Marci & Marcelliani; Coſmæ & Damiani; Vincentii, Agnetis, Luciæ, Mauritii, cum legione Thebæorum, illuſtria Martyria, hujus perſecutionis tempore conſignantur. De hac perſecutione lege Lactantium libro *De Mortibus Perſecutorum*, & Oroſium lib. 7. cap. 17.

CAPUT II.

De Summis Pontificibus, qui Eccleſiæ præfuerunt tertio Sæculo.

I. ANno circiter nono Imperii Severi, Chriſti verò 203. *Zephirinus* Victori in Romanæ Eccleſiæ regimine ſucceſſit. Ad ejus pedes Natalius Confeſſor, ab Aſclepiodoto, & Theodoto hæreticis ſeductus & illorum ſectæ Epiſcopus inauguratus, exomologeſim ſolemnem fecit, teſte Euſebio libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 27. Montaniſmum Zephirino affingunt Novatorum nonnulli; an jure, propria Diſſertatione expendemus. Decem & octo annos Eccleſiam rexit Zephirinus. Huic *Calliſtus* ſucceſſit, anno Chriſti 221. Annis quinque cùm Eccleſiam gubernaſſet, Martyrio conſummatus eſt. Huic ſucceſſit *Urbanus* anno Chriſti 227. Annis ferme ſeptem Eccleſiæ præfuit. Tiburtium & Valerianum, cum Sancta Cæcilia in fide Chriſtiana ipſum inſtituiſſe, Annales Eccleſiaſtici tradunt, & Acta antiqua teſtantur.

Zephirinus. *Caliſtus.* *Urbanus.*

II. Sancto Urbano ſucceſſit *Pontianus*. Per annos quinque, menſes duos & ſeptem dies Pontificatum geſſit. Ipſius in locum ſubrogatus eſt *Anterus*. Menſem dumtaxat unum ſeſſionis numeravit, teſte Euſebio libro 6. cap. 22. unde erroris arguitur liber Pontificalis, in quo legitur ipſum ſediſſe annos 12. Ipſi ſuffectus eſt *Fabianus*, prodigio cæleſti, ſcilicet columbæ in caput ejus advolantis, eique inſidentis indicio, ad Pontificiam evectus dignitatem anno Chriſti 238. quod Euſebius ibidem teſtatur. Quatuordecim Urbis regiones inter ſeptem Diaconos diviſit, ſingulis binas aſſignans, ut pauperum in eis degentium curam gererent: Unde Diaconi Regionarii nominati ſunt. Notariis qui Martyrum Acta colligerent, ſeptem Subdiaconos præfecit, ex libro Pontificali. Fama eſt Philippum Chriſtianorum Imperatorum primum, propter multa delicta, quæ ab eo ferebantur admiſſa, publicæ Pœnitentiæ ab Ipſo addictum fuiſſe; hunc verò exomologeſi religioſè fuiſſe perſunctum. Quod quidam colligere ſibi videntur ex Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 34. Valeſianæ Verſionis; ſed de Sancto Babila Epiſcopo Antiocheno, non de Fabiano, intelligendum eſſe Euſebium, Valeſius in Notis confirmat auctoritate Chronici Alexandrini & Sancti Joannis Chryſoſtomi. Annis 14. rexit Eccleſiam: Quæ habentur in Editionibus Conciliorum ejus & præcedentium Pontificum Epiſtolæ, pſeudepigraphæ ſunt, omnium virorum doctorum judicio. Suppoſititia pariter quæcumque a Gratiano velut Fabiani Decreta laudantur.

Pontianus. *Anterus.* *Fabianus.*

III. Poſt glorioſum S. Fabiani in Deciana perſecutione Martyrium, prohibente Tyranni immanitate ne Clerus ad Pontificis electionem conveniret, vacavit Pontificia Sedes biennii ſpatio; quo tempore Sanctus Cyprianus exulavit (ut conſtat ex ejus Epiſtola 40. ad Plebem Carthaginenſem data.) Biennii tamen ſolidi non fuiſſe integrum probat Annalium Parens. Vacantis tandiu Sedis tempore, tam periculoſis Eccleſiæ temporibus, Clerus Romanus Chriſtiani Gregis toto terrarum orbe diffuſi curam ſuſcepit ex officio, ut conſtat ex Epiſtola, quam ad Clerum Carthaginenſem dedit de receſſu Sancti Cypriani, quæ in Editione Pamelii & Rigaltii ordine ſecunda eſt: *Et cùm incumbat nobis*, inquit, *qui videmur eſſe Præpoſiti, & vice Paſtoris cuſtodire Gregem: Si negligentes inveniamur, dicetur nobis; Quoniam perditum non requiſivimus, & errantem non correximus*, &c. Hac Epiſtola Clerus Romanus Lapſis Pœnitentiam agentibus non negandam eſſe Communionem decernit, ſi infirmitate apprehenſi fuerint: ſuæque Epiſtolæ exemplum ad omnes Eccleſias, data occaſione tranſmitti poſtulat. *Et aliis*, inquit, *quæ incumbunt vobis, etiam ipſa ſubdidimus, ut ſi, qui in hanc tentationem inciderunt, cœperint apprehendi infirmitate, & agant pœnitentiam facti ſui, & deſiderent Communionem, utique ſubveniri eis debet.*

Interpontificium poſt Martyrium S. Fabiani.

Florentiſſimo Romanæ Eccleſiæ Clero Sanctus Cyprianus rationem reddidit eorum omnium, quæ in receſſu ſuo egerat, & Diſciplinæ & diligentiæ. Iſtud argumentum eſt Epiſtolæ ipſius 14. *Nam ſicut*, inquit, *Domini mandata inſtruunt, orto ſtatim turbationis impetu, primò cùm me clamore violento frequenter populus flagitaſſet, non tam meam ſalutem, quàm quietem fratrum publicam cogitans, interim receſſi, ne per inverecundam præſentiam noſtram ſeditio, quæ cœperat, plus provocaretur. Abſens tamen corpore, nec ſpiritu, nec actu, nec monitis defui, quominus ſecundùm Domini Præcepta, Fratribus noſtris, in quibus poſſem, mea mediocritate conſulerem. Et quid egerim, loquuntur vobis Epiſtolæ pro temporibus emiſſæ, numero tredecim, quas ad vos tranſmiſi. In quibus*

nec

nec Clero conſilium; nec Confeſſoribus exhortatio; nec extorribus, quando oportuit, objurgatio; nec univerſa fraternitati ad deprecandam Dei miſericordiam allocutio noſtra deſuit... Poſteaquàm verò & tormenta venerunt, ſive jam tortis fratribus noſtris, ſive adhuc ut torquerentur incluſis, ad corroborandos, & confortandos eos noſter ſermo penetravit. Item cùm comperiſſem eos, qui ſacrilegis contactibus manus ſuas, atque ora maculaſſent, vel nefandis libellis nihilominus conſcientiam polluiſſent, exambire ad Martyres paſſim, Confeſſores quoque opportunâ & gratioſâ deprecatione corrumpere, ut ſine ullo diſcrimine atque examine ſingulorum, darentur quotidie libellorum millia contra Evangelis legem, literas feci, quibus Martyres & Confeſſores conſilio meo, quantùm poſſem, ad Dominica Præcepta revocarem. Item Presbyteris & Diaconibus non defuit Sacerdotii vigor, ut quidam minùs Diſciplinæ memores, & temerariâ feſtinatione præcipites, qui cum Lapſis communicare jam cœperant, comprimerentur, intercedentibus nobis. Plebi quoque ipſi, quantùm potuimus, animum compoſuimus, & ut Eccleſiaſtica Diſciplina ſervaretur, inſtruximus.

Hac tempeſtate, Lapſorum plurimi, libellis Martyrum muniti in Eccleſiam irrumpebant, & Communionem extorquere nitebantur, nullâ licet pœnitentiâ functi, quam niſi obtinerent, deſpici Martyres, eiſque injuriam fieri effutiebant. Hunc porro tumultum Sanctus Cyprianus, Cleruſque Romanus fiduciario Decreto ſedarunt, quo ſtatutum ab ipſis eſt, ut ii qui libellos a Martyribus accepiſſent, Communione donarentur, in diſcrimine mortis conſtituti, modò Pœnitentiam profeſſi eſſent: cæterorum verò cauſa in ſuſpenſo maneret, donec pace reddita Eccleſiæ, & Pontifice creato, ſingulorum cauſę maturo examine liberari poſſent. Iſta conſtant ex Epiſtolis Sancti Cypriani 13. & 14. ad Clerum ſuum datis, ex 15. & 29. ſcriptis ad Clerum Romanum, & ex Epiſtolis duabus Romani Cleri ad Sanctum Cyprianum, quæ inter ejus Epiſtolas extant 30. & 31. Sed de ſtatu controverſiæ inter Lapſos in perſecutione Decii, & Clerum Romanum Sancto Cypriano eiuſque Collegiis conſentientem, deque ejus progreſſu & exitu, ſingularem Diſſertationem inſtituemus. Plura enim non patitur Synopſis ratio.

Cornelius. IV. Sedatâ nondum perſecutione Decii, electus eſt Romanæ & univerſalis Eccleſiæ Pontifex in Fabiani locum *Cornelius* anno Chriſti, ſecundùm Annales Baronii, 254. ſecundùm alios 251. Tunc Novatiani Schiſma primum in Sede Sancti Petri erexit Antipapam. De quo Schiſmate infra agemus. Anno Chriſti 254. aut 252. ſecundùm alios, Concilium Romanum a Sancto Cornelio celebratum eſt, in quo Decretorio judicio Lapſorum cauſa finita eſt, ſtatutumque ut Lapſi ad Communionem non admitterentur, niſi peractâ Pœnitentia diuturnâ & integrâ: ita tamen ut ipſis in ſupremo vitæ diſcrimine ſubveniretur, neque Abſolutio, & Communio negaretur. Mitiùs cum Libellaticis actum eſt, quibus acta in anteceſſum Pœnitentia, perſecutionis tempore, ſufficere viſa eſt, in Eccleſiam ut reciperentur. Iſta patent ex Epiſtola 52. Sancti Cypriani ad Antonianum data. Triennium circiter Sedis Cornelio tribuit Euſebius libro 7. cap. 2. Ultra unum annum, 5. menſes & dies 4. ejus Pontificatum non prorogant Annales Eccleſiaſtici. Ejus cùm electionem, tum virtutes commendat Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 52. ad Antonianum data, ubi cùm præmiſit ipſum ad Sacerdotii ſublime faſtigium omnibus religionis gradibus aſcendiſſe, nec optaſſe Epiſcopatum, ſed vim paſſum eſſe ut Epiſcopus fieret, de illius electione hæc ſubdit: *Factus eſt autem Cornelius Epiſcopus de Dei, & Chriſti ejus judicio, de Clericorum pene omnium teſtimonio, de Plebis, quæ tunc adfuit, ſuffragio, & de Sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum collegio; cùm nemo ante ſe factus eſſet, cùm Fabiani locus, id eſt, cùm locus Petri, & gradus Cathedræ Sacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate, atque omnium noſtrûm conſenſione firmato; quiſquis jam Epiſcopus fieri voluerit, foris fiat neceſſe eſt, nec habeat Eccleſiaſticam Ordinationem, qui Eccleſiæ non tenet unitatem. Quiſquis ille fuerit, multùm licèt de ſe jactans, & ſibi plurimùm vendicans, prophanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et cùm poſt primum ſecundus eſſe non poſſit; quiſquis poſt unum, qui ſolus eſſe debeat, factus eſt, non ſecundus ille, ſed nullus eſt.*

Poſt hæc, ejus virtutes commendat, maximè invictum robur animi, & firmitatem fidei, cujus ſpecimen dedit. *Sedens intrepidus Romæ in Sacerdotali Cathedra eo tempore, cùm Tyrannus infeſtus Sacerdotibus Dei, fanda atque infanda comminaretur: cùm multo patientiùs & tolerabiliùs audiret levari adversùs ſe æmulum Principem, quàm conſtitui Romæ æmulum Sacerdotem.* Addit denique Cornelium in perſecutione Decii, *Quantùm ad ejus devotionem pertinet, & timorem, paſſum eſſe quicquid pati potuit, & Tyrannum armis & bello poſtmodum victum priorèm Sacerdotio ſuo viciſſe.*

V. Sancto Cornelio in Eccleſiæ Romanæ & univerſalis regimine ſucceſſit *Lucius* anno Chriſti *Lucius.* 255. vel 253. Ipſi de reditu ab exilio, in quod fuerat ob Chriſti confeſſionem relegatus, Sanctus Cyprianus gratulatus eſt Epiſtolâ 58. Vix octo continuis menſibus Eccleſiam rexit, ſecundùm Euſebium libro 7. cap. 2. ultra annum, ſecundùm Baronium; ultra tres annos, ſecundùm Auctorem libri Pontificalis.

VI. Lucio ſucceſſit *Stephanus* anno Chriſti 257. *Stephanus* vel 255. cum quo celebris de Baptiſmate Hæreticorum controverſia Sanctum Cyprianum & Africanos Epiſcopos, Firmilianum & plurimos Orientis Antiſtites commiſit. Hujus controverſiæ ſtatum & progreſſum infra exponemus. Quæri ſolet utrùm Stephanus Sanctum Cyprianum, Firmilianum, & conſentientes ipſis in errore de rebaptizandis Hæreticis Epiſcopos excommunicaverit. Negantem ſententiam Diſſertatione ſingulari ſtabiliemus. A nonnullis ex Heterudoxorum grege affingitur ipſi error circa formam Baptiſmi, quòd ſcilicet in ſolius Chriſti nomine validè ipſum conferri decreverit; quo ab errore ipſum propria etiam Diſſertatione vindicabimus. Biennii ſpatio Pontificatus miniſterium obiit Stephanus, ſecundùm Euſebium lib. 7. cap. 4. ultra tres annos, ſecundùm Baronium; ultra ſeptem, ut placet Auctori libri Pontificalis. Extant duæ Sancti Cypriani ad ipſum Epiſtolæ, 67. de Marciano Arelatenſi Epiſcopo, qui ad Novatianum defecerat, abſtinendo, & exauctorando, quam eruditi quidam viri Sancto Cypriano immeritò abjudicarunt; & 72. de baptizandis iis qui ab Hæreticis ſunt baptizati.

VII. Stephano ſucceſſit *Sixtus II.* hujus nominis *Sixtus.* Pontifex, anno Chriſti 257. vel 260. ſecundùm Annales Eccleſiaſticos. Martyrium paſſus eſt ſub Valeriani perſecutione, teſte Sancto Cypriano Epiſtolâ 82. Undecim annis ipſum rexiſſe Eccleſiam ſcribit Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ cap. 22. Vix unum ſeſſionis annum Baronius & Binius vendicant: annos pene duos antiquus Catalogus ab Henſchenio editus in Propylæo ad Acta Sanctorum menſis Maji. Sub hujus Pontificatu emerſit Sabellii hæreſis.

VIII. Huic in Cathedra Sancti Petri ſuffectus

Dionyſius eſt *Dionyſius* anno 258. aut 261. Ex Monachorum inſtituto ad Pontificiam dignitatem aſſumptum tradunt Annales Eccleſiaſtici, poſt librum Pontificalem. Ipſum Curatos inſtituiſſe, ignari quidam ajunt, eùm Parochiis dumtaxat, quæ graſſante perſecutione, Rectoribus ſuis viduatæ fuerant, Sacerdotes præfecerit; illarumque fines diſtinxerit, ut colligitur ex libro Pontificali, & ex Epiſtola 2. eidem Pontifici falsò adſcripta. Cæterùm jure divino inſtitutos eſſe ſecundi Ordinis Sacerdotes, qui ad nutum Epiſcoporum plebem regerent; Et hac ratione venerabilem Parochorum ordinem jure divino inſtitutum eſſe certum eſt; idque ex Scriptura & Traditione facilè poſſet demonſtrari, ut exiſtimat ſacra Facultas Pariſienſis, quæ contrariam confixit opinionem. Quamvis juris non eſſe divini ut eis perpetua Parochiarum cura credatur, & ut amoveri ad nutum Epiſcoporum non poſſint; nec Apoſtolici inſtituti, ſed Eccleſiaſticæ dumtaxat diſciplinæ, nemo eruditorum diffiteatur. Sub Dionyſii Pontificatu, Pauli Samoſateni hæreſis in duobus Conciliis Antiochenis confoſſa eſt. Novem annos ſedis ipſius Euſebius numerat, lib. 7. cap. 24. annos undecim & tres menſes Baronius; liber Pontificalis ſex annos, & duos menſes. Sub hujus tempora floruit Sanctus Paulus Eremitarum ſignifer.

Felix I. IX. Succeſſorem in Romanæ Eccleſiæ adminiſtratione Dionyſius habuit *Felicem Primum*, anno Chriſti 270. aut 272. Huic ritum celebrandi Miſſas ſuprà Memorias Martyrum refert acceptum liber Pontificalis. Quinquiennium ſedis ipſi aſſignat Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ cap. 26. quinque menſes ſupra biennium Baronius, tres ſupra quadriennium liber Pontificalis. Suppoſititiæ ſunt, quæ ſub ejus, & præcedentium Pontificum circumferuntur venerandis nominibus Epiſtolæ & Decreta.

Eutychianus X. Poſt Felicem, Romanus Pontifex creatus eſt *Eutychianus* anno Chriſti 275. Sub ejus Pontificatu exorta eſt Manichæorum hæreſis. Huic acceptus refertur fruges & fructus benedicendi ritus. Vix decem menſibus ipſum ſediſſe, Euſebius auctor eſt lib. 7. Hiſtoriæ cap. 26. annos octo, & quinque menſes ipſi aſſignant Annales Baronii; unum dumtaxat annum cum menſe, liber Pontificalis. Ejus quoque Epiſtolæ & Decreta pſeudepigrapha ſunt.

Cajus. XI. Eutychiano ſubrogatus eſt *Cajus*, ſive *Gajus*, Diocletiani Imperatoris ex fratre Maximino nepos, anno Chriſti 283. Quindecim annos ſedis ejus numerat Euſebius lib. 7. cap. 26. duodecim tantùm & 4. menſes Annales Baronii. Quæ legitur 1. Tomo Conciliorum ejus ad Felicem Epiſcopum Epiſtola, ſuppoſita eſt ut cæteræ priorum, & ſequentium Pontificum uſque ad Siricium; iis exceptis, quas Sancti Patres, vel antiqui Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptores referunt. In hac nonnulla legere eſt ex Codice Theodoſii, & Aniano, plurima ex Sancto Leone Epiſtolâ 97. quædam etiam ex Innocentio I. Epiſtolâ 2. & ex Vigilio Epiſtolâ etiam 2.

Marcellinus. XII. Cajo in Sede Pontificia ſucceſſit *Marcellinus* anno Chriſti 296. Ipſum in perſecutione Diocletiani minis mortis adactum thus adoleviſſe idolis, tradit Auctor libri Pontificalis, actâque pœnitentia, poſt paucos dies Martyrio coronatum fuiſſe. In Concilio Sinueſſano, cujus etiamnum habentur Acta, propria confeſſione, & ducentorum Epiſcoporum ſuffragio, ob nefandum ſacrificium damnatus dicitur. De Marcellini porro thurificatione, & Sinueſſana Synodo quæri ſolet an veræ ſint? Affirmantem ſententiam non Magdeburgenſes tantùm Centuriatores, aliique Hæretici, ſed viri etiam eruditj inter Catholicos propugnant. Nos utramque ceu meram fabulam propria Diſſertatione exſufflabimus. Sedit Marcellinus annos octo, menſes tres, dies 25.

Sub Marcellini Pontificatu habita eſt Illiberitana Synodus, ante perſecutionem Diocletiani & Maximiani, In hac 81. Canonibus Diſciplina Eccleſiaſtica ſancita, inſtaurata, communita eſt. Horum explicationem omnibus eruditionis quà Eccleſiaſticæ, quà profanæ ornamentis inſtructam habemus in eximio Opere Clariſſimi Doctiſſimique Viri Ferdinandi de Mendoza, *De confirmando Concilio Illiberritano ad Clementem VIII, Pontificem Maximum*, in tres libros diſtributo, Tom. 1. Conciliorum Editionis P. Labbæi. Quod Opus nemo cum faſtidio, nemo abſque fructu uſquam leget. Porro de Concilii Illiberritani tempore, & recta fide, ſingulari Diſſertatione agemus.

SCHOLION.

Ad hoc caput, pag. 12. Edit. primæ hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant Religioſi Cenſores: *Parochorum Ordo eſt de Jure divino*.

R. Sententia eſt Sacræ Facultatis Pariſienſis, quæ contrariam Propoſitionem damnavit, ejuſque propugnatores ad palinodiam compulit. *F. Joannes de Gorello* anno milleſimo quadringenteſimo octavo hanc Propoſitionem defenderat: *Curati non ſunt de inſtitutione Chriſti & Eccleſia primariâ, ſed per Dionyſium Papam fuerunt ordinati*, &c. quam retractare compulſus eſt hunc in modum: *Dico nunc ex ordinatione ejuſdem Facultatis matris mea, & ultronea voluntate Veritates qua ſequuntur; Prima: Domini Curati ſunt in Eccleſia Minores Pralati & Hierarcha ex inſtitutione Chriſti*.

F. Joannes Sarrazin hanc Propoſitionem propugnaverat: *Dicere, Inferiorum Pralatorum poteſtatem Juriſdictionis, ſive ſint Epiſcopi, ſive Curati, eſſe immediatè a Deo, ſicut poteſtatem Papa, veritati quodammodo repugnat*. Palinodiam cecinit ex Sacræ Facultatis Decreto hunc in modum:

Dicere Inferiorum Pralatorum poteſtatem Juriſdictionis, ſive ſint Epiſcopi, ſive Curati, eſſe immediatè a Deo, Evangelica & Apoſtolica conſonat Veritati.

Curatos non eſſe immediatè inſtitutos a Chriſto, larvatus quidam Auctor ſcripſerat. Hanc ejus doctrinam Sacra Facultas confixit diebus 24. & 26. Maji, anno milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo-quarto, his verbis; *Ha ſex Propoſitiones quatenus aſſerunt vel inferunt; Poteſtatem Juriſdictionis Curatorum non eſſe immediatè a Chriſto quantùm ad inſtitutionem primariam, falſa ſunt & Decretis ſacra Facultatis contraria; Salvâ ſemper immediata Epiſcoporum in Pralatos minores ſeu Curatos & plebem ſubditam auctoritate*.

Venerabilis *Gerſonius*, libro *De Statibus Eccleſiaſticis*, ubi de Curatorum Statu agit, Conſideratione 1. *Status*, inquit, *Curatorum ſuccedit ſtatui 70. Diſcipulorum Chriſti; ac proinde ſtatus Curatorum eſt de inſtitutione Chriſti & Apoſtolorum a principio fundationis Eccleſia, qua inſtitutio, per declarationes Summorum Pontificum & Synodorum, tam generalium quàm ſpecialium, magis ac magis innotuit*.

Joannes Major Diſt. 24. Quæſt. 3. *Curati*, inquit, *ſunt de jure divino*.

Nota.

QUæcumque fuerit Facultatis Pariſienſis ſententia, quæ etiam ad palinodiam compulit negantes Parochorum ordinem eſſe de jure divino; utique immeritò condemnantur, qui immediatam parochorum inſtitutionem in Chriſtum referendam negant.

Illud igitur certum eſt, ea quæ divini juris ſunt a S. Scriptura vel D. Traditione nobis exhiberi; ac proinde ubi nullum ex eis habeatur teſtimonium, quo demonſtretur Chriſtum in Eccleſia ſua Parochos inſtituiſſe, ille profectò redarguendus non eſſet, qui primariam Parochorum inſtitutionem juris eſſe divini negaret. Unicum adverſæ opinionis argumentum illud eſt quòd Parochi ſeptuaginta Diſcipulorum vices implent, cumque hos Chriſtus elegerit, ad ipſum etiam primaria parochorum electio referenda videtur. At quis non videat per quamdam ſolummodo ſimilitudinem, & convenientiam dictum eſſe Parochos Diſcipulorum locum obtinere; quatenus ſcilicet ſicut Diſcipuli Chriſto populos parare debebant, idem munus obeundi Parochis incumbit? Ita Parochos Diſcipulorum induere ſimilitudinem explicat inter alios Venerabilis Beda *in cap.* 10. *Luc.* Et re vera Parochi non valent inſpicere Diſcipulos tanquam primævos parochos inſtitutos a Chriſto, atque ita tanquam ipſorum ſucceſſores non poſſunt immediatam a Chriſto originem jactare. Animadvertant igitur ſeptuaginta Diſcipulos miſſos quidem fuiſſe in omnem civitatem & locum, quò Chriſtus erat venturus, ad animos ejuſdem adventui præparandos; at certum eſt non fuiſſe ſacerdotali charactere inſignitos, non ipſis collatam auctoritatem populos regendi, nec ad Sacramenta adminiſtranda aſſumptos, cùm evidentiſſimè evangelicus textus edoceat poteſtatem clavium non fuiſſe a Chriſto niſi Petro, & Apoſtolis delegatam. Longe ergo Diſcipuli ab iis, quæ propriè parochum conſtituunt, aberant; atque ita falſo innixi fundamento diceremus Parochorum ordinem a divino jure dimanare, quia Chriſtus ſeptuaginta elegerit Diſcipulos.

Ita autem e converſo liceat ratiocinium inſtituere. Sicut Diſcipuli propriâ parochorum poteſtate ac miniſterio ab initio exuti, id obtinuere quando ab Apoſtolis quatenus eccleſiæ Præſules erant ad populos ſpiritualiter gubernandos miſſi ſunt; ita verè Parochi tunc poſtea inſtituti fuere, quando Pontifices, & Epiſcopi impares ſolis ſuis viribus omnium fidelium gubernium ſuſtinendo, in partem curæ paſtoralis Parochos aſſumpſerunt, plus minuſve illis de propria communicando poteſtate. Atque ita ſanè conveniens erat ad commodius regimen eccleſiarum; quanquam enim diceremus parochos immediatè a Chriſto inſtitutos, poteſtatem regendi populos cum dependentia ab Epiſcopis obtinuiſſe, non rara nihilominus jurgia oriri potuiſſent; atque facilè a præſulum obedientia ſeſe ſubtrahere tentaſſent, in pluribus caſibus affirmando non eſſe juris epiſcoporum poteſtatem jure divino habitam ſubtrahendi, limitandive.

In hoc ſolùm ſenſu Parochos ex divina eſſe inſtitutione concedendum; quatenus Chriſtus voluit in ſua Eccleſia Ordinem eſſe Epiſcopalem, ex quo velut a fonte, ſacra parochorum poteſtas dimanat.

CAPUT III.

De Erroribus, Hæreſibus, Schiſmatibus, quæ Eccleſiam tertio Sæculo infeſtarunt.

HÆreſeon auctores extiterunt tertio nominis Chriſtiani ſæculo, Berillus, Privatus, Arabes, Valens qui Valeſiorum ſectam inſtituit; Novatus & Novatianus, qui hæreſim cum ſchiſmate conjunxerunt. In Eccleſia Africana paulo antè ſchiſma fecit Feliciſſimus. Dehinc Rebaptizantium error negotium Eccleſiæ faceſſivit. Poſtea Angelici, Apoſtolici, Noetiani, Sabelliani, Paulus Samoſatenus & Paulianiſtæ, Manes & Manichæi, Hieracitæ ſuarum hæreſeon venena profuderunt. Eccleſiam etiam turbavere ſuis erroribus Nepos & Coracion. Ad hoc etiam ſæculum revocamus Origeniſtarum hæreſim, quòd illius Auctor Origenes ab anno Chriſti 204. ad annum 254. floruerit. De his omnibus ordine agendum eſt, & ſingularum origo & errores ſingulis Articulis exponendi.

ARTICULUS I.

De Berillo, & Privato.

I. BErillus, Boſtrorum in Arabia Epiſcopus, auſus eſt aſſerere Filium Dei non ante fuiſſe, quàm in humanam carnem immigraret, neque propriam habuiſſe ex ſe divinitatem, ſed ſolam Patris in eo extitiſſe. Ab Origene confutatus eſt, & ad Fidem Catholicam revocatus. Id conſtat ex Euſebio libro 6. cap. 26. Ea de cauſa celebrata eſt Synodus in Boſtra circa annum Chriſti 247. aut 249. Hujus meminit Euſebius, qui & illius Acta Synodi, & Origenis cum Berillo diſputationes, & Berilli ipſius monumenta quædam ad ſuam uſque conſervata teſtatur ætatem. Hanc etiam Synodum refert Libelli Synodici Auctor.

II. Privatus, incertæ hæreſeos Auctor, in Concilio Labeſitano ab Africanis Patribus damnatus eſt, Præſide Donato Carthaginenſi Epiſcopo Sancti Cypriani deceſſore. Confirmata eſt Synodi ſententia a Fabiano Pontifice Maximo. Habita eſt ea Synodus circa annum Chriſti 240. aut 242. Varias in Africa turbas excitavit. Schiſmatis adversùs Sanctum Cyprianum præcipuus fuit incentor. In Romanæ Eccleſiæ Communionem fraudulenter irrepere tentavit. Hæc conſtant tum ex Epiſtola Cleri Romani ad Sanctum Cyprianum, quæ in editione Pamelii & Rigaltii 30. eſt, tum ex Epiſtola ipſius Cypriani 55. ad Cornelium data: Sic enim Clerus Romanus ad Sanctum Cyprianum de Privato ſcribit: *Quod autem pertinet ad Privatum Labeſitanum, pro tuo more feciſti, qui rem nobis ſollicitam nunciare voluiſti: Omnes enim nos decet pro corpore totius Eccleſiæ, cujus per varias quaſque Provincias membra digeſta ſunt, excubare; ſed nos etiam ante literas tuas fraus callidi hominis latere non potuit. Nam cùm antehac quidam ex ipſius nequitiæ cohorte veniſſet vexillarius Privati, & furto ac fraudulenter litteras a nobis elicere curaret; nec quis eſſet, latuit; nec literas, quas volebat accepit.*

Ad Cornelium verò ſic de eodem ſcribit Sanctus Cyprianus: *Per Felicianum ſignificavi tibi, Frater, veniſſe Carthaginem Privatum veterem Hæreticum, in Labeſitana Colonia, ante multos ferè annos, ob multa & gravia delicta, nonaginta Epiſcoporum ſententiâ condemnatum; Anteceſſorum etiam*

noſtrorum, quod & veſtram conſcientiam non latet; Fabiani, & Donati literis ſeveriſſimè notatum: qui cùm cauſam ſuam apud nos, in Concilio quod habuimus Idibus Majis quæ proximè fuerunt, agere velle ſe diceret, nec admiſſus eſſet, Fortunatum iſtum ſibi Pſeudoëpiſcopum dignum Collegio ſuo facit.

ARTICULUS II.

De Arabibus, & Valeſiis.

I. ARabes quidam, animæ rationalis immortalitatem palam impugnarunt, Philippi Imperatoris temporibus; eam unà cum corpore extingui, & cum eodem reſurrecturam effutientes. In Concilio Arabico multis ab Epiſcopis damnati ſunt, & ab Origene ibidem præſente confutati, anno 247. aut 249. De his Euſebius libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 30. Sanctus Auguſtinus lib. de Hæreſibus, cap. 38. & Libellus Synodicus dictam Synodum memorans, cui 14. Epiſcopos adfuiſſe teſtatur.

II. Eàdem fermè tempeſtate Valeſii eruperunt. Auctor ſectæ Arabs quidam nomine Valens fuit. Horum non alius refertur error, quàm quòd ſe Eunuchos facerent, omneſque ſuæ ſectæ ut aggregarent, quoſcumque obvios mutilabant, ſi viribus ipſi prævalerent; ſalutem obtineri non poſſe aſſerentes, niſi membra quæ offenſioni ſunt, & in quibus regnat concupiſcentia, abjicerentur. De his Sanctus Epiphanius Hæreſi 58. & Sanctus Auguſtinus lib. de Hæreſibus, Num. 37. Damnatos a Synodo Achaiæ, ſcribit Auctor *Prædeſtinati* lib. 1. cap. 37. *Jam trigeſimam & ſeptimam Hæreſim*, inquit, *Valeſii invenerunt, qui infelices & ſeipſos caſtrant & hoſpites ſuos. Hoc modo dicunt illud implere: QUI ſe caſtraverunt propter regnum cælorum. Alia quoque hæretica docere dicuntur & turpia; ſed quæ illa ſint; nec ipſe Epiphanius commemorat, nec uſpiam potui reperire. A Synodo damnati ſunt Achaia.*

ARTICULUS III.

De Schiſmate Feliciſſimi.

FEliciſſimus, qui electioni Sancti Cypriani cum quinque aliis Presbyteris adverſatus fuerat, conjurationis animum contra Sanctiſſimum Epiſcopum nunquam depoſuit (ut conſtat ex Epiſtola 40. ipſius Sancti Cypriani.) Quorumdam Confeſſorum mentes, quos beatus Antiſtes fraternè corripuerat, ob nimiam eorum erga Lapſos facilitatem, & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ everſionem, ille corrupit, & Lapſos contra Cyprianum commovit, omnes abſque ſatisfactione mox recipiendos contendens. Hujus Schiſmatis incentor fuit Novatus, qui Feliciſſimum inconſulto Sancto Cypriano Diaconum conſtituit, quò majorem ad res novas moliendas in Clero auctoritatem haberet, ut teſtatur Cyprianus ipſe Epiſtolâ 40. *Idem eſt Novatus*, inquit, *qui apud nos primum diſcordiæ & Schiſmatis incendium ſeminavit, qui quoſdam iſtinc ex Fratribus ab Epiſcopo ſegregavit, qui in ipſa perſecutione ad evertendas Fratrum mentes alia quædam perſecutio noſtris fuit. Ipſe eſt qui Feliciſſimum Satellitem ſuum Diaconum, nec permittente me, nec ſciente, ſuâ factione, & ambitione conſtituit.*

Porro cùm Feliciſſimus, quos a Sancto Cypriano abſtraxerat, & abſtrahebat in dies, colligeret in monte quodam, Eccleſiam Schiſmaticam & profanum altare ibi erigens, Sanctus Cyprianus vices ſuas Caldonio & Herculano Epiſcopis, necnon Rogatiano, & Numidico Presbyteris commiſit, ut ipſum anathemate percuterent, necnon Augendum, & alios qui ſe ipſius partibus adjunxerant. Id conſtat ex Epiſtola 38. Sancti Cypriani. Id perfecere Antiſtites, & Presbyteri, ut ex ipſorum Epiſtola inter Cyprianicas 39. compertum eſt. Non modò Schiſmatis, verùmetiam adulterii reum fuiſſe Feliciſſimum, Sanctus Cyprianus teſtatur Epiſtolâ mox laudata. De ipſo & adhærentibus ipſi quinque Presbyteris ſcripſit inſuper ad plebem Carthaginenſem, ut ab eorum fraudibus, & errore caveret. Sic, inquam, ſcripſit Epiſtolâ 40. *Ac ne parum fuiſſet corrupiſſe quorumdam Confeſſorum mentes, & contra Sacerdotium Dei portionem ruptæ fraternitatis armare voluiſſe, nunc ſe ad Lapſorum perniciem venenata ſua deceptione verterunt, ut ægros, & ſaucios, & ad capienda fortiora conſilia per calamitatem ruinæ ſuæ minùs idoneos, & minùs ſolidos, a medela vulneris ſui avocent, & intermiſſis precibus, & orationibus, quibus Dominus longâ & continuâ ſatisfactione placandus eſt, ad exitioſam temeritatem, mendacio captioſæ pacis invitent. Sed oro vos, Fratres, vigilate contra inſidias diaboli, & pro veſtra ſalute ſoliciti, contra mortiferam fallaciam diligentiùs excubate. Perſecutio eſt hæc alia, & alia tentatio; & quinque iſti Presbyteri nihil aliud ſunt quàm quinque Primores illi, qui edicto nuper Magiſtratibus fuerant copulati, ut fidem noſtram ſubruerent, ut gracilia Fratrum corda ad letales laqueos prævaricatione veritatis averterent. Eadem nunc ratio, eadem rurſus everſio per quinque Presbyteros Feliciſſimo copulatos ad ruinam ſalutis inducitur, ut non rogetur Deus, nec qui negavit Chriſtum, eumdem Chriſtum quem negaverat, deprecetur; poſt culpam criminis tollatur & Pœnitentia, nec per Epiſcopos & Sacerdotes Domino ſatisfiat, ſed relictis Domini Sacerdotibus, contra Evangelicam Diſciplinam nova Traditio ſacrilegæ inſtitutionis exurgat: cùmque ſemel placuerit tam nobis, quàm Confeſſoribus, & Clericis Urbicis, item univerſis Epiſcopis, vel in noſtra Provincia, vel trans mare conſtitutis, ut nihil innovetur circa Lapſorum cauſam, niſi omnes in unum convenerimus, & collatis conſiliis, cum Diſciplina pariter & miſericordia temperatam ſententiam fixerimus; contra hoc conſilium noſtrum rebelletur, & omnis Sacerdotalis auctoritas & poteſtas factioſis conſpirationibus deſtruatur.*

Schiſma ut conſummatum eſſet, Fortunatum e quinque Presbyteris perduellibus unum, Schiſmatici Epiſcopum conſtituerunt. Illos cum Feliciſſimo, & ipſo Fortunato, damnaverunt Epiſcopi Africani in Concilio hanc ob cauſam congregato. Illi verò ut jus Communionis quo exciderant, in Eccleſia Romana ſuffurarentur, Romam navicarunt, & fucum facere Sancto Cornelio Pontifici Maximo ſunt conati. Sed nihil obtinuerunt niſi ſuæ damnationis confirmationem. Hujus rei teſtis eſt Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 55. ſic ad Cornelium ſcribens; *Legi Literas tuas, quibus ſignificaſti Feliciſſimum hoſtem Chriſti, non novum, ſed jampridem ob crimina ſua plurima & graviſſima abſtentum, & non tantùm meâ, ſed plurimorum Coëpiſcoporum ſententiâ condemnatum, rejectum a te illic eſſe; & cùm veniſſet ſtipatus catervâ & factione deſperatorum, vigore pleno, quo Epiſcopos agere oportet, pulſum de Eccleſia eſſe: de qua jampridem cum ſuis ſimilibus, Dei Majeſtate, & Chriſti Domini & Judicis noſtri ſeveritate depulſus eſt; ne Schiſmatis & diſſidii auctor, ne pecuniæ commiſſæ ſibi fraudator, ne ſtuprator Virginum, ne matrimoniorum multorum depopulator atque corruptor, ultra adhuc Sponſam Chriſti incorruptam, ſanctam, pudicam, præſentiæ ſuæ dedecore, & impudicâ, atque inceſtâ contagione violaret.* Deinde contra Schiſmaticorum factionem Cornelii animum occupans Cyprianus hæc de ſeipſo ſubdit: *Cæterùm; dico*

dico enim provocatus, dico dolens, dico compulſus, quando Epiſcopus in locum defuncti ſubſtituitur, quando populi univerſi ſuffragio in pace deligitur, quando Dei auxilio in perſecutione protegitur: Collegiis omnibus fideliter junctus, Plebi ſuæ in Epiſcopatu quadriennio jam probatus, in quiete ſerviens Diſciplinæ, in tempeſtate proſcriptus, applicito & adjuncto Epiſcopatus ſui nomine toties ad leonem petitus, in circo, in amphiteatro, dominicæ dignationis teſtimonio honoratus; his ipſis etiam diebus, quibus has ad te literas feci, ob Sacrificia quæ Edicto propoſito celebrare populus jubebatur, clamore popularium ad leonem denuo poſtulatus in Circo: cùm talis, Frater chariſſime, a quibuſdam deſperatis, & perditis, & extra Eccleſiam conſtitutis, impugnari videtur, apparet quis impugnet. Non ſcilicet Chriſtus qui Sacerdotes aut conſtituit, aut protegit, ſed ille qui Chriſti adverſarius, & Eccleſiæ ejus inimicus, ad hoc Eccleſiæ Præpoſitum ſuâ infeſtatione perſequitur, ut gubernatore ſublato, atrociùs atque violentiùs circa Eccleſiæ naufragia graſſetur.

Poſt hæc, rationem affert cur ſtatim ad Cornelium de Schiſmaticorum factionibus non ſcripſerit, quòd ſcilicet non metuenda videretur eorum conjuratio, & quòd aliunde Fortunatus & Feliciſſimus ipſi Cornelio ex ſcelerum ſuorum fama notiores eſſent, quàm ut ipſorum calumniis decipi poſſet. *Quòd autem*, inquit, *tibi de Fortunato iſto Pſeudoepiſcopo a paucis & inveteratis Hæreticis conſtituto, non ſtatim ſcripſi, non ea res erat, quæ in notitiam tuam deberet per nos feſtinatò ſtatim quaſi magna, aut metuenda perferri; maximè quando & Fortunati nomen jam ſatis noſſes, qui eſt unus ex quinque Presbyteris jampridem de Eccleſia profugis, & ſententia Coëpiſcoporum noſtrorum, multorum & graviſſimorum virorum nuper abſtentis, qui ſuper hac re priore anno ad te literas fecerunt: item Feliciſſimum ſigniferum ſeditionis recognoſceres, qui & ipſe in iiſdem Coëpiſcoporum noſtrorum factis ad te pridem literis continetur: qui non tantùm ab iis iſthic abſtentus, ſed abs te illic nuper de Eccleſia pulſus eſt.*

De errore ſubinde Feliciſſimi & aliorum Schiſmaticorum, quo Lapſis, antequam ullâ Pœnitentiâ functi eſſent, aut aliqua ipſis ſatisfactionis lex impoſita eſſet, communicabant, hæc ſubjungit: *Taceo de fraudibus Eccleſiæ factis. Conjurationes, & adulteria, & varia delictorum genera prætereo: unum illud in quo non mea, nec hominum, ſed Dei cauſa eſt, de eorum facinore non puto eſſe reticendum, quòd a primo ſtatim perſecutionis die, cùm recentia delinquentium facinora fervverent, & Sacrificiis nefandis non tantùm diaboli altaria, ſed adhuc manus ipſæ Lapſorum atque ora fumarent, communicare cum Lapſis, & Pœnitentiæ agendæ intercedere non deſtiterunt.*

Et infra: *Nos in ipſo perſecutionis tempore, de hoc ipſo literas miſimus, nec auditi ſumus. Concilio frequenter acto, non confeſſione tantùm noſtrâ, ſed & comminatione decrevimus, ut Pœnitentiam Fratres agerent, ut Pœnitentiam non agentibus, nemo temerè pacem daret: & illi contra Deum ſacrilegi, contra Sacerdotes Dei impio furore temerarii, de Eccleſia recedentes, & contra Eccleſiam parricidalia arma tollentes, elaborant ne vulneratos divina clementia in Eccleſia ſua curet: miſerorum Pœnitentiam mendaciorum ſuorum fraude corrumpunt, ne Deo indignanti ſatisfiat: ne Chriſtum Dominum ſuum, qui Chriſtianus eſſe vel erubuit ante, vel timuit, poſtmodum quærat, ne ad Eccleſiam, qui de Eccleſia receſſerat, redeat. Datur opera, ne ſatisfactionibus & lamentationibus juſtis delicta redimantur, ne vulnera lachrymis abluantur; pax vera falſo pacis mendacio tollitur; ſalutari ſinus matris, noverca intercedente, præcluditur, ne de pectore, atque ore Lapſorum fletus & gemitus audiatur.*

Poſt hæc & alia multa de neceſſitate ſatisfactionis & Pœnitentiæ, quam Feliciſſimus & alii Schiſmatici e medio auferre conabantur, hæc rurſus de ipſis ſubjungit Sanctus Cyprianus: *Sublatâ pœnitentiâ, nec ullâ exomologeſi criminis factâ, deſpectis Epiſcopis, atque calcatis, pax a Presbyteris verbis fallacibus prædicatur; & ne Lapſi ſurgant, aut foris poſiti ad Eccleſiam redeant, communicatio non communicantibus offertur. Quibus etiam ſatis non fuit ab Evangelio receſſiſſe, fraudibus involutos, vel adulteriis commaculatos, vel Sacrificiorum funeſtâ contagione pollutos, ne Deum rogarent, ne in Eccleſia exomologeſim criminum facerent, ab omni & ſenſu, & fructu Pœnitentiæ removiſſe; niſi foris ſibi extra Eccleſiam, & contra Eccleſiam conſtituiſſent conventiculum perditæ factionis, cùm malè ſibi conſciorum, & Deum rogare ac ſatisfacere nolentium caterva conflueret. Poſt iſta adhuc inſuper, Pſeudo-epiſcopo ſibi ab Hæreticis conſtituto, navigare audent, & ad Petri Cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta eſt, a Schiſmaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos, quorum fides, Apoſtolo prædicante, laudata eſt, ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum.*

Denique oſtendit Cyprianus quàm iniquum ſit ac præpoſterum judicium, quod in ipſum tulerunt Schiſmatici, ipſum Epiſcopatu abdicantes, & Fortunatum intrudentes. *An*, inquit, *ad hoc deponenda eſt Catholicæ Eccleſiæ dignitas, & plebis intus poſitæ fidelis atque incorrupta majeſtas, & ſacerdotalis quoque auctoritas & poteſtas, ut judicare ſe velle dicant de Eccleſiæ præpoſito extra Eccleſiam conſtituti, de Chriſtiano Hæretici, de ſano ſaucii, de integro vulnerati, de ſtante lapſi, de Judice rei, de Sacerdote ſacrilegi? Quid ſupereſt, quàm ut Eccleſia Capitolio cedat, & recedentibus Sacerdotibus, ac Domini altare removentibus, in Cleri noſtri ſacrum venerandumque conſeſſum ſimulacra atque idola cum aris ſuis tranſeant, & Novatiano declamandi adversùm nos atque increpandi largior & plenior materia præſtetur, ſi ii qui ſacrificaverunt, & Chriſtum publicè negaverunt, non tantùm rogari, & ſine acta pœnitentia admitti; ſed adhuc inſuper cœperint terroris ſui poteſtate dominari.* Qui plura volet, integram legit Sancti Cypriani Epiſtolam.

ARTICULUS IV.

De Schiſmate, & Hæreſi Novatianorum.

§. I.

De Novato.

NOvatianorum hæreſim Novatus & Novatianus condiderunt. Hos confundunt & in unum miſcent Euſebius, Sanctus Epiphanius & Theodoretus; apertè diſtinguunt Sanctus Cornelius, Sanctus Cyprianus, & Sanctus Pacianus. Sed enim Novatus Presbyter Carthaginenſis erat, graviſſimorum criminum reus, ob quæ cùm ſe propediem ab Epiſcopis damnandum, excommunicandumque prævideret, Carthagine furtim diſceſſit, & Romam profectus, Novatiano conflandi ſchiſmatis auctor fuit. Ipſius elogium ſcribit Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 49. ad Cornelium datâ, his verbis: *De Novato nihil inde ad nos fuerat nuntiandum, cùm magis per nos vobis debeat Novatus oſtendi, rerum novarum ſemper cupidus, avaritiæ inexplebili rapacitate furibundus, arrogantiâ & ſtupore ſuperbi tumoris inflatus, ſemper iſthic Epiſcopis malè cognitus,*

Euſeb. l. 6. Hiſtor. cap. 35. S. Epiphanius Hær. 39. S. Cornel. in Epiſt. ad Fab. Antioch. & in Epiſt. ad S. Cyprian. S. Cyprian. paſſim, S. Pacian. in Epiſt. ad Sympronianum,

tus, quaſi hæreticus ſemper & perfidus omnium Sacerdotum voce damnatus; cauſſus ſemper ut prodat, ad hoc adulator ut fallat, nunquam fidelis ut diligat, fax & ignis ad conflanda ſeditionis incendia, turbo & tempeſtas ad fidei facienda naufragia, hoſtis quietis, tranquillitatis adverſarius, pacis inimicus. Denique Novato illinc a vobis recedente, id eſt procellâ & turbine recedente, ex parte illic quies facta eſt, & glorioſi ac boni Confeſſores qui de Eccleſia illo incitante diſceſſerant, poſteaquam ab Urbe ille diſceſſit, ad Eccleſiam reverterunt ... Planè quoniam pro magnitudine ſua debeat Carthaginem Roma præcedere, illic majora & graviora commiſit. Qui iſthic adversùs Eccleſiam Diaconum fecerat, illic Epiſcopum fecit .... Spoliati ab illo pupilli, fraudatæ viduæ, pecunia quoque Eccleſiæ denegata, has de illo exigunt pœnas, quas in ejus furore conſpicimus. Pater etiam ejus in vico fame mortuus, & ab eo in morte poſtmodum nec ſepultus. Uterus uxoris calce percuſſus, & abortione properante in parricidium partus expreſſus. Et damnare nunc audet ſacrificantium manus, cùm ſit ille nocentior pedibus, quibus filius, qui naſcebatur, occiſus eſt. Hanc conſcientiam criminum jampridem timebat, propter hoc ſe non de Presbyterio exturbari tantùm, ſed & communicatione prohiberi pro certo tenebat, & urgentibus Fratribus, imminebat cognitionis dies, quo apud nos cauſa ejus ageretur, niſi perſecutio antevenisſet. Quam iſte voto quodam evadenda, & lacrandæ damnationis exciperet, hæc omnia commiſit, & miſcuit; ut qui ejici de Eccleſia, & excludi habebat, judicium voluntariâ diſceſſione præcederet.

Eadem Novati ſcelera ubi recenſuit Sanctus Pacianus Epiſtolâ 3. ad Sympronianum Novatianum, hæc ſubjungit de ejus ad incendendum Schiſma concurſu: *Nec multò poſt Novatianum iſtum Epiſcopatu Cornelii anxium, cum aliquantis, ut in tali re ſolet, ex ſua parte fautoribus, nutantem impellere, dubitantem fovet, ut magnum aliquid ſperet, hortatur: invenit aliquos ex eorum numero, qui tempeſtatem perſecutionis illius evaſerant; apud quos hanc ipſam de Lapſis receptis Cornelio conflaret invidiam: dat eorum Epiſtolas ad Novatianum. Ille ex auctoritate Epiſtolarum, ſedente jam Romæ Epiſcopo adverſùm ſui Sacerdotii ſingularis alterius Epiſcopi ſibi nomen aſſumit: Cornelium Lapſis communicaſſe arguit, ſe vendicat innocentem*, &c.

§. I I.

De Novatiano.

Novatianus quondam energumenus, in lecto baptizatus urgente morbo, ex quo cùm convaluiſſet, cærimonias Baptiſmatis in ſe ſuppleri nequaquam curavit, nec Sacramentum Confirmationis, quod ex Eccleſiæ diſciplina ſtatim poſt Baptiſma conferebatur, ſuſcepit. Id conſtat ex Sancto Cornelio in Epiſtola ad Fabium Antiochenum, cujus fragmenta refert Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 43. ſecundùm Verſionem Valeſii: *Cui cauſam*, inquit, *atque initium credendi præbuit Satanas in ipſum ingreſſus, atque in ipſo aliquandiu commoratus. Cùmque ab Exorciſtis foveretur, in morbum graviſſimum collapſus; dum jam jamque moriturus crederetur, in ipſo in quo jacebat lectulo perfuſus, Baptiſmum ſuſcepit; ſi tamen hujuſcemodi Baptiſmum ſuſcepiſſe dicendus eſt. Sed neque poſtquàm liberatus eſt morbo, reliqua percepit, quæ juxta Eccleſiaſticam Regulam percipi debent; neque ab Epiſcopo conſignatus eſt. Hoc autem ſignaculo minimè percepto, quo tandem modo Spiritum Sanctum potuit accipere?* Poſt Baptiſmum aliquanto tempore elapſo, Presbyter factus eſt, Epiſcopo de Regulis Eccleſiaſticis cum ipſo diſpenſante, quæ prohibebant ad Clerum eos promoveri, qui in lecto baptizati eſſent; cui diſpenſationi Clerus univerſus, multique ex populo refragabantur: qui ægrè tandem ejus Ordinationi conſenſerunt. Quàm indignus eſſet tam eximio gradu, tempore perſecutionis innotuit: Admonitus enim & rogatus a Diaconis, ut ex cubiculo, in quo ſeipſum incluſerat, egreſſus, Fidelibus ſuccurreret. tantùm abfuit, ut hortantibus Diaconis morem gereret: quin potiùs irâ percitus diſceſſit; Presbyterum ſe ampliùs eſſe nolle conteſtatus, ſed alterius Philoſophiæ deſiderio teneri. Iſta narrat Cornelius in laudata ad Fabium Epiſtola.

Quibus autem artibus Romanum Epiſcopatum invaſerit, his verbis aperit ibidem: *Egregius ille vir, qui tremendis quibuſdam ſacramentis affirmaverat ſe Epiſcopatum non concupiſcere; repente tanquam ex machina quadam in medium projectus, Epiſcopus apparuit. Et iis qui ſe Doctorem, & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ propugnatorem ferebat, cùm Epiſcopatum ſibi a Deo minimè conceſſum rapere ac vindicare conaretur, duos deplorata ſalutis homines ſibi ſocios adjunxit: ut eos in exiguam ac viliſſimam Italiæ partem mitteret, atque illinc accitos tres Epiſcopos, homines planè rudes ac ſimplices, fraudulenta quadam molitione deciperet; conſtantiſſimè affirmans ipſos quamprimùm Romam proficiſci oportere, ut omnis undecunque orta diſcordia ipſorum unà cum aliis Epiſcopis interventu, atque arbitrio ſedaretur. Qui cùm advenisſent, eos ille a quibuſdam ſui ſimillimis, quos ad id comparaverat, incluſos hora decima, temulentos, & crapulâ oppreſſos, adumbrata quadam, & inani manuum impoſitione Epiſcopatum ſibi tradere per vim cogit: eumque nullo ſibi jure competentem, per fraudem atque inſidias vindicat.* Eadem refert Theodoretus lib. 3. Hæreticarum Fabularum cap. 5.

Narrat denique Cornelius Novatiani in firmando Schiſmate, ſuaque factione fulcienda ſacrilegam verſutiam, & extortum a ſuis partiariis in ipſa Euchariſtiæ participatione execrandum juramentum, de non revertendo uſquam ad Cornelium. *Oblatione facta*, inquit, *portionem ſingulis dividens: dum eam tradit, miſeros homines benedictionis loco jurare cogit, manus ejus qui portionem accepit, ambabus ſuis manibus comprehenſas retinens, nec priùs dimittens, quàm jurati iſta dixerint: ipſis enim utar illius verbis: Jura mihi per Corpus & Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti, te nunquam meas partes deſerturum, nec ad Cornelium eſſe rediturum. Ita miſer ille non priùs guſtare ſinitur, quàm ſibi ipſe malum imprecatus ſit. Et cùm panem illum accipiens, dicere debuiſſet, Amen, ejus loco dicit; Non revertar deinceps ad Cornelium.*

Factus Antipapa Novatianus miſit Legatos ad Sanctum Cyprianum Carthaginenſem Epiſcopum, cum famoſis contra Cornelium, Ordinationemque ejus libellis. At Cyprianus nec cum Schiſmaticis communicavit, nec Novatiani Ordinationem approbavit, nec confictis in Cornelium calumniis aures præbere voluit; ut conſtat ex Epiſtola ipſius 1. ad Cornelium data.

Miſerat Sanctus Cyprianus Caldonium & Fortunatum Romam, ut literis ipſius, & præſentiâ ſua, pacem Eccleſiæ procurare niterentur: Sed cùm irrito conatu id tentaſſent, augerique vidiſſent in dies Schiſmaticorum contumaciam, ad Sanctum Cyprianum reverſi ſunt, qui de Cornelii Ordinatione legitima certior factus, literas ad ipſum dedit, quibus ſibi probatam illius Ordinationem teſtaretur. Didicerat autem rerum in electione, & poſt electionem Cornelii geſtarum ſeriem a Pompejo & Stephano Epiſcopis. Id conſtat

ſtat ex Epiſtola 42. ipſius Sancti Cypriani ad Cornelium datâ.

Nec Carthagine ſolùm, ſed per Africam univerſam, unitatem Eccleſiaſticam ſtabilire conatus eſt ac tueri ſanctus Cyprianus, datis ad ſingulos Coëpiſcopos literis quibus eos hortatus eſt, *Ut Eccleſiæ Catholicæ radicem & matricem agnoſcerent, ac tenerent:* & communione jungerentur Cornelio legitimo Pontifici. Ex quorum reſcriptis, Ordinationis illius *Et origo neceſſaria, & ratio juſta, glorioſa quoque innocentia* comprobata eſt. Id conſtat ex Epiſtola 45. Sancti Cypriani ad eumdem Cornelium.

Cæterùm cùm Novatianus Confeſſores a Cornelio, & ab Eccleſia abſtraxiſſet, Schiſmaticos ex Martyrii candidatis efficiens, eorum ut nominibus factioni ſuæ conciliaret auctoritatem, ad ipſos literas dedit Sanctus Cyprianus per Mettium Subdiaconum priùs cum Cornelio communicandas, ut eos ad Eccleſiam Catholicam revocaret. Id conſtat ex Epiſtola 43. Sancti Cypriani ad Cornelium data, & ex Epiſtola 44. ſcripta ad Maximum, Nicoſtratum, & ceteros Confeſſores.

Suum retulere fructum Sancti Cypriani literæ: ſiquidem Maximus, Urbanus, Sidonius, & Macarius Confeſſores, & plerique Catholici qui ſe eis adjunxerant, ad Eccleſiæ unitatem redierunt, ſe circumventos ac deceptos fuiſſe gementes, conteſtati ſe animo tenus ſemper in Eccleſia fuiſſe; nec ignorare unum Deum eſſe, unum Chriſtum Dominum, quem confeſſi fuerant, unum Spiritum Sanctum, unum Epiſcopum in Catholica Eccleſia eſſe debere: ac ſupplicibus petiere votis ut priora abolerentur, & in oblivionem cederent. Annuit Sanctus Cornelius cum quinque Coëpiſcopis, & Maximum Presbyterum in ſui gradûs honorem ac munia reſtituit; cæteros cum ingenti populi ſuffragio recepit; omnia remittens Dei judicio. Id conſtat ex Epiſtola Sancti Cornelii ad Sanctum Cyprianum, quæ inter Cypriani Epiſtolas 45. eſt..

His a Cornelio acceptis literis, ſuum eidem teſtatus eſt gaudium Sanctus Cyprianus, & communem Carthaginenſis Eccleſiæ ob reditum Confeſſorum lætitiam, Epiſtolâ 47.

Incredibili porro lætitiâ perfundebatur Sanctus Cyprianus, non ſolùm ob ſtudium Eccleſiaſticæ pacis & unitatis; ſed quòd, aſpirante Deo Confeſſores ad Eccleſiæ ſinum revocaſſet, tum hortatoriis Epiſtolis, cùm maximè egregio *de Unitate Eccleſiæ* libro, quem velut antidotum nefando ſchiſmati oppoſuit. Scriptum enim hunc eſſe librum antequàm Confeſſores Schiſmati faventes ad Eccleſiam redirent, hæc verba prope finem poſita innuunt: *Nec quiſquam miretur, etiam de Confeſſoribus quoſdam ad iſta procedere, inde quoque aliquos tam nefanda, quàm gravia peccare. Neque enim Confeſſio immunem facit ab inſidiis diaboli, aut contra tentationes & pericula, & incurſus, atque impetus ſæculares adhuc in ſæculo poſitum perpetuâ ſecuritate defendit .... Nemo per Confeſſoris exemplum pereat; nemo perfidiam de Confeſſores moribus diſcat .... Cæterùm ſi culpabiles poſtmodum fuerit; ſi Confeſſionem ſuam mala converſatione prodegerit; ſi vitam ſuam turpi fœditate maculaverit; ſi Eccleſiam denique, ubi Confeſſor factus eſt, derelinquens, & unitatis concordiam ſcindens, fidem primam perfidiâ poſteriore mutaverit, blandiri ſibi per Confeſſionem non poteſt, quaſi ſit electus ad gloriæ præmium, quando ex hoc ipſo magis creverint merita pœnarum ... Stat Confeſſorum pars major & melior in fidei ſuæ robore, & in legis ac Diſciplinæ Dominicæ veritate: nec ab Eccleſiæ pace diſcedunt, qui ſe in Eccleſia gratiam conſecutos de Dei dignatione meminerunt: atque hoc ipſo ampliorem conſequuntur fidei ſuæ laudem, quòd ab eorum perfidia ſegregati, qui juncti Confeſſionis conſortio fuerunt, a contagio criminis receſſerant; nec verò illuminati Evangelii lumine, tam ſunt in conſervanda Chriſti pace laudabiles, quàm fuerunt in diaboli congreſſione victores.*

Confeſſores ad Eccleſiam reverſi, de reditu ſuo, & pace cum Sancto Cornelio inita Sanctum Cyprianum certiorem fecerunt, data ad eum Epiſtolâ quæ inter Cyprianicas quinquageſima eſt. Ipſis viciſſim gratulatus eſt Cyprianus felicem ex Schiſmate reditum, Epiſtolâ 52.

Miſerat paulò ante Novatianus magnificam legationem in Africam, quam Novatus, Evariſtus, Nicoſtratus, Primus, ac Dionyſius Schiſmatici ſuſceperant; de qua monitum voluit Cyprianum Cornelius Pontifex, ut ſedulo ab illorum artibus & dolis caveret, ac concreditum ſibi gregem ab eorum inſidiis tueretur. Cornelii literas retulit Nicephorus Accolythus, qui Charthaginem pervenit, poſtridie adventûs Novati & Schiſmaticorum cæterorum. Iſta conſtant ex Epiſtola 39. Sancti Cypriani ad Cornelium data.

Literas etiam dederat ad Eccleſiam Alexandrinam Novatianus, quibus callidè conteſtabatur ſe invitum electum fuiſſe, ut eo verborum fuco deteſtandum Schiſmatis facinus excuſaret: ad quem reſcripſit S. Dionyſius Alexandrinus tunc Epiſcopus in hæc verba: *Si invitus, ut dicis, huc inductus es, illud planè oſtendes, ſi ſponte ab eo recedas. Oportuerat enim omnia incommoda potiùs ſubiiſſe, quàm Eccleſiæ Dei diſcidiſſe concordiam. Atque illud Martyrium quod quis perpetitur, ne dirimatur Eccleſiæ conſenſio, non minùs certè, ſed multò plùs habet commendationis, quàm illud quod ſuſcipitur, ne Idolis omnino immoletur. Nam in hoc pro una quiſquis anima ſuffert Martyrium: in illo autem pro tota Eccleſia.* Integram Epiſtolam refert Euſebius libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 37. ſecundùm Verſionem Chriſtophorſoni. Ejuſdem Epiſtolæ meminit Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in Dionyſio Alexandrino.

§. III.

De Errore palmari Novatiani, & Novatianorum.

QUòd Sanctus Baſilius Epiſtolâ 1. Canonica ad Amphilochium, Canone 1. Schiſmaticos Hæreticis opponens, & Schiſma definiens eorum, *Qui propter Eccleſiaſticas cauſas & medicabiles quæſtiones ab Eccleſia diſſident*, Novatianos in exemplum affert; non ſic eſt intelligendum, quaſi nullius hæreſis auctor fuerit Novatianus, ſed quòd ejus error Deum ipſum directè non attingat. Ita enim ibi ſumit hæreſeos nomen Baſilius. Significat etiam Novatianorum ſectam a ſchiſmate cœpiſſe, *Quoniam*, inquit, *ſeparationis initium per Schiſma*. Et propterea qui primi ex illis ab Eccleſia receſſerunt, *Ordinationem a Patribus habebant, & per manuum impoſitionem habebant ſpiritualem gratiam*. Unde ipſam videri poterant cæteris per Baptiſmum, & Ordinationem tradidiſſe. Sed non negat Sanctus Baſilius quin ad Schiſma hæreſim quoque adjunxerint.

In eo autem poſitus fuit palmaris Novatiani error, ut negaret Eccleſiam Lapſis in perſecutione, id eſt Sacrificatis, & Libellaticis indulgere poſſe: Deinde cæteris etiam criminibus poſt Baptiſmum commiſſis nullam ab ea tribui poſſe veniam affereret. Primum conſtat ex Sancto Cypriano libro de Lapſis ſcribente: *Cogitanti mihi, & intolerabiliter animo æſtuanti, quidnam agere de-*

be-

berem de miſerandis fratribus, qui vulnerati non propria voluntate, ſed diaboli ſævientis irruptione, adhuc uſque, hoc eſt per longam temporum ſeriem agentes, pœnas darent; ecce ex adverſo obortus eſt alius hoſtis, & ipſius paternæ pietatis adverſarius hæreticus Novatianus; qui non tantùm, ut in Evangelio ſignificatum eſt, ſicut Sacerdos vel Levites jacentem vulneratum præteriret, ſed ingenioſa ac nova crudelitate, ſanandum potiùs occideret, adimendo ſpem ſalutis, denegando miſericordiam Patris, reſpuendo pœnitentiam fratris.

II. Idem conſtat ex Epiſtola 57. ejuſdem Sancti Cypriani ad Cornelium data: *Quid ad hæc*, inquit, Novatianus...... *in perniciem Fratrum linguâ ſuâ perſtrepens, & facundiæ venenata jacula contorquens, magis durus ſæcularis Philoſophiæ pravitate, quàm Philoſophiæ Dominicæ lenitate pacificus; deſertor Eccleſiæ, miſericordiæ hoſtis, interfector Pœnitentiæ, deſertor charitatis?*

Subſtituendum eſt, Novatianus.

III. Idem conſtat ex Euſebio, libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 35. *Novatus*, inquit, *Romanæ Eccleſiæ Presbyter, arrogantia quadam & faſtidio contra Lapſos elatus, aſſeruit, non ampliùs illis (quamvis omnia quæ viderentur ad veram Pœnitentiam, ad converſionem animorum, ad puram denique Confeſſionem ſpectare, omnino peragerent) ſpem ullam ſalutis omnino reliquam fieri. Unde propriæ cujuſdam ſectæ & erroris eorum, qui præ inflata quadam mentis inſolentia ſeipſos Καθαροὺς eſſe, id eſt, puros aſſeverant, dux fuit.*

IV. Idem conſtat ex Socrate, libro 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 23. ubi de Novatiano ita ſcribit: *Deinde omnibus Eccleſiis ubique ſcripſit literas, ut eos qui ſimulacris immolaſſent, minimè ad Myſteria admitterent, ſed hortarentur ad Pœnitentiam, remiſſionemque permitterent Deo, qui poteſt & habet auctoritatem peccata remittendi. Quibus literis ad Provincias perlatis, ſinguli pro ſuo ingenio de rebus in illis ſignificatis judicium fecerunt. Nam quia erat à Novato ſignificatum, eos qui poſt Baptiſmum peccatum ad mortem commiſerant, ad Myſteria non eſſe recipiendos: ejuſmodi Canonis promulgatio quibuſdam acerba & ſevera nimis viſa eſt: a nonnullis probata, utpote æqua, & ad vitam rectè inſtituendam multùm afferens adjumenti. Dum hæc inter eos agitatur controverſia, literæ Cornelii Epiſcopi allatæ ſunt, quæ ſignificabant ſpem veniæ etiam illis eſſe reliquam, qui poſt Baptiſmum deliquiſſent.* Peccatum igitur ad mortem irremiſſibile eſſe ab Eccleſia aſſeruit Novatianus; & peccatum iſtud eorum eſſe cenſuit, qui poſt Baptiſmum idolis immolaſſent.

At Novatianum poſtea notionem peccati ad mortem ad quælibet gravia delicta extendiſſe, colligitur ex colloquio Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani cum Aſclepiade Novatiano Epiſcopo, quod ſcriptis prodidit idem Socrates libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ c. 25. De Novatiano ſcilicet loquens Atticus ait: *Ego illum laudo, quòd cum illis qui Idolis ſacrificaſſent, communicare recuſavit. Nam iſtud ipſe equidem feciſſem. At Novatianos minimè probo quòd laicos qui leviter deliquerint, Communione excludant. Ad hæc reſpondet Aſclepiades: Præter Idolis ſacrificandi peccatum, ſunt alia multa peccata ad mortem, ut è ex Sacris Literis perſpicuum eſt: ob quæ vos ſolùm Clericos, nos laicos etiam Communione excludimus, poteſtate ſoli Deo illis ignoſcendi permiſſâ.*

Imò quælibet generatim delicta poſt Baptiſmum commiſſa, Eccleſiæ auctoritate remitti poſſe negavit Novatianus. Id conſtat ex Sancto Epiphanio Hæreſi 59. ita ſcribente: *Cathari exorti ſunt à Novato, ut fama perhibuit. Novatus porro Romæ perſecutionis illius tempore fuit, quæ eam anteceſſit, quam Maximinus excitavit, quæ Decii, ut opinor, aut Aureliani fuit. Quamobrem propter eos qui in illa perſecutione lapſi fuerant, cùm arrogantia unà cum ſuis inflatus, eos in Communionem nollet admittere, qui poſt perſecutionem Pœnitentiam ſuſceperant, ad eam ſe convertit hæreſim, nullam ut eſſe ſpem ſalutis aſſereret, atque unam dumtaxat eſſe Pœnitentiam. Qui autem poſt Baptiſmum delinqueret, nullam erga eum miſericordiam adhiberi poſſe.* Nullam porro ſpem ſalutis ſupereſſe Lapſis contendebat per Eccleſiæ claves obtinendæ. Nam illos ſalutem a Deo ſperare poſſe, & debere non negabat: & ideo illos ad Pœnitentiam adhortabatur, ut divinam clementiam lachrymis promererentur ac laboribus: ſed hoc negabat unum, ad Eccleſiæ ac Fidelium Communionem eos recipi oportere: atque penes Eccleſiam ipſos reconciliandi jus ullum eſſe ac poteſtatem. Quippè unicam illam peccatorum indulgentiam in illius arbitrio verſari, quæ per Baptiſmum obtinetur.

In multis tamen contra hiſtoriæ veritatem peccavit iſta in narratione Sanctus Epiphanius: quod notare operæ pretium eſt, ne Lectori pariter errandi præbeat occaſionem. Erravit primò, quòd Novatum confuderit cum Novatiano. 2. Quòd ante Maximini perſecutionem Novatianæ hæreſis ortum conſignaverit, quæ aliquot poſt Maximini obitum annis emerſit, anno ſcilicet primo Galli & Voluſiani, ut Euſebius notat in Chronico. Præterea idem Auctor lib. 6. Hiſtoriæ cap. 35. ex Sancto Dionyſio Alexandrino refert, Novatiani Schiſma propter eos ortum eſſe, qui in perſecutione Deciana lapſi, ad Pœnitentiam recepti fuerant. At poſt Maximinum imperavit Gordianus annis 6. Philippus annis 7. Decius uno alterove anno, tum Gallus & Voluſianus. Non igitur ante Maximini perſecutionem orta eſt Novatiana hæreſis. Tertiò lapſus eſt Sanctus Epiphanius, cùm eam perſecutionem Decii aut Aureliani fuiſſe ſcripſit, quæ Maximini perſecutionem anteceſſit. Maximini enim perſecutionem ſecuta eſt Deciana, ut mox notavimus; Aurelianus verò viginti circiter annis poſt Decii mortem cœpit imperare.

Sed ut ad noſtrum inſtitutum revertamur, omnia peccata poſt Baptiſmum commiſſa, indiſcriminatim, irremiſſibilia per Eccleſiæ claves Novatianum ſenſiſſe: & Novatianos, cùm diſcrimen graviorum & leviorum peccatorum fecerunt, priorum condonandorum auctoritatem Eccleſiæ negantes, non verò poſteriorum, receſſiſſe ab opinione Magiſtri ſui Novatiani, ejuſque ſeveriorem errorem nonnihil temperaſſe, teſtis eſt locupletiſſimus Sanctus Ambroſius, lib. 1. de Pœnitentia, cap. 1. ubi Novatianos ita redarguit; *Quid durius, quàm ut indicant Pœnitentiam, quam non relaxent, eòque utique veniam negando, incentivum auferant Pœnitentiæ? Nemo enim poteſt bene agere Pœnitentiam, niſi qui ſperaverit indulgentiam.* Et paulò poſt addit, Novatianorum Doctores *omnia peccata, Stoicorum quodam more, paribus putaſſe æſtimanda menſuris, & æquè illum qui gallum gallinaceum, atque illum qui patrem ſuffocaverit, in perpetuum cœleſtibus aſſeruiſſe abdicandum Myſteriis.* Hoc eſt, ut exponit cap. 2. nullo criminum habito delectu, veniam omnibus negaſſe: & ita ſenſiſſe Novatianum ait dicto cap. 2. *Sed aiunt*, inquit, *ſe exceptis gravioribus criminibus, relaxare veniam levioribus. Non hoc quidem Auctor veſtri erroris Novatus, qui nemini Pœnitentiam dandam putavit: ea ſcilicet contemplatione; ut quod ipſe non poſſet ſolvere, non ligaret, ne ligando, ſperari a ſe faceret ſolutionem. In eo igitur Patrem veſtrum propria damnatis ſententia, qui diſtinctionem peccatorum facitis, quæ ſolvenda a nobis putetis,*

&

& quæ ſine remedio eſſe arbitramini. Sed Deus diſtinctionem non facit, qui miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & relaxandi licentiam Sacerdotibus ſuis ſine ulla exceptione commiſit..... Ita nec Novatus probatus, qui veniam interclnſit omnibus: nec vos imitatores ejuſdem, ſed condemnatores, qui ibi minuitis ſtudia Pœnitentia, ubi augeri oportet; quia graviora peccata majoribus ſuſtentanda fulcris docuit Chriſti miſericordia.

Idem colligitur ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, Epiſtola 3. ad Sympronianum, ſcribente: *Tractatus omnis Novatianorum, quem ad me confertis undique propoſitionibus deſtinaſti, hoc continet: Quod poſt Baptiſmum pœnitere non liceat; quòd mortale peccatum Eccleſia donare non poſſit, imò quòd ipſa pereat recipiendo peccantes.* Denique id colligitur ex Sancto Auguſtino, libro de Agone Chriſtiano, cap. 31. ubi Novatianos ſic perſtringit: *Nec eos audiamus, qui negant Eccleſiam Dei omnia peccata poſſe dimittere. Itaque miſeri dum in Petro petram non intelligunt, & nolunt credere datas Eccleſiæ claves regni cælorum, ipſi eas de manibus amiſerunt. Hi ſunt qui viduas ſuas probibent nubere, & ſuper Apoſtolos ſe prædicant mundiores. Qui nomen ſuum ſi vellent agnoſcere, mundanos ſe potiùs, quàm mundos vocarent.* Omnia igitur peccata quæ neceſſariò ſubjiciuntur Eccleſiæ clavibus, id eſt, gravia & mortalia, Eccleſiam dimittere poſſe Novatiani negarunt.

Adversùs ea quæ de Novatiani errore diximus, ſcrupulum movere poteſt Sancti Cypriani auctoritas Epiſtolâ 52. quæ eſt ad Antonianum, in qua Hæreſiarcham illum mœchis & fraudatoribus communicaſſe aſſerit. His enim ipſum verbis perſtringit: *Aut ſi ſe cordis & renis ſcrutatorem conſtituit, & judicem, Novatianus, per omnia æqualiter judicet, & ſciat ſcriptum eſſe. Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat; fraudatores & mœchos a latere, atque a comitatu ſuo ſeparet; quando multò & gravior, & pejor ſit mœchi, quàm libellatici cauſa, cum hic neceſſitate, ille voluntate peccaverit*, &c. Et infrà: *Nec ſibi in hoc novi Hæretici blandiantur, quòd ſe dicant Idololatris non communicare, quando ſint apud illos & fraudatores, & adulteri, qui teneantur idololatriæ crimine, ſecundùm Apoſtolum dicentem: Omnis fornicator, aut immundus, aut fraudator, quod eſt idololatra, non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei.* Et infrà: *Ita fit ut ſi peccato alterius inquinari alterum dicunt, & idololatriam delinquentis ad non delinquentem tranſire ſuâ aſſeveratione contendunt; excuſari ſecundùm ſuam vocem non poſſunt ab idololatriæ crimine, cùm conſtet de Apoſtolica probatione, mœchos, & fraudatores, quibus illi communicant, idololatras eſſe.* Ex quibus colligi videtur, Novatianum pacem & veniam conceſſiſſe mœchis, & fraudatoribus; adeoque non exiſtimaſſe omnia delicta poſt Baptiſmum commiſſa, eſſe irremiſſibilia auctoritate Eccleſiæ.

Verùm non difficili negotio ſcrupulus iſte excuti poteſt, reſpondendo Sanctum Cyprianum non dixiſſe Novatianum, & ejus aſſeclas communicare mœchis & fraudatoribus, quaſi iſtorum criminum reis indulgere poſſe Eccleſiam fateretur; ſed quia Schiſmaticam factionem ſuam ex iis etiam collegerat, qui iis ſceleribus inſignes erant, & aliis irremiſſibilia eſſe prædicabat peccata, quæ ſuis facilè indulgeri ſentiebat; quaſi ſui Schiſmatis Communione deleri poſſent; charitate Chriſti, & unitate deleri non poſſent. Eodem argumento ad hominem Novatianos premit Sanctus Pacianus Epiſtolâ 3. ad Sympronianum. *Nos*, inquit, *in Eccleſiam lupos recipimus, qui Hæreticorum ora vitamus? An potiùs Novatiani, qui cùm ipſi ſint rapaces lupi, paulò miſeriores oviculas reformidant? Nos conſtrutimus malis, nos picem tangimus, nos tenebris cohæremus, nos idolo & Belial jungimur? Aut illi qui Evariſtum, qui Nicoſtratum receperunt, cæteroſque ab Eccleſia recedentes, linguâ, manu, moribus inquinatos? Nos cum adulteris & furibus convenimus? An illi qui Novatum vita ſua, & capiti prætulerant, poſt interceptam pecuniam pupillarum atque viduarum, miſeri parentis, & partûs uxoris parricidam, non modò non pœnitentem, verùm etiam glorianteem?*

Dici etiam poteſt, Novatianum hæreſeos ſuæ initio ſolis Idololatris negaſſe Communionem & pacem indulgeri ab Eccleſia poſſe; ſed poſtea ut ratiocinaretur conſequenter, feralem ſuam ſententiam ad cæteros etiam peccatores extendiſſe. Cùm autem ſcriberet Sanctus Cyprianus ad Antonianum Epiſcopum in Novatiani partes aliquantulùm propendentem, ſuam nondum hæreſim quoad omnia capita meditatus prædicaverat Novatianus. Quod Cyprianus ipſe ſignificat his verbis in laudata Epiſtola: *Quod vero ad Novatiani perſonam pertinet, Frater chariſſime! de quo deſideraſti tibi ſcribi quam hæreſim introduxiſſet, ſciæ nos primo in loco nec curioſos eſſe debere quid ille doceat, cùm foris doceat. Quiſquis ille eſt, & qualiſcumque eſt, Chriſtianus non eſt, qui in Chriſti Eccleſia non eſt.*

§. IV.

De cæteris Novatianorum erroribus.

PRæter ſuperiorem errorem, qui ſectæ præcipuus erat, alios cùm in jure, tum in facto ipſis tribuunt Auctores Eccleſiaſtici: nempe quòd rebaptizarent eos qui a Catholicis ad illorum ſectam deficiebant. Id enim de ipſis refert Sanctus Cyprianus Epiſtola 73. ad Jubajanum data, & Sanctus Ambroſius libro 1. de Pœnitentia, cap. 6. quod etiam ex Sancto Dionyſio Alexandrino in Epiſtola ad Dionyſium Romanum colligitur, apud Euſebium lib. 7. cap. 7.

Præterea, ſecundas nuptias damnabant Novatiani, & bigamos a Communione ſua arcebant in perpetuum, eadem lege omnes Fideles obſtringentes, cui Epiſcopos & Sacerdotes, & Diaconos Apoſtolus ſubjicit. Id conſtat ex Sancto Epiphanio Hæreſi 59. & ex Theodoreto, libro 3. Hæreticarum Fabularum cap. 5.

3. In adminiſtratione Baptiſmatis, chriſmatis delibutionem non adhibebant, teſte Theodoreto ibidem: *Et iis*, inquit, *quos baptizant, ſanctiſſimum chriſma non præbent. Quapropter eos qui ex hac hæreſi corpori Eccleſiæ conjunguntur, laudatiſſimi Patres inungi præceperunt.* Idem colligitur ex Sancto Paciano, Epiſtola 3. ad Sympronianum dicente: *Veſtra Plebi unde Spiritus; quam non conſignat unctus Sacerdos?* Eam enim unctionem cujus prætermiſſio ac neglectus Novatianis vitio verſus eſt, non fuiſſe Confirmatoriam chriſmationem, ſed Baptiſmalem, ex eo conſtare mihi videtur, quòd primævæ Eccleſiæ Diſciplina Confirmationem Baptiſmo conjungeret ſemper, a quo more diſceſſiſſe Novatianos veterum Patrum nemo ſcripſit. Imò S. Cyprianus Epiſtolâ 76. ad Magnum data, ſupponit Novatianos de quorum Baptiſmate fuerat ab eo interrogatus, Confirmationem contuliſſe; & hoc poſito ad hominem arguit contra Stephani, & aliarum Eccleſiarum ſententiam, Baptiſmum ab iis collatum irritum eſſe, quia Confirmatio ab illis data irrita eſt, per quam ſcilicet non datur Spiritus Sanctus. *Itaque*, inquit, *qui Hæreticis, ſive Schiſmaticis patrocinantur, reſ-*

pondeant nobis, habeantne Spiritum Sanctum, an non habeant, Si habent, cur illic baptizatis quando ad nos veniunt, manus imponitur ad accipiendum Spiritum Sanctum, cùm jam utique illic acceptus ſit, ubi ſi fuit, dari oportuit? Si autem foris cuncti Hæretici & Schiſmatici non habent Spiritum Sanctum, & ideo apud nos manus imponitur, ut hìc accipiatur, quod illic nec eſt, nec dari poteſt; manifeſtum eſt nec remiſſionem peccatorum dari per eos poſſe, quos conſtet Spiritum Sanctum non habere.

Præterea, unctio qua Eccleſiæ reconciliabantur Novatiani, non ipſis tantùm, ſed & aliis Hæreticis adhibita eſt ad Eccleſiæ ſinum redeuntibus, ut conſtat ex Sancto Baſilio Epiſtolâ 1. Cannoica ad Amphilochium Canone 1, & ex Canone 7. Concilii 2. Oecumenici, & ex Sancto Gregorio Magno, qui eum ritum ab Eccleſia Orientali in Arianorum reconciliatione uſurpatum teſtatur. Cùm igitur de cæteris Hæreticis memoriæ proditum non ſit quòd Sacramentum Confirmationis non haberent, imò quòd unctionem in collatione Baptiſmatis omitterent; non ideo præceperunt Patres Novatianos ad Eccleſiam redeuntes inungi, quòd Sacramentum Confirmationis in eorum ſecta non conferretur, aut quòd chriſma non præberent iis quos baptizabant. Quamobrem rationem hanc ſuo marte confinxiſſe videtur Theodoretus. Denique Novatianos Romana Eccleſia, & aliæ ejus Diſciplinæ ac ritibus addictæ, per ſolam manus impoſitionem recipiebant, ut conſtat ex Siricio Pontifice Maximo in Epiſtola ad Himetium Tarraconenſem Epiſcopum, & ex Innocentio I. Epiſtolâ 2. & ante hos ex Euſebio lib. 7. cap. 2. & ante hunc ex Stephani I. Decreto, cujus verba refert Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 74. quæ eſt ad Pompejum. A ſi Confirmationis Sacramentum Novatiani non habuiſſent, illos confirmaſſet Romana Eccleſia, & ſacro chriſmate inunxiſſet.

IV. Novatiani celebrationem Paſchatis Luna ipsâ 14. vel Dominica proximè ſequente, velut rem indifferentem ſtatuerunt in Concilio Angari celebrato anno Chriſti 391. (ex Socrate libro 5. Hiſtoriæ cap. 20.) Id autem fecere, ut ſuas Eccleſias reducere in concordiam poſſent. Nam aliqui Epiſcopi Novatiani e Phrygia, habito Concilio in Pazo vico, ubi fontes ſunt Sangarii fluminis, Paſcha eodem tempore cum Judæis celebrandum decreverant. [Ex eodem Socrate libro 4. cap. 23.] Nullam tamen immutationem in tempore & ritu celebrandi Paſchatis Novatianus induxit, ut idem Auctor teſtatur ibidem.

V. Novatiani ſuæ ſectæ Auctorem Novatianum Martyrio coronatum fuiſſe mentiebantur: quod mendacium Sanctus Pacianus Epiſtolâ 2. ad Sympronianum ſic refellit: *Nam quod ante paſſam Novatianum putas, & Cyprianum dixiſſe ſubjungis, Præceſſit me adverſarius meus; vide quàm manifeſtè reſpondeam. Novatianus Martyrium numquam tulit, nec ex verbis Beatiſſimi Cypriani auditum iſtud, aut lectum eſt. Habes ejus Epiſtolas, quibus Cornelium Urbis Epiſcopum, cui tam Novatianus inviderat, inimicis Principibus reſiſtentem, ſæpe confeſſum, ſæpe vexatum refert, plurimis Confeſſoribus, plurimis quoque Martyribus ducem factum, & cum plurimis glorioſiſſimè coronatum, vivente tunc Novatiano, etiamque ſecuro. Nam & ideo ab Eccleſia Chriſti receſſerat, ne illum labor Confeſſionis urgeret. Qui primùm ſtimulatus invidiâ, Epiſcopatum Cornelii non ferebat: inde ſe Novato, paucorum Epiſtolis deriſus addixerat. Hæc te omnia de Novatiano Cypriani Literæ perdocebunt. Porro etiamſi paſſus eſt aliquid Novatianus, non tamen coronatus, Quidni? Extra Eccleſiæ pacem, extra concordiam, extra eam matrem, cujus portio debet eſſe qui Martyr eſt: audi Apoſtolum: Et ſi tradidero corpus meum ad comburendum, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt.*

Nota.

ADnotare hìc vacat Novatianos vel Sacramentum Confirmationis reſpuiſſe, vel de eo conferendo non curaſſe, vel abſque inunctione adminiſtraſſe. Et quidem non refragandum, S. Cyprianum in epiſtola ad Magnum ſupponere Novatianos Confirmationem contuliſſe, ſed id non obſtat quin poſtea ab ea conferenda receſſerint; atque ita omiſſionem Chriſmatis Theodoretus recenſet, ut quæ originem habuerit poſt Novatianum, ac proinde etiam poſt S. Cypriani ætatem, Deinde illa eccleſiæ praxis, qua primò Novatiani per ſolam manuum impoſitionem recipiebantur, cum iis conciliari poteſt, quæ affirmat Theodoretus: ſancitum nempe fuiſſe eſſe inungendos, dum ad eccleſiam redirent, utpote qui ſanctiſſimum chriſma non præberent; cùm etenim non a ſuæ Sectæ exordio illud omiſerint, hujuſmodi decretum ad illud tempus referre convenit, quo a chriſmando ceſſarunt. Sed & maximi momenti ſunt verba S. Paciani exprobrantis Semproniano Novatianam plebem Spiritu carere, quia illam unctus Sacerdos non conſignabat. Ceſſaſſe ergo apud Novatianos innuit eam chriſmationem, ex qua Spiritus conferebatur, quod quò propriè dicitur de Confirmationis chriſmatione, eò impropriè de baptiſmali, ex qua non conſtat Sacramentum. Reſtat proinde vel Novatianos Confirmationem non contuliſſe, vel de chriſmate in ea adhibendo non curaſſe.

§. V.

De Conciliis adversùs Novatianum, & ejus Hæreſim, celebratis.

ANno Chriſti 253. Romæ Concilium habitum eſt a Cornelio Pontifice Maximo, cui adfuerunt ſexaginta Epiſcopi. & Presbyteri totidem, in quo Novatianus, ejuſque ſectatores anathemate damnati, & decretum eſt Lapſos pœnitentiæ medicamentis curandos eſſe, & ad ſanitatem reſtituendos [teſte Euſebio, lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 35.]

Eodem circiter tempore, Concilium in Italia celebratum eſt, ut Euſebius ibidem teſtatur, in quo Novatiani error pariter proſcriptus eſt.

Celebratum eſt & aliud in Africa frequentiſſimum, ad quod Epiſcopi 42. convenerunt: qui definivere, Lapſis dandam eſſe pacem, peractâ pœnitentia plena & diuturna; niſi vel mortis periculum, vel perſecutionis immineret. Id conſtat ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 54. ad Cornelium data, in qua hæc habet: *Statueramus quidem jampridem, participato invicem nobiſcum conſilio, ut qui in perſecutionis infeſtatione ſupplantati ab adverſario vel lapſi fuiſſent, ac ſacrificiis ſe illicitis maculaſſent, agerent diu pœnitentiam plenam: & ſi periculum infirmitatis urgeret, pacem ſub ictu mortis acciperent. Nec enim fas erat, aut permittebat paterna pietas, & divina clementia, Eccleſiam pulſantibus claudi, & dolentibus & deprecantibus, ſpei ſalutaris ſubſidium denegari, ut de ſæculo recedentes, ſine communicatione & pace Domini dimitterentur; quando permiſerit ipſe qui legem dedit, ut ligata in terris, etiam in cœlis ligata eſſent; ſolvi autem poſſent illic, quæ hìc priùs in Eccleſia ſolverentur. Sed enim cùm videamus diem rurſus alterius infeſtationis appropinquare cœpiſſe; & crebris, atque*

aſſiduis

aſſiduis oſtenſionibus admoneamur, ut ad certamen, quod nobis hoſtis indicit, armati & parati ſimus; plebem etiam nobis de divina dignatione commiſſam exhortationibus noſtris præparemus; & omnes omnino milites Chriſti, qui arma deſiderant, & prælium flagitant, intra caſtra Domini colligamus; neceſſitate cogente cenſuimus, eis qui de Eccleſia Domini non receſſerunt, ſed pœnitentiam agere, & lamentari, ac Dominum deprecari a primo lapſûs ſui die non deſtiterunt, pacem dandam eſſe, & eos ad prælium (quod imminet) armari & inſtrui oportere. Et infra: *Ne igitur ore noſtro, quo pacem negamus, quod duritiam magis humanæ crudelitatis, quàm divinæ & paternæ pietatis dulcedinem opponimus, tuos nobis commiſſa a Domino repoſcantur; placuit nobis Sancto Spiritu ſuggerente, & Domino per viſiones multas & manifeſtas admonente, quia hoſtis nobis imminere prænuntiatur, & oſtenditur, colligere intra caſtra Chriſti milites Chriſti, & examinatis ſingulorum cauſis, pacem Lapſis dare, imò pugnaturis arma ſuggerere: quod credimus vobis quoque, paternæ miſericordiæ contemplatione placiturum.*

Habita eſt & alia Synodus a Demetrio Antiochiæ Epiſcopo contra Novatianum, cujus meminit Libellus Synodicus.

ARTICULUS V.

De Rebaptizantium errore.

§. I.

Quis primus illius Auctor.

BAptiſmum ab Hæreticis collatum primus omnium in Eccleſia Africana abdicavit Agrippinus Sancti Cypriani Deceſſor, habito ea de re Concilio, quod ad annum Chriſti 215. refert Editio noviſſima Conciliorum. Hujus Synodi meminit Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 71. ad Quintum data; ubi cùm præmiſiſſet, eum *Qui ab hæreticis venit, & baptizatus in Eccleſia prius non fuit, ſed alienus in totum & profanus venit baptizandum eſſe ut ovis fiat; quia una eſt aqua in Eccleſia ſancta, quæ oves faciat.* Poſt alia nonnulla ſubjungit: *Quod quidem & Agrippinus bonæ memoriæ vir cum cæteris Coëpiſcopis ſuis; qui illo tempore in Provincia Africa, & Numidia Eccleſiam Domini gubernabant, ſtatuit, & librato conſilii communis examine firmavit. Quorum ſententiam & religioſam, & legitimam, & ſalutarem, fidei & Eccleſiæ Catholicæ congruentem, nos etiam ſecuti ſumus.*

Et Epiſtolâ 73. quæ eſt ad Jubajanum: *Apud nos autem*, inquit, *non nova, nec repentina res eſt, ut baptizandos cenſeamus eos, qui ab Hæreticis ad Eccleſiam veniunt; quando multi jam anni ſint, & longa ætas, ex quo ſub Agrippino bonæ memoriæ viro convenientes in unum Epiſcopi plurimi hoc ſtatuerint; atque exinde in hodiernum tot millia Hæreticorum in Provinciis noſtris ad Eccleſiam converſi, non aſpernati ſint, neque cunctati; imò & rationabiliter & libenter amplexi ſint, ut lavacri vitalis & ſalutaris Baptiſmi gratiam conſequerentur.* Hæc autem verba Sancti Cypriani innuunt Agrippinum non fuiſſe immediatum illius Deceſſorem, ſiquidem longam ætatem inter Agrippini Synodum, & tempus, quo hanc ſcribit Epiſtulam, interfluxiſſe ſignificat.

Ad Agrippinum quoque iſtum errorem ot ad fontem revocat Sanctus Auguſtinus lib.2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap.7. *Hanc ergo*, inquit, *ſaluberrimam conſuetudinem* (de non rebaptizandis hæreticis) *per Agrippinum Prædeceſſorem ſuum dicit Sanctus Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi: ſed ſicut diligentiùs inquiſita veritas docuit, quæ poſt magnos dubitationis fluctus ad Plenarii Concilii confirmationem perducta eſt, veriùs creditur per Agrippinum corrumpi cœpiſſe, non corrigi. Irruente itaque tam magna quæſtione, cum de remiſſione peccatorum, & de ſpirituali hominis generatione, utrùm poſſet apud Hæreticos, vel Schiſmaticos fieri, difficilè ratio redderetur, & præcederet auctoritas Agrippini, & nonnullorum qui ei conſenſerunt hominum in hac quæſtione deficientium, qui maluerunt aliquid novum moliri, quàm tenere conſuetudinem, cujus defenſionem non intelligebant: irruerunt in oculos animæ veriſimiles rationes, & intercluſerunt iter inveſtigandæ veritatis.* Lege caput 8. ejuſdem libri.

Idem conſtat ex Vincentio Lirinenſi in Commonitorio primo, cap.9. *Quondam*, inquit, *venerabilis memoriæ Agrippinus Carthaginenſis Epiſcopus, primus omnium mortalium contra divinum Canonem, contra univerſalis Eccleſiæ regulam, contra ſenſum omnium Conſacerdotum, contra morem atque inſtituta Majorum, rebaptizandum eſſe cenſebat. Quæ præſumptio tantum mali invexit, ut non ſolùm Hæreticis omnibus formam ſacrilegii, ſed etiam quibuſdam Catholicis occaſionem præbuerit erroris.*

§. II.

Error ille in Orientem pervaſit, & Conciliis ibi firmatus eſt.

ERror de rebaptizandis Hæreticis, cujus prima fundamenta in Africa jacta fuerant, in Orientem citò propagatus eſt, ibique magni nominis viros & ſanctitate etiam inſigne propugnatores habuit, Firmilianum præcipuè Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopum, & Sanctum Dionyſium Alexandrinum. Pluribus etiam in Conciliis ſtabilitus eſt, nempe in Iconienſi, & Synadenſi, anno circiter 256. Prioris illius Synodi meminit Firmilianus in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum, quæ inter Cypriani ipſius Epiſtolas extat ordine 75. ubi cum de Cataphrygibus, quorum occaſione convocatum illud Concilium fuerat, nonnulla præmiſiſſet, hæc ſubjungit: *Sed & cæteri quique Hæretici, ſi ſe ab Eccleſia Dei ſciderint, nihil habere poteſtatis aut gratiæ poſſunt; quando omnis poteſtas & gratia in Eccleſia conſtituta ſit, ubi præſident majores natu, qui & baptizandi, & manus imponendi poſſident poteſtatem. Hæretico enim ſicut ordinare non licet, nec manum imponere; ita nec baptizare, nec quidquam ſanctè & ſpiritaliter gerere, quando alienus ſit a ſpirituali & deifica ſanctitate. Quod totum nos jampridem in Iconio, qui Phrygiæ locus eſt, collecti, in unum convenientibus ex Galatia, & Cilicia, & cæteris proximis regionibus confirmavimus, tenendum contra Hæreticos firmiter & vindicandum, cùm a quibuſdam de illa re dubitaretur.* Hujus pariter & alterius Synodi, quam Syoadis in Aſia congregatam eſſe diximus eadem tempeſtate, meminit Sanctus Dionyſius Alexandrinus in 3. Epiſtola de Baptiſmate ad Philemonem Romanum Presbyterum data, cujus inſignia fragmenta refert Euſebius lib.7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.6. *Hoc tamen didici*, inquit, *quòd non Epiſcopi in Africa ſolùm iſtam conſuetudinem de Hæreticis rebaptizandis jam invexerunt: verùmetiam longo tempore ante, Epiſcoporum memoriâ, qui antegreſſi ſunt, in Eccleſiis maximâ hominum frequentiâ celebratis, & Synodis Fratrum, tum Iconii, tum Synadis, tum aliis*

multis in locis convocatis, iſtud decretum fuit: quorum judicia & ſententias condemnare, irritaque facere non audeo, ſicque illos in odium, & invidiam conjicere. Terminos [ut eſt apud Salomonem] non commutabis, quos Patres tui præſtituerunt.

§. III.

Eidem errori magnas vires addidit S. Cyprianus, & tria ſub ipſo, Carthagine celebrata Concilia.

AFricanorum Epiſcoporum primi Januarius, aliique Numidiæ Epiſcopi de iterando Hæreticorum Baptiſmate ad Sanctum Cyprianum aliosque Antiſtites Carthagine congregatos literas dederunt. Prima igitur Synodice hac de re conſultatio habita eſt anno Chriſti 256. Decretum eſt baptizatos ab Hæreticis eſſe rebaptizandos, vel potiùs ſimpliciter baptizandos. Nam rebaptizationis nomen Patribus Africanis inviſum ſemper fuit. *Nos enim*, inquit Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 71. ad Quintum datâ, *dicimus eos, qui inde veniunt, non rebaptizari apud nos, ſed baptizari. Neque enim accipiunt illic aliquid ubi nihil eſt: Sed veniunt ad nos ut hic accipiant, ubi & gratia, & veritas omnis eſt: quia & gratia, & veritas una eſt.*

Iſtius Concilii Decretum habetur in Epiſtola Synodica, quam Sanctus Cyprianus unà cum Epiſcopis ſibi aſſidentibus ſcripſit ad Januarium, & cæteros Epiſcopos Numidas, quæ inter ejus Epiſtolas eſt 70. *Cùm ſimul*, inquit, *in Concilio eſſemus, Fratres chariſſimi, legimus literas veſtras, quas ad nos feciſtis de iis qui apud Hæreticos & Schiſmaticos baptizari videntur, an ad Eccleſiam Catholicam, quæ una eſt, venientes, baptizari debeant. De qua re, quamquam & ipſi illic veritatem & firmitatem Catholicæ regulæ teneatis; tamen quoniam conſulendos nos pro communi dilectione exiſtimaſtis, ſententiam noſtram non novam promimus, ſed jampridem ab Anteceſſoribus noſtris ſtatutam, & à nobis obſervatam, vobiſcum pari conſenſione conjungimus; cenſentes ſcilicet & pro certo tenentes, neminem foris baptizari extra Eccleſiam poſſe, cùm ſit baptiſma unum in ſancta Eccleſia conſtitutum*, &c.

Alteram eodem anno Synodum Carthagine convocavit Sanctus Cyprianus, ad quam Epiſcopi 71. convenerunt, ut quæ in priore ſancita erant de Baptiſmo Hæreticorum non recipiendo, pleniore ſententiâ confirmarentur. Hujus meminit Sanctus Cyprianus Epiſtola 73. ad Jubajanum data. In ea inſuper Synodo ſtatutum eſt, ut qui in Eccleſia ordinati, ad Hæreticos defecerant, ſi reverterentur in Eccleſiam, nonniſi ad communionem Laicam reciperentur. Ex hoc Concilio Sanctus Cyprianus unà cum cæteris Epiſcopis, Synodicam ad Stephanum Romanum Pontificem epiſtolam direxit, quæ inter illius Epiſtolas 72., eſt quâ ipſum de ſuæ Synodi Actis certiorem fecit, illiſque ut præberet aſſenſum, atque auctoritatis ſuæ pondus adjiceret, efficere conatus eſt. Sic autem habet ipſius Epiſtolæ initio: *Ad quædam diſponenda, & conſilii communis examinatione limanda, neceſſe habuimus, frater chariſſimè, convenientibus in unum pluribus Sacerdotibus, cogere & celebrare Concilium. In quo multa quidem probata, atque tranſacta ſunt; ſed de eo vel maximè tibi ſcribendum, & cum tua Gravitate ac Sapientia conferendum fuit, quod magis pertinet & ad Sacerdotalem auctoritatem, & ad Eccleſiæ Catholicæ unitatem pariter ac dignitatem de divinæ diſpoſitionis ordinatione venientem; Eos qui ſint foris extra Eccleſiam tincti, & apud Hæreticos Schiſmaticos profanæ aquæ labe maculati, quando ad nos, atque ad Eccleſiam, quæ una eſt, venerint, baptizari oportere; eo quòd parum ſit eis manus imponere ad accipiendum Spiritum Sanctum, niſi accipiant & Eccleſiæ Baptiſmum.* Et poſt multa: *Hæc ad conſcientiam tuam, Frater chariſſime, & pro honore communi, & pro ſimplici dilectione pertulimus, credentes etiam tibi pro religionis tuæ & fidei veritate placere, quæ & religioſa pariter & vera ſunt.* Hujus etiam Concilii, & Synodicæ Epiſtolæ meminit Sanctus Hieronymus in Dialogo adversùs Luciferianos. *Conatus eſt*, inquit, *& Sanctus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena; & idcirco Hæreticorum Baptiſma reprobans, ad Stephanum tunc Romanæ urbis Epiſcopum ſuper hac re Africanam Synodum direxit, ſed conatus ejus fruſtra fuit.* Interim Sanctus Cyprianus ad Jubajanum, qui ipſum de hac quæſtione conſuluerat, Epiſtolam 73. dedit, in qua multis argumentis ipſi perſuaſit Baptiſma Hæreticorum nullum & irritum eſſe.

Eodem anno 256. tertiam Synodum Carthagine celebravit Sanctus Cyprianus cæteris frequentiorem, in qua 87. Epiſcopi Africani ſententiam de Hæreticorum iterando Baptiſmate dixeruot, veriſimilibus eam rationibus confirmantes. His reſpondebimus in Panoplia noſtra, cum Sancto Auguſtino, cujus exercuerunt ingenium, & qui in libris de Baptiſmo contra Donatiſtas illas egregiè diluit. Quàm autem veriſimiles fuerint Africanorum Antiſtitum illa in Synodo rationes, his verbis ſignificat Vincentius Lirinenſis in Commonitorio I. cap. 10. *Sed fortè*, inquit, *novitiæ adinventionis patrocinia defuerunt? Immo verò tanta vis ingenii adfuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus aſſertorum numerus, tanta veriſimilitudo, tanta divinæ legis oracula, ſed planè novo ac malo more intellecta, ut mihi omnis illa conſpiratio nullo modo deſtrui potuiſſe videatur, niſi ſola tanti molimini cauſa, ipſa illa ſuſcepta, ipſa defenſa, ipſa laudata novitatis profeſſio deſtituiſſet.*

§. IV.

Sanctus Stephanus Romanus Pontifex veritatem ſedulò defendit invictiſſimo Traditionis clypeo.

STephanum Romanum Pontificem vehementer improbaſſe Sancti Cypriani, & Africanorum Antiſtitum de Baptiſmo Hæreticorum, & Carthaginenſis Concilii II. miſſa ad ſe Decreta, certum eſt: ſed ejus Epiſtola ad nos uſque non pervenit. Conſtat inſuper ab eo duriùs excepto fuiſſe Pirmiliani, & aliorum Orientalium Legatos ut teſtatur Firmilianus ipſe in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum. *Inter Epiſtolas Sancti Cypriani 75.* Dubium eſt an ipſos Orientales, necnon Sanctum Cyprianum cum Coepiſcopis excommunicaverit. Cenſet Annalium Eccleſiaſticorum Parens Stephanum illos omnes anathemate percuſſiſſe; & ne fateri cogatur viros ſanctiſſimos extra communionem Romanæ Eccleſiæ eſſe defunctos, aſſerit eos errorem depoſuiſſe, Dionyſio Alexandrino vitam agente. Nos an ita ſe res habuerit, Diſſertatione ſingulari expendemus. Satis erit impræſentiarum oſtendere Stephanum Pontificem Maximum veritatem ſtrenuè defendiſſe clypeo traditionis. Id conſtat ex Epiſtola 74. Sancti Cypriani ad Pompeium data, in quo ſtylo paulo acerbiore Stephani reſponſum perſtringit. Nam, inquit, *inter cætera vel ſuperba, vel ad rem non pertinentia, vel ſibi ipſi contraria, quæ imperitè, atque improvidè ſcripſit, etiam illud adjunxit, ut diceret. Si quis ergo à quacumque*

que

quæ hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponantur in pœnitentiam.

Hanc conſuetudinem corruptelam eſſe reſpondebat Sanctus Cyprianus, eamque volebat cedere veritati. Hoc namque nomine ſuam adornabat opinionem. Illam verò ceu traditionem vindicat Sanctus Auguſtinus paſſim in libris de Baptiſmo contra Donatiſtas. Lib. 2. cap. 9. poſtquam retulit verba Sancti Cypriani commemorantis Decretum Agrippini, & Coëpiſcoporum in communi Concilio, hæc ſubjungit: *Hac atteſtatione ſatis oſtendit multò magis ſe fuiſſe commemoraturum, ſi quod de hac re tranſmarinum, vel univerſale Concilium factum eſſet. Nondum autem factum erat, quia conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hæc ſola opponebatur inducere volentibus novitatem, quia non poterant apprehendere veritatem...... Hanc autem fuiſſe conſuetudinem Eccleſiæ, quæ poſtea multis diſcuſſis ambagibus perſpectâ veritate, Plenario Concilio firmata eſt, ſtatim oſtenditur ex ipſius Beati Cypriani verbis in eadem ad Jubajanum epiſtola, quæ in Concilio lecta commemoratur. Ait enim; Sed dicit aliquis: Quid ergo fiet de iis, qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine Baptiſmo admiſſi ſunt? Ubi certè quid fieri ſoleret, etſi non fieri vellet, ſatis oſtendit, & eo ipſo quòd Concilium Agrippini commemorat, apertè indicat fuiſſe aliam conſuetudinem Eccleſiæ. Neque enim opus erat hoc Concilio velle ſtatuere, ſi jam conſuetudine tenebatur: & in ipſo Concilio nonnullæ ſententiæ omnino declarant eos contra Eccleſiæ conſuetudinem decreviſſe, quod decernendum eſſe arbitrati ſunt.*

Et lib. 3. cap. 2. *Quid ergo*, inquit, *ante Agrippinum a quo iſta cœpit quaſi nova ratio adversùs conſuetudinem dimicans, nunquid non erat Eccleſia? Quid deinque poſt Agrippinum, quando niſi ad priſtinam conſuetudinem reditum eſſet, alteram vel hoc Concilium non eſſet neceſſe Cypriano, nunquid non erat Eccleſia? Quæ talis per omnia conſuetudo tenebatur, ut Baptiſmus Chriſti, non niſi Chriſti Baptiſmus haberetur, etiamſi apud Hæreticos, vel Schiſmaticos datus fuiſſe probaretur? Quòd ſi erat etiam tunc Eccleſia, & hæreditas Chriſti non interrupta perierat, ſed per omnes gentes augmenta accipiens, permanebat, tutiſſima ratio eſt in eadem conſuetudine permanere, quæ tunc bonos & malos in una complexione portabat.*

Et rurſus lib. 2. cap. 7. ſic Donatiſtas alloquitur: *Nolite ergo nobis auctoritatem objicere Cypriani ad Baptiſmi repetitionem, ſed tenete nobiſcum exemplum Cypriani ad unitatis conſervationem. Nondum enim erat diligenter illa Baptiſmi quæſtio pertractata, ſed tamen ſaluberrimam conſuetudinem tenebat Eccleſia, in ipſis quoque Schiſmaticis & Hæreticis corrigere quod pravum eſt, non iterare quod datum eſt; ſanare quod vulneratum eſt, non curare quod ſanum eſt. Quam conſuetudinem credo ex Apoſtolica Traditione venientem (ſicut multa quæ non inveniuntur in literis eorum, neque in Conciliis poſteriorum, & tamen quia per univerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, non niſi ab ipſis tradita, & commendata creduntur.)*

Et lib. 5. cap. 22. *Ideòque*, inquit, *etiam illa quæ ad Quintum ſcribit Cyprianus, & illa quæ cum Collegis ſui Liberali, Caldonio, Junio, & cæteris, ad Saturninum & Maximum & alios, bene conſiderata, nullo modo proferenda ſunt adverſùs totius Eccleſiæ Catholicæ conſenſionem, cujus ſe ille membra eſſe gaudebant, & unde ſe neque ipſi præciderunt, neque diverſa ſentientes præcidi paſſi ſunt: donec aliquando in Domini voluntate per Plenarium Concilium, licèt poſt multos annos, quid eſſet rectius eluceret, non aliqua novitate inſtituta, ſed antiquitate roborata.*

Denique Vincentius Lirinenſis in Commonitorio, cap. 9. hac de re ita ſcribit: *Neque hoc ſane novum; ſiquidem mos iſte ſemper in Eccleſia viguit, ut quò quiſque foret religioſior, eò promptiùs novellis adinventionibus contrairet. Exemplis talibus plena ſunt omnia. Sed ne longum fiat, unum aliquod, & hoc ab Apoſtolica potiſſimum Sede ſumemus, ut omnes luce clariùs videant, Beatorum Apoſtolorum beata ſucceſſio quanta vi ſemper, quanto ſtudio, quanta contentione defenderit ſuſceptæ ſemel religionis integritatem.* Tum recenſito Agrippini & Cypriani de rebaptizandis Hæreticis Decreto, ſubjungit: *Cùm ergo undique ad novitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quaquaverſum Sacerdotes pro ſuo quiſque ſtudio reniterentur, tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus Apoſtolicæ Sedis Antiſtes, cum cæteris quidem Collegis ſuis, ſed tamen præ cæteris reſtitit, dignum, ut opinor, exiſtimans, ſi reliquos omnes tantùm fidei devotione vinceret, quantùm loci auctoritate ſuperabat. Denique in Epiſtola, quæ tunc ad Africam miſſa eſt, his verbis ſanxit: Nihil novandum, niſi quod traditum eſt. Intelligebat enim Vir Sanctus & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, niſi ut omnia quæ fide a Patribus ſuſcepta forent, eâdem fide filiis conſignarentur, noſque religionem, non quà vellemus, ducere, ſed potiùs quà illa duceret, ſequi oportere; idque eſſe proprium Chriſtianæ modeſtiæ & gravitatis, non ſua poſteris tradere, ſed a Majoribus accepta ſervare. Quis ergo tunc univerſi negotii exitus? Quis utique niſi uſitatus & ſolitus? Retenta eſt ſcilicet antiquitas; exploſa novitas.*

§. V.

Quomodo S. Cyprianus Stephani Pontificis Romani Decretum exceperit?

ACceptis Stephani Pontificis literis, & Decreto, Sanctus Cyprianus priſtinam ſententiam non depoſuit; non ceſſit auctoritati, quam ratione cenſebat deſtitutam: Non denique indeficiens exiſtimavit eſſe Romani Pontificis judicium; imò ipſum errare credidit, ac Hæreticorum cauſæ patrocinari. Qua de re ſcripſit ad Pompejum Epiſtolam paulò duriorem, quæ eſt inter ejus Epiſtolas 74. Ejus iſtud exordium, ac velut totum argumentum eſt. *Quamquam plenè ea quæ de Hæreticis baptizandis dicenda ſunt, complexi ſumus in Epiſtolis, quarum ad te exempla tranſmiſimus; tamen quia deſideraſti in notitiam tuam perferri quid mihi ad literas noſtras Stephanus Frater noſter reſcripſerit, miſi tibi Reſcripti ejus exemplum, quo lecto, magis ac magis ejus errorem denotabis, qui Hæreticorum cauſam contra Chriſtianos, & contra Eccleſiam Dei aſſerere conatur.* Hujus Epiſtolæ meminit Sanctus Auguſtinus libro 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 23. deinceps ad ſingula ejus momenta reſpondet.

§. VI.

Quæ momenta Sancti Cypriani errorem elevent.

SAnctus Cyprianus graviter licèt erraverit, noſtam tamen hæreſeos non incurrit, quia ita affectus erat ut conſuetudini cederet, [ſecundum quam ratus habebatur in Eccleſia Romana, aliiſque Eccleſiis Hæreticorum Baptiſmus] ſi vel Plenarii Concilii auctoritate confirmata; vel graviori pondere rationum fuiſſet vindicata.

Iſtud probatur ex Sancto Auguſtino, libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 4. *Quapropter*

(in-

(inquit) *Sanctus Cyprianus tantò excellentior, quantò humilior, qui documentum Petri ſic amavit, ut diceret:* DOCUMENTUM *ſcilicet nobis & concordiæ, & patientiæ tribuens, ut non pertinaciter noſtra amemus, ſed quæ aliquando à Fratribus noſtris & Collegis utiliter & ſalubriter ſuggeruntur, ſi ſint vera, & legitima, ipſa potiùs noſtra ducamus: Satis oſtendit facillimè ſe correcturum ſententiam ſuam, ſi quis ei demonſtraret Baptiſmum Chriſti ſic dari poſſe ab iis qui foras exierunt, quemadmodum amitti non potuit cùm foras exirent. Unde multa jam diximus, nec nos ipſi tale aliquid auderemus aſſerere, niſi univerſæ Eccleſiæ concordiſſimâ auctoritate firmati: cui & ipſe ſine dubio cederet, ſi jam illo tempore quæſtionis hujus veritas eliquata & declarata per Plenarium Concilium ſolidaretur. Si enim Petrum laudat, & prædicat ab uno poſteriore Collega patienter concorditerque correctum: quantò citiùs ipſe cum Concilio Provinciæ ſuæ, univerſi orbis auctoritati, patefactâ veritate ceſſiſſet, qui profectò & uni verum dicenti & demonſtranti poſſet facillimè conſentire tam ſancta anima, tam pacata: & fortaſſe factum eſt, ſed neſcimus; neque enim omnia, quæ illo tempore inter Epiſcopos geſta ſunt, memoriæ, literiſque mandari potuerunt, aut omnia quæ mandata ſunt, novimus.*

Et capite 5. eamdem ſanctiſſimi Doctoris & Martyris in veritatem ſuſcipiendam & amplectendam, ſi ipſi demonſtraretur, propenſionem, & in ſervanda pace ſolicitudinem ſic commendat: *Plerumque Doctoribus minùs aliquid revelatur, ut eorum patiens & humilis charitas, in qua fructus major eſt, comprobetur: vel quomodo teneant unitatem, cùm in rebus obſcurioribus diverſa ſentiant; vel quomodo accipiant veritatem, cùm contra id quod ſentiebant, declaratum eſſe cognoſcunt. Quorum duorum manifeſtatum tenemus unum in Beato Cypriano; id eſt, quomodo tenuerit unitatem cum eis à quibus diverſam ſentiebat. Ait enim: Neminem judicantes, aut à jure Communionis aliquem, ſi diverſum ſenſerit, amoventes. Alterum autem, id eſt, quomodo accipere potuerit veritatem, contra id quod ſentiebat, inventum; & ſi literæ tacent, merita clamant: ſi epiſtola non invenitur, corona teſtatur: ſi Concilium non indicat Epiſcoporum, conſortium indicat Angelorum. Non enim parvum documentum eſt pacatiſſimæ animæ, in ea unitate Martyrium meruiſſe, unde ſe diverſum ſentiens noluit ſeparare. Homines enim ſumus. Unde aliquid aliter ſapere quàm ſe res habet, humana tentatio eſt. Nimis autem amando ſententiam ſuam, vel invidendo melioribus uſque ad præcidendæ Communionis & condendi ſchiſmatis, vel hæreſis ſacrilegium pervenire, diabolica præſumptio eſt. In nullo autem aliter ſapere quàm res ſe habet, Angelica perfectio eſt.* Tandem ſubjungit, quòd Sanctus Cyprianus *Fuſo ſanguine, ſed in unitate fuſo, per Martyrii confeſſionem pervenit ad Angelicam lucem, ut ſi non antea, ibi certè revelatum agnoſceret, quod cùm aliter ſaperet, ſententiam diverſæ opinionis, vinculo non prœpoſuit unitatis.*

In exordio Concilii Carthaginenſis.

Et cap. 8. *Nec arbitror*, inquit, *Beatum Cyprianum propter aliud contra conſuetudinem, quid ſenſiſſet liberiùs exprompſiſſe, prioremque dixiſſe, niſi ut alium, ſi fortè exiſteret, cui eſſet meliùs revelatum, gratiſſimè acciperet, & oſtenderet imitandam non ſolùm docendi diligentiam, ſed etiam diſcendi modeſtiam. Si autem nullus exiſteret, qui tale aliquid afferret, unde illæ omnes veriſimiles rationes, quibus movebatur, refellerentur, in eadem ſententia permaneret, ſibi bene conſcius & non occultatæ, quæ putabatur, veritatis, & retentæ, quæ amabatur, unitatis. Nam & illud ſic intellexit quod ait Apoſtolus: Prophetæ autem duo, vel tres loquantur, & cæteri examinent: ſi alii ſedenti revelatum fuerit, ille prior taceat. Quâ in parte*, inquit, *docuit & oſtendit multa ſingulis in melius revelari, & debere unumquemque non pro eo quod ſemel imbiberat, & tenebat, pertinaciter congredi; ſed, ſi quid melius & utilius extiterit, libenter amplecti: His utique verbis non ſolùm eos admonuit ſibi conſentire, qui melius aliquid non viderunt; ſed etiam eos hortatus eſt, ſi qui poſſent, afferre aliquid quo prior conſuetudo ſervanda potiùs firmaretur: ut ſi tale eſſet quod refelli non poſſet, etiam ipſe oſtenderet quàm veraciter dixerit, Debere unumquemque non pro eo quod ſemel imbiberat, & tenebat, pertinaciter congredi, ſed ſi quid melius & utilius extiterit, libenter amplecti. Sed quia tunc non extiterunt, niſi qui ei conſuetudinem opponerent: defenſiones autem ipſius conſuetudinis non tales afferrent, quibus illa talis anima moveretur; noluit vir graviſſimus rationes ſuas, etſi non veras (quod eum latebat) ſed tamen non victas, veraci quidem, ſed tamen nondum aſſertæ conſuetudini cedere. Quam tamen conſuetudinem niſi prior ante Agrippinus, & nonnulli per Africam Coëpiſcopi ejus etiam per Concilii ſententias deſerere tentaviſſent, non auderet iſte ſaltem ratiocinari adverſùs eam; ſed in tam obſcura quæſtione turbatus, & ubique intuens univerſalem robuſtamque conſuetudinem, conaretur ſe potiùs & prece, & intentione mentis ad Deum; ut quod poſtea Plenario Concilio viſum eſt, id verum eſſe perſpiceret, & doceret.*

Secundum momentum quod ad Sancti Cypriani excuſationem facit, eſt unitatis amor, & pacis Eccleſiaſticæ & Chriſtianæ conſervatio: quòd ſcilicet abſque diſpendio pacis & Eccleſiaſticæ unitatis, ſuam de rebaptizandis Hæreticis propugnaverit ſententiam.

Id perſæpe teſtatur Sanctus Auguſtinus in libris de Baptiſmo contra Donatiſtas, Libro 1. cap. ultimo, ubi de Sancti Cypriani errore ita ſcribit: *Illum nævum in candore ſanctæ animæ, charitatis ubera contegebant.*

Et cap. 18. poſtquàm Sancti Cypriani ſententiam de baptizandis Hæreticis ad Eccleſiam redeuntibus, expoſuit, ſi Baptiſmum in hæreſi ſuſcepiſſent, de illa hæc ſubjungit: *Quod non rectè fieri tanto viro propterea Dominus non aperuit, ut ejus pia & humilitas, & charitas in cuſtodienda ſalubriter Eccleſiæ pace pateſceret, & non ſolùm illius temporis Chriſtianis, ſed etiam poſteris, ad medicinalem, ut ita dicam, notitiam ſignaretur. Cùm enim tanti meriti, tantæ Eccleſiæ, tanti pectoris, tanti oris, tantæ virtutis Epiſcopus, aliud de Baptiſmo arbitraretur, quàm erat inquiſita diligentiùs veritas firmatura, multique ejus Collegæ, quamvis liquidè nondum manifeſtatum, id tamen tenerent, quod & præterita Eccleſiæ conſuetudo, & poſtea totus Catholicus orbis amplexus eſt: non ſe ille tamen à cæteris diverſa ſentientibus ſeparatâ communione disjunxit, & hoc etiam cæteris perſuadere non deſtitit, ut ſufferrent invicem in dilectione, ſtudentes ſervare unitatem ſpiritûs in vinculo pacis. Ita enim corporis manente compage, ſi quod in quibuſdam membris infirmabatur, ex eorum ſanitate convaleſceret potiùs, quàm præciſione mortificatum diligentiam nullius curationis admitteret.* Et infrà: *Quod ergo ille Vir Sanctus de Baptiſmo aliter ſentiens, quàm ſe res habebat, quæ poſtea pertractata, & diligentiſſima conſideratione firmata eſt, in Catholica unitate permanſit, & charitatis ubertate compenſatum eſt, & paſſionis falce purgatum.*

Hinc etiam libr. 2. cap. 2. Donatiſtas exemplo pacifici Doctoris & Martyris Sancti Cypriani ſic urget: *Vos itaque Donatiſtæ, quid ad hæc dicetis? Si noſtra ſententia de Baptiſmo vera eſt, omnes qui aliter ſapiebant Cypriani temporibus, non ſunt ab Eccleſiæ unitate ſeparati, donec illud quod aliter ſape-*

parent, Deus illis revelaret. Vos ergo quare ſeparatione ſacrilegâ pacis vinculum diſrapiſtis? Si autem veſtra ſententia de Baptiſmo vera eſt, Cyprianus & cateri cum quibus tale Concilium celebraſſe perhibetis, cum eis qui aliter ſapiebant, in unitate permanſerunt, quare vos pacis vinculum diſrupiſtis? Quodlibet horum elegeritis, contra veſtram præciſionem ſententiam ferre cogimini. Reſpondete; Quare vos ſeparaſtis?

Denique libro 5. cap. 17. idem argumentum uberiùs tractat, illa pacifici Doctoris verba in Epiſtola ad Jubajanum expendens: *Nos quantùm in nobis eſt, propter hæreticos, cum Collegis & Coëpiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus concordiam, & dominicam pacem tenemus. Servatur a nobis patienter & leniter charitas animi, honor Collegii, vinculum fidei, concordia Sacerdotii. In his verbis*, inquit, Sanctus Auguſtinus, *multa conſideranda ſunt, quibus in hoc Viro qui dilexit decorem domûs Domini, Chriſtianæ charitatis fulgor elucet. Primò, quia id quod ſenſit, non tacuit: deinde quia tam manſuetè & pacificè protulit, quia cum his, qui aliud ſentiebant, Eccleſiaſticam pacem tenuit; quia in unitatis vinculo tantùm ſalubritatem eſſe intellexit; quia eam tantùm dilexit, & ſobriè cuſtodivit; quia vidit & ſenſit etiam diverſa ſentientes poſſe ſalva charitate ſentire..... Poſtremò quia nemini præſcribens, neque præjudicans, quominus unuſquiſque Epiſcoporum quod putat, faciat, etiam nobis qualibuſcumque locum dedit pacificè ſecum iſta tractandi; Præſens eſt enim non ſolùm per literas ſuas, ſed etiam per ipſam, quæ in illo maximè viguit, & mori nunquam potuit, charitatem: Huic ergo inhærere & conglutinari deſiderans, ſi non impediar inconvenientiâ peccatorum meorum, orationibus ejus adjutus, diſcam ſi potero per Literas ejus quanta pace per eum Eccleſiam ſuam Dominus, & quanto ſolatio gubernaverit, & per ejus ſermonis affectum viſceribus humilitatis indutis, ſi quid veriùs ſentio cum orbe terrarum, non ei præponam cor meum, nec in eo ipſo quod aliter ſentiens, non tamen diremptus eſt ab orbe terrarum. Major quippe in eo robur virtutis eminuit, cùm iſta quæſtio nondum diſcuſſa nutaret, quod aliter ſentiens quàm multi Collegæ, tantam moderationem obtinuit, ut Eccleſiæ Dei ſanctam ſocietatem nullâ Schiſmatis labe truncaret, quàm ſi omnia non ſolùm veraciter, ſed etiam pariter ſine iſta virtute ſentiret.*

ARTICULUS VI.

De Angelicis, & Apoſtolicis.

I. MEdio circiter ſæculo tertio emerſit Angelicorum hæreſis, Auctore ignoto. Quinam fuerit illorum error palmaris, incertum eſt. Utrùm iſto nomine vocati ſint, quòd mundum ab Angelis conditum aſſererent: an verò quòd in Angelicum ſeſe ordinem inſolenter efferrent; an denique a regione quadam ultra Meſopotamiam, quæ Angelica dicitur, appellationem ſortiti fuerint, neſcire ſe Sanctus Epiphanius, Hæreſi 60. profitetur. Forſan ſic dicti ſunt, quòd in cultum Angelorum ſuperſtitioſum propenſiores eſſent, ut cum Sancto Auguſtino conjicere licet lib. de Hæreſibus cap. 39.

II. Apoſtolici, præter Encratitarum, & Novatianorum, a quibus erant propagati, venenata dogmata, proprium errorem propugnarunt, Non licere ſcilicet aliquid poſſidere. Unde rerum omnium inopiâ comprimis gloriabantur; ideoque ſe etiam Apoſtaticos, id eſt renuntiatores vocabant. Sanctorum Andreæ & Thomæ Apocryphis Actis ad erroris ſui confirmationem utebantur. [Ex Sancto Epiphanio, Hæreſi 61. & ex Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus cap. 40.] Præclara ſunt quæ in iſtius hæreſeos refutatione ſcripſit Sanctus Epiphanius de paupertate, & virginitate, aut continentiâ, quam multi ſua ætate Chriſtiani profitebantur: quibus noſtrates Hæretici vota Monaſtica damnantes confunduntur. *Habet* inquit, *& continentiam Eccleſia; & quidem ſingularem eamque commendat, utpote quæ certamen quoddam ſuſcipit, vitamque ipſam, quaſi potentior deſpicit. Nec minùs virginitatem habet, eamque magnopere prædicat..... Nec ei deſunt certi homines, qui mundo renuntiarunt, nec adversùs eos qui adhuc in mundo verſantur arroganter inſoleſcunt, ſed iis ipſis delectantur. Quales olim Apoſtoli fuerunt, omnium ſcilicet rerum poſſeſſione vacui. Imò & Salvator ipſe Dominus omnium, cùm in hac carne viveret, nihil ex hiſce terrenis rebus poſſidere voluit.*

SCHOLION.

Religioſi Cenſores ad hunc Articulum Propoſitionem iſtam notant: *Chriſtus in hoc Mundo nihil poſſedit.*

R. Quæſtionem de Chriſti paupertate, quæ certè ſumma fuit, hìc non attigi; ſed inſignem *Sancti Epiphanii* locum contra Apoſtolicos hæreticos retuli, cujus extremam ſententiam mihi tribuere, ac veluti mea eſſet, notare placuit Religioſis Cenſoribus. Cæterùm ſi quando de Chriſti paupertate agam, Chriſtum interdum nullarum rerum dominium etiam in communi habuiſſe aſſeram, ſecundùm illud Matthæi 8. *Filius hominis non habet ubi caput reclinet*; & illud Lucæ 8. *Sequebantur eum mulieres, quæ ei miniſtrabant de facultatibus ſuis.* Quod tempus ſpectant Sanctus Epiphanius, & Nicolaus III. cap. *Exiit*, quod refertur Tit. *De Verborum ſignificatione*, in Sexto. Aliquando verò habuiſſe rerum aliquorum dominium, in communi ſaltem, ſimul cum Apoſtolorum Collegio, ut conſtat ex Evangelio Joannis 4. 6. 12. 13. nec omittam illud Sancti Auguſtini Tractatu 62. in Joannem: *Loculos habebat Judas; habebat ergo & Dominus loculos, & a fidelibus oblata conſervans, & ſuorum neceſſitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primùm Eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt inſtituta.* Et Joannis XXII. Extravagantem, *Quia quorumdam*, ad hujus confirmationem veritatis non omittam. *Chriſtum decuiſſe in hoc mundo pauperem vitam ducere*, quatuor præclaris rationibus probat Sanctus Thomas 3. P. Q. 40. A. 3. *Divitias non poſſediſſe, paupertatem voluntariam elegiſſe.* Quid plura?

ARTICULUS VII.

De Praxeanis, Noëtianis, & Sabellianis.

IN eandem hæreſim propugnandam, ac propagandam, tertio Sæculo conſpirarunt Praxeas, Noëtus, & Sabellius, quæ tres Sanctiſſimæ Trinitatis perſonas in unam confunderet, ac Patrem eſſe paſſum conſequenter aſſereret. Hujus primus Auctor fuit *Praxeas*, Montaniſta primùm, deinde *Praxeas.* Montani hoſtis infenſiſſimus, quem ad Zephirinum Pontificem Romanum, ut nefarii architectum erroris detulit, fuitque in cauſa ut a Pontifice damnaretur. Hujus rei teſtis eſt Tertullianus libro contra Praxeam, cap. 1. ubi tam iniquè ob detectam Montani hæreſim, quàm juſtè ob propriam ſectam conditam ipſum laceſſit his verbis: *Iſte primus ex Aſia hoc genus perverſitatis intulit Romanæ humo, & aliàs inquietus: inſuper de jactatione Martyrii inflatus ob ſolum & ſimplex & breve carceris tædium: quando etſi corpus ſuum*

tradi-

tradidiſſet exurendum, nihil profeciſſet, dilectionem Dei non habens, cujus chariſmata quoque expugnavit. Nam idem tunc Epiſcopum Romanum agnoſcentem jam Prophetias Montani, Priſcæ & Maximillæ, & ex ea agnitione pacem Eccleſiis Aſiæ, & Phrygiæ inferentem, falſa de ipſis Prophetis, & Eccleſiis eorum aſſeverando, & Præceſſorum ejus auctoritates defendendo, coëgit & literas pacis revocare jam miſſas, & a propoſito recipiendorum chariſmatum conceſſare. Ita duo negotia Diaboli Praxeas Romæ procuravit: Prophetiam expulit, & hæreſim intulit, Paracletum fugavit, & Patrem crucifixit. Praxeam damnatum recantaſſe palinodiam, occultaſſe hæreſim, ac eam poſtea excuſsâ fronte iterum diſſeminaviſſe, teſtatur ibidem Tertullianus his verbis: *Denique caverat priſtinum Doctor de emendatione ſua, & manet Chirographum apud Pſychicos, apud quos tunc res geſta eſt; exinde ſilentium. Et nos quidem poſtea agnitio Paracleti, atque defenſio disjunxit a Pſychicis: Avena verò illa ubique tunc ſemen excuſſerunt. Ita aliquandiu per hypocriſim ſubdola vivacitate latitavit, & nunc denuo erupit: ſed denuo eradicabitur, ſi voluerit Dominus, in iſto commeatu ſi quominus, die ſuo colligentur omnes adulteræ fruges, & cum cæteris ſcandalis igne inextinguibili cremabuntur.*

Noëtus. II. Noëtus Epheſius, ut Sanctus Epiphanius tradit, vel Smyrnæus, ut Theodoreto placet, eandem hæreſim vehementiùs propugnavit, quam antea Praxeas præformaverat. Unde non ſatis accuratus eſt Sanctus Epiphanius, cùm ante Noëtum neminem talem hæreſim invexiſſe ſcribit, quem quidem ante 130. annos, quàm iſta lucubraret, extitiſſe memorat. Itaque ſub annum Chriſti 245. Noëtus erupit. Ante hoc verò tempus jam illam hæreſim Praxeas prædicaverat. Noëtus itaque etiam aſſeruit Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum non naturâ ſolum, ſed etiam perſonâ unum & ſingularem eſſe Deum, iis Scripturæ fretus teſtimoniis, quæ plures Deos eſſe negant. Unde eſt conſequens Patrem ipſum, ut & Spiritum Sanctum, carnem ſuſcepiſſe, ac mortem ſubiiſſe. Quod & ille aſſeruit, referente Sancto Epiphanio. Se Moyſen eſſe effutiebat, fratrem verò ſuum Aaronem, ut tradit idem Pater Hæreſi 57. De Noëto etiam agit Theodoretus lib. 3. Hæreticarum Fabularum, cap. 3. ubi ab Epigono quodam primo hæreſis Auctore, ac Diſcipulo ipſius Cleomene errorem illum accepiſſe prodit.

Sabellius. III. Hanc hæreſim ſuo nomine ac patrocinio celebriorem fecit *Sabellius* circa annum Chriſti 257. De eo ſcripſit Sanctus Dionyſius Alexandrinus ad Xiſtum Romanum Pontificem, Epiſtolâ 2. de Baptiſmate, quam refert Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5. Edit. Chriſtophorſoni Ptolemaide in Libya natus hic Hæreſiarcha, in iiſdem partibus propagavit hæreſim, quam ſic explicat Sanctus Epiphanius Hæreſi 62. *Horum* (Sabellianorum) *hæc opinio eſt, eundem eſſe Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum, ut ad eandem hypoſtaſim tres appellationes conveniant. Aut perinde atque in uno homine corpus, & anima, & ſpiritus ineſt: Ita & corporis inſtar ſit Pater, anima Filius, Spiritus denique in ipſa Divinitate humani ſpiritus inſtar habeatur.* Suum etiam errorem explicabat ſolis ſimilitudine, ut idem Pater prodit, in quo triplex eſt energia, nimirum illuminandi vis, calefaciendi, & rotunda figura, ſive corpus ipſum ſolare quod diſcum vocant. Ac vim quidem illam calefaciendi, hoc eſt calorem atque æſtum reſpondere Spiritui Sancto; illuminandi vim Filio; Patrem denique totius hypoſtaſis velut quandam eſſe formam. Filium proinde radii inſtar certo emiſſum tempore peractis omnibus quæ ad Evangelii & humanę ſalutis procurationem pertinerent, in cęlum rediiſſe, ſicut radius a Sole diffuſus in eundem refunditur. Spiritum verò Sanctum identidem in Fidelium illabi pectora, ut ea ſuo fervore ſuccendat, in iiſque ſpiritalem vitam inſtauret. De hac hęreſi Sanctus Baſilius, Homiliâ 27. *Contra Sabellianos & Arium, & Anomæos*, ſcribens, illamque cum Ariana componens, ait, Arianam perfidiam Gentilem ſuperſtitionem, Sabellianam verò Judaiſmum invexiſſe. *Illi namque cùm Unigenitum opus ac facturam Dei eſſe dicunt, & illum nihilominus adorant, apertè Gentiliſmum creaturæ ſervientes, & non Deo introducunt. Iſti verò Deum ex Deo negantes, & nomine quidem Filium confitentes, reipſa verò ac veritate ſubſtantiam illius reprobantes, Judaiſmum denuo renovant. Nam quando verbum illum eſſe confitentur, interno verbo comparant; & cùm Sapientiam illum eſſe dicunt, ſimilem faciunt habitui, qui in anima eruditorum conſiſtit. Quapropter & unam conſtituunt Patris & Filii perſonam quòd & homo unus dicatur, non diviſus propter verbum quod in ſe habet, & ſapientiam.*

Lege Epiſtolam ejuſdem Patris 64. datam ad Doctores Eccleſiæ Neocæſarienſis. De Sabellii hęreſi legendus eſt & Theodoretus libro 2. Hæreticarum Fabularum cap. 9. Sanctus Athanaſius adversùs hanc hæreſim diſputavit in Oratione contra Gregales Sabellii.

Sanctus Epiphanius in Synopſi lib. 2. Tom. 1. adversùs Hæreſes, Num. 16. ſcripſit Sabellianos a Noëtianis in eo diſcrepaſſe, quòd Patrem paſſum eſſe negarent. Sed in eo aſſignando diſcrimine deceptum fuiſſe Sanctum Epiphanium conſtat ex S. Athanaſio libro *de Synodis*, cujus hæc ſunt verba: *Tales ſunt qui apud Romanos quidem Patripaſſiani, apud nos Sabelliani nominantur.* Conſtat ex Sancto Auguſtino Tract. 36. in Joannem dicente: *Nam Sabelliani dicti ſunt quidam hæretici qui vocantur Patripaſſiani; qui dicunt ipſum Patrem paſſum fuiſſe.* Et ex lib. de Hæreſibus cap. 41. ubi & Sanctum Epiphanium notat contrarium aſſerentem. Conſtat denique ex Mario Mercatore, Auctore Sancti Auguſtini coævo, in Diſſertatione de duodecimo Anathematiſmo Neſtoriano. *Poſt hæc* inquit, *Sabellius & Marcellus Monarchiam ſe in Divinitatis ſubſtantia retinere debere putantes, nefando errore decepti, auſi ſunt Deum Patrem ipſum ſibi Filium, ipſum ſibi eſſe Patrem, ipſum ſibi Spiritum Sanctum, ipſum incarnatum, paſſum, crucifixum, ipſum a Judæis omnia pertuliſſe, reſurrexiſſe a mortuis, & omnia peregiſſe, quæ nos per Chriſtum in perſona propria ejus, pro humani generis ſalute, geſta eſſe credimus, & confitemur.*

Eundem Sabellianis errorem tribuit Sanctus Fulgentius libro contra Sermonem Faſtidioſi. Sanctus Dionyſius Alexandrinus Sabellium damnavit in Synodo Alexandriæ celebrata, cujus meminit Libellus Synodicus. Ejuſdem refutavit errorem pluribus Epiſtolis.

SCHOLION.

Ad hunc & ad nonum Articulum ſive ad paginam 66. & 79. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc notam in Indiculo ſuo appinxerunt: *De Sancto Epiphanio loquitur irreverenter.*

R. Salvâ in *Sanctum Epiphanium* reverentiâ, dixi & probavi, illum in certis Hiſtoriæ capitibus *minùs accuratum* fuiſſe & oſcitanter ſcripſiſſe. Nemo Criticus eſt, qui non ita loquatur. Innumera hujuſmodi occurrunt in doctiſſimi *Petavii* Animadverſionibus In *Sanctum Epiphanium*. Pag. 78. *Non parva hìc hallucinatio eſt....* Pag. 81. *Manifeſta eſt hallucinatio, & quidem duplex.* Pagina 213.

na 213. *Duæ illæ quæ ſequuntur notæ temporum, vel Librariorum vitio, vel Auctoris ipſius hallucinatione depravata ſunt.* Pag. 217. *Quæ de Melchiſedeci parentibus narrat Epiphanius, redolent Apocryphorum ſomnia, cujuſmodi multa ſunt in hoc Opere bona fide a Sanctiſſimo Patre deſcripta, quæ diſentere aut refellere, otioſi; temerè fidem adhibere, parum prudentis fuerit.* Pag. 227. *Perperam Novatum pro Novatiano ſolet uſurpare.* Pag. 263. *Nimis otiosè locum hunc e Pſalmo 147. ad Dei Verbum retulit, in quo nequaquam audiendus eſt.* Pag. 274. *Certiſſimum eſt a Meletiano aliquo Scriptore falſa Meletii Acta conſcripta fuiſſe... In eacùm imprudens incidiſſet Epiphanius, veram ac ſinceram illam eſſe narrationem fruſtra credidit. Quod utinam ei in mentem non veniſſet!* Pag. 286. *Multum in Hiſtoria Meletii lapſum eſſe ſupra vidimus. Largius in Ariana hæreſis deſcriptione peccavit.* Pag. 291. *Falſum eſt decreviſſe unquam Apoſtolos, ut Judaico Ritu Paſcha celebraretur, aut cum iis etiam Chriſtianis atque Epiſcopis, qui Judaicè ac minimè legitimo tempore fungerentur. Quæ enim eſt iſta ratio, aut quid in mentem Epiphanio venit, ut ab Apoſtolis conſtitutum iſtud aſſereret?*

ARTICULUS VIII.

De Paulo Samoſateno, & Paulianiſtis.

§. I.

De Perſona, & Moribus Pauli Samoſateni.

PAulus Samoſatenus Paulianiſtis hæreticis nomen dedit, Anno Chriſti circiter 261. Valeriano & Galieno Impp. Antiochenum Epiſcopatum adeptus eſt. Ante Epiſcopatum pauper & mendicus, ſceleribus, ſacrilegiis, fratrum concuſſionibus, aliiſque malis artibus immenſas divitias ſibi comparavit (ut teſtantur Secundæ Synodi Antiochenæ Patres in Epiſtola ſua Synodica) Divitiis abuſus eſt ad faſtum, quo maximam Chriſtianæ religioni conflavit Ethnicorum hominum invidiam, ut referunt iidem Patres. *Faſtu*, inquiunt, *& arrogantiâ ſupra modum elatus, ſæculares gerit dignitates, & Ducenarius vocari, quàm Epiſcopus mavult: per forum magnificè incedens; epiſtolas legens ac dictans inter ambulandum palam ac publicè; ſtipatuſque maxima omnium multitudine partim præeuntium, partim ſubſequentium: adeo ut ex illius faſtu & arrogantia incredibilis invidia odiumque multorum adverſus fidem noſtram conflatum ſit.*

In Concionibus nihil quærebat aliud quàm plauſum & gloriam. *Unde eos qui non laudarent, nec ut in theatris fieri ſolet, oraria concuterent, neque unà cum fautoribus ipſius, viris ac mulierculis indecorè auſcultantibus exclamarent atque exſilirent; ſed cum gravitate & modeſtia, ſicut in domo Dei decet, audirent, increpabat & contumeliis afficiebat.*

Antiquos Doctores contemnebat homo vaniſſimus; ſe Angelum e celo delapſum a ſuis aſſentatoribus prædicari patiebatur: Pſalmoſque ad ſui laudem in Eccleſia cani (ut teſtantur iidem Patres) *Et alios quidem Legis noſtræ Doctores jam vitâ functos petulanter in concione lacerabat: de ſe autem ipſe magnificè loquebatur, ut non Epiſcopus, ſed ut Sophiſta quidam & impoſtor. Quin etiam Pſalmos in honorem Domini Jeſu Chriſti cani ſolitos, quaſi novellos, & a recentioribus hominibus compoſitos abolevit. Mulieres autem magno Paſcha die in media Eccleſia, Pſalmos quoſdam canere ad ſui ipſius laudem inſtituit. At verò illi qui in ejus honorem Pſalmos canunt, & coram populo eum deprædicant, ipſum quem impietatis Doctorem habuerunt, Angelum eſſe dicunt e cælo delapſum.*

Mulierum amator, duas eleganti formâ habuit in comitatu: aliiſque Clericis contubernium etiam fęminarum permiſit, quas Sorores dicerent. Id teſtantur Patres Antiochenæ Synodi Secundę: *Quid hîc referre attinet*, inquiunt, *ſubintroductas, ut Antiocheni vocant, mulieres, tam ipſius, quàm Presbyterorum ejus ac Diaconorum? In quibus non hoc ſolùm, ſed etiam alia inſanabilia crimina, quorum conſcius eſt, & quorum ipſos reos eſſe convicit, nihilominus tegit ac diſſimulat, ut illos ſibi obnoxios habeat; neque dum ſibi metuunt, ipſum ob ea quæ impiè agit, ac loquitur accuſare non audeant... Itaque etiamſi quis conceſſerit nihil ab eo turpe committi, ſuſpicionem tamen vitari oportebat; ne quemquam offenderet, neve aliquos ad imitationem ſui provocaret. Quo enim modo increpabit alium & admonebit ut a frequentiore mulieris conſuetudine abſtineat, ne fortè corruat, ſicut ſcriptum eſt, is qui unam quidem jam dimiſit, duas verò ætate florentes & formâ conſpicuas ſecum habet, & quòcumque proficiſcitur, circumducit; idque deliciis affluens, & epulis ſeſe ingurgitans?*

Zenobiæ Reginæ Palmyrenorum patrocinio propagavit hæreſim, quam condiderat ut ipſam demereretur. Judæa enim erat, illique ut ſerviret Paulus, Judaicam impietatem in Eccleſiam invexit, divinarum perſonarum Trinitatem, Chriſtique divinitatem abnegans.

§. II.

De Erroribus Pauli Samoſateni.

PRimum caput erroris Pauli Samoſateni fuit, quòd Chriſtus ſemper non fuerit, nec ante Mariam Virginem: Verbum tamen & Sapientiam in eo inhabitare, ſed quæ tunc primùm hypoſtaſim habere cęperint ab æterno Patre diſtinctam, cùm in utero Virginis Chriſtus formatus eſt. Hac enim temporali miſſione, & externa prolatione, Verbum evaſiſſe Filium. Cæterùm licèt recens eſſet, novelluſque Deus, prædeſtinatione æternum fuiſſe. Sic ferme errorem ipſius refert Sanctus Athanaſius libro de ſalutari Adventu Filii Dei: *Paulus Samoſatenſis*, inquit, *Deum ex Virgine confitetur, Deum Nazarethi in lucem editum, & inde exiſtendi primordium, regnique conſecutum. Verbum tamen efficax e cælo & ſapientiam in eodem agnoſcit, ac prædeſtinatione quidem ante ſæcula fuiſſe putat, ſed Nazarethi primùm extare cœpiſſe: ut unus*, inquit, *ſupremus ſit Deus Pater.* Eumdem exprimit errorem Sanctus Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Paulum Samoſatenum. *Si igitur*, inquit, *Chriſtus non erat, quod abſit, neque Verbum erat. Tu autem dicis quòd ante Mariam non erat.*

Et Antiochenæ Synodi Secundæ Patres in Epiſtola ſua Synodica: *Etenim*, inquiunt, *Filium Dei e cælo deſcendiſſe, nobiſcum confiteri renuit... Neque id ſimplici aſſertione noſtra, ſed ex ipſis, quæ ad vos miſimus geſtis, non ſemel declaratur: maximè verò ubi dicit, Jeſum Chriſtum e terra ortum fuiſſe.* Addunt ipſum *prodito atque ejurato religionis noſtræ myſterio, ad execrandam tranſgreſſum hæreſim Artemæ.* Artemas, ſive Artemon, Chriſtum nudum hominem fuiſſe effutiit, ut diximus in Synopſi Hiſtorię Eccleſiaſticæ 2. Sæculi, Cap. 3. Art. decimo. De eodem ſcribit Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ c. 22. *Abjectam & humilem nimis de Chriſto contra doctrinam Eccleſiaſticam habebat opinionem, nempe quòd ſolùm communi na-*

tura erat cum homine præditus. Idem conſtat ex Sancto Epiphanio Hæreſi 63. ex Theodoreto lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 8. & Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus cap. 44.

Alterum caput erroris ex iſto conſequens fuit, duas eſſe in Chriſto perſonas, & duos Filios Dei; unum naturâ, alterum adoptione. Id conſtat ex Epiſtola Sancti Dionyſii Alexandrini ad ipſum data; *Dicis*, inquit, *duas Hypoſtaſes eſſe, & duas perſonas unius & ſolius Chriſti; & duos Chriſtos, ac duos Filios; unum naturâ Filium Dei, qui fuit ante ſæcula, & unum κατ' ὁμωνυμίαν Chriſtum, & Filium David, qui non fuit ante, & fuit in tempore, & ſecundùm beneplacitum Dei accepit nomen Filii; (ſicut civitas accipit nomen Domini, & domus nomen ejus qui eam ædificavit.)*

Ex pravo iſto dogmate velut ex fonte derivantur & conſequuntur cęterę aſſertiones erroneæ, quas decem Quæſtionibus Sancto Dionyſio Alexandrino propoſitis, & ad eum tranſmiſſis, complexus eſt Paulus Samoſatenus. Enimverò ſi duæ ſunt in Chriſto Perſonæ: conſequens eſt Chriſtum non eſſe naturâ Deum Apoſtolorum, quod aſſerit *Quæſtione* 1. Eſſe naturâ hominem ſicut nos, *Quæſtione* 2. Non eſſe unam Hypoſtaſim Crucifixi, & Verbi ſeu Sapientiæ Patris, *Quæſtione* 3. Sanguinem Chriſti non eſſe incorruptibilem propter perſonam Verbi vitæ fontis ipſi ſubſtantialiter unitam. *Quæſtione* 4. Filium Marię non fuiſſe ante ſæcula, & ſimul cum Patre ingenito, neque eſſe ipſi coęternum. *Quęſtione* 5. Puerum cum matre fugientem in Ægyptum, nec ab ęternitate exiſtere, nec obique loci. *Quęſtione* 6. Verbum non aſſumpſiſſe formam ſervi ſine Hypoſtaſi. *Quęſtione* 7. Chriſtum non poſſe dici non factum & ęternum, qui duodecimum annum agens puer a parentibus quęſitus, & inventus eſt. *Quæſtione* 8. Non Deum magnum, & ęternum, qui eſuriit, laboravit, defatigatus eſt. *Quæſtione* 9. Denique, non eſſe coęternum Patri, nec ullatenus Deum, quem Apoſtolus Dominum & Chriſtum a Deo factum eſſe profeſſus eſt. & qui dixit, ſe nondùm aſcendiſſe ad Patrem. *Quæſtione* 10. Hęc, inquam, omnia conſectaria erant peſtilentis illius dogmatis, quo duas in Chriſto perſonas aſſerebat.

Tertium caput hæreſeos Pauli Samoſateni, errori Sabellii erat affine. Trinitatem namque divinarum perſonarum e medio tollebat, Verbum non perſonam eſſe a Patre diſtinctam, ſed efficientiam ſolam aſſerens, Deo quidem coæternam, ſed ſine Hypoſtaſi, quæ ſe in Jeſum ut in hominem merum inſinuaſſet. Hunc errorem ſic explicat Sanctus Epiphanius Hæreſi 65. *Eſt autem Pauli hæc opinio, Deum Patrem, & Filium, ac Spiritum Sanctum unum eſſe Deum. Verbum Dei, ejuſque Spiritum ineſſe Deo perpetuò, ſicut hominis in corde proprium verbum ineſſe cernimus, Filium Dei ſubſiſtentiam habere per ſeſe nullam, ſed in Deo ſubſiſtere. Ad hæc Dei Verbum in terras delapſum, in Jeſu, qui homo merus eſſet, habitaſſe. Ita unus, inquit ille, Deus eſt: neque aut Pater eſt Pater, aut Filius Filius, aut Spiritus Sanctus Spiritus eſt Sanctus. Imò verò Deus unus eſt Pater, hujus in ipſo Filius, ut eſt in hominis ſermo*. Idem conſtat ex Philaſtrio & ex Mario Mercatore in Diſſertatione de 12. Anathematiſmo Neſtorii, dicente: *Paulus Samoſatenus, qui fuit Antiochiæ Epiſcopus temporibus Aureliani Principis, verum eſt quidem, quòd Chriſtum, communiter, ut cæteri, natum hominem ex utroque parente deſinit; Verbum autem Dei Patris, non ſubſtantivum, ſed prolativum, vel imperativum ſenſit, atque pronuntiavit, non ut Fides habet Catholica, Verbum in ſubſtantia, vel eſſentia conſubſtantivum, id eſt, ὁμοούσιον Filium Dei Patris.*

Paulò explicatiùs iſtud Paulianæ Hæreſeos caput refert Leontius, libro de Sectis, Actione 3. ejuſque diſcrimen ab hæreſi Sabellii & Neſtorii tradit. *Alia quoque Secta*, inquit, *Pauli Samoſatenſis, his temporibus extitit: qui & circa divinitatem, & incarnationem errabat. Circa divinitatem, quia Patrem ſolum fatebatur: circa Incarnationem, quia purum, ſolumque hominem eſſe Chriſtum dicebat: in quo fuiſſe Dei ſermonem non arbitrabatur; nec ea ſentiens quæ Neſtorius. Quippe Neſtorius, licèt Chriſtum diceret purum hominem eſſe: tamen ſubſiſtentem per ſe Dei ſermonem ac Filium, in homine illo fuiſſe fatebatur. Non enim circa Trinitatem aliquod Neſtorii fuit erratum. Paulus autem Samoſatenus ſubſiſtentem per ſe Dei Sermonem in Chriſto fuiſſe non dicebat; ſed volebat ſermonem eſſe juſſum quoddam ac mandatum: hoc eſt, juſſit Deus (ut ipſe loquebatur) fieri per illum hominem quod volebat, idemque per illum condebat. Nec erat eadem Pauli de divinitate ſententia, quæ Sabellii. Nam Sabellius eumdem dicebat eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Deumque rem trini nominis appellat, nullam prorſus eſſe Trinitatem ſtatuens: Paulus verò non eumdem dicebat eſſe Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum: ſed Patrem ajebat illum eſſe Deum, qui omnia creaſſet, Filium, purum illum hominem; Spiritum, illam gratiam quæ ſuper Apoſtolos venerit.* Cæterùm Verbum in Chriſto operatum duntaxat eſſe dicebat Paulus Samoſatenus, non autem paſſum. In quo adhuc a Sabellio diſſentiebat.

Nec Fidei duntaxat Profeſſionem, ſed & in Baptiſmatis formulam, errorem de Trinitate ſuum invexerunt Pauliniſtæ: (An Paulo Samoſateno auctore, incertum eſt). Unde Nycæna Synodus Canone 19. decrevit ut Pauliniſtæ ad Eccleſiam redeuntes baptizarentur. De quibus Sanctus Auguſtinus lib. de Hæreſibus ad Quodvultdeum, cap. 44. ita ſcribit: *Iſtos ſanè Paulianos baptizandos eſſe in Eccleſia Catholica, Nicæno Concilio conſtitutum eſt. Unde credendum eſt eos regulam Baptiſmatis non tenere; quam ſecum multi Hæretici, cum de Catholica diſcederent, abſtulerunt, eamque cuſtodiunt.*

§. III.

De Conciliis contra Paulum Samoſatenum celebratis.

DUo Concilia adversùs Paulum Samoſatenum Antiochiæ celebrata ſunt. Primum anno Chriſti 264. Dionyſio Pontifice Maximo. Ad hoc plures undique Epiſcopi convenerunt: quos inter celebres erant Sanctus Gregorius Neocæſarienſis, & Athenodorus ejus frater, Firmilianus Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus, Helenus Tarſenſis, Nicomas Iconii, Hymenæus Hieroſolymorum, Theotecnus Cæſareæ in Palæſtina, & Maximus Boſtrorum. Sanctus Dionyſius Alexandrinus valetudinem & ſenectutem excuſavit ne Synodo adeſſet: Epiſtolam tamen dedit ad Patres, qua ſuam de Paulo Samoſateno & ejus errore ſententiam aperiebat.

Accuratè & diligenter in Pauli fidem a Patribus inquiſitum eſt; ſed ipſis Catholicæ Fidei ſimulatione, & emendationis ſpecie, vaferrimus Hęreſiarcha illuſit. Iſta conſtant ex Euſebio lib. 7. cap. 22. Editionis Chriſtophorſoni, ex Theodoreto lib. 2. Hæreticarum Fabularum cap. 8. & ex Epiſtola Synodica 2. Synodi Antiochenæ. Extat Epiſtola ad Paulum Samoſatenum ſcripta. Tom. 1. Concil. quæ Profeſſionem Fidei continet contra ipſius hæreſim. Scripta quidem ea eſt a ſex Epiſcopis, quo-

quorum quatuor Primæ Synodo Antiochenæ contra ipſum habitæ interfuiſſe conſtat ex Euſebio, omnes verò Secundæ Synodo. Sed ex neutra ſcripta videtur. Sic enim ad ipſum ſcribunt Patres: *Scire volumus an eadem nobiſcum ſentias, & doceas: & nobis ſignifices, an iis, quæ ſuperiùs ſcripſimus, aſſentiaris, an non.* At in utraque Synodo præſens loqui poterat Paulus: Itaque hæc Epiſtola non eſt ad eum data nec ex priori, neque ex poſteriori; ſed inter utramque ut colligitur ex Epiſtolæ exordio, quod jam conveniſſe Patres propter negotium fidei indicat: *jam quidem, inquiunt, in congreſſum & colloquium inter nos venimus, ac fidem noſtram oſtendimus.*

Erumpente iterum Pauli Samoſateni hæreſi, quam fuco Patribus factô occultaverat ſolùm, non ejuraverat, altera Synodus Antiochiæ celebrata eſt anno Chriſti 270. Dionyſio adhuc in Cathedra Sancti Petri Romæ ſedente, ad quem, & ad Maximum Alexandrinum, cæteroſque orbis Chriſtiani Epiſcopos, extat Epiſtola Synodica a Patribus iſtius Concilii data, apud Euſebium lib. 7. Hiſtoriæ cap. 24. Quot Epiſcopi ad hanc Synodum convenerint, non eſt conſtans Veterum opinio: conveniſſe penè infinitos ſcribit Euſebius. Sanctus Athanaſius in lib. de Synodis, ſeptuaginta tantùm numerat. Libellus ſupplex Baſilii Diaconi, & Monachorum ad Imperatores contra Neſtorium, centum & octoginta recenſet. Patribus iterum illudere conatus verſipellis Hæreſiarcha, a Malchione Philoſopho cumprimis erudito & ſubtili, Scholæ Antiochenæ Magiſtro, & Antiochenæ Eccleſiæ Presbytero, impietatis & hæreſeos convictus eſt; anathemate percuſſus, & Epiſcopatu abdicatus; ſuffectô ejus in locum Domno. Verùm cùm e domo Epiſcopali egredi nollet proſcriptus Hæreticus, Aurelianus Imperator a Catholicis Epiſcopis interpellatus, Ethnicus licèt, tam juſtam ea in cauſa ſententiam dixit, quam proferre potuiſſet Chriſtianus Imperator: Iis domum tradi juſſit, quibus Itali Chriſtianæ Religionis Antiſtites, & Epiſcopus Romanus ſcriberent concedendam. Iſta conſtant ex Euſebio lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 23. & 24. & ex Theodoreto, lib. 2. Hæreticarum Fabularum cap. 8.

ARTICULUS IX.

De Manichæorum Hæreſi.

§. I.

De ejus Auctoribus.

HUjus Sectæ primus parens Scythianus quidam Saracenus genere, in Arabia nutritus, qui ingentibus ex mercatura partis divitiis, in Ægyptum ſe contulit, & Alexandriæ Græcas diſciplinas, ac præſertim Philoſophiam didicit, qua abuſus eſt peſtilentiſſimi vir ingenii ad condendum dogma de duobus principiis, bono & malo. Idem apud Hypſalen Thebaidis oppidum, meretricem eleganti formâ præſtantem, e lupanari abductam matrimonio ſibi junxit. Tum libros conſcripſit quatuor, quibus hæreſim ſtabiliret; unum Myſteriorum, alterum Capitulorum, tertium, quod Evangelium inſcripſit; quartum Theſaurorum. Poſt hæc profectus in Judæam cum Terbintho diſcipulo, non ſub Apoſtolorum tempora (ut Sanctus Epiphanius oſcitans ſcripſit) ſed poſt annum Chriſti ducenteſimum; cùm fidem Chriſtianam, quam argumentis evertere non poterat, a Preſbyteris Eccleſiæ Hieroſolymitanæ conſutatus, præſtigiis concutere conaretur, in eumque finem ſummum ædium tectum conſcendiſſet; inde, ulciſcente Deo lapſus in præceps, miſerrimè periit.

Terbinthus auri, librorum, & hæreſeos ipſius factus hæres, cùm in Judæa, ubi jam ex perverſitate nimiùm notus erat, ſecurè manere non poſſet, in Perſidem aufugit, ac mutato nomine, Buddam ſe nominavit. Verùm adverſarios ibi expertus Mithræ Sacerdotes, multiſque diſputationibus ab ipſis laceſſitus, apud anum quamdam viduam habitavit. Deinde Scythiani Magiſtri exemplo, in ſummum tectum aſcendens, ac maleficiis operatus, ibidem correptus a dæmone, atque in terram deturbatus, infelicem animam efflavit.

Anus pecuniarum omnium, ac librorum compos facta, ſervum Perſam emit Cubricum nomine, quem manumiſſum adoptâvit, in Perſarum erudiendum curavit diſciplinis, ac librorum, atque pecuniarum conſcripſit hæredem. Qui, ne ſervitutis nomen ei probroſum eſſet, Manes appellari deinde voluit, quæ vox perſis ὁμιλίαν, id eſt, *allocutionem*, ſignificat, ut ait Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus. Verùm cùm apud Græcos malè ſonaret hoc nomen, ac ab inſania & furore videretur derivatum, *Manichæum*, quaſi *Manna fundentem*, hunc nominavere poſtea Diſcipuli, Sancto Auguſtino teſte, lib. de Hæreſibus cap. 46. Interim multos diſcipulos in ſuum pertrahens errorem, viginti duos ſelegit nefariorum ſuorum dogmatum, impiarumque fabularum prædicatores, in quibus tres præ cæteris inſignes eſſe voluit, Thomam, Hermeam, & Addam. Interim cùm de Chriſtiana Religione multa audiviſſet, comparatis pecuniâ ſacræ Scripturæ libris, veritatem admiſcuit mendacio, ut ſectam ſuam probabiliorem faceret. Cui ut majorem conciliaret auctoritatem, filium Regis Perſarum, qui fortè tunc ægrotabat, magicis artibus ac præſtigiis confiſus, curandum ſuſcepit. Sed cùm Medicorum auxilio deſtitutus, ac Maneti relictus Princeps mortuus eſſet, in carcerem Præſtigiator conjectus eſt. Inde clam aufugit, corruptis pecuniâ cuſtodibus, miſſiſque varias in partes Diſcipulis, ut hæreſim ſuam longè latèque ſpargerent, in Meſopotamiæ fines ipſe contendit. Ibi Marcellum virum nobilitate & omnibus Chriſtianæ religionis officiis celeberrimum, qui in oppido Caſchara morabatur, ſeducere molitus eſt, datâ ad eum Epiſtolâ præcipuos errores ſuos continente; quam integram refert, Sanctus Epiphanius Hæreſi 66. In ea ſe *Apoſtolum Jeſu Chriſti* vocabat Impóſtor. Nec mirum quòd iſtud ſibi nomen arrogaret, qui & Spiritum Sanctum ſe dicere auſus eſt, quos ambitionis blaſphemæ titulos inſectatur Sanctus Auguſtinus libro contra aliam ejus Epiſtolam edito, quæ vocata eſt ab ejus Diſcipulis *Epiſtola Fundamenti*, cap. 5. 7. & 8. Marcellus ipſum accerſivit, & in congreſſum venire cum Archelao Epiſcopo doctiſſimo curavit, à quo convictus & fugatus eſt. In Regis deinde Perſarum venit poteſtatem; quo jubente, cutis illi vivo detracta eſt. Ob id Manichæi ſuper arundines cubabant: quòd arundine pellis detracta eſſet Maneti. Hæc conſtant ex Sancto Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 6. Illuminatorum; ex Sancto Epiphanio Hæreſi 66. & Socrate lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 17. qui & ſe iſta excerpſiſſe ex Diſputatione Archelai cum Manete teſtatur. Agit etiam de hoc Hæreſiarcha Euſebius lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, ſed minùs accuratè & nimis breviter, ut Socrates notavit. Eadem magna ex parte refert Theodoretus libro 1. Hæreticarum Fabularum cap. 26.

Orta eſt porro Manichæorum hæreſis ſub Imperio Probi. Quo præcisè Chriſti anno, inter Antiquos non convenit. Legendus hac de re vir,

non modò rerum Theologicarum, verùmetiam temporum peritiſſimus Petavius in ſuis Annotationibus ad Sanctum Epiphanium.

§. II.

De Erroribus Manichæorum.

MAnichæi duo Principia ſuprema inter ſe adverſa, & pariter æterna, quorum unum bonorum, alterum malorum numen eſſet: duaſque naturas & ſubſtantias eſſe, boni ſcilicet ac mali propugnabant. Palmaris hic erat error Sectæ. [Ex Sancto Auguſtino libro de Hæreſibus, cap. 46. ex Sancto Epiphanio Hæreſi 66. & ex Theodoreto lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 26.]

1. Carnem ex materia, & materiam a mali principio procreatam effutiebant. Ideo

Affirmabant tertiò Chriſtum non fuiſſe in carne vera, ſed ſimulatam ſpeciem carnis ludificandis humanis ſenſibus præbuiſſe: ubi non ſolùm mortem, verumetiam reſurrectionem mentiretur. (Ex iiſdem.)

3. Generationem execrabantur, & impediebant, nuptiaſque damnabant conſequenter, etſi mulieribus uterentur, quòd eâ viâ materiam augeri, mali proinde principii cauſam agi exiſtimarent; & quòd divinam ſubſtantiam in omnibus, ut ſomniabant, alimentis permixtam, & in eos cum ciborum ſubſtantia ingreſſam, vinculis carneis per generationem ligari in prole cenſerent. (Ex Sancto Auguſtino ibidem, & lib. 19. contra Fauſtum, cap. 29. ſed maximè lib. 13. cap. 5. 6. & 7.)

4. Ob eandem rationem, quòd ſcilicet nullum adminiculum dandum eſſet materiæ, execrabantur eoſqui pauperibus eleemoſynam darent, quod ſcilicet eo actu mali Principio gratificarentur. Unde Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios ait: *Pro te hoſtili habetur apud Manichæos pauperum commiſeratio.* Quamquàm Sanctus Auguſtinus libro de Moribus Manichæorum, cap. 16. nummos pauperibus importunis ipſos erogaſſe dicat; panem, vel cibum quemvis nuſquam, quod nefas putarent, ab aliis quàm a ſuis Electis divinam ſubſtantiam in alimentis detentam, & quaſi inquinatam purgari & liberari. Sed de his ſermo inferiùs recurret.

5. In odium carnis execrabantur Sanctorum reliquias, ut colligitur ex Sancto Auguſtino lib. 20. contra Fauſtum, cap. 21.

6. Conſequenter ad idem principium, Chriſtum non ad corpora liberanda, ſed ad ſolas animas reparandas veniſſe dicebant; & animarum tantummodo reſurrectionem per prædicationem veritatis nunc adimpleri; corporum autem reſurrectionem nuſquam futuram. (Ex Sancto Auguſtino libro de Hæreſibus & libro 4. contra Fauſtum, cap. 2.)

7. Eouſque dementiæ productum eſt Manichæorum delirium, ut Chriſtum ſerpentem fuiſſe dicerent, qui Adamo, atque Evæ per eſum pomi ſcientiam boni & mali infudiſſet. (Ex Sancto Auguſtino libro de Hæreſibus.)

8. Chriſtum Solem eſſe hujus orbis, eos tradidiſſe, Theodoretus refert. Sed revera Chriſtum in Sole potiùs, quàm eſſe ipſum commenti ſunt: nec Deos eſſe Solem & Lunam ſunt arbitrati, ſed attributorum ejus magnifica quædam domicilia, ſicut & aërem Spiritûs Sancti ſingulare Palatium eſſe fabulati ſunt. Id conſtat ex Fauſto Manichæo apud Sanctum Auguſtinum lib. 20. contra ipſum edito, cap. 2. *Igitur*, inquit, *nos Patris quidem Dei omnipotentis, & Chriſti Filii ejus, & Spiritus Sancti unum idemque ſub triplici appellatione colimus Numen: ſed Patrem quidem ipſum lucem incolere credimus ſummam ac principalem, quam Paulus aliàs inacceſſibilem vocat: Filium verò in hac ſecunda ac viſibili luce conſiſtere, qui quoniam ſit & ipſe geminus, ut eum Apoſtolus novit, Chriſtum dicens eſſe Dei virtutem, & Dei Sapientiam, virtutem quidem ejus in Sole habitare credimus, ſapientiam verò in Luna: necnon & Spiritus Sancti, qui eſt Majeſtas tertia, aëris hunc omnem ambitum ſedem fatemur, ac diverſorium.*

9. Jeſum ex Spiritu Sancto & terrâ patibilem gigni, & in omnibus herbis & arboribus eſſe ſuſpenſum effutiebant, ſive alium illum cenſerent ab eo, quem, per Solem, Lunamque diſtentum comminiſcebantur, & diverſum etiam ab eo quem ſpecie tenus ſub Pontio Pilato crucifixum ſentiebant, ſive eundem. Id conſtat ex Sancto Auguſtino lib. 20. contra Fauſtum cap. 11. *Quid autem hinc dicam*, inquit, *quod ait ex viribus Sancti Spiritus, ac ſpiritali profuſione terram quoque concipientem, gignere patibilem Jeſum, qui eſt vita ac ſalus hominum omni ſuſpenſus ex ligno? O dementes, potuitne terra de Spiritu Sancto concipere patibilem Jeſum, & Maria Virgo non potuit? Compara, ſi audes, Virginalia viſcera tanta caſtitate ſanctificata cum omnibus terræ locis, ubi arbores herbaque gignuntur. Itane in illa fœmina exhorreſcis aut horreſcere te fingis uterum pudicitiæ dedicatum: & in hortis omnibus circum quaſque urbes ex cloacinis aquis Jeſum gigni non exhorreſcis?*

Et infrà: *Poſtremò dicite nobis quot Chriſtos eſſe dicatis? Aliuſne eſt quem de Spiritu Sancto concipiens terra patibilem gignit, omni non ſolùm ſuſpenſus ex ligno, ſed etiam jacens in herba: & alius ille quem Judæi crucifixerunt ſub Pontio Pilato & tertius ille per Solem Lunamque diſtentus? An unus atque idem ex quadam ſui parte ligatus in arboribus, ex quadam verò liber, eidem ligatæ captæque ſubveniens?*

Et infrà reſpondens mendacio Fauſti qui dixerat Catholicis parem circa Panem & Calicem cum Manichæis religionem eſſe, ait: *Noſter autem Panis & Calix non quilibet (quaſi propter Chriſtum in ſpicis & in ſarmentis ligatum, ſicut illi deſipiunt) ſed certa conſecratione Myſticus fit nobis Chriſti Corpus, non naſcitur. Proinde quod non ita fit, quamvis ſit panis & calix, alimentum eſt refectionis, non Sacramentum religionis .... Vobis autem per fabulam veſtram in eſcis omnibus Chriſtus ligatus apponitur; ligandus adhuc veſtris viſceribus, ſolvenduſque ructationibus. Nam & cùm manducatis, Dei veſtri defectione vos reficitis, & cùm digeritis, illius refectione deficitis.*

10. Vetus Teſtamentum reiiciebant Manichæi, Deum qui per Moyſem legem dedit, & in Prophetis locutus eſt, non eſſe verum Deum, ſed unum ex tenebrarum Principibus, aſſerentes. Novi verò Teſtamenti Scripturas adulteratas eſſe contendebant; nec in totum admittebant ut veras. Id conſtat ex Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus, & in libris contra Manichæos paſſim, & lib. 17. contra Fauſtum Manichæum, cap. 3. *Undique*, inquit, *tergiverſatio veſtra contunditur; apertè dicite non vos credere Chriſti Evangelio: nam qui in Evangelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, vobis potiùs quàm Evangelio creditis.*

11. De Adami & Evæ creatione ſic fabulabantur. Illos ex parentibus Principibus fumi natos aſſerebant: cùm Pater eorum nomine Saclas, omnium ſociorum ſuorum fœtus devoraſſet, & quicquid inde commixtum divinæ ſubſtantiæ ceperat, cum uxore commercium habens, in carne prolis tanquam tenaciſſimo vinculo colligaſſet. (Ex San-

Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus) Eam fabulam aliter refert Theodoretus lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 26. Aliter refert & S. Epiphanius Hæreſi 66. eum ſcilicet qui dixit: *Venite faciamus hominem ad imaginem noſtram & ſimilitudinem*, Principem eſſe, ſecundùm Manichæos, qui reliquis Principibus dixerit: *Adeſte, date mihi ex illa luce, quam accepimus, & faciamus hominem ad noſtram effigiem, qualem aſpeximus*: Atque ita hominem condidiſſe. Eadem ratione fabricatos Evam, eique de ſua cupiditate ad decipiendum Adamum impertiviſſe.

12. Non unam cuilibet homini inſitam animam aſſerebant, ſed duas, quarum unam dicebant partem Dei eſſe, alteram de Gente tenebrarum. quam non condiderat Deus, & quæ Deo eſſet coæterna: harum unam bonam eſſe, alteram malam. Illam propriam eſſe carnis: illam verò ex adventitia Dei parte, quæ cum tenebrarum Gente conflixerit, atque utramque miſcuerit; & omnia quidem bona hominis illi animæ bonæ: omnia verò mala illi malæ animæ tribuebant. (Ex Sancto Auguſtino libro de duabus Animabus contra Manichæos, cap. 1. & ſequentibus, & libro 1. Retract. cap. 15.)

13. Carnalem concupiſcentiam negabant eſſe infirmitatem ex primi hominis peccato in nobis ſuperſtitem, ſed ſubſtantiam eſſe contrariam aſſerebant, nobis ita intimè adhærentem, ut ſeparata & avulſa a nobis ſubſiſtat, quando liberamur, atque purgamur; & in ſuâ naturâ etiam ipſa immortaliter vivat. Concupiſcentiam igitur carnis adverſùs ſpiritum, & ſpiritùs adverſùs carnem, nihil aliud eſſe propugnabant, quàm duarum animarum pugnam. Nec vitium illam eſſe dicebant in nobis aliquando ſanandum in æterna fœlicitate; ſed ſubſtantiam malam a nobis ſecludendam, & poſt conflagrationem mundi in globo quodam, velut in carcere victuram. (Ex Sancto Auguſtino, libro de Hæreſibus.)

14. In homine non eſſe liberum arbitrium ad peccandum; alioquin peccatum in Deum refundendum eſſe. Quem errorem tribus libris de Libero Arbitrio Sanctus Auguſtinus expugnat.

15. Baptiſmum eſſe negabant ad ſalutem neceſſarium: & ſuorum baptizabant neminem, ex Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus.

16. Fidei neceſſitatem & utilitatem impugnabant irridentes in Catholicæ Fidei Diſciplina, quòd homines credere juberentur imprimis, non autem ratione ducerentur ad veritatis notitiam. Id teſtatur Sanctus Auguſtinus in lib. *De utilitate credendi* ad Honoratum amicum ſuum a Manichæis deceptum, cap. 1. *Eſt igitur mihi propoſitum*, inquit, *ut probem tibi, ſi poſſum, quòd Manichæi ſacrilegè ac temerè inveharitur in eos, qui Catholicæ Fidei auctoritatem ſequentes, antequàm illud verum quod pura mente conſpicitur, intueri queant, credendo præmuniuntur, & illuminaturo præparantur Deo. Noſti enim, Honorate! non aliam ob cauſam nos in tales homines incidiſſe, niſi quod ſe dicebant, terribili auctoritate ſeparata, mira & ſimplici ratione, eos qui ſe audire vellent, introducturos ad Deum, & errore omni liberaturos. Quid enim me aliud cogebat annos ferè novem ſpreta religione, quæ mihi puerulo à parentibus inſita erat, homines illos ſequi ac diligenter audire; niſi quòd nos ſuperſtitione terreri, & fidem nobis ante rationem imperari dicerent: ſe autem nullam premere ad fidem, niſi priùs diſcuſſa, & enodata veritate?*

17. Animarum tranſmigrationem admittebant, Animas quippe Auditorum ſuorum in Electos, id eſt, in Manichæos perfectiores revolvi arbitrabantur; aut fœliciore compendio in eſcas Electorum ſuorum, ut ſic purgatæ, nulla ampliùs in corpora reverterentur. (Ex Sancto Auguſtino libro de Hæreſibus.)

18. Plantas & arbores, non vegetante dumtaxat, ſed ſentiente vita præditas eſſe, & doloris eſſe capaces ſomniabant. Unde agriculturam, tanquam plurium homicidiorum ream, accuſabant homines dementiſſimi (Ex Sancto Auguſtino ibidem).

19. Solem & Lunam quaſdam naves eſſe effutiebant ex pura Dei ſubſtantia fabricatas, per quas lux, quæ ſecundùm ipſos erat Dei natura, regno Dei tanquam propriis ſedibus redderetur. Addebant Solem eſſe triangulum, non rotundum. Sanctas denique Virtutes in his reſidere ſideribus fingebant, quæ ſe in maſculos transfigurarent, ut fœminas Gentis adverſæ illicerent, & his illecebris commota eorum concupiſcentia lumen ipſorum membris permixtum excuteret; quod purgandum ſuſciperetur ab Angelis lucis, purgatumque illis navibus imponeretur, ad regna propria tranſvehendum. Has fabulas refert Sanctus Auguſtinus libro de Hæreſibus, & lib. 20. contra Fauſtum cap. 6. eas irridet, & refellit. *Unde vos*, inquit, *veriùs dixerim non Solem iſtum colere, ad cujus gyrum veſtra oratio circumvolvitur. Nam & de ipſo tam falſa, & tam deteſtanda jactatis, ut ſi ſuas vindicaret injurias, jam flammis ejus vivi arderetis. Nam primò eum navim quamdam eſſe dicitis: ita non tantùm, ut dicitur, toto cœlo erratis, ſed & natatis. Deinde cùm omnium oculis rotundus effulgeat, eaque illi figura pro ſui ordinis poſitione perfecta ſit, vos eam triangulam perhibetis; id eſt, per quamdam triangulam cœli feneſtram lucem iſtam mundo, terriſque radiare.... Verùm hæc tolerabiliùs vel ridentur, vel flentur in vobis: illud eſt intolerabiliter ſceleratum, quod de ipſa navi puellas pulchras & pueros proponi dicitis, quorum formoſiſſimis corporibus inardeſcant Principes tenebrarum, ad fœminas maſculi, & ad maſculos fœminæ: ut in ipſa flagranti libidine, & inhianti concupiſcentia, de membris eorum, tanquam de terris, ſordidiſque compedibus, Dei veſtri membra ſolvantur.*

20. Quinque elementa Genti tenebrarum propria propugnabant, fumum, tenebras, ignem, aquam, ventum; ex fumo animalia bipedia, & homines originem ducere; ex tenebris ſerpentia; ex igne quadrupedia; ex aquis natatilia; ex vento volatilia fingebant. His quinque elementis malis debellandis, alia quinque elementa de regno & ſubſtantia Dei miſſa eſſe, & in illa pugna fuiſſe permixta: luci aërem, tenebris lucem; igni malo ignem bonum; aquæ malæ, aquam bonam; vento malo, ventum bonum.

21. Bellum illicitum prorſus eſſe contendebant, ut conſtat ex Sancto Auguſtino lib. 22. contra Fauſtum cap. 74. 75. 76. & 77. quibus hunc errorem refellit.

22. Promiſſionem Chriſti de alio Paracleto mittendo, in Manete Sectæ ſuæ Auctore completam eſſe fabulabantur. [Ex Sancto Auguſtino libro de Hæreſibus.]

Damnati dicuntur Manetis errores in Synodo quadam Meſopotamiæ, a magno illo, cujus meminimus, Archelao, Carcharorum Epiſcopo, coactâ (ut teſtatur Auctor Libelli Synodici) ſed nemo Veterum Synodi hujuſmodi meminit: quod argumento eſt confictam eſſe. Diſputationis quidem contra Manetem ab Archelao initæ Sancti Cyrillus Hieroſolymitanus & Epiphanius meminerunt; Synodi nequaquam.

§. III.

§. III.

De Moribus Manichæorum.

1. MAnichæorum Secta duobus ordinibus conſtabat, Electorum ſcilicet, & Auditorum. Auditores & carnibus veſcebantur, & agros colebant, & uxores habebant, ſi vellent, quorum nihil faciebant Electi. Sed ante Electos genua figebant, ut eis ſupplicibus manus imponerentur, non a ſolis Epiſcopis, vel Presbyteris, aut Diaconis eorum, ſed a quibuſlibet Electis, ut teſtatur Sanctus Auguſtinus *Epiſtolâ* 74. quæ eſt *ad Deuterium Epiſcopum*. Porro inter Electos Manichæorum, duodecim erant præcipui, atque eximii, quos vocabant Magiſtros: quibus decimus tertius velut Princeps præſidebat. Epiſcopos habebant 72. qui creabantur a Magiſtris; & Presbyteros, qui ab Epiſcopis ordinabantur, necnon etiam Diaconos. Hæc adulterina Manichæorum Hierarchia. (Ex Sancto Auguſtino lib. de Hæreſibus.)

2. Carnibus abſtinebant Manichæorum Electi, earumque interdicebant eſu: quia fugiente ſenſim, ut aiebant, in omnium motibus & alterationibus viventium quadam ſubſtantiæ divinæ particula, fæx quædam ſordidiſſima remanebat, ex qua per concubitum caro formaretur. [Ex Sancto Auguſtino, lib. de Moribus Manichæorum cap. 15. & lib. de Hæreſibus.] Ovis etiam, & lacte uti nefas exiſtimabant. Vinum ut fel Principum tenebrarum averſabantur, quamvis uvas comederent. [Ex Sancto Auguſtino ibidem] unde etiam lib. 20. contra Fauſtum cap. 13. ipſum objicientem Catholicis parem eſſe religionem circa Panem & Calicem, ſic refellit: *Cur autem arbitretur Fauſtus parem nobis eſſe religionem circa Panem & Calicem, neſcio, cùm Manichæis vinum guſtare, non religio, ſed ſacrilegium ſit. In uva enim agnoſcunt Deum ſuum, in cupa nolunt: quaſi aliquid eos calcatus & incluſus offenderit.* Hinc ſub unica ſpecie Manichæi communicabant: quo indicio eos manifeſtos fore Sanctus Leo monet Sermone 44. de Quadrageſima: *Quòd Sanguinem Redemptionis noſtræ haurire omnino declinant.*

3. Agros colere, fruges metere, fructus ex arboribus decerpere, plantas & legumina quælibet evellere nefas ducebant Manichæorum Electi, ne totidem homicidiorum rei eſſent: quæ ſuis Auditoribus ignoſci aſſerebant, a quibus hæc ſibi ad eſum parabantur. [Ex Sancto Auguſtino, lib. de Hæreſibus.]

4. Die Dominica jejunabant. (Ex eodem Epiſtolâ 64.)

5. Orabant ad Solem converſi, ipſumque, & Lunam adorabant. (Ex eodem ibidem, & Epiſtolâ 74.)

6. Manichæorum Auditores uxoribus ſuis miſcebantur ſolius libidinis explendæ gratia, & impediebant ne filios conciperent. [Ex Sancto Auguſtino, lib. de Hæreſibus, & paſſim in libris contra Fauſtum;] ſed præcipuè lib. 15. cap. 7. ubi ait: *Hinc etiam Præceptum, non Mœchaberis, ita violatis, ut hoc maximè in conjugio deteſtemini, quòd filii procreantur: ac ſic Auditores veſtros, dum cavent ne fœmina quibus miſcentur concipiant, etiam uxorum adulteros faciatis: Ducunt enim eas, ex lege Matrimonii Tabulis proclamantibus, Liberorum procreandorum cauſâ, ex veſtra lege metuentes ne particulam Dei ſui fœdibus carnis afficiant, ad explendam tantùm libidinem, fœminis impudicâ conjunctione miſcentur. Filios autem invitè ſuſcipiunt, propter quòd ſolum conjugia copulanda ſunt. Quomodo ergo non prohibes nubere, quod de te tantò ante prædixit Apoſtolus, quando id conaris auferre de nuptiis unde ſunt nuptiæ? Quo ablato, mariti erunt turpiter amatores, meretrices uxores, thalami fornices, ſoceri lenones.* Idem conſtat ex eodem Sanctiſſimo Doctore, libro de Moribus Manichæorum cap. 18. ubi addit, Manichæorum Electos ſolitos eſſe monere ſuos Auditores, ut obſervarent, quantùm fieri poſſet, tempus quo ad conceptum mulier, poſt genitalium viſcerum purgationem apta eſſet, eoque tempore a concubitu temperarent, ne carni anima implicaretur.

7. Quod vel cogitatu horrendum, & execrandum eſt, velut Euchariſtiam humano ſemine conſperſam ſumere Manichæorum Electi cogebantur, quod ex confeſſione cujuſdam quaſi Sanctimonialis, & alterius puellæ, propter hoc ſceleſtum myſterium violatarum, coram ſæculari Judice facta, Sanctus Auguſtinus probat lib. de Hæreſibus & lib. de Moribus Manichæorum, cap. 10. & 20. teſtatur Manichæos in omnem intemperantiam, & libidinem effuſos fuiſſe, quamvis de temperantia ſingulari, & eximia caſtitate gloriarentur: & refert graviſſima ac planè deteſtanda ipſorum flagitia, publicis teſtimoniis & actis comprobata; & quorum ipſe magna ex parte teſtis fuit.

8. Tria ſignacula ſuis in moribus magna oſtentatione jactabant, *oris*, *manuum*, *& ſinus*: id eſt ſe ore, manibus, & ſinu prædicabant puriſſimos & ſanctiſſimos. Ad oris ſignaculum pertinere dicebant, quòd ab omni ſe continerent blaſphemia: cùm tamen nulli alii Hæretici majores in Deum blaſphemias evomuerint. Oris ſignaculum ſibi inſuper arrogabant, quòd nec vinum biberent, nec carnibus veſcerentur. De manuum ſignaculo ambitioſiùs gloriabantur, quòd ab animalium nece, & a ſtirpium laceratione temperarent. De ſignaculo denique ſinus, quòd caſtitatem colerent, nec ducerent uxores Manichæorum Electi. Hæc conſtant ex Sancto Auguſtino, libro de Moribus Manichæorum, cap. 10. & ſequentibus.

9. Quæ ipſis ad epulas miniſtrabantur, tota a ſuis conſumenda eſſe ſentiebant: nefaſque putabant reliquias ciborum ſuorum, vel aliis dare, vel abjicere, ne cibis inſita lux, & divinæ particula ſubſtantiæ, non purgata maneret. Unde non ſolùm ad ſatietatem, ſed ad cruditatem & ructum uſque frequentiùs comedebant. (Ex Sancto Auguſtino libro de Moribus Manichæorum cap. 15.]

10. Quod ad hanc infamem Diſciplinam conſequens erat, panem, vel cibum cujuſcumque generis pauperibus dare nefas arbitrabantur, ne ab illis pateretur divina ſubſtantia, ſecundùm illos, cibis commixta. Nummos tamen ipſis dari non prohibebant. Quod ita irridet Sanctus Auguſtinus libro de Moribus Manichæorum: *Quid hic priùs arguam*, inquit, *crudelitatem, an vecordiam? Quid enim ſi eo loco res agatur, ubi venalis cibus inveniri non poteſt? Homo egens ille fame moriturus eſt, dum tu vir ſapiens & benignus magis cucumerem, quàm hominem miſerearis. Hæc eſt profectò falſa miſericordia, & vera crudelitas. Nunc vecordiam videamus. Quid enim ſi nummis illis quos dederis, ſibi panem emat? Nonne hæc in illo pars illa veſtra divina, quæ hanc ſumit a venditore, paſſura eſt, quod paſſura erat, ſi te dante, ſumpſiſſet? Involvit igitur ſordibus peccator ille mendicus partem Dei revolare cupientem, tuis nummis ad tantum ſcelus adjutus.... Quid ad hanc inſaniam addi poteſt? Ita enim fit ut aut homo moriatur, ſi venalem non invenerit cibum; aut cibus ipſe ſi invenerit: quorum alterum eſt verum homicidium, alterum veſtrum, vobis tamen ita tribuendum, tanquam utrumque ſit verum.* Idem refert, & ridet, lib. 15. contra Fauſtum, cap. 7. & lib. 4. Confeſſionum cap. 10.

§. IV.

§. IV.

De Manichæorum Debellatoribus.

ADverſùs Manichæorum Sectam ſcripſerunt Titus Boſtrorum Epiſcopus, Diodorus Tarſenus, Georgius Laodicenus homo Arianus, Euſebius Emiſſenus, quem Theodoretus Euſebium Phœnicem vocat; Euſebius Cæſareenſis, Serapion Thmuenſis, Sanctus Athanaſius, Apollinaris Laodicenus, ut teſtantur Sanctus Epiphanius Hæreſi 66. & Theodoretus lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 26. Sanctus Epiphanius his addit Origenem, ſed ratio temporis repugnat. Mortuus enim eſt Origenes annis ferè 20. antequàm Manichæorum ſuperſtitio in lucem emergeret. Siquidem graſſante Severi Imperatoris perſecutione, anno ejus Imperii 10. ætatis annum 17. exegerat, ut Euſebius aſſerit lib. 6. cap. 3. Obiit verò anno ætatis 70. Imperante Gallo, ex eodem Auctore, lib. 7. cap. 1. diu antequàm Manichæorum nomen auditum eſſet. Sed veriùs his adjungentur Didymus, & Zacharias Mitylenenſis Epiſcopus & Heraclianus Calchedonenſis, de quo Photius in Bibliotheca cap. 85.

Sed nemo Patrum hanc hæreſim luculentiùs impugnavit, nemo debellavit fœliciùs Sancto Auguſtino, qui Manichæa ſuperſtitione novem annis detentus eſt, & Auditor hac in Secta fuit. Elucubravit porro adversùs ipſos Opera ſequentia.

1. Librum *de Moribus Eccleſiæ Catholicæ*, & alterum *de Moribus Manichæorum*, ſtatim atque Romam Mediolano reverſus poſt baptiſmum eſt, anno Chriſti circiter 388. Horum meminit lib. 1. Retractationum cap. 7. Deinde tres libros *de libero Arbitrio* edidit, quos peperit Diſputatio habita cum amicis de origine mali. Primum Romæ eodem anno quo prælaudatos, ſecundum & tertium in Africa jam Preſbyter Hipponenſis Eccleſiæ ordinatus abſolvit anno circiter 391. aut 392. In Africam autem rediit anno 389. (1. Retractationum cap. 9.)

3. Librum duplicem *de Geneſi contra Manichæos* (lib. 1. Retractationum cap. 10.)

4. Librum *de vera Religione* adversùs eoſdem elaboravit adhuc in Preſbyterorum ordine poſitus. (1. Retractationum cap. 13.)

5. Librum *de Utilitate credendi, ad Honoratum* (1. Retractationum cap. 14.)

Librum *de duabus Animabus*. (1. Retractationum cap. 15.)

7. Librum *contra Fortunatum Manichæum*, duas Diſputationes continentem, quæ cum a Notariis exceptæ eſſent, quando Sanctus Auguſtinus adhuc Presbyter cum illo Hæretico congreſſus eſt Hippone: in librum deinde ab eodem Sanctiſſimo Doctore collatæ ſunt. (lib. Retractationum cap. 16.)

8. Librum *contra Adimantum Manichæi diſcipulum*, qui Diſputationes quaſdam conſcripſerat adversùs Legem & Prophetas, velut contraria eis Evangelica & Apoſtolica ſcripta demonſtrare conatus. (lib. 1. Retractationum cap. 22.)

Hos autem omnes libros Sanctus Auguſtinus compoſuit, antequàm ad Epiſcopatum provectus eſſet, ab anno ſcilicet 391. Chriſti, quo Presbyter a Valerio Hipponenſi Epiſcopo ordinatus eſt, trigeſimum-ſeptimum agens annum ætatis [Ex Poſſidio, in Vita Sancti Auguſtini] ad annum 395. quo creatus eſt Epiſcopus. In hunc enim annum incidit Olibrii & Probini Conſulatus, ſub quo Sancti Auguſtini conſecrationem Epiſcopalem Proſper in Chronico notavit.

9. Librum *Contra Epiſtolam Manichæi, quam vocant Fundamenti*; edidit jam Epiſcopus [lib. 2. Retractationum cap. 2.]

10. Libros *Triginta tres contra Fauſtum Manichæorum Epiſcopum*, blaſphemantem in Legem & Prophetas, & eorum Deum, nec non Chriſti Incarnationem. In his libris Sanctus Auguſtinus verba ipſa Fauſti in volumine, quod adversùs Catholicam Veritatem ediderat, refert, illiſque reſponſionem ſuam ſubjungit. Conſtat ex illis hunc Hæreticum ingenii, & eloquentiæ laude inter ſuos fuiſſe conſpicuum. Hunc olim Carthagine noverat Sanctus Auguſtinus, & cum eo familiaritatem inierat (ut ipſe teſtatur lib. 5. Confeſſionum cap. 3. & ſequentibus) Hoc Opus elucubravit ante annum Chriſti 404.

11. Hoc ipſe anno, in quem Honorii Auguſti ſextus incidit Conſulatus, Sanctus Auguſtinus contra Felicem Manichæum Doctorem, in Eccleſia Hipponenſi, præſente populo, biduo diſputavit. Victrix evaſit per Auguſtinum veritas, victus eſt Felix, & clade ſua fœlicior factus eſt atque glorioſior: ſiquidem Manichæam hæreſim ſolemniter ejuravit. Diſputatio porrò Sancti Auguſtini in duos libros ab ipſo redacta eſt, cùm a Notariis antea excepta eſſet. Inſcribuntur, *De Actis cum Felice Manichæo*. Abjuratio autem Manichææ hæreſeos a Felice facta, & ejus ſubſcriptio inſerta eſt libro 2. in fine. [lib. 2. Retractationum cap. 8.]

12. Scripſit librum *de Natura boni*, non longè poſt illam diſputationem, & eodem forſan anno (2. Retractationum cap. 8.)

13. Librum *contra Secundinum Manichæorum Auditorem*, qui ad ipſum honorificè ſcripſerat velut ad amicum, urbanè ipſum objurgans, quòd hæreſim illam oppugnaret. [2. Retractationum, cap. 8.]

14. Duos libros edidit Sanctus Auguſtinus *Contra Adverſarium Legis & Prophetarum*, qui contra Manichæos æque ac Marcionitas pugnant. Eos conſcripſit ut libro cujuſdam Anonymi reſponderet, quo aſſerebatur, Mundi conditorem, & auctorem legis Moſaicæ, inſpiratoremque Prophetarum non eſſe verum Deum. Hoc autem elucubravit Opus anno circiter 420. (2. Retractationum cap. 58.)

Manichæos etiam inſectatus eſt Sanctus Leo crebris Concionibus, Epiſtolis, Decretis, Edictis Principum: Agente enim Sanctiſſimo Pontifice, Valentinianus Conſtitutione ad Albinum Præfectum Prætorio directa, eos publico crimine teneri declaravit, militare prohibuit, teſtandi & capiandæ pariter cujuſcumque hæreditatis ademit poteſtatem, &c.

ARTICULUS X.

De Hieracitis.

HIeracitharum hæreſis, Manichææ propago, ab Hierace, quem & Hieracham nonnulli dicunt, viro liberalium artium ſtudiis, & linguarum peritià clariſſimo, ortum in Ægypto habuit. Hæc autem invexit ille, atque propugnavit dogmata.

1. De Filii Dei generatione, & divinitate peſſimè locutus eſt. Quamdam enimverò divinæ ſubſtantiæ diviſionem excogitavit, ſimilem ei quæ fit cùm lampas duobus oleum inter ſe communicantibus lychnis inſtructa, duplex lumen profundit. [Ex Sancto Hilario lib. 6. de Trinitate.] Filium tamen a Patre revera genitum ipſum ſenſiſſe auctor eſt Sanctus Epiphanius.

2. Spiritalem tantùm reſurrectionem agnovit, ani-

animæ ſoli, carni neutiquam convenientem. (Ex Sancto Epiphanio Hæreſi 67.)

3. Nuptias in veteri quidem Teſtamento licitas fuiſſe, ſed poſt Chriſti adventum rejiciendas eſſe prædicabat; nec regnum Cœlorum conſequi poſſe conjugatos, ſed ſolos cœlibes. (Ex Sancto Epiphanio ibidem.)

4. Pueros ante rationis uſum vitâ functos, negabat ad gloriam cœleſtem pervenire, quòd nullum pro pietate certamen ſubiiſſent, nec ſit coronandus, niſi qui legitimè certaverit. [Ex Sancto Epiphanio.]

5. Paradiſum ſenſibilem, corporeumque fuiſſe locum inficiabatur. (ex eodem.)

6. Melchiſedechum Spiritum Sanctum eſſe contendebat. (ex eodem.)

7. Ad ſeverioris diſciplinæ normam vitam ſuam exigebat ab animatis & vino ſibi temperans. Unde & ejus diſcipuli *Abſtinentes* vocati ſunt [Teſte Philaſtrio, cap.83. & neminem ſuum in cœtum admittebant, niſi Monachos, Virgines continentes, aut Viduas [ut Sanctus Epiphanius refert loco mox laudato.]

ARTICULUS XI.

De Nepote.

NEpos Ægyptiacus Epiſcopus fabulam de millenario in terris Chriſti regno deliciis corporeis & voluptate fœlici, quod Sanctis poſt reſurrectionem promiſſum eſſet, inſtauravit, circa annum Chriſti 264. quo de argumento librum edidit inſcriptum Ἔλεγχος ἀλληγοριστῶν id eſt, *Reprehenſionem eorum qui allegorias componunt.* Hic error poſt mortem Nepotis in hæreſim & ſchiſma erumpere cœpit, cujus propagationem impedivit Sanctus Dionyſius Alexandrinus qui duos libros *De Promiſſis* ad eum refellendum conſcripſit; & multis diſputationibus propugnatores iſtius dogmatis confutavit, quorum Dux Coracion ejuravit errorem.

Cæterùm Nepos Schiſma non fecit, nec fuit in errore pertinax, ut colligitur ex Sancto Dionyſio Alexandrino qui ipſum cùm ob multas alias dotes, tum etiam ob fidem commendat his verbis: *Quamquam non modò pro multis aliis rebus Nepotem amplector, & diligo, ut pro fide, pro ſtudio in doctrina poſito, pro aſſidua in Scripturis exercitatione, pro nonnullis quoque ac variis Pſalmis, Hymniſque ab eo compoſitis; verùmetiam propterea quòd ex hac vita migravit, hominem multò magis revereor: veritas tamen multò amiciſſima eſt, & omnibus rebus meritò anteponi debet.* Legatur Euſebius lib.7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.24. & Theodoretus lib.3. Hæreticarum fabularum cap.6.

ARTICULUS XII.

De Origene, & Origeniſtis.

§. I.

De Origenis perſona, & fortuna.

Origenis parentes. ORigeniſtæ ab Origene Adamantio nomen ſumpſerunt. Is Patriâ Alexandrinus Leonidis Martyris filius, ſacras Literas unà cum humanioris literaturæ ſtudiis combibit. Pater ſententias aliquot Scripturæ ſacræ, quas ei memoriter recitandas præſcribebat, ab eo in dies ſingulos exigebat. Non ſatis videbatur admirabili puero ſimplices & apertos ſacrarum Literarum ſenſus eruere: ſed reconditiores in ea etiam ſtate. & magis abſtruſos ſcrutabatur. Pueri dormientis pectus cum reverentia ſæpius exoſculabatur pius parens, velut ſacrum Spiritui Sancto templum. (ex Euſebio lib.6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.2.)

Poſt ſanctiſſimi parentis Martyrium, completo anno 17. ætatis, unà cum matre, & ſex fratribus minoribus natu, opibus paternis in fiſcum relatis, in magna rerum egeſtate relictus eſt. Hunc mulier nobilitate conſpicua, & opibus potens ſumma humanitate excepit, fovitque; Ejus in domo cùm Paulo cuidam homini hæretico convivere cogeretur, adduci nunquam potuit ut precibus unà cum illo intereſſet, ab ineunte ætate Canonum obſervantiſſimus, & infenſiſſimus hoſtis erroris.

Annum ætatis 18. agens, Scholæ Chriſtianæ inſtitutioni Alexandriæ præfectus eſt. *Origenis functiones.* Ad eum multi ex Gentibus Dei verbum audituri commeabant, inter quos Plutarchus inſignis Martyr, & Heraclas Germanus Plutarchi frater, poſt Demetrium Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Aquila Præfecturam Alexandriæ gerente, graſſata eſt perſecutio: in qua Martyribus præſto fuit Origenes, ejuſque multis Chriſtianæ pietatis officiis promeritus fuit. Eam ob rem Ethnicorum inſidiis appetitus eſt: adeoque contra eum perſecutionis æſtus efferbuit, ut tota civitas Alexandriæ non ampliùs illum tenere, tuerique potuerit; ſed ubique vexatus, domicilium ſubinde mutare cogeretur.

Grammaticæ ſubinde profeſſioni nuntium remiſit, ut quæ Sacrarum Literarum tractationi eſſet inutilis: Veterumque Oratorum libros divendidit, pacta conditione ut ab emptore quatuor obolos ad victum in dies ſingulos acciperet, ne externis indigeret ſubſidiis. Severa fuit imprimis Origenis adhuc adoleſcentis vita, omnium expugnatrix voluptatum, omnium laborum patientiſſima. Hæc omnia conſtant ex Euſebio lib.6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.3.

Multi ex Origenis Schola Doctores & Martyres prodierunt, de quibus Euſebius cap.4. ejuſdem libri.

Origenis audax facinus. Dum Alexandrinam Scholam regeret, & non ſolùm viri, ſed & mulieres formâ plerùmque elegantes, & juventute floridæ ad eum confluerent, ſermones de rebus divinis audituræ, ille caſtitati ſuæ timens, ſeipſum eunuchum fecit. Hoc ipſius facinus admiratus primùm Demetrius Alexandrinus Epiſcopus, deinde improbavit, maximamque propterea apud totius orbis Epiſcopos ipſi conflavit invidiam: *Origenis Ordinatio.* & Ordinationem ipſius atque promotionem ad Sacerdotium, factam a Theoctiſto Cæſareæ Epiſcopo, & Alexandro Hieroſolymorum, palam impugnavit. Quod an jure fecerit, an injuriâ, ſingulari Diſſertatione expendemus. De hoc interim Origenis facto legatur Euſebius cap. 8. lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ.

Zephirino Pontifice Maximo adhuc ſuperſtite, Romam profectus eſt Origenes, Eccleſiæ antiquiſſimæ viſendæ ſtudio. Inde reverſus Alexandriam, ſolitum docendi munus, hortante Demetrio, repetiit. Et cùm regendæ Scholæ ſolus non ſufficeret, Heraclam diſcipulorum ſuorum primarium in partem laboris vocavit, commiſsâ ei Catechumenorum, & recens baptizatorum inſtitutione. [ex Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.15.]

Scriptura ſacra Verſiones ab Origene inventa. Sacrarum Literarum intelligendarum ſtudium incredibile Origenem impulit ut linguam Hebraicam diſceret; utque præter Hebraicos Codices, & Verſiones Vulgatas *Septuaginta Interpretum*, *Aquila*, *Symmachi*; & *Theodotionis*, alias maxima

Google

ma ſolicitudine quæreret. Favit ejus votis & propenſo in Eccleſiæ obſequium ingenio Deus præpotens. Invenit namque tres antiquiſſimas Scripturæ ſacræ interpretationes, unam Nicopoli ad Actium littus, aliam alibi æquè fauſto eventu, tertiam in dolio repertam in urbe Hiericho temporibus Antonini Caracallæ, qui Severi filius fuit. Ex his Hexapla adornavit, cùm anteà Tetrapla conſcripſiſſet. *Tetrapla* vocavit editionem Scripturæ ſacræ, quatuor columnis per ſingulas paginas diſtinctam. Prima exhibebat Verſionem 70. Interpretum; altera tranſlationem Aquilæ; tertia Symmachi; quarta Theodotionis. *Hexapla*, inſcripſit editionem ejuſdem Scripturæ ſex columnis per ſingulas paginas diſtinctam, quarum quatuor exhibebant priores quatuor Verſiones, & aliæ duæ poſteriores, *Quintam & Sextam* Anonymi Interpretis, vel Anonymorum Interpretum. *Octapla*, octo columnas exhibebant, nimirum ſex illas Verſiones, & aliam præterea in dolio repertam, necnon Textum Hebraicum his omnibus præjacentem. Hæc colliguntur ex Euſebio lib.6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticę cap.16. ex Sancto Epiphanio libro de Menſuris & Ponderibus, & ex Sancto Hieronymo in caput tertium Epiſtolæ ad Titum.

Origenis Tetrapla & Hexapla.

Interim Philoſophiæ animum adjunxit Origenes, Pythagoricæ præſertim, & Platonicæ, has diſciplinas magno ſibi ratus adjumento fore ad Hæreticorum confutationem, & ad Sacrarum Literarum interpretationem. Cum Ammonio Chriſtiano Philoſopho, quem deſertæ Chriſtianæ religionis falsò Porphyrius accuſavit, ſocietatem iniit ſtudiorum, cùm Alexandriæ dictus Ammonius Philoſophiam profiteretur. [ex Euſebio lib.6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.10.] Tantam nominis celebritatem conſecutus eſt Origenes, ut ab Epiſcopis rogatus, Scripturas ſacras in ſolemni Eccleſiæ cœtu aliquando exponeret, nondum licèt Sacerdos inauguratus. Quod Cæſareæ in Palæſtina ipſum feciſſe a Theoctiſto rogatum, teſtatur Euſebius loco mox laudato.

Hæretici ab Origene impugnati.

Reportatas ab Origene de Hæreticis palmas teſtantur debellati Arabes, profligatus Berillus, Ambroſius vir.nobilitate & opibus potens, ex Valentinianorum (ut Euſebius refert cap.18. lib.6.) vel ex Marcionitarum ſecta [ut Sancto Hieronymo placet in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum] ad fidem converſus. Hic Ambroſius Origenem impensè fovit, Mœcenatis in ſacris ſtudiis ac laboribus beneficentiam ipſi exhibens. Septem enim ſcribas qui ei dictanti præſto adeſſent, non pauciores librarios, & Virgines ad concinnè ſcribendum probè excercitatas ipſi addixit, quibus neceſſaria ubertim ſubminiſtrabat. (Ex Euſebio libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.23.) Chriſtianam Religionem egregiè ac luculenter defendit libris octo *contra Celſum*, Ambroſio nuncupatis. A Mamea matre Alexandri Imperatoris, religioſa fęmina rogatus venit Antiochiam, & ſummo honore habitus eſt. Ad Philippum Imperatorem, qui primus e Regibus Romanis Chriſtianus fuit, & ad Matrem ejus literas dedit, quarum meminit Sanctus Hieronymus.

In Deciana perſecutione multa pro fide perpeſſus eſt Origenes, teſte Euſebio libro ſexto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. trigeſimo-nono: ipſum confeſſionis gloriam maculaſſe thus idolis adolendo, atque ad hoc nefas adactum fuiſſe metu ſtupri ab Æthiope inferendi, quem perſecutores ad violationem caſti corporis conduxerant, auctor eſt Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. ubi tamen tempus diſtinctè non notat quo lapſus ille Origenis contigerit. Hoc facinus ad tempora Decianæ perſecutionis non eſſe referendum, ſed ad Alexandri Severi tempeſtatem, Viri Eruditi aſſerunt, inter alios illuſtris Huëtius libro 1. Origenianorum, cap.4. quòd tempore Decianæ Perſecutionis Origenes Alexandriæ non verſaretur. Porro an lapſus ille Origenis verus ſit, an commentitius, propria Diſſertatione expendam. Obiit anno Chriſti 256. Galli & Vuluſiani Imperatorum tertio, ſeptuageſimo ętatis anno, ut teſtatur Euſebius libro 7. Hiſtoriæ cap.1. Tyri mortuus, ac ſepultus eſt.

§. II.

De Origenis erroribus.

ORigeni ab Antiquis hi tribuuntur errores. 1. Quòd Filium non eſſe natum, ſed factum, eſſe Patre minorem, & inferiorem, comparatum Patri non eſſe veritatem: & Spiritum Sanctum eſſe tertium dignitate & honore poſt Patrem & Filium, Filioque inferiorem dixerit. Hunc ipſi errorem tribuunt Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 59. quæ eſt ad Avitum, & Epiſtolâ 65. ad Pammachium, & Oceanum data, libro 2. *Apologiæ adversùs Ruffinum, Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. & Epiſtolâ ad Joannem Hieroſolymitanum, Sanctus Auguſtinus libro de Hæreſibus, Juſtinianus Imperator in Tractatu adversus Origenis errores miſſo ad Mennam Patriarcham Conſtantinopolitanum qui a Quinta Synodo, necnon a Vigilio Pontifice Maximo poſtea probatus eſt. Hunc errorem proprium eſſe Origenis, ex variis ipſius Operum locis conſtat, quæ Sanctus Hieronymus, & Juſtinianus proſcrunt.

2. Senſit Origenes hominum animas ante corpora creatas fuiſſe, & cæleſtes fuiſſe virtutes, quæ ob peccatum, animæ evaſerunt; & in corpora velut in carceres quoſdam ſupplicii causâ immiſſas eſſe. Ad quem errorem probandum, hoc Regii Vatis loco abutebatur, Pſalmo 118. *Priuſquam humiliarer, ego deliqui:* verba illa animæ tribuens, quæ antea deliquiſſet, quàm corpori illigaretur. [Ex Sancto Epiphanio Hæreſi 64. ex Sancto Hieronymo locis citatis, & ex Juſtiniano in Tractatu adversùs Origenis errores]. Sanctus Hieronymus lib. 2. Apologiæ contra Ruffinum, poſtquàm varias circa animæ creationem ſententias, & ipſius Ruffini dubiam nutantemque opinionem attulit, hæc habet: *O infelices animas, quæ tantis vitiorum lanceis vulnerantur! Non eas puto, juxta Origenis errorem, tantùm laboraſſe, cùm de cælo in terras ruerent, & craſſis corporibus veſtirentur, ut nunc verbis & ſententiis hinc inde colliſas.*

3. Senſit animam Chriſti præextitiſſe Deo Verbo unitam ante Incarnationem, & generationem ex Virgine; ut teſtantur Sanctus Hieronymus lib.2. Apologiæ adversùs Ruffinum, & Juſtinianus Imperator in Tractatu ſupra laudato; & ex ipſo Origene lib.1. de Principiis, cap.6. & libro 1. contra Celſum, & Tomo 1. in Joannem pag.35. Huëtianæ Editionis, & Tomo 20. pag.307. conſtat.

4. Senſit Chriſti Paſſionem Dęmonibus ipſis profuturam: imò Chriſtum in futuro ſæculo pro Dęmonibus crucifigendum. (Ex Theophilo Alexandrino Epiſtolâ Paſchali 2. ex Sancto Hieronymo libro 1. Apologiæ adversùs Ruffinum, & Epiſtolâ 59. ad Avitum data, ex Poſthumiano, apud Sulpitium Severum Dialogi 1. cap.3. & ex Juſtiniano in Tractatu ad Mennam adversùs Origenis errores.) Idem conſtat ex ipſo Origene lib.4. Periarchon.

5. Futuram aliquando diaboli ſalutem, & dęmonum hominumque impiorum ſuppliciis finem im-

imponendum eſſe propugnavit. Id teſtantur Sanctus Epiphanius in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, Theophilus Epiſtola Paſchali 2. Sanctus Hieronymus Epiſtola 59. ad Avitum, & Epiſtola 61. ad Pammachium, & Epiſtola 65. ad Pammachium & Oceanum: Sanctus Auguſtinus libro de Hæreſibus, cap.43. Juſtinianus loco ſupra laudato, & in Epiſtola ad Quintam Synodum. Et conſtat ex ipſo Origene libro 1. περὶ ἀρχῶν cap.6. & libro 3. cap. item 6.

6. Non pœnarum dumtaxat, ſed fœlicitatis etiam tempus certis circumſcriptum terminis eſſe voluit, animaſque ad perfectionis culmen evectas, ac peccati, corporeæque molis ſordibus expurgatas, rurſus a virtute in vitium deflectere poſſe, quod cùm fecerint, in craſſioris corporis carcerem detrudendas. Hunc errorem adſtruit Origenes paſſim, in libris περὶ ἀρχῶν lucis notatis a Sancto Hieronymo, Epiſtola 59. ad Avitum.

7. De reſurrectione mortuorum peſſimè ſenſit Origenes, ut conſtat ex Sancto Epiphanio Hæreſi 54. ex Theophilo Alexandrino, Sancto Hieronymo, & Juſtiniano, locis prælaudatis, necnon ex S. Auguſtino libro de Hæreſibus, qui ipſum criminantur quòd reſurrectionem e medio ſuſtulerit. Sed reverà voce tenus reſurrectionem corporis adſtruxit, carnis verò inficiatus reſurrectionem eſt, ut conſtat ex Sancto Hieronymo in Epiſtola ad Pammachium, ex Pamphilo in Apologia, & Methodio in libro de Reſurrectione, cujus extat Epitome apud Sanctum Epiphanium Hæreſi 64. & apud Photium, Cod. 234. & ex ipſo Origene libro 2. περὶ ἀρχῶν cap.3. & in Commentariis ad Pſalmum 1. Addidit, illud qualecumque corpus, quod in mundi conſummationem recepturæ erant animæ, orbiculatum fore, figuram omnium perfectiſſimam, & rerum cæleſtium propriam novo corpori congruam exiſtimans. Id conſtat ex Juſtiniano in Tractatu ad Mennam.

8. Ignem inferni, allegoricè duntaxat intellexit, nihilque aliud eſſe voluit quàm conſcientiæ peccatricis ſtimulo. Id conſtat ex ipſo Origene libro 2. de Principiis, cap.2. & ex Oroſio in Commonitorio ad Sanctum Auguſtinum; quo inter alia queritur Origeniſtas quoſdam jactare ſolitos, *Ignem æternum quo peccatores puniantur, non eſſe ignem verum, dicentes dictum eſſe ignem propria conſcientiæ punitionem; ac ſic omnes peccatorum animas poſt purgationem conſcientiæ in unitatem Corporis Chriſti eſſe redituras*. Quò ſpectant etiam illa verba Sancti Hieronymi libro 3. in Epiſtolam ad Epheſios; *Quia igitur ſunt plerique, qui dicunt non futura pro peccatis eſſe ſupplicia, nec extrinſecùs adhibenda tormenta, ſed ipſum peccatum, & conſcientiam delicti eſſe pro pœna, dum vermis in corde non moritur, & in animo ignis accenditur, in ſimilitudinem febris, quæ non torquet extrinſecùs ægrotantem, ſed corpora ipſa corripiens punit, ſine cruciatuum extrinſecùs adhibitione:* &c.

9. Aſtra animata eſſe, Deum cognoſcere, ac precari; peccare poſſe, judicatum iri ac ſalutem ſperare & poſſe conſequi, aſſirmavit Origenes, libro 1. de Principiis, cap.7. & lib.5. contra Celſum. Cujus erroris ipſum etiam inſimulant Theophilus Alexandrinus Epiſtola 1. & 5. Paſchali, & Sanctus Hieronymus Epiſtola 59. ad Avitum, & Epiſtola 61. ad Pammachium, Oroſius in Commonitorio ad Sanctum Auguſtinum, & Auguſtinus ipſe in libro contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas, & Juſtinianus in Tractatu ad Mennam.

10. Circumſcriptam Dei potentiam ſenſit Origenes libro 2. de Principiis, cap.2. quod ei crimen etiam objiciunt Theophilus Alexandrinus Epiſtola 1. Paſchali, Juſtinianus loco laudato, & Rufinus in Libello de Fide, quem Sirmondus edidit.

11. Mundum hunc aſpectabilem & corporeum ex occaſione duntaxat, & ſecundaria velut intentione Dei creatum eſſe aſſeruit, ad puniendas, & quibuſdam quaſi ergaſtulis concludendas naturas rationis compotes, quæ ante orbis creationem deliquerant, lib. de Principiis, cap.1. 8. & 9. & lib.3. cap.5. Idem conſtat ex Theophilo Alexandrino, Epiſtola Paſchali 1. ex Sancto Hieronymo Epiſtola 50. ad Avitum, & Sancto Auguſtino lib. 11. de Civitate Dei, cap.23. & libro contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas, cap.8.

12. Perpetuam mundorum propagationem, ac ſucceſſionem admiſit Origenes. Quod conſtat ex iiſdem Auctoribus, & ex Methodio apud Photium Codice 235.

13. Totam de Paradiſi conſitione Moſaicam narrationem ad allegoriam detorſit. Arbitratus enim eſt Paradiſum terreſtrem poſitum in cælo fuiſſe: arbores Angelicas eſſe fortitudines, ſcorteas tunicas quibus Adamum & Evam Deus induit, eſſe terrenum corpus & mortale animabus impoſitum. Hic error ſe prodit apud Origenem lib.4. de Principiis, cap.2. Homilia 1. in Geneſim, & libro 4. contra Celſum: eundem ipſi objicunt Methodius apud Epiphanium Hæreſi 64. & Epiphanius ipſe in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum.

14. De gratiæ divinæ auxiliis peſſimè ſenſit Origenes, adeo ut Sanctus Hieronymus in Epiſtola ad Cteſiphontem, cap.2. Pelagii doctrinam *Origenis ramuſculum* eſſe non immeritò pronuntiaverit, & lib.3. adversùs Pelagium, cap. ultimo, jure appellaverit Origenem *Pelagianorum Amaſium*. Exiſtimavit namque Origenes animas juxta menſuram meritorum, quæ comparaverant antequam corporibus illaberentur, variis gratiæ donis cumulari. Imo & meritis in hac vita partis divinæ gratiæ præſidia largiri Deum contendit, ita ut libero humanæ voluntatis arbitrio accepta referenda ſint, per quod homines talibus donis digni effecti ſunt. Hoc in errore fuiſſe Origenem, ac proinde Pelagianis ac Semipelagianis præfulſiſſe, demonſtrarunt Janſenius Iprenſis, lib.6. de Hæreſi Pelagiana cap.15. & doctiſſimus Huetius lib.2. Origenianorum, Quæſt 3. Sed de hoc & aliis Origenis erroribus Diſſertatione propria uberiùs agemus, inquiremuſque an ab iis abſolvi poſſit. Alios Origenis errores recenſet, & excutit idem Huetius eruditione incredibili, lib. 5. Origenianorum. Sed vel benigna interpretatione molliri poſſunt loca quæ his infarta erroribus apud Origenem videntur: vel cum aliis Patribus ipſi communes ſunt errores hujuſmodi ac nævi, vel falsò ipſi affinguntur, ut quod Metempſicoſim admiſerit, quam tamen diſertè impugnat lib.4. & 8. contra Celſum, libro 5. in Epiſtolam ad Romanos, & aliis in locis diligenter notatis a doctiſſimo Huetio, lib.2. Origenianorum, Quæſt. 6. numero 19. Sic etiam falsò ipſi affingitur, quòd ſenſerit ementitum corpus, & ſpecie tenus apparens Chriſtum geſtaſſe, non verum & noſtris corporibus ſimile. Sed enim hunc errorem ſexcentis in locis impugnat, Homilia 14. & 57. in Lucam, Tractatu 35. in Matthæum, Homilia 5. in Ezechielem, libro 5. in Epiſtolam ad Romanos lib.2. contra Celſum, lib.2. de Principiis, cap.6. & in Proœmio iſtorum librorum, ubi ait: *Incarnatus eſt*, Filius Dei, *cùm Deus eſſet, & homo manſit, quod Deus erat. Corpus aſſumpſit noſtro corpori ſimile, eo ſolo differens, quòd natum ex Virgine, de Spiritu Sancto eſt. Et quoniam hic Jeſus Chriſtus natus, & paſſus eſt in veritate, & non per imaginem, communi hac morte verè mortuus eſt: verè enim a mortuis reſurrexit*. Falſum eſt quod ipſi tribuit Gennadius, lib. de Dogmatibus Eccleſiaſticis, cap.2. quòd nimirum aſſeruerit cum

Mar-

Marcione, Chriſtum carnem e cælo detuliſſe. In quo dupliciter peccavit Gennadius. Nec enim is fuit Marcionis error, nec Origenis, qui Homiliâ 14. in Lucam illum conceptis verbis expugnat. Fateor quidem frequentem formarum mutationem ipſum Corpori Chriſti aſſignaſſe, adeo ut ſub qua vellet, ſeſe ſingulis exhiberet conſpicuum, ſed aſcititiam Corporis Chriſti ſubſtantiam nullatenus exiſtimavit. Neque verò fanaticum illud dogma ab Origene confictum eſt, & conſtanter aſſerium, ſed ipſi traditum ab aliis, & ab eo propoſitum ut non omnino incredibile. Id patet ex ipſius verbia Tractatu 35. in Matthæum. *Venit ergo*, inquit, *Traditio talis ad nos de eo, quoniam non ſolùm duæ formæ in eo fuerunt; una quidem ſecundùm quam omnes eum videbant: altera autem ſecundùm quam transfiguratus eſt coram Diſcipulis ſuis in monte, quando & reſplenduit facies ejus tanquam Sol; ſed etiam unicuique apparebat, ſecundùm quod fuerat dignus. Et cùm fuiſſet ipſe, quaſi non ipſe omnibus videbatur .... Et non mihi videtur incredibilis eſſe Traditio hæc, ſive corporaliter propter ipſum Jeſum, ut aliter & alio modo videretur ab hominibus; ſive propter ipſam Verbi naturam, quod non ſimiliter cunctis apparet*, &c.

15. Origeniſtæ quidam, turpes dicti, noptias repudiabant, Monaſticam vitam ſpecie tenùs profitebantur, & in omnem libidinem erant effuſi. De his agit Sanctus Epiphanius Hæreſi 63. An ab Origene Adamantio, an ab aliquo alio propagati ſint, ignorare ſe profitetur. At duos Origenes Sanctus Athanaſius, Sophronius Hieroſolymorum Antiſtes in Epiſtola ad Sergium, Auctor Prædeſtinati a Patre Sirmondo editus, & Sanctus Joannes Damaſcenus lib. de Hæreſibus, diſtinxerunt, Adamantium ſcilicet, & alium quemdam impurorum Origeniſtarum Principem.

§. III.

De Origenis Sectatoribus, Defenſoribus, & Impugnatoribus.

ORigenem etiamnum viventem Demetrius Alexandrinus Epiſcopus damnavit anathemate, ut conſtat ex Sancto Hieronymo libro 2. Apologiæ adversùs Ruffinum capite 5. & ex Epiſtola ipſius Origenis ad Amicos, cujus ibidem meminit. Poſt obitum, ejus doctrinam primus impugnavit Methodius Tyri Epiſcopus, qui ſub Diocletiani Imperio floruit. Inter ejus enim Opera libros de Reſurrectione contra Origenem Sanctus Hieronymus recenſet in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cujus Operis Fragmentum inſigne Panario ſuo inſeruit Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. cujus etiam Excerpta repræſentavit Photius Cod. 234. Hujus errores impugnavit & Sanctus Petrus Alexandrinus Methodio ſuppar, ut conſtat ex ipſius teſtimoniis quæ adversùs Origenem profert Juſtinianus in Tractatu ad Mennam.

Euſebius Origenis Patronus.

Erumpente Arianâ factione, Ariani perverſam de Filio Dei Opinationem ſuam collectiа ex Origenis Operibus teſtimoniis protegere conati ſunt. Contra verò Orthodoxi ad ipſius auctoritatem elevandam, quâ tam impensè religionis hoſtes gloriabantur, animum appulerunt. Euſebius Cæſareenſis, Arianæ factionis ſignifer obtruſam poſtea a Ruffino, Pamphilii Presbyteri & Martyris nomine, Apologiam pro Origene, ſex libris diſtinctam conſcripſit. Erat quidem Pamphilus ſtudioſiſſimus Origenis, ita ut omnes ejus libros undequaque conquiſitos Cæſareenſi Eccleſiæ dedicaret, ut teſtatur S. Hieronymus in Epiſtola ad Marcellam, & maximam eorum partem manu propria deſcripſit; qui in Cæſareenſi Bibliotheca Sancti Hieronymi ætate adhuc aſſervabantur, ut ipſe teſtatur in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 86. Sed Apologiam non ſcripſit pro Origene. Licèt namque ſcripſiſſe aſſerat ibi Sanctus Hieronymus, nondum excuſſo Rufini fuco, neque compertis dolis: tamen libro 1. & 2. Apologiæ adversùs Rufinum, re diligentiùs expensâ, fatetur, ſe deceptum fuiſſe, & Apologiam Origenis, a Rufino Scriptore nequam, fuiſſe adornatam nomine Pamphili Martyris, quò majoris ponderis eſſet: quamvis non Pamphili ſit, ſed Euſebii Cæſareenſis. Atque hac in parte major adhibenda fides eſt Sancto Hieronymo, quàm Photio, qui ad illam Apologiam conſcribendam, Euſebium, & Pamphilium conjunctas operas contuliſſe ſcribit, cauſamque iſtius ſcriptionis hanc fuiſſe narrat, ut ad Confeſſores ad metalla propter Chriſtum damnatos ſolatii ergo mitteretur. (Cod. 118.)

Id eſt, de ſermone ex ventre prolato Dæmonis aſſiſtentis operâ. Scilicet Librum illum ſcripſit Euſtathius ad confutandum Origenis dogma, quo Samuëlis animam a Pythoniſſa per incantamenta evocatam aſſeruit.

Dum Origeni patrocinaretur Euſebius, Euſtathius Antiochenus Epiſcopus, veritatis contra Arianos acerrimus defenſor, Origenem ipſum adorſus eſt, & ejus ſententiam de Engaſtrimytho lucubratione ſingulari refellendam ſuſcepit, teſte Sancto Hieronymo, in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 96.

Anno circiter 393. Sanctus Pacomius Tabennenſis in Ægypto Abbas, morti proximus, Monachis ſuis lectione librorum Origenis interdixit. Maxima fuit Sanctorum Baſilii & Gregorii Nazianzeni de Origene exiſtimatio, cujus ex Operibus ſelectiora loca in unum volumen congeſſerunt, *Philocalia* titulo inſcriptum.

Origeniſmus apud Nitriæ Monachos in Ægypto propagatur.

Propagatus eſt Origeniſmus apud Ægyptios Monachos qui Nitriam Montem incolebant Sancti Epiphanii temporibus, ut ipſe teſtatur Hæreſi 64. qua tempeſtate Melania ſenior nobilis fœmina, Hieroſolymam pietatis causâ concedens, atque inter Nitriæ Monachos aliquandiu morata, cum Rufino Aquilejenſi Presbytero itineris comite, Origenis erroribus a Didymo viro doctiſſimo, ſed profeſſo Origeniſta imbuta eſt. Hieroſolymis ubi ſedem fixit, opes in pauperum ac peregrinorum effundens ſubſidia, ibi excepit Evagrium Ponticem, qui Rufini ac poſtea Didymi conſuetudine Origeniſta factus, inter Nitriæ Monachos nomen dedit, atque Origenis Dogmata libris editis tuitus eſt, ex Sancto Hieronymo in Epiſtola ad Cteſiphontem adversùs Pelagium, cap. 2. Eòdem aliquot poſt annos pervenit Palladius Galata, & triennio in Monaſteriis tranſacto, cùm infirma eſſet valetudine, ſeceſſit in Palæſtinam, ibique Origenis errores, quos in Ægypto hauſerat, propagavit: Paulam Romanam nobilitate & ſanctitate conſpicuam fœminam his inficere fruſtra conatus, prohibente ſcilicet Sancto Hieronymo (ut ipſe teſtatur Epiſtolâ 27. quæ complectitur Epitaphium Paulæ matris, cap. 11. & 12.]

Joannes Hieroſolymitanus Origeniſmi fautor.

Eadem tempeſtate Joannes Hieroſolymitanus Epiſcopus Origeniſmi fautor extitit: cum quo eam ob rem Sancti Epiphanius & Hieronymus pedem contulerunt. Legenda ea de re Epiſtola Sancti Epiphanii ad illum Præſulem, quæ inter Hieronymianas eſt ſexageſima, & Epiſtola 61. Sancti Hieronymi ad Pammachium data. Ex ea conſtat, Archelaum Comitem virum diſertiſſimum & Chriſtianiſſimum, conciliare pacem voluiſſe inter Sanctum Epiphanium & Joannem Hieroſolymitanum. Placuit ut quoniam violatæ fidei reus Joannes agebatur, fidei profeſſione iniretur concordia. Condicto fœderis loco, quò ſe ſtata die ventorum pollicitus erat Hieroſolymitanus Antiſtes, adeſſe fugit, uſus excuſatione ridiculâ, quòd devotæ cujuſdam mulierculæ ægritudine retardaretur.

tur. Interim Theophilus Alexandrinus Eccleſiaſticæ pacis curam gerens, Iſidorum Alexandrinum Presbyterum & Monachum ad Joannem, alioſque miſit, ortas contentiones ut ſedaret; ſed cùm Iſidorus ille propenſum in Origenis doctrinam ingenium præ ſe ferret, faveretque nimium Hieroſolymitano Antiſtiti, re infecta, diſceſſit. Ex ea inſuper Epiſtola conſtat, communionem inter Joannem Hieroſolymitanum & Sanctos Epiphanium atque Hieronymum, ipſiſque adhærentes in Palæſtina Monachos, abruptam fuiſſe. Id enim ſignificant iſta Sancti Hieronymi verba: *Quæ eſt tanta arrogantia non reſpondere de fide interrogantibus? Tantam Fratrum multitudinem, & Monachorum Choros, qui tibi in Palæſtina non communicant, quaſi hoſtes publicos æſtimare?*

Et infrà ſic de ſeipſo Hieronymus loquitur: *Ego miſellus, dum in ſolitudine delitеſco, a tanto Pontifice repente truncatus, Presbyteri nomen amiſi.* Sic ſugillat Joannem Hieroſolymitanum, quem & his verbis infrà perſtringit: *Nos-ne ſumus qui Eccleſiam ſcindimus? An ille qui vivis habitaculum, mortuis ſepulcrum negat, qui Fratrum exilia poſtulat? Quis potentiſſimam illam feram, totius orbis cervicibus imminentem, contra noſtras cervices ſpiritualiter incitavit? Quis oſſa Sanctorum, & innoxios cineres hucuſque verberari ab imbribus ſinit? His nos blandimentis bonus Paſtor invitat ad pacem, & proprium arguit facere Principatum, qui omnibus ſectam dumtaxat fidem tenentibus, & Communione, & charitate ſociamur. An tu ſolus Eccleſia es: & qui te offenderit, a Chriſto excluditur?*

Rufinus Origeniſta.

Anno Chriſti 397. Romam reverſus cum Melania Rufinus libros περὶ ἀρχῶν Origenis a ſe latinitate donatos, unà cum priore libro Apologiæ Euſebii pro ipſo Origene, quem Pamphilii Martyris nomine inſcripſit, edidit in publicum: conteſtatus ſe reliquis dogmatibus intactis, adſcriptos Origeni errores de Trinitate Sanctiſſima, utpote ab Hæreticis intruſos [ut pertendebat] expunxiſſe, vel emendaſſe.

Interim Sanctus Hieronymus librorum περὶ ἀρχῶν interpretationem adornavit, qua lucubratione Rufinianæ interpretationis perſpectam fecit perfidiam; & Rufini verſionem coarguit, data ad Pammachium & Oceanum Epiſtolâ 65. Hieronymi criminationes Apologia duplici depellere conatus eſt Rufinus, cui duplicem quoque Apologiam Sanctus Hieronymus oppoſuit.

Anaſtaſius Papa damnat Origenis errores.

Effervеſcente contentione, & Romanos, alioſque toto orbe Chriſtianos diverſa in ſtudia diſtrahente, Anaſtaſius Pontifex Maximus Origenis errores hæreſeos notâ inuſſit [ut teſtatur Theophilus Alexandrinus in Epiſtola ad quoſdam Monachos, quam Juſtinianus profert in Tractatu ad Mennam, & S. Hieronymus lib. 2. Apologiæ, cap. 6.] Id factum eſt anno Chriſti 400.

Rufino diem dicit, illumque damnat.

Rufinum præterea Romam vocavit ad cauſam dicendam: qui frivolis excuſationibus Pontificis citationem eludens, fidei profeſſionem ad ipſum miſit. Non prohibuit Apologia Rufini ad Anaſtaſium ſcripta quin hæreſeos ab ipſo damnaretur, inſtante Marcella, cui tuendæ fidei, & profligandi Origeniſmi ſtudium Deus afflavit, ut Melaniæ pro Origene & Origeniſtis, conatus elevaret.

Melania Origeniſtis favet; illis adverſatur Marcella.

Hujus rei teſtis eſt Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 16. ad Principiam data, qua Marcellæ Epitaphium continetur. *Tunc*, inquit, *librorum περὶ ἀρχῶν infamis interpretatio.... Tunc noſtrorum διδασκάλων contradictio, & Phariſæorum turbata eſt Schola. Tunc ſancta Marcella, quæ diu ſe cohibuerat, ne per æmulationem quidpiam facere videretur, poſtquam ſenſit fidem Apoſtolico ore laudatam in pleriſque violari, ita ut Sacerdotes quoque, & nonnullos Monachorum, maximèque ſæculi homines in aſſenſum ſui traheret, ac ſimplicitati illuderet Epiſcopi, qui de ſuo ingenio cæteros æſtimabat*, (Siricii nimirum Papæ, qui Origeniſtas Catholici nominis larvam præferentes communicatoriis literis donavit) *publicè reſtitit, malens Deo placere, quàm hominibus.... Cernentes Hæretici de parva ſcintilla maxima incendia concitari, & ſuppoſitam dudum flammam jam ad culmina perveniſſe, nec poſſe latere quod multos deceperat, petunt & impetrant Eccleſiaſticas Epiſtolas; ut communicantes Eccleſia diſceſſiſſe viderentur. Non multum tempus in medio; ſuccedit in Pontificatum vir inſignis Anaſtaſius, quem diu Roma habere non meruit, ne orbis caput ſub tali Epiſcopo truncaretur: imò ideirco raptus atque tranſlatus eſt, ne ſemel latam ſententiam precibus ſuis flectere conaretur..... Dicentis, quid hæc ad laudem Marcellæ? Damnationis Hæreticorum hæc fuit principium, dum adducit teſtes, qui priùs ab eis eruditi ab hæretico fuerant errore correpti, dum oſtendit multitudinem deceptorum, dum impia περὶ ἀρχῶν ingerit Volumina, quæ emendata manu Scorpii monſtrabantur; dum acciti frequentibus literis Hæretici, ut ſe defenderent, venire non ſunt auſi; tantaque vis conſcientiæ fuit, ut abſentes damnari, quàm præſentes coargui maluerint. Hujus tam glorioſæ victoriæ origo Marcella eſt.*

Rufinum intelligit.

Et libro 3. Apologiæ contra Rufinum, cap. 6. ſic ipſum alloquitur: *Vade potiùs Romam, & præſens apud eum* [Anaſtaſium] *expoſtula, cur tibi & abſenti, & innocenti fecerit contumeliam; primùm ut non reciperet expoſitionem fidei tuæ, quam omnis, ut ſcribis, Italia comprobavit, & baculo tuarum uti noluerit literarum contra canes tuos: deinde ut Epiſtolas contra te ad Orientem mitteret, & cauterium tibi hæreſeos, dum neſcis, inureret, diceretque libros Origenis περὶ ἀρχῶν a te eſſe tranſlatos, & ſimplici Romanæ Eccleſiæ plebi traditos, ut fidei veritatem, quam ab Apoſtolo didicerant, per te perderent.*

Eadem Rufini damnatio conſtat ex Epiſtola Anaſtaſii Papæ ad Joannem Hieroſolymitanum, in qua inter alia hæc habet de Rufino: *Rufinum ſcito, quòd proprio mente Origenis dicta in Latinum tranſtulit, ac probavit; nec diſſimilis ab eo eſt, qui alienis vitiis præſtat aſſenſum. Illud tamen ſcire cupio, ita haberi a noſtris partibus alienum, ut quid agat, ubi ſit, neſcire cupiamus. Ipſe denique viderit ubi poſſit abſolvi.*

Porro ex ea Epiſtola conſtat, Joannem Hieroſolymitanum, qui primùm Origeniſtas foverat, eorumque ſtuduerat erroribus, Sancti Hieronymi Epiſtolis, ut veriſimile eſt, ad Orthodoxam doctrinam revocatum, Origeniſmum ejuraſſe. Nam Origeniſtam tot laudibus non cumulaſſet Anaſtaſius, Origenis, & Origeniſtarum damnator, quantis ipſum hac in Epiſtola exornat, neque cum eo communicaſſet. Sed nec S. Auguſtinus ipſum inter Epiſcopos, quibus Catholici Communione connectebantur, & a quibus ſeſe Donatiſtæ diviſerant, recenſuiſſet, niſi ab Origenis erroribus fuiſſet tunc dierum alieniſſimus. *Cathedra tibi quid fecit Romanæ Eccleſiæ* [inquit Sanctus Auguſtinus lib. 2. contra Petilianum cap. 51.] *in qua Petrus ſedit, & in qua hodie Anaſtaſius ſedet: vel Eccleſia Hieroſolymitana, in qua Jacobus ſedit, & in qua hodie Joannes ſedet, quibus nos in Catholica unitate connectimur, & a quibus vos nefario furore ſeparatis.*

In Hiſpanias circa eadem tempora penetravit Origeniſmus, ab Avito iſthuc illatus. Adverſus Origenis hæreſim, & alias patriam ſuam infeſtantes, Paulus Oroſius Sancti Auguſtini zelum, oblato ipſi Commonitorio, accendit. Scripſit ſtatim ad Oroſium Sanctus Auguſtinus librum adverſus Priſcillianiſtas, & Origeniſtas, quo utramque hæreſim impugnavit. Extat ille Tomo 6. Operum ipſius.

Iiſdem

Theophilus Alexandrinus Origeniſmi impugnator acerrimus.

Iiſdem fère temporibus Origeniſmum acerrimè impugnavit Theophilus Alexandrinus. Hujus initia belli refert Socrates lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 7. & Sozomenus lib. 8. cap. 11. Orta in Ægypto Anthropomorphitarum hæreſi, quam rudiorum greges Monachorum amplexi ſunt, Theophilus hunc errorem Epiſtolâ quadam Paſchali impugnavit, quæ ob id peſſimè ab Ægyptiis Monachis excepta eſt. Horum plurimi Alexandriam manu facta ad Theophilum ex Eccleſia expellendum, imò & interficiendum advolarunt. Ille ſtolidorum hominum furorem horum æquivocatione verborum prudenter delinivit: *Vos cùm intueor, ipſius Dei vultum mihi videor intueri*. His verbis pacati, ab ipſo poſtularunt ut Origenem damnaret, cujus in Operibus Deus corporis expers aſſerebatur. *Ego verò*, inquit ille, *Origenis odi libros, & illos gravi reprehenſione dignos cenſeo*. Atque hìc ſubſtitiſſet forſan controverſia de Origenis libris in Eccleſia Alexandrina, niſi nova occaſione excitata fuiſſet (ut ait Socrates.)

Fratres Longi de Origeniſmo ſuſpecti.

Scilicet Ægypti Monaſteriis præerant viri quatuor pietate & doctrina conſpicui, Dioſcorus, Ammonius, Euſebius, & Euthymius, germani fratres, ſtaturâ proceri, ideòque *Fratres Longi* cognominati. Hi primum in amicitiis fuerunt Theophili qui Dioſcorum Hermopoleos conſtituit Epiſcopum, duos apud ſe detinuit ut Eccleſiæ inſervirent. Ipſorum deinde ex amico hoſtis effectus eſt ob privatas injurias, quas recenſent Socrates & Sozomenus: quæ quidem Theophilum uni avaritiæ, & vindictæ ſtuduiſſe probarent, ſi vera eſſent, quæ illi Auctores ſcribunt: ſed veniunt ea in ſuſpicionem falſitatis, quòd partim incertæ famæ, partim viri cujuſdam teſtimonio, qui cum Monachis illis verſatus fuerat, acceptam referat Sozomenus hanc hiſtoriam. Addunt mox laudati Scriptores, Theophilum invidiam Fratribus Longis conflaſſe apud Monachos Anthropomorphitas, quòd Deum corporis expertem eſſe aſſererent, atque Origeniſtæ eſſent. Juvit ſuſpicionem Origeniſmi de ipſis conceptam Iſidori Alexandrini Presbyteri Origeniſtæ, quem inter & Theophilum ſimultas recens orta erat, confugium ad Aſcetas Nitrienſes. Quos ob ſuſceptum ipſius patrocinium, inſectatus eſt vehementer, ac vexavit homo ferventioris indolis. Illata Fratribus Longis, aliiſque Monachis mala refert in Vita Sancti Joannis Chryſoſtomi Palladius Helenopolitanus Epiſcopus. Sed cùm profeſſus ille fuerit Origeniſta, nemo cordatus non judicabit ipſum in Theophilum iniquiorem fuiſſe, nec fidem ipſi temerè adhibendam in his quæ Origeniſmum ſpectant.

Theophilus congregatâ Alexandriæ Synodo Origenem & Origeniſtas damnat.

Sanctorum potiùs Hieronymi, & Epiphanii judicio de Theophilo ſtandum eſt, qui fidei zelum in eo ob damnatos Origeniſtas, commendarunt. Eo nempe zelo accenſus, congregavit Synodum Alexandriæ anno Chriſti 399. In qua Origenem, & Origeniſtas damnavit, Imperialibuſque Edictis impetratis, Monachos Origenis ſeu ſectatores, ſeu defenſores, Nitrienſibus Aſceteriis expulit; Synodicam ad Anaſtaſium, cæteroſque orbis Catholici Epiſcopos, Epiſtolam direxit Theophilus, qua eos rei geſtæ certiores faceret. Intercidit hæc Epiſtola.

Theophili zelus a SS. Epiphanio & Hieronymo laudatur.

Scripſit quoque ad Sanctum Epiphanium, quæ inter Hieronymianas 67. eſt, qua ipſum eſt adhortatus ut Synodum in Cypro Inſula congregaret, ad damnandum pariter Origenem, & Encyclicas ea de re literas ad viciniores Provincias, & Conſtantinopolim mitteret. *Eccleſia Chriſti*, inquit *quæ non habet maculam, neque rugam, egredientes de cavernis ſuis Origenis colubros Evangelico enſe truncavit, & fecundum Nitriæ Monachorum agmen, contagione peſtifera liberavit. Pauca ergo ex iis quæ geſta ſunt, in generali Epiſtola, quam ad omnes in commune direxi, prout patiebatur anguſtia temporis, comprehendi, dignationis tuæ eſt, quæ in hujuſcemodi certaminibus ſæpè ante nos pugnavit, & poſitos in prælio conſolari, & congregare totius Inſulæ Epiſcopos, ac Synodicas literas tam ad nos, quàm ad Conſtantinopolitanæ urbis Epiſcopum, & ſi quos alios putaveris, mittere: ut conſenſu omnium, & ipſe Origenes nominatim, & hæreſis nefaria condemnetur. Didici enim quòd calumniatores veræ fidei, Ammonius, Euſebius, & Euthymius novo pro hæreſi furore bacchantes, Conſtantinopolim navigaverunt: ut & novos, ſi quos voluerint, decipiant; & veteribus ſuæ impietatis ſociis conjungantur. Curæ igitur tuæ ſit, ut cunctis Epiſcopis per Iſauriam, atque Pamphyliam, & cæterarum Provinciarum, quæ in vicino ſunt, rei ordinem pandas; & noſtram, ſi dignum putas, Epiſtolam ſubjicias, ut omnes uno ſpiritu congregati, cum virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti, tradamus eos ſatanæ in interitum impietatis, quæ poſſidet eos.*

De damnata Origenis hæreſi, deque purgatis Nitriæ Monaſteriis ab illorum Fratrum contagio qui eam ſerere & effundere nitebantur, ſcripſit pariter ad Sanctum Hieronymum Theophilus. Extat brevis illius Epiſtola inter Hieronymianas 69. Theophilo de confixis Origeniſtis Sanctus Hieronymus gratulatus eſt, Epiſtolis 70. & 71. In priori hæc habet: *Breviter ſcribimus, quòd totus mundus exultet, & in tuis victoriis glorietur; erectumque Alexandriæ vexillum crucis, & adversùs hæreſim trophæa fulgentia: gaudens populorum turba proſpectet. Macte virtute, macte zelo fidei, oſtendiſti quod hucuſque taciturnitas diſpenſatio fuit, non conſenſus. Liberè enim Reverentiæ tuæ loquor. Dolebamus te nimiùm eſſe patientem; & ignorantes Magiſtri gubernaculum, geſtiebamus in interitum perditorum. Sed, ut video, exaltaſti manum diu, & ſuſpendiſti plagam, ut ferires fortiùs.*

Palladius, Socrates, Sozomenus in Theophilum iniqui.

Quæ verba apertè refellunt Palladii, Socratis, & Sozomeni teſtimonia, ſcribentium, ea quæ a Theophilo in Origeniſtas geſta ſunt & decreta, ex ferocis iræ impetu geſta eſſe, nam Sanctus Hieronymus nimiam fuiſſe Theophili erga ipſos lenitatem & patientiam ait, non ſolùm in Epiſtola mox laudata, ſed etiam in 68. *Super urſacea barreſi*, inquit, *quòd multam patientiam geris, & putas Eccleſiæ viſceribus incubantes tua poſſe corrigi lenitate, multis Sanctis diſplicet; ne dum paucorum pœnitentiam præſtolaris, nutrias audaciam perditorum, & factio robuſtior fiat.*

Epiſtola verò 71. ita Theophilum alloquitur. *Vox Beatitudinis tuæ in toto orbe perſonuit; & cunctis Chriſti Eccleſiis lætantibus diaboli venena ſiluere. Nequaquam ampliùs antiquus ſerpens ſibilat, ſed contortus, & eviſceratus, in cavernarum tenebris deliteſcens. Solem clarum ferre non ſuſtinet. Qui quidem ſuper hac re & antequàm ſcriberet, ad Occidentem Epiſtolas miſeram, ex parte Hæreticorum ſtrophas meæ linguæ hominibus indicans. Ex diſpenſatione Dei factum puto, ut eo tempore tu quoque ad Anaſtaſium Papam ſcriberes, & noſtram dum ignorans ſententiam, roborares. Verùm & te nunc admoniti, magis ſtudium accommodabimus, ut hìc & procul, ſimplices ab errore revocemus.*

Scripſit interim Sanctus Epiphanius ad Sanctum Hieronymum de hæreſeos Origenianæ damnatione a Theophilo facta, exemplar mittens Epiſtolæ quam ab ipſo ea de re acceperat, ejuſque zelum mirum in modum extollens, *Scito*, inquit, *Fili chariſſime! Amalech uſque ad ſtirpem eſſe deletum, & in monte Raphidim erectum trophæum crucis. Etenim quomodo porrectis in altum Moyſi manibus vincebat Iſraël: ſic Dominus confortavit famulum ſuum Theophilum, ut ſuper altare Eccle-*

ſia

ſia Alexandrina contra Origenem vexillum poneret; & impleretur in eo quod dicitur: Scribe ſignum hoc, quia delebo funditus Origenis hæreſim a facie terræ cum ipſo Amalech. Et ne videar eadem rurſus iterare, & prolixiorem epiſtolam texere; ipſam ad vos ſcriptam direxi; ut ſcire poſſitis quæ nobis ſcripſerit, & quantum boni ultimæ ætati meæ conceſſerit Dominus; ut quod ſemper clamabam, tanti Pontificis teſtimonio probaretur. Ex his conſtat quantus fuerit, & quàm laudandus Theophili in Origenis doctrinam, & in Origeniſtas zelus; nec audiendos eſſe Palladium, Socratem, Sozomenum, qui Theophilum iracundum, pecuniæ cupidum, pronum in vindictam, crudelem, privatis injuriis cauſſam Dei falsò obtendentem exhibent. Enimverò ſi res ita ſe habuiſſent, latere non potuiſſent Sanctum Epiphanium & Hieronymum in vicino poſitos, nec Monachos inſontes & pios laceraſſent; neque laudaſſent Theophili immanitatem; nec Anaſtaſius Pontifex Maximus ejus Synodum probaſſet. Meritò itaque Theophilus illos Monachos, qui vel Origenis errores ſectabantur, vel ſectari præſumebantur ob procacem ipſius defenſionem, & librorum ipſius lectionem, quam Epiſcopi prohibuerant, anathomate damnavit, & Monaſteriis exegit, ne cæteros inficerent.

S. Joannes Chryſoſtomus a Fratribus Longis deceptus illis patrocinatur.

Dum hæc gererentur a Sanctis Epiphanio, & Hieronymo, & a Theophilo, claſſicum adversùs Origeniſtas canentibus, pervenerunt Conſtantinopolim Origeniſtæ Nitrienſes, & inter eos celeberrimi Fratres Longi, & ad Sancti Joannis Chryſoſtomi Conſtantinopolitani Antiſtitis genua advoluti, ejus operam & auctoritatem implorarunt, ut eos cum Theophilo in concordiam & gratiam revocaret, & ipſis redeundi in ſua Monaſteria impetraret ab illo facultatem. Ipſos benignè excepit Chryſoſtomus, & communione duntaxat precum, non verò Sacramentorum illis conceſſa, ſe apud Theophilum de ipſorum reſtitutione per literas acturum ſpopondit. Deceptus eſt ſcilicet Chryſoſtomus externâ pietatis ſpecie, & Catholicæ Fidei profeſſione, quam illi Monachi præferebant, errores Origenis ejurantes. Scripſit ad Theophilum in eorum gratiam, ſed fruſtra. Nam Alexandrinus Antiſtes falſis rumoribus ad ſe perlatis exaſperatus, quòd nimirum Chryſoſtomus ipſos ad ſacrorum Myſteriorum Communionem contra Canones admiſiſſet, ipſi ſuccenſere cœpit, & depoſitionem ipſius moliri, quam Eudoxiæ deinde Imperatricis potentiâ fretus, cujus iracundiam ferventior Joannis Concio concitaverat, facilè perfecit in Synodo ad Quercum, de qua ſuo loco agemus.

S. Epiphanius coactâ Synodo in Cypro, Origenem & Origeniſtas damnat.

Origeniſtas cùm tanta humanitate exciperet Sanctus Chryſoſtomus, Origenem ejuſque Sectatores Sanctus Epiphanius in Concilio Cypriorum Epiſcoporum damnavit, cunctis in Cypro Catholicis lectione librorum Origenis interdicens. Miſit Conſtantinopolim Decreti Synodici exemplar, quod Chryſoſtomus neglexit. Ab ipſo verò impenſum Nitrienſibus Monachis patrocinium magnam illi apud Sanctos Epiphanium & Hieronymum conflavit invidiam. Ipſum ſub Barnabæ nomine obſcurè perſtrinxiſſe videtur Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 16. ad Principiam: *Refrigeratâ*, inquit, *charitate multorum, pauci qui amabant fidei veritatem, noſtro lateri jungebantur, quorum publicè petebatur caput, contra quos opes omnes parabantur; ita ut Barnabas quoque duceretur in illam ſimulationem, imò apertum parricidium, quod non viribus, ſed voluntate commiſit.*

Sanctus autem Epiphanius Conſtantinopolim ad Concilium invitatus a Theophilo, cùm eò appulit, nec communi Eccleſia, nec domo cum Sancto Joanne Chryſoſtomo uti voluit: licèt advenientem Joannes cum totius Cleri comitatu obviam progreſſus honeſtaſſet, & honorificentiſſimè invitaſſet. Hæc & alia ad diſſidium Theophili cum Sancto Joanne Chryſoſtomo ſpectantia, referunt Socrates lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 11. & Sozomenus lib. 8. cap. 12, 13. & 14. Hæc anno Chriſti 403. contigerunt.

Sub Imperio Juſtiniani anno Chriſti 530. rurſus e Paleſtinæ Monaſteriis Origeniſmus emerſit, Nonno, & Leontio Byzantio auctoribus. Magni in Sabæ Laura tumultus hac de cauſa excitati, ad annum circiter 538. quo Juſtinianus Imperator ſuadente Pelagio S. R. E. Diacono qui tum Conſtantinopoli Vigilii Apocriſiarium agebat, Epiſtolam ſeu Tractatum ad Mennam Conſtantinopolitanum Patriarcham nomine ſuo conſcribi juſſit, quo Origenis, & Origenianorum dogmatum damnatio continetur. Miſſus ille eſt ad Vigilium Pontificem Maximum & cæteros Patriarchas, qui eum ſuffragiis ſuis & ſubſcriptionibus comprobaverunt (teſte Liberato Carthaginenſis Eccleſiæ Archidiacono, Breviarii cap. 23.)

Origenis errores in quinta Synodo Oecumenica damnati.

Denique coactâ Conſtantinopoli Quinta Synodo Oecumenica, anno 553. in ea non ſolùm de Trium Capitulorum, verùmetiam de Origenis damnatione actum eſt, proſcriptique ejus errores ut hæreſes putidæ, & anathemate confixum nomen (ut teſtantur Evagrius lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 27. & Sophronius Hieroſolymitanus Antiſtes in Epiſtola ad Sergium Conſtantinopolitanum, quæ relata eſt in VI. Synodo Actione II.) Idem teſtatur VII. Synodus Actione 7. Plena tamen cognitio, quæ de Origene, & ejus ſectatoribus Dydimo & Evagrio, in V. Synodo inſtituta eſt, in Actis Latinis illius Synodi non recenſetur. Unde illa truncata eſſe aſſerit Annalium Eccleſiaſticorum Parens.

CAPUT IV.

De Auctoribus Eccleſiaſticis tertii Sæculi.

Tertio Sæculo veritatem propugnaverunt lucubrationibus ſuis, & Scriptis illuſtrarunt Eccleſiam, Minutius Felix, Sanctus Hippolytus Portus Romani Epiſcopus, Cajus, Origenes, Ammonius, Julius Africanus, Sanctus Cornelius, Sanctus Cyprianus, Dionyſius Romanus, Pierius, Pontius Diaconus, & Novatianus, Sanctus Gregorius Neocæſarienſis, Sanctus Dionyſius Alexandrinus, quibus addunt aliqui Sanctum Sixtum Secundum Romanum Pontificem, & Sanctum Zenonem Veronenſem. De ipſis, & eorum Operibus agemus in ſequentibus Articulis.

ARTICULUS I.

De Minutio Felice, S. Hippolyto, & Cajo.

I. MINUTIUS FELIX, celebris Romani Fori Cauſidicus, ſcripſit inſignem pro Chriſtiana religione Apologiam, ſub forma Dialogi, in quo cum *Cæcilio* Ethnico homine diſputat *Octavius* Chriſtianus. Unde ſimpliciter inſcribitur: *Minutii Felicis Octavius.* Hujus meminerunt Lactantius lib. 1. divinarum Inſtitutionum cap. 2. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 69. & in Epiſtola ad Magnum Oratorem Romanum. Adjunctus erat in antiquis editionibus ſeptem libris Arnobii adversùs Gentes

tes, & ejus nomine inſcriptus tamquam octavus illius Operis: ſed Franciſcus Balduinus Juris Civilis Conſultiſſimus, & Chriſtiana eruditione inſignis, ipſum ſuo reddidit Auctori in editione quam curavit Heidelbergæ anno 1560.

II. SANCTUS HIPPOLYTUS, gente Arabs, Epiſcopus, ſub *Alexandro Severo* Imperatore floruit. Cuius loci fuerit Epiſcopus, lis eſt inter Eruditos. Portûs Romani Epiſcopum fuiſſe, communis eſt opinio. Romanum Epiſcopum ſimpliciter vocant *Leontius* libro *De Sectis*, Actione 7. & *Germanus* Patriarcha Conſtantinop. in *Theoria*. Portûs Romani Epiſcopum vocant *Sanctus Joannes Damaſcenus* in Eclogis, *Zonaras*, *Nicephorus*, & alii. Cujus urbis fuerit Epiſcopus, igootum fuit *Sancto Hieronymo* in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum ſcribenti: *Hippolytus cujuſdam Eccleſiæ Epiſcopus [nomen quippe urbis ſcire non potui.]* Epiſcopum in Arabia fuiſſe ait *Gelaſius* lib. *De duabus in Chriſto naturis*. Appellat quippe *Hippolytum, Epiſcopum Metropolis Arabiæ in memoria habeſam*. Quod ex *Euſebio* lib. 6. *Hiſtoria Eccleſiaſtica* cap. 12. confirmatur. *Berillus*, inquit, *fuit Epiſcopus Boſtrenorum in Arabia, ſimiliter & Hippolytus, alterius cujuſdam Epiſcopus*. Vir quidam Eruditus conjicit, Epiſcopum fuiſſe Portus Romani, non in Italia ad Oſtia Tiberina, ſed in Arabia. Nam revera in Arabia Portus erat nobiliſſimus, Romanis præcipuè notus, a quibus cùm frequentaretur, vocabatur Portus Romanus. De quo *Philoſtorgius* lib. 3. cap. 5. *Theophilus*, inquit, *ædificavit Eccleſiam, ubi Romanum erat Emporium, extrorſum ad Oceanum poſitum: vocant verò regionem Adanem, quò eos, quos ex Romanis venire contingit, appellere mos eſt*. Emporium iſtud Romanum a *Ptolemæo* libro 7. & libro 8. vocatur Emporium Arabiæ, quia totius Arabiæ nobiliſſimum erat. *Sancti Hippolyti* Opera recenſent Euſebius libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 16. Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 72. & Photius in Bibliotheca, Cod. 121. & 202.

Oratio De Antichriſto, *S. Hippolyto vindicatur.*

Orationem de conſummatione mundi, & Antichriſto, ac ſecundo adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti, quæ Græcè & Latinè prodiit Pariſiis anno 1557. Interprete Joanne Pico, Canonico majoris Eccleſiæ Pariſienſis, & in Suprema ejuſdem urbis Curia Senatore, abjudicant Hippolyto Caſaubonus, Rivetus, Cocus, aliique ex Heterodoxis Critici, rationibus quæ non cogunt. Prima eſt, quòd incipiat ab his verbis. [illegible] *Quoniam enim*. Altera, quòd Antichriſtum non hominem fore, ſed dæmonem humanâ formâ indutum aſſerat. 3. Quòd Sanctum Joannem Evangeliſtam mortuum nondum eſſe, ſed cum Elia, & Enoc præcurſurum ſecundum adventum Chriſti affirmet. 4. Quòd animas hominum a ſæculis fuiſſe aſſerat. Verùm licèt hæ rationes probent inelegantem eſſe librum, & nævis etiam nonnullis deformatum, non evincunt tamen Hippolyti non eſſe genoinum Opus: maximè cùm Sanctus Hieronymus librum de Antichriſto inter ejus Opera recenſeat: & Photius Codice 202. ſuæ Bibliothecæ *Homiliam de Chriſto & Antichriſto*, ipſi vindicet: Præterea *genus dicendi clarum & perſpicuum*, in quo *ſenſuum ſimplicitas ac vetuſtas* eluceant, quale in Operibus Sancti Hippolyti notavit Photius, liber ille præſefert. Quòd autem in illo nævi nonnulli ſint, non mirum. Nam & *in interpretatione Danielis*, quæ modò non extat, teſtatur Photius ipſum *pleraque veteri more, non ut poſtea fuere accuratiùs excuſſa, recenſere, & adſcribere Antichriſti adventum, & mundi conſummationem quingenteſimo poſt Chriſtum anno. Quaſi a prima mundi conſtitutione ſex millibus annorum tum decurſis, ejus interitus inſtaret*. Quæ aſſertio, inquit Photius, *humanam ignorantiam potiùs, quàm cæleſtem inſpirationem arguit*.

Quòd verò errorem de animarum humanarum a ſæculis exiſtentiâ ſcriptis conſignaverit, nemo mirabitur, qui ipſum Origene familiariſſimè uſum, & Scriptorum ejus magnum admiratorem fuiſſe, a Photio didicerit Codice 121. Bibliothecæ. Quamquam fallitur Photius, cùm ait Hippolytum ſuis ſumptibus Origeni ſubminiſtraſſe ſeptem Notarios, qui Commentarios in Scripturam ſacram ab eo dictatos celeriter exciperent, & totidem Librarios, qui accuratè deſcriberent. Id enim beneficii collatum Origeni ab Ambroſio, quem a Marcionitarum hæreſi ad fidem ipſe revocaverat, Euſebius, & Sanctus Hieronymus teſtantur. Nicephorus libro 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 31. Scripta Sancti Hippolyti recenſens ait: *Cùm in ejus ſcriptis quædam reprehenſione digna ſint; abſoluto pro Chriſti nomine Martyrio, ignorantiæ ejus maculam deterſit*.

Demonſtratio adversùs Judæos a Turriann Latinè reddita, & edita primùm a Poſſevino, in Apparatu ſacro, incertum eſt an ſit Hippolyti genuinum Opus, cùm Sanctus Hieronymus illius noo meminerit, nec alius e Veteribus qui ejus opera laudarunt. Æquè dubia eſt *Homilia de trino & uno, & de Myſterio Incarnationis contra hæreſim Noëti*: quam edidit Gerardus Voſſius Præpoſitus Tungrenſis.

Liber De Theologia & Incarnatione, *non eſt S. Hippolyti genuinum Opus.*

Inter ejus lucubrationes celeberrimus eſt Canon ſive Cyclus Paſchalis 16. annorum ab anno 1. Alexandri Imp. incipientium. *Liber de Theologia & Incarnatione contra Beronem & Helicen Hæreticos*; cujus Excerpta quædam exhibuit Henricus Caniſius Tom. 1. Antiquæ Lectionis, & Margarinus Bignæus Tom. 4. Bibliothecæ Patrum, parte 2: non videtur eſſe Sancti Hippolyti, cujus nomen præfert. Nec enim ejus meminere Veteres: nec congruit temporibus Hippolyti. Refellit enim errorem Apollioaris, & Eutychetis de mutatione divinitatis in carnem, vel carnis in Deum (ut conſtat ex illis verbis capitis 4.) *Quam eſſentiam*, inquit, *habebit eorum opinione factus homo mutata divinitate in carnem? Et quam habebit Deus mutata carne in Deum? Mutatio enim duarum Naturarum inter ſe, interitus eſt ambarum*.

Nec ſolùm poſt hæreſes Apollinaris & Eutychetis jam ortas: verùm etiam poſt Monothelitarum hæreſim effuſam, conſcriptus videtur iſte Liber. Nam in eo maxima pars ejus verſatur ut duas in Chriſto operationes probet; alinqui naturarum confuſionem ſecuturam: ſic nempe habet cap. 5. *Carnem a Verbo aſſumptam, unam & eamdem operationem habere, quam Divinitas, propter aſſumptionem; Divinitatem verò eamdem paſſionem, quam caro propter exinanitionem: ſic mutationem ſimul & mixtionem, ac confuſionem, & ambarum naturarum inſcripſas converſionem tradunt. Si enim caro aſſumpta eamdem operationem habet, quam Divinitas, liquet factum eſſe naturâ Deum, habereque omnia, cum quibus naturaliter intelligitur Deus: & ſi Divinitas exinanita eamdem paſſionem ſubit, quam caro, liquet factam eſſe naturâ carnem, habereque illa omnia, cum quibus naturaliter noſci poteſt caro. Quæ enim inter ſe ſunt ejuſdem operationis, & efficientiæ, ac cognitionis, & omnino idem patiuntur, nullam naturæ differentiam recipiunt*.

Et cap. 6. *Qui eamdem operationem diverſis naturis Chriſti tribuit, confuſionem naturalem ſimul introducit, & diviſionem perſonarum: cùm naturalis eſſentia naturarum, per mutationem proprietatum penitus ſublata ſit*.

Et cap. 7. *Creator omnium ex Sancta Virgine Maria, in conceptu puro, ſine mutatione, animam* in-

Digitized by Google

intelligentem cum corpore ſentiente ſibi ſubſtantialiter unitus, factus eſt homo, naturâ a peccato alienus, Deus Verbum, idem Deus totus, idem item homo totus, Divinitate quidem divina operans per ſanctam carnem, quæ naturâ non erant carnis; humanitate verò humana, quæ naturâ non erant Divinitatis, patiens ſuſtentatione Divinitatis: Nihil divinum nudum corpore operans, nihilque humanum expers Divinitatis: ſervans ſibi novum modum, quo utraque, divina ſcilicet & humana operatus eſt, ut in neutra natura mutatio fieret. Certè cùm hæc Monothelitarum errorem, unicam in Chriſto voluntatem propugnantium, directè petant: veriſimillimum eſt librum illum ante ſeptimum Sæculum, quo exorti ſunt Monothelitæ, elucubratum non fuiſſe.

Deinde ſi extitiſſet tempore Calchedonenſis Concilii Theodoretus, illa proculdubio teſtimonia adversùs Eutychianos protuliſſet in tribus Dialogis, quos contra ipſos compoſuit: maximè cùm alia ex Operibus Hippolyti loca recenſeat, nimirum *ex Oratione de diſtributione talentorum*, *ex Epiſtola ad quamdam Reginam*, *ex ſermone in Helcanam & Annam*, quæ minùs ſplendida ſunt & diſerta, quàm ea quæ proximè adduximus. Non omiſiſſet certè diligentiſſimus Scriptor teſtimonia deprompta ex libro de Theologia & Incarnatione, & in ſuum ſcopum tam directè collineantia, ſuo tam convenientia argumento, ſi in rerum natura liber hujuſmodi extitiſſet.

Denique Beronis & Helices Hæreticorum, contra quos editus fertur, nulla eſt in tota retrò Antiquitate memoria.

Dices cum Caniſio, & Poſſevino, errorem de mutatione Divinitatis in humanitatem, vel humanitatis in Divinitatem, eſſe antiquiorem Eutychete, & Appollinari, cùm ejus meminerit Sanctus Juſtinus in Expoſitione Fidei: adeoque non eſſe abjudicandum Sancto Hippolyto librum de quo agimus, quòd eorum errorem refellat.

Reſpondeo, *Expoſitionem Fidei* non eſſe genuinum Sancti Juſtini Opus: adeoque reſponſionem Caniſii & Poſſevini in auras evaneſcere.

Denique fertur ſub nomine Sancti Hippolyti Libellus ſeu Indiculus *de duodecim Apoſtolis, ubinam quiſque eorum prædicaverit, ubique conſummatus ſit?* Eſſe Sancti Hippolyti nihil probat præter Codicem Regium, ex quo illum edidit Pater Combefiſius Ordinis Prædicatorum, Tomo 2. Auctarii Bibliothecæ Patrum.

III. CAJUS Zephirini Pontificis temporibus floruit, & Diſputationem inſignem edidit adversùs Proculum Montani Sectatorem. Ejus meminerunt Euſebius lib. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 70. *Cajum* Romanæ Eccleſiæ Preſbyterum fuiſſe, quin etiam Gentium Epiſcopum ordinatum abſque certa ulla ac determinatâ Diœceſi, ut Evangelii Fidem gentibus infidelibus inferret, *Photius* Cod. 48. teſtatur, & libellos duos *De Univerſi natura*, quos alii Joſepho, alii Sancto Juſtino, alii Sancto Irenæo adſcripſerunt edidiſſe; item, *Labyrinthum*, ab aliis Origeni attributum, & librum *Contra Artemonis Hæreſim*, ab aliquibus Cajo tribui.

ARTICULUS II.

De Scriptis Origenis.

DE ORIGENIS Scriptis prolixè & eruditè omnino diſſerit vir clariſſimus Daniel Huëtius, libro 2. Origenianorum. Non eſt noſtri inſtituti ſingula recenſere, & expendere: annotare ſatis erit impræſentiarum, quæ genuina, quæ ſpuria ſint, ac ſuppoſititia Origenis Opera.

Homiliæ 28. in Numeros Origeni *vindicantur. Item* Homiliæ 9. in libros Judicum. *Rivetus refellitur.*

1. Ex Criticorum Heterodoxorum grege Rivetus falsò abjudicat Origeni Homilias 28. in Numeros, Rufino ipſarum Interprete intercedente, ne alteri tribuantur. Ita namque Rufinus in Præfatione ad Urſacium, quam ſuæ interpretationi præfixit: *Quæcumque in Numerorum libro, ſive homiliatico ſtylo, ſive etiam ex his quæ excerpta appellantur, ſcripta reperimus, hæc perurgente te, Romana (ut potuimus) voce, ex diverſis in unum ordinem collecta digeſſimus.*

Objicit Rivetus, Auctorem harum Homiliarum exponere differentiam inter *excludere* & *excidere*, quæ cautio in Græco Auctore, qualis eſt Origenes locum non habet.

Reſpondeo, Obſervationem illam, quæ extat Homilia 12. Interpretis eſſe, non Auctoris; non Origenis, ſed Rufini, qui Scholia & Obſervationes ſuas cum ipſius Adamantii textu permiſcuit frequentiùs.

2. Homilias novem in libros Judicum, & Homiliam unicam in librum Regum. Origenis genuinas eſſe falsò inficiatur idem Rivetus, ſicut & Homilias in Pſalmos 36. & 37. & 38. Id probat de prioribus & poſterioribus Peroratio Rufini ſubjecta interpretationi Commentariorum Origenianorum in Epiſtolam ad Romanos. *Nam illa*, inquit, *quæ in Jeſu Nave, & in Judicum Librum, & in trigeſimum ſextum, & in trigeſimum ſeptimum, & trigeſimum octavum Pſalmum ſcripſimus, ſimpliciter expreſſimus ut invenimus, & non multo labore tranſtulimus.* Homiliam verò unicam in Reges, ſimillimus ſtylus, ejuſdem Auctoris eſſe, eodem Interprete Latinè redditam, oſtendit.

Objicit Rivetus, Homiliæ 6. in Librum Judicum Auctorem notare, quòd *Rex* dicitur *a regendo*. Quam etymologiam Græca vox non patitur.

Reſpondeo, Hanc rurſus notam Rufini peſſimi Interpretis munificentiæ acceptam referri, non Origeni.

Objicit idem Rivetus hæc verba ex Homilia in Reges, quæ ipſam Origeni ſuppoſitam probent: *Nolite ergo in nobis requirere quod in Papa Alexandro habetis. Fatemur enim quòd omnes nos ſuperat in gratia lenitatis.* Quis enim eſt ille Alexander Papa? (inquit Pſeudo-Criticus.) Si primus Epiſcopus Romanus ejus nominis, multò antiquior eſt: ſin verò Epiſcopus Alexandrinus, multò recentior; ſucceſſit enim Achillæ anno Chriſti 311. cùm Origenes extremum diem obiiſſet circa annum 256.

Reſpondeo, Neque Alexandrum Primum Romanum Pontificem, neque Alexandrum Patriarcham Alexandrinum his Origenis verbis ſignificari; ſed Alexandrum Epiſcopum Hieroſolymitanum, a quo fuerat ad Sacerdotium promotus.

Objicit idem Rivetus, Rufinum Homilias in Pſalmos 36. 37. 38. non indicato Auctoris ipſarum nomine, aſſerere ſe de Græco in Latinum tranſtuliſſe, & ad majus legentium commodum in novem Homilias diſſecuiſſe.

Reſpondeo, Neceſſe non fuiſſe ut nomen Origenis Ruffinus exprimeret, cùm de interpretatione illarum Homiliarum a ſe adornata loquitur, qui de Origenis Operibus Latinè a ſe redditis agebat, & initio Perorationis nominaverat Origenem: & Origenis eſſe fœtus Homilias iſtas ſatis illarum titulus clamabat.

Homiliæ 4. in Cantica Canticorum, *Origeni aſſeruntur.*

3. Homilias quatuor in Canticum Canticorum, ex Catalogo Operum Origenis perperam expunxit Rivetus, cum nonnullis Criticis, tum Heterodoxis, cùm Catholicis: quos refellunt primò verba Sancti Hieronymi dicentis: *Origenes cùm in cæteris libris omnes vicerit, in Cantico Canticorum ipſe ſe vicit.* 2. Origeniani ſtyli promican-

tes

tes hoc in Opere characteres. Tropologica ubique ſectatur. Propria nomina Hebraica exponit, & ex eorum interpretationibus ſenſus Tropologicos eruit, ut in aliis Operibus. Sæpe precibus ad Deum ſe convertit, cum ad myſticum ſenſum explicandum ſe applicat, quod & in aliis Operibus illi ſolemne eſt. Sua Opera citat (quod & ipſi alibi frequens eſt) nempe Homilias ſuas in Exodum & Judices ſemel, in Numeros quater, Explicationes in Leviticum, & Commentarios in Novum Teſtamentum ter. Homiliæ duæ Origenis in Canticum Canticorum, ſunt ab Sancto Hieronymo fideliter verſæ, & Damaſo Romano Pontifici nuncupatæ, atque a Rufino agnitæ. Earum porro ſententiæ conſimiles ſunt & germanæ earum, quæ in hoc Opere continentur, ut plurium collatione locorum comprobat doctiſſimus Huetius, libro 3. Origenianorum, Sectione 3. numero 7. Denique Origenis Fragmentum *ex ſecundo Tomo Commentariorum in Canticum Canticorum*, decerptum extat etiamnum Græcè ad finem Philocaliæ. *Philocalia autem de obſcuris ſacræ Scripturæ locis* a Sanctis Patribus Baſilio Magno, & Gregorio Nazianzeno ex variis Origenis Commentariis excerpta eſt.

His omnibus accedit teſtimonium Caſſiodori locupletiſſimum, libro Divinarum Lectionum cap. 5. Aſſerit ille Rufinum interpretatum fuiſſe expoſitionem Origenis in Canticum Canticorum, uſque ad illa verba: *Capite nobis vulpes parvulas, exterminantes vineas*. At ipſum Opus de quo agimus, in illa verba deſinit: Origenis igitur genuinum eſt. En Caſſiodori verba: *In Cantico Canticorum duabus Homiliis expoſitionem Origenis idem Sanctus Hieronymus Latina lingua multiplicator egregius, ſuâ nobis, ut conſuevit, probabili tranſlatione proſpexit. Quas item Rufinus Interpres eloquentiſſimus, adjectis quibuſdam locis, uſque ad illud præceptum, quod ait: Capite nobis vulpes puſillas, exterminantes vineas, tribus libris latiùs explicavit*. Perperam tamen illud Opus in Homilias diſtributum eſt a Rufino, cùm ſit continens & perpetua explanatio, & pars Tomorum decem, quos in Cantica ſcripſiſſe Origenes memoratur.

Riveti Objectiunculis reſpondetur. Objiciunt Rivetus & alii ex Heterodoxis Critici, poſt Eraſmum, in Prologo iſtius Operis Græcos laudari velut alienos: *Cùm apud Græcos*, inquit, *qui eruditi & ſapientes videantur*. Colligi præterea ajunt ex interpretatione *amoris, charitatis, dilectionis, cupiditatis*, Auctorem illarum Homiliarum eſſe Latinum, non Græcum Patrem, adeoque nec Origenem. 3. Idem concludunt ex illis verbis, quibus Philoſophiæ diviſionem exponit: *Generales Diſciplinæ*, inquit, *quibus ad rerum ſcientiam pervenitur, tres ſunt, quas Græci, Ethicam, Phyſicam, & Theoricem appellaverant. Nos has dicere poſſumus, Moralem, Naturalem, & Inſpectivam. Nonnulli ſanè [apud Græcos] etiam Logicam (quam nos Rationalem poſſumus dicere) quarto in numero poſuerunt*.

Reſpondeo ad primum, Græcos ab iſtarum Homiliarum Auctore laudari velut alienos a religione ſua, non ut alienos a lingua, & a Gente. Hic enim Græcos non opponi Latinis, ſed Chriſtianis, omnino certum eſt ex conſequentibus: *Non ergo mirum eſſet*, inquit, *ſi & apud nos, ubi quanto plures & imperitiores videntur*. Quæ verba non ad Latinos tantùm, ſed ad Chriſtianorum omnium cœtus pertinent. Certè Ethnicos omnes a Sancto Luca Græcos appellari evidens, & eſt a Sancto Paulo in ſuis Epiſtolis: unde Judæi Græcis, id eſt, Ethnicis, ſeu Gentilibus, ab ipſo paſſim opponuntur.

Ad 2. Reſpondeo, Interpretationem vocum illarum, *amoris, charitatis*, &c. Rufino Interpreti peſſimo adſcribendam eſſe, non Auctori illorum Commentariorum, ſeu Homiliarum.

Ad 3. reſpondeo, Ejuſdem Rufini eſſe expoſitiones illas, & hæc verba [*Græci, & apud Græcos*] Enimvero cum Græca Latinis quidem literis, verbis autem Græcis primo reddidiſſet Rufinus: eadem Latinè rurſus interpretatus eſt, ne forte a Latinis non intelligerentur. Ejuſdem Rufini eſt, quod Robertus Cocus, Anglus obſervat ſcripſiſſe Auctorem hujus Commentarii, *Verbum Dei apud Græcos maſculino genere proferri, apud nos neutro genere*.

4. Homilias triginta novem in Lucam, Origeni perperam abjudicant Dallæus, aliique ex Heterodoxis: Nam Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum inter Opera a ſe edita. *Homilias triginta novem in Lucam* recenſet. Homilias autem nunquam ſcripſit ipſe Hieronymus, Intepres igitur illarum tantùm fuerit neceſſe eſt. At in Prologo ad Paulam & Euſtochium, ſe eas ex Origene tranſtuliſſe profitetur. *Quamobrem petiſtis*, inquit, *ut contemptis iſtiuſmodi nugis, ſaltem triginta & novem Adamantii noſtri in Lucam Homilias ſicut in Græco habentur, interpreter, moleſtam rem, & tormento ſimilem, alieno, ut ait Tullius, ſtomacho, & non ſuo ſcribere: quam tamen idcirco nunc faciam, quia ſublimiora non poſcitis*. 2. Rufinus in Invectiva in Sanctum Hieronymum multa notat, quæ in his Homiliis ipſum infide tranſtuliſſe contendit. 3. S. Hieronymum *ultrà 70. libellos Origenis, quos Homiliticos appellavit, tranſtuliſſe*, refert Rufinus in Præfatione ad libros περὶ ἀρχῶν. Fatetur hoc Hieronymus ipſe Apologia prima. Notat Rufinus Homilias in Lucam, in Iſaiam, Jeremiam & Ezechielem. Hieronymus in Prologo in Ezechielem, teſtatur quatuordecim tantum in Jeremiam, & totidem in Ezechielem ſe tranſtuliſſe. Homiliæ autem in Iſaiam tantummodo novem ſunt: quibus ſi addas duas in Cantica, adhuc extant tantùm triginta novem. Libellos igitur ultra ſeptuaginta ab Hieronymo verſos invenire numquam poteris, niſi illis triginta novem Homilias in Lucam a Rufino memoratas annumeres. *Homiliæ 39. in Lucam, aſſeruntur Origeni.*

Dallæi Objectionibus reſpondetur. Objiciunt primò Pſeudocritici, Auctorem harum Homiliarum Latinum eſſe, adeoque Origeni falsò adſcribi. Probant antecedens, primò quia obſervat, *Gratia plenam*, Græcè κεχαριτωμένη *dici*. ... 2. quia Homilia 5. hæc habet; *Ego autem ſum ἄλογος quod licèt Latinus aliter expreſſerit, tamen propriè transferri poteſt, abſque ſermone, vel ratione*. 3. Quia Homilia 16. notat, *Cadaver a caſu nomen accepiſſe*. 4. Quia Homilia 35. ait, *Diſcrimen nominis vel cum articulo, vel abſque articulo poſiti, apud Græcos magis intelligi*. 5. In eadem Homilia advertit, *Quadrantem, ſive minutum, Græcè tenue dici poſſe*.

Reſpondeo, Nego antecedens. Ad primam probationem reſpondeo, Hanc obſervationem non eſſe Origenis, ſed Latini Interpretis, nimirum Sancti Hieronymi, qui ad eam obſervationem inſerendam coactus fuit. Cùm enim obſervaſſet Origenes, hanc vocem in ſalutatione prorſus inuſitatam eſſe, eamque Hieronymus reddidiſſet *Gratiâ Plenam*, duobus ſcilicet vocabulis, quorum neutrum rarum eſt, neceſſe habuit addere [*quod Græcè dicitur κεχαριτωμένη.*] Id quidem, ut & alias obſervationes a ſe ex neceſſitate interpretationis clarioris additas probabile eſt Sanctum Hieronymum parentheſibus, aut clauſulis quibuſdam a textu reliquo diſtinxiſſe: ſed Exſcriptorum deinde & Librariorum incuriâ fuiſſe cum textu confuſas.

Ad ſecundum reſpondeo, Hæc rurſus verba eſſe interpretis Sancti Hieronymi. Origenes multum probaverat populum Iſraëliticum, quòd Sermonem, id eſt Chriſtum rejeciſſet; idque pluribus Scripturæ locis expoſuerat, qui Origeniani ſtyli character eſt. Citaverat inter alia hæc verba Moyſis, Exodi 5. verſu 12. ἐγὼ δὲ ἄλογός εἰμι. Sanctus Hieronymus, cùm nihil hujuſmodi in Latinis codicibus inveniret, ſed fortè id quod nunc legimus, *Cum incircumciſus labiis ſim*, ut & Hebræa ſonant & Theodotionis Verſio, vel *tardi ſermonis* (ut antiquitus legebatur.) Neceſſe putavit admonere quod licet Latinus aliter expreſſerit ἄλογος, tamen propriè transferri poteſt, *abſque ſermone, vel ratione*.

Ad tertium reſpondeo, Hæc verba eſſe merè Origeniana. Exponit quippe ibi Origenes verſiculum 34. capitis 2. Evangelii ſecundùm Lucam, *Ecce hic poſitus eſt in ruinam*. Et huic applicat locum Sancti Matthæi: *Et de hac ruina dicitur*, inquit, *Ubicumque fuerit cadaver, ibi congregabuntur aquilæ*. Quæ applicatio ne coacta nimis videretur, addidit, πτῶμα γὰρ ἀπὸ πτώσεως λέγεται, id eſt, *Cadaver quippe a caſu nomen accepit*.

Ad quartum reſpondeo, Hanc rurſus obſervationem eſſe Sancti Hieronymi. Obſervaverat Origenes, ἐν ἄρχοντα. *Principem*, dici ſine articulo; πρὸς τὸν κριτὴν, *Judicem*, cum articulo, qui ſingularitatem ſignificat. Inde collegerat *Principem*, eſſe unum Angelorum, qui multi ſunt: *Judicem* verò eſſe unicum illum Jeſum Chriſtum. Hoc porro planè ſapit ſtylum Origenis. Nemo enim toties vim articuli urget ac Adamantius. Hieronymus autem, cum videret hominem Græce neſcientem id capere non poſſe, notavit *id apud Græcos magis intelligi*.

Ad quintum reſpondeo, Iſtam adhuc obſervationem eſſe Sancti Hieronymi. Cum enim luſiſſet Origenes in voce λεπτὸν, & oſtendiſſet peccatum eſſe vel pingue, & craſſum, vel tenue, & ſubtile, Sanctus Hieronymus videns hæc a Latinis intelligi non potuiſſe per *quadrantem*, vel *minutum*, monuit id quod *minutum dicitur*, *tenue* dici poſſe ſecundum vim Græci vocabuli. Eidem Sancto Hieronymo tribuenda ſunt illa verba Homiliæ 22. *Græcus ſermo, hoc quod eſt converti in lapides ſignificantiùs ſonat*.

Objiciunt ſecundò, In his Homiliis quædam eſſe ab Origenis genio, more & ſenſu aliena, ut quod Homilia 25. dicitur Spiritus Sanctus *tertia perſona a Patre, & Filio*. Uſus namque ita diſtinctus iſtius vocis, *Perſona*, ab Origene alienus eſt.

Reſpondeo, Futilem eſſe illam objectionem, & falſo fundamento nixam; Origenes enim Tomo 2. in Joannem diſtinctè uſurpat nomen perſonæ, cùm dicit τρεῖς ὑποστάσεις. Quem locum ita vertit Ferrarius, *Nos autem qui tres perſonas, Patrem, & Filium, atque Spiritum Sanctum eſſe credimus*.

Objiciunt tertiò, Secum pugnare Origenem, ſi ipſius ſint Homiliæ iſtæ. Cum enim doceat ſolos libros Legis Saducæos admiſiſſe, Homilia 39. loca quædam ex Iſaia, & Pſalmis citans, addit, *Quæ omnia corporaliter intelligentibus Saducæis; qui erant portio Judæorum, dicit Salvator, Neſcitis Scripturas, neque virtutem Dei*.

Reſpondeo, Non aſſerere ibi Origenem, Saducæos in Canonem Scripturarum Prophetas recepiſſe. Ait dumtaxat, Saducæos malè intellexiſſe Prophetas. Potuerunt autem malè intelligere ea quæ in cenſum ſacrarum Scripturarum non referebant.

5. Homiliæ quæ inſcribuntur *In diverſos*, *non* ſunt Origenis. Latini Scriptoris eſſe pleraſque, ſtylus arguit. Secunda *Manichæorum* & *Arianorum* meminit, qui poſt Origenis tempora eruperunt: & Filium Patri dicit eſſe ὁμοούσιον.

Commentarii in Job, *non ſunt Origenis*.

6. Commentariorum in Job libri tres, qui duo priora Jobi capita cum tertii portione complectuntur, ſunt Origeni ſuppoſiti. Nam & ſtylus Origeniani planè diſſimilis eſt, innumeris battologiis, & jejunis Rhetoricæ figuris redundans, contra Origenis conſuetudinem. 2. Sententias continent ab Origene alienas: Libro namque ſecundo ait: Chriſtum prædicaſſe tribus annis, & dimidio; Cùm Origenes lib. 4. Periarchon, cap. 1. & Homilia 32. in Lucam, unum dumtaxat annum Chriſti prædicationi aſſignet. 3. Luciani Martyris cum laude meminerunt, Origenis temporibus multò recentioris. 4. Poſt Arianæ hæreſeos ortum, ab homine item Ariano ſcriptos eſſe, colligitur ex eo quòd ſacra *Triadis*, & ὁμοούσιον vocabula ſugillet, & trium perſonarum in una eſſentia adoratores inſectetur petulantiùs. *Tria cornua fecit diabolus*, inquit, *in typum atque figuram trionyma illius ſectæ, triumque Deorum hæreſis, quæ univerſum orbem terræ in modum tenebrarum replevit; quæ Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum aliquando tanquam tres colit, nonnunquam unum adorat, quemadmodum Græcorum linguâ memoratur, Triada, vel Homouſion. Iſtam ergo Trinitatis ſectam & hæreſim, atque infidelitatem jam olim deſignans verſutiſſimus ille diabolus, tria cornua miſit ad Job deprecandum. Sic namque etiam nunc memorata trionyma hæreſis præſertim prædatur, atque expugnat Eccleſiam*.

7. Alter Commentarius in Job, qui totum Jobi Librum Paraphraſticè ſecundùm ſenſum hiſtoricum breviter ediſſerit, ſpurium etiam Origenis Opus eſt. Primò quia nuſquam divertit in allegorias, præter Origenis morem. 2. Quia Manichæorum, & Luciani Martyris etiam meminit, qui Origene fuerunt recentiores. 3. Vocem ὁμοούσιον ſugillat, & Catholicos homouſiaſtarum nomine traducit. 4. Stellas animæ expertes eſſe aſſerit, cujus contrarium Origenes eſt opinatus. 5. Moſem libri Job ſcriptorem eſſe affirmat in Prologo iſtius commentarii. At Origenes lib. 6. contra Celſum, librum Job Moyſe antiquiorem eſſe tradit: & Philocaliæ cap. 5. libros dumtaxat quinque Moſem conſcripſiſſe affirmat.

Lamentum Origenis, *Apocryphum*.

8. *Lamentum Origenis*, falsò præfert ipſius nomen: quamquam editio Merlini, & Codex MS. Bibliothecæ Regiæ hunc ipſi libellum tribuant, necnon Vincentius Bellovacenſis, in Speculo Doctrinali, lib. 18. cap. 43. Ipſi Gelaſius Pontifex Maximus in Concilio Romano hanc inurit notam; *Liber qui appellatur, de Pœnitentia Origenis, apocryphus*.

Dialogus contra Marcionitas, *non eſt Origenis*.

9. *Dialogum de Orthodoxa fide*, qui & *contra Marcionitas* inſcribi ſolet, non eſſe Origenis conſtat tum ex aliis momentis quæ in ſuperioris Sæculi Diſſertationibus attigimus: tum ex eo quòd in eo Dialogo Catholicam de tunicis pelliceis Adami, de Anima, & reſurrectione ſententiam propugnet: cùm in contrarias opiniones Origenes abierit. Difficultatem faceſſit Sanctorum Baſilii, & Gregorii Nazianzeni auctoritas, qui fragmentum e parte tertia iſtius Dialogi depromptum in Philocalia exſcripſerunt, quam ex ſinceris Origenis Operibus contexuere. Sed veriſimile eſt Sanctis illis Patribus fucum feciſſe Dialogi titulum, qui nomen Adamantii præfert, quòd in eo primas partes tractet Origenes; non quò ab ipſo fuerit conſcriptus: quemadmodum Lælii & Catonis nomina præferunt Dialogi de Amicitia &

de

de Senectute apud Ciceronem, non quòd a Catone, vel Lælio editi ſint, ſed quòd primæ partes ipſis tribuantur. Præterea Euſebius Auctor antiquior, & in perſcrutandis Origenis rebus diligentiâ nulli ſecundus, idem iſtud fragmentum, quod Philocaliæ inſertum eſt, lib. 7. de Præparatione Evangelica refert, Maximoque tribuit, in lib. περὶ ὕλης, non Origeni. Denique ad finem fragmenti hujus, quod Philocaliæ cap. 23. inſertum eſt, Scholion iſtud reperitur in Codice Bibliothecæ Regiæ MS. ex quo hoc Opus edidit Joannes Tarinus, & Latinitate donavit: *Hæc e ſeptimo libro Evangelicæ Præparationis Euſebii Pamphili deprompta ſunt. Sunt autem Maximi, ut ait ipſe Euſebius, non ignobilis inter Chriſtianos Scriptoris. Totidem verò verbis ſcripta ea inveniuntur in Origenis adverſus Marcioniſtas, aliosque Hæreticos Dialogo, agente Eutropio, defendente Megethio.*

10. Maximâ cautione legendus eſt Origenes, de quo dictum eſt: *Ubi bene, nemo meliùs; ubi malè, nemo pejùs.* (ut Caſſiodorus notat, lib. de Inſtitutione Divinarum Scripturarum cap. 1.) Habendaque ſunt ejus Scripta more anethi (ut ait idem auctor). Ejus ſucco condienda eſt ſacræ Scripturæ lectio: decoctus ipſe, exſuccuſque projiciendus eſt.

Verùm antequàm Origenis Scripta deſeramus, elegantem ejus commendationem ſubjicere lubet ex Vincentio Lirinenſi, in priore Commonitorio, cap. 23. *Origenis elogium.* *Sed ego ita arbitror*, inquit, *quod cùm multos in hoc tentandi genere proferre valeamus, nemo pene ſit qui Origenis tentationi valeat comparari: in quo plura adeò præclara, adeò ſingularia, adeò mira extiterunt, ut inter initia habendam cunctis aſſertionibus ejus fidem, quivis facilè judicaret. Nam ſi vita facit auctoritatem, magna illi induſtria, magna pudicitia, patientia, tolerantia. Si genus, vel eruditio, quid eo nobilius, qui primùm in eâ domo natus eſt, quæ eſt illuſtrata Martyrio? Deinde pro Chriſto, non ſolùm patre, ſed omni facultate privatus, tantùm inter ſanctæ paupertatis profecit anguſtias, ut pro nomine Dominicæ confeſſionis ſæpiùs, ut ferunt, affligeretur. Neque verò hæc in eo ſola erant, quæ cuncta poſtea tentationi forent; ſed tanta etiam vis ingenii, tam profundi, tam acris, tam elegantis, ut omnes pene multùm longeque ſuperaret: tanta doctrina, ac totius eruditionis magnificentia, ut pauca forent divina, fortaſſe nulla humana Philoſophia, quæ non penitus aſſequeretur: cujus ſententia cùm Græca non cederent, Hebræa quoque elaborata ſint. Eloquentiam verò quid memorem? Cujus fuit tam amœna, tam lactea, tam dulcis oratio, ut mihi ex ore ipſius non tam verba, quàm mella quædam fluxiſſe videantur. Quæ non ille perſuaſu difficilia diſputandi viribus elimpidavit! Quæ factu ardua, non ut facillima viderentur, effecit? Sed forſitan argumentorum tantummodò nexibus aſſertiones ſuas texuit? imò planè nemo unquam Magiſtrorum fuit, qui pluribus divinæ legis uteretur exemplis. Sed credo pauca conſcripſit? Nemo mortalium plura, ut mihi ſua omnia non ſolùm non perlegi, ſed ne inveniri quidem poſſe videantur. Sed forſitan diſcipulis parum felix? Quis unquam felicior? Nempe innumeri ex ſinu ſuo Doctores, innumeri Sacerdotes, Confeſſores, & Martyres extiterunt. Jam verò quanta apud omnes illius admiratio, quanta gloria, quanta gratia fuerit, quis exequi valeat? Quis non ad eum paulò religioſior ex ultimis mundi partibus advolavit? Quis Chriſtianorum non penè ut Prophetam? Quis Philoſophorum non ut Magiſtrum veneratus eſt? Quàm autem non ſolùm privatæ conditioni, ſed ipſi quoque fuerit reverendus Imperio, declarant Hiſtoriæ, quæ eum a Matre Alexandri Imperatoris, accitum ferunt, cœleſtis utique ſapientia meritò, cujus & ille gratia, & illa amore flagrabat. Sed & ejuſdem Epiſtolæ teſtimonium perhibent, quas ad Philippum Imperatorem, qui primus Romanorum Principum Chriſtianus fuit, Chriſtiani Magiſterii auctoritate conſcripſit: de cujus incredibili ſcientia ſi quis referentibus nobis, Chriſtianum non accepit teſtimonium, ſaltem teſtificantibus Philoſophis gentilem recipiat confeſſionem; Ait namque impius ille Porphyrius, excitum ſe fama ipſius, Alexandriam, puerum fere, perrexiſſe, ibique eum vidiſſe jam ſenem: ſed planè talem tantumque qui arcem totius ſcientiæ condidiſſet.*

ARTICULUS III.

De Ammonio, Julio Africano, & Sancto Cornelio.

I. AMmonius Alexandrinus, Philoſophus Chriſtianus, Plotini, Longini, & Amelii Præceptor, in Fidei Chriſtianæ profeſſione ad obitum uſque conſtantiſſimus, falsò accuſatus eſt a Porphyrio, quòd ejurata Chriſtiana religione, ad ritus Ethnicorum defeciſſet. A qua calumnia ipſum vindicant Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 13. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 66. Inter præclara ingenii ſui monumenta librum *De conſonantia Moyſi & Jeſu edidit*, & *Evangelicos Canones*.

Harmonia 4. Evangeliſtarum, dicta olim *Diateſſaron*, quæ in Bibliothecis Patrum ſæpius excuſa eſt, falsò præſert nomen Ammonii; eſt enim Tatiani Syri fœtus. Eſt verò Ammonii altera Harmonia adſcripta Tatiano. Occaſionem dedit errori Victor Capuanus Epiſcopus, qui huic Operi Præfationem adjunxit, & Tatiano incautè ſuppoſuit Harmoniam ab Ammonio conſcriptam. Unde contigit ut quæ Tatiani erat, Ammonio deinde tribueretur. Hac autem notâ dignoſci utraque facilè poteſt, quòd Tatianus ex ſua concordia expunxerit omnes Genealogias Chriſti, hæretica fraude: Ammonius verò illas Operi ſuo inſeruit. Denique Zacharias Chryſopolitanus Epiſcopus qui florebat anno 1157. Harmoniam ex Evangeliorum verbis contextam, a Præfatione Sancti Lucæ exordium ducentem, & Genealogias continentem, vindicavit Ammonio, doctiſſimiſque illuſtravit Commentariis. Floruit porro Ammonius circa annum Chriſti 222.

II. Julius Africanus Chronologus inſignis, ſub Marco Aurelio Antonino Eliogabalo Imperatore legationem obiit pro inſtauratione urbis Emmaus, quæ poſtea Nicopolis appellata eſt. Libros *Ceſtorum* compoſuit, ita inſcriptos propter argumentorum varietatem, numero 24. ſecundùm Photium, & quinque Chronicorum libros ab exordio mundi ad Chriſti Adventum ſeriem temporum perducentes: & ab Adventu Chriſti uſque ad Macrini Imperatoris tempora rerum geſtarum ſummam repetentes.

Scripſit ad Origenem Epiſtolam *de Suſanna Hiſtoria*, quam Apocrypham eſſe contendebat, tum quòd in Hebraico Scripturæ textu non habeatur, tum quòd cum Hebraica etymologia non conveniant τὸ σχῖνα σχίσαι, καὶ τὸ πρῖνον πρίσαι. Iſtud fermè unum ſupereſt tanti viri monumentum, præter nonnulla fragmenta, quæ ex ejus Chronologia Euſebius, & Sanctus Hieronymus in ſuis lucubrationibus interdum protulerunt. Ejus tanti ponderis viſa eſt Sancto Auguſtino auctoritas, ut ejus opinionem de duobus Patribus Joſeph, altero naturali, ſcilicet Jacob, altero legali, ſcilicet Heli, ſequi maluerit, quàm quod dixerat in libris contra Fauſtum, quos dum ſcriberet, Julii Africani Opus nondum legerat; Unius ſci-

ſcilicet naturâ, alterius adoptione fuiſſe filium. Quam ſententiam emendat lib. 2. Retractationum cap. 7.

Scripſit etiam Epiſtolam ad Ariſtidem, in qua repugnantiam quę videtur eſſe in Genealogia Chriſti Salvatoris ſecundùm Matthæum & ſecundùm Lucam, exponebat, & ſolvebat. Hęc Epiſtola deſideratur. Quæ de hoc Auctore diximus, deprompta ſunt ex Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticę cap. 24. ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 74. ex Photio in Bibliotheca, Codice 34. Non audiendi porro, qui duos Africanos fingunt, Libyum unum, Gentilem, Ceſtorum Auctorem, qui *Ceſtus* cognominatus ſit; alterum Palæſtinum, Chriſtianum, Chronologiæ, aliorumque Operum, quæ mox recenſuimus, Scriptorem. Uni enim eidemque Ceſto, & alias lucubrationes, Euſebius, Sanctus Hieronymus, & Photius vindicant. Libya oriundus eſſe potuit, ut ait Suidas, nec reclamat Euſebius, qui ejus patriám ſilet: in Palæſtinam poſtmodùm migrare, Emmaunte morari, & legationem obire; *Ceſtus* denique ob libros Ceſtorum appellari, quemadmodum Clemens Alexandrinus ob libros Stromatum, *Stromateus* interdum nuncupatus eſt.

III. Sanctus Cornelius Romanus Pontifex, quatuor Epiſtolas dedit ad Fabium Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopum [Flavianum S. Hieronymus appellat]. Poſterioris quæ de Novatianæ hæreſeos cauſis ac damnatione agebat, Fragmentum extat apud Euſebium, lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 35. Extant duæ aliæ ad Sanctum Cyprianum datæ, quæ inter ejus Epiſtolas recenſentur 46. & 48. Ipſi affictæ ſunt ac ſuppoſitæ Epiſtolæ duæ, quæ Conciliorum editiones ex Iſidori Mercatoris officina repræſentant. Prima inſcribitur: *Chariſſimis, atque dilectiſſimis Fratribus, ſanctæ Dei Eccleſiæ filiis, & omnibus Domino recta fide famulantibus:* Et corpora Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, rogante Lucina muliere nobili, de Catacumbis elata mentitur. Altera data fingitur ad Ruſum, neſcio quem, nec cujus loci, Epiſcopum. Hujus ſuppoſitionem probant ſacræ Scripturæ ſecundùm Verſionem Vulgatam citatio, & ſententiæ ex Actis Concilii Conſtantinopolitani ſub Flaviano, ex Concilio Carthaginenſi I. ex Epiſtola de vita Clericorum ad Oceanum ſub nomine Sancti Hieronymi, ex Concilio V. Romano ſub Symmacho, ex Sancto Ambroſio Epiſtola 20. & aliunde corrogatæ. Ipſi quoque ſuppoſita eſt Epiſtola ad Lupicinum Viennenſem Epiſcopum, cujus nullus Veterum meminit. Vivere deſiit Sanctus Cornelius anno 253. De eo agit Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 77.

ARTICULUS IV.

De Sancti Cypriani, & Pontii Diaconi lucubrationibus.

I. SAnctus Cyprianus, Presbytero Cæcilio ſuadente a quo & Cæcilius cognominatus eſt, Chriſto nomen dedit, cùm antea Ethnicus eſſet, Carthaginenſis Epiſcopus conſecratus eſt anno Chriſti 248. Martyrium obiit ſub Valeriano, ejuſque filio Gallieno, Romanis Imperatoribus, anno Chriſti 258. Ejus Vitam Pontius ejus Diaconus, qui illius fuit in exilio, ad ejus uſque Martyrii diem comes, conſcripſit. Præfixa eſt ejus Operibus in Editione Pamelii. Ejuſdem Martyris ſanctiſſimi Laudes celebrarunt Sanctus Gregorius Nazianzenus, *Oratione* 18. Sanctus Hieronymus in Catalogo in Epiſtola ad Paulinum, & ad Magnum Oratorem Romanum, in Commentario ad cap. 51. Iſaiæ, & in cap. 4. Jonæ; Sanctus Auguſtinus in Sermonibus habitis in Natali Sancti Cypriani, Sanctus Paulinus in Natali 11. Prudentius Hymno 5. Vincentius Lirinenſis Commonitorio 1. cap. 11. Sanctus Maximus Taurinenſis, & Sanctus Petrus Chryſologus in Sermonibus. Ennodius Ticinenſis in Hymnis. Sanctus Fulgentius in Sermonibus, Caſſiodorus lib. Divinarum Lectionum cap. 19. & 28. Facundus lib. 10. cap. 3. & alii.

S. Cypriani Opera dubia.

II. Dubia Sancti Cypriani, ac ſuppoſititia Opera ſtudioſis viris indicare operæ pretium eſt. Libros *de Spectaculis, de Diſciplina & bono Pudicitiæ, de laude Martyrii ad Moyſen & Maximum Confeſſores, & ad Novatianum*, Eraſmus propter nonnullam ſtyli diſſimilitudinem Sancto Cypriano abjudicat. Refragatur Pamelius. Dubii certè ſunt, quamvis Sancto Cypriano non prorſus indigni.

Liber De Cardinalibus Operibus Chriſti, *non eſt S. Cypriani, ſed Arnoldi Abbatis Bonavallis, qui anno Chriſti circiter 1160. vixit.*

III. Liber de Cardinalibus Operibus Chriſti ad Cornelium Papam 12. Sermones complexus, ſcilicet de Nativitate, De Circumciſione Chriſti, de Stella & de Magis, de Baptiſmo Chriſti, De ejus Jejunio & tentationibus, de Cœna Domini, de ablutione pedum, de Unctione Chriſmatis, de Paſſione, de Reſurrectione, de Aſcenſione Chriſti, & de Sancto Spiritu, non eſt Sancti Cypriani: Nec enim vetera MSS. Cyprianicorum Operum illum exhibent, nec ſtylus Cyprianum ſapit: nec doctrina Cyprianicæ conſonat. Convenitne enim, amabo te, cùm Cypriani ſententia de Baptiſmo Hæreticorum iterando, quod habetur in Sermone de Baptiſmo Chriſti? *Chriſtum baptizatum a ſervo, ne conſervi conſervorum miniſterium detrectarent, vel aliquis iniquum in hoc opere præferretur, quoniam ſive Judas, ſive Paulus baptizet, Chriſtus peccatum lavit, abſolvit, & delet. Sic Rachel & Lia, Balam, & Zelpham maritis accommodant, & liberos arripiunt ex uteris ancillarum.* Denique Codex MS. Oxonienſis Collegii omnium Animarum hunc librum repræſentat ſub nomine Arnoldi Bonavillarenſis Abbatis, ad Hadrianum Papam: unde hunc Arnoldo Abbati Bonævallis in Diœceſi Carnotenſi, qui tempore Hadriani IV. floruit, Eruditi conſentiunt adſcribendum.

Liber De Aleatoribus, *non eſt S. Cypriani.*

IV. Liber *de Aleatoribus*, nequaquam genuinus eſt Sancti Cypriani fœtus. Ejuſque ſtylus non eſt ita facilis, nitidus & elegans, ac Cyprianicus. Auctor Novatianorum errori favet his verbis: *Nam qui delinquit in Deum, nulla fit excuſatio, nec indulgentia ulla, & nemini venia datur.* Denique incredibile eſt quòd tempore Sancti Cypriani, quo fervebat perſecutio, quo ad ſacra miniſteria viri inculpatæ, & probatiſſimæ vitæ aſſumebantur, tanta Clerum invaſiſſet corruptela, ut Sacerdotes alea vulgò luderent; quod in iis vitium Auctor iſtius libri graviùs perſtringit, ut in cæteris Chriſtianis.

Liber De Montibus Sina & Sion, *non eſt S. Cypriani.*

V. Liber *de Montibus Sina & Sion, adverſùs Judæos*, Sancto Cypriano perperam inſcribitur in Codicibus quibuſdam MSS. quos Pamelius appellat. Nec enim Sancti Cypriani ingenium, eruditionem, & elegantiam refert hujus libri ſtylus: nec Hæbraicorum nominum interpretationes Cyprianus afferre ſolet, quod præſtat Auctor hujus libri: denique *Filium Dei Spiritum Sanctum* Cyprianus non dixiſſet, quod hujus Operis Parens ſcripſit: *Ita invenimus*, inquit, *ipſum Salvatorem per Salomonem ſpeculum immaculatum Patris eſſe dictum, eò quòd Spiritus Sanctus Dei Filius geminatum ſe videat; Pater in illo, & Filius in Patre, utrique ſe in ſe vident, ideo ſpeculum immaculatum.*

Carmina S. Cypriano ſuppoſita.

VI. Carmen inſcriptum, *Sodoma*; carmen aliud *Ad Senatorem Apoſtatam*, & Hymnus *de Paſcha Domini*, falsò Sancto Cypriano adſcribuntur. Hymnum illum quædam MSS. Victorino tribuunt.

VII. Ora-

VII. Orationes duæ, una *Pro Martyribus*, altera quam dixiſſe fertur Cyprianus *In die Paſſionis ſua*, dubiæ ſunt Eraſmo. Eas verò tum ex ſtyli convenientia, tum ex Codicum MSS. fide Sancto Cypriano vindicat Pamelius.

Liber De Singularitate Clericorum, *S. Cypriano ſuppoſitus.*

VIII. Liber *de ſingularitate Clericorum*, indignus eſt Sancto Cypriano propter vocum barbariem. Nuſquam enim leges in germanis Cypriani Operibus duras illas & impuras voces, *inordinaliter, contubernaliter, conjugalitas, vulgaritas, abſentare, ancillare*, & alias hujuſmodi. Hunc librum Origeni quidam adſcripſerunt, ſed falsò. Nam incredibile eſt Origenem, qui cum puellis aſſiduè verſabatur, quique earum opera ſuorum ad exſcriptionem utebatur librorum, proprio Opere coarguiſſe contubernium Clericorum cum mulieribus. Perperam etiam tribuitur Sancto Auguſtino tum in Codice Corbeienſi, tum a Philippo Abbate Bonæ Spei, in lib. de Continentia Clericorum cap. 67.

Alia Opera S. Cypriano ſuppoſita.

IX. Expoſitio in Symbolum Apoſtolorum olim Sancto Cypriano adſcripta, Ruffino Aquileienſi Presbytero, legitimo Auctori reſtituta eſt.

X. Liber ad Vigilium, de Judaica incredulitate, eſt Celſi cujuſdam in altercationem Jaſonis, & Papiſci Præfatio. Jaſo Hebræus erat gente, religione Chriſtianus; Papiſcus vero Patria Alexandrinus, religione Judæus. Diſputationem inter ſe habuerunt, quam ſe Græcè legiſſe Nicolaus Faber teſtatur. Hujus altercationis meminit Origenes libro 4. contra Celſum, dicens: *Quod ſi quis æquiore animo Jaſonis & Papiſci Scripta perlegerit, profectò comperiet non irridendum eſſe librum, in quo Chriſtianus ex Judaicis, Scriptionibus cum Judæo diſputans deſcribitur, & planè demonſtrans, quæ de Chriſto extant vaticinia, Jeſu ipſi congruere.* Hanc Diſputationem Græco ſermone exaratam Latinitate donavit quidam Celſus, & Verſioni ſuæ hanc Præfationem adjunxit, & Vigilio Epiſcopo nuncupavit: quem Vigilium Tridentinum Epiſcopum fuiſſe veriſimile eſt, Martyrio coronatum, ut illi prædixit hujuſce Præfationis Auctor. Porro cùm Vigilius ille vixerit Sancti Ambroſii tempore, liber de Judaica incredulitate Cypriani eſſe non poteſt.

XI. Liber *Adversùs Judæos qui inſecuti ſunt Chriſtum*, Cypriano abjudicatur omnium Eruditorum conſenſu; uti & Liber *de revelatione capitis Beati Joannis Baptiſtæ*; qui Auctoris longè recentioris eſt, cùm meminerit Pipini Regis Aquitanorum. Librum *de duplici Martyrio*, Cypriani non eſſe in confeſſo eſt apud Eruditos, cùm Diocletiani Imperatoris, & Belli Cæſarei contra Turcas in eo mentio fiat.

XII. Liber *de duodecim Abuſionibus Sæculi*, non eſt Sancti Cypriani. Id probat ſtyli immenſa diverſitas, Scripturæ ſacræ juxta Verſionem Sancti Hieronymi citatio; cenſorium Trithemii, & omnium jam Eruditorum judicium. Fluxa igitur hac in parte Jonæ Aurelianenſis in lib. de Inſtitutione Regia cap. 3. Gratiani, Ivonis Carnotenſis, & MSS. Anglici, Dunenſis, & Colonienſium Codicum fides, qui Opuſculum iſtud Sancto Cypriano adſcribunt; Sancto Auguſtino non veriùs adſcriptum eſt ab aliis. Extat etiam in Appendice Tomi 9. ipſius Operum, & incerti Auctoris fœtus a Theologis Lovanienſibus pronuntiatur. Pamelius Ebradi cujuſdam, aut Joannis Climaci eſſe ſuſpicatur. Sed ariolari non placet.

XIII. Denique *Cœna*, Sancto Cypriano falsò adſcripta eſt. Hujus Libelli Auctor geſta Hiſtorica utriuſque Teſtamenti ſub Schemate Cœnæ cujuſdam in compendium redigere tentavit, infæliciter prorſus ac ridiculè. Italum fuiſſe conjicit Pamelius, quod vina Italica omnis generis ac ſaporis nota habuerit. *Paſſum*, inquit, *bibebat Jeſus, Marſicum Jonas, Surrentinum Pharao, Pellinam Adam, Gaditanum Moyſes, Creticum Iſaac, Adrianum Aaron, Arbuſtinum Zachæus, Arſinam Thecla, Albenſe Joannes Campanam Abel, Signinum Maria, Florentinum Rachel.* Libellus eſt nullius planè pretii; quem proinde MSS. Dunenſe, & Tornacenſe Sancti Nicolai, perperam Sancto Cypriano adſcribunt.

Epiſtolam 67. Sancti Cypriani ad Stephanum Pontificem Maximum datam, de Marciano Arelatenſi Epiſcopo, Novatiano, immeritò quidam abjudicant Sancto Cypriano, ut oſtendimus Tom. 1. in Diſſertatione de Exordio Prædicationis Evangelicæ in Galliis.

Libri De Unitate Eccleſiæ *integritas contra Heterodoxos Criticos vindicatur.*

XIV. Liber *de Unitate Eccleſiæ* a quibuſdam inſcriptus, *de ſimplicitate Prælatorum*, ab omnibus quidem agnoſcitur ut Sancti Cypriani genuinum Opus. Sed ejus auctoritatem elevare conantur Heterodoxi Critici, quòd eorum profliget errores contra ſacram Eccleſiæ Monarchiam, & Sancti Petri Primatum. Hunc itaque librum interpolatum eſſe audacter aſſerit Rivetus, & inſertis quibuſdam adulterinis ſententiis deformatum. Hæc aſſuta eſſe contendit. *Et illi paſcendas mandavit oves ſuas.* Rurſus, *Unam conſtituit cathedram.* Item, *Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia monſtretur.* Et, *Qui Cathedram Petri, ſuper quam fundata eſt Eccleſia, deſerit.* Quæ verba, inquit, in variis MSS. Exemplaribus non habentur. In cauſę tam deſperatæ patrocinium vocatur a Riveto Poſſevinus: qui in ſuo Apparatu Elenchum eorum, quæ in Opuſculo Cypriani de unitate Eccleſiæ ſunt vel addita, vel detracta, vel lapſu Typographi, vel alio prorſus modo ſuppoſita, diligenti quatuor MSS. Codicum, qui in antiquis Catholicorum Bibliothecis in Anglia extabant, collatione cum excuſis, notavit.

Verùm licèt varias lectiones plurimorum Codicum eſſe non negem, ſententiis tamen diverſas eſſe inficior. Sola & levis quidem verborum variatio eſt, caſuum, modorum, particularum, cum qua ſtat integerrimus ubique ſenſus. Vel ſi quæ ſententiæ a nonnullis MSS. abſint, in aliis optimæ notæ leguntur. Certè licèt hæc verba, *Et illi paſcendas mandavit oves ſuas*, a MSS. omnibus abeſſent, idem eſſet Cyprianicæ ſententiæ ſenſus, ſecundùm 4. MS. Anglicanum, & veteres excuſos; ſiquidem ita habent: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego dico tibi*, inquit, *quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam .... Et iterum eidem poſt reſurrectionem ſuam dicit: Paſce oves meas. Super unum ædificavit Eccleſiam.* Hæc verò verba: *Unam Cathedram conſtituit*, repræſentat Cambronenſis Codex MS. ut & ſequentia: *Primatus Petro datur*, &c. & Codices MSS. antiquiſſimi, quibus uſus eſt Manutius, quorum unus 900. annorum erat, necnon Codex quo doctiſſimus Cardinalis Hoſius uſus eſt. Perperam itaque Rivetus hæc aſſuta queritur, cùm potiùs mutilos eſſe Codices, quibus hæc deſunt, perſpicuum ſit. Denique ultimum locum exhibet Codex Cambronenſis, cujus lectionem confirmat Gratianus Diſtinct. 43. cap. *Qui Cathedram.* Cæterùm quàm ſint conſona iſta verba, quæ aſcititia eſſe pugnat Rivetus, Cyprianicæ doctrinæ, conſtabit ſi eùm aliis conferantur certiſſimè Cyprianicis, quæ ad probandum Sancti Petri Primatum, in Diſſertatione ſingulari ea de re edita protulimus. Obſervatione dignum eſt, *Pelagium* II. Epiſtola 6. quæ ſecunda eſt ad Epiſcopos Iſtriæ, hæc ipſa teſtimonia, quæ Heterodoxi Critici in *Sancti Cypriani* textum intruſa, vel interpolata aſſerunt, ut genuina illius verba proferre. *Sed & Beatus Cyprianus* (inquit) *egregius*

Mar-

Martyr, in libro quem de Unitatis nomine titulavit, inter alia ſic dicit: EXORDIUM *ab unitate proficiſcitur, & Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia & Cathedra monſtretur: & Paſtores ſunt omnes, ſed grex unus oſtenditur, qui ab Apoſtolis unanimi conſenſione paſcatur.... Et poſt pauca:* HANC *Eccleſiæ unitatem qui non tenet, tenere ſe fidem credit? Qui Cathedram Petri, ſuper quam Eccleſia fundata eſt, deſerit, & reſiſtit, in Eccleſia ſe eſſe confidit?*

XV. In Sancti Cypriani Operibus cavendus eſt error de rebaptizandis Hæreticis, propter quem unum Gelaſius in Romana Synodo ea in Apocryphorum cenſum retulit. De quibus S. Auguſtinus libro 2. contra Creſconium, cap.32. ſic loquitur: *Ego hujus Epiſtolæ* (ad Jubajanum) *auctoritate non teneor, quia literas Cypriani non Canonicas habeo, ſed eas ex Canonicis conſidero, & quod in eis divinarum Scripturarum auctoritati congruit, cum laude ejus accipio; quod autem non congruit, cum pace ejus reſpuo. Ac per hoc ſi ea quæ commemoraſti ab illo ad Jubajanum ſcripta, de aliquo Apoſtolorum, vel Prophetarum Canonico recitares, quod omnino contradicerem, non haberem. Nunc verò quoniam Canonicum non eſt quod recitas, eâ libertate ad quam nos vocavit Dominus, ejus viri cujus laudem conſequi non valeo, cujus multis literis ſcripta mea non comparo, cujus ingenium diligo, cujus ore delector, cujus charitatem miror, cujus Martyrium veneror, hoc quod aliter ſapuit, non accipio. Non accipio, inquam, quod de baptizandis Hæreticis, & Schiſmaticis Beatus Cyprianus ſenſit, quia hoc Eccleſia non accepit; pro qua Beatus Cyprianus ſanguinem fudit.*

S. Cypriani ſtylus, XVI. Cyprianici ſtyli characteres præclarè deſcribit Lactantius libro 5. Divinarum Inſtitutionum cap.1. ubi defenſores Chriſtianæ veritatis commendans, hæc habet: *Unus igitur præcipuus, & clarus extitit Cyprianus, qui magnam ſibi gloriam ex artis Oratoriæ profeſſione quæſierat, & admodum multa conſcripſit in ſuo genere miranda. Erat enim ingenio facili, copioſo, ſuavi: Et (quæ ſermonis eſt maxima virtus) aperto, ut diſcernere nequeas, utrùmne ornatior in loquendo, an facilior in explicando, an potentior in perſuadendo fuiſſet. Hic tamen placere ultra verba, Sacramentum ignorantibus non poteſt, quoniam myſtica ſunt quæ locutus eſt, & ad id præparata ut ſolis Fidelibus audiantur. Denique a doctis hujus Sæculi, quibus fortè Scripta ejus innotuerunt, derideri ſolet. Audivi ego quemdam hominem, diſertum ſanè, qui eum immutata una litera Coprianum vocaret, quaſi quòd elegans ingenium, & melioribus rebus aptum, ad aniles fabulas contuliſſet. Quòd ſi accidit hoc ei cujus eloquentia non inſuavis eſt, quid tandem putemus accidere illis, quorum ſermo jejunus eſt, & ingratus, qui neque vim perſuadendi, neque ſubtilitatem argumentandi, neque ullam prorſus acerbitatem ad revincendum habere potuerunt?*

ARTICULUS V.

De Sancto Gregorio Neocæſareenſi.

SANCTUS GREGORIUS NEOCÆSAREÆ in Ponto Epiſcopus, ob innumera miracula Thaumaturgi promeritus nomen eſt. Cum Athenodoro fratre Præceptorem audivit Origenem, cui & Panegyricum dixit in grati animi monumentum. Extat inter ipſius Opera. Anno 240. a Phædimo Amaſeenſium Epiſcopo Neocæſareæ in Ponto Antiſtes creatus eſt, modo planè mirabili. Cùm enim Epiſcopos fugeret, ne ad Sacerdotii faſtigium proveheretur, Sanctiſſimus Præſul ipſum tridui itinere abſentem mente intuitus, erectis ad Deum oculis, divinâque gratiâ implorata loco manuum impoſitionis illi ſermonem adhibuit, ac dictæ Civitatis deſignavit Epiſcopum (ut teſtatur Sanctus Gregorius Nyſſenus in ejus Vita.)

Ne tamen ipſum exiſtimes abſentem, & invitum fuiſſe conſecratum Epiſcopum, addit Sanctus Gregorius Nyſſenus, ipſum peractis circa ſe ſolemnibus, quæ ex more celebrari ſolent, id eſt ſacris ritibus Epiſcopalis Ordinationis, commiſſi ſibi Gregis curam ſuſcepiſſe. 17. dumtaxat Chriſtiani Neocæſareæ erant, cùm Epiſcopus illius urbis conſecratus eſt. 17. ſupererant Ethnici, cùm migravit e vita: Tam fœliciter ea in Eccleſia laboravit. Interfuit primo Concilio Antiocheno adversùs Paulum Samoſatenum. Obiit 17. Novembris, anno Chriſti 265. Lege ejus Vitam a Sancto Gregorio Nyſſeno conſcriptam. Legendus & Euſebius libro 6. Hiſtoriæ cap.23. Sanctus Baſilius de Spiritu Sancto cap.29. Socrates libro 4. cap.22. Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap.76.

II. Ejus genuinum eſt Opus brevis Expoſitio Fidei, quam per revelationem a Beata Virgine, & a Sancto Joanne Evangeliſta accepit, teſte Sancto Gregorio Nyſſeno, qui eam integram refert in ejus Vita. Incipit his verbis: *Unus Deus, Pater Verbi viventis, Sapientiæ ſubſiſtentis, & potentiæ, ac characteris ſempiterni: Perfectus perfecti Genitor, Pater Filii unigeniti.* Eamdem refert Ruffinus libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Euſebii Latinitate a ſe donatæ cap.25. Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, in libro de Synodis, & de hortu hæreſum, ad Anthimum Diaconum, eamdem recenſet. Ejus quoque verba laudarunt Apocriſiarii Gregorii Noni Pontificis Maximi ad recentiorem Germanum Patriarcham pariter Conſtantinopolitanum, alioſque Græcos. Refertur denique in Collectione MSS. Iſidori Mercatoris, Henrici Juſtelli. — Expoſitio Fidei, *genuinum eſt S. Gregorii Neocæſareenſis Opus.*

III. Alterius Expoſitionis Fidei a S. Gregorio Thaumaturgo editæ meminit Sanctus Baſilius Epiſtolâ 64. ad Neocæſareenſes, cujus illi verba proferebant ad peſtilentiſſimum Sabellii errorem adſtruendum. Hanc eſſe Gregorii Baſilius non negavit, ſed ipſius verba commodâ expoſitione emollire conatus eſt. Dixiſſe Gregorium jactabant: *Patrem & Filium juxta mentis quidem conſiderationem duos eſſe, hypoſtaſi verò unum.* Reſpondet Sanctus Baſilius: *Hoc non dogmaticè, ſed contentiosè in diſputatione adversùs Ælianum dictum eſſe; in qua concertatione multi ſunt errores, qua deſcripta ſuut, lapſus: quemadmodum, ſi Deus volet, ex ipſis verbis oſtendemus. Deinde cùm Gentilem ad fidem adducere niteretur, non exiſtimabat ſibi circa verba exactiùs diſceptandum eſſe: ſed alicubi conſuetudini ejus, quem ad fidem induceret, nonnihil condonandum: ne fortè principalibus ac neceſſariis reluctaretur. Quapropter & multas invenias illic voces, quæ jam Hæreticis plurimum addant roboris, utpote creatura, & factura, & ſi quid aliud ejuſmodi eſt. Invenias etiam multa, quæ ad hominis conjunctionem pertinent: quæ ad Divinitatis rationem referunt, qui imperitè, quæ ſcripta ſunt, audiunt: quale & hoc ipſum eſt, quod ab iſtis circumfertur.* — Expoſitio Fidei ad Ælianum *S. Gregorio Neocæſareenſi ſuppoſita eſt.* — *Inſcribebatur Expoſitio illa Fidei, ad Ælianum hominem Ethnicum.*

Verùm Expoſitio illa Fidei ad Ælianum, videtur ſub nomine S. Gregorii a Neocæſareenſibus Sabellianis conficta, qui cùm accepiſſent ex traditione Majorum, illum cum Æliano congreſſum fuiſſe, Expoſitionem Fidei a ſanctiſſimo Antiſtite illi factam commenti ſunt: vel exceptam fortè a Notariis Gregorii cum Ethnico homine diſputationem, interpolarunt, ac vulgaverunt ad ſui patrocinium erroris. Quidni enim hoc auſi,

qui

qui ſidem ſubvertere, & Sabelii ſuſcitare hæreſim ſunt conati? qui Sancti Gregorii traditionem poſthabuerunt Succeſſorum ipſius ſuffragiis roboratam? qui calumniis illuſtrem Sancti Baſilii immortalemque famam proſciderunt? Horum porro criminum reos eſſe Neocæſareenſes ad quos ſcribit, Sanctus Baſilius teſtatur: *Hoc ſtudioſè agitur apud nos*, inquit, *ut fides ſubvertatur, idque ſubverſione Apoſtolicis, & Evangelicis doctrinis inimica: inimica quoque traditioni Magni revera Gregorii, & eorum qui illum ex ordine ſubſecuti ſunt, ad beatum uſque Muſonium, cujus dogmatum recentem eſſe etiamnum apud nos memoriam, manifeſtum eſt. Sabellii namque peſtem, olim quidem motam, traditione verò Magni Gregorii conſopitam, renovare conantur: qui ne deprehendantur, & convincantur, iſta contra nos ſomnia confinxerunt.*

Conjecturam noſtram roborat Leontii Byzantini auctoritas, libro de Sectis Actione 8. ubi de Eutychianis hæreticis hæc habet: *Proferunt nobis & aliam quamdam auctoritatem Sancti Gregorii, quem prodigiorum effectorem nominamus, ex illius Confeſſione Fidei ſeorſum expoſita. Non duas perſonas, inquit, non duas naturas: quia non adoranda ſunt quatuor, &c. Ad hoc quoque reſpondemus*, ait Leontius, *Primùm de hac itidem dubitatum apud Antiquiores, an ſit Gregorii. Deinde Gregorius Nyſſenus Orationem de illo prodigiorum Effectore funebrem ſcribens, nullum ait Opus ipſius in manibus eſſe, præter ſolam Fidem, quam in viſione conſpexerit.*

Silet quidem de aliis Sancti Gregori Neocæſareenſis Operibus Sanctus Gregorius Nyſſenus in ejus Vita, ſed ſi inde colligat Leontius nullum aliud Opus ab ipſo fuiſſe conſcriptum, is certè longè a veritate aberraverit. Nam & Orationis Panegyricæ ac Euchariſticæ, quam Origeni dixit, & Metaphraſis in Eccleſiaſtem, & quarumdam Epiſtolarum ab ipſo conſcriptarum meminit Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. Sed alterius Expoſitionis Fidei ab illa, quam ex revelatione accepit, nec meminit Sanctus Gregorius Nyſſenus, nec alii poſt ipſum meminere. Sanctus quidem Baſilius ad Neocæſareenſes ſcribens, illam memorat ad Ælianum; verùm tamen ex propria ſententia hanc ipſi non adſcribit, ſed ex illorum fide qui ipſam ad ſtabiliendum Sabellianiſmum obtrudebant: quos impoſturæ cùm non poſſet convincere, maluit benigna interpretatione mollire ſententiam, quam nomine Sancti Gregorii proferebant, quàm negare Expoſitionem Fidei, ex qua decerpta ferebatur, eſſe genuinam admirabilis Antiſtitis.

Non eſt tamen certum, Expoſitionem Fidei, ex qua Hæſitantes Hęretici adversùs duarum in Chriſto naturarum fidem pugnabant, & de qua loquitur Leontius, eamdem eſſe cum illa de qua inter Sanctum Baſilium & Neocæſareenſes quæſtio fuit. Illud unum certum eſt, illos Hæreticos Sanctorum Patrum Scripta temerè violaſſe, & multos Apollinarii libros Athanaſio, Gregorio Thaumaturgo, & Julio, inſcriptionibus mutatis, ſuppoſuiſſe, ut teſtatur Evagrius libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 31.

Sed etſi Expoſitio illa Fidei ad Ælianum, quam venditabant Neocæſareenſes, fuiſſet Sancti Gregorii Thaumaturgi, non propterea Sabellianis faviſſe dici poſſet. Filium namque hypoſtaſi unum cum Patre dicens, hypoſtaſim pro eſſentia uſurpaſſet, quæ erat apud Grammaticos omnes hujus vocis notio (Sancto Hieronymo teſte) *Tota*, inquit, *Sæcularium literarum ſchola nihil aliud hypoſtaſim niſi οὐσίας novit*: Patrem igitur unum dixit eſſentia cum Filio, non perſona, & ſola animi cogitatione diſtingui eſſentiam divinam prout in Patre eſt, & prout communicata eſt Filio. At realem perſonarum diſtinctionem ipſum agnoviſſe conſtat ex Fidei Expoſitione, quam per revelationem accepit. Unde meritò Sanctus Baſilius ſcripſit, Neocæſareenſes Sabellianos Traditionem Magni Gregorii convellere.

IV. Alia Fidei Expoſitio quæ ἡ κατὰ μέρος πίστις dicta eſt, id eſt, Expoſitio fidei per partes, ſive ſingularium quorundam fidei dogmatum explanatio, quam ſub Sancti Gregorii Thaumaturgi nomine Franciſcus Turrianus Societatis Jeſu primùm, deinde Gerardus Voſſius ediderunt, ſuppoſititia eſt, & Sancto Gregorio Thaumaturgo longè recentior. Ariana hæreſi poſterior Auctor ejus eſt, ſiquidem ſe Communionem eorum execrari profitetur, *Qui rejiciunt ὁμοούσιον tanquam alienum a Scripturis, & qui dicunt aliquid ex Trinitate creatum eſſe, & ab una divinitate ſeparant*. Imò poſt Concilium Conſtantinopolitanum, & damnatam Macedonii, Spiritus Sancti divinitatem impugnantis, hæreſim Expoſitio illa conſcripta eſt, ut conſtat ex his verbis: *Eos verò qui vel Filium, vel Spiritum Sanctum, creaturam dicunt, anathematizamus.* *Alia Fidei Expoſitio, pariter ſuppoſita Gregorio Neocæſareenſi.*

Poſteriorem eſſe Neſtorii hæreſi & Epheſina Synodo evincunt hæc verba: *Et quia nonnulli turbas nobis excitarunt, nitentes evertere fidem noſtram in Chriſtum Dominum noſtrum, non confitentes Deum eſſe incarnatum, ſed hominem Deo copulatum: idcirco Confeſſionem edimus de fide, quam diximus, rejicientes contradicentium perfidiam. Deus enim humana carne incarnatus, puram habet propriam operationem, cùm ſit mens paſſionibus animæ & carnis invicta, & carnem ac carnis motus divinè ac ſine peccato moderans. Qui non ſolùm a morte teneri non potuit, ſed etiam mortem delevit: & eſt Deus verus, qui carnis expers in carne apparuit perfectus verâ & divina perfectione. Non duæ perſonæ, neque duæ naturæ, nec enim quatuor adorari dicimus Deum & Filium Dei, & hominem, & Spiritum Sanctum.*

Hæc ultima verba cum objicerent Hæſitantes hæretici contra fidem duarum in Chriſto naturarum, conficta erat ſub nomine Sancti Gregorii Neoceſarçenſis iſta Fidei Expoſitio Leontii temporibus, id eſt Sæculo ſeptimo ineunte, vel ſexto cadente.

V. *Capita duodecim de fide*, ſubjecto ſingulis capitibus anathemate ſuo, & appoſita uniuſcujuſque capitis interpretatione, non ſunt Sancti Gregorii Neocæſareenſis. Apollinarii namque, Neſtorii, & Eutychetis errores cùm percellant, ac tanta perſpicuitate fidem Incarnationis Dominicę exponant, quanta expoſuerunt Patres, qui poſt illarum originem, atque damnationem hæreſum ſcripſere: longè poſt Sancti Gregorii Thaumaturgi ætatem edita eſſe neceſſe eſt. Nec contrarium probat antiqua Collectio auctoritatum de duabus in Chriſto naturis, quæ in veteribus Bibliothecis reperitur, in qua pleraque illorum capitum, & anathematiſmorum ſub nomine Sancti Gregorii Taumaturgi laudantur. Hæc enim collectio probat quidem ſanctiſſimo illi Patri jam ab antiquo ſuppoſitum fuiſſe iſtud Opuſculum; ſed genuinum illius fœtum eſſe non ſuadet. Capita xij de Fide, *non ſunt S. Gregorii Neocæſareenſi.*

VI. Tres Homilias in Aonontiationem Sanctiſſimæ Dei Genitricis Mariæ, & alteram in Sancta Theophania, ſive de Apparitione Dei, & Chriſti Baptiſmo, & Diſputationem de Anima ad Tatianum, Veterum ſilentium ſuſpectæ fidei reddit. Nullum tamen eſt argumentum quod probet illas Homilias S. Gregorio Taumaturgo eſſe abjudicandas. Joculare enim planè eſt, & inſulſum quod ex Perkinſio refert Rivetus, Vitas Sanctorum, Lectiones & Hymnos eorum Feſtis convenientes,

pri-

primum a Carolo Magno conſtitutos eſſe, circa annum Chriſti 807. Sed eſto, ætate primùm Caroli Magni Hymni, & Lectiones editæ eſſent, atque in Eccleſia cantari cœptæ: ſequereturne Incarnationis Dominicæ, & Epiphaniæ ac Baptiſmi Chriſti Myſteria, ſingulari Solemnitate quotannis celebrata non fuiſſe, ad recolendam beneficiorum humano generi in iis Myſteriis collatorum memoriam? Quod ſi Feſtivitates illæ celebratæ ſint: cur non & Synaxes, ac ſacri Conventus habiti in quibus Epiſcopi Sermones ad populum Chriſtianum haberent, quibus de tantorum Myſteriorum dignitate edoceretur, & ad pietatem excitaretur?

Diſputatio De Anima, non eſt S. Gregorii Neocæſareen. ſis.

7. Verùm *Diſputatio de Anima*, non ſolùm dubium Gregorii Taumaturgi, ſed ſpurium planè cenſetur Opus. Quæſtiones enim, & argumenta complectitur merè Philoſophica, & Scholaſtica: nec iis concepta verbis eſt, quæ priorum Sæculorum ſcriptiones ſapiant. Unde Scholaſticorum ætate a Græco quodam otioſo compoſita videtur & Sancto Gregorio ſuppoſita, ut tanti nominis fama ipſi conciliaret auctoritatem. Alii Sancto Maximo Diſputationem illam ſuppoſuerunt, eamque ſub ejus nomine exhibent plures MSS. Codices; Verùm nec illius ſtylum etſi valde Scholaſticum redolere videtur.

Epiſtola Canonica S. Gregorio Neocæſareenſi vindicatur.

8. *Epiſtola Canonica de iis qui in Barbarorum incurſione Idolothyta comederant, & alia quædam peccata commiſerant*, eſt genuina Sancti Gregorii Neocæſareenſis, omnium orthodoxorum, tum Græcorum, cum Latinorum judicio. Hanc ipſi adſcribit Balſamon Patriarcha Antiochenus, qui vixit ſub finem Sæculi 12. cujus & in eam Scholia extant. Eamdem illi vindicat Trullana Synodus Canone 2. cùm Canones Sancti Gregorii Neocæſareæ Epiſcopi Taumaturgi ſuſcipit, & obſervari cum aliis jubet. Congruit Sanctiſſimi illius Patris tempori, quo Gothi & Boradi inter alias Aſiæ & Græciæ Provincias, per Pontum quoque longe lateque ſunt graſſati, Gallieno Imperante, ut Trebellius Pollio teſtatur: quod etiam referunt inter Scriptores Eccleſiaſticos Paulus Oroſius libro 7. cap. 22. Sanctus Auguſtinus Epiſtola 80. ad Heſychium data, & Sozomenus lib. 2. cap. 5. Itaque cùm hæc Barbarorum incurſio multorum criminum occaſio Chriſtianis extitiſſet, Sanctus Gregorius Neocæſareenſis de nonnullis conſultus ab aliquo ſuorum Coepiſcoporum, eorum emendationi proſpexit hacce Epiſtola, Canoneſque edidit, quibus de ſingulis dixit ſententiam, & pœnitentiam decrevit in eos, qui gravioribus illis peccatis conſtricti eſſent.

** Hæc Gothorum in Aſiam incurſio contigit anno 9. Imperii Galieni, Chriſti 263.*

Canonum illius Epiſtolæ Synopſis.

Conſtat undecim Canonibus hæc Epiſtola. Primus captivos, qui Idolothyta ſibi a Barbaris quorum in poteſtatem inciderant, appoſita comederant, abſolvit. Mulieres quarum caſtitati iidem illuſerant, ſi caſtam, & ab omni ſuſpicione alienam vitam antea duxiſſent, Pœnitentiæ legibus non eſſe ſubdendas decernit: ſi verò antea perditæ fuiſſent, & damnatæ vitæ, & fornicatione caſtitatem fœdaviſſent ſuam, vult eas ab Orationum communione excludi.

Canon ſecundus perſtringit immanem avaritiam eorum, qui ex aliorum calamitate lucri captarunt occaſionem, & proximorum a Barbaris interfectorum, vel in captivitatem abductorum bona invaſerunt. Et ait: Si qui propter effrænem avaritiam, pacis tempore, graviſſimas pœnas ſubeunt: multò magis divinam ultionem provocare, qui tempore barbaricæ incurſionis fortunas ſuas augent ex ſanguine & pernicie everſorum hominum captivorum, interfectorum.

Canon tertius iſtius ſceleris gravitatem oſtendit exemplo Achan, cujus furtum iram Dei in univerſum populum Iſraëliticum concitavit, quia rem Deo dicatam furatus eſt. Ait, Deo dicatum eſſe quicquid non noſtrum, ſed alienum eſt, & magis reos eſſe qui bona fratrum prædantur, quàm Achan qui bona hoſtium prædatus eſt.

Canon quartus occurrit excuſationi eorum qui dicebant ſe bona proximorum deſerta inveniſſe, non ea vi aut dolo invaſiſſe: & oſtendit ex Scripturæ ſacræ verbis, Deuteronomii 22. & Exodi 23. eos reſtitutionis lege teneri. Porro *Si ab eo qui in pace, & in otio delicatè vitam tranſigit, vel etiam ab inimico, non licet lucrari, quantò magis ab eo, qui rebus adverſis premitur, & fugit, & neceſſitate coactus, propria relinquit?* (ait Sanctus Gregorius.)

Canon quintus percellit eos, qui pro bonorum in communi clade amiſſorum reſarcienda jactura, ſe aliena, quæ invenerant, jure poſſe retinere arbitrabantur. In eos vult Inquiri, & Communione precum abdicari.

Canon ſextus eorum immanitatem damnat, qui captivos, poſtquam e Barbarorum manibus evaſiſſent, vi retinebant, & alterâ quaſi captivitate premebant.

Septimus eos qui cum Barbaris ſocietatem inierunt, & inter eos nomen dedere, & in Chriſtianos fratres ſuos ſævierunt, aut Barbaris vias, vel domos Fidelium indicarunt, etiam ab Auditione arceri jubet, donec congregatis Epiſcopis aliquid de iis communi judicio fuerit ſtatutum.

Octavus alienarum domorum invaſores tempore Barbaricæ incurſionis, ſi accuſati convictique fuerint, nec in Audientium ordinem admittendos eſſe decernit ab Eccleſia. Si verò ſponte confeſſi fuerint, & reſtituerint res alienas, in gradu ſubſtrationis collocandos.

Nonus eos qui res a Barbaris in campo, aut in ædibus relictas invenerunt ac retinuerunt, convictos, vult inter Pœnitentes ſubſterni: Confeſſos verò in gradum Conſiſtentiæ recipi, & precum donari Communione, modò reſtitutionis officium impleverint.

Decimus nullum pretium exigere debere indicationis, inventionis, vel cuſtodiæ, ſtatuit eos, qui res alienas amiſſas invenerunt, legitimiſque dominis indicarunt, aut ſervaverunt: quia mandata Dei abſque omni turpi lucro ſunt ſervanda.

Undecimus & poſtremus varias Pœnitentium Claſſes, ſeu varios Pœnitentiæ publicæ gradus diſtinguit. Hunc Canonem viri quidam eruditi addititium eſſe contendunt, & nuſquam a Sancto Gregorio Taumaturgo conſcriptum, quòd illius temporibus, inquiunt, nondum iſtæ Pœnitentium ſtationes diſtinctæ eſſent. An ita ſe res habeat, propriâ Diſſertatione expendemus.

ARTICULUS VI.

De duobus Dionyſiis, Romano, & Alexandrino.

I. SANCTI DIONYSII Romani Pontificis Epiſtolæ duæ, una ad Urbanum Præfectum, altera ad Severum Epiſcopum, Pſeudepigraphæ ſunt. Idem eſt prioris Epiſtolæ textus cum ſecunda Felicis Quarti ſimiliter ſuppoſita. Secundæ produnt ſuppoſitionem, Concilii primi Arelatenſis, S. Gregorii Magni, Aniani Codicis Theodoſiani Interpretis verba in eam illata: & Cordubenſis in Hiſpania Provinciæ mentio, cùm tamen Corduba Provincia non fuerit, imò nec Metropolis, ſed Bæticæ Provinciæ, cujus Metropolis erat Hiſpalis, Civitas. Unde poſt Bæticam occupatam, & regni ſedem Cordubæ a Saracenis fixam, hujus Epiſtolæ architectum vixiſſe palam eſt, ut notat Blondellus. Contra Sabellianos ſcripſit E-

piſto-

piſtolam Dionyſius Papa, cujus nihil ſupereſt præter inſigne fragmentum, apud Sanctum Athanaſium, libro de Synodi Nicęnæ Decretis.

II. S. DIONYSIUS ALEXANDRINUS ab anno 248. ad finem anni 265. illius Urbis Epiſcopatum geſſit. Sub Heracla Deceſſore ſuo Catecheſeon Scholam ea in Eccleſia rexerat. De eo legendus eſt Euſebius, lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 33. 34. 36. 37. & 38. quo variæ ejus Epiſtolæ, aliæque lucubrationes recenſentur. Legendus & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 80. Extat inſignis ejus Epiſtola adversùs Paulum Samoſatenum, cui ad ejus decem Quæſtiones adnexæ ſunt Reſponſiones eruditæ Tomo 1. Concil. Edit. Patris Labbe. Extat ibidem ejus Epiſtola Canonica ad Baſilidem.

Epiſtola Canonica Dionyſii Alexandrini.

Primus Canon reſpondet Quæſtioni propoſitæ de tempore quo Jejunium Antepaſchale ſolvendum eſt, & Chriſtus reſurrexit.

Secundus Canon mulieres, cùm ſuo ſexui conſueta patiuntur, a Communione Corporis Chriſti avocat. *Ad Sancta enim Sanctorum, qui non animo & corpore purus eſt, accedere prohibebitur.* Hic tamen Canon cum quarto non ita convenit, quo propriam conſcientiam ſequi jubentur, qui noctu humani aliquid nolentes paſſi ſunt, & ſe ipſos pro ſua religione a ſacra Menſa ſubtrahere, vel ad eam accedere. Porro quamvis Eccleſia Græca hanc Sancti Dionyſii Alexandrini Epiſtolam, ſuos inter Canones receperit; non eo tamen animo illam conſcripſit ſanctiſſimus Antiſtes, ut leges Eccleſiis daret, ut conſtat ex ipſius verbis, ad finem illius Epiſtolæ. *Ego autem*, inquit, *non ut Doctor, ſed ut cum omni ſimplicitate convenit nos invicem differere, meam ſententiam, in commune edidi: quam cùm tu examinaveris, Fili mi ſapientiſſimè! quod tibi juſtum, meliùſque apparuerit, vel an ſic etiam de his habere exiſtimes, reſcribes.*

Conſtituit Sanctus Dionyſius Alexandrinus hanc erga Pœnitentes obſervandam ſua in Eccleſia Diſciplinam, ut nemini in extremis Communio Sanctorum Myſteriorum negaretur, dummodo peteret, maximè ſi ſupplex hanc gratiam petiviſſet ab Eccleſia, cùm optima valetudine frueretur. Id conſtat ex ipſius Epiſtola ad Fabium relata ab Euſebio lib. 6. Hiſtoriæ cap. 36. in qua & Serapionis ſenis ipſi narrat hiſtoriam, qui cùm in perſecutione lapſus eſſet, & Pœnitentiam agens, lethalem incidiſſet in morbum, puerum miſit ad Sacerdotem, rogans ad eum ut veniret. Verùm cùm Sacerdos ægritudine detineretur, Euchariſtiæ particulam puero dedit, præcipiens ut madeſactam in os ſenis infunderet. Quod ille præſtitit ut habebat in mandatis.

Sancti Cypriani, Africanorumque Antiſtitum, necnon Firmiliani, aliorumque Orientalium ſententiæ de rebaptizandis Hæreticis Dionyſius Alexandrinus adhæſit, eoque de argumento ad Xiſtum Epiſcopum Romanum, & ad alios Epiſtolas dedit, teſte Euſebio lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticę cap. 8. & Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 80.

Cùm in Sabellium adhuc ſpirantem ſcripſiſſet Sanctus Dionyſius, & ejus hæreſim impugnans, in extremum errorem inflecti viſus eſſet, perſonarumque non tantùm diſtinctionem, ſed etiam diviſionem aſſerere, & eſſentiæ unitatem inficiari, a Pentapolitanis, tanquam violatæ fidei reus, ad Dionyſium Romanum Pontificem delatus eſt, teſte Sancto Athanaſio in Epiſtola *De ſententia Sancti Dionyſii Alexandrini, adversùs Arianos.* An porro jure, vel injuriâ fuerit iſtius erroris accuſatus, & Arianam hæreſim præformaverit, necne, ſingulari Diſſertatione expendemus.

ARTICULUS VII.

De Novatiano, & Pierio.

I. NOVATIANUM, Romanum Presbyterum, primum Antipapam; ceſarii Schiſmatis & hæreſeos Auctorem, plures edidiſſe libros teſtis eſt Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 81. Ipſi vindicavimus librum de Trinitate, Tertulliano, vel Sancto Cypriano quondam a nonnullis adſcriptum, in examine Operum Tertulliani, ſuperiori Sæculo.

II. PIERIUS Alexandrinæ Eccleſiæ Presbyter, ſub Caro & Diocletiano Principibus Alexandrinam Scholam rexit, eaque in Eccleſia docuit, quo tempore illi præerat Theonas Epiſcopus. Propter ſummam eruditionem, & ſermonum elegantiam, Origenes junior vocabatur. In Oſeæ Prophetiam Tractatum prolixum habuit. Librorum præterea duodecim ſcripſit Volumen. Pamphili Martyris Præceptor fuit, Iſidori Martyris frater, & ipſum Martyrii certamen ſubiiſſe teſtatur Photius: Sed Confeſſorem dumtaxat fuiſſe conſtat ex Sancto Hieronymo, qui ipſum, poſt perſecutionem, omne vitæ ſuæ tempus Romæ tranſegiſſe aſſerit [in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 87.]

De ejus doctrina ſic Photius cenſet: *De Patre*, inquit, *& Filio piè credit, niſi quòd ſubſtantias duas, totidemque naturas eſſe dicit: ſubſtantia & natura nomine (quantùm ex iis, quæ hunc locum antecedunt, & conſequuntur, colligitur) pro hypoſtaſi uſus; non ita verò ut qui Ario adhærent. Veruntamen de Spiritu Sancto periculosè nimis, atque parum piè docet: dum hunc inferioris eſſe gloria, quàm ſit Pater, & Filius, affirmat.* Hæc Photius in Bibliotheca, Cod. 119.

ARTICULUS VIII.

De Sixto Secundo, & S. Zenone Veronenſi.

I. SIxti II. Romani Pontificis nomine Sententias Latinitate donavit Ruffinus, quæ extant in Bibliothecis Veterum Patrum, & ſeorſum editæ cum Præfatione ejuſdem Ruffini ad Apronianum. Sunt Xiſti Pythagorici Philoſophi, Ethnicique hominis Opus, non Sixti Pontificis, ut Sanctus Hieronymus teſtatur in Epiſtola ad Cteſiphontem adversùs Pelagium, ubi Ruffinum his verbis perſtringit: *Illam autem temeritatem, immo inſaniam ejus, quis digno poſſit explicare ſermone, quòd librum Xiſti Pythagorei, hominis abſque Chriſto, atque Ethnici, immutato nomine, Sixti Martyris, & Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi prænotavit? In quo, juxta dogma Pythagoricorum, qui hominem exæquant Deo, & de ejus dicunt eſſe ſubſtantia, multa de perfectione dicuntur: ut qui volumen Philoſophi neſciunt, ſub Martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis. Denique in ipſo volumine nulla Prophetarum, nulla Patriarcharum, nulla Apoſtolorum, nulla Chriſti ſit mentio: ut Epiſcopum & Martyrem ſine Chriſti Fide fuiſſe contendat. Unde & vos*, o Pelagiani! *plurima contra Eccleſiam uſurpatis teſtimonia.*

Sancto Hieronymo ſuffragatur Sanctus Auguſtinus libro 2. Retractationum, cap. 42. ubi ſuum *de Natura & Gratia* librum recognoſcens, hæc habet: *In quo* * *verba quædam, quæ velut Sixti* Cap. 64.
Romani Epiſcopi & Martyris Pelagius poſuit, ita defendi, tamquam revera ejuſdem Sixti eſſent [id enim putaveram] ſed poſtea legi Xiſti Philoſophi eſſe, non Xiſti Chriſtiani.

Hinc Gelaſius Pontifex Maximus in Synodo Ro-

mana, ita de hoc libro cenſuit: *Liber Proverbiorum, qui ab Hæreticis conſcriptus, & Sancti Xiſti nomine prænotatus eſt apocryphus.*

II. S. Zeno Veronenſis Epiſcopus, non ſub Galieno Imperatore Martyr, ſed ſub Conſtantio, vel Juliano Apoſtata, Confeſſor fuit, Syagrii, ad quem Sanctus Ambroſius Epiſtolam 64. dedit, in Epiſcopatu Deceſſor, [ut ex iſta Epiſtola conſtat.] Ipſi ſuppoſiti ſunt *Sermones de pluribus ſacræ Scripturæ locis, & rerum divinarum argumentis*, qui primum editi ſunt Venetiis anno 1508. cura Guarini Veronenſis Oratoris: & poſtea Bibliothecæ Patrum ſunt inſerti. Suppoſitos eſſe probat omnium Scriptorum Eccleſiaſticorum, ad illud uſque tempus, de Sancti Zenonis Scriptis ſilentium. Præterea conſtat hos Sermones collectos eſſe ex diverſis Auctoribus. Nam ſeptem Sermones in Pſalmos deſcripti ſunt ex Commentariis Hilarii, ne verbo quidem immutato. Sermo in illud, *Attende tibi*, unà cum alio *de Livore & invidia*, eſt Sancti Baſilii. Cæteri verò Sermones, ſeu potius fragmenta Sermonum, ob ſtyli diverſitatem, varios Auctores arguunt. Ita cenſet Sixtus Senenſis, lib.4. Bibliothecæ Sanctæ.

CAPUT ULTIMUM

De Imperatoribus, qui rerum ſummâ potiti ſunt tertio nominis Chriſtiani Sæculo.

Severus I.

I. ANno Chriſti ducenteſimo, Severus annum Imperii ſui textum agebat. In Britannias abiit anno Imperii ſui 15. cum duobus filiis, Baſſiano, quem Antoninum cognominaverat, & anno circiter Imperii 7. Auguſtum creaverat; ac Geta Cæſare. Ibi re proſpere geſtâ, muroque per tranſverſam Inſulam ducto, utrinque finem Oceani communivit; unde etiam Britannici nomine inſignitus eſt (teſte Spartiano.) Ibi a filio majori quæſitus ad necem, eum totâ objurgatione caſtigavit (ut teſtantur Dio in Severo, & Herodianus lib. 3.) Initio Imperii ſui erga Chriſtianos bene affectus erat Severus, quibus poſtmodum infenſiſſimus fuit. Benevolentiæ illius in religionis noſtræ viros cauſam refert Tertullianus libr. ad Scapulam, cap.4. quòd ſcilicet a Proculo Chriſtiano, Procuratore Evodi educatoris Antonini filii ſui, ſanitatem miraculo recepiſſet. *Ipſe etiam Severus*, inquit, *Pater Antonini, Chriſtianorum memor fuit: nam & Proculum Chriſtianum, qui Toparcion cognominabatur, Evodi * Procuratorem, qui eum per oleum aliquando curaverat, requiſivit, & in Palatio ſuo habuit uſque ad mortem ejus, quem Antoninus optimè noverat, lacte Chriſtiano educatus; ſed & clariſſimas fœminas, & clariſſimos viros Severus ſciens hujus ſectæ eſſe, non modo non læſit, verùm & teſtimonio exornavit, & populo furenti in os palam reſtitit.*

** Sic eſtimandum eſſe in Tertulliani textu pro Euhode, viri eruditi aſſerunt.*

Civium illuſtriores, quòd * Albino res novas molienti faviſſent, occidi juſſit. Adulabantur viri Principes Imperatori, ipſumque e Galliis comite victoria reducem, & ovantem, honorificentiſſimo, lætiſſimoque apparatu excipiebant, *in aliena ſolemnitate exemplum atque imaginem ſpei ſuæ inaugurantes & nomen Principis in corde mutantes*, [inquit Tertullianus Apologetici cap.35.] quia nempe necem Imperatoris, & novi Cæſaris regimen exoptabant.

** Albinus Britanniæ Præfectus, in Galliis ad Lugdunum cæſus eſt, quod de Imperio cum Severo contenderet.*

Leges ſanctiſſimas tulit Severus contra mœchos, quorum tria millia morte affecit, ut Dio teſtatur in Severo: Legem Juliam de adulterio, non modò nuptas, ſed & ſponſas adſtringere declaravit; & in maritum, qui crimen non ulciſceretur, animadverti decrevit, ut refert Ulpianus, l. 2. §. *Si publico*, & l.13. §. *Divus Severus*. Legem etiam Papiam, quæ a publicis honoribus arcebat, & colligendæ propinquorum hæreditatis, aut bonorum quibuſcunque teſtamentis legatorum, jure privabat eos qui 25. annos nati matrimonia non iniiſſent, & ultra biennium prorogaſſent ſponſalia, penitus antiquavit [ut teſtatur etiam Tertullianus Apologetici cap. 4.]

Plautiano quaſi Imperii Adminiſtro uſus eſt Severus: cujus tanta fuit apud Imperatorem gratia, tanta apud Milites, & populum auctoritas, ut Plautillam filiam ſuam cum Antonini Severi filio matrimonio junxerit, eique tantum numeraverit dotis, quantum Reginis quinquaginta ſatis fuiſſet: ut etiam de illo populus in Circo aliquando diceret: *Quid tremis? Quid palles? Tu enim plus quàm tres illi poſſides*; Id eſt, potentior tribus Cæſaribus, Severo nimirum & duobus filiis unus Plautianus. Nec tamen conſtantem expertus illi fortunam eſt. Nam paulò poſt ab Antonino genero accuſatus, quòd contra Imperatorem conſpiraſſet, ejus juſſu interfectus eſt. Hæc conſtant ex Dione, & Xiphilino. Obiit Eboraci Severus, anno Chriſti 211. vel 213. ſecundum Annales Eccleſiaſticos, cùm annos fermè 18. imperaſſet.

Cùm aliquando pedibus æger bellum moraretur, impatienterque id ferens exercitus Baſſianum ejus filium Auguſtum proclamaſſet, Tribunos, & Centuriones, ipſumque filium ad ſuum Tribunal vocavit; atque in hujus tumultûs auctores animadverti juſſit, omneſque proſtratos & ſupplices videns, capite manu contacto, ait; *Tandem ſentitis caput imperare, non pedes.* Ex Ælio Spartiano, in Severo] Tantæ fuit in rebus gerendis induſtriæ, ut dixerit moriens: [*Agedum ſi quid nos oportet facere*; & hoc ſignum Tribuno dari juſſerit: *Laboremus*.

Antoninus Caracalla, & Geta.

II. Antoninus Caracalla, & Geta, duo Severi filii, pari jure poſt Patrem imperarunt, anno Chriſti ſecundum Annales Eccleſiaſticos 213. ſecundum alios 211. Caracalla dictus eſt Antoninus a veſtimento, quod populo dederat, demiſſo uſque ad talos. Moribus tam truculentus fuit, quàm frater miti & civili ingenio. Hunc 2. Imperii anno in matris ipſius gremio interfecit; Occidit & uxorem Plautillam, & viginti hominum mulierumque millia, qui Getæ ſtuduerant, occidi juſſit, & inter eos Papinianum Juriſconſultum celeberrimum, tunc Præfectum Prætorio, quòd ejus parricidium excuſare legibus nollet. Parricidio junxit inceſtum. Juliam enim Novercam uxorem duxit. Hæc cùm eſſet elegantiſſima ſpecie, maxima corporis parte per negligentiam nudata, amorem Antonini illexit. Infamem cupiditatem teſtatus eſt his verbis: *Vellem, ſi liceret*. Reſpondit mulier impudentiſſima: *Si libet, licet. An neſcis te Imperatorem eſſe, & leges dare, non accipere?* Quo audito, nefarias nuptias celebravit. Omnes ipſi defuere virtutes; vitium penè nullum. Alexandri Magni ad inſaniam uſque amans fuit, & æmulator. Germanis & Parthis bellum intulit; poſtremorumque Regem Artabanum fraude potiùs, quàm fortitudine ſuperavit. In milites & aſſentatores duntaxat liberalis fuit ac beneficus. Cùm ipſum Julia mater exhauſti nimis largitionibus ærarii argueret, gladium oſtentans reſpondit: *Bono animo es, mater! Nam nobis, quamdiu hunc habebimus, pecunia non deerit.* Alexandriæ ingentem civium ſtragem edidit, quòd ipſum ob cædem fratris vituperaſſent illius urbis cives. A Macrino Præfecto Prætorio, per Martialem Centurionem interfectus eſt, inter Edeſſam, & Carras, dum ad Dei Luni * ſacra perageret, 6. annis Imperii a Patris obitu; & duobus inſuper menſibus exactis, æta-

** Ita Lunum appellabant Carreni, apud quos lege cautum erat, ut qui Lunam femineo nomine, & ſexu nuncupaſſet, is addictus mulieribus ſemper inſerviret: qui verò marem Deum eſſe crederet, is dominaretur uxori, neque muliebres pateretur inſidias. (ex Ælio Spartiano.)*

ætatis ſuæ anno 29. Iſta conſtant ex Dione, Xiphilino, Ælio Spartiano, in Severo.

Macrinus & Diadumenus.

III. Occiſo Antonino Caracalla, Macrinus Imperium invaſit, cujus conſortem fecit filiom Diadumenum. Humili genere natus erat. Bellum Parthicum aggreſſus eſt, in quo profligatus, pacem impetravit. Multa de ejus ſævitia refert Julius Capitolinus. Occiſus eſt cum Diadumeno filio poſt annum, menſeſque duos, quàm Imperium aſſumpſerat.

Heliogabalus.

IV. Aurelius Antoninus Heliogabalus, ſeu Elagabalus Varius, Solis in Phœnicia Sacerdos, matris Semiamiræ arte muliebri Antonini Caracallæ filius creditus eſt, inducto in errorem exercitu, qui jam a Macrino alienus erat, ejuſque Imperii pertæſus. Unde Imperator a ducibus, militibuſque acclamatus eſt. Scriptis deinde ad Senatum literis, appellatus eſt Antoninus Princeps, volentibus cunctis & ſtudioſè credentibus (inquit Ælius Lampridius) *Ut ſeſe habent vota hominum ad credulitatem feſtinantium, cùm quod optant, verum eſſe deſiderant*. Omnium Deorum cultum Romæ extinguere conatus eſt, & eorum Sacra in templum Heliogabali, cujus fuerat Sacerdos, transferre. Judæorum etiam, & Samaritanorum religiones, & Chriſtianam devotionem illuc transferre decrevit: *Ut omnium culturarum ſecretum Heliogabali ſacerdotium teneret* [inquit Lampridius.]

Omnium fœdiſſimus fuit mortalium Heliogabalus, adeo *ut* ſeſe in fœminam deformaret, & quamvis libidinem corpore ſuo nedum exerceret, ſed & pateretur. Mores ejus turpiſſimos, non abſque execratione deſcribunt Dio, Xiphilinus, Lampridius, & Herodianus. Matrem Semiamiram in Senatum rogari juſſit, quod nulli uſquam mulieri conceſſum erat. Quod ne poſtea contingeret, poſt mortem infamis illius Principis cautum eſt, *Ne unquam Mulier Senatum ingrederetur, utque inferis ejus caput devoveretur, per quem id eſſet factum* [inquit Lampridius.].

Aurigis, Hiſtrionibus, Servis, libidinum ſuarum adminiſtris, maxima Imperii munia demandavit. Nihil boni fecit in Imperio, niſi quòd Alexandrum Mammeæ filium conſobrinum ſuum, optimum Principem, adoptavit, Cæſaremque creavit. Cujus adoptionis ipſum pœnituit ſubinde, propenſos in eum Senatûs, militum, populique animos animadvertentem, a ſe verò jam alienos vitiorum horrore. Occiſus eſt poſtquam annos ferme 4. imperaſſet, ab anno ſcilicet Chriſti 220. ad annum 224. ſecundùm Annales Eccleſiaſticos, vel ab anno 219. ad 222. ſecundùm alios, anno ætatis ſuæ 18. Ejus cadaver a militibus primò in cloacam immiſſum, quæ cùm illud non caperet, per vias publicas raptatum, in Tiberimque projectum eſt. Cæſa etiam cum eo eſt Mater Semiamira mulier inſolentiſſima. Dictus eſt *Sardanapalus*, *Tractitius*, *Tiberinus*, *Impurus*, abrogatumque ipſi eſt poſt mortem, *Antonini & Imperatoris* nomen. Dixiſſe eum aliquando refert Lampridius: *Filios ſe nolle, ne quis ei frugi contingeret*.

* *Heliogabali occaſione ait Lampridius de Imperatoribus:* Nec ſepulcra merentur, qui amorem Senatus, Populi, ac Militum non merentur.

Alexander Mammeæ filius.

V. M. Aurelius Severus Alexander Imperium ſuſcepit anno Chriſti 224. ſecundùm Baronium; 222. ſecundùm alios. Princeps fuit omnium virtutum civilium, & bellicarum apparatu ornatiſſimus. Mammeæ matris præſtantiſſimæ, ſapientiſſimæque fœminæ conſilio, clariſſimos, juriſque peritiſſimos viros, Ulpianum, Pomponium, Celſum, Modeſtinum, Paulum, Proculum, Venuleium, ad judicia reddenda delegit: e quibus Ulpianum ad Præfecturam Prætorii provexit. Summa ejus fuit in creandis Senatoribus, cæteriſque Magiſtratibus diligentia. Senatorem nunquam fecit ſine omnium, qui aderant, Senatorum conſilio. Aliquando Præfectum Prætorio conſtituit, qui fugerat ne ea dignitate ornaretur. Tunc fertur ab Alexandro ſcitè dictum; *Invitos, non ambientes, in Rempublicam collocandos*. Cùm rectores Provinciis dare, vel Præpoſitos facere, vel Rationales, ſeu Procuratores conſtituere vellet, nomina eorum palam proponebat, quos iſtis præficere decreverat Muneribus, populumque hortabatur, *Ut ſi quis quid haberet criminis, probaret manifeſtis rebus: Si non probaſſet, ſubiret pœnam capitis: dicebatque, Grave eſſe, cùm id Chriſtiani, & Judæi facerent in prædicandis Sacerdotibus qui ordinandi ſunt, non fieri in Provinciarum Rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur, & capita*. Venales etiam Magiſtratus eſſe prohibuit; dicens: *Neceſſe eſt ut qui emit, vendat. Non patiar mercatores Poteſtatum: quos ſi patiar, damnare non poſſim. Erubeſca enim punire illum hominem qui emit, & vendit*. Rationales citò mutabat, ita *ut* nemo niſi annum compleret; eoſque etſi boni eſſent, oderat, *Malum neceſſarium* vocans.

In Chriſtianorum religionem fuit propenſiſſimus Alexander. Chriſtum in Larario coluit, ipſique templum ceu Numini voluit erigere. Quod & Hadrianus cogitaſſe fertur (ut notat Lampridius) qui templa in omnibus civitatibus ſine ſimulacris juſſerat fieri, quæ ad Chriſti cultum paraverat; ſed prohibitus eſt ab iis, qui conſulentes ſacra, repererant omnes Chriſtianos futuros, ſi id optatò veniſſet, & templa reliqua deſerenda.

Non ſolùm pacis artibus, ſed & bellica laude floruit Alexander. Regem Perſarum, ducto contra eum exercitu, profligavit, triumphumque egit ſplendidiſſimum, manibus hominum ſublatus 4. horarum ſpatio; conclamantibuſque univerſis: *Salva Roma, quia ſalvus eſt Alexander*. Novam poſtea contra Germanos Gallis imminentes expeditionem duxit, in qua paucorum conſpiratione militum occiſus eſt cum matre, cujus ex conſilio omnia egerat, anno ætatis ſuæ 30. inchoato, poſtquàm annis tredecim imperaſſet. De ejus geſtis legendus eſt Lampridius.

Maximinus.

VI. Maximinus humili genere, Gotho Patre, Alana Matre genitus, ex ordine militari ad Imperium provectus eſt, nequaquam probante Senatu, anno Chriſti 237. ſecundùm Annales Eccleſiaſticos, vel 235. ſecundùm Petavium, alioſque Scriptores. Crudelitatis monſtrum fuit. Non mirum quòd perſecutionem moverit adversùs Chriſtianos, qui tam immaniter ſævìit in cives, ſine judicio, ſine accuſatione, ſine debitore, ſine defenſione, omnes interemit, omnium bona ſuſtulit, & plus quatuor millibus hominum occiſis, ſatiari non potuit [inquit Julius Capitolinus.]

Gordiani, pater, & filius.

VII. Tyrannicæ dominationis pertæſus Senatus, a Maximino defecit, & Gordianum, utrumque, Patrem & filium, Auguſtos appellavit. Ubique duces, militeſque Maximini interfecti ſunt, paucæ civitates fidem hoſti publico ſervaverunt.

Maximus & Clodius Balbinus.

VIII. Gordiani, poſt annum in Africa cæſi ſunt a Capeliano Maximini Duce. His interfectis, Senatus Maximum, ex Præfecto Urbis, & Clodium Balbinum, Imperatores creavit: quibus a populo Auguſtis appellatis, per milites & eumdem populum, etiam parvulus nepos Gordiani Cæſar proclamatus eſt. Interim Maximinus, dum Aquileiam obſideret, a militibus interfectus eſt cum filio adhuc puero, cum annos tres imperaſſet. Trucidati ſunt deinde Balbinus, & Maximus Pupienus, a militibus, cùm Gordianum de medio auferre decreviſſent. Solus deinceps Gordianus imperavit, adhuc puer, Miſitheo doctiſſimo, ac diſertiſſimo viro, cujus filiam duxerat, ejus Imperium moderante, ac defendente. Celeberrimam de Perſis victoriam reportavit. Philippi Arabis inſidiis ſublatus eſt

Gordianus Nepos.

Miſitheus ac non multò poſt Gordianus, cùm annos ſex imperaſſet. Hæc ex Julio Capitolino conſtant.

IX. Tam immani ſcelere viam ſibi ad Imperium ſtravit Philippus, decepto Senatu; a quo Auguſtus appellatus eſt, poſtquam Patribus per literas perſuaſiſſet, Gordianum morbo periiſſe, ſeque militum ſuffragio ad Imperium aſſumptum, ut teſtatur Julius Capitolinus. *Ita*, inquit, *Philippus impiè, non jure obtinuit Imperium*, anno Chriſti 246. ut vult Baronius, anno 244. ut aliis placet.

Philippus Chriſtianus fuit.

X. Philippum Chriſtianorum Imperatorum primum fuiſſe, teſtatur Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ cap. 27. Veriſimile eſt autem id cognoviſſe Euſebium ex Epiſtolis Origenis ad iſtum Principem, & ad Severam Auguſtam ejus uxorem datis, quas ſe legiſſe teſtatur, cap. 29. Idem teſtantur Vincentius Lirinenſis in Commonitorio 1. adversùs Hæreſes, cap. 23. Oroſius libro 7. cap. 13. Martyrologia Romanum, Uſuardi, & Adonis, ad diem 14. Maji S. Pontii Martyris Cimellenſis memoriam celebrantia, cujus prædicatione & induſtriâ duos Philippos Cæſares, patrem & filium, ad fidem Chriſti converſus memorant. Denique ejuſdem rei fidem faciunt Acta vetuſtiſſima Sancti Pontii, a Valerio ſucio ſcripta, & ex antiquis ac probatæ fidei MSS. edita a Bollandi Continuatoribus ad diem 14. Maji, & Paulus Diaconus libro 10. Hiſtoriæ.

Tot teſtium locupletiſſimorum ſolicitare fidem cuiquam fortaſſis in mentem veniat, ac de Philippi Chriſtianam in Religionem cooptatione dubitare, ob eam rationem quòd profanorum Scriptorum nemo religionis in ipſo mutationem criminetur, quòd Templa diruiſſe, Eccleſias erexiſſe, leges ſanctiſſimas tuliſſe non legatur, quemadmodum fecit poſtea Conſtantinus: quòd denique inter Divos poſt mortem cum filio relatus ſit, ut Eutropius teſtatur. Verùm hæc non probant quòd Chriſtum non coluerit Philippus, ſed quòd occultè dumtaxat, non palam Chriſtianam Religionem profeſſus ſit. Noverant Chriſtiani ipſum Chriſtianum eſſe, præſumebant Ethnici ipſum Deorum eſſe Cultorem, quòd eorum ſacra, ritusque pateretur. Non ſinebat autem rerum, temporumque conditio, ut palam Chriſtianus innoteſceret, utque Templa Gentilium dirueret; quia non ſatis firmum erat ejus Imperium, & Senatûs populique Romani, atque exercitûs inconſtantia, & levitas in Principibus mutandis, quæ in ejus Deceſſorum cædibus ſe prodiderat, ratio erat occultandæ Ethnicis ſuæ religionis, ut vitæ ſuæ, atque Imperio conſuleret. Sic enim Eccleſiæ rebus utilior erat, quàm ſi hocce rerum ſtatu palam ſe Chriſtianum profeſſus eſſet. Cæterùm profanorum Auctorum ſilentium probat illum Ethnicæ ſuperſtitioni nuncium remiſiſſe. Cùm enim annum conditæ Urbis milleſimum ſolemnibus Ludis ab eo celebratum referunt, non memorant Sacrificia ab ipſo falſis Numinibus oblata, nec aditum ex veteri more Capitolium. Id animadvertit Paulus Oroſius libro 7. cap. 13. *Ita ludis magnificis*, inquit, *auguſtiſſimus omnium præteritorum hic Natalis annus a Chriſtiano Imperatore celebratus eſt. Nec dubium eſt quin Philippus hujus tantæ devotionis gratiam, & honorem ad Chriſtum, & ad Eccleſiam reportarit: quoniam vel aſcenſum fuiſſe ab eo Capitolium, immolataſque ex more hoſtias, nullus Auctor oſtendit.*

Quod ſpectat leges a Philippo latas, Principis certè Chriſtiani ſpirant illæ pietatem. Nam Exoletos, turpiſſimum & flagitioſiſſimum hominum genus, ſuſtulit (ut teſtatur Lampridius in Alexandro Severo) & Poetas juvenum animas arte ſuâ corrumpentes antiquis privavit Privilegiis, ut conſtat ex L. *Poeta*, C. *de Profeſſoribus*, libro 10. *Poetæ, nulla immunitatis prærogativa juvantur.* Quòd denique poſt mortem inter Divos fuerit relatus, probat quidem ipſum nihil negotii faceſſiviſſe Ethnicis, & de Senatu ac populo fuiſſe optimè meritum, palam denique & ſub oculis Senatûs populique Romani Chriſtianam Religionem profeſſum non fuiſſe: ſed non evincit illa inter Divos adſcriptio illum a Chriſtiana Religione fuiſſe alienum. Certè Paulus Diaconus qui ipſum fuiſſe Chriſtianum & Pœnitentiam egiſſe ad pedes Epiſcopi teſtatur libro 10. Hiſtoriæ Miſcellæ, inter Divos relatum eſſe cum filio ibidem aſſerit. Imperantibus Philippis, Jotapianus & Matinus qui tyrannidem arripuerant, citò deturbati ſunt. Occiſi ſunt a Militibus ambo Philippi, anno Chriſti ſecundùm Baronium 253. ſecundum Petavium, & alios, 249. pater Veronæ, filius Romæ.

Decius.

XI. Illis adhuc viventibus, Decius ex inferiore ortus Pannonia, excellenti vir animi, virtute, ac bellandi uſu præditus, cæterùm Chriſtianis infenſiſſimus, Imperator acclamatus fuerat. Imperium ſuſcepit anno Chriſti 253. Contra Barbaros pugnans, paludis gurgite abſorptus eſt, anno Chriſti 254. ſecundùm Annales Eccleſiaſticos.

Gallus & Voluſianus.

XII. Decio ſucceſſit Gallus cum Voluſiano filio; ſub horum Imperio peſtilens morbus totum penè vaſtavit orbem. Hujus occaſione Sanctus Cyprianus librum de Mortalitate edidit. Poſt biennium Imperii, vel certè poſt quadriennium, iſti Principes a Militibus trucidati ſunt apud Interamnam, dum adversùs Æmilianum res novas in Mœſia molitum pergerent. (Ex Paulo Oroſio, lib. 7. cap. 14.) Tunc Æmilianus Imperator acclamatus eſt. Hujus breviſſimum fuit Imperium. Poſt tres namque menſes ſublatus eſt.

Æmilianus.

Valerianus & Galienus.

XIII. Poſt Æmilianum, Valerianus cum Galieno filio Imperium ſuſcepit, anno Chriſti 254. vel 255. ſeptem annis ſimul imperarunt. Sub horum Imperio variis Barbarorum incurſionibus Imperium laceſſitum eſt. Triginta Tyranni, quos recenſet Trebellius Pollio, variis in locis graſſati. Cùm adversùs Scythas Valerianus profectus fuiſſet, indeque contra Saporem Perſarum Regem, ab eo captus eſt, & vilis more mancipii habitus, ut quoties equum conſcenderet, incurvato eo, cervicem ejus calcaret, eoque velut ſuppedaneo ſubſellio uteretur, ut referunt Aurelius Victor, & Eutropius. Tandem illi cutem detrahi, & corpus ejus ſaliri juſſit, ut teſtatur Conſtantinus in Oratione ad Sanctorum Cœtum, cap. 24. apud Euſebium. Exinde ſolus imperavit Galienus, qui promulgatis ubique edictis, perſecutionem remiſit in Chriſtianos antea concitatam, ipſiſque loca ſacra reſtitui juſſit, ut religionis ſuæ ritus abſque moleſtia exercerent. Extat ejus ea de re Edictum apud Euſebium lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 13. quam ob rationem ejus pietatem etiam commendat Sanctus Dionyſius Alexandrinus, apud eumdem Euſebium, cap. 18. ejuſdem libri. Sub eo Imperium Orientis obtinuit Odenatus Rex Palmyrenorum. Galienus Marciani & Cecropii Ducis exercitûs conſpiratione, ad Mediolanum, cum fratre Valeriano occiſus eſt, anno Imperii ſui 15. Chriſti 269.

Claudius.

XIV. Rerum ſummâ poſt Galienum potitus eſt Claudius laudatiſſimus Princeps: reportata de Gotthis victoria celebris; quorum trecenta viginti millia ab ejus exercitu cæſa ſunt: Navium duo millia depreſſa. Breve illi in Imperio fuit tempus: biennio ſiquidem dumtaxat imperavit: *Sed breve fuiſſet, etiamſi quantum hominum vita ſuppetit, tantùm vir talis imperare potuiſſet* (inquit Trebellius Pollio, qui res ipſius geſtas perſequitur.)

Anno

Anna Chriſti 221. peſte tactus occubuit. Poſt ipſius obitum frater ejus Quintilus uſurpato Imperio, poſt dies 17. ob nimiam ſeveritatem a militibus obtruncatus eſt.

Aurelianus. XV. Tum Aurelianus Imperium iniit, Princeps bellicâ laude inſignis. Profligavit nempe Alemannos, & Marcomanos; de Zenobia Orientis Imperatrice triumphavit, necnon de Tetrico Tyranno. In Diſciplina Militari ſancienda ſeveriſſimus fuit. Anno Imperii ſui 7. ſecundùm Baronium, Chriſti 278. occiſus eſt dolo Mneſthei Secretariorum Notarii. De ejus geſtis legendus eſt Flavius Vopiſcus in Aureliano. Ait ille multos Aurelianum neque inter bonos, neque inter malos Principes poſuiſſe, *Quòd ei clementia, Imperatorum dos prima, defuerit*.

Tacitus. Poſt Aureliani mortem, & ſex menſium interregnum, Tacitus vir Conſularis ex Senatuſconſulto Imperator creatus eſt, qui a Tacito Hiſtorico genus ducebat. Sex dumtaxat menſibus imperavit. Poſt ejus mortem, Florianus illius frater arripuit Imperium; quod poſtquam duobus menſibus tenuiſſet, Tarſi a militibus occiſus eſt (ut teſtatur Flavius Vopiſcus.) *Florianus.*

M. Aurelius Probus. XVI. Tacito & Floriano fratribus in Imperio ſucceſſit M. Aurelius Probus, anno Chriſti 279. ſecundùm Baronium; 276. ſecundùm alios. Hic in Gallias profectus, ſexaginta nobiliſſimas Civitates de Barbaris recuperavit, & eorum ferme ſeptingenta millia occidit. Pacatis Gallis, recepit Illyricum, Getas ſubegit, Perſis bellum indixit. Per Illyricum in Italiam rediens, a militibus, quos ob nimiam ſeveritatem inſenſos habebat, occiſus eſt, anno Imperii ſui 5. ut tradit Flavius Vopiſcus, vel 6. vertente, ut teſtatur Euſebius libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 24.

M. Aurelius Carus, Carinus, & Numerianus. XVII. Anno Chriſti 283. M. Aurelius Carus ad Imperium evectus eſt; qui ſtatim Carinum & Numerianum filios Cæſares creavit, & Carino ad tuendas Gallias miſſo, cum Numeriano expeditionem bellicam contra Perſas duxit. Subacta Meſopotámia, ad Cteſiphontem uſque progreſſus, ictu fulminis interemptus; vel, ut alii volunt, morbo ſublatus, anno Imperii 1. Chriſti 283. Numerianus dolore propter patris mortem oppreſſus, nimio fletu, ocularem in morbum incidit, & dum lecticâ veheretur, Arrii Apri ſoceri ſui factione interfectus eſt anno Chriſti 284.

Carinus Princeps omnium contaminatiſſimus, omnibus ob flagitia inviſus, ab exercitu Diocletiani altero jam anno imperantis, apud Margum Mœſiæ oppidum profligatus, & trucidatus eſt, anno Chriſti 285.

XVIII. Diocletianus, in Dalmatia obſcuro genere natus, ſed bellica laude clarus, Imperator a militibus acclamatus eſt, anno Chriſti 284. Anno 286. Maximianum in conſortium Imperii vocavit. Anno 292. ut labanti per variorum Tyrannorum graſſationem, incurſioneſque Barbarorum Reipublicæ ſuccurreretur, duo Cæſares a Diocletiano creati ſunt, Conſtantius Clorus, & Galerius Maximianus, qui Armentarius cognominatus eſt, quòd armentorum Paſtor fuiſſet. Anno Chsiſti 304. perſecutionis in Chriſtianos motæ ſecundò, cùm triumphum de Perſis egiſſent Diocletianus & Maximianus Herculius, ambo ſe Imperio abdicarunt. De his legatur Euſebius libro 8. cap. 26. & 29. Lactantius lib. *De Mortibus Perſecutorum*, & Paulus Oroſius libro 7. cap. 16. *Diocletianus & Maximianus Herculius.*

HISTO-

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM TERTII SÆCULI DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

De Fide Zephirini Romani Pontificis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm Zephirinus Pontifex Maximus Montani Hæreſim propugnaverit, aut ipſi faverit?

PROPOSITIO.

Zephirinus Romanus Pontifex, nec Montani propugnavit errorem, nec ipſi ullatenus favit.

PRobatur primò. Qui Decretum edidit adversùs Montani hæreſim, quo Mœchos ad Pœnitentiam invitabat, eiſque ſpondebat indulgentiam, non propugnavit errorem Montani, nec ipſi ullatenus favit: ſed Zephirinus edidit hujuſmodi Decretum. Igitur nec Montani propugnavit errorem, nec ipſi favit.

Probatur minor verbis Tertulliani, libro de Pudicitia, cap. 1. *Pontifex ſcilicet Maximus, quod eſt Epiſcopus Epiſcoporum, edicit: Ego & Mœchia & fornicationis delicta Pœnitentiâ functis dimitto.* At his verbis Zephirinum a Tertulliano ſugillari, vulgaris opinio eſt. Certè ſententiam Montani fuiſſe a Catholicis exploſam, quos per contumeliam Pſychicos appellat, teſtatur Tertullianus toto libro de Pudicitia: & ſententiam contrariam, quæ peccatores pœnitentiam profeſſos complectebatur, fuiſſe in Eccleſia propugnatam. *Illic*, inquit, *ejuſmodi Pœnitentia promulganda eſt, ubi delinquentia ipſa verſabitur. Illic legenda eſt venia, quò cum ſpe ejus intrabitur. Sed hoc in Eccleſia legitur, & in Eccleſia pronunciatur, & virgo eſt.*

Et cap. 10. *Sed cederem tibi, ſi Scriptura Paſtoris, quæ ſola mœchos amat, divino Inſtrumento meruiſſet incidi, ſi non ab omni Concilio Eccleſiarum, etiam veſtrarum, inter apocrypha, & falſa judicaretur, adultera & ipſa, & inde patrona ſociorum; a qua & aliàs initiaris; cui ille ſi fortè patrocinabitur Paſtor, quem in Calice depingis, proſtitutorem & ipſum Chriſtiani Sacramenti, meritò & ebrietatis Idolum, & mœchia aſylum poſt calicem ſubſecuturæ, de quo nihil libentiùs bibas, quam ovem pœnitentiæ ſecundæ.* Porro vel in Eccleſia Carthaginenſi propugnabatur ſecunda illa pœnitentia, vel in Romana. Si in Romana, Zephirinus qui illi præerat Eccleſiæ, omnino alienus erat ab errore Montaniſtarum. Si in Carthaginenſi dumtaxat, proculdubio oppoſuiſſet illi Tertullianus Eccleſiæ Romanæ & Summi Pontificis doctrinam & fidem, cùm hanc ipſe ſtatuerit regulam lib. de Præſcriptionibus, cap. 36. Hæreticos teſtimonio & auctoritate Eccleſiarum Apoſtolicarum, præſertim Romanæ, cujus cum Africana ſemper fuerat ſumma conſenſio, eſſe conterendos. *Age jam qui voles*, inquit, *curioſitatem meliùs exercere in negotio ſalutis tuæ, percurre Eccleſias Apoſtolicas, apud quas ipſæ adhuc cathedræ Apoſtolorum ſuis locis præſident, apud quas ipſæ authenticæ literæ eorum recitantur, ſonantes vocem, & repræſentantes faciem uniuſcujuſque ..... Si Italiæ adjacens, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præſto eſt. Iſta quàm fœlix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt ... Videamus quid didicerit, cùm Africanis quoque Eccleſiis conteſſerarit.*

Probatur ſecundò. Zephirino Eccleſiam regente, Cajus Auctor Eccleſiaſticus publicam Diſputationem habuit contra Proclum erroris Cataphry-

phrygum, ſeu Montaniſtarum acerrimum defenſorem (ut teſtantur Euſebius, lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14. & Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 70.) Atqui Diſputationem illam quâ profligati ſunt Montaniſtæ, non permiſiſſet Zephirinus, ſi faviſſet ipſorum erroribus. Itaque Zephirinus Montaniſtarum erroribus non favit.

Probatur tertiò, Qui Natalium Confeſſorem, in Theodoti Coriarii hæreſim lapſum, & pœnitentiam poſtea ſuæ defectionis agentem, in Eccleſiam recepit; non adhæſit errori Montaniſtarum, qui peccatorum lethalium reis Eccleſiæ fores occludebant. Atqui Zephirinus Natalium in hæreſim lapſum, acta exomologeſi, in Eccleſiam recepit: non adhæſit igitur errori Montaniſtarum, negantium veniam ab Eccleſia Lapſis poſt Baptiſmum indulgeri poſſe.

Probatur minor ex Euſebio, libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 27. hiſtoriam illam referente ex antiquo Auctore, & coætaneo Zephirini. *Erat quidam Natalius Confeſſor*, inquit, *non jampridem, ſed noſtris jam penè temporibus. Iſte ab Aſclepiodoto, & altero Theodoto Trapezita [hi quidem ambo Theodoti Coriarii diſcipuli erant] fraude ac dolo deceptus fuit; & ab illis duobus, quos ſuprapoſui, ſalario quodam & mercede perſuaſus ut illius erroris Epiſcopus crearetur: eâ lege nimirum, ut centum quinquaginta denarios menſtruos ei perſolverent. Qui quidem cùm ſe in illorum ſocietatem dediſſet, per viſiones quaſdam a Domino ad ſe dimiſſas ſæpenumero admonitus fuit. Deus enim miſericors, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus, Martyrem & teſtem ſuarum afflictionum extra Eccleſiam miſerè diſperire noluit. Cæterùm quoniam erat prima apud illos Sedis Epiſcopalis appetitione, tanquam hamo ineſcatus, & turpi quæſtu irretitus, & propterea tardiùs Dei viſionibus animum attendit: Tandem per integram noctem a ſanctis Angelis flagris & verberibus adeo acerbè & graviter caſus fuit, ut cùm primo manè ſurgeret, cilicio & ſacco indutus, cineribus aſperſus, cum magno mœrore & lachrymis ad pedes Zephirini Pontificis ſe ſupplicem abjiceret: & non modò ad Cleri, ſed ad Laicorum etiam genua advolveretur: ita ut Chriſti miſericordis Eccleſia illum magnopere commiſerata, lamentis ſuis ſe dederet. Attamen ille, licèt multis precibus uſus fuiſſet, & plagarum vibices, quas pertulerat oſtendiſſet, vix tandem in Communionem Eccleſiæ receptus fuit.*

Natalius Confeſſor ab Angelis flagris graviter caſus.

Publicam Pœnitentiam agit.

Probatur quartò ex Optato Milevitano, libro 1. contra Parmenianum, aſſerente Marcionem, Praxeam, Sabellium, Valentinum, & alios qui Zephirini temporibus Eccleſiam infeſtabant, Hæreticos, ab illo Pontifice ſuperatos fuiſſe. *Marcion*, inquit, *Praxeas, Sabellius, Valentinus, & cæteri temporibus ſuis, a Victore & Zephirino Urbico, & Tertulliano Carthaginenſi, uſque ad Cataphrygas, & a cæteris aſſertoribus Catholicæ Eccleſiæ ſuperati ſunt.*

Objectionem ſubminiſtrat Tertullianus in libro adversùs Praxeam, cap. 1. ubi teſtatur Epiſcopum Romanum, qui tunc Zephirinus erat, approbaſſe Prophetias Montani, Priſcæ & Maximillæ, & Eccleſiæ pacem Montaniſtis reſtituiſſe; licet ſtatim literas pacis, agente Praxea, revocaverit. *Nam idem tunc*, Praxeas, *Epiſcopum Romanum, agnoſcentem jam Prophetias Montani, Priſcæ, Maximillæ, & ex ea agnitione pacem Eccleſiis Aſiæ & Phrygiæ inferentem, falſa de ipſis Prophetis, & Eccleſiis eorum aſſeverando, & Præceſſorum ejus auctoritates defendendo, coëgit & literas pacis revocare jam emiſſas, & a propoſito recipiendorum charismatum conceſſare.*

Reſpondeo primò, Tertulliano, in iis quæ res Montani ſpectant, fidem adhibendam non eſſe, cùm profeſſus fuerit Montaniſta. Nam ſolemne fuit Hæreticis errores ſuos Pontificibus affingere, ut eorum nomine & auctoritate ſe tuerentur, & Fidelibus fucum facerent. Sic Artemonis diſcipuli Victori Pontifici Romano impium præceptoris ſui errorem tribuerunt, teſte Euſebio, libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 27. Ita & Montaniſtæ ſuis a partibus ſtare Zephirinum temerè aſſeruerunt.

Reſpondeo ſecundò, Zephirinum forſan agnoviſſe Prophetias Montani, & ad literas pacis Montaniſtis concedendas paratum fuiſſe, errore facti, non errore juris. Scilicet cùm ſe Catholicos mentirentur, & ſanctioris inſuper vitæ ſpeciem præſeferrent, decipere potuerunt Zephirinum, non quidem ita ut in approbationem ſuorum errorum illum adducerent, ſed ut exiſtimaret ipſos cum virus ſuæ hæreſeos abſconderent, & pietatis larvâ obtegerent, maximè Catholicos eſſe, & Eccleſiaſticâ communione dignos. Quo etiam pacto Pelagius, & Cæleſtius Zoſimum aliquando deluſerunt, adeo ut illorum fidei profeſſionem, quæ verbis tenus Catholica erat, probaret, & eorum accuſatoribus iraſceretur, miraretur que vehementer, quòd ab Africanis Synodis damnati eſſent ut hæretici, eoſque *Viros abſolutè fidei, & numquam a Catholica veritate, aut ab Eccleſiæ corpore divulſos* vocaret (ut conſtat ex illius Epiſtola ad Aurelium, & alios Antiſtites Africanos.) Verùm ut ipſe errore tantùm facti favit Pelagio & Cæleſtio, non errore juris: & eorum detecta vafritie, de eorumque erroribus, & dolis in occultanda hæreſi qua medullitùs infecti erant, ab Africanis Epiſcopis certior factus, Pelagianam hæreſim ſolemni decreto damnavit, Pelagiumque & Cæleſtium anathemate confixit: ita Zephirinus errore tantum facti favit Montano, & ejus Propheteſſis, [ſi tamen favit unquam] quia Catholici nominis, pietatiſque larvam circumferebant, & Symbolum Apoſtolicum profeſſi, errores ſectæ ſuæ proprios diſſimulabant. At ſtatim atque a Praxea adhuc in Eccleſiæ caſtris pugnante Montani hæreſis & Pſeudoprophetia detecta eſt, Zephirinus illam damnavit, ejuſque auctores anathemate contrivit, & ab Eccleſia expulit.

SCHOLION.

Quod in Reſponſione ad Objectionem dixi, *Zephirinum & Zoſimum* in facto erraſſe, Religioſi Cenſores ſive Cenſorii Indiculi Auctores ſic interpolarunt, & notarunt; *Pontifices multi erraverunt, errore facti.*

R. Id certiſſimum, quod ipſis impoſſibile videtur. Non mihi, ſed *Sancto Thomæ*, & Cardinali *De Turrecremata* credant in ſumma *De Eccleſia* lib. 11. cap. 112. ſcribenti; *In illis quæ ſunt facti, Eccleſia errare poteſt ut dicit Sanctus Thomas tam in Quolibeto 8. quàm in 4. Sententiarum Diſt. 41. ubi ait, Quod quamvis Eccleſia dono, & auctoritate divinâ fulciatur, tamen in quantum eſt hominum congregatio, aliquid ex defectu humano in actibus ſuis provenit, quod non eſt divinum.*

Nota.

QUa ratione erroribus facti obnoxii ſint Summi Pontifices, commodiùs alibi explicandum eſt.

DISSERTATIO II,

De ſtatu Controverſiæ inter Lapſos in Perſecutione Decii, & Clerum Romanum Sancto Cypriano, ejuſque Collegis conſentientem: Deque ejus progreſſu & exitu.

IS erat Controverſiæ ſtatus: an cum Lapſis nullà prævià Pœnitentiâ purgatis eſſet communicandum. Id pertinaciter Lapſi complures in perſecutione Decii contendebant, & multitudine, importunitateque ſua impetrare nitebantur. Quinque Presbyteri, qui & ipſi lapſi erant, ſeſe velut ſigniferos illius ſeditionis præſtiterunt. Alii e Sacerdotibus quadam ſimplicitate ducti illos, nullâ pœnitentia actâ, ſuis reſtituerunt Eccleſiis. Lapſi tamen illi adeo impudentes non erant univerſi, ut reconciliationem nulla acta pœnitentia ſimpliciter flagitarent: ſed libellis Martyrum freti illam velut debitam poſtulabant, quam niſi ab Epiſcopis ſtatim obtinerent, non ſe, ſed Martyres deſpectos conquerebantur. Quid verò Sanctus Cyprianus, & Clerus Romanus? (vacabat enim obitu Fabiani Sedes Apoſtolica.) Juſſerunt eos expectare, donec ſedata perſecutione, celebrari poſſet Concilium, in quo diſcuſſis eorum cauſis, cuique pro criminis gravitate pœnitentia imponeretur. Nihil interim innovari voluere; hoc eſt, legitimam & conſuetam eos ſubire pœnitentiam juſſerunt, qua peracta, reconciliationem per impoſitionem manuum Epiſcopi, & Cleri obtinerent. Lapſis porrò conditionem illam recuſantibus, ad propellendum ſchiſmatis periculum, proviſorio Decreto ſancitum eſt, illis qui Martyrum libellos haberent, in mortis diſcrimine pacem ſeu abſolutionem eſſe concedendam. Confeſſores interim redarguerunt Romanus Clerus & S. Cyprianus, quòd in concedendis libellis adeo faciles ſe præberent, & Lapſis pacem paſſim, & ſine examine adprecarentur. qua facilitate Evangelii & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vigor & cenſura ſolvebantur, ac peſſum ibant.

Decio tandem Imperatore occiſo, pax reddita eſt Eccleſiis. Carthaginem e ſeceſſu ſuo rediit S. Cyprianus. Romæ Cornelius creatus eſt Pontifex. Hic & illic Concilia pro Lapſorum cauſſa diſcutienda convocata ſunt. In illis ſummo conſenſu decretum eſt, *Sacrificatos*, id eſt, eos, qui thus idolis adoleviſſent, pœnitentiam plenam agere debere, qua peractâ reconciliarentur. Quod ſi in ipſo pœnitentiæ decurſu mortis periculum immineret, reconciliationis donarentur beneficio, nondum licet completâ pœnitentiâ. *De Libellaticis* verò ſtatutum eſt, ut nulla alia pœnitentiâ peractâ, præter eam, quam fervente adhuc perſecutione, ſponte ſubierant, ſtatim ad Eccleſiæ pacem admitterentur.

Hæc quæ compendio perſtrinximus, ut probata exhibeamus, ſequentes ſtabiliemus Propoſitiones.

PROPOSITIO I.

Fervente Decii perſecutione, Lapſi libellos Martyrum ſeditiosè prætexebant, veniam ut obtinerent ab Eccleſia, nulla licèt Pœnitentia functi: hiſque muniti libellis Communionem invadere volebant.

Probatur ex Sancto Cypriano, Epiſtola 55. ad Clerum Romanum data, in qua ita ſcribit: *Item cum comperiſſem eos, qui ſacrilegis contactibus manus ſuas, atque ora maculaſſent, vel nefandis libellis nihilominus conſcientiam polluiſſent, exambire ad Martyres paſſim, Confeſſores quoque importuna & gratioſa deprecatione corrumpere, ut ſine ullo diſcrimine, atque examine ſingulorum, darentur quotidie libellorum millia contra Evangelii legem, literas feci, quibus Martyres & Confeſſores conſilio meo, quantùm poſſem ad Dominica præcepta revocarem.*

Probatur ſecundò ex ejus Epiſtola 23. ad Clerum pariter Romanum data, in qua hæc habet: *Quæ res majorem nobis conflat invidiam, ut nos cùm ſingulorum cauſas audire, & excutere cœperimus, videamur multis negare; quod ſe nunc omnes jactant a Martyribus, & Confeſſoribus accepiſſe. Denique hujus ſeditionis origo jam cœpit. Nam in Provincia noſtra per aliquot civitates in Præpoſitos impetus multitudinum factus eſt, & pacem, quam ſemel cunctis a Martyribus & Confeſſoribus datam clamitabant, confeſtim ſibi repræſentari coëgerunt; territis & ſubactis Præpoſitis, qui ad reſiſtendum minus virtute animi, & robore fidei prævalebant. Apud nos etiam quidam turbulenti, qui vix a nobis in præteritum regebantur, & in noſtram præſentiam differebantur, per hanc Epiſtolam, velut quibuſdam facibus accenſi, plus exardeſcere, & pacem ſibi datam extorquere cœperunt.*

Et Epiſtola 29. ad eumdem Clerum. *Poſteaquam* inquit, *ad vos literas feci de quorumdam præpoſtera temeritate, qui pœnitentiam agere, & Deo ſatisfacere detrectant, literas ad me fecerunt, pacem non dandam ſibi poſtulantes, ſed quaſi jam datam ſibi vindicantes, quòd dicant Paulum* (Martyrem) *omnibus pacem dediſſe.*

Probatur tertiò ex Epiſtola ejuſdem Sancti Cypriani 55. ad Cornelium data, in qua refert, quinque Presbyteros, ſcilicet Felicem, Jovinum, Maximum, Repoſtum, & Fortunatum, cum ipſi perſecutionis initio cecidiſſent, pœnitentiæ, quæ lapſis erat imponenda reſtitiſſe, ipſoſque ut abſolutionem, nulla acta pœnitentia, ab Epiſcopis extorquerent, concitaſſe. *Taceo itaque*, inquit, *de Fraudibus Eccleſiæ factis; conjurationes & adulteria, & varia delictorum genera prætereo: unum illud, in quo non mea, nec hominum, ſed Dei cauſa eſt, de eorum facinore non puto eſſe reticendum: quod a prima ſtatim perſecutionis die cùm recentia delinquentium facinora fervercat, & ſacrificiis nefandis non tantùm diaboli altaria, ſed adhuc manus ipſæ Lapſorum, atque ora fumarent, communicare cum Lapſis, & Pœnitentia agenda intercedere non deſtiterunt.*

PROPOSITIO II.

Temeraria erat Lapſorum poſtulatio; cùm abſque Satisfactione venia obtineri a Deo non poſſit, nec eam indulgere poſſit Eccleſia, niſi iis qui pro peccato ſatisfecerint, aut ſatisfacere voluerint.

Probatur primò. Temeraria erat illorum poſtulatio, qui abſque Pœnitentia Communionem Eccleſiæ, & abſolutionem extorquere volebant: Sed Lapſi abſque Pœnitentia Communionem & abſolutionem Eccleſiæ extorquere volebant: temeraria igitur erat ipſorum petitio.

Probatur minor. Qui abſolutionem vult extorquere abſque ſatisfactione, vult eam extorquere abſque Pœnitentia: ſed Lapſi abſolutionem extorquere volebant abſque ſatisfactione: ergo abſque pœnitentia. *Sincera Pœnitentia ſitut & fructus*

Probatur major ex Traditione, in qua nuſquam occurrit Pœnitentia abſque ſatisfactione, velut

pro-

proprio charactere. Sic eam repræſentat Tertullianus lib. de Pœnitentia, cap. 9. *Hujus igitur Pœnitentiæ ſecundæ, & unius, quantò in arcto negotium eſt, tantò operoſior probatio eſt; ut non ſola conſcientiâ præferatur, ſed aliquo etiam actu adminiſtretur. Is actus exomologeſis eſt, qua delictum Domino noſtrum confitemur, non quidem ut ignaro, ſed quatenus ſatisfactio Confeſſione diſponitur, Confeſſione Pœnitentia naſcitur, Pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologeſis proſternendi, & humilificandi hominis Diſciplina eſt, converſationem injungens miſericordiæ illicem: de ipſo quoque habitu atque victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus dejicere, illa quæ peccavit triſti tractatione mutare, cæterùm paſtum & potum pura noſſe, non ventris ſcilicet, ſed animæ causâ: plerumque verò jejuniis preces alere, ingemiſcere, lacrymari, mugire dies noctéſque ad Dominum Deum ſuum, Presbyteris advolvi, & caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes ſuæ deprecationis injungere. Hæc omnia exomologeſis, ut pœnitentiam commendet, ut de periculi timore Dominum honoret, ut in peccatorem ipſa pronuntians, pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione æterna ſupplicia, non dicam fruſtretur, ſed expungat. Cùm igitur provolvit hominem, magis relevat; cùm ſqualidum facit, magis mundatum reddit; cùm accuſat, excuſat; cùm condemnat, abſolvit. In quantum non peperceris tibi, in tantum tibi Deus, crede, parcet.*

Quid non tolerandum & faciendum in periculo æternitatis.

Et cap. 11. *Deliqui, dicito, in Deum, & periclitor in æternum perire: itaque nunc pendeo, & maceror & excrucior, ut Deum reconciliem mihi, quem delinquendo læſi. Sed enim illos, qui ambitus obeunt capeſſendi Magiſtratus, neque pudet, neque piget incommodis animæ & corporis, nec incommodis tantùm, verùm & contumeliis omnibus eniti in cauſa votorum ſuorum. Quas non ignobilitates veſtium affectant? Quæ non atria nocturnis, & crudis ſalutationibus occupant? Ad omnem occurſum majoris cujuſque perſonæ decreſcentes, nullis conviviis celebres, nullis comeſſationibus congreges, ſed exules a libertatis & lætitiæ felicitate; atque totum propter unius anni volaticum gaudium: nos quod ſecurium virgarumve petitio ſuſtinet in periculo æternitatis tolerare dubitamus? & caſtigationem victus, atque cultus offenſo Domino præſtare ceſſabimus, quæ Gentiles nemine omnino læſo ſibi irrogant?*

Vera Converſio, Contritio, Confeſſio, Satisfactio.

Iiſdem coloribus pœnitentiam adumbrat Sanctus Cyprianus libro de Lapſis: *Confiteantur*, inquit, *ſinguli delictum ſuum, dum adhuc qui deliquit in ſæculo eſt, dum admitti Confeſſio ejus poteſt, dum ſatisfactio & remiſſio facta per Sacerdotes apud Dominum grata eſt. Convertamur ad Dominum mente tota, & pœnitentiam criminis veris doloribus exprimentes, Dei miſericordiam deprecemur. Illi ſe anima proſternat, illi mœſtitia ſatisfaciat; illi ſpes omnis incumbat. Rogare qualiter debeamus, dicit ipſe: Revertimini*, inquit, *ad me ex toto corde veſtro, ſimulque & jejunio, & fletu, & planctu, & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. Ad Dominum toto corde redeamus. Iram & offenſam ejus, jejuniis, fletibus, planctibus, ſicut admonet ipſe, placemus. Lamentari eum putamus ex toto corde, jejuniis, fletibus, planctibus Dominum deprecari, qui ex primo criminis die lavacra quotidie celebrat, qui epulis affluentibus paſtus & ſagina largiore diſtentus, cruditates ſuas poſtridie ructat, nec cibos & potus ſuos cum pauperum neceſſitate communicat? Qui hilaris & lætus incedit, quomodo mortem ſuam deflet? .... Si quem de caris tuis mortalitatis exitu perdidiſſes, ingemiſceres dolenter & fleres; facie inculta, veſte mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto, indicia mœroris oſtenderes. Animam tuam miſera perdidiſti, ſpiritaliter mortua, ſupervivere hic tibi, & ipſa ambulans funus tuum portare cœpiſti; & non acriter plangis, non jugiter ingemiſcis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abſcondis?*

Pœnitentia crimine minor non ſit.

Et infrà: *Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non deſit; Pœnitentia crimine minor non ſit. Putaſne tu Dominum citò poſſe placari, quem verbis perfidis abnuiſti, cui patrimonium præponere maluiſti, cujus templum ſacrilega contagione violaſti? Putas facilè eum miſereri tui, quem tuum non eſſe dixiſti? Orare oportet impenſiùs & rogare, diem luctu tranſigere; vigiliis noctes ac fletibus ducere; tempus omne lachrymoſis lamentationibus occupare, ſtratos ſolo, adhærere cineri; in cilicio & ſordibus volutari; poſt indumentum Chriſti perditum, nullum hîc jam velle veſtitum: poſt diaboli cibum, malle jejunium; juſtis operibus incumbere, quibus peccata purgantur; eleemoſynis frequenter inſiſtere, quibus animæ a morte liberentur.*

Deliciæ & oblectationes ſæculares non conveniunt Pœnitentibus.

Sanctus Pacianus Barcinonenſis Epiſcopus, in Paræneſi ad Pœnitentiam, verbis non minùs luculentis neceſſitatem ſatisfactionis adſtruit, cùm Pœnitentibus hæc verba ſuggerit, quibus iis reſpondeant, a quibus ad voluptates alliciuntur: *Si quis in balneum vocet, recuſare delicias; ſi quis ad convivium roget, dicere: Iſta felicibus, ego deliqui in Dominum, & periclitor in æternum perire. Quò mihi epulas, qui Dominum læſi? Tenere præterea pauperum manus, viduas obſecrare, Presbyteris advolvi, exoratricem Eccleſiam deprecari, omnia priùs tentare ne pereas.*

Et in fine Epiſtolæ 1. ad Sympronianum: *Scio Frater! hanc ipſam pœnitentiæ veniam non paſſim omnibus dari, nec antequàm aut interpretatio divinæ voluntatis, aut forſitan viſitatio fuerit, relaxari magno pondere, magnoque libramine, poſt multos gemitus, effuſionemque lacrymarum, poſt totius Eccleſiæ preces, ita veniam veræ pœnitentiæ non negari, ut judicaturo Chriſto nemo præjudicet.*

Vera Pœnitentia characteres.

Sanctus Ambroſius in libris de Pœnitentia, ſatisfactionis neceſſitatem perſuadet, & ſeveritatem deſcribit verbis ſanè magnificis, ſed præſertim libro 2. cap. 10. *Faciliùs*, inquit, *inveni qui innocentiam ſervaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam. An quiſquam illam pœnitentiam putat, ubi acquirendæ ambitio dignitatis, ubi vini effuſio, ubi ipſius copulæ conjugalis uſus? Renuntiandum ſæculo eſt, ſomno ipſi minùs indulgendum, quàm natura poſtulat, interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus, vivendum ita ut vitali huic moriamur uſui, ſeipſum homo abneget, & totus immutetur: ſicut quemdam adoleſcentem fabula ferunt propter amorem meretricis peregrè profectum, & abolito amore, regreſſum, poſtea veteri occurriſſe dilectæ, quæ ubi non interpellata, mirata, putaverit non recognitum, rurſus occurrens dixerit: Ego ſum; Reſponderit ille: Sed ego non ſum. Unde bene ait Dominus: Qui vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Etenim qui mortui & ſepulti Chriſto ſunt, non debent iterum velut viventes de hoc mundo decernere.*

Facilitas veniæ, incentivum eſt delinquendi.

Et in Pſalmum 118. exponens illum verſum, *Miſerere mei ſecundùm verbum, tuum*, hæc habet: *In ipſa Eccleſia, ubi maximè miſereri decet, tenere quàm maximè debet forma juſtitiæ, ne quis a Communionis conſortio abſtentus, brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus, Communionem, quam plurimis debet poſtulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat. Nonne, cùm uni indulget indigno, plurimos facit ad pro-*

prolapſionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi.

Sanctus Auguſtinus innumeris in locis eamdem ſatisfactionis ſeveriſſimæ neceſſitatem urget, ſed præſertim libro quinquaginta Homiliarum, Homiliâ 50. ubi de pœnitentia quæ pro peccatis mortalibus fieri debet, ſic loquitur: *In hac ergo pœnitentia, majorem quiſque in ſe ſeveritatem debet exercere; ut a ſeipſo judicatus, non judicetur a Domino, ſicut idem Apoſtolus ait: Si enim nos judicaremus; a Domino non judicaremur. Aſcendat itaque homo adverſùm ſe tribunal mentis ſuæ... Atque ita conſtituto in corde judicio, adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor. Inde quidam ſanguis animi confitentis per lacrymas profluat, poſtremò ab ipſa mente talis ſententia proferatur, ut ſe indignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini; ut qui ſeparari a regno cælorum timet per ultimam ſententiam Summi Judicis, per Eccleſiaſticam Diſciplinam a Sacramento cæleſtis Panis interim ſeparetur.*

Satisfactionis neceſſitas & ſeveritas.

Et infrà: *Non enim ſufficit mores in melius commutare, & a factis malis recedere, niſi etiam de his quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis.*

Sanctus Cæſarius Arelatenſis paſſim in ſuis Homiliis Eccleſiæ fidem circa neceſſitatem ſatisfactionis, eleganti, & nervoſa oratione explicat, præſertim Homilia 1. ubi de peccatis mortalibus ita loquitur: *Hæc itaque principalia mala, ingenti rugitu, & gemitu & fonte indigent lacrymarum: atque per lacrymas clamandum eſt cum Propheta, Rugiebam a gemitu cordis mei, &c. Oportet itaque ſicut ſuper mortuum conclamatum, ita magnos ſuper extinctam animam dare planctus, & quomodo ſolet mater orbata ſuper amiſſione unici filii ſui fracto pectore lamentari: ita convenit ſuper unicam ſuam, ſed cum ſpe reparationis affligi. De qua unica Sermo Propheticus dixit: Erue a framea animam meam, & de manu canis unicam meam. Quare unicam dixit? Sive quia tamquam unica diligenda eſt; ſive quia ipſa ſola ante tribunal cæleſte, rationem, remotis omnibus ſolatiis, redditura eſt. Ita,* inquam, *neceſſe ſuper hanc unicam criminum mucrone confoſſam, totum pondus doloris effundi: Si fortè poſſit lacrymarum vivificata fontibus, calore fidei ſuſcitari. Accendenda eſt compunctio, corroboranda ſunt preces futuri recordatione judicii, atque miſericordiarum operibus adjuvanda.*

Magni ſuper extinctam animam dandi planctus.

Et Homiliâ octava, ubi peccatorum venialium, & mortalium diſcrimen expoſuit, explicat, quæ ſatisfactio pro venialibus, quæ pro lethalibus, Deo ſit exhibenda, his verbis: *Quoties infirmos viſitamus, in carcere poſitos requirimus, diſcordes ad concordiam revocamus, indicto in Eccleſia jejunio jejunamus, hoſpitibus pedes abluimus, ad vigilias frequentius convenimus, eleemoſynam ante oſtium prætereuntibus pauperibus damus, inimicis noſtris, quoties petierint, indulgemus: iſtis operibus, & his ſimilibus minuta peccata quotidie redimuntur. Pro capitalibus verò criminibus non hoc ſolum ſufficit, ſed addendæ ſunt lacrymæ, & rugitus, & gemitus, continuata & longo tempore protracta jejunia, largiores eleemoſynæ, etiam pluſquam nos ipſi valere poſſumus, eroganda; ultro nos ipſos a Communione Eccleſiæ removentes, in luctu & triſtitia multo tempore permanentes, & pœnitentiam etiam publicè agentes.*

Quæ Satisfactio pro mortalibus, quæ pro venialibus peccatis Deo exhibenda?

Denique congeri hic poſſent Conciliorum ſacra Decreta, & veterum Pœnitentialium regulæ, ex quibus conſtat Eccleſiam ſæculis omnibus agnoviſſe, Satisfactionem gravitati peccatorum proportionatam, jure divino ad obtinendam veniam peccatorum neceſſariam eſſe. Cùm itaque Lapſi abſque ſatisfactione Communionem invaderent, & Abſolutionem ſibi tribui vellent, ob libellos Martyrum, quamvis nullâ omnino functi eſſent Pœnitentiâ, temeraria prorſus erat ipſorum poſtulatio.

Probatur ſecundò Propoſitio ex Epiſtolis Cleri Romani ad Sanctum Cyprianum, quibus Lapſorum inſolentiam & temeritatem vehementer coarguit. In prima, quæ inter Cyprianicas trigeſima eſt, ita ſcribit: *Quos quidem ſatis mirati ſumus ad hoc uſque proſilire voluiſſe, ut tam urgenter, & tam immaturo, atque acerbo tempore, in tam ingenti & immenſo crimine atque delicto, pacem ſibi non tam peterent, quàm vindicarent, immo jam & in cælis habere ſe dicerent.*

Reſpondet ſubinde rationibus Lapſorum, qui Martyrum libellos obtrudebant, dicens hujuſmodi libellos a Martyribus directos eſſe ad Antiſtites, ſupplicationum inſtar, quorum proinde examini obnoxii ſint, & ſine quorum conceſſione pacem non poſſint conſequi. Unde expectandum a Lapſis eſſe judicium Epiſcoporum concludit hac in cauſa. *Qui ſi habent,* pacem, *quid,* inquit, *petunt, quod tenent? Si autem non habere illos probatur, hoc ipſo quòd petunt, cur non judicium eorum ſuſtinent, a quibus petendam pacem, quam utique non habent, putaverunt?*

Addit, Pacem quam ſe habere, vel quam ſibi debitam eſſe, Lapſi adeo temerè jactitabant, Evangelicæ legi repugnare. *Ceterùm,* inquit, *quo pacto Evangelicam poterit præſtare communicationem, quod contra Evangelicam decretum videtur Veritatem? Nam cùm omnis prærogativa ita demum ad indulgentiæ privilegium ſpectet, ſi ab eo cui ſociari quærit, non diſcrepet; qui a Deo, cui ſociari quærit, diſcrepat, neceſſe eſt indulgentiam, & privilegium ſocietatis amittat. Videant igitur quid in hoc negotio agere conentur. Nam ſi aliud quidem Evangelium, aliud autem Martyres dicunt poſuiſſe decretum; collidentes contra Evangelium Martyres utrobique periclitabuntur. Nam & Evangelii fracta jam & jacens videbitur Majeſtas, ſi potuit alterius decreti novitate ſuperari; & de Martyrum capite glorioſæ confeſſionis corona detracta, ſi non illam de Evangelii conſervatione invenientur conſecuti, unde Martyres fiunt; ut meritò nulli magis ſit competens nihil contra Evangelium decernere, quàm qui Martyris nomen ex Evangelio laborat accipere.*

Pacem & communionem Lapſis abſque debita ſatisfactione præſtare Evangelio repugnat.

Urget ampliùs, & oſtendit non intendiſſe Martyres, ut pax Lapſis abſque ulla ſatisfactione prævia tribueretur. *Quo pacto,* inquit, *ſalutem, quam, ſi ſacrificaſſent, ſe non habituros putaverunt, illis exiſtimant donandam qui ſacrificaſſe dicuntur? Cùm legem hanc debeant in aliis tenere, quam ipſi videbantur ſibi ante poſuiſſe.* Inſtat vehementiùs: *Si dandam illis pacem Martyres putaverunt, cur ipſi non dederunt? Cur illos ad Epiſcopum remittendos cenſuerunt? Is enim qui jubet fieri, poteſt utique facere, quod fieri jubet.* Ait ergo: *Martyres adhibendum putaſſe temperamentum & pudoris, & veritatis. Nam & quia a multis urgebantur, dum ad Epiſcopum illos remittunt, verecundiæ propriæ, ne ulteriùs inquietarentur, conſulendum putaverunt: & dum illis non ipſi communicant, Evangelicæ Legis illibatam ſinceritatem cuſtodiendam judicarunt.*

Denique Sanctum Cyprianum monet florentiſſimus Eccleſiæ Romanæ Clerus, qua ratione gerere ſe debeat erga Lapſos. *Tu tamen Frater,* inquit, *numquam pro tua charitate deſiſtas Lapſorum animos temperare & errantibus veritatis præſtare Medicinam; licèt animus ægrorum medentium*

re-

Exitioſa properatę communicationis venena.

reſpuere ſolent induſtriam. Recens eſt Lapſorum nuper hoc vulnus & adhuc in tumorem plaga conſurgens: & idcirco certi ſumus, quod ſpatio productioris temporis impetu iſto conſeneſcente, amabunt hoc ipſum, ad fidelem ſe dilatos eſſe medicinam; ſi tamen deſint, qui illos armeat ad periculum proprium, & in perverſum inſtruentes, pro ſalutaribus dilationum remediis, exitioſa depoſcant illis properatæ communicationis venena.

Idem argumentum perſequitur nobiliſſimus primæ Eccleſiæ Clerus Epiſtolâ 2. ad eumdem Sanctum Cyprianum data, quæ inter illius Epiſtolas extat ordine 31. in qua primò oſtendit, quanti interſit Diſciplinam Eccleſiaſticam in ſuo ſemper vigore tueri; nec Lapſos abſque prævia ſatisfactione ad Communionem recipere. *Quid enim*, inquit, *aut in pace tam aptum, aut in bellis perſecutionis tam neceſſarium, quàm debitam ſeveritatem divini vigoris tenere? Quam qui remiſerit, inſtabili rerum curſu errare ſemper neceſſe eſt, & huc atque illuc variis & incertis negotiorum tempeſtatibus diſſipetur, & quaſi extorto de manibus conſiliorum gubernaculo, navem Eccleſiaſticæ ſalutis illidat in ſcopulos; ut appareat, non aliter ſaluti Eccleſiaſticæ conſuli poſſe, niſi ſi qui & contra ipſam faciunt, quaſi quidam adverſi fluctus repellantur, & diſciplinæ ipſius ſemper cuſtodita ratio, quaſi ſalutare aliquod gubernaculum in tempeſtate ſalvetur.*

Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vigor.

Profana facilitas.

Et infra: *Abſit enim ab Eccleſia Romana vigorem ſuum tam profana facilitate dimittere & nervos ſeveritatis, everſa fidei majeſtate diſſolvere; ut cùm adhuc non tantùm jaceant, ſed & cadant everſorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum, utique non profutura præſtentur, & nova per miſericordiam falſam vulnera veteribus tranſgreſſionis vulneribus imprimantur, ut miſeris ad everſionem majorem eripiatur & Pœnitentia. Ubi enim poterit indulgentiæ medicina procedere, ſi etiam ipſe Medicus, intercepta pœnitentia, indulget periculis? Si tantummodo operit vulnus, nec ſinit neceſſaria temporis remedia obducere cicatricem? Hoc non eſt curare; ſed ſi dicere verum volumus, occidere.*

Non momentaneam, neque præproperam Lapſi deſiderare debent medicinam.

Et poſt multa: *Oremus ut, qui cecidiſſe referuntur, delicti ſui magnitudinem agnoſcentes, intelligant non momentaneam, neque præproperam deſiderare medicinam: oremus ut effectus indulgentiæ Lapſorum ſubſequatur & Pœnitentiam, ut intellecto ſuo crimine, velint nobis interim præſtare patientiam, nec adhuc fluctuantem turbent Eccleſiæ ſtatum; ne interiorem nobis perſecutionem incendiſſe videantur, & accedat ad cumulum criminum, quòd etiam inquieti fuerunt. Maximè enim illis congruit verecundia, quorum in delictis damnatur mens inverecunda. Pulſent ſanè fores, ſed non utique confringant. Adeant ad limen Eccleſiæ, ſed non utique tranſiliant. Caſtrorum cœleſtium excubent portis, ſed armati modeſtia, qua intelligant ſe deſertores fuiſſe. Reſumant precum ſuarum tubam, ſed qua non bellicum clangant... Multùm illis proficiet petitio modeſta, poſtulatio verecunda, humilitas neceſſaria, patientia non otioſa. Mittant legatos pro ſuis doloribus lachrymas; advocatione fungantur ex intimo pectore prolati gemitus, dolorem probantes commiſſi criminis, & pudorem.* Ex quibus omnibus colligitur, temerariam fuiſſe Lapſorum petitionem, qui nulla peracta Pœnitentia, nulla præſtita ſatisfactione, Communionem invadere nitebantur.

Probatur tertiò Propoſitio ex ſingulari & eximio loco Sancti Cypriani, Epiſtolâ nimirum decima, qua graviter conqueritur apud Clerum ſuum de quibuſdam Presbyteris, qui temerè pacem Lapſis dederant, necdum ſedata perſecutione, & citra Epiſcoporum conſcientiam. In eorum audacia duo potiſſimùm reprehendit; primum, quòd cum contumelia & contemptu Epiſcopi totum ſibi vindicent. Secundò quòd graviſſimorum criminum reos, nulla functos Pœnitentiâ, pace donaverint. Quoad primum, hæc habet: *Quod enim non periculum metuere debemus de offenſa Domini, quando aliqui de Presbyteris, nec Evangelii, nec loci ſui memores, ſed neque futurum Domini judicium, neque nunc ſibi præpoſitum Epiſcopum cogitantes, quod nunquam omnino ſub Anteceſſoribus factum eſt, cum contumelia & contemptu Præpoſiti totum ſibi vindicent? Atque utinam non proſtrata fratrum noſtrorum ſalute ſibi omnia vindicarent! Contumelias Epiſcopatus noſtri diſſimulare, & ferre poſſum, ſicut diſſimulavi ſemper, & pertuli: ſed diſſimulandi nunc locus non eſt; quando decipiatur Fraternitas noſtra a quibuſdam veſtrûm, qui dum ſine ratione reſtituendæ ſalutis plauſibiles eſſe cupiunt, magis Lapſis obſunt.*

Secundum caput ſic urget: *Hæc qui ſubtrahit fratribus noſtris, decipit miſeros; ut qui poſſunt agentes pœnitentiam veram, Deo Patri miſericordi precibus & operibus ſuis ſatisfacere, ſeducantur ut magis pereant; & qui erigere ſe poſſent, plus cadant. Nam cùm in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam juſto tempore, & ſecundùm diſciplinæ ordinem ad Exomologeſim veniant, & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri jus communicationis accipiant; nunc cruda tempore, perſecutione adhuc perſeverante, nondum reſtituta Eccleſiæ ipſius pace, ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondum Pœnitentiâ actâ, nondum Exomologeſi facta, nondum manu eis ab Epiſcopo & Clero impoſita, Euchariſtia illis datur.*

Presbiteri, qui graviùm peccatorum reos nulla functos Pœnitentiâ ſtatim ad Communionem admittunt miſeros decipiunt.

Denique illos Presbyteros ob aliam rationem increpuit, quòd nimirum pacem Lapſis dando, Martyres cum Epiſcopo commiſerint. *Exponunt deinde invidiæ beatos Martyres*, inquit, *& glorioſos ſervos Dei cum Dei Sacerdote committunt (cùm illi memores loci noſtri ad me literas direxerint, & petierint ut deſideria ſua examinari, & pacem dari, quando ipſa ante mater noſtra Eccleſia pacem de Domini miſericordia prior ſumpſerit, & nos divina protectio reduces ad Eccleſiam ſuam fecerit.) Hi ſublato honore, quem nobis beati Martyres cum Confeſſoribus ſervant, contempta Domini lege, & obſervatione, quam iidem Martyres & Confeſſores tenendam mandant, ante extinctum perſecutionis metum, ante reditum noſtrum, ante ipſum penè Martyrum exceſſum, communicent cum Lapſis, & offerant, & Euchariſtiam tradant: quando etiamſi Martyres per calorem gloriæ Scripturam minùs contemplantes, contra legem Domini plus aliquid cuperent, a Presbyteris & Diaconis ſuggerentibus admoneri deberent, ſicut ſemper in præteritum factum eſt.*

Quamobrem Presbyteris illis temerariis, & ignavis; ſuſpenſionem a ſacris Miniſteriis, aliaſque pœnas minitatur, ſi in poſterum Lapſos Communione donaverint ante peractam Pœnitentiam, & ſe inconſulto. *Interim*, inquit, *temerarii & incauti, & tumidi quidam inter vos, qui hominem non cogitent, vel Deum timeant; ſciant quoniam ſi ultra in iiſdem perſeveraverint, utar ea admonitione, qua me uti Dominus jubet; ut interim prohibeantur offerre, acturi & apud nos, & apud Confeſſores ipſos, & apud plebem univerſam cauſam ſuam; cùm Domino permittente, in ſinum matris Eccleſiæ recolligi cœperimus.*

Pia ſeveritas in Lapſos.

Probatur quartò locupletiſſimo teſtimonio ejuſdem Sancti Cypriani in libro de Lapſis, ubi primùm piam quamdam a Sacerdotibus ſeveritatem erga Lapſos exercendam eſſe oſtendit. *Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem ſubminiſtrat; nec comprimit delicta ille, ſed nutrit. At qui conſiliis fortioribus redarguit ſimul atque inſtruit fratrem, promovet ad ſalutem. Quos diligo*, inquit *Dominus, redarguo, & caſti-*

go. Sic oportet & Dei Sacerdotem non obſequiis decipientibus fallere, ſed remediis ſalutaribus providere. Imperitus eſt Medicus, qui tumentes vulnerum ſinus manu parcente contrectat, & in altis receſſibus viſcerum virus incluſum dum ſervat, exaggerat. Aperiendum vulnus eſt, & ſecandum, & putraminibus amputatis, medela fortiore curandum. Vociferetur, & clamet licèt, & conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias aget poſtmodum, cùm ſenſerit ſanitatem.

Deinde contra legem divinam conceſſam eſſe abſolutionem probat, quæ Lapſis nulla Pœnitentiâ functis, nulla ſatisfactione criminibus proportionata purgatis conceſſa eſt, eamque irritam eſſe, & inanem oſtendit, atque cùm in Sacerdotum illato damnum, tum in peccatorum ipſam recipientium, perniciem cedere. *Emerſit enim*, inquit, *novum genus cladis; & quaſi parum perſecutionis procella ſævierit, acceſſit ad cumulum ſub miſericordiæ titulo malum fallens, & blanda pernicies. Contra Evangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem, temeritate quorumdam, laxatur incautis communicatio: irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura.*

Irrita & falſa pax.

Non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam. Pœnitentia de pectoribus excuſſa eſt; graviſſimi extremique delicti memoria ſublata eſt. Operiuntur morientium vulnera, & plaga lethalis altis & profundis vulneribus infixa, diſſimulato dolore contegitur. A diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini Corpus invadunt..... Vis infertur corpori ejus & ſanguini: & plus modo in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cum Dominum negaverunt. Ante expiata delicta, ante Exomologeſim factam criminis, ante purgatam conſcientiam Sacrificio & manu Sacerdotis, ante offenſam placatam indignantis Domini & minantis, pacem putant eſſe, quam quidam verbis fallacibus venditant. Non eſt pax illa, ſed bellum, nec Eccleſiæ jungitur, qui ab Evangelio ſeparatur.

Vis illata corpori & ſanguini Domini.

Præcipitata Abſolutio, ante quàm dignos Pœnitentiæ fructus lapſi fecerint, illorum animabus impedimentum eſt ad ſalutem.

Exponit deinde luculentiùs perniciem, quam Lapſorum animabus infert præcipitata hujuſmodi abſolutio, & quæ nullos ſatisfactionis fructus ſupponit: Nec eam ab ignavis Sacerdotibus velari meritò poſſe nomine pietatis demonſtrat. *Quid injuriam*, inquit, *beneficium vocant? Quid impietatem vocabulo pietatis appellant? Quid eis, qui flere jugiter & rogare Dominum ſuum debent, interceptâ pœnitentiæ lamentatione communicare ſe ſimulant? Hoc ſunt ejuſmodi Lapſis, quod grando frugibus; quod turbidum ſidus arboribus; quod armentis peſtilens vaſtitas; quod navigiis ſæva tempeſtas. Solatium æternæ ſpei adimunt, arborem à radice ſubvertunt; ſermone morbido ad lethale contagium ſerpunt; navem ſcopulis, ne in portum perveniat, illidunt. Non concedit pacem facilitas iſta, ſed tollit: nec communicationem tribuit, ſed impedit ad ſalutem. Perſecutio eſt hæc alia, & alia tentatio, per quam ſubtilis inimicus impugnandis adhuc Lapſis occulta populatione graſſatur; ut lamentatio conquieſcat, ut dolor ſileat, ut delicti memoria evaneſcat, ut comprimatur pectorum gemitus, ſtatuatur fletus oculorum, nec Dominum graviter offenſum longa & plena Pœnitentia deprecetur; cùm ſcriptum ſit, Memento unde cecideris, & age Pœnitentiam.*

Objiciet quiſpiam. Qui conſecutus eſt indulgentiam, non eſt temerarius ſi poſtulet Communionem Eccleſiæ, & Sacramentorum, abſque ſatisfactione. Siquidem ea vis eſt indulgentiarum ut pœnam omnem relaxent debitam peccatis, cùm plenariæ ſunt. Sed Lapſi, qui libellos a Martyribus obtinuerant, velut plenariam erant conſecuti indulgentiam. Ab hujuſmodi namque libellis indulgentiarum antiquitas in Eccleſia repeti ſolet. Non erat itaque temeraria Lapſorum poſtulatio, qui Martyrum Libellis muniti, Communionem poſtulabant, & duros pœnitentiæ labores ſubire renuebant; Martyrum enim verò ſanguis & merita ſatisfactionis loco cenſebantur.

Reſpondeo nego majorem: Cujus probationem diſtinguo. Ea vis eſt indulgentiarum ut pœnam omnem relaxent, &c. Cùm peccator vere pœnitens eſt, concedo; cùm non eſt verè pœnitentia, nego. Vera autem pœnitentia, non eſt, niſi facere Deo ſatis peccator velit & totis viribus contendat. Nec indulgentiæ quantumcumque plenariæ ſupponantur, illis proſunt qui ſatisfactionem proportionatam peccatis ſubire, & implere nolunt. Illis itaque duntaxat ſuffragantur, qui ſatisfacere cùm non poſſint, vel ex toto, vel ex parte, ante peractam pœnitentiam plenam rapiuntur: vel illis, qui Deo quidem & Eccleſiæ ſatisfaciunt, ſed ob humanam fragillitatem ſatisfactionem non exhibent numeris omnibus abſolutam, & tanto charitatis animatam fervore, quantus ad placandam Majeſtatem divinam par eſſet. Tunc itaque Chriſti ſatisfactio, Sanctorumque ſuffragia ab Eccleſia per indulgentias pœnitentibus applicata, ſupplent quod ipſorum ſatisfactionibus deeſt. At peccatoribus qui indulgentiarum prætextu, ſeveras pro gravibus peccatis ſubire pœnas recuſant, abſolutio danda non eſt, & Communio: nec ipſi temerè, & contra jus divinum poſtulare poſſunt. Hæc doctrina eſt Sancti Cypriani, libro de Lapſis. *Si precem*, inquit *toto corde quis faciat, ſi veris Pœnitentiæ lamentationibus & lacrymis ingemiſcat, ſi ad veniam delicti ſui Dominum juſtis, & continuis operibus inflectat; miſereri talium poteſt, qui & miſericordiam ſuam protulit dicens, Cùm converſus ingemueris, tunc ſalvaberis, & ſcies ubi fueris... Poteſt ille indulgentiam dare, ſententiam ſuam poteſt ille deflectere. Pœnitenti, operanti, roganti poteſt clementer ignoſcere, poteſt in acceptum referre quidquid pro talibus & petierint Martyres, & fecerint Sacerdotes.*

Indulgentia proſunt pœnitenti, operanti, roganti.

Quòd verò interceſſiones & merita Martyrum non proſint illis, qui ſatisfacere cum poſſint Deo & Eccleſiæ, renuunt, nec ad pœnas peccatorum illis relaxandas in indulgentiis ſuffragentur, ſed ſolùm illis, qui ad plenè ſatisfaciendum fiunt impotentes, quia eorum Pœnitentia morte intercipitur, ibidem teſtatur S. Cyprianus his verbis: *Credimus quidem poſſe apud Judicem plurimùm Martyrum merita, & opera Juſtorum: ſed cùm judicii dies venerit, cùm poſt occaſum ſæculi hujus, & mundi, ante tribunal Chriſti populus ejus adſtiterit. Cæterùm ſi quis præproperâ feſtinatione temerarius remiſſionem peccatorum dare ſe cunctis putat poſſe, aut audet Domini præcepta reſcindere; non tantùm nihil prodeſt, ſed & obeſt Lapſis. Provocaſſe eſt iram, non ſervaſſe ſententiam.*

Reſpondeo ſecundò, nego minorem. Libelli enim Martyrum non habebant rationem, & vim indulgentiæ, ſed precum, & commendationum, quas ad Epiſcopos dirigebant, ut illarum habita ratione, inſuper & diſpoſitionis Lapſorum, atque Pœnitentiæ ab illis jam inceptæ, ſeveritatem Eccleſiaſticæ Diſciplinæ erga illos temperarent, & ſatisfactionis tempus contraherent, prout ipſis congruum videretur. Unde cùm incongruum eſſet & contra jus divinum, ut pace & Communione Eccleſiæ donarentur, qui nedum ulla ſatisfactione ſcelus eluere cœperant, neque id poſtulaſſe Martyres cenſebantur, neque ſe id poſ-

ſe

ſe præſtare exiſtimabant Epiſcopi. Quapropter temerariam fuiſſe Lapſorum petitionem exploratum eſt. Id rurſus conſtat ex S. Cypriano in libro de Lapſis. *Mandant aliquid Martyres fieri?* loquit, *Si juſta, ſi licita, ſi non contra ipſum Dominum, a Dei Sacerdote facienda ſunt. Obtemperantis facilis & prona conſenſio, ſi petentis fuerit religioſa moderatio. Mandant aliquid Martyres fieri? ſed ſi ſcripta non ſint in lege Domini, quæ mandant, ante eſt ut ſciamus illos de Deo impetraſſe quod poſtulant, tunc facere quod mandant. Neque enim ſtatim videri poteſt de divina Majeſtate conceſſum, quod fuerit humana pollicitatione promiſſum.* Id ubi probavit exemplis Moyſis, Noe, Job, & Danielis, quorum preces pro populo Iſraëlitico vel exauditas non fuiſſe, vel aliquando exaudiendas non fore Scriptura teſtatur, ſic concludit: *Adeo non omne quod petitur in præjudicio petentis, ſed in dantis arbitrio eſt. Nec quidquam ſibi uſurpat, & vindicat humana ſententia, niſi annuat & cenſura divina.* Et infrà? *Ita Martyres aut nihil poſſunt, ſi Evangelium ſolvi poteſt: aut ſi Evangelium non poteſt ſolvi, contra Evangelium facere non poſſunt, qui de Evangelio Martyres fiunt. Nemo infamet Martyrum dignitatem; nemo eorum glorias deſtruat, & coronas. Manet incorrupta fidei robur incolume; nec dicere aliquid aut facere contra Chriſtum poteſt, cujus & ſpes, & fides, & virtus, & gloria omnis in Chriſto eſt. Ut ab Epiſcopis contra mandatum Dei fiat, auctores eſſe non poſſunt, qui ipſi Dei mandata fecerunt.*

PROPOSITIO III.

Romana Eccleſia unà cum Sancto Cypriano Lapſorum tumultus fiduciario primùm Decreto compeſcuit, tum ſedata perſecutione, peremptorio Judicio ſtatuit recipiendos ad Communionem Libellaticos; plenam verò Sacrificatis agendam eſſe pœnitentiam: ita tamen ut ipſis in exitu concederetur abſolutio.

Probatur prima pars, quæ fiduciarium Decretum ſpectat, ex Sancto Cypriano Epiſtola 15. ad Clerum Romanum data. *Poſtmodùm verò*, inquit, *cùm quidam de Lapſis, ſive ſua ſponte, ſive alio quo incitatore, audaci flagitatione prorumperent, ut pacem ſibi a Martyribus & Confeſſoribus promiſſam extorquere violento impetu niterentur, de hoc etiam bis ad Clerum literas feci, & legi eis mandavi, ut ad illorum violentiam interim quoquo genere mitigandam, ſi qui libello a Martyribus accepto de ſæculo excederent, exomologeſi facta, & manu eis in pœnitentiam impoſita, cum pace ſibi a Martyribus promiſſa ad Dominum remitterentur.*

Cur porro ita ſe geſſerit, rationem profert ibidem. *Nec in hoc*, inquit, *legem dedi, aut me Auctorem temerè conſtitui; ſed cùm videretur & honor Martyribus habendus, & eorum, qui omnia turbare cupiebant, impetus comprimendus: & præterea veſtra Scripta legiſſem, quæ de hoc ad Clerum noſtrum per Clementium Hypodiaconum nuper feceratis; ut iis, qui poſt lapſum infirmitate apprehenſi eſſent, & Pœnitentes communicationem deſideraſſent, ſubveniretur; ſtandum putavi & cum veſtra ſententia, ne actus noſter qui adunatus eſſe, & conſentire circa omnia debet, in aliquo diſcreparet.*

Fiduciarium itaque illud Decretum ſtatuebat, ut qui Libellos a Martyribus acceperant, in periculo poſiti, Eccleſiaſticâ pace & Abſolutione donarentur. Cæteri expectarent Eccleſiæ pacem, ut tranquillis ipſius rebus, examinarentur ab Epiſcopis ſingulorum cauſæ, & de ipſorum Pœnitentia, vel reconciliatione, communi conſilio tractaretur, ac decerneretur. Id rurſus conſtat ex Sancto Cypriano Epiſtola 14. ad Clerum ſuum data. *Quoniam*, inquit, *ſignificaſtis quoſdam immoderatos eſſe, & communicationem accipiendam feſtinanter urgere, & deſideraſtis in hac re formam a me vobis dari: ſatis plenè ſcripſiſſe me ad hanc rem proximis literis ad vos factis credo, ut qui libellum a Martyribus acceperunt, & auxilio eorum adjuvari apud Dominum in delictis ſuis poſſunt, ſi premi infirmitate aliqua & periculo cœperint, exomologeſi facta, & manu eis a vobis in pœnitentiam impoſita, cum pace a Martyribus ſibi promiſſa ad Dominum remittantur. Cæteri verò, qui nullo libello a Martyribus accepto invidiam faciunt; quoniam non paucorum, nec Eccleſiæ unius Provinciæ, ſed totius orbis hæc cauſſa eſt, expectent antè de Domini protectione Eccleſiæ ipſius publicam pacem. Hoc enim & verecundiæ, & Diſciplinæ, & vitæ ipſi omnium noſtrûm convenit; ut Epiſcopi plures in unum convenientes, præſente & ſtante plebe, quibus & ipſis pro fide & timore ſuo honor habendus eſt, diſponere omnia conſilii communis religione poſſimus.*

De proviſorio ejuſmodi Decreto ita ſcribit ad Antonianum Sanctus Cyprianus, Epiſtola 52. *De eo tamen*, inquit, *quod ſtatuendum eſſet circa cauſſam Lapſorum diſtuli; ut cùm quies, & tranquillitas data eſſet, & Epiſcopis in unum convenire indulgentia divina permitteret, tunc communicato, & librato de omnium collatione conſilio, ſtatueremus quid fieri oporteret; ſi quis verò ante conſilium noſtrum, & ante ſententiam de omnium conſilio ſtatutam, Lapſis temere communicare voluiſſet; ipſe a communicatione abſtineretur. Quod etiam Romam ad Clerum tunc adhuc ſine Epiſcopo agentem, & ad Confeſſores Maximum Presbyterum, & cæteros in cuſtodia conſtitutos, nunc in Eccleſia cùm Cornelio junctos pleniſſime ſcripſi. Quod me ſcripſiſſe, de eorum Reſcriptis poteris noſcere. Nam in Epiſtola ſua ita poſuerunt: Quamquam nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipſe tractaſti, priùs eſſe Eccleſiæ pacem ſuſtinendam; deinde ſic collatione conſiliorum cum Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, Confeſſoribus pariter ac ſtantibus Laicis facta, Lapſorum tractare rationem. Additum eſt etiam Novatiano tunc ſcribente, & quod ſcripſerat, ſua voce recitante, & Presbytero Moyſe tunc adhuc Confeſſore, nunc jam Martyre, ſubſcribente, ut Lapſis infirmis, & in exitu conſtitutis pax daretur. Quæ literæ per totum mundum miſſæ ſunt, & in notitiam Eccleſiis omnibus, & univerſis fratribus perlatæ ſunt.*

Probatur ſecunda pars Propoſitionis, quæ ſpectat peremptorium Decretum, ex eodem Sancto Cypriano in Epiſtola mox laudata. *Secundùm quod tamen ante fuerat deſtinatum*, inquit, *perſecutione ſopita, cùm data eſſet facultas in unum conveniendi, copioſus Epiſcoporum numerus, quos integros & incolumes fides ſua, & Domini tutela protexit, in unum convenimus, & Scripturis diu ex utraque parte prolatis, temperamentum ſalubri moderatione libravimus, ut nec in totum ſpes communicationis & pacis Lapſis denegaretur, ne plus deſperatione deficerent, & eo quod ſibi Eccleſia clauderetur, ſecuti ſæculum, gentiliter viverent; nec tamen rurſus cenſura Evangelica ſolveretur, ut ad communicationem temerè proſilirent; ſed traheretur diu Pœnitentia, & rogaretur dolenter paterna clementia, & examinarentur cauſſæ & voluntates, & neceſſitates ſingulorum.*

Idem in Concilio Romano a Sancto Cornelio Pontifice Maximo convocato, ſtatutum eſſe teſtatur ibidem Sanctus Cyprianus his verbis: *Ac ſi minùs ſufficiens Epiſcoporum in Africa numerus videbatur, etiam Romam ſuper hac re ſcripſimus ad Cornelium Collegam noſtrum, qui & ipſe cum plu-*

plurimis Coëpiſcopis habito conſilio, in eamdem nobiſcum ſententiam pari gravitate, & ſalubri moderatione conſenſit.

De eodem peremptorio Decreto ſcribit ad Cornelium Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 55. his verbis: *Concilio frequenter acto, non conſenſione tantùm noſtra, ſed & comminatione decrevimus, ut Pœnitentiam Fratres agerent, ut Pœnitentiam non agentibus nemo temerè pacem daret.*

Verùm iſtud Decretum plenam Sacrificatis dumtaxat Pœnitentiam indixiſſe, non verò Libellaticis, erga quos humaniùs agendum Romana & Carthaginenſis Eccleſia cenſuerunt, conſtat ex eodem Sancto Cypriano, qui Libellaticis nullam aliam ſatisfactionem impoſitam fuiſſe ait ab Eccleſia, præter eam, quam fervente perſecutione, ex Chriſtiano more ſubierant, & viſum eſſe Epiſcopis, reſtituta Eccleſiæ pace, ut ſtatim in Communione reciperentur. *Et ideo placuit, Frater chariſſimè!* [inquit Sanctus Cyprianus ad Antonianum ſcribens.] *examinatis cauſſis ſingulorum, Libellaticos interim ſuſcipi, Sacrificatis in exitu ſubveniri, quia exomologeſis apud inferos non eſt.*

Rationem hujus diſcriminis quod inter Sacrificatos, & Libellaticos ab Eccleſia conſtitutum eſt, exponit ibidem Sanctus Cyprianus: *Nec tu exiſtimes*, inquit, *ſicut quibuſdam videtur, Libellaticos cum Sacrificatis æquari oportere; quando inter ipſos etiam qui ſacrificaverint, & conditio frequenter, & cauſſa diverſa ſit. Neque enim æquandi ſunt, ille qui ad ſacrificium nefandum ſtatim voluntate proſilivit; & qui reluctatus & congreſſus diu, ad hoc funeſtum opus neceſſitate pervenit: ille qui & ſe, & omnes ſuos prodidit, & qui ipſe pro cunctis ad diſcrimen accedens, uxorem & liberos, & domum totam periculi ſui perfunctione protexit: ille qui inquilinos, vel amicos ſuos ad facinus compulit, & qui inquilinis, & colonis pepercit, fratres etiam plurimos, qui extorres & profugi recedebant, in ſua tecta & hoſpitia recepit; oſtendens & offerens Domino multas viventes & incolumes animas, quæ pro una ſaucia deprecentur. Cùm ergo inter ipſos qui ſacrificarint, multa ſit diverſitas, quæ inclementia eſt, & quàm acerba duritia, Libellaticos, cum iis qui ſacrificaverint, jungere.*

Poſtrema denique pars illius Decreti ſpectabat Sacrificatos, quibus ex morbo periculum imminerct: illiſque reconciliationis beneficium in exitu indulgebat. Quòd ſi ex ſupremo illo diſcrimine evaderent, illos reliquæ Pœnitentiæ onere liberabat. Id rurſus conſtat ex Sancto Cypriano in Epiſtola ad Antonianum: *Si qui enim*, inquit, *infirmitatibus occupantur, illis, ſicut placuit, in periculo ſubvenitur: poſtea quàm tamen ſubventum eſt, & periclitantibus pax data eſt, ſuffocari a nobis non poſſunt, aut opprimi, aut vi, & manu noſtra in exitum mortis urgeri; at quoniam morientibus pax datur, neceſſe ſit mori eos qui acceperint pacem: cùm magis in hoc judicium divinæ pietatis & paternæ lenitatis appareat, quòd qui pignus vitæ in data pace percipiunt, hîc quoque ad vitam percepta pace teneantur. Et idcirco ſi accepta pace commeatus a Deo datur, nemo hoc debet in Sacerdotibus criminari, cùm ſemel placuerit fratribus in periculo ſubveniri.*

Objicies, Inhumanum fuiſſe Romanæ & Africânæ Eccleſiæ proviſorium erga Lapſos Decretum, quo iis qui libellos a Martyribus acceperant, concedebatur abſolutio in exitu, cæteris verò negabatur.

Reſpondeo, Nihil in ſanctiſſima illa Diſciplina inhumani fuiſſe: quia cùm quotidie frequentes Martyrii occaſiones præſto eſſent, ſuæ charitatis fervore conſequi poterant Lapſi, quod illis Eccleſia per abſolutionem præſtitiſſet. Illam porro ſeveritatem adhibere judicarunt æquum Epiſcopi, ut Lapſi, qui nullum ſibi in Eccleſia conferendum remedium ante ſedatam perſecutionem noverant, unamque eluendi ſceleris viam eſſe charitatem, & confeſſionem nominis Chriſti ſolemnem, illam eligerent, & priſtinam ignaviam inſtaurato agone expungerent. Hanc rationem affert iſtius Diſciplinæ Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 14. in qua ad Clerum Carthaginenſem de Lapſis ita ſcribit: *Qui ſi nimiam properant, habent in ſua poteſtate quod poſtulant, tempore ipſo, ſibi plus quàm poſtulant, largiente. Acies adhuc geritur, & Agon quotidie celebratur: ſi commiſſi verè & firmiter pœnitet, & fidei calor prævalet: qui differri non poteſt, poteſt coronari.*

SCHOLION I.

Ad Propoſitionem ſecundam hujus Diſſertationis, pag. 197. & ſeq. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant in Indiculo ſuo: *Quòd de jure divino non ſit danda Abſolutio, nec Communio ſine congrua Pœnitentia. Ex qua doctrina* (inquiunt) *damnatur facilitas Indulgentiarum, & Abſolutionis Sacramentalis cum levi, imò cum leviſſima ſatisfactione.*

R. Propoſitionem ſecundam poſtquàm ex Traditione probavi, hunc in modum concludo: *Denique congeri huc poſſent Conciliorum ſacra Decreta, & Veterum Pœnitentialium Regulæ, ex quibus conſtat, Eccleſiam ſatalis omnibus agnoviſſe, Satisfactionem gravitati peccatorum proportionatam, jure divino ad obtinendam veniam peccatorum neceſſariam eſſe.* Mirum quòd Religioſi Cenſores Dogma tam Catholicum improbent ac notent. Quod autem ex hoc doctrina ſequi cenſent incommodum contra nimiam Indulgentiarum concedendarum facilitatem, nullum revera incommodum eſt. Hæc enim eſt Eccleſiæ doctrina & ſanctiſſima diſciplina in Concilio Tridentino Seſſione 25. Decreto *De Indulgentiis*, confirmata: *In his tamen concedendis moderationem, juxta veterem & probatam in Eccleſia conſuetudinem*, Sacroſancta Synodus *adhiberi cupit, ne nimia facilitate Eccleſiaſtica Diſciplina enervetur.* Incommodum alterum, quod ex mea ſententia, immo ex Catholico Dogmate, Religioſi Cenſores ſequi notant, illud eſt, quòd Abſolutio ſacramentalis cum levi, imò cum leviſſima Pœnitentia dari non poſſit. Quibus non aliis quàm ſacræ Synodi Tridentinæ verbis reſpondetur, Seſſione 14. Cap. 8. *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantùm Spiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & Pœnitentium facultate, ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere: Ne, ſi fortè peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.*

SCHOLION II.

In Reſponſione ad Objectionem contra Propoſitionem ſecundam, ad paginam 213. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant; *Indulgentia plenaria non ſuffragatur niſi ei qui non poteſt facere Pœnitentiam.*

R. Hæc Propoſitio & doctrina mea non eſt. Propoſitionem meam truncarunt Auctores Indiculi Cenſorii: disjunctivam in excluſivam mutarunt. Dixi, *Illis dumtaxat Indulgentias ſuffragari, qui ſatisfacere cùm non poſſint, vel ex toto, vel ex parte, ante peractam Pœnitentiam plenam rapiuntur; vel illis, qui Deo quidem & Eccleſiæ ſatisfaciant;*

ſed

ſed ob humanam fragilitatem ſatisfactionem non exhibent numeris omnibus abſolutam, . . Tunc itaque Chriſti ſatisfactio, Sanctorumque ſuffragia, ab Eccleſia Pœnitentibus per Indulgentias applicata, ſuppleat quod ipſorum ſatisfactionibus deeſt. Indiculi Cenſorii Auctores hanc mihi Propoſitionem affingunt: *Indulgentia Plenaria non ſuffragatur niſi ei qui non poteſt facere Pœnitentiam.* In alienum ſenſum dicta mea detorquent. Indulgentias prodeſſe fateor illis, qui ſatisfacere poſſunt, & volunt, & conantur, & impoſitam ſibi ab Eccleſia ſatisfactionem implent: Illis prodeſſe jure merito nego, qui ſatisfacere cùm poſſint Deo & Eccleſiæ, renuunt vel negligunt. Id *Sancti Cypriani* teſtimonio confirmo, in Tractatu *De Lapſis.* Sentio cum Cardinali *Cajetano*, Indulgentiarum contra *Lutherum* egregio vindice, Tractatu 10. *De Indulgentiis*, Quæſt. 1. *Non ſufficit*, inquit, *ſola gratia ex parte ſuſcipientis ad veraciter conſequendam Indulgentiam coram Deo. Sunt ſiquidem confeſſi in gratia duplicis ordinis; Quidam ſolliciti ad ſatisfaciendum per ſe ipſos, pro peccatis ſuis, quidam negligentes ſatisfacere per ſe ipſos. Primi condignas Pœnitentias vel petunt a Confeſſoribus ſibi imponi, parati eas implere; vel ſponte illas aſſumunt, dum continuè ſtudent per ſua ſancta opera ſatisfacere, jejunando, orando, eleemoſynas dando, &c. Secundi verò parviſſimam Pœnitentiam aut rogant, aut læti ſuſcipiunt; & cùm illam implêverint (quam ſciunt eſſe minimam) non curant ampliùs de ſatisfaciendo, reputantes ſibi ſufficere quòd non ibunt ad infernum. Et hi ſunt quibus Indulgentia non proſunt.*

Nota.

SAtisfactionis proportionem cum patratis criminibus commendavit Tridentinum *ſeſſ. 14. cap. 8.* & poſtea Romanus Catechiſmus Sancti Pii V. juſſu editus; ac a Sacerdotibus non ex ſolo ſuo arbitratu ſatisfactiones imponendas declarat, indicitque. Hac in re ſollicitudinem ſuam demonſtravit etiam S. Carolus Archiepiſcopus Mediolanenſis; neque etenim ſolùm canones nuncupatos pœnitentiales, ſed alios non paucos ex antiquis conciliis, collectionibus, & Pœnitentialibus in unum collegit, & per decem divina præcepta diſtribuendo ſub oculos Confeſſariorum expoſuit, ut ab eis imponendæ ſatisfactionis normam poſſent deſumere; *Etenim*, ait, *ſi omnia, quæ ad pœnitendi modum pertinent, non prudentiâ ſolùm, ac pietate, ſed juſtitiâ etiam metienda ſunt; certè norma hæc a canonibus pœnitentialibus ſumatur oportet.* Legantur quæ habet quarta parte Actorum eccleſiæ Mediolanenſis, & in Inſtructione Sacramenti Pœnitentiæ: Quidquid igitur ſit, an ſatisfactiones canonicæ fuerint arbitrariæ pro foro conſcientiæ, ut quidam DD. opinati ſunt apud Morinum *de Adminiſtr. Sacram. Pœnit. lib. 10. cap. 25.* congruum certè foret, quoad fieri poſſet, cum præfatis canonibus proportionem habere; ſiquidem Confeſſarius ritè munus judicis vice Dei non adimpleret, ſi pro graviſſimis culpis leves ſatisfactiones imponeret.

Fatendum nihilominus jam a pluribus ſæculis pœnitentiæ ſeveritatem minui cæpiſſe, idque non ſolum ob intenſum animi dolorem, ingenteſque pænitentium lacrymas, vel quia ipſimet pœnitentes acriter in ſeipſos ſævirent, ſed etiam pluribus aliis ex cauſis. Sæculo igitur undecimo ſatisfactiones emolliri abſque dubio viſæ ſunt, cùm loco jejuniorum, chameuniarum, peregrinationum &c. eleemoſynæ, certæ preces cum Miſſæ ſacrificio, vel corporis flagellatio imponerentur; ita tamen quòd primò impoſita rigidiſſima pœnitentia, paulatim in benigniorem commutaretur. Alter etiam invaluit canonicæ pœnitentiæ evadendæ modus; ſi nempe eleemoſynis, vel aliis piis operibus redimeretur. Imminutæ deinde ſunt, vel omnino relaxatæ quas imponebant ſacri canones ſatisfactiones, expeditionem Heroſolymitanam, ſeu Hiſpanam contra Paganos ſubrogando. Quia etiam ex nimia concedendarum Indulgentiarum facilitate pœnitentiæ enervabantur, parci olim fuerunt Pontifices, ut obſervat Morinus, in eccleſiæ theſauro aperiendo.

Docuerunt deinde DD. ita pœnitentias moderandas, ut quamvis ſacrorum canonum rigoris Confeſſarius non deberet oblviſci, attamen in clementiam, lenitatemque plurimùm inclinandum; ac præſtare aliquando pauculam imponere ſatiſfactionem, quàm nimis auſteram. Legendus inter alias Petrus Bleſenſis in ſuo Tractatu de Pœnitentia, & Satisfactione injungenda. Eò tandem res devenere, ut pro axiomate non pauci haberent pœnitentias ab arbitrio Confeſſarii pendere. Iis tamen ſane non acquieſcendum; cùm etenim Chriſtus Dominus voluerit Sacerdotes in tribunali Pœnitentiæ judices eſſe fidelium, ſtatim apparet unà voluiſſe, ne nimia facilitate pœnitentes ad peccandum redderent audaciores. Ex eadem ratione noluit, in imponenda ſatisfactione habere pro ratione voluntatem; ſiquidem rite officium Judicis præſtari non poteſt, niſi quoad fieri poteſt commiſſis ſceleribus pænitentiæ quodammodo commenſurentur, ut monent Tridentinum, Romanus Catechiſmus. S. Carolus &c. ut ab initio prænotavi. Paterno igitur affectu Confeſſarii amplectantur pœnitentes, nec nimio abſterreant rigore; at meminerint ſe etiam judicis officio fungi, ut ſcelera impunita eſſe non permittant. Legendus Morinus ſupra citatus *cap. 16. & ſeqq.*

Monitum tandem velim Confeſſarium cum S. Franciſco Saleſio *in monit. ad Confeſſ. cap. 18.* abſtinendum eſſe ab injungenda pœnitentia antiquis canonibus conformi, quoties pœnitens ad eam adimplendam paratus non ſit, & tunc leviorem injungendam, cùm ut plurimùm expediat magis cum pœnitentibus benigne, & amanter agere, dum tamen in peccatis non adulentur, quàm durè & aſperè. Operæ tamen pretium eſt pænitentem monere, attenta peccatorum gravitate, duriùs cum eo agendum fuiſſe, ut ita humiliùs & ferventiùs præſcriptam adimpleat ſatisfactionem.

Nota.

VErò credendum eam eſſe ſummorum Pontificum mentem in Indulgentiis elargiendis, ut non proinde fideles a pœnitentiæ operibus debeant ceſſare. Id oſtendunt, dum dicunt ſe indulgentias *verè pœnitentibus* impertiri; quæ verba non ſolùm delictorum deteſtationem, animumque non relabendi ſignificant, ſed etiam voluntatem Deo ſatisfaciendi. Qua propter Cardinalis Cajetanus, ſtrenuus adversùs Lutherum Indulgentiarum propugnator *tract. 10. de ſuſcip. Indulg. q. 1.* ex vi memoratæ formulæ ait, Indulgentias non conſequi pœnitentes negligentes, ſed pœnitentes ſollicitos, qui ſoli ſunt verè pœnitentes. Cajetano conſonat Cardinalis Baronius qui Eccleſiæ mentem in concedendis indulgentiis apprimè noverat; poſtquàm etenim ad annum 1073. n. 71. retulit indulgentiam a Gregorio VII. epiſcopo Lincolnienſi elargitam ea lege, ne opera pœnitentiæ ſecundùm cujuſcumque facultatem negligerentur, ait Pontificem hanc adjeciſſe conditionem: *Ut appareat Sedis Apoſtolicæ indulgentiae illis communicari, qui, quantum ſuppetunt vires*

benè

benè operari non omittunt: non vero ignavis, otioſis; ac negligentiâ torpeſcentibus.

Idem colligere eſt ex illorum Pontificum Conſtitutionibus, ubi pronunciatur indulgentiarum fructum juxta majora, vel minora opera dimetiri. Id liquet ex Extravaganti *Antiquorum de pœnit. & remiſſ.* ubi Bonifacius VIII. univerſalis Jubilæi Indulgentiam promulgando ait: *Unuſquiſque tamen plus merebitur, & indulgentiam efficacius conſequetur, qui Baſilicas ipſas ampliùs, & devotiùs frequentabit.* Innocentius pariter IV. in primo Lugdunenſi Concilio plenam concedens indulgentiam iis, qui ſumptus in bellum ſacrum contuliſſent, ait, unumquemque lucrifacturum *juxta quantitatem ſubſidii, & devotionis affectum.* Hinc non omnes æqualiter de Indulgentiarum theſauro participare, inter alios docuit S. Bonaventura *in 4. diſt. 20. quæſt 6. prope fin.*

Quamvis autem hæc ita ſint, ac proinde inſigniter hallucinari, ac graviſſimè exorbitare Pœnitentiæ miniſtros, qui indulgentiarum tempore pro gravibus culpis leviſſimas imponunt ſatisfactiones, docuerit etiam Chriſtianus Lupus *Diſſert. de peccat. ac ſatisfact. indulg. cap. 8. & 10.* nihilominus non acquieſco illis qui vellent Indulgentiæ fructum iis non prodeſſe, qui poſſent omnimode peccatorum pœnam luere, & nolunt. Hæc utique eccleſiæ mens nunquam fuit; licèt enim vellet indulgentiam lucrifacturum ſeſe pœnitentiæ operibus debitæ ſatisfactioni proximum, vicinumque ſiſtere, non tamen ab eo exigebat omnimodam ſuarum pœnarum ſolutionem. Ita obſervat idem Lupus, ac inter alia epiſtolam undecimam S. Cypriani refert, in qua de iis agens, qui eſſent ex Eccleſiæ indulgentia ad Martyrum & Confeſſorum preces ab iniunctis ob ſua peccata pœnis liberandi, ait: *Peto ut eos, quorum pœnitentiam ſatisfactioni proximam conſpicitis, libello nominatim deſignetis.* Cùm inſuper eccleſia indiſcriminatim omnibus fidelibus theſaurum indulgentiarum aperiat, dignoſcitur non ſolùm earumdem participes velle eos, qui vel morte præventi, vel humana impellente fragilitate non plenè ſatisfaciunt, ſed eos quoque, quibus non deeſſent vires ad integrè ſuum debitum ſolvendum, dummodo operibus vacando ſatisfactoriis, non ignavos, aut deſides ſe oſtendant.

DISSSERTATIO III.

De Libellis Indulgentiæ, quos Martyres Lapſis concedebant.

Quis eorum modus? Quæ vis eſſet?

TAntus honor olim deſignatis Martyribus ab Epiſcopis deferebatur, ut ad eorum preces quibuſdam Lapſis ſatisfactionis & pœnitentiæ partem aliquam relaxarent. Morem illum antiquiſſimum fuiſſe, conſtat nedum ex Sancto Cypriano epiſtolis 13. 24. 15. 18. 19. 20 23. 29. & alibi paſſim: verùm etiam ex Tertulliano in libro ad Martyres, ubi ſic illos affatur: *Pax veſtra bellum eſt illi. Quam pacem quidam in Eccleſia non habentes, a Martyribus in carcere exorare conſueverunt. Et ideo eam etiam propterea in vobis habere, & fovere & cuſtodire debetis, ut ſi fortè & aliis præſtare poſſitis.*

Quem Eccleſiæ morem libro de Pudicitia, cap. 22. ex Montani ingenio & hæreſi ſuggillat. Ut porro explicetur accuratè quiſnam eſſet libellorum hujuſmodi a Confeſſoribus Martyrii jam candidatis conceſſorum modus, quæve illorum vis in Eccleſia, ſequentes Propoſitiones ſubjicio.

PROPOSITIO I.

Antiquus mos fuit, ut Diaconi carceres luſtrarent, & Martyrum deſideria ſuis gubernarent conſiliis, ne videlicet nimia Lapſorum importunitate, aut decepti, aut compulſi, pro omnibus, vel pro his apud Epiſcopos intercederent, quibus ob criminis gravitatem Pœnitentiam augeri magis, quàm relaxari deceret. Solebant etiam Epiſcopi verbo, vel literis Confeſſores monere, ne in dandis literis pacis nimiis Lapſorum petitionibus indulgerent.

Probatur ex Sancto Cypriano, Epiſtolâ undecima ad Martyres & Confeſſores qui Lapſis pacem petierant dari: *Solicitudo loci noſtri*, inquit, *& timor Domini compellit, fortiſſimi ac beatiſſimi Martyres! admonere vos literis noſtris, ut a quibus tam devotè & fortiter fides ſervatur Domino; ab iisdem lex quoque & Diſciplina Domini reſervetur; nam cùm omnes milites Chriſti cuſtodire oporteat præcepta Imperatoris ſui, tum vos magis præceptis ejus obtemperare plùs convenit; qui exemplum cæteris facti eſtis & virtutis & timoris Dei. Et credideram quidem Presbyteros & Diaconos, qui illic præſentes ſunt, monere vos & inſtruere pleniſſimè circa Evangelii legem, ſicut in præteritum ſemper ſub Anteceſſoribus noſtris factum eſt, ut Diaconi ad carcerem commeantes, Martyrum deſideria conſiliis ſuis, & Scripturarum præceptis gubernarent: ſed nunc cum maximo animi dolore cognoſco, non tantùm illic vobis non ſuggeri divina præcepta, ſed adhuc potiùs impediri, ut ea quæ a vobis ipſis & circa Deum cautè, & circa Sacerdotem Dei honorificè fiunt a quibuſdam Presbyteris reſolvantur, qui nec timorem Dei, nec Epiſcopi honorem cogitantes, cùm vos ad me literas direxeritis, quibus examinari deſideria veſtra, & quibuſdam Lapſis pacem dari poſtulaſtis, cùm perſecutione finita convenire in unum cum Clero & recolligi cœperimus; illi contra Evangelii legem, contra veſtram quoque honorificam petitionem, ante actam Pœnitentiam, ante exomologeſim graviſſimi atque extremi delicti factam, ante manum ab Epiſcopo & Clero, in pœnitentiam impoſitam, offerre Lapſis pacem, & Eucharistiam dare, id eſt, Sanctum Domini Corpus profanare audeant.*

Ibidem Martyres obteſtatur, ut Lapſorum perſonas, & criminum qualitates expendant, antequàm Indulgentiæ libellos concedant. *Oro vos quibus poſſum precibus*, inquit, *ut Evangelii memores, & conſiderantes, quæ & qualia in præteritum Anteceſſores veſtri Martyres conceſſerint; quàm ſolicitè in omnibus fuerint, vos quoque ſolicitè & cautè petentium deſideria ponderetis, utpotè amici Domini & cum illo judicaturi, inſpiciatis & actum, & opera, & merita ſingulorum; ipſorum quoque delictorum genera & qualitates cogitetis, ne ſi quid abruptè & indignè vel a vobis promiſſum, vel a nobis factum fuerit; apud Gentiles quoque ipſos Eccleſia noſtra erubeſcere incipiat.*

Denique monet Martyres, ne ſe in concedendis literis pacis, faciles præbeant, & ne annuant iis qui literas hujuſmodi ab ipſis extorquent, vel ut amicis gratificentur, vel ut ex eis pecunias captent, Tunc enim quidam, Confeſſorum ſimplicitate abuſi, libellos ab ipſis impetrabant, pro iis a quibus expectabant munera: & ſic impia & ſacrilega nundinatio exercebatur. Sed eam Eccleſia execrata eſt, ſicut & turpes quæſtus, qui ſequentibus Sæculis in Indulgentiarum promulgatione obrepſerunt. *Hoc autem totum poteſt fieri*, inquit Sanctus Cyprianus, *ſi ea quæ a vobis petun-*

tur

tur, ne facilè tribuantur, religioſâ contemplatione moderamini, intelligentes & comprimentes eos, qui perſonas accipientes, in beneficiis veſtris, aut gratificantur, aut illicitæ negotiationis nundinas aucupantur.

PROPOSITIO II.

Martyres pacem Lapſis non concedebant, quamquam pacis libellos eis tribuerent, ſed Epiſcopis dumtaxat pro ipſis ſupplicabant. Porro Martyrum deſideria & preces ab Antiſtitibus diſcutiebantur; qui in honorem & reverentiam Martyrum, aliquid de ſeveritate Eccleſiaſticæ Diſciplinæ erga ipſos remittebant, & ad Communionem illos admittebant, antequam plenâ Pœnitentiâ functi fuiſſent.

Probatur ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 51. in qua ſic Martyres deſignatos alloquitur: *Vel ex vobis itaque diſcant* [imperiti & temerarii Sacerdotes] *quod docere debuerunt. Petitiones & deſideria veſtra Epiſcopo ſervent, & ad pacem vobis petentibus dandam maturum & pacatum tempus expectent. Ante à Domino pacem Mater prior ſumat, tunc ſecundùm veſtra deſideria, de filiorum pace tractetur.*

Hinc idem Sanctus Cyprianus Lucianum Confeſſorem reprehendit, quòd in nomine Pauli Martyris pacem Lapſis dediſſet, cùm illius concedendæ poteſtas penes ſolos eſſet Epiſcopos. Sic porro ea de re ſcribit Epiſtola 23. ad Presbyteros & Diaconos Romæ conſiſtentes. *Frater noſter Lucianus & ipſe unus de Confeſſoribus, fide quidem calidus, & virtute robuſtus, minùs dominicâ lectione fundatus, quædam conatus eſt, imperiti jampridem ſe vulgi Auctorem conſtituens, ut manu ejus ſcripti libelli gregatim multis nomine Pauli darentur, cùm Mappalicus Martyr cautus & verecundus, Legis ac Diſciplinæ memor, nullas contra Evangelium literas fecerit: ſed tantùm domeſticâ pietate commotus, matri ſuæ, & ſorori, quæ lapſæ fuerant, mandaverit pacem dari..... Lucianus verò non tantùm Paulo adhuc in carcere poſito, nomine illius libellos manu ſua ſcriptos paſſim dedit, ſed & poſt ejus exceſſum, eadem facere ſub ejus nomine perſeveravit, dicens hoc ſibi ab illo mandatum; neſciens Domino magis quàm conſervo obtemperandum. Aurelii quoque adoleſcentis tormenta perpeſſi nomine, libelli multi dati ſunt, ejuſdem Luciani manu ſcripti, quod literas ille non noſſet.... Poſtquàm verò ad eos literas miſi, ut quaſi moderatiùs aliquid & temperantiùs fieret, univerſorum Confeſſorum nomine idem Lucianus epiſtolam ſcripſit, qua pene omne vinculum fidei, & timor Dei, & mandatum Domini, & Evangelii ſanctitas, & firmitas ſolveretur. Scripſit enim omnium nomine, Univerſos eos pacem dediſſe, & hanc formam per me aliis Epiſcopis innoteſcere velle.*

Et infrà: *Cùm Dominus dixerit, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti gentes tingui, & in Baptiſmo præterita peccata dimitti; hic præcepti & legis ignarus, mandat pacem dari, & peccata dimitti in Pauli nomine: & hoc ſibi dicit ab illo eſſe mandatum, ſicut in literis ejuſdem Luciani ad Celerinum factis animadvertetis. Quibus minimè conſideravit, quòd non Martyres Evangelium faciant, ſed per Evangelium Martyres fiant.*

Hujus autem imperitorum Confeſſorum erroris, quem ſeveriſſimis verbis in Luciano S. Cyprianus reprehendit, ſpecimen extat in ipſius Luciani Epiſtola ad Celerinum, quæ inter Cyprianicas vigeſima ſecunda numeratur. Agens enim de Paulo Martyre libellos pacis dante, ait: *Cùm benedictus Martyr Paulus adhuc in corpore eſſet, vocavit me, & dixit mihi, Luciane! coram Chriſto tibi dico, ut ſi quis poſt accerſitionem meam, abs te pacem petierit, da in nomine meo.*

Hanc ob cauſſam Illiberitani Patres, edito Canone ſanxerunt, ut Lapſis, qui literas Confeſſorum Epiſcopis obtuliſſent, darentur ab iiſdem Epiſcopis literæ communicatoriæ, quibus conſtaret Fidelibus, eos ad Communionem Eccleſiæ eſſe admittendos. Cùm enim Lapſi, ſolis Confeſſorum literis muniti, Communione donabantur ab Epiſcopis, concutiebantur & decipiebantur hoc more ſimplices, & exiſtimabant Indulgentiam illam, & pacem a Martyribus dari, non ab Epiſcopis: nec poſſe Antiſtites Communionem illis recuſare, qui pacificos Martyrum libellos porrexiſſent, ut quæ eſſet ipſis jure debita, & in anteceſſum a ſanctiſſimis Chriſti Athletis conceſſa. En verba Concilii Illiberitani, Canone 25. *Omnis qui attulerit Literas Confeſſorias, ſublato nomine Confeſſoris, eo quòd ſub hoc nominis gloria paſſim concutiant ſimplices, communicatoriæ danda ſunt ei literæ.*

Idem eſt Concilii Arelatenſis primi Canone 9. ſenſus, ita ſtatuentis: *De his qui Confeſſorum literas afferunt, placuit, ut ſublatis eis literis, alias accipiant communicatorias.*

Objicies. Celerinus Confeſſor, cujus prudentiam Sanctus Cyprianus commendat, ad Lucianum ſcribens, rogat ipſum a cæteris Martyrii candidatis nomine ipſius petat, ut qui prior coronatus fuerit, ſororibus ſuis Lapſis, Numeriæ & Candidæ, peccatum remittat. * *Rogo itaque Domine, & peto, inquit, ut cæteris Collegis tuis, Fratribus tuis, meis Dominis referas, & ab eis petas, ut quicumque prior veſtrûm coronatus fuerit, iſtis ſororibus noſtris Numeriæ & Candidæ tale peccatum remittant.* Itaque Confeſſores pacem Lapſis concedebant. Idem conſtat ex Epiſtola univerſorum Confeſſorum ad Sanctum Cyprianum, quæ eſt inter ejus Epiſtolas 17. cujus hic tenor eſt: *Scias nos univerſis de quibus apud te ratio conſtiterit, quid poſt commiſſum egerint, dediſſe pacem: & hanc formam per te & aliis Epiſcopis innoteſcere voluimus.*

* *Inter Epiſt. S. Cypriani* 21.

Reſpondeo, Celerinum poſtulaſſe ut Martyres ſororibus ſuis peccatum remitterent, intercedendo pro ipſis apud Epiſcopos, non eas abſolvendo. Sed enim libelli Martyrum ad Epiſcopos dirigebantur, qui pacem ante non concedebant iis quos commendaverant, quàm & libellos ipſos, & Lapſorum diſpoſitionem, & ſceleris ab ipſis admiſſi gravitatem examinaſſent accuratiùs. Unde Celerinus de Sororibus ſuis ita ſcribit: *Quare jam cauſâ auditâ, præceperunt eas Præpoſiti tantiſper ſic eſſe, donec Epiſcopus conſtituatur. Sed quatenus per veſtras ſanctas orationes & petitiones, in quas nos fidimus, quoniam eſtis amici, ſed & teſtes Chriſti, quòd omnia indulgeatis.* Lucianus verò etſi circa intelligentiam Dominicæ Lectionis minùs peritus, cauſſas Lapſorum, & conceſſionem pacis ad Epiſcopum remiſit, ad eumque pertinere profeſſus eſt his verbis, quæ extant in Epiſtola nomine omnium Confeſſorum ab ipſo conſcripta ad Sanctum Cyprianum: *Scias nos univerſis de quibus apud te ratio conſtiterit, quid poſt commiſſum egerint, dediſſe pacem.* Quæ verba Sanctus Cyprianus expendens Epiſtolâ 23. ait: *Quæ res majorem nobis conflat invidiam, ut nos cùm ſingulorum cauſſas audire, & excutere cœperimus, videamur multis negare, quod ſe nunc omnes jactant à Martyribus, & Confeſſoribus accepiſſe.*

PROPOSITIO III.

In Libellis pacificis Martyrum nominatim deſignandi erant Lapſi, quibus pacem indulgeri poſtulabant: iiſque dumtaxat hujuſmodi Libellos concedere poterant, quos verè noſſent, & quorum Pœnitentiam ſatisfactioni proximam conſpicerent.

Probatur ex Sancto Cypriano, Epiſtolâ 2. ad Martyres & Confeſſores data: *Sed & illud*, inquit, *ad diligentiam veſtram redigere, & emendare debetis, ut nominatim deſignetis eos, quibus pacem dari deſideratis. Audio enim quibuſdam ſic libellos fieri, ut dicatur: Communicet ille cum ſuis: (quod numquam omnino a Martyribus factum eſt) ut incerta & cæca petitio invidiam nobis poſtmodum cumulet; latè enim patet, quando dicitur: Ille cum ſuis; & poſſunt nobis viceni, & triceni, & ampliùs offerri, qui propinqui, & affines, & liberti, ac domeſtici eſſe aſſeverentur ejus, qui accipit libellum. Et ideo peto, ut eos quos ipſi videtis, quos noſtis, quorum pœnitentiam ſatisfactioni proximam conſpicitis, deſignetis nominatim libello, & ſic ad nos Fidei ac diſciplinæ congruentes literas dirigatis.*

PROPOSITIO IV.

Libelli Martyrum vim tantùm habebant ab eorum obitu, & poſt ſedatam perſecutionem.

Probatur ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 10. in qua crimen quorundam Presbyterorum exaggerat, qui Lapſis Libellos Martyrum conſecutis Communionem intempeſtivè conceſſerant; quod *Contempta Domini lege & obſervatione, quam Martyres & Confeſſores tenendam mandant, ante extinctum perſecutionis metum, ante reditum noſtrum, ante ipſum penè Martyrum exceſſum, communicent cum Lapſis, & offerant, & Euchariſtiam tradant.*

PROPOSITIO ULTIMA.

Qui Libellis Martyrum muniti, vel ante ſedatam perſecutionem, vel ante peractam pœnitentiam, in mortis diſcrimen veniebant, Libellorum effectu fruebantur, & pacem atque Communionem accipiebant.

Probatur ex Sancto Cypriano, Epiſtolâ 14. ad Clerum ſuum, qua ſe decreviſſe ſignificat: *Ut qui libellum a Martyribus acceperunt, & auxilio eorum adjuvari apud Dominum delictis ſuis poſſunt, ſi premi infirmitate aliqua, & periculo cœperint, exomologeſi facta, & manu eis a vobis in Pœnitentiam impoſita, cum pace a Martyribus ſibi promiſſa, ad Dominum remittantur.*

Idem repetit Epiſtola 15. ad Clerum Romanum data. Et Epiſtola 13. ad Clerum ſuum, permittit Lapſis qui libellos a Martyribus acceperunt, ut in mortis diſcrimine conſtituti, per manus impoſitionem Presbyteri, ſi Epiſcopus fuerit abſens, vel Diaconi, ſi non occurrerit Presbyter, Eccleſiæ reconcilientur, & pacem accipiant.

Pars ſecunda Propoſitionis impugnatur ex Tertulliano, libro de Pudicitia, cap. 22. ubi teſtatur Martyres uſurpaſſe poteſtatem condonandi delicta, hancque ipſis fuiſſe ab Eccleſia delatam: quod vehementer impugnat toto illo capite. *At tu*, inquit, *jam & in Martyres tuos effundis hanc poteſtatem... Sufficiat Martyri propria delicta purgaſſe. Ingrati, vel ſuperbi eſt, in alios quoque ſpargere, quod pro magno fuerit conſecutus. Quis alienam mortem ſuâ ſolvit, niſi ſolus Dei Filius?.. Proinde qui illum æmularis donando delicta, ſi nihil ipſe deliquiſti, planè patere pro me.... Si propterea Chriſtus in Martyre eſt, ut mœchos & fornicatores Martyr abſolvat, occulta cordis edicat, ut ita delicta concedat, & Chriſtus eſt.* Igitur Martyres deſignati pacem Lapſis ipſi concedebant.

Reſpondeo Non eſſe Tertulliano hac in cauſſa credendum, qui ut Eccleſiæ ſanctiſſimam Diſciplinam ſugillaret, atque in invidiam vocaret, fingit Martyres auctoritate propria Lapſis peccata dimiſiſſe illoſque abſolviſſe *αμορες*: quamvis precibus tantùm agerent apud Epiſcopus, ut pace donarentur: ut conſtat ex Sancto Cypriano æquiore Tertulliano judice, non in locis tantùm laudatis, ſed luculentiùs Epiſtolâ 12. ad plebem Carthaginenſis Eccleſiæ data. *Fecerant*, inquit, *ad nos de quibuſdam beati Martyres literas, petentes examinari deſideria ſua, cùm pace nobis omnibus priùs datâ a Domino, ad Eccleſiam regredi cœperimus; tunc examinabuntur ſingula, præſentibus, & judicantibus vobis. Audio tamen quoſdam de Presbyteris, nec Evangelii memores, nec quid ad nos Martyres ſcripſerint, cogitantes, nec Epiſcopo honorem Sacerdotii ſui, & cathedræ reſervantes, jam cum Lapſis communicare cœpiſſe, & offerre pro illis, & Euchariſtiam dare, quando oporteat ad hæc per ordinem pervenire. Nam cùm in minoribus delictis, quæ non in Dominum committuntur, pœnitentia agatur juſto tempore, & exomologeſis fiat, inſpectâ vitâ ejus qui agit pœnitentiam, nec ad communicationem venire quis poſſit, niſi priùs illi ab Epiſcopo & Clero manus fuerit impoſita; quantò magis in his graviſſimis & extremis delictis, cautè omnia & moderatè ſecundùm Diſciplinam Domini obſervari oportet?* Porro Sanctus Cyprianus Presbyteros non increpuiſſet adeo ſeverè, qui Lapſos Martyrum libellis munitos ad Communionem receperant, ſi penes Martyres fuiſſet poteſtas concedendæ pacis, & condonandi ſceleris: illique Lapſos abſolviſſent. Subjungit Sanctus Cyprianus: *Audiant*, quæſo, *patienter conſilium noſtrum, expectent regreſſionem noſtram, ut cùm ad vos per Dei miſericordiam venerimus, convocati Coëpiſcopi plures, ſecundùm Domini Diſciplinam, & Confeſſorum præſentiam, beatorum Martyrum literas, & deſideria examinare poſſimus.* Ad Epiſcopum igitur pertinere cenſebat Eccleſia conceſſionem Communionis & pacis, quamvis Martyribus hic deferretur honos, ut precum & commendationis ipſorum, in ſuſcipiendis Lapſis, & in contrahendo Pœnitentiæ illorum tempore, ſatisfactioniſque ſeveritate minuenda, ſumma ratio haberetur.

Tertullianus itaque, ſicut errore juris negavit Eccleſiæ poteſtatem remittendi delicta; ita errore facti, quo vel deceptus ipſe eſt, vel decipere alios voluit, ſcripſit Martyres Lapſos abſolvere, & delicta ipſis concedere. Sed nuſquam ita res ſe habuit. Imò nec Martyrum ſatisfactiones ſacrum Eccleſiæ theſaurum componere cenſent plures eruditi, cordatique Theologi, per modum ſolutionis, ſed per modum ſuffragii dumtaxat & impetrationis. Qua in aſſertione concinunt Sancto Leoni Epiſtolâ 83. ſcribenti: *Quamvis multorum Sanctorum in conſpectu Domini pretioſa mors fuerit, nullius tamen inſontis occiſio propitiatio fuit mundi: acceperunt Juſti, non dederunt coronas; & de fortitudine Fidelium, exempla nata ſunt patientiæ, non dona juſtitiæ: ſingulares quippe in ſingulis mortes fuere; neque alterius quiſquam debitum ſuo fine perſolvit.*

SCHOLION.

Ad finem iſtius Diſſertationis ſive ad paginam 232. Editionis primæ, hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Martyrum ſatisfactiones Eccleſiæ Theſaurum non componunt per modum ſolutionis, ſed per modum ſuffragii.*

R. Non ſic affirmatè ſcripſi, ut mihi Cenſorii Indiculi Auctores imponunt; ſed in modum narrationis: *Immo*, inquiebam, *nec Martyrum ſatisfactiones ſacrum Eccleſiæ Theſaurum componere cenſent plures eruditi cordatique Theologi, per modum ſolutionis, ſed per modum ſuffragii dumtaxat & im-*

impetrationis. Hæc revera opinio eſt *Maldonati* Doctiſſimi e Societate Jeſu Theologi in Tractatu de Indulgentiis, & plurimorum in ſacra Facultate Pariſienſi Magiſtrorum. Duo tantùm de Indulgentiis dogmata fide credenda tradidit Sancta Synodus Tridentina; Primum: *In Eccleſia poteſtatem eſſe concedendi Indulgentias*; Alterum; *Indulgentiarum uſum Chriſtiano populo maximè ſalutarem eſſe, & in Eccleſia retinendum*. Ad ſacri iſtius Theſauri cumulum *Beatæ Dei Genitricis, & omnium Electorum, a primo juſto uſque ad ultimum, merita adminiculum præſtare*, Eccleſiæ doctrina eſt. Sic loquitur *Clemens VI.* in Extravaganti *Unigenitus*, Tit. *De pœnitentiis & Remiſſionibus*. Sed quo modo adminiculum præſtent, an per modum ſolutionis, an per modum ſuffragii & & impetrationis non eſt ab Eccleſia definitum. Variæ ſunt ea de re Theologorum Sententiæ. Ad Indulgentiarum defenſionem contra Hæreticos opportunior videtur illa quam commemoravi.

Nota.

SEmper conſtanter docuit Eccleſia aliorum preces, & opera iis prodeſſe potuiſſe, pro quibus offeruntur, qua de re etiam Tertullianus *l. de pœnit. cap.* 9. Idipſum non ſemel docuit S. Ambroſius *de Pœn. lib.* 2. *cap.* 7. 10. & 15. nam id reſuſcitandis peccatoribus S. matrem eccleſiam, ſeu univerſam Sanctorum communionem impendere fatetur, quod fratri Lazaro, Maria, & Martha; quod defuncto filio turba cum Matre vidua lugens; quod defunctæ Dorcadi pauperum lacrymæ.

Ita tamen quidam voluere ſatisfactiones vel a nobis Deo exhibitas, vel ipſorum Martyrum, Sanctorumque per Indulgentias applicatas prodeſſe, ut ſolùm ſint veluti conditiones, quarum intuitu nobis Chriſti ſatisfactio communicetur, eàque digni evadamus. At ab hujuſmodi ſententia diſcedere cogimur, ſi obſervetur S. Pium V. Gregorium XIII. ac Urbanum VIII. ſub n. 59. & 60. ſequentes Michaelis Baji damnaſſe propoſitiones: *Quando per eleemoſynas, aliaque pœnitentiæ opera, Deo ſatisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis noſtris offerimus, ſicut quidam errantes autumant (nam alioqui eſſemus, ſaltem aliqua ex parte redemptores) ſed aliquid facimus, cujus intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicatur, & communicatur – Per paſſiones Sanctorum Indulgentiis communicatas, propriè non redimuntur noſtra delicta; ſed per communionem charitatis nobis eorum paſſiones impartiuntur, ut digni ſimus, qui pretio ſanguinis Chriſti a pœnis pro peccatis debitis liberemur*.

Harum propoſitionum proſcriptione deſignatur pœnitentiæ operibus aliquid aliud fieri quàm ſolam apponere conditionem, cujus intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicetur; nec per paſſiones Sanctorum nobis per Indulgentias communicatas id ſolum impertiri, ut pretio Sanguinis Chriſti peccatorum pœna deleatur: quamvis omnes ſanctè fateamur earumdem paſſionum valorem ex Chriſti meritis derivaſſe. Et quidem tam noſtris bonis operibus, quàm operibus Sanctorum, mediis Indulgentiis nobis communicatis vim aliquam ſatisfaciendi tribuere cogimur; ſiquidem cùm S. Scriptura nos moneat uſque ad noviſſimum quadrantem læſæ Divinæ Majeſtati ſatisfaciendum eſſe, innuit noſtris bonis operibus peccatorum pœnam eſſe delendam; atque ita eiſdem operibus ſolvendi vim ineſſe cognoſcimus. Optimè ergo Tertullianus in Libro de Pœnitentia aſſerit noſtra piæ ſatisfactionis opera ad emendam a Divina Majeſtate peccatorum remiſſionem, *non raſum, non ſcalptum, non adulterum, ſed per omnia juſtum eſſe nummum*. Pœnitentiæ lacrymas, laborem converſionis, ac eleemoſynas, pretium eſſe ſolvendorum peccatorum pluribus oſtendit S. Cyrillus Alexandrinus *de adorat. in Spir. l.* 7. & 8. S. Leo Magnus *ſer.* 4. *de eleemoſ. & collect.* cibum egenorum *cæleſtis Regni pretium* appellat. Et ne longiùs ſermonem protraham, ſatis ſit obſervare ſatisfactionis nomen uſitatiſſimum fuiſſe apud Patres, ac inter eos apud S. Cyprianum.

Sicut opera ſatisfactoria a nobis pro peccatis noſtris exhibita, vim pro eiſdem ſatisfaciendi obtinent; ita & idem valor non denegandus operibus ſatisfactoriis juſtorum, quæ aliis communicantur. Docuit id S. Ambroſius ſupra laudatus, qui poſtquàm narravit S. Paulum inceſtuoſum Corinthium redigi ad pœnitentiam mandaſſe, atque ita ad divinam Miſericordiam parari; relatis illis Apoſtoli verbis: *Expurgate vetus fermentum*, hæc ſubdit: *Velut enim operibus quibuſdam totius populi purgatur, qui orationibus, & fletibus plebis redimitur a peccato*. S. Cyprianus ep. 52. ſcribens ad Antonianum epiſcopum de reditu Trophimi epiſcopi cum lapſa plebe, ait: *Pro quo ſatisfaciebat fratrum reditus*, innuens lapſæ plebis pœnitentiam non ſolùm pro ſeipſa, ſed etiam pro ſuo Trophimo ſatisfeciſſe. Macerationes Apoſtoli Joannis pro diſcipulo in latrocinia prolapſo, velut ipſius diſcipuli fuiſſe, narrat Clemens Alexandrinus *lib.* 9. *cap.* 17. Si ergo Martyrum, cæterorumque Sanctorum paſſiones ſatisfaciendi virtute pro iis, pro quibus offeruntur, expoliandæ non ſunt; utique eadem virtus ab eiſdem removenda non eſt, quoties ab eccleſia per Indulgentiæ largitionem applicantur.

Ab iis omnino inter alios Sectarios Calvinus *Inſtit. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 14. abhorruit; atque auctoritate S. Leonis, quam in Scholio refert Natalis, in medium prolatâ, ſolummodo Chriſto Jeſu peccatorum expiationem vult tribuendam; quod non ſolùm S. Leo, ſed & alii eccleſiæ PP. videntur pronunciaſſe, qui adverſùs Neſtorium ſcripſerunt. Neſtorius igitur, licèt Chriſtum ut hominem aliam eſſe perſonam a Chriſto ut Deo dogmatizaverit, ipſum tamen, etiam ut hominem, ab omni peccati contagione immunem, ſimulque per omnia ſanctum docuit. Cùm autem Epheſina Synodus Neſtorii Hæreſim damnaverit, potiſſimùm S. Cyrillus Alexandrinus eam impugnare aggreſſus eſt. Ex eo autem *lib.* 1. *ad Reg. cap.* 7. etiam validiſſimum argumentum contra Neſtorium deſumit, quòd ſi Chriſtus divina Perſona non fuiſſet, nullam humano generi opem potuiſſet afferre: & quanquam Sanctorum mortem pluribus laudibus proſequatur, nil tamen nobis profuiſſe affirmat. Loquendo proinde de Chriſto ait: *Si vulgaris tantùm homo eſſet Emmanuel, quomodo mors illius humanæ naturæ opem tuliſſet?* Et de Sanctorum obitu: *Illorum mors generi humano nihil omnino contulit*. Cùm nihilominus certum ſit ſatisfactiones Sanctorum *Dominicis Paſſionibus eſſe adminiculum*, ut docuit Clemens VI. in literis ad epiſcopos Provinciæ Tarraconenſis, ac proinde ad eccleſiæ theſaurum pertinere; quod & confirmavit Leo X. Lutheri articulos proſcribendo, ideo operæ pretium eſt hîc explicare, quomodo verum ſit ſolius Chriſti ſatisfactiones nobis prodeſſe, Sanctorum verò humano generi haud eſſe proficuas.

Peculiare igitur fuit Chriſti Redemptoris, ut ipſius merita, ſatisfactioneſque condigni pretii largitionem continerent; atque ita ipſe ſolus potuit pro noſtris culpis condignam ſatisfactionem exhibere. Ex hoc negari haud poteſt in eccleſiæ theſauro ſo-

ſolas Chriſti ſatisfactiones eſſe, quæ nobis de condigno proſint, quia ſatisfactiones ſunt communis Redemptoris. Hoc quod ſolius communis Redemptoris proprium eſt, abs dubio Sanctorum, Martyrumque ſatisfactionibus non convenit, quibus dumtaxat de congruo datum eſt ſatisfacere pro noſtris culpis, & pœnæ ſolutionem impetrare, cùm voluerit Chriſtus eſſe in ſua eccleſia Sanctorum communionem. Quia verò nobis ſolummodo de congruo proſunt, non eſt concipiendum in Indulgentiarum largitione quaſi ex æquo Chriſti ſatisfactiones, Sanctorumque nobis communicari; ubi enim pretium de congruo tantum eſt acceptandum, multum deficit a valore, qui de condigno ſolutionem continet, ac longe alia ratione a Creditore inſpicitur.

DISSERTATIO IV.

De poteſtate Diaconorum, qui in carceres mittebantur, ut Martyrum deſideria exciperent, & conſiliis ſuis dirigerent.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm Diaconi Lapſos, abſentibus Epiſcopis & Presbyteris, Sacramentaliter abſolverent.

PROPOSITIO.

Diaconis Abſolutionis Sacramentalis Lapſis impertiendæ nuſquam conceſſa eſt facultas, nec conceſſam eſſe ex Sancto Cypriano colligi poteſt.

PRobatur. Quod ſolis Sacerdotibus jure divino conceſſum eſt, Eccleſia nuſquam Diaconis detulit; Sed Abſolutio Sacramentalis Lapſorum, jure divino ſolis Sacerdotibus conceſſa eſt: Hanc itaque nuſquam Diaconis detulit Eccleſia.

Probatur Minor. Iis ſolis conceſſa eſt Abſolutio Sacramentalis Pœnitentium, quibus conceſſum eſt jus ligandi atque ſolvendi: Porro jus ligandi atque ſolvendi ſolis Sacerdotibus Ordinatione divina conceſſum eſt. Siquidem ſoli Petro Eccleſiæ perſonam gerenti, & omnium Principi Sacerdotum a Chriſto dictum eſt: *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Quam poteſtatem ad ſolos Sacerdotes tranſmiſſam, Sancti Hieronymus, & Hilarius docent, in illum Matthæi locum, Sanctus Ambroſius in libris de Pœnitentia, aliique Patres paſſim. (Matth. 16. 19.)

Probatur ſecundo, ex eo quòd reconciliandorum Pœnitentium munus Epiſcopo reſervatum eſſet, ex veteri diſciplina. Unde conſequens eſt, ipſorum abſolutionem Diaconis delatam non fuiſſe.

Probatur antecedens, tum ex Sancto Cypriano, qui abſolutionem Lapſis datam a Presbyteris vocat *Contumeliam Epiſcopatus ſui*, tum ex Concilio Carthaginenſi Secundo, Canone 3. in quo hæc habentur; *Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: Chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio, a Presbyteris non fiant, vel reconciliare quemquam in publica Miſſa Presbyteris non licere, hoc omnibus placet.* Et Canone 4. Ne quidem in extremo periculo licere decernit Presbyteris, abſolvere Pœnitentes, Epiſcopo inconſulto. *Aurelius Epiſcopus dixit: Si quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe reconciliari divinis altaribus petierit, ſi Epiſcopus abſens fuerit, debet utique Presbyter conſulere Epiſcopum: & ſic periclitantem ejus præcepto reconciliare; quam rem debemus ſalubri Concilio corroborare. Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt; Placet, quod Sanctitas veſtra neceſſariè nos inſtruere dignata eſt.* Pœnitentium igitur Abſolutio, & quidem Sacramentalis, ex veteris Eccleſiæ more Epiſcopis reſervata erat: proindeque Diaconis non deferebatur.

Verùm ne quis reconciliationis nomine abſolutionem dumtaxat ab excommunicatione minori * cui ſubjacebant Pœnitentes, & a pœnis Canonicis intelligendam, perperam contendat; obſervandum eſt in veterum Synodorum, & Africanarum præſertim Canonibus, reconciliationis nomine Sacramentalem Abſolutionem ſignificatam fuiſſe (ut conſtat ex Concilio Carthaginenſi 4. Canone 76.) *Is*, ait, *qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim verſus fuerit; dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem; & infundatur ori ejus Euchariſtia.*

* *Minorem Excommunicationem voco, more poſteriorum Sæculorum.*

Probatur tertiò. Clavium miniſterium ad ſolos Epiſcopos & Sacerdotes ſpectare, veritas fidei eſt. Quis igitur aſſerat, delatum eſſe aliquando ab Eccleſia Diaconis, niſi qui Eccleſiam in fide erraſſe effutire auſus fuerit?

Probatur antecedens, tum ex Concilio Lateranenſi 4. Canone 1. tum ex Concilio Tridentino, Seſſione 14. cap. 6. in quo hæc habentur: *Circa Miniſtrum hujus Sacramenti, declarat ſancta Synodus, falſas eſſe, & a veritate Evangelii alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quoſdam homines, præter Epiſcopos, & Sacerdotes, clavium miniſterium pernicioſè extendunt, putantes verba illa Domini: Quæcumque alligaveritis ſuper terram*, &c. *Et quorum remiſeritis peccata*, &c. *ad omnes Chriſti Fideles indifferenter & promiſcuè, contra inſtitutionem hujus Sacramenti, ita fuiſſe dicta, ut quivis habeat poteſtatem remittendi peccata.*

Objectio, prima petitur ex Sancto Cypriano, Epiſtolâ 13. ad Presbyteros & Diaconos Carthaginenſis Eccleſiæ, de Lapſis ita ſcribente. *Quoniam tamen video facultatem veniendi ad vos nondum eſſe: & jam æſtatem cœpiſſe, quod tempus infirmitatibus aſſiduis & gravibus infeſtat, occurrendum puto Fratribus noſtris, ut qui libellos a Martyribus acceperunt, & prærogativa eorum apud Deum adjuvari poſſunt; ſi incommodo aliquo, & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata præſentia noſtra, apud Presbyterum quemcumque præſentem, vel ſi Presbyter repertus non fuerit, & urgere exitus cœperit, apud Diaconum quoque exomologeſim facere delicti ſui poſſint; ut manu eis in Pœnitentiam impoſita, veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres literis ad nos factis deſideraverunt.* Atqui exomologeſim facere, eſt confiteri ſacramentaliter apud eum qui poſſit abſolvere a peccatis: igitur Diaconis committebatur olim poteſtas abſolvendi Lapſos a peccatis, in abſentia Epiſcoporum, & Presbyterorum.

Reſpondeo, nego Minorem. Exomologeſim enim apud Diaconum facere, nihil aliud eſt, quàm aliquem ab excommunicatione, aut a pœnis ſatisfactoriis liberari a Diacono, ſive a publicæ Pœnitentiæ legibus; quæ Abſolutio, Sacramentalis non eſt, aut fori interioris judicium, ſed exterioris dumtaxat, ideoque non mirum quod Diaconis aliquando permiſſa ſit. Licèt enim quæ Ordinis ſunt, inferioribus aliis committere non poſſint primi vel ſecundi Ordinis Sacerdotes, ut Sacrificium peragere, ſacramentaliter abſolvere, ſacras Ordinationes celebrare: poſſe tamen eos inferioribus demandare quæ juriſdictionis ſunt, nemo negat. Porro Pœnitentium reconciliatio ad

hanc

hanc ſpeciem ſpectabat, ideoque Diaconis olim permittebatur, ſi Epiſcopus, & Preſbyteri abeſſent. Enimverò ſicut excommunicare Diaconis licet ex Epiſcoporum mandato, ſic & excommunicatos ſolvere, vel reconciliare. Publicè autem Pœnitentes excommunicatos fuiſſe, id eſt, privatos communione Sacramentorum, & precum quæ ſolemni ritu in Eccleſia fiebant, nemo neſcit. Igitur Diaconi Lapſus, qui Martyrum Libellis muniti erant, in periculo conſtitutos, ex quo probabiliter non eſſent evaſuri, communioni orationum, & Sacramentorum reſtituebant, poteſtate ab Epiſcopis ſibi conceſſa; ſed Sacramentalis non erat illa, quam tribuebant, Abſolutio.

Exomologeſis igitur nomine, quam Lapſi illa in hypotheſi apud Diaconum facere poterant, non deſignatur Sacramentalis Confeſſio, ſed ultimus ſolemnis Pœnitentiæ ritus, quo Lapſi coram Presbyteris, Diaconis, Viduis, & populo ſiſtebantur, humi procumbebant, crimina deteſtabantur ſua, omnium ſe precibus commendantes, nec uſquam idem ſcelus ſeſe perpetraturos ſanctiſſimè dejerantes. Eo ſenſu Exomologeſis nomen Tertullianus uſurpat, cùm ait lib. de Pœnitentia: *Exomologeſis proſternendi, & humilificandi hominis diſciplina eſt, converſationem injungens miſericordiæ illicem.... Cùm igitur provolvit hominem, magis relevat; cùm ſqualidum facit, magis mundat; cùm accuſat, excuſat.* Hoc ſenſu iterum accipit nomen Exomologeſis, libro de Oratione, cùm ait: *Exomologeſis eſt petitio veniæ.* Item, *Exomologeſis debitorum in deprecatione.*

Non alio ſenſu hanc vocem uſurpat Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 62. *Æſtimato juſto tempore*, inquit, *poſtea Exomologeſi factâ, ad Eccleſiam redeant.* Et Epiſtola 11. *Ante actam Pœnitentiam, ante Exomologeſim graviſſimi atque extremi delicti factam, ante manum ab Epiſcopo & Clero in Pœnitentiam impoſitam.* Et Epiſtolâ 12. *Cùm in minoribus delictis Pœnitentia agatur juſto tempore, & exomologeſis fiat, inſpecta vita ejus qui agit pœnitentiam, nec ad communicationem venire quis poſſit, niſi prius illi ab Epiſcopo & Clero manus fuerit impoſita.* Et Epiſtolâ 10. *Secundùm diſciplinæ ordinem ad Exomologeſim veniant, & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri, jus communicationis accipiant.* Ex quibus locis colligitur, Exomologeſim Sancto Cypriano, aliiſque antiquis Patribus, non eſſe ſemper Sacramentalem Confeſſionem (ſiquidem illa fiebat antequam imponeretur Pœnitentia) Sed actum aliquem externum, & ritum, qui totius Pœnitentiæ clauſula eſſet, nempe deteſtationem publicam peccatorum, cum fletibus, & lacrymis. Quem actum Diaconi, ex commiſſione Epiſcoporum, ſuſcipere poterant, & de eo teſtari, ſi Pœnitens infirmitate lethali laboraret, abſenteſque eſſent Epiſcopus & Preſbyteri. Et hic Sancti Cypriani ſenſus eſt, loco ſupra laudato in objectione ſcribentis; *Apud Diaconum quoque Exomologeſim facere delicti ſui poſſint.* Sed eſto, Exomologeſis Confeſſionem ſignificet, non tamen evinces illam Sacramentalem fuiſſe. Conſtat enim ex Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentis, Pœnitentes & excommunicatos, cùm ſolemni ritu reconciliabantur, ſolitos fuiſſe crimen, propter quod a communione repulſi fuerant, coram Epiſcopo reconciliante, & omni plebe, publicè palamque confiteri, illiuſque veniam ſupplices poſtulare. Id, inquam, conſtat ex veteri Eccleſiæ Decreto, quod Burchardus, & Gratianus, Can. *Cùm aliquis*, 11. Quæſt. 3. Arauſicano Concilio tribuunt, quod in ſua Collectione integrum repræſentavit Franciſcus Joverius. Sic autem habet: *Cùm aliquis excommunicatus, vel anathematizatus, pœnitentiâ ductus, veniam poſtulat, & emendationem promittit; Epiſcopus qui eum excommunicavit, ante januam Eccleſiæ venire debet, & duodecim Presbyteri cum eo, qui eum hinc & inde circumſtare debent, ubi etiam eſſe debent illi, quibus injuria vel damnum commiſſum debet emendari, aut ſi jam emendatum eſt, eorum teſtimonio comprobari. Deinde interroget Epiſcopus, ſi Pœnitentiam juxta quod Canones præcipiunt, pro perpetratis ſceleribus ſuſcipere velit: & ſi ille terrâ proſtratus veniam poſtulat: culpam confitetur, pœnitentiam implorat, & de futuris cautelam ſpondet, tunc Epiſcopus apprehensâ manu ejus dexterâ in Eccleſiam illum introducat, & ei communionem & ſocietatem Chriſtianam reddat*, &c. Sicut igitur illa Confeſſio non erat Sacramentalis: ita nec illa, qua Lapſi antiquitus peccatum ſuum palam expoſuiſſe coram Diacono, & illud deflevisse ſupponuntur.

Contra illas reſponſiones inſtat hoc modo Vir Eruditus. Verba, phraſis, moduſque loquendi Sancti Cypriani, idem videntur Diaconis concedere in abſentia Epiſcopi, & Presbyterorum, quod Epiſcopo & Presbytero, cùm præſentes ſunt. Jubet enim Sanctus Cyprianus ut Lapſorum morientium Exomologeſim ſuſcipiant Presbyteri, abſente Epiſcopo, manumque illis in Pœnitentiam imponant, ut moriantur cum pace: quod ſi Preſbyter non adſit, id Diaconus præſtet. Cùm igitur exomologeſis illa, & Pœnitentiæ impoſitio, paciſque donatio, perfectam reconciliationem, de Epiſcopis & Presbyteris intellecta, ſignificent: idem ſignificabunt attributa Diaconis; cùm idem planè Diaconis in abſentia Presbyterorum tribuatur, quod Presbyteris in abſentia Epiſcopi. *Joannes Morinus.*

Secundò; hypotheſis datæ neceſſitas idem exoptare videtur. Agitur enim de Pœnitente moribundo, cui ſuccurrendum eſt, non abſolutione tantum ab excommunicatione, verumetiam a peccatis. Cum igitur ſint apud Sanctum Cyprianum eadem verba, idem loquendi modus, eadem ſalutis neceſſitas ubi loquitur de Exomologeſi facta apud Epiſcopum, vel Presbyterum, & apud Diaconum, cur apud illos factam interpretabimur abſolutionem a peccatis; apud illum verò a ſola excommunicatione?

Reſpondeo, Sanctum Cyprianum, licèt iiſdem verbis deſignaverit Miniſterium Diaconi & Preſbyteri in data hypotheſi, intelligendum eſſe accommodatè ad poteſtatem utriuſque; ut ſcilicet Diaconus id præſtet Pœnitentibus, abſente Presbytero, quod ex vi ſui Ordinis poteſt, nec non ex vi juriſdictionis ſibi ab Epiſcopis ea in ſpecie concreditæ. Conſtat porro Diaconos a peccatis abſolvere peccatorem non poſſe. Sicut enim in veteri lege ſolis Sacerdotibus conceſſum erat ut lepram a lepra diſcernerent; & leproſum a ſe ſanatum Chriſtus Dominus non ad Levitas, ſed ad ſolos Sacerdotes miſit: *Vade*, inquit, *oſtende te Sacerdotibus:* Ita ſuſcipiendæ Sacramentalis Confeſſionis, & abſolutionis, quæ animæ lepram abſtergit, concedendæ, non Diaconis, ſed ſolis Sacerdotibus competit poteſtas. Quod cùm exploratum ſemper cunctis fuerit in Eccleſia, inutilem operam ponere noluit Sanctus Cyprianus in explicando enucleatius Diaconorum miniſterio in reconciliatione Lapſorum.

Inſtat adhuc Vir Eruditus. Sancti Cypriani verba totiuſque Epiſtolæ contextus de ſolutione excommunicationis maximæ intelligi non poſſunt: quia Lapſi jam erant excommunicatione illa ſoluti, atque in Eccleſiam ut Pœnitentes recepti. Quæſtio tantùm erat inter Lapſorum plurimos, & Epiſcopos, de Pœnitentiæ diuturnitate. Contendebant enim ad Euchariſtiam ſtatim ſe eſſe admittendos, neque ſeriùs differendos, eò quòd li-

bellos

bellos pacis a Martyribus obtinuiſſent. Tota igitur quæſtio apud eos erat, non de Anathematis ſolutione, ſed de abſolutione a peccatis, & Communione Corporis Chriſti. Non igitur Diaconi a majori tantùm excommunicatione Lapſos ſolvebant, quæ nulla erat. Certum namque eſt Lapſos illos nunquam excommunicatos fuiſſe, hoc eſt aliqua Epiſcoporum ſententia ab Eccleſia pulſos, quod nuſquam niſi in pertinaces factum eſt: Cùm illi tormentorum ſævitiâ, aut horrore cecidiſſent; ſtatimque facti Pœnitentes, ad Eccleſiæ miſericordiam, & Martyrum preces confugiſſent.

Secundò, verba ipſa, quibus res conceſſa exprimitur, intentio quoque Sancti Cypriani, Martyrum, & Lapſorum idem poſtulant. *Ut manu*, inquit, *eis in Pœnitentiam impoſitâ veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres literis ad nos factis deſideraverunt*. Pacem dare, apud Sanctum Cyprianum, in cauſa Pœnitentiæ, ſemper ſignificat non modò abſolutionem a peccatis, ſed ipſam Euchariſtiæ donationem: Quod maximè patet ex ejus Epiſtola 54. ad Cornelium Papam, in qua contendit, propter imminentem perſecutionem reconciliandos Lapſos, & Corpore Chriſti cibandos, nec diutiùs differendos. Hoc autem in eadem Epiſtola ſæpius pacis nomine ſignificat. Scribit, ſe ſtatuiſſe in Concilio, ut Lapſi *Agerent diu Pœnitentiam plenam, & ſi periculum infirmitatis urgeret, pacem ſub ictu mortis acciperent*. Et paulò poſt, *Fas non eſſe ut de ſæculo recedentes, ſine communicatione & pace ad Dominum dimitterentur*. Scribit denique ſe cum Concilio iterum ſtatuiſſe, *Eis qui de Eccleſia Domini non receſſerunt, ſed Pœnitentiam agere, & lamentari, ac Dominum deprecari a primo lapſus ſui die non deſtiterunt, pacem dandam eſſe*. Nomine autem pacis intelligi Communionem Euchariſtiæ, conſtat ex his verbis: *At verò nunc non infirmis, ſed fortibus pax neceſſaria eſt .... Ut quos excitamus & hortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, ſed protectione Corporis & Sanguinis Chriſti muniamus*. Itaque Diaconi pacem dantes Lapſis moribundis, Euchariſtiam illis tribuebant, adeoque & abſolutionem a peccatis, quæ neceſſaria prorſus eſt ad Communionem Corporis Chriſti, peccatoribus diſpoſitio.

Tandem illud dabant Diaconi in abſentia Sacerdotum, quod dari Lapſis Martyres libellis ſuis poſtulaverant: ſed abſolutionem, & reconciliationem perfectam dari Lapſis Martyres deſideraverant, & rogaverant: Igitur Diaconi tribuebant Lapſis reconciliationem plenam & perfectam, quæ abſolutionem a peccatis, & Euchariſtiæ Communionem complectebatur.

Reſpondeo ad primum: Sancti quidem Cypriani verba non intelligi poſſe de abſolutione ab excommunicatione maxima, a qua jam ſoluti ſupponebantur Pœnitentes, cùm Pœnitentiam primò profeſſi fuerant (ut egregiè probat Vir Eruditus) ſed contendo intelligenda eſſe de abſolutione ab excommunicatione quaſi minori, qua impediebantur ne ad ſacra Myſteria accedere poſſent, & Communionem Euchariſticam percipere. Hujuſmodi namque excommunicatio gravioribus quibuſque delictis annexa erat, ut colligitur ex his Sancti Cypriani verbis in libro de Oratione Dominica: *Hunc autem panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus, & Euchariſtiam quotidie ad cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abſtenti & non communicantes a cæleſti pane prohibemur, a Chriſti Corpore ſeparemur*. Porro iſta excommunicatio non tollebatur niſi Abſolutione Sacramentali, vel indulgentiâ Eccleſiæ ad Martyrum preces conceſſâ, cujus applicandæ poteſtas Diaconis collata erat, ſi Lapſorum exitus urgeret, ac abſentes interim Epiſcopi, Presbyterique eſſent. Illius autem Indulgentiæ beneficio reſtituebatur Lapſis jus ad Communionem Euchariſticam, quæ pacis nomine a Sancto Cypriano deſignatur. Unde falſum eſt quod innuit Vir Eruditus, jus illud dari non potuiſſe niſi virtute Sacramentalis Abſolutionis.

* *Non tamen antiquitus nota erat illa minoris excommunicationis appellatio; ſed ſecundùm juris recentioris uſum loquimur.*

In extremo itaque periculo, in quo aliàs non erat copia Sacerdotis, Contritio, quam Pœnitentes lacrymis, precibus, humiliationibuſque ſuis teſtabantur ſufficiebat, ut ipſis pax, id eſt, Communio Corporis Chriſti dari poſſet: quam cæremoniali manuum impoſitione reconciliati a Diacono (dicta in hypotheſi) percipere poterant. Imò etiamſi ritus ille defuiſſet, Euchariſtiæ Viaticum his in anguſtiis ipſis porrigi potuiſſet. Nam & vulgata eſt Theologorum opinio, Sacerdotem lethalis peccati ſibi conſcium Sacrum facere poſſe, cùm extrema neceſſitas urget, Confeſſariique copia deeſt, modò Contritionis actum eliciat, prout poteſt. Quanto magis poterat illis Pœnitentibus Euchariſtia dari (non præmiſſa abſolutione a peccatis, quia ne præmitteretur prohibebat abſentia Sacerdotis) *Qui actâ Pœnitentiâ, & profeſſa frequenter ſuorum deteſtatione factorum, lacrymis, gemitibus, fletibus, dolentis ac verè pœnitentis animi ſigna prodebant, cùm ſpes vivendi, ſecundùm hominem nulla ſubſtaret?* [Ut loquitur Clerus Romanus ad Sanctum Cyprianum inter Epiſtolas Sancti Cypriani 31.]

Id autem fuiſſe in uſu primævæ Eccleſiæ, conſtat ex hiſtoria Serapionis, qui & ipſe Lapſus, atque in Pœnitentiæ laboribus occumbens, Euchariſtica donatus eſt Communione, quamvis Abſolutione Sacramentali reconciliatus non fuiſſet. Rem ita refert Sanctus Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Fabium, apud Euſebium lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 35. *Hic ſæpenumerò in Eccleſia denuo recipi ſupplex poſtulabat: ſed nemo, quia Idolis ſacrificaſſet, ejus poſtulationi aliquando auſcultavit. Quin in gravem morbum delapſus, triduo deinceps mutus, & abſque ſenſu vixit. Quarto autem die paululum relevatus, nepotem ad ſe accerſit, ſicque alloquitur: Quouſque, filii, me detinetis? Properate, obſecro, & me ociùs dimittite. Quæ cùm dixiſſet, iterum fuit mutus. Percurrit ad Presbyterum: nox jam erat. Ille fortè morbo vexatus, accedere ad eum non poterat .... Puero exiguam quamdam Euchariſtiæ partem dedit, præcipiens ut eam madefactam in os ſenis infunderet. Quam puer ſecum afferens, rediit. Cui jam appropinquanti, Serapion denuo recuperata voce, dixit: Veniſti fili? Tametſi Presbyter non poteſt venire; tu tamen præſta quod tibi in mandatis dedit, & dimitte me abire. Particulam igitur puer, quam attulerat, madefactam in os ſenis infudit: atque ille ſimulatque pedetentim eam per fauces demiſerat, illico extremum ſpiritum edidit*. Ex quibus colligitur probatam viguiſſe in veteri Eccleſia conſuetudinem, ut pœnitentibus daretur pax, & Euchariſtica Communio, etiam ſi Sacramentali priùs Abſolutione donati non fuiſſent, quando in extremis erant poſiti, & deerat Sacerdos, & internum de peccatis dolorem Pœnitentiæ lamentis prodebant. Tunc, inquam, Diaconus ſacram Communionem ipſis porrigere poterat, poſtquàm ipſis reconciliatione ſolemni, pro poteſtate ſibi ab Epiſcopo conceſſa, jus ad Sacramentorum perceptionem reſtituiſſet.

Ex his ſolutum manet ſecundum caput objectionis.

Ad tertium, reſpondeo, diſtinguo majorem: Illud dabant Diaconi in abſentia Sacerdotum, quod dari Lapſis Martyres poſtulaverant, & quod ipſi Diaconi dare poterant, concedo. Et quod Diaco-

conerum poteſtatem ſuperabat, nego. Fateor igitur Martyres poſtulaſſe, ut Lapſis daretur abſolutio a peccatis, & divina Euchariſtia. Sed cùm abſentes eſſent Epiſcopi & Presbyteri, & Lapſorum urgeret exitus, pia Eccleſiæ providentia decrevit ut Diaconi illis concederent, quod poterant ex ipſorum mandato; ut nimirum eos a publicæ Pœnitentiæ legibus abſolverent, & Euchariſtiæ participes facerent. Cæterùm poteſtatem abſolvendi Lapſos a peccatis, ſolis Sacerdotibus conceſſam ex Sancto etiam Cypriano certum eſt, in libro de Lapſis: *Pœnitenti*, inquit, *operanti, roganti, poteſt clementer ignoſcere*, [Deus] *poteſt in acceptam referre, quicquid pro talibus & petierint Martyres, & fecerint Sacerdotes.*

Objicit Vir Eruditus, Diaconos poteſtatem habuiſſe abſolvendi a peccatis, urgente neceſſitate, in multis Hiſpaniæ Eccleſiis, laudatque Canonem 32. Concilii Illiberitani, quo ita ſtatuitur. *Apud Presbyterum, ſi quis gravi lapſu in ruinam mortis inciderit, placuit agere Pœnitentiam non debere, ſed potiùs apud Epiſcopum. Cogente tamen infirmitate, neceſſe eſt Presbyterum Communionem præſtare debere, & Diaconum, ſi ei juſſerit Sacerdos.*

Reſpondeo, Illiberitanos Patres Communionis nomine Abſolutionem intellexiſſe Canonicam, non Sacramentalem. Agitur enim de Reconciliatione ſolemni, qua Pœnitentes Communioni Eccleſiæ reddebantur; quæ reconciliatio ita Epiſcopis erat propria, ut Chorepiſcopis etiam prohibita eſſet. Quam tamen ex Epiſcopi nutu & conceſſione, non modo Chorepiſcopi, ſed & Presbyteri quilibet ac Diaconi, urgente periculo, perficere poterant.

Objicitur tertiò Concilii Toletani Primi Canon ſecundus, cujus hæc ſunt verba: *Si qui autem ordinati ſunt Diacones* (ſupple de Pœnitentibus) *inter Subdiaconos habeantur: ita ut manum non imponant, nec ſacra contingant.* Manum imponere, inquit Morinus, aliud ſignificare non poteſt, quàm abſolutionem a peccatis. Tripliciter enim abſolutè dictum ſumi poteſt, & uſurpatum fuit apud Antiquos: pro Confirmatione, pro Ordinatione, pro Abſolutione. Atqui certum eſt Confirmationem Diaconis nunquam fuiſſe permiſſam, multò minus Ordinationem. Cùm igitur Diaconis, qui ex Pœnitentibus ordinati ſunt, prohibetur ne manus imponant, idem eſt ac ſi illis prohiberetur ne Pœnitentes a peccatis abſolvant, neve hujuſmodi Diaconis in poſterum hoc munus demandetur. Non obſcurè igitur hoc ex Canone colligi poteſt, Diaconis poteſtatem remittendi peccata in Hiſpaniis committi ſolitam, cùm iis tantùm ſit hoc munere interdictum, qui e Pœnitentium numero contra Canones ordinati ſunt.

Reſpondeo, Manus impoſitionem Diaconis, qui ex Pœnitentibus ordinati erant, illo Canone prohibitam, non eſſe abſolutionem, ſed impoſitionem manuum cœremonialem in Pœnitentia ſolemni, de qua Sanctus Cyprianus loquitur, cùm ait; *Pœnitentes per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri jus Fraternitatis accepiſſe.* Conſtat enim quòd manuum illa impoſitio neque Confirmatio erat, neque Ordinatio; quia neutra Clericis quibuſcumque committi poteſt. Nec etiam erat Abſolutio Sacramentalis, quia illa ab uno confertur, non a pluribus impenditur. Erat itaque ritus merus Pœnitentiæ ſolemnis. Unde ſicut Presbyteri non ordinant alios Sacerdotes, quamvis manus imponant in ſacris Ordinationibus, ſed ritum dumtaxat exhibent ad Sacerdotum inaugurationem præparatorium: ita Diaconi Sacramentalem Abſolutionem in Hiſpaniarum Eccleſiis non conferebant, licèt manuum impoſitionem velut ritum quemdam ad plenam Pœnitentium reconciliationem prævium præmitterent.

Objicitur quartò Flacci Alcuini auctoritas, libro de divinis Officiis, in Capite Jejunii ſcribentis: *Non enim omnes Clerici, aut ullus Laicus, hanc Scripturam uſurpare, aut legere debent; niſi ſoli illi quibus neceſſe eſt: hoc ſunt Epiſcopi, vel Presbyteri, quibus claves Regni cæleſtis traditæ ſunt: ſic nec judicia iſta alius uſurpare debet. Si autem neceſſitas evenerit, & Presbyter non fuerit præſens, Diaconus ſuſcipiat Pœnitentem, ac det Sanctam Communionem.* Eadem propè verba habentur in antiquo Ecberti Archiepiſcopi Cantuarienſis Pœnitentiali M. S. eadem in antiquo Ordine Romano.

Reſpondeo, Suſceptionem Pœnitentium, ſpectare juriſdictionem exterioris fori, & Abſolutionem Canonicam: cujus impendendæ provincia Diaconis, imò & Clericis inferioribus demandari poteſt. Euchariſtiæ autem Adminiſtratio munus eſt Diaconorum, ubi præſertim urget neceſſitas. Nec mirum, cùm antiquitùs Fideles, etiam Laici, ſuas in ædes Euchariſtiam deferrent, eamque imminente periculo ſumerent. Quòd verò Sacramentalis Abſolutio conferri non poſſit a Diacono, quacumque neceſſitate urgente, ex ipſis Alcuini, Ordiniſque Romani verbis colligitur, dicentium: *Claves Regni cæleſtis ſolis Epiſcopis, vel Presbyteris traditas eſſe.*

Objiciuntur quintò verba Hadriani Primi Pontificis Maximi, in Synopſi Canonum, ſic enuntiantis Canonem ſecundum Concilii Ancyrani; *Idem de Diaconibus fiat, ſi ſimiliter peccaverint; ſic ut digniè Pœnitentibus parcere poſſint.*

Reſpondeo primò, Illa verba paſſivè accipienda eſſe reſpectu Diaconorum, non activè: nempe decernitur, ut ſi Diaconi peccaverint, Pœnitentiæ legibus æquè ut alii ſubjaceant: ſic tamen ut Epiſcopi ipſis parcere poſſint, ſi Pœnitentiâ ſibi impoſitâ dignè defungantur.

Reſpondeo ſecundò, Etiamſi verba illa miniſterium Diaconorum circa Pœnitentes deſignent, illa non ſignificare condonationem peccatorum in foro interiori vi Sacramentalis Abſolutionis conceſſam; ſed remiſſionem eorumdem in foro exteriori, & quoad pœnas Canonicas, quas relaxare Diaconi, ex mandato Epiſcoporum, poterant. Eodem ſenſu intelligendus eſt Stephanus Æduenſis, Cap. 8. ubi de Ordinatione Diaconorum agens, ait: *In quibuſdam habent vicem Sacerdotis, ut in miniſterio baptizandi, communicandi, delicta Pœnitentium miſericorditer ſuſcipiendi.*

Objicitur ſextò Concilium Eboracenſe anno 1194. celebratum, quod ita decernit; *Decrevimus etiam, ut niſi ſumma & gravi urgente neceſſitate Diaconus baptizet, vel Corpus Chriſti cuiquam eroget, vel Pœnitentiam confitenti imponat: ut juxta paternorum tenorem Canonum huic Ordini Sacerdotali propriè convenire decrevit antiquitas.*

Accedit Londonienſis Concilii Statutum, anno 1200. his verbis conceptum: *Non liceat Diaconibus baptizare, vel Pœnitentias dare, niſi duplici neceſſitate, verbi gratiâ, quia Sacerdos non poteſt, vel abſens, vel ſtultè non vult, & mors imminet puero vel ægro.*

Addi poteſt demum Odonis de Soliaco * Pariſienſis Epiſcopi Decretum in Statutis Synodalibus, Statuto 56. *Item prohibetur*, inquit, *diſtrictè, ne Diaconi ullo modo audiant Confeſſiones, niſi in arctiſſima neceſſitate: Claves enim non habent, nec poſſunt abſolvere.*

* *Migravit ad Dominum Odo de Soliaco, anno 1208.*

Reſpondeo, Conceſſum quidem eſſe Diaconis, in extrema neceſſitate, ut Confeſſiones excipiant, & Pœnitentias imponant: non verò ut Abſolutionem Sacramentalem conferant. Preces fundere poſſunt ſuper Pœnitentes, quibus divinam miſericordiam,

diam, & peccatorum remiſſionem ipſis adprecentur, non verò illos ſacramentaliter abſolvere, quia Claves non habent. Itaque Anglicanæ Synodi, & Odo Pariſienſis, non permiſerunt Diaconis adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ, ſed cæremoniæ cujuſdam ex earum rerum numero, quas Theologi vocant *Sacramentalia*, exhibitionem, qua in abſentia veri Sacramenti, & illius conſequendi impotentiâ, moribundi contritio excitaretur, & charitas ferveret: atque Deus interiori ejus diſpoſitione, & precibus Eccleſiæ motus, ipſi effectum Sacramenti tribueret. Porrò quod Confeſſiones in arctiſſima neceſſitate audire poſſit Diaconus, non mirum: ſiquidem id & Laicus poteſt. Qua de re Sanctus Thomas Quæſt. 8. Supplementi Articulo ſecundo, hæc habet: *Sicut Baptiſmus eſt Sacramentum neceſſitatis, ita & Pœnitentia. Baptiſmus autem, quia eſt Sacramentum neceſſitatis, duplicem habet Miniſtrum: unum cui ex officio baptizare incumbit; ſcilicet Sacerdotem: alium cui ratione neceſſitatis diſpenſatio Baptiſmi committitur. Et ita etiam Miniſter Pœnitentiæ, cui ex officio Confeſſio eſt facienda, eſt Sacerdos: ſed in neceſſitate, etiam Laicus vicem Sacerdotis ſupplet, ut ei Confeſſio fieri poſſit*. Et in reſponſione ad primum: *In Sacramento Pœnitentiæ*, inquit, *non ſolùm eſt aliquid ex parte Miniſtri, ſcilicet Abſolutio, & ſatisfactionis injunctio: ſed etiam aliquid ex parte ipſius qui ſuſcepit Sacramentum, quod eſt etiam de eſſentia Sacramenti, ſicut Contritio, & Confeſſio. Satisfactio autem jam incipit eſſe a Miniſtro, in quantum eam injungit, & a Pœnitente, in quantum eam implet: & ad plenitudinem Sacramenti utrumque debet concurrere, quando poſſibile eſt. Sed quando neceſſitas imminet, debet facere Pœnitens quod ex parte ſua eſt, ſcilicet conteri, & confiteri cui poteſt: qui quamvis Sacramentum perficere non poſſit, ut faciat id quod ex parte Sacerdotis eſt, Abſolutionem ſcilicet: defectum tamen Sacerdotis Summus Sacerdos ſupplet. Nihilominus Confeſſio ex defectu Sacerdotis Laico facta, Sacramentalis eſt quodammodo: quamvis non ſit Sacramentum perfectum, quia deeſt id quod eſt ex parte Sacerdotis*.

Objicitur ultimò caput *Fures*, *de Furtis* 5. Decretal. Tit. 18. *Fures*, inquit, *& latrones, ſi in furando, & deprædando occiduntur, viſum eſt pro eis non eſſe orandum. Sed ſi comprehenſi, aut vulnerati, Presbytero, vel Diacono confeſſi fuerint, Communionem eis non negamus*.

Reſpondeo, Mendum eſſe in textu, & legendum eſſe locum iſtarum vocum, *Presbytero, vel Diacono*, *Presbytero, & Deo*, prout habetur in Canone 31. Concilii Triburienſis, ex quo iſtud caput, *Fures*, deſumptum notatur. Sic enim habetur in Concilio Triburienſi: *Si autem ille fur, vel latro vulneratus elabitur, & expectatione mortis deſperatus putatur, atque reconciliari ſe Myſteriis Sacro-ſanctis, habitu corporis & voluntate pia mentis deprecatur, Deoque & Sacerdoti, comite vita, emendatione morum & actuum confitetur, Communionis gratiam non negamus tribuendam*.

Deinde, etiamſi legatur, *vel Diacono*, nihil contra nos conficit iſtud Caput, quia Confeſſio illa non erit Sacramentalis. Unde Gloſſa in hoc Caput ait; *In neceſſitate etiam Laico*.

DISSERTATIO V.

De Libellaticorum facinore, & variis eorum generibus.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm omnes Libellatici fidem abnegarent.

LIBELLATICI dicti ſunt, qui ne Idolis ſacrificare cogerentur, munus dabant, numerabantque pecuniam Ethnicis magiſtratibus, eo pretio cùm vitæ, tùm Idololatriæ exterioris periculum, & infamiam redimentes, & nominis Chriſtiani profeſſionem confuſione quodammodo abnegantes. Pro munere autem, Libellos pro ſe, ſuiſque, a Magiſtratibus obtinebant, ut his velut ſecuritatis præſidio muniti, ſeſe a Satellitum audacia & furore tuerentur. Hujus criminis gravitatem Sanctorum Patrum verbis exponemus: deinde expendemus, utrùm omnes Libellatici fidem negaverint.

PROPOSITIO I.

Graviſſimum erat Libellaticorum crimen, & proximè ad Idololatriam accedens.

Probatur primò ex Tertulliano, libro de fuga in Perſecutione, cap. 12. & 13. ubi eleganti planè ſtylo hoc facinus deſcribit & inſectatur. *Ut autem*, inquit, *redimas hominem tuum nummis, quem ſanguine ſuo redemit Chriſtus, quàm indignum Deo & diſpoſitione ejus, qui Filio ſuo non pepercit pro te, ut fieret maledictum pro nobis; quia maledictus qui pependerit in ligno.. Totum hoc ut nos a peccatis lucraretur. Sol ceſſit diem emptionis noſtræ. Apud inferos emancipatio noſtra eſt, & ſtipulatio noſtra in cælis: ſublevata ſunt portæ ſempiternæ ut introiret Rex gloriæ, Dominus virtutum, hominem de terris, imò ab inferis mercatus in cælos. Quis eſt nunc qui adversùs illum reluctatur? Imò depretiat, & mercedem ejus tam magno comparatam, pretioſiſſimo ſcilicet Sanguine commaculat? Jam ergo meliùs fugere, quàm fieri viliorem; ſi non tanti ſibi conſtabit homo, quanti conſtitit Domino. Et Dominus quidem illum redemit ab Angelis mundi tenentibus poteſtatibus, a ſpiritalibus nequitiæ, a tenebris hujus ævi, a judicio æterno, a morte perpetua. Tu autem pro eo paciſceris cum delatore, vel milite, vel furunculo aliquo Præſide, ſub tunica & ſinu, quod ajunt, ut furtivo, quem coram toto mundo Chriſtus emit, imò & manumiſit. Hunc ergo liberum pretio æſtimabis & pretio poſſidebis, niſi eodem; quanto, ut diximus, Domino conſtitit, Sanguine ſuo ſcilicet?*

Et poſt pauca: *Quis tamen abnegatorem ſperavit, Quid enim dicit ille concuſſor? Da mihi pecuniam; certè ne eum tradat: ſiquidem non aliud venditat, quàm quod præſtaturus eſt præmio tuo. Cùm das, utique, ne tradaris voluiſti. Non traditus autem, traduci habebas? Ergò dum nolendo tradi, non vis traduci, nolendo negaſti quod te eſſe, traduci noluiſti! Immo*, inquis, *dum nolo traduci quod ſum, confeſſus id eſſe, quod nolo traduci; id eſt, Chriſtianum... Apud unum ſi fortè confeſſus es, ergo & apud plures nolendo confiteri, negaſti. Ipſa ſalus judicabit hominem excidiſſe, dum evadit. Excidit ergo qui maluit evaſiſſe. Negatio eſt etiam, Martyrii recuſatio. Chriſtianus pecuniâ ſalvus eſt: &*

Digitized by Google

& in hos nummos habet ne patiatur, dum adverſus Deum erit dives.

Et infrà: *Poſtremò, quo exemplo uteris in redemptionem traditionis? Apoſtoli tractantes, perſecutionibus agitati, quando ſe pecuniâ liberaverunt? Quæ illis utique non deerat in prædiorum pretiis ad pedes eorum depoſitis, certè multis locupletibus credentibus viris, ac fœminis, qui his etiam refrigeria ſubminiſtrabant. Quando Oneſiphorus, aut Stephanus hoc modo eis in perſecutione ſuccurrerunt? Paulus quidem, cùm Felix Præſes pecunias accepturum ſe pro eo a Diſcipulis ſperaſſet, de quo & ipſe in ſecreto tractavit cum ipſo: neque ipſe pro ſe, neque Diſcipuli eum eo numeraverunt. Illi utique Diſcipuli, qui flentes quòd Hieroſolymam tendere perſeveraret, & perſecutiones prædicatas illic non præcaveret, poſtremò inquiunt, Fiat voluntas Dei. Quæ iſta voluntas? Utique ut pateretur pro nomine Domini, non ut redimeretur.*

Adverſari denique diſpoſitioni Dei, ejuſque præcepto Libellaticos, ſic oſtendit. *A vertice Regnorum, & Imperiorum, utique a Deo, diſpoſito ſtatu, in cujus manu cor Regis, tanta quotidie ærario augendo proſpiciuntur remedia cenſuum, vectigalium, collationum, ſtipendiorum, nec unquam uſque adhuc ex Chriſtianis tale aliquid proſpectum eſt, ſub aliquam redemptionem capitis & ſectæ redigendis, cùm tantæ multitudinis nominis ignota fructus ingens meti poſſet. Sanguine empti, ſanguine numerati: nullum numerum pro capite debemus; quia Caput noſtrum Chriſtus eſt. Non decet Chriſtum pecuniâ conſtare. Quomodo & Martyria fieri poſſent in gloriam Domini, ſi tributo licentiam ſectæ compenſaremus? Itaque qui eam præmio paciſcitur, diſpoſitioni divinæ adverſatur. Cùm igitur nihil nobis Cæſar indixerit in hunc modum ſtipendiaria ſecta, ſed nec indici unquam tale quid poſſit, Antichriſto jam inſtante, & in ſanguinem, non in pecunias hiante Chriſtianorum; quomodo mihi proponere poteſt Scripturam eſſe, Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari? Miles me, vel delator, vel inimicus concutit, nihil Cæſari exigens, contra faciens, cùm Chriſtianum legibus humanis reum mercede dimittit. Alius eſt denarius, quem Cæſari debeo, qui ad eum pertinet, tributarius, a tributariis ſcilicet non a liberis debitus: aut quomodo reddam, quæ ſunt Dei, Deo? Utique proinde imaginem & monetam ipſius inſcriptam nomine ejus, id eſt, hominem Chriſtianum. Quid autem Deo debeo, ſicut denarium Cæſari, niſi ſanguinem, quem pro me Filius fudit ipſius? Quòd ſi Deo quidem hominem & ſanguinem meum debeo, nunc verò in eo ſum tempore, ut quod Deo debeo, expoſtuler; utique fraudem Deo facio, id agens, ne quod debeo ſolvam.*

Probatur ſecundò hujus gravitas ſceleris ex Sancto Cypriano, qui ſecundum ipſi ab idololatria locum ſemper tribuit, ejuſque reos graviſſimæ addicit Pœnitentiæ, non ſecus ac idololatras. De his ita ſcribit Epiſtolâ 15. ad Presbyteros & Diaconos Romæ conſiſtentes. *Item cùm comperiſſem eos, qui ſacrilegis contactibus manus ſuas atque ora maculaſſent, vel nefandis libellis conſcientiam nihilominus polluiſſent, exambire ad Martyres paſſim, Confeſſores quoque importuna & gratioſa deprecatione corrumpere, ut ſine ullo diſcrimine, atque examine ſingulorum, darentur quotidie libellorum millia contra Evangelii legem: literas feci, quibus Martyres & Confeſſores conſilio meo, quantum poſſem, ad Dominica præcepta revocarem.* Pœnitentiæ itaque publicæ addicebantur Libellatici, non ſecus ac Sacrificati, id eſt, qui idolis ſacrificaverant; ſiquidem & ipſi literas a Confeſſoribus expoſcebant, ut eorum interceſſione Epiſcopi eos a pœnis ſeveris atque diuturnioris Pœnitentiæ abſolverent.

Et Libro de Lapſis: *Denique*, inquit, *quantò & fide majores, & timore meliores ſunt, qui quamvis nullo ſacrificii, aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen de hoc vel cogitaverunt, hoc ipſum apud Sacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confitentes, Exomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam, parvis licèt & modicis vulneribus, exquirunt; ſcientes ſcriptum eſſe: Deus non deridetur... Plus immo delinquit, qui ſecundùm hominem, Deum cogitans, evadere ſe pœnam criminis credit, ſi non palam crimen admiſit. Chriſtus in præceptis ſuis dicit; Qui confuſus me fuerit, confundetur eum Filius hominis. Chriſtianum ſe putat, qui Chriſtianus eſſe confunditur, aut veretur? Quomodo poteſt eſſe cum Chriſto, qui ad Chriſtum pertinere aut erubeſcit aut metuit?*

Probatur tertiò ex Concilio Illiberritano, Canone 3. Communionem in fine vitæ duntaxat Libellaticis indulgente. *Flamines, ait, qui non immolaverint, ſed munus tantùm dederint, eo quòd ſe a funeſtis abſtinuerint ſacrificiis, placuit in fine præſtari eis Communionem: factâ tamen legitimâ Pœnitentia.*

PROPOSITIO II.

Libellaticos omnes fidem abnegaſſe non exiſtimo; quamvis nonnulli reverà negaverint.

Probatur prima pars contra Cardinalem Baronium, auctoritate Sancti Cypriani, Epiſtolâ 52. ad Antonianum data, ubi quoſdam Libellaticos notat, qui cùm pecuniâ judicis animum tentari atque commoveri poſſe ſentiebant, Chriſtianos ſe eſſe fatebantur, ſed oblatâ pecuniâ libellum ſecuritatis obtinebant, ne ad immolandum idolis, vel ad fidem palam profitendam cogerentur. *Cùm ergo*, inquit Sanctus Cyprianus, *inter ipſos qui ſacrificaverint, multa ſit diverſitas; quæ inclementia eſt, quàm acerba duritia, Libellaticos cum iis qui ſacrificaverint, jungere? Quando is, cui libellus acceptus eſt, dicat, Ego prius legeram, & Epiſcopo tractante cognoveram, non ſacrificandum idolis, nec ſimulacra ſervum Dei adorare debere, & idcirco ne hoc facerem, quod non licebat, cùm occaſio libelli fuiſſet oblata, ad Magiſtratum vel veni vel alio eunte mandavi, Chriſtianum me eſſe, ſacrificare mihi non licere, ad aras diaboli me venire non poſſe, dare me ob hoc præmium, ne quod non licet, faciam. Nunc tamen etiam iſte, qui libello maculatus eſt, poſteaquàm nobis admonentibus didicit, nec hoc ſe facere debuiſſe, & ſi manus ejus pura ſit, & os ejus feralis cibi contagia nulla polluerint, conſcientiam tamen ejus eſſe pollutam; flet auditis nobis, & lamentatur, & quòd deliquerit nunc admonetur, & non tam crimine, quàm errore deceptus, quòd jam de cætero inſtructus, & paratus ſit, conteſtatur.* An quæſo, ita loqueretur Sanctus Cyprianus de his qui fidem ejuraſſent, & Chriſtum negaviſſent?

Præterea, in eadem Epiſtola ait: *Multò graviorem, & pejorem eſſe mœchi, quàm Libellatici cauſam: cùm hic neceſſitate, ille voluntate; peccaverit hic exiſtimans ſibi ſatis eſſe quòd non ſacrificaverit errore deceptus ſit: ille matrimonii expugnator alieni vel lupanar ingreſſus, ad cloacam & cœnoſam voraginem vulgi, ſanctificatum corpus, & Dei templum deteſtabili colluvione violaverit.* Porro ſi Libellatici quilibet Chriſtum abnegaſſent, pejor non eſſet mœchi cauſa, quàm Libellatici; neque duntaxat errore decepti, ſed ſacrilegio maculati dicerentur. Probabilius igitur eſt Libellaticos omnes Chriſtum non abnegaſſe.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis, quòd ſcilicet nonnulli e Libellaticis fidem negaverint, ex Sancto Cipriano alterum Libellaticorum genus deſignan-

ſignante, qui ſe Chriſtianos non eſſe coram Judicibus conteſtabantur, & dato munere, libellos ab ipſis obtinebant, quibus ſignificaretur, ipſos ulterius inquirendos non eſſe propter Chriſtiani profeſſionem nominis, utpote qui Principum Edictis de Numinum cultu paruiſſent. Id conſtat ex Epiſtola 68. Sancti Cypriani, ad Clerum & plebes in Hiſpania conſiſtentes data, in qua poſtquam præmiſit, *Baſilidem & Martialem libellis idololatriæ commaculatos, & nefandorum facinorum conſcientiâ vinctos, Epiſcopatum gerere, Sacerdotium Dei adminiſtrare non oportere;* Hæc de Martiali ſubjungit; *Actis etiam publicè habitis, apud Procuratorem Ducenarium obtemperaſſe ſe idololatriæ, & Chriſtum negaſſe conteſtatus eſt.*

Idem conſtat ex libro de Lapſis, ubi de iſtius generis Libellaticis ait; *Nec ſibi, quominus agant Pœnitentiam, blandiuntur, qui etſi nefandis ſacrificiis manus non contaminaverunt, libellis tamen conſcientiam polluerunt. Et illa profeſſio denegantis, conteſtatio eſt Chriſtiani, quod fuerat, abnegantis: feciſſe ſe dixit, quicquid alius faciendo commiſit. Cùmque ſcriptum ſit; Non poteſtis duobus Dominis ſervire, ſervivit ſæculari Domino, obtemperavit ejus edicto, magis obaudivit humano imperio, quàm Deo. Viderit an timore, vel dedecore, vel crimine apud homines publicaverit quod admiſit: Deum tamen judicem ſubterfugere, & vitare non poterit.*

Probatur ſecundò, teſtimonio Cleri Romani ad Sanctum Cyprianum ſcribentis in hæc verba; * *Minùs eſt, ſine prædicatione virtutum ignobilem ſine laude jacuiſſe, quàm exhæredem fidei factum, laudes proprias perdidiſſe .... Hoc nos non falsò dicere, ſuperiores literæ noſtræ probaverunt, in quibus vobis ſententiam noſtram dilucida expoſitione protulimus adversùs eos, qui ſeipſos infideles illicita nefariorum libellorum profeſſione prodiderunt, quaſi evaſuri irretientes illos diaboli laqueos viderentur, quominus quàm ſi ad nefarias aras acceſſiſſent, hoc ipſo quod ipſum conteſtati fuerunt, tenerentur: Sed etiam adversùs illos qui Acta feciſſent, licèt præſentes, cùm fierent, non adfuiſſent, cùm præſentiam ſuam utique ut ſic ſcriberentur, mandando feciſſent. Eſt enim immunis a ſcelere, qui, ut fieret, imperavit, nec eſt alienus a crimen, cujus conſenſu, licèt non a ſe admiſſum crimen, tamen publicè legitur; & cùm totum fidei Sacramentum in confeſſione Chriſti nominis intelligatur eſſe digeſtum; qui fallaces in excuſatione præſtigias quærit, negavit, & qui vult videri propoſitis adversùs Evangelium, vel Edictis, vel Legibus ſatisfeciſſe, hoc ipſo jam paruit, quòd videri paruiſſe ſe voluit.* Ex his conſtat, quoſdam Libellaticos Chriſti nomen coram Judicibus abnegaſſe.

* *Extat inter Epiſt. S. Cyp. 31.*

Objicies contra primam partem Propoſitionis. Libellatici capitali crimine tenebantur; atqui nullum erat crimen offerre pecuniam Tyrannis, ne ad ſacrificandum cogerent. Illud enim erat vexationem redimere. Libellatici igitur non modò pecuniam hoc pacto offerebant, ſed fidem reverà abnegabant.

Probatur minor auctoritate Sancti Petri Alexandrini, Canone 12. ita decernentis; *Iis enim qui pecuniam dederunt, ut ab omnis improbitatis moleſtia omni ex parte remoti eſſent, crimen intendi non poteſt. Damnum enim & jacturam pecuniarum ſuſtinuerunt, ne ipſi animæ detrimento afficerentur vel ipſam etiam perderent: quod alii propter turpe lucrum non fecerunt; quamvis Dominus dicat: Quid enim prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucrabitur, animæ verò detrimentum patiatur? Et rurſum: Non poteſtis Deo ſervire, & Mammonæ. In illis enim apparuerunt, qui Deo ſervirent, exſiſi, ſoneuleatis, contemptiſque pecuniis, & in eo compleverunt quod ſcriptum eſt: Pretium redemptionis animæ, divitiæ propriæ. Num in Actibus Apoſtolorum legimus, qui pro Paulo & Sila Theſſalonicæ ad Magiſtratus trahebantur, cum multis pecuniis fuiſſe dimiſſos. Poſtquam enim ipſos propter nomen multùm oneraſſent, & multitudinem, Magiſtratuſque perturbaſſent; Ab Jaſone,* inquit, *& reliquis, ſatisfactione accepta, eos dimiſerunt.*

Reſpondeo, Nullum quidem crimen illis intendi potuiſſe, qui fidem Chriſti palam confeſſi, pecunias dabant, ne ad aras traherentur; & de his loquitur Sanctus Petrus Alexandrinus. At graviſſimi tenebantur criminis rei, qui fidem Chriſti palam profiteri erubeſcentes, nondum ſæviente in caput ſuum perſecutione, pecunias offerebant, vel dabant, ne ad fidem publicè profitendam cogerentur: Quamvis Chriſtum non negarent, immo ſe eſſe Chriſtianos dicerent, illicitaque ſibi eſſe profana ſacrificia. Denique illa vitæ redemptio, dato munere Judicibus Ethnicis, licita erat, cùm aberat periculum fidei, Religionis, Eccleſiæ, vel fratrum offendiculum; cùm uberior ex hac redemptione fructus ſpiritualis in eos qui munus dabant, vel in Eccleſiam, redundaturus ſperabatur. Quæ Sancti Petri Alexandrini hypotheſis eſt. Alias illicita erat.

DISSERTATIO VI.

De peccatis publicæ Pœnitentiæ legibus tertio ſæculo, & deinceps obnoxiis.

DUPLEX eâ de re moveri poteſt Quæſtio. Primò enim quæri poteſt, utrum omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ olim ſubjicerentur? Secundò, an ſolùm publica plecterentur pœnis canonicis, an etiam occulta?

QUÆSTIO PRIMA.

De peccatis mortalibus in ordine ad Pœnitentiam publicam.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ olim Eccleſia ſubjecerit?

PROPOSITIO.

Cujuſvis peccati mortalis reos Eccleſia nuſquam publicæ Pœnitentiæ addixit.

PRobatur. Quæ criminum dumtaxat canonicorum reos, id eſt idololatriæ, homicidii, mœchiæ, vel aliorum gravium ſcelerum, puta, quæ ſæculi leges ſanguine vindicabant, Pœnitentiæ publicæ addixit, eâ Pœnitentia non caſtigavit cujuſvis peccati mortalis reos: ſed Eccleſia trium dumtaxat capitalium criminum reos, id eſt, idololatriæ, homicidii, mœchiæ, vel aliorum gravium ſcelerum, puta, quæ ſæculi leges nece plectebant, publicæ Pœnitentiæ addixit. Non ſubjecit itaque Pœnitentiæ publicæ omnium peccatorum mortalium reos.

Tria crimina capitalia publicæ olim Pœnitentiæ obnoxia, ex Tertulliano.

Probatur Minor, primò ex Tertulliano, qui in libro de Pudicitia trium dumtaxat capitalium criminum meminit, quæ Eccleſia Catholica Pœnitentiæ publicæ addicebat; Montaniſtæ verò irremiſ-

ſibi-

Digitized by Google

ſibilia eſſe contendebant: ſcilicet idololatriæ, homicidii, & mœchiæ. *Cùm primùm*, inquit cap.12. *innotuit Evangelium, & veterem concuſſit, primam hanc regulam de auctoritate Spiritus Sancti Apoſtoli emittunt ad eos qui jam ex nationibus adlegi cœperant: Viſum eſt, inquiunt Spiritui Sancto, & nobis, nullum ampliùs vobis adjicere pondus, quàm eorum a quibus neceſſe eſt abſtineri, a ſacrificiis, & a fornicationibus, & ſanguine. Sufficit & hic ſervatum eſſe mœchiæ & fornicationi locum honoris ſui, inter idololatriam & homicidium. Interdictum enim ſanguinis, multò magis humani intelligemus. Porrò qualia videri volunt Apoſtoli crimina, quæ ſola in obſervatione de lege priſtina excerpunt? Quæ ſola neceſſariò abſtinenda proſcribunt? Non quòd alia permittant, ſed quòd hæc ſola proponant, utique non remiſſibilia.*

Et Cap.5. *Adſiſtit idololatres, adſiſtit homicida, in medio eorum adſiſtit & mœchus, pariter de Pœnitentia officio ſedent in ſacco, & cinere inhorreſcunt, eodem fletu gemiſcunt, eiſdem precibus ambiunt, eiſdem genibus exorant, eamdem invocant matrem. Quid agis, molliſſima & humaniſſima diſciplina? Aut omnibus eis hoc eſſe debebit, aut ſi non omnibus, noſtra eſſe. Idololatram quidem & homicidam ſemel damnas, mœchum verò de medio excipis, Idololatræ ſucceſſorem, homicidæ anteceſſorem, utriuſque collegam? Perſonæ acceptio eſt: miſerabiliores Pœnitentias reliquiſti.* Itaque Tertulliani ævo tribus tantùm iſtis criminibus Pœnitentia publica imponebatur, ſcilicet idololatriæ, homicidio, & mœchiæ.

II. Eadem minor propoſitio probatur teſtimonio Sancti Cypriani, qui quoties de Pœnitentia publica agit, Idololatras, Libellaticos, aut Mœchos ejus legibus ſubjectos fuiſſe ſignificat: homicidas procul dubio additurus, ſi, quod tractabat argumentum, id poſtulaſſet.

Concilium Illiberritanum trina tantùm crimina publicæ Pœnitentiæ addixit.

III. Idem conſtat ex Concilio Illiberritano, cujus in Canonibus ſeveriſſimam ſancientibus Diſciplinam, publicæ Pœnitentiæ addictum neminem leges, niſi qui alicujus ex iſtis tribus criminibus reus eſſet. De Idololatris ſtatuit Canon primus his verbis: *Placuit inter eos, ut qui poſt fidem Baptiſmi ſalutaris, adulta ætate, ad templum Idoli idololatraturus acceſſerit, & fecerit, quod eſt crimen principale, nec in fine Communionem ſuſcipere.*

De tribus memoratis criminibus ſimul decernit Canon ſecundus his verbis: *Flamines, qui poſt fidem lavacri & regenerationis, ſacrificaverint, vel geminaverint ſcelera, accedente homicidio, vel triplicaverint facinus, cohærente mœchia, placuit eos nec in fine accipere Communionem.*

Canon tertius & ſeptimus Mœchos percellunt, illiſque qui poſt Pœnitentiam rurſus mœchati fuerint, nec in fine dandam ſtatuunt Communionem. Cæteri Canones, qui Pœnitentiam publicam imponunt, reos iſtorum, vel his affinium criminum ſpectant.

Nec obſtat, quòd Canonibus 73. 74. & 75. Pœnitentia publica delatoribus, & falſis teſtibus imperetur. Illa namque crimina revocantur ad homicidium, ut quæ accuſatis mortem inferant. Id patet ex contextu illorum Canonum. Ita enim habet 73. *Delator ſi quis extiterit Fidelis, & per delationem ejus aliquis fuerit proſcriptus, vel interfectus, placuit, eum nec in fine accipere Communionem.* 74. ita ſtatuit: *Falſus teſtis, prout crimen eſt, abſtinebitur. Si tamen non fuerit mortis quod objecit, & probaverit, quod diu tacuerit, biennii tempore abſtinebitur.*

Dices, Eos, qui Sacerdotes, vel Miniſtros ſacros accuſant, perpetuæ Pœnitentiæ addici, Canone 75. cùm tamen ex eorum accuſatione mors non inferatur.

Reſpondeo, Ex eorum accuſatione inferri mortem canonicam, nimirum depoſitionem, quam Patres quoddam mortis genus eſſe ſenſerunt. Unde Optatus Milevitanus libro 2. contra Parmenianum, Donatiſtas, qui Sacerdotes ad ſuam Sectam ab Eccleſia deficientes deponebant, & Pœnitentiæ ſubjiciebant, ſic alloquitur: *Vos vivum facitis homicidium. Quid prodeſt quia vivunt homines, & occiſi ſunt honores a vobis?*

Dices, Delatores in levioribus cauſſis, Pœnitentiâ quinquennii caſtigantur ab Illiberritanis Patribus, Canone 73. & falſos teſtes, etiamſi non fuerit capitale crimen quod objecerunt, ſolido quinquennio abſtineri decernunt ac pœnitere, Canone 74. Itaque alia crimina a tribus memoratis, publicæ Pœnitentiæ ſubjecere.

Reſpondeo, Delatorum, & falſorum teſtium peccata, etiam in levioribus cauſſis, ad homicidium reduci, quatenus ex fratrum odio proficiſcuntur, & *Omnis, qui odit Fratrem, homicida eſt.* [1. Joannis 3.]

IV. Memorata duntaxat crimina, publicæ Pœnitentiæ, quatuor primis Sæculis, obnoxia fuiſſe, conſtat ex Concilio Ancyrano, cujus novem priores Canones Pœnitentiæ tempus ſtatuunt his, qui Idololatriâ polluti ſunt, ſive ſacrificando, ſive comedendo Idolothytha. 17. Neſarii criminis reos viginti annorum Pœnitentiæ addicit, ſi ante vigeſimum ætatis ſuæ annum tale crimen admiſerint: qui verò exactâ viginti annorum ætate, Pœnitentiæ triginta annorum ſubjicit; qui denique poſt quinquageſimum annum perpetraverint hoc ſcelus, ad exitum uſque vitæ publicè pœnitere decernit.

Canon vigeſimus, Adulteris ſeptem annorum præſcribit Pœnitentiam: *Si quis*, inquit, *adulterium commiſerit, ſeptem annis in Pœnitentia completis, perfectioni reddatur, ſecundùm priſtinos gradus.*

Vigeſimus primus, mulierum fornicantium, & ſuos fœtus excutientium Pœnitentiam, quæ ad finem uſque vitæ antea prorogabatur, ad decennium contrahit. *De mulieribus*, inquit, *quæ fornicantur, & partus ſuos necant, ſed & de his quæ agunt ſecum, ut utero conceptos excutiant, antiqua quidem Definitio eſt, uſque ad exitum vitæ eas ab Eccleſia removeri. Humaniùs autem nunc definimus, ut eis decem annorum tempus Pœnitentia tribuatur.*

Canon vigeſimus ſecundus, Homicidium voluntarium continuâ, uſque ad exitum vitæ, Pœnitentiâ caſtigat.

Vigeſimus tertius, Homicidium involuntarium quinquennii Pœnitentia ſtatuit mulctandum.

Vigeſimus quartus, Inceſtûs conſcios decenii Pœnitentiæ addicit.

Præter hæc crimina, nulla alia Canones Ancyrani Pœnitentiæ publicæ animadverſione vindicant. Igitur tria duntaxat crimina canonica, ſcilicet Idololatriam, Mœchiam, & Homicidium, Pœnitentiæ publicæ ſubjecerunt Ancyrani Patres.

Nec obſtat quòd Canon 23. eos qui divinationes expetunt, & Ariolos introducunt in domos ſuas ad exquirendum aliquid, quinquennii Pœnitentiam ſubire jubeat. Nam divinationes ejuſmodi cum Idololatria conjunctas, vel ipſi affines, Patres exiſtimarunt. Tertullianus libro de Idololatria, cap.9. Magiam & Aſtrologiam recenſet inter *Profeſſiones obnoxias Idololatriæ*. Illiberritana Synodus Canone 6. ait *Maleficium ſine Idololatria perfici non poſſe*. Et Canon ipſe Ancyranus, Gentilium ritus divinationibus admixtos agnoſcit, ac ſupponit. En ejus verba, ſecundum Verſionem Dionyſii Exigui: *Qui divinationes expetunt, & morem Gentilium ſubſequuntur, aut in domos ſuas hujuſcemodi homines introducunt, exquirendi ali-*

quid arte malefica, aut expiandi causâ, sub regula quinquennii jaceant, secundùm gradus Pœnitentiæ definitos.

V. Memorata tantùm crimina Primitivam Ecclesiam Pœnitentiâ publica castigaſſe, probatur ex Concilio Neocæſareenſi, cujus Canones Pœnitentiam tantùm imponunt fornicatoribus, adulteris, inceſtuoſis, polygamis. Quod verò univerſa peccata mortalia non ſubjicerent Pœnitentiæ publicæ illo ævo, evincitur ex Canone quarto ita decernente. *Si quis mulierem concupiſcens, propoſuerit cum ea concumbere, & cogitatio ejus non perveniat ad effectum, apparet quòd gratia Dei liberatus eſt.* Nemo certè dubitaverit, propoſitum fornicationis lethale eſſe peccatum. Hujus tamen reum propoſiti, liberum eſſe a Publicæ Pœnitentiæ legibus jubent Patres Neocæſareenſes. Itaque omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ non addixerunt.

Tria tantùm peccata Canonica publicæ Pœnitentiæ ſubdita ætate Sancti Paciani.

VI. Idem probatur ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, qui ſub medium quarti Sæculi floruit, in Paræneſi ad Pœnitentiam; ubi præmittit primò omnia peccata Pœnitentiæ non ſubjici, utique publicæ, de qua hic agit potiſſimùm. *Primùm igitur*, inquit, *de modo peccantium tractemus, ſedulò requirentes quæ ſint peccata, quæ crimina: ne quis exiſtimet, propter innumera delicta, quorum fraudibus nullus immunis eſt, me omne hominum genus indiſcretâ pœnitendi lege conſtringere.* Deinde collato novæ legis ſtatu cum ſtatu veteris legis, quæ longè pluribus præceptis Judæos gravabat, crimina recenſet, quæ publicæ Pœnitentiæ remediis curanda ſunt, illaque repetit ex Epiſtola Apoſtolorum in Concilio Hieroſolymitano data ad Chriſtianos ex Gentibus converſos, Antiochiæ, Syriæ, & Ciliciæ degentes, Actor 15. in qua hæc habentur, *Neceſſe eſt ut abſtineatis vos ab idolothytis, & ſanguine, & fornicatione.* Quæ verba expendens Sanctus Pacianus, ait. *Hæc eſt Novi Teſtamenti tota concluſio. Deſpiciens in multis Spiritus Sanctus hæc nobis, capitalis periculi conditione, legavit. Reliqua peccata meliorum operum compenſatione curantur; hæc verò tria crimina, ut baſiliſci alicujus afflatus, ut veneni calix, ut lethalis arundo metuenda ſunt: non enim vitiare animam, ſed intercipere noverunt. Quare tenacitas humanitate redimetur; convitium ſatisfactione penſabitur, triſtitia jucunditate; aſperitas lenitate; gravitate levitas; honeſtate perverſitas; & quæcumque contraxeris emendata proficiunt. Quid verò faciet contemptor Dei? Quid aget ſanguinarius? Quod remedium capiet fornicator? Numquid aut placare Dominum deſertor ipſius poterit? Aut conſervare ſanguinem ſuum, qui fudit alienum? Aut redintegrare Dei Templum, qui illud fornicando violavit? Iſta ſunt capitalia, Fratres! iſta mortalia.*

Denique horum ſcelerum reos ad Pœnitentiam hortatur, utique publicam: Nam & alia crimina Pœnitentiâ eluenda eſſe nemo neſcit: *Ergo*, inquiet aliquis, *perituri ſumus? Et ubi miſericors Deus, qui mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum? Moriemur in peccatis noſtris? Et quid facies tu Sacerdos? Quibus emolumentis tot Eccleſia detrimenta penſabis? Accipite remedium ſi deſperare cœpiſtis, ſi miſeros vos agnoſcitis, ſi timetis, Vos ergo primùm appello, Fratres! qui criminibus admiſſis pœnitentiam recuſatis*, &c.

Deinde loquitur de illa Pœnitentia, qua peccatores a reliquorum Fidelium cœtu ſegregantur, ne eos communicatione ſua inficiant. Hanc autem publicam eſſe, nemo negaverit. *Quòd ſi veſtra*, inquit, *vobis vilis eſt anima, parcite populo, parcite Sacerdotibus. Clamat Apoſtolus; Exiguum fermentum totam maſſam fermentat. Quid facies tu, propter quem omnis maſſa corrumpitur? Propter quem laboratura eſt tota Fraternitas? Vives tot animarum reus? Excuſaberis, cùm tibi Communionem ſuam imputaverint innocentes; cùm te Eccleſia dixerit ſuæ cladis Auctorem? Ecce iterum Apoſtolus ad Sacerdotem: Manus citò nulli imponas, nec communices peccatis alienis. Quid facies tu, qui decipis Sacerdotem? Qui aut ignorantem fallit, aut non ad plenum ſcientem, probandi difficultate confundis?* Conſtat itaque ætate Sancti Paciani, tria tantùm peccata canonica, ſcilicet, Idololatriam, Homicidium & Mœchiam, publicæ Pœnitentiæ Legibus obnoxia fuiſſe.

Omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ ſubdita non fuiſſe, probat Epiſtola Canonica S. Gregorii Nyſſeni.

VII. Idem probatur ex Sancto Gregorio Nyſſeno, in Epiſtola Canonica ad Letoium Mitylenes Epiſcopum, in qua numerum peccatorum, quibus imponebatur Pœnitentia publica, repetit ex tribus præcipuis animæ facultatibus, *ratione, concupiſcentia, & ira*: quibus ſubtiliter & eruditè expoſitis, peccata primi ordinis eſſe ait, Idololatriam, Judaiſmum, Manichæiſmum, quæ Pœnitentia publicâ vindicantur. *Quæcumque peccata*, inquit, *rationis prædictam animæ partem attingunt, graviora judicata ſunt a Patribus, & majori, ac diuturniori, & laborioſiori converſione digna. Quemadmodum ſi quis fidem in Chriſtum negavit, vel ad Judaiſmum, vel Idolorum cultum, vel Manichæiſmum, vel aliquod aliud impietatis genus deſciviſſe viſus ſit; qui voluntariè quidem ad id malum ſe contulit, deinde ſeipſum condemnavit, proſcriptum Pœnitentiæ tempus vitam omnem habet. Numquam enim dum Myſtica peragitur Oratio, Deum unà cum populo adorare ſinetur, ſed ſeorſum precabitur: a Sacramentorum autem Communione omninò erit alienus: in hora autem ſui e vita exceſſus, Sacramenti Communionis erit particeps.* Eidem pœnæ vult addici eos *Qui ad præſtigiatores, vel divinos abierunt, vel eos qui per dæmones ſe purgationes quaſdam & expiationes operaturos pollicentur*: quia ſupponit eos fidem abnegaſſe, & cum dæmonibus iniviſſe ſocietatem.

De criminibus ſecundi ordinis, quæ ſcilicet concupiſcentem animæ partem afficiunt, ita decernit: *Eſt ergo Canon hujuſmodi, ut qui fornicatione polluti ſunt, in tribus annis ab Oratione omnino expellantur; in tribus ſint ſolius auditionis participes; in tribus autem aliis, cum iis qui in converſione ſubſternuntur, precentur; & tunc ſint Sacramentorum participes. Quæ autem in adulterio, & in reliquis immunditia generibus fit iniquitas, omnino eodem judicio punietur, quo fornicationis ſcelus: ſed tempore duplicabitur.*

Ex peccatis quæ ad iraſcentem animæ partem ſpectant, ſolùm homicidium Pœnitentiâ publicâ mulctatum a Patribus teſtatur. Statutam porro in homicidas Pœnitentiam ſic exponit: *In hoc ergo, eadem quidem in triplicatum tempus extenditur iis, qui per converſionem voluntariò facinori remedium afferunt. Ter novem enim ſunt anni, novenario annorum numero in unoquoque gradu præfinito: adeo ut in perfecta quidem ſegregatione novem annorum tempore verſetur ab Eccleſia prohibitus; alios autem tot annos in auditione permaneat. ... In tertio autem novenario, cum ſubſtratione oret: ſicque perveniat ad Communionem Sacramenti.*

Homicidii judicio ſubdi jubet furtum violentum, quia prædo videtur ad cædes comparatus. *Nam prædo*, inquit, *etiam homicidii opem adhibet ad propoſitum obtinendum, ad hoc ipſum ſe comparans, & armis, & numeroſa manu, & opportunitate locorum, adeo ut is homicidarum judicio ſubjiciatur, ſi per Pœnitentiam ad Dei Eccleſiam revertatur.*

Sepulcrorum violatio Pœnitentiæ publicæ pariter ſubdita eſt, quatenus piaculum fornicationi quodammodo ſimile videbatur, propter violata defun-

defunctorum corpora. Quo de crimine Sanctus Gregorius Nyſſenus, ait: *Sed carnis in terram redacta pulverem perſcrutari, & oſſa loco movere, ſpe lucri faciendi ornamenti alicujus, ex iis quæ cum corpore, in eodem judicio condemnatum eſt, quo ſimplex fornicatio.*

Denique ſacrilegium breviori Pœnitentia plecti dicit, quàm adulterium: aitque ſe neſcire quomodo Eccleſia eò lenitatis deſcenderit: cùm in antiqua Scriptura ne cædis quidem condemnatione ſacrilegium tolerabilius videretur. Itaque ævo Sancti Gregorii Nyſſeni ſola idololatria, & aliæ infidelitatis ſpecies, homicidium, mœchia, & furtum violentum, ſepulcrorum violatio, atque ſacrilegium, Pœnitentiæ publicæ legibus ſubjacebant. Non igitur omnibus peccatis mortalibus Pœnitentia publica imponebatur.

Confirmatur ex eodem Patre. Avaritia, uſura, furtum occultum, procuLdubio mortalia peccata ſunt. Nec tamen antiquis Canonibus in illorum criminum reos eſt animadverſum, aut publica ipſis inflicta Pœnitentia eſt, teſte Sancto Gregorio Nyſſeno, ibidem. *Altera autem Idololatriæ ſpecies*, inquit, *ſic enim divinus Apoſtolus avaritiam appellat, neſcio quomodo abſque ullâ pœnæ medela à Patribus prætermiſſa eſt.* Et infra: *Quò fit ut hic morbus valdè in Eccleſia redundet, & nemo de iis qui ad Clerum adducuntur, inquirat, num qui eo idololatriæ genere polluti ſint: ſed de iis, quoniam id à Patribus prætermiſſum eſt, ſufficere exiſtimamus, publica doctrina ratione, ea quomodo fieri poteſt, curare; avaritiæ affectiones, veluti quoſdam morbos ex repletione ortos, oratione purgando: ſolum autem furtum, & ſepulcrorum effoſſionem, & ſacrilegium, vitia cenſemus: quod ex Patrum ſucceſſione hæc nobis traditio de iis relicta ſit: Atqui apud divinam Scripturam, & redundantia & uſura ſunt prohibita; & per potentiam ad ſuam poſſeſſionem aliena traducere, etiamſi ſub prætextu negotiationis hoc fortaſſe factum ſit.* De furto occulto poſtea hæc ſubjungit: *Qui autem occulta ſubtractione ſibi alienum uſurpat, ac deinde per Confeſſionem peccatum ſuum Sacerdoti aperit, ſtudio quod circa contrarium illius vitii adhibebit, morbum curabit; eos inquam, ſuas largiendo pauperibus, ut dum quæ habet profundit, ſe ab avaritiæ morbo liberum apertè oſtendat. Sin autem nihil aliud niſi corpus habeat, jubet Apoſtolus per corporalem laborem ei morbo fieri medicinam.*

Ephes. 4. 28.

Ejus autem hæc verba ſunt: *Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti.* Cùm itaque avaritia, uſura, & furtum occultum, publicæ Pœnitentiæ non eſſent olim ſubdita legibus, conſequens eſt Pœnitentiam publicam omnibus peccatis mortalibus impoſitam non fuiſſe.

Quæ peccata Pœnitentiæ publicæ obnoxia in Eccleſiis Cappadociæ ætate S. Baſilii? In quibuſdam tamen Eccleſiis uſurarii pœnitentiæ publicæ ſubjacebant, ſi in eo ſcelere multùm diuque perſeverarent, ut conſtat ex Canone 20. Concilii Illiberitani.

VIII. Probatur Propoſitio ex Sancto Baſilio in tribus Epiſtolis Canonicis ad Amphilochium, Pœnitentiam publicam Idololatris dumtaxat, homicidis, mœchis, perjuris, ſepulcrorum effoſſoribus, furibus convictis, & vatibus, ſeu divinatoribus, necnon iis qui ipſos conſulunt, præſcribente: quòd verò cætera peccata mortalia Pœnitentiæ publicæ legibus non ſubjicerentur olim, conſtat ex Canone 14. quo uſurarios abſque Pœnitentiæ publicæ onere abſolvit, ſi pecuniam ex uſuris collectam in pauperes erogent: imò & ad Sacerdotium promoveri poſſe decernit: *Qui uſuras accepit, ſi injuſtum lucrum in pauperes conſumere voluerit, & ab avaritiæ morbo deinceps liberari, ad Sacerdotium admitti poteſt.*

Confirmatur. Raptus mortale peccatum eſt, nullo reclamante; ſed ante Sanctum Baſilium, raptus Pœnitentiâ publicâ non caſtigabatur: itaque omnia peccata mortalia non ſubjiciebantur Pœnitentiæ publicæ.

Probatur minor ex illius Canone trigeſimo. *De his qui rapiunt*, inquit, *Canonem quidem antiquum non habemus, ſed propriam ſententiam proferimus: ut ipſi, & qui cum eis rapiunt, tribus annis ſint extra Orationes.* Denique raptus qui violenter non fit, nihilominus peccatum mortale eſt, & publicis etiam Legibus vindicatum. Nec tamen publicâ Pœnitentiâ mulctabatur tempore Sancti Baſilii (ut conſtat ex eodem Canone.) *Quod autem violenter non fit*, inquit, *nulli eſt pœnæ obnoxium, quando nec ſtuprum, nec furtum rem præceſſerit.* Omnia igitur peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ legibus, ex veteris Eccleſiæ Diſciplina non ſubjiciebantur.

IX. Probatur Propoſitio auctoritate Sancti Auguſtini Epiſtolâ 64. ad Aurelium Epiſcopum data, in qua teſtatur, comeſſationes & ebrietates etiam quæ fiebant in Templis, in honorem Martyrum, publicâ Pœnitentiâ non caſtigari; ſed tamen comeſſationes illæ & ebrietates nedum peccata mortalia erant, verùm etiam ſacrilegia: itaque omnia peccata mortalia non ſubjiciebantur publicæ Pœnitentiæ ætate Sancti Auguſtini.

Probatur maior Sancti Auguſtini verbis. *Scias*, inquit, *non deſperare nos, immo ſperare vehementer quod Dominus & Deus noſter per auctoritatem perſonæ quam geris, multas carnales fœditates, & ægritudines, quas Africana Eccleſia in multis patitur, in paucis gemit, conſiliorum gravitate, & tuâ, poſſit ſanare. Cùm enim Apoſtolus tria breviter genera vitiorum deteſtanda & vitanda uno in loco poſuerit, de quibus innumerabilium vitiorum exurgit ſeges, unum horum, quod ſecundo loco poſuit, acerrimè in Eccleſiis vindicatur, duo autem reliqua, id eſt primum & ultimum, tolerabilia videntur hominibus, atque ita paulatim fieri poteſt, ut nec vitia jam putentur. Ait enim Vas Electionis: Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & dolo: ſed induite vos Dominum Jeſum Chriſtum.* Rom. 13. *Horum ergo trium, cubilia & impudicitia, tam magnum crimen putantur, ut nemo dignus non modò Eccleſiaſtico Miniſterio, ſed ipſa etiam Sacramentorum Communione videatur, qui ſe iſto peccato maculavit. Et rectè omnino. Sed quare ſolum? Comeſſationes enim & ebrietates ita conceſſa & licita putantur, ut in honorem etiam beatiſſimorum Martyrum, non ſolùm per dies ſolemnes, quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carnis oculis inſpicit? ſed etiam quotidie celebrentur. Quæ fœditas, ſi tantum flagitioſa, & non etiam ſacrilega eſſet, quibuſcumque tolerantiæ viribus ſuſtentandam putaremus. Quamquam ubi eſt illud, quòd cùm multa vitia enumeraſſet idem Apoſtolus, inter quæ poſuit ebrioſos, ita concluſit, ut diceret, cum talibus nec panem edere. Sed feramus hæc in luxu, & labe domeſtica, & eorum conviviorum, quæ privatis parietibus continentur, accipiamuſque cum eis Corpus Chriſti, cum quibus panem edere prohibemur; ſaltem de ſanctorum corporum Sepulcris, ſaltem de locis Sacramentorum, de domibus Orationum, tantum dedecus arceatur: quis enim audet vetare privatim, quod cùm frequentatur in ſanctis locis, honor Martyrum nominatur?*

Omnia peccata mortalia Pœnitentiæ publicæ obnoxia non erant in Eccleſia Africana S. Auguſtini ætate.

Addit deinde: *Tantam eſſe peſtilentiam hujus mali, ut ſanari prorſus niſi Concilii auctoritate non poſſit*, modumque præſcribit, quo interim coërceatur, qui longe abeſt a pœnitentia publica. *Non ergo aſperè*, inquit, *non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur; magis docendo, quàm jubendo, magis monendo, quàm minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine; ſeveritas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Etſi quid minamur, cum dolore fiat, de Scripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipſi in noſtra poteſtate, ſed Deus in noſtro ſermone timeatur. Ita priùs movebuntur ſpiritales,*

vel

quid urto maleficu,° aut expiandi cauſâ, ſub regula quinquennii jaceat, ſecundùm grodus Pœnitentia definitos.

V. Memorata tantùm crimina Primitivam Eccleſiam Pœnitentiâ publica caſtigaſſe, probatur ex Concilio Neocæſarcenſi, cujus Canones Pœnitentiam tantùm imponunt fornicatoribus, adulteris, inceſtuoſis, polygamis. Quod verò univerſa peccata mortalia non ſubjicerent Pœnitentiæ publicæ illo ævo, evincitur ex Canone quarto ita decernente. *Si quis mulierem concupiſcens, propoſuerit cum ea concumbere, & cogitatio ejus non perveniat ad effectum, apparet quòd gratia Dei liberatus eſt.* Nemo certè dubitaverit, propoſitum fornicationis lethale eſſe peccatum. Hujus tamen reum propoſiti, liberum eſſe a Publicæ Pœnitentiæ legibus jubent Patres Neocæſarenſes. Itaque omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ non addixerunt.

Tria tantùm peccata Canonica publico Pœnitentia ſubdita ætate Sancti Paciani.

VI. Idem probatur ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, qui ſub medium quarti Sæculi floruit, in Parænesi ad Pœnitentiam; ubi præmittit primò omnia peccata Pœnitentiæ non ſubjici, utique publicæ, de qua hic agit potiſſimùm. *Primùm igitur*, inquit, *de modo peccantium tractemus, ſedulò requirentes quæ ſint peccata, quæ crimina: ne quis exiſtimet, propter innumera delicta, quorum fraudibus nullus immunis eſt, me omne hominum genus indiſcretâ pœnitendi lege conſtringere.* Deinde collato novæ legis ſtatu cum ſtatu veteris legis, quæ longè pluribus præceptis Judæos gravabat, crimina recenſet, quæ publicæ Pœnitentiæ remediis curanda ſunt, illaque repetit ex Epiſtola Apoſtolorum in Concilio Hieroſolymitano data ad Chriſtianos ex Gentibus converſos, Antiochiæ, Syriæ, & Ciliciæ degentes, Actor. 15. in qua hæc habentur, *Neceſſe eſt ut abſtineatis vos ab idolothytis, & ſanguine, & fornicatione.* Quæ verba expendens Sanctus Pacianus, ait. *Hæc eſt Novi Teſtamenti tota concluſio. Deſpectus in multis Spiritus Sanctus hoc nobis, capitalis periculi conditione, legavit. Reliqua peccata meliorum operum compenſatione curantur; hæc verò tria crimina, ut baſiliſci alicujus afflatus, ut veneni calix, ut lethalis arundo metuenda ſunt: non enim vitiare animam, ſed intercipere noverunt. Quare tenacitas humanitate redimetur; convitium ſatisfactione penſabitur, triſtitia jucunditate; aſperitas lenitate; gravitate levitas; honeſtate perverſitas; & quæcumque contrariis emendata proficiunt. Quid verò faciet contemptor Dei? Quid aget ſanguinarius? Quod remedium capiet fornicator? Numquid aut placare Dominum deſertor ipſius poterit? Aut conſervare ſanguinem ſuum, qui fudit alienum? Aut redintegrare Dei Templum, qui illud fornicando violavit? Iſta ſunt capitalia, Fratres! iſta mortalia.*

Denique horum ſcelerum reos ad Pœnitentiam hortatur, utique publicam: Nam & alia crimina Pœnitentiâ eluenda eſſe nemo neſcit: *Ergo*, inquiet *aliquis, perituri ſumus? Et ubi miſericors Deus, qui mortem non invenit, nec lætatur in perditione vivorum? Moriemurne in peccatis noſtris? Et quid facies tu Sacerdos? Quibus emolumentis tot Eccleſiæ detrimenta penſabis? Accipite remedium ſi deſperare cœpiſtis, ſi miſeros vos agnoſcitis, ſi timetis, Vos ergo primùm appello, Fratres! qui criminibus admiſſis pœnitentiam recuſatis.* &c.

Deinde loquitur de illa Pœnitentia, qua peccatores a reliquorum Fidelium cœtu ſegregantur, ne eos communicatione ſua inficiant. Hanc autem publicam eſſe, nemo negaverit. *Quod ſi veſtra*, inquit, *vobis vilis eſt anima, parcite populo, parcite Sacerdotibus. Clamat Apoſtolus; Exiguum fermentum totam maſſam fermentat. Quid facies tu, propter quem omnis maſſa corrumpitur? Propter quem laboratura eſt tota Fraternitas? Vives tot animarum reus? Excuſaberis, cùm tibi Communionem ſuam imputaverint innocentes; cùm te Eccleſia dixerit ſuæ cladis Auctorem? Ecce iterum Apoſtolus ad Sacerdotem: Manus citò nulli imponas, nec communices peccatis alienis. Quid facies tu, qui decipis Sacerdotem? Qui aut ignorantem fallis, aut non ad plenum ſcientem, probandi difficultate confundis?* Conſtat itaque ætate Sancti Paciani, tria tantùm peccata canonica, ſcilicet, Idololatriam, Homicidium & Mœchiam, publicæ Pœnitentiæ Legibus obnoxia fuiſſe.

Omnia peccata mortalia publico Pœnitentia ſubdita non fuiſſe, probat Epiſtola Canonica S. Gregorii Nyſſeni.

VII. Idem probatur ex Sancto Gregorio Nyſſeno, in Epiſtola Canonica ad Letoium Mitylenes Epiſcopum, in qua numerum peccatorum, quibus imponebatur Pœnitentia publica, repetit ex tribus præcipuis animæ facultatibus, *ratione, concupiſcentia, & ira*: quibus ſubtiliter & eruditè expoſitis, peccata primi ordinis eſſe ait, Idololatriam, Judaiſmum, Manichæiſmum, quæ Pœnitentia publicâ vindicantur. *Quæcumque peccata*, inquit, *rationem præditam animæ partem attingunt, graviora judicata ſunt a Patribus, & majori, ac diuturniori, & laborioſiori converſione digna. Quemadmodum ſi quis fidem in Chriſtum negavit, vel ad Judaiſmum, vel Idolorum cultum, vel Manichæiſmum, vel aliquod aliud impietatis genus deſciviſſe viſus ſit; qui voluntariè quidem ad id malum ſe contulit, deinde ſeipſum condemnavit, proſcriptum Pœnitentiæ tempus vitam omnem habet. Numquam enim dum Myſtica peragetur Oratio, Deum unà cum populo adorare ſinetur, ſed ſeorſum precabitur: a Sacramentorum autem Communione omnino erit alienus: in hora autem ſui e vita exceſſus, Sacramenti Communionis erit particeps.* Eidem pœnæ vult addici eos *Qui ad præſtigiatores, vel divinos abierunt, vel eos qui per dæmones ſe purgationes quaſdam & expiationes operaturos pollicentur*: quia ſupponit eos fidem abnegaſſe, & cum dæmonibus iniviſſe ſocietatem.

De criminibus ſecundi ordinis, quæ ſcilicet concupiſcentem animæ partem afficiunt, ita decernit: *Eſt ergo Canon hujuſmodi, ut qui fornicatione polluti ſunt, in tribus annis ab Oratione omnino expellantur; in tribus ſint ſolius auditionis participes; in tribus autem aliis, cum iis qui in converſione ſubſternuntur, precentur; & tunc fiant Sacramentorum participes. Quo autem in adulterio, & in reliquis immunditiæ generibus ſit iniquitas, omnino eodem judicio punietur, quo fornicationis ſcelus: ſed tempore duplicabitur.*

Ex peccatis quæ ad iraſcentem animæ partem ſpectant, ſolùm homicidium Pœnitentiâ publica mulctatum a Patribus teſtatur. Statutam porro in homicidas Pœnitentiam ſic exponit: *In hic ergo, cædes quidem in triplicatum tempus extenditur iis, qui per converſionem voluntario facinori remedium afferunt. Ter novem enim ſunt anni, novenario annorum numero in unoquoque gradu præfinito: adeo ut in perfecta quidem ſegregatione novem annorum tempore verſetur ab Eccleſia prohibitus; alios autem tot annos in auditione permaneat... In tertio autem novennio, cum ſubſtratione oret: ſicque perveniat ad Communionem Sacramenti.*

Homicidii judicio ſubdi jubet furtum violentum, quia prædo videtur ad cædes comparatus. *Nam prædo*, inquit, *etiam homicidii opem adhibet ad propoſitum obtinendum, ad hoc ipſum ſe comparans, & armis, & numeroſa manu, & opportunitate locorum, adeo ut is homicidarum judicio ſubjiciatur, ſi per Pœnitentiam ad Dei Eccleſiam revertatur.*

Sepulcrorum violatio Pœnitentiæ publicæ pariter ſubdita eſt, quatenus piaculum fornicationi quodammodo ſimile videbatur, propter violata

defun-

Digitized by Google

defunctorum corpora. Quo de crimine Sanctus Grægorius Nyſſenus, ait: *Sed carnis in terram redacto pulverem perſcrutari, & oſſa loco movere, ſpe lucri faciendi ornamenti alicujus, ex iis quæ cum corpore, in eodem judicio condemnatum eſt, quo ſimplex fornicatio.*

Denique ſacrilegium breviori Pœnitentia plecti dicit, quàm adulterium: atque ſe neſcire quomodo Eccleſia eò lenitatis deſcenderit: cùm in antiqua Scriptura ne cædis quidem condemnatione ſacrilegium tolerabilius videretur. Itaque ævo Sancti Gregorii Nyſſeni ſola idololatria, & aliæ infidelitatis ſpecies, homicidium, mœchia, & furtum violentum, ſepulcrorum violatio, atque ſacrilegium, Pœnitentiæ publicæ legibus ſubjacebant. Non igitur omnibus peccatis mortalibus Pœnitentia publica imponebatur.

Confirmatur ex eodem Patre. Avaritia, uſura, furtum occultum, proculdubio mortalia peccata ſunt. Nec tamen antiquis Canonibus in illorum criminum reos eſt animadverſum, aut publica ipſis inflicta Pœnitentia eſt, teſte Sancto Gregorio Nyſſeno, ibidem. *Altera autem Idololatriæ ſpecies*, inquit, *ſic enim divinus Apoſtolus avaritiam appellat, neſcio quomodo abſque ullâ pœnæ medela a Patribus prætermiſſa eſt.* Et infra: *Quò fit ut hic morbus valde in Eccleſia redundet, & nemo de iis qui ad Clerum adducuntur, inquirat, num qui eo idololatriæ genere polluti ſint: ſed de iis, quoniam id a Patribus prætermiſſum eſt, ſufficere exiſtimamus, publica doctrinæ ratione, ea quomodo fieri poteſt, curare; avaritiæ affectiones, veluti quoſdam morbos ex repletione ortos, oratione purgando: ſolum autem furtum, & ſepulcrorum effoſſionem, & ſacrilegium, vitia cenſemus: quod ex Patrum ſucceſſione hæc nobis traditio de iis relicta ſit: Atqui apud divinam Scripturam, & redundantia & uſura ſunt prohibita; & per potentiam ad ſuam poſſeſſionem aliena traducere, etiamſi ſub prætextu negotiationis hoc forte factum ſit.* De furto occulto poſtea hæc ſubjungit: *Qui autem occulta ſubtractione ſibi alienum uſurpat, ac deinde per Confeſſionem peccatum ſuum Sacerdoti aperit, ſtudio quod circa contrarium illius vitii adhibebit, morbum curabit; res inquam, ſuas largiendo pauperibus, ut dum quæ habet profundit, ſe ab avaritiæ morbo liberum apertè oſtendat. Sin autem nihil aliud niſi corpus habeat, jubet Apoſtolus per corporalem laborem ei morbo fieri medicinam.*

Epheſ. 4. 28.

Ejus autem hæc verba ſunt: *Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti.* Cùm itaque avaritia, uſura, & furtum occultum, publicæ Pœnitentiæ non eſſent olim ſubdita legibus, conſequens eſt Pœnitentiam publicam omnibus peccatis mortalibus impoſitam non fuiſſe.

Quæ peccata Pœnitentiæ publicæ obnoxia in Eccleſiis Cappadociæ ætate S. Baſilii? In quibuſdam tamen Eccleſiis uſurarii pœnitentiæ publicæ ſubjacebant, ſi in eo ſcelere multùm diuque perſeverarent, ut conſtat ex Canone 20. Concilii Illiberitani.

VIII. Probatur Propoſitio ex Sancto Baſilio in tribus Epiſtolis Canonicis ad Amphilochium, Pœnitentiam publicam Idololatris dumtaxat, homicidis, mœchis, perjuris, ſepulcrorum effoſſoribus, furibus convictis, & vatibus, ſeu divinatoribus, necnon ii qui ipſos conſulunt, præſcribente: quòd verò cætera peccata mortalia Pœnitentiæ publicæ legibus non ſubjicerentur olim, conſtat ex Canone 14. quo uſurarios abſque Pœnitentiæ publicæ onere abſolvit, ſi pecuniam ex uſuris collectam in pauperes erogent: imò & ad Sacerdotium promoveri poſſe decernit: *Qui uſuras accepit, ſi injuſtum lucrum in pauperes conſumere voluerit, & ab avaritiæ morbo deinceps liberari, ad Sacerdotium admitti poteſt.*

Confirmatur. Raptus mortale peccatum eſt, nullo reclamante; ſed ante Sanctum Baſilium, raptus Pœnitentiâ publicâ non caſtigabatur: itaque omnia peccata mortalia non ſubjiciebantur Pœnitentiæ publicæ.

Probatur minor ex illius Canone trigeſimo. *De his qui rapiunt*, inquit, *Canonem quidem antiquum non habemus, ſed propriam ſententiam proferimus: ut ipſi, & qui cum eis rapiunt, tribus annis ſint extra Orationes.* Denique raptus qui violenter non fit, nihilominus peccatum mortale eſt, & publicis etiam Legibus vindicatum. Nec tamen publicâ Pœnitentiâ mulctabatur tempore Sancti Baſilii (ut conſtat ex eodem Canone.) *Quod autem violenter non fit*, inquit, *nulli eſt pœna obnoxium, quando nec ſtuprum, nec furtum rem præceſſerit.* Omnia igitur peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ legibus, ex veteris Eccleſiæ Diſciplina non ſubjiciebantur.

IX. Probatur Propoſitio auctoritate Sancti Auguſtini Epiſtolâ 64. ad Aurelium Epiſcopum data, in qua teſtatur, comeſſationes & ebrietates etiam quæ fiebant in Templis, in honorem Martyrum, publicâ Pœnitentiâ non caſtigari; ſed tamen comeſſationes illæ & ebrietates nedum peccata mortalia erant, verùm etiam ſacrilegia: itaque omnia peccata mortalia non ſubjiciebantur publicæ Pœnitentiæ ætate Sancti Auguſtini.

Omnia peccata mortalia Pœnitentiæ publicæ obnoxia non erant in Eccleſia Africana S. Auguſtini ætate.

Probatur maior Sancti Auguſtini verbis, *Sciat*, inquit, *non deſperare nos, immo ſperare vehementer quod Dominus & Deus noſter per auctoritatem perſonæ quam geris, multas carnales fœditates, & ægritudines, quas Africana Eccleſia in multis patitur, in paucis gemit, conſiliorum gravitate, & tuâ, poſſit ſanare. Cùm enim Apoſtolus tria breviter genera vitiorum deteſtanda & vitanda uno in loco poſuerit, de quibus innumerabilium vitiorum exurgit ſeges, unum horum, quod ſecundo loco poſuit, acerrimè in Eccleſia vindicatur, duo autem reliqua, id eſt primum & ultimum, tolerabilia videntur hominibus, atque ita paulatim fieri poteſt, ut nec vitia jam putentur. Ait enim Vas Electionis: Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & dolo: ſed induite vos Dominum Jeſum Chriſtum.* Rom. 13. *Horum ergo trium, cubilia & impudicitiæ, tam magnum crimen putantur, ut nemo dignus non modò Eccleſiaſtico Miniſterio, ſed ipſa etiam Sacramentorum Communione videatur, qui ſe iſto peccato maculavit. Et rectè omnino. Sed quare ſolum? Comeſſationes enim & ebrietates ita conceſſæ & licitæ putantur, ut in honorem etiam beatiſſimorum Martyrum, non ſolùm per dies ſolemnes, quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carnis oculis inſpicit? ſed etiam quotidie celebrentur. Quæ fœditas, ſi tantùm flagitioſa, & non etiam ſacrilega eſſet, quibuſcumque tolerantiæ viribus ſuſtentandam putaremus. Quamquam ubi eſt illud, quòd cùm multa vitia enumeraſſet idem Apoſtolus, inter quæ poſuit ebrioſos, ita concluſit, ut diceret, cum talibus nec panem edere. Sed feramus hæc in luxu, & labe domeſtica, & eorum conviviorum, quæ privatis parietibus continentur, accipiamuſque cum eis Corpus Chriſti, cum quibus panem edere prohibemur; ſaltem de ſanctorum corporum Sepulcris, ſaltem de locis Sacramentorum, de domibus Orationum, tantum dedecus arceatur: quis enim audet vetare privatim, quod cùm frequentatur in ſanctis locis, honor Martyrum nominatur?*

Addit deinde: *Tantam eſſe peſtilentiam hujus mali, ut ſanari prorſus niſi Concilii auctoritate non poſſit*, modumque præſcribit, quo interim coërceatur, qui longè abeſt a pœnitentia publica. *Non ergo asperè*, inquit, *non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur; magis docendo, quàm jubendo; magis monendo, quàm minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine; ſeveritas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Etſi quod minamur, cum dolore fiat, de Scripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipſi in noſtra poteſtate, ſed Deus in noſtro ſermone timeatur. Ita prius movebuntur ſpirituales,*

vel

vel ſpiritalibus proximi, quorum auctoritate, & leniſſimis quidem, ſed inſtantiſſimis admonitionibus, cætera multitudo frangatur.

X. Probatur auctoritate ejuſdem Sancti Auguſtini in Enchiridio, cap. octogeſimo, ubi teſtatur, gravia quædam peccata ſuis temporibus ita vulgaria fuiſſe, ut nec Laicos illorum reos anathemate plectere, nec Clericos exauctorare Epiſcopi auderent: illoſque cogi ut tollerent crimina, quæ Regnum Dei illa perpetrantibus claudunt. Sed peccata, quæ Regnum Dei claudunt, ſunt proculdubio mortalia: igitur omnia peccata mortalia Sancti Auguſtini ætate non ſubjiciebantur anathemati in Laicis, aut degradatione puniebantur in Clericis; Non erant itaque obnoxia Pœnitentiæ publicæ. Infligebatur enim excommunicatio peccatis, propter quæ Pœnitentia publica agebatur, ſiquidem Pœnitentes arcebantur a Communione Sacramentorum, & precum. Præterea, quæ peccata caſtigabantur degradatione in Clericis, Pœnitentiâ publicâ plectebantur in Laicis. Cùm igitur Sanctus Auguſtinus teſtetur Clericos propter illa, de quibus loquitur, peccata, exauctoratos non fuiſſe; conſequens eſt, ut nec propter illa publicæ Pœnitentiæ Laici addicti ſint.

Probatur major ipſis Sancti Auguſtini verbis „ Peccata, *inquit*, quamvis magna & horrenda cùm in conſuetudinem venerint, aut parva aut nulla eſſe creduntur: uſque adeo, ut non ſolùm non occultanda, verùm etiam jam prædicanda, ac diffamanda videantur: quando, ſicut ſcriptum eſt: Laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & iniquus benedicitur. Talis in divinis libris iniquitas clamor vocatur. Unde eſt illud in Geneſi: Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus eſt. Quia non ſolùm jam apud eos non puniebantur illa flagitia, verùm etiam publicè velut lege frequentabantur. Sic noſtris temporibus ita multa mala, etſi non talia, in apertam conſuetudinem jam venerunt, ut pro his non ſolùm excommunicare aliquem Laicum non audeamus, ſed nec Clericum degradare. Unde cum exponerem ante aliquot annos Epiſtolam ad Galatas, in eo ipſo loco ubi ait Apoſtolus: Timeo vos ne fortè ſine cauſſa laboraverim in vobis; exclamare compulſus ſum: Væ peccatis hominum, quæ ſola inuſitata exhorreſcimus; uſitata verò pro quibus abluendis Filii Dei Sanguis effuſus eſt, quamvis tam magna ſint, ut omnino claudi contra ſeſe faciant Regnum Dei, ſæpe videndo omnia tolerare, ſæpe tolerando nonnulla etiam facere cogimur. Atque utinam, o Domine! non omnia, quæ non potuimus prohibere, faciamus.

XI. Idem evincitur teſtimonio ejuſdem Sanctiſſimi Doctoris, libro Octoginta trium Quæſtionum Quæſtione 26. ubi reus quorumdam peccatorum, quæ ex malitia fiunt, non eſſe cogendos ad Pœnitentiam luctuoſam & lamentabilem, id eſt, ad Pœnitentiam publicam teſtatur. Loqui autem ipſum de peccatis mortalibus evidens eſt, quia peccata illa malitiæ, contraria divinæ bonitati opponit venialibus, quæ virtuti, aut ſapientiæ dumtaxat adverſantur, quia infirmitatis tantùm, vel imperitiæ peccata ſunt. Omnia igitur peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ obnoxia non fuiſſe conſtat ex Sancto Auguſtino. En ipſius verba: „ Alia ſunt peccata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ. Infirmitas contraria eſt virtuti; imperitia ſapientiæ; malitia contraria eſt bonitati. Quiſquis igitur novit, quid ſit virtus & ſapientia Dei, poteſt exiſtimare, quæ ſint peccata venialia. Et quiſquis novit, quid ſit bonitas Dei, poteſt exiſtimare, quibus peccatis certa pœna debeatur, & hic, & in futuro ſæculo. Quibus bene tractatis, probabiliter judicari poteſt, qui non ſint cogendi ad Pœnitentiam luctuoſam & lamentabilem, quamvis peccata fateantur: & quibus nulla omnino ſperanda ſit ſalus, niſi ſacrificium obtulerint Deo Spiritum contribulatum per Pœnitentiam.

XII. Probatur ex alio Sancti Auguſtini loco, ex libro nimirum de Fide & Operibus, cap. 26. ubi peccata diſtinguit in ea, quæ excommunicatione plectenda ſunt; in ea quæ Pœnitentiâ publicâ non ſanantur, ſed quibuſdam correptionum medicamentis, Sacerdote ſcilicet pœnitentem peccatorem, & ſecretò confeſſum arguente, & pœnitentiam privatim agendam imponente: in ea tandem ſine quibus hæc vita non agitur, & quibus quotidianum in Oratione Dominica paratum remedium eſt. Porro ultimum iſtud peccatorum genus omnia venialia complectitur. Priora igitur duo genera ſolis mortalibus conſtant. Inter mortalia itaque ſunt quædam, teſte Sancto Auguſtino, quæ Pœnitentiæ publicæ non ſubjacent. En integrum Sanctiſſimi Doctoris teſtimonium. *Niſi eſſent quædam ita gravia, ut etiam excommunicatione plectenda ſint, non diceret Apoſtolus: Congregatis vobis, & meo ſpiritu* [judicavi] *tradere ejuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini Jeſu. Unde etiam dicit: Ne lugeam multos ex iis qui ante peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditiam & fornicationem, quam geſſerunt. Item niſi eſſent quædam non ea humilitate Pœnitentiæ ſananda, qualis in Eccleſia datur eis, qui propriè Pœnitentes vocantur, ſed quibuſdam correptionum medicamentis, non diceret ipſe Dominus: Corripe eum inter te, & ipſum ſolum, & ſi te audierit, lucratus es fratrem tuum. Poſtremò niſi eſſent quædam, ſine quibus hæc vita non agitur, non quotidianam medelam poneret in Oratione quam docuit, ut dicamus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.*

Denique tempore Sancti Auguſtini, multi Eccleſiarum Præſules tria tantùm peccata publicæ Pœnitentiæ addicebant, ſcilicet idololatriam, adulterium, homicidium; pro cæteris verò Deo ſatisfactum iri eleemoſynis aſſerebant; quorum ſententiam Sanctiſſimus Doctor non approbat quidem, ſed nec disertè improbat. Id conſtat ex cap. 19. libri ejuſdem de Fide & Operibus: *Qui autem*, inquit, *opinantur & cætera eleemoſynis facilè compenſari, tria tamen mortifera eſſe non dubitant excommunicatione punienda, donec Pœnitentia humiliore ſanentur: impudicitiam, idololatriam, homicidium: neque nunc opus eſt quærere qualis ſit iſtorum ſententia, & utrùm corrigenda, an approbanda, ne opus ſuſceptum mittamus in longum, propter eam quæſtionem, quæ huic abſolvendæ minimè neceſſaria eſt.* Non dubito tamen quin Sanctus Auguſtinus illam opinionem improbaturus eſſet, cùm ejus ætate multa alia peccata publica Pœnitentia plecterentur.

XIII. Probatur Propoſitio. Hæreſis eſt peccatum mortale, & quidem graviſſimum: atqui Hæretici * olim abſque Pœnitentia publica in Eccleſiam recipiebantur, & ejuratis hæreſibus ſtatim admittebantur ad communionem. Omnia igitur peccata mortalia non ſubjiciebantur antiquitus Pœnitentiæ publicæ.

Probatur minor ex Concilio Laodiceno, Canone 7. cujus hæc ſunt verba: *De his qui ab hæreticis convertuntur, id eſt, Novatianis, aut Photinianis, aut Theſſaradecatitis, ſive baptizati ſint illi, ſive Catechumeni, non ante ſuſcipiantur, quàm omnes hæreſes anathematizent, & præcipuè illam qua detinebantur. Et tunc demum hi, qui apud eos dicebantur fideles, noſtra doceantur fidei Symbolum; & uncti ſacro Chriſmate, ſic Myſteriis communicent Sacroſanctis.*

* *Heretici olim abſq; publica Pœnitentia in Eccleſiam recepti.*

De iis Hæreticis loquor, qui in hæreſi fuerant inſtituti, & educati; non de iis qui ab Eccleſia Catholica ad Hæreſim defecerant, quos non neſcio publicæ Pœnitentiæ fuiſſe addictos: quamvis quandoque Oeconomiæ gratiâ cum illis diſpenſatum ſit de ſeveriore illa diſciplina.

Idem

Idem conſtat ex Sancto Athanaſio in Epiſtola ad Rufinianum, quæ refertur Actione 1. Concilii ſeptimi Oecumenici. *Non modò*, inquit, *Comminiſtris, qui per Græciam paſſim habitant: verùmetiam in Galliis & Hiſpania, communi Decreto placuit, at & hîc, & ubique gentium quicumque lapſi fuiſſent proprio arbitrio, & anteſignani fuiſſent impietatis, ſi reſipiſcerent, ignoſcendum quidem illis; verùm non reſtituendos in Cleri numerum. Qui verò non auctores, ſed neceſſitate, & violentia compulſi fuiſſent viſum eſt, illis quidem ignoſcendum, & in Cleri locum reſtituendos.*

Idem conſtat ex Æconomia, qua Eccleſia uſa eſt erga Donatiſtas ad Eccleſiam redeuntes, quos non ſolum ad Communionem abſque Pœnitentiæ publicæ onere recepit: verùm etiam in Sacerdotii & Epiſcopatus gradu & honore manere conceſſit (ut paſſim teſtatur Sanctus Auguſtinus.) Hujus Eccleſiæ conſuetudinis teſtis eſt & Sanctus Joannes Climacus, Gradu Scalæ ſuæ 15. *Vir quidam ſcientiſſimus*, inquit, *problema terribile quæſivit ex nobis: Quod, inquiens, peccatum omnibus gravius eſt, homicidio, Chriſtique abnegatione exceptis? Cùmque illi reſpondiſſem, In hæreſim labi: Et quonam, inquit, modo Catholica Eccleſia Hæreticos quidem, cùm hæreſim priorem toto animo repudiaverint, atque anathematizarint ſuſcipit ad Sanctorum Myſteriorum Communionem, & ut idoneos admittit; eum verò qui in fornicationem lapſus fuerit, confitentem, atque peccatum ipſum omnino deſerentem, extrorſus ſuſcipiens, per annos aliquot eum a venerandis immaculatiſque Myſteriis, ex traditione Apoſtolica, ſeparare permittit?* Ex quibus verbis manifeſtum eſt, ſtatim poſt fidei profeſſionem, nullâ pœna impoſita, admiſſos fuiſſe ad Communionem hæreticos.

Hujus diſciplinæ rationem affert Joannes Abbas Raythu, Sancti Joannis Climaci diſcipulus, his verbis: *Hæreſis quidem malum in anima conſiſtit: fornicatio verò ex electione arbitrii anima malo conſentiente, in corpore corruptionis peccatum complevit. Quoniam verò nihil eſt naturale, quod impugnet eum, qui ab errore convertitur, totaliter ex converſione mundatur: qui verò ex fornicatione, tempore indiget, labore, & lacrymis, ut qualificatam & infuſam delectationem & plagam concupiſcentiæ avertat.*

XIV. Probatur ultimò. Idolothytis veſci, mortale peccatum eſt, ſaltem ubi periculum eſt ſcandali: ſed olim Pœnitentiæ publicæ non ſunt addicti, qui idolothyta comederant, tempore ſcilicet Sancti Leonis; ejus igitur ætate omnia peccata mortalia Pœnitentiæ publicæ non ſubjiciebantur.

Probatur minor ipſis Sancti Leonis verbis, Epiſtolâ 92. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum data, cap. ultimo: *Qui convivio ſolo Gentilium*, inquit, *& eſcis immolatitiis uſi ſunt, poſſunt jejuniis, & manûs impoſitione purgari: ut deinceps ab idolothytis abſtinentes, Sacramentorum Chriſti poſſint eſſe participes. Si autem aut idola adoravere, aut homicidiis, vel fornicationibus contaminati ſunt: ad communionem eos, niſi per Pœnitentiam publicam, non oportet admitti.*

Objectio prima nititur auctoritate Tertulliani, lib. de Pœnitentia, cap. 4. dicente: *Omnibus ergo delictis, ſeu carne, ſeu ſpiritu, ſeu facto, ſeu voluntate commiſſis, qui pœnam per judicium deſtinavit, idem & veniam per Pœnitentiam ſpopondit.* Ex quibus ſic colligo. Nullum eſt peccatum mortale, quod carne, aut ſpiritu, facto, aut voluntate non committatur: atqui omnia peccata his modis commiſſa ſubjiciuntur Pœnitentiæ publicæ [teſte Tertulliano] Subjiciuntur enim illi Pœnitentiæ, de qua agit toto illo libro: Hæc autem publica eſt; *Quæ de ipſo quoque habitu atque victu mandat, ſacco & cineri incubare, jejuniis preces alere, Presbyteris advolvi, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ injungere: quam plerique ut publicationem ſui ſuffugiunt*, quam vocat *Pœnitentiam ſecundam & unam*, quia ſemel tantum conceditur [ut conſtat ex capitibus 8. 9. & 10.] ergo Tertulliani ætate, omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ, in Eccleſia Africana, ſubjiciebantur.

Confirmatur ex Sancto Cypriano, Epiſtolâ 10. dicente: *Nam cùm in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam juſto tempore, & ſecundùm diſciplinæ ordinem ad exomologeſim veniant, & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri jus communicationis accipiant, &c.* Porro nomine minorum peccatorum, omnia mortalia videtur intellexiſſe Sanctus Cyprianus. Neque enim venialia his verbis ſignificavit. Omnia igitur peccata mortalia indiſcriminatim, in Eccleſia Africana, publicæ pœnitentiæ legibus ſubjacebant.

Objectiones ex Tertulliano & S. Cypriano petita diluuntur.

Reſpondeo ad primum: Tertullianum eo loci de Pœnitentia in genere diſſerere, prout virtus eſt, omnibus delictis, ſive quæ opere perficiuntur, ſive quæ ſola voluntate committuntur, neceſſaria: Non verò de Pœnitentia publica: namque agit de Pœnitentia, quam Deus præcepit. Porro Deus non præcepit Pœnitentiam publicam vel privatam; ſed Pœnitentiam ſecundum ſe & abſolutè; quam Eccleſia pro quibuſdam peccatis nimirum pro gravioribus, conſtituit publicè agendam, pro cæteris verò privatim ſubeundam ſanxit. Id perſpicuum eſt ex iis quæ Tertullianus ſubjungit eodem in capite, poſt verba in argumento laudata. *Ergo*, inquit, *Pœnitentia vita eſt cùm præponitur morti. Eam tu peccator mei ſimilis, immo me minor (ego enim præſtantiam in delictis meam agnoſco) ita invade, ita amplexare, ut naufragus alicujus tabulæ fidem. Hæc te peccatorum fluctibus merſum prolevabit; & in portum divinæ clementiæ protelabit. Rape occaſionem inopinatæ felicitatis... Pœniteat errorum, reperta veritate; pœniteat amaſſe quæ Deus non amat; quando ne nos quidem ipſi, ſervulis noſtris, ea quibus offendimur, non odiſſe permittimus... De bono pœnitentiæ enumerando diffuſa, & per hoc magno eloquio committenda materia eſt. Nos vero pro noſtris anguſtiis unum inculcamus, bonum atque optimum eſſe quod Deus præcipit. Audaciam exiſtimo, de bono divini præcepti diſputare. Neque enim quia bonum eſt, idcirco auſcultare debemus, ſed quia Deus præcepit. Ad exhibitionem obſequii, prior eſt majeſtas divinæ poteſtatis. Prior eſt auctoritas imperantis, quàm utilitas ſervientis. Bonum eſt pœnitere, an non? Quid revolvis? Deus præcipit. At enim ille non præcipit tantùm, ſed etiam hortatur. Invitat præmio, ſalute; jurans etiam: Vivo, dicens, cupit credi ſibi. O beatos nos, quorum cauſa Deus jurat! O miſerrimos, ſi nec juranti Domino credimus!* Tandem licèt a cap. 7. agat potiſſimùm Tertullianus de Pœnitentia luctuoſa & publica, quæ imponebatur ſemel illis qui poſt Baptiſmum in graviora crimina lapſi erant: tamen ab initio libri ad caput. 7. loquitur tantùm vel de Pœnitentia generatim ſumptâ (ut diximus) vel de Pœnitentia ante Baptiſmum, qua ſcilicet Cathecumeni omnia peccata vitæ prioris, ſive carnalia, ſive ſpiritualia, ſive facto, ſive ſola voluntate commiſſa, deteſtari ſe palam ſignificabant, & ad eorum per baptiſmum abſterſionem piis ſe diſponebant operibus. Id conſtat ex cap. 6. in quo hæc habet: *Quicquid ergo mediocritas noſtra ad Pœnitentiam ſemel capeſſendam, & perpetuò continendam ſuggerere conata eſt, omnes quidem deditos Domino ſpectat, ut omnes ſalutis in promerendo Deo petitores; ſed præcipuè Novitiolis iſtis imminet;*

qui

qui cùm maximè incipiunt divinis ſermonibus aures rigare, quique catuli infantiæ adhuc recentes, nec perfectis luminibus incerta reptant: & dicunt quidem priſtinis renuntiare, & Pœnitentiam aſſumunt, ſed includere eam negligunt. Interpellat enim illos ad deſiderandum ex priſtinis aliquid; ſicuti ipſe deſiderandi... Omne præterea cunctationis, & tergiverſationis erga Pœnitentiam vitium, præſumptio intinctionis importat. Certi enim indubitatæ veniæ delictorum, medium tempus interim furantur, & commeatum ſibi faciunt delinquendi, quàm eruditionem non delinquendi.

Et Infrà: *Neque ego renuo, divinum beneficium id eſt abolitionem delictorum, inituris utrumque omni modo ſalvum eſſe; ſed ut eò pervenire contingat, elaborandum eſt. Quis enim tibi tam infidæ Pœnitentiæ viro aſperginem unam cujuſlibet aquæ commodabit? Furto quidem aggredi, & Præpoſitum hujus rei aſſeverationibus tuis circumducere facile eſt: ſed Deus theſauro ſuo providet, nec ſinit obrepere indignos.*

Caput verò ſeptimum ſic incipit: *Hucuſque, Chriſte Domine, de Pœnitentiæ diſciplina ſervis tuis diſcere, vel audire contingat, quouſque etiam delinquere non oportet audientibus: vel nihil jam de Pœnitentia noverint, nihil ejus requirant. Piget ſecundæ, imò jam ultimæ ſpei ſubtexere mentionem: ne tractantes de reſiduo auxilio pœnitendi, ſpatium adhuc delinquendi demonſtrare videamur.* Itaque, ad eum uſque locum, Tertullianus non egerat de Pœnitentia peccatorum poſt Baptiſmum commiſſorum, ſed tantùm de Pœnitentia ante Baptiſmum, vel de Pœnitentia generatim ſumpta, ut virtus eſt: verba igitur quæ ex cap. quarto objecta ſunt, non probant Pœnitentiam publicam univerſis & ſingulis peccatis mortalibus impoſitam fuiſſe, in Eccleſia Africana, tempore Tertulliani.

Ad confirmationem, reſpondeo Sanctum Cyprianum, nomine minorum peccatorum, non intellexiſſe omnia mortalia, ſed minora e canonicis, quæ ſcilicet divinam immediatè non oppugnant majeſtatem, qualia ſunt homicidium, & adulterium. Quorum criminum rei, cùm Pœnitentiam publicam agerent juſto tempore, multò magis idololatriæ, quæ omnium peccatorum maximum eſt, reos, publicam, diuturnam, ſeveramque agere debere Pœnitentiam Sanctus Cyprianus meritò colligit.

XVI. Objicitur ſecundò. Pœnitentia luctuoſa & humillima, qua funguntur, qui propriè vocantur in Eccleſia Pœnitentes, eſt Pœnitentia publica: ſed huic Pœnitentiæ ſubjiciebantur olim omnia peccata mortalia, ſaltem in Eccleſiis Africanis, teſte Sancto Auguſtino; itaque omnia peccata mortalia antiquitus addicebantur Pœnitentiæ publicæ.

Probatur minor. Quæcumque peccata Sanctus Auguſtinus non remitti ait, niſi in humilitate majoris Pœnitentiæ, publicæ Pœnitentiæ ſubjiciebantur: ſed peccata quævis mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, Sanctus Auguſtinus non remitti ait, niſi in humilitate majoris Pœnitentiæ: igitur, teſte Sancto Auguſtino, quævis peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa ſubjiciebantur olim Pœnitentiæ publicæ. *Reſpondetur Objectioni graviſſimæ ex Sancto Auguſtino petitæ.*

Probatur minor. Quicumque tribus tantùm modis in Eccleſia dimitti peccata aſſerit, primò Baptiſmate, ſecundò Oratione, tertiò humilitate majoris Pœnitentiæ, cenſet peccata, quæ duobus prioribus remediis non curantur, tertio tantùm modo ſanari poſſe, nimirum Pœnitentiæ majoris & publicæ humilitate: ſed Sanctus Auguſtinus tribus modis dimitti peccata in Eccleſia aſſerit, primò Baptiſmate, ſecundò Oratione, tertiò humilitate majoris Pœnitentiæ: cenſet igitur ea peccata, quæ duobus prioribus modis non ſanantur, dimitti dumtaxat tertio remedio. Porro nulla peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa dimittuntur Baptiſmate, vel Oratione; quia Baptiſma non iteratur, & Oratio ſola peccata venialia & quotidiana expungit: igitur omnia peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, teſte Sancto Auguſtino, Pœnitentiæ publicæ legibus ſubdebantur.

Tota hæc objectio nititur auctoritate Sancti Auguſtini tribus in locis, qui certè difficultatem pariunt graviſſimam, cujus pondere oppreſſi viri eruditiſſimi, ſententiam noſtræ contrariam propugnant. Quibus aſſenſi ſumus, dum ſtadium Theologicum decurreremus; ſed re poſtea diligentiùs expenſa, habitâ etiam ea de re cum viris eruditis collatione, hanc, quam impræſentiarum tuemur, opinionem probabiliorem amplexi ſumus.

Primus autem, quem adverſarii proferunt, Sancti Auguſtini locus petitur ex libro de Symbolo ad Catechumenos cap. 7. & 8. *Propter omnia peccata*, inquit, *Baptiſmus inventus eſt. Propter levia, ſine quibus eſſe non poſſumus, Oratio inventa. Quid habet Oratio? Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* *Triplex Pœnitentia.* *Semel abluimur Baptiſmate, quotidie abluimur Oratione. Sed nolite illa committere, pro quibus neceſſe eſt, ut a Chriſti Corpore ſeparemini; quod abſit a vobis. Illi enim quos videtis agere pœnitentiam, ſcelera commiſerunt, aut adulteria, aut aliqua facta immania: inde agunt Pœnitentiam. Nam ſi levia peccata ipſorum eſſent, ad hæc quotidiana Oratio delenda ſufficeret. Ergo tribus modis dimittuntur peccata in Eccleſia, in Baptiſmate, in Oratione, in humilitate majoris pœnitentiæ.*

Secundus Sancti Auguſtini locus deſumptus eſt ex libro L. Homiliarum, Homiliâ 27. in qua triplicem rurſus diſtinguit Pœnitentiam: primam competentium, id eſt ad Baptiſmum venire ſitientium; alteram quotidianam, cujus fundamentum deducit ex illis Orationis Dominicæ verbis: *Dimitte nobis debita noſtra*, &c. Tertiam, graviorem & luctuoſiorem, ſeu publicam. Cùm itaque nec Pœnitentia competentium, nec Pœnitentia quotidiana, quæ in Orationis Dominicæ recitatione poſita eſt, expungant peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa: ſequitur illa Pœnitentiâ tantùm graviore, & luctuoſiore, id eſt publica, expiata fuiſſe, tempore Sancti Auguſtini, cujus tibi locum & verba repræſento. *Itaque*, ait, *admonemur jam de altera loqui Pœnitentia. Triplicem quippe ejus conſiderationem in ſancta Scriptura eſſe propoſui. Illa prima Competentium eſt, & ad Baptiſmum venire ſitientium. Hanc de Scripturis ſanctis oſtendi. Eſt alia quippe quotidiana. Et ubi illam oſtendimus Pœnitentiam quotidianam? Non habeo ubi meliùs oſtendam, quàm in Oratione quotidiana, ubi dominus orare nos docuit, & quid ad Patrem dicamus, oſtendit, & in his verbis poſuit: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris... Reſtat Pœnitentiæ tertium genus. Eſt Pœnitentia gravior, atque luctuoſior, in qua propriè vocantur in Eccleſia Pœnitentes, etiam remoti a Sacramento Altaris participandi, ne accipiendo indignè judicium ſibi manducent, & bibant. Illa verò Pœnitentia luctuoſa eſt, grave vulnus eſt, adulterium fortè commiſſum eſt, fortè homicidium, fortè aliquod ſacrilegium. Gravis res, grave vulnus, lethale, mortiferum; ſed omnipotens Medicus.*

Tertius locus depromptus eſt ex eodem libro, Homiliâ quinquageſima, ubi eodem modo Pœnitentiam dividit, & tertiam Pœnitentiæ actionem, quæ publica eſt, ait eſſe illius Pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ Legis Decalogus

Digitized by Google

logus continet, & de quibus Apoſtolus ait; *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt*. Sed omnia peccata mortalia Legis Decalogo prohibentur, & de omnibus dictum eſt; *Qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt*. Ergo actioni Pœnitentiæ publicæ omnia peccata mortalia, tempore Sancti Auguſtini, ſubdebantur. En Sancti Auguſtini verba, cap.2. 3. & 4. illius Homiliæ. *Tres ſunt*, inquit, *actiones Pœnitentia, quas mecum veſtra eruditio recognoſcit. Sunt enim uſitata in Eccleſia Dei, & diligenter attendentibus nota. Una eſt, quæ novum hominem parturit, donec per Baptiſmum ſalutare omnium præteritorum fiat ablutio peccatorum..... Altera verò Pœnitentia eſt, cujus actio per totam iſtam vitam, quam in carne mortali degimus, perpetua ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt ... Tertia actio eſt Pœnitentia, quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ Legis Decalogus continet, & de quibus Apoſtolus ait: Quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non poſſidebunt*.

Reſpondeo, nego minorem primi & ſecundi Syllogiſmi; tertii verò majorem diſtinguo: Quicumque tribus tantùm modis dimitti peccata aſſerit, cenſet ea, quæ duobus prioribus remediis non curantur, tertiò tantùm ſanari poſſe: Si revera alium modum non admittat, quo peccata curari ac deleri poſſint, concedo: ſi aliud remedium ad remiſſionem peccatorum in Eccleſia agnoſcat, nego. Porrò Sanctus Auguſtinus, cùm peccata tribus modis in Eccleſia dimitti ſcribit, in Baptiſmate ſcilicet, in Oratione, in humilitate majoris Pœnitentiæ; alium modum, ſeu aliud remedium non excludit, nec adhibet in particulam exclusivam, tantùm, aut æquivalentem. Quòd ſi quæras, quiſnam ſit alius ille modus? Reſpondeo illum erui ex aliis Sancti Auguſtini locis, quæ huic ex libro de Symbolo ad Catechumenos lucem afferunt, præſertim vero ex libro de Fide & Operibus cap.26. ubi ait, quædam eſſe peccata *ita gravia, ut excommunicatione plectenda ſint*. Et hæc ſunt peccata canonica, quæ publicæ Pœnitentiæ addicebantur. Quædam non *ea humilitate Pœnitentiæ ſananda, qualis in Eccleſia datur eis, qui propriè Pœnitentes vocantur, ſed quibuſdam correptionum medicamentis*; & hæc ſunt peccata mortalia quidem, ſed non ità gravia, quæ privatâ Pœnitentiâ curantur, Sacerdote ſecretò corripiente Peccatorem, qui apud ipſum peccata deponit, ac poſtea ipſum abſolvente. Nam Sanctum Auguſtinum per correptionum medicamenta intellexiſſe Pœnitentiam Clavium, & de illa intellexiſſe hæc verba Chriſti, *Corripe eum inter te & ipſum ſolum*, conſtat ex illius loci ſerie. Addit enim tertium genus peccatorum, *ſine quibus hæc vita non agitur; & quorum quotidianam medelam poſuit Chriſtus in Oratione quam docuit*. Hæc autem ſunt venialia peccata, quibus remittendis neceſſariæ non ſunt Eccleſiæ Claves. Priora itaque ſunt mortalia, quamvis non ita gravia, ut excommunicatione feriantur. Porro illa correptionum medicamenta, quibus dicta peccata curari ſcribit Sanctus Auguſtinus, non ſunt ſola verba correctionis fraternæ, a quocumque illa correctio adhibeatur. Omnibus enim incumbit officium corripiendi fratrem, id eſt, Chriſtianum peccantem; nec tamen omnibus data poteſtas eſt remittendi peccata.. Igitur illa medicamenta correptionum intellexit Sanctus Auguſtinus de correptione Peccatoris facta a Sacerdote Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrante; illaque verba, *Corripe illum inter te & ipſum ſolum*, retulit ibi ad Pœnitentiam Clavium, propter verba Chriſti huic Præcepto immediate adjuncta Matth.18. *Amen dico vobis, Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo*.

Pœnitentia clavium.

Quòd autem non omnia peccata mortalia, ſed graviora dumtaxat in ordine mortalium publicæ Pœnitentiæ ſubjecta fuerint Sancti Auguſtini tempore, conſtat ex illis verbis: *Illi enim, quos videtis agere Pœnitentiam, ſcelera commiſerunt, aut adulteria, aut aliqua facta immania: inde agunt Pœnitentiam*.

Cur verò Pœnitentiam publicam ibi in exemplum adduxerit Sanctus Auguſtinus, potiùs quàm privatam, ratio in promptu eſt. Cùm enim ad Cathecumenos ſermonem haberet, proferendi erant in exemplum remiſſionis peccatorum Eccleſiæ concreditæ, modi, quibus dimittuntur in Eccleſia peccata, Catechumenis notiores. Hi autem erant Baptiſmus, quem mox erant ſuſcepturi, & de cujus virtute ad omnia peccata abſtergenda erudiebantur; Oratio Dominica, quam edocebantur, & cujus recitationis aſſueſcebant; & Pœnitentia publica, cujus lugubris apparatus quotidie verſabatur ipſis ob oculos: ſiquidem Pœnitentes cum ipſis audiebant Verbum Dei, & cum illis ex Eccleſia dimittebantur, ne Sacrificio intereſſent. Privatam autem Pœnitentiam non ita noverant. Unde Sanctus Auguſtinus illius non meminit eo loci.

Ad ſecundum Sancti Auguſtini locum reſpondeo, illum in Homilia 27. laudata ſignificare tertiam ſpeciem Pœnitentiæ, quam graviorem & luctuoſiorem vocat, impoſitam non fuiſſe quibuſvis peccatis mortalibus, ſed gravioribus tantùm in mortalium ordine, puta idololatriæ, homicidio, adulterio, ſacrilegio, aut aliis hujuſmodi. Perſpicua ſunt ejus verba, nec alium ſenſum præ ſe ferunt. *Illa verò Pœnitentia luctuoſa eſt*, inquit, *grave vulnus eſt: adulterium fortè commiſſum eſt, fortè homicidium, fortè aliquod ſacrilegium. Gravis res, grave vulnus, lethale, mortiferum, ſed omnipotens Medicus*. Quin etiam ibidem ſignificat hujuſmodi Pœnitentiam imponi tantùm gravioribus illis peccatis, poſtquàm fuerint opere conſummata, non autem cùm interna tantùm delectatione & conſenſione commiſſa fuerint, nec eruperint exteriùs, aut executioni fuerint mandata. Statim enim poſt verba laudata ſubjungit: *Jam poſt ſuggeſtionem facti, & delectationem, conſenſionem, & perpetrationem, quaſi quatriduanus mortuus putet; ſed nec ipſum Dominus deſeruit, ſed clamavit; Lazare, prodi foras. Ceſſit voci miſericordia, moles ſepulturæ; ceſſit mors vitæ, ceſſit infernus ſuperno. Elevatus eſt Lazarus, proceſſit de tumulo, & ligatus erat, ſicut ſunt homines in confeſſione peccati agentes Pœnitentiam. Jam proceſſerunt a morte, nam non confiterentur niſi procederent. Ipſum confiteri, ab occulto & a tenebroſo procedere eſt. Sed quid Dominus Eccleſiæ ſuæ? Quæ ſolveritis*, inquit, *in terra, ſoluta erunt & in cælo. Proinde Lazaro procedente, quia implevit Dominus miſericordia ſua bonum, perducere ad Confeſſionem mortuum latentem, putentem, jam cætera implet Eccleſiæ myſterium; Solvite illum & ſinite abire*. Denique his verbis privatam etiam Pœnitentiam innuit, in qua peccatores procedunt a morte, confitendo peccata, & vitam gratiæ recipiunt.

Ad tertium locum Sancti Auguſtini, reſpondeo, hæc ipſius verba, *Tertia eſt actio Pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ Legis Decalogus continet*, &c. non ſignificare Pœnitentiam publicam, ſed Poenitentiam Clavium, quæ privata vel publica eſt. Agit namque contra quoſdam, qui Poenitentiam detrectabant, & propter ſolam Chriſti fidem ſe ſalvos fore confidebant, abſque clavibus Eccleſiæ, licèt mortaliter peccaſſent. Hos ad amplectendam Poenitentiam Sanctus Auguſtinus adhortatur, quia peccatorum morta-

lium rei Regnum Dei non conſequentur. Porrò ſignificat Sanctus Auguſtinus, Sacramentorum Præpoſitos, in ſatisfactione imponenda, gravitatis criminum rationem habuiſſe, & quoſdam peccatores addixiſſe publicæ Poenitentiæ, quorum nempè crimina in grave aliorum ſcandalum vergebant; & quando publicam hujuſmodi Poenitentiam utilitati Eccleſiæ conducere, & in exemplum Fidelium cedere judicabant Antiſtites; Sequitur ergo, quòd ſi hæ rationes abeſſent, peccata quævis mortalia Poenitentiâ publicâ non caſtigabantur. Et certè ſi lege lata, vel conſuetudine Eccleſiaſtica, univerſa peccata mortalia publicæ Poenitentiæ ſubdita fuiſſent, ex Antiſtitum nutu, arbitrio, prudentiâ, non pependiſſet quædam luctuoſæ illi Poenitentiæ ſubjicere, cætera ſine illa per Eccleſiæ Claves remittere. Sed audire præſtat Sancti Auguſtini verba. *Implicentur ergo quis*, inquit, *tam mortiferis vinculis peccatorum, detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipſas Claves Eccleſiæ, quibus ſolvatur in terra, ut ſit ſolutus in cœlo: & audet ſibi poſt hanc vitam, quia tantùm Chriſtianus dicitur, ſalutem aliquam polliceri, nec veridicum illud Dominicæ vocis tonitruum contremiſcit: Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. Quid ad Galatas dicit Apoſtolus? Nonne talia enumerans eodem fine concludit? Manifeſta ſunt*, inquit *opera carnis, quæ ſunt fornicationes, immunditia, luxuria, idolorum ſervitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſentiones, hæreſes, invidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt. Judicet ergo ſeipſum homo in iſtis voluntate, dum poteſt, & mores convertat in melius; ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem a Domino judicetur. Et cùm ipſe in ſe protulerit ſeveriſſimæ medicinæ, ſed tamen medicinæ ſententiam, veniat ad Antiſtites, per quos illi in Eccleſia Claves miniſtrantur, & tanquam bonus jam incipiens eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, a Præpoſitis Sacramentorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum; ut in offerendo ſacrificio cordis contribulati devotus & ſupplex, id tamen agat, quod non ſolùm illi proſit ad recipiendam ſalutem, ſed etiam cæteris ad exemplum. Ut ſi peccatum ejus non ſolùm in gravi ejus malo, ſed etiam in tanto ſcandalo eſt aliorum: atque expedire utilitati Eccleſiæ videtur Antiſtiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis, agere pœnitentiam non recuſet, non reſiſtat, non lethali & mortiferæ plagæ, per pudorem, addat tumorem.*

Ex his S. Auguſtini verbis, *In notitia multorum, vel etiam totius plebis*, colligitur duplex fuiſſe in Eccleſia Africana publicæ Pœnitentiæ genus. Alteram partim privatam, partim publicam, alteram omnino publicam. Prima in conſpectu ſelectorum hominum agebatur, qui illius teſtes erant, & de ea referebant ad Antiſtites: ſecunda in conſpectu totius Eccleſiæ. In prima non erant tot gradus percurrendi, nec tanta ſolemnitas: in ſecunda percurrebantur ſtatuti gradus, & ritu ſolemni agebantur. Primam qui egerant, privatim reconciliabantur ab Epiſcopo, vel a Sacerdote, de mandato Epiſcopi; vel certè in conſpectu illorum qui Pœnitentiæ teſtes fuerant: ſecundâ qui fuerant functi, publicè reconciliabantur in Eccleſia ante Abſidem, illiſque, toto Fidelium ſpectante cœtu, manus ritu ſolemni imponebantur. Prior Pœnitentia gravioribus peccatis e numero mortalium infligebatur, quamvis occulta eſſent. Secunda publicis tantùm, & quæ univerſa Eccleſia noverat. Eam Diſciplinam in Eccleſia Africana viguiſſe, non ſolùm prolata Sancti Auguſtini verba inſinuant, ſed etiam Concilium Carthaginenſe Tertium, anno Chriſti 397. celebratum, cui Sanctus Auguſtinus aderat, Canone 32. quo ſtatutum eſt, *Ut Presbyter, inconſulto Epiſcopo, non reconciliet Pœnitentem, niſi abſente Epiſcopo, & neceſſitate cogente. Cujuſcumque autem Pœnitentis, publicum, & vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſa Eccleſia noverit, ante abſidem ei manus imponatur.*

Denique S. Auguſtinum de Pœnitentia Clavium loqui, cùm ait illam agendam eſſe pro illis peccatis quæ Legis Decalogus continet, & quorum rei Dei regnum non poſſidebunt, non verò de Pœnitentia publica tantùm, conſtat rurſus ex ſine Homiliæ, in qua hæc habet: *Sed ſac incertum eſſe utrùm ignoſcat Deus. Quid perdit, cùm ſupplicat Deo, qui ſalutem perdere non dubitavit, cùm offenderet Deum? Quis enim certus eſt, quòd etiam Imperator ignoſcat? Et tamen pecunia funditur, maria tranſmeantur, procellarum incerta ſubeuntur; & penè ut mors evitetur, mors ipſa ſuſcipitur. Supplicatur deinde per homines homini; ſine dubitatione ſiunt iſta, cùm ſit dubium quo fine proveniant: & tamen certiores ſunt Eccleſiæ Claves, quàm corda Regum; quibus Clavibus quodcumque in terra ſolvitur, etiam in cœlo ſolutum promittitur. Et multò eſt honeſtior humilitas, qua ſe quiſque humiliat Eccleſiæ Dei; & labor minor imponitur; & nullo temporalis mortis periculò mors æterna vitatur.*

XVII. Contra. Sanctus Auguſtinus omnia peccata quæ Legis Decalogus continet, & de quibus ab Apoſtolo dictum eſt, *Qui talia agunt, Regnum Dei non poſſidebunt*; illi Pœnitentiæ ſubjecit, in qua homo per Eccleſiaſticam Diſciplinam ab Euchariſtia ſeparabatur: *Per Eccleſiaſticam Diſciplinam*, inquit, *a Sacramento cœleſtis panis interim ſeparetur*. Sed Pœnitentia in qua homo ab Euchariſtia ſeparabatur, erat publica: omnia igitur peccata quæ Legis Decalogus continet, quorumque rei Dei Regnum non poſſidebunt, ſubjiciebantur Pœnitentiæ publicæ.

Reſpondeo, diſtinguo minorem: Pœnitentia in qua homo ſeparabatur ab Euchariſtia, ſecundùm præſcripta Canonum, & per Antiſtitum ſententiam, concedo: in qua ſeparabatur ab Euchariſtia ſponte, & humiliter parendo præcepto, vel conſilio Sacerdotis, apud quem peccata depoſuerat, nego. Namque hæc viguit, & viget etiamnum in Eccleſia Diſciplina, cujus periti probique Confeſſarii obſervantiſſimi ſunt, ut qui peccatis mortalibus inquinati ſunt & in ea frequentiùs relabuntur, a Communione Dominici Corporis aliquantiſper arceantur, donec dignos Pœnitentiæ fructus oſtenderint, & ſalubri ſatisfactione fuerint purgati. Nec tamen illis imponitur Pœnitentia publica. Hunc eſſe Sancti Auguſtini ſenſum conſtabit locum integrum legentibus, & expendentibus. *In hac ergo, Pœnitentia*, inquit, *majorem quiſque in ſe ſeveritatem debet exercere, ut a ſeipſo judicatus, non judicetur a Domino. . . . Aſcendat itaque homo adversùm ſe tribunal mentis ſuæ . . . Atque ita conſtituto in corde judicio, adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor. Inde quidam ſanguis animi confitentis per lacrymas profluat. Poſtremo ab ipſa mente talis ſententia proferatur, ut ſe indignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini: ut qui ſeparari a regno cælorum timet per ultimam ſententiam Summi Judicis, per Eccleſiaſticam Diſciplinam a Sacramento cœleſtis Panis interim ſeparetur. Verſetur ante oculos imago futuri judicii; ut cùm alii accedunt ad Altare Dei, quò ipſe non accedit, cogitet quàm ſit contremiſcenda illa pœna qua percipientibus*

bus aliis vitam æternam, alii in mortem præcipitantur æternam.

XVIII. Contra. Omne peccatum excommunicatione dignum, Pœnitentiæ publicæ olim ſubjiciebatur: ſed omne peccatum mortale a Sanctis Patribus judicatum eſt excommunicatione dignum: Omne igitur peccatum mortale publicæ Pœnitentiæ ſubjiciebatur antiquitus.

Probatur minor ex Sancto Auguſtino Epiſtolâ 108. ad Seleucianam data, ubi triplicem diſtinguit Pœnitentiam: prima eſt *quam agunt homines ante Baptiſmum de ſuis prioribus peccatis.* Secunda, quæ agitur de peccatis poſt Baptiſmum commiſſis. Tertia Juſtorum, de qua ſcribit: *Eſt etiam Pœnitentia bonorum & humilium Fidelium penè quotidiana, in qua pectora tundimus, dicentes; Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Neque enim ea nobis dimitti volumus, quæ dimiſſa non dubitamus in Baptiſmo; ſed illa utique, quæ humanæ fragilitati, quamvis parva, tamen crebra ſubrepunt.* De ſecunda verò ſic loquitur: *Agunt etiam homines Pœnitentiam, ſi poſt Baptiſmum ita peccaverint, ut excommunicari, & poſtea reconciliari mereantur: Sicut agunt in omnibus Eccleſiis illi, qui propriè Pœnitentes appellantur.* Ergo quicumque poſt Baptiſmum mortaliter peccaverant, excommunicatione plectebantur, & addicebantur Pœnitentiæ publicæ.

Reſpondeo nego minorem. Ad auctoritatem verò Sancti Auguſtini reſpondeo, Ipſum eò loci unam tantùm ſpeciem Pœnitentiæ, quæ poſt Baptiſmum agitur, recenſere, ſcilicet Pœnitentiam publicam, cui adjuncta erat excommunicatio; aliam verò, ſcilicet privatam, quam agunt illi, qui tam horrenda peccata non commiſerunt, ut excommunicatione plectantur, premere ſilentio. Quod illa in Epiſtola conſultò fecit, quia contra Novatianum hominem agebat, de quo ad ipſum ſcripſerat Seleuciana, qui negabat poſt Baptiſmum dari Pœnitentiæ locum, & Apoſtolos dediſſe Pœnitentiam pro Baptiſmo aſſerebat, ita ut ante Baptiſmum eam dederint, atque ii quibus data ſit, poſtea non fuerint baptizati, quia eis illa pro Baptiſmo fuit. Illius hominis errorem ubi retulit Sanctus Auguſtinus, ait dubitare ſe, utrùm Novatianus ſit, an ex aliqua alia ſecta: quia neſcit, utrùm Novatiani eum errorem propugnaverint, & id nuſquam de illis audivit. Addit deinde, Illam aſſertionem, *Cujuſcumque ſit, a regula Fidei Catholicæ, & a doctrina Chriſti, & Apoſtolorum prorſus alienam eſſe;* quia non ſolùm ante Baptiſmum, verùmetiam poſt Baptiſmum, agitur Pœnitentia in Eccleſia, prout eam agendam Apoſtoli prædicarunt & conſtituerunt. Pœnitentiam quæ agitur ante Baptiſmum, nec tamen illius neceſſitatem impendit, aut vim & efficaciam ſupplet, colligit ex Concione Sancti Petri ad Judæos Actuum 2. dicentis; *Agite Pœnitentiam, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm in nomine Domini Jeſu Chriſti, & dimittentur vobis peccata veſtra.* Pœnitentiam quæ agitur de peccatis commiſſis poſt Baptiſmum, probat ex omnium Eccleſiarum diſciplina, in quibus graviorum peccatorum rei, Pœnitentiam publicè agebant: & ſolum publicæ Pœnitentiæ exemplum profert, quæ & notior erat hæreticis, & ejus exemplum ad frangendam Novatiani hominis pervicaciam accommodatius. Novatiani enim omnium quidem peccatorum mortalium, ſed maximè graviorum veniam ab Eccleſia concedi non poſſe contendebant, & irremiſſibilia eſſe crimina poſt Baptiſmum commiſſa. Retundebatur autem ille error argumento petito ex diſciplina in Eccleſiis omnibus obſervata, in quibus, qui poſt Baptiſmum tam graviter peccaverant, ut excommunicari mererentur, ſubjiciebantur Pœnitentiæ publicæ, & eà perfuncti, Deo & Eccleſiæ reconciliabantur ab Antiſtitibus.

Cæterùm quædam peccata mortalia Sanctum Auguſtinum agnoviſſe, quibus non infligeretur ab Eccleſia excommunicatio, conſtat ex libro de Fide & Operibus, capite penultimo, ubi ait: *Niſi eſſent quædam ita gravia, ut excommunicatione plectenda ſint, non diceret Apoſtolus; Congregatis vobis, &c. Item niſi eſſent quædam non ea humilitate Pœnitentiæ ſananda, qualis in Eccleſia datur eis qui propriè Pœnitentes vocantur, ſed quibuſdam correptionum medicamentis, non diceret ipſe Dominus: Corripe eum inter te,* &c. Ex quibus verbis conſtat, eſſe quædam peccata mortalia non ita gravia, ut excommunicatione plectenda ſint.

Idem conſtat ex Enchiridii cap. 65. ubi hæc habet: *Sed neque de ipſis criminibus quamlibet magnis remittendis in ſancta Dei Eccleſia Dei deſperanda eſt miſericordia agentibus Pœnitentiam ſecundùm modum ſui cujuſque peccati. In actione autem Pœnitentiæ, ubi tale crimen commiſſum eſt, ut is qui commiſit, a Chriſti etiam Corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Verùm quia plerùmque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel quæcumque alia ſigna procedit, cùm ſit coram illo cui dicitur: Gemitus meus a te non eſt abſconditus: rectè conſtituuntur ab iis, qui Eccleſiæ præſunt, tempora Pœnitentiæ, ut fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata.* Ex quibus verbis colligitur, eſſe aliqua peccata mortalia, quæ nomine criminum ſignificantur, propter quæ a Chriſti Corpore non ſeparantur Fideles, alia propter quæ ſeparantur: quia peccatoribus imponitur Pœnitentia ſecundùm modum ſui cujuſque peccati, aliis publica, aliis verò privata.

XIX. Contra. Pro quolibet crimine imponebatur antiquitùs Pœnitentia publica [ut colligitur ex Sancto Eligio Homiliâ 5. & ex Sancto Cæſario Arelatenſi, Homiliâ 8.] Atqui omne peccatum mortale, crimen eſt: omni igitur peccato mortali imponebatur olim publica Pœnitentia.

Probatur minor ex Sancto Auguſtino, in Enchiridio, cap. 64 dicente: *Neque enim quia peccatum eſt omne crimen, ideo crimen eſt etiam omne peccatum. Itaque ſanctorum hominum vitam, quamdiu in hac morte vivitur, inveniri poſſe dicimus ſine crimine: Peccatum autem ſi dixerimus quoniam non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.*

Reſpondeo diſtinguo majorem. Pro, quolibet crimine graviſſimo, & canonico, concedo; pro quolibet crimine abſolutè, nego. Diſtinguo etiam minorem. Omne peccatum mortale crimen eſt, ſi cum veniali peccato conferatur, concedo; ſi comparetur cum gravioribus peccatis, quæ infamiam pariunt peccanti, ſcandalum Eccleſiæ, detrimentum proximo, quorum rei a ſacris Ordinibus arcentur, propter quæ coram Eccleſiæ Tribunali accuſari peccator poteſt, nego. Illa enim dumtaxat peccata, quibus hi characteres conveniunt, abſolutè crimina a Patribus appellantur. Sic a Sancto Auguſtino Tractatu 41. in Joannem, crimen definitur, *Peccatum grave, accuſatione & damnatione digniſſimum.* Hinc advertit ibidem, Apoſtolum Paulum, *Quando elegit ordinandos, vel Presbyteros, vel Diaconos, & quicumque ordinandus ad Præpoſituram Eccleſiæ non dixiſſe, Si quis ſine peccato eſt; hoc enim ſi diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur:* Sed dixiſſe; *Si quis ſine crimine eſt, ſicut eſt homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, ſacrilegium & cætera hujuſmodi.*

Sic Paulus Oroſius in Apologia, manifeſtè di-

ſtinguit inter peccatum & crimen, & ait, *Peccatum cogitatione concipi; crimen nonniſi actu oſtendi*. At certum eſt multa peccata cogitationis eſſe mortalia, quamvis actu numquam oſtendantur. Itaque omne peccatum mortale, ſecundùm Oroſium, non eſt crimen.

Denique Sanctus Thomas ea notione criminis nomen a Sancto Paulo uſurpatum teſtatur in Epiſtola ad Titum Cap. 1. cùm Presbyterorum dotes deſcribens, ait: *Si quis ſine crimine eſt*. *Dicendum eſt* [inquit Angelicus Doctor Lectione 1. Commentarii in illam Epiſtolam] *Quòd aliud eſt crimen, & aliud eſt peccatum. Peccatum dicitur quodcumque, ſive magnum, ſive parvum, ſive occultum. Crimen autem magnum & infame, Pſal. 14. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? &c. Et poſtea ſubdit: Qui ingreditur ſine macula, &c. Non quòd qui mortaliter peccat poſt Baptiſmum non poſſit eligi: ſed quod eligendus non ſit infamis*. Et Lectione 1. in Cap. 3. Epiſtolæ 1. ad Timotheum, explicans illa verba, *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe: Nec eſt dicendum*, inquit, *ſicut aliqui dixerunt, quòd, quicumque peccavit mortaliter poſt Baptiſmum, non eſt idoneus; quia pauci eſſent tales, ſed irreprehenſibilis, id eſt, non ſubjectus alieni peccato, unde ab aliis reprehendi poſſit: quia indecens eſt, ſi reprehenſibilis ſit reprehenſor*.

XX. Objectio tertia nititur auctoritate Sancti Eligii Noviomenſis Epiſcopi, Homiliâ 8. ubi diſtinguit peccata in duas tantùm claſſes: in prima collocat venialia, quæ *Minuta* appellat; In altera mortalia, quæ *Capitalia* nuncupat *crimina*. Docet autem hæc Pœnitentiæ publicæ obnoxia fuiſſe. Et Homiliâ 13. alloquens Pœnitentes, duplex tantùm genus peccatorum recenſet; altera appellat *Graviora facinora*, propter quæ Pœnitentiæ publicæ addicti ſunt. Altera nuncupat, *Quotidiana minorum peccatorum vulnera*: Quæ eleemoſynarum, & orationum remediis curantur. Atqui capitalium criminum, & graviorum facinorum nomine omnia mortalia complexus eſt Sanctus Eligius, cùm illa venialibus oppoſuerit: omnia igitur peccata mortalia Pœnitentiæ publicæ ſubjiciebantur.

S. Eligius omnia peccata mortalia publicæ Pœnitentiæ ſubdita fuiſſe non probat, ſed graviora quædam crimina.

Reſpondeo, nego Minorem. Nam Sanctus Eligius horrenda quædam, & fœtida crimina his nominibus deſignavit, cùm de publicis Pœnitentibus ageret: nec venialium peccatorum meminit, quaſi venialia eſſent quæcumque publicâ non caſtigabantur Pœnitentiâ; ſed ut oſtenderet Pœnitentes ſemel reconciliatos ſolis minutum peccatorum vulneribus obnoxios eſſe debere, nec in mortale uſquam labi peccatum; quod nemo Chriſtianus vitare non tenetur. *Videte ergo*, inquit, *ut gravia facinora, quæ fallente Diabolo commiſiſtis, cum gemitibus & ſuſpiriis, quandiu vixeritis, lugeatis: & quomodo non deerunt vobis quotidiana peccatorum minorum vulnera; ſic nunquam deſint eleemoſynarum, & orationum remedia. Diem mortis ſemper per oculis habete: & qui uſque hodie in publica Pœnitentia cilicia induti fuiſtis, induite deinceps ſobrietatem, abſtinentiam, temperantiam*.

Cæterùm Sanctum Eligium agnoviſſe Pœnitentiam privatam pro peccatis mortalibus, quæ ita gravia & horrenda non eſſent, conſtat ex Homilia 13. ubi poſtquàm publicos Pœnitentes allocutus eſt, ad cæterorum Fidelium cœtum orationem ità convertit: *Vos etiam, fratres, poſt exhortationem quam habuimus ad Pœnitentes, mecùm admoneo, ut unuſquiſque noſtrûm recurrat ad conſcientiæ ſuæ ſecreta, & interroget ſemetipſum qualiter per totum annum, maximè his facris diebus converſatus eſt. Et ſi invenerit in corde ſuo ſpinas & tribulos delictorum, ſtudeat auxiliante Deo, quantocius evellere, & evellenda eradicare: hiſque eradicatis, fodiat vomere ſalutari, ac ſtercora, id eſt, bona opera immittat, ut poſſit facere fructum: &, ſi vel hodie pariter confeſſus, ac devotè converſus fuerit, ut valeat dignus intereſſe Solemnitati præſentis diei quæ quia Dominus in ea cum Apoſtolis ſuis cœnavit. Cœna vocatur. Videat ſummopere ut Sacramenta Corporis & Sanguinis Domini dignè recipere queat, quatenus potiùs ſalutem, quàm damnationem ſibi acquirat. Lavet priùs lacrymis pedes cordis, & poſtea pedes pauperis, quia peccatorum vita jam indigna eſſe non poteſt, quæ fletibus lavatur*.

Et Homiliâ 8. poſtquàm præmiſit, *Aliud eſt mutare vitam, aliud tolerare vitam*, quòd *mutare vitam, eſt a capitalibus criminibus abſtinere: tolerare, eſt, minuta peccata, ſine quibus eſſe non poſſumus, eleemoſyna quotidiana redimere*: ſic Fideles omnes alloquitur; *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis ac ſpiritus, ne ab æterno, (quod abſit) nec ab illo igne tranſitorio exuramur; de quo igne judicii Dei Apoſtolus ait; Uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit .... Illum ergo diem* (extremi judicii) *tota intentione cogitemus, vitam corrigamus & mores mutemus; mala tentantia reſiſtendo vincamus; perpetrata autem fletibus puniamus, &c.* Supponit itaque Sanctus Eligius inter Fideles quoſdam fuiſſe carne & ſpiritu inquinatos, & capitalia etiam crimina perpetraſſe, propter quæ non tranſitorio dumtaxat igne Purgatorii, ſed æterno inferni exuri mererentur, qui tamen ad Pœnitentiam publicam detruſi non erant, ſed fletibus, & mutatione vitæ, & bonis operibus illa peccata poterant expiare, pœnitentiam privatim agentes, & peccata illa Confeſſione Sacramentali eluentes (ut ipſe uberiùs exponit Homiliâ 11.)

Poſt hæc, ad publicè Pœnitentes orationem convertit ſuam Sanctus Eligius, eoſque his verbis alloquitur. *Nunc ad vos ſermo noſter dirigitur, quos Mater Eccleſia, quaſi non ſuos recognoſcens, ob fœditatem ſcelerum veſtrorum dudum a ſe repulit, &c.* Quibus verbis non omnia peccata mortalia, ſed fœtida quædam ſcelera, ſeu graviora dumtaxat in ordine mortalium, publicæ Pœnitentiæ addicta fuiſſe, evidenter innuit.

XXI. Objectio quarta nititur auctoritate Sancti Cæſarii Arelatenſis Homiliâ 1. ubi omnia peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, publicæ Pœnitentiæ addicta fuiſſe diſertè teſtatur. *Si levia ſunt forte iſſe delicta*, inquit, *verbi gratia, ſi homo vel in ſermone, vel in aliqua reprehenſibili voluntate, ſi oculo peccavit, aut corde, verborum, & cogitationum macula quotidiana oratione curanda, & privata compunctione terenda ſunt. Si verò quiſque conſcientiam ſuam interrogans, facinus aliquod capitale commiſit; aut ſi fidem ſuam falſo teſtimonio expugnavit ac prodidit, aut ſacrum veritatis nomen perjurii temeritate violavit; ſi veram Baptiſmi tunicam, & ſpecioſam virginitatis holoſericam cœno commaculati pudoris infecit; ſi in ſemetipſo novum hominem nece hominis occidit; ſi per augures, & divinos, atque incantatores, captivum ſe diabolo tradidit: hæc & ejuſmodi commiſſa expiari penitus communi & mediocri, licèt ſecreta ſatisfactione non poſſunt*.

S. Cæſarii Arelatenſis ſententia & illius ætatis Diſciplina Pœnitentialis exponitur.

Et Homiliâ octava, quæ ſancto etiam Auguſtino inſcribitur, & extat inter Sermones ejus de Sanctis 41. poſtquàm diſtinxit peccata in capitalia, & minuta. id eſt, in venialia & mortalia, recenſuitque varias amborum ſpecies, ac denique propoſuit opera quibus peccata venialia expiantur, & redimuntur, de mortalium expiatione hæc ſubjungit: *Pro capitalibus verò criminibus non hoc ſolum ſufficit, ſed addendæ ſunt lacrymæ, & rugitus & gemitus, continuata & longo tempore protracta jejunia, largiores eleemoſynæ, etiam pluſquàm nos ipſi valere poſſumus, eroganda, altrò nos ipſos*

a com-

a communione Eccleſiæ removentes, in luctu & triſtitia multo tempore permanentes, & Pœnitentiam etiam publicè agentes. Pœnitentia igitur publica pro quibuſvis peccatis mortalibus infligebatur tempore Sancti Cæſarii Arelatenſis, id eſt, quinto Sæculo cadente, & ſexto ineunte.

Reſpondeo, Sanctum Cæſarium Arelatenſem in priori loco, nomine levium delictorum non intelligere ſola venialia, adeoque nec facinorum capitalium nomine deſignare omnia mortalia peccata. Nam in exemplum levium delictorum aſſert omnia peccata, quæ, *Sermone, aut aliqua reprehenſibili voluntate, aut oculo, aut corde* committuntur. Conſtat autem plurima ex illis eſſe mortalia, Unde non dicuntur *levia delicta*, niſi quatenus cum iis, quæ in ordine mortalium graviora ſunt, ac ideo *Capitalia* dicuntur *facinora*, conferuntur, qualia ſunt homicidium, mœchia, perjurium, falſum teſtimonium, &c. Cùm igitur verborum, & cogitationum maculæ quotidiana oratione terantur, ſi veniales ſint; & privata inſuper compunctione, id eſt, pœnitentiâ privatim actâ, per Eccleſiæ claves dimittantur, ſi ſint lethales; ſequitur omnia peccata mortalia, ejus ætate, non fuiſſe obnoxia Pœnitentiæ publicæ, ſed ab ejus legibus excepta ſaltem fuiſſe peccata, quę ſola cogitatione, voluntate, aſpectu, vel ſermone committerentur; ſi ſermone tamen illo non læderetur immediatè divinus honos, vel grave detrimentum proximo inferretur, ut in blaſphemia, perjurio, & falſo teſtimonio.

Præterea; illa ſolùm peccata ſubdita fuiſſe Pœnitentiæ publicæ, quæ publicam in lucem facilè erumpere, & gravem offenſionem Fidelibus creare poterant, cujuſmodi ſolùm erant peccata externa, & quorum infamia conceſſit, conſtat ex his Sancti Cæſarii verbis eodem in loco: *Hæc & ejuſmodi commiſſa, expiari penitus communi & mediocri, licèt ſecretâ ſatisfactione non poſſunt: ſed graves cauſſæ graviores & acriores publicas cauſſas requirunt: ut qui cum plurimorum afflictione ſe perdidit, ſimili modo cum plurimorum ædificatione ſe redimat.*

Ad ſecundum locum reſpondeo, Sanctum Cæſarium, vel loqui de Pœnitentia publica ſponte ſuſcepta, ad quam agendam omnes peccati mortalis reos, eſto, adhortetur: Non verò de Pœnitentia publica ex Eccleſiæ lege, & diſciplina impoſita, ut innuere verba illa videntur: *Ultro nos ipſos a communione Eccleſiæ removentes.* Vel, Pœnitentiam publicam ſubeundam velle Sanctum Cæſarium pro peccatis in genere mortalium gravioribus, prout mox explicuimus. Quod patet ex ratione, qua Pœnitentiam pro illis criminibus publicè agendam perſuadet: *Et Pœnitentiam*, inquit, *etiam publicè agentes: quia juſtum eſt, ut qui cum multorum deſtructione ſe perdidit, cum multorum ædificatione ſe redimat.*

XXII. Contra. Sanctus Cæſarius Arelatenſis Homiliâ 8. Capitalia peccata enumerans, quæ ſubinde Pœnitentiâ publicâ expianda eſſe cenſet, inter illa collocat *ſuperbiam, invidiam, avaritiam, iracundiam, ſi longo tempore teneatur, ebrietatem ſi aſſidua ſit, & detractionem.* Non igitur ſola graviora, ſed mortalia quælibet ſubjiciebantur Pœnitentiæ publicę tempore Sancti Cæſarii.

Reſpondeo diſtinguo antecedens: Illa enumerat inter peccata capitalia, ut oſtendat illa igne Purgatorio expiari non poſſe, ſed æterna flammâ in inferno puniri, concedo; ut oſtendat illa Pœnitentiæ publicæ ſubjici, nego. Itaque Sanctus Cæſarius ibi contra quoſdam agit, qui falsò ſibi perſuadebant crimina mortalia igne Purgatorio purgari poſſe, & oſtendit erroneam eſſe illorum opinionem, & lethalium criminum reos igne illo tranſitorio purgandos non fore, niſi diuturna pœnitentiâ crimina expiaverint. Sed ne leviter quidem publicam ibi Pœnitentiam innuit. En ejus verba. *Multi ſunt qui lectionem iſtam,* (Apoſtoli nimirum 1. Cor. 3. dicentis) *Si quis ſuperædificat ſuper fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretioſos, &c. malè intelligentes, falſa ſecuritate decipiuntur, dum credunt, quòd cùm ſupra fundamentum Chriſti crimina capitalia ædificant, peccata ipſa per ignem tranſitorium poſſunt purgari & ipſi poſtea ad vitam pervenire. Intellectus iſte, Fratres chariſſimi! corrigendus eſt, quia ipſi ſe ſeducunt, qui ſibi blandiuntur. Illo enim tranſitorio igne, de quo dixit Apoſtolus: Ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem, non capitalia ſed minuta peccata purgantur ..... Et quamvis Apoſtolus capitalia plura commemoraverit: nos tamen ne deſperationem facere videamur, breviter dicemus quæ illa ſint: ſacrilegium, homicidium, adulterium, falſum teſtimonium, furtum; rapina, ſuperbia, invidia, avaritia, & ſi longo tempore teneatur, iracundia; ebrietas, ſi aſſidua ſit, & detractio, in eorum numero computantur. Quicumque enim aliqua de illis peccatis in ſe dominari cognoverit, niſi dignè (ſi habuerit ſpatium) longo tempore Pœnitentiam egerit, & largas eleemoſynas erogaverit, & a peccatis ipſis abſtinuerit, illo tranſitorio igne, de quo dixit Apoſtolus, purgari non poterit, ſed æternâ illâ flammâ ſine ullo remedio cruciabitur.*

Præterea, dato quod omnia illa peccata publicæ Pœnitentiæ ſubjeciſſet Sanctus Cæſarius, non ſequeretur quod omnia mortalia illi Pœnitentiæ addixiſſet. Nam ebrietas, quamvis aſſidua non ſit, mortale peccatum eſt; quæ tamen a Pœnitentiæ publicæ legi us immunis erat (teſte Cæſario.)

XXIII. Objectio quinta nititur auctoritate Sancti Fulberti Carnotenſis Epiſcopi Sermone 2. ad populum, dicente: *Cecidimus per noſtram culpam, non ſolum in peccata ſed etiam in crimina, propter quæ peccatores ab Eccleſia ſeparantur, qualia ſunt homicidia, adulteria, fornicationes, ſacrilegia, rapinæ, falſa teſtimonia, ſuperbia, invidia, & avaritia, diutina iracundia, ebrietas aſſidua.* Sed crimina, propter quæ peccatores ab Eccleſia ſeparantur, Pœnitentiæ publicæ obnoxia ſunt: ergo tempore Sancti Fulberti, etiam peccata interiora, ſcilicet ſuperbia, & invidia Pœnitentiæ publicę addicebantur.

Reſpondeo, Sanctum Fulbertum his verbis non innuere, quod propter omnia illa, quæ recenſet peccata, ſegregarentur ab Eccleſia peccatores; ſed quòd Chriſtiani ad quos loquebatur, in varia peccata incidiſſent quorum quædam ita gravia erant, ut propter illa peccatores ab Eccleſia ſepararentur, ut homicidia, adulteria, fornicationes, ſacrilegia, rapinæ, falſa teſtimonia.

Reſpondeo ſecundo; Omnia peccata enumerata a Fulberto Carnotenſi & quævis alia crimina mortalia, homines ab Eccleſia ſeparare, internâ ſeparatione, ſed non externâ. In Eccleſia namque Chriſti ſpiritu non ſunt, quotquot Chriſto capiti Eccleſiæ per charitatem non conjunguntur: *Nec ita ſunt in Domo Dei, ut etiam ſint ipſi eadem domus Dei; ſed ita ſunt in domo, ut non pertineant ad compagem domûs, nec ad ſocietatem fructiferæ, pacificæque juſtitiæ.* Uno verbo mali intra Eccleſiam *carnaliter & animaliter vivunt: ſed ſpiritaliter ſeparati ſunt,* [ut ait S. Auguſtinus libro 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas Cap. 41.] Sic itaque Fulbertus propter omnia illa peccata ſeparari ab Eccleſia peccatores dixit. Unde non eſt conſequens, ut illa publicæ Pœnitentiæ cenſere-

rit

rit addicenda. Quin immo ex eodem loco colligitur plurima ex illis privata Pœnitentiâ dumtaxat expiari ſolita fuiſſe tunc temporis: quæ ut peccatoribus pro modo criminum imponatur, ipſos remittit ad Sacerdotes. *Quapropter*, inquit, *neceſſarium eſt inprimis criminis finem dare: deinde verò commiſſa delere per Pœnitentiam, per eleemoſynam, per orationem. Modum Pœnitentiæ vobis conſtituent Sacerdotes*, &c.

Denique Fulbertus Carnotenſis in Breviculo duplici Pœnitentiarum, (quod poſt illius Epiſtolas & Sermones extat Tom. 3. Bibliothecæ Patrum Editionis Margarini Bignæi) non imponit publicam Pęnitentiam niſi homicidio & mutilationi membrorum, variis mœchiæ ſpeciebus, divinorum conſultationi, ſacrilegio, perjurio, & juramento contra pacem. Adverſùs odii pertinacis reos excommunicationem quidem decernit, ſed publicam non infligit illis Pœnitentiam. Mulieres verò ob hæc præterea crimina mulctari ſtatuit Pœnitentiâ publica, ſcilicet ob initum cum duobus fratribus matrimonium; ob interemptum, vel excuſſum fœtum, ob filios inter dormiendum oppreſſos; vel caſu ex matris negligentia mortuos, vel ſi, per ejus incuriam, ſine Baptiſmo deceſſerint. Nullum certè in his Breviculis de ſuperbia, invidia, avaritia, iracundia, ebrietate, publica Pœnitentia caſtigandis, aut puniendis anathemate, veſtigium.

Adde quòd tempore Sancti Fulberti mos Pœnitentiæ publicæ pro criminibus occultis imponendæ jam exoleverat. Imò ab anno ſeptingenteſimo, jam antiquari Diſciplina illa cœpta eſt, ut ſequenti Diſſertatione oſtendemus. Obiit autem Sanctus Fulbertus anno MXXVIII.

XXIV. Objectio ſexta petitur ex Gennadio libro de Eccleſiaſticis Dogmatibus, Cap. 53. ubi peccata quævis mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, publica Pęnitentiâ eluenda eſſe ſcribit. *Quamvis quis peccato mordeatur*, inquit, *peccandi non habeat de cætero voluntatem, & communicaturus ſatisfaciat lacrymis, & orationibus, & confidens de Domini miſeratione, qui peccata piæ Confeſſioni donare conſuevit, accedat ad Euchariſtiam intrepidus & ſecurus. Sed hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non gravant. Nam quem mortalia crimina poſt Baptiſmum commiſſa premunt, hortor priùs publica Pœnitentia ſatisfacere, & ita Sacerdotis judicio reconciliatum, Communioni ſociari: ſi vult non ad judicium, & condemnationem ſui Euchariſtiam percipere.*

Reſpondeo, Gennadium conſulere Pęnitentiam publicam pro mortalibus peccatis, ut quid conveniens; non imponere ut quid neceſſarium: *Hortor priùs*, inquit, *publica Pœnitentiâ ſatisfacere.* Sed non negat quin ſecreta etiam ſatisfactione, & privata Pęnitentia expiari poſſint, & ſuo tempore frequentius fuerint expiata. *Sed & ſecretâ*, inquit, *ſatisfactione ſolvi mortalia crimina non negamus, ſed mutato priùs ſæculari habitu & confeſſo religionis ſtudio per vitæ correctionem, & jugi, imò perpetuo luctu miſerante Deo, ita dumtaxat ut contraria pro iis quæ pœnitet, agat, & Euchariſtiam omnibus Dominicis diebus ſupplex ſubmiſſus, ad mortem uſque, percipiat.*

SCHOLION.

Ex iſta Diſſertatione Num. 9. ſeu pag. 277. primæ Editionis, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant: *Cum multitudine non eſt ſeveritas exercenda.*

R. De comeſſationibus & ebrietatibus per Africam in Cœmeteriis & Memoriis Martyrum ſpecie Religionis frequentari ſolitis, & de prava illa conſuetudine abolenda ſcribebat *Sanctus Auguſtinus* ad *Aurelium* Carthaginenſem Epiſcopum: *Non asperè, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur, magis docendo, quàm jubendo, magis ſuadendo, quàm minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine: Severitas autem exercenda eſt in peccata paucorum.* Hunc Sancti Auguſtini locum tantùm retuli, de meo nihil addidi. An Regula Diſciplinæ a Sancto Auguſtino tradita Religioſis Cenſoribus damnatione digna videtur?

QUÆSTIO II.

De Peccatis occultis, in ordine ad Pœnitentiam publicam.

ARTICULUS I.

Utrùm primis Eccleſiæ Sæculis peccata occulta, ſi graviora eſſent, ſubjicerentur Pœnitentiæ publicæ?

PROPOSITIO I.

Sex prioribus Eccleſiæ Sæculis, peccatis etiam occultis Pœnitentia publica infligebatur.

Probatur primò argumento generali. Veteres Canones Pęnitentiam publicam imponunt graviorum criminum reis, nec diſtingunt uſpiam inter crimina publica, & occulta: atqui inter utraque diſtinxiſſent, ſi occulta ſubdita non fuiſſent publicæ Pęnitentiæ legibus: occulta itaque publicæ Pęnitentiæ etiam ſubjiciebantur. Major conſtat ex Veterum Canonum, & Conciliorum lectione.

Probatur ſecundò ex Sancto Baſilio in Epiſtola Canonica ad Amphilochium Canone 34. cujus hæc ſunt verba: *Adulterio pollutas mulieres, & confitentes ob pietatem, & quomodocumque convictas, publicare quidem Patres noſtri prohibuerunt, ne convictis mortis cauſſam præbeamus. Eas autem ſtare ſine Communione juſſerunt, donec impleretur tempus Pœnitentiæ.*

Ibi agi de crimine occulto perſpicuum eſt, ipſique publicam infligi Pœnitentiam, leviorem tamen quàm gravitas criminis poſtularet, ne ingenuæ mulieres in adulterii ſuſpicionem venirent, gradus ſi omnes humilioris Pœnitentiæ percurrere cogerentur.

Probatur tertiò ex Sancto Ambroſio libro 2. de Pœnitentia, cap. 16. dicente: *Si quis igitur occulta crimina habens, propter Chriſtum tamen ſtudioſè Pœnitentiam egerit: quomodo iſtic recipit, ſi ei Communio non refunditur? Volo veniam reus ſperet, petat eam lacrymis, petat eam populi totius fletibus, ut ignoſcatur obſecret: & cùm ſecundò & tertio dilata fuerit ejus Communio, credat remiſſiùs ſe ſupplicaſſe.* Hic certè agitur de criminibus occultis; & peccatoribus qui ipſa perpetrarint, differtur nihilominus Communio, & publica injungitur Pœnitentia.

Probatur quartò ex Innocentio primo Pontifice Maximo, Epiſtolâ 2. ad Victricium Rotomagenſem Epiſcopum data, capite 12. ita decernente: *Item quæ Chriſto ſpiritaliter nupſerunt, & velari a Sacerdote meruerunt, ſi poſtea vel publicè nupſerint, vel ſe clanculo corruperint, non eas admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam* (ſupple decernimus) *niſi is cui ſe junxerant, de ſeculo receſſerit. Si enim de omnibus hæc ratio cuſtoditur, ut quæcumque vivente viro alteri nupſerit, habeatur adultera, nec ei agendæ Pœnitentiæ licentia concedatur, niſi unus ex eis fuerit defunctus;* quan-

quantò & illa magis tenenda eſt quæ ante immortali ſe Sponſo conjunxerat, & poſtea ad humanas nuptias transmigravit? Ex his conſtat, Victricium quæſtionem propoſuiſſe Innocentio Summo Pontifici de modo Pœnitentiæ imponendæ Monialibus, quæ occultè corruptæ fuerant, an ſcilicet mors furtivi corruptoris expectanda eſſet, ut Pœnitentiæ ſubjicerentur, ſicut expectabatur in ea conjunctione quæ nuptiarum publicâ figurâ cohoneſtata fuerat. Non dubitabat itaque Victricius, quin publica Pœnitentiâ mulctandæ etiam eſſent, quorum ſtuprum occultum erat. Quid verò Innocentius? Reſpondet non eſſe admittendas ad agendam Pœnitentiam, niſi poſt mortem corruptoris, ſive crimen publicum ſit, ſive occultum. *Si poſtea vel publicè nupſerint, vel ſe clanculo corruperint.* Quod argumento eſt, occulta etiam crimina Pœnitentiæ publicæ tunc temporis obnoxia fuiſſe. Ibi namque agi de Pœnitentia publica certum eſt: cùm eodem modo, iiſdemque verbis imponendam Pœnitentiam decernat Monialibus palam nubentibus, & clam corruptis. Nemo autem dixerit privatam dumtaxat Pœnitentiam publico inceſtui impoſitam fuiſſe.

Probatur quintò ex Sancto Auguſtino, libro 50. Homiliarum, Homiliâ quinquageſima, ubi de Pœnitentia publica agens, hæc habet: *Nemo arbitretur, Fratres, propterea ſe conſilium ſalutifera hujus debere Pœnitentia contemnere, quia multos fortè advertit & novit ad ſacra Altaris accedere, quorum talia crimina non ignorat. Multi enim corriguntur, ut Petrus; multi tolerantur, ut Judas; multi neſciuntur, donec veniat Dominus, qui illuminet abſcondita tenebrarum & manifeſtet conſilia cordium. Nam plerique propterea nolunt alios accuſare, dum ſe per illos cupiunt excuſare. Plerique autem boni Chriſtiani propterea tacent, & ſufferunt aliorum peccata, quæ noverant, quia documentis ſæpe deſeruntur; & ea quæ ipſi ſciunt, Judicibus Eccleſiaſticis probare non poſſunt. Quamvis enim vera ſint quædam, non tamen Judici facilè credenda ſunt, niſi certis indiciis demonſtrentur.* Ex quibus colligitur, peccatorum etiam occultorum reos publicæ addictos fuiſſe Pœnitentiæ, cùm vel a complicibus, vel ab aliis, ad Epiſcopos deferebantur, & eorum crimina probabantur. Addit Sanctus Auguſtinus: *Nos verò a Communione prohibere quemquam non poſſumus, quamvis hæc prohibitio nondum ſit mortalis, ſed medicinalis; niſi aut ſponte confeſſum: aut in aliquo ſive ſæculari, ſive Eccleſiaſtico Judicio, nominatum, atque convictum. Quis enim utrumque ſibi audeat aſſumere, ut cuiquam ipſe ſit & accuſator & Judex?* Ex quibus ſic colligo: Prohibere a Communione, ſecundùm phraſim Sancti Auguſtini, eſt Pœnitentiam publicam injungere: atqui non ſolùm prohibebantur a Communione, publicorum peccatorum, verùm etiam occultorum rei: cur enim opus fuiſſet, ut reus illa ſponte confiteretur? Itaque non publica ſolùm, verùm etiam occulta peccata, publicæ Pœnitentiæ obnoxia erant, primis Eccleſiæ Sæculis.

Probatur ſexto ex Sancto Leone, Epiſtolâ 92. ad Ruſticum Narbonenſem data, cap. ultimo. Ubi ita decernit: *Si qui Idola adoraverunt, aut homicidiis, aut fornicationibus contaminati ſunt, ad Communionem eos, niſi per Pœnitentiam publicam non oportet admitti.* Certè ſi homicidia illa, de quibus loquitur Sanctus Leo, publica fuiſſent, capitali ſupplicio, ſecundùm ſæculi leges fuiſſent vindicata; proinde Pœnitentiæ publicæ non obnoxia. De homicidiis igitur occultis loquitur Sanctiſſimus Pontifex, quæ non poterant ad forum civile deduci.

Confirmatur ex Epiſtola ejuſdem Sancti Pontificis 80. ad Epiſcopos Campaniæ data, qua publicam quidem occultorum peccatorum Confeſſionem, ad quam Pœnitentes illa in Provincia adſtringebantur, improbat, abrogatque, ut *præſumptionem contra Regulam Apoſtolicam:* At verò publicam eorumdem Pœnitentiam intactam relinquit. *Removeatur*, inquit, *tam improbabilis conſuetudo, ne multi a Pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta referre, quibus poſſunt Legum Conſtitutione percelli. Sufficit enim illa Confeſſio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis Pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad Pœnitentiam poterunt provocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.* Sanctum Leonem de peccatis occultis, & de Pœnitentia publica agere perſpicuum eſt. Cur enim illi, quorum conſuetudinem improbat, publicam occultorum criminum Confeſſionem præcepiſſent, ſi privatâ duntaxat Pœnitentiâ caſtigaſſent illos, qui crimina ejuſmodi perpetraverant? Certè Confeſſio publica Pœnitentiæ publicæ neceſſitatem infert. Crimina enim palam prolata, ex occultis publica evadunt; ideoque ſunt publicè corripienda, & vindicanda. Cùm itaque Sanctus Leo nihil in praxi Epiſcoporum Campaniæ reprehendat præter Confeſſionis publicæ morem; Pœnitentiam verò, quam illi capitalibus criminibus clam commiſſis, ſed palam confeſſis imponebant, ſartam tectam relinquat: hinc evidenter colligitur, ſolemnem fuiſſe in Eccleſia morem, ut pro peccatis occultis Pœnitentia publica ageretur.

Probatur ultimò. Pro quibus peccatis Clerici majores deponebantur, aut in Monaſteria detrudebantur, vel recludebantur in aliis locis ad agendam Pœnitentiam; pro iiſdem, Laicis imponebatur publica Pœnitentia: ſed Clerici majores propter peccata etiam occulta deponebantur, ſi illa confeſſi eſſent, vel de iis per accuſatores, ſive delatores convicti; & recludebantur in Monaſteriis, vel in locis privatis ad agendam Pœnitentiam: igitur, propter occulta etiam peccata, laici addicebantur Pœnitentiæ publicæ.

Probatur minor duobus exemplis celeberrimis. Primum eſt Putamii Bracarenſis Epiſcopi, qui cùm datâ Epiſtolâ ad Patres in Concilio Toletano X. congregatos, anno Chriſti 656. ſe occultiſſimæ fornicationis reum confeſſus eſſet; propter quam jam novem menſium ſpatio a muniis Epiſcopalibus abſtinuerat, & Pœnitentiæ causâ in quodam ſe recluſerat ergaſtulo; Epiſcopatu abdicatus eſt a Patribus, ſervato illi ſolo nomine honoris, & perpetuæ Pœnitentiæ officiis, ærumniſque addictus. In ejus verò Sedem ſuffectus eſt, in ipſo Concilio, Fructuoſus Dumienſis Eccleſiæ Epiſcopus. Iſta conſtant ex Decreto Concilii Toletani X. pro Potamio Epiſcopo.

Alterum exemplum eſt Genebaldi Laudunenſis Epiſcopi, quod 30. circiter annis ante iſtud Concilium Toletanum contigit. Refert illud Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus in Vita Sancti Remigii Remenſis etiam Archiepiſcopi. Res ita ſe habet. Genebaldus vir nobilis, pius & eruditus, Sancti Remigii neptem in matrimonium duxerat: poſtea, relicta conjuge, Vitam Monaſticam profeſſus eſt: inde Laudunenſium Epiſcopus a Sancto Remigio creatus. Antiſtitem uxor frequentiùs inviſere cœpit. Suſcitati ſunt ex mutuo colloquio & cohabitatione priſtini amores. Gravida mulier filium ſuſcepit. Id cùm denuntiari Genebaldo curaſſet, confuſus & dolens nuntiu dixit: *Quia latrocinio, ut lateret homines, quod Deum latere non potuit, in cubiculi abſconſo generatus eſt, rectè vocabitur Latro, ſic ei nomen imponat.* Addit Hincmarus: *Et quia culpa hominibus non innotuit, ne ſuſpicio inde procederet, ſi ſe a ſolita viſitatione fœmina illa ſubtraheret, cœpit ut antea domum fre-*

quen-

quentare Epiſcopi. Unde factum eſt, ut iterum laberentur, & ex eorum commixtione filia naſceretur, cui Vulpecula nomen inditum. Tandem Genebaldus ſeriò ad Deum converſus, advocato Sancto Remigio, ſtolam de collo ſuo tollere, & ad pedes ejus procidere volens, niſi Sanctiſſimus Antiſtes prohibuiſſet; maximis cum fletibus peccatum confeſſus, Pœnitentiam ab illo ſuſcepit penè publicam. Nam, ut refert Hincmarus, *Facta manſiunculâ, cum lecto, in modum ſepulcri, & parviſſimis feneſtellis, ac Oratorio, Genebaldum in ea reclusit.* Cum in interim gerebat, Laudunenſis Eccleſiæ Sanctus Remigius, non ſecus ac Remenſis, & toto ſeptennio unam Dominicam Remis, alteram Lauduni celebrabat, in illiſque Eccleſiis Epiſcopalia munia alternis obibat. Septimo tandem anno, in vigilia Cœnæ Domini, Genebaldo in Oratione pernoctanti Angelus apparuit, eique dixit: *Suſcepit Dominus Pœnitentiam tuam, & dimiſſum eſt peccatum tuum; ſurge, & hinc egredere, facque Miniſterii Epiſcopalis officium, & reconcilia Domino Pœnitentes.* Ipſe autem Angelo reſpondit, ſe egredi non poſſe, quia domunculæ clavim Sanctus Remigius abſtulerat, oſtiumque ſigillo ſuo ſignaverat. Cui repoſuit Angelus; *Ut non dubites me a Domino miſſum: ſicut patet tibi cœlum, ſic & oſtium iſtud patebit.* Et ſtatim, ſigillo & cera ſalvis, oſtium reſeratum eſt. Ex his duobus exemplis colligitur, Majores Clericos propter peccata etiam occulta deponi ſolitos, vel in ergaſtulis quibuſdam, Pœnitentiæ causâ recludi: adeoque laicos, propter peccata etiam occulta, publicæ Pœnitentiæ addictos fuiſſe.

Objicitur primò. Sanctus Auguſtinus Homiliâ 50. non damnat ad Pœnitentiam publicam, niſi eum *Cujus peccatum non ſolùm in gravi ejus malo, ſed etiam in ſcandalo eſt aliorum.* Et Sanctus Cæſarius Arelatenſis Homiliâ 1. & Homiliâ 8. Pœnitentiæ publicæ non addicit niſi illum, *Qui cum plurimorum afflictione, vel cum multorum deſtructione ſe perdidit.* Sola itaque peccata publica Sanctorum Auguſtini, & Cæſarii ætate, Pœnitentiæ publicæ ſubjiciebantur.

Reſpondeo, nego conſequens. Poteſt enim aliquod peccatum eſſe in ſcandalum aliorum, & in afflictionem, aut deſtructionem multorum vergere, etiamſi non ſit publicum; imò fere nulla ſunt peccata mortalia, quæ non ſint in ſcandalum aliorum, verbi gratiâ complicis, ſervorum, amicorum, familiæ, vicinorum. Nam ut peccatum ſit publicum, non ſufficit, ut aliquibus notum ſit: ſed requiritur præterea, ut legitimè convinci poſſit reus in judicio ſæculari, vel Eccleſiaſtico, ut diſertè tradit Sanctus Auguſtinus.

Objectio ſecunda petitur ex Concilio Carthaginenſi 3. Canone 32. decernente, ut *Cujuſcumque Pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſa Eccleſia noverit, ante Abſidem ei manus imponatur.* Sed quibus tam ſolemni ritu manus imponebatur, illi publicam Pœnitentiam agebant: propter ſola igitur peccata publica, & vulgatiſſima crimina, publica Pœnitentia imponebatur.

Reſpondeo, diſtinguo minorem: Illi Pœnitentiam agebant ſolemniorem concedo; illi ſoli agebant Pœnitentiam publicam, nego. Lucem huic diſtinctioni afferunt verba antecedentia: *Presbyter inconſulto Epiſcopo non reconciliet Pœnitentem, niſi abſente Epiſcopo, & neceſſitate cogente.* Poſt quæ verba immediatè ſequitur altera pars Canonis, concepta verbis in objectione laudatis: *Cujuſcumque autem Pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt*, &c. Unde ex totius Canonis ſerie conſtat, duo peccatorum genera Pœnitentiæ publicæ ſubdita fuiſſe, occulta ſcilicet, ac publica: porro publicorum dumtaxat proprium fuiſſe, ut illorum reis ante Abſidem, id eſt, patenti ſingulis Fidelibus loco, manus imponeretur.

Objicitur tertiò. Si Pœnitentia publica reis occultorum criminum impoſita fuiſſet, Confeſſionis ſigillum fuiſſet reſeratum. Notum enim erat, quibus peccatis tot annorum Pœnitentia infligeretur, aut ſaltem notiſſimum erat illam non imponi, niſi pro gravioribus. Neminem verò latet, violari Confeſſionis ſigillum, ſi a Sacerdote Pœnitens graviorum criminum reus verbis vel factis innuatur. Cùm itaque ſumma ſemper fuerit in Eccleſia ſigilli illius religio, conſequens eſt occultorum criminum reis impoſitam non fuiſſe Pœnitentiam.

Reſpondeo; nego majorem. Ratio eſt, quia multi graviorum licèt criminum puri, Pœnitentiam publicam pietatis causâ amplectebantur, & ſedulò obibant; ut conſtat ex facto Wambæ Gothorum Hiſpanorum Regis, ſanctitate inſignis, qui Pœnitentiam publicam ſibi imponi æger poſtulavit, eaque, cùm ex morbo convaluiſſet, perfunctus eſt, regno ad Ervigium Principem tranſlato, ut refert Concilium Toletanum Duodecimum, Canone 1. utque narrat etiam Lucas Tudenſis. Eadem Eccleſiæ conſuetudo probatur ex Concilio Toletano XIII. Canone 1. quo Gaudentii Valerienſis Epiſcopi Conſultationi reſpondent Patres. Hic pœnitentiam æger ſuſceperat, illâque perfunctus, cùm in priſtinam ſanitatem reſtitutus eſſet, dubitabat, utrùm Sacerdotii & Epiſcopatus ſui munia ſibi liceret obire. Ea de re conſuluit Epiſcopos Toleti congregatos. Illis viſum eſt, *Ut reconciliatione præmiſſa, ſoliti Ordinis retineret officia.* Rationem ſui reſponſi reddunt Patres his verbis: *Si enim regula præcedentium Patrum eos, qui pœnitentiam in diſcrimine mortis accipiunt, & nulla de ſe manifeſta ſcelera confitentur [ſi adſit tamen in his & talibus probitas morum] ad Eccleſiaſticos Gradus pervenire permittunt: quantò magis, ut hi, qui in ipſo Sacerdotio conſtituti Pœnitentiam accipiunt, a ſui Ordinis officio non retrahantur? Tantùm ſi ſe ipſi mortalium criminum profeſſione propria non notarunt.* Ex quibus colligitur, nullam ex publica Poenitentia pro criminibus occultis, creatam fuiſſe peccatoribus infamiam; nec potuiſſe certò colligi, quòd graviorum facinorum rei eſſent, quia luctuoſam illam Poenitentiam ſubibant; quia neſciebatur an forſan pietatis cauſa illam ſuſcepiſſent. Deinde, ſententiâ latâ non addicebantur Poenitentiæ publicæ occultorum criminum rei, ſed Sacerdotum, apud quos peccata deponebant, privato mandato, cui cùm ſeſe ſubjicerent, ipſorum peccata non revelabantur, ipſis invitis: revelabantur autem in genere, non in ſpecie.

PROPOSITIO II.

Mos ille imponendi Pœnitentiam publicam pro peccatis occultis, ſeptimo Sæculo exolevit.

Probatur primò ex Venerabili Beda, qui Sæculo 7. ineunte florebat. Is enim in libello de Remediis peccatorum, cap. 7. non obſcurè diſtinguit inter crimina Clericorum publica & occulta, & utrique convenientem aſſignat Pœnitentiam. *Si Presbyter*, inquit, *vel Diaconus, vel Monachus, uxorem duxerit in conſcientia populi, deponatur. Si adulterium perpetraverit cum ea, & in conſcientiam populi devenerit, projiciatur extra Eccleſiam, & inter laicos pœniteat, quamdiu vixerit.* Evidens eſt, in conſcientiam populi venire, idem eſſe ac notum effici populo, qui publici character criminis eſt.

Con-

Confirmatur ex capite primo ejuſdem libri, ubi Confeſſarios monens, ne eidem vitio eamdem ſemper Pœnitentiam imponant, hæc habet: *Non omnibus in uno eademque libra penſandum eſt, licèt in uno conſtringantur vitio, ſed diſcretio ſit in unoquoque eorum, hoc eſt, inter divitem & pauperem, ſed liberum, ſervum, infantem, &c. Voluntate, vel in caſu; in publico, vel in abſcondito, &c.* Eadem habet Ecbertus Eboracenſis Archiepiſcopus creatus anno Chriſti 731. in Pœnitentiali ſuo.

Probatur ſecundò ex libro 5. Capitularium, cap. 51. in quo hæc habentur: *Si occultè & ſponte confeſſus fuerit, occultè fiat; & ſi publicè ac manifeſtè convictus, aut confeſſus fuerit, publicè ac manifeſtè fiat, & publicè coram Eccleſia juxta Canonicos pœniteat gradus.* Ita etiam ſtatutum eſt in Concilio Liptinenſi, anno 743.

Probatur tertiò ex Iſaaco Lingonenſi Epiſcopo, qui Collectionem ſe adornaſſe teſtatur eorum Canonum, quos Galliarum Epiſcopi cum Sancto Bonifacio Moguntino Archiepiſcopo condiderunt ſub annum 742. quoſque Zacharias Pontifex Maximus Apoſtolica Auctoritate confirmavit. Ex iis hunc Canonem refert Collectionis ſuæ Titulo 3. cap. 9. *Mulier habens virum, ſi adulterium perpetraverit, & occultè ad Confeſſionem venerit, ſeptem annis pœniteat..... Si cujus uxor adulterium perpetraverit, & hoc a viro deprehenſum fuerit, & publicatum, dimittat uxorem, ſi voluerit, propter fornicationem: illa vero, ſecundùm quod ſuperiùs inſertum eſt, publicè agat Pœnitentiam.* Et Titulo 6. cap. 1. adversùs raptores bonorum proximi hanc Pœnitentiæ legem latam deſcribit: *Si publicè actum fuerit, publicam inde agat Pœnitentiam, juxta ſanctorum Canonum ſanctionem. Si verò occultè, Sacerdotum conſilio ex hoc agat Pœnitentiam.*

Probatur quartò ex Concilio Arelatenſi 6. quod anno 813. celebratum eſt, & ex Concilio Remenſi, quod eodem anno celebratum fuit. Primùm quidem Canone 26. hæc habet: *Qui publicè crimine convicti ſunt, rei publicè judicentur, & Pœnitentiam agant, ſecundùm Canones.* Alterum verò Canone 31. decernit, *Ut diſcretio ſervanda ſit inter Pœnitentes, qui publicè, & qui abſconsè pœnitere debeant.*

Probatur quintò ex Concilio Cabilonenſi, anno 813. Canone 25. quo ſtatuitur, auxilium poſtulandum ab Imperatore, ut publici Peccatores Pœnitentiam publicam obire cogantur. En verba Canonis: *Pœnitentiam agere, juxtum antiquam Canonum Conſtitutionem, in pleriſque locis ab uſu receſſit, & neque excommunicandi, neque reconciliandi, antiqui moris ordo ſervatur; ut a Domino Imperatore impetretur adjutorium, qualiter ſi quis publicè peccat, publicâ mulctetur Pœnitentia, & ſecundùm ordinem Canonum pro merito ſuo excommunicetur, & reconcilietur.* Hoc ipſo quòd de publica Pœnitentia pro peccatis duntaxat publicis decernunt Lugdunenſis Provinciæ Epiſcopi, innuunt privatam ſolùm Pœnitentiam impoſitam fuiſſe pro occultis.

Probatur ſextò ex Concilio Moguntino, quod ſub Rabano celebratum eſt, anno 847. Canone 31. *Diſcretio*, inquit, *ſervanda eſt inter Pœnitentes, qui publicè, & qui abſconsè pœnitere debent. Nam qui publicè peccat, oportet ut publicè mulctetur Pœnitentiâ.*

Probatur ſeptimò ex Burchardo Wormatienſi Epiſcopo, qui libro 19. Collectionis ſuæ, cap. 36. ex antiquo Auctore, quem nomine Sancti Auguſtini refert, hæc habet: *Si quis inceſtum occultè commiſerit, & Sacerdoti occultè Confeſſionem egerit, indicetur ei remedium canonicum, quod ſubire debuiſſet, ſi ejus facinus publicatum fuiſſet. Verùm, quia latet commiſſum, detur ei a Sacerdote conſilium, ut ſaluti animæ ſuæ pro occultu ſua Pœnitentia proficiat.*

Probatur octavò ex antiquis Sacramentariis, & Pœnitentialibus, in quibus inter crimina publica & occulta, quoad modum & ritum agendæ Pœnitentiæ, manifeſtum diſcrimen videre eſt, ut in antiquiſſimo Sacramentario Romano, quod non diu ante annum ſeptingenteſimum ſcriptum eſt. In Capite enim Quadrageſimæ, & in Cœna Domini, extat in eo, *Ordo agentibus Pœnitentiam publicam.* Ut quid porro ſic inſcriberetur, niſi alius eſſet erga privatam Pœnitentiam agentes obſervandus?

Probatur ultimò ex Pœnitentiali * Theodori Cantuarienſis Archiepiſcopi, ante annum 690. exarato; in quo Græcæ Eccleſiæ morem, qui diu ante ejus ætatem invaluerat ſecutus, publicam publicis criminibus Pœnitentiam; occultis verò privatam imponit. Ex illo itaque Pœnitentiali, mos Græcorum in imponenda Pœnitentia publicâ pro publicis peccatis, privatâ verò pro occultis in Anglicanam Eccleſiam traductus eſt.

* *Theodorus Monachus Græcus, Tharſi Cilicia natus, Epiſcopus a Vitaliano Pontif. Max. ordinatus eſt, miſſuſque in Britanniam, Cantuarienſem Eccleſiam rexit annis 21. & 4. inſuper menſibus, obiit anno 690. De eo legatur Venerabilis Beda libro 4. Hiſt. Anglor. cap. 1. & 2.*

Reſpondetur objectionibus Jacobi Parv.

Poſtquàm hæc ſcripſi, legi Diſſertationem eruditi amicique juvenis Jacobi Parvi, qua Theodori Cantuarienſis doctrinam ab omni novitatis ſuſpicione ſibi ſumpſit vindicandam. Id ut præſtet, tria probare nititur. Primò quòd Patres negent morem fuiſſe Eccleſiæ Decreto ſancitum de peccatis occultis publicè pœnitendi. 2. quòd Patres affirment pro peccatis occultis Pœnitentiam ſecretò factam ſufficere, atque de illis morem Eccleſiæ fuiſſe ſecretò pœnitendi. Tertiò, quòd Patres teſtentur Pœnitentiam publicam publicis tantùm criminibus ab Eccleſia canonicè fuiſſe ſtatutam. Primum probat iis omnibus Patrum locis, in quibus fraternæ correctionis ordinem a Chriſto in Evangelio conſtitutum exponunt, ajuntque fratrem, quem peccantem viderimus, ſeorſim eſſe corripiendum, non verò proclamanda paſſim ac divulganda aliena peccata; quod eſſet utique non corrigentis, ſed infamantis. Quòd ſi crimen non emendaverit, poſt unam vel alteram correptionem, eſſe ad Eccleſiam deferendum. Ita Origenes Homiliâ 3. in Leviticum & in Commentario Matth. Editionis Huetianæ Tom. 1. p. 335. Vetus Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum, libr. 2. cap. 37. Sanctus Hilarius Pictavienſis in Commentario Matth. Cap. 18. Joannes Chryſoſtomus Homiliâ 61. in Matth. Sanctus Hieronymus in ea verba Evangelii: *Si peccaverit in te frater tuus*, &c. Baccharius in Epiſtola ad Januarium *de recipiendis Lapſis*, Sanctus Auguſtinus Serm. 16. de Verbis Domini. Ex his colligit eruditus Juvenis, negaſſe Patres morem fuiſſe Eccleſiæ Decreto ſancitum, publicè pro peccatis occultis pœnitendi. Sed ex vero principio falſam concluſionem colligit: Non enim fraternæ correctionis ordo invertebatur, cùm addicebantur publicæ Poenitentiæ criminum occultorum rei. Siquidem eorum peccata non vulgabantur a Sacerdotibus, ſed peccatorum duntaxat emendatio & poena ad notitiam perducebatur: quo facto nulla ipſis irrogabatur infamia, imò potiùs accedebat honos. Deo enim palam ſatisfacere, & Poenitentiæ laboribus Fideles ædificare, quis infame ac turpe dixerit? Innoteſcebat quidem Eccleſiæ Poenitentes illos crimen aliquod graviſſimum, quamvis occultum perpetraſſe, ſed ipſis conſentientibus ac volentibus, id notum fiebat. Cùm enim ipſis impoſita erat a Sacerdote Poenitentia publicè agenda, ipſa quidem ſubire, & omnibus ejus laboribus perfungi tenebantur; ſed cogi ad id minimè poterant, nec a Communione arceri, quamdiu occultum crimen erat; ſicut etiam nunc Sacerdos peccatori occul-

to, cui Sacramentalem Abſolutionem juſtis de cauſis denegavit, Euchariſtiam petenti denegare non poteſt. Cùm igitur peccatores ob occulta crimina Poenitentiam agebant, tam liberè illam ſubibant, quàm liberè privatam modò ſubimus. Ideoque ſeipſos potiùs profitebantur peccatores exomologeſi ſua, quàm proclamarentur. Et ſicut in Religioſa Societate peccatum Fratris, prætermiſſa monitione & correptione privata, defertur ad Præpoſitum inviolato fraternæ correptionis ordine, ut ſentit Eccleſia, quæ illius Societatis regulam probavit, & *Pium* declaravit *Inſtitutum* in Concilio Tridentino: quia ita ſecum agi conſentiunt, qui illi Societati dant nomen: ita fraternæ correptionis præceptum inviolatum fuiſſe contendo, cùm occultorum criminum rei publicæ addicti ſunt Poenitentiæ: quia ipſi poſt privatam Sacerdotis correptionem, ejus ſe mandato de Poenitentia publica ſubeunda liberè ſubiecerunt, ut publicu illo pudore peccata eluerent, ac Deo ſatiſfacerent.

Objicit eruditus Juvenis teſtimonium Sancti Joannis Chryſoſtomi Homiliâ 29. cap. 13. in Epiſtolam ad Corinthios ad illa verba: *Ecce tertiò hoc venio ad vos: In ore duorum ac trium ſtabit omne verbum.* Quæ verba ſic exponit: *Cùm aliunde etiam multis ex rebus, tum vel hinc maximè Pauli ſapientiam, paternumque affectum perſpicere licet: nimirum quàm in denuntiandis quidem ſupplicits multus ac vehemens, in inferendis autem ſegnis ac tardus ſit. Neque enim de iis qui peccabant, pœnas ſtatim ſumpſit: ſed ſemel atque iterum admonuit. At ne ſic quidem in contumaces animadvertit: ſed rurſum admonet ac denuntiat dicens: Tertiò hoc venio ad vos: ac priuſquam adſim, rurſus ſcribo. Poſtea ne cunctatio ſegnitiem illis pariat, vide quo pacto hîc quoque eos corrigat, aſſiduè nempe interminans, ac plagas intentans, atque hiſce verbis utens: Si venero iterum, non parcam. Et, Ne cùm venero, lugeam multos. Hoc porro idcirco facit ac loquitur, ut hac quoque parte omnium Dominum imitetur. Nam & aſſiduè quidem comminatur, ac ſæpè pœnas denuntiat; ſed non ſæpe punit & cruciatum infert. Hoc itaque ipſe quoque facit. Ob idque etiam ante dicebat: Parcens vobis, non ultra veni Corinthum: quid eſt, Parcens vobis? hoc eſt, ne vos ſceleribus devinctos inveniens, ac ſine ulla emendatione in his perſtantes, pœnâ & cruciatu vos afficiam*, &c. Ex quibus ſic colligit eruditus Juvenis: Cùm D. Paulus Dominum imitatus, pœnas non ſtatim ſumpſerit de immunditia & fornicatione, & impudicitia, quam multi geſſerant, ſed ſemel atque iterum eos admonuerit; cùmque tot minas intenderit, ut vitia ſua corrigerent, atque ipſorum contumaciâ non cogeretur illos ab Eccleſia expellere, neque ſupplicio afficere; nonne omnibus Eccleſiæ Prælatis egregium patientiæ præbuit exemplum? Quod a Joanne Chryſoſtomo adeò luculenter expoſitum ſatis declarat, morem non fuiſſe Eccleſiæ Decreto ſancitum, de criminibus occultis, & iis quæ peccantium contumacia non reddit publica, publicè pœnitendi.

At hic Sancti Joannis Chryſoſtomi locus nequaquam id probat, quod pertendit Auctor Eruditus. Eſto enim, Apoſtolica Sancti Pauli patientia evincat, Apoſtolorum temporibus, quibus nondum erat omni ex parte conſtituta Diſciplina Pœnitentialis, morem Eccleſiæ non fuiſſe de criminibus occultis publicè pœnitendi: ſequitur ne quòd ſecutis temporibus iſta non fuerit ſancita Diſciplina, neque mos ille invaluerit? Certè ſi alicujus ponderis eſt hæc objectio, probabit, nec morem Eccleſiæ fuiſſe pro peccatis publicis publice pœnitendi: ſiquidem fornicationes, immunditiæ, ſeditiones, ob quas ſe non parciturum Corinthiis ſcribit Sanctus Paulus, ſi ad illos tertiò venerit, occultæ non erant, ſed publicæ: quod illa verba oſtendunt evidenter: *Ecce tertiò hoc venio ad vos: In ore duorum, vel trium ſtabit omne verbum.*

Objicit eruditus Juvenis Juliani Pomerii teſtimonium libro 2. de Vita Contemplativa, cap. 5. dicentis: *Cæterùm ſi Eccleſiæ Communione priventur, infirmi, qui curari adhibita increpatione non poſſunt, aut intolerabilis mole triſtitia ſupra modum gravati ſuccumbunt, & Sanctorum omnium vultus, per quos poſſent reſtitui Deo, refugiunt: aut certè ad omnem peccandi impudentiam, ſi fuerint exacerbati, proſiliunt: & quicquid mali occultè faciebant, publicè perpetrabunt .... Propter hoc ergo blanda pietate portandi ſunt, qui increpari pro ſua infirmitate non poſſunt*, &c. Quo ex teſtimonio Ita colligit eruditus Juvenis: Julianus Pomerius oſtendit primò, quàm pernicioſa ſit infirmis increpatio publica. Deinde declarat, quàm utilis ſit, ac prorſus neceſſaria Pœnitentia ſecreta pro peccatis occultis. Ergo planè negat cum cæteris Patribus, morem fuiſſe Eccleſiæ Decreto ſancitum, publicè de peccatis occultis pœnitendi.

At quomodo id neget Julianus Pomerius, omnino me fugit: hancque ex illius teſtimonio extundi poſſe concluſionem abſque vi manifeſta, non video. Loquitur ille de infirmis, quos durior increpatio exacerbaret, & quos obrueret triſtitiæ moles. Ait erga ipſos a ſeveriori Diſciplina temperandum eſſe, nec eſſe a Communione removendos, ne durities illa ipſorum ſaluti noceat, in quibus omnis peccandi licentia pia compaſſione reprimeretur. Porro de criminum duntaxat occultorum reis ibi non agit, ſed de reis publicorum peccatorum. Siquidem de illis loquitur, qui excommunicatione plecti poterant. Hac autem pœna ſolùm caſtigabantur publici peccatores, quorum nempe crimen vel propria Confeſſione coram Antiſtitibus & Clero, vel plurium teſtimoniis in aliquo judicio, ſive eccleſiaſtico, ſive ſæculari, publicum evaſerat, ſecundùm illud S. Auguſtini: *Neminem a Communione removere poſſumus, niſi vel ſponte confeſſum, vel in aliquo judicio, ſive ſæculari, ſive eccleſiaſtico convictum.* Deinde loquitur generatim de infirmis, quorum ſaluti conſulendum eſt mitiori Diſciplina; quia eos publica increpatio pertinaces & impudentes faceret in peccatis. At non ſolùm inter occultos, verùm etiam inter publicos peccatores, inveniuntur homines ſic affecti; id eſt, ita infirmi, ut excommunicatione in preces deſperationis agerentur; atque ita non medicinalis, qualis eſſe debet pœna eccleſiaſtica, ſed eorum ſaluti exitioſa foret. Non ergo loquitur Julianus Pomerius de criminum prorſus occultorum reis, ſed de publicis peccatoribus, qui tamen crimina ſua furtivè, quantùm in ipſis erat, committebant, nec ad illum pervenerant improbitatis cumulum, ut admonitiones omnes & pia conſilia ſpernerent, atque de peccato gloriarentur. Hos autem, ſi ejus fuerint indolis, ut publicam increpationem ferre non poſſint, humanius tractandos ait Julianus Pomerius, ne Diſciplinæ durioris pondere fatiſcant. Denique morem fuiſſe Eccleſiæ Decreto ſancitum, ut de peccatis illis publicè Pœnitentiam agerent peccatores, de quibus loquitur, ſatis indicat Julianus Pomerius: ſiquidem ſeveritatem Diſciplinæ erga omnes hoc modo temperandam eſſe non docet, ſed ſolùm erga infirmos, qui curari adhibita increpatione non poſſunt.

Secundam propoſitionem ſuam, ſcilicet quòd Patres affirment, pro peccatis occultis Poenitentiam ſecretò factam ſufficere, atque de illis mo-

rem

rem fuiſſe Eccleſiæ ſecretò poenitendi, probat eruditus Juvenis iis momentis, quæ præcedentibus robuſtiora mihi non videntur. Primum petit ex teſtimonio Origenis Homiliâ 2. in Pſal. 38. dicentis: *Si autem ipſe ſui accuſator fiat, dum accuſat ſemetipſum & confitetur, ſimul evomit & delictum: atque omnem morbi digerit cauſam. Tantummodo circumſpice diligentiùs, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba priùs Medicum, cui debeat cauſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, ut ita demum ſi quid ille dixerit, qui ſe priùs & eruditum Medicum oſtenderit & miſericordem, ſi quid conſilii dederit, facias & ſequaris: ſi intellexerit, & prævideret talem eſſe languorem tuum, qui in conventu totius Eccleſiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortaſſe & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facilè ſanari, multa hoc deliberatione, & ſatis perito illius Medici conſilio procurandum eſt.*

Fateor ex hoc Origenis teſtimonio colligi, morem fuiſſe Eccleſiæ ſecretò poenitendi pro peccatis occultis plurimis. Omnia namque peccata mortalia publicæ Poenitentiæ addicta non fuiſſe, ſuperiori quæſtione probavi: ſed nego ex eo colligi, morem fuiſſe Eccleſiæ ſecretò duntaxat poenitendi pro criminibus occultis, qualiacumque eſſent. Canonica enim peccata, ſcilicet idololatriam, homicidium, fornicationes, etiamſi occulta eſſent, publicæ Poenitentiæ laboribus expiata fuiſſe, Propoſitione ſuperiori oſtendi. Et locus ipſe Origenis, quem Juvenis eruditus objicit, id manifeſte probat. *Si intellexerit*, inquit *& prævideret talem eſſe languorem tuum, qui in conventu totius Eccleſiæ exponi debeat & curari, &c.* Ex quibus conſtat, Sacerdotem, apud quem peccata ſua deponebant Poenitentes, quædam ex illis, quamvis occulta, ſubjeciſſe Poenitentiæ publicæ.

At, inquit eruditus Juvenis, iſte Medicus probatus dat conſilium publicè poenitendi, & non præceptum: Ergo nondum Eccleſiæ Decreto ſancita erat pro criminibus occultis publica Poenitentia: ſed potiùs mos erat ſecretò poenitendi; quia, ut ait Sanctus Hieronymus libro 1. adverſùs Jovinianum: *Ubi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt; ubi præceptum, neceſſitas eſt ſervientis.*

Verùm in conſilii nomine, cur tantam vim faciat, ratio nulla ſubeſt. Quamvis enim Eccleſiæ decreto indicta fuerit pro peccatis etiam occultis, ſi graviora & canonica eſſent, Pęnitentia publica; conſilium nihilominus vocari poterat impoſitio illius Pęnitentiæ a Sacerdote: quia cogere non poterat peccatorem ad illam Pęnitentiam ſubeundam, nec illum a communione removere, ſi illam amplecti nollet; quamvis abſolutionem ipſi denegare poſſet.

Alia teſtimonia Patrum, quę profert eruditus Juvenis, non probant id quod magno conatu probare nititur: ſed id evincunt unum, Confeſſionem publicam occultorum criminum præceptam non fuiſſe, aut ex Eccleſiæ diſciplina ſtatutam. Sic Sancti Hilarii locus intelligendus eſt in Pſalmi 51. Enarratione, ubi hæc Pſalmiſtæ verba exponens: *Confitebor tibi in ſæculum, quia feciſti*, notat Pſalmiſtam docere, *Nulli alii eſſe confitendum, quàm qui fecit olivam fructiferam ſpei miſericordiâ in ſæculum ſæculi.* Sic Sanctus Baſilius in Pſalmum 37. ubi illa verba Davidis, *Rugiebam a gemitu cordis mei*, ita explicat: *Non multis manifeſtus fiam, ore fatens, ſed corde ipſo, clauſis oculis, tibi ſoli conſpicienti arcana, mecum ipſe rugiens, oſtendo meos gemitus.* Quamquam hæc Pſalmiſtæ verba paraphraſticè a Patribus illis explicata, Pęnitentialem Eccleſiæ Diſciplinam nullatenus ſpectant.

Nihil etiam adverſùs nos probant illa Sancti Baſilii verba in Regulis Brevioribus, ad Interrogat. 229. *Iis tantummodo peccatorum confeſſio fieri debet, qui ea poſſint curare.* Solùm enim affirmat eò loci Baſilius, Confeſſionem publicam eſſe non debere, nec temerè quibuſvis hominibus faciendam, ſicut vitia corporis nequaquam quibuſvis hominibus, ſed ſolis Medicis aperiuntur. Loquitur autem generatim de peccatis Baſilius, nec inter occulta & publica diſtinguit. Unde eadem ratione ex hoc loco colligere potuiſſet eruditus Juvenis morem non fuiſſe Eccleſiæ de peccatis publicis publicè pęnitendi. Sed veriùs dixerim, neutrum ex hoc teſtimonio rectè colligi, nec omnino eſſe ad propoſitum.

Sancti Gregorii Nyſſeni auctoritas in Epiſtola Canonica ad Letoium, qua teſtatur publica Pœnitentiâ illum non plecti, *Qui latenti ablatione alienum ſibi uſurpat*, non probat morem Eccleſiæ non fuiſſe pro quibuſdam peccatis occultis publicè pœnitendi, ſcilicet pro idololatria, homicidio, & adulterio; ſed ſolum hac diſciplina omnia peccata occulta caſtigata non fuiſſe, nec furtum ipſum, ſi occultum eſſet.

Sancti Ambroſii verba Enarratione in Pſalmum 37. dicentis: *Et tu ergo qui propoſuiſti ſatisfacere pro delictis Domino Deo tuo, illi ſoli interiore corde te purga*, Et ejuſdem exemplum in adminiſtratione Sacramenti Pęnitentiæ, probat pariter morem ſecretò pęnitendi pro maxima peccatorum occultorum parte, non pro omnibus. *Cauſas autem criminum quas illi confitebantur* (inquit Paulinus) *nulli niſi Domino ſoli, apud quem intercedebat, loquebatur: bonum relinquens exemplum poſteris Sacerdotibus, ut interceſſores apud Deum ſint, magis quàm accuſatores apud homines.* Loquitur Paulinus in Vita Sancti Ambroſii de peccatis omnibus, quæ Sancto Ambroſio, ad percipiendam Poenitentiam, peccatores confitebantur. Hæc non erant ſemper occulta, ſed quandoque publica, & quidem canonica. Propter illa poſtrema Poenitentiam publicam ex Eccleſiæ diſciplina imponebat Ambroſius. Cauſas tamen criminum, quas illi confitebantur, nulli niſi Domino ſoli indicabat. Ergo hic locus non probat, morem Eccleſiæ decreto ſancitum fuiſſe, pro omnibus peccatis occultis, etiamſi graviſſima eſſent, ut idololatria, homicidium, adulterium, ſecretò poenitendi.

Objicit eruditus Juvenis teſtimonium Sancti Joannis Chryſoſtomi Homiliâ 20. in cap. 5. Geneſis dicentis: *Scortator enim, vel adulter, vel qui aliud tale quiddam admiſit, etiamſi omnes latere queat, numquam tamen ſit in tranquillitate vivit, &c. Attamen qui hæc fecit, ſi voluerit, ut decet, uti conſcientiæ adjumento, & ad confeſſionem facinorum feſtinare, & Medico oſtendere ulcus, qui curet, & non exprobret, atque ab illo remedia accipere, & ſoli ei loqui, nullo alio conſcio, & omnia dicere cum diligentia, facilè peccata ſua emendabit. Confeſſio enim peccatorum, abolitio etiam eſt delictorum.* Quid his verbis clarius, inquit amiciſſimus Juvenis, quibus Sanctus Joannes Chryſoſtomus affirmat, poenitentiâ ſecretò facta, quælibet crimina, ut ſcortationes, adulteria, & alia ejuſdem generis, quæ alios latent, aboleri?

Nihil revera clarius eſſet, ſi id affirmaret Chryſoſtomus, quod ipſi Parvus noſter aſſingit. Sed illud non aſſerit. Secreta quidem Confeſſione ſcortationes & adulteria occulta curari ait, non ſecreta dumtaxat Poenitentiâ. Medico, id eſt, Sacerdoti ulcus oſtendit, crimen detegit ſcortator vel adulter occultus. Curat ille, non exprobat. Nec enim publicè etiam Poenitentibus peccata exprobrabant, vel ipſis inſultabant Sacerdotes; ſed condolebant, & compatiebantur. Soli Medico,

Digitized by Google

ſive Sacerdoti, peccata exponebat & ab ipſo accipiebat remedia, id eſt Poenitentiæ labores: an publicè, an ſecretò perferendos, non dicit Chryſoſtomus.

Non alius eſt cæterorum teſtimoniorum ſenſus, quæ ex eodem Chryſoſtomo laudat eruditus Juvenis, ut iſtius ex Homilia 21. ad Populum Antiochenum: *Nec hoc tantùm eſt admirabile, quod nobis peccata dimittit* Deus; *verùm, & quòd ipſa non revelat, nec manifeſta facit, nec accedentes cogit in medio patrata edicere, ſed ſoli ſibi rationem reddere jubet, & ſibi confiteri.* Et illius ex Homilia 8. de Pœnitentia: *Non revelavit ulcus, non in commune theatrum accuſationem produxit, Non delictorum teſtes ſtatuit: in conſcientia, adſtante nemine, præter eum, qui cuncta videt, Deum.* Eodem modo intelligendum eſt illud ex Homilia 20. de Pœnitentia. *Quamvis in extrema canitie peccaveris, ingredere, Pœnitentiam age: Medicinæ locus eſt, hîc non judicii, non pœnas exigens, ſed Peccatorum remiſſionem tribuens; Deo ſolùm dic peccatum tuum: Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci, & dimittitur peccatum tuum.* Item illud in Sermone de Phariſæo & Publicano: *Itaque admoneo ut confitearis peccata tua. Neque enim duco te ad theatrum conſervorum tuorum, nec te cogo ea hominibus enarrare; conſcientiam tuam Deo expone: ei oſtende facta & vulnera, & ab eo medicinam pete: oſtende te non exprobranti, ſed curanti.* Probant hæc omnia publicam peccatorum occultorum, quantumvis gravia eſſent, Confeſſionem Eccleſiæ decreto, aut moribus ſtatutam non fuiſſe: At publicam pro peccatis occultis Pœnitentiam in uſu non fuiſſe, ex Eccleſiæ diſciplina, non probant, ſi peccata illa canonica eſſent, ut idololatria, homicidium, & fornicatio.

Objicit eruditus Juvenis teſtimonium Innocentii I. in Epiſtola ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum cap. 4. quærentis, cur mulieribus adulteris, non autem viris adulteris denegetur communio, & reſpondentis, Chriſtianam Religionem adulterium in utroque ſexu pari ratione condemnare: ſed id inde contingere, quòd viros ſuos mulieres non facilè de adulterio accuſant, *Et non habeat latentia peccata vindictam.* Viri autem liberiùs uxores adulteras apud Sacerdotes deferre conſueverunt. *Et ideo mulieribus, prodito earum crimine, Communio denegatur; Virorum autem latente commiſſo, non facilè quiſquam ex ſuſpicionibus abſtinetur. Qui utique ſubmovebitur, ſi ejus flagitium detegatur.* Ex hoc teſtimonio colligit, morem fuiſſe Eccleſiæ, pro adulteriis occultis, Pœnitentiam ſecretò agendam imponendi. Sed minùs rectè colligit. Etſi enim viros adulteros, qui nec ſponte confitebantur peccatum, nec illius in judicio convincebantur Eccleſia non addiceret publicæ Pœnitentiæ, nec a communione removeret; *Quia non habeant latentia peccata vindictam*, Illos tamen, ſi ſe apud Sacerdotes accuſarent publica Pœnitentiâ caſtigabat, & a communione ſubmovebat, non quidem lata palam ſententiâ, ſed decretis in foro interiori mandatis. Tunc enim ſatis detectum erat eorum flagitium, ſatis eorum confeſſione probatum, ut hoc modo publicæ Pœnitentiæ addicerentur, & a communione removerentur; quamvis exteriùs cogi non poſſent ad hujuſmodi pœnitentiam ſubeundam, nec denegari illis poſſet Euchariſtia, ſi ad Sacram Menſam inter communicantes ſe ſiſterent.

Objicit eruditus Juvenis, Bacchiarium in Epiſtola ad Januarium, dicentem, *Sed prætermiſſis his plangatur defunctus, ſepeliatur mortuus; id eſt, partim noſtro labore, partim verecundia ſua confeſſione peccatum ejus celetur, & auferatur e medio: nos autem conſolationis linteamina, & cæleſtis ſpei pigmenta tribuamus. Ipſe autem intra ſepulcrum ſecreti ſui confuſus peccati pudore, contineat ſe: ibi conſcientia ſua verme laceretur, qui totus in eo putredines obligat peccatorum.* Colligit Parvus noſter, illam eſſe Pœnitentiam ſecretò factam, quam tamen pro adulterio nefando ſufficere exiſtimat Bacchiarius. At ne quidem id Bacchiarius innuit. Conceptum de ſecreto peccato pudorem, & dolorem, quo laceratur conſcientia Sacerdotum, adhortationibus adjunctum, expungere peccata & eorum putredines obligare aſſerit: Sed ſufficere non aſſerit. Alioqui concedat eruditus, pudorem, dolorem, conſcientiæ vermem, cum verbis conſolatoriis Sacerdotis ſufficere, & ne privatam quidem ſatisfactionem requiri; quia de illa diſertè non loquitur hoc in loco Bacchiarius.

Objicit idem Auctor Sancti Auguſtini teſtimonium Sermone 44. in Evangelium Joannis, dicentis; *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo. Nondum acceſſit corpore, conſenſit in corde, mortuum intus habet, nondum extulit. Et fit, ut novimus, ut quotidie homines ſe experiuntur, aliquando audito verbo Dei, tamquam Domino dicente, Surge, condemnatur conſenſus ad iniquitatem, reſpiratur in ſalutem & juſtitiam. Surgit mortuus in domo, reviviſcit in cogitationis ſecreto, facta eſt iſta reſurrectio animæ mortuæ intus: intra latebras conſcientiæ, tanquam intra domeſticos parietes.* Quomodo, inquit, eruditus Juvenis, fit iſta Reſurrectio animæ mortuæ intus, in cogitationis ſecreto, niſi Pœnitentia ſecretò factâ? Et cur non adhibetur publica? Quia inquit Auguſtinus, mortuum intus habet, & nondum extulit, id eſt, crimen nondum eſt publicum.

Perperam S. Auguſtinum interpretatur Parvus. Qui enim mortuum intus habet, & nondum extulit, non eſt cujuſlibet criminis occulti reus, ſed ſola cogitatione ſeu conſenſu peccavit. *Sunt ergo intus*, inquit, *qui peccatum in corde habent, in facto nondum habent*, Illi, fateor, in cogitationis ſecreto ita reviviſcunt, ut illis ſecreta Pœnitentia ſufficiat. Sed ſi mortuus jam elatus ſit, id eſt, in factum proceſſerit peccator; vel ſepultus fuerit, id eſt, mala conſuetudine implicitus (ut ibidem Auguſtinus exponit) non ita facilè reviviſcit. Denique jam publicum eſt quodammodo peccatum, cùm opere perpetratum eſt. *Poſt conſenſum, exiit in factum, ut quod latebat in ſecreto, appareat in publico.* Etſi non ita publicum evadat, ut in plurium notitiam perferatur: unde jam Eccleſiæ publica ſupplicatio, tanquam piæ matris fletus, in Pœnitentiæ publicæ actione adhiberi congruè poteſt, ut mortuus ſuſcitetur; præſertim ſi peccatum graviſſimum fuerit, & canonicum.

Objicit eruditus Juvenis illud Sancti Auguſtini Sermone XVI. De Verbis Domini: *Sunt homines adulteri in domibus ſuis, in ſecreto peccant, aliquando nobis produntur ab uxoribus ſuis, plerumque zelantibus, aliquando maritorum ſalutem quærentibus. Nos non prodimus palam, ſed in ſecreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum.* Itaque, inquit, Sanctus Auguſtinus frequenter docet morem Eccleſiæ fuiſſe, de criminibus occultis ſecretò pœnitendi.

Imò verò nullibi id docet Sanctus Auguſtinus, ſi de omnibus criminibus occultis, etiam graviſſimis, etiam canonicis quæſtio ſit. Aliud eſt non prodere palam, non arguere publicè, ſed in ſecreto, aliud non imponere publicam Pœnitentiam. Homicida enim, vel adulter occultus, qui poſt ſui criminis Confeſſionem privatim factam Sacerdoti, ab eo Pœnitentiæ publicè agendæ, vel ſaltem coram ſelectis teſtibus (ſecundùm Eccleſiæ

Afri-

Digitized by Google

Africanæ morem] ſecretò accipiebant mandatum in foro interno, palam non prodebantur, nec adulterii, aut homicidii arguebantur coram omoibus, ne ab inimicis inſcriberentur, & ad Judices deferrentur, ut Sanctus Auguſtinus ait; ſed ſecretò correpti, cùm Sacerdotem Pœnitentiæ causâ adierant, ejos labores non renuebant ſubire palam: quia inde probari non poterat ipſos hujus vel illius criminis, ſed in genere dumtaxat gravioris alicujus peccati reos eſſe.

Teſtimonium Sancti Leonis, Epiſtolâ ad univerſos Epiſcopos per Campaniam, Samnium, & Picenum conſtitutos, Confeſſionem publicam occultorum criminum vetat; & ſecretam, quæ primùm Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, ſufficere ait; ſed ſecretam eſſe debere pro peccatis quibuſlibet occultis Pœnitentiam non affirmat. Imò publicè pro illis pœnitendi morem, qui illis in Eccleſiis vigebat, ſartum tectum relinquit, improbato dumtaxat & ſublato Confeſſionis publicæ more.

Laurentii Novarienſis Epiſcopi teſtimonium in Homilia de Pœnitentia, dicentis; *Ex illa die, illaque hora, qua egeſſus de lavacro; ipſe tibi es fons jugis, diuturna remiſſio. Non opus habes Doctore, nec dextra Sacerdotis . . . . Et quia non poteras manens in membris, corporiſque compage, liber exiſtere a peccato, immaniſque eſſe a noxa: poſt Baptiſmum remedium tuum in te ipſo ſtatuit, remiſſionem in arbitrio tuo poſuit, ut non quæras Sacerdotem, cùm neceſſitas efflagitaverit, Sed ipſe jam ac ſi ſcitus, perſpicaxque magiſter errorem tuum intra te emendes, & peccatum tuum pœnitudine abluas.* Iſtud, inquam, teſtimonium Parvo non favet, quòd nec inter occulta & publica peccata diſtinguit, nec miniſterium deſiderare videtur Sacerdotis. Quòd longè ampliùs probaret, quàm pertendat Parvus, niſi benigna interpretatione molliretur.

Nihil adversùs nos probat Gregorii Magni locus III. Parte Curæ Paſtoralis, Admonitione 8. ubi aliter monendos eſſe impudentes, aliter verecundos docet, *Ut & illorum culpas increpatio dura detegeret, & horum negligentiam mollior ſermo velaret.* Publica igitur Pœnitentia impudentibus neceſſaria eſt, inquit Jacobus Parvus, quorum crimina increpatione dura deteguntur: occulta verò Pœnitentia ſufficit verecundis, quorum peccata molliori ſermone velantur. Homicidarum, inceſtuoſorum, adulterorum occultorum crimina Sanctum Gregorium Magnum negligentiæ nomine excuſaſſe, & molliori ſermone velanda & curanda dixiſſe, ſibi perſuadeat quiſquis voluerit cum optimo & docto Juvene; mihi perſuadere non poſſum. Duriùs obiurgatos tantorum criminum reos exiſtimare æquius eſt; non ea quidem increpatione, quæ ipſorum peccata detegere, ſed quæ imponendo ſeveriorem & publicam Pœnitentiam, caſtigaret. Putidis enim vulneribus, quamvis occultis, non fomenta molliora dumtaxat, ſed ferrum & ignis a Medico perito adhibenda ſunt, ut curentur. Præterea, impudentes eſſe poſſunt detractores, ebrioſi, perjuri, aliorumque rei peccatorum, quæ publicæ Pœnitentiæ, ex publica Eccleſiæ lege & Diſciplina, obnoxia non fuerunt, etiamſi publica eſſent, ut Quæſtione 1. hujus Diſſertationis probavimus. Illorum ergo culpas increpatio dura detegere debebat, ſecundùm Gregorii Magni regulam. Itaque increpatio dura, non eſt idem quòd Pœnitentia publica. 2. Verecundi ſunt, qui adulterium occultè committunt, quod non committerent, ſi flagitium illud ſuum ſcirent detegendum, & qui ita ſunt affecti, ut illos pudor ab externo actu peccati, quòd conſenſu ſuo jam admiſerunt, revocaret. Dum tamen occultant crimen, quantùm poſſunt, pellex aut ſervi ipſos produnt; notum fit ipſorum ſcelus in Eccleſiæ ſcandalum. Putatne Parvus noſter ipſis verecundiam ſuffragari, ut a Pœnitentiæ publicæ laboribus eximantur, & eorum ſcelus molliori ſermone veletur? Fateatur itaque ſe perperam accepiſſe hunc Gregorii locum. Nihilò feliciùs urget ejuſdem Sancti Pontificis verba in Admonitione 30. quæ ſolùm probant, peccata cogitationis publicæ Pœnitentiæ addicta non fuiſſe, quod lubenter fateor, & ſuperiùs oſtendi. *Sæpè*, inquit, *miſericors Deus eò citiùs peccata cordis ablait, quò hæc exire ad opera non permittit: & cogitata nequitia quantò citiùs ſolvitur, quia effecta operis diſtrictiùs non ligatur.* Eam ob rem Pſalmiſtam rectè dixiſſe notat: *Dixi: Pronuntiabo adversùm me injuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei: quatenus quia uſque ad opus non venerat culpa, uſque ad cruciatum non perveniret Pœnitentia, ſed cogitata afflictio mentem tergeret, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinaſſet.*

Sanctus Eligius Noviomenſis Epiſcopus, cujus teſtimonia duo urget eruditus Juvenis, unum ex Homilia de Filio prodigo; alterum ex Homilia 15. de utriuſque Agni Paſchalis eſu, in quibus, antequàm ſermonem ad publicos Pœnitentes convertat, Peccatores occultos alloquitur, & eos quidem quos notat pejora forſan commiſiſſe, quàm publicè Pœnitentes, & fornicationis fortè, vel inceſtùs reos eſſe: & affirmat nihilominus eos, *ſi pariter confeſſi, ac devotè converſi fuerint*, ipſo die Cœnæ Domini, dignos fieri poſſe, ut Solemnitati interſint; & per divinæ ſalutis medicamentum ſe purificare poſſe; ut reliquiæ cogitationum eorum diem feſtum agant Domino. Sanctus (inquam) Eligius apertè his in locis indicat, pro peccatis graviſſimis, qualia ſunt fornicatio & inceſtus, Pœnitentiam ſecretam factam fuiſſe in Eccleſia Gallicana: Sed inde colligi non poteſt morem antiquum Eccleſiæ, ante Eligii tempora, non fuiſſe imponendi Pœnitentiam publicam pro peccatis occultis, ſi graviſſima eſſent, & canonica. Tempore namque Sancti Eligii, qui floruit ab anno 646. ad annum 665. eadem qua Theodorus Cantuarienſis ætate, priſca Diſciplina de Pœnitentia pro peccatis occultis publicè agenda, ſenſim in diſſuetudinem abibat.

Tertiam propoſitionem ſuam, ſcilicet Pœnitentiam publicam pro publicis tantùm criminibus ab Eccleſia canonicè fuiſſe ſtatutam probare nititur eruditus Juvenis, vel teſtimoniis Patrum, quibus ſupra reſpondimus, ut Sancti Auguſtini, Homiliâ ultima ex L ex Sermone XLI. de Sanctis, & Cæſarii Arelatenſis Homiliâ 1. vel probantibus dumtaxat occultos Peccatores excommunicari nominatim non poſſe; qualia ſunt loca Origenis Homilia 21. in Joſue. Homilia 11. in cap. 11. Judicum, & Tractatu 35. in Matthæum. Concilii Neocæſareenſis Canon 9. locus Sancti Baſilii Epiſtolâ 245. Sancti Auguſtini libro 3. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 11. Juliani Pomerii libro 11. de Vita Contemplativa cap. 16. Vel denique probant illa teſtimonia, Pœnitentiam publicam pro publicis peccatis actam fuiſſe; ſed non negant quin acta ſit etiam pro quibuſdam criminibus occultis, ut teſtimonia Sancti Joannis Chryſoſtomi Homiliâ 82. in Matthæum, & Sancti Auguſtini in Enchiridio ad Laurentium, cap. 65. Unde perperam ubique colligit eruditus Juvenis, Patres teſtari, pro publicis tantùm criminibus, publicam Pœnitentiam ab Eccleſia fuiſſe ſtatutam.

SCHO-

SCHOLION I.

Ad hujus Articuli Propoſitionem ſecundam ad pag.327. Editionis primæ, hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Pænitentes non poterant ad Pænitentiam publicam a Confeſſario obligari*.

R. Hæc Propoſitio mihi perperam affingitur: id non ſcripſi; immo aſſerui ad ſubeundam Pœnitentiam publicam obligatos fuiſſe, quibus a Confeſſario impoſita erat: ſed tamen ad eam in foro exteriori cogi non potuiſſe, quamdiu crimen erat occultum.

SCHOLION II.

Ibidem hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Jeſuitæ cedant juri correctionis fraternæ*.

R. Falsò diceretur, Patres Societatis Jeſu cedere iuri correctionis fraternæ. Id non ſcripſi, perperam mihi tribuitur Propoſitio tam abſurda. Qui renuntiaret iuri fraternæ correctionis, reuntiaret Evangelio & legi charitatis. Sed Patres Societatis Jeſu „ Peccatum fratris prætermiſſa quandoque monitione & correptione privata, deferunt ad Præpoſitum, inviolato fraternæ correptionis ordine, ut ſentit Eccleſia, quæ illius Societatis Regulam probavit, & pium declaravit Inſtitutum in Concilio Tridentino: quia ita ſecum agi conſentiunt, qui illi Societati dant nomen. *Hæc verba mea. Idem ante me docuit* Dominicus Bannes *in Secundam Secundæ Sancti Thomæ, ad Quæſt.33. Art.8. Dubio 2. in Reſponſione ad ſeptimam Objectionem* „ Jam aliud, *inquit*, quod in eadem confirmatione objicitur, „ quòd in aliqua Religione Profeſſores illius renuntiant juri ſuo, ut cum illis ſervetur prædictus ordo correctionis fraternæ, reſpondetur „ quòd ego non video, quare non poſſint ſuo „ juri renuntiare. Nam cùm unuſquiſque ſit „ Dominus ſuæ famæ, licitum eſt illi pro ſuo bono ſpirituali illam amittere apud quem voluerit ſecluſo ſcandalo. Hoc enim non eſt diſpenſare in Præcepto Evangelico, aut potiùs naturali ſervandi illum ordinem, ſed eſt mutare materiam præcepti. Nam tota ratio illius ordinis eſt, ne fiat injuria fratri corripiendo, infamando ipſum plùs quàm oportet, ut corrigatur & emendetur. At verò ſcienti & volenti non fit injuria, quoniam ipſe dominus eſt propriæ famæ. *Idem docet* Silvius *in Secundam Secundæ, Quæſt.33. Art.7. Concluſione 3, in Reſponſione ad primam*.

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propoſitionem. *Sex prioribus Eccleſiæ ſæculis peccatis etiam occultis pœnitentia publica infligebatur*.

§. UNICUS.

Probabilius eſt peccata canonica omnino occulta pœnitentiæ publicæ vi canonum ſubdita non fuiſſe.

Mihi videtur prorſus ita docere S. Baſilius in Epiſtola canonica ad Amphilochium can.34. quamvis in ſuæ probationem ſententiæ ipſius auctoritatem ſtatim referat Natalis. Illius verba ita ſe habent. *Adulterio pollutas mulieres, & confitentes ob pietatem, vel quomodocumque convictas, publicare quidem Patres noſtri prohibuerunt, ne convictis mortis cauſam præbeamus: eas autem ſtare ſine communione juſſerunt, donec impleretur tempus pœnitentiæ*. Nemo non ſcit adulterium inter ea fuiſſe peccata, quæ publicâ pœnitentiâ erant diluenda, & tamen hic mulier, quæ ſe ſecreto adulterio polluerat, a publicæ pœnitentiæ lege diſpenſatur. Putat Natalis leviori quidem, ſed publica ſatisfactione multatam fuiſſe, cùm eam canones ab Euchariſtiâ percipiendâ arcerent. At non adhærendum Natali cenſeo, quamvis etenim verum ſit ad pœnitentiam publicam pertinuiſſe ſtationem conſiſtentiæ, in qua pœnitentes a communione arcebantur. adhuc etiam verum eſt, quòd hic ſtatus pœnitentiæ publicæ naturam non induebat, niſi reſpectu eorum, qui alios pœnitentiæ publicæ gradus, fletûs nempe, auditionis, & ſubſtrationis percurrerunt. Id oſtenditur primò obſervando eccleſiam noluiſſe præfatas mulieres publicâ pœnitentiâ punire, ne ita occaſio earum criminis detegendi daretur. *Qui enim*, ait Balzamon in præfatum S. Baſilii canonem, *videret extra divinos eccleſiæ ambitus ſtantes, vel etiam cum Catechumenis exeuntes, primo aſpectu omnino intelligeret propter adulterii crimen eam illis eſſe pœnam injunctam, & fieret punitio cauſa mortis*. Quamvis autem in gradu ſeu ſtatione conſiſtentiæ pœnitentes his non plecterentur poenis, ſed ſola Euchariſtiâ privarentur, nihilominus ubi ſemper hæc pœna a publica pœnitentia ſejuncta non fuiſſet, nunquam ſatis ſecuritati uxorum conſultum fuiſſet; quas enim in conjugibus zelotopia ſuſpiciones non ſuſcitaſſet, ubi aliqua poenitentiæ publicæ ſpecie ad ſuis ſatisfaciendum peccatis uxores cogi vidiſſent. Deinde nonne & nos docemus multos poenitentes a ſacra Synaxi prohibendos, ſi recenter in peccata carnis prolapſi fuerint, vel ſi neceſſe ſit experiri, an ex animo poeniteant &c. quod potiſſimùm evenire ſolet reſpectu eorum, qui libidinis cœno ſolent inquinari? An fortè ita agendo publica imponitur poenitentia? Gratis ergo quamdam pœnitentiæ publicæ ſpeciem ſubiiſſe dicuntur illæ mulieres, quæ ob adulterii culpam abſtinere a communione jubebantur.

Unum etiam ex canonicis delictis, quod poenitentiâ publica delendum canones demandabant, erat homicidium. Sed videamus quomodo de illo, ſicut & de adulterio loquatur S. Auguſtinus *Serm.82. olim 16. de verb. Apoſt.* quando erant ſecreta; *Novit ait* cap.8. *neſcio quem homicidam epiſcopus, & alias illum nemo novit. Ego volo publicè corripere, ut tu quæris inſcribere. Prorſus nec prodo, nec negligo: corripio in ſecreto; pono ante oculos Dei judicium; terreo cruentam conſcientiam; perſuadeo pœnitentiam. Hac charitate præditi eſſe debemus. Sunt homines adulteri in domibus ſuis, in ſecreto peccant, aliquando nobis produntur ab uxoribus ſuis plerumque zelantibus, aliquando maritorum ſalutem quærentibus, nos non prodimus palam, ſed in ſecreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum*.

Hujuſmodi Auguſtini teſtimonium conatur Natalis infirmare dicendo, illos, qui ſecreti homicidii vel adulterii crimine inquinabantur, fuiſſe quidem ſecretò correptos, ſed non proinde a publica poenitentia abſolutos, ex qua tamen non apparebat hujus vel illius criminis reos fuiſſe, ſed in genere dumtaxat alicujus gravioris peccati. Verùm, meo videri, abſtinere debuiſſet Auguſtinus a commendanda juxta leges charitatis ſecreta correctione, ac ab affirmando ibi malum mori, ubi contingebat, ſi ex canonum mandato etiam pro culpis canonicis, quamvis ſecretis, publica erat imponenda poenitentia. Cùm canonica delicta ad tria potiſſimùm reſtringerentur, idololatriam nempe, homicidium, & adulterium, jam qui ad publicam poenitentiam cogebantur, unius ex præfatis delictis ſei denoncia-

ban-

baotur, ac facillimè ex circumſtantia temporis, perſonæ, aut loci, cujus gratiâ publicam quis ſubiret poenitentiam, facillime vel detegi, vel poſſet maximè ſuſpicari: ex quo graviſſima ſequutura incommoda quis non videat? Neque ſatis etiam poenitentium famæ conſulebatur, eò quòd poenitentiam publicam ultro eligerent etiam ii, qui nullo crimine erant culpabiles; cùm etenim ii ſolerent ſpecialibus florere virtutibus, jam qui iis deſtituebantur & poenitentiæ publicæ addicebantur, ſatis manifeſtabantur alicujus canonici criminis rei.

Ex iis infertur, quòd ſi pœnitentiâ publicâ occulta etiam canonica delicta corrigebantur, non ſatis veras dici potuiſſe illas PP. loquutiones, quibus dicitur, Sacerdotes ſoli Domino indicare cauſas criminum, quas pœnitentes confitebantur, nec eſſe accuſatores apud homines; ſecretum adulterum Confeſſario ulcus oſtendere debere, ut curet *nullo alio conſcio*: non habere latentia peccata vindictam. His omnibus, aliiſque, quæ ex PP. objicit Jo. Parvus. reſpondet Natalis nulli quidem revelari potuiſſe a Sacerdotibus crimina, quæ audiebant; nullum præter ipſos debuiſſe conicium eſſe ſecreti patrati criminis; & ſecreta delicta, quorum reus non ſe accuſabat, nullam ſubiiſſe vindictam: hæc verò non obſtare, quin Sacerdos poſſet ea publicâ pœnitentiâ punire. At ego putarem ſemper verum eſſe Sacerdotes non ſolum uni Deo crimina pateſeciſſe, ſed etiam hominibus; apud homines eorumdem dici potuiſſe accuſatores, ac proinde aliis a Confeſſario palam fieri, quoties etiam denegando abſolutionem, ut vult Natalis, coëgiſſet eum, qui ſecretò peccaſſet, pœnitentiam publicam acceptare. Ipſa publica pœnitentia, ut paulo ante dixi, manifeſtaſſet hominibus vel idololatriæ, vel adulterii, vel homicidii crimen, ac ex circumſtantiis facillimè quodnam ex iſtis criminibus patratum fuiſſet, innoteſceret. Ille autem potiſſimum quod ſecretum eſſet propalaret, qui denegando abſolutionem cogeret manifeſtum reddere publicâ pœnitentiâ.

Si etiam canones peccata occulta publicâ pœnitentiâ plectenda decreviſſent, fraternæ correctionis ordinem omiſſum cum Jacobo Parvo crederem; cùm hunc ordinem ita Chriſtus inſtituerit, ut proximi famæ occulta correctione conſuleretur, quoaduſque ad extorquendam emendationem non eſſet neceſſe illum ad eccleſiam deferre. Reſpondet Natalis ratione publicæ pœnitentiæ innotuiſſe quidem, eidem mancipatos graviſſimum, ſed occultum crimen perpetraſſe, at hoc notum factum fuiſſe ipſis volentibus & conſentientibus; ſiquidem cogi a Sacerdotibus non poterant, quamvis ipſi pœnitentes publicam pœnitentiam amplecterentur. At animadvertendum ita velle Natalem illus ſubire debuiſſe publicam pœnitentiam, ut ſi renuerent, abſolutio poſſet illis denegari, ut conſtat ex §. *Verùm in conſiliis* &c. At quæ major coactio, quàm nolle ſacramentali abſolutione donare illum, qui aliquid facere renuat? atque ita graviſſimum delictum occultum, quod non fuiſſet neceſſe ad emendationem manifeſtare, ratione publicæ pœnitentiæ non ſine pœnitentis infamia publicum evaſiſſet. Et quidem quamvis Deo ſatisfacere, & pœnitentiæ operibus proximos ędificare turpe non ſit, miror quomodo opinari potuiſſet Natalis non paſſurum famæ jacturam, qui publica pœnitentiæ opera peragendo, ſe vel idololatriæ, vel homicidii, vel adulterii crimine reum eſſe detegiſſet?

Neque hìc ad rem eſt diſciplina Societatis Jeſu, in qua prætermiſſa privata monitione reus Superiori denunciatur, quamvis aliquam famæ jacturam debeat ſubire. Non eſt, inquam, ad rem, quia unuſquiſque volens & lubens Societatis leges profitetur, atque ita liberrima voluntate ſe ſubjicit illi regulæ, qua imponitur ipſius delictum Superiori denunciandum, atque ita juri ſuo renunciat. At in caſu noſtro pœnitens etiam ex ordine a Jeſu Chriſto præſcripto habens jus ad ſuam famam, cogeretur illi renuntiare, ni vellet ſacramentali abſolutione carere, unde non plena libertate ſuo juri renuntiando, debuiſſet ſe graviſſimi criminis reum manifeſtare; atque ita ordo fraternæ correctionis fuiſſet inverſus, quia cogeretur publicum facere ſuum delictum, quando ad ſui emendationem non fuiſſet neceſſarium.

Demum adverto facillimè tunc futurum, ut pœnitentes occulta ſua crimina Sacerdoti non detegerent, ſi ſciviſſent publicam ſibi imponendam pœnitentiam. Omnes ſciunt quantùm etiam modò quædam peccata, & maximè inhoneſta occultentur, quamvis apud eccleſiam prodenda non ſit pœnitentia. Quid ergo timendum non fuiſſet, ubi graviſſima peccata publicâ pœnitentiâ fuiſſent quodammodo detegenda? Mihi perſuadere non poſſum eccleſiam pœnitentes in tam graves anguſtias redigere voluiſſe.

Adverſam mihi ſententiam primò probat Natalis eo generali argumento, quòd cùm canones pœnitentiam publicam impoſuerint graviorum criminum reis, nuſpiam diſtinguendo inter crimina publica & occulta, non eſt cur hujuſmodi crimina a publicæ pœnitentiæ legibus excepta arbitremur. Sed reſpondendum, quòd ſi hoc argumentum robur haberet, eodem modo punienda fuiſſent peccata publica & occulta, quia dum uni peccato pœnam decernunt, non aliam publico, aliam occulto crimini imponunt: & tamen ratio dictat peccata publica fuiſſe rigidiore pœna plectenda, publicam nempe illam reddendo, utpote quæ ſemper aliorum ſcandalum comitatur. Canones ergo quia erant breves agendorum regulæ, non poterant omnes exceptiones continere, & juxta uſum communem interpretabantur. Sed & falſum eſt canones inter publica & occulta crimina non diſtinxiſſe, ut ſtatim ab initio vidimus ex S. Baſilio. Sed & Concilium Vaſenſe I. an. 442. can. 8. ita ſtatuit: *Si Epiſcopus ſe tantùm alieni ſceleris conſcium novit, quamdiu probare non poteſt, nihil proferat; ſed cum ipſo ad compunctionem ejus ſecretis correctionibus elaboret, illo quamdiu probari nihil poteſt, in communione omnium permanente.* Et Concilium Neocæſarienſe can. 4. peccatum ſola cogitatione commiſſum liberum declarat a ſubeunda publica pœnitentia. Etiam ratio, quæ affertur imponendæ publicæ pœnitentiæ, quia nempe crimina publicè & cum multorum ſcandalo fuerunt perpetrata, demonſtrat ſacros canones pro peccatis prorſus occultis publicam pœnitentiam non decreviſſe. Ita habet Concilium Carthaginenſe III. can. 32. quem ſibi objicit Natalis in ſecunda objectione ad primam propoſitionem; nec unquam intelligere potui, qua ratione eidem reſpondendo ex eo inferat canone tam peccata publica, quàm occulta publicæ ſubdita fuiſſe pœnitentiæ. Idem tradunt S. Auguſtinus, & S. Cæſarius, quos ſibi opponit Natalis in prima objectione, quibus addi poteſt S. Eligius hom. 15. in fin. ubi ſic ait: *Vos propterea fratres mei, alloquimur, quos publica actio criminalis publicam cogit agere pœnitentiam.* Hæc & hujuſmodi elidit Natalis dicendo rarò dari peccata, quæ in aliorum ſcandalum non ſint, v. g. complicis, etenim ob imponendam publicam pœnitentiam requirebatur peccatum, quod in ſcandalum fuiſſet aliorum, quia fuiſſet publica actione commiſſum; atque ita Concilium Carthaginenſe ſupra citatum illud vocat *publicum, & vulgatiſſimum crimen*. Et S. Cæſarius dicit fuiſſe peccatum, quod ſe prodebat *cum plurimorum afflictione, vel*

cum

rum multorum deſtructione; & S. Eligius ex publica actione criminali publicam infert pœnitentiam. Ubi ergo peccatum in ſecreto fuerat commiſſum cum paucorum ſcandalo, ſicut non ceſſabat eſſe ſecretum, ita a publica pœnitentia erat immune; quod non deſinit innuere S. Auguſtinus *ſerm.* 82. *aliàs* 16. *de verb. Domini c.* 7. his verbis: *Ergo corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ipſa verò corripienda ſunt ſecretiùs, quæ peccantur ſecretiùs*.

Opponit deinde Natalis S. Ambroſii auctoritatem, qua occulta crimina publica poenitentiâ deleta fuiſſe aſſerit. Verùm cùm S. Ambroſius de eo loquatur, qui *propter Chriſtum ſtudiosè poenitentiam egerit*, nil aliud ſignificaſſe puto, quàm peccatores occultos ex pietatis impulſu ſeu de conſilio ſacerdotis, aliquando publicam poenitentiam ſubiiſſe, ad quam tamen nego ex vi canonum adſtrictos fuiſſe. Dum verò addit: *Volo veniam reus ſperet, & petat eam lacrymis &c.* explodit errorem Novatianorum, quem datâ operâ in eo libro confutare aſſumpſerat, atque ita aſſeruit perfunctâ poenitentiâ veniam eſſe concedendam. Et quidem ſi quis diceret S. Ambroſium voluiſſe peccata occulta publicæ pœnitentiæ eſſe ſubiicienda, cùm ibi generaliter de peccatis ſermonem habeat, dicere oporteret omnia indiſcriminatim peccata mortalia eidem poenitentiæ addicta voluiſſe, quam diſciplinam viguiſſe in eccleſia negat idem Natalis, Morinus &c.

Sed neque epiſtola Innocentii I. ad Victricium convincit, ut putat Natalis, occulta crimina fuiſſe publica poenitentiâ delenda. Innocentius igitur non fuit interrogatus de ſecreta aut publica poenitentia peragenda, ſed an expectanda eſſet mors illius, cui Monialis ſe clam conjunxerat, ut poenitentiæ addiceretur, ſicut expectabatur, dum publica nuptiarum figura intervenerat; & Innocentius reſpondit in utruque caſu expectandam eſſe mortem complicis. Sed & illud addendum perperam id adduci in exemplum criminis verè occulti, quod dixi ſacros canones publicæ poenitentiæ non addixiſſe. Quamvis igitur nuptiæ illæ dicantur clanculo celebratæ, quia in facie eccleſiæ matrimonium non fuerat contractum, non tamen re vera occultæ dici poterant, cùm impoſſibile foret multis non innotuiſſe, cùm viderent Monialem apud virum manere, unde legi publicæ poenitentiæ eſſe poterant obnoxiæ.

Minoris momenti ſunt quæ deinde opponit ex S. Auguſtino, nil aliud etenim ex eis inferre licet, quàm peccata occulta fuiſſe poſtea publicæ addicta poenitentiæ, quando ex aliorum delatione publica evadebant. At hoc quis negare audeat? Cæterùm etiam qui cum ſcandalo peccaverant, ſed nec deferebantur, nec patrati criminis convincebantur, aliquando poenitentiam publicam vel ex ſua pietate, vel ex ſui Sacerdotis conſilio ſubibant; & de his loquens S. Cæſarius Arelatenſis *hom.* 1. *inter* 14. quas edidit Baluzius, ita ait: *Ille qui poenitentiam publicè accepit, poterat eam ſecretiùs agere; ſed credo conſiderans multitudinem peccatorum ſuorum, videt ſe contra tam gravia peccata ſolum non poſſe ſufficere, ideo adjutorium totius populi cupit expetere*.

Ad ea verò quæ opponit Natalis ex S. Leone, reſpondendum optimè dici poſſe S. Leonem loquutum de idololatria, vel homicidio publico &c. dum dicit hujuſmodi reos non eſſe ad communionem admittendos, niſi per publicam poenitentiam. Nec obeſt Natalem obſervaſſe, quòd ſi homicidia fuiſſent publica, capitali ſupplicio fuiſſent vindicata; nam ultraquamquod poterat hæc pœna evadi, ſi ad Judicem, licèt publica eſſent, non deferebantur, vel non ſatis probabantur, adhuc poterant a Principe condonari, quod primis illis temporibus facilè obtinebatur vel numerando ipſi Principi, ſeu parti læſæ pecuniam, vel intercedentibus apud Principes Epiſcopis, ut obſervat S. Auguſtinus *ep.* 153. *aliàs* 54. *ad Macedon*. Poterat etiam delinquens pœnam evadere ad eccleſiam confugiendo, ut ex Concilio Remenſi c. 7. an. 630. celebrato. Ubi ergo eveniſſet homicidium legum civilium ſeveritate non plecti, adhuc nonniſi peractâ publicâ poenitentiâ ad communionem non erat Reus admittendus.

Ad illud quod addit Natalis ex eodem Pontifice reſpondeo, ibi S. Leonem improbare tantùm publicam confeſſionem, quia de eadem tantùm agebatur. Silet de publica poenitentia, quia de ea non erat quæſtio. Verùm ratio improbandæ publicæ confeſſionis vigebat etiam pro improbanda publica poenitentia pro peccatis occultis infligenda, nam primam condemnat *ne multi a poenitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerare, quibus poſſunt legum conſtitutione percelli. Tunc enim demum plures ad poenitentiam poterunt provocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia pœnitentis*.

Demum nullius ſunt roboris, quæ tandem ad confirmandam ſuam propoſitionem adducit Natalis. Dum dixi igitur ex antiqua eccleſiæ diſciplina ſecreta delicta non fuiſſe publicæ poenitentiæ addicta, loquutus ſum de ſecretis delictis, quæ & ſecreta perſeverabant, cùm ſoli patefierent ſacerdoti ſacramentali abſolutione delenda. Ubi verò publica evadebant vel ex aliorum teſtimonio, vel ex propria & ſpontanea confeſſione, minimè nego ratione talium delictorum potuiſſe Clericos deponi, & laicos publicæ addici poenitentiæ. Porro exempla, quæ habet Natalis unicè probant delicta, quæ poſtea publica fiebant, fuiſſe publica poenâ multata. Sed & Natalis argumentum adversùs ipſum retorquendo, obſervo Concilia clericos deponendos voluiſſe propter ea crimina, propter quæ laici excommunicantur; unde Concilium Rotomagenſe ait: *Pro tanto habetur ſacerdotem ab officio removere, pro quanto laicum a communione ceſſare. Nam unde laici excommunicantur, inde Presbyteri ab officio altaris ſubmoventur*. Similia habet Conventus Piſtenſis ſub Carolo Calvo *can.* 20. At laici propter peccata prorſus occulta non excommunicabantur. Et Concilium Neoceſarienſe *can.* 9. poſtquàm dixit Presbyterum offerre non debere, ſi confeſſus fuerit crimen, quod poſt ordinationem perpetraverat, ſubdit: *Si de ſe non fuerit confeſſus, & argui manifeſtè nequiverit, poteſtatis ſuæ judicio relinquatur*. Si ergo ubi crimen occultum perſeverabat, clericus in ſuo gradu poterat permanere, neque laicum ob hujuſmodi crimen publicæ ſubditum pœnitentiæ dicere ex Natalis argumento debemus.

Reſtat modò quædam generaliter obſervare, ad hoc diſciplinæ caput magis elucidandum. Primum eſt quædam teſtimonia PP. afferri a contrariæ opinionis Aſſertoribus, & præcipuè a Morino, quæ ſi rectè expendantur, nil aliud probant, niſi de peccatis ſincerè eſſe pœnitendum, eaque clavibus eccleſiæ eſſe ſubjicienda. Quòd ſi aliquis contendat PP. voluiſſe ex canonum præſcripto etiam ſecreta peccata antiquitus publica pœnitentiâ fuiſſe punita, nullum profectò reperire erit peccatum, quod ab eadem eſſet immune, quod tamen verum non eſſe Natalis, Morinus, aliique fatentur.

Deinde obſervandum, quòd etſi PP. tam vehementer adhortentur peccatores, ut depoſito pudore in conſpectum eccleſiæ prodeant, non proinde ſequitur ex jure canonum publicam pœnitentiam a prorſus occultis peccatoribus ſubeundam.

dam fuiſſe. Primò bene hortari potuerunt ad verecundiam excutiendam, licèt ſecreta eſſet confeſſio, & ſecreta futura eſſet pœnitentia, ſicut modò facere non deſinunt ſacri concionatores. Secundò illa adhortatio dirigi potuit, ut excitarent fideles ad id quod ex eccleſiæ quidem præcepto faciendum non eſſet, ſed quod tamen efficacius eſſet ad Deo ſatisfaciendum, cum tunc etiam ſponte publicam ſubirent pœnitentiam. Tertiò, adhortari poterant ad verecundiam dimittendam, quamvis ageretur de peccatis, quæ vellent canones publicæ pœnitentiæ addicta. Cum etenim ad hanc pœnam imponendam ſuffecerit, ut non amplius ſecreta dici poſſent, quia nempe non ſolùm complici, ſed aliis etiam innoteſcebant, vel quia ex facto ipſo apparebant, qua ratione apud S. Baſilium can. 22. apparebat crimen occultum raptoris, mulierem apud ſe retinendo, adhuc reſtabat illum gravem vincere pudorem, quo pœnitentes erant ſuffundendi, dum ratione publicæ pœnitentiæ univerſæ eccleſiæ graviſſimi criminis reos ſe prodere adigebantur.

Tertiò non prætereundum quandoque PP. eodem modo loqui de pœnitentia pro peccatis publicis & occultis, quia eadem pro iis imponi poterat demptâ ſolemnitate.

DISSERTATIO VII.

De Abſolutionis denegatione, in ſupremo vitæ diſcrimine, quorumdam criminum reis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm primis Eccleſiæ Sæculis, & tertio præſertim negata ſit Abſolutio Sacramentalis quibuſdam criminibus?

CEnſent viri quidam eruditi, idololatriæ, homicidii, & mœchiæ reis, Pacem, Communionem, ſeu Abſolutionem Sacramentalem a florentiſſimis Eccleſiis, Romana ſcilicet, Carthaginenſi, & Hiſpanienſi eſſe negatam, in ſupremo etiam vitæ diſcrimine: eamque ſententiam validiſſimis argumentis ſibi probare videntur. Nos quid ea de re ſentiamus, quanta fieri poterit perſpicuitate, ſequentibus Propoſitionibus exponemus.

PROPOSITIO I.

Canonicorum criminum reis, in ſupremo vitæ diſcrimine, Abſolutio Sacramentalis negata eſt, ſi in infirmitate dumtaxat Pœnitentiam poſtulaſſent.

Probatur primò ex Sancto Cypriano, Epiſtolâ 52. ad Antonianum: *Idcirco*, inquit, *Frater chariſſime, pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum ſuorum toto corde, & manifeſtâ lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus a ſpe communicationis & pacis, ſi in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari; quia rogare illos non delicti pœnitentia, ſed morbi urgentis admonitio compellit; nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitavit eſſe moriturum.* Porro nomine communicationis & pacis, non Communionem tantùm Euchariſticam, ſed Abſolutionem a peccatis intelligi manifeſtum eſt, quia peccatores illi, non delicti Pœnitentiâ duci, ſed mortis metu ad eam poſtulandam compelli ſupponebantur. Iis autem, quibus nullus ſupponebatur ineſſe veræ Pœnitentiæ ſenſus Abſolutionem fuiſſe denegatam, exiſtimare par eſt.

Probatur ſecundò ex Concilio Arelatenſi Primo, quod anno Chriſti 314. celebratum eſt, cuique ducenti Epiſcopi interfuerunt, Canone ultimo, quo ſic decernitur: *De his qui apoſtatant, & nunquam ſe ad Eccleſiam repræſentant, ne quidem Pœnitentiam agere quærunt, & poſtea infirmitate correpti, petunt Communionem, placuit eis non dandam Communionem, niſi revaluerint, & egerint dignos fructus pœnitentiæ.* Certè Abſolutio Sacramentalis non conceditur, niſi iis qui dignos Pœnitentiæ fructus egerint: ut enim ait Sanctus Gregorius ſeu potiùs alius Auctor Commentarii in librum Regum ſub ejus nomine editi, libro 6. in cap. 15. primi Regum: *In fructu, non in foliis, aut ramis, Pœnitentia cognoſcenda eſt. Quaſi arbor quippe bona voluntas eſt. Confeſſionis ergo verba, quid ſunt aliud niſi folia? Non ergo nobis folia propter ſeipſa, ſed propter fructum expetenda ſunt; quia idcirco omnis Confeſſio peccatorum recipitur, ut fructus pœnitentiæ ſubſequatur. Unde & Dominus arborem foliis decoram, fructu ſterilem maledixit, quia Confeſſionis ornatum non recipit ſine fructu afflictionis.* Cum igitur Concilium Arelatenſe Apoſtatis, qui infirmitate correpti, Communionem petunt, eam propterea neget, quòd fructus dignos Pœnitentiæ non egerint; non de Communione tantùm Euchariſtica, ſed etiam de Abſolutione a peccatis, intelligendum eſt.

Probatur tertiò ex Innocentio Primo Pontifice Max. Epiſtolâ 3. ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum data, cap. 2. Hanc Summo Pontifici propoſuerat quæſtionem Exuperius: *Quid de his obſervari oporteat, qui poſt Baptiſmum, omni tempore, incontinentiæ & voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ ſuæ pœnitentiam, ſimul, & reconciliationem Communionis expoſcunt.* Dupliciter illam quæſtionem ſolvit Innocentius, & ſecundum antiquum Eccleſiæ morem, veteremque Diſciplinam; & ſecundum recentiorem. Secundum antiquum morem, his verbis: *De his obſervatio prior durior, poſterior, interveniente miſericordiâ, inclinatior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, ut concederetur eis pœnitentia, ſed Communio negaretur.* Durioris illius Diſciplinæ ſubjungit rationem: *Nam cùm illis temporibus crebræ perſecutiones eſſent, ne Communionis conceſſa facilitas homines de reconciliatione ſecuros non revocaret a lapſu, negata meritò Communio eſt, conceſſa Pœnitentia, ne totum penitus negaretur: & duriorem remiſſionem fecit temporis ratio.*

Poſteriorem, & inclinatiorem obſervationem ſic deſcribit Innocentius: *Sed poſtquàm Dominus noſter pacem Eccleſiis ſuis reddidit, jam depulſo terrore, Communionem dari obeuntibus placuit, & propter Domini miſericordiam quaſi Viaticum profecturis, & ne Novatiani hæretici negantis veniam, aſperitatem & duritiem ſubſequi videamur.* Tandem quæſtioni ab Exuperio propoſitæ hæc Innocentius applicat: *Tribuetur ergo cum Pœnitentia extrema Communio, ut homines hujuſmodi vel in ſupremis ſuis pœnitentes, miſerante Salvatore noſtro a perpetuo exitio vindicentur.*

Sanè Innocentium per Communionem & Viaticum intelligere Abſolutionem a peccatis, evidentiſſimum eſt. Eam enim tandem conceſſam eſſe dicit iis, qui Pœnitentiam in extremis tantùm poſtulaverant, ne duritiem Novatiani ſequi videretur Eccleſia. At controverſia Novatianos inter & Catholicos intercedebat, non de negatione Communionis Euchariſticæ tantum, ſed de negatione Abſolutionis Sacramentalis, & veniæ.

2. Illa Communio a perpetuo exitio vindicabat, (inquit Innocentius) erat igitur Abſolutio a peccatis.

3. Sancti Cypriani ætate, quam ſpectaviſſe videtur Innocentius, Abſolutio ab Euchariſtica Communione nullo ſejungebatur intervallo: igitur ſi Euchariſtia denegata eſt iis, qui Poenitentiam in extremis flagitabant, negata etiam illis eſt Abſolutio. Antecedens conſtat ex Sancto Cypriano, apud quem pacem dare, & Euchariſtiam porrigere, prorſus idem ſignificant. *Cenſuimus* [inquit Epiſtolâ 54.] *eis qui de Eccleſia Domini non receſſerunt, ſed poenitentiam agere, & lamentari, ac Dominum deprecari a primo lapſus ſui die non deſtiterunt, pacem dandam eſſe, & eos ad prælium, quod imminet, armari, & inſtrui oportere: ut verò nunc non infirmis, ſed fortibus pax neceſſaria eſt, nec morientibus, ſed viventibus, communicatio a nobis danda eſt; ut quos excitamus, & hortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus; ſed protectione Corporis & Sanguinis Chriſti muniamus. Et cùm ad hoc fiat Euchariſtia, ut accipientibus poſſit eſſe tutela; quos tutos eſſe contra adverſarium volumus, munimento Dominicæ ſaturitatis armemus. Nam quomodo docemus, aut provocamus eos in Confeſſione nominis Sanguinem ſuum fundere, ſi eis militaturis Chriſti Sanguinem denegamus?*

4. Fruſtra dixiſſet Innocentius, priorem obſervationem duriorem, poſteriorem verò inclinatiorem, niſi prior Diſciplina denegaſſet Abſolutionem a peccatis, iis qui in mortis periculo conſtituti Poenitentiam primùm poſtulabant: quia ut Abſolutio a peccatis ſine Communione tribueretur, non ſolùm Innocentii ævo, ſed multis poſt Sæculis, ſæpius obſervatum eſt; & etiamnum in Galliis erga criminum capitalium reos ad mortem damnatos obſervatur.

Denique prior illa obſervatio vigebat, inquit Innocentius, *Ne Communionis conceſſa facilitas homines de reconciliatione ſecuros non revocaret a lapſu*. Secundùm priorem itaque Diſciplinam non reconciliabantur, nec abſolvebantur a peccatis. Ex his collige, fruſtra viros quoſdam eruditos contendere Abſolutionem Sacramentalem nullo in caſu negatam fuiſſe ab Eccleſia. Sed collige rurſus eos abuti auctoritate Innocentii, qui ex ea probare nituntur Eccleſiam Romanam idololatris, homicidis, & mœchis, Abſolutionem a peccatis in ſupremo vitæ diſcrimine negaſſe: cùm aliam omnino hypotheſim ſpectet laudatus Pontifex, & de iis tantùm loquatur *Qui poſt Baptiſmum omni tempore incontinentiæ & voluptatibus dediti, in extremo vitæ ſuæ, Pœnitentiam ſimul, & reconciliationem Communionis expoſcunt*.

Objiciet quiſpiam: Non eſt exiſtimandum veterem Eccleſiam in eo errore fuiſſe, quem in Novatiano damnavit: atqui ſi denegaſſet Abſolutionem moribundis, in eo errore fuiſſet, quem in Novatiano damnavit. Nuſquam itaque Abſolutio a peccatis denegata eſt Lapſis ab Eccleſia, ſed Euchariſtica tantùm Communio.

Reſpondeo diſtinguo minorem. Si denegaſſet Abſolutionem moribundis Poenitentiâ functis, concedo; moribundis Poenitentiam in extremis dumtaxat poſtulantibus, nego. Itaque iſtud erat diſcrimen inter duriorem illam veteris Eccleſiæ Diſciplinam, & errorem Novatianorum: quòd illi Hæretici Lapſis quocumque in caſu Abſolutionem ab Eccleſia poſſe concedi inficiarentur, etiamſi plenam Poenitentiam egiſſent: quia capitalia delicta, idololatriam ſcilicet, homicidium, moechiam, & quæcumque mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, pertinaciter contendebant irremiſſibilia eſſe, nec ad illorum remiſſionem extendere ſe Eccleſiæ Claves. At Vetus Eccleſia Lapſis Poenitentiâ legitima functis, vel eam dum ſani eſſent, poſtulantibus, & agere ferventer incipientibus, non negabat Abſolutionem; ſed iis ſolùm qui in ſupremo vitæ diſcrimine ad Sacerdotes confugiebant, & Poenitentiam ac reconciliationem ſimul flagitabant. Nec abſque ratione illam erga Peccatores, Poenitentiam ad exitum uſque ſuum differentes, ſeveritatem exercebat Eccleſia: Supponebat enim vix converſionem ſic dilatam, veram, ſinceram & legitimam eſſe, quia mortis metu frequentiùs, quàm odio peccati, & Dei ſuper omnia amore compellebantur ad Poenitentiam in his anguſtiis flagitandam, ut ex Sancto Cypriano conſtat: *Rogare illos*, inquit, *non delicti pœnitentia, ſed mortis urgentis admonitio compellit*.

Hinc Eccleſia, etiam poſtquàm priorem illam ſeveritatem mitiori Diſciplina emollivit, & conceſſit Abſolutionem etiam illis qui imminente mortis periculo illam rogaverant, & converſionem ad illas uſque diſtulerant anguſtias, ſignificavit ſe vehementer dubitare de hujuſce converſionis & poenitentiæ ſinceritate, necnon de Abſolutionis efficacia, propter probabilem indiſpoſitionem Poenitentis. Unde ſic Poenitentes, & abſolutos in extremis, imò & Euchariſtiâ donatos, iterum Poenitentiæ publicæ, ſi convaluiſſent, ſubjecit. Id conſtat primò ex Sancto Gregorio Nyſſeno in Epiſtola Canonica ad Letoium, Canone 1. quo ubi Apoſtatæ a fide, Poenitentiæ tempus vitam omnem præſcripſit, hæc ſubjungit. *In hora autem ſui e vita exceſſus, Sacramenti Communionis erit particeps. Sin autem contigerit, ut is præter ſpem vivat, in eodem rurſus vivet judicio, myſticorum Sacramentorum ad vitæ exitum uſque expers*.

Dubiam eorum converſionem ac Pœnitentiam ſemper habuit Eccleſia, qui ad horam mortis illam diſtulerant.

Sic pœnitentes & abſolutos in extremis, imò & Euchariſtiâ donatos, ſi convaluiſſent, publicæ Pœnitentiæ iterum ſubjiciebat.

Secundò idem conſtat ex Concilio Carthaginenſi Quarto, Canone 76. quo decernit, ut is qui Poenitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate fuerit, vel in phreneſim verſus, dantibus teſtimonium, qui eum audierunt, accipiat Poenitentiam: *Et ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia*. Et mox addit: *Si ſupervixerit, admoneatur a ſupradictis teſtibus, petitioni ſuæ ſatisfactum; & ſubdatur ſtatutis Poenitentiæ legibus, quamdiu Sacerdos, qui Poenitentiam dedit, probaverit*. Et poſtquàm Canone 77. decrevit, ut *Poenitentes qui in infirmitate ſunt, Viaticum accipiant*: Hæc addit Canone 78. *Poenitentes, qui in infirmitate Viaticum Euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos, ſine manus impoſitione, ſi ſupervixerint*.

Tertiò idem conſtat ex Concilio Arauſicano Primo, Canone 3. ita decernente: *Qui recedunt de corpore, Pœnitentiâ accepta, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione eis communicari. Quod morientis ſufficit conſolationi, ſecundùm definitiones Patrum, qui hujuſmodi Communionem congruenter Viaticum nominarunt. Quòd ſi ſupervixerint, ſtent in ordine Poenitentium, & oſtenſis neceſſariis Poenitentiæ fructibus, legitimam Communionem cum reconciliatoria manus impoſitione percipiant*. Vocant illam Communionem legitimam Patres: quaſi legitimam non eſſe ſuſpicarentur, quæ infirmis Poenitentiam imminente obitu, aut vi morbi premente, flagitantibus data erat.

Quartò idem conſtat ex Concilio Epaonenſi, Canone 36. cujus hæc ſunt verba: *Ne ullus ſine remedio, aut ſpe veniæ ab Eccleſia repellatur, ne-ve ulli, ſi aut poenituerit, aut ſe correxerit, ad veniam redeundi aditus obſtruatur. Sed ſi cui forſitan diſcrimen mortis immineat, damnationis conſtituta tempora relaxentur. Quòd ſi ægrotum accepto Viatico revaleſcere fortaſſe contingit, ſtatuti temporis ſpatia obſervare convenit*.

Ve-

Verùm Poeniteotiæ in extremis actæ, & conceſſæ abſolutionis incertum effectum, habita ratione indiſpoſitionis quæ frequentiùs ineſt Poenitentis animo ad has anguſtias redacti, luculenter exponit Sanctus Auguſtious, ſeu alius Auctor Sermonis inter Auguſtinianos olim 57. de Tempore, cujus ſtylus a Sancti Cæſarii Arelatenſis ſtylo parum diſtare mihi videtur. *Parum eſt*, inquit, *peccatorem pœnitere, niſi pœnitentiam peregerit. Ad emendanda enim crimina vox pœnitentiæ ſola non ſufficit: Nam in ſatisfactione ingentium peccatorum, non verba tantùm, ſed opera quæruntur. Datur quidem etiam in extremis pœnitentia, quia non poteſt denegari: ſed auctores tamen eſſe non poſſumus, quòd qui ſic petierit, mereatur abſolvi: Quomodo enim agit pœnitentiam lapſus? Quomodo agit pœnitentiam in extremis vitæ finibus conſtitutus? Quomodo pœnitentiam agere poſſit, qui nulla jam pro ſe opera ſatisfactionis operari poteſt? Et ideo pœnitentia, quæ ab infirmo petitur, infirma eſt. Pœnitentia, quæ a moriente tantùm petitur, timeo ne ipſa moriatur.* Et libro 50. Homiliarum, Homiliâ 41. *Qui egerit veraciter pœnitentiam*, inquit, *& ſolutus fuerit a ligamento, quo erat obſtrictus, & a Chriſti Corpore ſeparatus, & bene poſt pœnitentiam vixerit, ſicut ante Pœnitentiam vivere debuit, poſt reconciliationem quandocumque defunctus fuerit; ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non privabitur, a populo diaboli ſeparabitur. Si quis autem poſitus in ultima neceſſitate ægritudinis ſuæ, voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit; ſed non præſumimus, quia benè hinc exit. Non præſumo, non vos fallo, non præſumo. Fidelis bene vivens, ſecurus hinc exit. Baptizatus ad horam, ſecurus hinc exit. Agens pœnitentiam, & reconciliatus, cùm ſanus eſt, & poſtea benè vivens, ſecurus hinc exit. Agens pœnitentiam ad ultimum, & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecurus. Unde ſecurus ſum, & ſecurus ſum, & do ſecuritatem: Unde non ſum ſecurus, pœnitentiam dare poſſum, ſecuritatem dare non poſſum.*

Cùm itaque Eccleſia ſemper dubitaverit de valore Poeniteotiæ in extremis actæ, & de abſolutionis tunc conceſſæ efficacia, habita ratione ſtatûs, ad quem redactus eſt his in anguſtiis peccator, quia potiùs dimitti videtur a peccato, quàm dimittat ipſe peccata, illiſque renuntiet, ut ait ibidem Sanctus Auguſtinus: *Si autem tunc vis agere pœnitentiam ipſam, quando jam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa:* Mirum nemini eſſe debet, quòd vetus Eccleſia præſumens converſionem illorum, qui in extremis dumtaxat poſiti, ſeu gravi infirmitate correpti, Pœnitentiam poſtulabant, veram ac ſinceram fortè non eſſe, illis Abſolutionem Sacramentalem negaverit.

PROPOSITIO II.

Quidam Epiſcopi Africani ad Sanctum Cyprianum, mœchis, etiam in exitu, Abſolutionem Sacramentalem negaverunt: quam idololatris, & homicidis negaſſe conſequenter videntur.

Probatur prima pars ex Sancto Cypriano, Epiſtolâ 52. ad Antonianum data, in qua hæc habet: *Et quidem apud Anteceſſores noſtros quidam de Epiſcopis iſtic in provincia noſtra, dandam pacem mœchis non putaverunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauſerunt; non tamen a Coepiſcoporum ſuorum collegio receſſerunt, aut Catholicæ Eccleſiæ unitatem, vel duritiæ, vel cenſuræ ſuæ obſtinatione ruperunt; ut quia apud alios adulteris pax dabatur, qui non dabat, de Eccleſia ſepararetur. Manente concordiæ vinculo, & perſeverante Catholicæ Eccleſiæ individuo ſacramento, actum ſuum diſponit & dirigit unuſquiſque Epiſcopus, rationem propoſiti ſui Domino redditurus.*

Probatur ſecunda pars. Non eſt veriſimile, quòd minoris delicti reis Abſolutionem Sacramentalem in exitu negaverint illi Antiſtites, & eam conceſſerint illis, qui in majora crimina lapſi erant: Atqui idololatria & homicidium graviora ſemper crimina habita ſunt fornicatione & adulterio. Nam idololatriam Tertullianus vocat, *Principale crimen generis humani, ſummum ſæculi reatum, totam judicii cauſam. Summum delictum*, ſæpe vocat Sanctus Cyprianus: Aliquando *graviſſimum & extremum; ingens & immenſum*, Presbyteri & Diaconi Romani ad Sanctum Cyprianum ſcribentes. Cùm itaque Epiſcopi Africani pacem, ſeu Abſolutionem Sacramentalem mœchis, etiam in ſupremo vitæ diſcrimine negaverint, videntur conſequenter eam negaſſe idololatris & homicidis.

Lib. de Idololat.

S. Cypriani Epiſt. 10. & 11. & 12. & lib. de Lapſis.

Ne tamen exiſtimes Epiſcopos illos in eodem luto cum Novatianis hæſiſſe. Nam abſolutionem mœchis, homicidis, & idololatris non negarunt, *Deſperatione indulgentiæ, ſed rigore diſciplinæ.* (ut Sanctus Auguſtinus in ſimili cauſa loquitur, Epiſtolâ 50.) Sicut ergo Eccleſiæ Gallicanæ diſciplinam, qua criminum capitalium reis ad mortem damnatis abſolutionem denegabat ad annum uſque 1396. quo hanc conſuetudinem Carolus Sextus Rex Chriſtianiſſimus, Cleri, Procerumque precibus annuens, abrogavit Edicto dato Pariſiis 4. Nonas Februarii, nemo Novatianiſmi jure inſimulaverit: ita nec Africanorum Antiſtitum ſeveritatem. Illi enim Eccleſiam poteſtatem habere peccata remittendi mœchis, homicidis & idololatris credebant; ſed nolebant eâ uti, ut iſtius diſciplinæ rigore homines a tam gravibus peccatis deterrerent.

Hoc edictum Caroli Sexti integrum refert Fontano, tom 1. Edictorum & conſtitutionum Regum Franciæ, Tit. 68. num. 1.

PROPOSITIO III.

Nulla Orientis Eccleſia, nec celeberrima Occidentis, ut Romana, Carthaginenſis, Hiſpanienſis & cæt. Pacem, ſive Abſolutionem Sacramentalem Lapſis Pœnitentiâ functis umquam denegarunt.

Probatur prima pars exemplo Sancti Joannis, qui omnes Aſiæ fundavit, rexitque Eccleſias, illiſque & fidei, & diſciplinæ regulas tradidit. Illius celebre factum ex Clemente Alexandrino refert Euſebius libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 17. Res ita ſe habuit. S. Joannes ex Inſula Pathmo reverſus, cùm Aſiæ luſtraret Eccleſias, Adoleſcentem ingenuum & venuſtum intuitus, eum urbis Epiſcopo commendavit. Mandato Apoſtolico morem gerens Antiſtes, illum piè inſtituit, ac Baptiſmo initiavit; ſed cùm erga illum de priſtinis curis nonnihil remiſiſſet, a pietate Juvenis defecit, atque a ganeonibus depravatus, dux prædonum evaſit, & in omne flagitiorum genus præceps ruit. Illam fortè civitatem luſtrans Sanctus Joannes, chariſſimum ab Epiſcopo repetiit depoſitum: a quo miſerrimi adoleſcentis lapſum cùm didiciſſet, equum aſcendit, & itineris duce aſſumpto, confeſtim perrexit ad locum quem prædo cum nefaria ſui ſimilium turba inſederat. Illum ut conſpexit perditiſſimus Juvenis, fugam arripuit. Ipſum verò pro viribus inſecutus Apoſtolus, his verbis revocavit ad Pœnitentiam. *Quid fili! me tuum ipſius Patrem, inermem, & ætate confectum fugis? Miſerere laboris mei, ne formides: adhuc tibi ſalutis ſpes reliqua eſt: Ego Chriſto pro te reddam rationem: & ſi ſit opus, pro te lubens mortem oppetam, ſicut Dominus pro omnibus nobis*

pro tua anima meam dabo. Conſiſte, crede; Chriſtus me miſit ad te. Hæc audiens dux ille prædonum, *Oculis primùm humi defixis conſtitit, deinde arma abjecit: tum horrore perfuſus, graviter & acerbè lamentatus eſt. Senem ad ſe advenientem complexus, fletu & mœrore, quoad poterat, pro culpa ſatisfecit: & dexterâ ſolâ occultatâ, lacrymarum undâ ſecundò baptizatur. Apoſtolus data & conſtanti aſſeveratione, ei ſe a Servatore veniam precibus ſuis impetraturum pollicetur: atque ad genua accedens, ipſam manum dexteram, tamquam aquâ pœnitentiæ ablutam, purgatamque oſculatus, illum ad Eccleſiam reducit. Crebris item precibus Deum pro illo invocat, continuis jejuniis unà cum eo ſe macerat, variis divinæ ſapientiæ ſententiis ejus animum quaſi quibuſdam lenociniis mitigat, tranquillatque: neque priùs, ut fertur, inde deceſſit, quàm illum Eccleſiæ reſtituiſſet.* Ex cujus hiſtoriæ ſerie colligitur, Sanctum Joannem Evangeliſtam non tradidiſſe Orientalibus Eccleſiis morem, ac diſciplinam abſolutionis denegandæ idololatriæ, homicidio, & mœchiæ, ſiquidem illum prædonum ducem multis homicidiis inquinatum, aliiſque nefariis facinoribus pollutum, poſt brevem pœnitentiam Communioni reſtituit. Verùm nec alii Apoſtoli tam duram Eccleſiis diſciplinam tradiderunt, ut conſtat exemplo inceſtuoſi Corinthii, quem Sanctus Paulus poſt annuam Pœnitentiam abſolvit. [2. Cor. 2. cap.]

Probatur ſecundò ex libro 2. Paſtoris, Mandato 4. ubi Pœnitentia, & poſt Pœnitentiam venia; ex Angeli mandato quibuſlibet peccatis, & mœchiæ ſigillatim conceditur. Ejus verba refert Clemens Alexandrinus libro 2. Stromatum. Cùm ergo liber ille maximo in pretio eſſet apud Eccleſias primis Sæculis, non videtur probabile, quòd Lapſis abſolutionem in exitu negaverint.

Probatur tertiò teſtimonio Sancti Irenæi lib. 1. adverſus Hæreſes, cap. 9. ubi refert mulieres quaſdam a Marco hæreſiarcha conſtupratas, exomologeſi facta, in Eccleſiam receptas fuiſſe.

Probatur quartò ex Sancto Dionyſio Alexandrino, in Epiſtola ad Fabium, cujus fragmentum refert Euſebius libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 36. in qua Serapionis hiſtoriam narrans, & de Sacerdote loquens ad quem ille in extremis conſtitutus puerum miſerat, hæc habet: *Quoniam a me mandatum dabatur, ut qui jam eſſent vitâ emigraturi, Sanctorum Myſteriorum (dummodo peterent, & vel maximè ſi antea, dum integra valetudine erant, ſupplices petiviſſent) participes fierent; ſicque cum pace dimiſſi, & bona ſpe confirmati, ex hac luce decederent: puero exiguam quamdam Euchariſtiæ partem dedit, præcipiens ut eam madefactam in os Senis infunderet.* Serapion porro idolis immolaverat, & publicam propterea peragebat Pœnitentiam. Idololatris igitur, aliorumque canonicorum criminum reis, in Eccleſia Alexandrina, abſolutio concedebatur & venia, ſi Pœnitentiâ functi eſſent.

Probatur quintò ex Canonibus, qui dicuntur vulgò Apoſtolici, quorum quinquageſimus primus hæc habet; *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter a peccato convertentem non recipit, ſed rejicit, deponitur: quoniam Chriſtum moleſtiâ afficit, qui dixit: Gaudium eſt in cœlo propter unum peccatorem pœnitentiam agentem.*

Et Canone ſexageſimo ita decernitur: *Si adverſus Fidelem aliqua accuſatio intendatur, vel fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alius prohibitæ actionis, & convictus fuerit, ad Clerum ne provehatur.* Certè ſi mœchi in perpetuum a Communione pulſi fuiſſent, non fuiſſet timendum, nec ſingulari Canone cavendum, ne ad Clerum promoverentur.

Et Canone 61. ſtatuitur ut *Si quis Clericus propter metum humanum, vel Judæi, vel Græci, vel Hæretici negaverit; ſiquidem nomen Chriſti, ejiciatur: ſi autem nomen Clerici, deponatur. Pœnitentiam autem agens, ut Laicus recipiatur.* Igitur qui graviſſimum crimen commiſerat negationis Chriſti abſolutione donabatur, & communione Laica: multò magis illi qui minùs gravia crimina perpetraverant, ut homicidium, vel fornicationem.

Probatur ſextò ex Concilio Nicæno, Canone 13. ita ſanciente: *De his qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regularisque ſervabitur, ita ut ſi quis egreditur e corpore, ultimo & maximè neceſſario Viatico minimè privetur.* Ante Concilium itaque Nicænum, jam ab antiquo, lege lata ab Eccleſia ſtatutum erat, obſervatumque, ut nullus in exitu, privaretur ultimo & maximè neceſſario Viatico. Atqui Viaticum maximè neceſſarium eſt abſolutio a peccatis, non autem Euchariſtia; de qua poſtmodum Patres eodem Canone ita decernunt: *Generaliter autem omni cuilibet in exitu poſito, & poſcenti ſibi Communionis gratiam tribui, Epiſcopus probabiliter ex oblatione dare debebit.* Tribus igitur primis Eccleſiæ ſæculis, abſolutio non denegabatur Lapſis quibuſcumque Pœnitentiâ functis, in Eccleſia præſertim Orientali.

Porro quòd Viatici nomine abſolutionem intellexerint Nicæni Patres, conſtat ex Arauſicano Concilio Primo, Canone 3. ita decernente: *Qui recedunt de corpore, pœnitentiâ acceptâ, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione eis communicari, ſecundùm definitiones Patrum, qui hujuſmodi Communionem congruenter Viaticum nominarunt.*

Dices: Communio quæ ſine reconciliatoria manus impoſitione tribuebatur, non erat abſolutio a peccatis: igitur tum Nicæni, tum Arauſicani Patres abſolutionem Lapſis moribundis denegandam ſanxerunt: & ante iſta Concilia diſciplina illa in Eccleſia obſervabatur.

Reſpondeo, Reconciliationem duplicem eſſe diſtinguendam, juxta Canones, primam & minimam, ultimam & maximam. Prima jus Communionis ſimplicis reſtituebat, id eſt, Pœnitentes corpori Eccleſiæ redintegrabat, ſolvebat peccatorum vinculis, & omnium rerum, Euchariſtiæ dumtaxat & Oblationum uſu excepto, concedebat ſocietatem. Altera jus percipiendæ Euchariſtiæ, & communicandi Altari tribuebat, quæ vocabatur, *Legitima Communio.* Ex Canone igitur Arauſicano perſpicuum eſt, Pœnitentem imminente obitu, prima, & minimâ reconciliatione donari potuiſſe, ſeu juri ſimplicis Communionis reſtitui, quæ, ſine ſolenni manuum impoſitione, ad ſalutem ſufficeret, ſeu abſque ultima illa, & maxima reconciliatione. Enimverò major illa reconciliatio eo tantum nomine dabatur, ut Pœnitenti jus redderetur ad Euchariſtiam: ideoque cùm Pœnitenti, qui extremum ſpiritum mox efflaturus erat, negata Euchariſtia eſt, eidem quoque ultima & maxima negata eſt reconciliatio. Unde poſtquàm Synodus Arauſicana ſanxit, ſine manus impoſitione reconciliatoria dari poſſe communionem, quæ morientium ſufficiat conſolationi, ſive quæ ſit ad eorum ſalutem ſufficiens addidit; *Quod ſi ſupervixerint, ſtent in ordine Pœnitentium, ut oſtenſis neceſſariis Pœnitentiæ fructibus, legitimam Communionem,* id eſt Euchariſtiam, *cum reconciliatoria manus impoſitione percipiant.*

Probatur ſecunda pars Propoſitionis, de Eccleſia ſcilicet Romana, ex Epiſtolis Cleri Romani ad Sanctum Cyprianum; præſertim ex Epiſtola 2. qua Lapſorum cauſſas in ſuſpenſo manere decernit

nit ad novi uſque Pontificis electionem, iiſque interim pacem dari prohibet, exceptis tamen illis qui in ſupremo vitæ diſcrimine conſtituti fuerint, quibus Abſolutionem dari jubet acta Pœnitentiâ, id eſt, ſi Pœnitentiam antea agere cœpiſſent, & in ejus curriculo, morbo lethali corriperentur, *Cujus*, inquit, *temperamenti moderamen nos hîc tenere quærentes, diu & quidem multi & quidem cum quibuſdam Epiſcopis vicinis nobis & appropinquantibus, & quos ex aliis Provinciis longè poſitis perſecutionis iſtius ardor ejecerat, ante conſtitutionem Epiſcopi nihil innovandum putavimus, ſed Lapſorum curam mediocriter temperandam eſſe credimus; ut interim dum Epiſcopus dari a Deo nobis ſuſtinetur, in ſuſpenſo eorum, qui moras poſſunt dilationis ſuſtinere, cauſſa teneatur: eorum autem, quorum vita ſua finem urgeat exitus dilationem non poteſt ferre actâ Pœnitentiâ & profeſſâ frequenter ſuorum deteſtatione factorum: ſi lachrymis, ſi gemitibus, ſi fletibus dolentis ac verè pœnitentes animi ſigna prodiderint, cùm ſpes vivendi ſecundùm hominem nulla ſubſtiterit, ita demum cautè & ſolicitè ſubveniri, Deo ipſo ſciente quid de talibus faciat, & qualiter judicii ſui examinet pondera; nobis tamen anxiè curantibus, ut nec pronam noſtram improbi homines laudent facilitatem; nec verò Pœnitentes accuſent noſtram quaſi duram crudelitatem.* Cùm itaque florentiſſimus Clerus Abſolutionem Lapſis moribundis tribui jubens, non innuat ſe novi aliquid decernere, aut antiquam ſe emollire Diſciplinam, argumento eſt nuſquam antea Romanam Eccleſiam Lapſis, qui Pœnitentiam ſani inchoaverant, aut poſtulaverant, Abſolutionem in exitu denegaſſe.

* *Inter Epiſtolas S. Cypriani*, 31.

Probatur tertia pars de Eccleſia Carthaginenſi, ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 52. ad Antonianum data, in qua contra Novatianum ad hominem diſputans, qui cum mœchis in Schiſmatica ſua Factione, Communione junctus erat, oſtendit mœchis Communionem dari, ſecundùm Apoſtoli præceptum, ſi Pœnitentiam egerint: indeque concludit contra Novatianos, pacem Idololatris etiam eſſe concedendam, ſi Pœnitentiâ functi fuerint: & in eos, qui Lapſis Communionem in perpetuum negabant, toto eloquentiæ impetu debacchatur. At quis exiſtimet ita vecordem fuiſſe Sanctum Cyprianum, ut eum morem tam acri cenſura damnet, verbiſque tam vehementibus inſectetur, qui antea fuiſſet ab univerſa Eccleſia Africana receptus, & Carthagine celebris? En Sancti Cypriani verba. *Miror autem quoſdam ſic obſtinatos eſſe, ut dandam non putent Lapſis Pœnitentiam, aut Pœnitentibus exiſtiment veniam denegandam, cùm ſcriptum ſit: Memento unde cecideris, & age Pœnitentiam.* Et infrà: *Aut ſi ſe cordis, & renis ſcrutatorem conſtituit & judicem* (Novatianus) *per omnia æqualiter judicet & cùm ſciat ſcriptum eſſe: Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat, fraudatores & mœchos a latere atque a comitatu ſuo ſeparet: quando multò & gravior & pejor ſit mœchi, quàm Libellatici cauſſa..... Quibus tamen & ipſis*, (ſcilicet mœchis) *Pœnitentia conceditur, & lamentandi ac ſatisfaciendi ſpes relinquitur, ſecundùm ipſum Apoſtolum dicentem: Timeo ne fortè veniens ad vos, lugeam multos ex his qui antè peccaverunt, & non egerunt Pœnitentiam de immunditiis quas fecerunt, & fornicationibus, & libidinibus.*

Et infra, Catholicæ Eccleſiæ Fidem & Diſciplinam circa Pœnitentiam Lapſorum reconciliationem, & Novatianorum hæreticorum in Abſolutionis denegatione crudelitatem ſic exponit. *Neminem putamus a fructu ſatisfactionis, & ſpe pacis arcendum; cùm ſciamus juxta Scripturarum divinarum fidem, authore & hortatore ipſo Deo, & ad agendam pœnitentiam peccatores redigi, & veniam atque indulgentiam Pœnitentibus non denegari.* Deinde his verbis Novatianorum inhumanitatem execratur: *Atque o fruſtranda Fraternitatis irriſio! o miſerorum lamentantium caduca deceptio! o hæretica inſtitutionis inefficax & vana traditio! hortari ad ſatisfactionis pœnitentiam, & ſubtrahere de ſatisfactione medicinam: dicere fratribus noſtris: Plange & lachrymas funde, & diebus ac noctibus ingemiſce, & pro abluendo & purgando delicto tuo largiter & frequenter operare; ſed extra Eccleſiam poſt omnia iſta morieris; quæcumque ad pacem pertinent, facies; ſed nullam pacem, quam quæris accipies. Quis non ſtatim pereat? Quis non ipſa deſperatione deficiat? Quis non animum ſuum a propoſito lamentationis avertat? Operari tu putas ruſticum poſſe, ſi dixeris: Agrum peritiâ omni ruſticitatis exerce; culturis diligenter inſiſte; ſed nullam meſſem metes, nullam vindemiam premes, nullos oliveti tui fructus capies; nulla de arboribus poma decerpes? Vel ſi ei, cui dominium eſt, uſum navium ſuadeas, dicas: Materiam de excellentibus ſylvis mercare, frater; carinam prævalidis & electis roboribus intexe, clavo, funibus, velis, ut fabricetur atque armetur navis, operare; ſed cùm hæc feceris, fructum de actibus ejus & curſibus non videbis? Præcludere eſt atque abſcindere iter doloris, ac pœnitendi viam, ut cùm in Scripturis Dominus Deus revertentibus ad ſe, & Pœnitentibus blandiatur; noſtrâ duritiâ & crudelitate, dum fructus pœnitentiæ intercipitur, Pœnitentia ipſa tollatur. Quòd ſi invenimus a Pœnitentia agenda neminem debere prohiberi, & deprecantibus atque exorantibus Domini miſericordiam, ſecundùm quod ille miſericors & pius eſt, per Sacerdotes ejus pacem poſſe concedi; admittendus eſt plangentium gemitus, & Pœnitentiæ fructus dolentibus non negandus. Et quia apud inferos Confeſſio non eſt, nec exomologeſis illic fieri poteſt: qui ex toto corde pœnituerint, & rogaverint, in Eccleſiam debent interim ſuſcipi, & in ipſa Domino reſervari, qui ad Eccleſiam ſuam venturus, de illis utique, quos in ea intus invenerit judicabit.* Cùm itaque illæ Sancti Cypriani rationes adverſùs Novatianorum duritiam, æquè efficaces fuiſſent adverſùs Diſciplinam Eccleſiæ Africanæ, ſi tam dura extitiſſet, ut denegaſſet Abſolutionem Lapſis Pœnitentiâ functis; veriſimile non eſt quòd Africana Eccleſia Lapſis Pœnitentiam agentibus pacem & Abſolutionem in exitu uſquam denegaverit.

Probatur ultima pars de Eccleſia Hiſpanienſi. ex aliquo Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumento probari poſſet Lapſis Pœnitentibus Abſolutionem Sacramentalem fuiſſe denegatam in exitu, maximè ex Concilio Illiberritano, cujus Canones in criminum graviorum reos hanc frequenter pœnam decernunt, *Nec in fine accipiat Communionem*, vel, *Placuit nec in fine eos ad Communionem ſuſcipere* (ut conſtat ex Canonibus 1. 2. 3. & aliis:) atqui nomine Communionis non intellexerunt Illiberritani Patres Abſolutionem Sacramentalem, ſed Euchariſtiam, Nemo igitur hujus auctoritate Synodi evincet, Lapſis Pœnitentiâ functis negatam fuiſſe ab Eccleſia Hiſpanienſi Abſolutionem Sacramentalem.

Probatur minor, Communio Dominica, & Communio pacis, de qua Fideles edunt, Euchariſtia eſt, non Abſolutio a peccatis. Licèt enim Abſolutionem Communionis nomine Patres & Concilia ſæpius ſignificaverint, quoties tamen hoc epithetum, *Dominica*, addiderunt, Euchariſtiam deſignavere; quod fecerunt etiam quoties Communionis nomini vocem aliquam adjunxerunt, quæ man-

manducationem ſignificat, vel ad eam ordinem dicit. Sed Illiberritani Patres eam Communionem dumtaxat Lapſis negant in exitu, quam vocant poſtea Communionem Dominicam, & Communionem pacis, de qua edunt Fideles: de Communione igitur ſive ſuſceptione Euchariſtiæ, non verò de Abſolutione a peccatis intelligendi ſunt, cùm nec in fine dandam Communionem decernunt.

Probatur minor ex Canone 3. qui de Flaminibus, poſt peractam pœnitentiam, Communionem in exitu refectis conſtituit, ut ſi mœchiæ ſordibus, reſtituta valetudine, ſeſe iterum inquinaverint, a Communione poſtea perpetuò repellantur; ne videantur luſiſſe de Communione Dominica. En verba Canonis: *Item, ſi poſt Pœnitentiam fuerint moechati, placuit ulteriùs eis non eſſe dandam Communionem; ne luſiſſe de Dominica Communione videantur.*

Idem colligitur ex Canone 47. ita decernente adversùs conjugatum, qui ſæpius mœchatur: *Si quis Fidelis habens uxorem, non ſemel, ſed ſæpe fuerit mœchatus, in fine mortis eſt conveniendus: quòd ſi ſe promiſerit ceſſaturum, detur ei Communio: ſi reſuſcitatus, rurſus fuerit mœchatus, placuit ulteriùs non ludere eum de Communione pacis;* vel, ut habent alii Codices, *non ludere de Communione pacis.* In Codicibus aliis legitur, *de Communione panis*. Sed quocumque modo legatur, perſpicuum eſt hæc verba ad Communionem Euchariſtiæ eſſe referenda.

Idem conſtat ex Canone 54. quo decernitur, ut parentes, qui ſponſaliorum fidem a filiis datam fregerint, *triennii tempore abſtineant ſe a Communione*. Certè nomine Communionis hîc intelligi Euchariſtiæ perceptionem, evidens eſt; nam abſtinere ſe a remiſſione peccatorum, vel Abſolutione, dicitur nemo, ſecundùm modum loquendi a Patribus & Auctoribus Eccleſiaſticis uſurpatum: rectè autem dicitur abſtinere ſe ab Euchariſtia.

Secundò probatur ex Canone 46. quo Idololatris exceptis, indulgetur Apoſtatis Communio poſt decennium Pœnitentiæ: non eſt igitur veriſimile, quòd fornicatoribus & adulteris, quorum minus erat quàm Apoſtatarum crimen, Communionis abſolutè ſumptæ, ſeu Abſolutionis a peccatis perpetuò beneficium Patres negaverint. En Canonis verba: *Si quis fidelis Apoſtata, per infinita tempora ad Eccleſiam non acceſſerit; ſi tamen aliquando fuerit reverſus, nec fuerit Idololatra, poſt decem annos placuit eum Communionem accipere.* Idem ſancitum eſt de Catholicis ad hæreſim deficientibus, Canone 22. *Si quis de Catholica Eccleſia ad hæreſim tranſitum fecerit, rurſuſque ad Eccleſiam recurrerit, placuit, huic pœnitentiam non eſſe denegandam: eo quòd cognoverit peccatum ſuum: qui etiam decem annis agat pœnitentiam, cui poſt decem annos præſtari Communio debet.*

Tertiò. Pontifices, & Concilia, quæ Communionis perpetuam privationem in certorum criminum reos decernunt, ipſis Illiberritanæ Synodi verbis, ejuſque etiam laudatis Canonibus, non intellexerunt nomine Communionis Abſolutionem Sacramentalem. Cùm enim longè poſt Nicæni Concilii tempora ſcriberent, quod Abſolutionem in exitu Lapſis dari conſtituit, & iis Sæculis, quibus jam remitti cœperat Pœnitentialis Diſciplinæ ſeveritas, incredibile eſt, quòd ſecuti fuerint Diſciplinæ illius duritiem, quæ Lapſis Pœnitentiâ functis Abſolutionem denegaſſet. Itaque nec Illiberritani Patres, quorumdam reos criminum perpetuò privantes Communione, Abſolutionem Sacramentalem, Communionis nomine intellexerunt, ſed Euchariſtiam.

Antecedens conſtat ex Adriano I. qui in ea Canonum Collectione, quam fecit ad cauſſæ ſuæ tuitionem, ſeptuageſimum quintum hujus Concilii Canonem eiſdem verbis retulit. *Si quis Epiſcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum, falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei eſſe Communionem.* Idem conſtat ex Concilio Colonienſi ſub Carolo Craſſo Imperatore, Canone ſexto, in quo decimus tertius Illiberritani Concilii Canon refertur totidem verbis, & probatur: *De Virginibus, ſi mœchatæ fuerint, ſtatuimus, ſicut in Concilio Illiberritano, Canone 13. ſcriptum eſt: Virgines quæ ſe Deo dedicaverunt, ſi pactum perdiderint virginitatis, atque eidem libidini ſervierint, non intelligentes quid amiſerint, placuit nec in fine dandam eis eſſe Communionem.* Eadem habet Concilium Moguntinum Tertium tempore Arnulfi Regis, Canone 26. Idem colligitur ex Concilio apud Sanctum Medardum in Suburbio Sueſſionenſi, tempore Caroli Regis, in quo ad finem Canonis ultimi hæc habentur: *Unde & iidem Fratres, qui felle amaritudinis majores natu criminati ſunt, quorumque vox muta fore eſt judicata, juxta canonicam auctoritatem, ſecundùm Concilium Illiberritanum, cap. 75. Si quis, inquiens, Epiſcopum, vel Presbyterum, vel Diaconum, falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei eſſe Communionem.*

Impugnatur ſecunda pars propoſitionis auctoritate Tertulliani, qui diſertis verbis teſtatur, ſuo primùm tempore pacem mœchis in Eccleſia Romana & Africana indultam fuiſſe, Zephirino priſcam ſeveritatem erga ipſos remittente; Idololatris verò & homicidis fuiſſe in utraque Eccleſia negatam. Unde in Catholicos hoc argumento utitur in libro de Pudicitia: Idololatris & homicidis pacem negatis; debetis igitur & moechis eam denegare. Porro non ita ſenſu deſtitutus erat Tertullianus, ut ſic ratiocinari potuiſſet, niſi res fuiſſet omnibus explorata, Pacem, ſive Abſolutionem Sacramentalem homicidis, & idololatris, Romæ, & in Africa, denegari. En Tertulliani verba, libro de Pudicitia, cap. 5. *Pompam quamdam atque ſuggeſtum aſpicio mœchiæ, hinc ducatum idololatriæ antecedentis, hinc comitatum homicidii inſequentis. Inter duos apices facinorum eminentiſſimos ſine dubio digna conſedit, & per medium eorum quaſi vacantem locum pari criminis auctoritate complevit. Quis eam talibus lateribus incluſam, talibus coſtis circumfultam a cohærentium corpore divellet? De vicinorum criminum nexu, de propinquorum ſcelerum complexu, ut ſolam eam ſecernat ad pœnitentiæ fructum?* Et infra: *Quid agis mollíſſima & humaniſſima diſciplina? Aut omnibus eis hoc eſſe debebis: Beati enim pacifici; aut ſi non omnibus, noſtra eſſe. Idololatram quidem & homicidam ſemel damnas, mœchum verò de medio excipis; idololatræ ſucceſſorem, homicidæ anteceſſorem, utriuſque collegam.* Objectio.

Et cap. 9. *Cæterùm ſi in hoc geſtit diverſa pars, ovem, & drachmam, & filii luxuriam Chriſtiano peccatori configurare, ut mœchiam & fornicationem Pœnitentiâ donet, aut & cætera delicta pariter capitalia concedi oportebit, aut paria quoque eorum mœchiam, & fornicationem, inconceſſibilia ſervari.*

Et cap. 12. *Noviſſimi Teſtamenti ſemper indemutabilis ſtatus eſt, & utique recitatio decreti, conſiliumque illud cum ſæculo deſinet. Satis denegavit veniam eorum, quorum cuſtodiam elegit; vindicavit, quæ non proinde conceſſit. Hinc eſt quod nec ſanguini pax ab Eccleſiis redditur.*

Capite denique ultimo ſic colligit: *Quacumque auctoritas, quacumque ratio mœcho & fornicatori pacem eccleſiaſticam reddit, eadem debebit & homicidæ, & idololatræ pœnitentibus.*

Reſpondeo, Tertullianum inhumanam illam erga Reſponſio.

ga

ga homicidas & idololatras diſciplinam, Eccleſiæ falsò affingere. Licèt enim Zephirinus priſtinam ſeveritatem erga moechos nonnihil temperaverit, non tamen ipſis tunc primùm communionem & veniam ſanxit eſſe concedendam. Nec etiam homicidis & idololatris pax ab ipſo, aut ab aliis Romanæ Eccleſiæ Pontificibus denegata eſt. Tertullianus itaque Montaniſta, in libro de Pudicitia, quem adversùs Eccleſiam conſcripſit, pro Hæreticorum more & ingenio imponit Catholicis, falsòque aſſerit ipſos homicidis & idololatris pacem negaviſſe. Hæc autem Tertulliani in Eccleſiam calumnia ex ipſius Scriptis meridiana luce clariùs demonſtratur: & rem aliter ſe habuiſſe quàm referat, his evincitur momentis.

Primò, quia initio libri de Pudicitia, teſtatur ſe mutaſſe ſententiam, quam in libro de Poenitentia propugnavit, quæ Catholicæ Eccleſiæ ſententia, erat, atque fides. *Erit igitur*, inquit, *& hic adversùs Pſychicos titulus; adversùs mea quoque ſententia retro penes illos ſocietatem, quò magis hoc mihi in notam levitatis objectent.* Cùm itaque in toto libro de Pudicitia illum unum præſtituerit ſibi ſcopum, ut oſtenderet peccata graviura eſſe irremiſſibilia, præſertim idololatriam, homicidium, & moechiam: rectè colligitur ipſum aliter ſenſiſſe, cùm ſcripſit librum de Poenitentia. Cùmque idololatriæ, & homicidio pacem, id eſt; abſolutionem, denegari ab Eccleſia aſſerat, conſequens eſt illum ſenſiſſe, cùm adhuc in Eccleſiæ caſtris militaret, nullum peccatum eſſe irremiſſibile, & graviora etiam crimina, ut idololatriam, homicidium, & moechiam, remitti Poenitentibus per Eccleſiæ Claves.

Secundò, in libro de Poenitentia, cap.8. idololatras & moechos ad poenitentiam invitat, ſpe reconciliationis & veniæ ab Eccleſia obtinendæ. *Offendiſti*, inquit, *ſed reconciliari adhuc potes. Habes cui ſatisfacias, & quidem volentem. Id ſi dubitas, evolve quæ Spiritus Eccleſiis dicat; Deſertam dilectionem Epheſiis imputat: ſtuprum, & idolothytorum eſum Thyatirenis exprobat; Sardos non plenorum operum incuſat; Pergamenos docentes diverſa reprehendit: Laodicenos fidentes divitiis objurgat. Et tamen omnes ad poenitentiam commonet, ſub comminationibus quidem. Non comminaretur autem non poenitenti, ſi non ignoſceret poenitenti.* Falſum igitur eſt quod Tertullianus in libro de Pudicitia aſſerit, idololatris & homicidis veniam fuiſſe ab Eccleſia denegatam.

Tertiò id probatur ex ipſo libro de Pudicitia, cap.3. ubi Catholicorum adversùs Montaniſtas luculentiſſimam ratiocinationem refert, tribus propoſitionibus innixam, quarum prima hæc eſt: *Omnis criminis agenda eſt poenitentia.* Secunda: *Omni Poenitenti danda eſt venia, alioqui Poenitentia inutilis foret.* Tertia; *Veniæ illius concedendæ poteſtas eſt penes Eccleſiam.* Eccleſiæ itaque doctrina, & diſciplina illis temporibus, quorumlibet criminum reis Poenitentiam, & ubi Poenitentiâ functi eſſent, abſolutionem & veniam concedebat. En rationem Catholicorum, Tertulliani verbis expreſſam. *Sed priùs decitam intercedentem ex diverſo reſponſionem ad eam poenitentiæ ſpeciem, quam cùm maximè definimus veniâ carere. Si enim, inquiunt, aliqua Poenitentia caret veniâ, jam nec in totum agenda tibi eſt. Nihil enim agendum eſt fruſtra. Porro fruſtra agetur poenitentia, ſi caret veniâ. Omnis autem Poenitentia agenda eſt. Ergo omnis veniam conſequatur, ne fruſtra agatur; quia non erit agenda, ſi fruſtra agatur. Porro fruſtra agetur, ſi veniâ carebit. Meritò itaque ita opponunt, quoniam hujus quoque Poenitentiæ fructum, id eſt, veniam, in ſua poteſtate uſurpaverunt. Quantùm enim ad illos, a quibus pacem humanam conſequitur; quantùm autem ad nos, qui ſolum Dominum meminimus delicta concedere, & utique mortalia, non fruſtra agetur.* Ex his evidentiſſimum eſt, Eccleſiam Tertulliani tempore, conceſſiſſe veniam & abſolutionem, non ſolum moechis, ſed etiam idololatris, & homicidis. Nam contra denegationem veniæ trium iſtorum criminum, aliorumque omnium reis, æquè pugnat Catholicorum ratio; Poenitentiam ſcilicet inutilem fore, ſi veniâ & abſolutione ab Eccleſia conceſſâ non compenſetur.

Quartò, Scripturæ Sacræ teſtimonia, quibus adversùs Tertullianum & Montaniſtas pugnabant Catholici, non mœchis dumtaxat; verùm etiam idololatris, & homicidis, & quorumlibet criminum reis, modò pœnitentiam agerent, veniam eſſe concedendam demonſtrabant. Utebantur enim (ut conſtat ex Tertulliano in lib. de Pudicitia) Parabolis nvis & drachmæ perditæ, & filii prodigi in gratiam recepti a patre. Proferebant etiam hæc teſtimonia ex Epiſtola Sancti Joannis: *Sanguis Filii enim ejus emundat nos ab omni delicto.* &, *Si confitemur delicta noſtra, fidelis & juſtus eſt, ut dimittat ea nobis, & emundet nos ab omni injuſtitia.*

Ultimò. Catholici Montaniſtis objiciebant auctoritatem libri Paſtoris [ut conſtat ex Tertulliano, cap. 10. ejuſdem libri] *Sed cederem tibi*, inquit, *ſi ſcriptura Paſtoris, quæ ſola mœchos amat, divino inſtrumento meruiſſet incidi, ſi non ab omni Concilio Eccleſiarum etiam veſtrarum, inter apocrypha & falſa judicaretur adultera & ipſa, & inde patrona ſociorum.* At liber Paſtoris non tantùm adulteris & fornicatoribus, ſed omnium omnino criminum reis veniam concedendam eſſe aſſerit, ut libro 2. Mandato 4. videre eſt; quem locum Catholicos Montaniſtis oppoſuiſſe eſt veriſimillimum. Igitur Catholici non mœchiam tantùm, ſed omnia prorſus crimina, homicidium, & idololatriam, Pœnitentiâ functis ab Eccleſia dimitti poſſe, & meritò dimitti aſſerebant.

Contra. Niſi Tertulliano fides adhibeatur Diſciplinam Eccleſiaſticam ſui temporis referenti, nuſquam teſtis advocari poterit traditionis, aut obſervantiarum Eccleſiaſticarum. Unde fruſtra Catholicorum dogmatum vindices ejus teſtimonia proferent ex libro de Jejuniis, ad Jejunii Eccleſiaſtici certis temporibus, & diebus, præcipuè ante Paſcha, demonſtrandam obſervantiam, jam primis ſæculis celebrem. Itaque Tertulliano fides derogari non debet, aſſerenti pacem idololatris & homicidis fuiſſe ſuis temporibus denegatam, & mœchis tunc primùm conceſſam.

Reſpondeo, nego antecedens. Poterit enim teſtis proferri traditionis, & obſervantiarum Eccleſiaſticarum, cùm de Montani erroribus, aut aliis ipſi propriis, quæſtio noo eſt, cùm ſecum ipſe non pugnat, & cum aliis Patribus conſentit. At in eo, quod tractamus, argumento, agitur de Montani errore, in quo hæſiſſe Tertullianum certum eſt, Secum ipſe pugnat Tertullianus, ſiquidem aliud aſſerit in libro de Pudicitia, quem Hæreticus ſcripſit contra Eccleſiam, aliud in libro de Pœnitentia, quem Catholicus edidit. Ipſi porro Catholico potiùs, quàm Hæretico credendum eſt. Non conſentit etiam cum aliis Patribus, & Auctoribus Eccleſiaſticis, maximè eum Sancto Cypriano ſuppare Scriptore, & majori longè fide digno. Ejus igitur hac in quæſtione explodendum eſt teſtimonium, velut impoſtoris, & Eccleſiæ hoſtis.

Quidni verò impoſuiſſe eredatur Eccleſiæ Tertullianus, cùm idololatris & homicidis veniam ſuo tempore ab Eccleſia fuiſſe negatam, & mœchis pacem tum primùm conceſſam aſſerit; cujus alteram calumniam in poſtremo capite libri de pu-

dici-

dicitia legimus? Martyrum namque conſuetudinem enarrans, qui libellos lapſis concedebant, ſic de more illo loquitur, quaſi Martyres abſolutam remittendorum peccatorum poteſtatem ſibi vindicarent, hancque ipſis tribueret Eccleſia. *At tu jam & in Martyres tuos effundis hanc poteſtatem*, inquit, ... *Sufficiat Martyri propria delicta purgaſſe. Ingrati, vel ſuperbi eſt, in alios quoque ſpargere, quod pro magno fuerit conſecutus. Quis alienam mortem ſua ſolvit, niſi Dei Filius!*

Objectio ſecunda. Objicitur ſecundò. Clerus Romanus, & Sanctus Cyprianus fiduciario primùm Decretò ſtatuerunt, ut Lapſis in exitu pax concederetur, illis maximè qui libellos a Martyribus accepiſſent: peremptorio deinde Judicio decreverunt, perſecutione ſedatâ, ut interim admitterentur Libellatici, Sacrificatis verò in exitu ſubveniretur. Atqui id fruſtra ſancitum fuiſſet, niſi antea in Eccleſia Romana & Carthaginenſi pax Lapſis negata fuiſſet: itaque Lapſis, etiam in exitu conſtitutis, pax ſive Abſolutio Sacramentalis aliquando a celeberrimis illis Eccleſiis negata eſt.

** Extat inter Epiſt. S. Cyp. 31.* Probatur major ex Epiſtola 2. Cleri Romani ad Sanctum Cyprianum, * cujus hæc ſunt verba: *Ante conſtitutionem Epiſcopi, nihil innovandum putavimus, ſed Lapſorum curam mediocriter temperandum eſſe credimus, ut interim dum Epiſcopus dari a Deo nobis ſuſtinetur, in ſuſpenſo eorum, qui moras poſſunt dilationis ſuſtinere, cauſſa teneatur. Eorum autem, quorum vitæ ſuæ finem urgens exitus dilationem non poterit ferre, actâ Pœnitentiâ..... cùm ſpes vivendi ſecundùm hominem nulla ſubſtiterit, ita demum cautè & ſollicitè ſubveniri.*

Sanctus verò Cyprianus Epiſtolâ 13. decernit; *Ut qui libellum a Martyribus acceperunt, & auxilio eorum adjuvari apud Dominum in delictis ſuis poſſunt, ſi premi infirmitate aliqua, & periculo cœperint, exomologeſi factâ, & manu eis in pænitentiam impoſitâ, cum pace a Martyribus ſibi promiſſa, ad Dominum remittantur.* Denique idem Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 52. peremptorii Judicii tenorem his verbis refert: *Placuit, examinatis cauſis ſingulorum, Libellaticos interim admitti, Sacrificatis in exitu ſubveniri.*

Reſponſio. Reſpondeo diſtinguo minorem. Niſi pax Lapſis negata fuiſſet, qui nullam Pœnitentiam egerant, nec eam ſani poſtulaverant, etiamſi libellos Martyrum præ manibus haberent, concedo. Niſi pax Lapſis negata fuiſſet, qui Pœnitentiam egerant, vel inchoaverant, vel ſaltem poſtulaverant ſani, & interim lethali morbo corripiebantur, nego. Itaque ex Decreto Romani Cleri, & Sancti Cypriani, cùm fiduciario, tum peremptorio, colligitur, Lapſis qui nullam Pœnitentiam egerant, nec eam poſtulaverant, dum plena ſanitate fruerentur, negatam fuiſſe pacem & Abſolutionem Sacramentalem in exitu. Quam tamen ſeveritatem celeberrimæ Eccleſiæ temperarunt erga Lapſos, qui libellos pacis a Martyribus acceperant. Illis enim in honorem Martyrum pacem tribui ſanxerunt, etiamſi premente infirmitate, imminenteque obitu, eam poſtulare cœpiſſent: Hoc eſt quod in Eccleſiæ diſciplina tunc fuit innovatum. Sed quoad pacem concedendam illis, qui pœnitentiam fuerant auſpicati, eamque agentes ſecundùm ordinarias Eccleſiæ leges lethali ægritudine intercipiebantur, veterem Diſciplinam, & morem Eccleſiaſticum Sanctus Cyprianus unà cum Romano Clero confirmavit, decernens illis in exitu pacem concedendam.

Contra. Eccleſia Romana, & Africana, Decreto peremptorio temperamentum conſtituerunt medium inter duo extrema, ſcilicet inter Novatianorum crudelitatem, qui Lapſis omnibus pacem negabant, & quorumdam Presbyterorum temeritatem, qui Lapſis omnibus pacem concedebant: atqui temperamentum inter illa duo extrema medium, eſt pacem Lapſis omnibus non concedere, nec rurſum denegare omnibus: igitur Eccleſia Romana & Africana ſtatuerunt, Lapſis omnibus non eſſe denegandam pacem, nec omnibus concedendam. Cùm igitur nihil innovaſſe ſupponantur circa Eccleſiæ Diſciplinam, quantùm ad conceſſionem vel denegationem pacis, argumento eſt eam in utraque Eccleſia quibuſdam Lapſis antea denegatam fuiſſe.

Temperamentum ab Eccleſia Romana & Africana in diſciplina Pœnitentiali inſtitutum. Reſpondeo diſtinguo minorem: Eſt pacem Lapſis omnibus non concedere, abſque Pœnitentia, nec rurſum denegare omnibus, quantumvis Pœnitentiam peregiſſent, aut agere cœpiſſent, concedo. Eſt pacem Lapſis omnibus Pœnitentiâ functis non concedere, nec rurſum omnibus abſolutè denegare, nego. Itaque Novatiani, omnibus Lapſis, quantamcumque Pœnitentiam egiſſent, vel agerent, pacem negabant, ejuſque tribuendæ poteſtatem adimebant Eccleſiæ. En primum extremum, planè hæreticum. Presbyteri verò incauti, ignari, & temerarii, Lapſis pacem concedebant, priuſquàm poenitentiam ullam peregiſſent, & abſque ulla ſatisfactione recipiendos ad Communionem eſſe contendebant, propter libellos Martyrum. En aliud extremum, planè contra Evangelicam cenſuram. Romana verò Eccleſia & Africana, ſedata perſecutione, & Cornelio Summo Pontifice electo, Cypriano verò Carthaginem reduce, peremptorio Decreto contra primum extremum, ſcilicet contra Novatianorum hæreſim & ſævitiam ſtatuerunt, pacem Lapſis non eſſe perpetuò denegandam, ne in deſperationem conjicerentur: contra ſecundum verò extremum, ſcilicet contra Presbyterorum temerariam inſolentiam, vel incautam facilitatem, qui Lapſis pacem dabant nullâ Pœnitentiâ functis, decreverunt diuturnam & plenam Pœnitentiam ipſis antè agendam eſſe, quàm Communione donarentur. En temperamentum ab Eccleſia Romana & Africana inter illa extrema conſtitutum. Illa reſponſio colligitur evidenter ex Epiſtola 52. Sancti Cypriani ad Antonianum data. *Secundùm quod antè fuerat deſtinatum*, inquit, *perſecutione ſopita, cùm data eſſet facultas in unum conveniendi, copioſus Epiſcoporum numerus, quos integros & incolumes fides ſua, & Domini tutela protexit, & in unum convenimus, & Scripturis diu ex utraque parte prolatis, temperamentum ſalubri moderatione libravimus, ut nec in totum ſpes communicationis & pacis Lapſis denegaretur: ne plus deſperatione deficerent, & eo quod ſibi Eccleſia clauderetur, ſecuti Sæculum gentiliter viverent: nec tamen rurſus cenſura Evangelica ſolveretur, ut ad communicationem temerè proſilirent; ſed traheretur diu Pœnitentia; & rogaretur dolenter paterna clementia, & examinarentur cauſſa, & voluntates, & neceſſitates ſingulorum..... At ſi minùs ſufficiens Epiſcoporum in Africa numerus videbitur, etiam Romam ſuper hac re ſcripſimus ad Cornelium Collegam noſtrum, qui & ipſe cum plurimis Coëpiſcopis habito conſilio, in eamdem nobiſcum ſententiam, pari gravitate, & ſalubri moderatione conſenſit.*

Hujus ſolutionis veritas etiam probatur ex iis quæ idem ſanctus Cyprianus ad Cornelium ſcribit, Epiſtolâ 55. contra Presbyteros Schiſmaticos, „ Concilio, *inquit*, frequenter acto, non conſenſione tantum noſtrâ, ſed & comminatione „ decrevimus, ut pœnitentiam fratres agerent, „ ut pœnitentiam non agentibus nemo temerè „ pacem daret: & illi contra Deum ſacrilegi, „ contra Sacerdotes Dei impio furore temerarii „ de Eccleſia recedentes, & contra Eccleſiam „ paricidalia arma tollentes, elaborant, ne vulnerans divina clementia in Eccleſia ſua curet, miſerorum Pœnitentiam mendaciorum ſuo-

rum

,, rum fraude corrumpunt, ne Deo indignanti ſa-
,, tisfiat; ne Chriſtum Dominum ſuum, qui
,, Chriſtianus eſſe vel erubuit, ante vel timuit,
,, poſtmodum quærat; ne ad Eccleſiam, qui de
,, Eccleſia receſſerat, redeat. Datur opera, ne ſa-
,, tisfactionibus & lamentationibus juſtis delicta
,, redimantur, ne vulnera lachrymis abluantur.
,, Pax vera falſæ pacis mendacio tollitur, ſalu-
,, taris ſinus matris noverca intercedente præclu-
,, ditur, ne de pectore atque ore Lapſorum fle-
,, tus & gemitus audiatur.

Denique idem conſtat ex Epiſtola 54. quam Sanctus Cyprianus cum Africana Synodo ad eumdem Cornelium ſcripſit, in qua de peremptorio Decreto in cauſſa Lapſorum edito ſic loquitur: *Statueramus quidem jampridem, Frater chariſſime! participato invicem nobiſcum conſilio, ut qui in perſecutionis infeſtatione ſupplantati ab adverſario, & lapſi fuiſſent, & ſacrificiis ſe illicitis maculaſſent, agerent diu pœnitentiam plenam; & ſi periculum infirmitatis urgeret, pacem ſub ictu mortis acciperent. Nec enim fas erat, aut permittebat paterna pietas, & divina clementia, Eccleſiam pulſantibus claudi, & dolentibus, ac deprecantibus ſpei ſalutaris ſubſidium denegari: ut de ſæculo recedentes, ſine communicatione & pace ad Dominum dimitterentur: quando permiſerit ipſe qui legem dedit, ut ligata in terris, etiam in cælis ligata eſſent; ſolvi autem poſſent illic, quæ hic priùs in Eccleſia ſolverentur.* Itaque temperamentum ab Eccleſia Romana & Africana inter duo extrema ſuperiùs notata conſtitutum in eo verſabatur, ut Lapſis non denegaretur pax in exitu, ſi Pœnitentiam egiſſent, aut inchoaſſent, poſtulaſſentque ſani: Nec tamen ſatis concederetur Abſolutio, niſi diu egiſſent Pœnitentiam plenam. Colligi ergo non poteſt ex Decretis Romanæ, & Africanæ Eccleſiæ, pacem antea Lapſis moribundis, & Pœnitentiâ functis, vel eam actu agentibus fuiſſe negatam. Imò contrarium colligitur ex Sancto Cypriano, tum locis ſupra citatis in probationibus, tum etiam loco mox laudato, Epiſtolâ 54. Ait enim nefas eſſe, nec permittere divinam clementiam, ut Eccleſia pulſantibus claudatur, & de ſæculo recedentes, ſine communicatione, & pace dimittantur, idque ex Evangelica Lege, & Chriſti inſtitutione probat. Porro quod agere nefas eſt, quod divina clementia non permittit, quod Chriſti legi adverſatur, nuſquam factum eſt ab Eccleſia. Conſtat igitur ex Sancto Cypriano, & Africanis Patribus, pacem Lapſis Pœnitentiâ functis, aut eam agentibus, nuſquam denegatam in exitu fuiſſe ab Eccleſia Romana, vel Africana.

SCHOLION I.

Ad pag.349. Editionis primæ Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Damnatis ad mortem in Galliis datur Abſolutio, ſed non Communio.*

R. Facti Quæſtio eſt, cujus teſtes oculati ſumus. Eccleſiæ Gallicanæ Diſciplina eſt, quam Sedes Apoſtolica numquam improbavit, quamvis alii ſint mores Italiæ. Galliæ uſus antiquæ Diſciplinæ Romanæ Eccleſiæ conſentaneus eſt, ut colligitur ex Epiſtola 3. *Innocentii I.* ad *Exuperiam* Toloſanum Epiſcopum. Solum *Pœnitentiæ Sacramentum ultimo deputandis ſupplicio negari, ſi petant,* prohibet Clemens V. in Clementina *de Pœnitentiis & Remiſſionibus*, cap.2. *Robertus* S. R. E. Cardinalis *Pullus* libro 6. Sententiarum, cap.53. damnatis ad mortem Euchariſtiam negandam docet, aut pœnam capitis remittendam. *Si Chriſtus* (inquit) *a pœnitente & confeſſo ſuſcipitur, quo auſu præſertim a Chriſtianis Templum Dei probro cruciatuum violatur? Aut ſi Presbyter Sacrarium Chriſti ab injuria ſe defendere non poſſe novit, quare in dedecus inhabitantis habitaculum conſecravit? Reus ſi ad ſaxis conſtructum Templum confugerit, liber eſt, ſi verò ipſe Pœnitentiâ & Confeſſione conſtratus, perceptione Euchariſtiæ in vivum & verum templum dedicatur, liber non eſt. Judices ergo aut Sacerdotes arceant; aut reos & convictos, quoniam patronum ſuſcepere Jeſum, abſolvant.* Hæc Robertus Pullus. In Italia, in Hiſpania, & Germania, viget contraria diſciplina, Alexandri IV. Decretali cap. *Super eo. De Hæreticis*, in Sexto, & Pii V. Brevi Apoſtolico, necnon Concilii Auguſtani Decreto, & Caroli V. Edicto firmata. Suas habet utraque Diſciplina rationes. Neutram improbamus.

SCHOLION. II.

Ad hanc diſſertationem, & ad pag.360. Editionis primæ Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant; *Duplex Reconciliatio & manus impoſitio.*

R. Duplicem illam Reconciliationem & manus impoſitionem, primam, qua juri ſimplicis Communionis reſtituebantur Pœnitentes, & peccatorum vinculis ſolvebantur, omniumque rerum ac bonorum ſpiritualium, Euchariſtiâ duntaxat, & oblationum uſu exceptis, fiebant participes: Alteram, quæ jus ad Euchariſtiam tribuebat, & maxima ſeu *Legitima communio* vocabatur, nec primus, nec abſque fundamento diſtinxi. Videatur *Albaſpinæus* Aurelianenſis Epiſcopus, lib.1. *Obſervationum*, Obſervatione 1. 6. 11. & lib.2. Obſervatione 21. & *Morino* libro 6. *De Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ*, cap.21. §.6. Ea diſtinctio nititur Canone 76. Concilii Carthaginenſis 4. & Canone 3. Concilii Arauſicani 1. laudati *Albaſpinæi*, & *Sirmondi* virorum eruditorum Notis illuſtrato; quibus illa Obſervatio mea concordat. *Felices artes, ſi de illis ſoli artifices judicarent!*

Nota.

MAgis utique eſt praxis laudanda, qua ultimo ſupplicio necandi Euchariſtiæ Viatico non ſunt fraudandi. Eam & commendarunt, & indixerunt Summi Pontifices, ne hujuſmodi Rei tanti Sacramenti deſtituantur auxilio, cujus ſummopere indigent ad patienter in ſcelerum ſuorum ſatisfactionem mortem ſubeundam. Dum etiam prudenter de ipſorum convenienti diſpoſitione timendum non ſit, ſicut urget eos divinum de ſuſcipiendo SS. Viatico præceptum, ita & ab Eccleſiæ Miniſtris non eſſet illis denegandum.

Contraria, quæ adhuc quibuſdam in Regnis conſuetudo ſervatur, & quæ etiam in Hiſpania invaluerat, teſte Soto *in 4. diſt.12. q.1. art.11.* ubi etiam ab ea ceſſari exoptabat, ex eo incepiſſe videtur, quia facillimè pertimeſcendum eſt hujuſmodi reos nullo juſtitiæ amore, ſed timore tantùm nimis ſervili perterritos propria deteſtari peccata. Quamvis autem, dum de convenienti diſpoſitione dubium ſuboritur, liceat ſacramentalem abſolutionem ſub conditione impertiri, denegandum tamen videtur Euchariſtiæ ſacramentum, cùm abſque illo contingere poſſit juſtificatio. Illorum indiſpoſitionem ſatis innuit S. Cyprianus in epiſtola ad Antonianum, ubi hæc habet: *Idcirco, Frater chariſſime, pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum ſuorum toto corde, & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus a ſpe communicationis, & pacis, ſi in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari; quia rogare illos non delicti pœ-*

nitentia, ſed mortis urgentis admonitio compellit, Nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitavit eſſe moriturum. Illud etiam animadverſione dignum, huiuſmodi homines quamoptimùm morte plectendos, illius horrore turbatos facillimè omni pietatis ſenſu poſſe deſtitui; ac proinde non eâ, qua par eſt reverentia ad tantum Sacramentum accedere.

Verùm cùm hæc incommoda non in omnibus ultimo ſupplicio damnatis poſſint evenire, nec videntur generali lege ab Euchariſtia arcendi, ſed judicio docti, ac verâ prudentia præditi Confeſſarii relinquendum, ut ipſorum anteactæ vitę inſpectâ pœnitentiâ, aliiſque animi diſpoſitionibus, decernat an Euchariſtiæ ſacramento ſint communiendi. Obſervandum etiam videretur, ut monet Sanctus Carolus in Concilio V. Mediolanenſi, ne ea die ſupplicio afficiantur, qua corporis Chriſti Sanctiſſimo Viatico reficiuntur; quędam enim & ipſi Chriſti Corpori injuria irrogari videtur, ſi ea die, qua in hominis corpore hoſpitatum eſt, idem corpus Tortoris manu omni tractetur ignominia. Tunc etiam illa nimia mentis confuſio vitaretur, quam oriri neceſſe eſt ex horrore mortis quamprimùm ſubeundæ.

DISSERTATIO VIII.

De variis Pœnitentiæ publicæ Gradibus.

QUATUOR fuerunt olim in Eccleſia Pœnitentiæ publicæ gradus, ſcilicet, *Fletus*, *Auditio*, *Subſtratio*, *& Conſiſtentia*. Primus illorum ſigillatim, & diſtinctè meminit Sanctus Gregorius Thaumaturgus Canone ultimo Epiſtolæ ſuæ Canonicæ. Eoſdem recenſent Joannes Abbas Raithu in Scholiis ad Scalam Sancti Joannis Climaci, Harmenopulus in Epitome Canonum, Sectione 5. Titulo 3. Matthæus Blaſtares in Nomocanone, Ariſtæus in vigeſimum primum Ancyranæ Synodi Canonem, & Gabriel Philadelphiæ Metropolita cap. 10. libelli quem de Pœnitentia ſcripſit. Ad eas ſtationes alludit Sanctus Ambroſius libro 2. de Pœnitentia cap. 7. *Movebitur*, inquit, *misericordiâ* (Chriſtus) *cùm viderit in tuo obitu lacrymas plurimorum, & dicet; Ubi poſuiſtis eum? Hoc eſt, in quo reorum ſtatu eſt; in quo Pœnitentium ordine?* Gradus illos, & quid in iis agerent Pœnitentes, vel quam erga ipſos Diſciplinam in ſingulis ſtationibus Eccleſia obſervaret, ſequentibus Articulis exponemus.

ARTICULUS I.

De prima Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Fletu.

FLentium ſtatio collocata erat in area, ſeu domuncula quadam Eccleſiæ adjacente, ſeu in porticu, aut veſtibulo, quo ad Synaxes erat iter. Id colligitur ex Sancto Baſilio in Epiſtola ad Amphilochium Canone 56. ubi de Pœnitentia homicidæ voluntarii decernens: *Debet*, inquit, *quatuor annis deflere, ſtans extra fores Oratorii, & Fideles ingredientes orans ut pro eo precentur, ſuam iniquitatem pronuntians.*

Eamdem ſtationem innuit Sanctus Chryſoſtomus Homiliâ 27. in Matthæum, ubi quoſdam e plebe ſibi ſubdita contumaces ſic terret: *Cæterùm prohibebo vobis, ne ſacra hæc veſtibula conſcendatis, & immortalibus Myſteriis participetis, ut fornicatoribus, adulteris, & homicidiorum reis.*

Fornicatoribus & adulteris eumdem locum Tertullianus aſſignat, libro de Pudicitia cap. 4. ultra quem graviorum obſcœnitatum reos amandari teſtatur. *Reliquas autem*, inquit, *libidinum furias impias & in corpora, & in ſexus, ultra jura naturæ, non modò limine, verùm omni Eccleſiæ tecto ſubmovemus; quia non ſunt delicta, ſed monſtra.*

Stationem fletûs innuiſſe non videntur Ancyranæ Synodi Patres Canone 17. quo ita decernitur, ſecundùm Verſionem Gentiani Herveti: *Eos qui rationis expertia animantia inierunt, & qui leproſi ſunt, vel fuerunt, juſſit ſancta Synodus inter hyemantes orare.* Hyemantium enim nomine (ut vox ipſa præ ſe fert) debent intelligi, qui extra tectum, & ſub dio orare tenebantur, aëris tempeſtatibus expoſiti. Flentes autem arcebantur quidem aditu Eccleſiæ, ſed omni tecto non ſubmovebantur: nam ſub tectulo quodam præ templi foribus Pœnitentiam agebant. Inter Hyemantes orare Quid ſit?

Dionyſius Exiguus Hyemantium nomine energumenos intelligit, & lepram ſpiritalem interpretatur; ut ſit ille Canonis ſenſus: Ii qui deteſtandi vitii contagio, ſeu lepra alios infecerint, non Pœnitentes inter, ſed cum energumenis orent, loco a Poenitentibus & Cathecumenis ſejuncto. Unde ſic vertit illum Canonem: *Eos qui irrationabiliter vixerint, & leprâ injuſti criminis alios polluerint, præcepit ſancta Synodus inter eos orare, qui Spiritu periclitantur immundo.* Huic interpretationi conſona eſt alia verſio antiqua, quam exhibet Collectio Iſidori Mercatoris: *Hos eoſdem ſanè*, inquit, *non ſolùm leproſos criminis hujuſmodi factos, ſed & alios iſto ſuo morbo replentes, placuit inter eos orare, qui tempeſtate jactantur, qui a nobis energumeni appellantur.* Martinus etiam Braccarenſis, Canone 81. Breviculum Canonum Hadriani Papæ, & Ferrandi Breviarium Tit. 27. inter Hyemantes orare, interpretantur, inter Dæmoniacos orare. Verùm planior eſt Canonis ſenſus, & Græco textui convenientior, ſi nomine Hyemantium intelligantur illi, qui extra omne tectum Eccleſiæ pulſi, Poenitentiam agere ſub dio cogebantur; & ſi Leproſi nomen ibi ſumatur in propria ſignificatione, ut ſit ſenſus: illi qui rationis expertia animantia inierint, vel alia quavis irrationabili copula fuerint fœdati; ſi Leproſi ſint, vel fuerint, & ſuſpicio ſit eos nondum eſſe plenè ſanatos, non conveniant in eumdem cum aliis Poenitentibus locum, ne ipſos inficiant. Cùm enim huiuſmodi criminum reos Ancyrani Patres ad ſubſtrationem damnaſſent, Canone 16. quæ ſtatio erat ſub Eccleſiæ tecto, non eſt veriſimile quòd eos ſub dio Poenitentiam voluerint agere, niſi cauſſa nova emergeret, quæ lepra erat, non ſpiritualis, ſed corporea.

Quid in illa ſtatione Poenitentes agerent, vel quid pro iis ageretur? rogabis. Reſpondeo, Nulla ipſis pietatis officia impendi ſolita fuiſſe, nullas frequentari manuum impoſitiones, nullas orationes ſuper ipſis ſpecialiter fundi. Privatim plebem fidelem pro illis Deum exoraſſe, ut veram illis Poenitentiam concederet: Eccleſiam verò in publicis precibus eorum tantùm generaliter meminiſſe, quatenus Poenitentium nomine comprehendebantur.

Qui hoc in gradu agebant Poenitentiam, ſe reos palam profitebantur, crimen deflebant: Fidelibus ad Synaxes convenientibus ſupplicabant, ad eorum pedes advoluti, ut apud Deum, Epiſcopum, Clerum, univerſamque Eccleſiam, pro ipſis intercederent. Hanc Diſciplinam ſpectat Sanctus Ambroſius, libro 2. de Poenitentia cap. 10. *An teſtes*, inquit, *precationis, & conſcios refugis? cùm ſi homini ſatisfaciendum ſit, multos neceſſe eſt ambias, obſecres ut dignentur intervenire, ad genua te ipſe proſternas, oſculeris veſtigia, filios offeras culpæ adhuc ignaros paternæ, etiam veniam preca-*

catores? Hoc ergo in Eccleſia facere faſtidis ut Deo ſupplices, ut patrocinium tibi, ad Deum obſecrandum, ſancta plebis requiras, ubi nihil eſt quod pudori eſſe debeat, niſi non fateri; cùm omnes ſimus peccatores: ubi ille laudabilior, qui humilior; ille juſtior, qui ſibi abjectior? Flent pro te mater Eccleſia, & culpam tuam lacrymis lavet. Videat te Chriſtus mœrentem, ut dicat: Beati triſtes, quia gaudebetis. Amat ut pro uno multi rogent. Denique in Evangelio motus Vidua lacrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium ejus reſuſcitavit.

Illam ſtationem ut primùm ingrediebantur Pœnitentes, veſtem lugubrem induebant, cinere que & cilicio ſordidati, neglecto capillitio, toto corporis habitu ad movendam miſericordiam compoſiti, in Eccleſia ſe ſiſtebant. Lugubri hujuſce ſtationis apparatum Sanctus Hieronymus egregiè deſcribit, Epiſtolâ 30. ad Oceanum, ubi Fabiolæ Romanas inter Matronas nobiliſſimæ publicam Pœnitentiam commendat. Hanc illa ſubiit, quia maritum adulterum cùm dimiſiſſet, eo vivente, alteri nupſerat, Imperatorum Legibus id permiſſum ſciens, & divina Lege prohibitum ignorans. De ea ſic loquitur Sanctus Hieronymus: *Quis hoc crederet, ut poſt mortem ſecundi viri in ſemetipſam reverſa, quo tempore ſolent viduæ negligentes, jugo ſervitutis excuſſo, agere ſe liberius, adire balnea, volitare per plateas, vultus circumferre meretricis, ſaccum indueret, ut errorem publicè fateretur; & tota Urbe ſpectante Romana, ante diem Paſchæ, in Baſilica quondam Laterani, qui Cæſariano truncatus eſt gladio, ſtaret in ordine Pœnitentium, Epiſcopo, Presbyteris, & omni populo collacrymantibus, ſparſum crinem, ora lurida, ſqualidas manus, ſordida colla ſubmitteret? Quæ peccata fletus iſte non purget?.... Non eſt confuſa Dominum in terris, & ille eam non confundet in cœlo. Aperuit cunctis vulnus ſuum, & decolorem in corpore cicatricem flens Roma conſpexit. Diſſuta habuit latera, nudum caput, clauſum os. Non eſt ingreſſa Eccleſiam Domini, ſed extra caſtra cum Maria ſorore Moyſi ſeparata conſedit; ut quam Sacerdos ejecerat, ipſe revocaret... Faciem per quam ſecundo viro placuerat, verberabat, oderat gemmas, linteamina videre non poterat, ornamenta fugiebat, ſic dolebat, quaſi adulterium commiſiſſet, & multis impendiis medicaminum vulnus unum ſaware cupiebat.*

ARTICULUS II.

De ſecunda Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Auditione.

AUditionis, quatenus laborioſæ pœnitentiæ gradus erat, meminit Sanctus Baſilius Canone 22. quo in mulierum raptores ita decernit: *Oportet eos anno primo a precibus expelli, & ipſos deflere ad fores Eccleſiæ, ſecundo autem ad Auditionem admitti.* Ejuſdem meminit Sanctus Gregorius Thaumaturgus Canone ultimo Epiſtolæ Canonicæ. Nicænum Concilium Canone 2. decernit, ut qui ſub Licinii tyrannide lapſi ſunt, *Tribus annis inter Audientes habeantur.* Eamdem ſtationem memorat Sanctus Gregorius Nyſſenus in Epiſtola Canonica ad Epiſcopum Melitinenſem, ubi de homicidii voluntarii reo, poſt novem annos in fletu exactos, ita ſtatuit: *Tot annos in Auditione permaneat, ſolis Doctorum, & Scripturarum Auditione dignus habitus.*

Auditionis locus erat in portis Eccleſiæ, ſeu in Porticu magnis Templi portis connexa, id eſt, in ædificiolo quodam inter exteriores januas & interiores Baſilicarum intermedio, quod veſtibulum meritò dici poteſt. Locus ille a Græcis νάρθηξ dictus eſt, id eſt ferula, propter figuram; quæ longitudine multis partibus latitudinem excedebat.

Sex hominum generibus communis erat locus ille, Ethnicis, Judæis, Hæreticis Schiſmaticis, Catechumenis primi Ordinis, & Pœnitentibus Audientibus: his omnibus, cùm ad Eccleſiam ſeſe conferebant, permittebatur eo in loco Pſalmorum cantum, ſacræ ſcripturæ lectionem, & Sermones Epiſcoporum audire. Quorum ab auditione arceri debere neminem, conſtat ex antiquis Conciliis. Primò ex Carthaginenſi 4. Canone 84. quo ſancitum eſt, *Ut Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſive Gentilem, ſive Hæreticum, ſive Judæum, uſque ad Miſſam Catechumenorum.*

Idem conſtat ex Concilio Ilerdenſi, Canone 4. ita decernente: *De his qui ſe inceſtûs pollutione commaculant, placuit ut quouſque in deteſtando & illicito carnis contubernio perſeverant, uſque ad Miſſam tantùm Catechumenorum in Eccleſia admittantur: cum quibus etiam nec cibum ſumere ullum Chriſtianorum, ſicut Apoſtolus juſſit, oportet.* Ex quibus verbis colligitur, ipſos excommunicatos ad auditionem verbi divioi admiſſos fuiſſe.

Denique idem conſtat ex Concilio Valentino in Hiſpania, Canone 1. quo ita ſtatuit. *Antiquos Canones relegentes; inter cætera hoc cenſuimus obſervandum, ut ſacro-ſancta Evangelia ante muneris illationem, vel Miſſam Catechumenorum, in ordine Lectionum poſt Apoſtolum legantur: quatenus ſalutaria Præcepta Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel Sermonem Sacerdotis, non ſolùm Fideles, ſed etiam Catechumeni, ac Pœnitentes, & omnes qui ex diverſo ſunt, audire licitum habeant. Sic enim, Pontificum prædicatione audita, nonnullos ad fidem attractos evidenter ſcimus.* In loco igitur Audientium ſtabant & ipſi Catechumeni, qui primo & ſecundo Sæculo ſæpiſſimè, a ſanctis Patribus Audieotium nomine deſignantur, licèt ſolis Pœnitentibus Auditio fuerit pœnæ inſtar impoſita ab Eccleſia.

Dixi, Catechumenos primi Ordinis in loco Audientium poſitos fuiſſe; quia tres erant Catechumenorum Ordines. Primus, eorum qui volebant eſſe Chriſtiani, nondum tamen dederant nomen. Secundos, eorum qui nomen dederant, quique genua flectebant, ut ſuper eos Orationes funderentur. Tertius eorum qui ad ſuſcipiendum Baptiſmum idonei, dignique judicati fuerant, qui dicebantur Competentes, ſive Electi. Soli autem primi Ordinis Catechumeni ſtabant cum infidelibus, & Pœnitentibus in gradu Audientium conſtitutis; & cum illis expellebantur; ipſiſque dimiſſis aliorum Ordinum Catechumeni expiatoriis Orationibus ad Baptiſmum præparabantur. Preces illæ ſuper Catechumenos fuſæ, dictæ ſunt more loquendi Eccleſiaſtico, *Miſſa Catechumenorum:* quia illis completis dimittebantur ab Eccleſia ante Oblationem.

Cum Pœnitentibus Audientibus eodem modo agebatur, atque cum ignaris Myſteriorum Fidei: quaſi Eccleſia judicaret eos, qui ſeſe flagitiis mortiferis obſtrinxiſſent, divinorum præceptorum atque Myſteriorum cognitione ſatis imbutos non fuiſſe: opuſque eſſe ut Chriſtianæ Religionis rudimenta, & Evangelii Præcepta iterùm docerentur, quandoquidem illorum memoria tam citò ex illorum animis effluxiſſet. Quamobrem diutiùs in hoc gradu detinebantur, quàm Catechumeni, tanquam magis ignari in Fidei, Moraliſque Evangelicæ rebus. Hinc frequens eſt phraſis apud Veteres, ad ſecundum iſtum gradum ſignificandum: *Stent inter Catechumenos.*

In iſta ſtatione manus non imponebantur Pœni-

tentibus: quia ritus iſte orationi conjunctus erat, qua adhuc indigni cenſebantur, quamdiu Audientium in Claſſe degebant. Neque etiam ulla opera laborioſa ipſis adhuc iniungebantur: quæ verò faciebant, non juſſi, ſed ſponte, & ad libitum faciebant.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, ſive ad pag. 387. Editionis Primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Tres Catechumenorum Ordines.*

R. Catechumenos alios fuiſſe, qui ab infidelitate ad fidem converti deſiderantes, audiebant in Eccleſia verbum Dei, ſed nondum petebant Baptiſmum: Alios qui procumbebant in genua, & orationibus Eccleſiæ ad Baptiſmum præparabantur: Alios qui in Fide rectè inſtituti, baptiſmum petebant: nemo eruditus ignorat. Primi *Audientes*, ſecundi *Subſtrati*, tertii *Competentes* vocabantur. Primam & ſecundam claſſem quidem non diſtinguunt, & hos ſimpliciter *Catechumenos* appellant. Claſſem alteram ſtatuunt *Competentium*; qui dederant nomen, & ſimul baptiſmum petebant. Tertiam aſſignant *Electorum*, qui ex Competentibus in albo baptizandorum deſcripti erant. Sed cùm Sancti Patres Electos a Competentibus ut plurimùm non diſtinguant, ut patet ex Sermone *Sancti Auguſtini* 216. aliàs *De Diverſis* 8. ex Sancto Iſidoro Hiſpalenſi libro *De Officiis Eccleſiaſticis*, & ex Rabano lib. 1. *De Inſtitutione Clericorum*, cap. 26. cui Amalarius & Walafridus Strabo conſentiunt, illos etiam non diſtinxi. Legatur Cardinalis *Bona* libro 1. *Rerum Liturgicarum* cap. 16. §. 4.

ARTICULUS III.

De tertia Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Subſtratione.

Subſtrationis meminit Canon 16. Ancyranæ Synodi, quo de graviſſimi peccati reis decernitur, ſecundùm Gentiani Herveti Verſionem: ut *Poſtquàm quindecim annis ſubſtrati ac ſupplices fuerint, Communionem ad preces aſſequantur. Deinde & cùm in Communione quinque annis perſeveraverint, Oblationem attingant. Examinetur autem & eorum in ſubſtratione vita, & ita humanitatem conſequantur.* Illius meminerunt & Sanctus Gregorius Thaumaturgus in Epiſtola Canonica, Concilium Nicænum Canone 11. Sanctus Baſilius Epiſtolâ 3. Canonica ad Amphilochium, Felix Tertius Pontifex Maximus, Epiſtolâ 7. Joannes Abbas Raithu, & alii.

Locus iſtius ſtationis erat inter Audientes & Fideles poſitus; & ad Ambonem uſque in Eccleſia protenſus, id eſt, ad locum illum, ex quo Epiſtola & Evangelium legebantur, Dyptica recitabantur, Hymni, Pſalmique canebantur, & Conciones ad populum habebantur. Erat autem Ambo excelſius quoddam in Templis ædificiolum, orbicularis ut plurimùm figuræ: ad quod aliquibus gradibus aſcendebatur.

Toto ſubſtrationis tempore, quod plurium ſemper erat annorum, in ſingulis fere Synaxibus manus Pœnitentibus genuflexis imponebantur, ut colligitur ex Concilio Carthaginenſi 4. Canone 80. decernente, ut *Omni tempore jejunii manus Pœnitentibus a Sacerdotibus imponatur*, & ex Concilio Toletano 3. Canone 11. cujus hæc ſunt verba: *Jubemus ut ſecundùm formam antiquorum Canonum detur Pœnitentia, hoc eſt, ut priùs eum, quem ſui pœnitet facti, a Communione ſuſpenſum, faciat inter alios Pœnitentes ad manûs impoſitionem crebrò recurrere.* Et ex Felice Tertio Pontifice Maximo Epiſtolâ 7. hanc pœnam Laicis, qui ſe rebaptizari paſſi fuerant, imponente: *Tribus annis inter Audientes ſint: ſeptem autem annis ſubjaceant inter Pœnitentes manibus Sacerdotum.* Et infrà: *Quibus ignoscentia ſuffragatur ætatis, aliquamdiu ſub manûs impoſitione detentis, reddenda Communio eſt.*

Manuum impoſitioni ſuper Pœnitentes conjuncta ſemper erat Oratio, ut colligitur ex Sancto Auguſtino, libro 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 16. dicente: *Quid eſt aliud impoſitio manuum, quàm Oratio ſuper hominem?* Celebrabatur autem uterque iſte ritus poſt Miſſam Cathecumenorum, & ante oblationem incruenti Sacrificii, ut colligitur ex Concilio Laodicæno Canone 19. cujus hæc ſunt verba, ſecundùm Verſionem Dioniſii Exigui: *Quòd oportent primùm ſuper Catechumenos, poſt allocutionem Epiſcoporum, Orationes celebrari: & poſtquàm Catechumeni egreſſi fuerint, ſuper eos qui ſunt in Pœnitentia, precem fieri. His etiam accedentibus ad manum Sacerdotis, & diſcedentibus, tres Orationes conſummari Fidelium: ita ut prima quidem ſub ſilentio, ſecunda verò & tertia per exclamationes ſolitas expleantur: & ita demum pacem ſibi invicem dabunt. Et poſtquàm dederit Epiſcopus Presbyteris oſculum pacis, tunc Laici ſibi tribuent: & ita Sancta celebrabitur Oblatio.*

Expulſionis autem Pœnitentium ante Sacrificii oblationem, cujus meminit iſte Canon, meminerunt etiam Agathenſe Concilium Canone 60. & Epaonenſe, Canone 29. Sozomenus libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 16, & Sanctus Chryſoſtomus Homiliâ 2. in Epiſtolam ad Epheſios, ubi invehitur in Fideles, qui cùm adeſſent Myſteriis, eis participare nolebant, dicitque a Pœnitentibus, & Catechumenis, qui Diaconi voce a Sacrificio abigebantur, non differre. *Non es dignus*, inquit, *Sacrificio, neque participatione; Ergo nec prece. Audis Præconem ſtantem, & dicentem: Quicumque eſtis in Pœnitentia, abite. Omnes qui non participant, ſunt in Pœnitentia. Si es ex iis qui ſunt in pœnitentia, non debes participare. Cur ergo dicit, Abite qui non poteſtis precari; tu autem ſtas impudenter? At non es ex his, ſed ex iis qui poſſunt participare, & nihil curas?*

Pœnitentibus in Subſtratione poſitis variæ pœnæ, atque opera laborioſa imperabantur, & diligenter; an imperata exequerentur, Patres attendebant, ut conſtat ex omnibus ferè Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentis, quæ de publicè Pœnitentibus loquuntur.

ARTICULUS IV.

De quarta Pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Conſiſtentia.

Quarta Pœnitentium ſtatio Conſiſtentia dicta eſt, ut conſtat ex Sancto Gregorio Thaumaturgo, in Epiſtola Canonica, Canone ultimo, & ex Sancto Baſilio in Epiſtolis Canonicis ad Amphilochium. Inde autem fluxit iſtud nomen, & huic ſtationi adſcriptum eſt, quòd qui in ea erant, ſimul cum Fidelibus in Eccleſia conſiſterent, neque cum Catechumenis expellerentur.

Iſtam ſtationem Patres his periphraſibus expreſſerunt: *Precum eſſe participem*, vel, *Orationibus communicare.* Sic Concilium Ancyranum Canone 4. *Placuit eos inter Audientes uno anno conſiſtere, ſuccumbere verò tribus annis, in oratione autem communicare biennio, & tunc ad Perfectionis gratiam pervenire.* Sic Nicænum Concilium, Canone 12. *Hi definitum tempus Auditionis implentes*

tum

tum demum Fidelibus in oratione communicent.

Qui in iſta ſtatione expiabantur, licèt publicis precibus, & Sacrificio intereſſent cum Fidelibus, jus tamen Oblationis non habebant, id eſt, ipſorum munera ad altare non offerebantur. Unde conſequens erat eos & Corpori Chriſti non communicare. Quapropter iſta ſunt æquipollentia in Canonibus, *Communicare precibus ſine oblatione*, & *non communicare Corpori Chriſti*. Hoc ſenſu Concilium Ancyranum, Canone 5. *Cùm duobus annis ſupplices, ſubſtratique fuerint, tertio anno communicent ſine oblatione, ut id quod Perfectum eſt, triennio accipiant.* Sic Nicænum Concilium, Canone 11. *Duobus annis*, inquit, *ſine oblatione populo in oratione communicent.* Sic Felix Tertius Pontifex Maximus Epiſtolâ 7. *Duobus annis*, inquit, *oblationes modis omnibus non ſinuntur offerre, ſed tantummodo ſæcularibus in oratione ſociantur.*

Locus hujus ſtationis erat ab Ambone versùs Sanctuarium. Quatuor hominum genera complectebatur. Primum genus erat eorum, qui vel leviùs peccaverant, vel qui grave quidem crimen perpetraverant, ſed ſeſe ſponte detulerant ad Epiſcopum, contritionem maximam demonſtrantes. Hi poſteriores nonnunquam ad Conſiſtentiam rectà mittebantur, condonata aliarum ſtationum ſeveritate. Id conſtat ex Sancto Gregorio Thaumaturgo, Canone 9. ubi de prædonibus ſic decernit: *Si accuſati convicti fuerint, ſint ſimiliter in iis qui ſubſternuntur: Sin autem ſeipſos enuntiaverint, & reſtituerint, etiam precibus digni habeantur.* Idem conſtat ex Sancto Baſilio Canone 61. *Qui furatus eſt* (inquit) *ſi ſponte poenitentiâ motus ſeipſum accuſaverit, per annum a ſola Sacramentorum Communione arcebitur: ſin autem convictus fuerit, per annos duos: Dividatur autem illi hoc tempus in Subſtrationem, & Conſiſtentiam, & tunc Communione dignus habeatur.*

Quòd verò leviorum peccatorum rei, ad hanc ſtationem aliquamdiu purgandi remitterentur, conſtat ex Concilio Illiberritano, Canone 21. ita decernente: *Si quis in civitate poſitus, tres Dominicas ad Eccleſiam non acceſſerit, pauco tempore abſtineat, ut correptus eſſe videatur.* Et Canone 79. in eadem ſtatione expiari jubentur, qui aleâ luſerint. Idipſum multis aliis Canonibus probari poſſet, quos brevitati conſulens, omitto.

Secundum hominum genus, qui ad hanc ſtationem attinebant, eorum erat, qui inferiores Poenitentiæ ſtationes decurrerant. Propter illos inſtituta fuit hæc ſtatio, ut experirentur Patres an luctuoſæ Poenitentiæ laboribus liberati vitam ducerent Chriſtiano dignam, atque ita illos tutò admittere poſſent ad participationem Corporis & Sanguinis Chriſti.

Tertium hominum genus in hac Poenitentiæ claſſe per accidens tantùm collocabatur. Mulieres enim nuptæ, quæ adulterio pollutæ erant, ad hanc ſtationem mittebantur, ne ſi ad Subſtrationem fuiſſent detruſæ, mariti aliquid criminis perpetrati ſuſpicati fuiſſent, necemque, zelotypiâ abrepti, uxoribus intentaſſent. Id conſtat ex S. Baſilio, Canone 34. *Adulterio*, inquit, *pollutas mulieres, & confitentes ob pietatem, vel quomodocumque convictas, publicare quidem Patres noſtri prohibuerunt, ne convictis mortis cauſam præbeamus: eas autem ſtare ſine Communione juſſerunt, donec impleretur tempus Poenitentiæ.*

Quartum denique genus, eorum erat, qui poſt actam publicè Poenitentiam in nova peccata prolapſi erant, ob quæ Poenitentiam iterum agere publicè debuiſſent. Hi ex Decreto Siricii Pontificis Maximi Epiſtolâ 1. ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum data, cap. 4. ad Conſiſtentiam reliquo vitæ ſuæ tempore amandabantur. Quod tamen de iis non eſt intelligendum, qui graviora crimina canonica perpetraverant; Nam iis ſecunda Poenitentia, etiam privatim agenda non concedebatur: ſed de iis qui in Conſtitutiones Eccleſiaſticas publicè Poenitentibus præſcriptas, ſcilicet de cingulo militiæ non reſumendo, de matrimonio non contrahendo, de conjugii non degustanda voluptate, peccaverant. De his ita reſpondet Siricius Himerio conſulenti: *De his verò non incongruè Dilectio tua Apoſtolicam Sedem credidit conſulendam, qui actâ Poenitentiâ tamquam canes ac ſues ad vomitus pristinos, & ad volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos denuo appetivere concubitus. Quorum profeſſam incontinentiam generati poſt abſolutionem filii prodiderunt. De quibus, quia jam ſuffugium non habent poenitendi, id duximus decernendum, ut ſola intra Eccleſiam Fidelibus Oratione jungantur, ſacræ Myſteriorum celebritati, quamvis non mereantur, interſint; a Dominicæ Menſæ convivio ſegregentur, ut hac ſaltem diſtrictione correpti, & ipſi in ſe ſua errata caſtigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obſcoenis cupiditatibus retrahantur.*

ARTICULUS V.

Utrùm Poenitentes ad ſuperiorem ſtationem ab inferiori quandoque aſcenderent, media prætermiſſa?

PROPOSITIO.

Poenitentes ab inferiori Poenitentiæ gradu interdum ad ſuperiorem, intermiſſo medio, aſcendebant, Epiſcopis Canonum ſeveritatem, ob contritionem illorum, & fervorem in agenda Poenitentia, temperantibus.

PRobatur primò ex Concilio Ancyrano, Canone 6. ſecundùm verſionem Dionyſii Exigui, ita decernente: *De his, qui feſtis diebus Gentilium in remotis eorum locis convivia celebrarunt, ciboſque proprios deferentes, ibidem comederunt; placuit poſt Poenitentiam biennii eos ſuſcipi: utrùm verò cum oblatione, ſinguli Epiſcoporum probantes vitam eorum, & ſingulos actus examinent.* Itaque Epiſcoporum arbitrio permiſit Ancyrana Synodus eos, qui ad Subſtrationem dejecti fuerant, poſt biennium recipere, vel ſine oblatione, hoc eſt ad Conſiſtentiam; vel cum oblatione, id eſt, ad Corporis Chriſti Communionem.

Probatur ſecundò ex Concilio Nicæno, Canone 12. cujus hæc ſunt verba: *Quotquot enim metu, & lacrymis, atque patientia, vel bonis operibus, rebus ipſis converſionem ſuam, non ſimulatione demonſtrant; hi definitum tempus Auditionis implentes, tum demum Fidelibus in Oratione communicent: poſtmodum verò licebit Epiſcopo de his aliquid humaniùs cogitare.* Igitur poterat Epiſcopus transferre Poenitentem ab Auditione ad Conſiſtentiam Subſtratione prætermiſſa, modò ingentem animi contritionem lacrymis, & bonis operibus exhiberet. Imò & aliquid ampliùs remittere poterat Epiſcopus, quàm totam Subſtrationis ſtationem.

Probatur tertiò ex Sancto Baſilio Epiſtolâ 1. Canonica ad Amphilochium Canone 7. quo trigamos ab Auditione ad Conſiſtentiam, condonata Subſtratione, evehit. *Oportet autem*, inquit, *non eos omninò arcere ab Eccleſia, ſed dignari Auditione, duobus vel tribus annis: & poſtea permitti quidem conſiſtere; a boni tamen Communione abſtinere: & ſic, poſtquàm poenitentiæ fructum aliquem oſtenderint, Communionis loco reſtituere.*

Probatur quartò ex Sancto Gregorio Nyſſeno

in

Digitized by Google

n Epiſtola Canonica ad Letoium Melitinenſem Epiſcopum Canone 3. ubi & præclaram iſtius diſciplinæ rationem reddit: *In iis autem*, ait, *qui diligentiori converſione uſi fuerint, & vitâ ipsâ oſtenderint, ſe ad bonum regreſſos eſſe, licet ei qui diſpenſat, pro Eccleſiaſtica Oeconomia attritæ tempus Auditionis contrahere, & celerius ad converſionem deducere; & rurſus hoc quoque tempus contrahere: & celerius reddere Communionem: ut ſua probatione, ejus, cui medela adhibetur conſtitutionem dijudicet. Quemadmodum enim porcis margaritas projicere eſt vetitum, ita & pretioſâ margaritâ privare eum, qui jam per alienationem a vitio & purgationem, homo eſt factus, abſurdum eſt.*

DISSERTATIO IX.

De tempore quo Sacramentalis Abſolutio primis Eccleſiæ Sæculis concedebatur.

PROPOSITIO I.

Graviorum peccatorum reis Abſolutio Sacramentalis poſt peractam duntaxat Pœnitentiam, & impletam ſatisfactionem, primis Eccleſiæ Sæculis, ordinaria lege concedebatur.

PRobatur primò ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 52. ad Antonianum data, in qua ſatisfactionem Poenitentiæ fructum eſſe disertè aſſerit: *Neminem putamus*, inquit, *a fructu ſatisfactionis & ſpe pacis arcendum... O fruſtranda Fraternitatis irriſio! O miſerorum lamentantium caduca deceptio! hortari ad ſatisfactionis Pœnitentiam, & ſubtrahere de ſatisfactione medicinam: dicere Fratribus noſtris, Plange, & lacrymas funde, & pro abluendo & purgando delicto tuo largiter & frequenter operare, ſed extra Eccleſiam poſt iſta omnia morieris: quæcumque ad pacem pertinent, facies, ſed nullam pacem, quam quæris accipies.*

Idem conſtat ex controverſia Epiſcoporum cum Lapſis ad Eccleſiam redeuntibus tempore Sancti Cypriani. Hi petebant reconciliationem, atque pacem, ſtatim atque redirent: illi differendam eſſe judicabant, quouſque ſatisfeciſſent. Hujus rei teſtis eſt Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 10. *Cùm in minoribus peccatis*, inquit, *agant Peccatores Pœnitentiam juſto tempore, & ſecundùm Diſciplinæ ordinem ad exomologeſim veniant & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri, jus communicationis accipiant; nunc crudo tempore ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondum Pœnitentiâ acta, nondum exomologeſi facta, nondum manu eis ab Epiſcopo & Clero impoſita, Euchariſtia illis datur.*

Idem conſtat ex facto Therapii Epiſcopi, qui Victori cuidam Presbytero, *Antequàm Pœnitentiam plenam egiſſet, & Domino Deo, in quem deliquerat, ſatisfeciſſet, temerè, immaturo tempore, & præpropera feſtinatione pacem dederat*. Qua de re cùm Fidus querimonias detuliſſet ad Sanctum Cyprianum & 66. Epiſcopos Carthagine in Concilio congregatos, illi Therapii factum vehementer improbarunt, ut conſtat ex Epiſtola 59. Sancti Cypriani, quam ſuo & Concilii nomine ſcripſit ad Fidum. *Quæ res*, inquit, *nos ſatis movit, receſſum eſſe a Decreti noſtri auctoritate, ut ante legitimum & plenum tempus ſatisfactionis, & ſine petitu & conſcientia plebis, nulla infirmitate urgente, ac neceſſitate cogente, pax ei concederetur: ſed librato apud nos diu conſilio, ſatis fuit objurgare Therapium Collegam noſtrum, quòd temerè hoc fecerit, & inſtruxiſſe, ne quid tale de cætero faciat. Pacem tamen quomodocumque a Sacerdote Dei ſemel datam, non putavimus auferendam, ac per hoc Victori Communicationem ſibi conceſſam uſurpare permiſimus.*

Denique id luculenter probatur ex Tractatu ejuſdem Sancti Cypriani de Lapſis. *Temeritate quorumdam*, inquit, *laxatur incautis communicatio; irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam.... Operiantur morientium vulnera, & plaga lethalis altis & profundis viſceribus infixa diſſimulato dolore contegitur. A diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini Corpus invadunt. Ante expiata delicta, ante exomologeſim factam criminis, ante purgatam conſcientiam ſacrificio & manu Sacerdotis, ante offenſam placatam indignantis Domini & minantis, pacem putant eſſe, quam quidam verbis fallacibus venditant. Non eſt pax illa, ſed bellum. Quid eis qui flere jugiter, & rogare Dominum ſuum debeant, interceptâ pœnitentiæ lamentatione, communicare ſe ſimulant? Hoc ſunt ejuſmodi Lapſis, quod grando frugibus, quod turbidum ſidus arboribus, quod armentis peſtilens vaſtitas, quod navigiis ſæva tempeſtas.*

Probatur ſecundò ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, Epiſtolâ prima ad Sympronianum Novatianum. *Scio Frater*, inquit, *hanc ipſam pœnitentiæ veniam non paſſim omnibus dari, nec antequàm aut interrogatio divinæ voluntatis, aut forſitan viſitatio fuerit, relaxari, magno pondere, magnoque libramine, poſt multos gemitus, effuſionemque lacrymarum, poſt totius Eccleſiæ preces, ita veniam veræ Pœnitentiæ non negari, ut judicaturo Chriſto nemo præjudicet.*

Probatur tertiò ex Sancto Ambroſio, libro 2. de Pœnitentia cap. 9. *Nonnulli*, inquit, *ideo poſcunt Pœnitentiam, ut ſtatim ſibi reddi Communionem velint. Hi non tam ſe ſolvere cupiunt, quàm Sacerdotem ligare. Suam enim conſcientiam non exuunt, Sacerdotis induunt.*

Probatur quartò auctoritate Innocentii Primi Pontificis Maximi, Epiſtolâ 1. ad Decentium Epiſcopum Eugubinum data, cap. 7. *De Pœnitentibus verò, qui ſive ex gravioribus commiſſis, ſive ex levioribus pœnitentiam gerunt, ſi nulla intervenit ægritudo, Quinta feria ante Paſcha eis remittendum Romana Eccleſia conſuetudo demonſtrat. Cæterùm de pondere æſtimando delictorum, Sacerdotis eſt judicare, ut attendat ad Confeſſionem Pœnitentis, & ad fletus, atque lacrymas corrigentis, ac tunc jubere dimitti, cùm viderit congruam ſatisfactionem.*

Probatur quintò ex Sancto Leone, Epiſtolâ 91. ad Theodorum Forojulienſem Epiſcopum data. *Mediator Dei & hominum Jeſus-Chriſtus, hanc Præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad Communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.*

Probatur ſextò ex Concilio Toletano Tertio, cap. 11. *Quoniam comperimus*, inquit, *per quaſdam Hiſpaniarum Eccleſias, non ſecundùm Canonem, ſed fœdiſſimè pro ſuis peccatis agere homines pœnitentiam, ut quoties peccare libuerit, toties a Presbyteris ſe reconciliari expoſtulent. Et ideo pro coercenda tam execrabili præſumptione, id a ſancto Concilio jubetur, ut ſecundùm formam Canonum antiquorum detur Pœnitentia, hoc eſt, ut priùs eum, quem ſui pœnitet facti, a Communione ſuſpenſum, faciat inter reliquos Pœnitentes ad manus impoſitionem crebrò recurrere. Expleta autem ſatisfactionis tempore, ſicut Sacerdotalis contemplatio probaverit, eum Communioni reſtituat.*

Ex

Ex quibus omnibus colligitur, Abſolutionem a peccatis, ante impletam ſatisfactionem, ordinaria lege, primis Eccleſiæ Sæculis conceſſam non fuiſſe; & contrariam praxim fuiſſe improbatam ut violationem Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & prævaricationem Canonum.

Probatur ultimò ex Epiſtolis Canonicis Sanctorum Petri Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi, Gregorii Nyſſeni, Baſilii, & priorum Conciliorum Canonibus, quibus conſtat, pluribus annis Peccatores in Fletu, Auditione, & Subſtratione permanſiſſe; cum nequidem liceret eis cum Fidelibus in Eccleſia conſiſtere. Porro non eſt veriſimile, hominis per Abſolutionem Sacramentalem juſtificati conditionem tam duram futuram, ut Chriſto adhærens per charitatem, nequidem Communione precum Fidelibus jungeretur.

PROPOSITIO II.

Cùm urgebat mortis periculum, aut in diſcrimine verſabatur Pœnitentis ſalus, veluti cùm periculum erat, ne capitalium criminum rei ad Hæreticos, aut Gentiles transfugerent, Abſolutio ante impletam omnino Satisfactionem concedebatur.

Probatur prima pars iis omnibus momentis, quibus ſupra demonſtravimus Abſolutionem Sacramentalem numquam fuiſſe Pœnitentibus in exitu denegatam, modò Pœnitentiam ſani poſtulaſſent.

His adde auctoritatem Innocentii Primi Epiſtolâ 1. capite 7. jam laudato: *Sanè*, inquit, *ſi quis in agritudinem inciderit, atque uſque ad deſperationem devenerit, ei eſt ante tempus Paſcha relaxandum, ne de Sæculo abſque Communione diſcedat.*

Et auctoritatem Sancti Leonis Epiſtolâ 91. ad Theodorum data, ita decernentis: *His autem qui in tempore neceſſitatis, & in periculi urgentis inſtantia, præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera converſio. . . . In diſpenſandis itaque Dei donis non debemus eſſe difficiles, nec accuſantium ſe lacrymas, gemituſque negligere, cùm ipſam pœnitentiam ex Dei credamus inſpiratione conceptam.* Igitur mortis urgente periculo, Abſolutio ante impletam omnino ſatisfactionem concedebatur.

Probatur ſecunda pars ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 52. ad Antonianum data, in qua de Libellaticis Poenitentibus ita ſcribit: *Quorum ſi Pœnitentiam reſpuamus, habentium aliquam fiduciam tolerabilis conſcientiæ, ſtatim cum uxore, cum liberis, quos incolumes reſervaverant, in Hæreſim vel Schiſma diabolo invitante rapiuntur: & adſcribetur nobis in die judicii, nec ovem ſauciam curaſſe, & propter unam ſauciam multas integras perdidiſſe . . . . Opem noſtram, medelam noſtram vulneratis exhibere debemus. Nec putemus mortuos eſſe, ſed magis ſemianimes jacere eos, quos perſecutione funeſta ſauciatos videmus; qui ſi in totum mortui eſſent, nunquam de eiſdem poſtmodum & Confeſſores, & Martyres fierent. Sed quoniam eſt in illis quod pœnitentia ſequente revaleſcat, ad fidem, & ad virtutem de pœnitentia robur armatur, quod armari non poterit, ſi quis deſperatione deficiat, durè & crudeliter ſegregatus, ad Gentiles ſe vias, & ſæcularia opera convertat; vel ad Hæreticos, & Schiſmaticos rejectus ab Eccleſia tranſeat.* Igitur cùm in diſcrimine verſabatur Pœnitentium ſalus, ſi diutiùs illis differretur Abſolutio, concedebatur illis ante impletam ſatisfactionem, modò ſinceræ converſionis, & veræ contritionis ſigna proderent.

PROPOSITIO III.

Imminente perſecutione, Lapſis concedebatur Abſolutio ante ſatisfactionem impletam, ut ſubeundo Martyrio idonei redderentur.

Probatur ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 54. ad Cornelium data. *Meritò*, inquit, *trahebatur dolentium pœnitentia tempore longiore, ut infirmis in exitu ſubveniretur, quamdiu quies & tranquillitas aderat, quæ differre diu plangentium lacrymas, & ſubvenire ſerò morientibus in infirmitate pateretur. At vero nunc non infirmis, ſed fortibus pax neceſſaria eſt, nec morientibus, ſed viventibus communicatio a nobis danda eſt, ut quos excitamus & hortamur ad prælium, non inermes, & nudos relinquamus, ſed protectione Corporis & Sanguinis Chriſti muniamus.* Et mox: *Hoc in tempore pacem nos non dormientibus, ſed vigilantibus damus: Pacem non deliciis, ſed armis damus. Pacem non ad quietem, ſed ad aciem damus. Si ſecundùm quòd eos audimus, & optamus, & credimus, fortiter ſteterint, & adverſarium nobiſcum in congreſſione proſtraverint, non pœnitet pacem conceſſiſſe tam fortibus: immo Epiſcopatus noſtri honor grandis, & gloria eſt, pacem dediſſe Martyribus, ut Sacerdotes qui ſacrificia Dei quotidie celebramus, hoſtias Deo & victimas præparemus.*

Chriſtiani ad Martyrium protectione Corporis & Sanguinis Chriſti roborati.

Et infrà, quibuſdam dicentibus non eſſe maturandam Lapſorum Abſolutionem ob imminens fortè Martyrium, quia Martyres ſanguine ſuo baptizantur, ſic reſpondet: *Primo idoneus eſſe non poteſt ad Martyrium, qui ab Eccleſia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam non recepta Euchariſtia erigit, & accendit. Dominus enim in Evangelio ſuo dicit: Cùm autem vos tradiderint, nolite cogitare quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis. Quando autem dicat in traditis, atque in Confeſſione nominis conſtitutis Spiritum Patris loqui; quomodo poteſt ad Confeſſionem paratus aut idoneus inveniri, qui non priùs pace accepta receperit Spiritum Patris, qui corroborans ſervos ſuos, ipſe loquitur & confitetur in nobis? Tum deinde, ſi relictis omnibus rebus ſuis fugerit, & in latebris, atque in ſolitudine conſtitutus, in latrones fortè inciderit, aut in febribus & in languore deceſſerit, nonne nobis imputabitur, quòd tam bonus miles, qui ſua omnia dereliquit, & contempta domo, & parentibus, ac liberis, ſequi Dominum ſuum maluit, ſine pace, & ſine communicatione decedit? Nonne nobis, vel negligentia ſegnis, vel duritia crudelis adſcribetur in die Judicii, quòd Paſtores creditas & commiſſas nobis oves, nec curare in pace, nec in acie voluerimus armare?*

Denique ſic concludit: *Ne igitur ore noſtro, quo pacem negamus, quo duritiam magis humanæ crudelitatis, quàm divinæ & paternæ pietatis opponimus, oves nobis commiſſæ a Domino repoſcantur: placuit nobis, Sancto Spiritu ſuggerente, & Domino per viſiones multas & manifeſtas admonente, quia hoſtis nobis imminere prænuntiatur, & oſtenditur, colligere intra caſtra milites Chriſti, & examinatis ſingulorum cauſis, pacem Lapſis dare, immo pugnaturis arma ſuggerere: quod credimus vobis quoque paterna miſericordiæ contemplatione placiturum.* Ex quibus perſpicuum eſt, Lapſis conceſſam fuiſſe Abſolutionem nondum impleta ſatisfactione, dum perſecutio immineret.

PRO-

PROPOSITIO IV.

Lapſis qui Martyrum libellis commendati fuerant, concedebatur interdum Abſolutio, nullis Pœnitentiæ toleratis laboribus.

Iſtius Diſciplinæ evidentiſſima ſunt apud Sanctum Cyprianum argumenta, quoties meminit libellorum, quibus Martyres Lapſos donabant. Quibus libellis inſpectis, quandoque pax ipſis tribuebatur, nullâ in anteceſſum impletâ ſatiſfactione.

PROPOSITIO V.

Lapſis, qui poſt ſcelus commiſſum, arduum aliquid & eximium edebant, aut patiebantur pro Chriſti gloria, concedebatur Abſolutio priuſquàm ſatiſfactionem impleviſſent.

Probatur ex Epiſtola Caldonii Africani Epiſcopi ad Sanctum Cyprianum, & ex reſponſo Sancti Cypriani ad ejus conſultationem, Epiſtolâ 20. Quæſtio erat de Lapſis nonnullis, qui poſt lapſum, urgente perſecutione, iteratò tentati, Chriſtum confeſſi fuerant, & extorres facti fuerant pro Chriſto. Ita quæſtionem Sancto Cypriano proponit Caldonius, & ſuam de ea ſententiam aperit. *Sed oportebat vobis ſcribere, quoniam ii qui poſteaquàm ſacrificaverant, iteratò tentati, extorres ſunt facti. Videntur ergo mihi abluiſſe prius delictum, dum poſſeſſiones & domos dimittunt, & pœnitentiam agentes, Chriſtum ſequuntur.* Et infra: *Cùm ergo univerſi pacem peterent dicentes: Recuperavimus fidem, quam amiſeramus, pœnitentiam agentes, & Chriſtum publicè ſumus confeſſi, quamvis mihi videantur debere pacem accipere; tamen ad conſultum veſtrum eos dimiſi, ne videar aliquid temerè præſumere.*

Extat Epiſtola Caldonii inter S. Cypriani Epiſtolas 19.

Quid verò ad iſta Sanctus Cyprianus? *Rectè, ſenſiſti*, inquit, *circa impertiendam Fratribus noſtris pacem, quam ſibi ipſi vera pœnitentia, & Dominicæ Confeſſionis gloria reddiderunt, ſermonibus ſuis juſtificati, quibus ſe ante damnaverant. Cùm ergo abluerint omne delictum, & maculam primam, aſſiſtente ſibi Domino, poſteriore virtute deleverint, jacere ultra ſub diabolo quaſi proſtrati non debent; qui extorres facti, & bonis ſuis omnibus ſpoliati, erexerunt ſe, & cum Chriſto ſtare cœperunt.* Ex quibus colligitur, Lapſis, qui poſt ſcelus commiſſum, arduum aliquid & eximium ediderant, paſſive fuerant pro Chriſto, Abſolutionem antè fuiſſe conceſſam, quàm ſatisfactionem impleviſſent.

PROPOSITIO VI.

Cùm abſque periculo Schiſmatis differri diu non poterat Abſolutio, tunc Lapſis concedebatur ante impletam ſatisfactionem, & Pœnitentialis Diſciplinæ ſeveritas erga ipſos relaxabatur.

Probatur ex regula, quam Sanctus Auguſtinus tradit, libro 3. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 2. quam priſcæ Diſciplinæ, & primis Eccleſiæ moribus, ante Sanctum Auguſtinum, conſonam eſſe quis dubitet? *In hac velut angustia quæſtionis*, inquit, *non aliquid novum, aut inſolitum dicam, ſed quod ſanitas obſervat Eccleſia, ut cùm quiſque Fratrum, id eſt, Chriſtianorum intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum Schiſmatis nullum eſt, atque id cum ea dilectione, de qua ipſe alibi præcepit dicens; Ut inimicum non eum exiſtimetis, ſed corripite, ut fratrem. Non enim eſtis ad eradicandum, ſed ad corrigendum.... Nam & ipſe Dominus, cùm ſervis volentibus zizania colligere, dixit: Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem: præmiſit cauſſam, dicens. Ne fortè cùm vultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum. Ubi ſatis oſtendit, cùm metus iſte non ſubeſt, ſed omnino de frumentorum certa ſtabilitate certa ſecuritas manet: id eſt; quando ita cujuſque crimen notum eſt omnibus, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorſus, vel non tales habeat defenſores, per quos poſſit Schiſma contingere; non dormiat ſeveritas Diſciplinæ, in qua tantò eſt efficacior emendatio pravitatis, quantò diligentior conſervatio charitatis. Tunc autem hoc ſine labe pacis, & unitatis, & ſine læſione frumentorum fieri poteſt, cùm Congregationis Eccleſiæ multitudo ab eo crimine, quod anathematizatur, aliena eſt. Tunc enim adjuvat Præpoſitum potiùs corripientem, quàm criminoſum reſiſtentem.* Et poſt multa ſic concludit: *Hoc qui diligenter cogitat, nec in conſervatione unitatis negligit Diſciplinæ ſeveritatem, nec immoderatione coercitionis diſrumpit vinculum ſocietatis.* Igitur antiqui Patres molliebant Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſeveritatem, cùm Schiſmatis aut alicujus tumultûs in Eccleſia periculum immineret: adeoque Lapſis Abſolutionem tunc concedebant, non impletâ ſatisfactione, imò & de ſatisfactionis rigore plurimum relaxabant.

PROPOSITIO VII.

Cùm ex reditu Lapſorum ingens aliquod bonum in Eccleſiam redundabat, ut Schiſmatis extinctio, vel imminutio, aut multorum ad Eccleſiam reductio, tunc Abſolutio ſtatim ipſis tribuebatur, & Pœnitentiæ luctuoſæ labores condonabantur.

Probatur primò ex modo, quo ſe geſſit Sanctus Cornelius Pontifex Maximus erga Confeſſores a Schiſmate Novatiani ad Eccleſiæ unitatem redeuntes. Confeſſi ſunt illi ſe commiſiſſe ſchiſmatica, & hæreſis Auctores fuiſſe; ſeque Novatiani dolis circumventos fuiſſe, ut paterentur ei manus quaſi in Epiſcopum imponi. Hæc ut abolerentur & de memoria tollerentur, deprecati ſunt. Convocavit Presbyterium Cornelius, ut cum Epiſcopis quinque tunc Romæ præſentibus communi conſilio ſtatueretur, quid facto opus eſſet. Supplices venerunt in ſacrum cœtum Maximus, Urbanus, Sidonius, & Macarius, & plerique fratres qui ſe eis adjunxerunt, ſummis precibus deſiderantes, ut ea quæ ante fuerant geſta, in oblivionem cederent, nullaque eorum mentio haberetur; perinde atque ſi nihil eſſet commiſſum, vel dictum, invicem omnibus remiſſis, cor mundum & purum jam Deo exhiberent. Ut primùm hæc in populi notitiam perlata ſunt, magnus Fraternitatis concurſus factus eſt. Una vox erat omnium gratias Deo agentium, gaudium pectoris lacrymis exprimentium, complectentium eos, quaſi hodie pœnâ carceris fuiſſent liberati: hæc penè iiſdem verbis refert Sanctus Cornelius in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum data, quæ inter ejus Epiſtolas ordine 46. legitur. Quis verò hujus negotii exitus? Maximus Presbyter nedum ſtatim abſolutus eſt, ſed & in gradum, honoremque priſtinum receptus. Cæteris pariter omnia ſtatim condonata ſunt, nullis Pœnitentiæ laboribus impoſitis. *Quapropter*, inquit Cornelius, *Maximum Presbyterum locum ſuum agnoſcere juſſimus: cæteros cum ingenti populi ſuffragio recepimus. Omnia autem remiſimus Deo omnipotenti, in cujus poteſtate ſunt omnia reſervata.* Eccur, amabo, erga Confeſſores ſchiſmaticos tantâ lenitate ſe geſſit Cornelius, niſi propter unitatis Eccleſiaſticæ bonum, quod illorum

rum converſione ſarciebatur? Maximam enim illi dederant auctoritatem, maximumque robur Schiſmati Novatiani: unde ſpes affulgebat dicti Schiſmatis brevì extinguendi poſt Confeſſorum reditum, quorum illuſtri exemplo multi, ut ad Eccleſiæ unitatem redirent, movebantur.

Probatur ſecundò ex modo, quo ſe geſſit erga Trophimum, qui ab Eccleſia defecerat, multoſque ab ea abſtraxerat, Cornelius. Rediit ille ad Eccleſiam, errorem priſtinum confeſſus eſt, reduxit, quos perverterat: eam ob rem Cornelius Trophimum in Eccleſiam ſtatim ſuſcepit abſolvitque, nulla alia ipſi ſatisfactione impoſita, Sacerdotii dumtaxat gradu & honore ipſum dejiciens, ſolamque ipſi permittens laicam Communionem, id eſt, perceptionem Euchariſtiæ extra cancellos altaris cum Laicis, non intra Sanctuarium cum Clericis. Ideo autem Sanctiſſimus Pontifex Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſeveritatem erga Trophimum remiſit, quia multorum ad Eccleſiam revocatione Lapſorum compenſabatur, quod ipſius Pœnitentiæ de plenitudine ſatisfactionis deerat. Ea de re ita ſcribit ad Antonianum Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 52. *Sicut Anteceſſores noſtri ſæpe fecerant, colligendis fratribus noſtris charisſimus Frater noſter Cornelius neceſſitati ſubvenit: & quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abſceſſerat, redeunte nunc ad Eccleſiam Trophimo, & ſatisfaciente, & Pœnitentiâ deprecationis errorem priſtinum confitente, & fraternitatem, quam nuper abſtraxerat, cum plena humilitate, & ſatisfactione revocante, audita ſunt ejus preces, & in Eccleſiam Domini non tam Trophimus, quàm maximus fratrum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admiſſus eſt; qui omnes ad Eccleſiam regreſſuri non eſſent, niſi cum Trophimo comitante veniſſent. Tractatu ergo illic cum Collegis plurimis habito ſuſceptus eſt Trophimus, pro quo ſatisfaciebat fratrum reditus, & reſtituta multorum ſalus.*

Objicitur in primam Propoſitionem: Remiſſio peccatorum ſtatim & ſine mora conceditur Pœnitentibus, ut ſummo conſenſu teſtantur Sancti Patres: atqui non eſt veriſimile dilatam fuiſſe Abſolutionem illis, quibus remiſſio Peccatorum conceſſa erat. Pœnitentium igitur Abſolutio non differebatur poſt impletam illorum ſatisfactionem.

Probatur major, primò ex Sancto Paciano in fine Paræneſis ad Pœnitentiam: *Polliceor*, inquit, *ſi ad Patrem veſtrum, vera ſatisfactione redeatis nihil ulteriùs errando, nihil priſtinis adjiciendo peccatis, dicendo etiam humile aliquid & flexibile; Peccavimus in conſpectu tuo Pater, jam non ſumus digni nomine filiorum: continuò de vobis & pecus illud recedet immundum, & ſiliquarum eſcâ deformis. Continuò revertentes, & ſtolâ veſtiet, & annulus honorabit, & paternus iterum complexus accipiet.*

Secundò, ex Sancto Ambroſio in 2. Epiſtolam ad Corinthios cap. 2. *Pœnitentia*, inquit, *ſi de vero animo eſt, hoc eſt, ſi correptus ſtatim in animo doleat, protinus habet fructum. Denique in Regnorum libro habetur, quia Achab, cùm arguiſſet eum Propheta, ſtatim meruit veniam: & David in cauſſa Uriæ correptus, quia cognovit ſe peccaſſe, delictum ejus deletum eſt.*

Tertiò, ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, in Homilia de Sancto Philogono ad populum habita diebus quinque ante Chriſti Nativitatem, vel Epiphaniam. *Neque mihi quiſquam dixerit*, inquit, *Vereor, habeo conſcientiam peccatis oppletam, ſarcinam circumfero graviſſimam. Sufficit enim horum quinque dierum tempus, ſi ſobrius fueris, ſi attentus, ſi vigilaveris, ut multitudinem peccatorum reddas contractiorem. Nec illud perpende, quòd breve eſt tempus, ſed illud conſidera, quòd benignus eſt Dominus: quandoquidem & Ninivitæ tridui ſpatio tantam iram Dei a ſe depulerant. Nec obſtitit illis temporis anguſtia, ſed animi promptitudo amplectens Domini benignitatem totum peragere valuit. Et meretrix illa brevi temporis momento, cùm ad Chriſtum acceſſiſſet, omnia probra diluit.* Remiſſio igitur peccatorum ſine mora conceditur veris Pœnitentibus.

Quartò idem conſtat ex Sancto Auguſtino, Sermone 58. de Tempore; *Si ſemel*, inquit, *aliquis, vel ſecundò peccaverit, & ſine aliqua diſſimulatione ad Pœnitentiæ medicamenta confugerit, priſtinam incolumitatem ſine aliqua mora, & forſitan ſine aliqua fœditate recipiet.*

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Remiſſio peccatorum ſtatim & ſine mora conceditur Pœnitentibus; a Deo, concedo: (Si tamen contritionem perfectam de peccatis habuerint.) Ab Eccleſia, nego. Fateor quidem tantam eſſe interim Pœnitentis contritionem, ut a Deo non tantùm culpæ, ſed etiam pœnæ remiſſionem ſtatim obtineat. Unde Cœleſtinus Primus Pontifex Maximus in Epiſtola 2. ad Epiſcopos Galliæ, ait: *Deſperat de clementia Dei, qui eum ad ſubveniendum morienti ſufficere poſſe, vel in momento non credit.* Et quòd *vera ad Deum converſio in extremis poſitorum mente potiùs eſt exiſtimanda, quàm tempore.* Verùm quia vis illa vehementiſſimæ contritionis, & perfectæ converſionis ſinceritas, uni Deo nota eſt, Eccleſiæ verò ignota; ſubjiciuntur æquè Pœnitentes illi ſeveris Eccleſiæ legibus, ac cæteri. Innoteſcit namque ardor ille converſionis per ſigna externa, quæ ut plurimùm æquivoca ſunt, & ab hypocritis quandoque ſimulantur. Ideo graviorum criminum reos omnes promiſcuè Eccleſia longâ Pœnitentiâ probabat olim, & probare etiamnum jubet, ut experiantur Paſtores & Sacerdotes, an ſincera ſit eorum converſio. Itaque ſæpe contingit, contingereque etiamnum poteſt, ut nonnulli, qui jam peccatorum veniam a Deo impetrarunt, adhuc Pœnitentiæ laboribus probentur; illiſque differatur adhuc Sacramentalis Abſolutio, quia nondum Eccleſia de ſinceritate & ardore converſionis illorum judicium tulit.

Laudata igitur in objectione Sanctorum Patrum teſtimonia docent tantùm perfectam converſionem, & Abſolutionis divinæ dignam beneficio, ſine mora obtineri poſſe, ſi Deum præ omnibus diligamus, ſi peccatis æternum vale dicamus: ſi orationibus, jejuniis & operibus miſericordiæ incumbamus: quod concedimus perlubenter. Sed ne leviter quidem innuunt, Eccleſiam eos ſtatim & ante omnem ſatisfactionem reconciliaſſe, qui verbis, aut etiam ſignis externis, lachrymis, & gemitibus, animi compunctionem teſtarentur. Sed prolata ſigillatim diſcutere teſtimonia, operæ pretium eſt.

Ad primum itaque reſpondeo, Sanctum Pacianum veniam continuò polliceri Poenitentibus, poſt veram ſatisfactionem, non verò ante omnem ſatisfactionem, & exantlatos Poenitentiæ labores; *Si ad Patrem veſtrum*, inquit, *verâ ſatisfactione redeatis.* Unde etiam paulò ante verba in objectione laudata, ait: *Ne pudeat in hoc opere, ne pigeat opportuna quamprimum remedia ſalutis invadere, dejicere mœroribus animum, ſacco corpus involvere, macerare jejuniis. In quantum pœnæ veſtræ non peperceritis, in tantum vobis Deus parcet. Ecce promitto, polliceor, ſi ad Patrem veſtrum verâ ſatisfactione redeatis*, &c.

Ad ſecundum reſpondeo, citata ſub nomine Sancti Ambroſii verba nihil aliud probare, quàm peccatores vehementem adeo ſuis de peccatis dolorem interdum concipere, ut ſtatim eis Deus ignoſcat. Nec aliud exempla ab ipſo prolata evincunt.

Reſpondeo ſecundo. Commentarios in Paulinas Epiſtolas non eſſe Sancti Ambroſii.

Nimia quorundam Sacerdotum facilitas, & inutilis atque noxia peccatoribus miſericordia.

Reſpondeo tertio, Ambroſiaſtro nos verum opponere Ambroſium, qui non ſolùm aſſertionem propugnat noſtram, ſed rationes veteris illius Diſciplinæ disertè exponit, in hunc verſum Pſalmi 118. *Miſerere mei ſecundùm verbum tuum: IN ipſa*, inquit, *Eccleſia, ubi maximè miſereri decet, teneri quam maximè debet forma juſtitia, ne quis a Communionis conſortio abſtentus, brevi lachrymulâ, & ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus, Communionem, quam plurimis debet poſtulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat. Nonne, cùm uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapſionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi ... Medicus ipſe, ſi ſerpentis interius vulneris inveniat cicatricem, cùm debeat reſecari ulceris vitium, ne latius ſerpat, tamen a ſecandi urendique propoſito, lachrimis inflexus ægroti, medicamentis tegat, quod ferro aperiendum fuit; nonne iſta inutilis miſericordia eſt, ſi propter brevem inciſionis, vel exuſtionis dolorem corpus omne tabeſcat, vita uſus intereat? Rectè ergo & Sacerdos vulnus ne latiùs ſerpat, a toto corpore Eccleſiæ, quaſi bonus medicus debet abſcindere, & prodere virus criminis, quod latet, non fovere; ne dum unum excludendum non putat, plures faciat dignos quos excludat ab Eccleſia.*

Animarum vulnera divina medicina lege curanda.

Et In hæc verba: *De lege tua miſerere mei*: hæc habet: *Meritò quia vulnus grande ac vetus eſt, ac diu ſerpens, perfectioris medicina remedia depoſcit, obſecrans ut Domini legitima miſeratione curetur. Citò enim reſcicatur vulnus, quod ſanatum medicina lege non fuerit; imo etiam ſeriorem curatio ſentit profectum .... Lege ergo miſeretur, qui cum juſtitia ſapientiaque miſeretur; ut ea dimittat, quæ ſcit jure poſſe dimitti, ne cùm alterius miſeretur, ſeipſum lepi faciat obnoxium.* Sanctus igitur Ambroſius Abſolutionem ſtatim tribui non vult iis, qui graviora crimina perpetrarunt, ſed diu differri, donec ſeverioris pœnitentiæ laboribus expiati fuerint. Quòd ſi ſtatim Abſolutionem ipſis tribuat Sacerdos, cenſet eam inutilem eſſe miſericordiam, non miſerationem legitimam, non eſſe cum juſtitia, ſapientiaque conceſſam, non demum ſecundùm Dei Legem.

Ad tertium reſponden, Sanctum Chryſoſtomum ibi non agere de Poenitentibus propriè dictis, de quibus ſermonem inſtituimus, ſed de Fidelibus, quibus communione Corporis Chriſti non eſt interdictum, ut legentibus integrum contextum compertum eſſe poteſt. Ante verba quippe in argumento laudata, ita ſcripſerat: *Hæc ideo nunc loquor, quod ſciam certò futurum, quòd in illa die complures accedant, irruantque ad victimam hanc ſpiritalem. Igitur ne faciamus ad detrimentum, & condemnationem animæ noſtra, ſed ad ſalutem; jam nunc obteſtor obſecroque, ut omnibus modis expurgatis animis veſtris, ita demum ſacra adeatis Myſteria.* Quæ verba de Poenitentibus publicis intelligi commodè non poſſunt, ſed de iis quorum peccata non erant ita gravia. Ejuſmodi enim peccatoribus, ex veteris Eccleſiæ diſciplina, Abſolutio non retardabatur. Id ſolum ipſis præcipiebatur, ut conſcientia vera contritione, Confeſſione Sacramentali, & bonis operibus, quantum erat neceſſe, mundata, ſpiritalem ad victimam ſcilicet ad Euchariſtiam accederent.

Ad quartum reſpondeo, verba Sancti Auguſtini in objectione laudata, (ſeu potiùs Sancti Cæſarii Arelatenſis cujus nomine in MSS. Codicibus hic Sermo prænotatur, & inter ejus Homilias editus eſt in Bibliotheca Patrum) non ſpectare Abſolutionem a peccatis, ſed reſtitutionem animæ in priſtinam ſanitatem, ſpiritaliſque vitæ, & roboris recuperationem, quam peccator criminibus non aſſuetus, facilè conſequitur Pœnitentiæ beneficio. Toto namque illo Sermone, auditores ſuos ad Pœnitentiam ſtatim agendam adhortator, dilatæ incommoda refert graviſſima, funeſtam peccandi neceſſitatem induci ait multiplicatione peccatorum, & eadem in crimina relapſu, cujus vinculis ſolvi difficilè admodum poſſimus, & ad priſtinam ſanitatem animæque decorem revocari: cum e contra facile ſit priſtinæ ſanitati decorique reſtitui per Pœnitentiam, cùm nondum infauſta illa neceſſitas contracta eſt. *Si fortè aliquis ex vobis*, inquit, *capitalibus criminibus involutus ſecundùm quod Apoſtolus ait, Templum Dei in ſe violando deſtruxerit, de Dei miſericordia non deſperet: Sed citò de malo iniquitatis ſuæ conſurgat, ne conſuetudine peccandi in ipſis ſe ruinis ſuis ſepeliat. Non enim qui peccaverit, ſed qui in peccatis perſeveraverit, odibilis & abominabilis Deo erit. Nam ut de indulgentia divina nemo diffidat, Dominus per Prophetam velut Pater piiſſimus conſolatur dicens: Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat ... Sed iſta tam magna miſericordia nobis prodeſt, ſi non tardamus converti ad Dominum, nec crimina criminibus ſuperaddimus.* Id illuſtrat ſimilitudine membrorum, cùm ſæpius fracta ſunt. *Denique*, inquit, *etiam ipſis vulneribus, vel fracturis corporum, infirmitates cognoſcere poſſumus animarum. Si enim alicui pes frangatur, aut manus, cum labore ſolet ad priſtinum officium revocari. Si verò ſecundò, & tertiò, & adhuc frequentiùs in eodem loco membra ipſa frangantur, poteſt intelligere Charitas veſtra cum quantis doloribus vulnera ipſa curanda ſunt: & tamen poſt longas & multas tribulationes vix erit antequam ad priſtinum ſtatum membra ipſa valeant revocari. Similis ratio in animarum fracturis ſeu vulneribus eſſe credenda eſt. Si ſemel aliquis, vel ſecundò peccaverit, & ſine aliqua diſſimulatione ad Pœnitentiæ medicamenta confugerit, priſtinam incolumitatem ſine aliqua mora, & forſitan ſine aliqua fœditate recipiet: Si verò peccatis peccata cœperint addi, & animarum vulnera magis tegendo, vel defendendo putreſcere, quàm confitendo, & pœnitendo curari; timendum eſt ne in illo impleatur illud quod Apoſtolus dixit: An ignoras quia benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Tu autem ſecundùm duritiam cordis tui, & cor impoenitens, theſaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei.* Hæc autem verba ſatiſfactionis, ad remiſſionem conſequendam peccatorum, neceſſitatem confirmant potiùs, quàm evertunt; maximè ſi cum iis comparentur quæ Sermone præcedente dixerat idem (ut videtur) Auctor: *Si quis*, inquit, *ex vobis conſcius criminum ſuorum, indignum ſe Communione Eccleſiaſtica putat, dignum ſe eſſe faciat. Dicitis, Quomodo aliquis dignum ſe facere poſſit? Quomodo niſi ut errores peſſimos relinquat, & Poenitentiam petat, ut qui criminum ſuorum ſorde pollutus eſt, exomologeſis ſatisfactione mundetur? nec illud ſervet, ut in extremo vitæ ſuæ tempore, tunc Poenitentiam petat, quando jam agere non poſſit. Inutilis eſt enim, dilectiſſimi, iſta perſuaſio. Parum eſt peccatorem poenitere, niſi poenitentiam peregerit. Ad emendanda enim crimina vox Pœnitentis ſola non ſufficit: nam in ſatisfactione ingentium peccatorum, non verba tantùm, ſed opera quæruntur.*

Ad emendanda crimina, vox pœnitentis ſola non ſufficit.

Obiicitur ſecundò. Abſolutio data poſt ſatisfactionem impletam, primis Eccleſiæ ſæculis, non erat Sacramentalis; igitur Sacramentalis Abſolutio concedebatur Pœnitentibus ſtatim poſt Confeſſionem, & antequam ſatisfactionem impleviſſent.

Probatur antecedens. Abſolutio quæ ſupponit peccatorem juſtificatum, non eſt Sacramentalis:

hæc

hæc enim peccatorem juſtificat: ſed Abſolutio publicis Pœnitentibus data poſt ſatisfactionem impletam, peccatorem juſtificatum ſupponit, ut conſtat ex his Sancti Leonis verbis: *Et eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos ad Communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.* Igitur Abſolutio data poſt ſatisfactionem impletam, non erat Sacramentalis.

Reſpondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem diſtinguo majorem: Si peccatorem juſtificatum ſupponat abſque ordine ad ipſam, & ſemper, concedo: ſi per ordinem ad ipſam, & in virtute illius, & quandoque, nego.

Diſtinguo etiam minorem eodem modo. Abſolutio poſt impletam ſatisfactionem data, peccatorem juſtificatum ſupponit, quandoque, & tunc juſtificatus eſt virtute Abſolutionis, ſive per ordinem ad ipſam, concedo: ſemper, & juſtificatus eſt abſque ordine ad illam Abſolutionem, nego. Itaque Abſolutio Sacramentalis quandoque peccatorem juſtificat. prout actu ipſi conceditur, cùm ſcilicet imperfectâ duntaxat contritione, quæ attritio vocatur, movetur in odium & deteſtationem peccati. Quandoque verò juſtificat peccatorem antequam actu illi tribuatur a Sacerdote, quando ſcilicet Pœnitens perfectè contritus eſt, ſed tunc juſtificat Abſolutio ut habita in voto; quia contritio charitate perfecta non delet peccatum, niſi in ordine ad Claves Eccleſiæ.

Ad Sanctum Leonem reſpondeo, Purgatos eſſe debere Pœnitentes ſalubri ſatisfactione, antequam ad januam Sacramentorum, per reconciliationem, admittantur, purgatione inchoatâ, diſpoſitivâ, & præparatoriâ; non purgatione formali, ut Scholaſtici loquuntur, & perfectâ.

Objicitur tertiò. Sancti Patres agnoſcunt duplicem Abſolutionem, ſeu reconciliationem; unam quæ præcedit, alteram quæ ſequitur ſatisfactionem. Poſteriorem ſignificatam fuiſſe aiunt, cùm Lazarus a faſciis per Diſcipulos ſolutus eſt, qui jam antea vitæ reſtitutus erat. Id cùm ex Sancto Eligio Homiliâ 4. tùm ex aliis colligitur. Sed Abſolutio, quæ præcedit ſatisfactionem, videtur eſſe Sacramentalis; quæ ſequitur, Canonica: igitur Abſolutio Sacramentalis olim conferebatur, nondum impleta ſatisfactione.

Reſpondeo, nego minorem; ſed una diſpoſitio eſt ad Sacramentalem Abſolutionem: altera Sacramentalis ipſa Abſolutio eſt. Iſque inter illas eſt ordo, ut niſi una præceſſerit, altera ſit irrita, quamvis peccator miniſterio Sacerdotis, Eccleſiæ, Deoque reconciliatus videatur: Prima poſita eſt in converſione cordis ad Deum per veram contritionem, quæ multiplici pœnitentiæ fructu innoteſcit. Quam converſionem Deus ſpectans, inviſibiliter abſolvit antè peccatorem, quàm a Sacerdote viſibiliter abſolvatur. Deinde Eccleſia converſionem ejus ex Pœnitentiæ fructibus agnoſcens, ipſum poteſtate Clavium a Chriſto ſibi traditâ abſolvit. Iſta conſtant ex Sancto Eligio Homiliâ 4. mox laudata: *Quia vices Chriſti agimus*, inquit, *quos ille inviſibiliter abſolvendo, dignos ſuâ reconciliatione judicat; nos viſibiliter reconciliando, per officium noſtri miniſterii abſolvimus: eos verò, qui funibus peccatorum ſuorum ante Dei conſpectum adhuc tenentur adſtricti, nos quomodo abſolvere poſſumus?* Deinde Pœnitentiæ fructus exponit Sanctus Eligius, ſeu diſpoſitiones quibus ad Abſolutionem Sacramentalem, & ad veniam a Deo obtinendam Peccator præparatur. *Denique*, inquit, *multiplex miſericordia ejus ad expiationem criminum multiplices fructus nobis Pœnitentia contulit: non enim tantum ſimplici illo Pœnitentiæ nomine ſalus æterna repromittitur, de quo Apoſtolus Petrus; Pœnitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata veſtra... Sed etiam fit Abſolutio peccatorum per charitatis affectum, per eleemoſynarum fructum, per profuſionem lachrymarum, per confeſſionem criminum, per cordis & corporis afflictionem; præcipuèque per morum emendationem... Quibus omnibus modis aboleri poſſe peccata, divina teſtis eſt Scriptura... Oportet igitur, dum tempus eſt, nos per hæc, & his ſimilia, ad Pœnitentiam accedere cum omni fiducia, & ex fide credere indubitanter, Pœnitentiâ, iſtiſque modis, relaxari poſſe peccata, quia Deus non vult mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat... Si enim ille, qui eſt Scrutator cordium, & renum, proſpexerit noſtrum ſpiritum contribulatum; gratum ſibi acceptabit Sacrificium, quia non ſpernit cor contritum & humiliatum: Ipſe enim, ut doceret, his mediis a morte ad vitam nobis fore redeundum; ante ſuam Paſſionem Lazarum ſuſcitaturus quatriduanum, flevit mortuum, infremuit ſpiritu & volens turbavit ſeipſum; ut nobis ſignificaret, quomodo flere, fremere, & turbari debeamus, cùm peccatis mortui eorum nimia mole premimur, ſi reviviſcere deſideramus.*

Diſpoſitiones quibus ad Abſolutionem Sacramentalem & veniam a Deo obtinendam peccator præparatur.

Ad exemplum Lazari frequenter a Patribus uſurpatum, reſpondeo, In hoc figuram verſari, quòd aliquid vitæ præcedere debeat per contritionem ex Dei amore profectam, ſine qua a peccati macula peccator emundari non poteſt. Quam in rem appoſitè Sanctus Gregorius Magnus Homiliâ 26. in Evangelia: *Cauſſa ergo penſanda ſunt*, inquit, *& tunc ligandi, atque ſolvendi poteſtas exercenda. Videndum eſt quæ culpa, & quæ ſit pœnitentia ſecuta poſt culpam; ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos Paſtoris ſententia abſolvat: tunc enim vera eſt Abſolutio Præſidentis, quando æterni arbitrium ſequitur Judicis. Quod bene quatriduani mortui reſuſcitatio ſignificat, quæ videlicet demonſtrat, quia Dominus prius mortuum vocavit, & vivificavit, dicens; Lazare! veni foras, & poſtmodùm is qui vivens egreſſus fuerat, a Diſcipulis eſt ſolutus. Ecce illum Diſcipuli jam viventem ſolvunt; quem Magiſter reſuſcitaverat mortuum. Si enim Diſcipuli Lazarum mortuum ſolverent, ejus fœtorem magis quàm ſuam virtutem oſtenderent. Ex qua conſideratione intuendum eſt, quòd illos nos debemus per Paſtoralem auctoritatem ſolvere, quos Auctorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare.* Quæ verba Sancti Gregorii Concilium Aquiſgranenſe, anno 816. celebratum cap. 37. tranſcribit tanquam abſolvendi regulam. Eadem citant Paſchaſius Ratbertus, libro 8. in Matthæum explicans illa verba, *Quodcumque ligaveris*, &c. Hugo a Sancto Victore libro 1. de ſacramentis, cap. 26. & Richardus a S. Victore libro de Poteſtate ligandi cap. 17. Eadem S. Gregorii verba mutuatus eſt Sanctus Eligius Homiliâ 11. ubi & Abſolutionem illam diſpoſitivam, quæ in gratia compunctionis ſita eſt, disertè neceſſariam aſſerit, ut peccator per manuum Sacerdotalium impoſitionem abſolvatur. *Ante omnia*, inquit, *vobis ſcire neceſſe eſt, quia licet impoſitionem manuum noſtrarum accipere cupiatis, tamen Abſolutionem peccatorum veſtrorum conſequi non poteſtis, antequàm per compunctionis gratiam divina pietas vos abſolvere dignabitur: Tunc enim (ut beatus dicit Gregorius) vera eſt Abſolutio Præſidentis, cùm æterni arbitrium ſequitur Judicis*, &c. Eccleſia igitur ſatisfactionem deſiderabat, ut diſpoſitionem ad reconciliationem & Abſolutionem Sacramentalem obtinendam: ut videlicet per opera Pœnitentiæ, converſionis probaretur ſinceritas, nec mortui ſolverentur peccatores, ſed quoddam ſaltem vitæ initium per contritionem conſecuti.

Abſolutio quibus tribuenda.

Hanc doctrinam egregiè explicat Sanctus Auguſtinus Enchiridii capite 65. *In actione Pœnitentiæ*, inquit, *ubi tale crimen commiſſum eſt, ut is qui commiſit, a Chriſti etiam Corpore ſeparetur,*

non tam conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum, & humiliatum Deus non deſpiciet. Verùm quia plerumque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per verba vel quæcumque alia ſigna procedit, cùm ſit coram illo cui dicitur; Gemitus meus a te non eſt abſconditus, rectè conſtituuntur ab iis, qui Eccleſiæ præſunt, tempora Pœnitentiæ, ut fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittuntur peccata.

Eamdem Patrum & Eccleſiæ doctrinam eleganter & nitidè exponit Ivo Carnotenſis Epiſcopus Epiſtola 228. ad Gonherium Presbyterum data. Quæſierat ille ab Ivone, Quomodo inter ſe convenirent Prophetica ſententia, quæ dicit; *In quacumque hora ingemuerit peccator, ſalvus erit;* & Synodalis, quæ crimina ſua confitentes aliquamdiu a Corporis & Sanguinis Chriſti Communione ſuſpendit. Repugnare enim inter ſe illi videbantur ſententiæ capitis & corporis, ut quos caput, id eſt, Chriſtus, celeriter a peccato liberat, eos Corpus Chriſti, id eſt, Eccleſia, ſub poena peccati diu ligatos retineat. Cui quæſtioni eruditus Antiſtes ſic reſpondet: *Cùm criminalis culpa delinquentem ſeparet a Capite, & a Corpore, rationis ordo hoc exigit, ut internus Judex tantò remittat celerius, quantò ſolus magis videt interiùs; Judex verò qui tantùm videt in facie, uſque adeò delinquentes ſub peccati poena detineat, donec per manifeſtum Poenitentiæ fructum, qui ſit Poenitentis affectus intelligat. Per internum enim gemitum ſatisfit interno Judici: & idcirco indilata datur ab eo peccati remiſſio, cui manifeſta eſt interna converſio. Eccleſia verò, quia occulta cordis ignorat, non ſolvit ligatum, licèt ſuſcitatum, niſi de monumento elatum, id eſt, publicâ ſatisfactione purgatum. Hinc eſt quòd Eccleſia ſua crimina confitentes a Sacramentorum Communione ſuſpendit, & in cinere & cilicio poſitos ab introitu Eccleſiarum ſtatuto tempore excludit, ut per hoc experiatur ſi jam ſunt intus vivificati, cùm fuerint longâ Poenitentiæ maceratione probati. Si hæc attendat Fraternitas tua, videbis non diſſentire Propheticam & Synodalem ſententiam, cùm illa deferat quod ſuum eſt Capiti, & iſta concedat quod ſuum eſt Corpori.*

Objicitur quartò. Abſolutio quæ ſupponebat perceptionem Euchariſtiæ, non erat Sacramentalis: ſed Abſolutio dilata poſt ſatisfactionem adimpletam ſupponebat perceptionem Euchariſtiæ, primis Eccleſiæ temporibus: non erat igitur Sacramentalis, ſed Canonica dumtaxat. Sacramentalis itaque Abſolutio ante concedebatur olim, quàm ſatisfactio impleta fuiſſet.

Probatur minor, primò ex Canone 76. Concilii 4. Carthaginenſis: *Si continuo*, inquit, *creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia. Si ſupervixerit... ſubdatur ſtatutis Poenitentiæ legibus, quamdiu Sacerdos, qui Poenitentiam dedit, probaverit.* Et Canone 78. *Poenitentes qui in infirmitate Viaticum Euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſupervixerint.*

Secundò, ex Concilio Arauſicano 1. Canone 3. *Qui recedunt*, inquit, *de corpore Poenitentia accepta, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione eis communicari. Quod morientis ſufficit conſolationi, ſecundùm definitiones Patrum, qui hujuſmodi Communionem congruenter Viaticum nominarunt. Quod ſi ſupervixerint, ſtent in ordine Poenitentium, ut oſtenſis neceſſariis Poenitentiæ fructibus, legitimam Communionem cum reconciliatoria manus impoſitione percipiant.*

Tertiò ex Concilio Arelatenſi Secundo, Canone 28. cujus verba eadem ſunt quæ Canonis Arauſicani. In iſtis porro Canonibus duplex disertè diſtinguitur Abſolutio; una quæ Euchariſtiæ Communioni præmittebatur, altera quæ poſt impletam ſatisfactionem differebatur. Prior erat Sacramentalis, poſterior Canonica.

Reſpondeo, diſtinguo minorem. Abſolutio dilata poſt ſatisfactionem adimpletam, ſupponebat perceptionem Euchariſtiæ, aliquando, concedo, ſemper, nego. Diſtinguo ſimiliter conſequentiam. Non erat igitur Sacramentalis, in certo caſu, concedo: nuſquam erat Sacramentalis nego. Itaque abſolutio poſt ſatisfactionem dilata, ſacramentalis erat ordinariâ Eccleſiæ lege, ut evincunt omnia momenta quibus prima Propoſitio probata eſt: ſed quandoque Canonica erat dumtaxat, quando nimirum Pœnitenti, ob imminens probabiliter mortis periculum Abſolutio Sacramentalis conceſſa fuerat, nec non & Euchariſtia. Tunc enim, ſi convaluiſſet præter ſpem, remittebatur nihilominus ad eam Pœnitentiæ ſtationem, in qua morbo correptus fuerat, & reliquum percurrebat Pœnitentiæ ſtadium, juxta prudentiam, & arbitrium Epiſcopi: quod cùm fuiſſet emenſus, Abſolutione Canonica & ceremoniali reconciliabatur, & Pœnitentialium onere laborum ſolutus declarabatur. Ad quam hypotheſim pertinent laudati in objectione Canones.

SCHOLION I.

Ad hujus Diſſertationis Propoſitionem primam, ſive ad pag. 400. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Abſolutio nequit eſſe facilis, nec dari ante Pœnitentiam.*

R. Mea non eſt hæc Propoſitio: non dixi, Abſolutionem dari non debere ante Pœnitentiam peractam. Ita quidem facilis in Abſolutione danda Sacerdos eſſe non debet, ut iis qui diſpoſiti non ſunt, aut contra Dei Legem & Eccleſiæ Regulas concedatur: nec dari debet niſi verè pœnitentibus, ſeu pœnitentiam profeſſis ſuorum ſincerâ deteſtatione & confeſſione peccatorum, & ſatisfacere divinæ juſtitiæ volentibus ſecundùm præſcriptum Sacerdotis. Unde Reus non eſſem, etiamſi hanc Propoſitionem aſſeruiſſem, quam Religioſi Cenſores notant. Sed legentibus patet, notatam in Indiculo Cenſorio Propoſitionem meam non eſſe. En verba mea: *Ex quibus omnibus colligitur, Abſolutionem a peccatis, ante impletam ſatisfactionem, ordinaria lege, primis Eccleſiæ Sæculis conceſſam non fuiſſe: & contrariam praxim fuiſſe improbatam ut violationem Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & prævaricationem Canonum.* Refero quid olim factum ſit, non trado quid fieri debeat. Mutatam in Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ Eccleſiæ diſciplinam eſſe novi, ut in plurimis aliis capitibus: & illud *Hugonis a Sancto Victore*, lib. 2. *De Sacramentis Fidei*, p. 2. cap. 12. uſurpo: *Salubre eſſe credimus, quicquid Spiritu Dei dictante ab illa fuerit inſtitutum, & dignum reverentiâ judicatum. Et etiamſi aliis temporibus aliquando non ita fuiſſe, & nunc aliter eſſe quàm fuit, demonſtretur: Non tamen cogitare debemus, quaſi levitate aliqua factum ſit, ut nunc aliter teneatur, & aliter inſtitutum ſit quàm fuit: Sed quod tunc oportebat, & ita ſalubre fuit, ut ſic teneretur, & ſic juberetur. Nunc autem alia eſſe tempora, & aliud eſſe congruum ſive neceſſarium ſaluti humanæ.* Differri tamen Abſolutionem interdum oportet vel expedit, donec ſatisfactoriis etiam operibus converſionis ſuæ ſinceritatem Pœnitentes probaverint, & inveteratam conſuetudinem peccandi, pravoſque habitus, laborioſæ Pœnitentiæ falce excindere cœperint. Ut plurimùm (inquam) neceſſe eſt & expedit ut pravarum conſuetudinum & libidinum mancipiis Abſolutio eòuſque differatur, donec illorum dolor per ea opera, quæ ſimul

mul

mul ſunt & medela peccati, & ſatisfactio pro peccatis, ad Abſolutionem fructuosè percipiendam adoleſcat, matureſcat, & Confeſſario probetur. Et quamvis totam impleri ſatisfactionem minimè neceſſe ſit antequam Abſolutio concedatur, inchoari tamen & eòuſque procedere ſæpè neceſſe eſt, vel expedit; donec prudenter ſperari poſſit cor peccatoris eſſe converſum, & ſufficienter præparatum ad Abſolutionis gratiam obtinendam. In Orationibus certè, Jejuniis, & eleemoſynis magnam vim eſſe ad obtinenda Divinæ gratiæ auxilia, ad eradicandas libidines, & ad nutriendum augendumque ob peccata dolorem, nemo Catholicus diffitetur. Hac ratione ſatisfactoria illa opera Abſolutioni præmitti ſæpè oportet, & expedit, ſecundùm pii, docti, prudentiſque Confeſſarii judicium ac præſcriptum.

SCHOLION II.

In Reſponſione ad ſecundam objectionem, ſive ad pag. 410. & ſequentes Editionis primæ, hanc notam appingunt Religioſi Cenſores. *Abſolutio ſacramentalis quomodo danda; & expectanda prius Abſolutio Dei.*

R. Id non dixi, quod mihi affingunt Cenſorii Indiculi Auctores. Id unum verbis meis enunciavi: *Aliquid vitæ præcedere debere in Pœnitente per contritionem ex Dei amore profectam, ſine qua a peccati maculis emundari non poteſt, ut Abſolutionem obtineat.* Contritionis nomine imperfectam vel perfectam intelligo. Id probo luculentis *SS. Gregorii M.* & *Eligii* teſtimoniis; ſicque demum colligo: *Eccleſia igitur ſatisfactionem deſiderabat ut diſpoſitionem ad Reconciliationem & Abſolutionem ſacramentalem obtinendam: Ut videlicet per opera Pœnitentiæ converſionis probaretur ſinceritas, nec mortui ſolverentur peccatores, ſed quoddam ſaltem vitæ initium per contritionem conſecuti.* Quam notant Propoſitionem cuderunt ex hac *Sancti Gregorii* Sententia: *Illos nos debemus per paſtoralem auctoritatem ſolvere, quos Auctorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare.* Hæccine Cenſoriâ animadverſione digna?

SCHOLION III.

In Reſponſione ad tertiam Objectionem, ſive ad pag. 412. Editionis primæ, Cenſorius Indiculus hæc habet: *Cur Eccleſia differat Abſolutionem poſt ſatisfactionem.*

R. Id non dixi. Scribere debuerunt Auctores Indiculi: *Cur Eccleſia differret:* De veteri namque, non de præſenti diſciplina hìc ago. Rationem autem hujus dilationis ac moræ, non meis reddo, ſed *Ivonis* Carnotenſis Epiſcopi verbis, in quibus quid reprehenſione dignum?

Nota.

Quidam rigidiores Moderni, inſpicientes illam Eccleſiæ praxim, qua olim pœnitentes non niſi poſt peractam pœnitentiam ut plurimum abſolutione donabantur, auſi ſunt modernum Eccleſiæ ritum, quo poſt injunctam ſatisfactionem ſtatim abſolutionem Confeſſarius impertitur, condemnare, quaſi legi Chriſti, & naturæ Sacramenti non conformem. Ne proinde hujuſmodi error aditum inveniret, Alexander VIII. ſub n. 16. & 17. & 18. ſequentes proſcripſit propoſitiones: *Ordinem præmittendi abſolutioni ſatisfactionem induxit non politia, nec inſtitutio eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio natura eâ idipſum quodammodo dictante. - - Per illam praxim mox abſolvendi, ordo Pœnitentiæ eſt inverſus. Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab eccleſia non habetur pro uſu, ſed pro abuſu.* Cùm igitur Chriſtus Dominus Pœnitentiæ ſacramentum per modum judicii inſtituerit, cui non repugnat culparum pœnam poſt latam ſententiam executioni mandari, ex hoc ſequi neceſſe eſt, neque ex Chriſti lege, neque ex ipſius Sacramenti ratione oportere ſatisfactionem abſolutioni præmittere. Si proinde ſtatus pœnitentis non cogat Confeſſarium explorare ipſius diſpoſitionem pœnis ſatisfactoriis ante abſolutionem exequendis, nulla eſt lex iubens ut Confeſſarius abſque abſolutione pœnitentem dimittat, niſi prius ſatisfactionem injunctam adimpleverit.

Id etiam oſtendit non modica diſciplinæ varietas, quæ hac in re fuit in Eccleſia. Non ſolum igitur, ſi mortis urgebat periculum, ſi reformidabatur animæ pernicies, ſi Martyrum preces interveniebant, ſi ex dilata abſolutione grave incommodum eccleſiæ imminebat, vel commodum impediebatur, ſtatim pœnitentes ad reconciliationem admittebantur, ut poſt Morinum obſervat Natalis; ſed etiam dum Pœnitentes grande aliquid vel fecerant, vel ſuſtinuerant. Ita oſtendit Morinus *de Sacram. Pœnit. lib. 9. cap. 14.* ubi etiam probat per plura ſæcula omnia crimina, & peccata, quæ tunc per publicam pœnitentiam non expiabantur, ſtatim poſt confeſſionem abſolutione remiſſa. Concludit demum Orientalem Eccleſiam ab annis 1200. ſtatim poſt peccatorum confeſſionem, & ſatisfactionis impoſitionem abſolutionem dare conſueviſſe; atque in hac praxi adhuc perſeverare. Quid mirum ergo hujuſmodi morem tandem ubique in eccleſia obtinuiſſe, itaut eumdem velut conſuetudinem ubique vigentem ſupponant omnes Auctores, præcipuè a ſæculo XII.? Lector ergo dijudicet, quàm falsò modernam abſolvendi praxim Chriſti legi contrariam inter alios dixerit Arnaldus *lib. de freq. Comm.* errorem Petri de Oſma a Sixto IV. proſcriptum redivivum volendo.

DISSERTATIO X.

De Unitate Pœnitentiæ.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm iis, qui actâ publicè Pœnitentiâ, nova crimina perpetrabant, omnis aditus Pœnitentiæ ab Eccleſia præcluderetur.

DUPLEX iſtius Quæſtionis ſenſus eſſe poteſt. Primus, utrùm poſt Pœnitentiam publice peractam, nullum jus ad Pœnitentiam publico & ſolemni ritu ſecundò agendam ſupereſſet. Secundus, utrùm privatæ etiam pœnitentiæ aditus præcluderetur iis, qui nova in crimina erant relapſi, poſtquam publicam Pœnitentiam egiſſent.

PROPOSITIO I.

Iis qui actâ publicè Pœnitentiâ, in eadem, vel nova crimina relabebantur, ob quæ agenda publicè Pœnitentia eſſet, ſecundùm Eccleſiæ leges, nedum publica, verùmetiam privata Pœnitentiæ præcludebatur aditus.

PRO-

Digitized by Google

Probatur primò ex Tertulliano, libro de Pœnitentia, cap. 7. ubi de Pœnitentia criminum poſt Baptiſmum commiſſorum agere incipiens, illam ſemel concedi aſſerit verbis tam claris, quàm elegantibus. *Piget*, inquit, *ſecunda, imò jam ultima ſpei ſubtexere mentionem: ne retractantes de reſiduo auxilio pœnitendi, ſpatium adhuc delinquendi demonſtrare videamur. Abſit ut aliquis ita interpretetur, quaſi eo ſibi etiam nunc pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum; & redundantia clementiæ cæleſtis, libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo idcirco deterior ſit, quia Deus melior eſt, toties delinquendo, quoties ignoſcitur.* Mox ubi de tentationibus diaboli, quibus hominem a vitæ prioris ſceleribus Baptiſmo expiatum obſidet, & oppugnat, ut eum dejiciat e fœlici baptiſmalis innocentiæ ſtatu, præclarè dixit; hæc ſubjungit de unica poſt Baptiſmum Pœnitentia.. *Hæc igitur venena ejus prævidens Deus, clauſâ licet ignoſcentiæ janua, & intinctionis ſerâ obſtructâ, aliquid adhuc permiſit patere. Collocavit in veſtibulo Pœnitentiam ſecundam, quæ pulſantibus patefaciat; ſed jam ſemel, quia jam ſecundò, ſed ampliùs nunquam, quia proximè fruſtra. Non enim & hoc ſemel ſatis eſt?*

Et cap. 9. *Hujus igitur Pœnitentiæ ſecundæ & unius, quantò in arcto negotium eſt, tantò operoſior probatio eſt, ut non ſolâ conſcientiâ præferatur, ſed aliquo etiam actu adminiſtretur.*

Rationes ſeveritatis quam erga peccatores relapſos exercuit Eccleſia.

Hujus autem ſeveritatis, quam erga Peccatores, poſt actam ſemel Pœnitentiam, in graviora crimina relapſos exercuit Eccleſia, præclaras affert rationes Tertullianus: prima eſt, quia non jam ipſis ſuffragatur ignorantia ad excuſationem peccati, cùm ex Pœnitentiæ gravitate & diuturnitate facilè cognoverint quanta ſit criminis gravitas. *Hoc enim dico*, inquit, *Pœnitentiam, quæ per Dei gratiam oſtenſa & indicta nobis, in gratiam nos Domino revocat, ſemel cognitam atque ſuſceptam, nunquam poſthac iteratione delicti reſignari oportere. Jam quidem nullum ignorantiæ prætextum tibi patrocinatur; quòd Domino agnito, præceptiſque ejus admiſſis, denique pœnitentia delictorum functus, rurſus te in delicta reſtituis: Ita in quantum ignorantiâ ſegregaris, in tantùm contumaciæ agglutinaris.*

Lib. de Pœnitent. cap. 5.

Graviora Relapſorum peccata.

Secunda ratio, eſt divini timoris in peccatore præſumpta extinctio. Pœnitentiam enim egerat Dei timore concuſſus: cùm igitur in eadem, vel ſimilia crimina præceps ruit, divinum timorem excuſſiſſe penitus videtur. *Si idcirco te deliquiſſe pœnituerat*, inquit, *quia Dominum cœperas timere, cur quod metus gratiâ geſſiſti, reſcindere maluiſti, niſi quia metuere deſiiſti? Neque enim timorem alia res quàm contumacia ſubvertit.*

Tertia ratio, eſt divinæ Majeſtatis contemptus, & ingrati in Deum animi vitium, cujus reus eſt, qui relabitur in eadem vel æquè gravia crimina, poſtquam ea, divina gratia adjuvante, Pœnitentiâ eluit. Quantam autem pœnam ille Dei contemptus mereatur, patet ex eo quòd ſeverè etiam puniantur, qui Dei ignorantiâ peccaverunt. Majus autem ſcelus eſt Deum deſpicere, quàm ignorare. *Cùm etiam*, inquit Tertullianus, *ignorantes Dominum nulla exceptio tueatur a pœna* [*quia Deum in aperto conſtitutum, & vel ex ipſis cœleſtibus bonis comprehenſibilem ignorari non licet*] *quantò cognitum deſpici periculoſum eſt? Deſpicit porro qui bonorum ac malorum intellectum ab illo conſecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit, reſumens, intellectui ſuo, id eſt, Dei dono contumeliam facit; reſpuit datorem, cùm datum deſerit; negat beneficium, cùm beneficium non honorat. Quemadmodum ei poteſt placere, cujus munus ſibi diſplicet? Ita in Dominum non modò contumax, ſed etiam ingratus apparet.*

Quarta ratio, eſt judicium a Peccatore, qui relabitur in priſtina, vel in alia crimina poſt Pœnitentiam, prolatum in gratiam diaboli contra Deum Optimum Maximum, inimicique erectio adversùs Creatorem & Servatorem. *Cæterùm*, inquit Tertullianus, *non leviter in Dominum peccat, qui cùm æmulo ejus diabolo pœnitentiâ renuntiaſſet, & hoc nomine illum Domino ſubjeciſſet, rurſus eumdem regreſſu ſuo erigit, & exultationem ejus ſeipſum facit; ut denuo malus, recuperatâ prædâ ſuâ adverſus Dominum, gaudeat. Nonne, quod dicere quoque periculoſum eſt, ſed ad ædificationem proferendum eſt, diabolum Domino præponit? Comparationem enim videtur egiſſe, qui utrumque cognoverit, & judicato pronuntiaſſe eum meliorem, cujus ſe rurſus eſſe maluerit. Ita qui per delictorum pœnitentiam inſtituerat Domino ſatisfacere, diabolo per aliam pœnitentiam ſatisfaciet; eritque tantò magis peroſus Deo, quantò æmulo ejus acceptus.* Ob has rationes, Eccleſia præcludebat, cùm publicæ, tum privatæ Pœnitentiæ aditum iis, qui actâ publicè Pœnitentiâ, in ea rurſus crimina labebantur, ob quæ publica Pœnitentia ſubeunda fuiſſet.

Probatur ſecundò Propoſitio ex Clemente Alexandrino, libro 2. Stromatum, pag. 282. ubi divinam benignitatem commendans, ait ipſam providiſſe homini poſt Baptiſmum peccanti ſecundæ Pœnitentiæ remedium, ſed illam pœnitentiam unam eſſe, & ſemel duntaxat ab Eccleſia concedi ſignificat, quia veram ſinceramque eorum non exiſtimat converſionem, qui poſt Pœnitentiam, eadem, vel æquè gravia in peccata relapſi, rurſus veniam ab ea poſtulant. *Dedit ergo*, inquit, *cùm ſit multa miſericordia, iis etiam qui fide in aliquod peccatum incidunt, ſecundam Pœnitentiam, quam, ſi quis tentatus fuerit, poſt vocationem, coactus & callidè circumventus, unam adhuc non pœnitendam acceperit Pœnitentiam. Voluntariè enim peccantibus nobis, non ampliùs relinquitur pro peccatis hoſtia; terribilis autem quædam expectatio judicii, & zelus ignis, qui eſt devoraturus adverſarios. Continuè autem & ſe viciſſim excipientes propter peccata Pœnitentiæ, nihil differunt ab iis qui omnino non crediderunt, præterquàm in eo ſolo quòd ſe peccare ſenſerunt: neque ſcio utrùm ſit deterius prudentem ac ſcientem peccare, an, cum pro iis, quæ peccavit, Pœnitentiâ ductus fuerit, rurſus peccare... Eſt enim rurſus meditatio peccatorum, ſæpè pœnitere, & ad facilem mutationem aptitudo ex defectu exercitationis. Apparet ergo, ſed non eſt Pœnitentia, ſæpè petere veniam de iis, quæ ſæpè peccamus.*

Probatur tertiò ex S. Ambroſio libro de Pœnitentia cap. 10. *Meritò*, inquit, *reprehenduntur, qui ſæpiùs agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Chriſto. Nam ſi verè agerent pœnitentiam, iterandam poſtea non putarent: quia ſicut unum Baptiſma, ita una Pœnitentia, quæ tamen publicè agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati, ſed hæc delictorum leviorum eſt, illa graviorum.* Ex quibus conſtat, Sanctum Ambroſium eandem negare Pœnitentiam gravioribus peccatis, quam levioribus aſſignat. Porro Pœnitentia leviorum peccatorum, privata eſt: igitur Pœnitentia etiam privata negabatur iis, qui publicâ Pœnitentiâ ſemel functi in eadem, vel æquè gravia crimina relabebantur.

Id confirmant ejuſdem S. Ambroſii verba, cap. ultimo ejuſdem libri, dicentis ſatius eſſe homini differre Pœnitentiam, cùm exercere quis opera pœnitentiæ non poteſt: *Ne*, inquit, *in ipſa Pœnitentia fiat, quod poſtea indigeat Pœnitentiâ: quæ ſi ſemel fuerit uſurpata, nec jure celebrata; nec prioris fructum obtinet, & aufert uſum poſterioris.* Certè id falsò dictum eſſet a S. Ambroſio, ſi privatâ pœnitentiâ eumdem fructum obtinuiſſent,

qui

qui poſt publicam pœnitentiam in graviora crimina relapſi erant. Ineptæ fuiſſent quas ſecundò peccantibus intentabat, minæ, ſi ad publicæ tantùm Pœnitentiæ denegationem eas retuliſſet, iiſque concedi ſuppoſuiſſet privatam. Immo fœliciores fuiſſent, & humaniùs excepti, qui Pœnitentia publicè peractâ, ſecundò aut ſæpius peccaverant, quàm ſemel dumtaxat peccantes: ſiquidem iſtis ſine publica Pœnitentia reditus in Eccleſiam non patuit, illis verò privata Pœnitentia Communionis januam aperuiſſet; Atqui nemo tam vecors erit, qui humaniùs cum illis actum ab Eccleſia putet, qui in eadem ſæpius incidiſſent, & quidem horrenda flagitia, quàm cum iis qui ſemel ea commiſiſſent: igitur ne privatæ quidem ipſis patebat aditus Pœnitentiæ.

Probatur quartò ex S. Auguſtino, Epiſtolâ 54. ad Macedonium. Scripſerat ille ad S. Auguſtinum, ſe dubitare utrùm, ex religione orta eſſet Epiſcoporum conſuetudo, qui pro capitalium criminum reis apud judices intercedebant, ne morti addicerentur. Adversùs morem illum Eccleſiaſticum objecerat Eccleſiæ Diſciplinam, quæ unam dumtaxat Lapſis poſt Baptiſmum Pœnitentiam concedebat. Ex ea colligebat, Epiſcopos rogare pro iis non debere, qui ſecundò, vel ſæpius capitalia in crimina lapſi eſſent. Sic ſtatum quæſtionis ſe habuiſſe conſtat tum ex Epiſtola Macedonii, cùm ex reſponſo S. Auguſtini. *Quæris a me*, inquit Auguſtinus, *cur officii Sacerdotii noſtri eſſe dicamus intervenire pro reis, & niſi obtineamus, offendi, quaſi quod erat officii noſtri, minimè reportemus. Ubi vehementer te dicis ambigere utrùm iſtud ex Religione deſcendat. Deinde adjungis, qua ratione ita movearis. Nam ſi a Domino peccata*, inquis, *adeo prohibentur, ut nec pœnitendi quidem copia poſt primam Pœnitentiam tribuatur, quemadmodum nos poſſumus ex Religione contendere, ut nobis qualecumque illud crimen fuerit, dimittatur?* Certè ſi conſuetudo fuiſſet in Eccleſia Romana, & Africana; poſt Poenitentiam publicam ſemel peractam, alterâ Poenitentia etiam privata ſcelus iteratum, aut aliud canonicum crimen expiare, & iterum abſolvere Peccatorem, nullus fingi potuiſſet huic objectioni locus: nulla fuiſſet illius veriſimilis ratio. Porro incredibile eſt Macedonium virum prudentiſſimum id Sancto Auguſtino abſque ullo fundamento, ullave rationis ſpecie objeciſſe.

Præterea, ſi poenitentiæ privatæ reſeratus ab Eccleſia fuiſſet aditus iis, qui eadem, vel æquè gravia peccata, poſt publicam Poenitentiam perpetraverant, præſentiſſima Sancto Auguſtino fuiſſet occaſio colligendi ex Eccleſiæ more, Epiſcopos pro reis apud Magiſtratus meritò intercedere, quamvis ſecundo, aut ſæpius eadem facinora, vel etiam graviora perpetraſſent. Reſpondiſſet Macedonio eruditiſſimus Patrum, decere Antiſtites, Deum Eccleſiamque imitari, a quibus ſecunda & tertia pœnitentia concedebatur graviorum criminum reis, cum hoc tantùm diſcrimine, quòd primò peccantes publicam: ſecundò, tertiò, & ſæpiùs in eadem, vel graviora flagitia relapſi, privatam dumtaxat pœnitentiam agerent. Verùm nihil hujuſmodi reſpondet Macedonio Sanctus Auguſtinus. Immo oſtendit Pœnitentiam alteram jure negari ab Eccleſia, non ideo tamen Deo exprobrbandum eſſe quod parcat ſecundò, iterumque peccantibus, cùm quotidie Solem ſuum ſuper peccatores oriri faciat, maliſque vitam proroget, ut ad ipſum tandem aliquando convertantur. Sed præſtat audire ipſius Sancti Auguſtini verba. ,, Quòd ſi iniquis, *inquit*, & ſceleſtis ille parcendo, eiſque vitam, ſalutemque largiendo, etiam pleriſque eorum, quos novit non acturos Pœnitentiam, tamen exhibet patientiam; quantò magis nos in eos qui correctionem promittunt, & utrùm faciant quod promittunt incerti ſumus, miſericordes eſſe debemus, ut rigorem veſtrum pro eis intercedendo flectamus, pro quibus & Dominum, quem nihil de moribus eorum etiam futuris latet, non tamen impudenter, quia hoc ipſe præcepit, oramus? In tantum autem hominum aliquando iniquitas progreditur, ut etiam poſt actam Pœnitentiam, poſt Altaris reconciliationem vel ſimilia, vel graviora committant: & tamen Deus facit etiam ſuper tales oriri Solem ſuum; nec minùs tribuit, quàm ante tribuebat, largiſſima munera vitæ ac ſalutis. Et quamvis eis in Eccleſia locus humillimæ Pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen ſuper eos ſuæ patientiæ non obliviſcitur. Ex quorum numero ſi quis nobis dicat: Aut date mihi eumdem iterum pœnitendi locum, aut deſperatum me permittite, ut faciam quicquid libuerit, quantum meis opibus adjuvor, & humanis legibus non prohibeor, in ſcortis, omnique luxuria damnabili quidem apud Dominum, ſed apud homines pleroſque etiam laudabili: aut ſi me ab hac nequitia avocatis, dicite, utrùm mihi aliquid proſit ad vitam futuram, ſi in iſta vita illecebroſiſſimæ voluptatis blandimenta contempſero, ſi libidinum incitamenta frænavero, ſi ad caſtigandum corpus meum multa mihi etiam licita & conceſſa ſubtraxero, ſi me pœnitendo vehementiùs quàm priùs excruciavero, ſi miſerabiliùs ingemuero, ſi flevero uberiùs, ſi vixero meliùs, ſi pauperes ſuſtentavero largiùs: ſi charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagravero ardentiùs: quis noſtrum ita deſipit; ut huic homini dicat, Nihil tibi iſta proderunt in poſterum, vade, ſaltem vitæ hujus ſuavitate perfruere? Avertat Deus tam immanem ſacrilegamque dementiam. Certè fruſtra & ineptè induxiſſet Sanctus Auguſtinus hominem iterati criminis, poſt publicam Pœnitentiam, reum, poſtulantem, ut ſibi idem Pœnitentiæ locus concederetur, aut ſibi deſperare liceret de ſalute, ſi privatæ pœnitentiæ illi patuiſſet janua. Fruſtra item quæſiviſſet ille peccator, an ſibi profuturæ eſſent ad vitam futuram bona opera, jejunia, aliæque macerationes corporis, quæ in privata Pœnitentia impoſitæ fuiſſent, & ad conſequendum ejus fructum indictæ.

Addit Sanctus Auguſtinus; *Quamvis ergo cautè, ſalubriterque proviſum ſit, ut locus illius humillimæ pœnitentiæ ſemel in Eccleſia concedatur, ne medicina vilis minùs utilis eſſet ægrotis, quæ tantò magis ſalubris eſt, quantò minùs contemptibilis fuerit: quis tamen audeat dicere Deo: Quare huic homini, qui poſt primam pœnitentiam rurſus ſe laqueis iniquitatis obſtringit, adhuc iterum parcis? Quis audeat dicere erga iſtos non agi, quod Apoſtolus ait: Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit?* Vide ut hujuſmodi peccatores uni Dei miſericordiæ ac patientiæ committit Sanctus Auguſtinus; pœnitentiæ verò privatæ paratum ipſis ſubſidium altiſſimo premit ſilentio, id nequaquam facturus, ſi poſt publicam Pœnitentiam, eadem, vel æquè gravia in crimina relapſi, privatæ Pœnitentiæ remedium ab Eccleſia conſecuti fuiſſent.

PROPOSITIO II.

Peccatoribus, qui peractâ publicè Pœnitentiâ, eadem, vel æquè gravia crimina perpetraverant, privata Pœnitentia, & Abſolutio, in morte non denegabatur.

Por-

Probatur ex Siricio Pontifice Maximo Epiſtnlâ 1. ad Himerium Taraconenſem Epiſcopum, cap. 5. Conſuluerat ipſum Himerius, quomodo gerere ſe deberet erga eos, *Qui acta Pœnitentiâ, tamquam canes, ac ſues ad vomitus priſtinos, & ad volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos denuo appetiverant concubitus. Quorum profeſſam incontinentiam, generati poſt Abſolutionem filii prodiderant.* Sic autem reſpondet illi quæſtioni Siricius: *De quibus quia jam ſuffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendam, ut ſolâ intra Eccleſiam Fidelibus Oratione jungantur, ſacræ Myſteriorum celebritati, quamvis non mereantur, interſint; a Dominica autem Menſæ convivio ſegregentur, ut hac ſaltem diſtrictione correpti, & ipſi in ſe ſua errata caſtigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obſcœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt) Viatico munere, cùm ad Dominum cœperint proficiſci, per Communionis gratiam volumus ſubveniri. Quam formam & circa mulieres, quæ ſe poſt pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, ſervandam eſſe cenſemus.* Peccatoribus igitur, qui peracta publicè pœnitentiâ relapſi fuerant, ſeque volutaverant in eodem criminum luto, privatæ Pœnitentiæ ſubſidium, Abſolutioniſque beneficium, imminente morte, non denegabatur antiquitus.

Objectionum ſolutio. Propoſitio prima impugnatur ex Origene Homiliâ 15. in cap. 25. Levitici, dicente: *In gravioribus criminibus ſemel tantùm vel rarò, pœnitentiæ conceditur locus. Iſta verò communia, quæ frequenter incurrimus, ſemper pœnitentiam recipiunt, & ſine intermiſſione redimuntur.*

Reſpondeo primò, Morem illum unius pœnitentiæ pro gravioribus criminibus agendæ obſoleſcere forſan cœpiſſe in Oriente Origenis temporibus, qui diu poſtea in Eccleſia Occidentali viguit: Unde non mirum quòd antiquæ illius diſciplinæ ſeveritatem verbis mollioribus expreſſerit Origenes, dicens: *Semel tantùm, vel rarò pœnitentiæ conceditur locus.*

Reſpondeo ſecundò, interpolatum non immeritò me ſuſpicari Origenem: ſiquidem Sententiarum Magiſter hunc locum laudans, lib 4. Diſtinct. 14. hæc verba præterit *vel rarò*, quæ doctiſſimus Pater Nicolai per parentheſim addidit, ut ea apud Origenem quidem legi, ſed a primitivo Magiſtri textu abeſſe ſignificaret. Ego verò disjunctivam illam, *vel rarò*, intruſam exiſtimo in textum Origenis ab aliquo ſciolo, qui prioris ævi diſciplinam ex ſui temporis praxi metiri volens, perſuadere ſibi non potuit privatam Pœnitentiam iis, qui peracta publicâ iterum in eadem, vel æquè gravia flagitia ceciderant, fuiſſe aliquando ab Eccleſia denegatam. Quamobrem dixiſſe voluit Originem, *ſemel, vel rarò*, quia niſi ita ſcripſiſſet, falſa fuiſſet Scholaſticorum opinio, quorum plurimi Pœnitentiam dumtaxat ſolemnem iteratam non fuiſſe, pertinaciſſimè contendunt. Sic porro habet Origenes explicans illud Levitici 25. *Qui vendiderint domum intra urbis muros, habebit ergo licentiam redimendi*, &c. Sic (inquam) habet: *Iſtas domos, ſi fortè alicui (ut ſupra expoſuimus) lapſus acciderit, ſemper eſt recuperandi facultas, ut verbi gratiâ dicamus; ſi nos aliqua culpa mortalis invenerit, quæ non in crimine mortali, non in blaſphemia fidei, quæ muro Eccleſiaſtici & Apoſtolici dogmatis cincta eſt, ſed vel in ſermonibus, vel in morum vitio conſiſtat; hoc eſt vendidiſſe domum, quæ in agro eſt, vel in vico, cui murus non eſt. Hæc ergo venditio, hujuſmodi culpa ſemper poteſt reparari; nec aliquando tibi interdicitur de commiſſis hujuſmodi pœnitudinem gerere. In gravioribus enim criminibus, ſemel tantùm pœnitentiæ conceditur locus. Iſta verò communia, quæ frequenter incurrimus, ſemper Pœnitentiam recipiunt, & ſine intermiſſione redimuntur.* Porro ſi ſic legatur Origenis textus abſque clauſula illa addititia, *vel rarò*, accuratior erit ac locupletior ejus allegoria, magiſque conveniet Sanctæ Scripturæ textui. Aſſignat enimverò Sacer Textus diſcrimen redemptionis domorum, quæ in pagis, & quæ in urbibus extructæ ſunt, quòd priores, Jubilæo redeunte, redimi ſemper poſſent a primis dominis: poſteriores verò redimi quidem poſſent intra venditioois annum; eo verò elapſo, numquam. Origenes domos, quæ ſunt in pagis leviora peccata allegoricè interpretatur: quæ verò ſunt in urbibus, graviora ſcelera: redemptionem verò domorum, exponit de pœniteotia peccatorum. Ut igitur accuratam inſtitueret allegoriam, dicere debuit, leviora peccata ſæpius redimi, ſicut ædes ruſticæ ſæpius redimebantur; id eſt, toties ab his abſolvi peccatorem a Sacerdotibus, quoties pœnitentiam ageret: graviora verà, & canonica crimina ſemel tantùm redimi, id eſt, Pœnitentia unicâ expiari, quæ publica erat; poſtmodum verò nulla alia pœnitentiâ, nequidem privatâ redimi, ſecundùm Eccleſiæ diſciplinam, ſicut domus in urbibus ſitæ ſemel tantùm redimi poterant. Unde patet, verba illa, *vel rarò*, intruſa fuiſſe in Origenis textum.

Objeclin ſecunda petitur ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, quem citat Magiſter Sententiarum in fine Diſtinctionis 14. lib. 4. ex Homilia 20. in Epiſtolam ad Hebræos, ad hæc verba capitis decimi, *Voluntariè peccantibus nobis non relinquitur pro peccatis hoſtia*, &c. *Sciendum*, inquit, *quòd hic quidam exurgunt, horum verborum occaſione Poenitentiam auferentes, quaſi per Poenitentiam non valeat peccator poſt lapſum reſurgere ſecundò, & tertiò, & deinceps. Verùm etiam in hoc Poenitentiam non excludit, nec propitiationem, quæ ſæpe fit per Poenitentiam, ſed ſecundùm Baptiſmum & hoſtiam.* Igitur Sancti Joannis Chyſoſtomi tempore, ſecunda Pœnitentia concedebatur iis, qui poſt publicam Poenitentiam, in eadem, vel æquè gravia crimina prolabebantur.

Reſpondeo primò, Severiorem illam diſciplinam in Oriente citiùs, quàm in Occidente fuiſſe remiſſam, illamque concidiſſe penitus poſt Nectarii celebre factum, quo Poenitentiarium, qui publicæ Poenitentiæ præerat Conſtantinopoli, ſuſtulit. Unde cùm Nectario proximè ſucceſſerit Sanctus Chryſoſtomus, nullum eſt adversùs noſtram aſſertionem teſtimonii citati robur.

Reſpondeo ſecundò, Verba illa, quæ a Magiſtro Sententiarum laudantur, non haberi apud Sanctum Chryſoſtomum, neque in textu Græco, neque in Verſione Latina. Sic enim ſcribit Chryſoſtomus: *Hic rurſus nos adoriuntur, qui tollunt Pœnitentiam, & quicumque cunctantur venire ad Baptiſma, ſiquidem non eſt ſecunda remiſſio. Illi verò dicunt non eſſe tutum eos, qui peccarunt, impertiri Myſteriis; ſiquidem non eſt ſecunda remiſſio: Quid ergo dicemus utriſque? Quòd hic non tollit Pœnitentiam, nec eam, quæ per pœnitentiam fit, placationem: neque expellit, & dejicit per deſperationem eum qui eſt lapſus (non enim eſt adeò inimicus noſtræ ſalutis) ſed ſecundum lavacrum tantùm aufert. Non enim dixit: Non eſt ampliùs pœnitentia, neque eſt ampliùs remiſſio: ſed, Non eſt ampliùs hoſtia: hoc eſt, non eſt ampliùs crux ſecunda: hoc enim vocat hoſtiam.*

Reſpondeo tertiò, Quòd ſi hoc dixiſſet Sanctus Joannes Chryſoſtomus, deflexiſſe tantiſper a veteris Diſciplinæ ſeveritate videretur: hucque referri poſſet accuſationis illius Articulus ſextus,

prout

Digitized by Google

Baronius ad annum Chriſti 403.

prout illum ex Photio refert Eminentiſſimus Annalium Parens. Adversùs ipſum enim objiciebant hoſtes ejus infenſiſſimi, quòd aditum aperiret peccatoribus dicens: *Si iterum pecces, iterum Pœnitentiam facito; & quoties peccaveris, accede ad me, & ego te curabo.* Crimini certè hujuſmodi adhortatio, promiſſioque verti non potuiſſet, maximè apud Epiſcopos, niſi Diſciplinæ & conſuetudini Eccleſiaſticæ contraria fuiſſet ſecundæ Pœnitentiæ conceſſio.

Objicitur tertiò. Priſca illa ſeveritas Eccleſiam crudelem adumbrat ac penè Novatianam. Eſt igitur incredibile Eccleſiam intercluſiſſe ſecundæ Pœnitentiæ, etiam privatæ aditum, iis, qui poſt publicam Pœnitentiam, in eadem, vel nova crimina relapſi fuerant.

Reſpondeo, Nec crudelem ob hoc cenſeri debuiſſe Eccleſiam, ſicut nec crudelis eſt medicus, qui urit & ſecat, ne ulcus interius ſerpat: nec debere videri Novatianis faventem. Illi enim nec unam poſt Baptiſmum Pœnitentiam admittebant, & crimina poſt lavacrum perpetrata ne ſemel quidem per Eccleſiæ Claves dimitti poſſe contendebant. At quòd unica graviorum criminum reis poſt Baptiſmum conceſſa ſit primis ſæculis Pœnitentia, *Non deſperatione indulgentiæ, ſed rigore factum eſt Diſciplinæ. Alioquin contra claves Eccleſiæ datas diſputabitur, de quibus dictum eſt: Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt in cælo* (inquit Sanctus Auguſtinus alia in ſpecie, ſed planè ſimili, Epiſtolâ 50.)

Objicitur quartò. Sanctus Thomas 3. Parte Quæſtione 84. Articulo 10. propugnat Pœnitentiam poſſe iterari, eosque, qui ſecundam poſt Baptiſmum Pœnitentiam inutilem eſſe dixerunt, Hæreticis accenſet. Ergo Eccleſia Pœnitentiæ aditum interclusiſſe non videtur iis, qui poſt publicam Poenitentiam, vel iiſdem, vel gravioribus peccatis ſe obſtringebant.

Reſpondeo, Sanctum Thomam ſpectaſſe Diſciplinam in Eccleſia ſuo Sæculo vigentem, locutumque fuiſſe de Pœnitentia abſolutè ſumpta, quæ ſanè iterari poteſt, quamvis Eccleſia ſtatuere poſſit, ut non iteretur, ne medicina ſæpius repetita vilis fiat ægrotis. Meritò etiam illos Hæreticis accenſet Sanctus Thomas, qui ſecundam Pœnitentiam inutilem eſſe dixiſſent; quia utiliſſima eſt cùm ab Eccleſia conceditur ut Sacramentum; ſive etiam cùm a Pœnitente exercetur ut virtus. *In quacumque enim hora ingemuerit Peccator, omnium iniquitatum ejus Deus non recordabitur.*

Eodem modo exponendum eſt, quod habet in librum 4. Sententiarum Diſtinctione 14. Quæſt. 1. Artic. 5. Quæſtiunc. 2. *Solemnis*, inquit, *Pœnitentia iterari non debet propter tria: Primò, ne ex iteratione vileſcat, ſecundò, propter ſignificationem, quia eſt ſigna expulſionis hominis de Paradiſo, quæ eſt ſemel tantùm facta: tertiò, quia ſolemnizatio eſt quaſi quædam profeſſio perpetuò pœnitentiam conſervandi: & ideò iteratio ſolemnitati reſiſtit; ſi tamen poſtmodùm peccaverit, non clauditur ei locus pœnitentiæ; ſed pœnitentia ſolemnis iterum ei injungenda non eſt.* In his enim, ut in pleriſque aliis, Diſciplinam ſuo tempore in Eccleſia vigentem ſpectavit Sanctus Thomas.

SCHOLION I.

Ad hanc Diſſertationem, ſive ad pag. 419. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Sicut unus Baptiſmus, ita una Pœnitentia.*

R. Non mea, ſed *Sancti Ambroſii* Propoſitio eſt, cujus verba ibi protuli: *Quia ſicut unum Baptiſma, ita una Pœnitentia, quæ tamen publicè agitur*, &c. Hæc poſtrema verba, *Quæ tamen publicè agitur*, a me deſcripta, ut apud *Sanctum Ambroſium* leguntur, Auctores Indiculi Cenſorii detruncarunt.

SCHOLION II.

Ad ejuſdem Diſſertationis Propoſitionem primam Religioſi Cenſores hanc notam appingunt: *Privata etiam Pœnitentia Relapſis negata. TOTA*, inquiunt, *Concluſio cum ſuis probationibus expungatur.*

R. Iis qui actâ publicè Pœnitentiâ, in eadem vel nova crimina relapſi erant, ob quæ agenda publicè Pœnitentia foret, ſecundùm Eccleſiæ leges, nedum publica, verùm etiam privata Pœnitentiæ præcluſum olim aditum, probavi diſertis Patrum teſtimoniis. Nova hæc ſententia non eſt, quam ante me propugnaverunt *Albaſpinæus* Aurelianenſis Epiſcopus libro 2. Obſervatione 5. *Joannes Morinus* libro 5. *De Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ*, cap. 27. *Dionyſius Petavius*, in Animadverſionibus *In Sanctum Epiphanium*, ad Hæreſim 59. quæ eſt Novatianorum, pag. 235. & ſeq. aliique Viri Eruditi. Attendant, quæſo, Religioſi Cenſores ad præclaram illam doctiſſimi Cardinalis *Bona* animadverſionem, libro 1. *Rerum Liturgicarum*, cap. 18. *De ſacris*, inquit, *Eccleſiæ Ritibus, eorumque veneranda antiquitate illi procul dubio malè merentur, qui priſcos Mores præſentis temporis conſuetudine metientes, omnem veterem Diſciplinam ad hujus ævi praxim expendunt, ea perſuaſione decepti, quòd nihil unquam ab iis uſibus diverſum fuerit, quos a parentibus & præceptoribus didicerunt, & quibus ab infantia aſſueverunt. Quòd ſi aliquando Priſcorum Patrum Monumenta evolvunt, quæ in illis obſcura ſunt, obſcuriora reddunt, veterem Eccleſiam cum præſenti comparantes: & ſi fortè in aliquid incidunt quod ab hodiernis Ritibus diſcrepet, ſubſiſtunt & mutant, vel inconſultò reſpuentes, vel falſa interpretatione in alienum ſenſum detorquentes quicquid a ſuis præjudicatis opinionibus abhorret. Ex quo fit ut in maximos errores, inque Rituum Eccleſiaſticorum confuſiſſimam perturbationem labantur; quia utrorum illorum cauſas & fundamenta ac ipſaſmet definitiones ignorant, quas bene percipere nemo poteſt, niſi ideam & imaginem antiquæ Diſciplinæ in mente habeat.*

DISSERTATIO XI.

De Pœnitentia Clericorum.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm Clerici primis Eccleſiæ Sæculis Pœnitentiæ publicæ addicerentur.

DIſtinguendum eſt inter majores Clericos, ac minores, ac de utriſque expendendum, an Pœnitentiæ publicæ obnoxii aliquando fuerint.

PROPOSITIO I.

Clerici minores, non ſecus ac Laici, publicæ olim Pœnitentiæ addicebantur.

Probatur auctoritate & teſtimonio Felicis Tertii Pontificis Maximi Epiſtolâ 7. in qua ubi in Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos, qui ab Hæ-

reticis ſe paſſi ſunt rebaptizari, ſententiam tulit; ſic decernit de minoribus Clericis, Monachis, & Monialibus, ejuſdem criminis reis. *De Clericis autem, & Monachis, aut puellis Dei, aut ſæcularibus, ſervari præcipimus hunc tenorem, quem Nicæna Synodus circa eos qui lapſi ſunt, vel fuerint, ſervandum eſſe conſtituit, ut ſcilicet, qui nulla neceſſitate, nullius rei timore, aut periculo, ſe ut rebaptizentur, Hæreticis impiè dediderunt, ſi tamen eos ex corde pœniteat, tribus annis inter Audientes ſint: ſeptem autem annis ſubjaceant inter Pœnitentes manibus Sacerdotum: duobus autem annis oblationes modis omnibus non ſinantur offerre, ſed tantummodo ſæcularibus in oratione ſocientur.*

Probatur ſecundò ex Sancto Iſidoro Hiſpalenſi, libro 2. de Eccleſiaſticis Officiis, cap. 16. ubi cùm dixiſſet, poſt unum Baptiſmum ſubſtituiſſe Deum Pœnitentiæ remedium, addit, *Honorum duntaxat dignitate ſervata, ita ut a Sacerdotibus & Levitis, Deo tantùm teſte, fiat; a cæteris vero, adſtante coram Deo ſolemniter Sacerdote.* Igitur ſoli Sacerdotes & Diaconi publicæ Pœnitentiæ legibus exempti erant Sancti Iſiduri ætate in Eccleſia Hiſpanienſi.

Impugnatur Propoſitio ex Siricio Pontifice Maximo, Epiſtolâ 1. ad Himerium Taraconenſem Epiſcopum data, cap. 14. ita decernente: *Illud quoque nos par fuit providere, ut ſicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & poſt pœnitudinem, ac reconciliationem, nulli unquam Laico liceat honorem Clericatûs adipiſci.* Omnes igitur Clerici, etiam inferioris gradus, a publicæ Pœnitentiæ legibus immunes fuerunt.

Objectionis ſolutio. Reſpondeo, nego conſequens. Evidens enim eſt ex verbis ſequentibus, Siricium de majoribus duntaxat Clericis intelligendum eſſe, qui Sacramenta conficiunt, vel proximè aſſiſtunt ac miniſtrant conficientibus. *Quia*, inquit, *quamvis ſint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum inſtrumenta ſuſcipere, qui dudum fuerint vaſa vitiorum.*

PROPOSITIO II.

Majoribus Clericis, poſt tertium Sæculum, Pœnitentia publica, ex Eccleſia diſciplina non imponebatur.

Majorum Clericorum nomine Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos intelligimus.

Probatur primò ex Sancto Hieronymo. Epiſtolâ 48. ad Sabinianum Diaconum data, qui plures Virgines corruperat, & alteri ſtuprum condixerat. *Hortatus ſum*, inquit, *ut ageres Pœnitentiam, & in cilicio & cinere volutareris, ut ſolitudinem peteres, ut viveres in Monaſterio, ut Dei miſericordiam jugibus lacrymis implorares.* Majoribus igitur Clericis Pœnitentia publicè agenda non imponebatur, ſed ſecreto in loco, atque a Fidelium conſpectu remoto, ex Epiſcopi juſſu, pœnas ſibi impoſitas ſubibant.

Probatur ſecundò ex Sancto Auguſtino, libro 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 1. *Sicut redeuntes*, inquit, *qui priuſquàm recederent, baptizati ſunt, non rebaptizantur; ita redeuntes, qui priuſquàm recederent, ordinati ſunt, non utique rurſus ordinantur, ſed aut adminiſtrant quod adminiſtrabant, ſi hoc Eccleſiæ utilitas poſtulat; aut ſi non adminiſtrant, Sacramentum Ordinationis ſuæ tamen gerunt; & ideo eis manus inter laicos non imponitur.* Certè ſi Clericis propter Sacramentum Ordinationis, ſive propter characteris venerationem, manus inter Laicos non imponebatur, non addicebantur illi Pœnitentiæ publicæ, more laicorum.

Probatur tertiò, ex Concilio Carthaginenſi Quinto, quod anno Chriſti 398. celebratum eſt, Canone 2. ita decernente: *Si quando Presbyteri vel Diaconi, in aliqua graviore culpa convicti fuerint, qua eos a miniſterio neceſſe fuerit removeri, non eis manus tanquam Pœnitentibus, vel tanquam Fidelibus laicis imponatur.*

Probatur quartò ex Sancto Leone Magno Epiſtolâ 92. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum data, cap. 2. *Alienum eſt*, inquit, *a conſuetudine Eccleſiaſtica, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconi gradu fuerint conſecrati, ii pro crimine aliquo ſuo, per manus impoſitionem, remedium accipiant pœnitendi: quod ſine dubio ex Apoſtolica Traditione deſcendit, ſecundùm quòd ſcriptum eſt: Sacerdos ſi peccaverit, quis orabit pro eo? Unde hujuſmodi lapſis, ad promerendam miſericordiam Dei, privata eſt expetenda ſeceſſio, ubi illis ſatiſfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa.* Tempore igitur Sancti Leonis, Sacerdotes & Diaconi in Monaſteriis, aut in aliis locis hominum a conſpectu remotis, Pœnitentiam agere cogebantur, cùm in grave crimen lapſi erant: ſed publica illis Pœnitentia, cum laicis agenda, non imponebatur.

Probatur quintò ex Concilio Toletano 4. quod anno Chriſti 673. celebratum eſt, Canone 29. quo majores Clerici, ad Pœnitentiam ſecretò agendam, in Monaſteria detruduntur. *Si Epiſcopus*, inquit, *aut Presbyter, ſive Diaconus, aut quilibet ex ordine Clericorum, magos, aut aruſpices, aut ariolos, aut certè augures, vel ſortilegos, vel eos qui profitentur artem magicam, conſulere fuerit deprehenſus, ab honore dignitatis ſuæ depoſitus, Monaſterii pœnam excipiat, ibique perpetuæ pœnitentiæ deditus, ſcelus admiſſum ſacrilegii luat.* Majoribus igitur Clericis, poſt tertium Sæculum, Pœnitentia publica, ex Eccleſiæ diſciplina, non imponebatur.

Objicitur. Felix Tertius Pontifex Maximus, Epiſtolâ 7. Epiſcopos & Presbyteros qui in rebaptizationem conſenſerant, nequidem Communione Laica donari decernit, niſi in ſupremo vitæ diſcrimine, illoſque in Pœnitentia jacere jubet. Igitur majores Clericos, etiam poſt Sæculum tertium, Pœnitentiæ publicæ addixit Eccleſia.

Reſpondeo diſtinguo antecedens. Et jubet eos Pœnitentiam agere privatim, concedo: Publicè, nego. Nam Felix Tertius magnum diſcrimen inter Clericos majores ex una parte, & Clericos minores, atque Laicos ex altera conſtituit. Siquidem iſtos jubet omnes Pœnitentiæ gradus percurrere, in quibus Pœnitentes frequentibus manuum impoſitionibus & exorciſmis expiabantur: alios verò diſtincto Pœnitentiæ genere damnat, quam in Monaſteriis agerent. Enimverò ſi mos Eccleſiæ fuiſſet, ut Clerici majores ſingulos Pœnitentiæ luctuoſæ gradus percurrerent, & more Laicorum impoſitionibus manuum ſubſternerentur, Felix Epiſcoporum & Presbyterorum Pœnitentium claſſem a claſſe Pœnitentium Laicorum non diſtinxiſſet. Diſtinxit autem, ut conſtat ex ipſius Decreti tenore. *Ut ergo*, inquit, *ab Eccleſia Summatibus inchoemus, eos, quos Epiſcopos, Presbyteros, vel Diaconos fuiſſe conſtiterit, & ſeu optantes forſitan, ſeu coactos, lavacri illius unici, ſalutariſque claruerit feciſſe jacturam, & Chriſtum quem non ſolùm dono regenerationis, verùm etiam gratiâ perceptè honoris induerant, exuiſſe: cùm conſtet neminem ad ſecundam tinctionem venire potuiſſe, niſi ſe palam Chriſtianum negaverit, & profeſſus fuerit ſe eſſe Paganum. Quod cùm generaliter ſit in omnibus exeerandum, multò magis in Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, auditu ſaltem diſtuque probatur horrendum. Sed quia idem Dominus atque Salvator clemen-*

mentiſſimus eſt, & neminem vult perire, uſque ad exitûs ſui diem in Pœnitentia (ſi reſipiſcunt) jacere conveniet; nec orationi non modò Fidelium, ſed ne Catechumenorum, modis omnibus intereſſe, quibus communio laica tantùm in morte reddenda eſt. Quam rem diligentiùs explorare, vel facere, probatiſſimi Sacerdotis cura debebit. Vide ut Pœnitentiam quidem indicit majoribus Clericis, ſed ſub oculis probatiſſimi Sacerdotis, non verò in conſpectu totius Eccleſiæ peragendam. Longè aliter decernit de Clericis minoribus, de Monachis, & Monialibus, quos ad eumdem Pœnitentium ordinem cum Laicis amandat, publicèque Pœnitentiam agere conſtituit (ut conſtat ex ipſius verbis inter prioris Propoſitionis Probationes relatis.) Felix Tertius annis 22. poſt S. Leonem ſedit in Cathedra Romana. Cùm igitur S. Leonis tempore jam diſciplina illa vigeret, ut majores Clerici Pœnitentiam in Monaſteriis, vel aliis ab hominum conſpectu remotis locis agerent, nec addicerentur Pœnitentiæ publicæ; veriſimile non eſt quòd Felix Tertius diſciplinam illam immutaverit, atque everterit.

PROPOSITIO III.

Tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis Clerici Majores publicæ Pœnitentiæ legibus, ex Eccleſiæ Diſciplina ſubditi fuerunt.

Probatur primò ex Concilio Illiberritano, cujus Canones Pœnitentiam publicam imponunt canonicorum criminum reis, nec majores Clericos ab ea lege excipiunt; aut aliud ipſis imponunt genus Pœnitentiæ, ſi in eadem crimina fuerint prolapſi. Sed ne in argumento negativo parum eſſe roboris videatur, probationem poſitivam iſtius diſciplinæ colligimus ex Canone 76. ejuſdem Concilii: quo Diaconi in crimine capitali detecti, etiam ante Ordinationem perpetrato, depoſitione, & publica Pœnitentiâ mulctantur. En verba Canonis: *Si quis Diaconum ſe permiſerit ordinari, & poſtea fuerit in crimine detectus mortis, quod aliquando commiſerit; ſi ſponte fuerit confeſſus, placuit eum, acta legitima pœnitentiâ, poſt triennium accipere Communionem: quòd ſi alius eum detexerit, poſt quinquennium, actâ Pœnitentiâ, accipere Communionem laicam debere.* Certè niſi de Pœnitentia publica hic Canon intelligatur, nullum Concilii Illiberritani Canonem de illa intelligere poterimus, cùm eadem fere loquendi formulâ utantur univerſi.

Probatur ſecundò ex Concilio Neocæſarienſi, Canone 1. in Presbyteros fornicationis reos, vel adulterii, ita decernente: *Presbyter, ſi uxorem duxerit, ordine ſuo moveatur. Si autem fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit, penitus extrudatur, & ad pœnitentiam deducatur.* Pœnitentia porro in qua extra Eccleſiam peccator pellebatur, erat Pœnitentia publica. Tribus igitur primis Eccleſiæ ſæculis, & quarti initio, Clerici majores Pœnitentiæ publicæ legibus ex Eccleſiæ diſciplina ſubjacebant.

Probatur tertiò, ex hiſtoria Natalis Confeſſoris, & primarii poſtea Hæreticorum Epiſcopi, quæ refertur ab Euſebio, libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 28. qui nempe *Cilicio & ſacco indutus, cineribus aſperſus, cum magno mœrore & lachrymis ad pedes Zephirini Pontificis ſe ſupplicem abjecit; & non modò ad Cleri, ſed ad Laicorum etiam genua advolutus eſt: ita ut Chriſti miſericordis Eccleſia illum magnopere commiſerata, lamentis unà ſe dederet.* Si tunc Majores Clerici Pœnitentiæ publicæ legibus exempti fuiſſent, Natalis Zephirinum Pontificem privatim adiiſſet, vel ſaltem, præſente dumtaxat Clero; non verò coram plebe feciſſet exomologeſim, nec lugubri publicorum Pœnitentium habitu indutus, proſtratus fuiſſet ad pedes etiam Laicorum. Dicere enim quòd ſponte ad Pœnitentiam publicam ſe demiſerit, ariolari eſt.

Probatur quartò ex S. Cypriano multis in locis, primò Epiſtolâ 59. ad Fidum ſcripta, qua Victorem quemdam Presbyterum a Therapio Epiſcopo temerè pace donatum ſcribit, antequàm plenam Pœnitentiam egiſſet, proptereaque Therapium objurgandum eſſe cenſet, quòd ab Africani Concilii Decreto receſſerit, Diſciplinamque Eccleſiaſticam violaverit. Porro decretum illud peremptorium cujus meminit Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 52. & 54. omnes omnino Lapſos, nullâ inter Clericum, & Laicum facta diſtinctione, complectitur. Cùm itaque de Pœnitentia publica illud loqui nemo cordatus negare poſſit, certum eſt Clericos etiam majores publicæ Pœnitentiæ fuiſſe addictos. Præterea loquitur S. Cyprianus de Pœnitentia, cujus in decurſu pax interdum concedebatur pœnitentibus, Chriſtianâ plebe rogante, quæ ſatisfactionis teſtis erat; vel urgente infirmitate ac neceſſitate cogente; illique Pœnitentiæ ſubjacuiſſe ſignificat Victorem Presbyterum: atqui hujuſmodi Pœnitentia erat publica: igitur majores Clerici Pœnitentiæ publicæ, ex Eccleſiæ diſciplina, ſubjacebant. En S. Cypriani verba: *Significaſti de Victore quodam Presbytero, quod ei, antequàm Pœnitentiam plenam egiſſet, & Domino Deo, in quem deliquerat, ſatisfeciſſet, temere Therapius collega noſter, immaturo tempore, & præpropera feſtinatione, pacem dederit. Quæ res nos ſatis movit receſſum eſſe a Decreti noſtri auctoritate, ut ante legitimum & plenum tempus ſatisfactionis & ſine petitu, & conſcientia plebis, nullâ infirmitate urgente, ac neceſſitate cogente, pax ei concederetur.*

Idem probatur ex ipſius Epiſtola 52. in qua Trophimi reditum ad Eccleſiam, & Pœnitentiam narrat. Commotus erat adversùs Cornelium Romanum Epiſcopum Antonianus, quòd accepiſſet ipſum eum Sacrificatis communicare, & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ nervos ita exſcindere, ut Trophimum redeuntem ad Eccleſiam, Communioni, imò & honori Sacerdotii reſtituiſſet, nullâ ab ipſo Pœnitentiâ peractâ. Ad Antonianum reſcribit S. Cyprianus, falſos eſſe rumores contra Cornelium ad ipſum perlatos, Trophimum ad Communionem dumtaxat Laicam admiſſum fuiſſe, non verò in locum & honorem Sacerdotii reſtitutum: Cæterùm ex neceſſitate quadam, & ob Eccleſiæ bonum, hac œconomiâ uſum eſſe Pontificem, ut Pœnitentiæ labores condonaret Trophimo ſatisfacienti, & pœnitentiâ deprecationis errorem priſtinum, crimenque confitenti: quia maximam plebis multitudinem, quam ab Eccleſia abſtraxerat, ad ejuſdem ſinum revocabat. Porro ſi Eccleſiaſtica Diſciplina moſque Eccleſiæ, majores Clericos a Pœnitentiæ publicæ jugo feciſſet immunes, offenſus non fuiſſet Antonianus ex nimia (ut putabat) Cornelii erga Trophimum lenitate. En S. Cypriani verba: *Quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abſceſſerat, redeunte nunc ad Eccleſiam Trophimo, & ſatisfaciente, & pœnitentiâ deprecationis errorem priſtinum confitente, & Fraternitatem, quam nuper abſtraxerat, cum plena humilitate, & ſatisfactione revocante, audita ſunt ejus preces .... Tractatu ergo illic cum Collegis plurimis habito, ſuſceptus eſt Trophimus; pro quo ſatisfaciebat fratrum reditus, & reſtituta multorum ſalus. Sic tamen admiſſus eſt Trophimus, ut Laicus communicet, non ſecundùm quod ad te malignorum literæ pertulerunt, quaſi locum Sacerdotis uſurpet.*

Tertiò. Idem colligitur ex Epiſtola 68. ejuſdem Sancti Cypriani ad Clerum & plebes in Hiſpania conſi-

conſiſtentes data, in qua ſcribit Baſilidem Epiſcopum nefando idololatriæ libello contaminatum, & blaſphemiâ inſuper, cum in infirmitate decumberet, pollutum, *Epiſcopatum pro conſcientia ſua vulnere ſponte depoſuiſſe, ad agendam Pœnitentiam eſſe converſum, Deum deprecatum, & ſatis gratulatum fuiſſe, ſi ſibi vel Laico communicare contigeret.* At ſibi non fuiſſet ita ex ea ſpe gratulatus, ſi majores Clerici Pœnitentiæ publicæ obnoxii non fuiſſent. Nam ſoli Pœnitentes e Fidelium numero, a Communione etiam Laica arcebantur.

Id planè confirmant ſequentia paulò poſt Sancti Cypriani verba: *Cùmque alia multa ſint*, inquit, *& gravia delicta, quibus Baſilides, & Martialis implicati tenentur; fruſtra tales Epiſcopatum ſibi uſurpare conantur, cùm manifeſtum ſit ejuſmodi homines, nec Eccleſiæ Chriſti poſſe præeſſe, nec Deo ſacrificia offerre debere. Maximè cùm jampridem nobiſcum, & cum omnibus omnino Epiſcopis in toto mundo conſtitutis, etiam Cornelius Collega noſter, Sacerdos pacificus, & juſtus, & Martyrio quoque dignatione Domini honoratus, decreverit ejuſmodi homines ad Pœnitentiam quidem agendam poſſe admitti, ab Ordinatione autem Cleri, atque Sacerdotali honore prohiberi.* Cùm igitur illo in Decreto Pœnitentiæ nomine non alia intelligatur, quàm publica, illudque Lapſos omnes complectatur, tam Clericos majores, & minores, quàm Laicos: evidens eſt illos omnes Pœnitentiæ publicæ addictos æquè fuiſſe Sancti Cypriani Sæculo, ex Eccleſiæ Romanæ, & Africanæ Diſciplina. Denique idem conſtat ex Epiſtola Sancti Cornelii ad Fabium Antiochenum,* in qua teſtatur unum ex Epiſcopis, qui crapulâ oppreſſi Novatianum Epiſcopum ordinaverant, Poenitentis habitu palam in Eccleſia crimen ſuum confeſſum eſſe, ac defleviſſe, ac tandem intercedente populo, ad Communionem laicam fuiſſe ſuſceptum. *Nec multò poſt*, inquit, *unus ex illis Epiſcopis ad Eccleſiam rediit, delictum ſuum cum lamentis ac fletibus confitens. Quem nos, cùm univerſus populus pro illo interceſſiſſet, ad Communionem laicam ſuſcepimus.*

* *Apud Euſebium lib. 6. cap. 43. ſecundùm Verſionem Valeſianam.*

Objicitur primò vulgata illa ſententia Origenis: *Si Pœnitentia Epiſcopis imponeretur, non eſſet Pœnitentia, ſed injuria.* Ergo ſecundo Sæculo Epiſcopi non erant obnoxii publicæ pœnitentiæ.

Reſpondeo, Sententiam illam nullibi in Origenis Operibus extare, nec ab ullo Scriptorum Eccleſiaſticorum ut Origenis laudatam fuiſſe, præterquàm ab illuſtriſſimo Aurelianenſium Epiſcopo Albaſpinæo Obſervatione 6. in Optatum Milevitanum. Sed viro alioqui erudito aliquis fucum fecit; aut eum fefellit memoria.

Objectio ſecunda eruitur ex Optato Milevitano, libro 2. ubi Donatiſtis exprobrat, quòd Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos publicæ Pœnitentiæ addixiſſent. Id autem Donatiſtis non exprobraſſet, ſi majores Clericos publicæ Pœnitentiæ ſubjeciſſet Eccleſia. En verba Optati: *Ecce linguas veſtras acuiſtis in gladios, quas moviſtis in mortes, non corporum, ſed honorum. Jugulaſtis non membra, ſed nomina. Quid prodeſt quia vivunt homines, & occiſi ſunt honores a vobis? Valent quidem membris, ſed erepta portant funera dignitatis. Extendiſtis enim manum, & ſuper omne caput mortifera velamina protrudiſtis: ut cùm ſint quatuor genera capitum in Eccleſia, Epiſcoporum, Preſbyterorum, Diaconorum, & Fidelium, nec uni parcere voluiſtis. Everiſtis animas hominum. Hos actus veſtros dolet Deus in Ezechiele Propheta, cùm dicit: Væ facientibus velamen, hoc eſt imponentibus manum ſuper omnem ætatem ad evertendas animas. Inveniſtis pueros, de Pœnitentia ſauciaſtis, ne aliqui ordinari potuiſſent. Agnoſcite vos animas evertiſſe.. Inveniſtis Diaconos, Preſbyteros, Epiſcopos, feciſtis Laicos. Agnoſcite vos animas evertiſſe.* Et paulo ante: *Veſtris conſiliis ſagittati ſunt innocentes, exarmati Fideles, honore nominis ſui ſpoliati ſunt Sacerdotes. O impietas inaudita, quem jugulaveris, inter Pœnitentiam & tormenta ſervare?* Igitur primis tribus Eccleſiæ Sæculis majores Clerici obnoxii non erant Pœnitentiæ publicæ.

Reſpondeo primò, diſtinguo majorem: Donatiſtis id exprobrat Optatus, ut contrarium Diſciplinæ ſui Sæculi, eſto; ut contrarium Diſciplinæ trium priorum Sæculorum; nego. Poſt Imperium enim Conſtantii id Donatiſtæ auſi ſunt, propter quod eos reprehendit Optatus. Scilicet Conſtatius Macarium in Africam miſerat, ut Donatiſtas ad Eccleſiam Catholicam redire compelleret. Multi, metu pœnarum, Eccleſiæ Catholicæ ad unitatem ſunt reverſi. Verùm poſtea ſub Juliani Imperio impietati ſuæ, & inſaniæ permiſſi, non Laicos dumtaxat, verùmetiam Diaconos, Preſbyteros, epiſcopos, qui Catholicam amplexi fuerant unitatem, Pœnitentiæ publicæ ſubmiſerunt. Unde ex teſtimonio Optati colligi non poteſt, quòd tribus prioribus Eccleſiæ Sæculis majores Clerici publicæ Pœnitentiæ obnoxii non eſſent; ſed ſolùm quòd circa medium quarti Sæculi ab ejus legibus eſſent immunes.

Reſpondeo ſecundò, diſtinguo minorem: Id Donatiſtis non exprobraſſet, ſi Clericos majores Pœnitentiæ publicæ ſubjeciſſet Eccleſia, quantumvis criminis puros & inſontes, concedo: In grave aliquod crimen prolapſos, nego. Donatiſtis igitur non exprobrat Optatus, quòd Epiſcopos, Preſbyteros, & Diaconos publicæ Pœnitentiæ addixiſſent ſimpliciter & abſolutè; ſed quod addixiſſent abſque cauſſa, & abſque crimine; immo propter bonum opus, quia nimirum fuerant Catholicam ad unitatem reverſi. Eum eſſe Optati ſenſum, patet primò, quia tam exprobrat Donatiſtis degradationem majorum Clericorum, quam vim ipſis illatam ad agendam publicè Pœnitentiam. At nemo dixerit illum Donatiſtas increpuiſſe abſolutè, quòd Sacerdotes exauctoraſſent, quaſi rem in Eccleſia Catholica inſolitam fuerint aggreſſi, ſed ſolùm ipſos objurgaſſe cordatus quiſque fatebitur, quòd immeritos, & inſontes depoſuerint. Itaque ad eamdem ſpeciem reſtringenda ſunt Optati verba, ut Donatiſtas coarguiſſe intelligitur, propterea quòd Pœnitentiæ Publicæ ſubjeciſſent inſontes Clericos. En ejus verba id apertè demonſtrantia, ad finem libri ſecundi. *Deuterium, Partenium, Donatum, & Getulicum Dei Epiſcopos, lingua gladio jugulaſtis, fundentes ſanguinem, non corporis, ſed honoris. Vixerunt poſtea homines, ſed a vobis occiſi ſunt in honoribus Dei Sacerdotes.... Scriptum eſt; Ne tetigeritis unctos meos, neque in Prophetas meos manum miſeritis. Oleum ſuum defendit Deus; quia ſi peccatum eſt hominis, unctio eſt tamen divinitatis. Ne tetigeritis*, inquit, *unctos meos. Ideo, ne dum peccatum hominis percutitur, & oleum quod Dei eſt, feriatur. Judicio ſuo Deus ſervavit rem ſuam, & tamen vos paſſim ſeruiſtis in alienam, erumpentes omnium felicitatem. Nam quæ major infelicitas, quàm Dei Sacerdotes vivere, nec eſſe quod fuerant?*

Secundò, hunc eſſe Optati ſenſum, colligitur ex verbis ſequentibus, quibus æquè Donatiſtas coarguit, quòd Matronas, Virgines, pueros, omnemque plebem Chriſtianam ad Pœnitentiam detruſiſſent: at nemo inde colliget Matronas, Virgines, Chriſtianam plebem fuiſſe a publicæ Pœnitentiæ jugo, ſecundùm Eccleſiæ leges, liberas: nec igitur colligi poteſt ex Optati verbis, majores Clericos Pœnitentiæ publicæ obnoxios non fuiſſe. *Matronæ*, inquit, *pueri ſimul, & Virgines,*

a vo-

a vobis coacta, nullo interveniente peccato, ſalva innocentiâ & pudicitiâ, vobis docentibus, Pœnitentiam gerere didicerunt. Numquid minor eſt infælicitas? Contorta ſexu vexaſtis ætates .... Indixiſtis Pœnitentiam plebibus. Nec enim acta eſt ab aliquo, ſed a vobis exacta; nec æqualibus ſpatiis temporum, ſed egiſtis omnia pro perſonis; alter anno toto, alter menſe, alter vix tota die, imperantibus vobis Pœnitentiam geſſit. Si unitati conſentire, ut vultis, peccatum eſt; ſi eſt ſimilis culpa, quare non eſt æqualis pro eodem reatu Pœnitentia? Dubium non eſt, eſſe vocatum populum credentium Iſraël, id eſt, qui mente Deum videat; & tamen has plebes coëgiſtis flectere & inclinare cervices, & facto capitum junctâ, maſſam Pœnitentium facere. Has plebes dolet Deus per Ezechielem dicens: Væ ſiliabus Iſraël, quæ farciunt cervicalia, id eſt, membra cervicis, ut ſupponant ſub cubito & ſub manu. Utique ſub cubito & ſub manibus veſtris, cùm ſuper earum capita velamina Pœnitentiæ tenditis.

Tertiò, Colligitur ex Optato Clericos majores fuiſſe obnoxios publicæ Pœnitentiæ. Refert enim ille libro 1. quòd cùm initio Schiſmatis Donatiſtarum, Cæciliani Carthaginenſis Archidiaconi, ac deinde Epiſcopi hoſtes, illius Ordinationem irritam eſſe dicerent, quòd a Traditore ſacrorum Codicum ordinatus eſſet, Cæcilianus hoſtium ſuorum tentaturus audaciam ac temeritatem, palàm dixerit, ut ſi Felix Aptungitanus, ſicut illi arbitrabantur, nihil Ordinatione ſua contuliſſet, illi tanquam Diaconum ipſum adhuc ordinarent: tunc Purpurium ſolitâ malitiâ fretum exclamaſſe. *Exeat huc quaſi imponatur illi manus in Epiſcopatu, & quaſſetur illi caput de Pœnitentia.* Quibus verbis manifeſtè alludebat ad Eccleſiæ conſuetudinem, quæ majoribus etiam Clericis Pœnitentiam publicam eo tempore imponebat.

Quartò. Donatiſtæ in Fide & ſacris Ritibus, ſi errorem circa Baptiſmum, & Eccleſiam, Baptiſmique ſacrilegam iterationem excipias, cum Catholicis conveniebant. Cùm igitur majores Clericos ſubjiciebant Pœnitentiæ publicæ, id faciebant, quod in Eccleſia Catholica viderant frequentari. Unde licèt in cauſſa impoſitionis Pœnitentiæ graviter errarent, non tamen in Pœnitentiæ impoſitione abſolutè ſumpta ab Eccleſia diſſidebant.

Reſpondeo tertiò, Optatum præcipuè reprehendere Donatiſtas, quòd alieno ab Eccleſiæ moribus ritu, & ſacræ Sacerdotum unctioni contumelioſo, Pœnitentiam ipſis impoſuiſſent, radendo ſcilicet capita Sacerdotum, ut ſacram, ſi fas eſſet, abolerent unctionem, & Exorciſmos ſuper ipſos proferendo, quibus injuriam Spiritui Sancto inferebant. *Quid iniquum* (inquit Optatus, libro 2.) *quàm exorcizare Spiritum Sanctum? .... Docete ubi vobis mandatum eſt radere capita Sacerdotum? cùm e contrario ſint tot exempla propoſita, fieri non debere.* Probat ſubinde unctionem Sacerdotum venerationi eſſe debere, etiamſi peccatores ſint, exemplo Davidis, qui a Saulis cæde abſtinuit, imò quem pœnituit abſciſſi ejus pallii, propter olei, quo fuerat Rex inauguratus, unctionem. *Repreſſit enim gladio manum*, inquit, *& dum timuit oleum, ſervavit inimicum: Vos nec Deum timetis, nec fratres agnoſcitis: in caede livoris acuiſtis novaculas lingua, & divina Præcepta calcantes, miſerorum properaſtis in capita, ut in captivitatem cæcos & imperitos populos, jugulatis Ducibus, traheretis.*

Objectio tertia nititur Auctoritate Sancti Leonis, Epiſtolâ 92. dicentis: *Alienum eſt a conſuetudine Eccleſiaſticâ, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconi gradu fuerint conſecrati, ii pro crimine aliquo ſuo, per manus impoſitionem, remedium accipiant pœnitendi; quod ſine dubio ex Apoſtolica Traditione deſcendit, ſecundùm quod ſcriptum eſt: Sacerdos ſi peccaverit, quis orabit pro eo?* Atqui nuſquam Eccleſia aliquid egit contra Apoſtolicam Traditionem; ergo nuſquam addixit majores Clericos Pœnitentiæ publicæ.

Reſpondeo, Duo diſtinguenda eſſe in verbis Sancti Leonis, nimirum impoſitionem Pœnitentiæ publicæ, & impoſitionem manuum, Pœnitentium vulgo fieri ſolitam. Ait autem, ex Apoſtolica Traditione deſcendere, ut Sacerdotibus & Diaconis in aliquod crimen prolapſis manus non imponantur, ſicut cæteris, qui publicam Pœnitentiam publicè non agant.

Reſpondeo ſecundò, Sanctum Leonem uſum eſſe Traditionis Apoſtolicæ nomine, ut conſuetudinem a centum annis Romana in Eccleſia vigentem ſignificaret. Quo ſenſu Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 28. ad Licinium data ſcripſerat: *Unaquæque Provincia abundet in ſenſu ſuo, & præcepta majorum Leges Apoſtolicas arbitretur.*

Reſpondeo tertio, Videri Sanctum Leonem nimis probare, ſi Sacerdotes non ſubjici Pœnitentiæ publicæ, demonſtrare velit ex Traditione Apoſtolica eſſe profectum, quia ſcriptum eſt 1. Regum 2.* *Si in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo?* Nam ſi id probaret ille locus, non ſolùm ex Apoſtolica Traditione, verùm ex jure divino deſcenderet immunitas Sacerdotum a publicæ Pœnitentiæ legibus. Siquidem illud jure divino inſtitutum eſt, quod ex Scriptura Sacra demonſtratur.

* *S. Leo hunc Sanctæ Scripturæ textum iiſdem omninò verbis non laudat, ſed ſic:* Sacerdos ſi peccaverit, quis orabit pro eo? *Peccata Sacerdotis, ut Sacerdos eſt, non in virum, ſed in Dominum committi ſupponens.*

PROPOSITIO IV.

Nuſquam ritus impoſitionis manuum frequentari ſolitus ac celebrari ſuper publicos Pœnitentes, in gradu Subſtrationis, uſurpatus eſt erga Majores Clericos publicam Pœnitentiam agentes.

Id probat ſuprà laudata Sancti Leonis auctoritas, Epiſtolâ 92. Id probatur etiam ex Optato Milevitano, lib. 1. referente Melchiadis Pontificis Maximi & octodecim Epiſcoporum Sententiam, qua Donatus ſui Schiſmatis initio proſcriptus eſt, *Quòd confeſſus ſit ſe rebaptizaſſe, & Epiſcopis lapſis manum impoſuiſſe, quod ab Eccleſia alienum eſt.*

Nec audiendi ſunt viri quidam aliàs eruditi, qui manuum impoſitionem, de qua locutus eſt Melchiades in ſententia adversùs Donatum lata, fuiſſe Ordinationem dicunt, non verò publicæ Pœnitentiæ ritum: Donatiſtas namque, transfugas ab Eccleſiæ caſtris ad eorum Schiſmaticam Societatem Epiſcopos reordinaſſe contendunt, ſicut Laicos rebaptizabant. Non, inquam, audiendi ſunt illi: quia Optatus de eadem manûs impoſitione ibi loqui videtur, de qua initio libri ſcripſerat: *Nec malè imponendo omnibus capitibus manum, converſionis velamenta obtenderent, nec maledicerent Deo, nec rebaptizarent Fideles; nec nos everſas, aut occiſas innocentium animas doleremus.* At manus impoſitio omnibus capitibus temere facta, non eſt reordinatio, ſed publicæ Pœnitentiæ ritus. Item manus impoſitio non evertit, imo potiùs promovet, erigitque Ordinatos. Denique vix poteſt intelligi, quomodo maledixiſſent Deo in reordinatione. At impoſitioni manuum fieri ſolitæ publicis Pœnitentibus rectè intelligitur adjuncta fuiſſe maledictio, cùm eam ſuper Sacerdotes uſurpant Donatiſtæ: Nam exorciſmi, & expiatoriæ preces Spiritui Sancto in Sacerdotibus reſidenti inferebant injuriam.

Probatur ſecundò ex eodem Optato ad finem libri ſecundi ita ſcribente: *Multis notum eſt & probatum, perſecutionis tempore Epiſcopos aliquos, inertiâ a Confeſſione Dei delapſos thurificaſſe, & tamen*

ma nullus eorum qui evaſerunt, aut manum Lapſis impoſuit, aut ut genua figerent, imperavit. Et facitis vos hodie poſt unitatem, quod a nullo factum eſt poſt thurificationem. Atqui perperam aſſereret Optatus id a nullo eſſe factum poſt thurificationem, ſi ritus impoſitionis manuum erga Pœnitentes ſubſtratos frequentari ſolitus, aliquandu uſurpatus fuiſſet erga Epiſcopos lapſos: Argumento igitur eſt, frequentes illas manuum impoſitiones uſurpatas non fuiſſe erga majòres Clericos publicam agentes Pœnitentiam.

PROPOSITIO ULTIMA.

Clericis Majoribus, poſt tertium Sæculum, Pœnitentia publica imponebatur, ſi eam pietatis & humilitatis animo poſtularent.

Probatur primò ex Concilio Arauſicano I. quod anno Chriſti 441., celebratum eſt, Canone 4. decernente *Pœnitentiam deſiderantibus Clericis non negandam*. Quod Decretum iiſdem verbis repetit, ac ſuum facit Concilium Arelatenſe ſecundum anno Chriſti 457. celebratum.

Idem probatur ſecundò ex Concilio Aurelianenſi Primo, convocato anno Chriſti 511. Canone 12. *Si Diaconus*, inquit, *aut Presbyter pro reatu ſuo ſe ab altaris Communione ſub Pœnitentis profeſſione ſubmoverit, ſic quoque ſi alii defuerint, & cauſſa certa neceſſitatis exoritur, poſcentem Baptiſmum liceat baptizare.*

Id denique probatur ex XIII. Concilio Toletano, Canone decimo, cujus condendi occaſionem præbuit Gaudentius Valerienſis Epiſcopus. Significavit ille Patribus per legatum, quòd ægritudine oppreſſus, pœnitentiam publicam ſuſcepiſſet: quæſivitque ab ipſis, num liceret ſibi ſacra munia nihilominus obire. Quæſtione in deliberationem vocata, reſponderunt, *Ut reconciliatione præmiſſa, ſoliti Ordinis retineret officia.* Cujus definitionis rationem his verbis reddiderunt; *Si enim regula præcedentium Patrum, eos qui Pœnitentiam in diſcrimine mortis accipiunt, & nulla de ſe manifeſta ſcelera confitentur (ſi adſit tamen in his & talibus probitas morum,) ad Eccleſiaſticos Gradus pervenire permittunt: quantò magis ut hi qui in ipſo Sacerdotio conſtituti Pœnitentiam accipiunt, a ſui Ordinis Officio non retrahantur? Tantùm ſi ſeipſi mortalium criminum profeſſione propria non notarunt.*

DISSERTATIO XII.

De progreſſu Controverſiæ, quæ Sanctum Cyprianum & Africanos Epiſcopos, Firmilianumque & Orientales, cum Stephano Romano Pontifice commiſit.

ARTICULUS I.

Utrùm Stephanus Cyprianum & Firmilianum cum Coëpiſcopis, ob errorem de rebaptizandis Hæreticis, excommunicaverit?

PROPOSITIO I.

Sanctus Cyprianus, Firmilianuſque, cum Coëpiſcopis, non fuerunt reipſa excommunicati a Stephano Romano Pontifice.

PROBATUR primò auctoritate Sancti Auguſtini libro 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas, capite 25. *Stephanus*, inquit, *abſtinendos putaverat, qui de ſuſcipiendis Hæreticis priſcam conſuetudinem convellere niterentur. Iſte autem quæſtionis ipſius difficultate permotus, & ſanctis charitatis viſceribus largiſſimè præditus, in unitate cum eis manendum, qui diverſa ſentirent. Ita quamvis commotiùs, fraternè tamen indignarentur, vicit tamen pax Chriſti in cordibus eorum, ut nullum inter eos Schiſmatis malum oriretur.* Atqui pax inter Stephanum & Cyprianum abrupta fuiſſet, ſi Cyprianum, ipſique adhærentes Epiſcopos anathemate confixiſſet Stephanus. Probabilius igitur eſt Sanctum Cyprianum & ejus Coëpiſcopos non fuiſſe excommunicatos a Sancto Stephano. Ex quo nec Firmilianum cum Orientalibus ſuis reipſa fuiſſe a Communione abſtentum, probatur. Nam S. Cyprianus cum Firmiliano ſemper communicavit, ad ipſum dedit Epiſtolas, ad illum ſua tranſmiſit Concilia. Porro cum illo non communicaſſet, ſi revera fuiſſet ab Eccleſiaſtica unitate præciſus: id enim quid fuiſſet aliud quàm a Communione Apoſtolicæ Sedis & Stephani diſcedere, quàm pacem cum eo rumpere, quàm dividere unitatem? Nec dici poteſt S. Cyprianum, quidem excommunicatum non fuiſſe; ſed Firmilianum fuiſſe a Communione revera præciſum. Nam una erat cauſſa Firmiliani & Cypriani: uterque rebaptizandos cenſebat Hæreticos, pari uterque ardore, pari animi contentione, pari pertinaciâ, pari in Stephanum commotione ſententiam ſuam propugnabat; non eſt igitur veriſimile quòd Firmilianum Communione privaverit Stephanus cum Orientalibus ſuis, & Cyprianum cum Africanis pace & Communione frui permiſerit.

Confirmatur. Sanctus Auguſtinus, qui ſæpè tradit Orientales Epiſcopos Cypriano in cauſſa iterandi Baptiſmi conſenſiſſe, nuſquam vel leviter innuit ipſos ab Eccleſia fuiſſe præciſos: quod tamen contra Dnnatiſtas ſplendidum ac robuſtum fuiſſet argumentum.

Probatur ſecundò ex ipſis Sancti Cypriani verbis ſcribentis ad Jubajanum: *Nos*, inquit, *quantùm in nobis eſt, propter Hæreticos, cum Collegis, & Coëpiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus concordiam & Dominicam pacem tenemus. Servatur a nobis patienter & leniter charitas animi, honor Collegii, vinculum fidei, concordia Sacerdotii.* Atqui non ſervaſſet Cyprianus concordiam Sacerdotii & honorem Collegii, nec tenuiſſet Dominicam pacem, ſi communicatione Stephani inſuperhabita & cnntempta, ſui Ordinis ac Dignitatis munia obiiſſet. Non ignorabat enim penes Epiſcopum Romanum eſſe poteſtatem alios Epiſcopos Communione privandi, ſiquidem ad ipſum ſcripſerat, ut Marcianum Arelatenſem Epiſcopum, qui ad Novatianos defecerat, abſtineret, id eſt excommunicaret, aliumque in ejus Sedem ſubſtitui juberet Epiſcopum. Non eſt igitur veriſimile Sanctum Cyprianum excommunicatum fuiſſe a Stephano Romano Pontifice.

Probatur tertiò. Sanctus Dionyſius Alexandrinus, qui apprimè noverat quid in illa controverſia Stephanum inter & Firmilianum geſtum eſſet, in ſententiam Firmiliani de rebaptizandis Hæreticis conceſſit, imò & ea de re ſcripſit ad Xiſtum Stephani Succeſſorem, teſte Euſebio, libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5. nec ad Xiſtum duntaxat, ſed ad diverſos plurimas epiſtolas ſcripſit de rebaptizandis Hæreticis, quæ tempore Sancti Hieronymi adhuc extabant, ut ipſe teſtatur in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum capite 80. At incredibile videtur quòd Dionyſius Alexandrinus, quem inter & Stephanum, alioſque Romanæ Sedis Pontifices, mutua ſemper interceſſit

Com-

Communio, ſententiam amplexus eſſet, ob cujus defenſionem Firmilianum, ac Cyprianum noviſſet excommunicatos.

Apud Euſebium libro 7. cap. 5. Confirmatur. Dionyſius ad Xiſtum ſcribens teſtatur ſe datis ad Stephanum ejus in Romana Cathedra Deceſſorem literis illum pro Firmiliano & Coëpiſcopis fuiſſe deprecatum: Porro ſi Stephanus Orientales Communione privaſſet, qua fronte Dionyſius Alexandrinus, qui in eadem cauſa erat, Stephanum pro illis deprecari auſus fuiſſet? Sed cur [inquies] Dionyſius rogavit Stephanum pro Orientalibus, niſi ut eos anathemate ſolveret? Reſpondeo, rogaſſe, ne excommunicationem quam fuerat minitatus, reipſa vibraret, utque toleraret opinionem Firmiliani, & aliorum, imò & ſuam, quæ maximum in Scripturis Sacris habere fundamentum illis videbatur.

Probatur quartò. Firmilianus adſuit celebri Concilio contra Paulum Samoſatenum Antiochiæ convocato, anno 264. aut 266. teſte Euſebio, lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capite 27. quo in Concilio celeberrimi, & Sanctiſſimi totius Orientis Epiſcopi ſederunt, ac ſuffragati ſunt: qui cùm Sedi Apoſtolicæ Communione juncti eſſent, non fuiſſent paſſi ſuo in cœtu Epiſcopum ejus Communione privatum.

Præterea, Secundi Concilii Antiocheni Patres, anno Chriſti 270. aut 272. in ſua Epiſtola Synodica ad Dionyſium Romanum Pontificem, Maximum Alexandrinum, omneſque orbis Catholici Epiſcopos data, vocant Firmilianum æquè ac Dionyſium Alexandrinum: *Beata recordationis virum: NAM*, inquiunt, *& ad Dionyſium Alexandrinum, & ad Firmilianum Cappadociæ Antiſtitem, beatæ recordationis viros, literas dedimus*. Mirum certè eſſet, quòd Antiſtitem excommunicatum, & in excommunicatione defunctum, Epiſcopi ad Pontificem Primæ Sedis ſcribentes, extra cujus communionem vixiſſet, *Beata recordationis virum* nuncupaſſent.

Denique Menologio Græcorum inter Sanctos adſcriptus eſt Firmilianus, ejuſque Natalis dies anniverſariâ memoriâ celebratur 28. Octobris. Dicas, quæſo, an Eccleſia hominem ab Apoſtolica Sede excommunicatum ſacris Faſtis inſeruiſſet, eumque ut Sanctum coluiſſet? Idem de Sancto Cypriano dicendum, cui nec Martyrium in ſtatu excommunicationis profuiſſet.

Reſpondebunt aliqui, Excommunicationem ſanctitati non obeſſe, ſi eam viri pii patienter ferant, nec ſe propterea ab Eccleſiæ unitate ſeparent. Id fateor de excommunicatione injuſta. Mihi quippe nota eſt aurea illa Sancti Auguſtini ſententia libro 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, capite 17. *Spiritales autem, ſive ad hoc ipſum pio ſtudio proficientes, non eunt foras; quia & cum aliqua vel perverſitate, vel neceſſitate hominum videntur expelli, ibi magis probantur, quàm ſi intus permaneant, cùm adverſus Eccleſiam nullatenus eriguntur, ſed in ſolida unitatis petra fortiſſimo charitatis robore radicantur. Ad hoc enim pertinet, quod in illo Abrahæ ſacrificio dicitur: Aves autem non diviſit.* Sed excommunicationem juſtam non obeſſe ſanctitati, quis Catholicorum aſſerat, nedum Theologorum? At juſtiſſima fuiſſet excommunicatio a Stephano lata in Firmilianum, Cyprianum, ipſiſque conſentientes in dogmate de rebaptizandis Hæreticis Epiſcopos. Quis enim juſtè excommunicari neget eos, qui errorem tuentur ab Apoſtolica Sede & aliis Eccleſiis damnatum, nec ab eo vel adhortationibus, vel minis revocari poſſunt, ſed in eo manent pertinaces? Cùm itaque hic eſſet Cypriani, Firmilianique ſtatus, non fuiſſet injuſtè in eos lata excommunicatio a Stephano. Unde tam juſto anathemate percuſſos, in eoque defunctos, Eccleſia ſacris honoribus ut Sanctos proſecuta non fuiſſet.

Reſpondet Baronius, Firmilianum, & alios Orientales ad meliorem frugem rediiſſe, ejuraſſe errorem, & Catholicæ demum Communioni fuiſſe reſtitutos; ſed in eo deceptum fuiſſe illuſtriſſimum Annalium Eccleſiaſticorum Parentem, Articulo ſequenti oſtendemus.

Probatur ultimò ex Euſebii ſilentio, qui cùm in Hiſtoria ſua Eccleſiaſtica libro 7. capite 3. meminerit controverſiæ, quæ Sanctum Cyprianum cum Stephano Pontifice commiſit, commotum quidem vehementer Stephanum ſcribit adversùs Cyprianum, ſed ne leviter quidem innuit excommunicationem ab eo fuiſſe contra ipſum, Firmilianumque latam. En Euſebii verba: *Cyprianus Carthaginenſis Eccleſiæ Paſtor, non aliter quàm per lavacrum Baptiſmatis Hæreticos, erroris maculis antè ablutos, in Eccleſiam admittendos exiſtimavit. Verùm Stephanus nihil novi, aut alienis a traditione ex Apoſtolorum temporibus derivata moliendum arbitratus, hac de re animo vehementer commotus fuit.*

PROPOSITIO II.

Stephanus Pontifex Romanus Cyprianum, Firmilianum, eiſque conſentientes in dogmate de rebaptizandis Hæreticis Epiſcopos, abſtinendos cenſuit, eiſque excommunicationem minatus eſt.

Probatur primò ex Sancto Cypriano, Epiſtolâ 74. ad Pompejum data, ubi ſic Stephanum perſtringit: *Dat honorem Deo, qui Marcionis Baptiſmo communicat? Dat honorem Deo, qui apud eos qui in Deum blaſphemant, remiſſionem peccatorum dari judicat? Dat honorem Deo, qui foris de adultera & fornicaria naſci Deo filios aſſeverat? Dat honorem Deo, qui unitatem & veritatem de divina lege venientem non tenens, hæreſes contra Eccleſiam vindicat? Dat honorem Deo, qui Hæreticorum amicus, & inimicus Chriſtianorum, Sacerdotes Dei, veritatem Chriſti, & Eccleſiæ unitatem tuentes abſtinendos putat? Si ſic honor Deo datur, ſi ſic a cultoribus & Sacerdotibus ejus timor Dei, & diſciplina ſervatur, abjiciamus arma, manus demus in captivitatem, tradamus diabolo ordinationem Evangelii, diſpoſitionem Chriſti, majeſtatem Dei*, &c.

Probatur ſecundò ex Sancto Dionyſio Alexandrino teſte locupletiſſimo, in Epiſtola ad Xiſtum, relata ab Euſebio libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5. in qua ſic loquitur: *Stephanus antea ſcripſerat Epiſtolam de Heleno, de Firmiliano, de omnibus Epiſcopis qui erant ex Cilicia, Cappadocia, & Galatia, & ex omnibus gentibus, quæ erant finitimæ, quod neque cum illis quidem ob eam cauſſam omnino communicare vellet. Nam illi*, inquit, *Hæreticos rebaptizant.*

Probatur tertiò ex Sancto Auguſtino, libro de unico Baptiſmo contra Petilianum, cap. 14. *Cum ergo*, inquit, *Stephanus non ſolùm non rebaptizaret Hæreticos, verùmetiam hoc facientes, vel ut fieret decernentes, excommunicandos eſſe cenſeret, ſicut aliorum Epiſcoporum, & ipſius Cypriani Literæ oſtendunt, tamen cum eo Cyprianus in unitatis pace permanſit.* Stephanus igitur Pontifex minatus eſt excommunicationem Cypriano, Firmiliano, eorumque Coëpiſcopis.

Objicitur in primam Propoſitionem. Firmilianus in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum data, teſtatur ſe cum Coëpiſcopis plurimis, Cyprianumque cum Africanis Antiſtitibus, excommunicatos fuiſſe a Stephano. Sic quippe in Stephanum invehitur: *Imperitos etiam animoſos atque iracundos eſſe manifeſtum eſt, dum per inopiam conſilii & ſermonis ad iracundiam facilè vertuntur, ut de nullo alio magis quàm de te dicat Scriptura di-*

vi-

dus: Homo animoſus parit lites, & vir iracundus exaggerat peccata. Lites enim & diſſenſiones quantas paraſti per Eccleſias totius mundi? Peccatum verò quàm magnum tibi exaggeraſti, quando te a tot gregibus ſcidiſti? Excidiſti enim te ipſum, noli te fallere. Siquidem ille eſt verè ſchiſmaticus, qui ſe a communione Eccleſiaſticæ Unitatis Apoſtatum fecerit. Dum enim putas omnes a te abſtinere poſſe, ſolum te ab omnibus abſtinuiſti.

Et poſtquàm retulit verba Apoſtoli ad Epheſios 4. adhortantis Fideles ut ſervent *Unitatem Spiritûs in vinculo pacis*, mox ſubjungit: *Hæc Apoſtoli mandata & monita ſalutaria, quàm diligenter Stephanus implevit, humilitatem ſenſus, & lenitatem primo in loco ſervans? Quid enim humilius aut lenius, quàm cum tot Epiſcopis per totum mundum diſſenſiſſe, pacem cum ſingulis vario diſcordiæ genere rumpentem, modò cum Orientalibus, quod nec vos latere confidimus, modo vobiſcum qui in meridie eſtis? A quibus legatos Epiſcopos patienter ſatis & leniter ſuſcepit, ut eos nec ad ſermonem ſaltem colloquii communis admitteret: adhuc inſuper dilectionis & charitatis memor, præciperet fraternitati univerſæ, ne quis eos in domum ſuam reciperet; ut venientibus non ſolùm pax & communio, ſed & tectum, & hoſpitium negaretur. Hoc eſt ſervaſſe unitatem ſpiritus in conjunctione pacis, abſcindere ſe a charitatis unitate, & alienum ſe per omnia Fratribus facere, & contra Sacramentum & Fidem, contumacis furore diſcordiæ rebellare. Apud talem poteſt eſſe unum corpus, & unus ſpiritus; apud quem fortaſſe nec anima una eſt, ſic lubrica, mobilis, & incerta?* Sed illi quorum Legatis non ſolùm pax & Communio, ſed etiam tectum & hoſpitium negata ſunt, reipſa fuerunt excommunicati: Stephanus igitur Pontifex Romanus, Firmilianum, Cyprianum, eiſque conſentientes in dogmate de rebaptizandis Hæreticis Epiſcopos reipſa excommunicavit.

Reſpondeo, Firmilianum ſeveritate Stephani commotum & exacerbatum, quòd Legatos ab Iconienſi Synodo Romam deſtinatos duriùs excepiſſet, quòdque increpatorias ac minaces tum ad eum cùm ad Cyprianum dediſſet Epiſtolas, Pontificis minas exaggeraſſe, atque comminatoriam excommunicationem iiſdem characteribus deſcripſiſſe, ac ſi revera lata fuiſſet. Ea enim eſt iratorum hominum indoles, ut illatas ſibi injurias, veras, aut præſumptas, loquendo, ſive ſcribendo augeant, ac majores prædicent, quàm reipſa ſint, ut æmulis ſuis odium conflent, & accerſant invidiam. Unde Tragicus in Thyeſte cecinit:

Iratus nihil niſi monſtra loquitur.

Firmiliano igitur, neque in hoc, neque in aliis, quæ ſtyli tota in in Epiſtola adversùs Stephanum de bacchantis impetu temerè effudit, credendum eſt. Quis enim credat Stephanum fuiſſe Schiſmaticum, quia id effutiit Firmilianus? Quis Stephanum cum Juda proditore meritò fuiſſe comparandum exiſtimet, quia Firmilianus illum cum Juda contulit? *Gratiam*, inquit, *referre Stephano in iſto poſſumus; quòd per illius inhumanitatem nunc effectum ſit, ut fidei & ſapientiæ veſtræ experimentum caperemus. Sed non, ſi nos propter Stephanum hanc beneficii gratiam capimus, ſtatim Stephanus beneficio & gratiâ digna commiſit. Neque enim & Judas perfidia ſua & proditione, qua ſceleratè circa Salvatorem operatus eſt, dignus videri poteſt quaſi cauſſam bonorum tantorum præſtiterit, ut per illum mundus & gentium populus liberaretur.* Quis audaciæ, inſolentiæ, & improbitatis Sanctiſſimum Pontificem cum Firmiliano inſimulet? *Sed hæc interim, quæ a Stephano geſta ſunt prætereantur*, inquit, *ne dum audaciæ, & inſolentiæ ejus meminimus, de rebus ab eo improbè geſtis longiorem mæſtitiam nobis inferamus.* Quis fidem adhibeat Firmiliano aſſerenti, *Eos, qui Romæ ſunt, non ea in omnibus obſervare, quæ ſunt ab origine tradita, & fruſtra Apoſtolorum auctoritatem prætendere?* Et etiam *Circa celebrandos dies Paſchæ, & circa multa alia divinæ rei Sacramenta eſſe apud illos aliquas diverſitates?* Quis Stephanum ſapientiſſimum Pontificem ſtultitiæ manifeſtæ a Firmiliano juſtè argui contendat? *Atque ego*, inquit, *hac in parte juſtè indignor ad hanc tam apertam, & manifeſtam Stephani ſtultitiam, quòd qui ſic de Epiſcopatus ſui loco gloriatur, & ſe ſucceſſionem Petri tenere contendit, ſuper quem fundamenta Eccleſiæ collocata ſunt, multas alias petras inducat, & Eccleſiarum multarum nova ædificia conſtituat, dum eſſe illic Baptiſma ſuâ auctoritate defendit.* Quis denique æquus rerum æſtimator credat Stephanum vocaſſe Cyprianum *Pſeudochriſtum & Pſeudapoſtolum, & doloſum operarium*, quod ipſi Firmilianus affingit, & Stephanum ipſum ita fuiſſe jure nuncupandum? Cùm itaque in his omnibus tam a veritate, ab æquitate, a Chriſtiana charitate, & moderatione alienis, fides derogetur Firmiliano; confici ejus teſtimonio non poteſt Stephanum excommunicationis ſententiam, tum in ipſum, cùm in Cyprianum, ipſiſque conſentientes Epiſcopos tuliſſe. Nec Firmiliani ſanctitas majorem ipſi fidem his in rebus conciliat, quia in his Sanctus non fuit, ſed iracundiæ & impatientiæ ſuæ motibus abreptus, plura effutiit valde humana. Quamquam (ut credere par eſt) nævos illos Pœnitentiâ expunxerit, ut ſuos Cyprianus Martyrio.

Sed etſi Firmiliani Legatis pacem & Communionem, tectum & hoſpitium Stephanus denegaſſe ſupponatur (ut ſcribit Firmilianus) non inde certò colligi poteſt illos fuiſſe excommunicatos lata in eos, atque Firmilianum ſententiâ. Id enim œconomiæ tantùm gratiâ factum fuit a Stephano, ut Orientales ab errore naſcente revocaret: ne ſcilicèt Legatos benigniùs excipiens, errori favere videretur; neve ipſi Romæ commorati, hoſpites ſuos, ac maximam fraternitatis partem ſpecioſâ, licèt falſâ, doctrinâ imbuerent. Qua in re prudentiæ & vigilantiæ Pontificiæ ſingulare ſpecimen Stephanus dedit. Sed ſeveritas illa in excipiendis Legatis longè differt ab excommunicatione. Sicut ergo nemo hucuſque ſomniavit Sanctum Epiphanium Salaminæ Cypri Epiſcopum excommunicaſſe Sanctum Joannem Chryſoſtomum Conſtantinopolitanum Antiſtitem, licèt Conſtantinopolim veniens, nec in Eccleſia cum ipſo orare, nec in ejus ædibus commorari, etſi humaniſſimè invitatus voluerit; ſed Epiphanii cautioni id tribuunt omnes, in errore tamen facti fundatæ, qua ſe ab ejus conſortio ſejunxit, quem Origeniſtam exiſtimabat: ne Origeniſmo tunc temporis graſſanti favere videretur, & ut ab Origeniſtarum patrocinio Joannem Chryſoſtomum revocaret: ita licèt juſſerit Stephanus, ut alloquium, tectum, & hoſpitium Firmiliani Legatis Romæ negaretur, colligi inde non poteſt quòd eos excommunicaverit.

SCHOLION.

In Reſponſione ad Objectionem, ſive ad paginam 469. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc in Indiculo ſuo notam appingunt: *Firmilianum (quem alias Sanctum eſſe concedit) iracundum appellat.*

R. *Firmilianum* Sanctorum cultu celebrat Eccleſia Græca, ut conſtat ex Menologio ad diem 27. Octobris. Eum verò *iracundum* non appellavi, ſed *commotum & iratum* in *Sanctum Stephanum* I. Romanum Pontificem ea temerè ſcripſiſſe di-

dixi, quæ in Epiſtola ad *Sanctum Cyprianum* adverſus ipſum leguntur. Huminem qui ſemel irâ commovetur, non ex odio, ſed ex zelo, quamvis non ſecundùm ſcientiam, non ideo *iracundum* dicimus (quæ vox pravum iræ habitum, ſeu propenſionem ad iram ſignificat, quavis occaſione data in actum erumpentem & æſtuantem) ſed iratum. Ab hujuſmodi verò commotione & ira in *Stephanum* purgare non poſſumus *Firmilianum*, cùm illius verbis & ſtylo proditur ille exacerbati & ſubirati animi motus. Hæc vitæ alioqui ſanctiſſimæ macula fuit, quam Pœnitentia expunxit.

ANIMADVERSIONES in Illam Natalis propoſitionem: *Sanctus Cyprianus, Firmilianuſque cum coepiſcopis non fuerunt reipſa excommunicati a Stephano Romano Pontifice. Et an Dionyſius Alexandrinus ſit iis accenſendus, qui errori rebaptizantium favebant.*

§. I.

Probabilius eſt S. Cyprianum, Firmilianum, &c. fuiſſe a Stephano Romano Pontifice excommunicatos.

TAm apertè Firmilianus ſcribit ad S. Cyprianum, Stephanum Papam pacem rupiſſe, ac proinde eos ſua communione privaſſe, ut non dubitandum videatur, tandem poſt minas in eos excommunicationis ſententiam pronunciaſſe: *In cæteris*, ait, *quoque multis Provinciis multa pro locorum, & nominum diverſitate variantur, nec tamen propter hoc ab Eccleſiæ catholicæ pace, atque unitate diſceſſum eſt. Quod nunc Stephanus auſus eſt facere, rumpens adversùs vos pacem, quam ſemper Anteceſſores ejus vobiſcum & amore, & honore mutuo cuſtodierunt.* Conqueritur igitur Firmilianus tunc Stephanum a pace, & unitate Cyprianum alioſque ſeparaſſe, quod antea propter alias varietates ipſius Anteceſſores non præſtiterant; ac proinde apertè affirmat excommunicatione fuiſſe a Romana Eccleſia abſciſſos. Futilis autem omnino ea videtur Natalis reſponſio, qua dicit Firmilianum comminatoriam excommunicationem iiſdem deſcripſiſſe characteribus, ac ſi lata revera fuiſſet, quia animo in Stephanum ſubirato calamum ſumpſit. Futilis, inquam, omnino mihi eſt hujuſmodi reſponſio, qua ſtatim convinceretur Firmilianum omnes chriſtianè vivendi, honeſtatiſque regulas oblitum fuiſſe, ſi, ut in Stephanum odium conflaret, in re tam gravi mentitus eſſet; ac quod Stephanus tantum minitabatur, jam actum dixiſſet, & injuriam jam ut irrogatam ſcripſiſſet. Sed & ipſa jurgia, quibus in Stephanum inſurgit, quæque deſcribit Natalis in reſponſione ad objectionem ſecundæ propoſitionis, oſtendunt verè excommunicationis mucrone fuiſſe confoſſum, ac proinde tam altè iratam vocem extuliſſe. Et quidem quis quæſo putaret, quòd ſi Stephanus intra ſolas minas hæſiſſet, illum proditori Judæ comparaſſet, & inſolentiæ, & improbitatis, ſtultitiæ &c. inſimulaſſet? Hæ profectò voces illius ſunt, qui vulnus acceptum impatienter ferens, in illum, qui mortale vulnus inflixit, excandeſcit. Si ad ipſius aures minarum tantùm vox perveniſſet, potius de Stephani animo demulcendo cogitaſſet, nec de re temerè, audacter, ac improbè facta conqueſtus fuiſſet.

Hæc omnia etiam oſtendunt veritatem non attigiſſe Natalem, dum putat non bene colligi Firmiliani legatos non fuiſſe unà cum ipſo excommunicatione innodatos, eò quòd iiſdem pacem, & communionem, tectum, & hoſpitium Stephanus denegaverit. Si ita agendo, ea ſolùm, quæ urbanitatis, comitatiſque erant, ſubtraxiſſet, nemo non diceret Firmilianum furenti amentiâ non fuiſſe occupatum, dum ſtylo tam acri, tam injurioſo, tam irreligioſo romanum Pontificem exagitavit; neque etenim adeo crimen eſt cum aliquibus inurbanè agere, ut ob illud etiam Chriſti Vicarius Judæ eſſet aſſimilandus. Rupit ergo Stephanus pacem, ac communionem negavit, quia ab excommunicando Firmiliano, Cypriano &c. non abſtinuit. Obſerventur præterea verba ab initio relata, & palam fiet de ea communionis abſciſſione conqueſtum fuiſſe Firmilianum, quam ob varietates in Eccleſiis vigentes, putabat Stephani Anteceſſores nunquam re vera attentaſſe, excommunicationem ſcilicet infligendo; unde impoſſibile eſt credere de illa communionis abſciſſione loquutum, quæ ſolùm ex denegato tecto, & hoſpitio conſurgit.

Hucuſque dicta teſtimonio Dionyſii Alexandrini confirmantur; nam ad Xiſtum Stephani ſucceſſorem ſcribendo, apud Euſebium *hiſt. eccleſ. l. 7. cap. 4.* hæc habet: *Stephanus ſcripſerat de Heleno, de Firmiliano, de epiſcopis omnibus, qui erant ex Cilicia, Cappadocia, & Galatia, & ex omnibus Gentibus, quæ erant finitimæ, quòd neque cum illis quidem ob eam cauſam communicare vellet: nam illi, inquit, hæreticos rebaptizant.* Hæc verba Dionyſii quaſi ſolam excommunicationis comminationem continerent, refert Natalis: at cùm dicat Dionyſius Stephanum ſcripſiſſe ſe nolle communicare cum iis, qui hæreticos rebaptizabant, excommunicationem ſanè jam latam continent. Cùm verò Cyprianus eodem laboraret errore, ac ii Epiſcopi, de quibus loquitur Dionyſius, ſicut dicit cum Firmiliano &c. communionem ob eam cauſam Stephanum rupiſſe, nulla eſt ratio dicendi eamdem cum Cypriano ſervaſſe. Immo verba illa *neque cum illis* non obſcurè ſignificant alios prius a communione Stephani divulſos fuiſſe.

Non modicam nihilominus, fateor, ingerunt difficultatem ea PP. loca, quæ refert Natalis, quibus in hoc diſſidio unitatem, ac communionem ſervatam aſſerunt, ac proinde S. Cyprianum *in communione eorum permanſiſſe*, qui ſententiæ ſuæ contrarierant, ſcripſit S. Hieronymus *in Dialog. cont. Lucifer.* Si hæc conciliare velimus cum iis, quæ ex Firmiliano obſervavimus, qui revera unitatem, pacemque diſciſſam inter Stephanum, ac rebaptizantes apertè fatetur, cui & Dionyſius Alexandrinus ſuffragatur, oportet dicere excommunicationem a Stephano latam, ab eodem, vel Xiſto ipſius ſucceſſore ſublatam fuiſſe: atque ita a vero non abſuit communionem, unitatemque ſervatam, ac in ea S. Martyrem obiiſſe.

§. II.

Dionyſius Alexandrinus iis non adnumerandus, qui iterum Baptiſmo abluebant quos Hæretici baptizabant.

PUtat Natalis S. Dionyſium Alexandrinum iis ſuffragatum eſſe, qui collatum ab Hæreticis baptiſmum irritum judicabant: at ego eiſdem non accenſendum crederem, cùm aliter nos doceat S. Baſilius in epiſtola canonica ad Amphilochium. Cùm igitur inter eos, quorum Baptiſmum irritum, vanumque cenſebat, Peputianos, ſeu Montaniſtas recenſeat, quia formam a Chriſto inſtitutam non ſervabant, ſubdit: *Miratus ſum quomodo Dionyſium, qui fuit canonum peritus, prateriit.* Et paulo poſt: *Quare etiamſi Magnum Dionyſium hoc latuit, nobis tamen non eſt ſervanda*

erroris imitatio. En quòd Baſilius miratur S. Dionyſium Baptiſmi, etiam a Montaniſtis collati, ex non ſervata forma vanitatem non vidiſſe; unde longe omnino a veritate eſt illorum hęreticorum improbaſſe Baptiſmum, qui cum forma a Chriſto inſtituta illum conferebant.

Hoc idem ſatis conjicitur, dum obſervetur quòd Dionyſii ſuffragium tum ob ſingularem ſanctitatis doctrinæve prærogativam, tum ob dignitatem ſecundæ Sedis, qua potiebatur, quamplurimi factum fuiſſet: unde ſi iterandum hæreticorum Baptiſmum putaſſet, Cyprianus & Firmilianus in ſuæ patrocinium opinionis allegare illum non omiſiſſent. Præterea ſi eccleſia Alexandrina novo Baptiſmo hæreticos redeuntes abluiſſet, eamdem diſciplinam ſervaſſent eccleſiæ Ægypti, Pentapoleos, & Libyæ, Alexandrinæ ſubjectæ; & tamen nullibi legitur in præfatis eccleſiis Baptiſmum iteratum fuiſſe. Demum, teſte Euſebio *lib. 7. cap. 4.* Dionyſius etiam apud Xiſtum Stephani Papæ ſucceſſorem deprecator pro Orientalibus rebaptizantibus extitit ad pacem cum Sede romana reintegrandam; ineptus autem fuiſſet pacis Conciliator, ſi rebaptizantium errori adhæſiſſet.

Aliter quidem ſenſit S. Hieronymus, unde in ſuo de Scriptoribus Eccleſiaſticis Libro Dionyſium rebaptizantibus nomen dediſſe affirmat. At puto S. Doctorem ea ratione deceptum, quòd Dionyſius in epiſtola ad Philemonem dicit ſe non damnare rebaptizantes, nec ipſorum irritam facere ſententiam. Ita autem loqnutus eſt Dionyſius, non quia, rebaptizantibus conſentiret, cùm S. Baſilius ſupra laudatus Hæreticorum baptiſmum a Dionyſio non improbatum tam clarè aſſerat; ſed quia cùm non ad fidei dogma, ſed ad puram diſciplinam hanc controverſiam ſpectare crediderit, rebaptiz ntes a ſe non damnandos putavit, illud Salomonis *Prov. 22.* aſſerendo: *Terminos non commutabis, quos Patres tui præſtiterunt.*

Viſum etiam aliquibus Dionyſio rebaptizantium errorem placuiſſe, quia, ut refert etiam Natalis in reſponſione ad ſecundam objectionem, Pontificem conſuluit de quodam ſene rebaptizando, quem baptiſmo abluerant hæretici: unde videtur de hujuſmodi baptiſmo ſaltem dubitaſſe. Verùm alia ratione incertus potuit eſſe Dionyſius, an validus invalidusve potuerit eſſe illius baptiſmus, ac proinde romani Pontificis definitionem exoptaſſe. Quamvis ergo ille ſenex affirmaret ſe apud hæreticos ablutum fuiſſe baptiſmo impietatis, ac blaſphemiæ pleno, nullam cum Catholicorum baptiſmo ſimilitudinem habente, nihilominus timere erat ſummopere inani timore agitatum, fideliter quæ geſta fuerant non narrare, cùm diu inter catholicos abſque ulla hæſitatione de ſui baptiſmi valore fuiſſet commoratus. In eam etiam inclinabat ſententiam Dionyſius, ut ipſius verba apud Natalem demonſtrant, communionem inter catholicos baptiſmi vicem ſupplere potuiſſe; cui etiam non diſſenſiſſe videtur S. Cyprianus in epiſtola ad Jubaianum, ut refert S. Auguſtinus *lib. 2. de Bap. contr. Donat. cap. 13.* Etſi ergo latere non potuiſſet S. Dionyſium, inanem eſſe baptiſmum omiſſâ formâ a Chriſto inſtitutâ, neque ſuo effectu carere putaſſet hæreticorum baptiſmum; de illius ſenis baptiſmo maluit romanum Pontificem conſulere, cum ipſi rationes non deeſſent, quibus validum, invalidumve pronunciaret.

ARTICULUS II.

Utrùm Firmilianus, aliique Orientales, errorem de iterando Hæreticorum Baptiſmate depoſuerint?

ILluſtriſſimus Cardinalis Baronius contendit illos Romanæ Eccleſiæ, cæterarumque ſententiam Dionyſii Alexandrini temporibus amplexos fuiſſe: quam Auctoris Eminentiſſimi aſſertionem ſequenti Propoſitione refellemus.

PROPOSITIO.

Firmilianus, aliique Orientales, errorem de Baptiſmate Hæreticorum non depoſuerunt Dionyſii Alexandrini tempore.

Probatur primò. Sanctus Dionyſius Alexandrinus ad Xiſtum Stephani ſucceſſorem ſcribens, iis qui collatum ab Hæreticis Baptiſma irritum cenſebant, apertè ſuffragatur: illam itaque ſententiam non depoſuerant Orientales. Quomodo enim iſti opinioni propter auctoritatem *Maximorum.* [ut ait] *Conciliorum* aſſenſus fuiſſet; id eſt, Conciliorum Iconii, & Synadis, ſi illi ipſi Antiſtites, qui his Conciliis adfuerant, Decreta ſua de rebaptizandis Hæreticis jam tum reſcidiſſent? *Apud Euſeb. lib. 7. cap. 5.* Sed nec ullum in tota Antiquitate Eccleſiaſtica veſtigium eſt, quo ipſos errorem poſtea revocaſſe appareat. Gratis igitur aſſerit Baronius ipſos errorem depoſuiſſe.

Probatur ſecundò ex Sancto Baſilio qui in Epiſtola 1. Canonica ad Amphilochium teſtatur, Firmilianum in ea fuiſſe ſententia, ut Catharos, Encratitas, Hydroparaſtatas, & Apoſtatitas rebaptizandos cenſeret. *Antiquis viſum eſt* [inquit Canone 1.) *Cypriano dico, & noſtro Firmiliano, eos omnes uni calculo ſubjicere: quoniam ſeparationis quidem principium per ſchiſma; qui autem ſe ab Eccleſia abjunxerunt, non habent ampliùs in ſe gratiam Spiritûs.* Et Epiſtola 2. Canone 47. de iiſdem Hæreticis ait: *Nos una ratione eos rebaptizamus.* Vigebat igitur Baſilii Magni tempore in Cappadocia, finitimiſque regionibus mos rebaptizandi plures Hæreticos; etiamſi in forma Eccleſiæ baptizati eſſent [ne quis cavilletur.] At ſi Firmilianus illum olim errorem ejuraſſet, Eccleſiasticæ ut reſtitueretur unitati [quemadmodum fingit Baronius] quomodo id Baſilius non agnoviſſet, qui & ipſe Cappadox erat, & Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus? Quomodo ex Eccleſiæ illius monumentis adeo ſolemniter recantatam palinodiam compertam non habuiſſet? Quomodo mori jam antiquitus abrogato fuiſſet obſecutus?

Objectio prima pro ſententia Baronii petitur ex Sancto Dionyſio Alexandrino, apud Euſebium lib. 7. cap. 5. ſcribente ad Stephanum Romanum Pontificem, omnes Orientales Eccleſias antè diſſentientes, ad concordiam eſſe reductas. *Jam ſcito Frater*, inquit, *omnes Orientales Eccleſias, quæ antea fuerunt, propter errorum perverſitatem, nonnulla diſſenſione diſtracta, ad concordiam denuo eſſe reductas, omnes etiam Eccleſiarum præſides, qui ubique locorum ſunt, ſummo animorum conſenſu conſpirare; & ob pacem hanc præter omnium expectationem conſtitutam, incredibili lætitia affici.* Et inter eos Epiſcopos & Eccleſias, quæ mutuam inierant concordiam, Firmilianum, & totam Cappadociam recenſet. Hæc autem ſcribere non potuit Dionyſius de pace ex ſchiſmate Novatiani. Nam etſi, inquit, Baronius, illud ſchiſma fœliciter extinctum fuerit; attamen ſubortâ mox de rebaptizatione ſub Stephano controverſiâ, &

ſciſſo

ſciſſo in diverſas ſententias Oriente; nihil eſt, quod ea de mutua omnium concordia & pace Eccleſiæ ad Stephanum ſcripſiſſet Dionyſius, niſi pax in omnibus inter Epiſcopos ſuiſſet ſtabilita. At ſanciri pax in omnibus non potuit, niſi errorem de Baptiſmate Hæreticorum tantâ pertinaciâ a ſe antea propugoatum deponerent. Colligitur itaque ex Sancto Dionyſio Alexandrino, Firmilianum, & ejus Coëpiſcopos, errorem depoſuiſſe.

Reſpondeo, De Novatiani ſchiſmate locutum eſſe dumtaxat Dionyſium: ejus enim error in Orientem permeaverat; quem demum abjecere Orientales, priſtino rebaptizandi more retento. Qui igitur antea inter ſe diſſidebant Epiſcopi, dum alii Novatianis partibus, errorique faverent, alii Novatianos execrarentur, in mutuam rediere concordiam tempore Stephani. Ita intelligendum eſſe Sanctum Dionyſium Alexandrinum, ex Euſebio conſtat, qui libro 7. Hiſtoriæ, cap. 5. ita ſcribit: *Dionyſius igitur, ubi longam ſermonem cum Stephano per literas de hac controverſia contulit, tandem declarat, quo pacto, perſecutionis fluctibus ſedatis omnes ubique Eccleſiæ, nova ac perversâ Novati hæreſis pravitate repudiatâ pacem inter ſe conciliaſſent.* Idem probant ipſius Dionyſii verba ſcribentis: *Orientales Eccleſias, quæ propter errorum pravitatem antea nonnullâ diſſenſione diſtractæ fuerant, ad concordiam denuo eſſe reductas.* An queſo, ſententiam de iterando Hæreticorum Baptiſmate, cui ipſe ſuffragabatur, *erroris pravitatem* appellaſſet?

Nec obſtat, quod ait Baronius, gratulari non potuiſſe Dionyſium Stephano de pace Orientalibus Eccleſiis reſtitutâ, ſi in diverſas adhuc ſententias ob excitatam de Baptiſmate Hæreticorum controverſiam ſcinderentur. Illa enim diſſenſio non officiebat paci Eccleſiaſticæ: ſed tum Epiſcopi, qui Hæreticorum Baptiſma recipiebant, tum illi qui repudiabant, ſervabant unitatem ſpiritûs in vinculo pacis. Unde S. Auguſtinus lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas ait: *Omnes qui aliter ſentiebant Cypriani temporibus, non ſunt ab Eccleſiæ utilitate ſeparati, donec illud, quod aliter ſaperent, Deus illis revelaret.* Atqui Firmilianus, & alii Epiſcopi Orientales, aliter ſentiebant Cypriani temporibus, id eſt, rebaptizandos eſſe Hæreticos: Non fuerunt igitur ab Eccleſiæ unitate ſeparati. Nec dubium eſt quin Orientales idem obſervaverint, quod Sanctus ipſe Cyprianus, cui in omnibus aſſentiebantur [ut ex Firmiliani Epiſtola conſtat.] Quid porro Cyprianus? *Neminem condemnantes*, inquit, *aut a jure communionis aliquem ſi diverſum ſenſerit, amoventes.* Plures ergo Epiſcopi in Oriente Hæreticos rebaptizabant; nonnulli œconomiæ gratiâ Hæreticorum Baptiſma recipiebant (quemadmodum de ſuo ævo loquitur Baſilius Magnus) non tamen ideo mutuam communicationem, & Eccleſiaſticam pacem abrumpebant; Unde reſtitutâ pace ex ſchiſmate Novatiani, gratulari meritò potuit Dionyſius Alexandrinus Pontifici Romano: quia licèt in controverſia de rebaptizandis Hæreticis adhuc diſſiderent Orientales, nihilominus diſſenſio illa erat opinionum, potiùs quàm animorum.

Objectio ſecunda petitur ex Epiſtola S. Dionyſii Alexandrini ad Xiſtum Romanum Pontificem Stephani ſucceſſorem, ex qua Baronius evincere ſibi videtur Orientales omnes in Stephani ſententiam conceſſiſſe. Nam occurrente caſu de homine ab hæreticis baptizato non ſecundùm Catholicæ Eccleſiæ ritum, licèt eum baptizare potuiſſet; tamen [inquit Baronius] ne videretur vel levi aliqua ſuſpicione perſtare in ſententia de rebaptizandis Hæreticis, quam damnaverat, valde trepidans, non eſt auſus hominem id enixiùs poſcentem baptizare: ſed de re, quam putavit ambiguam conſuluit Xiſtum Pontificem; quod certè minimè feciſſet, niſi priùs in ſententiam Stephani deſcendiſſet.

Reſpondeo, Baronium omnia miſcere, & Dionyſii factum in contrarium planè ſenſum torquere. Fingit enim Sanctiſſimum Epiſcopum auſum non fuiſſe rebaptizare hominem, qui ab Hæreticis baptizatus fuerat; nec alias meminit hujus facti circomſtantias, quę probant evidenter Dionyſium illius hominis Baptiſma non iteraſſe quibuſdam œconomiæ & prudentiæ legibus ductum, non fluctuantis animi ſuſpenſione nutantem, ac Stephani jam antea ſententiam amplexi. Eo totam rei geſtæ ſeriem, prout eam refert Dionyſius in laudata ad Xiſtum Epiſtola. *Frater quidam ex noſtro Conventu, Communioneque fidelis judicatus, ætate admodum provectus, & priuſquàm ego eram creatus Epiſcopus, & (ut arbitror) antequàm beatus Heraclas in Epiſcopatûs gradu collocatus fuerat, Conventûs, Communioniſque particeps factus; cùm fortè Baptiſmo eorum, qui nuper apud nos baptizarentur, adeſſet, & rogata, reſponſaque audiret, venit ad me lugens, & graviter ſuam vicem deplorans, ſe ad pedes meos abjicit, ex animo confitetur, & ſanctè dejerat, baptiſma, quo erat apud Hæreticos tinctus, non hujus generis eſſe: illud namque plenum eſſe impietatis, plenumque blaſphemia, neque ullam omnino cum iſto noſtro habere ſimilitudinem: affirmatque animum ſuum, propterea acerbis dolorum ſtimulis compunctum: & quoniam nefario ac profano cùm verborum, tam factorum ſcelere pollutus erat, nec liberè ſuos oculos ad Deum poſſet elevare. Et propterea obteſtatus eſt, ut hac puriſſima lavacri purgatione, vera ſuſceptione in Eccleſiam, & divinâ in eo Sacramento oblatâ gratiâ potiretur: quod planè ego non audebam præſtare.*

* Apud Euſebium libro 7. cap. 9.

En hominem de quo agebatur. Scrupoloſus erat, & forſan delirus ſenex, ab Hæreticis quidem baptizatus (ut aſſerebat), ſed ad Communionem receptus, etiam ante Beatum Heraclam, cui in Sede Alexandrina proximè ſucceſſerat Dionyſius. Is cùm Epiſcopum ſuum vidiſſet Baptiſma conferentem, conſcientiæ ſtimulum paſſus eſt, quòd ſe non eo ritu, imò nec eâ formâ, ideſt, Evangelicis verbis tinctum meminiſſet. Antiſtitem precatus enixè eſt, ut ſibi vellet legitimum Baptiſma conferre. Non auſus eſt id præſtare Dionyſius: ſed Xiſtum Romanum Pontificem ea de re conſuluit. An ex hoc ſequitur quòd antea in Stephani ſententiam deſcendiſſet? Minimè Gentium. Neque enim in ea verſabatur controverſia inter Orientales & Africanos ex una parte, & Stephanum Pontificem Maximum ex altera, utrùm rebaptizandi eſſent, quibus collatum fuiſſet Baptiſma verbis impietate, & blaſphemiâ plenis: nec adeo erat neſcius Canonum Dionyſius, quem Baſilius Magnus antonomaſticè, *Canonicum* vocat, ut iterandum hujuſmodi Baptiſma ignoraret. Cur ergo id non audebat præſtare? Primò, quia ipſi non conſtabat an ille ſenex ita fuiſſet baptizatus. Secundò quia receptus fuerat a Deceſſoribus ſuis ad Conventum, & ad Communionem: nolebat autem Sanctus Dionyſius in Acta Deceſſorum ſuorum inquirere, & quæ ab ipſis geſta eſſent, reſcindere; cùm ſciret unumquemque Epiſcopum rationem ſui actûs Domino redditurum, ab altero judicari non debere, ut loquitur Sanctus Cyprianus. Tertiò, quia cùm ſibi ſatis non conſtaret an verbis Evangelicis uſi eſſent qui eum baptizaverant, Hæretici; & aliunde non iteraretur Baptiſmus eorum qui ſemel ab aliquo Catholicorum Antiſtitum fuiſſent in Eccleſiam ſuſcepti; exiſtimavit Dionyſius, ut ipſe ſcribit, *Diuturnam illam Communionem, qua fuerat cum Fe-*

Id eſt, Canonum peritiſſimum & obſervantiſſimum.

Fidelibus ſociatus ille Senex, *ſatis habere viriam ad ejus animum purgandum*. Quid porro indicat ille loquendi modus, niſi Baptiſmo ab Hæreticis collato maculatum fuiſſe & pollutum, qui purgatione indigebat? Pergit Dionyſius: *Nam qui gratiarum actiones audiviſſet, qui Amen unà pronuntiaſſet, qui adſtitiſſet Menſæ, qui manus ad ſanctum illud alimentum capeſſendum porrexiſſet, qui illud recepiſſet, qui tam longo tempore fuiſſet Corporis & Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti particeps, ejus Baptiſma non audebam de integro renovare*. Quæ poſtrema verba maximè notanda ſunt. Si enim perſuaſum habuiſſet Sanctus Dionyſius Baptiſma collatum ab Hæreticis renovandum non eſſe, jamque in Stephani ſententiam deſcendiſſet, dixiſſet potiùs: *Ejus Baptiſma non poteram renovare, non debebam renovare*, quàm dixerit: *Non audebam*.

Certè nec Sanctus Cyprianus iterari volebat eorum Baptiſma, qui ab Hæreticis baptizati, jam in Eccleſiam recepti eſſent: *Sed cùm arbitraretur eos, qui extra Eccleſiæ Communionem baptizarentur, baptiſmum non habere, credidit eos tamen in Eccleſiam ſimpliciter admiſſos, propter ipſius unitatis vinculum, poſſe ad veniam pervenire*, inquit Sanctus Auguſtinus, lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 13. ubi id probat ex ipſis Sancti Cypriani verbis ad Jubaianum ita ſcribentis: *Sed dicet aliquis, Quid ergo fiet de his qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine Baptiſmo admiſſi ſunt? Potens eſt Dominus miſericordiâ ſuâ indulgentiam dare, & eos qui in Eccleſiam ſimpliciter admiſſi in Eccleſia dormierunt, ab Eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare*. Cùm igitur ex facto & verbis Sancti Dionyſii Alexandrini nihil ampliùs colligi poſſit, futile eſt argumentum Baronii, concludentis ipſum depoſuiſſe Sancti Cypriani de rebaptizandis Hæreticis ſententiam, quia hominem ab Hæreticis baptizatum, ſed a ſuis Deceſſoribus admiſſum rebaptizare non audebat.

Objicitur tertiò. Orientales judicium ſuum de rebaptizandis Hæreticis reſciderunt, ut teſtatur Sanctus Auguſtinus, utque ipſi Donatiſtæ fatebantur: Firmilianus igitur & ejus Collegæ errorem tandem illum depoſuerunt.

Probatur antecedens ipſis Sancti Auguſtini verbis libro 3. contra Creſconium Grammaticum cap. 2. *Majores autem veſtri*, inquit, *quibus tale teſtimonium perhibuiſti, quòd ab Orientalium propterea Communione diſceſſi ſunt; quia illi judicium ſuum reſciderunt, quo eis placuerat de iſta Baptiſmi quæſtione Cypriano, atque illi Africano Concilio conſentire oportere, contra Cyprianum fecerunt*.

Et cap. 3. *Proinde ſi jam omnino credendum ſit, quinquaginta Epiſcopis Orientalium id eſſe viſum, quod ſeptuaginta Afris, vel aliquantò etiam pluribus, contra tot millia Epiſcoporum, quibus hic error in toto orbe diſplicuit; cur non potiùs etiam ipſos paucos Orientales ſuum judicium correxiſſe dicamus, non (ut loqueris) reſcidiſſe? Sicut enim laudabile eſt a vera ſententia non amoveri; ita culpabile perſiſtere in falſa; quam numquam tenere prima laus eſt; ſecunda, mutare*.

Reſpondeo, Orientales ſuum reſcidiſſe judicium, ſed non eos ipſos qui illud tulerant, id eſt, Firmilianum & ejus Coëpiſcopos: neque illam palinodiam ad ipſa Dionyſii Alexandrini, & Stephani, vel Xiſti Romanorum Pontificum tempora referendam. Immo contrarium ex Sancto Auguſtino colligitur: Siquidem ait, Donatiſtarum, quos impugnat, majores propterea ſe ab Orientalium Communione disjunxiſſe, quòd de hac re diverſa ſenſerint, & judicium ſuum correxerint. Illius ergo reſciſſio judicii occaſio fuit primis Donatiſtis communionis cum Orientalibus abrumpendæ. Itaque facta dumtaxat videtur tempore primorum Donatiſtarum; non Dionyſii, & Stephani, vel Xiſti.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Baronium impugnat, quòd dicat Firmilianum reſipuiſſe*.

R. In verba Eminentiſſimi *Baronii* non juravi: ab ipſo diſſentire in Quæſtione Hiſtorica, illumque impugnare, non grande crimen: cæterùm non dixi Firmilianum non reſipuiſſe, ſed non depoſuiſſe errorem Dionyſii Alexandrini tempore.

ARTICULUS III.

Utrùm S. Cyprianus errorem depoſuerit.

PROPOSITIO.

An errorem de rebaptizandis Hæreticis depoſuerit Sanctus Cyprianus, incertum eſt.

Probatur primò. Illum depoſuiſſe errorem incertum eſt, quem nec propria Scripta, nec alia monumenta Antiquitatis, teſtantur depoſuiſſe errorem, vel in eo ad mortem uſque permanſiſſe: ſed nec ex Sancti Cypriani Scriptis, nec ex aliis Antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentis colligi poteſt illum depoſuiſſe errorem; vel ejus fuiſſe ad mortem uſque retinentiſſimum: igitur incertum eſt an depoſuerit.

Probatur ſecundò auctoritate Sancti Auguſtini, libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 4. ubi de Sancto Cypriano ſic loquitur: *Si enim Petrum laudat, & prædicat ab uno poſteriore Collega patienter concorditerque correctum, quantò citiùs ipſe cum Concilio Provinciæ ſuæ, univerſi orbis auctoritati patefactâ veritate ceſſiſſet, qui profectò & unum verum dicenti & demonſtranti poſſet facillimè conſentire tam ſancta anima, tam pacata: & fortaſſe factum eſt, ſed neſcimus. Neque enim omnia, quæ illo tempore inter Epiſcopos geſta ſunt, memoriæ litteriſque mandari potuerunt, aut omnia quæ mandata ſunt novimus*.

Et Epiſtolâ 48. ad Vincentium Donatiſtam, de eodem Sancto Cypriano ita ſcribit: *Correxiſſe iſtam ſententiam non invenitur: non incongruenter tamen de tali viro exiſtimandum eſt quòd correxerit, & fortaſſe ſuppreſſum ſit ab eis, qui hoc errore nimiùm delectati ſunt, & tanto velùt patrocinio carere noluerunt*.

Sanctus quidem *Hieronymus*, in Dialogo *Contra Luciferianos*, Aſſerit Africanos Epiſcopos errorem depoſuiſſe: *Conatus eſt*, inquit, *& Sanctus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena; & idcirco Hæreticorum baptiſma reprobans, ad Stephanum tunc Romanæ Urbis Epiſcopum qui a Beato Petro vigeſimus-ſextus fuit, ſuper hac re Africanam Synodum direxit: ſed conatus ejus fruſtra fuit. Denique illi ipſi Epiſcopi, qui rebaptizandos Hæreticos cum eo ſtatuerant, ad antiquam conſuetudinem revoluti novum emiſere Decretum*.

Verùm huic *Sancti Hieronymi* opinioni multa repugnare videntur. Primùm enim conſtat ex Concilio Arelatenſi, diu poſt *Sanctum Cyprianum* viguiſſe rebaptizandi morem apud Afros. Secundò idem probatur ex Concilio Carthagine celebrato ſub *Grato* Epiſcopo, quod licèt conflatum fuerit ex Epiſcopis a rebaptizatione abhorrentibus, evincit tamen errorem de non recipiendo hæreticorum baptiſmo in Africa nondum penitus abolitum & extinctum fuiſſe. Tertiò, Concilium *Sancti Cypriani* novo Decreto ab Epiſcopis Africanis reſciſſum non fuiſſe, probat Donatiſtarum gloriatio, qui illius auctoritate Concilii rebaptizare ſe jactitabant

tabant

Digitized by Google

tabant, ut teſtantur Geſta Collationis Carthaginenſis, *Sanctus Auguſtinus* variis in locis, & *Vincentius Lirinenſis* in Commonitorio. Denique nullum novi iſtius Decreti teſtimonium alibi extat in tota retrò Antiquitate: Quod tamen ſi fuiſſet ab ipſo *Sancto Cypriano* & ejus Collegis editum, en frequenter uſi eſſent Donatiſtarum Impugnatores. Sed e contrario *Sanctus Auguſtinus* locis mox laudatis obſervat, non inveniri *Sanctum Cyprianum* ſuam de rebaptizandis hæreticis correxiſſe ſententiam. Quod etiam colligitur ex libro 2. *Contra Gaudentium*, Cap. 8. Veriſimile igitur eſt *Sanctum Hieronymum*, cùm videret Rebaptizationem ſuâ ætate a Catholicis Afris rejici, ſive baptiſmum hæreticorom ab illis admitti & approbari, odio adversùs Donatiſtas in eam inductum fuiſſe opinionem, quod Afri ad antiquam conſuetudinem rediiſſent ſtatim poſt Concilium *Sancti Cypriani*: Quemadmodum *Sanctus Auguſtinus* libro 3. *De Baptiſmo* Cap. 2. ait illos ad priſtinam conſuetudinem poſt *Agrippini* tempora rediiſſe.

ARTICULUS IV.

Utrùm Sanctus Cyprianus, & Africani Epiſcopi exiſtimaverint dogma de rebaptizandis Hæreticis, quod propugnabant, ad fidem ſpectare?

PROPOSITIO.

Sanctus Cyprianus, & Africani Epiſcopi non exiſtimaverunt dogma de rebaptizandis Hæreticis, quod tuebantur, ad fidem pertinere.

PRobatur primò ex Epiſtola Sancti Cypriani & Synodi Africanæ ad Stephanum Pontificem Maximum, in qua hæc habet: *Cæterum ſcimus, quoſdam, quod ſemel imbiberint, nolle deponere, nec propoſitum ſuum facilè mutare, ſed ſalvo inter Collegas pacis & concordiæ vinculo, quædam propria, quæ apud ſe ſemel ſint uſurpata, retinere. Qua in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus; cùm habeat in Eccleſiæ adminiſtratione voluntatis ſuæ arbitrium liberum unuſquiſque Præpoſitus, rationem actûs ſui Domino redditurus.* Porro in his quæ ad Fidem Catholicam ſpectant, liberom non eſt cuique Epiſcopo vel ſentire, vel ſervare quod velit: igitur Sanctus Cyprianus & eius Collegæ non cenſuerunt controverſiam illam de Baptiſmate Hæreticorum ad fidem ſpectare.

Probatur ſecundò ex Synodo Carthaginenſi 87. Epiſcoporum, in qua ſic præfatus eſt Sanctus Cyprianus: *Ut de hac ipſa re quid ſinguli ſentiamus, proferamus, neminem judicantes, aut a jure Communionis aliquem ſi diverſum ſenſerit, amoventes. Neque enim quiſquam noſtrûm Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem Collegas ſuos adigit, quando habeat omnis Epiſcopus pro licentia libertatis & poteſtatis ſuæ arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non poſſit, quàm nec ipſe poteſt alterum judicare; ſed expectemus univerſi Judicium Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui unus & ſolus habet poteſtatem & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro judicandi.* Atqui in iis quæ ſunt contra fidem, Epiſcopus a Coëpiſcopis judicari poteſt; non exiſtimavit igitur Sanctus Cyprianus hanc eſſe controverſiam Fidei.

Probatur tertiò ex Sancto Hiernnymo in Dialogo adversùs Lueiferianos, cap. 9. *Verùm*, inquit, *ſi noluerunt ii qui ab Hilario inſtituti ſunt, & oves ſine Paſtore eſſe cœperunt, de Scripturis exproferre, quæ Beatus Cyprianus ob Hæreticos rebaptizandos in ſuis Epiſtolis reliquit: ſciant illum hæc non cum anathemate eorum, qui ſe ſequi noluerunt, edidiſſe: ſiquidem in Communione eorum permanſit, qui ſententiæ ſuæ contraierant: ſed hortatum potiùs fuiſſe propter Novatum, & alias tunc hæreſes multas enaſcentes, ne quiſquam ab eo ſine damnatione erroris ſui reciperetur. Sermonem denique ſuum, quem ſuper hac re ad Stephanum Romanum Pontificem habuit, tali fine complevit; HÆC ad conſcientiam tuam [Frater charissime] & pro honore communi, & pro ſimplici dilectione protulimus, credentes etiam tibi, pro religionis tuæ & fidei veritate placere, quæ & religioſa pariter & vera ſunt.* At ſi rebaptizationem Hæreticorum, fidei rem eſſe exiſtimaſſet Sanctus Cyprianus, anathema dixiſſet eis, qui contrariam ſententiam tuebantur, neque cum eis communicaſſet: neſas enim cenſebat Communione jungi cum Hæreticis. Quæſtionem igitur illam ad fidem pertinere non exiſtimavit, ſed ad œconomiam dumtaxat & Diſciplinam Eccleſiaſticam.

Objicitur. Sanctus Cyprianus Stephani ſententiam decernentis eſſe ſuſcipiendos cum ſola manuum impoſitione Hæreticos, *Errorem* vocat, & *Hæreticorum cauſſam contra Chriſtianos, & contra Eccleſiam Dei* aſſerere ait, Epiſtolâ 74. ad Pompejum data. Item divinæ diſpoſitioni anteponere Stephanum humanam Traditionem aſſerit; *Si Baptiſma*, inquit, *nonniſi unum eſt, quod apud nos eſt, & intus eſt, & ſoli Eccleſiæ de divina dignatione conceſſum eſt, quæ iſta obſtinatio eſt, quæve præſumptio, humanam Traditionem divinæ diſpoſitioni anteponere?* Denique in Epiſtolâ ad Jubaianum, innuit dogma de rebaptizandis Hæreticis eſſe a Spiritu Sancto revelatum. *Proinde*, inquit, *fruſtra quidam qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis oppponunt; quaſi conſuetudo major ſit veritate, aut non id ſit in ſpiritalibus ſequendum, quod in melius fuerit a Spiritu Sancto revelatum. Ignoſci enim poteſt ſimpliciter erranti..... Poſt inſpirationem verò & revelationem factam, qui in eo quod erraverat, perſeverat prudens & ſciens, ſine venia ignorantiæ peccat: Præſumptione enim atque obſtinatione quadam nititur, cùm ratione ſuperetur.* Sed quod divina diſpoſitione inſtitutum eſt, & a Spiritu Sancto revelatum, & cujus contrarium eſt error contra Eccleſiam Dei, illud ſpectat ad fidem. Sanctus igitur Cyprianus exiſtimavit dogma de rebaptizandis Hæreticis, quod propugnabat, ad fidem pertinere.

Reſpondeo, Sanctum Cyprianum erroris quidem arguiſſe Stephani ſententiam, ſed non erroris contra fidem. Non enim quoties aliquid verum cenſetur, contrarium ejus exiſtimatur hæreticum. Divinæ autem diſpoſitioni contrariam Traditionem, qua pugnabat Stephanus, aſſerit, non formaliter (ut more Scholæ loquamur) ſed illativè, id eſt, non contendit ſententiam, quæ rejicit Hæretienrum Baptiſma, eſſe in Sacra Scriptura diſertis nitidiſque verbis traditam & expreſſam; ſed eſſe illi magis congruentem, & ex divinis oraculis colligi per ratiocinationem. Unde Epiſtolâ mox laudata ad Jubaianum, innuit opinionem illam eſſe rationibus, quàm auctoritate firmiorem. Sic enim Stephanum obliquè carpit; *Proinde fruſtra quidam qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis opponunt; quaſi conſuetudo major ſit veritate.* Denique revelationem fuſiori ſignificatu accepit Sanctus Cyprianus, prout omnis veritas, cuuſeumque ſit ordinis, a Deo manifeſtatur, qui prima veritas eſt; & prout omne donum deſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum; prout, inquam, omne quod vel ad Fidem, vel ad Eccleſiæ Diſciplinam, & regimen ſpectat, revelat Spiritus Sanctus.

Nec verò Sanctus Cyprianus dumtaxat cum Africanis Epiſcopis & Firmilianus cum Orientalibus

bus, exiſtimarunt hanc quæſtionem eſſe meræ Diſciplinæ, non verò Fidei; verùmetiam Nicæni Patres qui Baptiſma Paulianiſtarum jubentes iterari, Canone 19. anathemate non percuſſerunt eos qui aliorum Hæreticorum Baptiſma non reciperent, quod ſanè feciſſent, ſi quæſtionem iſtam ad fidem exiſtimaſſent pertinere. His adde Sanctum Baſilium in Epiſtolis ad Amphilochium, ubi cùm aſſerat Hæreticorum Baptiſma non eſſe recipiendum, prout Firmiliano & Sancto Cypriano viſum eſt, & nihilominus propter quamdam œconomiam ſuſcipi poſſe, oſtendit evidenter ſibi videri eam quæſtionem Diſciplinæ meræ, non Fidei. Denique ſi res fidei viſa eſſet, non fuiſſet neceſſarium univerſæ Eccleſiæ Concilium, ut inexcuſabiles eſſent Africani & Orientales, qui Hęreticos rebaptizabant. Siquidem non excuſantur, qui erorem contra fidem, a Sede Apoſtolica damnatum, pertinaciter propugnant, etiam ante Concilii Occumenici celebrationem; ut in cauſſa Pelagianorum videre eſt, quibus ſpem Concilii Generalis adimit Sanctus Auguſtinus. At Sanctum Cyprianum excuſat quòd morem Africanum rebaptizandi Hæreticos, etiam poſt Decretum Stephani tueretur, quia nondum celebratum fuerat Plenarium totius Eccleſiæ Concilium. Cenſet ergo quęſtionem illam meræ fuiſſe Diſciplinę.

ANIMADVERSIONES in Controverſiam de hęreticorum Baptiſmo, in qua S. Cyprianus noluit Stephano Papæ aſſentiri.

DEnegantes romanorum Pontificum definitionibus eam infallibilitatem, qua credere eſt Chriſtum Jeſum ſuum in terris Vicarium donaſſe, in ſui præſidium non ſemel jactant denegatum a S. Cypriano romano Pontifici aſſenſum, ubi hæreticorum baptiſmum firmum ratumque habendum pronuntiavit: nec Cyprianum verò, nec ipſius Aſſeclas denegaturos fuiſſe credunt. quoties romani Pontificis infallibilitatem agnoviſſet. In hac igitur materia elucidanda æquum eſt immorari.

§. I.

S. Cyprianus romani Pontificis infallibilitati non fuit averſus, ipſiuſque etiam primatum juriſdictionis agnovit.

STatim animadvertendum occurrit S. Cyprianum ante illam de Baptiſmo ab Hæreticis collato diſceptationem, quamvis ſuæ tuendæ juriſdictioni addictum, Primæ Sedis jura agnoviſſe. Scribendo proinde ad S. Cornelium Papam adverſus Feliciſſimum & Fortunatum qui poſtquam incaſſum ipſius electionem ad Carthaginenſem epiſcopatum oppugnaverant, ſchiſma in ipſum excitaverant, ita ait: *Navigare audent & ad Petri cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, unde dignitas Sacerdotalis exorta eſt, a Schiſmaticis, & profanis literàs ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos, quorum fides Apoſtolo prędicante laudata eſt, ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum.* Agnoſcit in Eccleſia Romana Petri cathedram, ac proinde implicitè ſaltem fatetur in ea ſedentem gaudere Petri privilegio, de ſidei indeficientia, & de virtute fratres a Sathana expetitos confirmandi. Eamdem Sacerdotalis dignitatis principium agnoſcit, ex quo cùm conſequatur ad eam accedendum, ubi aliæ eccleſiæ fidei contentionibus concutiuntur, oportebat Chriſtum in ea infallibile magiſterium ſtabilire. Sed nonne etiam laudando Apoſtoli auctoritate fidem romanorum, & ab eis arcendo perfidiam, oſtendit illic fidem deficere non potuiſſe? Dicit etiam S. Martyr communionem cum romano Pontifice teſſeram eſſe conjunctionis cum eccleſia catholica; ubi autem Pontifex in proponendis fidei articulis poſſet errare, perperam diceretur cum eodem communicare idem eſſe ac Eccleſiæ catholicæ adnecti: *Scripſiſti etiam*, ita habet in epiſtola ad Antonianum Epiſcopum, *ut exemplum earumdem literarum ad Cornelium collegam noſtrum tranſmitterem, ut depoſita omni ſollicitudine, jam ſciret ſe ſecum. hoc eſt cum Eccleſia Catholica communicare.* Et in Epiſtola ad S. Cornelium Papam. ita ipſum alloquitur: *Scimus nos hortatos eos eſſe, ut eccleſię Catholicę radicem, & Matricem agnoſcerent, ac tenerent, ... ut te univerſi Collegę noſtri, & communionem tuam, id eſt Eccleſię catholicæ unitatem pariter, & charitatem probarent, ac tenerent.* In epiſtola demum 69. Epiſcoporum contemptui hæreſum, & ſchiſmatum origionem tribuit; unde quid credere eſt tunc ſenſiſſe de illius ſummi Pręſulis contemptu, ad quem perfidia acceſſum habere non poteſt, & cum quo communicare idem eſt ac catholicæ eccleſiæ adhærere?

Juriſdictiónis etiam primatum in romano Pontifice commendavit, qua cæteros omnes poſſet punire, vel punitos abſolvere. Optat proinde *ep.* 67, Stephanum Papam ſuam exercere auctoritatem contra Marcianum Epiſcopum Arelatenſem Novatiana labe infectum: ſicut etiam docet Cornelii, & Lucii Pontificum circa lapſorum reconciliationem decreta ab omnibus Epiſcopis honoranda fuiſſe, ac Stephani auctoritate executioni mandanda. Quamvis etiam ægre tuliſſet Stephanum ſuę Sedi reſtituiſſe Baſilidem epiſcopum Hiſpanum a Coepiſcopis depoſitum; nunquam tamen illius reſtituendi auctoritate romanum Pontificem potiri negavit, ſed Baſilidis malis artibus deceptum in priſtinum gradum reſtituiſſe conqueritur. In hac eadem cauſa de baptiſmo hæreticorum non objicit Stephano defectum poteſtatis pręcipiendi, dum mandavit hæreticorum baptiſmum non eſſe iterandum, ſed nimis ſibi fidens de injuſtitia præcepti lamentatur, ut patet ex ipſius epiſtola ad Pompeianum, eaque ex cauſa ſuam inobedientiam tuetur.

Iis animo pacato a S. Cypriano aſſertis, nec proprię opinionis tuendæ ſtudio occupato, quis anteponat quæ contra Stephanum non omnino reverenter effutiit? Alii dijudicent quam commiſerit culpam, dum ſcripſit romanum Pontificem hereticorum cauſam agere, contra eccleſiam operari. non veritatem ſed conſuetudinem ſequi &c. ut habent ipſius epiſtolæ ad Pompeianum, & Jubaianum. Certum omnino eſt damnabilem fuiſſe ipſius inobedientiam; unde quamvis S. Auguſtinus ad illum excuſandum rationes quęritaverit, ejus tamen culpam non omnino diſſimulat, unde lib. 1. *de Bapt. contr. Donat. cap.* 18. ait *Ad palmam martyrii perveniſſe, ut ſi qua in ejus lucidam mentem ex humana conditione nebula irrepſerat, glorioſa ſerenitate fulgentis ſanguinis fugaretur.* Addit deinde quòd ſi de baptiſmo aliter ſenſerat, quàm veritas expoſceret, *id charitatis ubertate penſatum, & paſſionis falce purgatum eſſe.*

Quæ ergo in præſenti controverſia ex iis, quę geſſit S. Cyprianus, objicere quis velit adverſùs Papæ infallibilitatem, ſeu poteſtatem, illa ſunt quæ preſtitit non abſque culpæ erroriſve labe; ac proinde futile ex rebus ita geſtis deſumeretur argumentum. Illud etiam oſtendit S. Præſuli tunc Deum permiſiſſe ex ſua inobedientia excæcari, quòd nullum ſuperiorem, a quo judicaretur, agno-

Digitized by Google

agnoſceret quàm Jeſum Chriſtum, qui illum in ſuæ eccleſiæ gubernatione præpoſuerat, ut oſtendunt illius verba, quæ refert Natalis in ſecunda probatione articuli quarti. Ita coram Carthagineuſi Synodo effatus eſt ille, qui romanum Pontificem omnibus præeſſe faſſus erat, ac ſua juriſdictione omnibus dominari, quique in communionem cum romano Pontifice adhæſionem cum Eccleſia catholica ſitam eſſe docuerat: ea quidem ſenſa non prolaturus, ait Thomaſſinus Vet. & Nov. Eccleſ. Diſcipl. lib. 1. cap. 20. num. 3. *Si quis e Suffraganeis ſuis adversùs ipſum vel Concilium ejus provinciale vel Diœceſanum, audaciùs, quàm ſapientiùs inſurgens, contendiſſet ſoli ſe ſubeſſe Deo.*

§. II.

Neque S. Cyprianus, Africanive Patres, neque S. Stephanus Papa, neque S. Auguſtinus, aliique controverſiationem de iterando, vel non iterando Hereticorum Baptiſmo ad fidem pertinere putabant, ſed ad ſolam Diſciplinam.

IN hac re conſentientem habemus Natalem articulo 4. ſuperioris Diſſertationis; at quia quibuſdam placuit & inter alios Boſſuet *part. 2. lib. 14. cap. 5. & ſeqq.* diſſidium tunc reputatum fuiſſe de fidei dogmate; ac nihilominus Cyprianum &c. Papæ definienti, ac præcipienti ſibi parendum non eſſe reputaſſe, ideo juvat ad hanc rem elucidandam ſequentia obſervare.

Ut verò gradum faciam ad oſtendendum non tanquam de Fidei dogmate tunc diſceptatum fuiſſe, illud Tertulliani *lib. de Virg. veland.* viro catholico ſub oculos pono: *Regula Fidei omnino una eſt, ſola, immobilis, & irreformabilis.* Ubi ergo de fidei dogmate agatur, liberum non eſt vel uni, vel oppoſitæ parti adhærere, cùm una ſola ſit veritas, a qua, qui diſcedunt, in errorem labi neceſſe eſt. Sicut autem ubique in eccleſia catholica eadem inſonat fides, ita non ubique eadem viget diſciplina, eaque diverſitas abſque culpa ſervari poteſt, neque ex ea unitas inter catholicos diſrumpitur. Hac de re ſcribens S. Gregorius ad Auguſtinum Angliæ epiſcopum ita habet: *Mihi placet ut ſive in Romana, ſive in Gallicana, ſive in qualibet eccleſia inveniſti quod plus Omnipotenti Deo placere poſſit, ſollicitè eligas.* Si ergo, dum S. Cyprianus, aliique de Baptiſmo hæreticorum egère, ita ſuam ſuſtinebant ſententiam, ut liberum cuique catholico eſſet contrariam amplecti, planum eſt non intellexiſſe fidei dogma proponere, ſed regulam diſciplinæ tueri.

Ita autem tunc factum eſſe primò oſtendunt Firmiliani querelæ adversùs Stephanum, aſſerens pacem rupiſſe, quando ſalvo unitatis vinculo, diverſa in diverſis eccleſiis tolerabantur; unde in epiſtola ad S. Cyprianum ita ait: *Circa celebrandos dies Paſcha, & circa multa alia divinæ rei Sacramenta, videat quis eſſe apud Romanos aliquas diverſitates, nec obſervari illic omnia æqualiter, quæ Hieroſolymis obſervantur. Secundùm quod in cæteris quoque plurimis provinciis multa pro locorum & nominum diverſitate variantur, nec tamen propter hoc ab eccleſiæ catholicæ pace, atque unitate aliquando diſceſſum eſt. Quod nunc facere Stephanus auſus eſt, rumpens adversùs vos pacem, quam ſemper Anteceſſores ejus vobiſcum amore, & honore mutuo cuſtodierunt.* Et re vera præcipuè in tota illa epiſtola ex eo Stephanum Papam immodeſtè etiam criminatur, quia potius voluerit pacis fœdus diſſolvere, quàm permittere ut unaquæque eccleſia ſuis moribus frueretur.

Quod verò ſpectat ad S. Cyprianum, ita ipſum de hac controverſia ſenſiſſe, ut putaverit ad ſolam diſciplinam pertinere, quæ pro eccleſiarum diverſitate varia eſſe poſſit, apertè ſuadent, quæ ex ipſo refert Natalis articulo 4. Jam igitur una cum Synodo Africana ad Stephanum Pontificem ſcribendo, affirmat liberum cuique epiſcopo fuiſſe ſervare, quæ apud ſe erant in uſu, ſalvo inter collegas pacis, & concordiæ vinculo. Idem confirmans in epiſtola ad Jubajanum ita ait: *Hæc tibi breviter pro noſtra mediocritate reſcripſimus, nemini præſcribentes, aut præjudicantes, quominus unuſquiſque epiſcoporum, quod putaverit, faciat, habens arbitrii ſui liberam facultatem. Nos quantùm in nobis eſt, propter hæreticos cum Collegis, & Coepiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus divinam, & dominicam pacem tenemus. Servatur a nobis ſapienter, & firmiter charitas animi, collegii honor, dilectionis vinculum, concordia ſacerdotii.* Ita etiam ſenſiſſe oſtendit S. Cyprianus in Synodo Carthaginenſi, ubi præfatus eſt neminem ab ipſis judicandum, nec a jure communionis amovendum, ſi diverſa ab ipſis teneret. Sæpè etiam S. Auguſtinus teſtatur Cyprianum ſe ſeparare ab iis noluiſſe, & maximè a S. Stephano Papa, qui ipſius ſententiam improbabant. Videatur *lib. 1. de Bapt. cont. Donat. lib. 5. cap. 25. lib. unic. de Bapt. contr. Petil. cap. 14. &c.*

Si hujuſmodi animadvertiſſet Boſſuet, non tanti feciſſet illius Synodi canones, ut *cap. 6.* judicaret illius Præſules putaſſe pro fide decertare. Ita ex ſua privata opinione illos credidiſſe etſi tranſmittamus, profecto dicendum eſt agnoviſſe in eccleſia catholica baptiſmum hæreticorum nondum nullius roboris habitum fuiſſe. Si inter fidei veritates a nullo ex catholicis reſpuendas hanc quoque reputaſſent, quòd nullus foret baptiſmus, quem hæretici contuliſſent, quomodo Cypriani ore præfati eſſent ſe a jure communionis non amoturos, qui ipſis non adhæſiſſent? Quomodo in hac controverſia liberum eſſe, ſalva concordiæ pace, unicuique quæ ſemel imbibiſſet, retinere, ad Stephanum Papam ſcripſiſſent? Si quæ ſcripſit Cyprianus ob hæreticos rebaptizandos, teſte Hieronymo apud Natalem, ſcripſit abſque anathemate illorum, qui ſe ſequi noluerunt, indubitatum eſt ita ſuam conſuetudinem tueri voluiſſe, ut tamen in errore fidei verſari non diceret eos, qui ſibi contradicebant. Hæc profecto tam clara ſunt, ut decipi illum neceſſe ſit, qui vim faciens in illis vocibus, quibus Synodus Carthaginenſis *errorem* &c. appellat, ratum velle hæreticorum baptiſmum, putat ipſam Synodum ſuam conſuetudinem iterum abluendi quos hæretici baptizaverant, pro fidei veritate ab omnibus credenda habuiſſe. Bene proinde dicit Natalis in reſponſione ad objectionem articuli quarti, voces illas *error*, *veritas* in latiori ſignificatione, prout ibi explicat, fuiſſe uſurpatas.

Sed neque S. Stephanum Papam intendiſſe ſuo decreto catholicam veritatem proponere, non obſcure ejuſdem decreti innuunt verba, quæ ita ſe habebant: *Nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut reverſis ab hæreſi manus imponatur ad pœnitentiam.* Non diffiteor utique fidei veritates divinis Traditionibus inniti; at cùm etiam certum ſit ex Apoſtolorum Traditionibus quædam ad diſciplinam pertinentia ortum habuiſſe, nil cogit dicere Stephanum voluiſſe fidei dogma ſtatuere, dum in hac controverſia Traditionis meminit. Traditionem opponendo, non quid credendum, ſed quid faciendum eſſet ex eadem decernere demonſtravit. Ipſe Cyprianus oſtendit non intellexiſſe Stephanum traditionem opponere, ex qua fidei articulus erueretur; reſpondendo etenim iis,

qui

qui adverſam conſuetudinem opponebant, in epiſtola ad Jubajanum hæc habet: *Fruſtra quidam, qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis opponunt, quaſi conſuetudo major ſit veritate; aut non fuerit in ſpiritualibus ſequendum, ſi melius fuerit a Sancto Spiritu revelatum.* Fatetur in eadem epiſtola Cyprianus morem rebaptizandi eos, qui ab hęreticis ad Eccleſiam deveniebant, ab Agrippino exordium habuiſſe; inde cognoſcens ſibi objici poſſe antiquitatem traditionis, ſive conſuetudinis, ex qua aliter in Eccleſia romana obſervabatur, reſpondet hujuſmodi traditioni veritatem anteire debere, ac Spiritûs S. dictamine aliquid melius potuiſſe revelari. Ubi igitur adversùs rebaptizantes Stephanus aliique vetuſtam conſuetudinem oppoſuerunt, non conſuetudinem, ſeu traditionem, ex qua fidei articuli dignoſcantur, opponere voluiſſe ex eo apparet, quia tunc nonniſi per inſaniam Cyprianus reſpondere potuiſſet hujuſmodi conſuetudine majorem eſſe veritatem, & Spiritum S. aliter docere potuiſſe. Obſervatione etiam dignum hic eſt ſæpe ſæpius S. Auguſtinum affirmare, diſſidio inter S. Stephanum, & S. Cyprianum fervente, nondum illam de Baptiſmo iterando quæſtionem in eccleſia fuiſſe diligenter pertractatam, ut palam dicit *Lib.* 1. *De Baptiſ. contr. Donat.* & *lib.* 2. *cap.* 7. & *lib.* 7. *cap.* 20. &c. Quòd ſi veritas ex Auguſtino non adhuc ſatis elucebat, ac proinde ſola conſuetudo Cypriano opponebatur, ut ipſe Auguſtinus toties repetit, dicere cogimur non voluiſſe Stephanum conſuetudinem, ſeu traditionem proponere, cui putaret fidei caput inniti; nam tunc dici non potuiſſet adhuc diligentiorem perſcrutationem deſideratam, ut veritas agnoſceretur. Et quidem tunc temporis ubi Pontifices fidei dogmata, de quibus aliqua controverſia orta erat, volebant Eccleſiæ proponere, particularia ſaltem Concilia ad ea prius examinanda cogere ſolebant, quod non præſtitit Stephanus.

Sed & illud meo videri palam oſtendit tunc temporis in hac controverſia non concertatum, quaſi de fidei articulo ageretur, quia etiam poſt decreta Synodi Arelàtenſis, & primæ Oecumenicæ Nicenæ, adhuc potuiſſe ab hæreſi venientes ſalutari baptiſmi lavacro ablui, non pauci ex PP. ſentiebant. Canone igitur octavo Concilii Arelatenſis an. 314. celebrati, cavetur ne venientes de hæreſi, ſi baptizati fuerint in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, iterum baptizentur. Ubi obiter animadvertas verba canonis demonſtrare illorum Præſulum mentem non fuiſſe fidei articulum proponere, neque etenim falſi dogmatis Afros arguunt, ſed non approbant propriam ipſorum legem, qua rebaptizandos ablutos ab hæreticis ſtatuerant: *De Afris*, ajunt, *quòd propria lege ſua utantur, ut rebaptizent, placuit &c.* Eamdem quam Præſules Arelatenſes, calcarunt viam Nicæni PP. an. 325. nam poſtquam canone octavo Novatianis ad eccleſiam redeuntibus aliud baptiſma conferendum non præcipiunt, canone decimo-nono jubent Paulianiſtas ad Eccleſiæ ſinum confugientes, iterum baptizari, cujus rei diſcrimen ita tradit Innocentius I. ep. 22. cap. 6. *Paulianiſtæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. minime baptizabant*, [confundebant etenim cum Sabellio Trinitatis perſonas] *& Novatiani ejuſdem tremendis, venerandiſque nominibus baptizabant.* Sed & hic obſervandum hoc de non repetendo hæreticorum baptiſmo decretum, in Symbolo, aut confeſſione fidei non inſeruiſſe, nec aliquid habere, unde dignoſcatur veritatem fidei proponere intendiſſe: immo cum Synodus anathemate eos non percutiat, qui etiam aliorum hæreticorum baptiſmum reſpuerent, oſtenderunt PP. Nicæni quæſtionem iſtam non attingere fidem, tunc judicatum fuiſſe.

Hinc, ut paulo antea innui, etiam poſt hujuſmodi ſynodorum decreta multi PP. improbare omiſerunt, ſi adhuc aliquibus in eccleſiis iterum ab hæreticis abluti baptizabantur. Ita clariſſimè habet S. Baſilius in epiſtola ad Amphilochium, ex qua, aliis omiſſis, verba canonis 47. juvat hic recenſere: *Encratitæ*, ait, *Sarrophori, & Apotactitæ ſubjiciuntur eidem rationi, ſicut Novatiani; quia de illis editus eſt Canon etſi diverſus; nos autem unâ eademque ratione omnes baptizamus. Si autem prohibita eſt apud nos hæc rebaptizatio, ſicut & Romanis alicujus Oecumenicæ Synodi gratiâ, noſtra tamen ratio vires obtineat. Eos igitur in Eccleſiam non admittimus, niſi in noſtrum baptiſma baptizati fuerint. Nec dicant in Patrem, & Filium, & Spiritum S. baptizati ſumus, qui quidem Deum malorum effectorem eſſe exiſtimant.* Ita Baſilius etiam poſt Concilia Arelatenſe, & Nicænum rebaptizandos hæreticos credidit, quamvis verâ baptiſmi formâ fuiſſent baptizati. In eadem epiſtola rebaptizare ſuadet Encratitas, quorum tamen admittendum baptiſma ſuadet, ſi ob illius iterationem eccleſiæ pax foret turbanda. Unde non aliud quàm diſciplinæ negocium agi neceſſe eſt Baſilium crediſſe, quæ ſola pro diverſarum eccleſiarum conſuetudine poteſt eſſe diverſa; quæque ſola variationi ſubeſt, ſi maximè Eccleſiæ pax id expoſtulet. Demum novam exoptat ſynodum, quæ tot dubiorum nebulas exſufflet, quam ſane non exoptaſſet, ſi ſibi perſuaſum eſſet in Nicæna Synodo fidei articulum ſtabilitum, dum ab hæreſi venientes, Paulianiſtis exceptis, dixit iterum baptiſmo non tingendos. Hæc ſi citra paſſionem animo revolvantur, quidquid Boſſuet *cap.* 8. opinatus fuerit controverſiam de hæreticis rebaptizandis, fidei capita non attingere Baſilium judicaſſe oſtendunt. Baſilio adnuebat Amphilochius, qui quoad iterandum Novatianorum baptiſmum cujuſcumque eccleſiæ morem inſpiciendum affirmabat. Ita teſtatur Baſilius *cap.* 1. epiſtolæ ad eumdem ſcriptæ his verbis: *Quæ itaque ad Catharos pertinent, rectè admonuiſti quòd oportet uniuſcujuſque regionis morem ſequi.* Quæ verba elucidans Balſamon ita interpretatur: *An oporteat baptizari Novatianos, diverſa ſententia proceſſerunt, quemadmodum tu admonuiſti, & placuit ſequi morem uniuſcujuſque regionis.* Mitto Athanaſium, qui *orat.* 3. *adverſ. Arian.* irritum putat baptiſmum, collatum quidem invocatione Trinitatis, ſed ab hæreticis, qui de Trinitate non recte ſentirent. Mitto Epiphanium, qui *in Expoſit. Fid. Catholic. n.* 13. audaciæ quidem inſimulat eos, qui ab Arianis ablutos iterum abluebant, at hęreſeos notâ non inurit; deprecaturque ne ante Concilii Generalis definitionem in iis rebaptizandis perſeverent.

Sed quia Boſſuet miratur hominem in Auguſtini lectione verſatum credere potuiſſe S. Doctorem hanc quæſtionem ad fidem pertinere non reputaſſe, ideo & in ipſius inveſtiganda mente aliquatenus immorandum. Illud igitur certum eſt ſexcenties, ut ita dicam, morem non iterandi hęreticorum baptiſmum eccleſiæ conſuetudinem appellaſſe, quæ loquendi ratio ſaltem minus aptè fidei veritatem exponit. Sed quæſo quomodo de hujuſmodi conſuetudine loquatur *lib.* 2. *contr. Donat. de bapt. cap.* 7. expendamus. *Nondum*, ait, *erat diligenter illa baptiſmi quæſtio pertractata. Sed tamen ſaluberrimam conſuetudinem tenebat Eccleſia &c. quam credo ex apoſtolica traditione venientem, ſicut multa non inveniuntur in literis eorum, neque in Conciliis poſteriorum, & tamen quia per univerſam cuſtodiuntur eccleſiam, nonniſi ab ipſis tradita, & commendata creduntur. Hanc ergo ſaluberrimam conſuetudinem per Agrippinum præ-*

de-

deceſſorem ſuum dicit S. Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi. Sed ſicut diligentiùs inquiſita veritas docuit, veriùs creditur corrumpi cœpiſſe, non corrigi. Hìc Auguſtinus agnoſcit conſuetudinem de non iterando baptiſmo, quem hæretici conferrent, ex Apoſtolorum traditione initium habuiſſe; & tamen nullum habet verbum unde nobis appareat ad fidei capita pertinere credidiſſe, ſed folùm hujuſmodi conſuetudinem *Saluberrimam* appellat. Non traducit Cyprianum quaſi fidei refractarium, ſed illum reprehendit, quia Agrippinum inveteratam conſuetudinem potiùs corrumpentem ſequeretur. Et quidem ſemper cùm Auguſtinus in hac controverſia errorem illorum detegit, qui Stephani decreto parere recuſarunt, nunquam dicit a fidei tramite declinaſſe, ſed in eo ſitum ipſorum errorem agnoſcit, quòd mallent poſthabere conſuetudinem, quam S. Stephanus novitati opponebat: *Veritate poſtea liquidiùs revelata*, ait lib.7. de Bapt. cont. Donat. cap.20. *ceſſit error veritati, cùm illa ſaluberrima conſuetudo etiam plenarii concilii auctoritate firmata eſt.* Addiderim textum Auguſtini *l. de unic. Bapt. contr. Petil. cap.13.* ubi ſic ait: *Nec nos qui Baptiſmi veritatem etiam in hæreticorum iniquitate agnoſcimus potiùs quàm negamus, ideo meliores Cypriano ſumus &c.* Quis modò dicat ita de articulo fidei effari potuiſſe Auguſtinum, ut de eo aſſereret *potiùs* in eo veritatem agnoſcere quàm negare? Sicut hujuſmodi loquendi phraſis poteſt permitti quoad eas veritates, quæ inter Fidei articulos locum obtinere non creduntur, ita dubio procul eſt veritates fidei certiſſimè agnoſcendas, erroreſque ipſis adverſos certiſſimè vitandos.

Putat Boſſuet Auguſtinum in iterando baptiſmo hæreſim agnoviſſe, quia *lib.5. de Bapt. cap.17.* de Donatiſtis ait: *Audent etiam rebaptizare Catholicos, ubi ſe ampliùs hæreticos eſſe firmarunt;* quaſi ita dicere intellexiſſet: hæretici ſunt, quia hæreticos baptizant, ſed ampliùs hæreticos ſe demonſtrant, quia iterum abluunt Catholicos. At ego meliùs puto non intendiſſe Auguſtinum eam inſtituere comparationem, ita ut, ſicut hæreticus eſt, qui novo baptiſmo abluit hæreticos, ita ampliùs ſit hæreticus, qui catholicos: ſed ſolùm explicare voluiſſe, quòd cùm eſſent ex aliis capitibus hæreſis labe maculati, amplius etiam hac labe ſcatere oſtendebant, dum iterum aquâ baptiſmi tingebant Catholicos. Moveor ad id affirmandum, quia *lib. de unic. bapt. contr. Petilian. cap.13.* ita habet: *Ego autem, ut quod de hac re ſentio, breviter dicam, rebaptizare hæreticos, quod illi feciſſe dicuntur, tunc fuit humani erroris; rebaptizare autem Catholicos, quod adhuc iſti faciunt, ſemper eſt diabolicæ præſumptionis.* Hìc ubi Auguſtinus animi ſui ſenſa explicare profitetur, in eo hæreticam Donatiſtarum perverſitatem ſitam agnoſcit, ut catholicos jam ſacro fonte ablutos rebaptizarent; & cùm e contra humano, tantùm errori tribuat, quòd Cyprianus &c. iterum hæreticos ad eccleſiam redeuntes abluerit, in hoc hæreſim non agnoviſſe demonſtrat. Hucuſque autem dicta ſatis oſtendere mihi videntur hominem in Auguſtini libris verſatum credere potuiſſe S. Doctorem ita baptiſmum non iterandum ſenſiſſe, ut tamen contrariam agendi rationem tunc fidei non adverſari reputaſſet.

Demum Auguſtinum, Baſilium, & Epiphanium in hac controverſia de fidei dogmate agi non crediſſe ex hoc etiam demonſtratur, quòd ad eam dirimendam concilii definitionem ſummopere exoptabant. Certè cùm ipſorum ætate Origeniſtarum, aliæque graſſarentur hæreſes, non auditi ſunt ad eas compeſcendas ea flagrare concilii cupiditate, qua ad terminandam de iteratione baptiſmi controverſiam. Ubi fidei quæſtiones agitarentur, agnoſcebant illi PP., ac præcipuè Auguſtinus, nequaquam neceſſe eſſe concilia coadunare, cùm univerſa eccleſia romani Pontificis definitionibus acquieſceret. Ea ratione *lib. 1. cont. Julian. cap.4.* Latinorum PP. auctoritatibus expoſitis, ita Julianum interrogat: *An ideo contemnendos putas, quia Occidentalis eccleſiæ ſunt omnes, nec ullus eſt in eis commemoratus a nobis Orientis epiſcopus? Quid ergo facimus, cùm illi Græci ſint, nos Latini? Puto tibi eam partem orbis ſufficere debere, in qua primum Apoſtolorum ſuorum voluit Dominus glorioſiſſimo martyrio coronare. Cui Eccleſiæ præſidentem B. Innocentium, ſi audire voluiſſes, jam tunc periculoſam juventutem tuam pelagianis laqueis exuiſſes. Quid enim potuit vir ille ſanctus Africanis reſpondere conciliis, niſi quòd antiquitùs Apoſtolica ſedes & romana cum ceteris tenet perſeveranter eccleſia?* En quòd ubi de fide agebatur, quæ ubique una eſt, nec pro regionum varietate poteſt eſſe verſatilis, ſufficere dicebat Auguſtinus unum romanum Pontificem audire, ut ſtatim ab unoquoque parendum eſſet, & finem habere omnes deberent quæſtiones. Expoſcebat igitur Auguſtinus, expoſcebant & alii Patres in hac controverſia concilii definitionem, quia cùm tunc epiſcopi de ſuarum eccleſiarum conſuetudine teſtari potuiſſent, neceſſe fuiſſet epiſcopos Africanos inſpicere novam ſuarum eccleſiarum conſuetudinem univerſæ eccleſiæ traditioni non conformari; atque ita poſt Concilii definitionem fuiſſent inexcuſabiles, ſi etiam in diſciplinæ controverſia ſuam opinionem non dimiſiſſent. Et quidem Auguſtinum hanc non exoptaſſe definitionem, quia a ſolo concilio agendi regula infallibilis eſſet expectanda, illud etiam oſtendit, quia in hac de hæreticorum baptiſmo quæſtione, & de Sancti Cypriani ſententia, ait, *ipſa Concilia, quæ per ſingulas regiones, vel provincias fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano, ſine ullis ambagibus cedere: ipſaque plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari, cùm aliquo experimento rerum aperitur, quod clauſum erat, & cognoſcitur, quod latebat.* lib.2. cont. Donat. cap.3. Si ergo quod definiſſet Concilium poterat a poſteriori Concilio emendari, non ideo Auguſtinus Concilii definitionem in hac quæſtione exoptabat, quia ab illo ſolùm irreformabilem regulam potuiſſet Eccleſia obtinere.

§. III.

Ex controverſia de Hæreticorum Baptiſmo nil licet inferre adversùs Pontificis definientis infallibilitatem, immo potiùs eadem ſtabilitur.

PRimò nullum præjudicium factum eſt romani Pontificis infallibilitati, quia eandem non reſpiciebant hujuſmodi conflictationes. Enimverò, ſi Stephano præcipienti, & Traditionem objicienti obtemperare recuſaſſet Cyprianus, quia infallibilitate illum carere judicaſſet, dicere oporteret fallibilem etiam crediſſe eccleſiam, quæ ubique ab hæreticis rebaptizandis abſtinebat, dummodo cùm SS. Trinitatis invocatione abluti fuiſſent. Neque hoc negabat Cyprianus, qui bene noverat a ſuo Prædeceſſore Agrippino hanc diſciplinam in Africa fuiſſe immutatam. Si deinde ex hac controverſia etiam de infallibilitate eſſet judicandum, fallibilia reputaſſent Oecumenica Concilia illi Patres, qui etiam poſt canonem Concilii Niceni liberum eſſe iterum ſacro lavacro tingere hæreticos dicebant, ſi id eccleſiarum concordiæ officere non debuiſſet.

Secundo, etſi demus infallibilitatem romani Ponti-

Pontificis in hoc diſſidio agnoſcere noluiſſe Cyprianum &c. profectò cùm erraverit putando neceſſe eſſe ab hæreticis ablutos iterum baptiſmo ſubiicere, ita & erraſſe dicam, dum infallibilitatem Pontificis non agnovit. Fortaſſe autem errantis magnifacienda auctoritas? Quòd ſi Auguſtinus Cypriani culpam minuere ſatagit conſiderando quæſtionem de baptiſmo hæreticorum, nondum eliquatam, declaratamque fuiſſe, eadem ratione quoad fieri poteſt excuſandus, ſi infallibilem Pontificis definitionem, quam poſtea tot concilia cùm veneratione excepere, non agnovit. Cæterum etſi Cyprianus eloquentia, ac ſanctitate eſſet conſpicuus, in eo ſolùm culpabilis quòd nimio æſtu in Pontificem ferebatur pro rebaptizandis hæreticis tanquam pro aris ſociſque pugnaverit; etſi cum Cypriano tot epiſcopi, qui ingenio florebant, ac ſanctitate emicabant, unaque plures Synodi ſteterint, ipſorum nihilominus argumentis, ac declamationibus breve Stephanus opponit decretum, & per illud explicatam fuiſſe veritatem & tunc, & poſtea ſemper eccleſia agnovit, ac in errorem lapſum S. Cyprianum. *Illi ipſi Epiſcopi*, verba ſunt Hieronymi in Dialog. contr. Lucifer. *qui rebaptizandos hæreticos ſtatuerant, ad antiquam conſuetudinem revolati novum emiſere decretum.* Mihi videtur ergo romani Pontificis decretum cito errorem profligaſſe, ac lucem veritatis ubique expandiſſe. Hocne eſt infallibilitatis prærogativâ fraudari?

DISSERTATIO XIII.

De Stephani Pontificis Maximi Decreto circa Baptiſmi collationem in nomine Chriſti.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm Stephanus Primus Romanus Pontifex decreverit Baptiſma in nomine Chriſti collatum, validum ac legitimum eſſe?

PROPOSITIO I.

Stephanus Primus Baptiſmum in Chriſti ſolius nomine collatum, validum ac legitimum eſſe nec decrevit, nec decernere potuit.

PRobatur prima pars. Incredibile eſt quòd Eccleſia ferme univerſa in errorem lapſa ſit: atqui ſi Stephanus Baptiſmum in Chriſti ſolius nomine collatum validum eſſe ac legitimum decreviſſet, tota ferme Eccleſia quæ ejus Decreta amplexa eſt, in errorem lapſa eſſet. Error quippe eſt aſſerere Baptiſmum huiuſmodi validum eſſe: non eſt igitur veriſimile Stephanum Pontificem Maximum decreviſſe, Baptiſmum in Chriſti nomine collatum validum ac legitimum eſſe.

Probatur ſecundò auctoritate Scriptoris Anonymi, Sancto Cypriano ſupparis, qui controverſiam de Baptiſmate Hæreticorum contra Cyprianum ipſum, & ſecundùm Stephani Decretum judicat. Apud eum enim Auctorem, baptizari in nomine Chriſti, idem eſt ac baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: ſicque conferendum eſſe Baptiſmum & in Eccleſia conferri ſolitum, aſſerit. Non igitur aliud intellexit, aut decrevit Stephanus, cujus ſententiam vindicat. Titulus iſtius Tractatûs his verbis conceptus eſt: *Non debere denuo baptizari, qui ſemel in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti ſunt tincti.* In corpore autem Tractatûs, poſtquam multa de Baptiſmo in nomine Chriſti præmiſit, hæc habet: *Nec æſtimes hunc Tractatui contrarium eſſe quod dixit Dominus: Ite, docete Gentes, tingite eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti: Quia etiam hoc verum & rectum, & omnibus modis in Eccleſia obſervandum ſit, & obſervari quoque ſolitum ſit, tamen conſiderare oportet quòd invocatio nominis Jeſu non debeat nobis futilis videri propter venerationem & virtutem ipſius nominis, in quo nomine virtutes omnes ſolent fieri & nonnumquam aliqua etiam ab hominibus extraneis.* Extat ille Anonymi Tractatus in Exemplari vetuſtiſſimo Sancti Remigii Remenſis, poſt Epiſtolam Sancti Cypriani ad Pompeium: quem primùm inter Cypriani Opera edidit Rigaltius. Illum autem Tractatum Urſino Monacho Afro tribuit MS. Codex Vaticanæ Bibliothecæ, cujus Urſini meminit Gennadius capite 27. libri de Scriptoribus Eccleſiaſticis.

Probatur tertiò ex Firmiliano in Epiſtola ad S. Cyprianum, in qua Stephani Pontificis ſententiam ac Decretum ſic refellit: *Sed in multum*, inquit, *proficit nomen Chriſti ad fidem, & Baptiſmi ſanctificationem, ut quicumque, & ubicumque in nomine Chriſti baptizatus fuerit, conſequatur ſtatim gratiam Chriſti, quando huic loco breviter occurri poſſit, & dici, Quoniam ſi in nomine Chriſti valuit foris Baptiſma ad hominem purgandum, in ejuſdem Chriſti nomine valere illic potuit & manus impoſitio ad accipiendum Spiritum Sanctum.* At quòd per nomen Chriſti Stephanus intellexerit invocationem trium Perſonarum Sanctiſſimæ Trinitatis, conſtat ex eodem Firmiliano hac ipſa in Epiſtola ſic Stephani ſententiam perſtringente: *Illud quoque abſurdum, quòd non putant quærendum eſſe quis ſit ille qui baptizaverit, eo quod qui baptizatus ſit, gratiam conſequi potuerit invocatâ Trinitate nominum, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Non decrevit igitur Stephanus Baptiſma collatum in ſolius Chriſti nomine validum ac legitimum eſſe.

Probatur ſecunda pars. Non potuit Stephanus decernere aliquid contra Scripturam & Traditionem: ſed ſi decreviſſet Baptiſmum in nomine Chriſti collatum validum ac legitimum eſſe, adverſatus fuiſſet Scripturæ & Traditioni: id igitur decernere non potuit.

Probatur minor. Baptiſma enim nullum eſſe quod verbis Evangelicis, id eſt, explicitâ trium perſonarum divinarum invocatione non confertur, demonſtrant tum verba Chriſti Matthæi ultimo, *Euntes ergo, docete omnes Gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: tum Patrum omnium qui Stephanum anteceſſerunt, vel ſecuti ſunt, verbis comprobata Traditio. Sic Juſtinus Martyr in Apologia pro Chriſtianis, de baptizandis loquitur: *Deinde ducuntur a nobis ubi eſt aqua, eo quòd regenerationis, renovationiſque genere, quo etiam nos ipſi renovati ſumus, renaſcuntur: Patris enim omnium, Dominique Dei & Conſervatoris noſtri Jeſu Chriſti, ac Spiritus Sancti nomine, aquâ abluuntur, & expiantur.* Sic Tertullianus, libro contra Praxeam, cap. 26. *Noviſſimè mandans*, (Chriſtus) *ut tingerent in Patrem, & Filium & Spiritum Sanctum, non in unum, nam nec ſemel, ſed ter ad ſingula nomina, in ſingulas perſonas tingimur.*

Ejuſdem Traditionis teſtis eſt Sanctus Cyprianus, Epiſtola 73. ad Jubaianum data, ubi referens quod Actuum 2. dixit Sanctus Petrus: *Baptizetur unuſquiſque veſtrûm in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti*, ſic illud explicat: *Jeſu Chriſti mentionem facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed ut Patri quoque Filius adjungeretur.* Denique ubi poſt

Digitized by Google

reſurrectionem a Domino Apoſtoli ad Gentes mittuntur; In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizare Gentiles jubeantur. Quomodo ergo quidam dicunt foris extra Eccleſiam, immo & contra Eccleſiam, modò in nomine Jeſu Chriſti, ubicumque, & quomodocumque Gentilem baptizatum, remiſſionem peccatorum conſequi poſſe; quando ipſe Chriſtus Gentes baptizari jubeat in plena & adunata Trinitate?

Eidem traditioni atteſtatur Sanctus Baſilius libro de Spiritu Sancto, cap. 12. *Neminem verò*, inquit, *in fraudem inducat illud Apoſtoli, quod nomen Patris, & Spiritus Sancti mentionem in Baptiſmatis commemoratione frequenter omittit: neque ideo putet harum vocum uſum eſſe indifferentem. Quicumque*, *inquit*, *in Chriſtum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Quicumque in Chriſto baptizati eſtis, in mortem illius baptizati eſtis. Siquidem Chriſti appellatio, totius deitatis eſt profeſſio; quippe quæ ſimul declarat & Deum qui unxit, & Filium, qui unctus eſt, & Spiritum Sanctum, qui eſt unctio, quemadmodum a Petro in Actis didicimus: Jeſum Nazarenum, quem unxit Deus in Spiritu Sancto. Videtur attamen interdum & Spiritûs tantùm in Baptiſmate mentionem feciſſe Apoſtolus: Omnes enim, inquit, in uno corpore, & in uno Spiritu baptizati ſumus. His & illud conſonat: Vos autem baptizabimini in Spiritu Sancto. At non ideo quis dixerit, perfectum eſſe Baptiſma, in quo ſolum Spiritus nomen invocatum eſt. Oportet enim inviolabilem manere traditionem ..... Proinde ſi in Baptiſmo ſeparare Spiritum a Patre & Filio, ut periculoſum eſt baptizanti, ita Baptiſmum accipienti inutile; quomodo nobis tutum fuerit a Patre & Filio diſtrahere Spiritum Sanctum? Fides ac Baptiſma, duo ſunt modi parandæ ſalutis inter ſeſe cognati & inſeparabiles. Nam fides perficitur per Baptiſmum, Baptiſmus verò fundamento Fidei nititur, & utraque res per has voces impletur; Sicut enim credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, ſic & baptizamur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Idem conſtat ex Sancto Fulgentio, libro de Incarnatione & Gratia Chriſti, cap. 11. ubi de Chriſto loquens, hæc habet: *Ut unum eumdemque ſe Deum & hominem credendum, prædicandumque monſtraret, ſimul in ſe divinam humanamque naturam unius Filii nomine nuncupavit, dicens Apoſtolis: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Doctor igitur & largitor æternæ ſalutis hanc ideo formam Baptiſmatis dedit, ne quis in eodem Dei Filio naturas dividens, mortifero illaquearetur errore: ſi aut humanam Filii Dei naturam ab opere redemptionis alienam in Sacramento Baptiſmatis crederet; aut duas in Chriſto confitendo perſonas, non jam verax eſſet Trinitatis cultor, ſed nefarius eſſet quaternitatis aſſertor, ac per hoc cum Patre & Spiritu Sancto, non Filium, ſed Filios coleret .... Propterea omnis qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Sacramento ſanctæ regenerationis abluitur, nonniſi in Chriſti morte ac nomine baptizatur, ut evidenter appareat illi nos conſepultos eſſe per Baptiſmum in morte, in cujus uno cum Patre & Spiritus Sancti nomine conſtat baptizatos. Quod duorum magnorum luminarium, Petri ſcilicet, Paulique verbis, tamquam ſplendentibus radiis illuſtrata, Romana, quæ mundi cacumen eſt, tenet & docet Eccleſia, totuſque cum ea Chriſtianus orbis; & ad juſtitiam nihil hæſitans credit, & ad ſalutem non dubitat confiteri.*

Idem conſtat ex Facundo Hermianenſi lib. 1. pag. 22. *Quòd autem*, inquit, *in nomine Domini Jeſu hi, quos memoravimus, baptizati narrantur, non ex eo credendum arbitror, quia non in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizati ſunt, ut etiam in ipſis ſervaretur verbis a Domino conſtituta forma Baptiſmi. Sed quia hoc erat inſinuandum, quòd Baptiſmo novo fuerint baptizati, ſufficere judicatum eſt ad diſcretionem ipſius novi Baptiſmi ſolum nomen Domini Jeſu memorare, quod neque in Baptiſmo Joannis, neque in aliis Baptiſmis Judaici ritûs interferebatur. Cæterùm illis ſacratis verbis, id eſt, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, baptizati mihi videntur.*

Idem conſtat ex Decreto Pelagii Pontificis Maximi nomine laudato apud Gratianum Diſtinct. 4. de Conſecratione, cap. *Si revera*. Ubi ſic ad Gaudentium Epiſcopum ſcripſiſſe refertur: *Multi ſunt qui in nomine ſolùm Chriſti, una etiam merſione, ſe aſſerunt baptizatos: Evangelicum verò præceptum, ipſo Deo, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis, trina etiam merſione, ſanctum Baptiſma unicuique tribuere, dicente Domino: Ite, docete omnes gentes, baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Denique idem conſtat ex Epiſtola 11. Zachariæ Pontificis Maximi ad Bonifacium Epiſcopum; in qua ait, dictum Antiſtitem rectè in Synodo cum Coëpiſcopis conſtituiſſe, *Ut qui vel unam de Trinitate perſonam in Baptiſmo non nominaret, illud Baptiſma verum eſſe non poſſet. Quod*, inquit, *pro certo verum eſt; quia qui unam ex Sancta Trinitate confeſſus non fuerit, perfectus Chriſtianus eſſe non poteſt.* Et infra: *Scripſit reverenda Fraternitas tua, reperiſſe quemdam Presbyterum, affirmantem ſine myſtica invocatione, aut lavacro regenerationis, poſſe fieri Catholicum Chriſtianum per Epiſcopalis manus impoſitionem. Hic autem qui dicit hoc, vacuus eſt Spiritu Sancto, & alienus a gratia Chriſti, atque a conſortio Sacerdotali abjiciendus. Quis enim, niſi baptizetur juxta præceptum Domini, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & ſic per manus impoſitionem conſecretur, poteſt eſſe Catholicus?* Ex quibus omnibus colligitur, Traditionem docere nullum eſſe Baptiſma, quod explicitâ & diſtinctâ trium Sanctiſſimæ Trinitatis perſonarum invocatione non conferatur: proindèque Stephanum Primum decernere non potuiſſe, Baptiſma in ſolius Chriſti collatum nomine validum ac legitimum eſſe.

Objicitur in primam partem Propoſitionis. Illud Stephanus definivit, quod ipſum definiviſſe ſcribit Sanctus Cyprianus, quodque legit in illius Epiſtola a Jubaiano ad ſe tranſmiſſa: Atqui Sanctus Cyprianus Epiſtolâ 73. ſcribit Stephanum definiviſſe, Baptiſma in nomine ſolius Chriſti collatum legitimum eſſe, idque legerat in Epiſtola Stephani, quam refellit his verbis: *Quomodo ergo quidam dicunt foris extra Eccleſiam, immo & contra Eccleſiam, modò in nomine Jeſu Chriſti, ubicumque, & quomodocumque, Gentilem baptizatum, remiſſionem peccatorum conſequi poſſe; quando ipſe Chriſtus Gentes baptizari jubeat in plena & adunata Trinitate?* Stephanus igitur decrevit, Baptiſma in nomine Chriſti collatum validum eſſe ac legitimum. Non enim impoſuiſſe Romano Pontifici exiſtimandus eſt Cyprianus vir ſanctiſſimus: vel ipſius Epiſtolæ ſenſum non percepiſſe, Doctor perſpicaciſſimus.

Confirmatur. Stephanus probavit Marcionis Baptiſma (ut conſtat ex ejus Epiſtola, quam a Jubaiano ad ſe tranſmiſſam laudat Sanctus Cyprianus ad eumdem Jubaianum ſcribens). *Planè*, inquit, *quoniam inveni in Epiſtola, cujus exemplum ad me tranſmiſiſti, ſcriptum eſſe, quòd quærendum non ſit quis baptizaverit, quando is qui baptizatus ſit, accipere remiſſam peccatorum potuerit, ſecundùm quod credidit; prætereundum hunc locum non putavi; maximè cùm in eadem Epiſtola animadverterim etiam Marcionis fieri mentionem; ut nec ab ipſo venientes dicat baptizari oportere, quod jam*

in nomine Jeſu Cheiſti baptizati eſſe videantur. Atqui Marcionitæ non baptizabant in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: ſiquidem non credebant in Deum Patrem omnium Creatorem, ſicut Eccleſia; ſed baptizabant in ſolius Chriſti nomine: Stephanus igitur Marcionitarum Baptiſma ratum habens, definivit Baptiſmum in Chriſti ſolius nomine collatum, validum ac legitimum eſſe.

Reſpondeo, diſtinguo Majorem: ſi Stephani mentem aſſecutus ſit Sanctus Cyprianus, & in genuina ejus Epiſtola legerit opinionem, quam citat ac refellit, concedo; ſi non fuerit aſſecutus Sancti Pontificis mentem, & in genuina ejus Epiſtola hæc non legerit, nego. Eadem diſtinctio minori accommodanda eſt. Itaque Sanctus Cyprianus non fuit aſſecutus mentem Stephani, cùm putavit ipſum probare Baptiſmum in ſolius Chriſti nomine collatum. Non enim ita ſe res habebat. Nam Stephanus Baptiſmum in nomine Chriſti intellexit Baptiſmum a Chriſto inſtitutum, & virtute Chriſti peccata expungentem, ſed qui revera trium Perſonarum divinarum explicita invocatione conferretur: (ut conſtat tum ex Tractatu Anonymi Scriptoris Sancto Cypriano coævi aut ſupparis, cujus verba in probationibus laudata ſunt, tum ex Epiſtola Firmiliani.)

Adde quòd Epiſtola illa quam citat Sanctus Cyprianus, non erat genuina Stephani. Scripſiſſet enim Stephanus ad Cyprianum Carthaginem, non ad Jubajanum in remotioribus Africæ partibus Epiſcopum. Et revera Decretum Stephani contra Cypriani ſententiam ad Cyprianum ipſum miſſum eſt (ut conſtat ex ipſius Epiſtola 74. ad Pompejum data). Epiſtola verò quæ baptiſmum in nomine Chriſti collatum probabat, non immediatè miſſa eſt ad Cyprianum, ſed in Jubajani manus cùm incidiſſet, illius exemplar ad Sanctiſſimum Doctorem & Antiſtitem tranſmiſit: nec Cyprianus tribuit ipſam Stephano, ſed Auctoris tacito nomine illam refellit.

Ad confirmationem, reſpondeo incertam eſſe majorem, quòd ſcilicet Stephanus Marcionis Baptiſma probaverit; nec ex Epiſtola, quam ad Sanctum Cyprianum miſit Jubajanus, id certò poſſe probari, utpotè quæ Stephani Pontificis genuina non videatur. Itaque æſtu contentionis abreptus Cyprianus, intulit ex verbis Stephani, decernentis, A quacumque hæreſi venientem non eſſe baptizandum: intulit, inquam, ex his verbis, Stephanum admittere Baptiſma eorum etiam Hæreticorum, qui ritu Evangelico & Chriſti verbis non baptizabant, adeoque & ipſius Marcionis: ſed non eſt aſſecutus ipſius mentem: Negabat enim dumtaxat laudatus Pontifex, baptizandos eſſe a quacumque hæreſi venientes, ſi Baptiſmum in ſua Secta verbis Evangelicis conſecratum ſuſcepiſſent.

Objicitur in partem alteram Propoſitionis. Illud decernere potuit Stephanus ratum eſſe ac validum Baptiſma, quod eâ formulâ verborum adminiſtraretur, quâ ab Apoſtolis collatum eſt: atqui ab Apoſtolis collatum eſt Baptiſma in nomine ſolius Chriſti: Igitur Stephanus I. Pontifex Maximus decernere potuit baptiſma in Chriſti ſolius nomine collatum, ratum ac legitimum eſſe.

Probatur Minor ex Actibus Apoſtolorum cap. 2. ubi Sanctus Petrus ad Judæos ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm in nomine Jeſu Chriſti*. Et cap. 8. ubi dicitur de Samaritanis, quòd nondum in quemquam illorum Spiritus Sanctus venerat; *Sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jeſu*. Et cap. 10. ubi Sanctus Petrus refertur dixiſſe de Gentilibus, in quos, ipſo concionante, Spiritus Sanctus deſcenderat: *Nunquid aquam quis prohibere poteſt, ut non baptizentur, hi qui Spiritum Sanctum acceperunt, ſicut & nos? Et juſſit eos baptizari in nomine Domini Jeſu Chriſti*. Et cap. 19. dicitur de quibuſdam Diſcipulis, quos invenit Epheſi Sanctus Paulus; *Baptizati ſunt in nomine Domini Jeſu*.

Reſpondeo primò diſtinguo majorem; Ea formula verborum, quâ ab Apoſtolis collatum eſt ex Evangelica lege, concedo: quâ ab iis collatum eſt ex diſpenſatione, nego. Atqui ab Apoſtolis collatum eſt Baptiſma in nomine ſolius Chriſti, ex diſpenſatione, eſto; ex præſcripto legis Evangelicæ, nego. Hinc Sanctus Thomas III. Parte Quæſt. 66. Art. ſexto ad primum, ait: *Ex ſpeciali Chriſti revelatione, Apoſtoli in primitiva Eccleſia, in nomine Chriſti baptizabant; ut nomen Chriſti, quod erat odioſum Judæis & Gentilibus, honorabile redderetur per hoc quòd ad ejus invocationem Spiritus Sanctus dabatur in Baptiſmo*. Cæterùm hæc diſpenſatio ad Apoſtolica ſolùm tempora pertinebat: unde Stephanus Pontifex tertio Sæculo decernere non potuit Baptiſma in Chriſti nomine collatum, ratum ac validum eſſe, quamvis Apoſtolorum temporibus validum fuiſſet. Nam (ut præclarè diſſerit Sanctus Thomas Articulo mox laudato) *Sacramenta habent efficaciam ab inſtitutione Chriſti. Et ideo, ſi prætermittatur aliquid eorum, quæ Chriſtus inſtituit circa aliquod Sacramentum, efficaciâ caret, niſi ex ſpeciali diſpenſatione ejus qui virtutem ſuam Sacramentis non alligavit. Chriſtus autem inſtituit Sacramentum Baptiſmi dari cum invocatione Trinitatis. Et ideo quicquid deſit ad plenam invocationem Trinitatis, tollit integritatem Baptiſmi. Nec obſtat quòd in nomine unius perſonæ intelligitur alia, aut quòd ille qui nominat unam ſolam perſonam, poteſt habere rectam fidem de tribus: quia ſicut ad Sacramentum requiritur materia ſenſibilis, ita & forma ſenſibilis. Unde non ſufficit intellectus, vel fides Trinitatis ad perfectionem Sacramenti, niſi ſenſibilibus verbis Trinitas exprimatur. Unde & in Baptiſmo Chriſti, ubi fuit origo ſanctificationis noſtri Baptiſmi, adfuit Trinitas in ſenſibilibus ſignis ſcilicet Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus Sanctus in columba*.

Reſpondeo ſecundò, nego minorem abſolutè. Nam Sanctus Thomas hypotheticam dumtaxat reſponſionem affert, nec ad diſpenſationem confugit, niſi ex hypotheſi quòd Apoſtoli in ſolius Chriſti nomine baptizarint, cujus facti noluit expendere veritatem, Scholaſticæ dumtaxat methodo intentus: ſicut in nonnullis aliis factis, quæ ſibi objicit, reſpondere ſolet hypotheticè, quia ejus inſtituti non erat facta expendere, quorum examen Theticæ Theologiæ proprium eſt, & prolixiorem tractationem poſtulat.

Ad probationem reſpondeo, Apoſtolicis in Actis dici baptizatos Gentiles vel Judæos, *In nomine Jeſu Chriſti*, non quòd ſolum Chriſti nomen in forma Baptiſmi ab Apoſtolis proferretur, ſed quòd Chriſti auctoritate, & virtute baptizarent, ſeu Baptiſmo inſtituto a Chriſto. Id enim ſignificat plerumque in Actis hæc loquendi formula (*in nomine*) ut capite 3. ubi Petrus claudum ſanans, ait, *In nomine Chriſti Nazareni ſurge & ambula*, & capite 4. ubi Sacerdotes & Scribæ Petrum & Joannem ſic interrogaſſe referuntur; *In qua virtute, aut in quo nomine feciſtis hoc vos?* Denique Actuum 19. in nomine Chriſti dicuntur baptizati Diſcipuli Epheſi commorantes, prout Chriſti Baptiſmus opponitur Baptiſmo Joannis, quo tantùm tincti erant, non prout ſolius Chriſti nominis prolatione aut invocatione conſtare fingitur. Id ex contextu illius loci perſpicuum eſt, ubi S. Paulus ſic eos interrogaſſe narratur: *Si Spiritum Sanctum accepiſtis credentes? At illi di-*

xe-

xerunt ad eum: Sed neque ſi Spiritus Sanctus eſt, audivimus. Ille verò ait: In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt: In Joannis baptiſmate. Dixit autem Paulus: Joannes baptizavit baptiſmo Pœnitentiæ populum, dicens: In eum qui venturus eſſet poſt ipſum, ut crederent, hoc eſt in Jeſum. His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Jeſu. Adde quòd Diſcipulos reſpondentes ſe neſcire Spiritum Sanctum, fruſtra hac interrogatione urgeret Apoſtolus, *In quo ergo baptizati eſtis?* Niſi in Spiritus Sancti, æquè ac in Chriſti nomine baptizare Apoſtoli ſoliti eſſent.

Ita prolata Scripturæ ſacræ teſtimonia Sancti Patres intellexerunt. *Jeſu Chriſti mentionem facit Petrus* [inquit Sanctus Cyprianus in Epiſtola ad Jubajanum] *non quaſi Pater omitteretur, ſed ut Patri quoque Filius adjungeretur.*

Et Sanctus Auguſtinus lib. 3. contra Maximinum Arianum, cap. 17. *Qui Patre,* inquit, *& Spiritu Sancto non nominatis, juſſi ſunt baptizari; intelliguntur non baptizati niſi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Lege Facundum Hermianenſem lib. 1. pag. 22.

Probabilius igitur eſt Apoſtolos nuſquam in ſolius Chriſti nomine Baptiſmum contuliſſe, etiam ex diſpenſatione, quia diſpenſationis illius nullum eſt in Apoſtolica Hiſtoria, aut in Traditione veſtigium. Secundò, quia diſpenſationis illius cauſſa neceſſaria, aut conveniens non videtur, nempe ut nomen Chriſti honorabile redderetur. Neque enim Chriſti nomen, ſed nomen Jeſu, odioſum Judæis erat, quia Jeſum non credebant eſſe Chriſtum, id eſt, Meſſiam in Lege & Prophetis promiſſum. Tertiò, quia ſummum nomini Jeſu conciliabant honorem miracula per ejus invocationem facta, ſed & ejus augeri poterat veneratio & religio per formam Baptiſmi, ſi ſic in illa exprimeretur: *In nomine Patris, & Filii ejus Jeſu Chriſti, & Spiritus Sancti:* quod forſan Apoſtolicis temporibus factum eſt, & legitur apud Pſeudo-Abdiam Babylonium.

Objicies contra hanc reſponſionem auctoritatem Sancti Hilarii libro de Synodis, ita ſcribentis: *Ne poſtremo Apoſtoli reperiuntur in crimine, qui baptizare in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti juſſi, tantùm in Jeſu nomine baptizaverunt.*

Reſpondeo, Sanctum Hilarium adducere textus Evangeliorum & Actorum in ſpeciem pugnantes, ut oſtendat ea quæ ſibi repugnare videntur in Scripturis, non ideo expungenda eſſe, aut prætermittenda, quia apparens illa contradictio pravis opinionibus anſam dare poteſt. Quo ex principio colligit, non minus etiam uſurpandam illam eſſe vocem, ὁμοούσιον, a Nicæna Synodo conſecratam, etſi nonnulli eam pravos in ſenſus detorſerint, & eâ adhuc abutantur. En locum integrum Sancti Hilarii, qui huic reſponſioni lucem affert. *Perennt quoque,* inquit, *ſi videtur, (quod, non ego dixerim, ſed reſponſionis neceſſitas) omnia divina illa & ſancta Evangelia ſalutis humanæ: ne ſe contrariis dictorum opinione compugnent; ne miſſurus Dominus Spiritum Sanctum, ipſe de Spiritu Sancto natus intelligatur: ne mortem & gladium denuntians uſuris, emi gladium paſſurus indicat: ne ad inferos deſcenſurus, in Paradiſo ſit cum Latrone: ne poſtremo Apoſtoli reperiuntur in crimine, qui baptizare in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti juſſi, tantùm in Jeſu nomine baptizaverunt.* Vult itaque ſolùm Sanctus Hilarius, Actuum loca, in quibus Apoſtoli dicuntur baptizaſſe, *in nomine Domini Jeſu,* non eſſe contraria Evangelio in quo dixit Chriſtus Apoſtolis; *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti:* Sed non contendit Apoſtolos in nomine ſolius Chriſti revera baptizaſſe; alioqui contradicerent Acta Evangelio, & Apoſtoli Chriſti mandatum violaſſent, quod Sanctus Hilarius meritò negat.

Objicitur ſecundò Sanctus Ambroſius libro primo de Spiritu Sancto, cap. 3. Baptiſmum in ſolius Chriſti nomine collatum legitimum eſſe cenſet, quia in Chriſti nomine ceteræ Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonæ intelliguntur: itaque Stephanus Primus decernere etiam potuit Baptiſmum in Chriſti nomine collatum validum ac legitimum eſſe.

Probatur antecedens ipſis Sancti Ambroſii verbis: *Quemadmodum,* inquit, *ſi unum in ſermone comprehendas, aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum Sanctum; ſide autem nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum Sanctum abneges, plenum eſt fidei Sacramentum: ita etiam quamvis & Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum dicas, & aut Patris, aut Filii, aut Spiritus Sancti minuas poteſtatem, vacuum eſt omne myſterium.* Et rurſus: *Si Chriſtum dicas, & Patrem a quo unctus eſt, & ipſum qui unctus eſt Filius, & Spiritum Sanctum quo unctus eſt, deſignaſti.* Et infra: *Nunc conſideremus utrùm quemadmodum in Chriſti nomine plenum eſſe legimus Baptiſmatis Sacramentum: ita etiam Sancto tantùm Spiritu nuncupato, nihil deſit ad myſterium.* Cenſet itaque Sanctus Ambroſius legitimum eſſe validumque Baptiſmum in ſolius Chriſti nomine collatum.

Reſpondeo primò, Sancti Ambroſii mentem non eſſe, ut in ſolius Chriſti nomine conferri poſſit Baptiſma, aut collatum ſit aliquando; alioqui cùm de Spiritu Sancto idem aſſerat, Baptiſmum quoque in ſolius Spiritus Sancti nomine datum approbaret, quod nemo unquam auſus eſt aſſerere: ſed mens ejus eſt, quòd in ipſa Textûs Sacri narratione, cùm exprimitur nomen Chriſti, vel nomen Jeſu, non negetur quin Baptiſmus in aliarum quoque perſonarum nomine ſit collatus. Iſque ſenſus omnino congruit Sancti Ambroſii inſtituto. Eo enim in capite probare intendit unam eſſe Spiritus Sancti cum Patre & Filio majeſtatem, quia una operatio eſt: ex quo colligit, cùm uni perſonæ aliquid tribuitur in Scripturis externam operationem ſpectans, id referendum eſſe pariter ad alias, etiamſi de illis ſileatur. En ejus verba initio capitis: *Sed fortaſſe aliquis dicat: Qua ratione cum dixerit hic ex Patre omnia, & per Filium omnia, de Spiritu Sancto tacuerit, & hinc cupiat præjudicium comparare! Quod ſi pergit malitioſè interpretari, quàm multis inveniet locis prædicatum Spiritûs Sancti poteſtatem, in quibus vel de Patre, vel de Filio nihil Scriptura expreſſerit, ſed intelligendum reliquerit. Nunquid ergo cùm gratia Spiritus prædicatur, Dei Patris, aut unigeniti Filii denegatur? Non ita: quia ſicut Pater in Filio, & Filius in Patre; ita etiam diffuſa eſt charitas Dei in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis. Et ſicut qui benedicitur in Chriſto, benedicitur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; quia unum nomen, poteſtas una: ita etiam ubi operatio aliqua divina aut Patris, aut Filii, aut Spiritus deſignatur, non ſolùm ad Sanctum Spiritum, ſed etiam ad Patrem refertur & Filium; nec ſolùm ad Patrem, ſed etiam ad Filium refertur & Spiritum.* Ex quibus ſic colligo: Sanctus Ambroſius ſtatuit hanc regulam, ut quoties in ſcriptura ſacra aliqua operatio uni divinarum tribuitur perſonarum, ad alias referri pari jure intelligatur, & in exemplum affert Baptiſma collatum ab Apoſtolis in nomine Chriſti; igitur ſicut operatio non tribuitur alicui perſonæ cum excluſione aliarum; ita nec Baptiſ-

mus

mus dicitur in Actibus Apoſtolorum collatus in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſuppreſſo nomine Patris & Spiritus Sancti, quamvis ibi Sacer Textus illorum non meminerit.

Præterea, Sanctus Ambroſius, qui Sancti Baſilii ſenſa in libro de Spiritu Sancto expreſſit in libris de eodem argumento a ſe conſcriptis, ab ejus mente receſſiſſe non videtur in locis Actorum exponendis, & in aſſignanda Baptiſmi forma legitima. Porro Sanctus Baſilius Baptiſma in Chriſti ſolius nomine invalidum eſſe contendit, nec ab Apoſtolis ſic putat collatum [ut ſuperiùs oſtendimus.] Eadem igitur mens fuiſſe videtur Sancti Ambroſii.

Reſpondeo ſecundò. Ita intelligi poſſe Sanctum Ambroſium, ut velit ex parte baptizati ſolam nominis Chriſti fidem, vel profeſſionem ſufficere, quia fidem & profeſſionem aliarum perſonarum, omniumque Myſteriorum implicitè continet: ut ſicut ad ſingulas immerſiones interrogatus, reſpondebat ad primam, *Credis in Patrem? Credo*; & ad ſecundam, *Credis in Filium? Credo;* & ad tertiam, *Credis in Spiritum Sanctum? Credo:* (ut refert Sanctus ipſe Ambroſius lib. 2. de Sacramentis, cap. 7.) Sic ſatis eſſe videatur ad Fidem ſuam exprimendam, ſi ſolùm interrogatus, *Credis in Chriſtum?* Reſpondeat etiam, *Credo*. Sed neceſſariam eſſe ex parte baptizantis diſtinctam & explicitam invocationem trium Perſonarum in adminiſtratione Baptiſmi, ex Chriſti inſtitutione, diſertè aſſerit idem Sanctus Doctor cap. 5. ejuſdem libri 2. de Sacramentis: *Venit Sacerdos* (inquit) *precem dicit ad Fontem, invocat Patris nomen, præſentiam Filii, & Spiritus Sancti. Utitur verbis cæleſtibus. Cæleſtia verba quæ ſunt? Quòd baptizemus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Et cap. 7. jam laudato: *In uno autem nomine baptizari non juſſit: hoc eſt, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Noli mirari quia dixi unum nomen, ubi eſt una ſubſtantia, una divinitas, una majeſtas. Hoc eſt nomen de quo dictum eſt: In quo oportet omnes ſalvos fieri.*

Objicitur tertiò. Id potuit decernere Stephanus Primus, quod decrevit poſtea Nicolaus Primus: Atqui Nicolaus Primus decrevit Baptiſma in ſolius Chriſti nomine collatum, validum ac legitimum eſſe: id igitur Stephanus decernere potuit.

Probatur minor ex illius Pontificis verbis, in Reſponſione ad Conſulta Bulgarorum, cap. 104. *A quodam Judæo*, inquit, *neſcitis, utrùm Chriſtiano, an Pagano, multos in patria veſtra baptizatos aſſeritis, & quid de his ſit agendum conſulitis. Hi profectò, ſi in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Chriſti, ſicut in Actibus Apoſtolorum legimus, baptizati ſunt; conſtat eos non eſſe denuò baptizandos.*

Reſpondeo, Nicolaum Primum, id quod reſpondit de nomine Chriſti, curſim, & obiter, ex opinione ſua ſingulari dixiſſe, non ut Pontificem & Chriſtianorum omnium Doctorem. Non enim ipſum conſuluerant Bulgari de Baptiſmo in nomine Chriſti collato, ſed de Baptiſmo collato a quodam, de quo neſciebant an Paganus eſſet, vel Judæus. Validum eſſe ac ratum reſpondit Pontifex, ſi in nomine Trinitatis collatus eſſet. En Sedis Apoſtolicæ oraculum totius Eccleſiæ veneratione exceptum. Sed addidit huic definitioni disjunctivam illam, *vel tantùm in nomine Chriſti*. En ſingularem Nicolai ut privati Doctoris opinationem, quam non probat Eccleſia, quia neque ad ſuorum Deceſſorum decreta, neque ad Traditionem Patrum teſtimoniis roboratam, in hac reſponſionis ſuæ appendice ſatis attendit; ſed Sancti Ambroſii verbis accuratè non expenſis, & alium in ſenſum detortis deceptus eſt, ut conſtat ex his verbis quæ per parentheſim interſerit [*ut Beatus Ambroſius dixit*] Deceptum autem fuiſſe hac in re Nicolaum Primum ex eo perſpicuum eſt, quòd ſuis adhuc temporibus Baptiſmum in Chriſti nomine collatum ratum eſſe cenſet, quem Apoſtolorum dumtaxat ætate validum fuiſſe ex diſpenſatione ſingulari, propugnant Scholaſtici quidam, quibus favet in ſpeciem Sanctus Thomas.

SCHOLION I.

Ad hunc Articulum, & ad pag. 499. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc in Indiculo ſuo notam referunt: *Apoſtoli nunquam baptizarunt in nomine Chriſti.*

R. Vocem, *Solius*, ſuppreſſere. Sic enim aio: *Probabilius eſt Apoſtolos nuſquam in ſolius Chriſti nomine Baptiſmum contuliſſe.* Quod ante me primi ſubſellii Auctores, & nunc Viri plerique omnes Eruditi propugnant; ut mirum ſit id a Religioſis Cenſoribus reprehendi, quod Scripturæ ſacræ, Patrumque firmiſſimis teſtimoniis comprobatur.

SCHOLION II.

Ad eumdem Articulum, & ad pag. 504. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant: *Nicolaus I. ut perſona privata erravit, dicendo Baptiſmum in nomine Chriſti tantùm collatum eſſe validum.*

R. Id rectè ſcripſi poſt *Melchiorem Canum*, *Eſtium* in 4. *Sententiarum*, Diſt. 3. §. 5. & *Silvium* in 3. p. Quæſt. 66. Art. 6. cujus hæc ſunt verba: *Ad Nicolai Decretum Reſponſio veriſimilior eſt Melchioris Cani libro 6. De Locis, cap. 8. ad 7. Pontificem ut privatum Doctorem falſæ opinioni adhæſiſſe, nihil tamen ea de re definiiſſe. Neque enim illud omne definiunt Pontifices, quod in aliqua ad Quæſtionem ſibi propoſitam Reſponſione inferunt. Nicolaus conſulebatur an baptizatus a Judæo verè eſſet baptizatus: ad quod definitivè reſpondet, quòd ſic. Quod autem reſpondendo addit de Baptiſmo in nomine Chriſti tantùm; non ut definiens dicit: ſed juxta privatam ſuam opinionem erroneam. Eſto enim quòd Apoſtoli ſic baptizaſſent; non propterea nunc idem vel liceret, vel validum eſſet.* Idem reſpondet *Bellarminus* lib. 4. *De Romano Pontifice*, cap. 12.

DISSERTATIO XIV.

De Fide Stephani Romani Pontificis circa Baptiſmum Hæreticorum.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm Stephanus Pontifex in errorem oppoſitum Sancti Cypriani errori lapſus fuerit, omnium Hæreticorum Baptiſmate ratihabito?

PROPOSITIO.

Quod Hæretici quidam, imò & viri inter Catholicos Theologos eruditi, aſſerant Stephanum Pontificem Maximum, damnando morem Sancti Cypriani & Africanorum Antiſtitum, necnon Firmiliani & Orientalium de rebaptizandis Hæreticis, in extremum errorem lapſum eſſe, & decreviſſe baptiſma quorumcumque Hæreticorum, etiamſi conſueta & ſolemni Eccleſiæ forma & ritu colla-*

* Blondellus.

collatum non eſſet, ratum eſſe ac legitimum, proindeque non iterandum, prorſus improbabile eſt.

PRobatur primò ex Epiſtola Firmiliani ad Sanctum Cyprianum, ex qua perſpicuum eſt, Stephanum ſuppoſuiſſe ſemper Baptiſmum verbis Evangelicis conferri debere, ut ratum eſſet. *Illud quoque abſurdum*, inquit Firmilianus, *quòd non putant quærendam eſſe quis ſit ille qui baptizaverit, eo quod, qui baptizatus ſit, gratiam conſequi potuerit invocata Trinitate nominum, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.*

Probatur ſecundò ex Sancto Cypriano in Epiſtola ad Pompejum, in qua teſtatur Stephanum Baptiſmum Hæreticorum ratum habuiſſe ob vim & efficaciam verborum Evangelicorum, quibus confertur. *Aut ſi effectum Baptiſmi, majeſtati nominis tribuunt*, inquit, *ut qui in nomine Chriſti ubicumque & quomodocumque baptizantur, innovati & ſanctificati judicentur*, &c.

Probatur tertiò. Stephanus antiquam propugnando conſuetudinem, proculdubio non erravit. Quis enim dixerit ab antiquo iſtum in Eccleſia Romana invaluiſſe errorem, ut eorum Hæreticorum ratus haberetur Baptiſmus, qui formam Eccleſiæ non ſervarent? Porro Euſebius teſtatur Stephanum antiquam conſuetudinem vindicaſſe. Ita enim habet lib. 7. cap. 3. *Erat id temporis non exigua quæſtio & controverſia concitata, utrùm oporteret eos qui ſe a quocumque hæreſis genere revocaſſent, lavacro Baptiſmatis repurgare: cùm ex conſuetudine ab antiquis ducta temporibus, in hujuſmodi hominibus in Eccleſiam recipiendis ſola preces cum manuum impoſitione adhiberi ſolerent*. Non eſt igitur probabile Stephanum lapſum eſſe in errorem oppoſitum errori Sancti Cypriani.

Probatur quartò ex Concilio Arelatenſi, quod cùm Afros, rebaptizantes Hæreticos ſingulari Canone percellat, Romanis minimè peperciſſet, ſi in contrario errore verſati fuiſſent.

V. Probatur ex Sancto Auguſtino, qui Stephani Decreto vindicatam conſuetudinem ac Traditionem paſſim commendat in libris de Baptiſmo contra Donatiſtas: quamvis Decretum ipſum non referat.

Probatur ſextò ex Vincentio Lirinenſi in Commonitorio, ubi de errore quem invexerat Agrippinus, loquens, hæc habet: *Cùm ergo undique ad novitatem rei cuncti reclamarent, tunc beatæ memoriæ Stephanus, cum cæteris Collegis ſuis, ſed tamen præ cæteris, reſtitit. Quis ergo tunc univerſi negotii exitus, niſi uſitatus & ſolitus? Retenta eſt ſcilicet antiquitas, exploſa novitas.* Sed qui retinet antiquitatem, & novitatem explodit, non errat: nequaquam igitur Stephanus lapſus in errorem eſt.

Probatur ſeptimò ex Facundo Hermianenſi libro contra Mocianum. *Beatus Stephanus*, inquit, *Præſul Apoſtolicæ Sedis, cùm Sanctum Cyprianum atque alios Afros Epiſcopos, de baptizandis omnibus hæreticis decreviſſe cognoſceret, continuò ei denuntiavit, quòd ſi qui hoc auderent, ab Eccleſiâ pellerentur. Et Stephani potiùs quàm Cypriani ſententiam tenet Eccleſia, non ſolùm de non rebaptizandis Hæreticis, verùmetiam de rebaptizantibus non ferendis*. Ex quibus ſic colligo: Stephani ſententiam tenet Eccleſia, ex Facundo: atqui Eccleſia non recipit Baptiſma Hæreticorum qui verbis Evangelicis non baptizant. Igitur Stephanus non ſenſit illorum Baptiſma recipiendum eſſe.

Probatur ultimò. Si lapſus in errorem fuiſſet Stephanus, quem ipſi Blondellus, & alii adſcribunt, univerſa Eccleſia his temporibus verſata fuiſſet in errore: ſiquidem omnes Epiſcopi, vel Cypriani & Firmiliani, vel Stephani ſententiam propugnabant: & utraque, ſecundùm hujus Hæretici hypotheſim, erronea erat: atqui impoſſibile eſt Eccleſiam errare univerſam, quæ *columna & firmamentum eſt veritatis*: Stephanus igitur in eum non eſt lapſus errorem, quem ipſi Blondellus, & alii affingunt.

Objectio prima petitur ex Decreto Stephani, cujus verba refert Sanctus Cyprianus Epiſtola 74. ad Pompejum data: *Si quis ergo*, inquit, *a quacumque hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur in pœnitentiam; cùm ipſi Hæretici propriè alterutrum ad ſe venientes non baptizent, ſed communicent tantùm*. Ergo omnium Hæreticorum Baptiſma probavit, nulloſque decrevit rebaptizandos, etiamſi baptiſma verbis Evangelicis non conferrent.

Reſpondeo, nego conſequens. His enim verbis, *A quacumque hæreſi*, ſolas illas hæreſes Stephanus intellexit; quæ Baptiſmi formam integram ſervaverant. Eumdem fermè loquendi modum Sanctus Hieronymus uſurpat in fine Dialogi adverſùs Luciferianos, ubi Baptiſma Hæreticorum receptum ſemper fuiſſe in Eccleſia Romana aſſerit, nec illos excipit qui Baptiſmi formam violabant: nec tamen illorum Baptiſma Sancti Hieronymi temporibus ab Eccleſia fuiſſe ſuſceptum quis ſapientum aſſerit. Cur igitur Stephano is affingitur error, qui alio modo non eſt locutus, quàm Sanctus Hieronymus locutus fuerit quarto Sæculo cadente? *Si Hæretici Baptiſma non habent*, inquit laudatus Pater, *& ideo rebaptizandi ab Eccleſia ſunt, quia in Eccleſia non fuerunt, ipſe quoque Hilarius non eſt Chriſtianus: in ea quippe Eccleſia baptizatus eſt, quæ ſemper ab Hæreticis Baptiſmum recepit*. Et infra: *Quod ſi negandum quiſpiam putaverit, Hæreticos a Majoribus noſtris ſemper fuiſſe ſuſceptos, legat beati Cypriani Epiſtolas, in quibus Stephanum Romanæ Urbis Epiſcopum, & inveteratæ conſuetudinis lacerat errorem. Legat & ipſius Hilarii libellos, quos adverſùs nos de Hæreticis rebaptizantis edidit: & ibi reperiet ipſum Hilarium confiteri a Julio, Marco, Silveſtro, & cæteris veteribus Epiſcopis, ſimiliter in Pœnitentiam omnes Hæreticos ſuſceptos*. Denique laudat Nicænum Concilium, *quod omnes Hæreticos ſuſcepit, exceptis Pauli Samoſateni Diſcipulis*: id eſt, omnium Hæreticorum, præterquam Pauliniſtarum, Baptiſma ratum habuit.

Argumentis Launoii contra S. Stephanum I. reſpondetur.

Objicies cum Joanne Launoio in Epiſtola ad Jacobum Bevilaquam Sorbonicum Doctorem, Cyprianum pluris quàm Stephanum ſemper in Eccleſia habitum fuiſſe: quod oſtendit ex laudibus quibus Sancti Patres pene univerſi proſecuti ſunt Cyprianum, non Stephanum: ex Canone Miſſæ in quo adſcriptum habetur nomen Cypriani, non Stephani: ex veteribus Litaniis, in quibus Cyprianus invocatur, non Stephanus, quas Litanias ex Romano Ordine & 19. Ritualibus Eccleſiarum Galliæ laudat. Quod in Sancti Gregorii Sacramentario, & in antiquis Miſſalibus, habeatur Præfatio in feſto Sanctorum Cornelii & Cypriani, non in feſto Sancti Stephani. Quod feſtum Sancti Cypriani ritu ſolenniori celebretur. Quod in Kalendario veteri, quod ſub Romani nomine Joannes Fronto Canonicus Regularis Sanctæ Genoveſæ publici juris fecit, poſt Natale Apoſtolorum Petri & Pauli ponatur: *Hebdomada 1. 2. 3. 4. 5. & 6. poſt Natale Apoſtolorum*. Et ſimiliter poſt Natale Sanctorum Cornelii & Cypriani 14. Septembris continuo ſubjungitur: *Hebdomada 1. 2. 3. 4. 5. & 6. poſt Natale Sancti Cypriani*, ſed non ponatur quid ſimile poſt feſtum Stephani Papæ. Quod Anaſtaſius Bibliothecarius in Vita Stephani, aliarum ejus Conſtitutionum meminerit; non illius quæ ad Baptiſmum Hæreticorum pertinet; quaſi qui Romæ ſcribunt, illud eloqui non auderent, vel etiam erubeſcerent. Quòd in Romano

no

no Breviario, Clementis Octavi & Urbani Octavi auctoritate recognito, Decretum de non rebaptizandis Hæreticis referatur aliter quàm a Stephano editum eſt: ſic autem refertur Lect. 2. *Baptizatos ab Hæreticis iterum baptizari vetuit, reſcribens Sancto Cypriano verbis illis: Nihil innovetur niſi quod traditum eſt*. Ex quibus colligit Launoius, ipſa Eccleſia Judice, videri Stephanum, damnando errorem Cypriani, in contrarium errorem abreptum.

Reſpondeo, nego conſequens. Hæc enim ſolùm probant majorem Eccleſiæ de Sancto Cypriano exiſtimationem, venerationemque propenſiorem, tum ob ſanctitatem, dum vixit, illuſtriorem; cùm ob Chriſtianæ Diſciplinæ ſtudium, & animi fortitudinem in ea propugnanda ſæviente perſecutionum tempeſtate, eximiam; cùm ob amorem Eccleſiæ univerſæ & Catholicæ unitatis; cùm ob doctrinæ præſtantiam, ac famam, quæ ipſi inter Eccleſiæ Patres nobilem locum obtinuit; quæ doctrina, ſi errorem de Hæreticorum Baptiſmo exceperis, Fidei propugnaculum, Traditionum promptuarium, Diſciplinæ palladium, Moralis Evangelicæ firmamentum eſt; tum denique ob Martyrii claritatem celebritatemque majorem. At quantumvis Stephani paulò obſcurior ſit in Eccleſia, quàm Cypriani memoria, inferri inde non poteſt, Stephani Decretum ab ea non probari. Nec me movet, vel Anaſtaſii Bibliothecarii ſilentium de hujuſmodi Decreto, vel Romani Breviarii illud paulò aliter referentis auctoritas; quibus prævalet veterum monumentorum fides.

Objicies teſtimonium Benedicti XII. in Reſponſione ad Fraticellorum Objectiones contra Joannis XXII. Conſtitutiones, quam ſuo Inquiſitorum Directorio, parte 2. Quæſt. 17. Eymericus inſeruit. Cùm enim Fraticelli dicerent, quòd in his, quæ pertinent ad fidem & mores, determinatum ſemel per Summum Pontificem non poteſt per alium revocari; (talem autem eſſe Nicolai IV. Bullam de Chriſti & Apoſtolorum paupertate pugnabant,) Reſpondet Benedictus, *Falſum eſt. Nam Petrum, qui non ambulabat rectè ad veritatem Evangelii, reprehendit & correxit Paulus, ut patet ad Galatas 2. & tamen non erat illi par, ſed inferior. Item Stephanus Papa determinavit, quòd nullus baptizatus per quoſcumque Hæreticos, veniens ad Eccleſiam Catholicam, rebaptizaretur: Sanctus autem Cyprianus cum multis Epiſcopis in Africa celebrans Concilium, determinavit oppoſitum, videlicet quòd baptizati a quibuſcumque Hæreticis, ſi ad Eccleſiam Catholicam veniant, ſunt baptizandi; reprobans in hoc Stephanum Papam, ut patet in Cypriani Epiſtolis ad Jubajanum, ad Stephanum, & Pompejum. Concilium autem Nicænum utramque opinionem Sancti Cypriani, & Stephani Papæ correxit, determinando, quòd baptizati ab Hæreticis non ſervantibus formam Eccleſiæ, venientes ad Eccleſiam baptizentur: ab aliis verò Hæreticis baptizati, non rebaptizentur: ut non ſit contra Articulum fidei: Et unum Baptiſma.*

Reſpondeo. Benedictum hæc ſcripſiſſe adhuc Cardinalem: cujus proinde non tanta eſt auctoritas. Singularis illius opinio fuit, vel potiùs error, quòd Sanctus Stephanus Pontifex, & Sanctus Cyprianus, in oppoſitos errores lapſi eſſent, & quòd utriuſque lapſum Nicæna Synodus correxiſſet. Ipſum itaque deſerimus, convicti momentis, quibus noſtra ſuperiùs probata eſt Aſſertio.

SCHOLION I.

Ad hanc diſſertationem, ad probationemque quartam Propoſitionis, ſive ad pag. 507. Editionis primæ, Religioſi Cenſores id reprehendunt: *Concilium Arelatenſe Romanis minimè pepercisſet, dum Rebaptizantes damnavit, ſi in contrario errore verſati fuiſſent*.

R. Concilium Arelatenſe 1. Afros rebaptizantes Canone 8. perſtrinxit. *De Afris*, inquit, *quòd propria lege ſua utuntur ut rebaptizent, placuit ut ſi ad Eccleſiam aliquis de Hæreſi venerit, interrogent eum Symbolum; & ſi perviderint eum in Patre & Filio, & Spiritu Sancto eſſe baptizatum, manus ei tantùm imponatur ut accipiat Spiritum Sanctum. Quòd ſi interrogatus non reſponderit hanc Trinitatem, baptizetur*. Ex hoc Canone conjecturam duxi, quòd Concilium illud Romanis minimè pepercisſet, id eſt, ipſos pariter perſtrinxiſſet, ſi in contrario errore verſati fuiſſent. Veriſimile igitur non eſſe quod *Sanctus Stephanus* Romanus Pontifex in errorem oppoſitum *Sancti Cypriani* errori lapſus fuerit, omnium hæreticorum Baptiſmate ratihabito, etiamſi conſuetâ & ſolemni Eccleſiæ formâ collatum non fuiſſet: Gratum fore ſperabam Religioſis Cenſoribus, quòd *Stephanum I.* Pontificem Sanctiſſimum, Romanamque Eccleſiam vindicaſſem ab errore, & *Blondellum* ac *Launoium* contra ſentientes confutaſſem; nec reprehenſuros probabilem conjecturam ad id unum probandum adhibitam, aliiſque ſuffultam firmioribus argumentis. Non crediſſem Religioſos Viros ex hujuſmodi a me factâ conjecturâ rem planè ridiculam, & quæ mihi numquam venit in mentem, illaturos. *Hinc ſequitur* (inquiunt) *Concilium Provinciale potuiſſe damnare Romanum Pontificem*. Abſona illatio [pace illorum dixerim] quam non admitto, nec admittam umquam. Afros perſtrinxit Arelatenſe Concilium, nec tamen Africanam Eccleſiam damnare potuit, & Epiſcopos Afros judicare, ſi Provinciale tantùm fuit (ut volunt Religioſi Cenſores] immo etſi nationale: Multò minùs ergo ſequitur quod Romanum Pontificem univerſalis Eccleſiæ jure divino Rectorem, & Caput damnare potuiſſet, quamvis perſtrinxiſſet canone ſuo errorem Romanorum, ſi in eo verſati fuiſſent qui *Stephano I.* perperam affingitur, quemadmodum perſtrinxit errorem Afrorum.

SCHOLION II.

In Reſponſione ad ſecundam Objectionem, ſive ad pag. 511. Editionis primæ hanc in Indiculo ſuo Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Breviarii Romani auctoritati prævalet veterum Monumentorum fides*.

R. Prævalet certè; ſiquidem Pontifices, aut Viri Eruditi, quibus Breviarii correctio ab ipſis interdum demandatur, illud ex veteribus & probatæ fidei monumentis, ex Actis ſinceris Sanctorum; ex genuinis Operibus Sanctorum Patrum, ex antiquis Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptoribus emendant: & ſacra Rituum Congregatio narrationes apocryphas & incertas hiſtorias ex Officiorum Eccleſiaſticorum Libris jubet expungi, quoties nova Breviarii fit Editio. An veritatis inconcuſſæ eſſe volunt Religioſi Cenſores facta omnia, quæ in Breviario leguntur?

DIS-

DISSERTATIO XV.

De Moribus Origenis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Origenis Ordinatione.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm eviratio Origenis fuerit canonicum illius Ordinationis impedimentum?

ORIGENEM ſeipſum eviraſſe, ob idque exagitatum fuiſſe a Demetrio, Alexandrino Epiſcopo, diximus in Synopſi; nunc quærimus, utrùm jure, an injuria id fecerit Demetrios. Quod ut conſtet, ſciendum eſt, an revera Origenis Ordinatio fuerit contra Canones,

PROPOSITIO.

Eviratio Origenis non erat canonicum illius Ordinationis Impedimentum, unde ipſum ob iſtud facinus perperam Demetrius inſectatus eſt.

Probatur primò auctoritate Euſebii, libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.8. ubi teſtatur Demetrium, a ſeipſo mutatum, æmulationis ardore Origenis Ordinationem improbaſſe ob illud facinus, quod antea commendaverat. Cæterùm Theoctiſtum Cæſareæ Epiſcopum, & Alexandrum Hieroſolymorum Sanctiſſimos Antiſtites, ipſum Sacerdotio dignum exiſtimaſſe, illique manus impoſuiſſe. En Euſebii verba, poſtquàm ſpontaneam Origenis abſciſſionem retulit: *Demetrius qui ibidem rexit Eccleſiam, de eo poſt certior factus, tametſi hoc audax ejus facinus vehementer admiratus eſt; tamen incredibilem animi propenſionem, & ingenuitatem Fidei amplexatus, eum illicò confidere, ac bono animo eſſe jubet; & majore cura ac ſtudio in munus Catecheſeon incumbere hortatur. At tum quidem Demetrius eo animo fuit, & ſententia. Verùm non longo temporis ſpatio poſt, idem cùm Origenem proſperè ac fœliciter rem gerentem, & magno ſplendore, famæque celebritate apud omnes prædicatum animadverteret, ardore quodam æmulationis (ut eſt hominum captus) incenſus, apud Epiſcopos totius orbis, eum tamquam abſurdiſſimi facinoris ream per literas notare tentabat. Et quoniam Theoctiſtus Cæſareæ Epiſcopus, & Alexander Hieroſolymorum, ſpectati imprimis, & præſtantes præ cæteris Palæſtinæ Epiſcopis, ampliſſima dignitate & ſummo honoris gradu Origenem dignum arbitrati manus illi ut Presbyterio fungeretur, impoſuerant: idcirco Demetrius, ſimul atque Origenes ad tam magnam gloriæ claritatem proceſſerat; atque adeo apud omnes homines ubique Gentium non obſcurum virtutis, & ſapientiæ nomen, decuſque obtinuerat; cùm nulla alia criminatio contra Origenem ipſi ſuppeteret, facti illius, quod ineunte ætate conſciviſſet, calumniam, tamquam gravem ignominiæ notam ei objectavit; eoſque ſimul, qui illum Presbyterum creaviſſent, criminibus involvere conatus eſt.*

Probatur ſecundò auctoritate Sancti Hieronymi in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum cap. 65. ubi de Origenis Ordinatione ita ſcribit: *Cùm jam media eſſet ætatis, & propter Eccleſias Achaiæ, quæ pluribus hæreſibus vexabantur, ſub teſtimonio Eccleſiaſticæ Epiſtolæ Athenas per Palæſtinam pergeret, a Theoctiſto, & Alexandro, Cæſareæ, & Hieroſolymorum Epiſcopis, Presbyter ordinatus, Demetrii offendit animum, qui tanta in eum debacchatus eſt inſaniâ, ut per totum mundum ſuper nomine ejus ſcriberet.*

Et cap.75. agens de Alexandro Hieroſolymorum Epiſcopo, teſtatur ipſum ſcripſiſſe *Ad Origenem, & pro Origene contra Demetrium, eo quòd juxta teſtimonium Demetrii, eum Presbyterum conſtituerit.* Fuit autem Alexander ille vir ſanctiſſimus, divina revelatione inauguratus Epiſcopus Hieroſolymorum, & in Decii perſecutione Martyrio coronatus. Unde maximi ponderis eſt ejus teſtimonium. Ex quo, & aliis, compertum eſt, evirationem Origenis non fuiſſe canonicum Ordinationis illius impedimentum; & Demetrium iniquè litem moviſſe Origeni, ejuſque Ordinationem ſolo invidiæ motu impugnaſſe, cui teſtimonialibus literis fuerat antea ſuffragatus.

Objicit Annalium Eccleſiaſticorum Parens contra Origenem, & in gratiam Demetrii, exemplum Leontii Ariani Epiſcopi, qui Sacerdotio privatus eſt, eo quòd ſemetipſum eviraſſet. De quo Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios, ait: *Inter eos Leontius ille caſtratus, quem nec ſub Laici quidem ſpecie ad Communionem admitti oportuit, eo quòd ſeipſum abſcidit.* Ergo Origenis Ordinatio, cùm Eunuchus eſſet, facta eſt contra Canones.

Objicit ſecundò, tunc viguiſſe Eccleſiaſticas regulas hunc in modum ſcriptas Canone Apoſtolorum 22. *Si quis abſcidit ſemetipſum, id eſt, ſi quis amputavit ſibi virilia, non fiat Clericus, quia ſui homicida eſt, & Dei conditionis inimicus.* Ergo eviratio Origenis canonicum erat illius Ordinationis impedimentum: adeoque illam jure improbavit Demetrius.

Reſpondeo ad primum, Longè diſſimilem eſſe ſpeciem in Leontio, & in Origene. Leontius enim non ideò tantùm e gradu dejectus eſt, quia ſeipſum exciderat; ſed quia id egerat ut abſque pudoris periculo mala familiaritate uteretur, & mulierculæ, quam in deliciis habebat, citra turpem ſuſpicionem, & abſque famæ ſuæ diſcrimine, frueretur amplexibus. Unde poſt verba ſupra laudata, ſubjungit S. Athanaſius, id a Leontio factum, *Ut liberè cum Euſtolio dormiret, revera muliere, quam ille Virginem prædicaret.* Idem aſſerit Theodoretus, lib.2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.24. At Origenes longè alio animo ſeipſum eviravit, ſcilicet ut caſtitatem illibatam inter quotidiana pericula tueretur. Unde Euſebius ait, loco ſupra laudato, quod *licèt facinus ex animo rudi & juvenili videretur eſſe profectum, fidei tamen & caſtimoniæ ſpecimen maximum dabat.* Secunda ratio diſcriminis inter Origenis, & Leontii facinus eſt, quòd Leontius ordinatus fuerat poſt Concilium Nicænum, cujus Canonibus Eunuchi a Sacerdotio arcebantur. *Si quis ſeipſum ſanus abſcidit*, inquit Canon primus Nicænæ Synodi, *hunc & in Clero conſtitutum abſtinere convenit; & deinceps nullum talium promoveri.* At Origenes ordinatus eſt, antequàm Eunuchis ulli Canones Sacerdotio interdicerent.

Præterea violabat alterum Magnæ Synodi Canonem, tertium ſcilicet, Leontius, quo ſubintroductarum mulierum contubernium prohibitum Clericis fuerat. Pellicem enim habebat Euſtolium. At Origenes caſtitatis ſtudio ſeipſum abſcidit. Unde etſi improbata meritò fuerit Ordinatio Leontii, non ſequitur improbandam fuiſſe Ordinationem Origenis.

Ad ſecundum reſpondeo; Canones Apoſtolicos Origenis ævo nondum in Oriente notos fuiſſe & poſtea fuiſſe ſub Apoſtolorum nomine compoſitos,

(ut ſingulari Diſſertatione probavimus, Tomo 1.) Falsò itaque aſſerit Cardinalis Baronius jam tunc Eccleſiaſticas illas Regulas viguiſſe. Sanè Canones illos non ſemper fuiſſe obſervatos ex eo conſtat, quòd Reginæ Candacis Eunuchum ab Apoſtolis Epiſcopum conſecratum fuiſſe tradant Veteres: & Melitonem Sardenſem Epiſcopum laudet Polycrates Epheſiorum Epiſcopus, ceu *Eunuchum Spiritu Sancto afflatum*. Et Sanctus Hieronymus ipſum vocet *Eunuchum in Spiritu Sancto*.

Apud Euſeb. lib. 5. cap. 24.

Secundò, Canonem illum non viguiſſe ante Nicæni Concilii tempora, colligitur ex Canone primo illius Concilii, quo cavetur, ne deinceps ad Clerum promoveantur Eunuchi. Antea igitur promovebantur.

Tertiò, de his solùm intelligitur Canon, *Qui hanc rem affectant*, ut loquuntur Nicæni Patres; id eſt, qui iſtud directè intendunt, & violentas ſibi manus inferunt: non autem de iis qui indirectè solùm id efficiunt, puta, ſi curandæ infirmitatis gratiâ pharmacum adhibeant, ex quo ſequatur eviratio. Porro Origenes rem hanc non affectavit, ut Nicæni Canonis verbis utar; id eſt, non intendit evirationem, ſed iſtud unum ejus conſilium fuit, ſtimulos ad libidinem proritantes retundere, & rebellem carnem exſiccare, ne in ſpiritum inſurgeret. Quod præſtitit adhibito pharmaco, ex quo fortè eviratio præter ipſius conſilium ſecuta eſt. Id ab ipſius Patronis aſſertum refert Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. licèt quomodo id factum ſit ab Origene, incertum eſſe dicat.

Objicies tertiò. Lege Moyſis cautum erat ne intraret Eunuchus in Eccleſiam Dei (Deuteronomii 23.) neque id Origeni, aut ejus Ordinatoribus ignotum erat. Ergo eviratio Origenis impedimentum erat ipſius Ordinationis. Proindè temerè ordinatus eſt a Theoctiſto.

Reſpondeo, nego conſequentiam. Iſtud enim præceptum fuit Legis Veteris, non Morale, ſed Cæremoniale, novâ conditâ promulgatâque lege abrogatum. Certè lege Moyſis cautum etiam erat ut cæci, claudi, mutili, ab ingreſſu templi arcerentur: quod tamen non obſervavit Eccleſia. Unde cùm Ammonius Parota ſibi auriculam amputaſſet, ne fieret Epiſcopus, & diceret Epiſcopis, qui eum inaugurare volebant; *Me deinceps, ne volentem quidem, Leu Sacerdotem creari permittit. Nam neminem, qui non ſit integris membris Sacerdotem debere inſtitui Canones ſanxerunt*. Cùm inquam, hæc dixiſſet, Antiſtites reſponderunt, *Hac eſſe Judæis solùm obſervanda. Eccleſiæ autem Chriſti membra corporis minimè cura eſſe, ſed ut Sacerdos dumtaxat ſit integris moribus*. Et ipſum licèt unâ auriculâ minutum, ordinaſſent, niſi juramento ſe obſtrinxiſſet, ad linguam quoque, ſi vim ei inferre conarentur, ſibi exſcindendam. (Ex Sozomeno, libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 30.) Idem dicere potuerunt Sanctiſſimi Origenis Ordinatores.

Objicies quartò teſtimonium Photii in Bibliotheca, Codice 118. ſcribentis. *Theotheenum* * *Cæſareæ Paleſtinæ tum Archiepiſcopum, Origenem ſecus quàm oporteret, Presbyterum ordinaſſe, non improbante factum hoc Alexandro Hieroſolymorum Epiſcopo. Hinc Demetrio amor in odium vertit, laudeſque mox cum vituperatione commutata*, &c. Ergo Demetrius Origenis Ordinationem jure improbavit.

* *Theoctiſtum dicere voluit*

Reſpondeo, Sancti Hieronymi, Euſebii, necnon Sancti Alexandri Hieroſolymitani Epiſcopi auctoritatem Photii teſtimonio eſſe anteponendam, qui multis Sæculis poſterior eſt: maximè cùm aſſerat Photius, Origenem, *abſque bona Epiſcopi ſui venia* Athenas fuiſſe profectum, quod Sanctus Hieronymus inficiatur.

SCHOLION.

Ad hanc Diſſertationem Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Eviratio Origenis non erat canonicum illius Ordinationis impedimentum..... Plura*, inquiunt, *ibidem inhoneſtè de Baronio. Tota Diſſertatio expungatur*.

R. Eunuchos Eccleſiaſtico dumtaxat, non Divino Jure a Sacris Ordinibus arceri certum eſt. Quo tempore defectus iſte inter canonica Sacrarum Ordinationum impedimenta conſtitutus fuerit, quæſtio eſt hiſtorica, & quæ tota in facto verſatur. Non viguiſſe morem illum ac diſciplinam Eunuchos ab Altaris miniſterio arcendi temporibus *Origenis*, contra *Baronium* probavi, & Eminentiſſimi Scriptoris argumentis reſpondi. Falſum eſt quòd *plura de Baronio inhoneſtè* ſcripſerim [ut loquuntur Cenſorii Indiculi Auctores] niſi inurbanum ac penè inhumanum videatur, quod legitur in iſta Diſſertatione, : *Objicit Annalium Eccleſiaſticorum Parens: & Falsò itaque aſſerit Cardinalis Baronius*. Hæc enim tantùm ibi de *Baronio*, cujus dignitatem revereor, quem ob eximiam eruditionem ac virtutem plurimi facio.

QUÆSTIO II.

De Negatione, & Thurificatione Origenis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm Origenes in perſecutione Decii lapſus fuerit, & Idolis thus adoleverit?

ORigenem ingraveſcente Decii perſecutione, multa paſſum pro Chriſtianæ Fidei Confeſſione, teſtes ſunt Euſebius libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 39. & Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. ſed an thus idolis adoleverit aliquando, quæſtio eſt inter viros eruditos controverſa. Baronius ad annum Chriſti 253. id negat: Veriùs alii affirmant; quorum in ſententiam deſcendimus.

PROPOSITIO.

Origenis in perſecutione lapſus non eſt commentitius.

Probatur primò auctoritate Sancti Epiphanii, Hæreſi 64. ubi poſtquàm de Origenis fide & fortitudine multa paucis complexus eſt, hæc ſubjungit de ejus lapſu: *Sed in ejuſmodi præmii poſſeſſione perpetuò non permanſit. Etenim ob eximiam ſanctitatem, & eruditionem ſummam in invidiam eſt adductus; eaque res Magiſtratus ac Præfectos majorem in modum acuit. Tum illud verò diaboli calliditate improbitatis artifices commenti ſunt, ut ad turpitudinis neceſſitatem hominem adigerent, atque ejuſmodi pœnam ſtatuerent, ut ad illius corpori ſtuprum inferendum, Æthiopem compararent. Ad hæc Origenes fraudulentum illud diaboli conſilium non ſuſtinens, vocem illam edidit, qua duobus illis propoſitis, ſacrificare maluit. Quamquam non omnino ſponte illud ſua præſtitiſſe vulgò dicitur, ſed ubi ſemel hoc ſe eſſe facturum aſſenſit, thus in manum illius impoſitum, in ſubjectum aræ focum excuſſiſſe Gentiles aſſerunt. Hoc modo & a Martyrii gloria Confeſſorum, Martyrumque qui illis temporibus erant, judicio excidit, & ab Eccleſia dejectus eſt*,

eſt. Accidit hoc Alexandriæ, ubi cùm exprobrantium ludibria ferre non poſſet: illinc abiit, & in Palæſtina, ſive Judæa domicilium conſtituit. Fortè contigit, ut Hieroſolymam profectus ad verba in Eccleſia facienda ſollicitaretur. Cùmque ab iis, qui tunc Sacerdotalem in Eccleſia Dignitatem obtinebant, vi propemodum ad id agendum impelleretur, ille in pedes conſurgens, reliquis verſibus prætermiſſis; poſtquàm hunc unum e Pſalmo 49. locum attuliſſet: Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Complicatum librum reddidit, flenſque & lacrymans reſedit, flentibus cum eo, qui aderant, univerſis.

Reſpondet Annalium Parens, Hæc ab aliquo Origeniani nominis hoſte in Sancti Epiphanii textum intruſa eſſe. Verùm ariolatur Vir Doctiſſimus, & levioribus nititur argumentis, quàm ut propter ea derogetur Sancto Epiphanio fides, ut inferiùs conſtabit.

Probatur ſecundò, ex Tractatu Juſtiniani Imperatoris adverſus Origenis errores, qui a Synodo Quinta probatus eſt. *In Fidei ergo Petra*, inquit, *nullo modo ſtabilitus, ſed hujuſmodi, atque his multo atrociores blaſphemias, impias Origenes cùm edidiſſet, nihil mirum eſt eum in ipſo Martyris articulo Chriſtum abnegaſſe, cultumque a Paganis Deorum multitudinem, quam ipſe inducit, adoraſſe. Atque id Dei providentiâ factum eſt, ne in Eccleſia pro Martyre acciperetur, atque inde gregi Chriſti inferretur aliquid detrimenti. Nam ſi etiam nunc ſunt, qui de ejus quidem ruina conſitentur, doctrinam verò aſſerunt; an non eum tamquam Martyris, ut Petris erant defenſuri, ſi contigiſſet eum, nullâ Idolis exhibitâ adoratione conſummari? Nemo enim veritatis retinens excidit a Deo, ab eoque deſeritur, juxta quod dicit divina Scriptura: Reſpicite filii nationes hominum, & ſcietis quia nullus ſperavit in Domino, & confuſus eſt.*

Probatur tertiò ex Leontio, libro de Sectis, Actione 10. ubi de Origene hæc habet: *Ejus Pater Martyr factus eſt, ipſemet quoque deductus ut Martyrium obiret. Verùm ſacrificare coactus ex hujuſmodi cauſſa fuit. Dum Martyrium obiret, quemdam ad eum producebant Æthiopem: ac vel cum Æthiope fœda committeret, vel Diis ſacrificaret, urgebant. Origenes Diis ſacrificare maluit, acceptumque thus abjecit in Sacrificium. Sed ejus eum facti magnopere poſtea pœnituit, idque commiſſum deploravit.*

Probatur quartò ex Nemeſio Philoſopho Chriſtiano & Epiſcopo, ut quidam volunt, Emiſſeno, lib. de Natura Hominis, cap. 30. *Oportet tamen ut plurimùm*, inquit, *præ turpibus expetere, quæ moleſta ſunt, ut Suſanna & Joſeph fecerunt, etſi non ſemper: Nam Origenes, qui ne dedecus & ignominiam ſuſciperet, quam Æthiopes oſtentabant, Diis faces fecit, totâ cauſſâ cecidit.*

Denique hanc de lapſu Origenis hiſtoriam calculis ſuis probant Nicetas, libro 4. Theſauri Orthodoxæ Fidei, Hæreſi 31. Anaſtaſius Bibliothecarius in Hiſtoria, ad annum Chriſti 244. Nicephorus lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 32. Zonaras libro 2. Hiſtor. Glycas Annalium Parte 3.

Cardinalis Baronii objectiones.

Objicit primò Annalium Eccleſiaſticorum Parens Sanctum Epiphanium libro de Menſuris, & Ponderibus, ea de Origene ſcribere, quæ lapſum illius meram fabulam eſſe non obſcurè evincant. *Floruit Origenes*, inquit, *a temporibus Decii uſque ad Gallum, & Voluſianum.* Floruiſſet-ne porro temporibus Decii, ſi tum lapſus eſſet? Pergit Epiphanius: *Cæterùm in perſecutione a Decio facta, & ipſe Origenes multa paſſus, martyrii exitum minimè eſt adeptus, qui Cæſaream Stratonis primùm, inde Hieroſolymam ſeſe conferens, paululum iſthic moratus, Tyrum poſtea conceſſit. Ubi annorum octo & viginti ſpatio degens, cùm ſeveriſſimam, uti ferunt, vitæ Diſciplinam inſtituit, tum ad Scripturarum enarrationem animum adjecit.* Præmiſerat ibidem Sanctus Epiphanius: *Decii tempore illuſtris habitus eſt Origenes.* Næ virum illuſtrem! exclamat Baronius, ſi gloriam ſuam fœda negatione maculaſſet. Eccur Epiphanius, qui Origenis geſta, & peregrinationes ad illud uſque tempus, quo Hexapla conſcripſit, tam accuratè perſtringit, illius non meminit facinoris, quod Alexandriæ ſub totius orbis oculis perpetratum eſt, & quod peregrinationum ipſius in Palæſtinam occaſio ſupponitur?

Objicit ſecundò, Sanctum Auguſtinum Origenianos hæreticos in duas claſſes aut ſectas dividentem, eorumque impia recenſentem dogmata, innuere ſe ea omnia a Sancto Epiphanio mutuatum. Cùm itaque nihil prorſus ſcripſerit de lapſu Origenis Sanctus Auguſtinus; argumento eſt illum hujuſmodi hiſtoriam apud Epiphanium non legiſſe, quia nec apud Epiphanium extabat: alioqui ipſam obiter attigiſſet.

Objicit tertiò, Antiquiores illos rerum Eccleſiaſticarum Tractatores, qui Origenis errores oppugnarunt, ut Hieronymum & Theophilum Alexandrinum, tam nefandi lapsûs non meminiſſe, qui ad ſugillanda Origenis dogmata opportunus ſatis extitiſſet. Deinde qui pro Origene Apologias ſcripſerunt, Euſebius nimirum, atque Ruffinus, nuſquam ipſum de negationis crimine excuſarunt; quod ſi vel leviſſimâ conjecturâ adverſarii ejus objicere potuiſſent, haud ſanè prætermiſſent ſilentio; ſed objeciſſent iſti, diluiſſent illi.

Objicit quartò ſilentium Patrum, qui Juſtiniano agente Origenis errores in quinta Synodo proſcripſerunt.

Objicit denique ſilentium Porphyrii, Chriſtianorum hoſtis infenſiſſimi, qui cum celeberrimum illum Ammonium Chriſtianum Philoſophum, a fide Chriſti ad Ethnicos deſciviſſe mendaciſſimè prodiderit (ut refert Euſebius lib. 6. cap. 19.) quid non de Origene dixiſſet, ſi ea de Chriſto ab eo negato vulgata fuiſſent?

Baronii objectionibus reſpondetur.

Reſpondeo, leves eſſe illas Eminentiſſimi Auctoris conjecturas, & nihil planè efficere adverſùs hiſtoriam a Sancto Epiphanio, aliiſque Auctoribus aſſertam. Eſto enim floruerit, & illuſtris fuerit ſub Decio; non ſequitur lapſum non eſſe ſub Alexandri Imperio, cùm Alexandriæ eſſet, Provinciæ Præfecto in Chriſtianos ſæviente. Quis enim neſcit, τὸ *florere*, apud Auctores nihil aliud eſſe, quàm commendari vulgò, & in aliqua propter eruditionem aut virtutem, nominis claritate verſari? At maximam Origeni peperit celebritatem nominis priſtina virtus & eximia doctrina, quam lapſus ille coactus magis quàm voluntarius, non eripuit omninò, maximè cùm non Pœnitentiâ ſolùm exemplari, ſed & generoſa nominis Chriſti confeſſione, & diris tormentis in ipſa Decii perſecutione pro Chriſto conſtantiſſimè toleratis priùs illud crimen expiaſſet.

Porro quòd Sanctus Auguſtinus de turpiſſimo illo lapſu verbum nullum habeat, quamvis omnia ſit ex Epiphanio mutuatus, mirum eſſe non debet. Siquidem Sanctus Auguſtinus, cùm ſuum de Hæreſibus ad Quodvultdeum, librum conſcripſit, Sancti Epiphanii Panarium, Opuſque adverſùs Hæreſes integrum non viderat: nam Opus illud perbreve eſſe aſſerit, & tam mediocri mole futurum, ſi in unum libellum redigatur, ut quibuſdam ſuis libris non ſit amplitudine comparandus. Ait enim in illo Opere Epiphanium adverſùs hæreſes non diſputare. At ampliſſimum eſt S. Epiphanii adverſùs hæreſes Panarium, & in eo adverſùs ſin-

gulas accuratè diſputat. Veriſimile igitur eſt S. Auguſtinum illud opus non legiſſe, ſed ejuſdem Anacephalæoſim dumtaxat, ſive Breviarium ex ſingulorum tomorum & hæreſeon argumentis & capitibus collectum. Unde cùm in Anacephalæoſi nihil habeat de Origenis lapſu, non mirum quòd illius non meminerit S. Auguſtinus, quamvis omnia ſe ab Epiphanio profiteatur mutuatum. Hæc ſolutio nititur verbis S. Auguſtini in Præfatione libri ad Quodvultdeum, ubi ita ſcribit: *Noſter verò Epiphanius Cyprius Epiſcopus, abhinc non longè humanis rebus exemptus, de octoginta hæreſibus loquens, ſex libros etiam conſcripſit, hiſtoricâ narratione commemorans omnia, nulla diſputatione adverſus falſitatem pro veritate decertans. Breves ſanè ſunt hi libelli: & ſi in unum libellum redigantur, nec ipſe erit noſtris, vel aliorum quibuſdam libris, longitudine comparandus. Hujus brevitatem ſi fuero in commemorandis hæreſibus imitatus, quod a me brevius poſtulare, vel expectare debeas, non habebis.*

Nec etiam hujus narrationis fidem evertit Theophili Alexandrini & S. Hieronymi ſilentium: Illiberale enim, & iniquum fuiſſet illud ipſi crimen obiicere, quòd eum pœnitentia & glorioſa confeſſione, tormentiſque pro Chriſto toleratis diluiſſe ſcirent. Præterea de ejus dogmatibus inter ipſos, & Origenis defenſores quæſtio erat, nulla planè de ejus moribus altercatio.

Sed & falſum eſt, in Quinta Synodo nullam de illo Origenis lapſu mentionem injectam eſſe. Siquidem in Tractatu Juſtiniani adverſus Origenis errores, qui ad illam Synodum miſſus, ab eaque probatus eſt, ad elevandam ipſius auctoritatem memoratur, ut ex ſecunda noſtræ Propoſitionis probatione conſtat.

Denique Porphirii ſilentium nihil probat. Namque cùm thurificatio ab Origene vi prope extorta eſſet, ac ſtatim pœnitentiam egiſſet tam nefandi facinori; & Chriſtum in perſecutione Decii confeſſus eſſet, & carcerem corporiſque cruciatus pro Chriſti fide paſſus eſſet, ut refert Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ. cap. 39. nullum inde ad Gentilitiæ ſuperſtitionis confirmationem, aut ad Chriſtianæ oppugnationem Religionis, trahere Porphirius poterat argumentum. Neque neceſſe eſt, ut qui ad cultum Idolorum deſciviſſe mentitus eſt Ammonium, ſcribere debuerit Origenem thus Diis adoleviſſe: cum id ejus cauſſæ nullatenus faveret.

S C H O L I O N.

Hanc Propoſitionem notant Religioſi Cenſores: *Baronius errat dicendo, Origenem non thurificaſſe.... Tota Diſſertatio*, inquiunt, *expungatur*.

R. Verba iſta, *Baronius errat*, mea non ſunt. *Virum doctiſſimum ariolari* dixi, *& levioribus niti argumentis, quàm ut propterea derogetur Sancto Epiphanio fides*. Teſtimoniis S. Epiphanii, Quintæ Synodi Generalis, Leontii, Nemeſii, Nicetæ, Anaſtaſii Bibliothecharii, *Baronii* ſententiam in hac facti Quæſtione refello. Sed & Doctiſſimus *Petavius* in Animadverſionibus in *Sanctum Epiphanium*, ad Hæreſim 64. pag. 257. Pariſienſis Editionis N. 11. *Baronium* in hoc Hiſtoriæ capite hallucinationis arguere non eſt veritus. *Hanc*, inquit, *Origenis hiſtoriam, ac lapſum revocant in dubium Annales Eccleſiaſtici, anno 253. Num. 120. & deinceps: imò quod amplius eſt, locum iſtum, quo narratio illa continetur, ſuſpectum reddunt, quaſi ab aliquo perperam ſit inſertus. Quorum hoc poſterius perſpicuè falſum; alterum non ſatis probatum, utrumque levioribus conjecturis innixum eſt, quàm ut vetuſtiſſimo ſanctiſſimoque Patri fides hac in parte derogetur.* Cum *Petavio* ſentit Illuſtriſſimus & doctiſſimus Præſul *Daniel Huëtius* libro 1. *Origenianorum*, cap. 4. In eamdem ſententiam deſcendit Pater *Pagi* ad annum 251. n. 19. qui & eâ in re, & in plurimis aliis *Baronium* refellit, emendat, Criticamque in Annales Eccleſiaſticos Eminentiſſimi Cardinalis edere auſus eſt.

Nota.

NON hujuſmodi mihi videntur roboris Natalis argumenta, quibus Origenis in perſecutione lapſum commentitium non fuiſſe probare contendit, ut non adhuc liberum ſit cum Baronio Origenem ab hoc crimine abſolvere. Silentium de hoc aſſerto facinore Theophili Alexandrini, & S. Hieronymi mihi eſt validiſſima ratio, unde tanti criminis reum non agnoſcam. Putat Natalis illud adſcribendum vel ipſorum comitati; vel quia cum Origenis defenſoribus non de illius moribus, ſed de dogmatibus confictabantur. Verùm, ſi non ſolùm Euſebius, ſed & ipſe Hieronymus Origenis evirationem ſub ſilentio ſepeliendam non reputarunt; cur credendum illiberaliter ſe acturos judicaſſe, ſi thus ab Origene focis impoſitum memoraſſent, quando unà poſterorum memoriæ tradere poterant commiſſum ſcelus inſigni deinde confeſſione diluiſſe? Sanè ſi hujuſmodi accidiſſet lapſus, per omnium ora volitaſſet; unde nulla erat ratio famæ Origenis parcendi illum prætereundo. Pariter, ſi Epiphanius non abs re judicavit hujuſmodi ſcelus, quod putavit ab Origene patratum ſcriptis conſignare, non erat quare ab eodem commemorando temperare debuiſſent alii PP. & eccleſiaſtici ſcriptores ipſo Epiphanio vel antiquiores, vel ſuppares.

Animadverſione etiam dignum exiſtimo, non facilè credendum Demetrium Alexandriæ epiſcopum Origenis idololatriam non publicaturum, ſi tanto crimine ſe inquinaſſet; quippe qui nullum non movebat lapidem, ne in presbyterum ordinaretur: unde ut a Sacerdotio removeret, quam adoleſcens in ſe admiſerat evirationem, Euſebio teſte *lib. 6. Hiſt. cap. 8.* exprobrare non deſinebat.

Immota denium tunc erat illa Eccleſiæ regula, qua qui Idolis ſacrificaverant, diuturnâ, ac publicâ pœnitentiâ patratum ſcelus in ſe punire tenebantur. Nec verbulum verò lego apud Eccleſiæ ſcriptores hujus ab Origene peractæ pœnitentiæ, immo tradit Euſebius, quòd ubi Alexandriâ Cæſarçam pervenit, munia presbyteri obivit, ipſique ſoli Theoctiſtum illius urbis, & Alexandrum Hieroſolymæ epiſcopos Sacræ Scripturæ interpretationem permiſiſſe.

Hujuſmodi narratio ea etiam ratione explodenda, quòd primus ejuſdem Scriptor fuerit S. Epiphanius, quem non ſatis plures in hiſtoria lapſus evitare omnes norunt eruditi. In hac eadem narratione inveriſimilia involvere videtur; nam cùm dixerit Origenem ab Eccleſia ob hoc crimen ejectum, Martyrum Confeſſorumque judicio, ſupponere videtur illud perſecutionis tempore accidiſſe; & tamen viginti elapſi erant anni, ex quo perſecutiones ceſſaverant, quando Origenes ab Alexandrina eccleſia diſceſſit. Hæc momenta breviter attacta ſatis mihi videntur demonſtrare dimittendos in hoc hiſtoriæ capite non ſolùm Natalem, ſed Huetium etiam, Petavium, Pagium, quos minimè ſequendos oſtendit etiam Tillemontius *not. 22.* in Origenem.

DIS.

DISSERTATIO XVI.

De Fide Origenis.

ARTICULUS I.

Utrùm ab omni prorſus errore poſſit Origenes vindicari.

MUlti tum veterum, tum recentiorum, vindicias pro Origene conſcripſerunt. E veteribus Euſebius Cæſareenſis, unà cum Pamphilo Martyre, ut quibuſdam placet, Rufinus Aquilejenſis Presbyter, Auctor Anonymus apud Photium, in Bibliotheca, Codice 117. E recentioribus verò Joannes Picus Mirandulanus Comes, Jacobus Merlinus Theologus & Pœnitentiarius Pariſienſis in ea quam curavit Origenianorum Operum editione; Genebrardus Theologus Pariſienſis, & deinde Aquarum Sextiarum Epiſcopus, Stephanus Binetus, & Petrus Halloxius Societatis Jeſu Profeſſores, quorum poſterior quatuor libris Origenianas vindicias complexus eſt, quibus ferè ſuffragatur vir clariſſimus & eruditiſſimus Daniel Huetius libro ſecundo Origenianorum, in Adamantium propenſior. Horum in ſententiam concederem, ſi res ex animo meo & affectu potiùs, quàm e veritate penderet. Verùm vis ejus eſt apud me tanta, ut ingenuè fatear inanem ſupervacaneumque laborem fore, qui in Origenis doctrina ab omni labe purganda conſumatur. Hic tamen Origenis libros omnibus erroribus ſcatere non contendam, qui ipſi ab Antiquis tribuuntur. Neque enim vacat in ſingulos inquirere, ne ſolæ de Origenis rebus, & fide Diſſertationes Tomum unum impleant. Generatim inquiram in omnes, & id expendam unum, an Origenes ab omni errore purgari, & abſolvi poſſit.

PROPOSITIO.

Doctrinam Origenis omnis erroris immunem aſſerere, vetant Patrum de ipſo, & Eccleſiæ judicia; prohibent & ipſius libri, qui graviſſimos errores, quorum eſt inſimulatus, repræſentant.

§. I.

Extrinſecis teſtimoniis probatur Propoſitio.

QUamquam in meris facti controverſiis Patrum auctoritas non omnino cogat: maxima tamen ipſorum habenda eſt ratio, cùm in idem de Auctore aliquo, & ejus doctrina judicium conſpirant: maximè ſi nullus par ſanctitate & eruditione præſtantior hunc Auctorem ab errore abſolverit. Atqui Patres Origenem multiplicis damnarunt erroris, votis fermè conſentientibus; & nullus par ſanctitate, aut eruditione præſtantior ipſum ab errore abſolvit; ergo doctrinam Origenis omnis erroris immunem aſſerere, vetant Patrum de ipſo judicia.

Probatur minor. Damnat enimverò Origenem, & ejus doctrinam, Demetrius Alexandrinus Epiſcopus, Theophilus Antiochenus, Sancti Epiphanius, Hieronymus, Cyrillus Alexandrinus, Auguſtinus, Vincentius Lirinenſis, & ante illos Sanctus Petrus Alexandrinus Epiſcopus, & Methodius. Ipſum verò vindicant ab errore Euſebius, Rufinus, Anonymus apud Photium, quorum prior Arianus fuit, alter ob Origenis procacem defenſionem & errores ab Anaſtaſio Pontifice Maximo damnatus; tertius obſcurus Auctor, nec tantùm Origenis, ſed errorum ipſi adſcriptorum vindex. Nullus eorum Sanctis Petro Alexandrino, Epiphanio, Hieronymo, Cyrillo, Auguſtino, ſanctitate par fuit: nullus eruditione poſterioribus tribus ſuperior. Itaque in judicio ferendo de doctrina Origenis, Theologi prudentis eſt, & Sanctorum Patrum ſtudioſi, ad illos potiùs quàm ad iſtos accedere: maximè cùm illorum judicia Eccleſia probaverit, ut poſtea oſtendemus.

I. Probatur antecedens. Demetrius namque cum plurimis Epiſcopis ſibi conſentientibus, Origenem ab Eccleſia ob errores ſegregavit, ut conſtat ex Sancto Hieronymo, lib. 2. Apologiæ adverſus Rufinum, cap. 5. & ex ipſius Origenis Epiſtola ad amicos Alexandrinos, qua *In epiſtola totu Demetrium Alexandrinæ urbis Pontificem lacerabat, & in totius orbis Epiſcopos & Clericos invehebatur, & fruſtra ab Eccleſiis excommunicatum eſſe ſe dicebat.*

II. Sanctus Petrus Epiſcopus Alexandrinus, & Martyr in Myſtagogia quam fecit ad Eccleſiam, cùm Martyrii coronam ſuſcepturus eſſet: *Propterea, obſecro*, inquit, *Vigilate. Afflictionem enim rurſum adituri eſtis. Scitis quot ſubierit pericula qui me enutrivit Pater meus, & Epiſcopus Theonas, ab iis qui in Idola inſanirent: in cujus ego ſedem ſucceſſi, utinam etiam in mores! Scitis ut magnus ſe geſſerit Dionyſius, qui ſe e locis in loca abdebat, cùm inſuper Sabellius affligeret. Quid porro dicam Heraclam, & Demetrium beatos Epiſcopos: quales tentationes ſuſtinuerunt ab inſano Origene, cùm ipſe diſſidia in Eccleſia ſereret, quæ ad hanc uſque diem turbas excitant?* Hoc Sancti Petri Alexandrini in Origenem teſtimonium refert Juſtinianus Imperator in Tractatu adverſùs errores Origenis ad Mennam: ex quo ſic colligit: *An poteſt aliquis bene ſentientium ſit adverſari, quæ in Origenem dicta ſunt a Sancto Martyre & Epiſcopo Alexandriæ Petro? Qui egregium pro Chriſto certamen ſuſcipiens, non ſolum Origenem, ſceleratumque ejus doctrinam abdicavit, ſed etiam teſtificatur Sanctos, qui ante ipſum fuerant, Patres, multas ſuſtinuiſſe tentationes ab illius dementia.*

III. Theophilus Alexandrinus in frequenti Synodo Origenem, & ejus doctrinam, atque Sectatores damnavit, ut conſtat ex illius Epiſtola ad Sanctum Epiphanium, quæ inter Hieronymianas eſt 67. *Dominus*, inquit, *qui locutus eſt ad Prophetam: Ecce conſtitui te hodie ſuper Gentes & regna eradicare, & ſuffodere, & diſperdere, & rurſum ædificare, ac plantare, ſingulis temporibus eamdem Eccleſiæ ſuæ largitur gratiam: ut integrum corpus conſervetur, & in nullo hæreticorum dogmatum venena prævaleant. Quod quidem nunc videmus expletum. Nam Eccleſia Chriſti, quæ non habet maculam, neque rugam, egredientes de cavernis ſuis Origenis colubros Evangelico enſe truncavit.* Et infra: *Dignationis tuæ eſt, quæ in hujuſmodi certaminibus ſæpè ante nos pugnavit, poſitos in prælio conſolari, & congregare totius Inſulæ Epiſcopos, ac Synodicas literas tam ad nos, quàm ad Conſtantinopolitanæ urbis Epiſcopum, & ſi quos alios putaveris, mittere: ut conſenſu omnium, & ipſe Origenes nominatim, & hæreſis nefaria condemnetur.*

Theophilum Sanctus Hieronymus, lib. 3. Apolog. adverſùs Rufinum, vocat Virum Apoſtolicæ ſapientiæ.

Et in Epiſtula ad Sanctum Hieronymum, quæ inter ipſius Hieronymi Epiſtolas 69. eſt, ita ſcribit: *Non ambigo quin ſtudium noſtrum probes, & in Eccleſiæ victoria glorieris. Namque Origenis hæreſim in Monaſteriis Nitriæ quidam nequam & furioſi homines ſerere & fundere cupientes, propheticâ falce ſuccisi ſunt.*

Et

Et in Sermone ad quoſdam Monachos qui Origeni aſſentiebantur, quem laudat Juſtinianus in Tractatu ad Mennam, hæc habet: *Quare anathematizantes Origenem, ceteroſque hæreticos exemplo noſtro, & Anaſtaſii Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi, qui ex veteribus certaminibus clarus nobiliſſimi populi Dux creatus eſt: quem & univerſa beatorum Occidentis Epiſcoporum ſequitur Synodus, quæ accepit ac probavit Alexandrinorum Eccleſiæ ſententiam in impium latam.*

Et in Epiſtola ad Sanctos qui in Sceti erant, ſeu in Monaſteriis Nitriæ: *Dicere*, inquit, *nonnulli auſi ſunt, Origenem Eccleſiæ eſſe Doctorem. Ubi, obſecro, ferendi ſunt? Si Eccleſiæ Doctor eſt Origenes, magnos ſibi ſpiritus ſumunt Ariani, & Eunomiani, & Pagani: illi in Filium, ac Spiritum blaſphemantes; hi ſimiliter, atque illi impii, necnon reſurrectionem mortuorum deridentes.*

IV. Sanctus Methodius Tyriorum Epiſcopus Theophilo antiquior, quippe qui Diocletiani temporibus floruit, Origenem de reſurrectione mortuorum peſſimè ſenſiſſe teſtatur *in Oratione de Reſurrectione*, quam adverſùs ejus errores conſcripſit, cujus fragmentum inſigne Panario ſuo intexuit Sanctus Epiphanius Hæreſi 64. cujus etiam Excerpta repræſentat Photius in Bibliotheca, Cod. 234. *Origenes*, inquit Methodius, *vult non eamdem carnem cum anima conjunctum iri, ſed qualem nunc ſingulorum formam ſecundùm ſpeciem corpus carnis imprimit, talem, ſed in alio corpore ſpirituali impreſſam, reſurrecturam, ut unuſquiſque rurſum idem videatur ſecundùm formam; & hanc eſſe promiſſam nobis reſurrectionem;* quem Origenis errorem validè Methodius refellit.

V. Sanctus Cyrillus Alexandrinus doctrinam Origenis ob errores ipſius proprios execratus eſt. Id conſtat ex illius Epiſtola ad Monachos, qui erant in Phua, in qua eos perſtringens, qui corporum reſurrectionem inficiabantur, hæc habet: *Ajunt igitur eſſe apud vos, qui negent humanorum corporum reſurrectionem; quæ pars Confeſſionis noſtræ eſt, quam fecimus ſalutare adeuntes baptiſma. Fidem enim profitentes, adjungimus credere nos & carnis reſurrectionem. Si hoc tollimus, nec credimus Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis, ut nos ſibi conreſuſcitaret, claudicantem habemus fidem, ac a via regia deflectentes, pravum iter ſequimur. Hujuſmodi autem improba opinio ab Origenis dementia eſt: quem & Patres noſtri ut veri depravatorem abdicaverunt & anathematizaverunt. Non enim ſenſit ut Chriſtianus, ſed Paganorum ſecutus ineptias & nugas, in errorem incidit. Hinc autem ei contigit morbi principium. Aſſeverat animas ante corpora eſſe, & a ſanctimonia abductas fuiſſe in cupiditates ac nequitiam, deſciviſſeque a Deo, a quo hanc ob cauſam damnatæ ſunt, & corpori obſtrictæ, ſuntque in carne tamquam in carcere.*

VI. Sanctus Epiphanius in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, quæ inter Hieronymianas eſt ſexageſima, Origenis errores execratur, refellit, & notâ hæreſeos inurit: poſtquàm enim ejus errores circa Sanctiſſimæ Trinitatis adorandas perſonas perſtrinxit, de quibus inferiùs agam, hæc de aliis ſubjungit: *Quis Origenem dicentem patiatur, quòd animæ Angeli fuerint in cœlis: & poſtquàm peccaverint in ſupernis, dejectæ ſint in iſtum mundum: & quaſi in tumulos & ſepulcra, ſic in corpora iſta relegatas, pœnas antiquiorum luere peccatorum? Et corpora credentium non templa Chriſti eſſe, ſed carceres damnatorum?* Et infrà: *Illud quoque quod aſſerere nititur, doleamne, an rideam neſcio. Doctor egregius Origenes audet docere, Diabolum id rurſum futurum eſſe, quod fuerat; & ad eandem rediturum dignitatem, & conſcenſurum regna cœlorum.* Et infrà: *Quis autem patienter ferat Origenem lubricis argumentationibus reſurrectionem carnis hujus negantem. Sicut declarat manifeſtiſſimè in volumine Explanationum primi Pſalmi, & in multis aliis locis.* Et aliis Origenis erroribus recenſitis, addit: *Inimica & odio digna Origenis verba ſunt, & Deo repugnantia, & ſanctis ejus: & non iſta ſola quæ dixi, ſed & alia innumerabilia. Neque enim nunc mihi propoſitum eſt adverſùs omnia Origenis dogmata diſputare. Nihil mihi ſurripuit Origenes, nec in mea generatione fuit: nec propter aliquas res mundi, & hæreditatem, odium adverſùm illum, pugnaſque ſuſcepi: ſed ut ſimpliciter fatear, doleo, & valde doleo, videns plurimos fratrum, & eorum præcipuè qui profeſſionem habent non minimam, & in gradum quoque Sacerdotii maximum pervenerunt, ejus perſuaſionibus deceptos, & perverſiſſimâ doctrinâ illius factos eſſe diaboli.* Et infra ſic Joannem Hieroſolymitanum ſpeciatim hortatur ut doctrinam Origenis tamquam manifeſtam hæreſim devitet. *Te autem Frater*, inquit, *liberet Deus, & ſanctum populum Chriſti, qui tibi creditus eſt, & omnes fratres, qui tecum ſunt, & maximè Rufinum Preſbyterum, ab hæreſi Origenis, & ab aliis hæreſibus & perditione earum. Si enim propter unum verbum, aut duo, quæ contraria fidei ſunt, multæ hæreſes abjectæ ab Eccleſia: quantò magis hic inter hæreticos habebitur, qui tantas perverſitates, & tam mala dogmata contra fidem adinvenit, Deique, & Eccleſiæ hoſtis extitit?* Denique Epiſtolam hac admonitione concludit: *Palladium verò Galatam, qui quondam nobis carus fuit, & nunc miſericordiâ Dei indiget, cave, quia Origenis hæreſim prædicat, & docet: Ne fortè aliquos de populo tibi credito ad perverſitatem ſui inducat erroris.* Legenda eſt ejuſdem Epiſtola ad Sanctum Hieronymum, quæ extat 73. inter ipſius Hieronymi Epiſtolas.

Præterea, in Panario, Hæreſi 64. Origenis capitalia dogmata, erroreſque recenſet, ac refellit, ac de eo hoc ſcribit Elogium: *Qui cùm adverſùs ſuperiores omnes hæreſes diſputaſſe, ac ſingulas evertiſſe viſus ſit, poſtea tamen ſuam & ipſe hæreſim, & quidem haud vulgarem, in orbem terrarum evomuit.*

VII. Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 65. ad Pammachium & Oceanum data, Origeniſtis ipſi exprobrantibus opinionum affectuumque inconſtantiam, quòd olim Origenem ſummis laudibus extuliſſet, nunc illum convitiis proſcinderet. Reſpondet ſe illius errores nunquam probaſſe, quamvis ingenium laudaverit, & impia ejus dogmata compendio recenſet. *Et hodie laudarem* inquit, *niſi vos ejus laudaretis errores: Non mihi diſpliceret ingenium, niſi quibuſdam ejus placeret impietas... Confitemini & vos in quibuſdam errare Origenem & non ultra non faciam. Dicite eum malè ſenſiſſe de Filio, pejus de Spiritu Sancto: Animarum de cœlo ruinas impiè protuliſſe; Reſurrectionem carnis verbo tantùm confiteri, cæterùm aſſertione deſtruere; & poſt multa ſæcula, atque unam omnium reſtitutionem, idipſum fore Gabrielem, quod Diabolum, Paulum, quod Caipham: virgines, quod proſtibulas.. Cum hæc rejeceritis, & quaſi venenoſa virgulâ ſeparaveritis a fide Eccleſiæ, tutò legam cetera: nec venena jam timebo, cum antidotum præbibero.*

Et libro primo Apologiæ adverſùs Rufinum, cap. 1. ſic de procaci illo defenſore Origenis loquitur: *Fidem ſuam quam vocat? Eamne, qua Romana pollet Eccleſia? An illam quæ in Origenis voluminibus continetur? Si Romanam reſponderit: ergo Catholici ſumus, qui nihil de Origenis errore tranſtulimus. Sin autem Origenis blaſphemia fides illius eſt: dum mihi inconſtantiæ crimen impingit, ſe hæreticum probat.* Et cap. 2. *Li-*

bros

bros περὶ ἀρχῶν Origenis noxios, & Eccleſiaſtica fidei repugnantes vocat.

Et libro 1. Apologiæ adversùs Rufinum cap. 3. ſic ipſum alloquitur: *Dic ergo quare Origenis mala in latinum verteris: ut Auctorem mali proderes, an ut laudares? Si prodis, in Præfatione cur laudas? Si laudas, hæreticus approbaris.... Probo ergo inter multa Origenis mala hæc maximè hæretica Dei Filium, creaturam; Spiritum Sanctum, miniſtrum: mundos innumerabiles, æternis ſibi ſæculis ſuccedentes: Angelos verſos in animas hominum. Animam Salvatoris fuiſſe, antequàm naſceretur ex Maria; & hanc eſſe, quæ cùm in forma Dei eſſet, non eſt rapinam arbitrata æqualem ſe eſſe Deo, ſed ſe exinanivit, formam ſervi accipiens: Reſurrectionem noſtrorum corporum ſic futuram, ut eadem membra non habeant: quia ceſſantibus membrorum officiis ſuperflua membra reddantur: ipſaque corpora tenuia & ſpecialiter paulatim evaneſcere, & in auram tenuem, atque in nihilum diſſipari: In reſtitutione omnium, quando indulgentia principalis venerit, Cherubim, & Seraphim, Thronos, Principatus, Dominationes, Poteſtates, Virtutes, Archangelos, Angelos, diabolum, dæmones, animas omnium hominum tam Chriſtianorum, quàm Judæorum, & Gentilium, unius conditionis & menſuræ fore: cùmque ad formam & libram æquitatis pervenerint, & rationabiles creaturas, omni corporum fæce depoſita, novus de mundi exilio populi revertentis monſtraverit exercitus; tunc rurſus ex alio principio fieri mundum alium, & alia corpora, quibus labentes de cœlo animæ veſtiantur; ut verendum nobis ſit, ne qui nunc viri ſumus, poſtea naſcamur in fœminas, & quæ hodie virgo, tunc proſtibulum ſit. Hæc in Origenis libris ego hæretica doceo: Tu oſtende in quo ejus Opere hæc contraria legeris.* Legenda eſt ejuſdem Sancti Hieronymi Epiſtola 78. ad Pammachium, & Marcellam data, & Epiſtola 50. ad Avitum.

VIII. Sanctus Auguſtinus libro de Hæreſibus cap. 43. ubi Origenianorum erroris ex S. Epiphanio retulit, hæc addit: *Sunt & alia hujus Origenis dogmata, quæ Catholica Eccleſia omnino non recepit; in quibus nec ipſum falsò arguit, nec poteſt ab ejus defenſoribus excuſari, maximè de purgatione & liberatione; ac rurſus poſt longum tempus ad eadem mala revolutione rationalis univerſæ creaturæ. Quis enim Catholicus Chriſtianus, vel doctus, vel indoctus non vehementer exhorreat eam quam dicit purgationem malorum; id eſt, etiam eos, qui hanc vitam in flagitiis, & facinoribus & ſacrilegiis atque impietatibus quamlibet maximis finierunt; ipſum etiam poſtremò Diabolum, atque Angelos ejus, quamvis poſt longiſſima tempora, purgatos, atque liberatos, regno Dei, lucique reſtitui; & rurſus poſt longiſſima tempora, omnes qui liberati ſunt, ad hæc mala denuo relabi, & reverti: & has vices alternantes beatitudinum & miſeriarum rationalis creaturæ ſemper fuiſſe, ſemper fore? De qua vaniſſima impietate adversùs Philoſophos, a quibus didicit Origenes, in libris de Civitate Dei diligentiſſimè diſputavi.*

IX. Vincentius Lirinenſis in Commonitorio primo adversùs Hæreſes, cap. 23. cùm plurima in Origenis laudem, ex genere, ex eruditione, ex Diſcipulis, ex omnium admiratione præmiſiſſet, hæc de ipſius erroribus ſubjungit: *Quamobrem hic idem Origenes tantus ac talis, dum gratiâ Dei inſolentiùs abutitur, dum ingenio ſuo nimium indulget, ſibique ſatis credit, cùm parvipendit antiquam Chriſtianæ Religionis ſimplicitatem, dum ſe plus cunctis ſapere præſumit, dum Eccleſiaſticas Traditiones, & veterum Magiſteria contemnit, quædam Scripturarum capitula novo more interpretatur, meruit ut de ſe quoque Eccleſiæ diceretur: Si ſurrexerit in medio tui Propheta. Et paulò poſt: Non audies verba Prophetæ illius*, &c.

X. Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis, libro 7. Originum, capite 5. & Sanctus Joannes Damaſcenus libro de Hæreſibus, Origenianæ etiam doctrinæ damnationi ſuffragantur, cùm Origeniſtas, eorum quos recenſent errorum Patronos, ab Origene Adamantio ortos eſſe affirmant.

Denique Sanctus Bernardus in Sermone de verbis quibuſdam Origenis, ubi illum forſan hyperbolicè locutum eſſe dixit, hæc habet: *Quamvis evidentiſſimè illum contra fidem nonnulla ſcripſiſſe Sanctorum Patrum tradat auctoritas; atque ideo magna cum circumſpectione monet eſſe legendum.*

Ex his omnibus colligitur Sanctos Patres conſpirantibus ſententiis Origenianam Doctrinam damnaſſe, nec ea, qua Theologos decet, erga ipſos affici veneratione, qui ipſum ab omni prorſus errore abſolvi poſſe contendunt. Quaſi verò ſint illi tot tantiſque viris magis oculati, magiſque eruditi.

Verùm quamvis apud cordatos Theologos maximi debeant eſſe momenti Sanctorum Patrum de Origene judicia; majus tamen ipſis pondus accedit ex Eccleſiæ auctoritate, cujus ſententiâ comprobata ſunt, ut mox oſtenſuri ſumus.

§. II.

Origenis Doctrinam erroris puram aſſerere vetat Eccleſiæ Judicium.

QUamquam non neſciam in meri facti controverſiis Eccleſiæ auctoritatem non cogere, nec Hæreſeos dicam ſcribere velim eruditis viris, qui exploſis erroribus, quorum labe vulgò aſpergitur Origenes, ipſum ab his immunem demonſtrare conati ſunt: cùm apud me plurimum valeat illud Angelici Doctoris effatum Articulo ultimo Quodlibeti noni: *In his quæ ad particularia facta pertinent, Eccleſiæ judicium errare poteſt:* omnino tamen temerarium eſſe contendo, Auctores univerſæ Eccleſię judicio proſcriptos ab errore abſolvere. Quis enim ferret nunc Arium, Neſtorium, Eutychetem, Calvinum ab iis purgari erroribus, quorum damnati ſunt ab Eccleſia, quantumvis illorum errores execraretur infauſtus ipſorum defenſor? Certè irreligioſiſſimum eſſe, & coram Eccleſia Deoque præpotente reum, qui poſt judicium Eccleſiæ univerſæ contra perſonas aliquas aut earum doctrinam latum, ipſas ab errore vindicare præſumit, teſtis eſt Sanctus Gregorius Magnus in Epiſtola ad Joannem Epiſcopum Conſtantinopolitanum, quæ eſt 24. libri primi, in qua poſtquàm ſe quatuor priora Concilia Oecumenica non ſecus ac quatuor Evangelii libros venerari profeſſus eſt, & Quintum quoque Concilium ſe pariter venerari ſubjunxit, hæc addit: *Cunctas verò quas præfata veneranda Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo: quas venerantur amplector: quia dum univerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe & non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſolvere quos ligant, aut religare quos ſolvunt. Quiſquis ergo aliud ſapit, anathema ſit.* Quo ex principio ſequitur, non poſſe citra temeritatis notam, Origenem ab omni prorſus errore immunem pronuntiari, qui ab Eccleſia univerſa damnatus eſt. Porro ut ſingula Eccleſiæ judicia in Origenem exponamus,

I. Primò damnatum eſſe animadvertimus in Synodo Alexandrina, a Theophilo, ex totius Ægypti, Libyæ, & Pentapoleos Provinciis congregata: deinde a Sancto Epiphanio, in Synodo Cypri, ut conſtat ex utriuſque Epiſtolis ſupra laudatis. Tertiò ab Anaſtaſio Romano Pontifice: quorum judicia de doctrina Origenis, totius Eccleſiæ conſenſu

rata

Digitized by Google

rata habita ſunt: quæ Principum etiam præſidium ad frangendam Origeniſtarum proterviam imploravit. De his ita ſcribit Sanctus Hierooymus, libro 1. Apologiæ adversùs Rufinum, cap. 2. *Non valet*, inquit, *apud eos ſuper Origenis damnatione Epiſcoporum auctoritas, quem putant a Martyre prædicatum. Quid faciunt Epiſtolæ Theophili Epiſcopi? Quid Papa Anaſtaſii in toto orbe hæreticum perſequentes? Cùm liber tuus ſub nomine Pamphili editus,* (Id eſt, a Pamphilo.) *pugnet contra Epiſtolas eorum, & Epiſcopali nomini teſtimonium Martyris opponatur.* Et infra ſic Rufinum alloquitur: *Si quicquid contra Origenem & Sectatores ejus dicitur, in te dictum putas: ergo & Epiſtolæ Papæ Theophili, & Epiphanii, & aliorum Epiſcoporum, quas nuper ipſis jubentibus tranſtuli, te petunt, te lacerant. Imperatorum quoque ſcripta, quæ de Alexandria, & Ægypto Origeniſtas pelli jubent, me ſuggerente dictata ſunt. Ut Romanæ urbis Pontifex miro eos odio inſectetur, meum conſilium fuit: Ut totus orbis poſt tranſlationem tuam in Origenis odio exarſerit, meus operatus eſt ſtylus. Si tantum poſſum, miror cur me non metuas.*

Synodicæ Epiſtolæ Epiſcoporum Ægypti, & totius Alexandrini Patriarchatûs adversùs Origenis doctrinam, inſigne fragmentum exhibet Tractatus Juſtiniani Imperatoris ad Mennam directus, cujus hæc ſunt verba: *Hic ergo, de quo agitur, Origenes veluti abominationis deſolatio in medio veræ Eccleſiæ extitit: ac Presbyter ordinatus a canonica, ab una, a vera manu, dignitatem Presbyteri nudam & ſolam habuit, quemadmodum & Apoſtolatûs honorem habuit fur ac proditor Judas. Is enim cùm cœpiſſet blaſphemus Homilias habere, Heraclas beatæ memoriæ tum Epiſcopus, ut ſtudioſus veritatis arator ac cultor Eccleſiaſtici agri, eum e medio pulchræ ac lætæ ſegetis evulſit, quod revera e malo zizanio eſſet.* Et paulò poſt: *Quare hic e cœlo in terram decidens tamquam fulgur, ſicut & ejus pater diabolus, multa, atroceſque iracundia contra veritatem ſpirans, in Palæſtinam regionem navigavit; moratuſque in Cæſareenſium Metropoli, cùm perſonam, quam ſibi induerat, depoſuiſſet, ſeque aperuiſſet, veluti piſcis qui ſepia apud quoſdam appellatur, ſignificans quod ſibi voluptati erat, ac tenebricoſum atque atrum vitæ venenum evomens, illis ſcriptis expreſſit, & ſicuti campo Judaicus, boni ſpecie ac ſimulatione, dulci amarum miſcuit. Quid enim iſte pravè mordens, atque inſaniens dicit? Erat*, inquit, *anima ante corpus, & præexiſtebat in cœlis, eamque, cùm ibi peccaſſet, in cuſtodiam immerſit Deus, id eſt, in corpus demiſit; ad purgationem*, inquit, *in caſtigationem admiſſorum in cœlis criminum. Hinc primùm impiiſſimus protinus fabulatur, veritatemque oppugnare ſtudet.*

Anaſtaſius verò Romanus Pontifex, in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, de tranſlatione librorum περὶ ἀρχῶν Origenis a Rufino adornata, deque ipſo Rufino loquens, hæc habet: *Hæc igitur mente concepi, quòd qui Urbis noſtræ populis de tranſlata Origenis lectione patefacit, quamdam pene mentibus velut nebulam excitare injectam, fidem Apoſtolorum, majorum Traditione firmatam, velut deviis anfractibus illum voluiſſe diſſolvere. Diſcere hoc loco libet, quid agat in Romanam linguam iſta tranſlatio. Approbo, ſi accuſat Auctorem, & execrandum factam populis prodit, ut juſtis tandem odiis teneatur, quem jamdudum fama conſtrinxerat. Si verò Interpres tantorum malorum erroribus conſenſum præſtat, & legenda impia dogmata prodit in populos; nihil aliud ſui operâ laboris extruxit, niſi ut propria velut mentis arbitrio, hanc quæ ſola, & quæ prima apud Catholicos Chriſtianos vera fides jam ab Apoſtolis exinde uſque ad tempus præſens tenetur, inopinata titulo aſſertionis everteret. Abſit hæc ab Eccleſia Romana nequaquam Catholica Diſciplina. Nunquam profectò eveniet ut aliqua hæc admittamus ratione, quod jure meritoque damnamus. Quapropter in toto orbe Chriſti Dei noſtri diffuſa providentia probare dignabitur, accipere nos omnino non poſſe, quæ Eccleſiam maculent, probatos mores evertant, aures circumſtantium vulnerent, jurgia, iras, diſſenſioneſque diſperant. Quare noſce qualem Epiſtolam ad Fratrem & Coëpiſcopum noſtrum Venerium diligentiori curâ perſcriptam parvitas noſtra tranſmiſerit, ſibique hanc conſcientiam fecerim, quòd non ſuperfluâ laborem formidine, neque vano timore ſollicitor: mihi certè cura non deerit Evangelii fidem circa meos cuſtodire populos, parteſque populi mei per quæque ſpatia diverſa terrarum diffuſas, quantùm poſſim literis convenire: ne qua profanæ interpretationis origo ſubrepat, quæ devotas mentes immiſſa ſibi caligine labefactare conetur. Illud quoque quod eveniſſe gaudeo, tacere non potui, beatiſſimorum Principum manaſſe reſponſa,* (Honorii & Arcadii.) *quibus unuſquiſque Deo ſerviens, ab Origenis lectione revocetur: damnandumque ſententiâ Principum, quem lectio rerum profana prodiderit.*

II. Juſtinianus in Epiſtola, ſeu Tractatu ad Mennam miſſo adversùs Origenis errores ante Quintam Syoodum, quæ Epiſtola pro Eccleſiæ judicio habenda eſt, quia Pelagio Romanæ Eccleſiæ Diacono, & Apocriſario inſtante dictata fuit, & poſtmodum a Vigilio Pontifice approbata, novem anathemata in Origenis doctrinam habet: ac tandem impingit *Anathema Origeni, qui & Adamantius, qui hæc expoſuit, unà cum nefaria, atque execrabili, ſceleſtaque ejus doctrina, & cuivis qui ea ſentiat, aut defendat, aut ullomodo prorſus quocumque tempore tueri præſumat.* Nec ſolus Pontifex Romanus, ſed & cæteri Patriarchæ, Juſtiniani Edictum comprobando, ipſique ſubſcribendo, ſuum fecerunt. Rem geſtam ſic narrat Liberatus Archidiaconus Carthaginenſis in Breviario, cap. 23. *Sed redeunte Pelagio Conſtantinopolim, Monachi quidam ab Hieroſolymis, per quos Pelagius in Gazam tranſitum habuit, venerunt ad eum in comitatu, portantes Capitula de libris Origenis excerpta, volentes agere apud Imperatorem ut Origenes damnaretur, ipſaque Capitula talia docentia. Annuit Imperator faciliimè, gaudens ſe de talibus cauſis judicium ferre. Jubente eo dictata eſt in Origenem & illa Capitula anathematis damnatio; quam ſubſcribentes unà cum Menna Archiepiſcopo apud Conſtantinopolim reperti, deinde directa eſt Vigilio Romano Epiſcopo, Zoilo Alexandrino, Euphemio Antiocheno, & Petro Hieroſolymitano. Quibus eam accipientibus, Origenes damnatus eſt mortuus, qui vivens olim fuerat ante damnatus.*

Non ſolus verò Liberatus Vigilii auctoritatem in damnando tunc Origene interceſſiſſe probat, ſed etiam Caſſiodorus, Divinarum Inſtitutionum lib. 1. cap. 1. *Hunc*, inquit, nimirum Origenem, *licèt tot Patrum impugnet auctoritas, præſenti tamen tempore & a Vigilio beatiſſimo Papa denuo conſtat eſſe damnatum.*

III. Quinta Synodus Oecumenica anno 553. congregata, Vigilio Pontifice Maximo, acceptis Juſtiniani Imperatoris literis, quibus Origenis damnationem urgebat; quibus adjunctum erat ejuſdem Imperatoris Edictum mox laudatum, quod olim ad Vigilium miſerat, cuique ſubſcriptum erat anathema Origeni impactum ab ipſo Vigilio, Origenis doctrinam, ejuſque Sectatores cauſà cognitâ anathemate confixit. Teſtis eſt hujus rei Evagrius, lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 37, ita ſcribens rerum in Quinta Synodo geſtarum ordinem, damnatione trium Capitulorum peractâ: *Poſtquàm autem libelli ab Eulogio, Conone, Cyriaco, & Pancratio Monachis contra dogmata Origenis Adamantii, & eos qui ejus impietatem, & erro-*

ro-

rorem ſequebantur, oblati eſſent, percunctatur Juſtinianus a Concilio congregato, quid de his ſtatueret? Adjungit etiam libelli unius exemplar, quin etiam literas Vigilii de eiſdem rebus perſcriptas. Ex quibus animadverti poteſt, quemadmodum elaboratum fuerit ab Origene, ut ſimplicem Apoſtolicorum dogmatum doctrinam Gentilium & Manichæorum zizaniis infarciret. Itaque ubi contra Origenem, & eos qui in eodem cum illo errore verſati ſunt, clamores editi fuere, relatio miſſa eſt ad Juſtinianum, cujus pars aliqua his verbis continebatur... Qui animum nobilitatis antiquæ participem tenes, Imperator Chriſtianiſſime. Et paulò infrà: *Fugimus igitur, fugimus iſtam doctrinam. Nam voces eorum qui ſunt ab Eccleſia alieni, non agnoſcimus: imò verò, ſi quis talis ſit, eum ut furem, & latronem vinculis anathematis firmè conſtrictum, extra Eccleſiæ mœnia ejicimus. Ac poſt adjungunt iſta: Actorum noſtrorum vim ex eorum lectione facilè intelliges. His adjunxere capita quæ Patroni dogmatum Origenis didicerant: quæ non eorum ſolùm conſenſum, verùmetiam diſſentionem, atque adeò multiplicem errorem perſpicuè declararunt. Quorum quintum caput fuit blaſphemiarum, quæ ex perſona nonnullorum Monachorum novum Monaſterium incolentium proferebantur, quod ita ſe habet: Theodorus qui Alcidas dicitur, Epiſcopus Cæſareæ dixit: Si jam Apoſtoli & Martyres, qui miracula edunt, in tanto honore ſint, quæ tandem erit illis reſtitutio in ultimâ earum reſtitutione, niſi pares, & æquales Chriſto efficiantur? Recenſebantur porro ab illis qui has res ſtudioſè admodùm collegerant, complures Dydimi, Evagrii, Theodori, aliæ blaſphemiæ.*

Præterea damnatum eſſe Origenem in Quinta Synodo teſtantur Auctor Chronici Alexandrini, Georgius Syncellus, Theophanes, Photius in libello de Synodis, Nilus Rhodius, & Anonymi duo qui de Synodis etiam ſcripſerunt: quoſque in Canonici Juris antiqui Bibliothecam contulit Henricus Juſtellus, Zonaras, Glycas, Cedrenus, qui & Juſtiniani Epiſtolam ad Synodum repræſentat, in qua flagitat a Patribus ut Origenem, Origeniſque Gregales damnent; Nicephorus, qui & Anathematiſmos in Origenem a Synodo vibratos recenſet lib. 17. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 28. Cyrillus Monachus Juſtiniano coævus, in Vita Euthymii, cap. 105. & in Vita Sabæ, cap. ultimo.

Idem teſtatur Septima Synodus Actione 1. *Sancta*, inquit, *venerabilis Quintæ Synodi, quæ Conſtantinopolim congregata eſt, communi & univerſali ſubmiſſi ſunt anathemati Origenes, & Theodorus Mopſueſtiæ, & ea quæ ab Evagrio, & Dydimo dicta ſunt, de eo videlicet quod ante ſubſtantiam fuiſſe perhibebant, & quod de reſtitutione in ſtatum priſtinum fatebantur, conſentientibus, & præſentibus quatuor Patriarchis.* Idem teſtatur Actione 3. & Actione 7. In Profeſſione Fidei, anathemate confoſſis aliis Hæreticis, hæc addit: *Cum quibus & Origenis & Evagrii, & Dydimi fabulas anathematizamus; ſicuti & Conſtantinopoli congregatum Quintam Concilium egiſſe dignoſcitur.*

Idem conſtat ex Sophronio Patriarcha Hieroſolymitano, qui annis octoginta poſt Quintam Synodum, in Epiſtola Synodica ad Sergium Patriarcham Conſtantinopolitanum, relata in Sexta Synodo, Act. 11. profitebatur ſe amplecti cum ceteris quatuor Synodis Quintam Synodum Oecumenicam, *Quæ confirmat Synodum Calchedonenſem, tollit verò & funditus abolet principaliter quidem inſanum Origenem, & ejus deliramenta, & unà cum eo Dydimi, & Evagrii impia dogmata.*

IV. Sexta Synodus Actione 18. profitetur ſe in omnibus conſonare ſanctæ Quintæ Synodo, *Quæ congregata eſt adversùs Theodorum Mopſueſtenum, Origenem, Dydimum & Evagrium.*

V. Leo Secundus Pontifex Maximus in Epiſtola ad Conſtantinum Pogonatum Imperatorem data, quæ Synodi Sextæ appendix quædam eſt, Origenem cum aliis hæreticis anathemate percutit, quod anathema in ejus cadit doctrinam: *Anathematizamus præterea*, inquit, *atque exſecramur omnes hæreſes, omneſque earum Auctores, atque Fautores qui adversùs Apoſtolicam, & Orthodoxam fidem diabolicis decepti fallaciis, falſitatis errores in Eccleſiam conati ſunt introducere; id eſt, Arium, Sabellium, Macedonium, Appollinarem, Eunomium, Neſtorium, Eutychem, Dioſcorum, Timotheum, Severum, Themiſtium, Origenem, qui & Adamantius, Didymum, & Evagrium... Quos ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia de Catalogo fidelium Patrum, utpote zizania de area Dominicæ Eccleſiæ, gehennæ ſupplicio abdicanda, per ventilabrum divinæ diſcretionis abjecit.*

Negat Halloxius Origenis acerrimus vindex, in libro cui titulus eſt, *Origenes defenſus*, de ejus damnatione actum in Quinta Synodo, ſed non video qui id ab homine erudito negari poſſit, reclamantibus tot locupletiſſimis teſtibus.

Opponit ille nullam in Actis Quintæ Synodi extare Origenis damnationem, & Victorem Tunonenſem, Facundumque Hermianenſem coævos Scriptores illius non meminiſſe. Sed futilis eſt iſta objectio. Nam Victoris & Facundi ſilentium poſitivis teſtimoniis mox adductis prævalere non debet: & ſuppreſſa in Actis Quintæ Synodi Origenis damnatio, illa truncata fuiſſe, & mutilata evidenter arguit: ſive id Origeniſtarum fraude factum ſit, nempe Theodori Cæſareenſis, qui ad ulciſcendam Origenis famam Auctor fuerat Juſtiniano ut tria Capitula damnaret: ſive nimiâ feſtinatione eorum qui Latinam interpretationem Actorum ad uſum Vigilii, & Occidentalium curarunt. Cùm enim illi totam inter Orientales Occidentaleſque controverſiam in trium Capitulorum negotio verſari animadverterent, non verò in Origenis damnatione, quæ jam ab utraque Eccleſia conſpirantibus decretis, facta fuerat, Synodi Acta exſcribere feſtinatione maximâ voluerunt, quoad ea quæ trium Capitulorum ſpectabant damnationem, ut ea ad Vigilium citò tranſmitterentur, qui de hac controverſia apud ſe conſuleret.

Sanè Concilii Quinti Acta vitiata fuiſſe aſſerit Sexta Synodus Actione 14. & 19. Mutila fuiſſe jam ab antiquo Latina illorum exemplaria in Occidentem delata, nec aliud continuiſſe quàm trium Capitulorum damnationem, colligitur ex Epiſtolis Pelagii Primi & Secundi, & Sancti Gregorii Magni Romanorum Pontificum, qui hujus tantùm damnationis meminerunt, ubi referunt Decreta Quintæ Synodi. Si enim in Actis illis contentæ fuiſſent tunc temporis literæ Juſtiniani ad Synodum cum adjuncto libello Monachorum, & ejuſdem Principis Edicto ad Vigilium pro damnando Origene, ejuſque Sectariis; necnon diſceptatio Synodi ea de re habita, & relatio miſſa ad Principem, laudati Pontifices de anathemate in Origenem ejuſque Sectatores vibrato minimè tacuiſſent, cùm id ad Quintæ Synodi, quæ a Schiſmaticis pertinaciter explodebatur, commendationem plurimùm conduceret.

Quamquam verò non recenſeatur in Actis Quintæ Synodi plena de Origene habita cognitio, veſtigia tamen illius ſuperſunt illuſtria Collatione quinta, ubi hæc verba leguntur: *Et multos quidem etiam alios invenimus poſt mortem anathematizatos: necnon etiam Origenem; & ſi ad tempora Theophili ſanctæ memoriæ, vel ſuperiùs aliquis recurrerit, poſt mortem inveniet anathemati-*

zatum. Quod etiam nunc in ipſo fecit & veſtra Sanctitas, & Vigilius Religioſiſſimus Papa antiquioris Romæ.

Et Collatione 8. in Anathematiſmo undecimo: *Si quis non anathematizat Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarium, Neſtorium, Eutychem, Origenem, cum impiis eorum conſcriptis.... Talis anathema ſit.* Ex his omnibus colligitur, Eccleſiæ de Origene, ejuſque doctrina judicia prohibere, ne ab omni prorſus errore immunis aſſeratur. Horum autem judiciorum æquitas conſtat ex Origenianorum librorum lectione, & examine, qui hæretica dogmata continent.

§. III.

Ex Scriptis Origenis probatur ipſius doctrinam nullatenus erroris puram & immunem aſſeri poſſe.

I. NAturas rationales, quæ a Deo primùm procreatæ ſunt, priuſquàm boni aliquid, vel mali in ſe concepiſſent, mentes fuiſſe, & deinde ſcelere admiſſo animas evaſiſſe, tradit libro 2. περὶ ἀρχῶν cap. 8. *Ex quibus omnibus*, inquit, *illud videtur oſtendi, quòd mens de ſtatu ſuo, ac dignitate declinans, effecta vel nuncupata eſt Anima: quæ ſi reparata fuerit, & correcta, in hoc redit ut ſit mens. Quod ſi ita eſt, deceſſus ipſe mentis ac devolutio videtur mihi, quòd non æqualis omnium ſentiendus ſit, ſed vel plus, vel minùs in animam verti; & aliquas quidem mentes ſervare aliquid etiam prioris vigoris; aliquas verò aut nihil, aut exiguum aliquid: unde inveniuntur quidam ſtatim ab ineunte ætate ardentioris acuminis, alii verò tardioris, nonnulli autem obtuſiſſimi, & penitus indociles naſci.*

Et libro 3. cap. 1. Poſtquàm unumquemque dixit, prout ſeſe geſſit, a Deo vas effici vel ad honorem, vel ad contumeliam, ſtatim addit: *Quòd ſi juſta hæc videtur aſſertio, ſicut eſt certè juſta, & cum omni pietate concordans, atì ex præcedentibus cauſis unumquodque vas ad honorem a Deo, vel ad contumeliam præparetur: non videtur abſurdum eodem ordine, atque eadem conſequentia diſcutientes nos antiquiores cauſſas, eadem etiam de animarum ſatione ſentire, & hoc eſſe in cauſa, quod Jacob dilectus eſt, etiam dum adhuc in ventre matris haberetur.* Et ſic concludit: *Ex quo opinamur, quoniam quidem (ſicut frequenter diximus) immortalis eſt anima, & æterna, quod in multis, & ſine fine ſpatiis per immenſa & diverſa ſæcula poſſibile eſt, ut a ſummo bono ad infima mala deſcendat, & ab ultimis ad ſumma bona reparetur.*

Et libro 1. περὶ ἀρχῶν notato ad finem Epiſtolæ Juſtiniani ad Mennam: *Ex eo quod decidit, & refrixit ſpiritali vita, facta eſt quæ nunc anima, quæ reditum quoque in id quod ab initio fuit, admittit. Quod a Propheta ſignificari arbitror, dum ait: Revertere anima mea in requiem tuam, ut totum hoc ſit mens. Mens igitur facta eſt anima: anima verò rectis factis integrata ſit mens.*

II. Diaboli voluntatem a Deo averſam, aliquando fore ad Deum convertendam; adeoque ſalutis æternæ expertem illum non fore, Origenes aſſerit, libro 3. περὶ ἀρχῶν cap. 6. *Propterea etiam*, inquit, *noviſſimus inimicus, id eſt, diabolus, qui mors appellatur, deſtrui dicitur, ut neque ultra triſte ſit aliquid, ubi mors non eſt, neque adverſum ſit, ubi non eſt inimicus. Deſtrui ſanè noviſſimus inimicus ita intelligendus eſt, non ut ſubſtantia ejus, quæ a Deo facta eſt, pereat, ſed ut propoſitum, & voluntas inimica, quæ non a Deo, ſed ab ipſo proceſſit, intereat.* Et ibidem: *Jam verò ſi aliqui ex his ordinibus qui ſub principatu diaboli agunt, ac malitiæ ejus obtemperant, poterunt aliquando in futuris ſæculis converti ad bonitatem, pro eo quod eſt in ipſis liberi facultas arbitrii. An verò permanens & inveterata malitia velut in naturam quamdam ex conſuetudine convertatur, etiam tu qui legis, probato, ſi omnimodè neque in his quæ videntur temporalibus ſæculis, neque in his quæ non videntur & æterna ſunt, penitus pars iſta ab illa etiam finali unitate, atque convenientia diſcrepabit.*

Alternas præterea in altera vita beatitudinis & miſeriæ vices in animabus, in Angelis, in dæmonibus agnoviſſe Origenem, probant loca a Sancto Hieronymo recenſita, in Epiſtola 59. ad Avitum cap. 1. iſta namque refert ex lib. 1. περὶ ἀρχῶν: *In fine, atque conſummatione mundi.... Cùm omnes animæ liberum habeant arbitrium: & ſponte ſua vel virtutes poſſint capere, vel vitia, illa multò pejori in conditione erant, quàm nunc ſunt; hæ ad meliorem ſtatum pervenient: quia diverſi motus, & varia voluntates in utramque partem accipient ſtatum; id eſt, ut Angeli, homines, vel dæmones, & rurſum ex his homines, vel Angeli fiant.*

Et libro 3. περὶ ἀρχῶν cap. 5. Damnatos omnes in fine mundi a Chriſto reparandos, & Patri ſubjiciendos aſſerit; atque hunc in ſenſum trahit Scripturam Sacram dicentem, Chriſtum fore ſubditum Patri, cùm ſibi ſubjecerit omnia. *Si ergo*, inquit, *bona & ſalutaris iſta ſubjectio, qua ſubjectus eſſe dicitur Filius Patri, valde conſequens, & cohærens eſt, ut inimicorum quæ dicitur Filio Dei eſſe ſubjectio, ſalutaris quædam intelligatur & utilis: ut ſicut cùm dicitur Filius Patri ſubjectus, perfecta univerſæ creaturæ reſtitutio declaratur; ita cum Filio Dei inimici dicuntur eſſe ſubjecti, ſubjectorum ſalus in eo intelligatur, & reparatio perditorum.*

III. Homines abſque carne, cum materia dumtaxat puriore & ſubtiliore reſurrecturos Origenes aſſerit, lib. 2. περὶ ἀρχῶν, cap. 3. *Mira ergo ratione*, inquit, *Sanctus Apoſtolus ad generalem primam cauſſam reſpiciens materiæ corporalis, cujus materiæ anima uſum ſemper habeat in qualibet qualitate poſita, nunc quidem carnali, poſtmodum verò ſubtiliori & puriori, quæ ſpiritalis appellatur; Neceſſe eſt, ait, corruptibile hoc induere incorruptionem*, &c.

Præterea Sanctus Hieronymus Epiſtolâ ad Avitum ex Origene teſtimonia profert, eum errorem repræſentantia. Ex libro ſcilicet 2. περὶ ἀρχῶν hunc locum adducit: *Cùmque in tantum profecerimus, ut nequaquam carnes, & corpora, forſitan ne animæ quidem fuerimus, ſed mens & ſenſus ad perfectum veniens, nulloque perturbationum nubilo caligans, intuebitur rationabiles, intelligibileſque ſubſtantias facie ad faciem*, &c.

Ex his conſtat, graviſſimis erroribus doctrinam Origenis ſcatere. In cæteros non inquirimus. Hæc enim ſatis probant Origenem ab omni errore abſolvi non poſſe, obeſſeque ipſius libros, ne omnis erroris purus aſſeratur.

§. IV.

Diluuntur argumenta in gratiam Origenis ab ipſius Defenſoribus adducta.

I. ORigenis vindices his momentis ipſius cauſſam tuentur. Primò nefas eſſe ajunt illi notam erroris inurere, quem Patres immenſis laudibus extulerunt: atqui Patres immenſis laudibus extulerunt Origenem; igitur non debet damnari erroris.

Probatur minor. Sanctus Gregorius Neocæſareenſis, dictus Taumaturgus, ipſi Panegyricum dixit. Sanctus Athanaſius eum *Fidei ſuæ teſtem lo-*

cu-

cupletiſſimum appellavit. Sanctus Hieronymus frequenter ejus ſententiam ſecutus eſt in Sacrarum explanatione Scripturarum: frequenter ejus ingenium, & doctrinam prædicavit. Ut enim alia ſileam loca, Præfatione in Quæſtiones Hebraicas hæc habet: *De Adamantio autem ſilro, cujus nomen, ſi parva liret componere magnis, meo nomine invidioſius eſt.* Et inferiùs: *Vellem cum invidia nominis ejus, haberr etiam ſcientiam Scripturarum.* Et Epiſtolâ 65. *Origenes cùm in cæteris libris omnes vicerit, in Cantico Canticorum ipſe ſe vicit.* Porro qua ratione cæteros Scriptores ſacros viciſſe dici poteſt, ſi tot errores propugnaverit, tamque nefarios? Didymus præterea eum vocat *Secundum poſt Apoſtolos Eccleſiarum Magiſtrum.*

II. Secundò. Facilè poteſt ab errore excuſari Origenes, ut feliciter ipſum purgarunt Pamphilus Martyr, & Euſebius: ille in quinque libris Apologeticis pro Origene, ejuſque doctrina conſcriptis: hic in ſexto quem lucubrationi Martyris adjunxit. Alii quoque magni nominis viri complures Euſebii temporibus Apologias pro Origene ſcripſerunt, ut teſtatur Photius Cod. 118. Anonymi præterea celeberrimam pro Origene Apologiam ſe legiſſe idem refert Cod. 117. Methodius etiam Tyriorum Epiſcopus, cùm Origenis dogmata acerbiùs caſtigaſſet libris adversùs ea conſcriptis, palinodiam cecinit, & ſe Origenis admiratorem profeſſus eſt in Dialogo, quem Xenonem inſcripſit, ut Auctor eſt Socrates, libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 12.

Denique Sancti Gregorius Nazianzenus, & Baſilius Magnus in Philocaliam multa contulerunt etiam ab Origenis criminatoribus reprehenſa: quæ ſuo proinde ſuffragio & approbatione muniviſſe videntur. De his namque Sanctus Baſilius ad Theodorum Tyaneum Epiſcopum ita ſcribit: *Electorum Origenis libellum ad te miſimus, quia ſtudioſis videntur utilia, eu recipere, nec gravare.*

III. Tertiò, Veriſimillimum eſt corrupta fuiſſe ab Hæreticis Origenis opera, & errores, qui ipſi adſcribuntur, fuiſſe ejus libris inſertos: maximè cùm ipſe adhuc vivens de Operum ſuorum interpolatione conqueratur, & de vi Scriptis ſuis illata, deque calumniis in doctrinam ſuam ſparſis (ut conſtat ex Epiſtola ipſius ad Amicos Alexandrinos, quam deſcripſit, vertitque Ruffinus). In ea Epiſtola hæc ſcribit: *Ergo cùm propter Dei timorem caveamus in quempiam maledicta conferre, recordantes illius dicti. Non fuit auſus judicium inferre blaſphemiæ, quod dicitur de Michaële contra diabolum .... Quidam eorum qui libenter contentiones reperiunt, adſcribunt nobis & noſtræ doctrinæ blaſphemiam; ſuper qua ipſi viderint quomodo illud audiant: Neque ebrioſi, neque maledici regnum Dei poſſidebunt: licèt patrem malitiæ & perditionis eorum, qui de regno Dei ejicientur, dicant poſſe ſalvari: quod ne mente quidem quis captus dicere poteſt.*

Certè errorem de futura diaboli ſalute perperam eſſe Origeni affictum, conſtat ex illius Dialogo cum Candido Valentinianæ hæreſeos defenſore, de quo Sanctus Hieronymus hæc habet libro 2. Apologiæ adversùs Ruffinum cap. 5. *Aſſerit Candidus diabolum peſſimæ eſſe naturæ, & quæ ſalvari numquam poſſit. Contra hoc rectè Origenes reſpondit, Non eum peritura eſſe ſubſtantia, ſed voluntate propria corruiſſe, & poſſe ſalvari. Hoc Candidus vertit in calumniam, quaſi Origenes dixerit Diaboli naturam eſſe ſalvandam: quod ille falsò objecerat, hic refutat.*

Non minùs falsò ipſi affictus eſt error de reſurrectione hominum in ejuſdem ſubſtantia carnis negata, ſiquidem, lib. 3. περὶ ἀρχῶν cap. 6. contrarium disertè aſſerit; *Denique*, inquit, *caro noſtra ab imperitis, & infidelibus ita poſt mortem deperire exiſtimatur, ut nihil prorſus reliquum ſubſtantiæ ſuæ habere credatur. Nos verò qui reſurrectionem ejus credimus, immutationem ejus tantummodo poſt mortem factam intelligimus: ſubſtantiam verò ejus certum eſt permanere & voluntate Creatoris ſui, certoque tempore rurſus reparari ad vitam, atque iterum permutationem ejus fieri, ut quæ primò fuit caro ex terra terrena, tum deinde diſſoluta poſt mortem, & iterum facta cinis, ac terra. Quoniam terra es*, inquit, *& in terram ibis, rurſum reſuſcitetur e terra; & poſt hoc jam velut meritum inhabitantis animæ popoſcerit, in gloria corporis proficiet ſpiritalis.* Non minùs perſpicua ſunt, quæ ex illius Commentario in Pſalmum 15. profert Pamphilus in Apologia. Sunt autem hujuſmodi: *Offendatur quì vult ex noſtro ſermone: Ego autem cum omni fiducia aſſevero, quia ſicut primogenitus ex mortuis eſt Chriſtus, ita primus carnem evexit ad cælum.* Et paulò poſt: *Hac propter illud quod dictum eſt: Quoniam caro mea requieſcet in ſpe. In qua ſpe? Non ſolùm quia ex mortuis reſurgit; parum enim hoc eſt; ſed in ſpe requieſcit, quòd aſſumpta eſt in cælum.* Hoccine eſt carnis reſurrectionem negare, quod ipſi affingunt ejus impugnatores? Eſt itaque veriſimillimum ea loca, quibus videtur negare carnis reſurrectionem, fuiſſe in ejus Opera intruſa ab Hæreticis. Favet huic ſententiæ Vincentius Lirinenſis in Commonitorio 1. adversùs Hæreſes, cap. 23. ita ſcribens: *Sed dicet aliquis corruptos eſſe Origenis libros: non reſiſto, quin potius & malo: nam id a quibuſdam & traditum, & ſcriptum eſt, non Catholicis tantùm, verùm etiam Hæreticis.*

IV. Eccleſia librorum Origenis lectionem probat: & ex ejus Operibus lectiones nonnullas Romano Breviario Pontifices inſeruerunt. Quod argumento eſt doctrinam Origenis Eccleſiæ ſuffragio probari. Certè inauditum eſt ut ex libris hæretici hominis & damnati Eccleſia lectiones mutuetur.

Reſpondeo ad primum: Diſtinguo majorem: Nefas eſt illi notam erroris inurere, quem Patres laudibus extulerunt; ſi in omnibus ipſum laudaverint, concedo: ſi in aliquibus duntaxat nego. Non licet igitur damnare Origenem ac proſcindere convitiis in iis, quæ ingenium, quæ eruditionem, quæ ſcientiam Scripturarum, quæ vitæ ad omnium virtutum normam compoſitæ integritatem ſpectant; quia his de rebus a Patribus laudatus eſt: ſed licet, imò neceſſe eſt illum erroris multiplicis damnare, quia Patrum ſuffragio, Eccleſiæ judicio damnatus eſt.

Ad probationem reſpondeo, S. Gregorium Neocæſareenſem in ſui erga Origenem Præceptorem ſuum amoris, venerationis, & grati animi monumentum, Panegyricum ipſi adhuc viventi dixiſſe, ſed ejus errores nuſquam probaſſe; nec ab errorum ſuſpicione ipſum purgaſſe. Quidni enim laudaſſet Origenem, qui tot Doctores, tot Martyres inſtituerat? Qui tot hæreticos debellabat? Qui tot lucubrationibus & Commentariis in Scripturam luculentiſſimis Eccleſiam promerebatur, cujus libri περὶ ἀρχῶν vel nondum vulgati erant, vel nondum expenſi & diſcuſſi?

Ad auctoritatem Sancti Athanaſii reſpondeo: Eſto ex ea colligi poſſit Origenem de Filii Divinitate rectè ſenſiſſe; quod an ita ſit, Articulo ſequenti inquiremus; non inde ſequitur nullibi erraſſe Origenem: maximè cùm ejus Adoratores Dydimus, Euſebius, & Rufinus, errores pleroſque, ob quos illum criminati ſunt Sancti Patres, non negaverint Origenianos eſſe; ſed illum præcipuè ab errore circa Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis abſolvere ſint conati.

Reſpondeo ad Sancti Hieronymi laudes in Ori-

genem profuſas, ipſum laudaſſe ingenium, eruditionem, ſcientiam Scripturarum Origenis, non errores, quos fuit ſemper execratus. Id profitetur Sanctus ipſe Hieronymus libro 3. Apologiæ adversùs Rufinum, quem ita alloquitur capite ſeptimo: *Audi ergo, vir ſapientiſſime, & Romanæ Dialecticæ caput, non eſſe vitii hominem unum laudare in aliis, & in aliis accuſare, ſed eamdem rem & probare, & improbare. Ponam exemplum, ut quod non intelligis, prudens mecum Lector intelligat. In Tertulliano laudamus ingenium, ſed damnamus hæreſim. In Origene miramur ſcientiam Scripturarum, & tamen dogmatum non recipimus falſitatem. In Didymo vero memoriam prædicamus, & ſuper Trinitate Fidei puritatem: ſed in cæteris quæ Origeni malè credidit, nos ab eo retrahimus. Magiſtrorum enim non vitia imitanda ſunt, ſed virtutes. Grammaticum quidam Afrum habuit Roma virum eruditiſſimum: & in eo ſe æmulum Præceptoris putavit, ſi ſtridorem linguæ ejus, & vitia tantùm oris exprimeret.*

Et Epiſtolâ 65. ad Pammachium, & Oceanum data. *Objiciunt mihi*, inquit, *quare Origenem aliquando laudaverim. Ni fallor, duo loca ſunt, in quibus eum laudavi, Præfatiuncula ad Damaſum in Homilias Cantici Canticorum, & Prologus in librum Hebraicorum nominum. Quid ibi de dogmatibus Eccleſiæ dicitur? Quid de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto? Quid de carnis reſurrectione? Quid de animæ ſtatu atque ſubſtantia? Simplex interpretatio atque doctrina ſimplici voce laudata eſt. Nihil ibi de fide, nihil de dogmatibus comprehenſum eſt. Moralis tantùm tractatur locus, & allegoria nubilum ſerenâ expoſitione diſcutitur. Laudavi Interpretem, non Dogmatiſtam; ingenium, non fidem; Philoſophum, non Apoſtolum. Quòd ſi volunt ſuper Origene meum ſcire judicium: legant in Eccleſiaſten Commentarios, replicent in Epiſtolam ad Epheſios tria volumina: & intelligent me ſemper ejus dogmatibus contraiſſe.*

Et infra: *Vult aliquis laudare Origenem? Laudet ut laudo. Magnus vir ab infantia, & verè Martyris filius: Alexandriæ Eccleſiaſticam Scholam tenuit, ſuccedens eruditiſſimo viro Clementi Preſbytero: Voluptates in tantum fugit, ut zelo Dei, ſed tamen non ſecundùm ſcientiam, ferro truncaret genitalia. Calcavit avaritiam; Scripturas memoriter tenuit: & in ſtudio explanationis earum diebus deſudavit, & noctibus. Mille & eo ampliùs Tractatus in Eccleſia locutus eſt: edidit innumerabiles præterea Commentarios, quos ipſe appellat τομους & quos nunc prætereo, ne videar Operum ejus indicem texere. Quis noſtrûm poteſt tanta legere, quanta ille conſcripſit? Quis ardentem in Scripturis animum non miretur? Quòd ſi quis Judas Zelotes oppoſuerit nobis errores ejus, audiat liberè: Interdum magnus dormitat Homerus: Verùm operi longo fas eſt obrepere ſomnum. Non imitemur ejus vitia, cujus virtutes non poſſumus ſequi. Erraverunt in fide alii tam Græci, quàm Latini: quorum non neceſſe eſt proferre nomina, ne videamur eum non ſui merito, ſed aliorum errore defendere. Hoc non eſt*, inquies, *excuſare Origenem, ſed accuſare cæteros. Pulchrè, ſi eum erraſſe non dicerem; ſi in fidei pravitate ſaltem Apoſtolum Paulum, vel Angelum de cælo audiendum crederem. Nunc verò cùm ſimpliciter errorem ejus fatear, ſic legam ut cæteros, quia ſic erravit ut cæteri....* Denique Didymo nulla adhibenda eſt fides, utpote qui Sectator Origenis fuerit, & cum eo ab Eccleſia damnatus.

Pamphilus Martyr Apologiam pro Origene non ſcripſit.

Reſpondeo ad ſecundum, nego antecedens. Ad eius probationem, nego quod Pamphilus Martyr Apologiam pro Origene ediderit. Licèt enim Photius in Bibliotheca, Cod. 118. afferat Pamphilum Martyrem, cùm detineretur in carcere, quinque libros Apologeticos, præſente Euſebio, elaboraſſe, ſextum autem poſt eius Martyrium fuiſſe abſolutum ab Euſebio: reclamat tamen Sanctus Hieronymus temporibus Origenianis vicinior, & retractat quod in Cathalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum dixerat de Pamphilo: *Scripſit, antequàm Euſebius ſcriberet, Apologeticum pro Origene.* Denique ſex libros Apologeticos, de quibus agimus, abiudicat Pamphilo, vindicat Euſebio, & Pamphilo Martyri fuiſſe ſuppoſitos aſſerit Rufini fraude. Idque confirmat locupletiſſimo teſtimonio Euſebii, affirmantis Pamphilum nullum Opus proprium edidiſſe, præter breves Epiſtolas ad Amicos: & ex inſcriptione librorum, quos in Bibliotheca Cæſareenſi legerat Euſebii nomen præferentes. En verba Sancti Hieronymi, libro 2. Apologiæ adversùs Rufinum, cap. 6. ſic eum compellantis: *Nunc tantùm tuis aſſertionibus obviaſſe ſufficiat, & hoc breviter prudentem inſtruxiſſe Lectorem, me iſtum librum, qui ſub nomine Pamphili ferebatur, vidiſſe primùm ſcriptum in codice tuo; & quia non erat mihi cura, quid pro hæretico diceretur, ſic ſemper habuiſſe, quaſi diverſum eſſet Opus Pamphili, & Euſebii; poſtea verò, quæſtione motu, ſcriptis eorum reſpondere voluiſſe, & ob hanc cauſam legiſſe, quid pro Origene unuſquiſque ſentiret, perſpicuèque deprehendiſſe; quòd primus Liber ſex Voluminum Euſebii ipſe eſſet, qui unus ſub nomine Pamphili a te editus eſt, tam Græcè quàm Latinè, immutatis dumtaxat ſenſibus de Filio, & Spiritu Sancto, qui apertam blaſphemiam præferebant. Unde etiam ante annos fermè decem, cùm Dexter amicus meus, qui Præfecturam adminiſtravit Prætorii, me rogaſſet, ut Auctorum noſtræ Religionis ei indicem texerem; inter cæteros Tractatores poſui & hunc librum a Pamphilo editum, ita putans eſſe, ut a te, & a tuis Diſcipulis fuerat divulgatum. Sed cùm ipſe dicat Euſebius, Pamphilum nihil ſcripſiſſe, exceptis brevibus Epiſtolis ad Amicos; & primus Liber ſex Voluminum illius eadem, & iiſdem verbis contineat, quæ ſub nomine Pamphili a te ficta ſunt: perſpicuum eſt, te idcirco librum hunc diſſeminare voluiſſe, ut ſub perſona Martyris hæreſim introduceres. Cùmque de ipſo libro, quem Pamphili ſimulas, multa perverteris; & aliter in Græco, aliter in Latino ſit: fraudem tuam errori meo imputare non debes: Credidi enim eſſe librum, quem titulus præferebat.*

Et lib. 3. cap. 4. *De tuo Codice*, inquit, *quaſi Pamphili exemplar accepimus. Credidi Chriſtiano, credidi Monacho: non putavi tantum ſceleris a te poſſe confingi. Poſtea verò per interpretationem tuam quæſtione contra Origenem toto orbe commota, in quærendis exemplaribus diligentior fui: & in Cæſarienſi Bibliotheca, Euſebii ſex Volumina reperi ἀπολογιας Ὠριγένους. Quæ cùm legiſſem, primum eum librum deprehendi, quem tu ſolus ſub nomine Martyris edidiſti, de Filio, & de Spiritu Sancto, in bonam partem pleriſque blaſphemiis commutatis; & hoc vel Didymum, vel te, vel alium feciſſe neſcio quem, quod tu apertiſſimè in libris περὶ ἀρχῶν feciſſe convinceris: maximè cùm idem Euſebius, ut jam duobus libris docui, ſcribat Pamphilum nihil proprii Operis edidiſſe.* Et infrà: *Ergo Frater, ſive a te falſatus eſt liber, ut multi putant, ſive ab altero, ut forſitan tu perſuadere conaberis, & temerè credidiſti hæretici hominis ſyntagma eſſe Martyris; muta titulum, & Romanam ſimplicitatem tanto periculo libera. Non tibi expedit ut per te clariſſimus Martyr hæreticus judicetur: ut qui effudit pro Chriſto Sanguinem, contrariæ fidei Chriſti approbetur. Dic potiùs; Inveni librum, putavi illum Martyris: Ne timeas pœnitentiam. Jam te non urgebo, non quæram a quo acceperis: vel mortuorum aliquem nominato: vel in platea ab igno-*

to

te homine te emiſſe dicito. Non enim damnationem tuam quærimus, ſed converſionem. Melius eſt enim ut tu erraveris, quàm ut Martyr hæreticus fuerit.

Reſpondet ſecundò Sanctus Hieronymus, Veriſimilius eſſe priores Apologiæ pro Origene libros, nec ipſius eſſe Pamphili, ſed alicujus ex Origenis Sectatoribus. Id ut ſuſpicetur, hâc movetur conjecturâ: Summa fuit Pamphilum inter & Euſebium animorum conſenſio: igitur in Origenis defenſione varias in partes non abiiſſent. At Euſebius in toto Opere ſuo Origenem probat Ariani dogmatis Propugnatorem extitiſſe: Pamphilus verò Nicænæ Fidei Defenſorem. Itaque putatitius, non verus Pamphilus hanc Apologiam edidit. *Date*, inquit, *quodlibet aliud Opus Pamphili, nuſquam reperietis. Hoc unum eſt. Unde igitur ſciam quod Pamphili ſit? Videlicet ſtylus, & ſaliva docere me poterit. Nuſquam credam quòd doctus vir primos ingenii ſui fœtus quæſtionibus & infamia dedicaverit, & ipſum nomen Apologetici oſtendit accuſationem: non enim defenditur niſi quod in crimine eſt. Unam nunc proferam, cui contradicere vel ſtulti ſit, vel impudentis. Sexti libri Euſebii ſuper Origenis defenſione principium, uſque ad millia ferme verſus, liber iſte qui dicitur Pamphili, continet: Et in reliquis Scriptor ejuſdem Operis profert teſtimonia, quibus nititur approbare Origenem fuiſſe Catholicum. Euſebius & Pamphilus tantam inter ſe habuere concordiam, ut unius animæ homines putes, & ab uno alter nomen acceperit.* * *Quomodo igitur inter ſe diſſentire potuerant; ut Euſebius in toto Opere ſuo Origenem Ariani probet dogmatis, & Pamphilus Nicænæ Synodi, quæ poſtea fuit, defenſorem? Ex quo oſtenditur, vel Didymi, vel cujuſlibet alterius eſſe Opuſculum, qui ſexti libri capite detruncato, cætera membra ſociarit.*

* *Euſebius enim Pamphili dictus eſt.*

Reſpondet tertiò Sanctus Hieronymus, Dato quòd Apologia illa Pamphili eſſet, nondum tamen Martyris eſſe, adeoque non ſequi abſolvendum ab errore eſſe Origenem: quia erravit Pamphilus, ſi ipſum ſcripto Apologemate, ab omni prorſus errore putaverit abſolvendum. Unde in hoc ſequendus non eſt. Ut enim imitari non debemus peccata, quæ Martyres nonnulli ante Martyrium admiſerunt: ita nec errores amplecti. *Sed concedamus*, inquit, *ex ſuperfluo, ut Pamphili ſit, ſed needum Martyris: Antè enim ſcripſerat, quàm Martyrium pateretur. Et quomodo, inquies, Martyrio dignus fuit? Scilicet, ut Martyrio deleret errorem, ut unam culpam ſanguinis ſui effuſione purgaret. Quanti in toto orbe Martyres, antequàm caderentur, variis ſubjacuere peccatis? Defendamus ergo peccata: quia qui poſtea Martyres, priùs peccatores fuerunt.*

Ad Euſebii auctoritatem reſpondeo, Ejus Apologiam pro Origene ab Eccleſia non recipi, nec ejus teſtimonium pondus aliquod Origenianæ cauſſæ addere. Enimverò propter nimias Origenis laudes & excuſationem, eum criminatur Gelaſius Pontifex Maximus in Concilio Romano, & ejus Hiſtoriam inter Apocrypha ablegat.

Et Pelagius II. in Epiſtola ad Epiſcopos Iſtriæ, quamvis damnandum non eſſe Euſebium aſſerat propter Origenis commendationem, non debere tamen abſolvi Origenem affirmat ob Euſebii teſtimonium; quia mali a bonis ſæpiſſimè laudantur, nec eorum tamen ſuffragiis abſolvuntur. *An non & malos a bonis aliquando laudatos novimus, nec tamen eiſdem laudibus defenſos? Quid namque in Hæreſiarchis Origene deterius, & quid in Hiſtoriographis inveniri Euſebio honorabilius poteſt? Et quis noſtrûm neſciat in libris ſuis quantis Origenem Euſebius præconiis attollat? Sed quia Sancta Eccleſia ſuorum Fidelium corda benignius, quàm verba diſtrictiùs penſat; & plus in Hæreticis ſenſum proprium; nec Origenem teſtatio Euſebii abſolvere potuit: nec rurſum Euſebium laudati Origenis culpa damnavit. Annon & Gregorius Nyſſæ urbis Epiſcopus, cùm Canticum Canticorum exponit, magnis Origenem laudibus præfert. Annon & Hieronymus noſtræ Eccleſiæ Presbyter, & ſingularis Hebræi ſermonis Interpres, tanto erga Origenem favore intenditur, ut penè Diſcipulus ejus eſſe videatur? Sed quia plus cauſſæ, quàm verba penſanda ſunt, nec iſtis ſua benignitas nocuit, nec illum a reatu proprio favor alienæ atteſtationis excuſavit.*

Ad Anonymi Apologiam reſpondeo, Illum nullam mereri fidem, cùm Origenianis ipſe teneretur erroribus, ut Photius teſtatur. *Cæterùm*, inquit, *hæc Apologia non ſolutio eſt ut plurimùm eorum, quæ Origeni objiciuntur, ſed accuſationis potiùs adſtipulatio. Adeò hic a blaſphemis illius opinionibus liber omninò non eſt. Itaque & animas ante corpora exiſtere fatetur. Sacra etiam Scriptura, & Sanctorum Patrum teſtimoniis ad hunc errorem ſtabiliendum, ut putat, adhibitis: & corporum quoque aliam fingit reſumptionem.*

Ad Methodium reſpondeo, Falsò aſſerere Socratem, quòd eum prioris de Origene judicii pœnituerit, ipſumque antea damnatum deinde laudaverit. Imò ita ipſum pœnituit laudum Origenis, ut eum primò laudatum, poſtea fuerit Scriptis ſuis inſectatus, ut Euſebius tradit apud Sanctum Hieronymum, lib. 1. Apolog. adversùs Rufinum, cap. 2. Præterea ex Methodii Martyris contra Origenem lucubrationibus plurima Sanctus Epiphanius deprompſit, & Panario ſuo inſeruit, quod facere erubuiſſet, ſi noviſſet Methodium priorem contra Origenem ſententiam revocaſſe. Denique Euſebius, & Rufinus, Methodii palinodiam in ſuis pro Origene Apologiis non memorarunt, quam certè ſilentio non oppreſſiſſent, niſi ſuppoſititia eſſet.

Ad Sanctos Gregorium Nazianzenum, & Baſilium reſpondeo, Illos nequaquam graviſſimos Origenis errores in Philocaliam ſuam contuliſſe; vel ſi aliquos contulerint, ipſos non approbaviſſe. Compendium quidem eſt Origenis Philocalia ſelectorum ex ipſius Operibus locorum, quæ Sancti illi Patres ad ſtudioſorum commodum deſloraverunt, & collegerunt: ſed quæcumque a viris eruditis ex aliorum Operibus colliguntur, eorumne ſuffragio probata dici poſſunt?

Reſpondeo ad tertium, Nego antecedens. Neque enim Euſebius, neque Didymus corrupta fuiſſe Origenis ſcripta cauſſati ſunt, quod feciſſent, ſi quod fuiſſet iſta in defenſione robur. Sed nonnulla quæ adversùs Origenem objiciuntur, benigna interpretatione molliverunt, alia perperam propugnaverunt. Præterea ſi facilè concedatur violatos fuiſſe Origenis libros in omnibus locis, qui errores continent, non jam Origeni tribuendi erunt libri, qui toti fermè erronei ſunt, ſed incertis Interpolatoribus: & hac exceptione ad omnium vindicias Hæreticorum via parabitur. Dicent enim Marcionis, Manichæi, Arii, Neſtorii, Pelagii, Calvini, Lutheri ſubdoli defenſores, non fuiſſe ab illis Hæreſiarchis hæc aſſerta quæ ab Eccleſia erroris damnata ſunt; ſed ab ipſorum hoſtibus in eorum libros injecta. Querimonia porro Origenis in Epiſtola ad Amicos Alexandrinos, ſpectat unius tantùm Codicis depravationem, ſcilicet Dialogi cum Candido Valentiniano Hæretico ſui; quem corruptum fuiſſe fateor ab illo Hæretico; ſed inde perperam colligitur cæteros Origenis libros fuiſſe adulteratos. Ita reſpondet Sanctus Hieronymus, libro 2. Apologiæ adversùs Rufinum, cap. 4. & 5. *Vir doctiſſimus Euſebius*, inquit, *per ſex Volumina nihil aliud agit, niſi ut Origenem ſuæ oſtendat fidei, id eſt Arianæ perfidiæ; & multa po-*

nit

nit exempla, & hoc conſtanter probat. Tibi ergo in quo ſomnia Alexandrini carceris revelatum eſt, ut quæ ille vera profitetur, falſata confingas? Sed forſitan hic, ut Arianus, ab Hæreticis addita in occaſionem ſui traxit erroris, ne ſolus malè ſenſiſſe contra Eccleſiam putaretur. Quid reſpondebis pro Didymo, qui certè in Trinitate Catholicus eſt?... Certè hic in iis, quæ ab hæreticis in Origenis Operibus addita ſunt, conſentire non potuit: & in ipſis περὶ ἀρχῶν *quos tu interpretatus es, libris, breves ſcripſit Commentariolos, quibus non negaret ab Origene ſcripta, quæ ſcripta ſunt: ſed nos ſimplices homines non poſſe intelligere quæ dicuntur: & quo ſenſu in bonam partem accipi debeant, perſuadere conatur. Hoc dumtaxat de Filio, & Spiritu Sancto. Cæterùm in aliis dogmatibus apertiſſimè in Origenis ſcita concedunt: & quod omnes Eccleſiæ reprobant, Catholicè & piè dictum eſſe defendunt.* Et infrà: *Si conceditur ut quicquid in libris omnium reperitur, ab aliis corruptum ſit: nihil eorum erit, quorum fertur nominibus; ſed iis deputabitur a quibus dicitur eſſe vitiatum. Quamquam & illorum non erit, quorum incerta ſunt nomina: atque ita fiet, ut dum omnium omnia ſunt, nihil alicujus ſit. Hac defenſionis perturbatione nec Marcion, nec Manichæus, nec Arius, nec Eunomius accuſari poterunt: quia quicquid nos ab his impiè dictum objecerimus, Diſcipuli reſpondebunt, Non a Magiſtris ſuis ita editum, ſed ab inimicis eſſe violatum.*

Et cap. 5. Expoſtulationem Origenis adversùs ſuorum Scriptorum adulteratores, referri tantùm ait ad ipſius Dialogum cum Candido Valentiniano Hæretico, non ad alias lucubrationes. *Et intelligimus*, inquit, *in hoc tantùm Dialogo ab Origene argui hæreticam falſitatem, & non in cæteris libris, de quibus numquam quæſtio fuit. Alioqui ſi omnia quæ hæretica ſunt, non erunt Origenis, ſed hæreticorum: omnes autem propemodum illius Tomi his erroribus pleni ſunt: nihil Origenis erit, ſed eorum quorum ignoramus vocabula.*

Porro licèt in ſua ad Amicos Alexandrinos Epiſtola negaverit Origenes diabolum poſſe ſalvari, graviterque ſit conqueſtus, quòd error tam abſurdus ſibi affingeretur, in eum nihilominus lapſus poſtea eſt. Adeo ſua inconſtans in doctrina fuit. Et certè ex ipſius principiis hoc erroris monſtrum ſequebatur. Opinatus enim eſt ille mentes rationis compotes pro meritorum ſuorum menſura, ac modo variis illigari corporibus; ſubtilioribus, ſi in ſæculis retroactis probè vixerint; gravibus & craſſis, ſi malè ſe geſſerint, eaſdemque quovis in ſtatu, libero ad bene vel malè agendum arbitrio frui; ac proinde perpetuos a ſupernis ad inferiora lapſus eſſe, & reditus. Hinc ſequitur continuos vel in fœlicitate, vel in pœnis futuros progreſſus aut regreſſus, prout in vitio, vel in virtute rationales mentes, & animæ profecerint; alternaſque fore beatitatis & miſeriæ vices: adeoque damnatorum, & dæmonum ſupplicia nequaquam fore ſempiterna.

Quòd verò nonnulla ſint vel in libris περὶ ἀρχῶν vel in aliis Origenis Operibus, quæ ejuſdem carnis ſubſtantiam reſurrecturam evidenter probare videantur, non ſequitur eam fuiſſe Origenis ſententiam perpetuam & conſtantem, cùm alia ejus loca probent ipſum in errorem huic veritati contrarium abiiſſe.

Præterea. Hæc quæ Catholicam doctrinam præſeferunt, non Origenis eſſe, ſed Rufini veriſimillimum eſt. Scilicet peſſimæ fidei Interpres Rufinus, ex libris περὶ ἀρχῶν quos tranſtulit, multa detraxit, addidit alia, turbavit omnia. Unde Sanctus Hieronymus coactus eſt aliam horum librorum adornare Verſionem, ut para puta Origenis doctrina omnibus innoteſceret.

Rufini porro perfidiam teſtatur ipſius Prologus, in quo hæc habet: *Sicubi ergo nos in libris ejus aliquid contra id invenimus, quod ab ipſo in cæteris locis piè fuerat de Trinitate definitum, velut adulteratum hoc & alienum, aut prætermiſimus, aut ſecundùm eam regulam protulimus, quam ab ipſo frequenter invenimus affirmatam. Si qua ſanè velut peritis jam & ſcientibus loquens, dum breviter tranſire vult, obſcuriùs protulit; nos ut manifeſtior fieret locus, ea quæ de ipſa re in aliis ejus locis legeramus, adjecimus explanationi ſtudentes: nihil tamen noſtrum diximus, ſed licèt in aliis locis dicta, tamen ſua ſibi reddidimus.* Et poſt hæc quis non Rufini fraudes in iis locis ſubodoretur, quæ Catholicam Doctrinam exprimunt iis oppoſitam erroribus, quos ipſi Origeni Sanctus Hieronymus tribuit, & quos alia Operum ejus loca repræſentant?

Eaſdem Rufini fraudes Sanctus Hieronymus perſtringit lib. 2. Apologiæ contra ipſum conſcriptæ. cap. 3. ubi his ipſum verbis alloquitur: *Rogatus eras, ut quomodo habebatur in Græco in latinum verteres. Utinam feciſſes, quod rogatum te eſſe ſimulas! Nulli nunc invidiæ ſubjacerem. Si tu tranſlationis ſervaſſes fidem: mihi neceſſitas non fuiſſet interpretationem falſam vera interpretatione ſubvertere. Novit conſcientia tua quæ addideris, quæ ſubtraxeris, quæ in utramque partem, ut tibi viſum fuerit immutaris, & poſt hæc audes dicere, quod & bona, & mala non tibi, ſed Auctori debeant imputari.*

Ad Vincentium Lirinenſem reſpondeo, Ipſum figurâ conceſſionis uti contra eos, qui Origenem defendere poſſent; & oſtendere ejus Opera magnam eſſe in Eccleſia tentationem, quamvis ea ab hæreticis vitiata eſſe concederet.

Reſpondeo ad quartum, diſtinguo antecedens. Eccleſia probat lectionem librorum Origenis, modò ſumma cautione legantur, concedo; indiſcriminatim, quaſi nulli ſint cavendi errores, nego. Hinc Gelaſius Pontifex Maximus in Concilio Romano de Origenianis lucubrationibus ita decrevit: *Origenis nonnulla Opuſcula, quæ vir Beatus Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus: reliqua autem omnia cum Auctore ſuo dicimus eſſe renuenda.* Hinc Theophilus Alexandrinus in Origenis, quem damnaverat, lectione aliquando deprehenſus, præclarè dixit: *Libri Origenis ſimiles ſunt prato omni florum genere conſito. Si quid in iis ergo bonum invenio, id decerpo: quòd ſi quid ſpinoſum videtur, id tanquam aculeum tranſilio.* Hinc Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 76. ad Tranquillinum data: *Ego*, inquit, *Origenem, propter eruditionem, ſic interdum legendum arbitror, quomodo Tertullianum, Novatum, Arnobium, Apollinarium & nonnullos Eccleſiaſticos Scriptores Græcos pariter & Latinos; ut bona eorum eligamus, vitemuſque contraria juxta Apoſtolum dicentem: Omnia probate, quod bonum eſt, tenete. Cæterùm qui vel in amorem ejus nimium, vel in odium, ſtomachi ſui pravitate ducuntur, videntur mihi illi maledicto Prophetico ſubjacere; Væ his qui dicunt malum bonum & bonum malum, qui faciunt amarum dulce, & dulce amarum. Nec enim propter doctrinam ejus prava ſuſcipienda ſunt dogmata: nec propter dogmatum pravitatem, ſi quos Commentarios in Scripturas Sanctas utiles edidit, penitus reſpuendi ſunt.*

Ad id verò quod objicitur, Eccleſiam non depromere lectiones ex Operibus hominis hæretici, reſpondeo Origenem, etſi in multis erraverit, non fuiſſe tamen hæreticum. Neque enim errores pertinaciter defendit, nec a Catholicorum Epiſcoporum Communione receſſit; ſed in Eccleſiæ pace defunctus eſt. Ipſum certè fidei profeſſionem ad Sanctum Fabianum Romanum Pontificem, & *Origenes hæreticus non fuit.*

ad

ad alios Eccleſiarum Præſides dediſſe, Auctor eſt Euſebius, lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 36. Unde Sanctus Epiphanius ſingularis prudentiæ, & æquitatis ſpecimen dedit, cùm Conſtantinopolim profectus, & adversùs Origenem agens, non ejus proſcriptionem, ſed librorum dumtaxat ipſius damnationem poſtùlavit, ut teſtatur Gregorius Alexandrinus Epiſcopus in Vita Sancti Chryſoſtomi, cap. 43. dicens de Sancto Epiphanio: *Non ipſum Origenem extra Communionem eſſe decrevit, ſed libros ſolùm criminatus eſt.*

Nec obſtat quòd hæretici nomen Origeni Patres, & Concilia tribuant. Nam doctrinæ, non perſonæ infamiam illam irrogarunt, & hæretici nomen latiori quadam ſignificatione uſurparunt. Biſariam namque ſumi poteſt hæretici appellatio, vel ad eum ſignificandum qui hæreſim condiderit, aut ſecutus ſit, eam licet ejurare paratus, ſi ab Eccleſia hæreſeos nomine damnata eſſet: vel ad deſignandum eum, qui non hæreſeos dumtaxat Auctor vel Sectator, ſed perpetuus etiam Propugnator & pertinax adversùs Eccleſiæ auctoritatem Aſſertor fuerit. Priori modo hæreticus fuit Origenes, non ſecundo.

Origenis æternum ſors incerta. Denique ad id quod de ejus æterna damnatione dicitur, reſpondeo Deum, cujus inſcrutabilia ſunt judicia, voluiſſe ut nos lateat Origenis ſtatus: quare non eſt temere definiendum ſalvusne ſit, vel damnatus Origenes. Sanctæ Mechtildi cœlitus revelatum ferunt, Deum conſulto homines celaſſe Samſonis, Salomonis, & Origenis ſtatum, ut hujus ignoratione perterriti doctiſſimi, prudentiſſimi, & fortiſſimi quique, nihil penitus de ſe, omnia de Deo ſperarent.

Nec refert quòd in Prato Spirituali Joannis Moſchi (qui liber a Septima Synodo laudatus eſt, cap. 26.) viſio quædam referatur, qua Origenes in pœnis inferni una cum cæteris viſus eſt hæreticis. Nam viſio illa explodenda eſt, cùm Theophanis Neſtoriani Monachi propria fuerit, antequam converteretur ab hæreſi. Nec verò probata ſunt a Septima Synodo quæcumque in Prato Spirituali referuntur, ſed ea dumtaxat, quæ ſacrarum Imaginum cultum ſpectabant.

SCHOLION I.

Ad hunc Articulum, & ad pag. 540. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *In mere facti controverſiis Eccleſia auctoritas non cogit.*

R. Tam verè id a me ſcriptum, quàm a *Sancto Thoma* Articulo ultimo Quodlibeti 9. ſcriptum eſt: *In his quæ ad particularia facta pertinent, Eccleſia judicium errare poteſt.*

SCHOLION II.

Ad eumdem Articulum, & ad pag. 550. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Mortui poſſunt excommunicari.*

R. Hæc Propoſitio non eſt mea, mihi gratis affingitur. Hæc verba Quintæ Synodi Generalis refero, Collatione 5. *Et multos quidem etiam alios invenimus poſt mortem anathematizatos: necnon etiam Origenem.* Aliud eſt, mortuis anathema dici in execrationem errorum, vel eorum libros damnari, aliud mortuos excommunicari.

SCHOLION III.

Ad eumdem Articulum, & ad pag. 572. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem in Indiculo ſuo notant: *Origenes non eſt hæreticus, neque certum eſt an ſit damnatus.*

R. Pleraque doctrinæ Origenis capita hæretica eſſe probavi: ſed *Origenem* propterea hæreticum fuiſſe nego, quia errores pertinaciter non defendit, nec a Catholicorum Epiſcoporum communione receſſit, ſed in Eccleſiæ pace defunctus eſt: *Sed & ad Fabianum Romanæ Urbis Epiſcopum, & ad complures alios Eccleſiarum Antiſtites de rectæ Fidei ſuæ ratione Epiſtolas ſcripſit*, teſte *Euſebio* lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 36. *Origenem* piè defunctum conſtanter aſſeruit *Theotimus* Epiſcopus Scythiæ, vir ob pietatem vitæque ſanctimoniam celeberrimus, ut refert *Socrates* libro 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 12. Quod ſalutem *Origenis* ſpectat, dubia certè res eſt. *Grandis labyrinthus* (inquit Wernerus Weſtphalus) *a diverſis texitur de Samſone, Salomone, Origene, an videlicet ſalvati ſint, an non; quæ quia ſine periculo neſciuntur, nec Eccleſia certificata eſt de his, Domino totaliter committenda ſunt.*

ARTICULUS II.

Utrùm Origenes de Filio Dei rectè ſenſerit?

PROPOSITIO.

Origenes de Filii Dei Majeſtate, ac Divinitate peſſimè ſenſit.

Probatur primò. Qui Patrem & Filium duos eſſe dixit ſubſtantia, unum conſenſu & concordia, de Filii Divinitate peſſimè ſenſit; ſed Origenes ſcripſit, Patrem & Filium duos eſſe ſubſtantia, unum verò conſenſu & concordia; peſſimè igitur ſenſit de Filio Dei.

Probatur minor ipſiuſmet Origenis verbis, lib. 8. contra Celſum: *Itaque*, inquit, *religiosè colimus Patrem veritatis, & veritatem Filium, duos quidem ſubſtantia, unum verò concordia, conſenſu, voluntatiſque identitate.* Non me fugit Hœſchelium, non ita vertere, ſed ſic: *Patrem & Filium duos ſubſiſtentia, unum verò concordia.* Sed ὑπόϛαϛιν pro οὐσίᾳ fuiſſe ab Origene acceptam certum eſt, tum quia S. Hieronymus, qui libros Origenis aſſidua lectione contriverat, de hujus notione vocis ait Epiſtola 57. ad Damaſum: *Tota ſæcularium litterarum Schola nihil aliud ὑπόϛαϛιν niſi οὐσίαν novit:* tum quia unitatem concordiæ memoravit dumtaxat inter Patrem & Filium. At poſt aſſertam diſtinctionem Patris & Filii quoad ſubſiſtentiam, memoranda fuiſſet eorum unitas quoad eſſentiam, niſi ὑπόϛαϛιν pro eſſentia uſurpaſſet.

Et rurſus eodem libro, pag. 387. *Eſto autem* (inquit Origenes) *non deeſſe quoſdam ut in tam numeroſa credentium multitudine, qui diſcrepantes ab aliis temerè affirment, quòd Servator ſit ille univerſorum Deus: hoc certè nos non facimus, qui credimus ipſi dicenti, PATER qui miſit me, major eſt.* Affirmabant Chriſtum eſſe univerſorum Deum, idque verè & orthodoxè. Pertinet illud ſanè ad divinam Chriſti naturam, non ad humanam. Negat e contrario *Origenes* Servatorem noſtrum eſſe univerſorum Deum; quod inde probat, quia Patre minor ſit, qui eſt univerſorum Deus. Divinæ ergo Chriſti naturæ detrahit ſupremam illam Divinitatem rerum univerſarum dominatricem, & Patri uni addicit; proindeque Filium inferiorem Patre ſtatuit, non tantùm ut hominem Deo, ſed ut Deum Deo.

Et libro 5. *contra Celſum*, pag. 238. Bonitatem illam ſupremam, quæ Deo Patri convenit, Chriſto detrahit, non tantùm quatenus homo eſt, ſed etiam quatenus imago eſt bonitatis Dei, hoc eſt, quatenus Deus. *Servator noſter & Dominus*, inquit, *appellatus aliquando Præceptor bonus, ad Patrem ſuum*

remit-

rennuit enim qui ſe ſic appellaverat, inquit, *QUID me dicis bonum? Nemo bonus niſi unus, nempe Deus Pater. Quòd ſi id meritò ut imago Bonitatis Dei dixit dilectus Patris Filius, an non juſtius ſol diceret ſuis Adoratoribus, Quid me adoras? Dominum Deum tuum adorabis.*

Probatur ſecundò. Qui Sapientiam æternam creatam eſſe ait, ſolūmque Patrem verum Deum eſſe; & ita comparari Filium ad Patrem in communione Divinitatis, ſicut rationales creaturæ ad Filium ipſum, qui primigenia & ſubſiſtens ratio eſt, in communione & ſimilitudine rationis; ille peſſimè ſenſit de Filio Dei: atqui hæc dixit Origenes: ergo Filii Dei perverſis opinationibus ſuis læſit Majeſtatem.

Probatur minor ipſis Origenis verbis, Tomo 1. in Joannem: *Dicendumque eſt*, inquit, *Deum cùm animatam ſapientiam creaſſet, illius cura permiſiſſe, ut ex figuris & ſpeciebus, quas ipſe habebat, ſubſiſtentiam, & plaſmationem, & formas præberet entibus, & materiæ.*

Et Tomo 2. in Joannem, notat, quando in ſacris Libris ὁ θεὸς, cum Articulo ponitur, Patrem intelligi, qui verus Deus eſt: cùm autem ſine Articulo θεὸς legitur, Dei Filium, ac cæteros ſignificari, qui Dii participatione quadam nominantur. *Sed quoniam*, inquit, *veriſimile eſt futurum, ut multi offendantur, quia dixerimus unum eſſe verum Deum, nempe Patrem, & præter Deum verum multos factos Deos participatione Dei, verentes gloriam ejus, qui omnem creaturam præcellit, æquari reliquis obtinentibus appellationem Dei ſine articulo: præter datam differentiam, per quam Deum λόγος diximus, reliquis omnibus Diis Miniſtrum eſſe Deitatis, etiam hæc differentia eſt apponenda. Ea enim ratio, quæ in ſingulis rationis capacibus ineſt, eamdem comparationem habet ad illam rationem, quæ in principio apud Deum eſt, & Deus eſt λόγος, quam habet Deus λόγος, id eſt, ratio ſine articulo, ad Deum cum articulo. Ut enim Pater αὐτόθεος* [*hoc eſt per ſe Deus, & verus Deus*] *ſe habet ad imaginem, & ad imagines imaginis; ſic hunc in mundum ſe habet ipſe λόγος, hoc eſt, ipſa ratio, ad eam quæ in ſingulis eſt rationem.* Sicut ergo Filius Dei, qui eſt ratio ipſa primigenia & ſubſiſtens, ſuperior eſt creaturis rationis compotibus, nec eamdem cum ipſo dignitatem, & eſſentiam habent illæ: ita nec Filium ejuſdem eſſe exiſtimavit cum Patre dignitatis atque Divinitatis.

Probatur tertiò, qui Chriſti Filii Dei Cultores medium tenere locum ſcribit inter eos qui Deum univerſorum adorant, & eos qui Solem, Lunam, & reliqua ſydera velut numina quædam venerantur, ille opinatus eſt Dei Filium inferioris eſſe gradus ac dignitatis a Patre: atqui id ſcripſit Origenes: ergo Filium Dei opinatus eſt inferiorem eſſe Patre in gradu Divinitatis.

Probatur minor Origenis verbis, Tomo 2. in Joannem: *Deum igitur*, inquit, *alii quidem Deum univerſorum habent: qui verò hos proximè ſequuntur, in Chriſtum Dei ipſius Filium defixi ſunt. Tertii verò ſunt, qui Solem, Lunam, omneque cœli ornamentum habentes, a Deo aberrant, veruntamen errore longè præcellenti, præſtantioreque, quàm eorum qui vocant Deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis excogitationes.*

Probatur quartò, qui omnia a Patre, qui Verbo ſuperior eſt, facta eſſe contendit, non a Verbo ipſo, quamvis per Verbum condita fateatur, non ſentit ut par eſt de Filii Dei Majeſtate; ſed Origenes contendit omnia facta eſſe a Patre, qui Verbo ſuperior eſt; non ab ipſo Verbo: ergo non ſenſit ut par erat de Filii Dei Majeſtate.

Probatur minor ipſis Origenis Verbis Tomo 2. in Joannem; *Si omnia*, inquit, *per Sermonem facta fuerunt, non a Sermone facta fuerunt, ſed ab eo qui ipſo Sermone major eſt: quem quis alium dixerit, quàm Patrem ipſum?* Impingit ſubinde in alium errorem contra Divinitatem Spiritus Sancti, quem recentiorem ait eſſe Verbo, & ab ipſo factum. *Verum cum ſit*, inquit, *omnia per Sermonem facta fuiſſe; ſi quis dicat factum eſſe Spiritum Sanctum, & admittat omnia per Sermonem facta fuiſſe: is etiam fateatur neceſſe eſt Spiritum ipſum a Sermone factum, nimirum Sermone ipſo antiquiore exiſtente Spiritu.*

Probatur quintò. Qui Bonitatem ſupremam, quæ Patris æterni propria eſt, Chriſto detrahit, non ſolùm ut homo eſt, ſed ut eſt imago bonitatis Patris, malè ſentit de Filio Dei: ſed Origenes Bonitatem ſupremam, quæ Patris æterni propria eſt, Chriſto detrahit, non ſolùm quà homo eſt, ſed quà eſt imago bonitatis Patris: peſſimè igitur ſentit de Filio Dei.

Probatur minor verbis Origenis Tomo 15. in Matthæum, ad illa verba: *Magiſter bone*, &c. *Et Servator quidem*, inquit, *quemadmodum eſt imago Dei inviſibilis, ita & imago bonitatis illius eſt; alia eſt autem vocis hujus, Bonum, ſignificatio, cùm inferiori cuivis applicatur: ſi modò reſpectu Patris imago eſt bonitatis ipſius, & eam habet erga reliqua omnia rationem, quam bonitas Patris erga ipſum: vel etiam proportionem quamdam affinem magis & propinquam inter bonitatem Dei reſpectu Filii, qui bonitatis ipſius imago eſt, obſervare licet, quàm Servatoris reſpectu hominis boni, vel boni operis, vel arboris bonæ: plus etenim inferioribus bonis Servator præſtat, quatenus imago eſt bonitatis Dei ipſius, quàm Deus, qui bonus eſt, Servatori qui dixit: Pater qui miſit me, major me eſt, qui & aliorum ratione eſt bonitatis Dei imago.*

Probatur ſextò auctoritate Sancti Hieronymi, in Epiſtola ad Avitum, ubi Origenem læſæ Filii Dei Majeſtatis reum peragit, prolatis ejus blaſphemiis ex libris περὶ ἀρχῶν, quorum tranſlationem ad ipſum mittit rogatus. *Accipe igitur*, inquit, *quod petiſti: ſed ita ut ſcias deteſtanda tibi in eis eſſe quamplurima: & juxta ſermonem Domini inter ſcorpiones & colubros incedendum: ut eſt illud ſtatim in primo Volumine: Chriſtum Filium Dei non natum eſſe, ſed factum: Deum Patrem per naturam inviſibilem, a Filio non videri: Filium qui ſit imago inviſibilis Patris, comparatum Patri non eſſe veritatem: apud nos autem, qui Dei omnipotentis non poſſumus recipere veritatem, imaginariam veritatem videri: ut majeſtas ac magnitudo majoris quodammodo circumſcripta ſentiatur in Filio: Patrem eſſe lumen incomprehenſibile; Chriſtum collatione Patris ſplendorem eſſe perparvum, qui apud nos pro imbecillitate noſtra magnus eſſe videatur: duarum ſtatuarum, majoris, & parvulæ; unius quæ mundum impleat, & magnitudine ſua quodammodo inviſibilis ſit; & alterius, quæ ſub oculos cadat, ponit exemplum: priori Patrem, poſteriori Filium comparans. Deum Patrem omnipotentem appellat bonum, & perfectæ bonitatis: Filium non eſſe bonum, ſed auram quamdam, & imaginem bonitatis; ut non dicatur abſolutè bonus, ſed cum additamento, Paſtor bonus, &c. Tertium dignitate & honore poſt Patrem, & Filium, aſſerit Spiritum Sanctum. De quo, cùm ignorare ſe dicat, utrùm factus ſit, an infectus, in poſterioribus quid de eo ſentiret expreſſit, nihil abſque ſolo Deo Patre infectum eſſe confirmans. Filium quoque minorem Patre, eo quòd ſecundus ab illo ſit.*

Hæc quidem in libris περὶ ἀρχῶν hodie non extant, quia ſolam habemus Rufini tranſlationem, qui illa expunxit, & detraxit, addiditque alia non pauca illis libris, ut ipſemet in Prologo ſuæ interpretationis fatetur. Excidit autem non hûc

magna

magna Eccleſiæ, & reipublicæ literariæ jactura verſio eorumdem librorum a Sancto Hieronymo adornata, quæ ipſas Origenis ſententias & decreta ſincerè & integrè repræſentabat.

Probatur ſeptimò, auctoritate Sancti Epiphanii, Hæreſi 64. *Eò*, inquit, *temeritatis progreſſus eſt, ut aſſerat Unigenitum Filium Patrem videre non poſſe, neque Spiritum Filium, neque Angelos Spiritum, neque homines Angelos. Atque hic primus illius lapſus fuit. Ita enim ex Patris ſubſtantia Filium eſſe cenſet, at nihilominus creatus fuerit. Quem quidem ſolâ id gratiâ conſecratam exiſtimat, ut Filius diceretur.*

Et in Epiſtola ad Joannem Heroſolymitanum, vocat *Origenem Arii Patrem, & aliarum hæreſum radicem, & parentem*. Et poſtea ſubdit: *Quis Catholicorum poſſit æquo animo ſuſtinere, ut audiat Origenis doctrinam, atque conſilium, & credant præclaræ illius prædicationi: Non poteſt Filius videre Patrem, neque Spiritus Sanctus videre Filium? Hæc in libris περὶ ἀρχῶν, ſcribuntur, his verbis legimus, & ita locutus eſt Origenes: Sicut enim incongruum eſt dicere, quòd poſſit Filius videre Patrem: ſic inconſequens eſt opinari quòd Spiritus Sanctus poſſit videre Filium.*

Probatur octavò ex Sancto Auguſtino, libro de Hæreſibus, cap.48. ubi cùm ex Sancto Epiphanio in Anacephalæoſi retuliſſet Origenianos Chriſtum & Spiritum Sanctum in ordinem creaturarum redigere, ſtatim ſubjungit: *Hæc quidem de Origene Epiphanius refert: ſed Defenſores ejus dicunt, Origenem Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum unius ejuſdemque ſubſtantiæ docuiſſe; neque reſurrectionem repuliſſe mortuorum: ſed qui ejus plura legerunt, contradicunt. Dicit præterea ipſe Origenes, quòd Filius Dei ſanctis hominibus comparatus, veritas ſit: Patri collatus, mendacium; & quantùm diſtant Apoſtoli Chriſto, tantùm Filius Patri. Unde nec orandus eſt Filius cum Patre, quia non eſt Auctor indulgendarum petitionum, ſed ſupplicator.*

Probatur nonò ex Juſtiniano Imperatore, in Epiſtola ad Mennam, ubi de Origene hæc habet: *Qui ante omnia in ipſam ſanctam & conſubſtantialem Trinitatem blaſphemias uſus eſt dicere: Patrem majorem eſſe Filio, Filium Sancto Spiritu, Spiritum Sanctum aliis ſpiritibus. Porrò hoc ad impietatem ſuam addidit, ut diceret, nec poſſe Filium Patrem videre, nec Spiritum Sanctum Filium: ipſum Filium & Spiritum Sanctum creaturas eſſe, quodque nos ſumus ad Filium, Filium eſſe ad Patrem*. Et infrà: *In Sancta Trinitate gradus excogitans, inàs vult multitudinem Deorum inducere*. Et ad finem Epiſtolæ multa profert loca ex libris περὶ ἀρχῶν, quæ horum dogmatum impietatem Origenianam prorsùs eſſe demonſtrant. Conſtat itaque Origenem peſſimè de Filio Dei ſenſiſſe. His adde Leontii teſtimonium, lib. de Sectis Act.10. *Quamvis inferiorem Filio gradum tradit, tamen eam purgare altuatur. At verò manifeſtè hanc opinionem fovet, & excuſationem nullam habet.*

Probatur ultimò ex Sancto Thoma I. Parte Quæſt.34. Artic.1. ad 1. ubi vocat Origenem, *Fontem Arianorum*.

Objiciunt Origenis hac in parte defenſores: Qui dixit Filium Dei non eſſe ex non extantibus, non eſſe factum, non eſſe diverſæ naturæ, vel ſubſtantiæ a Patre, & in utroque eſſe plenitudinem Divinitatis, Catholicè ſenſit de Filio Dei: ſed Origenes hæc dixit: Ergo Catholicè ſenſit de Filii Dei Majeſtate.

Probatur minor ex verbis Origenis, variis in locis. Primò ex lib.6. contra Celſum: *Non enim*, inquit, *eum qui factus non eſt, & naturæ omnis factæ primogenitum pro dignitate ſcire quis poteſt, ſicut ille qui ipſum genuit Pater.*

Et rursùs dicenti *Celſo*, Deum neque ratione eſſe comprehenſibilem, ſic reſpondet: *Diſtinguo ſignificatum, & dico, ſi intelligatur de ratione quæ vel inſerta eſt nobis, vel e nobis ſe exerit, hac non eſſe Deum comprehenſibilem. Sin de illa quæ erat a principio, & quæ erat apud Deum, & ipſa erat Deus, aimus hac Deum eſſe comprehenſibilem.*

Et libro 5. rationem reddens, cur Chriſtiani Filium Dei, non ſolem, lunam, ſtellaſque adoratione proſequantur, ita diſſerit: *Itaque non decebat eos qui didicerant generosè creaturam tranſcendere, contendebantque ſtudiis ferventibus ad immarceſcibilem illam Sapientiam, aut jam perceperant eam, cum [inquam] quæ æternæ lucis ſplendor eſt, obſtupeſcere ad ſolis, lunæ, ſtellarumque lumen ſenſibile, in tantum ut propterea ſe inferiores exiſtimarent; cùm ipſi habeant tantam lucem intelligibilem, lucem veram, lucem mundi, lucem hominum, eumque adorarent.* Hic apertè dicit *Origenes*, Sapientiam, ſive Filium Dei eſſe lucem illam veram, lucem Mundi, æternæ lucis ſplendorem, quem Chriſtiani neglectis ſole, luna, cæteriſque cæli luminibus ideo colant, quòd edocti ſint in cultu ſuo omnem creaturam generosè tranſcendere.

Et libro quarto. *Quòd ſi Verbum Deus immortalis, quia corpus mortale animamque aſſumpſerit, Celſo idcirco immutari videatur: diſcat Verbum manere Verbum ſuâ ſubſtantiâ, nec pati eorum quicquam quæ corpus aut anima patitur: condeſcendere tamen interdum non valentibus ejus claritatem ac ſplendorem Divinitatis intueri, ac veluti carnem factum, loqui corporaliter.* Hic clarè docet *Origenes* Verbum eſſe Deum immortalem, ſubſtantiâ ſuâ immutabilem, & quatenus in forma Dei ſubſiſtit, pariter cum Patre naturæ omnino incorruptibilis, ſimplicis, & incompoſitæ.

Et libro III. *Celſo* Chriſtianis objicienti, quòd Jeſum mortali corpore conſtantem credant eſſe Deum, ita reſpondet: *Sciant iſti criminatores, hunc Jeſum, quem ab initio Deum, Deique Filium eſſe credimus, ipſum eſſe Verbum, ipſam ſapientiam: cæterùm mortale illius corpus & humanam in eo animam illius Verbi non ſolùm communicatione, ſed etiam unione & permixtione, maxima quæ dicimus accepiſſe, & Divinitatem ejus participantia in Deum evaſiſſe.*

Et *Homiliâ 12. in Numeros*: „ Eſt ergo, *inquit*,
„ hæc trium diſtinctio Perſonarum, in Patre, &
„ Filio, & Spiritu Sancto, quæ ad pluralem
„ puteorum numerum revocatur. Sed horum pu-
„ teorum unus eſt fons: una enim ſubſtantia eſt,
„ & natura Trinitatis.

Et *lib.4. in Epiſtolam ad Romanos*: „ Fidere
„ autem dicimus in Patrem, & Filium, & Spi-
„ ritum Sanctum, qui integram ſubſtantiam ple-
„ nam, perfectam, qui nihil diverſum, nihil
„ diſcrepans, aut extraneum in Trinitate pro-
„ fitetur.

Et *lib.5. de Chriſto ſic loquitur*: „ Non ra-
„ pinam ducit eſſe ſe æqualem Deo: hoc eſt,
„ non ſibi magni aliquid deputat, quòd ipſe
„ quidem æqualis Deo, & unum cum Patre eſt.

Et *lib.8.* „ Sunt enim nonnulli qui annuntiant
„ quidem de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto
„ non ſincerè, non integrè, ut ſunt omnes Hæ-
„ retici, qui Patrem quidem, & Filium, & Spi-
„ ritum Sanctum annuntiant, ſed non benè, non
„ fideliter annuntiant. Aut enim malè ſeparant
„ Filium a Patre, ut alterius naturæ Patrem,
„ alterius Filium dicant; aut malè confundunt,
„ ut ex tribus compoſitum Deum, vel trinæ tan-
„ tummodò appellationis in eo eſſe vocabulum
„ putent. Qui autem benè annuntiat bona, pro-
„ prietates quidem Patri, & Filio, & Spiritui

,, Sancto ſuas cuique dabit; nihil autem di-
,, verſitatis eſſe confitebitur in natura vel ſub-
,, ſtantia.

Et *libro* 1. *περὶ ἀρχῶν cap.* 1. Secundæ verò com-
,, parationi, *inquit*, imago Filii Dei, de qua
,, nunc ſermo eſt, comparari poteſt, & ſecun-
,, dùm hoc quòd inviſibilis Dei imago inviſibi-
,, lis eſt, ſicut ſecundùm hiſtoriam dicimus ſimi-
,, litudinem Adæ filium Seth: ita enim ſcriptum
,, eſt; Et genuit Adam Seth ſecundùm imaginem
,, ſuam, & ſecundùm ſpeciem ſuam. Quæ ima-
,, go etiam naturæ ac ſubſtantiæ Patris & Filii
,, continet unitatem.

Et *libro*.4. in Anacephalæoſi t ,, Veritas, Vi-
,, ta, Sapientia, idem ſunt ac Chriſtus: Chriſtus
,, idem ac Pâter. Quæ quamvis intellectu multa
,, dicantur; re tamen & ſubſtantiâ unum ſunt,
,, in quibus plenitudo eſt Divinitatis.

Confirmatur ex Sancto Athanaſio, qui Origenis auctoritate Arianus impugnat, & Nicænam Fidem confirmat; quod nequaquam præſtitiſſet, ſi malè de Pilii Dei Majeſtate ſenſiſſe Origenem fuiſſet arbitratus, & Patrem Arianorum exiſtimaſſet, ſicut eum poſteriores Athanaſio Doctores appellarunt. Et certè nihil eſt cum Fide Nicæna convenientius Origenianis teſtimoniis quæ a Sancto Athanaſio proferuntur. Sic autem ,habet in libro de Decretis Synodi Nicænæ contra Hæreſim Arianam *pag*.413. ,, Verbum porrò æternaliter
,, eſſe cum Patre, neque alterius eſſentiæ, aut
,, ſubſtantiæ, Patriſque ſui proprium Filium, ut
,, ſancitum eſt ab illis qui Synodo interſuerunt,
,, licebit denuò ex laborioſo illo Origene audi-
,, re. Quæ enim diſputandi, certandique gratiâ
,, ſcripſit, ea non quaſi ipſius ſint verba, aut
,, quaſi ipſe ita ſentiat, ſed eorum qui cum eo
,, contentioſiùs diſputarunt, accipienda ſunt. Hæc
,, igitur laborioſi illius Origenis ſententia eſt.
,, Poſt illa ergo, quæ certandi gratiâ, quaſi in
,, palæſtra adversùs hæreticos adduxerat, ſtatim
,, iſta, quæ propria ipſius ſunt, ſubintulit. SI
,, EST, *inquit*, ulla imago inviſibilis Dei, ipſa
,, quoque imago inviſibilis fuerit: imò hoc quo-
,, que auſim addere, cùm ſit ille ſimilitudo Pa-
,, tris, fieri non poſſe, ut fuerit quando non
,, fuerit. Quando enim Deus, qui ſecundùm
,, Joannem Evangeliſtam lux dicitur, ſplendore
,, caruit ſuæ Majeſtatis? Ut quis audeat Filio
,, principium adſcribere, quaſi antea non exi-
,, ſtenti? Quando autem non erat ineffabilis illa
,, innominabilis, inenarrabiliſque Patris ſubſtan-
,, tiæ imago, forma, ratio, quæ Patrem cogno-
,, ſcit? Cogitet ſecum quicumque audebit dicere;
,, Erat quando non erat Filius; ſe hoc ipſum di-
,, cere: Erat quando ſapientia non erat, quan-
,, do ratio non erat, quando vita non erat.

Profert ibidem Sanctus Athanaſius aliud æquè luculentum Origenis teſtimonium; ,, Idem Ori-
,, genes, *inquit*, alibi dicit: SED fas non eſt,
,, neque periculo vacuum eſt, ob infirmitatem
,, noſtram, quantùm in nobis eſt, ſpoliare Pa-
,, trem unigenito ſuo ſemper ſecum exiſtente
,, Verbo; ſpoliare etiam eum ſuâ ſapientiâ, in
,, qua lætabatur: inde enim colligeretur eum non
,, ſemper lætatum fuiſſe.

Reſpondeo ad argumentum: Nego minorem, quòd ſcilicet hæc omnia dixerit Origenes. Enimverò quæ prolata ſunt loca, exceptis illis ex libris contra Celſum, ex iis Operibus deprompta ſunt, quæ Rufinum Interpretem; aut, ut veriùs dicam, Interpolatorem habuerunt. Hic porro ut Origenianos errores celaret, omnia fermè loca expunxit ,quæ Trinitatis fidem violabant, & Filii Divinitatem oppugnabant: addidit autem alia quæ fabricatus ipſe eſt, cujuſmodi videntur eſſe ea quæ in objectione laudata ſunt, & alia quæ poſſunt proferri.

Ad locum ex libro 6. contrà Celſum, reſpondeo negaſſe ibi Origenem Filium eſſe factum, ſed non negaſſe alterius numero eſſentiæ a Patre eſſe, & Divinitatis uno gradu inferioris. Id conſtat ex loco in probationibus allato ex libro 8. contra Celſum, & aliis.

Ad alia teſtimonia ex libris *contra Celſum* deprompta, Reſpondeo *Origenem* ab ea quidem impietate erroris longè abfuiſſe, quæ *Arii* propria fuit, nec Verbum Dei creaturam aſſeruiſſe, ſive ex non extantibus conditum, ſed Dei Filium propriè, Deum immortalem, lucem mundi, ipſam Veritatem, ipſam Sapientiam .: ſed tamen de Filio Dei non rectè in omnibus ſenſiſſe, quem Patre inferiorem ſenſit ea etiam ratione, qua Deus eſt; ita ut non ſit ille ſummus univerſorum Deus ſicut Pater, nec ſicut ille ſummè bonus.

Ad confirmationem, reſpondeo Sanctum Athanaſium adduxiſſe contra Arianos illa Origenis teſtimonia, quia capitalem Arii blaſphemiam evertebant, *Fuit quando non erat Dei Filius; Filius Dei eſt ex non extantibus*. Hoc autem ſatis erat ad inſtitutum Sancti Athanaſii. Sed non evincunt Origenem Catholicam in omnibus de Filio Dei tenuiſſe ſententiam & ejus dignitatem nullatenus imminuiſſe. Sed enim coæternum Patri cenſere potuit Dei Filium, & ex Patris prodeuntem ſubſtantia: Sicut radius Solis coæternus eſſet Soli, ſi Sol conditus eſſet ab æterno, & ex Solis ſubſtantia manaſſet. Sicut tamen ſolaris radius, quamvis ejuſdem ſubſtantiæ cum Sole, eſt Sole inferior, nec una & eadem numero eſt Solis radiique natura: ita Origenes Filium exiſtimavit, aſſeruitque coæternum Patri, & ex Patris ortum ſubſtantia, quam tamen non eamdem numero, nec pari perfectionis gradu ſibi vindicaret.

Reſpondeo denique, Origenem vi traditionis victum & abreptum, pias quandoque voces de Filio Dei effudiſſe, & pravis ſuis dogmatibus vel invitum contradixiſſe. Quidni enim de ipſo hìc dicamus, quod præclarè Sanctus Baſilius dixit libro de Spiritu Sancto, cap.29. ubi non negat Origenem malè de Spiritus Sancti Majeſtate ſenſiſſe, licèt interdum de eo videatur Catholico ſenſu locutus? *Jam verò*, inquit, *& Origenem multis in locis Expoſitionum, quas in Pſalmos edidit, deprehendimus cum Sancto Spiritu gloriam deferentem Deo, virum qui non omninò ſanas habet de Spiritu* [dicam ego, de Filio] *opiniones, nihilominùs & hic reveritus conſuetudinis robur, pias voces emiſit de Spiritu*. (Dicamus nos, de Filio.) *Ad hunc modum opinor traditionis vis ſæpè compulit homines ſuis ipſorum dogmatibus contradicere*.

ARTICULUS III.

Utrùm Origenes Pelagiani, & Semipelagiani erroris fundamenta jecerit?

PROPOSITIO.

Pelagianorum, & Semipelagianorum errorem præformavit Origenes.

PRobatur primò. Qui gratiam refudit in merita, quæ vel in ſuperiori quadam vita ab animabus nondum corpori illigatis parta eſſent, vel in hac mortali vita liberum arbitrium protuliſſet, Pelagianorum errorem præformavit: atqui Origenes gratiam in merita præcedentia hoc pacto refudit: Pelagianorum igitur præformavit errorem.

Probatur minor ipſis Origenis verbis libro 1.

περὶ

περὶ ἀρχῶν cap. 3. ubi aliam gratiam præter naturam rationalem, quam hoc etiam nomine inſignit, exponens ait: *Eſt & alia quoque etiam Spiritus Sancti gratia, quæ dignis præſtatur, miniſtrata quidem per Chriſtum, impetrata autem a Patre ſecundùm meritum eorum, qui capaces efficiuntur.*

Et cap. 7. Jeremiæ ipſius ſanctificationem præcedentibus meritis collatam decernit, hincque ſuæ aſſertionis rationem profert: *Ne fortè non judicio, nec pro meritis replere aliquem Deus videretur Spiritu Sancto, & ſanctificare merito.* Alioqui fore Deum perſonarum acceptorem comminiſcitur: *Et quomodo*, inquit, *effugiemus illam vocem, quæ ait: Numquid injuſtitia eſt apud Deum? Abſit.* Hinc parvulos ipſos vaſa in honorem, vel in contumeliam effici ait propter merita præcedentia: *Itaque*, inquit, *concludent, quia priùs geſtorum uniuſcujuſque cauſa præcedit, & pro meritis ſuis unuſquiſque a Deo vel honoris vas efficitur, vel contumeliæ. Unumquodque igitur vas, ut vel ad honorem a Creatore formetur, vel ad contumeliam, ex ſeipſo cauſas & occaſiones præſtitit Conditori.*

Et lib. 3. περὶ ἀρχῶν cap. 1. *Quòd ſi juſta hæc videtur aſſertio*, inquit, *ſicut eſt certè juſta, & cum omni pietate concordans, ut ex præcedentibus cauſis unumquodque vas vel ad honorem a Deo, vel ad contumeliam præparetur: non videtur abſurdum eodem ordine, atque eadem conſequentia diſcutientes ...* *antiquiores cauſas, eadem etiam de animarum ratione ſentire: & hoc eſſe in cauſa, quòd Jacob dilectus eſt etiam, dum adhuc in ventre matris haberetur.*

Probatur ſecundò, Qui initium fidei in nobis aſſeruit eſſe ex nobis, perfectionem verò ejus, & augmentum a Deo, Semipelagianorum errori proluſit: atqui Origenes id aſſeruit: ergo proluſit Semipelagianorum errori.

Probatur minor ipſius verbis, lib. 9. in Epiſtolam ad Romanos, ad illa verba Apoſtoli, *Habentes donationes, unuſquiſque ſecundùm menſuram fidei*: quæ ſic exponit: *Quod autem dixit, ſecundùm rationem, vel menſuram fidei, puto jam plenè in ſuperioribus expoſitum, quæ ſit fides, quæ a nobis requiritur, & quæ ſit quæ a Deo per gratiam datur, ſecundùm hoc quod idem Apoſtolus dicit: Alii fides in eodem Spiritu: & item ubi ad Dominum dicunt: Auge nobis fidem. Quod fides quidem quæ ſperet, & credat, & abſque ulla dubitatione confidat, in nobis eſt, ratio verò fidei ipſius, & ſcientia, & perfectus eorum intellectus quæ credimus, donatur a Deo ... Ut ergo in nobis tanta fides inveniatur, quantam poſſit ſublimior gratia promereri, noſtri operis videtur, & ſtudii.*

Probatur tertiò. Qui ſolam poſſibilitatis gratiam a Pelagio aſſertam, a Sancto Auguſtino reprobatam prædicavit, Pelagianorum præformavit errorem; ſed Origenes ſolam poſſibilitatis gratiam prædicavit: Pelagianorum itaque præformavit errores.

Probatur minor ipſius verbis, lib. 3. περὶ ἀρχῶν cap. 2. *A Deo datur*, inquit, *non ut ſuſtineamus, alioquin nullum jam videretur eſſe certamen, ſed ut ſuſtinere poſſimus: Ea autem virtute, quæ nobis data eſt ut vincere poſſimus, ſecundùm liberi arbitrii facultatem, aut induſtriè utimur & vincimus; aut ſegniter, & ſuperamur. Si enim totum nobis hoc detur ut omni genere ſuperemus, & nullo modo vincamur, quæ jam ſupereſt cauſa certandi ei, qui vinci non poteſt? Aut quod palmæ meritum, ubi repugnandi adimitur, vincendique facultas? Si verò æquè quidem omnibus nobis vincendi poſſibilitas præbeatur, in noſtra autem poſitum ſit poteſtate, quomodo hac poſſibilitate uti debeamus, id eſt, vel induſtriè, vel ſegniter, juſta erit vel victi culpa, vel palma victoris.*

Probatur quartò. Qui vocationem ſecundùm propoſitum Dei non agnovit, ſed ſecundùm propoſitum hominis; vel ſecundùm propoſitum Dei religioſam mentem, & ſalutis deſiderium in hominibus prævidentis, ille meritò fons Pelagiani erroris aſſeritur: atqui Origenes ita ſentit de vocatione: fons igitur Pelagiani erroris meritò aſſeritur.

Probatur minor ipſius verbis, libro 7. Commentarii in Epiſtolam ad Romanos: *Videtur mihi*, inquit, *eſſe quædam vocationis differentia; quia omnes quidem vocati ſunt, non tamen omnes ſecundùm propoſitum bonum & bonam voluntatem, quam circa Dei cultum gerunt, vocantur. Ipſi ſunt qui ſecundùm propoſitum vocati dicuntur, & iſti ſunt qui vocati, juſtificati ſunt. Bono enim eorum propoſito deerat ſola vocatio ... Quos ergo vocavit, id eſt, quos ſecundùm propoſitum vocavit boni, illos & juſtificavit. Quòd ſi ſecundùm propoſitum ad Deum refertur, hoc eſt, ut ſecundùm Dei propoſitum qui ſciens in eis religioſam mentem, & ſalutis ineſſe deſiderium, vocatè dicuntur, non videtur his quæ expoſuimus, etiam hoc eſſe contrarium.*

Objicies. Origenes gratiæ neceſſitatem ad implenda Chriſtianæ pietatis opera magnificè commendavit, naturæ ſemper prædicavit impotentiam: Ergo immeritò dicitur Pelagianorum errorem delineaſſe.

Probatur antecedens ipſius verbis Homiliâ 4. in Pſalmum 36. *Vides ergo*, inquit, *quia Domini ſemper auxilio indigemus, primò ne cadamus, tum deinde, etiamſi ceciderimus, ut reſurgamus.*

Et in Pſalmum 126. exponens illa verba: *Niſi Dominus ædificaverit domum, fruſtra laboraverunt qui ædificant eam*: & *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam*; hæc habet: *Ædificat domum quicumque proficit, cuſtodit civitatem quicumque perfectus: vanum autem opus ædificantis, & vana cuſtodia ſervantis, niſi Dominus ædificaverit, & Dominus cuſtodierit. Extra liberam voluntatem noſtram fuerit bonum, virtute Domini, quæ ædificantis ædificationem adjuvat, & et opitulatur, unàque cum eo ædificat, qui ædificationem per ſe conſummare non poteſt.*

Et infra: *Non ſolùm igitur ad id ut honeſtus & bonus fiat aliquis, opus eſt voluntate noſtra, & divina ope conſpirante, quæ quantùm ad nos arbitraris non eſt, ſed ad id etiam, ut qui honeſtus & bonus evaſit, in virtute perſeveret: quòd nimirum in ruinam delapſurus ſit, etiam perfectus, ſi in honeſtate fuerit elatus, & ſibi hujus cauſam arroget: nec debitam gloriam referat ei, qui multò plus ad acquirendam & retinendam contulit.* Quibus certè ad gratiæ neceſſitatem commendandam luculentius, magnificentiuſque nihil dici poteſt.

Et Tractatu 35. in Matthæum, ubi de lapſu S. Petri locutus eſt, hæc habet: *Per hoc inſtruimur, ut numquam ſine conſideratione aliquid promittamus, ſuper habitudinem noſtram humanam; quaſi qui valeamus Chriſti implere confeſſionem ex nobis, aut aliquod præceptorum Dei.*

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Origenes gratiæ neceſſitatem, & naturæ impotentiam ad pietatis opera perficienda prędicavit, eſto: ad eadem inchoanda, nego. Nec aliud probant mox laudata teſtimonia, ſi ad veritatis trutinam expendantur, & conferantur cum aliis, quæ in probationibus protuli.

Diſtinguo ſecundò antecedens. Gratiæ generalis, ſeu generalis auxilii, quod impropriè gratia dicitur, neceſſitatem commendavit, concedo; gratiæ Chriſti ſeu peculiaris auxilii voluntatem intùs moventis, & convertentis, nego. Itaque Origenes eatenus dixit nos aliquod præceptorum Dei implere non poſſe ex nobis, & ædificationem ſpiritalem per ſe conſummare poſſe neminem, &

& Dei ſemper auxilio nos indigere, quatenus generale auxilium neceſſarium exiſtimavit ad pietatis opera; quia ſcilicet actus ſingulos voluntatis a Deo habemus, qui volendi facultatem tribuit perenoi ad ſingulas volitiones concurſu. Ita exponit illud Sancti Pauli ad Philippenſes 2. *Deus eſt enim qui operatur in vobis velle & perficere, pro bona voluntate.* Cùm enim ex hoc loco concluderent nonnulli libero nos arbitrio carere, ſiquidem velle & agere a Deo eſt, ſic reſpondet Origenes: *Non dicit Apoſtolus, velle mala aut velle bona ex Deo eſſe, neque item meliora vel pejora facere; ſed & univerſè velle, & univerſè currere. Ut enim a Deo habemus ut animalia ſimus, & homines, ita & univerſè velle, & univerſè (ut ita dicam) moveri. Quemadmodum igitur, etſi habeamus a Deo ut animalia ſimus, & moveamur, at hac vel illa membra, manus, aut pedes moveamus, non tamen jure dixerimus, ſpeciem hanc motûs, ut moveamur ad cædendum, aut interficiendum, aut aliena rapienda ex Deo habere, ſed motum in univerſum a Deo accepimus; ſed motu ad meliora, vel deteriora utimur: ita & vim agendi, quâ animalia ſumus, & velle ab Opifice accepimus: Nos autem qua homines, voluntate ad honeſta, vel ad contraria, quemadmodum & agendi virtute utimur.*

Sic Origenis mentem exponit Sanctus Thomas III. contra Gentes, cap.89. Merito igitur Sanctus Hieronymus in Epiſtola ad Cteſiphontem, vocat, Pelagianam Hæreſim, *Ramuſculum Origenis*.

Qui plura volet, legat Epiſcopum Iprenſem Janſenium lib.6. de Hæreſi Pelagiana, cap.13. & ſequentibus uſque ad decimum octavum, & eruditiſſimum Huetium, lib.2. Origenianorum, cap.2. Quæſt.7. ubi & Janſenium in multis merito reprehendit, ſed in eo ſapientiſſimè ac doctiſſimè quòd indifferentiam, excluſionemque neceſſitatis ad utrumlibet, eſſentialem eſſe humani arbitrii libertati, Pelagii capitalem errorem eſſe dixerit: hunceque Origenem præformaſſe. Enimverò hanc libertatis notionem Concilia, & Sancti Patres tradiderunt, quam Origenes protulit: & eam Sanctus Auguſtinus amplexus eſt; qui nuſquam a Pelagianis de liberi arbitrii natura diſſentire ſe leviter innuit, vel ipſorum verba, quibus in utriuſlibet eligendi poteſtate illud poſitum eſſe contendebant, uſquam hanc ob cauſam reprehendit. Cùm ergo Janſenius Origeni adſcribit errorem fictitium, ipſe meditator ac molitur errorem verum, & damnatæ propoſitionis fundamenta jacit: *Ad merendum, vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione.*

ARTICULUS IV.

Utrùm Origenes de Euchariſtia Sacramento rectè ſenſerit.

MUlta ex Origene teſtimonia proferunt Heterodoxi contra realem Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam, & contra fidem Tranſubſtantiationis. Primum & celeberrimum occurrit Tomo 2. in Matthæum pag.253. Huetianæ Editionis; ubi quemdam ſibi objicit dicentem: *Quemadmodum non quod intrat in os coinquinat hominem, etiamſi exiſtimetur a Judæis impurum; ita quod ingreditur in os non ſanctificat hominem, etiamſi a ſimplicioribus exiſtimetur ſanctificare, id quod Domini Panis appellatur.* Reſpondet Origenes: *Quemadmodum non cibus, ſed conſcientia ejus qui cum dubitatione comedit comedentem inquinat; & quemadmodum inquinato & incredulo nihil purum eſt, non quidem per ſe, ſed propter illius contaminationem & incredulitatem, ita id quod Sanctificatum eſt per Verbum Dei & orationem, non ex ſe utentem ſanctificat; nam ſi id ita eſſet, ſanctificaret & illum qui indignè Domino comedit.... Ac proinde in Pane Domini utilitas eſt ei qui utitur, cùm intemerata mente & pura conſcientia Panis fit particeps. Sic autem neque bono aliquo privamur ex eo quòd non comedamus de Pane per Verbum Dei & Orationem conſecrato, nempe propter ipſam ab eſu abſtinentiam: neque ex eo quod comedamus, bono aliquo abundamus. Nam cauſa privationis malitia eſt & peccata; & abundantiæ cauſa juſtitia eſt & rectè facta: ut tale ſit id quod a Paulo dicitur his verbis: Neque enim ſi manducaverimus, abundabimus; neque ſi non manducaverimus, deficiemus. Quod ſi verò id omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur, & cibus ipſe per Verbum Dei & Orationem conſecratus, ſecundùm illud quidem ipſum quod materiâ conſtat, in ventrem abit, & in ſeceſſum ejicitur, ſecundùm orationem autem quæ illi acceſſit juxta propoſitionem fidei, utilis fit, efficitque ut perſpicax fiat animus, ſpectans ad id quod prodeſt; nec Panis materia, ſed ſuper eum prolata oratio, ea eſt quæ illum juvat qui non indignè Deo hunc comedit. Et hæc quidem de typico & ſymbolico corpore.*

Tres propoſitiones præcipuas loco iſto contineri dicunt Heterodoxi, quæ realis præſentiæ corporis Chriſti in Euchariſtia & Tranſubſtantiationis fidem vehementer pulſant. 1. Quòd neque abſtinendo ab hoc pane, aliquo bono fraudamur, nec eundem comedendo aliquo bono augemur. 2. Quòd Panis conſecratus, ſecundum quod materia conſtat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur, vulgarium inſtar ciborum. 3. Quòd Panis ille typicum & ſymbolicum Chriſti Corpus eſt.

Verùm hic locus cauſam Sacramentariorum nequaquam juvat. Primæ enim propoſitionis ſenſus eſt, Corpus Chriſti non ex ſe ſolùm & ſimpliciter edenti Sanctitatem conferre, ſed ſi a ſuſcipiente certa fides & purus animus adhibeantur. Qui enim criminibus pollutus ad ſacram Menſam accedit, judicium ſibi manducat & bibit. Similiter homo hoc abſtinens Sacramento, quia ſibi nondum ſatis probatus, vel alicujus noxæ lethalis ſibi conſcius eſt, bono aliquo non privatur, imo magnum in ſe arceſſeret malum, ſi eo in ſtatu poſitus ſumeret Corpus Chriſti, quia mortem animæ ſuæ conſciſceret.

Secundæ propoſitionis ſenſus eſt, accidentia quæ ex materia Panis ſuperſunt, & ipſius ſunt propria, corrupta a ſtomacho in ſeceſſum abire, orationem verò ſuper Panem prolatam, id eſt, myſtica verba quibus Panis conſecratur, illum comedentibus utilem efficere, tranſmutando utique illud in Corpus Chriſti.

Tertiæ Propoſitionis ſenſus eſt, Corpus Chriſti in Euchariſtia, typo & ſpecie Panis eſſe involutum, non verò nudum, & propterea typicum ac ſymbolicum ab Origene appellatur, quod ſub ſpecie & ſymbolo Panis deliteſcat. Vel, Euchariſticum Panem vocat Corpus typicum & ſymbolicum, non quòd Corporis abſentis ſit typus & ſymbolum, ut Heterodoxi contendunt: ſed quia, cùm reipſa ſit Corpus Chriſti, aliarum rerum typus & ſymbolum eſt, puta ſui ipſius extra Sacramentum, ut fuit olim in Cruce, & ut nunc eſt in cœlo: Vel reſurrectionis noſtræ; vel myſtici Corporis, ſcilicet Eccleſiæ. Hanc expoſitionem ſimilibus locutionibus Origenis illuſtrat & confirmat Vir clariſſimus & doctiſſimus Daniel Huetius, libro 2. Origenianorum Quæſt. 14. Sæpe enim res quaſdam ſymbolicas appellat Origenes, vel ſymbolicè tales; non quòd revera ipſis non conveniant quæ de ipſis dicuntur, ſed quia rerum inſuper aliarum ſymbola ſunt. Exempli

gra-

gratiâ Tomo 32. in Joannem pag. 405. ait Joannem ſymbolicè recubuiſſe in ſinu Chriſti: non quòd revera in ſinu Chriſti non recubuerit; ſed quòd recubitus ille propenſiſſimi amoris, quo in Chriſtum affectus erat Joannes, ſymbolum eſſet. Ibidem pag. 412. ait ſymbolicè noctem fuiſſe, cùm Judas e Cœna exiit Chriſtum proditurus; non quòd revera nox non eſſet; ſed quòd nox illa ſymbolum eſſet noctis alterius, quæ Judæ animo incubabat. Tom. 14. in Matthæum ait Sanctum Paulum juſſiſſe ut Epiſcopus Presbyter & Diaconus ſymbolicè monogami eſſent; non quòd reverâ monogamos non eſſe velit; ſed quòd monogamia illa ſymbolum ſit munditiei animæ, quam ſervare debent, qui ſacris Miniſteriis ſunt præpoſiti. Denique Tomo 16. in Matthæum, Summum Judæorum Sacerdotem ſymbolicum appellat, non quòd ſacerdos revera non eſſet, ſed quòd ſymbolum eſſet veri Sacerdotis, Chriſti: & Sacrificia Legis Moſaycæ ſymbolica appellat; non quòd revera Sacrificia non eſſent; ſed quòd ſymbola eſſent Sacrificii Chriſti. Pari modo igitur, cùm Corpus Chriſti appellat ſymbolicum, non negat eſſe reipſa præſens in Euchariſtia; ſed quatenus ibi præſens eſt, typum & ſymbolum eſſe vult aliarum rerum, puta ſui ipſius extra Sacramentum. Id quod ſatis indicat Origenes, cùm proximè ſubjungit: *Multa autem de ipſo verbo dici poſſunt; quod Caro factum eſt verusque cibus*, &c. ubi loquitur de Corpore Chriſti extra Sacramentum.

Secundus locus eſt ex Tractatu 35. in Matthæum. *Panis iſte*, inquit, *quem Deus Verbum Corpus ſuum eſſe fatetur, Verbum eſt nutritorium animarum, Verbum de Deo Verbo procedens, & Panis de Pane cæleſti.* Sed neque hic locus, qui totus in allegoria poſitus eſt, favet Calviniſtis. Nam ſi juxta literam id intelligendum eſt, quomodo Panis ille, ſecundùm id quod ex materia concretum habet, in ventrem abit, & in ſeceſſum ejicitur, ut ex Origene objiciunt? Id certè non convenit pani, qui Verbum tantùm eſt nutritorium animarum. Nec movere nos debet, quòd Corpus Chriſti panem vocet Origenes. Ideo enim ſic illud appellat, quia panis fuit, & nunc quoque cùm Chriſti Corpus eſt panis ſpeciem gerit.

Tertius locus eſt ex Homilia 7. in Leviticum. *Eſt*, inquit, *& in Novo Teſtamento litera, quæ occidit eum, qui non ſpiritaliter quæ dicuntur, adverterit. Si enim ſecundum literam ſequaris hoc ipſum quod dictum eſt: Niſi manducaveritis Carnem meam, & biberitis Sanguinem meum; occidit hæc litera.* Secundùm literam comedere, eſt realiter comedere: cùm itaque neget Origenes Corpus Chriſti comedi ſecundùm literam, illud re ipſa comedi negat.

Sed hunc locum in alienum planè ſenſum torquent Heterodoxi. Corpus Chriſti ſecundùm literam comedere, eſt illud comedere ut vulgares cibos, terendo & comminuendo dentibus, in ventriculo concoquendo, & in corporis alimentum diſtribuendo. Proinde meritò negat Origenes hæc verba, *Niſi manducaveritis Carnem meam*, ſecundùm literam eſſe intelligenda: quia Sacramentaliter Carnem ſuam manducari juſſit Chriſtus; non materiali illo & carnali modo quo Capharnaitæ intelligebant.

Quartus locus eſt ex Homilia 9. in Leviticum. *Ritus quidem*, inquit, *apud Veteres propitiationis pro hominibus qui fiebat ad Deum, qualiter celebraretur edocuit: ſed tu qui ad Chriſtum veniſti Pontificem verum, qui Sanguine ſuo Deum tibi propitium fecit, & reconciliavit te Patri, non hæreas in Sanguine carnis, ſed diſce potiùs Sanguinem Verbi, & audi ipſum tibi dicentem: Quia hic Sanguis meus eſt, qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Si non eſt hærendum in Sanguine carnis, non eſt exiſtimandum Sanguinem Chriſti in Euchariſtia eſſe præſentem.

Nebulas offundunt clariſſimo loco Novatores. Planiſſimus eſt verborum ſenſus. Agitur ibi de Sacrificiis Moſaicis, quæ figura erant mortis Chriſti: ideo non hærendum eſſe ait Origenes in Sanguine carnis, id eſt, in Sacrificiis Veteris Teſtamenti, ſed mentem ad Sanguinem Chriſti, & Sacrificium novæ Legis erigendam.

Quintus locus eſt ex Homilia 7. in Leviticum. Ibi exponit Origenes præceptum Aaroni & Sacerdotibus traditum, ne ad Altare acceſſuri, vinum biberent. Chriſtum per hunc Pontificem, Apoſtolos per Sacerdotes ait adumbrari; & Chriſtum quidem cùm ad Altare, ſcilicet ad Crucem eſſet acceſſurus, vinum non bibiſſe, Apoſtolos verò bibiſſe vinum, quia nondum ad Altare Crucis erant acceſſuri. *Venerat*, inquit, *in hunc mundum Salvator, ut pro peccatis noſtris Carnem ſuam offerret hoſtiam Deo. Hanc priuſquam offerret, inter diſpenſationum morus vinum bibebat: denique dicebatur homo vorax & vini potator, amicus publicanorum & peccatorum: ubi verò tempus advenit Crucis ſuæ. Accipiens*, inquit, *Calicem benedixit & dedit Diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & bibite ex hoc. Vos*, inquit, *bibite, quia non acceſſuri eſtis ad Altare. Ipſe autem tamquam acceſſurus ad Altare, dicit de ſe: Amen dico vobis, quia non bibam de generatione vitis hujus, uſquequò bibam illud vobiſcum novum in regno Patris mei.* Ex hoc loco Heterodoxi colligunt, Apoſtolos merum vinum in ultima Cœna bibiſſe, quemadmodum Aaron & Sacerdotes ad Altare non acceſſuri merum vinum bibebant.

At ex totius loci ſerie & ſcopo Origenis patet, ipſum non aſſerere ſimilitudinem omnimodam inter vinum Aaronis & Sacerdotum, & vinum Chriſti ac Diſcipulorum; ſed in hoc duntaxat, quòd ſicut Pontifici & Sacerdotibus ad Altare acceſſuris vino interdicebatur, ſecundùm vetus illud Levitici præceptum, ita Chriſtus ad Altare Crucis acceſſurus vino abſtinuit, ut ille quidem putat; Apoſtoli verò qui nondum ad Altare acceſſuri erant, id eſt, nondum paſſuri Martyrium, vinum biberunt.

Sextus locus depromptus eſt ex Homilia 16. in Numeros, *Bibere dicimur Sanguinem Chriſti*, inquit, *non ſolùm Sacramentorum ritu, ſed & cùm ſermones ejus recipimus, in quibus vita conſiſtit, ſicut & ipſe dicit: Verba quæ locutus ſum, ſpiritus & vita eſt.* At Catholicæ cauſæ favet potiùs quàm noceat iſte locus. Diſtinguit enim Origenes Sacramentalem Sanguinis Chriſti in Euchariſtia potationem, ab alia qua ſpiritaliter bibitur, cùm ſermones ejus recipiuntur.

Utrùm offula Judæ a Chriſto porrecta eſſet Euchariſtia?

Septimus locus habetur Tom. 32. in Joannem pag. 411. Editionis Huetianæ, ubi de offula Judæ a Chriſto porrecta diſſerens, vim quamdam ei a Servatore inditam fuiſſe ait, ex qua Judas adjumentum perciperet, niſi anticipaſſet Satanas offulæ uſum. Id gemino illuſtrat exemplo Origenes: primo Corporis & Sanguinis Chriſti, quæ in iis qui dignè ſumunt, bonum; in iis qui indignè, condemnationem operantur: altero panis illius communis quo alimur, quique pro comedentis habitu, vel ſanitatem confert ac vigorem, ſi valenti corpore, vel morbum, ſi febriculoſo ac infirmo ſumatur. *Sic*, inquit Origenes, *offulam Judæ a Jeſu datam ejuſdem generis fuiſſe cum ea quam dedit cæteris Apoſtolis, dum diceret: Accipite & comedite, ſed illis quidem ad ſalutem; Judæ verò ad condemnationem, ita ut poſt offulam ingrederetur in illum Satanas.* Ex quibus ſic colligunt Heterodoxi: Offula Judæ porrecta, ejuſdem

dem erat generis ac Euchariſticus Panis, ex Origene: atqui offula illa merus ſuit panis: Ergo & Euchariſtia merus Panis eſt.

Ad id reſpondeo primò, Exiſtimaſſe videri Origenem, quòd offula illa Judæ a Chriſto porrecta, fuerit panis ipſe Euchariſticus: quam ſententiam & Sanctus Cyrillus Alexandrinus in 6. Joannis, & Anaſtaſius Sinaita Oratione de Synaxi amplexi ſunt, quod ſi ita ſit, nego offulam illam in ſententia Origenis fuiſſe merum Panem.

Reſpondeo ſecundò, in alia hypotheſi, qua offula Judæ porrecta diſtincta fuiſſe ſupponitur a Pane Euchariſtico, comparationem ab Origene inter utrumque non inſtitui quoad naturam Panis, ſed quoad efficientiam, ac vim juvandi vel nocendi, pro ſumentis habitu. Hanc reſponſionem appoſito exemplo illuſtrat doctiſſimus Huëtius Fimbria veſtis Chriſti, quæ Hemorrhoiſſam ſanavit, ex cnntactu ſacri Corporis Chriſti virtutem contraxerat, ſicut offula a Jeſu Judæ porrecta. Fimbriæ contactus, pro tangentis pietate vel nequitia utilis eſſe poterat, vel noxius. Pari ergo jure fimbriæ contactum cum Panis Euchariſtici eſu comparare potuit Origenes. Utraque enim in eo conveniebant, quòd pro tangentis & edentis habitu ſalubria vel damnoſa eſſe poterant; in aliis diſcrepabant. Id ſi feciſſet, utraque dicere potuiſſet ſimilia; non quidem quoad naturam, ſed quoad vim illam & efficientiam. Idem de offula Pani Euchariſtico aſſimilata dicendum eſt. Alioqui ſi quoad omnia convenientia illa ac ſimilitudo intelligenda eſſet, ſequeretur eadem virtute pollere panem noſtrum, quo quotidie veſcimur, ac offulam illam, cui vim ſingularem contactu ſuo Chriſtus indidit: quia offulam Judæ porrectam pani illi quo vitam ſuſtinemus, dixit eſſe ſimilem. At id abſurdiſſimum eſt. In eo namque poſita eſt dumtaxat Origenis comparatio, quòd ſicut panis noſter corpori, pro comedentis habitu, robur conciliare poteſt, vel morbum; ita offula Judæ porrecta, ipſi pro varia diſpoſitione animi poterat eſſe ſalubris, vel noxia.

Octavus locus petitur ex Prologo in Cantica. *Eſt*, inquit, *materialis hujus hominis, qui & exterior appellatur, cibus, potuſque natura ſua cognatus, corporeus iſte ſcilicet & terrenus. Similiter autem & Spiritalis hominis ipſius, qui & interior dicitur, eſt proprius cibus, ut Panis ille vivus qui de cælo deſcendit. Sed & potus ille eſt ex illa aqua qua promittit Jeſus dicens: Quicumque biberit ex hac aqua, quam ego do, non ſitiet in æternum. Sic ergo per omnia ſimilitudo quidem vocabulorum ſecundùm utrumque hominem ponitur; rerum verò proprietas unicuique diſcreta, & corruptibili corruptibilia præbeatur: incorruptibili verò incorruptibilia proponantur. Unde accidit, ut ſimpliciores quidam neſcientes diſtinguere ac ſecernere quæ ſint, quæ in Scripturis divinis interiori homini, quæ verò exteriori deputanda ſint, vocabulorum ſimilitudinibus falſi, ad ineptas quaſdam fabulas & figmenta inania ſe contulerint, ut etiam poſt reſurrectionem cibis corporalibus utendum crederent, potumque ſumendum, non ſolùm ex illa vite vera & vivente in ſæcula, verùm & ex his vitibus ligni.* Cibus hominis interioris, ex Origene, ſpiritalis & incorporeus eſt: non ergo ſumitur & manducatur ore corporis: ſed fide tantùm apprehenditur.

Reſpondeo, Origenem eô loci non loqui de quocumque cibo interioris hominis, ſed de aliquo tantùm. Duplex enim cibus, duplex eſus interioris hominis poteſt intelligi: unus Sacramentalis, cùm Chriſti Corpus ore recipimus; alter, cùm Verbum carnem factum fide apprehendimus & comedimus. Uterque 6. Joannis capite exponitur, poſterior a verſu 32. ad hæc verba verſus 52. *Et Panis quem ego dabo*; Prior verò ab his ad verſum 59. Si eſus ille ſpiritalis hominis, quo de loquitur Origenes, intelligatur ille quo Verbum carnem factum fide comedimus, nihil inde luciantur heterodoxi. Quis enim neget Verbum carnem factum, quatenus fide apprehenditur, cibum eſſe animæ proprium, non corporis? Et hic quidem eſſe videtur iſtius loci ſenſus. Si verò eſus ſacramentalis Panis illius vivi qui de cœlo deſcendit, ſignificetur, ſuo gladio confodiuntur Hæretici, qui hunc Origenis locum nobis objectant. Illum namque cibum vocabulo tantùm cum cibis reliquis convenire ait Origenes, ſuam verò unumquemque proprietatem ſervare: illos corrumpi, hunc integrum manere: ſic nos Panem Euchariſticum cum aliis panibus vocabulo convenire dicimus, reipſâ diſcrepare; hos corrumpi, Corpus verò Chriſti corruptis accidentibus, incorruptum manere. Illos in corporum noſtrorum ſubſtantiam mutari; illum animæ, interiori ſcilicet homini ac ſpiritali alimoniam ſubminiſtrare. Quæ exponendi ratio, verbis Origenis mirè concinit. At Heterodoxorum dogma planè & a verbis & a ſenſu Origenis alienum eſt. Ille enim Panem Euchariſticum ſolo nomine cum panibus reliquis convenire aſſerit, illi reipſa convenire dicunt: hunc animæ cibum eſſe docet Origenes; illos corporis tantùm eſſe pabulum fatentur Heterodoxi: hos corporeos & terrenos Origenes vocat, ut ab illo diſtinguat, qui ſpiritalis eſt & Sacramentalis; Heterodoxi verò & hunc & illos pariter corporeos eſſe & terrenos contendunt.

Ultimus locus ſumptus eſt ex libro 8. contra Celſum. *Nos*, inquit, *qui rerum omnium Conditori placere ſtudemus, cum precibus & gratiarum pro beneficiis acceptis actione oblatos panes edimus, Corpus jam per precationem factos ſanctum quoddam, & ſanctificans utentes eo cum ſano propoſito.* At hic locus jugulum petit Heterodoxorum. Quid eſt enim Panes oblatos per precationem fieri ſanctum quoddam Corpus, & Sanctos faciens, qui cum ſano propoſito eo utuntur, niſi eos per myſtica verba & conſecratoria effici Corpus Chriſti?

Cæterùm Origenem de Sacramento Euchariſtiæ idem ſenſiſſe quod Catholica, Apoſtolica & Romana nunc docet Eccleſia, duobus ejus teſtimoniis evidentiſſimè oſtenditur. Primus petitur ex Homilia 13. in Exodum, ubi Auditores ad retinendum corde verbum Dei adhortatur: *Volo* inquit, *vos admonere religionis veſtræ exemplis. Noſtis, qui divinis Myſteriis intereſſe conſuevitis, quomodo cùm ſuſcipitis Corpus Domini, cum omni cautela & veneratione ſervatis, ne ex eo parum quid decidat, ne conſecrati muneris aliquid dilabatur; reos enim vos creditis, & rectè creditis, ſi quid inde per negligentiam decidat. Quòd ſi circa Corpus ejus conſervandum tantâ utimini cautelâ, & meritò utimini: quomodo putatis minoris eſſe piaculi verbum Dei neglexiſſe, quàm Corpus ejus?* Panem Euchariſticum ter Corpus Domini in hoc breviſſimo loco vocat Origenes. An ita vocarent Calviniani Miniſtri, cùm in ſuis Templis concionantur? Panis ille munus erat in ſacris Myſteriis conſecratum. Idne convenit Pani quem in ſua Cœna diſtribuunt? Summa religione cavebant Fideles, ne aliquid Euchariſtici Panis in terram decideret, ac ſe reos exiſtimabant, ſi id ſuâ contingeret negligentia. Nullo verò ejuſmodi ſcrupulo Calviniſtæ laborant. Credebant ſcilicet veteres illi Chriſtiani Euchariſtiam eſſe verum Corpus Domini; Calviniſtæ meram figuram ipſius hanc eſſe arbitrantur.

Alter locus depromptus eſt ex Homilia 7. in

Digitized by Google

Numeros: ubi in veteri Lege figuras tantùm & ænigmata præceſſiſſe ait earum rerum, quarum ſpecie & veritate in Lege nova fruimur. *Nunc*, inquit, *in ſpecie petra Chriſtus eſt. Nunc enim os ad os loquitur per Legem Deus. Antea in ænigmate fuit Baptiſmus in nube & in mari; nunc autem in ſpecie regeneratio eſt in aqua & Spiritu Sancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus: nunc autem in ſpecie Caro Verbi Dei eſt verus cibus, ſicut & ipſe dicit: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Ineptum planè ſenſum involverent hæc verba, ſi ſecundùm Calvinianos intelligenda eſſent. Senſus enim illorum eſſet: In veteri Lege manna cibus erat in ænigmate, quatenus ſcilicet Carnem Chriſti ſignificabat: in nova autem Lege Panis eſt figura Carnis Chriſti. At ſecundùm Catholicam ſententiam, præclara eſt Origenis antitheſis. Manna enim ait figuram fuiſſe: nunc autem Carnem Chriſti verum eſſe cibum per manna adumbratum, & veterem illam Legis Moſaicæ figuram adimplentem.

Laudat & alium locum Bellarminus ex Homilia 5. in diverſos. Sed cùm eam, aliaſque Origenis non eſſe viri eruditi fateantur, cauſæ Catholicæ præſidium ex illa mutuari nolim.

S C H O L I O N.

Ad hunc Articulum, & ad pag. 598. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Panis Judæ a Chriſto porrectus, non fuit Euchariſticus.*

R. Non ita ſcripſi; *De offula Judæ a Chriſto porrecta* loquor, de qua variæ cùm fuerint Patrum ſententiæ, quibuſdam aſſerentibus offulam illam panem ipſum Euchariſticum fuiſſe, ſcilicet Origene, Sancto Cyrillo Alexandrino & Anaſtaſio Sinaita: aliis affirmantibus fuiſſe ab Euchariſtia diſtinctam: Secundùm utramque ſententiam dilui Objectionem Hæreticorum contra realem Corporis Chriſti præſentiam in Euchariſtia, petitam ex *Origenis* teſtimonio Tom. 32. in Joannem, & *Origenem*, quoad hoc fidei caput, ab errore vindicavi. Quæſtionem autem illam non expendi (quia ut expenderem neceſſe non erat). Utrùm offula ſeu buccella Judæ a Chriſto porrecta, de qua *Joannis XIII.* fuerit Panis Euchariſticus. Id nec aſſerui, nec negavi. Veruntamen longè probabilior eſt illa ſententia, quam mihi tribuunt Reverendi Cenſores, & quam ipſis notare placuit: *Offulam* ſcilicet *Judæ a Chriſto porrectam Panem Euchariſticum non fuiſſe.* Jam enim Cœna facta fuerat, jam Apoſtolis ſuis ſimul & ipſi Judæ Corpus & Sanguinem ſuum Jeſus porrexerat, cùm intinctum Panem Judæ ſeorſum dedit, ut illum proditorem eſſe Joanni ſupra pectus ſuum recumbenti indicaret, ut habetur Joannis 13. *Reſpondit Jeſus: Ille eſt cui ego intinctum Panem porrexero. Et cùm intinxiſſet panem, dedit Judæ Simonis Iſcariotæ. Et poſt buccellam introivit in eum ſatanas . . . Cùm ergo accepiſſet ille buccellam, exivit continuò.* Buccella intincta in paropſide, unique Judæ ſeorſim porrecta, Euchariſtia certè non fuit. Id *Sanctus Auguſtinus* confirmat Tractatu 72. in Joannem: *Non autem*, inquit, *ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas Chriſti Corpus accepit. Intelligendum eſt enim quòd jam omnibus ei diſtribuerat Dominus Sacramentum Corporis & Sanguinis ſui, ubi & ipſe Judas erat, ſicut Sanctus*
Lucæ 22. 19. & 21. *Lucas evidentiſſimè narrat: Ac deinde ad hoc ventum eſt, ubi ſecundùm narrationem Joannis apertiſſimè Dominus per buccellam tinctam atque porrectam ſuum exprimit Traditorem, fortaſſis per panis tinctionem illius ſignificans fictionem.* Idem confirmat *Sanctus Thomas* in cap. 13. *Sancti Joannis*, Lectione 4. hæc verba. *Et cùm intinxiſſet panem, dedit Judæ*, explicans. *Aliqui dicunt*, inquit, *panem fuiſſe Corpus Chriſti conſecratum. Sed hoc ſecundùm Auguſtinum non eſt verum. Nam ſicut ex aliis Evangeliis habetur, Dominus cùm cœnaret, Diſcipulis Corpus ſuum dedit: & ideo patet quòd Judas cum aliis Diſcipulis ſimul Corpus Chriſti accepit in Cœna. Chriſtus autem poſtquàm aliquantulum in Cœna proceſſerat, ſurrexit a Cœna, & lavit pedes Diſcipulorum, quibus lotis reſedit, & poſtmodum panem tinctum Judæ tradidit. Unde patet quòd non erat Corpus Chriſti.*

DISSERTATIO XVII.

De Origenis Defenſoribus.

A R T I C U L U S U N I C U S.

Utrùm omnes Origenis Defenſores de ſuſpicione hæreſeos fuerint periclitati?

PRænotandum eſt tribus modis errorum Auctores defendi poſſe. Primò, cùm non Auctoris dumtaxat, ſed etiam erroris ſuſcipitur patrocinium. Secundò, cùm error damnatur, & ab eo vindicatur Auctor. Tertiò cùm damnare quis recuſat Auctorem, & verbis ita æquivocis, & obſcuris ſuam de errore ſententiam exponit, illum ut propugnare præſumatur. His tribus modis ſuſcepta eſt a pluribus Origenis defenſio. Patrocinatus eſt Origeni, & ejus circa Sacro-ſanctam Trinitatem erroribus, Euſebius Cæſareenſis. Ejuſdem errores & auctoritatem ſectatus eſt, quoad alia capita ab Eccleſia damnata, Dydimus. Eumdem vindicavit ab erroribus circa Trinitatem perſpicaciſſimus ille Cæcus, erroreſque ipſi adſcriptos execratus eſt. Denique Rufinus non Origenem tantùm, ſed & ejus errores palam & diſertè damnare recuſavit, verbis ita æquivocis & involutis ſuam exprimens ſententiam; in iis controverſiis quæ Origenis errores ſpectabant, ut eos tueri meritò præſumeretur.

P R O P O S I T I O I.

Damnati ſunt ut Hæretici ab Eccleſia, qui ita defenderunt Origenem, ut ejus errores ſectarentur.

Probatur primò, ex Epiſtola Theophili Alexandrini ad Sanctum Hieronymum data in qua hæc habet: *Non ambigo quin noſtrum ſtudium probes, & in Eccleſiæ victoria glorieris. Namque Origenis hæreſim in Monaſteriis Nitriæ quidam nequam & furioſi homines ſerere & fundere cupientes, Prophetica falce ſucciſi ſunt.*

Probatur ſecundò, ex Sancto Epiphanio in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, in qua hæc ſcribit: *Nihil mihi ſurripuit Origenes, nec in mea generatione fuit, nec propter aliquas res mundi, & hæreditatem, odium adversùs illum, pugnaſque ſuſcepi; ſed ut ſimpliciter fatear, doleo, & valde doleo, videns plurimos Fratrum, & eorum præcipuè qui profeſſionem habent non minimam, & in gradum quoque Sacerdotii maximum pervenerunt, ejus perſuaſionibus deceptos, & perverſiſſimâ doctrinâ cibos factos eſſe diaboli.* *Extat inter Sancti Hieronymi Epiſtolas 69.*

Probatur tertiò, ex Sancto Hieronymo in Apologiis contra Rufinum, Epiſtolâ 61. adversùs errores Joannis Hieroſolymitani, & Epiſtolâ 65. ad

Pam-

Pammachium & Oceanum, quo poſteriori loco ita ſcribit: *Cæterorum vitia de libris ſuis ad hoc tantùm excerpitis* (o Origeniſtæ) *ut hujus defendatis errorem. Origenem ſic fertis in cœlum, ut nihil eum erraſſe dicatis. Quiſquis es aſſertor novorum dogmatum, quæſo te ut parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apoſtoli voce laudata eſt. Cur poſt quadringentos annos docere nos niteris, quod ante neſcivimus? cur profers in medium quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Uſque ad hunc diem ſine iſta doctrina mundus Chriſtianus fuit. Illam ſenex tenebo fidem, in qua puer natus ſum.*

Contra omnes hæreticos militat illa S. Hieronymi ſententia.

Et in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum, hunc Antiſtitem de hæreſi ſuſpectum fuiſſe refert, quòd octo Capita Origenianæ doctrinæ, ſeu octo errores propugnare videretur: & ob id multos tum ex Clero, tum ex Monaſteriis Palæſtinæ, ſeſe ab ejus Communione ſubtraxiſſe. Conquerebatur quidem Joannes Hieroſolymitanus totam illam contra ſe tempeſtatem ab Epiphanio Salaminæ Cypri Epiſcopo, ab Hieronymo, & a Monachis Palæſtinæ excitatam, quòd ipſe Pauliniani Ordinationem Epiphanio factam improbaſſet, eique ſacris Miniſteriis interdixiſſet. Sed illi propter ſola Origenis dogmata ſe ab eo diſſidere conteſtabantur, quæ ſi ejuraret, & ab octo capitalium errorum ſe purgaret ſuſpicione, cum eo ſe communionem lubenter inituros ſpondebant. *Quæ hæc eſt tanta arrogantia*, inquit Sanctus Hieronymus, *non reſpondere de fide interrogantibus? Tantam Fratrum multitudinem, & Monachorum turbas, qui tibi in Palæſtina non communicant, quaſi hoſtes publicos æſtimare? Dei Filius propter unam morbidam ovem, nonaginta novem in montibus dereliquit, alapas, crucem, flagella ſuſtinuit, & ſuis humeris portavit ad cœlos, bajulans & patiens delicatam peccatricem. Tu beatiſſimus Papa, & faſtidioſus Antiſtes, ſolus dives, ſolus ſapiens, ſolus nobilis ac diſertus, Conſervos tuos, & redemptos Sanguine Domini tui, rugata fronte, & obliquis oculis deſpicis? Hoc eſt illud quod Apoſtolo præcipiente didiciſti: Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea quæ in vobis eſt ſpe? Finge nos occaſionem quærere, & ſub prætextu fidei lites ferere, ſchiſma conſicere, jurgia conſtare. Tolle occaſionem volentibus, ut poſtquàm de fide ſatisfeceris, & omnes nodos, qui contra te nectuntur, abſolveris; tunc liquidò omnibus probes, non dogmatum, ſed Ordinationis eſſe certamen....* Et infrà: *Octo tibi ut ſtatim probabo, de ſpe fidei Chriſtianæ quæſtionum capita objecta ſunt. Tria tantùm tangis, & præteris: in cæteris grande ſilentium eſt.*

Probatur quartò, ex Anaſtaſio Pontifice Maximo, qui Rufinum damnavit, non ob ſuſceptas Origenis vindicias, ſed ob datum ejus erroribus aſſenſum. Ita porro ſcribit ea de re ad Joannem Hieroſolymitanum Anaſtaſius: *Rufinum ſcito, quòd propriâ mente Origenis dicta in Latinum tranſtulit, ac probavit: nec diſſimilis ab eo eſt, qui alienis vitiis præſtat aſſenſum.*

Probatur quintò. Euſebius Cæſareenſis Origenem defendens ab errore circa Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, hæreticus audiit, quia prava Origenis dogmata tuebatur, & hæretica eſſe nihilominus negabat. Et Didymus Alexandrinus pariter hæreticus habitus eſt, quòd Origenis vindicias ita ſuſciperet, ut ejus errores ſectaretur, non quidem circa Trinitatem, ſed circa alia Fidei Chriſtianæ capita: ergo damnati ſunt ut hæretici, qui ita defenderunt Origenem, ut ejus errores ſectarentur.

Probatur antecedens ex Sancto Hieronymo, libro primo Apologiæ adversùs Rufinum, cap. 2. *Sex libros*, inquit, *Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus, Arianæ quondam ſignifer factionis, pro Origene ſcripſit, latiſſimum, & elaboratum opus, & multis teſtimoniis approbavit Origenem juxta ſe Catholicum, id eſt, juxta nos Arianum eſſe.*

Et libro 2. Apologiæ cap. 4. *Vir*, inquit, *doctiſſimus Euſebius* (*doctiſſimum dixi, non Catholicum*) *per ſex Volumina nihil aliud agit, niſi ut Origenem oſtendat ſuæ fidei, id eſt, Arianæ perfidiæ; & multa ponit exempla, & hoc conſtanter probat. Tibi ergo in quo ſomnio Alexandrini carceris revelatum eſt, ut quæ ille vera profitetur, falſata confingas?*

Et infra: *Hoc duntaxat de Filio, & de Spiritu Sancto. Cæterùm in aliis dogmatibus, & Euſebius, & Dydimus, apertiſſimè in Origenis ſcita concedunt: & quod omnes Eccleſiæ reprobant, Catholicè & piè dictum eſſe defendunt.*

Probatur ſextò ex Edicto Juſtiniani Imperatoris contra Origenem, quod a Quinta Synodo ſuſceptum & probatum eſt, in quo damnantur quicumque Origenis defendunt dogmata, novem damnata Anathematiſmis ibidem inſertis: *Anathema*, inquit, *& Origeni, qui & Adamantius, qui hæc expoſuit, unà cum nefaria, atque execrabili, ſceleſtaque ejus doctrina, & cuivis qui ea ſentiat, aut defendat, aut ullomodo prorſus quocumque tempore tueri præſumat.*

PROPOSITIO II.

Non ſunt damnati hæreſeos, qui Origenem ita ab errore vindicarunt, ut ipſius errores non propugnarent: ſed illos ipſi perperam aſſictos contenderent, aut ab Hæreticis intruſos.

Probatur primò. Didymus Origenis doctrinam de Trinitate omnis puram erroris contendebat: atqui nemo hæreſeos damnavit Didymum circa Trinitatem: ergo non ſunt damnati hæreſeos, qui Origenem ita vindicarunt ab errore, ut ipſius errores non propugnarent.

Major & minor probantur teſtimonio Sancti Hieronymi libro 2. Apologiæ adversùs Rufinum, cap. 4. ubi refellens eorum ſententiam, qui libros Origenis in dogmatibus Trinitatis ſpectantibus Myſterium interpolatos aſſerebant; oſtendit Euſebium hæc ipſa dogmata planè hæretica in iis legiſſe. Tum occupat eorum reſponſionem, qui dicerent, Euſebium Arianum hominem in ſuæ hæreſeos patrocinium illa traxiſſe, quæ Origenis libris ab hæreticis addita fuerant: quod refellit his verbis: *Sed forſitan hic ut Arianus ab hæreticis addita in occaſionem ſui traxit erroris, ne ſolus malè ſenſiſſe contra Eccleſiam putaretur. Quid reſpondebis pro Didymo, qui certè in Trinitate Catholicus eſt? Cujus etiam nos de Spiritu Sancto librum in Latinam Linguam vertimus. Certè hic in iis, quæ ab hæreticis in Origenis Operibus addita ſunt, conſentire non potuit. Et in ipſis περὶ ἀρχῶν, quos interpretatus es, libris, breves dictavit Commentariolos, quibus non negaret ab Origene ſcripta, quæ ſcripta ſunt; ſed nos ſimplices homines non poſſe intelligere quæ dicuntur: & quo ſenſu in bonam partem accipi debeant, perſuadere conatur.* Conſtat itaque ex Sancto Hieronymo, Didymum Catholicum fuiſſe circa Trinitatem, quamvis doctrinam Origenis, qua parte hoc Myſterium tractat, erroris penitùs expertem contenderet.

Probatur ſecundò. Sanctus Hieronymus Origeniſmo, & Origeniſtis infenſiſſimus, Joannem Hieroſolymitanum a ſuſpicione erroris abſolvit, modò neget Origenem propugnaſſe errores, qui ipſi adſcribuntur; aut anathemate feriat eorum manifeſtum Auctorem. *Quid mihi*, inquit, *longo ſermone, & lacinioſis periodis Arianum te non eſſe demonſtras? Aut nega hoc dixiſſe eum qui arguitur: aut*

ſi locu-

ſi locutus eſt talis; damna eum, quis dixerit. Ergo qui Origenem ita defenderunt ut ipſius errores non propugnarent, non ſunt hæreſeos inſimulati.

Probatur tertiò ex judicio Eccleſiæ, quæ poſterioribus ſæculis, nobiles, pios, & eruditos Origenis Defenſores nullâ erroris notâ inuſſit, quia exploratum erat illos perſonæ duntaxat, non errorum ſuſcipere vindicias.

PROPOSITIO III.

Qui Origenem ita vindicarunt ab errore; ut verbis apertis prava ejus dogmata non damnarent, nec formula Fidei ab Eccleſia contra Origenem editæ ſubſcriberent, ſed verbis ambiguis & obſcuris ſuam circa Fidei capita, quæ violavit Origenes, Fidem exponebant, habiti ſunt ut Hæretici.

Probatur primò ex Sancto Hieronymo Epiſtolâ 61. adversùs errores Joannis Hieroſolymitani, ubi ipſum disertè hæreſeos accuſat, atque hæreticum eſſe probat, quòd verbis obſcuris & involutis Fidem exponat ſuam, & quæ in Origenis patrocinium, non minùs quàm in ejus damnationem trahi „ poſſint: Oramus, *inquit*, petimus, obſecramus, ut aut ſimpliciter noſtra fateatur, aut apertè defendat aliena. Nolo verborum ambiguitates: nolo mihi dici, quòd & aliter poſſit intelligi. Revelata facie gloriam Domini contemplemur. Claudicabat quondam & Iſraëliticus populus in utroque pede: ſed Elias, qui interpretatur fortis Domini; Uſquequo, ait, claudicatis in utroque veſtigio? Si Dominus eſt Deus, ambulate poſt eum: ſi autem Baal, ſequimini eum... Certè ſi hæreſeos nulla ſuſpicio eſt, ut cupio & credo: cur non verbis meis meum ſenſum loquitur? Quam ille ſimplicitatem vocat, ego malitiam interpretor. Perſuadere mihi vult quod purè credat. Pure ergo & loquatur. Et ſiquidem unum verbum, vel unus ſenſus eſſet ambiguus, ſi duo, ſi tres; ignorantiæ veniam tribuerem, nec ea quæ aut obſcura, vel dubia ſunt, de certis & perſpicuis exiſtimarem: nunc verò quæ iſta ſimplicitas eſt: quaſi ſuper ova & ariſtas inter theatrales præſtigias pendenti gradu incedere ubique dubium, ubique ſuſpectum? Putes eum non expoſitione Fidei, ſed figuratam controverſiam ſcribere.

Et infra: „ Nolo in ſuſpicione hæreſeos quemquam eſſe patientem: ne apud eos, qui ignorant innocentiam ejus, diſſimulatio conſcientia judicetur; licèt ſuperfluum ſit ejus præſentiam quærere, & extorquere ſilentium, cujus apud te literas teneas .... Do conſilium ut apertè aut Fidem Eccleſiæ prædices: aut loquaris ot credis. Diſpenſatio etenim te liberatio iſta prudens verborum, indoctos decipere poteſt: cautus Auditor & Lector citò deprehendet inſidias, & cuniculos quibus veritas ſubvertitur, apertè in luce demonſtrabit. Et Ariani, quos optimè noſti, multo tempore, propter ſcandalum nominis, *ſummo* ſe damnare ſimulabant, venenaque erroris circumliniebant melle verborum. Sed tandem Coluber ſe tortuoſus aperuit, & noxium caput, & quod ſpiris totius corporis tegebatur, ſpiritali mucrone confoſſum eſt... Eadem nunc in veteri, & in nova hæreſi conſuetudo ſervatur, ut aliud populi audiant, aliud prædicent Sacerdotes.

Et infra: Sed dicis: Epiſtolam meam probavit „ Alexandrinus Epiſcopus. Quid probavit? Contra Arium, contra Photinum, contra Manichæum bene locutum. Quis enim te hoc tempore arguit Arianum? Quis tibi nunc Photini, Manichæique crimen impingit? Olim iſta emendata ſunt, atque concuſſa. Non eras tam ſtultus, ut apertè defenderes hæreſim, quam ſciebas Eccleſiæ diſplicere. Noveras te, ſi hoc feciſſes, ſtatim loco movendum; & ſolii tui delicias ſuſpirabas: ſic ſententiam temperaſti, ut nec ſimplicibus diſpliceres, nec tuos offenderes. Bene ſcripſiſti, ſed nihil ad cauſſam pertinens.

Et rurſus. „ Objicitur tibi quod Magiſter tuus „ (*Origenes*) quem Catholicum vocas, quem defendis obnixè, dixerit, Filius non videt Patrem, & Filium non videt Spiritus Sanctus: & tu mihi dicis: Inviſibilis Pater, inviſibilis Filius, inviſibilis Spiritus Sanctus: quaſi non Angeli, & Cherubim & Seraphim, ſecundùm naturam ſuam oculis noſtris inviſibiles ſint... In laudes cæteras evagaris: peroras in his quæ nullus inquirit. Auditorem alîorſum trahis, ut quod quærimus, non loquaris.

Præterea, ejuſdem Joannis Hieroſolymitani, & aliorum Origeniſtarum ſtrophas circa ſecundum errorum, qui ipſis objiciebantur, caput detegit. „ Hoc nunc rogo, *inquit*, qui tanta loqueris, ut reſpondeas ſciſcitantibus brevem abſolutamque ſententiam. Quando plaſmavit Deus hominem ex limo, & per gratiam propriæ inſufflationis ei animam tribuit: utrùm illa anima fuerit ante, & ſubſtiterit, & ubi verſata ſit, quæ Dei poſtea inſufflatione donata eſt? An ſexto die, quando corpus ex limo formatum eſt, & eſſe, & vivere, Dei poteſtate ſuſceperit? De hoc taces: & quid quæratur, ſcire diſſimulans, in ſuperfluis quæſtionibus occuparis. Origenem relinquis intactum, & contra Marcionem, Apollinarem, Eunomium, Arium, Manichæum, cæterorumque Hæreticorum ineptias debaccharis. Manum peteris, & pedem porrigis; & tamen dogma quod retines latenter inſinuas; ſic nos ruſticos placas, ut tuis penitus non diſpliceas. Dicis ex Angelis dæmones potiùs quàm animas fieri: quaſi non & ipſi dæmones, juxta Origenem, animæ ſint aërei corporis: & ex dæmonibus poſtea, ſi reſipuerint, humanæ animæ ſint futuri. Angelos ſcribis eſſe mutabiles, & ſub eo quod pium eſt, illud quod impium eſt, introducis, ut multis periodis animæ fiant, non ex Angelis, ſed ex iis vocabulis, in quæ ſunt priùs Angeli mutati.

Et infra: „ Non pudet Chriſtianos, & Sacerdotes Dei, quaſi de rebus ludicris agatur, verbis dubiis hærere, & ambiguas librare ſententias, quibus loquens magis, quàm audiens decipitur. Unus ex Choro veſtro, cùm a me teneretur, ut diceret quid ſentiret de anima, fuiſſet-ne ante carnem, an non fuiſſet? Forſſe reſpondit ſimul & corpus & animam. Sciebam hominem hæreticum laqueos in ſermone quærere; tandem reperi eum, ex quo corpus animaſſet, ex tunc eam dicere animam nuncupatam, quæ priùs vel dæmon, vel Angelus Satanæ, vel ſpiritus fornicationis, aut in parte contrariâ, Dominatio, Poteſtas, Adminiſtrator ſpiritus, aut Nuncius, appellata ſit.

Denique Joannis Hieroſolymitani, & Symmiſtarum circa fidem reſurrectionis ludificationes aperit cap. 7. dum obſervat ipſum novies uſum eſſe nomine corporis, exponendo ſuam de hominum reſurrectione ſententiam, ne ſemel quidem nomine carnis: ut nos quidem in eodem corpore, ſed non eadem in carne reſurrecturos innueret. „ Patet, *inquit*, quare corporis, & non carnis reſurrectionem dixeris: ſcilicet ut nos rudes carnem te dicere putaremus in corpore; & hi, qui perfecti ſunt, intelligerent car-

„ carnem in corpore denegari .... In Symbolo Fidei, & Spei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta & atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus, poſt confeſſionem Trinitatis, & unitatem Eccleſiæ, omne Chriſtiani dogmatis Sacramentum, carnis reſurrectione concluditur. Et tu in tantùm in corporis, & iterum corporis, & tertiò corporis, & uſque novies corporis, vel ſermone, vel numero immoraris: nec ſemel nominas carnem: quòd illi ſemper nominant carnem, corpus verò tacent.

Conſtat igitur Joannem Hieroſolymitanum hæreſeos ſuſpicione maculatum fuiſſe, quòd verbis ambiguis ſuam circa Origeniana dogmata ſententiam ac fidem exponeret, nec apertè damnaret ejus errores. Quamobrem Sanctus Hieronymus ab ipſo poſtulat ut clarè & abſque mora, percellat anathemate illorum octo capitum, quiſquis ſit, Auctorem: „ Tu mihi, *inquit*, ut crimen extenues, & diſſimulato nomine criminoſi, quaſi ſecura ſint omnia, & nullus in blaſphemiis arguatur, eroſam fidem artificii ſermone contexis, Dic ſtatim, & Epiſtola tua hoc habeat exordium: Anathema ei qui talia auſus eſt ſcribere. Fides pura moram non patitur; ut apparuerit Scorpius, illico conterendus eſt.

Probatur ſecundò Propoſitio auctoritate Sancti Hieronymi Epiſtolâ 65. ad Pammachium, & Oceanum, ubi de Origeniſtis ita ſcribit: „ Hoc enim vel maximè cavent, ne quando contra Auctorem ſuum eorum ſcripta teneantur. Facilè dicunt cum juramento, quod poſtea alio ſolvant perjurio. At ſubſcriptionem tergiverſantur, quæruntque ſuffugia, Alius: Non poſſum, *inquit*, damnare quod nemo damnavit. Alius: Nihil ſuper hoc a Patribus ſtatutum eſt; ut dum totius orbis provocatur auctoritas, ſubſcribendi neceſſitas differatur. Quidam conſtantius; Quomodo, *inquit*. damnabimus, quos Synodus Nicæna non tetigit? Quæ enim damnavit Arium, damnaſſet utique & Origenem, ſi illius dogmata reprobaſſet... Quòd ſi quando urgeri cœperint; & aut ſubſcribendum eis fuerit, aut excundum de Eccleſia: miras ſtrophas videas. Sic verba temperant, ſic ordinem vertunt, & ambigua quæque concinnant, ut aliter Hæreticus, aliter Catholicus audiat.... Exempli cauſsâ pauca ſubjiciam. Credimus, *inquiunt*, reſurrectionem futuram corporum. Hoc ſi bene dicatur, pura Confeſſio eſt. Sed quia corpora ſunt cæleſtia & terreſtria, & aer iſte, & aura tenuis, juxta naturam ſuam corpora nominantur; corpus ponunt, non carnem, ut Orthodoxus corpus audiens, carnem putet, Hæreticus ſpiritum recognoſcat. Hæc eſt eorum prima decipula, quæ ſi deprehenſa fuerit, inſtruunt alios dolos, & innocentiam ſimulant, & malitioſos nos vocant, & quaſi ſimpliciter credentes, ajunt; Credimus reſurrectionem carnis. Hoc verò cùm dixerint, vulgus indoctum putat ſibi ſufficere, maximè quia idipſum & in Symbolo creditur.... Singula membra negant; & corpus quod conſtat ex membris, dicunt non reſurgere. „ Ex quibus colligitur, eos hæreſeos notâ inuſtos fuiſſe, qui ita patrocinati ſunt Origeni, ut prava ejus dogmata diſertis verbis non damnarent: nec ſubſcriberent Formulæ Fidei contra ejus errores ab Eccleſia editæ, ſed verbis æquivocis, & obſcuris, ſententiam ſuam involverent, ac Fidelibus ludificarentur.

Objicitur in ſecundam Propoſitionem. Rufinus errores Origenis damnavit; contenditque ſolùm ab Hæreticis violatos ejus libros. Ideòque aliqua expunxit, alia addidit in illorum interpretatione, ut ipſe in Præfatione librorum περὶ ἀρχῶν teſtatur: & ſi qui ſint errores, eos negat ſibi adſcribendos, qui meri Interpretis functus ſit officio. *Si aliquod eſt*, inquiebat, *quod diſpliceat in Auctore, quare ad Interpretem detorquetur?* Sed nihilominus Rufinus ab Anaſtaſio Pontifice Maximo damnatus eſt ut hæreticus, eumque iſto nomine Sanctus Hieronymus inſectatus eſt: ergo quicumque Origenem ab errore vindicarunt, etiamſi ab ejus erroribus eſſent alieni, damnati ſunt ab Eccleſia.

Reſpondeo nego majorem, & diſtinguo minorem; Et damnatus eſt Rufinus, quòd Origenis errores probare ac propugnare præſumeretur, concedo: & damnatus eſt, quòd errores illos falsò Origeni adſcriptos contenderet, nego. Itaque Anaſtaſius Pontifex Maximus non damnavit Rufinum, quòd Origenem ab errore vindicaret; ſed quòd libros, περὶ ἀρχῶν latinitate donans, ex iis errores dumtaxat contra Trinitatem expunxiſſet, quaſi ab Hæreticis inſertos; & alia prava dogmata intacta reliquiſſet, quæ non inficiabitur Origeniana eſſe; & quæ in Præfatione ſua ſe probare teſtatus eſt: ſiquidem ea ſolùm a ſe reſecata ſcripſit, quæ erronea erant, & ſpongiâ digna. Id teſtatur Anaſtaſius ipſe in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum. *Rufinum ſcito*, inquit, *quòd propria mente Origenis dicta in Latinum tranſtulit, ac probavit: nec diſſimilis ab eo eſt, qui alienis vitiis præſtat aſſenſum.*

Id etiam teſtatur Sanctus Hieronymus, libro 2. Apologiæ adverſùs Rufinum: *Præfatio tua*, inquit, *quam nominas, & in qua me miris ornas laudibus, te reum peſſimæ tranſlationis facit: dicis enim quòd de Græco multa decideris; licèt taceas, quòd addideris. Quæ decidiſti, mala erant, an bona? Utique mala. Quæ reſervaſti, bona, an mala? Utique bona: neque enim mala transferre poteras. Ergo mala amputaſti, & reliquiſti bona? Nulli dubium eſt. Probantur autem, quæ tranſlata ſunt, penè omnia mala: quicquid igitur in tranſlatione monſtravero, tibi imputabitur, qui illud pro bono tranſtuliſti. Aliud eſt, ſi iniquus Cenſor, ejuſdem criminis reos, alios de Senatu pellis, alios in Curia retines. Sed dicis, Omnia mutare non poteram, ſed ea tantùm quæ addita ab hæreticis arbitrabar, mihi amputanda credidi. Pulchrè. Si amputaſti, quæ addita ab hæreticis exiſtimabas: ergo quæ reliquiſti, ejus ſunt, quem interpretabaris. Si ejus ſunt quem interpretatus es; reſponde utrùm bona, an mala ſint? Mala transferre non poteras. Semel enim, quæ ab hæreticis addita fuerant, amputaſti. Niſi fortè hæreticorum mala amputare debueris, & Origenis errores in Latinum integros vertere, Dic ergo quare Origenis mala in Latinum verteris: ut auctorem mali proderes, an ut laudares? Si prodis, in Præfatione cur laudas? Si laudas, hæreticus approbaris. Reſtat, ut quaſi bona protuleris. Si hæc omnia probantur mala; igitur unius & Auctor, & Interpres, rei criminis erunt: & implebitur illa ſententia: Videbas furem & currebas cum eo; & cum adulteris portionem tuam ponebas.*

Denique Rufinus ideo hæreticus habitus eſt, quòd verbis ambiguis, & obſcuris errorem tegeret, nec Origenis dogmata, etiam ejus tacito nomine, damnare palam & claris, abſolutiſque verbis vellet. Unde Sanctus Hieronymus ipſum urgens ut ſuam de tempore quo anima Chriſti creata eſt, ſententiam aperiat, hæc habet, Apologiæ adverſùs Rufinum lib. 2. *Anima iſta quam ſuſcepit Jeſus, eratne antequàm naſceretur ex Maria? An in origine virginali, quæ de Spiritu Sancto naſcebatur, cum corpore ſimul creata eſt: vel jam in utero corpore figmato, ſtatim facta, & miſſa eſt de*

cælo?

cælo? E tribus unum quid ſentias, ſcire deſidero ..... Fatere ſimpliciter, & nos ſcrupulo libera, Nihil bonum loqueris; ſed occupatus in aliis, ſimplicitate noſtrâ abuteris, & praſtigiis pompâque verborum, hærere nos non ſinis quæſtioni.

Et lib. 3. Apologiæ cap. 9. eumdem Rufinum carpit, quòd ad quæſtionem de Animarum præexiſtentia nihil reſponderet, ſed ſuo ſilentio, & ad alia argumenta diverſione, palam ſignificaret ſe nolle damnare pravum Origenis dogma. *Et iterum clamitas*, inquit, *& Aquileiæ, atque Alexandria, te didiciſſe jactas, quod ſit Deus & animarum, & corporum Creator. De hoc ſcilicet quæſtio ventilatur, utrùm Deus, an Diabolus animas fecerit: & non, utrùm animæ ante corpora fuerint, quod vult Origenes; & egerint aliquid propter quòd ſint craſſis corporibus alligatæ: an in mortem glirium torpentes, conſopitaque dormierint? Hæc taces, quæ omnes flagitant: & ad illa reſpondes, quæ nullus inquirit.*

Cæterùm ſtat Rufini ſacramento Sanctus Hieronymus, ſi Origeniſmi ſuſpicionem hac via diluere velit. *Et tu*, inquit, *ſi non es Origeniſtes, vel non fuiſti, credo juranti: ſi fuiſti, ſuſcipio Pœnitentem*, [libro 1. Apologiæ cap. 2.]

Objicitur ſecundò. Monachi Nitriæ damnati ſunt ut Hæretici: ſed illi non propugnabant errores Origenis, unique eius perſonæ favebant, ut teſtatur Poſthumianus in primo Dialogo Severi Sulpitii: ergo damnati ſunt hæreſeos, qui patrocinati ſunt Origeni, quamvis errores ipſi adſcriptos damnarent.

Minor etiam conſtat ex facto Sancti Joannis Chryſoſtomi, qui Fratres Longos a Theophilo damnatos ob Origenis defenſionem, Communione donavit, nuſquam id facturus, ſi Origenis errores ſectati fuiſſent.

Reſpondeo primò: diſtinguo majorem. Damnati ſunt ut hæretici, judicio Eccleſiæ Alexandrinæ, concedo: Judicio omnium Eccleſiarum, nego. Illos enim Sanctus Chryſoſtomus hæreticos non judicavit, ſiquidem ipſos admiſit ad Communionem precum, etſi noluerit eos admittere ad Communionem Sacramentorum, propter reverentiam Theophili, & ne contra Canones peccaret. Certè ſi univerſa Eccleſia Græca illos hæreticos exiſtimaſſet, aliquos ex illis inter Sanctos ſuo non inſcripſiſſet Menologio.

Diſtinguo etiam Minorem. Non propugnabant errores Origenis; ſed tamen ita ſe gerebant, eos ut tueri meritò præſumerentur, eſto; nec eos propugnabant revera, nec meritò præſumebantur defendere, nego. Nam eorum in Origenis libros obſtinatum ſtudium, in iiſque retinendis, ac legendis, inſuper habitâ Epiſcoporum prohibitione, pertinacia, de Origenianorum errorum patrocinio meritò efficiebat ſuſpectos. Id conſtat ex Poſthumiani laudati narratione. ,, Properoque curſu, *inquit*, ſeptimo die Alexandriam
,, pervenimus, ubi fœda inter Epiſcopos atque
,, Monachos certamina gerebantur ex ea occaſio-
,, ne, quia congregati ſæpiùs in unum Sacerdo-
,, tes frequentibus decreviſſe Synodis videban-
,, tur, ne quis Origenis libros legeret, aut ha-
,, beret, qui Tractator Sacrarum Scripturarum
,, peritiſſimus habebatur. Sed Epiſcopi quædam
,, in libris ipſius inſaniùs ſcripta memorabant,
,, quæ aſſertores ejus defendere non auſi, ab
,, Hæreticis potiùs fraudulenter inſerta dicebant;
,, & ideo non propter illa, quæ in reprehenſio-
,, nem meritò vocarentur, etiam reliqua eſſe da-
,, mnanda, cùm legentium fides facilè poſſet ha-
,, bere diſcrimen, ne falſata ſequeretur, & ta-
,, men Catholicè diſputata teneret.... Adversùm
,, hæc Epiſcopi obſtinatiùs renitentes, pro pote-
,, ſtate cogebant recta etiam univerſa cum pra-
,, vis, & cum ipſo Auctore damnare, [*id eſt, omnium lectione interdicebant*] quia ſatis ſuper-
,, que ſufficerent libri, quos Eccleſia recepiſſet;
,, reſpuendam eſſe penitus lectionem, quæ plus
,, eſſet nocitura inſipientibus, quàm ſapientibus
,, profutura. Mihi autem ex illius libris quæ-
,, dam curioſiùs indaganti, admodum multa pla-
,, cuerunt: ſed nonnulla deprehendi, in quibus
,, illum prava ſenſiſſe non dubium eſt, quæ de-
,, fenſores ejus falſata contendunt. Ego miror,
,, unum eundemque hominem tam diverſum a
,, ſe eſſe potuiſſe, ut in ea parte qua probatur,
,, neminem poſt Apoſtolos habeat æqualem, in ea
,, verò, quæ jure reprehenditur, nemo deformiùs
,, doceatur erraſſe. Nam cùm ab Epiſcopis ex-
,, cerpta in libris illius multa legerentur, quæ
,, contra Catholicam Fidem ſcripta conſtaret, lo-
,, cus ille vel maximam parabat invidiam, in
,, quo editum legebatur; Quia Dominus Jeſus,
,, ſicut pro redemptione hominis in carne ve-
,, niſſet, & crucem pro hominis ſalute perpeſ-
,, ſus, mortem pro hominis æternitate guſtaſ-
,, ſet: ita eſſet eodem ordine Paſſionis etiam
,, diabolos redempturus. Cùm hæc atque alia
,, ejuſmodi ab Epiſcopis proderentur ex ſtu-
,, diis partium orta eſt ſeditio. Quæ cùm re-
,, primi Sacerdotum auctoritate non poſſet, ſæ-
,, vo exemplo ad regendam Eccleſiæ Diſciplinam
,, Præfectus aſſumitur: cujus terrore diſperſi Fra-
,, tres, ac per diverſas oras Monachi ſunt fugati;
,, ita ut propoſitis Edictis, in nulla conſiſtere
,, ſede ſinerentur. Illud me admodum permo-
,, vebat, quòd Hieronymus vir maximè Catho-
,, licus, & ſacræ Legis peritiſſimus, Origenem
,, ſecutus primo tempore putabatur, quem nunc
,, idem præcipuè, vel omnia illius ſcripta da-
,, mnaret. Nec vero auſus ſum de quoquam te-
,, merè judicare; præſtantiſſimi tamen viri, &
,, doctiſſimi ferebantur in hoc certamine diſſide-
,, re. Sed tamen, ſive illud error eſt, ut ſen-
,, tio, ſive hæreſis, ut putatur, non ſolùm re-
,, primi non potuit multis animadverſionibus Sa-
,, cerdotum; ſed nequaquam tam latè ſe potuiſ-
,, ſet effundere, niſi contentione creviſſet. Iſtiuſ-
,, modi ergo turbatione, cùm veni Alexandriam
,, fluctuabat. Me quidem Epiſcopus illius Civi-
,, tatis benignè admodum excepit, & ſecum te-
,, nere tentavit. Sed non fuit animus ibi con-
,, ſiſtere, ubi recens fraternæ cladis fervebat
,, invidia. Nam etſi fortaſſe videantur Epiſcopis
,, parere debuiſſe, non ob hanc tamen cauſſam
,, multitudinem tantam ſub Chriſti confeſſione
,, viventem præſertim ab Epiſcopis, oportuiſſet
,, affligi.

Præterea Sanctus Hieronymus Epiſtolâ 78. teſtatur Nitriæ Monachos palam quidem profeſſos fuiſſe Eccleſiæ fidem, ſed ſimulatè & fraudulenter, ita ut ſibi non conſtarent, & aliud literis, aliud voce proferrent. Secundò, ipſos Pontificibus obtrectaſſe, & adversùs eos calumnias evomuiſſe; Tandem eò ſe recepiſſe, ut Origenis dogmata non defenderent, ſed ab hæreticis contenderent omnes, qui ipſi tribuebantur errores, fuiſſe in illius Opera intruſos. Primum conſtat ex illis verbis: ,, Utinam Serpentina
,, generatio, aut ſimpliciter noſtra fateatur, aut
,, conſtanter defendat ſua, ut ſcire valeamus,
,, qui nobis amandi ſint, qui cavendi. Nunc au-
,, tem, novum Pœnitentiæ genus! oderunt nos qua-
,, ſi hoſtes; quorum fidem publicè negare non
,, audent..... Soli ſunt hujus hæreſeos Secta-
,, tores, qui cum Eccleſiaſticis non valent fœ-
,, derari: quia quod Sermone coguntur dicere,
,, mente condemnant. Et ſi quando aperta bla-

„ ſphemia publicis auribus fuerit revelata, &
„ viderint contra ſe audientium turbam circum-
„ fremere: tunc ſimulatâ ſimplicitate dicunt au-
„ diſſe ſe primum, quæ Magiſtrum dicere ante
„ neſcierint. Cùmque eorum ſcripta teneantur,
„ voce negant, quod literis confitentur.

Secundum conſtat ex illis verbis: „ Quid ne-
„ ceſſe eſt obſidere Propontidem, mutare loca,
„ diverſas luſtrare regiones, & clariſſimum Pon-
„ tificem Chriſti ejuſque Diſcipulos, rabido ore
„ diſcerpere? ſi vera loquimini priſtinum erro-
„ ris ardorem ardore fidei commutate. Quid ma-
„ ledictorum pannos hinc inde conſuitis & eo-
„ rum carpitis vitam, quorum fidei reſiſtere non
„ valetis? Num idcirco non eſtis vos hæretici,
„ ſi nos quidam aſſertione veſtra crediderint pec-
„ catores?

Tertium denique conſtat ex iſtis verbis: *En, Papa Theophilus totum Origenem urguit liberrime hæreticum eſſe: nec illi dicta defendunt, ſed fingunt ab Hæreticis immutata: multorumque dicunt libros ſimiliter depravatos; ut illum non ſua fide, ſed aliorum tueantur erroribus.* Cùm itaque tot ſtrophæ, tanta pervicacia, tantaque & tam impudens maledicentia in Epiſcopos, hæretici characteres ſint animi; Monachi Nitriæ meritò præſumebantur hæretici, & Origenis non tantum defenſores, verumetiam Sectatores Origenianorum dogmatum.

DISSERTATIO XVIII.

De Canone undecimo Epiſtolæ Canonicæ Sancti Gregorii Neocæſareenſis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm undecimus ille Canon ſubdititius ſit?

CAnon ille undecimus his verbis conceptus eſt: *Fletus ſeu luctus eſt extra portam Oratorii: ubi Precatorem ſtantem oportet Fideles ingredientes orare, ut pro ſe precentur. Auditio eſt intra portam, in Porticu, ubi oportet eum, qui peccavit, ſtare, uſque ad Catechumenos, & illinc egredi. Audiens enim, inquit, Scripturas, & doctrinam, ejiciatur, & precatione indignus reputatur. Subjectio autem, ſeu ſubſtratio eſt, ut intra Templi portam ſtans cum Catechumenis egrediatur. Congregatio, ſeu Conſiſtentia eſt, ut cum Fidelibus conſiſtat, & cum Catechumenis non egrediatur. Poſtremò, eſt participatio Sacramentorum.*

Hunc Canonem addititium eſſe contendit vir eruditus Joannes Morinus, libro 6. de Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ, cap. 1. quem alii viri docti ſequuntur. Contra quos ſit

PROPOSITIO.

Canon ultimus Epiſtolæ Canonicæ Sancti Gregorii Neocæſareenſis, non eſt addititius.

Probatur primò, ex fide antiquiſſimorum MSS. quæ penes ſe habuit Balſamon Patriarcha Antiochenus, qui hanc Epiſtolam Commentariis ſuis illuſtravit. Hæc enimverò ultimum illum Canonem etiam repræſentabant. Unde & illum expoſuit ceu Sancti Gregorii genuinum ille Patriarcha in re Canonica peritiſſimus. Nec ullus ante Morinum ejus fidem ſolicitavit.

Probatur ſecundò: Si poſtremus ille Canon eſſet ſuppoſititius, tota Epiſtola Sancto Gregorio Neocæſareenſi ſuppoſita eſſet. Id porro nemo dixerit eruditus: ergo nec poſtremus ille Canon addititius eſt.

Probatur major. Alii namque Canones eoſdem Pœnitentiæ gradus enumerant. Canon nonus Subſtrationis meminit & Conſiſtentiæ. *Eos, inquit, qui in campo aliquid invenerunt, vel in ſuis ædibus a Barbaris relictum, ſi accuſati quidem convicti fuerint, ſint ſimiliter in iis qui ſubſternuntur. Sin autem ſeipſos enuntiaverint, & reddiderint, etiam precibus digni habeantur.* Canon octavus Auditionis meminit, & Fletum inſinuat. Subſtrationem etiam recenſet. *Eos, inquit, qui alienas domos invadere auſi fuerint, ſi accuſati quidem convicti fuerint, nec auditione dignos exiſtimare. Sin autem ſeipſos enuntiarint, & reddiderint, in eorum qui convertuntur, ordinem ſubſterni.*

Denique Canon ſeptimus decernit eos, qui inter Barbaros nomen dederunt, & vias vel domos Chriſtianorum ipſis oſtenderunt, *Etiam ab Auditione arcere oportere, donec de iis, congregatis Sanctis aliquid communiter viſum fuerit, & ante eos Sancto Spiritui.* Cùm itaque hos Canones nemo ſuppoſitionis arguat, immeritò Canon poſtremus, qui gradus illos paulò clariùs explicat, a nonnullis addititius cenſetur.

Probatur ſecundò, ex Concilio Ancyrano, quod annis circiter 40. aut 50. poſt illius conſcriptionem Epiſtolæ celebratum eſt, in quo illi Pœnitentiæ gradus ut jam ab antiquo ſtatuti recenſentur, & variorum criminum reis aſſignantur. Cùm itaque illius Synodi Canones nemo ſuppoſititios eſſe ſomniaverit, non eſt cur ultimus Canon Epiſtolæ Canonicæ Sancti Gregorii Neocæſareenſis addititius cenſeatur.

Probatur antecedens ex Canone 4. illius Concilii, qui ſic habet: *De his qui ſacrificare coacti ſunt, inſuper & cœnaverunt in Idolio, quicumque eorum, cùm ducerentur, latiore habitu fuerunt, & veſtimentis pretioſioribus uſi ſunt, & præparata cœnæ indifferenter participes extiterunt: placuit, eos inter audientes uno anno conſiſtere, ſuccumbere verò tribus annis, in oratione autem communicare biennio; tunc ad Perfectionis gratiam pervenire.* Eorumdem graduum diſtinctè meminit Canon quintus. Canon verò octavus ſic decernit: *Quotquot autem non ſolùm ipſi deviarunt, ſed etiam inſurrexerunt, & compulerunt Fratres, & cauſſas præbuerunt ut cogerentur: hi per triennium quidem locum inter audientes accipiant, per aliud verò ſexennium, Pœnitentiæ ſubjiciantur inferiori, & aliquando Communionem ſine oblatione percipiant, ut Perfectionem expleto decennio conſequantur.*

Tertiò. Concilium Nicænum Canone 11. & 12. gradus etiam Auditionis, Subſtrationis & Conſiſtentiæ, velut rem antiquam memorat. Canone enim 11. de Laicis, qui perſecutionis tempore fidem negaverunt, ita decernit: *Quicumque ergo veraciter pœnitudinem gerunt, tribus annis Fideles inter audientes habeantur, & ſex annis omni ſe contritione dejiciant, duobus autem annis, ſine oblatione, populo in oratione communicent.*

Canon verò duodecimus decernit, ut qui depoſito militiæ cingulo, militiam poſtmodum repetiverunt, *Decem annis, poſt triennii tempus, quo inter audientes erunt, in afflictione permaneant. Sed in his omnibus propoſitum, & ſpeciem Pœnitentiæ convenit explorare. Quotquot etenim metu & lachrymis, atque patientia, vel bonis operibus, rebus ipſis converſionem ſuam, non ſimulatione demonſtrant; hi definitum tempus auditionis implentes, tum demum Fidelibus in oratione communicent.*

Quar-

Digitized by Google

Quartò Sanctus Baſilius in Epiſtola 3. Canonica ad Amphilochium, Canone 58. diſertè meminit quatuor illorum Pœnitentiæ graduum. *Qui adulteravit*, inquit, *quindecim annis Sacramentis non communicabit. Hi autem anni quindecim ſic diſpenſabuntur: quatuor annis erit deflens, quinque audiens, quatuor ſubſtratus, in duobus conſiſtens ſine Communione.*

Et Canone 59. *Fornicator, ſeptem annis Sanctis non communicabit: duobus deflens, & duobus audiens, & duobus ſubſtratus, uno ſolo conſiſtens, octavo autem ad Communionem admittetur.*

Quintò, Sanctus Gregorius Nyſſenus in Epiſtola ad Letoium Epiſcopum, Canone tertio, eoſdem Pœnitentiæ gradus præſcribit fornicatoribus decurrendos; *Qui fornicatione polluti ſunt*, inquit, *in tribus annis ab oratione omnino expellantur: in tribus ſint ſolius auditionis participes, in tribus aliis, cum iis qui in converſione ſubſternuntur, precentur, & tunc ſint Sacramentorum participes.* Ex quibus omnibus colligitur, gradus illos Pœnitentiæ, poſt Sancti Gregorii Neocæſareenſis tempora inſtitutos non fuiſſe, adeoque illos incœpiſſe ante ejus ætatem, & de illis velut de re jam in Eccleſia recepta, & diuturno uſu firmata, fuiſſe locutum. Unde immeritò, propter illorum enumerationem, & expoſitionem graduum, ipſi ab eruditis quibuſdam viris abjudicatur poſtremus Epiſtolæ illius Canon.

Objicitur primò. Hunc Canonem addititium eſſe conſtat ex verborum tenore. Manifeſtum eſt enim ex ſermonis contextu, non eſſe Canonem, ſed Commentarium, verba quibus Sanctus Gregorius Neocæſareenſis uſus erat, explicantem. Is enim ſtationibus, & earum nominibus uſus erat, ut vulgatis, & ab omnibus cognitis, ut & Sanctus Baſilius, & Concilium Ancyranum, &c. nec in ipſorum mentem venit, utpotè rem omnibus cognitam, eas interpretari. Ergo poſtremus ille Canon addititius eſt.

Reſpondeo, Sanctum Gregorium Neocæſareenſem operæ pretium duxiſſe illam Pœnitentialis Diſciplinæ partem clarius & accuratiùs explicare, tum quia nondum fortè in illa Eccleſia, cujus ad Epiſcopum ſcribebat, canonico ordine percurrebantur illi gradus; vel certè incurſionibus Barbarorum peſſumdata, & obſoleta erat Diſciplina: tum quia poſteritatis ad memoriam illorum graduum expoſitionem tranſmittere ipſi neceſſarium viſum eſt: ne in eorum intelligentia fruſtra poſteri ſudarent. Sanè multa Patres ſcripſerunt; quæ ipſis explicare placuit. Quæ tamen ipſis ſuppoſita temerè dicerentur: & Chriſtus ipſe ſuas expoſuit quandoque parabolas; nec ideò tamen illam expoſitionem verbis Chriſti addititiam ſuſpicamur.

Contra. Hæc verba *Audiens enim, inquit, Scripturas, & doctrinam, ejiciatur, & precatione indignus cenſeatur*: ad alium aliquem referuntur ab Auctore iſtius Epiſtolæ, vel Canonis; puta ad Sanctum Baſilium, cujus ad Canonem 58. hæc interpretatio ſpectare videtur. Hic itaque poſtremus Canon addititius eſt Epiſtolæ Sancti Gregorii Neocæſareenſis.

Reſpondeo, Hanc vocem, *inquit*, quæ ſenſum perturbat, videri irreptitiam, adeoque expungendam. Vel fortè verbum, φησὶ, Typographorum oſcitantiâ ſubſtitutum eſſe pro, φημὶ, ut ſit ſenſus: *Dico enim Audiens Scripturas & doctrinam ejiciatur*, &c. vel τὸ *inquit*, refertur ad Eccleſiæ Decretum, quod tunc vigebat.

Objicitur ſecundò. Narthecis vocabulum antiquis Auctoribus incognitum eſt, qui Eccleſias in duas tantùm partes diſtinxerunt, in Aulam ſcilicet, ſive Atrium Laicorum, & Sanctuarium, in quo conſiſtere Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis tantùm licebat. Uſurpari cœpit νάρθηξ in Euchologiis poſt annos a Chriſto nato quingentos. Tum enim Orientales Monachi cœperunt Eccleſias in tres partes dividere, ἱερατεῖον, ναὸν, καὶ νάρθηκα. .... ἱερατεῖον ſive Sanctuarium pertinebat ad Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos; ibi erat Altare, ibi liturgia celebrabatur; ναὸς ſive Templum, ad cæteros Clericos, & Monachos. Ibi ſedebant, & cantabant Monachi, & præcipua Officia celebrabant; nonnulla enim peragebant in Narthece. Narthex autem reliquam Eccleſiæ partem, ad portas uſque exteriores complectebatur. Cùm itaque auditionem definiat ille Canon, ἐν τῷ νάρθηκι, quod Interpres vertit, in Porticu, non videtur ad tempora Sancti Gregorii Neocæſareenſis pertinere.

Reſpondeo, Vocabulum Narthecis non fuiſſe excogitatum, aut uſurpari cœptum quinto Sæculo, ſed tam antiquum eſſe, quàm ſint atiquæ in Eccleſia Porticus. Satis ejus vetuſtatem probat Sanctus Gregorius Thaumaturgus, quem illud uſurpaſſe contendimus. Integro & ampliùs ſæculo recentius doctiſſimus Morinus dicit, ſed non probat.

Objicitur tertiò. Antiquiſſima Græcorum Canonum Collectio a Gregorio Patriarcha Conſtantinopolitano ante octingentos annos elaborata, quam in Bibliotheca illuſtriſſimi Franciæ Cancellarii Petri Seguerii ſe legiſſe teſtatur Morinus, cæteros Sancti Gregorii Neocæſareenſis Canones, præter undecimum, complectebatur. Itaque Canon ille ipſius Epiſtolæ aſſutus eſt.

Reſpondeo, unius exemplaris fidem omnibus MSS. Orientalis Eccleſiæ: quorum plura Balſamoni videre, & expendere licuit, non eſſe anteponendam. Videtur itaque mutilus fuiſſe illuſtriſſimi Seguerii Codex.

Objicitur quartò. Ante Novatiani hæreſim, imò ſub illius tempora, nulla quatuor Pœnitentiæ graduum apud Auctores Eccleſiaſticos memoria occurrit; quamvis de Pœnitentia prolixè egerint, omnemque illius deſcripſerint Diſciplinam. Non illorum meminit Tertullianus in libro de Pœnitentia. Non S. Cyprianus in libro de Lapſis, aut illis in Epiſtolis, quibus agendæ pœnitentiæ rationem, modumque præſcribit. Concilium etiam Illiberitanum, licèt ſeveriſſimas Pœnitentiæ leges tulerit, Illas quatuor ſtationes altiſſimo premit ſilentio. Ergo Sanctus Gregorius Neocæſareenſis non videtur quatuor laudatos Pœnitentiæ gradus enumeraſſe, & expoſuiſſe: adeòque videtur addititius Epiſtolæ illius Canonicæ poſtremus Canon.

Reſpondeo graduum illorum, & ſtationum Pœnitentialium diſtinctam enumerationem, etiam poſt Novatianam hæreſim, non occurrere in Paræneticis Patrum Operibus, ſed ſolùm in Epiſtolis Canonicis, vel in ſanctionibus Conciliorum. Namque nec apud Sanctum Pacianum, nec apud Sanctum Ambroſium, nec apud Sanctum Auguſtinum, nec apud Sanctos Chryſoſtomum & Hieronymum, qui luculentos & elegantes de Pœnitentia libros, vel Homilias ſcripſerunt, ullam invenies illorum graduum, ſeu ſtationum diſertam mentionem. Nec tamen inficiaberis illorum Patrum ætate gradus illos inſtitutos fuiſſe. Quamvis igitur illorum diſertè non meminerint priſci Patres, qui ante Novatianæ hæreſeos ortum ſcripſere, non ſequitur quòd tunc inſtituti non fuerint.

Certè Subſtrationis Tertullianus meminit libro de Pœnitentia, cap. 9. *Hujus Pœnitentiæ*, inquit, *ſecunda, & unius, quanto in arcto negotium eſt, tantò operoſior probatio eſt, ut non ſolâ conſcientiâ præferatur, ſed aliquo etiam actu adminiſtretur.*

Is

Ti actat, qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur, exomologeſis eſt . . . Exomologeſis proſternendi, & humilificandi hominis Diſciplina eſt, converſationem injungens miſericordiæ illicem. De ipſo quoque habitu, atque victu mandat, ſacco, & cineri incubare, animum mœroribus dejicere, jejuniis preces alere, ingemiſcere, lacrymari, mugire dies, noctiſque ad Dominum Deum ſuum, Preſbyteris advolvi, & charis Dei adgeniculari.

Et cap. 39. Apologetici, exponit quod tribus primis Pœnitentiæ gradibus commune eſt, ſcilicet expulſionem ab Eccleſia, & relegationem a Communione orationum. *Summum*, inquit, *futuri judicii præjudicium eſt, ſi quis ita deliquerit, ut a communicatione Orationis, & Conventus, & omnis Sancti Commercii relegetur.*

Sanctus Cyprianus diligentem, laborioſam, diuturnam Pœnitentiam deſcribit, ac præcipit; in qua proſtrati Pœnitentes, cineri adhæreant, in cilicio & ſordibus volutentur, in luctu dies, noctesque tranſigant. Præſcribit Pœnitentiam, quæ juſto tempore agatur, & ſecundùm Diſciplinæ ordinem, & qua peractâ jus Communionis per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri, Pœnitentes accipiant. Nonne verò hæc verba ſignificant generatim Pœnitentiæ publicæ gradus, & ſtationes, quæ ritu ſolemni a peccatoribus decurrebantur? Quamvis fatear in illas nondum lato Canone diſtributam fuiſſe Pœnitentiæ actionem, ſed in arbitrio Epiſcoporum totam illam verſatam fuiſſe Diſciplinam. En porro verba Sancti Cypriani Epiſtolâ 10. *Nam cùm in minoribus peccatis agant peccatores Pœnitentiam juſto tempore, & ſecundùm Diſciplinæ ordinem ad Exomologeſim veniant; & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri jus communicationis accipiant; nunc crudo tempore . . . nondum Pœnitentiâ actâ, nondum Exomologeſi facta, nondum manu eis ab Epiſcopo & Clero impoſitâ, Euchariſtia illis datur.* Porrò manus ab Epiſcopo & Clero Pœnitentibus in gradu ſubſtrationis imponebantur: quem ſolùm diſertè S. Cyprianus commemorat, quia in eo dumtaxat laborioſis Pœnitentiæ operibus caſtigabantur peccatores.

Et libro de Lapſis: *Quàm magna deliquimus*, inquit, *tam granditer defleamus: Alto vulneri diligens & longa medicina non deſit, pœnitentia crimine minor non ſit . . . Orare oportet impenſius & rogare, diem luctu tranſigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lacrymoſis lamentationibus occupare, ſtratos ſolo, adhærere cineri, in cilicio & ſordibus volutari.* Certè his verbis, & fletus, & ſubſtratio diſertè ſignificantur.

Concilium Illiberitanum Canone 3. Flaminibus qui munus dediſſent pro Sacrificiis Idolorum, vel qui dato munere, funeſtam Idolis immolandi neceſſitatem redemiſſent, decernit in fine dari Communionem, *Actâ tamen legitimâ pœnitentiâ.*

Et Canone 31. Dominæ, quæ ancillam ſuam flagris verberando occiderit, *Si voluntate poſt ſeptem annos; ſi caſu, poſt quinquennii tempora, actâ legitimâ pœnitentiâ*, tribui decernit Communionem. Eorum qui ad hæreſim defecerint, pœnitentia decem annorum ſpatio definitur Canone 22. Porro legitima pœnitentia ea erat, quæ fiebat juxta Eccleſiæ leges, & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſeveritatem, & in qua percurrebantur gradus omnes, qui cùm noti eſſent, ſinguli propriis vocabulis non exprimuntur in antiquis Canonibus; quamvis & temporis prolixitas, & legitimæ Pœnitentiæ nomen ſatis illos indicent.

Denique peccatorum quorumdam reos illa Synodus ſola Communionis Euchariſticæ privatione multat, ut Canone 21. *Si quis in Civitate poſitus, tres Dominicas ad Eccleſiam non acceſſerit, pauco tempore abſtineat, ut correptus eſſe videatur.*

Et Canone 79. *Si quis Fidelis aleâ luſerit, placuit eum abſtineri; Et ſi emendatus ceſſaverit, poſt annum poterit reconciliari Communioni.* Sanè illa Communionis privatio cum laborioſis Pœnitentiæ operibus conjuncta non erat, imò diſertè illam diſtinguunt a Pœnitentia Illiberitani Patres (ut conſtat ex ſpecie Canonis decimi-quarti) *Virgines*, inquit, *quia Virginitatem ſuam non cuſtodierint, ſi eoſdem, qui eas violaverint, duxerint, & tenuerint maritos, poſt annum ſine pœnitentia reconciliari debebunt.* Illa itaque privatio Communionis, erat Conſiſtentiæ gradus, cujus Illiberitanum Concilium meminit, quamvis non ſub ipſo Conſiſtentiæ vocabulo.

Ex his colligitur, quatuor Pœnitentiæ gradus ſeu ſtationes, ante Novatianam hæreſim inſtitutas fuiſſe & uſurpatas. Unde Joannes Abbas Raithu, in Scholiis ad Scalam Sancti Joannis Climaci, varios illos Pœnitentium ordines & gradus Apoſtolicam Traditionem vocat. „ Et Apoſtolica „ Traditio, *inquit*, de diviſione, & ordinatione „ Pœnitentium, purgandorum, & Catechumenorum. Sunt verò Pœnitentium quinque loci. „ Locus Plorantium, cùm Pœnitens ſtat extra „ ambitum Eccleſiæ, & procidens cum fletu ab „ ingredientibus poſtulat orationem, ante ipſorum pedes proſtratus. Locus qui dicitur Audientium, ante portas quæ Baſilicæ dicuntur, „ ad audiendum Officium, ubi Pœnitentes divinum Officium audiunt. Subſtratio, quæ eſt ſtatio Eccleſiæ, intra ambitum Eccleſiæ, in poſteriori parte Ambonis. Unde & qui ibi eſt, „ in exclamatione, quæ fit ad egreſſuros, & ipſe „ cum eis egreditur. Conſiſtorium illis ſtatuitur, „ qui uſque ad complementum Sacri Myſterii „ perſeverant. Statio verò cum Fidelibus fit „ participatio vivifici Panis, & communicatio & „ libatio Calicis Domini.

Reſpondeo ſecundò: Dato quòd ante Novatiani hæreſim celebres illæ Pœnitentium ſtationes inſtitutæ nondum eſſent in Eccleſia, conſequens non eſſe, ut commemorari non potuerint a S. Gregorio Neocæſareenſi, qui Canonicam Epiſtolam ſuam decem & ampliùs annis poſt Novatiani Schiſma conſcripſit. Factus namque eſt Antipapa Novatianus anno Chriſti 251. aut 254. Scripſit verò Epiſtolam ſuam Canonicam Sanctus Gregorius poſt annum Chriſti 253. quo Gothi & Boradi per Pontum, & alias Græciæ Provincias graſſati ſunt.

DISSERTATIO XIX.

De Sententia Sancti Dionyſii Alexandrini circa Myſterium Trinitatis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm S. Dionyſius Alexandrinus Arianis faverit, eorumque hæreſim præformaverit?

SAnctum Dionyſium Alexandrinum contra Sabellii adhuc ſpirantis hæreſim dimicaſſe, in Synopſi diximus: ſed cùm in illam vehementiùs obniteretur, & perſonas accuratiùs diſtinguere curaret adorandæ Trinitatis, contrariam in partem inflecti viſum eſſe, quaſi divinas Perſonas ab invicem non tantùm diſtingueret, verùm etiam divideret. Hinc Pentapolitani eum tamquam violatæ fidei reum ad Dionyſii Romani Pontificis Tri-

Tribunal detulerunt: qui Concilium eadem cauſſa Romæ coëgit. Ex eo Concilio Romanus Pontifex, aliique Epiſcopi, Alexandrinum Antiſtitem monuerunt, ut de fide ſua accuratam redderet rationem.

Hujus rei teſtis locupletiſſimus eſt Sanctus Athanaſius in Epiſtola de ſententia Dionyſii Alexandrini contra Arianos, ubi ſic hiſtoriam ab origine repetit. „ In Pentapoli, *inquit*, Libyæ ſuperioris, quidam Epiſcoporum ſententias Sabelli amplectebantur, tantumque eorum commenta invaluerant, ut ulterius Filius Dei vix in Eccleſiis prædicaretur. Re cognita, Dionyſius, ad cujus curam eæ Eccleſiæ pertinebant, Legatos miſit, qui Auctores harum rerum ab illis pravis opinionibus retraherent. Illis autem de ſtultitia ſua non remittentibus, impudentiuſque in impietate pergentibus, coactus eſt ad illorum improbitatem retundendam, hujuſmodi Epiſtolam ſcribere [ad Euphranorem & Ammonium] & humanitatem Chriſti ex Evangeliis commonſtrare, ut illis audacius Filium Dei abnegantibus, & humana ejus Patri imputantibus, commonſtratâ rei veritate, non Patrem, ſed Filium pro nobis hominem eſſe genitum, rudibus illis & inſcitis hominibus Patrem non eſſe Filium perſuaderet, & paulatim ad veram Filii deitatem credendam, & Patris cognitionem evehere poſſet.

Quod verò S. Dionyſius Alexandrinus in ſuſpicionem Arianæ impietatis, id eſt ejus erroris, quem Arius poſtea propugnavit, adductus ſit coram Dionyſio Romano Pontifice, idem Sanctus Athanaſius teſtatur in libro de Synodis. „ Cæterum, *inquit*, affirmant Epiſcopos, qui Samoſatenſem condemnarunt, dixiſſe Filium non eſſe Patri conſubſtantialem, ac jam deinde ipſos ob reverentiam, honoremque eorum, qui ita locuti ſunt, ab hac voce abhorrere, rectum fuerit reverenter cum iis de ea re diſceptationes facere. Nam arietare cum illis prorſus indecorum eſt, eò quòd omnes Patres ſint. Rurſus dijudicare iſtos bene, illos malè dixiſſe, nequaquam ſanctum eſt. Quapropter neque contentioſiùs agendum eſt, neque numerus eorum, qui congregati fuere, in comparationem mittendus, ne videantur trecenti illi Nicæenſes, eos qui pauciores ſunt, perſtringere; neque tempora metienda ſunt, ne videantur priores poſteriores exauctorare. Omnes enim iſti, [quemadmodum dixi] Patres ſunt. Sed tamen neque iſti, quaſi novum àliquid ſapientes, id in ſcripta retulerunt; neque ſui fiduciâ voces in Scriptura non ſolemnes defendunt; ſed a Patribus incitati, eorum vocabulis uti voluerunt. Duo enim Dionyſii diu ante eos ſeptuaginta fuere, qui Samoſatenſem ſuſtulerunt, quorum alter Romæ, alter Alexandriæ Præſul erat. Ibi cum quidam Alexandrinum Epiſcopum apud Romanum accuſarent, quaſi qui Filium opus, & non conſubſtantialem Patri diceret, & Synodus Romæ coacta indignè tulit, & Romanus ad cognominem ſibi Epiſcopum omnium ſententiam perſcripſit, ac jam inde ille ſe ad defenſionem parans, libello ſuo titulum Refutationis, & Apologiæ indidit, & hæc verba ad Romanum ſcripſit, &c. „ His prænotatis, ſit

PROPOSITIO.

Sanctus Dionyſius Alexandrinus neutiquam Arianis favit, aut Arii præformavit errorem.

Probatur primò ex Apologia quam edidit ut illius erroris ſuſpicionem a ſe penitùs amoliretur. Qui enim ſe ab aliqua opinione purgat velut a flagitio, is certè ipsâ ſui excuſatione oſtendit ab illa ſe eſſe alienum. Atqui Sanctus Dionyſius Alexandrinus, cùm accuſaretur a Pentapolitanis quibuſdam, quòd plures deitate diſpares, & eſſentiâ diſtinctas in Deo perſonas admitteret, ab ea ſe opinione, editâ Apologiâ purgavit, quam ad Romanum tranſmiſit Pontificem. Fuit igitur omnino ab eo errore alienus.

Hoc argumento vindicat Dionyſium Alexandrinum ab errore Sanctus Athanaſius, in Epiſtola de ejus ſententia contra Arianos. *Cùm igitur*, inquit, *Dionyſius Epiſcopus Alexandrinus certior factus de Pentapolitanis, zelo religionis hanc Epiſtolam contra hæreſim Sabelli ad Ammonium, & Euphranorem ſcripſiſſet: quidam ex Eccleſia, rectè quidem ſentientes, ſed tamen ignari ejus cauſſæ, cur ita ab eo ſcriptum eſſet, Romam aſcenderunt, ibique eum apud Dionyſium ejuſdem nominis Romanum Præſulem accuſarunt. Re compertâ, Alexandrinus ſimul & contra Sabellii Sectatores, & Arii dogmata, volumen compoſuit: ubi æquales, ſed tamen contrarias hæreſes eſſe docet in Sabellii dogmatibus, & blaſphemiis eorum, qui dicunt, Dei Verbum opus, vel creaturam eſſe; poſtulavitque a Romano Præſule: ut objecta ſibi indicaret. Quibus acceptis, Opus edidit ſub nomine Elenchi & Apologiæ, ubi ſceleratam officinam Chriſti rebellium redarguit, & quo pacto hanc infamiam contra ipſum excitarint, demonſtrat.*

Et paulò poſt ſubjungit: *Quod autem ad Præſulem Alexandrinum attinet; ex Apologia ejus ſatis apparet, eum non illius eſſe ſententiæ, cujus iſti dicunt fuiſſe, aut quidquam pravarum opinionum Arii accepiſſe. Immo potiùs Scripta illius efficaciter demonſtrant, calumnias eſſe, quibus vulgò impetitus fit. Non enim rixandi animo, ſed ſui purgandi, Apologiam ſcripſit. Certè qui ſuam innocentiam purgat, quid aliud facit, quàm quod crimen diluit, & Arianos ſycophantas oſtendit? Cæterùm ut eâ ipſâ innocentiſſimi viri Apologia graviùs confundantur, appareatque ipſos malitioſos; Dionyſium verò ab eorum erroribus liberum: dabo operam ut ipſius verba in medium proponantur*, &c.

Probatur ſecundò ex Epiſtola ipſius Sancti Dionyſii Alexandrini ad Dionyſium Romanum Pontificem data, quam refert Sanctus Athanaſius in libro de Synodis, in qua ita ſcribit: *Ego*, inquit, *& in alia Epiſtola ſcripſi, ubi oſtendo crimen, quod deferunt contra me, falſum eſſe, quaſi qui dicerem, Chriſtum non conſubſtantialem eſſe Deo. Nam tametſi dico, me id nomen non reperiſſe, nec legiſſe alicubi in ſacris literis, rationes tamen noſtræ, quas reticuerunt, non abludunt ab hac ſententia. Nam & humanum partum pro exemplo adduxi, haud dubiè congenerem; idque in verbis meis addens, omnino parentes eò ſolùm alios eſſe a liberis, quòd illi ipſi liberi ſui non ſint; alioqui neceſſarium fore, ut nec parentes, nec liberi ſint. Et Epiſtolam, ut dixi, ob caſus temporum proferre non poſſum. Si autem tibi verba mitto, multò libentiùs totum exemplar miſiſſem: quod ubi nactus fuero, non omittam. Scio, & memor ſum, me plurimas congenerum ſimilitudines adhibuiſſe. Nam & plantam dixi e ſemine, aut radice pullulantem, aliud eſſe ab eo unde progerminatur; & tamen cum eo prorſus eſſe ejuſdem naturæ: & fluvium e fonte promanantem, alium formam, nomenque accipere: neque enim fontem fluvium, neque fluvium, fontem appellari, & tamen ambos exiſtere; & fontem inſtar Patris eſſe, fluviumque quaſi filium eſſe, qui ex fonte gignatur.* Quibus ex verbis conſtat Sanctum Dionyſium Alexandrinum ab eo errore penitus alienum fuiſſe, quem Arius, & Ariani propugnarunt, & ſecundum Catholicam Fidem de Filio Dei ſenſiſſe.

Pro-

Probatur tertiò ex verbis aliis ejuſdem Sancti Dionyſii in Apologetica ſua Epiſtola ſcribentis: *Exiſtente igitur æterno Patre, exiſtit & æternus Filius, lumen de lumine. Nam ſi Pater eſt, neceſſariò & Filius eſt...... Si Deum lucem voces, Filium ſplendorem eſſe dices: ſi Spiritum, Filium vaporem appellabis: Eſt enim vapor potentiæ Dei.... Solus Filius cum Patre ſemper coëxiſtit, plenuſque exiſtentis eſt, & ipſe ex Patre exiſtit.* Quæ verba expendens Sanctus Athanaſius, libro de ſententia Dionyſii Alexandrini contra Arianos, ait: *Hæc ſi ambiguè dicta fuiſſent, haberem interpretatione opus. Nunc quia evidenter dicta ſunt, & ſubinde ab eo repetita eſt, cur Arius dentibus ſtrideat, cùm ſuam hæreſim a Dionyſio ſubverti videat, eumque ſibi, quod minimè cupit, inclamantem audiat: Semper Deus Pater erat: & Filius non aliquo levi modo æternus cenſendus eſt; ſed eo modo quo Pater æternus eſt, & ipſe quoque æternus eſt, & pariter cum eo coëxiſtit, ut ſplendor cum lumine. Illi verò ſola ſuſpicione ducti, quòd putarent Dionyſium Arianicè ſentire, hanc famoſam calumniam de eo ſparſerunt. Sed quid communionis inter ſe habent utriuſque ſententiæ? Cùm Arius dicat: Erat, quando non erat Filius, Dionyſius contra, Deum æternam lucem, nunquam inchoatam, & nunquam deſinentem: ac proinde eum æternaliter cum Deo eſſe, ejuſque indiſſociabilem ſplendorem, ſine principio ſemper genitum, & e Patre promicantem refert.*

Probatur quartò ex aliis ejuſdem Sancti Dionyſii verbis, Epiſtolâ tertia, ut ait Sanctus Athanaſius. *Vita ex vita genita eſt*, inquit, *& ut flumen a fonte deſluxit, & a luce inextinguibili ſplendida lux accenſa eſt.* Quibus verbis ſic Arianos urget Sanctus Athanaſius loco ſupra laudato: *Quis igitur hæc audiens, eos ſuſpicatores Dionyſium Arianicæ ſententiæ eſſe, non bono jure ſavoris inſimulaverit? Ecce per hæc propalam omnem eorum hæreſim rationibus veritatis conculcat. Nam illud: Non erat priuſquàm gigneretur: Et erat, quando non erat; tollitur ab ipſo per ſplendoris comparationem, cùm dicit, Patrem nullo unquam tempore fuiſſe orbum. Porro illud quod ajunt, Filium ex non entibus extitiſſe, ſubruitur ab eo per hanc comparationem, qua dicit Verbum, quaſi fluvium ex fonte & germen ex radice, & ſobolem ex parente, & lumen de lumine, & vitam ex vita eſſe. Diviſionem quoque Arianicam, qua Verbum a Deo ſejungunt, iſtiuſmodi ſermone reprehendit, indiviſibilem, & indiminutam Trinitatem in unitatem conſummari. Porro quòd dicunt, alienum Filium eſſe a Patris ſubſtantia, prorſus ſupplodit, cùm dicit, conſubſtantialem Patri eſſe Filium.*

Probatur quintò ex ipſius Sancti Dionyſii verbis in Epiſtola ad Paulum Samoſatenum, ubi de Filio Dei magnificè loquitur. *Dei virtus & ſapientia*, inquit, *Verbum ſempiternum; qui cùm æternus eſſet, factus eſt puer, natus nobis Filius.*

Probatur ſextò auctoritate Sancti Athanaſii, qui Epiſtolam ſeu veriùs librum edidit de ſententia Dionyſii Alexandrini contra Arianos, in qua totus eſt, ut ejus auctoritatem Arianis eripiat, eumque ab ipſorum errore vindicet. Ubi præter ea, quæ jam a nobis laudata ſunt, hæc habet: *Meritò igitur Hæreticorum improbitatem ſtupeas, quòd Dionyſium dicentem Filium eſſe Patri conſubſtantialem, ſecum aſſerere ejuſdem eſſe ſententiæ, & in orbem bombis circumſtrepentes, veluti culices muſſitant, non rectè a Synodo conſubſtantialitatem inductam eſſe. Si enim illis Dionyſius eſt amicus, ne negent ſententiam ſui gregalis: & ſi rectè eſſe dictum putant, cur ſe de Dionyſio eamdem vocem uſurpante, quaſi de ſuffragatore ſuæ ſententiæ vendi tant? Cùm ille iſta non obiter tractet, ſed Scriptis in id jam antea Epiſtolis, tum eos qui eum notaverant, quaſi Patri Filium conſubſtantialem eſſe negaſſet, mendacii coarguit; tum eos qui illum ſuſpicati fuerant, quaſi Verbum eſſe conditum dixiſſet, a ſe excutit, & profligat, docens ſe nequaquam, ita ut illi arbitrantur ſenſiſſe, ſed voces eas in illum uſum adhibuiſſe, ut oſtenderet non Patrem eſſe, ſed Filium, qui creatum, conditum, & factum corpus induerit.*

Probatur ultimò. Ille omnino alienus fuit ab erroribus Arii, qui nuſquam impietatis convictus eſt a Patribus, & cujus memoria ſemper celebris fuit in Eccleſia. Si enim Patres omnes, ut primùm orta eſt Ariana hæreſis, adversùs eam, ejuſque Auctorem inſurrexerunt, & ipſum Sacerdotio abdicarunt, & ab Eccleſia expulerunt; eodem modo erga Dionyſium Alexandrinum ſe geſſiſſent, ſi eumdem errorem propugnaſſet. Porro Sanctus Dionyſius Alexandrinus nuſquam impietatis convictus eſt a Patribus, imò purus erroris denuntiatus eſt a Romana Synodo, cui Dionyſius Pontifex Maximus præerat: Immeritò itaque inſimularetur erroris.

Probatur minor ex Sancto Athanaſio, loco citato, dicente: *Magni certè argumenti, eſt nihil non veri dicere, & calumniis virum premere, quòd ille nunquam ab aliis Epiſcopis de impietate convictus eſt, neque hæreſim propugnando ab Eccleſia ſeceſſit, ſed in ea cum pietate obdormivit; quòdque ejus memoria hactenus cum Patribus celebrata eſt, & in Catalogum relata: qui ſi cum iſtis ejuſdem opinionis fuiſſet, aut ſi Scriptorum rationem non reddidiſſet, minimè dubium, quin eadem, quæ illi, paſſurus fuiſſet.*

Objicitur primò. Sanctus Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Euphranorem & Ammonium ſcripſit, *Dei Filium eſſe opus quoddam, & factitium: Neque naturâ proprium, ſed peregrinum, ſecundum a Patre*, & Patrem ad ipſum comparari, *Quemadmodum Agricola comparatur ad vitem, & navis fabricator ad navem. Si quidem tanquam qui opus eſt, non erat antequàm fieret.* Hæc porro purum putumque Arianum virus continent. Igitur Sanctus Dionyſius Alexandrinus Arianorum errorem præformavit.

Reſpondeo primò, S. Dionyſii Alexandrini ſententiam non ex iſta tantùm Epiſtola, in qua duriùs loqui viſus eſt, ſed ex aliis ejus Epiſtolis & ſcriptis, quibus ſuam ea in Epiſtola mentem expoſuit, eſſe explorandam. Unde cùm in aliis Epiſtolis aut libris Catholicè expoſuerit, quæ in Epiſtola ad Euphranorem & Ammonium ſcripſerat, in iiſque Filium conſubſtantialem eſſe Patri disertè ſit profeſſus, potiùs aſſerendum eſt illum Arianam hæreſim in anteceſſum damnaviſſe, quàm eandem præformaſſe. Ita reſpondet Sanctus Athanaſius in Epiſtola de ſententia Dionyſii Alexandrini contra Arianos. *Scripſiſſe Dionyſium iſtius generis Epiſtolam agnoſcimus* (inquit). *Verùm non hanc ſolam, ſed pluriman ab eo poſtmodum ſcriptas eſſe dicimus, quas ab iſtis quoque legi oportuit, ut ex omnibus ſimul judicium de ejus Fide conſtitui poſſet. Non enim fabri peritia, ſolertiaque, qui multas triremes ædificavit, ex unica nave, ſed ex omnibus ſimul dijudicari debet. Si igitur ſimpliciter tanquam qui fidem ſuam ederet hanc Epiſtolam ſcripſit; eſto accenſent eum ut velint: Non enim crimine caruerit iſtiuſmodi ſententia. Quòd ſi temporis, & perſonæ ratio eum ad talia ſcribenda traxit, aliaſque poſtmodum Epiſtolas ſubdidit, quibus ſe de ſuſpicione purgat; non oportuit omiſſis cauſſis, cur ita ſcribendum fuerat, homini temerè odium conciliare, ne alioqui videantur nihil niſi dictiunculas aucupari, & veritatem, & fidem rerum, quæ ex aliis Epiſtolis elucet prætermittere.*

Reſpondeo ſecundò, Sanctum Dionyſium hæc

ſcripſiſſe

Digitized by Google

ſcripſiſſe quadam œconomiâ & accommodatione, ut Sabellii dogma perverſum elideret, qui perſonæ ſicut & naturæ unitatem aſſerebat. Quamobrem perſonam Filii a perſona Patris reipſa diſtinctam probare ſtudens, ea ſelegit de Scripturis teſtimonia, quæ ad aſſumptæ carnis imbecillitatem referuntur, & quę ſine controverſia Filio conveniunt. Ita reſpondet Sanctus Athanaſius, loco ſupra laudato: *Agricola*, inquit, *qui alias atque alias arbôres pro ſubjecti ſoli ratione curat, minimè culpari debet, quòd hanc amputet, illam inſerat, iſtam plantet, aliam rurſus evellat; ſed potiùs ob multiplicem ſolertiam, in admiratione eſſe. Quapropter, ſi non obiter & perfunctoriè ejus viri Scripta legerint, indicent mihi quale argumentum, ſcopumque Epiſtola ſecutus ſit. Si id fecerint, calumniam ſuam, animique pravitatem in lucem proferent.*

Et infrà: *Rurſus ſi idem ſe de Epiſtola ſua ad Ammonium unde ſuſpicio nata eſt, adhibito remedio, excuſarit, neque poſt excuſationem de ſententia orthodoxa deceſſit; certum eſt eum, ea qua ſuſpecta fuere, ex uſu rerum, pro negotii conditione conſcripſiſſe; neque iſtiuſmodi Scripta, quæ negotiis attemperata ſunt, oportuit malignè, odioſèque interpretari, aut ad cujuſlibet libidinem, ſtudiumque torqueri.*

Id illuſtrat variis exemplis Sanctus Athanaſius Primò exemplo Medici, qui remedia morbis curandis congrua adhibet, quæ tamen contraria videntur artis ignaris. Secundò, exemplo optimi præceptoris, qui præcepta ſua ingenio & moribus diſcipulorum accommodat. Ita Sabellianam hæreſim refellens Dionyſius Alexandrinus, ea ſcripſit, quæ ad perſonarum divinarum perſuadendam diſtinctionem apta erant, licèt contra eſſentiæ unitatem pugnare in ſpeciem viderentur.

Tertiò, Beatum Dionyſium Alexandrinum defendit Sanctus Athanaſius Apoſtolorum exemplo, quos nullos Ariani erroris fundamenta jeciſſe dixerit, quia Chriſtum hominem è Nazareth oriundum, & patibilem eſſe prædicarunt. ,, An quia ita iſti calumniantur, ſuſpicandum eſt Apoſtolos his verbis utentes Chriſtum tantummodò hominem eſſe exiſtimaviſſe, neque quidquam ſublimius de eo cogitaſſe? Abſit ut hoc cuiquam in mentem veniat. Illi ut architectones periti, & diſpenſatores myſteriorum Dei, non ſine juſta ratione rem ita temperarunt. Judæi enim ejus temporis, partim ipſi errantes, partim Ethnicos in errorem abducentes, Jeſum nudum & merum duntaxat hominem ex ſemine Davidis prodiiſſe credebant. Hac de cauſſa beati Apoſtoli prudenter admodum humana Salvatoris primùm Judæis attulere, ut eos jam Chriſtum veniſſe, ſignis, miraculiſque perſuaſos, paulatim ad credendam ejus divinitatem perducerent; demonſtrantes certiſſimis rationibus, iſtiuſmodi opera, non hominis; ſed Dei eſſe. Certè Petrus, cùm diceret hominem patibilem Chriſtum, ſtatim adjunxit: Hic auctor vitæ eſt. Idemque & in Evangelio fatetur, dum inquit: Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. Et in Epiſtola eum Epiſcopum animarum, & Dominum ſuum, & Angelorum, & Poteſtatum pronuntiat. Ita quoque & Paulus, qui dicit Chriſtum virum ex ſemine David oriundum eſſe, in Epiſtola ad Hebræos vocat eum Splendorem gloriæ, & figuram ſubſtantiæ ejus..... Idem igitur Dionyſius ab Apoſtolis edoctus fecit, coactus ob Sabellii hæreſim, quæ jam irrepſerat, iſtiuſmodi Epiſtolam ſcribere; verbaque quæ humanitus, & ſerviliter de Servatore ſonant, objicere, ut rebus humanitatis ejus interſepiretur, quominus Filium Patrem eſſe dicerent; faciliorem illis viam ad credendam divinitatem Filii ſtrueret in illis Epiſtolis, ubi ex Sacris Scripturis Verbum eum eſſe, ſapientiam, virtutem, vaporem, ſplendoremque Patris eſſe demonſtrat. Certè in ſcriptis ſuæ Apologię propalam & ingenuè piam Fidem in Chriſtum profitetur. Ut igitur Apoſtoli culpandi non ſunt, ſed potiùs, ob doctrinam pro tempore diſpenſatam, admirationi eſſe debent: ita Dionyſius quoque, ob Epiſtolam Euphranori & Ammonio contra Sabellium ſcriptam, culpandus non eſt. Quòd enim verbis humilibus, & exemplis uſus eſt, id Evangelio, unde illa accepta ſunt, debet; ſimulque ejus rei cauſſam præbuit Salvatoris in carnem adventus.

Reſpondeo tertiò, Sanctum Dionyſium Alexandrinum verba in argumento laudata ſcribentem, ſpectaſſe Filium Dei ratione humanitatis aſſumptæ, non ratione divinitatis, aut divinæ Hypoſtaſeos. *Agricola* namque, *inquit Sanctus Athanaſius ibidem*, ,, quantùm ad ſubſtantiam vitis attinet, naturâ ab ea externus, & alienus cenſeri debet: palmites contra congeneres cum vite indiviſimque cohærentes, & ipſi interim eamdem naturam & parem cum vite poſſident. Si igitur Filium eiuſdem nobiſcum ſubſtantiæ eſſe velitis, eamdemque naturam poſſidere, ſit igitur ſecundùm hoc alienus a ſubſtantia Patris, eo modo quo vitis ab Agricola. Sin autem Filius aliud eſt, & diverſum a nobis, nimirum Verbum, ratioque Patris, nos contra nil niſi terrigenæ, & poſteri Adæ; certum eſt illud dictum de vite & Agricola non referri ad deitatem Verbi, ſed ad ejus humanitatem; cùm ad iſtum modum Dominus ſua verba temperarit: Ego ſum vitis, & vos palmites: Pater verò meus Agricola eſt. Nos enim reſpectu corporis noſtri, Domini cognati ſumus, ac proinde ab illo dictum eſt: Annuntiabo nomen tuum fratribus meis. Et ut palmites ex vite ſunt, eique conſubſtantiales habentur, ita & nos cognata cum Domino corpora ſortiti, incrementum ex ejus plenitudine accepimus, ejuſque radice ad reſurrectionem, & ſalutem nitimur. Pater verò Agricolæ nomen meretur, eò quòd ipſe, per Verbum, vitem, quæ eſt humanitas Salvatoris condiderit; atque ideo nemo ad Dominum venire poteſt, niſi Pater eò illum traxerit. Cùm igitur iſte ſit hujus ſententiæ intellectus, opportuniſſimè ea de hac vite ſcribuntur: Fidelem eum fuiſſe illi, qui ipſum fecerat, & tantò præſtantiorem Angelis factum: necnon & illud, Dominus creavit me. Quo enim tempore illud acceperat quod pro nobis oblaturus erat, corpus ſcilicet ſuum ſacroſanctum ex Maria Virgine natum, eo nimirum tempore de illo ſcriptum oportuit, ipſum conditum & creatum fuiſſe, ſiquidem hujuſmodi dicta hominibus congruunt: & attemperata ſunt, neque poſt corpus aſſumptum Angelis præſtantior factus eſt, ne antea minor illis, aut par fuiſſe videatur.

Certè hanc vitis & agricolæ comparationem, & appellationem operis, & creaturæ, non eſſe relatas a Sancto Dionyſio ad perſonam Filii ſecundùm ſe, ſed tantùm ratione humanitatis aſſumptæ, conſtat ex illius verbis quæ refert Sanctus Athanaſius. ,, Tametſi meum dictum ſit, quod non invenerim hanc vocem conſubſtantialitatis in Literis ſacris, rem tamen ipſam inibi deprehendi, cognovique Filium, qui Verbum eſt, non alienum a Patris ſubſtantia eſſe.

Addit inferiùs: Quia malignè objectum erat San-

„ cto Dionyſio, quòd *Deum* dixiſſet „ factorem Chriſti, multiplici ratione ad ſe defendendum uſus eſt. Dicit, ne ita quidem ſuum ſermonem reprehendi debere; reſpectu enim carnis creatitiæ, quam Verbum aſſumpſit, Deum Chriſti factorem appellaſſe. Quòd ſi de Verbo quiſpiam hoc dictum eſſe ſuſpicetur, modò benignè audiat, intelliget me nequaquam ſentire Verbum creaturam eſſe; cùm Deum ejus, non conditorem, ſed Patrem appellem. Nam tametſi obiter a me Deus Filii ſui creator nominetur, tamen vel ita quoque res non caruerit ſuâ defenſione. Nam Græci ſapientes ſeſe ſuorum verborum, quorum parentes, genitoreſque ſint, factores nuncupant. Quin etiam Sacra Scriptura motuum noſtrorum ex noſtro corde prodeuntium factores nos appellat; factoreſque item legis, judicij, & juſtitiæ; adeo ut undecumque appareat, magnum illum Filium nec creaturam, nec opus eſſe; ac proinde ſe alienum eſſe ab Arianica pravitate.

Objicitur ſecundò Auctoritas Sancti Baſilii, qui a Maximo Philoſopho rogatus quid de Dionyſio Alexandrino ſentiret, aſſerit ipſum, dum vehementiùs obluctari Sabellio cuperet, in contrarium errorem inflexum eſſe. Ita enim habet Epiſtolâ 41. „ Quæ de rebus Dionyſii ſciſcitaris, venerunt quidem ad nos admodum illius multa. Libri verò nondum adſunt: atque adeo nihil dum miſimus. Eſt autem hæc noſtra de illo ſententia. Non omnia viri hujus laudamus: ſunt, quæ prorſus etiam damnamus. Ipſe propemodum, quantùm nobis liquet, primus hominibus impietatis iſtius Anomæanæ, quæ jam paſſim obſtrepit, ſeminaria præbuit. Cauſſam verò hujus non puto animi malitiam eſſe, ſed quòd vehementer cupit obluctari Sabellio. Soleo itaque illum ſimilem æſtimare plantatori cuipiam, qui recentis plantæ correcturus averſionem, ita immoderatè illam retorquet, ut a medio abhorreat & ad contrarium latus ramulum adducat. Tale quid & ab hoc viro factum deprehendimus. Hic nempe dum impietati Afri illius ſe opponit acriore impetu, minus prudenter ſibi proſpiciens, in malum huic oppoſitum præceps abiit; & quidem nimio contendendi ſtudio. Satis enim huic fuit, ſi argumentis doceret, Patrem, & Filium non idem eſſe ſubjecto perſonali, ac palmarium hoc præſumptæ victoriæ ex hoſte blaſphemo nimirum Sabellio reportaret. Atqui is Dionyſius, quod unum expetebat, perſpicuè admodum obtinuit, ſed ex ſuperfluo. Nam non ſolùm diverſitatem, τῶν ὑποστάσεων, ſed & τῆς οὐσίας differentiam conſtituit, potentiam Filii imminuit, & ipſius gloriam immutat, ac majeſtatem. Hinc adeo contigit ut malum permutaret malo, atque aberravit a ſcopo rectiſſimæ & ſincerioris doctrinæ, quò factum eſt, ut varius ſit deprehenſus, & inconſtans in conſcriptionibus ſuis; & quidem tollit nunc τὸ ὁμοούσιον per ea quibus in recta hypoſtaſum conſtitutione minùs rectè uſus eſt: nunc contra admittit, dum reſpondet ſibi Cognomini. Nec his contentus, & de Spiritu Sancto voces edidit, quæ nullâ prorſus ſui parte competunt Sancto Spiritui, divinam illi atque adorandam adimens majeſtatem, & eundem ad hæc inferiora devexum, creatæ adnumerat, ac ſervili naturæ. Hanc Sancti Baſilii de Dionyſio Alexandrino ſententiam refert Photius inter Gobari Excerpta, Bibliothecæ Codice 232. Conſtat itaque ex Sancto Baſilio, Dionyſium Alexandrinum eum in errorem incautè abreptum eſſe, qui Arianorum poſtea palmaris fuit.

Reſpondeo primò, Sanctum Dionyſium Alexandrinum meliorem ſui eſſe interpretem, quàm ſit S. Baſilius: & rurſus Sanctum Athanaſium Alexandrinum etiam Epiſcopum res & ſenſa Dionyſii meliùs noſſe. Cùm itaque Sanctus Dionyſius mentem ſuam aperuerit & fidem expoſuerit editis Apologiis, quæque a ſe paulò duriùs dicta videbantur, Catholico ſenſu a ſe conſcripta demonſtraverit; cùm inſuper Sanctus Athanaſius Alexandrinus Antiſtes ipſum vindicaverit ab errore, ſingulari edito libro, maxima cum veneratione hac in cauſſa deferendus eſt Sanctus Baſilius.

Reſpondeo ſecundò, Sanctum Baſilium, cùm hæc de Sancto Dionyſio Alexandrino ſcripſit, quatuor Apologeticos libros ab illo ad Dionyſium Romanum Pontificem pro ſui purgatione conſcriptos, minimè comperios habuiſſe, quod & ipſe innuere videtur cùm ait, *Venerunt quidem ad nos admodùm multa, libri verò nondùm adſunt*. Librorum autem nomine intelligi debere Commentarios ad Dionyſium Romanum Pontificem datos, ſatis apertè declarat Euſebius libro 7. cap. 21. *Quatuor item libros*, inquit, *de eodem argumento nempe contra Sabellii hæreſim compoſuit, quos gentili ſuo Dionyſio, qui Romanus erat Epiſcopus, dedicavit*. Cùm igitur conſtet, nec S. Baſilium omnia ab eo ſcripta hoc de argumento comperta tunc habuiſſe, nec inſuper Apologeticum librum pro eodem a S. Athanaſio editum ei tunc innotuiſſe, non mirum ſi paulò ſeveriùs de ipſo Dionyſio Alexandrino tulerit judicium. Sed his omnibus demum inſpectis, & expenſis, tantùm abeſt ut eum violatæ Spiritûs Sancti majeſtatis ampliùs accuſaverit: quin potiùs, quæ ab illo ſcripta eſſent eo argumento, in ſui defenſionem adduxerit. Sic enim habet in libro de Spiritu Sancto ad Amphilochium cap. 29. *Cæterùm cùm apud me reputo ſi quis veterum ac beatorum virorum his, quibus nunc reclamatur, vocibus uſus ſit, multos reperio, quibus antiquitas fidem conciliat, qui juxta exactum eruditionem, non juxta horum temporum homines, quorum alii præpoſitione, alii conjunctione, in Glorificatione ſermonem copulant, ſtatuerunt nihil cenſere, ſanè quod ad rectam attinet pietatis intelligentiam, Irenæus ille, & Clemens Romanus, & Alexandrinus Dionyſius, id quod etiam auditu mirum eſt, in ſecunda ad ſibi Cognominem Epiſtola de accuſatione, ac defenſione, hunc in modum finit ſermonem. Tranſcribam autem vobis ipſa hominis verba: His, inquit, congruenter & nos etiam, formâ, regulâque a Senioribus, qui antè nos vixerunt, acceptâ, concordibus vocibus eam illis gratias agere, ac nunc etiam vobis ſcribere deſinemus. Deo autem Patri, & Filio Domino noſtro Jeſu Chriſto, cum Sancto Spiritu, gloria & imperium, in ſæcula ſæculorum. Amen.* Porrò cùm Sanctus Baſilius impugnaretur ab æmulis quaſi violatæ majeſtatis Spiritûs Sancti reus; non laudaſſet Dionyſium Alexandrinum ut ſuæ teſtem locupletiſſimum fidei, ſi in ejuſdem criminis ſuſpicionem adduci meritò eum poſſe exiſtimaſſet.

Objicitur tertiò, ex Gennadio, libro de Dogmatibus Eccleſiaſticis, ſcribente: *Nihil creatum, aut ſerviens in Trinitate credamus, ut vult Dionyſius fons Arii*.

Reſpondeo, Hæc a Gennadio inconſultò ſcripta eſſe: quem veriſimile eſt omnes S. Dionyſii Alexandrini lucubrationes, & Sancti Athanaſii pro eo Apologiam non legiſſe, cùm hæc ſcripſit.

Ex his conſtat deceptum fuiſſe Ruffinum, cùm errores in Dionyſii Scriptis eſſe effutiit; quanquam ab Arianis intruſos cauſſaretur. Namque nihil hujuſmodi a Sancto Athanaſio ſcriptum eſt: quin-

Digitized by Google

quinimo ejus Opera integra & illibata ſervata fuiſſe innuit, quibus ejus Orthodoxia innoteſceret, Arianaque hæreſis debellaretur.

DISSERTATIO XX.

De Lapſu Marcellini Romani Pontificis, & de Sinueſſana Synodo.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm Marcellinus thus Idolis adoleverit, ob idque in Sinueſſana Synodo fuerit damnatus?

PROPOSITIO I.

Marcellini lapſus commentitius eſt.

PRobatur primò ex ſilentio veterum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptorum, qui lapſum & thurificationem Marcellini nullatenus noverunt. Euſebius libro 7. cap.32. Pontificatûs ejus meminit, non thurificationis, & Theodoretus libro 1. cap.3. vocat Marcellinum, *Virum perſecutionis temporibus magna gloriâ nobilitatum*. Lapsûs ejus ne per umbram quidem meminit.

Probatur ſecundò ex S. Auguſtino, libro de unico Baptiſmo contra Petilianum, cap.16. ubi Donatiſtam illum refellens, qui plures Eccleſiæ Romanæ Epiſcopos Traditionis ſacrorum Codicum, & thurificationis arguebat, hæc habet: *Quid ergo jam opus eſt ut Epiſcoporum Romana Eccleſiæ, quos incredibilibus calumniis inſectatus eſt, objecta ab eo crimina diluamus? Marcellinus & Presbyteri ejus Melchiades, Marcellus & Sylveſter, Traditionis Codicum divinorum, & thurificationis ab eo crimine arguuntur: ſed numquid ideo etiam convincuntur, aut convicti aliquâ documentorum firmitate monſtrantur? Ipſo ſceleratos & ſacrilegos fuiſſe dicit: Ego innocentes fuiſſe reſpondeo. Quid laborem probare defenſionem meam, cùm ille nec tenuiter probare conatus ſit accuſationem ſuam?* Porro qua ratione quod in medio Urbis, in Idolorum templo, coram Imperatore, a tali præſertim tantoque viro ſupponitur admiſſum facinus, unum præteriiſſet Auguſtinum, qui etiam Romæ tamdiu verſatus eſt, quique hoc factum, importunis Donatiſtarum objectionibus coactus, accuratè diſcuſſit? Quod ſi id ſoli ſciverint Donatiſtæ, cur tanti rem momenti abſque aliqua teſtificatione prodiderunt? Cùm præſertim thurificationis atque damnationis Marcellini Acta illa Sinueſſanę Synodi, ut fingitur, ſuppeterent.

Tandem cur Donatiſtæ, qui omnem verterunt lapidem in tot Conciliis & Collationibus, ut unum Cæcilianum traditionis arguerent, Marcellini Romani Pontificis lapſum ac thurificationem ſæpius non prodiderunt, ac probaverunt? Certè in celeberrima illa, mandato Imperatoris facta Collatione Carthagine inter Catholicos & Donatiſtas Epiſcopos, cùm ſeſe paratos jactitarent Hęretici ad convincendum traditionis Melchiadem Romanum Pontificem, & prolixa admodum Acta legi petiviſſent, nihil in iis, quo reus probaretur, penitus inventum eſt, ut refert Sanctus Auguſtinus in Breviculo Collationis diei tertiæ, cap.18. & libro poſt Collationem edito, cap.12. & 13. At ſi verè lapſus eſſet Marcellinus, ibi lapſum ejus objicere non omiſiſſent ad faceſſendum negotium Melchiadi, qui ejus Presbyter fuerat: ſicut ex perſona Felicis Aptungitani Cæciliano moverunt quæſtionem, quòd ab eo, qui fuerat ſacrorum librorum traditor, ipſe fuiſſet ordinatus.

PROPOSITIO II.

Concilium Sinueſſanum ſuppoſititium eſt, ac planè fictitium.

Probatur primò. Incredibile eſt quòd ſæviente perſecutione Diocletiani, omnium ſcilicet crudeliſſima, trecentorum Epiſcoporum cogi potuerit Conventus, eo ſcilicet paulò minor, qui in maximâ Eccleſiæ pace, totis viribus adnitente Conſtantino Imperatore, Nicææ in Bythinia fuit poſtea congregatus: ergo fictitia eſt Sinueſſana Synodus trecentorum Epiſcoporum, quæ anno Chriſti 303. fuerit congregata ad Marcellinum Pontificem condemnandum.

Probatur ſecundò. Nulla apud quoſvis Scriptores, ſive profanos, ſive Eccleſiaſticos, Sinueſſanæ Civitatis, & Cleopatrenſis Cryptæ, in qua celebratum fingitur iſtud Concilium, occurrit vel levis memoria. Ficta igitur Civitas eſt, ficta Crypta, adeoque & commentitia Synodus. Aſſerere enim cum Baronio & Binio, quòd ſitum, ac nomen loca illa mutarint, divinare eſt.

Probatur tertiò. In Actis iſtius Concilii Marcellinus dicitur introductus a Diocletiano in Templum Veſtæ & Iſidis, ſacrificaſſe Herculi, Jovi, & Saturno. Iſtud porro veriſimile non eſt, cùm cuique Numini proprio in Templo nuncupata fuiſſe vota, & oblata Sacrificia, omnia Antiquitatis monomenta teſtentur.

Probatur quartò. Ferunt iſtiuſmodi Acta Marcellini condemnationem ad Diocletianum eſſe perlatam, cùm eſſet in bello Perſarum: quod apertæ convincitur falſitatis: cùm eo ipſo anno, Imperii nempe ſui vigeſimo, ſeſe Imperio abdicaverit Diocletianus, & ante biennium de Perſis profligatis cum Maximiano Collega ſuo Romæ triumphum egerit. Illius igitur Synodi Acta, ut & Synodus ipſa, exſufflanda ſunt. Reſpondent Baronius & Binius, verba illa eſſe appendicem Actorum, non partem; ſed divinantibus quis facilè credat?

Probatur quintò. In Actis illis habetur, multitudinem Chriſtianorum ad Templum Idolorum perrexiſſe, ut de rumore qui ſparſus erat contra Marcellinum certiores fierent, & teſtimonium contra ipſum ferre poſſent, ſi eum viderent Idolis ſacrificantem. Ipſos verò vidiſſe eum thus falſis Numinibus adolentem. At in iſta narratione multa ſunt quæ veri ſpeciem nullam habent. Primò, quòd tempore perſecutionis, quo Fidei Chriſtianę profeſſores deliteſcebant, tot Chriſtiani catervatim prodierint in publicum. Secundò, quòd ad Templum Idolorum acceſſerint, Sacrificii, aut Thurificationis ſacrilegæ futuri teſtes, quibus impia Sacrificia, & quoſvis Gentilitiæ ſuperſtitionis ritus ſpectare nullatenus licebat, ut conſtat ex Tertulliano paſſim in libro de ſpectaculis, ſed maximè cap. 13. ubi poſtquàm præmiſit Chriſtianos ab Idolothytis abſtinere ex horrore Idololatriæ, hæc addit: *Si ergo gulam & ventrem ab inquinamentis liberamus, quantò magis auguſtiora noſtra, oculos & aures ab Idolothytis voluptatibus abſtinemus, quæ non inteſtinis tranſiguntur, ſed in ipſo ſpiritu & anima digeruntur: quorum munditia magis ad Deum pertinet, quàm inteſtinorum?* Et certè ſi ſpectacula adire Chriſtianis licitum non erat, quia ex Idololatria conſtabat univerſa ſpectaculorum paratura, ut ait Tertullianus, quantò magis ipſis erat illicitum Sacrificia ipſa falſis exhibita Numinibus ſpectare?

Probatur ſextò. Acta illa referunt 72. teſtes ad-

Digitized by Google

adductos fuiſſe mediam in Synodum, qui Marcellinum ſacrilegæ Thurificationis convincerent, & nihilominus dixiſſe ipſi univerſam Synodum: *Tu eris Judex: ex te enim damnaberis, & ex te juſtificaberis, tamen in noſtra præſentia.* Et poſt depoſitionem, dicitur *Ore ſuo condemnatus. Nemo enim,* inquit aliquis ex fictitiis illis Patribus, *unquam judicavit Pontificem, nec Præſul Sacerdotem ſuum, quoniam prima Sedes non judicabitur a quoquam.* Quæ ſi vera eſſent, quam ob cauſſam tot prolata eſſent adverſùs Marcellinum teſtimonia? Quorſum neceſſarii teſtes ad convictionem rei, qui judicari a nemine mortalium poteſt; & cujus ſtandum eſt judicio in propria cauſſa? Acta igitur illa inepta ſunt, & ſecum pugnantia: quæ maxima eſt nota ſuppoſitionis.

Septimò. Ad quid myſticus ille ſeptuaginta duorum teſtium numerus? Nunquid *In ore duorum vel trium*, non *ſtat omne verbum?*

Octavò. Quàm bella libræ occiduæ 72. ſolidis conſtantis ad numerum 72. teſtium alluſio, quàm nitida elocutio; *Quoniam in ſeptuaginta duorum libra occidua in reparationem reſurgit annus!* Ænigma certè quod nullus Oedipus ſolveret.

Nonò. Quàm congruum primævæ Eccleſiæ moribus, ut ad teſtimonium ferendum contra Pontificem admitteretur publicus adulter! Quod tamen factum fuiſſe in Actis illis legitur.

Decimò. Veriſimile non eſt quòd Marcellinus, qui palam, in Templo, tanta ſpectante multitudine, thus adoleviſſe fingitur Herculi, Jovi & Saturno, a ſe admiſſum in totius Romanæ Civitatis luce facinus inficiari auſus eſſet. Quod tamen Acta illa teſtantur.

Undecimò. Pontificem Romanum illo ævo purpurâ fuiſſe indutum, nemo ſibi facilè perſuadebit, quò nullus adhuc irrepſerat in Eccleſiam faſtus, & Apoſtolica ſimplicitas in Epiſcopis fulgebat. Porro id ſupponunt Acta Sinueſſana, in quibus unus teſtium quærenti Marcellino, quo die ipſum thurificantem vidiſſet, reſpondiſſe fertur: *Quo die exuiſti purpuram & induiſti coccum, & gaudebat ſuper te Diocletianus, & quos paulò ante negabas, & ante ejus tribunal eis thurificabas.*

Duodecimò. Ab Eccleſiæ ſenſu aliena ſemper fuit iſta propoſitio: *Prima Sedes non judicabitur a quoquam:* in ea ſpecie cui applicatur in Actis Sinueſſanis. Nam hæreticum Pontificem judicari poſſe cenſuit ac damnari, ut revera damnavit Honorium Sexta Synodus Oecumenica. Idem conſtat ex Canone *Si Papa*, Diſtinct. 40. qui ex Sancti Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi & Martyris verbis contextus eſt, in quo dicitur Papam a nemine eſſe judicandum, *Niſi fuerit a Fide devius.* Quòd ſi Pontificem Romanum in hæreſim lapſum judicari poſſe a Concilio ſemper exiſtimavit Eccleſia, multò magis lapſum in Idololatriam.

Ultimò. Quotquot nominantur illis in Actis Epiſcopi, incogniti ſunt, nec cujus loci Epiſcopi fuerint indicatur; quod a perpetuo Synodorum more, & Synodalium Actorum ſtylo penitùs alienum eſt. Argumento eſt itaque fictitios eſſe Epiſcopos, & Acta fictitia.

Objicitur auctoritas Nicolai Primi in Epiſtola ad Michaëlem Græcorum Imperatorem, in qua ut probet non poſſe quemquam ab his, qui inferioris dignitatis ſunt, judicari, iſtam de lapſu & damnatione Marcellini refert hiſtoriam, his verbis: *Tempore Diocletiani & Maximiani Auguſtorum, Marcellinus Epiſcopus Urbis Romæ, qui poſtea inſignis Martyr effectus eſt, adeo compulſus eſt a Paganis, ut in Templum eorum ingreſſus, grana thuris ſuper prunas poneret. Cujus rei gratia collecto numeroſorum Concilio Epiſcoporum, & inquiſitione actâ, hoc ſe idem Pontifex egiſſe confeſſus eſt. Nullus tamen eorum proferre in eum ſententiam auſus eſt, cùm ei ſæpiſſimè omnes perhiberent, Tuo ore judica cauſſam tuam, non noſtro judicio. Et iterum: Noli, ajunt, audiri in noſtro judicio, ſed collige in ſinu tuo cauſſam tuam; & iterum dicunt: Prima Sedes non judicabitur a quoquam.* Ergo verè lapſus eſt Marcellinus in Idololatriam, & in Sinueſſana Synodo damnatus.

Confirmatur. Romanum Breviarium thurificationis Marcellini meminit: Romana igitur Eccleſia illius lapsûs hiſtoriam probat.

Reſpondeo, Nicolaum Primum falſis Concilii Sinueſſani Actis deceptum eſſe, atque illam retuliſſe de lapſu Marcellini hiſtoriam, prout vulgò ferebatur apud illos, qui commentum emunctiore nari ſubodorati non eſſent. Neque enim certam hiſtoriam facit Romani Pontificis auctoritas, cui in hujuſmodi factis major non debetur fides, quàm aliis quibuſlibet Auctoribus. Sicut ergo eruditorum nemo crediderit priſcorum Pontificum Epiſtolas genuinas eſſe, quia ita ſcripſit Nicolaus; cùm argumentis meridiana luce clarioribus compertum ſit ſuppoſitas eſſe ab impoſtore Iſidoro; ita nemo doctus colliget Marcellinum thus Idolis adoleviſſe, & in Concilio Sinueſſano fuiſſe damnatum, quia Nicolaus Primus id refert. Cùm enim vellet ſupremam demonſtrare Sedis Romanę dignitatem Imperatori Michaëli, undequaque arripuit & congeſſit, quæ cauſſam ſuam juvare poſſent, ſingulorum factorum accuratiori neglecto examine. Nec ſuccenſere quis debet, quòd Summum Pontificem deceptum in rei geſtæ narratione propugnemus, cùm minor ſit injuria Sedis Apoſtolicæ, oſcitantia illa, & hallucinatio Nicolai, quàm thurificatio Marcellini.

Ad confirmationem reſpondeo, Romani Breviarii auctoritatem efficere non poſſe, ut fabulæ in hiſtorias evadant: nec cenſeri debere exploratæ & inconcuſſæ veritatis, quæcumque Breviario ſunt inſerta, quod multis exemplis probare facile eſſet.

SCHOLION I.

Ad hanc Diſſertationem Religioſi Cenſores hanc notam in Indiculo ſuo appoſuerunt, p. 654. *Baronius errat circa lapſum Marcellini, & Acta Sinueſſanæ Synodi. Tota*, inquiunt, *Diſſertatio expungatur.*

R. Quamvis erraſſe in his, aliiſque plurimis Hiſtoriæ capitibus Cardinalem *Baronium* nemo doctus diffiteatur; hæc tamen verba, *Baronius errat*, mea non ſunt. *Marcellini* lapſum commentitium, Acta Sinueſſanæ Synodi ſuppoſita, invictis rationibus probo; Sanctum Pontificem ab idololatria vindico. Sententiam meam ſecutus eſt vir eruditus *Daniel Papebrochius*, in Propylæo ad Acta Sanctorum menſis Maii, Diſſertatione 8. me etiam appellato, & Acta Sinueſſana his verbis ſugillat: *Hæc autèm narrantur cum circumſtantiis & formulis tam peregrinis, ne dicam fatuis, ut nequeam animo comprehendere, qua ratione potuerint iſta Acta in compilationibus Conciliorum abſque debita cenſura tolerari.* Eamdem ſententiam propugnat *P. Antonius Pagi* in Critica Annalium *Baronii*, ad annum 302. Num. 16. meas etiam rationes uſurpans.

SCHOLION II.

Ad eamdem Diſſertationem, & ad pag. 657. Editionis primæ, Religioſi Cenſores in Indiculo ſuo hanc Propoſitionem notant: *Ab Eccleſiæ ſenſu alienum, quòd PRIMA SEDES A NEMINE JUDICATUR.*

R. Hanc Propoſitionem ab Eccleſiæ ſenſu abſolutè

Digitized by Google

ſolutè & ſimpliciter alienam non dixi, ſed *alienam in ea ſpecie cui applicatur in Actis Sinueſſanis*. Eccleſia enim (inquiebam) *Hereticum Pontificem judicari poſſe cenſet ac damnari, ut re vera damnavit Honorium Sexta Synodus Oecumenica. Idem conſtat ex Canone, SI PAPA.* Diſtinct. 40. *in quo dicitur, Papam a nemine eſſe judicandum,* NISI FUERIT A FIDE DEVIUS. *Quod ſi Pontificem Romanum in hæreſim lapſum judicari poſſe a Concilio ſemper exiſtimavit Eccleſia, multò magis lapſum in idololatriam.* Eamdem rationem uſurpat eruditus *Papebrochius*, loco ſupra laudato, Num. 8. *Ego*, inquit, *Romanæ Eccleſiæ prærogativis additum potiùs aliquid, ſi poſſit, quàm detractum velim; illa tamen, quà hic prætenditur,* PRIMA SEDES NON JUDICARI A QUOQUAM, *eo accepta ſenſu, quaſi perſona Pontificis, quà homo ſingularis eſt, nullius judicio ſubjaceret, non modo falſa eſt, ſed ab ipſamet Eccleſia poſitivè rejecta in Canone, SI PAPA, Diſt. 40. ſumto ex verbis Sancti Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi & Martyris, ubi ſtatuitur ut* PAPA judicetur a nemine, niſi fuerit a fide devius: *Quis autem magis ab ea devius quàm idololatra, qualem nobis faciunt Marcellinum, qui lapſum ejus tuentur?*

SCHOLION III.

Ex fine Diſſertationis ejuſdem, pag. 659. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hæc in Indiculo ſuo notant: *Non quæcumque dicuntur a Pontifice ſunt infallibilis auctoritatis ... Nicolaus volens ſupremam Cathedræ auctoritatem oſtendere; undequaque arripuit quæ cauſam ejus juvare poterant ... Auctoritas Breviarii Romani non poteſt efficere ut fabulæ in hiſtoriam evadant, nec ſunt infallibilis auctoritatis quæcumque Breviario ſunt inſerta.*

R. Quamvis aliis verbis ſenſum meum, imò communem omnium eruditorum hominum exprimant Cenſorii Indiculi Auctores, hæc tamen omnino vera ſunt. Rectè ſcripſi, *Nicolaum I.* falſis Concilii Sinueſſani Actis deceptum, illam retuliſſe de lapſu *Marcellini* hiſtoriam, *prout vulgo ferebatur. Neque enim certam hiſtoriam facit Romani Pontificis auctoritas, cui in hujuſmodi factis major non debetur fides, quàm aliis quibuſlibet Auctoribus.* Eadem propemodum *Papebrochius* habet me laudato. *Et de Breviario quidem reſpondet* (Alexander,) *Non cenſeri debere explorato & inconcuſſæ auctoritatis quæcumque ei ſunt inſerta; quod illius tot locis antehac factæ correctiones ſic probant, ut ſpem faciant non diſpliciturum Sacræ Rituum Congregationis Præſidibus, quiſquis bona ductus ratione alia ſubinde ſuggeret. Ad Nicolaum quod attinet, eum bona fide allegantem quæ ſuo tempore referebantur ut certo vera, nunc tamen repudiantur ab Eruditis ut certò falſa, non putat commiſiſſe aliquid quod Pontificiæ Dignitati probro verti magnopere poſſit: Alioquin enim tantò juſtiùs eidem objiceretur Marcellini thurificatio, quantò graviùs foret Pontificem aliquem thus obtuliſſe cum idololatris, quàm in alicujus rei narratione erraviſſe cum vulgo hominum cæterorum, etiam optimorum. Quid autem cunctabimur fateri, ex reprehendis Sinueſſani Concilii ſuppoſititiis Actis errare potuiſſe Nicolaum? Cùm in eadem Epiſtola ad Michaëlem, paulo ante, inveniamus allegata Acta cujuſdam Pſeudoconcilii ſub Sixto III. in cauſa Polychronii Hieroſolymitani Epiſcopi, quem nullum unquam in rerum natura fuiſſe, ad annum 433. agnoſcit demonſtratque Baronius.* Hæc iiſdem verbis Criticæ ſuæ in Annales *Baronii* inſeruit *P. Antonius Pagi* ad annum 302. N. 18. Quæſtionem de Pontificia infallibilitate non attigi, ſed Summos Pontifices, ut privatæ perſonæ ſunt, infallibiles eſſe nemo eruditorum Theologorum dixit.

Nota.

TAlia ſunt Natalis, Papebrochii, & Antonii Pagi argumenta, quibus Marcellini lapſus commentitius, & Concilium Sinveſſanum ſuppoſititium demonſtratur, ut utroque pollice eidem ſe ſubſcribat Franciſcus Pagi in Breviario hiſtorico-cronologico Pontificum Romanorum, ubi Marcellini geſta recenſet. Eorumdem calcat veſtigia F. Ignatius Hiacynthus Amat de Graveſon in ſua Hiſtoria Eccleſiaſtica, ubi Sinveſſanæ Synodi veritatem examinat.

DISSERTATIO XXI.

De Concilio Illiberitano.

ARTICULUS PRIMUS.

De Concilii Illiberitani Epocha.

a ILliberis duplex, una in Gallia Narbonenſi, teſte Ptolemæo, non procul a Ruſcinone, ſeu *a d'Elvire.*
Perpiniano, in ora Illiberis fluvii, a quo forſan urbi nomen inditum, quod & indicat Strabo libro 3. de ſitu orbis; de qua b Plinius ait: *Oppida Illiberis, magnæ quondam urbis tenue veſtigium.* *b Plinius lib. 3. cap. 3.*
Alteram Ptolemæus, & idem Plinius ſitam eſſe ſcribunt in Turdulis, non procul ab Acci Baſtitanorum, juxta Bætim fluvium. Antiquæ hujus urbis ſitum retinet c Granata Civitas, regni Granatenſis caput, & juridico totius d Bæticæ Conventu celeberrima. *c Grenade. d L'Andalouſie.* Ab hac Illiberim veterem ſeptimo lapide diſtare, probant rudera dirutæ Civitatis & Eccleſiæ, quæ viſuntur etiamnum in colle, qui vulgò Mons Elbiræ appellatur. Hinc & porta Civitatis per quam ad iſtum collem fit iter, nuncupatur porta de Elbira. Quod etiam probant vetuſtiſſimorum inſcriptiones monumentorum, quæ Auguſtorum temporibus poſita, hoc ſæculo inventa ſunt Granatæ. In hac Illiberi Concilium Illiberitanum celebratum eſt, non verò in Illiberi Galliæ Narbonenſis, ſeu Ruſcinonenſis Comitatus, quæ hodie Caucoliberis, vulgò *Colioure* appellatur. Nam ea Civitas longè ante Conſtantini ætatem diruta erat ut Pomponius Mela & Plinius teſtantur. In deſertam porro, everſamque Civitatem Epiſcopos Toletanæ, Bæticæ, & Luſitaniæ Provinciæ conveniſſe, haud veriſimile eſt. 2. In Illiberi Galliæ Narbonenſis, ſeu Caucoliberi nuſquam legimus Epiſcopalem Cathedram conſtitutam, ut conſtat ex tribus vetuſtiſſimis Epiſcopatuum Hiſpaniæ, & Galliæ Narbonenſis Notitiis, quarum prima Conſtantino Imperatori, altera Theodemiro Regi Suevorum, tertia Wambæ Regi Gothorum accepta refertur: quod etiam probat altiſſimum Alfonſi Decimi Hiſpaniæ Regis, & Roderici Toletani Archiepiſcopi ſilentium, in rerum Hiſpanicarum, quam ſcripſerunt Hiſtoriâ. At Illiberis Bætica Sedes Epiſcopalis erat, cujus Antiſtes Flavius Illiberitanæ ſubſcripſit Synodo.

Huic Concilio adfuerunt undeviginti Epiſcopi, quos inter celeberrimi fuere Valerius Cæſaraugustanus Epiſcopus, cujus Diaconus fuit Sanctus Vincentius Martyr, & Oſius Cordubenſis, qui Alexandrino, deinde Nicæno, & Sardicenſi Conciliis præfuit. Interfuerunt etiam Illiberitanæ Synodo triginta ſex Presbyteri. Quatuordecim dumtaxat ſubſcriptiones extant in veteri Codice MS. Eccleſiæ Urgellenſis: in cæteris deſi-

de-

derantur. Adſuerunt etiam Diaconi, Antiſtitum, & Presbyterorum comites ac miniſtri. In Eccleſia Illiberritana ſacer iſte Conventus celebratus eſt, & omni plebe Chriſtiana ibidem præſente promulgatus. Hic enim ſenſus eſt iſtorum verborum; *Adſtantibus Diaconibus, & omni plebe*: non quòd plebs interfuerit Concilio, & in eo ſuffragium dixerit.

His prænotatis, in hujus Synodi epocham accuratiùs inquirendum eſt. Magdeburgenſes Centuriatores, teſte Arnaldo Pontaco Vaſatenſi Epiſcopo, in Chronographia ad annum Chriſti 794. hujus Concilii tempus ad annum ſeptingenteſimum, tanta impudentiâ, quantâ inſcitia referunt. Angli, ut teſtatur Alanus Coppus & ipſe Anglus, *a* quadringentis abhinc annis vitâ functos Illiberritanos Patres effutire non erubuerunt. Inter Catholicos Scriptores magna eſt de illius Concilii tempore diſſenſio. Ambroſius Morales lib. 10. Hiſtoriæ Hiſpaniæ cap. 31. anno Domini 324. coactum aſſerit, fretus auctoritate duorum exemplarium Toletanorum MSS. Antonius Auguſtinus in Epiſtola ad Hieronymum Blancam rerum Aragoniæ Scriptorem, Illiberritanæ Synodi epocham figit anno Chriſti 325. Cardinalis Baronius *b* Conſtantio & Galerio imperantibus celebratam contendit. Joannes Morinus *c* ante Novatiani hæreſim, & perſecutionem Decii coactam propugnat, id eſt, ante annum 250. Ferdinandus de Mendoza, libro 1. de confirmando Concilio Illiberritano, ad Clementem Octavum Pontificem Maximum, habitum illud cenſet ante perſecutionem Diocletiani & Maximiani, anno Chriſti 300. vel 301.

a Alanus Coppus Dialog. 4.

b Baronius Tom. 2. Annal. Eccleſ.

c Morinus libro 19. de Adminiſtrat. Sacrament. Pænitent. cap. 19.

PROPOSITIO I.

Illiberritana Synodus celebrata non fuit anno Chriſti 324. aut 325. neque poſt Nicæni Concilii tempora.

Probatur prima pars. Oſius interfuit, ſubſcripſitque Illiberritano Concilio, idemque Nicæno præfuit: ſed non potuit adeſſe Illiberritano Concilio anno Chriſti 324. aut 325. anno ſcilicet uno vel duobus ante Nicænum: hoc itaque tempore celebrata non fuit Illiberritana Synodus.

Probatur minor. Ante Nicænum Synodum, & ante Arianæ ortum hæreſeos, Oſius Cordubenſis erat in comitatu Conſtantini Magni (ut teſtatur Socrates *a* lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 4. Ergo ante illud tempus Oſius aberat ab Hiſpania, proindeque Concilium Illiberritanum, cui ipſum adfuiſſe certum eſt, celebratum non fuit anno Chriſti 324. aut 325.

a Socrates libro 5. cap. 4. Sozomen. libro 5. cap. 15.

Præterea. Anno Domini 317. miſſus eſt Oſius Alexandriam a Conſtantino, tum ad ſedandam contentionem, quæ inter Arium & Alexandrum de æqualitate Filii cum Patre nuper excitata fuerat, tum ad finiendam controverſiam, quæ inter Orientales orta fuerat de celebratione Paſchatis, ut Socrates & Sozomenus teſtantur. Ante annum igitur 317. Oſius ſeceſſerat ab Hiſpaniis, nec ante Nicænum Concilium illuc reverſum eſſe, ulla vel leviſſima conjectura probat: cùm igitur Illiberritano Concilio adfuerit, conſequens eſt illius epocham figi non poſſe anno Domini 324. aut 325.

Tertiò, Cùm Donatus a Caſis Nigris, ſchiſmatis & hæreſeos Auctor, cauſſam Cæciliani, poſt Arelatenſis Concilii judicium, ad Conſtantinum detulit, jam Conſtantino Magno a comitatu & conſiliis erat Oſius. Conqueſtus eſt namque Parmenianus ab eo præceptum eſſe, quòd *victi apud Eccleſiaſticos Judices, nec apud ipſum, quæ dicebant, probare potuiſſent; ad campum, hoc eſt ad ſupplicium ducerentur: hoc enim eum tamquam immaniter juſſiſſe, Hiſpano Oſio ſuggerente, criminabatur* (inquit Sanctus Auguſtinus lib. 1. contra Parmenianum cap. 8.) Qui & addit, ab eodem Oſio perſuaſum Imperatorem, leniorem in Donatiſtas, quàm meterentur, dixiſſe ſententiam. *Quaſi verò*, inquit, *non humanius ac probabilius alias crediderit, Oſio tamquam Epiſcopo ſuggerente, potiùs factam ut in leniorem coercitionem, quamvis immaniſſimi ſceleris, id eſt ſacrilegi ſchiſmatis, ſententiam flecteret Imperator.* Hæc autem Conſtantini ſententia lata eſt 4. Idus Novemb. Sabino & Rufino Coſſ. (ut Sanctus Auguſtinus teſtatur in lib. ad Donatiſtas poſt Collationem, cap. 33.) Horum autem Conſulatus incidit in annum 316. teſte Onufrio: ante hunc igitur annum Oſius ex Hiſpaniis receſſerat. Concilium itaque Illiberritanum ante hoc tempus fuerat celebratum.

Denique, antequàm Donatus cauſſam Cæciliani Carthaginenſis Epiſcopi ad Conſtantinum primùm deferret, Oſius erat in Imperatoris comitatu, ut conſtat ex illius Conſtitutione ad Cæcilianum data, qua curam illi commiſit diſtribuendi munera certis quibuſdam Catholicæ Religionis Miniſtris per Provincias omnes Africæ, Numidiæ, & Mauritaniæ; quam Conſtitutionem refert Nicephorus lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 42. Porro Cæciliani cauſſam a Donato primùm delatam ad Imperatorem, anno Chriſti 313. colligitur ex Optato Milevitano, lib. 1. contra Parmenianum: ante annum igitur 313. Oſius Hiſpanos deſeruerat; celebrataque jam tum fuerat Illiberitana Synodus. Falsò itaque ſcripſit Onufrius in Faſtis Pontificum & Imperatorum, anno 313. eodem anno hanc Synodum habitam fuiſſe.

Probatur ſecunda pars. Concilium Illiberritanum celebratum eſt nondum reddita Eccleſiæ pace, nondum ſedata perſecutione, ut ipſius Canones probant, in quibus de flaminibus Ethnicorum, de coronis Sacerdotum, de literis Martyrum & Confeſſorum, quibus lapſos in Communionem recipi rogabant, de domeſticis Laribus, & de his qui confringentes Idola Gentium occiderentur, ſpeciatim decernitur: igitur ante Conſtantini & Conſtantii ætatem, & multò ante Nicænum Concilium habitum eſt.

Præterea. In hoc Concilio nihil de Ariana hæreſi, aliiſque hæreſibus jam enatis decretum eſt: nihil de Nicenæ Synodi memoria dictum vel inſinuatum: argumento eſt itaque ante Nicænam Synodum celebratum fuiſſe.

Tertiò. Oſius poſt Concilium Nicænum profectus eſt in Paphlagoniam, ut adeſſet Concilio Gangrenſi [ut conſtát ex Epiſtola Synodica illius Concilii ad Epiſcopós Armeniæ] nec in Hiſpaniam reverſus eſt ante Conſtantini obitum, ut colligitur ex Sancto Athanaſio in Epiſtola ad Solitariam Vitam agentes: Concilium igitur Illiberitanum celebratum non fuit poſt Nicænum, imperante Conſtantino: ſed nec poſt Conſtantini tempora illud habitum fuiſſe aliquis ſomniavit, præter Magdeburgenſes, & Anglos Novatores, de quibus diximus.

PROPOSITIO II.

Celebrata non fuit Illiberitana Synodus ante Novatianam Hæreſim, & perſecutionem Decii.

Probatur. Oſius Cordubenſis, & Valerius Cæſarauguſtanus, Illiberitano Concilio interfuerunt, & ſubſcripſerunt. At Oſius qui Concilio Nicæno præfuit, & Sirmienſis Concilii tempore adhuc erat ſuperſtes, id eſt anno Chriſti 357. Epiſcopus eſſe non potuit ante annum Chriſti 252. quo Decia-

ciana cœpit graſſari perſecutio. Ponamus enim quod anno ætatis trigeſimo factus eſſet Epiſcopus, quod illis temporibus vix crediderim contigiſſe, (cum nec Presbyterum ante annos triginta ordinari, etiamſi eximia ipſi merita ſuffragentur, decernant vetera Concilia, Neucæſarcenſe Canone 11. Agatenſe Canone 17. Arelatenſe 3. Canone 1. & alia.) Ponamus, inquam, quòd Oſius anno ætatis ſuæ trigeſimo Epiſcopales infulas adeptus ſit; Sequeretur ipſum egiſſe annum 137. ætatis tempore Sirmienſis Concilii, & tam gravi ætate fuiſſe in Hiſpania poſtea reverſum: quod ſanè incredibile eſt. Illiberitana igitur Synodus, cui Oſius interfuit, non eſt habita ante annum Chriſti 252. & ante Decii perſecutionem, hæreſimque Novatianam. Nec enim alium Oſium his temporibus florentem vel levis ſuggerit conjectura, cùm Hiſpanienſis Eccleſiæ monumenta alium ejuſdem nominis Cordubenſem Epiſcopum nuſquam meminerint. De Valerio Cæſarauguſtano Epiſcopo idem dicendum eſt, qui cùm vexillum confeſſionis erexerit ſæviente in Chriſtianos Daciano Hiſpaniarum Præſide, a quo illius Diaconus Vincentius immani Martyrio affectus eſt, Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, anno Chriſti 303. ante Novatiani hæreſim & perſecutionem Decii Epiſcopus fuiſſe non videtur. Nec alter Valerius obtrudendus eſt: Nam etſi alter fuerit Valerius Cæſarauguſtanus Epiſcopus, non tamen his temporibus vixit, ſed tempore Concilii Cæſarauguſtani Primi, cui ſubſcripſiſſe legitur, id eſt, anno Chriſti 381. Nec ſanctitate celebris fuiſſe proditur, ſicut hic noſter Valerius.

Reſpondet Morinus, Infirmum eſſe quod a ſubſcriptionibus petitur, argumentum. Quod verum eſſe conceſſerim, ſi ex oppoſito militent argumenta invictiſſima, quæ cum ſubſcriptionibus conciliari non poſſint. At nulla hujuſmodi profert vir eruditus.

At, inquit ille, Oſii præſentia Illiberitano Concilio repugnat: Canone enim 13. Concilii Nicæni, cui præfuit, ſtatuitur, vel potiùs confirmatur mos, qui dicitur antiquus, *Ut ſi quis egreditur e corpore, ultimo & neceſſario Viatico minimè privetur.* Quod Decretum e diametro pugnat cum Concilii Illiberitani Canonibus, quibus Communio etiam in fine vitæ denegatur certorum criminum reis. An probabile eſt Oſium, Concilii Nicæni Præſidem, hunc Canonem ita abſolutè pronuntiaſſe, nullâ exceptione aut interpretatione addita, ſi tot Canonibus contrariis condendis, cum aliis Hiſpaniæ Epiſcopis, adfuiſſet?

Verùm contraria non ſunt Nicęnæ Synodi & Illiberitanę Decreta, ut Morinus contendit. Nicæni enim Patres de Abſolutione Sacramentali ſunt intelligendi, quam Viatici neceſſarii nomine ſignificarunt: Illiberitani verò de Euchariſtia, quam certorum criminum reis, nec in vitæ exitu, concedendam ſanxerunt. Nec mirum tamen eſſe deberet, quòd contraria in utroque Concilio Decreta Oſius cum aliis Epiſcopis edidiſſet. Nam mutato Eccleſiæ ſtatu, nonnihil mutandi erat Diſciplina, & depulſo metu perſecutionis, inclinatior eſſe debebat erga lapſos, quam temporis ratio fecerat anteà duriorem (ut ſcribit Innocentius Primus ad Exuperſum Toloſanum Epiſcopum.) Etenim Eccleſię diſciplina temporum habet rationem, in eoque diſtinguitur a fide, quæ immutabilis eſt, nec temporum eſt, ſed Evangeliorum.

PROPOSITIO III.

Illiberitana Synodus, imminente Diocletiani & Maximiani perſecutione, celebrata eſt.

Probatur. Ante celebrata eſt illa Synodus, quàm Oſius ob confeſſionem Fidei ſtigmatibus inureretur, & quàm Valerius Cæſarauguſtanus Epiſcopus amandaretur in exilium ob Chriſti confeſſionem: & tamen habita eſt cùm alterius perſecutionis metus ſubeſſet, ut Canones oſtendunt: atqui Oſius & Sanctus Valerius in perſecutione Diocletiani Confeſſorum nomen & gloriam conſecuti ſunt, Daciano in Hiſpaniis ſæviente; tunc Sanctus Vincentius Valerii Diaconus illuſtri martyrio Fidem confirmavit. Igitur paulò ante Diocletiani perſecutionem Illiberitana Synodus celebrata eſt.

Minor evidens eſt de Sancto Valerio, cujus exilio cùm dura illa & inſolens conditio etiam adiecta ſit, a ut in oppidis pluſquam viginti domos habentibus nec morari poſſet, nec illa ingredi, ſequitur ipſum poſtea nec Cæſarauguſtam, nec Illiberim ingredi potuiſſe; adeoque nec Illiberitanam Synodum, cui interfuit, poſtea fuiſſe celebratam. Oſii verò confeſſionem ad ejuſdem perſecutionis referendam tempora, probat ejus Epiſtola ad Conſtantium Imperatorem, quam refert Sanctus Athanaſius in ſua ad Solitariam Vitam agentes, in qua ſic Arianum Principem alloquitur: *Ego confeſſionis munus explevi, primùm cùm perſecutio moveretur ab avo tuo Maximiano: quod ſi tu quoque perſecutionem moves, etiam nunc ad quidvis potiùs ſuſtinendum paratus ſum....* Certè magnum illum Oſium ſexageſimum circiter annum a confeſſione ſua egiſſe tempore Sirmienſis Concilii, ex eodem Sancto Athanaſio conſtat ibidem dicente: *Tantis ac talibus ſceleribus ſaſtis nihil omnino ſe adhuc feciſſe arbitrabantur* [Ariani] *quandiu Magnus ille Oſius eorum malitiam expertus non eſſet, nam in eum talem tantumque virum ſuam rabiem protendere ſtuduerunt; neque quòd Pater eſſet Epiſcoporum reveriti ſunt, neque quod Confeſſor erat, pudore moti ſunt; neque quod ſexageſimum annum, & eò ampliùs, a confeſſione agebat, reſpexerunt.* At ſecundùm illam temporum rationem, neceſſe eſt ut Oſii confeſſio in Diocletiani perſecutionem inciderit. Illius itaque confeſſionis Epocha tempore illius perſecutionis figenda eſt. Cùm igitur non multò poſt ſeceſſerit ex Hiſpaniis, ſequitur Illiberitanam Synodum ante illam perſecutionem habitam fuiſſe.

a Vide Antonium Beuter. Hiſtor. Hiſpan. par. 2. cap. 15.

Propoſitionem ſecundam his argumentis impugnat Morinus. Illiberitani Patres homicidis & idololatris Communionem negant: præceſſerunt igitur Novatianam hęreſim, & Decii perſecutionem. Quis enim credat tam Sanctos Patres hæreſim notoriam, a Sede Apoſtolica, a tot Conciliis, ab univerſo orbe damnatam, amplecti voluiſſe?

Pręterea. Celebrata eſt Illiberitana Synodus ante perſecutionem, quæ in Hiſpanias graſſata ſit: atqui Diocletiani perſecutio non pervenit in Hiſpaniam, uti nec in Galliam, & Angliam. Igitur illa Synodus non fuit celebrata ſub tempus perſecutionis Diocletiani, ſed ante perſecutionem Decii.

Probatur minor. Tunc enim illæ Provinciæ a Conſtantio Imperatore, Conſtantini Magni patre regebantur, qui Chriſtianis favebat. De quo teſtatur Euſebius lib. 1. de Vita Conſtantini, cap. 2. cùm Imperatores Diocletianus & Maximianus cruentum antea in Chriſtianos tuliſſent edictum, Conſtantium Aulicis ſuis propoſuiſſe, ut vel idolis ſacrificarent, quo facto dignitate ſua & officio fruerentur, aut id ſi renuerent, ipſis interdicere-

re-

retur Aula: eos verò, qui Chriſtum ejeraſſent, a regali ſuo domicilio amandavit: alios autem ſuos Stipatores, & Imperii Cuſtodes conſtituit. Cujus hoc tunc temporis præclarè dictum memoriæ proditum eſt: *Quomodo fidem erga Imperatorem ſervare poterunt inviolatam, qui adversùs Deum Optimum Maximum perfidi eſſe manifeſtè convincuntur?* Idem teſtantur Donatiſtæ, apud Optatum Milevitanum, lib. 1. ubi ſic alloquuntur Conſtantinum Imperatorem: *Rogamus te, o Conſtantine Imperator! quoniam de genere juſto es, cujus Pater inter cæteros Imperatores perſecutionem non exercuit*, &c. Cùm itaque Diocletiano imperante, & perſecutionem adversùs Chriſtianos movente, Conſtantius Hiſpanias moderaretur, Diocletiani perſecutio illuc non permeavit.

Reſpondeo ad primum, ex falſa hypotheſi procedere Morini argumentum. Supponit ſcilicet, quòd abſolutionem ac veniam certorum criminum reis Illiberritani Patres in perpetuum negaverint, ſed iſtud falſum eſſe, Diſſertatione 7. probavimus; ſolamque Eucbariſtiam illos ſubtraxiſſe Lapſis in ſcelera graviora. Sed eſto, abſolutionem capitalium criminum reis omnino negaſſent, non ſequeretur eos Novatianam in hæreſim impegiſſe, quia id non præſtitiſſent *deſperatione Indulgentiæ, ſed rigore Diſciplinæ*. Et Novatiani poteſtatem in Eccleſia non agnoſcebant remittendi peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, diſputabantque contra claves illi a Chriſto datas: at Illiberitani Patres eam agnoſcebant, exercebantque erga mortalium criminum reos poteſtatem; quamvis ex ſeveritate Diſciplinæ eâ utendum non eſſe decernerent erga quorumdam criminum reos, ut viri quidam eruditi contendunt, quibus hac in re non aſſentior.

Reſpondeo ad ſecundum, nego minorem. Nonne enimverò de mandato Diocletiani & Maximiani perſecutionem movebat in Hiſpania Dacianus Præſes, cùm Sanctus Vincentius Diaconus celebre Martyrium ſubiit, cùm Sanctus Valerius ejus Epiſcopus confeſſione conſpicuus fuit, cùm Oſius Cordubenſis vexillum pariter confeſſionis erexit? Nonne S. Ruffina Martyr Hiſpalenſis in eadem perſecutione paſſa eſt; cujus corpus Daciani juſſu tunc in amphitheatro combuſtum, a Sabino ejuſdem Civitatis Epiſcopo, qui Synodo Illiberritanæ ſubſcripſit, in cœmeterio ſuburbii Hiſpalenſis ſepultum memorat Breviarium Eborenſe? Nonne S. Leocadia eadem perſecutione paſſa eſt Toleti, Melanthio Epiſcopo, qui & unus ex Illiberritanis Patribus fuit, Eccleſiam Toletanam gubernante? Hallucinatus eſt igitur Morinus, cùm nullam in Hiſpanias graſſatam perſecutionem imperante Diocletiano affirmavit, quia tunc regebat Occidentem Conſtantius Conſtantini Magni pater. Nam Diocletianus regendi onus Imperii in Conſtantium non tranſtulit, niſi anno 2. perſecutionis in Chriſtianos motæ, Imperii ſui 20. ut teſtatur Euſebius in Chronico, & lib. 8. Hiſtoriæ cap. 29. unde ſolido fermè biennio perſecutio Diocletiani & Maximiani in Hiſpaniis deſæviit.

Libro 1. de Confirmando Concilio Illiberitano.

Propoſitio tertia impugnatur ex Sancto Iſidoro Hiſpalenſi, libro 6. Etymolog. cap. 15. ita ſcribente: *Canones Conciliorum a temporibus Conſtantini Imperatoris cœperunt: nam in præcedentibus annis, perſecutione fervente, docendarum plebium minimè dabatur facultas*. Ante Nicænum igitur Concilium nulla Synodus celebrata eſt, adeòque nec Illiberritana.

Reſpondeo, diſtinguo Propoſitionem. Canones Conciliorum Generalium a temporibus Conſtantini cœperunt, concedo: Canones Conciliorum Provincialium, vel Nationalium, nego. De generalibus autem Conciliis intelligendum eſſe S. Iſidorum conſtat, tum ex MSS. exemplaribus, in quibus ſic habetur, *Canones generalium Conciliorum*, &c. ut notat vir clariſſimus & doctiſſimus Ferdinandus Mendoza: tum ex ſubſequentibus ejuſdem Iſidori verbis: *Sub hoc enim*, Conſtantino ſcilicet, *ſancti Patres in Concilio Nicæno de omni orbe terrarum convenientes, juxta fidem Evangelicam, & Apoſtolicam, ſecundum poſt Apoſtolos Symbolum tradiderunt. Inter cætera autem Concilia, quatuor ſunt venerabiles Synodi, quæ totam principaliter fidem complectuntur, quaſi quatuor Evangelia, vel totidem Paradiſi flumina: harum prior Synodus Nicæna 318. Epiſcoporum Conſtantino Auguſto imperante peracta*. Nec ibi alias memorat Synodos, quàm priores quatuor Oecumenicas. Cùm igitur Canones Conciliorum a temporibus Conſtantini cœpiſſe ſcripſit, generalium Conciliorum Canones intellexit. Dionyſius Exiguus in Præfatione Collectionis ſuæ ad Stephanum Salonitanum Epiſcopum, aliqua Concilia ante Nicænum celebrata agnoſcit, quorum Canones ſe de Græco tranſtuliſſe ait. *Deinde*, inquit, *Regulas Nicænæ Synodi & deinceps omnium Conciliorum, ſive quæ antea, ſeu quæ poſtmodùm facta ſunt, uſque ad Synodum centum quinquaginta Pontificum, qui apud Conſtantinopolim convenerunt, ſub ordine numerorum, id eſt, a primo Capitulo uſque ad centeſimum ſexageſimum quintum, ſicut habetur in Græca auctoritate, digeſſimus*.

Eadem Propoſitio impugnatur ex Codicibus MSS. S. Laurentii, & aliis duobus Toletanæ Eccleſiæ, in quibus Illiberritana Synodus dicitur habita eodem tempore, quo Nicæna, Erâ 362. Igitur Conſtantino dumtaxat imperante celebrata eſt.

Reſpondeo, iis Codicibus, quoad temporis notam, fidem adhibendum non eſſe, quia non ex rerum geſtarum veteri memoria exarata eſt, ſed Gothorum, ſeu Longobardorum exſcriptorum arbitratu addita, quorum characteribus ea exemplaria tranſcripta ſunt, ut probat vir eruditus Ferdinandus de Mendoza, qui hos Codices legit & expendit. Enimverò eam temporis notam ab ipſis Illiberritani Concilii Notariis appoſitam non fuiſſe, ex eo conſtat, quòd illa ætate, & multò poſt, in Provinciis quæ Romano parebant Imperio, anni a Conſulibus, non ab Imperatoribus numerari ſolerent. Unde Nicæni ipſius Concilii Epocha Paulini & Juliani Conſulatu deſignata eſt, & in aliis Conciliis Oecumenicis, aut Nationalibus, vel Provincialibus Orientis, necnon in Carthaginenſibus, Milevitano, & reliquis Africanis, Conſulum nomina præfixa ſunt, non Imperatorum. Igitur ſi Patribus Illiberritanis viſum eſſet, tempus quo illa Synodus habita eſt, in Actis notare, Conſulum nomina expreſſiſſent, vel certè annos Conſtantini Imperatoris diſtinctè indicaſſent, ut ratio temporum poſteris comperta eſſet: non autem ſcribi juſſiſſent indefinitè, celebratam fuiſſe eodem tempore quo Nicæna Synodus. Adde quòd Toletana MSS. illud Concilium habitum dicunt poſt Nicænum, Erâ 362. at Nicænum anno ſequenti, Erâ ſcilicet 363. quæ cum anno Chriſti 324. & Paulini ac Juliani Conſulatu concurrit, celebratum in omnibus Codicibus legitur. Ea itaque temporis nota ab exſcriptoribus inſcitè adjecta eſt, ac ſuppoſita; quod etiam Oſii eo tempore ab Hiſpaniis abſentia, & Sancti Valerii exilium, & obitus demonſtrant. Denique verisimile non eſt, Illiberritanos Patres Nicæni Concilii nomen ſuæ Synodo præfixiſſe, & Concilii Nicæni Symbolum, Decretaque univerſa, altiſſimo obruiſſe ſilentio.

AR-

ARTICULUS II.

De Concilii Illiberitani Canonibus, & auctoritate.

ILliberitani Concilii auctoritatem elevant, erroreſque plurimos ipſi affingunt Bartholomæus Caranza, Melchior Cano libro 5. de Locis Theologicis cap. 4. in ſexta Concluſiooe, Baronius Tom. 1. Annal. Eccleſiaſticor. ad annum Chriſti 57. & Bellarminus Tom. 1. Cootroverſ. 7. libro 1. capite 9. contra quos ſit.

PROPOSITIO.

Veneranda eſt Illiberitana Synodi auctoritas, in cujus fide nihil non integrum; in cujus Diſciplina nihil non ſanctum.

Illiberitana Synodi auctoritas veneranda.

Probatur prima pars, ex antiquitate, cui veneratio debetur maxima juxta illud Tertulliani Apologetici cap. 19. *Primam inſtrumentis auctoritatem ſumma antiquitas vindicat.* Cùm igitur Illiberitana Synodus antiquiſſima ſit, veneranda eſt ejus auctoritas.

2. Probatur ex præſentia virorum ſanctiſſimorum, qui eidem Synodo interſuerunt, Oſii nimirum & Valerii; illius, inquam, Oſii, de quo Sanctus Athaoaſius in Apologia de ſuga ſua, ait: *De maximo autem, & graviſſima ætatis viro, eodemque Confeſſore Oſio, qui verè Oſius eſt, id eſt Sanctus, ſuperfluum arbitror mentionem facere.* Illius Valerii, qui in Chriſti Confeſſione exul occubuit, cujus ſub Diſciplina Martyr Vincentius ioſtitutus eſt. Præter alios Antiſtites, quorum ſanctitatem, & pro ſervanda Eccleſiæ Diſciplina ſtudium Canones ipſi Illiberitani teſtantur.

3. Idem probatur ex Conciliorum ſequentium Decretis, in quibus Illiberitanæ Synodi honorifica mentio. Sardicenſi namque Concilio plurimùm valere viſa eſt Sacroſancta illius auctoritas: ſiqnidem Oſius, Concilii Præſes, cùm de reſidentia Epiſcoporum ageretur, Canone 14. hæc ſummo omnium Patrum excepta conſenſu adjecit: *Memini autem ſuperiore Concilio Fratres noſtros conſtituiſſe, ut ſi quis Laicus, in ea, in qua commoratur Civitate, tres Dominicas dies, id eſt, per tres ſeptimanas non celebraſſet Conventum, Communione privaretur: ſi ergo hæc circa Laicos conſtituta ſunt, multò magis Epiſcopo nec licet, nec decet.* Superius autem Concilium, in quo Fratres ſuos, id eſt Hiſpanos Antiſtites id decreviſſe ait, Illiberitanum eſſe, demonſtratur ex illius Canone 21. quo ita ſtatutum eſt: *Si quis in Civitate poſitus, tres Dominicas ad Eccleſiam non acceſſerit, tantò tempore abſtineat, ut correptus eſſe videatur.*

Hujus etiam Concilii Canones laudarunt Moguntina Synodus ſub Rabano Archiepiſcopo Canone 21. & altera Moguntina ſub Arnulſo, Canone 26. & Concilium Colonienſe ſub Carolo Craſſo Canone 6. & Concilium Sueſſionenſe apud Sanctum Medardum, Actione ſextâ. Quanti fecerint Illiberitanam Synodum Martinus Bracarenſis, Buchardus Wormatienſis, Ivo Carnutenſis & Anſelmus Lucenſis Epiſcopi, & quanto in pretio eorum temporibus apud omnes Eccleſias eſſet, ex eorum Collectionibus conſtat, quibus plurima illius Decreta inſeruerunt.

Illiberitana Synodi fides integra.

Probatur ſecunda pars. Fides ab Apoſtolis, & Viris Apoſtolicis accepta, non poteſt integerrima non cenſeri: atqui fides Illiberitanorum Patrum ab Apoſtolis & Apoſtolicis Viris accepta erat, & in Eccleſiis Apoſtolicis ut ſacerrimum depoſitum ſervata. Accepta, inquam, erat a Sancto Paulo, quem in Hiſpaniis Evangelium prædicaviſſe, Tomo 1. probavimus; a Torquato Sancti Petri Diſcipulo, qui Accitanam ſondavit Eccleſiam, quam regebat Felix, qui huic Synodo ſubſcripſit; ab Eugenio Martyre Sancti Petri Diſcipulo, qui Toletanam Eccleſiam inſtituit, cujus Succeſſor Melanthius huic etiam interſuit, ſubſcripſitque Concilio; a Sancto Mantio Chriſti Diſcipulo, qui primus Evangelii lumen Eborenſibus intulit, Eborenſemque erexit Eccleſiam, cujus Epiſcopus Quintianus traditionem ab illo per Majores acceptam Illiberitano Concilio repreſentavit: accepta denique erat a Saocto Cæcilio, Diſcipulo Sancti Petri, cui ſuam debebat originem Illiberitana Eccleſia, cui hujus Concilii tempore præerat Flavius. Fides itaque Illiberitani Concilii integerrima cenſeri debet. Sed enim legitimum ad veram fidem dignoſcendam criterium eſt antiquiſſimarum Eccleſiarum conſenſus, traditionis teſtis, quam ab Apoſtolis, vel Apoſtolicis Viris acceperunt, a quibus ſunt inſtitutæ. Unde Sanctus Irenæus libro 3. adversùs Hæreſes, cap. 3. ait: *Quid enim, etſi quibus de aliqua modica quæſtione diſceptatio eſſet, nonne oporteret in antiquiſſimas recurrere Eccleſias, in quibus Apoſtoli converſati ſunt, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere quod certum & liquidum eſt? Quid autem ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt his quibus committebant Eccleſias?* Hinc & Tertullianus libro de Præſcriptionibus Hæreticorum, cap. 31. & 32. ait: *Ita ex ipſo ordine manifeſtatur id eſſe Dominicum & verum, quod ſit prius traditum: id extraneum & falſum, quod ſit poſteriùs immiſſum. Ea ſententia manebit adversùs poſteriores quaſque hæreſes, quibus nulla conſtantia de conſcientia competit ad defendendam ſibi veritatem. Cæterùm ſi quæ audent interſerere ſe ætati Apoſtolicæ, ut ideo videantur ab Apoſtolis tradita, quia ſub Apoſtolis fuerunt; poſſumus dicere: Edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum; evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis Viris, qui cum Apoſtolis, perſeveraverint, habuerit Auctorem & Anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt; ſicut Smyrnæorum Eccleſia habens Polycarpum a Joanne collocatum refert, ſicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum edit: proinde utique & cæteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid Hæretici.* Cùm igitur Epiſcopi mox nominati teſtes eſſent traditionis ab Apoſtolis & Apoſtolicis Viris acceptæ, & in ſuis Eccleſiis ad tempora ſua fideliſſimè conſervatæ: fidem Illiberitanæ Synodi, cui interſueruot, integerrimam eſſe concludeodum eſt.

Præterea, nullus error huic Synodo rationabiliter objici poteſt, ut conſtabit ex reſponſionibus ad argumenta: nihil igitur eſt in ejus Decretis, quod fidem integerrimam non ſapiat.

Probatur tertia pars, recenſendo præcipua Canonum Illiberitanorum argumenta: hæc enim Diſciplinæ ea in Synodo ſancitæ ſanctitatem demonſtrabunt. Octoginta ſunt illius Concilii legitimi Canones, in quibus quid non religioſum? Quid non ſanctum? Quid non ad eradicanda vitia, ſovendaſque virtutes accommodatum? Chriſtianis in Idololatriam, homicidium & mœchiam lapſis, Communionem in fine denegari decernunt Canon. 1. & 2. Libellaticis, actâ legitimâ pœnitentiâ, communionem in extremis dari Canon 3. indulget, quam iis penitus negat qui poſt pœnitentiam fuerint mœchati, *Ne luſiſſe de Dominica Communione videantur.* Idem ſtatuit Canon 7. Puellarum Chriſtianarum virgioitati providet Ca-

Diſciplina ab Illiberitana Synodo Conſtituta ſanctitas.

non 14. illis quæ ſtupro conſenſerint, communione interdicens, anno ſolido, modò corruptoribus ſuis nupſiſſent. Si verò aliorum conſortio virorum fuiſſent fœdatæ, quinquennii pœnitentiæ addixit. Parentes lenocinium in filias exercentes, & quoſvis alios corrumpendi pudoris turpiſſimo commercio maculatos, communione privat in perpetuum Canon 12. Virginum voto ſacratarum, ſi pactum perdiderint virginitatis, & hæſerint in impudicitiæ cœno, crimen eadem pœnâ vindicat Canon 13. Eiſdem, ſi lapſæ ex infirmitate fuerint, & ſcelus perenni continentia & pœnitentiâ eluerint, communionem in exitu concedens. Majorum Clericorum incontinentiam eadem pœnâ coërcet Canon 18. Eos qui poſt Baptiſmum fuerint mœchati, vel ad Subdiaconatûs Ordinem promoveri vetat, Ordinatoſque dejicit Canon 30. Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, qui ſacram Cœlibatûs legem non ſervarint, depoſitionis pœnam Canon 31. infligit. Mulierum extranearum contubernium univerſo Clericorum Ordini prohibet Canon 27. ſororibus verò, aut filiabus Deo dicatis cohabitare permittit: tunc enim ſacræ Virgines in parentum domibus commorabantur, cùm ob perſecutionum ſævitiam Parthenones extrui non poſſent. Apoſtatis a fide & ad hæreticos deficientibus, decennii pœnitentiam Canones 21. & 46, indicunt. Canon 63. & 64. in mulieres adulteras animadvertunt, quarum ſi continuum fuerit cum alienis viris conſortium, perpetuam fore decernunt a communione excluſionem; ſi verò ab eorum conſortio diſceſſerint, earum libidinem decennii pœnitentiâ caſtigant: niſi fœtus interempti crimen addiderint adulterio: hoc enim in caſu, a communione perpetuò arceri jubent. Si verò ſemel tantùm conjugalem caſtitatem, fidemque violaverint, ſive viri, ſive mulieres, quinquennii pœnitentiæ ſubjiciuntur Canone 60. Maritis uxorum lenonibus, ſive qui ipſis ad alienum thorum accedendi tribuerint licentiam, communionem in perpetuum negat Canon 70. quibus ſi reliquerint adulteras, poſt decennii pœnitentiam communio conceditur. Clericos, qui adulteras uxores ſtatim e thoro, domoque non abjecerint, communionis perpetuâ privatione mulctat Canon 65. *Ne ab his qui exemplum bonæ converſationis eſſe debent, videantur magiſteria ſcelerum procedere.* Quia ſcilicet uxoris turpitudinem approbare præſumpſeruut eum, qui illam retineret, Illiberitani Patres. In viduarum incontinentiam animadvertit Canon 72. quinquennii pœnitentiam viduis mœchis imperans, modò connubium cum ſuo contraxerint corruptore [quæ exceptio ſecundas nuptias ab Illiberitana Synodo probatas ex Apoſtoli doctrina, & Eccleſiæ Traditione, evidenter oſtendit] quòd ſi alteri nupſerint, nec in fine dandam eis eſſe communionem decernit. Stupri nefandi reis hanc pariter gratiam in exitu denegat Canon 71. Eamdem pœnam irrogant delatoribus & falſis teſtibus, qui exilium aut mortem aliis procurabant, Canones 73. & 74. Falſos majorum Clericorum accuſatores eadem cenſurâ Canon 74. coërcet. Diaconos ea morum integritate & innocentiâ vult eſſe præditos Canon 75. ut qui capitale crimen etiam ante Ordinationem commiſerint, ſponte confeſſi, pœnitentiam agant ſolido triennio: detecti verò, poſt quinquennii pœnitentiam, ad communionem laicam detrudantur. Ab hæreſi converſos, ad Clerum promoveri prohibet; ordinatos dejicit Canon 51. Quid his Decretis ad coërcenda crimina luculentius?

Cleri diſciplina. Verùm quia ſatis non erat ad Cleri ſanctitatem, ſi a vitiis quæ aliquam infamiam inurunt, immunes eſſent Viri Eccleſiaſtici, ſed ab avaritia inſuper, & turpi lucro alienos eſſe debere judicabant Illiberitani Patres, quæſtuoſas nundinas Clericis prohibuerunt, Canone 19. Uſuras Canone vigeſimo, idque ſub pœna degradationis, & anathematis, quo Laicos etiam decreverunt feriendos; ſi ob illarum exactionem correpti, meliorem ad frugem non redierint. Ne verò in Clerum irreperent indigni, ſtatuerunt Canone 24. ut qui peregrè fuiſſent baptizati, alienis in Provinciis ad Clerum minimè promoverentur, quòd de eorum vitæ integritate, & Catholicæ Religionis profeſſione, certa & conſtans non haberetur opinio. Canone octogeſimo ſanxerunt, Libertos, quorum Patroni ſuperſtites eſſent, ad Clerum non eſſe promovendos: cujus Decreti condendi multiplex fuit ratio; prima, quòd Libertos ingratos ad ſervitutem revocare Patroni poſſent: ſecunda, quòd operas Patronis præſtare Liberti tenerentur: tertia, quòd Patronum inopem alere, ſecundùm Severi, & Antonini Imperatorum leges deberent: & Liberto, qui pluſquàm centum aureos haberet, in facultatibus Patronus ſuccederet, ex Ulpiano Leg. *Si Libertus*, de Jure Patronat. & Juſtiniano in titul. Inſtitut. *De ſucceſſione Libertorum.*

Diſciplina circa Sacramentorum adminiſtrationem. Sed quid his ſapientius Decretis, quæ adminiſtrandorum Diſciplinam Sacramentorum ſanxerunt? In neceſſitate quemlibet Fidelem conferre poſſe Baptiſmum, Canone 38. ſtatutum eſt, ſed baptizatos ducendos ad Epiſcopum eſſe, qui eos per manus impoſitionem, id eſt per Sacramentum Confirmationis perficiat. Neutrum verò Sacramentum Gentilibus illud in extremo periculo poſtulantibus denegandum eſſe, Canon 39. edicit. Imò nec meretricibus Ethnicis, modò anteactæ vitæ turpitudinem cum honeſtate, & pudicitia conjugali commutaſſent. Alioqui enim ad Baptiſmum non admittebantur, niſi infamem quæſtum abjuraſſent, ac pœnitentiâ eluiſſent priſtinæ ſordes libidinis. Obmuteſcentem gravi aliqua ægritudine Catechumenum, ſuffragante Fidelium, vel unius Clerici teſtimonio, baptizandum eſſe decernit Canon 45. etiamſi ad Eccleſiam per infinita tempora non acceſſerit, Baptiſmum cum aliis Catechumenis petiturus. Catechumenæ, quæ adulterii, & præfocati fœtus crimine tenetur, Baptiſmum ad finem vitæ diſtulerunt Illiberitani Patres Canone 68. Item Flaminibus, qui in Catechumenorum ſtatu poſiti, mœchati fuiſſent, Baptiſmi gratiam in triennium differendam cenſuerunt Cannne 4. ut Sacramenti dilatio culpæ ſordes purgaret, & peccantis crimen puniret. Quia verò hæc irrepſerat in Hiſpaniarum Eccleſias conſuetudo, ut baptizandi nummos in concham, id eſt, in vas aquæ Baptiſmalis mitterent, ut ab omni Simoniæ ſpecie caverent Sacerdotes, aliique Clerici, & ne quod gratis acceperant, pretio diſtrahere viderentur, id in poſterum ne fieret, Canone 48. Illiberitanæ Synodi prohibitum eſt. Sacramentum Confirmationis iterum commendat Canon 77. decernens, ut qui a Diacono plebem regente, ſeu curam gerente Parochiæ (quod illis temporibus ob Miniſtrorum paucitatem & perſecutionum anguſtias ſolitum erat) baptizati eſſent, ad Epiſcopum ducerentur, per benedictionem perficiendi, ſeu confirmandi. Energumenos Catechumenos, urgente periculo, baptizandos eſſe, Canon 37. conſtituit; ſi verò Fideles fuerint, ipſis Euchariſtiam dari imperat. Eorum tamen, dum vixerint, nomina ad Altare cum oblatione recitari, illiſque ſacra Miniſteria permitti prohibet Canon 29.

Tantam geſſere curam ſalutis animarum Illiberitani Patres, ut quamvis quorumdam criminum reis Pœnitentiam diuturnam, quibuſdam perpetuam indixiſſent, Pœnitentiumque reconciliationem

nem reſervatam eſſe voluiſſent Epiſcopis; eam tamen, imminente mortis periculo, Preſbyteris, vel Diaconis etiam permiſerint Canone 32. Tradit etiam Illiberitana Synodus obſervandam circa matrimonia Diſciplinam: atque in primis eorum fidei & indiſſolubilitati conſulit Canone 8. & 9. Fideles quacumque ex cauſſa ſecundum inire matrimonium non poſſe, durante primo, decernens. Aliam Ethnicorum eſſe rationem ſignificat Canone 18. quo mulierem infidelem a Catechumeno dimiſſam ſtatuit ad mitti poſſe ad Baptiſmum, etiamſi maritum alterum duxerit: ipſa enim nolente cohabitare viro ad fidem converſo, & ab eo diſcedente, prius matrimonium ſolutum fuerat divino jure, ſecundùm Apoſtoli Diſciplinam 1. ad Corinthios 7. dicentis: *Quòd ſi infidelis diſcedit: diſcedat: non enim ſervituti ſubjectus eſt frater aut ſoror in hujuſmodi*. Sic enim Apoſtoli verba intellexit Eccleſia, ut conſtat ex Sancto Auguſtino, lib. de Fide & Operibus cap. 16. & Ambroſiaſtro in cap. 7. Epiſtolæ 1. ad Corinthios & ex Innocentio Can. *Quantò*, de Divortiis. Chriſtianarum puellarum cum Gentilibus, Judæis, Hæreticis, aut Schiſmaticis connubia interdixit eadem Synodus Canone 15. & 16. quæ tamen irrita non declaravit. Parentes verò qui matrimonia hujuſmodi conciliarint, ad quinquennii penitentiam damnat. Quos perpetuo mulctat anathemate, Canone 17. ſi Sacerdotibus Ethnicis eas jungerent: quod majus eſſet ſubverſionis illarum periculum.

Matrimonii impedimenta. Decernit etiam de Matrimonii impedimentis illud Concilium, & prohibitum cum ſorore uxoris Matrimonium ſignificat Canone 61. Nondum tamen impedimentum dirimens in Eccleſia Hiſpanienſi fuiſſe videtur illa affinitas; ſiquidem diſſolutionem illius Matrimonii Canon iſte nequaquam imperat, ſed Pœnitentiam dumtaxat indicit contrahenti, ſolido quinquennio peragendam. Canone 66. Matrimonium Patris cum privigna, id eſt, cum filia vel nepte primæ uxoris, quæ affinitas eſt ſecundi gradûs, prohibetur; non tamen decernitur irritum; ſed perpetuâ Sacræ Communionis privatione punitur contrahentis incontinentia. Ex quibus Canonibus conſtat, Eccleſiæ poteſtatem ad Matrimonii conſtituenda impedimenta extendi, nec jus illud mutuari a Principibus: ſi quidem, Ethnicorum Principum fervente perſecutione, Hiſpani Epiſcopi Matrimonii impedimenta conſtituunt. Fidelium etiam, vel Catechumenarum fœminarum cum viris Scenicis, aut Comicis, id eſt, cum Hiſtrionibus connubia, ſub pœna Anathematis interdicit Canon 67. Illiberitanus. Fidem in Sponſalibus datam inviolatam eſſe jubet Canon 54. & parentes qui filiorum Sponſalia diſſolverint, triennio a communione removet.

Cenſura Eccleſiaſtica. Eccleſiæ poteſtatem in ferendis cenſuris demonſtrat Canon 53. qui & decernit ab uno Epiſcopo excommunicatos, ab aliis ad communionem recipiendos non eſſe, ut ſua ſingulis Antiſtitibus auctoritas honorque conſervetur. Excommunicatorum autem oblationes non eſſe recipiendas, Canon 28. decernit. Dominorum erga ſervos mores componere curavit Illiberitanum Concilium, in quibus coërcendis, ne Chriſtianæ pietatis & manſuetudinis obliviſcerentur, Canone 5. dominam quæ zelotypiæ furore accenſa, ancillam ſuam flagellis ita verberaſſet, ut intra tertium diem efflaret animam, ſeptennii pœnitentiæ, velut homicidam addixit. Quinquennii verò dumtaxat, ſi caſu illam occidiſſet. Prohibuit etiam dominis, ne ſervis ſuis Idola colere permitterent, aut propter eos aliqua ſuis in ædibus ſimulacra paterentur, quod ſi facerent, diris eos omnibus devovit: niſi tanta ſervorum cohors eſſet, ut vis ab illis meritò timeretur (Canone 41.) Dominis prohibet Canon 40. ne cùm rationes ab œconomis ſuis accipiunt, illis acceptum ferant, quod pro Sacrificiorum ſumptibus dederint. A proximis peccandi occaſionibus Fideles avocare ſategit idem Concilium, ab omnique more qui ritibus Idololatriæ affinis videri poſſet. Hinc Sacerdotibus Ethnicorum ad fidem converſis coronarum uſu interdicit, quas ſi tulerint, biennio decernit a Communione ſegregandos, Canone 55. Hinc etiam Magiſtratus, eo anno quo Duumviratum gerunt, ab Eccleſiæ ingreſſu & communione prohibet. Sacrificiis enim Idolorum auctoritatem præſtare, ſumptus ad Idololatriam ſpectantes procurare, ſpectaculorum curam gerere, ex ipſa ſui muneris ratione hujuſmodi Magiſtratus, Ethnicorum Imperatorum tempore, tenebantur. Unde ipſos in proxima Idololatriæ occaſione poſitos, Eccleſiæ arcendos ingreſſu, prudenter admodum ac piè indicarunt Illiberitani Patres. Matronis etiam Chriſtianis, earumque viris, ſub anathemate prohibuerunt, Canone 57. ne veſtes ad ornandam Idolorum pompam, vel ad ſcenam, ludoſque Circenſes darent, aut commodarent: ne Idololatriæ ritibus, aut ſcenæ impudicitiæ, aut inſaniæ Circi aſſenſum præſtitiſſe viderentur. Aurigas qui in Ludis Circenſibus equos agitabant, & Pantomimos, ſeu Hiſtriones, ad Baptiſmum non recipi ſanxerunt, Canone 62. niſi priùs artibus adeo ſaluti periculoſis renuntiaſſent. Quas ſi poſt Baptiſmum rurſus exercerent, projici eos juſſerunt ab Eccleſia.

Muliebri pudicitiæ & verecundiæ, quæ cæterarum Chriſtianæ fœminæ virtutum cuſtos eſt, conſulunt Canon 35. & 81. eamque a periculis removent. Prior namque fœminis interdicit ne in Cœmeteriis pervigilent, ne ſpecie religionis ac pietatis crimina committant, vel impudicorum Juvenum blanditiis aures commodando, vel furtivæ libidini, tenebris faventibus, indulgendo. Canon verò poſterior, ut ſollicitatorum audaciæ, mulierum levitati aditum ad turpitudinem intercludat, prohibet literas, ad nomen ſolum fœminarum, a Laicis ſcriptas, ab ipſis accipi: vel ab eis, ſuo potiùs quàm maritorum nomine, reſcribi.

Libellorum famoſorum Auctores anathemate percellit Canon 52. Ludum aleæ ſub eadem pœnâ prohibet Canon 79. ſicque duorum criminum humanæ ſocietati & Chriſtianæ reipublicæ cùm primis exitialium radices exſcindunt Hiſpani Antiſtites. Imprudenti aliquorum zelo frænum adhibet Canon 60. qui falſorum Numinum ſimulacra frangentes, atrociorem Ethnicorum perſecutionem in cæteros Chriſtianos provocabant. Vetat enim, ne qui, idola frangens, fuerit occiſus, in Martyrum numerum ritu ſolenni referatur: *Quia id in Evangelio non eſt ſcriptum, nec invenitur ab Apoſtolis unquam factum*.

Pietatem Chriſtianam in Dominicæ diei celebratione fovet Canon 21. excommunicatione plectens eos, qui tribus Dominicis ad Eccleſiam non acceſſerint. Celebrationem Pentecoſtes quinquageſimo a Paſchate die, non quadrageſimo, ut apud quoſdam inoleverat, fieri decernit Canon 43. eos qui ſacratiſſimum illud Feſtum vel celebrare omiſerint, vel die ab Eccleſia ſecundùm Scripturæ Sacræ auctoritatem præſcripto non celebraverint, quaſi novæ hæreſeos Auctores notans.

Jejuniorum Diſciplinam ſanxerunt etiam Illiberitani Patres Canone 26. quo ſtatuerunt omni Sabbati die jejunii ſuperpoſitionem celebrandam. Ideo autem Sabbati jejunium ſuperpoſitionem jejunii vocarunt, quòd Sextæ Feriæ jejunio ſuperadditum in Hiſpaniis ex devotione fuiſſet. *Quid Jejunii ſuperpoſitio?* Singulis etiam menſibus aliquos jejunii dies ab Epiſ-

Epiſcopis indici juſſerunt Canone 23. Julio & Auguſto exceptis, quos immodici calores, in Betica Provincia febrium æſtibus infeſtos reddunt, aliorumve periculo morborum obnoxios. In his autem omnibus Decretis nihil repetiri non ſanctum fatebitur, quiſquis Chriſtianæ Legis, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, & regularum, quibus Cleri, populique Chriſtiani ſanctitas formatur ac ſovetur, non omnino ſuerit ignarus.

Objicitur primò, Illa Synodus, quæ prohibet cultum ſacrarum imaginum, non eſt integræ fidei: ſed Illiberitana Synodus prohibet cultum ſacrarum imaginum Canone 37. Non eſt igitur integra illius Synodi fides.

Probatur minor ex verbis illius Canonis: *Placuit Picturas in Eccleſia eſſe non debere, ne quod colitur, aut adoratur, in parietibus depingatur.*

Reſpondeo, nego minorem: Ad Canonem non una eſt Catholicorum Theologorum reſponſio.

Quo ſenſu Illiberitana Synodus imagines prohibuerit?

Quidam reſpondent, vetitum non ſuiſſe hoc Canone cultum ſacrarum imaginum, ſed prohibitum eſſe dumtaxat ne in parietibus pingerentur, tum ne parietum decruſtatione, debita ſacris imaginibus reverentia ſubtraheretur; tum ne tempore perſecutionis auferri non poſſent, atque ita cederent in ludibrium Gentilium. Imò ſupponit Illiberitana Synodus morem fuiſſe Eccleſiæ, ut cultum ſacris Iconibus deferret; ſiquidem ait: *Ne quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur.* Quæ ratio nulla fuiſſet, niſi Chriſtiani imagines colere conſueviſſent. Tunc igitur imagines colebant Chriſtiani, ſed in velis & tabellis, non in parietibus depictas. Ita reſpondent doctiſſimi Cardinales Perronius, & Bellarminus.

Card. Perron. in ult. Collat. Fontisb. Bellarm. lib. 2. de Imag. c. 9.

Verùm hæc reſponſio repugnat & ſenſui Canonis & ejus rationi. *Placuit*, inquiunt Illiberitani Patres, *Picturas in Eccleſiis eſſe non debere.* Nunquid illud ſolum eſt in Eccleſiis, quod eſt in parietibus? Numquid altare, & pulpitum, & candelabra, & vela & tabella in Eccleſiis non ſunt? Illud certè dicitur eſſe in Eccleſiis, quod eſt ſub illarum tecto, & intra illarum parietes: atqui imagines coloribus expreſſæ, in velis aut in tabulis adumbratæ, ſunt ſub tectis Eccleſiarum, & intra illarum parietes. Cùm itaque generatim prohibeat ille Canon, ne picturæ ſint in Eccleſiis, conſequens eſt imagines, quæ in velis, aut tabellis depictæ ſunt, æquè prohibitas eſſe ab Illiberitanis Patribus; ac eas quæ in parietibus effictæ eſſent. Præterea in Concilio Tridentino a verbis prorſus contrariis imperatur ſacrarum imaginum uſus. *Imagines porro Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præſertim habendas & retinendas.* Atqui nemo ſanæ mentis aſſerit Tridentinos Patres juſſiſſe, ut imagines Chriſti, Deiparæ, & Sanctorum in parietibus tantum depingerentur, non autem in velis, & tabellis: Cùm itaque Illiberitani Patres iiſdem verbis uſi ſint, & humano locuti ſint modo, imagines non a parietibus taotum, ſed ab Eccleſiis prorsùs eliminari juſſere, ita cùm decreverunt: *Placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere.*

Concil. Trid. Seſſ. 25.

Tertiò, ratio Canonis hanc deſtruit reſponſionem. Prohibet nempe picturas in Eccleſiis, *Ne quod colitur, aut adoratur, in parietibus depingatur.* At ſi priora verba Canonis ſignificent picturas in parietibus Eccleſiæ eſſe non debere, Canonis integri hic ſenſus erit, *Picturas in parietibus eſſe non debere, ne quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur.* Qui ſenſus ineptiſſimus eſt; ſiquidem pro ratione Decreti, ipſum Decretum aſſignatur.

Alii reſpondent, illo Canooe tantùm prohiberi imagines inviſibilis Dei, ajuntque id ſignificare adjunctam rationem: *Ne quod adoratur, in parietibus depingatur*: Non autem interdici imagines Chriſti, & Sanctorum, quibus Latriæ cultus non defertur, ſed duliæ, nec abſolutus, ſed analogicus & relativus.

Verùm hæc reſponſio non congruit cum verbis Canonis. Primò, quia Patres Illiberitani generale Decretum edunt de picturis abolendis in templis Chriſtianorum: At imagines etiam Chriſti & Sanctorum, coloribus adumbratæ, picturarum nomine comprehenduntur: illas itaque abſolutè prohibent. 2. In parietibus depingi vetant quicquid colitur, aut adoratur. At licèt adoratio propriè ſumpta ſoli Deo debita ſit, cultus tamen ſacer defertur Sanctis, & Beatæ Virgini cultus excellentior illo, qui cæteris Cœlitibus impenditur: igitur imagines Deiparæ & Sanctorum depingi in Eccleſiis prohibet Canon laudatus. Tertiò, prohibent depingi, *Quod colitur & adoratur*; ſed Chriſtus Dominus colitur & adoratur: prohibent itaque abſolutè depingi imagines Chriſti in Eccleſiis; multò magis imagines Sanctorum.

Alii reſpondent, Hunc Canonem eſſe ſuppoſititium, & ab aliquo ex Claudii Taurinenſis diſcipulis confictum. Nam ſi fuiſſet genuinus Illiberitanę Synodi partus, inquiunt, Claudius Hiſpanus Presbyter, & Felicis Urgelitani diſcipulus, illum adversùs imaginum cultum & uſum protuliſſet. Illius etiam auctoritate adverſus Eccleſiam pugnaſſent Iconomachi, ſi in rerum natura extitiſſet. Denique Canonum antiquiſſimi Collectores, Ferrandus Diaconus, Dionyſius Exiguus & Creſconius, quantumlibet egregiam navarint operam, ut omnes tam Græcos, quàm Latinos Canones colligerent, nullus tamen ipſorum hujuſmodi Concilii Illiberitani Canonis, vel ſaltem nominetenus meminit. Ita reſpondet Cardinalis Baronius Tom. 1. Annal. ad annum Chriſti 57.

Verùm & hæc reſponſio caduca eſt, & manifeſtè falſa. Nam veteres omnes Codices MSS. Concilii Illiberitani hunc Canonem referunt. Illum citat, qui octingentis abhinc annis floruit Agobardus Epiſcopus Lugdunenſis, libro *De picturis & imaginibus*, dicens: *Rectè nimirum ob hujuſmodi evacuandam ſuperſtitionem, ab orthodoxis Patribus definitum eſt, picturas in Eccleſia fieri non debere, ne quod colitur, aut adoratur, in parietibus depingatur.* Nec obſtat quòd Ichonomachi, & Claudius Taurinenſis nuſquam hunc Canonem adverſùs imagines protulerint. Vel enim illum ſuę cauſę inutilem exiſtimarunt, vel illum ignoraverunt. Non omnia legerunt Antiquitatis Eccleſiaſticę monumenta Hęretici: nec ſapiens conjector eſt, ſed imprudens arinlus, qui aliqua Patrum, Conciliorumve loca ſuppoſititia eſſe colligit ex hæreticorum ſilentio, quorum erroribus in ſpeciem ſavere videri poſſunt. Nec etiam obſtat quòd Ferrandus Diaconus, Dionyſius Exiguus, & Creſconius illum Canonem omiſerint. Si enim ideo ſuppoſititius eſſet, quia illum non retulerunt veteres illi Canonum Collectores, concludendum pariter eſſet univerſos Illiberitanæ Synodi Canones eſſe ſuppoſititios, quia nullius omnino meminerunt. Ideo porro de Synodo Illiberitana, ejuſque decretis altiſſimum eſt apud Auctores illos ſilentium, quòd Græca magis, quàm Latina Concilia compilaverint, & ſi Latina quædam recenſeant, omittunt plurima, quæ ad eorum manus forſan pervenire non potueruot.

His itaque ſolutionibus prætermiſſis, reſpondeo, Patres Illiberitanos prohibuiſſe revera uſum imaginum, non quòd colendas eas eſſe negarent, cùm earum cultum ſupponat potiùs quam

ever-

Illiberitana Synodus uſum duntaxat, pro tempore, non cultum Imaginum prohibuit.

evertat laudatus Canon : ſed quòd earum uſus Chriſtianæ Religioni primis illius Seculis noxius magis, quàm utilis futurus eſſet, ſi in omnibus Eccleſiis invaluiſſent. Exiſtimaſſent enim Ethnici, Chriſtianos idola potiùs mutaſſe, quàm reliquiſſe. Itaque duo accuratè diſtinguenda ſunt in imaginum negotio; cultus imaginum, & earum uſus. Primum, dogma ſpectat; alterum, ſolam diſciplinam, quia ſtare Eccleſia poteſt, etiamſi nullas Sanctorum imagines habeat, vel eas non veneretur actu, quia nullas habet. Primum immutabile eſt, fuitque ſemper ab Eccleſiæ incunabulis; id eſt, credidit ſemper Eccleſia honorariam ſacris imaginibus adorationem deferendam: ſecundum, obnoxium fuit mutationi, ut cætera diſciplinæ capita.

Tribus primis Eccleſiæ Saeculis uſus Imaginum infrequens.

Primis enim tribus Eccleſiæ Sæculis infrequens admodum erat apud Chriſtianos imaginum uſus; & exceptis calicibus Romanæ Eccleſiæ in quibus depicta erat parabola Boni Paſtoris ovem humeris reportantis, quorum Tertullianus meminit libro de Pudicitia, vix ullum invenies imaginum uſus in illa Eccleſiæ infantia veſtigium.

Sed & poſitivis argumentis probatur iſtius facti veritas. Primò namque nullas tribus primis Sæculis Chriſtianam Religionem admiſiſſe ſtatuas, conſtat ex diſputationibus Veterum Patrum contra Ethnicos, in quibus iis interdum rationibus pugnant in ipſorum ſimulacra, quas illi in imagines noſtras facilè retorquiſſent. Sic Tertullianus in Apologetico Paganos ob ſimulacrorum cultum inſectatur, quòd illorum *Materia ſorores ſint vaſculorum, inſtrumentorumque communium, quaſi fatum conſecratione mutantes, licentiâ artis transfigurante.* Nonne, quæſo, Ethnici non repoſuiſſent idem de Chriſtianorum ſtatuis dici poſſe? Minutius Felix in Octavio, mutorum animalium naturale de falſis Numinibus judicium urget contra Ethnicos his verbis: *Quanta verò de Diis veſtris animalia muta naturaliter judicant, mures, hirundines, milvi? Non ſentire eos ſciunt, norunt, inculcant, inſident, ac niſi abigatis, in ipſo Dei veſtri ore nidificant.* Nonquid eadem non potuiſſent exprobrare Chriſtianis Ethnici, contra Chriſti, aut Sanctorum ſtatuas, ſi tum aliquæ in Eccleſiis extitiſſent?

Secundò, vix ullum fuiſſe in Eccleſia imaginum uſum tribus primis Eccleſiæ Sæculis ſilentium Ethnicorum probat. Cùm enim inter eos viri eſſent ingenio & eruditione ſingulari præditi, qui omnes Chriſtianæ Religionis ritus explorabant, nihilque omittebant, quod profanarum ſuarum ceremoniarum cauſæ in ſpeciem favere videretur, mirâ arte & verſutiâ peſſimam cauſam propugnantes: objeciſſent certè Chriſtianis, illos imagines colere, picturaſque venerari, ſi tunc frequens fuiſſet illarum uſus in Eccleſia; proindeque immeritò illos cultum idolorum inſimulare ſuperſtitionis. Scio quidem Chriſtianos illam facilè profligaturos objectionem: ſed eam nihilominus neglecturos fuiſſe Ethnicos incredibile eſt, quorum in mentes naturaliter irruiſſet. At nuſquam illos negotium Chriſtianis ob imagines faceſſiviſſe conſtat ex ſilentio S. Juſtini, Minutii Felicis, Tertulliani in Apologetico & Origenis in libris contra Celſum: in quibus cùm præcipuæ Gentilium contra noſtram Religionem objectiones recenſeantur, ac refellantur, nullum eſt illius objectionis vel tenue veſtigium. Imò cùm Celſus objeciſſet, Chriſtianos nullas aras, nulla ſimulacra habere, Origenes libro 8. reſpondet: *Simulacra Deo dicanda eſſe, non fabrorum operâ, ſed a Verbo Dei dedolata, formataque in nobis, videlicet virtutes ad imitationem Primogeniti totius creaturæ, in quo ſunt juſtitiæ, temperantiæ, fortitudinis, ſapientiæ, pietatis, cæterarumque virtutum exempla, Hæ ſunt ſtatuæ Deo dicatæ, in animis juſtitiam, juxta præceptum Dei, & fortitudinem, & pietatem, reliquaſque virtutes exercentium, quibus decenter honorari credimus omnium hujuſmodi ſtatuarum Archetypum primum, imaginem inviſibilis Dei, Deum Unigenitum.*

Quòd autem Ethnici ſpecioſam objectionem minimè neglexiſſent, ex eo probatur, quòd obtuſioris ingenii non eſſent, nec aliter affecti prioribus illis ſæculis, quàm Ethnici ſæculorum ſequentium. At ſequentibus ſæculis Ethnici uſum ac venerationem imaginum Chriſtianis objecerunt, ut conſtat ex Sermone quodam Joannis Theſſalonicenſis, Actione 5. Septimæ Synodi relato, in quo inducitur Ethnicus dicens: *Vos ergo in Eccleſiis imagines non pingitis Sanctis veſtris, & adoratis illas? Et non ſolùm Sanctis, ſed & ipſi Deo veſtro? Sic ergo æſtima & nos ſimulacra circumfoventes, non ea adorare, ſed incorporales virtutes, quæ per illa placantur.* Idem igitur objeciſſent Ethnici trium priorum ſæculorum, ſi tunc frequens fuiſſet in Eccleſia, ſive ſtatuarum, ſive pictarum imaginum uſus.

Tertiò idem probatur ex diſputationibus SS. Patrum adversùs Judæos. Nam Judæi imaginem hoſtes infenſiſſimi, uſum illarum objeciſſent Chriſtianis trium priorum ſæculorum, ſi tunc illas habuiſſet Eccleſia. Sed ſive ex Dialogo S. Juſtini contra Tryphonem Judæum, ſive ex libro Tertulliani adverſus Judæos, ſive ex aliis Veterum Patrum monumentis, non apparet Judæos uſum Imaginum Chriſtianis exprobraſſe tribus primis Eccleſiæ Sæculis. Nullus igitur, aut certè admodum infrequens tunc erat in Eccleſia ſacrarum imaginum uſus.

Probatur major, Judæi, quo tempore frequentes, in Chriſtianorum Templis fuerunt imagines, Chriſtianis earum uſum venerationemque exprobrarunt: quidni ergo & tribus prioribus Sæculis idem præſtitiſſent?

Probatur antecedens ex Diſputatione Judæi & Chriſtiani, quæ lecta eſt a Stephano Monacho Actione 5. Septimæ Synodi, in qua Judæus dicit; *Credo crucifixo Jeſu Chriſto, quia eſt Filius Dei vivi. Scandalizor autem in vos, Chriſtiani! quia imagines adoratis. Scriptura quippe ubique præcipit non facere ſibi quemquam ſculptile, vel omnem ſimilitudinem.* Idem conſtat ex Leontii Epiſcopi Neapoleos Cypri, Sermone 5. pro Chriſtianorum Apologia contra Judæos, cujus prolixus locus refertur in Septima Synodo, Actione 4.

Denique nullum fuiſſe, in multis ſaltem Eccleſiis, imaginum uſum, tribus prioribus Eccleſiæ Sæculis, ex eo probatur, quòd illorum Sæculorum Patres Sculpturam, Picturamque, ut artes Chriſtianis illicitas ſugillarint: quod minimè feciſſent, ſi Chriſti, aut Sanctorum imagines effingere apud Chriſtianos ſolitum fuiſſet.

Antecedens conſtat ex Tertulliano libro contra Hermogenem, cap. 1. ubi illius Hæretici vitia perſtringens, illi objicit aſſiduam Picturam. *Pingit illicitè*, inquit, *nubit aſſiduè, Legem Dei in libidinem defendit, in artem contemnit.*

Et ex Clemente Alexandrino, libro 6. Stromatum pag. 455. dicente: *Quemadmodum ergo qui aliena furantur, eùm magnam faciunt injuriam, in ea quæ meretur mala meritò incidit: ita qui divina opera ſibi vendicant per fingendi, vel pingendi artem, & dicens ſe eſſe effectorem animantium & plantarum, & ſimiliter qui veram imitantur Philoſophiam, ſunt fures.* Cùm itaque ex his omnibus perſpicuum ſit, primis tribus Eccleſiæ Sæculis, nullas, vel admodum raras apud Chriſtianos Imagines fuiſſe, crimini verti non debet Illiberitanis Patribus, quòd prohibuerint, ne Imagines in Eccleſiis depingerentur.

Ob-

Quo ſenſu cereorum accenſionem in cœmeteriis interdiu Synodus Illiberitana prohibuerit.

Objicitur ſecundò. Synodus quæ Vigilantio favet, Cereorum accenſionem ſuper Sanctorum Sepulcra prohibens, ſuſpectæ fidei eſt: ſed Illiberitana Synodus prohibet Cereorum accenſionem ſuper Sepulchra Sanctorum, ſicque ſavere videtur Vigilantio cultum ſacrarum Reliquiarum damnanti: eſt igitur ſuſpectæ fidei.

Probatur minor ex Canone 34. cujus hæc ſunt verba: *Cereos per diem placuit in Cœmeteriis non incendi: inquietandi enim Spiritus Sanctorum non ſunt. Qui hæc non obſervaverint, arceantur ab Eccleſiæ Communione.*

Reſpondeo diſtinguo majorem: Si prohibeat cereorum accenſionem, abſolutè, concedo. Si illam prohibeat certo tempore, & ob certum finem factam, nego. At Illiberitana Synodus prohibuit dumtaxat Cereorum accenſionem factam ad inquietandos Sanctorum Spiritus, id eſt, ad animas evocandas gentilitio & magico ritu. Hunc enim fuiſſe Gentilium morem teſtantur Suetonius in Vita Neronis, & Plinius lib.3. cap.2. & lib.28. cap.8. Quòd autem inquietandi verbum, quo Synodus utitur, ſolicitationem Animarum Sanctarum ſignificet, evocationemque ſuperſtitioſam ac impiam, indicant verba illa Samuelis ſic evocati ad Saulem, 1. Reg. cap.28. *Quare inquietaſti me ut ſuſcitarer?*

Alii reſpondent, per Spiritus Sanctorum intelligi Fidelium in terris degentium mentes [ſolemni enim & vulgatâ Scripturæ phraſi Fideles Sancti nuncupantur) Dicunt itaque prohibuiſſe Patres Illiberitanos ne per diem in Cœmeteriis Cerei accenderentur, ne Chriſtianorum animi frequentiâ & curâ immodicâ Cereorum ardentium inquietarentur ac perturbarentur in Orationibus ſuis. Ita exponit hunc Canonem Garcias Loayſa Conciliorum Hiſpanienſium Collector.

Alii denique reſpondent, Illiberitanos Patres prohibuiſſe ſolùm, ne interdiu cerei in cœmeteriis a piis Fidelibus accenderentur; ne tam inſolito fulgore Ethnici cognoſcerent Martyrum Sepulcra, indeque ſacras illorum Reliquias educerent, projicerent, cremarent, in ventos diſpergerent & oblivione obruerent: quo ex eventu ſolicitudo maxima, incredibiliſque mœror crearetur Fidelibus; & major forſan perſecutio ab Ethnicis in ipſos excitaretur. Cæterùm cereus accendere in honorem Martyrum non prohibuerunt illius Synodi Antiſtites, quod pium ac religioſum eſſe adversùs Vigilantium probat S. Hieronymus; quamvis a ſimplicibus dumtaxat & imperitis, necnon a mulierculis devotis interdiu accendi ſuo tempore ſolitos teſtetur. Quod tunc temporis ut obnoxium vel affine ſuperſtitioni, vel ut orantium attentioni incommodum, meritò prohibuerunt Illiberitani Patres. En S. Hieronymi verba: *Cereos autem non clarâ luce accendimus ut hoc pietatis officio Martyres e tenebris vindicemus, quorum lucerna eſt Agnus, ſicut fruſtra calumniaris, ſed ut noctis tenebras hoc ſolatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris. Quid ſi aliqui propter imperitiam & ſimplicitatem ſæcularium hominum, vel certè religioſarum fœminarum, de quibus verè poſſumus dicere: Zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam, hoc pro honore Martyrum faciunt, quid inde perdis? Cauſſabantur quondam Apoſtoli quòd periret unguentum, ſed Domini voce correpti ſunt. Neque enim Chriſtus unguento indigebat, nec Martyres lumine cereorum; & tamen illa mulier in honorem Chriſti hoc fecit, devotioque mentis recipitur: & quicumque accendunt cereos, ſecundùm fidem ſuam habent mercedem.... Et abſque Martyrum Reliquiis, per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt Evangelium, accenduntur luminaria, jam Sole rutilante; non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum.*

Synodus Illiberitana non favet Novatianis.

Objicitur tertiò. Synodus quæ Novatianam hæreſim adſtruit, non eſt integræ fidei; ſed Illiberitana Synodus Novatianam hæreſim adſtruit; ſiquidem certorum criminum reis communionem in exitu negat: non eſt igitur integræ fidei.

Reſpondeo nego minorem. Nomine enim Communionis Euchariſtiam intellexiſſe Patres Illiberitanos, jam ſuprà a nobis probatum eſt Diſſertatione 7. Et quamvis Abſolutionem Sacramentalem negaſſent graviorum criminum reis, multùm diſtaret illos inter & Novatianos: quia *Non deſperatione veniæ, ſed rigore Diſciplinæ*, ſanxiſſent denegandam: nec Eccleſiæ claves, ut Novatiani, oppugnaſſent. Et certè ſi S. Cyprianus Epiſtolâ 52. ad Antonianum, magnum diſcrimen agnoſcit inter Novatianos & quoſdam Africanos Antiſtites Anteceſſores ſuos: *Qui pacem mœchis negarunt, & in totum Pœnitentiæ locum contra adulteria clauſerunt*, non eſſet aſſingenda Synodo Illiberitanæ Novatiani erroris labes, etſi capitalium criminum reis Abſolutionem, etiam in exitu, denegaſſet.

Objicitur quartò. Concilii quod Euchariſtiam concedit fœminis, quæ dimiſſo marito adultero, eoque vivente, alterum duxerint, ſancta dici non poteſt Diſciplina: ſed Illiberitana Synodus concedi jubet Euchariſtiam fœminis, quæ dimiſſo marito adultero, alterum duxerint: ſancta igitur non eſt illius Concilii Diſciplina.

Illiberitana Synodus prohibuit ne fideles femina dimiſſis maritis adulteris, aliis nuberent. Matrimonii vinculum indiſſolubile.

Probatur minor ex Canone 9. cujus hæc ſunt verba: *Fidelis fœmina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum ducit, prohibeatur ne ducat: ſi autem duxerit, non priùs accipiat Communionem, quàm is quem reliquit, de ſæculo exierit: niſi neceſſitas infirmitatis compulerit.*

Reſpondeo diſtinguo minorem: Concedi jubet Euchariſtiam illis fœminis, ſi in extremo vitæ ſpiritu vera doloris & pœnitentiæ ſigna ediderint, promiſerintque ſe adulterii reatum eſſe deſerturas, & illius viri ſocietatem relicturas, quem primo vivente duxerunt, concedo: ſin minus, nego. Itaque perpetuum conjugii vinculum agnoverunt Illiberitani Patres, nec maritum dimitti poſſe a Fideli fœmina, etiam ob cauſſam adulterii: ſiquidem & illis quæ maritos adulteros dimiſiſſent, ſecundas nuptias illis viventibus prohibuerunt, & Evangelicæ Legis, Decretique ſui prævaricatrices anathemate ferierunt, quo ſolvendæ non eſſent, niſi vel prior maritus defunctus eſſet [quo caſu Eccleſia ſecundum Matrimonium pia quadam œconomia ratum habebat;] vel extremum ſpiritum agerent, & pœnitentiæ ſigna ederent, ſeparationemque a ſecundi viri, vel potiùs adulteri conſortio pollicerentur.

Porro Synodum iſtam ſecundum Matrimonium non permiſiſſe uxori, quæ virum quacunque ex cauſſa dimiſiſſet, vel ab eo fuiſſet dimiſſa; conſtat etiam ex Canone 72. *Si qua vidua*, inquit, *fuerit mœchata, & eumdem poſtea habuerit maritum, poſt quinquennii tempus, actâ legitimâ pœnitentiâ, placuit eam Communioni reconciliari; ſi alium duxerit, relicto illo, nec in fine dandam ei eſſe Communionem.*

Contra. Concilium Illiberitanum, in Canone quem laudat Gratianus Diſt.32. Quæſt.1. Can. *Si qua mulier*, decernit maritum, cujus vitæ uxor inſidiata fuerit, *poſſe ipſam dimittere, & ſi voluerit, aliam ducere.* Ergo exiſtimavit Matrimonii vinculum diſſolvi poſſe; qui non ſolùm error eſt in Diſciplina, ſed & in Fide graviſſimus.

Reſpondeo, Hunc Canonem Illiberitani Concilii non eſſe, ſed Vermerienſis, quod multis ſæ-

culis

culis poſterius eſt. Et quamquam eſſet Illiberitanæ Synodi, non eſſet propterea inſimulanda erroris contra fidem, quia commodam explicationem patitur ille Canon: cujus nimirum ſenſus eſt, poſſe virum cui uxor mortem machinata eſt, illa defuncta alteram ducere; non poſſe autem illam, viro etiam defuncto alterum ducere, ſed perpetua pœnitentia & Cœlibatu eluere debere admiſſum ſcelus. Erat enim hæc pœna olim in Eccleſia frequentiſſima, ut qui atrox aliquod crimen perpetraſſent, nuptiis impedirentur, ne vel ipſi delicatiùs viverent, non ut Pœnitentes decet, vel ex ipſorum ſtirpe filii ejuſdem criminis ſuſpicione notabiles procrearentur, ut conſtat ex Concilio Moguntino, ſub Rabano, Can. 10. ex Concilio Vermerienſi, Can. 4. & ex Triburienſi, Canone 44.

Objicitur quintò. Illius Synodi nec integra fides, nec ſancta Diſciplina dici debet, quæ Baptiſmum in neceſſitate collatum ab Ethnico, vel a Fideli bigamo cenſet eſſe irritum; atqui id decernit Illiberitana Synodus. Illius itaque Fides integra, & ſancta Diſciplina dici non debet.

Probatur minor ex Canone 38. quo ſtatuitur, *Peregrè navigantes, aut ſi Eccleſia in proximo non fuerit, poſſe Fidelem [qui lavacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus] baptizare in neceſſitate.* Arcet igitur ab adminiſtratione Baptiſmi eos, qui lavacrum ſuum integrum non habent, & ſunt bigami.

Reſpondeo, nego minorem. Non enim negant Illiberitani Patres, Baptiſmum ab infidelibus, aut a bigamis neceſſitatis tempore collatum validum eſſe, ſed Fidelem eſſe cupiunt, & Monogamum qui illum adminiſtret, nec infideles, & bigamos, ubi Fideles adſunt & Monogami, volunt licitè Baptiſmum conferre, etiam urgente periculo. Et ſi putaſſent infideles non poſſe conferre Baptiſmum, nemo propter hoc ipſos erroris contra fidem jure inſimularet, cùm nec S. Auguſtini tempore adhuc explorata eſſet atque perſpicua illius quæſtionis veritas, ut conſtat ex ipſius libro 2. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 13. *Alia quæſtio eſt*, inquit, *utrùm & ab iis qui nunquam Chriſtiani fuerunt, poſſit Baptiſmus dari. Nec aliquid temerè inde affirmandum eſt ſine auctoritate tanti Concilii, quantum tantæ rei ſufficit.*

Et libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 53. *Solet etiam quæri*, inquit, *utrùm approbandus ſit Baptiſmus, quod ab eo qui non accepit, accipitur, & fortè hoc curioſitate aliqua dicit quemadmodum dandum ſit: ſed nobis tutum non eſt in ea progredi aliqua temeritate ſententiæ, quæ nullo in Catholico Regionali Concilio cœpta, nullo Plenario Concilio terminata ſunt. Id autem ſit cum ſecura voce aſſerere, quod in gubernatione Domini Dei noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti univerſalis Eccleſiæ conſenſione roboratum eſt. Veruntamen ſi quis me fortè in eo Concilio conſtitutum, ubi talium rerum quæſtio verſaretur, non præcedentibus talibus, quorum ſententias ſequi mallem, urgeret ut dicerem quid ipſe ſentirem, ſi eo modo affectus eſſem, quo eram cum iſta dictarem, nequaquam dubitarem habere eos Baptiſmum, qui ubicumque illum verbis Evangelicis conſecratum, ſine ſua ſimulatione, & cum aliqua fide accepiſſent.*

Objicitur ſextò. Non eſt ſanctiſſima illius Concilii Diſciplina, quod pœnitentiam graviſſimam infligit propter factum quod nullatenus peccatum eſt: atqui Concilium illud graviſſimam pœnitentiam infligit ob factum quod nullatenus peccatum eſt; illius igitur Diſciplina non eſt uſquequaque ſancta.

Probatur minor. Homicidium caſu admiſſum, peccatum non eſt, cùm voluntarium non ſit atque liberum: Actio namque libera caſum non admittit. Unde Tertullianus lib. de Pœnitentia cap. 3. ait: *Quid quod voluntas facti origo eſt? Viderint enim ſi quæ caſui, aut neceſſitati, aut ignorantiæ imputantur; quibus exceptis, non niſi voluntate delinquitur.* Atqui Patres Illiberitani pœnitentiam quinque annorum imponunt pro homicidio non ſponte, ſed caſu admiſſo, ut conſtat ex 5. Canone, quo pœnitentia præſcribitur dominæ quæ ancillam occiderit: *Si voluntate*, inquit, *poſt ſeptem annos: ſi caſu, poſt quinquennii tempora, acta legitima pœnitentia, ad Communionem placuit admitti.* Igitur Concilium illud graviſſimam pœnitentiam imponit propter actionem quæ nullatenus peccatum eſt.

Vetus Diſciplina pœnitentiam publicam pro factis involuntariis impoſuit, tametſi in illa hypotheſi peccata non eſſent, modò alìde & naturâ ſuâ vitioſa eſſent, ſecluſis juſtis circumſtantiis temporis & rationis.

Reſpondeo, nego primam majorem. Vel, eam diſtinguo: Si factum illud nuſquam ſit peccatum, & non ſit naturâ ſuâ vitioſum, divinaque lege prohibitum, concedo. Si factum illud ſit naturâ ſuâ vitioſum, ſemperque peccatum ſit quoties abeſt juſta temporis & rationis circumſtantia, nego. Antiquis enim Eccleſiæ moribus receptum fuit, pro his factis, etſi non voluntariis, publicam imponere pœnitentiam, ſi publicum erat facinus, non ob peccatum, quod illa in hypotheſi nullum erat: ſed ob exemplum, ut quos exemplo ſuo rei ad malos quodammodo mores provocaverant, pœnitentiæ teſtimonio ad rectam viam revocarent; & ut proclives ad peccatum hominum animi ſeverâ hac Eccleſiæ Diſciplinâ coercerentur, & a peccato avocarentur. Nec verò ab Illiberitana tantùm Synodo ſancita hæc Diſciplina eſt; ſed etiam a Concilio Ancyrano, Canone 22. *Eos verò qui non voluntate, ſed caſu homicidium fecerint, prior quidem regula poſt ſeptem annorum pœnitentiam Communioni ſociavit, ſecundùm gradus conſtitutos. Hæc verò humana definitio quinquennii tempus tribuit.*

Idem ſtatuit Concilium Epaonenſe Canone 31. Concilium etiam Nannetenſe eamdem viguiſſe probat Gallicana in Eccleſia Diſciplinam. Si quidem Canone 18. decrevit ut *Si quis caſu, non volens, homicidium perpetraverit, quadraginta diebus in pane & aqua pœniteat: quibus peractis, biennio ab oratione Fidelium ſegregatus; non communicet, nec offerat: poſt biennium in communione Orationis offerat; non tamen communicet; poſt quinquennium ad plenam Communionem recipiatur.* Hanc Diſciplinam probavit Sanctus Baſilius, conſulens iis qui cædes in bello juſto admiſerint, ut triennio a Communione abſtineant, quamvis hujuſmodi cædes peccata non ſint. Sic enim ſtatuit Canone 13. Epiſtolæ Canonicæ ad Amphilochium. *Cædes in bellis factas, Patres pro cædibus non imputaverunt, ut mihi videtur; ignoſcentes iis qui pro pietate, & pudicitia decertant; rectè autem fortè habet conſulere, ut qui ſunt manibus non puris, ſolâ trium annorum Communione abſtineant.*

Eamdem ſecuti ſunt Diſciplinam Epiſcopi Provinciæ Remenſis, in Concilio celebrato anno 923. gravem imponentes pœnitentiam iis qui in prælio Sueſſonico * inter Robertum & Carolum Craſſum pugnaverant. Nec enim diſtinguunt inter eos qui ſtabant a partibus Caroli Regis legitimi & Roberti Comitis perduellis. Eſt autem hæc pœnitentia, videlicet, *Ut tribus Quadrageſimis per tres annos agant pœnitentiam: ita ut prima Quadrageſima ſint extra Eccleſiam, & in Cœna Domini reconcilientur. Omnibus verò his tribus Quadrageſimis, ſecunda, quarta & ſexta feria, in pane, ſale, & aqua abſtineant, aut redimant. Similiter quindecim diebus ante Nativitatem S. Joannis Baptiſtæ, & quindecim diebus ante Nativitatem Domini Salvatoris; omni quoque ſexta feria per annum, niſi redemerit, aut Feſtivitas celebris ipſa die acciderit, vel eum infirmitate, ſive militiâ detentum eſſe contigerit.*

* *Tom. 3. Concil. Galliæ.*

Ean-

Eandem fuiſſe Anglicanæ Eccleſiæ Diſciplinam,
conſtat ex libro Pœnitentiali Bedæ, cap. 3. ubi illis qui caſu, vel in bello publico, aliquem occidiſſent, Pœnitentiam imponit: *Qui caſu*, inquit, *annum unum: Qui bello publico, dies quadraginta*. Et ex Canone Pœnitentiali Theodori Cantuarienſis Archiepiſcopi quo pœnitentia imponitur ei, qui in extrema neceſſitate cibum, aut veſtem furatus eſt. *Si quis*, inquit, *propter neceſſitatem furatus fuerit cibaria, vel veſtem, vel pecus, per famem, aut per nuditatem, pœniteat hebdomadas tres. Et ſi reddiderit, non cogatur jejunare.*

Eamdem ſectata Diſciplinam eſt Eccleſia Germanica, ut conſtat ex Concilio Triburienſi, Canone 34. cujus hæc ſunt verba: *Undè cum Inter-ſectis Paganis peremptis fuerant Chriſtiani captivi a Barbaris: qui in impetu belli nequeant diſtingui. Ideirco juſtam decernentes, ſtatuimus cum interfectoribus miſericordiùs agendum; ita ut quadraginta diebus pœnitentia indulgeatiùs transſultis, penes Epiſcopum ſit auctoritas & poteſtas ut perpendat culpam, agat indulgentiam.* Bellum autem juſtum fuiſſe conſtat ex eodem Canone: *Zelo*, inquit, *divinæ æmulationis accenſi Chriſtianorum exercitus procedunt ad bellum, confidentes in eum qui dixit; Vos ad certamen acceditis, ego prælior pro vobis. Fit Conventus Chriſtianorum & Paganorum; fortiter dimicant iſti pro fide, illi contra fidem.* Cæ-
des autem illæ Chriſtianorum inter Paganos exi-
ſtentium & pugnantium, erat involuntaria, ſpe-
ctatâ circumſtantiâ religionis, quia Chriſtiani mi-
lites non intendebant occiſionem Chriſtianorum
inter Barbaros captivorum, ſed ſolùm Pagano-
rum; nec diſtinguere poterant, in impetu præ-
lii, Chriſtianos ab Ethnicis, & nihilominus mi-
litibus omnibus, qui in iſto bello pugnaverant,
quadraginta dierum pœnitentia inducitur.

Ex eadem Diſciplina Concilium Wormatienſe, Canone 18. inſanis qui hominem occiderint, pœnitentiam imponit, ſi ad ſanam mentem redierint. *Si quis inſaniens*, inquit, *aliquem occiderit, ſi ad ſanam mentem pervenerit, levior ei pœnitentia imponenda eſt, quàm ei qui ſana mente tale quid commiſerit; cui quamvis pœnitentia ſit imponenda, quia ipſa infirmitas cauſa peccati fuiſſe creditur, tantùm tamen levior, quàm ei qui ſanus aliquem occiderit, quantùm inter ſanum, & inſanum; & irrationabile, & rationabile conſtat eſſe diſcrimen.*

Denique Eccleſiæ Romanæ uſu & moribus hæc Diſciplina conſecrata eſt. * Pœnitentiam enim imponit; Pœnitentiale Romanum Tit. 4. c. 16. illis qui ſumma neceſſitate urgente, cibos furati fuerunt. *Si feciſti furtum neceſſitatis cauſſâ*, inquit, *ſic dico, ut non haberes unde viveres, & propter famis penuriam; & tantùm furatus es victualia extra Eccleſiam, & non propter conſuetudinem feciſti, redde quod tuliſti, & ſex feſtas in pane & aqua pœniteas.*

* Pœnitentiale Romanum apud Antonium Auguſtinum.

Sacerdotibus etiam, qui ſine culpa per ignorantiam inebrietati fuerint, pœnitentiam imponit, Tit. 5. cap. 3. *Sacerdos quilibet*, inquit, *ſi inebriatu per ignorantiam, ſeptem dies pœniteat in pane & aqua.* Pœnitentiam denique illis præſcribit, qui Sacrificium evomuerint ex infirmitate. *Qui Sacrificium*, inquit, *evomuerit, quadraginta dies pœniteat; ſi infirmitatis cauſſa, ſeptem dies.* Cùm igitur omnes Eccleſiæ illæ pœnitentiam indixerint, non ſolùm pro peccatis; verùm etiam pro his omnibus quæ peccati ſpeciem naturâ ipſâ præ ſe ferebant, ad exemplum, ut pœnæ metu Fideles in officio continerentur, iniqua cenſeri non debet Diſciplina quæ ab Illiberitanis Patribus ſancita eſt, ut dominâ quæ caſu ancillam occidiſſet, quinquennio Pœnitentiæ ſubjaceret. Sine culpa enim, etſi non ſine cauſſa, pœna imponi poteſt, ut indicat Regula Juris 23. in 6. Decretal. *Sine culpa*, inquit, *niſi adſit cauſſa; non eſt aliquis puniendus.*

Reſpondeo ſecundò, Patres Illiberitanos pœnitentiam impoſuiſſe pro fortuito homicidio, quod ex peccato ortum haberet, quamvis in ſe ipſo peccatum non eſſet, quatenus fortuitum erat; ſcilicet ex ira impotenti Dominæ, quæ zelotypiæ furore accenſa, jus moderatæ caſtigationis erga ancillam exceſſerat, ipſamque flagellis verberaverat acerbiùs. Unde pœnitentiam ipſi videntur impoſuiſſe, non propter homicidium dumtaxat, quod caſu contigiſſet, ſed propter zelotypiæ furorem, propter iræ veſaniam, propter inhumanitatem & tyrannidem.

SCHOLION I.

Ad hujus Diſſertationis Articulum 11. & pag. 675. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Concilii Illiberitani Fides integra, Diſciplina ſancta . . . Tota Diſſertatio*, inquiunt, *expungatur:*

R. De Eccleſia bene mereri mihi viſus ſum, cùm antiqui illius Concilii Fidem ac Diſciplinam vindicavi. Id præſtitit olim vir clariſſimus & doctiſſimus *Ferdinandus de Mendoza*, Hiſpanus, tribus libris *De confirmando Concilio Illiberitano* editis, & *Clementi VIII.* Pontifici Maximo nuncupatis, quos cùm Academia Complutenſis approbaverit, Pontifex gratos habuerit atque laudaverit, magnifaciat omnis eruditorum hominum natio, mirum eſt quòd Religioſi Cenſores totam illam Diſſertationem expungi velint, quâ Concilii Illiberitani Fides integra, Diſciplina ſancta oſtenditur.

SCHOLION II.

Ad eumdem Articulum, in Reſponſione ad primam Objectionem, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Tribus primis Sæculis nullus fuit uſus Imaginum in Eccleſia, aut admodum rarus.*

R. Hæc Virorum Eruditorum verior ſententia quam propugnant *Petavius* libro 15. *Theologicorum Dogmatum De Incarnatione*, cap. 13. & *Antonius Pagi* ad annum 54. Num. 18. & obſervant, *Imagines ex eorum per ſe numero eſſe, quæ adiaphora nominantur, hoc eſt, quæ ad ſalutem omnino neceſſaria non ſunt, nec ad ſubſtantiam ipſam Religionis attinent: In poteſtate ſunt Eccleſiæ, ut eas vel adhibeat vel ableget, pro eo atque ſatius eſſe judicaverit, cujuſmodi poſitivi vulgo juris eſſe dicuntur. Quo circa primis ab ortu Chriſtianæ Religionis temporibus, cum adhuc Gentilis in eum exardeſceret furor, & in hominum mentibus hæreret adhuc Idolorum ſuperſtitio; non tum frequens fuit ſacrarum uſus Imaginum, ut neque Templorum atque Baſilicarum . . . . . Quod eò diligentiùs obſervandum, quod ad pleraque valet interpretanda memoriæ veteris exempla & teſtimonia, quibus ad oppugnandum Eccleſiæ Ritum abutuntur Proteſtantes, nimiamque commoventur invidiam oppugnantes illos Catholici Theologi; cùm ſicubi conſtet Imagines repudiatas & damnatas ab Orthodoxis fuiſſe pro locorum ac temporum ratione commodè iſtud explicari debeat. Quare in controverſia de Imaginibus, citerioris Eccleſiæ potius exemplorum & inſtitutorum quàm antiquioris duci rationem oportet. Cùm enim plenis adhuc velis Gentilium ſuperſtitio ferretur multa primis illis Eccleſiæ ſæculis, vel non inutilia per ſeſe, vel etiam commoda ſupprimi, omittique ſatiùs viſum eſt, dum periculum erat, ne offenſionis aliquid traheret externa quorumdam Rituum ſpecies,*

cum

Digitized by Google

cum iis, quæ ab Ethnicis celebrabantur, ſimilitudine ipſâ congruens, velut ne Imagines Chriſti atque Sanctorum pro Idolis quibus erant aſſuefacti, a rudibus & imperitis haberentur, & ut eorum animus ab inanium ſimulacrorum conſuetudine ac memoria longiùs avocaretur. Credibile itaque eſt parum a Chriſtianis uſurpatas fuiſſe primis fere quatuor ſæculis; per quæ nefanda dæmonum in Idolis Religio, & Chriſtiani nominis crudeliſſima vexatio curſum tenuit. Quinto demum Sæculo, poſtquàm adepta libertate lacertos quodammodo ſuos explicare cœpit Eccleſia, plerisque locis Imagines palam haberi cœpta, atque in Templis & Oratoriis propoſita ſunt; cùm hactenus etſi in uſu eſſent aliquo, non tamen adeo promiſcuè ac frequenter adhiberentur.

SCHOLION III.

In Reſponſione ad ſextam Objectionem, & ad pag. 703. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc in Indiculo ſuo notant Propoſitionem: *Pœnitentia canonica imponi poteſt pro actu qui non eſt peccatum.*

R. De priſca, non de præſentis temporis diſciplinâ hic ago. Sanctam fuiſſe contendo Illiberitani Concilii diſciplinam, quamvis Pœnitentiam canonicam impoſuerit propter homicidium caſu admiſſum. Quia etſi peccatum non ſit, *Ipſum tamen factum naturâ ſuâ vitioſum eſt, ſemperque peccatum, quoties abeſt juſta temporis & rationis circumſtantia.* Antiquis enim Eccleſiæ moribus receptum fuiſſe obſervo pro his factis, etſi non voluntariis, publicam imponere pœnitentiam, ſi publicum erat facinus: *Non ob peccatum, quod illa in hypotheſi nullum erat; ſed ob exemplum*, &c. ut fuſiùs explico & confirmo non ſolùm Illiberitanæ Synodi, ſed & Ancyranæ, Epaonenſis, Nannetenſis, Remenſis, Triburienſis, Wormatienſis Canonibus, & ex Pœnitentialibus libris, Romano, Bedæ, & Theodori Cantuarienſis. Ex quibus evidens eſt, illam in Eccleſia Romana, Gallicana, Germanica, Anglicana, Hiſpanienſi, Orientali viguiſſe Diſciplinam. Ex his patet, Indiculi Cenſorii Auctores Propoſitionem meam truncaſſe, interpolaſſe, in ſenſum alienum detorſiſſe.

Nota.

NOn ſolùm olim Ferdinandus de Mendoza in vindicandis Illiberitanis Canonibus feliciter laboravit, ſed etiam ſæculo præterito ſemper laudandus Cardinalis de Aguirre perdoctè eoſdem explicavit. Illud etiam adnotandum quòd licèt Baronius, quem refert Natalis, Illiberitanum concilium parvifacere videatur, ea potiſſimùm ratione, quòd Novatianorum limites attigiſſe ſuſpicaretur, quorumdam criminum reis communionem in fine vitæ denegando; nihilominus æquiùs de eodem ſentiens ad an. Ch. 305. num. 41. hæc habet: *Paulò liberiùs de Illiberitano Concilio me aliàs locutum eſſe memini. At cùm quæ ab illis de ea re ſunt ſtatuta excuſentur ab Innocentio Romano Pontifice, nemo ſit qui accuſare præſumat.*

Quod attinet ad Canonem de picturis in eccleſiarum parietibus non efformandis, rationabiliter ſanè putat Natalis Imaginum uſum reſpexiſſe, eumque in eccleſiis vetitum fuiſſe; ne chriſtianorum hoſtes eaſdem ipſorum eſſe idola garrirent. Iis addere eſt, quòd cùm tunc immaniſſima Diocletiani ubique graſſaretur perſecutio, non leve imminebat periculum ne Chriſtiani huc, illucque fugientes cogerentur S. imagines ethnicorum ludibrio relinquere, dum illas in parietibus depictas inveniſſent. Quanquam autem illius ævi conditio valde rationi conſonum reddat credere univerſaliter PP. Illiberitanos vetaſſe ſacras picturas in parietibus depingi; nihilominus non minùs probabiliter cum cl. Albaſpinæo de vetito uſu imaginum Dei, ſeu SS. Trinitatis fas eſt illum canonem explicare. Sicut enim ea verba *quod adoratur*, quæ pro canonis edendi ratione adducuntur, non incongruè ex ipſo Natale de adoratione uni Deo debita explicantur, ita & illa *quod colitur*, intelligi poſſunt de cultu, qui ſolius Dei proprius ſit, utriuſque etenim explicationis par eſſe ratio videtur; unde ſolius Dei, ſeu SS. Trinitatis pictas imagines laudatus canon prohibuiſſe videtur. Ita autem ſtatuendi illa ab Albaſpinæo affertur ratio, quòd cùm Deum immenſum, omnipotentem, inviſibilem, æternum, incomprehenſibilem, ſpiritualem, corporis materiæque expertem Ethnicis & Cathecumenis fideles prædicarent, diverſimodè fortè de Deo ſenſiſſent, ſi ſub humana ſpecie depictus ipſorum oculis expoſitus fuiſſet. Ubi autem poſtea latè fidei lumen reſplenduit, ac qua ratione Deus in humana figura videndus pictis coloribus exhiberetur in catecheſibus facillimum erat populis explicare, paſſim maximè Dei Patris ſedentis ſimulacrum in Templis habebatur. Diſplicuit id Wiclepho *apud Valdenſ. tom. 3. cap. 155.* Calvino *lib. 5. Inſtit. cap. 11.* & neſcio quibus aliis hac ultima noſtra ætate; unde Alexander VIII. hanc proſcripſit propoſitionem: *Dei Patris ſedentis ſimulacrum nefas eſt Chriſtiano in Templo collocare.*

Non prætereundam etiam duxi nomine communionis ab Illiberitanis PP. etiam in exitu vitæ quibuſdam denegatæ, ſacramentalem abſolutionem intellexiſſe Albaſpinæum epiſcopum Aurelianenſem, Jacobum Sirmondum, & Petavium in ſuis ad S. Epiphanium adnotationibus; quamvis id factum fateantur non deſperatione veniæ, ut putabant Novatiani, ſed rigore diſciplinæ. Verùm Petavius in obſervationibus ad Syneſium, priori poſthabita ſententia, ad ſolius Euchariſtici Viatici privationem Illiberitanum canonem reſtrinxit.

PANOPLIA
ADVERSUS HÆRESES
PRÆCIPUAS
TERTII SÆCULI.

DISSERTATIO XXII.

Adverſùs Novatianos.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm Eccleſia poteſtatem habeat remittendi peccata, nullumque ſit crimen quod Eccleſia clavibus remitti non poſſit?

PROPOSITIO.

Novatiani perperam Eccleſiæ negarunt poteſtatem remittendi peccata. Nullum enim crimen eſt, quod Eccleſia clavibus remitti non poſſit.

Probatur primò ex verbis Chriſti, Matth. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.* Et ex illis Joannis 20. quibus Chriſtus Apoſtolis ait: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Cùm igitur Chriſtus nulla peccata excipiat, aſſerendum eſt nullum eſſe crimen quod Eccleſiæ clavibus remitti non poſſit.

Probatur ſecundò ex Tertulliano, cap. 10. Scorpiaci: *Nam & ſi adhuc clauſum putas cælum*, inquit, *memento claves ejus hic Dominum Petro, & per eum Eccleſiæ reliquiſſe.*

Probatur tertiò, ex Sancto Cypriano Epiſtolâ 73. ad Jubajanum data; ubi præmiſſis Scripturæ Sacræ teſtimoniis ſuprà laudatis, ſic colligit: *Unde intelligimus nonniſi in Eccleſia Præpoſitis, & in Evangelica lege ac Dominica ordinatione fundatis licere baptizare, & remiſſam peccatorum dare; foris autem nec ligari aliquid poſſe, nec ſolvi, ubi non ſit, qui aut ligare poſſit aliquid, aut ſolvere. Nec hoc, Frater chariſſime, ſine Scriptura Divina auctoritate proponimus, ut dicamus certa lege ac propria ordinatione cuncta eſſe diſpoſita; nec poſſe quemquam contra Epiſcopos & Sacerdotes uſurpare ſibi aliquid, quod non ſit ſui juris ac poteſtatis.*

Sed iſtius dogmatis veritatem ex profeſſo probat contra Novatianos Epiſtolâ 52. ad Antonianum. *Miror*, inquit, *quoſdam ſic obſtinatos eſſe, ut dandam non putent Lapſis pœnitentiam, aut Pœnitentibus exiſtiment veniam denegandam, cùm ſcriptum ſit: Memento unde cecideris, & age pœnitentiam, & fac priora opera. Quod utique ei dicitur, quem conſtat cecidiſſe, & quem Dominus exhortatur per opera rurſus exurgere, quia ſcriptum eſt: Eleemoſyna a morte liberat; & non utique ab illa morte quam ſemel Chriſti ſanguis extinxit, & a qua nos ſalutaris Baptiſmi, & Redemptoris noſtri gratia liberavit, ſed ab ea quæ per delicta poſtmodùm ſerpit. Alio item loco pœnitentiæ tempus datur, & pœnitentiam non agenti Dominus comminatur. Habeo, inquit, adverſùs te multa, quòd uxorem tuam Jeſabel, quæ ſe dicit Propheten, ſinis docere, & ſeducere ſervos meos, & fornicari, & manducare de Sacrificiis, & dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret, & pœnitere non vult a fornicatione. Ecce ego mittam eam in lectum, & qui cum ea fornicati ſunt, in maximam tribulationem, niſi pœnitentiam geſſerint ab operibus ſuis. Quos utique Dominus ad pœnitentiam non hortaretur, niſi quia pœnitentibus indulgentiam pollicetur. Et in Evangelio: Dico, inquit, vobis, ſic erit gaudium in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. Nam cùm ſcriptum ſit, Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum; utique qui neminem vult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuo ad vitam redire. Ideo & per Joel Prophetam clamat, & dicit. Et nunc dicit Dominus Deus, Revertimini ad me ex toto corde veſtro.... Et revertimini ad Dominum Deum veſtrum, quia miſericors & pius eſt, & patiens, & multæ miſerationis. Dominus quoque in Evangelio pietatem Dei Patris oſtendens, ait: Quis eſt ex vobis homo, quem ſi petierit filius ejus panem, lapidem porriget illi? Aut ſi piſcem poſtulaverit, ſerpentem porriget illi? Si ergo vos, cùm ſitis nequam, ſcitis bona data dare filiis veſtris, quantò magis Pater veſter cæleſtis dabit bona poſcentibus*

ſed

ſe? *Comparat hîc Dominus carnalem patrem, & Dei Patris æternam, largamque pietatem. Quòd ſi iſte in terris nequam pater offenſus graviter a filio peccatore & malo, ſi tamen eumdem poſtmodum viderit reformatum, & depoſitis prioris vitæ delictis, ad ſobrios & bonos mores, & ad innocentiæ Diſciplinam pœnitentiæ dolore correctum, & gaudet, & gratulatur, & ſuſceptum, quem ante projecerat, cum voto paternæ exultationis amplectitur: quantò magis unus ille & verus Pater bonus, miſericors & pius, immo ipſa bonitas, & miſericordia, & pietas, lætatur in pœnitentia filiorum ſuorum; nec iram pœnitentibus, aut plangentibus & lamentantibus pœnam comminatur, ſed veniam magis, & indulgentiam pollicetur?*

Et infra: *Neminem putamus a fructu ſatisfactionis & ſpe pacis arcendum; cùm ſciamus juxta Scripturarum Divinarum fidem, auctore & hortatore ipſo Deo, & ad agendam pœnitentiam peccatores redigi, & veniam atque indulgentiam Pœnitentibus non denegari.*

Et infra, poſtquàm prolatis agricolæ & nautæ exemplis oſtendit, irriſorium eſſe hortari peccatores ad pœnitentiam, & ipſis ſubtrahere de ſatisfactione medicinam, ſic concludit: *Quod ſi invenimus a pœnitentia agenda neminem debere prohiberi, & deprecantibus, atque exorantibus Domini miſericordiam, ſecundùm quod ille miſericors & pius eſt, per Sacerdotes ejus pacem poſſe concedi; admittendus eſt plangentium gemitus, & pœnitentiæ fructus dolentibus non negandus.* Denique toto libro de Lapſis, arma contra Novatianos invicta ſuppeditat Sanctus Cyprianus.

Probatur quartò ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, in Epiſtola 1. ad Sympronianum Novatianum. *Nonne,* inquit, (David) *poſt cædis & adulterii reatum, pro Berſabee pœnitenti Propheta reſpondit: Dominus abſtulit a te peccatum tuum? Num Babyloniæ Regem poſt tot Idololatriæ facinora damnatum, exomologeſis non liberavit? Et quid eſt quod ait Dominus: Nonne qui ceciderit, reſurget, & qui averſus fuerit, convertetur? Quid illa tot ſimilitudinum dominicarum argumenta reſpondent? Quòd drachmam invenit mulier, & gratulatur inventam; quòd Paſtor ovem reportat erraticam; quòd Filio revertenti, poſt prodacta omnia bona, & cum meretricibus & fornicariis nepotata, Pater blandus occurrit, & invidum fratrem offenſa ratione caſtigat? Filius, inquiens, meus hic mortuus fuerat, & revixit; perierat, & inventus eſt. Quid ille in via vulneratus, a Levita & Sacerdote præteritus? Nonne curatur? Revolve quæ Spiritus dicat Eccleſiis. Epheſios deſerta dilectionis accuſat; ſtuprum Tiathyrenis imputat, Sardos in opere ceſſantes, Pergamenos docentes diverſa reprehendit. Laodicenorum divitias inurit, & tamen omnes ad pœnitentiam ſatisfactionis invitat. Quid Apoſtolus ad Corinthios, cùm ita dicit: Ne cùm venero, lugeam multos ex his qui ante peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam ex his quæ ante geſſerunt in fornicatione & immunditiis ſuis? ...... Nemo ſine fructu imperat labores. Nunquam Deus non pœnitenti comminaretur, niſi ignoſceret pœnitenti.*

Deindo occupat reſponſionem Novatianorum, dicentium Deum quidem poſſe remittere peccata, non verò Sacerdotes, eamque refellit. *Solus hoc,* inquies, *Deus poterit. Verum eſt: ſed & quod per Sacerdotes ſuos facit, ipſius poteſtas eſt. Nam quid eſt illud quod Apoſtolis dicit: Quæ ligaveritis in terris, ligata erunt & in cælis: & quæcumque ſolveritis in terris, ſoluta erunt & in cælis? Cur hoc, ſi ligare hominibus, & ſolvere non licebat? An tantùm hoc ſolis Apoſtolis licet? Ergo & baptizare ſolis licet, & Spiritum Sanctum dare ſolis, & ſolis Gentium peccata purgare? quia totum hoc non*

ullis quàm Apoſtolis imperatum eſt. Quòd ſi uno in loco & reſolutio vinculorum, & Sacramenti poteſtas datur; aut totum ad nos ex Apoſtolorum forma & poteſtate deductum; aut nec illud ex Decretis relaxatum eſt.... Si ergo & Lavacri, & Chriſmatis poteſtas, majorum longè chariſmatum ad Epiſcopos inde deſcendit; & ligandi quoque jus adfuit, atque ſolvendi.

Et Epiſtolâ 3. ad eumdem hæreticum, Novatiani dogmatis falſitatem probat ex novitate doctrinæ. *Novatianus hoc docuit. At vel quando, frater, vel quibus temporibus? Statim poſt Domini Paſſionem? Poſt Dei Principatum, id eſt, poſt trecentos prope annos Dominicæ Paſſionis. Quid ergo tunc? Prophetas ſecutus eſt, ut Cataphryges? An Philumenem aliquam, ut Apelles? An ipſe tantum auctoritatis accepit? Linguis locutus eſt? Prophetavit? Suſcitare mortuos potuit? Horum enim aliquid habere debuerat, ut Evangelium novi juris induceret.*

Poſtea contra Novatianos pugnat argumento ad hominem, ex priori Novatiani ſententia deſumpto, qui ante Cornelii Pontificatum poteſtatem in Eccleſia agnovit dimittendi peccata. *Neſcio, ais, an remitti peccatum ab Epiſcopis poſſit, cùm dixerit Dominus: Qui me negaverit coram hominibus, negabo eum coram Patre meo, qui in cælis eſt. Cur igitur Novatianus tuus, ne falſo quidem adhuc Epiſcopatu Sacerdos, longè antequàm Cornelius Romæ Epiſcopus fieret, antequàm Sacerdotio illius invideret, hoc ſuaſit? Habes Cypriani teſtimonium; Cypriani quem nec vos unquam infamare potuiſtis. Nam quodam in loco ad Antonianum hoc modo ſcripſit: „Additum eſt, etiam Novatiano tunc ſcribente; & quod ſcripſerat, ſua voce recitante; & „Moyſe tunc Confeſſore, nunc jam Martyre ſubſcribente; ut lapſis infirmis, & in exitu conſtitutis „pax daretur; quæ literæ per totum mundum miſſæ „ſunt, & in notitiam Eccleſiis omnibus perlatæ ſunt. Quid ais, Symproniane frater? Novatianus hæc ſcripſit, & ut obſequium meræ voluntatis adjungeret, etiam ſcripta recitavit. Teſtis eſt ejus dextera; teſtis quæ ſcripſit manus; teſtis lingua quæ legit. Adhuc Cornelius pro quo omnis veſtra erupit invidia, Epiſcopus non erat. Longè poſteriùs cum plurimis Coëpiſcopis, cum plurimis Confeſſoribus, ſtatimque Martyribus, ut idem Cyprianus ſcribit, aſſenſus eſt Senum conſilio, lisere dare pacem. Si pœnitentiæ negandus eſt aditus, Novatianus in crimine eſt, qui hæc ſcripſit, ſuaſit, & legit. Ubi tuus impatiens rigor? Ubi ferox illa cenſura? Si nemo vobis Cornelium prætuliſſet, maneret illa ſcribentis auctoritas. Nunc diſplicet tota ſententia; nunc in nos tela jactantur, his ipſis ſubminiſtrantibus, quorum auctoritate convaluit cauſa telorum.*

Deinde, quia Novatiani illa Chriſti verba, *Quæcumque ſolveritis, &c.* ad correctionem fraternam referenda eſſe contendebant, propter verba præcedentia, *Si peccaverit in te frater tuus, &c.* Sanctus Pacianus oſtendit illa intelligenda eſſe de poteſtate clavium Eccleſiæ conceſſa, ſeu de poteſtate abſolvendi a peccatis in Pœnitentiæ Sacramento. *Illud,* inquit, *uni juſſit, hoc pluribus relaxavit. illud ipſe ſolvit in quem admitteretur, hoc verò Eccleſia: illud ſine Sacerdote: ſine fratribus hoc ab omnibus impetratur. Quæcumque ſolveritis [inquit] omnino nihil excipit. Quæcumque, inquit, vel magna, vel modica. Attende quod ad Petrum dicat inferiùs, id quod peccatur in hominem, ſeptuagies & ſepties relaxandum; ut oſtendat aliàs vel ſemel poſſe. Tamen qui in Petrum peccat, Dominum lædit; ſicut ad Samuel ipſe ſignificat: Non te nullius momenti fecerunt, ſed me. Conceditur ergo vel ſemel Eccleſiæ, quod nobis ipſis toties imperatur.*

Denique Novatianos a Chriſti doctrina receſſiſſe

oſtendit ex notis evidentiſſimis hæreſeos, & ſectæ hæreticæ. * *Jam & illud attende*, inquit, *an hæc potiſſimùm ædificata ſit in fundamentis Prophetarum & Apoſtolorum, ex ipſo angulari lapide Jeſu Chriſto. Si ante te cœpit, ſi ante te credidit, ſi a fundamentis prioribus non receſſit, ſi non illa migravit, ſi non a reliquo corpore ſeparata ſuos ſibi Magiſtros, & propria inſtrumenta conſtituit, ſi quid inſolitum argumentata eſt, ſi quid novi juris invenit, ſi corpori ſuo repudium pacis indixit: planè tunc a Chriſto receſſiſſe videatur, tunc extra Prophetas & Apoſtolos conſtitiſſe.*

* *Invictiſſimum contra omnes Hæreticos argumentum.*

Probatur quintò ex Sancto Ambroſio libro 1. de Pœnitentia cap. 2. ubi contra Novatianos, ita ſcribit: *Sed ajunt ſe Domino deferre reverentiam, cui ſoli remittendorum criminum poteſtatem reſervent. Immo nulli majorem injuriam faciunt, quàm ei cujus volunt mandata reſcindere, commiſſum munus refundere. Nam cùm ipſe in Evangelio ſuo dixerit Dominus Jeſus: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum detinueritis, detenta erunt; quis eſt qui magis honorat, utrùm qui mandatis obtemperat, an qui reſiſtit? Eccleſia in utroque ſervat obedientiam, ut peccatum & alliget, & relaxet. Hæreſis in altero immitis, in altero inobediens, vult ligare quod non reſolvat, non vult ſolvere quod ligavit: in quo ſe ſua damnat ſententia. Dominus enim par jus & ſolvendi voluit eſſe, & ligandi, qui utrumque pari conditione permiſit. Qui ſolvendi jus non habet, nec ligandi habet. Sicut enim, ſecundùm dominicam ſententiam, qui ligandi jus habet, & ſolvendi habet; iſta iſtorum aſſertio ſeipſam ſtrangulat, ut quia ſolvendi ſibi jus negant, negare debeant & ligandi.* Et ibidem. *Scriptum eſt*, inquit, *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Ergo qui ſolvere non poteſt peccatum, non habet Spiritum Sanctum. Munus Spiritus Sancti eſt officium Sacerdotis; jus autem Spiritus Sancti in ſolvendis, ligandiſque criminibus eſt. Quomodo ergo munus ejus vendicant, de cujus diffidunt jure & poteſtate?* Et rurſus ibidem: *Quid quod inſolentiores ſunt? Nam cùm ad miſericordiam promptior, quàm ad ſeveritatem ſit Spiritus Dei, quod ait ſe velle, id nolunt; quod nolle, hoc agunt: cùm vindicare Judicis ſit, remittere miſericordis. Tolerabilius igitur, Novatiane! remitteres, quàm ligares...... Pro quibus ergo Chriſtus interpellat, eos Novatianus accuſat. Quos Chriſtus ad ſalutem redemit, eos Novatianus damnat ad mortem. Quibus Chriſtus dicit: Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite a me quia mitis ſum, Novatianus dicit, Immitis ſum: quibus Chriſtus dicit, Invenietis requiem animabus veſtris, jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve: his grave onus, & durum jugum imponit Novatianus.*

,, Et *cap.* 6. Ita Chriſtum affatur: Dicis Petro
,, excuſanti ne ei pedes lavares: Niſi lavero tibi
,, pedes, non habebis partem mecum. Quod er-
,, go iſti poſſunt conſortium tecum habere, qui
,, claves regni cælorum non ſuſcipiunt, negantes
,, quod dimittere peccata debeant? Quod quidem
,, rectè de ſe fatentur: non habent enim Petri
,, hæreditatem qui Petri fidem non habent, quam
,, impiâ diviſione diſcerpunt. Sed hoc improbè,
,, quod etiam in Eccleſia donari peccata negant
,, poſſe, cùm Petro dictum ſit: Tibi dabo claves
,, regni cælorum, *&c.* cùm & ipſe Vas Electio-
,, nis Dominicæ dicat: Si cui autem quid dona-
,, ſtis, & ego quod donavi propter vos in per-
,, ſona Chriſti. Cur igitur Paulum legunt: ſi eum
,, tam impiè arbitrantur erraſſe, ut jus ſibi ven-
,, dicaret Domini ſui? Sed vendicavit acceptum,
,, non uſurpavit indebitum.
,, Et *cap.* 7. Cur baptizatis, ſi per hominem
,, peccata dimitti non licet? In Baptiſmo utique
,, remiſſio peccatorum omnium eſt. Quid intereſt
,, utrùm per Pœnitentiam, an per Lavacrum,
,, hoc jus ſibi datum Sacerdotes vendicent? Unum
,, in utrumque myſterium eſt. Sicut igitur poteſtas remittendi peccata per Baptiſmum verè convenit Eccleſiæ, ita & eidem convenit poteſtas ea remittendi per Pœnitentiam: & ſicut Baptiſmus, ita & Pœnitentia Sacramentum eſt Eccleſiæ adminiſtrationi conceſſum.

Probatur ſextò ex Sancto Hieronymo, qui Sacerdotibus clavium poteſtatem vendicat, & judicandi auctoritatem ante extremi diem judicii, in tribunali utique Pœnitentiæ. Sic enim ſcribit E-
,, piſtola 1. ad Heliodorum: Abſit ut de his quid-
,, quam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui
,, ſuccedentes, Chriſti Corpus ſacro ore confi-
,, ciunt, per quos & nos Chriſtiani ſumus: qui
,, claves regni cœlorum habentes, quodammodo
,, ante Judicii diem judicant, qui Sponſam Do-
,, mini ſobriâ caſtitate conſervant.
,, Et *lib.* 1. adverſùs Pelagianos *cap.* 10. Qui
,, ligna cædit, *inquit*, ſi ſecuri ac ferro fugiente
,, de ligno homo fuerit occiſus, pergere jubetur
,, ad urbem fugitivorum, & tamdiu ibi eſſe,
,, quamdiu Sacerdos Maximus oriatur, id eſt, re-
,, dimatur Sanguine Salvatoris; aut in domo Ba-
,, ptiſmatis, aut in Pœnitentia, quæ imitatur
,, Baptiſmatis gratiam, per ineffabilem clemen-
,, tiam Salvatoris, qui non vult perire quem-
,, quam, nec delectatur mortibus peccatorum,
,, ſed ut convertantur, & vivant.

Probatur ſeptimò ex Sancto Epiphanio Hæreſi
,, 59. Quamobrem, *inquit*, cùm divinus ſermo,
,, tum ſancta Dei Eccleſia perpetuò pœnitentiam
,, approbat; non quòd mollior ac dilutior ſit, aut
,, pigriores illos faciat, qui in illo ſtadio decur-
,, runt, ſed ut Dei gratiam, humanitatemque
,, non rejiciat, ac cujuſque cauſſæ modum ac ra-
,, tionem conſideret. Ut enim is qui virginitatem
,, amiſit, quod ad corpus attinet, repræſentare il-
,, lam non poteſt, cùm id natura minimè patiatur:
,, ita qui poſt Baptiſmum in majora quædam crimi-
,, na prolapſus eſt: perinde ac qui virginitate ex-
,, cidit, ſecundum habet in continentia com-
,, mendationis gradum: Sic ille poſt Baptiſmum
,, graviore obſtrictus ſcelere, ſecundum habet
,, ſanitatis genus. Quod tametſi cum tanta, quan-
,, ta priùs, virtute minimè conjunctum ſit, non
,, eſt tamen a conſequendæ vitæ ſpe ac ſalutis
,, alienum: igitur eorum, qui in capeſſenda pœ-
,, nitentia laborant, fructum ac præmium divi-
,, nus ſermo non rejicit.

Probatur octavò ex Sancto Auguſtino Epiſtola
,, 4. ad Vincentium Donatiſtam. Si, *inquit*, quod
,, veritas habet, & quod Eccleſia meritò tenet,
,, rectè pœnitentibus adulteris pax dabatur, illi
,, qui in totum locum pœnitentiæ contra adulte-
,, ros claudebant, impiè utique agebant, qui mem-
,, bris Chriſti ſanitatem negabant, & claves Ec-
,, cleſiæ pulſantibus ſubtrahebant, & miſericor-
,, diſſimæ patientiæ Dei, quæ illos propterea ſi-
,, nebat vivere, ut pœnitendo ſanarentur. Sa-
,, crificio contriti ſpiritus, & contribulati cordis
,, oblato, dura crudelitate contradicebant.

Et Epiſtola 180. ad Honoratum, de perſecu-
,, tionis anguſtiis loquens, hæc habet: Annon co-
,, gitamus, cùm ad iſtorum periculorum perve-
,, nitur extrema, nec eſt poteſtas ulla fugiendi,
,, quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab utroque ſe-
,, xu, atque ab omni ætate concurſus, aliis Ba-
,, ptiſmum flagitantibus, aliis reconciliationem,
,, aliis etiam pœnitentiæ ipſius actionem, omni-
,, bus conſolationem, & Sacramentorum confe-
,, ctionem & erogationem? Ubi ſi Miniſtri deſint,

quan-

,, quantum exitium ſequitur eos, qui de iſto ſæ-
,, culo vel non regenerati exeunt, vel ligati?

Ex libro de Agone Chriſtiano, *cap.* 31. ubi No-
,, vatianos his verbis redarguit: Nec eos audia-
,, mus, qui negant Eccleſiam Dei omnia peccata
,, poſſe dimittere. Itaque miſeri, dum in Petro
,, Petram non intelligunt, & nolunt credere da-
,, tas Eccleſiæ claves regni cælorum, ipſi eas de
,, manibus amiſerunt. Illi ſunt qui viduas, ſi nu-
,, pſerint, tanquam adulteras damnant, & ſuper
,, doctrinam Apoſtolicam ſe prædicant eſſe mun-
,, diores. Qui nomen ſuum ſi vellent agnoſcere,
,, mundanos ſe potiùs, quàm mundos vocarent.
,, Nolentes enim, ſi peccaverint, corrigi, nihil
,, aliud delegerunt, niſi cum hoc mundo dam-
,, nari. Nam quibus veniam peccatorum negant,
,, non eos aliquâ ſanitate cuſtodiunt, ſed ægris
,, ſubtrahunt medicinam, & viduas ſuas uri co-
,, gunt, quas nubere non permittunt.

Et Homilia 27. exponit quo ſenſu peccata per
,, Sacerdotes dimittantur. Daturus erat Dominus
,, hominibus Spiritum Sanctum, *inquit*, & ab
,, ipſo Spiritu Sancto Fidelibus ſuis dimitti pecca-
,, ta, non meritis hominum volebat intelligi di-
,, mitti peccata. Nam quid es, homo, niſi æger
,, ſanandus? Vis mihi eſſe Medicus? Mecum quæ-
,, re Medicum. Nam ut hoc evidenter oſtende-
,, ret Dominus, a Spiritu Sancto quem donavit
,, Fidelibus ſuis, dimitti peccata, non meritis ho-
,, minum, quodam loco ſic ait reſurgens a mor-
,, tuis, Accipite Spiritum Sanctum; & continuò
,, ſubjecit: Si cui dimiſeritis peccata, dimittun-
,, tur ei: hoc eſt, Spiritus dimittit, non vos,
,, Spiritus autem Deus eſt: Deus ergo dimittit,
,, non vos. Sed audi Spiritum. Quid eſtis vos?
,, Neſcitis quia Templum Dei eſtis, & Spiritus
,, Dei habitat in vobis? Et iterum: Neſcitis quia
,, corpora veſtra templum eſt in vobis Spiritus
,, Sancti, quem habetis a Deo? Deus ergo habi-
,, tat in templo ſuo: hoc eſt, in Sanctis ſuis fi-
,, delibus, in Eccleſia ſua: per eos dimittit pec-
,, cata, quia viva templa ſunt. Sed qui dimittit
,, per hominem, poteſt dimittere & præter ho-
,, minem. Lege ejuſdem Sanctiſſimi Doctoris
,, Homiliam 49. *cap.* 3.

Probatur nonò ex Sancto Joanne Chryſoſtomo,
libro 3. de Sacerdotio, ubi *cap.* 6. de Sacerdoti-
,, bus ait: Neque enim ſolùm cùm nos regene-
,, rant, ſed poſtea etiam condonandorum nobis
,, peccatorum facultatem obtinent. *Et rurſus:*
,, Corporis lepram purgare, ſeu veriùs dicam,
,, haud purgare quidem, ſed purgatus probare,
,, Judæorum Sacerdotibus ſolis licebat ....
,, At verò noſtris Sacerdotibus, non corporis
,, lepram, verùm animæ ſordes, non dico pur-
,, gatas probare, ſed purgare prorſus conceſ-
,, ſum eſt.

,, Et Homilia 57. de Pœnitentia. Peccaſti, *in-*
,, *quit*, Eccleſiam ingredere, atque tuum dele
,, peccatum. Quoties cecideris in foro, toties
,, exurgis: ſic quoties peccaveris, peccati pæni-
,, teat, neque deſperes. Tametſi ſecundò pec-
,, caveris, ſecundò pœniteat, neque animâ con-
,, ſternatus, a ſpe repoſitorum bonorum cadas.
,, Quamvis noviſſimo in vitæ die peccaveris, in-
,, gredere, pœnitentiam age: medicinæ locus eſt
,, hic, non judicii; non pœnas exigens, ſed
,, peccatorum remiſſionem tribuens.

Et Homilia 58. Poſtquam filii prodigi parabo-
lam in pœnitentiæ exemplum protulit, hæc ſub-
,, jungit: Hanc autem ſimilitudinem in me-
,, dium idcirco protuli, quo ſciatis & peccato-
,, rum, quæ poſt Baptiſma contrahuntur, remiſ-
,, ſionem eſſe, ſi attendamus: dico autem, non
,, ut ad inertiam compellam, ſed ut a deſpera-
,, tione revocem.

Probatur 10. ex Sancto Cyrillo Alexandrino,
lib. 12. Commentariorum in Evangelium Sancti
,, Joannis, ad illa Chriſti verba, Quorum remi-
,, ſeritis peccata, *&c.* Quonam igitur modo, *in-*
,, *quit*, aut qua ratione Servator dignationem
,, quæ ſoli naturæ divinæ debetur, ſuis Diſcipu-
,, lis attribuit? Sanè dici non poteſt perperam id
,, Pater egiſſe, quin potiùs perquàm recte fa-
,, ctum ab eo putandum eſt. Exiſtimabat enim
,, eos qui Divinum ac Dominicum jam in ſe ipſis
,, Spiritum habebant, etiam remittendi peccata
,, dominos eſſe debere, & ea retinendi quæ vo-
,, luerint, Sancto Spiritu qui in iis inhabitat, re-
,, mittente, vel retinente pro ſuo nutu, quam-
,, vis id per homines forte fiat. Remittunt porrò
,, peccata, vel retinent Spiritu afflati homines,
,, duobus ut arbitror modis: vel enim dignos ad
,, Baptiſmum vocant; vel prohibent, & a gratia
,, divina arcent eos qui nondum digni ſunt, vel
,, alio quodammodo peccata remittunt, ac reti-
,, nent, nempe cùm filios Eccleſiæ peccantes cor-
,, ripiunt, vel pœnitentibus ignoſcunt.

Lege etiam Theodoretum, *lib.* 5. Hæreticarum
Fabularum *cap.* 28. & Sanctum Leonem Epiſtola
91. ad Theodorum Forojulienſem Epiſcopum, in
,, qua ſic habet: Multiplex miſericordia Dei ita
,, lapſibus ſubvenit humanis, ut non ſolùm per
,, Baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ
,, medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, ut
,, qui regenerationis donum violaſſent, proprio
,, ſe judicio condemnantes ad remiſſionem cri-
,, minum pervenirent, ſic divinæ bonitatis præ-
,, ſidiis ordinatis, ut indulgentia Dei niſi ſuppli-
,, cationibus Sacerdotum nequeat obtineri. Me-
,, diator enim Dei & hominum homo Chriſtus Je-
,, ſus hanc Præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſta-
,, tem, ut & confitentibus actionem Pœniten-
,, tiæ darent: & eoſdem ſalubri ſatisfactione pur-
,, gatos, ad Communionem Sacramentorum per
,, januam reconciliationis admitterent.

His addenda ſunt Eccleſiæ auctoritas, quæ No-
vatianos, ſtatim atque eruperunt, damnavit: &
Conciliorum Decreta, quæ Pœnitentiam inter Sa-
cramenta novæ Legis numerandam eſſe definiunt.
Qua de re legendum eſt Eugenii IV. Decretum
pro Armenorum Inſtructione, & Tridentina Sy-
,, nodus Seſſione 14. *cap.* 1. Dominus autem, *in-*
,, *quit*, Sacramentum pœnitentiæ tunc præcipuè
,, inſtituit, cùm a mortuis excitatus, inſufflavit
,, in Diſcipulos ſuos, dicens: Accipite Spiritum
,, Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remit-
,, tuntur eis, & quorum retinueritis, retenta
,, ſunt. Quo tam inſigni facto, & verbis tam per-
,, ſpicuis, poteſtatem remittendi & retinendi pec-
,, cata, ad reconciliandos Fideles poſt Baptiſ-
,, mum lapſos, Apoſtolis & eorum legitimis Suc-
,, ceſſoribus fuiſſe communicatam, univerſorum
,, Patrum conſenſus ſemper intellexit. Et Nova-
,, tianos remittendi poteſtatem olim pertinaciter
,, negantes, magna ratione Eccleſia Catholica
,, tanquam hæreticos exploſit, atque condemna-
,, vit. Quare veriſſimum hunc illorum verborum
,, Domini ſenſum Sancta Synodus probans & re-
,, cipiens, damnat eorum commentitias interpre-
,, tationes, qui verba illa ad poteſtatem prædi-
,, candi Verbum Dei & Chriſti Evangelium an-
,, nuntiandi, contra hujuſmodi Sacramenti inſti-
,, tutionem falsò detorquent.

,, Et Canone 1. ſic decernit: Si quis dixerit,
,, in Catholica Eccleſiam Pœnitentiam non eſſe
,, verè & propriè Sacramentum, pro Fidelibus,
,, quoties poſt Baptiſmum in peccata labuntur,
,, ipſi Deo reconciliandis, a Chriſto Domino no-
,, ſtro inſtitutum, anathema ſit.

,, Et Canone 3. Si quis dixerit, verba illa
Do-

,, Domini Salvatoris, Accipite Spiritum Sanctum
,, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis,
,, *&c.* non eſſe intelligenda de poteſtate remit-
,, tendi, & retinendi peccata in Sacramento Pę-
,, nitentiæ, ſicut Eccleſia Catholica ab initio ſem-
,, per intellexit, detorſerit autem contra inſtitu-
,, tionem hujus Sacramenti, ad auctoritatem prę-
,, dicandi Evangelium, anathema ſit.

Objectio prima in gratiam Novatianorum peti-
,, tur ex verbis Chriſti, Matthæi 12. Omne pec-
,, catum & blaſphemia remittetur hominibus, Spi-
,, ritûs autem blaſphemia non remittetur. Et qui-
,, cumque dixerit verbum contra Filium homi-
,, nis, remittetur ei: Qui autem dixerit contra
,, Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in
,, hoc ſæculo, neque in futuro. Aliquod igitur
peccatum irremiſſibile eſt, ad quod proinde condonandum Eccleſiæ claves non extenduntur.

Reſpondeo primò, argumentum iſtud nihil concludere pro Novatianis. Non ſequitur enim Eccleſiam peccata remittere non poſſe auctoritate a Chriſto ſponſo ſuo ſibi demandata, etiamſi ſit crimen aliquod ſingulare ita execrandum, ut veniam conſequi nuſquam poſſit illius reus. Unde SS. Patres qui Novatianorum hæreſim impugnarunt, ipſis concedere videntur crimen quoddam irremiſſibile eſſe.

Reſpondeo ſecundò, Peccatum in Spiritum Sanctum, blaſphemiam ſcilicet, qua manifeſta Spiritus Sancti opera dæmoni tribuuntur, dici nunquam remitti, non quòd remitti non poſſit a Deo, & ab Eccleſia, neque quod nuſquam condonetur; ſed quia remittitur difficiliùs; propterea quòd qui in Spiritum Sanctum peccant, majus apponant gratiæ impedimentum, nullamque habeant peccati excuſationem. In aliis enim pleriſque criminibus ignorantia, aut infirmitas culpam aliquatenus elevant. *Miſericordiam conſecutus ſum*, inquit Apoſtolus, *quia ignorans feci in incredulitate*. Et, *Deus cognovit figmentum noſtrum, recordatus eſt quoniam pulvis ſumus* (inquit Regius Vates). At in peccato in Spiritum Sanctum, nihil ejuſmodi reperitur, quod culpam elevare poſſit. Ita hunc locum explicat Sanctus Athanaſius libro in illum Evangelii locum. Qui vir fidelis eſt, *in-*
,, *quit*, & Apoſtolicus, cognoſcens Domini in
,, genus humanum dilectionem, cùm videt ea quę
,, ſunt deitatis ſigna, admiratione veneratur Do-
,, minum in corpore latentem. Rurſus cùm videt
,, quæ ſunt corporis propria, pluſquàm obſtupe-
,, ſcit, animadvertens in illis deitatis energiam.
,, Iſtiuſmodi cùm ſit Eccleſiaſtica fides; quidam
,, humana ejus reſpicientes, videnteſque ejus ſi-
,, tim, aut fatigationem, aut paſſionem, obtre-
,, ctant Salvatori ut homini mero. Et magnope-
,, re quidem peccant, cùm habeant pro excuſa-
,, tione imbecillitatem carnis. Cæterùm ubi quis
,, deitatis opera intuens, incipit dubitare de In-
,, carnatione Domini, & ille quidem maximè pec-
,, cat, eò quòd cùm videat eum comedentem,
,, patientem, ſpectrum, inanemque apparitionem
,, corpus ejus fuiſſe imaginatur. Verùm & iſtiuſ-
,, modi celeriter reſipiſcentibus veniam Chriſtus
,, donaverit, eò quòd & ipſi cauſſam erroris ſui
,, habeant ex magnitudine operum humanam na-
,, turam excellentium. At illi qui amborum iſto-
,, rum inſcitiam cæcitatemque tranſcendunt, pu-
,, tantes ſe legis ſcientiam tenere, quales erant
,, ejus temporis Phariſæi in inſaniam verſi, &
,, Verbum quod in corpore eſt prorſus abnegant,
,, & divinitatis opera diabolo ejuſque dæmoniis
,, imputant, meritò iſtius impietatis indeprecabi-
,, lem pœnam luunt, cùm & diabolum pro Deo
,, accipiant, & verum certumque Deum nihil
,, pluſquàm dæmonem operari credant. In iſtiuſ-
,, modi impietatem delapſi erant ejus temporis
,, Judæi, & inter Judæos Phariſæi.... Unde con-
,, ſequenter illos Salvator noſter inveniabiliter
,, blaſphemare oſtendit.

Refellitur Morinus. Oſtenditur Patres nullum agnoviſſe peccatum, quod a Deo & ab Eccleſia remitti non poſſit.

Hanc autem fuiſſe Sancti Athanaſii mentem, non verò quòd penitus irremiſſibilis eſſet blaſphemia in Spiritum Sanctum (ut ipſi affingit Morinus) conſtat rurſus ex ipſius Libro de communi eſſentia Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, fol. 392. *Sunt*, inquit, *alii qui in Spiritum Sanctum impingunt, atque ita in Chriſti deitatem blaſphemias dicunt, nimirum quòd in Beelſebub Principe demoniorum ejiceret demonia. De iſtis intelligendum eſt quod ait: Non remittetur atque in præſenti ſæculo, neque in futuro. Quin & hoc obſervandum eſt, non dixiſſe Chriſtum, blaſphemanti & pœnitentiam agenti remiſſionem dandam non eſſe, ſed blaſphemanti & in blaſphemia manenti. Quandoquidem nullum eſt peccatum irremiſſibile apud Deum, in illis qui verè, & ex animo, & ut par eſt, pœnitentiam agunt.*

Non me latet Rivetum abjudicare iſtud Opus Sancto Athanaſio; ſed cùm non probet ſpurium eſſe, ipſum Patris Sanctiſſimi genuinum propugnamus: Ait multa in eo libro ad verbum tranſcripta ex Quæſtionibus ad Antiochum, quas Sancti Athanaſii non eſſe certum eſt. Verùm Auctorem Quæſtionum illarum ex iſto potiùs libro ſua deſumpſiſſe contendo, ut Athanaſium mentiretur.

Morinus libro 9. de Adminiſtrat. Sacram. Pœnit. cap. 2.

Eandem ſolutionem ſuggerit Sanctus Pacianus Epiſtolâ 3. ad Sympronianum Novatianum. *Poſt hæc proponis*, inquit, *& dicis ſcriptum eſſe per Dominum, Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus. Qui autem in Spiritum Sanctum peccaverit, non dimittetur ei neque hic, neque in futuro. Aut ego fallor, aut iſtud exemplum contra te valet. Nam ſi omne peccatum & blaſphemia relaxabitur, vides veniam pœnitentibus non negari. Ergo omne peccatum, ergo ipſa quoque blaſphemia. Habes additum ſecundùm Lucam: Et in Filium hominis peccaverit, remittetur ei. Quid hoc ampliùs, de clementia judicantis?... Sed qui in Spiritu Sancto blaſphemaverit, ait, non remittetur ei. Soles totas percurrere lectiones, cur hic non legiſti, quid ſit iſtud, in Spiritu? Habes ſupra ſcriptum, cùm Dominus dæmonia verbo fugaret, & virtutes multas ſpeciali vigore compleret, dixiſſe Phariſæos: Hic non expellit dæmonia niſi in Beelzebub Principe dæmoniorum. Hoc eſt in Spiritum Sanctum deliquiſſe, ut ea blaſphemaſſe, quæ per Spiritum Sanctum gerebantur. In cæteris quippe peccatis, aut errore labimur, aut metu frangimur, aut carnis infirmitate ſuperamur. Hæc cæcitas eſt, non videre quod videas, & Sancti Spiritûs opera diabolo deputare, eamque gloriam Domini, qua diabolus ipſe ſuperatur, diaboli appellare virtutem. Hoc eſt ergo quod non dimittetur; reliqua bonis pœnitentibus, Semproniane frater, donantur.* Ex quibus conſtat, Sanctum Pacianum non dixiſſe blaſphemiam in Spiritum Sanctum non remitti, quòd abſolutè remitti non poſſit a Deo & ab Eccleſia; ſed quòd excuſationem non habeat, quæ peccatum elevet, veniamque illius efficiat faciliorem, ut cætera peccata, quæ ex errore, aut metu, aut carnis infirmitate perpetrantur.

Illuſtratur eadem ſolutio ex Sancto Ambroſio libro 2. de Pœnitentia, cap. 4. ,, Perlatum eſt ad
,, nos, *inquit*, etiam illud vos objicere ſolere,
,, quòd dicatis ſcriptum eſſe: Omne peccatum &
,, blaſphemia remittetur hominibus, Spiritûs au-
,, tem blaſphemia non remittetur, *&c.* Quo exem-
,, plo omnis aſſertio veſtra deſtruitur, & abſol-
,, vitur. Scriptum eſt enim: Omne peccatum &
,, blaſphemia remittetur hominibus: cur igitur
,, non remittitis? Cur ligatis vincula, quæ non

,, ſolvi-

,, ſolvitis? Cur nodos nectitis quos non relaxa-
,, tis? Remittite cæteris, & agite de iis quos pec-
,, cantes in Spiritum Sanctum Evangelica auctori-
,, tate in perpetuum adſtringi putatis, & tamen
,, quos adſtringat, conſideremus.. De iis uti-
,, que expreſſum videmus, qui Dominum Jeſum
,, in Beelzebub ejicere demonia loquebantur, qui-
,, bus ſic reſpondit Dominus: Quòd Satanæ hæ-
,, reditas in iis eſſet, qui Satanæ compararent
,, Salvatorem omnium, & in regnu diaboli con-
,, ſtituerent gratiam Chriſti. Et ut cognoſcere-
,, mus quia de hac dixit blaſphemia, adjunxit:
,, Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona
,, loqui, cùm ſitis mali? Hos ergo qui hæc lo-
,, quuntur, negat ad veniam pertinere. Denique
,, Petrus Simoni, qui magicæ artis conſuetudine
,, depravatus, putaſſet quòd gratiam Chriſti per
,, impoſitionem manuum atque infuſionem Spiri-
,, tus Sancti compararet pecuniâ, ait: Non eſt
,, tibi pars, neque ſors in hac fide, quia cor
,, tuum non eſt rectum apud Deum. Pœniten-
,, tiam itaque age ab hac nequitia tua, & pre-
,, care Dominum, ſi fortè remittatur tibi hæc co-
,, gitatio cordis tui. Vides quòd hunc magica
,, vanitate blaſphemantem in Spiritum Sanctum
,, Apoſtolica auctoritate condemnet, & eò magis
,, quia puram conſcientiam fidei non habebat:
,, & tamen non intercluſit ei ſpem veniæ, quem
,, invitavit ad pœnitentiam. Reſponſum eſt igitur
,, a Domino blaſphemiæ Phariſæorum: & ideo
,, his poteſtatis ſuæ gratiam negat, quæ in re-
,, miſſionem peccatorum eſt, qui cæleſtem ejus
,, poteſtatem diabolico fultam ſuffragio vindica-
,, rent. Eos quoque aſſerit diabolico uti ſpiri-
,, tu, qui ſeparent Eccleſiam Dei, ut omnium
,, temporum Hæreticos & Schiſmaticos compre-
,, henderet, quibus indulgentiam negat; quòd
,, omne peccatum in ſingulos eſt, hoc in uni-
,, verſos. Soli enim ſunt qui volunt ſolvere gra-
,, tiam Chriſti, qui Eccleſiæ membra diſcerpunt,
,, propter quam paſſus eſt Dominus Jeſus, Spi-
,, rituſque Sanctus datus eſt nobis. Denique ut
,, ſciatis quia de diſperſoribus dicit, ſic habemus
,, ſcriptum: Qui non eſt mecum, contra me eſt:
,, & qui non colligit mecum, diſpergit. Et ut
,, ſciremus de his dictum, ſtatim ſubjunxit: Ideo
,, dico vobis, Omne peccatum & blaſphemia re-
,, mittetur hominibus, Spiritûs autem blaſphemia
,, non remittetur hominibus. Cùm dicit, Ideo dico
,, vobis: Nonne evidenter hoc præ cæteris a no-
,, bis intelligi voluit? Qui locus ſi a verbis ſub-
ſequentibus avellatur, perſuadere videtur Sanctum
Ambroſium exiſtimaſſe duo hæc crimina irremiſſi-
bilia eſſe, nempe Phariſæorum qui diabolo Chri-
ſtum comparabant, & Schiſmaticorum qui Eccle-
ſiam Chriſti diſcerpunt. Sed ſi verba ſequentia
expendantur, quæ Morinus non expendit, palam
innoteſcet Sanctiſſimum Doctorem exiſtimaſſe illa
peccata vulgò non remitti, quia rarum eſt, ut
de iis agant pœnitentiam, qui in illa ſunt pro-
lapſi, propter majus impedimentum quod gratiæ
Chriſti apponunt; ſed tamen abſolutè remitti poſ-
ſe non ſolùm a Deo, verùm etiam ab Eccleſia.
Statim namque ſubjungit Sanctus Ambroſius ,, Et
,, ideo revertimini ad Eccleſiam, ſi qui vos ſe-
,, paraſtis impiè. Omnibus enim converſis pol-
,, licetur veniam, quia ſcriptum eſt: Omnis qui-
,, cumque invocaverit nomen Domini, ſalvus e-
,, rit. Denique etiam Judæorum populus qui di-
,, cebat de Domino Jeſu: Dæmonium habet: in
,, Beelzebud ejicit dæmonia; qui crucifixit Do-
,, minum Jeſum, Petri prædicatione vocabatur
,, ad Baptiſmum, ut ſceleris tanti merita deponat.
Laudatis Patribus concinit Sanctus Hieronymus
in cap. 12. Sancti Matthæi, innuitque non remit-
ti blaſphemiam in Spiritum Sanctum, qua ma-
nifeſta divinitatis opera diabolo tribuuntur, quia
nihil eſt quod peccati gravitatem elevet. ,, Et
,, quomodo, *inquit*, quidam noſtrorum Epiſco-
,, pos atque Presbyteros poſt blaſphemiam Spi-
,, ritus Sancti in ſuum recipiunt gradum: cùm
,, Salvator dicat, Omne peccatum & blaſphemiam
,, dimitti hominibus, qui autem in Spiritum San-
,, ctum blaſphemaverit, non dimitti ei, neque
,, in præſenti tempore, neque in futuro? Niſi for-
,, tè illud de Marco Evangeliſta ſumamus exem-
,, plum, qui cauſſas tantæ iræ manifeſtiùs ex-
,, preſſit dicens: Quia dicebant; Spiritum im-
,, mundum habet. Ergo quicumque opera Salva-
,, toris Beelzebud Principi dæmoniorum depu-
,, tarit, & dixerit Filium Dei habere ſpiritum
,, immundum, huic nullo tempore blaſphemia
,, remittetur. Vel ita locus iſte intelligendus eſt.
,, Qui verbum dixerit contra Filium hominis,
,, ſcandalizatus carne meâ, & me hominem tan-
,, tùm arbitrans, quòd filius ſim fabri, & fra-
,, tres habeam Jacobum & Joſeph, & Judam,
,, & homo vorator & vini potator ſim, talis o-
,, pinio atque blaſphemia, quamquam culpâ non
,, careat erroris, tamen habet veniam propter
,, corporis vilitatem. Qui autem manifeſtè in-
,, telligens opera Dei, cùm Dei virtutem ne-
,, gare non poſſit, eadem ſtimulatus invidiâ ca-
,, lumniatur, & Chriſtum denique Verbum, &
,, opera Spiritus Sancti dicit eſſe Beelzebud, iſti
,, non dimittetur neque in præſenti ſæculo, ne-
,, que in futuro.
Audiendus eſt hac de re & Sanctus Joannes
Chryſoſtomus Homiliâ 42. in Matthæum, ubi
eumdem locum exponens, hæc habet: ,, Spiri-
,, tûs ne, *inquies*, blaſphemia non dimittetur
,, Pœnitentibus? Quod omnino falſum eſſe pa-
,, tet. Nam & hoc peccatum dimiſſum ſcimus,
,, cùm multis eorum qui talia in Spiritum dixe-
,, rant, ignotum eſſe conſtet. Quid igitur eſt
,, quod dicit? Significare voluit multò minùs cæ-
,, teris hoc eſſe ignoſcibile ac veniale. Quam-
,, nam ob rem? Quia videlicet quiſnam eſſet Chri-
,, ſtus ignorabant. Spiritus autem Sancti gratia
,, multis & magnis ſignis ſeipſam manifeſtaverat.
Eodem ſenſu intelligendus eſt Sanctus Hilarius
Capite 12. in Matthæum ita ſcribens: ,, Phari-
,, ſæorum ſententiæ, & eorum qui ita cum his
,, ſentiunt perverſitatem ſeveriſſima definitione
,, condemnat; peccatorum omnium veniam pro-
,, mittens, & blaſphemiæ Spiritûs indulgentiam
,, abnegans. Nam cùm cætera dicta, geſtaque
,, liberali venia relaxentur, caret miſericordiâ ſi
,, Deus negetur in Chriſto: & in quo ſine ve-
,, nia peccatur, benevolentiam iteratæ admoni-
,, tionis impendit. Omnino peccata cujuſque ge-
,, neris remittenda, blaſphemiam in Spiritum
,, Sanctum non remittendam. Quid enim tam
,, extra veniam eſt, quàm in Chriſto negare quòd
,, Deus ſit, & conſiſtentem in eo paterni Spiri-
,, tus ſubſtantiam adimere? ,, Quæ Sancti Hila-
rii verba, etſi duriora prima fronte videantur,
tamen peccatum illud blaſphemiæ in Spiritum
Sanctum nuſquam remitti, aut abſolutè irremiſſi-
bile eſſe non ſignificant, ſiquidem ibidem ait:
,, Sub ſecreto indulgentiæ Dei repoſitam eſſe ve-
,, niam, quia omne peccatum ſit remittendum. ,,
Sed ſolùm innuunt, Judæos ſic blaſphemantes ma-
gis indignos fuiſſe veniâ, quàm Gentiles, apud
quos Chriſtus nec Evangelium ſuum prædicavit,
nec ulla miracula edidit. Quod prolata compa-
ratione Ninivitarum, & Reginæ Saba, quam
Chriſtus eodem in cap. 12. Matthæi urget, San-
ctus Hilarius oſtendit. ,, Cumulat igitur invidiam
,, comparatio, *inquit*, & Judæos ſine excuſatio-

,, ne

,, ne facit fides Gentium: ut cùm illis Prophetis,
,, id eſt Jonæ, Salomonique crediderint, Chri-
,, ſto illi non credant, Jona, Salomoneque po-
,, tiori. Et idcirco in reſurrectiune eos judica-
,, bunt, quia in his repertus timor Dei fuerit,
,, quibus Lex non erat prædicata: hoc magis in-
,, digni veniâ, quia ex Lege ſunt infideles, quò
,, plus fidei in eis qui Legem ignoraverunt, ſit
,, repertum.

Denique Sanctus Auguſtinus peccatum in Spi-
ritum Sanctum non eſſe irremiſſibile cenſet, niſi
per accidens, quia nempe in eo peccator ad ex-
tremum uſque ſpiritum perſeverat, ſive illud ſit
deſperatio de miſericordia Dei, vel duritia cor-
dis, qua homo recuſat in unitate Corporis Chriſti
remiſſionem accipere peccatorum; vel oppugnatio
& invidia fraternæ charitatis. Id conſtat ex Epi-
ſtola 50. ad Bonifacium, ubi contra Donatiſtas
qui Chriſti verba de blaſphemia in Spiritum San-
ctum pravu ſenſu interpretabantur, ita ſcribit:
,, Intelligant ergo, *inquit*, non omnia, ſed ali-
,, quod ſignificatum eſſe peccatum in Spiritum
,, Sanctum, quod omnino non remittetur. Sicut
,, enim cùm dixiſſet, Si non venirem, peccatum non
,, haberent: utique non omne peccatum intel-
,, ligi voluit, quandoquidem pleni erant multis
,, magniſque peccatis; ſed aliquod proprium pec-
,, catum; quod ſi non haberent, poſſent illis om-
,, nia dimitti quæ habebant; id eſt, quod in eum
,, venientem non crediderunt: hoc enim non ha-
,, berent peccatum, ſi non veniret: ſic etiam cum
,, dixit, Qui peccaverit in Spiritum Sanctum,
,, vel, qui verbum dixerit adverſus Spiritum
,, Sanctum, non utique omne quod in Spiritum
,, Sanctum peccatur, facto, ſive dicto, ſed ali-
,, quod certum & proprium intelligi voluit. Hoc
,, eſt autem duritia cordis uſque ad finem hujus
,, vitæ, qua homo recuſat in unitate Corporis
,, Chriſti quod vivificat Spiritus Sanctus, remiſ-
,, ſionem accipere peccatorum. Cùm enim dixiſ-
,, ſet Diſcipulis, Accipite Spiritum Sanctum: con-
,, tinuò ſubjecit; Si cui dimiſeritis peccata, di-
,, mittentur ei: ſi cui tenueritis, tenebuntur.
,, Huic ergo dono gratiæ Dei quicumque reſti-
,, terit & repugnaverit, vel quoquo modo fuerit
,, ab eo alienus uſque in finem hujus temporalis
,, vitæ, non remittetur ei neque in hoc ſæculo,
,, neque in futuro, hoc ſcilicet tam grande pec-
,, catum, ut eo teneantur cuncta peccata; quod
,, non probatur ab aliquo eſſe commiſſum, niſi
,, cùm de corpore exierit. Quandiu verò hic vi-
,, vit, eum, ſicut dicit Apoſtolus, patientia Dei
,, ad pœnitentiam adducit. Sed ſi ipſe perſeve-
,, rantiſſima iniquitate, ſicut conſequenter adjun-
,, git Apoſtolus, Secundùm duritiam cordis ſui,
,, & cor impœnitens, theſaurizat ſibi iram in
,, die iræ & revelationis juſti Judicii Dei, non
,, remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in
,, futuro.

Et in Enchiridio *cap.*82. ,, Qui verò in Eccle-
,, ſia remitti peccata non credens, contemnit tan-
,, tam divini muneris largitatem, & in hac ob-
,, ſtinatione mentis diem claudit extremum, reus
,, eſt illo irremiſſibili peccato in Spiritum San-
,, ctum, in quo Chriſtus peccata dimittit. ,, Le-
gendus eſt & liber primus de Sermone Domini in
Monte, cap.22.

Denique Sermone 11. de Verbis Domini, ubi
hanc de irremiſſibili in Spiritum Sanctum blaſphe-
mia quæſtionem datâ operâ expendit, poſtquam
præmiſit verba Chriſti de omni blaſphemia intel-
ligi non poſſe, ,, Ne Paganis, Judæis, Hæreti-
,, cis, omnique hominum generi qui diverſis er-
,, roribus & contradictionibus ſuis blaſphemant in
,, Spiritum Sanctum, ſpes remiſſionis, ſi ſe cor-
,, rexerint, auferatur: ,, ſubjungit cap.12. hanc
blaſphemiam in Spiritum Sanctum, cui nunquam
ignoſci poteſt, ſecundùm Chriſti verba, eſſe im-
pœnitentiam finalem ,, Contra hoc donum, *in-*
,, *quit*, contra [illegible]m Dei gratiam loquitur cor im-
,, pœnitens. Ipſa ergo impœnitentia eſt Spiritûs
,, blaſphemia; quæ non remittetur neque in hoc
,, ſæculo, neque in futuro... Hæc ergo impœ-
,, nitentia [ſic enim uno aliquo nomine poſſumus
,, utcumque appellare & blaſphemiam & verbum
,, contra Spiritum Sanctum quod remiſſionem
,, non habet in æternum].... Hæc omnino im-
,, pœnitentia non habet remiſſionem, neque in
,, hoc ſæculo, neque in futuro: quia pœniten-
,, tia impetrat remiſſionem in hoc ſæculo, quæ
,, valeat in futuro. Sed iſta impœnitentia, vel
,, cor impœnitens, quandiu quiſque in hac carne
,, vivit, non poteſt judicari. De nullo enim de-
,, ſperandum eſt, quandiu patientia Dei ad pœ-
,, nitentiam adducit. ,, Poſt multa tandem ſic con-
cludit: ,, Unum ergo ſuffugium eſt, ne ſit irre-
,, miſſibilis blaſphemia, ut cor impœnitens ca-
,, veatur: nec aliter pœnitentia prodeſſe creda-
,, tur, niſi ut teneatur Eccleſia, ubi remiſſio pec-
,, catorum datur, & ſocietas Spiritûs in pacis vin-
,, culo cuſtoditur.

Contra. Blaſphemia quâ Dei opera diabolo tri-
buuntur, eſt blaſphemia in Spiritum Sanctum: ſed
hæc eſt irremiſſibilis abſolutè: igitur ſola impœ-
nitentia non eſt blaſphemia irremiſſibilis.

S. Hieronymus blaſphemiam in Spiritum Sanctum irremiſſibilem eſſe non cenſet.

Probatur minor ex Sancto Hieronymo, Epiſto-
la 149. ad Marcellam data, in qua exponit quod-
nam ſit illud peccatum quod Chriſtus dixit irre-
miſſibile; & probat contra Novatianos, Chriſti
negationem tormentorum metu, non eſſe inexpia-
bile peccatum: ,, Unde, *inquit*, de toto ipſius
,, Scripturæ ordine convincendus eſt, non iis ir-
,, remiſſibilem dictam eſſe blaſphemiam, qui tor-
,, mentis compulſi, & variis eviſcerati cruciati-
,, bus, Dominum denegaſſent; ſed iis, qui cùm
,, in virtutibus videant opera Dei, calumnian-
,, tur, & clamitant dæmonis eſſe virtutem, &
,, omnia ſigna quæ facta ſunt, non ad divinam
,, magnificentiam, ſed ad diabolum pertinere...
,, Probet itaque Novatianus aliquem de iis qui
,, ſacrificare compulſi ſunt ante tribunal Judicis,
,, reſpondiſſe, omnia quæ in Evangelio ſcripta
,, ſunt, non a Filio Dei, ſed a Beelzebud Prin-
,, cipe dæmoniorum fuiſſe perfecta; & tunc po-
,, terit approbare irremiſſibilem in Spiritum San-
,, ctum eſſe blaſphemiam.

Et infra: ,, Manifeſtum eſt peccatum in Spiri-
,, tum Sanctum ideo non poſſe dimitti, quòd ha-
,, beat blaſphemiam: ut cùm videas in virtuti-
,, bus Deum, Beelzebud calumnieris in factis.
,, Doceat igitur aliquem negatorem Beelzebud
,, vocaſſe Chriſtum, & ultro referam gradum,
,, negatorem non poſſe veniam conſequi poſt rui-
,, nam: quia aliud eſt tormentis cedere, & ſe
,, Chriſtianum negare; aliud Chriſtum diabolum
,, dicere, ſicut tibi ipſa Scriptura, atque contex-
,, tus, lecta attentiùs potuerunt demonſtrare.,,
Ex quibus ſic colligo. Statuit Sanctus Hierony-
mus, blaſphemiam in Spiritum Sanctum a ſe ex-
poſitam, inexpiabilem eſſe, eo ſenſu, quo No-
vatianus contendebat negationem Chriſti, vi, aut
metu tormentorum extortam, irremiſſibilem eſſe;
atqui Novatianus contendebat negationem Chri-
ſti eſſe penitus irremiſſibilem; non ſolùm quòd
difficulter expiari poſſet: Sanctus igitur Hiero-
nymus exiſtimavit irremiſſibilem eſſe abſolute blaſ-
phemiam in Spiritum Sanctum, a ſe expoſitam.

Reſpondeo, diſtinguo majorem. Et Sanctus Hie-
ronymus figurâ conceſſionis utitur, ut oſtendat
verba Chriſti de irremiſſibili blaſphemia in Spiri-

tum

tum Sanctum Novatianis non ſavere, concedò; & id concedit abſolutè, nego. Scilicet Novatiani peccata quælibet a Chriſtianis poſt Baptiſmum cummiſſa, inexpiabilia eſſe contendebat, maximè negationem Chriſti, & nominis Chriſtiani, hoc freti argumento: Peccatum blaſphemiæ in Spiritum Sanctum eſt irremiſſibile; ſed negatio Chriſti nominiſque Chriſtiani, & Idololatria, eſt peccatum in Spiritum Sanctum; eſt itaque irremiſſibilis. Marcellæ pientiſſimæ & doctiſſimæ, necnon illuſtriſſimæ fœminæ difficultatem faceſſebat iſtud argumentum, cui non poterat reſpondere. Quamobrem S. Hieronymum conſuluit. Quid ad hæc S. Hieronymus? Negat primò Idololatriam, & negationem Chriſti, nominiſque Chriſtiani, eſſe blaſphemiam in Spiritum Sanctum, quia ſequeretur alioqui nullum eſſe diſcrimen inter blaſphemiam, quæ dicitur in Filium hominis, & blaſphemiam in Spiritum Sanctum. Qui autem Chriſtum negat, dicit tantùm, blaſphemiam in Filium hominis: non dicit igitur blaſpemiam in Spiritum Sanctum. Secundò, blaſphemiam eorum qui Chriſtum negant, remitti poſſe probat exemplo Sancti Petri, cui peccatum negationis dimiſſum eſt. Tandem ſemotâ illâ difficultate (quam tunc ſe non poſſe expendere aſſerit, quia aliis curis ac ſtudiis diſtinebatur) an blaſphemia in Spiritum Sanctum ſit abſolutè irremiſſibilis? ait: Etiamſi illud Novatianis concederet, ipſos non eviciſſe quod contendebant: dato, inquam, & non conceſſo, quòd blaſphemia in Spiritum Sanctum eſſet abſolutè & naturâ ſuâ irremiſſibilis, negat ſequi quòd omnia peccata mortalia baptizatorum irremiſſibilia eſſent, quia non ſunt blaſphemiæ in Spiritum Sanctum. Nam tunc ſolùm dicitur blaſphemia in Spiritum Sanctum, cùm quis Chriſtum in virtutibus, id eſt, in miraculis videns, Beelſebud calumniatur in factis, id eſt, opera Dei refundit in diabolum, ut faciebant Judæi, dicentes: *In Beelzebud Principe dæmoniorum ejicit dæmonia*. Hæc conſtant ex totius Epiſtolæ contextu. Quòd autem non omnia ſcripſerit ibi Sanctus Hieronymus quæ ad illius quæſtionis ſolutionem erant neceſſaria, ſed ſolùm quæ ad illud Novatianorum argumentum diluendum ſufficiebant, conſtat ex fine ejuſdem Epiſtolæ. *Fuerat quidem prolixiùs differendum*, inquit, *ſed quoniam amicis, & qui ad noſtrum hoſpitiolum convenerunt, præſentiam noſtram negare non poſſumus; & tibi non ſtatim reſpondere, viſum eſt arrogantis: latam diſputationem brevi ſermone comprehendimus*.

Origenes baptizatorum crimina, abſolutè irremiſſibilia non ſenſit.

Contra. Blaſphemia in Spiritum Sanctum, quæ non remittetur neque in hoc ſæculo, neque in futuro, eſt quodcumque mortale peccatum a baptizatis admiſſum: ergo nullum crimen baptizatorum pœnitentiâ expiari poteſt.

Probatur antecedens auctoritate Origenis, & Theognoſti, quos laudat Sanctus Athanaſius libro in illud Evangelii: *Quicumque dixerit verbum in Filium Hominis*, &c. his verbis: *Priſci igitur homines, inter quos & Origenes, vir multarum Diſciplinarum, & multùm induſtrius, & Theognoſtus ille admirandus & perquam ſtudioſus, tradunt nobis hanc eſſe blaſphemiam in Spiritum Sanctum, dùm qui dignati ſunt per Baptiſma donis Spiritus Sancti, recurrunt ad peccata, atque inde eſſe quòd remiſſionem non conſequantur*.

Ratio autem Origenis a Sancto Athanaſio ibidem laudata, ita ſe habet: *Deus Pater in omnia penetrat, & omnia continet, animata, inanimata, rationalia, irrationalia. Filii autem poteſtas in ſola rationalia ſeſe extendit, quatenus ſunt: inter quæ rationalia, Ethnici ſunt; qui blaſphemant, nondum receptâ fide. Spiritus autem Sanctus in eos ſolos ſeſe explicat, qui ſui participes facti ſunt baptiſmatis gratia. Cùm igitur blaſphemiâ Ethnici peccant, in filium peccant, quoniam ille in illis eſt. Poſſunt tamen veniam conſequi. Cùm verò baptizati, in quos collatum eſt donum regenerationis peccant, iſtiuſmodi iniquitatem in Spiritum Sanctum ſeſe extendere ait, quoniam cum Spiritu Sancto continerentur, delictum faciunt, ac proinde incondonabilem eſſe illorum culpam*.

Theognoſtum autem hanc rationem addere teſtatur ibidem Sanctus Athanaſius. *Qui primos & ſecundos fines tranſgreſſus eſt, minore pœnâ dignus videri poſſit; qui autem tertios fines contempſerit, venia excluditur*. Notat porro Sanctus Athanaſius Theognoſtum exiſtimare, *Tunc primos & ſecundos fines tranſmitti, cùm quis contra Patrem & Filium loquitur*. Fines autem tertios ipſum *conſtituere in initiatione per baptiſma, & in Spiritus Sancti participatione, & id confirmare per illud Salvatoris ad Apoſtolos dictum: Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nondum recipere poteſtis: cùm autem venerit Spiritus Sanctus, docebit vos omnia*. Poſt quæ verba Theognoſtus, referente Sancto Athanaſio, hæc ſubjungit: *Non propter excellentiam Spiritus pro Filio, inexpiabilis, & citra veniam eſt blaſphemia in Spiritum: ſed quia in non initiatis venia locum habet. In iis verò qui guſtaverunt celeſte donum, & initiati ſunt, nulla ad veniam relinquitur excuſatio, aut ſupplicii deprecatio*. Ex quibus conſtat, blaſphemiam in Spiritum Sanctum, quæ non remittitur neque in hoc ſæculo, neque in futuro eſſe quodvis mortale peccatum a baptizatis admiſſum.

Reſpondeo, Origenem, & Theognoſtum, irremiſſibilia dixiſſe crimina baptizatorum, non abſolutè, ſed comparatè ad peccata Ethnicorum, & hoc fortè occultior ille ſenſus eſt, quem in eorum verbis quærendum Sanctus Athanaſius ait. *Arbitror*, inquit, *utriuſque ſententiam nonnullâ adhuc inquiſitione & obſervatione indigere, num occultior ſit aliquis & profundior in eorum verbis intellectus*. Et certè Origenem in ea non fuiſſe ſententia, quòd peccata poſt Baptiſmum commiſſa irremiſſibilia eſſent, conſtat ex innumeris locis, quibus Fideles ad pœnitentiam & confeſſionem peccatorum adhortatur. Sed ad id evincendum inſignis eſt locus ex libro 3. contra Celſum. *Jam erga peccantes*, inquit, *quàm ſevera eſt Diſciplina, præcipuè contaminatos libidine, quos e ſua Republica ejiciunt noſtri, quantumvis Celſus eos nugacibus circulatoribus ſimiles faciat, & Pythagoreorum quidem veneranda Schola ponebat Cenotaphia Diſciplinæ ſuæ deſertoribus, nimirum quòd haberet eos pro mortuis; hi verò ut perditos Deoque mortuos lugent eos, qui libidine, aliove ſimili malo victi fuerint: ac rurſum reſipiſcentes, haud ſecus quàm redivivos recipiunt tandem, poſt longiorem melioris mentis approbationem, quàm cùm primum ad religionem diſcendam admitterentur, eâ tamen conditione, ut quoniam lapſi ſunt, excludantur in poſterum ab omnibus Dignitatibus & Magiſtratibus Eccleſiaſticis*.

Et infra, Celſo objicienti Chriſtianis, quòd ſentirent, hominem injuſtum, ſi ſe propter miſeriam ſuam humiliaverit, a Deo recipi, reſpondet: *Neque de injuſto docemus, ſufficere ad hoc ut a Deo recipiatur, ſi agnoſcat ſuam miſeriam; ſed qui damnata præterita ſua vita, convertat ſe ad meliorem frugem, eum a Deo recipi*. Deinde Celſo objicienti rurſus Chriſtianis, quòd Deum non tam veritate moveri quàm adulationibus putarent; cùm homines qui rectè præſident judicio, vetent reos uti coram ſe lamentis & deplorationibus, ne ex affectu magis, quàm juxta veritatis normam judicent, reſpondet: *An tibi videtur adulatio querula, ſi peccator illis divina Scriptu-*

ra precationibus utatur Deum alloquens : Peccatum meum fateor , & iniquitatem meam non celo : dixi Confitebor contra me iniquitatem meam Domino , & quæ deinceps ſequuntur ; nunquam certè argumentis evincit , Deum non poſſe flecti talibus peccatoris eiſe ſubmittentis precibus.

Denique eodem in libro, neminem malum , niſi ad virtutem converſum, docet a Deo ſublevari: *Sed qui peccata ſua damnant toto pectore* , inquit , *ſeque ipſos deflent , ac lugent , tanquam ob malefacta merito perditos , ac mox mutationem præ ſe ferunt , qua reſipiſcentes deceat , eis demum , propter mutatam in melius mentem, condonat errata præterita ; eam præteritorum oblivionum impetrante virtute , quæ in locum profligatorum ex anima vitiorum ſucceſſit .* Hæc autem omnia evidenter oſtendunt , Origenem exiſtimaſſe, peccata poſt Baptiſmum admiſſa , a Deo, & ab Eccleſia remitti,

Sed quidquid ea de re ſenſerint Origenes, & Theognoſtus , ante ortum Novatianæ hæreſeos duriùs locoti , falſa eſt illa ſententia , quæ ipſis tribuitur : falſum, inquam , eſt blaſphemiam in Spiritum Sanctum, quæ non remittitur, eſſe quodlibet peccatum a baptizatis commiſſum , ut multis rationibus probat Sanctus Athanaſius in libro ſuperiùs laudatò . Primò, quia Sancta Trinitas indiviſa eſt , unde ſequitur, *Ut neceſſariò is qui peccat in Filium & blaſphemat , peccet in Patrem , & en Spiritum Sanctum .* Secundò, quia in Patre & Filio , & Spiritu Sancto baptiſma tribuitur, unde neceſſum rurſus eſt, *Eos qui poſt Baptiſma prævaricantur , in Sanctam & indiviſam Trinitatem blaſphemiam facere.* Tertiò , quia hęc verba Chriſti, *Quicunque dixerit contra Spiritum Sanctum , non remittitur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro* , non ſunt dicta de baptizatis, ſed de Phariſæis: unde *Non poterit hoc dictum pertinere ad eos qui poſt baptiſma prævaricantur: & præſertim quia eos , non in genere de peccatis , ſed de blaſphemia increpabat . In quibus hoc differentia eſt , quòd qui peccat , legem tranſgreditur ; qui blaſphemat , contra ipſam deitatem impiè agit* [inquit Sanctus Athanaſius .] Quartò , ſi de iis qui poſt Baptiſmum peccant, id dictum eſt , *Cur apud Corinthios pœnitentes Communionem reſtituit Paulus?* [inquit idem ſanctiſſimus Antiſtes .] *Et cur Galatas retrorſum abeuntes parturit , donec iterum formaretur in illis Chriſtus? Cùm in hoc vocabulo, iterum, deprehendere liceat etiam primam eorum in Spiritu Sancto initiationem .... Aut quid eſt quod Novato ſuccenſeamus tollenti pœnitentiam , dicentique , nullam eos veniam obtinere, qui poſt lavacrum peccant?*

Objectio ſecunda petitur ex Apoſtolo ad Hebræos , cap. 6. dicente : *Impoſſibile eſt eos , qui ſemel ſunt illuminati , guſtaverunt etiam donum cœleſte , & participes facti ſunt Spiritus Sancti , guſtaverunt nihilominus bonum Dei verbum , virtuteſque ſæculi venturi , & prolapſi ſunt ; rurſus renovari ad pœnitentiam , rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei , & oſtentui habentes .* Impoſſibile eſt igitur baptizatis peccata poſt Baptiſmum admiſſa dimitti per pœnitentiam.

Reſpondeo diſtinguo propoſitionem Apoſtoli: Impoſſibile eſt rurſus renovari ad pœnitentiam, id eſt, recuperare baptiſmatis gratiam, quatenùs gratia regenerationis & renovationis eſt , concedo; id eſt , obtinere veniam peccatorum per pœnitentiam, & juſtificari per gratiam ſanationis & reconciliationis , nego . Baptiſmi itaque iterationem excludit tantùm illa Apoſtoli ſententia , non pœnitentiam; quod ex contextu totius loci perſpicuum eſt , Negat enim Apoſtolus ſe rurſus jacturum fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis , quia fieri non poteſt , ut ſemel baptizati , iterum per pœnitentiam renoventur. Cùm igitur priori loco pœnitentiam intellexerit cum Baptiſmo conjunctam , ſive ad Baptiſmum præparatoriam, ut conſtat ex illis verbis , *Non rurſum jacentes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum , ac reſurrectionis mortuorum & judicii æterni :* Eandem ſecundo loco intellexit . Idem colligitur ex his verbis. *Qui ſemel ſunt illuminati, rurſus renovari.* Quæ oſtendunt, totam ſententiam ad Baptiſmum referri , qui Sacramentum Illuminationis , & Renovationis a Patribus priorum ſæculorum vocabatur , ut conſtat ex Sancto Gregorio Nazianzeno Oratione in ſancta Lumina , & ex aliis antiquioribus . Idem oſtendunt illa verba : *Rurſum crucifigentes ſibimet ipſis Filium Dei.* Nam in Baptiſmo configuramur Chriſto crucifixo, unde ſicut Chriſtus non poteſt iterùm crucifigi ; ita Baptiſmus non poteſt repeti : quod ſi quis tentaverit , is Filium Dei iterum crucifigit ſibi ipſi , id eſt, ad ſuam renovationem , quam ex altero Baptiſmo ſperat.

Ita hunc locum Apoſtoli exponit Sanctus Ambroſius lib, 2. de Pœnitentia cap. 2. *De Baptiſmate autem dictum* , inquit , *verba ipſa declarant , quibus ſignificavit , impoſſibile eſſe lapſos renovari ad pœnitentiam. Per lavacrum enim renovamur , per quod renaſcimur , ſicut ipſe Paulus dicit : Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem , ut quemadmodum ſurrexit Chriſtus ex mortuis per gloriam Patris , ita & nos in novitate vitæ ambulemus, Unum ergo Baptiſma docet, ſicut alibi : Una fides , unum Baptiſma* (inquit.) *Illud quoque evidens , quòd in eo qui baptizatur , crucifigitur Filius Dei : quia non potuit caro noſtra abolere peccatum , niſi crucifixa eſſet in Chriſto Jeſu . Denique ſcriptum eſt : Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu , in mortem ipſius baptizati ſumus* , &c. *Ergo quod ait in hac Epiſtola , quæ ſcribitur ad Hebræos : Impoſſibile eſſe lapſos renovari in pœnitentiam , ac rurſus crucifigentes Filium Dei , & oſtentatione triumphantes ; eò ſpectat , ut de Baptiſmo dictum credamus , in quo crucifigimus Filium in nobis , ut per illum nobis mundus crucifigatur : quia quadam triumphamus ſpecie , dum ſimilitudinem mortis ejus aſſumimus , quâ principatus & poteſtates in ſua cruce oſtentavit , ac triumphavit , ut in mortis ejus ſimilitudine , nos quoque de Principatibus , quorum jugum deponimus , triumphemus . Semel autem crucifixus eſt Chriſtus , ſemel mortuus ; & ideo unum , non plura Baptiſmata.*

Eodem modo locum illum interpretatur Sanctus Auguſtinus in Expoſitione inchoata Epiſtolæ ad Romanos , ubi ſic ait ; *Eos qui jam baptizati fuerint , curari meliùs dicimus per pœnitentiam , non renovari : quia renovatio in Baptiſmo eſt , Ubi quidem operatur pœnitentia , ſed tanquam in fundamento . Manente itaque fundamento , reſtaurari ædificium poteſt : ſi autem fundamentum iterare quis voluerit , totum ædificium ſubvertat neceſſe eſt . Propterea hoc dicit Hebræis , qui ex novo teſtamento ad Sacerdotium vetus declinaſſe videbantur . Ideoque remittentes* , inquit , *initio Chriſti verbum , in conſummationem reſpiciamus , non iterum jacientes fundamentum pœnitentiæ a mortuis operibus , & fidei in Deum , lavacri doctrinæ , impoſitionis manus , reſurrectionis etiam mortuorum , & judicii æterni . Iſta omnia in Baptiſmo traduntur , quæ negat eſſe repetenda , utique in conſecrandis Fidelibus .* Legatur & Sanctus Joannes Damaſcenus . libro 4 . de Fide Orthodoxa , cap. 10.

Contra . Sanctus Paulus cap. 10. Epiſtolæ ad Hebræos , nullam ſupereſſe hoſtiam aſſerit ad expianda illorum peccata , qui poſt Baptiſmum peccaverunt : *Voluntariè enim peccantibus nobis* , inquit , *poſt acceptam notitiam veritatis , jam non re-*

relinquitur pro peccatis hoſtia; terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt adverſarios. Igitur peccata poſt Baptiſmum commiſſa remitti non poſſunt.

Reſpondeo primò, in illa Apoſtoli ſententia, nomine hoſtiæ, Baptiſmum intelligi, aut potiùs paſſionem & mortem Chriſti, quatenùs in Baptiſmo operantur: unde ſenſus illius eſt, in Eccleſia non eſſe locum ſecundo Baptiſmati, quo iterum ſicut priùs a peccatis abluamur. *Secundum aufert lavacrum* (inquit Sanctus Chryſoſtomus.) *Non enim dixit, Non eſt ampliùs pœnitentia, neque eſt ampliùs remiſſio: ſed, Non eſt ampliùs hoſtia, hoc eſt, non eſt ampliùs crux ſecunda. Hoc enim vocat hoſtiam.*

Ita etiam hunc locum exponit Sanctus Auguſtinus in Expoſitione inchoata Epiſtolæ ad Romanos ita ſcribens: *Nam & illud ad Hebræos, qui diligentiùs pertractant, ſic intelligunt, ut non de Sacrificio contribulati per pœnitentiam cordis accipiendum ſit, quod dictum eſt; Non adhuc pro peccatis relinquitur Sacrificium: ſed de Sacrificio, de quo nunc loquebatur Apoſtolus, id eſt holocauſto Dominicæ Paſſionis, quod eo tempore offert quiſque pro peccatis ſuis, quo ejuſdem Paſſionis fide dedicatur, & Chriſtianorum fidelium nomine, baptizatus imbuitur: ut hoc ſignificaret Apoſtolus, non poſſe deinceps eum qui peccaverit, iterum baptizando purgari. Quo intellectu non intercluditur pœnitendi locus, ita ſanè ut eos qui nondum baptizati ſunt, nondum plenam ſcientiam veritatis accepiſſe fateamur. Ex quo conſicitur, ut omnis qui ſcientiam veritatis accepit, etiam baptizatus intelligatur. Non autem omnis baptizatus etiam ſcientiam veritatis accepit, propter quorumdam poſteriorum profectum, vel miſerabilem negligentiam: & tamen illud Sacrificium de quo loquebatur, id eſt holocauſtum Domini, quod tunc pro unoquoque offertur quodammodo, cùm ejus nomine in baptizando ſignatur, iterum ſi peccaverit, offerri non poteſt. Non enim poſſunt denuo baptizari, qui ſemel baptizati ſunt, quamvis etiam poſt Baptiſmum per ignorantiam veritatis peccaverint.*

Reſpondeo ſecundò, Hæc verba Apoſtoli de quocumque peccato lethali non eſſe accipienda, ſed de peccato Apoſtaſiæ, qua fides & religio Chriſtiana ſemel ſuſceptæ prorſus abjiciuntur. Eum eſſe Apoſtoli ſenſum patet, tum ex verbis antecedentibus, *Non deſerentes collectionem noſtram*, tum ex conſequentibus, *poſt acceptam notitiam veritatis*. Loquitur autem Scriptura de hujuſmodi peccato, velut de lapſu irreparabili; non quòd verè Pœnitenti non pateat locus veniæ per Sanguinem Chriſti; ſed quia qui hoc peccati genere labuntur, vix unquam ad pœnitentiam flecti ſolent, eò quòd ex certa malitia & in Spiritum Sanctum peccent. Nomine autem hoſtiæ, ibi intelligitur mors Chriſti, quaſi dicat Apoſtolus: Cùm hoſtiam, id eſt, Chriſti mortem ſemel pro peccatis ſuis oblatam, inutilem ſibi Apoſtaſiâ ſuâ reddiderint; non eſt quòd expectent iteratam ejuſdem hoſtiæ oblationem, id eſt, ut iterum pro ipſis crucifigatur Filius Dei: quod lapsûs eorum gravitas, ſi reparandus ſit, expoſcere videretur.

Objectio tertia petitur ex illis verbis 1. Regum cap. 2. *Si peccaverit vir in virum, placari ei poteſt Deus: ſi autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo?* Et ex illis 1. Joannis 5. *Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.* Sed peccata pro quorum remiſſione Deus orare prohibet, ſunt irremiſſibilia: igitur quævis peccata mortalia, ſed ea potiſſimùm quæ in Deum committuntur, irremiſſibilia ſunt.

Reſpondeo, pro remiſſione criminum in Deum commiſſorum, vel pro peccatis ad mortem, non ſufficere quidem vulgares orationes, ſed neceſſarias eſſe orationes Sacerdotum, & ut ſingularis eximiique meriti, ac ſanctitatis viri veniam pro iis flagitent; ut denique Eccleſia hujuſmodi peccatoribus veniam ſuis precibus obtineat; & hunc eſſe iſtorum locorum ſenſum: non autem quòd pro illorum criminum venia Deus nullo modo ſit orandus. Audire præſtat Sanctum Ambroſium lib. 1. de Pœnitentia, cap. 8. ubi Novatianis illa teſtimonia Scripturæ objicientibus ſic reſpondet: *Non ſcriptum eſt: Nullus orabit pro eo, ſed, Quis orabit pro eo? Hoc eſt, Quis ille ſit, qui in tali cauſſa orare poſſit, quæritur, non excluditur. Denique habes in Pſalmo 14. Domine! quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Non enim nullus, ſed probatus habitabit: nec hoc dixit, quòd nemo requieſcat, ſed requieſcat electus, ut ſcias hoc eſſe verum quod non multò poſt in Pſalmo 23. ait: Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto ejus? Et ut ſcias quia cùm dicitur, Quis? non intelligitur nullus, ſed aliquis ſignificatur; cùm dixiſſet, Quis aſcendet in montem Domini? ſubjecit, Innocens manibus & mundo corde, &c. Et alibi Deus, Quis ſapiens, & intelliget hæc? Numquid dicit, quia nullus intelliget? Et in Evangelio; Quis fidelis diſpenſator & prudens? &c. Et ut comprehendas, quia de eo dixit, qui utique eſt, non de eo qui non eſt, ſubjunxit: Beatus ille ſervus, quem cùm venerit Dominus, invenerit ſic facientem. Et illud ita opinor dictum, Quis ſimilis tibi? Non utique nullus, quia imago Patris Filius eſt. Similiter igitur accipiendum: Quis orabit pro eo? Hoc eſt, ſingularis vitæ aliquis debet orare pro eo qui peccavit in Dominum, quia quò major culpa, eò majora quærenda ſunt ſuffragia. Non enim quicumque de vulgo, pro Judæorum populo, ſed Moyſes rogavit, quando vituli caput fideï immemores adoraverunt. Numquid erravit Moyſes? At certè, quia non erravit, quod rogavit, & meruit, & impetravit. Quid enim talis affectus non impetraret, quando ſe objecit pro populo dicens: Et nunc ſi dimittis illis peccatum, dimitte; ſin autem, dele me de libro vitæ? Vides quia non tamquam delicioſus interceſſor, & faſtidii plenus ſibi conſulat, ne offenſionem contrahat: quod Novatianus metuens ſe dicit: ſed magis omnium memor, ſui immemor, offendere non timebat ipſe, ut plebem offenſionis periculo liberaret. Meritò ergo ſcriptum eſt, Quis orabit pro eo? Hoc eſt, talis qualis Moyſes, talis qualis Jeremias, &c.*

Eodem ſenſu intelligenda eſſe monet illa verba 1. Joannis 5. *Eſt peccatum ad mortem, non dico pro illo ut oret quis. Aſt enim, non ad Moyſem & Jeremiam loquebatur, ſed ad populum, qui ſuorum peccatorum alium precatorem deberet adhibere, cui ſatis eſt, ſi pro levioribus delictis Deum precetur, graviorum veniam Juſtorum Orationibus reſervandam putet. Nam quomodo Joannes diceret non orandum pro delicto graviore, qui legiſſet Moyſem rogaſſe & impetraſſe, ubi erat prævaricatio voluntaria; qui ſciret etiam Jeremiam rogaſſe?* &c. Atque ut oſtendat non eum eſſe Dilecti Diſcipuli ſenſum, quem ipſi Novatiani affingebant, expendit illud ex ejus Evangelio: *Sic dilexit Deus mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. SIQUEM ergo lapſum revocare cupias*, inquit, *ut credat, an ut non credat, hortaris? Utique ut credat. Sed qui credit, juxta Domini ſententiam, habebit vitam æternam. Quomodo ergo prohibebis orare pro eo cui debetur vita æterna? Qui fidem habet, habet vitam. Qui vitam habet, non*

eſt utique excluſus a venia. Ut omnis qui credit in ipſum, non pereat. Cùm omnis dicitur, nullus excluditur. Non enim excipit eum qui lapſus eſt, ſi tamen poſtea bene credat.

Reſpondeo ſecundò; Peccatum ad mortem dici illud, cujus remiſſionem reus ipſe, ea qua par eſt humilitate, numquam deprecatur. Pro eo autem fruſtra quis oraret, quia obduratio & impœnitentia peccatoris irritas reddit piorum pro illius converſione preces. Hinc Sanctus Auguſtinus lib. 1. de Sermone Domini in Monte cap. 22. in exemplum peccati ad mortem, & peccati non ad mortem, profert peccatum Judæ, & Sancti Petri, & ita hanc Sancti Joannis ſententiam exponit: *Illa differentia peccatorum Judam tradentem a Petro negante diſtinguit: non quia pœnitenti, vel petenti non ſit ignoſcendum, ne contra illam ſententiam Domini veniamus, quâ præcepit ſemper ignoſcendum eſſe fratri petenti, ut ſibi frater ignoſcat: ſed quia illius peccati tanta labes eſt, ut deprecandi humilitatem ſubire non poſſit, etiamſi peccatum ſuum mala conſcientia & agnoſcere, & annuntiare cogatur. Cùm enim dixiſſet Judas, Peccavi quod tradiderim ſanguinem juſtum: faciliùs tamen deſperatione cucurrit ad laqueum, quàm humilitate veniam deprecatus eſt. Quapropter multùm intereſt, quali pœnitentia ignoſcat Deus. Multi enim multò citiùs ſe fatentur peccaſſe, atque ita ſibi ſuccenſent, ut vehementer ſe peccaſſe nollent: ſed tamen animam ad humiliandum & obterendum cor, implorandamque veniam non deponunt. Quam mentis affectionem, propter peccati magnitudinem, jam de damnatione illos habere credendum eſt.*

Reſpondeo tertiò (quod in eamdem ſolutionem recidit) illa Scripturæ Sacræ teſtimonia, *Ad peccata manentia pertinere non ad eos qui aliquando peccaverint, & cœperint pœnitere, antequam quiſquam pro illis roget.* Verba ſunt Sancti Paciani Epiſtola 3. ad Sympronianum Novatianum.

Objectio quarta petitur ex Clemente Romano, libro 2. Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 23. dicente: *Si quis ex acie delinquat, tentans Deum, quia non inſequitur pœnis improbos, is veniam non impetrabit, quamvis illud ſecum dicat, Bene mihi vertat Deus, quoniam ambulabo in converſatione cordis mei*, &c. Eſt igitur aliquod peccatum irremiſſibile.

Reſpondeo, Conſtitutiones Apoſtolicas, nec Apoſtolorum eſſe, nec Clementis Romani, ut Tom. 1. probatum eſt. Sed cujuſcumque ſint, nego quòd earum Auctor peccatum aliquod irremiſſibile abſolutè & ex genere ſuo agnoverit. Neque verba in argumento allata id probant, ſed ſolùm illum qui ad finem uſque vitæ tam pravè affectus eſt, ut Dei Judicium rideat, veniam non impetraturum. Sic illa verba intelligenda eſſe conſtat ex doctrina ejuſdem Auctoris cap. 24. ejuſdem libri, ubi iis iraſcitur vehementer, qui pœnitentiam peccantibus denegant. *Epiſcopus*, inquit, *conſervet ſuos pro viribus, ut qui non deliquerunt, extra peccatum maneant; & qui deliquerunt, a delictis reverſos recipiat medicinam adhibendo. Quòd ſi pœnitentiam crudelis non admiſerit, peccabit in Dominum Deum ſuum, juſtificans ſeipſum ſupra illius juſtitiam, & non recipiens hominem, quem Deus per Chriſtum recipit... Hunc provocant ad iram, qui non recipiunt Pœnitentes.*

Objectio quinta eruitur ex Sancto Cypriano, libro de Lapſis, dicente, Moyſem Danielem, & Job oraſſe pro peccatoribus, nec impetraſſe, dicento Domino: *Et ſi tres in medio eorum fuerint, Noe Job & Daniel, non liberabunt filios, neque filias, ſed ipſi ſoli ſalvi erunt.* Orationes igitur Sanctorum, veniam Peccatoribus non impetrant, adeoque ipſorum peccata ſunt irremiſſibilia.

Reſpondeo, Novatianos illo Sancti Cypriani teſtimonio abuſos fuiſſe, illiuſque verba pravum in ſenſum detorſiſſe, ut oſtendit Sanctus Pacianus Epiſtola 3. ad Sympronianum. *Ille enim cùm Lapſos ad pœnitentiam cogeret qui pœnitere nolebant, dicentes, a Confeſſoribus ſive Martyribus accepiſſe ſe pacem, docuit, & oſtendit, quod nec Patriarchæ illi pro non pœnitentibus impetrarent. Etenim quis liberare poſſit invitum? Quis pro ſuperbis humiliare, quis pro non pœnitentibus impetrare? Quod utique cùm diceret, ad pœnitentiæ cogebat remedia; nec contra ſe locutus eſt aliquid vir illius gravitatis & meriti, ſed fundendas a peccatoribus preces docuit, & exomologeſim diligendam.* Id ex ipſis exemplis, quibus Sanctus Cyprianus uſus eſt, Pacianus probat. *Non vides Moyſen*, inquit, *pro quibus non impetraverit? Reverſus ad Populum, quid audit in caſtris? Voces ebriorum, & cantus Idolothyti perſonabant. Adhuc perſeverabat in nequitia populus, adhuc in ipſo crimine permanebat, ac pœnitere non noverat. Attamen quis ſibi noſtrum dixit, quòd Moyſes non impetraverit? Dixerat quidem illi Deus, deliquit ante me, delebo eum de libro. Dixerat tamen auctoritate Judicis, & Domini poteſtate; ſed vide quàm citò reflexerit ſententiam adversùs populi malitiam irrogatam. Auſculta. Propheta ſtatim ibidem: Et precatus eſt*, inquit, *Moyſes in conſpectu Domini Dei ſui? Quare Domine iraſceris ita in populum tuum? Et propitius factus eſt Dominus de malignitate, quam dixerat facere populo ſuo. Vides lenitam eſſe iram Dei? Vides offenſam eſſe placatam! Sed Noë*, inquis, *& Daniel & Job, filios & filias liberare non potuerunt. Et hoc tale eſt: ſi pro non rogantibus petant: ſi pro perſeverante in crimine deprecentur; ſi non ſingulos, ſi non paucos ſed millia multa defendant. Cæterùm Noë domum ſuam a ruina publica liberavit; & Job recepit cuncta quæ perdidit: & Daniel inſtantem illum Sapientibus Babylonis gladium, oratione depulit. Loth certè pro ſalute oppidi, Paulus pro vectoribus navis orat. Sic abſolvuntur a Juſtis qui pœnitere noverunt. Poſtremò vel illud aſpicio quod ſcriptum ait: Ipſi ſoli ſalvi erunt. Qui illi? Ipſi utique qui pro peccatoribus deprecantur, impunè pro talibus poſtulabunt. Et cur Eccleſiam damnas? Cur pro pœnitentibus prohibes deprecari; ſi etiam pro his petere licet pro quibus non licet impetrare? Lege igitur diligentius Cyprianum meum. Lege totam de Lapſis Epiſtolam: Lege aliam quam ad Antonianum dedit; ubi exemplis omnibus Novatianus urgetur, jam ſcies quid de Pœnitentium curatione pronuntiet:* Hæc Sanctus Pacianus.

Objectionem ſextam Sanctus Ambroſius ſubminiſtrat, libro ad Virginem lapſam cap. 8. ubi ſic eam alloquitur. *Inhære pœnitentiæ uſque ad extremum vitæ, nec tibi præſumas ab humano die poſſe veniam dari, quia decipit te, qui hoc tibi polliceri voluerit. Quæ enim propriè in Dominum peccaſti, ab illo ſolo te convenit in die Judicii expectare remedium.* In Dominum peccaſſe dicit Virginem illam Sanctus Ambroſius, quia fidem Chriſto datam de Virginitate perpetuò ſervanda violaverat. Ejus autem peccatum a ſolo Deo remitti poſſe, non ab Eccleſia aſſerit.

Reſpondeo, Sanctum Ambroſium contendere, dumtaxat infelicem illam Virginem ſecuram eſſe non debere de ſui remiſſione peccati, pro quo pœnitentiam agere debet ad finem uſque vitæ: nam peccata graviſſima ſtupri, & interempti fœtus; perpetuâ pœnitentiâ expianda erant: ſed non negat Sanctus Ambroſius, quin veniam obtinere poſſit, nedum a Deo, ſed etiam ab Eccleſia, cum pœnitentiam peregerit, ad quam illam his verbis adhortatur: *Cum fide conceperis prævaricatricem animam gehennæ ignibus tradi, nec a-*

liud

Illud remedium conſtitutum eſſe poſt Baptiſmum, quàm pœnitentiæ ſolatium; quantumvis afflictionem, quantumvis laborem ſubire eſto contenta; dummodo ab æternis pœnis libereris. Ergo hæc tu tecum cogitans, & mente retractans, propter facta tu ipſa Judex eſto crudelior. In primis omnis cura vitæ hujus interimenda tibi eſt, & quaſi mortuum te exiſtimans, ſicut es, quomodo poſſis reviviſcere, cogita, &c. *Talis vita, talis actio pœnitentiæ ſi fuerit perſeverans, audebit ſperare, etſi non gloriam, certè pœnæ evacuationem.* Atqui fruſtra S. Ambroſius Virginem lapſam ad Pœnitentiam adhortatus fuiſſet, ſi abſolutionem ac veniam conſequi illam non poſſe ab Eccleſia exiſtimaſſet. *Nemo enim poteſt bene agere pœnitentiam, niſi qui ſperaverit indulgentiam*, ut ipſe ait libro 1. de Pœnitentia cap. 1. ubi & duritiem Novatianorum redarguit, qui pœnitentiam indicebant, quam non relaxarent, cùm veniam negando, incentivum auferrent pœnitentiæ. Igitur Sanctus Ambroſius Virginis lapſæ crimen ab Eccleſia remitti poſſe non negavit. Verùm quid in exponendo Ambroſio immorari opus eſt, cùm in libris de Pœnitentia, adversùs Novatianos probet, nullum eſſe peccatum, quod remitti pœnitentibus non poſſit ab Eccleſia? Notanda ſunt hæc verba capitis primi: *Sed negant hic oportere reddi Communionem, qui prævaricatione lapſi ſunt. Si unum tantum crimen exciperent ſacrilegii, cui veniam negarent: durè quidem, ſed divinis tantùm redargui viderentur ſententiis, aſſertionibus tamen ſuis convenirent. Dominus enim crimen nullum excepit, qui peccata donavit omnia.*

SCHOLION.

In hac Diſſertatione, & ad pag. 723. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Sancti Patres concedere videntur aliquod crimen irremiſſibile.*

R. Nullum crimen eſſe irremiſſibile, contra Novatianos oſtendi, Patres revera nullum agnoviſſe quod a Deo & ab Eccleſia remitti non poſſit, quantumvis aliquorum verba ſpecie tenus id præſeferre videantur: *Morinum* confutavi aſſerentem, *Antiquos Patres pleroſque crimen aliquod adeo execrabile judicaſſe, ut illius Reis veniam neque ab Eccleſia, neque a Deo unquam eſſe concedendam dixerint*: (Lib. 19. *De Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ* Cap. 18. Ut quid igitur a Religioſis Cenſoribus vapulo?

DISSERTATIO XXIII.

QUÆSTIO UNICA.

Adversùs Rebaptizantium Errorem.

Utrùm Baptiſmus ab Hæreticis collatus, irritus ſit, baptizarique iterum debeant, qui extra Eccleſiam baptizati ſunt.

PROPOSITIO.

Baptiſmus ab Hæreticis collatus verbis Evangelicis, validus eſt: adeoque errarunt, qui extra Eccleſiam baptizatos, iterum eſſe baptizandos dixerunt.

PROBATUR primo ex Traditione Evangelica, & conſuetudine Eccleſiæ, quæ Batiſmum hæreticorum, ſi verbis Evangelicis conſecraretur, ſemper ratum habuit. Quam Traditionem adversùs Firmilianum, & Sanctum Cyprianum ſtrenuè propugnavit Stephanus Primus, ita decernens: *Si quis ergo à quacumque hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur in pœnitentiam.* Ita teſtantur Sanctus Cyprianus Epiſtola 74. S. Auguſtinus paſſim in libris contra Donatiſtas, & Vincentius Lirinenſis in Commonitorio cap. 9. Hanc vindicat conſuetudinem Sanctus Auguſtinus libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 9. ubi poſt recenſita Sancti Cypriani verba, commemorantis Decretum Agrippini & Coepiſcoporum in communi Concilio, ita ſcribit: *Hac atteſtatione ſatis oſtendit, multò magis ſe fuiſſe commemoraturum, ſi quod de hac re tranſmarinum, vel univerſale Concilium factum eſſet. Nondum autem factum erat, quia conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hæc ſola opponebatur inducere volentibus novitatem, quia non poterant apprehendere veritatem. Poſtea tamen, dum inter multos ex utraque parte tractatur & quæritur, non ſolùm inventa eſt, ſed etiam ad Plenarii Concilii auctoritatem roburque perducta, poſt Cypriani quidem paſſionem, ſed antequàm nos nati eſſemus. Hanc autem fuiſſe conſuetudinem Eccleſiæ, quæ poſtea multis diſcuſſis ambagibus, perſpectâ veritate, Plenario Concilio confirmata eſt, ſatis oſtenditur, & ipſius Sancti Cypriani verbis in eadem ad Jubajanum Epiſtola, quam in Concilio lectam commemoratur. Ait enim: Sed dicet aliquis, Quid ergo fiet de iis qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine Baptiſmo admiſſi ſunt? Ubi certè quid fieri ſoleret, etſi non fieri vellet, ſatis oſtendit, & eo ipſo quod Concilium Agrippini commemorat, apertè indicat fuiſſe aliam conſuetudinem Eccleſiæ. Neque enim opus erat hoc Concilio velle ſtatuere, ſi jam conſuetudine tenebatur, & in ipſo Concilio, nonnulla ſententia omnino declarant, eos contra Eccleſiæ conſuetudinem decreviſſe, quod decernendum eſſe arbitrati ſunt.*

Et cap. 7. Sancti Cypriani errorem elevans, de eadem conſuetudine, & Apoſtolica Traditione ita ſcribit: *Nondum enim erat diligenter illa Baptiſmi quæſtio pertractata, ſed tamen ſaluberrimam conſuetudinem tenebat Eccleſia, in ipſis quoque Schiſmaticis, & Hæreticis, corrigere quod pravum eſt, non iterare quod datum eſt; ſanare quod vulneratum eſt, non curare quod ſanum eſt, Quam conſuetudinem credo ex Apoſtolica Traditione venientem (ſicut multa quæ non inveniuntur in litteris eorum, neque in Conciliis poſteriorum, & tamen quia per univerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, nonniſi ab ipſis tradita & commendata creduntur.*] *Hanc ergo ſaluberrimam conſuetudinem per Agrippinum Prædeceſſorem ſuum dicit Sanctus Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi. Sed, ſicut diligentiùs inquiſita veritas docuit, quæ poſt magnos dubitationis fluctus ad Plenarii Concilii confirmationem perducta eſt, veriùs creditur per Agrippinum corrumpi cœpiſſe, non corrigi.* Ex Apoſtolica igitur Traditione, Baptiſmum ab Hæreticis collatum, ratum eſſe perſpicuum eſt.

Probatur ſecundò, ex Concilio Laodicæno Canone 7. quo ſancitum eſt, Hæreticos ad Eccleſiam redeuntes eſſe recipiendos, ejuratis erroribus inungendos Chriſmate, & ad Euchariſtiæ participationem admittendos. At ſi Eccleſia credidiſſet Baptiſmi Hæreticorum irritum eſſe, decreviſſent imprimis Laodicæni Patres, ut baptizarentur, qui hæreſim abjurabant. Eccleſia igitur Baptiſmum ab Hæreticis collatum ratum habebat. En verba Canonis: *Eos qui ex hæreſibus, hoc eſt, Novatianis, ſive Photinianis, vel Theſſaradecatitis convertuntur, ſive Catechumenos, ſive qui apud illos Fideles dicuntur, non admitti, priuſquam omnem hæreſim anathematizaverint, & præcipuè eam*

in

eſt utique excluſus a venia. Ut omnis qui credit in ipſum, non pereat. Cùm omnes dicitur, nullus excluditur. Non enim excipit eum qui lapſus eſt, ſi tamen poſtea bene credat.

Reſpondeo ſecundò; Peccatum ad mortem dici illud, cujus remiſſionem reus ipſe, ea qua par eſt humilitate, numquam deprecatur. Pro eo autem fruſtra quis oraret, quia obduratio & impœnitentia peccatoris irritas reddit piorum pro illius converſione preces. Hinc Sanctus Auguſtinus lib. 1. de Sermone Domini in Monte cap. 22. in exemplum peccati ad mortem, & peccati non ad mortem, profert peccatum Judæ, & Sancti Petri, & ita hanc Sancti Joannis ſententiam exponit: *Iſta differentia peccatorum Judam tradentem a Petro negante diſtinguit: non quia pœnitenti, vel petenti non ſit ignoſcendum, ne contra illam ſententiam Domini veniamus, quâ præcepit ſemper ignoſcendum eſſe fratri petenti, ut ſibi frater ignoſcat: ſed quia illius peccati tanta labes eſt, ut deprecandi humilitatem ſubire non poſſit, etiamſi peccatum ſuum mala conſcientia & agnoſcere, & annuntiare cogatur. Cùm enim dixiſſet Judas, Peccavi quod tradiderim ſanguinem juſtum: faciliùs tamen deſperatione cucurrit ad laqueum, quàm humilitate veniam deprecatus eſt. Quapropter multùm intereſt, quali pœnitentia ignoſcat Deus. Multi enim multò citiùs ſe fatentur peccaſſe, atque ita ſibi ſuccenſent, ut vehementer ſe peccaſſe nollent: ſed tamen animum ad humiliandum & obterendum cor, implorandamque veniam non deponunt. Quam mentis affectionem, propter peccati magnitudinem, jam de damnatione illos habere credendum eſt.*

Reſpondeo tertiò (quod in eamdem ſolutionem recidit) illa Scripturæ Sacræ teſtimonia, *Ad peccata manentia pertinere non ad eas qui aliquando peccaverint, & cœperint pœnitere, antequam quiſquam pro illis roget.* Verba ſunt Sancti Paciani Epiſtula 3. ad Sympronianum Novatianum.

Objectio quarta petitur ex Clemente Romano, libro 2. Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 23. dicente: *Si quis ex acie delinquat, tentans Deum, quaſi non inſequatur pœnis improbos, is veniam non impetrabit, quamvis illud ſecum dicat, Bene mihi vertat Deus, quoniam ambulabo in converſatione cordis mei,* &c. Eſt igitur aliquod peccatum irremiſſibile.

Reſpondeo, Conſtitutiones Apoſtolicas, nec Apoſtolorum eſſe, nec Clementis Romani, ut Tom. 2. probatum eſt. Sed cujuſcumque ſint, nego quòd earum Auctor peccatum aliquod irremiſſibile abſolutè & ex genere ſuo agnoverit. Neque verba in argumento allata id probant, ſed ſolùm illum qui ad finem uſque vitæ tam pravè affectus eſt, ut Dei Judicium rideat, veniam non impetraturum. Sic illa verba intelligenda eſſe conſtat ex doctrina ejuſdem Auctoris cap. 24. ejuſdem libri, ubi iis iraſcitur vehementer, qui pœnitentiam peccantibus denegant. *Epiſcopus,* inquit, *conſervet ſuos pro viribus, ut qui non deliquerunt, extra peccatum maneant; & qui deliquerunt, a delictis reverſos recipiat medicinam adhibendo. Quòd ſi pœnitentem crudelis non admiſerit, peccabit in Dominum Deum ſuum, juſtificans ſeipſum ſupra illius juſtitiam, & non recipiens hominem, quem Deus per Chriſtum recepit... Hunc provocant ad iram, qui non recipiunt Pœnitentes.*

Objectio quinta eruitur ex Sancto Cypriano, libro de Lapſis, dicente, Moyſem Danielem, & Job oraſſe pro peccatoribus, nec impetraſſe, dicente Domino: *Et ſi tres in medio eorum fuerint, Noe Job & Daniel, non liberabunt filios, neque filias, ſed ipſi ſoli ſalvi erunt.* Orationes igitur Sanctorum, veniam Peccatoribus non impetrant, adeoque ipſorum peccata ſunt irremiſſibilia.

Reſpondeo, Novatianos illo Sancti Cypriani teſtimonio abuſos fuiſſe, illiuſque verba pravum in ſenſum detorſiſſe, ut oſtendit Sanctus Pacianus Epiſtola 3. ad Sympronianum. *Ille enim cùm Lapſos ad pœnitentiam cogeret qui pœnitere nolebant, dicentes, a Confeſſoribus ſive Martyribus accepiſſe ſe pacem, docuit, & oſtendit, quod nec Patriarchæ illi pro non pœnitentibus impetrarint. Etenim quis liberare poſſit invitum? Quis pro ſuperbis humiliare, quis pro non pœnitentibus impetrare? Quod utique cùm diceret, ad pœnitentiæ cogebat remedia, nec contra ſe locutus eſt aliquid vir illius gravitatis & meriti, ſed fundendas a peccatoribus preces docuit, & exomologeſim diligendam.* Id ex ipſis exemplis, quibus Sanctus Cyprianus uſus eſt, Pacianus probat. *Non vides Moyſen,* inquit, *pro quibus non impetraverit? Reverſus ad Populum, quid audit in caſtris? Voces ebriorum, & cantus Idolathyti perſonabant. Adhuc perſeverabat in iniquitate populus, adhuc in ipſo crimine permanebat, ac pœnitere non noverat. Attamen quis ſibi noſtrum dixit, quòd Moyſes non impetraverit? Dixerat quidem illi Deus, deliquit ante me, delebo eum de libro. Dixerat tamen auctoritate Judicis, & Domini poteſtate; ſed vide quàm citò reflexerit ſententiam adverſùs populi malitiam irrogatam. Auſculta. Propheta ſtatim ibidem: Et precatus eſt,* inquit, *Moyſes in conſpectu Domini Dei ſui? Quare Domine iraſceris ita in populum tuum? Et propitius factus eſt Dominus de malignitate, quam dixerat facere populo ſuo. Vides lenitam eſſe iram Dei? Vides offenſam eſſe placatam! Sed Noë,* inquis, *& Daniel & Job, filios & filias liberare non potuerunt. Et hoc tale eſt: ſi pro non rogantibus petant: ſi pro perſeverante in crimine deprecentur; ſi non ſingulos, ſi non paucos ſed millia multa defendant. Cæterùm Noë domum ſuam a ruina publica liberavit; & Job recepit cuncta quæ perdidit: & Daniel inſtantem illum Sapientibus Babylonis gladium, oratione diſcuſſit. Loth certè pro ſalute oppidi, Paulus pro vectoribus navis orat. Sic abſolvuntur a Juſtis qui pœnitere noverunt. Poſtremò vel illud aſpicio quod ſcriptum ait: Ipſi ſoli ſalvi erunt. Qui illi? Ipſi utique qui pro peccatoribus deprecantur, impunè pro talibus poſtulabunt. Et cur Eccleſiam damnas? Cur pro pœnitentibus prohibes deprecari; ſi etiam pro his petere licet pro quibus non licet impetrare? Lege igitur diligentius Cyprianum meum. Lege totam de Lapſis Epiſtolam: Lege aliam quam ad Antonianum dedit; ubi exemplis omnibus Novatianus urgetur, jam ſcies quid de Pœnitentium curatione pronuntiet:* Hæc Sanctus Pacianus.

Objectionem ſextam Sanctus Ambroſius ſubminiſtrat, libro ad Virginem lapſam cap. 8. ubi ſic eam alloquitur. *Inhære pœnitentiæ uſque ad extremum vitæ, nec tibi præſumas ab humano die poſſe veniam dari, quia decipit te, qui hoc tibi polliceri voluerit. Quæ enim propriè in Dominum peccaſti, ab illo ſolo te convenit in die Judicii expectare remedium.* In Dominum peccaſſe dicit Virginem illam Sanctus Ambroſius, quia fidem Chriſto datam de Virginitate perpetuò ſervanda violaverat. Ejus autem peccatum a ſolo Deo remitti poſſe, non ab Eccleſia aſſerit.

Reſpondeo, Sanctum Ambroſium contendere dumtaxat infelicem illam Virginem ſecuram eſſe non debere de ſui remiſſione peccati, pro quo pœnitentiam agere debet ad finem uſque vitæ: nam peccata graviſſima ſtupri, & interempti fœtus; perpetuâ pœnitentiâ expianda erant: ſed non negat Sanctus Ambroſius, quin veniam obtinere poſſit, nedum a Deo, ſed etiam ab Eccleſia, cum pœnitentiam peregerit, ad quam illam his verbis adhortatur: *Cum fide conceperis prævaricatricem animam gehennæ ignibus tradi, nec a-*

liud

Digitized by Google

ſiud remedium conſtitutum eſſe poſt Baptiſmum, quàm pœnitentiæ ſolatium; quantumvis afflictionem, quantumvis laborem ſubire eſto contenta; dummodo ab æternis pœnis libereris. Ergo hæc tu tecum cogitans, & mente retractans, proprii facti tu ipſa Judex eſto crudelior. In primis omnis tua vita hujus interimenda tibi eſt, & quaſi mortuam te exiſtimans, ſicut es, quomodo poſſis reviviſcere, cogita, &c. Talis vita, talis actio pœnitentiæ ſi fuerit perſeverans, audebit ſperare, etſi non gloriam, certè pœnæ evacuationem. Atqui fruſtra S. Ambroſius Virginem lapſam ad Pœnitentiam adhortatus fuiſſet, ſi abſolutionem ac veniam conſequi illam non poſſe ab Eccleſia exiſtimaſſet. *Nemo enim poteſt bene agere pœnitentiam, niſi qui ſperaverit indulgentiam*, ut ipſe ait libro 1. de Pœnitentia cap. 1. ubi & duritiem Novatianorum redarguit, qui pœnitentiam indicebant, quam non relaxarent, cùm veniam negando, incentivum auferrent pœnitentiæ. Igitur Sanctus Ambroſius Virginis lapſæ crimen ab Eccleſia remitti poſſe non negavit. Verùm quid in exponendo Ambroſio immorari opus eſt, cùm in libris de Pœnitentia, adversùs Novatianos probet, nullum eſſe peccatum, quod remitti pœnitentibus non poſſit ab Eccleſia? Notanda ſunt hæc verba capitis primi: *Sed negant his oportere reddi Communionem, qui prævaricatione lapſi ſunt. Si unum tantum crimen exciperent ſacrilegii, cui veniam negarent: durè quidem, ſed divinis tantùm redargui viderentur ſententiis, aſſertionibus tamen ſuis convenirent. Dominus enim crimen nullum excepit, qui peccata donavit omnia.*

SCHOLION.

In hac Diſſertatione, & ad pag. 723. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Sancti Patres concedere videntur aliquod crimen irremiſſibile.*

R. Nullum crimen eſſe irremiſſibile, contra Novatianos oſtendi, Patres revera nullum agnoviſſe quod a Deo & ab Eccleſia remitti non poſſit, quantumvis aliquorum verba ſpecie tenus id præſeferre videantur; *Morinum* confutavi aſſerentem, *Antiquos Patres pleroſque crimen unicum adeo execrabile judicaſſe, ut illius Reis veniam neque ab Eccleſia, neque a Deo unquam eſſe concedendam dixerint*: (Lib. 19. *De Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ* Cap. 18. Ut quid igitur a Religioſis Cenſoribus vapulo?

DISSERTATIO XXIII.

QUÆSTIO UNICA.

Adversùs, Rebaptizantium Errorem.

Utrùm Baptiſmus ab Hæreticis collatus, irritus ſit, baptizarique iterum debeant, qui extra Eccleſiam baptizati ſunt.

PROPOSITIO.

Baptiſmus ab Hæreticis collatus verbis Evangelicis, validus eſt: adeoque errarunt, qui extra Eccleſiam baptizatos, iterum eſſe baptizandos dixerunt.

PROBATUR primo ex Traditione Evangelica, & conſuetudine Eccleſiæ, quæ Batiſmum hæreticorum, ſi verbis Evangelicis conſecraretur, ſemper ratum habuit. Quam Traditionem adversùs Firmilianum, & Sanctum Cyprianum ſtrenuè propugnavit Stephanus Primus, ita decernens: *Si quis a quacumque hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur in pœnitentiam.* Ita teſtantur Sanctus Cyprianus Epiſtola 74. S. Auguſtinus paſſim in libris contra Donatiſtas, & Vincentius Lirinenſis in Commonitorio cap. 9. Hanc vindicat conſuetudinem Sanctus Auguſtinus libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 9. ubi poſt recenſita Sancti Cypriani verba, commemorantis Decretum Agrippini & Coepiſcoporum in communi Concilio, ita ſcribit: *Hac atteſtatione ſatis oſtendit, multò magis ſe fuiſſe commemoraturum, ſi quod de hac re tranſmarinum, vel univerſale Concilium factum eſſet. Nondum autem factum erat, quia conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hæc ſola opponebatur inducere volentibus novitatem, quia non poterant apprehendere veritatem. Poſtea tamen, dum inter multos ex utraque parte tractatur & quæritur, non ſolùm inventa eſt, ſed etiam ad Plenarii Concilii auctoritatem roburque perducta, poſt Cypriani quidem paſſionem, ſed antequàm nos nati eſſemus. Hanc autem fuiſſe conſuetudinem Eccleſiæ, quæ poſtea multis diſcuſſis ambagibus, perſpectâ veritate, Plenario Concilio confirmata eſt, ſatis oſtenditur, & ipſius Sancti Cypriani verbis in eadem ad Jubajanum Epiſtola, quæ in Concilio lecta commemoratur. Ait enim: Sed dicet aliquis, Quid ergo fiet de iis qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine Baptiſmo admiſſi ſunt? Ubi certè quid fieri ſoleret, etſi non fieri vellet, ſatis oſtendit, & eo ipſo quod Concilium Agrippini commemorat, apertè indicat fuiſſe aliam conſuetudinem Eccleſiæ. Neque enim opus erat hoc Concilio velle ſtatuere, ſi jam conſuetudine tenebatur, & in ipſo Concilio, nonnulla ſententia omnino declarant, eos contra Eccleſiæ conſuetudinem decreviſſe, quod decernendum eſſe arbitrati ſunt.*

Et cap. 7. Sancti Cypriani errorem elevans, de eadem conſuetudine, & Apoſtolica Traditione ita ſcribit: *Nondum enim erat diligenter illa Baptiſmi quæſtio pertractata, ſed tamen ſaluberrimam conſuetudinem tenebat Eccleſia, in ipſis quoque Schiſmaticis, & Hæreticis, corrigere quod pravum eſt, non iterare quod datum eſt; ſanare quod vulneratum eſt, non curare quod ſanum eſt. Quam conſuetudinem credo ex Apoſtolica Traditione venientem (ſicut multa quæ non inveniuntur in litteris eorum, neque in Conciliis poſteriorum, & tamen quia per univerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, nonniſi ab ipſis tradita & commendata creduntur.) Hanc ergo ſaluberrimam conſuetudinem per Agrippinum Prædeceſſorem ſuum dicit Sanctus Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi. Sed, ſicut diligentiùs inquiſita veritas docuit, quæ poſt magnos dubitationis fluctus ad Plenarii Concilii confirmationem perducta eſt, veriùs creditur per Agrippinum corrumpi cœpiſſe, non corrigi.* Ex Apoſtolica igitur Traditione, Baptiſmum ab Hæreticis collatum, ratum eſſe perſpicuum eſt.

Probatur ſecundò, ex Concilio Laodiceno Canone 7. quo ſancitum eſt, Hæreticos ad Eccleſiam redeuntes eſſe recipiendos, ejuratis erroribus inungendos Chriſmate, & ad Euchariſtiæ participationem admittendos. At ſi Eccleſia credidiſſet Baptiſmi Hæreticorum irritum eſſe, decreviſſent imprimis Laodiceni Patres, ut baptizarentur, qui hæreſim abjurabant. Eccleſia igitur Baptiſmum ab Hæreticis collatum ratum habebat. En verba Canonis: *Eos qui ex hæreſibus, hoc eſt, Novatianis, ſive Photinianis, vel Theſſaradecatitis convertuntur, ſive Catechumenos, ſive qui apud illos Fideles dicuntur, non admitti, priuſquam omnem hæreſim anathematizaverint, & præcipuè eam*

in qua detinebantur; & tunc deinceps eos, qui apud illos Fideles dicebantur, fidei Symbola diſcentes, & Sancto Chriſmate inunctos, ſic Sancto Myſterio communicare.

Probatur tertiò auctoritate Conciili Plenarii totius Eccleſiæ, qua Donatiſtas paſſim urget Sanctus Auguſtinus: quo in Concilio, ſive Arelatenſe fuerit, ſive Nicænum, controverſia de Baptiſmate hæreticorum finita eſt, ſtatutumque, Baptiſmum ab iis collatum ratum eſſe. De quo Sanctus Auguſtinus multis in locis, e quibus impræſentiarum ſufficit cap. 17. libri 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas, in quo de Sancto Cypriano ſic loquitur: *Neque enim ei placeo, ſi ejus ingenium facultatemque ſermonis, & doctrinæ ubertatem ſancto Concilio cunctarum Gentium, cui profectò interfuit per ſpiritûs unitatem, præpono affectem.... Neque illius huic ſententia, in qua ei viſum eſt aliter ſuſcipiendos ab hæreticis venientes, quàm vel ïa præteritam ſuſcipiebantur, ſicut ipſe teſtatur, vel nunc ſuſcipiuntur, ſicut totius orbis Chriſtiani Plenario Concilio rationabilis conſuetudo firmata eſt, meum præpono ſententiam, ſed Eccleſia Catholica, quam ſic ille dilexit, & diligit.*

Probatur quartò ex Concilio Arelatenſi Primo, quod Plenarii Concilii nomine a Sancto Auguſtino hìc & alibi intellectum putant viri quidam eruditi. Sic enim decernit Canone 8. *De Afris, quòd propria lege ſua utuntur ut rebaptizent, placuit ut ſi ad Eccleſiam aliquis de hæreſi venerit, interrogent eum ſymbolum; & ſi perviderint eum in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto eſſe baptizatum, manus ei tantùm imponatur, ut accipiat Spiritum Sanctum. Quòd ſi interrogatus, non reſponderit hanc Trinitatem, baptizetur.* Hæreticos igitur, qui in hæreſi Baptiſmum a Symmiſtis ſuis accepiſſent, ſi baptizati fuiſſent, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti non eſſe denuò baptizandos, ſed per manuum impoſitionem dumtaxat in Eccleſiam recipiendos, Eccleſia ſtatuit.

Probatur quintò auctoritate Concilii Nicæni, quod Plenarii totius Eccleſiæ Concilii nomine a Sancto Auguſtino ſignificatum fuiſſe probabilius eſt. Illud enim Novatianos cum ſola manuum impoſitione recipiendos decernit Canone 8. *De his,* inquit, *qui ſe nominant Catharos, id eſt mundos, ſi aliquando venerint ad Eccleſiam Catholicam, placuit ſancto & magno Concilio ut impoſitionem manus accipientes, ſic in Clero permaneant.* Illorum igitur Hæreticorum Baptiſma Nicæna Synodus ratum habuit. Et Canone 19. ſolos Pauliniſtas baptizari jubet, cùm ad Eccleſiam redeunt, utpotè qui Baptiſmum verbis Evangelicis non conferrent. *De Paulianiſtis,* inquit, *ad Eccleſiam Catholicam confugientibus, definitio prolata eſt, ut baptizentur omnimodis.* Cæteros itaque Hæreticos, cum Baptiſmo in propriis ſectis recepto, in Eccleſiam recipiendos eſſe, Nicænis Patribus viſum eſt. Quos Canones Sanctus Hieronymus ſpectans in Dialogo adversùs Luciferianos, ait: *Synodus quoque Nicæna omnes Hæreticos ſuſcepit, exceptis Pauli Samoſateni diſcipulis: & quod majus eſt, Epiſcopo Novatianorum, ſi converſus fuerit, Presbyterii gradum ſervat.*

Probatur ſextò, ex Siricio Pontifice Maximo in Epiſtola ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, cap. primo, qui Nicænæ Synodi Decretum ſpectavit. *Primo,* inquit, *pagina tua fronte ſignaſti, baptizatos ab impiis Arianis plurimos ad Fidem Catholicam feſtinare, & quoſdam de Fratribus noſtris eoſdem denuo baptizare velle, quod non licet: cùm hoc fieri & Apoſtolus vetet, & Canones contradicant, & poſt caſſatum Ariminenſe Concilium, miſſa ad Provincias a veneranda memoria Prædeceſſore meo Liberio generalia Decreta prohibeant, quos nos cum Novatianis, aliiſque Hæreticis, ſicut eſt in Synodo conſtitutum, per invocationem ſolam ſeptiformis Spiritus, Epiſcopalis manus impoſitione, Catholicorum Conventui ſociamus. Quod etiam totus Oriens, Occidenſque cuſtodit.*

Probatur ſeptimò, ex Concilio Capuano, quod anno 389. celebratum eſt, cujus decretum refert Concilium Tertinm Carthaginenſe, cap. 36. bis verbis: *Illud autem ſuggerimus, mandatum nobis, quod etiam in Capuenſi Plenaria Synodo videtur ſtatutum: non liceat fieri eebaptizationes.*

Probatur octavò, ex Optato Milevitano, libro 5. contra Parmenianum. *Cùm ergo dixerit,* inquit, *& unum fuiſſe diluvium, & circumciſionem repeti non poſſe, & nos docuimus cæleſte munus unicuique credenti a Trinitate conferri, non ab homine; & quid vobis viſum eſt, non poſt nos, ſed poſt Trinitatem, Baptiſma geminare? Cujus de Sacramento non leve certamen innatum eſt; & dubitatur, an poſt Trinitatem in eadem Trinitate hoc iterum liceat facere. Vos dicitis, Licet: nos dicimus, Non licet. Inter licet veſtrum, & non licet noſtrum, nutant, & remigant animæ populorum. Nemo vobis credat, nemo nobis: omnes contentioſi homines ſumus. Quærendi ſunt Judices: Si Chriſtiani: de utraque parte dari non poſſunt: quia ſtudiis veritas impeditur. De foris quærendus eſt Judex: Si Paganus, non poteſt noſſe Chriſtiana ſecreta. Si Judæus, inimicus eſt Chriſtiani Baptiſmatis. Ergo in terris de hac re nullum poterit reperiri judicium: De cœlo quærendus eſt Judex. Sed ut quid pulſamus ad cœlum, cùm habeamus hìc in Evangelio Teſtamentum? Quia hoc loco rectè poſſunt terrena cœleſtibus comparari; tale eſt quod quivis hominum habens numeroſos filios. His, quamdiu Pater præſens eſt, ipſe imperat ſingulis, non eſt adhuc neceſſarium teſtamentum. Sic & Chriſtus quamdiu præſens in terris fuit, quamvis nec modò deſit, pro tempore quicquid neceſſarium erat, Apoſtolis imperavit. Sed quomodo terrenus Pater, cùm ſe in confinio ſenſerit mortis, timens ne poſt mortem ſuam, rupta pace, litigent fratres; adhibitis teſtibus, voluntatem ſuam de pectore morituro transfert in tabulas diu duraturas. Et ſi fuerit inter fratres contentio nata, non itur ad tumulum, ſed quæritur teſtamentum: & qui in tumulo quieſcit, tacitus de tabulis loquitur. Vivit is, cujus eſt Teſtamentum, in cœlo eſt. Ergo voluntas ejus velut in Teſtamento, ſic in Evangelio inquiratur.... Cùm lavaret pedes Diſcipulis ſuis, tacentibus cæteris, ſi taceret & Petrus, & ſolam faceret formam humilitatis, nihil pronuntiaverat de Sacramento Baptiſmatis. Sed cùm Petrus recuſat, nec pedes ſibi lavari permittit, negat illi Chriſtus regnum, niſi accepiſſet obſequium. Sed cùm cæleſtis regni mentio fieret, a quo pars corporis petebatur ad obſequium, totum corpus obtulit ad lavacrum. Nunc adeſtote omnes turba, & ſinguli Chriſtiani populi: quid liceat diſcite: cùm provocat Petrus, Chriſtus docet. Qui dubitat, diſcat. Chriſti enim vox eſt. Qui ſemel lotus eſt, non habet iterum neceſſitatem lavandi, quia eſt mundus totus. Et de eo lavacro pronuntiavit, quod de Trinitate celebrandum eſſe mandaverat, non de Judæorum, aut Hæreticorum, qui dum lavant, ſordidant; ſed de aqua ſancta, quæ de trium nominum fontibus inundat. Sic enim ipſe Dominus Chriſtus præcepit dicendo; Ite Baptizate omnes Gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. De hoc lavacro dixit; Qui ſemel lotus eſt, non habet iterum neceſſitatem lavandi. Qui ſemel, dixit, prohibuit iterum fieri. Et de re locutus eſt, non de perſona. Nam ſi eſſet diſtantia, diceret, Qui ſemel bene lotus fuerit..... Sed dum non addidit verbum, Bene, indicat quia quicquid in Trinitate fuerit, bene eſt. Inde eſt quid ſimpliciter a vobis venientes*

exer-

Digitized by Google

excipimus. Cùm dicit, Non habet neceſſitatem iterum lavandi: hæc ſententia generalis eſt, non ſpecialis. Nam ſi Petro hæc dicerentur, diceret Chriſtus: Qui ſemel bene lotus eſt, non habet neceſſitatem iterum lavandi. Ideo quoties a vobis baptizatus aliquis ad nos tranſitum voluerit facere, veniente hoc Magiſtri exemplo totâ ſimplicitate ſuſcipimus. Abſit enim ut jam lotum revocemus ad Fontem: Abſit ut in Spiritum Sanctum peccemus: abſit ut iteremus quod ſemel eſt, aut duplicemus quod unum eſt. Sic enim ſcriptum eſt Apoſtolo dicente: Unus Deus, unus Chriſtus, una Fides, una Tinctio. Denique vos qui Baptiſma quaſi libenter duplicare contenditis, ſi datis alterum Baptiſma, date & alteram Fidem; Si datis alteram Fidem, date & alterum Chriſtum: Si datis alterum Chriſtum, date & alterum Deum.

Et infra: *In quo baptizarentur Gentes a Salvatore mandatum eſt: per quem baptizentur, nulla exceptione diſcretum eſt. Non dixit Apoſtolis, Vos facite, alii non faciant. Quiſquis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizaverit, Apoſtolorum opus implevit.*

Probatur nonò, ex Sancto Hieronymo in Dialogò adversùs Luciferianos, cap. 9. ubi contra Hilarium Diaconum Luciferianum, ſic loquitur: *Eſt præterea aliud quod inferemus, adverſùm quod ne mutire quidem audeat Hilarius Deucalion orbis. Si enim hæretici Baptiſma non habent, & ideo rebaptizandi ab Eccleſia ſunt, quia in Eccleſia non fuerunt: Ipſe quoque Hilarius non eſt Chriſtianus; in ea quippe Eccleſia baptizatus eſt, quæ ſemper ab hæreticis Baptiſmum recepit. Antequàm Ariminenſis Synodus fieret, antequàm Lucifer exularet, Hilarius Romanæ Eccleſiæ Diaconus ab hæreticis venientes, in eo, quod priùs acceperant, Baptiſmate ſuſcipiebat. Niſi fortè tantùm Ariani hæretici ſunt, & ab his ſolis baptizatum recipere non licet, ab aliis licet. Diaconus eras, o Hilari! & a Manichæis baptizatos recipiebas: Diaconus eras, & Ebionis Baptiſma comprobabas: repentè poſtquam exortus eſt Arius, totus tibi diſplicere cœpiſti. Segrégas te cum tuis vernulis, & novum balneum aperis. Si te Angelus aliquis, aut Apoſtolus rebaptizavit; non inficior quod ſequeris. Si verò in ſinu meo natus, ſi uberum meorum lacte nutritus, adversùm me gladium levas, redde quod dedi, & eſto, ſi potes, aliter Chriſtianus..... Quòd ſi negandum quiſpiam putaverit, hæreticos a majoribus noſtris ſemper fuiſſe ſuſceptos: legat beati Cypriani Epiſtolas, in quibus Stephanum Romanæ urbis Epiſcopum, & inveteratæ conſuetudinis lacerat errorem. Legat & ipſius Hilarii libellos, quos adversùs nos de Hæreticis rebaptizandis edidit: & ibi reperiet, ipſum Hilarium confiteri a Julio, Marco, Silveſtro, & cæteris veteribus Epiſcopis, ſimiliter in pœnitentiam omnes Hæreticos ſuſceptos: nec tamen ſibimet veritatis conſuetudinem præjudicare debere. Synodus quoque Nicæna, cujus paulò antè fecimus mentionem, omnes Hæreticos ſuſcepit, exceptis Pauli Samoſateni Diſcipulis; & quod his majus eſt, Epiſcopo Novatianorum, ſi converſus fuerit, Presbyterii gradum ſervat. Quæ ſententia & Luciferum impugnant, & Hilarium, dum idem & Clericus eſt, & baptizatus.*

Probatur decimò, ex Innocentio I. Pontifice Maximo Epiſtolâ 2. ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum data, cap. 8. decernente, *Ut venientes e Novatianis, vel Montenſibus, per manus tantùm impoſitionem ſuſcipiantur: quia quamvis ab hæreticis, tamen in Chriſti nomine ſunt baptizati: præter eos, ſi qui fortè a nobis ad illos tranſeuntes, rebaptizati ſunt. Hi ſi reſipiſcentes & ruinam ſuam cogitantes, redire voluerint, ſub longa pœnitentiæ ſatisfactione admittendi ſunt.*

Probatur undecimò, ex Sancto Auguſtino libro primo de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 1. ubi hac ratione probat datum ab hæreticis Baptiſmum validum eſſe. Validus eſt Baptiſmus collatus ab Apoſtatis, ergo & collatus ab hæreticis. *Jam quidem*, inquit, *dictum eſt, ita poſſe extra Catholicam Communionem dari Baptiſmum, quemadmodum & extra eam poteſt haberi. Nullus autem illorum negat habere Baptiſmum etiam Apoſtatas, quibus utique redeuntibus, & per pœnitentiam converſis, dum non redditur, amitti non potuiſſe judicatur. Sic & illi qui per ſacrilegium ſchiſmatis ab Eccleſiæ Communione diſcedunt, habent utique Baptiſmum, quem priuſquàm diſcederent, acceperant. Nam & ipſi ſi redeunt, non eis iterum datur: unde oſtenditur, illud quod acceperant in unitate poſiti, non potuiſſe amittere ab unitate ſeparatos: Quòd ſi haberi foris poteſt, etiam dari cur non poteſt? Si dicis, Non rectè foris datur, reſpondemus: Sicut non rectè foris habetur, & tamen habetur: ſic non rectè foris datur, ſed tamen datur. Sicut autem per unitatis reconciliationem incipit utiliter haberi, quod extra unitatem inutiliter habebatur: ſic per eamdem reconciliationem, incipit utile eſſe quod ex ea eam inutiliter datum eſt.*

Idem probat Sanctus Auguſtinus hac ratione. Sacramentum Baptiſmi non amittit, qui recedit ab Eccleſia: igitur nec Sacramentum dandi Baptiſmi amittit, id eſt, Ordinationem: Ac proinde collatum extra Eccleſiam Baptiſma validum eſt. *Sacramentum Baptiſmi*, inquit, *eſt quod habet qui baptizatur, Et Sacramentum dandi Baptiſmi, eſt quod habet qui ordinatur. Sicut baptizatus, ſi ab unitate receſſerit, Sacramentum Baptiſmi non amittit, ſic etiam ordinatus, ſi ab unitate receſſerit, Sacramentum dandi Baptiſmi non amittit. Nulli enim Sacramento injuria facienda eſt. Si diſcedit a malis, utrumque diſcedit: ſi permanet in malis, utrumque permanet. Sicut ergo acceptatur Baptiſmus, quem non potuit amittere, qui ab unitate diſceſſerat: ſic acceptandus eſt Baptiſmus, quem dedit ille, qui Sacramentum dandi, cùm diſcederet, non amiſerat. Nam ſicut redeuntes, qui, priuſquàm recederent, baptizati ſunt, non rebaptizantur; ita redeuntes, qui priuſquàm recederent, ordinati ſunt, non utique rurſus ordinantur..... Quibus rebus oſtenditur, & ipſos impiè facere, qui rebaptizare conantur orbis unitatem; & nos rectè facere, qui Dei Sacramenta improbare, nec in ipſo ſchiſmate, audemus.*

Tertiò idem probat Sanctus Auguſtinus libro 3. cap. 15. hac ratione, Scriptura ſi ſit eadem qua utuntur Hæretici & Catholici, apud utroſque integra eſt, etiamſi apud illos falſis interpretationibus violetur: itaque & Sacramenta, ſi eadem ſunt apud Hæreticos & Catholicos, utrobique integra ſunt, etiamſi malè intelligantur. Porro eadem ſunt, ſi verbis Evangelicis pariter conſecrentur. Sunt igitur integra. Quòd ſi integra ſint, non ſunt igitur iteranda. *Quamobrem*, inquit, *ſi Evangelicis verbis, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Marcion Baptiſmum conſecrabat; integrum erat Sacramentum: quamvis ejus fides ſub eiſdem verbis aliud opinantis quàm Catholica veritas docet, non eſſet integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata.* Et infra: *Sacramenta, ſi eadem ſunt, ubique integra ſunt, etiamſi pravè intelligantur, & diſcordioſè tractantur: Scriptura ipſius Evangelii, ſi eadem ipſa eſt, ubique integra eſt, etiamſi innumerabili falſarum opinionum varietate aſſeratur.*

Quartò idem probat cap. 19. ex collatione Sacramentorum Novi Teſtamenti cum Sacramentis Veteris. Licèt enim Sacerdotès quandoque, cum populo, Dei Legem prævaricarentur, licèt in Chri-

ſtum

ſtum jam ſibi præſentem & prædicantem non crederent, tamen Sacramenta ab ipſis collata valida erant, quia non erant eorum, ſed Dei. Unde etiam Chriſtus, quos mundavit a lepra, ad eadem Sacramenta miſit: ut offerrent pro ſe ſacrificium Sacerdotibus. *Quantò magis*, inquit Sanctus Auguſtinus, *nos Sacramenta Novi Teſtamenti apud quoſlibet Hæreticos, vel Schiſmaticos invenientes, non debemus ipſis tribuere, nec quaſi non agnita reprobare; ſed quamvis apud fornicarium mulierem, dona viri legitimi agnoſcere, & verbo veritatis illam fornicationem emendare, quo propria eſt impudicæ mulieris, non illa culpare, quæ propria ſunt Domini miſerantis?*

Quintò idem probat Sanctus Auguſtinus libro 4. cap. 3. hac ratione. Peccatores & reprobi, qui non ſunt intus in Eccleſia, Baptiſmum validè conferunt: igitur & Hæretici qui ſunt exteriùs ab Eccleſia ſeparati: præſertim cùm multi ex illis meliores ſint Catholicis, ſecundum præſcientiam Dei, qui novit quos prædeſtinaverit ante mundi conſtitutionem conformes fieri imagini Filii ſui. *Quòd ſi eos*, inquit Sanctus Auguſtinus, id eſt, peccatores, *in ſuis membris nec illa Columba cognoſcit; & talibus, ſi in eadem perverſitate permanſerint, dicturus eſt Deus, Non novi vos, recedite a me qui operamini iniquitatem: videntur eſſe in Eccleſia; ſed non ſunt; imò & contra Eccleſiam faciunt. Quomodo ergo Baptiſmo Eccleſiæ baptizare poſſunt, quod nec ipſis prodeſt, nec accipientibus, niſi intrinſecùs verâ converſione mutentur, ut ipſum Sacramentum quod eis accipientibus non proderat, quando ſæculo, verbis, non factis renuntiabant, prodeſſe incipiat, cùm factis cœperint renuntiare: ita & illi quorum eſt aperta ſeparatio; quia in membris illius Columbæ, nec hi, nec illi ſunt hodie, ſed aliqui eorum fortaſſe futuri ſunt.*

Et cap. 4. ita colligit: *Non itaque hæreticorum Baptiſma acceptamus, quando poſt eos non baptizamus, ſed quod Chriſti eſſe cognoſcimus etiam in malis hominibus, ſive apertè foris, ſive intus occultè ſeparatis, illis in ea re, in qua deviabant, correctis, debita veneratione ſuſcipimus. Sicut autem urgeri videor, cùm mihi dicitur: Ergo hæreticus dimittit peccata? Sic & ego urgeo, cùm dico: Ergo qui cæleſtia mandata non ſervat, avarus, raptor, fœnerator, invidus, verbis, non factis ſæculo renuntians, dimittit peccata? Si per vim Sacramenti Dei, ſicut & ille, ita & ille. Si per meritum ſuum, nec ille, nec ille. Illud enim Sacramentum, & in malis hominibus, Chriſti eſſe cognoſcitur: in corpore autem unica Columba, incorrupta, ſancta, pudica, non habentis maculam aut rugam, nec ille, nec ille invenitur. Et quomodo accipienti non prodeſt Baptiſmus ei qui ſæculo verbis, non factis renuntiat: Sic non prodeſt ei qui in hæreſi, vel ſchiſmate baptizatur: utique autem correcto prodeſſe incipit, quod ante non proderat, ſed tamen inerat.* Plura alia ex Sancto Auguſtino hic poſſent congeri; ſed iſta impræſentiarum ſufficiunt.

Probatur duodecimò, ex Concilio Arelatenſi Secundo, quod cùm Canone 16. ſtatuiſſet, *Photinianos, ſive Paulinaiſtas, ſecundùm Patrum Statuta, baptizari oportere*; de Bonoſiacis, Canone 17. ſic decernit: *Bonoſiacos autem ex eodem errore venientes, quos, ſicut Arianos, baptizari in Trinitate manifeſtum eſt, ſi interrogati, fidem noſtram ex toto corde confeſſi fuerint, cum Chriſmate & manus impoſitione in Eccleſia recipi ſufficit.* Baptiſmus igitur ab hæreticis collatus verbis Evangelicis, validus eſt: adeoque errarunt, qui extra Eccleſiam baptizatos, iterum eſſe baptizandos propugnarunt.

Objectio prima petitur ex Canone 45. Apoſtolorum ita decernente: *Epiſcopum vel Presbyterum, qui hæreticorum Baptiſmum, vel Sacrificium admiſerit, deponi jubemus. Quæ eſt enim conventio Chriſti cum Belial? Vel quæ pars eſt fideli cum infideli?*

Et ex Canone 46. ita ſtatuente: *Epiſcopus, vel Presbyter, eum qui verè habet Baptiſmum, ſi de integro baptizaverit, vel ſi eum qui ab impiis pollutus eſt, non baptizaverit, deponatur, ut qui irrideat mortem & Crucem Domini, & non diſcernat Sacerdotes a falſis Sacerdotibus.* Baptiſmum igitur ab Hæreticis collatum, eſſe irritum Apoſtoli decreverunt.

Reſpondeo, Nullam eſſe, quoad hoc, illorum Canonum auctoritatem, cùm Eccleſia eos non habeat, nec ſuſcipiat ut verè Apoſtolicos. Ratum enim ſemper habuit hæreticorum Baptiſma, & ratum eſſe definivit in Plenario totius orbis Concilio. Porro contra Apoſtolos non decreviſſet. Non ſunt itaque ab Apoſtolis conditi illi Canones, ut Tom. 1. ſingulari Diſſertatione probavimus: & illi, qui mox contra Baptiſmum ab Hæreticis collatum laudati ſunt, videntur eſſe Concilii Iconienſis, in quo ſuum & Africanorum de rebaptizandis Hæreticis errorem vindicatum fuiſſe, Firmilianus in Epiſtola ad Sanctum Cyprianum teſtatur. Decreta autem Synodi Iconienſis tranſcripſit, qui Collectionem eorum Canonum adornavit in Oriente, quos inſcripſit Apoſtolicos.

Objectio ſecunda nititur auctoritate Sancti Cypriani in Epiſtolis ad Quintum, ad Pompejum, & ad Jubajanum; & Africanis Synodis, in quibus definitum eſt, Baptiſma collatum ab Hæreticis, nullum eſſe: non eſt igitur approbandum.

Reſpondeo, nego conſequens. Nam Sancti Cypriani auctoritatem, hac in cauſſa, Eccleſia reſpuit, necnon Africanorum Conciliorum Decreta. Sic reſpondet Sanctus Auguſtinus libro 2. contra Creſconium Grammaticum, cap. 32. ubi de Epiſtola Sancti Cypriani ad Jubajanum, quam Creſconius objecerat, ſic loquitur: *Ego hujus Epiſtolæ auctoritate non teneor, quia Literas Cypriani non ut Canonicas habeo, ſed eas ex Canonicis conſidero, & quod in eis divinarum Scripturarum auctoritati congruit, cum laude ejus accipio; quod autem non congruit, cum pace ejus reſpuo. Ac per hoc ſi ea, quæ commemoraſti ab illo ad Jubajanum ſcripta, de aliquo Apoſtolorum, vel Prophetarum Canonico recitares, quod omnino contradicerem, non haberem. Nunc verò quoniam Canonicum non eſt quod recitas, eâ libertate, ad quam nos vocavit Dominus, ejus viri, cujus laudem conſequi non valeo, cujus multis literis mea ſcripta non comparo, cujus ingenium diligo, cujus ore delector, cujus charitatem miror, cujus martyrium veneror, hoc quod aliter ſapuit, non accipio. Non accipio*, inquam, *quod de baptizandis Hæreticis & Schiſmaticis beatus Cyprianus ſenſit, quia hoc Eccleſia non accepit, pro qua beatus Cyprianus ſanguinem fudit.*

Concilia etiam Africana nullius ſunt hac in cauſa auctoritatis, quia probata non ſunt aliarum Eccleſiarum, & Romanæ præſertim conſenſu, & ſunt a Concilio Plenario totius orbis emendata. Colligitur rurſus hæc reſponſio ex Sancto Auguſtino libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 3. *Vos certè*, inquit, *nobis objicere ſoletis Cypriani Literas, Cypriani ſententiam, Cypriani Concilium. Cur auctoritatem Cypriani pro veſtro ſchiſmate aſſumitis, & ejus exemplum pro Eccleſiæ pace reſpuitis? Quis autem neſciat Sanctam Scripturam Canonicum, tam Veteris, quàm Novi Teſtamenti, certis ſuis terminis contineri, eamque omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari & diſceptari non poſſit utrùm verum, vel*

utrùm

Digitized by Google

utrùm rectum ſit, quidquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit: Epiſcoporum autem literas, quæ poſt confirmatum Canonem, vel ſcripta ſunt, vel ſcribuntur, & per ſermonem fortè ſapientiorem cujuſlibet in ea re peritioris, & per aliorum Epiſcoporum graviorem auctoritatem, doctioremque prudentiam, & per Concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè a veritate deviatum eſt: & ipſa Concilia, quæ per ſingulas regiones, vel provincias fiunt, Plenariorum Conciliorum auctoritati quæ fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano, ſine ullis ambagibus cedere.

Denique libro quinto cap. 17. de Sancto Cypriano ſic loquitur: *Neque enim ei valeo, ſi ejus ingenium, facultatemque ſermonis, & doctrinæ ubertatem, ſancto Concilio cunctarum Gentium, cui profectò interfuit per Spiritus unitatem, præponere affectem.... Neque illius huic ſententia, in qua ei viſum eſt aliter ſuſcipiendos ab Hæreticis venientes, quàm vel in præteritum ſuſcipiebantur, ſicut ipſe teſtatur; vel nunc ſuſcipiuntur, ſicut totius orbis Chriſtiani Plenario Concilio rationabilis conſuetudo firmata eſt, meam propono ſententiam, ſed Eccleſiæ ſanctæ Catholicæ, quam ſic ille dilexit, & diligit.*

Reſpondetur rationibus S. Cypriani contra baptiſmum Hæreticorum.

Objectio tertia conſtat Sancti Cypriani rationibus, Epiſtola 74. ad Pompejum data. Primam ſic proponit: *Quando Apoſtolus dicat: Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: qui poteſt apud hæreticos baptizatus Chriſtum induere, multò magis poteſt Spiritum Sanctum quem Chriſtus miſit, accipere. Cæterùm major erit mittente, qui miſſus eſt, ut incipiat foris baptizatus Chriſtum quidem induiſſe, ſed Spiritum Sanctum non potuiſſe percipere: quaſi poſſit aut ſine Spiritu Chriſtus indui, aut a Chriſto Spiritus ſeparari.*

Secunda ratio Sancti Cypriani ſic ſe habet: *Cùm nativitas Chriſtianorum in Baptiſmo ſit, Baptiſmi autem generatio & ſanctificatio apud ſolam Sponſam Chriſti ſit; quæ parere ſpiritaliter, & generare filios Deo poſſit, ubi, & ex qua, & cui filius natus eſt, qui filius Eccleſiæ non eſt, ut habere quis poſſit Deum patrem, ante Eccleſiam matrem?*

Tertia ratio eſt hujuſmodi: *Traditum eſt nobis quòd ſit unus Deus, & Chriſtus unus, & una Spes, & Fides una, & una Eccleſia, & Baptiſma unum, non niſi in una Eccleſia conſtitutum. A qua unitate quiſquis diſceſſerit, cum Hæreticis neceſſe eſt inveniatur: quos dum contra Eccleſiam vindicat, Sacramentum divinæ Traditionis impugnat.*

Quarta ratio his verbis concepta eſt: *Eccleſia in Canticis vocatur Hortus concluſus, Fons ſignatus, Puteus aquæ vivæ, Paradiſus cum fructu pomorum. Si autem Eccleſia Hortus concluſus eſt & Fons ſignatus: Quomodo in eum Hortum introire, aut bibere de Fonte ejus poteſt, qui in Eccleſia non eſt?*

Quinta ratio hæc eſt: *Petrus monuit, niſi per unum ſolum Baptiſma unius Eccleſiæ, ſalvari nos non poſſe: In Arca,* inquit, *Noe, pauci, id eſt, octo animæ ſalvæ factæ ſunt per aquam, quod & nos ſimiliter ſalvos faciet Baptiſma. Quàm brevi & ſpiritali compendio unitatis Sacramentum manifeſtavit? Nam ut in illo mundi Baptiſmo, quo iniquitas antiqua purgata eſt, qui in Arca Noe non fuit, non potuit per aquam ſalvus fieri: ita nec nunc poteſt per Baptiſmum ſalvus videri, qui baptizatus in Eccleſia non eſt, quæ ad Arcæ unius Sacramentum Dominicâ unitate fundata eſt.*

His rationibus Sancti Cypriani reſpondet Sanctus Auguſtinus libro quinto de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 24. & ſequentibus. Primæ ſic reſpondet: *Induunt homines Chriſtum, aliquando uſque ad Sacramenti perceptionem; aliquando uſque ad vitæ ſanctificationem: atque illud primum & bonis & malis poteſt eſſe commune; hoc autem alterum proprium eſt bonorum & piorum. Quapropter ſi Baptiſma eſſe ſine Spiritu non poteſt, habent & Spiritum hæretici, ſed ad perniciem, non ad ſalutem, ſicut habuit Saul. Nam per nomen Chriſti in Spiritu Sancto ejiciuntur dæmonia, quod & ille poterat extra Eccleſiam, de quo Diſcipuli Domino ſuggeſſerunt: ſicut habent avari, qui tamen non ſunt Templum Dei; quoniam quæ ſocietas Templi Dei cum Idolis? Si autem non habent avari Spiritum Dei, & tamen habent Baptiſma, poteſt eſſe ſine Spiritu Baptiſma.*

Secundæ Sancti Cypriani rationi ſic reſpondet Sanctus Auguſtinus ibidem: *Si propterea filios Dei generare non poteſt hæreſis per Chriſtum, quia Chriſti Sponſa non eſt: nec turba illa malorum intus conſtitutorum poteſt, quia & ipſa Chriſti Sponſa non eſt. Deſignatur enim Chriſti Sponſa ſine macula & ruga. Ergo aut non omnes baptizati filii ſunt Dei, aut poteſt & non Sponſa generare filios Dei. Sicut autem quæritur utrùm ſpiritaliter natus ſit qui Baptiſmum Chriſti apud hæreticos accepit: ita quæri poteſt utrùm ſpiritaliter natus ſit, qui Baptiſmum Chriſti non ad Deum veraci corde converſus, in Catholica accepit; nec tamen ideo Baptiſmum non accepit.*

Reſpondeo præterea, Eccleſiam ſemper generare filios Dei, quantumvis extra Eccleſiam baptizentur, licèt non per ſeipſam, ſed per Hæreticos, aut Schiſmaticos, ſicut Sara, Lia, & Rachel filios per uterum ancillarum, jure conjugali pepererunt. Reſponſio colligitur ex Sancto Auguſtino libro primo de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 15. *Sed cùm tales a ſpiritalibus evangelizantur,* inquit, *& Sacramentis imbuuntur, tamquam per ſeipſam Rebecca eos parit, ſicut Eſau; cùm autem per illos, qui non caſtè annuntiant Evangelium, tales in Dei populo generantur, Sara quidem, ſed per Agar. Item boni ſpiritales quando evangelizantibus, vel baptizantibus carnalibus generantur, Lia quidem vel Rachel, jure conjugali, eos, ſed per ancillarum uterum, parit. Cùm verò per ſpiritales in Evangelio generantur boni Fideles, qui vel evadunt in ſpiritalis ætatis affectum, vel eò tendere non deſiſtunt, vel ideo non faciunt quia non poſſunt, ſicut ex utero Saræ Iſaac, vel Rebecca Jacob, in novam vitam, & Novum Teſtamentum naſcuntur.*

Tertiæ Sancti Cypriani rationi reſpondet Sanctus Auguſtinus cap. 26. ejuſdem libri. *Traditum eſt nobis ab Apoſtolis, quòd ſit unus Deus, & una Spes, & una Fides, & una Eccleſia, & Baptiſma unum: cur ergo ſi Apoſtolorum temporibus inveniamus fuiſſe quoſdam, quibus una ſpes non erat & unum Baptiſma erat, non ex hoc ipſo fonte ita in nos duxitur veritas, ut appareat nobis ſic fieri poſſe, ut cùm ſit una Eccleſia, ſit Spes una, & Baptiſma unum, habeant tamen unum Baptiſma, qui non habent unam Eccleſiam: ſicut illis etiam temporibus fieri potuit ut Baptiſma unum haberent, qui unam ſpem non haberent? Quomodo enim habebant unam ſpem cum Sanctis & Juſtis, qui dicebant: Manducemus & bibamus, cras enim moriemur; dicentes quòd non eſſet reſurrectio mortuorum? Et tamen in ipſis erant, quibus idem dicit Apoſtolus; Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Ad eos enim apertiſſimè ſcribit dicens; Quomodo quidam in vobis dicunt, quia reſurrectio mortuorum non eſt?*

Quartæ Sancti Cypriani rationi reſpondet Sanctus Auguſtinus cap. 27. libri ſupra laudati: *Quòd in Cantico Canticorum Eccleſia ſic deſcribitur, Hortus concluſus, Fons ſignatus,* &c. *hoc intelligere non audeo niſi in Sanctis & Juſtis, non in avaris, & fraudatoribus, & raptoribus, & fœneratoribus, & ebrioſis, & invidis: quos tamen cum juſtis Baptiſmum habuiſſe communem, cum quibus communem non habebant utique charitatem, ex ipſius*

Cypriani literis uberius diſcimus, & docemus. Nam dicunt mihi aliqui, quomodo irrepſerunt in hortum concluſum & fontem ſignatum, quos ſaeculo, ſolis verbis, & non factis renuntiaſſe, Cyprianus, & tamen intus fuiſſe, teſtatur? Si enim & ipſi ibi ſunt, & ipſi Sponſa Chriſti ſunt: itane verò talis eſt illa ſine macula & ruga, & illa ſpecioſa Columba tali membrorum peſte turpatur? An iſta ſunt ſpinæ, in quarum medio eſt illa ſicut lilium? (Quod in eodem Cantico dicitur:) In quantum ergo lilium, in tantum & hortus concluſus, & fons ſignatus: in illis videlicet juſtis, qui in occulto Judæi ſunt circumciſione cordis. Omnis enim pulchritudo filiæ Regum intrinſecùs, in quibus eſt numerus certus Sanctorum prædeſtinatus ante mundi conſtitutionem. Illa vero multitudo ſpinarum, ſive occultis, ſive apertis ſeparationibus, foriuſecus adjacet ſuper numerum. Annuntiavi, inquit, *& locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum. Numerus ergo ille Juſtorum, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt, de quibus dictum eſt: Novit Dominus qui ſunt ejus; ipſe eſt hortus concluſus, fons ſignatus...... Horum munera conceſſa divinitus, partim ſunt propria, ſicut in hoc tempore infatigabilis charitas, & in futuro vita æterna: partim verò cum malis perverſiſque communia, ſicut omnia cætera, in quibus ſunt & ſacroſancta Myſteria.*

Quintæ rationi Sancti Cypriani reſpondet Sanctus Auguſtinus cap. 28. ejuſdem libri, quòd *Sicut non alia, ſed eadem aqua in Arca poſitos ſalvos fecit, & extra Arcam poſitos interemit: ſic non alio, ſed eodem Baptiſmo, & boni Catholici ſalvi fiunt, & mali Catholici, vel hæretici pereunt.*

Objectio quarta conſtat rationibus ejuſdem Sancti Cypriani in Epiſtola ad Jubajanum, quarum primam his verbis complectitur; *Hæretici foris poſiti & extra Eccleſiam conſtituti, vindicant ſibi rem nec ſui juris, nec ſuæ poteſtatis, cùm Baptiſmum conferunt; at nos nec ratum poſſumus, nec legitimum judicare, quod apud eos conſtat illicitum. Nemo poteſt contra Epiſcopos & Sacerdotes uſurpare ſibi aliquid, quod non ſit ſuæ poteſtatis, & ſui juris. Nam Chore, & Dathan, & Abiron, contra Moyſen, & Aaron Sacerdotem, ſacrificandi ſibi licentiam uſurpare conati ſunt, nec tamen quod illicitè auſi ſunt, impunè fecerunt. Et filii Aaron, qui alienum ignem Altari impoſuerunt, in conſpectu ſtatim Domini indignantis extincti ſunt. Quod ſupplicium manet eos, qui alienam aquam Baptiſmo inferunt falſo: ut divina cenſura ulciſcatur & vindicet, id hæreticos contra Eccleſiam gerere, quod nonniſi ſoli liceat Eccleſiæ.*

Secundam rationem ſic proponit: *Si baptizari quis apud hæreticos potuit, utique & remiſſam peccatorum conſequi potuit: Si peccatorum remiſſam conſecutus eſt, & ſanctificatus eſt, & Templum Dei factus eſt: quæro, cujus Dei? Si Creatoris, non potuit, qui in eum non credidit; ſi Chriſti, nec hujus poteſt fieri Templum, qui negat Deum Chriſtum; ſi Spiritus Sancti, cùm tres unum ſint, quomodo Spiritus Sanctus placatus eſſe ei poteſt, qui aut Patris, aut Filii inimicus eſt?*

Tertia ratio Sancti Cypriani ſic ſe habet: *Si ſecundùm fidem ſuam accipere aliquid foris extra Eccleſiam potuit, utique id accepit, quod credidit. Falſum autem credens, verum accipere non potuit; ſed potius adultera & profana, ſecundùm quod credebat, accepit. Quem locum profani & adulteri Baptiſmi ſubtiliter Jeremias Propheta perſtringit dicens,* * *Facta eſt mihi quaſi aqua mendax, non habens fidem. Quæ eſt hæc aqua mendax? Utique ea quæ Baptiſmi imaginem mentitur, & gratiam fidei adumbrata ſimulatione fruſtratur.*

* *Jerem. 15. ſecundùm Verſionem 70. Interpret. Vulgata enim habet:* Facta eſt quaſi mendacium aquarum infidelium.

Quarta ratio eſt hujuſmodi. „ Si Eccleſiæ devoti & in Eccleſia conſtituti ſunt hæretici, poſſunt & Baptiſmo ejus, & cæteris ſalutaribus bonis uti. Si autem in Eccleſia non ſunt imò & contra Eccleſiam faciunt, quomodo baptizare Baptiſmo Eccleſiæ poſſunt?

Quinta ratio hæc eſt. „ Cùm dicat Apoſtolus ſermonem eorum ut cancer ſerpere, quomodo poteſt is ſermo dare remiſſam peccatorum, qui ut cancer ſerpit ad aures audientium? & cum dicat, nullam participationem eſſe juſtitiæ & iniquitati, nullam communionem lumini & tenebris; quomodo poſſunt aut tenebræ illuminare, aut iniquitas juſtificare? & cum dicat de Deo eos non eſſe, ſed eſſe de Antichriſti ſpiritu; quomodo gerunt ſpiritualia, & divina tractant, qui ſunt hoſtes Dei, & quorum pectora obſederit ſpiritus Antichriſti?

Sexta ratio his verbis concepta eſt. „ Numquid poteſt vis Baptiſmi eſſe major, aut potior, quàm confeſſio, quàm paſſio? ut quis coram hominibus Chriſtum confiteatur, & ſanguine ſuo baptizetur? Et tamen neque hoc baptiſma hæreticis prodeſt, quamvis Chriſtum confeſſi, & extra Eccleſiam fuerint occiſi. Quid ſi hæretico nec baptiſma publicæ confeſſionis & ſanguinis proficere ad ſalutem poteſt, quia ſalus extra Eccleſiam non eſt, quantò magis ei nihil proderit, ſi in latebra, & in latronum ſpelunca, adulteræ aquæ contagione tinctus, non tantùm peccata antiqua non expoſuerit, ſed adhuc potius nova & majora cumulaverit?

Septima ratio. „ Eccleſia Paradiſi inſtar arbores fructiferas intra muros ſuos intus includit, ex quibus, quæ non facit fructum bonum exciditur, & in ignem mittitur. Has arbores rigat quatuor fluminibus, id eſt Evangeliis quatuor, quibus Baptiſmi gratiam ſalutaris cæleſti inundatione largitur. Numquid de Eccleſiæ fontibus rigare poteſt, qui intra Eccleſiam non eſt?

Octava ratio. „ Baptiſma nobis & Hæreticis commune eſſe non poteſt, cum quibus nec Pater Deus, nec Filius Chriſtus, nec Spiritus Sanctus, nec Fides, nec Eccleſia ipſa communis eſt.

Nona denique ratio hæc eſt. „ Spiritus Sanctus in ſola Catholica Eccleſia datur: ergo & Baptiſmus.

Hæc argumenta ſolvit Sanctus Auguſtinus paſſim in libris de Baptiſmo adversùs Donatiſtas. Ad primum reſpondet lib. 5. cap. 7. „ Nos Baptiſmum eos non juſtè & legitimè poſſidere concedimus; non poſſidere autem, non poſſumus dicere; cùm Sacramentum Domini cum Evangelicis verbis agnoſcimus. Baptiſmum ergo legitimum habent, ſed non legitimè habent. Quiſquis enim eum & in unitate Catholica, & eo dignè vivens habet, & legitimum, & legitimè habet. Quiſquis autem, vel in ipſa Catholica, ſicut palea commixta frumento; vel extra, ſicut palea ſublata vento, hunc Baptiſmum, legitimum quidem habet, ſed non legitimè. Ita enim habet quemadmodum eo utitur, non autem legitimè utitur qui eo contra legem utitur: quod facit omnis qui baptizatus perditè vivit, ſive intus, ſive foris. Quapropter ſicut de Lege dicit Apoſtolus; Bona eſt Lex ſi quis eâ legitimè utatur: ita de Baptiſmo rectè dicere poſſumus. Bonus eſt Baptiſmus, ſi quis eo legitimè utatur. Et ſicut non faciebant tunc ut lex bona non eſſet, aut omnino nulla eſſet, qui ea non legitimè utebantur: Sic nullo modo facit ut baptiſmus bonus non ſit, quiſquis eo ſive quia in hæreſi, ſive quia in peſſimis moribus vivit, non legitimè utitur. Et ideo cùm ad unitatem Catholicam, vel ad vitam

tanto

,, tanto Sacramento dignam convertitur, nnn
,, aliud baotiſma incipit habere legitimum, ſed
,, illud ipſum incipit habere legitimè.
Ad exemplum autem Dathan & Abiron ſic reſpondet lib. 3. cap. 18. ,, Dathan verò & Abiron
,, qui ſibi licentiam ſacrificandi uſurpare conati
,, ſunt contra unitatem populi Dei: & filii Aa-
,, ron, qui alienum ignem altari impoſuerunt,
,, novimus quòd impunè non fecerint. Nec nos
,, talia ſcelera dicimus impunita remanere, niſi ſe
,, tales correxerint, niſi patientia Dei ad pœni-
,, tentiam adducens tempus corrigendi largitur.
Ad ſecundum reſpondet Sanctus Auguſtinus,
,, lib. 3. cap. 13. Si ſit illic remiſſio debitorum
,, per Baptiſmi ſanctitatem, rurſus debita redeunt
,, per hæreſis aut ſchiſmatis obſtinationem: &
,, ideo neceſſarium habent hujuſmodi homines ve-
,, nire ad Catholicam pacem, ut hæretici & ſchiſ-
,, matici eſſe jam deſinant, & illorum quæ in
,, eos redierant, peccatorum purgationem, in
,, unitatis vinculo charitate operante, merean-
,, tur. Si autem, quamvis apud hæreticos, vel
,, ſchiſmaticos, idem ſit Baptiſmus Chriſti, non
,, tamen ibi operatur remiſſionem peccatorum,
,, propter eamdem diſcordiæ fœditatem, & diſ-
,, ſenſionis iniquitatem: tunc incipit valere i-
,, dem Baptiſmus ad dimittenda peccata, cùm
,, ad Eccleſiæ pacem venerint, non ut jam di-
,, miſſa non retineantur: neque ut ille Baptiſ-
,, mus, quaſi alienus, aut alius improbetur ut
,, alter tradatur: ſed ut idem ipſe qui propter
,, diſcordiam, foris operabatur mortem, propter
,, pacem, intus operetur ſalutem.
Ad tertium reſpondet Sanctus Auguſtinus libro 3. cap. 14. non intereſſe, ,, Cùm de Sacramenti
,, integritate & ſanctitate tractatur, quid credat,
,, & quali fide imbutus ſit ille, qui accipit Sa-
,, cramentum. Intereſt quidem plurimum ad ſa-
,, lutis viam, ſed ad Sacramenti quæſtionem ni-
,, hil intereſt. Fieri enim poteſt ut homo inte-
,, grum habeat Sacramentum, &. perverſam fi-
,, dem: ſicut fieri poteſt ut integra teneat verba
,, Symboli, & tamen non rectè credat, ſive de
,, ipſa Trinitate, ſive de Reſurrectione, vel a-
,, liquid aliud.
Ad id quod ait Jeremias de aqua mendaci, reſpondet Sanctus Auguſtinus cap. 15. ejuſdem libri. ,, Si figuratè, atque allegoricà locutione
,, Prophetiæ, nuſquam poneretur aqua, niſi quæ
,, Baptiſmum ſignificaret, laboraremus quærere
,, quid ſibi velint hæc verba Prophetiæ. Nunc
,, autem cùm apertiſſimè in Apocalypſi exponan-
,, tur aquæ pro populis poſitæ, cur non intel-
,, ligam aquam mendacem & ſine fide populum
,, mendacem ac perfidum, neſcio.
Cæterùm, ut idem Sanctus Doctor ait cap. 9. ejuſdem libri 3. ,, Non eſt aqua profana & adul-
,, tera, ſuper quam nomen Dei invocatur, etiam-
,, ſi a profanis & adulteris invocetur: quia nec
,, ipſa creatura, nec ipſum nomen adulterum
,, eſt. Baptiſmus verò Chriſti, & verbis Evan-
,, gelicis conſecratus, & per adulteros, & in
,, adulteris ſanctus eſt, quamvis illi ſint impu-
,, dici & immundi, quia ipſa ejus ſanctitas pol-
,, lui non poteſt, & Sacramento ſua divina vir-
,, tus aſſiſtit, ſive ad ſalutem bene utentium, ſi-
,, ve ad perniciem malè utentium. An verò So-
,, lis, vel etiam lucernæ lux, cùm per cœnoſa
,, diffunditur, nihil inde ſordium contrahit; &
,, Baptiſmus Chriſti poteſt cujuſquam ſceleribus
,, inquinari?
Ad quartum reſpondet Sanctus Auguſtinus libro 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas capit. 10.
,, Aliud eſt non habere aliquid, aliud non jure
,, habere, vel illicitè uſurpare. Non itaque i-
,, deo non ſunt Sacramenta Chriſti & Eccleſiæ,
,, quia eis illicitè utuntur, non Hæretici ſo-
,, lùm, ſed etiam omnes iniqui & impii. Sed
,, tamen illi corrigendi aut puniendi; illa verò
,, agnoſcenda & veneranda ſunt. Quapropter
(inquit idem Sanctus Doctor, cap. 19. ejuſdem libri) ,, magis hæreticis non credimus, ſi quod
,, habent de Eccleſia Chriſti, non eſſe dicamus
,, ipſorum, nec propter ſcelera deſertorum, Im-
,, peratoris noſtri ſigna nolimus agnoſcere: ma-
,, gis quia Dominus Deus noſter Deus zelans
,, eſt, quicquid ejus apud aliquem agnoſcimus,
,, nullo modo ei concedamus ut ſuum proprium
,, eſſe arbitretur. Quemadmodum autem, *(inquit idem Sanctus Auguſtinus libro 5. cap. 23.)* Spi-
,, ritum Sanctum ſicut habent filii dilecti, non
,, habent filii maligni, & tamen Baptiſmum ha-
,, bent, ſic & Eccleſiam, ſicut habent Catholici,
,, non habent Hæretici, & tamen Baptiſmum ha-
,, bent. Nam Spiritus Sanctus diſciplinæ effu-
,, giet fictum, nec tamen eum effugiet Baptiſmus.
,, Itaque ſicut poteſt baptiſma eſſe, & unde ſe
,, aufert Spiritus Sanctus; ita poteſt eſſe baptiſ-
,, ma, ubi non eſt Eccleſia.
Ad quintum reſpondet Sanctus Auguſtinus libro 4. cap. 22. Non dare remiſſam peccatorum, ſermonem qui ut cancer ſerpit ad aures audientium;
,, Sed cùm Baptiſma verbis Evangelicis datur, *in-*
,, *quit*, qualibet perverſitate intelligat ille per
,, quem datur, vel ille cui datur, ipſum per ſe
,, ſanctum eſt, propter illum cujus eſt. Et ſi
,, quis per hominem perverſum id accipiens, non
,, accipiat tamen Miniſtri perverſitatem, ſed ſo-
,, lam Myſterii ſanctitatem, in bona fide, & ſpe,
,, & charitate, unitati compaginatus Eccleſiæ, re-
,, miſſionem accipit peccatorum, non per verba
,, ſicut cancer ſerpentia, ſed per Evangelica Sa-
,, cramenta de cæleſti fonte manantia.
,, Nulla itaque participatio eſt juſtitiæ & ini-
,, quitatis, *inquit Sanctus Doctor cap. 13.* non ſo-
,, lùm quæ foris, ſed etiam quæ intus eſt. No-
,, vit enim Dominus qui ſunt ejus & Recedat
,, ab iniquitate, omnis qui invocat nomen Domini.
,, Nulla etiam communio eſt luci & tenebris,
,, non ſolùm quæ foris, ſed etiam quæ intùs ſunt.
,, Qui enim odit fratrem ſuum, ait Apoſtolus
,, Joannes, in tenebris eſt uſque adhuc. Et uti-
,, que illi oderant Paulum, qui invidiæ malevo-
,, lentià & diſſenſione Chriſtum annuntiantes,
,, arbitrabantur ſe tribulationem excitare vincu-
,, lis ejus: quos tamen intus fuiſſe, idem Cypria-
,, nus intelligit. Cùm ergo non poſſint tenebræ
,, illuminare, aut iniquitas juſtificare, ſicut idem
,, dicit, quæro quomodo poterant illi in ipſa in-
,, tus Eccleſià baptizare? Quæro quemadmodum
,, vaſa illa, quæ non in honorem, ſed in
,, contumeliam magna domus continet, intra ip-
,, ſam domum magnam poſſint ſanctificandis ho-
,, minibus miniſtrare, quod ſanctum eſt, niſi quia
,, illa ſanctitas Sacramenti nec ab immundis pol-
,, lui poteſt, ſive cùm per eos datur, ſive cùm
,, ab eis qui corde & vità in melius non commu-
,, tantur, accipitur?
Ad ſextum reſpondet Sanctus Auguſtinus lib. 4.
,, cap. 17. Quòd propter hoc quia charitas deeſt,
,, paſſio nihil prodeſt: nec illis prodeſt, quos in
,, invidia intus & malevolentia ſine charitate vi-
,, vere Paulus dicit, Cyprianus exponit: & ta-
,, men verum Baptiſma poſſunt & accipere, &
,, tradere. Salus, inquit, extra Eccleſiam non
,, eſt. Quis negat? Et ideo quæcumque ipſius Ec-
,, cleſiæ habentur; extra Eccleſiam non valent ad
,, ſalutem. Sed aliud eſt non habere, aliud non
,, utiliter habere. Qui non habet, eſt baptizan-
,, dus ut habeat. Qui autem non utiliter habet,

ut utiliter habeat, corrigendus. Nec adultera eſt aqua in Baptiſmo hæreticorum: quia nec ipſa creatura, quam Deus condidit, mala eſt; nec verba Evangelica in quibuslibet errantibus reprehendenda ſunt, ſed error in quo adultera eſt anima, etſi a legitimo viro Sacramenti habeat ornamentum.

Ad ſeptimum reſpondet Sanctus Auguſtinus libro 4. cap.1. Eccleſia Paradiſo comparata, indicat nobis poſſe quidem ejus Baptiſmum homines etiam foris accipere, ſed ſalutem beatitudinis extra eam, neminem vel percipere, vel tenere. Nam & flumina de fonte Paradiſi, ſicut Scriptura teſtatur, etiam foras largiter manaverant. Nominatim quippè commemorantur & per quas terras fluant, & quia extra Paradiſum conſtituta ſunt, omnibus notum eſt: nec tamen in Meſopotamia, vel in Ægypto, quò illa flumina pervenerunt, eſt fœlicitas vitæ, quæ in Paradiſo commemoratur. Ita fit ut cùm Paradiſi aqua ſit extra Paradiſum, beatitudo tamen non ſit niſi intra Paradiſum. Sic ergo Baptiſmus Eccleſiæ poteſt eſſe extra Eccleſiam: munus autem beatæ vitæ, nonniſi intra Eccleſiam reperitur, quæ ſuper petram etiam fundata eſt, quæ ligandi & ſolvendi claves accepit. Hæc eſt una quæ tenet & poſſidet omnem ſui Sponſi & Domini poteſtatem: per quam conjugalem poteſtatem, etiam de ancillis filios parere poteſt; qui ſi non ſuperbiant, in ſortem hæreditatis vocabuntur: ſi autem ſuperbiant, extra remanebunt.

Ad octivum reſpondet Sanctus Auguſtinus libro etiam 4. cap.17. Poteſt nobis & Hæreticis baptiſma eſſe commune, cum quibus & Evangelium poteſt eſſe commune; quamvis a fide noſtra error diſtet illorum; ſive aliud de Patre, vel de Filio, vel de Spiritu Sancto ſentiant, quàm veritas habet; ſive ab unitate præciſi non colligant cum Chriſto, ſed ſpargant; quia poteſt nobis, ſi frumenta Dominica ſumus, etiam intus cum avaris, cum raptoribus, cum ebrioſis, & cæteris ejuſmodi peſtibus, de quibus dicitur, Regnum Dei non poſſidebunt, & Baptiſmatis Sacramentum eſſe commune; & tamen vitia, quibus a regno Dei ſeparaotur, non eſſe communia.

Ad ultimum reſpondet Sanctus Auguſtinus libro 3. cap.16. „ Spiritus autem Sanctus quia in ſola Catholica per manus impoſitionem datur, nimirum hoc intelligi Majores noſtri voluerunt, quod Apoſtolus ait: Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis. Non autem habet Dei charitatem, qui Eccleſiæ non diligit unitatem; ac per hoc rectè intelligitur dici non accipi niſi in Catholica Spiritus Sanctus. Neque enim temporalibus & ſenſibilibus miraculis atteſtantibus per manus impoſitionem modò datur Spiritus Sanctus, ſicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Eccleſiæ primordia dilatanda... Sed inviſibiliter, & latenter, intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus divina charitas inſpirari ut poſſint dicere: Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis. Multæ autem ſunt operationes Spiritus Sancti, quas idem Apoſtolus cùm quodam loco commemoraſſet, ita concluſit: Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult. Cùm ergo aliud ſit Sacramentum, quod habere etiam Simon Magus potuit; aliud operatio Spiritus, quæ in malis etiam hominibus fieri ſolet, ſicut Saul habuit Prophetiam; aliud operatio ejuſdem Spiritus, quam niſi boni habere non poſſunt, ſicut eſt finis præcepti charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta: quodlibet Hæretici & Schiſmatici accipiant, charitas quæ cooperit multitudinem peccatorum, proprium donum eſt Catholicæ unitatis & pacis, nec ejus in omnibus, quia nec ejus ſunt omnes. Præter ipſam tamen eſſe illa charitas non poteſt, ſine qua cætera, etiamſi agnoſci, & approbari poſſunt, prodeſſe tamen & liberare non poſſunt.

Objectio quinta complectitur rationes Africanorum Epiſcoporum in Concilio Carthaginenſi Tertio ſub Sancto Cypriano, quas Sanctus Auguſtinus libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.8. *Etſi non veras, tamen non victas*, vocat.

Prima ratio habetur in ſententia Felicis a Migitpa. „ Non eſt Baptiſma niſi in Eccleſia unum & verum, quia & Dominus unus, & Fides una eſt, in qua ſtat unum Baptiſma & ſanctitas, & cætera. Nam quæ foris exercentur, nullum habent ſalutis effectum.

Huic rationi reſpondet Sanctus Auguſtinus libr.6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.9. „ Si non eſſet Baptiſma unum & verum niſi in Eccleſia, non utique eſſet in eis qui ab unitate diſcedunt. Eſt autem in eis; nam id non recipiunt redeuntes, non ob aliud niſi quia non amiſerant recedentes. Quod autem ait: Nam quæ foris exercentur, nullum habent ſalutis effectum: conſentio, & omnino verum eſſe credo. Aliud eſt enim non ibi eſſe, aliud nullum habere ſalutis effectum. Venientibus enim ad Catholicam pacem prodeſſe incipiunt quæ foris inerant, ſed foris non proderant.

Secundam rationem exponit ſententia Nemeſiani a Tubunis. „ Baptiſma, quod dant hæretici & ſchiſmatici, non eſſe verum, ubique in Scripturis Sanctis declaratum eſt: Quoniam ipſi Præpoſiti eorum falſi Chriſti ſunt, & falſi Prophetæ, dicente Domino per Salomonem: Qui fidens eſt in falſis, hic paſcit ventos, id autem ipſe ſequitur aves volantes. Derelinquit autem vias vineæ ſuæ, & a ſemitis agri ſui erravit. Ingreditur autem per avia loca atque arida, & terram diſtinet a meſſe, colligit autem manibus ſterilitatem. Et iterum: Ab aqua aliena abſtine te. & de fonte alieno ne biberis. Et in Evangelio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei. Hic eſt Spiritus qui ab initio ferebatur ſuper aquam, neque enim Spiritus ſine aqua operari poteſt, neque aqua ſine Spiritu. Malè ergo ſibi quidam interpretantur, ut dicant, quòd per manus impoſitionem Spiritum Sanctum accipiant, & ſic recipiantur, cùm manifeſtum ſit utroque Sacramento debere eos renaſci in Eccleſia Catholica. Tunc quippe poterunt filii Dei eſſe, dicente Apoſtolo, Curantes ſervare unitatem ſpiritus in conjunctione pacis. Unum corpus, & unus Spiritus, ſicut vocati eſtis, in una ſpe vocationis veſtræ. Unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma, unus Deus. Item Joann.3. Quod natum eſt de carne, caro eſt: & quod natum eſt de Spiritu, ſpiritus eſt. Ergo omnes hæretici & ſchiſmatici, quæcumque faciant, carnalia ſunt.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus cap.12. ſententiam Nemeſiani a Tubunis Catholicæ vreitati maximè ſuffragari. Nunne enim verò, „ Non fidit in falſis, qui fidit in ſpe rerum temporalium, ſicut omnes avari atque rapaces, & qui ſæculo, non factis, ſed verbis renuntiant? Quales tamen intus & baptizare, & baptizari, etiam Cyprianus eſt teſtis. Ipſi ſequuntur aves volantes, quia non apprehendunt quæ concupiſcunt.

,, cunt. Deſerit autem vias vineæ ſuæ, &c. non hæreticus tantùm, ſed omnis qui malè vivit: quia omnis juſtitia fructuoſa eſt, & omnis iniquitas infructuoſa. Qui verò aquam alienam de fonte extraneo bibunt, non hæretici tantùm ſunt, ſed omnes qui non vivunt ſecundùm ea quæ docet Deus, & vivunt ſecundùm ea quæ docet diabolus. Nam ſi de Baptiſmo diceret, non diceret; Ne de fonte extraneo biberis: ſed de fonte extraneo non te ablueris. Porro ſi non naſcitur ex Spiritu, niſi qui veraci converſione mutatur, omnes qui ſæculo, verbis, & non factis renuntiant, non utique ex Spiritu, ſed ex aqua ſola naſcuntur, qui tamen & intus, teſte Cypriano, ſunt. Neceſſe eſt enim ut unum de duobus concedatur: aut illi qui fallaciter ſæculo renuntiant, naſcuntur de Spiritu, quamvis ad perniciem, non ad ſalutem, atque ita poſſunt & Hæretici: aut ſi illud quod ſcriptum eſt, Sanctus Spiritus diſciplinæ effugiet fictum, etiam ad hoc valet ut fallaciter ſæculo renuntiantes non naſcantur de Spiritu, poteſt quis baptizari aqua, & non naſci de Spiritu.

Tertia ratio habetur in ſententia Lucii a Caſtro Galbæ. ,, Cùm Dominus in Evangelio ſuo dixerit: Vos eſtis ſal terræ, ſi ſal infatuatum fuerit, ad nihilum valet, &c. & iterum Apoſtolis mandaverit, dicens: Ite, Docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Cùm ergo manifeſtum ſit Hæreticos non integram Sacramenti confeſſionem habere: item Schiſmaticos, non poſſe condire ſapientia ſpirituali, cùm ipſi, ab Eccleſia recedendo, infatuati, contrarii facti ſint, fiat ſicut ſcriptum eſt: Domus contrariorum Legis debent emundationem: & conſequens ſit eos qui a contrariis baptizati, inquinati ſunt, primò purgari, & tum demum baptizari.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus cap. 14. hunc non eſſe Orthodoxæ ſententiæ ſenſum ,, Quòd homines foras projecti aliquid valeant, vel ad ſuam, vel ad aliorum ſalutem. Sed & qui tales videntur intus, *inquit*, non ſolùm ſpiritaliter foris ſunt, ſed etiam corporaliter in fide ſeparabuntur. Omnes enim tales ad nihil valent: nec tamen ideo Baptiſmatis Sacramentum quod in eis eſt, nihil eſt. Nam & in ipſis qui projiciuntur foras, ſi reſipiſcant & redeant, ſalus eis, quæ receſſerat, redit; baptiſma verò quia non receſſerat, non redit.

,, Et infra: Quid ergo raptores & homicidæ non ſunt contrarii Legis dicentis: Non occides, non furaberis? Debent ergo emundationem: quis hoc negaverit? Et tamen non ſolùm quicumque a talibus intus baptizantur, ſed etiam qui tales non mutati baptizantur, quamvis adhuc purgationem debeant ut mutentur, non tamen amplius, cùm mutati fuerint, baptizantur. Tanta vis eſt in Sacramento ſimplicis Baptiſmi, ut cùm fateamur aliquem baptizatum & adhuc malè viventem debere mundari, vetemus tamen ulterius baptizari.

Quarta ratio legitur in ſententia Secundini a Cedias. ,, Cum Dominus noſter dicat, Qui non eſt mecum, adversùs me eſt: & Joannes Apoſtolus hos qui ab Eccleſia exierunt, Antichriſtos dicat: indubitanter hoſtes Chriſti, quique Antichriſti nominati ſunt, gratiam Baptiſmi ſalutaris miniſtrare non poſſunt.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus cap. 18. libri 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas: ,, Chriſti adverſarios omnes eſſe, quibus dicentibus, Domine in nomine tuo virtutes multas fecimus, &c. dicturus eſt; Non novi vos, diſcedite a me omnes operarii iniquitatis. Si ergo propterea baptizandi ſunt ad Eccleſiam venientes Hæretici, ut ab amicis Dei baptizentur: numquid illi avari, raptores, homicidæ, amici Dei ſunt? Aut quos baptizaverint, denuo baptizandi ſunt?

Quintam rationem proponit Succeſſus ab Abbir Germaniciana. ,, Hæreticis aut nihil licet, aut totum licet. Si baptizare poſſunt, & Spiritum Sanctum dare poſſunt: Si autem Spiritum Sanctum dare non poſſunt, quia non habent Spiritum Sanctum datum, nec baptizare ſpiritualiter poſſunt.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus cap. 23. retorquendo argumentum: ,, Homicidis aut nihil licet aut totum licet. Si poſſunt baptizare, poſſunt & Spiritum Sanctum dare. Si autem Spiritum dare non poſſunt, quia non habent Spiritum Sanctum, nec baptizare ſpiritualiter poſſunt .... At hoc non eſt verum. Qui enim odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et tales noverat intus Cyprianus, qui utique baptizabant. Fruſtra ergo talia de baptizandis Hæreticis dicta ſunt.

Sextam rationem profert Secundinus a Carpis. ,, Hæretici Chriſtiani ſunt, an non? Si Chriſtiani ſunt, cur in Eccleſia Dei non ſunt. Si Chriſtiani non ſunt, quomodo Chriſtianos faciunt? Aut quò pertinebit ſermo Domini dicentis; Qui non eſt mecum, adversùs me eſt, & qui mecum non colligit, ſpargit?

Reſpondet Sanctus Auguſtinus cap. 31. retorquendo ſimiliter argumentum: Iniqui Chriſtiani ſunt, an non? Si Chriſtiani ſunt, cur in illa petra non ſunt, in qua ædificatur Eccleſia? Audiunt enim verba Chriſti, & non faciunt; Si Chriſtiani non ſunt, fiant, Aut quò pertinebit ſermo Domini dicentis: Qui non eſt mecum, adversùs me eſt? *&c.* Spargunt enim oves ejus, qui eas ad morum ſuorum labem prava imitatione perducunt. Unde conſtat ſuper filios alienos, qui omnes iniqui appellantur, & ſoboles Antichriſti, Spiritum Sanctum per manus impoſitionem tantummodò non poſſe deſcendere, ſi cordis non adſit vera converſio; cùm manifeſtum ſit iniquos, quamdiu iniqui ſunt, Baptiſma quidem poſſe habere, ſed ſalutem, cujus Sacramentum Baptiſma eſt, habere non poſſe.

Septimam rationem adducit Quietus a Buruch. ,, Scriptum eſt, *inquit*, apud Salomonem: Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lavatio ejus? Quod utique de his qui ab hæreticis tinguntur, & de tingentibus loquitur.

,, Reſpondet Sanctus Auguſtinus *cap.* 34. Quid ſit a mortuo baptizari, ſine præjudicio diligentioris ejuſdem Scripturæ conſiderationis alibi jam diximus. Quæro autem cur hæreticos ſolos velint intelligi mortuos, cum Paulus Apoſtolus generaliter de peccato dixerit, ſtipendium peccati mors? Et cùm mortuam dicat viduam quæ in deliciis vivit, quomodo non ſunt mortui, qui ſæculo, verbis, & non factis renuntiant? Quid ergo proficit lavatio ejus qui ab iſtis baptizatur, niſi quia & ipſe, ſi talis eſt, lavacrum habet, ſed non ei proficit ad ſalutem? Si autem ille a quo baptizatur, talis eſt, iſte verò non falſo corde ad Deum convertitur, non ab illo mortuo baptizatur, ſed ab illo vivo, de quo dictum eſt; Ipſe eſt qui baptizat, quolibet corporaliter hoc operante baptizetur.

,, Octava ratio eſt Felicis ab Amaccurra. Si ſecundùm cantum Chriſti, *inquit*, privatus fons noſter eſt; qui alieni ſunt, nobiſcum eſſe non

,, poſ-

„ poſſunt. Nec duobus populis ſalutarem aquam tribuere poteſt ille, qui unius gregis Paſtor eſt.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus capite 40. libri 6. Scripturas divinas nuſquam præcepiſſe ut hæretici apud hæreticos baptizati denuo baptizentur; ſed multis locis oſtendiſſe, alienos eſſe ab Eccleſia omnes qui non ſunt in petra, nec ad Columbæ illius membra pertinent, & tamen baptizare, & baptizari, & habere ſine ſalute Sacramentum ſalutis. Fons autem noſter, qui ſimilis eſt fonti Paradiſi, quòd etiam ſicut ille extra Sacramentum profluat, jam ſatis dictum eſt. Et quod duobus populis, id eſt, ſuo, & extraneo, ſalutarem aquam tribuere non poteſt ille qui unius gregis Paſtor eſt, concedo, atque conſentio. Sed numquid quia ſalutaris non eſt extraneis, ideo ipſe non eſt? Aqua enim diluvii conſtitutis intra Arcam ſalutaris fuit. Et multi extranei, id eſt, invidi, quos ex parte diaboli eſſe Cyprianus dicit, & de Scripturis oſtendit, velut intus videntur, & tamen niſi eſſent extra Arcam, non morerentur per aquam. Talis enim Baptiſmus, cùm eo malè utuntur, necat, ſicut illis de quibus ait Apoſtolus, Bonus odor Chriſti erat in mortem. Cur ergo non ſuſcipiunt aliquid cæleſte Schiſmatici, vel hæretici, ſicut ſpinæ ſive Zizania pluviam, ſicut ipſi qui extra Arcam fuerunt, aquam de cataractis cæli venientem ſuſceperunt quidem ad perniciem, non ad ſalutem?

„ Nona ratio eſt Januarii Muzulenſis. Eccleſia & hæreſis duæ & diverſæ res ſunt. Si hæretici Baptiſma habent, nos non habemus: ſi autem nos habemus, hæretici habere non poſſunt.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus *cap.* 31. retorquendo argumentum: Juſtitia & iniquitas duę & diverſæ res ſunt; ſi iniqui habent Baptiſma, juſti non habent: ſi autem juſti habent, iniqui habere non poſſunt, *&c.* Hoc autem falſum eſt. Et ille quippe invidi, qui ſunt ex parte diaboli intus poſiti, Baptiſmum habebant, nec ad membra illius Columbæ, quæ in petra tuta eſt, pertinebant.

Decima ratio eſt Luciani a Rucuma. „ Scriptum eſt, Diviſit Deus inter lucem & tenebras. Si poteſt luci & tenebris convenire, poteſt nobis & hæreticis aliquid eſſe commune: propterea cenſeo Hæreticos baptizandos eſſe.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus *libro* 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas, retorquendo pariter argumentum: Si poteſt luci & tenebris convenire, poteſt juſtis & injuſtis aliquid eſſe commune. Cenſeat ergo illos injuſtos denuo baptizari, quos in ipſa Eccleſia arguebat Cyprianus: aut ſi non ſunt injuſti, qui ſæculo, verbis, & non factis, renuntiant, dicat qui poteſt.

Undecima ratio eſt Pelagii a Luperciana. Scriptum eſt (*inquit*) Aut Dominus Deus eſt, aut Baal Deus eſt. Ita & nunc, aut Eccleſia Eccleſia eſt, aut hæreſis Eccleſia eſt. Porro ſi hæreſis Eccleſia non eſt, quomodo eſſe apud Hæreticos Baptiſma Eccleſiæ poteſt?

Reſpondet Sanctus Auguſtinus *libro* 7. *cap.* 8. retorquendo argumentum, & proferendo inſtantiam: Aut Paradiſus Paradiſus, aut Ægyptus Paradiſus. Porro ſi Ægyptus Paradiſus non eſt, quomodo eſſe in Ægypto aqua Paradiſi poteſt? Sed dicetur nobis, Etiam illuc exeundo pervenit. Sic ergo ad hæreticos Baptiſmus. Item dicimus, aut petra Eccleſia eſt, aut arena Eccleſia. Porro quia non eſt arena Eccleſia, quomodo apud eos qui ſuper arenam ædificant, audiendo verba Chriſti, & non faciendo, eſſe Baptiſmus Eccleſiæ poteſt? & tamen eſt, ſic ergo & apud hæreticos.

Duodecima ratio eſt Venantii a Thimiſa, quæ ab exemplo ducta eſt. Si maritus, *inquit*, peregrè proficiſcens, amico ſuo commendaſſet uxorem ſuam cuſtodiendam, commendatam ſibi ille, quanta poſſet diligentia conſervaret, ne ab aliquo caſtitas ejus & ſanctitas adulteraretur. Chriſtus Dominus & Deus noſter ad Patrem proficiſcens, ſponſam ſuam nobis commendavit: utrùmne eam incorruptam & inviolatam cuſtodiemus, an integritatem ejus & caſtitatem mœchis & corruptoribus prodemus? Qui enim Baptiſma Eccleſiæ commune cum hæreticis facit, ſponſam Chriſti adulteris prodit.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus *libro* 7. *cap.* 13. Quid illi, qui cùm baptizantur, labiis, non corde convertuntur ad Dominum? Nonne adulterinam mentem gerunt? Nonne ipſi ſunt ſæculi dilectores, qui non factis, ſed verbis renuntiaverunt, & ideo corrumpunt bonos mores per colloquia mala? Nonne etiam contra iſtos vigilavit ſermo Apoſtolicus, ubi dicit: Timeo autem ne ſicut Serpens Evam ſeduxit aſtutiâ ſuâ, ſic & veſtræ mentes corrumpantur a caſtitate quæ in Chriſto eſt? Cùm ergo Chriſti Baptiſma Cyprianus habebat commune cum talibus, nunquid ideo ſponſam Chriſti prodebat adulteris? An non potiùs monile Sponſi etiam in adultera cognoſcebat?

Decima tertia ratio. „ Ille poteſt dare aliquid, qui aliquid habet: Hæretici autem quid poſſunt dare, quos conſtat nihil habere?

Reſpondet Sanctus Auguſtinus *cap.* 29. *libri* 7. Si ergo poteſt dare aliquid, qui aliquid habet, manifeſtum eſt poſſe dare Hæreticos Baptiſmum, quia cùm ab Eccleſia recedunt, habent lavacri Sacramentum quod ibi acceperant. Nam redeuntes non recipiunt, quia non amiſerant cùm receſſerunt.

Decima quarta ratio eſt Aurelii a Chululabi. Joannes Apoſtolus in Epiſtola ſua poſuit dicens: Si quis ad vos venit, & doctrinam Chriſti non habet, nolite eum admittere in domum veſtram, & Ave ne illi dixeritis. Qui enim illi dixerit, Ave, communicat factis ejus malis. Quomodo admitti tales in domum Dei poſſunt, qui in Domum noſtram privatam admitti prohibentur? Aut quomodo cum eis ſine Eccleſiæ Baptiſmo communicare poſſumus, quibus ſi Ave tantùm dixerimus, factis eorum malis communicamus?

Reſpondet Sanctus Auguſtinus lib. 7. cap. 45. De hoc teſtimonio Joannis non eſt diutiùs diſſerendum, quandoquidem ad quæſtionem Baptiſmi, quam modò tractamus omnino non pertinet. Ait enim: Si quis ad vos venerit, & doctrinam Chriſti non habet. Hæretici autem relinquentes doctrinam erroris ſui, ad Chriſti doctrinam convertuntur, ut incorporentur Eccleſiæ & ad illam Columbam incipiant pertinere, cujus Sacramentum habebant: & ideo quod ejus non habebant, eis datur, id eſt, pax & charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Quod autem ejus habebant, agnoſcitur, & ſine ulla contumelia ſuſcipitur: ſicut in adultera Deus agnoſcit dona ſua, etiam cùm illa ſequitur amatores ſuos, quia fornicatione corrupta, cùm ad caſtitatem convertitur, non dona illa culpantur, ſed ipſa emendatur. Sicut ſe autem poſſet defendere Cyprianus, ſi hoc ei Joannis teſtimonium objiceretur, quando talibus communicabat: ita ſe defendant, contra quos dicitur. Nam ad iſtam quæſtionem, ut dixi, omnino non pertinet. Joannes enim dicit, alienæ doctrinæ hominibus Ave non eſſe dicendum; Paulus autem ve-

„ he-

„ hementiùs dicit: Si quis frater nominator inter vos, aut avarus, aut ebrioſus, &c. cum ejuſmodi nec cibum quidem ſimul ſumere: & tamen cum Collegis fœneratoribus, inſidinſis, fraudatoribus, raptoribus, non privatam menſam, ſed Dei altare habebat commune Cyprianus.

Hæ ſunt Sancti Cypriani, & Africanorum Antiſtitum rationes: hæ reſponſiones Sancti Auguſtini, qui falſum, quo illa omnia nitebantur argumenta, fundamentum his verbis detegit libro 4. contra Donatiſtas cap. 5. „ Nec ob aliud illis temporibus, quando illa quæſtio contra veterem conſuetudinem diſputationibus, ſalva charitate atque unitate, altercantibus diſcutiebatur, viſum eſt quibuſdam, etiam egregiis viris, Antiſtitibus Chriſti, inter quos præcipuè Beatus Cyprianus eminebat, non eſſe poſſe apud Hæreticos vel Schiſmaticos Baptiſmum Chriſti, niſi quia non diſtinguebatur Sacramentum ab effectu, vel uſu Sacramenti. Et quia ejus effectus atque uſus in liberatione a peccatis, & cordis rectitudine apud Hæreticos non inveniebatur; ipſum quoque Sacramentum non illic eſſe putabatur.

S. Athanaſii locus explicatur.

Objectio ſexta nititur auctoritate Sancti Athanaſii Oratione 3. contra Arianos ita ſcribentis: „ Ariani autem in periculum veniunt, ne amittant integritatem Myſterii; loquor autem de Baptiſmate. Si enim in nomine Patris, & Filii, datur perfectio, plenaque initiatio; Patrem autem verum illi non pronuntiant, eo quòd negent aliquid ex ipſo exiſtere, & ſimile eſſe illius ſubſtantiæ, negant quoque verum Filium, aliumque ex non entibus conditum ſibi comminiſcentes, in Baptiſmate proferunt. Quî, quæſo, non planè vanum, ac inutile fuerit Baptiſma, quod ab illis datur, cùm id nonniſi ſpecies ſit ac inane ſimulacrum, ipſique ea re nihil ſolidæ opis afferunt ad pietatem? Non enim in Patre & Filio tribuunt Baptiſma Ariani; ſed in Creatore & creatura, in Factore & factura. Sicut igitur creatura diverſum quiddam eſt a Filio, ita diverſum quid a vero Baptiſmate eſt, quod ab illis exiſtimatur dari, tametſi nomen Patris, & Filii, quia illa in Scripturis vident, ſimulent ſe nominare. Non enim qui ſimpliciter ait, Domine, is eſt qui donat legitimum Baptiſmum, ſed qui nomen exprimit, & fidem certam habet. Ideoque Salvator non quovis modo baptizandum præcepit; ſed primum dixit, Docete, ac deinde, Baptizate in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut ex doctrina recta fides oriretur, & cum fide Baptiſmatis, integra initiatio perficeretur. Certe aliæ etiam hæreſes, eæque numero non exiguæ nomine tenus ritum iſtum pronuntiant; ſed non recta ſentientes, ut dictum eſt, neque ſanam fidem retinentes, inutilem poſſident aquam, quam impertiunt, nimirum numine & religione deſtitutam; adeoque ut qui ab illis aſperguntur, ſordeſcant potiùs prava religione, quàm redimantur. Igitur Baptiſmus ab Hæreticis collatus, irritus eſt.

Reſpondeo, Sanctum Athanaſium eo loci Baptiſma quidem Hæreticorum nullum aſſerere, quoad effectum gratiæ, in adultis, qui ipſorum hæreſi communicant, non verò quoad characterem; ſeu illegitimum quidem exiſtimare baptiſma iſtud, non autem invalidum, ac proinde iterandum. Id indicant hæc Athanaſii verba: *Planè vanum ac inutile baptiſma ..... Nihil ſolidæ opis afferunt ad pietatem .. . Inutilem poſſident aquam*, &c. Hunc porro Sancti Athanaſii ſenſum illa etiam verba demonſtrant: *Ariani in periculum veniunt ne amittant integritatem Myſterii.* Nam ſi invalidum irritumque cenſuiſſet Baptiſma collatum ab Arianis, abſolutè dixiſſet, *Ariani amiſerunt integritatem Myſterii*. Dixit autem illos in periculum venire ne Baptiſmi integritatem violarent, quia cùm de Filio Dei malè ſentirent, eumque redigerent in ordinem creaturarum, facillimum erat, ut ipſi ſuum in formam Baptiſmi transfunderent errorem, eumque conferrent, In nomine Patris majoris & Filii minoris, vel Patris creantis, & Filii creati, quo caſu, nedum illegitimum, ſed etiam invalidum Baptiſma extitiſſet.

Contrà Baptiſma, quod tam diverſum eſt a vero Baptiſmate, quàm creatura diverſa eſt a Filio, penitus invalidum eſt. Sed ex Sancto Athanaſio Baptiſma collatum ab Arianis tam diverſum eſt a vero Baptiſmate, quàm creatura diverſa eſt a Filio: invalidum igitur eſt.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Si tam diverſum ſit quoad omnia, concedo; quoad aliqua duntaxat, nego. Diſtinguo etiam minorem: Tam diverſum eſt a vero Baptiſmate, quoad effectum & uſum Sacramenti, concedo; quoad ſubſtantiam ſacramenti, nego.

Reſpondetur teſtimonio S. Cyrilli Hieroſolymit.

Objicitur ſeptimò auctoritas Sancti Cyrilli Hieroſolymitani in Præfatione Catecheſeon dicentis: *Non licet bis, aut ter hoc lavacro uti, ut ſi fortè ſemel fueris eo fruſtratus, deinceps corrigas: ſi enim ſemel illo fruſtraberis, ampliùs id correctionem non patitur: Unus enim Dominus, & una Fides, & unum Baptiſma. Nam ſoli hæretici rebaptizantur: ſiquidem prius illud non erat Baptiſma*. Quibus verbis hac in materia nihil deſiderari poteſt luculentius.

Reſpondeo, Sanctum Cyrillum aſſerere, quòd ſoli Hæretici rebaptizantur, non quidem omnes, ſed aliqui, nimirum qui Baptiſma verbis Evangelicis non conferebant, ut Paulianiſtæ. Vel, ſi de omnibus hæreticis id intelligendum cenſeas, reſpondeo, tunc in aliquibus Eccleſiis Orientalibus nondum antiquatum fuiſſe morem hæreticos rebaptizandi, & in Cappadocia, necnon Hieroſolymis viguiſſe; quia nondum a Nicæna Synodo per conſequentiam definitum intelligebant, ut omnium Hæreticorum ratus haberetur Baptiſmus. Unde, quoad illas Eccleſias, illa controverſia nondum eliquata erat Plenarii Concilii auctoritate: quam tamen in Plenario totius orbis Concilio finitam ac diremptam cùm poſtea cognoviſſent, priſtinam de rebaptizandis Hæreticis conſuetudinem depoſuerunt.

Sententia S. Baſilii de Baptiſmo Hæreticorum.

Objectionem octavam ſuppeditat Sanctus Baſilius Magnus Epiſtolà prima Canonica ad Amphilochium, Canone 1. & Epiſtola 2. Canone 47. ubi disertè reprobat Hæreticorum Baptiſma, & ab ipſis baptizatos rebaptizandos eſſe decernit. Priori in loco ait primò, varias fuiſſe in Orientalibus Eccleſiis de Baptiſmate Hæreticorum ſententias. *Quæ itaque*, inquit, *ad Catharos pertinent quæſtiones, & priùs dictæ ſunt, & rectè admonuiſti quòd oportet uniuſcujuſque regionis morem ſequi, quòd varia fuerint de ipſorum Baptiſmate diſſenſiones, eorum qui tunc de iſtis diſſeruerunt. Pepuzenorum autem Baptiſmus nullam mihi habere rationem videtur: & miratus ſum quomodo hoc Magnum Dionyſium, qui fuit Canonum peritus, præteriit.*

Poſtquam autem Pepuzenorum Baptiſmum rejiciendum eſſe dixit. Veterum ca de controverſia ſententiam ſubjicit. *Antiqui enim*, inquit *illum Baptiſmum ſuſcipiendum putarunt, qui nihil a fide recedit*. Id ut probet, diſtinctionem exponit ab antiquis factam inter hæreſes, ſchiſmata, & illegitimos Conventus. *Unde alia quidem*, inquit, *hæreſes nominaverunt, alia verò ſchiſmata, alia rurſus*

ſus

Jus illegitimos Conventus. Hereſes quidem, eos qui omnino abrupti ſunt, & in ipſa fide ſunt abalienati: Schiſmata autem, eos qui propter aliquas Eccleſiaſticas cauſſas, & medicabiles quæſtiones inter ſe diſſident: illegitimos autem Conventus, Congregationes, quæ fiunt a rebellibus Presbyteris, vel Epiſcopis, & ab immorigeris populis. Ut ſi quis peccaviſſe convictus, ſit a ſacrorum Miniſterio prohibitus, & is Canonibus ſe non ſubmiſit, ſed ſibi Præſulatum & ſacrum Miniſterium attribuit, & quidam unà cum eo receſſerunt, relicta Eccleſia Catholica, id illegitimus Conventus eſt. Schiſma autem eſt, de Pœnitentia diſſentire ab iis qui ſunt ex Eccleſia. Hæreſis autem eſt, ut Manichæorum, & Valentinorum, & Marcioniſtarum, & horum ipſorum Pepuzenorum. Statim enim de ipſa in Deum fide eſt diſſenſio.

Hac diſtinctione poſitâ, velut principio, Veterum ſententias circa Baptiſmum, ab Hæreticis, a Schiſmaticis, & a ſeditioſis Catholicæ Eccleſiæ alumnis collatum, exponit. *Viſum eſt ergo antiquis*, inquit, *Hæreticos quidem omnino rejicere: qui ſe autem abſciderunt, qui Schiſmatici dicuntur, ut qui adhuc ſint Eccleſia, admittere: eos autem qui ſunt in Paraſynagogis, & illegitimis Conventibus, convenienti pœnitentiâ & converſione correctos, rurſus Eccleſiæ conjungere. Ut ſæpe ii qui in gradu collocati cum rebellibus abierunt, poſtquam eos pœnituerit, in eundem ordinem admittantur.*

Jam quid de Pepuzenorum, Novatianorum, & Encratitarum Baptiſmo ſentiendum ſit, ſigillatim ſuſcipit exponendum, *Pepuzeni ergo*, inquit, *ſunt apertè hæretici. In Sanctum enim Spiritum blaſphemaverunt, Montano & Priſcillæ Paracleti appellationem nefariè & impudenter attribuentes..... Quamnam ergo habet rationem verum eorum Baptiſma judicari, qui in Patrem, & Filium, & Montanum, Priſcillamve baptizant? Non enim ſunt baptizati, qui non in ea quæ nobis tradita, baptizati ſunt. Quare etiamſi hoc Magnum Dionyſium latuit, nobis tamen non eſt ſervanda erroris imitatio. Ipſa enim abſurditas eſt omnibus aperta & evidens, qui modò rationis, vel parva ex parte, ſunt participes.*

De Novatianorum autem Baptiſmate Sancti Cypriani & Firmiliani ſententiam primùm refert his verbis: *Verùm enimverò Antiquis viſum eſt, Cypriano dico, & noſtro Firmiliano, eos omnes uni calculo ſubjicere, Catharos & Encratitas, & Hydroparaſtatas, Apotactitas, quoniam ſeparationis quidem principium per ſchiſma; qui autem ſe ab Eccleſia abjunxerunt, non habent ampliùs in ſe gratiam Spiritûs. Defecit enim traditio, quòd diſciſſa ſit conſequentia. Qui enim primi receſſerunt, Ordinationem a Patribus habebant, & per manuum impoſitionem habebant ſpiritualem gratiam. Qui autem abrupti ſunt, Laici effecti, nec baptizandi, nec ordinandi habent poteſtatem, ut qui non poſſint ampliùs Spiritus Sancti gratiam aliis quoque præbere, a qua ipſi exciderunt. Quare eos qui ab ipſis baptizati erant, tamquam a Laicis baptizatos, juſſerunt, ad Eccleſiam venientes, vero Eccleſiæ Baptiſmo expurgari.*

Veterum opinione recenſitâ, cenſet, non eſſe ſequendam, ſecundùm præſentem Eccleſiæ Orientalis Diſciplinam, quia in Concilio Aſiatico ſancitum eſt, Novatianorum Baptiſma œconomiæ alicujus gratia ſuſcipiendum eſſe. *Sed quoniam*, inquit, *nonnullis Aſiaticis omnino viſum eſt, propter multorum œconomiam & diſpenſationem, eorum Baptiſma ſuſcipi, ſuſcipiatur.*

De Baptiſmate denique ab Encratitis collato, ſubtimidè pronuntiat, illud improbandum eſſe, niſi forſan univerſali œconomiæ obeſſet iſta ſeveritas, tunc enim conſuetudini morem eſſe gerendum. Cur autem illorum Hæreticorum, ſive potius Schiſmaticorum (juxta diſtinctionem ex Sancto Baſilio præmiſſam) abrogandus ſit Baptiſmus, cùm tamen Schiſmatici tunc temporis non rebaptizarentur, cauſſam hanc Sanctus Baſilius aſſignat, quòd interdum, ritu ab Eccleſia alieno, baptizarent. Quod tamen non ſic intelligendum puto, quaſi Baptiſmi formam violaverint, quia Sanctus Baſilius eorum Baptiſma, hac in hypotheſi, œconomicè recipiendum eſſe non decreviſſet. *Encratitarum autem facinus*, inquit, *oportet nos intelligere, quòd ut eos reddant non ſuſcipiendos ab Eccleſia, aggreſſi ſunt deinceps proprio Baptiſmate præoccupare, unde ſuam quoque conſuetudinem deleverunt. Exiſtimo ergo, quòd quoniam nihil eſt de his apertè dictum, oportet nos eorum Baptiſmum abrogare: & ſi quis ab eis acceperit, eum ad Eccleſiam accedentem baptizare. Quod ſi hoc univerſali œconomiæ ſit impedimento futurum, rurſus conſuetudine utendum eſt, & ſequi oportet, Patres, qui, quæ ad nos pertinent, providerunt. Vereor enim ne, ut eos volumus circa Baptiſmum tardos facere, eos qui ſervantur, impediamus, propter ſeveritatem mandati.*

Epiſtola verò ſecunda, Canone 47. decernit Encratitarum, Saccophororum, & Apotactitarum Baptiſma prorſus irritum eſſe. *Encratitæ*, inquit, *& Saccophori & Apotactitæ ſubjiciuntur eidem rationi, cui & Novatiani; quia de illis editus eſt Canon, etſi diverſus; quæ autem ad eos pertinent, ſilentio prætermiſſa ſunt: nos autem, una eademque ratione eos omnes rebaptizamus. Si autem prohibita eſt apud vos hæc rebaptizatio, ſicut & Romanis, alicujus œconomiæ gratia: noſtra tamen ratio vires obtineat, quia cùm veluti Marcioniſtarum germen ſit eorum hæreſis, nuptias abhorrentium & averſantium vinum, & Dei creaturam inquinatam eſſe dicentium. Eos igitur in Eccleſiam non admittimus, niſi in noſtrum Baptiſmum baptizati fuerint. Ne dicant enim, In Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum baptizati ſumus, qui quidem Deum eſſe malorum effectorem exiſtimant, inſtar Marcionis & reliquarum hæreſum. Quamobrem, ſi hoc placuerit, oportet plures convenire Epiſcopos, & ſic Canonem exponere, ut & is qui fecit, ſit extra periculum, & qui reſpondet, in reſponſione de fide dignus habeatur.* Ex his porro omnibus evidens eſt Sanctum Baſilium Hæreticorum omnium Baptiſma irritum exiſtimaſſe. Ergo Hæreticorum Baptiſma nullum eſt.

Reſponſio P. Nicolai refellitur.

Reſpondent quidam, Sanctum Baſilium de quibuſvis Hæreticis non loqui, ſed de illis duntaxat, qui circa fidem Trinitatis, adeoque circa Baptiſmi formam errabant, quamvis eam integrè proferrent. Nondum enim ex Eccleſiæ Decretis exploratum erat, an illorum etiam Baptiſma ſuſcipiendum eſſet. Hujus nempe quæſtionis ambiguitas Orientales adduxerat, ut poſteriores illius ordinis Hæreticos rebaptizarent. Quamobrem Saccophoros, Encratitas, & Apotactitas novo Baptiſmo initiabant, quia Marcionitarum germen erat eorum hæreſis, ut ait Sanctus Baſilius. Unde in priori Epiſtola in exemplum rebaptizandorum Pepuzianos affert, qui in Spiritum Sanctum blaſphemarunt, Montano & Priſcillæ Paracleti appellationem impudenter ac nefariè tribuentes. Unde inquiunt illi Auctores, Sanctus Baſilius illos Hæreticos verum Baptiſma non habere ideo ſenſit, quia infideles prorſus illos putabat; nec erat adhuc ab Eccleſia definitum, utrùm infideles, & qui verum Baptiſma non habebant, conferre illud poſſent. Unde ad hoc decernendum, Epiſcopos congregari Sanctus Baſilius cupiebat. Nec mirum, cùm nec Sanctus Auguſtinus Baſilio longè poſterior, id affirmare auſus fuerit, ſine Concilii

auctoritate, ut conſtat ex illius libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 53. Verùm quamvis hæc ſolutio viris eruditis placuerit; ipſam tamen inanem eſſe exiſtimo. Nam Sanctus Baſilius Hæreticos definivit, *Qui omninò abrupti ſunt & in ipſa fide ſunt abalienati*. Illa autem definitio non iis tantùm convenit, quorum error circa Sanctiſſimæ Trinitatis Myſterium verſatur, ſed etiam qui circa fidem errant alio quovis modo. Unde Sanctus ipſe Baſilius Pepuzenos in Hæreticorum ordine recenſet; quia fidem, qua in Deum credere debemus, violabant. *Statim enim*, inquit, *de ipſa in Deum fide eſt diſſenſio*. Nec tamen Pepuzeni, qui Montaniſtarum ſpecies erant, ullo circa Sanctiſſimæ Trinitatis fidem errore tenebantur, ut in Hiſtoria ſecundi Sæculi, Diſſertatione ſingulari probavimus. Accedit, quòd Sanctus Baſilius Apollinarium alibi hæreticum vocat, cujus tamen error non circa Trinitatis, ſed circa Incarnationis Myſterium verſabatur. Hæreticorum igitur nomine, quorum Baptiſmum rejiciendum eſſe ſcripſit, non eos dumtaxat intellexit Hæreticos, qui circa fidem Trinitatis errabant. Adde, quòd ſi Sanctus Baſilius Hæreticorum appellatione eos tantùm complexus eſſet, qui in fide Trinitatis errabant, vel alios Hæreticos omnino prætermiſiſſet, quod incredibile eſt; tùm quia mutila fuiſſet ipſius diviſio, tùm quia de omnium Baptiſmate fuerat excitata in Orientis Eccleſiis controverſia; vel ſub altero diviſionis membro illos involviſſet, nimirum ſub Schiſmaticis. Hoc autem veriſimile nullatenus eſt. Definit enim Sanctus Baſilius Schiſmaticos: *Qui propter aliquas Eccleſiaſticas cauſſas & medicabiles quæſtiones, inter ſe diſſident*. Nemo autem dixerit, hæreſes quæ Myſterium Trinitatis non impugnant, ſed veritatem verbi gratiâ humanitatis Chriſti, ſpectare cauſſas Eccleſiaſticas, & medicabiles quæſtiones. Neceſſe igitur eſt ut Sanctus Baſilius priori ſuæ diviſionis membro quoſcumque Hæreticos fuerit complexus, & omnium Baptiſma æquè irritum ſenſerit.

Tertiò. Encratitæ & Hydroparaſtatæ, & Apotactitæ, quos Sanctus Baſilius inter Hæreticos recenſet, quorumque Baptiſma rejicit, fidem Sacroſanctæ Trinitatis non violabant. Illis enim ſolùm tribuit quòd Deum effectorem dicerent malorum. At poteſt hic error cum recta de Trinitatis Myſterio ſententia cohærere. Unde etſi Calvino tribuant Polemicæ Theologiæ Auctores, quòd Deum ſenſerit mali Auctorem: nemo tamen ipſi errorem contra Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis affinxit. Denique commentum eſt, quòd Sanctus Baſilius Pepuzenos, Encratitas, Arianos, Macedonianos, Apollinariſtas in Ethnicorum ordinem redegerit, ac propter eam cauſſam dumtaxat eorum Baptiſma improbaverit, quòd incertum eſſet an Baptiſma collatum a Pagano, & ab eo qui Baptiſmate initiatus non fuerat, validus eſſet. Cùm itaque illa reſponſio, tota quanta eſt, merum ſit effugium.

Reſpondeo, Sanctum Baſilium, & ejus Eccleſiam, tunc adhuc fuiſſe in errore Firmiliani, quem a Nicæna Synodo per conſequentiam damnatum nondum intelligebant. Unde hac in cauſſa deſerendus eſt. Eccleſiæ enim judicium quorumdam Patrum teſtimoniis anteponendum eſt. Patribus autem *credendum eſt hac lege, ut quicquid, vel omnes, vel plures uno eodemque conſenſu, manifeſtè frequenter, perſeveranter, velut quodam ſibi conſentiente, Magiſtrorum conſilio, accipiendo, tenendo, tradendo, firmaverint; id pro indubitato, certo, ratoque habeatur: quicquid verò, quamvis ille ſanctus ac doctus, quamvis Epiſcopus, quamvis Confeſſor & Martyr, præter omnes, aut etiam contra omnes ſenſerit, id inter proprias, & privatas, & occultas opiniunculas, a communis & publicæ generalis ſententiæ auctoritate ſecretum ſit.*

S. Optatus Milevitanus Baptiſmum omnium hæreticorum non improbat.

Objectio nona petitur ex Optato Milevitano lib. 1. contra Parmenianum p. 38. ubi fatetur Hæreticos verum Baptiſma non habere, ſed Schiſmaticos communia cum Catholicis habere Sacramenta contendit. Unde ſic Parmenianum alloquitur: „ Benè, *inquit*, clauſiſti hortum hæreticis, „ bene revocaſti claves ad Petrum, bene abſtuliſti colendi poteſtatem, ne arbuſculas colerent „ ii, quos ab hortulo & Paradiſo Dei conſtat „ alienos. Bene ſubduxiſti annulum iis, quibus „ aperire non licet ad fontem. Vobis verò Schiſmaticis, quamvis in Catholica non ſitis, hæc „ negari non poſſunt, quia nobiſcum vera & „ communia Sacramenta traxiſtis. Quare cùm hæc „ omnia Hæreticis bene negentur: quid tibi viſum eſt, hæc & vobis negare voluiſſe, quos „ Schiſmaticos eſſe manifeſtum eſt? Vos enim „ foras exiſtis, quantùm in vobis eſt. Volebam „ ut ſoli damnarentur hæretici: quantùm in te „ eſt, & jam vos ipſos cum eis una ſententia ferire voluiſti. „ Hæreticorum igitur Baptiſma irritum exiſtimavit Sanctus Optatus Milevitanus.

Reſpondeo, Sanctum Optatum omnium Hæreticorum Baptiſma non improbare, ſed eorum dumtaxat, qui Baptiſmum verbis Evangelicis non conferunt, & habent varia & falſa Baptiſmata: quod Schiſmaticis non convenit, qui formam ac ritum baptizandi ſervant, quem ab Eccleſia didicerunt. Hic Optati ſenſus ex verbis antecedentibus colligitur. *Satis te miror*, inquit, *frater Parmeniane, cùm Schiſmaticus ſis, Schiſmaticos Hæreticis adjungere voluiſſe: aut ſi ſic tibi videtur, & ita placet, contra illa quæ a te paulò ante ſunt dicta; dixiſti enim fieri non poſſe, ut in falſo Baptiſmate inquinatus abluat, immundus emundet, ſupplantator erigat, perditus liberet, reus veniam tribuat, damnatus abſolvat. Bene hæc omnia poterunt ad ſolos Hæreticos pertinere, quia falſaverunt Symbolum, dum alter dixerit duos Deos, cùm Deus unus ſit: alter Patrem vult in perſona Filii cognoſci: alter carnem ſubducens Filio Dei, per quam Deo reconciliatus eſt mundus: & cæteri hujuſmodi, qui a Sacramentis Catholicis alieni eſſe noſcuntur. Quare pœniteat te talibus hominibus etiam Schiſmaticos adjunxiſſe. In te enim convertiſti ſententiæ gladium, dum aſtimas quia alteros appetebas. Et non attendiſti inter Schiſmaticos & Hæreticos quàm ſit magna diſtantia. Inde eſt quòd ignoras, & quæ ſit ſancta Eccleſia, & ſic omnia miſcuiſti. Catholicam facit ſimplex & verus intellectus, intelligere ſingulare ac veriſſimum Sacramentum, & unitas animorum: Schiſma verò, ſponſo coagulo pacis, diſſentie ſenſibus generatur, livore nutritur, æmulatione & litibus roboratur, ut desertâ Matre Catholicâ, impii filii dum foras exeunt, & ſe ſeparant, ut feciſtis, a radice matris Eccleſiæ, invidiæ falcibus amputati, errando rebelles aſcendant. Nec poſſunt novum aliquid aut aliud agere, niſi quod jamdudum apud ſuam didicerunt matrem. Hæretici verò veritatis exules, ſani & veriſſimi Symboli deſertores, de ſinu Eccleſiæ ſancta impiis ſenſibus depravati, contempto quòd bene fuerant geniti, ut ignorantes & rudes deciperent, de ſe naſci voluerunt. Et qui jamdudum vitalibus paſti fuerant cibis, corruptela malæ digeſtionis, in perniciem miſerorum, diſputationibus impiis venena mortifera vomuerunt. Vides ergo, frater Parmeniane, Hæreticos a domo veritatis extorres, ſolos habere varia & falſa Baptiſmata: quibus inquinatus non poſſet abluere, immundus emundare, ſupplantator erigere, perditus liberare, reus veniam tribuere, damnatus abſolvere.*

Contra. Ex eodem Optato lib. 5. pag. 89. Fides Mi-

Miniſtri æquè neceſſaria eſt ut ſit ratum Baptiſma, ac invocatio Sanctiſſimæ Trinitatis: ſed invocatio Sanctiſſimæ Trinitatis ita neceſſaria eſt, ut abſque illa Baptiſma ſit irritum; ergo & Miniſtri fides.

Probatur major ipſis Optati verbis. *In hoc*, inquit, *Sacramento Baptiſmatis celebrando, tres eſſe ſpecies conſtat, quas & vos nec augere, nec minuere, nec prætermittere poteritis. Prima ſpecies eſt in Trinitate, ſecunda in credente, tertia in operante. Sed non pari libramine ponderanda ſunt ſingula. Duas enim video neceſſarias, & unam quaſi neceſſariam. Principalem locum Trinitas poſſidet, ſine qua res ipſa non poteſt geri: hanc ſequitur fides credentis. Jam perſona operantis vicina eſt, quæ ſimili auctoritate eſſe non poteſt. Trinitas enim ſemper ipſa eſt: fides in ſingulis una eſt: vim ſuam ſemper retinent ambo. Perſona verò operantis intelligitur duabus prioribus ſpeciebus par eſſe non poſſe, ideo quòd ſola eſſe videatur mutabilis. Inter nos & vos vultis ejuſdem perſonæ eſſe diſtantiam: & ſanctiores vos æſtimantes, ſuperbiam veſtram non dubitatis anteponere Trinitati: cùm perſona operantis mutari poſſit, Trinitas mutari non poſſit.*

Reſpondeo, nego majorem. Ad ejus probationem reſpondeo, Sanctum Optatum hoc in loco poſtulare fidem ſuſcipientis, qui adultus eſt, ut Baptiſma ſit ratum, non verò fidem Miniſtri. Cùm enim perſonam operantis, id eſt conferentis Baptiſma, diſtinguat a perſona credentis, evidens eſt ipſum non exigere fidem, ut abſolutè neceſſariam in Miniſtro Sacramenti, ſed ſolùm in ſuſcipiente Sacramentum; fidem, inquam, ſi non omnium Articulorum, Symboli ſaltem Dei, Chriſti, & ipſius, quod ſuſcipit, Baptiſmatis. *Ab hæreticorum*, inquit, *erroribus, & ab eorum varia fide ſidei unicæ ſeparatur. Et jam vobis præſcribitur, qui poſt ſemel, iterum facitis, totum ponendo in dotibus, nihil in Sacramentis. Cùm hoc nomen fidei pertineat ad credentem, non ad operantem. Quocumque enim interrogante, qui credidit, Deo credidit: & poſt illius unum credo, tu exigis alterum credo.*

Et infra: *Operarii mutari poſſunt, Sacramenta mutari non poſſunt. Cùm ergo videatis, omnes qui baptizant operarios eſſe, non dominos, & Sacramenta per ſe eſſe ſancta, non per homines, quid eſt, quòd vobis tantùm vindicatis? Quid eſt quòd apud vos ſolos munus principale eſſe dicitis? Quid eſt quod Deum muneribus ſuis excludere contenditis? Concedite Deo præſtare quæ ſua ſunt. Non enim poteſt munus ab homine dari quod divinum eſt. Si ſic putatis, & Prophetarum voces, & Dei promiſſa inanire contenditis, quibus probatur quia Deus lavat, non homo. Adeſt contra vos David Propheta, qui ait in Pſalmo 50. Lavabis me, & ſuper nivem dealbabor. Item in eodem Pſalmo: Deus, lava me ab injuſtitia mea, & a delicto meo munda me: Lava me dixit; non dixit, Elige per quem laver. Et Iſaias Propheta ſic dixit: Quoniam abluit Dominus ſordes filiorum & filiarum Sion. Non dixit, Lavabunt me qui ſe Sanctos putant. Dignamini ut vel Prophetæ vos vincant, vel ſic agnoſcite quia non lavat homo, ſed Deus. Quamdiu dicitis, Qui non habet quod det, quomodo dat? Videte Deum eſſe datorem: Videte Deum unumquemque mundare. Sordes enim & maculas mentis lavare non poteſt, niſi qui ejuſdem fabricator eſt mentis.*

Et infra: *Redeo nunc ad illud veſtrum quod dicitis; Qui non habet quod det, quomodo dat? Unde hæc vox eſt? De qua lectione recitari poteſt? Vox eſt de vico; non de libro collecta. Qui non habet quod det, quomodo dat? Hæc verba ſcripta in Lege non ſunt. Nam ſi, ut vultis, homo dat, Deus vacat. Et ſi Deus vacat, & apud vos eſt omne quod dandum eſt, ad vos ſit converſio; quos baptizatis, in nomine veſtro tingantur... Humana ſunt opera; ſed Dei ſunt munera. Jam illud quàm ridiculum eſt, quod quaſi ad gloriam veſtram ſemper auditur: Hoc munus Baptiſmatis, eſt dantis, non accipientis. Et utinam hoc de Deo diceretis, qui hujus rei dator eſt! Sed quod ſtultum eſt, vos dicitis eſſe datores. Si ita eſt, & nos & vos teneamus ſinguloe Gentiles. Vos, qui vos Sanctos dicitis, interrogate eum quem tenetis, an renuntiet diabolo, & credat Domino: & ille dicat, Nolo: contra nos peccatores, ut vultis interrogemus alterum Gentilem, an renuntiet diabolo, & credat Deo; & dicat, Renuntio, & credo. Cùm vos tingatis nolentem, non volentem; dicatur quis eorum poſſit ad Dei gratiam pertinere. Utique ſine dubio ille conſequitur qui credit, non ille pro cujus voluntate, ut dicitis, ſanctitas veſtra ſuccedit.*

Id explicat ſubindè Optatus exemplis humanarum artium. *Operarios vos vel ſerò cognoſcite* [inquit.] *Aut ſi in operario eſt res ipſa, & non in ſe, hoc ſibi vindicent & aliqui homines in artibus ſuis, ut quia ſic provocatis ad res divinas, etiam artes comparemus humanas. Cùm pretioſus inficitur color, natura ſæpe convertitur. Dum converſione vellus candidum purpuraſcit, ſic alba lana regalem tranſit in purpuram. Quomodo Cathecumenus in fidelem? Utique dum incipit eſſe quod non erat, deſinit eſſe quod fuerat. Lana & colorem mutat, & nomen. Homo & vocabulum mutat, & mentem. Conſideranda ſunt effecta, retractanda ſunt efficientia. Dicis a te datum eſſe, quòd homo fidelis effectus eſt. Si hoc totum meum eſt, dicat & operarius purpuræ, quòd pretioſum colorem in manibus ſuis habeat, non procuret pretioſa pigmenta ex Oceano multis ignota, quibus tincta vellera, per colorem promoveantur in admirabilem dignitatem: non admixto ſanguine piſcis, purpuram ſolo tactu conficiat. Igitur ut operarius iſte, per tactum ſolum dare colorem non poteſt, ſic nec operarius Baptiſmatis, ex ſe, ſine Trinitate, dare aliquid poteſt. Tale eſt hoc unde modò certamen eſt. Nam in quo baptizarentur Gentes, a Salvatore mandatum eſt: per quem baptizentur nullâ exceptione diſcretum eſt. Non dixit Apoſtolis: Vos facite, alii non faciant. Quiſquis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, baptizaverit, Apoſtolorum opus implevit.* Ex quibus omnibus evidentiſſimè colligitur, Optatum Milevitanum fidem aut ſanctitatem Miniſtri minimè neceſſariam exiſtimaſſe, ut ratum ſit Baptiſma, ſed ratum habuiſſe, cum tota Eccleſia Africana, modò verbis Evangelicis collatum eſſet.

DISSERTATIO XXIV.

PRÆCEDENTIS APPENDIX.

De Concilio Plenario, quod controverſiam de Baptiſmo Hæreticorum diremit, juxta ſententiam Sancti Auguſtini.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm nomine Plenarii Concilii, in quo Quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finita eſt, S. Auguſtinus Arelatenſe Primum, vel Nicænum intellexerit?

HÆc quæſtio inter duos viros eruditos ab aliquot annis agitata fuit magno diſputationis æſtu, ſcilicet inter Joannem Launoium, & P. Joan-

Joannem Nicolai, in Diſſertatione de Concilio Plenario. Stetit ille pro Arelatenſi, hic pro Nicæno. Pertinaciſſima ſuit ex utraque parte contentio. Scriptis ab utroque Auctore ventilata controverſia eſt, ſtylo nimis acri & mordaci. Dixiſſes de ſumma Catholicæ Fidei inter illos agi, cùm tamen haud tanti res momenti viris, qui ex opinione præconcepta minimè judicant, videatur. De illa hic judicium feremus, ne præcedentis Diſſertationis complemento & intelligentiæ aliquid deſit.

PROPOSITIO I.

Nomine Plenarii Concilii, in quo quæſtionem de Baptiſmate Hæreticorum finitam, & aliquatenus paſſim ſcripſit Sanctus Auguſtinus, non intellexit ille Arelatenſe Concilium Primum.

Probatur. Concilium in quo quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finita eſt, Sanctus Auguſtinus non tantùm Plenarium abſolutè vocavit, ſed *Plenarium Eccleſiæ univerſæ Concilium*, *Plenarium totius orbis*, *Concilium ſanctum*, *Concilium cunctarum Gentium*, quod univerſalem Eccleſiam ligaret: atqui hæ Concilii Plenarii notiones Arelatenſi non conveniunt, juxta Sancti Auguſtini ſententiam, & ſecundum rei veritatem: igitur Sanctus Auguſtinus Plenarii Concilii nomine in controverſia de Baptiſmo Hæreticorum, non intellexit Arelatenſe Primum.

Probatur minor. *Concilii Plenarii Eccleſiæ univerſæ, totius orbis, cunctarum Gentium* nomine Concilium Oecumenicum intellexit Sanctus Auguſtinus: Et verò intelligendum eſſe fatebitur, quiſquis Oecumenici Concilii notionem capiet. Atqui Concilium Arelatenſe Oecumenicum haberi, repugnat & Sancti Auguſtini ſententiæ, & rei veritati. Illæ igitur Plenarii Concilii notiones, Arelatenſi non conveniunt, juxta Sancti Auguſtini ſenſum, & rei veritatem.

Probatur major. Ille nomine Concilii Plenarii *Totius orbis*, *univerſæ Eccleſiæ*, *Cunctarum Gentium*; Oecumenicum Concilium intellexit, qui plenarium Concilium eo ſenſu vocatum, oppoſuit Conciliis *per ſingulas Provincias*, *& regiones* celebratis, velut majoris auctoritatis atque roboris: nam Provincialibus, Nationalibuſque Conciliis, Oecumenica ſola ſuperiora eſſe, nemo neſcit, qui Conciliorum diviſionem novit. Atqui Sanctus Auguſtinus Plenarium Concilium totius orbis, univerſæ Eccleſiæ, cunctarum Gentium, oppoſuit Conciliis per ſingulas Provincias & regiones celebratis. Eo igitur nomine Concilium Oecumenicum intellexit.

Probatur minor ex lib.1. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.7. *Quæſtionis hujus obſcuritas, prioribus Eccleſiæ temporibus, magnos viros, & magna charitate præditos Patres, Epiſcopos, ita inter ſe compulit ſalva pace diſceptare, atque fluctuare, ut diu Conciliorum, in ſuis quibuſque regionibus, diverſa ſtatuta nutaverint; donec Plenario totius orbis Concilio, quod ſaluberrimè ſentiebatur, etiam remotis dubitationibus, firmaretur.*

Sic uſurpat eadem in cauſſa Plenarii Concilii nomen lib.2. cap.3. ubi ait: *Epiſcoporum literas quæ poſt confirmatum Canonem, vel ſcriptæ ſunt vel ſcribuntur, & per ſermonem fortè ſapientiorem cujuſlibet in ea re peritioris, & per aliorum Epiſcoporum graviorem auctoritatem, doctioremque prudentiam & per Concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè a veritate deviatum eſt. Et ipſa Concilia, quæ per ſingulas regiones, vel provincias fiunt Plenariorum Conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano, ſine ullis ambagibus cedere.*

Et cap.4. *Quapropter*, inquit, *Sanctus Cyprianus tantò excellentior, quantò humilior... ſatis oſtendit faciliimè ſe correcturum fuiſſe ſententiam ſuam, ſi quis ei demonſtraret Baptiſmum Chriſti ſic dari poſſe ab eis qui foras exierunt, quemadmodum amitti non potuit, cùm foras exirent. Nec nos ipſi tale aliquid auderemus aſſerere, niſi univerſæ Eccleſiæ concordiſſima auctoritate firmati; cui & ipſe ſine dubio cederet, ſi jam illo tempore quæſtionis hujus veritas eliquata & declarata, per Plenarium Concilium ſolidaretur. Si enim Petrum laudat & prædicat: ab uno poſteriore Collega patienter concorditerque correctum: quantò citiùs ipſe, cum Concilio Provinciæ ſuæ Univerſi Orbis Auctoritati, patefactâ veritate ceſſiſſet!*

Et infra in eodem capite: *Quomodo*, inquit, *potuit iſta res tantis altercationum nebulis involuta, ad Plenarii Concilii luculentam illuſtrationem confirmationemque perduci, niſi primò diutiùs per orbis terrarum regiones multis hinc atque hinc diſputationibus & collationibus Epiſcoporum pertractata conſtaret?* Porrò nulli Concilio ceſſiſſet Sanctus Cyprianus, cum Africanis Synodis, niſi Concilio Oecumenico, igitur Sanctus Auguſtinus, Concilii Plenarii nomine, cui Sanctus Cyprianus ceſſiſſet, Oecumenicum intellexit.

Sic etiam accipit Plenarii Concilii nomen cap.17. lib.5. ubi de Sancto Cypriano ita loquitur: *Neque enim ei placeo, ſi ejus ingenium, facultatemque ſermonis, & doctrinæ ubertatem, ſancto Concilio cunctarum Gentium præponere affectem.... Neque illius huic ſententiæ, in qua ei viſum eſt aliter ſuſcipiendos ab Hæreticis venientes, quàm vel in præteritum ſuſcipiebantur [ſicut ipſe teſtatur] vel nunc ſuſcipiuntur, ſicut totius orbis Chriſtiani Plenario Concilio roboratur ſalubris conſuetudo firmata eſt, meam prapono ſententiam, ſed Eccleſiæ Sanctæ Catholicæ, cujus univerſitas ipſe non fuit, ſed in ejus univerſitate permanſit.*

Sic & libr.6. cap.13. ubi ait: *Secundùm Scripturarum Sanctarum auctoritatem, decrevit Concilium Catholicum orbis terrarum etiam in Hæreticis inventum Chriſti Baptiſmum, non eſſe improbandum.*

Sic uſurpat idem Plenarii Concilii nomen multis aliis in locis librorum de Baptiſmo contra Donatiſtas, ut libro 1. cap.18. lib.2. capp.7. 8. & 9. lib.4. capp.5. & 6. lib.5. cap.4. lib.6. capp.2. 7. & 8. lib.7. capp.10. & 27. Eo denique ſenſu etiam extra hanc de Baptiſmo Hæreticorum controverſiam. Plenarii Concilii nomine utitur Sanctus Auguſtinus, Epiſtolâ nimirum 118. ad Januarium data, cap.1. ubi hanc regulam ſtatuit: *Ea quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, datur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata & ſtatuta retineri; ſicuti quòd Domini Paſſio, & Reſurrectio, & Aſcenſio in Cœlum, & Adventus Spiritus Sancti, anniverſariâ ſolemnitate celebratur; & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervatur ab univerſa, quacumque ſe diffundit, Eccleſia. Alia verò quæ per loca terrarum regioneſque variantur, liberas habent obſervationes.* Quo in loco, per Plenaria Concilia, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, & quæ univerſam Eccleſiam, quàcumque ſe diffundit, ſuorum ad obſervantiam Decretorum adſtringunt, Oecumenica ſola intelligi, perſpicuum eſt.

Quòd verò Concilium Arelatenſe Oecumenicum haberi repugnet Sancti Auguſtini ſententiæ, & rei veritati, quæ erat minor ſecundi Syllogiſmi propoſitio, probatur. Qui nuſquam Arelatenſi Concilio Plenarii nomen disertè tribuit, quotieſcumque agit de cauſſa Cæciliani Carthagi-

nenſis Epiſcopi, ille certè non exiſtimavit ipſum Oecumenicum, ſive ſuo ſenſu Plenarium. Enimverò utiliſſimum fuiſſet Sancti Auguſtini conſilio, oſtendere Cæcilianum in Concilio Plenario, ſive Oecumenico, fuiſſe abſolutum; ut Donatiſtarum qui illum falsò accuſaverant, pervicacem audaciam frangeret, ipſiuſque inoocentiam luculentiùs vindicaret. Atqui Sanctus Auguſtinus, ne ſemel quidem, in tota cauſſæ Cæciliani tractatione, & narratione, Concilio Arelatenſi Plenarii nomen detulit; imò nec Concilium quidem, ſed *Judicium Epiſcopale* dumtaxat, nuncupavit: ergo Concilium Arelatenſe Oecumenicum haberi, ſive Plenarium, Sancti Auguſtini ſenſu, repugnat ejuſdem Sancti Auguſtini ſententiæ.

Probatur minor ex Epiſtola 162. Sancti Auguſtini ad Elenſium data, in qua ſic ſcribit de Romano Concilio ſub Melchiade, in quo abſolutus eſt Cæcilianus, & Donatiſtæ damnati. *Putemus*, inquit, *illos Epiſcopos, qui Romæ judicarunt, non bonos judices fuiſſe: reſtabat adhuc Plenarium Eccleſiæ Univerſæ Concilium, ubi etiam cum ipſis Judicibus cauſſa poſſet agitari; ut ſi malè judicaſſe convicti eſſent, eorum ſententiæ ſolverentur: quod utrùm fecerint, probent: Nos enim non factum eſſe, facilè probamus, ex eo quòd totus orbis non eis communicat: aut ſi factum eſt, etiam ibi ſunt victi. quod ipſa eorum ſeparatio manifeſtat.* Id eſt, ſi Romani ſub Melchiade Pontifice Concilii Patres, corrupti Judices fuerunt, & Cæcilianum injuſtè abſolverunt, damnaruntque Donatum a Caſis Nigris, ut Donatiſtæ queruntur; quidni Plenarium Eccleſiæ univerſæ Concilium, ad reviſionem cauſſæ, ac retractationem, poſtulabant, in quo, cum ipſis Romanæ Synodi Epiſcopis, cauſa rurſus agitari poſſet; ut ſi malè judicaſſe convicti eſſent, eorum ſententiæ reſcinderentur? Quod utrùm fecerint, id eſt an tale Concilium poſtulaverint, & an reipſa fuerit illis temporibus celebratum, probent. Nos hujuſmodi Plenarium Concilium, quod Romanæ Synodi judicium in irritum miſerit, coactum non fuiſſe, facilè probamus; quia totius orbis Eccleſiæ, quibus Plenarium Concilium conſtituitur, Donatiſtis non communicant. Aut ſi Plenarium iſtiuſmodi Concilium celebratum eſt, in quo Romanæ Synodi judicium ad examen vocatum ſit (quod tamen non fatemur) etiam ibi victi ſunt, quod eorum ſeparatio manifeſtè probat.

Addit e veſtigio Sanctus Auguſtinus: *Sed tamen quid poſtea fecerint, Imperatoris literis ſufficientiſſimè oſtenditur: Judices enim Eccleſiaſticos, tantæ auctoritatis Epiſcopos, quorum judicio & innocentia Cæciliani, & eorum improbitas declarata eſt, non apud alios Collegas, ſed apud Imperatorem accuſare auſi ſunt, quod malè judicaſſent. Dedit ille aliud Arelatenſe Judicium, aliorum ſcilicet Epiſcoporum, non quia jam neceſſe erat, ſed eorum perverſitatibus cedens: & omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere.* Quo in loco Sanctus Auguſtinus Plenarium Concilium, quod factum non eſt poſt Concilium Romanum ſub Melchiade, nec a Donatiſtis tunc temporis poſtulatum, licèt poſtulari debuiſſet, ſi de corruptela Judicum non immeritò conqueſti eſſent, per adverſativam particulam evidenter opponit Arelatenſi Concilio, quod tunc celebratum eſt ad eandem cauſſam diſcutiendam. Concilium igitur Arelatenſe, Plenarium nec dixit, nec eſſe exiſtimavit Sanctus Auguſtinus. Quòd ſi Plenarium exiſtimaſſet, ſemel ſaltem Plenarii notionem Arelatenſis Concilii nomini junxiſſet. At longè aliter ſe res habet. Nam illud tantùm *Judicium Epiſcopale* vocat; & nihilò ſolemniùs ac magnificentiùs de ipſo loquitur, quàm de Concilio Romano, quod pariter *Judicium Epiſcopale* vocat. Unde ſicut Concilium Romanum ſub Melchiade, Plenarii nomine a Sancto Auguſtino intellectum nemo unquam ſomniavit: ita nec Arelatenſe fuiſſe ab ipſo intellectum nomine Plenarii, quod paſſim contra Donatiſtas urget, dici poteſt.

Colligitur hoc ratiocinium ex Sancti Auguſtini verbis Epiſtolâ 68. totius Cleri Hipponenſis nomine ad Januarium data. *Juſſit Imperator*, inquit, *venire partes ad Epiſcopale Judicium in urbe Roma faciendum, ubi quemadmodum cauſſa dicta & finita ſit, & Cæcilianus innocens judicatus, indicant geſta Eccleſiaſtica, Jam utique poſt pacificum moderamen Judicii Epiſcopalis, omnis contentionis & animoſitatis pertinacia debebat extingui: ſed rurſus majores veſtri ad Imperatorem redierunt, & non rectè judicatum, atque omnem cauſſam auditam eſſe conqueſti ſunt: unde ille alterum Epiſcopale Judicium dedit, habendum in Arelatenſi Galliæ civitate; ubi multi veſtri, vana & diabolica diſſenſione damnatâ, cum Cæciliano in concordiam redierunt: alii verò pertinaciſſimi, & litigioſiſſimi ad eumdem Imperatorem appellaverunt: poſtea & ipſe coactus Epiſcopalem cauſſam inter partes cognitam terminavit.*

Idem colligitur ex libro ſecundo contra literas Petiliani cap. 92. ubi ait: *Petentibus tum majoribus veſtris, Epiſcopale Judicium dederat Conſtantinus, & apud Romam, & apud Arelatem; quorum primum apud eum accuſaſtis, ab altero ad eum appellaſtis.* Arelatenſe Concilium *Judicium Epiſcopale* pariter vocat, libro 4. contra Creſconium Grammaticum, cap. 7. in Breviculo Collationum cum Donatiſtis, in Collatione tertiæ diei cap. 19. & lib. poſt Collationem cap. 25.

Probatur ſecundò Propoſitio præcipua, ſcilicet repugnare Sancti Auguſtini ſententiæ, ut Arelatenſe Concilium, eius ſenſu, Plenarium, id eſt Oecumenicum, intelligatur. Si Concilium, in quo Cæciliani cauſſa finita eſt, nempe Arelatenſe, fuiſſet Plenarium totius orbis, & Eccleſiæ univerſæ Concilium, illudque eo nomine Sanctus intellexiſſet Auguſtinus, Cæciliani cauſſam toti orbi terrarum incognitam non rectè dixiſſet. Quod enim a totius orbis Epiſcopis, in Concilio Plenario, ſive Oecumenico conſidentibus, ſolemniter judicatum eſt, toti orbi terrarum incognitum nemo rectè dixerit. Atqui Sanctus Auguſtinus paſſim aſſerit, cauſſam Cæciliani, orbi terrarum, aut ſaltem plurimis & nobiliſſimis Catholici orbis Eccleſiis, fuiſſe incognitam: Arelatenſe igitur Concilium, Plenarii totius orbis, & univerſæ Eccleſiæ, ſive Oecumenici Concilii nomine minimè intellexit.

Probatur minor, ex Sancto Auguſtino in libro ad Donatiſtas poſt Collationem cap. 18. *Hæc verba* inquit, *per orbem terræ univerſa perſonat Eccleſia: Teſtimonium Dei novi, argutium Cæciliani non novi.* Lege capp. 4. 7. & 21. ejuſdem libri.

Et libro 4. contra Creſconium, cap. 25. *Licuerit*, inquit, *Epiſcopis veſtris, neſcio quo Donatiano, vel Numidico Privilegio de ſuo ignorare Collega, quicquid Africa tota conclamabat. Cùm Afris, ab Afris objecta crimina (nunquam probata, toties abſoluta) Orientalibus terræ finibus ignota eſſe non ſinant. Valeat apud vos Baptiſmus ab Optato datus, quem ſic damnare noluiſti, ut non fueris auſus abſolvere: & non valeat datus Baptiſmus in Eccleſiis Apoſtolico labore fundatis, Corinthiorum, Galatarum, Epheſiorum, Coloſſenſium, Philippenſium, Theſſalonicenſium, cæterarumque in ſanctis Literis conſcriptarum, ubi Cæciliani non dico falſum crimen, ſed fortè nec verum nomen auditum eſt. Et accuſetur conſcientia tot tantarumque Gentium Chriſtianarum, quia remotiſ-*

Digitized by Google

tiſſimas lites ignoravit Afrarum. Ergo S. Auguſtinus cauſſam Cæciliani orbi terrarum, aut ſaltem plurimis & nobiliſſimis Catholici orbis Eccleſiis, fuiſſe incognitam aſſerit. Idem inculcat libro de Unitate Eccleſiæ contra Petiliani Epiſtolam capp. 2. & 12. & lib. 3. contra Creſconium, cap. 68.

Tandem quòd Concilium Arelatenſe Primum re ipſa non fuerit Plenarium totius Eccleſiæ, ſive Oecumenicum, probatur. Illud Concilium non eſt Plenarium totius orbis Chriſtiani Concilium, ſive quod idem eſt, Oecumenicum, cui deſunt omnes conditiones ad rationem Oecumenici Concilii, omnium Auctorum Eccleſiaſticorum ſuffragio, requiſitæ: ſed omnes illæ conditiones deſunt Concilio Arelatenſi Primo. Non eſt igitur Plenarium, & Oecumenicum.

Probatur minor. Neque enim Romanus Pontifex huic Arelatenſi Concilio, per ſe, vel per Legatos ſuos, adfuit ac præfuit, ut conſtat ex illius Actis a Sirmondo editis; neque ex univerſo orbe Catholico convocatum eſt, ſed ex quibuſdam ſolum Occidentis Provinciis: nec conſequenter omnes ubique terrarum obligare potuit Eccleſias ſuorum ad obſervationem Decretorum.

PROPOSITIO II.

Nomine Concilii Plenarii, in quo quæſtionem de Baptiſmo Hæreticorum finitam ſæpè ſcripſit S. Auguſtinus, Nicænum intelligendum eſt.

Probatur primò. Concilium Plenarium toties a Sancto Auguſtino contra Donatiſtas inculcatum, idem eſt Oecumenicum, ex ipſius Auguſtini ſenſu. At nullum aliud Concilium Oecumenicum intelligere potuit Sanctus Auguſtinus, in quo controverſia de Baptiſmate Hæreticorum finita eſſet, nec aliud ipſum intellexiſſe probari poteſt: nomine igitur Concilii Plenarii a Sancto Auguſtino toties indicati, Nicænum eſt intelligendum.

Probatur minor. Concilium illud ante Sancti Auguſtini nativitatem celebratum eſt: at nullum aliud Concilium Oecumenicum, a Nicæno, celebratum fuit, in quo finita ſit quæſtio de Baptiſmo Hæreticorum, ante Sancti Auguſtini nativitatem; nullum itaque Plenarii Concilii nomine, aliud a Nicæno, Sanctus intellexit Auguſtinus.

Probatur major ipſis Sancti Auguſtini verbis libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 9. ubi quibuſdam Sancti Cypriani verbis recenſitis, ait: *Hac atteſtatione ſatis oſtendit multò magis ſe fuiſſe commemoraturum, ſi quod de hac transmarinum, vel univerſale Concilium factum eſſet. Nondum autem factum erat, quia conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hæc ſola opponebatur inducere volentibus novitatem, quia non poterant apprehendere veritatem. Poſtea tamen, dum inter multos ex utraque parte tractatur & quæritur, non ſolùm inventa eſt, ſed etiam ad Plenarii Concilii auctoritatem, roburque perducta, poſt Cypriani quidem Paſſionem, ſed antequam nos nati eſſemus.*

Minor verò probatur. Nam Epheſinum Sancto Auguſtino recèns defuncto celebratum eſt. Conſtantinopolitanum Primum anno 381. celebratum eſt, Auguſtino annum jam 26. agente, quippe qui natus eſt anno 355. Sardicenſe Oecumenicum, ante nativitatem Sancti Auguſtini actum quidem eſt, ſed controverſiam de Baptiſmo Hæreticorum non attigit. Solum igitur Nicænum ſupereſt, quod Plenarii nomine ſuam ante nativitatem celebrati, Sanctus Auguſtinus intelligere potuerit. Nam, quòd aliqui Capuanam Synodum hoc nomine ab ipſo intellectam volunt, tam indignum figmentum eſt, ut riſu potiùs quàm refutatione dignum videatur. Sed enim Capuana Synodus anno 389. celebrata eſt. Natus eſt verò Sanctus Auguſtinus anno 355. ut jam notavimus: Concilium igitur Plenarium celebratum antequam Auguſtinus naſceretur, nonniſi fictitiè Capuanum dici poteſt. Nam illa Sancti Auguſtini verba, *Antequam nos nati eſſemus*, ad ſpiritalem ipſius nativitatem referre, id eſt ad ipſius Baptiſmum, quaſi de Concilio Plenario loquatur, quod paulò ante fuerit celebratum, quàm baptizaretur, ſed eo tamen jam nato & adulto, evaſio alia eſt per inſomnium excogitata, ad locum evidentiſſimum Sancti Auguſtini excludendum. Accedit, quòd Concilium Capuanum ex orbe univerſo congregatum non fuerit, ut Plenarium totius orbis, & univerſæ Eccleſiæ Concilium, a Sancto Auguſtino dictum ſupponatur.

Nec obſtat quòd in Concilio Carthaginenſi III. cap. 38. Synodo Capuenſis Plenaria nuncupetur: *Illud autem ſuggerimus*, inquit *mandatum nobis, quod etiam in Capuenſi Plenaria Synodo videtur ſtatutum, ut non liceat fieri rebaptizationes*. Id, inquam, non obſtat: quia etſi Capuana Synodus, aliquo ſenſu, Plenaria dicta eſſet; non tamen Plenaria totius orbis, & univerſæ Eccleſiæ, ut illa cuius Auctoritatem paſſim contra Donatiſtas urget Sanctus Auguſtinus. Accedit quòd vox illa, *Plenaria*, in Canone Concilii Carthaginenſis Tertii irreptitia non immeritò videatur, & perperam Synodo Capuenſi adjuncta. Quod non inaniter me conjicere fatebitur, qui adverterit Canonem illum in Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ, Canone 48. referri Græcè abſque voce quæ reſpondeat iſti, quam textus Latinus habet, *Plenaria*. En verba Canonis Ἐκεῖνο δὲ ἀναφέρομεν ἐνταλθὲν ἡμῖν τὸ, καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Καπύῃ ὁρισθὲν, ὥστε μὴ ἐξεῖναι γενέσθαι ἀναβαπτίσεις.

Probatur ſecundò. In eo Concilio quæſtio de Baptiſmo hæreticorum finita eſt, quod omnes Hæreticos cum illorum Baptiſmo ſuſcipiendos in Eccleſiam ſanxit, ſi ad eam ejuratis erroribus reverterentur, exceptis Pauli Samoſateni Diſcipulis, qui cùm Baptiſma verbis Evangelicis non conferrent, juſſi ſunt ante baptizari, quàm in Eccleſiam admitterentur. Atqui Nicæna Synodus omnes Hæreticos in Eccleſiam cum illorum Baptiſmo ſuſcipiendos decrevit, exceptis Pauli Samoſateni diſcipulis: quæſtio igitur de Baptiſmo Hæreticorum in Concilio Nicæno finita eſt. Cùm itaque Concilium illud totius orbis, & univerſæ Eccleſiæ Plenarium fuerit, & ante Sancti Auguſtini nativitatem, nec multùm diu poſt motam de rebaptizandis Hæreticis controverſiam, & poſt Synodum Arelatenſem, fuerit celebratum; non aliud a Sancto Auguſtino intellectum videtur nomine Plenarii Concilii, in quo controverſia de Baptiſmo Hæreticorum dirempta eſt.

Probatur minor, ex Sancto Hieronymo in Dialogo adverſùs Luciferianos, dicente: *Synodus quoque Nicæna, cujus paulò ante fecimus mentionem, omnes Hæreticos ſuſcepit, exceptis Pauli Samoſateni diſcipulis; & quod his majus eſt, Epiſcopo Novatianorum, ſi converſus fuerit, Presbyterii gradum ſervat.*

Confirmatur auctoritate Sancti Athanaſii in Epiſtola de Synodis Arimini & Seleuciæ, ad Conſtantium Imperatorem data, ubi ait, quod per Nicænam Synodum *non Ariana ſolùm, ſed & reliquæ deſtructæ ſunt hæreſes*. Et in Epiſtola ad Africanos, propè finem: *Solùm apud vos auctoritatem obtineat Nicæna Patrum de fide Confeſſio: ipſa enim Nicæna Synodus revera trophæum eſt, ſive columna triumphalis, inſcripta contra omnes hæreſes, quaſi eas exponens oſtentui*. Quomodo, quæſo, Ni-

cæ.

cæna Synndus trophæum contra omnes hæreſes dici poſſet, niſi Donatiſtarum hæreſis, quæ tunc per Africam graſſabatur, in illa confoſſa eſſet, ac palmaris eorum error de Anabaptiſmo damnatus?

Objicitur primò. Sanctus Auguſtinus Concilia quædam Plenaria vocavit, quæ tamen non agnovit ut Oecumenica: Plenarii ergo Concilii nomine ſemper Oecumenicum non ſignificavit: adeoque nihil obſtat quominus intelligere potuerit nomine Plenarii Concilii, in quo quæſtio de Baptiſmo hæreticorum finita eſt, Arelatenſe Primum: præſertim cùm 8. Canone de Baptiſmate hæreticorum non iterando ſic decernat: *De Afris, qui propriâ lege utuntur, ut rebaptizent, placuit ut ſi ad Ecleſiam aliquis de hæreſi venerit, interrogent eum Symbolum; & ſi perviderint eum in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto eſſe baptizatum, manus ei imponatur ut accipiat Spiritum Sanctum: quòd ſi interrogatus, non reſponderit hanc Trinitatem, baptizetur.*

Probatur antecedens. Concilium Bagajenſe, quod a Donatiſtis celebratum eſt, ut ortum inter eos ſchiſma ſedaretur, & cui trecenti decem illius ſectæ Epiſcopi interfuerunt, Sanctus Auguſtinus paſſim Plenarium vocat, ſcilicet lib. 2. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 5. lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 7. lib. 3. de Baptiſmo, cap. 2. & lib. 2. contra Creſconium cap. 53. quod etiam nomen ipſi tribuitur in Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ, Num. 60. nec tamen S. Auguſtinus, & Africani Patres, Bagaienſe Donatiſtarum Concilium Oecumenicum exiſtimarunt. Igitur Concilium Plenarium, ex Sancti Auguſtini, & Africanæ Eccleſiæ ſenſu, non eſt idem quod Oecumenicum.

Confirmatur. In eodem Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ, Conciliis Nationalibus totius Africæ tribuitur Plenariorum Conciliorum nomen, ut numeris 10. 58. 117. 138. videre eſt. Quidni igitur Arelatenſe Concilium, Plenarii nomine intellexiſſet Sanctus Auguſtinus, quamvis Oecumenicum non fuerit; cùm ad illud variarum nationum Epiſcopi convenerint.

Reſpondeo, nego primum antecedens. Cujus probationem diſtinguo: Concilium Bagajenſe S. Auguſtinus Plenarium vocavit, Plenarium Donatiſtarum concedo: Plenarium ſimpliciter & abſolutè, vel Plenarium totius orbis & univerſalis Eccleſiæ, nego. Itaque S. Auguſtinus vocat Concilium Bagajenſe Plenarium Hæreticorum, quia omnes Donatiſtarum Epiſcopi ad illud convenerant. Sic nempe lib. 2. contra Epiſtolam Parmeniani cap. 3. *Per Plenarii Concilii ſui Sententiam dixerunt*, &c. & lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 2. *Maximianiſtas Plenario Concilio ſuo damnatos*, &c. Et lib. 4. contra Creſconium cap. 8. *Qui Plenarii Concilii veſtri ore veridico leguntur eſſe damnati*, &c. At nuſquam oſtendetur S. Auguſtinum vocaſſe aliquod Concilium *Plenarium totius orbis*, & *Univerſalis Eccleſiæ Concilium*, quod Oecumenicum non eſſet.

Reſpondeo ſecundò, rursùs diſtinguendo eamdem propoſitionem. S. Auguſtinus, & Africani Patres, Concilium Bagaienſe Plenarium vocarunt ironicè, & ex Donatiſtarum ſenſu, quem ſugillabant, concedo; ſeriò & ex propria ſententia, nego. Donatiſtæ enim, cùm totam Eccleſiam in parte ſuâ incluſam contenderent, nec alienos a ſecta ſua ullo modo ad Eccleſiam pertinere, partem ſuam *Plenariam Eccleſiam, Catholicam, Univerſalem* appellabant, ut colligitur ex S. Auguſtino paſſim id referente ac refellente, & maximè lib. 4. contra Creſconium cap. 58. *Quo igitur ore*, inquit, *contra Eccleſiam a ſolis ortu uſque ad occaſum promiſſam voce veritatis, & redditam, audes Eccleſiam Plenariam dicere partem Donati? cùm ipſa non ſit niſi Africa, illa verò, cum tot gentibus, ſit & Africa?* Porro ſicut Sectam ſuam Donatiſtæ vocabant Eccleſiam Plenariam, ita Concilium, ad quod univerſi eorum Epiſcopi convenerant, vocabant Plenarium; quaſi Plenariam, quam ſectâ ſuâ concludi præſumebant, Eccleſiam repræſentans. Unde, ex ipſorum ſenſu, Bagaienſe Concilium S. Auguſtinus Plenarium vocat ironicè, & *veridicum*, & *Præſidentis Dei arbitrio* celebratum nuncupat, libro 3. contra Creſconium cap. 52. At quoties ex propria ſententia loquitur S. Auguſtinus, Plenarii Concilii nomine Oecumenicum intellexit; maximè cum hæc verba, vel ſimilia adjunxit ad *Plenarii* notionem determinandam, *Totius orbis*, *univerſalis Eccleſiæ*, *cunctarum gentium*.

Ad confirmationem reſpondeo, In Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ, Synodos Africanas paſſim Plenarias appellari, ſecundùm quid, & cum aliqua limitatione, id eſt, Plenarias Africæ, non verò ſimpliciter & abſolutè Plenarias, ſive Plenarias totius orbis, & univerſalis Eccleſiæ. Id conſtat ex Canonibus in objectione indicatis. Nam 10. qui Concilii 3. Carthaginenſis ſeptimus eſt, decernit, *Ut qui ad Concilium univerſale anniverſarium occurrere noluerit ad cauſam ſuam terminandam, hoc ipſo ſententiam damnationis in ſe dixiſſe judicetur*. At Concilium univerſale anniverſarium, eſt univerſale Provinciæ, vel Nationis, quod annis ſingulis a Primate convocabatur, non verò Oecumenicum. Nam Oecumenica Concilia quotannis non celebrabantur. Eodem ſenſu uſurpatur univerſalis Concilii nomen Canone 28. laudati Codicis, qui II. Concilii Milevitani 22. eſt, cùm vetat Presbyteris, Diaconis, cæteriſque Clericis, ne ab Epiſcoporum ſuorum judiciis, *Ad Judicia tranſmarina unquam provocent, ſed ad Primates tantùm Provinciarum ſuarum; vel ad univerſale Concilium*, utique a Primate ex univerſa Africa congregatum. Unde Milevitanus Canon mox deſignatus, disjunctivam illam non habet, *vel ad univerſale Concilium*; ſed iis tantùm verbis expreſſus eſt: *Non provocent niſi ad Africana Concilia, vel ad Primates Provinciarum ſuarum*. Sic uſurpatur idem nomen Canone 117. ejuſdem Collectionis, qui ſic habet: *Quoniam ante aliquot annos in Eccleſia Plenario Concilio conſtitutum eſt*, &c. Græcè habetur ἐν ταύτῃ ἐκκλησίᾳ, id eſt, *in hac Eccleſia*, ut hujus Eccleſiæ, Africanæ ſcilicet, Plenarium Concilium deſignetur. Sic denique & Canone 138. univerſalis Concilii nomen uſurpatum videri poteſt, ubi & hæc verba Patrum ad Cæleſtinum Pontificem Maximum ſcribentium leguntur, *Qui in univerſali Africano Concilio fuimus*, &c. Quo ſenſu & S. Auguſtinus Epiſtolâ 47. ad Valentinum data, Synodum Africanam in qua Pelagiana hæreſis damnata eſt, vocavit *Plenarium totius Africæ Concilium*. Sed nuſquam oſtenderetur aliquam Synodum, quæ Oecumenica non eſſet, ſimpliciter & abſolutè Plenariam, & *Plenariam totius orbis, univerſalis Eccleſiæ, cunctarum gentium*, fuiſſe nuncupatam a S. Auguſtino, vel ab Eccleſia Africana: ac proinde certiſſimum eſt, Concilium Arelatenſe Primum, a Sancto Auguſtino, Plenarii Concilii nomine, quod toties urget contra Donatiſtas, intellectum ac ſignificatum non fuiſſe.

Nec obſtat quòd Canone 8. illius Concilii ſancitum ſit, Hæreticorum Baptiſma non eſſe iterandum. Ex hoc enim non colligitur Plenarium illud eſſe univerſalis Eccleſiæ Concilium, in quo finita ſit & eliquata controverſia de Baptiſmate Hæreticorum; ſed ſolùm in eo de iſta quæſtione occaſione data, actum fuiſſe: quamvis ad quæ-

ſtio-

ſtionem juris & dogmatis dirimendam convocatum non eſſet, ſed ſolùm ad quæſtionem facti diſcutiendam, & ad exponendum an Cæcilianus verè fuiſſet ſacrorum Librorum Traditor: an ejus proinde Ordinatio legitima fuiſſet atque canonica; an jure, an perperam fuiſſet a Patribus Romani Concilii ſub Melchiade abſolutus.

Objicitur ſecundò. Plenarii Concilii nomine, in quo quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finita eſt, Sanctus Auguſtinus intellexit Concilium aliquod Tranſmarinum: Sed Concilium Tranſmarinum Afris, Arelatenſe eſt, non Nicænum: igitur nomine Plenarii Concilii, Sanctus Auguſtinus Arelatenſe, non verò Nicænum, intellexit.

Probatur Major ex Sancto Auguſtino lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas capp. 8. & 9. ubi de Sancto Cypriano ſic loquitur. *Satis oſtendit multò magis ſe fuiſſe commemoraturum, ſi quod hac de re Tranſmarinum, vel univerſale Concilium factum eſſet: nondum autem factum erat, quia conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum*, &c.

Reſpondeo, nego ſecundam partem Minoris, nempe quòd Concilium Nicænum, Afris Tranſmarinum dici non poſſit. Cùm enim Sanctus Auguſtinus lib. 2. contra Creſconium cap. 37. inter *Eccleſias Tranſmarinas*, quarum auctoritatem adverſus Donatiſtas urget, *Bythinia* Eccleſias recenſeat, & Nicæa quæ Nicæno Concilio nomen dedit, ſit Bithyniæ civitas; conſequens eſt Nicænum Concilium Tranſmarinum fuiſſe Afris, adeoque nomine *Univerſalis & Tranſmarini Concilii*, cujus ad examen controverſia de Baptiſmate Hæreticorum perducta eſt, a Sancto Auguſtino intelligi potuiſſe.

Objicitur tertiò. Concilium, quod de omnibus orbis partibus congregatum eſt, Plenarii totius orbis Concilii nomine potuit a Sancto Auguſtino intelligi, & ſignificari: ſed Concilium Arelatenſe Primum ex omnibus mundi partibus congregatum eſt: quidni igitur illud Plenarii Concilii nomine intellexerit, & deſignaverit Sanctus Auguſtinus?

Probatur Minor ex Concilio Arelatenſi Secundo Canone 18. *Ad Arelatenſis Epiſcopi arbitrium*, inquit, *Synodus congreganda: ad quam urbem ex omnibus mundi partibus, præcipuè Gallicanis, ſub Sancti Marini tempore, legimus celebratum fuiſſe Concilium, atque Conventum*.

Confirmatur ex Conſtantino Magno in Epiſtola ad Chreſtum Syracuſanorum Epiſcopum, apud Euſebium libro 10. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5. dicente, Se mandaſſe ut plurimi Epiſcopi *ex locis diverſis, & prope infinitis*, Arelatem ad Concilium convenirent.

Reſpondeo, nego minorem. Ad ejus probationem reſpondeo, Concilium II. Arelatenſe per exaggerationem quamdam dixiſſe, Primum ex omnibus mundi partibus fuiſſe convocatum, ut ſcilicet Urbem Arelatenſem commendaret, ac Arelatenſis Epiſcopi dignitatem. Unde addidit hanc exceptionem, *Et præcipuè Gallicanis*; quæ incongrua fuiſſet, ſi partes orbis univerſas intellexiſſet abſolutè. Certè Primi Concilii Arelatenſis Patres, non ex omnibus orbis Chriſtiani regionibus, ſed ex diverſis dumtaxat Provinciis, ad illud ſe conveniſſe Concilium teſtantur in Epiſtola ſua Synodica ad Sylveſtrum Papam. *Et cùm diverſa ſint Provinciæ, ex quibus advenimus* (inquiunt) *& ita varia contingunt, quæ nos cenſemus obſervare debere*.

Ad confirmationem reſpondeo, Conſtantini verba indicare quidem numerum maximum, & diverſitatem regionum, ex quibus Epiſcopos ad Concilium Arelatenſe convocavit, non autem diſertè ſignificare, quòd ex univerſis orbis Chriſtiani Provinciis illos convocaverit, ut hoc Plenarium univerſalis Eccleſiæ Concilium eſſet. Quem ſenſum Conſtantini Epiſtola ex Græco Euſebii textu a Sirmondo Latinè reddita exhibet. *Propterea*, inquit Imperator, *mihi ſedulò providendum fuit, ut hæc, quæ poſt judicium prolatum ſedari voluntario aſſenſu debuerant, vel nunc tandem, multis præſentibus, exitum ſortiantur. Quoniam ergo plurimos ex diverſis compluribus locis Epiſcopos, in Arelatenſium oppido, ad Kalendas Auguſti, convenire præcepimus, tibi etiam per literas ſignificandum duximus*, &c. Vides non *ex locis diverſis & prope infinitis*, ſed *ex diverſis compluribus locis*, plurimos Epiſcopos ad Concilium Arelatenſe Primum dici convocatos?

Præterea, veriſimile non eſt, quòd Conſtantinus appellationem Donatiſtarum ſuſcepiſſet poſt Arelatenſis Concilii ſententiam, ſi ad illud totius orbis Chriſtiani Epiſcopi conveniſſent: ſiquidem Nicæno de Concilio ad Eccleſias ſcribens id ab omnibus recipi jubet, ac obſervari quod in eo fuerat definitum; quia *Quod in Epiſcoporum Conciliis ita generaliter decernitur, divinæ voluntati tribui debet, ac veluti cæleſte, divinumque Præceptum æſtimari*. Cùm igitur Conſtantinus Donatiſtas ad ſuum tribunal, poſt Arelatenſis Concilii ſententiam, appellantes, (quamvis indignabundus) ſuſceperit; argumento eſt, ad illud totius orbis Chriſtiani Epiſcopos non conveniſſe, neque convocatos fuiſſe.

Objicitur ſecundò. In Concilio Nicæno nullus Canon extat, quo Donatiſtarum anabaptiſmus damnetur, aut quo ſanciatur, omnium Hæreticorum Baptiſma ratum eſſe: contra illos verò in Concilio Arelatenſi Primo editus eſt Canon octavus: Plenarium igitur Concilium, in quo quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finita eſt, non eſt Nicænum, ſed Arelatenſe.

Reſpondeo, diſtinguo primam partem antecedentis: Nullus Canon extat, quo Donatiſtarum error damnetur, &c. explicitè & nominatim, concedo; implicitè & per conſequentiam, nego. Canone enim octavo Concilii Nicæni decretum eſt, Novatianos ad Eccleſiam redeuntes, in Clero, ex indulgentia, permanſuros, cùm impoſitione manuum reconciliati fuiſſent. Non eſt decretum ut baptizarentur, quia Baptiſmum verbis Evangelicis conferebant: Canone verò 19. ſancitum eſt, Paulianiſtas ad Eccleſiam confugientes baptizandos eſſe, quia formam Baptiſmi legitimam non ſervabant. Per conſequentiam igitur ſancitum eſt, omnium Hæreticorum, qui baptizandi ritum Evangelicum ſervabant, ut Novatiani, ratum eſſe, nec umquam iterandum Baptiſma: & eos ſolùm eſſe baptizandos, qui Baptiſmi formam, ut Paulianiſtæ, violaſſent, ſeu verbis Evangelicis baptizati non eſſent. Quæ reſponſio Sanctorum Athanaſii, & Hieronymi verbis, inter probationes relatis, confirmatur.

Objectio tertia petitur ex Sancto Baſilio in Epiſtola 2. Canonica ad Amphilochium, dicente, Oportere plures Epiſcopos ſimul convenire, & Canonem condere circa iterationem vel approbationem Baptiſmi Encratitarum, Saccophororum, Apotactitarum, quos rebaptizari in Eccleſia ſua ſcribit, quamvis prohibitum ſit apud Romanos eos rebaptizare, alicujus œconomiæ gratiâ: atqui Sanctus Baſilius non dixiſſet convocandum eſſe Concilium, quod hac de re decerneret, ſi jam eliquata fuiſſet veritas in Nicæno, quod Baſilio ignotum non erat: nec prohibitionem in Romana Eccleſia factam de non iterando Baptiſmate, ad ſolam œconomiam retuliſſet, quæ ſpectaſſet ad fidem, ſi Donatiſtarum hæreſis in Concilio Nicæno fuiſſet proſcripta: Concilium igitur Nicænum, non eſt Plenarium illud, in quo quæſtio de Ba-

ptiſma-

ptiſmate Hæreticorum eliquata & finita eſt.

Major conſtat ex auctoritate Sancti Baſilii, quæ Diſſertatione ſuperiori, argumento octavo, relata eſt.

Reſpondet Pater Nicolai, Sanctum Baſilium de quibuſvis Hæreticis non loqui, ſed de illis dumtaxat, qui circa Trinitatis, adeòque circa Baptiſmi formam errabant, quamvis eam integrè proferrent. Sed hæc expoſitio cum Sancti Baſilii textu cohærere non poteſt, nec ejus ſenſum Vir Eruditus attigit, ut loco mox laudato oſtendimus.

Reſpondet ſecundò, Sanctum Baſilium, his verbis, in priori epiſtola ad Amphilochium: *Sed quoniam nonnullis Aſiaticis omnino viſum eſt propter multorum œconomiam, & diſpenſationem, Baptiſmum eorum recipi, recipiatur:* Nicenæ Synodi Patres intellexiſſe, quam in Aſia conſtat celebratam. Verùm hæc reſponſio parum veriſimilis videtur, quia Sanctus Baſilius Nicænos Patres non ſic jejunè appellaſſet: nec Aſiaticis duntaxat aliquibus id viſum eſſe dixiſſet, quod a trecentis decem & octo Patribus, ex toto orbe Chriſtiano congregatis, noviſſet definitum.

His igitur ſolutionibus prætermiſſis, reſpondeo, diſtinguo minorem: Sanctus Baſilius non dixiſſet convocandum eſſe Concilium, &c. ſi Nicæni Concilii Decretis ſancitum fuiſſe intellexiſſet, ut Hæreticorum Baptiſma ratum haberetur, concedo: Si id in Concilio Nicæno definitum non intellexiſſet, nego. Porrò licèt Nicæna Synodus decreverit, omnes Hæreticos cum ſuo recipiendos eſſe Baptiſmate, modò verbis Evangelicis baptizati eſſent: quia tamen id disertè in illius Canonibus non habetur, ſed per conſequentiam tantùm colligitur ex 8. & 19. Canone; Sanctus Baſilius potuit ad illam Nicænorum Canonum conſequentiam non advertere, & iis non obſtantibus, Eccleſiæ ſuæ morem nondum antiquatum, de rebaptizandis Hæreticis ſectari. At Pontifices, & Patres Sancto Baſilio poſteriores, quos excitata rurſus de rebaptizandis Hæreticis quæſtio, Nicænorum Canonum ſenſui, & conſequentiis magis fecit attentos, nemoè Siricius in Epiſtola ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, Innocentius Primus in Epiſtola ad Epiſcopos Macedoniæ, Sanctus Hieronymus in Dialogo adversùs Luciferianos, & Sanctus Auguſtinus paſſim in libris contra Donatiſtas, arbitrati ſunt Nicænos Patres omnium Hæreticorum, Pauliniſtis exceptis, & aliis, ſi qui eſſent ab Evangelico baptizandi ritu aberrantes, Baptiſma ratum habuiſſe. Idque colligi putarunt evidenter ex Canonibus 8. & 19.

Reſpondeo ſecundò retorqueri poſſe contra adverſarios argumentum, & ſic ſubſumi: Atqui Sanctus Baſilius non dixiſſet convocandum eſſe Concilium, quod hac de re decerneret, ſi jam eliquata fuiſſet veritas, & finita quæſtio in Arelatenſi quod Sancto Baſilio ignotum eſſe non potuit, ſi Plenarium fuiſſe totius orbis univerſalis Eccleſiæ, & cunctarum Gentium Concilium ſupponatur: nec prohibitionem in Romana Eccleſia factam de non iterando Baptiſmate, ad ſolam œconomiam retuliſſet, quæ ſpectaſſet ad fidem, ſi in Concilio Plenario totius orbis, quale fuiſſe Arelatenſe contendunt, Donatiſtarum hæreſis fuiſſet proſcripta. Concilium igitur Arelatenſe, non eſt plenarium illud, in quo quæſtio de Baptiſmo Hæreticorum eliquata, & finita eſt.

Objectio quarta ſumitur ex Sancto Epiphanio in expoſitione Catholicæ Fidei, ita ſcribente: *Alii, qui audaciores videntur, ex Catholicorum partibus, privatâ ſibi factione conflatâ, citra Generalis Concilii Decretum, iterum baptizare nihil verentur; cùm nondum ea res, ut dixi judicio Synodi deciſa ſit.* Porro non dixiſſet Sanctus Epiphanius quæſtionem de Baptiſmo Hæreticorum admittendo vel rejiciendo Synodi judicio finitam non fuiſſe, ſi a Nicæna Synodo probatus fuiſſet omnium Hæreticorum Baptiſmus, Pauliniſtis ſolis exceptis: in Nicæno igitur Concilio illa quæſtio non finita eſt, ac proinde non eſt illud Plenarium, cujus auctoritatem contra Donatiſtas tam frequenter urget Sanctus Auguſtinus.

Reſpondeo, nego hypotheſim minoris, quòd ſcilicet Sanctus Epiphanius quæſtionem de Baptiſmo Hæreticorum, Synodi judicio finitam non fuiſſe dixerit. Id enim nullatenus habet, nec de Baptiſmo Hæreticorum non iterando ex profeſſo agit, nec Synodum indicat, quæ rebaptizari Hæreticos prohibuerit: ſed ait ſolùm, nullam Synodum præcepiſſe, ut Ariani rebaptizarentur, & propterea quorumdam temeritatem coarguit, qui illos rebaptizabant. Porro quòd hic ſit Sancti Epiphanii ſenſus, & quòd de ſolis Arianis loquatur, conſtat ex loco in objectione laudato. *Alii*, inquit, *qui audaciores videntur ex Catholicorum partibus privatâ ſibi factione conflatâ, præter Eccleſiæ conſuetudinem, ac citra Generalis Concilii Decretum, eos qui ab Arianis ad ſuas partes tranſeunt iterum baptizare nihil verentur, cùm nondum ea res, ut dixi, Univerſalis Synodi judicio deciſa ſit; quòd adhuc populi promiſcuè, ad hodiernum uſque tempus, habeantur: inter quos multi quidem ſunt Catholici, ſed fictè, ac per ſimulationem, Sacerdotum auctoritatem ſequuntur, donec exterminata illa Secta ab Eccleſiæ conſortio ſegregetur; ut tunc aliquid de illa ſtatuatur.* Ex quibus conſtat, Launoium in Sancti Epiphanii loco oſcitanter omiſiſſe nomen Arianorum; unde veluti, generatim de omnibus Hæreticis ab ipſo dictum obtruſit, quod ſpeciatim de Arianis dictum eſt.

Objicitur quartò. Sanctus Athanaſius Oratione 3. contra Arianos; & Sanctus Cyrillus in Præfatione Catecheſeon, Baptiſma ab Hæreticis collatum aſſerunt irritum prorſus eſſe: atqui id non aſſeruiſſent, ſi Concilium Nicænum contrarium definiviſſet; igitur Nicænum Concilium non eſt Plenarium illud, in quo Sanctus Auguſtinus quæſtionem de Baptiſmo Hæreticorum finitam eſſe toties inculcat.

Reſpondeo, Sanctum Athanaſium, eò loci Baptiſma quidem Hæreticorum nullum aſſerere, quoad effectum gratiæ, in adultis qui ipſorum hæreſi communicant; non verò quoad Sacramentum & characterem; Sanctum verò Cyrillum vel de omnibus Hæreticis non loqui, ſed de illis tantùm qui Baptiſmi formam violabant; vel ſingularem hanc eſſe illius ſententiam, ut & Hieroſolymitanæ Eccleſiæ illius temporibus, cui nempe nondum erat exploratus Nicænorum Canonum 8. & 19. ſenſus, nec perſpecta conſequentia. Legatur ſuperior Diſſertatio in ſolutione argumenti, ſexti & ſeptimi.

DIS-

DISSERTATIO XXV.

Contra Praxeanos, Noetianos, & Sabellianos.

QUÆSTIO UNICA.

De Perſonarum divinarum Trinitate.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm ſint revera tres in Deo Perſonæ?

PROPOSITIO.

Divinarum Perſonarum Trinitatem, utriuſque Teſtamenti Scriptura, & Traditio contra Sabellianos probant.

ADorandum illud Myſterium probatur primò ex ſacris Veteris Teſtamenti paginis, ex illo nimirum Geneſis 1. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram ..... Creavit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.* Ubi alterna illa pluralis & ſingularis numeri uſurpatio, *Faciamus ad imaginem noſtram, Dixit Deus, Creavit ad imaginem ſuam*, Trinitatis Myſterium non obſcurè indicant. Figmentum enim eſt, quod reſpondent Judæi, Deum ſecum locutum, & ſe ad agendum excitantem, dixiſſe, *Faciamus*, &c. Quod Sanctus Baſilius Homiliâ 9. in Hexaëmeron diſertè refellit, *Erat*, inquit, *& tunc in iis quæ dicere Judæus ſolet, cuivis obvia, & cognoſcibilis omnibus abſurditas. Quis enim faber, aut ærarius, aut lignarius, ſolus ipſe quidem, nec alio quoquam ſibi cooperante ſtipatus, interque ſuæ artis inſtrumenta deſidens, quis*, inquam, *ſibi ipſi admurmurat, dicens: Faciamus gladium, aut compingamus aratrum; ac non potiùs ſilentio, ſuam, cùm libuerit, accommodatam ad artem, exequitur operationem? Sunt enim inſignes profectò nugæ, unum aliquem invenìri qui ſibi imperet, ſive Præceptorem deſidere, ac heriliter ſe ipſum vehementerque urgere, & adhortari.*

Et infra: *Numquid & nunc etiam, dic mihi, Judæe! ſola perinde ut tibi placet, atque unica eſt ipſa perſona? Non enim ſcriptum eſt, Fiat homo, ſed Faciamus hominem. Hactenus nondum apparuit quod doceretur, atque ideo in abyſſo divinæ cogitationis præconium hoc celabatur ac tegebatur: deinceps jam ipſius ortus hominis certò expectatur, detegitur paramper ipſa fides, & apertiùs indicatur iſtius veritas divini Decreti, Faciamus hominem. Audis, o tu, qui bellum indixiſti perpetuum Chriſto, Deum ipſum, ſuum in creandis rebus ſocium alloqui, per quem fecit & ſæcula, qui portat omnia verbo potentiæ ſuæ?*

Divinarum Perſonarum pluralitas ex Scripturis probata.

Figmentum rurſus eſt, quod ſecundò reſpondent Rabbini, Deum more Principum pluraliter locutum eſſe, demonſtrandæ cauſâ auctoritatis. Quod egregiè refellit Theodoretus Quæſtione 19. in Geneſim, quia *In univerſa planè Scriptura divina licet audire Deum omnium ſingulari numero loquentem. Raròputem pluraliter ſermonem format, niſi cùm innuit numerum perſonarum Trinitatis. Etenim cùm linguas confunderet, non dixit ſingulariter, Deſcendam; ſed, Venite, deſcendentes confundamus ipſorum linguas. Et hoc igitur loco, quoniam Deus animal rationale formabat, quod poſtea renovaturus erat poſt multas generationes, Sanctæ Trinitatis invocationibus ſacroſanctum Baptiſma inſtituens, cùm fabricaturus eſſet naturam, cui hæc Myſteria crederentur, obſcurè identitatem ſubſtantiæ, & perſonarum numerum aperuit. Dum enim* [inquit] *dixit, Deus, communionem divinæ naturæ indicavit: Subjungens autem illud, Faciamus, expreſſit numerum perſonarum. Similiter cùm iterùm ſingulari numero dixit, Imaginem, eamdem eſſe naturam oſtendit. Non enim dixit, Ad imagines, ſed, Ad imaginem. Cùm autem dixit, noſtram, numerum hypoſtaſeon manifeſtavit.*

Figmentum denique eſt, quod quidam Hæretici reſponderunt, Deum Angelis locutum, eùm dixit, *Faciamus*: quod refellit Sanctus Baſilius loco ſupra laudato: *Conſidera*, inquit, *quòd continenter ſequitur; Ad imaginem noſtram. Quid ad hæc dicere paras? Num una, & Dei, & Angelorum, imago eſt? Prorſus Filii, Patriſque forma eadem ut ſit neceſſe eſt. Formam hìc ut intelligamus neceſſe ſit, quæ divinam addecrat majeſtatem: hæc eſt, non lineamentis conſiſtentem corporeis, ſed in peculiari Numinis proprietate conſiſtentem...... Cui dicit, Ad imaginem noſtram? Cui, quæſo te, alii, quàm ei qui ſplendor eſt gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, qui eſt imago Dei inviſibilis? Suæ igitur imagini propriæ, quæ vivit, quæ dixit, Ego & Pater unum ſumus: &, Qui me vidit, vidit Patrem: huic dicit, Faciamus hominem ad imaginem noſtram. Ubi una eſt imago, quem locum ibi obtinet diſſimilitudo? Et fecit Deus hominem: non dixit, Fecerunt. Evitavit hoc loco perſonarum multitudinem. Per illa namque Judæum erudiebat: per hæc verò Gentilium excludens errorem, ſecurè admodùm ad unitatem recurrit: ut & Filium cum Patre intelligas, & multitudinem Deorum longè perieuloſiſſimam effugias. Ad imaginem Dei creavit ipſum. Iterum Socii creationis perſonam adduxit. In his enim non ad Imaginem ſuam dixit, ſed ad imaginem Dei.*

II. Probatur perſonarum divinarum pluralitas ex illo Geneſis 19. *Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem, a Domino, de Cœlo.* Quibus verbis, Deum de Deo ſignificari, videlicet Filium a Patre procedentem, a quo ſicut eamdem naturam & potentiam accipit, ſic etiam eandem operationem ad extra, graviſſimi quique Patres obſervant: & inter alios Sanctus Juſtinus Martyr, in Dialogo cum Tryphone. *Etiam nunc non intellexiſtis*, inquit, *Unum ex tribus, & Deum, & Dominum ei qui in cœlo eſt adminiſtrare, Dominum duorum Angelorum. Progredientibus enim illis ad Sodomam, ipſe relictus cum Abrahamo, ei collocutus eſt, quæ deſcripta ſunt a Moyſe. Quo & ipſo poſt colloquium recedente, Abraham in locum ſuum eſt reverſus. Eoque ad Sodomam adveniente, jam non duo Angeli verba cum Lotho conferunt, ſed ipſe; pro eo atque Verbum indicat, atque is Dominus eſt, qui a Domino in cœlo, hoc eſt univerſorum Parente, accepit ut hæc inferret Sodomitis & Gomorrhæis, quæ Verbum recenſet, ſic inquiens: Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem, a Domino, de Cœlo.*

Et Sanctus Irenæus libro 3. adversùs Hæreſes cap. 6. *Et iterum in everſione Sodomitarum Scriptura ait: Et pluit Dominus, ſuper Sodomam, & Gomorrham ignem & ſulphur, a Domino, de cœlo. Filium enim hìc ſignificat, qui & Abraha collocutus ſit, & a Patre accepiſſe poteſtatem ad judicandum Sodomitas, propter iniquitatem eorum.*

Et Primi Concilii Antiocheni Patres, in Epiſtola Synodica contra Paulum Samoſatenum. *Generavit quidem Filium Pater*, inquiunt, *tanquam actum viventem, & per ſe exiſtentem, omnia in omnibus operantem..... Hunc dicit Scriptura deſcendiſſe, & apparuiſſe Abrahæ, ad quercum Mambre, unum ex tribus, cum quo Patriarcha*

tamquam tuo Domino & Judice colloquebatur ; ut qui omne judicium a Patre accepiſſet ; de quo ſcriptum eſt ; Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur, a Domino de Cœlo.

Et Sanctus Athanaſius libro contra Sabellii Gregales, p.510. *Quis eſt qui ita loquitur : Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum? Non hominis hoc verbum, ſed Dei, oſtendentis germanam ſui ex Patre ſuo procreationem : atque ideo Domini titulum non recuſat. Dominus enim eſt, qui ex ſolo Domino eſt genitus, ut apud Moſen dictum invenias : Pluit Dominus ignem a Domino.*

Et Sanctus Hilarius libro 4. de Trinitate pag.20. col.2. *Debitæ adeſt in Sodomam & Gomorrham juſta pœna judicii. Et quid tandem momenti in eo eſt? Dominus ſulphur & ignem pluit, a Domino : ut Dominus, a Domino, ita non diſcrevit natura nomine, quos ſignificatione diſtraxerat. Legimus namque in Evangelio : Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio. Dedit ergo Dominus, quod Dominus accepit a Domino : Sed qui accepiſti, in Domino, & Domino, Judicii cognitionem, cognominis ejuſdem in Deo, & Deo cognoſce conſortium.*

Et Formula prima Concilii Sirmienſis contra Photinum edita, quam Sanctus Hilarius lib. de Synodis exponit, & probat, Anathemate 16. ſic habet : *Si quis, Pluit Dominus a Domino, non de Filio & Patre intelligat, ſed ipſum a ſe dicat pluiſſe, anathema ſit. Pluit enim Dominus Filius, a Domino Patre.* Eodem modo hunc Geneſeos locum exponunt alii Patres, quos recenſere longum eſſet.

III. Trinitatis Myſterium probant illa verba Pſalmi 32. *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus, omnis virtus eorum.* Nomine Domini intelligitur Pater, cujus eſt Verbum, quique per Verbum operatur prima Sanctiſſimæ Trinitatis perſona. Verbum, per quod omnia facta ſunt, Filius eſt, ſecunda perſona. Tertia denique eſt Spiritus oris Dei, cui perfectio divinorum operum ſingulari quadam ratione tribuitur. Unde Sancti Patres ex hoc loco divinarum perſonarum Trinitatem probant, & inter alios Sanctus Gregorius Nyſſenus, Oratione Catechetica cap.4. *Eſſe enim,* inquit, *Verbum Dei, & Spiritum Dei, poteſtates, quæ conſiſtunt eſſentialiter, & ſunt efficientes eorum quæ facta ſunt, & ea quæ ſunt, continent, ex divinitus inſpiratis Scripturis evidenter oſtenditur. Sufficit autem, cùm meminerimus unius teſtimonii, plura invenienda relinquere ſtudioſis : Verbo Domini,* inquit, *Cœli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum. Quo Verbo, & quo Spiritu? Neque enim dictio eſt Verbum ; neque Spiritus anhelitus. Si enim ad noſtræ naturæ ſimilitudinem Deus quoque homo fieret, ejuſmodi quoque verbo & ſpiritu uti univerſitatis Opificem ſtatuerint. Quænam autem tanta virtus proficiſcitur a verbis, & a ſpiritu, ut ſufficiat ad cœlum conſtituendum & quæ in eo ſunt Virtutes? Si enim noſtræ dictioni Dei Verbum eſt ſimile, & Spiritus ſpiritui, ſimilis eſt omnino virtus ex ſimilibus : & quantus noſtrum, tantas vires habet Dei Verbum. Atqui & operatione ſunt carentes, & minimè conſiſtentes, qui cum verbis tranſeunt, ſpiritus. Quò fit ut non agentes, & non conſiſtentes illos omnino conſtituant, qui ad noſtri verbi ſimilitudinem Dei Verbum deducunt. Sin autem, ut dicit David, Verbo Dei firmati ſunt cœli, & eorum virtutes conſiſtunt in Dei Spiritu : conſtat ergo Myſterium veritatis, quod dictat eſſe dicendum Verbum in eſſentia, & Spiritum in hypoſtaſi.*

IV. Idem Myſterium probat illud Iſaiæ 6. cap. *Clamabant* (Seraphim) *alter ad alterum, & dicebant, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Exercituum.* Ubi trina illius vocis, *Sanctus*, repetitio, & *Domini* ſingulare nomen, Perſonarum divinarum Trinitatem in una eſſentia ſignificant. Unde Sanctus Ambroſius libro 2. de Fide ad Gratianum, cap.4. hunc locum expendens, ait. *Quid ſibi vult, ſub uno nomine ſanctitatis, trina repetitio? Si trina repetitio, cur una laudatio? Si una laudatio, cur trina repetitio? Trina repetitio cur, niſi quia Pater & Filius, & Spiritus Sanctus ſanctitate unum ſunt? Non dixit ſemel, ne Filium ſequeſtraret ; non bis, ne Spiritum præteriret ; non quater, ne creaturas conjungeret. Et ut oſtenderet Trinitatis unam eſſe Deitatem, cùm tertiò dixiſſet, Sanctus, Sanctus, Sanctus : addidit ſingulariter, Dominus Deus Sabaoth.*

V. Idem Myſterium probat Propheta mox laudatus cap.48. in perſona Meſſiæ dicens : *Ex tempore antequàm fieret, ibi eram, & nunc Dominus miſit me, & Spiritus ejus.* Quæ verba Sanctus Hieronymus in ſuis ad iſtum locum Commentariis ſic expendit. *Quando fiebant omnia a Patre, ipſe erat cum eo, qui adgaudebat, qui etiam nunc dicit : Ego qui ſemper eram cum Patre, & in Patre, & ſine Patre nunquam eram, etiam nunc loquor, & juxta fragilitatem carnis aſſumptæ dico, quòd Dominus Deus miſerit me, & Spiritus ejus, brevique verſiculo, Trinitatis nobis oſtenditur Sacramentum.*

Probatur ſecundò ex Novi Teſtamenti locis evidentibus. Namque Trinitatis Myſterium diſertè probant verba Chriſti, Matthæi ultimo : *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Quo ex loco Tertullianus Praxeæ refellit errorem, cap.26. libri contra illum editi. *Noviſſimè mandat,* inquit, *ut tinguerent in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum : non in unum. Nam nec ſemel, ſed ter, ad ſingula nomina, in perſonas ſingulas tinguimur.* Quo item ex loco Sanctus Athanaſius Sabellianum errorem coarguit, in Oratione contra Sabellii Gregales. *Nullus igitur,* inquit, *repudians hanc Trinitatem, Unitatem exiſtimet ſe invenire poſſe, ſed in Trinitate unum exiſtimet, habens ſummam fidei in Baptiſmate, & tribus ſignaculis ſanctis, per quæ in ſalutem regeneratus eſt.*

II. Ex illo Matthæi 16. *Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus qui in cœlis eſt. Quo dicto,* inquit Tertullianus libro contra Praxeam cap.21. *utriuſque perſonæ conſtituit diſtinctionem, & Filii in terris, quem Petrus agnoverat Dei Filium, & Patris, qui in cœlis, qui Petro revelaverat, quod Petrus agnoverat Dei Filium Chriſtum.*

III. Sancti Joannis Evangelium paſſim Trinitatem Perſonarum divinarum adſtruit, cap.1. *In Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum &c. Et Verbum caro factum eſt.* Quæ verba Tertullianus expendens loco mox laudato, ait : *Nam ſi hoc non aliter accipi licet, quàm quomodo ſcripta ſunt, indubitanter alius oſtenditur, qui fuerit a Principio, alius apud quem fuit : alium ſermonem eſſe, alium Deum ; licèt & Deus ſermo, ſed quà Dei Filius, non quà Pater : alium per quem omnia, alium a quo omnia. Alium autem quomodò dicamus, ſæpe jam edidimus ; quo alium neceſſe eſt, non eundem, alium autem, non quaſi ſeparatum, ſed diſpoſitione alium, non diviſione. Hic ergo factus eſt caro, non ipſe cujus eſt Sermo. Hujus gloria viſa eſt, tanquam unicè a Patre, non tanquam Patris.*

Eundem locum urget Sanctus Athanaſius in Oratione contra Sabellii Gregales. *Si Deus,* inquit, *Verbum in mente habet, non autem revera ex ipſo ge-*

genitum, ut Deum ex Deo, quomodo eſſe poterit apud Deum, Verbum? Aut quomodo Deus fuerit? Non enim Verbum in mente hominis conceptum, homo eſt apud hominem, cùm nec vivat, nec ſubſiſtat, ſed vivi dumtaxat & ſubſiſtentis pectoris motus ſit, quod mox ut enuntiatum eſt, non ſubſiſtit: & ſæpe vocatum, nequaquam permanet, cùm contra Pſalmiſta vociferetur: Dei verbum in æternum permanet: & in ea re illi ſuffragator & conſonus Evangeliſta eſt, cùm Verbum Deum eſſe profitetur, & manifeſtatum eum annuntiat, & adventu indicat, & Incarnatum prædicat, non comprehendens unà cum Verbi Incarnatione ipſum Patrem. Verbum enim caro factum eſt..... Unigenitum igitur Verbum in mundo vides manifeſtatum, & in hominibus habitantem, gloriamque illi attribui ut Unigeniti a Patre: non quòd ipſe Pater ſit, aut Pater unà cum Verbo ſeſe manifeſtaverit, quemadmodum homo ſui ipſius Verbo manifeſtatur.

,, Et *Joannis* 14. Si cognoviſſetis me, & Patrem meum cognoviſſetis.... Philippe, qui videt me, videt & Patrem.... Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt? *Et*, Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis. *Quæ loca Sanctus Athanaſius expendens, in Oratione contra Sabellii Gregales, ait:* ,, Si una perſona eſt, cur altera emittitur, & per carnem conſpicitur, cùm Deum nemo viderit unquam, ſed unigenitus Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarraverit, & acceſſerit ad nos, ſuiſque verbis ſui conſpectum exhibuerit: quique ob iſtam ex ſeſe Patris cognitionem, inter loquendum ſubjunxerit; Qui videt me, videt & Patrem meum, non ſeipſum Patrem dicens. Qui enim id fieri poſſet, cùm Pater ſit inviſibilis? Sed talem ſe dicit, qualis Pater eſt. Nam ſuperiùs dixerat: Si cognoviſſetis me, etiam Patrem cognoviſſetis, dualitatem perſonarum expreſſis verbis nobis declarans, quæ ex incommutabili deitate agnoſci poterat. Quocirca qui dignus habetur conſpectu Filii, non fraudatur conſpectu Patris. Non enim genitor alienum, diſſimilemque de ſe genuit; ſed ſibi conſimilem. Si igitur unum exiſtimas, cùm revera duo ſint, Pater, & Filius, quæ tibi cum Eccleſiaſtica Doctrina communio ſupereſt? Quomodo voces Domini excipies, Ego & Pater unum ſumus? Ac rurſum de Patre loquens: Ab eo, *inquit*, ſum, & ille me emittit. Addit & tertium, Ego rogabo, *inquit*, Patrem, & alium Conſolatorem dabit vobis. Cùm igitur de ſe loquitur, Ego, *inquit*: Cùm de Patre, Ille, dicit: Cur non planè defectionis, & apoſtaſiæ crimen ſit, negare tria, & ſolum illum qui iſta locutus eſt, unum eſſe dicere?

Idem Chriſti reſponſum ad Sanctum Philippum urget Tertullianus libro contra Praxeam, *cap.* 24. ,, Vicarium ſe Patris oſtenderat, per quem Pater & videretur in factis, & audiretur in verbis, & cognoſceretur in Filio, facta & verba Patris adminiſtrante; quia inviſibilis Pater, quod & Philippus didicerat in Lege; & meminiſſe debuerat: Deum nemo videbit, & vivet. Et ideo ſuggillatur, Patrem videre deſiderans, quaſi viſibilem, & inſtruitur viſibilem eum in Filio fieri ex virtutibus, non ex perſonæ repræſentatione. Denique ſi Patrem eumdem Filium vellet intelligi, dicendo, Qui me videt, Patrem videt: quomodo ſubjicit: Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Debuerat enim ſubjunxiſſe, Non creditis quia ego ſum Pater?..... Igitur & manifeſtam fecit duarum perſonarum conjunctionem, ne Pater ſeorſum quaſi viſibilis in conſpectu deſideraretur, & ut Filius repræſentator Patris haberetur.

IV. Diſtinctionem realem Perſonarum in Deo ,, probant verba Chriſti, *Joannis* 8. Solus non ſum; ſed ego & qui miſit me, Pater. Et in Lege veſtra ſcriptum eſt, Quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo: & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pater. *Quem locum Tertullianus urgens adverſùs Praxeam, cap.* 22. *ait:* ,, Quòd ſi unus eſſet, dum idem eſt Filius & Pater, non uteretur Legis patrocinio, fidem imponentis, non unius teſtimonio, ſed duorum.

Idem teſtimonium urget Sanctus Athanaſius, in ,, Oratione contra Sabellii Gregales. En tibi duas perſonas, *inquit*. Et niſi dicas verè duos eſſe, cùm hæc loquitur, non permittis teſtimonium verum exiſtere. Id enim teſtimonium confirmat, ſi non ab uno, ſed a duobus perhibeatur. Nam & teſtatus eſt e cœlo Pater, dicens, Hic eſt Filius meus dilectus: & ſeſe eſſe Filium Dei, Unigenitus ipſe Filius conteſtatum facit: & cum Patre ſermonem miſcens, manifeſtè in auribus hominum loquitur: Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ.

Reſpondebant Sabelliani, duas quidem illo teſtimonio, aliiſque ſimilibus, deſignari perſonas, aliam in Patre Deo, alteram in Filio homine; ſed negabant ſignificari duas perſonas divinas. Quam reſponſionem Sanctus Athanaſius luculentiſſimè refellit his verbis ,, Et quid iſtud differt a reſponſione Samoſatenſis? *inquit*. Dicant mihi, quæſo, qua ratione hominibus iſta de ſe ipſo auſus eſt loqui: Qui videt me, videt Patrem? Aut qua ratione talia de ſe ipſo loquentem teſtimonio ſuo perſequitur Evangeliſta, ubi refert, quò dixerit Patrem ſuum Deum eſſe, æqualem ſe Deo faciens: atqui ſi Deus ex Deo eſt, fieri nequit, quin ratione naturæ paria habeat cum Genitore ſuo, ut & Paulus teſtatur, qui non de humanitate ejus, cùm eam aſſumpſit, ſed de iis quæ humanitatem tempore antecederent, explanationem facit. Qui cùm, *inquit*, in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo. Scimus autem Dominum ſubinde humanitus loqui, ſed non ea ratio in iſtis verbis, cùm ſic ait: Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater. Non enim eſt homo ille qui miſſus eſt in mundum, & qui dicit: Ex Patre egreſſus ſum, & venio: & qui dicit; Ita dilexit Deus mundum, ut & Filium ſuum Unigenitum daret, ut omnis qui in eum crediderit, non pereat, ſed habeat vitam æternam: & qui dicit, Deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ſed ejus qui miſit me.

V. Perſonarum divinarum diſtinctionem pro- ,, bant illa Chriſti verba *Joannis* 10. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus eſt: & nemo poteſt rapere de manu Patris mei. Ego & Pater unum ſumus. *Quæ verba Tertullianus ſic urget contra Praxeam, cap.* 22. Hic ergo, *inquit*, jam gradum volunt figere ſtulti, immo cæci, qui non videant: primò, Ego & Pater, duorum eſſe ſignificationem; de hinc in noviſſimo, Sumus, non ex unius eſſe perſona, quod pluraliter dictum eſt, tum quòd, Unum ſumus, non, Unus ſumus. Si enim dixiſſet, Unus ſumus, potuiſſet adjuvare ſententiam illorum. Unus enim, ſingularis numeri ſignificatio videtur. Adhuc cùm duo; maſculini generis. Unum dicit, neutrali verbo, quod non pertinet ad ſingularitatem, ſed ad unitatem, ad ſimilitudinem, ad conjunctionem, ad dilectionem Patris, qui Filium diligit; & ad

obſequium Filii, qui voluntati Patris obſequitur. Unum ſumus, dicens, Ego & Pater, oſtendit duos eſſe, quos æquat, & jungit.

Eumdem locum urget vehementer Novatianus, „ *lib. de Trinitate, cap.* 22. Si erat, ut Hæretici putant, Pater Chriſtus, oportuit dicare, Ego & Pater unus ſum. At cum, Ego, dicit, deinde Patrem infert dicendo, Ego & Pater, proprietatem perſonæ ſuæ, id eſt Filii, a paterna auctoritate diſcernit, atque diſtinguit, non tantummodo de ſono nominis, ſed etiam de ordine diſpoſitæ poteſtatis. Qui potuiſſet dicere, Ego Pater, ſi Patrem ſe eſſe meminiſſet. Et quia dixit, Unum, intelligant Hæretici, quia non dixit, Unus. Unum enim naturaliter poſitum, ſocietatis concordiam, non unitatem perſonæ ſonat. Unum enim, non unus eſſe dicitur, quoniam nec ad numerum refertur, ſed ad ſocietatem alterius exprimitur. Denique adjicit, dicens, Sumus; non, Sum, ut oſtenderat, per hoc quod dixit, Sumus, & Pater, duas eſſe perſonas.

VI. Idem probant Myſterium illa Chriſti verba „ *Joannis* 12. Pater, ſalvifica me ex hac hora, ſed propterea veni in horam hanc. Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cœlo: Et clarificavi, & iterum clarificabo. *Quæ verba Tertullianus adversùs Praxeam ſic urget:* Poſtulat Filius de terris, Pater promittit a cœlis. Quid mendacem facis, & Patrem, & Filium, ſi aut Pater de cœlis loquebatur ad Filium, cùm ipſe eſſet Filius apud terras; aut Filius ad Patrem precabatur, cum ipſe eſſet Pater apud cœlos? Quale eſt ut Filius item poſtularet a ſemetipſo, poſtulando a Patre, ſi Filius erat Pater? Aut Pater ſibi ipſe promitteret, promittendo Filio, ſi Pater erat? Ut ſic duos diviſos diceremus, quomodo jactitatis; tolerabilius erat diviſos, quàm unum Deum verſipellem prædicare. Itaque ad illos tunc Dominus pronuntiavit: Non propter me iſta vox venit, ſed propter vos; ut credant hi & Patrem, & Filium, in ſuis quemque nominibus, & perſonis, & locis.

VII. Probatur iſtud Myſterium ex verbis Chriſti „ *Joannis* 14. Rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis.... Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia; & ſuggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis. *Et cap.* 16. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. *Quæ verba Tertullianas urget cap.* 25. *libri contra Praxeam.* Paracletum quoque a Patre ſe poſtulaturum, cùm aſcendiſſet ad Patrem, & miſſurum repromittit, & quidem alium, ſed jam præmiſimus quomodo alium. Cæterùm de meo ſumet, *inquit*, ſicut ipſe de Patris. Ita connexus Patris in Filio, & Filii in Paracleto, tres efficit cohærentes, alterum ex altero: qui tres unum ſunt, non unus: quomodo dictum eſt; Ego, & Pater unum ſumus, ad ſubſtantiæ unitatem, non ad numeri ſingularitatem. *Eumdem locum urget cap.* 20.

Idem probatur ex Epiſtola 1. Sancti Joannis cap. 5. *Tres ſunt, qui Teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus; & hi tres unum ſunt.*

Divinarum Perſonarum diſtinctio ex Traditione probata.

Probatur denique Propoſitio ex Traditione Patrum, qui adverſus Judæos, & illos Hæreticos pugnarunt, teſtimoniis roboratâ. Occurrit primò Sanctus Juſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone Judæo, ubi Tryphone indignè ferente, quòd Jeſum Deum appellaret; tanquam alius eſſet Deus verus & propriè dictus, quàm qui unus a Judæis colitur, quique rerum omnium Conditor eſt, diſertè probat, *Eſſe alteram in Sacris Literis, qui nominatur Deus præter univerſorum Opificem.* Quod innumeris probat Scripturæ locis. Denique confutatâ eorum opinione, qui vim illam Patris negabant ſubſiſtens quoddam eſſe ac ſolidum; ſed efficientiam dumtaxat, neutiquam ab eo perſonâ diſtinctam, aſſerebant; quemadmodum lucem Solis in terra eſſe dicimus ſtatuit, *Virtutem illam eſſe Dei, ac Deum a Propheta nuncupari, non ita ut Solis lux ſolo vocabulo numeratur; ſed numero alterum quiddam eſſe: non tamen reciſione: tanquam Patris ſubſtantia ſecetur: uti cætera omnia diviſa atque ſecta, non ſunt eadem atque erant ante ſectionem.* Quod etiam declarat exemplo ignis, a quo multi alii accenduntur ignes: *Non decreſcente illo, unde facta eſt alterius accenſio, ſed in eodem ſtatu permanente.*

II. Sanctus Irenæus lib. 5. adversùs Hæreſes cap. 6. ait: *Patrem verè Dominum, & Filium verè Dominum eſſe*: deque iis ſcriptum in Geneſi: *Et pluit Dominus ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur, a Domino.* Item Filium eſſe qui cum Moſe collocutus eſt.

Et libro 2. cap. 55. *Cognoſcunt enim eum*, inquit, *hi quibus revelaverit Filius: ſemper autem exiſtens Filius Patri, olim & ab initio ſemper revelat Patrem, & Angelis, & Archangelis, & Poteſtatibus & Virtutibus.*

III. Dionyſius Romanus Pontifex in Epiſtola contra Sabellianos, cujus præclaram hanc ſententiam refert Sanctus Athanaſius libro de Nicænæ Synodi Decretis: *Deinceps*, inquit, *adversùs eos dicam, qui dividunt, & ſecant, & evertunt religioſiſſimum dogma Eccleſiæ Dei; Monarchiam in tres quaſdam virtutes partientes, & divinas hypoſtaſes, ac deitates tres. Nam audio quoſdam apud vos eſſe Inſtitutores, & Doctores divini verbi, qui illius ſunt opinionis Auctores: qui ex diametro, ut ſic dicam, pugnant cum Sabellii placitis. Hic enim blaſphemat, Filium ipſum aſſerens eſſe Patrem, & e converſo, Patrem eſſe Filium. At iſti tres quodammodo Deos prædicant, dum Sanctam Monadem dividunt in tres hypoſtaſes peregrinas, a ſe invicem planè ſeparatas. Etenim neceſſe eſt uniri omnium Deo Dei Verbum, & in Deo manere, & habitare Spiritum Sanctum. Jam verò divinam quoque Trinitatem in unum, velut in caput quoddam ac ſummam, Deum univerſorum colligi, & coaleſcere prorſus eſt neceſſe. Quippe Marcionis eſt inſani dogma, in tria principia ſecare, ac dividere: non autem eorum, qui revera Diſcipuli ſunt Chriſti, & Salvatoris diſciplina delectantur. Nam hi Trinitatem in Scriptura Sacra prædicari planè intelligunt: Tres autem Deos, neque in Veteri, neque in Novo Teſtamento doceri.*

IV. Sanctus Dionyſius Alexandrinus errorem Sabellii ſuis lucubrationibus confixit, tanta vi ac vehementia, ut contrarium in errorem abripi viſus ſit nonnullis; a quo ipſum vindicat Sanctus Athanaſius, libro de ſententia Dionyſii contra Arianos.

V. Tertullianus lib. adversùs Praxeam, cap. 21. diſtinctionem Perſonarum probat ex procaſſionibus. „ Si Filium nominat, *inquit*, Filius autem non alius erit, quàm qui ex ipſo prodiit; ſermo autem prodiit ex ipſo, hic erit Filius, non ipſe de quo prodiit. Non enim ipſe prodiit ex ſemetipſo. Porro qui eumdem Patrem dicis, & Filium eumdem, & protuliſſe ex ſemetipſo facis, & prodiiſſe quod Deus eſt....... Aut exhibe probationem, quam expoſtulo, meæ ſimilem, id eſt, ſic Scripturas eumdem Filium, & Patrem oſtendere, quemadmodum apud nos diſtinctè Pater & Filius demonſtrantur: diſtinctè, *inquam*, non diviſè,

ſi-

,, ſicut ego profero dictum a Deo; Eructavit cor
,, meum ſermonem optimum. Sic tu contra op-
,, ponas, alicubi dixiſſe Deum, Eructavit me cor
,, meum ſermonem optimum: ut ipſe ſit qui &
,, eructavit; & ipſe qui protulerit, & qui
,, prolatus ſit, ſi ipſe eſt & ſermo, & Deus.
,, Ecce ego propono Patrem Filio dixiſſe;
,, Filius meus es tu, Ego hodie generavi te. Si
,, velis ut credam ipſum eſſe Patrem & Filium,
,, oſtende ſic pronuntiatum alibi: Dominus di-
,, xit ad ſe, Filius meus ſum ego, ego hodie ge-
,, neravi me. Quem autem verebatur Deus Do-
,, minus univerſitatis ita pronuntiare, ſi ita res
,, erat; an verebatur ne non crederetur, ſi ſim-
,, pliciter ſe & Patrem, & Filium pronuntiaſſet?
,, Unum tamen veritus eſt, mentiri. Veritus au-
,, tem ſemetipſum, & ſuam veritatem. Et ideo
,, veracem Deum credens, ſcio illum non aliter
,, quam diſpoſüit pronuntiaſſe: nec aliter diſpo-
,, ſuiſſe quàm pronuntiavit. Tu porro eum men-
,, dacem efficias, & fallacem, & deceptorem fi-
,, dei hujus, ſi cùm ipſe eſſet ſibi filius, alii da-
,, bat Filii perſonam, quando Scripturæ omnes
,, & demonſtrationem, & diſtinctionem Trinita-
,, tis oſtendant. A quibus & præſcriptio noſtra
,, deducitur, non poſſe unum atque eumdem vi-
,, deri qui loquitur, & de quo loquitur, & ad
,, quem loquitur; quia neque perverſitas neque
,, fallacia Deo congruat, ut cùm ipſe eſſet ad
,, quem loquebatur, ad alium potius, & non ad
,, ſemetipſum loquatur.

Et *cap.* 14. probat Filium Dei eſſe perſonam
diſtinctam a Patre, quia Pater inviſibilis in Scri-
pturis ſacris aſſeritur, Filius autem hominibus
viſus eſt, etiam ante Incarnationem. ,, Adhuc,
,, *inquit*, & illa regula nobis adſiſtit, duos vin-
,, dicantibus, Patrem & Filium, quæ inviſibilem
,, Deum determinavit.... Invenimus enim & a
,, multis Deum viſum, & neminem tamen eorum
,, qui eum viderant, mortuum..... Jam ergo
,, alius erit qui videbatur, quia non poteſt idem
,, inviſibilis definiri qui videbatur; & conſequens
,, erit ut inviſibilem Patrem intelligamus, pro
,, plenitudine majeſtatis; viſibilem verò Filium
,, agnoſcamus, pro modulo derivationis.

Et *cap.* 15. urget idem argumentum. ,, Si hunc
,, articulum quæſtionibus Scripturæ Veteris non
,, expediam, de Novo Teſtamento ſumam con-
,, firmationem noſtræ interpretationis; ne quod-
,, cumque in Filium reputo, in Patrem quoque
,, defendas. Ecce enim & in Evangeliis, & in
,, Apoſtolis, viſibilem & inviſibilem Deum de-
,, prehendo, ſub manifeſta & perſonali diſtinctio-
,, ne conditionis utriuſque. Exclamat quodam-
,, modo Joannes; Deum nemo vidit unquam, u-
,, tique nec retro. Ademit enim temporis quæ-
,, ſtionem, dicendo Deum nunquam viſum: con-
,, firmat & Apoſtolus de Deo, Quem nemo vi-
,, dit hominum, ſed nec videre poteſt; ſcilicet
,, quia morietur, qui viderit. Idem ipſi Apoſto-
,, li, & vidiſſe ſe Chriſtum, & contrectaſſe te-
,, ſtantur. Porro ſi ipſe eſt Chriſtus, & Pater,
,, & Filius, quomodo viſus eſt & inviſus?

Et cap. 27. probat Filium eſſe alium a Patre,
quia unctus eſt, & non a ſemetipſo, ſed a Patre.
,, Si Pater Chriſtus eſt, *inquit*, Pater unctus eſt,
,, & utique ab alio. Aut ſi a ſemetipſo, pro-
,, ba. Sed non ita docent Acta Apoſtolorum, in
,, illa exclamatione Eccleſiæ ad Deum; Conve-
,, nerunt enim univerſi in iſta Civitate adversùs
,, ſanctum Filium tuum Jeſum, quem unxiſti. Ita
,, & Filium Dei Jeſum conteſtati ſunt, & Filium
,, a Patre unctum. Ergo Jeſus idem erit Chri-
,, ſtus, qui a Patre unctus eſt; non Pater, qui
,, Filium unxit.

Denique cap. 31. ſic ſuam adversùs Praxeanos
diſputationem concludit. ,, Cæterum Judaicæ fi-
,, dei iſta res, ſic unum Deum credere, ut Fi-
,, lium Dei adnumerare nolis, & poſt Filium,
,, Spiritum. Quid enim erit inter nos & illos,
,, niſi differentia iſta? Quod opus Evangelii?
,, Quæ eſt ſubſtantia Novi Teſtamenti, ſi non
,, exinde Pater, & Filius, & Spiritus, tres cre-
,, diti, unum Deum ſiſtunt? Sic Deus voluit no-
,, vare Sacramentum ut novè unus crederetur per
,, Filium & Spiritum, ut coram jam Deus in ſuis
,, propriis nominibus & perſonis cognoſceretur,
,, qui & retro per Filium, & Spiritum prædica-
,, tus, non intelligebatur. Viderint igitur Anti-
,, chriſti, qui negant Patrem & Filium. Negant
,, enim Patrem, dum eumdem Filium dicunt, &
,, negant Filium, dum eumdem Patrem credunt,
,, dando illis quæ non ſunt, auferendo quæ ſunt.

VI. Novatianus libro de Trinitate cap. 1. 12.
21. & 22. tres in Deo Perſonas disertè adſtruit
contra Sabellium. Lege Diſſertationis noſtræ IX.
Sæculi II. Articulum 4. Propoſitione 2. ubi No-
vatiani de Trinitate ſententiam expendimus.

VII. Sanctus Athanaſius in Oratione contra Sa-
bellii Gregales, divinarum Perſonarum Trinitatem
ex Scripturis ſacris luculenter probat; atque inter
alia, hæc habet. ,, Nam & Pater ſuum eſſe ad
,, plenum poſſidet, & citra ullum defectum ra-
,, dix & fons Filii, & Spiritus Sancti. Iidem
,, quoque Filius eſt, vivitque in plena, inte-
,, graque deitate, ut Verbum & germen Patris
,, ſui, citra ullum defectum. Plenus quoque Fi-
,, lio Spiritus Sanctus, non pars alicujus, ſed in-
,, teger per ſe, atque ita verè Trinitas coadu-
,, nata eſt ſine ullis intervallis. Nihil enim eſt
,, quod illos diſtineat; coexiſtunt æternaliter, cùm
,, nullum ævum intercedat. Formam porro unam
,, & eamdem ex ſe reddunt, Patre quidem in
,, Filio ſpectabili, Filio verò & in Spiritu intel-
,, ligibili, & ab homine in participatum recepto.

VIII. Sanctus Baſilius Epiſtola 64. ad Neocæſa-
reenſis Eccleſiæ Doctores data, Sabellii errorem,
luculenter etiam expugnat. *Judaiſmus eſt*, inquit,
*Sabelliſmus iſte, ſub prætextu Chriſtianiſmi in E-
vangelicam prædicationem ſubinvectus. Qui enim
tres illas Patris, & Filii, & Spiritus Sancti per-
ſonas rem dixit eſſe unam, unamque trium poſuit
hypoſtaſim, quid aliud fecit? An non ſempiternam,
quæ ante ſæcula fuit, Unigeniti eſſentiam negat?
Negat ſimul & per diſpenſationem illius ad ho-
mines adventum, deſcenſumque ad inferos, reſur-
rectionem, & judicium. Negat autem & proprias
ac diſcretas Spiritus operationes.*

Denique legendus eſt Sanctus Epiphanius, Hæ-
reſi 55. & 62.

Objicitur primò in gratiam Sabellianorum. De-
os, Iſaiæ cap. 44. ſic de ſeipſo loquitur: *Ego ſum
Dominus, faciens omnia, extendens cælos ſolus,
ſtabiliens terram, & nullus mecum.* Sed non ex-
tendiſſet cælos ſolus, ſi tres in Deo eſſent Per-
ſonæ: videtur ergo ſequi tres in Deo non eſſe
Perſonas.

Reſpondetur Objectionibus Sabellianorum, & recentium Antitrinitariorum.

Reſpondeo, nego minorem. Dictio enim ex-
cluſiva, *Solus*, ibi conſortium creaturarum exclu-
dit, non conſortium & ſocietatem divinarum Per-
ſonarum. Sic Tertullianus reſpondet libro contra
Praxeam, cap. 19. *Quantùm ad cæteras virtutes ſo-
lus*, inquit *præſtruens adversùs conjecturas hæreti-
corum, qui mundum ab Angelis & Poteſtatibus di-
verſis volunt ſtructum; qui & ipſum Creatorem aut
Angelum faciant, aut ad alia quæ extrinſecùs, ut
opera mundi, ignorantem quoque ſubornatum. Aut
ſi ſic ſolus extendit, quomodo iſti præſumunt in per-
verſum Hæretici, quaſi ſingularis non admittatur
Sophia illa, dicens: cum pararet cælos, ego aderam
illi*

illi ſimul ...... Sed & Evangelium recenſetur, quòd dicat: Omnia per ſermonem a Deo ſacta eſſe, & ſine eo nihil factum. Niſi enim fallor, & alibi ſcriptum eſt, Sermone ejus cœli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnes virtutes eorum. Et: Sermo autem; Virtus & Sophia, ipſe erit Dei Filius. Ita ſi per Filium omnia: cœlum quoque per Filium extendens, non ſolus extendit, niſi illa ratione, qua a cæteris ſolus.

Objectio ſecunda petitur ex verbis Chriſti, Joannis 17. *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Ergo ſolus Pater Chriſti eſt verus Deus, adeoque unica eſt in Deo perſona.

Reſpondeo nego conſequentiam. Nam ſolus Deus verus nominatur Pater, non ut aliæ Perſonæ divinæ removeantur, ſed ut ii tantummodo, qui ejuſdem non ſunt naturæ, & falsò ab hominibus putabantur Dii, excludantur. Sic explicat hunc locum Sanctus Athanaſius, Oratione 4. contra Arianos, p. 257. *Quapropter*, inquit, *cùm Pater ſolus Deus & verus appellatur, non ad exauctorationem ejus appellatur, qui dicit: Ego ſum veritas, ſed ad demolitionem eorum, qui ex natura tales non ſunt, qualis eſt Pater, & Patris Verbum, neque veri Dii ſunt. Ita enim illi in more eſt, in mentione alterutrius ſecum Patre conjungere: qualis eſt cùm dicit. Et quem miſiſti Jeſum Chriſtum: qui ſi creatura eſſet, non ita coaptaſſet ſe, aut connumeraſſet eum ſuo Creatore. Quæ enim communio aut ſocietas vero, & non vero? Nunc autem qui ſe coaptat Patri, oſtendit ſe natura Patris eſſe, deditque nobis, ut illum cognoſceremus eſſe veri Dei verum germen.* Ita etiam explicat Sanctus Epiphanius, Hæreſi 62. ubi componit illa Chriſti verba, *Ego ſum lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*; cum his, *Ut cognoſcant te ſolum Deum verum*; aitque, quòd ſicut non ſequitur Patrem non eſſe lucem veram, quia Chriſtus de ipſo non dixit, Eſt lux vera, ſed ſimpliciter, Deus lux eſt: ita non ſequitur Filium non eſſe verum Deum, licèt Pater dicatur ſolus verus Deus.

Reſpondeo ſecondò, has voces, *Solum verum Deum*, ad Chriſtum æquè pertinere, ac ad Patrem, ut ſit ſenſus: *Ut cognoſcant te, & quem miſiſti, Jeſum Chriſtum, ſolum eſſe verum Deum.* Ita hæc verba intellexit Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 36. *Verùm*, inquit, *hæc verba, Ut cognoſcant te ſolum verum Deum, ad eorum qui quamquam falsò, Dii tamen appellantur, ſublationem dici exiſtimo. Neque enim adjectum fuiſſet: Et quem miſiſti Jeſum Chriſtum, ſi ad eum oppoſita diſtinctione ſubmovendum, illa, Solum verum, pertinerent, ac non de communi utriuſque divinitate ſermo eſſet.* Sic expoſuit & Sanctus Cyrillus lib. 2. in Joannem cap. 5. *Cùm unum*, inquit, *& verum dixit Patrem ac Deum, non excluſit ſeipſum. Nam cùm in ipſo ſit, & ex ipſo, ſecundùm naturam, verus etiam idem erit, ac ſolus in ſolo. Præter ipſum enim nullus Deus Viſus erit, ac ſolus. Dii enim Gentium, dæmonia. Multis itaque Diis, qui falsò Dii creduntur, unus ac verus Deus opponitur, & qui in ipſo, & ex ipſo eſt ſecundùm naturam, Filius.* Sic & Sanctus Ambroſius lib. 5. de Fide cap. 1. *Conjunctione illa*, inquit *& Patrem utique copulavit & Filium, ut Chriſtum verum Deum a majeſtate Patris nemo ſecernat. Nunquam enim conjunctio ſeparat. Et ideo dicendo: Ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum: & Sabellianos interfecit, & Judæos excluſit: ne aut illi eumdem Patrem putarent eſſe quem Filium, ſi non addidiſſet, & Chriſtum: aut iſti a Patre Filium ſepararent. Quæro autem cur non putes ſubaudiendum, & ex ſuperioribus colligendum, ut quod præmiſit, ſolum verum Deum Patrem, ſubaudiamus etiam, Jeſum Chriſtum ſolum verum Deum? Exprimendum enim aliter non fuit, ne duos Deos dicere videretur.* Sic etiam exponit S. Auguſtinus lib. 3. contra Maximinum Arianum, & Tractatu 105. in Joannem.

Objectio tertia petitur ex Apoſtolo 1. ad Corinthios 8. dicente: *Nam etſi ſunt qui dicantur Dii ſive in cœlo, ſive in terra, ſiquidem ſunt Dii multi, & Domini multi: nobis tamen unus Deus, Pater ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum.* Et ad Epheſios 4. *Unus Deus & Pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* Una eſt igitur dumtaxat in Deo Perſona, ſcilicet Pater.

Reſpondeo, nego conſequens. Unus enim Deus aſſeritur ab Apoſtolo, ut Deos Gentium excludat, non ut Filium removeat, & Spiritum Sanctum. Sicut enim Pater non excluditur ab appellatione unius Domini, quamvis Filius *Unus Dominus* nuncupetur: ita Filius non removetur ab appellatione *unius Dei*, quamvis Pater dicatur unus Deus. Ita reſpondet Sanctus Epiphanius Hæreſi 57. ubi illis Apoſtoli teſtimoniis, quæ Noetus objiciebat, prolatis, ait: *Nonne ſic verbis, unum ſignificari principium vides? Ne animum noſtrum ad plura cogitanda principia converteret, ac mortalium ingenia vaniſſimâ illâ Deorum multitudine decepta, rurſus ad eamdem afferendam copiam adduceret. Vides enim quemadmodum uno nomine ſit uſus, & appellatione una: non ut Unigenitum Deum abnegaret: Dominum quippe eſſe illum intelligit, eumdemque Deum. Ideo ſingulari quadam cautione illud adjecit: Et unus Dominus Jeſus Chriſtus per quem omnia. Quod cùm voci illi, Dominus, præcipuè affinxit, non eumdem indicavit eſſe Patrem eumdemque Filium. Nam & cùm de Patre loquens, unum Deum eſſe dixit, nequaquam Filio divinitatem detraxit. Nam ſi Deus non eſt, neque Dominus eſt; cùm autem Dominus ſit, Deus quoque ſit oportet.*

Et infra: *Nam neque cùm de Patre agens, Unus Deus*, inquit, *ex quo omnia: eſſe illum Dominum negavit. Neque contra ſubiiciens; Et unus Dominus Jeſus Chriſtus: hunc eſſe Deum inficiari voluit. Sed quemadmodum in Patre, unâ appellatione contentus, hoc tantum dixit*, UNUS DEUS, *quæ voce etiam altera, Dominus, continetur. Ita in Filio*, UNUS DOMINUS, *dumtaxat expreſſit: quâ cùm voce, Dei quoque eſt appellatio conjuncta.* Ita etiam hæc loca Apoſtoli explicat Sanctus Ambroſius lib. 5. de Fide, cap. 1. *Quemadmodum*, inquit, *cùm legimus Dominum Jeſum, nec Patrem a dominationis jure ſecernimus, quod ei commune cum Filio eſt: ita cùm legimus Solum verum Patrem, nec Filium a ſolius veri Dei jure poſſumus ſeparare, quod ei commune cum Patre eſt.*

Cur autem Apoſtolus eo loco Jeſum Chriſtum Deum disertè & apertè appellare noluerit, neque Patrem Dominum, ratio eſt, quia cum illis agebat hominibus, qui nuper a Gentili ſuperſtitione in plures Deos effuſa, ad unius Dei profeſſionem tranſierant, quibus proindè tanquam infantibus lac doctrinæ Chriſtianæ propinandum erat, non altiora dogmata ſtatim proponenda, & præſertim Dei ac Domini multiplex appellatio, ne plures eſſe Deos ac Dominos ſuſpicarentur, ſeque antiquam non deſeruiſſe ſuperſtitionem, ſed mutaſſe. Lege Sanctum Chryſoſtomum Homiliâ 20. in Epiſtolam 1. ad Corinthios.

Eodem modo exponenda ſunt illa Dei verba apud Iſaiam, cap. 45. *Ego ſum Deus, & non eſt alius præter me.* Filium etenim his verbis non excludi ex eo conſtat, quòd ipſi quoque Dei nomen tribuat Propheta, cap. 9. *Parvulus enim*, inquit,

quit, *natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis, & factus eſt Principatus ſuper humerum ejus; & vocabitur nomen ejus, Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſæculi*. Quæ verba verum, ſummum, ac præpotentem Deum deſignant. Solùm igitur removet Propheta Deos Gentium, ut explicat Tertullianus libro contra Praxeam, cap. 18. *Non Filium negat*, inquit, *ſed alium. Puta Solem dicere: Ego Sol, & alius præter me non eſt, niſi radius meus; nonne denotaſſes vanitatem; quaſi non & radius in Sole deputetur. Itaque præter ſemetipſum non eſſe alium Deum, hoc propter idololatriam, tam Nationum quàm Iſraëlis: etiam propter Hæreticos, qui ſicut nationes manibus, ita & ipſi verbis, idola fabricantur, id eſt, alium Deum, & alium Chriſtum. Igitur & tùm ſe unum pronuntiabat, Filio Pater procurabat, ne ab alio Deo Chriſtus veniſſe crederetur; ſed ab illo, qui prædixerat: Ego Deus, & alius abſque me non eſt; qui ſe unicum, ſed cum Filio oſtendit, cum quo ſolum ſolus extendit*.

Objicitur quartò. Nullus alius Deus eſt, quàm qui dictus fuit Deus Abraham, Iſaac & Jacob, Deus Iſraëlitarum; atqui hic nullus alius eſt præter Patrem: igitur nulla alia eſt Perſona diviſa a Patre.

Probatur minor ex iis Scripturæ locis, in quibus Deus ille Iſraëlitarum a Jeſu Chriſto diſcernitur, ut Actuum 3. *Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob, Deus Patrum noſtrorum, glorificavit Filium ſuum Jeſum*. Et Epiſtolæ ad Hebræos cap. 1. idem ille Deus, qui per Prophetas antea locutus fuerat, *Noviſſimè locutus in Filio* dicitur.

Reſpondeo diſtinguo minorem: Hic nullus alius eſt Deus præter Patrem, concedo: Filius enim & Spiritus Sanctus non ſunt alius Deus a Patre. Hic nulla alia perſona eſt præter Patrem, nego. Deus igitur Abraham, Iſaac, & Jacob, tota Trinitas eſt, ſed non diſtinctè expreſsèque per omnes cognita perſonas vulgo Judæorum, ſed eximiis dumtaxat, & inſignibus quibuſdam ex illo populo viris, ut Patriarchis, & Prophetis. Perfectior enim & explicita Sanctiſſimæ Trinitatis notitia, Chriſtianis temporibus ſervabatur. Cujus rationem SS. Patres repetunt ex divinæ providentiæ ſuavitate, quæ hominum captui ſeſe accommodavit, & per gradus quoſdam ac mutationes, illos ad Evangelium ſenſim perduxit. Qua de re Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 37. p. 608. ſic loquitur: *Vetus Teſtamentum, Patrem apertè prædicabat, Filium obſcuriùs: Novum autem nobis Filium perſpicuè oſtendit; & Spiritus divinitatem ſubobſcurè quodammodò indicavit. Nunc verò Spiritus ipſe nobiſcum verſatus, ſeſeque nobis apertiùs declarat. Neque enim tutum erat Patris divinitate nondùm confeſſa, Filium apertè prædicari: nec Filii divinitate nondùm admiſsâ, Spiritum Sanctum nobis ingeri; ne alioqui velut cibis ultra vires gravati, ac ſolis radiis hebetes oculos adjicientes, iis quoque quibus præditi eramus, viribus periclitaremur: quia tacitis potiùs acceſſionibus, & ut David loquitur, aſcenſionibus, atque ex gloria in gloriam progreſſionibus & incrementis, Trinitatis lumen ſplendidiùs illuceret*.

Theodoretus in libro de Curatione Græcarum Affectionum, Sermone 2. aliam rationem affert, cur in Teſtamento Veteri, obſcuriùs adumbratum fuerit Sanctiſſimæ Trinitatis Myſterium; quia *Cùm Judæi in Ægypto diutiſſimè verſati eſſent, multorumque ibi Deorum cultum ritu Ægyptiaco didiciſſent, Sapientiſſimus Deus nequaquam illis manifeſtè omnia Trinitatis Myſteria tradidit, ne multitudinis Deorum occaſionem ſumerent, ad impietatem Judæorum propendentes. Trinitatis tamen dogmata ne tunc quidem venturis in poſterum penitus occultavit, perfectioris Theologiæ quaſi ſemina quædam diſpergens*.

Non abſimilem hujus rei profert rationem Sanctus Cyrillus Alexandrinus libro 9. Commentariorum in Joannem, illa Chriſti verba exponens: *Si cognoviſſetis me, & Patrem meum utique cognoviſſetis, & amodo cognoſcetis eum*. Ibi enim vim illius vocis, ἀπάρτι id eſt, *amodo*, ſic declarat. *Lex enim Moſaica*, inquit, *Filiis Iſraël inclamabat: Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt: neque veteribus de Filio mentionem faciebat: ſed a multorum Deorum cultu eos dumtaxat abſtrahens, ad unius adorationem vocabat. Dominus autem noſter Jeſus Chriſtus, cùm homo factus eſt, per multa ſigna & opera manifeſtavit nobis, per ſeipſum, Patrem, unamque oſtendit deitatis naturam in Sancta Trinitate verè ſubſiſtentem*.

Objectio quinta petitur ex illis verbis Iſaiæ, cap. 45. *Tu es Deus, & neſciebamus; & tibi ſervierunt, & ibunt poſt te vincti manicis, & in te orabunt: quoniam in te Deus eſt, & non eſt Deus præter te*. Una igitur dumtaxat in Deo perſona eſt.

Reſpondeo, nego conſequens. Excluditur namque his verbis multitudo Numinum, ſed non removetur, imò potius intelligitur pluralitas perſonarum, ut oſtendit Sanctus Epiphanius Hæreſi 57. ubi expendens hæc verba: *Quoniam in te Deus eſt*, ait: *In quo verò alio, quàm in paterno Verbo Deum ineſſe dicemus? Verè quippe Deus Verbum Filius eſt: in eoque cognoſcitur Pater, quemadmodum ipſe teſtatur; Qui vidit me, vidit & Patrem*. Deinde hæc verba, *Ego ſuſcitavi Regem cum juſtitia*, quæ ſententiam in objectione relatam, in illo Iſaiæ loco, antecedunt, propriam Patris Æterni vocem repræſentant, *Qui*, ut Sanctus Epiphanius ibidem notat, *verum ex ſeſe Verbum excitans, Regem omnium conſtituit: eum ſcilicet, quem verè ex ſe, ſine ullo initio ac tempore genuit. Qui quidem eumdem rurſus Regem excitavit, ut Apoſtolus his verbis expreſſit: Quod ſi Spiritus ejus qui ſuſcitavit Chriſtum a mortuis, habitat in vobis. &c. At cùm dicit: In te Deus eſt: quanto cum Myſterio, quàmque admirabiliter omnia Scriptura proponit? Etenim in carne, velut in Templo quodam prævidebatur, atque hominum ſpei, per converſionem ad Deum, oſtendebatur divinitas. Siquidem Dei Filius, ac Deus, ipſe Verbum, quaſi in ſancta quadam Urbe, religioſoque Templo, nimirum in aſſumpta hominis natura Deus exiſtens, ita loquitur: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*.

Objectio ſexta depromitur ex illis Dei verbis, Iſaiæ 44. *Ego ſum primus & noviſſimus, & abſque me non eſt Deus*. Atqui non eſſet primus & noviſſimus, ſi tres eſſent in Deo perſonæ; unica igitur in Deo videtur eſſe perſona.

Reſpondeo, nego minorem. His enim verbis plures Dii, non verò plures perſonæ excluduntur, ut Sanctus Epiphanius reſpondet, Hæreſi 62. *Nimirum plures Dii nequaquam exiſtunt*, inquit, *ſed unus dumtaxat primus ac poſterior, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Non ut confuſio quadam Trinitas illa ſit, aut ab unitate ſua diſcerpta: ſed Pater Filium verè genuit; & Filius verè a Patre genitus, in perſona ſua ſubſiſtens, initii omnis expers ac temporis. Item Spiritus Sanctus a Patre, & Filio, & eadem divinitate præditus a Patre procedit, & a Filio ſemper accipit; unus Deus, primus ac poſterior*. Notat ibidem Sanctus Epiphanius, contra Judæos, qui Chriſtum venientem repudiaturi erant, & Meſſiam alterum expectaturi, Deum hæc verba dixiſſe: *Ego ſum primus & noviſſimus. Primus ſcilicet, qui hic carne præditus advenit, & noviſſimè venturus judicare vivos & mortuos*.

Objicitur ſeptimò. Ubi ſunt tres perſonæ rea-

liter

liter diſtinctæ, quarum quælibet Deus eſt, ibi tres Dii ſunt. Porro tres Deos admittere impium eſt: igitur & tres perſonas.

Reſpondeo nego majorem: *Nos enim qui & tempora & cauſſas Scripturarum, per Dei gratiam, inſpicimus, duos quidem definimus. Patrem & Filium, & jam tres cum Spiritu Sancto, ſecundùm rationem œconomiæ, quæ facit numerum: duos tamen Deos & Dominos nunquam ex ore noſtro proferimus*, inquit Tertullianus cap. 13. libri adversùs Praxeam: ubi & addit: *Caterùm ſi ex conſcientia, qua ſcimus Dei nomen & Domini, & Patri & Filio, & Spiritui convenire, Deos & Dominos nominaremus, extinxiſſemus faces noſtras, etiam ad martyria timidiores, quibus evadendi quoque pateret occaſio, jurantibus ſtatim per Deos & Dominos, ut quidam Hæretici, quorum Dii plures.*

Reſpondeo 2. diſtinguo majorem: Ubi ſunt tres perſonæ, quarum quælibet Deus eſt, ibi tres Dii ſunt: ſi diviſa ſit in illis divinitas, concedo; ſi una & individua ſit ipſarum natura, nego. At in tribus perſonis una eſt numero divinitas: qua de re Sanctus audiendus Athanaſius in Expoſitione Fidei. *Neque tres hypoſtaſes*, inquit, *ſeparatim diviſas, uti corporum more in hominibus, cogitare licet, ne quemadmodum Gentiles, Deorum multitudinem inducamus*. Quod ſubinde appoſita ſimilitudine declarat: *Ut enim fluvius ex fonte ortum habens ab eo non dividitur: nam una amborum eſt aqua: quamvis formæ duæ ſint, duoque nomina: ſic neque Pater Filius eſt, neque Filius Pater. Siquidem Pater, Filii Pater eſt; & Filius, Patris Filius. Atque ut fons non eſt fluvius; neque fluvius fons; ſed ambo una eademque ſunt aqua, quæ ex fonte manat in fluvium: Ita divinitas, quæ ex Patre transfunditur in Filium, perenniter & ſine diviſione continuatur.*

Contra. Gentilium Philoſophi, divinitatem unam agnoverunt, & plures nihilominus profeſſi ſunt Deos: apud nos univerſum genus eſt una humanitas, & tamen ſunt homines plures, quia ſunt plures perſonæ: igitur plures eſſe Deos conſequens eſt, ſi ſint plures perſonæ divinæ, quamvis una in ipſis divinitas adoretur.

Reſpondeo nego conſequens, & paritatem. Ratio diſcriminis eſt, quia non perinde una eſt divinitas in tribus perſonis, ut in Diis Gentilium; vel ut natura communis in pluribus eſt individuis una, ſola ſcilicet ratione; ſed re ipſa una eſt, ſingularis, neque numero diviſa. Nam humanæ in individuis naturæ *Communitas unitatem habet cogitatione ſola conſiderabilem: ſingularia autem, & tempore, & affectionibus: atque adeo potentia & facultate, plurimùm inter ſe diviſa ſunt.* Sed divinarum quælibet perſonarum *Unitatem habet, non minùs ejus cum qua conjungitur, quàm ſui ipſius reſpectu, propter eſſentiæ, & potentiæ identitatem* (ut ait Sanctus Gregorius Nazianzenus, Oratione 37.)

S. Gregorii Nyſſeni minus accurata comparatio.

Contra. Tres perſonæ ſunt unus Deus, ſicut Petrus, Paulus, & Joannes ſunt unus homo, ex Sancto Gregorio Nyſſeno in Epiſtola, ſeu in libro ad Ablavium: quo etiam exemplo uſus eſt Sanctus Baſilius: atqui Petrus, Paulus & Joannes, ſunt tantùm unus homo ſecundùm rationem; ſunt verò plures homines reipſa, quia plures ſunt perſonæ: igitur Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, tres Dii ſunt, ſi tres perſonæ ſint reipſa diſtinctæ.

Reſpondeo, Similitudinem illam, qua uſi ſunt laudati Patres in ſubjecta materia, non eſſe accuratam. Eſt enim arctior naturæ divinæ unitas in tribus perſonis, quàm naturæ humanæ in pluribus individuis. Hæc enim unitas dumtaxat convenientiæ eſt ac ſimilitudinis: illa verò, unitas individua, ſimpliciſſima, & infinita: quam etſi Patres agnoverint, & adſtruxerint aliquando, ipſam tamen interdum œconomiæ cauſſâ diſſimularunt; unitatemque ſpeciei humanæ propriam in exemplum protulere. Hac autem eò lubentiùs uſi ſunt ſimilitudine, quò & ad Arianam hæreſim refellendam ſufficiebat; & ad Sabellianum errorem confodiendum accommodatior videbatur.

Præterea, Sanctus Gregorius Nyſſenus in Epiſtola ad Ablavium, huic explicandæ unitatis ejuſdem eſſentiæ divinæ in tribus perſonis rationi ita conſtanter non adhæret, ut neget commodiores alias afferri poſſe. Imò profitetur maximas habiturum ſe gratias illis, qui divinæ gratiæ lumine illuſtrati, faciliorem viam difficillimæ quæſtionis utcumque exponendæ invenerint. Unde iniqui non erimus in Sanctum Gregorium Nyſſenum, nec venerationi ipſi debitæ deerimus, ſi ejus explicatione poſthabita, aliam afferamus. En ejus verba. *Igitur quæſtio quidem Tractatu multùm difficilis eſt: nobiſcum verò, ſiquidem aliquid tale poſſemus invenire, per quod mutis noſtra ambiguitas firmaretur, & non ampliùs ad abſurdum dilemma dubia vacillaret, atque penderet, præclarè ageretur: ſin autem veſtra oratio propoſita quæſtione infirmior arguatur; traditionem quidem, quam a Patribus per ſucceſſionem accepimus, ſervabimus in perpetuum firmatam & immotam: orationem verò quæ fidei patrocinetur, a Domino requiremus: quæ ſi ab aliquo eorum, qui gratia præditi ſunt, inventa fuerit, gratias agemus ei qui gratiam dederit; ſin minùs id nobis contigerit, nihilo ſeciùs in iis quæ decreta atque ſtatuta ſunt, fidem ſtabilem & firmam retinebimus.*

Tertiò. Ipſa Epiſtolæ Sancti Gregorii Nyſſeni ad Ablavium inſcriptio ſatis oſtendit, illum Tritheitarum errorem execrari. Hunc ſiquidem titulum præfert: *Quòd non ſunt tres Dii.*

Quartò. Idem Sanctus Gregorius in Oratione Catechetica, cap. 3. ait, quòd in Myſterio Sanctiſſimæ Trinitatis *Naturæ unitas non admittit diviſionem: adeo ut neque Monarchia dominatus ſcindatur in diverſas diſſectus unitates, neque congruat id quod dicitur cum Dogmate Judaico: ſed per medium duarum opinionum procedat veritas, & utramque tollens hæreſim, & ab utraque accipiens id quod eſt uſui. Nam Judæi quidem dogma tollit, & Verbum admittendo, & credendo Spiritum: eorum autem qui ſtant a Græcis abolitur error multorum Deorum; eâ quæ eſt ſecundùm naturam unitate circumſcribente, & arcente multorum phantaſiam. Rurſus autem ex Judaica opinione maneat naturæ unitas: ex eo autem quod Græci opinantur, ſola diſcretio in hypoſtaſibus, impiæ opinioni utrinque congruo adhibito remedio. Eſt enim veluti quædam medicina, eorum quidem, qui in uno aberrant, numerus Trinitatis: eorum autem qui ſunt diſperſi in multitudinem ratio unitatis.*

Eamdem Theologiam tradit Sanctus Baſilius, libro de Spiritu Sancto, cap. 18. *Aut ſilentio*, inquit *honorantur ineffabilia, aut piè numerantur Sancta. Unus Deus & pater, Et unus unigenitus Filius, & unus Spiritus Sanctus. Unamquamque perſonam ſingulariter efferimus: caterùm ubi numerandum eſt, haudquaquam indoctè numerando eas proferimus, quaſi plures Deos intelligamus. Neque enim juxta compoſitionem numeramus ab uno ad plura facientes incrementum, ut dicamus, unum, duo, tria; neque primum, ſecundum, ac tertium. Ego enim Deus primus, & ego poſterior. Secundum autem Deum nunquam ante hac, ac ne hodie quidem audimus, eo quòd Deum ex Deo adorantes, etiam proprietatem profitemur perſonarum, manemuſque in uno Principatu, non diſſipantes divinæ naturæ rationem in multitudinem ſubdiviſam: eo quòd unam in Deo Patre, & Deo Unigenito formam con-*

tem-

templamur, inſeparabili deitatis eſſentiâ unitam. Filius enim in Patre, & Pater in Filio, quandoquidem hic talis eſt, qualis ille; & ille qualis hic: atque hæc quidem in parte unum ſunt. Itaque juxta perſonarum proprietatem, unus ſunt, & unus: at juxta communem naturam, unum ſunt ambo. Quando igitur ſi unus, & unus ſunt, non ſunt duo Dii? Quoniam Rex dicitur Regis imago, non autem duo Reges. Neque enim poteſtas ſcinditur, neque gloria dividitur.

Reſpondetur Objectionibus Michaëlis Serveti & Tranſylvanorum.

Objectio octava conſtat Ratinnibus Michaëlis Serveti, qui Sabellii hæreſim poſtremo ſæculo ſuſcitavit, necnon Tranſylvanorum, qui ejus impietatem ſectati ſunt. 1. Aut perſona in Deo finita eſt, aut infinita; ſi infinita, ergo una tantùm, ſi finita, ergo infinitæ perſonæ admittendæ ſunt, quæ divinæ eſſentiæ infinitudini reſpondeant.

Secundò. Vel Pater genuit Filium exiſtentem, vel non exiſtentem; ſi primum, fruſtra genitus eſt; ſi ſecundum, aliquando non fuit Dei Filius. Plures igitur non ſunt in Deo perſonæ unius & ejuſdem eſſentiæ. Antecedens conſtat, alterutram enim disjunctionum veram eſſe neceſſe eſt.

Tertiò. Generare eſt ſumma perfectio in vivente: hanc autem perfectionem Pater habet, Filius non habet: non ſunt igitur ejuſdem perfectionis, & eſſentiæ Filius & Pater. Unde conſequens eſt non eſſe in Deo plures perſonas ejuſdem eſſentiæ.

Quartò. Si ſint plures in Deo perſonæ, Deus erit genitus, & non genitus, quod contradictionem involvit. Evidens eſt conſecutio, quia Pater ingenitus, Filius genitus erit.

Confirmatur. Vel genitum, & ingenitum, ſignificant accidens, vel ſubſtantiam. Si primum, Deus igitur accidentium eſt capax. Si ſecundum ſubſtantia igitur Filii diſtincta erit a ſubſtantia Patris. Plures igitur non erunt perſonæ unius eſſentiæ; aut Deorum invehetur multitudo.

Quintò. Si tres perſonæ ſint unum in eſſentia, quaternitas in Deo admittenda eſt. Cùm enim eſſentia, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, quatuor nomina ſint nequaquam ſynonyma, res planè quatuor ſignificant.

Confirmatur. In Deo nihil eſt præter eſſentiam & relationem; ſed nec eſſentia, nec relatio generant, aut generantur: nihil ergo in Deo generans, aut genitum eſt: ac proinde plures in Deo non ſunt perſonæ.

Sextò. *Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe;* itudque principium eſt per ſe notum, & totius artis ratiocinandi baſis: ſed Pater & Filius ſunt eadem res cum eſſentia divina; ſunt igitur eadem res inter ſe. Unde conſequens eſt non eſſe perſonas reipſa diſtinctas.

Reſpondeo ad primum, Perſonam divinam infinitam eſſe. Nego tamen inde ſequi, quòd ſit unica: ſed ſolùm colligitur unam eſſe trium perſonarum ſummam & indiviſam perfectionem.

Contra. Deus unus eſt, quia infinitè perfectus eſt; cùm igitur divina perſona ſit infinitè perfecta, nonniſi una erit.

Reſpondeo, nego conſequens. Unus enim Deus alterius perfectionem omnem non contineret: at una perſona continet omnium aliarum perfectionem, propter unitatem ejuſdem eſſentiæ, & ratione circuminſeſſionis. *Eſt enim Filius in Patre,* inquit Sanctus Athanaſius Oratione contra Arianos, *quatenus intelligere licet eo ipſo, quòd totum id quod eſt Filius, ſubſtantia Patris proprium eſt: quemadmodum ex luce ſplendor, & ex fonte fluvius. Adeo ut qui videt Filium, videat id quod proprium eſt Patris, & intelligat eſſe Filii ex Patre derivari, & ſic in Patre eſſe. Eſt autem & in Patre Filius, quoniam quod Patris proprium eſt, hoc ipſum eſt Filius: ſicut in ſplendore Sol, & in Verbo mens; & in fluvio fons. Ad hunc enim modum, qui contemplatur Filium, contemplatur id quod Patris ſubſtantiæ proprium eſt, & agnoſcit Patrem inesse Filio. Nam cùm id quod proprium eſt, nempe divinitas Patris, ſit eſſe Filii, conſequens eſt ut & Filius in Patre ſit, & Pater in Filio. Etenim propterea meritò cùm ante dixiſſet, Ego & Pater unum ſumus; adjecit, Ego in Patre, & Pater in me; ut & idntitatrm divinitatis, & ſubſtantiæ unitatem oſtenderet.*

Reſpondeo ad ſecundum: Patrem genuiſſe Filium ſemper exiſtentem, quia ſemper genuit. Nec ſequitur quòd fuerit fruſtra genitus, quia æterna fuit ejus generatio, ut Patri coæternus eſſet. *In principio erat Verbum,* inquit Sanctus Joannes, *& Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Quo oraculo omnis illius objectionis argutiola diſſlatur: *Qui enim non exiſtentem eum dicit, Qui in principio eſt,* inquit Sanctus Baſilius lib. 2. contra Eunomium, *nec ſenſum principii cuſtodit, nec ipſi principio ſubſiſtentiam Unigeniti conjungit. Nihil enim excogitari poteſt principio antiquius; & eſſe Dei Verbi inſeparabile eſt a principio. Quare quantumcumque volueris inutili mentis requiſitione retro currere, pertranſire tamen illud, Erat, & ultra illud ferri cogitationibus non poteris.*

Et infrà: *Sed ſi erat,* inquit, *genitus non eſt. Reſpondeamus ergo: Imò quoniam genitus eſt, erat, cùm ingenitum eſſe non habeat: exiſtens ſemper & coexiſtens Patri, a quo etiam habet ſubſiſtentiæ cauſam. Quando igitur ad eſſe a Patre productus eſt? Ex quo Pater fuit. Sed ab æterno, inquit, Pater: ab æterno ergo & Filius, per generationem ingenitæ Patris naturæ conjunctus.*

Reſpondeo ſecundò cum Sancto Gregorio Nazianzeno, Oratione 35. Patrem neque genuiſſe Filium exiſtentem, neque non exiſtentem. *Sed argumentari pergunt* (inquit) *Exiſtentem, vel non exiſtentem genuit Pater, o futiles nugas! hæc enim mihi ac tibi conveniunt, qui partim eramus, ut Levi ille in lumbis Abrahæ, partim procreati ſumus, ac proinde partim ex entibus, partim ex non entibus ſumus. At hæc generatio cum eſſentia ipſa concurrit, atque a principio extitit. Quid eo quod a principio erat, antiquius eſſe poteſt: ut illic tempus collocemus, vel quo erat Filius, vel quo non erat? Utroque enim modo illud,* a principio, *diſſolvetur, & evertetur .... Ego quidem neutrum horum admitto: Quæſtiunculamque hanc tuam, abſurditatis multum, difficultatis nihil habere ajo.*

Ad probationem antecedentis, reſpondeo, Quaſdam eſſe propoſitiones disjunctivas, quarum neutra pars vera eſt. *Quòd ſi tu,* inquit idem Pater, *juxta tuas Dialecticas ſententias, in omni argumento in alterutram disjunctionum veram eſſe oportere exiſtimas, parvam quandam interrogatiunculam a me accipe. Tempus eſt-ne in tempore, an non? Si in tempore, quo tandem? Quidque præter hoc exiſtente? Quoque modo hoc continente? Si autem in tempore, quæ hæc eximia ſapientia, tempus temporis expers inducere? Age hujus ſermonis, Nunc ego mentior, da alterum, aut dumtaxat verum eſſe, aut falſum. Atque nullo modo hoc fieri poteſt. Vel enim mentiens verum dicet, vel mentietur verum dicens. Quid igitur mirum, ſi quemadmodum hic contraria concurrunt, ita etiam illic utraque pars a vero aberret? Ac velim, mihi hoc Ænigma ſolvas: Aderaſne tibi, cum gignereris? Adeſne etiam nunc tibi? An neutrum horum? Si enim aderas, & ades, quiſnam, tandem, & cui? Et quomodo unus, duo effectus es? Si autem neutrum horum, quomodo a te ipſo disjungeris? Et quæ disjunctionis hujuſce cauſſa? Sed ineptum eſt,* inquies, *cum de*

nunq

uno diſputatur, adſit-ne tibi, ner-ne, curioſius inquirere, Hæc enim in aliis, non in nobis ipſis dicuntur. Ineptius, mihi crede, eſt, id, quod a principio erat, utrùm ante generationem erat, ner-ne, in quæſtionem vocare. Hæc enim diſputatio iis demùm convenit, quæ tempore dividi poſſunt.

Ad idem argumentum fusè reſpondet Sanctus Hilarius lib. 12. de Trinitate, ubi de æterna Filii Nativitate diſſerens, ait: *Id ipſum Unigenito Deo eſſe proprium Evangeliſta teſtatur, cum In principio erat Verbum, cùm apud Deum hoc erat, & cum lumen verum, & cum Unigenitus Deus in ſinu Patris eſt; & cùm Jeſus Chriſtus ſuper omnia Deus eſt. Erat igitur, atque eſt: quia ab eo eſt, qui quod eſt, ſemper eſt. Ab eo autem eſſe, id eſt, ex Patre eſſe, Nativitas eſt. Eſſe autem ſemper ab eo qui eſt ſemper, æternitas eſt. Æternitas verò non ex ſe, ſed ex æterno: ex æterno autem nihil aliud quàm æternum: Quòd, ſi non æternum: jam nec Pater, qui generationis eſt auctor, æternus eſt*, &c.

Eandem objectionem abſurditatis convincit S. Cyrillus Alexandrinus in Theſauro, Aſſertione 4.

Reſpondeo ad tertium, Summam perfectionem, quæ eſt generatio, Filio non deeſſe, nec tamen Filium generare. *Deeſſe nihil dicimus*, inquit Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 37. *Non enim Deo quidquam deeſt. Verùm manifeſtationis, mutuæque eorum Relationis differentia, diverſa quoque ipſis nomina procreavit. Neque enim Filio aliquid deeſt ad hoc ut ſit Pater (nec enim defectus eſt filiatio) nec propterea tamen Pater eſt. Alioqui eadem ratione Patri aliquid deerit ad hoc ut ſit Filius. Nec enim Pater Filius eſt. Sed hæc defectum proculdubio non arguunt, nec eſſentiæ ſummiſſionem: quin potius ex his verbis, quòd genitus non ſit, & quod genitus, & quòd procedat, hoc effectum eſt, ut alius Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus appelletur; atque ita inconfuſa trium perſonarum diſtinctio, in una divinitatis natura & dignitate conſervetur.*

Itaque omnis perfectio divinæ generationis eſt in Filio, quia in eo eadem eſſentia eſt, quæ cum generatio identificatur. Sed Filius non generat, quia generare ſpectat ad proprietatem Patris. Hinc S. Ambroſius libro 4. de Fide ad Gratianum, ſimile Arianorum argumentum ſolvens, ait: *Cur, inquiunt, Filius Pater non eſt? Quia & Pater Filius non eſt. Cur non iſte generavit? Quia nec ille generatus eſt. Nec ideo minus habet Filius, quia Pater non eſt; nec Pater minus habet, quia Filius non eſt. Dixit enim Filius; Omnia quæ Pater habet, mea ſunt. Adeo generatio in paterna proprietate, non in jure eſt poteſtatis.*

Reſpondeo ad quartum, nego conſecutionem majoris. Erit enim Deus ingenitus, & genitus, quod non repugnat: ſed non erit genitus, & non genitus. Hæ propoſitiones, *Deus eſt genitus*, *Deus non eſt genitus*, ſunt contradicentes; unde altera falſa eſt. Namque cùm dicitur, *Deus eſt genitus*, τὸ Deus, ſupponit pro Filio; cum dicitur, *Deus non eſt genitus*, ſupponit pro perſonis omnibus indiſtinctè; & hic fit ſenſus: Nulla perſonarum divinarum eſt genita. Hæ autem Propoſitiones ſunt contradictoriæ: Aliqua perſona divina eſt genita, ſcilicet Filius: Nulla perſona divina eſt genita. Hæ verò, *Deus eſt genitus*, *Deus eſt ingenitus*, non ſunt contradictoriæ, quia in prima hæc vox, *Deus*, pro Filio; in altera, pro Patre ſupponit. Hinc Sanctus Gregorius Nazianzenus argumentum iſtud ſolvens Oratione 35. ait: *Quomodo ingenitum & genitum non idem eſſe dicis? Si per hæc verba nihil aliud intelligis, quàm id quod increatum, & quod creatum, in eadem ipſe quoque ſum ſententia. Neque enim naturâ idem eſt, quod principio caret, & quod procreatum eſt. Sin autem his verbis, eum qui genuit, & eum qui genitus eſt, accipis, haudquaquam rectè id abs te dicitur. Idem enim omnino eſſe neceſſe eſt. Hæc quippe geniti natura eſt, ut idem, ſi naturam ſpectes, ſit cum eo qui genuit. Vel ad hunc rurſus modum agamus: Quid per ingenitum, ac genitum intelligis? Si ipſam ingeniti, & geniti proprietatem, non idem ſunt: ſin autem ea quibus hæc inſunt, quid vetat quominus idem ſint?*

Ad confirmationem reſpondeo, *Genitum* & *ingenitum*, nec accidens, nec ſubſtantiam ſignificare. Quòd non ſignificent accidens, evidens eſt, quia Deus incapax eſt accidentium. Quod non importent ſubſtantiam, viginti rationibus probat inviciſſimè Sanctus Cyrillus Alexandrinus, in Theſauro Aſſertione 4. *Ingenitus igitur, non ſubſtantiam, ſed exiſtendi modum* ſignificat, ut probat Sanctus Baſilius libro 4. contra Eunomium, pag. 92. & ſequentibus. Clarius id explico. *Genitus*, relationem ſignificat, quippe cùm ſit idem quod Filius: *Ingenitus* verò, negationem relationis. Nam ut ait Sanctus Auguſtinus libro 5. de Trinitate, cap. 7. *Nullum prædicamenti genus eſt, ſecundùm quod aliquid ajere volumus, niſi ut ſecundùm idipſum prædicamentum negare convincamur, ſi præponere negativam particulam voluerimus. Quæ cùm ita ſint, ſi ſubſtantialiter ajerem, dicendo, Filius, ſubſtantialiter negarem, dicendo, non Filius. Quia verò relativè ajo, cum dico, Filius eſt: ad Patrem enim refero: relativè nego ſi dicam, Non Filius eſt: ad parentem enim eamdem negationem refero, volens oſtendere quod ei parens non ſit. At ſi quantùm valet quod dicitur, filius, tantumdem valet quod dicitur, genitus: tantumdem ergo valet quod dicitur, non genitus, quantùm valet quod dicitur, non Filius. Relativè autem negamus, dicendo non Filius; relativè igitur negamus, dicendo non genitus. Ingenitus porro quid eſt, niſi non genitus? Non ergo receditur a relativo prædicamento, cùm ingenitus dicitur. Sicut enim genitus, non ad ſeipſum dicitur, ſed quòd ex Genitore ſit, ita cùm dicitur, ingenitus, non ad ſeipſum dicitur, ſed quod ex genitore non ſit, oſtenditur. In eodem tamen prædicamento, quod relativum vocatur, utraque ſignificatio vertitur. Quod autem relativè pronuntiatur, non indicat ſubſtantiam. Ita quamvis diverſum ſit, genitus, & ingenitus, non indicat diverſam ſubſtantiam: quia ſicut Filius ad Patrem, & non filius, ad non Patrem refertur: ita genitus, ad Genitorem, & non genitus, ad non genitorem referatur neceſſe eſt.*

Ad quintum reſpondeo, nego conſecutionem antecedentis. Ad probationem dico, Hæc nomina, *Eſſentia*, *Pater*, *Filius*, & *Spiritus Sanctus*, non eſſe ſynonima, nec tamen res quatuor ſignificare: ſed rem unam abſolutam; tres relativas. Quæ cùm ab abſoluta illa indiſtinctæ ſint, non quaternitas, ſed Trinitas adoratur. Hinc Sanctus Auguſtinus libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 5. ait. *Res igitur quibus fruendum eſt, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus eſt, eademque Trinitas, una quædam ſumma res, communiſque omnibus fruentibus ea.*

Et Concilium Lateranenſe IV. cap. 2. definit, *Quòd una quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater & Filius, & Spiritus Sanctus, tres ſimul perſonæ, ac ſingulatim quælibet earumdem. Et ideo in Deo Trinitas eſt ſolummodo, non quaternitas: quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſive natura divina, quæ ſola eſt univerſorum principium, præter quod aliud inveniri non poteſt.*

Res nihilominus tres relativæ in Deo ſunt, ut docet Sanctus Anſelmus libro de Incarnatione

Verbi

Verbi cap. 3. *Nihil*, inquit, *prohibet dicere, Patrem, & Filium eſſe duas res, ſi tamen intelligatur cujuſmodi ſunt res: non enim ſic ſunt Pater & Filius duæ res, ut in his duabus rebus intelligatur eorum ſubſtantia, ſed eorum relationes.*

Ad confirmationem reſpondeo, Relationem ſubſiſtentem, ſeu perſonam in Deo generare, & generari; non verò eſſentiam: de qua laudatum caput Lateranenſis Concilii ſic definit adverſus Joachimum Abbatem: *Et illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens: ſed eſt Pater qui generat, Filius qui gignitur, & Spiritus Sanctus qui procedit: ut diſtinctiones ſint in perſonis, & unitas in natura.*

Ad ſextum reſpondeo, Prætermiſſis exceptionibus, quæ a Scholaſticis ad hujuſce limitationem principii afferri ſolent, nimirum, *Quæ ſunt eadem uni tertio, eadem eſſe inter ſe*: Si ſint eadem cum illo tertio re & ratione; ſi ſint eadem cum illo adæquatè, ſi tertium illud ſit incommunicabile: his, inquam, prætermiſſis, reſpondeo hoc effatum Philoſophiæ, locum non habere in Myſteriis, quæ cùm rationem ſuperent, Philoſophiæ Decretis non ſunt explicanda, ſed Scripturæ ſacræ, & Traditionis oraculis. Certè commune eſt Philoſophiæ effatum, *Ex nihilo nihil fit*: Illud tamen ſuam exceptionem habet, ac in iis duntaxat quæ naturaliter agunt, verum eſſe illud fatentur Theologi, & Philoſophi Chriſtiani; aliam autem eſſe dicunt Conditoris rationem, qui quod vult, ſolâ voluntate perficit. Ita de illo principio dicendum eſt, verum eſſe in iis quæ ſunt ſecundùm humanam rationem: non in iis quæ ſupra rationem eſſe exploratum eſt. Unde Sancto Cyrillo Alexandrino auſcultandum eſt libro 2. in Joannem p. 99. dicenti: *Si nihil inter nos & Deum eſt diſcriminis, divina noſtris metiamur. Sin autem incomprehenſibile eſt intervallum, cur naturæ noſtræ defectus, canonem, & regulam, ac normam Deo præfiniunt, ex eis quæ nobis impoſſibilia ſunt neceſſitati ſubjicientes naturam omni neceſſitate potiorem?*

DISSERTATIO XXVI.

Adverſùs Manichæos.

MAnichæorum palmarem errorem, de duobus Principiis, impugnavimus in Panoplia adverſùs hæreſes ſecundi Sæculi, cùm egimus adverſùs Marcionem: alterum hìc ſuſcipimus evertendum, quo adverſùs liberum arbitrium pugnaverunt.

QUÆSTIO UNICA.

De libero Arbitrio hominis ad peccandum.

ARTICULUS UNICUS.

Utrùm libero arbitrio præditus ſit homo, quo peccatum vitare poſſit?

NOn adverſùs Manichæos tantùm: verùm etiam contra Lutheranos & Calviniſtas a diſputare aggredimur, qui liberum arbitrium figmentum eſſe, ac inane ſimulacrum, & titulum ſine re, juxta ſuorum doctrinam Magiſtrorum contendunt; & voluntatem neceſſitate in malum trahi, neceſſarióque peccare hominem. Diſputamus & contra Janſenium Yprenſem, ejuſque partiarios ad Calvinum proximè accedentes. Hic enim lib. 3. de ſtatu Naturæ Lapſæ propugnat, primi hominis peccato periiſſe non ſolùm libertatem ad agendum bonum, ſed etiam abſtinendi a peccato, & loco illius libertatis inductam eſſe peccandi neceſſitatem, & indifferentiam ad bonum & malum eſſe penitus admiſſam.

a *Lutherus libro 4. de ſervo Arbitrio, & in aſſertione articulorum a Leone X. damnatorum. Calvinus libro 2. Inſtitut. capp 2. 3. & 5. libro 2. de Libero Arbitrio contra Pighium, & in Antidoto ad Artic. 2. Pariſienſium Theologorum.*

PROPOSITIO.

Hominem libero præditum eſſe arbitrio, quo & bonum operari, & peccata vitare poſſit, veritas eſt, Scripturæ ſacræ teſtimoniis, & omnium ſæculorum, ab Apoſtolicis temporibus, Traditione firmata, nec non Eccleſiæ judicio decreta.

Liberum hominis arbitrium probatur ex Scripturis.

Probatur prima pars, proferendo Scripturæ divinæ loca, quæ Sanctus Auguſtinus libro de Gratia & libero Arbitrio congerit, cap. 2. quod caput maxima ex parte repræſentare operæ pretium eſt. *Revelavit autem nobis*, inquit, *Deus, per Scripturas ſuas ſanctas, eſſe in homine liberum voluntatis arbitrium. Quomodo autem revelaverit, commemoro vos, non humano eloquio, ſed divino. Primùm quia ipſa divina præcepta homini non prodeſſent, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens, ad promiſſa præmia perveniret. Ideo enim data ſunt, ut homo excuſationem de ignorantia non haberet: ſicut Dominus in Evangelio dicit de Judæis: Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent. Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo... Et liber Eccleſiaſticus dicit: Ipſe ab initio fecit illum, & reliquit in manu conſilii ſui. Si volueris, conſervabis mandata, & fidem bonam placiti. Apponet tibi ignem & aquam: ad quodcumque volueris, extende manum tuam. In conſpectu hominis vita & mors, & quodcumque placuerit, dabitur ei. Ecce apertiſſimè videmus expreſſum liberum humanæ voluntatis arbitrium. Quid illud, quòd tam multis locis omnia mandata ſua cuſtodiri, & fieri jubet Deus. Quomodo jubet, ſi non eſt liberum arbitrium. Quid beatus ille, de quo Pſalmus dicit, quòd in Lege Domini fuit voluntas ejus; nonne ſatis indicat voluntate ſua hominem in Lege Dei conſiſtere? Deinde tam multa mandata, quæ ipſam quodammodo nominatim conveniunt voluntatem: ſicut eſt, Noli vinci a malo, & alia ſimilia; ſicut ſunt, Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Et, Noli repellere conſilia matris tuæ. Et, Noli eſſe ſapiens apud teipſum. Et, Noli deficere a Diſciplina Domini. Et, Noli negligere Legem. Et, Noli abſtinere benefacere egenti. Et, Noli fabricare in amicum tuum mala. Et, Noli intendere fallaci mulieri. Et, Noluit intelligere ut bene ageret. Et, Noluerunt accipere Diſciplinam; & innumerabilia talia in veteribus libris divinorum eloquiorum, quid oſtendunt, niſi liberum arbitrium voluntatis humanæ? In Libris etiam Novis, Evangelicis, & Apoſtolicis, quid aliud oſtenditur, ubi dicitur? Nolite vobis condere theſauros in terra. Et, Nolite timere eos qui occidunt corpus. Et, Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. Et, quod dicit Apoſtolus Paulus: Quod vult faciat; non peccat ſi nubat: qui autem ſtatuit in corde ſuo non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc ſtatuit in corde ſuo ſervare virginem ſuam, bene facit. Item dicit: Si autem volens hoc facio, mercedem habeo. Et alio loco, Sobrii eſtote juſtè & nolite peccare. Et iterum: Ut quemadmodum promptus eſt animus voluntatis, ita ſit & perficiendi, &c. Nempe ubi dicitur; Noli hoc, & noli illud, & ubi ad aliquid faciendum, vel non faciendum in divinis monitis opus voluntatis exigitur, ſatis liberum demonſtratur arbitrium. Nemo ergo Deum cauſetur in corde ſuo, ſed ſibi imputet quiſque cùm peccat.* Imprudens ſum ſi præteream inſignem illum Ge-

neſeos locum, ubi Deus Cainum jam inviſum ſibi, & ut Sacrificio propterea deſpectum, ſic alloquitur: *Quare iratus es? Et cur concidit facies tua? Nonne ſi bene egeris recipies; ſin autem malè ſtatim in foribus peccatum aderit? Sed ſub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* Conſtat Cainum, ante meditatam fratris necem, peccatum aliquod admiſiſſe. Id enim in prima Canonica Sanctus Joannes ſignificat. *Non ſicut Cain*, inquit, *qui in maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem juſta.* At hunc ipſum ſceleratum, ſervumque peccati, Deus pronuntiat ſub ſe habere concupiſcentiam, eique poſſe dominari. Quem locum Sanctus Hieronymus in Traditionibus Hebraicis ſic enarrat; *Tu dominaberis illius, nempe peccati. Non te invitum ſubjicere poterit illius cupiditas: ſed, ſi vis, ſupecabis,*

Quæ verba item Sanctus Ambroſius libro 2. de Cain & Abel. ſic expendit, cap. 7. *Non habes quod excuſes. Non habes in quo neceſſitatem magis, quàm mentem tuam arguas. In te retorquetur improbitas. Tu princeps operis tui, tu dux criminis. Non te invitum, non imprudentem error attraxit; ſed voluntarius reus, judicio, non lapſu, feciſti dolum, quo te divina injuria reum ipſe convincis.*

Liberum hominis arbitrium probatur ex Traditione.

Probatur ſecunda pars teſtimoniis locupletiſſimis Sanctorum Patrum, qui ab Apoſtolorum ætate hanc ad poſteros Traditionem tranſmiſerunt. Primus occurrit Sanctus Juſtinus Martyr Apologia 2. *Sed enim*, inquit, *quia liberi arbitrii & Angelorum & hominum genus ab initio creavit Deus, juſto judicio pro peccatis ſuis ſupplicium in igne ſempiterno reportabunt. Illa quippe orta cujuſque rei natura eſt, ut virtutis & vitii ſit capax, neque quidquam eorum quæ errata ſunt, laude dignum eſſet, niſi vim ac poteſtatem alteroverſum ſe convertendi obtineret.*

Et Apologia 1. ad Antoninum Imperatorem p. 80. *Supplicia*, inquit, *& cruciatus, necnon remunerationes optatas, pro operum meritis unicuique retribui, per Prophetas edocti, id quod in vero eſt, conſtituimus. Nam ſi hoc non ſit, ſed fato omnia fiant; nihil etiam planè in noſtra fuerit poteſtate ſitum. Si enim fatale ſit, hunc quidem eſſe bonum, illum verò malum: neque ille fuerit probandus, neque hic reprehendendus; Ac niſi arbitrio libero, & ad turpia fugienda, & ad honeſta diligenda, facultatem habeat mortalium genus, non fuerit in cauſâ ſive culpâ qualiumcumque demum factorum. Sed enim libero id delectu, tum rectè per virtutem vivere, tum per peccatum labi, ad hunc demonſtramus modum. Hominem eundem ad contraria ſubinde tranſire videmus. Quòd ſi fato deſtinatum eſſet, eum vel malum, vel bonum eſſe, non ille unquam contrariorum capax eſſet, nec toties mutaretur. Sed neque alii quidem eſſent boni, alii autem mali: & fatum ita malorum cauſſam eſſe, atque ſibi ipſi contraria facere ſtatuéremus: aut illud, quod antea diximus, ita vero eſſet, nihil eſſe neque virtutem, neque vitium, & opinione tantùm bona vel mala exiſtimari.*

Secundus occurrit in ordine Patrum Sanctus Irenæus, qui liberi arbitrii hoſtes confodit, libro 4. adversùs Hæreſes cap. 71. *Aliud autem*, inquit, *quod ait Chriſtus, Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti? Veterem Legem libertatis homini manifeſtavit, quia liberum eum Deus fecit ab initio, habentem ſuam poteſtatem, ſicut & ſuam animam, ad utendum ſententia Dei voluntariè, & non coactum a Deo. Poſuit autem in homine poteſtatem electionis, quemadmodum in Angelis.*

Et cap. 72. *Si igitur non in nobis eſſet facere hæc, aut non facere; quam cauſam habebat Apoſtolus, & multò priùs ipſe Dominus, conſilium dare, quædam quidem facere, a quibuſdam verò abſtinere? Sed quoniam libera ſententia ab initio eſt homo, & libera ſententia eſt Deus, cujus ad ſimilitudinem factus eſt, ſemper conſilium datur ei, continere bonum, quod perficitur ex eâ, quæ eſt ad Deum, obedientiâ.*

III. Eidem veritati ſuffragatur Clemens Alexandrinus libro 1. Stromatum. *Quoniam*, inquit, *libera electio & appetitio peccati primùm inchoat, jure infliguntur ſupplicia.*

IV. Eamdem Tertullianus confirmat lib. 2. contra Marcionem cap. 6. *Ut ergo*, inquit, *bonum jam ſuum haberet homo emancipatum ſibi a Deo, & fieret proprietas jam boni in homine, & quodammodo natura, de inſtitutione adſcripta eſt illi, quaſi libripens emancipati a Deo boni, libertas & poteſtas arbitrii, quæ efficeret bonum ut proprium jam præſtari ab homine; quoniam & hoc ratio bonitatis exigeret voluntariè exercenda, ex libertate ſcilicet arbitrii, non favente inſtitutioni, non ſerviente: ut ita demum bonus conſiſteret homo, ſi ſecundùm inſtitutionem quidem, ſed ex voluntate jam bonus inveniretur, quaſi de proprietate naturæ: proinde ut & contra malum fortior homo prætenderet, liber ſcilicet & ſuæ poteſtatis: quia ſi careret hoc jure, ut bonum quoque non voluntate obiret, ſed neceſſitate, uſurpabilis etiam malo futurus eſſet ex infirmitate ſervitii, proinde & malo, ſicut bono, famulus. Tota ergo libertas arbitrii in utramque partem conceſſa eſt illi, ut ſui Dominus conſtanter occurreret, bono ſponte ſervando, & malo ſponte vitando: quoniam & aliàs poſitum hominem ſub Judicio Dei, oportebat juſtum illud efficere de arbitrii ſui meritis, liberi ſcilicet. Cæterùm nec boni, nec mali merces jure penſaretur ei, qui aut bonus, aut malus neceſſitate fuiſſet inventus, non voluntate. In hoc & lex conſtituta eſt, non excludens, ſed probans libertatem, de obſequio ſponte præſtando, vel tranſgreſſione ſponte committenda: ita & in utrumque exitum libertas patuit arbitrii,*

V. Idem probatur ex Origene lib. 6. in Epiſtolam ad Romanos. *Hoc eſt ergo*, inquit, *quod hoc in loco Apoſtolus docet: quia unuſquiſque in manu ſua habet, & in arbitrii poteſtate, ut aut peccati ſervus ſit, aut juſtitiæ. Ad quamcunque enim poteſtatem inclinaverit obedientiam, & cuicumque parere voluerit, hæc ſibi eum vendicat ſervum. In quo, ut dixi, abſque ulla cunctatione in nobis eſſe oſtendit arbitrii libertatem. In nobis namque eſt exhibere obedientiam, vel juſtitiæ, vel peccato. Nam & ipſi nos exhibemus, nullo cogente vel peccato ſervire, vel juſtitiæ, per obedientiam noſtram. Et ideo ſemper horum meminiſſe debemus, ne inanes querelas in peccati excuſatione proferamus, quòd diabolus fecit, ut peccaremus, aut naturæ neceſſitas, aut fatalis conditio, aut curſus aſtrorum efficiat.* Lege eumdem in Proœmio Operis de Principiis, & Homilia 20. in librum Numerorum.

VI. Idem probatur ex Sancto Cypriano Epiſtola 55. ad Cornelium data, ubi de Chriſto a quibuſdam ſuorum Diſcipulorum deſerto, ait: *Et tamen ille non increpuit recedentes, aut graviter comminatus eſt; ſed magis converſus ad Apoſtolos ſuos dixit, Numquid & vos vultis ire? ſervans ſcilicet legem, qua homo libertati ſuæ relictus, & in arbitrio proprio conſtitutus, ſibimet ipſe, vel mortem appetit, vel ſalutem.*

VII. Idem probatur ex Sancto Athanaſio in Oratione contra Gentes, pag. 4. ubi de anima ſic loquitur: *Movetur igitur, ſed jam non ſecundum veritatem, neque Deum ſpectat, ſed res nihili, eaſque veras ac ſolidas arbitrata eſſentias, vires ſuas occupat, iiſque ad eas, quas commenta eſt, voluptates abutitur, ideo, quòd libera ſit, & ſui*

arbi-

arbitrii. Poteſt enim ut ad bona ſe inclinare, ita bona quoque averſari .... Quæ cùm liberum ſui jus arbitriumque intuetur, & ſentit ſe in utramque partem corporeis membris uti poſſe, tum ad ea quæ ſunt, tum ad ea quæ non ſunt. Ea autem quæ ſunt appello bona: quæ non ſunt, mala.

VIII. Idem probatur ex Euſebio Cæſareenſi lib. 6, Præparationis Evangelicæ, cap. 6. qui locus inſignis eſt, ſed qoia prolixior, ab eo referendo abſtinemus,

IX. Eidem veritati ſuffragantur Sanctus Baſilius Homilia 31. de libero Arbitrio, Sanctus Gregorius Nyſſenus in Oratione Catechetica, cap. 30. & 31. Sanctus Hilarius in Enarratione Pſalmi 2. Sanctus Epiphanius Hæreſi 16. quæ eſt Phariſæorum, Sanctus Chryſoſtomus Homilia 23. in Geneſim, & Homilia 14. in Epiſtolam 1. ad Corinthios, Sanctus Cyrillus Alexandrinus libro 4. contra Julianum pag. 140. & alibi paſſim. Sanctus Baſilius Seleucienſis Oratione tertia, quæ eſt ſecunda de Adamo, Sanctus Ambroſius libro 6. Commentarii in Lucam, S. Hieronymus Epiſtola 146. ad Damaſum data, libro 2. contra Jovinianum & in Epiſtola ad Cteſiphontem contra Pelagianos, Nemeſius Chriſtianus Philoſophus libro de Natura hominis, cap. 30. 40. & 41. Quorom loca, inſignia licèt ac luculenta, ſtudio brevitatis omittimus,

10. Sed nemo Sanctorum Patrum pro libero arbitrio fortiùs Sancto Auguſtino pugnavit. Legendi ſunt tres ejus libri de libero Arbitrio, contra Manichæos conſcripti, & notandus maximè iſte locus lib. 3. cap. 18. *Reminiſcere ſuperiorum, quæ a nobis tam multa de peccato & voluntate libera dicta ſunt, Sed ſi laborioſum eſt omnia mandare memoriæ, hoc breviſſimum tene.. Quæcumque iſta cauſa eſt voluntatis, ſi non ei poteſt reſiſti, ſine peccato ei ceditur: ſi autem poteſt, non ei cedatur, & non peccabitur. An forte fallit incautum? Ergo caveat ne fallatur. An tanta fallacia eſt, ut caveri omnino non poſſit? Si ita eſt, nulla peccata ſunt. Quis enim, peccat in eo quod nullo modo caveri poteſt? Peccatur autem: Caveri igitur poteſt,*

Et cap. 19. illis reſpondens qui nobis imputari peccata non poſſe cauſabantur, quia cum ignorantiæ cæcitate & difficultatis cruciatibus naſcimur, & renitente carnalis concupiſcentiæ neſcio qua neceſſitate, præcepta juſtitiæ implere non ,, valemus, hæc habet: ,, Rectè fortaſſe quererentur, ſi erroris & libidinis nullus hominum victor exiſteret: cùm verò ubique ſit præſens, qui multis modis, per creaturam ſibi Domino ſervientem, averſum vocet, doceat credentem, conſoletur ſperantem, diligentem exortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem: non tibi deputatur ad culpam quòd invitus ignoras: ſed quòd negligis quærere quod ignoras: neque illud, quod vulnerata membra non colligis, ſed quòd volentem ſanare, contemnis. Iſta tua propria peccata ſunt.

Catholico de Arbitrii libertate dogmati æquè ſuffragatur libro de vera Religione, *cap.* 14. Defe- ,, ctus autem iſte, *inquit*, qui peccatum vocatur, ſi tanquam febris invitum occuparet, rectè injuſta pœna videretur, quæ peccantem conſequitur, & quæ damnatio nuncupatur. ,, Nunc vero uſque adeò peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium: & hoc quidem ita manifeſtum eſt ut nulla hinc Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat. Quare aut negandum eſt peccatum committi, aut fatendum eſt voluntate committi..... Poſtremò, ſi non voluntate malè facimus, nemo objurgandus eſt omnino, aut monendus, quibus ſublatis, Chriſtiana Lex & Diſciplina omnis Religionis auferatur neceſſe eſt, Voluntate ergo peccatur. ,, Et quoniam peccari non dubium eſt, nec hoc quidem dubitandum video habere animas liberum voluntatis arbitrium. Tales enim ſervos ſuos meliores eſſe Deus judicavit, ſi ei ſervirent liberaliter. Quod nullo modo fieri poſſet, ſi non voluntate, ſed neceſſitate ſervirent.

Et libro de duabus Animabus contra Manichæos, *cap.* 11. Peccatum, *inquit*, eſt voluntas retinendi, vel conſequendi quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere. Quamquam ſi liberum non ſit, non eſt voluntas. Sed malui craſſiùs, quàm ſcrupuloſiùs definire eam rem. Nec hi libri obſcuri mihi ſcrutandi erant, unde diſcerem, neminem vituperatione ſuppliciove dignum, qui aut id velit, quod juſtitia velle non prohibet, aut id non faciat, quod facere non poteſt. Nonne iſta cantant & in montibus Paſtores, & in theatris Poetæ, & indocti in circulis, & docti in Bibliothecis, & Magiſtri in Scholis, & Antiſtites in ſacris locis, & in orbe terrarum genus humanum? ,, Quòd ſi nemo vituperatione, vel damnatione dignus eſt, aut non contra vetitum juſtitiæ faciens, aut quod non poteſt, non faciens; omne autem peccatum vel vituperandum eſt, vel damnandum, quis dubitet tunc eſſe peccatum, cum & velle injuſtum eſt, & liberum nolle?

,, Et *cap.* 12. Dicere animas, & eſſe malas, & nihil peccare, plenum eſt dementiæ: dicere autem peccare ſine voluntate, magnum deliramentum eſt, & peccati reum teneri quemquam quia non fecit quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis eſt & inſaniæ. Quamobrem illæ animæ quicquid faciunt, ſi naturâ, non voluntate faciunt: id eſt, ſi libero ad faciendum, & ad non faciendum, motu animi carent; ſi denique his abſtinendi ab opere ſuo poteſtas nulla conceditur, peccatn earum teneri non poſſumus. Lege eundem lib. de Actis cum Felice Manichæo *cap.* 3. & 4.

Idem Fidei Catholicæ dogma confirmatur ex controverſia Sancti Auguſtini & Eccleſiæ Catholicæ cum Pelagianis. Admittebant infenſiſſimi illi gratiæ Chriſti hoſtes *Liberum arbitrium* in homine & per illud *non ſolum ad faciendu, verùmetiam ad perficiendu mandata divina, humanum ſibi ſufficere naturam*, ut conſtat ex Epiſtola 95. Sancti Auguſtini ad Innocentium Primum Pontificem Maximum, ex libro de Spiritu & Litera, cap. 2. & ex aliis locis. Quid ad hæc Saoctus Auguſtinus? Arguit-ne Pelagianos erroris, quantùm ad hoc quòd liberum arbitrium propugnarent? Nequaquam; ſed quantùm ad hoc dumtaxat quòd gratiæ neceſſitatem negarent. Liberum verò arbitrium eum ipſis confitetur. Sic enim habet Epiſtola mox laudata: *Ad non peccandum, id eſt ad non malè faciendum, quamvis eſſe non dubitetur arbitrium voluntatis, tamen ejus poteſtas non ſufficit, niſi adjuvetur infirmitas.*

Et libro de Spiritu & Litera cap. 3. *Nos autem dicimus*, inquit, *humanam voluntatem ſic divinitus adjuvari ad faciendam juſtitiam, ut præter quod creatus eſt homo cum libero arbitrio voluntatis, præterque doctrinam, qua ei præcipitur quemadmodum vivere debeat, accipiat Spiritum Sanctum, quo fiat in animo ejus delectatio, dilectioque ſummi illius atque incommutabilis boni, quod Deus eſt.*

Denique in libro 2. de Nuptiis & concupiſcentia cap. 3. cùm Julianus quereretur negari a Catholicis liberum arbitrium: quod ſi quis aſſereret, ſtatim *Celeſtianum & Pelagianum vocari*: ita in-

inter

inter cætera occurrit Sanctus Auguſtinus: *Liberum itaque in hominibus eſſe arbitrium, & Deum eſſe naſcentium Conditorem, utrique dicimus: Non hinc eſtis Cœleſtiani & Pelagiani: Liberum autem quemquam eſſe ad agendum bonum ſine adjutorio Dei, & non eruи partiales a poteſtate tenebrarum, & ſic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis; hinc eſtis Cœleſtiani & Pelagiani.*

Legendi etiam Sanctus Joannes Damaſcenus libro 2. de Fide Orthodoxa, capp. 25. 26. 27. & 28. Et Sanctus Bernardus in Tractatu de Gratia & libero Arbitrio.

Liberum hominis arbitrium probatur ex Eccleſiæ definitione.

Probatur tertia pars propoſitionis, quòd ſcilicet Eccleſiæ Judicio declaratum ſit, hominem eſſe libero præditum arbitrio: primò namque id teſtantur SS. Patres, qui Manichæos hæreticos vocant, non ob alia tantùm errorum flagitia, verùm etiam ob negatum liberum arbitrium.

Secundò, id conſtat ex Innocentio Primo in Reſcripto ad Concilium Carthaginenſe. *Quid tam mortiferum*, inquit, *tam praceps videatur ad caſum, tam expoſitum ad omnia pericula, ſi hoc ſolùm nobis putantes poſſe ſufficere, quod liberum arbitrium, cùm naſceremur, accepimus, ultra jam a Domino nihil quæramus: id eſt, Auctoris noſtri obliti, ejus potentiam, ut nos oſtendamus liberos, abjuremus: quaſi jam ampliùs quod dare poſſit non habeat, qui te in tuo ortu liberum fecit?*

III. Id conſtat ex Celeſtino Primo Pontifice Maximo in Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, ſive in Collectione auctoritatum ipſis annexa, cap. 9. ubi de gratia Dei ſic loquitur: *Quo utique auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, ſed liberatur; ut de tenebroſo lucidum, de pravo rectum, de languido ſanum, de imprudente ſit providum.*

IV. Id conſtat ex Concilio Arauſicano II. Canone 13. ita decernente: *Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, niſi per gratiam Baptiſmi, non poteſt reparari: quod amiſſum, niſi a quo potuit dari, non poteſt reddi. Unde veritas ipſa dicit: Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis.*

V. Id conſtat ex Bulla Leonis X. adverſùs Lutherum: in qua inter damnatos illius Hæreſiarchæ Articulos hic habetur 31. *Liberum arbitrium poſt peccatum, eſt res de ſolo titulo.*

VI. Denique Concilium Tridentinum, Seſſione 6. tribus Canonibus Catholicam de libero arbitrio doctrinam firmavit. Canone 4. ſic habet: *Si quis dixerit, Liberum hominis arbitrium a Deo motum & excitatum, nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quoad obtinendam juſtificationis gratiam ſe diſponat, ac præparet; neque poſſe diſſentire, ſi velit, ſed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, merèque paſſivè ſe habere, anathema ſit.*

Canon quintus ita decernit: *Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum, amiſſum & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de de ſolo titulo, imò titulum ſine re, figmentum denique a Satana invectum in Eccleſiam, anathema ſit.*

Tandem Canon ſextus libertatem ad peccandum ineſſe homini declarat: *Si quis*, inquit, *dixerit, Non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere: ſed mala opera, ita ut bona Deum operari, non permiſſivè ſolùm, ſed etiam propriè & per ſe, adeo ut ſit ejus proprium opus, non minùs proditio Judæ, quàm vocatio Pauli, anathema ſit.*

Objiciuntur primò teſtimonia Scripturæ Sacræ quibus Hæretici liberum arbitrium impugnant. Primum eſt illud Jeremiæ 10. *Non eſt hominis via ejus, nec viri eſt ut ambulet & dirigat greſſus ſuos.* Non eſt igitur homo ſuarum actionum dominus, adeoque non eſt liber.

Secundùm eſt illud Chriſti Servatoris oraculum Joannis 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum.* Ubi verbum iſtud, *traxerit*, neceſſitatem ſignificat peremptricem libertatis. Item illud Joannis 15. *Sine me nihil poteſtis facere*, libertati repugnare videtur.

Tertium eſt illud Joannis 8. *Omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati:* & illud Apoſtoli 2. ad Timotheum 2. *Reſipiſcant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur, ad ipſius voluntatem.* Atqui ſervitus, & captivitas perimunt libertatem: non eſt igitur in homine peccatore liberum arbitrium.

Hæreticorum Objectionibus contra liberum arbitrium reſpondetur.

Reſpondeo ad primum, Jeremiam loqui de actionibus externis, quæ variis eventibus impediri poſſunt, quos humana prudentia prævidere aut avertere non poteſt. Unde hujus loci ſenſus eſt, non eſſe ſemper in hominis poteſtate ut conſilia ſua optatum ad exitum perducat, & quæ propoſuit fœliciter exequatur. Cæterum in hominis poteſtate vias ejus eſſe, id eſt, liberi eſſe in omnibus operationibus ſuis arbitrii, conſtat ex verbis ejuſdem Prophetæ, cap. 18. *Dirigite*, inquit, *vias veſtras, & ſtudia veſtra.*

Reſpondeo 2. Non eſſe in homine ut dirigat greſſus ſuos, abſque gratia Dei; ſed ipſum gratia divina præveniente & adjuvante, in via ſalutis progredi poſſe: at ſeipſo poſſe peccatum admittere. Qua de re Sanctus audiendus eſt Auguſtinus libro 2. de Peccatorum meritis & remiſſione, cap. 17. *Quapropter*, inquit, *niſi obtineamus non ſolum voluntatis arbitrium, quod huc atque illuc liberum flectitur, atque in eis naturalibus bonis eſt, quibus & malè uti malus poteſt: ſed etiam voluntatem bonam, quæ jam in eis bonis eſt, quorum eſſe uſus non poteſt malus, niſi ex Deo nobis eſſe non poſſe, neſcio quemadmodum defendamus quod dictum eſt: Quid enim habes quod non accepiſti? Nam ſi nobis libera quædam voluntas ex Deo eſt, quæ adhuc poteſt eſſe bona vel mala: bona vero voluntas ex nobis eſt, melius eſt id quod a nobis, quàm quod ab illo eſt. Quod ſi abſurdiſſimè dicitur, oportet fateantur, etiam bonam voluntatem nos divinitus adipiſci .... Si ergo voluntas aut bona eſt, aut mala, & utique malam non habemus ex Deo, reſtat ut bonam voluntatem habeamus ex Deo: alioqui neſcio cùm ab eo juſtificamur, quo alio munere ipſius gaudere debeamus. Et hinc ſcriptum arbitror: Paratur voluntas a Domino. Et in Pſalmis: A Domino greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet. Et quod Apoſtolus ait: Deus eſt enim qui operatur in nobis velle & operari pro bona voluntate. Quocirca quòd a Deo nos avertimus, noſtrum eſt, & hæc eſt voluntas mala: quòd verò ad Deum nos convertimus, niſi ipſo excitante atque adjuvante non poſſumus, & hæc eſt voluntas bona.*

Ad ſecundum reſpondeo, Patrem homines trahere ut ad Chriſtum veniant, illæsâ ipſorum libertate: unde illa verba, *Niſi pater traxerit eum*, neque vim, neque neceſſitatem voluntati illatam ſignificant, ſed operationem divinæ gratiæ potentiſſimam. Qua de re audire Sanctum Auguſtinum Tractatu 26. in Joannem, operæ pretium eſt. *Noli*, inquit, *te cogitare invitum trahi: trahitur animus & amore. Nec timere debemus ne ab hominibus qui verba perpendunt, & a rebus maximè divinis intelligendis longè remoti ſunt, in hoc Scripturarum ſanctarum Evangelico verbo forſitan reprehendamur, & dicatur nobis; Quomodo voluntate credo, ſi trahor? Ego dico: Parum eſt voluntate ire; etiam voluptate traheris. Quid eſt trahi voluptate? Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Eſt quædam voluptas cordis, cui panis dulcis eſt ille cœleſtis. Porro ſi Poetæ dicere licuit: Trahit ſua quemque voluptas; non neceſſitas, ſed voluptas; non obligatio, ſed delectatio; quantò fortiùs nos dicere debemus, trahi homi-*

minem ad Chriſtum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur juſtitiâ, delectatur ſempiterna vita quod totum Chriſtus eſt! .... Ramum viridem oſtendis ovi, & trahis illam. Nuces puero demonſtrantur, & trahitur. Et quia quò currit trahitur amando trahitur. Sine læſione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur. Si ergo iſta, quæ inter delicias & voluptates terrenas revelantur amantibus, trahunt, quoniam verum eſt: Trahit ſua quemque voluptas: non trahit revelatus Chriſtus a Patre? Quid enim fortius deſiderat anima quam veritatem! ... Videte quomodo trahit Pater: docendo delectat, non neceſſitatem imponendo, &c. Ecce quomodo trahit: Erunt omnes docibiles Dei: Trahere Dei eſt. Omnis qui audivit a Patre, & didicit, venit ad me: Trahere Dei eſt.

Ad verba Chriſti, Joannis 15. *Sine me nihil poteſtis facere*, reſpondeo, illis evinci hominem ſeipſo & propriis viribus nihil boni agere poſſe, & gratia indigere divina ad omnium bonorum operum initium, progreſſum, & conſummationem. Sed ex illis inferri non poteſt, illum gratiâ Dei præventum & adjutum, nihil agere; vel non agere liberè: aut ſeipſo, & liberi arbitrii propenſione præcipitem non labi in peccatum. Ita hunc locum explicat S. Auguſtinus Tractatu 81. in Joannem. *Ne quiſquam putaret*, inquit, *ſaltem parvum aliquem fructum poſſe a ſemetipſo palmitem ferre, cum dixiſſet, Hic fert fructum non ait; Quia ſine me parum poteſtis facere; ſed Nihil poteſtis facere. Sive ergo parum attulerit palmes, cum purgat agricola ut plus afferat. Tamen niſi in vite manſerit, & vixerit de radice, quantumlibet fructum a ſemetipſo non poteſt ferre. Quamvis autem Chriſtus vitis non eſſet, niſi homo eſſet: tamen iſtam gratiam palmitibus non præberet, niſi Deus eſſet. Verùm quia ita ſine iſta gratia non poteſt vivi, ut & mors in poteſtate ſit liberi arbitrii, &c.*

Ad tertium reſpondeo, diſtinguo minorem. Servitus & captivitas perimunt libertatem; aliquam concedo; omnis nego. Servitus peccati perimit libertatem a peccato, ſervitus miſeriæ perimit libertatem a miſeria, ſed libertatem naturæ non evertunt, ſola autem ſervitus naturæ, id eſt, neceſſitas & determinatio ad unum, & coactio, libertatem illam deſtruit. De triplici illa ſpecie libertatis S. Bernardus in Tractatu de Gratia & libero arbitrio hæc habet: *Cùm igitur triplex ſit nobis propoſita libertas, a peccato, a miſeria, a neceſſitate, hanc ultimo loco poſitam contulit nobis in conditione natura, in primum reſtauramur a gratia: media nobis reſervatur in patria. Dicatur igitur prima libertas natura, ſecunda gratia, tertia vitæ vel gloriæ. Primò nempe in liberam voluntatem, ac voluntariam libertatem conditi ſumus nobilis Deo creatura. Secundò reformamur in innocentiam, nova in Chriſto creatura. Tertiò ſublimamur in gloriam perfecta in Spiritu creatura. Prima libertas multum habet honoris: ſecunda plurimum etiam virtutis: tertia cumulum jucunditatis.*

De libertate deinde a neceſſitate hæc ſubjungit S. Bernardus, quæ inſtitutum noſtrum propiùs ſpectant. *Verum libertas a neceſſitate, æquè & indifferenter, Deo, univerſæque, tam mala, quàm bona, rationali convenit creaturæ. Nec peccato, nec miſeriâ amittitur, vel minuitur, nec major in Juſto eſt, quàm in peccatore; nec plenior in Angelo, quàm in homine..... Manet ergo libertas voluntatis, ubi etiam ſit captivitas mentis, tam plena quidem in malis, quàm & in bonis, ſed in bonis ordinatior: tam integra quoque pro ſuo modo in creatura, quàm in Creatore; ſed in illo potentior.*

Objectio ſecunda petitur ex teſtimoniis Sancti Auguſtini luculentiſſimis, quibus paſſim aſſerit hominem in ſtatu naturæ lapſæ non eſſe liberum, ut qui liberum arbitrium per peccatum amiſerit. Sic enim habet in Enchiridio ad Laurentium, cap. 30. *Libero arbitrio male utens homo & ſe perdidit & ipſum. Sicut enim qui ſe occidit, utique vivendo ſe occidit; ſed ſe occidendo non vivit, nec ſeipſum poteſt reſuſcitare cùm occiderit: Ita cùm libero peccaretur arbitrio, victore peccato, amiſſum eſt liberum arbitrium.* Et Epiſtola 107. *Liberum*, inquit, *arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus.*

Et lib. 14. de Civitate Dei cap. 11. *Arbitrium igitur voluntatis*, inquit, *tunc eſt verè liberum, cum vitiis, peccatiſque non ſervit. Tale datum eſt a Deo, quod amiſſum proprio vitio, niſi a quo dari potuit, reddi non poteſt.*

Liberum hominis arbitrium peccato vulneratum eſt, non peremptum.

Reſpondeo, ex his Sancti Auguſtini teſtimoniis colligi quidem quòd liberum arbitrium amiſſum ſit per peccatum quantùm ad ſtatum; non verò quantùm ad ſubſtantiam. Duo quippe in libero arbitrio ſpectari poſſunt: primò eſſentia illius, quatenus ingenita facultas eſt, qua pro libito poteſt voluntas hominis alterutrum e duobus eligere. quorum videlicet neutri neceſſario eſt affixa. Secundo, ſpectari poteſt liberi arbitrii ſtatus multiplex nempe fœlix ille quem habebat in Adamo cùm nulla ipſi ad rectè agendum inerat difficultas, nullus concupiſcentiæ dominatus, nulla ſervitus peccati, nullum vulnus, ſed plenæ & integræ vires ad bonum faciendum, & præſto omnia dona ac præſidia neceſſaria. Alter ſtatus liberi arbitrii eſt ille in quem incidit per peccatum, quo vulneratum eſt, & rectè agendi contraxit difficultatem, & dominantis ac urgentis cupiditatis imperio ſubjectum eſt. Quo in ſtatu ſervus dicitur peccati, qui illud admittit. Tertius liberi arbitrii ſtatus eſt, quem per gratiam Chriſti medicinalem aſſequitur, quâ ſuis vulneribus ſanata voluntas & adjuta, peccati, ſub quo captiva tenebatur, vinculis, & concupiſcentiæ laqueis expedita, ad bonum eligendum & amplectendum eniti poteſt. Primum itaque liberi arbitrii ſtatum amiſit homo cùm peccavit; & in ſecundum detruſus eſt, e quo non emergit niſi per gratiam Salvatoris: ſed ipſam liberi arbitrii naturam non amiſit, nec id contendit Sanctus Auguſtinus. Ait enim hominem malè utentem libero arbitrio & ſe perdidiſſe, & ipſum: at ſeipſum ita non perdidit, ut non eſſet, ſed ſolùm ut deterior fieret; quo ſenſu dicuntur homines perditi, id eſt, vita & moribus depravati. Nec igitur liberum ſic amiſit arbitrium, ut ejus natura deſtrueretur, ſed ut languidum & captivum evaderet. Quod ſignificant illa ejuſdem Sancti Auguſtini verba, *Victore peccato, amiſſum eſt liberum arbitrium. Amiſſum*, inquit, quia captivum factum eſt, ſicut amiſſa dicuntur, quæ tempore belli in poteſtatem hoſtium devenerunt. Epiſtola autem 107. non ſimpliciter ait, nos perdidiſſe liberum arbitrium primi parentis, ſed illud perdidiſſe ad diligendum Deum, quia nimirum voluntas hominis lapſi, niſi reparata per gratiam, Deum ſuper omnia diligere non poteſt.

Porro eum eſſe, quem diximus, Sancti Auguſtini ſenſum: conſtat ex ipſius libro primo ad Bonifacium contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 2. ubi ait: *Quis noſtrûm dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, ſed illa quæ in Paradiſo fuit, habendi plenam cum immortalitate juſtitiam; propter quod natura humana divinâ indiget gratiâ.* Tum illud Apoſtoli memorat: *Cùm eſſetis ſervi peccati, liberi fuiſtis juſtitiæ.* Et ſubjungit: *Liberi ergo a juſtitia non ſunt, niſi*

ar-

arbitrio voluntatis: liberi autem a peccato non ſunt, niſi gratiâ Salvatoris. Ibidem etiam notat S. Paulum prudenter *verba ipſa diſcreviſſe*. Cùm enim dixiſſet: *Cùm ſervi eſſetis peccati, liberi fuiſtis juſtitiæ: ac liberos, juſtitiâ non liberatos* ſcripſiſſet: Mox, *A peccato, non liberos*, ait, *ne ſibi hoc tribuerent, ſed vigilantiſſimè maluit dicere liberatos, referens hoc ad illam Domini ſententiam: Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.* Et cap. ſequenti, de libero arbitrio loquens, hæc habet: *Nec liberum in bono erit, quod Liberator non liberaverit: ſed in malo liberum habet arbitrium, cui delectationem malitiæ, vel occultus, vel manifeſtus deceptor inſeruit, vel ſibi ipſe perſuaſit..... Sed hæc voluntas, quæ libera eſt in malis, quia delectatur malis, ideò libera in bonis non eſt, quia liberata non eſt.*

Contra. Sanctus Auguſtinus negat in homine eſſe liberum arbitrium, antequàm per gratiam liberetur: peccator igitur libero exutus eſt arbitrio, & neceſſitate peccat.

Antecedens certum eſt, tum ex locis mox laudatis, tum ex Epiſtola 144. ad Anaſtaſium data, ubi ait; *Quod ſine gratia Dei nullo modo voluntas implet humana, quia nec libera dicenda eſt, quamdiu eſt vincentibus & vincientibus cupiditatibus ſubdita: A quo enim quis devictus eſt, huic & ſervus addictus eſt.*

Et libro 1. Retractationum, capite 15. *Qui cogenti cupiditati*, inquit, *bona voluntate reſiſtere non poteſt, & ideò facit contra præcepta juſtitiæ, jam hoc ita peccatum eſt, ut ſit etiam pœna peccati.* Et infra: *Quantum eſt quod valet voluntas ſub dominante cupiditate, niſi fortè ſi pia eſt, ut oret auxilium: in tantùm enim libera eſt, quia in tantùm liberata eſt.*

Homo ſine gratia Chriſti per ſe efficaci non habet poteſtatem proximam & ultimò completam ad bonum.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Negat in homine eſſe liberum arbitrium, antequàm per gratiam liberetur: & loquitur Sanctus Auguſtinus de libertate a peccato, concedo; & loquitur de libertate a neceſſitate, nego. Fatemur ſine gratia hominem non eſſe liberum, a peccato; & voluntatem in tantum eſſe liberam in quantum eſt liberata: ſed contendimus ſine gratia manere libertatem a neceſſitate, quamvis ad bonum non ſufficiat, niſi adjuvetur ab omnipotenti bono. Cùm autem ait Sanctus Auguſtinus, cogenti cupiditati bonâ voluntate reſiſti interdum non poſſe, loquitur de poteſtate proxima & ultimò completa, qualem non habet ad graviores tentationes vincendas, abſque gratia: nec cum gratia ipſa ſufficiente, quæ bonam quidem voluntatem inſpirat, ſed adhuc parvam & invalidam; non verò magnam illam & robuſtam, quam ſolius efficacis gratiæ adjumento conſequitur. Eam eſſe Sancti Auguſtini mentem conſtat ex aliis ipſius locis; præcipuè ex libro de Gratia & libero Arbitrio, capite 17. ubi ait: *Qui vult facere Dei mandatum, & non poteſt, jam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc parvam & invalidam: poterit autem, cùm magnam habuerit & robuſtam.*

Et ex capite 15. *Per hanc*, inquit, *gratiam fit ut ſit homo bonæ voluntatis, qui priùs fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit ut ipſa bona voluntas, quæ jam eſſe cœpit, augeatur, & tam magna fiat, ut poſſit implere divina mandata quæ voluerit, cùm valdè perfectèque voluerit. Ad hoc enim habet quod ſcriptum eſt: Si volueris, conſervabis mandata* (inquit cap. 16.) *ut homo qui voluerit, & non potuerit, nondum ſe plenè velle cognoſcat: & oret ut habeat tantam voluntatem, quanta ſufficit ad implenda mandata. Sic quippe adjuvatur, ut faciat quod jubetur. Tunc enim utile eſt velle, cùm poſſumus; & tunc utile eſt poſſe, cùm volumus. Nam quid prodeſt, ſi, quod non poſſumus, volumus; aut ſi, quod poſſumus, nolumus?*

Et libro de Perfectione Juſtitiæ cap. 10. *Non aliam ob cauſam Scriptura commemorat, non eſſe gravia divina præcepta, niſi ut anima quæ illa gravia ſentit, intelligat ſe nondum accepiſſe vires, quibus talia ſint præcepta, qualia commendantur, levia ſcilicet atque ſuavia; & oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facultatis.*

Et libro 1. Retractationum capite 15. *Invenit ergo ſe*, inquit, *ligatum difficultatibus cupiditatum, & non poſſe viam propter compedes ambulare. Inclusum ſe ſentit difficultate vitiorum, & tanquam muro impoſſibilitatis erecto, portiſque clauſis, quà evadat, ut rectè vivat, non invenit.*

Contra. Qui non poteſt bonum operari, non habet libertatem ad bonum: ſed homo ſine gratia non poteſt bonum operari, ex Scriptura ſacra, & ex Sancto Auguſtino: liberum igitur arbitrium ad bonum non habet.

Reſpondeo diſtinguo majorem. Si non poſſit abſolutè, concedo; Si non poſſit poteſtate proximâ & ultimò completâ, nego. Diſtinguo etiam minorem. Homo ſine gratia non poteſt bonum operari: poteſtate proximâ & completâ, concedo: non poteſt abſolutè, nego. Unde Sanctus Auguſtinus Epiſtolâ 80. contra Pelagianos, qui liberi arbitrii vires immodicè jactabant, ita ſeribit: *Deſinant ergo ſic inſanire, & ad hoc ſe intelligant habere quantùm poſſunt, liberum arbitrium, non ut ſuperba voluntate reſpuant adjutorium: ſed ut piâ voluntate invocent Dominum. Hæc enim voluntas libera, tantò erit liberior, quantò ſanior: tantò autem ſanior, quantò divinæ miſericordiæ gratiæque ſubjectior.* Et Epiſtolâ 107. *Si verè volumus defendere liberum arbitrium*, inquit, *non oppugnemus unde fit liberum. Nam qui oppugnat gratiam, quâ noſtrum ad declinandum a malo, & faciendum bonum liberatur arbitrium, ipſe arbitrium ſuum adhuc vult eſſe captivum.*

Objicitur tertiò. Homines ex peccato primi Parentis fatalem peccandi neceſſitatem contraxerunt; ergo liberum arbitrium ad bonum & ad malum non habent.

Fatalis & abſoluta peccandi neceſſitas primi hominis peccato non eſt invecta.

Probatur antecedens ex Sancto Auguſtino pluribus in locis, ubi illam definitionem peccati a ſe adductam, *Peccatum eſt voluntas retinendi quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere*, ait ſpectare dumtaxat naturæ integræ ſtatum, qualis fuit in Adamo; quaſi ſolus habuerit libertatem abſtinendi a peccato. Id patet ex libro primo Retractationum cap. 15. ubi definitionem illam exponit. *Quod propterea dictum eſt*, inquit, *ut hac definitione volens a nolente diſcerneretur, & ſic ad eos referretur intentio, qui primi in paradiſo fuerunt humano generi origo mali, nullo cogente peccando, hoc eſt libera voluntate peccando: quia & ſcientes contra præceptum fecerunt, & ille tentator ſuaſit ut hoc fieret, non coëgit.*

Et lib. 1. Operis Perfecti contra Julianum cap. 45. *Ipſe eſt Adam*, inquit, *quem noſtra illa definitio, quæ tibi placuit, intuebatur, cùm diceremus: Peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi, quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere. Adam quippe omnino quando peccavit, nihil in ſe habebat mali, quo nolens urgeretur ad operandum malum; & propter quod diceret, Non quod volo, facio bonum, ſed quod nolo malum, hoc ago. Ac per hoc id egit quod juſtitia vetat, & unde illi liberum fuerat abſtinere. Nunc ei qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago, abſtinere inde liberum non eſt.*

Et loco laudato Retractationum, de eadem definitione loquens: *Propterea vera eſt*, inquit, *quia id definitum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod etiam pœna peccati.*

Denique libro 3. de Libero Arbitrio cap. 18. cùm dixiſſet, Neminem peccare in eo quòd cave-

ſi

ri nullo modo poteſt, addit continuò: *Et tamen etiam per ignorantiam facta quædam improbantur, & corrigenda judicantur. Sunt etiam neceſſitate facta improbanda, ubi vult homo rectè facere & non poteſt.* Cenſet igitur Sanctus Auguſtinus hanc ſententiam, *Nemo peccat in eo quod caveri non poteſt*, ad ſtatum naturæ lapſæ non eſſe referendam; proindeque hominem in illo ſtatu neceſſariò peccare.

Reſpondeo, Illam Sancti Auguſtini definitionem Adamum quidem præcipue ſpectaſſe, ſed Adami poſteros excluſiſſe nuſquam; imò illa comprehendiſſe peccata, quæ ab ipſis deliberatò committuntur. Id patet primò ex lib. 1. Retractationum cap. 15. ubi ait: *Peccatum quod nuſquam eſt niſi in voluntate, illud præcipuè intelligendum, quod juſta damnatio conſecuta eſt. Hoc enim per unum hominem intravit in mundum.* Si convenit præcipuè, proculdubio & aliis, quamvis minus præcipuè convenit. Id ſequentia Sancti Auguſtini verba clariſſimè demonſtrant. *Quamquam*, inquit, *& hoc peccatum, quo conſentitur concupiſcentiæ, nonniſi voluntate committitur.*

Secundò, id patet etiam ex alio capite. Cùm enim objeciſſet Sancto Auguſtino Julianus: *Peccatum, ſecundùm definitiones tuas, jam nec in moribus invenitur:* Sanctus Antiſtes hanc a ſe calumniam depellit libro 1. Operis Perfecti contra Julianum. *Cùm igitur & illa fateamur in hominibus eſſe peccata, quæ committuntur, non neceſſitate, ſed voluntate, quæ tantummodo peccata ſunt, unde ab eis liberum eſt abſtinere; & peccatis de ignorantia & affectionum neceſſitate venientibus, quæ jam non ſolùm peccata ſunt, verùmetiam pœnæ peccatorum, plenum ſit genus humanum; quomodo dicis, definitionibus noſtris, peccatum nec in moribus inveniri?*

Tertiò id conſtat ex eodem libro, ubi ait Sanctus Auguſtinus: *Multa ſunt, quæ agunt homines mala, a quibus eis liberum eſt abſtinere, ſed nulli tam liberum eſt, quàm illi fuit.* Quibus verbis continetur argumentum a minori ad majus, quaſi diceret: Multa ſunt quæ agunt homines mala, a quibus eis liberum eſt abſtinere: ergo a fortiori liberum erat Adamo.

Reſpondeo ſecundò. Per peccatum, quod etiam pœna peccati eſt, & a quo Sanctus Auguſtinus negat liberum eſſe abſtinere, non intelligi omnia peccata, quæ in hoc naturæ lapſæ ſtatu deliberatò a nobis fiunt, ſed ea ſolùm quæ ex omnium opinione caveri non poſſunt, videlicet Originale peccatum, quòd propriè peccatum eſt, & concupiſcentiam cum motibus ejus indeliberatis, atque iis peccatis, quæ ex ignorantia invincibili committuntur, quæ licèt propriè peccata non ſint, vocat tamen peccata, quòd primi peccati fructus ſint & pœnæ. Id ex eo compertum eſt, quòd Pelagiani ex ſuperiori definitione ſolum Peccatum Originale impugnaverint, & quòd illud tantùm, & concupiſcentiam ab ea definitione Sanctus ſegregaverit Auguſtinus.

Iſta ex argumento Juliani, & reſponſione Sancti Auguſtini magis eluceſcent. Ita porro diſputat Julianus libro 1. Operis Perfecti, *cap.* 43. & 48.
„ In libro cui titulus eſt, de duabus Animabus,
„ ſic loqueris: Peccatum eſt voluntas admitten-
„ di vel retinendi quod juſtitia vetat, & unde
„ liberum eſt abſtinere. O lucens aurum in ſter-
„ core! Quid plenius dici a quoquam vel Ortho-
„ doxo potuiſſet? Oſtende ergo hæc duo in par-
„ vulis poſſe conſtare, ſi nullum eſt ſine volun-
„ tate peccatum, ſi nulla voluntas, ubi non eſt ex-
„ plicita libertas, ſi non eſt libertas, ubi non eſt
„ facultas per rationem electionis, quo monſtro
„ peccatum in infantibus invenitur, qui ratio-
„ nis uſum non habent? Igitur nec eligendi fa-
„ cultatem, ac per hoc nec voluntatem: atque
„ his irrefutabiliter conceſſis, nec aliquod om-
„ nino peccatum.

Hoc autem Juliani argumentum ita ſolvit San-
„ ctus Auguſtinus, *cap.* 47. Si tria iſta diſcernas,
„ & ſcias aliud eſſe peccatum, aliud pœnam
„ peccati, aliud utrumque; id eſt ita peccatum,
„ ut ipſum ſit etiam pœna peccati; intelligis quid
„ horum etiam pertineat ad illam definitionem,
„ ubi voluntas eſt agendi quod juſtitia vetat, &
„ unde liberum eſt abſtinere. Peccatum namque
„ iſto modo definitum eſt, non pœna peccati, non
„ utrumque. Habent autem tria iſta genera etiam
„ ſpecies ſuas, de quibus nunc longum eſt diſ-
„ putare. Horum ſanè trium generum ſi requi-
„ rantur exempla, primi generis in Adam ſine
„ ullo modo quæſtionis occurrit. Multa quippe
„ ſunt quæ agunt homines mala, a quibus eis li-
„ berum eſt abſtinere, ſed nulli tam liberum
„ eſt, quàm illi fuit, qui Deo ſuo, a quo erat
„ conditus rectus, nullo prorſus vitio deprava-
„ tus adhæbat. Secundi autem generis, ubi tan-
„ tummodo eſt pœna peccati, exemplum in eo
„ malo eſt, quod quiſque ex nulla parte agit,
„ ſed tantummodo patitur, velut cùm pro ſuo
„ ſcelere, qui peccavit, occiditur, ſive aliâ cor-
„ poris pœnâ quacumque cruciatur. Tertium ve-
„ rò genus, ubi peccatum ipſum eſt & pœna
„ peccati, poteſt intelligi in eo qui dicit: Quod
„ nolo malum, hoc ago. Ad hoc pertinent e-
„ tiam omnia, quæ per ignorantiam cùm agun-
„ tur mala, non putantur mala, vel etiam pu-
„ tantur bona....... Proinde originale pecca-
„ tum nec ad illud pertinet quod primo loco po-
„ ſuimus, ubi eſt voluntas malum operandi, un-
„ de liberum eſt abſtinere; alioquin non eſſet in
„ parvulis, qui nondum voluntatis utuntur arbi-
„ trio: nec ad aliud quod ſecundò commemora-
„ vimus: de peccato enim nunc agimus, non
„ de pœna, quod non eſt peccatum, quamvis
„ peccati merito ſubſequatur. Adhuc genus ter-
„ tium, ubi ſic peccatum eſt, ut ipſum ſit & pœ-
„ na peccati, quod ineſt quidem naſcentibus, ſed
„ in eis creſcentibus incipit apparere, quando
„ eſt inſipientibus neceſſaria ſapientia, & mala
„ concupiſcentibus continentia: origo tamen etiam
„ hujus peccati deſcendit a voluntate peccantis:
„ Fuit enim Adam, & in illo fuimus omnes: pe-
„ riit Adam, & in illo omnes perierunt. Ex quibus colligitur, Pelagianos ex ſupra dicta peccati definitione adversùs originale duntaxat peccatum pugnaſſe, & Sanctum Auguſtinum ab illa peccatum originale tantùm, & ejus appendices, ſegregaſſe.

Ad locum ex libro 3. de libero Arbitrio cap. 18. reſpondeo, loqui Sanctum Auguſtinum de ſola neceſſitate morali, quæ ex concupiſcentia fluit, a qua unuſquiſque tentatur abſtractus & illectus. Id patet ex hominum inſipientium querela, quam eodem in capite ſubtexit his verbis: *Hìc occurrit illa quæſtio, quam inter ſe murmurantes homines rodere conſueverant, qui quodlibet aliud in peccando, quàm ſe accuſare parati ſunt. Dicunt enim: Si Adam & Eva peccaverunt, quid nos miſeri fecimus, ut cum ignorantiæ cæcitate, & difficultatis cruciatibus naſceremur? Et primò erraremus neſcientes quid nobis eſſet faciendum; deinde ubi nobis inciperent aperiri præcepta juſtitiæ, vellemus ea facere, & renitente carnalis concupiſcentiæ neſcio qua neceſſitate non valeremus?* Si Sanctus Auguſtinus in ea fuiſſet opinione, quam ipſi Novatores affingunt, reſpondiſſet; Ideo homines non excuſari a peccato, licèt neceſſariò peccent, quia non eſt de ratione peccati, in ſtatu naturæ lapſæ, ut ca-

veri poſſit. An ita reſpondeat, expendamus. *Quibus*, inquit, *breviter reſpondetur ut quieſcant, & adverſùs Deum murmurare deſiſtant. Rectè enim fortaſſe quererentur, ſi erroris & libidinis nullus hominum victor exiſteret. Cùm verò ubique ſit præſens, qui per creaturam ſibi Domino ſervientem, averſum vocet, doceat credentem, conſoletur ſperantem, diligentem exhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam, quòd invitus ignoras, ſed quòd negligis quærere quod ignoras. Iſta tua propriè peccata ſunt.*

Reſpondeo ſecundò: Ibi loqui Sanctum Auguſtinum de ſola concupiſcentia, & motibus ejus indeliberatis, quæ impropriè ſolùm peccata ſunt, cùm protinus adjiciat: *Nam unde ſunt illæ voces? Non enim quod volo facio bonum, ſed quod odi malum, hoc ago.* Sed hoc peccatum de quo ſic locutus eſt Apoſtolus, *Ideo peccatum vocatur, quia in peccato factum eſt, & pœna peccati eſt. Quandoquidem hoc de concupiſcentia carnis dicitur,* (inquit ipſe Auguſtinus, libro 1. Retractationum cap. 15.)

Id confirmatur ex alio Sancti Auguſtini principio, lib. 3. de libero Arbitrio cap. 20. Ait enim quòd, *Ignorantia & difficultas, quamvis eſſent hominis primordia naturalia, nec ſic culpandus, ſed laudandus Deus eſſet: Quia*, inquit, *anima facultatem habet, ut, adjuvante Creatore, ſeipſam excolat, & pio ſtudio poſſit omnes acquirere & capere virtutes, per quas & a difficultate cruciante, & ab ignorantia cæcante liberetur. Etiam in ipſa ignorantia & difficultate, liberam voluntatem petendi, quærendi, & conandi non abſtulit, daturus petentibus, demonſtraturus quærentibus, pulſantibus aperturus.* Ex mente igitur Sancti Auguſtini, gratiæ dantur omnibus hominibus, quibus frænare concupiſcentiam, & peccatum quodvis cavere poſſint.

Denique nihil omninò probarent Sancti Auguſtini argumenta allatæ definitioni peccati innixa, ſi ad ſolum primi hominis peccatum referretur. Duplici continentur illa genere. Alia enim Manichæorum de anima ſubſtantialiter mala commentum directè impugnant, & ad hunc Syllogiſmum poſſunt revocari. Malum quod caveri poteſt, & unde liberum eſt abſtinere, non poteſt eſſe ab anima ſubſtantialiter mala; atqui primi hominis peccatum eſt malum quod caveri poteſt, & unde liberum eſt abſtinere: non poteſt igitur eſſe ab anima ſubſtantialiter mala. Sanè ſi Sanctus Auguſtinus illam definitionem de peccato hominis ignorantiâ & concupiſcentiâ carentis intellexiſſet, nihil egiſſet adversùs Manichæos, qui primo homini ignorantiam & concupiſcentiam velut naturæ primordia tribuebant, ideòque peccatum referebant ad animam ſubſtantialiter malam. Secundi generis argumenta, Catholicam de libero arbitrio propugnant ſententiam; & hoc uno Syllogiſmo comprehendi poſſunt. Malum quod caveri poteſt, & unde homini liberum eſt abſtinere, debet eſſe a libero arbitrio: atqui primum hominis peccatum eſt hujuſmodi: ergo debet eſſe a libero arbitrio. At ſi illa definitio conveniret ſolùm peccato hominis nullâ concupiſcentiâ irretiti, ne feriret quidem Manichæos illa argumentatio; cùm ipſi ſolùm hominis concupiſcentiâ impliciti peccatum negarent a libero arbitrio proficiſci.

Inſtabis. Sanctus Auguſtinus disertè in homine lapſo peccandi neceſſitatem agnoſcit: cenſet igitur in ipſo non remanere liberum arbitrium ad bonum & ad malum.

Probatur antecedens ex Diſputatione ipſius contra Fortunatum Manichæum. *Liberum*, inquit, *voluntatis arbitrium in illo homine fuiſſe dico, qui primus formatus eſt. Ille ſic factus eſt, ut nihil omnino voluntati ejus poſſet reſiſtere, ſi vellet Dei præcepta ſervare. Poſtquàm autem liberâ ipſe voluntate peccavit, nos in neceſſitatem præcipitati ſumus, qui ab ejus ſtirpe deſcendimus.*

Reſpondeo Sanctum Auguſtinum his verbis moralem dumtaxat peccandi neceſſitatem adſtruere, non phyſicam & abſolutam. Unde ipſam comparat cum illa peccandi neceſſitate, quæ ex conſuetudine fluit. Addit enim poſt verba laudata, *Poteſt autem unuſquiſque noſtrûm mediocri conſideratione invenire verum eſſe quod dico. Hodie namque in noſtris actionibus, antequàm conſuetudine aliquâ implicemur, liberum habemus arbitrium faciendi aliquid vel non faciendi. Cùm autem iſtâ libertate fecerimus aliquid & facti ipſius tenuerit animum pernicioſa dulcedo, & voluptas, eadem ipſa conſuetudine ſic implicatur, ut poſtea vincere non poſſit, quod ſibi ipſa peccando fabricata eſt.* Quæ ſit autem peccandi neceſſitas a mala conſuetudine profecta, accipe a Sancto Thoma Q. 6. de Malo, Articulo unico ad 24. ubi cùm ſibi objeciſſet illud Sancti Auguſtini in Confeſſionibus; *Et dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas*, reſpondet: *Dicendum, quòd conſuetudo facit neceſſitatem, non ſimpliciter, ſed in repentinis præcipuè. Nam ex deliberatione, quantumcumque conſuetus, poteſt contra conſuetudinem agere.*

Reſpondeo ſecundò, Loqui Sanctum Auguſtinum in hoc aliiſque ſimilibus locis, de neceſſitate peccandi in genere, non de neceſſitate peccandi hìc & nunc, & abſolutâ. Peccandi enim neceſſitas quædam hypothetica, & in genere, invecta eſt ex peccato primi Parentis, quatenus homo in ſtatu naturæ lapſæ diu vitare non poteſt mortalia peccata; nec omnia collectivè cavere, abſque gratia medicinali Salvatoris; qua carendi meritum invehit peccatum originale: & quatenus ipſi homines juſti peccata venialia vitare generatim non poſſunt abſque ſingulari Privilegio ac Gratiæ dono, quod ſoli Beatæ Virgini conceſſum eſt. Sed neceſſitas peccandi abſoluta nulla eſt etiam in homine lapſo, quia ſingula peccata mortalia hìc & nunc vitare poteſt, & juſtus a ſingulis venialibus hìc & nunc cavere. Porro neceſſitas illa peccandi in genere, & hypothetica, in ſtatu naturæ lapſæ, antequàm voluntas divinâ gratiâ viſitetur, ſanetur, liberetur, multis in locis adſtruitur a Sancto Auguſtino, ut libro 3. ad Bonifacium cap. 8. ubi ait: *Liberum arbitrium captivatum, nonniſi ad peccatum valet: ad juſtitiam vero, niſi divinitus liberatum, adjutumque, non valet.*

Id confirmat ex dominatu concupiſcentiæ, & tyrannide diaboli in liberum arbitrium: cujuſmodi dominatus, qui viribus humanis excuti non poteſt, directè repugnat libertati ad bonum. Hinc Epiſtolâ 89. ad Hilarium, de voluntate loquens ait: *Ipſa quippe fideliter orat, & dicit; Itinera mea dirige ſecundùm verbum tuum, & ne dominetur mihi omnis iniquitas. Quomodo enim libera eſt, cui dominatur iniquitas? Ut ei autem non dominetur, vide ab illa quis invocetur.* Hinc frequenter illam ad bonum libertatem per peccatum amiſſam dolet; quò ſpectant illa verba libri de Correptione & Gratia cap. 12. *Nunc poſteaquàm illa magna, peccati merito, amiſſa eſt libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remanſit infirmitas.*

Eamdem veritatem confirmat celebris quatuor ſtatuum populi Dei diſtinctio, ante legem, ſub lege, ſub gratia, & in pace. * *Ante legem actio eſt*, inquit, *cùm peccatum ignoramus, & ſequimur carnales concupiſcentias. Sub lege eſt actio, cùm jam prohibemur a peccato, & tamen conſuetudine victi peccamus, quoniam nondum nos adjuvat fides. Tertia actio eſt, quando jam firmiſſimè credimus Liberatori noſtro, nec meritis noſtris aliquid tribuimus,*

* *Lib. 83. Quæſtionum Quæſt. 66.*

ſed

ſed miſericordiam ejus diligendo, non jam vincimur delectatione conſuetudinis malæ. In prima ergo actione, quæ eſt ante legem, nulla pugna eſt cum voluptatibus hujus ſæculi. In ſecunda, quæ ſub lege eſt, pugnamus, ſed vincimur. In tertia, pugnamus, ſed vincimus. In quarta, non pugnamus, ſed perfectâ & æternâ pace requieſcimus. Hoc ex principio probatur gratiæ liberatricis neceſſitas, Nam ex ipſis Chriſtianæ Fidei principiis conſtat. arbitrium non poſſe eſſe liberum a dominante ſibi carnalium rerum concupiſcentia, ſub qua poſt peccati ruinam jacet, niſi per ſpiritum gratiæ

Rom. 8. 2. & fidei, ſecundum illud Apoſtoli: *Lex Spiritus vitæ in Chriſto Jeſu liberavit me a lege peccati & mortis.* Unde cùm exclamaſſet ideo Apoſtolus:

Rom. 7. 24. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Reſpondet: *Gratia Dei per Jeſum Chriſtum.* Hinc Sanctus Auguſtinus libro 4. ad Bonifacium, cap. 3. ait: *Non poteſt captiva voluntas, niſi Dei gratia reſpirare in ſalubrem libertatem.*

Objicitur quartò. Præſcientia Dei, providentia, Prædeſtinatio, Gratia efficax, libertatem perimunt. Cùm enim præſcientia divina & providentia falli non poſſint, nec prædeſtinatio, & gratia efficax deficere, ſed ſuos effectus infallibiliter ponant (ut Theologi de Schola loquuntur) neceſſitatem imponunt hominibus, qua destruitur libertas. Igitur ſolus remanet libertatis titulus, & inane nomen.

Præſcientiæ Dei, providentiæ, Prædeſtinationis, & Gratiæ concordia cum libero arbitrio.

Reſpondeo, nego antecedens. Libertatem namque lædere non poſſunt, cujus actibus obſtetricantur, non ſolùm quoad ipſorum actuum ſubſtantiam, ſed etiam quoad modum, ut Scholaſtici loquuntur. Jus enim ſingulare eſt ſupremi Entis & primæ Cauſæ, ut aliarum de actionibus decernat, illas ordinet, illas moveat, ſeſe illarum indoli attemperando, ut cum neceſſariis neceſſariò, cum liberis liberè, cum contingentibus contingenter quadamtenus agat: quia rerum naturas non deſtruit, ſed ſervat & perficit. Unde neceſſitatem tantùm hypotheticam & conſequentem, præſcientia, prædeſtinatio, & gratia invehunt, non antecedentem, & abſolutam. Hæc Theologicè explicat S. Anſelmus libro de Concordia Præſcientiæ & Prædeſtinationis, nec non Gratiæ Dei cum libero arbitrio, ubi de præſcientia divina hæc habet: *Si aliquid eſt futurum ſine neceſſitate, hoc ipſum præſcit Deus, qui præſcit omnia futura: quod autem præſcit Deus, neceſſitate futurum eſt, ſicut præſcitur: neceſſe eſt itaque aliquid eſſe futurum ſine neceſſitate. Nequaquam ergo rectè intelligenti hæc repugnare videntur, præſcientia quam ſequitur neceſſitas, & libertas arbitrii a qua removetur neceſſitas: quoniam & neceſſe eſt, quod Deus præſcit futurum eſſe, & Deus præſcit aliud aliquid eſſe ſine omni neceſſitate.*

Et infra: *Si quis intellectum verbi propriè conſiderat, hoc ipſo quòd præſciri aliquid dicitur, futurum eſſe pronuntiatur. Non enim niſi quod futurum eſt, præſcitur, quia ſcientia non eſt niſi veritatis. Quare cùm dico, quia ſi præſcit aliquid, neceſſe eſt illud eſſe futurum, idem eſt ac ſi dicam, Si erit, ex neceſſitate erit: Sed hæc neceſſitas non cogit, nec prohibet aliquid eſſe aut non eſſe. Ideo enim quia ponuntur res eſſe, dicuntur ex neceſſitate eſſe; aut quia ponuntur non eſſe, affirmantur non eſſe ex neceſſitate: non quia neceſſitas cogat aut prohibeat rem eſſe, aut non eſſe. Nam cùm dico: Si erit, ex neceſſitate erit, hîc ſequitur neceſſitas, quæ rei poſitionem non præcedit. Idem valet ſi ſic pronuntietur: Quod erit, ex neceſſitate erit. Non enim aliud ſignificat hîc neceſſitas, niſi quia quod erit, non poterit ſimul non eſſe.*

Et infra: *Quoniam quod Deus vult, non poteſt non eſſe, tùm vult hominis voluntatem nullâ cogi vel prohiberi neceſſitate ad volendum, vel non volendum, & vult effectum ſequi voluntatem, tunc neceſſe eſt voluntatem eſſe liberam, & eſſe quod vult. In hujuſmodi ergo verum eſt, quia neceſſitate ſit opus peccati, quod vult homo facere, quamvis non neceſſitate velit.*

De concordia verò liberi arbitrii cum Prædeſtinatione hæc ſubjungit: *Quamvis neceſſe ſit fieri quæ præſciuntur, & prædeſtinantur: quædam tamen præſcita & prædeſtinata non eveniunt ea neceſſitate, quæ præcedit rem & facit, ſed eâ quæ rem ſequitur. Non enim ea Deus, quamvis prædeſtinat, facit voluntatem cogendo, aut voluntati reſiſtendo, ſed in ſua illa poteſtate dimittendo. Quamvis tamen ſua voluntas utatur poteſtate, nihil facit, quod Deus non facit; in bonis, ſuâ gratiâ; in malis, non ſuâ, ſed ejuſdem voluntatis culpâ. Et ſicut præſcientia, quæ non fallitur non præſcit niſi verum, ſed erit aut neceſſarium aut ſpontaneum; ita Prædeſtinatio, quæ non mutatur, non prædeſtinat, niſi ſicut eſt in præſcientia. Et quemadmodum quod præſcitur, licèt in æternitate ſit immutabile, tamen in tempore aliquando, antequàm ſit, mutari poteſt: ita eſt per omnia de prædeſtinatione.* Et infra multa habet de concordia gratiæ cum libero arbitrio, & concludit: *Deo largiente, invenimus gratiam ejus, ad ſalvandum hominem, cum libero arbitrio concordare.*

Eamdem Gratiæ & Prædeſtinationis divinæ cum voluntate concordiam diſertè explicat Sanctus Bernardus in Tractatu de Gratia & Libero Arbitrio, ubi hæc habet: *Si ergo Deus tria hæc, hoc eſt bonum cogitare, velle, perficere, operatur in nobis; primum profectò ſine nobis, ſecundum nobiſcum, tertium per nos facit. Si quidem immittendo bonam cogitationem nos prævenit; immutando etiam malam voluntatem, ſibi per conſenſum jungit. Miniſtrando & conſenſui facultatem, foris per apertum opus noſtrum internus Opifex innoteſcit ... Valet itaque intentio ad meritum, actio ad exemplum, utramque præveniens cogitatio tantummodo ad excitandum. Cavendum ergo ne cùm hæc inviſibiliter intra nos ac nobiſcum agitari ſentimus, aut noſtræ voluntati attribuamus, quæ infirma eſt, aut Dei neceſſitati, quæ nulla eſt; ſed ſoli gratiæ, qua plenus eſt. Ipſa liberum excitat arbitrium, cùm ſeminat cogitatum; ſanat, cùm immutat affectum; roborat, ut perducat ad actum; ſervat, ne ſentiat defectum. Sic autem iſta cum libero arbitrio operatur, ut tantùm illud in primo præveniat, in cæteris comitetur. Ad hoc utique præveniens, ut jam ſibi deinceps cooperetur. Ita tamen, quod a ſola gratia cœptum eſt, pariter ab utroque perficitur, ut mixtim, non ſigillatim, ſimul, non viciſſim, per ſingulos profectus operentur. Non partim gratia, partim liberum arbitrium; ſed totum ſingula opere individuo peragunt. Totum quidem hoc, & totum illa: ſed ut totum in illo, ſic totum ex illa.* Et infra: *Deus igitur Auctor eſt meriti, qui & voluntatem applicat operi, & opus explicat voluntati.*

Illius concordiæ modum Sanctus Auguſtinus explicatu difficillimum profeſſus eſt libro de Gratia Chriſti, cap. 47. *Iſta quæſtio ubi de libero arbitrio voluntatis, & de Dei Gratia diſputatur, ita eſt ad diſcernendum difficilis, ut cùm defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem aſſeritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.* Semper tamen conteſtatus eſt gratiam Dei jura liberi arbitrii illæſa ſervare. Sic enim habet Epiſtolâ 89. ad Hilarium: *Neque enim voluntatis arbitrium ideo tollitur, quia juvatur: ſed ideo juvatur, quia non tollitur.*

Et Epiſtolâ 105. ad Sixtum: *Quòd enim putant auferri ſibi liberum arbitrium; ſi nec ipſam bonam voluntatem ſine adjutorio Dei hominem habere con-*

ſenſerint, non intelligunt non ſe firmare humanum arbitrium, ſed impellere ut per inania feratur, non ea Domino tanquam in petra ſtabili collocetur. Paratur enim voluntas a Domino.

Et libro de Correptione & Gratia, cap. 8. de oratione Chriſti pro Sancto Petro loquens, ait: *Quando rogavit ergo ne deficeret fides ejus, quid aliud rogavit, niſi ut haberet in fide liberrimam, fortiſſimam, invictiſſimam, perſeverantiſſimam voluntatem?* Et infrà: *Ecce quemadmodum ſecundùm gratiam Dei, non contra eam, libertas defenditur voluntatis. Voluntas quippe humana, non libertate conſequitur gratiam, ſed gratiâ potiùs libertatem, & ut perſeveret, delectabilem perpetuitatem, & inſuperabilem fortitudinem.*

Eidem concordiæ liberi arbitrii cum gratia Sanctus Proſper ſuffragatur in Epiſtola ad Ruffinum: *Liberum arbitrium*, inquit, *cùm ſolum eſſet, ſibique permiſſum, nonniſi in ſuam perniciem movebatur. Ipſum enim ſe excæcaverat, & ipſum ſe illuminare non poterat. Nunc autem idem arbitrium converſum eſt, non everſum, & donatum eſt ei aliter ſapere, aliter agere.*

Et Sententiâ 6. poſt Reſponſionem ad Capita Gallorum: *Qui dicit quòd liberum arbitrium in homine nihil ſit, ſed ſive ad bonum, ſive ad malum Prædeſtinatio Dei in hominibus operetur, non eſt Catholicus. Arbitrium enim hominis gratia Dei non abolet, ſed adolet, & ab errore in viam revocat ac reducit, ut quod ſuâ libertate erat pravum, Spiritu Dei agente ſit rectum.*

Et in Carmine de Ingratis Cap. 26. Pelagianorum inanem querelam refellit, qui liberum arbitrium per gratiam deſtrui effutiebant:

Hic vanam inſano profertis corde querelam.
Omne opus arbitrii ſublatum vociferantes,
Currere curratum, ſi non & velle volentum eſt,
Nec vitiis pœnam deberi, aut præmia laudi:
Nunquid non eadem ſapiunt, eademque perorant
Veſtri illi, quorum ructatis verba Magiſtri?

Et Cap. 28.

Hoc itaque arbitrium cùm ſanat gratia, tolli
Dicitis, & perimi, vitâ aſpirante, putatis.

Et Cap. 45.

Et tamen in ſanctos animum cùm intendimus actus,
Cùm deſideriis carnis mens caſta repugnat,
Cùm tentatori non cedimus, & per acerbas
Vexati pœnas, illæſo corde manemus;
Libertate agimus: ſed libertate redempta,
Cui Deus eſt rector, ſummoque ex lumine lumen,
Si quid enim recti gerimus, Domine, auxiliante
Te gerimus, tu corda moves; tu vota petentis,
Quæ dare vis tribuis, ſervans largita, creanſque
De meritis merita, & cumulans tua dona coronis.
Non autem hoc curam minui ſtudiumque reſolvi
Virtutum, aut opus ingenii torpere putandum eſt.
Quod bona Sanctorum tua ſunt: & quicquid in illis
Aut ſanum, aut validum eſt, de Te viget, ut videatur
Nil ullara hominis, Te cuncta gerente, voluntas.
Quæ ſine te quid agit, niſi quo procul exulet a te?
Præcipites ſemper calles, & devia motu
Ingreſſura ſuo: niſi feſſam, Tu bone, & ægram
Suſcipias, referas, foveas, tuearis, honeſtes.
Tunc fiet curſus velox, oculique videntes,
Libera libertas, ſapiens ſapientia, juſtum
Judicium, & fortis virtus, & ſana facultas.

Cæleſtinus Primus Pontifex Maximus in Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, cap. ultimo, ejuſdem concordiæ teſtis eſt. *Quo utique auxilio, & munere Dei*, inquit, *non aufertur liberum arbitrium, ſed liberatur, ut de tenebroſo lucidum, de pravo rectum, de languido ſanum, de imprudente ſit providum.* Ex quibus omnibus colligitur, Gratiam Dei, Prædeſtinationem, Providentiam, & Præſcientiam, non officere libertati.

SCHOLION.

In Reſponſione ad quartam Objectionem, & ad pag. 898. & 900. Editionis primæ, Religioſi Cenſores Propoſitiones iſtas in Indiculo ſuo notant: *Gratia ſufficiens non importat potentiam proximam ad reſiſtendum, ſed ulteriùs requiritur gratia efficax. Homo ſine gratia non poteſt operari bonum proximè.*

R. Veram & propriè dictam tentationibus reſiſtendi, & bonum operandi poteſtatem per gratiam ſufficientem dari cenſeo; proximam quodam ſenſu eſſe non nego: ſed *completam* non eſſe dixi, & eo ſenſu *proximam*, ut nova gratia, ſcilicet efficax, ad reſiſtendum tentationibus, & ad bonum operandum neceſſaria non ſit. Propoſitionem meam truncarunt & interpolarunt Indiculi Cenſorii Auctores, & vocem illam, *completam* ſuppreſſerunt. En verba mea: *Cùm autem ait Sanctus Auguſtinus, egenti cupiditati bona voluntate reſiſti interdum non poſſe, loquitur de poteſtate proxima & completa, qualem non habet ad graviores tentationes vincendas abſque gratia: nec enim gratia ipſa ſufficiente, quæ bonam quidem voluntatem inſpirat, ſed adhuc parvam & invalidam; non verò magnam illam & robuſtam, quæ non niſi efficacis gratiæ adjumento conſequitur.* Hominem libero arbitrio, quo & peccata vitare, & bonum operari poſſit, præditum iſtâ Diſſertatione probavi contra Manichæos. Objectionibus inde petitis contra neceſſitatem gratiæ reſpondi ex principiis *Sancti Auguſtini*; hominem quidem ſine gratiâ poſſe abſolutè bonum operari dixi, quia liber eſt; non poſſe proximè & completè ſine gratiâ, quia voluntas ejus ægra eſt & infirma; & ad actus ſupernaturales per ſe impotens. Quo verò ſenſu poteſtas per gratiam ſufficientem collata ſit proxima, quo ſenſu proxima non ſit & completa modis omnibus, ſed neceſſaria ſit ulteriùs gratia efficax illam applicans, perficiens & complens ad bonum opus exequendum, explicare non erat hujus loci, nec id meum patiebatur inſtitutum, Dogmaticam, non Scholaſticam Quæ-
,, ſtionem tractantis. Fateor hominem in ſtatu
,, etiam naturæ corruptæ poſſe per virtutem ſuæ
,, naturæ aliquod bonum particulare agere [ſicut
,, ædificare domos, & plantare vineas, & alia hu-
,, juſmodi] non tamen totum bonum ſibi conna-
,, turale, ita quòd in nullo deficiat: ſicut homo
,, infirmus poteſt per ſe ipſum aliquem motum
,, habere, non tamen perfectè poteſt moveri mo-
,, tu hominis ſani, niſi ſanetur auxilio medicinæ.
Sic igitur virtute gratuita ſuperaddita virtuti naturæ indiget homo in ſtatu naturæ integræ quantùm ad unum, ſcilicet ad operandum & volendum bonum ſupernaturale. Sed in ſtatu naturæ corruptæ quantùm ad duo, ſcilicet ut ſanetur, & ulteriùs ut bonum ſupernaturalis virtutis operetur: quod eſt meritorium. Ulteriùs autem in utroque ſtatu indiget homo auxilio divino, ut ab ipſo moveatur ad bene agendum. Doctrina eſt Sancti Thomæ Prima Secundæ, Quæſtione 109. Articulo 2. Denique ſi gratia abſolutè & ſimpliciter neceſſaria eſt ad bonum ſupernaturale volendum & operandum; ſi dicendum eſt, *Gratiam Dei ad faciendam juſtitiam nos per actus ſingulos adjuvare*, ut Fides Catholica contra Pelagianos confitetur: Propoſitio iſta, quam Religioſi Cenſores notant, *Homo ſine gratia non poteſt operari bonum proximè*, ad Fidem pertinet: contraria Pelagianus error eſt, ſcilicet; *Homo ſine gratia proximè poteſt bonum operari.* Propoſitionem alteram quod ſpectat: Si gratia ſufficiens tribuit poteſtatem modis omnibus *proximam & completam*, ſequitur ſecundùm Sancti Tho-

mæ

mæ principia Gratlam efficacem non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad bonum ſupernaturale volendum & perficiendum. *Illud enim ſimpliciter neceſſarium dicitur* [inquit Sanctus Thomas] *ſine quo finem conſequi non poſſumus*: Illud ſimpliciter neceſſarium ad agendum, ſine quo agere non poſſumus, illâ poteſtate *quæ cum effectu in ſanctis provenit* (ut Sanctus Auguſtinus loquitur.) Verùm poteſtas quæ per gratiam ſufficientem confertur, quam veram & propriè dictam profiteor, vocetur etiam *proxima & expedita*; non repugno: [Quæſtio fortè erit ſic de nomine] modò gratiam per ſe efficacem Salvatoris ulteriùs neceſſariam eſſe ad volendum & perficiendum bonum, mihi detur, ſive ad *actus primi complementum*; utque poteſtas illa, quam actum primum Theologi de Schola vocant, *compleatur*, & ad actum ſecundum reducatur, ut vulgò loquuntur Thomiſtæ. Hoc uno ſenſu dixi & cenſeo Gratiam ſufficientem non tribuere poteſtatem modis omnibus *proximam & completam*.

ANIMADVERSIONES in eam obetandi potentiam, quam dicendam eſt Gratiam ſufficientem voluntati conferre.

Quandoquidem viſum ſit Natalem non ſatis explicaſſe vires, quæ a Gratia ſufficiente humano conferuntur arbitrio; atque id hac maximè noſtra ætate neceſſe ſit dilucidè exponere propter janſenianum de Gratia ſyſtema, quod non modicè eccleſiæ pacem turbavit, ideo ab hujuſmodi explicando dogmate non ſuperſedendum duxi.

§. I.

Janſeniſtæ gratiam ſufficientem agnoſcant, quam tamen proximam ad agendum potentiam negant ſuppeditare.

Non ſatis verſatum in Janſenii, & Janſeniſtarum libris ſe oſtenderet, qui putaret ſolam efficacem gratiam agnoviſſe, eò quòd Janſenius ita diceret: *Voluntas tali cæleſti impellitur delectatione, ut quamcumque contrariam, quæ ſit in voluntate, vincat, ſuperetque, atque ita neceſſariò ex ea ſequitur præcepti adimplementum, cùm minor, quæ eſt in voluntate ad illud non adimplendum inclinatio, omnino illi cæleſti majori delectationi, qua voluntas divina obſequitur legi, cedere neceſſe ſit*. Ita explicabat Janſenius gratiam efficacem, quam ſemper comitatur victoria tentationum & præceptorum adimplementum. Verùm aliam etiam agnovit delectationem, ſeu gratiam, cui tantùm tribuit inefficacia parere deſideria, non autem præceptis obſequi, ſeu velle id, quod nobis imperatur; *Drlectatio victrix*, ait lib. 8. de Grat. Chr. cap. 2. *quæ Auguſtino eſt efficax adjutorium, relativa eſt. Tunc etenim eſt victrix, quando alteram ſuperat. Quòd ſi contingat alteram ardentiorem eſſe, in ſolis inefficacibus deſideriis hærebit animus, nec efficaciter unquam volet quod volendum eſt.*

Ut tamen quæcumque e medio tollantur æquivocationes, animadvertere eſt huic gratiæ, quam parvam & aliquando etiam ſufficientem Janſeniani appellant, eam videri virtutem tribuere, ut voluntas ex ipſius adjutorio ſufficientiſſimam, completiſſimamque potentiam obtineat. At dum ita loquuntur, ipſam ad oppoſitam ſuperiorem ejuſdem voluntatis reſiſtentiam non conferunt, quando etenim eam ad validiorem referendo oppoſitam concupiſcentiam conſiderant, non tales ex ea vires obtinere voluntatem fatentur, ut completam habeat ad parendum præceptis poteſtatem. Addont hujuſmodi gratiam etiam efficacis nomine non fruſtrandam, ſi ad parva, quæ ſemper parit deſideria, imbecillemque voluntatem comparetur, non verò ſi ad ulteriorem effectum referatur: *Si de aliquo* ait Arnaldus in Diſſert. de Grat. efficaci par. 2. artic. 4. *Juſto, cui gratia efficax in aliqua tentatione deſit, quæratur, an ſine gratia efficaci ad vincendam tentationem neceſſaria, quam ſupponimus ipſi defuiſſe, tentationem vincere potuerit, hunc ex communi omnium loquendi ratione reſpondetur, non quidem abſolute, ſed in illa hypotheſi ſine hac gratia non potuiſſe*. Concedit igitur voluntati gratia efficaci exutæ, *abſolute* potentiam ad tentationem ſuperandam, non verò *in illa hypotheſi*, relativè nempe ad majorem cupiditatem; atque ita ex ipſius mente ſola gratia ſufficiens, quamcumque ex ſe referat virtutem, non ſubminiſtrat expeditam potentiam ad agendum, quia ſemper ſupponitur illi majorem terrenam obſiſtere delectationem. Ut id explicet *par. 3. art. 5.* ignis utitur exemplo, cui generatim urendi abſolutam tribuimus facultatem; quam tamen eidem negamus, ſi inquiratur an exiguus ignis lapidem in calcem poſſit redigere. Et *art. 12.* ejuſdem gratiæ ſufficientis vires deſcribendo, dicit, quòd *in nobis initia voluntatis* producit, atque adeo quamdam bene agendi potentiam, & virtutem largitur; quæ, niſi validior ei concupiſcentia reſiſteret, non modò boni operis deſiderium fructu vacuum, ſed ipſum bonum opus reipsâ produceret.

Plurima in hanc rem Janſeniſtarum teſtimonia poſſem afferre, ſed unum ſufficiat audire Queſnellum, qui prn ſui, atque archiepiſcopi Sebaſteni defenſione ſcribens ad Dominum Deker eccleſiæ Mechlinienſis Decanum, ait *gratias inefficaces non dari ex voluntate Dei antecedente ad aliquos particulares effectus, v. g. converſionem, perſeverantiam, ſalutem: quia nempe voluntas hujuſmodi in genere tantùm, ſeu abſolutè tendit ad illos effectus, abſtractione facta præſentium ſubjecti circumſtantiarum, ad quas attendere debet, qui verâ, & propriè dictâ voluntate effectus illos intendit, mediaque illis obtinendis idonea, & proportionata attemperate. Adeoque gratias illas idcirco tantùm ſufficientes appellari reſpectu alicujus effectûs, quia ex ſe, propriâque naturâ ad eam tendit, cujus in ſe activum continet principium; quem de facto aſſequerentur, niſi ſuperior cupiditas primo Dei conſilio in illis gratiis decernendis obſiſteret, ac perfectam impediret mandati exequutroaem. Namque gratia illæ veram conferunt voluntati ad bonum potentiam, tametſi debilem & infirmam, non quidem defectu propriæ virtutis, ſed exceſſu majoris cupiditatis, quæ illis gratiis prævalet, ac præponderat*. Ubi igitur Janſenius, ejuſque Aſſeclæ videntur voluntati ſola gratia ſufficiente ſuffultæ concedere completam bene agendi præceptaque ſervandi poteſtatem, ſemper in eo aſſerunt ſenſu, quòd eadem gratia ex ſe talem valeret potentiam ſubminiſtrare; cum tamen eam denegent ſubjecto, in quo eſt, propter contrariam validiorem concupiſcentiæ reſiſtentiam. Si hæc duplicis poteſtatis agendi diſtinctio, abſolutæ ſcilicet, & relativæ præ oculis habeatur, facillimè Catholicus Janſeniſtarum fallacias deteget, & æquivocationes.

Neque præfatis officere quiſquam putet Janſenium in ſtatu naturæ lapſæ non agnoviſſe gratiam interiorem, cui aliquis reſiſtat, ut conſtat ex ipſius ſecunda proſcripta propoſitione; & idcirco nullam aliam gratiam quàm victricem, ſeu quæ præcepti adimplementum, & tentationum inferat victoriam, admiſiſſe. Animadvertendum igitur Janſenium docere nunquam poſſe volunta-

ta-

tatem fruſtrare gratiam illo effecto, cujus eſt capax relative ad oppoſitam cupiditatem; adeoque ubi major ſit cæleſtis in voluntate delectatio ad completum bonum effectum inducens, nunquam ex ipſo fiet eumdem voluntatem non parere. Ubi verò major ſit terrena delectatio, effectum quidem plenum, & perfectum interior gratia non conſequetur; at nihilominus ex eodem Janſenio nequaquam fiet ei reſiſti quantùm ad effectum, quem juxta ſubjecti circumſtantias poteſt obtinere, quantùm nempe ad bonam voluntatem, ſeu inchoatum boni deſiderium. Semper proinde juxta ſyſtema janſenianum verum eſt interiori gratiæ nunquam in ſtatu naturæ lapſæ reſiſti, nunquam nempe eo fruſtrari effectu, cujus juxta idem ſyſtema capax eſt relativè ad majorem, ſeu minorem, cæleſtem. aut terrenam delectationem. Id manifeſtè ipſe docet Janſenius, perſpiciens etenim *lib.2. de Grat. cap.17.* doctrinæ de gratia ſemper victrice opponi poſſe *multos motibus divinæ gratiæ percelli, qui tamen ab ejus interna ſuaſione, & inclinatione diſſentiunt*, ſic tandem reſpondet: *Hac igitur gratia, quamvis nullo modo ſufficiat, ut homo Dei mandatum operetur... Ad hoc tamen facit aliquid, ut iſtarum, vel alterius cujuſdam vel liberas quaſdam non voluntates, ſed velleitates, vel complacentias excitet.* Ita detexit Janſenius nunquam voluiſſe ex hujuſmodi gratia completam ad recte agendum oriri poteſtatem, ſed tamen nuſquam eſſe ſui effectûs expertem.

§. II.

Eam clarivi Gratiam ſufficientem ad bene agendam poteſtatem omnino dicendam eſt, ut proxima ſit, & completa.

Ex dictis in ſuperiore paragrapho nunquam ſatis Vir catholicus Janſenii errores declinabit, niſi fateatur gratiam, qua juſti Dei præcepta adimplere ſatagunt, eas voluntati ſuppeditare vires, quæ ſaltem pares ſint actuali propriæ cupiditati reprimendæ, adimplendiſque præceptis. Si ita expeditam, completamque non conferat gratia ſufficiens potentiam, ut proximè voluntas valeat terrenam ſubjicere cupiditatem, ſemper verum erit aliqua Dei præcepta *hominibus juſtis volentibus, & conantibus ſecundùm præſentes quas habent vires, eſſe impoſſibilia: deeſſe quoque illis gratiam, qua poſſibilia fiant*, quod ut a Fide catholica alienum Catholica proſcripſit Eccleſia primam Janſenii damnando propoſitionem. Et quidem Fides, quæ Deum ſummè bonum, ſummeque miſerentem oſtendit, cogit nos fateri divinum Legiſlatorem hominibus legem indicere non potuiſſe ipſis nec utilem, nec ſalutarem; quæ tamen hujuſmodi eſſet, immo & pernicioſa, & jugis peccandi occaſio, quoties gratia, ſine qua adimpleri non poteſt, completas vires juxta diverſas cujuſque circumſtantias non conferret, ut unuſquiſque eidem poſſet obtemperare. Sapit præterea Tyranni indolem tam grave imponere onus, cui ferendo impar ſit hominis virtus: potuitne ergo Deus, cujus natura bonitas, ſuorum præceptorum adimplementum imperare, abſque eo quòd gratiam largiretur, quæ proximum, & completum adjutorium ad operandum ſuppeditaret? Illud demum ad cumulum humanæ adderetur miſeriæ, quòd in æternum cruciarentur homines ob non ſervatam legem, cui adimplendæ integram non habebant, expeditamque potentiam. Si hujuſmodi ſatis conſiderentur, ſtatim apparet fidem non permittere ea expoliare virtute Gratiam ſufficientem, ut hac voluntas adjuta completè Deo præcipienti obedire non poſſit. Nec nos terrere debent illæ difficultates, quæ in hoc explicando dogmate occurrunt; neque etenim fas eſt a dogmate diſcedere, quia non ſatis nobis ingenii eſt ad illud explicandum. Quòd ſi mihi liceat hìc exprimere quid ſentiam, dimiſſis tot inextricabilibus quæſtionibus, quæ in Scholis agitantur, cum Cl. Thommaſino *Tr.3. Conſeuſ. Schol. de Grat. cap.* 13. ac doctiſſimo Noriſio in Libello, cui titulus: *Janſeniani erroris calumnia ſublata*, dicerem ſolius gratiæ ſufficientis auxilio aliquando de facto faciliora adimpleri, ſeu mentem oratione in Deum aſſurgere ad uberius obtinendom auxilium, quo difficiliora poſſint obſervari. S. Auguſtinum verò huic opinioni ſuffragari apud præfatos Auctores ediſces.

Cæterùm hìc non prætereundum, quòd dumdixi ad dogma catholicum pertinere ex gratia ſufficiente completam in eu, cui datur, oriri ad agendum, ſeu ſervanda præcepta poteſtatem, ita velim hoc intelligendum, ut ab ea tales vires voluntati tribuantur, ut mediatè, vel immediatè poſſit eadem adimplere. Satis proinde eſt, ſi gratia ſufficiens completas ad orandum vires elargiatur, iis etenim, ſi bene voluntas utatur, uberius, proximiuſque auxilium ad obſequendum legi Dei poterit impetrare; atque ita vires ei non deficient ad præceptis obtemperandum.

DISSERTATIO XXVII.

Contra Origeniſtas.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm Animæ creatæ fuerint ante corpora, & propter peccata ante Mundi corporei creationem commiſſa fuerint in illa velut in carceres detruſæ.

PROPOSITIO.

Origenis errorem de Animarum creatione ante corpora, & de illarum in corporibus quaſi in ergaſtulis recluſione, Scriptura Sacra coarguit, Sancti Patres refellunt, Eccleſia damnat.

Probatur prima pars ex illis verbis, Geneſis 2. cap.2. *Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt in animam viventem.* Quibus verbis creatio animæ rationalis ſignificatur ut conſtat ex Sancto Auguſtino libro 12. de Civitate Dei, cap.23. Ergo primi hominis anima non eſt ante Corpus ipſius creata, idemque de aliis animabus dicendum eſt.

Idem colligi poteſt ex illis verbis Zachariæ 12. *Ego Dominus formans ſpiritum hominis in medio ejus.* Si enim animam hominis in medio ejus format, ante productionem corporis eam non condidit.

Probatur ſecunda pars ex Sancto Gregorio Nyſſeno, libro de opificio hominis cap.29. ubi Catholicum Dogma contra Origenem ſic adſtruit: *Sed cùm unus & idem homo ſit, qui corpore & animo conſtat: unum eſſe communeque tribuendum ei dicimus exiſtendi principium, ne parte hac ſeipſo prior, altera junior ſit & poſterior. Dei ſcilicet vim exactè proſpicientem, initio ſpeciem totam in creatione complexam eſſe. Quocirca alterum alteri præponi non debere; quaſi ſingularum in partium creatione, vel animus ſit ante corpus conditus, vel è contrario corpus ante animam: idque hanc potiſſimam ob cauſſam, ne ſecum ipſe diſſidere videatur homo, tanquam diverſas in partes, ob tem-*

po-

Digitized by Google

ſoris in harum ortu diſcrimen, diviſus. Nam cùm, *de Apoſtoli ſententia alia ſit ejus hominis natura, qui cerni a nobis poteſt, alia hominis interiùs velut abditi, & occulti: Si ſtatueremus alterum de his aliquantò priùs ortum extitiſſe, quàm alterum eſſe inciperet, planè hoc indicio foret, Conditoris poteſtatem non omnino perfectam eſſe, propterea quòd operi univerſo ſimul abſolvendo non ſufficerit; ideoque operas quaſi interruperit, ac viciſſim in perficiendis ſingulis partibus ex ſemiſſe priùs abſolutis occupata fuerit.*

Probatur ſecundò ex Sancto Hieronymo Epiſtolâ 61. ad Pammachium data. *Si fuit anima*, inquit, *antequàm Adam in Paradiſo formaretur, in quolibet ſtatu & ordine & vixit, & egit aliquid (neque enim poſſumus incorporalem & æternam in modum gliriam, immobilem torpentemque ſentire:) neceſſe eſt ut aliqua cauſſa præceſſerit, cur quæ priùs ſine corpore fuit, poſtea circumdata ſit corpore. Et ſi animæ eſt naturale eſſe ſine corpore: ergo contra naturam eſt eſſe in corpore. Si contra naturam eſt eſſe in corpore, ergo reſurrectio corporis contra naturam erit. Sed non fiet reſurrectio contra naturam: ergo juxta ſententiam noſtram, corpus, quod contra naturam eſt reſurgens, animam non habebit.* Lege eumdem Libro 5. Commentariorum in Jeremiam ad caput 28.

Probatur tertiò ex Sancto Auguſtino in libro contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas ad Oroſium, capite 8. *Quod autem dicunt*, inquit, *de rationalibus creaturis, id eſt, ſanctis Angelis & immundis dæmonibus, & ipſis animabus hominum, quòd majorem locum minor culpa promeruerit, qua impudentia conentur Eccleſiæ Chriſti perſuadere, non video. Meliùs itaque credimus, Deum non peccatis rationalium Spirituum adductum eſſe ad fabricam mundi, ne illa ſequatur abſurda, quòd duo Soles, vel tres, vel quatuor, vel quotlibet nobis eſſet neceſſe, ſi plurimorum ſpirituum per liberum arbitrium tanta culpa præcederet, quantâ illos in ſimilibus corporum cœleſtium globis oporteret includi; ſed factum eſſe mundum Dei bonitate, magnum bonum, a ſummo & non facto bono; in quo fierent omnia bona valde ſecundùm naturam, & aliis alia meliora, a ſummis creaturis uſque ad infima, diſtinctis gradibus ordinata.*

Et libro 11. de Civitate Dei, cap. 23. de Origeniſtis loquens, ait: *Sed animas dicunt, non quidem partes Dei, ſed factas a Deo, peccaſſe a Conditore recedendo; & diverſis progreſſibus, pro diverſitate peccatorum, a cœlis uſque ad terras, diverſa corpora, quaſi vincula meruiſſe. Et hunc eſſe mundum, eamque cauſam mundi fuiſſe faciendi, non ut conderentur bona; ſed ut mala cohiberentur. Hinc Origenes jure culpatur. In libris enim quos appellat περὶ ἀρχῶν id eſt, de Principiis, hoc ſenſit, hoc ſcripſit. Ubi pluſquàm dici poteſt, miror hominem in Eccleſiaſticis literis tam doctum & exercitatum non attendiſſe, primùm quàm hoc eſſet contrarium Scripturæ hujus tantæ auctoritatis intentioni, quæ per omnia opera Dei ſubjungens. Et vidit Deus quia bonum eſt: completiſque omnibus, inferens: Et vidit Deus omnia quæ fecit, & ecce valde bona: nullam aliam cauſam faciendi mundi intelligi voluit, niſi ut bona fierent a bono Deo; ubi ſi nemo peccaſſet, tantummodo naturis bonis eſſet mundus ornatus & plenus.*

Secundam rationem addit Sanctus Auguſtinus: *Deinde*, inquit, *videre debuit Origenes, & quicumque ita ſapiunt, ſi hæc opinio vera eſſet, mundum ideo factum, ut animæ pro meritis peccatorum ſuorum tanquam ergaſtula, quibus pœnaliter includerentur, corpora acciperent, ſuperiora & leviora, quæ minùs; inferiora verò & graviora quæ ampliùs peccaverunt: dæmones quibus deterius nihil eſt, terrena corpora, quibus inferius & gravius nihil eſt, potiùs quàm homines etiam malos habere debuiſſe; Nunc verò ut intelligeremus animarum merita, non qualitatibus corporum eſſe penſanda, aëreum poſſidet peſſimus dæmon: homo autem & nunc licèt malus, longè minoris mitioriſque malitiæ, & certè ante peccatum, tamen luteum corpus accepit.*

Tertiam denique rationem, quam ex libro contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas ſuperiùs protulimus, hic nitidiùs proponit. *Quid autem ſtultiùs dici poteſt*, inquit, *quàm per iſtum Solem, ut in uno mundo unus eſſet, non decori pulchritudinis, vel etiam ſaluti rerum corporalium conſuluiſſe artificem Deum, ſed hoc potiùs eveniſſe, quia una anima ſic peccaverat, ut tali corpore mereretur includi? At per hoc ſi contigiſſet ut non una, ſed duæ; imò non duæ, ſed decem, vel centum, ſimiliter æqualiterque peccaſſent, centum Soles haberet hic mundus.*

Probatur quartò ex Sancto Cyrillo Alexandrino libro 1. in Joannem cap. 9. ubi rationibus viginti quatuor Origenis refellit errorem, & Catholicum dogma probat.

Prima ſic proponit. *Si anima hominis ante fabricationem corporis exiſtebat, ſed in vitium delapſa, ut quidam ſuſpicantur, pœnæ loco in corpus detruſa eſt: quomodo quæſo, Evangeliſta ipſam in hunc mundum venientem illuminari dicit? Honor enim iſtud eſt, & illuſtrium gratiarum acceſſio. Sed nemo plectitur, dum honoratur. Neque punitur, cùm divinorum bonorum ſit particeps, ſed cùm impunientis iram incurrit. Cùm autem homo veniens in hunc mundum minimè puniatur: ſed contra, potiùs illuminetur, patet utique pœnæ loco ei non eſſe corporationem, quæ in carne honoratur.*

Secunda ratio eſt hujuſmodi: *Si ante corpus anima mens erat pura in fœlicitate degens, ſed converſione in vitium delapſa eſt, atque idcirco innixa eſt carni, quomodo in hunc mundum illuminatur? Neceſſariò enim dicendum eſt, ipſum lucis expertem eſſe, antequàm veniat. Quòd ſi ita eſt, quomodo mens pura erat, quæ vix tum primùm illuminari incipit, cùm venit in mundum, idque non abſque carne?*

Tertia ratio. *Si ante corpus anima hominis extitit, & proinde mens pura erat honorum cupiditati propiùs conjuncta, ſed converſione in vitium terreum corpori impacta eſt, & in eo exiſtens peccare non vult ampliùs: quomodo non ei ſit injuria, quatenus maximè id facere juſſa non ſit, cùm ad virtutem erat expeditior, nondum malis corporis illigata, ſed intempeſtivè id præſtare cogitur, cùm eſt inquinata peccato? Atqui Deus nihil intempeſtivè jubet, neque injuriam facit is, qui natura ſua nocere nequit. Opportunè igitur & juſtè a nobis exigit, ut in hac carne non peccemus, cùm exiſtendi tempus iſtud ſolum habeamus, quo in hunc mundum venimus, illud prius non eſſe, ſeu locum quemdam relinquentes.*

Quarta ratio. *Libenter ab eis quærerem, qui conſentaneum ſit animam quæ ante corpora peccavit, in corpus detrudi, ut experimento ipſo diſcat cupiditatum ſuarum turpitudinem. Atqui ab ipſo malorum aſpectu avellenda potiùs eſſet, quàm in ipſum turpiſſimarum voluptatum profundum detrudenda. Illud enim remedii genus eſt, potiùs quàm iſtud: Si ergo ut corporeis voluptatibus immergatur, malorum acceſſionem habet, quod in corpus detruditur: Nemo laudaverit Medicum, qui ægrum adjutum iri putat per ea ipſa quibus ei nocet. Sin autem ut peccandi finem faciat: quomodo in ipſum cupiditatis delapſa profundum, emergere potuit, ac non potiùs ipſum morbi initium depulit, cùm nihil adhuc eſſet quo ad peccandum pertraheretur?*

Quinta ratio. *Si ante corpus exiſtens anima*

pec-

peccavit, ideoque impacta eſt carni & ſanguini, loco pœna id accipiens: quomodo non oporteat credentes in Chriſtum, & idcirco peccati remiſſionem conſecutos, illicò de corporibus exire, & ſarcinam iſtam pœnæ loco impoſitam excutere? Quomodo enim, quæſo, perfectam peccati remiſſionem conſecuta eſt anima hominis, ſi pœnæ adhuc tenetur obnoxia? At videmus tantùm abeſſe, ut Fideles corporibus liberari velint, ut cum fidei Chriſti confeſſione carnis reſurrectionem conjungant. Non erit ergo pœna loco id quod fidei quoque confeſſione honoratur, & ad Salvatoris omnipotentiæ teſtimonium affertur, ex eo quòd ſit ad vitam redierit.

Sexta ratio. *Si ante corpus exiſtens anima peccavit, & idcirco innexa eſt carni, quamob cauſſam lex graviora quidem peccata morte plecti, innocentem verò vivere permittit? Præſtaret quippe permittere turpiſſimorum criminum reos diu in corporibus hærere, ut hoc pacto graviùs punirentur, innocentes verò corporibus exſolvi, ſi pœnæ loco incluſæ ſunt in corporibus animæ. Sed contra, morte quidem punitur homicida, Juſtus autem corpore nihil patitur; non eſt igitur ſupplicii loco incluſa corpori anima.* Cæteras rationes apud ipſum lege.

Probatur quintò ſecunda pars Propoſitionis ex Sancto Joanne Damaſceno libro 2. Fidei Orthodoxæ, cap. 12. dicente: *Porro corpus & anima unà creata ſunt; non autem, ut Origenes deliravit, hoc priùs, illud poſteriùs.*

Probatur tertia pars, quòd ſcilicet Origenis error de Animarum creatione ante corpora, fuerit ab Eccleſia damnatus: primò ex Sancto Leone, Epiſtolâ 93. ad Turribium Aſturicenſem Epiſcopum, cap. 10. ubi contra Priſcillianiſtas illum errorem ſuſcitantes, hæc habet: *Decimo capitulo referuntur aſſerere animas, quæ humanis corporibus inſeruntur, fuiſſe in corpore, & in cœleſti habitatione peccaſſe, atque ob hoc a ſublimibus ad inferiora delapſas, in diverſæ qualitatis Principes incidiſſe, & per aëreas & ſydereas poteſtates, alias duriores, alias mitiores, corporibus eſſe incluſas, ſorte diverſa & conditione diſſimili, ut quicquid in hac vita variè & inæqualiter provenit, ex præcedentibus cauſſis videatur accidere. Quam impietatis fabulam ex multorum ſibi erroribus texuerunt: ſed omnes eos Catholica Fides a corpore ſuæ unitatis abſcidit, conſtanter prædicans, atque veraciter, quòd animæ hominum priuſquàm ſuis inſpirarentur corporibus, non fuere; nec ab alio incorporentur, niſi ab Opifice Deo, qui & ipſarum eſt Creator, & corporum.*

Probatur ſecundò ex Concilio Bracarenſi II. quod anno Chriſti 563. contra Priſcillianam hæreſim celebratum eſt Canone 6. ita decernente: *Si quis animas humanas dicit priùs in cœleſti habitatione peccaſſe, & pro hoc in corpora humana, in terram dejectas, ſicut Priſcillianus dixit, anathema ſit.*

Probatur tertiò ex Anathematiſmo primo inter eos, qui leguntur ad finem Tractatûs Juſtiniani Imperatoris adversùs Origenis errores, quique a Synodo Quinta Oecumenica ſunt probati. *Si quis dicit, aut ſentit praexiſtere hominum animas, utpote quæ antea mentes fuerint, & ſanctæ Virtutes, ſatietatemque cepiſſe divinæ contemplationis, & in deterius converſas eſſe, atque idcirco refrixiſſe a Dei charitate, & inde animas eſſe nuncupatas, demiſſaſque eſſe in corpora, ſupplicii cauſâ, anathema ſit.*

Probatur ultimò ex Concilio Lateranenſi Tertio, cap. *Firmiter, de Fide Catholica.* ubi decernit: *Deum ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidiſſe creaturam, ſpiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quaſi communem, ex ſpiritu & corpore conſtitutam.* Ergo ab Eccleſia damnatus eſt Origenis & Origeniſtarum error, aſſerentium animas ante corpora conditas fuiſſe.

Objiciuntur momenta Origenis. Regius Vates perſpicuè ſignificat animas ante corpora creatas fuiſſe, & propter admiſſa peccata, corporibus veluti carceribus addictas. Quid enim aliud indicant illa verba Pſalmi 65. *Induxiſti nos in laqueum?* Et illa Pſalmi 118. *Priuſquàm humiliarer, ego deliqui?* Et illa Pſalmi 141. *Educ de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo?*

Reſpondeo, Iſta Sacræ Scripturæ loca nequaquam Origenis errori favere. In priori namque, laquei nomine corpus ſignificari falſum eſt: ſed vel captivitas Iſraëlitici populi in Ægypto intelligitur, cujus ob ſolutionem Regius Vates Deum laudat, vel Martyrum paſſiones & cruciatus: vel denique omnes ærumnæ, quibus Juſti ipſi in hac mortali vita obnoxii ſunt, quibus eos reſurrectio æternùm liberabit. Hunc ſenſum verba Pſalmi antecedentia & conſequentia indicant: *Qui poſuit animam meam ad vitam, & non dedit in commotionem pedes meos. Quoniam probaſti nos Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum. Induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro, impoſuiſti homines ſuper capita noſtra. Tranſivimus per ignem, & aquam, & induxiſti nos in refrigerium.* Lege Sancti Auguſtini Commentarium in illum locum.

Neque etiam Origenis errori ſuffragatur alter locus, ibi enim loquitur David de peccatis commiſſis in corpore, priuſquàm humiliatio per flagella accederet, maximè per filii perſecutionem; non verò de peccatis quæ patrata ſint ab anima, antequàm in corpore degeret, cùm non extiterit antea, ſed tunc tantùm creata & immiſſa ſit in corpus, quando id per generationem diſpoſitum eſt. Quo temporis puncto, propter Originale Peccatum, quod contrahitur, & ratione cujus omnes in Adamo peccaſſe cenſentur, verè humiliari dicuntur, & excidere ab eo honore in quo fuiſſent, ſi ſtatus innocentiæ perſeveraſſet. Unde Sanctus Auguſtinus Concione 27. in Pſalmum citatum, ait hæc verba *Ad illam humiliationem meliùs referri, quæ facta eſt in Adam: in quo omnis creatura humana tanquam in radice vitiata, quoniam veritati ſubjecta eſſe non voluit, ſubjecta eſt vanitati. Quod vaſis miſericordiæ profuit experiri, ut dejectâ ſuperbiâ, diligatur obedientia, & pereat non reditura miſeria.* Lege Sanctum Ambroſium Enarratione in eumdem Pſalmum. Denique poſterior locus, Origenis errorem non juvat. Verba enim illa non ſunt animæ poſtulantis liberationem a corpore, tanquam e carcere, ſed Davidis orantis Deum, ut e ſpelunca, in qua latebat, Saulis perſecutionem declinans, evaderet. Ea namque occaſione Pſalmum illum fuiſſe a Davide conſcriptum, conſtat ex ipſius inſcriptione, quæ eſt hujuſmodi: *Intellectus David, Cùm eſſet in ſpelunca, Oratio.* Quanquam & corpus ipſum carcer dici poteſt, non in quem detrudatur præexiſtens anima, ſed quo ſimul condita, propter corruptionem, aggravetur. Qua de corruptione ut eruatur Juſtus rogat. Sic explicat Sanctus Auguſtinus Enarratione hunc in Pſalmum. *Duo conſideranda ſunt, inquit, in noſtro corpore, figmentum Dei, & pœna meriti. Tota iſta forma, ſtatus, inceſſus, membra ordinata, ſenſuum diſpoſitiones, omnis hæc compago & fabrica diſtinctio, non potuit fieri niſi a Deo. Quid ergo ibi pœnale noſtrum? Quòd corruptibilis caro, quòd fragilis, quòd mortalis, quòd indigens: hoc non erit in præmio. Non enim corpus non erit, cùm corpus reſurgat. Sed quid ibi non erit? Corruptio: Corruptibile enim hoc induet incorruptionem. Ergo ſi caro tibi carcer eſt, non corpus eſt* car-

ter tuus, ſed corruptio corporis tui. Corpus enim tuum fecit Deus bonus, quia bonum eſt: corruptionem intulit juſtus, quia Judex eſt: illud habes de beneficio: illud habes de ſupplicio. Hoc ergo fortè dixit: Educ de carcere animam meam. Si ſic intelligamus, non eſt blaſphemia, intellectus conſtat. Lege & alias iſtius loci expoſitiones apud Sanctum Auguſtinum, ibidem.

Objectio ſecunda petitur ex illis verbis Joannis 1. cap. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quibus ſignificatur animam extitiſſe antequàm veniret in mundum, & lumen divinum ipſi affulſiſſe, cùm primùm in corpus delapſa eſt.

Reſpondeo, Iſtud S. Joannis oraculum Origenis errorem non confirmare. Non enim dicitur homo venire in mundum, quaſi ante extiterit: ſed venire in mundum, idem eſt ac naſci, ſecundùm modum loquendi Hebræorum: & illuminare omnem hominem venientem in hunc mundum, idem eſt ac illuminare omnem hominem naſcentem. *Lucem enim veluti quamdam creaturarum animo concipimus*, inquit Sanctus Cyrillus Alexandrinus, *nimirum aliquando non eſſe, unde ad eſſe quodammodo prodeuntes, alium tandem locum in exiſtentia capiunt. Accommodatiùs ergo, atque decentiùs de natura hominum dici poteſt, primis ſtatim temporibus illuminari, & unà cum ipſo eſſe, vim etiam intelligendi, ab ea quæ in mundo eſt luce, nimirum Unigenito ſuſcipere.* Quòd ſi de anima præexiſtente hæc verba Sancti Joannis intelligenda eſſent, malè diceretur anima illuminari, quæ in corpus velut in carcerem punienda truderetur, ut Sanctus Cyrillus adversùs Origeniſtas urget.

ARTICULUS II.

Utrùm finem habitura ſit dæmonum, & hominum impiorum damnatio?

PROPOSITIO.

Æternam fore dæmonum, & hominum impiorum damnationem, Scriptura Sacra disertè aſſerit, cæterique Patres contra Origenem propugnant.

PRobatur prima pars, ex Iſaiæ ultimo cap. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Et ex ſententia Chriſti in ſupremo judicio, Matthæi 25. *Ite maledicti in ignem æternum.* Et ex Servatoris ejuſdem verbis Marci 9. *Bonum eſt tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem.*

Probatur ſecunda pars, primò ex Sancto Juſtino Martyre, Apologiâ 2. *Sed enim*, inquit, *quia liberi arbitrii & Angelorum & hominum genus ab initio creavit Deus, juſto judicio pro delictis ſuis ſupplicium in igne ſempiterno reportabunt.*

Probatur 2. ex Tertulliano Apologetici cap. 45. *Enim verò nos, qui ſub Deo omnium ſpeculatore diſpungimur, quique æternam ab eo pœnam providemus, meritò ſoli innocentiæ occurrimus, & pro ſcientiæ plenitudine, pro latebrarum difficultate, & pro magnitudine cruciatûs, non diuturni; verùm ſempiterni, eum timentes.*

Et libro de Carne Chriſti cap. 14. *Homo perierat, hominem reſtitui oportuerat? Ut hominem geſtaret Chriſtus, nihil tale de Angelo cauſſa eſt: nam etſi Angelis perditio reputatur, in ignem præparatum diabolo & Angelis ejus, numquam tamen illis reſtitutio repromiſſa eſt. Nullum mandatum de ſalute Angelorum ſuſcepit Chriſtus a Patre. Quod Pater neque repromiſit, neque mandavit, Chriſtus adimplere non potuit.*

Probatur tertiò ex Minutio Felice in Octavio: *Et tamen*, inquit, *admonentur homines doctiſſimorum libris, & carminibus Poëtarum, illius ignei fluminis, & de ſtygia palude ſæpius ambientis ardoris, quæ cruciatibus æternis præparata, & dæmonum indiciis, & de oraculis Prophetarum cognita tradiderunt. Et ideo apud eos etiam ipſe Rex Jupiter per torrentes ripas, & atram voraginem, jurat religiosè. Deſtinatam enim ſibi cum ſuis cultoribus pœnam, præſcius perhorreſcit. Nec tormentis aut modus ullus, aut terminus. Illic ſapiens ignis membra urit, & reficit: carpit, & nutrit, ſicut ignes fulminum corpora tangunt, non abſumunt. Sicut ignes Ætnæ & Veſuvii Montis & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium, non damnis ardentium paſcitur, ſed inexesâ corporum laceratione nutritur.*

Probatur quarto ex Sancto Hilario Capite 27. in Matthæum, ubi de impio ſic loquitur. *Quod ſi contuens longam Dei patientiam, quæ in profectum humanæ ſalutis extenditur, adversùm conſervos inſoleſcet, & ſæculi malis, vitiiſque ſe tradet, præſentium tantùm curam in cultu ventris exercens, deſperatâ die Domini adveniet, eumque a bonis quæ ſponderat, dividet, portionemque ejus cum hypocritis in pœnæ perennitate conſtituet, quia mandatis non obtemperaverit, quia præſentibus ſtuduerit, quia vitâ Gentium vixerit.*

Miſſum facio Sancti Joannis Chryſoſtomi teſtimonium Homiliâ 9. in Epiſtolam 1. ad Corinthios.

5. Probatur ex Sancto Hieronymo, contrariam ſententiam velut hæreſim in Origene, & Origeniſtis refellente, tum in Apologia adversùs Rufinum, tum alibi paſſim, ut ex multis ipſius teſtimoniis a nobis recenſitis in Diſſertatione de fide Origenis, compertum eſt.

Et libro 4. Commentarii in Matthæum. *Prudens Lector attendat*, inquit, *quòd & ſupplicia æterna ſint, & vita perpetua metum deinceps non habeat ruinarum.*

Probatur octavò ex Sancto Auguſtino, libro de Hæreſibus ad Quodvultdeum. *Sunt & alia*, inquit, *Origenis dogmata, quæ Catholica Eccleſia omnino non recipit: in quibus nec ipſum falsò arguit: nec poteſt ab ejus defenſoribus excuſari: maximè de purgatione, & liberatione, ac rurſus poſt longum tempus ad eadem mala revolutione univerſæ rationalis creaturæ. Quis enim Chriſtianus Catholicus, vel doctus, vel indoctus, non vehementer exhorreat eam, quam dicit purgationem malorum? Id eſt etiam eos, qui hanc vitam in flagitiis, & facinoribus, & ſacrilegiis, atque impietatibus quamlibet maximis finierunt: ipſum etiam poſtremò Diabolum, atque Angelos ejus quamvis poſt longiſſima tempora purgatos, atque liberatos regno Dei, lucique reſtitui: & rurſus poſt longiſſima tempora, omnes qui liberati ſunt, ad hæc mala denuo relabi & reverti: & has vices alternantes beatitudinum & miſeriarum rationalis creaturæ, ſemper fuiſſe, ſemper fore?*

Et libro 21. de Civitate Dei, cap. 17. *Nunc jam* inquit, *cum miſericordibus noſtris agendum eſſe video, & pacificè diſputandum, qui vel omnibus illis hominibus, quos juſtiſſimus Judex dignos gehennæ ſupplicio judicabit, vel quibuſdam eorum, nolunt credere pœnam ſempiternam futuram, ſed poſt certi temporis metas pro cujuſque peccati quantitate longiores, ſive breviores, eos inde exiſtimant liberandos. Qua in re miſericordior profectò fuit Origenes, qui & ipſum Diabolum atque Angelos ejus, poſt graviora pro meritis & diuturniora ſupplicia ex illis cruciatibus eruendos, atque*

ſociando, Sanctis Angelis credidit. Sed illum, & propter hoc, & propter alia nonnulla, & maximè propter alternantes ſine ceſſatione beatitudines & & miſerias non immeritò reprobavit Eccleſia: quia & hoc quod miſericors videbatur, amiſit, faciendo Sanctis veras miſerias, quibus pœnas luerent, & falſas beatitudines, in quibus verum ac ſecurum, hoc eſt, ſine timore certum ſempiterni boni gaudium non haberent.

Et cap.23. *Quomobrem prorſus nec alia cauſſa, nec juſtior, nec manifeſtior inveniri poteſt, cur veriſſima pietate teneatur fixum & immobile, nullum regreſſum ad juſtitiam vitamque Sanctorum Diabolum & Angelos ejus habituros, niſi quia Scriptura quæ neminem fallit, dicit eis Deum non pepercisse, & ſic ab illo eſſe interim prædamnatos, ut carceribus inferni retruſi traderentur ſervandi, atque ultimo judicio puniendi, quando eos æternus ignis accipiet, ubi cruciabuntur in ſæcula ſæculorum. Quòd ſi ita eſt, quomodo ab ejus æternitate pœna, vel univerſi, vel quidam homines, poſt quantumlibet temporis ſubtrahentur, ac non ſtatim enervabitur fides, quæ creditur ſempiternum dæmonum futurum eſſe ſupplicium? Si enim quibus dicetur; Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus: vel univerſi, vel aliqui eorum non ſemper ibi erunt: quid cauſſa eſt cur Diabolus & Angeli ejus ſemper ibi futuri eſſe credantur? An fortè Dei ſententia, quæ in malos & Angelos, & homines profertur, in Angelos vera erit, in homines falſa? Ita planè hoc erit, ſi non quod Deus dixit, ſed quod ſuſpicantur homines, plus valebit. Quod fieri quia non poteſt, non argumentari adversùs Deum, ſed divino potiùs, dum tempus eſt, debent parere præcepto, qui ſempiterno cupiunt carere ſupplicio. Deinde quale eſt, æternum ſupplicium pro igne diuturni temporis exiſtimare, & vitam æternam credere ſine fine? Cùm Chriſtus in eodem ipſo loco, in una eademque ſententia dixerit, utrumque complexus: Sic ibunt iſti in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam.*

Probatur nonò ex Sancto Fulgentio, libro de Fide ad Petrum Diaconum, cap.43. lib.2. de Remiſſione peccatorum, cap.13. 15. & 21. Loca ſunt inſignia, quæ per otium legere poteris; tot enim exſcribere capita neceſſe non arbitror: ea tibi indicaſſe ſatis.

Probatur decimò ex Sancto Gregorio Magno libro 34. Moralium, cap.16. & libro 4. Dialogorum cap.44. cujus verba protulimus in Diſſertatione de liberatione Trajani ab inferis, Sancti Gregorii precibus.

Objicitur primò. Sanctus Gregorius Nyſſenus Origenis ſententiam de pœnis dæmonum, hominumque damnatorum aliquando finiendis, ſectatus eſt, & propugnavit. Non fuit igitur hæc opinio cæteris a Patribus erroris damnata.

S. Gregorius Nyſſenus Origenis errorem de pœnis dæmonum hominumque damnatorum aliquando finiendis non propugnavit.

Probatur antecedens. Qui cenſet poſt longos temporis circuitus auferendum e natura malum, hominem a malitia liberandum, ipſum inventorem malitiæ ſanandum, ut omnibus in priſtinum ſtatum reſtitutis, una voce creatura omnis gratias agat, Origenis ſententiam de pœnis dæmonum, hominumque damnatorum aliquando finiendis ſectatur: atqui Sanctus Gregorius Nyſſenus aſſeruit, poſt longos temporis circuitus auferendum e natura malum, hominem a malitia liberandum, ipſum inventorem malitiæ ſanandum: ſectatus eſt igitur ſententiam Origenis.

Probatur minor ipſius Sancti Gregorii Nyſſeni verbis in Oratione Catechetica, cap.26. ubi Deum opponens dæmoni, ſic loquitur: *Ille quidem fraude uſus eſt ad perimendam naturam: hic autem ſimul & juſtus, & bonus, & ſapiens, excogitatam adhibuit deceptionem ad ſalutem ejus qui perierat; per hoc beneficio afficiens, non ſolùm eum, qui perierat, ſed eum quoque qui nobis attulerat interitum. Nam ex eo quòd vita quidem morti appropinquavit, luci autem tenebræ, interitus incorruptioni, deletur quidem id quod eſt deterius, & ad id, quod non eſt, tranſitus; & juvatur id quod ex iis expurgatur. Quemodo enim ſi vili materiâ auro admixtâ, aurifices, per ignem, eô conſumptô quod erat alienum & rejiciendum, ad naturalem ſplendorem præſtantiorem reducunt materiem: Neque tamen citra laborem fit illa ſecretio, cùm ignis ſuâ conſumendi poteſtate, tempore deleat id quod eſt adulterinum: Verùm enim verò auri quædam eſt medicatio, quòd in ipſo eliquetur id quod ad boni exitium, in eo poſitum fuerat: Eodem modo etiam, cùm mors & interitus, & tenebræ, ſi quis eſt alius vitii fœtus, inventori adnata eſſent: divinæ virtutis appropinquatio, tamquam ab igne, deleto eô quod eſt præter naturam, naturam incorruptionis afficit beneficio, etiamſi laborioſa ſit ſecretio. Ergo ne ipſe quidem dubitare poterit adverſarius, quin quod factum eſt, ſit juſtum & ſalutare, ſi venerit ad ſenſum beneficii: Nunc enim quomodo ii qui, ut curentur, ſecantur & uruntur, iraſcuntur iis qui curant, ut quibus acris & aſpera ſentiatur ſectio: Quòd ſi acciderit ut per id ſani fiant, & dolor tranſeat ſectionis, habebunt gratiam iis qui ipſos curaverint: Eodem modo, cùm per longum temporis ambitum ablatum fuerit natura malum, quod nunc eſt iis immixtum & coalitum, & eorum qui nunc jacent in malis, in antiquum ſtatum facta fuerit reſtitutio, unâ voce agetur gratia ab univerſa creatura, & ab iis qui caſtigati fuerint in purgatione, & ab iis qui ne omnino quidem opus habuerunt ut purgarentur.* Et infra: *Per hoc quòd mixtus fuit humanitati*, Dei Filius, *effecit ea omnia quæ priùs dicta ſunt, & hominem a vitio liberans, & vitii medens inventori.*

Præterea. Qui aſſerit vitium & nequitiam aliquando in rerum naturâ non futuram, quia Deus erit omnia in omnibus, & dæmones, poſt longos ſæculorum anfractus, dominationem Chriſti concorditer confeſſuros, ille Origenianam de pœnis dæmonum, & hominum damnatorum quandoque finiendis, doctrinam propugnat: ſed Sanctus Gregorius Nyſſenus id aſſerit: ſententiam igitur Origenis tantùm abeſt ut damnet, quin potiùs eam propugnat.

Probatur minor ipſius verbis libro de Anima & Reſurrectione, ubi explicans illa verba 1. ad Corinthios 15. *Deus erit omnia in omnibus*, hæc habet: *Hoc in loco mihi videtur perfectum & abſolutum interitum vitioſitatis ac nequitiæ tradere Scriptura. Si enim in omnibus Deus erit, vitioſitas nequitiaque in rerum naturâ non erit. Nam ſi quis vitioſitatem etiam & nequitiam eſſe poſuerit, quomodo ſervabitur ea ſententia, quæ dicitur, quòd in omnibus Deus ſit? Illius enim videlicet vitioſitatis, nequitiæque exemptio atque ſubtractio, imperfectam, ac non plenam efficit omnium comprehenſionem.*

Et in eodem libro, pertractans locum illum Pauli ad Philippenſes 2. *In nomine Jeſu omne genu flectatur*, &c. Triplex ibi genus ratione præditorum complexum eſſe dicit Apoſtolum; Angelos, qui cæleſtium nomine continentur; homines qui in terra degunt; & animas corpore ſolutas, necnon dæmones, qui ſubterranei cenſentur: *Subterraneum eſt*, inquit, *id quod jam a corpore ſeparatum atque disjunctum ſit: aut certè ſi alia quoque præter enumeratas natura inter ratione præditas animadvertitur: quam ſive quis dæmones, ſive ſpiritus, ſive aliquid tale voluerit denominare, non contendimus. Perſuaſum eſt enim tam ex communi opinione, quàm ex Scripturarum traditione, eſſe quan-*

dam

dam naturam extra talis corporea, quæ recto atque honeſto adverſa contrariaque ſit, & in humana natura detrimentum atque perniciem incumbat; quæ ſponte ſua a meliore ſorte exciderit atque defluxerit, & in locum boni & honeſti a quo defecit, id quod ex contrario intelligitur, in ſe ſubſtituerit: quam ajunt Apoſtolum inter ſubterranea & inferiora numerare, id illo ſermone ſignificantem, quòd vitioſitate longis ſæculorum anfractibus, & circuitionibus aliquando abolitâ, atque extinctâ, nihil præter bonum relinquetur. Sed etiam dæmones concorditer dominationem Chriſti confitebuntur. Sanctus itaque Gregorius Nyſſenus aſſerit vitium & nequitiam aliquando in rerum naturâ non futuram, quia Deus erit omnia in omnibus, adeoque in ipſis dæmonibus, qui poſt longos ſæculorum anfractus imperio Chriſti ſubjicientur.

S. Gregorii Nyſſeni Opera ab Origeniſtis violata.

Reſpondeo ad primum, nego minorem. Idemque dico ad ſecundum. Hæc namque verba, quibus Origenis error manifeſtè adſtruitur, non ſunt Sancti Gregorii Nyſſeni, ſed ſunt Origeniſtarum qui ejus Opera violaverunt, & in ea ſuos errores intruſerunt, præſertim verò in librum de Anima & Reſurrectione, & in librum Catecheticum. Id aſſerit Sanctus Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, in libro qui inſcribitur, *Retribuens & legitimus*, id eſt, de vera, & legitima retributione, quæ rependitur hominibus prout vixerint. Eo in Opere, ut refert Photius in Bibliotheca, Codice 233. Sanctus Germanus contendit, *Gregorium Nyſſæ Epiſcopum, ejuſque ſcripta, ab Origenis errore eſſe immunia. Etenim quibus delirium illud placet, dæmonibus & hominibus in æternam pœnam conjectis liberationem inde expectandam: illi (quòd virum doctrinâ ſingularem & eloquentiâ inſignem eum agnoſcerent, claramque ſanctitatis exiſtimationem per omnium ora decantatam viderent) aggreſſi ſunt claris & ſalutaribus ejus Scriptis, obſcura ac pernicioſa Origeniani ſomni venena admiſcere, virtutique hominis & doctrina celebri hæreticam occultè amentiam ſubjicere. Quare partim additamentis falſis: partim rectis argumentis violenter detortis, multa ex irreprehenſibilibus ejus monumentis calumniari conati ſunt. Contra quos Germanus pietatis patronus acutum veritatis gladium ſtringens, & vulnere proſtratos hoſtes relinquens, victorem ſuperioremque eum conſtituit, in quem hæretica colluvies inſidias ſtruxerat & poſuerat.*

Et infra, de eodem Sancti Germani Opere Photius: *Hic porro ſacras ſententias adducens de Origeniſtis in propriis ſententiis convictis, quibus illi malè utebantur, triumphum egit: reprehendens, tum quòd legitima quidem audacibus & impudentibus additamentis illegitima redderent, tum verò quòd additamenta continuantes, magnâ arrogantiâ & ſtupiditate, ad hæreticam ſuam opinionem ea audacter detorquerent. Et ut breviter dicam, omnia ſancti hujus Patris Scripta ab omni hæretica pravitate & calumnia, quæ in impietatem vergit, immunia eſſe declarat. Hæc porro immunitas & improbitatis refutatio, & ex antecedentibus locis depravati, & ex conſequentibus conficitur, & demonſtratur, & ex aliis ſexcentis Beati Gregorii Nyſſeni libris, qui orthodoxè & legitimè ſentiunt, exactè excutiens, ut nemo meliùs in ſalutares preces ac laudes Dei laborem finiit. Libri autem quos inſidiis excipere hæretici moliti ſunt, & quos Germanus veritatis Propugnator primarius ab latronum inſultu ſine noxa ſervavit, ſunt Dialogus ad Macrinam ſororem, de Anima, & liber Catecheticus, & ille qui de perfecta vita rationem continet.* Hæc Photius. Interpolatum etiam ab hæreticis, & Origenicis dogmatibus inſperſum librum de Anima, quem Sanctus Gregorius Nyſſenus Macrinæ ſorori dicavit, Nicephorus teſtatur libro 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 19.

Quòd autem Sanctus Gregorius Nyſſenus pœnarum inferni crediderit æternitatem, conſtat ex illius Oratione *In eos qui differunt Baptiſma*, ubi dicit: *In electione malorum magis eſt eligendum ut ſalutare lavacrum aſſecutus, curſus ſit in peccato, quàm at gratia expers vitam finiat. Nam peccatum quidem veniam fortaſſe conſequitur, aut clementiam, cujus magna eſt ſpes apud bonos: alteri autem eſt omnino vetita ſalus ex certâ ac definita ſententia. Nam cùm audiero vocem, quæ non mentitur, dicentem: Amen, amen, dico vobis: niſi quis natus fuerit deſuper, non poteſt videre regnum Dei: nihil boni poſſum expectare iis qui Myſteriis non ſunt initiati.* Et infra, de illius anima, qui abſque Baptiſmate decedit, hæc habet: *Cùm non ſit obſignata, quàm eſt veriſimile per aërem ferri errantem, & minimè quæſitam, ut quæ Domino careat, quærentem quietem & locum in quo maneat, & non invenientem; fruſtra deflentem, & inutiliter pœnitentem, non ſecus atque divitem qui induebatur purpurâ & byſſo, quemque lautus, ac delicatus omnis generis cibus alebat, materiam ignis qui non poteſt extingui.*

Obſcuriora S. Gregorii Nazianzeni loca explicantur.

Objectio ſecunda petitur ex S. Gregorio Nazianzeno, Oratione 30. *In Sancta Lumina*. In qua Novatianis, niſi reſipiſcant, & Chriſti viam incedant, ſupplicia poſt mortem comminatur, ſed purgatoria, minimèque perpetua. *Atque hi quidem*, inquit, *noſtra, ſi velint, atque adeo Chriſti viâ; ſin minùs, ſuâ inſiſtant. In altero avo igne fortaſſe baptizabuntur, qui poſtremus eſt baptiſmus, nec ſolùm acerbior, ſed & diuturnior, qui craſſam materiam inſtar fœni depaſcitur, vitiique omnis levitatem abſumit.*

Ex Oratione 40. dubium ſaltem eſſe ſignificat an pœnæ inferni æternæ ſint, & liberum cuique eſſe ea de re, quod voluerit opinari: *Eſt alter ignis*, inquit, *non purgans, ſed ſcelerum vindex, ſive Sodomiticus ille, quem ſulphure & procellâ permixtum Deus in peccatores omnes fundit: Sive ille qui Diabolo ejuſque Angelis paratus eſt: Sive etiam ille qui ante faciem Domini procedit, & in circuitu inimicos ejus inflammat: Sive denique ille omnibus his formidabilior, qui cum inſomni illo verme conjunctus eſt, nec unquam extinguitur, verùm in ſceleratorum hominum pœnam perennis eſt, & ſempiternus. Hi enim omnes eam vim habeat ut perdant ac deleant: niſi tamen hoc quoque loco quiſpiam ignem mitiùs, atque ut Deo vindice dignum eſt, intelligendum putet.* Origenis igitur opinio de pœnis damnatorum aliquando finiendis, non eſt a cæteris Patribus damnata.

Reſpondeo, Sanctum Gregorium Nazianzenum in priori loco impropriè & obſcurè locutum eſſe, & per baptiſmum ignis poſtremum & diuturniorem, intellexiſſe ignis ſempiterni ſupplicia, qui terrenam & craſſam materiam tanquam fœnum comedit, hoc eſt, craſſis & obſcœnis corporis voluptatibus ſervientes exurit, atque homines peccato leves & aridos ita excruciat, ut tamen non abſumat, ut explicat Nicetas in ſuis ad illam Orationem Commentariis. In Oratione autem quadrageſima, pœnarum tartarearum æternitatem disertè adſtruit, his verbis: *Omnibus his formidabilior ignis, qui cum inſomni illo verme conjunctus eſt, nec unquam extinguitur, verùm in ſceleratorum hominum pœnam perennis eſt & ſempiternus.* Quod autem addit, *Niſi quiſpiam ignem mitiùs, atque ut Deo vindice dignum eſt, intelligendum putet*: Non refertur ad æternitatem ſupplicii, quaſi arbitrarium ſit aſſerere, pœnas damnatorum finiendas eſſe, nec adeo acerbas eſſe ut in perpetuum durent: ſed ad pœnæ magnitudinem & intenſionem referendum eſt, quam ſi quis noſtrorum atrocitati ſcelerum non adæquari contendat, ſed mitio-

tiorem intelligi velit, quàm criminum immanis magnitudo mereatur, quia Deus vindex juſtam pœnam miſericordiâ & lenitate temperare ſolet; Sanctum Gregorium Nazianzenum repugnantem non habebit. Porro quòd æternitatem pœnarum inferni propugnaverit, conſtat ex illius Oratione 15. *Metto*, inquit, *dicere futura vita tribunalia, quibus hujuſce vita indulgentia & impunitas eos tradit: ita ut ſatius ſit nunc caſtigari ac purgari, quàm ad cruciatum illum tranſmitti, cùm jam pœna tempus erit, non purgationis. Quemadmodum enim, qui Dei memor hìc eſt, morte ſuperior eſt, idque a Davide optimè dictum eſt: ita his qui e vita exceſſerint, non eſt in inferno confeſſio, nec morum correctio. Hìc enim Deus vitam & actionem, illic rerum geſtarum cenſuram concluſit*. Et infra de damnatis ſic inquitur: *Hos autem ſimul cum aliis, vel potiùs ante alia iſtud excruciabit, quòd a Deo projecti ſint, atque inuſtam in conſcientia ſempiterna ignominia notam gerant*.

Objectio tertia nititur auctoritate Sancti Ambroſii in Pſalmum 118. Octonario 20. v. 2. ubi diaboli quidem æterna fore ſupplicia cenſet: Ideoque pœnam illius differri, ut ſempiterna ſit: hominum verò, quia miſericordià temperari, ac circumſcribi ſupplicia debent, ſubinde poſt obitum ea repræſentari. *Diabolus enim*, inquit, *& miniſtri ejus cum hominibus non flagellabuntur. Separata eſt pœna, ubi diſtat & culpa*. Hinc & Divitem illum, qui Lazari opem imploravit, evaſurum aliquando putat: *Differtur*, inquit, *diaboli judicium, ut ſit ſemper in pœnis reus; ſemper improbitatis ſua innexus catena, conſcientia ſua, ut in perpetuum ſubeat ipſe judicium. Ideo Dives ille in Evangelio, licèt peccator, pœnalibus urgetur ærumnis, ut citiùs poſſit evadere. Diabolus autem nequaquam puniri ad judicium demonſtratur, nequaquam adhuc pœnis eſſe ſubjectus, niſi quas ipſe, tantorum conſcius ſcelerum, ſolvit timore perpetuo, ne aliquando ſecreus ſit*.

Confirmatur ex Auctore Commentariorum in Epiſtolas Sancti Pauli, Sancto Ambroſio adſcriptorum, qui in cap. 3. Epiſtolæ ad Epheſios exponens illa verba: *Ut innoteſcat Principibus, & Poteſtatibus, in cæleſtibus, per Eccleſiam, multiformis ſapientia Dei*, &c. aſſerit dæmones, qui diaboli tyrannidi aſſenſum præbuerunt, Apoſtolorum prædicatione fuiſſe ab errore liberatos, & ad Chriſtum converſos. *Tam bene* inquit, *de hoc* ſenſit Deus (id eſt de Sancto Paulo) *ut non ſolùm Gentibus hunc Magiſtrum daret, verùmetiam ut per eum veritas Chriſti innoteſcat Spiritibus in cæleſtibus, qui ſunt Principes & poteſtates: ut agnoſcentes per Eccleſiam, qua multifariè ad vitam attracta eſt, in Chriſto unius Dei manere myſterium, deſinant ab errore. Id enim agitur, ut Prædicatio Eccleſiaſtica etiam his proficiat, & deſerant aſſenſum tyrannidi diaboli, qua ſe adverſùs unius Dei fidem impiâ præſumptione armavit*. Tum illa Pſalmi 23. verba huc accommodat; *Tollite portas, Principes, veſtras, & elevamini porta æternales & introibit Rex gloria*. Quæ ſic interpretatur: *Dicetur ergo his Principibus, qui in errore ſunt in cæleſtibus, ſive Miniſtris ejus in terris, ut auferant portas Principis ſui, id eſt diaboli, de mentibus ſuis, per quas multorum Deorum aſſerendorum error intravit*. Quibus verbis, non alii, quàm impii Spiritus deſignantur, qui fide carent, & in errore ſunt, ac tyrannidi aſſenſi ſunt diaboli, quos etiam ab errore illo, prædicatione Eccleſiæ liberari docet. Nam ad bonos Spiritus, *Qui vident faciem Patris cæleſtis* & Chriſtum, ſtatim atque introductus eſt in orbem terrarum, adorare juſſi ſunt, iſta verba referre abſurdum eſt.

Reſpondeo ad primum, Sanctum Ambroſium ibi non opponere pœnas, quas homines impii patiuntur in inferno, dæmonum ſuppliciis, quoad durationem; quaſi dæmonum quidem pœnas æternas fore exiſtimet, hominum verò impiorum aliquando finiendos cruciatus; cùm in eiuſdem Pſalmi Enarratione, & eodem in loco dicat. *Chriſtus ſuos caſtigat, quos diligit; alienos, tamquam generali damnatione impietatis adſtrictos, pœnâ damnat æternâ*: Sed opponere pœnas dæmonum, & hominum peccatorum, in genere ſpectatas, in eo quòd homines peccatores, quandoque in hac mortali vita, vel etiam in futura temporaliter a Deo puniantur, pœnis nimirum purgatoriis; idque conſequantur temporariis hujuſmodi ſuppliciis, ut ex æternis evadant. Unde nomine Divitis Evangelici, quem pœnalibus ærumnis ait urgeri, ut citiùs poſſit evadere, non intelligit Divitem illum epulonem, qui ſepultus eſt in inferno, ſed Divitem Avarum, de quo Lucæ 12. capite, qui a Deo ultore de morte ſibi imminente commonitus eſt his verbis: *Stulte hac nocte animam tuam repetunt a te, qua autem paraſti, cujus erunt?* Quem proinde ſic a Deo increpitum S. Ambroſius exiſtimavit ex eorum eſſe numero, qui temporariis pœnis plectuntur, ut æternas evadant. Quamobrem in eo S. Ambroſii loco, duodecimum Lucæ caput ad marginem annotatur.

Quòd autem Sanctus Ambroſius damnatorum pœnas æternas fore exiſtimaverit, conſtat ex ejus Enarratione in eundem Pſalmum in fine Octonarii 20. ubi hæc habet: *Scientes igitur in æternum manſura judicia omnia juſtitia Dei, caveamus ne opera noſtra diſpliceant, & in æternum incipiamus ſubire judicium*. Conſtat ex ejus 2. capite libro de Fide, cap. 4. ubi ait: *Tu te a diabolo creatum, Manichæe, arbitraris: ad illius ergo feſtina ſedem, ubi ignis & ſulphur: ubi non reſtinguitur ejus incendium, nec umquam pœna moritur*.

Ad confirmationem, reſpondeo, Commentariorum in Epiſtolas Sancti Pauli qui Sancti Ambroſii nomine inſcribuntur, Auctorem, ei fuiſſe in ſententia, quòd mali Angeli, errorem quo Luciferi tyrannidi aſſenſum præbuerunt, prædicantibus Apoſtolis depoſuerint; quia exiſtimavit illos ex errore peccaſſe: ſed non aſſeruit ipſos pravum affectum depoſituros, & convertendos ad Deum, atque ex ſuppliciis inferni liberandos. Quamquam etſi ea in ſententia fuiſſet, nihil adversùs noſtram Propoſitionem ejus probaret auctoritas. Diximus enim Patres æternam dæmonum & impiorum hominum damnationem propugnare. At Ambroſiaſter non eſt inter Patres numerandus, qui vel Hilarius Diaconus Luciferianus fuit, ut viri plerique eruditi putant, vel alius Scriptor multis nævis inſperſus. Sed Auctorem illum æternas damnatorum pœnas credidiſſe, conſtat ex ipſius Commentario in caput ſecundum Epiſtolæ ad Romanos, ubi hæc ſcribit: *Neceſſe eſt ſeveriori pœnâ ut plectatur; immò flammis perennibus torqueatur, qui longâ Dei patientiâ non ſolùm ſe emendare noluit: ſed adhuc addens ad contemptum, exaggeravit peccata*.

Objectio quarta petitur ex Sancto Hieronymo libro 1. Dialogorum adversùs Pelagianos, ubi ſolos impios, id eſt, Deum ignorantes, aut negantes, perpetuis tormentis excruciandos aſſerit, Chriſtianos verò iniquos & peccatores a damnatione liberandos; *Illud verò*, inquit, *quod in ſequenti ponis capitulo, in die judicii iniquis & peccatoribus non parcendum, ſed æternis eos ignibus exurendos, ferre quis poteſt, & intercludere te miſericordiam Dei, & ante diem judicii de ſententia Judicis judicare: ut ſi voluerit iniquis & peccatoribus parcere, te præſcribente, non poſſit? Dicis enim*

Digitized by Google

S. Hieronymus æternitati pœnarum in reſpectu omnium damnatorum minimè contrarius.

nim: Scriptum eſt in centeſimo tertio Pſalmo: Deficiant peccatores a terra, & iniqui, ita ut non ſint. Et in Iſaia, Comburentur iniqui & peccatores ſimul, & qui relinquunt Deum, conſummabuntur. Et non intelligis comminationem Dei interdum ſonare clementiam? Non enim dicit eos æternis ignibus exurendos, ſed a terra deſiſtere, & iniquos eſſe ceſſare. Aliud enim eſt ipſos a peccato & iniquitate deſiſtere: & aliud ipſos perire in perpetuum, & æternis ignibus concremari .... Deinde cujus eſt temeritatis, iniquos & peccatores impiis jungere, qui a nobis ſic definiuntur? Omnis impius iniquus eſt & peccator; nec reciprocatur, ut poſſimus dicere: Omnis peccator & iniquus etiam impius eſt. Impietas enim propriè ad eos pertinet, qui notitiam Dei non habent, vel cognitam tranſgreſſione mutarunt. Peccatum autem & iniquitas, pro qualitate vitiorum, poſt peccati & iniquitatis, vulnera, recipit ſanitatem. Unde ſcriptum eſt (Pſalmo 31.) Multa flagella peccatoris: & non interitus ſempiternus: & per omnia flagella atque cruciatus emendatur Iſraël. Mox inter impios & peccatores ita diſtinguit, *Quòd impii non reſurgent in judicio, jam enim in perditionem ſunt præjudicati:* Peccatores autem in judicium veniant; *Sed in conſilio juſtorum non reſurgant: aliud enim eſt, gloriam perdere reſurgendi, aliud perire perpetuo. Veniet, inquit, hora, in qua omnes qui in ſepulcris ſunt, audient vocem ejus, & egredientur qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui autem mala egerunt, in reſurrectionem judicii. Unde & Apoſtolus eodem ſenſu, quia eodem Spiritu, loquitur ad Romanos: Quicumque enim ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt; & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Sine lege impius eſt, qui in æternum peribit. In lege peccator credens in Deum, qui per legem judicabitur, & non peribit.*

Porrò non de Purgatorii pœnis intelligendus eſt hic Sancti Hieronymi locus, ut quidam reſpondent, ſed de inferorum cruciatu. Etenim ignem illum intelligere ſe dicit, quo Hæretici & impii ſoli in ſempiternum cremantur. Deinde peccatores & impios eos ipſos in æternum perituros eſſe negat, qui in gloria non reſurgent, neque in reſurrectionem vitæ, ſed in reſurrectionem judicii; Judicium autem pro condemnatione hic ſumitur. Tertiò, ſolos impios, hoc eſt infideles, excludit a judicio: eos autem qui in judicio ſiſtentur, per legem judicandos ait, non tamen perituros in æternum. Igitur illi quibus dicturus eſt Dominus, *Ite maledicti in ignem æternum*, &c. qui utique judicantur, & in reſurrectionem judicii veniunt, a pœnis longo intervallo liberi fient.

Confirmatur ejuſdem Sancti Hieronymi teſtimonio in calce Commentariorum in Iſaiam, ubi poſtquàm ſententiam Origenis tacito ejus nomine propoſuit, oſtenditque quibus Scripturæ locis utantur, qui aſſeverant, poſt cruciatus & tormenta, futura refrigeria, quæ nunc abſcondita ſunt ab his, quibus Dei timor utilis eſt, ut dum ſupplicia reformidant, peccare deſiſtant: Primùm ſententiam hac de re ſuam ſuſpendit. *Quod nos*, inquit, *Dei ſolius debemus ſcientiæ derelinquere, cujus non ſolùm miſericordia, ſed & tormenta in pondere ſunt, & novit quem, quomodo, aut quamdiu debeat judicare.* Deinde verò eò deſcendit, ut ſolos dæmones, & impios homines, hoc eſt a fide alienos, ſempiternis mactandos eſſe cruciatibus affirmet: Chriſtianos verò poſt expiationem operum ſuorum eſſe liberandos. *Et ſicut diaboli*, inquit, *& omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde ſuo, Non eſt Deus, credimus æterna tormenta: ſic peccatorum atque impiorum, & tamen Chriſtianorum, quorum opera in igne probanda ſunt, atque purganda, moderatam arbitramur, & mixtam clementiâ ſententiam Judicis.* Hæc autem de purgatoriis ignibus intelligi non poſſunt, ut patet ex orationis contextu. Nam de illis agit ſuppliciis, quæ Origeniſtæ aliquando finiri, licèt poſt multa tempora, ſentiebant: ea verò damnatorum ſunt: quæ illi nonniſi purgatoria, Platonicorum more, eſſe volebant.

Reſpondeo, Sanctum Hieronymum contendere ſolùm Chriſtianos, quantumvis peccatores & impios, ſalvari poſſe per ignem; non tamen omnes, ſed qui pœnitentiam egerint. Opponit namque Chriſtianos peccatores Ethnicis, Hæreticis, & Apoſtatis, qui peribunt omnes in æternum: ut autem ea ſalvetur oppoſitio, ſatis eſt quòd Chriſtiani peccatores, omnes in perpetuum non pereant; ſed quidam, quos ſcelerum in hac vita pœnituit, purgatoriis expiati flammis evadant: quamvis tam eminentem gloriæ gradum ac cæteri Juſti non conſequantur. Sic autem exponi debere hæc Sancti Hieronymi loca, hancque interpretationem ipſa pati poſſe, quantumvis difficilia videantur, ex eo conſtat, quòd Sanctus Hieronymus, quem ſibi in re tanti momenti contradixiſſe & pugnantia ſcripſiſſe nequaquam veriſimile eſt, æternitatem pœnarum Inferni disertè aſſeruit, etiam quoad Chriſtianos, qui mortalibus illigati peccatis moriuntur. Ubi enim hæc verba (Iſaiæ 5.) *Dilatavit infernus animam ſuam*, ad Judæos retulit, qui non habuerunt ſcientiam Filii Dei, quos ait *infernum abſque ullo numero & ſatietate devoraſſe in perpetuam puniendos:* Addit continuò: *Quicquid de populo diximus Judæorum, tropologicè referri poteſt ad eos, qui ſæculi deliciis occupati, nec reſpicientes opera Dei, captivi ducuntur in peccatum, & non habeant ſcientiam Dei: & idcirco fame, & ſiti pereunt bonorum operum atque virtutum: & detrahentur in gehennam; ibique æternis cruciatibus deputati, potentiam & ſuperbiam miſeriâ cernent & humilitate mutari.* Quod etiam in cap. 25. Matthæi profitetur, ut ex noſtris probationibus conſtat.

Sed luculentiſſimus locus eſt ex Commentariis in Jonam Prophetam, ad illa capitis quarti verba, *Et pervenit verbum ad Regem Ninive, & ſurrexit de ſolio ſuo*, &c. Ubi Origeniſtarum errorem impugnans, qui illa verba de diabolo allegoricè interpretabantur, qui in fine mundi deſcendens de ſuperbia ſua, acturus ſit Pœnitentiam, & in locum priſtinum reſtituendus, hæc habet: *Sed hoc quia Scriptura ſacra non dicit, & evertit penitus timorem Dei, dum facilè homines labuntur ad vitia; putantes etiam diabolum qui auctor malorum eſt, & omnium peccatorum fons, actâ pœnitentiâ poſſe ſalvari, de noſtris mentibus abjiciamus, & ſciamus peccatores in Evangelio mitti in ignem æternum, qui præparatus ſit Diabolo, & Angelis ejus, & de his dici: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Scimus quidem clementem eſſe Deum: nec, qui peccatores ſumus, crudelitate illius delectamur: Sed legimus: Miſericors & juſtus Dominus; & Deus noſter miſeretur. Juſtitia Dei vallatur miſericordiâ, & tali ad judicium ambitione procedit: ſic parcit ut judicet, ſic judicat ut miſereatur. Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi, juſtitia & pax oſculatæ ſunt ſe. Alioquin ſi omnes rationabiles creaturæ æquales ſunt, & vel ex virtutibus, vel ex vitiis, ſponte propria aut ſurſum eriguntur, aut in ima merguntur; & longo poſt circuitu, atque infinitis ſæculis, omnium rerum reſtitutio fiet, & una dignitas militantium: Quæ diſtantia erit inter virginem & proſtibulum? Quæ differentia erit inter Matrem Domini & (quod dictu quoque ſce-*

lus

lus eſt) victimas libidinum publicarum? Idemne erit Grabriel & Diabolus? Idem Apoſtoli & damones? Iidem Propheta & Pſeudopropheta? Idem Martyres & Perſecutores? Finge quod libet: unuos & tempora duplica, & infinitus atates congere cruciatibus: ſi finis omnium ſimilis eſt, preteritum omne pro nihilo eſt: quia non quarimus quid aliquando fuerimus, ſed quid ſemper futuri ſimus.

Cùm autem ait Sanctus Hieronymus, in cap. ultimum Iſaiæ, *Quòd nos debemus Dei ſolius ſcientia derelinquere, cujus non ſolùm miſericordia, ſed & tormenta in pondere ſunt, & novit quem, quomodo, aut quamdiu debeat judicare:* Id ait de pœnis peccatorum generatim ſumptis, non autem de pœnis Inferni, de quibus eodem loco paulò ante dixerat: *Qui prævaricati ſunt in Domino, aternis tradentur ardoribus. Vermis autem qui non moritur, & ignis qui non extinguetur, a pleriſque conſcientia accipitur peccatorum, qua torqueat in ſuppliciis conſtitutos: ita dumtaxat ut non negent prævaricatorum, & Dominum negantium aterna ſupplicia: dicente Domino in Evangelio: Ite in ignem aternum, qui præparatus eſt Diabolo, & Angelis ejus.*

Denique hæc Sancti Hieronymi verba: *Chriſtianorum, quorum opera in igne probanda ſunt, atque purganda, mixtam clementiâ arbitramur ſententiam Judicis:* ad pœnas Purgatorii referenda ſunt, non ad pœnas Inferni, quibus Chriſtianorum, opera non purgantur, atque probantur. Vel, ſi quis ad pœnas Inferni ea referenda eſſe pertinaciter contendat, dicam Sanctum Hieronymum ſolùm velle, quòd Deus damnatos ipſos Chriſtianos citra condignum puniat, & mitioribus pœnis eos plectat; quàm Diabolum, & omnes negatores, & impios. *Qui dixerant in corde ſuo, Non eſt Deus.* Id autem Origeniano errori nequaquàm favet, aſſerenti dæmonum & hominum impiorum damnationem ac ſupplicia finem aliquando habitura.

QUÆ quidem ſupplicia meorum numero & gravitate peccatorum, cùm fuerim promeritus, Filium Dei Chriſtum Dominum ac Salvatorem omnium hominum, ad miſericordiæ ipſius tribunal proſtratus, humillimè precor, ut Paſſionis ſuæ merito, Sanguiniſque pretioſi virtute, quem pro hominibus univerſis, & pro me peccatore miſerrimo fudit: nec non Virginis Mariæ Matris ſuæ Sanctiſſimæ, cujus in clientelam me contuli, patrocinio ac ſuffragiis, ab iis me eripiat, meque ſuo dignum efficiat Regno, ut ipſum amare, laudareque æternùm poſſim: cui laus, honor & gloria in ſæcula. AMEN.

FINIS HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ SÆCULI III.

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM, QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

A

Abdias Babylonius, & Liber qui ſub ejus nomine circumfertur, 44.

Abgarus, princeps Edeſſenorum, de Epiſtola Abgari ad Jeſum, 86. Epiſtola illa ſuppoſititia eſt, & apocrypha & a Gelaſio damnata, *ib.*

Abſolutio. Præcipitata Abſolutio animabus impedimentum eſt ad ſalutem, 676. Abſolutio Sacramentalis jure divino ſolis ſacerdotibus conceſſa, 684. Abſolutio duplex, Canonica & Sacramentalis, 685. De Abſolutionis denegatione in ſupremo vitæ diſcrimine quorumdam criminum reis, 713. Canonicorum criminum reis in ſupremo vitæ diſcrimine Abſolutio Sacramentalis negata eſt, *ibid.* Ratio hujus ſeveritatis, 714. Diſcrimen quod intercedit inter veterem Eccleſiæ diſciplinam qua Abſolutio etiam in extremis aliquando denegabatur, & errorem Novatianorum, *ib.* In extremis Abſoluti ſi iterum convaluiſſent, iterum pœnitentiæ publicæ ſubjiciebantur, *ib.* In extremis conceſſæ Abſolutionis incertus effectus, *ibid.* De hujus Abſolutionis efficacia Eccleſia ſemper dubitavit, *ibid.* Quidam Epiſcopi Africani ante S. Cyprianum mœchis, etiam in exitu, Abſolutionem Sacramentalem negaverunt, 715. Nullæ Orientis Eccleſiæ Abſolutionem Sacramentalem lapſis pœnitentia functis dare umquam recuſarunt, *ib.* Celeberrimæ Occidentis Eccleſiæ, ut Romana, Carthaginenſis, Hiſpanienſis Abſolutionem lapſis moribundis qui pœnitentiam ſani inchoaverant, dari voluerunt, 717. Satisfit objectionibus, 718. Graviorum peccatorum reis Abſolutio Sacramentalis poſt peractam dumtaxat pœnitentiam & impletam ſatisfactionem primis Eccleſiæ ſæculis, ordinaria lege concedebatur, 726. Cùm urgebat mortis periculum, aut in diſcrimine verſabatur pœnitentis ſalus, Abſolutio ante impletam omnino ſatisfactionem concedebatur, 727. Imminente perſecutione, lapſis concedebatur Abſolutio ante ſatisfactionem impletam, *ib.* Quando lapſis nulla impleta aut inchoata ſatisfactione Abſolutio concedebatur, 728. vide Lapſi. Diſpoſitiones quibus ad Abſolutionem Sacramentalem & veniam a Deo obtinendam peccator præparatur, 731. Abſolutio quibus tribuenda, *ibid.* Eccleſia ſatisfactionem deſiderabat ut diſpoſitionem ad Abſolutionem Sacramentalem obtinendam, *ibid.*

Abſtinentia a carnibus, utrùm pars ſemper fuerit Eccleſiaſtici jejunii, 371. Abſtinentia a carnibus apud veteres Chriſtianos diebus eſurialibus publica lege fuit præcepta, 372. & ſeq. Locis quibuſdam Apoſtoli abutitur Dallæus, 375. Quod Eccleſia certis diebus carnis eſum potuerit prohibere, 378. Alcibiadis Confeſſoris factum imperitè profertur a Dallæo contra Eccleſiæ legem, de Abſtinentia carnium certis diebus, 380. Ex factis Spiridionis & Martiani perperam colligit Dallæus Abſtinentiam carnium Quadrageſimali tempeſtate Chriſtianis liberam fuiſſe, *ib.* & ſeq.

Actus Apoſtolorum, 30.

Adam Salus Adami adversùs Tatianum & Encratitas probatur ex Scriptura, & ex Patribus, 607.

Adamita. De Adamitarum hæreſi, 327.

Adrianus Trajani ſucceſſor, 346. Ipſo imperante Judæi varios & graves tumultus excitarunt, *ibid.*

Adulter Adulterium lege divina prohibitum, 311. Publicæ pœnitentiæ olim addicebatur, *ibid.* A communione in quibuſdam Eccleſiis ad mortem uſque arcebantur, 715.

Ægyptii. Evangelium ſecundùm Ægyptios apocryphum, 30.

Æmilianus Imp. 668.

Æones. Fabula Æonum ſubvertitur, 541.

Æra Chriſtiana quid ſit, 65. Æra Vulgaris, 71. Julius Africanus Chronologus inſignis, 659. Libros Ceſtorum compoſuit, *ibid.* Reliqua opera quæ extant, & quæ deſiderantur, 659. & ſeq.

Agnus Paſchalis, Lege cautum apud Judæos, ne occideretur & manducaretur ante vernum æquinoctium, 84.

Aggrippina, 58.

Alexander I. 316.

Alexander Mammeæ filius, virtutes ejus & egregia facinora, 667. Venales Magiſtratus eſſe prohibuit, *ibid.* In Chriſtianorum religionem propenſiſſimus *ibid.* Bellicæ expeditiones Alexandri, *ibid.*

Ammonius, Alexandrinus, Philoſophus Chriſtianus a Porphyrio falsò accuſatus, 659. Opera ejus genuina, *ib.* Diateſſaron falsò præfert nomen Ammonii, *ibid.*

Andreas, frater S. Petri, quibus prædicaverit, & quo genere mortis perierit, 15. De Actis S. Andreæ ſuppoſitis, 39. De paſſione S. Andreæ ab Achaiæ Presbyteris conſcripta, 47. Acta paſſionis S. Andreæ, utrùm genuina ſint, *ibid.* & ſeq.

Angelici. De Angelicorum hæreſi & auctore, 639. Quare ſic dicti, *ibid.*

Angelus. Error Simonis Magi de Angelis mundi conditoribus 281. Actiones vitæ corporeæ & animalis non exercent Angeli, 288.

Anicetus, 316. Anicetum inter & Polycarpum quid diſſidii fuerit de ritu celebrandi Paſchatis, 406.

Anima. Magni ſuper extinctam Animam dandi planctus, 674. Animarum vulnera divinæ medicinæ lege curanda, 730. Utrùm animæ creatæ fuerint ante corpora; & propter peccata ante mundi corporei creationem commiſſa, fuerint in illa velut in carceres detruſæ, 862. Origenis errorem de animarum creatione ante corpora

Digitized by Google

pora Scriptura ſacra coarguit, *ibid.* Sancti Patres refellunt *ibid.* & ſeq. Eccleſia damnat, 864. Origenis momenta minorantur, *ibid.*
Annus Confuſionis, & Annus Reſtitutionis, 64.
Anſelmi Lucenſis Collectio, 252.
Antepuſchale jejunium *Vid.* JEJUNIUM 382.
Anterus Pont. Max, 624.
Antiocheni. Epiſtola S. Ignatii ad Antiochenos, 51.
Antiochia. Epocha ſeſſionis S. Petri Antiochiæ 176. Antiochena Eccleſia quo tempore a S. Petro fundata, *ib.* Videtur S. Petrus fundaſſe Eccleſiam Antiochenam ex Judæis, non ex Gentibus, *ib.* S. Petrus Antiochię ſedem ſtabilivit anno a Paſſione Chriſti quarto, *ib.* De S. Petri ſucceſſoribus in Antiochena ſede, *ibid.* S. Petro in Antiochena ſede proximè ſucceſſit Evodius, 177. S. Ignatius a S. Petro ordinatur Epiſcopus Antiochiæ, *ibid.* De novem Canonibus Concilii Antiocheni Apoſtolorum, 242. Synodus Antiochena Apoſtolorum in omni retro Eccleſia ignota fuit. 242. Nullum eſt illius Synodi in Actis Apoſtolorum & in omni retro antiquitate veſtigium, *ibid.*
Antonius Pius Legem ęquiſſimam de adulterio tulit, 347.
Apocalypſis Joannis, 38. Qui illam rejecerint, qui eam eſſe S. Joannis Evangeliſtæ dubitaverint, *ib.* Ubi & quo tempore ſcripta ſit, 39.
Apelles. Errores ejus, 327. A quibus impugnati, *ib.*
Apollinaris Hierapolitanus, 338.
Apollonius Tbyanæus, Magus inſignis, 58. Illum Epheſii ut Deum colnerunt *ibid.* Apollonii imaginem inter deorum ſuorum ſimulacra Alexander juſſit collocari, *ib.* Apollonium æqualem eſſe Chriſto oſtendere aggreſſus eſt Hierocles, *ibid.* Apollonii præſtigias detegit Euſebius, *ib.*
Apollonius Scriptor Eccleſiaſticus, 340.
Apollonius Romanus Senator & Martyr, 340.
Apoſtoli. Apoſtolicus. Apud quas gentes Apoſtoli prædicaverint, & quo genere mortis obierint, 15. & ſeq. De Actibus Apoſtolorum, 30. De ſuppoſitis Apoſtolorum Scriptis, 39. Evangelium duodecim Apoſtolorum, apocryphum, *ibid.* Actus Apoſtolorum ab Ebionitis compoſiti 39. Vitæ Apoſtolorum ſub Abdiæ Babylonii nomine editæ, 44. Quo ſenſu Apoſtoli dicantur Eccleſiæ fundamenta 102. De Symbolo Apoſtolorum, 162. Utrùm illud Apoſtoli condiderint. *ibid.* Symbolum quod Apoſtolicum appellatur, ab Apoſtolis traditum eſt, 163. Cur Symbolum Apoſtolorum repoſitum non ſit in Canone Scripturæ ſacræ, 164. De tempore quo ſymbolum ab Apoſtolis editum eſt, 165. Cur variè variis in Eccleſiis legatur, *ib.* & ſeq. De Canonibus Apoſtolicis 224. Varia de Canonibus Apoſtolicis virorum eruditorum ſententia, *ibid.* Canones Apoſtolici octoginta quinque ab Orientalibus Eccleſiis recepti ſunt, ſexto ineunte ſæculo, 225. Ante quinti ſæculi ſuprema non probati, *ib.* Initio ſexti ſæculi, quinquaginta canones Apoſtolorum in Ecleſiæ Latinæ codicem relati ſunt, 226. Non tamen inter Eccleſiaſticas regulas ab omnibus Eccleſiis ſtatim admiſſi *ib.* & ſeq. Auctoritatem obtinuere tamen quinquaginta illi canones per Occidentalem Eccleſiam univerſam, 35. poſterioribus rejectis, 227. Canones Apoſtolis inſcripti nedum 35. poſteriores, verùm & priores 50. ſunt Apoſtolis ſuppoſiti & pſeudepigraphi, *ib.* Priorum quatuor ſæculorum Patres canonum Apoſtolicorum non meminere, 227. Canones Apoſtolici ab Apoſtolorum uſu & ſtilo ſunt penitus alieni, 228. Canones Apoſtolici a Gelaſio Pontifice Maximo damnati, 230. Satisfit objectionibus, 231. Quo tempore & a quo confecti ſint Canones Apoſtolici 236. De Conſtitutionibus Apoſtolicis, 237. Conſtitutiones Apoſtolorum apocryphæ & priorum ſæculorum Patribus ignotæ, *ibid.* Ab Apoſtolorum & Eccleſiæ doctrina alienæ, 238. Ipſis Apoſtolis & Clementi Romano ſuppoſitæ, 239. Errores quibus ſcatent illæ conſtitutiones, *ibid.* Conſtitutiones Apoſtolicas fuiſſe dubiæ fidei, 240. An Liber inſcriptus, Doctrinæ Apoſtolorum, a S. Athanaſio laudatus, unus & idem Liber ſit, qui ſub nomine Conſtitutiunum Apoſtolicarum habetur, 240. De novem canonibus Concilii Antiocheni Apoſtolorum, 242. Novem Canones Antiochenæ Apoſtolorum Synodo aſcripti ſunt apocryphi & planè ſuppoſititii, *ibid.* Nulla memoria illorum canonum occurrit in Veteribus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ monumentis, uſque ad Baronium, *ibid.* Synodus Antiochena Apoſtolorum, in omni retro Eccleſia ignota fuit, *ibid.* Canones illius ſynodi variè a variis auctoribus referuntur, 242. Plurima continent falſa & abſurda, *ibid.*
Apoſtolici. Quinam fuerit illorum Hæreticorum error palmaris, 639.
Appion, 346.
Aquila, Ejus origo, Patria, Religio, 499. Aquilæ verſio, *ibid.*
Aquila Aurea ab Herode ſupra majorem portam templi poſita, a Judæis deturbata, 67.
Arabes. Eorum errores, 628. In concilio Arabico multis ab Epiſcopis damnati ſunt, *ibid.*
Arubianus, 556.
Arbitrium. De libero hominis Arbitrio, 851. Utrùm libero Arbitrio præditus ſit homo, quo peccatum vitari poſſit, *ibid.* Liberum hominis Arbitrium probatur ex Scriptura, & ex Traditione, 851. Ex Eccleſiæ judicio & definitione, 854. Homini peccatori utpote libero, jure infliguntur ſupplicia, 853. Hæreticorum objectionibus contra liberum Arbitrium reſpondetur, 854. Homo liber non eſt quoad actiones externas, *ibid.* Liberum hominis Arbitrium peccato vulneratum eſt, non peremptum, 855. Homo ſine gratia Chriſti per ſe efficaci non habet poteſtatem proximam & ultimò completam ad bonum, 856. Fatalis & abſoluta peccandi neceſſitas primi hominis peccato non eſt invecta, *ibid.* Præſcientiæ Dei, providentiæ, prædeſtinationis & gratiæ concordia cum libero Arbitrio, 859.
Archelaus Poſt obitum Herodis parentis, dimidia parte ditionis illius ab Auguſto donatus, 67. Anni principatus, *ibid.* Archelai exauctoratio & exilium, 67.
Archontici. De eorum hæreſi & erroribus, 323.
Arelatenſe primum Concilium. Utrùm nomine Plenarii in quo quæſtio de Baptiſmate Hęreticorum finita eſt, S. Auguſtinus Arelatenſe primum intellexerit, 769. An Arelatenſi primo Concilii plenarii rationes conveniant, *ibid.* & ſeq.
Ariſtides, 329.
Artaxerxis Longimani Edictum de urbe & muris Jeruſalem ædificandis, 80.
Artemones & ejus hæreſis, 326.
Athenagoras, patria ejus, mores & ſeripta, 338.
Ægyptii. Evangelium ſecundùm Ægyptios, apocryphum 39.
Auditio, ſecunda pœnitentiæ publicæ ſtatio, 723. Auditio, quid ſit, & quibus communis erat, *ib.* Quomodo cum pœnitentibus Audientibus agebatur, 723. Audientibus non imponebantur manus, *ibid.*
Auguſtus. Imperatorum maximus & potentiſſimus, 57. Sub Auguſto Chriſtus natus eſt, *ibid.* Prodigis quæ ſub ejus Imperio contigerunt, 57. Judæis favit Auguſtus 57. Tempus regni & mortis ejus, *ibid.* Quomodo numerari poſſunt anni Auguſti, 70.

Au-

Digitized by Google

Aureliani Imperatoris perſecutio, 624.

Aurelius Antoninus 347. Miraculum ſitis Germanicæ Chriſtianorum militum precibus depulſæ ſub Aurelio vindicatur, 347. 311. Virtutes ejus, 348.

B

BAchillus, Corinthiorum Epiſcopus, 346.

Balbinus [Clodius] Imperator, 667.

Balſamum. Utrùm Balſamum ſit eſſentiale materiæ confirmationis, 490. 496.

Baptiſmus. De Baptiſmi ſolemnis tempore, 460. Baptiſmi ſolemnis tempus Paſcha & Pentecoſte, ſecundùm antiquam diſciplinam, *ibid.* Baptiſmus ſolemnis in Epiphaniæ feſto in quibuſdam Eccleſiis olim collatus, *ibid.* Baptiſmus ſolemnis in Natali Domini & ſancti Joannis Baptiſtæ in Eccleſia Gallicana olim conferebatur, 461. Baptiſmus Chriſti. *vid.* CHRISTUS. De Baptiſmo ab Hæreticis collato, 635. De Rebaptizantium errore, *ibid.* Quis primus illius auctor, *ibid.* Error ille in Orientem pervaſit & Conciliis ibi firmatus eſt, *ibid.* Eidem errori, ſcilicet de Baptiſmo Hæreticorum non recipiendo, magnas vires addidit S. Cyprianus, & tria ſub ipſo Carthagine celebrata Concilia, 636. S. Stephanus Romanus Pontifex veritatem ſedulò defendit Traditionis clypeo, *ibid.* Quomodo S. Cyprianus Stephani Pontificis Romani decretum exceperit, 637. Quæ momenta S. Cypriani errorem elevent, *ibid.* Utrùm S. Cyprianus & Firmilianus ob errorem de Baptiſmo Hæreticorum iterando, a Stephano revera fuerint excommunicati, 742. Utrùm Baptiſma in nomine Chriſti ſolius collatum validum ſit, 754. Explicita trium ſanctiſſimæ Trinitatis Perſonarum invocatio ad validitatem Baptiſmi neceſſaria, *ibid.* & 756. Ab Apoſtolis collatum eſt ex diſpenſatione Baptiſma in nomine ſolius Chriſti, 756. Utrùm ſolum Chriſti nomen in forma Baptiſmi ab Apoſtolis proferebatur, *ibid.* Quo ſenſu in nomine Chriſti dicuntur baptizati Diſcipuli, *ibid.* Quare in nomine Chriſti baptizabant Apoſtoli, 756. De fide Stephani circa Baptiſmum Hæreticorum, utrùm in oppoſitum errorem S. Cypriani errori lapſus ſit, 758. Origenes Baptizatorum crimina abſolutè irremiſſibilia non ſenſit, 817. De Baptiſmo Hæreticorum, 821. Baptiſmum ab Hæreticis collatum verbis Evangelicis, validum eſſe probatur ex Traditione, 821. ex Conciliis, *ibid.* & ſeq. ex Patribus, 822. Solvuntur objectiones, 824. Reſpondetur rationibus S. Cypriani, contra Baptiſmum Hæreticorum, 825. & ſeq. Rationes Africanorum Antiſtitum de Hæreticorum Baptiſmate iterando exſufflantur, 828. & ſeq. Rebaptizantium objectionibus S. Auguſtini reſponſa. 825. & ſeq. S. Athanaſii locus explicatur, 831. Reſpondetur teſtimonio S. Cyrilli Hieroſolymitani, *ibid.* Sententia S. Baſilii de Baptiſmo Hæreticorum, *ibid.* S. Optatus Milevitanus Baptiſma omnium Hæreticorum non improbat, 833.

Barbeliota ſeu Barberiani, unde hæreſim ſuam hauſerint, 323.

Bardeſanes & ejus errores, 326.

S. Barnabas quis ſit & unde ſit, 45. De Epiſtola S. Barnabæ, an genuina ſit vel apocrypha, *ibid.*

Baronius emendatur, 52. 24. 21.

S. Bartholomæus, quos evangelicam veritatem docuerit, & quo genere mortis vitam finierit, 27. Evangelium S. Bartholomæi apocryphum, 39.

Baſilides, & errores ejus, 23. Error Baſilidis de natura humana & carne a Filio Dei ſpecie tenus ſuſcepta, 185. Refellitur error Baſilidis ex Scripturà, *ibid.* & ſeq. Satisfit objectionibus in gratiam Baſilidis proponi ſolitis, 187. Refellitur alter Baſilidis error, corporum reſurrectionem futuram negantis, 189. Baſilidis & aliorum hæreticorum argumentis contra reſurrectionem corporum reſpondetur, 195.

Baſilii Seleucienſis Libri de geſtis S. Theclæ, 42.

Berillus Boſtrorum in Arabia Epiſcopus, & ejus de Filio Dei error, 627.

Blaſphemia in Spiritum S. utrùm remitti poſſit, 815. S. Hieronymus Blaſphemiam in Spiritum Sanctum irremiſſibilem eſſe non cenſet, 816.

Burchardi Collectio, 252.

C

CAjetanus de Epiſtola ad Hebræos, 34. Cajetanus perſtringitur, 602.

Cain, Utrùm ante meditatam fratris necem peccatum aliquod admiſerit, 852.

Cainus & Cainani, Valentinianorum ſoboles, 328. Eorum errores præcipui, *ibid.*

Cajus Pont. Max. Diocletiani Imperatoris ex fratre Maximino nepos, 626.

Cajus Romanæ Eccleſiæ Presbyter, & opera ejus, 656. Calendarii emendatio, Gregorii XIII. Pont. Max. juſſu, 419.

Caligula, Princeps immaniſſimus, ſuccedit Tiberio, 58. Pro Deo coli vult, *ibid.* Statuam Hieroſolymitanum in templum inferri jubet, illudque ſibi dedicari ſub titulo Novi Jovis, Illuſtris Caji, *ibid.* Sui ipſius quaſi Numinis ſe creavit ſacerdotem, & equum ſuum collegam ſacerdotii aſciſcit, *ibid.* Rem eſſe ſibi cum Luna gloriatur, *ibid.* Occiditur conjuratione Chæreæ Caſſii, 58. Tempus regni & vitæ Caligulæ, *ibid.*

Calixtus Pont. Max. 624.

Candidus, 345.

Canones Apoſtolici, 228. De variis canonum Collectionibus, *Vid.* COLLECTIO. De Canonicis Libris Novi Teſtamenti, 26. & ſeq. Canonum Collectio, *Vid.* COLLECTIO. De variis juris Canonici Collectionibus, 250. & ſeq.

Caracalla quare ſic dictus, 666. Antonini Caracallæ mores, & vitia, *ibid.* Macrino Præfecto Prætorio per Martialem Centurionem interficitur, *ib.*

Carinus Cæſar creatus, 669. Flagitioſus fuit Princeps, *ibid.*

Caro. *Vid.* ABSTINENTIA Carnium.

Carpocrates. De Carpocrate & ejus erroribus, 317. Filius ejus Epiphanes fabulas ipſius amplificavit, 318.

Carus (Aurelius) Imp. 669.

Caſleu menſis, 66.

Cataphryges De eorum hæreſi, auctore, & erroribus, 325.

Cerdonis hæreſis & errores, 319.

Cerinthus. Errores Cerinthi Chriſtum a Jeſu dividentis, & purum hominem eſſe aſſerentis, ex Joſeph genitum, 298. Refellitur ex Scriptura, *ibid.* Ex Patribus, *ibid.* Chriſti Jeſu divinitas vindicatur contra Cerinthum & Socinianos, 299. Illorum objectionibus reſpondetur, *ibid.* & ſeq. Error Cerinthi de terreno & millenario Chriſti regno, 302. Refellitur idem error, Objecta diluuntur, 303.

Cenſus populi, 68.

Chaldæi Paraphraſtæ, 498. Chaldaicorum Paraphraſeon ætas, *ibid.* & ſeq.

Chriſtiana Religio. De Chriſtianæ Religionis origine, 138. Chriſtiana Religio Chriſti natalem

non ſolùm anteceſſit, ſed cum primis hominibus orta eſt, *ibid.* Floruit apud homines Sanctos qui tempore legis naturæ, & legis ſcriptæ vixerunt, *ibid.* Chriſtianum nomen quo tempore auditum, 539. An veteres Patriarchæ & Prophetæ fuerint Chriſtiani, *ibid.* & ſeq. Chriſtiana Religio mediis & poſtremis ſeculis æquè ſincera & incorrupta ac primis, 588.

Chriſtus. De adventu Chriſti, 1. & 2. Adventus ejus a Prophetis prænunciatur, *ibid.* De *Chriſti* Genealogia, 2. De Nativitate Chriſti, 4. & 5. Chriſti Baptiſmus 5. Primum Chriſti miraculum, *ibid.* De Chriſti paſſione, 6. Solis eclipſis Chriſto moriente, 6. Chriſti ſepultura, 7. Deſcenſus Chriſti ad inferos, 7. Ethnicis mors Chriſti ſignificata eſt, *ibid.* De Chriſti Reſurrectione & Aſcenſione, 7. Chriſtus Matri ſuæ primùm non apparuit, 7. Variæ ejus apparitiones, 7. Aſcenſio Chriſti, 8. Chriſti fama latè diffuſa, 9. De ſcriptis Chriſto Domino ſuppoſitis, 26. Quo anno Chriſti Domini conſignanda ſit Nativitas, 63. Maxima SS. Patrum & præcipuorum per omnes ætates Scriptorum in aſſignando natali Chriſti anno diſſenſio, 65. Quo tempore Chriſtus natus ſit, 66. & ſeq. Quomodo verus dies natalis Chriſti innotuerit, 75. Variæ de Anno Baptiſmi Chriſti ſententiæ, 76. Quando Chriſtus baptizatus eſt, *ibid.* & ſeq. De tempore mortis Chriſti ac de ætate qua mortuus eſt, 78. Antiquorum hac de re pugnantes ſententiæ, *ibid.* Quot anni vitæ mortalis Chriſto aſſignandi ſint, ac proinde quo anno mortuus ſit, ex Sacra Traditione certò colligi non poteſt, 79. Chriſtus mortuus eſt anno ætatis ſuæ trigeſimo-ſeptimo inchoato 80. Quadruplex paſcha miniſterii Chriſti, 81. & ſeq. Chriſtus feriâ quintâ epulum paſchale celebravit, 82. In deſignando anno Chriſti Paſſionis ac die minùs fuit accuratus Auguſtinus, 84. De Epiſtola Chriſti ad Abgarum, 86. Chriſtum eſſe verum hominem, probatur ex Scriptura, ex Patribus, ratione, 285. Refellitur error Ceriothi, Chriſtum a Jeſu dividentis & purum eſſe hominem aſſerentis, 298. Chriſti divinitas vindicatur contra Cerinthum, 299. De millenario Chriſti regno, 302. Error Ebionis Chriſtum ex conſortio Mariæ cum Joſepho fuiſſe genitum effutientis, 306. De Baptiſmo in nomine Chriſti collato, utrùm validum ſit ac legitimum, 754.

Cibi. De Ciborum delecto, 372. An alii Cibi mundi ſint, alii immundi, 376. Quo ſenſu Cibi quidam rejiciuntur a fidelibus, 377. Eccleſia poteſt certorum Ciborum uſum fidelibus ad tempus prohibere, 378.

Cincia Lex, a quo inſtaurata, 58.

Claudius Nero, Caligulæ ſucceſſor Judæis favit Alexandrinis, 58. Agrippina ejus uxore, Germanici fratris filiâ veneno ſublatus eſt, *ibid.* Legem Cinciam adversùs Advocatos inſtauravit, 57.

Claudius Imperator. Hujus Principis præclaræ dotes, 668. Reportatâ de Gotis Victoriâ celebris fuit, *ibid.*

Clemens Quartus poſt Petrum Romanus Epiſcopus, 577. Cleto ſucceſſit, *ibid.* Anni pontificatûs ejus, 59. Ab ipſo miſſus eſt in Gallias Dionyſius Areopagita, 188. mors ejus, 59. Epiſtola S. Clementis ad Corinthios, 49. An genuinum opus ſit S. Clementis, *ibid.* & ſeq. Libri Recognitionum S. Clementis adſcripti, 51. Homiliæ undeviginti nomine Clementis inſcriptæ, 52. Liturgia S. Clementi adſcripta, *ibid.*

S. *Clemens* Alexandrinus, & opera ejus quæ extant, 340. Stromatum Clementis Alexandrini ſynopſis, *ib.* Clementis Alexandrini Adhortatio ad gentes, 341. Pædagogus, *ibid.* S. Clementis opera quæ exciderunt, *ibid.* De doctrina S. Clementis & de nævis ipſi verè aut perperam affictis, 436. De Filio Dei rectè ſenſit Clemens Alexandrinus, nec favet Socinianis, *ibid.* Chriſtum paſſionis penitus expertem fuiſſe non ſenſit, 437. Chriſtum pulchrâ & eleganti corporis formâ fuiſſe negat, 438. Chriſtum uno tantùm anno prædicaſſe cenſet, *ibid.* Error Clementis Alexandrini de Chriſti & Apoſtolorum prædicatione in inferis, *ibid.* Clemens Alexandrinus Angelos incontinentiâ peccaſſe ſentit, 439. Juſtificationem philoſophiæ non tribuit, ſed gratiæ Dei, fidei, & Caritati, *ibid.* Clemens Alexand. peccati originalis propagationem non negat, 440. In Hiſtoria ſacra peregrinus non fuit, 441. Clemens Alexandrinus ſimulationis & æquivocationis patronus, *ibid.* Obſervantiam mandatorum Dei ſolis liberi arbitrii viribus non tribuit, 441. Quo ſenſu Angelos a mundi vanitate liberandos, Clemens Alexandrinus dixerit, *ibid.*

Clementina, Quid ſint, & quomodo laudari ſolent, 253.

Clerici. De pœnitentia Clericorum, 737. Clerici minores non ſecus ac Laici publicæ olim pœnitentiæ addicebantur, *ibid.* & ſeq. Majoribus Clericis poſt tertium ſæculum pœnitentia publica ex Eccleſiæ diſciplina non imponebatur, 738. Sacerdotes & Diaconi in Monaſteriis aut in aliis locis hominum a conſpectu remotis pœnitentiam agere cogebantur, cùm in grave crimen lapſi erant, *ibid.* Tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis Clerici majores publicæ pœnitentiæ legibus, ex Eccleſiæ diſciplina ſubditi fuerunt, 739. Objectionibus reſpondetur, 740. Nuſquam ritus impoſitionis manuum celebrari ſolitus ſuper publicos pœnitentes in gradu ſubſtrationis, uſurpatus eſt erga majores Clericos publicam pœnitentiam agentes, 741. Clericis majoribus poſt tertium ſæculum pœnitentia publica imponebatur, ſi eam pietatis & humilitatis animo poſtularent, 742. Clerici majores propter peccata occulta deponebantur, 703.

Clerus. Diſciplina Cleri ab Illiberitana Synodo conſtituta, 801.

Cletus, ſive Anacletus, Pontifex Romanus, 19. Lino in adminiſtratione Romanæ & univerſalis Eccleſiæ ſucceſſit Cletus ſive Anacletus, 577.

Collatio. De cœnula quæ hodie Collatio vocatur, 402. Omnium Patrum & Conciliorum altiſſimum de ejuſmodi cœnula & Collatione ſilentium, *ibid.* A quibus ortum habuit illa Collatio, 403. Collationis nomen unde deſumptum, *ibid.* In quo conſiſtat iſta Collatio, *ibid.* Ex hominum relaxatione nata eſt, *ibid.* Huic Canones non ſuffragantur, nec Eccleſia conſentit lata lege, *ibid.*

Collectio varia Canonum, 250. Prima Canonum Collectio *ibid.* Secunda Collectio Canonum, *ib.* Tertia Collectio Canonum, 251. Quarta Collectio Canonum, *ibid.* Collectio Dionyſii Exigui, 255. Dionyſii Exigui Collectione uſa eſt Eccleſia Gallicana, *ibid.* Collectio & interpretatio Dionyſii Exigui in Hiſpania æquè ac in Galliis recepta eſt, 252. Martini Bracarenſis Collectio, *ibid.* Collectio Iſidori Mercatoris, *ibid.* Collectio Reginonis, Collectio Burchardi, *ibid.* Collectio Anſelmi Lucenſis, 252. Collectio Yvonis Carnotenſis, *ib.* Collectio Gratiani, *ibid.* Collectiones Decretalium, 253. Clementinorum, Extravagantium Collectio, *ibid.*

Colobarſus & Colobarſiani, 323.

Ad Coloſſenſes Epiſtola, 32.

Commodus Imperator, & vitia ejus, 348.

Com-

Communicatio. Exitioſa properatæ Communicationis venena, 675.

Conceptio B. Mariæ Virginis, 581. *vid.* MARIA Virgo.

Concubina. Duplex Concubinarum genus, 312.

Confirmatio. De Confirmationis Sacramento, 461. Utrùm

Confirmatio novæ legis Saeramentum, 462. Anmerus ſit Baptiſmi ritus, *ibid.* 467. Scripturæ Sacræ teſtimoniis evincitur Confirmationem eſſe verum & diſtinctum a cæteris Sacramentum, 462. Utrùm manuum impoſitio ad Confirmationem pertineat, *ibid.* Utrùm in hodierna Confirmatione uſurpetur, *ibid.* & 465. Sacramentum quod Impoſitio manuum dicebatur Apoſtolicis temporibus, Confirmationem deinde ſuiſſe appellatum, 463. Utrùm Spiritus Sanctus Apoſtolis, & per eorum impoſitionem manuum, Chriſtianis collatus, fuerit dumtaxat Spiritus Chariſmatum, ſcilicet dona Prophetiæ, linguarum, ſanationum, vel ipſa Spiritus Sancti Perſona, 464. Idem Spiritus datur in Baptiſmo & Confirmatione, ſed non ad eoſdem effectus, *ibidem*. Sanctorum Patrum teſtimoniis probatur Confirmationem eſſe Sacramentum, 466. Expenditur mens Tertulliani, *ibid.* Utrùm unctio & manus impoſitio ad Baptiſmum pertineant, 467. An puræ ſint cærimoniæ baptiſmales, *ibid.* Expenditur Cornelii Romani Pontificis teſtimonium, 468. Conſignatio Epiſcopalis qua Spiritus Sanctus conſertur, Confirmationis Sacramentum eſt. *ibid.* S. Cypriani auctoritate probatur Confirmationem eſſe Sacramentum, 469. Ex Coneiliis Illiberitano & Laodiceno idem oſtenditur, 471. S. Cyrilli Hieroſolymitani auctoritate, Catholica eadem veritas roboratur, *ibid.* Teſtimonio Theodoreti Catholica fulcitur aſſertio, *ibid.* Optatus Milevitanus eidem ſuffragatur dogmati, 472. S. Paeianus ejuſdem veritatis aſſertor, *ibid.* S. Hieronymus ejuſdem Traditionis teſtis 493. SS. Ambroſii & Auguſtini Auctoritate evincitur Confirmationem eſſe Sacramentum a Baptiſmo diſtinctum, 474. Innocentii pro eodem dogmate teſtimonium, 476. Arauſicanæ primæ Synodi Canon II. idem probat, cujus ſenſus diſcutitur, 477. S. Gregorius Magnus idem adſtruit, 478. S. Iſidorus Hiſpalenſis idem ſenſit, 479. Venerabilis Bedæ pro eodem dogmate ſuffragium, 480. Ex Ordine Romano & Auctoribus Eccleſiaſticis noni ſçculi idem eonficitur, 481. Petrus Damiani & Arnoldus Bonævallis eidem ſententiæ ſubſcribunt, 484. Eugenius IV. & Tridentina Synodus Confirmatiooem inter ſeptem novæ legis Sacramenta enumerant, *ibid.* Solvitur objectio Dallæi ex Eccleſia Græca petita, *ibid.* Confirmationem verum eſſe Sacramentum agnoſcunt Græci, 485. Orientalis Eccleſię diſciplina ſaneitum eſt ut confirmatio ante Euchariſtiam conferatur, *ibid.* De chriſmate Hæreticorum ad Eccleſiam redeuntium: an ſit Confirmatio, adeoque an Sacramentum iſtud iteretur, 486. Presbyter Confirmationis Minister extraordinarius, 488. Diluuntur Argumenta Dallæi ex materia, forma, miniſtro & fine Confirmationis petita, 489. Balſamum non videtur eſſentiale materiæ Confirmationis, 490. Ex Eccleſiæ tamen uſu & præcepto admiſtum eſt oleo balſamum ad confectionem Chriſmatis, *ib.* Forma eſſentialis Confirmationis eſt Oratio, non verò hæc verba: *Conſigno te*, 491. Cerimoniæ Confirmationis defenduntur, *ibid.* Confirmationis Miniſter, 492. Finis Confirmationi & Effectus, *ibid.* Plurimi, nominis Chriſtianis gentibus ignotum eſſe Confirmationis Sacramentum Dallæus falsò aſſerit, 492. Æthiopes & Armeni illud agnoverunt, 493. Cophti & Ægyptii Confirmationem Sacramentorum loco & numero cenſuere, *ibid.* Idem Sacramentum venerantur Syri, *ibid.* Eccleſia Græca eandem cum Latina de Sacramento Confirmationis amplectitur fidem, 493. Reſpondetur objectioni Dallæi, petitæ ex pugnantibus Theologorum de Confirmationis Sacramento ſententiis, 494. Confirmatio a Chriſto inſtituta, *ibid.* De nomine Confirmationis: & quo ſenſu Confirmandi vis Euchariſtiæ conveniat. 495.

Conſiſtentia, quarta pœnitentiæ publicæ ſtatio, quid ſit, 724. Conſiſtentium functiones, 725. Hujus ſtationis ſitus, *ibid.* Quot homioum genera complectebatur, 725.

Conſtitutiones Apoſtolicæ. *Vid.* APOSTOLI. APOSTOLICUS.

Corinthi. De Epiſtola I. S. Pauli ad Corinthios, 31. II. ad Corinthios, *ibid.* De Epiſtola S. Clementis ad Corinthios, *ibid.* & ſeq.

Corinthius inceſtuoſus excommunicatur a Paulo 13.

Cornelius Romanus Pontiſex 625. Conciliom Romanum a Cornelio celebratum eſt, in quo decretorio judicio Lapſorum cauſa finita eſt, *ibid.*

Cornelii Epiſtolæ quæ genuinæ, quæ ſuppoſitæ, 660.

S. Creſcens, 187. Viennenſem fundavit Eccleſiam, *ibid.* & 187.

Cumea Sibyllæ Carmina ab Attilio Duumviro exſcripta, 63.

Cyclus novemdecim annorum quid ſit, 64. Quid Cyelus Solaris, *ibid.*

Cynnus. *Vid.* Quirinus.

S. Cyprianus. Quid de Baptiſmo ab Hæreticis collato ſenſerit, 636. Utrùm Hæreſeos notam incurrerit, 637. *Vid.* BAPTISMUS. De S. Cypriani lucubrationibus, 609. S. Cypriani opera dubia, 660. Liber de Cardinalibus operibus Chriſti ad Cornelium Papam, non eſt S. Cypriani, ſed Arnoldi Abbatis Bonçvallis, qui anno Chriſti circiter 1160. vixit, *ibid.* Liber de Aleatoribus non eſt S. Cypriani, *ibid.* Liber de Montibus Sina & Sion S. Cypriano perperam inſcribitur, *ib.* Carmina S. Cypriano ſuppoſita, 660. Liber de Singularitate Clericorum S. Cypriano falsò adſcriptus, 661. Alia opera S. Cypriano ſuppoſita, *ib.* Libri de unitate Eccleſiæ S. Cypriani genuinum opus, *ib.* S. Cypriani ſtylus, 661. In S. Cypriani Operibus cavendus eſt error de rebaptizandis Hæreticis, *ibid.* Utrùm S. Cyprianus propter hunc errorem a Stephano Sum. Pont. excommunicatus fuerit, 746. An errorem de Baptiſmo Hęreticorum iterando S. Cyprianus depoſuerit, incertum, 748. S. Cyprianus & Africani Epiſcopi non exiſtimaverunt dogma de rebaptizandis Hæreticis ad fidem pertinere, 749.

D

DÆmones. De pœnis Dæmonum, utrùm aliquando finem accipient, 855. *Vid.* DAMNATIO.

Dallæus, Joannis Dallæi de jejuniis & Quadrageſima Liber, 370. Catholieam Eccleſiam cum Montaniſtis in jejuniorum Diſciplina eonvenire contendit, *ib.* & ſeq. Circa finem quarti ſæculi ſolemnem fuiſſe Quadrageſimæ tempore in Eccleſia Antiochena a nonnullis cibis abſtinentiam, 373. Ab Eccleſia univerſali prçceptam negat, *ibid.* Dallæi, de abſtinentia carnium objectionibus reſpondetur, 375. Apoſtoli locos in alienum ſenſum detorquet Dallæus, *ib.* Eccleſiam cibos natura ſua bonos prohibere poſſe negat, 378. Exempla,

varia, contra abſtinentiam carnium a Dallęo ineptè proferuntur, 380. S. Epiphanii teſtimonio abutitur Dallæus, 381. Antepaſcalis ſeu Quadrageſimalis Jejunii tempus ſex tantùm dierum eſſe contendit, *ibid.* Variam, liberamque jejunii quadrageſimalis obſervationem aſſerit, 387. Dallæi argumenta contra jejunii Quadrageſimalis legem afferuntur, *ibid.* Dallæus mendacii convincitur in referenda Romanæ & Gallicanæ Eccleſiæ hodierna de jejunio diſciplina, 388. Triplici de Confirmatione Libro probare aggreſſus eſt Dallæus ipſam non eſſe Sacramentum a Chriſto inſtitutum, 461. Solvitur objectio, quam ex Eccleſiæ Græcæ ſententia informat Dallæus, 484. Diluuntur argumenta Dallæi ex materia, forma, miniſtro, & fine Confirmationis petita, 489. Plurimis nominis Chriſtiani gentibus ignotum eſſe Confirmationis Sacramentum Dallæus falsò aſſerit, 492. Reſpondetur objectioni Dallæi petitæ ex pugnantibus Theologorum ſententiis, 494. Dallæi Liber de vero Patrum uſu, 546. & 583. Argumenta quibus Patrum Traditionem Dallæus impugnat proponuntur, *ibid.* Ægrè conſtare poſſe quid circa noſtras controverſias ſenſerint Patres, Dallæus probare nititur, *ibid.* Difficile eſſe certò ſcire quæ fuerit veterum Patrum hodiernis de controverſiis fides, 584. Quod Patrum verè certoque non ſint, Libri quicumque ſub eorum nomine circumferuntur, *ibid.* Difficillimum eſſe probat Dallæus certò aſſequi quæ vera & genuina fuerit Patrum ſententia, 585. Breviaria & Miſſalia corrupta eſſe aſſerit, *ibid.* Libros omnes flammis traditos ſi quid a Romanæ Eccleſiæ ſententia alienum continerent queritur Dallæus, *ibid.* Non eſſe facile Patrum Scripta intelligere, tum propter linguas, tum propter idiotiſmos quibus utuntur, 586. Cauſſas hujus Patrum obſcuritatis exponit Dallæus, *ibid.* Novam rationem profert Dallæus cur Patrum mentem aſſequi ſit difficillimum, 586. Fieri non poſſe ut ſuper ullo eorum capitum quæ ſunt hodie in controverſia, clarè nitidèque cognoſcamus quæ totius Eccleſiæ ſententia fuerit, 587. Argumentis Dallæi reſpondetur, *ibid.* & ſeq. Dallæus aberrat a ſcopo, 589. Ex Auctorum in quæſtionibus facti diſſidiis contra robur Traditionis imperite Dallæus argumentatur, *ibid.* Dallæi in Patres Benedictinos calumniæ, *ibid.* Refelluntur Dallæi calumniæ in Legatos Sancti Leonis, 589. In Dionyſium Exiguum *ibid.* in Sanctum Thomam, 590. In Miſſalibus & Breviariis nihil immutatum quod fidei ſummam ſpectaret, *ibid.* Quod Patres ipſi monumenta quædam Veteribus ex induſtria & dolo malo ſuppoſuerint, Dallæi mendacium eſt, 590. Ineptè fingit Dallæus Patres in cauſa fidei aliqua diſſimulatione aut œconomia uſos eſſe, 595. Dallæi ſolvuntur argumenta quibus conſtat ipſius Liber II. De vero Patrum uſu, 596. Teſtimonium Patrum infallibile non eſſe objicit Dallæus, *ibid.* & ſeq. Homilias triginta novem in Lucam Origeni perperam abjudicat Dallęus, 657. Dallæi objectionibus reſpondetur.

Damnatio, Damnati. Utrùm finem habitura ſit Dœmoniorum & impiorum Damnatio, 865. Æternam fore Dœmonum & hominum impiorum Damnationem Scriptura Sacra aſſerit, *ibid.* SS. Patres contra Origenem propugnant, *ibid.* S. Gregorius Nyſſenus Origenis errorem de pœnis Dœmonum, hominumque damnatorum aliquando finiendis, non propugnavit, 866. Obſcuriora S. Gregorii Nazianzeni de pœnis Damnatorum loca explicantur, 867. S. Ambroſius Damnatorum pœnas æternas fore exiſtimavit, 868. S. Hieronymus æternitati pœnarum inferni reſpectu omnium Damnatorum minimè contrarius, 869. Pro Damnatis orare non licet, ut eorum tormenta mitigentur, 355.

Danielis Oraculum de Nativitate Chriſti 2. 80. Ab ultimo Artaxerxis Longimani Edicto duci debet initium 70. Hebdomadum Danielis, 81.

Decius Imperator genus ejus, patria, indoles, 658. Chriſtianis fuit infenſiſſimus, *ibid.* Decii perſecutio, 623.

Decretales Epiſtolæ Veterum Pontificum Romanorum uſque ad Siricium, 243. *Vid.* PONTIFICES ROMANI & ROMANA ECCLESIA. Collectiones Decretalium, 250. Sextus Decretalium *ibid.*

Deus. Dei unitas adversùs, Marcionem vindicatur, 527. Deus non eſt ſi non bonus, *ibid.* Unus Deus eſt, quia Deus eſt ſummum magnum, 528. Duos Deos eſſe non poſſe, nec pares, nec diſpares, *ibid.* Deus novus Deus falſus eſt, *ibid.* Deus ſi ignotus, incertus eſt, 528. Verum Deum ab initio ſemper cognitum fuiſſe, *ibid.* Deus inviſibilium & viſibilium auctor eſt, *ibid.* Temporibus Apoſtolorum nulla contoverſia de Dei unitate excitata eſt, 529. Unus Deus eſt & Creator, Legis Moſaicæ auctor & inſpirator Prophetarum, *ib.* Deus bonus eſt quamvis ſeverus, 532. Idem Veteris & novi Teſtamenti Deus, 534. Utrùm tres ſint in Deo perſonæ, 841.

Diaconi. De ſeptem Diaconorum electione, 10. Cur, & a quibus eliguntur, *ibid.* Cui uſui, 10. 143. Utrùm ſeptem Diaconi electi fuerint ad ſacrę communiſve menſæ miniſterium, *ibid.* Dotes quæ in Diaconis deſiderabantur, *ibid.* Officia Diaconorum. Vi ſui Ordinis jus habent Diaconi baptiſmum ſolemni ritu adminiſtrandi, Evangelium legendi, 143. Abſente aut jubente Sacerdote corpus & ſanguinem Chriſti populo Chriſtiano diſpenſabant Diaconi primis Eccleſię ſæculis, *ibid.* Plebem Chriſtianam regebant, *ibid.* Electi ſunt ſeptem Diaconi, ut menſis communibus miniſtrarent ſimul & ſacris *ibid.* Adminiſtratio pecuniarum & cura viduarum Diaconis credita, 144. De poteſtate Diaconorum qui in carceres mittebantur, ut Martyrum deſideria explerent & conſiliis ſuis dirigerent, 684. Utrùm Diaconis abſolutionis ſacramentalis Lapſis impertiendæ uſquam conceſſa fuerit facultas, *ibid.* & ſeq. Euchariſtiæ adminiſtratio munus eſt Diaconorum, 687. Conceſſum eſt Diaconis in extrema neceſſitate, ut confeſſiones excipiant, & pœnitentias imponant, *ibid.* Non verò ut abſolutionem ſacramentalem conferant, *ibid.*

Diadumenus Imperator. 667.

Diateſſaron falsò præfert Ammonii nomen, 659.

Diocletianus Imperator. Genus ejus, patria, bellica laus, 669. Imperio ſe abdicavit, *ibid.* De Diocletiani perſecutione & tempore quo ſævierit, 624.

Dionyſius Alexandrinus. Epiſtola Canonica Dionyſii Alexandrini, 665. Quid erga pœnitentes in extremo poſitos conſtituit obſervandum, *ibid.* S. Cypriani, Africanorumque Antiſtitum ſententiæ de rebaptizandis Hæreticis Dionyſius Alexandrinus adhæſit, *ibid.* Sabellii hæreſim impugnans in extremum errorem inflecti viſus eſt, *ibid.* Tanquam violatæ fidei reus a Pentapolitanis ad Dionyſium Romanum Pontificem defertur, *ibid.* De Sententia S. Dionyſii Alexandrini circa Myſterium Trinitatis, 791. S. Dionyſius Alexandrinus neutiquam Arianis favit, aut Arii præformavit errorem, 727. Secundùm Catholicam fidem de Filio Dei ſenſit, 792. Objecta diluuntur, 793.

Dio-

Digitized by Google

Dionyſii Areopagitæ ſcripta, 54. 254. Libri de cœleſti Hierarchia, de Divinis Nominibus, de Myſtica Theologia, & Epiſtolæ decem, *ibid.* S. Dionyſium primo ſæculo in Gallias veniſſe, unumque & eundem eſſe Athenienſium & Pariſienſium Epiſcopum, verè Areopagitam, probabile eſt, 188. S. Dionyſium a S. Clemente miſſum in Gallias multa probant antiquitatis monumenta, *ibid.* & ſeq. Stephanus III. ſanitatem interceſſione S. Dionyſii ad ejus tumulum ſecundo ab urbe Pariſienſi lapide recipit, 200. Paſſio S. Dionyſii Areopagitæ ab Anaſtaſio latinitate donata, *ibid.* In Breviario Pariſienſi recens emendato unus eſt Dionyſius Areopagita & Pariſienſis Epiſcopus, 191. In Officio Eccleſiaſtico regnante Carolo Calvo legebatur S. Dionyſium in Gallias miſſum a S. Clemente, 201. Commemoratio Dionyſii diverſis diebus in Martyrologiis conſignata, duplicem Dionyſium non infert, 194. Antitheta quibus duplicem in Martyrologiis deſignari Dionyſium probat Launoius, nullius ſunt ponderis, *ibid.* & ſeq. S. Dionyſius prope nonagenarius in Gallias profectus eſt, 199. Utrùm Libri de Divinis Nominibus, de Eccleſiaſtica Hierarchia, &c. verè S. Dionyſio Areopagitæ aſſerantur, 255. Germani ſunt S. Dionyſii Areopagitæ fœtus, *ibid.* Ab undecim ſæculis hi Libri S. Dionyſio inſcripti ſunt, *ibid.* Monothelitæ Hæretici hæc opera S. Dionyſio Areopagitæ adſcripſerunt, nemine Catholicorum reclamante, *ibid.* Eoſdem Libros ſub nomine Dionyſii Areopagitæ citat ſeptima Synodus, 255. Sacræ Facultatis Pariſienſis cenſuræ contra quoſdam Novatores hæc opera S. Dionyſii Areopagitæ eſſe negantes, 257. Veterum & recentium Criticorum Objectiones contra S. Dionyſii Areopagitæ opera ſolvuntur, 258. & ſeq. Cur quatuor priorum ſæculorum Patres Dionyſii Areopagitæ opera non citarunt, *ibid.* Valeſii objectionibus fit ſatis, 262. S. Dionyſii ſtylus, 262. Joannis Marini argumentis reſpondetur, 263.

Dionyſius Corinthius, 338. De ejus Epiſtolis, *ibid.*

Dionyſius Exiguus. De Æra vulgari cujus eſt auctor Dionyſius, 70. Collectio Dionyſiii Exigui, 251. Dionyſii Exigui Collectione uſa eſt Eccleſia Gallicana, *ibid.*

Dionyſius Pont. Max. Sixti ſucceſſor, 625.

S. Dionyſius Romanus. Opera ejus quę vera, quæve ſuppoſita, 623.

Diſciplina. Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vigor, 673. Profana facilitas, *ibid.* & ſeq.

Diſpenſatio. Romani Pontifices Diſpenſationes Traditioni contrarias non concedunt, 578. Diſpenſationes a Romano Pontifice Epiſcopis & quibuſcumque Prælatis abſque legitima cauſa conceſſæ irritæ ſunt, & reos coram Deo ſtatuunt concedentes, *ibid.*

Domitianus Imperator, ipſius geſta, 59. Mors ejus, *ibid.* Domitiani perſecutio. 20.

Domitius Nero. *Vid.* Nero.

Druſilla Felicis uxor, 14.

E

EBion & ejus Errores, 25. Ebionis error eſſutientis Chriſtum ex conſortio Mariæ cum Joſepho fuiſſe genitum, 306. Profligatur ex Scriptura & Patribus, *ibid.* & ſeq. Solvuntur quæ in gratiam Ebionis opponuntur, 308.

Eccleſia Romana, *Vid.* Romana. Regimen Eccleſię Monarchicum Ariſtocratiâ temperatum, 91. Prophetia, donum linguarum, & alia ejuſmodi chariſmata, quibus naſcentis Eccleſiæ fides confirmabatur, quo ſenſu in Eccleſia eſſe deſierunt, 218. Ad quem pertineat cura univerſalis Eccleſiæ, 94. Utrùm Eccleſia poteſtatem habeat remittendi peccata, ouliumque ſit crimen quod Eccleſię clavibus remitti non poſſit, 810. Novatiani perperam Eccleſiæ negarunt poteſtatem remittendi peccata, *ibid.* & ſeq. Quo ſenſu peccata per Eccleſiæ Miniſtros remittantur. 814.

Eccleſiaſtici Auctores. De Monumentis Auctorum Eccleſiaſticorum primi Sæculi, 26. & ſeq. De iis qui ſecundo Nominis Chriſtiani ſæculo floruerunt, 319. De Auctoribus Eccleſiaſticis tertii ſæculi, 603. & ſeq.

Eclipſis Lunæ conſpicua Hieroſolymis, 67. Eclipſis Solis quæ Chriſto moriente contigit, 81.

Electio. Utrùm liceat ſortes adhibere in Electionibus Miniſtrorum Eccleſiæ, 142. An uſus ſortium in ſacris Electionibus exemplo Electionis S. Matthiæ poſſit adſtrui, *ibid.* De jure Chriſtianæ plebis in ſacrorum Miniſtrorum Electione, 145. Utrùm jure divino Electiones illæ ad plebem pertineant, idque ſeptem Diaconorum Electione probari poſſit, 145. Jus habet plebs Chriſtiana referendi teſtimonii de vita & meritis eorum qui ad ſacrum miniſterium vel ordinem eliguntur, 145. Teſtimonium plebis in ſacris Electionibus recipiebatur, *ibid.* S. Athanaſii Electio facta ab Epiſcopis juxta poſtulationes & teſtimonium populi Alexandrini, *ibid.* Juxta Apoſtolorum inſtituta & mores Eccleſiæ Epiſcopus præficiendus debet eſſe populis gratus, nec invitis illis & repugnantibus per vim obtrudendus, 146. Epiſcoporum Electiones lege latâ fiebant in civitate Eccleſiæ vacantis, & quare, *ibid.* Extra Sedem vacantem & abſque populi conſenſu electus Epiſcopus juſtis de cauſis poterat recuſari, 146. Populus Chriſtianus in Electione Miniſtrorum Eccleſiæ aliàs ſuffragatus eſt jure Eccleſiaſtico, *ibid.* Jus plebis in Electionibus Epiſcoporum in Reges Chriſtianiſſimos transfuſum, 147. Sacrorum Miniſtrorum Electio jure divino non pertinet ad plebem, *ibid.* Electiones ſacræ in Eccleſia factæ ſunt abſque ſuffragiis plebis *ibid.* Ex ſeptem Diaconorum Electione, colligi non poteſt jure divino plebem Chriſtianam in ſacris Electionibus ſuffragari debere, *ibid.* & ſeq.

Eleutherii Epiſtola ad Epiſcopos Gallicanos ſuppoſititia, 113. Suppoſitionis notæ, *ibid.*

Eleutherus tredecim annis Pontificatum adminiſtravit, 327. Ipſi ſucceſſit Victor, *ibid.*

Encratitæ, 324. De Encratitarum hæreſi & ejus auctore, *ibid.* Adversùs Encratitas Adami ſalus defenditur. 607. Encratitarum error de aqua ſola in ſacrificio altaris offerenda, 608.

Epheſii. Epiſtola S. Pauli ad Epheſios, 31. Unde & quo tempore ſcripta, ipſiuſque Epiſtolæ argumentum, 32. Epiſtola S. Ignatii ad Epheſios, 55.

Epiſcopus. Romanus Pontifex Epiſcopus Epiſcoporum & eorum Judex, 108. Epiſcopos non poteſt exauctorare niſi juxta diſpoſitionem Canonum, 109. 118. Epiſcopi ſucceſſores ſunt Apoſtolorum. 110. Epiſcoporum auctoritas a Deo eſt, 112. 118. Cum ordine ad Romanum Pontificem ut caput Eccleſiæ viſibile. *ibid.* & ſeq. Epiſcopi Chriſti ſunt Vicarii; ſed non æquo jure cum Romano Pontifice, 112. Quo ſenſu Epiſcopi curam habent univerſalis Eccleſiæ, 113. De Epiſcoporum Electione, 145. Utrùm populi Chriſtiani conſenſus in iis deſideretur, *ibid.* & ſeq.

De *Epiſtolis* S. Pauli, 30. & ſeq. *Vid.* PAULUS.

Eſtius de Epiſtola ad Hebræos, 36.

Evangeliſta. De numero Evangeliſtarum, 26. An fuerint oculati teſtes, *ibid.* Qui Hebraico vel Syria-

riaco, quive Græco ſermone ſcripſerint, 27. Quatuor Evangeliſtarum characteres proprii, 16. & ſeq.
Evangelium. De prima Evangelii prædicatione, 9. Quid ſit Evangelium, quot modis in novo Teſtamento uſurpetur Evangelii nomen, 26. Quot ſint Evangelia, *ibid.* Quo tempore Gallis annuntiari cçptum ſit Evangelium, 184. *Vid.* GALLIA.
Evariſtus, 316.
Euchariſtia. Sententia Tertulliani circa Euchariſtiæ Sacramentum, 458. Quomodo intelligenda illa Tertulliani verba, *hoc eſt Corpus meum; id eſt, Figura Corporis mei*, *ibid. & ſeq.* Quo ſenſu S. Auguſtinus & Innocentius I. Euchariſtiam neceſſariam ſenſerint infantibus, 595. Encratitarum & Hydroparaſtarum error de aqua ſola in Euchariſtia offerenda refellitur, 608. Vini neceſſitas ad ſacrificium, 610. Utrùm aqua & vinum neceſſaria ſint ad Euchariſtiam conficiendam eodem genere neceſſitatis, 609. Quid de Epiſcopis vel Presbyteris ſentiendum, qui ſolam aquam offerebant, ne odore vini Chriſtianæ in ſuſpicionem religionis venirent, & propterea ad mortem quærerentur, 609. Vis illata Corpori & Sanguini Domini, 676. Homo debet aliquando ab Euchariſtia ſeparari, 698. Sunt quædam peccata mortalia, propter quæ a Chriſti corpore non ſeparantur Fideles, 699.
Evodius. S. Petro in Antiochena Sede proximè ſucceſſit Evodius, 176.
Euſebii Chronologia de Nativitate Chriſti, 69.
Eutichianus Romanus Pontifex. Sob ejus Pontificatu exorta eſt Manichæorum hæreſis, 626. Huic acceptus refertur ritus fruges & fructus benedicendi, *ibid.*
Excommunicatio minor quid ſit, 684. Antiquitùs nota non erat Excommunicationis minoris illa appellatio, 686.
Extravagantes, quid ſint & quare ita nuncupatæ, 253.

F

FAbianus Antero Pont. Max. ſuccedit, 524. Prodigio cæleſti, ſcilicet columbæ in caput ejus advolantis, eique inſidentis indicio ad Pontificiam evehitur dignitatem, *ibid.*
Feliciſſimus. De Schiſmate Feliciſſimi, 628. Electioni S. Cypriani cum quinque aliis Presbyteris adverſatus eſt. *ibid.* Lapſos contra S. Cyprianum commovit, *ib.* De hujus Schiſmatis auctore & progreſſu, *ibid.* & ſeq. Feliciſſimus anathemate percuſſus, *ib.*
Felix I. Pont. Max. 626.
Minutius *Felix*, & ejus pro Chriſtiana Religione Apologia, 654.
Fides. Negare Fidem quocumque in caſu & quovis prætextu non licet, 522. & ſeq. Fides explicatur ſucceſſione temporum, non mutatur, 588.
Firmilianus. Utrùm Firmilianus cum Coëpiſcopis, ob errorem de rebaptizandis Hæreticis, revera a Stephano Rom. Pont. excommunicatus fuerit, 745. Firmilianus, aliique Orientales errorem de Baptiſmate Hçreticorum iterando non depoſuerunt, 846.
Fletus, primæ pœnitentiæ gradus, 722.
Florianus Imp. 669.
Fornicatio lege divinâ prohibita, 311.
Fulgentius. Utrùm S. Fulgentius ut dogma fidei propoſuerit ſententiam de parvulorum ſine Baptiſmo decedentium damnatione ad pœnam ignis, 600.

G

GAlatæ. Epiſtola Sancti Pauli ad Galatas. 31. *Galatia*, quid ſit, 31.
Galienus Valeriani Imp. Filius, 668. Galieni Imperatoris perſecutio, 624.
Galli. *Gallia*. Quo tempore Gallis annuntiari cœptum ſit Evangelium, 184. Religio Chriſtiana ante tertium ſæculum ſtabilita eſt in Galliis, imò & ante ſecundum, *ib.* & ſeq. Apoſtolorum Diſcipuli, primo Eccleſiæ ſæculo Evangelii lumen in Gallias intulerunt, 185. S. Dionyſium Areopagitam primo ſæculo in Gallias veniſſe, 188. Martyrium Gallicanorum & ſuſceptæ trans Alpes Religionis epocha a Sulpitio Severo conſtituta falſi convincitur, 192.
Gallus Decii Imp. Succeſſor, 668.
Gnoſtici. De Gnoſticorum hæreſi, 318. Ipſorum errores, *ibid.* Nulla Hæreſis magis quàm iſta nocuit Eccleſiæ, *ib.* Martyrii neceſſitas & ſanctitas adversùs Gnoſticos vindicatur, 324.
Gordiani, pater & filius Auguſti, 667. Gordiani Nepos, Cæſar proclamatus, *ibid.*
Gratiani Collectio, 252.
Gregorius Neocçſarienſis, Thaumaturgus dictus, 662. Modus mirabilis quo fuit creatus Neocæſareæ antiſtes, *ibid.* Expoſitio Fidei, genuinum eſt S. Gregorii Neocæſarienſis opus, *ibid.* Expoſitio Fidei ad Ælianum S. Gregorio Neocæſarienſi ſuppoſita eſt, *ibid.* Quomodo inſcribebatur illa Fidei Expoſitio, *ibid.* a quibus conficta, *ibid.* Alia Fidei expoſitio pariter ſuppoſita Gregorio Neocæſarienſi, 663. Capita duodecim de Fide non ſunt Gregorii Neocçſarienſis, *ibid.* Diſputatio de Anima non eſt genuinus S. Gregorii fœtus, 664. Epiſtola Canonica Gregorio Neocæſarienſi vindicatur, *ibid.* Canonum illius Epiſtolæ Synopſis, *ibid.* De Canone undecimo Epiſtolæ Canonicæ S. Gregorii Neocæſarienſis, utrùm ſubdititius ſit, 788. Canon ultimus Epiſtolæ Canonicæ S. Gregorii non eſt addititius, *ibid.* & ſeq. Solvuntur Objectiones, 789.
Gregorius Turonenſis. De adventu S. Dionyſii Areopagitæ, cum ſex Epiſcopis in Gallias Gregorii Turonenſis Epocha, 193. Nævi & errores Gregorii Turonenſis, 194.
Grotius, 37.

H

HEbræi. Codices Hebræos Judæorum malitiâ depravatos plurimi Veterum ſenſerunt, 506. Probabilius eſt Judæos Codices Hebræos ex induſtria non corrupiſſe, 507.
De *Hæreſibus* primi ſæculi, 20. ſecundi ſæculi, 317. & ſeq. Philaſtrius in judicio de Hæreſibus ferendo nimìs accuratus, 598. de Hæreſibus quæ Eccleſiam tertio nominis Chriſtiani ſæculo infeſtarunt, 627.
Hæretici olim abſque pœnitentia publica in Eccleſiam recepti, 641.
Haſtelius, de Epiſtola Pauli ad Hebræos, 35.
Hebræi. De Epiſtola S. Pauli ad Hebræos, 33. An hæc Epiſtola ſit Canonica, *ibid.* & ſeq. Evangelium ſecundùm Hebræos, apocryphum, 39.
Hegeſippus, 332.
Helceſeita. De Hæreſi Helceſeitarum, 317. præcipui eorum errores, *ibid.* Refellitur ipſorum error de Simulatione Religionis & negatione fidei, 322.
Heliogabalus. Hujus Imperatoris impietas, mores, ſævitia, vitia, 667.

He-

Digitized by Google

Heracleon & Heracleonitæ, 288.

Heraclius ſive Heraclitus, 346.

Herculius (*Maximianus*) a Diocletiano in conſortium Imperii vocatus, 618.

Hermogenes & ejus errores, 328. Error Hermogenis de materia Deo coæterna refollitur, 618. Syſtema Hermogenis pugnantia involvit, 619. Cur Hermogenes materiam Deo coæternam aſſeruit, 620. Materiam nec corpoream eſſe, neque incorpoream fingebat Hermogenes, *ibid.* Sibi ipſi non conſtat Hermogenes, *ibid.*

Herodes, quando Rex declaratus, 69. Regni illius anni, *ibid.* & 71.

Herodis Agrippæ perſecutio, 20. Quâ ratione divinam ultionem expertus ſit, *ibid.* Quo anno mortuus ſit Herodes. 66.

Herodis Antipæ nummus, 75.

Hero. Epiſtola S. Ignatii ad Heronem, 55.

Heſychius Alexandrinus ſeptimam Scripturæ Editionem adumbravit, 500. Parum feliciter, *ibid.* Verſio Heſychii per univerſam Ægyptum legebatur, *ibid.*

Hieracitha. De ipſorum Hæreſeos auctore, 647. Præcipui Hieracitharum errores, *ibid.*

Hierarchia. De cæleſti Hierarchia Liber Dionyſii Areopagitæ nomine inſcriptus, 54.

Hieronymus. De Verſione S. Hieronymi quæ decima poſt 70. Interpretes nuncupatur, 500. S. Hieronymus ſuam & aliorum de immediata animarum rationalium creatione a Deo, ſententiam ut dogma fidei non propugnat, 599.

Hiſpania. De fidei propagatione in Hiſpaniis, 180. Utrùm Hiſpanienſis Eccleſia ab Apoſtolis Paulo & Jacobo Joannis fratre fundata ſit, *ibid.* & ſeq. Traditione conſtat S. Paulum in Hiſpanias profectum, ibi Eccleſiam fundaviſſe, *ibid.* S. Jacobum nuſquam in Hiſpanias profectum validis argumentis demonſtratur, 181.

Homo. De duobus Hominum generibus aliis naturâ bonis, aliis naturâ malis Saturnini error refellitur, 283. Hominem habere liberum arbitrium, 284. 851. Unicum eſt Hominum genus, *ib.* De tribus Hominum generibus a Valentino admiſſis. 187. Hominem labi paſſus Deus, ut ejus libertas eluceret, 322. Homo non eſt perfecta Dei imago, 332. Homo ſpiritualis ad faciendum de altioribus, difficilioribuſque religionis noſtræ myſteriis judicium idoneus eſt, 564. De libero Hominis arbitrio, *Vid.* ARBITRIUM.

Hyemantes. Inter Hyemantes orare quid ſit, 722.

Hyppolitus, 655. Cujus loci fuerit Epiſcopus, *ibid.* Oratio de Antichriſto S. Hyppolito vindicatur, *ibid.* Liber de Theologia & incarnatione non eſt S. Hyppoliti genuinum opus, *ibid.*

I

I*Gnatius*. De Epiſtolis S. Ignatii, 55. 258. Quot ſunt numero, *ibid.* Quæ ſuppoſitæ, & quæ genuinæ ſint, *ibid.* An S. Ignatius S. Petro in Antiochena Eccleſia proximè ſucceſſerit, 177. Utrùm S. Ignatii Epiſtolæ meritò ipſi adſcribantur, 258. Septem Epiſtolæ S. Ignatio adſcriptæ genuinæ ſunt, & veri, genuinique S. Martyris fœtus, 260. Septem illæ Epiſtolæ a SS. Patribus & antiquis auctoribus Eccleſiaſticis laudatæ ſunt ut Ignatianæ, *ibid.* Conveniunt ætati & ingenio Ignatii, 271. Joannis Dallæi objectionibus adversùs S. Ignatii Epiſtolas reſpondetur, *ibid.*

Illiberritanum Concilium. De Concilii Illiberitani Epocha, 797. Illiberitana Synodus celebrata non fuit anno Chriſti, 798. neque poſt Nicœni Concilii tempora, 733. Celebrata non fuit Illiberritana Synodus ante Novatianam hæreſim & perſecutionem Decii, *ibid.* Concilium Illiberitanum, imminente Diocletiani & Maximiani perſecutione celebratum eſt, 799. Morini & aliorum argumentis reſpondetur, *ibid.* De Concilii Illiberitani Canonibus & auctoritate, 801. Illiberritanæ Synodi auctoritas, *ibid.* & ſeq. Illiberitanæ Synodi fides integra, *ibid.* Diſciplinæ ab Illiberitana Synodo conſtitutę ſanctitas *ib.* Cleri Diſciplina, 802. Diſciplina circa Sacramentorum adminiſtrationem, *ibid.* Matrimonii impedimenta, 803. Cenſuræ Eccleſiaſticæ, *ib.* Jejunii denique diſciplina ab Illiberitano Concilio ſancita, *ibid.* Quo ſenſu Illiberitana Synodus imagines prohibuerit, 804. Illiberitana Synodua uſum dumtaxat pro tempore, non cultum imaginum prohibuit, 805. Quo ſenſu cereorum accenſionem in cœmeteriis interdiu Synodus Illiberitana prohibuerit, 805. Synodus Illiberritana non favet Novatianis, *ibid.* Illiberitana Synodus vetuit ne fideles feminæ dimiſſis maritis adulteris, aliis nuberent, *ibid.* Matrimonii vinculum indiſſolubile agnoverunt Illiberritani Patres, *ibid.* Illiberritana Synodi doctrina circa Baptiſmum in neceſſitate ab Ethnico vel a Fideli bigamo collatum, 807.

Imagines, quo ſenſu ab Illiberitanę Synodo prohibitæ, 804. Tribus primis Eccleſiæ ſæculis uſus imaginum infrequens, 805.

Immolatitii cibi. Utrùm eſus ciborum immolatorum ſit Apoſtolica lege prohibitus, 154.

Imperatores. De Imperatoribus qui primo Eccleſiæ ſæculo regnaverunt. 57. De iis qui ſecundo nominis Chriſtiani ſæculo rerum ſumma potiti ſunt, 346. tertio Eccleſiæ ſæculo imperarunt, 666.

Indulgentia. Vis Indulgentiarum 676. Indulgentiæ proſunt pœnitenti, operanti, roganti, *ibid.* Libelli Indulgentiæ. *Vid.* LIBELLUS.

SS. Innocentium Martyrium, 5. 66.

Interpontificium poſt martyrium S. Fabiani, 574.

S. Irenæus S. Polycarpi Diſcipulus, 339. S. Pothino in Epiſcopatu Lugdunenſi ſuffectus eſt, *ibid.* S. Irenæi opera quæ extant, *ibid.* Verſio Latina librorum S. Irenæi non eſt ab ipſomet adornata, *ibid.* S. Irenæi opera quæ exciderunt, 340. De nævis S. Irenæi, 430. Quid de millenario in terris Chriſti regno ſenſerit Irenæus, *ibid.* Ejuſdem de Prædicatione & Paſſione Chriſti poſt quadrageſimum, aut quinquageſimum ætatis ſuæ annum ſententia, *ibid.* Irenæi vindiciæ adversùs Magdeburgenſes Centuriatores, 431. S. Irenæus de Filio Dei rectè ſenſit, nec Socinianis favet, *ibid.* Non ſenſit S. Irenæus diabolum tum primum lapſum eſſe cùm hominem ſeduxit, 432. Quo ſenſu ſcripſerit S. Irenæus diabolum damnationem ſuam ante adventum Chriſti neſciviſſe, *ibid.* Quo ſenſu dixerit hominem non eſſe perfectum a Deo conditum, 433. S. Irenæus de gratia & libero arbitrio rectè ſenſit, *ibid.* Animam rationalem natura immortalem cenſet S. Irenæus, & pœnas impiorum æternas, 435. Quaſdam Hebraicorum nominum etymologias perperam aſſignat, *ibid.*

Iſidori Mercatoris collectio, 252.

Itala Verſio, 500.

Ivonis Carnotenſis Collectio, 252.

Jacobus Major S. Joannis Evangeliſtæ pater, quibus Evangelium prædicaverit, ubi & quomodo mortuus ſit, *ib.* 20. Utrùm Hiſpanienſis Eccleſia a S. Jacobo fundata ſit, 180. Nuſquam in Hiſpanias S. Jacobus profectus eſt, 181. Hieroſolymis omnium Apoſtolorum primus martyrio affectus eſt, 157. S. Jacobi Reliquiæ Toloſæ & in Eccleſia Compoſtellana aſſervantur, 183.

Digitized by Google

Jacobi Minoris, fratris Domini Martyrium, 55. 57. Ubi prædicaverit, 57. Utrùm S. Jacobus Alphæi, ſit idem ac frater Domini Jacobus Minor, 28. De II. Epiſtola Jacobi & ejus auctore, 36. Proto-Evangelium S. Jacobi, apocryphum, 39. Liturgia S. Jacobo aſſicta, 40.

Jacobi Oraculum de Adventu Chriſti, 1.

Jejunium. De Jejuniis Montaniſtarum & Catholicorum, 370. Statorum in Eccleſia *Jejuniorum* religio non eſt germana Montaniſticæ diſciplinę, *ibid*. Eccleſia ſtatorum dierum Jejunia probavit & ſervavit eodem tempore quo damnavit Montaniſtas, *ibid*. Error Montani circa Jejunia in quo poſitus ſit, 370. & ſeq. In quo conveniat cum Catholicis, & in quo differat, *ibid*. Utrùm abſtinentia a carnibus pars Eccleſiaſtici Jejunii ſemper fuerit, 371. Ex uſu Eccleſiæ conjuncta erat cum jejunio a carnibus abſtinentia, *ibid*. Idem probatur exemplo ex Hiſtoria Eccleſiaſtica deſumpto, 372. Hęreticorum & præſertim Dallæi objectionibus reſpondetur, 375. De Quadrageſimalis jejunii obſervantia, 382. Antepaſchale jejunium tribus primis Eccleſiæ ſæculis, Chriſtiani religione ſumma obſervabant, *ibid*. Jejunii Antepaſchalis diverſitas in quo poſita, *ibid*. & 383. An plurium hebdomadum fuerit, necne illud jejunium, non exprimunt trium priorum ſæculorum Patres, *ibid*. Totum illud Antepaſchalis jejunii tempus ſex tantùm diebus fuiſſe definitum Dallæus contendit, 383. Jejunium antepaſchale quadraginta dierum fuit ſecundùm Antiquam Eccleſiæ diſciplinam, 384. & ſeq. Antepaſchalis jejunii obſervationem liberam fuiſſe aſſerit malè Dallæus, 384. Quadrageſimalis jejunii ſeveritatem relaxantes objurgat S. Petrus Chryſologos, 385. Quadrageſimale jejunium ex Apoſtolorum traditione acceptum probabiliùs aſſeritur, 386. Argumentis Dallæi contra jejunii Quadrageſimalis legem reſpondetur, 387. Dallæus mendacii convincitur in referenda Romanæ & Gallicanæ Eccleſiæ hodierna de jejunio diſciplina, 388. Jejunia ſtatis diebus extra Quadrageſimam a Perpetuo Turonenſi Epiſcopo inſtituta, 390. Jejunii præceptum in Evangelicis & Apoſtolicis literis continetur, 392. Eccleſiæ conſuetudo Quadrageſimalis jejunii obſervantiam ab Apoſtolis inſtitutam roboravit, 393. Quamvis Quadrageſimale jejunium ab Apoſtolis inſtitutum non eſſet, nihiloſecius illius lege tenentur Chriſtiani hoc ipſo, quòd ab Eccleſia publica lege præceptum eſt, 394. Eccleſia auctoritatem habet ferendi leges de abſtinentia & jejuniis, *ibid*. De jejuniis Quatuor Temporum, 395. *Vide* QUATUOR TEMPORA. De quartæ & ſextæ feriæ jejunio, 398. Quartæ & ſextæ feriæ ſtationibus conjunctum erat antiquitus jejunium, *ibid*. Illis tamen diebus jejunium nulla lege fuit ab Eccleſia indictum, *ib*. Quartæ feriæ jejunium non tanta religione ac jejunium feriæ ſextæ ſervabatur, 399. Sanctiſſimum jejunandi hiſce diebus morem quandoque plurimorum intemperantiâ aut ignaviâ collapſum Epiſcopi & concilia legibus latis confirmarunt in quibuſdam Eccleſiis, *ibid*. De jejunio Sabbati, *ibid*. *Vide* SABBATUM. De hora ſolvendi jejunii legitima, 401. Ex veteris Eccleſiæ uſu Quadrageſimale jejunium veſpere tantùm ſolvebatur, *ibid*. Cæteris jejuniorum diebus ut plurimùm horâ nonâ, *ibid*. Decimo tertio ſęculo ineunte vetus & canonicus jejunandi mos immutatus eſt, & horâ nonâ ſolvi cæptum etiam in quadrageſima jejunium, 402. Cadente ſæculo decimo-quarto ad meridiem jejunium ſolvi cœpit, *ibid*. Cœnula quæ hodie collatio vocatur, quid ſit, unde orta ſit, &c. 402. *Vid*. COLLATIO. Quo ſit animo jejunandum, ſive quæ conditiones ad Chriſtianum jejunium ex Eccleſiæ doctrina deſiderentur, 403. Prima Chriſtiani jejunii conditio abſtinentia ab omnibus vitiis, & Chriſtianis virtutibus exercitatio, *ib*. Secunda in Chriſtiani jejunii conditio abſtinentia ab omni voluptate etiam licita, 404. A jocis, ludis & venationibus, *ibid*. Ab uſu matrimonii, 405. Eleemoſyna jejunii Chriſtiani comes, *ibid*.

Joannis Evangeliſtæ prædicatio & mors, 16. 20. De prima, ſecunda & tertia S. Joannis Epiſtolis, 37. De S. Joannis Apocalypſi, 38. Acta S. Joannis ſuppoſita, 39. Hiſtoria de vita, miraculis & aſſumptione S. Joannis apocrypha, 44. Epiſtolæ duæ S. Ignatii ad S. Joannem pſeudepigraphæ, 53.

Joannes Theſſalonicenſis Angelos corporeos eſſe non aſſeruit, ceu dogma fidei, 599.

S. Judas Thaddæus, quas regiones fide Chriſti imbuerit, & quo genere mortis obierit, 18. De Epiſtola S. Judæ Apoſtoli, 38. An hæc Epiſtola ſit Canonica, *ibid*.

Judæi. An Textum Hebraicum corruperint, 506. An incuriâ & oſcitantiâ ſcribarum, vel ex induſtria ab iis depravatum fuerit, 507.

Julia. Auguſti in Juliam odium, 67. Juliæ flagitia detecta, *ibid*.

Julianus annus quid ſit, 64. Quid periodus Juliana, 65.

Julius I. Pontifex Romanus. Geſta ejus in cauſa Athanaſii, 95.

Jus duplex, Divinum & Canonicum, 250. Utroque jure regitur Eccleſia, *ibid*.

Jus Canonicum. De variis Juris Canonici Collectionibus, 250.

S. Juſtinus. Genos ejus, patria, mores, 329. S. Juſtini genuina opera, *ibid*. quæ ſuppoſita, 295. & ſeq. Liber de Monarchia editus non eſt S. Juſtini, 330. Liber Quæſtionum Chriſtianarum ad Græcos S. Juſtino aſſictus, *ibid*. Expoſitio fidei de ſancta conſubſtantiali Trinitate, falsò præfert S. Juſtini nomen, *ibid*. Quęſtiones & Reſponſiones ad Græcos S. Juſtino ſunt ſuppoſitæ, *ibid*. Epiſtola ad Zenam & Serenum S. Martyri falsò adjudicata, 331. Apologia S. Juſtini quæ prior inſcribitur & ad Senatum data, revera poſterior eſt, *ibid*. De nævis doctrinæ S. Juſtini aſſictis, 425. S. Juſtinus rectè de gratia Chriſti ſenſit, nec opinatus eſt Philoſophiam ſufficere ad ſalutem, 426. S. Juſtinus Filium Dei verum eſſe Deum ſenſit, *ibid*. & ſeq. Angelorum peccatum ſtuprum fuiſſe credidit, 429. Leviores S. Juſtini nævi, *ibid*. Judaica ſacra & obſervantias cum Chriſtiana lege poſſe conjungi S. Juſtinus putavit, 429. Animam immortalem & impiorum cruciatus æternos credidit, 430.

L

Lapſi. De ſtatu controverſiæ inter Lapſos in perſecutione Decii, & Clerum Romanum S. Cypriano conſentientem, deque ejus progreſſu & exitu, 672. Fervente Decii perſecutione Lapſi libellos Martyrium ſeditiosè, veniam ut obtinerent ab Eccleſia, nullâ licet pœnitentiâ functi poſtulabant, *ibid*. Temeraria erat Lapſorum poſtulatio, & quare, *ibid*. & ſeq. Pacem & communionem Lapſis abſque debita ſatisfactione præſtare, Evangelio repugnat, 674. S. Cyprianum monet Eccleſiæ Romanæ Clerus quâ ratione gerere ſe debeat erga Lapſos, 675. Non momentaneam neque præproperam Lapſi deſide-

ra-

rare debent medicinam, *ibid.* Presbyteri pacem Lapſis dando, Martyres cum Epiſcopo committebant, *ibid.* Pia ſeveritas in Lapſos, *ibid.* Irrita & falſa pax conceſſa Lapſis nullâ pœnitentiâ functis, 676. Præcipitata abſolutio antequam dignos pœnitentiæ fructus Lapſi fecerint, illorum animabus impedimentum eſt ad ſalutem, *ibid.* Romana Eccleſia unà cum S. Cypriano Lapſorum tumultus fiduciario primùm Decreto compeſcuit, 677. Sedata perſecutione peremptorio judicio ſtatuit recipiendos ad communionem Lapſos Libellaticos, *ibid.* Plenam ſacrificatis agendam eſſe pœnitentiam decrevit, ita tamen ut ipſis in exitu concederetur abſolutio, 478. De Libellis indulgentiæ, quos Martyres Lapſis concedebant, 680. Utrùm Diaconi Lapſos, abſentibus Epiſcopis & Presbyteris, ſacramentaliter abſolverent, 684. Imminente perſecutione Lapſis concedebatur abſolutio ante ſatisfactionem impletam, 727. quare, *ibid.* Lapſis qui Martyrum libellis commendati fuerant, concedebatur interdum abſolutio, nullis pœnitentiæ toleratis laboribus, 728. Lapſis qui poſt ſcelus commiſſum, arduum aliquid & eximium edebant aut patiebantur pro Chriſti gloria, concedebatur abſolutio, priuſquàm ſatisfactionem impleviſſent, *ibid.* Cùm abſque periculo ſchiſmatis differri non poterat abſolutio, tunc Lapſis concedebatur, ante impletam ſatisfactionem, 728. Cùm ex reditu Lapſorum ingens aliquod bonum in Eccleſiam redundabat, abſolutio ſtatim ipſis tribuebatur, & pœnitentiæ labores condonabantur, *ibid.* Objecta diluuntur, 729.

Lazarus frater Mariæ Magdalenæ, & adventus ejus in Gallias, 206. Duplex ſepulcrum Lazari, 213. S. Lazari corpus Maſſiliæ primitus conditum eſt, *ibid.*

Lex nova. Non ex hominum opinionibus, ſed ex lege Domini Chriſtianæ vitæ officia penſanda ſunt, 570. *Vid.* SCRIPTURA SACRA, EVANGELIUM.

Lex vetus. Cærimoniæ Veteris Legis poſt Paſſionem Chriſti, nec bonæ, nec malæ, 160.

Libellatici. De Libellaticorum facinore & variis eorum generibus, 688. Utrùm omnes Libellatici fidem abnegarent, *ibid.* Libellaticorum crimen proximè ad Idololatriam accedebat, *ibid.* Pœnitentiæ publicæ addicebantur Libellatici, 689. Pœnitentiæ publicæ addicebantur Libellatici non ſecus ac ſacrificati, *ibid.* Non omnes Libellatici fidem abnegaverunt, *ibid.* Nonnulli tamen revera negaverunt, 690. Duplex Libellaticorum genus, *ibid.*

Libelli. De Libellis indulgentiæ & veniæ quos Martyres Lapſis concedebant, 681. Quis eorum modus, quæ vis eſſet, *ibid.* & ſeq. Martyres pacem Lapſis non concedebant, quamquam Libellos eis tribuerent, ſed Epiſcopis dumtaxat pro ipſis ſupplicabant, 682. In Libellis pacificis Martyrum nominatim deſignandi erant Lapſi, quibus pacem indulgeri poſtulabant, *ibid.* Libelli Martyrum vim tantum habebant ab eorum obitu & poſt ſedatam perſecutionem, 782. Qui Libellis Martyrum muniti vel ante ſedatam perſecutionem, vel ante peractam pœnitentiam in mortis diſcrimen veniebant, Libellorum effectu fruebantur, & pacem atque communionem accipiebant, *ibid.*

Libertas. Triplex ſpecies libertatis, 855. *Vid.* liberum arbitrium.

Liberum arbitrium. *Vid.* Arbitrium.

Linus, S. Petro in adminiſtratione Romanæ & univerſalis Eccleſiæ proximè ſucceſſit, 177. Quo tempore & quandiu Linus Romanam rexerit Eccleſiam, 19. De duobus libris qui nomen Lini præferunt, quorum primus inſcriptus: Hiſtoria paſſionis S. Petri; alter verò: Hiſtoria paſſionis S. Pauli, 44.

De *Liturgiis* ſanctorum Petri, Jacobi, Matthæi, & Marci, 40.

Lucianus Antiochenæ Eccleſiæ Presbyter. Sanctitas ejus & doctrina, 499. Sextam Scripturæ Verſionem adornavit, *ibid.* Verſio Luciani Martyris Conſtantinopoli & Antiochiæ legebatur, *ibid.* Lucianus editionem Vulgatam Septuaginta Interpretum emendavit, 454. Luciani in veteris Teſtamenti Verſione labor parum felix, in novis codicibus emendandis infelix lucubratio fuit, 500.

Lucius Pont. Max. 625.

Lydia purpuraria a Paulo convertitur, 23.

M

Macrinus Imperator, 669.

Magdalena (Maria.) De beatæ Mariæ Magdalenæ in Gallias appulſu, 206. Adventum S. Mariæ Magdalenæ in Gallias cum Lazaro fratre & Martha ſorore ſuadet Eccleſiarum Provinciæ Traditio, *ibid.* Magdalena mare tranſit & in Aquenſem Provinciæ regionem pervenit, 206. Eccleſiæ S. Salvatoris Aquenſis fundatrix Maria Magdalena, & in ejus honore altare conſecratum, *ibid.* Apud Aquenſem urbem ſepulta, *ibid.* Mors ejus, 207. Antrum B. M. Magdalenæ pœnitentiâ conſecratum, *ibid.* Auctorum Eccleſiaſticorum de B. Mariæ Magdalenæ in Gallias appulſo, ſuffragium, 207. Libellus cui titulus, Diſquiſitio Diſquiſitionis de Magdalena Maſſilienſi, a Facultate Theologica Aquarum Sextiarum damnatus, 208. Quibus rationibus adductus auctor hanc opinionem de B. M. Magdalenæ in Gallias appulſu amplexus ſit, *ibid.* Reſpondetur objectionibus adverſus B. M. Magdalenæ in Gallias adventum a recentioribus adhiberi ſolitis, 208. Magdalenam Epheſi non obiiſſe, nec ſepultam eſſe, 210. Corpus S. M. Magdalenæ in S. Maximini fano quieſcere probant ſchedulæ duæ unà cum corpore M. Magdalenæ inventæ, 212. Idem declarant varia ſummorum Pontificum Diplomata, 212. Provincialium ad Launojanas objectiones reſponſa, 213. Corpus Mariæ Magdalenæ & Vezeliaci & in Provincia quieſcere & coli dici verè potuit, 215. De miraculo liberationis Caroli II. Salernæ Principis e Barcinonenſi carcere S. Magdalenæ virtute, 216. Utrùm una ſit vel multiplex mulier Evangelica, quæ Dominum unguento perfudit, 217. Græcorum Patrum nonnulli plures mulieres Evangelicas unctrices Domini aſſeruerunt, *ibid.* Latini Patres de unica muliere ſententiam plerumque propugnarunt, 218. Opinionem contrariam interdum propoſuerunt, 219. Neutra ſententia Scripturæ apertè repugnat, 220. Hiſtoriæ Evangelicæ magis conſona eſt, Latinorum Patrum ſententia unicam mulierem Chriſti unctricem apud omnes Evangeliſtas ſtatuentium, 223.

Magi, qui fuerint, & unde venerint, 4. & 5. Magorum adoratio, 4.

Magneſiani. Epiſtola S. Ignatii ad Magneſianos, 55.

Manes, unde hæreſim ſuam hauſerit, 23.

Manichæi. De Manichæorum hæreſi, 643. De ejus auctoribus, *ibid.* Manichæorum errores, 644. De moribus Manichæorum, 646. Manichæorum debellatores, 647. Manichæorum error palmaris refellitur, 851.

Marcellinus Rom. Pont. 626. De lapſu Marcelli-

ni-Romani Pontificis, & de Sinueſſana Synodo, 795. Utrum Marcellinus thus idolis adoleverit, ob idque in Sinueſſana Synodo fuerit damnatus, *ibid.*

Marcion, 22. Marcionis Patria, 319. genus, diſcipiina, 320. errores, *ibid.*

Marcion, Quo tempore ſuam hæreſin Marcion diſſeminaverit, 360. Utrùm duos tantum vel tres Deos Marcion admiſerit, 361. Duos tantùm Deos agnovit Marcion, unum bonum, alterum malum, mundi hujus aſpectabilis creatorem, *ibidem* & ſeq. 327. & ſeq. Dialogi contra Marcionem non ſunt Origenis, 362. Marcion poſt illatum virgini ſtuprum extruditur ab Eccleſia, 363. Utrum Marcion a patre pulſus ex Eccleſia, Romanum Pontificem appellavit, *ibid.* Adiit Clerum Romanum vacante Sede Pontificia ut reciperetur in communionem, a quo repulſam patitur, 364. Dei unitas adversùs Marcionem vindicatur, 527. Deum Marcionis nullum eſſe, quia novus eſt, 528. Incertum eſſe, quia ignotus fuit, *ibid.* Marcionis Deus commentitius eſt, quia Deus omnium Dominus jure creationis eſſe debet, *ibid.* Deus Marcionis inviſibilium tantùm opifex dici non poteſt, quia idem viſibilium & inviſibilium auctor eſt, 528. Deus Marcionis, non eſt naturaliter bonus, quia ceſſavit aliquando bonus eſſe, 529. Bonitatem Dei Marcionici irrationalem eſſe, quia injuſta eſt, *ibid.* Deus Marcionis nullus eſt, quia non eſt juſtus & vindex, *ibid.* Perverſiſſimus eſt, 530. Errorem Marcioniticum de duobus diis, uno bono, & altero malo, Eccleſia execrata eſt, 531. Solvuntur argumenta Marcioni in ſpeciem faventia, 532. Nuptiarum bonitas, & ſanctitas Matrimonii adversùs Marcionem vindicantur, 537. Marcionitæ adverſantur ſanctitati, cum ſanctitatis prætextu nuptias impugnant, *ibid.*

S. *Marci* Liturgia ſub Evangeliſtæ nomine obſtruſa, 42.

Marcus & Marcoſii, 322.

Maria. De Beata Virgine Maria Chriſti Matre, 2. Virginis Deiparę genus, 3. Virginis parentes, *ibid.* Mariæ ſponſus, 3. Virginis votum, *ibid.* Ubi vixerit Virgo Deipara poſt Chriſti Aſcenſionem & ubi obierit, 4. Virginitas Marię commendatur, & vindicatur adversùs Ebionem, 306. & ſeq. Eccleſię ſobrietas in quæſtione de corporea B. Virginis in cęlos Aſſumptione, 333. Maria ſuper choros Angelorum exaltata, 335. Pia & probabilior opinio de corporea Deiparę Virginis in cælos Aſſumptione, *ibidem*. Maria Virgo Chriſti-Redemptoris beneficio a peccato originali ſervata, 581. Sententia de Conceptione immaculatę Virginis Deiparæ non eſt dogma fidei; pia tamen eſt, probabilis, & Eccleſiaſtica, 582. Feſtum Conceptionis non probat immunitatem B. Virginis a peccato originali, 582. Conceptio B. Virginis celebratur non propter propriam ſanctitatem, ſed propter dignitatem perſonæ conceptæ, *ibid.* In Romanæ Eccleſiæ Officio non verbulum eſt quo immaculata Mariæ Virginis Conceptio indicetur, 583. Eccleſia in eam propendet ſententiam, quæ Mariam Virginem ſine peccati originalis macula conceptam propugnat, *ibid.* Summorum Pontificum Conſtitutionibus hac in controverſia religioſè parendum eſt, *ibid.* Sententiam de immaculata Mariæ Virginis Conceptione propugnat ſacra Facultas Pariſienſis, 583. Epiſtola S. Ignatii ad B. Mariam, 55.

Ad Mariam Caſſabolitem, Epiſtola S. Ignatii, 55.

Martha ſoror S. Mariæ Magdalenæ & ejus adventus in Gallias, 206. Eccleſia Avenionenſis, a B. Martha fundata, 207. B. Marthæ corpus Taraſci colitur, 212.

S. *Martialis* Epiſtolæ, 49. Suppoſititiæ ſunt, *ibid.* In illis Epiſtolis nihil eſt fidei aut pietati adverſum, *ibid.*

S. *Martialis* in Gallias venit, 188. Lemovicenſem fundavit Eccleſiam, *ibid.*

Martini Bracarenſis Collectio, 252.

Martyrium. Neceſſitas Martyrii & ſanctitas adversùs Gnoſticos vindicatur, 524. Eadem ſanctitas commendatur, exemplis Martyriorum in veteri lege præmiſſis, 525. Ex præceptis Chriſti in novo Teſtamento, & præmiis quæ Fidelibus ſuis perſecutionem paſſis repromiſit, *ibid.* Ex multis S. Pauli locis, *ibid.* Ex feſtis diebus in Martyrum memoriam inſtitutis, & pœnis in lapſos decretis, 526. Ex honore ab Eccleſia ſemper Reliquiis Martyrum delato, *ibid.* Crudelis non eſt Deus ſi exigat a Martyribus ut pro Fide tuenda, & pro ſuæ majeſtatis confeſſione mortem ſubeant, 527. Chriſtiani ſubeundo Martyrium non pereunt ſine cauſa, *ibid.*

S. *Matthæus* Apoſtolus ad quas gentes prædicaverit, ubi & quomodo mortuus ſit, 27. Miſſa Ethiopum S. Matthæo adſcripta, 40.

Matthias. De electione S. Matthiæ, 142. S. Matthiæ prædicatio & martyrium, 19. Evangelium S. Matthiæ apocryphum, 40.

Materia Deo coæterna non eſt, 618. Implicat materiam coæternam eſſe, 619. Materia a Deo facta eſt confuſa & informis, unde omnia fierent, 621.

Matrimonium. Ejus ſanctitas adversùs Marcionem vindicatur, 537. *Vid.* NUPTIÆ. Matrimonium bonum eſt, 538. Gratia Chriſtianorum Matrimonio annexa eſt, *ibid.* Matrimonium ſacramentum eſſe, 539. Quid diſcriminis interſit inter Matrimonium Fidelium & Infidelium, *ibid.* Triplex Matrimonii bonum commendatur, *ibid.* Satisfit objectionibus adversùs Matrimonii Sanctitatem ab Hæreticis proponi ſolitis, 539. An verum Matrimonium poſſit eſſe abſque commixtione ſexuum, *ibid.*

Maximiani Imperatoris perſecutio, 624.

Maximinus Imperator, Genus ejus, crudelitas, perſecutio adversùs Chriſtianos, 667.

Maximus, auctor Eccleſiaſticus, 346.

Maximus Imperator Romanus, 667.

Melchiſedech. Error Melchiſedechianorum retunditur, 626.

Melchiſedech verus homo fuit, non cæleſtis virtus, ibid.

Melito, Sardenſis Epiſcopus, 332. ejus opera, *ibid.* De libro Melitoni aſficto, qui inſcribitur, De Tranſitu Virginis, *ibid.*

Menander, Quis ſit, & ejus errores, 22.

Mercurii Triſmegiſti Pimandrum, 56.

Metaphora. Regulæ ad locutiones metaphoricas in veterum ſcriptis dignoſcendas, 592.

Millenarii, De Millenario Chriſti regno, 302. Explicatur celeber Apocalypſis locus, quo abuſi ſunt Millenarii, 303.

Miltiades & opera ejus, 332.

Miniſtrorum ſacrorum Electio. *Vid.* ELECTIO.

Modeſtus, 338.

Mœchi publicæ pœnitentiæ olim addicebantur, 690. Mœchi, in exitu, a quibuſdam Epiſcopis Africanis abſolutione ſacramentali privati, 715. Severitas illa temperata, 720.

Monachorum inſtitutum, & antiquitas, 260. An Philonis Therapeutæ fuerint Monachi 261.

De *Monarchia* liber S. Juſtino aſſictus, 330.

Montanus. Patria ejus & genus, 325. Montani & prophetiſſarum ejus falſi nominis mores, *ibid.* Montaniſtarum mores, 225. & ſeq. Mors funeſta,

Digitized by Google

ſta, 326. De Montani fide circa myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, 366. Montanus & Montaniſtæ pori de Trinitate rectè ſenſerunt, *ibid.* Aliquandiu dubitatum eſt a Catholicis Prophetane eſſet Montanus an Pſeudo-Propheta, *ibid.* Quo ſenſu Montanus a ſuis Paraclitus dictus ſit, 367. De jejuniis Montaniſtarum & Catholicorum, 370.

Mors. De converſione & pœnitentia ad horam uſque mortis dilata, 714. Abſolutionis in extremis conceſſæ dubius effectus, *ibid.* Vide ABSOLUTIO & Pœnitentia.

Mortui. De Mortuorum reſurrectione, 289. Reſurrectio Mortuorum probatur ex Scriptura, *ibid.* ex Patribus, *ibid.* Rationibus Athenagoræ Chriſtiani Philoſophi, 290. S. Irenæi argumentis, 291. Tertulliani ratiociniis, *ibid.* Baſilidis & aliorum Hæreticorum argumentis contra reſurrectionem mortuorum reſpondetur, 295.

Mulier. De promiſcuo & indiſcreto mulierum complexu, 311. Utrùm una ſit vel multiplex mulier Evangelica Chriſti unctrix, 227.

Muſanus, 338.

N

NAtivitas Chriſti. *Vid.* CHRISTUS.

Nepos Ægyptiacus Epiſcopus, fabulam de millenario in terris Chriſti regno inſtauravit, 648. Nepos ſchiſma non fecit, *ibid.*

Nero, [Domitius]. Imperii initia, 58. Agrippinam matrem, & octaviam conjugem occidi juſſit. Senecam præceptorem & Lucanum Poetam morte affecit, *ibid.* Romam incendit, Viro publicè nupſit, *ibid.* A ſuis deſertus mortem ſibi ipſi conſcivit, 58.

Neronis perſecutio, 20. Sub Nerone Petrus & Paulus paſſi ſunt, *ibid.*

Neſtoriani, unde hæreſim ſuam hauſere, 24.

Nicodemi Evangelium apocryphum, 39.

Nicænu Synodus quid circa tempus celebrandi paſchatis definierit, 416. Canonibus Nicœnis quarto ſæculo & quinto ineunte Eccleſia Occidentalis regebatur, 250. Utrùm nomine Concilii plenarii in quo quæſtio de Baptiſma Hæreticorum finita eſt, Nicænum intelligendum ſit, 837. Nicæna Synodus Hæreticos in Eccleſiam cum illorum baptiſmo ſuſcipiendos decrevit, *ibid.*

Nicolaitarum errores, & illius ſectæ auctores, 15. De hæreſi Nicolaitarum 151. Ipſorum error de promiſcuo & indiſcreto mulierum complexu, 312. Refellitur ex Scriptura & Patribus, *ibid.* & ſeq.

Nicolaus primus, Pont. Rom. falſis Sinueſſani Concilii actis deceptus, 796.

Nicolaus, unus ex ſeptem Diaconis. De fide Nicolai, 151. Utrùm Nicolaus, unus e ſeptem Diaconis auctor Hæreſis Nicolaitarum, 152.

Noëtus & Noëtiani, 640. Eorum error, *ibid.* Refellitur, 842.

De divinis Nominibus liber S. Dionyſio Areopagitæ adſcriptus, 54.

Noriſii, de nummo Herodis Antipæ diſſertatio, 75.

Novatianus. De ſchiſmate & hæreſi Novatianorum, 629. Quibus artibus Novatianus Romanum Epiſcopatum invaſerit, 630. In ſua factione fulcienda extorſit a ſuis partiariis in ipſa Euchariſtiæ participatione execrandum juramentum de non revertendo uſquam ad Cornelium ſummum Pontificem, *ibid.* Factus Antipapa Novatianus quid egerit, 630. De errore Palmari Novatiani & Novatianorum, 631. De cæteris Novatianorum erroribus, 633. De Conciliis adversùs Novatianum & ejus hæreſim congregatis, 634. De ſcriptis Novatiani, 665. Novatiani perperam Eccleſiæ negarunt poteſtatem remittendi peccata, 810. Ante Cornelii Pontificatum Novatianus poteſtatem in Eccleſia agnovit dimittendi peccata, 811. Novatianos a Chriſti doctrina receſſiſſe oſtenditur ex notis hæreſeos evidentiſſimis, 812. Novatiani remittendorum criminum poteſtatem ſoli Deo reſervantes ipſi injuriam faciunt, 813.

Novatus. De Novato, 629. Quis ille ſit, *ibid.* Novati ſcelera, *ibid.*

Numerianus, 669.

Numerus aureus, quid ſit, 64.

Nuptiæ. Bonitas nuptiarum probatur ex Scriptura, Patribus, 537. Chriſti facto qui Nuptias præſentia ſua decoravit, *ibid.* Sanctitatis prætextu Nuptias Marcionitæ impugnant, *ibid.* Nuptias Deus prohibere non debuit, *ibid.* *Vid.* MATRIMONIUM. Peccatum originale ex nuptiis & nuptiali commercio velut ex fonte non derivatur, 540. Nuptiale commercium purificationem poſtulabat in lege, attamen peccatum non erat, *ibid.* De ſecundis nuptiis, utrùm licitæ ſint, 36. & ſeq. Alteras nuptias Apoſtolus ut legitimas probat, 610. Secundæ nuptiæ bigamos arcent ab eminentiore beatitudinis gradu, 611. Secundæ nuptiæ non malæ ſunt ratione ſui, ſed ratione libidinis, quæ ad ſecundas nuptias plerumque impellit, *ibidem*. Laici aditum ſibi ad ſacerdotium per ſecundas nuptias intercludunt, 612. Cur Concilia & Patres pœnitentiam bigamis impoſuerint, *ibid.* Non eſt par ratio de tertiis & quartis nuptiis, ac de ſecundis, 613. Quare ſecundæ nuptiæ ſacerdotali benedictione non honorantur, *ibid.*

O

OLympias quid ſit, 64.

Ophitæ De Ophitarum hæreſi, 327.

Origenes. Dialogi contra Marcionem non ſunt Origenis, 361. De Origene & Origeniſtis, 648. De Origenis perſona & fortuna, *ibid.* Origenis parentes. *ibid.* Origenis functiones, *ibid.* Origenis audax facinus, *ibid.* Origenis ordinatio, *ibid.* Scripturæ ſacræ Verſiones ab Origene inventæ, 648. Origenis Tetrapla & Exapla, 649. Philoſophiæ ſtudia, *ibid.* Hæretici ab Origene impugnati, *ibidem*. De Origenis erroribus, 649. De Origenis Sectatoribus, Defenſoribus, & Impugnatoribus, 651. & ſeq. Euſebius Origenis patronus, *ibidem* & 773. S. Pacomius morti proximus, Monachis ſuis lectionem librorum Origenis interdixit, 651. Origeniſmus apud Nitriæ Monachos in Ægypto propagatus, *ibid.* Joannes Hieroſolymitanus Origeniſmi fautor, *ibid.* Rufinus Origeniſta, 652. Anaſtaſius Papa damnat Origenis errores, *ibid.* Melania Origeniſtis favet, illis adverſatur Marcella, *ibid.* Joannes Heroſolymitanus Origeniſmum ejurat, *ibid.* In Hiſpanias penetrat Origeniſmus, & a quo iſtuc illatus, 652. Auguſtini liber contra Origeniſtas, *ibid.* Theophilus Alexandrinus Origeniſmi impugnator acerrimus, 653. Fratres Longi de Origeniſmo ſuſpecti, *ibid.* Theophilus congregata Alexandriæ Synodo, Origenem & Origeniſtas damnat, *ibid.* S. Epiphanius coacta Synodo in Cypro Origenem & ejus ſectatores condemnat, 654. Origeniſtarum occaſione Diſſidium Theophili cum S. Joanne Chryſoſtomo, *ibid.* Origenis errores in quinta Synodo Oecumenica damnati, *ibid.* De ſcriptis Origenis, 756. Homiliæ 28

in Numeros Origeni vindicantur *ib.* Homiliæ novem in libros Judicum & Homilia unica in librum Regum ſunt Origenis genuinum opus, *ibid.* Riveros refellitur, *ibid.* Homiliæ quatuor in Cantica Canticorum Origeni aſſeruntur, *ibid.* Homiliæ 39 in Lucam Origeni adjudicantur, 657. Commentarii in Job non ſunt Origenis, 607. Lamentum Origenia apocryphum, 658. Dialogus contra Marcionitas non eſt Origenis, *ibidem* Origenis elogium, 659. De Ordinatione Origenis, 761. Utrùm eviratio Origenis fuerit canonicum illius ordinationis impedimentum, *ibid.* Ob iſtud facinus Origenem perperam Demetrius inſectatus eſt, *ibid.* Utrum Origenes in perſecutione Decii Chriſtum negaverit, & idolis thus adoleverit, 762. Origenes in perſecutione reverà lapſus eſt, *ibid.* De fide Origenis, utrùm ab omni prorſus errore poſſit Origenes vindicari, 765. Origenis doctrinam erroris omnis immunem non eſſe affirmant Patres, *ibid.* Origenis doctrinam erroris puram aſſerere vetat Eccleſiæ judicium, 767. Ex ſcriptis Origenis probatur ipſius doctrinam erroribus multis ſcatere, 770. Origenis errores præcipui, *ibid.* Diluuntur argumenta in gratiam Origenis ab ipſis defenſoribus adducta, *ibid.* & ſeq. Origenis libri ſumma cautione legendi, 774. Origenes Hæreticus non eſt, *ibid.* Origenis æterna ſors incerta, 775. De Filii Dei majeſtate ac divinitate Origenas peſſimè ſenſit, *ib.* Pelagiani & Semipelagiani erroris fundamenta jecit Origenes, 778. Utrùm Origenes de Euchariſtiæ Sacramento rectè ſenſerit, 780. Teſtimonia quæ Heterodoxi ex Origene proferunt contra realem corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam, *ibid.* & ſeq. De Origenis defenſoribus, 783. Damnati ſunt ut Hæretici ab Eccleſia qui ita defenderunt Origenem, ut ejus errores ſectarentur, *ibid.* & ſeq. Non ſunt damnati hæreſeos, qui Origenem ita ab errore vindicarunt, ut ipſius errores non propugnarent, 784. Qui Origenem ita vindicarunt ab errore, ut formulæ fidei ab Eccleſia contra Origenem editæ non ſubſcriberent, ſed verbis æquivocis & obſcuris ſuam circa fidei capita quæ violavit Origenes, fidem exponebant, habiti ſunt ut hæretici, 785. Utrum Ruffinus Origenis erroribus faverit, 786. Monachorum Nitriæ in Origenis libros obſtinatum ſtudium, in iiſque legendis & retinendis pertinacia, 787. Origenes baptizatorum crimina abſolutè irremiſſibilia eſſe non ſenſit, 817. Origenis error de animarum ante corpora creatione, 862. & ſeq. *Vid.* ANIMA.

P

P*Antenus* Philoſophus Stoicus, 304.

Papias, 329.

Parochi. Venerabilem Parochorum ordinem jure divino inſtitutum certum eſt, 626. Contrariam opinionem confixit ſacra Facultas Pariſienſis, 576.

Parvi (Jacobi) Diſſertatio de peccatis publicis & occultis in ordine ad pœnitentiam, 705.

Paſcha. De controverſia quæ ſecundo ſæculo emerſit, circa celebrationem paſchatis, 406. Quid ſanctum Policarpum inter & Anicetum de ritu celebrandi paſchatis diſſidii fuerit, *ibid.* Quid Polycrates Epheſiorum Epiſcopus egerit in controverſia de celebratione paſchatis, 407. Quid Concilium Palæſtinum de celebratione paſchatis decreverit, *ibid.* Quibus rationibus ducti Palæſtini Epiſcopi celebrationem paſchatis Dominicæ proximè ſequenti lunam decimam quartam primi menſis alligaverint, 408. Utrùm controverſia de tempore legitimo celebrandi paſchatis ad fidem vel ad diſciplinam duntaxat pertineat, *ibid.* Quæſtio de tempore legitimo celebrandi paſchatis inter Aſiaticos & alias Eccleſias mota, meram ſpectabat diſciplinam, *ibid.* Paſchatis celebrandi tempus variè a variis obſervatum fuit abſque diſpendio unitatis & pacis, 409. Ex Apoſtolica Traditione manaverat Eccleſiæ Romanæ aliarumque Eccleſiarum diſciplina, Paſcha celebrantium Dominicâ lunam 14. primi menſis immediatè ſequente, 410. Utrum Victor Romanus Pontifex Aſiaticos Epiſcopos Paſcha luna 14. celebrantes, in eoque more pertinaces excommunicaverit, 413. Victor comminatoriis literis perſtrinxit Aſianos, *ibid.* Ipſos a communione arcere in animo habebat, eos tamen a communione non præcidit, *ibid.* Quid Nicæna Synodus circa tempus celebrandi Paſchatis definiverit, 416. Controverſia de tempore paſchatis in magna Synodo Nicæna ad finem perducta eſt, *ibid.* & ſeq. Ibi conſtitutum fuit Oecumenico decreto, ut Dominicâ proximè ſequente lunam decimam quartam poſt vernum æquinoctium illuceſcentem Paſcha celebraretur, *ibid.* Quatuor rationes cur die Dominico decimam quartam lunam proximè ſequente Paſcha per univerſam Eccleſiam celebrandum Nicæni Patres decreverint, 416. Utrùm Britanni a Romanis & Occidentalibus, aut ab Orientalibus & Græcis ritum paſchatis fuerint edocti, 417. Quanta fuerit Eccleſiæ poſt Nicænum Concilium cura, ne in tempore celebritatis paſchalis error aliquis obreperet, *ibid.* A Nicænæ Synodi temporibus ſummam diligentiam adhibuit Eccleſia ne in celebrando paſchate error aliquis ſubeſſet, *ibid.* & ſeq. In indicando paſchatis die Romani Pontificis cura poſt Nicænam Synodum, 418. Ejuſdem ſolicitudo, ne aliqua de paſchate contigeret diſſenſio inter Chriſtianos, *ibid.* Sub S. Leonis Pontificatu excitatæ duæ de paſchali termino contentiones, 419. Scoti & Britones eo detenti ſunt errore ut paſchatis diem Dominica quidem celebrarent, ſed luna 14. ſi in eam Dominica dies incurreret, 420. Quando cœptus hujuſmodi error, quandiu viguit, quo tempore deſiit, *ibid.* Controverſia de paſchate a Britonibus & Scotis acri animorum contentione agitata eſt, *ibid.* Collatio habita coram Regibus in Monaſterio Sinusfari ut controverſia illa ſedaretur, 420. Utrùm Scoti & Britones qui ab anno 566. ad annum 716. in eo verſati ſunt errore, ut luna 14. Paſcha celebrarent, ſi in eam Dominica dies incurreret, ſint Quarto-decimanis hæreticis & ſchiſmaticis accenſendi, 421. Utrùm a contumacia abſolvendi, maximè qui poſt celebrem ea de re collationem in Monaſterio Hildæ Abbatiſſæ habitam, tempore Oſuvi Regis, errorem non depoſuere, *ibid.* & ſeq. Paſcha quadruplex miniſterii Chriſti, 81. 82.

Paſſio S. Andreæ ab Achaiæ Presbyteris conſcripta, 47.

Paſtoris liber canonicus non eſt, 45. Liber eſt Eccleſiaſticus, optimæ notæ & Eccleſiæ utilis, 46. De auctore Libri Paſtoris, 47. De diviſione iſtius operis, *ibid.*

Patres. Dallæi liber de vero Patrum uſu, 546. 585. Non priorum dumtaxat, ſed ſequentium ſæculorum Patres in fidei controverſiis conſulendi & audiendi, 588. Quòd Patres ipſi monumenta quædam veteribus ex induſtria & dolo malo ſuppoſuerint, Dallæi mendacium eſt, 589. Unde veterum monumentorum interpolatio, *ibid.* Regulæ ad Patrum doctrinam intelli-

ligendam, 591. Regulæ ad locutiones metaphoricas in Veterum ſcriptis dignoſcendas, 592. Vera Patrum ſententia ex eorum etiam libris polemicis cognoſcitur, 593. Patres ſuam, in his quæ fidem ſpectabant, ſententiam nuſquam retractarunt, *ibid.* Regulæ ad dignoſcendum, utrum Patres ſuam de dogmatibus hodie controverſis ſententiam, ut caput fidei propoſuerint, 594. Unde cognoſci poſſit an Patres cum ſui temporis Eccleſia ſenſerint, 595. Ineptè fingit Dallæus, Patres in cauſa fidei aliqua diſſimulatione aut oeconomia uſos fuiſſe, *ibid.* Patres omnes vel maxima pars circa fidei dogmata errare non poſſunt, 598. 600. Nec etiam in quæſtionibus facti quę cum juris quæſtione neceſſariò ſunt connexæ, 598. Leges in veterum Patrum uſu obſervandæ, 602.

Paulianiſtæ & eorum errores, 641. *Vid.* Paulus Samoſatenus.

Paulus de Geſtis S. Pauli, 12. Converſio Pauli, *ibid.* Sergium Proconſulem ad fidem convertit. Antiochiæ concione habita coram plebe multos ad fidem perducit, ab urbe expellitur, 12. Claudum ex utero matris ſanat Liſtræ, divinos honores annuit, Petro in faciem reſiſtit, 12. Timotheum circuncidit, Lydiam purpurariam convertit, 13. In carcerem conjicitur, virgis cæditur, *ibid.* Corinthium inceſtuoſum excommunicat, excitatur adverſùs Paulum ſeditio a Demetrio, Eutichum mortuum ſuſcitat, a Judæis verberibus afficitur, ad flagella damnatur, 14. Cæſaream militibus ſtipatus ad Pelicem præſidem mittitur, Cæſarem appellat, navi impoſitus Romam perducitur. Alliditur navis prope Melitam inſulam, 14. Paulus a vipera percuſſus nihil mali patitur, infirmos ſanitati priſtinæ reſtituit, *ibid.* Biennio in vinculis exacto libertate donatur, gladio cæditur Romæ Neronis juſſu, 15. Ad quas gentes prædicaverit, *ibid.* De S. Pauli Epiſtolis, 30. & ſeq. quot ſint ipſius Epiſtolæ, & ad quos ſcriptæ, *ibid.* De ipſarum ordine, quove tempore ſcriptæ fuere, 31. & ſeq. De Actis S. Pauli, & a quibus ſuppoſita, 39. Revelationes S. Pauli apocryphæ, *ib.* De Epiſtolis S. Pauli ad Senecam & Senecę ad Paulum, 43. De Epiſtola S. Pauli ad Laodicenſes, *ib.* Quo ſenſu Petrus, & S. Paulus dicantur capita Eccleſiæ, oculi Romæ, urbis Romanæ Patres, principes Eccleſiarum, &c. 105. & ſeq. De reprehenſione S. Petri a S. Paulo 156. Utrùm verè & ex animo, an ex ſimulatione S. Paulus S. Petrum Apoſtolorum principem reprehenderit, *ibid.* & ſeq. In faciem reſtitit Petro Paulus, 157. quare *ibid.* S. Paulus verè & ſincero prorſus animo reprehendit S. Petrum, non ex ſimulatione, *ibid.* S. Paulus reprehendendo S. Petrum iniquus non fuit, 158. Utrum Hiſpanienſis Eccleſia a S. Paulo fundata ſit, 180. Traditione conſtat S. Paulum in Hiſpanias profectum ibi Eccleſiam fundaviſſe, *ibid.*

Pauli Narbonenſis adventus in Gallias, 188.

Paulus Samoſatenus. De perſona, & moribus Pauli Samoſateni, 641. Errores Pauli Samoſateni, *ibid.* De conciliis contra Paulum Samoſatenum congregatis, 642.

Peccatum. Utrùm omne peccatum mortale pœnitentiæ publicæ olim eſſet obnoxium, 690. An propter quælibet peccata mortalia homo ab Euchariſtia ſeparetur, 702. Utrùm omne peccatum mortale crimen ſit, *ibid.* Vide POENITENTIA. Utrùm Eccleſia poteſtatem habeat remittendi peccata, nullumque ſit crimen quod Eccleſiæ clavibus remitti non poſſit, 810. Sicut poteſtas remittendi peccata per Baptiſmum convenit Eccleſiæ, ita & eidem convenit poteſtas ea remittendi per pœnitentiam, 812. Quo ſenſu peccata a Sacerdotibus dimittantur, 813. Qua ratione Servator peccatorum remiſſionem quæ ſoli naturæ divinæ debetur, ſuis Diſcipulis attribuit, *ibid.* Utrum peccatum aliquod ſit irremiſſibile, 814. De peccato ad mortem, quid ſit, 820.

Perpetuus, Turon. Epiſcop. quid circa jejunia ſtatuit, 590.

Perſecutiones, quibus Eccleſia primo ſæculo jactata eſt, 19. De Perſecutionibus quæ in Eccleſiam ſævierunt ſecundo ſæculo, 315. Trajani perſecutio, *ibid.* M. Aurelii & Veri perſecutio, *ibid.* De fuga in perſecutione, 614. Fuga perſecutionem declinari poſſe docuit exemplo Chriſtus, *ibid.* Docuerunt & Apuſtoli Chriſti doctrinam & exemplum ſecuti, *ibid.* S. Cyprianus qui in perſecutione ipſe fugit, *ibid.* Utrùm perſecutio bona ſit, 615. Quando Epiſcopi & ſacerdotes in perſecutione fugere non debeant, 616. De perſecutionibus, quæ in Eccleſiam graſſatæ ſunt tertio nominis Criſtiani ſæculo, 623. Severi Imperatoris perſecutio, quæ ſeptima vocatur, *ibid.* De octava perſecutione, ſub quo, quando & cur ſævierit, *ibid.* Nonam perſecutionem in Chriſtianos Decius excitavit, *ibid.* Multi lapſi ſunt in hac perſecutione, *ibid.* Decima perſecutio a Valeriano & Gallieno Imperatoribus mota, 624. Undecimam perſecutionem Eccleſiæ intulit Aurelianus, *ibid.* De perſecutione Diocletiani & Maximiani quæ duodecima perhibetur, *ibid.*

Perſonæ divinæ. Utrùm ſint revera tres in Deo Perſonę, 841. Divinarum Perſonarum pluralitas ex Scripturis probata, *ibid.* Perſonarum diſtinctio Traditione fulcita, 844. Sabellianorum recentiorum Antitrinitariorum objectionibus reſpondetur, 845. Dei unitas cum trinitate perſonarum conciliatur, 846. In tribus perſonis una numero divinitas, 848. S. Gregorii Nyſſeni perſonarum divinarum cum humanis perſonis minus accurata comparatio, *ibid.* Michaelis Serveti & Tranſylvanorum objectiones contra diſtinctionem perſonarum divinarum diluuntur, 849. Perſona divina infinita, & tamen multiplex, *ibid.*

Pertinax Imperator, 348.

Petra. De nomine Petræ, deque multiplici ejus acceptione, 99. & ſeq. Duplex hujus verbi expoſitio Catholica, *ibid.*

De S. *Petri* geſtis poſt aſcenſionem Chriſti, 11. Claudum ſanat, Ananiam & Sapphiram verbo interficit, *ibid.* Antiochenam Eccleſiam fundat, 11. 176. Hieroſolymis ab Herode Agrippa in carcerem detruditur, 168. Debellat Simonem Magum, Hieroſolymis celebrat Apoſtolorum Concilium, 15. Quibus Evangelium prædicaverit. 15. Martyrium ſubit Romæ, *ibid.* p. 11. 15. De prima & ſecunda S. Petri Epiſtolis, 37. Evangelium S. Petri, apocryphum, 39. De Actis S. Petri ſuppoſitis, 39. Apocalypſis S. Petri, apocrypha, *ibid.* Liturgia S. Petri, ſuppoſita, 40. De S. Petri Primatu, 88. S. Petrus jure divino Apoſtolorum omnium princeps fuit, 88. Eccleſia ſuper S. Petrum a Chriſto fundata, *ibid.* Ligandi & ſolvendi poteſtas ſingulari quadam ratione S. Petro tradita, 89. Sacer ſuper omnes Fideles, & ſuper ipſos Apoſtolos principatus S. Petro traditus, *ibid.* Eximiæ S. Petri prærogativæ, 90. Dignitatis ſupremæ & ſingularis in S. Petro indicium, *ibid.* S. Petrus caput Apuſtolorum & princeps; unitatis Eccleſiaſticæ centrum, *ibid.* S. Petri principatus cuilibet Epiſcopatui anteponendus, 91. Hæreticorum objectiones contra S. Petri primatum, ſolvuntur

tur

tur, 99. Primatus S. Petri Traditione nititur, *ibid.* S. Petrus Eccleſiæ fundamentum eſt ſecundum a Chriſto & miniſteriale, 500. Quo ſenſu claves Eccleſiæ nomine, ſive ut Eccleſiæ perſonam gerens S. Petrus acceperit, 101. Quomodo Petrus figura fuit Eccleſiæ cùm acceperit claves, *ibid.* Quomodo S. Petrus geſſit perſonam Eccleſiæ militantis cùm accepit claves, 102. Apoſtolis datæ ſunt claves cum dependentia a Petro, *ibidem.* Primatus Petri ambitionis expers eſt, 502. S. Petrum eſſe fundamentum & caput Eccleſiæ agnovit Heſychius, 103. Non repugnat Cyprianus, *ibid.* S. Petrus non ſolùm confeſſione & fide fuit Apoſtolorum princeps, ſed & honore & dignitate, 504. SS. Petrus & Paulus duo Eccleſiæ capita non fuere, nec æqua utriuſque poteſtas, abſque errore aſſeri poteſt, 105. Petrus ſolus, Epiſcopus fuit univerſalis, 505. De dextra interdum S. Petro, interdum S. Paulo data, 507. Omnes Epiſcopi ſucceſſores ſunt S. Petri in Epiſcopatu, non in primatu, 512. De reprehenſione S. Petri a S. Paulo, 156. S. Petrum verè a S. Paulo reprehenſum, verèque reprehenſioni fuiſſe obnoxium, *ibid.* De ſeſſione S. Petri Romæ 168. S. Petri Apoſtolorum principis Romam adventum, quem obſcuriùs indicat Scriptura ſacra, Traditio diſertè probat, *ibid.* Primi omnium Romæ Petrus & Paulus Apoſtoli pariter & Epiſcopi fuerunt, 169. Petrus Romam venit exordio regni Claudii, *ibid.* Verbum Dei publicè Romæ prædicavit, 570. Simonem Magum in terram proſtravit, 170. S. Petrus Romæ martyrium ſubiit, 270. A Nerone S. Petrus affixus eſt cruci capite ad terram verſo, in ſublime pedibus elevatis, *ibid.* Romæ in Vaticano ſepultus, *ibid.* S. Petrus ab anno ſecundo Claudii Imperatoris ad mortem uſque Romanam rexit Eccleſiam, 271. Solvuntur objectiones contra adventum S. Petri Romam, 171. Circa epocham adventus S. Petri Romam nonnihil diſſentiunt Auctores, 172. circa ipſum adventum nullatenus diſſentiunt, *ibid.* Epocha ſeſſionis S. Petri Antiochiæ & Romæ, 576. De proximis S. Petri ſucceſſoribus in Antiochena ſede & Romana, 176. S. Petro in Antiochena ſede proximè ſucceſſit Evodius, *ibid.* S. Petro in adminiſtratione Romana & univerſalis Eccleſiæ proximè ſucceſſit Linus, Lino Cletus ſeu Anacletus, Cleto ſeu Anacleto Clemens, 177.

Philadelphi. Epiſtola S. Ignatii ad Philadelphos, 55.

Philaſtrius in judicio de hæreſibus ferendo minùs accuratus, 508.

Epiſtola S. Pauli ad Philemonem, 33.

Philippenſes. De Epiſtola S. Pauli ad Philippenſes, unde, & quo ſcripta fuerit tempore, ipſius Epiſtolæ argumentum, 32. Epiſtola S. Ignatii ad Philippenſes ipſi perperam adſcripta, 55.

S. *Philippus* Apoſtolus, in Scythia & in utraque Phrygia Evangelium prædicavit, 16. Obiit Hierapoli, quo genere mortis obierit incertum, 17. Evangelium S. Philippi, apocryphum, 39. Eo abutebantur Gnoſtici, Ebionitæ, Baſilides, Apelles, *ibid.*

Philippus Chriſtianorum Imperatorum primus, 668. Leges a Philippo latæ, *ibid.* Mors ejus, *ibid.*

Philippus Gortinenſis Epiſcopus, 338.

Philippus Tetrarcha, Bethſaidam Juliæ Auguſti filiæ cognominem fecit, 67. Anni principatus Philippi. 67.

Pierius, Quis fuerit & ſcripta ejus, 665.

Acta *Pilati*, 9.

Pimandrum Mercurii Triſmegiſti, 56. De illius Auctore, & tempore quo in lucem prodiit, *ibid.*

Pius I. 326.

Plenarium Concilium. Utrùm nomine Plenarii in quo quæſtio de Baptiſmate Hæreticorum finita eſt, S. Auguſtinus Arelatenſe primum, vel Nicænum intellexerit, 834. Nomine Plenarii Concilii non intellexit Auguſtinus Arelatenſe Concilium primum, 835. Concilii Plenarii notiones Arelatenſi non conveniunt, *ibid.* Concilium Arelatenſe plenarium haberi repugnat S. Auguſtini ſententiæ, 835. Nomine Concilii Plenarii in quo quæſtio de hæreticorum baptiſmo abſoluta eſt, Nicænum intelligendum eſt, 837. Satisfit objectionibus, 838.

Plenilunium quomodo olim obſervabatur, 82.

Pœnitentia. De lapſis qui nullâ actâ pœnitentiâ ad Eccleſiæ pacem admitti volebant, 672. Sinceræ pœnitentiæ actus & fructus, *ibid.* pœnitentiæ veræ adumbratio, 673. pœnitentiæ partes, *ib.* pœnitentia crimine minor non ſit, 673. Deliciæ & oblectationes ſæculares non conveniunt pœnitentibus, *ibid.* veræ pœnitentiæ characteres, *ibid.* Presbyteri qui gravium peccatorum reos nullâ functos pœnitentiâ ſtatim ad communionem admittunt, miſeros decipiunt, 675. Abſolutio præcipitata abſque pęnitentiæ fructu perniciem animabus infert, 676. De peccatis publicæ pœnitentiæ legibus tertio ſæculo, & deinceps obnoxiis, 690. De peccatis mortalibus in ordine ad pœnitentiam publicam, *ibid.* Utrùm omnia peccata mortalia publicæ pęnitentiæ olim Eccleſia ſubjecerit, 690. Tria crimina capitalia publicæ olim pęnitentiæ obnoxia, *ibid.* & ſeq. Omnia peccata mortalia publicæ pœnitentiæ non fuiſſe ſubdita probat Epiſtola canonica S. Gregorii Nyſſeni, 692. Quæ peccata pęnitentiæ publicæ obnoxia in Eccleſiis Cappadociæ ætate S. Baſilii, 693. In quibuſdam Eccleſiis uſurarii pęnitentiæ publicę ſubjacebant, ſi in eo ſcelere multùm diùque perſeverarent, *ibid.* Omnia peccata mortalia pęnitentiæ publicæ obnoxia non erant in Eccleſia Africana S. Auguſtini ætate, 693. Hæretici olim abſque pœnitentia publica in Eccleſiam recepti, 694. Qui idolothyta comederant, olim pœnitentiæ publicæ non ſunt addicti, 695. Objectiones ex Tertulliano & S. Cypriano petitæ diluuntur, *ibid.* & ſeq. Reſpondetur objectioni graviſſimæ ex S. Auguſtino deſumptæ. 696. Pœnitentia triplex, *ibid.* Pœnitentia clavium, 697. quid ſit, *ibid.* S. Eligius omnia peccata mortalia publicæ pęnitentiæ ſubdita fuiſſe non probat, ſed graviora quædam crimina, 700. S. Cæſarii Arelatenſis ſententia, & illius ætatis diſciplina pœnitentialis exponitur, *ibid.* De peccatis occultis in ordine ad Pœnitentiam publicam, 702. Sex prioribus Eccleſiæ ſæculis, peccatis etiam occultis pœnitentia publica infligebatur, *ibid.* & ſeq. Levior tamen pœnitentia erat quandoque, quàm gravitas criminis poſtulabat, 649. Pro quibus peccatis Clerici majores deponebantur, pro iiſdem, laicis imponebatur pœnitentia publica, 703. Utrùm ſola peccata publica pœnitentiæ publicæ ſubjicerentur ætate S. Auguſtini, 704. 708. Mos ille imponendi pœnitentiam publicam pro peccatis occultis, ſeptimo ſæculo exolevit, 704. Reſpondetur objectionibus Jacobi Parvi, 705. & ſeq. Dubiam eorum converſionem & pœnitentiam ſemper habuit Eccleſia, qui ad horam mortis illam diſtulerant, 714. Pœnitentes & abſoluti in extremis, ſi convaluiſſent, pęnitentiæ publicæ iterum ſubjiciebantur, *ibid.* Pœnitentia in extremis actæ dubius effectus, 715. Temperamentum ab Eccleſia Romana & Africana, in diſciplina pœnitentiali conſtitutum, 721. De variis pœnitentiæ publicæ gradibus, 722.

Digitized by Google

723. De prima pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de Fletu, *ibid.* Statio illa quid ſit, *ibid.* Quid in illa agerent pœnitentes, 666. De ſecunda pœnitentiæ publicæ ſtatione, quæ eſt Auditio, 723. Ubi ſitus erat Auditionis locus, *ibid.* Quibus communis, *ibid.* Quibus tenebantur Audientes, 723. De tertia pœnitentiæ publicæ ſtatione, ſcilicet de ſubſtratione, 724. *Vide* SUBSTRATIO. De quarta pœnitentiæ publicæ ſtatione, quæ Conſiſtentia dicitur, *ibid.* *Vid.* CONSISTENTIA. Utrùm pęnitentes ad ſuperiorem ſtationem ab inferiori quandoque aſcenderent, mediâ prætermiſſa, 725. Nimia quorumdam Sacerdotum facilitas, & inutilis atque noxia peccatoribus miſericordia, 730. Ad emendanda crimina vox pœnitentis ſola non ſufficit, *ibid.* De unitate pœnitentiæ, 733. Iis, qui actâ publicè pœnitentiâ in eadem vel nova crimina relabebantur, nedum publicæ, verùm etiam privatæ pœnitentiæ præcludebatur aditus, *ibid.* Rationes ſeveritatis quam erga peccatores relapſos exercuit Eccleſia, 734. Peccatoribus qui peractâ publicâ pœnitentiâ, eadem, vel æquè gravia peccata perpetraverant, privata pœnitentia & abſolutio in morte non denegabatur, 735. Objectionum ſolutio, 736. De pœnitentia Clericorum, 737. *Vide* CLERICI. Vetus diſciplina pœnitentiam publicam pro factis involuntariis impoſuit, tametſi in illa hypotheſi peccata non eſſent, 807. Pœnitentia ſacramentum eſt novæ legis, 812.

S. *Polycarpi* Epiſtola, 52. Legitimus fœtus eſt S. Polycarpi, 53. Objectionibus reſpondetur, *ibid.* Epiſtola encyclica Smirnenſis Eccleſiæ de S. Polycarpi martyrio, 54. Epiſtola S. Ignatii ad Polycarpum, 54. S. Polycarpi Martyrium, 55. Polycarpum inter & Anicetum de ritu celebrandi Paſchatis diſceptatio, 406.

Polycrates, Epheſiorum Epiſcopus, 346. Polycrates celebrato Epheſi Concilio, conſuetudinem firmavit a cæteris Eccleſiis reprobatam de Paſchate celebrando lunâ 14. in quemcumque diem inciderit, 407.

Polygamia olim permiſſa, 312. hodie prohibita, *ibid.* quare, *ibid.*

Pontianus Pont. Max. 624.

Pontifices qui Romanam Eccleſiam primo ſæculo rexerunt, 19. *Vid.* ROMANUS Pontifex. De Epiſtolis Decretalibus veterum Pontificum Romanorum uſque ad Siricium, 243. & ſeq. *Vid.* ROMANA Eccleſia. De Pontificibus qui Romanam ſecundo nominis chriſtiani ſæculo gubernarunt, 316.

Praxeas & Praxeani tres Trinitatis Perſonas in unam confuderunt, 639. Refellitur eorum error, 841.

Primatus S. Petri, *Vid.* PETRUS. Primatus Romani Pontificis. *vide* ROMANUS Pontifex, & ROMANA Eccleſia.

Privatus, incertæ hæreſeos auctor, 627. In Concilio Labeſitano ab Africanis Patribus damnatus, *ibid.* Schiſmatis adversùs S. Cyprianum præcipuus fuit incentor, *ibid.*

Prochorus, quis ſit, 44. De Hiſtoria, quæ extat ſub ejus nomine, de vita, miraculis & aſſumptione S. Joannis, *ibid.* & ſeq.

Q

Quadrageſima. De Quadrageſimalis jejunii obſervantia, 382. *Vid.* Antepaſchale Jejunium. Quadrageſimale jejunium quadraginta dierum fuiſſe teſtantur quarti & quinti ſæculi Patres, 384. Argumentis Dallæi contra Quadrageſimalis jejunii legem reſpondetur, 387.

Quadratus, 339.

Quatuor Tempora. De jejuniis Quatuor Temporum, 395. Quatuor Temporum jejunia ſæculo quinto ab univerſa Eccleſia religioſè obſervata ſunt, 396. Nonnulla tamen in hebdomadibus & diebus horum jejuniorum obſervationi conſecratis diu fuit in variis Eccleſiis diverſitas, *ibid.* Quatuor Temporum jejunia unde ſuam traxerunt originem, *ibid.*

Quirinus Syriæ Præſes. Deſcriptio facta a Præſide Syriæ Quirino, 68. Quo anno cœpta vel perfecta, *ibid.*

Quæſtionum Chriſtianarum liber, 330.

R

Recognitionum Libri S. Clementi adſcripti, 55.

Regionis Collectio, 252.

Relapſi. Ipſis nedum publicæ, verùm etiam privatæ pœnitentiæ præcludebatur aditus, 733. Rationes ſeveritatis quam erga peccatores Relapſos exercuit Eccleſia, 734. Graviora Relapſorum peccata *ibid.*

Religio. Fidem negare & Religionem ſimulare quocumque in caſu, & quovis prætextu illicitum eſt, 522. Feſta Ethnicorum a Chriſtianis citra impietatem obſervari non poſſunt, *ibid.* *Vide* CHRISTIANA Religio.

De *Reprehenſione* S. Petri a S. Paulo, 557. *Vide* PAULUS.

Reſurrectio mortuorum. *Vid.* MORTUI.

Revelationes. Quæ fides privatis Revelationibus eſt adhibenda, 353. Revelationes privatis hominibus factæ nullius ſunt auctoritatis, ſi in alicujus dogmatis Catholici deſtructionem, vel in legis communis a Deo conſtitutæ exceptionem proferantur, 354.

Rhodon, & opera ejus, 339.

Rivetus. Tractatus Riveti de Patrum auctoritate impugnatur, 546. Diluitur objectio quam ex S. Cyrilli Hieroſolymitani catecheſibus contra Traditionum neceſſitatem *Rivetus* informat, 571. Loci duo, unus S. Auguſtini, alter S. Thomæ quos Rivetus objicit, explicantur, 579. Solvitur argumentum quod expugnantibus Patrum & recentiorum Theologorum de Sanctiſſimæ Virginis Deiparæ Conceptione ſententiis Rivetus informat, 581. Homilias 28. in Numeros Origeni falsò Rivetus abjudicat, 656. Homilias quatuor in Cantica Canticorum ex catalogo operum Origenis perperam expungit Rivetus, *ibid.* Riveti objectionibus reſpondetur, 657.

Romanus Pontifex. Romana Eccleſia, quos Pontifices habuerit primo ſæculo, 19. De Romanorum Pontificum primatu, 88. Epiſcopus Romanus omnium Epiſcoporum primus eſt, 89. *Vid.* Petrus. Primatus Romani Pontificis demonſtratur, 91. Romanus Pontifex primatum ſuper Epiſcopos univerſos in Eccleſia obtinet, *ibid.* Supremus eſt in Eccleſia diſpenſator, 92. Romanus Pontifex Eccleſiæ caput, *ibid.* S. Petri auctoritas in Romanos Pontifices jure ſucceſſionis transfuſa eſt, 93. Sedes Romana cathedra Petri, 93. Romana Eccleſia ſupra cæteras totius orbis Eccleſias primatum ſemper habuit, 94. Romani Pontifices controverſias fidei dirimerunt ut judices ſupremi, *ibid.* S. Irenæus agnovit in Romano Pontifice auctoritatem excommunicandi Aſiaticos Epiſcopos, 94. Stephanus I. Romanus Pontifex primatum exercet in Epiſcopos Africæ, *ibid.* S. Cyprianus Romani Pontificis primatum & Romanam Eccleſiam ut cæterarum radicem & matricem agnoſcit, 94. Romani Pontificis primatus a S. Dionyſio Alexandrino agnoſcitur,

Digitized by Google

ſcitur, 94. Concilia Orientis irrita habebantur, niſi Romani Pontificis auctoritate firmarentur, 95. Julii I. geſta in cauſa Athanaſii primatum Romani Pontificis probant, 95. Jus appellationum ad Romanum in omnium Epiſcoporum judiciis Pontificem, primatûs illius argumentum, ibid. Ex facto S. Euſtathii Sebaſteni Primatus & auctoritas Romani Pontificis comprobatur, 95. Damaſus Romanus Pontifex primatum exercet in cauſa Vitalis, 96. Synodus œcumenica Romani Pontificis primatum agnoſcit & reveretur, 96. Epiſcopi totius Orientis Romanum Pontificem velut caput ſuum venerantur, *ibid.* S. Ambroſius Romani Pontificis primatum colit, 96. S. Joannes Chryſoſtomus eundem agnoſcit, *ibid.* S. Auguſtinus primatûs Romani Pontificis aſſertor, 96. Cæleſtini I. geſta in cauſa Neſtorii primatum Romani Pontificis probant, 97. Epheſina Synodus œcumenica Romani Pontificis primatum veneratur, 97. Concilium Chalcedonenſe Romani Pontificis primatum agnoſcit, *ibid.* S. Fulgentius & Eugenius Carthaginenſis Archiepiſcopus Romanam Eccleſiam ut omnium Eccleſiarum caput colunt, 97. Eccleſia Conſtantinopolitana & Eccleſia Hieroſolymitana Romani Pontificis primatum agnoſcunt, 98. Eccleſia Cypri Romani Pontificis primatum commendat, 98. Eccleſia Africana Romani Pontificis primatum prædicat & colit, *ibid.* Sextæ Synodi œcumenicæ obſervantia in Romanum Pontificem & primatû confeſſio, 98. Romanus Pontifex primatum habet Monarchicum & regalem in Eccleſiaſtica Hierarchia, 99. Summi Pontificis ſtatus alicui Eccleſiaſtico ſtatui particulari coæquari ſine hæreſi non poteſt, 99. S. Cypriani doctrina Romani Pontificis primatui minimè contraria, 103. Diluuntur argumenta primatum Romani Pontificis pugnantia, 108. Cur Apoſtolus omnes Eccleſiaſticæ Hierarchiæ gradus recenſendo, non meminerit unius capitis vel unius Pontificis, qui Prælatis omnibus univerſæ Eccleſiæ præſidet, 108. Romanus Pontifex Epiſcopus Epiſcoporum, & eorum judex S. Cypriano non repugnante, *ibid.* Judicium tamen ferre non poteſt Romanus Pontifex quibuſcunque in cauſis: nec Epiſcopos exauctorare, niſi ſecundùm diſpoſitionem ſacrorum Canonum, 109. Primatus Romani Pontificis plebi Arelatenſi minimè ignotus, 109. Ex Cypriano Romani Pontificis in cæteros Epiſcopos confirmatur auctoritas, 109. Quòd Epiſcopi ſint Apoſtolorum ſucceſſores non pugnat cum Romani Pontificis primatu, 110. Directæ ſucceſſionis jure unus Pontifex Romanus ſucceſſor eſt & hæres Petri, 111. Epiſcoporum auctoritas a Deo eſt, cum ordine quodam nihilominus ad Romanum Pontificem ut caput Eccleſiæ viſibile, exercenda, 112. Romanus Pontifex ſingulari jure Chriſti Vicarius eſt, 112. Primatus Romano Pontifici non eſt collatus ob urbis nobilitatem, 115. Quo ſenſu Romanus Pontifex dici non poſſit Epiſcopus univerſalis, *ibid.* Tertulliani tempore Romanus Pontifex vocabatur Epiſcopus Epiſcoporum & Pontifex Maximus, *ibid.* De primatu ab Imperatoribus Romano Pontifici delato, *ibid.* Summa Romani Pontificis auctoritas in curanda canonum executione per Eccleſiam univerſam, 117. Romani Pontificis primatus conſiſtit potiſſimùm in promovenda canonum obſervantia, 118. Romanus Pontifex canones Spiritu Dei conditos poteſt interpretari, 119. De Epiſtolis Decretalibus veterum Pontificum Romanorum ad Siricium uſque, 243. Veterum Pontificum Romanorum ad Siricium uſque Epiſtolæ ſuppoſititiæ ſunt, 244. Nullus Eccleſiaſticus Auctor ante nonum ſæculum harum Epiſtolarum meminit, *ibid.* Epiſtolæ illæ non conveniunt primis Eccleſiæ ſæculis, quibus vixerunt Pontifices Romani, Siricii deceſſores, *ibid.* Compilatæ ſunt ex Epiſtolis, operibus & Decretis poſteriorum Pontificum Romanorum, Patrum & Conciliorum, 244. Falſis temporum, conſulatuumque notis conſignatæ ſunt, *ibid.* in illis idem ſtylus, idemque ſcribendi character occurrit, *ibid.* Barbaro ſermone conſcriptæ ſunt, & a priorum ſæculorum elegantia & nitore penitus alienæ, 245. Satisfit objectionibus, 245. Quis Epiſtolas illas fabricaverit, & priſcis Pontificibus ſuppoſuerit, 249. De Romanis Pontificibus qui Romanam Eccleſiam primo & ſecundo nominis Chriſtiani ſæculo gubernarunt. *Vid.* Pontifices. Epiſtola S. Pauli ad Romanos, 31. Epiſtola S. Ignatii ad Romanos 55. Dionyſius Exiguus qui veterum Pontificum Romanorum Epiſtolas accuratè collegit, initium ſuæ compilationis facit a Decretalibus Siricii, 251.

Romanus Pontifex. Vide ſupra Romana Eccleſia.

S

Sabbatum. De jejunio ſabbati, 399. Tribus prioribus ſæculis jejunium ſabbati obſervatum fuiſſe nullum antiquitatis monumentum certò probat, *ibid.* Sabbatarii jejunii prima mentio occurit in Concilio Illiberritano, 399. An ſabbati jejunium a S. Silveſtro fuerit inſtitutum, *ibid.* De jejunio ſabbati varia olim Eccleſiarum conſuetudo, 399. Romæ & in aliis nonnullis Occidentis regionibus jejunio conſecratus erat ſabbati dies, 400. Apud Orientales ſabbatarium jejunium non cuſtodiebatur, 490. Neuter mos improbandus, *ibid.* Romanum ſabbati jejunium Trullana Synodus & Græci deinceps ſchiſmatici perperam damnarunt, 400.

Sabellius & Sabelliani. De eorum hæreſi, 640. In quo diſcrepent a Noëtianis *ibid.* Sabellianorum objectionibus reſpondetur, 845. & ſeq.

Paulus Samoſatenus. *Vid.* Paulus.

Sapor Perſarum Rex, 668.

Satisfactio. Neceſſitas ſatisfactionis & ſeveritas, 674. Quæ ſatisfactio pro mortalibus, quæ pro venialibus peccatis Deo ſit exhibenda, *ibid.*

Saturninus Hæreſis Saturnini, 22. 283. Ejus error de duobus hominum generibus, aliis naturâ bonis, aliis naturâ malis, 283.

Sauli perſecutio, 19. in hac lapidatus eſt S. Stephanus, 19.

Scriptura ſacra. De Scripturæ ſacræ Tranſlationibus, quibus quatuor primis nominis Chriſtiani ſæculis uſa eſt Eccleſia, 498. Textus veteris Teſtamenti primigenius Hebraicus eſt vel Chaldaicus, *ibid.* Novum Teſtamentum Græcè ſcriptum eſt, 498. Varia fuere S. Hieronymi tempore S. Scripturæ Verſiones, *ibid.* De diverſis illis tranſlationibus, *ibid.* Codices ſacros Judæorum malitia depravatos eſſe plurimi veterum ſenſerunt, 506. Probabilius eſt Judæos codices ſacros ex induſtria non corrupiſſe, 507. De Scripturæ ſacræ integritate ſervanda, & utrùm ſufficiat ad ſalutem, 557. & ſeq. Scripturæ ſacræ obſcuritas, 561. Scripturam intelligendi difficultas, *ibid.* Scriptura ſacra ab omnibus Chriſtianis aſſiduè legenda, 562. Quæ facilia aut difficilia occurrant in Scripturis ſacris, 563. Privatus Spiritus ad ſacræ Scripturæ intelligentiam & judicium de Religionis controverſiis ferendum non ſufficit, 564. Non ex hominum opinionibus, ſed ex Verbo Dei Chriſtianæ vitæ officia penſanda ſunt, 570. Hæreticorum impia dogmata cognoſci non poſſunt ac refelli

per

per ſolam Scripturam ſed per Scripturam, Eccleſiæ ſenſu expoſitam, 571. Omnia fidei dogmata in Scripturis non leguntur, *ibid.* Obſcura Scripturæ loca exponi debent per evidentiora, ſi non ſuppetant, ad Traditionem confugiendum eſt, 575. In re obſcuriſſi ma ubi deſunt Scripturę certa claraque documenta, & aliunde Traditio alterutri parti apertè non favet, quid agendum, *ibid.* Scriptura ſacra non eſt adæquata fidei regula. 536.

Secundus & *Secundiani*, 352.

Septuaginta Interpretes. Verſio Septuaginta Interpretum omnium antiquiſſima, 498. Quando & quomodo fuerit hęc Verſio adumbrata, *ibid.* De auctoritate Verſionis Septuaginta Interpretum in Eccleſia, 500. Utrùm Apoſtoli & Patres Scripturam ſacram ſecundùm Septuaginta editionem legerint, atque laudaverint, *ibid.* & ſeq. Tranſlatio Septuaginta Seniorum maximæ fuit in Eccleſia auctoritatis ante S. Hieronymum, 500. Editione Septuaginta utebatur Eccleſia tempore S. Irenæi, *ibid.* Verſio Septuaginta cæteris antepoſita eſt Tranſlationibus, utpote Apoſtolorum uſu conſecrata, 500. & ſeq. Unde variæ lectiones in Verſione Septuaginta & in Hebræo textu, 504. De periodorum ſeu verſiculorum in Verſione Septuaginta omiſſione vel tranſpoſitione, *ibid.* Varietates in Septuaginta Verſione & Hebræo textu, Verſionis illius auctoritatem non elevant, 505. Varietates illæ non ſunt refundendæ in inſcitiam vel in malam fidem Septuaginta Interpretum, ſed in codices quos penes ſe habuerunt, 506. Multiplex varietas quæ reperitur inter Tranſlationem Septuaginta & textum Hebraicum, vel ex malitia Judæorum orta eſt, qui textum primitivum corruperunt, vel ex incuria Scribarum, qui Verſionem Septuaginta deſcripſerunt, *ibid.* & ſeq. Varietatis tamen illius pleriſque in locis auctor eſt Spiritus S. 508. Sancti Spiritus afflatu Septuaginta ſeniores aliqua omiſerunt, addiderunt aut permutarunt, *ibid.* Verſio Septuaginta ſæpius ab Hebræo textu ſpecie tenus non reipſa diſcrepat, 509. Utrum Verſionem Septuaginta S. Hieronymus improbaverit, quare & quo ſenſu, 513. Utrùm Editio Septuaginta etiam ut nunc habetur, auctoritate Sixti V. a viris doctiſſimis emendata, ſit ab omni menda immunis, 513. Plurimæ ſunt adhuc in Sixtina Septuaginta editione mendæ leviores, *ibid.* De modo quo Septuaginta Verſionem ſuam adornarunt, 519. Septuaginta Interpretes Verſionem ſuam in ſingulis cellulis incluſos edidiſſe, probabilior eſt opinio, *ibid.*

Serapion, Antiochenus Epiſcopus, 339.

Sergius Paulus Proconſul ad fidem convertitur, 21.

Sethiani, & eorum errores, 327.

Severus Imperator, 666. Initio imperii ſui erga Chriſtianos bene affectus erat Severus, *ibid.* Ipſis poſtmodum infenſiſſimus fuit, *ibid.* Britanniæ viros illuſtriores quòd Albino res novas molienti faviſſent, occidi juſſit, 666. Leges ſanctiſſimas tulit Severus contra mœchos, & alia ejus præclara facta, *ibid.* Severi Imperatoris perſecutio, 623. Severus & Severiani Encratitarum ſoboles, 324.

Servetus (Michaël) Sabellii & Tranſylvanorum hæreſim poſtremo ſæculo ſuſcitavit, 849. Serveti Rationes retunduntur, *ibid.*

Sextus, 346.

S. Simon Zelotes, ubi prædicaverit & mortuus ſit, 18.

Simon Magus, Quis ſit & unde ſit, 20. Simoniacæ hæreſeos origo, 20. ejus errores, 21. Refellitur error Simonis Magi de Angelis mundi conditoribus, 281. Simonis de animarum in alia corpora tranſmigratione error profligatur, 282. inde ſuam hæreſim hauſit Carpocrates, 283.

Sinueſſanum Concilium ſuppoſititium ac planè fictitium eſt, 795. Varia ſuppoſitionis indicia, *ibid.* Falſis Concilii Sinueſſani actis deçeptus eſt Nicolaus primus, 796.

Siricius. De Epiſtolis Decretalibus veterum Pontificum Romanorum ad Siricium uſque, 243.

Sitis depulſæ miraculum Chriſtianorum militum precibus, 347.

Sixtus II. hujus nominis Pontifex, 625. 665.

Smyrnenſis Eccleſiæ Epiſtola encyclica de S. Polycarpi martyrio, 54. Epiſtola S. Ignatii ad Smyrnæos, 55.

Sors. De uſu Sortium in ſacris electionibus, 142. Eccleſia damnat uſum Sortium in ſacris electionibus, *ibid.* Qui ſortes adhibet in electionibus Deum tentat, 145. Uſus ſortium in ſacris electionibus exemplo electionis S. Matthiæ non poteſt adſtrui, *ibid.*

Soter, 317.

Spiritus S. Non eſt curioſè ſcrutandum quod Spiritus S. in Scripturis ſacris de ſe non ſcripſit. 537. Spiritus Dei nomen in Scripturis diſertè non tribuitur, *ib.* Secunda Synodus œcumenica divinitatem Spiritus S. contra Macedonianos aſſeruit, *ibid.* Spiritum S. a Patre Filioque procedere non eſt ex ſola Scriptura perſpicuum, *ibidem*. Illud Traditionis auctoritate comprobatum multis in Conciliis Eccleſia definivit, 573. De peccato in Spiritum S. utrùm ſit irremiſſibile, 814. Utrùm Spiritus S. perſona ſit a Patre & Filio diſtincta, 841. & ſeq.

S. Stephani Martyrium, 19.

Stephanus Pontifex Max. ſucceſſit Lucio, 625. Celebris Stephani de baptiſmate hæreticorum cum Cypriano controverſia, *ibid.* & 636. Stephanus Romanus Pontifex Traditione veritatem Catholicam ſtrenuè defendit, *ib.* 637. Quomodo S. Cyprianus Stephani Decretum exceperit. Stephanus Cyprianum & Firmilianum cum Coëpiſcopis, ob errorem de rebaptizandis Hæreticis non excommunicavit, 745. Illos tamen & ipſis conſentientes abſtinendos cenſuit, eiſque excommunicationem minatus eſt, 743. De Stephani Pont. Max. Decreto circa Baptiſmi collationem in nomine Chriſti, 754. Stephanus Baptiſmum in Chriſti ſolius nomine collatum validum eſſe ac legitimum nec decrevit, nec decernere potuit, *ibid.* *Vid.* BAPTISMUS. De fide Stephani circa Baptiſmum Hæreticorum, 758. Utrùm Stephanus in errorem oppoſitum S. Cypriani errori lapſus ſit, omnium Hæreticorum Baptiſmate ratihabito, 759.

Subſtratio tertia pœnitentiæ publicæ ſtatio, 724. Quid ſit ſubſtatio, *ibid.* Locus ſubſtrationis ubi ſitus ſit, De ſubſtrationis tempore, *ibid.* Subſtratorum officia, *ibid.* Utrùm pœnitentibus in ſubſtratione poſitis pœnæ atque opera laborioſa imperarentur, *ibid.*

Suffocata. Utrùm eſus animalium ſuffocatorum ſit apoſtolica lege prohibitus, 153. Lex abſtinentiæ a ſuffocato ad tempus duntaxat lata eſt, *ibid.* Chriſtiani lege abſtinentiæ a carnibus ſuffocatis non tenentur, 153.

Sybilla, Gentilium propheti ſſæ vocantur a SS. Patribus, 70. Sibyllæ Virgines fuerunt, & prophetiæ dono ipſorum eſt munerata virginitas, 63. Sibyllini libri, 63. Quo tempore ſub nomine Sibyllarum prodierint, an quæ ab antiquis Patribus & Auctoribus Eccleſiaſticis laudantur Sibyllarum oracula, ſint figmenta Chriſtianorum, 60. & ſeq. An genuina & incorru-

pta prorſus ſint Sibyllarum carmina quæ octo libris continentur in Bibliotheca Patrum, 63. De auctore librorum qui Sibyllini inſcribuntur, 64.

Symbolum. Etymologia ſymboli apud Auctores Eccleſiaſticos, 162. Symbolum Apoſtolorum, 162. 163.

Symmachus, ipſius patria, indoles, 499. Symmachi Verſio Scripturæ ſacræ, 513.

T

TAcitus Imperator creatus, 569.

Epiſtola S. Ignatii ad Tarſenſes, 54.

Tatianus Philoſophus inſignis, 324. Sacrorum librorum lectione ad fidem converſus eſt, *ibid.* Diſcipulus fuit S. Juſtini, 374. In hæreſim lapſus ſectæ Encratitarum ortum dedit, *ibid.* Errores ejus *ibid.* De operibus ejus, 332.

Teleſphorus, 282.

Tertullianus Carthaginenſis, Ethnicus olim Chriſtianam amplexus eſt religionem, 343. ingenium, ſtylus, eruditio ejus, *ibid.* Ad Montani hæreſim defecit, 343., 442. Tertulliani ſcripta adversùs Eccleſiam, *ibid.* & ſeq. Errores Tertulliano ſuppoſiti, 344. De Doctrina Tertulliani, 442. Montaniſtarum errores profeſſus & tuitus eſt, *ibid.* & ſeq. Quæ rationes Tertullianum impulerunt ut ab Eccleſia deficeret, 486. Utrùm Tertullianus ſenſerit Deum eſſe corporeum, 447. Quid nomine corporis intellexerit, 448. Quo ſenſu membra & paſſiones Deo tribuit Tertullianus, *ibid.* De Filio Dei Tertullianus rectè omnino ſenſit, 449. Eum ejuſdem eſſe cum Patre ſubſtantiæ, perfectionis, & divinitatis exiſtimavit, *ibid.* & ſeq. Chriſtum non eſſe minorem Patre cenſuit Tertullianus, *ibid.* Socinianorum objectionibus reſpondetur, 451. & ſeq. Adſcriptus olim Tertulliano liber de Trinitate non eſt Tertulliani, 454. Quis ſit auctor libri hujus, *ibid.* Liber ille de Trinitate, Catholicam de adorando illo myſterio doctrinam continet, *ibid.* Objecta diluuntur, 455. & ſeq. Sententia Tertulliani circa Euchariſtiæ Sacramentum, 458.

Teſtamentum. De libris Caonicis novi Teſtamenti, 26.

Thaddæus. Narratio de Thaddæi peregrinatione Edeſſam, 87.

Thecla ad fidem converſio, 12. De Actis S. Theclæ, 41.

Theodotion. Patria ejus & religio, 499. Quo tempore floruerit, *ibid.* Theodotionis Verſio Scripturæ ſacræ, 499.

Theodotus. De Theodoto & ejus hæreſi, 326. Adversùs Theodoretum probatur Melchiſedecum verum hominem fuiſſe, 616.

De Myſtica *Theologia* liber, an genuinus ſit fœtus S. Dionyſii Areopagitæ, 54.

Theophilus Antiochenus, 338. De ejus ſcriptis, *ibid.*

Theophilus Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopus, 345.

Theophilus Alexandrinus Origeniſmi impugnator acerrimus, 653. Theophilus congregata Alexandriæ Synodo Origenem & origeniſtas damnat, *ibid.* Theophili zelus a SS. Epiphanio & Hieronymo laudatus, 653. Palladius, Socrates, Sozomenus in Theophilum minùs æqui, *ibid.* Diſſidium Theophili cum S. Joanne Chryſoſtomo, 644.

Ad *Theſſalonicenſes* Epiſtola I. 32. Ad Theſſalonicenſes Epiſtola II. *ibid.*

S. Thomas Apoſtolus. Quibus gentibus Evangelium prædicaverit, & quo genere mortis obierit, 27. Evangelium S. Thomæ, apocryphum, 30. Revelationes S. Thomæ, apocryphæ, *ibid.* Actus S. Thomæ ſuppoſiti, 93.

Tiberius. Annus quo regnare cœpit, 57. Sub ejus imperio Chriſtus baptizatus eſt, *ibidem*. Inſenſus fuit Judæis, *ibid.* De geſtis Tiberii, 58. Vivente Auguſto imperium & ſummum principatum non eſt conſecutus Tiberius, 78.

Timotheus circumciditur, 13. Ad Timotheum Epiſtola I. 35. Ad Timotheum Epiſtola II. 35.

Epiſtola S. Pauli ad *Titum*, 33.

Titus, Veſpaſiani filius, 59.

Traditio. De Traditionibus non ſcriptis, earum neceſſitate, & auctoritate, 546. Traditionis vocabuli quotuplex acceptio, *ibid.* Hæc fuit veterum Hæreticorum indoles ut Traditiones rejicerent & aſpernarentur, 546. Traditionum neceſſitas & auctoritas ex Scriptura ſacra demonſtratur, 547. Neceſſitas & auctoritas Traditionum probatur ex Patribus Apoſtolicorum temporum, Ignatio Martyre, Dionyſio, Papia, Polycarpo, 548. S. Irenæus Traditionum neceſſitatem & auctoritatem agnovit, *ibid.* Clemens Alexandrinus, Origenes & Serapion pro Traditionibus ſuffragium tulerunt, 549. Tertullianus & S. Cyprianus Traditionum neceſſitatem & auctoritatem propugnarunt, 550. Ex Euſebio Cæſarienſi & S. Athanaſio Traditionum auctoritas aſſeritur, 555. Traditionum neceſſitati & auctoritati teſtimonium perhibent SS. Baſilius, Gregorius Nyſſenus, Epiphanius & Hieronymus, *ibid.* S. Auguſtinus, Capreolus Carthaginenſis, Patres Epheſinæ Synodi, & Sixtus III. Pontifex Maximus fidei controverſias ſecundùm Traditionem judicandas cenſuerunt, 553. Vincentius Lirinenſis & S. Leo Traditionem ceu fidei regulam agnoverunt, 555. & ſeq. Synodi Oecumenicæ V. VI. VII. & VIII. ac demum Tridentina idem dogma confirmant, 556. Objectio prima ex Scripturis ſacris petita, de ipſius Scripturæ integritate ſervanda, & de illius ſufficientia ad ſalutem diluitur, 557. Traditio non eſt additio ad Scripturam ſacram, ſed potiùs illius complementum, 558. Chriſtus damnavit Traditiones Phariſaicas, non verò Moſaicas & Propheticas, 560. Quid Apoſtolus intelligat per Traditiones hominum, quas damnat, *ibid.* Objectio altera contra Traditiones diluitur, petita ex evidentia Scripturæ ſacræ, 561. Cur neceſſariæ ſint Traditiones, 561. Solvitur objectio ex Spiritus Dei ad Scripturam intelligendam illuſtratione petita, 564. Omnia fidei dogmata abſque Traditionis lumine cognoſci non poſſunt, 565. Diluuntur objectiones petitæ ex S. Irenæi, Tertulliani, Origenis, S. Cypriani teſtimoniis, 565. Traditiones Apoſtolicas rejicere ingenii hæretici character eſt, 566. Traditionibus non ſcriptis ad propugnandam veritatem contra hæreticos utebatur Eccleſia, S. Irenæi temporibus, *ibid.* Quando ad Traditionem non ſcriptam confugiendum ſit, 566. Quæ Traditiones rejiciendæ ſint, 567. Reſpondetur objectionibus ex S. Athanaſio, Conſtantino Magno, SS. Baſilio & Chryſoſtomo comparatis, 567. Cùm nihil eorum quæ in controverſiam veniunt Scriptura docet explicitè, ad Traditiones non ſcriptas recurrendum eſt, 569. Quamvis ea quæ diſceptantur dogmata, in ſacris Literis apertè contineri videantur, opus tamen eſt Traditione ad eorum ſenſum contra Hæreticos propugnandum, *ibid.* Nicæni Patres Traditionis pondere Arianos contrivere, *ibid.* Non ſolùm Scripturæ ſacræ, ſed & Traditionis auctoritate fidei dogmata eſſe confirmanda ſentiebat Conſtantinus, 569. Diluitur objectio quam ex S. Cyrilli Hieroſolymitani Catecheſibus Rivetus informat, 571. Ex Apoſtolicæ Traditionis & Eccleſiæ

ſiæ auctoritate probatur quinam ſint Libri Canonici, 572. Eccleſiæ auctoritas & Traditio veræ fidei regulæ ſunt cum Scriptura ſacra, *ibid.* S. Cyrillus Traditiones commendat, 572. Spiritum S. a Patre & Filio procedere Traditionis auctoritate comprobatur, 573. Teſtimoniis Theophili Alexandrini, S. Hieronymi, & S. Auguſtini, quæ adversùs Traditiones Heterodoxi objiciunt reſpondetur, 573. Eccleſia ſuis e finibus non egreditur, cùm Traditiones amplectitur, 574. in re obſcuriſſima ubi deſunt Scripturæ ſacræ certa claraque documenta, ſi alteri opinioni faveat Traditio, ab ea ſtandum eſt, 575. Regula fidei noſtræ eſt verbum Dei tam ſcriptum quàm Traditum, 576. Quid ſit & in quo poſita ſit Traditio, *ibid.* Objectionibus Hæreticorum ab incommodis petitis reſpondetur, 577. Traditiones per ſe non ſunt erroris occaſio, *ibid.* Quæ Traditiones ſunt mutationi obnoxiæ, 578. Romani Pontifices Diſpenſationes Traditioni contrarias non concedunt, *ibid.* Loci, unus S. Auguſtini, alter S. Thomæ quos Dallæus & Rivetus contra Traditiones objectant, explicantur, 579. Rationes Riveti diſflantur, 581. Solvitur argumentum quod ex pugnantibus Patrum & recentiorum Theologorum de ſanctiſſimæ Virginis Deiparæ Conceptione ſententiis, Eraſmus & Rivetus informant, 581. Ex Auctorum in quæſtionibus facti diſſidiis, contra robur Traditionis imperitè Dallæus argumentatur, 581.

Trajanus Imperator, 345. Virtutes ejus & vitia, *ibid.* De liberatione Trajani Imperatoris ab inferis, 349. Trajani Imperatoris ex inferis liberatio S. Gregorii precibus, commenitia eſt, 309. quare, *ibid.* & ſeq. Temerarium eſt aſſerere Trajanum conſecutum eſſe S. Gregorii precibus ut ab inferis liberaretur, 350. S. Gregorius non credidit Deum conceſſurum unquam liberationem Trajani ab inferis, 350. S. Gregorius non debuit orare pro Trajano, 350. Trajano S. Gregorii preces inutiles erant, 351. Auctorum in referenda Trajani ab inferis liberatione diſſenſio, *ibid.* Veriſimile non eſt S. Gregorium oraſſe pro Trajano utpote flagitioſiſſimo Principe, 351. Objecta in gratiam Trajani diluuntur, 352. Revelationes SS. Brigittæ & Mechtildi factæ de Trajani ab inferis liberatione exploduntur, 354. S. Thomæ de Trajani ab inferis revocatione ſententia, 356. Impia fuiſſet vel inepta S. Gregorii Oratio, ſi pro Trajano oraſſet, 357. S. Thomæ principia liberationi Trajani ex inferis contraria, *ibid.*

Tralliani. Epiſtola S. Ignatii ad Trallianos, 55.

Tranſmigratio. De Animarum in alia corpora Tranſmigratione, 283.

Trinitas, expoſitio Fidei de ſancta & conſubſtantiali Trinitate S. Juſtino ſuppoſita, 330.

S. Trophimus in Gallias venit primo ſæculo, 285. Arelatenſem fundavit Eccleſiam, *ibid.*

V

VAlens, 628.

Valentinus. De ejus hæreſi & erroribus, 321. Hæretici qui e Valentini ſchola prodierunt, 323. A quibus impugnata Valentiniana hæreſis, *ibid.* Valentiniana Æonum fabula ſubvertitur, 541. Valentinianorum argumentis reſpondetur, 543. Refellitur error Valentini aſſerentis Chriſtum nihil ex B. Maria Virgine ſumpſiſſe, & corpus e cœlo detuliſſe, 543. Objecta diluuntur, 545.

Valerianus. Æmiliani Imp. ſucceſſor, 668. A Sapore Perſarum Rege victus & captus eſt, *ibid.* Quoties equum conſcenderet Sapor incurvato Valeriano cervicem ejus calcabat, eoque velut ſuppedaneo ſubſellio utebatur, *ibid.* Mors ejus crudelis, 668. Valeriani Imperatoris perſecutio, 624.

Valeſii. Eorum error, 628. De hujus Sectæ auctore, *ibid.*

Venia. Facilitas veniæ incentivum eſt delinquendi, 675.

Ælius Verus: Aurelii Imperatoris gener, 337.

Veſpaſianus, Imperator, 59.

Vezeliacum. Utrùm corpus S. Mariæ Magdalenæ de Jeruſalem in Burgundiam in loco Vezeliaco translatum ſit, 214. Anno 745. nulla erat Vezeliaci Abbatia, *ibid.* Joannes VIII. ad Concilium Trecenſe pergens anno 858. dedicavit Eccleſiam Vezeliacenſem, nec tamen in ſuo Diplomate meminit S. Magdalenæ aut ejus Reliquiarum, 215. Corpus S. Mariæ Magdalenæ & Vezeliaci & in Provincia quieſcere verè dici poteſt, 215.

Victor. 317.

Virgo Maria V. Maria. De Libro Melitoni afficto qui inſcribitur *De Tranſitu Virginis*, 332.

Vita. Auctorum qui Vitas ſanctorum ſcribunt incuria & imperitia caſtigatur, 592.

Voluſianus Imperator, 668.

Urbanus Pontifex Max. 624.

X

XYſtus I. 316.

Z

ZEno Veronenſis Epiſcopus, quo tempore floruerit, 665. Sermones de plurimis ſacræ Scripturæ locis, & rerum divinarum argumentis Zenoni ſunt ſuppoſiti, *ibid.*

Zephirinus Pontifex Max. Victori in Romanæ Eccleſiæ regimine ſucceſſit, 624. Decem & octo annos Eccleſiam rexit, *ibid.* De fide Zephirini Romani Pontificis, 670. Utrùm Zephirinus Pontifex Maximus, Montani hæreſim propugnaverit, aut ipſi faverit, *ibid.* & ſeq. Decretum emiſit quo mœchos ad pœnitentiam invitabat, *ibid.* Natalium in hæreſim lapſum, actâ exomologeſi, in Eccleſiam Zephirinus recepit, 671.

FINIS

Digitized by Google

INDEX

RERUM PRÆCIPUARUM

QUÆ IN NOTIS, ET ANIMADVERSIONIBUS CONTINENTUR.

ABſolutio impertienda eſt ante ſatisfactionem, niſi aliter expoſcat ſtatus pœnitentis. 733.
Adulterium non excuſatur a S. Auguſtino, & ſi viri conſenſus intercedat. 314.
Anacletus an alter Pontifex ſit a Cleto. 179.
S. Andreæ Acta probabiliter ſuppoſititia. 49.
Angeli qua ratione dicti fuerint corporei. 436.
Anima errans credendo aliqua tanquam a Deo revelata, non ideo mala. 338.
Antonius Dale hiſtoriam mortis Pamos irrationabiliter irridet. 7.
Ariſtocratia quatenus admiſcenda Eccleſiæ regimini. 121.
Aſiani celebrantes Paſcha lunâ 14. a Victore excommunicati. 403.
Aſini caput dicebant Gentiles a Chriſtianis adorari, & quare. 319.
Aſſumptio B. Virginis in cælum corpore redivivo. 337.
S. Auguſtinus non excuſat ab adulterio mulierem de conſenſu viri cum alio peccantem. 314. Controverſiam de iterando, vel non iterando hæreticorum baptiſmo putat ad diſciplinam pertinere. 753.

BAjus (Michael) quid ſenſerit de ſatisfactione pro peccatis exhibita. 683.
Balſamum an neceſſariò admiſcendum oleo Confirmationis. 497.
Baptiſmus ab hæreticis collatus an eſſet repetendus, reputabatur ad diſciplinam pertinere. 751.
S. Bernardus quid ſenſerit de privilegiis Regularium. 135.
Boſſuet confutatur. 123. 133. 751. 752.
Breviarii ſacræ hiſtoriæ an immunes ab omni errore. 359.

CAinan an ſit Patriarcha ſuppoſititius. 528.
Canonum obſervantiam romani Pontifices commendant, ſed illis non ſubduntur. 119. & ſeq. Canones quatenus abrogandi, vel diſpenſandi. 128.
Canones Apoſtolorum nuncupati valde antiqui. 136.
Canon Concilii Arauſicani de chriſmatione in Confirmatione adhibenda explicatur. 496.
Cardinales quando Epiſcopis antepoſiti. 360.
Cauſæ majores quæ ſint. 137. Inter eas ſunt cauſæ epiſcoporum. *ibid.*
Chriſmatio eſt materia eſſentialis Confirmationis. 496.
Chriſtus non habuit vultum elegantem, ſed neque deformem. 345. Ante Incarnationem in vera carne viſus non eſt. 346.
Clementi Alexandrino non adſcribendi errores contenti in libro Hypotypoſeon. 442.
Clericus. V. Jo: Clericus.
Cletus an Pontifex ſit alter ab Anacleto. 179.
Confeſſarius quomodo ſe gerere debeat in imponenda ſatisfactione. 679. Non debet levem imponere ratione indulgentiæ. 680.
Confirmationis forma partialis ſunt ea verba: *Signo te &c.* 497.
Conſtitutiones Apoſtolorum dictæ ab initio immunes ab errore. 142.
Corporis nomen diverſimode fuit uſurpatum. 436.
Correctionis fraternæ ordo non patitur ſecreta peccata publicè puniri. 711.
S. Cyprianus a S. Stephano Pontifice excommunicatus. 745. Non refragatur Pontificis infallibilitati, nec primatui juriſdictionis. 750. Non ſine culpa reſtitit S. Stephano. *ibid.* Controverſiam de hæreticorum baptiſmo iterando, vel non iterando, putabat ad diſciplinam pertinere. 751.

DAllæus inepte S. Ignatium reprehendit. 280.
S. Dionyſius Alexandrinus non conſenſit errori rebaptizantium. 745.
S. Dionyſius Areopagita alter a Pariſienſi. 201. Non eſt auctor librorum ſub ejus nomine inſcriptorum. 266.
Dupinus hoſtis primatûs Summi Pontificis. 110. Ejus interpretatio de clavibus aliis communicandis refellitur. 123.

EDmundus Richerius vult Papam eſſe eccleſiæ Caput ſymbolicum. 120. Ipſius retractatio. *ibid.* Negat regimen eccleſiæ eſſe propriè monarchicum. 121.
Electio ſeu nominatio epiſcoporum non pertinet ad Principes niſi ex conceſſione eccleſiæ. 146.
Epiſcopi habent juriſdictionem immediate a Papa. 122. Quandoque fuerunt epiſcopi abſque juriſdictione. 125. Qua ratione dicantur ſucceſſores Apoſtolorum. 127. In aliena Diœceſi ex neceſſitate laborantes, id non præſtant quia in ea habeant juriſdictionem. 127. Epiſcoporum cauſæ pertinent ad ſummum Pontificem. 136. Epiſcopi nominabantur ab eccleſia in qua obibant. 203. Illis datum eſt ſedere, & tegere in Congregationibus coram Pontifice. 361.

FIdes primo ſæculo fuit in Galliis propagata. 200.

GEneratio Filii quomodo a Catholicis, & Arianis tributa voluntati Patris. 279. Patrem voluntate generaſſe Filium non pauci ex PP. dicere renuebant. 280.
Gnoſtici nomen diverſis ſectis commune. 319.
Gratia ſufficiens tribuit potentiam completam ad mediate, vel immediate agendum. 862.

HÆretici nec ex S. Scriptura, nec ex Traditione ſua dogmata hauriunt. 324.
Hermas auctor libri Paſtoris. 47.
S. Hieronymus non deprimit plus æquo Verſionem Septuaginta. 521. Non vertit S. Scripturam in linguam ſclavonicam, ſive illyricam. 605.
Hiſtoriæ Breviarii. V. Breviarium.

S. JAcobus non prædicavit in Hiſpania. 184.
Jacobus Uſſerius male arguit pro Liturgia in lingua vulgari habenda. 606.
Janſeniſtæ gratiam ſufficientem agnoſcunt, quæ non tribuat completam potentiam operandi. 861.

Quid

INDEX

894 præſtet hujuſmodi gratia. *ibid.*
...nodus defenditur. 809. Quid ſtatu-
Quid ... Imaginibus, & de Communione in
Illiber... vitæ, *ibid.*
...aginum uſus primis ſæculis vetitus, & quare, 820. Forte ſola Dei & SS. Trinitatis imago efformari vetebatur. *ibid.*
Impedimenta Matrimonii. *V.* Matrimonii Impedimenta.
Indulgentiæ non eximunt fideles ab operibus ſatisfactoriis. 670. Acquiruntur juxta diſpoſitionem ſuſcipientis. 680. Proſunt etiam iis, qui poſſunt plene ſatisfacere, *ibid.* Indulgentiarum theſaurus non continet eodem modo ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum, 683.
Infallibilitati Papæ non officit quòd in controverſia de Paſchate celebrando Aſiani non adhæſerint Victori, 425. Nec quòd S. Cyprianus non obedierit S. Stephano in controverſia de hæreticorum baptiſmo. 753.
Jo. Clericus peſſime vult fidei capita potius a recentioribus, quàm ab antiquis PP. addiſcenda, 604.
Judicium epiſcoporum ad quem pertineat, 135.
Juriſdictio Epiſcoporum. V. Epiſcopi.
Juriſdictio Pontificis eſt immediate a Chriſto, 122.
S. Juſtinus non eſt auctor epiſtolæ ad Diognetum, 331. In quibus excuſandus. 432.

Liturgia in lingua vulgari non peragenda. 606.
Ludovicus Ellias Dupinus. *Vid.* Dupinus.

MAimburgus agnoſcit primatum juriſdictionis ſummi Pontificis, 120.
Marcion ad ſedem apoſtolicam appellavit, 375.
S. Mariæ Magdalenæ reliquiæ ubi aſſerventur. 224.
Martyres quàm optarent ne ipſorum martyrium impediretur, 280. Multi ſe ultro morti obtulerunt, *ibid.*
Matrimonii impedimenta an Principes poſſint decernere. 614.
Metropolitæ in prima inſtantia a romano Pontifice judicabantur, 135. Cur in Galliis aliquando non viguerit hæc diſciplina. 136.
Monachorum ordo incepit ſæculo quarto. 267.

NIcolaus Diaconus an Auctor ſectę Nicolaitarum. 153.
Novatiani vel Sacramentum Confirmationis non adminiſtrabant, vel chriſmationem omittebant. 634.

OPera ſatisfactoria non ſunt nudæ conditiones, ut Chriſti paſſio nobis applicetur, 683.
Origenes idolis non thurificavit. 764.

PArochi non ſunt immediate a Chriſto inſtituti, 627.
Pater an voluntate generet Filium, 279.
S. Paulus an prædicaverit in Hiſpania, 283.
Peccata occulta publicâ pœnitentiâ non plectebantur, 710.
Petrus Cluniacenſis vindicat privilegia regularium, 134.
Pœnitentia in puncto mortis valde ſuſpecta, 721.
Pontifex Romanus habet primatum honoris, & juriſdictionis, 120. Eſt Eccleſiæ perfecte monarcha, 121. Habet juriſdictionem immediate a Chriſto, 122. Abſque cauſa non poteſt canones diſpenſare, vel abrogare, 128. Non ſubditur ſacris canonibus, 129. Canones diſpenſat & abrogat ex ſua ſuprema poteſtate, 131. Ad ipſum ſolùm pertinet de epiſcopis judicare, 137.
Præſentatio B. Virginis in Templo. 4. Quandonam hoc feſtum inceperit in Eccleſiis Græca, & Latina, *ibid.*
Princeps aliquid decernens circa matrimonium reſpicit ſolas actiones fori civilis, 614.
Privilegia abſque cauſa extorta improbantur, 134.

REgum auctoritas in epiſcoporum electione, 149.
Reges Galliæ obtinuerunt jus Epiſcopos nominandi ex vi Concordatorum. 151.
Rivetus reiicit Librum Paſtoris, quia continet dogmata catholica. 47.

SAtisfactiones peccatis commenſurandæ, 679. Quando ſatisfactiones canonicæ minui ceperint: *ibid.* Satisfactio non eſt neceſſariò præmittenda abſolutioni, 733. Quæ fuerit circa hoc eccleſiæ diſciplina. *ibid.* Satisfactiones non ſunt meræ conditiones, unde nobis applicetur Chriſti ſatisfactio, 683.
S. Scriptura in lingua vernacola non paſſim concedenda. 605. In eadem lingua in Eccleſia non legebatur. *ibid.* Quæ incommoda ex hujuſmodi lectione. *ibid.*
Septuaginta Interpretum Verſio quomodo facta fuerit incertum. 521. Eam plus æquo non deprimit S. Hieronymus. *ibid.*
Simon Magus Valentinianorum & Arianorum Parens. 22.
Sirmondus an bene explicet canonem Arauſicanum. 406.
Stephanus Papa excommunicavit S. Cyprianum, 747. Non definivit eſſe fidei dogma quòd Baptiſmus Hæreticorum non eſſet iterandus. 751.
Synodus Sinveſſana ſuppoſititia. 797.

S. THeclæ hiſtoria multis ſcatet mendis, ſed alia continet non aſpernanda, 42. Quæ fuerint tria tormenta a quibus fuit liberata. *ibid.*
Traditiones Divinæ unde deriventur. 604.

VAlentiniani hæretici neque S. Scripturæ, neque Traditionibus parebant. 324.
S. Viaticum damnatis ad mortem non denegandum. 721. Ante diem mortis eſſet adminiſtrandum, *ibid.*
Victor romanus Pontifex excommunicavit Aſianos luna 14. Paſcha celebrantes, 425. Ita agendi cauſa non deerat, 424.

F I N I S.

Digitized by Google